No 46

BIBLIOTECA NAZ.
XVIII
H
50
NAPOLI

50

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
H
50

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA
MORALIS
R. P. MAGISTRI
BARTHOLOMÆI
MASTRII
DE MELDULA.

Additis Prolegomenis ſanioris Ethices.

Digitized by Google

THEOLOGIA
MORALIS

Ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis concinnata;
ET IN DISPUTATIONES VIGINTIOCTO DISTRIBUTA

AUCTORE

F. BARTHOLOMÆO MASTRIO DE MELDULA

Ordinis Minorum Conventualium SANCTI FRANCISCI
Sacræ Theologiæ Magiſtro.

EDITIO NOVISSIMA,

In qua exhibentur Prolegomena ſanioris Ethicés ex Romanorum Pontificum Conſtitutionibus, quæ propoſitiones aliquas damnarunt, & quæ aliquid in materia morum declarant, aut præcipiunt.

VENETIIS, MDCCLVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

MECÆNATI SANCTISSIMO

DIVO ANTONIO PATAVINO.

F. BARTHOLOMÆUS MASTRIUS MELDULENSIS.

MEcænatem potentiſſimum Equitem, nobiliſſimum Reginæ Vrbium ornamentum, philologum liberaliſſimum, Beatiſſime Antoni, ejus propenſionis in ſapientes fuiſſe legimus, ut non eorum modo ſapientiam ſummis Cælum uſque laudibus, verum etiam largiſſimis regali liberalitate muneribus proſequeretur. Hinc illud vulgo emanavit, quod omnes ingeniorum fautores Mecænates nuncuparentur; ſic noſtris etiam temporibus Mecænates dicimus ſtudiorum Patronos, illos nimirum, qui, ne cultus ſcientiarum deſeratur, doctos viros tuentur, alunt, fovent; ita ergo non aliter, cui ſcite aliquid inter innumerabilem pæne Doctorum vim pietas divina conceſſit, ultima jam morali meo operi manu impoſita, Patronum quæritabam, ſub cujus præſidio ſecurius lucem intret, cum Mundi plurimos cogitantem neſcio quis novus æſtus perculit animum, Cæloque coegit quærere, quem fruſtra terris meditabatur: cæleſtis fuit inſpiratio, quæ me tamquam ſuſceptorum immemorem beneficiorum viſa eſt redarguere, mihique in mentem adduxit verum, cui meas vigilias conſecrarem Patronum, optimum, te videlicet, ac beneficentiſſimum Mecænatem; immemor viſus ſum, inquam, redargui; quot enim per te mihi a ſummo rerum Opifice gratiæ, quarum nec dum ultimam ſatis ſum partem exſolvere, promanarunt? quoties ingraveſcente morbo priſtinam exoratus ſanitatem mihi contuliſti? ter vitæ diſcrimine alias ut omittam levioris momenti vices, periclitatus ſum, cum tamen ad te confugiens medelis Medicorum judicio irritis abdicatis convalui; laborum meorum ſive ad Philoſophiam, ſive ad Theologiam ſpectantium quis alius a te dux extitit, en quorum ſingulis primum dumtaxat, atque unicum exemplar ſemper tuto pede properavit ad lucem? an non prodigium dicam quod Tertium ſuper ſententias librum latore in latrones illapſo, pecuniis, aliiſque rebus expoliato, ipſum ſolum illæſum Veneta præla, quibus continuo te adjuvante præfuit vir longe pius Doctor Bernardinus Fontana, & ipſe Venetus; illæſum, inquam, integrumque optatæ luci mandarint? id tuo præſtitit beneficentia, id tuus in me quantumcumque indignum ſingularis amor effecit. Vide igitur ſi hæ tibi meæ qualeſcumque ſint diſceptationes debebantur, qui me huc uſque incolumem ſervaſti, ut quod diu in aliarum excuſſione non feceram, eas tuo nunc immortali nomini conſecrarem; ſed hanc meam procraſtinationem, quam ego fatalem appello, ne quæſo ignaviæ tribuas; finis enim cum dicente Philoſopho, optimi habeat rationem, finem ego laboribus, niſi aliud evenerit, impoſiturus, an ne alium a te poteram mihi pro coronide potiori jure ſervare? meorum te ſolus operum Alpha, & Omega, unde ſi Logicas inſtitutiones in Auguſtiſſima Patavii, ubi quieſcis, adorſus fueram, congruum pariter erat, ut quia nunc ſenectutis ergo in patrio Meldulenſi Conventu degere mihi eſt opus, te tamen ſaltem pro complemento ſumerem vigiliarum mearum. Tuis itaque prodeunt ſub auſpiciis, tu eas benigno aſpice vultu, tuere, ac fove. Mecænatem ſuis præſertim carminibus Epicorum, Lyricorumque Principes Virgilius, Horatiuſque æternitati dederunt, ego non eadem motus ratione, qua ipſi, nomen tibi Mecænatis attribuo, quod ille laudis indignus ſuorum recte geſtorum, ut poſterorum memoriæ demandarentur, tibicinem aliquem poſtulabat, tu autem tibi ipſi tibicines,

cum

cum nullus ſit orbis angulus, cui tua ſe facta non patefecerint, atque in dies mirabiliter eluceſcant; nec etiam te Mecænatem appello, quod ullurum me dignitatum ad culmen, a quibus longe meus eſt animus, advexeris, ſed quia innumeras præter a te grates acceptas noviſſimis hiſce diebus mihi maximam cumulaſti.

O meis me meritis fæliciorem? noſtris tandem annuiſti votis, Auguſtiſſime Cœlorum Incola, annuiſti; non illa tempora toto animo concupita, ſummæ tempora fælicitatis? Quis mihi dat, ut verbis exequar quanto fuerim gaudio perfuſus non ſolum ipſe, verum & totus Conventualium Ordo, poſtquam meritiſſimum Patrem, ac virum ſapientiſſimum Magiſtrum de Pellegrinis, te, & nomine Martialem, non ex communibus electorum votis, ſed ab æternæ Viceſgerente veritatis Generalem effectum audivimus? ſingularem tum pietate, cum litteris viſum qui fortiter operaretur, poſcebat ſibi noſtra Religio, tu meis ejuſque precibus non ſurdus auxiliator talem Romani animo Antiſtitis infudiſti; quid enim Italico ſonat idiomate Pellegrinus, niſi virum quemdam ſingularem? quid Martialis, niſi qui propere, ac fortiter operetur? Decimus ille per omnia Clemens, ex cujus ſyderibus continuo Chriſtiano Orbi pluit pax, & fauſtitas ſumma illum, te inſpirante, nobis in Miniſtrum delegit, & lætitia prope ſingulari exultabundus, ut ipſe quoque conceptum gaudium palam faceret, non potuit ſupra votum immorari, impotienſque ut ita dicam ſtatuta electionis tempora anteverti; memoriam fortaſſe tuo afflatu repetiit priſci Martialis ex eadem proſapia Pellegrini, qui multus tum eloquentia, tum moribus in Tridentino Concilio fuit, hinc recentem hunc continens hæreditarium pietatis, ac ſapientiæ decus Pellegrinorum in Martialibus exiſtimavit; nec immerito, ejus enim in mentem virtutes etiam tanti viri duxiſti, non in exedris minus, quam ſacris in ſubſelliis, pulpitiſque omnium acclamatione acceptas, ac poſtremo in Romana Sapientia, cui Lector præerat, non modicum dignitatis, ac laudis conſecutas; Age igitur vivat Neſtoreus annus, ſicuti enim ex ſolo nuncio vehementi affecta eſt lætitia, atque ut vulgari utar loquendi modo, Cœlum prope conſcendere noſtra viſa eſt Religio, quanti eam ſub tanto moderamine gloriæ verticem attacturam, habituram votorum ſummam, faſtigium denique dignitatis aſſecuturam ſperemus? ſi unquam licuit ex omnibus auſpicari, en præclariſſimo Martialis nomine quale, & quantum nunc omen? ſed bene cæpta omina age, ut finem optimum ſortiantur: id ſolum a te incunctanter poſcimus; hæc ſunt vota noſtra, id Religionis conditio petit:

Tu interim apud Cœlorum Auguſtum Mecœnas potentiſſime, dum tui veneror nominis majeſtatem, meum hoc qualecumque munuſculum ſuſcipere ne dedigneris, tibi majora ferre non habeo, neque tu magna eges Iliade, & parva munera tam offerentis, quam ſuſcipientis animo amplianturr; tibi mea hæc Summa oblata ingens excreſcet in opus, atque illi multum tribuet tuo fuiſſe nomine inſignitam; eam igitur læto animo ſuſcipe, ex debito enim tibi dicatur non quod ingentem beneficiorum vim, quibus me continuo cumulaſti, perſolvere me credam; ſed quia per id temporis meæ ac publicæ utilitati talem, ac tantum virum nobis in Miniſtrum tribuiſti, quem ut diu incolumem ſervet, Deum immortalem exoro.

AD

Digitized by Google

AD
LECTOREM.

EN tandem, ſtudioſe Lector, juxta promiſſa in præcedentibus libris ſupremus Theologiæ Moralis Tomus pro conſcientiis practice dirigendis ad mentem DD. Seraphici, Subtilis, ac aliorum eorumdem Sectatorum elucubratus; ad cujus complementum diſputationes de Peccatis, & Sacramentis rurſus percurrere neceſſarium duximus. Quamvis enim quo ad ea, quæ ad Speculationem, & Scholaſticam ſpectant, de illis lib. 2. ſent. & de iſtis lib. 4. copioſe, ac ſufficienter egerimus; quia tamen non omnia, quæ ad practicam, & moralem ſpectant, ibi attigimus, ideo hic ſolum, quæ ad moralem doctrinam pertinent, tractabimus, repetendo interdum cum majori brevitate, ac facilitate jam ibi dicta dumtaxat, quæ ad praxim pertinent, & hoc præſertim in materia de Sacramentis, ut hic tractatus adeo neceſſarius ſit ex omni parte integer, & completus, & ſeries totius Theologiæ Moralis integre, & complete contexta. Quoniam vero Theologi antiquiores 4. ſentent. lib. ad finem, & ſcopum Theologiæ Moralis firmius conſequendum, qui eſt hominum conſcientias in ſuis operibus dirigere, eoſque a peccatis retrahere, poſt diſputationem de Sacramentis ſpecialem quoque tractatum de quatuor noviſſimis ſubnectere conſueverunt; nos quoque hanc methodum veterum Scholaſticorum imitati tractatum hunc de quatuor noviſſimis in fine hujus operis addidimus, quamvis Recentiores in Theologia Morali de his agere non ſoleant; nullum enim aliud motivum efficacius homines retrahit a peccatis, quam noviſſimorum memoria juxta illud Eccleſiaſt. - In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.

Accipe igitur, benigne Lector hoc opus tandem in lucem editum, quod Seraphicæ Religioni referas acceptum, quæ in Superiorum electione, conſilio, & doctrina uti ſolet Card de Lugo diſp. 34. de Juſtitia, & Jure ſec. 3. a nobis in hoc Tomo relata diſp. 6. de obligationibus Juſtitiæ diſtributivæ qu. 1. art. 1. diff. 4. nec unquam, vel ſaltem rariſſime neceſſariam ejuſdem doctrinæ limitationem obſervat, quam ibi prudentiſſime ſubdit hic doctiſſimus Auctor; etenim ſi in præcedenti Capitulo generali

rali id fuiſſet, forte hoc opus Theologiæ Moralis in lucem non prodiiſſet, vel ſaltem longiori mora, ut de Metaphyſico Opere evenit, quod ſtatim poſt Logicum, & Philoſophicum non fuit editum, ſed longe tardius, ob officium Provincialatus hujus noſtræ Bononienſis Provinciæ mihi collatum ab Illuſtriſſimo, & Reverendiſs. P. Magiſtro Michaele Angelo Catalano, tunc noſtræ Religionis Generali Miniſtro, & nunc digniſſimo Iſerniæ Epiſcopo; qui præ aliis ſemper ſtudioſorum amantiſſimus fuit, ac eorumdem laborum remunerator, cui proinde ſoli debeo quidquid honoris, & gradus in hac Religione ſum conſecutus. Pro Coronide tamen totius Theologici curſus ultra Tomum Theologiæ Moralis, Tomus etiam Theologiæ Dogmaticæ ſupereſt edendus; verum ob ætatem, & annorum numero gravem, & continuo ſtudiorum labore fatigatam, hoc nobis valde difficile redditur, ne dicam impoſſibile; Tum quia labor hic operariis proprie convenit, qui in vinea Domini ad ejus ſuperiorem, & ſelectiorem partem colendam ſunt vocati, quales ſunt Theologi, & Conſultores in Curia Romana degentes, unde illis hunc laborem relinquimus.

Itaque læta fronte, amice Lector, has percurre diſputationes, in quibus methodus illa optima viſa fuit, ut in quavis materia, ſeu dubio DD. Seraphici, & Subtilis ſententia proferatur, & præferatur in rebus ab ipſis pertractatis; in aliis vero nihil aſſerimus, niſi vel ex communi DD. ſententia deductum, vel ex probatiſſimorum Auctorum libris deſumptum, & media via ſemper euntes extrema plus æquo vel laxa, vel anguſta declinare conamur. Et in his, quæ de Immunitate Eccleſiaſtica, de foro Eccleſiaſtico, & Sæculari, & de Eccleſiarum, ac Eccleſiaſticorum a ſolutione Gabellarum exemptione, ac ſimilibus tractamus, abſque ullo præjudicio id aſſerimus illorum Principum, quibus vel ex ſpeciali privilegio, vel ex conſuetudine legitime introducta aliter eſt moris; Et hæc omnia familiari ſtylo, ac ab omnibus intelligibili explicavimus memores dicti Auguſtini teſte Senenſi Bibliothecæ 4. *Malo me reprehendant Gramatici, quam non intelligant populi*; Supereſt, quod a te toto animi affectu expoſco, ut divinam mecum pietatem implores, tantum mihi ſanitatis, & vitæ conferat, quantum ad inſtaurandam hanc noſtram, quam inchoavimus, annorum pondere jam pœnæ collapſam Eccleſiam ſit ſatis, quippe quæ quatuor jam ſæcula a morte Sancti Patris Franciſci annis 23. Chriſti vices gerente Innocentio Quarto, F. Joanne Parmenſi Generali, ædificata expleverat, ut ego Salomonis innixus exemplo exacta hujus vitæ periodo dulciſſima illa verba audire merear a Domino eidem prolata 3. Reg. cap. 9. Exaudivi orationem tuam, & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me, ſanctificavi domum hanc, quam ædificaſti, ut ponerem nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Tanti igitur beneficii mecum omnipotenti Deo gratias referas bonorum omnium largitori, cujus ope ſcholaſticorum laborum finem ſpatio annorum quadraginta ſum aſſecutus. Vale, & pro me etiam ipſum precare, quem ego quoque tibi, & mihi propitium deprecor in præſenti ſæculo, & adhuc magis in futuro.

A P-

APPROBATIONES OPERIS.

OPus Doctiſſimum quidem, ac exoptatum, cujus inſcriptio eſt: *Theologia Moralis ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis concinnata, & in viginti octo Diſputationes diſtributa*, ab Adm. Rev. Patre Magiſtro Bartholomæo Maſtrio de Meldula elaboratum, juſſu Reverendiſſimi Patris Magiſtri Andreæ Bini ab Hyſpello, totius Ord. Min. Con. Miniſtri Generalis, a me diligenter examinatum Fidei Orthodoxæ haud quaquam diſſonum, quinimo auribus D. Bonaventuræ, & Scoti prorſus conſonum, nec non veritati ſummæ conſentaneum recognovi; Publica idcirco luce, in quam tenti Auctoris, tot peregregia opera, plauſitantibus Academiis feliciſſime prodierunt, id digniſſimum cenſeo, hoc habens candidum teſtimonium,

Datum Bononiæ die 5. Junii 1669.

F. Bonaventura Salimbenus de Placentia Art. & Sac. Theol. Doctor
Almi Conventus S. Franciſci Bononiæ Guardianus.

OPus, quod *Theologia Moralis nuncupatur ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis concinnata, & in Diſputationes viginti octo diſtributa*, Auctore Patre Magiſtro Bartholomæo Maſtrio de Meldula Ordinis Min. Conv. S. Franciſci, accuratiſſime de mandato Patris Reverendiſſimi ejuſdem Ordinis Noſtri Generalis Miniſtri P. Andreæ Bini ab Hyſpello perlegi, nihilque, quod fidei, bonorumque morum candorem denigret, in eo meis ſe ſe oculis objecit; immo ſingulare Sapientiſſimi viri ingenium (maxime qui jam philoſophicum, nec non theologicum corſum communi omnium veneratione, ac plauſu ad Subtiliſſimi mentem Subtiliſſimus interpres, & effecla invulgarit) ſum magnopere admiratus, & quia non niſi in magnam tam Sapientum utilitatem, quam ſalutem animarum compactum eſſe aſpexi ſimul, & ſuſpexi, quodque ejus omnium laborum complementum aſt, & corona, ne altera, nec non condigna, lucis nimirum corona huic operi denegetur, digniſſimum cenſeo, ut typis quamprimum mandetur.

Ita eſt Frater Hieronymus Marinus a S. Agata Miniſter Provincialis,
& Commiſſarius Generalis Provinciæ Bononiæ.

Fr. Andreas Bignus ab Hyſpello S. T. D. Univerſi Ord. Minorum Conventualium Generalis Miniſter.

OPus, cui titulus *Theologia Moralis ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis*, a Patre Magiſtro Bartholomæo Maſtrio de Meldula elaboratum, atque a Patribus Theologis, quibus id commiſſum fuit, recognitum, laudatum, approbatum, Typis cudi, ac demum in lucem edi, quantum ad nos attinet, permittimus. Ejuſque rei teſtimonio præſentes manu noſtra, & Sigillo Ordinis munitas demus. Romæ 15. Junii 1669.

F. Andreas de Hyſpello Miniſter Generalis.

F. Gaſpar Meazza a Panormo Sec. Ord. & Gen. Aſſiſtens.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approbazione del P.F. Giovanni Paolo Zapparella Commiſſario del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato *R. P. F. Bartholomæi Maſtrii de Meldula Curſus Philoſophicus in quatuor libros Sententiarum, & Theologia Moralis*, non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 18. Febraro 1754.

(Alviſe Mocenigo 2. Riſ.
(
(Marco Foſcarini Cav. Proc. Riſ.

Giacomo Zuccato Segr.

Adì 20. Febr. 1754. M. V.

Regiſtrato in Libro del Magiſtr. Eccell. degli Sig. Eſecutori contro la Beſtemmia.

Gio: Battiſta Battiſti Segr.

I N D E X

DISPUTATIONUM, QUÆSTIONUM, ET ARTICULORUM.

Quæ in hoc Tomo continentur.

DISPUTATIO PRIMA.

De Regula interna actuum humanorum ſcilicet Conſcientia.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Conſcientiæ, peg. 1

Art. 1. Quid ſit Conſcientia, & in qua potentia reſideat. ibid.
Art. 2. Quotuplex ſit Conſcientia, & quæ ejus obligatio. 2

Quæſtio Secunda.

Quænam ſit obligatio Conſcientiæ erroneæ, ſeu falſæ, & quid de ſcrupuloſa conſcientia ſentiendum ſit. 4

Art. 1. Explicatur obligatio Conſcientiæ invincibiliter errantis. ibid.
Art. 2. Explicatur obligatio Conſcientiæ vincibiliter errantis. 6
Art. 3. Quid de ſcrupuloſa conſcientia ſentiendum ſit, & quomodo ſit deponenda. 9

Quæſtio Tertia.

An voluntas licite operari poſſit in Conſcientia dubia. 10

Art. 1. Reſolvitur Quæſtio. ibid.
Art. 2. An in dubio juris vel facti tutior pars ſit ſemper eligenda. 11

Quæſtio Quarta.

An licite poſſimus Conſcientiæ probabili conformari. 12

Art. 1. Quæſtionis reſolutio. ibid.
Art. 2. An Conſcientia probabilis poſſit eſſe regula ſufficiens noſtrarum actionum in omni materia. 14

D I S P U T A T I O II.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet, lege.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Legis. 16

Art. 1. Quid ſit lex, & cujus potentiæ ſit actus. ibid.
Art. 2. Quænam ſint de ratione legis, & quæ conditiones ad legem ordinandam requirantur. 18

Quæſtio Secunda.

De diviſione legum, & quotuplex ſit lex. 20

Art. 1. Quid ſit lex æterna, & an aliæ leges ab ea deriventur. 21
Art. 2. Quid ſit lex naturalis, & quæ, ac quanta ejus obligatio. 22
Art. 3. An lex naturalis ſit invariabilis, & indiſpenſabilis. 25

Quæſtio Tertia.

De Lege Divina poſitiva. 27

Art. 1. De Lege Divina veteri. 28
Art. 2. De Lege Divina nova. 30

Quæſtio Quarta.

De Lege poſitiva humana. 32

Art. 1. De neceſſitate, & utilitate legis humanæ, & poteſtate eam condendi. ibid.
Art. 2. De materia legis humanæ, & an obligare poſſit ad actus internos. 34
Art. 3. De forma, & promulgatione, & acceptatione humanarum legum. 37
Art. 4. Quinam ſubdantur humanis legibus. 39

Quæſtio Quinta.

De Poteſtate humanæ Legis. 43

Art. 1. An lex humana, ſive civilis, ſive Eccleſiaſtica obligare poſſit in conſcientia, & ſub peccato. ibid.
Art. 2. Unde dignoſci poſſit, quando lex humana obliget ad mortale, vel ſolum ad veniale. 44
Art. 3. De lege pœnali an poſſit obligare ad pœnam ipſo facto incurrendam. 47
Art. 4. De lege irritatoria, & quam vim obligandi habeat. 49
Art. 5. Quomodo lex obliget ad ſui ſatisfactionem, & impletionem, ſeu quibus modis legi ſatisfieri poſſit. 51

Quæſtio Sexta.

De ceſſatione, ſeu mutatione legis humanæ. 52

Art. 1. An, & quomodo lex ceſſet per ejus abrogationem. ibid.
Art. 2 An, & quomodo lex ceſſet per ejus diſpenſationem. 53
Art. 3. An, & quomodo lex ceſſet per privilegium. 55
Art. 4. An, & quomodo lex ceſſet per contrariam conſuetudinem. 57
Art. 5. An, & quibus aliis modis lex ceſſare poſſit. 59

D I S P U T A T I O III.

De Juſtitia, & Jure. 60

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & ſubjecto dominii. 61

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit dominium, & quæ ad illud requiſita. ibid.
Art. 2. Quinam ſint dominii capaces. 63

Quæſtio Secunda.

De Objecto dominii. 65

Art. 1. Quæ cadant ſub perfecto hominis dominio. ibid.
Art. 2. Quo jure rerum dominia fuerint diſtincta. 66

Quæſtio Tertia.

De Acquiſitione dominii. 68

Art. 1. Quibus modis dominium proprietatis acquiratur. ibid.
Art. 2. De modo acquirendi dominium jure præſcriptionis, ac jure belli. 69

D I S P U T A T I O IV.

De Contractibus in genere. ibid.

Art. 1. Quid ſit Contractus, & quotuplex, & quæ ejus conditiones, ut ſit validus. ibid.
Art. 2. De conſenſu ad validitatem contractus requiſito, & an error, & dolus vitient contractum. 72

Quæſtio Secunda.

De Promiſſionibus, Donationibus, & Teſtamentis. 75

Art. 1. De Promiſſione, & eius conditionibus. ibid.
Art. 2. De Donatione, & ejus conditionibus, & ſpeciebus. 78
Art. 3. De Teſtamentis, ac eorum conditionibus, & ſpeciebus. 80

Quæſtio Tertia.

De Commodato, Precario, & Depoſito. 82

Art. 1. Quid ſit commodatum, & quomodo a Precario diſcriminetur. ibid.
Art. 2. De natura Depoſiti, & obligatione Depoſitarii. 83

D I S P U T A T I O V.

De Contractibus Oneroſis. 84

Q U Æ S T I O P R I M A.

De contractibus Permutationis, Venditionis, & Emptionis. ibid.

Art. 1. Quid ſit permutatio, ſeu commutatio ſimplex. ibid.
Art. 2. Quid ſit emptio, & venditio, & quomodo perficiantur. 86
Art. 3. Quædam aliæ difficultates de emptione, & venditione reſolvuntur. ibid.
Art. 4. De monopoliis, & aliis negotiationibus illicitis. 90

Quæſtio Secunda.

De Mutuo, & Uſura. 92

Art. 1. Quid ſit Mutuum, & Uſura, & an hæc ſit licita. ib.
Art. 2 An uſura mentalis ad reſtitutionem obliget. 93
Art. 3. In quibus caſibus ſit licitum aliquid ultra ſortem accipere. 95
Art. 4. An poſſit licite mutuans aliquod commodum exigere extra prædictos caſus. 98
Art. 5. An in uſura trasferatur dominium accepti ultra ſortem. 99
Art. 6. An liceat pecuniam accipere mutuo ſub uſura. 101

Quæſtio Tertia.

De Cenſibus, & Cambiis, ac ſocietate. 102

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Cenſus, & de pertinentibus ad ejus naturam. ibid.
Art. 2. Quæ conditiones jure Canonico ſint neceſſariæ ad Cenſum conſtituendum. 104
Art. 4. Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an ſit licitum 108
Art. 4. De Contractu Societatis, ac ejus conditionibus. 108

Quæſtio Quarta.

De reliquis Contractibus. 112

Art. 1. De Locatione, & Conductione. ibid.
Art. 2. De Emphyteuſi, & Feudo. 113
Art. 3. De Aſſecuratione, & Fidejuſſione. 114
Art. 4. De Pignore, & Hypotheca. 115

D I S P U T A T I O VI.

De Obligationibus Juſtitiæ diſtributivæ. 116

Q U Æ S T I O P R I M A.

De acceptatione perſonarum in diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ. 117

Art. 1. De diſtributione Officiorum Sæcularium, & Eccleſiaſticorum. ibid.
Art. 2. De juſta diſtributione in imponendis tributis, & oneribus. 119

Quæſtio Secunda.

De obligationibus juſtitiæ ad publica judicia ſpectantibus. 120

Art. 1. De obligationibus Judicis. 121
Art. 2. De obligatione accuſatoris, & denunciatoris. 123
Art. 3. De reo, ſeu accuſato, ac ejus obligationibus. 124
Art. 4. De Teſtibus, ac eorum obligationibus. 126
Art. 5. De Advocato, ac ejus obligationibus, & aliorum Officialium. 127

D I S P U T A T I O VII.

De Reſtitutione in Communi. 129

Q U Æ S T I O P R I M A.

De Natura Reſtitutionis. ibid.

Art. 1. Quid ſit Reſtitutio, & cujus virtutis ſit actus. ibid.
Art. 2. An reſtitutio ſit neceſſaria ad ſalutem, an ex præcepto affirmativo, vel negativo, & unde oriatur. 130

Quæſtio Secunda.

De Perſonis ad reſtituendum obligatis, & quomodo. 132

Art. 1. Quinam ad reſtitutionem teneantur. ibid.
Art. 2. Quid ſit reſtituendum. 135
Art. 3. Cui ſit reſtituendum. 137

Quæſtio Tertia.

De aliis circumſtantiis Reſtitutionis. 139

Art. 1. Quo tempore, quo ordine, & quibus expenſis facienda ſit reſtitutio. ibid.
Art. 2. De cauſis a reſtitutione excuſantibus, vel omnino, vel ad tempus. 142
Art. 3. De aliis cauſis a reſtitutione excuſantibus. 144

D I S P U T A T I O VIII.

De Reſtitutione in particulari. 146

Q U Æ S T I O P R I M A.

De Reſtitutione facienda ob damna ſpiritualia. ibid.

Art. 1. An damnificans alium in bonis ſpiritualibus ad reſtitutionem teneatur. ibid.
Art. 2. An alium a Religione extrahens ad aliquid reſtituendum teneatur. 147

Quæſtio Secunda.

De Reſtitutione damni in bonis corporis. 148

Art. 1. Quodnam homicidium ſit licitum, vel illicitum. ibid.
Art. 2. Quatuor aliæ difficultates ad idem ſpectantes diſcutiuntur. 150
Art. 3. De reſtitutione ob alterius occiſionem, vel mutilationem facienda. 152

Quæſtio Tertia.

De Reſtitutione damni in bonis famæ, & honoris. 154

Art. 1. Quibus modis lædatur proximi fama, & honor. ibid.
Art. 2. Quibus modis fama, & honor proximo ablata reſarciri debeant. 156
Art. 3. Solvuntur difficultates quædam circa peccatum detractionis. 159

D I-

DISPUTATIO IX.

De Reſtitutione damni in bonis fortunæ. pag. 162.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſtitutione ex furto proveniente. ibid.

Art. 1. Quid ſit furtum, & quæ quantitas ad peccatum mortale ſufficiat. ibid.

Art. 2. An fur continuo peccet mortaliter quamdiu non reſtituit, & quoties re aliena utitur. 164.

Quæſtio Secunda.

De Reſtitutione ex damno dato proveniente. 166.

Art. 1. Quandonam damnum dare ſit peccatum, & ad reſtitutionem obliget, & quomodo. 167.

Art. 2. An impediens aliquem a conſecutione alicujus boni teneatur ad reſtitutionem. 168.

Quæſtio Tertia.

De Reſtitutione ex adulterio, & ſtupro proveniente. 170.

Art. 1. Quid ſit reſtituendum ratione adulterii. ibid.

Art. 2. Quid ſit reſtituendum ratione ſtupri. 172.

Quæſtio Quarta.

De Reſtitutione ex turpi lucro, & ludo proveniente. 173.

Art. 1. An accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda. 174.

Art. 2. Quid ſit reſtituendum ratione ludi. 176.

Quæſtio Quinta.

De Reſtitutione ex aliis capitibus proveniente. 178.

Art. 1. De Reſtitutione ex venatione, piſcatione, & aucupio. ibid.

Art. 2. De Reſtitutione ex bello injuſto. 180.

DISPUTATIO X.

De Præceptis Virtutum Theologicarum. 181.

QUÆSTIO PRIMA.

De Præceptis Fidei. ibid.

Art. 1. Quæ myſteria fidei neceſſario ſint credenda, & quando. ibid.

Art. 2. An ſit præceptum de externa Fidei confeſſione, & quando obliget. 182.

Art. 3. De Infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis. 184.

Quæſtio Secunda.

De Præceptis Spei. 187.

Art. 1. An extet præceptum Spei, & quando obliget. ibid.

Art. 2. De vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione, ſcilicet, & præſumptione. 188.

Quæſtio Tertia.

De Præceptis Charitatis. 189.

Art. 1. Quæ ſint præcepta Charitatis, & quando obligent. ib.

Art. 2. An Eleemoſyna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget. 191.

Art. 3. An Correctio fraterna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget. 193.

Art. 4. An ordo correctionis fraternæ a Chriſto præſcriptus cadat ſub præcepto. 195.

Art. 5. An in Religionibus ſit licitum revelare Prælato peccatum fratris occultum, non præmiſſa correctione. 197.

Quæſtio Quarta.

De vitiis Charitati oppoſitis. 199.

Art. 1. De Odio, Invidia, Diſcordia, & Scandalo. 200.

Art. 2. De Bello, & Duello. 201.

DISPUTATIO XI.

De Lege Divina, ſeu Decalogi Præcepto. 204.

QUÆSTIO PRIMA.

De Præceptis Decalogi in communi. ibid.

Art. 1. An præcepta Decalogi ſint de lege naturæ, & indiſpenſabilia. ibid.

Art. 2. An præcepta Decalogi obligent ad opera formaliter. 205.

Quæſtio Secunda.

De primo Decalogi præcepto. 206.

Art. 1. De virtute Religionis, & vero Dei cultu. 207.

Art. 2. De vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per exceſſum. 208.

Art. 3. De vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per defectum. 210.

Quæſtio Tertia.

De ſecundo Decalogi præcepto. 211.

Art. 1. De Blaſphemia. ibid.

Art. 2. De Juramento. 213.

Art. 3. De Voto. 214.

Quæſtio Quarta.

De tertio Decalogi præcepto. 218.

Art. 1. Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia diebus feſtis prohibeantur. ibid.

Art. 2. Quæ opera diebus feſtis præcipiantur. 219.

Quæſtio Quinta.

De quarto Decalogi præcepto. 221.

Art. 1. Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes. ib.

Art. 2. Quænam ſint obligationes parentum erga filios. 222.

Quæſtio Sexta.

De quinto Decalogi præcepto. 224.

Art. 1. Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat. ibid.

Art. 2. Quandonam, & quo caſu homicidium ſit licitum. 226.

Quæſtio Septima.

De ſexto Decalogi præcepto. 228.

Art. 1. Aſſignantur, & declarantur ſpecies luxuriæ hoc præcepto vetitæ. ibid.

Art. 2. De peccato contra naturam, & ejus ſpeciebus. 230.

Art. 3. De impudicitia, hoc eſt, de tactibus, aſpectibus, ſimilibuſque actibus impudicis inter ſolutos. 232.

Quæſtio Octava.

De ſeptimo Decalogi præcepto. 234.

Art. 1. Quid hoc ſept. Decalogi præcepto prohibeatur. ibid.

Art. 2. Quot modis contra hoc ſept. Decalogi præceptum peccetur. 235.

Quæſtio Nona.

De octavo Decalogi præcepto. 237.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit mendacium, & quale peccatum. ibid.

Art. 2. Quid, & quotuplex ſit perjurium, & quale peccatum, & quot modis contra hoc præceptum peccetur. 239.

Quæſtio Decima.

De nono, & Decimo Decalogi præcepto. 240.

Art. 1. De motibus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi, quomodo, & quando ſint peccata. 241.

Art. 2. De delectatione moroſa, & quot modis contra hæc duo ultima præcepta peccetur. 242.

DISPUTATIO XII.

De Præceptis Eccleſiæ. 244.

QUÆSTIO PRIMA.

De primo Eccleſiæ præcepto, ſcilicet jejunio. ibid.

Art. 1. Quid ſit jejunium, qui ejus finis, & modus ad ejus obſervantiam requiſitus. ibid.

Art. 2. Quæ, & qualis ſit obligatio jejunii. 246.

Art. 3. Quæ cauſæ a jejunio excuſent. 248.

Quæſtio Secunda.

De cæteris Eccleſiæ præceptis. pag. 250.

Art. 1. De ſecundo Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de audiendo ſacro in diebus feſtis. ibid.
Art. 2. De tertio Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de annua Confeſſione. 253.
Art. 3. De quarto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de communione in Paſchate. 256.
Art. 4. De quinto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de ſolvendis decimis. 258.

DISPUTATIO XIII.

De cenſuris aliiſque pœnis Eccleſiaſticis. 259.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in communi. ibid.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica. ibid.
Art. 2. Qui poſſint ferre Cenſuram, & quibus modis ſit ferenda. 261.
Art. 3. Qui poſſint ligari Cenſuris, & quibus de cauſis. 262.
Art. 4. Quænam cauſæ ab incurrendis Cenſuris excuſent, & quis abſolvere poſſit ab eiſdem incurſis. 264.

Quæſtio Secunda.

De Excommunicatione. 266.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit excommunicatio. ibid.
Art. 2. Quinam ſint effectus excommunicationis majoris, ubi de primo, & ſecundo ejus effectu. 268.
Art. 3. De aliis excommunicationis majoris effectibus. 271.
Art. 4. De cauſis, ob quas incurritur excommunicatio major. 274.
Art. 5. Qui poſſint abſolvere ab excommunicatione. 275.
Art. 6. Quædam difficultates explicantur in hac materia. 278.

Quæſtio Tertia.

De Suſpenſione. 280.

Art. 1. Quid ſit Suſpenſio, & quotuplex, & quomodo differat ab aliis Cenſuris, & pœnis. ibid.
Art. 2. De effectibus Suſpenſionis. 281.
Art. 3. De cauſis Suſpenſionis, & ejus abſolutione, & ablatione. 283.

Quæſtio Quarta.

De Interdicto. 285.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit interdictum. ibid.
Art. 2. De effectibus Interdicti, & pœnis illud violantium. 286.
Art. 3. De cauſis Interdicti, & ejus relaxatione, ac etiam de ceſſatione a divinis. 288.

Quæſtio Quinta.

De Irregularitate. 290.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas, & quinam ejus effectus, & cauſæ. ibid.
Art. 2. Quomodo, & quando Irregularitas incurratur. 292.
Art. 3. Quæ ſint Irregularitates ex delicto. 294.
Art. 4. De Irregularitate orta ex homicidio, & mutilatione. 296.
Art. 5. Quæ ſint Irregularitates ex defectu. 299.
Art. 6. Quomodo tollatur Irregularitas, & quis in ea diſpenſare poſſit. 302.

DISPUTATIO XIV.

De Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis. 304.

QUÆSTIO PRIMA.

De Statu Religioſo. ibid.

Art. 1. Quæ ſit materia, & ſtatus Religioſi. ibid.
Art. 2. Ad quæ teneatur Religioſus ex vi ſuæ profeſſionis, & Regulæ ſui Ordinis. 306.
Art. 3. De Obligationibus Religioſorum ratione voti Obedientiæ. 308.
Art. 4. De Obligationibus Religioſorum ratione voti Caſtitatis. 311.
Art. 5. De Obligationibus Religioſorum ratione voti Paupertatis. 313.

Quæſtio Secunda.

De Statu Clericali. 315.

Art. 1. De Obligatione recitandi divinum Officium, ſeu Horas Canonicas. ibid.
Art. 2. De Beneficiis Eccleſiaſticis, & modis licite ea obtinendi, & conditionibus ad hoc requiſitis. 317.
Art. 3. De Beneficiatis, ac eorum obligationibus. 319.
Art. 4. De pluralitate Beneficiorum ſimul, & de Penſionibus. 320.

Quæſtio Tertia.

De Simonia.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Simonia, & qualis peccatum. ibid.
Art. 2. Quibus modis Simonia in Beneficiis obtinendis, & in aliis caſibus committi poſſit, vel non. 323.
Art. 3. Quæ ſint pœnæ contra Simoniacos conſtitutæ. 326.

DISPUTATIO XV.

De Peccatis. 328.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & eſſentia peccati. ibid.

Art. 1. Quid ſit peccatum actuale, & quotuplex. ibid.
Art. 2. Quid requiratur ad peccatum actuale. 329.

Quæſtio Secunda.

De Peccato Commiſſionis, & omiſſionis. 331.

Art. 1. De peccato commiſſionis. ibid.
Art. 2. De peccato omiſſionis. 333.

Quæſtio Tertia.

De Peccato mortali, & veniali. 333.

Art. 1. An aliud ſit peccatum mortale, & aliud veniale, & quomodo differant. ibid.
Art. 2. An peccatum mortale, & veniale differant genere, vel ſpecie, & qualiter ſit inter utrumque diſcernendum. 337.
Art. 3. An peccatum mortale poſſit aliquando fieri veniale, & e contra. 338.

Quæſtio Quarta.

De Diſtinctione, & comparatione peccatorum. 340.

Art. 1. Unde ſpecifica peccatorum diſtinctio ſit deſumenda, & unde numerica. ibid.
Art. 2. Unde ſumatur inæqualitas, & gravitas peccatorum. 341.

Quæſtio Quinta.

De Subjecto peccati. 343.

Art. 1. Quæ potentia poſſit eſſe ſubjectum peccati. ibid.
Art. 2. Explicatur diviſio peccati in peccatum cordis, oris, & operis. 344.

Quæſtio Sexta.

De cauſis peccati, & excuſantibus ab eo. 346.

Art. 1. Quænam ſint cauſæ peccatorum. ibid.
Art. 2. Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet. 347.
Art. 3. De aliis cauſis interioribus peccati, ſcilicet, paſſione, & malitia. 349.
Art. 4. De cauſis excuſantibus a peccatis. 351.

Quæſtio Septima.

De effectibus peccati. 352.

Art. 1. Quinam ſint peccati actualis effectus. ibid.
Art. 2. An peccatum diminuat bonum naturæ, ſeu inclinationem naturalem ad bonum. 354.

Quæſtio Octava.

De Peccatis capitalibus in ſpecie. 356.

Art. 1. De prioribus peccatis capitalibus. ibid.
Art. 2. De cæteris peccatis capitalibus. 357.

DISPUTATIO XVI.

De Sacramentis in genere. pag. 359

QUÆSTIO PRIMA.

De natura, & eſſentia Sacramenti in genere. ibid.

Art. 1. Quid ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat. ibid.
Art. 2. De materia, & forma Sacramentorum. 361

Quæſtio Secunda.

De effectibus Sacramentorum. 363

Art. 1. De primario effectu Sacramentorum, qui eſt gratia. ibid.
Art. 2. De effectu ſecundario quorumdam Sacramentorum, qui eſt Character. 365

Quæſtio Tertia.

De Miniſtro, & Suſceptore Sacramentorum. 366

Art. 1. Quis ſit Miniſter Sacramentorum, & quæ in eo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem. ibid.
Art. 2. Quis ſit ſuſceptor Sacramentorum, & quæ in illo requirantur ad validam, & licitam eorum ſuſceptionem. 368

Quæſtio Quarta.

De numero, ordine, & neceſſitate Sacramentorum. 370

Art. 1. Quæ, & quot ſint noſtra Sacramenta, quem ordinem inter ſe habeant. ibid.
Art. 2. An omnia Sacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria, & quomodo. 371

DISPUTATIO XVII.

De Baptiſmo, & Confirmatione. 373

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Baptiſmi, ac ejus neceſſitate. ibid.

Art. 1. Quid ſit Baptiſmus, & in quo ejus eſſentia conſiſtat ac neceſſitas. ibid.
Art. 2. Quando Baptiſmus fuerit inſtitutus a Chriſto, & cœperit eſſe ſub præcepto. 374

Quæſtio Secunda.

De materia & forma Baptiſmi. 375

Art. 1. De materia remota, & proxima Sacramenti Baptiſmi. 376
Art. 2. De forma Sacramenti Baptiſmi. 377

Quæſtio Tertia.

De Miniſtro, & Suſceptore Baptiſmi. 379

Art. 1. Quis poſſit Baptiſmum conferre, & adminiſtrare. ibid.
Art. 2. Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur. 381

Quæſtio Quarta.

De effectibus Baptiſmi. 382

Art. 1. Quinam ſint effectus Baptiſmi. 383
Art. 2. An fictio impediat Baptiſmi effectum, & hic conſeratur illa recedente. 384

Quæſtio Quinta.

De Sacramento Confirmationis. 386

Art. 1. De nomine, & eſſentia confirmationis, ejuſque inſtitutione, ac neceſſitate. ibid.
Art. 2. Quænam ſit materia, & forma Sacramenti Confirmationis. 387
Art. 3. De Miniſtro, & ſuſceptore Confirmationis, ac ejus effectibus. 388

DISPUTATIO XVIII.

De Sacramento Euchariſtiæ. pag. 389

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Euchariſtiæ, ac ejus exiſtentia. ibid.

Art. 1. An Euchariſtia ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat. ibid.
Art. 2. De unitate hujus Sacramenti, ac neceſſitate. 391

Quæſtio Secunda.

De materia Euchariſtiæ. 392

Art. 1. Qualis panis, & quale vinum requiratur ad Euchariſtiam conficiendam. ibid.
Art. 2. Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur. 393

Quæſtio Tertia.

De forma Euchariſtiæ. 395

Art. 1. Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & qui verus, & proprius verborum illius ſenſus. ibid.
Art. 2. Quid in hoc Sacramento per verba Conſecrationis efficiatur. 397
Art. 3. Explicantur quædam difficultates circa Tranſubſtantiationem panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Chriſti. 398

Quæſtio Quarta.

De effectibus Euchariſtiæ. 400

Art. 1. Qui ſint effectus Euchariſtiæ, & quomodo, & quando ab ea cauſentur. ibid.
Art. 2. De diſpoſitionibus ad dignam hujus Sacramenti perceptionem neceſſariis. 402

Quæſtio Quinta.

De Suſceptore, & miniſtro hujus Sacramenti. 403

Art. 1. Quinam ſint hujus Sacramenti capaces. ibid
Art. 2. Quis ſit legitimus hujus Sacramenti Miniſter. 405

DISPUTATIO XIX.

De Sacramento Ordinis. 407

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Sacramenti Ordinis. ibid.

Art. 1. Quid ſit Ordo, & an ſit Sacramentum, & quotuplex. ibid.
Art. 2. Quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis. 408

Quæſtio Secunda.

De Miniſtro, & ſuſceptore Sacramenti Ordinis & ejus effectibus. 410

Art. 1. Quis Sacramentum Ordinis conferre, & quis illud ſuſcipere poſſit. ibid.
Art. 2. Quinam ſint hujus Sacramenti effectus. 411

Quæſtio Tertia.

De Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio. 413

Art. 1. An in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium Deo offeratur, & quænam partes ejus ad rationem ſacrificii pertineant. ibid.
Art. 2. Quæ res ſit oblata in hoc ſacrificio, & quinam offerens. 414

Quæſtio Quarta.

De effectibus Sacrificii Miſſæ. 416

Art. 1. Quinam ſint hujus Sacrificii effectus. ibid.
Art. 2. Quantam vim, & efficaciam habeat hoc Sacrificium in ſuis effectibus conferendis. 417

Digitized by Google

I N D E X

Quæſtio Quinta.

De ſubjecto, pro quo hoc ſacrificium offerri, & applicari poteſt. pag. 419

Art. 1. Pro quibus hoc Sacrificium licite, & valide offerri poſſit. ibid.
Art. 2. Qualis eſſe debeat Sacerdotis applicatio, ut Miſſæ fructus in alios derivetur. 421
Art. 3. De ſtipendio, quod pro celebratione Miſſæ accipere licet. 423

D I S P U T A T I O XX.

De Matrimonii Sacramento. 425

Q U Æ S T I O P R I M A.

De eſſentia, & inſtitutione Matrimonii. ibid.

Art. 1. An Matrimonium ſit Sacramentum, & in quo eſſentialiter conſiſtat. ibid.
Art. 2. De materia, forma, & Miniſtro Matrimonii. 427
Art. 3. Quæſita nonnulla reſolvuntur. 428

Quæſtio Secunda.

De validitate Matrimonii. 430

Art. 1. De mutuo contrahentium conſenſu ad Matrimonium neceſſario. ibid.
Art. 2. De libertate ad conſenſum conjugalem requiſita. 432
Art. 3. De altera conditione ad validitatem Matrimonii requiſita, ubi de Matrimonio Clandeſtino. 434

Quæſtio Tertia.

De Matrimonii unitate, & indiſſolubilitate. 436

Art. 1. De Matrimonii Unitate. ibid.
Art. 2. De Matrimonii indiſſolubilitate, & perpetuitate. 437

Quæſtio Quarta.

De Sponſalibus Matrimonio præviis. 439

Art. 1. Quæ, & quot ad Sponſalium valorem requirantur. ibid.
Art. 2. Quam obligationem Sponſalia inducant. 441
Art. 3. Quibus modis, & quibus de cauſis Sponſalia diſſolvantur. 443

Quæſtio Quinta.

De Matrimonii impedimentis. 446

Art. 1. De impedimentis non dirimentibus, ſeu mere prohibentibus. ibid.
Art. 2. De impedimentis matrimonium dirimentibus. 447
Art. 3. Alia impedimenta matrimonium dirimentia explicantur. 450
Art. 4. De cæteris impedimentis, ac eorum diſpenſatione. 452

Quæſtio Sexta.

De effectibus Matrimonii, atque Divortii. 454

Art. 1. Quinam ſint Matrimonii effectus. ibid.
Art. 2. Quibus de cauſis inter conjuges divortium fieri poſſit. 456

D I S P U T A T I O XXI.

De Pœnitentiæ Sacramento. 459

Q U Æ S T I O P R I M A.

De Pœnitentia, ut eſt virtus. ibid.

Art. 1. An pœnitentia ſit ſpecialis virtus a cæteris diſtincta, & quæ ſit propria ratio ejus, & objectum. ibid.
Art. 2. An pœnitentia ſit virtus infuſa, vel acquiſita, & ejus actus ſint ſupernaturales, & quomodo. 461

Quæſtio Secunda.

De actu Contritionis, & Attritionis. 464

Art. 1. De actu Contritionis pœnitentiæ perfectæ. 465
Art. 2. De actu Attritionis pœnitentiæ imperfectæ. 467

Quæſtio Tertia.

De neceſſitate, & efficacia Pœnitentiæ virtutis ad remiſſionem mortalium. pag. 470

Art. 1. Quanta ſit pœnitentiæ neceſſitas, & quæ pœnitentia ſit ad ſalutem neceſſaria. 471
Art. 2. Quando neceſſitas pœnitentiæ urgeat, & præceptum contritionis obliget. 473
Art. 3. Quomodo pœnitentia, ſeu contritio cauſet remiſſionem peccati mortalis. 475

Quæſtio Quarta.

De remiſſione peccatorum venialium. 477

Art. 1. Quomodo remittantur venialia in hac vita. ibid.
Art. 2. An venialia poſſint in alia vita dimitti & quomodo. 479

Quæſtio Quinta.

De pœnitentia ut eſt Sacramentum. 481

Art. 1. De exiſtentia Sacramenti Pœnitentiæ, ac ejus eſſentia. ibid.
Art. 2. Quæ ſit materia Sacramenti pœnitentiæ. 483
Art. 3. Quæ ſit forma Sacramenti pœnitentiæ. 484

Quæſtio Sexta.

De vi, & effectibus Sacramenti Pœnitentiæ. 487

Art. 1. Quinam ſint effectus hujus Sacramenti. ibid.
Art. 2. Quæ diſpoſitio ad hoc Sacramentum ſit neceſſaria, & ejus effectus conſequendos. 489

Quæſtio Septima.

De Confeſſione Sacramentali. 492

Art. 1. An Confeſſio Sacramentalis ſit ad ſalutem neceſſaria, & quomodo. ibid.
Art. 2. An, ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe ſecreta, & de quibuſdam aliis ejus conditionibus. 495
Art. 3. An, ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe integra, & quomodo. 497
Art. 4. An ſemper, & in omni caſu Confeſſio debeat eſſe integra, vel aliquando non integra ſufficiat, imo non explicata. 499
Art. 5. An, & in quibus caſibus Confeſſio ſit invalida, ac repetenda, & quomodo. 502

Quæſtio Octava.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. 504

Art. 1. Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ Miniſter. ibid.
Art. 2. De aliis conditionibus in Miniſtro hujus Sacramenti requiſitis, & ejus obligationibus. 506

Quæſtio Nona.

De Miniſtro Confeſſionis, quoad caſus reſervatos. 508

Art. 1. Quinam, & quæ peccata reſervare poſſint. 509
Art. 2. Quinam poteſtatem habeant abſolvendi a caſibus reſervatis. 511
Art. 3. De modo abſolvendi a caſibus reſervatis, & an poſſit in eis confeſſio dimidiari. 513

Quæſtio Decima.

De Sigillo ſecreti in Confeſſione ſervando. 515

Art. 1. Quo jure obliget Sigillum Confeſſionis, quos obliget, & ad quas res celandas. ibid.
Art. 2. An abſque violatione Sigilli poſſit Miniſter uti ſcientia per Confeſſionem habita in aliis negotiis, & factis. 517

Quæſtio Undecima.

De ſatisfactione Sacramentali. 519

Art. 1. Qualis pars hujus Sacramenti ſit ſatisfactio, & quem conferat effectum. ibid.
Art. 2. De conditionibus ad ſatisfactionem Sacramentalem requiſitis, ut recte adimpleri poſſit. 521
Art. 3. Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione, & pœnitens in ea acceptanda, & adimplenda. 523

DIS-

Digitized by Google

DISPUTATIO XXII.

De Sacramento extremæ Unctionis. pag. 527

QUÆSTIO PRIMA.

De Exiſtentia, inſtitutione, & definitione hujus Sacramenti. ibid.

Art. 1. An extrema Unctio ſit verum Sacramentum novæ legis. 528
Art. 2. An hoc Sacramentum fuit a Chriſto immediate inſtitutum, & quomodo definiatur. 529

Quæſtio Secunda.

De materia, & forma hujus Sacramenti. 530

Art. 1. Quænam ſit materia Sacramenti extremæ Unctionis. ibid.
Art. 2. Quænam ſit forma extremæ Unctionis. 532

Quæſtio Tertia.

De ritu, & unitate hujus Sacramenti. 531

Art. 1. Quot Unctiones ſufficiant ad hoc Sacramentum perficiendum. 534
Art. 2. Quæ, & qualis ſit unitas hujus Sacramenti. 535

Quæſtio Quarta.

De effectibus Sacramenti extremæ Unctionis. 537

Art. 1. Quinam ſint hujus Sacramenti effectus, & qui eorum præcipuus. ibid.
Art. 2. Quando hoc Sacramentum ſuum conferat effectum. 539

Quæſtio Quinta.

De ſubjecto hujus Sacramenti capaci. 541

Art. 1. Quis poſſit hoc ſuſcipere Sacramentum. ibid.
Art. 2. De obligatione, & modo ſuſcipiendi hoc Sacramentum. 543

Quæſtio Sexta.

De Miniſtro hujus Sacramenti idoneo. 544

Art. 1. Quis poſſit hoc Sacramentum miniſtrare. ibid.
Art. 2. De obligatione Miniſtri ad hoc Sacramentum miniſtrandum. 545

DISPUTATIO XXIII.

De Indulgentiis, & Suffragiis. ibid.

Art. 1. An in Eccleſia ſit theſaurus ſpiritualis, qui per Indulgentias diſpenſari valeat. ibid.
Art. 2. Cujus poteſtatis ſit Indulgentias concedere, & in quibus reſideat. 549

Quæſtio Secunda.

De eſſentia, varietate, & effectu Indulgentiarum. 551

Art. 1. Quid ſit Indulgentia, & quotuplex. ibid.
Art. 2. De effecto Indulgentiarum, & a quo vinculo fideles abſolvant. 550

Quæſtio Tertia.

De Requiſitis ad Indulgentiæ validitatem, & ejus ceſſatione. 554

Art. 1. An, & qualis cauſa ad Indulgentiæ validitatem requiratur. 555
Art. 2. De duratione, & ceſſatione Indulgentiarum. 557

Quæſtio Quarta.

De Subjecto Indulgentiarum capaci. 558

Art. 1. Quinam ſint Indulgentiarum capaces. ibid.
Art. 2. Quæ diſpoſitiones requirantur ad Indulgentiam lucrandam. 559

Quæſtio Quinta.

De Suffragiis. 561

Art. 1. An, & quomodo poſſint fideles ſeſe invicem ſuffragiis juvare. ibid.
Art. 2. De conditionibus requiſitis ex parte illius, pro quo ſuffragia offeruntur, & requiſitis ex parte offerentis. 564

DISPUTATIO XXIV.

De Exiſtentia Purgatorii. 565

Art. 1. An Purgatorium detur, & in quo loco. ibid.
Art. 2. Quibus de cauſis Purgatorium fuerit a Deo inſtitutum. 567

Quæſtio Secunda.

De pœnis, quæ in Purgatorio ſuſtinentur. 568

Art. 1. An animæ Purgatorii pœnam damni, & ſenſus patiantur. ibid.
Art. 2. De gravitate, & acerbitate pœnarum Purgatorii. 570
Art. 3. De quibuſdam aliis ad ſtatum purgantium ſpectantibus. 572

Quæſtio Tertia.

De Indulgentiis, & Suffragiis pro Defunctis. 574

Art. 1. Quomodo Indulgentiæ defunctis communicari poſſint, & prodeſſe. ibid.
Art. 2. Quomodo ſuffragia viventium Defunctis communicari poſſint, & prodeſſe. 576
Art. 3. De conditionibus requiſitis ad effectum ſuffragiorum Defunctis obtinendum. 578

Quæſtio Quarta.

De ſtatu animarum juſtorum expleta purgatione. 580

Art. 1. An animæ Sanctorum perfecte purgatæ Deum videant ante diem judicii. 581
Art. 2. Solvuntur objectiones in oppoſitum. 582

DISPUTATIO XXV.

De cœlo, & ſtatu Beatorum 583

QUÆSTIO PRIMA.

De Beatitudinis humanæ eſſentia, & exiſtentia. ibid.

Art. 1. In quo conſiſtat Beatitudo hominis objectiva, & quomodo attingi poſſit. 584
Art. 2. In quo conſiſtat beatitudo formalis. 585
Art. 3. An gaudium, perpetuitas, & ſecuritas ſint de eſſentia beatitudinis formalis. 587
Art. 4. An beatitudo formalis ſit æqualis in omnibus beatis. 589

Quæſtio Secunda.

De viſione beatifica. 590

Art. 1. De neceſſitate luminis gloriæ ad beatam viſionem, ac muneribus ejus. ibid.
Art. 2. Quid videat in divina eſſentia intellectus lumine gloriæ illuſtratus. 593
Art. 3. Quas creaturas de facto intueantur beati. 595

Quæſtio Tertia.

De Fruitione beatifica. 596

Art. 1. Quomodo Beati Deo perfruantur. 597
Art. 2. De neceſſitate habitus Charitatis ad beatam fruitionem, & muneribus ejus. 598

Quæſtio Quarta.

De Beatitudine, ſeu gloria corporum Beatorum. 601

Art. 1. De perfectionibus, ſeu dotibus corporis glorioſi. ib.
Art. 2. An ſenſus Beatorum habituri ſint oblectationes circa ſua objecta. 603

DIS-

INDEX DISPUTATIONUM.

D I S P U T A T I O XXVI.

De Inferno, & Statu Damnatorum. 606

QUÆSTIO PRIMA.

De Pœnis Inferni. ibid.

Art. 1. Quibus pœnis crucientur damnati in Inferno, ibid.
Art. 2. An, & quomodo ignis incorporeus agere poſſit in ſpiritus. 608
Art. 3. An, & quomodo ignis poſt judicium cruciabit corpora damnatorum. 610

Quæſtio Secunda.

De gravitate pœnarum infernalium. 612

Art. 1. De earum intenſione, & acerbitate. ibid.
Art. 2. De earum extenſione, & duratione. 614

Quæſtio Tertia.

An in punitionem damnatorum Deus utatur juſtitia, & miſericordia. 615

Art. 1. Quomodo manifeſtatur juſtitia in punitione damnatorum. ibid.
Art. 2. Quomodo manifeſtatur miſericordia in punitione damnatorum. 616

D I S P U T A T I O XXVII.

De Reſurrectione mortuorum Judicium univerſale præcedente. 618

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſurrectionis hominum generalis poſſibilitate, & futuritione. ibid.

Art. 1. An reſurrectio hominum generalis ſit poſſibilis. ib.
Art. 2. An reſurrectio hominum generalis ſit futura. 620
Art. 3. An omnes homines reſurgent tempore Judicii univerſalis. 622

Quæſtio Secunda.

De cauſa efficiente, & finali Reſurrectionis. 264

Art. 1. An Chriſtus futurus ſit cauſa efficiens reſurrectionis, & quomodo. ibid.
Art. 2. An Chriſtus ſit effecturus reſurrectionem noſtram per ſe, vel per Angelos. 626
Art. 3. Cur mortuorum reſurrectio ſit futura. 627

Quæſtio Tertia.

De cauſa materiali, & formali Reſurrectionis. 628
Art. 1. Examinantur quæſita ad cauſam materialem ſpectantia. ibid.
Art. 2. Reſolvuntur quæſita ad cauſam formalem attinentia. 631
Art. 3. De circumſtantiis Reſurrectionis, ſcilicet loco, & tempore. 633

D I S P U T A T I O XXVIII.

De Judicio univerſali, ſeu finali poſt Reſurrectionem. 636

QUÆSTIO PRIMA.

De ſecundo Chriſti adventu ad univerſale judicium. ibid.
Art. 1. An Judicium univerſale ſit futurum, & quomodo. ibid.
Art. 2. Quæ ſigna præcedent judicium univerſale indicantia. 638
Art. 3. Alia ſigna proximiora judicio univerſali recenſentur. 641

Quæſtio Secunda.

De Judice, ac ejus Judiciaria poteſtate. 643
Art. 1. An Chriſtus venturus ſit Judex in finali Judicio, & quomodo. ibid.
Art. 2. Cum qua poteſtate Chriſtus Dominus judicabit, & quibus aſſiſtentibus. 645

Quæſtio Tertia.

De forma Judicii, ejuſque fine. 647
Art. 1. Quinam ſint judicandi in judicio finali. ibid.
Art. 2. De quibus ſint judicandi, & quomodo. 649
Art. 3. Quomodo ſit proferenda ſententia, & conſummandum judicium, & de ſtatu infantium cum originali decedentium. 651

Quæſtio Quarta.

De Mundi innovatione poſt judicium peractum. 684

Art. 1. Qualis futura ſit hæc Mundi renovatio poſt Judicium. ibid.
Art. 2. Qualis futura ſit Mundi conflagratio ad ipſum expurgandum. 656
Art. 3. De ceſſatione motus corporum cœleſtium finita Mundi purgatione. 659
Art. 4. De perpetuo Chriſti regno in Cœlis poſt Mundi inſtaurationem. 662
Art. 5. De ſtatu glorioſo B. Virginis Deiparæ in perpetuo filii ſui regno. 665

F I N I S.

IN-

INDEX DUBIORUM, IN SINGULIS DISPUTATIONIBUS INCIDENTIUM.

Primus numerus paginam; alter vero marginalem numerum deſignat.

DUBIA EX DISPUTATIONE PRIMA.

De Conſcientia.

PRimum Dubium. An Conſcientia ſit habitus intellectus, vel potius actus ipſius. pag. 2. n. 5
2 An Deus diſpenſare poſſit, ut quis agat contra Conſcientiam. 4. 15
3 Quid, & quale peccatum ſit diſcordare a Conſcientia recta. ibid. 16
4 An obligatio operandi ſecundum conſcientiam ſit legis naturalis, vel legis poſitivæ. 5. 21
5 An dictamen Conſcientiæ invincibiliter errantis magis obliget, quam præceptum Superioris. ibid. 25
6 An quando Conſcientia vincibiliter errans utramque partem contradictionis peccatum eſſe exiſtimat, peccet voluntas alterutram amplectens. 5. 27
7 Quodnam ſit majus peccatum, ſequi conſcientiam vincibiliter errantem, vel contra illam facere. 8. 36
8 An opus ſit acto adeſſe judicium conſcientiæ, ut quis dicatur contra conſcientiam agere. ibid. 37
9 Quomodo conſcientia erronea ſit deponenda. ibid. 38
10 An potior ſit in omni materia conditio poſſidentis, vel tantum in materia juſtitiæ. 12. 78
18 An cives, & Diœceſani obligentur legibus proprii territorii, dum ſunt abſentes. ibid. 116
19 An peregrini, & forenſes obligentur legibus loci, per quam tranſeunt. 41. 121
20 An etiam vagabundi obligentur legibus loci, per quem tranſeunt. 43. 132
21 An lex humana debeat ſemper obligare ſub culpa, & in conſcientia. 44. 135
22 An legislator in materia levi poſſit obligare graviter, & ad mortale, & in materia gravi ſolum ad veniale. 45. 138
23 An verba legis præceptiva ſufficienter indicent obligationem ejus ſub mortali. 46. 143
24 An ſint aliquæ leges pœnales. ibid. 145
25 An lex humana ſub mortali obligans obliget etiam cum periculo vitæ. ibid. 146
26 Qualiter lex humana vim habeat obligandi ad pœnam ſubeundam reos condemnatos per Judicis ſententiam. 48. 155
27 An lex humana vim habeat annullandi, & irritandi quoſdam actus. 42. 157
28 An lex omnis prohibitiva ſit etiam irritatoria actus vetiti. ibid. 159
29 Unde colligi poſſit legem prohibentem velle etiam irritare. 50. 162
30 An leges irritantes obligent in conſcientia ad non faciendos actus irritos. ibid. 163
31 An lex irritans fundata in præſumptione ſuum ſortiatur effectum, quando præſumptio non ſubſiſtit. ibid. 165
32 An neceſſarium ſit ad præcepti impletionem non habere voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi ipſi. 52. 171
33 An poſſit inferior legem a ſe conditam, & a Superiore confirmatam abrogare abſque Superioris beneplacito. ibid. 177
34 An, quando lex abrogatur, requiratur publicatio, & promulgatio talis abrogationis. 53. 179
35 Quando lex aliqua cenſeatur abrogata, vel derogata per poſteriorem. ibid. 180
36 An inferior diſpenſare poſſit in lege Superioris. ibid. 182
37 An ad juſtam, & honeſtam diſpenſationem juſta requiratur cauſa. 54. 183
38 An ſuperior juſte diſpenſare poſſit, ſi de juſtitia cauſæ dubitet. ibid. 185
39 An diſpenſatio ad ſui valorem juſtam requirat cauſam. ibid. 186.
40 Quale peccatum ſit ſine juſta cauſa diſpenſare. 55. 189
41 An ceſſante cauſa diſpenſationis ceſſet diſpenſatio ipſa. ibid. 190
42 An ceſſante cauſa privilegii ceſſet privilegium. 56. 196
43 Quantum temporis requiratur ad conſuetudinem introducendam, quæ vim legis habeat. 57. 202
44 An ceſſante adæquata cauſa legis in cauſa particulari, ceſſet obligatio legis reſpectu talis particularis. 59 209

DUBIA

EX DISPUTATIONE II.

De Legibus.

PRimum dubium. An perpetuitas ſit de ratione legis. 19. 14.
2 An promulgatio legis ſit de ejus eſſentia. ibid. 17
3 An ad valorem legis requiratur conſenſus, & acceptatio populi. 20. 20
4 An lex æterna ſit vere, & propria lex. 25. 35
6 An lex naturalis ſit una apud omnes. 24. 39
7 An lex naturalis ſe extendat ad omne opus virtutis. ibid. 41.
8 An, & quomodo lex naturalis differat a jure gentium. ibid. 43
9 An lex vetus tota defecerit, & quoad omnia præcepta. 28. 61
10 Quonam tempore ceſſaverit, & obligare ad ſui obſervationem deſierit. 29. 63
11 An Pontifex diſpenſare poſſit in præceptis novæ legis. 33. 79
12 An poteſtas condendi leges civiles competat Summo Pontifici reſpectu totius Orbis. 33. 84
13 An poteſtas condendi Leges Eccleſiaſticas in propriis Eccleſiis competat Epiſcopis jure divino, vel humano. 34. 86
14 An legislator teneatur ſervare legem a ſe latam. 39. 111.
15 An Eccleſiaſtici ſubdantur legibus Civilibus. ibidem 113.
16 An immunitas, & exemptio Eccleſiaſticorum a poteſtate laicali ſit de jure divino, vel humano. ibidem 114.
17 An Religioſi exempti teneantur Synodalia Epiſcoporum decreta ſervare. 40 115

DUBIA

EX DISPUTATIONE III.

De Juſtitia, & Jure.

PRimum Dubium. An in rebus, quæ uſu conſumuntur diſtinguatur uſus a dominio. pag. 61. n. 3
2 An Fratres Minores, habeant aliquod rerum dominium, vel ſolum uſum nudum. 62. 12
3 An ſervi, & amentes ſint dominii capaces. 63. 16
4 An filii familias, & ſervi poſſint rerum aliquarum habere dominium. ibid. 18
5 Quo jure Religioſi profeſſi ſint ad dominium inhabiles. ibid. 20
6 An Beneficiarii verum, & proprium dominium habeant ſuorum redituum. 64. 23
7 An Homo habeat dominium ſuæ vitæ. 65. 31
8 An Homo habeat dominium ſuæ famæ. 66. 33
9 An Theſauri ſint primo invenientis, vel cujus ſint. 68. 49
10 An ſciens in agro alieno latere theſaurum, poſſit illum emere communi pretio, ſine ulla reſtitutionis obligatione. ibid. 50
11 An qui dubitet rem, quam poſſidet, eſſe ſuam, poſſit præſcribere expleto tempore a lege ſtatuto. 70. 57

DUBIA

EX DISPUTATIONE IV.

De Contractibus.

PRimum Dubium. An res alteri debita ſit ſufficiens materia contractus. 72. 8
2 An valeat contractus ob turpem cauſam, vel finem initus. ibid. 9
3 An error, & dolus circa qualitatem rei contractum invalidet ſi ſit antecedens, & det cauſam contractui. ibid. 15.
4 Quo jure contractus gravi metu injuſte incuſſo celebrati ſint validi. 74. 20
5 An contractus invalidus poſſit juramento validari. 24
6 Quomodo promiſſio externa legitime acceptata obliget in conſcientia. ibid. 32
7 An promiſſio mere interna promittentem obliget in conſcientia. 76. 36
8 An vi juris naturalis promiſſio externa obliget ante acceptationem. 77. 40
9 An donatio juramento firmata propter ingratitudinem revocari poſſit. 78. 44
10 An donatio juramento roborata poſſit ob nativitatem filiorum revocari. 80. 50
11 An donatio reviviſcat, ſi filii poſt donationem nati, adhuc vivente Patre moriantur. ibid. 51
12 An teſtamentum, cui deſunt ſolemnitates a legibus requiſitæ, ſit validum in foro conſcientiæ. ibid. 52
13 An teſtamentum juramento firmatum revocari poſſit. 55
14 An poſſit commodans ante præſcriptum tempus revocare commodatum nova ſuperveniente cauſa. 82. 61

DUBIA

EX DISPUTATIONE V.

De Contractibus Oneroſis.

PRimum Dubium. An æqualitas valoris rerum in indiviſibili conſiſtat. 85. 6
2 An tempore magnæ ſterilitatis, & inopiæ ſervanda ſit lex ſeu pragmatica frumenti. 87. 17
3 Cui poſt celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiat. ibid. 18
4 An licitum ſit res carius vendere credito, quam valeat numerata pecunia. 88. 20
5 An licitum ſit ob anticipatam ſolutionem minoris emere. ibid. 22
6 An, qui ſcit, rem brevi minus valituram, poſſit licite vendere pretio currenti. 89. 25
7 An credita minoris emi poſſint anticipata pecunia, quam ſeipſa contineant. ibid. 27
8 An licita ſit emptio, vel venditio rei cum pacto de retrovendendo. ibid. 29
9 An licita ſit conventio mercatorum de non vendendo, niſi pretio ſupremo in latitudine juſti. 90. 34
10 An licitum ſit tempore meſſis, vel vindemiæ emere vinum, & triticum in magna copia, ut carius poſtea vendantur. 91. 36
11 An licitum ſit Principi privilegium concedere, ut non niſi certi Mercatores certas merces vendant, aut negotiationem exerceant. ibid. 38
12 An liceat in mutuo apponere pœnam ſolvendam a mutuatario, niſi tempore præfixo ſolverit. 95. 56
13 An liceat in mutuo aliquid accipere ultra ſortem ratione damni emergentis. ibid. 58
14 An liceat in mutuo aliquid accipere ratione lucri ceſſantis. 96. 61
15 An licite poſſit mutuans ratione ſolius periculi aliquid ultra ſortem accipere. 97. 66
16 An uſurarius teneatur reſtituere non ſolum rem ex uſura acquiſitam, ſed etiam id, quod per ipſam acquiſivit. 101. 85
17 An conditiones omnes a Bulla Pii V. in emptione cenſuum requiſitæ, ſint etiam neceſſariæ in foro conſcientiæ, ut contractus non ſit uſurarius. 106. 115
18 An licitus ſit contractus, in quo aſſecurata ſorte unius ſocii alter teneatur certum lucrum minus pro incerto majori ſolvere. ibid. 116
19 An locator teneatur conductori remittere penſionem ob ſterilitatem caſu fortuito ſupervenientem. 112. 144
20 An conductor, qui ob aliquod impedimentum re conducta uti non potuit, penſionem ſolvere teneatur. ib. 146
21 An licitum ſit locare domum, vel aliam rem ei, qui putatur abuſurus illa ad peccandum. ibid. 147
22 An fidejuſſor poſſit pretium aliquod accipere, pro quo fidejuſſionem facit. 115. 165

DUBIA

EX DISPUTATIONE VI.

De Obligationibus Juſtitiæ diſtributivæ.

PRimum Dubium. An in officiis ſæcularibus ſit obligatio eligendi digniorem. 117. 4
2 An officia ſæcularia licite vendi poſſint. ibid. 6
3 An ſit obligatio eligendi ſemper magis dignum ad beneficia Eccleſiaſtica. ibid. 7
4 An Regulares quoque teneantur eligere digniorem ad Prælaturas. 118. 10
5 An ſit juſtum tributum, quod imponitur ſolvendum ex rebus ad victum neceſſariis. 120 18
6 An fraudantes tributa, aut vectigalia peccent mortaliter, & ad reſtitutionem teneantur. ibid. 19
7 An gabella ab exactoribus non petita ſit ſolvenda. ib. 20
8 An exemptio a tributis competat Eccleſiis, & Eccleſiaſticis, jure tantum humano, vel etiam divino. ib. 21
9 An Judex teneatur condemnare reum per teſtes legitime convictum, quem privata ſcientia ſcit eſſe innocentem. 121. 24
10 An e contra poſſit condemnare illum, quem certo ſcit eſſe reum criminis, licet per teſtes non probetur. ib. 27
11 An Judex in ferenda ſententia opinionem magis probabilem ſequi debeat.
12 An Judex pœnam a lege taxatam remittere, vel relaxare poſſit. ibid. 31
13 An quis obligetur aliquando ad accuſandum. 123. 39
14 An ante accuſationem, vel denunciationem debeat præcedere fraterna correctio. ibid. 36
15 An liceat denunciare delictum occultum, quod a denunciatore probari non poteſt. ibid. 38
16 An qui delinquentem non accuſet, peccet, & ad reſtitutionem teneatur. 124. 41
17 An, & quomodo reus veritatem fateri teneatur, quando a Judice interrogatur. ibid. 42
18 An teneatur, veritatem fateri, quoties juridice a Judice interrogatur. 125. 45
19 An Teſtis debeat ſe offerre ad teſtificandum. 126. 50
20 An teſtis a Judice legitime interrogatus teneatur veritatem ſibi notam edicere. ibid. 52
21 An, & quomodo peccet teſtis a Judice citatus ſubtrahendo ſe a teſtimonio. ibid. 54
22 An teſtes ſingulares plenam faciant fidem, & probationem. 127. 56
23 An liceat teſti pro teſtimonio ferendo aliquid accipere. ibid. 57
24 An advocatus de culpa levi teneatur. ibid. 58
25 An poſſit advocatus cauſam minus probabilem defendere in concurſu probabilioris. 128. 60
26 An advocatus teneatur aliquando gratis patrocinari pauperibus. ibid. 62

D U B I A

EX DISPUTATIONE VII.

De Reſtitutione in communi.

PRimum dubium. An quis obligetur ad reſtitutionem ex levi, & leviſſime culpa. pag. 132. 18
2 An ut obligatio oriatur ex culpa lata, hæc debeat eſſe mortalis, vel ſufficiat, quod ſit venialis. ibid. 19
3 An licitum ſit rem propriam ab alio injuſte detentam ſurripere, & abſque reſtitutionis obligatione. 134. 30
4 An ſuum recuperare liceat, vel æquivalens per violentiam, & rapinam. ibid. 33
5 Quale pretium poſſeſſor malæ fidei teneatur reſtituere. 135. 37
6 Ad quid reſtituendum teneatur poſſeſſor tam bonæ, quam malæ fidei. ibid. 38
7 An qui bona fide rem furtivam emit, & poſtea vendit, ceſſante illa contractum reſcindere debeat. 136. 39
8 An accepta per ſimulationem paupertatis ſint reſtitutioni obnoxia. ibid. 41
9 An per hypocriſim acquiſitum reſtitui debeat. ibid. 43
10 An accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda. 137. 46
11 An qui rem emit a fure, eidem poſſit illam reſtituere, ne pretium ſuum amittat. 138. 50
12 Cui reſtituenda ſit res, quæ accipitur ab altero etiam cum culpa illius. ibid. 52
13 An bona incerta ſint reſtituenda, & cui. ibid. 53
14 An res incertæ debeant pauperibus erogari. 139. 55
15 An acquiſita per errorem ſint reſtituenda, & cui. ibid. 57
16 An inter debita ex delicto, & contractu onoroſo ſit ordo ſervandus in ſolutione. 140. 63
17 An bona fortunæ reſtituenda ſint aliquando cum detrimento famæ, & vitæ. 142. 72
18 An quis reſtituere teneatur cum gravi jactura ſui honorifici ſtatus. 143. 77
19 An extreme indigens ad pinguiorem fortunam redactus ad reſtitutionem teneatur. 144. 79
20 An extreme indigens reſtituere teneatur, quando creditor in æquali neceſſitate verſatur. ibid. 80

D U B I A

EX DISPUTATIONE VIII.

De Reſtitutione in particulari.

PRimum Dubium. An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſeipſum. 148. 17
2 An, & quomodo liceat occidere malefactorem. ibid. 18
3 An, & quando liceat privata auctoritate iniquum aggreſſorem occidere. 149. 20
4 An licitum ſit pro defenſione ſuarum facultatum furem occidere. ibid. 23
5 An licitum ſit in defenſionem proprii honoris aggreſſorem occidere. 150. 25
6 An etiam licitum ſit defendere vitam, & bona proximi cum morte invaſoris. ibid. 26
7 An liceat privata auctoritate Tyrannum occidere. ibid. 27
8 An liceat in aliquo caſu innocentem occidere. ibid. 28
9 An liceat prægnanti in ſuæ vitæ conſervationem abortum procurare. 151. 30
10 An liceat punire furtum pœna mortis. ibid. 32
11 An homicida teneatur aliquid reſtituere pro vita hominis occiſi. 153. 40
12 Quibus facienda ſit reſtitutio poſt mortem occiſi. ibid. 44
13 An homicida, qui pœnam talionis ſolvit, teneatur adhuc alia damna reſarcire ex nece occiſi ſecuta. 154. 46
14 An homicida teneatur ad præfata damna reſarcienda, ſi occiſus ante mortem remiſit ei omnia. ibid. 47
15 An temere judicans ad aliquam reſtitutionem teneatur. 155. 50
16 An ad reſtituendam famam ablatam per falſi criminis impoſitionem ſola retractatio ſufficiat, vel addendum quoque ſit juramentum. 156. 58
17 An ſufficiat famam reſtituere coram iis tantum, apud quos ablata fuit. 157. 60
18 An ſi quis bona fide alium diffamavit putans crimen eſſe verum, & publicum, ſi poſtea ſuum reſciat errorem, ad reſtitutionem teneatur. ibid. 62
19 An infamator ad reſtitutionem teneatur, quando infamia oblivioni eſt tradita. ibid. 63
20 An poſſit infamatus reſtitutionem famæ valide condonare. 159. 72
21 An infamare ſeipſum ſit mortale peccatum ex genere ſuo. ibid. 75
22 An in aliquo caſu poſſit quis ſibi falſum crimen imponere. ibid. 76
23 An licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alterius occultum alteri detegere. 160. 79
24 An liceat peccatum publicum in uno loco manifeſtare in alio, ubi neſcitur. ibid. 80
25 An qui detractorem audit mortaliter peccet, & ad reſtitutionem teneatur. 161. 87
26 An quando fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. 89

D U B I A

EX DISPUTATIONE XI.

De Reſtitutione damni in bonis fortunæ.

PRimum Dubium. An furtum, & rapina ſint peccata ſpecie diverſa. 162. 4
2 Quænam quantitas ſufficiat ad peccatum mortale in materia furti. 163. 6
3 An peccet mortaliter, qui plura modica furta committit. ibid. 8
4 An plures furantes parvam quantitatem ab eodem peccent mortaliter. 164. 12
5 An quoties fur re aliena utitur invito domino mortaliter peccet. 165. 19
6 An ſaltem in extrema, vel gravi neceſſitate licitum ſit aliena ſurripere. ibid. 20
7 An res per compenſationem occultam accepta tranſeat ſtatim in dominium accipientis. 166. 23
8 Quando peccent, & ad reſtitutionem teneantur filii parentibus ſurripiendo, & uxores maritis. ibid. 24
9 An damnificans dando operam rei illicitæ ad reſtitutionem teneatur ante Judicis condemnationem. 167. 28
10 An debeat reſtitui ſolum valor rei, quando deſtructa fuit vel etiam futurus. ibid. 31
11 An præter damni dati aliqua etiam compenſatio pro injuria illata ſit facienda ante Judicis condemnationem. 168. 33
12 An ſit obligatio reſtituendi, quando quis alium impedit a conſecutione alicujus boni ſine vi, & fraude, cum animo tamen nocendi. ibid. 36
13 An ſola intentio nocendi per media alias licita obligationem reſtituendi inducere poſſit in aliquo caſu. 169. 39
14 An impediens magis dignum a conſecutione alicujus officii, vel beneficii, ut detur minus digno teneatur ad reſtitutionem magis digno. ibid. 42
15 An adultera teneatur filium in adulterio ſuſceptum detegere. 170. 47
16 An adulter teneatur reparare damna per adulterium illata filiis legitimis. 171. 52
17 A quo debeat alimenta ſuſcipere filius illegitimus, cujus pater ignoratur. 172. 56
18 An deflorans virginem ſpe fictæ promiſſionis Matrimonii teneatur eam ducere, vel ſatisfaciat inſtituendo ei dotem ſufficientem. 173. 62
19 An qui votum ſimplex Caſtitatis, vel Religionis emiſit, & poſtea virginem defloravit cum fide data matrimonii teneatur eam ducere. ibid. 63
20 An patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, teneatur promittens ſolvere pretium, & accipiens non teneatur ad reſtitutionem. 174. 68
21 An pretium acceptum pro aliquo bono opere debito ex præcepto, vel ne fiat aliquod malum prohibitum, ſit neceſſario reſtituendum. 175. 75
22 An qui fraude, vel metu, aut minis alium inducit ad ludendum, teneatur ad lucri reſtitutionem. 176. 80
23 An ſciens ſe in peritia ludi notabiliter excedere colluſorem, teneatur reſtituere, quod lucratur. ibid. 81
24 An ludo prohibito vincens per legem humanam teneatur reſtituere, quod lucratur. 177. 82
25 An qui credito aliquid ludo prohibito emiſit, teneatur in conſcientia illud ſolvere. ibid. 85
26 An qui adminiſtrat domum, menſam, aleas, & alia neceſſaria omnibus ad ludendum ludo prohibito peccet mortaliter. 178. 87
27 An liceat Columbas ex alieno Columbario allicere meliori eſca propoſita, vel aliis artificiis. ibid. 92
28 An liceat Columbas, dum extra Columbarium vagantur capere, & occidere. 179. 93
29 An Princeps venationem, & piſcationem juſte prohibere poſſit. ibid. 94
30 An unuſquiſque poſſit prohibere venationem in agro ſuo. ibid. 95
31 An peccet, & ad reſtitutionem teneatur qui venatur, vel piſcetur contra prohibitionem juſtam. ibid. 96
32 An fera ab uno vulnerata, & poſtea ab alio capta ſit vulnerantis, vel capientis. ibid. 98
33 Quid ſit dicendum ſi contingat feram, quam ego proſequor, incidere in tuum laqueum. 180. 99

Digitized by Google

D U B I A

EX DISPUTATIONE X.

De præceptis Virtutum Theologicarum.

PRimum Dubium. An fides actualis Dei remuneratoris, Myſterii Trinitatis, & Chriſti debeat eſſe explicita, vel ſufficiat implicita, pag. 181. 3
2 Quando obliget præceptum fidei, 182. 7
3 An licitum ſit fideli per Provincias infidelium transeunti veſtire veſtibus illorum ad grave periculum vitandum, 183. 14
4 Qua neceſſitate ſit neceſſaria externa fidei Confeſſio. ibid. 15
5 An negans fidem verbo, vel facto, interius vero retinens verum aſſenſum ſit vere hæreticus, 184. 20
6 An dubius in fide ſit hæreticus, ibid. 21
7 In quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur, 185. 23
8 An cum ignorantia vincibili, vel etiam affectata poſſit eſſe peccatum hæreſis, ibid. 25
9 An Blaſphemia ſit peccatum contra virtutem fidei, vel potius Religionis. ibid. 28
10 An liceat de rebus fidei cum infidelibus diſputare, 186 29
11 An liceat cum infidelibus communicare, ib. 30
12 Quo tempore præceptum Spei affirmativum obliget. 187. 34
13 An actus Spei ſit neceſſarius ad ſalutem neceſſitate medii, ibid. 37
14 An deſperatio conſiſtat in actu intellectus, vel voluntatis. 188. 40
15 Quam grave peccatum ſit deſperatio, ibid. 41
16 An deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate, ibid. 43
17 An per quemcumque actum deſperationis corrumpatur habitus Spei. 189. 44
18 An per peccatum præſumptionis habitus Spei corrumpatur, ibid. 46
19 An præceptum dilectionis Dei ſuper omnia in hac vita adimpleri poſſit, ibid. 48
20 An inimico veniam petenti ita injuriam remittere teneamur, ut ejus ſatisfactionem apud Judicem exigere non poſſimus, 191. 54
21 Quo tempore obliget præceptum eleemoſynæ, & de quibus bonis fieri debeat, ibid. 58
22 An extreme indigenti debeatur eleemoſyna ex ſola charitate, an etiam ex juſtitia, 192. 60
23 An ex injuſte acquiſitis eleemoſyna fieri poſſit, 193. 63
24 Quinam eleemoſynam licite facere poſſint. ibid. 64
25 Quinam eleemoſynam recipere poſſint. ibid. 65
26 An fraterna correctio ſit ſub præcepto, 194. 67
27 Quæ perſonæ obligentur hoc præcepto, ibid. 68
28 An ad hoc præceptum teneantur etiam peccatores. ibid. 69
29 An etiam inferiores teneantur corripere Superiores, ibid. 70
30 Quæ ſit materia præcepti correctionis fraternæ, ibid. 71
31 An materia hujus præcepti ſit tantum peccatum publicum, vel etiam occultum. ibid. 72
32 Quas conditiones requirat hoc præceptum, ut ad ſui executionem obliget. 195. 73
33 An prælato præcipienti per Obedientiam teneatur ſubditus revelare peccatum fratris occultum etiam correctum, 199. 93
34 An ſcandalum tam activum, quam paſſivum ſint peccata mortalia, & ſpecialia. 201. 104
35 An Bellum ex utraque parte poſſit eſſe juſtum, & licitum, 202. 109
36 An in Bello liceat uti inſidiis, ibid. 110
37 Quibus licitum ſit militare, an Clericis, & Religioſis, 203. 111
38 An Duellum ſit aliquo modo licitum, ibid. 114

D U B I A

EX DISPUTATIONE XI.

De Legis Divinæ, ſive Decalogi præceptis.

PRimum Dubium. Qualis, & quanta ſit obligatio præceptorum Decalogi. 204. 4
2 An tertium Decalogi præceptum ſit de lege naturæ. 205. 8
3 An blaſphemia opponatur confeſſioni fidei, vel Religioni. 211. 41.
4 An qui blaſphemat ex habitu non ſufficienter advertens ad blaſphemiam peccat mortaliter. 212. 43
5 Quænam ſit blaſphemia in Spiritum Sanctum, ibid. 47
6 An in juramento liceat uti æquivocatione. 214. 50
7 An juramentum coactum obliget, ut ſervetur promiſſum, ibid. 54
8 Quandonam irritum reddatur votum defectu libertatis. 216. 61
9 An votum factum per errorem, vel dolum ſit validum. ibid. 63
10 An votum obliget ſtatim ad ſui impletionem. ibid. 64
11 An obligatio voti tollatur ceſſatione cauſæ, aut notabili mutatione ſupervenienta, 217. 66
12 Quomodo tollatur per irritationem, & diſpenſationem. ibid. 67
13 An opera quædam ſint ſervilia, & diebus feſtis prohibita, 218. 74
14 An peccet mortaliter, qui pluribus diebus feſtis parva opera ſervilia præſtat. 219. 77
15 An diſcedens a loco ubi dies feſtus colitur, teneatur præveniendo audire Miſſam, ſi eo mane perventurus eſt ad locum, ubi dies feſtus non celebratur. 220. 80
16 An præter Miſſam teneamur ad aliquid aliud in die feſto, ibid. 81.
17 An præter cultum externum in die feſto teneamur etiam ad internum, ibid. 82
18 An ſi Princeps det liberam facultatem occidendi proſcriptos a patria, filius poſſit Patrem licite occidere. 221. 87
19 An ſi Pater nulla bona filio relinquat, teneatur hic ex propriis bonis ſolvere debita Patris, ibid. 89
20 An pater licite poſſit retrahere filium a Religione. 222. 91
21 An in extrema neceſſitate pater potius ſit adjuvandus, quam filius, & nunc. 224. 100
22 An liceat interficere falſum accuſatorem, falſos Teſtes, ac Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia. 226. 110
23 An ad proprii honoris defenſionem liceat invaſorem occidere, ibid. 111
24 An viro nobili liceat acceptare duellum, ne vilis habeatur. 227. 115
25 An licitum ſit fugientem inſequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam, vel fuſtem, illumque vulnerare & repercutere. ibid. 114
26 An licitum ſit Virgini, ſe interficere, ne ab alio corrumpatur, ibid. 115
27 An conſentientem filium Pater caſtrare poſſit; ut voce, & cantu Eccleſiæ ſerviat, ibid. 116
28 An copula cum ſponſa alterius de futuro ſit fornicatio ſimplex, vel adulterium. 228. 119
29 An copula fidelis cum infideli ſit fornicatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam. ibid. 120
30 An omnes inceſtus ſint ejuſdem ſpeciei. ibid. 122
31 An in aliquo caſu copula conjugatorum in loco ſacro ſit licita, 229. 125
32 An habeant ſpecialem malitiam ſacrilegii tactus impudici in Eccleſia ſine ſeminis effuſione, ibid. 126
33 An qui pollutus fuit alterius tactu teneatur in confeſſione explicare qualitatem perſonæ complicis. 230. 130
34 An explicandum ſit in Confeſſione, quod in Sodomia quis fuerit agens, vel patiens, ibid. 132
35 An licitum ſit coitum beſtiarum aſpicere, aut ipſarum turpia. ibid. 134
36 An peccata contra naturam ſpecie diſtinguantur. ibid. 136
37 An liceant tactus, & aſpectus inter conjuges, & ſponſos de futuro. 232. 141
38 An in rebus venereis detur parvitas materiæ. 233. 144
39 An motus ſenſualitatis ſint peccata, 234. 148
40 An præceptum de non furando locum habeat in Chriſtiano res ſurripientibus ab infidelibus. 235. 154
41 An mendacium jocoſum, & officioſum fieri poſſint mortalia ex circumſtantia perſonæ. 237. 169
42 An ad evitandum mendacium in quibuſdam caſibus uti liceat reſtrictionibus mentalibus, 238. 170
43 An mendacium in facto, quæ ſimulatio appellatur, ſit peccatum, ibid. 174
44 Quale peccatum ſit perjurium in conſuetudine. 230. 176
45 An perjurium ſit majus peccatum, quam homicidium. 240. 181
46 An ſi ſcias aliquem pejeraturum, poſſis ab eo petere, ut juret, ibid. 182
47 An ad peccatum evitandum opus ſit poſitive reſiſtere cogitationibus, & pravis motibus. 241. 188
48 An in Confeſſione explicanda ſit circumſtantia perſonæ circa quam ſumitur delectatio. 242. 193
49 An peccent mortaliter conjuges, qui in alterius abſentia delectantur de actu conjugii præterito, vel futuro. 243. 195

D U B I A

EX DISPUTATIONE XII.

De Præceptis Eccleſiæ.

Primum Dubium. An diſpenſatus in eſu carnium cenſeatur diſpenſatus a jejunio, & ab unica comeſtione. 245. 6
2 Quantum cibi ſumere liceat in refectiuncula. ibid. 7
3 An peccet qui mane ſumit refectiunculam dilato prandio ad veſperam, vel ad noctem. ibid. 8
4 An qui ſæpius comedit in die jejunii toties peccet, quot ſunt comeſtiones. ibid. 9
5 An ſit licita abſtinentia, quæ notabiliter ſaluti noceat, aut vitam minuat. 246. 10
6 An Fratres Minores poſſint ſolvere jejunium cum eſu carnium feria ſexta, quando in ea feſtum occurrit Nativitatis Domini. ibid. 13
7 An advenæ, & viatores teneantur jejuniis locorum, per quæ tranſeunt. 247. 17
8 An propter laborem rei indifferenti, vel illicitæ impenſum liberetur quis a præcepto jejunii. 249. 22
9 An labor etiam mentis, & ingenii eximat ab obligatione jejunii. ibid. 24
10 An Parochus præſente Epiſcopo poſſit cum aliquibus in jejunio juſta de cauſa diſpenſare. 250. 26
11 An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus. ibid. 30
12 An poſſit audiri media Miſſa unius, & media alterius pro impletione præcepti. 250. 33
13 An ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ neceſſaria ſit attentio interior ad Miſſam. ibid. 34
14 An qui recitat, dum Miſſam audit, quæ alias recitare tenetur, utrique præcepto ſatisfaciat. 252. 37
15 An auditione unius Miſſæ poſſit ſatisfieri obligationi duorum dierum. ibid. 38
16 An præceptum annuæ Confeſſionis obliget pro aliqua determinata parte anni. 253. 40
17 Quo modo computandus ſit annus, in quo ſemel ex præcepto Eccleſiaſtico facienda eſt Confeſſio. ibid. 42
18 An qui non eſt confeſſus intra annum, teneatur ſtatim confiteri initio ſequentis. 254. 43
19 An habens ſolum venialia teneatur ex præcepto Eccleſiæ confiteri. ibid.
20 An qui tempore Paſchæ confeſſus venialia tantum, incidit poſtea in mortale, teneatur alia vice confiteri in eodem anno. 255. 48
21 An ſit neceſſarium confiteri proprio Sacerdoti. ibid. 49
22 An præceptum de communicando ſit Eccleſiaſticum tantum, an etiam divinum. 256. 52
23 An hoc præceptum ſit ita Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non obligetur amplius ad communicandum illo anno. ibid. 54
24 An prævidens in Paſchate ſe legitime impediendum debeat præceptum præventione adimplere, communionem anticipando. ibid. 55
25 An qui tempore Paſchatis communicavit in peccato mortali præcepto Eccleſiæ ſatisfecerit. 257. 56
26 An ad adimpletionem hujus præcepti requiratur, ut Euchariſtia in propria Parochia ſumatur. ibid. 58
27 Quæ perſonæ hoc præcepto adſtringantur. ibid. 59

D U B I A

EX DISPUTATIONE XIII.

De Cenſuris, aliiſque pœnis Eccleſiaſticis.

Primum Dubium. An Parochi habeant poteſtatem ordinariam ferendi Cenſuras in ſuos ſubditos. 261. 11
2 An Cenſura metu extorta ſit valida. 262. 14
3 An Communitas, vel Collegium poſſit cenſura ligari. 263. 18
4 An Epiſcopus poſſit ferre cenſuras in ſuum ſubditum extra ſuum territorium exiſtentem, vel in alienum in ſuo territorio exiſtentem. ib. 19
5 An cenſura lata contra facientes includat etiam mandantes, & conſulentes. ib. 20
6 An eadem perſona pluribus cenſuris ligari poſſit. 264 22
7 An excommunicatus etiam toleratus privetur communibus Eccleſiæ Suffragiis. 268. 42
8 An ſuffragia communia poſſint offerri pro excommunicatis contritis, & pœnitentibus nondum ab excommunicatione abſolutis. ib. 43
9 An excommunicati adhuc in contumacia manentes priventur orationibus, & ſuffragiis privatis. 269. 44
10 An excommunicatus uſu, & participatione Sacramentorum fiat irregularis, vel aliam cenſuram incurrat. 270. 46
11 An Sacramenta ſuſcepta ab excommunicato excommunicatione majori ſint valida. ib. 47
12 An Sacramenta ab excommunicato adminiſtrata ſint valida & rata. ib. 49
13 An excommunicatio major privet fructibus beneficii ante ipſam obtinendi. 271. 53
14 An validi ſint contractus, qui fiunt ab excommunicato denunciato. 272. 56
15 An in quibuſdam caſibus teneatur quis Judici denunciationem ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare. 275. 65
16 An facultas abſolvendi per privilegia, & per indulgentiam habeat locum tantum in foro interiori, an etiam in foro exteriori. 276 72
17 An ab excommunicatione lata generaliter ab homine, quando non reſervatur, poſſit abſolvere, qui poteſt ab excommunicatione a jure lata non reſervata. 277. 74
18 An in aliquo caſu poſſit Laicus abſolvere ab excommunicatione. ib. 76
19 An excommunicatus poſſit invitus abſolvi ab excommunicatione. ib. 77
20 An abſolutio ab excommunicatione poſſit ferri ſub conditione de futuro. 278. 79
21 An quis abſolvi poſſit ab excommunicatione incurſa ob injuriam alteri factam non ſatisfacta parte. ib. 80
22 An is, qui abſolutus eſt ob reincidentiam, ut iterum in excommunicationem incidat, requiratur nova culpa. 279. 81
23 An excommunicatio poſſit auferri, aut deſinere eſſe abſque abſolutione. ib. 82
24 An abſolutus ab excommunicatione in foro conſcientiæ poſſit cum aliis communicare, & actus exercere, qui per cenſuram prohibentur. ib. 83
25 An excommunicatus ab uno Epiſcopo, ſi mutet domicilium, poſſit ab alio Epiſcopo abſolvi. ib. 84
26 An prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ ſit ſpecies Suſpenſionis, vel Interdicti. 280. 88
27 An Communitas Eccleſiaſtica, ut Collegium, vel Capitulum ſuſpendi poſſit. 281 91
28 An ſuſpenſus ſimpliciter ab officio impediatur a aſſecutione novi beneficii. 282. 95
29 An quando ſuſpenſio non eſt a jure reſervata poſſit abſolvi a quovis Confeſſario potente abſolvere a mortalibus. 284. 102
30 An ſi ſuſpenſio ſub conditione ſit lata, tollatur ipſo facto impleta conditione abſque aliqua abſolutione. ib. 103
31 An interdictum locale generale inferat interdictum generale perſonale, & e contra. 285. 109
32 An cum interdicitur populus alicuius loci, ſub tali interdicto omnes perſonæ illius loci comprehendantur. 286. 110
33 An interdicto Clero cenſeantur etiam interdicti Religioſi. ib. 111
34 An tempore interdicti matrimonium licite contrahi poſſit. 287. 114
35 An habens privilegium tempore interdicti aſſiſtendi divinis officiis poſſit ſepeliri in loco ſacro. ib. 116
36 An cum interdictum fertur ſub conditione, ea adimpleta tollatur abſque abſolutione. 288. 121
37 An ceſſet interdictum per mortem pœnitentis, & ſepeliri poſſit in loco ſacro. 289. 123
38 An interdictum relaxari poſſit ad cautelam. ib. 124
39 An Eccleſiaſtica ſepultura liceat tempore ceſſationis a divinis. ib. 125
40 An irregularitas ferri poſſit per ſententiam a Judice Papa inferiore. 291. 131
41 An homo ante baptiſmum poſſit incurrere irregularitatem. ib. 132
42 An in dubio cenſendus ſit quis irregularis. 292. 135
43 An recipiens Ordines contra prohibitionem per Cenſuram factam fiat irregularis. 294. 145
44 An Simoniace ordinatus fiat irregularis. 295. 148
45 An irregularitas orta ex infamia juris contrahatur, ſi crimen ſit occultum. 296. 154
46 An quis incurrat irregularitatem ex homicidio ex præciſo, quia dat operam rei illicitæ. 297. 158
47 An revocans conſilium homicidii, vel mutilationis irregularitatem incurrat. ib. 160
48 An ſi mandatarius occidatur, mandans irregularitatem incurrat. 298. 161
49 An in adulterio deprehenſus, ſi maritum adulteræ occidat ut mortem evadat, fiat irregularis. ib. 166
50 An hermaphroditus, in quo ſexus virilis prævalet, ſit irregularis. 299. 170
51 An dubius de legitimitate cenſendus ſit irregularis, & quid dicendum de expoſitis. 300. 172
52 An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate ex homicidio contracta, quod quis committit in ſui defenſionem, non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ. 302 184
53 An Epiſcopus finito, & completo judicio diſpenſare poſſit in irregularitate proveniente ex delicto ad forum con-

contentioſum deducto, poſtquam deliquens punitus eſt. ibid. 185
54 An Epiſcopus diſpenſare poſſit in caſu homicidii juſti occulti quoad Ordines Minores, & beneficium ſimplex. 303. 186
55 An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate orta ex hæreſi occulta. ibid. 187

D U B I A

EX DISPUTATIONE XIV.

De Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.

PRimum Dubium. An Pontifex diſpenſare poſſit in votis ſolemnibus. 305. 6
2 An peccata Religioſi graviora ſint peccatis ſæcularium. ibid. 9
3 An Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque eorum, quæ in Regula continentur. 306. 12
4 An poſſit dari mandatum Regulæ obligans ſolum ad pœnam, & non ad culpam. 307. 15
5 An Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum aſſumptus votis eſſentialibus ſuæ Religionis adhuc maneat obſtrictus. ibid. 17
6 An Religioſus poſſit a Religione recedere ad ſuſtentandum parentes in extrema neceſſitate poſitos. 308. 20
7 An Religioſus teneatur ad ea, quæ ſunt ſupra Regulam. ibid. 22
8 An Religioſus teneatur ad ea, quæ ſunt præter Regulam. 309. 23
9 An ſubditus obedire teneatur, quando dubitat, an res quæ illi præcipitur, ſit licita. ibid. 24
10 An Religioſus teneatur obedire Prælato præcipienti ut exponat ſe periculo vitæ ad bonum proximi. 310. 27
11 An Regulares profeſſi teneantur acceptare novam Regulam, ſeu arctiorem vivendi modum, quem nec explicite, nec implicite profeſſi fuerunt. ibid. 28
12 An liceat Religioſis appellare a correctione ſuorum Superiorum. ibid. 29
13 An Religioſus Sacerdos peccans contra Caſtitatem teneatur in Confeſſione dicere circumſtantiam voti Caſtitatis Religioſæ, & alterius Sacerdotio annexæ. 311. 32
14 An egreſſus a Monaſterio licitus ſit Monialibus in infirmitate uni ſoli nociva, & non toti Communitati. 312. 35
15 An caſus reſervati a Prælatis Regularium ſint etiam reſervati pro ſuis Novitiis. ibid. 37
16 An in materia proprietatis in Religioſo poſſit dari materia levis. 314. 44
17 An Religioſi vitam communem non obſervantes ſint proprietarii, & ut tales plectendi. 315. 46
18 An ſit peccatum, & quale, cum quis Horarum Canonicarum recitationem notabiliter interrumpit. 316. 52
19 An unica divini Officii lectione duorum dierum obligationi ſatisfieri poſſit. ibid. 53
20 An qui ex rationabili cauſa integrum diei officium recitare non poteſt, ſaltem aliquam ejus partem recitare teneatur, ſi poteſt. 317. 57
21 An beneficia Eccleſiaſtica ſint ſemper dignioribus conferenda. 318. 63
22 An Beneficiatus, qui beneficii fructus ſuæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluos in prophanos uſus expendit, non ſolum mortaliter peccet, ſed etiam ad reſtitutionem teneatur. 319. 69
23 An milites Commendatarii poſſint fructus Commendarum ad libitum diſtrahere, & expendere. 320. 70
24 An poſſit quis licite plures penſiones retinere. 321. 77
25 An in Simonia Papa diſpenſare poſſit. ibid. 83
26 An Simonia ſit adeo mala, ut neque per divinam potentiam licita fieri poſſit. 322. 85
27 An Sacerdos poſſit Miſſam cantare, & exequias celebrare pro pecunia abſque Simonia. 324. 88
28 An occaſione rei ſpiritualis accipi poſſit aliquod temporale titulo gratitudinis citra Simoniam. ibid. 89
29 An ſit Simonia promittere, aut donare alicui rem temporalem ſub conditione, ut ab eo opus ſpirituale præſtetur. ibid. 90
30 An ſit Simonia dare pecunias nolenti baptizare, niſi iis receptis. 325. 92
31 Quæ Simonia committatur in Beneficiis. ibid. 94
32 An titulus redimendæ vexationis excuſet a crimine Simoniæ tradentem aliquod temporale. ibid. 95
33 An habens jus litigioſum in beneficio poſſit dare aliquid alteri tale jus prætendenti, ut non proſequatur jus ſuum. ibid. 96

D U B I A

EX DISPUTATIONE XV.

De Peccatis.

PRimum Dubium. An peccatum intrinſece includat eſſe offenſam Dei. 329. 7
2 An malitia peccati commiſſionis conſiſtat in aliquo poſitivo. 331. 17
3 An malitia peccati commiſſionis formaliter conſiſtat ſimul in poſitivo, & privativo. ibid. 20
4 Cujus res ſit privatio malitiæ formalis peccati commiſſionis. 332. 21
5 An peccatum commiſſionis eſſentialiter differat a peccato omiſſionis. ibid. 22
6 Quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita. ibid. 24
7 An poſſit eſſe peccatum omiſſionis abſque omni actu. 333. 26
8 An actus conjunctus omiſſioni culpabili ſit peccatum. ibid. 30
9 An actus incompoſſibiles cum obſervantia præcepti, qui eliguntur poſtquam ſtatuimus non obſervare præceptum contrahant malitiam omiſſionis. 334. 31
10 Quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur. ibid. 32
11 An qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum omnes incurrat omiſſiones ex eo ſequentes. ibid. 35
12 An peccatum mortale importet gravitatem infinitam. 336. 42
13 An hic actus; *Volo committere omnia venialia*, ſit peccatum mortale, vel ſolum veniale. 338. 50
14 An peccatum veniale propter ſui multiplicationem fieri poſſit mortale, ita ut plura peccata venialia integrent unum mortale. ibid. 53
15 An idem actus numero ſucceſſive de veniali fieri poſſit peccatum mortale, & e contra. 339. 56
16 An idem actus numero poſſit eſſe ſimul peccatum veniale, & mortale. ibid. 57
17 An idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris poſſit fieri mortale, & e contra. ibid. 58
18 An peccatum aggravetur ratione perſonæ offenſæ. 342. 72
19 An peccatum levius ex objecto poſſit ex aliqua circumſtantia fieri gravius alio peccato graviori ex objecto. ibid. 73
20 An in membris, & potentiis exterioribus poſſit eſſe peccatum. 344. 81
21 An malitia actus exterioris ſit diſtincta a malitia actus interioris. ibid. 85
22 An ignorantia concomitans excuſet a peccato. 348. 101
23 An ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſit in ſe ipſa peccatum. 349. 103
24 An poſſit excuſari ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis. ibid. 105
25 An poſſit contingere peccatum ſine aliquo defectu præcedente in intellectu. 350. 110
26 An peccata ex habitu vitioſo commiſſa dici debeant ex malitia, aut potius ex paſſione. ibid. 111
27 An qui totum præceptum implere non poteſt, teneatur ad partem, quam poteſt. 351. 114
28 An veniale mortali conjunctum, puniatur in Inferno pœna æterna. 354. 126
29 An unum peccatum poſſit eſſe pœna alterius. 355. 134
30 An ebrietas ſit peccatum, & quomodo. 358. 147

D U B I A

EX DISPUTATIONE XVI.

De Sacramentis in genere.

PRimum Dubium. An materia formæ conjungi debeat, & ſimul tempore cum ea exiſtere, ut Sacramentum valide conficiatur. 362. 14
2 An ad conficienda Sacramenta determinatæ res, & determinata verba requirantur. ibid. 16
3 An quælibet mutatio materiæ, & formæ Sacramentum irritet. ibid. 17
4 An Sacramenta cauſent gratiam ex opere operantis, vel ex opere operato. 363. 20
5 An Sacramenta cauſent gratiam phyſice, vel moraliter tantum. ibid. 21
6 An Sacramenta cauſent aliam gratiam, quam ſanctificantem. 364. 23
7 An Sacramenta novæ legis æqualem ſemper conferant gratiam. ibid. 24
8 An omnia Sacramenta vim habeant conferendi primam gratiam. ibid. 26

9 Quo

9 Quo tempore ſacramenta gratiam conferant. 365. 27
10 An Character ſit forma abſoluta, vel reſpectiva, & ſignum naturale, vel ad placitum. ibid. 31
11 In quo ſubjecto proxime imprimatur Character. ibid. 32
12 An in Miniſtro præter legitimam poteſtatem, & ſufficientem intentionem ad valorem ſacramenti requiratur etiam fides, & gratia ſanctificans. 368. 41
13 An ſacramenta ſine debita diſpoſitione ſuſcepta ſuos conferant effectus ſaltem homine poſtea ſe diſponente. 370. 49
14 An a malis Miniſtris liceat ſacramenta recipere. ibid. 51
15 An præceptum de Euchariſtia ſumenda ſit Eccleſiaſticum tantum, an etiam Divinum. 372. 62

D U B I A

EX DISPUTATIONE XVII.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

PRimum Dubium. An ſicut Baptiſmus confert primam gratiam ex opere operato, ita etiam Martyrium. 374. 6.
2 Quandonam ſacta fuerit ſufficiens, & ſolemnis Evangelii promulgatio, itaut omnes cœperit obligare. 375 14
3 An ablutio, quæ eſt materia proxima hujus ſacramenti, ſit ablutio activa, vel paſſiva. 376. 17
4 An, ſi Baptiſmus fiat per immerſionem, ſit de neceſſitate ſacramenti, ut poſt eam immediate ſequatur emerſio. ibid. 18
5 Quænam corporis pars ablui debeat, ut validus ſit Baptiſmus. 377. 21
6 Quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria. ibidem, 24
7 An Baptiſmus datus ſub nomine Genitoris, Geniti, & ab utroque Procedentis eſſet validus. 378. 29
8 An error perſonæ Baptiſmum deſtruat. ibid. 30
9 An Baptiſmus ſit validus, quando cum aliqua verborum mutatione adminiſtratur. 379. 31
10 An unus Miniſter poſſit valide ſimul, & ſemel plures baptizare ſub hac forma *Ego vos baptizo*, *&c.* ib 34
11 An quando plures eumdem hominem baptizant ſimul abluendo, & debitam formam proferendo, ſit validus Baptiſmus, & num unus, vel multiplex. ibidem. 35
12 An valeat Baptiſmus e pluribus collectus, ſi unus materiam adhibeat, alter formam. 380. 36
13 An valeat Baptiſmus, ſi plures abluant, & hanc formam proferant: *Nos te Baptizamus*, &c. ibid. 37
14 An liceat baptizare infantes in utero Matris exiſtentes. 381. 41
15 An Monſtrum ex viro, & fœmina genitum ſit baptiſmi capax. ibid. 42
16 An adulti amentes ſint baptizandi. ibid. 43
17 An liceat infidelium infantes invitis parentibus baptizare. 382. 44
18 An juſtificati teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi. ibid. 45
19 An Baptiſmus conferat omnibus æqualem gratiam. 383 50
20 An Circumciſio vim habuerit juſtificandi parvulos ex opere operato. 385. 60
21 An manuum impoſitio ſit materia ad ſacramentum Confirmationis requiſita. 387. 68
22 An materia Confirmationis ſit Chriſma, ex oleo, & balſamo mixtum. ibid. 69
23 An Chriſma debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum. 388 70
24 An ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſit Chriſmatis conſecratio ſimplici Sacerdoti committi. ibidem 72

D U B I A

EX DISPUTATIONE XVIII.

De Sacramento Euchariſtiæ.

PRimum Dubium. An conſecratio Corporis Chriſti confici poſſit in pane permixto ex tritico, & aliis granis. 392. 10
2 An vinum congelatum ſit materia ſufficiens conſecrationis Calicis. 393. 18
3 An ſit neceſſaria conſecratio ſub utraque ſpecie. 394. 25
4 An quatuor illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſufficiant ad conſecrationem corporis. 395. 29

5 An verba illa: *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, ſufficiant ad conſecrationem Sanguinis. 395. 30
6 An verba conſecrationis debeant intelligi recitative tantum, ſeu materialiter, nem vero ſignificative, ſeu formaliter. 396. 32
7 Quid demonſtret pronomen, *Hoc*, vel *Hic* in forma conſecrationis. ibid. 33.
8 Quomodo forma conſecrationis vera eſſe poſſit. ibidem. 35
9 Quomodo accidentia ſeparata in Euchariſtia conſerventur. 397. 39
10 An verba conſecrationis ſint cauſa converſionis non ſolum ratione ſignificationis, ſed etiam ratione veritatis. 398. 40
11 An plures Sacerdotes poſſint ſimul eamdem materiam conſecrare. ibid. 41
12 Quid ſit proprie tranſubſtantiatio, & quomodo intelligi debeat. ibid. 42
13 An ſacramentalis præſentia Chriſti ad ſpecies includat aliquam unionem phyſicam Corporis, & Sanguinis ejus ſub ſpeciebus. ibid. 43
14 Quid ponatur in hoc ſacramento ex vi verborum, & per concomitantiam. 399. 44
15 An Chriſtus in Euchariſtia propriam retineat quantitatem, & figuram, quam habet in Cœlo. ibid. 46
16 An accidentia in Euchariſtia poſſint habere quamcumque actionem, & paſſionem, quam potuerunt habere in ſubjecto. 400. 47
17 An hoc ſacramentum majorem gratiam conferat virtute utriuſque ſpeciei, quam unius tantum. ibid. 51
18 An Euchariſtia per ſe, & ex opere operato gratiam conferat quoaſque in ſtomacho exiſtit. 401. 52
19 An accedens ad ſacramentum Euchariſtiæ debeat eſſe in gratia per Confeſſionem, vel ſufficiat per contritionem. 402. 56
20 Quo jure ſacramentalis Confeſſio Sacræ Communioni præmittenda ſit. ibid. 57
21 An ad percipiendum primarium hujus ſacramenti effectum præter ſtatum juſtitiæ, & ſanctitatis neceſſarius ſit aliquis devotionis affectus. ibid. 58
22 An infantes, & amentes ſint hujus ſacramenti capaces. 403. 64
23 Qua ætate pueri ſint hujus ſacramenti capaces, & eis miniſtrari debeat. 404. 65
24 An muti, & ſurdi a nativitate ſint hujus ſacramenti capaces. ibid 66
25 An rei ad mortem damnati, ſint hujus ſacramenti capaces. ibid. 67
26 An laici teneantur communicare ſub utraque ſpecie. ib. 68
27 An ex commiſſione, vel ex neceſſitate poſſit Laicus Euchariſtiam infirmo miniſtrare. 405. 71
28 An ad diſpenſandum hoc ſacramentum requiratur ſtatus gratiæ ut licite diſpenſetur. 406. 73
29 An poſſit fidelis in caſu neceſſitatis Euchariſtiam accipere ab excommunicato, degradato, Schiſmatico, & Hæretico. ibid. 74
30 An peccatori Euchariſtiam poſcenti præbenda ſit Euchariſtia, vel deneganda. ibid. 76

D U B I A

EX DISPUTATIONE XIX.

De Sacramento Ordinis.

PRimum Dubium. Quomodo ſeptem Eccleſiæ Ordines unum conſtituant ſacramentum. 407. 6
2 An Epiſcopatus ſit ordo etiam a Sacerdotio diſtinctus. 408. 7
3 An quilibet Epiſcopus etiam excommunicatus, hæreticus, & degradatus poſſit valide ordinare. 410. 18
4 An ex commiſſione Summi Pontificis poſſit aliquis alius Epiſcopus Ordines conferre. ibid. 19
5 An omnis Ordinatio, ſeu quodlibet Ordinis ſacramentum imprimat Characterem. 411. 25
6 An ad valorem ſingularem Ordinationum requiratur ex parte ordinandi tactus phyſicus rei, cujus traditione ordinatur. 412. 26
7 An ordinatio Epiſcopi imprimat characterem a Sacerdotali diſtinctum. ibid. 27
8 An Ordines ſint ita invicem connexi, ut unus alium ſupponat neceſſitate ſacramenti. ibid. 28
9 An character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali. ibid. 29
10 Quænam partes Miſſæ ad rationem Sacrificii pertineant. 413. 33
11 An utriuſque ſpeciei conſecratio ſit de eſſentia Sacrificii Miſſæ. 414. 37
12 Quomodo ſpecies pertineant ad rem, quæ in hoc myſterio ſacrificatur. 415. 41

13 Quomodo dicatur Sacerdos offerre non tantum in nomine Chriſti, ſed etiam Eccleſiæ. 416. 44
14 An hoc ſacrificium ex opere operato immediate remittat pœnas ex condonatis peccatis relictas. ibid. 47
15 An habeat vim remittendi ex opere operato, & immediate peccata mortalia quo ad culpam, & primam gratiam conferendi. ibid. 48
16 An ſaltem habeat vim remittendi immediate, & ex opere operato peccata venialia. 417. 49
17 An hoc Sacrificium vim habeat augendi gratiam immediate, & ex opere operato. ibid. 50
18 An habeat virtutem impetrandi a Deo bona temporalia. ibid. 51
19 An Miſſæ Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat. ibid. 58
20 An Miſſæ Sacrificium licite offerri poſſit pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. 419. 62
21 An hoc ſacrificium licite offerri poſſit nomine Eccleſiæ pro excommunicatis ſolemniter. 420. 63
22 An damnatis prodeſſe poſſit ad aliquam pœnæ mitigationem, ſeu remiſſionem. ibid. 64
23 An purgantibus proſit infallibiliter, & ex certa lege, vel tantum per modum liberalis impetrationis. ibid. 65
24 An ex opere operato proſit non ſolum illis, pro quibus offertur, ſed etiam Sacerdoti offerenti, quatenus præcise eſt offerens. 421. 66
25 An intentio habitualis ſufficiat ad ſacrificii applicationem. ibid. 69
26 An applicatio ſacrificii, ut valide ſit, fieri debeat ſecundum intentionem a Sacerdote habitam, vel debitam haberi. 422. 71
27 Quomodo illa ſpecialis obligatio debeat eſſe determinata, & certa, ita ut effectus ejus non maneat ſuſpenſus. ibid. 73
28 An qui tenetur in aliqua Eccleſia celebrare ſine Sacrificii applicatione poſſit Miſſam alteri applicare. ibid. 74
29 An pro unica Miſſa Sacerdos pauper poſſit accipere tot ſtipendia, quot ſufficiunt ad ejus diurnam ſuſtentationem. 423. 76
30 An liceat duplicatum ſtipendium pro eadem Miſſa accipere applicando etiam petenti ſpecialem fructum, ipſimet Sacerdoti correſpondentem. ibid. 77
31 An Sacerdos qui Miſſas dicendas accepit, poſſit aliis dare dicendas, retenta ſibi parte ſtipendii accepti. ibid. 78
32 An Sacerdos poſſit pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere a diverſis perſonis applicando uni fructum impetrationis, & alteri fructum ſatisfactionis. 424. 79
33 An omiſſio unius Miſſæ, pro qua acceptum eſt ſtipendium, ſit peccatum mortale. ibid. 80
34 An Sacerdos poſſit accipere plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus ſatisfacere poteſt. ibid. 81

D U B I A

EX DISPUTATIONE XX.

De Sacramento Matrimonii.

PRimum Dubium, An poſſit inter abſentes Matrimonium contrahi. 428. 13
2 An Matrimonium etiam ante Legem Evangelicam, & in omni populo fuerit Sacramentum. ibid. 16
3 An Matrimonium infidelium, quando ambo baptizantur, evadat Sacramentum. 429. 17
4 An Matrimonium fidelis cum infideli ſit Sacramentum, ſaltem ex parte fidelis. ibid. 19
5 An inter baptizatos poſſit celebrari Matrimonium, quod non ſit proprie ſacramentum. 430. 20
6 An ex divina diſpoſitione poſſit conſtitui Matrimonium ſolo interno contrahentium conſenſu abſque expreſſione externa. 431. 27
7 An in potentibus loqui requirantur verba neceſſitate ſacramenti, aut ſaltem ex præcepto. ibid. 28
8 An ſimultas temporis requiratur ad conſenſum mutuum de præſenti, ut ſit validus. 432. 31
9 An metus reverentialis debeat cenſeri gravis, & ſufficiat ad Matrimonium irritandum. 433. 36
10 An blanditiæ, & preces importunæ poſſint efferre metum cadentem in conſtantem virum, & Matrimonium annullare. ibid. 37
11 An Matrimonium metu contractum juramento, aut ſequenti conſenſu, vel copula validari poſſit. ibid. 39
12 Qualiter Eccleſia reddere potuerit irritum Matrimonium Clandeſtinum antea validum, & ratum. 434. 43
13 An Matrimonium Clandeſtinum poſt Tridentinum ſit ita invalidum, ut in nullo caſu ſit validum inter fideles. 435. 44
14 An ut valide Matrimonium contrahatur, præmittendæ ſint denunciationes. ibid. 46
15 Quænam requirantur, ut Matrimonium non modo valide, ſed etiam licite contrahatur. ibid. 48
16 An pluralitas uxorum ſimul etiam jure naturali ſit illicita, & irrita. 436. 52
17 An polygamia fuerit aliquando valida, & licita. ibid. 53
18 An, & quo jure Matrimonium ſit indiſſolubile. 437. 57
19 An Matrimonium diſſolvi poſſit ob aliquam cauſam in lege Evangelica. 438. 60
20 An Matrimonium ratum non conſummatum auctoritate Pontificia diſſolvi poſſit. 439. 62
21 An Clandeſtina ſponſalia ſint valida, & licita. 440. 66
22 An ad valorem ſponſalium requiratur ſeptennium mathematice completum. ibid. 67
23 An valeant ſponſalia ante ſeptennium completum inita, ſi malitia ætatem ſuppleat. 441. 69
24 An peccaret mortaliter ſponſalia contrahens ante legitimam ætatem a jure præſcriptam. ibid. 70
25 An ſponſalia obligent non tantum in foro interno, ſed etiam externo. ibid. 72
26 An ſponſalia addant fornicationi ſponſæ, vel ſponſi cum alia perſona novam malitiam. 442. 73
27 An qui prius votum ſimplex Caſtitatis, vel Religionis emiſit, & puellam defloravit cum promiſſione Matrimonii, teneatur ad Matrimonium, vel potius ad votum. ibid. 74
28 An qui virginem defloravit ſpe fictæ promiſſionis Matrimonii eam ducere teneatur. ibid. 75
29 An ficta promiſſio habeat vim obligandi, & quomodo. 443. 77
30 An ſponſalia diſſolvantur per Religionis ingreſſum, & quomodo. 444. 80
31 An per votum ſimplex Caſtitatis, & ſuſcipiendi Sacros Ordines ſponſalia ſolvantur etiam ex parte voventis. ibid. 81
32 Quomodo ſponſalia ſolvantur per ſubſequens Matrimonium cum alia de præſenti contractum. ibid. 82
33 An diſſolvantur ſponſalia, quando fornicatio poſt ſponſalia commiſſa eſt involuntaria. 445. 84
34 An propria auctoritate liceat a ſponſalibus reſilire juſta de cauſa, vel opus ſit auctoritate Judicis Eccleſiaſtici. ibid. 86
35 An impedimentum Catechiſmi jure novo Concilii Tridentini fuerit ſublatum. 446. 90
36 An habens votum Caſtitatis poſſit ſine peccato Matrimonium contrahere animo determinato non conſummandi. ibid. 91
37 An ſeptem impedimenta mere prohibentia ex crimine orta adhuc vigeant. 447. 93
38 An error qualitatis Matrimonium dirimat, quando dat cauſam contractui. 448. 98
39 An cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta. 450. 104
40 An raptus, quo fœmina, invitis parentibus, ipſa tamen conſentiente rapitur, Matrimonium dirimat. 451. 108
41 An valide ſecundum contrahatur Matrimonium ſine ſufficienti certitudine mortis prioris conjugis, quæ revera ſecuta erat antea. ibid. 110
42 An affinitas dirimat Matrimonium etiam jure naturæ in aliquo gradu. 452. 112
43 Quis in impedimentis Matrimonii diſpenſare poſſit. 453. 115
44 An Pontifex diſpenſare poſſit in voto ſolemni Religioſo. ibid. 116
45 An in actu conjugali facto ad vitandam propriam incontinentiam ſit aliqua culpa. 455. 125
46 An actus conjugalis, factus ſolius voluptatis, & delectationis cauſa, ſit licitus. ibid. 126
47 An poſſit conjux ab altero divortium facere propria auctoritate, vel indigeat Judicis ſententia. 456. 128
48 Quæ peccata contra fidem conjugii ſub adulterio comprehendantur, quæ ſufficientem cauſam ad divortium præbeant. ibid. 129
49 An facto divortio licitum ſit utrique conjugi mutare ſtatum. 458. 135

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXI.

De Pœnitentiæ Sacramento

PRimum Dubium. An ad contritionem requiratur formalis amor Dei, vel ſufficiat virtualis ſaltem, & implicitus. 465. 20
2 An ſit de ratione contritionis, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem extra Sacramentum, quod ſit ex motivo charitatis. ibid. 22
3 An ſit de ratione contritionis, ut ſit proxima, & ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, quod ſit cum ea conjuncta, ſeu quod ſit formata gratia. 462 25

4 An

4 An ad veram contritionem requiratur intenſio in tali, vel tali grado. ibid. 27
5 Quantumnam perfecta contritio debeat deteſtari peccata. 465. 28
6 An ad contritionem requiratur certa temporis mora, ſeu duratio. ibid. 29
7 Quale propoſitum de cætero non peccandi requirat contritio. ibid. 31
8 An votum, ſeu propoſitum ſacramenti pœnitentiæ ad contritionem requiſitum debeat eſſe ſemper explicitum & formale. 466. 33
9 An contritio neceſſario cadat ſuper omnia peccata memoriæ præſentia, vel poſſit eſſe de aliquo tantum. ibid. 34
10 An ad contritionem requiratur, ut ſit de ſingulis peccatis diſtincte. 467. 35
11 An contritio de pluribus peccatis ſimul requirat diſtinctam eorum recogitationem. ibid. 36
12 An attritio includat dilectionem Dei formaliter, vel ſaltem virtualiter. 468. 42
13 An, & quomodo attritio a contritione diſtinguatur. 469. 43
14 An attritio poſſit fieri contritio, & quomodo. ibidem 44
15 An attritio etiam cognita, ut talis, ſufficiat ad juſtificationem cum ſacramento. ibid. 46
16 An attritio debeat eſſe formalis dolor de peccatis, vel ſufficiat virtualis. 470. 48
17 An ad valorem ſacramenti requiratur, quod talis dolor confeſſionem præcedat. ibid. 49
18 An ad pœnitentiam neceſſariam ad ſalutem ſufficiat ſola attritio cum ſacramento Confeſſionis. 471. 53
19 An ſaltem in articulo mortis præter attritionem cum Confeſſione, ſit etiam neceſſaria contritio. ibid. 55
20 An ſemper ſit neceſſaria pœnitentia formalis, vel interdum ſufficiat virtualis. 472. 57
21 An aliquando cum actuali memoria peccatorum Charitas ſupplere poſſit neceſſitatem pœnitentiæ formalis. ibid. 59
22 An qui ſine formali contritione juſtificatur per dilectionem Dei cum oblivione peccatorum inculpabili, teneatur poſtea conteri, cum eorum recordatur. 473. 60
23 An peccator poſt commiſſam culpam ſtatim reſurgere teneatur, & pœnitere. ibid. 63
24 An ſaltem alio tempore ante mortis articulum præceptum contritionis per ſe obliget de peccatis pœnitere. ibid. 65.
25 An hoc præceptum obliget, quoties peccata commiſſa menti occurrunt. 474. 67
26 An peracta ſemel rite pœnitentia ceſſet obligatio rurſus pœnitendi, quoties peccata menti occurrunt. ibidem 70
27 An contritio ſit deletiva culpæ phyſice, vel moraliter. 475. 74
28 An pœnitentia peccatum deleat per modum meriti de congruo, vel etiam de condigno. ibid. 76
29 An pœnitentia virtus ſit cauſa gratiæ juſtificantis, & quomodo. 476. 77
30 Quam diſpoſitionem in ſuſcipiente ſacramenta requirant pro remiſſione venialium. 478. 85
31 An ſacramentalia remiſſionem venialium conferant ex opere operato, vel operantis. ibid. 86
32 An veniale in hac vita poſſit ſine mortali dimitti. 479. 89
33 An veniale non tantum in Purgatorio, ſed etiam in inferno remitti poſſit non tantum quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. 480. 97
34 An peccata confeſſa, & remiſſa poſſint eſſe materia novæ Confeſſionis. 483. 110
35 An ad iteratam Confeſſionem eorundem peccatorum requiratur novus dolor. ibid. 114
36 An abſolutio ſacramentalis ſit neceſſario voce proferenda. 485. 118
37 Quænam ſint eſſentialia verba in conſueta forma ſacramenti pœnitentiæ. ibid. 120
38 An hoc verbum *Abſolvo* ſit ſimpliciter neceſſarium ad valorem formæ. ibid. 121
39 An forma ſacramenti pœnitentiæ ſit valida, ſi proferatur deprecatorie. ibid. 122
40 An forma abſolutionis ſub conditione prolata ſit valida. 486. 123
41 An abſolutio poſſit conferri abſenti. ibid. 125
42 An per ſacramentalem abſolutionem vere pœnitens abſolvatur a peccatis etiam quoad culpam. 487. 128
43 Quomodo peccata venialia in ſacramento pœnitentiæ remittantur. ibid. 130
44 Quomodo producatur affectus infuſionis gratiæ, & remiſſionis peccatorum per verba abſolutionis. ibidem 131
45 Quomodo ſalvetur vis, & effectus hujus ſacramenti, quando invenit peccata jam remiſſa per contritionem, vel antecedentem confeſſionem. 488. 132
46 An per pœnitentiæ ſacramentum merita bonorum operum reviviſcant. ibid. 134.
47 An ſemper hoc ſacramentum conferat ſuum effectum, vel poſſit eſſe validum, & informe. ibid. 135
48 An in Confeſſione de ſolis venialibus requiratur neceſſario dolor formalis per modum attritionis. 491. 144
49 An talis dolor debeat eſſe de omnibus venialibus, quæ pœnitens confitetur. ibid. 145
50 An in Confeſſione venialium requiratur propoſitum efficax omnia venialia vitandi. ibid. 147
51 An infideles ad Confeſſionem teneantur ex vi juris divini. 493. 154
52 An mutus jure divino ad hoc ſacramentum teneatur, & quomodo. ibid. 155
53 An pœnitens ex vi divini præcepti teneatur per Interpretem confiteri, ſi aliter fieri nequeat. ibid. 157
54 An hoc præceptum divinum Confeſſionis fideles obliget alio tempore, quam in articulo, vel periculo mortis. 494. 159
55 An Confeſſio ſacramentalis debeat neceſſario eſſe vocalis. 496. 167
56 An Confeſſio ſit vere ſacramentalis, & valida, ſi fiat per Scripturam Miniſtro præſenti. 497. 169
57 An Confeſſio per Scripturam in abſentia Sacerdotis ſit valida, & ſacramentalis. ibid. 170
58 An ad integritatem Confeſſionis circumſtantiæ notabiliter aggravantes ſint neceſſario confitendæ. 498. 174
59 An pœnitens, qui bona fide confeſſus eſt ſacerdoti indocto, & minus idoneo, confeſſionem iterare teneatur. 503. 193
60 An valide abſolvat, qui communi errore, aut titulo colorato idoneus judicatur. ibid. 195
61 An quilibet ſacerdos etiam non approbatus poſſit a peccatis venialibus abſolvere, ac etiam mortalibus alias confeſſis. 505. 202
62 An quilibet ſacerdos etiam ab Ordinario non admiſſus poſſit in articulo mortis pœnitentem abſolvere. ibidem 203
63 An ſimplex ſacerdos hoc facere poſſit in prædicto caſu præſente Parocho, vel alio Confeſſario delegato. ibid. 204
64 An hæc facultas ſit etiam conceſſa ſacerdotibus excommunicatis, ſuſpenſis, interdictis, & hæreticis. 506 205
65 An Prælati Regulares præter undecim peccata in Conſtitutione Clementis Octavi poſſint aliqua alia prohibita ſub excommunicatione ſibi reſervata abſque Capituli generalis vel provincialis conſenſu. 509. 223
66 An peccata mortalia interna reſervari poſſint. 510. 224
67 An requiratur aliqua cauſa, ut Superior poſſit ſibi reſervare abſolutionem ab aliquibus peccatis. ibidem 226
68 A quo data ſit Superioribus poteſtas reſervandi peccata, an a Deo immediate, vel ab homine. 511. 227
69 An peregrini in alieno Epiſcopatu poſſint a reſervatis abſolvi. ibid. 229
70 An Superior teneatur concedere ſubdito petenti, ut a reſervatis abſolvatur. ibid. 230
71 An Superior poſſit concedere facultatem abſolvendi a reſervatis cum onere, ut pœnitens poſtea coram ipſo compareat. ibid. 231
72 An poſſint inferiores Confeſſarii directe a reſervatis abſolvere ex cauſa neceſſitatis. 512. 232
73 An Regulares virtute Bullæ Cruciatæ Confeſſarium eligere poſſint, qui eos a reſervatis abſolvat. ibidem 233
74 An cenſeatur reſervatum peccatum, de quo quis eſt dubius, an illud commiſerit. ibid. 234
75 An peccata reſervata ex oblivione prætermiſſa remaneant libera a reſervatione. 513. 237
76 An poſſit Superior abſolvere tantum a reſervatis, & quo ad alia pœnitentem remittere ad inferiorem. ibid. 238
77 An quando Superior abſolvit tantum a reſervatis, teneatur pœnitens ſimul cum reſervatis confiteri etiam non reſervata. ibid. 239
78 An inferior poſſit interdum ſaltem indirecte a reſervatis abſolvere. 514. 240
79 An poſſit Confeſſarius de licentia pœnitentis revelare ejus Confeſſionem. 516. 251
80 An etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum, quæ Confeſſarius ipſi dixit, vel injunxit in hujus ſacramenti adminiſtratione. 517. 255
81 An ſatisfactio a Confeſſario impoſita ſufficiens ſit ad remittendam omnem pœnam temporalem peccatis debitam. 520. 267
82 An præter opera ſupererogationis poſſint etiam pro pœnitentia imponi opera alias debita. 521. 271
83 An præter actus externos poſſint etiam pro pœnitentia imponi actus interni. ibid. 274
84 An quælibet opera honeſta, etiamſi pœnalia non ſint, poſſint pro pœnitentia injungi. 522. 275.
85 An ſatisfactio adimpleta in peccato mortali aliquid valeat pro temporali pœna luenda. ibid. 276

Maſtrii Theolog. Moral. c 2 86 An

Digitized by Google

86 An ſatisfactio vitiata per aliquam malam circumſtantiam ſit valida. ibid. 277
87 An Confeſſarius poſſit pœnitentiam imponere per modum conſilii tantum, & non præcepti. 523. 281
88 An pœnitens teneatur ſatisfactionem ſibi injunctam acceptare, & exequi. 524. 282
89 An ſatisfactio injuncta per alium impleri poſſit. 525. 286
90 An pœnitens propria auctoritate poſſit pœnitentiam ſibi impoſitam commutare in opus evidenter melius. ibid. 289
91 An ſatisfactio ab uno Confeſſario impoſita poſſit ab alio æquali commutari. 526. 291
92 An etiam Confeſſarius inferior poſſit hoc idem facere. ibid. 293
93 An ad id faciendum debeat ſecundus Confeſſarius audire peccata priori reſervata. ibid. 295
94 An idem Confeſſarius poſſit pœnitentiam a ſe impoſitam commutare abſque nova auditione, & abſolutione. 527 297

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXII.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

PRimum Dubium. An Materia neceſſaria hujus Sacramenti debeat eſſe oleum ſimplex. 531. 20
2 An ſit de neceſſitate Sacramenti, quod oleum ſit benedictum. ibid. 22
3 An hæc olei benedictio neceſſario fieri debeat ab Epiſcopo. 532. 24
4 An forma hujus Sacramenti debeat neceſſario eſſe deprecativa. 533. 29
5 An hoc Sacramentum ſit ex ſua inſtitutione iterabile. 536. 47
6 An etiam in eadem infirmitate iterari poſſit. ibid. 48
7 Quando hoc Sacramentum conferat corporis ſanitatem. 540. 66
8 An neceſſe ſit, hominem habere uſum rationis, quando hoc Sacramentum eſt ſuſcepturus. 541. 70
9 An ad validitatem hujus Sacramenti ſufficiat, ut infirmus verſetur in probabili vitæ periculo. 542. 73
10 An ad hujus Sacramenti valorem requiratur, ut ſubjectum ejus aliquando peccaverit actualiter. ibid. 76
11 Quæ diſpoſitio ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum requiratur. 543. 82
12 An hoc Sacramentum valide poſſit a pluribus Sacerdotibus confici. 544. 87
13 An tempore peſtis teneatur Parochus cum periculo vitæ hoc Sacramentum adminiſtrare. 545 91

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXIII.

De Indulgentiis, & Suffragiis.

PRimum Dubium. An aliunde, quam ex theſauro Eccleſiæ Indulgentiæ concedi poſſint. 548 8
2 An theſaurus Eccleſiæ ſpiritualis ſolum per Indulgentias diſpenſetur. ibid. 9
3 An theſaurus Eccleſiæ ſpiritualis applicetur fidelibus per modum ſolutionis, vel abſolutionis. 549. 10
4 An Concilium generale ordinariam habeat poteſtatem indulgentias concedendi. ibid. 13
5 An Epiſcopi in ſua Diœceſi hanc poteſtatem habeant jure divino, vel humano. 550. 15
6 An Prælati Regularium hanc poteſtatem habeant in ſuis Religionibus. ibid. 18
7 An diruto templo ceſſet indulgentia illi concedſa, ſi rurſus ædificetur. 552. 24
8 An indulgentia perſonalis ſe extendat ad ipſum etiam concedentem. ibid. 25
9 An qui lucratur indulgentiam maneat in conſcientia liber ab implenda pœnitentia ſibi impoſita. 553. 27
10 An Indulgentiæ, quæ ſub hac formula conceduntur, *De injunctis pœnitentiis indulgemus*, ſolum extendantur ad eas pœnas remittendas, ad quas injunctæ ſunt pœnitentiæ ſacramentales, vel ad alias etiam pœnas. ibid. 30
11 An ſaltem quando Indulgentiæ ſine ulla reſtrictione conceduntur, extendantur ad omnes pœnas, quas homo ex peccatis contraxit. 554. 32
12 An cauſa propter quam Indulgentia conceditur, debeat eſſe publica. 555. 38
13 An cauſa ad valorem Indulgentiæ requiſita non ſolum debeat eſſe juſta, ſed etiam proportionata. ibid. 39
14 An ſufficiat cauſa tantum probabiliter putata ſufficiens. 556. 42
15 An Indulgentiæ ſolo actu interiori concedentis revocari poſſint. 557. 47
16 An poſſit Indulgentia ceſſare per ſolam renunciationem ejus, cui conceditur. ibid. 48
17 An excommunicatus ſit capax indulgentiæ. 558. 54
18 An Catechumeni ſint Indulgentiæ capaces. ibid. 55
19 An, & quomodo Indulgentiæ Defunctis communicari poſſint. 559. 57
20 An ad Indulgentiam lucrandam requiratur ſtatus gratiæ. ibid. 60
21 An opus injunctum debeat in ſtatu gratiæ adimpleri. 560 61
22 An ſuſceptor indulgentiarum debeat eſſe in ſtatu gratiæ per Confeſſionem. ibid. 63
23 An omnes facientes opus ad indulgentiam requiſitum æqualiter ejus fructum conſequantur. ibid. 64
24 An eodem opere poſſit quis lucrari diverſas indulgentias diverſis viis conceſſas. 561. 65
25 An poſſit obtineri ſæpius indulgentia repetito opere injuncto. ibid. 66
26 An ſufficiat extra Eccleſiam orare ad conſequendam indulgentiam conceſſam viſitantibus illam. ibid. 67
27 An pars operis injuncti proſit ad lucrandam Indulgentiam, vel ſaltem partem illius. ibid. 68
28 An prætermittens levem partem operis injuncti indulgentiæ effectum conſequatur. ibid. 69
29 An fideles poſſint per ſuffragia ſe invicem juvare, ad ſatisfaciendum pro pœna temporali. 562. 73
30 An hæc ſatisfactio pro aliis proſit infallibiliter. 563. 75
31 An ſuffragia proſint de condigno, & de juſtitia. ibid. 76
32 An ſuffragia pro aliis oblata proſint fideli ea operanti. ibid. 77
33 An ſuffragia viventium prodeſſe poſſint Defunctis in Purgatorio ad remiſſionem pœnarum. ibid. 78
34 An opus valeat, & proſit, ſi præcipiens ſit in gratia, exequens vero in peccato mortali. 564 85
35 An intentio applicandi ſuffragium pro alio debeat eſſe actualis, vel ſaltem virtualis, num etiam habitualis ſufficiat. ibid. 84

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXIV.

De Purgatorio.

PRimum Dubium. Quo in loco ſit Purgatorium. 566 9
2 An venialia poſſint poſt hanc vitam remitti in Purgatorio, & quomodo. 567. 13
3 An carentia æternæ beatitudinis in animabus Purgatorii habeat rationem pœnæ damni. 568. 19
4 An in Purgatorio ſit etiam pœna vermis, ſicut eſt in damnatis. 569. 22
5 Quomodo ignis, cum ſit corporeus, cruciare poſſit animas purgantes. ibid. 23
6 An animæ in Purgatorio torqueantur a Dæmonibus, ut divinæ juſtitiæ miniſtris. ibid. 24
7 An pœna Purgatorii ſit acerbior qualibet pœna hujus vitæ, & quomodo. 570. 26
8 Quanto tempore duret cujuslibet purgantis pœna. 571. 30
9 An dictæ pœnæ ſemper durent in eadem intenſione, vel paulatim minuantur. ibid. 32
10 An poſſint animæ Purgatorii ante finitam purgationem ad tempus inde exire. ibid. 33
11 An pœna Purgatorii ſit voluntaria, & quomodo. 572. 34
12 Qua ratione animæ corporibus egreſſæ indicentur, & ad loca deſtinata deferantur. ibid. 36
13 An animæ Purgatorii ſint certæ, & ſecuræ de propria ſalute. ibid. 38
14 An animæ Purgatorii ſint in ſtatu merendi, & demerendi. 573. 40
15 An animæ illæ poſſint pro nobis orare, & aliquid de congruo mereri, vel impetrare. ibid. 42
16 An animæ in Purgatorio exiſtentes miracula edere poſſint. 574. 43
17 An indulgentiæ pro defunctis conceſſæ certo, & infallibiliter illis proſint. ibid. 46
18 An Pontifex poſſit arbitrio ſuo totum evacuare Purgatorium. 575. 49
19 An ex juſtitia, vel ſola Dei miſericordia Indulgentiæ Defunctis proſint. ibid. 50
20 An requiratur, ut lucrans indulgentiam pro Defunctis ſit in gratia. ibid. 52
21 An Indulgentiæ proſint Catechumenis defunctis. 576. 52
22 An fidelium ſuffragia proſint Defunctis per modum ſatisfa-

Digitized by Google

ſatisfactionis, an etiam impetrationis. ibid. 53
23 An ſuffragia proſint Defunctis ex juſtitia, vel tantum ex Dei miſericordia. 577. 55
24 An ſuffragia pro mortuis infallibiliter a Deo acceptentur. ibid. 58
25 Quid a Deo obtineant ſuffragia pro Defunctis oblata. 579. 59
26 An quodlibet ſuffragium omnibus æque proſit. ibid. 60
27 An ſuffragia, quæ fiunt pro Defunctis, opera pœnalia eſſe debeant. ibid. 63
28 An præter opera ſupererogationis poſſint etiam, ut ſatisfactoria applicari Defunctis opera alias debita. 579 64
29 An opus alienum præciſe ſumptum pro alio oblatum illi proſit ad pœnæ remiſſionem. ibid. 66
30 An reſtitutio, quæ poſt mortem fieri præcipitur, aliquid conferat ad remiſſionem pœnæ. 580. 69
31 An ſoli viatores poſſint animabus Purgatorii ſuffragari, an etiam beati. ibid. 70
32 An animæ futuræ ſint beatiores reſumptis corporibus. 583. 81

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXV.

De Cœlo, & Statu Beatorum.

PRimum Dubium. An beatitudo formalis in aliquo increato conſiſtat. 585. 10
2 An beatitudo formalis conſiſtat in illapſu Dei in animam Beati. ibid. 12
3 An beatitudo formalis in aliquo habitu conſiſtat, vel potius in aliqua operatione. 586 18
4 In qua operatione conſiſtat beatitudo formalis. ibid. 24
5 An principalius conſiſtat in actu intellectus, vel voluntatis. 587. 16
6 An gaudium, & delectatio ſint de eſſentia beatitudinis. 589. 24
7 An perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis. ibid. 25
8 An de ratione beatitudinis ſit ſecuritas perpetuitatis. ibid. 26
9 Quomodo impeccabilitas beatitudinem ſequatur. 590. 31
10 Unde orietur inæqualitas beatitudinis in Beatis. 591. 35
11 An beatitudo hominum ſit minor beatitudine Angelorum. 592. 39
12 Ad quid lumen gloriæ deſerviat. ibid. 40
13 An oculus corporeus lumine aliquo elevari poſſit ad Deum clare videndum. 593. 42
14 An intellectus creatus abſque lumine gloriæ elevari poſſit ad Deum clare videndum. ibid. 44
15 An videntes Deum per eſſentiam ipſum comprehendant. 594. 36
16 Quomodo Beati in Deo creaturas cognoſcant. ibid. 47
17 An poſſit Beatus aliquis videre in Deo omnes creaturas etiam poſſibiles. 596. 52
18 An Beati cognoſcant orationes, quas offerimus. ibid. 55
19 An Beati videant pœnas damnatorum. 597. 58
20 An fruitio, & delectatio ſint de Deo immediate, an vero de ipſius viſione ſolum. ibid. 60
21 An fruitio ſit actus liber, & quomodo. 598. 62
22 An neceſſitas in voluntate Beati amandi Deum ſit moralis, vel phyſica. ibid. 63
23 An voluntas Beati ſit capax alicujus triſtitiæ. ibid. 64
24 An voluntas Beati ad fruendum Deo aliquo habitu ſupernaturali indigeat. ibid. 65
25 An habitus Charitatis ad fruitionem beatificam active concurrat. 599. 68
26 An Charitas det voluntati activitatem ſimpliciter, vel qualem. 600. 71
27 An voluntas Beati potentia abſoluta poſſit Deo frui ſine habitu Charitatis. ibid. 73
28 An corpus glorioſum ſit impaſſibile, & quomodo. 601 76
29 An corpus glorioſum per dotem ſubtilitatis poſſit cum alio corpore compenetrari. ibid. 78
30 An corpus glorioſum ſit agile. 602. 81
31 An corpus glorioſum ratione agilitatis moveatur ſolum organice, vel aliter. 603. 82
32 An corpus glorioſum ſit clarum. ibid. 83
33 An corpus glorioſum ita ſit lucidum, ut etiam ſit diaphanum, & tranſparens. ibid. 84
34 An omnes Beati videbunt ſemper Corpus Chriſti glorioſum. ibid. 85
35 Quomodo Beati formabunt in Cœlo voces, & concentus. 604 88
36 An ſenſus tactus poſſit habere in patria delectationes ſibi proportionatas. 605 90

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXVI.

De Inferno, & Statu Damnatorum.

PRimum Dubium. An, & quæ ſit pœna Vermis in Inferno. 606 3
2 An, & quæ ſit pœna damni in Inferno. ibid. 4
3 An in Inferno ſit ignis verus, & eo crucientur damnati. ibid. 5
4 An ſit ejuſdem ſpeciei cum noſtro elementari, & cur Deus eo uti voluerit ad puniendos damnatos. 607 6
5 An vere ſit in Inferno tormentum nivis. ibid. 7
6 An in Inferno ſint vere tenebræ. ibid. 8
7 Quænam aliæ pœnæ ſenſus reperiantur in Inferno. ibid. 9
8 An ſpiritus crucientur ſolum per apprehenſionem, qua ignem apprehendunt, ut ſibi nocivum. 608. 12
9 An Spiritus crucientur ab igne per aliquem habitum receptivum paſſionis. ibid. 13
10 An ignis cruciet ſpiritus obedientialiter producendo in eis qualitatem ſpiritualem eorum naturæ repugnantem. ibid. 14
11 An ſpiritus crucientur ab igne per alligationem eorum alicui corpori a Deo factam. 609. 16
12 An ignis cruciet ſpiritus ratione triſtitiæ, & ut objectum diſconveniens. ibid. 18
13 An poſt diem Judicii ignis cruciabit corpora damnatorum per realem actionem aduſtivam. 611 23
14 An probabile ſit, quod ignis tunc cruciabit ſolum per actionem intentionalem. ibid. 24
15 An pœnæ Inferni infligantur a Dæmonibus, ut divinæ juſtitiæ Miniſtris. ibid. 26
16 An pœna damnatorum ſit adeo gravis, ut cupiant non eſſe. 612. 29
17 An pœna damnatorum ſit tanta, ut nec aliquam levem delectationem admittere poſſit. ibid. 30
18 An pœna damnatorum ſit adeo magna, ut ſit intenſiva infinita. ibid. 31
19 An pœna damni in omnibus damnatis ſit æqualis. 616. 33
20 An pœna ſenſus in omnibus damnatis ſit æqualis. ibid. 35
21 Unde hæc pœnarum diverſitas in damnatis oriatur. ibid. 36
22 An pœna damnatorum ſit infinita ſaltem extenſive, id eſt, in æternum. 614. 37
23 Quare culpa mortalis temporalis æterna pœna puniatur. ibid. 38
24 Quomodo pœna æterna culpæ temporali, & inſtantaneæ proportionatur. ibid. 40
25 An ex pœnæ æternitate infinitas culpæ mortalis bene deducatur. 615. 42

D U B I A

EX DISPUTATIONE XXVII.

De Reſurrectione mortuorum Judicium univerſale præcedente.

PRimum Dubium. An reſurrectio generalis hominum ſit poſſibilis ſupernaturaliter. 618. 3
2 An ſit poſſibile ſupernaturaliter alia quoque creata corrupta reproduci. 619 4
3 An virtute agentis naturalis res aliqua poſſit eadem numero redire. ibid. 6
4 An cauſa naturalis poſſit ſaltem reunire animam corpori. 620 8
5 An reſurrectio hominum ſit naturalis. ibid. 9
6 An per rationem naturalem probari poſſit reſurrectionem eſſe futuram. ibid. 11
7 An ex parte materiæ probari poſſit naturaliter, reſurrectionem hominum eſſe futuram. 621. 12
8 An per animam hominis poſſit naturaliter concludi, futuram eſſe reſurrectionem. ibid. 13
9 An ex animæ immortalitate probari poſſit, reſurrectionem hominum eſſe futuram. ibid. 14
10 An omnes homines juſti reſurrecturi ſint. 622. 17
11 An etiam homines damnati ſint reſurrecturi. 623. 20
12 An etiam parvuli, & infantes reſurrecturi ſint. ibid. 21
13 An abortivi etiam reſurgere debeant. ibid. 23
14 An monſtra quoque debeant reſurgere. 624. 24
15 An cinerum reproborum collectio fiet ab Angelis bonis vel a Dæmonibus. 626. 33
16 An etiam reprobi congregabuntur, & adducentur ad locum Judicii ab Angelis bonis. 627. 36
17 An idem homo reſurget. 628. 45
18 An omnia membra, & partes, quæ ſunt in homine, reſurgant. 629. 48

19 An omnes partes additæ per nutritionem, quæ in homine fuerunt, reſurgent. 630. 49
20 An omnes præfatæ corporis partes in reſurrectione ad ſua loca redibunt. ibid. 51
21 An humores, capilli, ungues, & hujuſmodi ad ſuperfluitatem pertinentia reſurgent. ibid. 52
22 An omnes reſurgent in proprio ſexu. 631. 54
23 In qua ætate, & ſtatu mortui reſurgent. ibid. 56
24 An mortui reſurgent cum deformitatibus, quæ inerant corporibus vivis. 632. 58
25 An omnia corpora reſurgent incorruptibilia, & quomodo. ibid. 60
26 An corpora reſurgentium erunt ſpiritualia, & quomodo, ibid. 62
27 In quo loco fiet mortuorum reſurrectio. ibid. 63
28 An omnes ſimul reſurgent, tam ſcilicet juſti, quam damnati in eodem extremo Judicii die. 633. 64
29 An univerſalis omnium reſurrectio in noviſſimo die eodem tempore ſit futura. ibid. 66
30 An in eo die ſaltem prius reſurgent, qui antea erant mortui, deinde qui tunc vivi erunt. 635. 67
31 An univerſalis reſurrectio nocturno, vel diurno tempore ſit futura, & in qua hora. ibid. 69

DUBIA,

EX DISPUTATIONE XXVIII.

De Judicio univerſali, ſeu finali poſt reſurrectionem.

PRimum Dubium. Cur faciendum ſit univerſale Judicium, 636. 4
2 In quo loco fiet judicium univerſale. 637. 6
3 In quo tempore erit judicium univerſale. ibid. 9
4 An animæ Chriſti nota ſit illa dies, & an ab aliquo Beato cognoſcatur. 638. 13
5 An promulgatio Evangelii in toto Orbe ſit ſignum approximationis Judicii. ibid. 15
6 An Romani Imperii defectus ſit ſignum venturi judicii, 639. 16
7 An Antichriſti adventus ſit ſignum Judicii appropinquantis. ibid. 17
8 An adventus Enoch & Eliæ ad prædicandum contra perverſam Antichriſti doctrinam ſit ſignum judicii appropinquantis. 640. 19
9 An Joannes quoque Evangeliſta futurus ſit Præcurſor ſecundi adventus Chriſti Domini. 641. 22
10 An ſigna judicii proxima ſint futura ante generalem hominum reſurrectionem, vel poſt. ibid. 25
11 Qualia ſint hæc ſigna ſecundum Chriſti adventum præcedentia, & quomodo intelligenda. 642. 26
12 Quomodo intelligenda ſint, & explicanda ſigna ſenſibilia in Cœlo futura. ibid. 27
13 Quomodo intelligenda ſint, & explicanda alia ſigna ſenſibilia in elementis futura. ibid. 28
14 Qualis ſit futurus ignis, qui Chriſtum præcedet ad judicandum venientem. 643. 30
15 An ſignum Crucis præceſſurum ſit Judicium, tanquam proprium ejus vexillum. ibid. 34
16 Qua gloria, & majeſtate deſcenſurus ſit Chriſtus ad Judicium. 644. 35
17 In quo loco apparebit Chriſtus deſcendens, ubi ſiſtet, & in quali ſitu. ibid. 36
18 In qua forma apparebit Chriſtus, & an omnibus viſibilis. ibid. 37
19 An Chriſtus tunc apparebit in forma glorioſa. 645. 39
20 An judiciariam poteſtatem Chriſtus exerceat etiam in judicio hominum particulari. 646. 42
21 An in judicio univerſali alii conjudices judicabunt cum Chriſto. ibid. 43
22 An Angeli etiam judicabunt in die judicii. ibid. 45
23 An omnes tam boni, quam mali judicabuntur. 647. 48
24 An parvuli, & infantes ſint judicandi. ibid. 50
25 An omnes ſancti ſint judicandi. 648. 51
26 An omnes Angeli tam boni, quam mali ſint judicandi, ibid. 53
27 Quænam cauſæ judicabuntur in finali judicio. 649. 55
28 An omnium hominum opera ſint aliis manifeſtanda, ibid. 57
29 Quomodo hominum opera fiant in judicio omnibus nota. ibid. 58
30 An, & qui accuſatores erunt in judicio, & quomodo accuſabunt. ibid. 59
31 An hoc judicium, ſeu meritorum, & demeritorum diſcuſſio fiat vocaliter, vel mentaliter. ibid. 60
32 An hoc judicium, ſeu diſcuſſio fiet in tempore, vel in inſtanti. 651. 62
33 An de ſingulis ſententia diſtincte ſit proferenda. ibid. 64
34 An ſententia ſit proferenda voce ſenſibili, vel tantum mentali. ibid. 65
35 An ſub hac ſententia condemnatoria comprehendantur parvuli, qui cum ſolo originali ex hac vita deceſſerunt. 652. 65
36 Quinam futurus ſit ſtatus parvulorum cum originali peccato decedentium. ibid. 67
37 An infantes in Limbo patientur pœnam carceris, & localis detentionis poſt judicium. 653. 71
38 An prolata ſententia abſolvendum, & diſſolvendum ſit judicium. ibid. 73
39 An mundus poſt judicium ſecundum ſubſtantiam deſtruetur. 654. 75
40 An Cœli poſt judicium ſint renovandi, & quomodo. ibid. 77
41 An elementa innovabuntur, & quomodo. 655. 80
42 An plantæ, & animalia bruta innovabuntur. 656. 82
43 An Mundi conflagratio incipiet ante judicium. ibid. 85
44 Qualis ſit futurus ignis conflagrationis. 657. 87
45 Quantus ſit futurus ignis conflagrationis. ibid. 88
46 Quænam res ſeu corpora conflagrabunt per ignem. ibid. 89
47 An etiam homines tunc viventes igne conflagrabunt. 658. 90
48 An etiam homines defuncti tunc reſurgentes igne conflagrabunt. ibid. 92
49 An motus corporum cœleſtium poſſit aliquando ceſſare. 659. 96
50 An motus corporum Cœleſtium ceſſabit aliquando de facto. 660. 98
51 In quo ſitu ceſſabit Cœlorum motus. 661. 102
52 An ceſſatio motus corporum cœleſtium ſit ſufficiens cauſa ceſſandi omnem alium motum, vel mutationem in his inferioribus. ibid. 103
53 Quando ceſſabit motus corporum cœleſtium. 662. 105

FINIS.

PROLE-

Digitized by Google

PROLEGOMENA

SANIORIS ETHICES EX ROMANORUM PONTIFICUM CONSTITUTIONIBUS

PARS PRIMA.

Conſtitutiones Romanorum Pontificum, quæ propoſitiones aliquas damnarunt.

I

BULLA APOSTOLICA LEONIS PAPÆ X.

Contra errores MARTINI LUTHERI, & ſequacium.

LEO EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

ad perpetuam rei memoriam.

Exurge Domine; & judica cauſſam tuam, memor eſto improperiorum tuorum, eorum, quæ ab inſipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuam ad preces noſtras; quoniam ſurrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cujus tu torcular calcaſti ſolus, & adſcenſurus ad Patrem, ejus curam, regimen, & adminiſtrationem Petro tamquam capiti, & tuo Vicario, ejuſque ſucceſſoribus inſtar triumphantis Eccleſiæ commiſiſti. Exterminare nititur eam aper de ſilva, & ſingularis ferus depaſcitur eam. Exurge Petre, & pro paſtorali cura præfata, tibi, ut præfertur, divinitus demandata, intende in cauſſam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Matri omnium Eccleſiarum, ac fidei Magiſtræ, quam tu, jubente Deo, tuo ſanguine conſecraſti: contra quam, ſicut tu præmonere dignatus es, inſurgunt Magiſtri mendaces, introducentes ſectas perditionis, ſibi celerem interitum ſuperducentes: quorum lingua ignis eſt, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelum amarum habentes, & contentiones in cordibus ſuis, gloriantur, & mendaces ſunt adverſus veritatem. Exurge, tu quoque, quæſumus, Paule, qui eam tua doctrina ac pari martyrio illuminaſti, atque illuſtraſti. Jam enim ſurgit novus Porphyrius: quia ſicut ille olim ſanctos Apoſtolos injuſte momordit, ita hic ſanctos Pontifices prædeceſſores noſtros contra tuam doctrinam eos non obſecrando, ſed increpando, mordere, lacerare, ac ubi cauſſæ ſuæ diffidit, ad convicia accedere non veretur: more hæreticorum, quorum, ut inquit Hieronymus, ultimum præſidium eſt, cum conſpiciant cauſſas ſuas damnatum iri, incipiant virus ſerpentis lingua diffundere, & cum ſe victos conſpiciant, ad contumelias proſilire. Nam licet hæreſes eſſe ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant, neve vulpeculæ coaleſcant in ipſo ortu, te intercedente & adjuvante extingui neceſſe eſt. Exurgat denique omnis Sanctorum, ac reliqua Univerſalis Eccleſia: cujus vera Sacrarum litterarum interpretatione poſthabita, quidam, quorum mentem pater mendacii excæcavit, ex veteri hæreticorum inſtituto apud ſemetipſos ſapientes, Scripturas eaſdem aliter, quam Spiritus Sanctus flagitet, proprio duntaxat ſenſu, ambitionis, auræque popularis cauſſa, teſte Apoſtolo, interpretantur, imo vero torquent, & adulterant: ita ut juxta Hieronymum, jam non ſit Evangelium Chriſti, ſed hominis, aut quod pejus eſt, diaboli. Exurgat, inquam, præfata Eccleſia ſancta Dei, & una cum beatiſſimis Apoſtolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis ovium ſuarum erroribus, eliminatiſque a fidelium finibus hæreſibus univerſis, Eccleſiæ ſuæ ſanctæ pacem, & unitatem conſervare dignetur. Dudum ſiquidem, quod præ animi angoſtia & mœrore exprimere vix poſſumus fide dignorum relatu, ac fama publica referente, ad noſtrum pervenit auditum; imo vero, proh dolor! Oculis noſtris vidimus ac legimus multos, & varios errores, quoſdam videlicet jam per Concilia, ac Prædeceſſorum noſtrorum Conſtitutiones damnatos, hæreſim etiam Græcorum, & Bohemicam expreſſe continentes: alios vero reſpective vel hæreticos, vel falſos, vel ſcandaloſos, vel piarum aurium offenſivos, vel ſimplicium mentium ſeductivos, a falſis fidei cultoribus, qui per ſuperbam curioſitatem mundi gloriam cupientes, contra Apoſtoli doctrinam plus ſapere volunt, quam oporteat: quorum garrulitas, ut inquit Hieronymus, ſicut Scripturarum authoritate non haberet fidem, niſi videretur perverſam doctrinam etiam divinis teſtimoniis, male tamen interpretatis, roborare; a quorum oculis Dei timor receſſit, humani generis hoſte ſuggerente, noviter ſuſcitatos, & nuper apud quoſdam leviores in inclyta natione Germanica ſeminatos. Quod eo magis dolemus ibi eveniſſe, quod eandem nationem & nos, & prædeceſſores noſtri, in viſceribus ſemper geſſerimus charitatis. Nam poſt translatum ab Græcis a Romana Eccleſia in eoſdem Germanos imperium, iidem prædeceſſores noſtri, & nos, ejuſdem Eccleſiæ advocatos, defenſoreſque ex eis ſemper accepimus: quos quidem Germanos Catholicæ veritatis vere Germanos, conſtat hæreſeon acerrimos oppugnatores ſemper fuiſſe; cujus rei teſtes ſunt laudabiles illæ conſtitutiones Germanorum Imperatorum pro libertate Eccleſiæ, proque expellendis, exterminandiſque ex omni Germania hæreticis, ſub graviſſimis pœnis etiam amiſſionis terrarum & dominiorum, contra receptatores, vel non expellentes olim editæ, & a noſtris prædeceſſoribus confirmatæ, quæ ſi hodie ſervarentur, & nos & ipſi utique hac moleſtia careremus. Teſtis eſt in Concilio Conſtantienſi Huſſitarum, & Wicleffiſtarum, nec non Hieronymi Pragenſis damnata ac punita perfidia. Teſtis eſt toties contra Bohemos Germanorum ſanguis effuſus. Teſtis denique eſt prædictorum errorum ſeu multorum ex eis per Colonienſem, & Lovanienſem Univerſitates, utpote agri Dominici piiſſimas religioſiſſimaſque cultrices, non minus docta quam vera ac ſancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare poſſemus, quæ, ne hiſtoriam texere videamur, prætermittenda cenſuimus. Pro paſtoralis igitur officii divina gratia nobis injuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus peſtiferum ulterius tolerare ſeu diſſimulare, ſine Chriſtianæ religionis nota atque orthodoxæ fidei injuria, nullo modo poſſumus. Eorum autem errorum aliquos præſentibus duximus inſerendos, quorum tenor ſequitur, & eſt talis.

I. Hæretica ſententia eſt, ſed uſitata, Sacramenta novæ legis juſtificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

II. In puero poſt baptiſmum negare remanens peccatum, eſt Paulum, & Chriſtum ſimul conculcare.

III. Fomes peccati, etiamſi nullum adſit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingreſſu cœli.

Digitized by Google

IV. Imperfecta charitas morituri fert ſecum neceſſario magnum timorem, qui ſe ſolo ſatis eſt facere pœnam purgatorii, & impedit introitum regni.

V. Tres eſſe partes pœnitentiæ, contritionem, confeſſionem & ſatisfactionem, non eſt fundatum in Sacra Scriptura, nec in antiquis Sanctis Chriſtianis Doctoribus.

VI. Contritio, quæ paratur per diſcuſſionem, collationem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem; hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

VII. Veriſſimum eſt proverbium, & omnium doctrina de contritionibus huc uſque data præſtantius; de cætero non facere, ſumma pœnitentia; optima pœnitentia, nova vita.

VIII. Nullo modo præſumas confiteri peccata venialia, ſed nec omnia mortalia, quia impoſſibile eſt, ut omnia mortalia cognoſcas. Unde in primitiva Eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur.

IX. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.

X. Peccata non ſunt ulli remiſſa, niſi remittente Sacerdote credat ſibi remitti, imo peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: non enim ſufficit remiſſio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

XI. Nullo modo confidas abſolvi propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti: *quodcumque ſolveris* &c. (Matth. 16.) Hic, inquam, confide, ſi Sacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus vere eris, quidquid ſit de contritione.

XII. Si per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut Sacerdos non ſerio, ſed joco abſolveret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.

XIII. In Sacramento Pœnitentiæ ac remiſſione culpæ, non plus facit Papa aut Epiſcopus, quam infimus Sacerdos; imo ubi non eſt Sacerdos, æque tantum quilibet Chriſtianus, etiamſi mulier aut puer eſſet.

XIV. Nullus debet reſpondere Sacerdoti, ſe eſſe contritum, nec Sacerdos requirere.

XV. Magnus eſt error eorum, qui ad Sacramenta Euchariſtiæ accedunt, huic innixi, quod ſint confeſſi, quod non ſint ſibi conſcii alicujus peccati mortalis, quod præmiſerint orationes ſuas, & præparatoria; omnes illi judicium ſibi manducant & bibunt: ſed ſi credant & confidant ſe gratiam ibi conſecuturos, hæc ſola fides facit eos puros & dignos.

XVI. Conſultum videtur, quod Eccleſia in Communi Concilio ſtatueret Laicos ſub utraque ſpecie communicandos; nec Bohemi communicantes ſub utraque ſpecie ſunt hæretici, ſed ſchiſmatici.

XVII. Theſauri Eccleſiæ, unde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti, & Sanctorum.

XVIII. Indulgentiæ ſunt piæ fraudes fidelium, & remiſſiones bonorum operum: & ſunt de numero eorum quæ licent, & de numero eorum quæ expediunt.

XIX. Indulgentiæ his, qui veraciter eas conſequuntur, non valent ad remiſſionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam juſtitiam.

XX. Seducuntur credentes Indulgentias eſſe ſalutares, & ad fructus ſpiritus utiles.

XXI. Indulgentiæ neceſſariæ ſunt ſolum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris ſolummodo, & impatientibus.

XXII. Sex generibus hominum Indulgentiæ nec ſunt neceſſariæ, nec utiles: videlicet mortuis, ſeu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiſerunt crimina, his qui crimina commiſerunt, ſed non publica; his qui meliora operantur.

XXIII. Excommunicationes ſunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus.

XXIV. Docendi ſunt Chriſtiani plus diligere excommunicationem, quàm timere.

XXV. Romanus Pontifex Petri ſucceſſor, non eſt Chriſti Vicarius ſuper omnes totius mundi Eccleſias ab ipſo Chriſto in Beato Petro inſtitutus.

XXVI. Verbum Chriſti ad Petrum: *Quodcumque ſolveris ſuper terram* &c. (Matth. 16.) extenditur duntaxat ad ligata ab ipſo Petro.

XXVII. Certum eſt in manu Eccleſiæ aut Papæ prorſus non eſſe ſtatuere articulos fidei, imo nec leges morum ſeu bonorum operum.

XXVIII. Si Papa cum magna parte Eccleſiæ ſic vel ſic ſentiret, nec etiam erraret, adhuc non eſt peccatum aut hæreſis contrarium ſentire, præſertim in re non neceſſaria ad ſalutem, donec fuerit per Concilium univerſale, alterum reprobatum, alterum approbatum.

XXIX. Via nobis facta eſt enervandi authoritatem Conciliorum, & libere contradicendi eorum geſtis, & judicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, ſive probatum fuerit, ſive reprobatum a quocumque Concilio.

XXX. Antiqui articuli Joannis Hus condemnati in Concilio Conſtantienſi ſunt Chriſtianiſſimi, veriſſimi, Evangelici, quos nec univerſalis Eccleſia poſſet damnare.

XXXI. In omni opere bono juſtus peccat.

XXXII. Opus bonum optime factum, eſt veniale peccatum.

XXXIII. Hæreticos comburi, eſt contra voluntatem ſpiritus.

XXXIV. Præliari adverſus Turcas, eſt repugnare Deo viſitanti iniquitates noſtras per illos.

XXXV. Nemo eſt certus, ſe non ſemper peccare mortaliter, propter occultiſſimum ſuperbiæ vitium.

XXXVI. Liberum arbitrium poſt peccatum, eſt res de ſolo titulo: & dum facit quod in ſe eſt, peccat mortaliter.

XXXVII. Purgatorium non poteſt probari ex Sacra Scriptura, quæ ſit in Canone.

XXXVIII. Animæ in Purgatorio non ſunt ſecuræ de earum ſalute, ſaltem omnes: nec probatum eſt ullis aut rationibus, aut Scripturis, ipſas eſſe extra ſtatum merendi, aut augendæ charitatis.

XXXIX. Animæ in Purgatorio peccant ſine intermiſſione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

XL. Animæ ex Purgatorio liberatæ ſuffragiis viventium, minus beantur, quàm ſi per ſe ſatisfeciſſent.

XLI. Prælati Eccleſiaſtici & Principes Sæculares non male facerent, ſi omnes ſaccos mendicitatis delerent.

Qui quidem errores reſpective quam ſint peſtiferi, quam perniciosi, quam ſcandaloſi, quam piarum & ſimplicium mentium ſeductivi, quam denique ſint contra omnem charitatem, ac ſanctæ Romanæ Eccleſiæ matris omnium fidelium, & magiſtræ fidei reverentiam, atque nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, obedientiam ſcilicet, quæ fons eſt & origo omnium virtutum, ſine qua facile unuſquiſque infidelis eſſe convincitur, nemo ſanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmiſſis, utpote graviſſimis, propenſius, ut decet, procedere, nec non hujuſmodi peſti, morboque cancroſo, ne in agro Dominico tamquam vepris nociva ulterius ſerpat, viam precludere cupientes, habita ſuper prædictis erroribus, & eorum ſingulis, diligenti trutinatione, diſcuſſione, ac diſtricto examine, maturaque deliberatione; omnibuſque rite penſatis, ac ſæpius ventilatis, cum venerabilibus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ac Regularium Ordinum Prioribus ſeu Miniſtris generalibus, pluribuſque aliis Sacræ Theologiæ, nec non utriuſque Juris Profeſſoribus ſive Magiſtris, & quidem peritiſſimis; reperimus eoſdem errores, reſpective, ut præfertur, aut articulos non eſſe catholicos, nec tamquam tales eſſe dogmatizandos, ſed contra Eccleſiæ Catholicæ doctrinam ſive traditionem, atque ab ea veram divinarum Scripturarum receptam interpretationem, cujus auctoritati ita acquieſcendum cenſuit Auguſtinus, ut dixerit ſe Evangelio non fuiſſe crediturum, niſi Eccleſiæ Catholicæ interveniſſet auctoritas. Nam ex eiſdem erroribus, vel eorum aliquo vel aliquibus palam ſequitur, eandem Eccleſiam, quæ Spiritu Sancto regitur, errare & ſemper erraſſe. Quod eſt utique contra illud, quod Chriſtus diſcipulis ſuis in Aſcenſione ſua, ut in ſancto Evangelio Matthæi legitur, promiſit, dicens: *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* (Matth. 28.) Nec non contra Sanctorum Patrum determinationes, Conciliorum quoque & Summorum Pontificum expreſſas ordinationes ſeu Canones; quibus non obtemperaſſe, omnium hæreſeon, & ſchiſmatum, teſte Cypriano, fomes & cauſſa ſemper fuit.

De eorumdem igitur venerabilium Fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu, ac omnium & ſingulorum prædictorum matura deliberatione prædicta, auctoritate Omnipotentis Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtra, præfatos omnes & ſingulos articulos ſeu errores, tamquam, ut præmittitur, reſpective hæreticos, aut ſcandaloſos, aut falſos, aut piarum aurium offenſivos, vel ſimplicium mentium ſeductivos, & veritati catholicæ obviantes, damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, ac pro damnatis, reprobatis & rejectis ab omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus haberi debere, harum ſerie decernimus, & declaramus; inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, nec non quoad Eccleſiaſticas & Regulares perſonas Epiſcopalium omnium, etiam Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Eccleſiarum, Monaſteriorum quoque & Prioratuum etiam Conventualium, & quarumcumque dignitatum aut beneficiorum Eccleſiaſticorum Secularium, aut quorumvis Ordinum Regularium, privationis, & inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda; quo vero ad Conventus, Capitula ſeu Domos aut pia loca Secularium vel Regularium etiam Mendicantium, nec non Univerſitates etiam ſtudiorum generalium, quorumcumque privilegiorum indultorum a Sede Apoſtolica vel ejus Legatis, aut aliàs quomodolibet habitorum vel obtentorum, cujuſcumque tenoris exiſtant: nec non nominis & poteſtatis Studium generale, tenendi, legendi, ac interpretandi quaſvis ſcientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda: prædicationis quoque officii ac amiſſionis Studii generalis, & omnium privilegiorum ejuſdem. Quo vero ad Sæculares ejuſdem excommunicationis, nec non amiſſionis cujuſcumque

Digitized by Google

emphyteuſis ſeu quorumcumque feudorum, tam a Romana Eccleſia quam alias quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda: Nec non quoad omnes & ſingulos ſuperius nominatos, inhibitionis Eccleſiaſticæ ſepulturæ, inhabilitatiſque ad omnes & ſingulos actus legitimos, infamiæ ac diffamationis, & criminis læſæ Majeſtatis, & hæreticorum, & fautorum eorumdem in jure expreſſis pœnis, eo ipſo & abſque alteriori declaratione per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi, quod abſit, contrafecerint, incurrendis. A quibus vigore cujuſcumque facultatis & clauſularum etiam in Confeſſionalibus quibuſvis perſonis, ſub quibuſvis verborum formis contentarum, niſi a Romano Pontifice, vel alio ab eo ad id ſpecialem facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant. Omnibus & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, tam Laicis quam Clericis Sæcularibus & quorumvis Ordinum Regularibus; & aliis quibuſcumque perſonis, cujuſcumque ſtatus, gradus, vel conditionis exiſtant, & quacumque Eccleſiaſtica vel mundana præfulgeant dignitate: etiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium, Collegiatarum ac inferiorum Eccleſiarum Prælatis, Clericis aliiſque perſonis Eccleſiaſticis, Sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium Regularibus, Abbatibus, Prioribus, vel Miniſtris generalibus vel particularibus, Fratribus, ſeu religioſis exemptis, & non exemptis: Studiorum quoque Univerſitatibus ſæcularibus, & quorumvis ordinum etiam Mendicantium Regularibus, nec non Regibus, Imperatoribus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibuſque Officialibus, Judicibus, Notariis Eccleſiaſticis & Sæcularibus, Communitatibus, Univerſitatibus, Poteſtatibus, Civitatibus, Caſtris, Terris & Locis, ſeu eorum vel earum Civibus, Habitatoribus & Incolis, ac quibuſvis aliis perſonis Eccleſiaſticis vel Regularibus, ut præfertur per univerſum orbem, ubicumque, præſertim in Alamania exiſtentibus vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos perverſamque doctrinam hujuſmodi aſſerere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice vel occulte quovis quæſito ingenio vel colore, tacite vel expreſſe favere præſumant. Inſuper, quia errores præfati, & plures alii continentur in libellis ſeu ſcriptis cujuſdam Martini Lutheri; dictos libellos & omnia dicti Martini ſcripta ſeu prædicationes, in latino vel quocumque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores ſeu eorum aliqui continentur, ſimiliter damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis ac rejectis, ut præfertur, haberi volumus: Mandantes in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub prædictis pœnis eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus ſuperius nominatis, ne hujuſmodi ſcripta, libellos, prædicationes ſeu ſchedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos ſupradictos continentia legere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, ſive defendere per ſe vel alium ſeu alios, directe vel indirecte, tacite vel expreſſe, publice vel occulte, aut in domibus ſuis, ſive aliis publicis vel privatis locis tenere quoquo modo præſumant: quinimo illa ſtatim poſt harum publicationem, ubicumque fuerint, per Ordinarios, & alios ſupradictos diligenter quæſita, publice, & ſolemniter in præſentia Cleri, & Populi, ſub omnibus & ſingulis ſupradictis pœnis comburant.

Quod vero ad ipſum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermiſimus, quid non fecimus, quid paternæ charitatis omiſimus, ut eum ab ejuſmodi erroribus revocaremus? Poſtquam enim ipſum citavimus, mitius cum eo procedere volentes, illum invitavimus, atque tam per diverſos tractatus cum Legato noſtro habitos, quam per litteras noſtras hortati fuimus, ut a prædictis erroribus diſcederet; aut ad nos oblato etiam ſalvo conductu & pecunia ad iter neceſſaria, ſine metu ſeu timore aliquo, quem perfecta charitas foras mittere debuit, veniret, ac Salvatoris noſtri, Apoſtoli Pauli exemplo, non in occulto, ſed palam & in facie loqueretur. Quod ſi feciſſet, pro certo, ut arbitramur, ad cor reverſus errores ſuos cognoviſſet: nec in Romana Curia, quam tantopere vanis malevolorum rumoribus plus quam oportuit tribuendo, vituperat, tot repeririſſet errata, docuiſſemuſque eum luce clarius, Sanctos Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, quos præter omnem modeſtiam injurioſe lacerat, in ſuis Canonibus ſeu Conſtitutionibus, quas mordere nititur, nunquam erraſſe; quia juxta Prophetam: *Nec in Galaad reſina, nec medicus deeſt*. (Jer. 6.)

Sed obaudivit ſemper, & prædicta citatione, omnibuſque & ſingulis ſupradictis ſpretis, venire contempſit, ac uſque in præſentem diem contumax atque animo indurato, cenſuras ultra annum ſuſtinuit: & quod deterius eſt, addens mala malis, de citatione hujuſmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit ad futurum Concilium, contra Conſtitutionem Pii II. ac Julii II. prædeceſſorum noſtrorum, qua cavetur, taliter appellantes hæreticorum pœna plectendos. Fruſtra etiam Concilii auxilium imploravit, qui illi ſe non credere palam profitetur: ita ut contra ipſum, tamquam de fide notorie ſuſpectum, imo vere hæreticum, abſque ulteriori citatione, vel mora, ad condemnationem, & damnationem ejus, tanquam hæretici, ac ad omnium, & ſingularum ſubſcriptarum pœnarum, & cenſurarum ſeveritatem procedere poſſemus.

Nihilominus de eorumdem Fratrum noſtrorum conſilio, Omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur & vivat: omnium injuriarum haſtenus nobis & Apoſtolicæ Sedi illatarum obliti, omni qua poſſumus pietate uti decrevimus, & quantum in nobis eſt, agere, ut propoſita manſuetudinis via, ad cor revertatur, & a prædictis recedat erroribus; ut ipſum tanquam filium illum prodigum ad gremium Eccleſiæ revertentem benigne recipiamus. Ipſum igitur Martinum & quoſcumque ei adhærentes, ejuſque receptatores, & fautores, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, & per aſperſionem Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, quo & per quem humani generis Redemptio, & ſanctæ Matris Eccleſiæ ædificatio facta eſt, ex toto corde hortamur, & obſecramus, ut ipſius Eccleſiæ pacem, unitatem & veritatem, pro qua ipſe Salvator tam inſtanter oravit ad Patrem, turbare deſiſtant, & a prædictis tam pernicioſis erroribus prorſus abſtineant, inventuri apud nos, ſi effectualiter paruerint, & paruiſſe per legitima documenta nos certificaverint, paternæ charitatis affectum, & apertum manſuetudinis, & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilominus eidem Martino ex nunc, ut interim ab omni prædicatione ſeu prædicationis officio omnino deſiſtat.

Alioquin ut ipſum Martinum, ſi forte juſtitiæ & virtutis amor a peccato non retrahat, indulgentiæque ſpes ad pœnitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat diſciplinæ, eundem Martinum, ejuſque adhærentes, complices, fautores, & receptatores tenore præſentium requirimus & monemus in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub prædictis omnibus & ſingulis pœnis eo ipſo incurrendis, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus infra ſexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro ſecundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino aſſignamus, ab affixione præſentium in locis infraſcriptis, immediate ſequentes numerandos ipſe Martinus, complices, fautores adhærentes, & receptatores prædicti, a præfatis erroribus, eorumque prædicatione, ac publicatione, & aſſertione, defenſione quoque, & librorum ſeu ſcripturarum editione ſuper eiſdem, ſive eorum aliquo omnino deſiſtant, libroſque ac ſcripturas omnes & ſingulas, præfatos errores ſeu eorum aliquos quomodolibet continentes, comburant, vel comburi faciant.

Ipſe etiam Martinus errores & aſſertiones hujuſmodi omnino revocet, ac de revocatione hujuſmodi per publica documenta in forma juris valida, in manibus duorum Prælatorum conſignata, ad nos infra alios ſimiles ſexaginta dies tranſmittenda, vel per ipſummet (ſi ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum præfato pleniſſimo ſalvo conductu, quem ex nunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, ut de ejus vera obedientia nullus dubitationis ſcrupulus valeat remanere.

Alias ſi, quod abſit, Martinus præfatus, complices, fautores, adhærentes & receptatores prædicti ſecus egerint, ſeu præmiſſa omnia & ſingula infra terminum prædictum cum effectu non adimpleverint, Apoſtoli imitantes doctrinam, qui hæreticum hominem, poſt primam & ſecundam correctionem, vitandum docuit, ex nunc prout ex tunc, & e converſo, eundem Martinum, complices, adhærentes, fautores & receptatores præfatos, & eorum quemlibet, tanquam aridos palmites in Chriſto non manentes, ſed doctrinam contrariam Catholicæ fidei inimicam, ſive ſcandaloſam, ſeu damnatam, in non modicam offenſam divinæ Majeſtatis, ac Univerſalis Eccleſiæ & Fidei Catholicæ detrimentum & ſcandalum dogmatizantes, & prædicantes, claves quoque Eccleſiæ vilipendentes, notorios & pertinaces hæreticos eadem auctoritate fuiſſe & eſſe declarantes, eoſdem ut tales harum ſerie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus ſupradictis volumus & mandamus; eoſque omnes & ſingulos omnibus ſupradictis, & aliis contra tales a jure inflictis pœnis, & præſentium tenore ſubjicimus, & eiſdem irretitos fuiſſe & eſſe, decernimus & declaramus.

Inhibemus præterea ſub omnibus & ſingulis præmiſſis pœnis, eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus ſuperius nominatis, ne ſcripta, etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda, vel edenda, ſeu eorum aliqua, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atque ideo vehementer ſuſpecta, & ut ejus memoria omnino deleatur de Chriſti fidelium conſortio, legere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, ſive defendere per ſe vel alium ſeu alios, directe vel indirecte, tacite vel expreſſe, publice vel occulte, ſeu in domibus ſuis, ſive aliis locis, publicis vel privatis tenere quoquomodo præſumant; quinimo illa comburant, ut præfertur.

Monemus inſuper omnes & ſingulos Chriſti fideles ſupradictos ſub eadem excommunicationis latæ ſententiæ pœna, ut hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis noſtris non obtemperantes, poſt lapſum termini ſupradicti evitent & quantum in eis eſt, evitari faciant: nec

cum

cum eiſdem vel eorum aliquo commercium, aut aliquam converſationem ſeu communionem habeant, nec eis neceſſaria miniſtrent.

Ad majorem præterea dicti Martini, ſuorumque complicum, ſequacium & adhærentium ac receptatorum prædictorum, ſic poſt lapſum termini prædicti declaratorum hæreticorum, & condemnatorum confuſionem, univerſis & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium, Collegiatarum ac inferiorum Eccleſiarum Prælatis; Capitulis aliiſque perſonis Eccleſiaſticis, Sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium (præſertim ejus Congregationis, cujus dictus Martinus eſt profeſſus, & in qua degere vel morari dicitur) Regularibus, exemptis, & non exemptis, nec non univerſis, & ſingulis Principibus, quacumque Eccleſiaſtica vel mundana fulgentibus dignitate, Regibus, Imperatoris Electoribus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, Communitatibus, Univerſitatibus, Potentatibus, Civitatibus, Terris, Caſtris, & Locis, ſeu eorum habitatoribus, civibus, & incolis, omnibuſque aliis & ſingulis ſupradictis, per univerſum orbem, præſertim in eadem Alemania conſtitutis mandamus; quatenus ſub prædictis omnibus & ſingulis pœnis, ipſi vel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhærentes, receptatores, & fautores perſonaliter capiant, & captos ad noſtram inſtantiam retineant, & ad nos mittant reportaturi pro tam bono opere, a nobis & Sede Apoſtolica remunerationem præmiumque condignum; vel ſaltem eos & eorum quemlibet, de Metropolitanis, Cathedralibus, Collegiatis, & aliis Eccleſiis, Domibus, Monaſteriis, Conventibus, Civitatibus, Dominiis, Univerſitatibus, Communitatibus, Caſtris, Terris, ac Locis, reſpective tam Clerici, & Regulares, quam Laici omnes & ſinguli ſupradicti omnino expellant.

Civitates vero, Dominia, Terras, Caſtra, Villas, Comitatus, Fortalitia, Oppida, & loca quæcumque ubilibet conſiſtentia, earum & earum reſpective Metropolitanas, Cathedrales, Collegiatas, & alias Eccleſias, Monaſteria, Prioratus, Domus, Conventus & loca religioſa vel pia cujuſcumque ordinis, ut præfertur, ad quæ præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare contigerit, quamdiu ibi permanſerit, ex triduo poſt receſſum, Eccleſiaſtico ſubjicimus interdicto.

Et ut præmiſſa omnibus innoteſcant, mandamus inſuper univerſis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium ac Collegiatarum Eccleſiarum Prælatis, Capitulis aliiſque perſonis Eccleſiaſticis, Sæcularibus, & quorumvis Ordinum ſupradictorum Regularibus, Fratribus Religioſis, Monachis, exemptis, & non-exemptis ſupradictis, ubilibet, præſertim in Alemania conſtitutis, quatenus ipſi vel eorum quilibet ſub ſimilibus cenſuris & pœnis eo ipſo incurrendis, Martinum omneſque & ſingulos ſupradictos qui elapſo termino hujuſmodi Mandatis ſeu Monitis noſtris non paruerint, in eorum Eccleſiis, Dominicis, & aliis Feſtivis diebus, dum ibi major populi multitudo ad divina convenerit, declaratos hæreticos & condemnatos publice nuncient, facientque & mandent ab aliis nunciari, & ab omnibus arctius evitari.

Nec non omnibus Chriſti fidelibus, ut eos evitent pari modo ſub prædictis cenſuris & pœnis; & præſentes litteras, vel earum tranſumptum ſub forma infraſcripta factum, in eorum Eccleſiis, Monaſteriis, Domibus, Conventibus, & aliis locis, legi, publicari atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes, & ſingulos, cujuſcumque ſtatus, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis, aut excellentiæ fuerint, qui quominus præſentes litteræ, vel earum tranſumpta, copiæ ſeu exemplaria, in ſuis terris, & dominiis legi, affigi & publicari poſſint, fecerint, vel quoquo modo procuraverint, per ſe vel alium ſeu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, tacite vel expreſſe.

Poſtremo, quia difficile foret præſentes litteras ad ſingula quæque loca deferri, in quibus neceſſarium foret, volumus & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod earum tranſumptis manu publici Notarii confectis & ſubſcriptis, vel in alma Urbe impreſſis, & ſigillo alicujus Eccleſiaſtici Prælati munitis, ubique ſtetur & plena fides adhibeatur, prout originalibus litteris ſtaretur & adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.

Et ne præfatus Martinus, omneſque alii ſupradicti, quos præſentes litteræ quomodolibet concernunt, ignorantiam earumdem litterarum, & in eis contentorum omnium & ſingulorum prætendere valeant, litteras ipſas in Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Cancellariæ Apoſtolicæ nec non Cathedralium Eccleſiarum Brandeburgenſis, Miſnenſis & Merſpurgenſis valvis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quod earumdem litterarum publicatione, ſic facta, ſupradictum Martinum, omneſque alios & ſingulos prænominatos, quos litteræ hujuſmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac ſi litteræ ipſæ die affixionis & publicationis hujuſmodi eis perſonaliter lectæ & intimatæ forent; cum non ſit inveriſimile, quod ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere.

Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, ſeu ſi ſupradictis omnibus & ſingulis, vel eorum alicui, aut quibuſvis aliis a Sede Apoſtolica prædicta, vel ab ea poteſtatem habentibus, ſub quavis forma, etiam Confeſſionali, cum quibuſvis etiam fortiſſimis clauſulis, aut ex quavis cauſa ſeu grandi conſideratione, indultum vel conceſſum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales id importantes, de indulto hujuſmodi mentionem; ejuſdem indulti tenores, cauſas & formas perinde ac ſi de verbo ad verbum infererentur, ita ut omnino tollantur, præſentibus pro expreſſis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ damnationis, reprobationis, rejectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obſecrationis, inquiſitionis, monitionis, aſſignationis, conceſſionis, damnationis, ſubjectionis, excommunicationis, & anathematizationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri ac Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominica MDXX. 17. Kalendas Julii, Pontificatus noſtri anno octavo.

Viſa R. Milaneſius

Albergatus.

II.

GREGORII XIII. PAPÆ BULLA

Contra propoſitiones MICHAELIS BAJI.

GREGORIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI,

ad futuram rei memoriam.

PRoviſionis noſtræ debet provenire ſubſidio, ut ea quæ a prædeceſſoribus noſtris emanarunt, ſuadente maxime fidei Catholicæ conſervatione, ubicumque ipſis opus eſt, producantur. Quare nos tenorem litterarum felicis recordationis Pii Papæ V. prædeceſſoris noſtri in opus regiſtra repertum deſcribi, & præſentibus annotari fecimus qui talis eſt.

Pius Epiſcopus, Servus Servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco a Domino conſtituti, tam luctuoſo tempore ſuſtinemus, illa animum noſtrum præcipue excruciat dolor, quod Religio Chriſtiana, tantis jampridem turbinibus agitata, novis quotidie propoſitis opinionibus conflictatur, Chriſtique populus antiqui hoſtis ſuggeſtione diſſectus, in alios atque alios errores paſſim, & promiſcue defertur. Quantum vero ad nos attinet, totis viribus conamur, ut illi ſimul atque proſiliunt, penitus opprimantur. Magno etenim mœrore afficimur, quod plerique ſpectatæ alioqui probitatis & doctrinæ in varias ſententias offenſionis & periculi plenas, tum verbo, tum ſcriptis prorumpant, deque eis etiam in ſcholis invicem controvertuntur; hujuſmodi ſunt ſequentes:

I. Nec Angeli, nec primi Hominis adhuc integri merita, recte vocantur gratia.

II. Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium.

III. Et bonis Angelis, & primo Homini, ſi in ſtatu illo perſeveraſſet uſque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces, & non gratia.

IV. Vita æterna Homini integro, & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & opera bona ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt.

V. In promiſſione facta Angelo, & primo Homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus, ſine alio reſpectu, vita æterna juſtis promittitur.

VI. Naturali lege conſtitutum fuit Homini, ut ſi in obedientia perſeveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet.

VII. Primi Hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, ſed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur gratia; quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

VIII. In redemptis per gratiam Chriſti, nullum inveniri poteſt bonum meritum, quod ſit gratis indigno collatum.

IX. Dona conceſſa Homini integro, & Angelo, forſitan non improbanda ratione, poſſunt dici gratia; ſed quia ſe-

Digitized by Google

ſecundum uſum Sacræ Scripturæ, nomine gratiæ, ea tantum munera intelliguntur, quæ per Jeſum Chriſtum male merentibus, & indignis conferuntur; ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

X. Solutio pœnæ temporalis, quæ, peccato dimiſſo, ſæpe remanet, & corporis reſurrectio, propriè nonniſi meritis Chriſti adſcribenda eſt.

XI. Quod pia, & juſta in hac vita mortali uſque in finem vitæ conſervati, vitam conſequimur æternam, id non propriè gratiæ Dei, ſed ordinationi naturali ſtatim initio creationis conſtitutæ, juſto Dei judicio deputandum eſt, neque in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad primam inſtitutionem generis humani, in qua, lege naturali conſtitutum eſt, ut juſto Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

XII. Pelagii ſententia eſt: Opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non eſt regni cœleſtis meritorium.

XIII. Opera bona a filiis adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, ſed tantum eo, quod ſunt conformia legi, quodque per ea præſtatur obedientia legi.

XIV. Opera bona juſtorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam juſto Dei judicio mereantur accipere.

XV. Ratio meriti non conſiſtit in eo, quod qui bene operatur habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; ſed in eo ſolum, quod obedit divinæ legi.

XVI. Non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.

XVII. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt, eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum Deificum.

XVIII. Opera Catechumenorum, ut Fides & Pœnitentia ante remiſſionem peccatorum facta, ſunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipſi non conſequentur, niſi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

XIX. Opera Juſtitiæ & Temperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate perſonæ operantis non traxerunt majorem valorem.

XX. Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.

XXI. Humanæ naturæ ſublimatio, & exaltatio in conſortium Divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis.

XXXII. Cum Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Romanos 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt faciunt*, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

XXIII. Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt hominem ab initio, dono quodam ſupernaturali, & gratuito, ſupra conditionem naturæ ſuæ fuiſſe exaltatum, ut Fide, Spe & Charitate Deum ſupernaturaliter coleret.

XXIV. A vanis & otioſis hominibus, ſecundum inſipientiam Philoſophorum, excogitata eſt ſententia, quæ ad Pelagianiſmum rejicienda eſt; Hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita, fuerit largitate Conditoris ſublimatus, & in Dei filium adoptatus.

XXV. Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

XXVI. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio.

XXVII. Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio, nonniſi ad peccandum valet.

XXVIII. Pelagianus eſt error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

XXIX. Non ſoli fures ii ſunt latrones, qui Chriſtum, viam & oſtium veritatis, & vitæ negant, ſed etiam quicumque aliunde, quam per ipſum in via juſtitiæ (hoc eſt aliquam juſtitiam) conſcendi poſſe docent.

XXX. Aut tentationi ulli, ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab ea non ſuperetur.

XXXI. Charitas perfecta, & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.

XXXII. Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum.

XXXIII. Catechumenus juſtè, rectè, & ſanctè vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in Baptiſmi lavacro demum percipitur.

XXXIV. Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt, & commentitia, & ad illudendum Sacris Litteris, & plurimis veterum teſtimoniis, excogitata.

XXXV. Omne, quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt.

XXXVI. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ, cum injuria Crucis Chriſti defenditur a nonnullis Doctoribus.

XXXVII. Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis hoc eſt quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.

XXXVIII. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur; aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuſa eſt, Deus amatur.

XXXIX. Quod voluntariè fit, etiamſi neceſſario fiat, liberè tamen fit.

XL. In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.

XLI. Is libertatis modus, qui eſt a neceſſitate, ſub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, ſed ſolum nomen libertatis a peccato.

XLII. Juſtitia, qua juſtificatur per fidem impius, conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quæ eſt operum juſtitia, non autem in gratia aliqua animæ infuſa, qua adoptatur homo in filium Dei, & ſecundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ conſors efficitur, ut ſic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire poſſit.

XLIII. In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum abſolutionis, & in Catechumenis ante Baptiſmum, eſt vera juſtificatio; ſeparata tamen a remiſſione peccatorum.

XLIV. Operibus pleriſque, quæ a fidelibus fiunt, ſolum ut Dei mandatis pareant, cujuſmodi ſunt, obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abſtinere, juſtificantur quidem homines, quia ſunt legis obedientia, & vera legis juſtitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

XLV. Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut ſancta ſocietate Deo homo inhæreat.

XLVI. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium; nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ, & originis, utrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium.

XLVII. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati ſine ulla ratione, ac reſpectu ad voluntatem, a qua originem habuit.

XLVIII. Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

XLIX. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus diſcedens ſine regenerationis Sacramento, quando uſum rationis conſecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet.

L. Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto: *Non concupiſces*.

LI. Concupiſcentia, ſive lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera legis inobedientia.

LII. Omne ſcelus eſt ejus conditionis, ut ſuum auctorem, & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima tranſgreſſio.

LIII. Quantum eſt ex vi tranſgreſſionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

LIV. Definitiva hæc ſententia, Deum homini nihil impoſſibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagii ſit.

LV. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem qualis nunc naſcitur.

LVI. In peccato duo ſunt; actus, & reatus, tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.

LVII. Unde in Sacramento Baptiſmi, aut Sacerdotis abſolutione, proprie reatus peccati duntaxat tollitur, & miniſterium Sacerdotum ſolum liberat a reatu.

LVIII. Peccator pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed a ſolo Deo, qui pœnitentiam ſuggerens, & inſpirans, vivificat eum, & reſuſcitat; miniſterio autem Sacerdotis ſolum reatus tollitur.

LIX. Quando per eleemoſynas aliaque pœnitentiæ opera Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant (nam alioqui eſſemus, ſaltem aliqua ex parte, redemptores) ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur, & communicatur.

LX. Per paſſiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non propriè redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impartiuntur, ut digni ſimus, qui pretio Sanguinis Chriſti a pœnis pro peccatis debitis liberemur.

LXI. Illa Doctorum diſtinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri; altero modo quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantum; altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet ſecundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc eſt ad modum meritorum) commentitia eſt, & explodenda.

LXII. Illa quoque diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumſtantiis rectum eſt, & bonum (quod moraliter bonum appellare conſueverunt,) vel quia eſt meritorium regni æterni, eo quod fit a vivo Chriſti membro per Spiritum charitatis, rejicienda eſt.

Digitized by Google

LXIII. Sed & illa diſtinctio duplicis juſtitiæ; alterius, quæ fit per ſpiritum charitatis inhabitantem; alterius, quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritus Sancti cor ad Pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua divinæ legis juſtificatio impleatur, ſimiliter rejicitur.

LXIV. Item & illa diſtinctio duplicis vivificationis; alterius, qua vivificatur peccator, dum ei Pœnitentiæ, & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per Dei gratiam inſpiratur; alterius, qua vivificatur, qui vere juſtificatur & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, pariter commentitia eſt, & Scripturis minime congruens.

LXV. Nonniſi Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrii bonus, ſive non malus, & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit, & docet.

LXVI. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

LXVII. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod neceſſario facit.

LXVIII. Infidelitas pure negativa, in his, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

LXIX. Juſtificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ, quæ per eam juſtificatos faciat implere legem.

LXX. Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis, poteſt habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.

LXXI. Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis, aut martyrii, ſine actuali ſuſceptione ſacramenti.

LXXII. Omnes omnino juſtorum afflictiones, ſunt ultiones peccatorum ipſorum: unde & Job, & Martyres, quæ paſſi ſunt, propter peccata ſua paſſi ſunt.

LXXIII. Nemo, præter Chriſtum, eſt abſque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum juſtorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

LXXIV. Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut & alii habitus pravi.

LXXV. Motus pravi concupiſcentiæ, ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupiſces*; Unde homo eos ſentiens, & non conſentiens, tranſgreditur præceptum, *Non concupiſces*, quamvis tranſgreſſio in peccatum non deputetur.

LXXVI. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*.

LXXVII. Satisfactiones laborioſæ Juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam.

LXXVIII. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

LXXIX. Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe a Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali.

Quas quidem ſententias ſtricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpective, ac quæcumque ſuper iis verbo, ſcriptoque emiſſa, præſentium auctoritate damnamus, circumſcribimus, & abolemus; deque eiſdem & ſimilibus poſthac, quoquo pacto, loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcumque interdicimus.

Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuo privamus ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus: vinculo quoque anathematis eo ipſo innodamus, a quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipſos, excepto mortis articulo, liberare. Cæterum ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi poſſint, ſimulque animarum ſaluti plenius conſulatur, dilecto filio noſtro Antonio, tituli Sancti Bartholomæi in Inſula Presbytero Cardinali Granvelano nuncupato, per Apoſtolica ſcripta mandamus, ut ipſe quid ad perpetuam dictarum ſententiarum, & ſcripturarum abolitionem, quid ad extinctionem hujuſmodi proloquia, & diſputationes, quid denique ad unionem, & pacem, cum communi omnium, & Eccleſiæ Catholicæ ſatisfactione componendam facto opus ſit, in primis diligenter expendat; deinde in iis omnibus quæ pro communi ſalute, & tranquillitate, & honore optimum judicaverit, ſalva ſemper Eccleſiæ prædictæ auctoritate, etiam per alium ſeu alios fide, doctrina, & religione præſtantes, ocyus exequatur, faciatque quidquid decreverit, inviolate ab omnibus obſervari: contradictores quoſlibet per cenſuras, & pœnas prædictas, cæteraque juris, & facti remedia opportuna, appellatione poſtpoſita compeſcendo: invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus quod forſitan aliquibus ab Apoſtolica ſit Sede Indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem: & quibuſlibet aliis privilegiis, exemptionibus, indulgentiis, & litteris Apoſtolicis, ſpecialibus vel generalibus, quorumcumque tenorum exiſtant: per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectus præſentium impediri valeat quomodolibet, vel differri: & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ damnationis, circumſcriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, mandati, privationis, & innodationis infringere; vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1567. Kalendis Octobris, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Cæterum volumus, ut earumdem litterarum tenori hic inſerto, illa ipſa omnino fides adhibeatur, ubicumque & quandocumque, ſive in judicio, ſive alibi fuerit exhibitus, vel oſtenſus, ſicut illius originalibus litteris prædictis adhiberetur, ſi ipſæ exhiberentur, vel oſtenderentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1579. quarto Kalendas Februarii, Pontificatus noſtri anno octavo.

Poſteriora verba ſic interpunxerunt quidam diſcipuli Baji. Quas quidem ſententias ſtricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, &c. damnamus: *Ex qua interpunctione inferebant nullam determinate dici poſſe damnatam, ſed tantum aliquas indeterminate, ideoque poſſe ſingulas defendi in ſenſu ab aſſertoribus intento: ſed Urbanus VIII. in Generali Congr. die 26.... 1644. produxit ex Archivio Bullam.* In eminenti, *in qua repetit verba S. Pii V. & comma, ponitur poſt* Tan poſſent; *eamque interpunctionem, uti primo retulimus. Poſtmodum Bajani dixerunt Bullam illam.* In eminenti *eſſe ſubreptitiam, quod damnavit Alexander VIII. die 7. Decembr. 1690. in propoſ. 31. uti referemus.*

III.

INNOCENTII PAPÆ X.

CONSTITUTIO

De quinque Propoſitionibus ex JANSENII libro excerptis.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Univerſis Chriſti fidelibus Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

CUm occaſione impreſſionis libri, cui titulus, *Auguſtinus Cornelii Janſenii, Epiſcopi Iprenſis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præſertim in Galliis, controverſia ſuper quinque ex illis: complures Galliarum Epiſcopi apud nos inſtiterunt, ut eaſdem Propoſitiones nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam & perſpicuam ferremus ſententiam. Tenor vero præfatarum Propoſitionum eſt prout ſequitur.

I. Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus, ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia: deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant.

II. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ, nunquam reſiſtitur.

III. Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.

IV. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

V. Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Nos quibus inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſidue pulſant, illa in primis cordi eſt, ut Eccleſia Dei nobis ex alto commiſſa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tuto militare, & tamquam navis in tranquillo mari, ſedatis omnium tempeſtatum fluctibus ac procellis, ſecure navigare, & ad optatum ſalutis portum pervenire poſſit.

Pro rei gravitate, coram aliquibus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus ad id ſpecialiter ſæpius congregatis, ac pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, eaſdem quinque

Prop.

Digitized by Google

Propoſitiones, ut ſupra, nobis oblatas, fecimus ſigillatim diligenter examinari: earumque ſuffragia, tum voce, tum ſcripto relata, mature conſideravimus: eoſdemque Magiſtros variis coram nobis actis Congregationibus, pluries ſuper eiſdem, ac ſuper earum qualibet diſſerentes audivimus.

Cum autem ab initio hujuſmodi diſcuſſionis ad divinum implorandum auxilium, multorum Chriſti fidelium preces, tum privatim, tum publice indixiſſemus, poſtmodum iteratis eiſdem ferventius, ac per nos ſollicite implorata Sancti Spiritus aſſiſtentia, tandem divino Numine favente, ad infraſcriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum propoſitionum: *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus, ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia: deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant*, temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam: *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ, nunquam reſiſtitur*, hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione*, hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare*, falſam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe*, falſam, temerariam, ſcandaloſam, & intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus ſit, impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus, ne de dictis propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quam in hac præſenti noſtra declaratione & definitione continetur, ſub cenſuris & pœnis contra hæreticos & eorum fautores in jure expreſſis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut contradictores & rebelles quoſcumque per cenſuras & pœnas prædictas, cæteraque juris & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, omnino coerceant & compeſcant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem & definitionem ſuper prædictis quinque Propoſitionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Janſenii.

Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1653. pridie Kalendas Junii, Pontificatus noſtri anno nono.

Hi. Datarius.

P. Gualterius.
P. Ciampinus.

IV.

INNOCENTII

PAPÆ X. DECRETUM

Adverſus libros continentes Propoſitionem, quæ aſſeritur æqualitas Sanctorum PETRI & PAULI.

Feria V. die 29. Januarii 1647. In Congregatione Generali S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis &c.

Editus eſt anno 1645. liber Gallico idiomate impreſſus, cui titulus: *De l'autorité de S. Pierre, & de S. Paul, qui reſide dans le Pape Succeſſeur de ces deux Apôtres*, abſque nomine Authoris, & impreſſionis loco. Hujus libri evulgationem ſubſecuta editio eſt alterius libri Anonymi eodem idiomate impreſſi, cui titulus: *La Grandeur de l'Egliſe Romaine établie ſur l'autorité de S. Pierre, & de S. Paul*; Nec non epiſtolæ ejuſdem argumenti latino idiomate conſcriptæ, ac typis excuſæ pluribus adductis, atque congeſtis Sanctorum Patrum, Summorum Pontificum, Sacrorum Conciliorum, & Doctorum locis.

Quocirca, ne in re tanti ponderis error aliquis mentibus Chriſti fidelium irreperet, libris prædictis de mandato Sanctiſſimi mature examinatis, lociſque adductis diligenter inſpectis, ac ponderatis.

Sanctiſſimus relata unanimi Theologorum ad hoc ſpecialiter deputatorum cenſura, & audita eorum Eminentiſſimorum, & Reverendiſſimorum DD. Cardinalium Generalium Inquiſitorum, Propoſitionem hanc: S. Petrus, & S. Paulus ſunt duo Eccleſiæ Principes, qui unicum efficiunt. Vel: ſunt duo Eccleſiæ Catholicæ Coryphæi, ac ſupremi Duces ſumma inter ſe unitate conjuncti. Vel: ſunt geminus Univerſalis Eccleſiæ vertex, qui in unum diviniſſime coaluerunt. Vel: ſunt duo Eccleſiæ Summi Paſtores, ac Præſides, qui unicum caput conſtituunt, ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum, & S. Paulum, ſine ſubordinatione, & ſubjectione S. Pauli ad S. Petrum in poteſtate ſuprema, & regimine univerſalis Eccleſiæ, hæreticam cenſuit, & declaravit.

Epiſtolam vero ac libros prædictos, alioſque, in quibus Propoſitio, ut ſupra explicata, & damnata aſſeritur & defenditur, tam impreſſos quam imprimendos, quocumque idiomate, aut quomodolibet, etiam in ſcriptis evulgatos, vel in poſterum evulgandos, Sanctitas Sua omnino damnatos, & prohibitos eſſe voluit, prout præſenti Decreto damnat, & prohibet.

Mandans ut nemo cujuſcumque gradus, & conditionis exiſtat, etiam ſpeciali ſeu ſpecialiſſima nota dignus, libros prædictos, aut aliquem ex illis apud ſe retineat aut legat, nec imprimere, aut imprimi curare audeat, ſub cenſuris, & pœnis contra hujuſmodi delinquentes ſtatutis, ſed etiam a præſentis Decreti notitia, quicumque illos habuerit, locorum Ordinariis, ſeu Inquiſitoribus conſignare teneatur.

V.

ALEXANDRI DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ VII. DECRETUM

Prius adverſus propoſitiones 28. ſcandaloſas, & pernicioſas in praxi.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

Sanctiſſimus D. N. audivit, non ſine magno animi ſui mœrore, complures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes: partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire: & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omnino ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens irreptura eſſet vitæ Chriſtianæ corruptela: Quare ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret, idem Sanctiſſimus D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, ac deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis D. D. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſuæ commiſit: qui tantum negotium ſtrenue aggreſſi, eique ſedulo incumbentes, & mature diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis Propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſigillatim expoſuerunt.

I. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

II. Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

III. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Eminentiſſimorum Cardinalium viſa, & tolerata eſt.

IV. Prælati regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

V. Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

VI. Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.

VII. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

VIII. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

IX. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

X Non

Digitized by Google

X. Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere & ſacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam, promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

XI. Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.

XII. Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

XIII. Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari, Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato.

XIV. Qui facit Confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

XV. Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

XVI. Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

XVII. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit; uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni, publice & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

XVIII. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

XIX. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

XX. Reſtitutio a S. Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.

XXI. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

XXII. Non eſt contra juſtitiam beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

XXXIII. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

XXIV. Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.

XXV. Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens, commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

XXVI. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

XXVII. Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

XXVIII. Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Quibus peractis dum ſimilium Propoſitionum examini cura, & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus re mature conſiderata ſtatuit, & decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut conjunctim aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgeat, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, ac ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Sanctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die 24. Septembris proxime elapſi, quo viginti octo Propoſitiones damnatæ fuerunt, examinari ſedulo, & accurate uſque ad hanc diem infraſcriptas alias quadrageſimum quintum numerum complentibus, per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos, & Reverendiſſimos D. D. Cardinales adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſigillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

P R O P O S I T I O. XXIX.

IN die jejunii qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

XXX. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

XXXI. Excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

XXXII. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.

XXXIII. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

XXXIV. In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto.

XXXV. Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.

XXXVI. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſſe revocata per Concilium Tridentinum.

XXXVII. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

XXXVIII. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.

XXXIX. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

XL. Eſt probabilis opinio, quæ dicit eſſe tantum venialem oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

XLI. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

XLII. Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

XLIII. Annuum Legatum pro anima relictum non durat plus, quam per decem annos.

XLIV. Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

XLV. Libri prohibiti donec expurgentur poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus mature penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit ac decrevit prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas & prohibendas, ſicuti eas damnat ac prohibet, Ita ut quicumque illas &c. uti in priore decreto.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, &c. ut in priore etiam decreto.

V I.

INNOCENTII DIVINA

PROVIDENTIA PAPÆ XI.

D E C R E T U M

Contra Propoſitiones 65. ſcandaloſas, & in praxi perniciosas.

Feria V. die 2. Martii 1679.

SANctiſſimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus, ovium ſibi a Deo creditarum ſaluti ſedulo incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innocuis a fel. record. Alexandro VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones, partim ex diverſis vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulo, & accurate ſæpius diſcuſſis, eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem ſuam auditis, idem Sanctiſſimus D. N. re poſtea mature conſiderata, ſtatuit, & decrevit pro nunc ſequentes propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi perniciosas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas ſua per hoc decretum alias propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati ſuæ quomodolibet, & a quacumque parte exhibitas, vel exhibendas, ullatenus approbare.

I. Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

Digitized by Google

II. Probabiliter exiſtimo Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

III. Generatim dum probabilitate ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

IV. Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

V. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

VI. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

VII. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.

VIII. Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

IX. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

X. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

XI. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

XII. Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui; & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

XIII. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

XIV. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

XV. Licitum eſt filio gaudere de Parricidio Parentis a ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.

XVI. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.

XVII. Satis eſt actum Fidei ſemel in vita elicere.

XVIII. Si a poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & Fidei glorioſum conſulo; tacere ut peccaminoſum per ſe non damno.

XIX. Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

XX. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

XXI. Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

XXII. Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris.

XXIII. Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.

XXIV. Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

XXV. Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

XXVI. Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine jurat ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit; intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.

XXVII. Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

XXVIII. Qui mediante commendatione vel munere ad Magiſtratum vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum; quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi; non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

XXIX. Urgens metus gravis eſt cauſa juſta ſacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

XXX. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam vel ictum fuſtis fugiat.

XXXI. Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

XXXII. Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.

XXXIII. Licitum eſt tam hæredi, quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.

XXXIV. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

XXXV. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

XXXVI. Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

XXXVII. Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

XXXVIII. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.

XXXIX. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

XL. Contractus mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

XLI. Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram; poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

XLII. Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.

XLIII. Quidni nonniſi veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam, ſibi noxiam, falſo crimine elidere.

XLIV. Probabile eſt non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat: Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

XLV. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium; ſed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale; vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut e contra.

XLVI. Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale, imo etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.

XLVII. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc, *digniores*, non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo; vel ſecundo, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concurſus.

XLVIII. Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.

XLIX. Mollities jure naturæ prohibita non eſt: Unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

L. Copula cum conjugata conſentiente marito non eſt adulterium; ideoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum.

LI. Famulus, qui ſubmiſſis humeris, ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam Virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

LII. Præceptum ſervandi Feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

LIII. Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor, ſimul a diverſis celebrantibus audit.

LIV. Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

LV. Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Corporis Domini manducationem.

LVI. Frequens Confeſſio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

LVII. Probabile eſt ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.

LVIII. Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

LIX. Licet ſacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut indulgentiæ.

LX. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem.

LXI. Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima peccandi occaſione verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

LXII. Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

LXIII.

Digitized by Google

LXIII. Licitum eſt quærere directe occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali, noſtro, vel proximi.

LXIV. Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam etiam culpabilem neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

LXV. Sufficit illa myſteria ſemel crediſſe.

Quicumque autem cujuſvis conditionis, ſtatus, & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputative, publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Tandem ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicumque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci, & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quam in theſibus, diſputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, necnon a quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede recognitis ſuper iiſdem Propoſitionibus judicium proferatur.

VII.

CONSTITUTIO INNOCENTII XI.

Proſcribentis octo & ſexaginta Theſes, quas prætextu Orationis quietis a MICHAELE DE MOLINOS docebantur.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

CŒleſtis Paſtor Chriſtus Dominus, ut jacentem in tenebris mundum, variiſque gentium erroribus involutam a poteſtate Diaboli, ſub qua miſere poſt lapſum primi Parentis tenebatur, ſua ineffabili miſeratione liberaret, carnem ſumere, & in ligno Crucis Chirographo Redemptionis noſtræ affixo in teſtimonium ſuæ in nos charitatis ſeſe hoſtiam viventem Deo pro nobis offerre dignatus eſt, mox rediturus in Cœlum Eccleſiam Catholicam Sponſam ſuam tanquam Civitatem Sanctam Jeruſalem deſcendentem de Cœlo, non habentem rugam, neque maculam, unam, ſanctamque in terris relinquens armis potentiæ ſuæ contra portas inferi circumvallatam, Petro Apoſtolorum Principi, & Succeſſoribus ejus regendam tradidit, ut doctrinam ab ipſius ore hauſtam, ſartam, tectamque cuſtodirent, ne oves pretioſo ſuo ſanguine redemptæ pravarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent; quod præcipue Beato Petro mandaſſe ſacræ litteræ docent. Cui enim Apoſtolorum, niſi Petro dixit: *Paſce oves meas:* & rurſus: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando converſus confirma fratres tuos!* Quare nobis, qui non noſtris meritis, ſed inſcrutabili Dei Omnipotentis Conſilio in ejuſdem Petri Cathedra pari poteſtate ſedemus, ſemper fixum in animo fuit, ut populus Chriſtianus eam ſectaretur fidem, quæ a Chriſto Domino per Apoſtolos ſuos perpetua, & nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque ipſe uſque ad ſæculi conſummationem permanſuram eſſe promiſit.

Cum igitur ad Apoſtolatum noſtrum relatum fuiſſet, quemdam *Michaelem de Molinos* prava dogmata, tum verbo, tum ſcripto docuiſſe, & in praxim deduxiſſe, quæ prætextu Orationis quietis contra doctrinam, & uſum a Sanctis Patribus ab ipſis naſcentis Eccleſiæ primordiis receptum, Fideles a vera religione, & a Chriſtianæ pietatis puritate in maximos errores, & turpiſſima quæque inducebant: Nos, cui ſemper cordi fuit, ut fidelium animæ nobis ex alto commiſſæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum ſalutis portum tuto pervenire poſſint, legitimis præcedentibus Indiciis, prædictum *Michaelem de Molinos* carceribus mancipari mandavimus; deinde coram nobis, & venerabilibus noſtris S. R. E. Cardinalibus, in tota Repub. Chriſtiana generalibus Inquiſitoribus Apoſtolica auctoritate ſpecialiter deputatis, auditis pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, eorumque ſuffragiis tum voce, tum ſcripto ſuſceptis, maturèque perpenſis; implorata etiam Sancti Spiritus aſſiſtentia, cum prædictorum Fratrum noſtrorum unanimi voto ad damnationem infraſcriptarum Propoſitionum ejuſdem *Michaelis de Molinos*, a quo fuerunt pro ſuis recognitæ, & de quibus Propoſitionibus tanquam a ſe dictatis, ſcriptis, communicatis & creditis ipſe convictus, & reſpective confeſſus fuerat, ut latius in proceſſu & Decreto de Mandato noſtro lato die 28. Auguſti præſentis anni 1687. devenire, ut infra decrevimus.

PROPOSITIONES.

I. OPortet hominem ſuas potentias annihilare; & hæc eſt via interna.

II. Velle operari active eſt Deum offendere, qui vult eſſe ipſe ſolus agens; & ideo opus eſt ſeipſum in Deo totum & totaliter derelinquere, & poſtea permanere velut corpus exanime.

III. Vota de aliquo faciendo ſunt perfectionis impeditiva.

IV. Activitas naturalis eſt gratiæ inimica, impeditque Dei operationes, & veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis ſine nobis.

V. Nihil operando anima ſe annihilat, & ad ipſum principium redit, & ad ſuam originem, quæ eſt eſſentia Dei, in qua transformata remanet, ac diviniſata, & Deus tunc in ſeipſo remanet, quia tunc non ſunt amplius duæ res unitæ, ſed una tantum, & hac ratione Deus vivit, & regnat in nobis, & anima ſeipſam annihilat in eſſe operativo.

VI. Via interna eſt illa, qua non cognoſcitur, nec lumen, nec amor, nec reſignatio, & non oportet Deum cognoſcere; & hoc modo recte proceditur.

VII. Non debet anima cogitare, nec de præmio, nec de punitione, nec de Paradiſo, nec de Inferno, nec de morte, nec de æternitate.

VIII. Non debet velle ſcire, an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate reſignata maneat, necne; nec opus eſt ut velit cognoſcere ſuum ſtatum, nec proprium nihil, ſed debet ut corpus exanime manere.

IX. Non debet anima reminiſci, nec ſui, nec Dei, nec cujuſcumque rei, & in via interna omnis reflexio eſt nociva, etiam reflexio ad ſuas humanas actiones, & ad proprios defectus.

X. Si propriis defectibus alios ſcandalizet, non eſt neceſſarium reflectere, dummodo non adſit voluntas ſcandalizandi, & ad proprios defectus non poſſe reflectere, gratia Dei eſt.

XI. Ad dubia quæ occurrunt, an recte procedatur, necne, non eſt opus reflectere.

XII. Qui ſuum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de Inferno, nec de Paradiſo, nec debet deſiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ ſanctitatis, nec propriæ ſalutis, cujus ſpem expurgare debet.

XIII. Reſignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda eſt cogitatio, & cura de omni re noſtra, & relinquere ut faciat in nobis ſine nobis ſuam divinam voluntatem.

XIV. Qui divinæ voluntati reſignatus eſt, non convenit ut a Deo rem aliquam petat, quia petere eſt imperfectio, cum ſit actus propriæ voluntatis, & electionis, & eſt velle quod divina voluntas noſtræ conformetur, & non quod noſtra divinæ, & illud Evangelii, *Petite, & accipietis*, non eſt dictum a Chriſto pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo hujuſmodi animæ eo perveniunt, ut non poſſint a Deo rem aliquam petere.

XV. Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque eſt actus propriæ voluntatis.

XVI. Non convenit Indulgentias quærere pro pœna propriis peccatis debita, quia melius eſt divinæ juſtitiæ ſatisfacere, quam divinam miſericordiam quærere: quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & iſtud ab amore noſtri intereſſato; nec eſt res Deo grata, nec meritoria, quia eſt velle crucem fugere.

XVII. Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cogitatione animæ noſtræ, non eſt amplius habenda ratio tentationum; nec eis alia reſiſtentia fieri debet, niſi negativa, nulla adhibita induſtria; & ſi natura commoveatur, oportet ſinere, ut commoveatur, quia eſt natura.

XVIII. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, ſpeciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum in ſpiritu, & veritate.

XIX. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

XX. Aſſerere quod in oratione opus eſt ſibi per diſcurſum auxilium ferre, & per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia eſt. Deus nunquam loquitur, ejus locutio eſt operatio; & ſemper in anima operatur, quando hæc ſuis diſcurſibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit.

XXI. In oratione opus eſt manere in fide obſcura, & univerſali, cum quiete, & oblivione cujuſcumque cogitationis particularis, ac diſtinctæ attributorum Dei ac Trinitatis, & ſic in Dei præſentia manere ad illum adorandum & amandum, eique inſerviendum, ſed abſque productione actuum, quia Deus in his ſibi non complacet.

XXII. Cognitio hæc per fidem non eſt actus a creatura productus, ſed eſt cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura ſe habere non cognoſcit, nec poſtea cognoſcit ſe illam habuiſſe, & idem dicitur de amore.

XXIII. Myſtici cum S. Bernardo in Scala Clauſtralium diſtinguunt quatuor gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infuſam. Qui ſemper in primo ſiſtit, nunquam ad ſecundum pertranſit. Qui ſemper in ſecundo perſiſtit, nunquam ad tertium pervenit, qui eſt noſtra contemplatio acquiſita, in qua per totam vitam perſiſtendum eſt, dummodo Deus animam non trahat abſque eo

quod

Digitized by Google

quod ipſa id expectet, ad contemplationem infuſam; & hac ceſſante, anima regredi debet ad tertium gradum, & in ipſo permanere, abſque eo quod amplius redeat ad ſecundum, aut primum.

XXIV. Qualeſcumque cogitationes in oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, fidem, & Sacramenta, ſi voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, ſed cum indifferentia, & reſignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei; imo eam perfectiorem efficiunt, quia anima tunc magis divinæ voluntati reſignata remanet.

XXV. Etiamſi ſuperveniat ſomnus, & dormiatur, nihilominus fit oratio, & contemplatio actualis: quia oratio, & reſignatio, reſignatio, & oratio idem ſunt; & dum reſignatio perdurat, perdurat & oratio.

XXVI. Tres illæ viæ: Purgativa, Illuminativa, & Unitiva eſt abſurdum maximum, quod dictum fuerit in Myſtica; cum non ſit niſi unica via, ſcilicet via interna.

XXVII. Qui deſiderat, & amplectitur devotionem ſenſibilem, non deſiderat, nec quærit Deum, ſed ſeipſum; & male agit, cum eam deſiderat, & eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis ſacris, quam in diebus ſolemnibus.

XXVIII. Tædium rerum ſpiritualium bonum eſt, ſiquidem per illud purgatur amor proprius.

XXIX. Dum anima interna faſtidit diſcurſus de Deo, & virtutes, & frigida remanet, nullum in ſe ipſa ſentiens fervorem, bonum ſignum eſt.

XXX. Totum ſenſibile, quod experimur in vita ſpirituali, eſt abominabile, ſpurcum, & immundum.

XXXI. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a ſenſibus cognoſci. Opus eſt amittere virtutes.

XXXII. Nec ante, nec poſt Communionem alia requiritur præparatio, aut gratiarum actio (pro iſtis animabus internis) quam permanentia in ſolita reſignatione paſſiva, quia modo perfectiore ſupplet omnes actus virtutum, qui poſſunt, & fiunt in via ordinaria. Et ſi hac occaſione Communionis inſurgunt motus humiliationis, petitionis, aut gratiarum actionis, reprimendi ſunt, quoties non dignoſcatur eos eſſe impulſu ſpeciali Dei; alias ſunt impulſus naturæ nondum mortuæ.

XXXIII. Male agit anima, quæ procedit per hanc viam internam, ſi in diebus ſolemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in ſe devotum aliquem ſenſum; quoniam animæ internæ omnes dies ſunt æquales, omnes feſtivi. Et idem dicitur de locis ſacris, quia hujuſmodi animabus omnia loca æqualia ſunt.

XXXIV. Verbis & lingua gratias agere Deo, non eſt pro animabus internis, quæ in ſilentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis; & quo magis Deo ſe reſignant, experiuntur ſe non poſſe Orationem Dominicam, ſeu Pater Noſter recitare.

XXXV. Non convenit animabus hujus viæ internæ, quod faciant operationes, etiam virtuoſas ex propria electione, & activitate, alias non eſſent mortuæ: nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, aut humanitatem Chriſti, quia cum iſta objecta ſenſibilia ſint, talis eſt amor erga illa.

XXXVI. Nulla creatura, nec B. Virgo, nec Sancti ſedere debent in noſtro corde, quia ſolus Deus vult illud occupare, & poſſidere.

XXXVII. In occaſione tentationum, etiam furioſarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppoſitarum, ſed debet in ſupradicto amore, & reſignatione permanere.

XXXVIII. Crux voluntaria mortificationum pondus grave eſt, & infructuoſum, ideòque dimittenda.

XXXIX. Sanctiora opera, & pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non ſufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæſionem.

XL. Beata Virgo nullum umquam opus exterius peregit, & tamen fuit Sanctis omnibus ſanctior. Igitur ad ſanctitatem perveniri poteſt abſque opere exteriori.

XLI. Deus permittit, & vult ad nos humiliandos, & ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, Dæmon violentiam inferat earum corporibus, eaſque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia, & ſine mentis offuſcatione movendo phyſice illorum manus, & alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per ſe peccaminoſos, in quo caſu non ſunt peccata, quia his non adeſt conſenſus.

XLII. Poteſt dari caſus, quod hujuſmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum perſonarum, ſcilicet maris, & feminæ, & ex parte utriuſque ſequatur actus.

XLIII. Deus præteritis ſæculis Sanctos efficiebat Tyrannorum miniſterio, nunc vero eos efficit ſanctos miniſterio Dæmonum, qui cauſando in eis prædictas violentias, facit ut illi ſeipſos magis deſpiciant, atque annihilent, & ſe Deo reſignent.

XLIV. Job blaſphemavit, & tamen non peccavit labiis ſuis, quia fuit ex Dæmonis violentia.

XLV. S. Paulus hujuſmodi Dæmonis violentias in ſuo corpore paſſus eſt; unde ſcripſit: *Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod nolo malum, hoc facio.*

XLVI. Hujuſmodi violentiæ ſunt medium magis proportionatum ad annihilandum animam, & ad eam ad veram transformationem & unionem perducendam, nec alia ſupereſt via: & hæc eſt via facilior, & tutior.

XLVII. Cum hujuſmodi violentiæ occurrunt, ſinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adhibendo induſtriam, nullumque proprium conatum, ſed permanere debet homo in ſuo nihilo, & etiamſi ſequantur pollutiones, & actus obſcœni propriis manibus, & etiam pejora, non opus eſt ſeipſum inquietare, ſed foras emittendi ſunt ſcrupuli, dubia, & timores, quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magiſque candida, & acquiritur ſancta libertas. Et præ omnibus non opus eſt hæc confiteri, & ſanctiſſime fit non confitendo, quia hoc pacto ſuperatur Dæmon, & acquiritur theſaurus pacis.

XLVIII. Satanas qui hujuſmodi violentias infert, ſuadet deinde gravia eſſe delicta, ut anima ſe inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur; unde ad ejus vires enervandas melius eſt ea non confiteri, quia non ſunt peccata, nec etiam venialia.

XLIX. Job ex violentia Dæmonis ſe propriis manibus polluebat, eodem tempore quo mundas habebat ad Deum preces (ſic interpretando locum ex cap. 27. Job.)

L. David, Jeremias, & multi ex Sanctis Prophetis hujuſmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

LI. In Sacra Scriptura multa ſunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminoſos: uti illud de Sampſone, qui per violentiam ſeipſum occidit cum Philiſthæis, conjugium iniit cum alienigena, & cum Dalila meretrice fornicatus eſt, quæ alias erant prohibita, & peccata fuiſſent: de Juditha, quæ Holoferni mentita fuit: de Eliſeo, qui pueris maledixit: de Elia, qui combuſſit Duces cum turmis Regis Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel Dæmonum miniſterio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

LII. Cum hujuſmodi violentiæ etiam impuræ abſque mentis offuſcatione accidunt, tunc anima Deo poteſt uniri, & de facto ſemper magis unitur.

LIII. Ad cognoſcendum in praxi, an aliqua operatio in aliis perſonis fuerit violentia, regula quam de hoc habeo, nedum ſunt proteſtationes animarum illarum, quæ proteſtantur ſe dictis violentiis non conſenſiſſe, aut jurare non poſſe, quod iis conſenſerint, & videre, & videre quod ſint animæ, quæ proficiunt in via interna; ſed regulam ſumerem a lumine quodam actuali cognitione humana, ac Theologica ſuperiore, quod me certo cognoſcere facit cum interna certitudine, quod talis operatio eſt violentia, & certus ſum quod hoc lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit conjunctum cum certitudine quod a Deo proveniat, & mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium: eo modo quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando, eodem tempore animam certam reddit, quod ipſe ſit qui revelat, & anima in contrarium non poteſt dubitare.

LIV. Spirituales vitæ ordinariæ in hora mortis ſe deluſos invenient, et confuſos, et cum omnibus paſſionibus in alio mundo purgandis.

LV. Per hanc viam internam pervenitur, etſi multa cum ſufferentia, ad purgandas, & extinguendas omnes paſſiones, ita quod nihil amplius ſentitur, nihil, nihil; nec ulla ſentitur inquietudo ſicut corpus mortuum, nec anima ſe amplius commoveri ſinit.

LVI. Duæ leges, et duæ cupiditates, animæ una, et amoris proprii altera, tamdiu perdurant, quamdiu perdurat amor proprius; unde quando hic purgatus eſt, et mortuus, ut fit per viam internam, non adſunt amplius illæ duæ leges, et duæ cupiditates, nec ulterius lapſus aliquis incurritur, nec aliquid ſentitur amplius, nec quidem veniale peccatum.

LVII. Per contemplationem acquiſitam pervenitur ad ſtatum non faciendi amplius peccata nec mortalia, nec venialia.

LVIII. Ad hujuſmodi ſtatum pervenitur non reflectendo amplius ad proprias operationes, quia defectus ex reflexione oriuntur.

LIX. Via interna ſejuncta eſt a Confeſſione, a Confeſſariis, et a caſibus conſcientiæ, a Theologia, et Philoſophia.

LX. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, et eo etiam perveniunt, ut ſint mortuæ, Deus Confeſſionem aliquando efficit impoſſibilem, et ſupplet ipſe tanta gratia præſervante, quantam in Sacramento reciperent; et ideo hujuſmodi animabus non eſt bonum in tali caſu ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia id eſt in illis impoſſibile.

LXI. Anima cum ad mortem myſticam pervenit, non poteſt amplius aliud velle, quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, et Deus illi eam abſtulit.

LXII. Per viam internam pervenitur ad continuum ſtatum immobilem in pace imperturbabili.

LXIII. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem ſenſuum; quinimo ſignum quod quis in ſtatu nihilitatis

* Maſtrius Theolog. Moral.

Digitized by Google

manent, ideſt mortis myſticæ, eſt, ſi ſenſus exteriores non repræſentent amplius res ſenſibiles, unde ſint, ac ſi non eſſent, quia non perveniunt ad ſacrodum, quod intellectus ſe ad eas applicet.

LXIV. Theologus minorem diſpoſitionem habet, quam homo rudis, ad ſtatum contemplativi; primo quia non habet fidem adeo puram; ſecundo quia non eſt adeo humilis; tertio quia non adeo curat propriam ſalutem; quarto quia caput refertum habet phantaſmatibus, ſpeciebus, opinionibus, & ſpeculationibus, & non poteſt in illum ingredi verum lumen.

LXV. Præpoſitis obediendum eſt in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religioſorum tantummodo ad exterius pertingit; in interiore vero aliter ſe res habet, quo ſolus Deus, & Director intrant.

LXVI. Riſu digna eſt nova quædam doctrina in Eccleſia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Epiſcopo: quod ſi Epiſcopus non ſit capax, anima ipſum cum ſuo Directore adeat. Novam dico doctrinam, quia nec Sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Authores eam unquam tradiderunt, nec tradere poſſunt, quia Eccleſia non judicat de occultis, & anima jus habet eligendi quemcumque ſibi bene viſum.

LXVII. Dicere quod internum manifeſtandum eſt exteriori Tribunali Præpoſitorum, & quod peccatum ſit id non facere, eſt manifeſta deceptio, quia Eccleſia non judicat de occultis, & propriis animabus præjudicant his deceptionibus, & ſimulationibus.

LXVIII. In mundo non eſt facultas, nec juriſdictio ad præcipiendum, ut manifeſtentur Epiſtolæ Directoris quoad internum animæ, & ideo opus eſt animadvertere, quod hoc eſt inſultus Satanæ &c.

Quas quidem Propoſitiones tamquam hæreticas, ſuſpectas, erroneas, ſcandaloſas, blaſphemas, piarum aurium offenſivas, temerarias, Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & everſivas, & ſeditioſas reſpective, ac quæcumque ſuper iis verbo, ſcripto vel typis emiſſa, pariter cum voto eorumdem Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium, & Inquiſitorum Generalium damnavimus, circumſcripſimus, & abolevimus: deque eiſdem, & ſimilibus omnibus, & ſingulis poſthac quoquo modo loquendi, ſcribendi, diſputandi, eaſque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuſcumque interdiximus, & contra facientes omnibus Dignitatibus, Gradibus, Honoribus, Beneficiis, & Officiis ipſo facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcumque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipſo innodavimus, a quo, niſi a nobis, & a Romanis Pontificibus Succeſſoribus noſtris valeant abſolvi. Præterea eodem noſtro Decreto prohibuimus, & damnavimus omnes libros, omniaque opera, quocumque loco, & idiomate impreſſa, necnon omnia Manuſcripta ejuſdem *Michaelis de Molinos*, vetuimuſque, ne quis, cujuſcumque gradus, conditionis, vel ſtatus, etiam ſpeciali nota digni, audeat ſub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, ſive ſub eiſdem verbis, ſub æqualibus, aut æquipollentibus, ſive abſque nomine, seu ficto, aut alieno nomine ea imprimi facere, neque impreſſa, ſeu manuſcripta legere, vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum, aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere, & conſignare teneantur, ſub eiſdem pœnis ſuperius inflictis, qui Ordinarii, & Inquiſitores ſtatim ea igni comburi faciant.

Tandem ut prædictus *Michael de Molinos*, ob hæreſes, errores, & turpia facta prædicta, debitis pœnis in aliorum exemplum, & ipſius emendationem plecteretur, lecto in eadem noſtra Congregatione toto proceſſu, & auditis dilectis filiis Conſultoribus noſtræ Sanctæ Inquiſitionis Officii in ſacra Theologia, & Jure Pontificio Magiſtris, cum eorumdem Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium unanimi voto, dictum *Michaelem de Molinos*, tamquam reum convictum, & confeſſum reſpective, & uti hæreticum formalem, licet pœnitentem, in pœnam arcti, & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipſum emittenda, ſervato juris ordine, damnavimus: Mandantes ut die & hora præfigendis in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam hujus almæ Urbis, præſentibus omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, & Romanæ Curiæ noſtræ Prælatis, univerſoque populo ad id etiam per conceſſionem Indulgentiarum convocando, ea alta voce proceſſus, ſtante in ſuggeſtu eodem *Michaele de Molinos*, una cum ſententia inde ſequuta legerentur: & poſtquam idem *de Molinos* habitu pœnitentiæ indutus prædictos errores, & hæreſes publice abjuraſſet, facultatem dedimus dilecto filio noſtri Sancti Officii Commiſſario, ut eum a cenſuris, quibus innodatus erat, in forma Eccleſiæ conſueta abſolveret; quæ omnia in executionem dictæ noſtræ ordinationis die 3. Septembris labentis anni ſolemniter adimpleta fuere.

Et licet ſupra narratum Decretum de Mandato noſtro latum ad majorem fidelium cautelam typis editum publicis locis affixum & divulgatum fuerit; ut nihilominus ne hujus Apoſtolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri poſſit, utque populus Chriſtianus Catholica veritate inſtructior per viam ſalutis incedere valeat, Prædeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum veſtigiis inhærentes, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione ſupradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus, iterum ſupradictas Propoſitiones definitive damnantes, & reprobantes, libroſque, & Manuſcripta ejuſdem *Michaelis de Molinos* prohibentes, & interdicentes ſub eiſdem pœnis, & cenſuris contra tranſgreſſores latis & inflictis.

Decernentes inſuper præſentes litteras ſemper & perpetuo validas & efficaces exiſtere & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere, ſicque per quoſcumque Judices ordinarios, & delegatos, quavis authoritate fungentes, & functuros ubique judicari & definiri debere, & ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate, ac irritum & inane quidquid ſecus ſuper his a quoquam quavis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem ut præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis originalibus litteris adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, damnationis, reprobationis, prohibitionis, Decreti, voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1687. 12. *Kalend.* Decemb. Pontificatus noſtri anno duodecimo.

VIII.

DECRETUM

SS. D. N.

ALEXANDRI PAPÆ VIII.

24. Auguſti 1690.

SAnctiſſimus D. N. Alexander Papa VIII. non ſine magno animi ſui mœrore audivit duas Theſes, ſeu Propoſitiones, unam denuo, & in majorem perniciem fidelium inſertari, alteram de novo erumpere; & cum ſui Paſtoralis officii munus ſit, oves ſibi creditas a noxiis paſcuis avertere, & ad ſalutaria ſemper dirigere, dictarum Theſium ſive propoſitionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus Inquiſitoribus ſedulo commiſit, qui pluries re mature diſcuſſa infraſcriptis Theſibus, ſeu Propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſigillatim expoſuerunt.

I. Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: *Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis.*

II. Peccatum Philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & mortale eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave, in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis, Sanctiſſimus, omnibus plene, & mature conſideratis, primam Theſim, ſeu Propoſitionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet ſub cenſuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in jure expreſſis. Secundam Theſim, ſeu Propoſitionem declaravit ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet, itaut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam diſputaverit publice, ſeu privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi. Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque dignitatis, conditionis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictam Theſim, ſeu Propoſitionem ad praxim deducant.

Digitized by Google

IX.

DECRETUM

SS. D. N.

ALEXANDRI PAPÆ VIII.

Contra Propoſitiones 31.

Feria V. die 7. Decembris 1690.

SAnctiſſimus D. N. Alexander divina providentia Papa VIII. prædictus: Pro paſtorali cura ovium a Chriſto Domino ſibi commiſſarum earum ſalute ſollicitus, ut innoxio gradu per rectas ſemitas poſſint incedere, & paſcua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius ſupra triginta Propoſitionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, ac Reverendiſſimis D. D. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus commiſit, qui tantum negotium diligenter aggreſſi, eique ſedulo, ac pluries incumbentes, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſigillatim detulerunt.

Propoſitiones autem ſunt infraſcriptæ, videlicet.

I. IN ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

II. Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa, non excuſat a peccato formali.

III. Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.

IV. Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis electis, ſed pro omnibus, & ſolis fidelibus.

V. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jeſu Chriſto influxum, adeoque hinc recte inferes in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia ſufficienti.

VI. Gratia ſufficiens ſtatui noſtro non tam utilis, quam perniciosa eſt, ſic ut proinde merito poſſimus petere: *A gratia ſufficienti libera nos Domine*.

VII. Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio, vel mundi; ſi Dei, Charitas Patris eſt; ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.

VIII. Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare.

IX. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

X. Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.

XI. Omne, quod non eſt ex Fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

XII. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina, ſed humana.

XIII. Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

XIV. Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

XV. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

XVI. Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit, non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio, natura rei id ipſum quodammodo dictante.

XVII. Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

XVIII. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

XIX. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

XX. Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

XXI. Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia ſeu ſatisfactione ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

XXII. Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.

XXIII. Similiter arcendi ſunt a Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

XXIV. Oblatio in Templo, quæ fiebat a B. M. V. die Purificationis ſuæ per duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis, ſufficienter teſtatur, quod indiguerit Purificatione, & quod filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus eſſet ſecundum verba legis.

XXV. Dei Patris ſedentis ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.

XXVI. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana eſt.

XXVII. Valuit aliquando Baptiſmus ſub hac forma collatus: *In nomine Patris* &c. prætermiſſis illis: *Ego te baptizo*.

XXVIII. Valet Baptiſmus collatus a Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit: *Non intendo, quod facit Eccleſia*.

XXIX. Futilis, & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Oecumenicum authoritate, atque in Fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.

XXX. Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clare fundatam, illam abſolute poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam pontificis Bullam.

XXXI. Bulla Urbani VIII. *In Eminenti*, eſt ſubreptitia.

Quibus matere conſideratis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, & decrevit 31. ſupradictas Propoſitiones, tanquam temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, injurioſas, hæreſi proximas, hæreſim ſapientes, erroneas, ſchiſmaticas, & hæreticas reſpective eſſe damnandas, & prohibendas, ſicuti eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias Propoſitiones in majori numero ultra ſupradictas 31. tam exhibitas, & in hoc Decreto non expreſſas approbare.

X.

BREVE INNOCENTII XII.

Proſcribentis tres & viginti Theſes, quæ prætextu Amoris erga Deum puriſſimi in Galliis docebantur.

INNOCENTIUS PAPA XII.

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

CUM alias ad Apoſtolatus noſtri notitiam pervenerit, in lucem prodiiſſe librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints ſur la vie interieure, par Monſieur François de Salignac Fenelon Archevêque Duc de Cambray, Precepteur des Meſſeigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Aubouin, Pierre Emery, Charles Clouſier* 1697. ingens vero ſubinde de non ſana libri hujuſmodi doctrina exinterim in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunam Paſtoralis vigilantiæ noſtræ opem efflagitaverit. Nos eumdem librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, aliiſque in Sacra Theologia Magiſtris, mature ut rei gravitas poſtulare videbatur, examinandum commiſimus. Porro hi mandatis noſtris obſequentes, poſtquam in quampluribus Congregationibus varias Propoſitiones ex eodem libro excerptas diuturno, accuratoque examine diſcuſſerant, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur, tam voce, quam ſcripto nobis expoſuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magiſtrorum ſententiis, Dominici Gregis nobis ab æterno Paſtore crediti periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa ſcientia & matura deliberatione Noſtri, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, librum prædictum ubicumque, & quocumque alio idiomate, ſeu quavis editione aut verſione hucuſque impreſſum, aut in poſterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, et uſu fideles ſenſim in errores ab Eccleſia Catholica jam damnatos induci poſſent, ac inſuper tamquam continentem Propoſitiones, ſive in obvio earum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas, ac etiam reſpective erroneas, tenore præſentium damnamus, & reprobamus, ipſiuſque libri impreſſionem, deſcriptionem, lectionem, retentionem, & uſum omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, etiam ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione dignis, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto abſque alia declaratione incurrenda, interdicimus & prohibemus: Volentes & Apoſtolica authoritate mandantes, ut quicumque ſupradictum librum penes ſe habuerint, illum ſtatim atque præſentes litteræ eis innotuerint,

Digitized by Google

Locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus tradere, ac conſignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque &c. Cæterum Propoſitiones in dicto libro contentæ, quas Apoſtolici cenſura judicii, ſicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum verſæ, ſunt tenoris, qui ſequitur, videlicet,

I. Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura, & ſine ulla admiſtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habeat amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in amando inveniendam.

II. In ſtatu vitæ contemplativæ, ſive unitivæ amittitur omne motivum intereſſatum timoris, & ſpei.

III. Id, quod eſt eſſentiale in directione Animæ, eſt, non aliud facere, quam ſequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & ſubtilitate. Oportet ſe intra hos limites continere, ut ſinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, niſi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum eſt animabus adhuc ſibimet affixis, & ideo poteſt illas ſcandalizare, aut in perturbationem conjicere.

IV. In ſtatu ſanctæ indifferentiæ anima non habet amplius deſideria voluntaria & deliberata propter ſuum intereſſe, exceptis iis occaſionibus, in quibus toti ſuæ gratiæ fideliter non cooperatur.

V. In eodem ſtatu ſanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut ſimus perfecti & beati propter intereſſe proprium, ſed omnem perfectionem ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res iſtas impreſſione ſuæ gratiæ.

VI. In hoc ſanctæ indifferentiæ ſtatu nolumus amplius ſalutem, ut ſalutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem noſtrorum meritorum, ut noſtrum intereſſe omnium maximum: ſed eam volumus voluntate plena, ut gloriam & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipſe vult, & quam nos vult velle propter ipſum.

VII. Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renunciatio, quam Jeſus Chriſtus a nobis in Evangelio requirit, poſtquam cætera omnia reliquerimus. Iſta noſtri ipſorum abnegatio non eſt, niſi quoad intereſſe proprium …, Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

VIII. Omnia ſacrificia, quæ fieri ſolent ab Animabus, quam maxime diſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem ſunt conditionalia …. Sed hoc ſacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In ſolo extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit aliquo modo abſolutum.

IX. In extremis probationibus poteſt animæ invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, & quæ non eſt intimus conſcientiæ fundus, ſe juſte reprobatam eſſe a Deo.

X. Tunc anima diviſa a ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce: dicens: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* In hac involuntaria impreſſione deſperationis conficit ſacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

XI. In hoc ſtatu anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt, in ſuis actibus directis & intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium diſintereſſatum promiſſionum.

XII. Director tunc poteſt huic animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi a Deo indictam credit.

XIII. Inferior Chriſti pars in Cruce non communicavit ſuperiori ſuas involuntarias perturbationes.

XIV. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis ſuperioris animæ ab inferiori …. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca & involuntaria perturbatione; nam totum, quod eſt voluntarium intellectuale eſt partis ſuperioris.

XV. Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui a ſe invicem facile diſtinguuntur …. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum, & reflexorum eſt propria exercitatio amoris intereſſati.

XVI. Datur ſtatus contemplationis adeo ſublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, ſua oratio ſit contemplativa, non diſcurſiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejuſque actus methodicos.

XVII. Animæ contemplativæ privantur intuitu diſtincto, ſenſibili, & reflexo Jeſu Chriſti duobus temporibus diverſis …. Primo, in fervore naſcenti earum contemplationis …. Secundo, Anima amittit intuitum Jeſu Chriſti in extremis probationibus.

XVIII. In ſtatu paſſivo exercentur omnes virtutes diſtinctæ, non cogitando, quod ſint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor Zelotypus ſimul efficit, ne quis ſibi virtutem velit, nec unquam ſit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non eſt.

XIX. Poteſt dici in hoc ſenſu, quod anima paſſiva, & diſintereſſata, nec ipſum amorem vult amplius, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolum quatenus eſt id, quod Deus a nobis vult.

XX. In confitendo debent animæ transformatæ ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, et deſiderare remiſſionem ſuorum peccatorum, non ut propriam purificationem, et liberationem, ſed ut rem, quam Deus vult, et vult nos velle propter ſuam gloriam.

XXI. Sancti Myſtici excluſerunt a ſtatu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

XXII. Quamvis hæc doctrina (*de puro amore*) eſſet pura, et ſimplex perfectio Evangelica in univerſa traditione deſignata, antiqui Paſtores non proponebant paſſim multitudini juſtorum, niſi exercitia amoris intereſſati eorum gratiæ proportionata.

XXIII. Purus amor ipſe ſolus conſtituit totam vitam interiorem, et tunc evadit unicum principium, et unicum motivum omnium actuum, qui deliberati et meritorii ſunt.

Non intendimus tamen per expreſſam Propoſitionum hujuſmodi reprobationem, alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præſentes Litteræ omnibus facilius innoteſcat, nec quiſquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & authoritate præfata decernimus, ut illæ ad Valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ; necnon Curiæ Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe, per aliquem ex Curſoribus noſtris, ut moris eſt, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur, ita ut ſic publicatæ, omnes & ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter notificatæ & intimatæ fuiſſent; Utque ipſarum præſentium Litterarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die 12. Martii 1699. Pontificatus noſtri anno octavo.

XI.

SS. D. N.

CLEMENTIS D. P. PAPÆ XI.

Damnatio quamplurium Propoſitionum excerptarum ex Libro Gallico idiomate impreſſo, & in plures Tomos diſtributo ſub titulo: Le Nouveau Teſtament en François, avec des reflexions morales ſur chaque verſet &c. A Paris 1699. *Ac aliter* …, Abregé de la Morale de l'Evangile, des Actes des Apotres, des Epitres de S. Paul, des Epitres Canoniques, & de l'Apocalypſe, ou Penſées Chretiennes ſur le Texte de ces Livres Sacrez, &c. A Paris 1693. & 1694.

Cum prohibitione ejuſdem Libri, & aliorum quorumcumque in ejus defenſionem tam hactenus editorum; quam in poſterum edendorum.

CLEMENS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Univerſis Chriſti fidelibus ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

UNigenitus Dei Filius pro noſtra, & totius mundi ſalute filius hominis factus, dum diſcipulos ſuos doctrina veritatis inſtrueret, univerſamque Eccleſiam ſuam in Apoſtolis erudiret, præſentia diſponens, & futura proſpiciens, præclaro ac ſaluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falſis Prophetis, qui veniunt ad nos in veſtimentis ovium; quorum nomine potiſſimum demonſtrantur Magiſtri illi mendaces, & in deceptione illuſores, qui ſplendida pietatis ſpecie prava dogmata latenter inſinuantes, introducunt ſectas perditionis ſub imagine Sanctitatis; utque facilius incautis obrepant, quaſi deponentes lupinam pellem, & ſeſe divinæ legis ſententiis, velut quibuſdam ovium velleribus obvolventes, Sanctarum Scripturarum, eoque etiam ipſius Novi Teſtamenti verbis, quæ multipliciter in ſuam, aliorumque perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui ſcilicet, a quo progeniti ſunt, mendacii Patoris exemplo, ac magiſterio edocti, nullam omnino eſſe ad fallendum expeditiorem viam, quam ut ubi nefarii erroris ſubintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum prætendatur authoritas.

His

Digitized by Google

Hic nos vere divinis monitis inſtructi, ubi primum non ſine intima cordis noſtri amaritudine, accepimus, Librum quemdam Gallico idiomate olim impreſſum, & in plures Tomos diſtributum ſub titulo: *Le Nouveau Teſtament en François, avec des reflexions morales ſur chaque verſet, &c. A Paris 1699.* Aliter vero: *Abregé de la Morale de l'Evangile, des Actes des Apôtres, des Epîtres de S. Paul, des Epîtres Canoniques, & de l'Apocalypſe, ou Penſées Chrétiennes ſur le Texte de ces livres Sacrez, &c. A Paris 1693. & 1694.* tametſi alias a nobis damnatum, ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiſcentem, adhuc tamen tamquam ab omni errore immunem, a pluribus haberi, Chriſti fidelium manibus paſſim obtrudi, ac nonnullorum nova ſemper tentantium conſilia, & opera ſtudioſe nimis quaquaverſus diſſeminari, etiam latine redditum, ut pernicioſæ inſtitutionis contagium, ſi fieri poſſit, pertranſeat de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum; verſutis hujuſmodi ſeductionibus, atque fallaciis, creditum Nobis Dominicum Gregem in viam perditionis ſenſim abduci ſummopere doluimus: adeoque Paſtoralis non minus curæ noſtræ ſtimulis, quam frequentibus Orthodoxæ Fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium Venerabilium Fratrum, præſertim Galliæ Epiſcoporum, litteris ac precibus excitati, gliſcenti morbo, qui etiam aliquando poſſet in deteriora quæque prorumpere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipſam ingruentis mali cauſſam providæ noſtræ conſiderationis intuitum convertentes, perſpicue novimus ſummam hujuſmodi Libri perniciem ideo potiſſimum progredi, & invaleſcere, quod eadem intus lateat, & velut improba ſanies, nonniſi ſecto ulcere foras erumpat; cum liber ipſe primo aſpectu legentes ſpecie quadam pietatis illiciat: molliti enim ſunt ſermones ejus ſuper oleum; ſed ipſi ſunt jacula, & quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut ſagittent in obſcuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut ſalubrius præſtari a Nobis poſſe arbitrati ſumus, quam ſi fallacem libri doctrinam generatim ſolummodo a Nobis hactenus indicatam, pluribus ſigillatim ex eo excerptis Propoſitionibus, diſtinctius, & apertius explicaremus, atque univerſis Chriſti fidelibus noxia zizaniorum ſemina e medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, & quaſi in propatulo poſitis, non uno quidem, aut altero, ſed plurimis graviſſimiſque, tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino, fore ut omnes tandem apertæ jam, manifeſtæque veritati cedere compellantur.

Id ipſum maxime e re Catholica futurum, & ſedandis præſertim in florentiſſimo Galliæ Regno exortis ingeniorum

varie opinantium, jamque in acerbiores ſciſſuras procedentium diſſidiis apprime proficuum, Conſcientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum neceſſarium, non modo prælati Epiſcopi, ſed & ipſe in primis chariſſimus in Chriſto filius noſter Ludovicus Francorum Rex Chriſtianiſſimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ Fidei puritate, extirpandiſque erroribus zelum ſatis laudare non poſſumus, ſæpius Nobis eſt conteſtatus, repetitis propterea vere piis, & Chriſtianiſſimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis a nobis efflagitans, ut inſtanti animarum neceſſitati, prolato quantocyus Apoſtolici cenſura judicii, conſuleremus.

Hinc aſpirante Domino, ejuſque cœleſti ope confiſi, ſalutare opus ſedulo, diligenterque, ut res magnitudo poſtulabat, aggreſſi ſumus; ac plurimas ex prædicto Libro, juxta ſupra recenſitas reſpective editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum latino idiomate expreſſas Propoſitiones a compluribus in Sacra Theologia Magiſtris, primo quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus accurate diſcuti: deinde vero coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium conſilio, quam maxima diligentia, ac maturitate, ſingularum inſuper Propoſitionum cum ipſomet Libri textu exactiſſime facta collatione, plurimis iteratis Congregationibus, expendi, & examinari mandavimus. Hujuſmodi autem propoſitiones ſunt quæ ſequuntur, videlicet:

I. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum? (1)

II. Jeſu Chriſti gratia principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum; abſque illa non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt. (2)

III. In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das quod præcipis. (3)

IV. Ita Domine: omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo. (4)

V. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum. (5)

VI. Diſcrimen inter Fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis a peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia; in iſto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando. (6)

VII. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ vero felicitas non eſt, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis. (7)

1) Queſnellus in Luc. 16. 3. Senſus damnatæ Theſis eſt, eum, qui Deum, ejuſque gratiam ſanctificantem amiſit, non poſſe elicere actum vel moraliter bonum, atque eſſe in generali impotentia ad orandum, in indigentia, quo ad ipſius adeo fidei ſpeique jacturam pertingat, quum nihil illi remaneat niſi peccatum, ejuſque conſecutiones; imo (ſi prop. 44. & 45. jungantur) peccare in ſingulis actionibus ſuis. Conformis eſt hæc propoſitio artic. 16. Joannis Hus damnatis in Conc. Conſtant. aliiſque erroribus, quos indicabimus ad dictam prop. 44. & 45. Repugnat Scripturæ. Exodi 1. 21. Ezech. 16. 15. Dan. 4. 24. Matth. 5. 46. & 7. 2. ac Patribus, Origeni in Matth. tr. 35. c. 26. & in Numer. c. 18. Greg. Nazianz. Orat. 19. Chryſoſt. in Matth. c. 10. hom. 26. & hom. 67. ad pop. Antioch. Hieronymo in Matth. l. 4. cap. 25. & in Ezech. 29. 18. Auguſtino de ſpir. & lit. c. 7. & 28. & epiſt. 5. ad Marcellum & l. de pat. c. 26. & de prædeſt. SS. c. 7. & l. 4. contra Julian. c. 3. Fulgentio de Incarn. & grat. c. 36. B. Thomæ 1. 2. qu. 109. art. 2. c. & 2. 2. q. 10. art. 4. c. & l. 3. contr. gent. c. 160.

2) Queſnellus in Joan. 15. 5. Senſus eſt, gratiam efficacem ad omne opus non ſolum ſupernaturaliter, ſed etiam moraliter bonum neceſſariam eſſe, adeoque impoſſibilia eſſe Dei præcepta juſtis etiam, quibus gratia iſthæc deſit. Conformis eſt hæc propoſitio Calvino in antid. Conc. Trid. Seſſ. 6. 5. *Parte* & l. 3. contra Pighium p. 135. Kemnitio in Examine Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 4. & 5. Janſen. t. 3. l. 3. c. 1. & 5. & 13. Repugnat Scripturæ Prov. 1. 20. Eccli. 15. 12. & 51. 31. Matth. 21. 3. 2. Cor. 6. 1. Apoc. 3. 20. Concilio Trident. Seſſ. 6. c. 11. & c. 13. Arauſicano 2. can. 25. Senonenſi ann. 15. Colonienſi an. 1536. part. 7. capit. 32. & Patribus Juſtino Dial. adverſ. Tryph. Clementi Alex. l. 7. Stromatum, Cypriano l. 4. ep. 7. Hilario l. 1. de Trin. Ambroſio ſer. 8. in Pſal. 118. Chryſoſt. hom. 7. in Johan. & in Ep. ad Rom. 9. hom. 16. Hieronymo in Pſal. 140. Auguſtino l. 1. de Gen. contra Manich. c. 3. de Corrept. & Gratia c. 9. Enchirid. c. 25. de peccat. merit. & remiſſ. c. 17. Retract. lib. 1. c. 22. de gratia, & lib. arb. c. 15. l. 4. Oper. imperf. c. 128. Cyrill. Alex. in c. 27. Joan. lib. 11. c. 21. S. Leone ſer. 3. de Quadrageſima & ſer. 14. de Paſſ. Gregorio l. 33. Moral. c. 20. Bernardo ſerm. 3. de Quadrag. S. Thom. contra Gent. c. 159. 1. 2. qu. 109. art. 1. ad 2. in prim. ep. ad Cor. lect. 1.

3) Queſnellus in Act. 16. 10. Senſus eſt, fruſtra Deum præcipere, ſeu obſervari mandata ejus non poſſe ſine gratia efficaci, quæ ſola dat actum præceptum. Conformis eſt hæc propoſitio Luthero in Dial. de Syl. & in Pſ. 31. Calvino l. 2. Inſt. c. 7. §. 5. & in Antid. Trid. ſeſſ. 6. c. 6. Melanchtoni in c. 4. Epiſt. ad Rom. Bajo prop. 54. Janſenio t. 3. l. 3. c. 13. & 17. Repugnat Scripturæ Deuter. 30. 11. & 19. Prov. 4. 11. Eccli. 15. 26. & 51. 1. Matth. 11. 28. 1. Cor. 10. 13. 1. Joan. 5. 3. Concilio Arauſicano 2. canon. 25. Trid. ſeſſ. 6. c. 11. & can. 18. Patribus, antiquo Authori Recognitionum l. 3. Origeni hom. 6. in Joſue & l. 2. Periarchon c. 2. Hilario in Pſal. 118. Baſilio ſer. Attende tibi & in Reg. Brev. Rep. 76. Chryſoſt. hom. 18. in epiſt. ad Hebr. & hom. 18. in Matth. Hieron. l. 3. contra Pelag. in Matth. c. 5. Auguſtino l. 2. de pec. mer. & remiſſ. c. 3. & 4. & de nat. & grat. c. 49. & in Pſ. 22. & de duab. anim. c. 12. & tract. 37. in Ioan. & in Pſ. 55. & 149. Clementi Alex. l. 2. Strom. & l. 4. & l. 7. Antiquo Authori l. de Voc. Gen. l. 2. c. 12. d. Joanni Damaſceno l. 2. de Fide c. 27. & Dial. contra Manich. S. Thomæ de verit. q. 24. ar. 14. ad 2.

4) Queſnellus in Marc. 9. 22. Senſus eſt, omnem boni facultatem e gratia, quæ illud in nobis operatur, nempe ab efficaci gratia proficiſci, ut nihil ſine ejuſmodi gratia poſſimus, ac Deus in vanum præcipiat, niſi dederit ipſe quod præcipit, ſeu gratiam efficacem ad obediendum præcepto. Vid. præced. propoſit.

5) Queſnellus in Epiſt. ad Rom. 9. 18. Senſus eſt, ſine efficaci gratia, quæ interioris unctionis nomine intelligitur a Queſnello, gratiis exterioribus ſolum abuti nos poſſe; quamobrem quum lex ipſa gratiis exterioribus a Queſnello accenſeatur (in c. 12. ejuſdem ad Rom. Epiſtolæ v. 7.) fit, ſine gratia efficaci nos poſſe ſolum abuti lege, ſeu divinis præceptis, atque adeo hæc ipſa juſtis impoſſibilia eſſe. Præterea ſenſus eſt, gratias iſtas exteriores ſine interiore unctione efficacis gratiæ cor magis obdurare, imo unice obdurare; imo per ſe tamquam obdurationis cauſſam occaſionalem. Conformis eſt hæc Propoſitio Luthero in Epiſt. ad Galat. c. 3. & in Præf. ad Vet. Teſtam. Calvino l. 2. Inſt. c. 5. §. 4. & c. 7. §. 2. & §. 8. & §. 20. Janſenio t. 3. l. 1. c. 1. & 2. Repugnat Scripturæ Pſal. 18. 8. Prov. 6. 23. Iſa. 28. 12. Jerem. 31. 18. Matth. 5. 16. 18. 15. Rom. 7. 7. 2. Timo. 3. 12. Patribus Irenæo lib. 3. contra hær. c. 12. & l. 4. c. 16. Clem. Alex. l. 2. & l. 7. Strom. Athanaſio de Incarnat. Verbi. Gregor. Nazianz. ſer. 1. Greg. Nyſſ. de Reſurr. 3. C. ſer. 2. Ambroſio in Luc. l. 3. c. 3. & l. 4. c. 7. Chryſoſt. in Ep. ad Rom. c. 7. in Epiſt. ad Gal. c. 4. hom. 60. in Joan. c. 10. hom. 1. de Lazaro. Hieronymo in Ep. ad Gal. l. 2. c. 14. Auguſtino de ſpirit. & litt. c. 3. l. 2. quæſt. in Eand. c. 33. in Pſal. 57. & in Pſ. 59. & in Pſal. 124. de Gratia Chriſti c. 13. de corr. & grat. c. 5. & c. 8. Cyrillo Alex. in Evang. Joan. l. 3. c. 23. Greg. M. l. Moral. c. 37. S. Thom. 2. 2. qu. 107. ar. 2. & q. 98. ar. 2. c.

6) Queſnellus in Epiſt. Rom. 11. 29. Vide ſeq. prop.

7) Queſnellus in Epiſt. Heb. 8. 7. Senſus hujus, & præcedentis propoſitionis is demum eſt, Deum reliquiſſe in impotentia implendæ legis Judæos, etſi per circumciſionem, aut aliud quodvis Sacramentum juſtificatos, exegiſſe tamen ab eis peccati fugam, & legis adimpletionem; idque inter vetus, & novum Teſtamentum intereſſe diſcriminis, quod in veteri Deus denegabat Judæis quo poterant implere legem, Chriſtianis det in novo quo poſſint legi obedire, ſubminiſtrando his gratiam efficacem, quam illis denegabat, verbo, impoſſibilia fuiſſe Judæis præcepta legis. Indicat præterea hæc ſeptima propoſitio, nullam fuiſſe Judæis in veteri fœdere utilitatem. Conformis eſt utraque Propoſitio Luthero in Epiſt. ad Gal. cap. 3. & in Præf. ad Vet. Teſt. Calvino in antid. Trid. ſeſſ. 6. c. 8. Kemnitio in Examine Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 28. Gomaro in cap. 23. Matth. Janſenio t. 3. l. 2. c. 22. & l. 3. c. 5. & c. 7. Repugnat Scripturæ,

Digitized by Google

VIII. Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit. (8)

IX. Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſine qua confiteri Chriſtum nunquam poſſumus, & cum qua nunquam illum abnegamus. (9)

X. Gratia eſt operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare. (10)

XI. Gratia non eſt aliud, quam voluntas Omnipotentis Dei jubentis, & facientis quod jubet. (11)

XII. Quando Deus vult ſalvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei. (12)

XIII. Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit. (13)

XIV. Quantumcumque remotus a ſalute ſit peccator obſtinatus, quando Jeſus ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſeſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum. (14)

XV. Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui Spiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illam in corde obedientiam, quam petit. (15)

XVI. Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil reſiſtit Omnipotenti. (16)

XVII. Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jeſum Chriſtum. Quicumque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus eſt doctus a Patre. (17)

XVIII. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, ſemper affert fructum ſuum. (18)

XIX. Dei gratia nihil aliud eſt, quam ejus Omnipotens voluntas: hæc eſt idea, quam Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis. (19)

XX. Vera gratiæ idea eſt, quod Deus vult ſibi a nobis obediri; & obeditur; imperat, & omnia fiunt; loquitur tamquam Dominus, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt. (20)

XXI. Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis Omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum. (21)

XXII. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu demonſtratur illico nobis in Incarnatione, veluti fonte, atque Archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes a Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio. (22)

XXIII. Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua Creaturas e nihilo producit, & mortuis reddit vitam. (23)

XXIV. Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus a cupiditate. (24)

XXV. Deus illuminat animam, & eam ſanat æque ac corpus, ſola ſua voluntate, jubet, & ipſi obtemperatur. (25)

XXVI. Nullæ dantur gratiæ, niſi per fidem. (26)

XXVII. Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum. (27)

XXVIII. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio. (28)

XXIX.

Iſaiæ 45. 2. Ezech. 18, 32. Oſeæ 13. 9. Matth. 23. 37. Luc. 18. 41. Act. 7. 51. Patribus, Origene l. 1. Periarch. c. 1. Ambroſ. in Pſalm. 94. & lib. 2. in Luc. c. 2. S. Auguſt. Epiſt. 140. ad Honoratum c. 3. Tract. 3. & 53. in Joan. in Pſal. 57. & in Pſal. 102. & l. 1. ad Simplic. quæſt. 2. Clemente Alex. 12 cap. 1. Iſaiæ & in c. 9. Auth. de Vocat. Gen. l. 2. c. 3. Sanct. Th. 1. 2. q. 90. art. 2.

8) Queſnellus in Epiſt. ad Heb. 8. 10. Senſus eſt, notam unam, & characterem novi fœderis eſſe gratiam efficacem. Vid. Prop. 7. Hinc fit 1. infantes baptizatos non pertinere ad novum fœdus, quum participes non fiant ipſius novæ gratiæ, quæ operetur in nobis id, quod Deus nobis præcipit. Fit 2. Eccleſiam ſolis juſtis, & ſanctis conſtare, peccatores enim non ſunt participes dictæ novæ gratiæ, quam ſi haberent, ea operaretur in illis id, quod Deus præcipit.

9) Queſnellus in 1. ad Cor. 12. 3. Senſus eſt, omnem gratiam Jeſu Chriſti eſſe efficacem, ſive a ſe ipſa, & intrinſece efficacem, ac hac ejuſmodi gratia non poſſe nos confiteri Chriſtum, nunquam etiam peccare illos, quibus datur gratia Jeſu Chriſti. Vide Prop. 22.

10) Queſnellus in Matth. 10. 39. Senſus eſt, non dari gratiam pure ſufficientem, ſed omnem gratiam eſſe a ſe ita efficacem, ut homo non poſſit illi diſſentire, ſi velit. Vid. Prop. 21. Nota interim falſam eſſe propoſitionem vel ex hoc capite quod enunciet, gratiam eſſe operationem manus Omnipotentis Dei. Gratia eſt id, quod manus Omnipotentis Dei operatur in nobis velle, & perficere, non operatio manus Omnipotentis Dei.

11) Queſnellus in Marc. 2. 11. Senſus & hic eſt, gratiæ Dei reſiſti non poſſe, nullamque dari gratiam pure ſufficientem. Conformis eſt hæc propoſitio (idem dic de 9. & 12.) Luthero in Gen. 2. & 1. 3. de ſerv. arb. Calvino l. 3. contra Pigh. p. 185. l. 2. Inſt. cap. 3. §. 10. Antid. Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 6. Janſenio c. 3. l. 2. c. alt. & c. 3. l. 3. c. 23. & l. 8. c. 6. Repugnat Scripturæ, Deut. 30. 19. Joſue 24. 15. Pſal. 94. Eccli. 15. 16. Iſa. 1. 16. Zach. 1. 12. Matth. 23. 37. Rom. 2. 4. 1. Cor. 7. 37. Conciliis, Conſtantienſi ſeſſ. 8. in damn. 27. art. Wicleff. Senonenſi Decr. de fide 15. Tridenti, ſeſſ. 6. c. 5. & c. 13. & can. 4. Patribus, pſeudo Clementi Conſt. Apoſt. l. 2. c. 10. Ignatio M. Ep. ad Magneſ. Juſtino Apol. ad Imp. Antonin. & in Apol. ad Senat. Irenæo l. 4. contr. hær. c. 9. & 71. Clemente Alex. l. 2. Strom. Origene hom. 20. in Num. Cypriano l. 3. Ep. ad Quirin. Hilario in Pſ. 2. & 118. Baſilio in Pſ. 1. Ambroſio l. 1. de Jacob, & beata vita c. 1. Nyſſeno l. 7. Phil. c. 1. & 3. Chryſoſt. in Matth. hom. 82. in Joa. c. 6. hom. 46. hom. 2. de Lazaro, in Gen. 5. hom. 22. Hieron. ep. 147. in cap. 55. Iſaiæ, Auguſtino de Spi. & lit. c. 33. de grat. & lib. arb. c. 2. & 3. & 11. Tract. in 30. 36. & 53. in Pſ. 50. de corrept. & grat. c. 14. de prædeſt. SS. c. 5. de vera Relig. c. 14. de gratia Chriſti c. 19. Cyrillo Alex. l. 9. in Joan. 20. Proſpero in reſpon. ad artic. Galloc. Auth. de Voc. Gent. l. 2. c. 12. & c. 28. Joanni Damaſceno l. 2. de Fide Orthod. c. ultimo. D. Thomæ 1. p. qu. 62. a. 3. ad 2. & Quodlib. 1. a. 7. ad 2. & 1. 2. q. 9. art. 6. ad 3. Nota, falſam eſſe aliis de cauſis undecimam hanc propoſitionem: Nimirum gratia eſt donum Dei nobis in tempore collatum ex meritis Chriſti ad operandam in nobis ſalutem. Voluntas autem Dei Deus eſt, non donum Dei, æterna eſt, non temporalis, uti eſt gratia; non eſt fructus meritorum Chriſti.

12) Queſnellus in Marc. 2. 11. Senſus eſt, Deum nolle ſerio ſalutem omnium hominum, nec Jeſum Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe; quod in quinta Janſenii propoſitione damnavit Eccleſia.

13) Queſnellus in Luc. 5. 13. Senſus eſt, nunquam reſiſti, neque reſiſti poſſe interiori gratiæ Dei, quod in ſecundam, & quartam incidit Janſenii propoſitionem. Inſinuat etiam, deeſſe aliquibus ſaltem interiorem gratiam, Deumque nolle ſerio omnes animas ſalvas facere.

14) Queſnellus in Marc. 5. 6. & 7. Senſus eſt, gratiam omnem eſſe efficacem, gratiam deeſſe peccatoribus, qui non convertuntur, nec illos converti poſſe; dum autem Jeſus ſe eis videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, eos ad converſionem neceſſitari, nec poſſe gratiæ reſiſtere. Conformis eſt Janſenii 2. & 4. prop. Repugnat Patribus, Cyrill. Alex. l. 12. in Joan. ubi de Paulo, & Auguſtino l. 6. Contr. c. 5.

15) Queſnellus in Luc. 9. 60. Senſus eſt, non ſemper Deum mandatum ſuum, & ſuam locutionem comitari unctione ſui Spiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ; ſeu non ſemper dari gratiam ſufficientem; quoties autem Deus dat gratiam, hanc efficacem eſſe, & irreſiſtibilem.

16) Queſnellus in Act. 8. 22. Senſus eſt, gratiam ſemper eſſe efficacem, & victricem, nec illi reſiſti, imo nec reſiſti poſſe; Omnipotenti enim non ſolum reſiſtit nemo, ſed ne reſiſtere quidem poteſt. Repugnat Patribus, Auguſtino l. 8. Confeſſ. & B. Laurentio Juſt. de ſp. Relat. Vide Prop. XI.

17) Queſnellus in Joan. 6. 45. Senſus eſt, interiori gratiæ nunquam reſiſti; qui enim hanc habent, veniunt ad Jeſum Chriſtum, ad eum non veniunt qui non habent, & eum, qui hanc irreſiſtibilem gratiam (efficacem ſemper in ſenſu Queſnellii) non habet, in impotentia eſſe veniendi ad Jeſum Chriſtum. Repugnat Scripturæ, Prov. 1.

18) Queſnellus in Act. 11. 21. Senſus eſt, gratiam omnem eſſe efficacem, & afferentem fructum, neque irrigari gratia, qui non afferunt fructum, ſeu qui non convertuntur. Repugnat Scripturæ Luc. 8. & Auguſt. in Pſ. 32.

19) Queſnellus in Ep. ad Rom. 14. 4. Senſus apertus eſt. Conformis eſt propoſitio Luthero in 1. Gen. Calvino in Antid. Trid. ſeſſ. 6. & l. 2. Inſtit. c. 2. Janſenio 2. 3. l. 1. c. 1. Repugnat Scripturæ, Prov. 1. 24. Iſaiæ 65. Eſther 13. Rom. 9. Patribus, ac præſertim Vincentio Lirinenſi in commonit. 31. Vid. Prop. XI.

20) Queſnellus in Marc. 4. 39. Senſus eſt, commentitiam eſſe gratiam, cui reſiſti poſſit.

21) Queſnellus in 1. Epiſt. ad Cor. 5. 12. Senſus eſt, non magis reſiſti poſſe gratiæ, quia ex ea. Prop. eſt operatio manus Omnipotentis Dei, quam operationi Dei incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum, cui certo reſiſti non poteſt, imo voluntatem æque libere cooperari gratiæ Dei, atque humanitas Chriſti libere cooperata ſit unioni hypoſtaticæ, aut Corpus Chriſti unioni ſuæ cum anima per mortem ab ipſa ſeparatæ, ideſt nulla plane libertate reſpondere voluntatem gratiæ, ac mere paſſive ſe habere. Vide ſeq. Prop.

22) Queſnellus in Luc. 1. 38. Senſus eſt, non gratiæ Dei eo prorſus modo cooperari, quo humana Chriſti natura cooperata eſt actioni Dei illam verbo ſuo unientis, ideſt pure phyſice, non moraliter, libere, & meritorie. Conformis eſt Prop. Luthero in lib. de ſerv. arb. Kemnitio in Exam. Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 4. Calvino Antid. Conc. Trid. ſeſſ. d. c. 6. & lib. 3. Inſtit. c. 24. §. 7. Janſenio c. 2. l. 2. c. 23. & 1. 3. l. 2. c. 23. Repugnat Scripturæ, Pſ. 69. Sapientiæ 2. 10. Ezech. 18. 31. Rom. 2. 1. Cor. 3. 8. & 4. 5. & 15. 10. 2. Tim. 4. 8. Concilio Arauſicano 2. Can. 9. Senonenſi in Præf. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. & c. 32. & can. 4. Patribus, Hilario in Matth. 7. 28. Greg. Nazian. ſerm. 31. Chryſoſt. hom. 9. in Gen. 4. hom. 2. & 3. in Epiſt. 1. Tim. c. & hom. 13. in Ep. Heb. 8. Auguſtino tract. 4. in Ep. Joan. 5. & in Pſalm. 33. epiſt. 106. de pec. mer. & remiſ. c. 5. l. 4. contr. Julian. n. 8. l. 2. Retract. c. 23. de grat. & lib. arb. c. 5. & 17. de corr. & gr. c. 2. Paulino Nolano Epiſt. 2. ad Severum, Auth. l. de voc. gent. l. 1. c. 8. & 9. & l. 5. c. 2. Fulgentio de inc. & gr. c. 30. Greg. M. l. 16. Moral. c. 20. Bernardo de Pr. & lib. arb. c. 14. S. Th. 1. 2. q. 5. a. 2. c.

23) Queſnellus in Epiſt. ad Roman. 4. 17. Senſus idem, qui Prop. 22. Conformis eſt Synodo Dordracena ſeſſ. 136. p. 306.

24) Queſnellus in Luc. 7. 7. Vide Prop. 22.

25) Queſnellus in Luc. 18. 42. Vid. Prop. 22.

26) Queſnellus in 2. Petri 1. 3. Senſus eſt, nullam ſive actualem, ſive habitualem gratiam, niſi per fidem, atque adeo infidelibus denegari gratiam, qua diſponantur, ac duci poſſint ad fidem. Conformis eſt Prop. Gomaro in explic. cap. 22. S. Matth. p. 60. Janſenio t. 3. l. 3. c. 11. Prop. 5. inter 31. ab Alex. VIII. proſcriptas. Repugnat Scripturæ, Sapientiæ 15. 8. Act. 8. 27. 10. 1. 14. 16. 17. 25. ad. 28. Rom. 1. 19. 20. Theſſ. 11. 10. Patribus, Clem. Alexand. Orat. ad Gent. l. 1. Pædag. c. 4. & l. 7. Strom. Ambroſio in Pſalm. 48. Chryſoſtomo hom. 7. in Joan. c. 1. & hom. 13. in c. 25. Matth. Auguſtino de præd. SS. c. 7. de vera Relig. c. 25. l. 83. qu. 68. de Gen. cont. Man. c. 3. l. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 9. in Pſal. 18. l. 1. de lib. arb. n. 29. de Sp. & lit. c. 33. Oſorio in l. pen. lib. arb. Cyrill. Alex. l. 3. contr. Jul. Proſpero reſp. 8. ad Cap. Gall. Authori l. de Voc. Gent. l. 1. c. 8. & l. 2. c. 9. d. 9. S. Th. q. 14. de verit. art. 11.

27) Queſnellus in 2. Petri 1, 3. Vid. Prop. 26.

28) Queſnellus in Matt. 12, 25. Senſus eſt, nullam dari gratiam, ſive

Digitized by Google

XXIX. Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia. (29)

XXX. Omnes, quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvantur infallibiliter. (30)

XXXI. Deſideria Chriſti ſemper habent ſuum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat. (31)

XXXII. Jeſu Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine Primogenitos, id eſt electos, de manu Angeli exterminatoris. (32)

XXXIII. Proh! quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renunciaſſe, ad hoc ut quis fiduciam habeat ſibi, ut ita dicam, appropriandi Chriſtum Jeſum, ejus amorem, & myſteria, ut facit S. Paulus, dicens: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* (33)

XXXIV. Gratia Adami non producebat, niſi merita humana. (34)

XXXV. Gratia Adami eſt ſequela creationis, & erat debita naturæ ſanæ, & integræ. (35)

XXXVI. Differentia eſſentialis inter gratiam Adami, & ſtatus innocentiæ, ac gratiam Chriſtianam eſt, quod primam unuſquiſque in propria perſona recepiſſet; iſta vero non recipitur, niſi in perſona Jeſu Chriſti reſuſcitati, cui nos uniti ſumus. (36)

XXXVII. Gratia Adami ſanctificando illum in ſemetipſo, erat illi proportionata, Gratia Chriſtiana nos ſanctificando in Jeſu Chriſto, eſt omnipotens, & digna filio Dei. (37)

XXXVIII. Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſine gratia liberatoris. (38)

XXXIX. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum, ardoris, niſi ad præcipitandum, virium, niſi ad ſe vulnerandum; eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum. (39)

XL. Sine gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem. (40)

XLI. Omnis cognitio Dei etiam naturalis, etiam in Philoſophis Ethnicis non poteſt venire, niſi a Deo, & ſine gratia non producit, niſi vanitatem, præſumptionem, & oppoſitionem ad ipſum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris. (41)

XLII. Sola gratia Chriſti reddit hominem aptum ad ſacrificium Fidei; ſine hoc nihil, niſi impuritas; nihil, niſi indignitas. (42)

XLIII. Primus effectus gratiæ Baptiſmalis eſt facere, ut moriamur peccato; adeo ut ſpiritus, cor, ſenſus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habet pro rebus mundi. (43)

XLIV. Non ſunt, niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus. (44)

XLV. Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat. (45)

XLVI. Cupiditas, aut Charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt. (46)

XLVII. Obedientia legis profluere debet ex fonte; & hic fons eſt charitas: Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia. (47)

ſive habitualem, ſive actualem ante peccatorum remiſſionem, qua peccator ad pœnitentiam diſponatur. Repugnat Trid. ſeſſ. 6 can. 3. & ſeſſ. 14. Can. 1. Fit etiam, idem in peccatore eſſe remiſſionem peccatorum, quod Calvinus aſſerit. Nam ex Prop. 27. Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum.

29) Queſnellus in Luc. 10. 35. Vid. prop. 26.

30) Queſnellus in Joan. 6. 40. Senſus eſt, Deum velle ſalutem tantummodo Prædeſtinatorum. Conformis eſt Calvino l. 1. æter. præd. p. 706. in Evang. Joan. c. 17. l. 3. Inſtit. c. 23. Gomario Explic. Epiſt. ad Gal. 1. Theodoro Beza, ac præſertim Janſenio t. 3. l. 3. c. 20. & 21. & l. 10. c. 3. & prop. 5. inter 31. ab Alexandr. VIII confixas. Repugnat Scripturæ 2. Reg. 14. 14. Pſ. 18. 7. Sap. 11. 25. Iſa. 62. 6. Matth. 18. 14. Joan. 3. 20. Rom. 5. 18. & 8. 32. 2. Cor. 5. 2. 2. Cor. 5. 14. 1. Tim. 2. 1. & 4. 10. Heb. 2. 9. 1. Jo. 11. 2. Conciliis, Valentino 3. can. 4. & Trid. ſeſſ. 6. c. 3. Patribus, Ignatio ep. 6. ad Philadelph. Cypriano de bono patientiæ, Athanaſio orat. 3. contr. Arian. Greg. Nazianz. Orat. 24. ad Ar. Ambr. l. 1. de fac. & vit. beata c. 6. de Parad. in c. 8. l. 6. in Luc. & c. 7. & c. 10. c. 20. Chryſoſtomo hom. 1. in Ep. ad Eph. c. hom. 40. in Matth. 25. hom. 82. in Ep. Rom. 9. hom. 17. in Ep. ad Heb. 10. Hieron. in c. 27. Iſaiæ. Auguſtino l. 6. contr. Jul. c. 4. in Pſ. 95. & 91. & 100. tract. 4. in Joan. & 35. Cyril. Alex. l. 5. in Iſa. cap. 54. & in Evang. Joan. l. 12. c. 21. Leone ſerm. 2. de Nat. Dom. & ſerm. 1. 3. & 12. de paſſione, Proſpero in reſp. ad Object. Gall. c. 8. & object. 2. Vincen. Author. de Voc. Gen. l. 2. cap. 18. Joan. Damaſ. l. 2. de F. Orthod. c. 29. S. Thoma de verit. q. 23. art. 2. & in 1. ad Tim. lect. 1.

31) Queſnellus in Joann. 20. 23. Senſus eſt, Chriſtum non deſiderare converſionem peccatorum, qui nunquam convertuntur, aut ſalutem eorum, qui pereunt, etiam fidelium; Hæc enim deſideria forent inefficacia. Maſſenus Antuerp. Epiſcopus doctiſſimus vocat hoc dogma horribile, & Antichriſtianum. Vide. Prop. 30.

32) Queſnellus in Ep. ad Gal. 4. 4. Senſus eſt, Chriſtum mortuum eſſe pro ſolis electis, neque ne pro omnibus quidem fidelibus. Vide Prop. 30.

33) Queſnellus in Ep. ad Gal. 2. 20. Senſus eſt, ſolos Sanctos, neque æque a ſemetipſis, terreniſque rebus abſtractos, ac Paulus Apoſtolus fuit, fiduciam habere poſſe dicendi: Chriſtus dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Repugnat Propoſitio Eccleſiæ in Symbolo canentis: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis. Imo vero nec Paulus quidem dicere id potuiſſet ante ſuam converſionem, neque enim tum bonis terrenis, & ſibimetipſi renunciaverat.

34) Queſnellus in 2. Cor. 5. 21. Senſus eſt, Gratiam Adamo conceſſam non fuiſſe donum ſupernaturale, quod clareſcet. Vide ſeq. Prop.

35) Queſnellus in 2. Cor. 5. 21. Senſus eſt, Adamum ita creatum fuiſſe ad finem ſupernum, & in originali gratia, ejuſque conſectionibus, ut aliter creari non potuerit: gratiam proinde Adæ collatam, non fuiſſe donum a dono creationis diſtinctum. Conformis eſt Prop. Luthero in Geneſ. 3. Calvino l. 2. Inſtit. c. 15. §. 1. & l. 2. Inſtit. c. 1. §. 6. Kemnitio in Exam. Trid. ſeſſ. 17. de pecc. orig. Bajo Prop. 1. 21. 55. 78. Janſenio t. 2. l. 1. c. 4. & 50. l. 5. c. 25. l. 9. cap. 20. Repugnat Scripturæ, Deut. 8. 17. Pſal. 32. 6. (Vid. Auguſt. Conc. 2. in hunc locum) Rom. 11. 6. 1. Cor. 1. 29. & 4. 17. Patribus, Baſilio l. 1. de Sp. S. ad Amphil. c. 16. Cypriano de bono patientiæ, Chryſoſtomo hom. 19. ad pop. Ant. Auguſtino de Gen. ad litt. c. 29. contra Maximin. l. 3. c. 15. l. 3. de lib. arb. c. 20. l. 1. Retract. c. 9. contra Julian. l. 4. c. 16. Ambroſio l. de Parad. c. 14. Cyrillo Alex. l. 1. in Joan. cap. 9. & 13. & 15. Ruperto Abb. l. 2. de Trinit. c. 3. S. Thoma quæſt. 4. de malo, art. 1. ad 14. l. 20. contra Gent. c. 59. in 2. ſent. diſt. 30. q. 1. & diſt. 31. qu. 1. & 1. 2. qu. 83. art. 7. & 1. p. q. 95. art. 1. & qu. 97. art. 1. c.

36) Queſnellus in Ep. ad Rom. 7. 4. Senſus eſt, gratiam Chriſtianorum non eſſe inhærentem animæ, neque per juſtitiam in nobis inhærentem eſſe nos formaliter juſtos, ſed per juſtitiam, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Conformis eſt Prop. Luthero in Ep. ad Gal. 2. Calvino in Antid. Conc. Trid. ſeſſ. 6. & l. 3. Inſtit. cap. 11. §. 3. Kemnitio Exam. Trid. ſeſſ. 6. Gomario in Anal. ep. ad Rom. c. 4. & in Explic. S. Lucæ c. 1. 2. 7. Bajo Prop. 42. Repugnat Scripturæ, Ezech. 36. 25. Joan. 14. 23. Rom. 5. 5. Eph. 4. 7. Tit. 3. 5. Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. can. 10. can. 11. Patribus, Auguſtino tract. 26. in Jo. Ep. 105. ad Sixtum, de Sp. & lit. c. 17. de Gen. ad lit. l. 6. c. 24. & 25. & 27. de Civ. Dei l. 19. c. 27. Cyrillo Alex. l. 5. de Trin. Proſpero reſponſ. 6. ad Gall. Gregorio M. l. 8. Moral. c. 33. Bernardo ſer. 4. de dedic. S. Thoma 1. 2. q. 110. art. 4. c.

37) Queſnellus in Ep. ad Eph. 1. 6. Senſus eſt præcedentis, nempe nos ſanctificari ſolum per gratiam, quæ eſt in Jeſu Chriſto, prædicta gratiam Adami fuiſſe debitam, & non ſupernaturalem, noſtram eſſe quidem redemptam, non tamen proportionatam libero arbitrio, quod ex ſe ipſa eligat, impellat, cogat, neceſſitat.

38) Queſnellus in Luc. 8. 29. Senſus eſt, liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio, nonniſi ad peccandum valere. Vide Propoſit. 39.

39) Queſnellus in Matth. 20. 3. Senſus eſt, ſine gratia actuali ordinis ſuperni non habere nos electionem amandi aliud bonum morale, atque cum hac neceſſitate amandi malum ſtare libertatem, quæ ſufficit ad juſtam commendationem. Conformis eſt Prop. (idem dicendum de 38. & de ſequentibus tribus, quæ eodem ſpectant) Calvino lib. 3. Inſtit. c. 24. Bajo Prop. 22. 27. 28. 29. Janſenio t. 3. l. 4. c. 6. t. 2. l. 3. c. 12. & l. 1. c. 12. Repugnat Scripturæ, nempe Rom. 2. 14. & 4. 1. & 2. Patribus, pſeudo-Clementi l. 7. Conſt. Apoſt. c. 34. Baſilio hom. 9. in Hexam. Gregorio Nyſſ. in orat. de mortuis, Chryſoſtomo in Ep. ad Rom. c. 2. hom. 5. & in c. 17. Matth. hom. 24. Hieronymo in Ezech. 29. 18. Auguſtino l. 4. contra Jul. c. 3. & de Gen. ad lit. l. 2. c. 14. Joanne Damaſceno l. 3. de fide c. 13. Laurentio Juſtiniano de ligno vitæ c. 5. Thoma Aquinate q. 14. de verit. art. 24. & 1. 2. q. 109. art. 5. Bonaventura l. 2. ſent. D. 28. art. 3. q. 3. c.

40) Queſnellus in 1. Theſſ. 3. 28.

41) Queſnellus in Ep. ad Rom. 1. 19.

42) Queſnellus in Act. 11. 2.

43) Queſnellus in Ep. ad Rom. 6. 2. Senſus eſt, gratiam baptiſmi, non quidem habitualem, illam, ſub qua maximum eſſe adhuc pondus concupiſcentiæ Janſenianorum una eſt, ſed auxiliarem illam, quam uti cetera Sacramenta, ita & Baptiſmus confert in ordine ad finem proprium, oportere in Queſnelli ſyſtemate efficacem, atque adeo irreſiſtibilem ejuſmodi eſſe, ut ſub ejus motione impoſſibile neque ſit nos ferri ad peccatum, ac mortuos ad res mundi. Vide alias propoſitiones de irreſiſtibilitate gratiæ. Quod ſi velit, Queſnellum de habituali, & ſanctificante gratia loqui, conformis erit propoſitio Theſi Molinoſi 51. et repugnabit Tridentino ſeſſ. 3. c. 3. imo & principiis Janſeniani ſyſtematis.

44) Queſnellus in Joann. 5. 29. Senſus eſt, voluntatem noſtram non poſſe legitime, atque ad actus ordinate moveri, niſi ex vera divina & ſupernaturali Charitate in Deum feratur, quacumque alia ratione moveatur, puta, amore rationabili ſui ipſius, timore pœnarum, ſpe præmiorum æternorum, inordinate moveri, et peccaminoſe. Conformis eſt prop. Calvino in Antid. Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 3. & l. 3. Inſtitut. c. 24. §. 3. Bajo Prop. 34. 36. 38. Janſenio t. 2. l. 3. c. 1. 19. 20. 22. ac Prop. 7. inter 31. damnatas ab Alex. VIII. Repugnat Patribus, Auguſtino l. 3. de lib. arb. c. 21. Proſpero l. 3. de vita contempl. c. 25. Gregorio M. hom. 27. in Ev. Joann. c. 15. v. 12. Laurentio Juſtiniano de Ligno vitæ c. 11. S. Thomæ 1. p. q. 60. art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 109. art. 2. c. & 2. 2. q. 19. art. 2. c. S. Bonaventura in 2. Sent. diſt. 28. art. 2. q. 3.

45) Queſnellus in Luc. 15. 13. Senſus eſt, ſub cupiditatis regno peccatorem neceſſario peccare in omnibus ſuis actionibus, & abſque libertate indifferentiæ demereri etiam in actionibus ſuapte natura bonis, in jejunio, in eleemoſynis, in orationibus; ubi autem non regnat vera ſuperna charitas Dei, cupiditatem regnare, quum hanc inter nihil medium ex Prop. 44. Conformis eſt Prop. hæc Bajanæ 4. 35. 40. Repugnat Tridentino ſeſſ. 6. can. 7. & Chryſoſtomo hom. 67. ad pop. Ant.

46) Queſnellus in Matth. 5. 28. Senſus eſt, eum qui non utitur ſenſibus ex motivo veræ ſupernæ charitatis, ſemper ac neceſſario illis uti ex motivo pravæ cupiditatis. Vide Prop. 45. 67.

47) Queſnellus in Matth. 23. 14. Senſus eſt, non obſervantem præcepta Dei ex vera Dei ſuperna charitate, ſed ex. gr. ex timore æterni, ex amore juſtitiæ, ex ſpe mercedis æternæ, hypocritam eſſe. Conformis eſt Prop. Luthero in Aſſert. art. 6. q. 2. p. 100. Calvino in Antid. Trid. ſeſſ. 6. can. 25. Bajo Prop. 16. Repugnat Patribus, Bernardo tract. de præcept. & diſc. & Thomæ Aquinati in cap. 24. Epiſt. ad Roman. lect. 3. & 2. 2. quæſt. 100. art. 60. Vide Prop. 45.

XLVIII. Quid aliud eſſe poſſumus, niſi tenebræ, niſi aberratio, & niſi peccatum, ſine Fidei lumine, ſine Chriſto, & ſine charitate? (48)

XLIX. Ut nullum peccatum eſt ſine amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſine amore Dei. (49)

L. Fruſtra clamamus ad Deum, Pater mi, ſi ſpiritus charitatis non eſt ille qui clamat. (50)

LI. Fides juſtificat, quando operatur; ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem. (51)

LII. Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tamquam in ſuo germine, & ſemine, ſed hæc fides non eſt abſque amore, & fiducia. (52)

LIII. Sola charitas chriſtiano modo facit (actiones chriſtianas) per relationem ad Deum, & Jeſum Chriſtum. (53)

LIV. Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur; eam ſolam Deus audit. (54)

LV. Deus non coronat niſi charitatem; qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit. (55)

LVI. Deus non remunerat niſi charitatem; quoniam charitas ſola Deum honorat. (56)

LVII. Totum deeſt peccatori, quando deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei. (57)

LVIII. Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas. (58)

LIX. Oratio impiorum eſt novum peccatum, & quod Deus illis concedit, eſt novum in eos judicium. (59)

LX. Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc eſt magis violenta, eo magis ducit ad deſperationem. (60)

LXI. Timor nonniſi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur. (61)

LXII. Qui a malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo. (62)

LXIII. Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore. (63)

LXIV. Sub maledictio legis nunquam fit bonum, quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando. (64)

LXV. Moyſes, & Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui ſunt abſque eo, quod ullum Deo dederint filium, cum non fecerint niſi mancipia per timorem. (65)

LXVI. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem, ſicuti Beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem, ſicuti filii. (66)

LXVII. Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem. (67)

LXVIII. Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis, claudendo totum in fide, & precibus. (68)

LXIX. Fides, uſus, augmentum, & præmium Fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei. (69)

LXX.

---

48) Queſnellus in Ep. ad Eph. 5. 8. Senſus conſtat ex præcedentibus. Conformis eſt Prop. Bajanæ 25. & 35.

49) Queſnellus in Marc. 7. 22. Senſus & hic ex ſuperioribus patet. Repugnat etiam Prop. Paulo in Ep. ad Heb. 11. 25.

50) Queſnellus in Ep. ad Rom. 8. 15. Senſus eſt, orationem, quæ ex charitate non proficiſcitur, eſſe vanam, atque inutilem. Repugnat Chriſto præcipienti omnibus, etiam peccatoribus, ut orent ad Patrem, dicentes: Pater noſter, & Prodigi parabolæ Evangelium; etſi enim ex ſolo ſuæ egeſtatis motivo ſurgens iverit ad patrem, vidit eum pater ejus, & miſericordia motus eſt; etenim ſcilicet dignis operibus, & vera pœnitentia ad patrem rediret antequam, ut explicat Hieronymus in ep. ad Damaſum de filio Prodigo. Repugnat & Patribus, Ambroſio in Pſ. 118. & Auguſt. ad Simplic. l. 1. q. 2. & ad Bonif. l. 4. c. 3. Vide ſequentem Prop.

51) Queſnellus in Act. 13. 39. Senſus eſt, fidem juſtificare ſolam per veram charitatem ſupernam; & ſine hac item operari non poſſe, ſeu ſine charitate fidem non eſſe virtutem; quæ enim virtus nec operatur, nec operari poteſt bonum ullum, virtus eſt. Conformis eſt Prop. Luthero in c. 15. Gen. & in Præf. ep. ad Rom. Calvino l. 3. Inſtit. c. 2. §. 8. & in Antid. Tridens. ſeſſ. 6. can. 11. Kemnitio in Exam. Trid. ſeſſ. 6. can. 6. Gomario c. 1. explic. Ep. ad Gal. c. 3. Janſenio t. 3. l. 5. c. 1. & 5. & 9. Prop. 9. 10. 11. 12. 13. inter 31. notatas ab Alex. VIII. Repugnat Scripturæ Luc. 7. 50. & 18. 42. Act. 15. 9. Roman. 3. 28. & 8. 24. Heb. 11. 25. 31. Pſal. 18. 7. Pſal. 118. 112. Matth. 7. 21. 1. Cor. 9. 20. Iſaiæ 57. 15. 1. Petri 3. 3. 3. Reg. 21. 29. Concilio Tridentino ſeſſ. 6. c. 6. ſeſſ. 14. c. 4. Patribus, Clementi Alex. l. 7. Strom. Cryſoſtomo hom. de verbis David & in c. 3. Matth. Hieronymo contra Jovin. l. 1. Ambroſio l. de Iſaac & Jacob. c. 1. & l. 2. de Cain, & Abel c. 9. & in Luc. 2. & in Pſal. 118. v. 145. Hilario in Pſal. 118. Auguſtino de Praed. SS. c. 7. ep. 186. ad Paulam, & 142. ad Sixtum c. 3. in Pſal. 118. ſerm. 17. in Pſal. 36. ſerm. 2. in Pſalm. 140. in Pſalm. 31. Gregorio M. l. 16. Moral. c. 25. Bernardo, tract. de Charitate c. 3. ſerm. 4. in Vig. Nat. Dom. ſerm. 2. de Nat. de Officiis Epiſc. c. 3. Ugoni Victorino in Thr. ſuper illud Gen. 18. Clamor Sodomorum, Laurentio Juſtiniano Faſcic. Amor. c. 18. & de ligno vitæ l. 1. de charitate c. 10.

52) Queſnellus in Act. 10. 43. Senſus eſt, fidem ſine charitate eſſe non poſſe. Repugnat Trid. ſeſſ. 6. can. 28. Auguſt. de Sp. & lit. c. 32. & de Trin. c. 18. ac S. Th. in c. 1. Rom. 3. 27. Vide præc. prop.

53) Queſnellus in Ep. ad Col. 3. 14. Senſus eſt, ſolam charitatem ſupernaturaliter facere actiones, quas chriſtiana religio aut præcipit, aut ſuadet. Repugnat Prop. Trid. ſeſſ. 8. c. 6. & Auguſtino l. de Cath. Rud. c. 17. n. 27. Vid. prop. 51.

54) Queſnellus in 1. Cor. 13. 1. Senſus eſt idem, qui prop. 50. Repugnat Scriptura Eccli. 18. 22. Gen. 26. 19. Luc. 23. 35. Luc. 23. ubi de Latrone bono, Marc. 7. 26. & Auguſtino in Pſ. 48.

55) Queſnellus in 1. Cor. 9. 24. Senſus eſt, non ſolum non eſſe virtutem ullam æternæ vitæ meritoriam ſine charitate (quod catholicum eſt); ſed nullam eſſe meritoriam præter charitatem. Conformis eſt prop. Janſen. t. 3. l. 5. c. 3. Repugnat Scripturæ 1. Reg. 15. 22. Pſal. 36. 40. et 49. 23. et 73. 11. Prov. 21. 18. et 11. 21. Eccli. 3. 33. Iſaiæ 10. 36. Dan. 12. 3. Matth. 3. 3. et v. 2. Marc. 8. 2. Luc. 1. 43. Act. 14. 8. Rom. 2. 3. 1. Cor. 13. 13. Apoc. 7. 13. et 24. 3. Patribus, Cypriano de laudibus Martyrum c. 13. Ambroſio præf. in Luc. Hieronymo epiſt. 14. ad Celant. Auguſtino Enchir. c. 3. tract. 124. in Joan. Conc. 2. in Pſalm. 70. lib. 1. qq. Evang. q. 9. Bernardo l. 2. de Conſid. ad Eug. et ſer. 72. de diverſis, Guerrico Abb. ſer. in Nat. S. V. Ugoni a S. Victore Erud. Theol. in ſpecul. Eccl. c. 6. D. Bonaventura ſer. Dom. 22. poſt Pent. et l. 3. diſp. 9. dub. 1. Laurentio Juſt. de Ligno vitæ, t. de charitate c. 5.

56) Queſnellus in Matth. 25. 36. Senſus eſt, qui præcedentis. Additur hîc præterea ſola charitate Deum honorari, quod repugnat Scripturæ, Eccli. 3. Pſal. 49. 15. et 23. Prov. 23. Prov. 25. et Patribus, Auguſtino Enchir. c. 5. 4. et 6. de Sp. et lit. c. 31. et in Pſal. 149. Bernardo ſerm. 71. de diverſ. Bonaventura l. 3. diſp. 9. dub. 1.

57) Queſnellus in Matth. 27. 5. Senſus eſt, virtutes omnes, adeoque etiam fidem deeſſe illi, cui deeſt ſpes; cui autem deeſt vera ſuperna charitas, ſpem quoque deeſſe, ac proinde ſine ſuperna charitate nulla virtus conſiſtere poſſit. Repugnat prop. iſthæc Scripturæ Luc. 15. 17. Joan. 12. 42. 1. Cor. 13. 2. Concilio Trid. ſeſſ. 6. c. 18. Patribus, Clementi Alex. l. 7. Strom. Ambroſio in Pſal. 118. v. 166. Chryſoſtomo in 2. Cor. c. 3. hom. 8. Auguſtino in Pſalm. 123. ſer. 3. l. 13. de Trin. c. 18. in ep. Joan. tr. 10. Enchir. c. 118. Guillelmo Abb. l. de Nat. et dignit. amoris c. 4. Laurentio Juſtiniano de ligno vitæ l. de fide c. 7. Ugone a S. Victore in 1. Cor. q. 122. Div. Bonavent. in 3. diſt. 23. art. 2. q. 1. c.

58) Queſnellus in Joan. 4. 8. Vide præcedentem prop.

59) Queſnellus in Joan. 10. 23. Senſus eſt, peccatorem quotieſcumque orat, peccare, Deumque proh nefas ita crudelem, ut peccatorem damnet, quod ad ipſius bonitatem confugerit. Repugnat Scriptura, 3. Reg. 8. 38. 1. Machab. 2. 3. Eccleſiæ in Litaniis OO. SS. Patribus, Origeni in Iſa. hom. 8. Chryſoſtomo apud D. Thomam 2. 2. q. 83. a. 16. Auguſt. tr. 44. in ep. Joan. et ſerm. 135. inter hom. 50. c. 6. n. 7. S. Th. l. c. c. et ad 1. D. Bonav. in ſpec. diſcipl. p. 1. c. 10.

60) Queſnellus in Matth. 27. 5. Senſus apertus eſt. Conformis autem eſt hæc propoſitio cum ſequentibus Luthero in ep. ad Sulpit. in ſer. de pœnit. in aſſert. artic. aſſert. 4. et 6. Kemnitio in Exam. Trid. de contrit. ſeſſ. 6. can. 3. Janſenio t. 3. l. 5. c. 25. c. 23. c. 27. c. 28. c. 30. prop. 14. inter damnatas ab Alex. VIII. et 15. inter easdem. Repugnat Scriptura, Exod. 20. 20. Pſal. 118. 120. Prov. 8. 13. et 14. 27. Eccli. 1. 16. 27. Iſaiæ 26. 17. Mal. 1. 8. Luc. 12. 5. Apoc. 14. 7. Concilio Trid. ſeſſ. 6. can. 8. can. 8. cap. 6. et ſeſſ. 14. c. 4. Patribus, Clementi Alex. l. 2. Strom. Gregorio Nazian. Or. 21. Baſilio in Pſal. 32. et in Pſal. 33. Divites eguerunt, Ambroſio in Pſal. 118. v. 120. et ad Virg. lapſ. c. 8. Chryſoſt. hom. 13. ad pop. Ant. in Pſal. 110. et in c. 2. Mich. Auguſtino in Pſalm. 127. de Cathec. Rud. c. 5. contra adverſ. leg. et prophet. l. 1. c. 16. tract. 9. in epiſt. Joan. de grat. et lib. arb. c. 8. Anthoni lib. de Voc. Gent. l. 1. c. 10. Gregorio M. l. 1. Mor. c. 26. l. 7. c. 14. l. 22. c. 20. Dial. l. 3. c. 34. hom. 34. in Evang. Bernardo tract. de præc. et diſpenſ. tract. de charitate c. 4. de ſtatu vitæ, p. 3. et ſer. 1. Dom. poſt octavam Epiph. D. Th. 3. p. q. 85. art. 5. ad 1. et ad 3. Div. Bonavent. in opuſc. de gradu Sanctiſ. l. 3. c. 4. in 3. diſt. 34. p. 2. art. 1. q. 1. et q. 2. c. et in Pſc. 110.

61) Queſnellus in Luc. 20. 19. Senſus eſt, timorem omnem pœnarum non excludere voluntatem peccandi, ſed ad ſummum exteriorem peccati actionem cohibere. Vide præced. Prop.

62) Queſnellus in Matth. 26. 41. Vide præc. prop.

63) Queſnellus Rom. 6. 14. Senſus eſt, Baptizatum, qui legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore, non eſſe amplius chriſtianum. Vide Propoſitionem 60.

64) Queſnellus ad Gal. 3. 18. Senſus eſt, Iſraelitas in impotentia fuiſſe ad ullam legis partem ſine peccato implendam, & in neceſſitate peccandi. Vide Prop. 60.

65) Queſnellus Marc. 12. 19. Senſus eſt, nullos ex Moyſis, Prophetarum, Sacerdotum, & Doctorum legis ſcola prodiiſſe juſtos viros, ſed ſolum mancipia Diabolo, ac damnationi æternæ devota, ob impotentiam divinæ legis obſervandæ, juxta 64. prop. Repugnat propoſitio hæc Scripturæ, Dan. 3. 20. Libris Machabæorum &c. & Auguſtino de peccato Orig. c. 25. & l. de Mor. Eccl. c. 28. Vide etiam prop. 60.

66) Queſnellus Heb. 12. 20. Senſus eſt, beſtiarum more agere, qui ad Deum ex timore gehennæ convertitur, adeoque nec libere, nec voluntarie, ſed neceſſario. Vide prop. 60.

67) Queſnellus in Luc. 15. 12. Vide prop. 60.

68) Queſnellus Act. 2. 21. Senſus eſt, Deum potuiſſe ad ſalutem noſtram exigere a nobis jejunia, mortificationem affectuum, ſenſuumque noſtrorum, eleemoſynas &c., ſed ex miſeratione ſua, ac bonitate fidem tantum, & orationem popoſciſſe. Repugnat Scriptura, Matth. 19. 17. 25. 41. 2. Pet. 1. 10. Jac. 2. 14. Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 20. Patribus, Clementi Alex. l. 3. Strom. Hilario c. 7. in Matth. Greg. Naz. orat. in S. Lavacr. Chryſoſtomo hom. 30. in Jo. Hieronymo in c. 26. Iſaiæ, Auguſtino l. de fide, & oper. c. 14. & l. 1. de vita contempl. c. 19.

69) Queſnellus in Luc. 9. 26. Senſus eſt, non ſolum fidem donum eſſe puræ liberalitatis Dei, ſed etiam ejus uſum, & augmentum per bona opera, ut nihil in his juſtus mereatur, nec mercede dignus ſit. Repugnat propoſitio Scripturæ, 1. Par. 15. 18. Prov. 11. 18. Eccli. 16. 15. Sap. 3. 5. Matth. 5. & 20. 8. Rom. 4. 4. 2. Tim. 4. Heb. 6. 10. Apoc. 3. 4. Conciliis, Arauſic. 2. c. 18. Lateran. ſub Innoc. III. c. firmiter, Trid. ſeſſ. 6. can. 32. Patribus, Cypriano de Simpl. Præl. circa med. Gregor. Nazian. orat. in S. Bapt. Ambroſio l. 1. de off. c. 15. Chryſoſtomo hom. 4. de Lazaro, Hieronymo l. 2. contr. Jovin. Auguſtino ep. 105. ad Sixt. & ep. 106. ad Bonif. & 144. ad Anaſt. Paulin. Ep. ad Victr. Proſpero ad Cap. Gall. reſp. 6. Bernardo ſer. 8. in Cant. D. Th. 1. 2. q. 114. a. 8. c. D. Bonaventura in inſtit. par. 4. c. 2.

Digitized by Google

LXX. Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones ſemper ſerviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem. (70)

LXXI. Homo ob ſui conſervationem poteſt ſe ſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem. (71)

LXXII. Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica, comprehendens & omnes Angelos cœli, & omnes Electos, & juſtos terræ, & omnium ſæculorum. (72)

LXXIII. Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſæculi. (73)

LXXIV. Eccleſia, ſive integer Chriſtus, Incarnatum Verbum habet ut caput, omnes vero Sanctos ut membra. (74)

LXXV. Eccleſia eſt unus ſolus homo, compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt caput, vita, ſubſiſtentia, & perſona; Unus ſolus Chriſtus compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt ſanctificator. (75)

LXXVI. Nihil ſpatioſius Eccleſia Dei, quia omnes Electi, & Juſti omnium ſæculorum illam componunt. (76)

LXXVII. Qui non ducit vitam dignam filio Dei, & membro Chriſti, ceſſat interius habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite. (77)

LXXVIII. Separatur quis a populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & Caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundum Evangelium, quam non credendo Evangelio. (78)

LXXIX. Utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, Myſteria, & pietatem Sacræ Scripturæ. (79)

LXXX. Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus. (80)

LXXXI. Obſcuritas Sancti Verbi Dei non eſt Laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione. (81)

LXXXII. Dies Dominicus debet ſanctificari a Chriſtianis lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere. (82)

LXXXIII. Eſt illuſio ſibi perſuadere, quod notitia Myſteriorum Religionis non debeat communicari feminis lectione Sacrorum Librorum. Non ex feminarum ſimplicitate, ſed ex ſuperba virorum ſcientia ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes. (83)

LXXXIV. Abripere e Chriſtianorum manibus Novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum iſtud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare. (84)

LXXXV. Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Evangelii, eſt interdicere uſum luminis Filiis lucis, & facere, ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis. (85)

LXXXVI. Eripere ſimplici populo hoc ſolatium, jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei. (86)

LXXXVII. Modus plenus ſapientia, lumine, & charitate, eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur. (87)

LXXXVIII. Ignoramus quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem. (88)

LXXXIX. Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod cum ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Miſſæ. (89)

XC. Eccleſia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis. (90)

XCI.

70) Queſnellus in Joan. 9. 3. Senſus eſt, impoſſibilem eſſe ſtatum puræ naturæ, utpote in quo homo creatus ſine peccato, noſtris tamen miſeriis obnoxius foret concupiſcentiæ motibus, morti, aliiſque ejus hujus ærumnis; Deus enim nunquam affligit innocentes. Conformis eſt Prop. Baji 1. & Prop. 72. Repugnat Scripturæ. Job. 1. 3. & 4. 8. Tob. 12. 13. Matth. 5. 10. Joan. 9. 2. Patribus, Gregorio Nyſſ. l. 8. de provid. Chryſoſtomo l. 3. de provid. Cyrillo Hieroſ. Chat. 8. Auguſtino l. de pecc. mer. & rem. ſſ. 33. l. 83. qq. q. 27. l. 4. de Civ. Dei c. 3. in Pſal. 43. 17. Lactantio Inſtit. de carn. Conneb. Verb. & an. c. 15. S. Thoma opuſc. 7. ſuper Pater noſter.

71) Queſnellus in Marc. 2. 28. Senſus eſt, univerſaliter, & ſine ulla diſtinctione præceptorum Dei a præceptis Eccleſiæ, aut præceptorum juris naturalis a præceptis juris poſitivi, poſſe hominem ob ſui conſervationem ſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem, atque adeo ab omni lege; nulla enim lex a Deo præcepta eſt, quæ noſtram non ſpectaret utilitatem. Nihil hac propoſitione iniquius, ac bonis moribus perniciofius. Probabiliſtarum ulla verſatio excogitavit unquam, aut porro excogitabit. Vide ſ. Thoma 1. 2. q. 100. 2. 2. q. 88. art. 10. & q. 104. art. 4. & quodl. 4. art. 13. & l. 4. ad Hannib. diſt. 38. art. 2.

72) Queſnellus Heb. 12. 22. Senſus eſt, ad veram, & interiorem Eccleſiam ſolos electos, & juſtos ſpectare, adeoque non omnes fideles etiam peccatores, etiam reprobos ad eam pertinere. Conformis eſt hæc propoſitio (ut & ſequentes ad 78.) Calvino in 1. Cor. c. 1. & l. 4. Inſtit. c. 1. § 2. Brentio in Prolegom. cont. Petrum Soto de Eccl. Cath. & in Apol. Conf. VVirtemb. de hoc Canoniſtis, Piſcat. Gomar. ſup. c. 22. ſ. Matth. p. 84. & Ep. ad Gal. cap. 2. p. 249. Vvicleffo art. 8. Joanni Hus art. 1. 3. & 6. Confeſſioni Auguſtanæ art. 7. & deſcendit eo prop. Queſnelli 1. 37. & 48. Repugnat Scripturæ, Matth. 13. 47. & 22. 9. 1. Cor. 5. 2. Theſſal. 3. 11. & 14. 2. Tim. 2. 20. Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 28. Patribus, Ambroſio in Apoc. 6. & in Lucam l. 3. c. 3. Chryſoſtomo in Pſal. 32. Hieronymo Dialog. adv. Lucif. Auguſtino in Pſal. 47. 128. & 134. de Don. Perſev. c. 8. ep. 187. ad Dard. & 245. ad Lat. de Civit. Dei l. 1. c. 35. tract. 6. in Joan. tract. 61. in Ep. Joan. de cat. & 32. c. 9. de doctr. Chriſt. c. 32. Gregorio M. Mora. l. 32. c. 8. & l. 31. c. 15. in Evang. l. 2. hom. 38. l. 8. c. 20. l. 27. c. 12. Bernardo ſer. 25. in Cant. Guerrico Abb. ſer. 3. de Annunc. S. Thoma p. 3. q. 8. art. 3. ad 2. Bonaventura ſer. 2. in Dom. Palm.

73) Queſnellus 2. Theſſ. 1. 1. Vide præcedentem.

74) Queſnellus 1. Tim. 3. 15. Vid. prop. 72.

75) Queſnellus Eph. 1. 19. 23. 18. Vide prop. 72. Nota etiam, quam improprie dicantur hic filii Dei ſubſiſtentes in Chriſti perſona. Hinc enim ſeret, Chriſtianos non ſubſiſtere in ſe, imo & eſſe vere filios Dei, non ſecus atque Homo Chriſtus, cujus Humanitas ſubſiſtebat in Verbo.

76) Queſnellus Eph. 2. 22. V. Prop. 72.

77) Queſnellus Jo. 2. 24. V. prop. 72.

78) Queſnellus Act. 2. 23. V. prop. 72.

79) Queſnellus 1. Cor. 14. 5. Senſus eſt, lectionem Sacræ Scripturæ omnibus etiam Laicis utilem eſſe, atque adeo neceſſarium. Conformis eſt prop. Calvino in 2. Epiſt. Petri, & in Ezech. c. 18. verſ. 27. Brentio Conf. VVirtemb. de Scriptura Sacra, Kemnitio in Exam. Trid. 1. p. pag. 55. & p. 60. Franc. Gomario in explic. Ep. ad Coloſſ. c. 4. p. 574. & in Analyſi 2. Joan. 2. p. 727. Repugnat Scripturæ, Eccli. 3. 20. Sap. 9. 17. Malach. 2. 7. Matth. 7. 6. Luc. 16. 29. Rom. 10. 17. & 12. 3. & 29. 1. Cor. 3. 6. 1. Tim. 1. 7. 2. Tim. 3. 6. Heb. 5. 12. & 31. 2. Pet. 3. 16. Pontifici Innoc. III. ep. ad Epiſc. & pop. Metenſ. Concilio Trid. in reg. 4. Ind. lib. prohibit. Toloſano an. 1228. c. 1. Turonenſi an. 1583. Aquilejenſi 1596. Avenionenſi 1594. Can. 7. Narbonenſi an. 1609. c. 3. de lib. vetit. Patribus, Tertull. l. de præſcript. Clem. Alex. l. 2. Strom. & l. 3. Pædag. cap. 2. Origeni Proleg. in Cant. Cantic. & hom. 27. in Num. Hilario l. 8. de Trinit. & l. ad Conſtant. Aug. Athanaſio de Incarn. Verbi Dei circa finem. Baſil. in Reg. brev. q. 95. Theodoreto l. 4. hiſt. c. 17. Greg. Nazianz. orat. 1. de Theol. Ambroſio l. 4. in Luc. c. 4. Hieron. l. 1. adv. Pelag. & Proleg. in Ezech. & in ep. ad Paul. & in Nahum c. 3. Chryſoſtomo hom. 16. in Gen. & in c. 2. Matth. hom. 2. Auguſtino contra Adam. c. 3. de doct. Chriſt. l. 2. c. 39. & l. 2. c. 6. & c. 13. contr. epiſt. Fundam. c. 4. ep. ad Evod. de utilit. credendi c. 2. cont. adv. leg. & proph. l. 1. c. 23. Gregorio M. Proem. in Cant. Cant. Bernardo ſer. 1. in Cant. Cant. Facultati Sorbonicæ in damnat. 4. propoſitionum Eraſmi an. 1527. & in damnat. Bibliorum ex verſione Matthæi de la Roche an. 1580. Tandem Comitiis Cleri Gallicani an. 1784.

80) Queſnellus in Act. 8. 28. Vide prop. 79. & Card. Perron. Replique au Roi de la grande Bretagne l. 6. c. 6. p. 1098. & Richelio 4. Meth. c. 6.

81) Queſnellus Act. 8. 31. Vide prop. 79. & Greg. VII. ep. 2. ad. Duc. Bohem.

82) Queſnellus Act. 15. 21. Vide prop. 79. & Conc. Mediol. 3. ſub S. Carolo c. 1. & Determ. Fac. Pariſ. an. 1401.

83) Queſnellus Jo. 4. 26. Vide prop. 79. Vide etiam Hieron. in ep. ad Creſiph. & Dial. 1. contra Pelag. & Epiph. hæſ. 26.

84) Queſnellus Matth. 5. 2. V. prop. 79.

85) Queſnellus Luc. 11. 33. V. prop. 79.

86) Queſnellus 1. Cor. 14. 16. Senſus eſt, in vernacula linguam quicquid in Breviario, ac Miſſali continetur, vertendum neceſſario eſſe, divina Officia, ac Myſteria vulgari idiomate celebranda eſſe, Canonem Miſſæ clara voce, ut a populo audiri poſſit, eſſe pronunciandum, ſimplicique populo denegari hoc ſolatium, jungendi vocem ſuam in celebratione Divinorum Myſteriorum voci Sacerdotis, id eſt recitandi Canonem cum Sacerdote. Conformis eſt prop. Kemnitio, aliiſque heterodoxis. Repugnat Scripturæ, Exod. 19. 12. Tob. 12. 7. 2. Cor. 2. 8. Pontifici Greg. VII. ep. ad Duc. Bohem. Conciliis, Trid. Seſſ. 22. c. 8. & Can. 9. Mediol. p. 2. Conſtit. de his, quæ pertinent ad celeb. Miſſ. Colon. 1. an. 1536. par. 2. c. 13. Auguſtenſi an. 1548. tit. 15. & 18. Patribus, Origini hom. 20. in Joſ. Hilar. in Pſ. 128. & præf. in Pſ. Athan. in Ep. 1. ad Eph. in hæc verba: Sic nos exiſtimet homo &c. Chryſoſtomo hom. 3. de Laz. Aug. l. de Bapt. c. 25. Gerſ. in 4. part. Ser. de Neſte Chr. & Facultati Pariſ. in Cenſur. prop. 5. Eraſmi. Vide plura apud Vallemontium in eodem libro Pariſiis edito 1730. cui titulus: Du Secret des Myſteres, ou l'Apologie de la Rubrique des Miſſels.

87) Queſnellus Act. 9. 9. Senſus eſt, Sacramentalem abſolutionem omnibus indiſcriminatim peccatoribus differendam eſſe, nec ipſis abſque prævia ſatisfactione concedendam. Conformis eſt prop. Petro de Oſma in prop. damnata a Sixto IV. an. 1478. & prop. ad 17. 18. inter 31. damnatas ab Alex. VIII. Repugnat Scripturæ, Matth. 9. 2. Luc. 7. 48. Joan. 20. 22. Trident. Seſſ. 14. c. 8. Patribus, Clero Romano in ep. ad Cypr. 1. t. Conc. Labb. p. 662. Ambroſio l. 1. de pœnit. c. 6. Chryſoſtomo Ep. 5. ad Theod. Aug. in Pſ. 43. Leoni 2. Ep. 91. Greg. M. hom. 26. in Evang. l. 7. Reg. ep. 22. ad Sabinian. Epiſc. & ep. 53. ad Secundin. S. Carolo in Act. Eccl. Mediol. p. 4. p. 851. & ſeqq.

88) Queſnellus Luc. 17. 17. Vide propoſit. præced.

89) Queſnellus Luc. 15. 25. Senſus eſt, Sacrificio Miſſæ aſſiſtendi jus peccatoribus deeſſe. Repugnat prop. C. Miſſas de Conſecrat. diſt. 1. Conciliis, Colon. 1. an. 1536. part. 7. 14. & tit. 16. Mediol. 3. p. 28. Trid. ſeſſ. 22. c. 2. Greg. M. hom. 37. in Evang.

90) Queſnellus Matth. 18. 17. Senſus eſt, juriſdictionem, & authoritatem Eccleſiaſticam penes fidelium communitatem eſſe, non penes ſolos primos Paſtores. Conformis eſt prop. VVicleffo prop. 12. & 20. Jo. Hus prop. 19. 29. 18. 19. Luthero, Calvino, & Edmundo Richerio in tractatu de poteſtate Eccleſiaſtica, & Politica, cujus impias doctrinas a Senonenſi Concilio damnatas 9. Martii 1612. T. 11. Conc. Hard. ab ipſomet Authore deinde ſacero animo retractatas, Janſenianis ſemper cordi fuit maxime renovari, ut ex Diario S. Amoris conſtat 2. p. c. 26. p. 522. & 523. manifeſtum eſt. Repugnat Script. Matth. 28. Tu es Petrus, Jo. 20. Sicut me & 21. Simon Jo. Gal. 1. Pan. Ap. 1. Tim. 5. Adv. Tit. 1. Hujus rei gratia Act. 20. 28. Concil. Chalced. ap. ad Leon. Nic. an 787. Later. 1215. Can. 4. Conſt. ea damnat. VVicleff. & Jo. Hus, Trid. ſeſſ. 23. c. 4. can. 6. & 7. Patribus, Ignatio Ep. ad Philad. Irenæo l. 3. c. 3. Cypr. Ep. ad Jubaj. Ambr. ſer. 2. Chryſ. hom. 32. in Matth. Leoni M. ſerm. de ann. Aſſumpt. Greg. 3. Ep. ad Boniſ. D. Bernard. ep. 137. ad Eugen. Epiſc. Galliæ in Ep. ad Innoc. XII.

Digitized by Google

XCI. Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro; nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus. (91)

XCII. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quam prodere veritatem, eſt imitari Sanctum Paulum: tantum abeſt, ut ſit erigere ſe contra Auctoritatem, aut ſcindere unitatem. (92)

XCIII. Jeſus quandoque ſanat vulnera, quæ præceps primorum Paſtorum feſtinatio infligit, ſine ipſius mandato. Jeſus reſtituit, quod ipſi inconſiderato zelo reſcindunt. (93)

XCIV. Nihil pejorem de Eccleſia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri ſupra fidem fidelium, & foveri diviſiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores. (94)

XCV. Veritates eo devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina Chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeo remotus eſt a ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium; neque ſatis advertitur, quod hic defectus ſit unum ex ſignis maxime ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ, & iræ Dei in filios ſuos. (95)

XCVI. Deus permittit, ut omnes poteſtates ſint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divinæ Gratiæ. (96)

XCVII. Nimis ſæpe contingit membra illa, quæ magis ſancte, ac magis ſtricte unita Eccleſiæ ſunt, reſpici, atque tractari tamquam indigna, ut ſint in Eccleſia, vel tamquam ab ea ſeparata; ſed Juſtus vivit ex fide, & non ex opinione hominum. (97)

XCVIII. Status perſecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tamquam hæreticus, flagitioſus, & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem Jeſu Chriſto. (98)

XCIX. Pervicacia, præventio, obſtinatio in nolendo aut aliquid examinare, aut cognoſcere ſe fuiſſe deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in ſua Eccleſia poſuit, ut in ea eſſet odor vitæ, verb. gr. bonos libros, inſtructiones, ſancta exempla &c. (99)

C. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, perſequendo veritatem, ejuſque diſcipulos. Tempus hoc advenit.... Haberi & tractari a Religionis Miniſtris tamquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tamquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in Societate Sanctorum, eſt hominibus piis morte corporis mors terribilior. Fruſtra quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & zelo quodam religionis, perſequendo flamma, ferroque viros probos, ſi propria paſſione eſt excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus, ſacrificare Deo impium, & ſacrificamus Diabolo Dei ſervum. (100)

CI. Nihil ſpiritui Dei, & doctrinæ Jeſu Chriſti magis opponitur, quam communia facere juramenta in Eccleſia, quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deſerviant conſilio impiorum.

Auditis itaque tum voce, tum ſcripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorumque Theologorum ſuffragiis, divinique in primis luminis, privatis ad eum finem, publicíſque etiam indictis precibus, implorato præſidio; omnes & ſingulas propoſitiones præinſertas, tamquam falſas, captioſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, ſcandaloſas perniciofas, temerarias, Eccleſiæ, & ejus praxi injurioſas, neque in Eccleſiam ſolum, ſed etiam in poteſtates ſæculi contumelioſas, ſeditioſas, impias, blaſphemas, ſuſpectas de hæreſi, ac hæreſim ipſam ſapientes, nec non hæreticis, & hæreſibus, ac etiam ſchiſmati faventes, erroneas, hæreſi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variaſque hæreſes, & potiſſimum illas, quæ in famoſis Janſenii propoſitionibus, & quidem in eo ſenſu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis, continentur; manifeſte innovantes reſpective, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Mandamus omnibus utriuſque ſexus Chriſti fidelibus, ne de dictis propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quam in hac eadem noſtra conſtitutione continetur, ita ut quicumque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, Eccleſiaſticis cenſuris, aliiſque contra ſimilia perpetrantes a Jure ſtatutis pœnis ipſo facto, abſque alia declaratione ſubjaceat.

Ceterum per expreſſam præfatarum propoſitionum reprobationem alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus; cum præſertim in decurſu examinis, complures alias in eo deprehenderimus propoſitiones illis, quæ, ut ſupra, damnatæ fuerunt, conſimiles, & affines, iiſdemque erroribus imbutas: nec ſane paucas ſub imaginario quodam, veluti graſſantis hodie perſecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, eoſque falſo Chriſtianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea ſingillatim recenſere, & nimis longum eſſe duximus, & minime neceſſarium; ac demum, quod intolerabilius eſt, ſacrum ipſum Novi Teſtamenti textum damnabiliter vitiatum comperimus, & alteri dudum reprobatæ verſioni Gallicæ Montenſi in multis conformem: a vulgata vero editione, quæ tot ſæculorum uſu in Eccleſia probata eſt, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter diſcrepantem, & aberrantem, plerieſque in alienos, exoticos, ac ſæpe noxios ſenſus, non ſine maxima perverſitate detortum.

Eundem propterea Librum, utpote perdulces ſermones, & benedictiones, ut Apoſtolus loquitur, hoc eſt, ſub falſa piæ inſtitutionis imagine, ſeducendis innocentium cordibus longe accommodatum, ſive præmiſſis, ſive alio quovis titulo inſcriptum, ubicumque, & quocumque alio idiomate, ſeu quavis editione, aut verſione hactenus impreſſum, aut in poſterum (quod abſit) imprimendum, authoritate Apoſtolica tenore præſentium iterum prohibemus, ac ſimiliter damnamus; quemadmodum etiam alios omnes, & ſingulos in ejus defenſionem tam ſcripto, quam typis editos, ſeu forſan (quod Deus avertat) edendos libros, ſeu libellos, eorumque lectionem, deſcriptionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſtifidelibus ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto incurrendæ, prohibemus pariter, & interdicimus.

Præcipimus inſuper Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Archi-Epiſcopis, & Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut contradictores, & rebelles quoſcumque per cenſuras, & pœnas præfatas, aliaque Juris, & facti remedia invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio, omnino coerceant, & compellant.

Volumus autem, ut earumdem præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, manu alicujus publici Notarii ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis originalibus litteris adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ 1713. 6. Idus Septembris, Pontificatus noſtri anno decimo tertio.

XII.

91) Queſnellus Joan. 9. 22. Senſus eſt, timorem Excommunicationum, etſi earum injuſtitia non ſit notoria, neque ex evidenti intolerabili errore manet, nunquam debere nos impedire ab implendo debito noſtro, quamvis hoc eſſentiale non ſit, imino hujuſmodi Excommunicationes deſpici poſſe. Conformis eſt prop. VViclefo art. 13. & 30. Luthero art. 15. & 25. inter damnatos a Leone X. aliiſque hæreticis Repugnat Scripturæ, Deut. 22 17. Matth. 18. 18. Rom. 13. 2. Cor. 13. 2. ad Theſſ. 4. 8. & Patribus, Hieron. in illud: Quæcumque alligaveritis &c. Urbano 2. in Decr. Grat. 2. p. cauſſ. 2. q. 3. can. Quibus, & Greg. M. hom. 26. in Evang.

92) Queſnellus Rom. 9. 3. Vide præced. Repugnat etiam prop. Trid. ſeſſ. 13. c. 8.

93) Queſnellus Joan. 18. 11. Vide prop. 91.

94) Queſnellus Rom. 14. 16. Senſus eſt, Eccleſiam occaſionem præbere ſcandali, exigendo nempe ſubſcriptionem formularii Alexandrini. Vide ſeq.

95) Queſnellus 1. Cor. 14. 21. Senſus eſt, Eccleſiam ſeneſcere, ac ſenſim deficere. Repugnat prop. Scripturæ, Pſalm. 17. 38. Matth. 16. 18. & 28. 20. Ephe. 5. 27. & Patribus, Irenæo l. 3. adv. hær. Cypr. Ep. 52. Ambr. l. 4. Hexam. c. 2. Chryſoſt. in Pſ. 44. 20. Hieron. in c. ult. Matth. Auguſt. in Pſal. 60. l. 2. de Civit. c. 28. l. 4. de doct. Chriſt. c. 34. Fulgent. Epiſt. 3. ad Prob. c. 5. Joan. Damaſc. l. 4. Paralell. c. 14. in fine, Sozom. l. 6. c. 4.

96) Queſnellus Act. 17. 8. Senſus eſt, injuſte a Principibus Eccleſiaſticis, & ſæcularibus puniri Janſenianos, & hæreticos. Conformis eſt prop. Calvini, & aliis Hæterodoxis. Repugnat Scripturæ Proverb. 20. & Lucæ 14. 20. Gal. 5. 12. Tit. 1. 13. Pontificibus, Leoni M. Ep. 75. ad Leon. Aug. & 65. ad Turib. Anaſtaſio 12. Ep. 18. Anaſt. Imp. Patribus, præſertim Aug. Epiſt. 93. 50. 166. & l. 3. cont. Gaud. c. 18.

97) Queſnellus Act. 4. 21. Vide 96. prop.

98) Queſnellus Luc. 22. 37. Vid. prop. 98. & Auguſt. l. 3. con. Ep. Parm.

99) Queſnellus 2. Cor. 2. 16. Vide prop. 96. & Auguſt. l. 2. Op. Imp. c. 103.

100) Queſnellus Joan. 16. 2. Vide prop. 96.

101) Queſnellus Matth. 5. 37. Senſus eſt, juſtam ſignaturam Formularii eſſe damnandam. Repugnat Scripturæ, Deuter. 10. an. terem. 42. Pontificibus, Gregor. M. Ep. ad Th. Patrit. & Paſchali ad Polon. Arch. apud Baron. ad ann. 1102. Conciliis, Rotomagenſi an. 1581. Rhemenſi ann. 1583. Bituricenſi, Aquenſi, Mediolanenſis, aliiſque bene multis, ac Praxi Eccleſiæ. Vide Baron. ad an. 1176. & 1178. ubi de Albigenſibus.

XII.

S. S. D. N.

PAPÆ BENEDICTI XIV.

CONSTITUTIO

qua quinque propoſitiones de duello proſcribuntur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI,

Ad perpetuam rei memoriam.

DEteſtabilem, ac divina naturalique Lege damnatum Duellorum abuſum, a barbaris atque ſuperſtitioſis, non ſine ingenti corporum, animarumque clade, in Chriſtianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum ſemper execrata ſit, atque improbarit Eccleſia, tum præcipuo in eam curam ſtudio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium cœtu longiſſime arceretur. Nam, ut antiquiora mittamus prædeceſſorum noſtrorum, Nicolai I. (a), Celeſtini III. Innocentii II. Eugenii III., Alexandri III. (b), Innocentii IV. (c) adverſus ſingulares pugnas decreta, extant recentiores Apoſtolicæ Sedis Conſtitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II. (d), Leo X. (e), Clemens VII. (f), ac demum Pius IV. (g) graviſſimas pœnas antea ſtatutas confirmarunt, aliaſque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque cauſa, etiam per Sæculares Regionum aut locorum leges forſan permiſſam, adjecta infamia, bonorumque proſcriptione etiam adverſus complices ac participes, & qualemcumque operam iiſdem præbentes.

Tridentina vero Synodus (h) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cæteroſque Dominos temporales, ſi locum ad Monomachiam in terris ſuis conceſſerint, ac juriſdictione & dominio loci, in quo duellum fieri permiſerint, quem ab Eccleſia obtinent, eo ipſo privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque patrinos, excommunicationis ac omnium bonorum proſcriptionis, nec non perpetuæ infamiæ pœnam incurrere ſtatuit; &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, Eccleſiaſtica ſepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis ſaluberrimis Legibus judicialia duntaxat, ac ſolemnia duella comprehenſa, ac proſcripta viderentur, piæ memoriæ prædeceſſor noſter Gregorius papa XIII. (i) hujuſmodi pœnas adverſus eos omnes extendit, qui non dum publice, ſed etiam privatim ex condicto, ſtatuto tempore, & loco, Monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſocii ve ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve provocatoriæ Litteræ, aut denuntiationis Chartulæ præceſſerint.

Denique felicis recordationis Clemens papa VIII. etiam prædeceſſor noſter, Apoſtolicas Romanorum ante ſe Pontificum leges omnes, & pœnas in eis ſtatutas, ſua conſtitutione, quæ incipit *Illius vices*, Data xvi. Kal. Septembris Anno 1592. diſerte complexus, eaſdem extendit ad omnes non ſolum duello certantes, ſed etiam provocantes, ſuadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes; Chartulas, Libellos, Manifeſta mittentes, ſcribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa illa cooperantes, Socios, patrinos, de induſtria ſpectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipſis eſt, non prohibentes, ac delinquentibus veniam & impunitatem concedentes, quique ſe prædictis quoquomodo immiſcuerint, etiamſi neque pugnæ effectus, neque acceſſus ad locum ſit ſubſequutus.

His tam ſapienter, tam aperte, atque perſpicue ab Eccleſia, & ab Apoſtolica Sede conſtitutis, dubitari jam nullo modo poſſe videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & naturali, & Divino, & Eccleſiaſtico jure, prorſus illicita, vetita, atque damnata cenſeri deberent. Sed nonnulli earum Legum interpretes, per benignitatis ſpeciem homenis pravique cupiditatibus plus æquo faventes, Apoſtolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes ac temperantes, *licere* docuerunt, (k) *Viro Equeſtri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat* (l) *Fas eſſe defenſione occiſiva, vel ipſis Clericis, ac Religioſis tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non ſuppetat* (m) *propulſare damna, quæ ex iniqua Judicis ſententia certo imminent*; (n) *defendere non ſolum quæ poſſidemus, ſed etiam ea, & ad quæ jus inchoatum habemus, dum alia via id aſſequi non valeamus*: Quas quidem aſſertiones duellis faventes, Apoſtolica Sedes cenſuris notavit, rejecit, proſcripſit.

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etſi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi cauſa, vel levioris momenti rei fortunaſque ſervandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumſtantiis, & caſibus, vel amittendi Officii, & ſuſtentationis, vel denegatæ ſibi a Magiſtratu juſtitiæ, defenſionis innoxiæ titulo, ea licere pronunciant. Lanas, & periculi plenas opiniones hujuſmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, & quibuſdam dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magiſtris ſpecialiter ad id per Nos deputatis, commiſimus; qui re mature diſcuſſa, iſtis coram Nobis tum voce, tum ſcripto ſuffragiis, infraſcriptas propoſitiones cenſura, & proſcriptione dignas exiſtimarunt.

PRIMA PROPOSITIO.

Vir Militaris, qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad Officia Militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo ſe ſuoſque ſuſtentat, privaretur, vel promotionis alias ſibi debitæ ac promeritæ, ſpe perpetuo carere deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet Duellum.

II.

Excuſari poſſunt etiam, honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratia, Duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amiſſionis famæ, & officii.

IV.

Licitum eſt, in ſtatu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad ſervandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulſari nequit.

V.

Aſſerta licentia pro ſtatu naturali, applicari etiam poteſt ſtatui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magiſtratus, juſtitia aperte denegatur.

Auditis itaque, ſuper unaquaque earum propoſitionum, dictorum Cardinalium & Conſultorum judiciis, atque omnibus rite & mature conſideratis, nos ipſas, præſentium litterarum tenore, & Apoſtolica Auctoritate, tamquam falſas, ſcandaloſas, ac pernicioſas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, itaut quicumque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam diſputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi ab exiſtente pro tempore Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas Opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Iam vero ut exitialem duellorum licentiam, in Chriſtiana, ac præſertim Militari Republica, non obſtantibus providis Legibus a pleriſque etiam Sæcularibus Principibus & poteſtatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliſcentem, validiore manu coerceamus, graviſſimum

a) *Epiſt.* 2. *ad* Carolum Calvum.
b) *In Concil. Lateranenſ. cap.* 1. & 2. de Torneamentis. *ubi trium Prædeceſſorum Decreta citantur.*
c) *In Epiſt. ad Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque Eccleſiaſticos Regni Franciæ, apud Raynald. ad ann.* 1252. *n.* 31.
d) *Conſtit. incip.* Regis Pacifici.
e) *Conſtit.* Quam Deo & Hominibus.
f) *Conſtit.* Conſuevit Romanus Pontifex.
g) *Conſtit.* Ea quæ a Prædeceſſoribus.
h) *Seſſ.* 25. *Cap.* 19. *de Reform.*
i) *Conſtit.* Ad tollendum.
k) 2. *Prop. damnata ab Alexandro VII.*
l) 27. *Prop. ex damnatis ab eodem.*
m) 18. *Prop. ab eodem damnata.*
n) 32. *Prop. ex damnatis ab Innocentio XI.*

mamque ſcelus Apoſtolicæ diſtrictionis gladio magis magiſque inſequamur, omnes & ſingulas dictorum Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum Conſtitutiones ſuperius enunciatas, quarum tenores, ac ſi præſentibus de verbo ad verbum inſertæ forent, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus, Apoſtolica auctoritate confirmantes & innovantes, ad hoc ut pœnarum gravitas & ſeveritas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, noſtro motu proprio, ac de Apoſtolicæ auctoritatis plenitudine, earumdem præſentium Litterarum ſerie, ſtatuimus atque decernimus, ut ſi quis in duello, ſive publice, ſive privatim indicto, hominem occiderit, ſive hic mortuus fuerit in loco conflictus, ſive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujuſmodi, tamquam interficiens proximum ſuum animo præmeditato ac deliberato, ad formam conſtitutionis felicis recordationis prædeceſſoris noſtri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit *Ex quo Divina*, date VI. Idus Junii Anno Domini MDCCXXV., ab Eccleſiaſticæ Immunitatis beneficio excluſus & repulſus omnino cenſeatur; ita ut a cujuſcumque Sacri aut Religioſi loci Aſylo, ad quod confugerit, ſervatis tamen de jure ſervandis, extrahi, & Judicis competentis Curiæ pro merito puniendus, tradi poſſit & debeat; ſuper quo nos Epiſcopis, aliiſque Superioribus Antiſtitibus, ad quos reſpective pertinet, & pertinebit impoſterum, neceſſarias & opportunas facultates præſentium quoque tenore impertimur. Quin etiam, vivente adhuc altero in ſingulari certamine graviter vulnerato, ſi percuſſor in locum immunem ſe receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, & legum ſeveritatem evadere poſſe proſpiciatur; Volumus, & reſpective permittimus, ut, quatenus periti ad inſpiciendum vulnus acciti, grave vitæ periculum adeſſe retulerint, percuſſor ipſe, prævio ſemper Decreto Epiſcopi, & cum aſſiſtentia perſonæ Eccleſiaſticæ ab eodem Epiſcopo deputatæ, ab hujuſmodi loco immuni extractus, ſine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Eccleſiæ reſtituere debeant, ſi vulneratus ſuperſtes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio ſunt, conſtitutum; alioquin in eaſdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. Litteris conſtitutæ ſunt adverſus illos, qui delinquentem in aliquo ex caſibus ibidem expreſſis, ex indiciis ad id ſufficientibus ſibi traditum, reſtituere recuſent, poſtquam is in ſuis defenſionibus hujuſmodi indicia diluerit.

Præterea, ſimili motu & auctoritate decernimus ac declaramus, Sepulturæ ſacræ privationem a ſacroſancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli & conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante Sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, ſive duellum publice, ſive privatim indictum fuerit, ac etiamſi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ ſigna dederit, atque a peccatis & cenſuris abſolutionem obtinuerit; ſublata Epiſcopis, & Ordinariis Locorum ſuper hac pœna interpretandi ac diſpenſandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi ſceleris, ac debitam Eccleſiæ Legibus obedientiam præſtandi.

In hujus demum ſollicitudinis noſtræ ſocietatem vocantes cariſſimos in Chriſto Filios noſtros, Imperatorem electum, cunctoſque Catholicos Reges, nec non Principes, Magiſtratus, Militiæ Duces, atque Præfectos, eos omnes & ſingulos, pro ſua in Deum Religione, ac pietate, enixe obteſtamur in Domino, ut conjunctis ſtudiis, & animis, exitioſæ duellorum licentiæ, & qua Regnorum tranquillitas, populorum ſecuritas, atque incolumitas, neque corporum ſolum, ſed, quæ nullo pretio æſtimari poteſt, æterna animarum vita certo periclitatur, omni niſu & conſtantia vehementer obſiſtant. Neque ſibi, ſuæque in Deum fidei, muneriſque rationi feciſſe ſatis intelligant, quod optima conſtitutis Legibus, indictiſque graviſſimis pœnis, horrendum ſcelus proſcriptum ſit, niſi accuratam ipſarum Legum, pœnarumque executionem naviter urgeant, ac promoveant, ſeque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agant, diligenter exhibeant; Nam ſi delinquentes aut diſcrimine ſerant, aut molliter puniant, alieno ſeſe crimine polluent, omniſque illius ſanguinis reos ſe conſtituent, quem ita crudeliter inultum effundi permiſerint. Vani enim falſique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret ſupremus omnium Judex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum eſt Divina, & humana jura tueri, ſibique creditorum hominum vitam ſervare, pro quibus ſanguinem ipſe ſuum Jeſus Chriſtus effudit.

Volumus autem ut præſentium Litterarum Tranſumptis etiam impreſſis, Notarii publici manu ſubſcriptis, & Sigillo Perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem ubique, etiam in judicio, fides habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi originaliter forent exhibitæ vel oſtenſæ: Utque eædem præſentes in conſuetis locis publicis hujus Almæ Urbis per Curſores noſtros, ut moris eſt, publicatæ, & affixæ, omnes & ſingulos, quos concernunt, ſeu concernent in futurum, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter intimatæ & notificatæ fuiſſent.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtrorum prohibitionis, damnationis, præcepti, ſtatuti, declarationis, facultatum impertitionis, obteſtationis, decreti, et voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ 1752. quarto Idus Novembris, Pontificatus noſtri anno decimotertio.

PRO-

PROLEGOMENA

SANIORIS ETHICES EX ROMANORUM PONTIFICUM CONSTITUTIONIBUS.

PARS SECUNDA.

Conſtitutiones Romanorum Pontificum, quæ aliquid in materia morum declarant, aut præcipiunt, alphabetico ordine juxta nomina eorumdem Romanorum Pontificum diſpoſitæ.

I.

Alexandri VII. Decretum circa Abſolutionem hæreſis in Jubilæis.

IN Congregatione Sancti Officii SS. D. N. Alexander Papa VII. ſub die 21. Martii 1656. inhærendo declarationibus alias a ſuis Prædeceſſoribus factis, ad removendam omnem dubitandi occaſionem, & ne circa id in poſterum ullo tempore hæſitare contingat, cum crimen hæreſis præ cæteris graviſſimum ſpeciali nota dignum ſit, decrevit facultatem abſolvendi ab hæreſi in Jubilæis, vel aliis ſimilibus conceſſionibus non cenſeri comprehenſam, niſi expreſſis verbis concedatur facultas abſolvendi ab hæreſi: ſic referunt *Reiff.* Tom. 5. *tit.* 7. de hæreticis num. 405. *Schmalzgr. l.* 5. *tit.* 7. *num.* 207. *& ſeq. Card. Petra* ad Conſtit. Apoſtol. Tom. 3. *p.* 180. & *Lambert.* T. 2. *Edict. p.* 31.

II.

Ejuſdem Decretum ſuper controverſia de Attritione.

SS. D. N ALEXANDER PAPA VII. cum acceperit non ſine gravi animi mœrore Scholaſticos quoſdam acrius, nec abſque fidelium ſcandalo inter ſe contendere, an illa attritio, quæ concipitur ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi cum ſpe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento Pœnitentiæ requirat inſuper aliquem actum dilectionis Dei, aſſerentibus quibuſdam, negantibus aliis, & invicem adverſam ſententiam cenſurantibus, Sanctitas ſua enixe cupiens pacis vinculum inter fideles ſervari, omnemque ſciſſuræ fomitem extinguere, auditis votis Eminentiſſ. ac Reverendiſſ. DD. Cardinalium adverſus hæreticam pravitatem Generalium Inquiſitorum, nec non DD. Conſultorum, & Qualificatorum S. Congreg. ejuſdem Generalis Inquiſitionis, hoc præſenti Decreto in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ huic ſanctæ Sedi reſervatæ, aliiſque pœnis ejuſdem ſanctæ Sedis arbitrio taxandis, præcipit cunctis & ſingulis fidelibus quocumque gradu ac dignitate etiam Epiſcopali, & majori, imo & Cardinalitia fulgentibus, ut ſi deinceps de materia attritionis præfatæ ſcribent, vel libros, aut ſcripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pœnitentes aut ſcholares cæteroſque erudient, non audeant alicujus Theologicæ cenſuræ alteriuſve injuriæ aut contumeliæ nota taxare alteram ſententiam, ſive negantem neceſſitatem aliqualis dilectionis Dei in perfecta attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholaſticos communior videtur, ſive aſſerentem dictæ dilectionis neceſſitatem, donec ab hac S. Sede fuerit aliquid hac in re definitum &c. *Editum fuit hoc Decretum fer.* 5. *die* 5. *Maii* 1667.

III.

Alexandri VIII. Decretum de iis quæ circa matrimonialia poſſunt Archidiaconi.

ALEXANDER PAPA VIII.

AD futuram rei memoriam, alias emanavit a Congregatione tunc exiſtentium S. R. E. Cardinalium Concilii Trid. Interpretum Decretum tenoris qui ſequitur, videlicet: Colonienſis Juriſdictionis Propoſitis 14. *Novembris* 1676. *dubiis inferius ſcribendis, reſolutio dilata fuit, prætendentibus Archidiaconis Juriſdictionem Sac. Congreg. declinantibus, habito autem recurſu ad Signaturam Sanctiſſimi, reſcriptum fuit, cauſam cognoſcendam in Sac. Congreg. cum voto Rotæ, ab hac emanaverit ſub diebus* 17. *Aprilis* 1679. *&* 29. *Martii* 1680. *votum, conſtare de bene jure, etiam ad effectum manutentionis Archiepiſcopi Electoris Colonienſis, prout ex Deciſionibus, quæ dantur. Proinde nunc Promotor Fiſcalis Electoris, exarata parte ſupplicat declarari. Primo, an Archidiaconi eorumve Officiales poſſint diſpenſare in una, aut omnibus denuntiationibus matrimonialibus.* 2. *An poſſint aſſiſtere aut licentiam concedere aſſiſtendi matrimoniis cuicumque Presbytero ſine licentia Parochi, aut eo relaxante.* 3. *An item poſſint licentiam dare contrahendi in Oratoriis, domibus privatis, Capellis ruralibus, aut in Eccleſiis clauſis. Die* 27. *Julii* 1680. *Sacra Congregatio Eminentiſſ. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum reſpondit negative in omnibus. Je: Card. Colonna Præfectus. Loco † Sigilli. A. Aloiſius S. C. Secretarius. Cum autem ſicut dilectus Filius JOSEPHUS CLEMENS ex Ducibus Bavariæ electus Colonienſis S. R. Imperii Princeps Elector Nobis nuper exponi fecit, ipſe Decretum hujuſmodi quo firmius ſubſiſtat, Apoſtolicæ confirmationis noſtræ patrocinio, communiri plurimum deſideret, Nos ipſum JOSEPHUM CLEMENTEM ſpecialibus favoribus & gratiis proſequi volentes, & a quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis a jure vel ab homine quavis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutum fore cenſentes ſupplicationibus ejus nomine nobis ſuper hoc humiliter porrectis, Decretum præinſertum Auctoritate Apoſtolica præſentium tenore approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus, ſalva tamen ſemper in præmiſſis auctoritate Congregationis earumdem Cardinalium, decernentes ipſas præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere; & ab illis, ad quos ſpectat, & ſpectabit in futurum inviolabiliter obſervari, ſicque in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die VIII. Aprilis MDCXC. Pontificatus noſtri anno primo.*

(L. S.)

J. F. Card. Alb.

Digitized by Google

IV.

Benedicti XIII. de Diſciplina Eccleſiaſtica Conſtitutio.

IN ſupremo militantis Eccleſiæ ſolio per ineffabilem divinæ ſapientiæ, atque bonitatis abundantiam, nullis licet meritorum noſtrorum ſuffragiis conſtituti, ea, quæ a Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſartam, tectamque tuendam, & ubi collapſa ſit inſtaurandam provide diſpoſita eſſe noſcuntur, Apoſtolici muniminis noſtri patrocinio libenter conſtabilimus, noviſque præſidiis, ut exactius ſerventur, corroboramus, ſicut ad omnipotentis Dei gloriam, Eccleſiæ decus, ſpecialemque Chriſtifidelium ædificationem expedire in Domino arbitramur.

§. I.

Alias ſiquidem emanarunt a fel. rec. PP. Innocentio XIII. Prædeceſſore noſtro literæ tenoris, qui ſequitur, videlicet:

INNOCENTIUS PAPA XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

APoſtolici miniſterii, quod nobis, licet immerentibus, impoſuit ſuperni diſpoſitio conſilii, ratio præcipue exigit, ut Eccleſiaſticæ diſciplinam in iis, qui in ſortem Domini vocati ſunt, aut ſervandæ, aut ubi opus fuerit reſtaurandæ, juxta ſacrorum Canonum inſtituta, & ſanctiſſimas Eccleſiæ leges, & ordinationes omni ſtudio advigilemus; poſt enim primi parentis lapſum ſemper ad inferiora nos deprimit humanæ mortalitatis infirmitas, & carnis fragilitate obſervantiæ vigor pauſatim relaxatur, unde & de mundano pulvere religioſa etiam corda ſordeſcere, & in ipſo Agro Domini ſpinas, ac tribulos identidem germinare, quotidiana experientia docemur: quod ſi noxia inde evellantur, & utilia plantentur, dubitandum non eſt, quin uberior, benedicente Domino, electi ſanctorum operum frumenti meſſis exurgat, omniſque populus in via Domini, prælucente Clero feliciter progrediatur.

Cum itaque dilectus Filius noſter Ludovicus S. R. E. Cardinalis Belluga, & Moncada nuncupatus Eccleſiæ Carthaginenſis ex conceſſione, & diſpenſatione Apoſtolica Præſul, in ipſis Pontificatus noſtri primordiis nobis expoſuiſſet nonnulla Eccleſiaſticæ diſciplinæ rationibus, ac ſaluberrimis ſacri Oecumenici Tridentini Concilii Decretis handquaquam conſentanea ſenſim in diverſis inclytæ Nationis Hiſpanicæ locis obrepſiſſe, iiſque ut opportunum remedium adhiberetur a Nobis, quibus eſt commiſſa plenitudo ſollicitudinis, nedum ipſe Ludovicus Cardinalis, & Præſul, ſed & alii venerabiles Fratres Archiepiſcopi, & Epiſcopi Regnorum Hiſpaniarum humiliter poſtulaſſent, eorumque enixis precibus ſua etiam ſtudia, ac vota chariſſimus in Chriſto Filius Noſter Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicus pro ejus ſingulari pietate, & eximio Chriſtianæ Religionis zelo, datis hac de re ad nos pluribus litteris, conjunxiſſet: Nos Congregationi particulari nonnullorum ex Venerabilibus Fratribus noſtris, ejuſdem Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus Concilii Tridentini interpretibus a nobis deputatorum rem omnem ſedulo examinandam demandavimus. Id autem cum ab ipſa Congregatione Cardinalium ea, qua par erat maturitate præſtitum, illiuſque ſententiis ad Nos per ejuſdem Congregationis Secretarium relata fuerit; de memoratorum Cardinalium conſilio, congruum, & opportunum duximus, ea quæ infra ſequuntur ad Omnipotentis Dei gloriam, Eccleſiæ utilitatem, exteriſ diſciplinæ ſuſtentationem, & ſpiritualem Regnorum Hiſpaniarum ædificationem hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione ſtatuere, decernere, & declarare.

I. Primum igitur cum a Patribus memorati Concilii Tridentini, divino aſſiſtente Spiritu, ſapientiſſime animadverſum fuerit, quantum Chriſtianæ Reipublicæ intererit, accuratum haberi delectum circa eos, quibus Sacra Miniſteria committenda ſunt, & in quorum vitam ceteri Fideles jugiter oculos conjicientes ſumpturi inde ſunt exemplum, quod imitentur; propterea que provide ab iiſdem Patribus cautum fuerit Eccleſiaſticæ Militiæ per primam Tonſuram adſcribendos nonniſi illos eſſe, qui probabilem præbeant conjecturam, ſe non ſæcularis judicii declinandi conſilio, ſed ſincero animo præſtandi fidelem cultum, ut ſervitium Deo hoc vitæ genus elegiſſe: volumus, ut pro tenore ipſius Conciliaris ſanctionis exequuntur, ab omnibus Regnorum Hiſpaniarum hujuſmodi Archiepiſcopis, & Epiſcopis, non alii ad primam Tonſuram in poſterum admittantur, quam quibus Eccleſiaſticum aliquod Beneficium ſtatim conferendum ſit, aut quos conſtiterit Litterarum ſtudiis operam ſic dare, ut quaſi ia via ad Ordines, tum Minores, tum etiamſi deinde Majores ſuſcipiendos verſari videantur: vel demum quos viderint expedire alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio deputari.

II. Et tam in his, qui ad primam Tonſuram, quam in aliis, qui promoveri ad Ordines etiam Minores optaverint, omnino ſervetur pariter regula ab eodem Concilio Tridentino tradita; omittitur ut nullus ordinetur, qui judicio ſui Epiſcopi non ſit utilis, aut neceſſarius ſuis Eccleſiis, quique illi Eccleſiæ, aut pio loco, pro cujus utilitate, aut neceſſitate aſſumitur, non adſcribatur, ubi reipſa functiones muneri ſuo conſentaneas exerceat. Quod ſi qui modo reperiantur vel Clericali Tonſura jam initiati, vel ad Ordines ſive Minores, ſive Majores jam promoti, qui nulli certæ Eccleſiæ, vel loco pio adſcripti fuerint, Epiſcopi adſcriptionem hujuſmodi vel a ſeipſis, aut a Prædeceſſoribus ſuis omiſſam ſtatim ſuppleant non minus quoad omnes in Majoribus Ordinibus etiam Presbyteratus conſtitutos, quam quoad eos, qui vel ſola prima Tonſura, vel Minoribus Ordinibus initiati, Beneficium tamen Eccleſiaſticum poſſident. Ex reliquis autem, ut præfertur, vel ſola prima Tonſura inſignitis, vel in Minoribus Ordinibus conſtitutis, ſed Beneficio carentibus, nonniſi eos adſcribant, quos Eccleſiis ſuis utiles, vel neceſſarios eſſe judicaverint. Ceterum antedictæ adſcriptionis executionem differri poſſe per aliquod temporis ſpatium, quod ipſis Epiſcopis conveniens videbitur, permittimus quoad eos, qui a Diœceſi, in qua Tonſuram, vel Ordines ſuſceperunt, cauſa addiſcendi litterarum ſcientias in aliqua publica Univerſitate, vel Gymnaſio, ſive ex alia rationabili cauſa a ſuo Epiſcopo approbata, vel approbanda, abſentes reperiantur.

III. Cum autem Clerici, qui in Epiſcopalibus Seminariis educantur, ut commodius ad litterarum, ſacrarumque rerum ſtudium operam conferre, aliiſque a Concilio Tridentino præſcriptis addiſcendis magis aſſidue incumbere poſſint, teneantur juxta ejuſdem Concilii Decretum diebus tantum Feſtis Cathedrali, aliiſve loci Eccleſiis inſervire: hanc quidem ſervitii per eos obeundi rationem ſervari in omnibus Hiſpaniarum Diœceſibus, necnon ipſos generalibus dumtaxat totius Cleri ſupplicationibus, ſive Proceſſionibus intereſſe volumus, & mandamus, ſublata quacumque majoris ſervitii conſuetudine, etiam immemorabili, poſtpoſitaque etiam quacumque Appellatione, & inhibitione. Si quod autem Seminarium reperiatur, cujus fundatione aliter cautum eſſet ob adjectam gravioris ſervitii legem ab illo, qui Seminarium ipſum fundaverit, ſeu dotaverit, vel ei piam aliquam legationem contulerit; Epiſcopi ad Nos, & pro tempore exiſtentem Romanum Pontificem id referant, ut deſuper opportune provideri valeat.

IV. Præterea cum maxime deceat, eos, qui propius ad Sacratiſſima Myſteria acceſſuri ſunt, ultra cetera requiſita, congruenti etiam pollere ſcientia, qua præditi etiam ſalutis indicare aliis Chriſtifidelibus poſſint: Epiſcopi nonniſi eos ex Clero tam Sæculari, quam Regulari ad Sacros Ordines admittant, quos ob ſcientiam, aliaſque qualitates eo gradu vere dignos per diligentem inquiſitionem compererint, adeo ut ſatis non ſit illos, qui promoveri ad Ordines prædictos optant, linguam latinam intelligere, Catechiſmo inſtructos eſſe, atque apte reſpondere quæſitis circa ordinem ſuſcipiendam ſibi in examine propoſitis. Qui vero ad Presbyteratum erunt aſſumendi, idonei prius per accuratum ſimiliter examen comprobentur ad miniſtranda Sacramenta, & ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, quod quidem ut recte præſtari poſſit, eoſdem Epiſcopos in Domino hortamur, ut quantum fieri poteſt, eos tantum ad Sacerdotium aſſumant, qui ſaltem Theologiæ Moralis competenter periti ſint.

V. Quos u Domicilium in una Diœceſi habentes, Beneficium vero in altera, ordinari ad ejuſdem Beneficii titulum optaverint ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi Beneficium hujuſmodi ſitum eſt: Epiſcopus Domicilii debeat eos, ſi in ſuam Diœceſim reverſuri ſunt, ſuper ſcientia, vel idoneitate examinare ante conceſſionem Litterarum Teſtimonialium ſuper eorum natalibus, ætate, moribus, & aliis juxta Conſtitutionem fel. rec. Innocentii Papæ XII. Prædeceſſoris noſtri, quæ incipit *Speculatores*, obtinendarum; addito quoque comperiæ idoneitatis teſtimonio in iiſdem Litteris; hæque concedi nullatenus debeant, ſi antedicto examine tanquam habiles approbati non fuerint, iiſque juxta præmiſſam formam non impetratis, minime poſſint ab alio Epiſcopo, cui etiam ratione obtenti Beneficii ſubjecti ſint, ad Ordines promoveri; ſi qua ſecus fiat, Ordinans quidem a collatione Ordinum per annum, Ordinatus vero a ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipſo ſuſpenſus ſit, aliiſque inſuper gravioribus pœnis pro modo culpæ Noſtro, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis arbitrio infligendis uterque ſubjaceat. Cumque etiam juxta memoratam Innocentii Prædeceſſoris Conſtitutionem, ratione, ac titulo Beneficii in altera Diœceſi obtenti non aliter liceat Ordines ab Epiſcopo ejuſdem Diœceſis ſuſcipere, quam ſi Beneficium prædictum ſit ei reditus, ut ad congruam vitæ ſuſtentationem, detractis oneribus per ſe ſufficiat, declaramus, ſufficientiam hujuſmodi præſtitendam eſſe, non juxta Taxam Synodalem, ſive morem pro promovendis ad Sacros Ordines vigentem in loco prædicti Beneficii (niſi tamen illud continuam, & praeciſam reſidentiam requirat) ſed juxta Taxam, vel ea deficiente, juxta morem in alio loco Domicilii vigentem.

VI. Porro ad iſtam, tectamque ſervandam Eccleſiaſticam diſciplinam non minus momenti habet, quod Clericali militiæ nomen dare non permittatur iis, qui haud ſatis idonei ſint, quam quod iidem militiæ jam adſcripti laudabilem vi-

Digitized by Google

vivendi rationem ſectentur, eamque morum exhibeant innocentiam, quæ ſanctitati ſuſcepti inſtituti reſpondeat, multoque magis, quod abſtineant iis, quæ a Sacris Canonibus jure, meritoque vetita ſunt, uti prorſus indigna hominibus Tabernaculum Domini inhabitantibus, & venerando Altaris miniſterio dicatis. Statuimus propterea, atque decernimus, quod qui ſunt Clerici, aut prima Tonſura, aut Ordinibus minoribus initiati, nullumque Eccleſiaſticum Beneficium poſſidentes, qui neglectis Concilii Trident. Decretis, habitum Clericalem, ac Tonſuram non deferant, vel ſi etiam deferant, non tamen certæ Eccleſiæ, aut Loco Pio, cui ex mandato Epiſcopi adſcripti fuerint, inſerviant, ſive in Seminario Eccleſiaſtico, vel in aliqua Schola, aut Univerſitate de licentia ſui Ordinarii non verſentur; Epiſcopi, nulla etiam præmiſſa monitione, eos privilegio Fori privatos declarent, eorumque adſcriptionem ſervitio certæ Eccleſiæ antea factam, deleri jubeant. Si qui ii meliorem vitæ rationem non inierint, aut etiamſi alii ſint, quos ex propria culpa efficiendos idoneos promotioni ad Sacros Ordines, ſperari nequeat; iidem Epiſcopi, ſervata forma a Sacris Canonibus tradita, ad privationem aliorum Clericalium Privilegiorum contra ipſos procedant. Ubi vero reperiantur Clerici Cappellanias, vel Beneficia cujuſcumque etiam tenuis reditus obtinentes, quorum improba vita alia offenſionem præbens deſtruat potius, quam ædificet, vel concubinarii, aut fœneratores, vel ebrietati, ludiſve alearum dediti, vel ſatores rixarum, vel negotiatores, vel arma geſtantes, vel incertis ſedibus vagantes, vel Clericalem habitum, Tonſuramque non deferentes, vel Eccleſiaſtica Immunitate in fraudem Tributorum, & Vectigalium a Laicis non exemptis ſolvendorum temere abutentes, vel qui demum ſimilia, aut majora crimina patrantes numero magis, quam merito ad Eccleſiam pertinere viſi fuerint; Epiſcopi, præmiſſis tamen neceſſariis monitionibus, ſervatiſque aliis de jure ſervandis contra ipſos, ad pœnas a Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, & a Sacris Conciliis impoſitas, & etiam ad privationem Beneficiorum, Capellaniarum, & Eccleſiaſticorum Officiorum in omnibus illis caſibus, in quibus prædicta privatio a Sacris Canonibus impoſita eſt, humanis quibuſcumque rationibus poſthabitis, procedant, memores, ſe ipſos neglectæ ſubditorum emendationis condignas, Deo vindice, pœnas perſoluturos.

VII. Sed & cum Perſonæ Eccleſiaſticæ numquam ſatis in obſequiis Supremo Numini exhibendis, iiſque præſtandis, quæ earum ſtatui conſentanea ſunt, exerceri valeant; plurimum in Domino commendamus pium morem in pluriſque Hiſpaniarum Diœceſibus vigentem, ut Clerici tam in minoribus, quam in majoribus Ordinibus conſtituti, atque etiam Presbyteri, tametſi Beneficia, vel Officia Eccleſiaſtica non habentes, ſuperpelliceo induti in Eccleſiis, quibus adſcripti fuerint, Miſſæ Conventuali cum cantu celebratæ, necnon primis, & ſecundis Veſperis Officii diebus Dominicis, aliiſque Feſtis aſſiſtant. Quin imo enixe hortamur, ut Epiſcopi aliarum Diœceſium, in quibus mos ille inſtitutus hactenus non fuerit, id in poſterum ſervari curent in omnibus, ac inſuper ſatagant, ut omnes Eccleſiaſtici prædicti etiam collationibus habendis coram Parochis ſuis, vel aliis ab Epiſcopo deputatis ſuper caſibus conſcientiæ forum concernentibus, & ſuper ritibus, ac cæremoniis ſacris interſint.

VIII. Et quoniam in prædictis Hiſpaniarum Regnis reperiri intelleximus Beneficia, & Capellanias etiam de Jurepatronatus vel Eccleſiaſticorum, vel Laicorum, nullo tamen certo proventu inſtructas, vel adeo tenui, ut nec ad dimidiam, nec ad tertiam partem congruæ pro Clericis ad Sacros Ordines promovendis neceſſariæ aſcendat; malis haud quidem levibus inde erumpentibus occurrere cupientes ſtatuimus, & mandamus, quod Epiſcopi ad Beneficiorum, & Capellaniarum, quæ nullum certum reditum habent, ſuppreſſionem ſtatim deveniant. De aliis vero Beneficiis, & Capellaniis, quarum certus annuus fructus ad memoratam ſaltem tertiæ Congruæ partem non aſcendit, decernimus nulli in poſterum conferendam eſſe primam Tonſuram ratione juris aſſequendi aliquod ex dictis Beneficiis, & Capellaniis. Utque Patronatuum jura, quantum fieri poſſit, ſalva remaneant, liceat Patronis tam Eccleſiaſticis, quam Laicis addicta Beneficia, & Capellanias nominare, non tamen veluti ad Beneficia Eccleſiaſtica requirentia in nominandis primam Tonſuram, ſed tamquam ad Legata pia; & nominati, tametſi primam Tonſuram non habentes, ea retinere poſſint, tamquam pia Legata cum onere adimplendi omnia onera a Fundatoribus injuncta.

IX. Non ſine gravi Noſtri dolore etiam accepimus, quod quamquam Trident. Synodus decreverit omnes, qui Parochiales, vel alias curam Animarum annexam habentes Eccleſias, quocumque modo obtinent, debere diebus ſaltem Dominicis, & Feſtis ſolemnibus plebes ſibi commiſſas pro ſua, & earum capacitate paſcere ſalutaribus verbis, docendo ea, quæ Chriſtifideles ad ſalutem ſcire oportet, ac explicando divinæ legis præcepta, Fideique Dogmata, puero ſque ejuſdem Fidei rudimenta imbuendo, & brevi, facilique ſermone vitia denunciando, quæ declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat; nihilominus nonnulli Parochialium Eccleſiarum Rectores, hæc, quæ ſuarum partium adeo ſunt, prætermittant, culpam hujuſmodi a ſe amoliri nitentes, vel prætextu immemorabilis, ſed quidem pravæ conſuetudinis, vel quia hæc ab ipſis præſtari neceſſe non videatur, ſuppetente nimirum copia aliorum habentium ſacras Conciones in aliis Eccleſiis, itemque imbuentium pueros Myſteriis Fidei vel in ſcholis, vel in compitis. Ne itaque ſub inani iſtarum, aliarumque ſimilium excuſationum prætextu tanta Chriſtianæ Reipub. pernicies ſtruatur, diſtricte præcipimus ſingulis Hiſpaniarum Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ut omnino efficiant, quod omnes ii, qui animarum curam gerunt, munia prædicta per ſeipſos, vel, ſi legitime impediti fuerint, per alios idoneos diligenter exequantur. Si vero aliqui non ſatis habiles ad illa obeunda reperiantur, iidem Archiepiſcopi, & Epiſcopi per alios a ſe deputandos impotentibus Parochorum minus idoneorum opportune ſupplere ſtudeant: & in poſterum Beneficia, quibus animarum cura imminet, nonniſi vere idoneis ad memorata Officia per ſeipſos adimplenda, conferantur.

X. Præterea, ne Conſtitutionis S. Pii V, etiam Prædeceſſoris Noſtri in qua taxatur Congrua fructuum portio Vicariis perpetuis Animarum curam exercentibus aſſignanda, interpretationem ab ejus ſententia alienam fieri contingat, declaramus, Conſtitutionem illam pertinere dumtaxat ad Vicarios perpetuos illarum Eccleſiarum Parochialium, quæ aliis Eccleſiis, Monaſteriis, Collegiis, Beneficiis, & Locis Piis unitæ ſunt: necnon portionem annuam fructuum, quæ ibidem ſtatuitur aſſignanda ipſis Vicariis in ſumma non majori, quam centum, nec minori, quam quinquaginta ſcutorum, intelligi debere de ſcutis argenteis Juliorum decem monetæ Romanæ pro quolibet ſcuto.

XI. Quoties itaque in aliis Parochialibus Eccleſiis, quæ, ut præfertur, unitæ non ſunt, oportuerit ex aliqua juſta cauſa provideri per Coadjutores Parochorum, aut per Vicarios temporarios; curæ erit Epiſcopis pro data ſibi a Trident. Synodo poteſtate partem fructuum prædictis Coadjutoribus, aut Vicariis aſſignandam determinare in ea quantitate, quæ pro ſuo prudenti arbitrio, & conſcientiæ conveniens videbitur, ratione videlicet habita redituum, & emolumentorum Eccleſiæ Parochialis, in qua deputati fuerint, necnon inſpectis conditionibus Loci, numero animarum, qualitate laboris, & quantitate impenſarum, quas commiſſi officii neceſſitas poſtulaverit. Quod ſi Parochi ab Epiſcopis moniti, congruo iiſdem termino præfixo, Coadjutores, ſive Vicarios temporarios, quoties opus fuerit aſſumere neglexerint, poterunt ipſi Epiſcopi eos, quos huic muneri idoneos cenſuerint, auctoritate propria deputare cum aſſignatione antedictæ portionis fructuum. Et nihilominus, ubi etiam prædicti Coadjutores, aut Vicarii temporarii a Parochis nominati, vel aſſumpti fuerint, de eorum idoneitate Epiſcopo conſtare per examen debeat, antequam ad exercitium admittantur; nec ſatis ſit, quod ad confeſſiones audiendas antea fuerint approbati, niſi aliis etiam qualitatibus ad curam Animarum recte exercendam opportunis præditi noſcantur. Quibus ſi careant, nec Parochi deinde intra alium ſimilem terminum ab Epiſcopis præfigendum alios magis idoneos nominaverint; tum pariter ad ipſos Epiſcopos libere ſpectet deputatio cum dicta Congruæ aſſignatione; nec ulla Parochorum contradictio, aut exemptio, aut appellatio, aut cujuſcumque Judicis inhibitio executionem deputationis, & aſſignationis certæ partis fructuum in caſibus præmiſſis ſuſpendere poſſit, itemque non obſtante qualibet contraria conſuetudine, etiam immemorabili.

XII. Verum, quia non ſatis Animarum curæ, & neceſſitatibus quandoque conſultum eſt per hoc, quod ad obeunda Parochialia munia alii Sacerdotes Parochis adjungantur, ſed majora remedia adhiberi oportet, quoties nempe ob Locorum diſtantiam, ſive itineris difficultatem Parochiani ſine magno incommodo pro Sacramentis percipiendis, divinisque Officiis audiendis accedere ad Eccleſiam Parochialem nequeant; tunc quidem meminerint Epiſcopi licere ſibi pro ſuo arbitrio, invitis etiam Rectoribus, vel intra eaſdem Parochias deſtinare alias Eccleſias, in quibus Sacerdotes Parochorum Coadjutores Sacramenta miniſtrent, & Divinum cultum exhibeant, vel novas Parochias, novaſque Parochiales Eccleſias a ceteris diſtinctas conſtituere, iiſque novos Parochos præficere, aſſignata ex reditibus ad veterem Parochialem Eccleſiam quomodocumque pertinentibus convenienti portione ad victum eorum, qui vel tamquam Coadjutores in dictis aliis Eccleſiis deputati, vel tamquam diſtincti, & independentes Parochi curam Animarum exercuerint; nulla ad præmiſſa impendia ſuffragante appellatione, aut inhibitione.

XIII. Cum ad præſcriptum quoque Trident. Synodi Epiſcopis is honor tribuendus ſit, qui eorum dignitati convenit, eiſque in Choro, & in Capitulo, in Proceſſionibus, & aliis actibus publicis primus locus eſſe debeat, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas; mandamus id religioſe, ac perpetuo obſervari in omnibus actibus adeo juſtæ hujuſmodi præeminentiæ, & auctoritati conſentaneis, non obſtantibus privilegiis etiam ex fundatione competentibus, conſuetudinibus etiam immemorabilibus, ſententiis,

jura-

juramentis, & concordiis, quæ ſuos tantum obligent auctores.

XIV. Præterea, ut Clauſtralis quoque diſciplinæ vigor illibatus permaneat, Pontificiæ noſtræ ſolicitudinis partes etiam duximus interponendas. Cum itaque experientia compertum fuerit quantum detrimenti illi afferatur, ut quo plures ad religioſum habitum admittantur, quam vires reddituum patiantur; moderno, ac pro tempore exiſtenti Noſtro, & Apoſtolicæ Sedis in iiſdem Hiſpaniarum Regnis Nuntio per præſentes committimus, & mandamus, ut curet, & vigilantiam adhibeat, ne contra præſcriptum memorati Concilii Trid. in Monaſteria, Conventus, & Domos, tam Virorum, quam Mulierum, ſive Bona immobilia poſſideant, ſive non poſſideant, major numerus recipiatur, quam qui vel ex proventibus propriis ipſorum Monaſteriorum, Conventuum, aut Domorum, vel ex conſuetis Eleemoſynis, aliiſve quibuſcumque obventionibus, in commune tamen conferendis, commode poſſit ſuſtentari.

XV. Quoties vero Regulares ad Ordines erunt promovendi, ſervetur omnino Decretum Congreg. Cardinalium Concilii Trid. Interpretum a piæ memoriæ Clemente Papa VIII. Prædeceſſore etiam Noſtro confirmatum die 15. Martii 1596. quo ſancitur non ad alium, quam ad Epiſcopum Diœceſanum Litteras Dimiſſorias pro eorumdem Ordinum ſuſceptione a ſuis Superioribus eſſe dirigendas, præterquam in caſu, quo Diœceſanus a Diœceſi abeſſet, vel Ordinationes non eſſet habiturus; quo etiam caſu in litteris Dimiſſoriis ad alium Epiſcopum dirigendis expreſſa fieri debeat mentio, vel de prædicta Epiſcopi Diœceſani abſentia, vel de alia alia cauſſa, videlicet, quod Ordinationes non ſit habiturus: exceptis tamen quoad prædicta Regularibus illis, quibus per ſpeciale privilegium a Sede Apoſtolica poſt Concilium Trid. fuerit conceſſum, ut a quolibet Catholico Antiſtite ordines ſuſcipere poſſint, ſuper quo Indulto nihil per præſentes innovare intendimus. Noverint autem Epiſcopi ſe debere per ſemetipſos, ſecluſo ægrotationis caſu, Ordines conferre, & ſacrorum Ordinum collationem ſtatutis a jure temporibus ac in Cathedrali Eccleſia, vocatis, & adſiſtentibus Canonicis, publice habendam eſſe, vel ſi in alio Diœceſis loco, ſemper tamen in Eccleſia quantum fieri poterit digniori, & præſente Clero ejuſdem loci. Ne vero incertitudo, an ipſi ordinationes ſint habituri, nimis grave afferret incommodum promovendis varia Diœceſis loca inhabitantibus; per menſem ante ſingulis vicibus publico Edicto ab iiſdem Epiſcopis denuncietur, ſe Ordinationes eſſe habituros, adeo ut quoties denunciatio hujuſmodi facta non fuerit, inde ſatis intelligant Regulares, Epiſcopum Diœceſanum Ordinationes ea vice minime eſſe habiturum, ſibique idcirco licitum futurum Ordines ab alio Epiſcopo ſuſcipere cum Litteris Dimiſſoriis ſuorum Superiorum ad eum directis, ſervata in iis forma ſuperius expreſſa.

XVI. Epiſcopi in omnibus Mulierum Monaſteriis ſibi ſubjectis Ordinaria, in aliis vero exemptis auctoritate Sedis Apoſtolicæ inconcuſſe obſervari curent, quæ circa Sanctimonialium clauſuram, earumque in dicta Monaſteria ingreſſum, tam in Decretis Trid. Synodi, quam in Conſtitutione ſimilis memoriæ Gregorii Papæ XIII. etiam Prædeceſſoris Noſtri edita Id. Jan. an. milleſimi quingenteſimi ſeptuageſimi quinti provide ordinata ſunt.

XVII. Perpendentes etiam Chriſtianæ Reip. in primis expedire, ut moraſſeritum, ut poteſtas clavium in remittendis, retinendiſque peccatis recte exerceatur; declaramus Sacerdotes, tam Sæculares, quam Regulares, qui ab Epiſcopis obtinuerint licentiam audiendi Confeſſiones limitatam, vel quoad genus Perſonarum, vel quoad tempus, non poſſe pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrare extra tempus, vel locum, vel genus Perſonarum ab ipſis Epiſcopis præſcriptum, quocumque privilegio, etiam in vim Bullæ, quæ appellatur *Cruciata Sancta*, competente, nullatenus ſuffragaturo. Cumque idem Innocentius Prædeceſſor per ſuas die decimanona April. an. milleſimi ſeptingenteſimi, expeditas Litteras decreverit Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus non licere confeſſiones eorum, a quibus ex Indulto prædictæ Bullæ Cruciatæ ad id electi fuerint, audire, abſque præcedenti approbatione Ordinarii illius Loci, in quo ipſi Pœnitentes degunt, & Confeſſores eligunt, etiamſi ab Ordinariis aliorum Locorum antea approbati fuiſſent, ac etiamſi Pœnitentes Ordinariis illis, qui Confeſſores Electos approbaſſent, ſubditi eſſent; necnon Confeſſiones aliter factas, ac reſpective exceptas, nullas fore, irritas, & invalidas, & Confeſſores ipſo jure ſuſpenſos eſſe. Nos eamdem Conſtitutionem approbantes, confirmantes, & innovantes declaramus inſuper prædictis Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus ad Confeſſiones excipiendas, vel ex vi prædictæ Bullæ Cruciatæ, vel ex quocumque alio privilegio electis ſuffragari minime etiam poſſe, quod approbati alias fuerint ab Epiſcopo illo, qui aliquando fuerit Ordinarius Loci, in quo Confeſſiones audiendæ ſint, ſed talis tunc temporis amplius non exiſtat, vel quia ab humanis exceſſerit, vel Epiſcopatui renuntiaverit, vel quia ad aliam Eccleſiam auctoritate Apoſtolica tranſlatus reperiatur; ſed neceſſariam omnino eſſe illius, qui actualiter, & pro tempore Ordinariam Juriſdictionem in ea Diœceſi exerceat, approbationem. Hæc tamen ſuffragetur etiam tacita, eaque adeſſe cenſeatur, quouſque præcedens licentia, ſive approbatio duret, & revocata ab eo non fuerit; in qua tacita nova, & expreſſa impetranda erit, ſi illa præcedenter obtenta, vel pro temporis adſcripti lapſum expiraverit, vel per poſteriorem revocationem ſublata fuiſſet.

XVIII. Meminerint quoque Regulares, ſe excipere non poſſe Confeſſiones Monialium, tametſi eorum regimini, & gubernio ſubjectæ ſint, niſi ultra licentiam ſuorum Prælatorum Regularium præcedat examen coram Epiſcopo Diœceſano faciendum, ejuſque ſpecialis quoad Confeſſiones dictarum Monialium approbatio; remota quacumque contraria conſuetudine, etiam immemorabili.

XIX. Cumque ex eodem Concilio Trid. Confeſſor extraordinarius bis, aut ter in Anno offerri Monialibus debeat, qui omnium Confeſſiones audiat; ſi in poſterum Superiores Regulares quoad Monaſteria ipſis ſubjecta toties prædictum extraordinarium Confeſſorem deputare neglexerint, vel ſi etiam ex proprio eodem Ordine ſemper deputaverint, nec ſaltem ſemel in anno ad id munus elegerint Sacerdotem, aut Sæcularem, aut Regularem alterius diverſi Ordinis Profeſſorem: in his caſibus Epiſcopi pro ſuo arbitrio, & conſcientia deputationem hujuſmodi facere poſſint, nec illa quovis titulo, aut prætexto a Superioribus Regularibus valeat impediri.

XX. Epiſcopi inſuper abuſus omnes, qui in Eccleſiis, aut Sæcularibus, aut Regularibus contra præſcriptum Cæremonialis Epiſcoporum, & Ritualis Romani, vel Rubricas Miſſalis, & Breviarii irrepſerint, ſtudeant omnino removere. Etſi adverſus ea, quæ in dicto Cæremoniali ſtatuta ſunt, conſuetudinem, etiam immemorabilem allegari contigat; poſtquam recognoverint, aut eam non ſatis probari, aut etiam probatam ſuffragari, utpote irrationabilem de jure non poſſe: executioni eorum, quæ in dicto Cæremoniali conſtituta ſunt, diligenter incumbant; nec ulla ſuſpenſiva appellatio admittatur.

XXI. Sedulo pariter caveant iidem Epiſcopi, ut eliminentur abuſus, ſi qui forſan tam quoad Eccleſiaſticos Sæculares, quam quoad Regulares inducti fuerint adverſus Concilii Trident. Decretum de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſarum *Seſſ.* 22 & contra Regulares, ſi opus fuerit, procedant ex Apoſtolica delegatione in eo Decreto ipſis indulta, poſtpoſita quacumque appellatione ſuſpenſiva, ſed ſolum reſervata in devolutivo ſuper quocumque dubio, quod exitari contigerit, declaratione Congregationis pro tempore exiſtentium S. R. E. Cardinalium memorati Concilii Interpretum.

XXII. Cumque circa Miſſarum celebrationem in privatis Oratoriis, necnon circa uſum Altaris geſtatorii a rec. memor. Clemente Papa XI. Prædeceſſore etiam Noſtro opportunum Decretum promulgatum fuerit die 15. Decemb. an. 1703. Epiſcopi dent operam, ut omnia ibidem ſtatuta etiam in Regnis Hiſpaniarum ſerventur: idemque Decretum in ſuis reſpective Diœceſibus, ut facilius omnibus innoteſcat, publicari faciant, addita etiam prohibitione, ne in privatis Regularium Cellis, ſive Cubiculis erigatur altare pro re ſacra ibidem facienda, & contra quoſcumque contravenientes Cenſuris etiam Eccleſiaſticis procedant, adhibita quoad Regulares auctoritate Sedis Apoſtolicæ in memorato Decreto ipſis delegata, remotaque quacumque contraria conſuetudine, etiam immemorabili. Declaramus tamen, quod cum in prædicto Decreto ſtatuatur, non licere Epiſcopis extra Domum propriæ habitationis in Domibus Laicis erigere Altare, ibique Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebrare, ſive celebrari facere; hujuſmodi prohibitio intelligenda non ſit de Domibus etiam Laicis, in quibus ipſi Epiſcopi forte occaſione Viſitationis, vel itineris hoſpitio excipiantur, ut nec etiam quando Epiſcopi in caſibus a Jure permiſſis, vel de ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia abſentes a Domo propriæ ordinariæ habitationis, moram idcirco faciant in aliena Domo per modum ſimilis habitationis: his enim caſibus licita iis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non ſecus, ac in Domo propriæ ordinariæ habitationis.

XXIII. Præcipimus quoque accurate attendi, ac adimpleri quæcumque alia præſcribuntur in ejuſdem Generalis Synodi ſeſſ. 25. de Regularibus, & Monialibus. Cumque in cap. 25. ampliſſime derogetur omnibus contrariis privilegiis ſub quibuſcumque formulis verborum conceptis, ac Mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, necnon Conſtitutionibus, & Regulis etiam juratis, atque etiam conſuetudinibus, vel Præſcriptionibus, etiam immemorabilibus; ſciant omnes derogationem hujuſmodi non ad ea tantum referri, quæ in prædicto capite continentur; ſed etiam ad alia, quæ in ſingulis ſuperioribus Capitulis ejuſdem ſeſſionis conſtituta ſunt.

XXIV. Ad hæc, ut recta in Judiciis ratio ſervetur, præcipimus, quod ubi in Cauſſis Criminalibus Ordinarii Locorum in Regnis Hiſpaniarum proceſſerint ex Officio, hoc eſt non ad ullius querelam, ſive accuſationem, ſi ab eorumdem Ordinariorum ſententiis Appellatio, vel ad Sedis Apoſtolicæ Nuntium, vel ad Metropolitanos interpoſita fuerit; tum (ne alioquin ſi nullus Actoris partes gerat, delinquentes pœnam ſuis criminibus debitam effugiant) Procuratores Fiſcales Tribunalis Nuntiaturæ Apoſtolicæ, & reſpective etiam Curiæ Metropolitanæ, inſtantias, aliosque actus deſuper neceſſarios peragant, & proſequantur, ut prædictæ Ordinariorum ſententiæ juſtam confirmationem, & executionem obtineant. Quod ſi dictis Procuratoribus Fiſcalibus non

eſta.

Digitized by Google

citatis, & inauditis, contrarias ſententias in grado appellationis proferre contigerit; illæ prorſus nullæ ſint, ac irritæ cum omnibus actis geſtis, nullumque ſortiri debeant effectum; quinimo præcedentes Ordinariorum ſententiæ executioni mandentur perinde ac ſi appellatio ab iis interpoſita nullatenus fuiſſet.

XXV. Ceterum cum generaliter circa appellationes, & inhibitiones ſatis proviſum fuerit per Conſtitutionem piæ mem. Innocent. Papæ IV. Prædeceſſoris etiam Noſtri in c. *Romana*, ac etiam per Decreta Concil. Trid. itemque alia edita die 16. Octob. 1600. a Congregatione Negotiis, & conſultationibus Epiſcoporum, & Regularium propoſita, & a præfato Clemente VIII. confirmata, ac denique etiam alia promulgata tempore Pontificatus ſimilis mem. Urbani Papæ VIII. Prædeceſſoris itidem Noſtri, die videlicet 5. Sept. 1626, volumus, & mandamus, quod quidquid in omnibus memoratis Conſtitutionibus, & Decretis ſtatuitur, diligentiſſime per omnes iis comprehenſos obſervetur in cauſis ad Curias Eccleſiaſticas pertinentibus in Regnis Hiſpaniarum; quacumque conſuetudine, etiam immemorabili, vel quovis privilegio, aut ſtylo concedendi etiam quaſcumque inhibitiones nuncupatas temporarias, penitus excluſa.

XXVI. Quo vero ad Judices Conſervatores, & modum, ac facultatem procedendi in cauſis civilibus, quæ ad eorum cognitionem pertinere poſſint, inviolate cuſtodienda erit norma præſcripta in conſtitutionibus fel. rec. Innocentii IV. Alexandri IV. Bonifacii VIII. Gregorii XV. aliorumque Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum hac de re editis, nec non in Decretis Concilii Trid. ſub pœnis ibidem contentis, quas præſenti Noſtra conſtitutione innovamus, & confirmamus; hoc etiam addito, ut iidem Judices Conſervatores, & Mandatorum ſuorum executores exhibere debeant Epiſcopis, aliiſque Locorum Ordinariis litteras ſuæ deputationis, quarum vigore procedere intendant.

XXVII. Extat denique, & ex intimo paterni cordis Noſtri ſenſu omnes e religioſiſſima Hiſpanica natione monemus, ut memores ſint, teneri ſe exacte, firmiter, & cum effectu obſervare etiam omnia, & ſingula in ceteris omnibus ejuſdem Trid. Concilii Decretis ſancita. Et ne eorum executio poſthac ullo modo impediatur, aut retardetur; decernimus, ac declaramus, nullum pro impedienda, aut ſuſpendenda executione Conciliarium ſanctionum ejuſmodi, aut Decretorum, quæ ab Ordinariis edita fuerint pro executione pariter eorum, quæ in ipſo Concilio ſtatuta ſunt, ſuffragari poſſe, ac debere contrarium Privilegium, quod ante prædicti Concilii promulgationem a Sede Apoſtolica obtentum fuerit, niſi etiam poſt ipſum Concilium fuerit in forma ſpecifica ab eadem Apoſtolica Sede confirmatum, vel noviter conceſſum; itemque obſtare non poſſe ullam Statutum, vel concordiam, quæ a prædicta Apoſtolica Sede ſpecialiter confirmata non ſit; neque quemcumque longævum non uſum, aut contrariam conſuetudinem, vel præſcriptionem etiam centenariam, vel immemorabilem, niſi forſan præfatæ conſuetudinis, aut præſcriptionis materia capax ſit, & inſuper conſuetudo, aut præſcriptio immemorabilis probata jam ſit admiſſa a competenti Judice per tres ſententias conformes, vel per unam, quæ in judicatum tranſierit, nec demum quamcumque Appellationem, ſive inhibitionem, etiam temporariam; reſervato dumtaxat recurſu in devolutivo ad memoratam Congregationem Cardinalium ejuſdem Concilii Interpretum; quibus etiam tanquam Executoribus præſentium Noſtrarum litterarum, non ſolum committimus, & mandamus, ut eas, ipſarumque Decreta, & Ordinationes omnes perpetuo, & inviolabiliter obſervari faciant cum eadem poteſtate, quæ iiſdem Cardinalibus a Sede Apoſtolica tributa eſt pro executione Decretorum memorati Concilii, ſed etiam privative facultatem impertimur, quandocumque opus fuerit interpretandi, explicandi, ac declarandi eandem noſtram Conſtitutionem, omneſque, & ſingulas ordinationes in ea contentas (exceptis his, quæ ad Cæremoniale Epiſcoporum, Rituale Romanum, & Rubricas Miſſalis, & Breviarii pertinent) quatenus illis dubietas aliqua, aut difficultas emerſerit; non retardata tamen interim illarum executione, adeo ut ante hujuſmodi executionem nec ullus recurſus ad eandem Congregationem Cardinalium, nec ulla ſuper quovis Dubio conſultatio promoveri poſſit. Decretis vero, & Declarationibus a prædicta Congregatione faciendis poſtquam noſtra, aut Romani Pontificis pro tempore exiſtentis approbatio acceſſerit, ſtatim quæcumque reclamatio, aut conſultatio omnino ceſſare, perpetuumque ſilentium deſuper impoſitum cenſeri debeat.

Decernentes pariter eaſdem præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, in omnibus, & per omnia pleniſſime ſuffragari, & ab eis reſpective inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari debere. Sicque, & non aliter per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales etiam de Latere Legatos, ac Sedis præfatæ Nuntios, alioſve quoslibet, quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, ubique judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus præmiſſis, ac quatenus opus ſit Noſtra, & Cancellariæ Apoſtolicæ Regula de jure quæſito non tollendo, aliiſque Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, nec non quorumcumque Ordinum, Congregationum, Inſtitutorum, & Societatum, etiam Jeſu, & quorumvis Monaſteriorum, Conventuum, Eccleſiarum, Locorum Piorum, aliiſque, quibuſvis etiam juramento, Confirmatione Apoſtolica, aut quavis firmitate alia roboratis Statutis, & conſuetudinibus, ac præſcriptionibus quantumcumque longiſſimis, & immemorabilibus, Privilegiis quoque, Inſtitutis, & Litteris Apoſtolicis, Ordinibus, Congregationibus, Inſtitutis, & Societatibus, etiam Jeſu, ac Monaſteriis, Conventibus, Eccleſiis, & Locis Piis prædictis, illorumque reſpectivis Superioribus, aliiſve quibuslibet Perſonis, etiam ſpecialiſſima mentione dignis, ſub quibuſcumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, irritantibuſque, & aliis Decretis, etiam Motu Proprio, ac ex certa ſcientia, & de Apoſtolicæ Poteſtatis plenitudine in genere, vel in ſpecie, ſeu alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, illorum omnium, & ſingulorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum exprimerentur, & inſererentur, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata, eiſdem præſentibus pro expreſſis, & inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, ad præmiſſorum effectum hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus autem, ut earumdem præſentium Litterarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in Judicio, quam extra illud ubique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 13. Maii 1723. Pontificatus Noſtri anno ſecundo.

§. II.

Cum autem, ſicut accepimus; tametſi præmiſſa a memorato Innocentio Prædeceſſore, maturo, ac ſaluberrimo fuerint conſtituta, & ordinata conſilio, illa nihilominus, nedum plenariæ executioni, ut par erat demandata fuerint, neque proinde optatos fructus uſquequaque proferre valuerint: Hinc eſt, quod nos probe conſiderantes, nihil magis alios ad veram Pietatem, & Dei cultum aſſidue inſtruere, & excitare, quam eorum vitam, & exemplum, qui ſe divino Miniſterio dedicarunt, facileque fieri poſſe, ut populus in via Domini proſpere, & feliciter progrediatur, ſi Clerus illi præluceat, ac ſuavem in eo Sanctioris Diſciplinæ, bonorumque operum odorem diffundat, ac propterea eorumdem præmiſſorum ad hunc tam pium, & ſalutarem finem tendentium ſubſiſtentiæ, ac paratæ executioni, ſublatis quibuſvis impedimentis quantum, cum Domino poſſumus, Paſtorali noſtra cura, & ſolicitudine conſulere cupientes, prænſertas Innocentii Prædeceſſoris Litteras, & quæcumque in eis conſtituta, ordinata, ſancita, decreta, & declarata, ac alias quomodolibet contenta, & expreſſa, auctoritate Apoſtolica, & tenore præſentium perpetuo approbamus, & confirmamus, ac quatenus opus ſit innovamus, & de novo conſtituimus, innovamus, ordinamus, ſancimus, determinamus, & declaramus, illiſque inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus.

§. III.

Nec non tam dilecto Filio Noſtro, & Sedis præfatæ in Regnis Hiſpaniarum Nuncio nunc, & pro tempore exiſtenti, quoad ea, quæ ad ipſum, ejuſque Tribunal pertinent, quam Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, ceteriſque Locorum Ordinariis, & Superioribus, ac etiam dilectis Filiis utrique Clero, Sæculari, & Regulari eorumdem Regnorum diſtricte, ac ſub interminatione Divini Judicii, auctoritate præfata, harum ſerie præcipimus, & mandamus, ut illa omnia, & ſingula omni mora, dilatione, & cunctatione ſublata, debita obedientia exequantur, & accurate, & exacte ſervent, faciantque reſpective illa ab iis, ad quos ſpectat, & quandocumque ſpectabit in futurum, eadem auctoritate omnimode executioni demandari, & inviolabiliter obſervari.

§. IV.

Decernentes pariter ita in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Cauſarum Palatii

Apoſtolici Auditores; ac ipſius S. R. E. Cardinales etiam de Latere Legatos, & dictæ Sedis Nuntios, alioſve quoslibet, quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam, quavis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. V.

Non obſtantibus omnibus, & ſingulis illis, quæ prædictus Innocentius Prædeceſſor in Litteris ſuis prædictis voluit non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

§. VI.

Ut autem eædem præſentes Litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas, ſeu earum exempla ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, ac Baſilicæ Principis Apoſtolorum, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, affigi, & publicari; ſicque publicatas, & affixas omnes, & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim, & perſonaliter intimatæ fuiſſent.

§. VII.

Utque ipſarum Litterarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis eadem prorſus fides tam in Judicio, quam extra illud ubique adhibeatur, quæ eiſdem præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 23. Septembris 1724. Pontificatus Noſtri Anno primo.

V.

Ejuſdem de immunitate Eccleſiaſtica & aſylo.

Ex quo, divina diſponente clementia, ad ſupremum univerſi Chriſtiani populi regimen aſſumpti fuimus, conſiderantes debitum, quo obſtringebamur, Eccleſiarum, Sacrorumque Locorum Immunitatem ſartam tectam, inviolatam, ubique cuſtodiendi inter graviores ſuſcepti Apoſtolici Miniſterii curas merito recenſari; diu, multumque rationes, ac media Nobiſcum expendere non omiſimus, quibus ipſa immunitas in priſtinum venerationis, & reverentiæ locum reſtitui poſſet, ac in omnibus Orbis Catholici regionibus ita obſervaretur, quemadmodum priſca illa Majorum Noſtrorum diſciplina, & vetus Canonicarum Sanctionum norma præſcripſit. Dum hæc ſollicito animo revolveremus, in oculos primum incurrit celebris illa Conſtitutio a fel. rec. Gregorio Papa XIV. Prædeceſſore noſtro edita, quæ incipit *Cum alias*, qua quidem Conſtitutione idem Gregorius Prædeceſſor pro Paſtorali zelo ſuo hunc ipſum in ſcopum intendens, facultates, & indulta a quibuſdam Romanis Pontificibus, ac præſertim a S. Pio V. & Sixto etiam V. Prædeceſſoribus itidem noſtris, tunc ſæpe, conceſſa aliquibus Principibus, eorumque Officialibus, & Magiſtratibus extrahendi, ac abducendi ab Eccleſiis, aliiſque locis immunibus certorum criminum reos, & delinquentes, reformavit, moderataſque fuit; ſimul autem delictorum frequentiæ, unde publica tranquillitas maxima perturbatur, occurrere volens, ac impedire, quantum licebat, ne aliqua graviora a pravis hominibus patrarentur ſub certa impunitatis ſpe, quam ex confugio ad loca immunia ſibi parabant, nonnulla expreſſit, & explicavit crimina, & caſus, in quibus laicos delinquentes Eccleſiaſtica immunitate nequaquam gaudere voluit, & decrevit; ac inſuper Judices conſtituit, qui in occurrentibus caſibus an delictum eſſet necne in eadem Gregoriana Conſtitutione exceptum, cognoſcere, & declarare deberent; certamque demum formam in extractione prædictorum delinquentium a locis immunibus obſervandam ſtabilivit, & inviolabiliter ab omnibus perpetuo obſervari mandavit, quemadmodum in prædicta Conſtitutione Anno Incarnationis Dominicæ 1591. nono Kalend. Junii promulgata ulterius continetur.

Quoniam vero poſt editam hujuſmodi Conſtitutionem ob varias Doctorum eam interpretantium Sententias, & varias itidem Curiarum Eccleſiaſticarum in illius executione praxim multiplices contentiones ſuper vero, rectoque ejus ſenſu inter Eccleſiaſtica, & Sæcularia Tribunalia exortæ fuerunt; quamplures Romani Pontifices, ac præſertim piæ mem. Clemens IX. Clemens X. & Clemens XI. Prædeceſſores ſimiliter noſtri de præfatis contentionibus dilucide caſuum exceptorum explicatione ſubmovendis non ſemel, ſicut accepimus, deliberarunt, faciliorem que inſuper eos probandi, & declarandi methodum, ut ejuſdem Gregorii Prædeceſſoris mens plenius executioni demandaretur, Curiis Eccleſiaſticis præſcribere cogitabant; ſed ab aliis diſtractionibus, ac interim morte prævenati, deſtinata perficere nequiverunt. Hinc igitur eſt, quod nos omnino expedire arbitrantes, ut ejuſmodi controverſiis finis aliquando imponatur, eorumdemque Prædeceſſorum pio, atque ſalubri propoſito inhærentes, Motu proprio, ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione, in primis prævidam memorati Gregorii Prædeceſſoris Conſtitutionem cum omnibus, & ſingulis in ea contentis, atque diſpoſitis ampliſſima confirmamus, approbamus, & innovamus, & quatenus opus ſit, criminum in illa exceptorum reis, & delinquentibus immunitatem Eccleſiaſticam ſuffragari nequaquam debere, iterum, ac de novo decernimus, & declaramus. Præterea non abſque gravi animi noſtri dolore animadvertentes ob auctam, atque in dies inveleſcentem perverſorum hominum malitiam ſæpe, ac ſæpius nonnulla alia gravia crimina perpetrari, quæ non minus, quam illa in Gregoriana Conſtitutione, ut præfertur, excepta, publicam quietam perturbant, proinde ad delinquentium audaciam, ac ejuſmodi delictorum frequentiam, quantum fieri poterit, coercendam, pro Apoſtolici muneris noſtri debito, ea, quæ inferius explicabuntur, ſtatuenda cenſuimus.

Cum itaque prædicta Gregoriana Conſtitutione cautum ſit, ut publicis latronibus, viarumque graſſatoribus, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, aut viatores ex inſidiis aggrediuntur, immunitas Eccleſiaſtica minime ſuffragetur; non levis autem inter Doctores emerſerit controverſia, an quis ex unico actu publicus latro, & graſſator dici poſſit, vel plures ad id actus requirantur: Nos ejuſmodi controverſiam dirimere intendentes, unicam tantum graſſationem in via publica, aut vicinali admiſſam ſufficere ad hoc, ut quis publicus latro, & graſſator dici valeat, dummodo tamen graſſanti mors, aut membrorum mutilatio ſecuta fuerit, tenore præſentium definimus, & declaramus.

Inſuper ab Eccleſiaſticæ Immunitatis beneficio excludimus, atque repellimus, & pro excluſis, atque repulſis haberi volumus, nedum eos qui homicidia, aut mutilationes membrorum in Eccleſiis, earumve Cœmeteriis committere audent, quemadmodum in Gregoriana Conſtitutione ſancitum eſt; verum etiam eos, qui ſtantes in Eccleſia, vel Cœmeterio interficiunt ſtantes extra Eccleſiam, vel Cœmeterium, aut ipſis membrum mutilant: nec non eos, qui ſtantes extra Eccleſiam, aut Cœmeterium, occidunt ſtantes intra Eccleſiam, vel Cœmeterium, aut iis membrum mutilant: ac eos tandem, qui confugientibus vim inferunt, neque ipſos ab Eccleſia, aliove loco immuni violenter extrahunt, & abducunt; Declarantes in quatuor præmiſſis caſibus hujuſmodi reos non illius tantum Eccleſiæ, quam violarunt, ſed cujuſcumque etiam alterius Eccleſiæ immunitate gaudere nequaquam poſſe, aut debere.

Ad hæc in crimine Aſſaſſinii non modo mandatarios, qui in ipſamet Gregoriana Conſtitutione aperte recipiuntur, etiam mandantes, qui certum præmium, aut mercedem, ſive in pecunia, ſive in aliis rebus tradiderint, aut promiſerint, quamvis promiſſio nullum habuerit effectum, dummodo Aſſaſſinium re ipſa patratum fuerit, ab Eccleſiaſticæ immunitatis beneficio excludimus, ac pro excluſis perpetuo haberi volumus, & mandamus.

Excludimus pariter, repellimus, atque privamus ejuſdem immunitatis privilegio interficientes proximum ſuum animo præmeditato, ac deliberato: Falſificatores litterarum Apoſtolicarum, Miniſtros Montis Pietatis, vel alterius Publici Telonii, aut Banci pro depoſitis Principis, privatarumque perſonarum deſtinati, furtum, aut falſitatem in prædictis locis committentes, cujus ratione Arca pecuniaria ita minuatur, ut pœnæ ordinariæ locus ſit: Conflantes, adulterantes, vel tondentes quaſcumque monetas aureas, vel argenteas etiam Principum exterorum quotieſcumque in loco, aut Provincia, ubi crimen admittitur, liberum habeant uſum, & commercium, vel ipſas monetas conflatas, adulteratas, aut decurtatas ſcienter ita expendere, & erogare præſumentes, ut fraudis conſcii, atque participes cenſeri poſſint: illos demum, qui ſub nomine Curiæ ſeſe introducunt in alias domos animo ibidem perpetrandi rapinas, eaſque re ipſa committunt cum homicidio, aut mutilatione membrorum alicujus ex domeſticis earumdem ædium, vel etiam extranei, quem ibi forte reperiri contigerit, dummodo homicidium, vel membrorum mutilatio ſequatur.

Ceterum cum diuturna experientia compertum fuerit Curias Eccleſiaſticas in caſibus qui hactenus evenerunt, difficultar probare, & conſequenter declarare potuiſſe delictum, pro quo quis ad Eccleſiam confugeret, fuiſſe comprehenſum in numero exceptorum propter variam earumdem Curiarum praxim, & varias pariter opiniones Doctorum, qui antedicti Gregorii Prædeceſſoris mentem quoad normam ab ipſo præſcriptam, recipiendi probationes, & procedendi ad declarationem criminum exceptorum interpretari voluerunt: Statuimus, præcipimus, & mandamus nullam in hoc de cetero haberi rationem cujuſcumque interpretationis ejuſdem Gregorianæ Conſtitutionis, quæ a quocumque Doctore prodierit, neque praxis a quibuſlibet Curiis, aut Tribunalibus invectæ; imo nec quarumcumque

... decla-

Digitized by Google

declarationum, quæ ab hujus Almæ Urbis noſtræ Tribunalibus, ſive etiam a Congregatione Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium immunitati Eccleſiaſticæ præpoſitorum emanaverint, quatenus præſenti noſtræ conſtitutioni adverſentur; ſed in occurrentibus caſibus normam hic a Nobis præſcribendam inviolabiliter ab omnibus obſervari volumus, & ſancimus.

Quotieſcumque igitur Curia Eccleſiaſtica a Curia Sæculari fuerit requiſita, ut laicum aliquem delinquentem e loco immuni extrahi, ac illi conſignari faciat, eaque ſuper delicti excepti qualitate, ac perſonæ reiterate ſubminiſtrata vel acquiſita ſint indicia, quæ ad capturam decernendam ſufficere videantur; tunc Curia Eccleſiaſtica ad ejuſdem delinquentis extractionem ab Eccleſia, aliiſve locis immunibus, ope, ac medio ſuorum executorum, implorato etiam quatenus opus ſit brachii ſæcularis auxilio, & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ ab Epiſcopo deputandæ, procedere teneatur, extractumque ad ſuos carceres aſportari, ac ibi ſub tuta cuſtodia detineri curet, & faciat. Ubi vero ex proceſſu informativo deſuper conficiendo conſtet de crimine excepto, ac inſuper adverſus eumdem extractum talia reſultent indicia, ut crimen ab eo fuiſſe patratum moraliter credi poſſit (quæ quidem indicia juxta regulas Juris vocantur ultra torturam) eo tandem caſu præfatum extractum Miniſtris, & Officialibus Curiæ Sæcularis tradere, & conſignare poſſit, ac debeat, exacta tamen, receptaque prius ab ipſis obligatione in forma Juris valida reſtituendi extractum Eccleſiæ ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ eobit, ac pro tempore exiſtenti Romano Pontifici reſervatæ, quatenus idem extractus indicia contra ipſum acquiſita in ſuis defenſionibus purget, ac diluat. Quod ſi ea minime purgaverit, & vere delinquens repertus fuerit, Curiæ Sæculari in ipſum tali caſu, ut juris eſſe cenſuerit agere, atque procedere licet.

Præterea conſiderantes ſæpe dictum Gregorium Prædeceſſorem in ſua conſtitutione optimo quidem jure ſanxiſſe, ut ſoli Epiſcopi, & non alii Epiſcopo inferiores, etiamſi locorum Ordinarii ſint, aut nullius Diœceſis, aut conſervatores a Sede Apoſtolica ſpecialiter, vel generaliter deputati cognoſcere, & declarare valeant, an delicta, pro quibus requiſiti ad loca immunia confugerunt, & ibi ſe receperunt, ſint, nec ne de genere, ac numero exceptorum: Nos providem ejuſmodi diſpoſitionem approbantes, & confirmantes, eique inhærentes motu, ſcientia, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus tenore præſentium quibuſcumque Magiſtratibus, Officialibus, & Miniſtris Sæcularibus, nec non quibuſvis aliis perſonis cujuſcumque gradus, & conditionis exiſtant, etiamſi Imperiali, Regia, Ducali, aut alia quavis mundana dignitate, aut auctoritate præfulgeant, diſtricte interdicimus, ac prohibemus, ne hujuſmodi cauſis, vel conficiendo proceſſus, vel inquiſitos extrahendo a locis immunibus, vel declarando crimina ab eis admiſſa eſſe de exceptis in Gregoriana, aut in præſenti noſtra conſtitutione, ullo pacto ſe ſe ingerant aut immiſceant. Quod ſi ſecus quidquam attentare præſumpſerint, ex nunc omnia in contrarium præmiſſorum gerenda irrita, & inania, nulliuſque roboris, vel momenti perpetuo fore, ipſoſque Attentantes in cenſuras, & alias pœnas a Sacris Canonibus, & Conſtitutionibus Apoſtolicis adverſus eos, qui juriſdictionem Eccleſiaſticam quoquo modo lædunt, ac violant, inflictas incurrere decernimus, & declaramus: volentes, intendentes, ac expreſſe mandantes, quod omnimoda cognitio, atque judicium de criminibus in Gregoriana Conſtitutione exceptis, & a Nobis ſuperius explicatis, tum etiam de aliis, quæ in præſenti noſtra conſtitutione adjicienda, & ſimiliter excipienda duximus, quemadmodum, ut præfertur, adjecimus, & excepimus, ad Epiſcopos tantum privative, quoad omnes alios, perpetuo ſpectet, atque ſpectare debeat; & donec ipſi in occurrentibus caſibus declaraverint delictum eſſe de exceptis, & cetera omnia exhibit ſuperius conſtituta adimpleverint, inquiſitos Eccleſiæ, vel alterius loci ſacri, ad quem confugerunt, immunitate gaudere toto debere, ac in ea conſervandos, & manutenendos eſſe ſtatuimus, præcipimus, & mandamus.

Univerſos demum, & ſingulos Venerabiles Fratres Noſtros, Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, quos hujus Noſtræ Conſtitutionis Executores deputamus; in viſceribus Domini Noſtri Jeſu Chriſti hortamur, & paterna charitate admonemus, ut quanti momenti ſit hoc negotium, ſerio cogitantes, in occurrentibus caſibus qualitatem teſtium, & probationum pondus ſummo ſtudio, ac vigilantia perpendant, omnemque fraudem, dolum procul arceri ſatagant, quin etiam Sacerdotali pectore, quotieſcumque opus fuerit, iis omnibus obſiſtant, qui ejuſdem præſentis Conſtitutionis executionem, ac obſervantiam quomodocumque temerario auſu impedire præſumerent. In reliquis porro caſibus tam in hac noſtra, quam in Gregoriana Conſtitutione non exceptis memores quam acriter ſemper, & qua eximia, ac prorſus ſingulari animi fortitudine majores noſtri pro Eccleſiaſtica libertate, ac immunitate pugnaverint, nihil de illa imminui permittant, neque ſacris juribus labem ullam irrogari patiantur, ſed ea pari ſane zelo, atque conſtantia tueri curent ab omni tamen tumultu, ac perturbatione caventes, ne inſtantiæ cauſa potius, quam

Maſtrii Theol. Moral.

miſerationis, & juſtitiæ titulo Eccleſiaſtica privilegia aſſerere velle videantur.

Decernentes eaſdem præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque ſemper valida, firma, & efficacia exiſtere, ac fore, ſuoſque integros, atque plenarios effectus ubique ſortiri, & obtinere, ac ab omnibus, & ſingulis ad quos ſpectat, & pro tempore ſpectabit quomodolibet in futurum inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari; Sicque, & non aliter in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & Apoſtolicæ Sedis Nuncios, alioſve quoslibet quavis præeminentia, & poteſtate fungentes, ac functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, ac auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane ſi quid ſecus ſuper his, a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibuſcumque Cancellariæ Noſtræ Apoſtolicæ Regulis, nec non quorumcumque prædeceſſorum noſtrorum litteris Apoſtolicis, privilegiis, Indultis, & facultatibus quibuſvis perſonis, etiam ſpeciali mentione dignis, & quavis quantumcumque ſublimi dignitate, & auctoritate fulgentibus, & ex quibuſvis etiam gravibus, ac urgentiſſimis cauſis, ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, & cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & efficaciſſimis, & inſolitis clauſulis, ac irritantibus, & aliis Decretis etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, etiam conſiſtorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, confirmatis, & immutatis. Quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi pro ſufficienti illorum derogatione de illis, eorumque ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio facienda; aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, illorum omnium, & ſingulorum tenores, formas, & occaſiones, ac alia etiam ſpeciali expreſſione digna præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, inſertis, ac ſervatis reſpective habentes, hac vice dumtaxat, illis alias in ſuo robore permanſuris, ad præmiſſorum effectum ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ac derogatum eſſe volumus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Ut autem præſentes Litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus, illas, ſeu earum exempla, ad Valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, affigi, & publicari; ſicque publicatas, & affixas omnes & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim, & perſonaliter intimatæ fuiſſent, utque ipſarum præſentium litterarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo alicujus perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ voluntatis, ſanctionis, declarationis, confirmationis, præcepti, decreti, mandati, prohibitionis, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo quinto, ſexto Idus Junii, Pontificatus Noſtri anno ſecundo.

VI.

Ejuſdem Edictum de Indulgentia ad ANGELUS DOMINI.

INjuncta nobis divinitus Apoſtolicæ ſervitutis ratio poſtulat, ut cœleſtium munerum theſauros diſpenſationi noſtræ a Domino creditos fideliter erogemus, cum id ad augendam in terris Beatiſſimæ, atque Auguſtiſſimæ Cœli Reginæ Virginis Deiparæ Mariæ, Patronæ, & Advocatæ noſtræ venerationem, excitandamque, & confovendam erga illam Fidelium devotionem, ac ad animarum ſalutem ſperamus in Domino profuturum: Itaque de Omnipotentis Dei miſericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus authoritate confiſi; omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus vere pœnitentibus, & confeſſis, ac ſacra Communione refectis, qui mane, aut meridie, ſeu veſpere ad pulſum Campanæ: *Angelus Domini nunciavit Mariæ, & concepit de Spiritu Sancto: Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum Verbum tuum: Et Verbum Caro factum eſt, & habitavit in nobis*, cum *tribus Ave Maria* flexis genibus devote recitaverint, & pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, Plenariam in uno die cujuslibet menſis dumtaxat per unumquemque Chriſti fidelem ad ſui libitum eligendo, lucrifaciendam, omnium peccatorum

Digitized by Google

ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem miſericorditer in Domino concedimus. In reliquis vero anni diebus iiſdem Chriſti fidelibus contritis quoties id egerint centum dies de injunctis eis, ſeu alias quomodolibet debitis pœnitentiis in forma Eccleſiæ conſueta relaxamus; Præſentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut earundem præſentium litterarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides ubique habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 14. Septemb. 1724. Pontificatus Noſtri Anno primo.

F. Cardinalis Oliverius.

VII.

Ejuſdem Decretum circa Confeſſarios Monialium, eorumque approbationes.

PAſtoralis officii ſollicitudo nos admonet ut hic vigilantiæ & authoritatis noſtræ partes libenter interponere, ut quæ a Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris ad Dominici gregis, animarumque ſalutem, & directionem provide conſtituta reperiuntur, ſuum plenarium ſortiantur effectum.

§. I.

Cum itaque quamplurium ex Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis Regnorum Hiſpaniarum litteris non ita pridem intellexerimus, Conſtitutionem pro Eccleſiaſticæ diſciplinæ in eiſdem Regnis conſervatione, & inſtauratione a fel. record. Innocentio Pp. XIII. Prædeceſſore noſtro die 13. Maji 1723. poſt maturum conſilium editam, quæ incipit: *Apoſtolici Miniſterii &c.* ac ſubinde a Nobis per quaſdam noſtras in ſimili forma Brevis die 23. Septemb. 1724. deſuper expeditas litteras, quibus totum ipſius Conſtitutionis tenorem inſeruimus, confirmatam, & innovatam per nonnullos præſertim Regulares in dd. Regnis degentes, haud omnino, ut par erat, ſervari, quinimo ejus executionem variis artibus, inanibuſque prætextibus retardari, atque eludi; graviter commoti ſumus, nec deſivimus conceptum inde dolorem, ac indignationem noſtram cum Superioribus Generalibus ipſorum Ordinum communicare, eiſque diſerte explicare firmam, conſtantemque voluntatem, ac intentionem noſtram eſſe, ut memorata Conſtitutio promptæ, & omnimodæ executioni demandaretur, & in tranſgreſſores, ſeu inobedientes condignis pœnis animadverteretur. Ipſi vero Superiores Generales pro ea, qua præditi ſunt prudentia, probitate, & fidei in nos, & hujus S. Sedis mandata obſequio, id contra, & præter eorum mentem, ac non ſine intimo animi ſui mœrore accidiſſe Nobis ingenue declararunt, vehementer etiam improbantes quicquid contra eandem Conſtitutionem ſcripto, vel facto attentatum fuerit per aliquot ſuos ſubditos, pro quibus erroris, ac noxæ veniam a Nobis ſuppliciter implorarunt, ſimulque polliciti ſunt ſedulam ſe daturos operam, ut quæ in ea facienda, ſervandaque præſcribuntur, ab omnibus, & ſingulis ſuis Religioſis abſque mora adimpleantur. Licet autem Nos non minus ad enixas eorundem Superiorum Generalium preces, quam ob peculiarem paternæ charitatis affectum, quo Religioſas ſemper proſequuti ſumus, & proſequimur familias, in quarum altera, inclito nempe Fratrum Prædicatorum Ordine diu verſati ſumus, a pœnis adverſus dictos tranſgreſſores infligendis abſtineamus; nihilominus quæcumque hactenus ad remorandam, ſive eludendam, aut quomodolibet impediendam prædictæ Conſtitutionis executionem a nonnullis ex præfatis Regularibus ſcripta, acta, geſta fuerunt cum inde ſequutis, & quandocumque ſequuturis, authoritate Apoſtolica, tenore præſentium reprobamus, & damnamus, & pro reprobatis, & damnatis ab omnibus haberi volumus, & decernimus.

§. II.

Præterea gravius mentis Noſtræ ſuper eadem Conſtitutione teſtimonium, ac judicium perhibere volentes, diſtricte, ac in virtute ſanctæ Obedientiæ Nobis Vicaria Chriſti poteſtate in Terris fungentibus ab Univerſis Chriſti fidelibus debitæ, harum ſerie denuo præcipimus, & mandamus, ut exacte, & inviolabiliter, omnique colore, prætextu, titulo, & contraria quavis interpretatione prorſus ſublatis, ſerventur omnia, & ſingula in emanata Innocentii prædeceſſoris Conſtitutione ſancita, ordinata, declarata, ac quocumodo contenta, quæ Clerum tum Sæcularem, tum Regularem prædictorum Regnorum concernunt, etiam juxta formam in hiſce litteris noſtris, ut infra, præſcribendam. Cum igitur in eadem Conſtitutione inter alia cautum fuerit, ne in Monaſteria, Conventus, aut Domos, tam Virorum, quam Mulierum plures perſonæ reciperentur, quam quæ vel ex proventibus ipſorum Monaſteriorum, Conventuum, aut Domorum, ſive ex conſuetis eleemoſynis, aliiſque obventionibus in commune conferendis poſſint commode ſuſtentari: Hinc pro firmiori ſaluberrimæ iſtius ſanctionis robore ſtatuimus, ut Superiores eorumdem Monaſteriorum, Conventuum, aut Domorum ſubditis ſuis, ſive Clericis converſis ibidem degentibus ſubminiſtrari curent, & faciant omnia ad victum, & veſtitum neceſſaria; Et ſi plures Religioſos in aliquo Conventu nunc exiſtere compertum fuerit, quam in eo juxta modum præmiſſum ſuſtentari valeant, Superior Provincialis, ſive Prælatus eos ad alterum ejuſdem Provinciæ Conventum, qui ipſorum ſuſtentationi idoneus ſit, ſtatim transferat: Quatenus vero numerus Religioſorum in ſingulis Provinciis degentium vires Conventuum uniuſcujuſque provinciæ reſpective excedat, non alii deinceps ad Religioſum habitum in ea ſuſcipiendum admittantur, donec per obitum hodie viventium ille redactus ſit, ut commode ali valeant: Dilecto filio moderno, & pro tempore exiſtenti noſtro, & Apoſtolicæ Sedis in eiſdem Hiſpaniarum Regnis Nuncio ſerio injungentes, quatenus ſedulo curet, ut præmiſſa plenarium ſuum effectum obtineant, prout illi in dicta Conſtitutione demandatum fuerat.

§. III.

Similiter volumus, ut in promotione Regularium ad Ordines, Decretum piæ memoriæ Clementis Pp. VII. Prædeceſſoris etiam Noſtri juxta memoratam Conſtitutionem accuratiſſime obſervetur, diſtricte quoque inhibentes omnibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis præfatis, ne eoſdem Ordines conferre præſumant alicui Regulari, qui vel in Monaſterio, ſive Conventu intra ſuam Diœceſim ſito non degat, vel ſi de Familia Monaſterii, ſive Conventus alterius Diœceſis fuerit, litteras dimiſſorias ſui Superioris Regularis non exhibeat, ſervata in præmiſſis Decreti Clementis, ac Conſtitutionis Innocentii Prædeceſſorum prædictorum diſpoſitione.

§. IV.

Eiſdem quoque Archiepiſcopis, & Epiſcopis ſub interminatione divini judicii denuo præcipimus, ut quibuſcumque Mulierum Monaſteriis tam ſibi ſubjectis, quam etiam quomodolibet exemptis, omni ſtudio, & diligentia incumbant, & advigilent executioni eorum, quæ pro cuſtodienda Sanctimonialium Clauſura, impediendoque in dicta Monaſteria exteriorum ingreſſo, tum in Sacri Concilii Tridentini Decretis, tum in Conſtitutione felic. mem. Gregor. Pp. XIII. Prædeceſſoris itidem Noſtri, quam idem Innocentius Prædeceſſor in præfata ſua Conſtitutione innovavit, deſuper ſancita fuerunt.

§. V.

Porro injungimus quoque exactam ejuſdem Innocentii Conſtitutionis obſervantiam circa Confeſſiones a Regularibus prædictis, nec etiam ex indulto, quod eis competere perperam prætenditur in vim Bullæ Cruciatæ ſanctæ nuncupatæ, nec ex alio quocumque privilegio excipiendas abſque præcedente approbatione, & licentia Ordinarii pro tempore exiſtentis loci, in quo ſacramentum pœnitentiæ miniſtretur, ſervata quoque limitatione, quæ in ipſa licentia ab eodem Ordinario adjecta fuerit, vel quoad tempus, vel quoad locum, vel genus perſonarum; Declarantes, quod in omnibus caſibus prædictis confeſſiones aliter factæ, & reſpective exceptæ nullæ, atque invalidæ, ipſique Confeſſarii eo ipſo ſuſpenſi erunt.

§. VI.

Ad hæc rurſus prohibemus, atque interdicimus, ne Regulares cujuſcumque Ordinis, aut Inſtituti excipere audeant Confeſſiones Monialium etiam eorum regimini ſubjectarum, & ab Ordinarii juriſdictione quomodolibet exemptarum, niſi ultra licentiam ſuorum Superiorum Regularium examinati fuerint, & pro ipſarum Monialium Confeſſionibus audiendis ſpecialiter approbati ab Epiſcopo Diœceſano; Et ſi ſecus factum fuerit, tunc quoque confeſſiones irritas, & Confeſſarios ipſo jure ſuſpenſos fore itidem declaramus; Ab hujuſmodi tamen lege, & ordinatione ad ſupplicationem Dilecti Filii Noſtri Ludovici S. R. E Cardinalis Belluga, & Moncada nuncupati eximimus Superiores Generales, ac etiam provinciales cujuſvis Ordinis Regularis, quibus, ut Confeſſiones Monialium ſibi tamen ſubjectarum dumtaxat abſque iſtiuſmodi ſpeciali approbatione Epiſcopi Diœceſani audire licite, & valide poſſint, permittimus, & indulgemus.

§. VII.

Et quia mentis, ac intentionis Noſtræ eſt, ut remota quavis diverſa intelligentia, & interpretatione, præciſe ſerventur ea, quæ in eadem Innocentii prædeceſſoris Conſtitutione ſuper aſſignatione, ſeu deputatione Confeſſarii extraordinarii Monialibus ſub prælatorum Regularium gubernio

vi-

Digitized by Google

viventibus, diſpoſita fuerint, ſtatuimus quoque, ut Superiores, qui Decretum illud quocumque titulo, vel prætextu non ſervaverint, vel ejus executioni aliquod impedimentum directe, aut indirecte præbuerint, ipſo facto ſuſpenſionem ab eorum Officiis, nec non privationem vocis tam activæ, quam paſſivæ incurrant.

§. VIII.

Eiſdem pœnis eo ipſo, & abſque alia declaratione incurrendis ſubjicimus etiam Regulares, qui ſanciitis, & ordinatis tum a rec. memor. Clemente Papa XI. tum ab ipſo Innocentio Prædeceſſoribus quoad celebrationem Miſſæ in Oratoriis privatis, ſive eorundem Regularium Cellis, nec non uſum Altaris geſtatorii ſeu portatilis qualitercumque contravenerint, ſeu minime obtemperaverint.

§. IX.

Decernentes pariter eaſdem præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, obtinere, ac illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quocumque ſpectabit, in omnibus & per omnia pleniſſime ſuffragari, & ab eis reſpective inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari debere; ſicque, & non aliter per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos etiam cauſſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac ejuſdem S. R. E. Cardinales etiam de Latere Legatos, ac Sedis præfatæ Nuntios, alioſve quoſlibet, quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, ubique judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. X.

Non obſtantibus præmiſſis, ac quatenus opus ſit Noſtra, & Cancellariæ apoſtolicæ Regula de Jure quæſito non tollendo, aliiſque Conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis, nec non quorumcumque Ordinum, Congregationum, Inſtitutorum, & Societatum etiam Jeſu, & quorumvis Monaſteriorum, Conventuum, Eccleſiarum, Locorum Piorum, aliiſve quibuſvis, etiam juramento, confirmatione apoſtolica, aut quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, ac præſcriptionibus quantumcumque longiſſimis, & immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris apoſtolicis, Ordinibus, Congregationibus, Inſtitutis, & Societatibus etiam Jeſu, ac Monaſteriis, Conventibus, Eccleſiis, & Locis Piis prædictis, illorumque reſpective ſuperioribus, aliiſve quibuslibet perſonis etiam ſpecialiſſima mentione dignis, ſub quibuſcumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, efficaciſſimis, & inſolitis clauſulis, irritantibuſque, & aliis Decretis etiam motu proprio, ac ex certa ſcientia, & de Apoſtolicæ Poteſtatis plenitudine in genere, vel in ſpecie, aut alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, illorum omnium, & ſingulorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum exprimerentur, & inſererentur, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata, eiſdem præſentibus pro expreſſis, & inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris ad præmiſſorum effectum, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

§. XI.

Ut autem eædem præſentes Litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas, ſeu earum exempla ad Valvas Eccleſiæ Lateranenſis, ac Baſilicæ Principis Apoſtolorum, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, affigi, & publicari, ſicque publicatas, & affixas omnes, & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctari, & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim, & perſonaliter intimatæ fuiſſent, utque ipſarum Litterarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in Judicio, quam extra illud adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die 27. Martii 1726. Pontificatus Noſtri Anno ſecundo.

Maſtrii Theolog. Moral.

VIII.

Benedicti xiv. *de Miſſa a Parochis applicanda pro populo.*

CUm ſemper oblatas Nobis occaſiones Apoſtolica ſcripta dirigendi ad Fraternitates Veſtras libenter amplectamur, ut ſinceræ Noſtræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant; tum vero maiori animi alacritate idipſum præſtamus, quum ad excitandum Fraternitatum Veſtrarum zelum pro conſervatione rectæ diſciplinæ in Clero regimini Veſtro commiſſo, præſentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impoſitam imbecillitati Noſtræ omnium Eccleſiarum ſolicitudinis onus aliter ſuſtinere Nos poſſe confidimus, quam ſi Divini Cultus augmentum, atque exactam Eccleſiaſticarum Sanctionum in ſingulis Diœceſibus cuſtodiam religioſæ vigilantiæ Paſtorum curæ, identidem inculcando, commendemus.

Hujus porro Epiſtolæ ad Vos ſcribendæ occaſionem Nobis atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Miſſam Parochialem pro populo ipſorum curæ commiſſo; tum etiam applicatio miſſæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda eſt ab iis, qui Miſſas canunt in Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis; tum denique debitum pſallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Eccleſiarum Choro aſſiſtentes. Cujus quidem argumenti minime nova, ſed a Scriptoribus frequenter habita tractatio eſt, cumque ea res in hujus Almæ Urbis Noſtræ Congreg. & potiſſimum in Congr. Venerabilium Fratrum Noſtrorum Sanctæ Romæ Eccleſiæ Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus conſtituti multos annos perfuncti ſumus, multoties diſcuſſa ac definita fuerit; quamvis earundem Congregationum Decreta pleramque circa eam uniformia & ſibi conſona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam prædeceſſorum noſtrorum approbationem & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum eſſet, eorum notitiam ad ſingulos quoſque Veſtrum non adhuc pervaniſſe. Quapropter non modo opportunum, verum etiam neceſſarium duximus, Encyclicam hanc Epiſtolam ad Vos ſcribere, per quam, ſublata demum diverſarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, conſtans hujus Apoſtolicæ Sedis ſententia prædictis de rebus cuilibet innoteſcat, & Fraternitatibus Veſtris quædam veluti norma ac regula ſuppetat, juxta quam Synodales, aliaſque Veſtras circa præmiſſa Conſtitutiones, Ordinationes, ſeu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero executionem, dum, juxta ea, quæ in præſentibus tenenda atque ſervanda præſcribimus, omni, qua decet, ſolicitudine ac vigilantia urgere ſtudebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne Statutorum Veſtrorum implemento obicem ant moram afferre valeant recurſus ad hujus Noſtræ Curiæ Tribunalia forſitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos eſſe præcipimus ac jubemus; quamobrem has ipſas Litteras Noſtras in ſingulorum Tribunalium Regeſtis aſſervari volumus, atque ad earum præſcriptum tam ipſorum Tribunalium reſolutiones, quam de Veſtris decretis, quæ ipſis præſentibus inhærentes edituri eſtis, judicia exigi, & conferri mandamus.

Et quidem quod nuper enunciavimus, ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium a Paſtoribus animarum applicari debere pro populo ipſorum curæ commiſſo, id veluti ex Divino præcepto deſcendens, a Sacra Tridentina Synodo diſerte exprimitur *ſeſſ. 23. cap. 1. de Reformat.* per hæc notabilia verba: *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre:* Et quamvis minime defuerint, qui per inanes & frivolas interpretationes hujuſmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel ſaltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba ſatis clara & perſpicua ſint, quamque prædicta Congregatio ejuſdem Concilii interpretationi privative præpoſita, conſtanter edixerit, eos, quibus animarum cura demandata eſt, non modo Sacrificium Miſſæ celebrare, ſed illius etiam fructum medium pro populo ſibi commiſſo applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujuſmodi applicatione eleemoſynam percipere poſſe; quodque magis intereſt, quum hæc intelligentia a prædeceſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata; nihil jam amplius ulli Veſtrum deſiderandum ſupereſt, ut eam amplecti, eidemque obſequi, necnon illius promptam executionem in Veſtris reſpective Diœceſibus omni ſtudio procurare debeatis.

Neque Nos tamen, qui, ut ſuperius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, aliuſque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononienſis, Patriæ noſtræ dilectiſſimæ, quam adhuc retinemus, gu-

Digitized by Google

beratione aſſidue tranſegimus, non, inquam, Nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare ſatagunt, quibuſque proinde opportune a Nobis eſt occurrendum.

Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne Animarum cura negligatur, non uno in loco Epiſcopis mandet, ut quotieſcumque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum aſſignatione ad eandem curam exercendam eligant ac deputent, uti videre eſt in *ſeſſ. 6. cap. 2. ſeſſ. 7. cap. 5. & 7. ſeſſ. 21. cap. 6. ſeſſ. 25. cap. 16.* non raro autem eveniat, ut aliqua Eccleſia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujuſmodi Eccleſiæ munera, uſque ad novi Rectoris electionem, ab Epiſcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *ſeſſ. 24. cap. 18. de Reform.* nonnulli ex hujuſmodi Vicariis nituntur ſe ipſos a prædicta obligatione ſubtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium ſeu alios reſidente, ipſi actualem dumtaxat exerceant; vel quod ipſi ſint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujuſmodi curæ ſint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui ſe a prædicta applicatione Miſſæ pro Populo nonnunquam alienos ſe oſtendunt. Itaque mens Noſtra & ſententia eſt, ſicuti etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit ac definitum, quod omnes & ſinguli, qui actu Animarum curam exerceant, & non ſolum Parochi aut Vicarii Sæculares, verum etiam Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes & ſinguli, de quibus ſupra dictum eſt, atque alii quicumque etiam ſpecifica, & individua mentione digni, æque teneantur Miſſam Parochialem applicare pro Populo, ut præfertur, ipſorum curæ commiſſo.

Nonnulli vero ad evitandum hujuſmodi obligationis implementum, allegare ſolent, congruos ſibi Parochiæ ſuæ reditus non ſuppetere; alii denique ad inveteratam conſuetudinem confugiunt, ſuſtinentes id neque ſibi, neque deceſſoribus ſuis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in uſu fuiſſe. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congreg. Concilii reſolutiones noſtram approbationem & confirmationem extendimus, & quatenus opus ſit, authoritate Apoſtolica iterum tenore præſentium decernimus & declaramus, quod licet Parochi, ſeu alii, ut ſupra, animarum curam habentes, congruis præfinitis redditibus deſtituantur, & quamvis antiqua ſeu etiam immemorabili conſuetudine in ipſorum Diœceſibus ſeu Parochiis obtinuerit, ut Miſſa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in poſterum ab ipſis debeat applicari.

Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes Miſſæ Sacrificium pro Populo ſibi commiſſo applicare debere, non ideo ſtatuere volumus, eoſdem aut quotidie, aut quotieſcumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro populo teneri. Et quidem Sacroſancta Trid. Synodus *ſeſſ. 23. c. 14.* præcipit Epiſcopis curare, ut Sacerdotes ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus Miſſarum ſacra faciant, *ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatiſfaciant Miſſas celebrent*. in pluribus autem Synodalibus Epiſcoporum conſtitutionibus novimus provide conſtitutos ac deſignatos eſſe dies, quibus animarum paſtores Miſſas celebrare debeant. At vero Nos id unum in præſenti ſuſcepimus decernendum, quando nimirum iidem pro populo celebrare & applicare teneantur; & quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congreg. Conc. reſponſum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro populo celebrare & applicare debere; eum vero qui uberioribus hujuſmodi redditibus non gaudeat, feſtivis tantum diebus id ipſum præſtare teneri, quum tamen pariter Nobis perſpectæ ſint tum controverſiæ ſuper hoc ipſo exortæ, nimirum ad quam ſummam pertingere debeant Eccleſiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari poſſint, quoniam pingues minime habendi ſunt redditus, etiam copioſi, quibus tamen multiplicia & gravia ſint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adverſus hujuſmodi decretum, tanquam plus æquo rigidum, excitatæ, Nobis innoteſcant; Idcirco opportunum cenſemus Fraternitatibus Veſtris declarare, Nobis abunde ſatisfactum fore, Vobiſque proinde ſatis eſſe poſſe, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Miſſæ pro populo celebrent atque applicent in Dominicis aliiſque per annum diebus Feſtis de præcepto; quum prædicti Dominici, aliique Feſti dies ii ſint, in quibus juxta præceptum Conc. Trid. *ſeſſ. 5. cap. 2. & ſeſſ. 24. c. 4.* quilibet animarum curæ præpoſitus populum ſibi commiſſum ſalutaribus verbis paſcere debet, docendo ea quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem; idemque ſint dies, de quibus eadem Sancta Synodus ſtatuit, ut, *moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum Verbum Dei*; & quibus parochi Subditos ſuos in Doctrina Chriſtiana erudire debent, juxta id quod a prædicto Concilio in cit. Cap. 4. Epiſcopis præcipitur, ut nempe, *ſaltem Dominicis & aliis feſtivis diebus pueros in ſingulis Parochiis, Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & Parentes, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, doceri* curent.

Et quia in nonnullis Diœceſibus numerus dierum Feſtorum de præcepto, de Apoſtolica noſtra authoritate & conſenſu, eatenus eſt imminutus, ut nempe in aliquibus Feſtis Chriſtifideles & Miſſam audire, & ab operibus ſervilibus abſtinere debeant; in aliis vero populo permiſſum ſit opera ſervilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Miſſæ ſacrificium: Nos, ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Miſſæ parochialis in hujuſmodi diebus Feſtis, penitus eliminentur, ſtatuimus & declaramus, quod etiam iiſdem Feſtis diebus, quibus populus Miſſæ intereſſe debet, & ſervilibus operibus vacare poteſt, omnes animarum curam gerentes Miſſam pro populo celebrare & applicare teneantur.

Quia vero propria nonnunquam experientia ſatis agnovimus, aliquos eſſe parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemoſynis, quas a Fidelibus pro Miſſarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero qui, Eccleſia parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, ſub Vicarii, ſeu Œconomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui reditus ipſis conſtituti, & pauca incerta emolumenta eiſdem obvenientia, ægre ad eorum vitæ neceſſaria ſufficiant; quod iis quoque non raro evenire ſolet, qui in aliquibus Eccleſiis, habituali curæ apud alios manente, actuali tantum exercitio ſunt addicti; proindeque cum iſtis ſevere nimis agi videretur, ſi diebus feſtis, quibus potiſſimum hujuſmodi occaſio ſe offert, eiſdem vetitum eſſet eleemoſynam pro applicatione Miſſæ recipere: Idcirco Nos tam iſtorum, quam illorum inopiam ſummopere miſerantes, eiſdemque, quantum Nobis integrum eſt, conſulere volentes; quamvis, ut ſupra dictum eſt, omnes & ſinguli prædicti teneantur diebus feſtis Miſſam pro populo celebrare & applicare; attamen quod pertinet ad prædictos Parochos egenos, unicuique veſtrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales eſſe noveritis, opportune diſpenſandi, ad hoc, ut, etiam diebus feſtis hujuſmodi, eleemoſynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipſo ſacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere & licite poſſint & valeant; dummodo ad neceſſariam populi commoditatem, in ipſa Eccleſia Parochiali Miſſam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Miſſas infra hebdomadem pro populo applicent, quot in diebus feſtis, infra eandem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

Quod autem ſpectat ad Vicarios, ſive Œconomos Eccleſiarum vacantium, quum a Sacro Tridentin. Conc. *cit. ſeſſ. 24. c. 18.* cuilibet Epiſcopo tribuatur facultas eos deputandi & conſtituendi, *cum congrua, eius arbitrio, fructuum portionis aſſignatione*; veſtrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Eccleſiæ fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujuſmodi certorum fructuum aſſignatione, pauciſque incertis proventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi & applicandi Miſſam pro populo diebus feſtis. Quapropter pro iis locis, in quibus Eccleſiarum vacantium fructus ad commodum cameræ Noſtræ Apoſtolicæ exiguntur, opportuna Theſaurario Noſtro Generali mandata dirigimus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dictarum locorum Collectoribus, cum quibus Epiſcopi Eccleſiaſticæ Noſtræ Ditionis, cæterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, Eccleſiarum vacantium fructus ad cameram prædictam pertinent, officii ſui partes in eum finem, de quo ſupra diximus, interponere debebunt.

Ac demum, quoad illos, qui tanquam Vicarii, ſive perpetui, ſive ad tempus conſtituti, Animarum curam adminiſtrant, quæ apud alios habitu reſidet, ratione alicujus Eccleſiæ Parochialis, ipſorum Eccleſiis, ſeu Monaſteriis, collegiis, aut Locis Piis olim unitæ; quamvis a recol. mem. prædeceſſore Noſtro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujuſmodi Vicariis aſſignanda, prout in ipſius conſtit. quæ incipit: *Ad exequendum*, data Kal. Nov. Anno 1567. diſtincte ſtatuitur; nihilominus ubi præſcripta fructuum portio, vel nullo modo, vel non integra Vicariis prædictis aſſignata reperiatur, vel etiam ubi ea quæ ad normam prædictæ conſtitut. iiſdem fuerit attributa, minime ſufficiens a vobis reputetur, propter temporum circumſtantias, & ſignanter pro implendo onere celebrandi & applicandi Miſſam pro populo diebus Feſtis de præcepto; utendum vobis erit poteſtate, quam fecit Epiſcopis Synodus Trid. *ſeſſ. 7. c. 7.* dum illorum arbitrio permiſit, juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem aſſignare; quam ob cauſſam Nos etiam Fraternitatibus Veſtris, quatenus opus ſit, neceſſarias omnes & opportunas facultates impertimur; quibuſcumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio ſancitur, adverſus ea, quæ ſalubriter a Vobis conſtituta fuerint, minime ſuffragantibus.

Hæc igitur circa Miſſam parochialem ſtatuenda & Fraternitatibus Veſtris denuncianda judicavimus. Indeque, gradum facientes ad ea quæ pertinent ad Miſſam conventualem, neminem Veſtrum latere putamus ſacrorum canonum ſanctiones, quibus præcipitur, ut ſingulis diebus in Eccleſiis patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & collegiatis tum horæ canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Miſſa conventualis celebretur; quæ adeo claræ ſunt, ut nulla ſuper iis oriri poſſit dubitatio. Eaque de re perſpicue pariter, & per omnia uniformes exiſtunt Reſolutiones

abs

Digitized by Google

ab hac Congr. Ven. Fratr. Noſtrorum Conc. Trid. Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apoſtolica Authoritate Noſtra confirmamus & approbamus, earum executionem Vobis enixe inculcantes: ut ſcilicet Miſſa Conventualis, quæ ſingulis diebus canitur a Clero prædictarum Eccleſiarum, pro earundem Benefactoribus in genere quotidie applicetur; eodem prorſus modo, quo Miſſam Parochialem ab iis qui curam Animarum gerunt, pro Populo ſibi commiſſo, ſingulis ſaltem diebus feſtis de præcepto, applicari debere ſuperius declaravimus. Itaque date operam, ut falſam quorundam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Eccleſiis ejuſmodi, ſine dolo malo, ſive per errorem invectam eſſe novimus: quod nempe dum Miſſa Conventualis pro certo aliquo Eccleſiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impoſiti celebratur, & applicatur, ſatis impletum cenſeatur debitum applicationis Miſſæ Conventualis. Etenim hujuſmodi debitum non quidem reſpicit ſingulares aliquos Benefactores, ſed Benefactores in genere cujuſlibet Eccleſiæ, cujus ſervitio addicti ſunt quicumque in eadem ſive Dignitates, ſive Canonicatus, ſive Manſionariatus, ſive Beneficia Choralia obtinent, & Miſſam Conventualem ſuis reſpectivè vicibus celebrant.

Neque minus improbandam noveritis aliorum ſententiam, qui ſatis putant ſupradictam obligationem impletam eſſe, dum in eorum Eccleſiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel anniverſaria ſtatis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id ſibi arrogare debet, ut impoſitæ obligationi alia ratione ſatisfacere poſſit, quam ea, quæ a Lege Eccleſiaſtica multoties præſcripta fuit; nimirum Miſſam Conventualem ſingulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

Profecto non ſolum prioribus Eccleſiæ ſæculis, verum etiam temporibus haud longe a noſtra ætate remotis, (quod Vos ex Hiſtoria Eccleſiæ didiciſſe non dubitamus) reſervatur olim in ſingulis Eccleſiis ſeries accurata omnium, & ſingulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, ſic enim vocabantur, ideo conſignata erant, ut eorumdem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Miſſæ Sacrificium offerretur: quam ob cauſam etiam prædictus Catalogus in pleriſque Eccleſiis ob oculos Presbyteri Celebrantis exponi conſuevit; licet iidem pii Benefactores in ſuis Donationibus nihil penitus pro ſe pacti eſſent, ſed tantummodo pro peccatorum ſuorum remiſſione ſe bona ſua Deo offerre declaraſſent. Eccleſiarum ſiquidem Præſules preces pro iis imperandas eſſe ducebant; quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re feciſſent. Sacrorum hujuſmodi Diptychorum uſus ſenſim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deſerere fas eſt uſum & diſciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Miſſæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Miſſam Conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem deſumit.

Quemadmodum vero, loquendo de Miſſa Parochiali, ſuperius dictum eſt, varias excuſationes afferri ſolere, ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus feſtis de præcepto; ita pariter uſuvenit quoad applicationem quotidianam Miſſæ Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem ſuperiores illæ, ſic etiam hæ poſteriores, provide e medio ſublatæ fuerunt per opportunas Congr. Concil. Trid. Reſolutiones, quas proinde in his etiam authoritate Noſtra approbamus & confirmamus.

Nonnulli ſiquidem obtentu contrariæ conſuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Eccleſia vigentis, ſe ab hujuſmodi onere eximi poſſe ſibi perſuaſerunt. Verum jam pluries reſponſum fuit, hujuſmodi conſuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abuſus & corruptela dicenda eſt, nemini ſuffragari. Alii a Miſſa pro Benefactoribus in genere applicanda ſe excuſatos voluiſſent, ex eo quod alio quopiam Miſſarum onere obſtricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, vel alterius Beneficii Eccleſiaſtici, quod ſimul cum Canonicali præbenda obtinent: vel quia, præter munus Canonici, ſeu Beneficiati, aut Manſionarii in Eccleſia Cathedrali ſeu Collegiata, curam etiam in eadem, vel in alia Eccleſia Parochialem curam exerceant, dum Miſſam Conventualem canunt diebus feſtis de præcepto, debent pro Populo ſibi commiſſo eam applicare; ac proinde nequeunt eandem pro Eccleſiæ Benefactoribus ſpecialiter offerre. Sed his quoque obviam itum eſt, jubendo ſingulis prædictis, ut Miſſam Conventualem, quam canunt, pro Eccleſiæ Benefactoribus in genere applicent: pro aliis vero, pro quibus ipſi peculiariter Miſſam applicare tenentur, alium ſubſtituant, qui ipſorum loco Miſſam hujuſmodi celebret, appliceturque.

Aliorum pariter exceptio fuit, quod Miſſa Conventualis non ſemper a Canonicis aut Dignitatibus celebretur, ſed aliquando etiam a Beneficiatis aut Manſionariis; quos minus æquum videtur pro Miſſæ celebratione omni eleemoſyna carere, quæ unde deſumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter conſultum eſt, demandando, ut ea deſumatur ex Maſſa diſtributionum.

Alii denique obtenderunt exiguitatem hujuſmodi diſtributionum, quæ, ob detractam eleemoſynam quotidianam pro Miſſa Conventuali, ad nihilum fere redactæ, vix forent, ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento ſervitii Eccleſiæ præſtandi. Trid. quidem Synod. *ſeſſ.* 24. *c.* 15. opportunas rationes oſtendit, quibus Canonicalium Præbendarum inopiæ valeat provideri. Si vero deſignatam a Conc. viam, ut fere evenire ſolet, nequaquam iniri poſſe contingat, reliquum erit ad Congr. Conc. recurſum habere; cujus erit, perſpecto ex Veſtris relationibus rerum ſtatu, authoritate Apoſtolica a Prædeceſſoribus Noſtris eidem impartita, & a Nobis etiam præſentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Miſſæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, ut alias, ad Feſtos tantummodo dies reducere.

Non modo Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Miſſa Conventualis in iiſdem canatur, ſed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactiſſimam Fraternitatibus Veſtris cuſtodiam commendamus, præſcribitur, ut certis diebus non una, ſed binæ, atque etiam aliquando tres Miſſæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a Nobis dictum fuerit, primam Miſſam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam & applicandam eſſe; nunc expendendum ſupereſt, an earundem Eccleſiarum Capitula Juriſdictioni Veſtræ reſpective ſubjecta adigere debeatis, ut alias quoque Miſſas, ſi plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere ſimiliter applicent.

Hujuſmodi quæſtio ab aliquibus ex Vobis Eccleſiaſtico zelo flagrantibus ſupradictæ Congr. Ven. Fr. Noſtrorum Concil. Trid. Interpretum propoſita eſt. Jamque ante illius propoſitionem compertum fuerat, alias ab eadem Congr. reſponſum fuiſſe, concedendam eſſe exemptionem ab onere applicandi ſecundam & tertiam Miſſam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum & Beneficiorum tenuitate; ex quo inferri poterat, hujuſmodi applicationis debitum manere, ubi de Eccleſiis pauperibus non agatur. Verum quum hanc definiendæ quæſtionis regulam apud prædictam Congr. non admodum certis obſervantia firmatam probe noverimus, cumque hujuſce dubii ſolutionem eadem Congr. nuper judicio Noſtro remittendam eſſe cenſuerit; Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus; laudandos nempe & confirmandos eſſe, quotquot ſponte ſua ſecundam, aut tertiam Conventualem Miſſam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem egent ex vi conſuetudinis in ipſorum Eccleſia vigentis, iis imperandum, ut in ea conſuetudine perſeverent. Ubi vero id uſu receptum non invenitur, liberam omnino ſecundæ, tertiæque Miſſæ Conventualis applicationem celebrantibus relinquendam eſſe. dummodo in commemoratione pro Defunctis Eccleſiæ Benefactorum in genere non obliviſcantur.

Huic demum Epiſtolæ noſtræ finem imponentes, Fraternitates Veſtras enixe hortamur, ut maximam curam & vigilantiam in id conferatis, ut in Eccleſiarum Veſtrarum Choris, præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Miſſæ Conventualis, Horæ canonicæ non præpropere, ſed exacte, pauſa nempe interpoſita, & maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur. Equidem ſcimus, in aliquibus Metropolitanis & Cathedralibus Eccleſiis, inter canonicos eam opinionem invaluiſſe, ut ſe munus ſuum ſatis implere contendant, dum Choro præſentes aſſiſtunt, licet ipſi ſibi ſilentium imponant, neque pſallentibus Beneficiatis aut Manſionariis in cantu ſe adjungant. In hujuſce vero opinionis confirmationem, adduci ab iiſdem ſolent inveteratæ conſuetudines, ſtatuta peculiaria, aut etiam prætenſa Eccleſiarum ſuarum Privilegia. At quum Synod. Trid. *ſeſſ.* 24. c. 12. loquens de Dignitatibus & Canonicis, qui Choro intereſſe debent, unum ex eorum officiis eſſe dicat, in *Choro ad pſallendum inſtituto, Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, diſtincte, devoteque laudare*; quemque pauca omnino ſint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro aſſiſtitur, ideoque receptæ in univerſa Eccleſia diſciplinæ paucos illos adverſari dignoſcatur, quum inſuper opinio illa nunquam in Congr. Conc. Trid. interpretationi præpoſita examinata ſit, quin ſtatim explosa fuerit, & improbata; quamvis præſumptis conſuetudinibus, aliiſque fundamentis & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Eccleſiarum Patriarchalium hujus Noſtræ Urbis ſuper hoc inſtantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apoſtolica Sede approbatis & confirmatis; nihil jam reliquum eſſe videtur, quominus pauciores univerſorum legi ſe accommodent. Equidem minime Nobis compertum eſt, quo peculiari titulo ſuffulti perſuaſum habeant unus vel alterius Eccleſiæ Canonici ſe muneri ſuo ſatisfacere per ſimplicem in Choro aſſiſtentiam, abſque Divinæ Pſalmodiæ Cantu. Verum niſi illis præſto ſit Apoſtolicum non præſumptum vel abrogatum, ſed legitimum ac vigens Privilegium ſive Indultum, jure ac merito verendum eſt, ne iſti, dum ita ſe gerunt, Præbendarum ac diſtributionum fructus minime ſuos faciant, & conſequenter ne ad eorum reſtitutionem teneantur. Quapropter veſtrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi ſit, ſi in hujuſmodi re, quæ tanti eſt momenti, utpote quæ ad ipſius Dei cultum proxime ſpectat, abuſus & corruptelas, quas arguendo & increpando avellere debebamus, diſſimulatione ac ſilentio noſtro foviſſe & confirmaſſe inveniamur. Interea Fraternitatibus

Digitized by Google

Veſtris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apoſtolicam Benedictionem amantiſſime impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem die 19. Auguſti 1744. Pontificatus Noſtri anno quarto.

IX.

Ejuſdem Encíclyca, qua nonnulla circa uſuram declarantur.

VIx pervenit ad aures noſtras, ob novam controverſiam (nempe, an quidam contractus validus judicari debeat) nonnullas per Italiam diſſeminari ſententias, quæ ſanæ doctrinæ haud conſentaneæ videantur; cum ſtatim noſtri Apoſtolici muneris partem eſſe duximus, opportunum afferre remedium, ne malum ejuſmodi, temporis diuturnitate, ac ſilentio, vires magis acquireret; aditumque ipſi intercludere, ne latius ſerperet, & incolumes adhuc Italiæ Civitates labefactaret.

Quapropter eam rationem, conſiliumque ſuſcepimus, quo Sedes Apoſtolica ſemper uti conſuevit: Quippe rem totam explicavimus nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, qui Sacræ Theologiæ ſcientia, & Canonicæ Diſciplinæ ſtudio ac peritia plurimum commendantur: Accivimus etiam plures Regulares in utraque facultate præſtantes, quorum aliquos ex Monachis, alios ex Ordine Mendicantium, alios demum ex Clericis Regularibus ſelegimus; Præſulem quoque Juris utriuſque laurea præditum, & in Foro diu verſatum adhibuimus. Diem quartam indiximus Julii, qui nuper præteriit, ut coram Nobis illi omnes convenirent, quibus naturam totius negotii declaravimus, quod illis antea cognitum perſpectumque deprehendimus.

Poſt hæc præcepimus, ut omni partium ſtudio, omnique cupiditate ſoluti, rem totam accurate perpenderent, ſuaſque opiniones ſcripto exararent; non tamen expetivimus ab ipſis, ut judicium ferrent de contractu, qui controverſiæ cauſſam initio præbuerat, cum plura documenta non ſuppeterent, quæ neceſſario ad id requirebantur; Sed ut certam de uſuris doctrinam conſtituerent, cui non mediocre detrimentum inferre videbantur ea, quæ nuper in vulgus ſpargi cœperunt; Juſſa fecerunt univerſi; nam ſuas ſententias palam declararunt in duabus Congregationibus, quarum prima coram Nobis habita eſt die 18. Julii, altera vero die prima Auguſt. qui menſes nuper elapſi ſunt; ac demum eaſdem ſententias Congregationis Secretario ſcriptas tradiderunt.

Porro hæc unanimi conſenſu probaverunt.

I. Peccati genus illud, quod uſura vocatur, quodque in contractu mutui propriam ſuam ſedem, & locum habet, in eo eſt repoſitum, quod quis ex ipſomet mutuo, quod ſuapte natura tantundem duntaxat reddi poſtulat, quantum receptum eſt, plus ſibi reddi velit, quam eſt receptum; ideoque ultra ſortem, lucrum aliquod, ipſius ratione mutui, ſibi deberi contendat. Omne propterea hujuſmodi lucrum, quod ſortem ſuperet, illicitum, & uſurarium eſt.

II. Neque vero ad iſtam labem purgandam, ullum arceſſiri ſubſidium poterit, vel ex eo, quod id lucrum non excedens & nimium, ſed moderatum; non magnum, ſed exiguum ſit; vel ex eo, quod is, a quo id lucrum ſolius cauſſa mutui depoſcitur, non pauper, ſed dives exiſtat; nec datam ſibi mutuo ſummam relicturus otioſam, ſed ad fortunas ſuas amplificandas, vel novis coemendis prædiis, vel quæſtuoſis agitandis negotiis, utiliſſime ſit impenſurus. Contra mutui ſiquidem legem, quæ neceſſario in dati atque redditi æqualitate verſatur, agere ille convincitur, quiſquis, eadem æqualitate ſemel poſita, plus aliquid a quolibet, vi mutui ipſius, cui per æquale jam ſatis eſt factum, exigere adhuc non veretur: proindeque ſi acceperit, reſtituendo erit obnoxius ex ejus obligatione Juſtitiæ, quam commutativam appellant, & cujus eſt, in humanis contractibus æqualitatem cujuſque propriam & ſancte ſervare, & non ſervatam exacte reparare.

III. Per hæc autem nequaquam negatur, poſſe quandoque una cum mutui contractu quoſdam alios, ut ajunt, titulos, eoſdemque ipſimet univerſim naturæ mutui minime innatos & intrinſecos, forte concurrere, ex quibus juſta omnino legitimaque cauſſa conſurgat quiddam amplius ſupra ſortem ex mutuo debitam rite exigendi. Neque item negatur, poſſe multoties pecuniam ab unoquoque ſuam, per alios diverſæ prorſus naturæ a mutui natura contractus, recte collocari & impendi, ſive ad proventus ſibi annuos conquirendos, ſive etiam ad licitam mercaturam, & negotiationem exercendam, honeſtaque indidem lucra percipienda.

IV. Quemadmodum vero in tot ejuſmodi diverſis contractuum generibus, ſi ſua cujuſque non ſervatur æqualitas, quidquid plus juſto recipitur, ſi minus ad uſuram, (eo quod omne mutuum tam apertum, quam palliatum abſit,) at certe ad aliam veram injuſtitiam, reſtituendi onus pariter afferentem, ſpectare compertum eſt; Ita ſi rite omnia peragantur, & ad juſtitiæ libram exigantur, dubitandum non eſt, quin multiplex in iiſdem contractibus licitus modus & ratio ſuppetat humana commercia & fructuoſam ipſam negotiationem ad publicum commodum conſervandi, ac frequentandi. Abſit enim a Chriſtianorum animis, ut per uſuras, aut ſimiles alienas injurias florere poſſe lucroſa commercia exiſtiment; cum contra ex ipſo Oraculo Divino diſcamus, quod *Juſtitia elevat gentem, miſeros autem facit populos peccatum.*

V. Sed illud diligenter animadvertendum eſt, falſo ſibi quemquam, & nonniſi temere perſuaſurum, reperiri ſemper, ac præſto ubique eſſe, vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel ſecluſo etiam mutuo, contractus alios juſtos, quorum vel titulorum, vel contractuum præſidio, quotieſcumque pecunia, frumentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties ſemper liceat auctarium moderatum, ultra ſortem integram ſalvamque, recipere. Ita ſi quis ſenſerit, non modo Divinis Documentis, & Catholicæ Eccleſiæ de Uſura judicio, ſed ipſi etiam humano communi ſenſui, ac naturali rationi procul dubio adverſabitur. Neminem enim id ſaltem latere poteſt, quod multis in caſibus tenetur homo ſimplici ac nudo mutuo alteri ſuccurrere, ipſo præſertim Chriſto Domino edocente; *Volenti mutuari a te, ne avertaris*, & quod ſimiliter multis in circumſtantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero, juſtoque contractui locus eſſe poſſit. Quiſquis igitur ſuæ conſcientiæ conſultum velit, inquirat prius diligenter, oportet, vere ne cum mutuo juſtus alius titulus; vere ne juſtus alter a mutuo contractus occurrat, quorum beneficio, quod quærit lucrum, omnis labis expers & immune reddatur.

His verbis complectuntur, & explicant Sententias ſuas Cardinales, ac Theologi, & viri Canonum peritiſſimi, quorum conſilium in hoc graviſſimo negotio poſtulavimus; Nos quoque privatum ſtudium noſtrum conferre in eandem cauſſam non prætermiſimus, antequam Congregationes haberentur, & quo tempore habebantur, & ipſis etiam peractis; Nam præſtantium Virorum Suffragia, quæ modo commemoravimus, diligentiſſime percurrimus. Cum hæc ita ſint, approbamus, & confirmamus quæcunque in Sententiis ſuperius expoſitis continentur; cum Scriptores plane omnes, Theologiæ, & Canonum Profeſſores, plura Sacrarum Litterarum teſtimonia, Pontificum Deceſſorum noſtrorum Decreta, Conciliorum, & Patrum auctoritas, ad eaſdem Sententias comprobandas pene conſpirare videantur. Inſuper apertiſſime cognovimus Auctores, quibus contrariæ Sententiæ referri debent, & eos pariter qui illas fovent, ac tuentur, aut illis anſam, ſeu occaſionem præbere videntur: Neque ignoramus, quanta ſapientia, & gravitate defenſionem veritatis ſuſceperint Theologi finitimi illis Regionibus, ubi Controverſiæ ejuſmodi principium habuerunt. Quare has Litteras Encyclicas dedimus univerſis Italiæ Archiepiſcopis, Epiſcopis & Ordinariis, ut hæc Tibi, Venerabilis Frater, & ceteris omnibus innoteſcerent; & quoties Synodos celebrare, ad Populum verba facere, eumque ſacris doctrinis inſtruere contigerit, nihil omnino alienum proferatur ab iis Sententiis, quas ſuperius recenſuimus. Admonemus etiam vehementer, omnem ſollicitudinem impendere, ne quis in veſtris Diœceſibus audeat Litteris, aut Sermonibus contrarium docere: Si quis autem parere detrectaverit, illum obnoxium, & ſubjectum declaramus pœnis per Sacros Canones in eos propoſitis, qui mandata Apoſtolica contempſerint ac violaverint.

De contractu autem, qui novas has Controverſias excitavit, nihil in præſentia ſtatuimus; nihil etiam decernimus modo de aliis contractibus, pro quibus Theologi, & Canonum Interpretes in diverſas abeunt Sententias; attamen pietatis veſtræ ſtudium ac Religionem inflammandam exiſtimamus, ut hæc, quæ ſubjicimus, executioni demandetis.

Primum graviſſimis verbis Populis veſtris oſtendite, uſuræ labem ac vitium a Divinis Litteris vehementer improbari; Illud quidem varias formas atque ſpecies induere, ut Fideles Chriſti Sanguine reſtitutos in libertatem, & gratiam, rurſus in extremam ruinam præcipites impellat; Quocirca ſi pecuniam ſuam collocare velint, diligenter caveant, ne cupiditate omnium malorum fonte rapiantur, ſed potius ab illis, qui doctrinæ ac virtutis gloria ſupra ceteros efferuntur, conſilium expoſcant.

Secundo loco, qui viribus ſuis, ac ſapientiæ ita confidunt, ut reſponſum ferre de iis quæſtionibus non dubitent, (quæ tamen haud exiguam Sacræ Theologiæ, & Canonum ſcientiam requirunt;) ab extremis, quæ ſemper vitioſa ſunt, longe ſe abſtineant; Etenim aliqui tanta ſeveritate de iis rebus judicant, ut quamlibet utilitatem ex pecunia deſumptam accuſent, tamquam illicitam, & cum uſura conjunctam; Contra vero nonnulli indulgentes adeo, remiſſique ſunt, ut quodcunque emolumentum ab uſuræ turpitudine liberum exiſtiment. Suis privatis opinionibus ne nimis adhæreant; ſed priuſquam reſponſum reddant, plures Scriptores examinent, qui magis inter ceteros prædicantur; deinde eas partes ſuſcipiant, quas tum ratione, tum auctoritate plane confirmatas intelligent. Quod ſi diſputatio inſurgat, dum contractus aliquis in examen adducitur, nullæ omnino contumeliæ in eos confingantur, qui contrariam Sententiam ſequuntur, neque illam gravibus Cenſuris notandam aſſerant, ſi præſertim ratione, & præſtantium Virorum teſtimoniis minime careat; ſiquidem

convi-

Digitized by Google

conſcia, atque ſeipſa vinculum Chriſtianæ charitatis infringunt, & graviſſimam Populo offenſionem, & ſcandalum præſeferunt.

Tertio loco, qui ab omni uſuræ labe ſe immunem, & integros præſtare volunt, ſuamque pecuniam ita alteri dare, ut fructum legitimum ſolummodo percipiant, admonendi ſunt, ut contractum inſtituendum antea declarent, & conditiones inſerendas explicent, & quem fructum ex eadem pecunia poſtulent: Hæc magnopere conferunt non modo ad animi ſollicitudinem & ſcrupulos evitandos, ſed ad ipſum contractum in Foro externo comprobandum: Hæc etiam aditum intercludunt diſputationibus, quæ non ſemel concitandæ ſunt, ut clare pateat, utrum pecunia, quæ rite data alteri eſſe videtur, revera tamen palliatam uſuram contineat.

Quarto loco vos hortamur, ne aditum relinquatis ineptis illorum Sermonibus, qui dictitant, de uſuris hoc tempore quæſtionem inſtitui, quæ ſolo nomine continetur, cum ex pecunia, quæ qualibet ratione alteri conceditur, fructus ut plurimum comparetur. Etenim quam falſum id ſit, & a veritate alienum, plane deprehendimus, ſi perpendamus, naturam unius contractus ab alterius natura prorſus diverſam & ſejunctam eſſe; & ea pariter diſcrepare magnopere inter ſe, quæ a diverſis inter ſe contractibus conſequuntur. Revera diſcrimen apertiſſimum intercedit fructum inter, qui jure licito ex pecunia deſumitur, ideoque poteſt in utroque Foro retineri; ac fructum, qui ex pecunia illicite conciliatur, ideoque Fori utriuſque judicio reſtituendus decernitur. Conſtat igitur haud inanem de uſuris quæſtionem hoc tempore proponi ob eam cauſam, quod ut plurimum ex pecunia, quæ alteri tribuitur, fructus aliquis excipiatur.

Hæc potiſſimum vobis indicanda cenſuimus, ſperantes fore, ut mandetis executioni quæcumque per has Litteras a Nobis præſcribuntur: Opportunis quoque remediis conſuletis, uti confidimus, ſi forte ob hanc novam de uſuris Controverſiam in Diœceſi veſtra turbæ concitentur, vel corruptelæ ad labefactandum ſanæ doctrinæ candorem & puritatem inducantur: Poſtremo vobis, & Gregi curæ veſtræ concredito, Apoſtolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 1. Novembris 1745. Pontificatus Noſtri Anno ſexto.

X.

Ejuſdem contra Clericos negotiis ſæcularibus ſe immiſcentes.

APoſtolicæ ſervitutis commiſſum Nobis divinitus officium aſſidue vigilare nos admonet, ut ex prava hominum cupiditate ſubortientia mala, quantum in Nobis eſt, providà ſollicitudine coercentes, Dominici ovilis gregem, Superna opitulante gratia, ad æternam patriam dirigamus. Sed præcipua cura conſtringit de iis, qui Eccleſiaſtico Ordini adſcripti, & ad ſanctiorem vitæ genus electi aliis in via ſalutis actuum ſuorum claritate prælucere debent. Vehementer enim timidi, ac ſolliciti ſumus, ne ceteros Chriſti fideles, quos pro gradus ſui Sanctitate verbis, & exemplo ædificare debent, morum ſuorum pravitate a cœleſtium rerum amore ad terrena deſideria avertant.

Cum itaque, et non ſine gravi animi Noſtri mœrore acceperimus, veſana humanarum rerum cupiditas ita nonnullorum Clericorum invaſerit animos, ut illicitam Eccleſiaſticis negotiationem ad evitandas pœnas adverſus illam exercentes a Sacris Canonibus, & Apoſtolicis Romanorum Pontificum prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutionibus ſancitas ſub alieni nominis velamine, Dei timore, Eccleſiaſtici nominis decore, & æterno ſuarum animarum periculo poſthabitis, temere, nulliterque exercere non dubitent; & quod palam temporalium pœnarum metu aggredi non audent, quæſitis deinde coloribus, & vanis inanium rationum prætextibus clam efficere non timeant, quaſi vel Dei oculos, qui & illuminabit abſconſa tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, latere, vel Supremi Judicis, qui non fallitur, examen effugere poſſint: Nos attendentes, quod Clericus, qui tantopere mundanis divitiis parandis inhiat, cœleſtia deſpicere, & pro nihilo putare convincitur, & quod Clericus negotiator ex inope dives, & ex ignobili glorioſus tanquam peſtis, ut B. Hieronymus docet, fugiendus eſt, ad exitioſam hujuſmodi labem ab Eccleſiaſtico Cœtu eliminandam, & ut Sancto Eccleſiæ Dei famulatui addicti ab omni turpis lucri cupiditate abhorrentes ſtudeant bene agere, & divites fieri in bonis operibus theſaurizantes ſibi fundamentum bonum in futurum, omnes & ſingulas Romanorum Pontificum prædeceſſorum Noſtrorum prædictorum Conſtitutiones, illarumque quamlibet contra quoſcumque Clericos illicitos negotiatores deſuper quomodolibet reſpective cum omnibus, & ſingulis pœnis contra eoſdem Clericos illicite negotiantes editas, quas Conſtitutiones hujuſmodi, ac earum quamlibet præſentibus de verbo ad verbum nihilo penitus omiſſo pro inſertis haberi volumus, Motu proprio, & ex certa ſcientia meraque deliberatione, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine Noſtris innovamus, confirmamus, & approbamus, eiſque, & earum cuilibet novum Apoſtolicæ firmitatis, & inviolabilis obſervantiæ robur adjicimus, illaſque ſic innovatas, confirmatas, & approbatas cum omnibus, & ſingulis pœnis in eis, & earum qualibet adverſus Clericos illicitos negotiatores hujuſmodi contentis ad Clericos illicite ſub alieno laici nomine quomodolibet negotiantes, perinde ac ſi per ſe ipſos, ac proprio eorum nomine negotia ipſa illicite exercerent, omneſque, & ſingulæ Conſtitutionem, earumque quælibet adverſus eos deſuper editæ fuiſſent, & in eis, & earum qualibet expreſſi, & denominati reperirentur, motu, & poteſtatis plenitudine præfatis perpetuo extendimus, & ampliamus; illorumque omnia, & ſingula bona ſic ab eis alieno nomine illicite acquiſita ſub inevitabili ſpolii pœna ad formam Conſtitutionis fel. rec. Pii Papæ IV. ſimiliter Prædeceſſoris Noſtri, quæ incipit- *Decens eſſe*- ſubjicimus, & ſubjecta eſſe volumus, & declaramus.

Inſuper ut in ſortem Domini vocati depoſitis quocumque mundanarum curarum onere, & humanarum cupiditatum impedimentis, Chriſtum Dominum, qui propter Nos egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut illius inopia Nos divites eſſemus, per calcatas mundi opes liberius, & expeditius ſequantur, memores ſalutaris illius B. Apoſtoli moniti, qui clamat, & dicit: nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, ut ei placeat, cui ſe probavit, per eaſdem Noſtras præſentes perpetuo valituras motu, & poteſtatis plenitudine præfatis decernimus, ac pariter declaramus, quod ſi aliquod negotium Eccleſiaſticis illicitum perſonis, licet ab eis minime inſtitutum, ſed a laica perſona inchoatum, & ad eoſdem Clericos ſive hæreditario jure, aut quocumque alio titulo, ſive ſingulariter, ſive communiter, ſive ſeparatim, ſive conjunctim cum aliis bonis, & aliis cohæredibus, vel ſociis laicis exiſtentibus delatum fuerit, vel per ſe ipſos, eorumque nomine proprio, vel per alios, aut alieno nomine etiam per ſuos cohæredes, aut ſocios proſequuti ſint, illud ſtatim dimittere teneantur. Si vero negotium hujuſmodi ſine ipſius Clerici temporali detrimento ſtatim dimitti nequeat, tunc ſi intra Italiam, Inſulaſque adjacentes exiſtat Clericus, a Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium decretorum Concilii Trident. Interpretum Congregatione, ſi vero extra Italiam, ab eadem Congregatione, vel ab Ordinario Loci licentiam illud ad aliquod tempus retinendi, proviſo interim, quod negotium hujuſmodi a laico adminiſtretur, impetrare teneatur, dictaque Congregatio, aut Ordinarius Loci, perpenſis ſingulorum caſuum circumſtantiis, licentiam impertiatur, tempuſque in eo ad idem negotium dimittendum præſcribat; & ſi Clericus negotium præfatum, licet a Laico, ut præfertur, inſtitutum, abſque licentia hujuſmodi gratis ſemper ſibi impertienda, aut illud ultra tempus ſibi permiſſum retinuerit, vel etiam intra tempus prædictum negotium per ſe ipſum adminiſtraverit, pro negotiatore illicito haberi, illumque omnibus, & ſingulis etiam ſpolii pœnis præfatis ſubjectum eſſe motu, & poteſtatis plenitudine dictis perpetuo volumus, & definimus.

Ac demum eo, quod fel. rec. Prædeceſſor Noſter Pius Papa IV. per ſuas literas, quarum initium eſt- *Romanus Pontifex* - declaravit, præfata Conſtitutione ſuper Spoliis Clericorum ob illicitam negotiationem a ſe edita Prælatos, Officiales ac alios Sæculares, & cujuſvis Ordinis Regulares Clericos, alioſque cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ in Urbe, & Curia, ejuſque Diſtrictu decedentes, teſtandi tamen, codicillandi, & alias de bonis ſuis quibuſcumque quomodolibet diſponendi, vel ad ipſorum proximiores, decedentibus illis ab inteſtato, tranſmittendi facultatem ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ indulto, vel ſuorum Officiorum privilegio, aut alio quovis titulo obtinentes nullatenus comprehendi; & quod Paulus Papa V. pariter Prædeceſſor Noſter per ſuas Literas, quæ incipiunt- *In eminenti* - Clericos Cives, & Curiales, ſive Incolas hujus Noſtræ almæ Urbis, tunc ſuæ, exemit a ſpolio, quoad bona in eadem Urbe, ejuſque Diſtrictu intra decem milliaria conſiſtentia etiam ex redditibus Eccleſiaſticis per eos acquiſita, unde dubitari contigit, an ſuffragetur quoque ad evitandum Spolium Cameræ noſtræ Apoſtolicæ competens pro bonis ex illicita negotiatione provenientibus: Nos conſtitutiones Pii, & Pauli Prædeceſſorum Noſtrorum præfatas, quoad bona ex illicita negotiatione hujuſmodi a Civibus, & Curialibus, ſive Incolis Clericis cujuſcumque Ordinis, ac Dignitatis quibuſcumque indultis, ac privilegiis munitis comparata, & in Urbe, ejuſque Diſtrictu præfatis, & ubicumque exiſtentia minime ad præmiſſorum effectum ſuffragari, ſed illa ſic provenientia Cameræ Noſtræ Apoſtolicæ vero jure ſpolii deberi, perinde ac ſi conſtitutiones Pii, & Pauli Prædeceſſorum hujuſmodi ad præmiſſorum omnium, & ſingulorum effectum impediendum minime emanatæ fuiſſent, Motu ſimili pariter declaramus, & ſtatuimus, dictaſque Pii, & Pauli Prædeceſſorum conſtitutiones quoad præmiſſorum effectum ſortiendum penitus abrogamus, & abolemus.

Decernentes ſic in præmiſſis omnibus, & ſingulis per quoſcumque Judices, & Commiſſarios quavis auctoritate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane quidquid ſecus ſuper his

a quo-

a quovis quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca Venerabili Fratri Noſtro Annibali S. R. E. Cardinali Epiſcopo Sabinen Albani nuncupato Camerario Noſtro, & ejus in Camerariatus officio ſucceſſoribus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſpolia ipſa ex bonis ex illicita negotiatione provenientia, uti vera ſpolia prout aliæ ipſius Cameræ jura exigi, & recuperari, ac præſentes Noſtras Litteras inviolabiliter obſervari faciat, nec permittat, Cameram ipſam, vel pro ea agentes deſuper modo aliquo moleſtari, perturbari, aut inquietari, contradictores quoslibet, & Rebelles per cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, & appellatione poſtpoſita compeſcendo, nec non legitimis ſuper his habendis ſervatis proceſſibus cenſuras, & pœnas ipſas etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus prædictis Pii, & Pauli Prædeceſſorum, aliiſque Apoſtolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel ſpecialibus conſtitutionibus, & Ordinationibus, ac quibuſvis ſecularibus ſtatutis, aliiſque privilegiis, indultis, & litteris Apoſtolicis quibuſvis conceſſis, approbatis, & innovatis, etiam ſi de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, & expreſſa mentio facienda eſſet, illorum tenores pro ſufficienter expreſſis habentes, illis in reliquis in ſuo robore permanentibus, cæteriſque contrariis quibuſcumque; etiam ſi aliquibus, communiter, vel diviſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per Litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam de indulto hujuſmodi mentionem; Et quia difficile foret præſentes Noſtras Litteras ad ſingula quæque loca deferri, volumus, & declaramus, quod earum tranſumptis etiam impreſſis manu Notarii publici ſubſcriptis, & alicujus Prælati ſigillo munitis eadem prorſus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Noſtri decreti, approbationis, confirmationis, innovationis, declarationis, ſtatuti, ordinationis, conceſſionis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire; Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo ſeptingenteſimo quadrageſimo, quinto Calendas Martii, Pontificatus Noſtri Anno primo.

XI.

Ejuſdem de Jejunio Conſtitutiones duæ; item Encyclyca, qua hæ duæ Conſtitutiones declarantur.

I.

IN ſuprema Univerſalis Eccleſiæ procuratione, meritis licet imparibus, per ineffabilem divinæ bonitatis abundantiam ut Orthodoxæ Fidei aſſertores, ſic etiam Eccleſiaſticæ diſciplinæ cuſtodes ac vindices conſtituti, Quadrageſimale præſertim Jejunium, quod inter præcipua orthodoxæ diſciplinæ capita ſemper & ubique ab ipſo Eccleſiæ exordio numeratum eſſe nemo ex Catholicis inficiatur, ab hodierna jejunantium corruptela vindicare, & in priſtinam, quantum, benedicente Domino, fieri poteſt, obſervantiam revocare cupientes, per alias noſtras in ſimili forma Brevis litteras ad Fraternitates veſtras die 30. proxime elapſi menſis Maii currentis anni datas eximium Fraternitatum veſtrarum zelum excitandum curavimus, ut adlaborare ſtuderetis, ne hac in parte & optatum Apoſtolicæ noſtræ ſolicitudinis angoribus levamen, & ſalutare abolendæ ſacratiſſimi Jejunii corruptelæ remedium deeſſet. Quoniam autem Paternæ Pontificiæ charitatis, quæ novit imbecillitates infirmorum ſuſtinere, atque etiam cum infirmantibus infirmari, non immemores, quemadmodum a Jejunio aliquando legitima cauſa, aut graviſſime urgentique neceſſitate exigente diſpenſandum eſſe ex Apoſtolica benignitate cenſuimus; ita inter cetera præſcripſimus Unicam Comeſtionem ſervandam, & licitas atque interdictas Epulas minime eſſe apponendas. Hinc factum eſſe accepimus, quod non defuerint qui per humanas & hominibus a Chriſtiana pœnitentia abhorrentibus dumtaxat dignas illationes ſibi aliiſque perſuadeant, Unicam potiſſimum Comeſtionem ſervari, atque Epulas licitas & interdictas minime apponi debere; cum multitudini indiſcriminatim ob urgentem graviſſimamque neceſſitatem, non vero ſingulis ob legitimam cauſſam & de utriuſque Medici conſilio diſpenſatur. Quam ſane perſuaſionem a ſententia noſtra alienam ut ex omnium animis penitus evellamus, Nos quibuſcumque quacumque occaſione ſive multitudini indiſcriminatim ob urgentem graviſſimamque neceſſitatem, ſive ſingulis ob legitimam cauſſam & de utriuſque Medici conſilio, dummodo nulla certa & periculoſa affectæ valetudinis ratio intercedat, & aliter fieri neceſſario exigat, in Quadrageſimæ, aliiſque anni Temporibus, & diebus, quibus carnium, ovorum, & lacticiniorum eſus eſt prohibitus, diſpenſari contingarit, ab omnibus omnino, nemine excepto, Unicam comeſtionem ſervandam, & licitas, atque interdictas Epulas minime eſſe apponendas tenore præſentium declaramus, & edicimus, quemadmodum per ſingulas noſtras in pari forma Brevis litteras ſingulis utriuſque ſexus Chriſtifidelibus ob corporis infirmitates, quibus obnoxii reperiuntur, in ſacratiſſima Quadrageſima aliiſque Jejunio conſecratis diebus veſcendi prohibitis licentiam dantes, cuicumque expreſſe præſcribimus, atque præcipimus. Ea propter, Fraternitates veſtras rogamus, atque in Domino obſecramus, ut populos veſtræ curæ commiſſos ad rem opportunum ſanandis vulneribus, quibus per humanam infirmitatem quiſque ſauciatur, ſanctiſſimi Jejunii remedium alacriter adhibendum cohortantes, ſedulo ac paterne moneatis, rem agi non quidem exiguam, ſed longe graviſſimam de obſervando ſuſtinendoque Jejunio purificandis animis corporibuſque ſalutari. In ſpem igitur illos erigite cœleſtium præmiorum, quibus aſſequendis non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis; imo leve ac momentaneum non tribulationis, ſed modicæ abſtinentiæ noſtræ incommodum magnum gloriæ pondus operatur in Cœlis. Ab omnibus ſe abſtinent, qui in agone contendunt, ut corruptibilem coronam accipiant; pudeat tam imbelles ac delicatos Chriſtianæ militiæ milites refugientes e conſortio Crucis Chriſti, qui coronam legitime certantibus propoſitam ſperare præcipit incorruptam; ad cujus auſpicium & pignus Fraternitatibus veſtris Apoſtolicam benedictionem iiſdem etiam populis veſtris noſtro nomine impertiendam peramanter elargimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis ſive exemplis etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus ubique fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, & adhiberi poſſet, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 22. Menſis Auguſti 1741. Pontificatus Noſtri Anno ſecundo.

II.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis univerſis gratiam & communionem Sedis Apoſtolicæ habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

NOn ambigimus, Venerabiles Fratres, quin univerſis Catholicæ Religionis Cultoribus notum ſit, a tota per Chriſtianum Orbem Eccleſia inter præcipua Orthodoxæ diſciplinæ capita perpetuo adnumeratum retineri Quadrageſimale Jejunium; quod olim in Lege & Prophetis primitus adumbratum, ipſius Domini Noſtri Jeſu Chriſti exemplo velut conſecratum, ab Apoſtolis traditum, in Sacris Canonibus ubique præſcriptum, & ab univerſali Eccleſia ab ipſo ſui primordio retentum & obſervatum eſt. Hoc nimirum, ut veteres tradidere Patres, nobis quotidie peccantibus communis pœnitentiæ conſtituto remedio, per conſortium Crucis Chriſti nos etiam aliquid in eo, quod ipſe propter nos præſtitit, egimus; ſimulque ad recolenda ſacratiora Redemptionis noſtræ myſteria, quæ per Dominicæ Paſſionis, ac Reſurrectionis memoriam, Quadrageſimali potiſſimum tempora ſolemnius celebrantur, purificatis Jejunio corporibus & animis dignius paramur. Hoc veluti noſtræ militiæ teſſera ab inimicis Crucis Chriſti ſecernimur, flagella divinæ ultionis avertimus, & cœleſti præſidio in dies adverſus Principes tenebrarum munimur. Hoc deſpecto; habito non contemnendum divinæ gloriæ detrimentum, non leve Catholicæ Religioni dedecus, nec dubium animabus Chriſtifidelium periculum oboritur: nec aliunde populis calamitates, rebuſque publicis, & privatis cladem exitiumque importatum eſſe conſtat. Ab hac vero inſita inhærentique in omnium Catholicorum hominum animis de ſacratiſſima Quadrageſimæ, aliiſque diebus jejunio conſecratis perſuaſione & reverentia quam aliena, quam diſcors, quam abſona ſit hodierna Jejunantium conſuetudo, quantum ab ipſa Jejuniorum inſtitutione, & ſervata ſemper, ubique, & ab omnibus diſciplina quam longiſſime diſtet; Vos, Venerabiles Fratres, qui populorum curæ veſtræ commiſſorum mores, & uſus probe noſtis, pro ſingulari ſapientia veſtra præ cæteris clarius intelligitis. Nos ſane, quibus in hac ſublimi Apoſtolicæ procurationis ſpecula conſiſtentibus undique gentium nuntii afferuntur, lacrymis deplorare non poſſumus, Auguſtiſſimam Quadrageſimalis Jejunii obſervantiam ob nimiam nullis legitimis urgentibus cauſſis ubique indiſcriminatim diſpenſandi facilitatem plane ſublatam eſſe; unde Orthodoxæ quidem Religionis Cultores merito querantur; hæreſum vero Sectatores illudant & exultent. Pernicioſæ huic corruptelæ plurimorum inſuper licentiam adjunctam eſſe graviter dolemus; quæ uſque adeo invaluit, ut nulla Apoſtolici Inſtituti ſacratiſſimique præcepti habita ratione, Jejuniorum tempore palam & impune ab iiſdem agitentur Convivia, & Epulæ interdictæ promiſcue inferantur. Ea propter quemadmodum quibus curis, ſolicitudinibus, & angoribus urgeamur, cum Fraternitatibus Veſtris communicemus; ita facere non poſſumus,

Digitized by Google

ſumus, quin pro injuncto Nobis ſupremo ſacroſancti Apoſtolatus officio & ardentiſſimum Fraternitatum Veſtrarum zelum ad opportunum hiſce malis adhibendum remedium excitemus, & ad congruentes hujuſmodi abuſibus penitus exſtirpandis leges præſcribendas meditemur. Interea, Venerabiles Fratres, gaudium & corona noſtra, nobiſcum conſiderantes, nihil Deo acceptius, nihil paſtorali miniſterio noſtro dignius, nihil gregibus curæ noſtræ commiſſis utilius, quam ut verbo & exemplo præeuntes, Chriſtifideles ad tam ſalutarem Chriſtianæ pœnitentiæ & pietatis exercitationem alacrius ſuſcipiendam, conſtantiſſime retinendam, & ea, qua inſtituta fuit, diſciplina peragendam vehementius inflammemus; omni opera atque induſtria ſtudeamus, ut fideles populi in conſpectu Dei per auſteritatem jejuniorum obſervantiam tales permaneant, quales in ipſo Paſchali feſto dignum eſt inveniri. Debitum igitur paternæ uniuſcujuſque veſtrum ſedulitatis & charitatis officium jure poſtulat, ut omnibus notum faciatis, & annuntietis, nemini quidem ſine legitima cauſſa, & de utriuſque Medici conſilio; multitudini vero, veluti populo, aut civitati, aut genti indiſcriminatim integræ, nonniſi graviſſima, & urgente neceſſitate, & in caſibus per ſacra canonum ſtatuta præſcriptis cum debita Apoſtolicæ hujus Sanctæ Sedis reverentia a Quadragaſimali Jejunio diſpenſationem toties, quoties opus fuerit, concedendam, nec audacter fidenterque uſurpandam, nec ſuperbe & arrogantur ab Eccleſia, ſicut alicubi in more poſitum eſſe accepimus, eſſe poſtulandam. Graviſſimam vero urgentemque neceſſitatem, etſi non eſt, cur vobis explicemus; nolumus tamen Vos ignorare, cum hujuſmodi neceſſitate & ſervandam eſſe potiſſimum unicam comeſtionem, ſicut alias hic Romæ, ac Nos ipſi hoc anno urgentibus cauſſis diſpenſantes, expreſſe præſcripſimus, & licitas atque interdictas Epulas promiſcue minime apponendas eſſe. Porro quemadmodum de ejuſmodi Indulgentia tam cauſe impertienda, ſi ſecus fieret, Nos perſuaſum habemus, diſtrictam ſupremo Divino judici reddituros eſſe rationem, ita conſcientiam uniuſcujuſque Veſtrum onerandam eſſe ducimus. Inſimul Fraternitates Veſtras rogamus, & in Domino exhortantes, obſecramus, ut populos, qui communem omnium chriſtifidelium pœnitentiam ac diſciplinam ſervare nequeant, commoneatis ſtagatis, ne per alia pietatis opera, ut ſua cuique devotio ſuggeret, peccata ſua expiare, & Deo ſatisfacere negligant; quinimo ſanandis vulneribus, quibus humana infirmitas ſauciatur, diligentem adhibere ſtudeant curationem, ut culpas de mundano pulvere contractas, dum caſta jejunia decoquere non poſſunt, pia opera, orationum ſuffragia, & eleemoſynæ munera rediment. Jure jam ſolatium & levamen non leve mœrori noſtro a paſtorali vigilantia & charitate veſtra præſtolantes, ac certo Nobis pollicentes; Apoſtolicam benedictionem cum uberi cæleſtium charismatum copia conjunctam in eoſdem populos veſtros redundaturam, Vobis, Venerabiles Fratres, peramanter impertimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis ſive exemplis etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus ubique fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, & adhiberi poſſet, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 30. menſis Maii 1741. Pontificatus Noſtri Anno primo.

III.

SS. DOMINI NOSTRI BENEDICTI PAPÆ XIV.

Epiſtola Encyclica ad Patriarchas, Primates, Metropolitanos, Archiepiſcopos, & Epiſcopos univerſos, gratiam, & communionem Sedis Apoſtolicæ habentes.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

Libentiſſime quidem amplectimur, quæ Nobis offeruntur, occaſiones ad Veſtros animos excitandos, ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ reparandæ ſedulam curam conferatis: Etenim Summi Pontificatus dignitati, ad quam Nos, licet immerentes, evecti fuimus, conjunctam eſſe intelligimus ſolicitudinem aliarum Eccleſiarum, Nobiſque commendatam, qui plane tenuitatem virium noſtrarum non ignoramus.

Cum itaque præſentium litterarum argumentum totum ſit de jejunio, quod tempore Quadrageſimæ, veteri Eccleſiæ inſtituto, ac lege Fidelibus indicitur; ſupervacaneum ducimus longam orationem conficere de Quadrageſimæ Inſtitutione, & Patrum, & Conciliorum omnes ſuper hac re in medium proferre authoritates: Difficile id quidem Nobis parum videretur, ſed potius alienum, & nullo modo conſentaneum Vobis, quos doctrinæ laude, canonum, & Sacræ Hiſtoriæ cognitione præſtantes arbitramur. Porro ad ſcribendas has litteras adducti fuimus graviſſimis verbis Tridentinæ Synodi, quæ *ſeſſ. 25. de Reformat.* præcipit Epiſcopis omne ſtudium impendere, ut Fideles ipſorum curæ traditi magna religione perficiant ea, quæ a Sacris canonibus præſcribuntur: *Ut illis omnibus, & iis præcipue ſint obſequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia.*

Ubi primum Bononienſem Eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepimus (ad quam beneficio Clementis XII. fel. record. ab Sede Anconitana tranſlati fuimus) Mandatum evulgavimus (quod Libro primo Inſtitutionum Noſtrarum pro Viris Eccleſiaſticis decimoquinto loco continetur:) In illo plures difficultates indicavimus, ob quas minime ſolvendos Jejunii legibus putabamus illos, qui ob legitimam cauſſam, & legitima prius authoritate interpoſita, Quadrageſimæ abſtinentiam non obſervarent, minime, inquam, ſolvendos a Jejunio, ita ut liceret ipſis quolibet die menſam bis inſtituere, non unica vice, veſpertina ſuperaddita Refectione, quæ permitti jejunantibus conſuevit. Tandem in hac Pontificia Sede collocati, rem totam in examen iterum revocavimus, & præſtantiſſimis quoque Viris demandavimus ipſam diligenter, accurateque perpendere, ac ſuas deinde opiniones Nobis exponere. His peractis hujuſmodi Controverſiæ finem tribuere conſtituimus, illudque decrevimus, ne ulla in poſterum, ſive peculiaris, ſive generalis pro aliqua civitate, vel Oppido concedatur facultas adhibendi carnes ad menſam tempore Jejunii, vel Quadrageſimæ, niſi conditio ſervandi Jejunii, ſive unius comeſtionis interponatur; & illud quoque monitum addatur, nequaquam licere menſam eandem carne, ac piſcibus inſtruere. Equidem declinatis hac ratione nimium implicatis quæſtionibus, exiſtimavimus unicam ſingulis diebus comeſtionem indicere illis etiam, qui carnibus uti, cum Jejunium indicitur, rite obtinuerunt; & pravam illam conſuetudinem, quæ apud multos jam nimis invaluerat, penitus evellere, efferendi nempe carnes in menſam cum piſcibus, poſtquam ipſi Quadrageſimalis abſtinentiæ præcepto ſoluti fuerunt, ob eam potiſſimum cauſam, quod grave detrimentum ſaluti ab uſu piſcium accipiant.

Hæc apertiſſime conſtant ex noſtris Apoſtolicis Litteris, quas in forma Brevis dedimus ad omnes Epiſcopos Orbis Catholici anno 1741. quarum primæ incipiunt: *Non ambigimus*: alteræ vero: *In ſuprema*. Nos profecto nulli unquam elargiti ſumus veſci carnibus, cum tempus Quadrageſimæ, ſive aliud Jejunium præcipitur, niſi indicta, ſcriptaque conditione, quam ſuperius commemoravimus. Maximam pariter lætitiam percepimus, cum redditæ Nobis fuerunt plures Epiſtolæ, ac Mandata veſtra Litteris noſtris Apoſtolicis omnino conſentanea, quibus pro virili parte contendiſtis adducere Populos Vobis ſubjectos, ut propoſitam in illis diſciplinam pie ſervarent.

Interim promulgatis iiſdem Apoſtolicis Litteris, quas paullo ante nominavimus, plures cavillationes excogitatæ ſunt a nonnullis, uti Nos antea facili conjectura ſuſpicati fuimus. Plures etiam quæſtiones propoſitæ Nobis fuerunt, exigui quidem ponderis, ac momenti, quemadmodum Nos opinamur; cum illæ vel ipſius Legis verbis, vel ſenſu penitus corruant, ac diſſolvantur. Attamen Sacro Tribunali Noſtræ Pœnitentiariæ rerum hujuſmodi conſcio, ac peritiſſimo, eaſdem quæſtiones expendendas commiſimus, quibus omnibus plene, cumulateque, quoties opus fuit, ſatisfecit.

Archiepiſcopus Compoſtellæ, in Hiſpaniarum Regnis primus Inquiſitor, nuperrime vita functus, longam ad Nos dedit Epiſtolam, qua plures recenſebat difficultates, quæ Litteris Noſtris Apoſtolicis adverſabantur, quominus executioni mandarentur, eo quod nonnulli Theologi in diverſas opiniones, ac ſententias abirent in ſolvendis quibuſdam quæſtionibus, quibus Litteræ Noſtræ Apoſtolicæ cauſſam, & occaſionem præbebant; ac proinde de illis judicium Noſtrum exquirebat. Equidem Archiepiſcopi Litteræ Nos graviſſimis, ac difficillimis temporibus occupatos deprehenderunt. Attamen, dum quæſtiones in ipſis expoſitas percurrimus, viſum Nobis eſt non quidam aſperi, ut iis quæſtionibus reſponſum fieret, ipſiſque ſolutis nullum impedimentum, ſive obſtaculum Noſtris Litteris Apoſtolicis ſupereſſet, ſed potius ut objectis cavillationibus ad optatum finem ipſæ minime adducerentur. Accedit etiam, quod Epiſtola Archiepiſcopi multis argumentationibus, & obſcuris vocibus redundabat: quamobrem, licet plures hortarentur, ne ullum Archiepiſcopo reſponſum redderemus; illi tamen ſatisfecimus, res præcipuas ex ejus litteris delibantes, & quæſtiones omnes ad certum numerum redigentes. Primum Noſtris occupationibus tribuendum teſtati ſumus, quod tarde ipſi reſponſum deremus, ejus ſtudium commendavimus, & etiam magnopere probavimus, quod anceps, ac dubius ad hanc Sanctam Sedem confugerit, ut conſilium expoſceret. Deinde propoſitis quæſtionibus ſatisfacere non prætermiſimus, illum tamen monentes de Inſtituto Summorum Pontificum, qui leges condere ſolent, diſciplinam decernere, neque ullam habere rationem illorum, qui dubitandi cauſſas objiciunt, ut quæ conſtituta ſunt, perturbent, ac avertant.

Vix redditis Litteris, Archiepiſcopus paullo poſt vitæ curſum abſolvit: Itaque non immerito ſuſpicamur, reſponſa Noſtra, quæ litteris continebantur, haud cognita fuiſſe, & perſpecta illis, qui quæſtiones excitaverant. Poſt hæc alii

pariter

Digitized by Google

pariter ex Hiſpaniæ Epiſcopis nonnullas ex iiſdem quæſtionibus nobis propoſuerunt; quare iiſdem reſponſis uſi ſumus, quæ tradita prius Archiepiſcopo Compoſtellæ a nobis fuerant. Non defuerunt etiam præſtantes inter Italos Theologi, qui Litteras noſtras Apoſtolicas datas anno 1741. egregiis commentariis illuſtrarunt: Idem contigit Reſponſo, quod fecimus Archiepiſcopo Compoſtellæ *die* 8. *Julii anno* 1744. quod ſane integrum ſuis Libris præfigendum curaverunt. At quoniam Libri ejuſmodi ad Vos forſaſſe nondum pervenerunt, vel curis aliis diſtenti illos percurrere minime potuiſtis, his Litteris Encyclicis adjungimus illas pariter, quas (uti dictum ſæpius eſt) ad Archiepiſcopum Compoſtellæ jam pridem ſcripſimus, ut quæ diſciplina Veſtris in Diœceſibus tenenda ſit, plane cognoſcatis, ac ne Vos deterreant difficultates, ſi quæ a captioſis hominibus concitentur.

Venerabili Fratri Archiepiſcopo Compoſtellæ.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

SI Fraternitas Tua ſecum reputabit, quot graviſſimis, & maximis curis propemodum obruamur, quantumque, hoc præſertim difficillimo tempore, prorſus Nos teneat impoſita tenuitati Noſtræ ſolicitudo omnium Eccleſiarum, non ſane mirabitur, tamdiu ſibi procraſtinatum fuiſſe reſponſum ad eas Litteras, quibus Apoſtolica auctoritate diſſolvendas rogaſti obortas in Hiſpania diſputationes aliquas e duobus noſtris Epiſtolis ad omnes Epiſcopos ſuperioris anni 1741. 30. *Maii, &* 22. *Auguſti, quibus intra legitimos fines coercuimus invaleſcentem Eccleſiaſtici Jejunii relaxationem. Potius tibi in mentem veniet cogitare de ſingulari Noſtro in religioſiſſimam Hiſpanam Eccleſiam amore, unde Nos, immenſa licet rerum mole fatigatos, ad expediendum ſibi in omni ſua perplexitate ſalutis iter opem noſtram præſto habet. Quamquam igitur, dum prænunciatas Conſtitutiones edidimus, non aliud propoſitum Nobis fuerit, ac reſtaurare paucorum nimis ingenia fidentium Theologorum licentiam, qui opinionum novitate gaudent; nec otium, nec animus Nobis fuerit definire quidquid ſubtili indagatione deduci poſſit ex propoſita a Nobis jejunandi regula; tamen nimia Paterna charitate complectimur adeo obſervantiſſimos Romanæ Sedis Hiſpanos, tantique facimus obſecrationes tuas, ut occurrere anxietati veſtræ libenter adjecerimus animum, & Nos ipſi quæſtiones abs te propoſitas dirimendas conſtituerimus. Sic autem ſe habent.*

I. *Utrum, quæ in antedictis Noſtris Litteris in forma Brevis de unica comeſtione, & de epulis non permiſcendis præſcribuntur, ſub gravi etiam præcepto prohibeantur?*

Reſpondemus: *Concedentes facultatem veſcendi carnibus tempore vetito, ſub gravi teneri eaſdem facultates non aliter dare, quam geminis hiſce adjectis conditionibus, videlicet unicæ in diem comeſtionis, & non permiſcendarum epularum. Eos vero, qui hujuſmodi facultatibus utuntur, ſub gravi ad binas ipſas conditiones implendas obligari.*

II. *An ii, quibus conceſſum eſt veſci carnibus, poſſint in veſpertina refectiuncula ea quantitate carnis veſci, quæ jejunantibus permittitur?*

Reſpondemus: *Non licere, ſed opus habere, eo cibo, eaque uti portione, quibus utuntur homines jejunantes rectæ meticuloſæ conſcientiæ.*

III. *An qui jejunii tempore veſci carnibus permittuntur, & unica comeſſatione uti debent, horam jejunantibus præſcriptam ſervare opus habeant?* Edicimus, *obſervandam illo eſſe.*

IV. *Quænam ſint epulæ licitæ, quæ vetantur cum interdictis conjungi?*

Reſpondemus: *Epulas licitas pro iis, quibus permiſſum eſt carnes comedere, eſſe carnes ipſas: epulas interdictas eſſe piſces, adeoque utrumque ſimul adhiberi non poſſe. Piſcibus tamen edendis non interdicuntur ii, quibus datur tantum facultas adhibendi ova, & lacticinia.*

V. *An præceptum de utroque epularum genere non miſcendo, dies quoque Dominicos Quadrageſimales complectatur?* Affirmatur *complecti.*

VI. *Utrum hæc lex ad eos quoque pertineat, qui ex Bulla Cruciatæ edere poſſunt ova, & lacticinia?*

Reſcribimus: *Nihil in prænunciatis noſtris Apoſtolicis Litteris ſtatutum eſſe, quod reſpiciat gratioſum Cruciatæ Diploma. Quare qui eo gaudent, illius tenorem ſtricte, & confidenter perpendant, ex ejuſque Sententia ſe gerant. Caveant autem, ne inani quapiam excuſatione ſeſe ſolutos eſſe arbitrentur præſcriptis ibi Legibus.*

VII. *Utrum memorata duo præcepta urgeant extra Quadrageſimam.*

Reſpondetur: *Urgere extra Quadrageſimam utrumque præceptum: illud ſcilicet unicæ comeſtionis cum reliquis Legibus in ſecundo, & tertio ad hæc poſtulata reſponſo expreſſis: & alterum non permiſcendi epulas licitas cum interdictis, ut in quarto poſtulato definitum eſt.*

Habes, Venerabilis Frater, penitus explicatum quidquid apud Vos ex noſtris ſæpius nuncupatis Apoſtolicis Litteris dubitationem attuliſſe ſcribis. Quæ quidem in re laudavimus conſilium tuum interrogandæ ſupremæ Romanæ Sedis, ut libera, & non vacillanti greſſu ad oves ſana doctrina imbuendas incedere Paſtores queant: in iſtoque tuo ſuſcepto conſilio agnovimus Hiſpanam religionem, nihil ſibi tutum, niſi e Divi Petri Cathedra acceptum, reputantem: quæ ſplendidiſſima gloria inclytum nomen, & incorruptæ Fidei fructum Hiſpaniæ ſibi peperit. Cavendum autem Vobis eſt (idque plurimum ad te pertinet, qui illuſtris Archiepiſcopi, & Inquiſitoris geris præcipuum munus) ne in expendendis Apoſtolicæ Sedis Conſtitutionibus pro nimia exhauriendi argumenti ſolicitudine nullus ſit diſſerendi, ambigendique modus. Sedulæ deinde operæ conferendæ, ut iſtiuſmodi dubia, quæ facile, pro ingeniorum varietate, diſputando emergunt, penitus inter vos dirimantur, ne diuturna unquam diſceptatione fluctuent animi, præſertim cum Conſtitutiones ipſæ Apoſtolicæ ſcopum, quo tendunt, aperte demonſtrent, & illuc prompte dirigi poteſt quidquid dubitando interturbare videatur. Id ſi animadvertiſſent qui de præſenti negotio plura dubitarunt, nodum ſibi exſolviſſent. Patebat enim, nihil aliud nobis in animo fuiſſe, quam cohibere vivida nonnullorum Theologorum ingenia, qui nimium ſacri jejunii fines prætergreſſi, & non parum obliti, illud ad retinendum in officio corpus divinitus inſtitutum, hoſti huic ſpiritus infenſiſſimo blandiebantur. Statim ſiquidem comperiſſent quid in propoſitis quæſtionibus conſtituendum eſſet, nec ſibi moleſtiam exhibuiſſent, nec Nobis, quos graviſſimæ undique circumſtant curæ, non parum temporis occupaſſent, quod tamen pro ſingulari noſtro in veſtram gentem ſtudio, atque amore libenter impendimus ad rectum vobis iter monſtrandum; in poſterum ſimul præcaventes, quomodo in hujuſmodi quæſtionibus firmare greſſus veſtros in promptu ſit. Reliquum eſt, Venerabilis Frater, ut tibi, quod facimus ex animo, præcipuæ benevolentiæ noſtræ pignus Apoſtolicam Benedictionem peramanter impertiamur.

Datum &c. 8. *Julii* 1744.

Cum hæc ita ſe habeant, ſatis muneri noſtro feciſſe videmus, ne illi (quibus licet carnes edere), cum Jejunium tempore Quadrageſimæ, vel extra Quadrageſimam Fidelibus præſcribitur, unius comeſtionis limites excedant, et ne piſcibus ſimul, & carnibus parari ſibi menſam patiantur, neve cavillationes perſcrutentur, ut legi tenebras offundant. Pauca tamen adhuc ſuperſunt, quæ remedium a Nobis depoſcunt.

Siquidem advertimus jam multis ab hinc annis non ſolum plures in qualibet Italiæ Urbe veſtra auctoritate diſſolvi a Quadrageſimali abſtinentia, ſed etiam magno ſtudio contenditis, ut univerſam Civitatem, totamque Diœceſim eadem abſtinentia liberemus. Hinc factum eſt, ut in quibuſdam Civitatibus, ac Diœceſibus jam per multos annos Fideles univerſi abſque ullo diſcrimine carnibus per Quadrageſimam utantur. Id quidem maximum nobis affert ſolicitudinem, eo quod deprehendimus certis Teſtimoniis in quibuſdam Regionibus Septemtrionis toto Quadrageſimæ curſu lactis, & ovorum uſum libere permitti, quia per plures annos eandem facultatem petierint, & ab Sede Apoſtolica conſecuti fuerint: quamobrem illi Populi ſibi in animum induxerunt, non eſſe rurſus ad Pontificem confugiendum pro hujuſmodi facultate impetranda, ſed priores conceſſiones ſingulis annis acceptas ſufficere ut lactis, & ovorum conſuetudo per Quadrageſimam comprobetur. Præterea maximi facienda eſſe ducimus ea verba Trident. Conc. *Seſſ.* 25. *c.* 18. *de Reform. Sicuti publice expedit, Legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evenientibus caſibus, & neceſſitatibus pro communi utilitate ſatisfiat; ſic frequentius Legem ſolvere, exemploque potius, quam certo perſonarum, rerumque delectu, petentibus indulgere, nil aliud eſt quam unicuique ad Leges tranſgrediendas aditum aperire.*

In Litteris Noſtris Apoſtolicis, quas *anno* 1741. ad omnes Catholicos Epiſcopos dedimus, huic corruptelæ viam præcludere cogitavimus ea ratione, illiſque verbis, quæ rurſum hic ſubjicimus: *Debitum igitur Paternæ uniuſcujuſque veſtrum ſedulitatis, & charitatis officium jure poſtulat, ut omnibus notum faciatis, & annuntietis, nemini quidem ſine legitima cauſſa, & de utriuſque Medici conſilio, multitudini vero, veluti Populo, aut Civitati, aut Genti indiſcriminatim integræ, nonniſi graviſſima & urgente neceſſitate, & in caſibus per Sacra Canonum Statuta præſcriptis, cum debita Apoſtolicæ hujus Sanctæ Sedis reverentia a Quadrageſimali Jejunio diſpenſationem, toties quoties opus fuerit, concedendam, nec audacter, fidenterque uſurpandam, nec ſuperbe, & arroganter ab Eccleſia, ſicut alibi in more poſitum eſſe accepimus, eſſe poſtulandam.*

Porro Nos hanc normam ſecuti ſumus, cum multitudinem, veluti Populum, aut Civitatem integram Quadrageſimali abſtinentia immunem declaravimus. In primis loci Epiſcopus id poſtulare a Nobis debuit, ac de graviſſima, urgentique neceſſitate ſuum teſtimonium interponere. Deinde carnes minime permiſſæ fuerunt, ſi lactis, & ovorum uſus ſatis eſſe videretur. Tum vero facultas edendi carnes tribui ſolum conſuevit, cum interpoſito Epiſcopi teſtimonio id omnino neceſſarium judicaretur; nec ſufficiens neceſſitati remedium afferri conſtaret, ſi ova ſolum, & lacticinia concederentur. Quoties autem abſtinentia Quadrageſimæ noſtra auctoritate ſoluta fuit, certos tamen dies præſcripſimus,

qu ibus

Digitized by Google

quibus integre abſtinentia ſervaretur, nempe diem Cinerum, dies quatuor temporum, vigilias præcepto obeundas, dies Majoris Hebdomadæ e Dominica Palmarum. Quandoque recenſuimus etiam totam hebdomadam Cinerum; aliquando etiam indiximus abſtinentiam Feriis ſextis, ac Sabathis, etiamſi facultas a Nobis tradita lactis, & ovorum uſum ſolum complecteretur. Poſtremo eam conditionem ſemper addidimus, ne jejunii lex unius per diem comeſtionis ullo modo violaretur, ac ne ſimul in menſa carnes, & piſces apponerentur.

Dum rationem hujus conſilii noſtri ſerio perpendimus, haud plane acquieſcimus, ob eam ſolicitudinem, ac dubitationem, ne cauſſa ab Epiſcopo loci prolata, quam nos legitimam credidimus ad ſolvendam Quadrageſimæ abſtinentiam, ejus naturæ fortaſſe non ſit, quæ veram, & urgentem neceſſitatem contineat. Quippe illud nobis ſemper ante oculos propoſitum habuimus, ut nihil a ratione alienum, nihil inconſulto, ac temere faciamus; hærent pariter animo defixa Sancti Bernardi verba in Pontificem Eugenium *libro 3. de Conſideratione cap. 4. Facitis hoc, quia poteſtis: Sed, utrum debeatis, quæſtio eſt, & quomodo.* Attamen fidem præſtitimus iis, quibus præſtanda erat, Epiſcopis nempe locorum. Non enim alio pacto exerceri poteſt ſolicitudo peculiarium Eccleſiarum, ac Diœceſum, niſi fides habeatur Epiſcopis, a quibus illæ adminiſtrantur. Sed in poſterum, ut graviſſimum hoc negotium tutius, quam fieri poſſit, geratur, moleſtum vobis non ſit, animum iis advertere, quæ ſubjicimus.

Non ignoratis ab Innocentio III. Prædeceſſore noſtro *Cap. Conſilium, de obſervatione Jejuniorum*, inter cauſſas legitimas ſolvendi abſtinentiam a Carnibus jejunii tempore, recenſeri veram, & exiſtentem reipſa ægritudinem; *Præterea de illis, qui in Quadrageſima, vel in aliis jejuniis ſolemnibus infirmantur, & petunt ſibi eſum Carnium indulgeri, reſpondemus: quod cum non ſubjaceat legi neceſſitas, deſideriam infirmorum, cum urgens neceſſitas exigit, ſupportare potes & debes, ut majus periculum ex eis evitetur.* Idem ſtatuerant multo ante Innocentium III. Patres octavi Concilii Toletani *Can. 9.* quod anno 653. celebratum fuit: *Quiſquis abſque inevitabili neceſſitate, atque fragilitatis evidenti languore, ſeu etiam ætatis impoſſibilitate, diebus Quadrageſimæ eſum Carnium præſumpſerit attentare, non ſolum erit reus Reſurrectionis Dominicæ, verum etiam alienus ab ejuſdem diei Sancta Communione ..... Illi vero, quos aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut neceſſitas arctat, non ante prohibita violare præſumant, quam a Sacerdote permiſſum accipiant.*

Nemo eſt, qui non intelligat hujuſmodi cauſſas ſatis eſſe, ut aliqui a Jejunii legibus, & abſtinentia immunes exiſtimentur; non autem, ut Populus, vel integra Civitas idem privilegium obtineat. Quis enim ſibi perſuadere poſſit, Cives univerſos alicujus Urbis, vel Diœceſis eodem tempore graviſſimo morbo teneri, vel in eodem diſcrimine verſari omnes, ut periculoſam ægritudinem contrahant? Niſi forte eos morbos intelligamus, qui ab aeris intemperie, vel infectione promanant, de quibus paullo poſt verba faciemus. Quis credat unquam Populum univerſum alicujus Diœceſis vel communi languore penitus extenuatum, vel extrema ſenectute confectum?

Neque vero cauſſa ſufficiens habenda eſt, ut aliqua Civitas, vel Populus abſtinentia Quadrageſimali liberetur, ipſique Carnes permittantur, ſi forte piſces, vel ova caro pretio vendantur. Sicut enim Urbes habent egenos Cives, ita etiam opulentos; e quibus etiam alii vitæ ſuſtentationem labore, ac ſudore ſibi comparant, alii vero patrimonio, ac divitiis ſatis ſuperque abundant. Itaque, ſi pro emendis piſcibus grave pretium ſolvendum ſit, id quidem egenis Civibus, non vero divitibus ſuffragatur. Id aſſerunt etiam nonnulli Theologi haud ſeverioris diſciplinæ, quorum ſententiam recenſuimus Capite nono libri tertii Noſtrarum Inſtitutionum, quas Bononiæ Typis impreſſimus.

Illud etiam inane commentum prorſus exiſtimari debet, ſolvendam eſſe abſtinentiam Quadrageſimæ Civitates, vel Diœceſes, ubi exercitus verſantur, eo quod Milites in iis locis permanentes abſtinentiæ leges minime obſervent. Id potius animos Civium inflammare deberet ad jejunium rite, religioſeque ſuſcipiendum, ut nempe Milites tanta virtute temperantiæ permoti ipſorum exemplum ſequantur. Illud ſolum pro legitima cauſſa in medium proferri poteſt, Copias Militum tantam afferre Civitati penuriam herbarum, atque olei, licet Quadrageſimæ Jejunio non obtemperent, ut harum rerum pretia ſummopere augeantur. Tunc autem eadem ſtatuenda ſunt, quæ paullo ante diximus, cum piſces, & ova cariori pretio comparentur. Igitur peculiares morbi, quamvis frequentes, in poſterum pro cauſſa ſolvendæ abſtinentiæ non adducentur, niſi forte Civibus univerſis iidem morbi communes habeantur ob aliquam aeris corruptionem: neque in poſterum herbarum, olei, piſcium, & ovorum pretia tanti ponderis eſſe cenſeantur, ut omnis Civitas, vel Diœceſis ab inſtituto Quadrageſimæ Jejunio, ac temperantia liberari contendat. Quod ſi veras, ac legitimas a Nobis cauſſas ad hanc facultatem obtinendam expetitis, duas potiſſimum percenſebimus, quarum prima ex jure Canonico, altera vero ab ipſa rerum magiſtra experientia depromta eſt.

Innocentius III. quem ſuperius nominavimus, *eodem cap. Conſilium, de obſervatione Jejuniorum*, Archiepiſcopo Bracarenſi poſtulanti, qua pœna plectendos indicaret illos, qui tempore Quadrageſimæ a Carnibus non abſtinuerant ob ſummam rerum charitatem, & anguſtiam, itaut plures fame enecarentur, reſpondit his verbis: *Cum autem quæſieris, quæ ſit illis pœnitentia injungenda, qui diebus Quadrageſimalibus, tempore quo tanta famis inedia ingruebat, quod magna pars populi propter inopiam annonæ periret, carnes comedere ſunt coacti; reſpondemus, quod in tali articulo illos non credimus puniendos. Preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipſis aliquatenus imputetur, quia bonarum mentium eſt, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur.* Si quis hoc tempore Epiſcopus adductus exemplo Bracarenſis Antiſtitis idem conſilium peteret ab Sede Apoſtolica, tanquam ineptus, ac ſimplex haberetur; ſed illo Eccleſiæ feliciſſimo ſæculo maximi pendebatur, uti æquum eſt, Quadrageſimæ præceptum. Hinc magna ſeveritate puniebantur illi, qui minime paruiſſent; licet talis cauſſa intercederet, ut liberi ab eodem præcepto viderentur: nec ulla ratio habebatur Virorum Principum, licet ipſorum incolumitas cum Reipublicæ felicitate conjuncta putaretur; uti Nos fuſe oſtendimus in decima quinta Noſtrarum Inſtitutionum libri primi. Sed iis omiſſis, & aliis bene multis quæ in hanc rem congeri a Nobis poſſent, illud primum delibabimus ex reſponſo Innocentii III., tunc Quadrageſimæ abſtinentiam ſolvi poſſe integram Civitatem, vel Diœceſim, cum reipſa non ſuppetunt ea, ſine quibus præceptum Quadrageſimæ obſervari nequit. Itaque ſi revera in aliquo loco neque oleum, neque piſces comperiri poſſint, tunc Incolis ejuſdem loci permitti fas eſt, ut lacte, & ovis utantur: Si hæc autem revera deficiant, tunc Carnis, ſalubris tamen, edendæ facultas concedetur, interpoſita ſemper Jejunii ſervandi conditione.

Inſula Sancti Dominici in America Meridionali in temporalibus paret Chariſſimo in Chriſto Filio Noſtro Ludovico Gallorum Regi Chriſtianiſſimo, nec ei ullus præeſt Epiſcopus. Præfectus Patrum Societatis Jeſu anno 1742. a Nobis quæſivit, an ea conceſſione ſibi facta a Sede Apoſtolica diſpenſandi ſuper eſu carnium, ovorum, & lacticiniorum tempore Jejuniorum, & Quadrageſimæ, dici poſſet, ſibi etiam datam fuiſſe facultatem diſpenſandi nedum particulares perſonas, ſed etiam multitudinem hominum, & omnes ſui diſtrictus Incolas, quando coram Deo id expedire judicaſſet: habitoque reſponſo, facultatem ei fuiſſe conceſſam diſpenſationem indulgendi particularibus hominibus, non autem multitudini hominum, & omnibus Incolis ſui diſtrictus, pro conceſſione inſtitit. Pro cauſſa expoſuit veneficam piſcium qualitatem, exiguum piſcatorum numerum, qui longe ab Inſula piſcantes, piſces deferebant aut fœtentes, aut corruptos ob nimios calores, paupertatem earum gentium, quæ oleum emere non poterant pro cibis Quadrageſimalibus neceſſarium, deficientiam denique olerum, & leguminum, quæ in ea Regione facile corrumpuntur, aut a vermibus conſumuntur. Re ſubinde mature diſcuſſa coram Nobis in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis *die 12. Aprilis anno* 1742. habita ratione regionis nimis remotæ, a qua quolibet anno impoſſibilis erat ad Sedem Apoſtolicam recurſus; indulgentes neceſſitati Fidelium degentium in Inſulis Ditionis Gallicæ in America, facultatem conceſſimus Præfectis Miſſionum illarum partium, ut in caſu veræ, & ineluctabilis neceſſitatis, & tantum de anno in annum, præfataque vere neceſſitate durante, & non aliter, nec alio modo, ut poſſent & valerent cum Fidelibus Populis ipſorum regimini commiſſis diſpenſare ſuper eſu ovorum, & lacticiniorum, & etiam carnium tempore Quadrageſimali, indicta ſimul cum hujuſmodi diſpenſatione obſervantia Jejunii per unicam comeſtionem, oneratæque prædictorum præfectorum conſcientia, ſi adamuſſim juxta præſcriptum conceſſa facultate uſi non fuiſſent.

Sed jam ad experientiam deveniamus. Quindecim abhinc annis per totam fere Europam morbus invaluit, qui pectoris inflammationem inferebat, ita tamen, ut ex una Civitate in aliam, & ex una provincia in aliam hæc funeſta lues promanaret. Id contigit annis 1730. 1733. 1740. Licet autem morbus ejuſmodi, qui univerſos hominum ordines, atque ætates corripiebat, lentam ſolum in pectore inflammationem excitaret, tamen ſenibus matura jam ætate debilitatis extremam afferebat perniciem: nam ex ipſo febres acutiſſimæ, ac mortales ſequebantur. Idem morbus in periculum trahebat juniores etiam, qui paululum infirmo pectore laborarent. Poſtremo multorum pectora adeo labefactavit, ut graviſſima deinde mala provenerint.

Alios quoque morbos hujus generis, pectoris inflammationem magno cum periculo efficientes, ægros in diſcrimen vitæ adduxiſſe Medici Scriptores luculenter teſtantur. Itaque, ſi Medicinæ profeſſores acciti, monitique graviter, ut nihil a veritate alienum reſpondeant, unanimi conſenſu fateantur (uti Nobis ipſis accidit, cum adhuc Bononiæ verſaremur) morbum eſſe talis naturæ, qualem ſuperius commemoravimus, itaut nulla ætas libera, & incolumis eſſe queat: & affirment illis ipſis, qui inter Cives ſalvi, & integri numerentur, eandem perniciem imminere; id præterea

conferre

Digitized by Google

conferre plurimum ad ejuſmodi luem depellendam, aut avitandam, ſi tum ægrotantes, tum ſani a piſcibus, & oleo, & quandoque pariter a lacte, & ovis abſtineant, ſi, inquam, res ita ſe habeat, tum procul dubio cauſſa ſufficiens judicanda eſt, quæ experientiæ innititur, & quæ ſemper probata, & in poſterum probanda videtur, ut nempe Populus, ſeu Civitas integra a carnibus abſtinendi præcepto non teneatur.

Neque ulla difficultas removere Vos debet a conſulendis Medicis qui præſtantiores habeantur. Cavendum pariter, ut quidquid revera ſenſerint, ſcripto teſtari non prætermittant; quæ conditio ſi deſit in poſterum, nulla unquam facultas Civitati, aut Diœceſi carnibus, aut lacticiniis veſcendi tempore Quadrageſimæ tribuetur: quippe id neceſſarium omnino videtur. Accedit etiam, quod Medici facilitate quadam incredibili peculiares quidem Cives a Quadrageſimæ præcepto liberos, & immunes declarare ſoleant; (de qua re graviſſima monendi a Vobis ſunt, ne ſuas animas indulgendo nimis aggravent). Cum vero pro univerſis Civibus idem ſtatuendum proponitur, tum ſe difficiles, anxios, ac ſollicitos præſtare nos ipſi experti ſumus. Poſtremo ſi velint percurrere ea, quæ in Italia, & extra ipſam præclariſſimi Authores Medici Typis evulgarunt, facile deprehendent, abſtinentiam, ciborumque parſimoniam ab illis magnopere commendari, diſcrimen inter morbos conſtitui, & certis rationibus oſtendi, in curandis quibuſdam morbis nequaquam requiri, ut juſculum, & carnes loco piſcium, olei, & herbarum ſubſtituantur, in aliis vero juvare plurimum, ſi ſublatis carnibus, cum indicitur Jejunium, oleo, vel lacte ægrotantes utantur: Demum advertant, quam diligenter, accurateque ſcribant de piſcium incommodis, cum in omnibus generatim excitantur, ne corripiantur eodem morbo, qui adhuc incolumes a communi lue ſuperſunt.

Hæc Vobis indicanda putavimus. Reliquum eſt, ut Vos hortemur, ne tam facile ſuſcipiatis negotium petendæ facultatis utendi carnibus, & lacticiniis tempore Quadrageſimæ pro univerſa Civitate, vel Diœceſi. Quippe abrumpenda tandem eſt conſuetudo, ob quam jam per tot annos in quibuſdam locis hæ facultates tribui conſueverunt. Illud etiam experientia a Vobis compertum erit, delicatis quoque, ac mollibus abſtinentiam Quadrageſimæ nullam inferre perniciem; neque plures ob hanc cauſſam inter ægrotos, vel mortuos recenſeri. Hanc rationem, & inſtitutum Nos ipſi ſecuti ſumus Romæ, ac Bononiæ (cujus Sedem adhuc retinemus), cum nuper Quadrageſimæ tempus ageretur. Si Vos id quoque præſtabitis, neque facile a Nobis pro univerſa Civitate, vel Diœceſi facultatem ſolvendi Quadrageſimæ abſtinentiam poſtulabitis, vel (ſi neceſſariam id arbitremini) non aliter, quam ſervatis præmiſſis conditionibus Diſpenſationis inſtantia ad Nos deferretur, non ſolum ii fructus provenient, quos jam indicavimus, ſed etiam repulſæ pudorem evitabitis, Noſque pariter ea moleſtia vindicabitis, quam ſerimus, dum votis veſtris minime obſecundamus. Poſtremo vos omnes peramanter amplectimur, & Apoſtolicam Benedictionem Vobis, Populiſque Veſtris impertimur.

Datum ex Arce Caſtri Gandulphi die 10. Junii 1745. Pontificatus Noſtri Anno quinto.

XII.

Ejuſdem Conſtitutio, qua certus ordo præſcribitur pro cauſis ſuper nullitate Profeſſionis Regularis mature diſcutiendis, & valide definiendis.

SI datam hominibus fidem frangere, conventioneſque eas, quæ ab humanis legibus robur accipiunt, abrumpere, ac violare non licet; multo magis neceſſe eſt obligatum Deo mentis propoſitum immutabiliter ſervari, Noſque præſertim, utpote ſacrarum Legum cuſtodes a Deo conſtitutos, oportet earum pactionum, quæ Divino & Eccleſiaſtico jure indiſſolubiles ſunt, perpetuam firmitatem & obſervantiam aſſerere. Eam ob rem jam uſque ab anno Incarnat. Dominicæ 1741. Pontificatus Noſtri primo, Apoſtolicas Litteras dedimus, incipientes: *Dei miſeratione*, in Bullario Noſtro deinde editas *Tom.* 1. n. 33. quibus certum præſcripſimus ordinem, in tribunalibus Eccleſiaſticis ſervandum, quum in ipſis diſcuti & definiri deberent cauſſæ, in quibus de nullitate alicujus Matrimonii contracti ageretur; non eo quidem conſilio, ut ſi quod forte Matrimonium cum impedimento aliquo dirimente initum fuiſſet, de illius nullitate judicium poſtulari, aut fieri prohiberemus; ſed ut in hoc graviſſimo judicii genere, in quo de ſacro Connubiorum fœdere agitur, pleniori veritatis elucidationi conſuleremus; utque Judices non ſine certiſſima cognitione omnium, quæ ad rem maxime conducunt, hujuſmodi vinculum ex tot rationibus inſolubile ſententiis ſuis, tamquam irritum ab initio, diſſolverent. Cujus quidem Conſtitutionis utilitas, Deo favente, ad hunc diem aperte comprobatur; quum ea non tam poſt, neque tot cauſſæ ſuper prætenſa Matrimoniorum nullitate in Tribunalibus pendeant; nec tam frequenter, ut antea, Nobis exhibeantur preces pro obtinendis diſpenſationibus ſuper Matrimonio rato & non conſummato, dum ſcilicet ante omnium oculos propoſitæ ſunt difficultates paullo quidem majores, ſed omnino juſtæ, quæ, ex novo ordine a Nobis ſtatuto, cuilibet ſuperandæ ſe offerunt, antequam optatum finem aſſequatur.

Quemadmodum itaque pro Matrimoniis carnalibus a Nobis proviſum fuit; ita nunc de ſpiritualibus animarum nexibus, de Religioſis ſcilicet utriuſque ſexus Regularium Profeſſionibus, pari ratione ſtatuere decrevimus: nimirum certam normam, ac methodum tradere, quam obſervare debeant Judices Eccleſiaſtici, quoties judicia ſuper nullitate Profeſſionum in aliquo Ordine Regulari a Sede Apoſtolica approbato factarum, coram ipſis agitari contingat; neque id quidem ad hunc finem, ut aditus intercludatur iis, qui juſtis de cauſſis hujuſmodi actiones tentare velint, ac poſtulent, Profeſſionem a ſe factam ex capite nullitatis irritam declarari: ſed ut ipſi Judices rerum veritatem in ſpecie dignoſcere, ſuaſque ſententias indubiis fundamentis innixas proferre valeant; ac ne unquam, ex ignorantia factorum, aliquem decernant ſolutum vinculo, dum is forte, valida ſolemnium votorum profeſſione emiſſa, Religioſo Ordini, cui nomen dedit, re ipſa maneat adſtrictus. Qua ex methodo a Nobis tradenda hunc fructum ſimiliter obventurum ſperamus, ut & rariores in poſterum in Tribunalibus futuræ ſint cauſſæ ſuper prætenſa Profeſſionum nullitate; & qui deinceps hujuſmodi nullitatis declarationem in foro externo obtinuerint, & conſequenter a Religione diſceſſerint, non amplius anxia aut male tuta conſcientia vivant, ac propterea ad nos, aut ad Officium Pœnitentiariæ Noſtræ Apoſtolicæ, ut non ſemel eveniſſe novimus, confugere cogantur, occultato, ut moris eſt, in precibus nomine, fatentes ſententiam ſuper Profeſſionis nullitate pravis artibus extortam a ſe fuiſſe, decepto judice, vel per mendacia in facti expoſitione adhibita, vel per corruptos Teſtes; ideoque flagitantes, ut ex gratia & diſpenſatione Apoſtolica, facultas manendi in ſæculo ipſis indulgeatur.

Ut autem ordinate procedamus, diſtinguendum initio eſt inter Regulares illos, qui intra quinquennium a die factæ Profeſſionis, de illius nullitate actionem promovent; & eos, qui poſt elapſum quinquennium reclamant. Quod ad priores attinet, celebre eſt de illis decretum Sac. Trid. Synodi *ſeſſ.* 25. *de Regul.* c. 19. in hæc verba: *Quicumque Regularis prætendat, ſe per vim & metum ingreſſum eſſe Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile, velitque habitum dimittere quacumque de cauſſa, aut etiam cum habitu diſcedere, ſine licentia Superiorum, non audiatur, niſi intra quinquennium tantum a die Profeſſionis, & tunc non aliter, niſi cauſſas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore ſuo & Ordinario.* In quo ſane Decreto licet in littera Virorum Regularium dumtaxat mentio fiat, nihilominus etiam feminæ Religionem profeſſæ comprehenduntur; quum, ex regulis juris, maſculinum genus etiam femininum includat, ubi una eademque cauſſa pro feminis æque ac pro maſculis militat. Quamvis autem Decreti verba ſatis clara ſint, variæ tamen quæſtiones circa eorum ſenſum ac vim excitatæ fuerunt.

Quum etenim ibi ſermo dumtaxat ſit de Regulari Profeſſo, qui ſuam Profeſſionem nullam fuiſſe contendat: *Quicumque Regularis prætendat ſe per vim & metum ingreſſum eſſe Religionem &c.* nihil vero expreſſe ſtatuatur de ipſa Religione, cujus aliquando intereſt alicujus Alumni ſui Profeſſionem irritam declarari; ut ſi quis, exempli cauſſa, comperiatur occultum aliquod impedimentum non revelaſſe, de quo interrogatus fuerat, adjecta declaratione, quod, eo forſan exiſtente, & non patefacto, ipſius admiſſio a Religione minime rata habenda foret; hinc dubitatum fuit, an in hujuſmodi caſu ſolus Superior Regularis ſine Ordinario procedere poſſet, an vero etiam in hac facti ſpecie diſcutienda eſſet cauſa coram Regulari Superiore ſimul & Ordinario Loci. Super quo Congr. S. R. E. Cardin. ad ipſius Conc. Trident. Interpretationem ab Apoſtolica Sede deputatorum conſtanter decrevit, cauſſas hujuſmodi ſuper nullitate Profeſſionis, tam a Regulari Profeſſo, quam a Religione, intra quinquennium in judicium deductas, & a Superiore Regulari, & ab Ordinario Loci ſimul cognoſcendas eſſe.

Quum item quinquennium, intra quod admittitur reclamatio adverſus Profeſſionem, Sancta Synodus computandum voluerit *a die profeſſionis*; cumque potior, atque communior cauſſa, quæ pro nullitate Profeſſionis adduci ſolet, in metu conſiſtat; metus autem per totum quinquennium, atque etiam ultetius, aliquando perſeveret; quæſitum fuit, an, ubi de metu agitur, initium quinquennii deſumendum ſit ab ipſo die Profeſſionis emiſſæ, an vero a die, quo Profeſſus liberam reclamandi facultatem habere cœpit. Eadem vero Congregat. declaravit, in utroque pariter caſu, concesſum quinquennii tempus a die emiſſæ Profeſſionis eſſe computandum.

Ad idem pariter quinquennium pertinet alia agitata quæſtio, an ſcilicet prædicti Ordinarius & Superior Regularis cognoſcere poſſint cauſſas nullitatis Profeſſionis etiam poſt ipſum quinquennium, ubi nempe Profeſſus intra illius decurſum reclamaverit; ſed judicium proſequi deinde neglexerit aut nequiverit. Decretum eſt autem ab eadem Congr. coram præfatis Judicibus a Concilio memoratis agendam eſſe cauſſam, etiam poſt elapſum quinquennium, dummodo

ſatis

ſatis conſtet, eam intra præſcriptum tempus a reclamante ſerio intentatam fuiſſe.

De ipſis autem Judicibus pro hujuſmodi cauſſarum cognitione a Sancta Synodo deſignatis, per ea verba: *coram ſuperiore ſuo & Ordinario*; complures ſimiliter motæ ſunt quæſtiones, quæ meliori eorumdem verborum elucidationi cauſſam dederunt. Et primo quæſitum fuit, quiſnam cenſendus eſſet Superior Regularis in caſu, & ad effectum, de quo agitur; utrum ſcilicet Provinciæ Rector, an Generalis Ordinis Moderator; Congr. autem ejuſdem Conc. Interpres definivit eſſe Superiorem localem, nimirum Abbatem, vel Guardianum, ſive Priorem, aut alio quocumque nomine nuncupatum Præpoſitum ſeu Rectorem illius Monaſterii, aut Cœnobii, in quo reclamans Profeſſionem emiſit; eum nempe, qui hujuſmodi Monaſterii aut Cœnobii regimen exercet, quo tempore cauſa ſuper nullitate profeſſionis in judicium deducitur. Quæſitum item fuit, quiſnam Monialium proprius Superior dicendus ſit, ad effectum judicandi una cum Ordinario de earum profeſſionis nullitate. Reſponſum fuit, quod ſi agatur de Monialibus Ordinario Loci immediate ſubjectis, tunc, quum nullus ſit earum Superior Regularis, ſolus Ordinarius judicat de profeſſione reclamantium intra quinquennium: Si vero Moniales Regularium regimini ſubſint, tunc hujuſmodi cauſſæ judicandæ ſunt ab Ordinario loci ſimul, & Superiore Regulari; ab eo nimirum, cui concreditum eſt univerſum Monaſterii regimen, non autem a Confeſſario Regulari Monialium. Dubitatum eſt etiam utrum Superior Regularis jus ſuum cedere poſſit Ordinario Loci, atque permittere, ut in hujuſmodi cauſſis ſolus procedat, & judicet; id autem prædicta Congr. fieri poſſe negavit; permiſit tamen Superiori Regulari, ut ſi judicium aſſumere nolit, aut non poſſit, alium ſubrogare valeat vel Regularem, vel etiam Eccleſiaſticum Sæcularem juris Canonici peritum, qui una cum Ordinario Judicis partes exerceat. Denique quæſitum fuit, ſi forte Ordinarii & Superioris Regularis judicia inter ſe diſcrepantia extiterint, quodnam ex ipſis alteri prævalere debeat. At in hoc caſu reſponſum fuit, cauſſam ipſam ad Apoſtolicæ Sedis judicium devolutam cenſeri.

Quum vero inter capita nullitatis Profeſſionem Regularem irritantia, unum etiam adnumeretur, ſi nempe aliquis Profeſſionem emiſerit in Cœnobio ad Novitiorum inſtitutionem minime deſtinato, in iis tamen locis, in quibus rec. mem. Prædeceſſor Noſter Clem. Papa VIII. Decreta de Regularibus a ſe edita vim habere mandavit; ſi quis ex hoc capite Profeſſionem a ſe factam intra quinquennium impugnare voluerit, aut etiam ſi Religio intra idem quinquennium poſtulaverit alicujus Profeſſionem ex hujuſmodi capite irritam declarari; decretum extat a fel. record. Urbano Papa VIII. altero Prædeceſſore Noſtro juſtis gravibuſque de cauſſis, ac de conſilio præfatæ Congr. Conc. Trid. Interpretis, editum die 5. Januarii anni 1626. Incip. *Ad occurrendum*, quo ſtatum fuit, hujuſmodi cauſſas ad eandem Congr. privative pertinere. Hæc ſunt potiora in hoc genere Decreta ex Regeſtis prælaudatæ Congr. excerpta, quæ licet alias a Prædeceſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus Apoſtolica Auctoritate non ſemel approbata fuerint, & confirmata; Nos tamen eadem, præſentium Litterarum tenore, atque Auctoritate ſimili, novo approbationis & confirmationis Noſtræ robore communimus, atque ab omnibus, ad quos ſpectat, ſeu reſpective ſpectabit, in poſterum pro regula haberi, ac plenariæ executioni demandari præcipimus.

Quibus ita conſtitutis, firmatiſque pertinentia cauſſarum, quæ intra quinquennium a die Profeſſionis emiſſæ adverſus illius validitatem introducuntur; conſequens eſt, ut & ea indicemus, quæ de ordine ac methodo in hujuſmodi judiciis ſervando, a Majoribus ſapienter conſtituta ſunt, tum ea proferemus, quæ Nos ipſi opportune addenda cenſuimus, quæque pari auctoritate, ac præſentium litterarum vigore, perpetuis futuris temporibus ſervari volumus & mandamus. Jam de ipſa hujuſmodi cauſſarum introductione notum eſt Decretum ejuſdem Conc. Trid. *cit. ſeſſ.* 25. *c.* 19. *de Regul. ut ſi quis extra habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandum quamcumque cauſſam admittatur, ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tamquam Apoſtata puniatur; interim vero nullo privilegio ſuæ Religionis juvetur*. Ex quo ſequitur Regularem poſtulantem judicium fieri de ſuæ Profeſſionis nullitate, ab ipſo judicii limine repelli, niſi conſtet eum in Religionis ſuæ Clauſtris morari, & Habitum Regularem reſumpſiſſe, ſi ipſum antea depoſuerit.

De probationibus vero, licet non ignoremus, apud Superiores Regulares, Ordinarioſque Locorum uſu receptum fuiſſe, in re tanti momenti, judicia ſua fundare in extrajudicialibus atteſtationibus, quantumvis juramento firmatis, quæ *ad perpetuam* dicuntur; hoc tamen de cetero uſurpari prohibemus; volentes, atque diſtricte mandantes, ut ad adſtruendas probationes in hujuſmodi cauſſis neceſſarias, verus & judicialis Proceſſus omnino conficiatur; in quo & Articuli exhibeantur ex parte illius, qui adverſus Profeſſionem agit; & interrogatoria dentur ab ea parte, quæ ſtat pro ipſius Profeſſionis validitate; & Teſtes tam ſuper Articulis, quam juxta hujuſmodi interrogatoria examinentur; atque, hac forma non ſervata, proceſſus ipſe, & Sententia dependenter ab eo prolata, inſanabili nullitatis vitio corruere cenſeantur; ſalva etiam diſpoſitione juris communis, quoad alia nullitatis capita, ſi quæ forte in ipſa proceſſus compilatione intervenerint.

Sub eadem pœna nullitatis, decernimus atque ſtatuimus, ut in hoc judicio citari & audiri debeant tum Defenſores Monaſterii, ſeu Cœnobii, in quo profeſſus Vota Religioſa ſuſcepit, tum ipſius profeſſi Conſanguinei, ſive propinqui, ſive alii quibus bona ſua donavit, aut ceſſit; uno verbo omnes, quorum intereſt illius profeſſionem ſuſtineri; in primis autem ii citentur (ſi ſuperſtites fuerint) qui indicati erunt tamquam Auctores aut complices metus eidem incuſſi, ut Votis ſeſe obſtringeret. Quemadmodum vero in citata Conſtitut. Noſtra, quæ incipit *Dei miſeratione*, decrevimus, ut in ſingulis Diœceſibus ab Ordinario deputari deberet aliquis probitate ac doctrina commendatus, cujus officium eſſet in cauſis Matrimonialibus in judicio ſtare pro validitate Matrimonii; ita nunc omnibus & ſingulis Locorum Ordinariis committimus & mandamus, ut perſonam aliquam ſimilibus qualitatibus præditam in ſuis reſpectiva Diœceſibus eligant, cui *Defenſoris Profeſſionum* munus imponant, ita ut huic omnia demandata, injuncta, & reſpective applicata eſſe cenſeantur, quæcumque Nos in præcitatis Litteris de Matrimonii Defenſore ſtatuimus; Nos enim eadem omnia, præſentium tenore, ad ejuſmodi Profeſſionum Defenſores expreſſe extendimus, & reſpective applicamus, & quoad iſtos pari modo locum habere decernimus. Id ſolum peculiariter pro Defenſore profeſſionis in præſentibus ſtatuentes, ut ſcilicet quidquid pro ipſius honorario aut mercede, ſive pro expenſis in defenſione cauſſæ concurrentibus, eidem præſtandum eſſe Judex prudenter arbitratus fuerit, id omne ab illis abſolvi debeat, quibus a profeſſo renunciata fuerint bona in Religionis ingreſſu dimiſſa; ſi vero hi non extiterint, aut ſi profeſſus nihil renunciandum habuerit, ipſa Religio, quæ nexu cum illis ſit, quæ temporalia bona poſſideat, ad hujuſmodi ſolutiones teneatur. Si autem nec adſint bona renunciata, nec Ordo Regularis de quo agitur, quidquam poſſideat, tunc Defenſori Profeſſionis ſatisfiat ex pecuniis Mulctarum illius Tribunalis, in quo cauſſa agitata fuerit, ſive aliunde, prout in aliis prædictis Litteris Noſtris de Matrimonii defenſore ſtatuimus.

Lata demum Sententia a Superiore Regulari, & ab Ordinario Loci, ſi ea pro validitate profeſſionis pronunciata fuerit, neque profeſſus appellationem interponat, cauſſam finitam eſſe non dubitatur. Si vero profeſſus ad Judicem ſecundæ inſtantiæ appellaverit, vel etiam ulterius eadem cauſſa retractanda fuerit; in omnibus hiſce judiciis volumus ſimiliter Defenſorem profeſſionis ex Officio deputatum intervenire, eodem prorſus modo, quo in citata Conſtit. decrevimus, Defenſorem Matrimonii, in ſecunda & ulteriori inſtantiis, judicio ſemper adeſſe. Ac ſicuti præterea ſtatuimus, hujuſmodi Defenſoris partes eſſe Sententiam Judicis primæ inſtantiæ pro Matrimonii nullitate latam ad ulterioris inſtantiæ Judicem provocare, & formam proſequendi judicium in ulterioribus hujuſmodi inſtantiis præſcripſimus; ita porro volumus ut Defenſor profeſſionis a Sententia in prima inſtantia pro nullitate profeſſionis edita appellare omnino debeat; atque in ſecunda ſeu ulteriori hujuſmodi cauſſarum reviſione, eadem omnia volumus obſervari, quæ pro cauſſis Matrimonialibus in eadem Conſtitutione mandavimus.

Quemadmodum denique legitimas pœnas ibidem conſtituimus adverſus eos, qui poſt unicam obtentam Sententiam pro prioris Matrimonii nullitate, ſive pendente appellatione, ſive ea per incuriam aut fraudem Defenſoris non interpoſita, auſi fuiſſent novas Nuptias contrahere; atque decrevimus nemini licere ad altera Vota tranſire, niſi duæ ſaltem Sententiæ conformes pro nullitate prioris Matrimonii emanaverint; ita, ſi quis in Ordine Regulari Profeſſus, poſt unicam Sententiam favore nullitatis Profeſſionis pronunciatam, ſive pendente, ſive omiſſa culpabiliter appellatione, a Clauſtris exire, a Religione diſcedere, quodque magis eſt, Habitum Regularem abjicere præſumpſerit; volumus, atque ſtatuimus, omnibus eum pœnis eiſque cenſuris a Sacris Canonibus, & a Conſtitutionibus Apoſtolicis contra Apoſtatas latis atque ſancitis, ſubjacere, & obnoxium eſſe; decernentes pariter, in hujuſmodi cauſſis de profeſſionis nullitate, liberum profeſſo non eſſe a Religione migrare, niſi duas ſaltem obtinuerit Sententias conformes, quibus ab eo emiſſa profeſſio nulla & irrita declarata fuerit.

Et primæ quidem inſtantiæ Judices ſuper validitate profeſſionum, quæ intra quinquennium judicialiter impugnantur, ut ſupra dictum eſt, Superior Regularis, ſimulque Ordinarius Loci eſſe debent. Si vero eædem cauſſæ in ſecunda aut ulteriori inſtantia ſint diſcutiendæ, ſtatuimus, inhærentes antiquis quibuſdam ſæpedictæ Congreg. Cardin. Conc. Trid. Interpretum Decretis, quæ pariter tenore præſentium approbamus & confirmamus, ut cauſſæ hujuſmodi ad eos Judices devolvantur, ad quos de jure aliæ omnes cauſſæ Eccleſiaſticæ, poſt Sententiam Ordinarii, in gradu appellationis reſpective devolvuntur; ita tamen, ut hi quoque Judices, ſicuti Ordinarius in prima inſtantia una cum Superiore Regulari proceſſit, ſic & ipſi procedere & judicare debeant una cum Superiore Regulari, non quidem illius Monaſterii, in quo reclamans profeſſus eſt, ſed alterius Monaſterii

Digitized by Google

ſterii ejuſdem Ordinis in eorum Civitate aut Diœceſi exiſtentis, vel, eo non exiſtente, cum Superiore viciniores Monaſterii ejuſdem pariter Ordinis, ſeu cum alia perſona Eccleſiaſtica, cui, juxta præmiſſa, Superior ille ad quem pertinet, ſuas vices ad hunc effectum delegaverit. Si autem hujuſmodi cauſſæ in ſecunda aut ulteriori inſtantia ad Sedem Apoſtolicam devolvantur, & a prædicta Congreg. Conc. ſive ab altera ſuper Conſultationibus Epiſcoporum, & Regularium, aut denique ab Auditorio Rotæ, ut reſpective aſſolet, diſcutiendæ fuerint; nullus erit locus ad judicandum Superiori Regulari, qui neque tunc ad ferendam Sententiam admittitur, quum ab eadem Congreg. Conc. juxta relatum ſuperius Urbani Prædeceſſoris Decretum, examinanda fuerit, etiam intra quinquennium, validitas Profeſſionis ex eo capite impugnatæ, quod facta fuiſſe aſſeratur in Monaſterio aut Cœnobio Religioſis Tyronibus inſtituendis minime addicto.

Hactenus de judiciis ſuper nullitate profeſſionis, quæ intra quinquennium a die ipſius profeſſionis emiſſæ introducuntur; de quibus hoc etiam declarando decernimus, ut quæcumque in ſuperioribus ſtatuta ſunt, ea omnia locum habere & obſervari debeant etiam in Curia S. R. E. Cardin. Noſtri & Romani Pontificis pro tempore in Urbe noſtraque Diſtrictu Vicarii in ſpiritualibus Generalis; quoties hujuſmodi cauſſas intra idem quinquennium in ipſius Tribunali Ordinario judicandas eſſe contingat. Jam vero videndum eſt de ejuſdem generis cauſſis, quæ, poſt elapſum quinquennium hujuſmodi, in judicium adducuntur.

Porro quum S. Trident. Synodus, poſt quinque annos ab emiſſa profeſſione tranſactos, omnem aditum ad reclamandum profeſſis interclusum eſſe ſtatuiſſet, per ea aperta verba ſuperius relata: *Non audiatur, niſi intra quinquennium a die profeſſionis*; adeo inhærendum hujuſmodi ſanctionis literæ duxerunt Majores Noſtri, ut ſub piæ mem. Prædeceſſore Noſtro Greg. Papa XIII. decretum fuerit, ac veluti pro regula ſtatutum, nullius cauſſæ introductionem ſuper nullitate profeſſionis, elapſo quinquennio, admittendam eſſe; etiamſi profeſſio per vim & metum facta diceretur, atque probari vellet, hujuſmodi vim & metum toto quinquennii tempore permanſiſſe. Verba Decreti die 5. Martii ann. 1598. editi, quod habetur *Decret. Congr. Conc. Tomo* 9. *fol.* 55. hæc ſunt: *Gregor. XIII. ex Sententia Congr. Concilii declaravit, eos, qui per vim & metum ſe Religionem profeſſos prætenderent, niſi intra quinquennium reclamaverint, eo elapſo, non eſſe audiendos, tametſi allegarent, vim & metum ſemper durâſſe.*

At vero procedentibus temporibus, non ſine juſtis gravibuſque cauſſis, ut plane perſuaſum habemus, inductum fuit, ut admitterentur inſtantiæ pro *reſtitutione in integrum adverſus lapſum quinquenii.*

De quibus tamen judicium facere ad Apoſtolicam Sedem ſemper privative pertinuit, ſive ex parte Profeſſi, ſive ex parte Religionis inſtantiæ hujuſmodi proponerentur, ac licet ipſa reclamatio ob impedimentum per totum quinquennium perſeverans dilata fuiſſe diceretur. Hoc enim remedium reſtitutionis in integrum, extraordinarium in jure vocatur, ejus concedendi facultas Judicibus inferioribus competere nequit, non obſtante quacumque contraria conſuetudine, etiam immemorabili, aut quolibet aſſerto privilegio; ut patet ex compluribus in eandem ſententiam Decretis ejuſdem Congr. Trid. Conc. Interpretis, quæ recenſita fuerunt in Decreto edito die 24. Septemb. anni 1740. in cauſſa *Siculo Reſtitutionis in Integrum*, quod a Nobiſmetipſis die 28. ejuſdem menſis & anni approbatum & confirmatum fuit, quodque iterum præſentium tenore approbamus & confirmamus; reſervato Nobis & ſucceſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus jure concedendi Ordinariis & Superioribus Localibus, in quibuſdam peculiaribus caſibus, facultatem examinandi etiam cauſſas reſtitutionis in integrum, ac ſuper ipſis pronunciandi, antequam ad ſententiam ferendam ſuper profeſſionis validitate aut nullitate deveniatur; ut non ſemel ex Apoſtolicæ ſedis diſpenſatione factum fuiſſe non ignoramus.

Hujus autem judicii methodus diverſa quondam fuit ab ea, quæ in præſenti obſervatur. Antiquis enim temporibus, viſa probabili ratione, ſeu fumo, ut ajunt, cauſſarum reſtitutionis in integrum, ea ab Apoſtolica Sede concedebatur, nimirum facultas indulgebatur reclamantibus adverſus profeſſionem, ut, licet elapſum eſſet quinquennium, nihilominus de illius nullitate coram Judicibus competentibus actionem promovere poſſent; pro cujus judicii inſtructione deinceps a Superiore Regulari, & ab Ordinario Loci legitimus conficiebatur proceſſus, atque ſententia ſuper validitate, aut nullitate ferebatur. Quæ ſane methodus ſi hoc etiam tempora in uſu eſſet, oporteret Nos eorum præcipue, quæ ad hujuſmodi judicium conſequentia ſunt, rationem habere; ac providere, ne unius tantum ſententiæ vigore profeſſiones Regulares diſſolverentur. Sed alius hodierno tempore eſt ordo, qui in præfatis Congreg. ſeu Tribunalibus Urbis, pro concedenda reſtitutione in integrum adverſus lapſum quinquennii, obſervatur; Nam priuſquam ſuper eo quidquam decernatur, committitur Ordinario Loci & Superiori Regulari, ut proceſſum conficiant; eoque demum tranſmiſſo, proponitur dubium ſuper conceſſione reſtitutionis in integrum, idque non minus accurate ac ſevere, examinatur, ac ſi dubium propoſitum eſſet ſuper ipſa validitate, aut nullitate Profeſſionis. Si autem petita in integrum reſtitutio concedatur, tunc Ordinario & Superiori Locali committitur, ut ſententiam proferant ſuper controverſia de profeſſionis validitate. Sed quamvis in hujuſmodi commiſſionibus plena ipſis relinquatur facultas judicandi, ſive pro validitate, ſive pro nullitate profeſſionis, prout ipſis juſtum viſum fuerit; uſu tamen compertum eſt, quod, quum idem ſemel novarint quam diligenti & gravi judicio apud Sedem Apoſtolicam diſcuſſæ fuerint cauſſæ, propter quas reſtitutio in integrum conceſſa fuit; viſo duntaxat hujuſmodi conceſſionis reſcripto, nec ulteriori inſtituto examine, ad ferendam pro nullitate profeſſionis ſententiam ut plurimum ſine dubitatione procedunt.

Accuratum hujuſmodi examen cauſſarum reſtitutionis in integrum apud Romanæ Curiæ Judices in more poſitum, non modo non immutare intendimus, verum etiam approbatione Noſtra ſingulis, ad quos pertinet, magnopere commendatum, ab ipſis in poſterum obſervari volumus ac jubemus: hoc tamen addito, ut in Commiſſionibus, quæ diriguntur Superioribus Regularibus & Ordinariis Locorum pro conficiendis proceſſibus, iiſdem ſub pœna nullitatis actuum injungatur, ut in omnibus procedere debeant cum interventu Defenſoris profeſſionis; ad quem nimirum pertinebit Interrogatoria dare, juxta quæ examinari debebunt Teſtes, aliaque ad officium ſibi impoſitum pertinentia diligentiſſime præſtare. Item volumus, ut in ipſa propoſitione dubii ſuper conceſſione reſtitutionis in integrum, tam in præfatis Cardin. Congr. Conc. Trid. interpretantium, & Epiſcoporum ac Regularium conſultationibus propoſitis, quam in Auditorio Rotæ, aut in quacumque Congr. peculiariter forſan deputata, ſub ſimili nullitatis pœna, Defenſor profeſſionis, ab eo, qui Tribunalis caput eſt, deputatus, expenſis eorum, de quibus ſupra, ſemper & in omnibus actibus in judicio ſtare debeat; neque ſolum in prima hujuſmodi dubii propoſitione, ſed etiam in ulterioribus, quoties reclamans in prima rejectus, ad novam audientiam admittatur. Denique, ut pro fruendo beneficio reſtitutionis in integrum, unica favorabilis reſolutio nequaquam ſufficiat, niſi ea per ſecundam conformem, iterato cauſſæ examine, auditoque ſemper Defenſore Profeſſionis, confirmata fuerit; quemadmodum in altera Conſtitutione Noſtra, præſentis initio allegata, de cauſſis ſuper nullitate Matrimonii conſtituimus; Nos enim præſentium tenore decernimus, ac ſub pœnis adverſus Apoſtatas ſancitis diſtricte prohibemus, ne quis ſub clypeo unicæ reſolutionis pro conceſſione reſtitutionis in integrum obtentæ, a Religioſis Clauſtris emigrare, multoque minus Habitum Regularem deponere audeat, ſeu præſumat: quum ad prædictas pœnas declinandas, & altera reſolutio ſuper reſtitutione in integrum priori conſentanea, & ſententia ſuper nullitate profeſſionis a Superiore Regulari & ab Ordinario ferenda, expectari omnino debeant: nec niſi per hujuſmodi ſententiam, a prædictis judicibus, præviis duabus reſolutionibus pro conceſſione reſtitutionis in integrum, legitime latam, Judicium abſolutum cenſeri queat.

Quæ omnia ſi ita obſervabuntur, ut a Nobis conſtituta ſunt, utque omnibus, ad quos pertinet, ac pertinebit in poſterum, ſedulo obſervanda & implenda a Nobis præſcribuntur, & enixe inculcantur; profecto non dubitamus, quin multo rariores in poſterum futuræ ſint inſtantiæ & contentiones eorum, qui vel intra quinquennium a die profeſſionis emiſſæ, vel etiam eo elapſo, ſuſceptum Religioſæ vitæ inſtitutum relinquere adnitantur. Ad hoc autem certius obtinendum magnopere conduxerit, ſi a Superioribus quoque Regularium Ordinum in Novitiorum admiſſionibus ea obſervabuntur, quæ in eorum Conſtit. & in Decr. fel. rec. Clem. Papæ VIII. Prædeceſſoris Noſtri ſtatuta ſunt, quæque omnia ab ipſis pleniſſime obſervari & impleri, Nos pariter ipſis præcipimus ac jubemus; tum etiam ſi ipſi minus facile conſenſum ſuum præbebunt, ut admittantur ad profeſſionem Tyrones, ſive qui ætatem quidem a Concilio præſcriptam compleverint, at non ad eam pervenerint, quæ a Conſtitutionibus Ordinis ſtatuta eſt; ſive illi, qui licet annum Novitiatus expleverint ad normam Concilii, adhuc tamen ulterius in eo manere deberent, juxta præſcriptum ſuarum peculiarium Conſtitutionum; multoque magis ii, qui nec per integrum annum, ſed per octo, aut ſex menſes duntaxat Tyrocinium poſuerunt; ac demum ſi ipſi Superiores haud ſe interponent, neque curabunt, ut Profeſſi ante legitimam ætatem ad Ordines Sacros promoveantur. Quæcumque enim ſive in Sacris Canonibus, aut Pontificiis Conſtitutionibus, ſive in peculiaribus Ordinum ſtatutis, circa præmiſſa provide conſtituta ſunt, non parum habent momenti ad religioſam vocationem in hominum cordibus ſtabiliendam, & ad cohibendam variitatem animorum mobilitatem, quæ ut plurimum aut ſola, aut potiſſima cauſſa eſt, qua profeſſi adducuntur, ut vota, quibus obſtricti ſunt, irrita declarari cupiant. Neque vero Apoſtolica Sedes ullas unquam diſpenſationes in præmiſſis concedere conſuevit, niſi prævio aſſenſu, aut etiam accedentibus precibus Superiorum Regularium, quibus nempe æquum & neceſſarium eſt fidem adhiberi in expoſitione cauſſarum, quas urgere aſſerunt pro concedendis diſpenſationibus, quæ petuntur. Illud autem nullo modo ferri, aut probari poteſt, quod tamen apud

pleroſ-

Digitized by Google

pleroſque invaluiſſe conſtat, ut ſcilicet reclamantibus adverſus Profeſſionem ſive intra quinquennium, ſive poſt ejus decurſum, Superiores ipſi contradictores ſeſe non exhibeant, aut etiam aperte ſuffragentur; ea falſa nimirum opinione, quod Religioſorum Virorum ſocietate indignus cenſendus ſit, quicumque ab ea diſcedere tentat, quodque ex inutili Monacho, utilis fortaſſe Clericus Sæcularis exiſtere poſſit. Nunquam enim licitum eſt juſtitiam deſerere aut prodere, quæ jubet omni ratione ſuſtineri actum adeo ſolemnem, & natura ſua irrevocabilem, in quo perficiendo, una cum Profeſſo, ipſa quoque Religio intervenit.

Ad prædictum finem præterea quam maxime proderit, ſi & Eccleſiaſtici Præſules, & Judices, debitas officii ſui partes explere non prætermittent. Eccleſiarum quidem Præſules, ſi anathemati ſubjectos declarabunt omnes & ſingulos, cujuſcumque qualitatis, conditionis, & dignitatis fuerint, qui Virgines, aut Viduas, ſeu alias quaſcumque Mulieres invitas, præterquam in caſibus in jure expreſſis, coegerint ad ingrediendum Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum Habitum cujuſcumque Religionis, vel ad emittendam Profeſſionem; juxta ſanctionem Sacr. Trident. Synodi *ſeſſ.* 25. *c.* 18. *de Regul.*, ubi etiam pares cenſuræ ſtatuuntur adverſus eos, qui in hujuſmodi factis conſilium, auxilium, vel favorem dederint; ac ſi omnes ſimiliter, quotquot auſi fuerint compellere viros ad ingrediendam Religionem, & ad Vota profitenda, juſtis gravibuſque pœnis afficiant. Judices vero, ſi, falſo ante omnia depoſito præjudicio, quo nonnulli arbitrantur latiſſimam viam, quoad fieri poteſt, aperiendam eſſe iis, qui inde migrare cupiunt, ubi invito animo commorantur, ad exactam juſtitiæ lancem expendent, & numerum, & qualitatem Teſtium, qui ad comprobandam nullitatem Profeſſionis inducuntur; & vim majorem a minori, metum gravem a levi, debilem a conſtantiori ſeu, interclufam a permiſſa reclamandi facultate diſcernent; aliaſque omnes circumſtantias ſedulo animadvertent, quæ in hoc toto rerum genere ab Auctoribus conſiderari ſolent.

Itaque prædictis omnibus & ſingulis graviſſime denunciamus, diſtricteque præcipimus, ut in cunctis, quæ ad eorum officia pertinent, a juſtitiæ tramite, & a præſcriptis ſibi legibus ne minimum quidem diſcedant; ac meminerint, ominum, quæcumque geſſerint, ſeveriſſimam ſibi rationem tum apud Divinum Judicem, tum apud homines reddendam fore. Nos vero, ſi Deo placuerit, valetudinem Nobis cum vita ſervare, non parum operæ conferre intendimus, quo planius atque facilius de cauſſis hujus generis ab ipſis in poſterum judicari valeat. Siquidem Nobis propoſitum eſt cum conſilio delectorum Virorum in Theologica & Canonica facultate præſtantium, nonnullas quæſtiones accurate examinare, ac dirimere, quæ variis Scriptorum opinionibus jactatæ, & varias ſpecies induentes, juxta diverſas occurrentium caſuum circumſtantias, ancipites atque ſollicitos detinere ſolent Judicantium animos; ut Nobiſmetipſis in minoribus olim conſtitutis non ſemel eveniſſe meminimus, quum pro munere Secretarii præfatæ Congr. Cardin. Conc. Trid. Interpretum, hujuſmodi cauſſas ad regulam Juris exigendas præ manibus haberemus. Ejuſmodi ſunt, exempli cauſſa, quæſtiones: Utrum Profeſſio, quamvis initio nulla fuerit, per ſubſequentes tamen actus convalidetur; quinam ſint actus, ex quibus hujuſmodi convalidatio, ſeu ratificatio inducatur; & quid momenti habeat ad hunc effectum ſuſceptio Sacrorum Ordinum *ad titulum Religioſæ paupertatis*. Præterea, ſi quis forte ante legitimam ætatem ignorans Profeſſionem emiſerit, & in ea ignorantia per plures annos in Religione permanſerit, ſeque valide Profeſſum exiſtimans, ea omnia, quæ Profeſſorum ſunt, una cum Sociis præſtiterit, an hic deinde intelligens qua ætate Vota emiſerit, non obſtantibus actibus veri Profeſſi a ſe geſtis, adhuc præfatæ ignorantiæ præſidio, actionem habeat ad reclamandum adverſus Profeſſionem a ſe factam; an vero talis ignorantia nihil eidem ſuffragetur, quo minus Profeſſionem initio nullam per ſubſequentes actus ratam habuiſſe cenſeatur. Item, an Profeſſus, qui in Profeſſionis actu impedimentum aliquod, ſive defectum occultavit, de quo interrogatus fuit, edita declaratione ad formam Conſtitutionum, quod ſcilicet Religio ipſum cum hujuſmodi defectu aut impedimento forſan occultato admittere non intendebat; an, inquam, talis Profeſſus, qui Religioni dolum ſtruxit, ejuſmodi commodum ex propria fraude deſumere poſſit, ut validitatem ſuæ Profeſſionis ex eo capite impugnare valeat. Denique, an ullam vim habere debeat in foro externo ad ſuadendam Judici nullitatem Profeſſionis, quod reclamantes Profeſſi aſſerere ſæpe non dubitant, ſe in proferendis Religioſis Votis, mentem ſervaſſe alienam a propoſito ſe obligandi. Hæc omnia, aliaque ſimilia in hujuſmodi judiciis frequenter occurrentia, & in utramque partem hactenus diſputata, tum Noſtro, tum aliorum, quos, ut ſupra diximus, in conſilium advocaturi ſumus, diligenti ſtudio, Deo adjuvante, explanare deliberavimus.

Interim præſentes Litteras, cum omnibus & ſingulis in ipſis decretis, atque ſtatutis, firmas, validas, & efficaces exiſtere ac perpetuo fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere, ac ab illis, ad quos ſpectat, & tempora quandocumque ſpectabit, in omnibus & per omnia pleniſſime & inviolabiliter obſervari volumus & decernimus. Sicque & non aliter per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam cauſſarum Palatii Apoſtolici Auditores, prædictaſque S. R. E. Card. Congr. Generales & Particulares, alioſque ejuſdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & S. Sedis Nuncios, alioſve quoſlibet quacumque præeminentia, auctoritate, & poteſtate fungentes & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, ubique judicari & definiri debere; ac nullum, irritum, & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus, tam cauſſarum forſan ad hunc diem introductarum pendentia, quas quidem cauſſas, in quibuſcumque ſtatibus & terminis de præſenti reperiantur, juxta ſuperius præſcripta omnino tractari, judicari, & definiri debere expreſſe decernimus; quam Noſtra & Cancellariæ Apoſtolicæ, Regula de Jure quæſito non tollendo, aliiſque Apoſtolicis, ac in Univerſalibus, Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis, generalibus vel ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, Decretis quoque, & Reſolutionibus a præfatis Cardin. Congr. ſive ab Auditoribus Rotæ prædicto, aut aliis quibuſcumque Judicibus, & Tribunalibus, alias forſan, & aliter factis, conditis, & emanatis; nec non quibuſvis etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, Privilegiis, Exemptionibus, & Indultis, etiam in corpore juris clauſis, aut Litteris Apoſtolicis quibuſvis Perſonis, Collegiis, Locis, Ordinibus, etiam Militaribus, Congr. Societatibus, & Inſtitutis, etiam Soc. Jeſu, & S. Joannis Hieroſolymitani, aliiſve quibuſlibet ſpecifica & individua mentione dignis, etiam ſub quibuſcumque verborum tenoribus & formis, & cum quibuſvis etiam clauſulis & decretis, etiam derogatoriarum derogatoriis, & irritantibus in genere, vel in ſpecie, etiam motu ſimili, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ſeu conſiſtorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, ac pluries confirmatis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & individua mentio, ſeu quævis expreſſio ad id ſervanda foret, illorum tenores, formas, cauſſas, & occaſiones præſentibus pro plene & ſufficienter expreſſis, & exactiſſime ſervatis & ſpecificatis reſpective habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat, & ad præmiſſorum effectum, pleniſſime & ampliſſime motu pari derogamus, & derogatum eſſe volumus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus inſuper, & eadem Auctoritate prædicta mandamus, ut eædem præſentes, & in eis contenta quæcumque ad omnium notitiam facilius deducantur, nec quiſquam de eis ignorantiam prætendere valeat, ipſas præſentes, ſeu earum tranſumpta, ad valvas Eccleſiæ S. Joannis in Laterano, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis Innocentianæ in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ per aliquem ex Curſoribus Noſtris, ut moris eſt, publicari, & affigi, ſicque publicatas & affixas, omnes, & ſingulos, quos concernunt, ſeu concernent in futurum, perinde afficere & arctare, ac ſi unicuique illorum perſonaliter intimatæ, & notificatæ fuiſſent.

Utque earumdem præſentium tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrorum Confirmationis, Approbationis, Voluntatis, Mandatorum, Statutorum, Decretorum, & Declarationum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1748. quarto Nonas Martii, Pontificatus Noſtri an. octavo.

XIII.

Ejuſdem Conſtitutio ſuper clauſura Monialium.

Regularis diſciplinæ obſervantiam ante etiam, quam & Generalium, ac Particularium alicujus Nationis aut Provinciæ Conciliorum decretis confirmaretur, & Rom. Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum legibus, ſanctionibuſque præſcriberetur, quoad vetitum mulieribus quibuſcumque, etiam conſanguineis intra quorumcumque religioſorum virorum clauſuram ingreſſum tam integerrime cuſtoditam fuiſſe conſtat, ut, nedum feminis quibuſcumque, ſed maſculis quoque, non tam ad Monaſteriorum clauſtra, ſeu ſepta, quam ad ipſa eorumdem Monaſteriorum Oratoria, & Eccleſias nullus pateret aditus, & acceſſus; quin imo ſub graviſſimis pœnis fuerit interdictum; ne ſcilicet, ut inquit S. Gregorius PP. I. Prædeceſſor noſter, in ſervorum Dei ſeceſſibus occaſio præbeatur popularibus conventibus, & ſimpliciores ex hoc animas, plerumque, quod abſit, in ſcandalum trahat. Hujuſmodi autem regularis diſciplinæ obſervantia, etſi pro temporum varietate, ac neceſſitate tot, tantaſque ſubiit vices, ut iidem Prædeceſſores Noſtri aditum, & acceſſum ad publicas Monaſteriorum Eccleſias dumtaxat ſive maſculis, ſive feminis ſacroſanctum

Miſſæ ſacrificium audiendi, prædicationibus verbi Dei intereſſendi, & Sacramentum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſumendi, ac peccata ſua confitendi cauſa, ſine tamen Parochorum præjudicio, interdum conceſſerint; viciſſim tamen ipſi Prædeceſſores Noſtri tam ante Concilii Triden. decreta, quam poſt eorumdem decretorum promulgationem denuntiatoriiſque providis, ſaluberrimiſque Conſtitutionibus, ordinationibuſque ſub pœna etiam excommunicationis latæ ſententiæ feminis quibuſcumque aditum, ingreſſumque hujuſmodi intra Monaſteriorum clauſuram interdixerunt. Quoniam autem, ſicut dolenter accepimus, alii quidem Apoſtolicas leges, ac præcepta hujuſmodi vel auſu temerario parvipendentes, vel ad eorum arbitrium interpretantes, feminis quibuſcumque aditum, ingreſſumque tam manifeſte, ac tanta ſolemnitate vetitum permittunt; alii vero privilegia, indulta, prærogativas, facultates, licentias, & alias, quocumque pacto excogitatas conceſſiones ſibi ſive a jure, ſive ab homine factas, & impertitas, ſeu facta, & impertita, ac quorumcumque munerum, dignitatum, ac præeminentiarum ratione debitas, ſeu debita arrogantes, prætendentes, obtendenteſque feminas quaslibet intra Monaſteriorum clauſtra, ſepta, cœnacula, cubicula, aliaſque officinas, aut admitti, ac recipi ſinunt, mandantque, aut una ſecum ducunt; alii denique ſub pietatis, ac religionis prætextu, cum ſupplicationes, ſive cum Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, ſive cum ſacris Sanctorum Sanctarumque Reliquiis, Patrum, & Imaginibus per clauſtra, ſepta, & alia Monaſteriorum loca de more, ut aſſerunt, habentur, ſine ullo prorſus diſcrimine maſculos, & feminas ſupplicationes hujuſmodi per eadem loca ſequi, & comitari licitum, quin imo, ut indulgentias lucrari valeant, neceſſarium eſſe obtendunt: Hinc eſt, quod Nos, qui, dum in minoribus eſſemus, quamplurimos hujuſmodi abuſus compertos habebamus, in hac ſublimi ſacroſancti Apoſtolatus ſpecula conſtituti, non tam aſſiduis nonnullorum aliarum Eccleſiarum Antiſtitum documentis, quam juſtis etiam ſuperiorum, aliorumque virorum ex religioſis Ordinibus Dei honorem, & inſtituti ſui diſciplinam zelantium expoſtulationibus de antedictis, ſimilibuſque abuſibus in dies admonemur, ut opportunum, ac ſalutare iiſdem abuſibus tollendis, quantum cum Domino poſſumus, remedium afferamus: auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium primum quidem omnes, & ſingulas Conſtitutiones ſanctioneſque a Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus Noſtris tam ante, quam poſt Concilii Tridentini decreta ſuper clauſura Monaſteriorum quorumcumque religioſorum virorum editas renovamus, & confirmamus; necnon impoſterum ab omnibus, & ſingulis, ad quos ſpectat, & in futurum ſpectabit, ſub iiſdem pœnis in conſtitutionibus, ſanctionibuſque eorumdem Prædeceſſorum Noſtrorum Romanorum Pontificum, & decretis ejuſdem Concilii Tridentini contentis inviolabiliter obſervandas eſſe ſtatuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus. Deinde motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine earumdem præſentium tenore omnia, & ſingula indulta, privilegia, prærogativas, facultates, licentias, & quocumque alio pacto nuncupatas conceſſiones omnibus, & ſingulis quibuſcumque Eccleſiaſticis perſonis quacumque auctoritate, dignitate, honore, præeminentia, et juriſdictione fungentibus, etiam Venerabilibus Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, ſive ſingulis, ſive eorum Cardinalium Congregationibus, etiam de latere Legatis, ſive qui Provinciis, & Legationibus ſtatus Noſtri Eccleſiaſtici pro tempore præſunt, ſive quos ad Cariſſimos in Chriſto Filios Noſtros Romanorum Regem in Imperatorem pro tempore eligendum, vel electum, Reges, & Reginas illuſtres, aliaſque ſummas Poteſtates, prout rerum conditio poſtulaverit, mitti, & ablegari contigerit, ſive qui licet aliarum inſignium Eccleſiarum Antiſtites, tamen tanquam Apoſtolicæ hujus S. Sedis Legati de latere alias nuncupati, & habiti ſunt, & fortaſſe habentur, aut haberi & eſſe prætendunt, & impoſterum habendi ſunt; ſive Ordinarii, ſive Extraordinarii Noſtri, & ejuſdem Apoſtolicæ Sedis ubicumque etiam ad ipſos Imperatorem, & Reges, ac ſummas Poteſtates Nuntii, ſive Inter-Nuntii reſideant; ac demum quibuſcumque aliis quocumque nomine, & expreſſione nuncupatis perſonis quocumque tempore a quibuſvis, etiam ab ipſis Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus Noſtris, quacumque de cauſa, occaſione, titulo, colore, & prætextu per quaſcumque Apoſtolicas, ſive in ſimili forma Brevis, ſive ſub plumbo expeditas litteras ſub quibuſcumque verborum formis facta, data, conceſſa, & impertita, ſive factas, datas, conceſſas, & impertitas ſub hujuſmodi acceſſu, & ingreſſu revocamus, abolemus, annullamus, atque irritamus, necnon a datarum earumdem præſentium die revocata, abolita, annullata, & irrita, ac nullius prorſus vigoris eſſe, & fore, neminique cuilibet quocumque tempore ſuffragari ſtatuimus, decernimus, & declaramus quemlibet omnium antedictorum etiam ſpeciali mentione dignorum quacumque facultate hujuſmodi temere uti audentem ipſo facto abſque ulla declaratione pœnas, & Eccleſiaſticas cenſuras, a quibus præterquam a Nobis, & pro tempore exiſtente Romano Pontifice, niſi in mortis articulo abſolvi poſſit, incurrere, & incurſum eſſe, licentiamque hujuſmodi cuicumque conceſſam nullo modo ſuffragari, atque nullius momenti perinde ac ſi minime conceſſa fuiſſet, ipſo facto fore, & haberi, ac pœnas, & cenſuras ipſo facto, ut præmittitur, per contrafacientem incurri, & incurſas eſſe. Decernentes eaſdem præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque etiam eo quod quicumque in præmiſſis intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes, cujuſvis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ & dignitatis exiſtant, ſeu alias ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione digni illis non conſenſerint, nec ad ea vocati, citati, & auditi, cauſæque propter quas præſentes emanarunt, ſufficienter adductæ, verificatæ, & juſtificatæ non fuerint, aut ex alia qualibet etiam quantumvis juridica, & privilegiata cauſa, colore, prætextu, & capite, etiam in corpore juris clauſo, etiam enormis, enormiſſimæ, & totalis læſionis, nullo unquam tempore de ſubreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, aut intentionis noſtræ, vel intereſſe habentium conſenſus, aliove quolibet, etiam quantumvis magno, & ſubſtantiali, ac incogitato, & inexcogitabili, individuamque expreſſionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controverſiam vocari, aut ad terminos juris reduci, ſeu adverſus illas aperitionis oris, reſtitutionis in integrum, aliudve, quodcumque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, ſeu etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine paribus conceſſo, vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, ſeu ſe juvare ullo modo poſſe; ſed ipſas præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac ab illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari; ſicque, & non aliter in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & Sedis prædictæ Nuntios, aliosve quoslibet quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, & ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac, quatenus opus ſit, Noſtra, & Cancellariæ Apoſtolicæ regula de jure quæſito non tollendo, aliiſque Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, necnon quibuſvis etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, ac uſibus, & ſtylis, & etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis prædictis; aliiſque quibuslibet perſonis, etiam quacumque Eccleſiaſtica, vel mundana dignitate fulgentibus, & alias quomodolibet qualificatis, ac ſpecialem expreſſionem requirentibus ſub quibuſcumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, efficaciſſimis, & inſolitis clauſulis, irritantibuſque, & aliis decretis, etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, ac conſiſtorialiter, & alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, editis, factis, ac pluries iteratis, & quantiſcumque vicibus approbatis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & ſingulis, etiam pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret; tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata, exprimerentur, & inſererentur, præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, & inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, ad præmiſſorum effectum hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ac derogatum eſſe volumus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Ceterum per præſentes non intendimus derogatum eſſe iis conceſſionibus, quæ ad favorem quarumcumque Nobilium feminarum, ex eo, quod ſive earumdem majores, ac pro tempore exiſtentes de familia fuerint, & habeantur fundatores, vel inſignes benefactores illius Monaſterii, intra cujus clauſtra, vel ſepta feminas etiam de familia ingredi vel conceſſum, vel cautum eſſe ſibi voluerunt, de conceſſione hujuſmodi confirmationem ab Apoſtolica hac S. Sede obtinuerunt; ſive feminæ hujuſmodi ſint conſanguineæ, & affines eorum, qui ſunt Domini in temporalibus locorum, in quibus Monaſteria ſita reperiuntur, & quacumque legitima tituli, vel conſuetudinis cauſa, & occaſione ingreſſu hujuſmodi de præſenti gaudent, factæ, & impertitæ fuerint; dummodo conceſſiones hujuſmodi per Apoſtolicas in ſimili forma Brevis, vel ſub plumbo deſuper expeditas litteras dumtaxat, & non aliter omnino factas, & impertitas fuiſſe prius Ordinariis locorum Antiſtitibus, vel Prælatis per legitima, & authentica documenta conſtare fecerint; & dummodo nec vagandi, nec otiandi, nec comedendi, cœnandique, nec per ambulacra, cubicula, cœnacula, aliaque loca, & officinas diſcurrendi cauſa, ſeu ad Eccleſiam accedendi, ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium audiendi, aliaque erga Deum pietatis officia, & opera exercendi ſtudio ingrediantur; & dummodo de earum adventu, & ingreſſu, interdiu, & opportune faciendo Superiores pro tempore exiſtentes prius certiores fiant ad hoc, ut abſque fratrum incommodo, & oſtenſione, recto tramite ad Eccleſiam pergatur, & alia de jure ſervanda ſerventur. Volumus autem, ut earumdem præſentium litterarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis eadem prorſus fides in Judicio, & extra illud ubique locorum habea-

Digitized by Google

habeatur, quæ haberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die tertia Januarii milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo ſecundo, Pontificatus Noſtri anno ſecundo.

XIV.

Ejuſdem ſuper clauſura Monaſteriorum quorumcumque virorum Regularium.

SAlutare in Catholica Eccleſia inſtitutum ab ipſa antiquitate ſuſceptum, ac tanta cum ſollicitudine, & paſtorali zelo cuſtoditum, ut flos ille Eccleſiaſtici germinis, decus, atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, læta indoles, laudis, & honoris opus integrum, atque incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti, Sacræ Virgines, quarum, quo ſublimior gloria eſt, major & cura eſt intra monaſteriorum ſepta, & clauſtra, vigili, ſollicitaque cuſtodia ſervarentur; tam ante, quam poſt Tridentinæ Synodi decreta Romani Pontifices Prædeceſſores Noſtri tot ſanctiſſimis Legibus, & initis Apoſtolicæ providentiæ, charitatiſque conſiliis communire, & confirmare ſtuduerunt; ut, quæ ſe Chriſto dicaverint, & a carnali concupiſcentia recedentes, tam carne, quam mente ſe Deo voverint, conſumment opus ſuum magno præmio deſtinatum. Quoniam autem etſi providas hujuſmodi ſanctiones, Conſtitutioneſque, ſi ea, qua decet, regularis diſciplinæ obſervantia cuſtodirentur, ſatis eſſe ſcimus, ut Virgines eæ; quæ cœleſtis earumdem ſponſi Jeſu Chriſti ſunt, cogitantes ſint Sanctæ & corpore, & ſpiritu; longa tamen experientia edocti, & aſſiduis Venerabilium Fratrum aliarum Eccleſiarum Antiſtitum querelis admoniti, ſupremæ Apoſtolicæ auctoritatis, providentiæque partes ſequuti, ut abuſibus quamplurimis ex nimia quorumcumque, aut ſibi quocumque pacto arrogantium, aut prætendentium, aut obtendentium facultatem alias ſibi quomodolibet ſive a jure, ſive ab homine conceſſam, vel demandatorum munerum rationem debitam eſſe, ut ſive ipſi, ſive alii ingredi clauſuram monialium, aut ipſæ moniales a clauſura ob quaſcumque etiam non legitimas cauſas egredi, & extra clauſuram hujuſmodi commorari poſſint, licentiam concedendi indulgentia ſenſim invectis opportune occurratur: Hinc eſt quod Nos pro ſuprema omnium Chriſtifidelium procuratione imbecillitati noſtræ in univerſalis Orthodoxæ Eccleſiæ regimine divinitus impoſita, opportunum abuſibus hujuſmodi remedium, quantum cum Domino poſſumus, adhibere ſatagentes, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium, omnes, & ſingulas Conſtitutiones a Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris tam ante, quam poſt Concilii Tridentini Decreta ſuper clauſura Monialium renovamus, & confirmamus, necnon in poſterum omnibus, & ſingulis, ad quos ſpectat, & in futurum ſpectabit, ſub iiſdem pœnis in Conſtitutionibus eorumdem Prædeceſſorum Romanorum Pontificum & Decretis Concilii Tridentini præfati contentis inviolabiliter obſervandas eſſe ſtatuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus. Præterea motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine earumdem præſentium tenore omnia, & ſingula indulta, privilegia, prærogativas, facultates, licentias, & quocumque alio pacto nuncupatas conceſſiones, omnibus, & ſingulis quibuſcumque Eccleſiaſticis perſonis, quacumque auctoritate, dignitate, honore, præeminentia, ac juriſdictione fungentibus, etiam Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ſive ſingulis, ſive eorumdem Cardinalium Congregationibus, etiam de latere Legatis, ſive qui Provinciis, & Legationibus ſtatus noſtri Eccleſiaſtici, qui pro tempore præſunt, ſive qui ad chariſſimos in Chriſto Filios noſtros Romanorum Regem in Imperatorem pro tempore eligendum, vel electum, Reges, & Reginas illuſtres, aliaſque Summas poteſtates, prout rerum conditio poſtulaverit, mitti, & ablegari contigerit; ſive qui licet aliarum inſignium Eccleſiarum Antiſtites, tamen tanquam Apoſtolicæ hujus S. Sedis Legati de latere alias nuncupati, & habiti ſunt, & fortaſſe habentur, aut haberi, & eſſe prætendunt, & in poſterum habendi ſunt; ſive Ordinarii, ſive Extraordinarii noſtri, & ejuſdem Apoſtolicæ Sedis ubicumque etiam apud ipſos Imperatorem, & Reges, ac ſummas poteſtates Nuntii, ſive Internuntii reſident (exceptis dumtaxat locorum Ordinariis, iiſque omnibus ſuperioribus, quibus tanquam Ordinariis, & ordinaria juriſdictione utentibus Monialium Monaſteria ſubjecta, & addicta ſunt in caſibus tamen neceſſariis, & ſervatis aliis de jure ſervandis, & non aliter omnino) ac demum quibuſcumque aliis quocumque nomine, & expreſſione nuncupatis perſonis quocumque tempore a quibuſvis etiam ab ipſis Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus Noſtris quacumque de cauſa, occaſione, titulo, colore, & prætexto per quaſcumque Apoſtolicas, ſive in ſimili forma Brevis, ſive ſub plumbo expeditas litteras ſub quibuſcumque verborum formis factas, datas, conceſſas, & impertitas ſub hujuſmodi ingreſſu revocamus, abolemus, annullamus, atque irritamus; necnon a datarum earumdem præſentium die revocata, abolita, annullata, & irrita, ac nullius prorſus momenti ac vigoris eſſe, & fore, neminique cuilibet quocumque tempore ſuffragari, ac quemlibet omnium antedictorum etiam ſpeciali mentione dignorum quacumque facultate hujuſmodi, ſive pro ſe, ſive pro aliis temere uti audentem, ipſo facto, abſque ulla alia declaratione pœnas, & Eccleſiaſticas cenſuras contra violantes clauſuram monialium inflictas, a quibus præterquam a Nobis, & pro tempore exiſtente Romano Pontifice, niſi in mortis articulo abſolvi poſſit, incurrere, & incurſum eſſe; licentiamque hujuſmodi conceſſam nullo modo ſuffragari, ac nullius momenti perinde ac ſi minime conceſſa fuiſſet, ipſo facto jure, & haberi, ac pœnas, & cenſuras Eccleſiaſticas ipſo etiam facto, ut præmittitur, per contrafacientem incurri, & incurſas eſſe ſtatuimus, decernimus, ac declaramus. Decernentes eaſdem præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quod quicumque in præmiſſis intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes cujuſvis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, & dignitatis exiſtant, ſeu alia ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione digni illis non conſenſerint, nec ad ea citati, vocati, & auditi, cauſæque propter quas præſentes emanarint ſufficienter adductæ, verificatæ, & juſtificatæ non fuerint, aut ex alia quelibet etiam quantumvis juridica, & privilegiata cauſa, colore, prætextu, & capite, etiam in corpore juris clauſo, etiam enormis, enormiſſima, & totalis læſionis nullo unquam tempore de ſubreptionis, obreptionis, aut nullitatis vitio, aut intentionis noſtræ, vel intereſſe habentium conſenſu, aliove quomodolibet, etiam quantumvis magno, & ſubſtantiali, ac incogitato, & incogitabili, individuamque expreſſionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controverſiam vocari, aut ad terminos juris reduci, ſeu adverſus illas aperitionis oris, reſtitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, ſeu etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine paribus conceſſo vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, ſeu ſe juvare ullo modo poſſe; ſed ipſas præſentes litteras ſemper firmas, validas & efficaces exiſtere, & fore, ſuo que plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac ab illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari; ſicque, & non aliter in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales etiam de Latere Legatos, & Sedis prædictæ Nuntios, alioſve quoslibet quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac, quatenus opus ſit noſtra, & Cancellariæ Apoſtolicæ regula de jure quæſito non tollendo, aliiſque Conſtitutionibus Apoſtolicis, necnon quibuſvis etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, ac uſibus, & ſtylis etiam immemorabilibus; privilegiis quoque indultis, & litteris Apoſtolicis prædictis, aliiſque quibuslibet perſonis etiam quacumque Eccleſiaſtica, vel mundana dignitate fulgentibus, & alias quomodolibet qualificatis, ac ſpecialem expreſſionem requirentibus ſub quibuſcumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus efficaciſſimis, & inſolitis clauſulis, ac irritantibus, & aliis decretis, etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, ac conſiſtorialiter, & alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, editis, factis, ac pluries iteratis, & quantiſcumque vicibus approbatis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & in illis tradita obſervata exprimerentur, & inſererentur, præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, & inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris ad præmiſſorum effectum hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ac derogatum eſſe volumus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, ut earumdem præſentium litterarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis manu alicujus notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis eadem prorſus fides in judicio, & extra illud ubique locorum habeatur, quæ haberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris, die tertia Januarii milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo ſecundo, Pontificatus Noſtri Anno ſecundo.

XV.

Ejuſdem ſuper norma Concurſuum.

CUm illud ſemper plurimum formidaverit Eccleſia Catholica, ne indignis quibuſque, & extra Sacerdotale meritum conſtitutis Cura animarum; & Dominici Gregis cuſtodia crederetur; quia totius Familiæ ſtatus, & ordo nutat, ſi quod requiritur in corpore, non invenitur in capite: Hinc Canonicis Sanctionibus, ac præſertim Sanctæ Tridentinæ Synodi Decretis provide conſultum eſt, regimen Eccleſiarum Parochialium iis eſſe committendum, quorum om-

nis ætas a puerilibus exordiis ad perfectiores annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia ita cucurriſſet, ut de illorum ſupra alios provectione, ac potiori doctrinæ, morum, ac diuturni laboris ſuffragio nefas eſſet dubitare. Quia vero pernicioſa apud plurimos opinio ſenſim invaluit, Tridentini Decretis non præſcriptam eſſe Dignioris electionem; ſed caveri tantummodo, ne indignis Eccleſiæ Parochiales aliaque Beneficia, quibus Cura imminet animarum, conferantur; San. mem. Innocentius XI. Prædeceſſor Noſter, erroneam doctrinam a vero & ſincera Patrum mente longius deflectentem damnavit, & edocuit, quam prudens, ac diligens eſſe debeat Paſtoralis Officii diſpenſatio.

Ad tramites idcirco ejuſdem Sanctæ Synodi uſu receptum eſt, occurrente Parochialis Eccleſiæ vacatione, quæ libere ab Ordinario conferenda ſit, Concurſum inſtitui, ut habita in eo de cujuſlibet ætate, moribus, doctrina, & ſufficientia, ſolerti inquiſitione, Epiſcopus eligat quem ceteris magis idoneum judicaverit.

At quia contingere quandoque poteſt, quod favore, vel gratia, vel minus æquo judicio minus Digni Dignioribus præponantur: San. mem. Pius V. Noſter Prædeceſſor, ne quid in hujuſmodi electione eſſet inordinatum, atque præpoſterum, edita ſaluberrima Conſtitutione licere voluit injuſte in Concurſu rejectis, interpoſita ad Metropolitanum, vel Epiſcopum viciniorem, vel Sedem quandoque Apoſtolicam appellatione, prælectum ad novum examen provocare, & Eccleſiam alteri non rite collatam, novo facto meritorum periculo, ſi ita jus eſſet, vindicare. Et ne frivolæ appellationis diffugio locus eſſet, provide ibidem cautum eſt, dictæ appellationi in devolutivo tantum deferri oportere, non ſuſpenſivo, aut quoquomodo retardata prælecto ab Ordinario Parochialis Eccleſiæ poſſeſſione.

Conſultiſſimæ hujuſmodi leges eum in finem inſtitutæ, ne in tanti momenti re imperiti magiſtris, novi antiquis, rudes præferantur emeritis, violatæ ſunt hominum fraude, & malitia, ipſa medela vulnus exaſperantium. Sæpiſſime enim rejecti ab Ordinario dictæ Conſt. obtentu in vocem Appellationis facile prorumpere, & minus legitima concurrente cauſa electos ab Epiſcopo ad novum Examen provocare conſueverant; illoſque præterea relicta Gregis, & Eccleſiæ cuſtodia longum iter arripere, & diuturni laboris, temporis, & pecuniæ impenſa exhauſtos, litem in ſecunda, tertia, & ulteriori quandoque inſtantia ſuſtinere cogebant.

Quin etiam experientia compertum eſt, magno juſtitiæ detrimento litem ipſam abſolvi. Quandoquidem ii, qui Examini ſe ſubjecerant, atque in primævo Concurſu utpote legitimarum Inſtitutionum neſcii rejecti fuerant, longa poſtmodum decurrente lite, ſedulam litteris ea induſtria navantes operam, præferri aliis merebantur, & acerbe ſuccenſebant Epiſcopo, judicii quidem adeptæ, non autem addiſcendæ peritiæ, per injuriam ſe fuiſſe rejectos.

Hinc apud bene moratos homines, & juſtitiæ vindices, frequens querelarum occaſio, quibus ſedandis cum Congregatio Concilii Tridentini Interpres omne ſtudium, diligentiamque conferret; Nobis, qui Secretarii munere fungebamur, mandatum eſt, ut ſermone, typis poſtea vulgato, rem ſedulo expendere, ingruentis mali originem, & apta eidem avertendo remedia inveſtigare pro viribus niteremur. Senſus hac de re Noſtros explicantes, vitio potiſſimum laborare comperimus praxim examinis oretenus habiti, nec ſcriptis conſignati: Electi ſiquidem ad Curam animarum ab Ordinario Collatore, & ad iteratum Examen coram alio Judice provocati, jus legitimæ Collationis tueri non poterant certo, ac permanenti teſtimonio jam probatæ idoneitatis; ſed a novi Examinis alea ſubeunda coram Judice Appellationis geſtarum rerum prorſus ignaro, tota res pendere videbatur. Quocirca gravi Juſtitiæ detrimento recepta in Foro erat opinio, provocari poſſe ad alium Judicem, nullo adhibito indebitæ rejectionis documento. Quod quidem cum a Sacrorum Canonum cenſura longius aberraret, facile huic corruptelæ occurri poſſe cenſuimus, ſi certa primum, & apte diſpoſita habendi examinis forma præſcriberetur; ſi quæſtiones Examinatis propoſitæ, & conſentaneæ illorum reſponſiones, totiuſque rei geſtæ ſeries in ſcriptis redigeretur; & ſi Acta demum totius Concurſus ad Judicem Appellationis integra aſportarentur.

Inita a Nobis conſilii ratio non ſolum arriſit Congregationi, illam die 16. Novembris 1720. ratam habenti: Sed etiam Pontificii judicii acceſſione roborata fuit a Clemente XI. Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vindice, & aſſertore eximio. Utque locorum Ordinarii ea omnia filiali, quo par erat, obſequio, & diligentia exequerentur; iis datæ ſunt die 10. Januarii 1721. opportunæ Litteræ noſtro calamo exaratæ, ejuſdemque Pontificis ſenſu, & oraculo comprobatæ, quarum tenorem etſi alias prælo commiſſum, & inſertum in Bullario dicti Clementis Prædeceſſoris Noſtri, congruum hic duximus referendum.

Reverendiſſime Domine uti Frater.

Quod Parochiales Eccleſiæ dignioribus Preſbyteris gubernandæ traderentur, ſtatuit, ut notum eſt, Sacroſancta Tridentina Synodus ſeſſ. 24. c. 18. ut, vacante Eccleſia Parochiali, indiceretur, & fieret Concurſus; ac, poſtquam Concurrentes ab Epiſcopo, vel ejus Vicario Generali, atque ab Examinatoribus Synodalibus ſaltem tribus examinati, & approbati eſſent, Epiſcopus eum eligeret, quem ætate, moribus, doctrina, prudentia, aliiſque rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandam neceſſariis, & opportunis, digniorem ceteris, magiſque idoneum judicaret. Adjecitque ad hanc Concilii Sanctionem validius confirmandam, re, & nomine Sanctiſſimus Pontifex Pius V. quod, ſi unquam Epiſcopus minus habilem, poſtpoſitis magis idoneis, elegiſſet, poſſent ii, qui rejecti eſſent, a mala ejuſmodi electione ad Metropolitanum, vel, ſi ipſe eligens Metropolitanus, aut exemptus foret, ad viciniorem Ordinarium, ut Sedis Apoſtolicæ Delegatum, vel alias ad ipſam Sedem Apoſtolicam appellare, ac prælectum ad novum examen coram ipſo Appellationis Judice, & ejus Examinatoribus provocare; ea tamen cautione, ut appellatio non in ſuſpenſivo, ſed in devolutivo eſſe deberet; quemadmodum in ejus Conſtitutione, quæ trigeſima tertia eſt, latius cavetur; concludendo, quod, conſtito de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque revocato, Parochialis Eccleſia magis idoneo conferatur.

Cum autem neque Concilii Decreto, neque Pontificis Bulla examinis in Concurſu peragendi forma, ſeu methodus ulla certa, ac peculiaris ſervanda proponatur; difficile dictu eſt, quanta Examinum aliorum alibi, diverſitas extiterit, atque hinc occaſio querelarum. Nam alicubi, cum non eadem omnibus Quæſtiones, non iidem caſus propoſiti fuiſſent, erant identidem, qui, vel in judicio, vel extra conquererentur, ſibi quidem poſtpoſitis difficiliores, prælecto autem faciliores ad ſolvendum Quæſtiones obtigiſſe. Alibi vero eædem quidem omnibus Quæſtiones propoſitæ fuerunt, ſed neque hæ, neque datæ a Concurrentibus reſponſiones ſcripto, ſeu litteris conſignabantur. Cumque poſtmodum, non raro contingeret, ut a poſtpoſitis quiſpiam juxta Bullæ ſupradictæ, novum ad Examen coram Judice Appellationis, ejuſque Examinatoribus Electum provocaret: Sacra Congregatio, uſque ab anno 1603. conſiderans gravamen non alia ratione, quam novo examine probari poſſe; provocationem ad novum examen cenſuit admittendam, gravamine nec dum probato, & requiſitis tantummodo probationibus in ſubſequenti judicio, in quo, probato per novum examen Appellationis gravamine quoad doctrinam, probanda ſupereſt ejuſdem præ jam electo in reliquis ad regendam Eccleſiam requiſitis præſtantia; ut de majori alterutrius ad Parochialis Eccleſiæ gubernium idoneitate Sententia ferri poſſit; cum non continuo, ſi quis eſt doctior, is etiam aptior, ſeu magis idoneus ad id regimen habeatur, vel etiam habendus ſit. Quam Sacræ Congregationis Sententiam Scriptores, & Tribunalia laudarunt. Aliis demum in Diœceſibus laudabilis invaluit conſuetudo, ut eædem omnibus Quæſtiones, iidemque caſus proponantur; ac (ne qua detur anſa Cancellario quidquam ſuo marte addendi, minuendi, mutandi) ut ipſimet Concurrentes, quæ interrogati fuerint, quæque reſponderint, ſua manu perſcribant. Atque Ordinarii qui morem hunc longe optimum in examinando tenuere, Sacræ deinde Congregationi etiam, atque etiam conſiderandum reliquerunt, his, qui ſic examinati eſſent, atque poſtpoſiti, in poſterum, ut ſolent, Appellantibus, indulgenda, nec ne ſtatim Electi novum ad examen provocatio, nulla gravaminis prærequiſita probatione, videretur; cum iſti ex actis primi examinis gravamen Doctrinæ facile alioquin probare poſſent; quod alii aliter nunquam examinati probare, niſi ſecundo, ſeu novo examine non poterant: Nec defuere alii probitatis, ac peritiæ in adminiſtrandis diu Eccleſiis laude præſtantes, qui monerent, frenum aliquod hujuſmodi Appellantium licentiæ tandem injiciendum, eorumque jam nimis crebras novum ad examen provocationes eſſe reprimendas: quippe quæ vix unquam ſine magno Eccleſiarum damno contingant. Nam cum novum examen coram Judice Appellationis longe procul a Parochia peragendum ſit; Electus ab Epiſcopo, qui provocatur, Parochiam, quam poſſidet, cogitur interea temporis deſerere, eamque Œconomo, vel Vicario cuipiam, veluti Sponſam ignotis Cuſtodibus, relinquere, Sponſo non parumper, ſed diu ſane abſente: dum nempe, implicita, ut fit, lite, terna etiam, vel quaterna, alia ex aliis, examina ſuper præſtantia primum doctrinæ tum deinde aliorum, quæ ad integrandam idoneitatem opportuna ſunt, contentioſe multiplicentur, & commode, ne dicam otioſe, tranſigantur, antequam deliberari poſſit utri Concurrentium Parochia ſit adjudicanda.

Ad tollendam hujuſmodi non minus querelarum, quam incommodorum occaſionem, Sac. Congreg. Conc. Triden. Interpres, poſtquam rem omnem a capite repetitam in gemina ſeſſione 1. Octob. & 16. Novemb. 1720. ſummo ſtudio recognovit, tandem, Sanctiſſimo etiam annuente, ſtatuit (quod per præſentes Litteras encyclicas exequitur) omnes, & ſingulos Epiſcopos, aliosque Prælatos, penes quos ſit jus, & auctoritas faciendi Concurſum, hortari, ut examen hujuſmodi inſtituere non graventur, quale jam & multæ Diœceſes, & Urbs ipſa obſervat, atque Apoſtolica etiam Dataria poſtulat, ſive, cum, Sede vacante, vacat Eccleſia aliqua Parochialis, cujus collatio ad Sedem Apoſtolicam pertineat; ſive cum vacat Parochialis aliqua, ut dicitur, juxta Decretum, ſive demum, cum, vacante in Collegiatis, aut Cathedralibus Eccleſiis Dignitate aliqua majori, annexam habente Curam animarum faciendus eſt Concurſus, atque ad Apoſtoli-

Digitized by Google

ſtolicam Datariam tranſmittendas, ut notum eſt, atque in Litteris, quæ de ordine Sanctiſſimi, tunc e Dataria prodeunt, clare praſcribitur.

Vacante itaque Eccleſia Parochiali, quæ conferenda ſit per Concurſum, atque hoc ſolitis formulis indicto, hæc, quæ ſequuntur, ex Sac. Congreg. Sententia, conſilio, ſanctione, ſervanda proponuntur.

Primum nempe, ut aſſignentur eadem omnibus Concurrentibus Quæſtiones, iidem Caſus, idemque Textus Evangelii, ſuper quo ſermonis aliquid perſcribant, ad probandam dicendi pro concione facultatem.

Alterum, ut Caſus, & Quæſtiones reſolvendæ dictentur omnibus eodem tempore, atque omnibus pariter eodem tempore Textus Evangelii tradatur.

Tertium, ut certum, idemque omnibus ſpatium temporis conſtituatur, intra quod Caſus reſolvant, Quæſtionibus reſpondeant, Concionculam componant.

Quartum, ut eodem Concurrentes omnes in Conclavi claudantur, unde, quoadin ſcribent (dabitur enim omnibus ſcribendi copia) nemo eorum egredi, neque alius quiſpiam eo ingredi poſſit, niſi poſtquam ſcripta confecerint, & exhibuerint.

Quintum, ut omnes ſua quiſque manu tum reſponſa, tum ſermonem ſcribant, ſubſcribantque.

Sextum, ut reſponſa quidem latine, ſermo autem ea, qua ad populum haberi ſolet, lingua ſcribatur.

Poſtremum, ut unumquodque reſponſum, & unuſquiſque ſermo, cum ab unoquoque Concurrentium exhibebitur, non ſolum ab eo, qui ſcripſit atque a Cancellaria Concurſus, verum etiam ab Examinatoribus, & ab Ordinario, vel ejus Vicario, qui Concurſui interfuerint, ſubſcribatur.

Peracto ſecundum hanc formulam Concurſu, collatoque ei, qui magis idoneus, ac dignior judicatus fuerit, Eccleſia Parochiali, non admittatur Appellatio aut a mala relatione Examinatorum, aut ab irrationabili judicio Epiſcopi, niſi intra decem dies a die Collationis interponatur.

Si quis autem hoc intra ſpatium appellaverit, Actaque Concurſus petat ad Judicem Appellationis transferenda: mittantur vel Acta ipſa originalia Concurſus clauſa, & obſignata, vel certe unum aliquod authenticum eorum exemplum, a Cancellarius Concurſus, atque altero Notario collatum, & auſcultatum coram Vicario, vel alio in Eccleſiaſtica dignitate conſtituto, quem eligat Ordinarius, ad quem etiam Notarii Cancellaria adjungendi electio pertinebit, nec non ab Examinatoribus Synodalibus, qui Concurſui interfuerunt, ſubſcriptum.

Ex quibus dictis, vel authentica eorum exempla niſi gravamen quoad doctrinam probet is, qui ſic, ut premittitur, examinatus, aut a mala relatione Examinatorum, aut ab irrationabili judicio Epiſcopi appellaverit, novum ad examen provocandi facultatem a Sac. Congr. fruſtra poſtulabit.

Quemadmodum & judicia Appellationis perſequi jus ſuum fruſtra tentabit is, qui forte ſe gravatum doleat quoad reliqua, niſi, interpoſita mature, ut dictum eſt, Appellatione ab irrationabili judicio Epiſcopi, gravamen quoad illa oſtenderit vel ex actis primi Concurſus, vel ſaltem ex atteſtationibus, & documentis extrajudicialibus etiam, ſed non levibus.

Atque ita quidem ſenſit Sac. Congr. & Sanctiſſimus aſſenſit. At ſi quis tamen Ordinariorum aliter, ac ſupra deſcriptum eſt, Concurrentium examen inſtituere perrexerit, perget & S. ipſa Cong. more priſtino Appellantibus, qui ſe gravatos dixerint, provocationem ad novum examen, nulla gravaminis prævia probatione, indulgere. Interim tamen, ne hujus litterarum memoria dilabatur, vult eadem Sacr. Congr. eas uniuſcujuſque Ordinarii Cancellaria perpetuo conſervari. Cujus interea conſilium, tum voluntatem dum ego omnibus ſignifico, Amplitudini Tuæ fauſta omnia a Cælo precor.

Romæ hac die 10. Januarii 1721. Amplitudinis Tuæ.

Uti Frater.

M. P. Card. Corradinus Præfectus.

P. Lambertinus Secretarius.

Quantum recte diſpenſendis Eccleſiaſticis muneribus, adminiſtrandæ juſtitiæ, componendis diſſidiis, continendiſque in officio Clericis proficeret ſaluberrima præmiſſarum legum inſtitutio, ſatis ſuperque experientia comperimus, cum Anconitanam primum Eccleſiam, ac deinde Bononienſem Sponſam noſtram perenna charitate comminus amplecteremur: Freti ſiquidem dictarum legum præſidio Digniores Parochus, & Curæ animarum præfecimus: Tantaque, benedicente Domino, id eccidit animorum conſenſione, ut nemo queſtus ſit, traditum minus Digno celſioris loci præmium, vel minus juſte alteri credita vacantis Eccleſiæ gubernacula. Ac quia certis admonemur indiciis, non ita id aliis Epiſcopis contigiſſe, imo non deeſſe, qui privatis abrepti ſtudiis, ſæpe declinare, ac redarguere Judicium Epiſcopale præſumant: Nos propterea ſoliciti de implendis, prout decet, muneris Noſtri partibus, nonnulla præfatis Litteris addenda, nonnulla vero tacite, breviterque ibidem tradita, clarius explicanda cenſuimus, ut recte omnia, atque ex ordine peragantur.

Mœrentes igitur audivimus, quod in pleriſque Diœceſibus etſi recepta ſit laudabilis, firmiterque cuſtodienda conſuetudo in ſcriptis redigendi examen Concurrentium: Nihilominus Examinatorum Suffragia in ſola litterarum peritia verſantur, nec illorum exquiritur ſententia de Clericorum ætate, inſtitutione, gravitate, & honeſtate morum; prudentia, muniis antea exercitis, & an tales demum ſint, qui Oves ſuas verbo, & exemplo juvare poſſint. Quam devia ſit hujuſmodi praxis a Tridentini ſemita, is plane intelliget, qui expendet verba relata *cap. 18. Seſſ. 24. de Reform. Peracto, deinde examine, renuntientur quotcumque ab his idonei judicati fuerint moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Eccleſiam gubernandum opportunis*. Idque probe noſcens Congregatio ejuſdem Concilii Interpres plures edixit, Examinatores ſuo deeſſe muneri, ſi doctrinæ tantum Judices eſſent, nec inquirerent qui præ aliis probitate morum, laboribus, præſtito antea Eccleſiæ obſequio, ceteriſque dotibus ad Officium Parochi cumulate obeundum neceſſariis, eſſent idonei, & commendabiles.

Abſoluto Examine, ut cuique ſatis compertum eſt, fit tantummodo poteſtas Examinatoribus renuntiandi quotquot regendæ Eccleſiæ idoneos judicaverint, reſervata uni Epiſcopo electione Dignioris, quemadmodum ſancitum eſt a Tridentino illis verbis: *Ex hiſque Epiſcopus eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit*: At ſi quem Clericorum ſorte contigerit appellare a mala relatione Examinatorum, quorum cura unice verſata fuerit in exquirenda doctrina, non facta uno eodemque tempore ſolerti etiam inveſtigatione aliarum qualitatum, quæ Paſtoris congruant officio: Ordo judicii ſecum feret, ut etiam Judex, ad quem provocatum fuit, in ſola doctrinæ indagine immoretur: Nec ſine gravi animarum detrimento, & diſciplinæ injuria præficiatur Eccleſiæ qui litteris magis pollet, licet cetera minus aptus, & quandoque indignus: Contra vero arceatur ille, qui licet impar doctrinæ merito, attamen moribus, gravitate, prudentia, probato nomine, diuturno Eccleſiæ famulatu, ac multiplici virtutum laude præcellit.

Factum præterea ſatis extirpandis abuſibus non videtur, ſi tam Epiſcopus, quam Examinatores conjunctis ſtudiis, induſtriæ nervos omnes intenderint in conferenda concordi judicio Eccleſia Perſonæ, quæ licet ſcientia, & litteris alteri concedat, majori tamen cæterarum qualitatum eminet ornamento: Siquidem Poſtpoſitus, ſuæ nimium fidens doctrinæ, ab irrationabili Judicio Epiſcopi non raro appellat: Cauſſaque ad Judicem Appellationis delata, idem totus eſt in perquirenda majori doctrina, ac reparando gravamine litterato homini irrogato, nuſquam librato aliarum virtutum pondere, quæ in Appellante deſiderantur: Lugentque at plurimum vigiles Eccleſiarum Antiſtites exitum hujuſmodi Appellationis, intimeque dolent, Parochias doctis, non expertis Paſtoribus, ut dictum eſt, regendas committi.

At ſi Judex etiam Appellationis (quod raro evenit) tantum tribuens ſcientiæ, quantum ſatis, majori, & accuratiori examine inquirat, qui mores hominum ſint, quæ gravitas, prudentia, qui ſuſcepti antea labores, quæ virtutum ſpecimina, quæ demum totius anteactæ vitæ ratio, paſcendo Gregi conſentanea: Tot Judici exhibentur atteſtationes ab Appellante ex induſtria collectæ, ut, revocato Epiſcopali judicio tanquam irrationabili, non vereatur Judex ſuccurrere eidem Appellanti, quem tam copioſa, tamque conſpicua probitatis adjuvant documenta.

Demum cum præcipue Epiſcopis, tanquam in ſpecula conſtitutis patent Subditorum exceſſus, contingere ſolet, ut in Concurſu tam inſpecta ſcientia, quam moribus ille idoneus ab Examinatoribus renuntietur, cui fœda aliqua vitii labes, ac criminis macula inuſta ſit, omnibus, præterquam Epiſcopo, occulta. Si Epiſcopus juſte ſuadente cauſſa crimine non revelato, eumdem criminoſum tacitus prætereierit, aliumque immunem a ſorde prælegerit: Illico Poſtpoſitus ſimulato gravamine provocat ad Superiorem Judicem criminis ignarum, & conſueto diffugio Appellationis evehitur ad Paſtorale faſtigium qui non poteſt conſulere Populo, ſed nocere; nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen.

Ne igitur improbi ingenii homines remedium Appellationis ad juſtitiæ præſidium inſtitutum, callide traducant ad iniquitatis defenſionem: optimum factu aliquibus forteſſe videretur, ſi Appellatione quavis ſublata, cura præficiendi Rectores animarum prorſus relinqueretur Epiſcopis, rationem villicationis ſuæ Chriſto Judici tantum reddituris. Verum nullo pacto probare id poſſumus, quod adverſaretur menti Concilii Tridentini, tacite permittentis Appellationem in devolutivo a mala relatione Examinatorum, quemadmodum innuere videntur verba illa: *Nec prædictorum Examinatorum relationem, quominus executionem habeat, ulla devolutio, & Appellatio, etiam ad Sedem Apoſtolicam, ſive ejuſdem Sedis Legatos, aut Vice-Legatos, aut Nuntios, ſeu Epiſcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interpoſita impediat, aut ſuſpendat*: Cui Sanctioni reſpondet etiam Conſtitutio *Piana*, admittens Appellationem in devolutivo ab irrationabili Judicio Epiſcopi.

Qua de re, ut in hujuſmodi negotio apte omnia, atque compoſite peragantur, Officii Noſtri eſſe duximus, eam vobis, Ven. Fratres, gerendarum rerum ordinem præſcribere,

beria, quem longo uſu utilem agnovimus inſtituendis animarum Rectoribus, qui credito ſibi Gregi præeſſe, & prodeſſe poſſint.

I. Epiſcopus, habita notitia vacationis Eccleſiæ ſtatim, ad præſcriptum Tridentini, idoneum ia ea deputet Vicarium, cum congrua ejus arbitrio fructuum portione aſſignatione, qui onera ipſius Eccleſiæ ſuſtineat, donec ei de Rectore provideatur.

II. Publico evulgatur Edicto notitia Concurſus, congruo & ab Epiſcopo præfinito tempore celebrandi: eodemque Edicto omnes clare, & aperte moneantur, ut interim decurſo termino aſſignato, coram Cancellario Epiſcopali, vel altero ab Epiſcopo deputando, ſuarum qualitatum, meritorum, & munerum probationes, atteſtationes, tam judiciales, quam extrajudiciales, aliaque id genus documenta, quæ fraude vacant, exhibeant: Alioquin dicto termino elapſo Documenta hujuſmodi quæcumque, & qualiacumque ea ſint, nullatenus recipientur.

III. Eveniente die Concurſus, e Cancellario Epiſcopali ſingulorum merita, qualitates, & Requiſita (ut vocant) incorrupta fide deprompta a Juribus tempore habili exhibitis, in ſcriptis ſummatim redigentur. Porro copia Epitomes tradetur non ſolum Epiſcopo, vel Vicario Generali vices illius obeunti; ſed ſigillatim omnibus Examinatoribus ad Concurſum adſcitis, ut cum de ſcientia, tum de vita, moribus, aliiſque regendæ Eccleſiæ neceſſariis dotibus ferant judicium.

IV. Die præſtituta ab Epiſcopo habeatur Concurſus, ſervata accurate in omnibus forma tradita in ſupra relatis Litteris anno 1721. editis, totaque rerum in eo geſtarum ſeries ſcriptis diligenter enucleetur. Porro Examinatores ad aſſequendam certam, & dubiam conjecturam ſcientiæ, poſtquam diligenter expenderint ſingulorum peritiam in evolvendo, explicandoque oretenus aliquo Eccleſiaſticæ Doctrinæ capite, vel a SS. Patribus, vel a Sacro Concilio Tridentino, vel a Catechiſmo Romano excerpto, ac pari diligentia libraverint a quolibet ſcripto datas reſponſiones quæſtionibus propoſitis; & poſtquam demum deprehenderint qua quiſque polleat gravitate ſententiarum, & elegantia ſermonis in Conciuncula ſcripto pariter exarata, & Textui Evangelico, vel altero dato Themati accommodata: Parem ni fronte majorem ſolertiam Examinatores adhibeant in perſcrutandis aliis qualitatibus, regimini animarum conſentaneis; morum honeſtatem inquirant, gravitatem, prudentiam, præſtita hactenus Eccleſiæ obſequia, acquiſitam in aliis muneribus laudem, aliaque ſpectabilium virtutum ornamenta, Doctrinæ arcto fœdere conſocianda; hiſque omnibus conjunctim expenſis, inhabiles per ſua ſuffragia rejiciant, & idoneos Epiſcopo renuntient.

V. Abſoluto Concurſu ab Epiſcopo, vel, eo impedito, a Vicario Generali una cum Examinatoribus Synodalibus non paucioribus quam tribus, Notula compendaria Requiſitorum antea diſtributa tradatur Cancellario, qui illam comburat, vel penes Acta ſecreto cuſtodiat, & nemini oſtendat, niſi de mandato Epiſcopi, vel ejus Vicarii Generalis. Subinde vero Ordinarius, cum primum ei libuerit, eligat ex approbatis Digniorem, nec illi Poſſeſſio ullo Appellationis, vel Inhibitionis obtentu retardetur.

VI. Si quem Clericorum appellare contigerit e mala relatione Examinatorum, vel ab irrationabili Judicio Epiſcopi: coram Judice Appellationis Acta Concurſus integra omnino producat; & Judex niſi illis viſis, & gravamine comperto, Sententiam non pronunciet. Præterea in ferenda Sententia, ac reparando gravamine idem Judex innitatur ſolummodo probationibus ab Actis elicitis tam reſpectu doctrinæ, quam aliorum meritorum. Quia vero e publica indictione uſque ad diem habiti Concurſus tantum temporis intercaſſit, quantum ſatis fuit commode exhibendis neceſſariis juribus, atteſtationibus, requiſitis, aliiſque meritorum documentis; idcirco, ut quævis via fraudibus præcidatur, volumus, ac diſtricte mandamus, ne dd. Atteſtationes, Fides tam judiciales, quam extrajudiciales, & documenta quæcumque ſtudioſe conquiſita, & poſt Concurſum, ut ajunt, expiſcata ullo modo recipiantur: Non obſtantibus ſupra memoratis Litteris; a Congregatione Concilii Tridentini Interprete anno 1721. editis, quibus ad præmiſſorum effectum in hac parte derogamus, illis tamen in reliquis, una cum omnibus in eis contentis, firmiter, in ſuo robore permanſuris.

VII. Ubi vero Epiſcopus, poſthabito uno, vel altero ex approbatis, Eccleſiam contulerit magis idoneo ob aliquam ſibi ipſi tantum notam cauſſam, quam cenſeat ſignificari oportere Judici Appellationis, ad detegendam injuſte fortaſſe prælectionis notam: Familiaribus litteris Judicem certiorem efficiat, inviolabilis ſecreti lege adjecta. Nemo ſit, qui hanc prorſus Noſtræ tribuat ſolertiæ, cum illa profluat a Tridentini Decretis. Seſſione etenim 24. c. 20. de Reform. ita diſponitur: *Præterea ſi quis in caſibus a Jure permiſſis appellaverit, aut de aliquo gravamine conqueſtus fuerit, ſeu alias ob lapſum biennii, de quo ſupra, ad alium Judicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Epiſcopo geſta ad Judicem Appellationis expenſis ſuis transferre, EODEM TAMEN EPISCOPO PRIUS ADMONITO, UT SIQUID EI PRO CAUSÆ INSTRUCTIONE VIDEBITUR, POSSIT JUDICI APPELLATIONIS SIGNIFICARE.*

Et quamvis jure Nobis timendum ſit, ne dicta praxis memoratum Judicem, a quo appellatum eſt, in mora olim poſita, hac tempeſtate obſoleverit, & a Foro receſſerit; attamen Epiſcopus (ut dictum eſt) ſi ex cauſſa ſibi tantum, & non aliis nota, quæ tamen approbari digna ſit, Eccleſiam contulerit; illam Judici Appellationis, datis ſecreto litteris, denunciet, & aperiat. Sciant porro Judices, delatas ab Epiſcopo cauſſas, & rationes inviolabilis ſecreti fide eſſe cuſtodiendas; nec parvipendendum eſſe teſtimonium illius Paſtoris, cui Divino mandatur eloquio, Oves ſuas agnoſcere. Facile enim credi non poteſt, Epiſcopos ſuæ non minus, quam alienæ ſalutis adeo immemores, ut non deterriti Divini interminatione Judicii, odio, vel favore moveantur; & in Sacrorum Canonum ſingularem injuriam, *dicant malum bonum, bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.*

Si vero Epiſcopo ſuit ſuſpecta fides Judicis, ad quem appellatum eſt, nec eidem revelanda cenſuerit hujuſmodi occulta rationum momenta; Illa ſignificet ſecretis litteris S. R. E. Cardinali Præfecto pro tempore Congregationis Concilii, qui nec conſilio, nec auctoritate deerit, quo minus a Judice Appellationis debitus juſtitiæ locus tribuatur.

Præterea quia æquitati etiam convenit, Cauſſas Appellationum, quæ magno Litigantium diſpendio, & Eccleſiæ pernicie immortales quandoque exiſtunt, quanta fieri poteſt brevitate terminari: idcirco ubi a Judice Appellationis lata ſit Sententia, quæ prælectioni factæ ab Epiſcopo omnino ſit conformis, nullus pateat novæ Appellationi aditus, ſed auctoritate Rei judicatæ controverſiæ finis imponatur. Sin vero Judex Appellationis aliter, quam Ordinarius pronunciaverit; liceat Prælecto ab Epiſcopo, qui Cauſſa cecidit, ad alium Judicem appellare, firmiter interim retenta Parochialis Eccleſiæ poſſeſſione. Tandem poſtquam tertius quoque Judex Sententiam dixerit, ne Partes ultra modum graventur laboribus, & expenſis, præſertim, quia agitur de Cura animarum, cui damnoſum eſt, certi Paſtoris deſtitui ſolatio; is legitimum regendæ Eccleſiæ jus obtineat, cui duæ conformes aſſiſtunt Sententiæ, nec ullum novæ Appellationis remedium ſuccumbenti ſuffragetur.

His ſane regulis, quamvis Appellatio ſublata non ſit, ſatis tamen præſidii comparatum eſſe arbitramur Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ac recto gerendarum rerum ordini. Unum ſupereſt, ut propoſita hactenus media debitæ executioni mandentur; eumque in ſcopum Locorum Ordinarii vigilantiam ſuam deſiderari non patiantur. Ferendum quippe non eſſet, ad noſtri Apoſtolatus auditum novas in diem deferri querelas, ac ſummovendis abuſibus novas implorari leges ab iis, qui jam præſtituras negligunt, & contemnunt.

Demum cum non raro contingat, Eccleſias Parochiales, Dignitates, Canonicatus, aliaque Beneficia, Curam animarum habentia, a Sede Apoſtolica eſſe conferenda; vel quia vacaverint in menſibus reſervatis, vel quia ex alio capite dictæ Sedi reſervata ſint: Nos Prædeceſſorum Noſtrorum veſtigiis inhærentes præcipimus, & mandamus, ut uno vel altero eveniente caſu, Concurſus ab Epiſcopo ſine ullo diſcrimine indicatur, nulla ad hunc actum petita venia, vel licentia, quam Noſtris hiſce litteris ſibi tributam Epiſcopi intelligant. Abſoluto Concurſu, ſi res ſit de Beneficiis Curatis, *quæ tantum ratione Menſium reſervata ſint*, Epiſcopus inter approbatos eligat magis idoneum, & Datariæ ſignificet, nec Acta Concurſus tranſmittat, niſi a Dataria, cum id opportunum duxerit, requirantur. Sin vero dicta Beneficia, quibus Cura imminet animarum, *ex alio quovis capite, quam Menſium Apoſtolicorum*, S. Sedi reſervata ſint; Eo ſane caſu, veteri non immutato more, abſtineat Epiſcopus a ferendo Dignioris judicio, & Acta Concurſus ultro Datariæ exhibeat.

Licebit tamen Ordinariis, pro ſuo arbitrio, familiaribus litteris Datario ſcriptis eidem denunciare Perſonam, quam cenſent regendæ Eccleſiæ magis idoneam, eumdemque commonere, an occulta aliqua, & in Actis forte reticita ſubſit cauſſa, quæ cuipiam obſtet ad Beneficium Curatum obtinendum. Nos ipſi poſtmodum ab hac Sede omnium Principe, & Magiſtra, luculento edocebimus exemplo quanti faciendum ſit Epiſcopale judicium, quantoque honore proſequamur, Ven. Fratres, in partem Noſtræ ſollicitudinis evocatos, quibus interim Apoſtolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 14. Decembris 1742. Pontificatus Noſtri Anno tertio.

XVI.

Ejuſdem de Reſidentia Epiſcoporum.

AD univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ ſtatum, ad Eccleſiaſticarum Legum cuſtodiam, & Fidelium Populorum ſalutem, tam magni refert ſingulos Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, & Cathedralibus Eccleſiis præpoſitos, in ipſis Eccleſiis, vel Diœceſibus ſibi creditis aſſidue reſidere, ut difficile ſit aliud ullum reperire Eccleſiaſticæ diſciplinæ caput, quod aut Conciliaribus Canonibus atque Decretis, aut Apoſtolicæ Sedis Conſtitutionibus & Sanctionibus, tam ſæpe tamque impenſe inculcatum fuerit & commendatum. Ut autem antiquiora Canonica ſtatuta prætereamus, Nobis ſatis erit innuere, quid hac de re decreverit Sacroſancta Tri-

Tridentina Synodus *ſeſſ. 6. cap. 1. & ſeſſ. 23. cap. 1. de Reform.*; tum ea quæ recol. mem. Prædeceſſor Noſter Urbanus Papa VIII. præſcripſit in ſua Conſtitutione data apud S. Petrum die 12. Decembris Anni 1634. quæ incipit: *Sancta Synodus*, & in qua præcedentes aliorum Romanorum Pontificum Pii IV. Gregorii XIII. & Clementis VIII. Leges & Conſtitutiones retulit, confirmavit, & ampliavit. Neque opus eſt recenſere omnes Encyclicas Litteras, quæ, ad Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos de implendo hujuſmodi Reſidentiæ onere identidem admonendos, ab hac Apoſtolica Sede mitti conſueverant, ut patet ex Epiſtola juſſu Ven. Servi Dei Innocentii Papæ XI. Prædeceſſoris quoque Noſtri ſcripta die 5. Februarii Anni 1678. item ex alia die 24. Decembris Anni 1707. a felic. record. Clemente Papa XI. ad ſuum & Apoſtolicæ Sedis Nuntium Neapoli commorantem conſcripta, ut illius Regni Præſules ad reſidendum in propriis Eccleſiis & Diœceſibus adigerentur; nec non ex ejuſdem Clementis Litteris in forma Brevis datis die 5. Maji Anni 1709. ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Poloniæ, qui obtentu turbarum & diſſenſionum, quæ tunc in Regno verſabantur, ſuas reliquerant Eccleſias atque Diœceſes.

Neque porro Nos hac in re Apoſtolici Officii Noſtri partes deſiderari permiſimus. Via enim inſcrutabili Divinæ Providentiæ conſilio in hac ſuprema Eccleſiæ univerſalis ſpecula collocati fuimus, quum veterem Prædeceſſorum Noſtrorum morem in uſum revocantes, ad Ven. Fratres omnium per Orbem Eccleſiarum Antiſtites Apoſtolica ſcripta direximus, quibus, inter cætera ſalubria monita, hoc etiam de reſidendo in propriis Eccleſiis peculiari ſtudio iis inculcare, & tam graviſſima damna, quæ ex eorum abſentia concreditis ipſis Diœceſibus affert, ante oculos proponere non prætermiſimus, ut videre eſt *in* §. 4. Epiſtolæ Encyclicæ die 3. Decembris Anni 1740. a Nobis conſcriptæ, quæ *in Tomo I.* Bullarii Noſtri nuper vulgati *n.* 2. impreſſa eſt. Qui autem hominum corda ſcrutatur Deus, is ſane novit, quanto & quam acerbo animi Noſtri dolore nonnunquam acceperimus, Eccleſiaſticas Regulas ab aliquo ex Fratribus hac in parte violari, & quantopere ſtuduerimus, nunc admonendo, nunc obſecrando, nunc increpando, abſentes quidem per Litteras, præſentes vero ipſa voce ad debitum Reſidentiæ Officium revocare. Quin etiam laudabilibus Prædeceſſorum Noſtrorum veſtigiis inhærentes, in Noſtra & Cancellariæ Apoſtolicæ Regula, qua Beneficia Eccleſiaſtica in octo anni menſibus vacatura Noſtræ diſpoſitioni & collationi reſervavimus, ſimul etiam iiſdem Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, reſidentibus gratiam alternativæ menſium, certis modo & forma ab iis acceptandam, libenter obtulimus; nimirum ut quamdiu ipſi apud Eccleſias aut Diœceſes ſuas vere & perſonaliter reſiderent, de Beneficiis hujuſmodi Eccleſiaſticis, quæ extra Romanam Curiam in Februarii, aliiſque alternis anni menſibus vacare contingeret, dummodo alias diſpoſitioni Apoſtolicæ reſervata vel affecta non eſſent, libere diſponere valerent, facultatem tempore Pontificatus Noſtri duraturam conceſſimus; quo ſcilicet iidem Epiſcopi, & majorum Eccleſiarum Præſules, ampliorem poteſtatem in Beneficiis prædictis conferendis ſic obtinentes, hac etiam Apoſtolicæ Noſtræ liberalitatis gratificatione illecti, ad perſonalem Reſidentiam prædictam libentius obeundam adducerentur.

Quoniam vero & certæ quædam cauſſæ adeſſe poſſunt, & hujuſmodi occaſiones incidere, propter quas, prævio Romani Pontificis aſſenſu & approbatione, liceat Epiſcopo a propria Eccleſia, & Diœceſi per aliquod definitum tempus abeſſe; ea vero abſentia, quæ ad modicum tempus protrahitur, neminem deſertæ Reſidentiæ reum conſtituit; ideo & in Conciliis, & in Apoſtolicis Conſtitutionibus, ad præcavendos abuſus tam circa hujuſmodi cauſſarum & occaſionum relevantiam, quam circa tolerabilia temporum ſpatia, provide ſtatutæ Leges & Regulæ reperiuntur. Et quidem juſtæ ac legitimæ abſentiæ cauſſæ e præfata Tridentina Synodo *cit. cap.* 1. *ſeſſ.* 23. non aliæ agnitæ fuerunt, quam Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, & evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas. Verum his etiam cauſſis deficientibus, quum eadem Sacroſancta Synodus perpendiſſet, ex veterum Canonum ſententia, minime abeſſe videri eos, qui aliquantiſper abſunt, & ſtatim ſunt reverſuri; omnibus Eccleſiarum Antiſtitibus indulſit, ut ſibi licitum non putarent ſingulis annis, ultra duos aut tres ad ſummum menſes, ſive continuos, ſive interruptos, extra proprias Diœceſes commorari; eoſque ſimul admonuit, ne per illius temporis ſpatium, Dominici Adventus, Quadrageſimæ, Nativitatis, Reſurrectionis Domini, Pentecoſtes item, & Corporis Chriſti diebus, ab Eccleſiis ſuis Cathedralibus abeſſent, niſi forte Epiſcopalia munia in alia Diœceſum ſuarum locis eos detinerent; eamque præterea rationem ab iis haberi voluit, ut abſque ullo Gregis detrimento conceſſa uterentur libertate, & ut id *æqua ex cauſſa fiat*; quibus verbis animi levitas, oblectationum cupiditas, aliæque futiles cauſſæ penitus excluduntur.

Præfatus autem Urbanus Prædeceſſor ad peculiares occurrentes caſus deſcendens, Epiſcopis in Curia promotis unum conceſſit menſem (quem poſtea declaratum fuit, a die ipſorum propoſitionis in Conſiſtorio computandum eſſe), quo menſe elapſu, ſinguli ad proprias Eccleſias ſe conferre deberent. Sed quum in Concilio Romano, habito a felic. record. Benedicto Papa XIII. Prædeceſſore pariter Noſtro, Epiſcopi expoſuiſſent, tam exiguo temporis ſpatio non poſſe a recens promotis ſua in Urbe negotia expediri, idem Benedictus facultatem conceſſit S. R. E. Cardinali ſuo & Romani Pontificis pro tempore in Urbe ejuſque Diſtrictu Vicario, ut præfatum unius menſis terminum, juxta caſuum contingentiam, & cauſſa cognita, ad alios quadraginta dies, & non ultra, prorogare poſſet.

Præterea Epiſcopis ad ſacra Apoſtolorum Limina ſtatutis temporibus viſitanda perſonaliter accedentibus, ſupradictus Urbanus Prædeceſſor indulſit, ut qui Eccleſiis citra Montes, & citra Mare poſitis præſiderent, per quatuor, qui vero Ultramarinis, & Ultramontanis Eccleſiis præeſſent, per ſeptem menſes continuos a Reſidentia in ſuis reſpective Sedibus facienda, hujuſmodi Viſitationis gratia, excuſarentur.

Cum vero idem Urbanus declaraſſet, ſe, per ea quæ in ſuis præfatis Litteris conſtitueret, minime ſublatam voluiſſe dictam trium menſium licentiam a Concilio indultam; hinc plures ortæ quæſtiones, & variæ condita ſunt Decreta, ab eodem Urbano ejuſque Succeſſoribus approbata; cujuſmodi ſunt, non licere trimeſtrem abſentiam prædictam conjungere, ſive cum eo tempore quo permittitur Epiſcopis poſt ſuam promotionem in Urbe commorari, ſive cum eo, quod ad peragendam Sacrorum Liminum Viſitationem eiſdem conceſſum fuit: neque fas eſſe abſentiæ tempora ita diſponere, ut tres poſtremi menſes unius anni continuentur cum tribus prioribus menſibus anni ſubſequentis. Sicut etiam vetitum eſt prædictos menſes conjungere cum eo anni tempore, quo, propter aeris inſalubritatem, alicui Epiſcopo permittitur extra Diœceſim degere; ne ſcilicet continuatis abſentiæ temporibus, vernos ſimul & æſtivos menſes, ſive æſtivos una cum autumnalibus, extra Diœceſim duci contingat. Denique, ne quis indulgentia Sacri Concilii per fraudem abuti poſſit, declaratum fuit, prædictam trium menſium vacationem intra cujuſque anni limites coerceri, ut qui uno anno uſus ea non fuerit, non ideo ſequenti anno diutius ab Eccleſia ſua abeſſe valeat.

Et quoniam Tridentina Synodus ſub Legibus de Reſidentia hujuſmodi ipſos etiam S. R. E. Cardinales nominatim comprehendit; præfatus Urbanus Prædeceſſor, advertens nonnunquam evenire, quod aliquis ex Cardinalibus alicui Patriarchali, ſeu Metropolitanæ, aut Epiſcopali Eccleſiæ præpoſitus, unum ſimul ex Epiſcopatibus Suburbicariis obtineret, conſtituit, ut hujuſmodi Cardinales in primodictis Eccleſiis, non autem apud Epiſcopatus Suburbicarios, reſidere tenerentur.

Denique tam in prædicto Concilio, quam in citata Urbani Conſtitutione, contra tranſgreſſores hujuſmodi Legum, quæ ad Reſidentiam pertinent, graviſſimæ pœnæ ſtatutæ fuerunt; quarum executionem idem Urbanus primo quidem demandavit Auditori cauſſarum curiæ cameræ Apoſtolicæ; Verum biennio poſt, totam hujus materiæ cognitionem delegavit Congregationi particulari a ſe deputatæ, quam compoſitam eſſe voluit ex tunc & pro tempore exiſtentibus Cardinali Romani Pontificis in Urbe Vicario, necnon ejuſdem Pontificis Datario, & Secretario Status, ac Secretario Brevium, duobus item Secretariis congregationum, negotiis & conſultationibus Epiſcoporum & Regularium, ac interpretationi & executioni Decretorum prædicti Concilii Tridentini reſpective præpoſitarum. Et quidem prædicto Cardinali Vicario facultatem tribuit, ut, juſtis ex cauſſis, & cum conſilio prædictorum Prælatorum, concedere poſſet Epiſcopis licentiam abeſſendi a propriis Eccleſiis & Diœceſibus ſpatio dumtaxat dierum quadraginta, ut in ipſius Urbani Litteris datis die 5. Januarii Anni 1636. diſtinctius præſcribitur.

Hujus congregationis caput, ſeu præfectus, ex quo eadem inſtituta eſt, ſemper fuit præfatus Cardinalis Vicarius pro tempore exiſtens, quemadmodum ejuſdem Secretarii munus is ſemper geſſit, qui Congregationi Concilii Tridentini fuit a Secretis; unde etiam Nos ipſi, dum in minoribus conſtituti Officio Secretarii prædictæ congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum fungeremur, par quoque munus Secretarii alterius Congregationis ſuper Reſidentiam Epiſcoporum ſimul ſuſtinuimus. Quæ ſane Congregatio, ut ex illius Secretariæ Regeſtis apparet, tam ipſius Urbani prædeceſſoris temporibus, quam aliis ſubſequentibus, non ſemel ſingulis annis adunari conſuevit; id quod a ſan. mem. prædeceſſore pariter Noſtro Clemente papa XI. in uſum revocatum fuit, & ideoidem peractum, Nomiſmetipſis præfatum Secretarii munus obeuntibus, confectiſque a Nobis, & impreſſis Foliis, ea prorſus methodo, quæ pro cauſſis ad Congregationem Concilii pertinentibus obſervatur.

Ut autem Epiſcopi a ſuis Eccleſiis vel Diœceſibus licite abeſſe poſſint, quum præter cauſſam canonicam, expreſſa quoque licentia Romani Pontificis, ut ſupra diximus, ſit neceſſaria; excepto caſu prædictæ trimeſtris abſentiæ a Concilio permiſſæ pro qua nulla peculiaris requiritur licentia, quum idem Concilium Epiſcoporum abſcedentium conſcientiæ relinquat, de æquitate cauſæ judicium facere; hinc eſt, quod quæcumque hujus generis licentia olim indulgeretur, per ſpeciale chirographum manu Pontificis ſignatum expediebatur; poſtmodum vero inductus fuit mos deſcribendi omnes hujuſmodi licentias in unico Folio, quod Pontifici ſubſcribendum dabatur; quem ſane morem a præceſſoribus Secretariis invectum, Nos quoque ſervavimus.

Digitized by Google

Cum autem poſt abſentiam duodecim annorum, quorum duos apud Anconitanam, & decem apud Bononienſem Eccleſias Regimini Noſtro ſucceſſive commiſſas, aſſidue reſidendo tranſegimus, in Urbem reverſi, & ad Apoſtolicam Sedem, quamvis immerentes, evecti fuerimus; Congregationis præfatæ ſeſſiones, materia forſan deficiente, non amplius frequentari comperimus; neque porro Chirographa, aut Folia ſignanda Nobis oblata fuerunt; ſed facta Nobis videntur a Prælato dictarum Congregationum ſuper executione & interpretatione Concilii, & ſuper Reſidentia Epiſcoporum Secretario, tam petitionum Epiſcoporum, qui vacationem a Reſidentia poſtulabant, quam cauſſarum, quibus hujuſmodi petitiones innitebantur, relatione; noſtroque deſuper accepto reſponſo; opportuna ſingulis Decreta perſcribi, eaque a Cardinali Vicario Noſtro, tamquam ſæpedictæ Congregationis ſuper Reſidentia Epiſcoporum Præfecto, ſignari conſueverunt. Verum quum Nos hanc agendi rationem pro rei gravitate nimis compendiariam judicaverimus; viſum eſt Nobis motu proprio & ex certa ſcientia, non ſolum pro debita, ut ajunt, actus ſolemnitate, ſed etiam pro ipſius rei ſubſtantia, & pro maturiori examine cauſſarum, quæ ad hujuſmodi licentias obtinendas afferuntur, infraſcriptas leges & ordinationes inviolabiliter in poſterum obſervandas, Apoſtolica authoritate, tenore præſentium, edicere & conſtituere.

Primum itaque relata ſuperius Sacroſanctæ Tridentinæ Synodi Decreta, *ſeſſ. 6. cap.* 1. & *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de Reform.*, laudataſque Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum Pii IV. Gregorii XIII. Clementis VIII. & Urbani pariter VIII. Conſtitutiones, & Ordinationes, nec non omnes & ſingulas, quas ſupra innuimus, Reſolutiones Apoſtolicæ Sedis authoritate editas, innovantes, & tam Decretorum, quam Conſtitutionum, Ordinationum, & Reſolutionum hujuſmodi tenores etiam veriores pro ſatis hic expreſſis, ac etiam de verbo ad verbum inſertis habentes, & haberi volentes; illaque & illas, quatenus opus ſit, iterum pleniſſime approbantes, & confirmantes; omnia & ſingula in ipſis contenta, ab iis ad quos ſpectat, & pro tempore in poſterum ſpectabit, attendi, & in his omnibus, quæ Noſtris hiſce Litteris non adverſentur, exactiſſime impleri & obſervari volumus, ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, atque præcipimus; non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, aut contrariis, etiam quantumvis inveteratis, uſibus, & conſuetudinibus, quæ potius abuſus & corruptelæ dici debent; quibus, ſi forte adeſſe, aut allegari contingat, motu ac ſcientia ſimili, ac de prædictæ Apoſtolicæ authoritatis Noſtræ plenitudine, derogamus, ac derogatum eſſe volumus & decernimus.

Secundo loco, & conſequenter ad præmiſſa, adverſus prædictarum Legum & Conſtitutionum tranſgreſſores, omnes & ſingulas pœnas in eiſdem Decretis & Conſtitutionibus latas & comminatas, authoritate quoque Noſtra confirmamus & innovamus, amiſſionis ſcilicet quartæ partis fructuum unius anni, ipſo facto ab iis incurrendæ, qui legitimo impedimento, ſeu juſtis & rationabilibus cauſſis ceſſantibus, & abſque expreſſa, ut præfertur, Apoſtolicæ Sedis licentia, ſex menſibus continuis extra ſuam Diœceſim morando abfuerint; & amiſſionis alterius quartæ partis fructuum, eodem modo incurrendæ, ubi hujuſmodi abſentia ad alios ſex menſes protrahatur; ut in prædicto Concilio Tridentino *ſeſſ. 6. cap.* 1. *de Reform.* ſtatutum fuit; incurſus quoque in peccati mortalis reatum, & obligationis reſtituendi fructus in abſentia perceptos, nulla etiam prævia declaratione, eoſque erogandi in Eccleſiarum fabricas, ſeu in ſubventionem pauperum ipſius loci, quacumque conventione ſeu compoſitione pro hujuſmodi fructibus male perceptis prohibita; ut in eodem Concilio *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. præſcribitur. Similiter impoſitam a prædicto Pio IV. Prædeceſſore pœnam amiſſionis facultatum teſtandi & diſponendi, ſi quæ tranſgreſſoribus hujuſmodi competere dignoſcerentur; nec non inhabilitatis ad majores Dignitates & Eccleſias obtinendas, quam præfatus quoque Prædeceſſor Clemens VIII. indixit, per omnia confirmamus & innovamus. Quibus omnibus hoc etiam ſuperaddimus, ut iidem tranſgreſſores omnibus & ſingulis Indultis & Privilegiis, quæ forſan ipſis, tamquam Pontificio Solio Aſſiſtentibus, conceſſa fuerint, ipſo facto privati eſſe cenſeantur: Decernentes, ſub tranſgreſſorum nomine comprehendi non ſolum eos, qui præter tres menſes a Concilio toleratos, abſque legitima cauſſa, & expreſſa Romani Pontificis licentia extra proprias Diœceſes commorantur; ſed eos etiam, qui hujuſmodi licentiam falſis ſimulatiſve cauſſis dolose extorquere non dubitaverint; vel ea ſemel rite recteque obtenta, præſcriptos in eadem limites, ac præfinitum tempus prætergreſſi fuerint. Quod ſi nihilominus aliqui, non minus Canonica ſtatuta, quam propoſitas hujuſmodi pœnas contemnentes, in ſua contumacia obfirmati perſeverare præſumpſerint; volumus adverſus iſtos ad ulteriora cum effectu procedi, juxta mentem ejuſdem Concilii Tridentini, quod in *citato cap.* 1. *ſeſſ.* 6., Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem hortatur, ut ſuæ ſupremæ Sedis authoritate in hujuſmodi tranſgreſſores ad ſeveriorem Sacrorum Canonum normam animadvertat, atque etiam Eccleſiis ipſis de utilioribus Paſtoribus provideat, ſicut in Domino noverit ſalubriter expedire.

Tertio loco volumus & mandamus, ut prædictæ Congregationis ſuper Reſidentia Epiſcoporum ab Urbano Papa VIII. inſtitutæ exercitium, atque ſeſſiones reſumantur; confirmantes ipſius Præfecturæ munus dilecto Filio Noſtro Joanni Antonio Tituli Sancti Martini in Montibus Presbytero S. R. E. Cardinali Guadagni nuncupato moderno Noſtro in Urbe, ejuſque Diſtrictu in ſpiritualibus Vicario, ejuſque in Officio Vicariatus hujuſmodi Succeſſoribus; ſicut etiam Officium Secretarii ejuſdem Congregationis dilecto Filio Magiſtro Joſeph Alexandro Furietto, ejuſque Succeſſoribus Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Secretariis, eoſdemque ſtatuentes in hujuſmodi Congregatione nunc & deinceps pro tempore locum habere & ſuffragium ferre, quicumque ea officia & munera obtinent, ſive obtinebunt in poſterum, quæ in præcitatis Urbani Prædeceſſoris Litteris deſignantur. Præterea quum minime expediat hujuſmodi Congregationem Promotore Fiſcali carere, Nos eum, qui in Tribunali prædicti Cardinalis Vicarii Urbis Officium gerit Promotoris Fiſcalis, ejuſque in Officio Succeſſores pro tempore, ad idem munus obeundum deputamus in præfata Congregatione, cui ipſum, ſeu ipſos cum conſultivo ſuffragio volumus intereſſe. At vero perpendentes, quod ſi Congregatio iſthæc toties habenda foret, quoties ab aliquo Epiſcopo licentiam abſcedendi a Diœceſi peti contingeret, eadem aut propter frequentiam nimis oneroſa evaderet, aut propter negotiorum levitatem tractu temporis negligi & parvipendi poſſet; volumus atque ſtatuimus, eandem tunc tantum cogendam, habendamque eſſe, quum aut a Nobis, ſive a Succeſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus, alicujus negotii cognitio ipſi remiſſa & delegata fuerit; aut, hujuſmodi etiam remiſſione ceſſante, quoties de pœnis ſuperius conſtitutis, adverſus aliquem tranſgreſſorem reipſa decernendis infligendiſque deliberandum fuerit, ſiquidem hujuſmodi pœnarum modus, prout cujuſque major aut minor contumacia exegerit, ab eadem Congregatione ſtatuendus erit; ut facta per ipſius Secretarium Nobis, ſeu Succeſſoribus Noſtris relatione, approbataque Congregationis reſolutione, ad hujuſmodi pœnarum executionem cum effectu procedatur; aut denique quum aliquis Epiſcopus inſtantiam proponat abſcedendi a propria Diœceſi ratione alicujus muneris ſive officii, cujus ea dicitur natura eſſe, ut Apoſtolicum Indultum de non reſidendo ad longum tempus ipſi ſit concedendum; Nos enim hujuſmodi Indulta nemini unquam concedi debere decernimus, niſi prævio cauſſarum examine in eadem Congregatione peragendo, Noſtraque & Succeſſorum Noſtrorum ſcientia & approbatione, & mediante expeditione Litterarum Apoſtolicarum in forma Brevis; ideoque mandamus Noſtro & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis Supplicum Libellorum Secretario, aliiſque Secretariis quarumvis Congregationum, quibus ea de re preces oblatæ fuerint, ut illas ad prædictam Congregationem ſuper Reſidentia Epiſcoporum omnino remittant; ſimulque prohibemus Noſtro & Succeſſorum Noſtrorum pro tempore Secretario Brevium, ne Litterarum Apoſtolicarum ſuper Indultis hujuſmodi exempla Nobis, aut Succeſſoribus Noſtris ſignanda ullatenus afferat, niſi authentica documenta, tam de cauſſarum examine in dicta Congregatione perfecto, quam de Apoſtolica approbatione & aſſenſu conſequenter emanatis, eidem fuerint exhibita.

Quarto loco ſtatuimus, ut Folia ſuperius enunciata in poſterum omnino conficiantur, in quibus nimirum deſcribantur nomina Epiſcoporum, quibus dentur Indulta commorandi extra Diœceſim, una cum cauſſis ab ipſis adductis atque probatis, & ſpatio temporis ad quod hujuſmodi Indulta conceduntur; quæ quidem Folia a Romano Pontifice ſubſcripta, in Tabulario prædictæ Congregationis, ut alias, aſſervari præcipimus: Quod tamen intelligi volumus non de iis Indultis, quæ per Apoſtolicas Litteras in forma Brevis expedienda eſſe in paragrapho ſuperiore præſcripſimus; ſed de alterius generis Indultis, de quibus infra dicendum erit, quæque, poſt Pontificium aſſenſum a Secretario requiſitum & obtentum, expediri debebunt per Decreta a prædicto Cardinali Vicario Urbis, tamquam præfatæ Congregationis Præfecto, ſubſcripta. Decet enim has quoque licentias non ſine Pontificia ſubſcriptione prodire; idque obtinebitur accedente Signatura Pontificis ſuper prædictis Foliis, in quibus ſingulorum Indultorum tenores & cauſſæ a Secretario deſcripta erunt; quemadmodum elapſis temporibus, atque etiam a Nobis ipſis, dum hujuſmodi Secretarii munere fungeremur, ſervatum fuiſſe narravimus.

Quinto loco, quoniam experiendo cognovimus, quod ad obtinenda Indulta commorandi extra Diœceſim, infraſcriptæ plerumque cauſſæ ab Epiſcopis afferri ſolent; nimirum aut neceſſitas aſſiſtendi perſonaliter alicui liti, ſeu controverſiæ, in qua Eccleſiæ, aut Cleri ſui, vel etiam propriæ Familiæ res agitur, quæque in Romana Curia introducta ſit, vel alibi in Urbe, in qua reſideant majora Tribunalia, quorum ea de re judicium eſſe debeat; aut corporalis ægritudo, qua correptus fuerit Epiſcopus dum extra Diœceſim, Conciliaribus menſibus utens, morabatur, itaut ad

ean-

Digitized by Google

eandem Diœceſim reverti nequeat; aut adverſa valetudo in ipſa Diœceſi contracta, ad quam depellendam Medici putent neceſſarium fore, Epiſcopum aerem & ſolum aliquantiſper mutare; aut denique malignitas aeris in Diœceſi vigens, quam aliquibus anni menſibus devitari oporteat; & quoniam nec ulla ex præmiſſis cauſſis, abſque expreſſa Romani Pontificis approbatione, quemquam ab onere reſidendi eximere poteſt; & niſi certis expreſſis circumſtantiis, iiſque verificatis, difficile eſt ad hujuſmodi approbationem rite recteque procedere; neceſſarium Nobis viſum eſt infraſcriptas Regulas ſtatuere, quas in ſingulis reſpective caſibus ab iis ad quos ſpectat, & pro tempore ſpectabit, obſervari mandamus, atque præcipimus.

Si quis igitur in poſterum licentiam petierit abſcedendi a Diœceſi ſibi concredita, ut judiciali controverſiæ, quæ alibi vertitur, per ſe ipſum interſit, exprimere debebit in precibus tum Locum, ſive Urbem, in qua hujuſmodi lis agitatur; tum etiam an ea pertineat ad ipſam Oratoris Eccleſiam, ſeu Clerum, vel potius ad ipſius Familiam. Et quidem ſi ad Familiam pertineat, abſque eo quod Secretarius Congregationis Pontificem, aut Cardinalem Præfectum adeat, reſcribendum ab ipſo erit, ut Orator ad effectum de quo in precibus, utatur menſibus a Concilio indultis. Quod ſi eis jam uſus fuerit, ulterior ipſi licentia non concedetur. Si vero de ejus Eccleſiæ vel Cleri rebus agatur, exponi debebunt, tum ſtatus litis, ejuſdemque gravitas, tum cauſſæ, propter quas neceſſaria creditur in loco judicii Oratoris præſentia; tum etiam declarandum an Menſibus Conciliaribus uſus fuerit. Et quidem ſi nondum illis uſus ſit, reſcribendum erit, ut eos in hujuſmodi cauſam impendat. Si vero id amplius Epiſcopo integrum non ſit, (qua in re nec dolus nec fraus interceſſerit, & alioquin ipſius inſtantia juſta videatur,) tantum illi temporis, & non amplius, ad commorandum extra Diœceſim tribuatur, quantum judicatum fuerit neceſſarium eſſe, ad Cauſæ Defenſores, Advocatos, & Judices de omnibus, quæ ad rem pertinent, ſufficienter inſtruendos. Si enim licentia abeſſendi a Diœceſi uſque ad finalem exitum cauſæ extendi deberet, nemo non videt, quam diuturna plerumque foret in hiſce caſibus Epiſcoporum abſentia, & quam facile evenire poſſet, ut pleræque Diœceſes complurium annorum ſpatio ſuorum Paſtorum præſentia carerent.

Qui vero licentiam abeſſendi petierint ratione infirmitatis extra Diœceſim contractæ dum vacatione a Concilio indulta uterentur, aſſerentes ea de cauſſa regreſſum ad propriam Diœceſim ſibi prohiberi, exponere debebunt contractæ infirmitatis qualitatem, & ſuper ea teſtimonium Medici juramento firmatum exhibere. Atque ubi petita licentia ipſis indulgeatur, ea ſemper ad certum ac definitum tempus concedi debebit, adjecta quoque clauſula *ſi tamdiu infirmitas duraverit*.

Ab iis autem, qui hujuſmodi licentiam poſtulaverint, eo quod aeris mutatione opus ſibi eſſe dicant ad convaleſcendum ex morbis, quos in ſuis Eccleſiis reſidendo contraxerunt, exprimendum erit in precibus, quo morbi genere, & quam graviter laborent, ac proferendum teſtimonium Medici, qui juriſjurando teſtetur, utile ac neceſſarium Oratori eſſe, ut in aliam Regionem atque aerem per aliquod tempus ſe transferat. Nec illud ſilentio prætereundum, an ſcilicet Orator, antequam morbo corriperetur, trimeſtri licentia a Concilio permiſſa uſus fuerit; Si enim id nondum fecerit, & tempus a Concilio indultum ſufficiens ipſi non reputetur, poterit eidem concedi, ut per quatuor menſes, in quibus tamen Conciliares Menſes comprehendentur, a Reſidentia abſens permaneat: At ſi prædictos Conciliares Menſes, remoto omni dolo & fraude, jam extra Diœceſim tranſegerit; tantum temporis ipſi indulgeatur, quantum ad confirmandam ipſius valetudinem vere neceſſarium eſſe prudenter judicabitur.

Qui tandem licentiam commorandi extra Diœceſim poſtulabit propter malignitatem aeris, quem in ſua Diœceſi aliquo anni tempore inſalubrem eſſe affirmet; is videat etiam atque etiam quid agat; Et quidem pro veritate exponat, quibus anni menſibus pernicioſus ſit Regionis aer; Item an eadem Cœli temperies totam comprehendat Diœceſim, itaut nullus intra ejus tractum locus exiſtat, in quo ſuſpectum illud tempus abſque ſalutis detrimento tranſigere valeat; poſtremo, an Conciliaribus Menſibus uſus fuerit. Etenim ſi nondum eos ſibi ſumpſerit, non ægre obtinebit Indultum abeſſendi per quatuor menſes (quatenus periculum ab aere tamdiu durare cenſeatur) in quibus tamen tres illi a Concilio permiſſi numerandi erunt: Si autem hujuſmodi Concilii indulgentia jam uſus fuerit, fruſtra novum Indultum prædicta de cauſſa ab Apoſtolica Sede poſtulabit; ſibique imputare debebit, quod quum ſciret certo anni tempore in ſua Diœceſi aerem inſalubrem fore, conceſſos vacationis menſes in tempus illud non reſervaverit. In omnibus autem abſentiæ Indultis, quæ ratione aeris inſalubris in poſterum concedentur, hanc clauſulam adjici volumus: *Dummodo intra Diœceſim aliquis locus non adſit, in quo aer ſalubris ſit, & in quo Epiſcopus commorari poſſit.*

Sane Prædictus Urbanus Prædeceſſor non prætermiſit eorum Antiſtitum cauſſam conſiderare, qui Provincialibus Conciliis, vel Congregationibus, ſeu Aſſembleis generalibus, in quibus Eccleſiaſtici intervenire ſolent, perſonaliter intereſſe, ſive in aliis muneribus, aut Reipublicæ officiis, quæ ipſorum Epiſcopatibus Eccleſiiſque adjuncta ſunt, ad certum tempus extra Diœceſim occupari ſolent, ac debent; & his quidem in præcitata Conſtitutione licentiam abeſſendi conceſſit pro eo definito tempore, quo ejuſmodi Concilia, Congregationes, & Aſſembleæ peragentur, exercitiumque muneris ſeu officii publici eorum Eccleſiis adjuncti, actu duraverit; dummodo iis finitis, recto tramite ad Eccleſias ſibi commiſſas ſeſe conferrent; cujus conceſſionis æquitatem Nos quoque agnoſcentes, eandem approbamus, & confirmamus. Sed quum idem Urbanus nihil ſtatuerit de Epiſcopis, qui a Reſidentiæ ſuæ loco diſcedunt pro Proceſſuum in cauſſis Beatificationum aut Canonizationum compilatione, Apoſtolica authoritate ipſis delegata; neceſſe eſt aliquid a Nobis pro his etiam caſibus opportune conſtitui.

Expediuntur a Congregatione Sacrorum Rituum Litteræ, quas vocant Remiſſoriales & Compulſoriales, quibus committitur, ut ſupradicti Proceſſus authoritate Apoſtolica conficiantur; eæque diriguntur tribus Epiſcopis aut Superioribus Prælatis, cum clauſula, ut *duo ad minus procedant*. Cumque in hujuſmodi Epiſcoporum numero ſemper includatur Ordinarius loci, in quo Proceſſus conſtruitur, fere contingit, e tribus, ad quos Litteræ ſunt directæ, unum dumtaxat a reſidentia avocari. Ubi itaque aliquis Epiſcopus Titularis Eccleſiæ in partibus Infidelium conſtitutæ haberi poſſit, volumus eum in præfatis Litteris pro uno ex tribus Epiſcopis comprehendi. Quod ſi tres omnino Antiſtites in propriis Eccleſiis reſidentes ad hujuſmodi effectum delegari oporteat, ſtatuimus atque præcipimus, ut Litteræ a prædicta Congregatione dirigantur Epiſcopis, qui viciniores ſunt Diœceſi, in qua Apoſtolicus Proceſſus conficiendus erit. Quoniam vero non de re agitur, quæ duabus tribuſve hebdomadibus perfici queat, ſed quæ plurium ſæpe menſium, aut etiam annorum operam requirit; volumus ut Epiſcopi, qui ejuſmodi delegationem acceptaverint, neceſſariam licentiam abſcedendi a Diœceſi, cauſſam abſentiæ exprimendo, petere & impetrare non omittant, ſub pœnis adverſus eos conſtitutis, qui abſque cauſſa extra Diœceſim commorantur. In hujuſmodi autem licentiis concedendis, ſtatuimus, ut Conciliares Menſes ſemper comprehendantur, & præter eos, triginta dumtaxat dies, ſi opus fuerit, adjiciantur; nam & ad plura peragenda quadrimeſtre ſpatium ſufficiens eſt; &, ſi adhuc facienda ſuperſint, quatuor alii menſes ſequenti anno in idem opus inſumi poterunt.

Hæc ſunt quæ ſalubriter in Domino ſtatuenda judicavimus, quæque pro regula & norma in poſterum haberi volumus, ut a Venerab. Fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, graviſſimum, quod ipſis incumbit, Reſidentiæ officium exacte impleatur. Itaque Dilecto Filio moderno præfatæ Congregationis ſuper eadem Reſidentia Secretario, ejuſque Succeſſoribus in perpetuum, injungimus, & in virtute ſanctæ Obedientiæ, ſub pœnis contra inobedientes mandatis Apoſtolicis in re gravi, præcipimus atque jubemus, ut ſupplices Libellos pro parte quorumcumque Antiſtitum ſibi oblatos, in quibus ea, quæ ſupra adnotavimus, expreſſa non fuerint, quibuſque neceſſaria authentica documenta, ſuperius pariter indicata, non ſint adjuncta, nullo modo recipiant, multoque minus ad Pontificem referant: In Decretis autem, quæ poſt Pontificium aſſenſum ab ipſis Secretariis in conſueta audientia reportatum, a Cardinali ejuſdem Congregationis Præfecto ſubſcribenda erunt, ſupraſcriptas clauſulas reſpective apponere non prætermittent; illud etiam expreſſe cavendo, ut quæ concedentur Indulta, a die Datæ ipſorum Decretorum decurrere intelligantur.

Denique Ven. Fratres Patriarchas, Primates, Metropolitanos, & Epiſcopos univerſos monemus, non ſolum ipſi ſtatutas de Reſidentia leges adamuſſim obſervent, ſed etiam memores ſint Decreti a Sacra Tridentina Synodo editi *Seſſ. 6. cap. 1. de Reformat.* quo jubentur ſinguli pro virili parte in aliorum agendi rationem reſpective vigilare, & non reſidentes Romano Pontifici intra certum tempus denunciare. Noſtris quoque, & Apoſtolicæ Sedis Nuntiis hoc idem demandamus & injungimus, ubi intra ipſorum Nuntiaturæ Diſtrictum aliquis Epiſcopus, ſeu Superior Prælatus exiſtat, qui Canonicas Leges hac in parte violare dignoſcatur.

Et quia Nobis relatum eſt, nullibi frequentius prædictas Leges ab Epiſcopis violari, quam in proximo Neapolitano Regno, (neque vero id mirum in tanto eorumdem numero) volumus atque ſtatuimus, ut in Indultis abſentiæ, quæ pro Epiſcopis prædicti Regni in poſterum expediri contingat, ad ceteras clauſulas ſuperius præſcriptas, hæc etiam addatur, ut obtentæ licentiæ exhiberi debeant Apoſtolico Nuntio Neapoli commoranti; alioquin nullius roboris & momenti habeantur; nos ſiquidem prædicto Nuntio earumdem præſentium tenore committimus, ut hujuſmodi Licentias in acta ſui Tribunalis referri faciat, itemque de cauſſis, propter quas conceſſæ fuerint, inquirat, ac tempus in iis præfinitum obſervet, ad hoc ſcilicet, ut & per eum

referri

Digitized by Google

reſcindi poſſit, ſi quid obreptum aut ſubreptum fuerit in precibus; & ipſum latere nequeat, ſi quis præſcriptos ſibi limites tranſgrediatur, ſive abſque neceſſario Apoſtolicæ Sedis Indulto, extra tempora a Concilio permiſſa, longe ab Eccleſia & Diœceſi ſua commoretur; pro iis autem, qui, ut Nobis pariter relatum fuit, Diœceſes ſuas deſerunt, & non quidem in Urbem Regni principem, ubi Apoſtolicus Nuntius moram trahit, ſed in alias ſe conferunt ejuſdem Regni Civitates, quin ipſe Nuntius quidquam de ipſis audiat; injungimus eidem Nuntio, ut per Officiales ſuos atque Miniſtros, quos in omnibus Diœceſibus retinet, curet ſe certiorem fieri de Epiſcopis, quicumque a propriis Diœceſibus recedunt; ut & ii, qui obtentis licentiis abutuntur, & multo magis ii, qui proprio marte ſe gerere præſumunt, (dum vel abſque prævia licentia, præter tempus a Concilio indultum a ſuis Diœceſibus abſunt, vel ſi ob aliquem inopinatum eventum ab ipſis diſcedere compulſi fuerint, hujuſmodi licentiam, ſtatim ac ad deſtinatum locum pervenerint, petere & impetrare non curent;) ſeveriori ſacrorum Canonum, & Apoſtolicarum ſanctionum cenſuræ ſubjiciantur.

Ceterum intendimus ſub præſentium Litterarum Noſtrarum ordinatione & diſpoſitione etiam ipſos Ven. Fratres Noſtros S. R. E. Cardinales, qui Patriarchalibus, Primatialibus, Archiepiſcopalibus, & Epiſcopalibus Eccleſiis prædictis ex conceſſione & diſpenſatione Apoſtolica nunc præſunt, & in futurum præerunt, comprehendi, ac comprehenſos eſſe & fore.

Præſentes quoque Litteras, omniaque & ſingula in eis contenta, de ſubreptionis, obreptionis, aut cujuſcumque nullitatis vel invaliditatis vitio, intentioniſque Noſtræ, ac quocumque alio defectu, etiam ex eo, quod in præmiſſis quomodolibet intereſſe habentes ſeu habere prætendentes, & præſertim ejuſdem S. R. E. Cardinales, præmiſſis non conſenſerint, nec ad ea vocati & auditi, ſolemnitateſque, & alia ſervanda & adimplenda nullatenus ſervata & adimpleta fuerint, ac quocumque alio colore, prætextu, occaſione, & cauſa, etiam neceſſario exprimenda, a quoquam notari, impugnari, in jus vel controverſiam revocari, aut ad terminos juris reduci, vel adverſus illa aperitionis oris, reſtitutionis in integrum, vel aliud quodvis juris, facti, vel gratiæ remedium impetrari nullo unquam tempore poſſe; ſed ſemper perpetuoque valida, firma, & efficacia eſſe & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac per omnes & ſingulos, ad quos ſpectat, & quomodolibet ſpectabit in futurum inviolabiliter obſervari, perinde ac ſi in Conſiſtorio Noſtro ſecreto, & de coreorundem Fratrum Noſtrorum conſilio, & unanimi aſſenſu emanaſſent; Sicque & non aliter in præmiſſis omnibus & ſingulis per quoſcumque Judices Ordinarios vel Delegatos, etiam Cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, nec non prædictæ S. R. E. Cardinales etiam de Latere Legatos, Vicelegatos, & Apoſtolicæ Sedis Nuntios, prædictamque Congregationem ſuper Reſidentia deputatam, & quoſcumque alios quavis authoritate & poteſtate fungentes nunc, & pro tempore exiſtentes, ſublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, declarandi, interpretandi, & definiendi facultate, judicari & definiri debere, & quidquid ſecus ſuper his a quoquam quavis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus.

Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, etiam in Univerſalibus, Generalibus, Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis vel edendis, nec non, quatenus opus ſit, de non tollendo jure quæſito, aliiſque Cancellariæ Apoſtolicæ Regulis, Statutis quoque, etiam juratis, & conſuetudinibus, etiam diuturnis & immemorabilibus, dictarum reſpective Eccleſiarum, nec non licentiis, privilegiis, & indultis etiam Apoſtolicis, eiſdem Eccleſiis, earumque præſulibus quomodolibet hactenus conceſſis, omnibuſque & ſingulis aliis, quæ prædictus Urbanus ſuarum Litterarum firmitati & executioni voluit non obſtare, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Ut autem eædem præſentes, & in eis contenta quæcumque, ad omnium notitiam deducantur, & ne aliquis illorum ignorantiam prætendere poſſit; volumus, quod eædem præſentes per aliquem, ſeu aliquos ex Curſoribus Noſtris ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, & in Acie Campi Floræ de Urbe publicentur, & earum copiæ ibidem affigantur, & affixæ relinquentur, quæ ſic publicatæ & affixæ omnes & ſingulos, quos concernunt, arctent & afficiant; non ſecus ac ſi eorum unicuique perſonaliter intimatæ & notificatæ fuiſſent, quodque earundem præſentium tranſumptis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur in judicio & extra illud ubique locorum, quæ adhiberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrarum Ordinationum, Confirmationum, Derogationum, Præceptorum, Statutorum, & Decretorum infringere, ſeu eidem auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1746. 3. Nonas Septembris, Pontificatus Noſtri Anno ſeptimo.

XVII.

Ejuſdem de Reſignatione Beneficiorum.

IN ſublimi Beati Petri cathedra Divina diſpenſatione licet immerentes collocati, gravi dolore conſtringimur; quoties conſiderationis noſtræ oculos convertimus ad præſtantiorem Dominici Gregis partem, hoc eſt ad Eccleſiaſticum cœtum, eumque conſpicimus vel pravis moribus, vel indecoris actibus dehoneſtari; non enim ignari ſumus, quanta ſit inde in populis corruptionis timenda pernicies, ſi ſal, unde cætera condiri debent, evanuerit.

Pervenit quidem ad aures ſollicitudinis noſtræ non raro contingere ſolere, ut quidam clerici in minoribus, vel majoribus ordinibus conſtituti, aut ſola Eccleſiaſtica tonſura decorati, Beneficia, ſeu Officia ſimplicia, vel cum onere reſidentiæ poſſidentes aliis reſignent, annua ſibi penſione ſub Apoſtolico beneplacito reſervata, inito eodem tempore pacto cum Reſignatario caſſandi, & abolendi dictam penſionem, repræſentata pecunia, nempe factis quibuſdam anticipatis ſolutionibus pecuniarum ad eam ſummam, quæ ad abolitionem, & extinctionem prædictæ penſionis, vel potius ad palliatam ipſius beneficii venditionem nefarie perficiendam, expreſſa inter partes conventione, ſtabilita fuit. Et quoniam profani iſti Beneficiorum diſtractores non ignorant, ſi hujuſmodi improba pacta Datariæ Apoſtolicæ noſtræ Miniſtris, aut Nobis innoteſcerent, numquam reſignationes hujuſmodi a Datario, vel Prodatario Noſtro, vel a Nobis, aliiſque Romanis Pontificibus pro tempore exiſtentibus admitterentur, ut circumſpectam eorumdem Datariæ Apoſtolicæ Officialium, & Noſtram, aliorumque Pontificum vigilantiam fallerent, callida malorum hominum improbitas hanc perditionis viam, & rationem excogitavit: Arcano, & clandeſtino pacto inter Reſignantem, & Reſignatarium ad penſionem caſſam, & extinguendam conventa pecuniæ quantitate, eaque quandoque etiam depoſita apud publicum mercatorem, ſeu menſam argentariam, unitim ac ſimul expediri curant Bullam reſignationis Beneficii, & alteram penſionis reſervatæ ſuper eodem Beneficio favore Reſignantis; ita tamen ut prope eodem, vel non multo poſt tempore, quo ſupplicationi pro reſervatione penſionis ſolita data apponitur, alia ſupplicatio ſubſcribatur ſeu ſignetur pro caſſatione, atque extinctione ejuſdem penſionis per anticipatas, ſeu anticipandas ſolutiones faciendas, nulla mentione facta de præcedenti abominanda conventione, & ſimoniacam labem redolente pacto, quo Beneficii reſignatio in occultam ipſius Beneficii venditionem execrabili transformatione commutatur.

Cum autem hujus generis pacta improba, reprobata, damnata ſint, & gratiæ hujuſmodi caſſationis, ſeu extinctionis penſionis tanquam ſubreptitiæ, & doloſa calliditate obreptæ, & quæ, rei veritate, & totius negotii ſerie expreſſa, nunquam a Sede Apoſtolica conceſſæ fuiſſent, nullæ, irritæ, ac inanes ſint, & in maximum animarum eas fraudulenter impetrantium damnum ac detrimentum tendant, & præterea ſcandalo ſimplicibus, & bonis abominationi, & pluribus æterno exitio ſint: Siquidem gratiarum hujuſmodi impetratores, qui Eccleſiaſtica Beneficia tali infami mercato negotiantur potius, quam reſignant, non ſolum graviſſimo peccato, quod præ oculis habere deberent, animas ſuas illaqueant, ſed inſuper palam apud omnes in populo non ſine infamia Eccleſiaſtici ordinis exſecrantur, & contemnuntur; Et ſi pro aliis Beneficiis obtinendis ad Datariam Apoſtolicam accedere auſi fuerint, tanquam Beneficiorum Venditores male audiunt, & publice redarguuntur; cum ſtatim ipſis ac eorum competitoribus opponatur reſignatio facta cum caſſatione penſionis per anticipatas, ſeu anticipandas ſolutiones, hoc eſt, indigna Beneficii jam antea obtenti negotiatio, & clandeſtina ſub ambagibus, & fraudulentis conventionibus deteſtanda venditio.

Nos igitur hoc execrabile malum, quo non leve Eccleſiaſtico Ordini dedecus, & infamiæ nota inuritur, prout neceſſitas, & paſtorale munus poſtulat, coercere in futurum volentes, & longe a Sanctuario Dei profanam hujuſmodi abominationem removere, motu proprio, ac certa ſcientia, & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus, & declaramus, omnia hujuſmodi pacta, & conventiones pro caſſatione, ſeu abolitione penſionum per anticipatas, vel anticipandas ſolutiones contemporanee ad reſignationes Beneficiorum cum reſervatione penſionis per quaſcumque perſonas quavis dignitate, honore, ac præeminentia fulgentes inita, tanquam a Sacris Canonibus, & Apoſtolicis Conſtitutionibus improbata, & ſimoniacam labem redolentia, nulla, caſſa, ac

irrita

Digitized by Google

irrita eſſe; & omnes caſſationes, abolitiones, & extinctiones penſionum hujuſmodi, quas in poſterum intra ſex menſes a die captæ poſſeſſionis Beneficii per Reſignatarium computandos, ſi ſic contigerit, etiam ſi nullum præcedens pactum interveniſſe inter partes probari poſſit, & caſſatio prædicta ſecuta ſit vigore ſupplicationis manu noſtra, vel Romani Pontificis pro tempore ſignatæ, quam nullatenus tanquam per ſubreptionem, & fraudes obtentam neque in judicio, neque extra ad ullum effectum eis ſuffragari volumus, irritas, nullas, & inanes eſſe, ac omnibus viribus, ac effectu vacuas, & quatenus opus ſit, motu, ſcientia, & deliberatione ſimili, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine tenore præſentium damnamus, revocamus, annullamus, caſſamus, & abolemus, & inſuper tam Reſignantem, quam Reſignatarium ab omni jure Beneficii decidiſſe, eoſque ipſo facto abſque alia declaratione, vel Judicis ſententia privatos, & ad alia obtinenda inhabiles eſſe, ac fore, & a quocumque Beneficium hujuſmodi tanquam de jure, & de facto vacans impetrari poſſe; & prætera Reſignantem ad reſtituendas pecunias pro caſſatione penſionis hujuſmodi indebite, & ſimoniace perceptas, quæ arbitrio Ordinarii erunt piis locis applicandæ, vel pauperibus perſonis diſtribuendæ, ſub peccato gravi teneri; & Eccleſiaſticis remediis, ac pœnis, ſi renuat, ipſo jure abſque alia ſententia, & declaratione, cogi poſſe, motu, ſcientia, & poteſtate pari decernimus, & declaramus.

Et quoniam multa malitia hominum eſt in terra, ut omnis aditus fraudibus, doliſ, quos perverſa nonnullorum calliditas, & in exitium ſui ingenioſa excogitare conſuevit, quoad fieri poteſt, intercludatur, volumus, præcipimus, & declaramus ſub hac noſtra voluntate, conſtitutione, & diſpoſitione comprehendi omnes, & ſingulas ceſſiones, ſeu translationes in ipſum Reſignatarium, aut in aliam perſonam commodi, ſeu utilitatis percipiendi fructus penſionem hujuſmodi, nec non alias quaſcumque ceſſiones, translationes, reſignationes, extinctiones, abolitiones quovis modo, titulo, nomine, colore, & auctoritate per anticipatas ſolutiones, ſeu repræſentata pecunia, factas intra dictum tempus ſex menſium, & etiam ultra id temporis ſpatium, dummodo reprobum illud, & deteſtabile pactum præceſſiſſe conſtiterit.

Mandantes prætera & jubemus, eaſdem præſentes literas perpetuo firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, & nullo unquam tempore ſub quovis colore, & prætextu etiam defectus noſtræ intentionis impugnari poſſe: Sicque & non alias in præmiſſis omnibus, & ſingulis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam cauſſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac prædictæ S. R. E. Cardinales etiam de Latere Legatos, & Sedis Apoſtolicæ præfatæ Nuncios, aliosque quoslibet quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate judicari, & definiri debere: ac irritum, et inane ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcientes, vel ignorantes contigerit attentari. Non obſtantibus Reſignantium, ſeu cedentium voluntatibus, conditionibus, proteſtationibus, & clauſulis in ipſiſmet reſignationibus, & ceſſionibus, ſeu Procuratorum conſtitutionibus, et mandatis, ac alias etiam ad præſervationem ſuorum jurium, et ſignificationem, quod non aliter nec alio modo reſignant, ſeu cedunt appoſitis, et quacumque verborum vi, formula, et multiplicatione, et amplitudine expreſſis; nec non quibuſvis indultis, privilegiis, et gratiis Apoſtolicis tam generalibus, quam particularibus quantumvis ſpeciali mentione, et nota dignis quibaſcumque Archiepiſcopis, Epiſcopis, et aliis ſuperioribus, et inferioribus Eccleſiarum Prælatis etiam S. R. E. Cardinalibus, ac eorum, et noſtris familiaribus continuis commenſalibus, nec non Literarum Apoſtolicarum Scriptoribus, Abbreviatoribus, cæteriſque Romanæ Curiæ Officialibus conceſſis, et confirmatis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Cæterum ut facilius præſentes literæ omnibus innoteſcant, et nemo prætextu illarum ignorantiæ excuſari poſſit, jubemus, eaſdem ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, et Principis Apoſtolorum, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, aliiſque locis ſolitis, et conſuetis, ut moris eſt, publicari, earumque exempla affigi: Volumuſque eas ſic publicatas omnes, et ſingulos perinde afficere, et obligare, ac ſi illis ipſis fuiſſent ſingulariter intimatæ. Exemplis quoque prædictis etiam impreſſis, manuque Notarii publici, et ſigillo Prælati Eccleſiaſtici, vel ejus Curiæ obſignatis eamdem prorſus fidem adhiberi, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri decreti, conſtitutionis, declarationis, annullationis, infirmationis, prohibitionis, interdicti, ac voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri, et Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1741. quarto Cal. Sept. Pontificatus noſtri Anno Secundo.

XVIII.

Ejuſdem de Ceſſionibus commodi exigendi fructus Beneficiorum.

UNiverſalis Eccleſiæ cura, quam inſcrutabilis Divinæ Sapientiæ, atque bonitatis altitudo humilitati noſtræ committere dignata eſt, inter cæteras ſollicitudines exigit etiam ac poſtulat, ut diligenter invigilemus, ne Clerici Eccleſiaſticis Beneficiis, quæ e liberali Eccleſiæ manu acceperunt, abutentes, eorum reditus non ſine aliorum fidelium ſcandalo inconſulta prodigalitate diſperdant, ſed tanquam boni diſpenſatores ita adminiſtrent, ut et vitæ ſuæ neceſſaria provideant, et pauperum inopiæ, et Eccleſiarum neceſſitatibus ſuccurrant.

Relatum eſt ad aures noſtras, quoſdam Clericos Eccleſiaſticis Beneficiis cum onere, vel ſine onere reſidentiæ proviſos turpibus ut plurimum ex cauſis impulſos, annuos eorum Beneficiorum reditus, quos, donec viverent, percipere poſſent, unico actu alienare ſub nomine cedendi commodum, ſeu utilitatem percipiendi fructus eorumdem Beneficiorum, quos alteri, quoad vixerint, vendunt, recepta pecunia ad eam ſummam, et quantitatem, quam ipſi, habita ratione eorum ætatis, et corporis valetudinis, durante vita, veriſimiliter conſequi potuiſſent. Cum autem iſti improvidi clerici iuſtas illius prodigi filiifamilias, de quo in Evangelio ſcriptum eſt, cum ſubſtantiam ſuam a Patre recepiſſet, totam ſtatim conſumpſiſſe luxurioſe vivendo, et deinde, facta fame valida, coactum eſſe vivere de ſiliquis immundorum animalium; pia Eccleſiæ ſubſidia, et Eccleſiaſticos proventus in ſuas explendas cupiditates improbo hujuſmodi contractu profundant; multa hinc et gravia mala, ut experientia ipſa compertum eſt, evenire ſolent. Nam primum non leve dedecus Eccleſiaſtico Ordini inuritur, et grave reliquis fidelibus ſcandalum generatur, dum vident Eccleſiaſticas pecunias, quæ ſunt vota fidelium, bona pauperum, patrimonium Chriſti, in pravos uſus inſami, vel improvida profuſione diſſipari, quæ ab Eccleſiaſticis, tanquam probis diſpenſatoribus, in ſolamen pauperum, et Eccleſiarum reſtaurationem impendi deberent. Præterea ſæpe hujuſmodi Clerici ad ſummam rediguntur egeſtatem, et ut ſe ſuſtentare poſſint, vel indecore non ſine infamia clericalis gradus mendicant, vel indignis quæſtibus, et negotiis operam præbent; Eccleſiam autem, et Eccleſiaſticas ſeu quodammodo averſantur, quaſi fraudati mercede, vel ſtipendiis ſuis, quæ nullius culpa, ſed ſolum vitio, et flagitiis ſuis amiſerunt: Ideo Eccleſiaſtica munera, vel nunquam, vel negligentes obeunt, Divinam pſalmodiam, ſi ad eam in publicis Eccleſiis ratione ſuorum Beneficiorum teneantur, frequenter omittunt, vel oſcitanter perſolvunt, Eccleſiaſticos cœtus non frequentant, animarum ſalutem non curant, Divina faſtidiunt, humana ſectantur.

Volentes igitur hanc improbam conſuetudinem, et non ferendam pravitatem, qua non mediocriter clericalis ordinis fama minuitur, et honos conculcatur, Eccleſiæ autem debito ſervitio, pauperes opportunis ſubſidiis, et ſacræ ædes neceſſariis reparationibus, et ornamentis fraudantur, penitus, abolere motu proprio ac certa ſcientia, et matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnibus Clericis quacumque dignitate, præeminentia, honore, et privilegio inſignitis interdicimus, et prohibemus, ne in impoſterum audeant ſub nomine alienandi utilitatem, et commodum percipiendi fructus, vel alio quovis titulo, prætextu, et colore vendere, ac diſtrahere ſuorum reſpective Beneficiorum reditus, & proventus, vel ad vitam, vel in longum tempus, recepta ab Emptore per unam, vel plures ſolutiones pecuniarum quantitate, quam ipſi Beneficiati per ejuſdem temporis, vel vitæ ſpatium probabiliter conſequi potuiſſent, ſub pœna excommunicationis, & nullitatis actus, ſeu contractus, & omnium inde conſecutorum, aliiſque pœnis inflictis, præſcriptis, & ſtatutis contra alienantes bona Eccleſiæ, quas rurſus hic contra eoſdem Clericos ſic contrahentes renovare, decernere, ac ſtatuere intendimus, & volumus. Et inſuper ad uberiorem cautelam, & quatenus opus ſit, omnes hujuſmodi contractus, quos in futurum fieri contigerit, motu, ſcientia, deliberatione, & poteſtate ſimili damnamus, reprobamus, caſſamus, irritamus, & annullamus, eoſque nullos, caſſos, ac irritos decernimus, & declaramus, illoſque ſuis auctoribus tanquam invalidos, caſſos, irritos, atque inanes, viribuſque & effectu ab initio vacuos neque in judicio, neque extra ad ullum effectum ſuffragari debere, neminemque ad eorum obſervantiam obligari, etiam ſi pluries juramento firmati, & vallati ſint, ſed nullum inde jus cuicumque, aut actionem, vel titulum etiam coloratum poſſidendi, aut præſcribendi per quodvis longiſſimum temporis ſpatium acquiri unquam poſſe pariter præcipimus & jubemus.

Decernentes eaſdem præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque nullo unquam tempore impugnari, & retractari poſſe, ſed ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac ab omnibus, & ſingulis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, inviolabiliter obſervari.

Digitized by Google

vari : Sicque & non aliter in præmiſſis omnibus, & ſingulis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac prædictæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales etiam de Latere Legatos, & Sedis Apoſtolicæ præfatæ Nuncios, aliosve quolibet quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quevis aliter judicandi, & interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere; ac irritum et inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari: non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, indultis, conceſſionibus, et gratiis Apoſtolicis tam generalibus, quam particularibus quomodolibet ſpeciali mentione, et nota dignis quibuſcumque Archiepiſcopis, Epiſcopis, et aliis ſuperioribus, et inferioribus Eccleſiarum Prælatis etiam S. R. E. Cardinalibus, ac eorum et noſtris familiaribus continuis commenſalibus, nec non litterarum Apoſtolicarum Scriptoribus, Abbreviatoribus, cæteriſque Romanæ Curiæ Officialibus conceſſis, et confirmatis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Ut autem facilius præſentes litteræ omnibus innoteſcant, et nemo prætextu illarum ignorantiæ excuſari poſſit, jubemus eaſdem ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, et Principis Apoſtolorum, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, ac in Acie campi Floræ de Urbe, aliiſque locis ſolitis, et conſuetis, ut moris eſt publicari, earumque exempla affigi: Volumuſque, eas ſic publicatas omnes et ſingulos perinde afficere, et obligare, ac ſi illis ipſis fuiſſent ſingulariter intimatæ: Exemplis quoque prædictis etiam impreſſis, manuque notarii publici, et Sigillo Prælati Eccleſiaſtici, vel ejus curiæ obſignatis eamdem prorſus fidem adhiberi, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam noſtri decreti, conſtitutionis, declarationis, nonullationis, infirmationis, prohibitionis, interdicti, ac voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, quarto Calendas Septembris, Pontificatus noſtri Anno ſecundo.

XIX.

Ejuſdem de Oratoriis privatis decretum.

CUM duo Nobiles Conjuges Diœceſis Marſicen. obtinuiſſent a Sede Apoſtolica Indultum pro celebratione Miſſæ in privato ſuæ Domus Oratorio ſic conceptum : *Dilecte Fili, & dilecta in Chriſto Filia, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Spirituali conſolationi veſtræ, quantum cum Domino poſſumus benigne conſulere, Voſque ſpiritualibus favoribus, & gratiis proſequi volentes, & Veſtrum ſingulares perſonas a quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, Cenſuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodata exiſtunt, ad effectum præſentium dumtaxat conſequend. harum ſerie abſolventes, & abſolutas fore cenſentes, ſupplicationibus veſtro nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, Vobis, qui (ut aſſeritis) locorum Gallicchii, & Meſſanelis Marſicen. ſeu alterius Diœceſis Juriſdictionem temporalem in illis, ſeu eorum altero exercend. Baro, & Baroniſſa reſpective exiſtitis, ut in privatis Domorum veſtræ habitationis in Civitate, & Diœceſi Marſicen. exiſten. Oratoriis ad hoc decenter muro extructis, & ornatis, ſeu extruendis, & ornandis, ab omnibus domeſticis uſibus liberis per Ordinarium Loci prius viſitandis, & approbandis, ac de ipſius Ordinarii licentia ejus arbitrio duratura, unam Miſſam pro unoquoque die, dummodo in eiſdem Domibus celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri conceſſa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum Sæcularem, ſeu de Superiorum ſuorum licentia Regularem, ſine tamen quorumcumque Jurium Parochialium præjudicio, ac Paſchatis, Reſurrectionis, Pentecoſtes, & Nativitatis Domini Noſtri Jeſu Chriſti; aliiſque ſolemnioribus anni feſtis diebus exceptis, in Veſtra, ac Natorum, Conſanguineorum, & Affinium in eadem Domo vobiſcum ſimul habitan. Familiæque, & quoad Oratoria Ruri exiſtentia, etiam in Hoſpitum Nobilium, Veſtrorumque præſentia celebrari facere libere, & licite poſſitis, & valeatis, ac Veſtrum quilibet poſſit, & valeat, Authoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus, & indulgemus: Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, quod Familiares ſervitiis veſtris tempore dictæ Miſſæ actu non neceſſariis, ibidem Miſſæ hujuſmodi intereſſentes, ab obligatione audiendi Miſſam in Eccleſia diebus feſtis de præcepto minime liberi cenſeantur.*

Datum Romæ apud Sanctam Mariam majorem ſub annulo Piſcatoris die 12. Februarii 1739.

XX.

Ejuſdem de retinenda Crucifixi Salvatoris Imagine palam & viſibiliter expoſita ſuper Altaribus &c.

ACcepimus præſtantium Virorum teſtimoniis jampridem in quibuſdam Pontificiæ Ditionis Civitatibus inductam eſſe conſuetudinem, quæ licet pietatem, ac religionem præſeferat, Eccleſiæ tamen inſtitutis, ac diſciplinæ plurimum adverſatur. Idem nos nos ipſi deprehendimus in aliquibus Eccleſiis hujus noſtræ Romanæ Urbis, & aliis pariter, quæ Epiſcopis Suburbicariis ſubjiciuntur. Quapropter muneri noſtro deeſſe magnopere videremur, niſi de hac re monerentur illi, qui pro Spirituali hujus Civitatis regimine Miniſtri a Nobis conſtituti ſunt, & alii, qui Suburbicarios Epiſcopatus, vel alterius Civitatis in Ditione Pontificia Sedem obtinentes curam gerunt animarum.

In Altaribus, quæ per Eccleſias erecta ſunt, & in quibus Sacrum fieri conſuevit, præter majorem Tabulam, quæ vel depictam, vel inciſam exhibet imaginem Sancti, in cujus nomen, & memoriam Altare conſecratum eſt, adjungi cœpit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel ære, ligno, aut marmore inciditur effigies alterius Sancti, itaut Crux auferatur, quæ juxta Rubricas, inter Candelabra collocari debet: cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non poſſe, niſi Crux cum Imagine Sanctiſſimi Crucifixi ſuper Altari conſtituatur, hinc minori Tabulæ ſuperadditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Presbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio diſtingui ferme poſſit, niſi hic diligenter perſcrutetur, utrum ſuper Altari revera Crucifixi Imago propoſita fuerit.

Equidem non improbamus, quod idem Altare in plurium Sanctorum nomen, ac memoriam dedicetur, quodve in majori tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quorumque modo, ubi unus, vel plures Sancti Fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus poſſumus, quod Miſſæ Sacrificium in his Altaribus celebretur, quæ careant Imagine Crucifixi, vel ipſa incommode ſtatuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis & exigua ſit, ut ipſius Sacerdotis & Populi aſſiſtentis oculos pene effugiat: Id enim alienum eſt a legibus, & Inſtitutis Eccleſiæ, quæ in Rubricis, aliiſque Eccleſiaſticis Sanctionibus continentur: Id etiam maxime contrarium eſt Sacræ antiquitati, & Eccleſiarum, etiam Orientalium, conſuetudini; ita ut certiſſimum ſit violari Leges Eccleſiæ, ſi exiguæ ſolum Imago Crucifixi præfigatur minori Tabulæ, vel Statuæ Sancti, qui ſuperadditur, ut illum Fideles venerentur.

In Rubricis Miſſalis tit. de præparatione Altaris, & ornamentorum ejuſdem, hæc leguntur: ſuper Altare collocetur Crux in medio, & candelabra ſaltem duo cum candelis accenſis hinc & inde in utroque ejus latere. In Romano Pontificali titul. de conſecratione electi in Epiſcopum; cum ſermo eſt de Altari, ubi conſecrandus Epiſcopus Sacrum operitur uſque ad Offertorium, quo peracto Miſſæ Sacrificium proſequitur in alio Altari, ubi Epiſcopus conſecrans rem Divinam facit; in eo, inquam, Pontificali hæc habentur: In Capella vero minore pro Electo, quæ a Majore debet eſſe diſtincta, paretur Altare cum Cruce, & duobus candelabris. Cæremoniale autem Epiſcoporum poſtquam lib. 1. cap. 12. commemoravit candelabra, & candeles, hæc addit: In quorum medio collocabitur Crux ex eodem metallo, & opere, prælata, itaut pes Crucis æquet altitudinem vicinorum candelabrorum, & Crux ipſa tota candelabris ſupereminent, cum Imagine Sanctiſſimi Crucifixi verſa ad anteriorem Altaris faciem.

Nos ipſi verba facimus de hoc veteri ritu collocandæ Crucis in Altari, cum Sacrum peragitur, in noſtris commentariis de Sacrificio Miſſæ, quæ Italico ſermone a nobis confecta fuerunt part. 4. ſect. 1. num. 17. ac ſequentibus: plura deinde addidimus ſect. 1. §. 18. & 19. cum ipſa latine reddita lucem iterum publicam adſpexerunt. His etiam adjungimus, ob vetuſtatem præſertim hujuſce ritus, tantam venerationem, cultumque ſemper exhibitum fuiſſe Cruci, quæ in medio Altari collocatur, cum Miſſæ Sacrificium conficitur, ut novatores ipſi magis infenſi, illam de medio auferre pertimuerint, cum ſuam cœnam inſtituunt: hæc teſtatur Gretſerus in ſuo Tractatu de Cruce cap. 23. tom. 1. ejus editionis, quæ poſtremo typis vulgata fuit.

Si vero diſciplinam Orientalium inſpiciamus, Græcis in more poſitum eſt, ut ad portam Regiam Sanctuarii utroque latere Imagines Chriſti Domini, ac Beatæ Virginis, & ſuper Altari Crucem una cum Libro Sanctorum Evangeliorum conſtituant: In Liturgia vero Copto-Arabica, quæ deſumpta ex manuſcriptis Codicibus Vaticanis impreſſa fuit anno 1736. in Collegio Urbano de Propaganda Fide pag. 33. indicitur Sacerdoti celebranti, ut Benedictionem cum Cruce Populo impertiat, eam deinde oſculetur, ac Diaco-

oo

Digitized by Google

no tradat, qui ipſam ſuper Altari collocat: Poſtremo Ritus Syriacus Maronitarum eadem prorſus decernit, quæ in Rubricis Romani Miſſalis præſcribi ſuperius indicavimus: Nam Patriarcha Stephanus lib. 3. tract. 2. ſect. 4. ita ſcriptum reliquit: Mos iſte ta omnibus Eccleſiis invaluit, ut ſuper Altaris gradum ſalutiferæ Crucis ſigillum collocetur. In Synodo etiam Nationali, quæ coacta fuit anno 1736. in Monte Libano, quam Litteris Apoſtolicis Nos ipſi confirmavimus, par. 2. cap. 13. de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio can. 8. ita ſancitum eſt: ſuper Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra ſaltem duo cum candelis accenſis hinc & inde in utroque ejus latere.

Scriptores, qui Sacros Ritus explicarunt, nonnullas diſputationes inſtituunt; ac primo, utrum ſatis ſit nudam Crucem in Altari ſtatuere; an Imago Crucifixi addenda ſimul videatur. Equidem Rubricæ Miſſalis ſolam Crucem commemorant. Cum tamen Cæremoniale Epiſcoporum Crucem unà, & Crucifixum nominat, idque communi Eccleſiæ conſuetudini conſentaneum ſit, hanc ideo ſententiam probandam nemo ſapiens dubitabit. Ita ſentiunt Gavantus, Claudius La-Croixe, qui lib. 6. par. 2. de Sacrificio Miſſæ num. 318. fatetur, ob veterem communemque uſum, ſine imagine Crucifixi, quæ pendeat e Cruce, rem Divinam fieri non poſſe, niſi neceſſitas intervenerit: & profecto initio Eccleſiæ, cum Fideles concitare ad furorem Gentiles magnopere timerent, ſi Criſtum Crucifixum publice adorandum proponerent; Crucem tamen pluribus modis exornatam palam exponebant, atque inciſum, vel depictum Cruci apponebant Agnum, qui Typus amantiſſimi Salvatoris ſemper habitus eſt, ut eo ſaltem modo Crucifixi imaginem exhiberent: id conſpicitur adhuc in nonnullis hujus Civitatis Eccleſiis, & teſtimonio etiam Magrii comprobatur in ejus Hierolexico, in vocabulo CRUX.

Secundo loco inquiritur, utrum Crucifixus pendens e Cruce debeat in Altari conſtitui, etiam ſi Salvator noſter Crucifixus in majori Tabula Altaris depictus, aut cælatus appareat. Gavantus id quidem probat; alii vero neceſſarium id minime exiſtimant, dummodo tamen Crucifixus in majori Tabula vel pictus, vel cælatus, primum locum obtineat præ cæteris omnibus, quæ in eadem Tabula exprimuntur. Ita cenſent Paſqualigus de Sacrificio Miſſæ quæſt. 716. Quartus ad Rubricas Miſſalis par. 1. tit. 20. dub. 10. & Gribaldus de Sacramentis in tract. 5. de Sacrificio Miſſæ cap. 9 dub. 1. num. 20. Huic pariter ſententiæ ſe conformavit Congregatio Sacrorum Rituum, uti conſtat ex reſponſione, quam ipſa promulgavit anno 1663. & quam Meratus recenſet tom. 1. tit. 20. de præparatione Altaris num. 6. & in Indice Decretorum eodem tomo par. 2.

Tertio loco quæritur, utrum Crucifixus in Altari collocari debeat, cum Sacrificium Miſſæ in eo conficitur Altari, ubi poſitum eſt Tabernaculum, in quo Pyxis cum Sacris Particulis continetur; cum præſertim eidem Tabernaculo parva Crux cum imagine Salvatoris Crucifixi ſemper præfigatur. Equidem in Cæremoniali Epiſcoporum hæc habetur. Non incongruum, ſed maxime decens eſt, ut in Altari, ubi Sanctiſſimum Sacramentum eſt, Miſſæ non celebrentur, quod antiquitus obſervatum eſſe credimus: in veteri Cæremoniali, cum Clemens VIII. Pontificatum gereret, ita legebatur, quod antiquitus obſervatum eſſe videmus. Attamen id prorſus difficile nonnullis videtur, ob eam rationem, quod, ut ipſi argumentantur, cum unicum Altare in veteribus Templis extitiſſe ſoleret, aut divina Euchariſtia in eis conſervata non fuiſſet, aut nullum Miſſæ Sacrificium in eis eſſet reſtitutum. Aliter vero ſentiunt ii, quibus cognitum perſpectumque eſt, eum morem fuiſſe antiquitus, ut Sacra Euchariſtia in Eccleſiæ Secretario ſervaretur, vel in decenti Armario, quod parieti configebatur, uti nunc etiam perſpicimus in Baſilica Sanctæ Crucis in Jeruſalem: Idem perpendit Mabillon in Muſeo Italico tom. 1. pag. 89. ac tom. 2. pag. 139. At quod in præſenti ingerit difficultatem, nec ullum ab examine propoſitæ controverſiæ liberum facit, illud eſt, quod juxta vigentem diſciplinam, ſacra Euchariſtia conſervatur in Tabernaculo, quod eſt poſitum ſuper non ne Altaribus Eccleſiæ, & quod in eo paſſim Miſſa celebratur; cum, ſedulo perpenſo Cæremoniali textu deprehenſum ſit, eum prædictæ celebrationi abſoluta non obſtare; uti Chriſtianus Lupus expendit tom. 11. recentioris editionis in Diſſertatione de Sacris Proceſſionibus pag. 356. Hanc itaque controverſiam quam alias Nos ipſi expendimus in ſupracitatis commentariis de Sacrificio Miſſæ part. 4. ſeſſ. 1. num. 18. illorum ſententiam probavimus, qui exiſtimant Crucifixum inter Candelabra ſtatui debere, neque parvam Crucem, quæ Tabernaculo præfigitur, ſatis eſſe, ne Rubrica violetur, quemadmodum inferius explicabimus. Idemque cenſuit Congregatio Sacrorum Rituum anno 1663. uti perſpicitur ex Indice Decretorum, quem Meratus exhibuit par. 2. tom. 1. num. 400. ubi hæc leguntur verba: Crux parva cum Imagine Crucifixi poſita ſuper Tabernaculum in quo aſſervatur incluſum Sanctiſſimum Sacramentum in Altari, non eſt ſufficiens in Miſſa, ſed poni debet alia Crux in medio Candelabrorum.

Quarto loco diſputatur, utrum Crucifixus inter Candelabra collocandus videatur, cum Sacrum peragitur in eo Altari, ubi Divina Euchariſtia non includitur Tabernaculo; ſed publice Fidelium venerationi exponitur. Id neceſſarium eſſe putavit Sacrorum Rituum Congregatio die 14. Maii anni 1707. Hoc enim petitum fuerat: An ſuper Altare, in quo Sanctiſſimum Sacramentum expoſitum eſt, Crux de more collocari debeat. Sic autem reſponſum eſt: Nunquam omittendam Crucis cum Imagine Crucifixi appoſitæ collocationem. Porro quum Nos ipſi tunc in minoribus conſtituti coadjutorem Promotoris Fidei gereremus, ipſius loco eidem Congregationi præſentes adfuerimus, adhuc memoria retinemus, in illa ſententia ferenda varia fuiſſe ac diſcrepantia ſuffragia, cautumque deinde fuiſſe, ne ipſa ſententia in lucem ederetur. Itaque res iterum deducta eſt in examen initio Pontificatus Noſtri die 2. Septembris anno 1741. in eadem Congregatione Sacrorum Rituum, quæ poſtquam omnia diligenter accurateque perpendit, decrevit, ut quælibet Eccleſia morem, & inſtitutum, quod antea ſervaverat, in poſterum quoque retineret. Et quidem pro Cruce ab Altari removenda, dum Miſſa in eo celebratur, & ſuper eo publicæ venerationi Euchariſtia expoſita eſt, parum urget, quod nonnulli afferunt, indecens eſſe, ut Chriſti imago in eo loco ſit, in quo Chriſtus ipſe ſub ſpecie panis realiter præſens eſt, & ab omnibus ſub eadem ſpecie panis videtur; id quippe prorſus contingit, quoties Sacerdos in quolibet Altari rem Divinam faciens, materiam Euchariſtiæ conſecravit; nec enim Eccleſia unquam decernendum putavit, ut peracta conſecratione, Crux ab Altari removeatur. Quemadmodum nec aſſerentibus Crucem neceſſario eſſe debere in Altari, in quo expoſitum eſt Sacramentum publicæ venerationi, ſi in eo Miſſa celebretur, quidquam prodeſſe poteſt, quod in publica Euchariſtiæ expoſitione ſignificatur triumphus, & gloria Salvatoris, in Miſſæ autem Sacrificio ejuſdem mors repræſentatur; cum Eccleſia, tam in actione Miſſæ in qua Euchariſtia conſecratur, quam in concluſione precum, quæ coram eadem jam conſecrata & Fidelium venerationi palam expoſita recitantur, unam eamdem collectam æque oratur, quam S. Thomas Aquinas confecit, nimirum: Deus, qui nobis ſub Sacramento mirabili paſſionis tuæ memoriam reliquiſti, tribue, quæſumus, ita nos Corporis & Sanguinis tui Sacra Myſteria venerari, ut redemptionis tuæ (hoc eſt paſſionis, ac mortis) fructum in nobis jugiter ſentiamus. Quæ cum ita ſe habeant, Rituumque Interpretes & ſcriptores, ob ea, quæ modo relata ſunt, in varias abierint ſententias, ſatis commendari non poſſunt ea, quæ prudenter, ſapienterque decreta fuerunt a prædicta Sacrorum Rituum Congregatione, nempe, ut quælibet Eccleſia vel Diœceſis ſuam retineat conſuetudinem: ita ut nihil immutetur in ea Diœceſi, ubi Crux in Altari conſtitui ſoleat, dum Miſſa celebratur, etiamſi Sacra Euchariſtia publice proſtet: neque nova diſciplina excitetur in ea Diœceſi, ubi contraria hujuſce rei conſuetudo jampridem invaluerit.

Hæc omnia diligenter expoſuimus, non quidem, ut hac de re plenum juſtumque tractatum adornaremus, ſed ut ex iis cognitum eſſet atque perſpectum, quam alienum ſit a Sacris Ritibus id, quod plures temere & inconſulto peregerunt, nempe ut factum facerent ad Altaria, in quibus Crux haud promineat inter Candelabra; ſed exiguus tantum Crucifixus præfigatur Tabulæ alicujus Sancti, qui vel depictus, aut cælatus majori Tabulæ Altaris adjungi conſuevit.

Si etenim, juxta Rubricas Miſſalis, Crux inter candelabra ſtatuenda eſt; ſi, juxta cæremoniale Epiſcoporum, Crux ipſa cum Imagine Crucifixi candelabris ſupereminere debet; ſi juxta ſenſum Congregationis Sacrorum Rituum, non ſatis eſſe judicatur exiguus Crucifixus Tabernaculo infixus, cum Miſſa celebratur ad Altare, ubi Pyxis cum Sacris Particulis in Tabernaculo includitur; ſi in præſenti non agitur de Altari, in cujus Tabula Imago Salvatoris Crucifixi primo loco Fidelibus exhibeatur; nec minus de Altari, in quo Sacra Euchariſtia publice adoranda propoſita ſit; nemo eſt, qui non videat, praxim, de qua agitur, recenter inductam, proprioque marte a privatis perſonis uſurpatam, ex ſupradictis dicendam eſſe omnino improbatam, eoque magis, cum ex exiguo Crucifixo, qui præfigitur Tabulæ ejus Sancti, qui Altari ſuperadditur, ea profecto utilitas non conſequitur, quam proponit Eccleſia, dum Crucem inter candelabra collocandam decernit. De hac re præclariſſimus Vir Cardinalis Bona ita ſcriptum reliquit Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 25. num. 8. Ab aſpectu ſiquidem Crucis Sacerdoti celebranti Paſſio Chriſti in memoriam revocatur, cujus Paſſionis viva Imago, & realis repræſentatio hoc ſacrificium eſt, mortem cruentam Salvatoris noſtri incruente exprimens, tanquam idem Sacrificium, quod in Cruce oblatum eſt, quamvis diverſo modo offeratur. His poſtremis verbis indicatur orthodoxa doctrina, quam Tridentina Synodus declaravit ſeſſ. 22. de Sacrificio Miſſæ cap. 2.

Itaque, vos omnes, Venerabiles Fratres, ad quos hæc Apoſtolica ſcripta dirigimus, curam magnopere impendite, ne veſtras in Diœceſes irrepat conſuetudo, quam ſuperius explicavimus; quod ſi jam ipſa invaluerit, humanitatem prius, ac deinde ſeveritatem, ſi opus fuerit, adhi-

Digitized by Google

adhibentes, illam penitus convellite. De Sacrificio Miſſæ res agitur, ideoque nemo veſtrum ignorat, e Tridentino Concilio eam tribui auctoritatem Epiſcopis, & Ordinariis locorum, ut etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati corrigere valeant pravas conſuetudines, quæ Ritui Miſſæ celebrandæ adverſantur: Ita clare deſumitur ſeſſ. 22. in Decreto de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ. Neque vos latet, nullum eſſe privilegium, aut immunitatem, quæ delinquentibus in hac re ſuffragari poſſit, ut veſtra auctoritate, pœniſque per Vos irrogatis vindicentur: Idem ſæpius confirmavit Sacra Congregatio Tridentini Concilii interpres, Decreto inhærens ejuſdem Synodi, quod paulo ante memoravimus: Id Fagnanus teſtatur ad cap. Grave, nu. 46. de Officio Ordinarii, his verbis: Et generaliter hoc Decretum (de quo ſuperius dictum eſt) cenſuit Sacra Congregatio comprehendere etiam Regulares, quantumvis exemptos, eoſque ea omnia, quæ ab Ordinariis locorum circa obſervanda, & evitanda in Miſſarum celebratione ſtatuta fuerint, omnino ſervare teneri, ad idque etiam pœnis, & cenſuris Eccleſiaſticis ab iiſdem Ordinariis cogi & compelli poſſe. Nos quidem his Litteris eandem auctoritatem, qua jam præditi eſtis, iterum Vobis confirmamus. Illud monendum ſupereſt, eam Nobis mentem haud eſſe, ut Imagines Sanctorum, quæ majori Tabulæ Altaris ſuperadditæ ſunt, de medio auferatis, quum forſaſſe defuturi non eſſent nonnulli, qui ut pietati veſtræ maculam inurerent, in vulgus diſſeminarent, Vos nulla duci religione in eum Sanctum, cujus Imaginem Fidelium venerationi ſubduceretis: Illud Vobis præcipimus, ut nullo modo permittatis rem Divinam fieri ad hujuſmodi Altaria, niſi Crucifixus inter candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac Populus Sacrificio aſſiſtens eundem Crucifixum facile, & commode intueri poſſint; quod evenire nequit, ſi exigua ſolum Crux minori Tabulæ defixa fidelibus exhibeatur. Si ejuſmodi corruptela in Diœceſim non valde propagata eſt, facile extingui poterit, ſi privatim Regulares, aut Sæculares Eccleſiarum ſuperiores de hac re moneantur; ſin autem late per Diœceſim invaluerit, tunc a Vobis Edictum neceſſario promulgandum erit, quod his noſtris litteris conformetur. Plura ſcribere Vobis prætermittimus, quos prudentiæ, ac doctrinæ laude ſatis præſtantes exiſtimamus: Auctoritatem noſtram, ut rem perficiatis, & quoties opus fuerit, Vobis petentibus nunquam defuturam pro certo habeatis. Interim Fraternitatibus veſtris, & Populis curæ veſtræ commendatis Apoſtolicam Benedictionem peramanter impertimus.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XVI. Julii MDCCXLVI. Pontificatus Noſtri Anno ſexto.

XXI.

Ejuſdem Confirmatio, & ampliatio Conſtitutionis S. M. Gregorii Papæ XV. contra Sacerdotes eorum pœnitentes in Confeſſionibus Sacramentalibus ad turpia ſollicitantes.

SAcramentum Pœnitentiæ, quam ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam Sancti Patres apte nuncuparunt, Nos licet immerentes ad univerſi Dominici Gregis curam ſuperna diſpoſitione vocati omne ſtudium, & Paſtoralem ſollicitudinem adhibere tenemur, ne quod poſt amiſſam Baptiſmi innocentiam datum eſt Divina benignitate perfugium, per Dæmonum fraudem, & hominum Dei beneficiis perverſa utentium malitiam naufragis, ac miſeris peccatoribus luctuoſum evadat exitium; Et quod in ſalutem, & curationem Animarum a Deo, qui dives eſt in miſericordia, inſtitutum eſt, execrabili ſceleſtiorum quorundam Sacerdotum improbitate in earum perniciem, atque interitum vertatur.

Dudum quidem a fel. rec. Gregorio Papa XV. Prædeceſſore Noſtro per ſuas litteras in forma Brevium ſub datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 30. Auguſti 1622. Pontificatus ſui anno ſecundo, ſapienter proviſum fuit contra quoſcumque Sacerdotes audiendis Confeſſionibus deputatos ad turpia, & inhoneſta ſollicitantes; Et deinceps ſucceſſivis temporibus ad earum litterarum interpretationem, ac declarationem plura ſubinde a Congregatione Vener. Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium adverſus hæreticam pravitatem generalium Inquiſitorum ſub die 11. menſis Februarii anno Domini 1661. prodierunt Decreta, & a rec. mem. Alexandro PP. VII. pariter prædeceſſore Noſtro in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ Univerſalis Inquiſitionis die 24. Septemb. 1665. coram eo habita, inter alias ab Evangelica veritate, & Sanctorum Patrum doctrina alienas, & diſſonas propoſitiones, ſexta videlicet, & ſeptima, huc revocandæ, damnatæ, & prohibitæ fuerunt; Nos itaque mature perpendentes quanti momenti ſit ad æternam animarum ſalutem ea ubique exacte obſervari, & quanti ad infirmas Oves curandas, & decorem S. Eccleſiæ Dei retinendum interſit, ne aliqui Sacerdotes Pœnitentiæ Sacramento nefarie abutentes Pœnitentibus pro curatione vulnus, pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro medicina venenum porrigant, ſed animo ſecum recolentes, ſe a Chriſto Domino præſides, & Judices animarum conſtitutos, ea ſanctitate, quæ ſublimitati, ac dignitati muneris convenit, tam venerandum Sacramentum adminiſtrent, Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione Noſtra præfatas literas hujuſmodi, ac omnia, & ſingula decreta prædicta ad illarum interpretationem, & declarationem emanata Apoſtolica authoritate tenore præſentium approbamus, & confirmamus, illiſque omnibus, & ſingulis inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus; Atque etiam, quatenus opus ſit, denuo committimus, & mandamus omnibus hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, & Locorum Ordinariis omnium Regnorum, Provinciarum, Civitatum, Dominiorum, & Locorum univerſi Orbis Chriſtiani in ſuis reſpective Diœceſibus, ut diligenter omnique humano reſpectu poſtpoſito inquirant, & procedant contra omnes, & ſingulos Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares quomodolibet exemptos, ac Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectos, quorumcumque Ordinum, Inſtitutorum, Societatum, & Congregationum, & cujuſcumque Dignitatis, & Præeminentiæ, aut quovis Privilegio, & Indulto munitos, qui aliquem Pœnitentem, quæcumque perſona illa ſit, vel in actu Sacramentalis Confeſſionis, vel ante, vel immediate poſt Confeſſionem, vel occaſione, aut prætextu Confeſſionis, vel etiam extra occaſionem Confeſſionis in Confeſſionali, ſive in alio loco ad Confeſſiones audiendas deſtinato, aut electo cum ſimulatione audiendi ibidem Confeſſionem, ad inhoneſta, & turpia ſollicitare, vel provocare, ſive verbis, ſive ſignis, ſive nutibus, ſive tactu, ſive per ſcripturam, aut tunc, aut poſt legendam tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, vel tractatus temerario auſu habuerint; Et quos in aliquo ex hujuſmodi nefariis exceſſibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate, & circumſtantiis ſevere animadvertant per condignas pœnas juxta memoratam Gregorii Prædeceſſoris Noſtri Conſtitutionem, quam hic de verbo ad verbum pro inſerta haberi volumus: Dantes etiam, ſi opus ſit, & rurſus concedentes facultatem, ne delictum tam enorme, & Eccleſiæ Dei injurioſum remaneat ob probationum defectum impunitum, jam alias in præfata Conſtitutione tributam procedendi cum Teſtibus etiam ſingularibus, dummodo præſumptiones, indicia, & alia adminicula concurrant.

Meminerint præterea omnes, & ſinguli Sacerdotes ad Confeſſiones audiendas conſtituti teneri ſe, ac obligari ſuos Pœnitentes, quos noverint, fuiſſe ab aliis, ut ſupra, ſollicitatos ſedulo monere juxta occurrentium caſuum circumſtantias de obligatione denunciandi Inquiſitoribus, ſive Locorum Ordinariis prædictis Perſonam, quæ ſollicitationem commiſerit, etiamſi Sacerdos ſit, qui juriſdictione ad abſolutionem valide impertiendam careat, aut ſollicitatio inter Confeſſarium, & Pœnitentem mutua fuerit, ſive ſollicitationi Pœnitens conſenſerit, ſive conſenſum minime præſtiterit, vel longum tempus poſt ipſam ſollicitationem jam effluxerit, aut ſollicitatio a Confeſſario, non pro ſe ipſo, ſed pro alia perſona peracta fuerit. Caveant inſuper diligenter Confeſſarii, ne Pœnitentibus, quos noverint jam ab alio ſollicitatos, Sacramentalem abſolutionem impertiant, niſi prius denunciationem prædictam ad effectum perducentes delinquentem indicaverint competenti Judici, vel ſaltem, ſe cum primum poterunt, delaturos ſpondeant, ac promittant.

Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio, vel ira, vel alia indigna cauſſa commoti, vel aliorum impiis ſuaſionibus, aut promiſſis, aut blanditiis, aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei judicio poſthabito, & Eccleſiæ authoritate contempta, innoxios Sacerdotes apud Eccleſiaſticos Judices falſo ſollicitationis inſimulant; Ut igitur tam nefaria audacia, & tam deteſtabile facinus metu magnitudinis pœnæ coerceatur, quæcumque perſona, quæ execrabili hujuſmodi flagitio ſe inquinaverit, vel per ſe ipſum innocentes Confeſſarios impie calumniando, vel ſceleſte procurando, ut id ab aliis fiat, a quocumque Sacerdote quovis privilegio, authoritate, & dignitate munito, præterquam a Nobis, Noſtriſque Succeſſoribus, niſi in fine vitæ, & excepto mortis articulo ſpe abſolutionis obtinendæ, quam Nobis, & Succeſſoribus prædictis reſervamus perpetuo careat.

Demum magnopere cupientes a Sacerdotalis Judicii, & Sac. Tribunalis ſanctitate omnem turpitudinis occaſionem, & Sacramentorum contemptum, & Eccleſiæ injuriam longe ſummovere, & tam exitioſa hujuſmodi mala prorſus eliminare, & quantum in Domino poſſumus, animarum periculis occurrere, quas ſacrilegi quidem Dæmonis potius, quam Dei Miniſtri, loco eas per Sacramentum Creatori ſuo, ac Noſtro reconciliandi, majori peccatorum mole onerantes in profundum iniquitatis barathrum nefarie ſubmergunt, nonnullorum Venerabilium Fratrum Noſtrorum S. R. E. Cardinalium, & aliquorum in Theologia Magiſtrorum conſilio deſuper adhibito, accedentibus quoque iteratis plurium Epiſcoporum ſupplicationibus, hac Noſtra in perpetuum valitura ſanctione, quemadmodum a pluribus Epiſcopis per Synodales ſuas Conſtitutiones jam factum eſſe novimus, omnibus & ſingulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuſcumque Ordinis, ac Dignitatis, tametſi alioquin ad Confeſſiones excipiendas approbatis, & quovis Privilegio, & Indulto, etiam ſpeciali expreſſione, &

ſpecia-

Digitized by Google

ſpeciſſima nota, & mentione digna ſuffultis, Auctoritate Apoſtolica, & Noſtræ poteſtatis plenitudine interdicimus & prohibemus, ne aliquis eorum extra cauſam extremæ neceſſitatis, nimirum in ipſius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui Confeſſarii munus obire poſſit, Confeſſionem Sacramentalem perſonæ complicis in peccato turpi, atque inhoneſto contra ſextum Decalogi præceptum commiſſo excipere audeat, ſublata propterea illi ipſo jure quacumque auctoritate, & juriſdictione ad qualemcumque perſonam ab hujuſmodi culpa abſolvendam, adeo quidem, ut abſolutio, ſi quam impertierit, nulla, atque irrita omnino ſit, tamquam impertita a Sacerdote, qui juriſdictione, ac facultate ad valide abſolvendum neceſſaria privatus exiſtit, quam ei per præſentes has noſtras adimere intendimus; Et nihilominus ſi quis Confeſſarius ſecus facere auſus fuerit, majoris quoque excommunicationis pœnam, a qua abſolvendi poteſtatem Nobis ſolis, Noſtriſque Succeſſoribus dumtaxat reſervamus, ipſo facto incurrat; Declarantes etiam, & decernentes, quod nec etiam in vim cujuſcumque Jubilæi, aut etiam Bullæ, quæ appellatur Cruciatæ Sanctæ, aut alterius cujuſlibet Indulti Confeſſionem dicti complicis hujuſmodi quiſquam valeat excipere, eique Sacramentalem abſolutionem elargiri; cum ad hunc effectum, & in hoc caſu nullus Confeſſarius, utpote qui in hujuſmodi peccati, & pœnitentis genere juriſdictione, ut præfertur, careat, & abſolvendi facultate a Nobis privatus exiſtat, habendus ſit pro Confeſſario legitimo, & approbato. Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis, præſertim quæ nuncupantur Cruciatæ Sanctæ, vel Jubilæi Univerſalis, & Plenarii, nec non quibuſvis Eccleſiarum, & Monaſteriorum, & Ordinum quorumlibet, quorum ipſi Sacerdotes fuerint, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis, & Conſuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis clauſulis, & decretis, etiam motu proprio, aut alias quomodolibet conceſſis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innovatis; Quibus omnibus eorum tenores præſentibus pro expreſſis habentes hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus demum, ac præcipimus, ut omnes Locorum Ordinarii, tam præſentes, quam futuri pro tempore exiſtentes in approbatione Confeſſariorum tam prædictam Conſtitutionem Gregorii Prædeceſſoris, quam præſentem hanc Noſtram ab omnibus Sacerdotibus approbandis attente legi, & accurate obſervari curent, moneantque eos in Domino, atque hortentur, ut Sacrum Miniſterium ipſorum fidei commiſſum ſumma animi innocentia, morum puritate, judicii integritate peragant, exhibeantque ſemetipſos, ut Miniſtros Chriſti, & Diſpenſatores Myſteriorum Dei; Memores præterea ſint, ſe locum tenere, ac vices obire Summi, atque æterni Sacerdotis, qui Sanctus, innocens, impollutus, per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, ut emundaret conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi: Sedulo igitur ſtudeant, diligenterque caveant, ne quærentibus, & pulſantibus eorum culpa Cœlum claudatur, ne deperditæ Oves ad Ovile Dominicum redire properantes eorum manibus ferarum dentibus dilaniandæ tradantur, ne prodigi Filii egentes, & ſaucii, ad cœleſtem Patrem revertentes nefaria eorum improbitate gravioribus peccatorum vulneribus, dum adhuc in via ſunt, confodiantur.

Ut autem præſentes Litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas, ſeu earum exempla ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, affigi, & publicari, ſicque publicatas, & affixas omnes, & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim, & perſonaliter intimatæ fuiſſent: utque ipſarum præſentium Litterarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus Perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtræ voluntatis, ſanctionis, præcepti, mandati, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1741. Cal. Junii, Pontificatus Noſtri Anno primo.

XXII.

Ejuſdem declaratio ſuperioris Conſtitutionis

Apoſtolici muneris partes in procuranda præcipua rerum ſacrarum pura illibataque penitus adminiſtratione verſari debere probe intelligentes, non modo & aſſiduis hortationibus, & juſta, ubi res poſtulat, legum ſeveritate, ut ab Eccleſiaſticis quibuſque Miniſtris ſancta ſancte tractentur, quantum cum Domino poſſumus, providere ſtudemus, verum etiam leges ipſas, ne forte ſiniſtris interpretationibus in alterutram extremam partem, aut immoderati rigoris, aut deteſtabilis laxitatis perperam detorqueantur, opportuna communire ac roborare pro earundem tuendo vigore, cum occaſio popoſcerit, non prætermittimus. Sane cum Nos alias per quandam noſtram Conſtitutionem, cujus initium eſt: *Sacramentum Pœnitentiæ*, Anno Incarnationis Dominicæ 1741. 1. Kalendis Junii, Pontificatus Noſtri Anno primo editam omnibus & ſingulis Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus interdixerimus, & prohibuerimus, ne aliquis eorum, extra caſum extremæ neceſſitatis, nimirum in ipſius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui Confeſſarii munus obire poſſit, Confeſſionem Sacramentalem perſonæ complicis in peccato turpi atque inhoneſto, contra ſextum Decalogi præceptum commiſſo excipere auderet; Itaut abſolutio, ſi quam impertiviſſet, nulla, atque irrita omnino eſſet, tamquam impertita a Sacerdote, qui juriſdictione, & facultate ad valide abſolvendum neceſſaria ipſi per Nos vigore ejuſdem Conſtitutionis adempta privatus exiſteret, & alias prout in memorata Conſtitutione, cujus tenorem præſentibus pro plene & ſufficienter expreſſo & inſerto haberi volumus, uberius dicitur contineri. Cum Nos ſubinde ſuper ea dictæ Conſtitutionis parte, quæ mortis articulum reſpicit, dubitationes quaſdam exortas fuiſſe acceperimus, quarum reſolutionem privato cujuſque judicio relinquendam minime exiſtimamus, ne Lex incertis conjecturis & opinionibus jactata in ſenſus a mente Noſtra alienos forſitan diſtraheretur, ejuſque vigor paulatim langueret, atque enervetur: Hinc eſt, quod Nos omnem dubitandi rationem, quantum cum Domino poſſumus, de medio auferre cupientes, motu proprio, ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtra, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine memoratam Conſtitutionem Noſtram cum omnibus & ſingulis in ea contentis tenore præſentium, quatenus opus ſit, confirmamus, illamque integre, penitus, & omnino, atque ab illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari præcipimus, & mandamus. Præterea habita ſuper his cum Venerabili Fratre Noſtro Vincentio Epiſcopo Prænestino Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali Petra nuncupato Pœnitentiario Noſtro Majori, ac dilectis Filiis Officii Pœnitentiariæ Apoſtolicæ Miniſtris, qui rem juſſu Noſtro mature perpenderant, deliberatione, motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine paribus edicimus, ac declaramus, eadem Conſtitutione ſingulis, ut ſupra, Sacerdotibus, quemadmodum interdictum non eſt in mortis articulo perſonam in prædicto turpi peccato complicem confitentem audire, atque ab hujuſmodi quoque culpa rite contritam abſolvere, deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, qui Confeſſarii munus obire poſſit, ita interdici re ipſa & prohiberi prædicto modo tunc audire & abſolvere, ut ſi alius aliquis Sacerdos non defuerit, etiamſi forte iſte alius ſimplex tantummodo Sacerdos fuerit, ſive alias ad confeſſiones audiendas non approbatus, poſſit nihilominus ipſe ſacerdos ſimplex confeſſionem excipere ac abſolutionem impertire: Porro, ſi caſus urgentis qualitas, & concurrentes circumſtantiæ, quæ vitari non poſſint, ejuſmodi fuerint, ut alius Sacerdos ad audiendam conſtitutæ in dicto articulo perſonæ confeſſionem vocari, aut accedere ſine gravi aliqua aorituræ infamia, vel ſcandalo nequeat, tunc alium Sacerdotem perinde haberi, cenſerique poſſe ac ſi revera abeſſet atque deficeret, ac proinde in eo rerum ſtatu non prohiberi ſocio criminis Sacerdoti abſolutionem pœnitenti ab eo quoque crimine impertiri. Sciat autem complex ejuſmodi Sacerdos, & ſerio animadvertat, fore ſe re ipſa coram Deo, qui irrideri non poteſt, reum gravis adverſus prædictam noſtram Conſtitutionem inobedientiæ, latiſque in ea pœnis obnoxium, ſi prædictæ infamiæ, aut ſcandali pericula ſibi ultro ipſe confingat, ubi non ſunt: imo intelligat, teneri ſe graviter hujuſmodi pericula, quantum in ſe erit, antevertere, vel removere opportunis adhibitis modis, unde fiat, ut alteri cuivis Sacerdoti locus pateat illius confeſſionis abſque illius infamiæ, vel ſcandalo audiendæ. Ita enim ipſam teneri vigore memoratæ Noſtræ Conſtitutionis declaramus; & nunc quoque ita ipſi faciendum eſſe diſtricte mandamus, & præcipimus. Quod ſi idem Sacerdos aut quovis modo ſeſe nulla gravi neceſſitate compulſus ingeſſerit, aut ubi infamiæ, vel ſcandali periculum timetur, ſi alterius Sacerdotis opera requirenda ſit, ipſe ad id periculum avertendum congrua media adhibere de induſtria neglexerit, atque ita perſonæ in dicto crimine complicis, eoque in articulo, ut præfertur, conſtitutæ Sacramentalem confeſſionem excipere, ab eoque crimine abſolutionem largiri, nulla, ſicut præmittitur, neceſſaria cauſa cogente præſumpſerit, quamvis hujuſmodi abſolutio valida futura ſit, dummodo ex parte pœnitentis diſpoſitiones a Chriſto Domino ad Sacramentum Pœniten-

niten-

nitentiæ valorem requiſitæ non defuerint: Non intendimus autem pro formidando mortis articulo eidem Sacerdoti quantumvis indigno neceſſariam juriſdictionem auferre, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat; nihilominus Sacerdos ipſa violatæ auſu ejuſmodi temerario Legis pœnas nequaquam effugiet; ac propterea latam in dicta Conſtitutione majorem excommunicationem, eodemque plane modo, quo ibidem decernitur, Nobis, & huic Sanctæ Sedi reſervatam incurrat, prout illum eo ipſo incurrere declaramus, volumus, atque ſtatuimus. Non obſtantibus omnibus & ſingulis illis, quæ in præfata noſtra Conſtitutione voluimus non obſtare, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, ut earundem præſentium Litterarum tranſumptis ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis eadem prorſus fides in judicio & extra illud ubique locorum habeatur, quæ haberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 8. Februarii 1745. Pontificatus Noſtri Anno quinto.

XXIII.

Ejuſdem Conſtitutio, qua ampliatur Epiſcopis facultas impertiendi Benedictionem cum Indulgentia plenaria Fidelibus in mortis articulo conſtitutis.

Pia Mater Catholica Eccleſia, de æterna Filiorum ſuorum ſalute in primis ſollicita, quum hanc intelliget ab extremo ipſorum mortis articulo potiſſimum pendere, nunquam prætermiſit omnibus eos ſubſidiis pro hujuſmodi temporis neceſſitate opportunis juvare atque inſtruere, tam iis nimirum, quibus opus eſſet ad æterna præcavenda ſupplicia, quam quæ apte & ſalubria forent ad evitandas pœnas temporibus definitas, quas in altera vita humanis plerumque ſpiritibus, etiam dimiſſo mortalis culpæ, æternæque pœnæ reatu, in Purgatorio igne luendas manere non ignorat. Quamobrem, licet ex veteri ſimul & recenti Eccleſiæ diſciplina, graviorum quorundam criminum abſolutio Romano dumtaxat Pontifici in univerſo Chriſtiano Orbe, aliorum autem ſingulis Eccleſiarum Præſulibus in eorum Diœceſibus reſervata fuerit; attamen adveniente unicuique Fidelium ſupremo migrationis die, omnes hujuſmodi abſolutionum reſervationes ceſſare, & cuilibet Sacerdoti liberam & plenam facultatem eſſe quemcumque pœnitentem a quibuſcumque peccatis & criminibus, nec non Eccleſiaſticis ſententiis atque cenſuris abſolvendi, provide declaratum fuit. Præterea quum in Eccleſia immenſus & inæſtimabilis exiſtat Theſaurus ſpiritualis, ex infinitis conſtans ſatisfactionibus Paſſionis & mortis Domini Noſtri JESU CHRISTI, ac præterea ex meritis & ſatisfactionibus glorioſæ Virginis Genitricis Dei MARIÆ, omniumque Sanctorum & Electorum, cujus Theſauri diſpenſationem Salvator Noſter Beato Petro Apoſtolorum Principi, ejuſque in perpetuum Succeſſoribus tradidit; hoc ſemper ſummo ſtudio curarunt Prædeceſſores Noſtri Romani Pontifices, ut illius divitias in moribundos Fideles large diffunderent, & maxima omnium amplitudine, quæ Indulgentia Plenaria nuncupatur, cujuſque impertiendæ jus in Apoſtolica Sede unice reſidet, ipſis potiſſimum applicarent; quam quidem in rem Epiſcopis per Eccleſias conſtitutis vices ſuas cum opportunis facultatibus delegarunt; ne ullus in Orbe Terrarum angulus eſſet, ubi Catholicæ Religionis profeſſoribus hujuſmodi adjumenti copia deeſſet, pro extremo illo momento, quo ipſorum ſalutis cauſſa in diſcrimen adducitur.

Hactenus hujuſmodi facultas Epiſcopis concedi conſuevit, Pontificis nomine & authoritate, per privatas Epiſtolas ipſius Secretarii Brevium ſecretorum, qui expoſita Pontifici petitione pro parte cujuſque Epiſcopi, & pro ſpirituali utilitate ipſius Subditorum ad ſe delata, reſcribere ſolebat, petitam facultatem ab ipſo Pontifice eidem indulgeri *ad Triennium proximum*; hac tamen lege, ut ipſe ea uteretur, nimirum Benedictionem impertiret, & Indulgentiam Plenariam ægrotis in mortis articulo conſtitutis largiretur *per ſeipſum immediate*, vel quatenus Epiſcopum ſuffraganeum haberet, *per Dominum Suffraganeum ſuum*; nec, niſi neceſſitate cogente, & quidem nocturno tempore, alium Sacerdotem in ſingulis peculiaribus caſibus ſubdelegare poſſet: *Ubi vero præciſa neceſſitas exegerit, ac inſimul noctis tempore dumtaxat, idem permittit, ut alicui Sacerdoti pio, per Dominationem Veſtram qualibet vice eligenda &c. communicare valeant*; Quo vero ad Moniales, Ordinarii earum Confeſſarii opera in eum finem uteretur.

Hanc porro facultatem, prout in hujuſmodi Litteris concedebatur, Eccleſiarum Paſtores jamdudum judicarunt anguſtis nimium limitibus circumſcriptam; non ſolum ob breve Triennii ſpatium ipſi præfinitum, verum etiam quia, propter relatas leges circa illius uſum præſcriptas, ab hujuſmodi Indulgentiæ Plenariæ beneficio excludi videbant pleroſque fideles ſibi ſubjectos, præſertim vero eos, quos extra ipſorum Reſidentiæ locum, & in remotis Diœceſum regionibus infirmari contingeret; nec defuerunt inſtantiæ Vicariorum Capitularium, & Vicariorum Apoſtolicorum; ſicut etiam Prælatorum inferiorum Territorium ſeparatum habentium, cum activa in Clerum & Populum juriſdictione, qui eandem facultatem Epiſcopis concedi ſolitam, ſibi quoque tribui poſtularunt; quibus de rebus actum fuit die 22. Novembris 1710. in Congregatione S. R. E. Cardinalium Indulgentiis & Sacris Reliquiis præpoſita, cujus Conſultoris officium in minoribus tunc conſtituti obtinebamus; ſed nihil tunc temporis eſt innovatum, reſque in priori ſtatu relicta fuit.

Cum vero deinceps alterum quoque munus Secretarii Congregationis Decretorum Concilii Tridentini Interpretis Nobis in minoribus pariter degentibus demandatum fuiſſet; inſtante Epiſcopo Maceriæ tunc exiſtente, duo Dubia eidem Congregationi definienda propoſuimus, unum videlicet, an ſtante diſpoſitione præmiſſarum Epiſtolarum Secretarii Brevium, ut ſcilicet Epiſcopus pro impertienda Monialibus Benedictione, & Indulgentia Plenaria eiſdem in articulo mortis applicanda, earum Confeſſarii opera uteretur, licitum ſit Epiſcopo Monaſterii Clauſtra ingredi, ut hujuſmodi pium opus per ſe ipſum adimpleat; alterum vero, quatenus id Epiſcopo permittatur, an, & a quibus comitatus Monaſterium ingredi debeat; ſuper quibus, perpenſo Folio a Nobis pro hujuſmodi quæſtionum elucidatione de more exarato, die 10. Maii anni 1737., reſponſum fuit, ad primum; Licere Epiſcopo, quoties voluerit, ad impertiendam Benedictionem Moniali in mortis articulo conſtitutæ Monaſterium intrare; Ad ſecundum; Epiſcopo ad hunc effectum intra Monaſterii ſepta ſe conferenti comites eſſe debere Confeſſarium ordinarium ipſius Monaſterii, aliumque Sacerdotem ipſius Epiſcopi arbitrio eligendum. Reſcripto autem additum fuit: *Et ad Dominum Secretarium cum Eminentiſſimo Secretario Brevium*; quibus nimirum verbis Nobis demandatum fuit, ut cum bonæ memoriæ Cardinali Oliverio nuncupato, tunc Brevium ſecretorum Prædeceſſoris Noſtri Benedicti Papæ XIII. Secretario, ageremus, pro ampliatione facultatum in memoratis Epiſtolis contentarum, quarum formulam a Nobis in Folio tunc eidem Congregationi, ut præfertur, exhibito, integre inſertam, ipſa Congregatio paulo arctioribus conclusam limitibus judicavit.

Neque porro omiſimus injunctum Nobis onus agendi cum præfato Cardinali Brevium Secretario quam primum implere; verum quum paulo poſt ab eodem Benedicto Prædeceſſore in Collegium S. R. E. Cardinalium cooptati, ad regendam Epiſcopalem Anconitanam Eccleſiam Nos contulerimus, ac inde biennio poſt ad Metropolitanam Bononienſem translati fuimus, non licuit Nobis negotium iſtud ad optatum finem perducere. Interim vero, quum non minus pro Anconitano, quam pro Bononienſi Populo, hujuſmodi facultatem Indulgentiæ Plenariæ moribundis Fidelibus impertiendæ ab Apoſtolica Sede, ut par erat, expetitam, juxta conſuetam formam, ac ſuperius enunciatis limitibus circumſcriptam obtinuiſſemus; ipſo ſtatim uſu, & propria experientia, in eas incidimus difficultates, quæ & anno 1710. ut præfertur, in Congregatione Sacris Reliquiis & Indulgentiis præpoſita, a Nobis tamquam Conſultore propoſitæ fuerant; quæque deinceps anno 1727. alteri Congregationi Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum a Nobis etiam pro Secretarii munere, expoſitæ; cauſſam dederunt memoratæ conſultationi tum Secretario Brevium introducendæ. Etenim tum in Anconitanæ, tum vero in amplioris Bononienſis Eccleſiæ regimine, animadvertimus, ob interdictam Nobis hujuſmodi facultatis ſubdelegationem, omnes plerumque Diœceſis habitatores hoc tanto ſpirituali beneficio ſummis ſuis temporibus orbatos manere; & quidem cum irreparabili damno deficientibus per Diœceſim Collegiis Clericorum Regularium Miniſtrantium Infirmis, quibus a felicis recordationis Prædeceſſore Noſtro Alexandro Papa VII. per Litteras die 25. Januarii anni 1656. datas, & perpetuo valituras, indultum fuit, ut Chriſti fidelibus in mortis articulo conſtitutis Benedictionem cum Indulgentia Plenaria impertiri valeant; nec aliis extantibus Cœnobiis Regularium, quibus, pro Confratribus piarum quarundam Societatum ab eorum Ordinibus inſtitutarum, ſimilia Indulta & Privilegia ab Apoſtolica Sede conceſſa fuerunt. Quod vero ſpectat ad Incolas ipſius Civitatis, ſi quidem hæc, ut Bononia eſt, frequenti Populo ſit referta, quum facultas ſubſtituendi non aliter in præfata Epiſtola tribuatur, quam in caſu præciſæ neceſſitatis cum nocturno tempore conjuncto, cum magno animi Noſtri dolore experti ſumus Paternæ hujuſmodi charitatis actus erga dilectos in Chriſto Filios Noſtros, non ea aſſiduitate, qua cupiebamus, per Nos ipſos præſtari poſſe. Nam præterquamquod neceſſe habebamus nonnullis per annum menſibus a Civitate abeſſe, ut, juxta præſcriptum Sacræ Tridentinæ Synodi, ſi non totam, ſaltem aliquam illius amplæ Diœceſis partem ſingulis annis coram inviſendo, corrigendo, docendo, & Sacramentum Confirmationis viſitatis plebibus miniſtrando inſtrueremus: jam in ipſa Civitate degentes, nullam fere diurni temporis horam vel a Divinis rebus, vel a Paſtoralis officii occupationibus vacuam habebamus; dum pro occurrentium negotiorum expeditione, nunc adeuntium poſtulationibus, nunc Miniſtrorum relationibus, nunc Congregationum conſultationibus operam dare oportebat; recurrentibus autem Ordina-

tio-

Digitized by Google

ſionum temporibus, vel occurrentibus Eccleſiarum Parochialium vacationibus, aut ceſſantibus Confeſſariorum facultatibus, quas, ad nova de ipſis experimenta identidem capienda, nonniſi temporibus definitas iiſdem concedere conſuevimus, Examina atque Concurſus ſine Nobis habere non permittebamus. Et ſane, ſi quis Epiſcopalis eccæ conditiones, ut vere ſe habent, conſiderare velit, facile agnoſcet, majorum Civitatum Epiſcopos ſeſe redactos eſſe ad hujuſmodi Benedictionis, & Indulgentiæ beneficium aliquibus dumtaxat Perſonis, vel genere, vel alia qualitatibus conſpicuis, & quidem inſtantibus, & poſtulantibus, exhibendum; pauperibus autem, & humilioribus, ob præcluſam ſibi, certa neceſſitatis, & noctis tempora, ſubdelegandi facultatem, eis umquam ſuccurrere poſſe.

Quod ſi ſatis momenti, & authoritatis haberet ſententia a nonnemine propoſita, Plenariam ſcilicet Indulgentiam in mortis articulo concedendam non eſſe, niſi his, quorum eximia in Eccleſiam merita extitiſſent; ea nimirum de cauſa, quod quum pro hujuſmodi Indulgentiæ conſequutione, vel nullum omnino opus injungi, vel nonniſi morientis ſtatui, & viribus accommodatum imponi poſſit, prætereita dumtaxat in Eccleſiam merita, cum extrema præſenti neceſſitate conjuncta, locum ſupplere poſſint aliorum operum, quæ cæteroquin ad Plenariam Indulgentiam adipiſcendam præſcribi ſolent; nihil profecto eſſet, cur aliquid nunc a Nobis innovando ſtatueretur. Verum Prædeceſſorum Noſtrorum hæc agendi ratio relatæ opinioni contraria dignoſcitur. Ut enim multas prætereamus conceſſiones Indulgentiæ Plenariæ morientibus fidelibus indiſtincte applicandæ, quænam porro, & quam magna in Eccleſiam promerita fuiſſe dicemus eorum, qui quatuor ab hinc ſeculis, peſtifera lue per Angliam graſſante, ex hac vita decedebant? quibus tamen omnibus, dummodo Sacramentaliter confeſſi, & ſacra Communione refecti fuiſſent, Prædeceſſores Noſtri Clemens Papa VI. & Gregorius Papa XI. Benedictionem cum Indulgentia Plenaria per Legatos ſuos impertiri non recuſarunt. Sed & ipſa Congregatio Indulgentiis, & Sacris Reliquiis præpoſita jam uſque ab anno 1675. die 21. Aprilis, re diligenter perpenſa, cenſuit, Indulgentiæ Plenariæ largitionem in eos etiam, qui ſingularibus in Eccleſiam meritis nequaquam excellerent, recte & utiliter conferri atque diffundi.

Quapropter Apoſtolicæ charitatis Noſtræ viſcera dilatantes, & tam veteribus, quam recentioribus Eccleſiaſticæ benignitatis exemplis inhærentes; ſiquidem extat illuſtre monumentum tertii Eccleſiæ ſæculi in Epiſtola S. Cypriani, quæ in novis Editionibus impreſſa eſt *num.* 12. qua ſtatuebat, in eorum gratiam, qui Libellos Martyrum obtinuerant, & in mortis periculo verſabantur, quum ipſe æſtivis ardoribus præpediretur, quominus, ut optaverat, ad eos reconciliandos ſeſe conferre poſſet; permitti ut id, vice ſua, a quocumque Presbytero, aut etiam Diacono, præſtari queat; Noviſſimis vero temporibus, ex ſecunda Mediolanenſ. Provinciali Synodo conſtat, a felicis recordationis Prædeceſſore Noſtro Gregorio Papa XIII. omnibus Epiſcopis illius Provinciæ conceſſum fuiſſe, non ſolum ut ipſi Benedictionem cum Indulgentia Plenaria moribundis Fidelibus impertiri; ſed etiam ut aliis hujuſmodi facultatem libere ſubdelegare poſſent: his igitur, aliiſque exemplis, necnon rationibus ſuperius relatis permoti, hac Noſtra perpetuo valitura Conſtitutione novas in hac materia regulas præfinire, quodque olim, ut præmiſimus, de alterius ſententia deliberandum Nobis fuerat, nunc demum de conceſſa Nobis Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine abſolvere, ac perficere conſtituimus.

Itaque primum volumus atque decernimus, ut quæ facultates impertiendi Benedictionem cum Indulgentia Plenaria Fidelibus in mortis articulo conſtitutis, Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis nunc exiſtentibus a Nobis, vel a Prædeceſſoribus Noſtris ad hunc diem conceſſæ reperiuntur, licet illæ in conſuetis Epiſtolis Secretarii Brevium ad Triennium dumtaxat, vel alias ad definitum tempus indultæ fuerint, nihilominus præſentis Noſtræ Conſtitutionis vigore eo uſque in ſuo robore maneant, quoad iidem Antiſtites earum Eccleſiarum atque Diœceſium regimen obtinebunt, quarum favore & intuitu eaſdem facultates a Nobis, & ab Apoſtolica Sede impetrarunt. Nos enim eas ad omne tempus hujuſmodi, motu proprio, & authoritate præfata, atque earumdem præſentium Litterarum ſerie, extendimus, & prorogamus.

Utque præterea unuſquiſque ex Antiſtitibus præfatis, unum, aut plures pios Sacerdotes, ſive Sæculares, ſive Regulares, prout neceſſarium fore judicabunt, eorum Civitatibus ſubdelegare valeant, qui, dum ipſi Antiſtites aliquo legitimo impedimento detinebuntur, quamvis hujuſmodi impedimentum diuturno tempore occurrat, eorum vice, Benedictionem hujuſmodi cum Indulgentiæ Plenariæ applicatione Chriſti fidelibus in præfato articulo conſtitutis impertiantur; alioſque ſimiliter per Diœceſim Sæculares, aut Regulares Sacerdotes, quotquot pro numero animarum in Diœceſibus exiſtentium neceſſarios judicaverint, ad prædictum effectum deputare, & ſubdelegare poſſint; necnon eoſdem a ſe deputatos, & ſubdelegatos removere, alioſque in eorum locum pro ſuo arbitrio, & prudentia ſubrogare valeant; iiſdem motu, poteſtate, & tenore, concedimus & indulgemus.

Si vero aliquem ex Antiſtitibus nunc per Eccleſias conſtitutis, & præfata facultate gaudentibus, ad aliarum Eccleſiarum regimen Apoſtolica authoritate transferri contingat; ſive aliquis eorum ſit, quorum favore conſuetæ Litteræ Secretarii Brevium ad hunc diem expeditæ non fuerint; ac deniqua quum novi Epiſcopi Catholicis Gregibus in poſterum præficientur; eniximus, atque ſtatuimus, ut ſingulis eorum hujuſmodi facultatem a Nobis, ſive a Romano pro tempore Pontifice poſtulantibus, Apoſtolicæ Litteræ in forma Brevis per omnia expediantur, quibus prædicta facultas ipſis concedatur, non ad Triennium, ſed ad omne tempus, quo adeptum ſemel Eccleſiæ regimen obtinebunt; adjecta etiam facultate ſubdelegandi tam pro Civitate, quam pro Diœceſi, non quidem in caſu dumtaxat impedimenti cum nocturno tempore conjuncti, ſed in omnibus, & per omnia ad normam earum, quæ pro Epiſcopis nunc exiſtentibus, & Indulto hujuſmodi actu gaudentibus, ſupra ſtatuimus.

Inſuper pro Prælatis Inferioribus Territorium ſeparatum habentibus, cum vera qualitate Nullius, & activa in Clerum, & Populum juriſdictione; quamvis Prædeceſſores Noſtri hanc de præterito conſuetudinem non habuerint; nihilominus de Apoſtolica liberalitate, ac ſimili motu & tenore concedimus, & indulgemus, ut, ſi ab ipſis hujuſmodi facultas petita fuerit, ſimiles Litteræ in forma Brevis in poſterum ſingulis eorum expediantur, juxta eamdem formam, mutatis mutandis, quam pro Epiſcopis conſtituimus; non excepta quidem facultate ſubdelegandi, ut ſupra; dummodo ipſi Prælati hanc gratiam poſtulantes, Apoſtolicis Litteris Noſtris anno Incarnationis Dominicæ 1740. nono Kal. Decemb. datis, quarum initium eſt: *Quod ſancta*, impreſſis in Bullario Noſtro *Tom. I. num.* 7. obtemperaverint; nimirum ſacra Apoſtolorum Limina præſcriptis temporibus viſitaverint, & relationem ſtatus Eccleſiarum ſibi ſubjectarum Apoſtolicæ Sedi exhibuerint; vel, quatenus Prælationis honorem de novo accipiant, debitum juramentum in memorata Conſtitutione præſcriptum antea præſtiterint.

Dum autem hujuſmodi facultatem Epiſcopis eam actu obtinentibus prorogavimus, & ampliavimus, ut præfertur; cæteris vero tam Epiſcopis, quam Prælatis Inferioribus in poſterum eam petentibus, ſupradicta forma & amplitudine concedendam fore decrevimus; ſequitur, ut hujuſmodi Indulta nequaquam morte concedentis expirent; quum juriſdictio delegata in iis, quæ non juſtitiam, ſed gratiam concernunt, etiam poſt obitum delegantis manere debeat. Quoniam vero iiſdem Epiſcopis, & Prælatis permittimus, ut hujuſmodi facultatem, pro incolarum Civitatum, Locorum, atque Diœceſium opportunitate, & neceſſitate, uni vel pluribus Sacerdotibus in poſterum ſubdelegare valeant; ſtatuimus atque decernimus, hujuſmodi ſubdelegationes, per ſubdelegantis ceſſum, aut deceſſum ſimiliter non expirare; ſed poteſtatem ipſis tributam perſeverare uſque ad ſuperventum novi Prælati, cujus arbitrio relinquimus, eoſdem in hujuſmodi officio confirmare, vel ab eo removere. Atque ita quicumque Antiſtes memoratam facultatem a Romano Pontifice ſemel obtinuerit, eo decedente, opus non habet pro illius confirmatione ad Apoſtolicæ Cathedræ Succeſſorem recurrere. Sicque etiam cedente, vel decedente Epiſcopo, ſeu Prælato, a quo eadem facultas in ſua Diœceſi, aut Territorio ſubdelegata fuerat, nova conceſſione opus non erit pro temporaneo Vicariorum Capitularium, aut Apoſtolicorum regimine, quum Subdelegatorum authoritas ſemper manere debeat, quamdiu vel Epiſcopus ipſe, aut Prælatus, vel illius Succeſſor eamdem ipſis non ademerit.

Hac igitur ratione animarum ſaluti conſulentes, quantum Nobis in Domino licuit, piam conſuetudinem applicandi Plenariam Pontificiam Indulgentiam Eccleſiæ Filiis in mortis articulo conſtitutis, ampliare, & faciliorem reddere curavimus. Permiſſaque Venerabilibus Fratribus, ac Dilectis Filiis, Eccleſiarum Epiſcopis, & Præſulibus, facultate alios Sacerdotes ad hunc effectum, tam in Civitatibus, quam in Diœceſibus ſubdelegandi, non parum levaminis eorum anxietatibus, et ſollicitudinibus per Nos allatum eſſe putamus. Verumtamen ipſis declaratum volumus, non id propoſitum Nobis fuiſſe, ut eos prorſus eximeremus ab hoc paternæ charitatis officio, per ſeipſos adeundi miſeros ægrotos Plenariæ abſolutionis in extremo agone adipiſcendæ cupidos, ſed ut eorum pietatem opportune juvaremus, ac, dum ipſi aliis Paſtoralibus curis detinentur, dolere debeant, commiſſos ſibi Fideles hoc tanto ſpirituali beneficio deſtitutos ex hac vita migrare. Qui vero pium hujuſmodi opus per ſemetipſos exercere gaudent (quod ſane omnes, quoties legitime impediti non fuerint, facturos eſſe confidimus) ii eminebunt, non id dumtaxat erga nobiliores, et potentes hujus ſæculi, ſed erga pauperes quoque, et abjectæ ſortis homines præſtandum eſſe. Qua de re utiliter legi poterit Prædeceſſoris Noſtri S. Gregorii Magni hom. 28. in Evang. ad *cap.* 4. Joannis: *Erat quidam Regulus, cujus Filius infirmabatur Capharnaum*, in qua mirabilem atque cæleſtem obſervat amantiſſimi Redemptoris Noſtri JESU CHRISTI agendi rationem, qui ad inviſendum ægrotantem Reguli filium invitatus ire abnuit, ad Centurionis Servum nec invitatus ituram ſe profitetur: *Quid eſt quod Regulus rogat, ut ad ejus filium veniat, & tamen venire recuſat; ad Servum vero Centurionis non invitatur, & tamen ſe corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem*

præſentiam non dignatus adeſſe, Centurionis Servo non dedignatur occurrere.

Ut autem Indulgentiæ fructus a Fidelibus in mortis articulo percipiatur, hoc ſedulo agendum erit, ut Populus in Sacris Concionibus & Catecheſibus frequenter edoceatur, quod ii, qui gratia Dei, quam in Baptiſmo acceperunt, ingrati, per actualia peccata Spiritum Sanctum contriſtaverunt, & Templum Dei violare non ſunt veriti, quantumvis æterna ſupplicia in Pœnitentiæ Sacramento condonata fuerint, nihilominus temporalis plerumque pœna Divinæ juſtitiæ exſolvenda ſupereſt, cujus remiſſio obtinenda eſt non ſolum per ſatisfactiones a Sacerdote Confeſſario in ipſo Pœnitentiæ Sacramento pro menſura delicti impoſitas, aut per Chriſtianam tolerantiam earum adverſitatum a quibus mortalium vita immunis eſſe nequit; verum etiam per jejunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ exercitia; alioquin verendum eſſet, ne ſalutis remedia ab Eccleſiæ benignitate Fidelibus ſuppeditata, paulatim in pravæ libertatis & licentiæ fomentum traherentur; compluribus ſibi temere blandientibus de remiſſione tum ſempiternæ pœnæ, per Sacramentalem abſolutionem, tum temporalis, per Indulgentiæ Pontificiæ applicationem, in exitu vitæ impetranda; neque cogitantibus quam incertum ſit omnibus non ſolum qua hora, & quo mortis genere ex hac vita migrandum ſibi fuerit; ſed etiam an Indulgentiam, licet externo ritu ſibi applicatam, cum effectu ſint percepturi. Præpoſtera æque ac periculoſa antiquis Eccleſiæ temporibus inoleverat conſuetudo, ut non pauci ex iis, qui ad Baptiſmum nomina obtulerant, ad finem uſque vitæ ipſius Sacramenti perceptionem protrigerent, quo ſcilicet interim ingenio libere indulgerent, ac demum cum e vita diſceſſuri eſſent, per ſalutare lavacrum, ab omni culpe, & tam ab æterna, quam a temporali pœna ſoluti, ad cæleſte Regnum recte transferrentur; contra quos extant graviſſimæ objurgationes S. Gregorii Nazianzeni in orat. 40. & S. Joannis Chryſoſtomi in hom. 1. ſuper Acta: ſed & Eccleſia Catholica pravam hujuſmodi confidentiam improbare ſe declaravit, dum eos, qui in mortis periculo Baptiſmum ſuſceperant, ſi convaluiſſent, a Sacris Ordinibus, & ab Officiis Eccleſiaſticis arcendos, ac perpetuo irregulares fore decrevit.

Et quoniam Sacerdotibus, qui Fideles in extremo agone laborantes pie adjuvant, vel Eccleſiæ Sacramenta ipſis miniſtrant, Rituale Romanum injungit, ut ſi ægrotus Indulgentiam Plenariam legitima auctoritate conceſſam conſequi velint, eam illi in mentem reducant, proponantque quid ad eam conſequendam agere debeat: ex his autem, qui ad hujuſmodi ſtatum redacti ſunt, alii quidem cum plena cognitione integrum loquelæ uſum retinent, alii vero loquendi facultatem amiſerunt, licet antea ſinceræ contritionis indicia dederint, eaque adhuc ratione utentes, identidem dare non deſinant; ideo, quo certius prædicti omnes Indulgentiæ fructum conſequi valeant, præfatis Sacerdotibus mandamus, ut omni ratione ſtudeant moribundos Fideles excitare ad novos de admiſſis peccatis doloris actus eliciendos, conſpiciendoſque ferventiſſimæ in Deum charitatis affectus; præſertim vero ad ipſam mortem æquo ac libenti animo de manu Domini ſuſcipiendam. Hoc enim præcipue opus in hujuſmodi articulo conſtitutis imponimus & injungimus, quo ſe ad Plenariæ Indulgentiæ fructum conſequendum præparent, atque diſponant. Qua in re auctor Nobis eſt S. Doctor Auguſtinus, qui in *lib. 13. de civ. Dei c. 6.* poſtquam horridam mortis ſpeciem, eique renitentem hominum animum deſcripſit, quodque in aliis ſuis operibus non ſemel docuerat, mortem nimirum eſſe peccati originalis pœnam, ibi quoque aſſeruit & confirmavit; hæc ad rem noſtram appoſite ſubdit: *Quidquid tamen illud eſt in morientibus, quod cum gravi ſenſu adimit ſenſum, pie fideliterque toleranda, auget meritum patientiæ, non aufert vocabulum pœnæ. Ita cum ex hominis primi perpetuata propagine, procul dubio ſit mors pœna naſcentis; tamen, ſi pro pietate juſtitiaque pendatur, fit gloria renaſcentis; & cum ſit mors peccati retributio, aliquando impetrat, ut nihil retribuatur peccato.*

Pro impertienda vero Benedictione Fidelibus in mortis articulo conſtitutis, applicandaque ipſis Plenaria Indulgentia, quum nulla certa formula olim præſcripta foret, ſanctæ memoriæ Prædeceſſor Noſter Benedictus Papa XIII. anno Domini 1726. præ quaſdam Preces & Orationes ad hunc effectum adhibendas publicari mandavit; quorum exemplo, in his quæ opportuna judicavimus, inhærentes, aliam de novo formulam, cum his, quæ in hac noſtra Conſtitutione præſcripta ſunt magis congruentem confecimus & inſtituimus, quam ab omnibus in poſterum uſurpari præcipimus; mandantes hoc ipſum inculcari, & injungi in Apoſtolicis Litteris, quæ deinceps pro conceſſione prædictæ facultatis Indulgentiæ Plenariæ Moribundis impertiendæ, ut præmiſimus, expediendæ erunt.

Ac decernentes, ipſas præſentes Litteras ſemper validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios effectus perpetuo ſortiri, & obtinere, atque iis ad quos ſpectat, ſeu ſpectabit in futurum, pleniſſime ſuffragari: non obſtantibus Apoſtolicis, & in Generalibus, ſeu Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, ſeu ſpecialibus Conſtitutionibus, ac quibuſcumque contrariis, etiam Congregationum S. R. E. Cardinalium, Decretis & Reſolutionibus, etiam Apoſtolica auctoritate approbatis, roboratis, & pluries confirmatis; uſibus quoque, ſtilibus, & conſuetudinibus, etiam immemorabilibus: quibus omnibus & ſingulis, ad præmiſſorum effectum, motu, ſcientia, & poteſtate præfatis, ampliſſime derogamus, aliiſque contrariis quibuſcumque.

Volumus autem, ut earumdem præſentium tranſumptis, ſive exemplis, etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem ubique fides habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Formula igitur, quam pro impertienda Benedictione, & Plenaria Indulgentia moribundis Fidelibus applicanda, ut præfertur, in poſterum adhibendam eſſe præſcripſimus, talis eſt:

MODUS A SANCTISSIMO D. N.

BENEDICTO PAPA XIV.

approbatus,

pro opportunitate temporis ſervandus, ut juxta in Rubricis notatur, ad impertiendam Benedictionem in Articulo mortis conſtitutis, ab his, qui facultatem habent a Sede Apoſtolica delegatam.

Benedictio in Articulo mortis cum ſoleat impertiri poſt Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremæ Unctionis illis Infirmis, qui vel illam petierint, dum ſana mente, & integris ſenſibus erant, ſeu veriſimiliter petiiſſent, vel dederint ſigna contritionis, impertienda iiſdem eſt, etiamſi poſtea lingua, cæteriſque ſenſuum uſu ſint deſtituti, aut in delirium, vel amentiam inciderint. Excommunicatis vero, Impœnitentibus, & qui in manifeſto peccato mortali moriuntur, eſt omnino deneganda.

Habens prædictam facultatem, ingrediendo cubiculum ubi jacet Infirmus, dicat: Pax huic Domui &c. *ac deinde Ægrotum, cubiculum, & circumſtantes aſpergat aqua benedicta, dicendo Antiphonam:* Aſperges &c.

Quod ſi Ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & abſolvat. Si Confeſſionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum contritionis; de hujus benedictionis efficacia, ac virtute, ſi tempus ferat, breviter admoneat, tum inſtruat, atque hortetur, ut morbi incommoda ac dolores in antea̯cta vitæ expiationem libenter perferat, Denique ſeſe paratum offerat ad libere acceptandum quidquid ei placuerit, & mortem ipſam patienter obeundam in ſatisfactionem pœnarum, quas peccando promeruit. Tum pie ipſum verbis conſoletur, in ſpem erigens fore, ut ex divina munificentia largitate pœnarum remiſſionem, & vitam ſit conſecuturus æternam. Poſtea dicat:

℣. Adjutorium noſtrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cœlum, & terram.

Antiphona. Ne reminiſcaris Domine delicta Famuli tui (*vel* Ancillæ tuæ) neque vindictam ſumas de peccatis ejus.

Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter &c.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.

℟. Sed libera nos a malo.

℣. Salvum fac Servum tuum (*vel Ancillam tuam, & ſic deinceps.*)

℟. Deus meus ſperantem in Te.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiſcum.

℟. Et cum ſpiritu tuo.

OREMUS.

Clementiſſime Deus, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui neminem vis perire in te credentem, atque ſperantem; ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice propitius Famulum tuum N. quem tibi vera Fides, & Spes chriſtiana commendant. Viſita eum in ſalutari tuo, & per Unigeniti tui Paſſionem, & Mortem, omnium ei delictorum ſuorum remiſſionem, & veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus ſui Te Judicem propitiatum inveniat, & in ſanguine ejuſdem Filii tui ab omni macula abluta, tranſire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem Chriſtum Dominum noſtrum.

Tum dicto ab uno ex Clericis adſtantibus Confiteor &c. *Sacerdos dicat* Miſereatur &c. *deinde:*

Dominus Noſter Jeſus Chriſtus Filius Dei vivi, qui B. Petro Apoſtolo ſuo dedit poteſtatem ligandi, atque ſolvendi, per ſuam piiſſimam miſericordiam recipiat Confeſſionem tuam, & reſtituat tibi ſtolam primam, quam in Baptiſmate recepiſti; & Ego facultate mihi ab Apoſtolica Sede tributa, Indulgentiam plenariam & remiſſionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris &c.

Per ſacroſancta humanæ reparationis myſteria, remittat tibi omnipotens Deus omnes præſentis & futuræ vitæ pœnas, Paradiſi portas aperiat, & ad gaudia ſempiterna perducat. Amen.

Benedicat te Omnipotens Deus, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

Si vero Infirmus ſit adeo morti proximus, ut neque Confeſſio-

Digitized by Google

feſſionis generalis faciendæ, neque præmiſſarum precum recitandarum tempus ſuppetat, ſtatim Sacerdos benedictionem ei impertiatur.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtrarum confirmationis, prorogationis, ampliationis, & conceſſionis, mandatorum, ſtatutorum, decretorum, ac derogationum infringere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1747. Nonis Aprilis, Pontificatus Noſtri anno ſeptimo.

XXIV.

Ejuſdem de deſignatione Confeſſariorum extraordinariorum pro Monialibus.

PAſtoralis curæ Nobis impoſitæ munus hanc, inter alias, ſollicitudinem a Nobis, ut pupillorum animis in afflictionum, & anguſtia conſtitutis opportuna ſolatia, ac remedia afferre non negligamus, quorum ope interiorem conſcientiæ tranquillitatem recuperare, aut conſervare valeant, ſine qua impoſſibile eſt debitam Omnipotenti Deo ſervitutem alacri, & prompta affectione adhibere; Hujuſmodi angoribus, & afflictionibus, confici paſſim conſtat Religioſas Mulieres in Clauſtris degentes, quibus certus, & unicus ſacramenti Pœnitentiæ Miniſter a Monaſterii Prælato ad tres, minimum, annos deſignari ſolet, cui, ſi aliquando, præ pudore, vel alia quapiam de cauſa, non omnes conſcientiæ ſuæ receſſus aperire audeant, atque ideo confeſſionis integritati detrahere incipiant, in barathrum perditionis æternæ ſe ipſas miſere conjiciunt. Quod ſane haud raro evenire, ſatis Nobis exploratum, atque compertum eſt, tum ex iis, quæ in Apoſtolicæ Pœnitentiariæ Officio tractari vidimus, dum olim in minoribus conſtituti plurium annorum ſpatio munus Doctoris in Decretis in eodem Officio ſuſtinuimus; tum etiam ex iis, quæ in Epiſcopali Anconitanæ primum, deinde in Metropolitanæ Bononienſis Eccleſiæ regimine frequenti uſu cognovimus; tum demum ex his, quæ ſæpius ad Nos in Petri Cathedra octavum jam annum, Dei miſeratione reſidentes deferri contingit, ſive ex parte diverſarum hujuſmodi Monialium, quæ animarum ſuarum anguſtias paternis oculis Noſtris identidem ſubjicere coguntur, ſive ex parte Ven. Fratr. Noſtrorum Eccleſiarum Antiſtitum, qui Nobis earumdem Monialium in ſuis Diœceſibus exiſtentium calamitates, ex præallegata cauſa ortas, aut viva voce, aut per litteras non ſemel repræſentarunt, ac ſuper ea re Apoſtolicæ providentiæ opem poſtularunt. Hinc eſt, quod Nos earum ſpecialibus indigentiis per hanc noſtram perpetuo valituram Conſtitutionem opportune proſpicere volentes, non quidem intendimus conſultiſſimam illam, & veteris diſciplinæ auctoritate roboratam legem tollere, aut abrogare, qua generaliter ſtatutum eſſe dignoſcitur, ut pro ſingulis Monialium Monaſteriis unus dumtaxat Confeſſarius deputetur, qui ſacramentales Confeſſiones univerſæ earum communitatis excipiat, neque liceat unicuique Moniali peculiarem Confeſſarium pro libito ſibi deligere; ſed hoc dumtaxat Nobis propoſitum eſt conſtituere, ut ſi quando generalis hujuſmodi legis rigor, in peculiaribus caſibus, non ſine animarum detrimento, aut periculo ſervari poſſe videatur; in promptu ſit opportunæ diſpenſationis & indulgentiæ remedia occurrentibus neceſſitatibus admovere.

Sane jamdudum S. Thomas Aquinas Scholarum Princeps Eccleſiæque Doctor, *in Supplemento tertiæ partis, quæſt.* 8. *art.* 4. *ad ſextum*, ſive *in quartum Sententiarum*, ex quo commentario deſumptum eſt hujuſmodi *Supplementum*, hoc Superioribus monitum dedit, & ſubditis ſuis, quibus certum, & unicum Confeſſarium deſignare ſolent, haud difficulter licentiam concedant confitendi peccata ſua alteri Sacerdoti; propterea quod multi infirmi, & imbecilles animo reperiuntur, qui potius eligerent ſine ſacramentali expiatione ex hac vita migrare, quam ipſa peccata certo alicui Sacerdoti a Superiore deſignato aperire. Jam vero Sacroſancti Conc. Trid. Patres hanc legem diſtricte ſanxerunt, *ſeſſ. 25. cap. 10. de Regul.* ut Epiſcopi aliique Monaſteriorum Prælati, ſubjectis ſibi Monialibus Confeſſarium extraordinarium duabus, aut tribus vicibus in ſingulos annos exhibere debeant; per hæc verba: *Præter ordinarium aut Confeſſorem, alius extraordinarius ab Epiſcopo, autem aliis Superioribus, bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium Confeſſiones audire debeat.* Quod quidem non alia de cauſa præſcriptum fuit, quam quia ſatis conſtabat nonnullas aliquando Moniales eſſe, quæ nulla ratione adduci poſſunt, ut aliquod peccatum ſuum ordinario Confeſſario confiteantur; adeo ut neceſſe omnino ſit alterius Confeſſarii copiam ipſis ſuppetere, ut apud hunc de peccatis ſuis integre, rite, atque utiliter confiteri poſſint. Id ipſum probe animadvertit Magnus Eccleſiæ Dei Sacerdos S. Carolus Borromæus, qui prædicti Conc. Trid. abſolutionem ope ſua plurimum juvit, ejuſque executionem, & obſervantiam in ſua Mediolanenſi Civitate, & Provincia non ſine immenſis laboribus, & curis invexit; is enim hac de re decrevit; *Præterea Superiores ex Decreto Sacri Tridentini Concilii, quotannis idoneum Confeſſorem extraordinarium Monialibus ſibi ſubjectis exhibeant, cui curent, ut univerſæ confiteantur, ut quæ hujuſmodi indigent medicina propter aliquem occultum animæ morbum, neque ipſæ eam poſtulare, aut accipere ab uſitato Confeſſore unquam auderent, liberius mederi ſuis malis poſſint, ac Diaboli laqueos evadere, una cum reliquis Confeſſario novo ſua peccata confitentes*, uti legere eſt *in Actis Eccleſiæ Mediolanen. impreſſ. anno 1599. pag. 53. in editione autem Lugdunenſi tom. 1. pag. 46.*

Maſtrii Theolog. Moral.

Porro quicumque Conciliaris Decreti ſenſus penitus introſpexerit, non modo ſalutarem illius providentiam facile agnoſcet, ſed & circumſpectam ejuſdem æquitatem mirari debebit. Superioribus enim tantummodo injungitur, ut duabus, tribuſve vicibus infra annum Confeſſarium extraordinarium Monialibus exhibeant, *bis, aut ter in anno offeratur*; Hujuſmodi autem Confeſſarius jubetur earum omnium Confeſſiones excipere quotquot eidem confiteri velint: *Qui omnium Confeſſiones audire debeat.* Neque tamen omnibus, & ſingulis Monialibus præcipitur, ut peccata ſua extraordinario Sacerdoti confiteantur. Nihil aliud enim requiritur ab omnibus in Monaſterio, tam, ſcilicet a Superioriſſa, ceteriſque Monialibus Profeſſis, atque Novitiis, quam a Sæcularibus, quæ vel educationis cauſa, vel alio titulo in eodem Monaſterio cum debitis facultatibus commorantur, niſi ut extraordinario Confeſſario ſingulæ ſe ſiſtant, ſive Sacramentalem Confeſſionem apud ipſum, ſi placuerit, peragendam, ſive ad ſalutaria monita, etiam extra ſacramentalem Confeſſionem ab ipſo accipienda. Atque ita prudentiſſime conſultum eſt, ne ſi Moniales aliquæ extraordinarium Confeſſarium adirent, aliæ autem coram ipſo non comparerent, ſuſpiciones, atque oblocutiones excitarentur, & illæ quidem cenſerentur neceſſarias habuiſſe cauſas, ob quas ad extraordinarii opem confugere coactæ eſſent; aliæ vero ab hujuſmodi neceſſitatibus, & cauſis immunes judicarentur. Quam agendi rationem communi DD. calculo comprobatam ſan. mem. Prædeceſſor Noſter Clemens Papa XI. Edicto ſuo (quod eſt XV. *in ſecunda parte ipſius Bullarii*) inviolabiliter ſervari mandavit, eamdem omnium Diœceſium conſuetudo recepit. Nec aliud Nobis hac in re addendum ſupereſt, niſi, ut Vener. Fratres Noſtros Eccleſiarum Antiſtites enixe hortemur, ut quamvis Tridentina Synodus de ſolis Clauſtralibus Monialibus in præmiſſo Decreto loquutus, nihilominus eamdem diſciplinæ formam obſervent, tam cum aliis Monialibus, quæ licet clauſuræ legibus minime aſtrictæ ſint, in communitate tamen vivunt, quam aliarum quarumcumque Mulierum, aut Puellarum Cœtibus, ſeu Conſervatoriis, quoties tam illæ, quam iſtæ, unicum Ordinarium Pœnitentiæ Miniſtrum a Superioribus deſignatum habeant. Quæcumque enim circa Moniales in rigoroſa clauſura viventes cavenda ſunt, eadem in aliis quibuſcumque Mulieribus, ſive Regularibus, ſive Sæcularibus in Communitate, aut Collegio degentibus, locum habere poſſunt; ideoque pari providentia, iiſdem remediis arceri, aut emendari debent. Et nos quidem, quum hanc conſuetudinem offerendi Confeſſarios extraordinarios bis, aut ter in anno ſingulis tam Monialium non Clauſtralium Communitatibus, quam piis aliarum Puellarum, & Mulierum Cœtibus, & Communitatibus in Noſtra Civitate, & Diœceſi Bononienſi induxerimus (qua de re extat edictum Noſtrum num. 56. inter Paſtorales Inſtitutiones italico primum ſermone a Nobis vulgatas, deinde in latinum converſas) omnibus teſtari poſſumus, vel potius debemus, uberem ſpiritualium utilitatum meſſem nos inde evidenter collegiſſe.

Quum vero ſuper relati Conciliaris Textus intelligentia nonnullæ quæſtiones alias excitatæ, eodemque tempore per opportuna Sedis Apoſtolicæ Decreta definitæ fuerint, operæ pretium ducimus hujuſmodi definitiones ab omnibus quos ſpectat, omnino tenendas, atque ſervandas, his Noſtris Apoſtolicis litteris complecti, & auctoritatis quoque noſtræ robore communitas, in prædictorum omnium notitiam deducere. Et primo quæſitum fuit ad quem Superiorem pertineat extraordinarium Confeſſorem Monialibus deputare, atque offerre: Sed facilis fuit reſponſio, quam Nos quoque Decreto Noſtro ratam habemus: hujuſmodi ſcilicet deputationem ad eum regulariter ſpectare, ad quem pertinet Confeſſarii Ordinarii electio, & deputatio; ideoque Epiſcopus, ſive Ordinarius loci, qui Monialibus ſibi ſubjectis Confeſſarium Ordinarium dare conſuevit, idem Confeſſarium extraordinarium bis, aut ter in anno ad normam Tridentinæ Sanctionis, eiſdem offerre tenetur; Prælatus vero Regularis, ad quem pertinet Ordinarium Confeſſarium ſubditis ſibi Monialibus, ſervata Apoſtolicarum Conſtitutionum forma, deſignare, & conſtituere; ipſe etiam eiſdem extraordinarium Confeſſarium in vim præfati Decreti, & juxta eaſdem Conſtitutiones, duobus, aut tribus per annum temporibus exhibere poteſt, ac debet. Quæ tamen ideo *regulariter* obtinere diximus, quia ſi Epiſcopus aliquis (quod Deus avertat) adeo hac in re negligens eſſet, ut Monialibus ſuis, bis, terve in anno extraordinarii Confeſſarii copiam facere prætermitteret: obtendens, ut moris eſt, nullam hac de re Monialibus ipſis ſollicitudinem, aut curam eſſe; tunc volumus Dil. Fil. Noſtrum S. R. E. Cardinalem moderatum, & pro tempore exiſtentem majorem Pœnitentiarium, ſtatim ac pro parte Monialium hu-

hujuſmodi requiſitus fuerit, Ordinarii paſtoris negligentiam ſupplere debere, earumque Monaſterio extraordinarium Confeſſarium ex eorum tamen numero, qui ad excipiendas Monialium Confeſſiones ab ipſo Ordinario loci approbati fuerint, cum omnibus neceſſariis, & opportunis facultatibus concedere, & deputare. Quod ſi Prælatus Regularis eamdem Concilii legem de Confeſſore extraordinario bis, aut ter in anno Monialibus ſibi ſubjectis exhibendo ſimiliter implere neglexerit, tunc locus fiet Decreto Congregationis S. R. E. Cardinalium ad ipſius Concilii interpretationem, & executionem auctoritate Apoſtolica deputatarum, quo ſcilicet eadem Congregatio ad quæſtionem ab Epiſcopo Vercellenſi propoſitam *die 23. Auguſti anni 1631.* reſcripſit, ut infra: *Epiſcopus Vercellen. ſupplicat ſibi reſponderi, an deputatio Confeſſarii extraordinarii Monialium Regularibus ſubjectarum ſpectet ad Ordinarium loci: Sac. Congr. cenſuit ad Epiſcopum non pertinere, niſi in caſu negligentiæ eorumdem Regularium*, ut videre licet *Decretor. lib. 14. pag. 493.* Nec aliter reſpondit quæſtionibus ab Epiſcopis Belgii exhibitis, *die 6. Aprilis anni 1647.* ut legitur *Decret. l. 18. pag. 32.* Quæ quidem reſcripta, & Decreta nos etiam præſentium tenore, & Apoſtolicæ authoritate in omnibus, & per omnia approbamus, & confirmamus.

Quum autem Tridentina Synodus de univerſa quidem Monialium Communitate, ut ſupra, decreverit, ſed nihil de ſingulis Monialibus ſtatuerit, ut patet legenti Textum citati capitis X. neque etiam jam uſque ab anno 1585. judicatum fuit ab ipſa Congregatione Cardinalium Concilii Interpretum, quæ ſubſequens reſcriptum quod extat *Decr. l. 4. pag. 90. Sacra &c. cenſuit, extraordinarium Confeſſorem offerendum non alicui Moniali ſingulariter, ſed omnibus Monialibus univerſe, ut omnium Confeſſiones audire debeat; in arbitrio tamen cujuſque Monialis eſſe, ut Confeſſario extraordinario velit confiteri*; Hinc ortum habuit alterum controverſiæ, ſeu dubitationis caput; an ſcilicet, ubi jam univerſæ Communitati bis, terve intra annum Confeſſarii extraordinarii copia facta eſt, & nihilominus aliqua Monialis Confeſſarium peculiarem extra ordinem ſibi concedi petit, an, inquam, hujuſmodi petitioni ſit indulgendum. Id autem primo loco quæſitum fuit, propoſito caſu Monialis graviter ægrotantis, quæ in mortis periculo pro ſpirituali conſolatione poſtulet aliquem Sacerdotem, qui tunc non ſit ordinarius Monaſterii Confeſſor ſuprema ſibi Eccleſiaſticæ pietatis officia, & Pœnitentiæ Sacramentum miniſtrare. Huic annuendum facile eſſe, prædicta Congregatio pluries judicavit, ut videre eſt ipſius *Decret. l. 18. p. 322. a tergo*, ſub *die 6. Aprilis anni 1647.* & eodem libro *p. 586. die 22. Febr. anni 1649.* quæ pariter Decreta a nobis præſentium tenore approbantur, & confirmantur; ut ſcilicet Epiſcopi ſubjectis ſibi Monialibus in gravi infirmitate conſtitutis, & id expetentibus, peculiarem Confeſſarium concedere debeant; idemque etiam idipſum præſtent erga Moniales Regularibus Prælatis ſubjectas, quum aliquæ ex illis a ſuis Superioribus Regularibus hujuſmodi gratiam impetrare non poterint. In hoc autem caſu nihil ſtatuitur de Cardinali Majore Pœnitentiario non ideo, quia nequeat is pro ſingulis Monialibus idem facere, quod ſupra diximus eumdem pro toto Monaſterio facere poſſe; ſed quia tunc, ob temporis anguſtias, interclusa præſumitur via recurrendi ad ipſius Officium. Quod ſi nihilominus ipſius adeundi tempus, & modus ſuppeteret; ad eum pertinebit eadem prorſus ratione, peculiaribus ſupplicantium neceſſitatibus providere, qua dictum eſt ſuperius, univerſæ Religioſæ Communitati ab ipſo conſulendum eſſe.

Actum deinde fuit de peculiaribus quibuſdam Monialibus, quæ nec corpore infirmæ, nec morti proximæ, Ordinario tamen miniſtro confiteri obſtinate recuſent. Iſtarum quoque animi debilitas commiſeranda eſt, & ſublevanda; adeoque, ubi earum reluctantia ſuperari nequeat, Confeſſarius extra ordinem deputandus eſt, qui earum Confeſſiones peculiariter excipiat. Id vero circa Moniales Epiſcopo, ſive Ordinario loci ſubjectas ab ipſo Ordinario præſtari debet. Quod autem ad illas pertinet, quæ Regulari regimini ſubſunt, ad Regularem Prælatum pertinet, ſervatis ſervandis, peculiarem ipſis deſtinare Confeſſarium ex approbatis ab Ordinario ad Confeſſiones Monialium; vel ſi Sacerdos ille, cui ejuſmodi Monialis confiteri cupit, pro illis non ſit approbatus, cum ipſo Ordinario agendum erit, ut pro excipienda ſaltem illius Monialis Confeſſione, & pro tot vicibus quot expedire judicabitur, eumdem approbet. Sin autem contingat (neque id adeo rarum eſt) ut Regularis Superior ad concedendum hujuſmodi Confeſſarium extraordinarium Moniali communem Confeſſarium recuſanti nullo pacto adduci poſſit; jam huic caſui proviſum eſt per Decretum anno 1573. a prædicta Congregatione Concilii editum, & a fel. recor. Gregorio Papa XIII. tunc Apoſtolicum Thronum obtinente approbatum, & confirmatum, quod nunc iterum confirmationis noſtræ auctoritate roboramus. Decreti verba relata *l. 1. Decretorum ipſius Congreg. p. 66. a tergo*, hæc ſunt: *Monialis per aliquod tempus noluit confiteri Confeſſariis Regularibus. Dubitatum fuit, an Epiſcopus Regienſis poſſit dare dictæ Moniali Confeſſorem alterius Ordinis Regularem, vel Sæcularem, cui illa ſemel, vel pluries confiteatur peccata ſua, & a quo abſolvi poſſit. SS.* *D. N. etiam ex Sententia Congr. Concilii, declaravit, d. cap. decimum ita eſſe intelligendum, ut etiam poſſit Epiſcop. concedere Confeſſarium alterius Ordinis, vel ſæcularem.* Præterea nihil obſtat quominus ipſa Monialis recurſum habeat ad Cardin. majorem Pœnitentiarium, a quo ipſi providendum erit, ut ſupra dictum eſt, per deputationem Confeſſarii ex approbatis ad Moniales apud quem illa confiteatur.

Quæſitum denique fuit de Monialibus illis, quæ neque ægrotant, neque recuſant ordinarium pœnitentiæ miniſtrum a Monaſterii Prælato pro univerſa Communitate deputatum; verum pro majori animi ſui quiete, atque ulteriori in via Dei progreſſu facultatem petunt confitendi aliquoties Sacerdoti ad excipiendas Monialium Confeſſiones jam approbato. Qua de re non ſemel Nobis in minori ſtatu degentibus accidit, ut cum aliquibus Epiſcopis, aut Regularibus Monialium Superioribus agere debuerimus. Porro in aliquos ex iis incidimus plus nimio ſeveros, qui aſpera quadam verborum brevitate reſpondebant, quod quum Moniali poſtulanti libera fuiſſet facultas confitendi extraordinario Sacerdoti, qui univerſæ Communitati non ſemel eo anno jam datus fuerat, tunc oportebat eam conſcientiæ ſuæ conſuluiſſe: Quod ſi oblata commoditate uti noluerat, id ſibi imputaret, neque pergeret Superiori moleſtiam afferre, ut peculiarem Confeſſarium extra ordinem ipſi concederet. Nobis autem objicientibus, Monialem hujuſmodi ad Apoſtolicæ Pœnitentiariæ Officium facile recurſum habituram, ibique haud ægre impetraturam id, quod ab ipſis Superioribus ei denegatum fuiſſet, iterum conſtanter reſpondebant extraordinarium hujuſmodi Confeſſarium poſt impletam ab ipſis erga univerſum Monaſterium Tridentini Concilii legem, ab aliis quidem concedi poſſe, ſed a ſe nunquam conceſſum iri.

At vero neque tunc Nobis arridebat, neque profecto nunc nobis placet rigida iſthæc agendi ratio; Perſuaſum enim habebamus, adeoque habemus, non ſolum integræ Communitati, ſed ſingulis etiam Monialibus indulgendum eſſe in iis rebus, quæ juſte, & rationabiliter petuntur, maxime, quum illæ ad earum conſcientiæ quietem, & ſecuritatem conferre dignoſcuntur. Neque ſane hujuſmodi poſtulationes, aut temere exaudiri, aut ſine cauſa rejici debere cenſemus, ſed inquirendum in primis eſſe de qualitatibus tum Monialis, quæ Confeſſarium extra ordinem petit, tum Confeſſarii, qui ab ea requiritur, ut utriſque diligenter inſpectis, deliberari poſſit, an illius votis annuendum ſit, an non. Si enim Monialis ex una parte nullum det adverſæ ſuſpicionis locum, ex altera vero Confeſſarius non modo legitimam Ordinarii approbationem, ſed etiam communis probitatis teſtimonium pro ſe habeat, nullo modo probare poſſumus tam firmum hujuſmodi Prælatorum in renuendo propoſitum; nec intelligimus, cur poſt Confeſſarium extraordinarium integræ Communitati juxta legem Conc. Trid. oblatum, nulla omnino Monialibus ſingulis ſpes relinquatur obtinendi peculiarem Confeſſarium, cujus conſilio, & opera juſtis fortaſſe de cauſis indigere ſe arbitrentur. Non ita ſane hac de re ſentiebat ſapientiſſimus ille animarum Rector S. Franciſcus Saleſius, cujus doctrinæ ſummam ex illius operibus, tum editis, tum manu ſcriptis, collectam bon. mem. Jo: Petrus le Camps Epiſcopus Bellocenſis iuſto volumine complexus eſt, cui titulum fecit *Spiritus S. Franciſci Saleſii*. In hujus compendio quod ex Gallico in Italicum ſermonem converſum Venet. an. 1745. pro quarta vice Typis editum eſt, p. 17. c. 6. aperte legitur, quod, cum B. Epiſcopus non ita intelligeret præmiſſum Conc. Trident. Decretum, ut certum exiſtimaret, Confeſſarium extraordinarium, pluribus etiam, quam tribus vicibus in anno, Religioſæ Communitati offerre, quæ quidem ſententia plures habet ſuffragatores, quos refert *Diana in editione coordinata t. 7. tr. 1. reſ. 348.* non ſolum ſolebat ſuis Monialibus Viſitationis B. M. V. quater in anno, videlicet in ſingulis Hebdomadis Quatuor Temporum Confeſſarium extraordinarium deputare; verum etiam earum reſpectivis Superioribus commendabat aliquando, ut ſingulis Monialibus, quæ non ex animi levitate, neque ex indiſcreta affectionis ſingularitate, Confeſſarium extraordinarium peculiariter peterent, haud ſe difficiles in eo concedendo præberent. Nec aliter ſe gerere conſuevit Ven. mem. Gregor. Card. Barbadicus Epiſc. Patav. Is enim, ut teſtatur illius quondam Vicar. Gener. Jo: Clericatus in *tr. de Pœnit. dec. 41. a. 7.* & PP. Trid. Decretum quoad omnia Monialium Monaſteria in ſua Civit. & Diœceſi exiſtentia quotannis re ipſa exequebatur, & nihilominus etiam ſe præbebat a Monialibus quæ aliquando rationabilibus de cauſis peculiarem pro ſe Confeſſarium expeterent. Hujuſmodi regulis, & exemplis noſtram quoque agendi rationem in Spirituali Monialium regimine conformare curavimus; maximumque utilitatis, & quietis fructum Nos inde percepiſſe cognovimus. Quapropter Ven. Fr. Eccleſ. Antiſtites, atque Filios quorumcumque Relig. Mulierum Rectores hortamur in Domino, & enixe monemus, ut eamdem viam, quoad fieri poteſt, inſiſtere non recuſent, & non adeo difficiles ſe præbeant peculiaribus Monialibus extraordinarium Confeſſarium aliquando expetentibus, quin potius niſi aut Monialis poſtulantis, aut Confeſſarii requiſiti qualitas aliter ſentiendum ſuadeat, earum juſtis precibus obſecundare ſtudeant; illud cogitantes, quod etſi

Digitized by Google

etſi liberum ſit cuilibet Moniali Cardinalem majorem Pœnitentiarium adire, cui ea in re facultas cumulativa cum omnibus locorum Ordinariis a Romano Pontifice tribuitur, nihilominus ea eſt aliquando neceſſitatis urgentia, ut remedium quod de longinquo petendum eſt, non ſatis tempeſtive adveniat. Et quamvis etiam quorumlibet negotiorum expeditiones, quæ in Officio Pœnitentiariæ Apoſtolicæ fiunt, ab omni vel minima pecuniæ ſolutione inviolabiliter ſint immunes; non omnibus tamen Monialibus facile eſt invenire, qui earum negotia in urbe procurare velit, & poſſit.

Jam vero poſtrema ſupereſt quæſtio, nimirum de qualitatibus Confeſſarii extraordinarii, qui vel pro univerſa Monialium Communitate, vel pro aliqua Moniali peculiariter deputari debeat. Porro nullo umquam tempore dubitatum fuit, an in hujuſmodi Sacerdote ætatis maturitas, morum integritas, prudentiæ lumen requiratur, quas quidem dotes in eo, qui ad hujuſmodi munus adhibetur, neceſſarias eſſe, omnes fatentur. Sicut etiam minime dubitatur, quin idem ab Ordinario loci ſpecialiter pro Monialibus approbatus eſſe debeat, quum hujuſmodi approbatio ex Apoſtolicarum Conſtitutionum lege omnino requiratur non ſolum in omnibus tam ordinariis, quam extraordinariis Confeſſariis, qui Monialibus, etiam Regularibus ſubjectis, ab earum reſpective Superioribus deputantur; ſed etiam in iis, qui a Cardinali majori Pœnitentiario conceduntur etiam Apoſtolica Sede vacante, quo nimirum tempore amplioribus is pollet facultatibus, ut videre eſt in Noſtra Conſtitutione ſuper illius facultatibus edita, quæ eſt 95. in Tom. 1. Bullarii Noſtri, ubi §. 54. eidem conceditur, ut, vacante Sede, *Monialibus Confeſſarios extra ordinem valeat deputare, ſi eos aliqua rationabilis cauſſa petierint pro earum libito inter approbatos ab Ordinario ad audiendas Monialium Confeſſiones eligendos*. Quamobrem ad id dumtaxat redacta eſt controverſia, an ſcilicet a Clero Sæculari, an vero e Regulari eligendus ſit hujuſmodi Confeſſarius; tum inter Regulares an aſſumi poſſit ex quolibet alias permiſſo, an vero ſemper deputari debeat ex ipſo Ordine Prælati Regularis ad quem Monaſterii regimen ſpectat.

Sane pro Monialibus Epiſcopo immediate ſubjectis, regula eſt, ut Ordinarius earum Confeſſor ſit Sacerdos Sæcularis; Extraordinarium vero ex Ordinibus Regularibus ſæpiſſime aſſumi apud pleroſque Epiſcopos uſu receptum eſſe conſtat; deficiente fortaſſe per ſingulas Diœceſes Presbyterorum ad id muneris idoneorum copia. Regulares autem Prælati Monialibus ſibi ſubjectis Confeſſarium ordinarium deſignant e ſuo ipſorum Ordine, extraordinarium autem etiam ex alio Ordine Regulari deputare poſſunt juxta Decretum a ſupradicta Congregatione editum *die 16. Septemb. anni* 1595. ac relatum in *l. 8. Decret. p. 149. a tergo*, ubi ſic legitur: *Sacra &c. reſpondit, Superiores Regulares teneri offerre Confeſſarium extraordinarium ejuſdem Ordinis, alterius vero Ordinis poſſe quidem, ſed non teneri*. Numquam tamen, quod meminerimus, ullum Sacerdotem ſæcularem, aut diverſi Ordinis Regularem, vidimus a Regulari Prælato Monialibus ſibi ſubjectis extraordinarium Confeſſorem deputari. Denique quum aliquando evenire poſſit, ut in caſu negligentiæ Superioris Regularis, ad Epiſcopum, ut ſupra dictum eſt, pertineat deputatio Confeſſarii extraordinarii, etiam pro Monialibus Regularium regimini ſubjectis, nulla ipſe lege tenetur ad hujuſmodi Confeſſarium eligendum ex eo Ordine, cujus eſt Monaſterii Prælatus; ſed tali caſu liberum eſt illi quemlibet idoneum Presbyterum Sæcularem, aut alterius Ordinis Regularem ad audiendas earum Monialium Confeſſiones deputare.

At quum ſuperioribus annis Apoſtolicæ Sedi expoſitum fuiſſet pluribus de cauſis, iiſque graviſſimis, quas hic referre opus non eſt, non tam opportunum, quam plane neceſſarium videri, ut Monialium Monaſteria Regularium regimini ſubjecta ſemel ſaltem in anno Confeſſarium extraordinarium diverſi Ordinis Regularem, aut e Sæculari Clero Presbyterum haberent; hujus rei examen, jubente fel. record. Prædeceſſore Noſtro Innocentio Papa XIII. aſſumptum fuit a peculiari Congregatione ex quinque tunc exiſtentibus S. R. E. Cardinalibus compoſita, cui Nos tunc in minoribus conſtituti in Secretarii munere operam præſtabamus; quæque per annum, & ultra, ſingulis Hebdomadis cogebatur, ad diſcutienda, & definienda complura Eccleſiaſticarum quæſtionum capita, quæ deinde inſerta ſunt in Apoſtolicis litteris ab eodem Innocentio Prædeceſſore editis die 23. Maji 1723. quarum initium eſt: *Apoſtolici miniſterii*, quæ etiam a ſan. mem. Prædeceſſore quoque Noſtro Benedicto Papa XIII. in forma ſpecifica confirmatæ fuerunt per alias ſimiles litteras datas die 23. Septembris anni 1724.

Cum autem negotia, quæ in ea Congregatione tractabantur, nullius privatas rationes attingerent, ſed de reſtituenda potiſſimum Trident. Concilii obſervantia in quibuſdam Catholici Orbis regionibus, ut ferebatur, non parum labefactata, unice ageretur; neceſſarium minime judicatum fuit, aliquem velut in judicium vocare ad deducenda jura, ſi quæ ſibi adverſus illa, quæ decernenda viderentur, competere fortaſſe putaret. Sed Noſtra peculiaris cura erat,

Magiſtris Theolog. Moral.

ad ſingula propoſita capita totidem diſſertationes, unicuique ex præfatis Cardinalibus exhibendas, elucubrare; ad demonſtranda videlicet fundamenta illius diſciplinæ, quæ in uſum revocanda cenſebatur. Nec aliter ſe res habuit, quum in eadem Congregatione, ut præfertur, in deliberationem venit, an decernendum foret, ut Regulares Monaſteriorum Prælati, una ſaltem ex tribus vicibus, quibus extraordinarium Confeſſarium Monialibus ſibi ſubjectis in annos ſingulos exhibere debent, aliquem Sæcularem, aut alterius Ordinis Regularem Presbyterum ad id deputare tenerentur, utque ipſis hac in re deficientibus, liberum eſſet Epiſcopis locorum Ordinariis eorum defectum ſupplere, & emendare.

Verum quum Regularibus innotuiſſet, a prædicta Congregatione conditum eſſe Decretum eorum intentioni contrarium, utpote qui minime aſtringi volebant ad hujuſmodi annuam deputationem Confeſſorum extraordinariorum e Clero Sæculari, vel ex aliis Ordinibus; nonnullarum Religionum Procuratores Generales petierunt admitti ad deducendas rationes, quæ hujuſmodi Decreto obſtare putabant; cumque id facile impetraſſent, ac ſuam totiuſque Cœtus Regularium cauſam per eximios illius temporis in Romana Curia Advocatos defendi curaſſent; ſed nihilominus prædicta Cardinalium Congregatio in priori ſententia permanſiſſet; placuit præfato Prædeceſſori Innocentio, antequam Decretum hujuſmodi approbatione ſua confirmaret, aliorum Cardinalium Sententias audire. Itaque excluſis illis omnibus, qui ex ipſius Pontificis deputatione in præcedentibus ſeſſionibus per annum integrum negotia diſcuſſerant; aliiſque advocatis Cardinalibus, quibus exhiberi ſecreto fecerat conſcriptarum allegationum exempla; Nobis etiam adeſſe juſſis, qui rationum momenta a priori Congregatione præ oculis habita, ſi opus eſſet, exponere poſſemus, novam Cardinalium Congregationem ea improviſo coram ſe convocavit, in qua iterum propoſita quæſtio diligenter, ac mature diſcuſſa fuit; ac demum ipſe Pontifex de ipſius Congregationis conſilio, & aſſenſu, ſuper hac re decrevit, ut ſequitur. *Cumque ex eodem Concilio Tridentino Confeſſor extraordinarius bis, aut ter in anno offerri Monialibus debeat, qui omnium Confeſſiones audiat, ſi impoſterum Superiores Regulares, quoad Monaſteria ipſis ſubjecta, toties prædictum extraordinarium Confeſſorem deputare neglexerint, vel ſi etiam ex proprio eorum Ordine ſemper deputaverint, nec ſaltem ſemel in anno ad id munus elegerint Sacerdotem aut Sæcularem, aut Regularem alterius diverſi Ordinis profeſſorem, in his caſibus Epiſcopi, pro ſuo arbitrio, & conſcientia deputationem hujuſmodi facere poſſint, nec illa quovis titulo, aut prætextu, a Superioribus Regularibus valeat impediri*. Perſcriptum ſane fuit hujuſmodi Decretum ea occaſione, qua agebatur de reſtituenda in certis quibuſdam Regionibus Eccleſiaſtica diſciplina ad formam Conc. Trid. verum ipſius Decreti vigor ad eas dumtaxat Regiones minime reſtrictus fuit; quum & animarum pericula, quæ ex perpetua Confeſſorum ejuſdem Ordinis deputatione timebantur, in omnibus Monaſteriis Regularium regimini ſubjectis locum habere poſſint; & quæcumque adverſus Decretum ipſum adducta fuerunt, ex generalibus Ordinum ſtatutis, & ex Conſtitutionibus Monialium Regularibus ſubjectarum fuerint deſumpta. Cumque judicatum fuerit, ea omnia nequaquam obſtare, quo minus ita decerneretur; ſequitur, ut, quamvis eidem Decreto cauſam dederint peculiarium quarumdam regionum neceſſitates Apoſtolicæ Sedi eo tempore expoſitæ, illud tamen generale ſit, & univerſos per Orbem Regulares Monaſteriorum Monialium Prælatos afficere debeat. Cum vero deinde alias laudatus Prædeceſſor Benedictus XIII. Innocentii litteras in forma ſpecifica confirmarit, Nobis conſtat illius mentem fuiſſe, ut hujuſmodi Decretum univerſalis, & inviolabilis legis vim obtineret. Super quo nihilominus, ne ulla apud aliquos ſupereſſet dubitatio, Nos ipſi præſentium litterarum vigore, ac motu proprio, & certa ſcientia, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ipſum relatum Innocentii Prædeceſſoris Decretum, ſtatutum, mandatum, atque præceptum ad omnia per Orbem ubique exiſtentia, & Regularium regimini ſubjecta Monialium Monaſteria, quatenus opus ſit, expreſſe extendentes, & ampliantes; decernimus, atque ſtatuimus, ut ſingulis annis, incipiendo a proximo millesimo ſeptingenteſimo quadrageſimo nono a Nativitate Domini decurrendo, Regulares Monaſteriorum Prælati teneantur bis, aut ter in anno Confeſſarium extraordinarium univerſis Monialibus in iis degentibus offerre; ſi vero ipſi forſan hujuſmodi Confeſſarii extraordinarii deputationem intra præſcripta tempora omiſerint, vel ſemper proprii Ordinis Regularem Sacerdotem ad hunc effectum deputaverint; itaut prælatæ Moniales ſemel ſaltem in anno Confeſſarium extraordinarium e Clero Sæculari, aut ex alio Ordine Regulari non habeant, ad Epiſcopos Diœceſanos, omni appellatione remota, devolvatur jus ſupplendi eorumdem Prælatorum defectum (ſi nempe penſatis rerum circumſtantiis, ita expedire eſſe judicaverint) per deputationem Confeſſarii extraordinarii, quem tam in uno, quam in altero caſu, aut e Clero Sæculari, aut ex alio Regulari Ordine pro ipſorum arbitrio deligere poſſint, & valeant.

Quo circa dilecto filio noſtro S. R. E. Cardinali moderno noſtro, & pro tempore exiſtenti Romani Pontificis in Urbe ejuſque Diſtrictu Vicario in Spiritualibus Generali, earumdem præſentium tenore committimus, & mandamus, ut hæc Noſtra Decreta, atque ſtatuta, tum in omnibus ejuſdem Almæ Urbis Monaſteriis, quæ Regularium regimini ſubſunt, quam in aliis quibuſque Regularium, aut Sæcularium Mulierum, aut Puellarum domibus, ſeu collegiis, atque conſervatoriis, quibus extraordinarius Confeſſor a Superioribus deputari ſolet in omnibus, & per omnia juxta earumdem litterarum præſcriptum, exactiſſime obſervari, & adimpleri faciat; ne ſorte iterum contingat, quod cum magna animi Noſtri moleſtia dictum aliquando eſſe cognovimus, Apoſtolicas Conſtitutiones Romæ quidem ferri, & publicari, ſed eas minime in ipſa Urbe ad effectum perduci.

Eamdem porro curam, & ſollicitudinem injungimus, & demandamus Ven. Fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis per omnes univerſi Orbis Eccleſias conſtitutis, quibus ut ſatis perſpectum putamus voluntatis Noſtræ ſtudium, tam in eorum rationabilibus querelis, juſtiſſimiſque petitionibus ſuſcipiendis, quam in corruptelis, quas irrepſiſſe judicaverint eliminandis, idque non ex ingenio Noſtro quidquam ſtatuendo, nec peregrinas novitates inducendo, ſed veteres, ut plurimum leges, & regulas, vigili Prædeceſſorum Noſtrorum providentia jam pridem conſtitutas, in priſtinum, debitumque vigorem, & uſum revocando, ita eoſdem meminiſſe volumus, proprium zeli Paſtoralis officium non in eo ſitum eſſe, ut adverſus ea, quæ contra leges ſunt, inutiliter deplorando, declament; ſed ut illa de medio tollere curent, adhibitis opportunis remediis in eum finem jam præſtitutis, implorato etiam Apoſtolicæ Sedis auxilio, ubi impedimentum aliquod eorum auctoritati, & legum executioni afferri contingat, omneſque diligentias, & curas, quas corrigendis abuſibus ipſi fideliter impenderint, in irritum cedere videant.

Quoniam vero tam in ſuperius allegato Clementis XI. Edicto, quam in Synodalibus plurium Epiſcoporum Conſtitutionibus ſtatutum eſſe conſpicimus, ut quo tempore extraordinarius Confeſſor nullum ipſi impedimentum afferre audeat, multoque minus præſumat per id temporis alicujus Monialis, ſive Superiorisſæ, ſive Novitiæ, ſive Converſæ, neque demum alterius cujuſcumque perſonæ intra ſepta Monaſterii, aut piæ Domus commorantis Sacramentalem Confeſſionem audire; Nos id quoque approbatione Noſtra roborantes, & confirmantes, ſtatuimus, & mandamus, ut Epiſcopi quidem, ſi de Monaſteriis, aut Domibus eorum regimini ſubjectis agatur, Regulares autem Superiores, quod ad illas Communitates attinet, quibus ipſi præſunt, pro hujuſmodi legis implemento advigilent, & contravenientes meritis pœnis coerceant, & afficiant.

Ac demum quibuſcumque Confeſſariis extraordinariis, qui vel alicui Communitati generaliter, vel peculiariter alicui perſonæ in Monaſterio degenti, conceſſi, ac deputati fuerint, diſtricte inhibemus, ſub pœnis adverſus accedentes ad Monaſteria Monialium, & cum ipſis converſantes, præſertim Regulares a Prædeceſſoribus Noſtris quandocumque ſtatutis (quas etiam præſentium vigore confirmamus, & innovamus) ne, poſtquam ſuum officium impleverint, ad idem Monaſterium ulterius accedere, aut ullius generis commercium intra ipſum quomodocumque continuare, & fovere, etiam ſub ſpiritualis cauſæ, aut neceſſitatis obtentu, & colore, audeant, aut præſumant.

Decernentes, ipſas præſentes litteras, atque omnia, & ſingula in eis ſtatuta, etiamſi quicumque in iiſdem intereſſe habentes, ſeu habere prætendentes, ad id vocati, & auditi non fuerint, nec præmiſſis conſenſerint, aut alterius cujuſcumque generis defectus forſan adverſus eas objiciatur, ſemper, & perpetuo valida, & efficacia eſſe, & fore, & ab omnibus ad quos ſpectat, atque in futurum ſpectabit, inviolabiliter etiam perpetuo obſervari. Sicque, & non aliter in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos etiam cauſarum Palatii Auditores, & S. R. E. Cardinalium Congregationes ordinarias, atque peculiariter deputatas, alioſque Cardinales etiam de Latere Legatos, ac Vice-Legatos, & Apoſtolicæ Sedis Nuntios, judicari, & definiri debere; ſublata eis, & eorum cuilibet, aliter judicandi, definiendi, & interpretandi facultate, & auctoritate; atque irritum, et inane decernentes quidquid ſecus a quoquam ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibuſcumque etiam Apoſtolicis ac in Univerſalibus, Provincialibus, et Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel ſpecialibus Conſtitutionibus, et Ordinationibus, necnon quarumcumque Eccleſiarum, et Ordinum Regularium, ſeu Congregationum aut Societatum, et Inſtitutorum, etiam S. Joannis Jeroſolymitani, aliorumque Militarium Ordinum, ſeu Monaſteriorum Virorum, aut Monialium, aliarumque piarum Domorum, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, uſibus, & conſuetudinibus, etiam immemorabilibus; Privilegiis quoque, exemptionibus, & indultis, etiam in corpore juris clauſis, aut litteris Apoſtolicis, quibuſlibet præmiſſorum, ſub quibuſcumque eorumdem tenoribus, & formis, etiam hic de neceſſitate exprimendis, ac cum quibuſvis clauſulis, & decretis etiam irritantibus in genere, vel in ſpecie, & derogatoriis, quomodolibet in contrarium conceſſis, ac pluries confirmatis, approbatis, & innovatis; quibus omnibus, & ſingulis, hac vice dumtaxat, & ad præmiſſorum effectum, illis alias in ſuo robore permanſuris, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine derogamus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus demum, ut earumdem præſentium tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides, tam in judicio, quam extra illud, ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrarum confirmationis, approbationis, innovationis, voluntatis, mandati, ſtatuti, decreti, & declarationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1748. nonis Auguſti, Pontificatus Noſtri anno octavo.

XXV.

Ejuſdem de Ordinationibus Regularium.

IMpoſiti Nobis licet immerentibus Apoſtolici Miniſterii ratio poſtulat, ut ad tuendum Eccleſiaſticæ diſciplinæ vigorem, non modo novas interdum Leges provide conſtituamus; verum etiam veteres a Prædeceſſoribus noſtris ſapienter ſtatutas, ſi quidem ſalutarium ſanctionum præſidio debitis fraudentur effectibus, novis & inviolabilibus ſanctionibus communiamus; ſi vero earum claritas pravis, & captioſis interpretationibus involvi, & obumbrari dignoſcatur, eaſdem perſpicuis apertiſque declarationibus in propria luce collocemus.

Sane quæ olim de Ordinationibus Regularium controverſia exurgit, an ſcilicet Regulares a quocumque Catholico Antiſtite indiſtincte ordinari poſſent, an vero id juris privative pertineret ad Epiſcopum illius Diœceſis, intra quam ſita eſt Religioſa Domus, quam Regularis ad Ordines promovendus inhabitat, pluribus Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutionibus, & declarationibus jamdudum ſublata fuit. In qua quidem controverſia Epiſcopi Locorum Ordinarii jura ſua fundantes in generalibus Canonum ſtatutis, & in ipſis exemptionum privilegiis, quæ Regularibus indulta ſunt, aiebant, ipſorum Ordinationes, utpote Diœceſanis Epiſcopis expreſſe reſervatas, neque ſpectare poſſe ad Ordinarios eorum Originis, quam Regulares a ſe abdicant, dum ſæculo nuntium remittunt; neque porro ad Ordinarios Beneficii, quoniam ipſi ad titulum Beneficii non promoventur; proindeque unice ſpectare ad Epiſcopos Ordinarios eorum Domicilii, nimirum illius Diœceſis, ac Loci, in quo ipſi Ordinandi commorantur. Contra vero Regulares Apoſtolicis Privilegiis innixi, quæ certis ordinibus recentius elargita, ac deinceps per viam communicationis ad omnes extenſa fuerant, licitum ſibi eſſe contendebant Sacros Ordines a quocumque Catholico Antiſtite, juxta eorum Privilegiorum tenorem, pro arbitrio ſuſcipere.

Verum quum felicis recordationis Prædeceſſor Noſter Gregorius Papa XIII. per ſuam Apoſtolicam Conſtitutionem, quæ incipit: *In tanta rerum* datam apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1573. Kalendis Martii, juſtis gravibuſque de cauſis, alteram Conſtitutionem ſui noſtrique pariter Prædeceſſoris S. Pii Papæ V. cujus initium eſt: *Etſi mendicantium*, ad juris communis, & Sacri Concilii Tridentini terminos reduxiſſet, eodem quoque anno in cauſa Monachorum Ordinis Carthuſiani Decretum edidit, quo ipſos ab Epiſcopis Diœceſum, in quibus eorum Monaſteria reſpective ſita ſunt, vel nonniſi de illorum licentia, ab aliis quibuſque Epiſcopis ordinandos eſſe declaravit; quemadmodum legitur in *lib.* 1. Decretorum Congregationis Concilii *pag. 75. a tergo. dub. An Noſtri Ordinandi obligentur habere expreſſam licentiam Ordinarii, in cujus Diœceſi ſunt, pro Ordinibus conferendis ab Epiſcopo alterius Diœceſis: Sanctiſſimus Dominus Noſter, etiam ex ſententia Sacræ Congregationis Concilii, declaravit, obligari.*

Contigit autem, ſub illius Succeſſore Sixto Papa V. eamdem quæſtionem retractari, inſtante univerſo Ordine Fratrum Prædicatorum. Qua de re idem prædeceſſor, poſt maturum cauſæ totius examen in præfata Congregatione Concilii habitum, conſtituit, licere Superioribus Regularibus Litteras Dimiſſoriales concedere ſuis reſpective Subditis, ad Ordines ſuſcipiendos; ſed eas tamen Diœceſano dumtaxat Epiſcopo directas, nec alteri umquam, niſi quum forte is a Diœceſi abfuerit, aut, quatenus in Diœceſi extiterit, Clericorum tamen Ordinationem non ſit habiturus. Ita relatum habetur *lib.* 4. prædictorum Decretorum *pag.* 108. *Sanctiſſimus Dominus Noſter Xiſtus V. ex ſententia Congregationis, reſpondit, Regulares poſſe concedere dimiſſorias ad Epiſcopum Diœceſanum, eoque abſente, vel etiam præſente, & Ordinationem non tenente, ad quemcumque, dummodo ab eo Epiſcopo, qui Ordines contulerit, examinentur quoad doctrinam.*

De-

Digitized by Google

Demum a ſanctæ memoriæ Prædeceſſore quoque Noſtro Clemente Papa VIII. ad hujuſmodi controverſias perpetuo extinguendas, ſequens Decretum editum fuit: *De mandato Sanctiſſimi Domini Noſtri Clementis Divina Providentia Papæ VIII. tenore præſentium mandatur omnibus, & ſingulis quorumcumque Regularium Superioribus, ut de cætero obſervent, & obſervari faciant ea, quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor eſt talis: Congregatio Concilii cenſuit, Superiores Regulares poſſe ſuo ſubdito eidem Regulari, qui prædictis qualitatibus requiſitis Ordines ſuſcipere voluerit, Litteras dimiſſorias concedere, ad Epiſcopum tamen Diœceſanum, nempe illius Monaſterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, Regularis poſitus fuerit; etſi Diœceſanus abfuerit, vel non eſſet habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Epiſcopum; dum tamen ab eo Epiſcopo, qui ordines contulerit, examinetur quoad doctrinam, & dum ipſi Regulares non diſtulerint de induſtria conceſſionem dimiſſoriarum in id tempus, quo Epiſcopus Diœceſanus vel abfuturus, vel nullas eſſet habiturus Ordinationes. Verum, cum a Superioribus Regularibus, Epiſcopo Diœceſano abſente, vel Ordinationes non habente, Litteræ dimiſſoriæ dabuntur, in eis utique hujuſmodi cauſam abſentiæ Diœceſani Epiſcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam eſſe. Quod qui non fecerint, officiorum, & dignitatum, ſeu adminiſtrationum, ac vocis activæ, & paſſivæ privationis, ac aliis arbitrio ejuſdem Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ reſervatas pœnas incurrant. In quorum fidem &c.*

Datum Romæ die 15. menſis Martii 1596.

Hoc emanato Pontificio Decreto, eoque tam claris verbis concepto, jure ſperandum videbatur hujus generis lites non amplius auditum iri; ſed contra accidit, dum ex una parte nonnulli Epiſcopi ultra montes conſtituti contendere cœperunt, neceſſarias eſſe Regularibus Dimiſſorias etiam Ordinariorum eorum Originis, quo poſſent ab Epiſcopis aliorum Locorum ad Sacros Ordines promoveri; ex altera vero Regulares, obtendentes, in prælato Clementis VIII. Decreto derogatum non fuiſſe Apoſtolicis Privilegiis, quæ eorum Ordinibus, ſive directe, ſive per communicationem indulta fuerant, ut ſcilicet a quocumque Catholico Antiſtite ordinari poſſent, hujuſmodi Decreti vim & obſervantiam declinare ſe poſſe putarunt.

Verum, quod attinet ad Epiſcopos, ipſa Congregatio Concilii die 18. Februar. anni 1654. ut notatum reperitur *lib.* 19. ipſius Decretorum *pag.* 316. ita reſcripſit: *Regulares volentes ſe promovere ad Ordines, non teneri oſtendere Dimiſſorias Ordinariorum propriæ Originis, ſed ſufficere ut obſervent formam præſcriptam in Decreto ſan. mem. Clementis VIII.* Quod etiam ampliſſime confirmatum fuit in alio Decreto edito die 17. Mart. anni 1674. Decretorum *lib.* 28. *pag.* 261. *& ſequentibus.*

Quod vero ſpectat ad Regulares; quum eorum præſumptum jus, una cum rationibus ab ipſis pleniſſime deductis, in quadam Congregatione particulari nonnullorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium a felicis recordationis Prædeceſſore Noſtro Innocentio Papa XIII. deputata, cui Nos in minoribus tunc exiſtentes noſtram qualemcumque operam, pro demandato Nobis Secretarii munere, contulimus, diligenter expenſum, & examinatum fuiſſet; cumque ad hujuſmodi quæſtionem definiendam, id potiſſimum viſum eſſet in jure ſtatuendum, an ad effectum eximendi Regulares a præſcripti Decreti Clementini obſervantia, ſufficeret, quod Privilegia ſuſcipiendi Ordines a quocumque, ipſis conceſſa fuiſſent poſt Concilium Tridentinum, a quo hujuſmodi antiqua Privilegia abrogata fuiſſe ſatis conſtat, an vero oporteret eadem conceſſa fuiſſe poſt ipſum Clementis Prædeceſſoris Decretum: ac præterea an hujuſmodi Privilegia æque ſuffragarentur iis, ad quos per viam communicationis extenſa dicerentur; ac iis, quibus directe & expreſſe indulta fuerunt; idem Innocentius Prædeceſſor, audito præfatæ Congregationis particularis conſilio, decrevit, ſatis eſſe ad ſupradictum effectum, quod hujuſmodi Privilegia poſt Concilium Tridentinum conceſſa fuerint, quamvis præfato Clementino Decreto poſteriora non ſint, dummodo tamen directe conceſſa fuiſſe conſtet, non vero in communicatione Privilegiorum de uno in alium Ordinem derivata aſſerantur; quemadmodum ipſe Innocentius in ſuis Apoſtolicis Litteris, incipientibus: *Apoſtolici miniſterii*, die 30. Maii anno 1723. datis, ac deinde confirmatis a ſanctæ memoriæ Prædeceſſore pariter Noſtro Benedicto Papa XIII. per alias ſimiles Litteras data die 23. Septembris anni 1724. quarum initium eſt: *In ſupremo*: aperte declaravit, his verbis: *Quoties ergo Regulares ad Ordines erunt promovendi, ſervetur omnino Decretum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum a pia memoria Clemente VIII. Prædeceſſore etiam Noſtro confirmatum die 15. Martii 1596. quo ſancitur, ad Epiſcopum Diœceſanum Litteras Dimiſſorias pro earumdem Ordinum ſuſceptione a ſuis Superioribus eſſe dirigendas, præterquam in caſu, quo Diœceſanus a Diœceſi abeſſet, vel Ordinationes non eſſet habiturus, quo etiam caſu in Litteris Dimiſſoriis ad alium Epiſcopum dirigendis expreſſa fieri debeat mentio, vel de prædicto Epiſcopi Diœceſani abſentia, vel de illa alia cauſa, videlicet quod Ordinationes non ſit habiturus; exceptis tamen, quoad prædicta, Regularibus illis, quibus per ſpeciale Privilegium a Sede Apoſtolica poſt Concilium Tridentinum fuerit conceſſum, ut a quolibet Catholico Antiſtite Ordines ſuſcipere poſſint, ſuper quo Indulto nihil per præſentes innovare intendimus.*

Maſtrii Theol. Moral.

Porro ſi aliqui vigilias laboreſque ſuos, non tam in extricandis inutilibus quæſtionibus, vel forte in rebus profanis, & ab Eccleſiaſtica profeſſione alienis addiſcendis conſumerent, quam in ſtudio ſacrarum Legum, quibus Eccleſiaſtica diſciplina continetur, utiliter collocarent; ne ipſi aliquibus arbitrium pro lege, præjudicata opinio pro ratione, atque in Legum etiam clariſſimarum interpretatione, ſuus cuique ſenſus pro authoritate eſſet; nec olim Nobis in noſtro Bononienſi Archiepiſcopatu reſidentibus contigiſſet, ut Regularis quidam ex ea Urbe repente digreſſus, ſuique Superioris Dimiſſorias ad Epiſcopum finitimum deferens, tametſi nullo pacto docere poſſet, Nos Clericorum Ordinationem non habituros, Sacrum Presbyteratus Ordinem ſuſciperet, nullaque interjecta mora Bononiam ad primum Sacrificium non ſine pompa offerendum reverteretur; quam tamen intolerandam audaciam Nos ad Canonicarum ſanctionum rigorem exigere, utque etiam, ſervata Paſtorali manſuetudine, vindicare non prætermiſimus; ut videre eſt in noſtro Paſtorali a Nobis tunc edito, *tom. impreſſ. monit.* 3. *tit.* 11. Neque rurſus, ex quo ad univerſalis Eccleſiæ regimen, Deo ſic diſponente, aſſumpti fuimus, plurimum Epiſcoporum Fratrum Noſtrorum querelæ ad Apoſtolatum Noſtrum delatæ fuiſſent; qui nimirum, non ſine magno animi noſtri dolore, apud Nos expoſtulare non deſinunt, a pluribus ſæpe Regularibus in eorum Diœceſibus reſpective commorantibus ſimilia perpetrari, in ſpretum Eccleſiaſticarum Legum, atque pœnalium ſanctionum, quibus ipſo facto adſtringuntur, (ſiquidem in autographo ſupra relati Clementini Decreti diſtincte legitur: *incurrant*; non autem, quod falſo non nemo aſſerit: *incurrat*, dum ſcilicet, Superiores Regulares, qui Subditis ſuis non ad præſcriptum ejuſdem Decreti Dimiſſorias Litteras concedunt, ſuorum Officiorum, ac Dignitatum, & vocis activæ, atque paſſivæ amiſſione mulctantur; Ordinati vero, ſuſpenſionis pœnam, atque etiam, ſi in ſuſcepto Ordine miniſtraverint, Irregularitatem incurrunt; ac denique Antiſtites, qui ipſis manus imponunt, non facile effugiunt Canonicas pœnas adverſus eos propoſitas, qui alienos Subditos abſque ſufficientibus Dimiſſoriis ordinare præſumunt. Qui etiam plerumque culpa non vacant in eo, quod, quum ex uſu rerum intelligere poſſint, complures Regulares non alia de cauſa, proprio domicilio relicto, iter arripere, quam ut ſe ſubducant examini Epiſcopi Diœceſani, cujus hac in re juriſdictionem, aut nimium rigorem perhorreſcunt, aliumque inveniant, qui vel nullo, vel admodum levi præmiſſo examine, Ordines ipſis impertiatur; quoties hujuſmodi facilitate erga illos utuntur, toties adverſus conſultiſſima Tridentinæ Synodi Decreta delinquunt: ea ſiquidem *ſeſſ.* 23. *cap.* 12. *de Reformatione*; ſic ſtatuit: *Regulares quoque, nec in minori ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur, privilegiis quibuſcumque, quoad hoc penitus excluſis.*

Nos autem conſueta Sedis Apoſtolicæ clementia uti volentes, libenter abſtinemus a deſignandis aut nominandis hoc loco Regularibus, de quorum exceſſibus in hoc rerum genere graves Epiſcoporum querimoniæ ad Nos delatæ fuerunt. Quæcumque etiam hac in re inordinate ad hunc diem admiſſa ſunt, a diſtrictioris judicii inquiſitione liberamus; quinimo omnes & ſingulos in hoc delinquentes, ſive Superiores Regulares ad Ordines promotos, ſive Antiſtites, qui eos ordinaverint, a quibuſcumque ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas hac de cauſa reſpective ante hac incurrerint, quibuſque innodati forſan exiſtant, authoritatis Noſtræ plenitudine, ac de Apoſtolica benignitate, tenore præſentium abſolvimus, & abſolutos eſſe, & cenſeri decernimus, & cum iiſdem ſuper quacumque irregularitate per eos forſan, cauſa & occaſione præmiſſis, quomodolibet contracta, ad omnes etiam ſacros & Presbyteratus Ordines, eorumque exercitium, atque ad omnia & ſingula eorum reſpectivæ Religionum munera, pari authoritatis plenitudine diſpenſamus. De cætero tamen infraſcriptas Leges in poſterum omnino obſervandas, motu proprio, & ex certa ſcientia Noſtra, ac matura deliberatione præmiſſa, edicimus atque ſtatuimus.

Quæcumque, nimirum hac in re præfatis Prædeceſſoribus Noſtris Gregorio XIII. Sixto V. Clemente VIII. & Innocentio XIII. in ſupra citatis ipſorum Litteris ſeu Decretis, ſtatuta, mandata, definita, atque ſancita fuerunt, ea omnia & ſingula, motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine præfatis, earumdem præſentium ſerie, confirmamus, roboramus, & innovamus; atque ab omnibus ad quos ſpectat, ſeu quandocumque in futurum ſpectabit, inviolabiliter obſervari præcipimus & jubemus: tranſgreſſores quoque omnibus pœnis in præmiſſis contentis, aliiſque per Apoſtol. Conſtitutiones, & per ſacros Canones latis atque ſtatutis, cum effectu ſubjacere, eaſque ipſo facto & abſque aliqua declaratione incurrere decernimus; Superiores nimirum Regulares eas omnes, quas, ut præfertur, ſupradictus Clemens VIII. Prædeceſſor conſtituit & ſancit; Regulares au-

autem qui contra illius Decreti præſcriptum promoti fuerint, & Antiſtites eos promoventes, Canonicas pœnas atque cenſuras, quæ adverſus ſacram Ordinationem ſuſcipientes ab Epiſcopo qui proprius ad hunc effectum dici & haberi nequit, necnon adverſus Epiſcopos, alienos ſubditos indebite ordinantes, in jure Canonico, & in Conſtitutionibus Apoſtolicis ſtatutæ habentur.

Præterea volumus atque decernimus, ut Superiorum Regularium Dimiſſoriæ, quæ ideò ad aliam Antiſtitem directæ fuerint, propterea quod Epiſcopus Diœceſanus extra Diœceſim commoretur, vel Ordinationem non ſit habiturus, nullius ſint roboris & momenti, niſi illis juncta fuerit authentica atteſtatio Vicarii Generalis, vel Cancellarii, aut Secretarii ejuſdem Epiſcopi Diœceſani, ex qua conſtat, vel ipſum a Diœceſi abeſſe, vel Clericorum Ordinationem habiturum non eſſe proximo legitimo tempore per Eccleſiaſticas Leges ad hunc effectum ſtatuto: hoc enim expreſſe declarari opus eſt, ad excludendam nonnullorum arrogantiam, qui quum Privilegio gaudeant ſuſcipiendi Ordines extra tempora, exiſtimarent Epiſcopos ipſorum voluntati adeo addictos eſſe debere, ut ſi quandocumque ipſis placuiſſet ad Ordines promoveri, non ſtatim, ipſoque die ab ipſis deſignato, voti compotes fierent, jam dici poſſet, Ordinationem ab Epiſcopo non haberi, proindeque alius Epiſcopus pro ſuſcipiendis Ordinibus adeundus eſſet. Quod ſi aliquis Antiſtes Regularem virum, in ſua Diœceſi proprium domicilium non habentem, ſolis ipſius Superioris dimiſſorialibus Litteris contentus, ſine adjuncta præfata atteſtatione in forma probanti, ad Ordines promovere præſumpſerit; decernimus & declaramus hunc ipſo facto incurrere in pœnas Canonicas adverſus eos conſtitutas, qui alienum Subditum legitimis Dimiſſoriis deſtitutum ordinaverint.

Quemadmodum vero eorum Ordinum Regularium Privilegia firma & rata eſſe volumus, quibus ab Apoſtol. Sede reperitur indulgentiam, & communionem habente ordinari valeant: dummodo hujuſmodi Privilegia poſt Trid. Conc. & ipſis Ordinibus nominatim atque directe, non autem per communicationem conceſſa fuerint; ita porro omnia ſimilia Privilegia, quæ aliis Ordinibus ante præſentem Conc. Trid. ab ipſa etiam Apoſt. Sede, & ſub quibuſcumque tenoribus & formis, indulta ſint, vel etiam poſt ipſum Concilium non ipſis directe conceſſa, ſed per communicationem ad eos extenſa eſſe dicantur, iiſdem authoritate & tenore, nulla & irrita, omnique vigore ac robore, ad effectum, de quo agitur, penitus deſtituta & vacua eſſe volumus & ſtatuimus: decernentes, hujuſmodi Privilegia nequaquam poſt Conc. Trid. indulta cenſeri, niſi, vel poſt ipſius Concilii confirmationem reipſa fuerint conceſſa, vel, quatenus antea conceſſa, & poſterius confirmata eſſe aſſerantur, hujuſmodi confirmationes *in forma ſpecifica* cum litterali veteris Indulti inſertione, ejuſque expreſſa innovatione, factæ dignoſcantur; ac declarantes, alterius generis confirmationes, quæ *in forma communi* nuncupantur, nemini ad præmiſſum effectum ullo pacto ſuffragari. Quod vero ſpectat ad eorumdem Privilegiorum uſum & exercitium, monendi ſunt ii, quibus eadem, juxta præmiſſa, pleno jure competere dignoſcuntur, ut non ſine juſta cauſſa, nec extra debitas circumſtantias, pro libito ipſis utantur, minime vero ad oſtentandam dumtaxat ipſorum Privilegiorum ſingularitatem; quemadmodum aliquibus in more poſitum eſſe novimus, qui pridie illius diei, quo ab Epiſcopo Diœceſano Clericorum Ordinationes publice habendæ ſunt, ad alterius Epiſcopi Diœceſim conſulto migrant, moxque ſuſcepto ibidem Ordinationis munere, ad priſtinum domicilium redeunt; idque ſe facere ajunt, ut jurium ſuorum indemnitati conſulant, quaſi vero Apoſtolica Privilegia, nonniſi cum aperto Epiſc. Diœceſani contemptu ſuam vim & robur habitura forent.

Denique tam Venerab. Fratres Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, quam Dilectos Filios omnium Regularium Ordinum Profeſſores, quam maximo poſſumus Apoſtolicæ voluntatis ſtudio, per miſericordiam Dei Noſtri, & per charitatem S. Spir. hortamur in Domino & obteſtamur, ut tam in hoc negotio, quam in cæteris omnibus, ſoliciti ſint unitatem ſpiritus, & ſinceræ dilectionis concordiam ſervare. Meminerint Regulares, quo loco Spiritus Sanctus poſuerit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei; quod ipſis a Sacroſancta Oecum. Lateran. Synodo ſub Leone X. habita, inculcatum fuit, per hæc verba: *Eoſdem inſuper Fratres in virtute ſanctæ obedientiæ monemus, ut eoſdem Epiſcopos loco Sanctorum Apoſtolorum ſubrogatos, pro debita & Noſtra ac Apoſtolicæ Sedis reverentia, congruo honore & convenienti obſervantia venerentur*. Neque obliviſcantur Epiſcopi, Regulares viros ipſis datos eſſe adjutores in Dominicæ vineæ cultura; ſubdit enim eadem S. Synodus: *ipſos quoque Epiſcopos hortamur, ac per viſcera miſericordiæ Dei noſtri requirimus, ut Fratres ipſos affectu benevolo proſequentes charitative tractent, ac benigne foveant &c. tamquam in agro Dominico cooperatores, eorumque laborum participes, prompta benignitate recipiant*. Demum & Epiſcopi, & Regulares ſimul animum advertant ad id, quod ibidem ſubjicitur: *Una eſt Regularium & Sæcularium Prælatorum, & Subditorum, exemptorum, & non exemptorum univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur, eorumque omnium unus Dominus, una Fides, & propterea decet eos, qui ejuſdem ſunt corporis, unius etiam eſſe voluntatis*.

Hæc profecto Chriſtianæ veritatis & charitatis documenta quum utrimque ſervata fuerint, omnibus in rebus adeoque in hac etiam Ordinationum materia, importunæ partium querelæ penitus conticeſcent. Neque enim Regulares conqueri poterunt, quod, recuſantibus Epiſc. ſacram Ordinat. adminiſtrare, præterquam in Temporibus ab Eccleſia ſtatutis eorum Privilegia de Ordinibus extra Tempora ſuſcipiendis effectu vacua remaneant; Epiſc. enim alios etiam opportunos dies ordinandis Regularibus facile invenient. Epiſcoporum autem ceſſabunt querelæ, quod Superiores Regulares, ad eludendam Decreti Clementini obſervantiam, advenientibus Ordinationum temporibus, ſubditos ſuos domicilio moveant, eoſdemque ſtatim poſt ſuſceptos Ordines, falſis de cauſſis ad priſtinum Monaſterium reverti jubeant; ſiquidem Regulares hujuſmodi agendi rationem (quam & alias in foro externo graviter vindicarent fuiſſe, & in poſterum diſtricte exercendam fore noverint) tum a probi viri honeſtate, & fide alienam, tum etiam debitæ erga ſacros Eccleſiarum Antiſtites obſervantiæ contrariam eſſe, ipſi per ſe facile cognoſcent.

Præſentes vero Noſtras Litteras, & in eis ſtatuta quæcumque etiam ex eo quod quilibet in præmiſſis, ſeu eorum aliquo, jus, vel intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes, cujuſvis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, vel dignitatis exiſtant, ſive alias ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione digni, illis non conſenſerint, nec ad ea vocati & auditi, neque cauſſæ, propter quas eædem præſentes emanaverint, adductæ, verificatæ, vel ſufficienter, aut ullo modo juſtificatæ fuerint, aut ex alia qualibet, etiam quantumvis juridica, & privilegiata cauſſa, colore, prætextu, & capite, etiam in corpore juris clauſo, nullo umquam tempore de ſubreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis Noſtræ, aut intereſſe habentium conſenſu, aliove quolibet, etiam quantumvis magno, ac formali, & ſubſtantiali defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controverſiam vocari, aut ad terminos juris reduci, ſeu adverſus illas aperitionis oris, reſtitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut etiam Motu pari, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſimili conceſſo vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, ſeu ſe juvare ullo modo poſſe; ſed ipſas præſentes ſemper firmas, validas & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac ab illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit inviolabiliter, & inconcuſſe obſervari.

Sicque & non aliter in præmiſſis cenſeri, atque ita per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Cauſſarum Palatii Apoſtol. Auditores, ac S. R. E. Card. etiam de Latere Legatos, & Apoſtol. Sedis prædictæ Nuncios, aliove quoslibet quacumque præeminentia ac poteſtate fungentes & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quevis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus, quatenus opus ſit, Noſtra, & Cancellariæ Apoſtolicæ Regula, de jure quæſito non tollendo, aliiſque Apoſtolicis, ac in Univerſalibus, Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, necnon quibuſvis etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, exemptionibus, & indultis, etiam in corpore juris clauſis, aut Litteris Apoſtolicis, quibuſvis Perſonis, Collegiis, Locis, Ordinibus etiam Militaribus, Congregationibus, Societatibus, & Inſtitutis, aliiſve quibuslibet ſpecifica, & individua mentione dignis, etiam ſub quibuſcumque verborum tenoribus & formis, & cum quibuſvis etiam clauſulis, & decretis, etiam derogatoriarum derogatoriis, & irritantibus, in genere, vel in ſpecie, etiam Motu ſimili, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ſeu conſiſtorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, ac pluries confirmatis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & individua mentio, ſeu quævis alia expreſſio ad id ſervanda foret, illorum tenores, formas, cauſſas, & occaſiones præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, & exactiſſime ſervatis, & ſpecificatis reſpective habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat, ad præmiſſorum effectum pleniſſime, & ampliſſime, Motu pari derogamus, & derogatum eſſe volumus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus inſuper, & eadem authoritate prædicta mandamus, ut eædem præſentes, & in eis contenta quæcumque ad omnium notitiam facilius deducantur, nec quiſquam de eis ignorantiam prætendere valeat, ipſas præſentes, ſeu earum tranſumpta, ad valvas Eccl. S. Joannis in Laterano, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe, necnon Cancel-

la-

Digitized by Google

riæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis Innocentianæ in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ, per aliquem ex Curſoribus Noſtris, ut moris eſt publicari, & affigi, ſicque publicatas & affixas, omnes & ſingulos quos concernunt, ſeu concernent in futurum, perinde afficere & arctare, ac ſi unicuique illorum perſonaliter intimatæ, & notificatæ fuiſſent.

Utque earumdem præſentium tranſumptis ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, ac ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides, tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrarum confirmationis, approbationis, innovationis, voluntatis, mandati, ſtatuti, decreti, declarationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac B. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1746. 3. Kalendas Martii, Pontificatus Noſtri anno ſeptimo.

X X V I.

Ejuſdem Conſtitutio, qua præſcribitur ordo & forma in judiciis cauſarum matrimonialium.

DEI miſeratione, cujus judicia incomprehenſibilia ſunt, & viæ inveſtigabiles, in ſuprema Eccleſiæ ſpecula immerentes conſtituti, ut ſuper univerſum Dominicum gregem excubias ſedulo agamus, ad commiſſum Paſtoralis Officii munus pertinere dignoſcimus, ſubnaſcentes ex infernalis hoſtis aſtutia, & hominum malitia abuſus, quibus & animarum ſaluti pernicies, & Sacramentis Eccleſiæ injuria infertur, radicitus avellere, & poteſtatis Nobis deſuper traditæ operam interponere, ut & humana cohibeatur temeritas, & veneranda Divinæ Legis ſervetur auctoritas.

Siquidem matrimonii fœdus a Deo inſtitutum, quod & quatenus naturæ officium eſt pro educandæ prolis ſtudio, aliiſque matrimonii bonis ſervandis, perpetuum, & indiſſolubile eſſe convenit; & quatenus eſt Catholicæ Eccleſiæ Sacramentum, humana præſumptione diſſolvi non poſſe, Salvator ipſe ore ſuo pronuntiavit dicens: quod Deus conjunxit, homo non ſeparet: ad aures Apoſtolatus noſtri pervenit in quibuſdam Eccleſiaſticis Curiis inconſulta nimis judicum facilitate intringi, & temere, atque inconſiderate de eorumdem matrimoniorum nullitate latis ſententiis poteſtatem conjugibus fieri tranſeundi ad alia vota. Quos ſane improvidos Judices humanæ naturæ conditione, & voce ipſa quodammodo admoneri oportebat, ne tam præcipiti audacia ſanctum matrimonii nexum frangerent, quem perpetuum, atque indiſſolubilem primus humani generis parens præmonuit inquiens: hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: & illud additum eſt: quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.

Hujuſmodi autem abolendæ pravitatis notitia diverſis ex Partibus Nobis delata eſt, atque etiam indicata ſunt exempla nonnullorum Virorum, qui poſt primam, & ſecundam, ac tertiam, quam duxerant, uxorem, ob nimiam Judicum præcipitantiam in nullitate matrimoniorum declaranda, adhuc illis primis uxoribus ſuperſtitibus ad quartas contrahendas nuptias devenerant, & ſimiliter fœminarum, quæ poſt primum, ſecundum, & tertium maritum, quarto etiam illis quoque viventibus ſe junxerant, non ſine puſillorum ſcandalo, & bonorum omnium deteſtatione, qui ſacra matrimonii vincula ita contemni, & temere perfringi dolebant. Nos autem his intellectis gravi affecti doloris intimo animo ingemuimus, & non prætermiſimus Apoſtolicæ Noſtræ ſollicitudinis partes in Domino adimplere. Si quidem primo Pontificatus Noſtri anno ad Epiſcopos illarum partium, in quibus prædicta acciderant, plenisſimis datis litteris, graviter conqueſti ſumus de hujuſmodi pravitate, quæ in Eccleſia Dei tolerabatur, & ad eam abolendam eorum animos erigere, & Paſtoralem zelum accendere curavimus: quod etiam egimus cum aliis aliarum Regionum Epiſcopis, ubi hujuſmodi pravum dirimendorum matrimoniorum morem irrepſiſſe, cognovimus.

Verum nobis reſponſum eſt, id ſæpe contingere partim ex culpa illorum Judicum, quibus vel in prima inſtantia cum cauſa coram Judice Ordinario ex aliqua legitima cauſa cognoſci nequit, vel in ſecunda cum in partibus nullus adeſt Judex, ad cujus Tribunal cauſa in gradu appellationis devolvatur, vel ſi adeſt, juſta de cauſa coram eo diſceptari nequit, cauſæ matrimoniales hujuſmodi a Sede Apoſtolica committuntur, qui ob imperitiam, vel ob malam voluntatem proclives ſunt ad matrimonia diſſolvenda, atque eadem matrimonia, levi, vel etiam habito nullo examine, irrita, ac invalida declarant; partim etiam ex facto conjugum ſuper nullitate ſuorum matrimoniorum litigantium, cum frequenter unus tantum coram, qui diſſolutionem matrimonii poſtulat in Judicio compareat, & ſententia nulſo contradicente, ſecundum ſua vota obtenta, ad alias Nuptias convolet; vel ambobus conjugibus in Judicium venientibus, alter, qui pro matrimonio, alter vero qui contra agit, ſententia de nullitate matrimonii prolata, nullus eſt, qui ad ſuperiorem Judicem appellationem interponat, vel quia litigantes in ſpecie quidem diſcordes, revera inter ſe concordes ſunt, & invicem colludentes contractum matrimonium diſſolvi cupiunt; vel quia pars, quæ pro validitate matrimonii ſtabat, ejuſque nullitatem acriter contra adverſarium impugnabat, lata a Judice ſententia contra matrimonium mutat voluntatem, vel pecunia ſibi ad ſumptus litis non ſuppetente, vel aliis deficientibus auxiliis ad litigandum neceſſariis, & inceptum opus, ac cauſam poſt primam ſententiam deſerit: quo fit, ut deinde ambo conjuges, vel unus eorum ad aliud contrahendum matrimonium ſe conferat.

Quod autem ad Judices pertinet quibus extra Romanam Curiam pro litigantium commodo cauſæ matrimoniales committuntur, paterna illa vigilantia, qua de juſtitia unicuique integra, ſapienterque adminiſtranda ſolliciti eſſe debemus encyclicis litteris ad Venerabiles Fratres, Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos ſeptima vigeſimaſexta Auguſti anno ſecundo Pontificatus Noſtri providere curavimus, in quibus ea præſcripſimus, quæ ſacris Canonibus, & Concilii Tridentini conſona, ſi diligenter, ut ſperamus, ſerventur impoſterum cauſæ nonniſi perſonis congrua juris peritia, & neceſſaria probitatis, ſpectatæque fidei munitis præſidio committentur. Inſuper ad ea, quæ in iiſdem encyclicis litteris conſtituta ſunt, id etiam in præſenti adjungimus: quod, quamvis Concilii Tridentini decretum, quo cauſæ matrimoniales ſubtractæ fuerunt, Decani, Archidiaconi, & aliorum inferiorum judicio, & Epiſcoporum tantum examini, & juriſdictioni reſervatæ, dumtaxat procedat de Archidiaconis, Decanis, aliiſque inferioribus, qui in eadem Diœceſi conſtituti, vel privilegio aliquo, vel præſcriptione ſaltem in viſitatione cauſarum matrimonialium cognitionem ſibi adrogabant; idcirco minime obſtet commiſſionibus, quæ pro iiſdem cauſis matrimonialibus definiendis a Sede Apoſtolica alicui eorum in ſecunda inſtantia fierent; nihilominus præcipimus, ac mandamus iis, ad quos hujuſmodi commiſſionum, ſeu delegationum expediendarum cura pertinet, ut in futurum cauſarum matrimonialium cognitionem non committant niſi Epiſcopis præſertim vicinioribus, vel ſi nullus ſit Epiſcopus, cui ex legitima cauſa commode committi poſſit, tum commiſſio, & delegatio dirigatur uni ex iis, qui ſecundum Ordinem, & modum a Nobis in præfatis encyclicis litteris præſcriptum pro Judice idoneo ab Epiſcopo cum conſilio ſui Capituli nominatus fuerit.

Quod vero ad Ordinem, & ſeriem judiciorum in cauſis matrimonialibus pro debita, & congrua eorum terminatione ſervandum ſpectat, motu proprio, certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine hac noſtra in perpetuum valitura ſanctione conſtituimus, decernimus, ac jubemus, ut ab omnibus, & ſingulis locorum Ordinariis in ſuis reſpective Diœceſibus perſona aliqua idonea eligatur, atſi fieri poteſt, ex Eccleſiaſtico cœtu, juris ſcientia pariter, & vitæ probitate prædita, quæ matrimoniorum defenſor nominabitur, cum facultate tamen eam ſuſpendendi, vel removendi, ſi juſta cauſa adfuerit, & ſubſtituendi aliam æque idoneam, & iiſdem qualitatibus ornatam, quod etiam fieri poterit, quotieſcumque perſonæ ad matrimoniorum defenſionem deſtinata, cum ſe occaſio agendi obtulerit, erit legitime impedita.

Ad officium autem defenſoris matrimoniorum hujuſmodi, ut ſupra electi, ſpectabit in judicium venire quotieſcumque contigerit, matrimoniales cauſas ſuper validitate, vel nullitate coram legitimo Judice diſceptari, eamque oportebit in quolibet acto judiciali citari, adeſſe examini teſtium, voce, & ſcriptis matrimonii validitatem tueri, eaque omnia deducere, quæ ad matrimonium ſuſtinendum neceſſaria cenſebit.

Et demum defenſoris hujuſmodi perſona, tamquam pars neceſſaria, ad judicii validitatem, & integritatem cenſeatur, ſemperque adſit in judicio, ſive unus ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii agit, ſive ambo, quorum alter pro nullitate, alter vero pro validitate in judicium veniant. Defenſor autem cum ei munus hujuſmodi committetur, juramentum præſtabit fideliter officium ſuum obeundi, & quotieſcumque contigerit, ut in Judicio adeſſe debeat pro alicujus matrimonii validitate tuenda, rurſus idem juramentum præbebit, quæcumque vero, eo non legitima citato, aut intimato, in Judicio peracta fuerint, nulla, irrita, caſſa declaramus, ac pro nullis, caſſis, ac irritis haberi volumus, perinde ac ſi citata, & intimata non eſſet ea pars, cujus citari intererat, & quam juxta legem, & Canonum præſcripta ad legitimam judicii validitatem citari, aut intimari omnino neceſſarium erit.

Cum igitur coram Ordinario, ad quem cauſas hujuſmodi cognoſcere pertinet, controverſia aliqua proponetur, in qua de matrimonii validitate dubitabitur, & exiſtentibus in Judicio, vel uno ex conjugibus qui pro nullitate matrimonii, vel ambobus, quorum alter pro validitate, alter vero pro nullitate actionem intendat, defenſor ma-

tri-

trimonii partes omnes officii ſui diligenter adimpleat. Itaque ſi a Judice pro matrimonii validitate judicabitur, & nullus ſit, qui appellet, ipſe etiam ab appellatione ſe abſtineat; idque etiam ſervatur, ſi a Judice ſecundæ inſtantiæ pro validitate matrimonii fuerit judicatum, poſtquam judex primæ inſtantiæ de illius nullitate ſententiam pronuntiaverat; ſi autem contra matrimonii validitatem ſententia feratur, defenſor intra legitima tempora appellabit adhærens parti, quæ pro validitate agebat; cum autem in judicio nemo unus ſit, qui pro matrimonii validitate negotium inſiſtat, vel ſi adſit, lata contra eum ſententia, judicium deſeruerit, ipſe ex officio ad ſuperiorem Judicem provocabit.

Appellatione a prima ſententia pendente, vel etiam nulla ob malitiam, vel oſcitantiam, vel colluſionem defenſoris, & partium interpoſita, ſi ambo, vel unus ex conjugibus novas Nuptias celebrare auſus fuerit, volumus, ac decernimus, ut non ſolum ſerventur, quæ adverſus eos qui matrimonium contra interdictam Eccleſiæ contrahunt, ſtatuta ſunt, præſertim ut invicem a cohabitatione ſeparentur, quousque altera ſententia ſuper nullitate emanaverit, a qua intra decem dies non ſit appellatum, vel appellatio interpoſita deſerta deinde fuerit, ſed ulterius ut contrahens, vel contrahentes matrimonium hujuſmodi omnibus pœnis contra polygamos a ſacris Canonibus, & Conſtitutionibus Apoſtolicis conſtitutis omnino ſubjaceant, quas in eos, quatenus opus ſit motu, ſcientia, ac poteſtate ſimili rurſus ſtatuimus, decernimus, ac renovamus.

Poſtquam vero appellationis beneficio ad alterum judicem cauſa in ſecunda inſtantia delata fuerit omnia, & ſingula quæcumque coram Judice in prima inſtantia ſervanda præſcripta fuerunt, etiam coram altero in ſecunda exacte, ac diligenter cuſtodientur, citato in quolibet judicii actu defenſore matrimonii, qui voce, & ſcripto Matrimonii validitatem ſtrenue, ac pro viribus tuebitur, etſi judex in ſecunda inſtantia fuerit Metropolitanus, aut Sedis Apoſtolicæ Nuntius, aut Epiſcopus viciniор matrimonii defenſor ſit, qui ab ipſo fuerat deputatus, quemadmodum ipſis deputare mandamus, ut quæ a Nobis ſuperius conſtituta ſunt peragere poſſit; ſi autem judex in ſecunda inſtantia erit judex commiſſarius, cui a Sede Apoſtolica cauſæ cognitio demandata ſit, & qui Tribunal, & juriſdictionem ordinariam non habeat, & propterea careat defenſore matrimonii, volumus, ut illo defenſore matrimonii utatur qui conſtitutus fuerit ab Ordinario, in cujus Diœceſi cauſam cognoſcet, etiamſi idem Ordinarius ſit, qui primam ſententiam in eadem cauſa pronuntiaverit.

Inſtructo autem in hunc modum judicio, ſi ſecunda ſententia alteri conformis fuerit, hoc eſt, ſi in ſecunda æque ac in prima nullum, ac irritum matrimonium judicatum fuerit, & ab ea pars, vel defenſor pro ſua conſcientia non crediderit appellandum, vel appellationem proſequendam minime cenſuerit, in poteſtate, & arbitrio conjugum ſit novas nuptias contrahere, dummodo alicui eorum ob aliquod impedimentum, vel legitimam cauſam id vetitum non ſit; poteſtas tamen poſt alteram ſententiam conformem, ut ſupra, conjugibus facta intelligatur, & locum habeat, ſalvo ſemper, & firmo remanente jure, ſeu privilegio cauſarum matrimonialium, quæ ob cujuſcumque temporis lapſum, numquam tranſeunt in rem judicatam; ita ſi nova res, quæ non deducta, vel ignorata fuerit, detegatur, reſumi poſſunt, & rurſus in judicialem controverſiam revocari. Quod ſi a ſecunda ſententia ſuper nullitate, vel altera pars appellaverit, & hujuſmodi ſit, ut ei ſalva conſcientia, defenſor matrimonii acquieſcendum non putet, vel quia ſibi videtur manifeſte injuſta, vel invalida, vel quia fuerit lata in tertia inſtantia, & ſit revocatoria alterius præcedentis ſuper validitate in ſecunda inſtantia emanatæ, volumus, ut firma remanente utrique conjugi prohibitione ad alias tranſeundi nuptias, quas ſi contrahere auſi fuerint, pœnis, ut præfertur, a nobis conſtitutis ſubeſſe decernimus, cauſa in tertia, vel quarta inſtantia cognoſcatur, ſervatis diligenter omnibus, quæ a nobis in prima, & ſecunda inſtantia demandata fuerunt, nempe in quolibet judiciali actu citato, & audito defenſore matrimonii, qui a Judice tertiæ inſtantiæ deputatus fuerit. Defenſor autem matrimonii, quem ad munus ſuum gratis obeundum pro amore Dei, & proximi utilitate, & Eccleſiæ reverentia in Domino cohortamur, ſi operam ſuam ſine mercede, aut ſalario aliquo ex cauſa exhibere recuſaverit, ab ipſius cauſæ Judice ei conſtituatur, & ab ea parte, quæ pro validitate matrimonii agit, ſi ipſi facultas ſit, ſolvatur; ſin minus a Judice primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ inſtantiæ reſpective ſubminiſtrabitur, qui pecunias ex mulctis ſuorum Tribunalium cedentas, vel exigendas, & in opera pia erogandas in hujuſmodi ſumptus inſumere poterunt. Cum vero Judices cauſæ erunt Judices Commiſſarii, qui neque forum habent, & conſequenter neque pecuniam ex mulctis collectam, volumus, ac mandamus, ut defenſori matrimonii ſatisfiat ex pecunia mulctarum illius Epiſcopi, in cujus Diœceſi Judex Commiſſarius juxta Sedis Apoſtolicæ mandatum judicium exercebit.

Hactenus quidem quoad cauſas matrimoniales, quæ extra Romanam Curiam pertractantur: quoad cauſas vero quæ Romæ diſceptendæ ſunt, cum earum cognitio in prima inſtantia ad S. R. E. Cardinalem in præfata Urbe, ejuſque ſuburbiis, & diſtrictu Vicarium Noſtrum in ſpiritualibus pro tempore ſpectet, mandamus ac jubemus, ut omnia, & ſingula, quæ in aliis cauſis extra Romanam Curiam pertractandis præſcripta fuerunt, nempe ut judicium peragatur citato, & audito Defenſore matrimonii ab eodem Cardinali Vicario deputato, aliaque, ut ſupra, omnino ſerventur, tum etiam in aliis cauſis, quæ in prima inſtantia ex conſenſu partium, vel in ſecunda per appellationem ad Sedem Apoſtolicam, omiſſo medio interpoſitam, vel in tertia Romam deferantur, quas omnes judicari volumus, vel in Congregatione S. R. E. Cardinalium ſuper interpretatione, & executione Concilii Tridentini, vel in cenſatum Palatii Noſtri Auditorio, dummodo nobis, & Romano Pontifici pro tempore juſtis ex cauſis non videatur particularis Congregatio S. R. E. Cardinalium, vel Romanæ Curiæ Prælatorum deputanda. Cum autem cauſa ſuper matrimonii nullitate agitabatur in dicta Congregatione S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, defenſor matrimonii a Cardinali Præfecto ejuſdem Congregationis; ſi vero in Palatii noſtri auditorio, ab Auditore Decano præfati Tribunalis; ſi demum in Congregatione particulari a perſona ejuſdem Congregationis digniore deputetur. Unica quidem reſolutio pro nullitate matrimonii emanata, ſi cauſa in Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, vel in Congregatione particulari deputata cognoſcatur, & ſimiliter in Palatii Noſtri Auditorio unica ſententia ſuper eadem nullitate pronuntiata minime ſufficiat ad tribuendam liberam conjugibus facultatem novas nuptias contrahendi; ſed ſi cauſa in præfata Congregatione Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum introducta fuerit, rurſus in eadem ad defenſoris matrimonii inſtantiam reproponatur; ſi vero Congregationi particulari commiſſa fuerit, ad petitionem ejuſdem defenſoris altera etiam particularis Congregatio deputabitur. Si vero in Palatii Noſtri Auditorio judicata ſit, a præfato defenſore appellatione interpoſita ab aliis auditoribus juxta ordinem in gyrum, ſeu turnum definiatur: ſi autem cauſa univerſo Tribunali commiſſa fuerit, ab omnibus auditoribus rurſus examinabitur, volentes omnino, ut nullo in caſu matrimonii vinculum diſſolutum cenſeatur, niſi duo judicata, vel reſolutiones aut ſententiæ penitus ſimiles, & conformes, e quibus neque pars, neque defenſor matrimonii crediderit appellandum, emanaverint; quod ſi ſecus factum fuerit, & novum initum matrimonium, noſtræ voluntatis hujuſmodi tranſgreſſores, pœnis a nobis, ut ſupra ſtatutis, ſubmittantur.

Et quoniam ſæpe apud Sedem Apoſtolicam preces porrigi ſolent pro diſpenſatione matrimonii rati, & non conſummati, quæ ut plurimum pro voto conſultivo ad Congregationem S. R. E. Cardinalium Concilii Interpretum, vel nonnumquam ad aliquam Congregationem particularem deputatam a Romanis Pontificibus pro tempore remitti ſolent, ut hujuſmodi inſtantiæ ordine, ac rite procedant, volumus, ac mandamus, ut ſupplex libellus Nobis, vel Romano Pontifici pro tempore exhibeatur, in quo plena, & accurata totius facti ſpecies contineatur, cauſæque omnes in eo exprimantur, quæ ad obtinendam petitam diſpenſationem conducere poſſe a ſupplicante cenſentur, ut Romanus Pontifex eo lecto, & mature conſiderato, ſecum deliberare poſſit, an petitionem rejiciat, vel ejus examen alicui ex dictis Congregationibus committat, a qua poſtquam ſuum votum conſultivum editum fuerit, a Secretario ejuſdem Congregationis totius negotii ſeries exacte Romano Pontifici pro tempore referatur, qui pro ſua prudentia judicabit, an Congregationis reſolutio ſit approbanda, vel potius totius cauſæ examen alteri Congregationi, vel Tribunali, prout eidem Pontifici videbitur, rurſus committendum.

Demum volumus, ac decernimus eaſdem præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ac ab illis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit in omnibus, & per omnia plenissime, & inviolabiliter obſervari. Sicque, & non aliter per quoſcumque Judices ordinarios, & Delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici auditores, ac eoſdem S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & Sedis Nuntios, alioſve quoſlibet quacumque præeminentia, & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, necnon quibuſvis etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus verborum, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, irritantibuſque, & aliis decretis etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine pa-

ribus

tibus in genere, vel in ſpecie, ſed aliàs quomodolibet conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & ſingulis etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma in illis tradita obſervata eſſet, iiſdem præſentibus pro expreſſis, & inſertis habentes, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, ad præmiſſorum effectum hac vice dumtaxat expreſſe derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, ut præſentes litteræ in valvis Eccleſiæ Lateranenſis, & Principis Apoſtolorum, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, publicentur, & affigantur, ſicque publicatæ, & affixæ omnes, & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac ſi unicuique eorum nominatim, & perſonaliter intimatæ fuiſſent; quodque earumdem præſentium tranſumptis, ſive exemplis etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo alicujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus fides, tam in Judicio, quam extra illud ubique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Noſtri Decreti, Statuti, Conſtitutionis, prohibitionis, revocationis, annullationis, declarationis, mandati, ac voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem tertio nonas Novembris anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, Pontificatus Noſtri anno ſecundo.

XXVII.

Ejuſdem Encyclica ad impedienda occulta matrimonia.

SAtis Vobis compertum eſſe non dubitamus, *Venerabiles Fratres*, eam ſemper fuiſſe piæ Matris Eccleſiæ vigilem curam, ut Sacramentum Matrimonii, *Magnum* ab Apoſtolo nuncupatum, publice, & palam a Fidelibus celebraretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat, impoſterum ab omnibus obſervaretur, Sancta Tridentina Synodus, Lateranenſis Concilii ſub Innocentio III. celebrati veſtigiis inhærendo, præcepit, ut inpoſterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio Contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuntietur; deindeque, nullo legitimo concurrente impedimento, ad illius celebrationem in facie Eccleſiæ coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus Teſtibus præſentibus ſic procedatur. Voluit etiam eadem Sancta Synodus, apud Parochum diligenter Librum cuſtodiri, in quo Conjugum, & Teſtium nomina, dieſque, & locus Matrimonii deſcribantur.

Providæ tamen hujuſmodi leges, tanta auctoritate ſaluberrime inſtitutæ, præ horum temporum conditione ſenſim prolabi cœptæ ſunt, & enerves propemodum reddi, ob Matrimonia uſu nimis recepta, quæ occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantum fieri poteſt, obliteretur, & in tenebris ignorantiæ perpetuo jaceat conſepulta. In more etenim poſitum eſt, illa celebrari nullis prævijs factis Denunciationibus, coram ſolo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita præſentia tantum duorum Teſtium apposite a Contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum eſt ſuſpecta, eaque peragi ſæpe extra Eccleſiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occluſis, vel eo temporis momento, quo remota alterius cujuſvis præſentia, ſecreta ſoni Matrimonii, præter Parochi, Contrahentium, Teſtiumque perſonas alios penitus effugiat.

Quantum a Sacramenti dignitate, & ab Eccleſiaſticarum legum præſcripto occulta hæc Matrimonia, *Conſcientiæ* vulgo nuncupata, ut plurimum abhorreant, ſatis ſuperque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiales illorum effectus convertat. Hinc enim gravia ortum habent peccata, præſertim vero eorum, qui Divini Judicii interminatione poſthabita, priore Uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum alia ſpe futuri Matrimonii decepta, & in turpem ſecum vivendi licentiam adducta, palam contrahere promittunt. Quorumdam vero mentem ita pravæ cupiditates excæcant, ut novum contrahere ſecretum Matrimonium audeant poſt alterum ſecreto itidem contractum, & nondum prioris Conjugis morte ſolutum, ſeſeque magno ſcelere polygamiæ irretiant. Alii etiam eo impudentiæ deveniunt, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, poſt primas ſecreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, ſeſe audacius polygamia publice fœdare non perhorreſcant. At vero quam gravia, quam nullo pacto ferenda ex his Matrimoniis mala oriantur. Si enim ad quamcumque Matrimonii ſuſpicionem ſummovendam, virum ſeorſim a Muliere vivere contingat, ſublata eſt illico individua vitæ conſuetudo, & contemptum eſt verbum Domini: *Adhærebit Homo Uxori ſuæ, & erunt duo in carne una:* ſin hæc vitæ conſuetudo ſervetur, nemo eſt, qui illam criminis non arguat, & utpote deteſtabilem, in ſcandali materiam non traducat. Neque illata per ſcandalum diſpendia rependit ſubſecuta celebratio occulti Matrimonii, quod in tenebris deliteſcit, & ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non ſunt, quæ ſuſceptæ Proli irrogantur. Sæpe enim contigit, illam a Parentibus, & a Matre præſertim amotam, nec pie, nec liberaliter inſtitui; ſed incertis fortunæ caſibus objectam relinqui; niſi etiam Parentes ipſi contra naturæ leges, auſu nefario illius vitæ inſidientur. Ubi vero tam immane facinus Parentes deterreat, illoſque ad ſobolem alendam, inſtituendamque humanitas ipſa compellat; alia imminet Liberis ſuſceptis ex occulto Matrimonio lugenda Avitarum facultatum, & Bonorum jactura, pro quorum poſſeſſione aſſequenda quamvis clament jura ſanguinis, illis tamen careant neceſſe eſt propter occulta Parentum Matrimonia, & ademptam legitimitatis, & Filiationis probationem. Huic etiam malorum origini ſunt referenda ipſa quoque ſecreta Matrimonia contracta a Filiisfamiliae contra Patris juſte diſſentientis voluntatem; ex quibus quam gravia incommoda exoriri ſoleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in Minoribus Ordinibus conſtituti Penſiones, & Beneficia, ad Divinum Cultum, & Eccleſiaſtica munia inſtituta, etiam poſt initum clam Matrimonium retineant, ſibique de mammona iniquitatis loculos miſerrime comparaverint.

Deflenda hæc igitur potius uberibus lacrymis, quam latiore calamo explicanda malorum congeries, cum ex hac Apoſtolicæ Sedis ſpecula omnes ſibi vindicet noſtræ vigilantiæ curas; temperare non poſſumus, quin Vos ipſos, Vener. Fratres, in partem noſtræ ſollicitudinis avocantes, veſtram pietatem, & zelum excitemus ad cuſtodiendas vigilias noctis ſuper Grege Vobis credito, quem luctuoſa horum temporum conditio in diſcrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occaſio Vos reddat difficiliores ad remittendum Publicationes, a quibus contractus Matrimonium ſæpe per malitioſam ſuggeſtionem petunt diſpenſari. Quam caute, ſolerterque uti oporteat ea in re Epiſcopos verſari, non obſcura Vobis a Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit ſuſpicio, Matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi præceſſerint Denunciationes; tunc vel una tantum Denunciatio fiat; vel ſaltem Parocho, & duobus Teſtibus præſentibus Matrimonium celebretur, & deinde ante illius conſummationem Denunciationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſint impedimenta, facilius detegantur. Præterea licet Epiſcopo relictum ſit omnimode ſuper Denunciationibus diſpenſare, hæc tamen facultas, non a ſola Diſpenſantis voluntate pendet, ſed a Tridentino coercetur arctis prudentiæ, diſcretique arbitrii legibus; quod idem eſt, ac legitimam cauſam diſpenſationis requirere.

Parem quoque, imo fortaſſe majorem vigilantiam neceſſe eſt a Vobis adhiberi, ne poſt remiſſas Denunciationes celebretur Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipſo Parocho, vel a Vobis deputato, præſentibus duobus, vel tribus Teſtibus confidentibus, ne alia celebrationis notitia, vel rumor oriatur. Id enim ut ad præſcriptum Sacrorum Canonum licite fieri poſſit, non ſatis eſt obvia quævis, & vulgaris cauſa, ſed gravis, urgens, & urgentiſſima requiritur. A Sacro Noſtræ Pœnitentiariæ Tribunali, eo potiſſimum caſu fit poteſtas ita celebrandi Matrimonium, quo Vir, & Fœmina in figura Matrimonii publice degentes, & de quibus nulla viget criminis ſuſpicio, in occulto tamen Concubinatu perſeverent: facile enim quiſque conjiciet, quam abſonum eſſet, eos, a ſtatu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos, ad publice contrahendum Matrimonium prævijs Denunciationibus compelli. Hanc vero praxim Vobis duximus proponendam, non quia Diſpenſatio præmiſſo caſui ſolum congruat, cum alii ſimiles, & fortaſſe urgentiores eſſe poſſint, in quibus diſpenſari expediat; ſed quia Veſtri paſtoralis Officii partes verſari debent in ſedula inveſtiganda legitima, & urgenti cauſa Diſpenſationis, ne Matrimonia occulte celebrata luctuoſos habeant exitus, quos intimo cordis mœrore recenſuimus.

Hunc porro in ſcopum Vos hortamur, & impenſe admonemus, ut Perſonarum Matrimonium ſecreto contrahere petentium diligens fiat a Vobis inquiſitio; an ſcilicet ejus qualitatis, gradus, & conditionis ſint, quæ id probe expoſcant; an ſint ſui, vel alieni juris: an Filiifamilias, quorum nuptiæ Pater juſte diſſentienti ſint invitæ; ab Epiſcopali etenim, quod geritis, munere nimium eſſet alienum, facilem præbere Filio inobedientiæ occaſionem: an res ſit de Perſonis Eccleſiaſticis, licet in Minoribus Ordinibus conſtitutis, Penſiones, & Beneficia Eccleſiaſtica obtinentibus, ut deteſtabilis illorum retentio in ſtatu Conjugali congruis remediis poſtea compeſcatur. Potiſſimum vero curet Veſtra ſollicitudo, antequam ſecreti Matrimonii licentia concedatur, quod Contrahentes clara, & indubia, & a quavis fraude immunia exhibeant documenta

ſta-

Digitized by Google

ſtatus liberi, ad avertendum ab iis, qui improbi ſunt ingenii, polygamiæ periculum.

Quod attinet ad Miniſtrum ſecreti Matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex Contrahentibus, quem notitia Perſonarum, experientia, & diuturnus earum uſus quovis Sacerdote extraneo peritiorem effeciſſe præſumuntur. Si quæ tamen Vobis occurrant circumſtantiæ, quæ alium Sacerdotem loco Parochi expoſcere videantur; gravi impellente cauſa, is Sacerdos a Vobis eligatur, qui probitate, & doctrina, & obeundi muneris peritia commendetur. Uni tamen, aut alteri Sacramenti Miniſtro a Vobis deputando diſtricte præcipiatur, ne Matrimonio interſit, niſi prius paterna charitate Conjuges in Domino monuerit, Sobolem procreandam regenerari quamprimum oportere Sacro Baptiſmatis lavacro; ac Chriſto Judici diſtrictam reddituros eſſe rationem, niſi Filios ut legitimos agnoverint, eoſque pietate, bonisque moribus imbuerint, & frui patiantur Bonis temporalibus, a Majoribus in ſupremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Celebrato autem Matrimonio, indiſte a Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum eſt, exhibeatur Epiſcopo illius ſcriptum documentum, cum nota loci, & temporis, Teſtiumque, qui celebrationi interfuerunt. Veſtrum erit poſtea diligenter incumbere, quod ad perennem geſtæ rei memoriam præfatum documentum fideliter tranſcribatur in Libro prorſus diſtincto ab altero, in quo Matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujuſmodi Liber pro Matrimoniis ſecretis appoſitis compactus, clauſus, & Sigillis obſignatus, in veſtra Epiſcopali Cancellaria caute erit cuſtodiendus: & eo tantum caſu reſignari, & aperiri veſtra accedente licentia patiemini, quo alia id genus Matrimonia deſcribi oporteat, vel id ſibi vindicet juſtitiæ adminiſtrandæ neceſſitas, vel demum aliquod documentum ab eo expoſcant eorum intereſſe habentes, quibus probationum aliunde petendarum non ſuppetit copia: ſedulo tamen animadvertentes, quod, re abſoluta, denuo claudatur, & Sigillis, ut antea, obſignetur. Fides, ſeu Atteſtationes clam celebrati Matrimonii a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi geſſit, exarandæ, Vobiſque exhibendæ, tranſcribantur in dicto Libro, prout jacent de verbo ad verbum a Perſona a Vobis deputanda, quæ apud omnes integritatis, probitatiſque nominis luculentum habeat teſtimonium. Fides vero, & Atteſtationes ipſæ in ſecretiori loco ſartæ, tectæque a Vobis ſerventur.

Quod ſi ex occulto hujuſmodi Matrimonio Prolem naſci contingat, eadem mundetur ſalutari Aqua Baptiſmi in Eccleſia, in qua aliis Infantibus hoc Sacramentum indiſtincte confertur. Et quia ad operiendum clam initum Matrimonium, facile eſt in Libro Baptizatorum nullam fieri mentionem Parentum, & eorum Nomina conſulto reticeri: volumus, ac expreſſe mandamus, quod a Patre Baptizati, eoque defuncto, ab illius Matre ſuſcepta Proles vobis denuncietur; dictaque Denunciatio fiat, vel immediate per Parentes ipſos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam Perſonam ab ipſis Parentibus deſignatam, ut certo, & clare Vobis conſtet, quod Proles tali loco, & tempore, vel reticitis, vel falſo expreſſis nominibus Parentum baptizata, eſt legitima, licet occulti Matrimonii fœdere procreata. Quæ ſane omnia cum Vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in Libro fideliter deſcribentur ab eo, cui facta a Vobis eſt poteſtas adnotandi Matrimonia occulte celebrata. Liber, in quem Baptizatorum, ac utriuſque Parentis nomina referentur, quamvis diſtingui debeat ab altero Matrimoniorum; eadem tamen diligentia, iiſdemque cautelis in Cancellaria Epiſcopali clauſus, & ſigillis obſignatus, erit cuſtodiendus, prout Librum Matrimoniorum caute cuſtodiri ſupra mandavimus.

Quia vero nonnulli deeſſe non poſſunt, qui propriæ conſcientiæ vocibus obſurdeſcant, & noſtris hiſce mandatis parere negligant; debita pœnarum diſtrictione pro modo culpæ a Vobis puniantur. Quinimmo cum ſatis Nobis experientia compertum ſit, in hujuſmodi negotii homines, in terram oculos declinantes, ob humanos reſpectus tardiores effici, & a recte agendi ſemita revocari: mandamus idcirco, Matrimonia occulta a Vobis avulgari, & nota fieri, ſi certo Vobis conſtiterit, ex aliquo Matrimonio occulto proceſſam fuiſſe Sobolem, & baptizatam ſuppreſſis Parentum nominibus, nulla præſtita Vobis notitia, ut par erat, ab illius Parentibus intra triginta dies a Nativitate numerandos.

Ne autem Contumaces, & Inobedientes violatæ fidei, proditique Secreti Paſtores ſuos inſimulent, ſedulo a Vobis curandum erit, ut a Parocho, vel alio Sacerdote pro ſecreta celebratione Matrimonii a Vobis deputando, Conjuges clare, & aperte moneantur, ea lege, & pacto illis permitti Secreti Matrimonii celebrationem, ut Soboles inde procreanda non ſolum regeneretur Sacro Baptiſmate, ſed poſt Baptiſma denuncietur Epiſcopo cum nota loci, & temporis adminiſtrati Sacramenti, ac ſincera indicatione Parentum, a quibus ortum habuit, quemadmodum ſupra præmiſſum eſt: alioquin Matrimonium licet contractum data per Epiſcopum Secreti fide, in luſtum proferretur in gratiam Filiorum, & ad propulſandam ab illis gravem, nulloque pacto ferendam jacturam. Volumus denique, ac mandamus, Fides, ſeu Atteſtationes Matrimonii clam initi, & Sobolis ex eo procreatæ, excerptas ex dictis Libris, modo quo dictum eſt apud Vos caute cuſtodiendis tantam promereri fidem, quantam ſibi alii Libri Parochiales Baptiſmatis, & Matrimonii vindicare conſueverunt.

Hæc a Vobis, Vener. Fratres, in hac temporum calamitate obſervari enixe præcipimus ad communem Animarum ſalutem, & ad præſidium Eccleſiaſticæ diſciplinæ, propter invaleſcentem hominum malitiam nova ſemper detrimenta, vel patientis, vel reformidantis. Ceterum noſtris hiſce literis ſublata nolumus ea validiora remedia, quæ huic malo, in diem ingruenti, conſona dignoſcet prudentia veſtra, ad Paſtorale officium cumulate obeundum. Vobis interea paternæ charitatis, & benevolentiæ teſtem, Apoſtolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 17. Novembris 1741. Pontificatus Noſtri anno ſecundo.

XXVIII.

Ejuſdem Conſtitutio contra quamdam pravam praxim in adminiſtratione Sacramenti.

UBI primum de perverſa quadam, & abſurda praxi in Sacramento Pœnitentiæ adminiſtrando apud nonnullos Confeſſarios in Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis introduci cœpta, non ſine animi Noſtri dolore, nuntium accepimus non levi aliquo incertoque rumore ad Nos perlatum, ſed ita gravibus, ſolidiſque fundamentis innixum, ut prudentem omnino fidem de periculi tum veritate, tum magnitudine facerent; prætermittere non potuimus, quin continuo datis ad Venerabiles Fratres eorumdem Regnorum ac Ditionum Archiepiſcopos, & Epiſcopos Apoſtolicis Noſtris Literis, remedium naſcenti malo quam promptiſſime adhiberemus. Earum vero Literarum die 7. menſis Julii ſuperioris anni 1745. editarum, quas præſenti huic noſtræ Conſtitutioni inſerendas exiſtimavimus, hic tenor eſt.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

SUpremæ omnium Eccleſiarum ſollicitudo, & Divina Jeſu Chriſti omnium Paſtorum Principis, cujus vices plane immerentes gerimus, charitas aſſidue urget Nos, ut pro commiſſa divinitus imbecillitati Noſtræ univerſi Dominici gregis cura ſemper advigilantes, periculis animarum, alicubi forte ſuperimpendentibus, per omnes Chriſtiani Orbis Populos ac Nationes opportune, quantum cum Domino poſſumus, occurramus; atque iis præcipue Regnis, & Locis peculiari quadam Apoſtolicæ Noſtræ charitatis ſtudio, auctoritatiſque providentia conſulamus, in quibus, cum Fides, Religio, Pietas quam maxime floreant, callidus humani generis hoſtis nocere Fidelibus dum aperta bella deſperat, per inſidias molitur, in Angelum ſcilicet ſeſe lucis transfigurans, & occultata boni ſpecie incautis illudens; qua ex arte non minora ſæpe animarum detrimenta, quam ex aggreſſione manifeſta, eſſe proventura nequiſſimus veterator confidit. In horum autem fraudum numero computamus, quod in florentiſſimis Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, & Ditionibus, quibus Vos Antiſtites ſumma cum Sacerdotalis virtutis veſtræ commendatione præſidetis, & quibus pro ſingulari erga Catholicam Eccleſiam, atque Apoſtolicam hanc Sanctam Sedem obſervantia merito debentur laudes, nuper eveniſſe non ſine ingenti animi noſtri dolore cognovimus. Pervenit enim haud ita pridem ad aures Noſtras, nonnullos iſtarum partium Confeſſarios falſa zeli imagine ſeductos ſe paſſos, ſed a zelo ſecundum ſcientiam longe aberrantes, perverſam quamdam, & perniicioſam praxim in audiendis Chriſti fidelium confeſſionibus, & in ſaluberrimo Pœnitentiæ Sacramento adminiſtrando, invehere atque introducere cœpiſſe; ut videlicet, ſi forte in pœnitentes incidiſſent ſocium criminis habentes, ab iiſdem pœnitentibus ſocii hujuſmodi, ſeu complicis nomen paſſim exquirerent; atque ad illud ſibi revelandum non inducere modo ſuadendo conarentur; ſed, quod deteſtabilius eſt, denunciata quoque, niſi revelarent, abſolutionis Sacramentalis negatione, prorſus adigerent, atque compellerent, imo etiam complicis ejuſdem nedum nomen, ſed habitationis inſuper locum, ſibi exigerent deſignari. Quam illi quidem intolerandam imprudentiam tum procurandæ complicis correctionis, aliorumque bonorum colligendorum ſpecioſa prætextu colorare, tum emendicatis quibuſdam Doctorum opinionibus defendere non dubitarent; tum vero opiniones hujuſmodi vel falſas, & erroneas ſequendo, vel veras, & ſanas male applicando, perniciem tam ſuis, quam pœnitentium animabus conſciſcerent; ac ſeſe præterea plurium gravium damnorum, quæ inde facile conſecutura fore providere debuerant, reos coram Deo æterno Judice conſtituerent. Et vero jam ſecuta fuiſſe multa ejuſmodi damna infelici experientia compertum eſt: nec fieri potuit quin ex de cauſa & obloquutiones, & ſcandala, & non Miniſtrorum tantum,

tum, ſed ſacri etiam ipſius Miniſterii odium, & animorum ingens conturbatio in Populo fideli exorta ſint. Triſtia Nos hæc nuntia cum accepimus, ſimul audivimus, contra initialem hujuſmodi abuſum protinus juſta indignatione pro munere ſuo commotos fuiſſe dilectos Filios Noſtros S. R. E. Cardinales Nunum a Cunha in iiſdem Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis Generalem Inquiſitorem, & Thomam de Almeyda Patriarcham Lisbonenſem; atque utrumque ſolicite gliſcenti malo compeſcendo, atque etiam eradicando adlaboraſſe. Nos autem, ne in tam gravi animarum diſcrimine ulla ex parte Apoſtolico Noſtro Miniſterio deeſſe videamur, neve mentem hac ſuper re Noſtram apud Vos obſcuram, & ambiguam eſſe ſinamus, Notum Vobis eſſe volumus, memoratam ſuperius praxim penitus reprobandam eſſe, eandemque a Nobis per præſentes Noſtras in forma Brevis Litteras reprobari, atque damnari, tamquam ſcandaloſam, & pernicioſam, ac tam famæ proximorum, quam ipſi etiam Sacramento injurioſam, tendentemque ad ſacroſancti ſigilli Sacramentalis violationem, atque ab ejuſdem Pœnitentiæ Sacramenti tantopere proficuo & neceſſario uſu, Fideles abalienantem. Ea propter, Venerabiles Fratres, quamquam de paſtorali veſtra vigilantia nihil eſt, quod dubitemus; Supremi tamen Officii quoque Noſtri eſſe cenſemus, alacritatem ipſam veſtram hac mentis Noſtræ aperta ſignificatione, & Apoſtolicis inſuper hortationibus noſtris intentius acuere, & excitare, ut pro ſe quiſque veſtrum opportunioribus, quaſcumque prudentia ſuggeſſerit, initis rationibus, & efficacioribus quibuſque juris remediis, quoad opus fuerit, contra delinquentes Miniſtros adhibitis, noxiam hujuſmodi novitatem ſtrenue inſectemini, ac pene naſcentem opprimatis, neque patiamini traditis curæ veſtræ ovibus ibi offendiculum parari, ubi ſalus a Chriſto poſita eſt, ab eoque divinæ miſericordiæ fonte illas averti, ac deterreri, ad quem ab eodem Redemptore Noſtro ad abluendas, dealbandaſque in Sanguine ſuo animas amantiſſime invitamur. Interea, dum a zelo veſtro, ac prudentia luculentiora Nobis certa pollicemur veſtræ pietatis & obſervantiæ argumenta, Apoſtolicam Benedictionem cum uberrima cœleſtium chariſmatum copia conjunctam Vobis, Venerabiles Fratres, ex animo impertimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, ſive exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo Perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus ubique fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, & adhiberi poſſet, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 7. menſis Julii 1745. Pontificatus Noſtri Anno V.

Cajetanus Amatus.

Hæc porro Nos Litteras in forma Brevis tenore datas, iterum præſentibus Noſtris confirmamus, & roboramus, eaſque ab omnibus, & ſingulis fideliter, exacteque obſervari injungimus, atque præcipimus.

Statuentes inſuper, ac decernentes, ut quicumque cujuſvis ſtatus, gradus, conditionis, dignitatis, & ordinis, etiam ſpeciali & individua, ad effectum ut hiſce Noſtris præſentibus comprehendantur, mentione & expreſſione digni, auſus ſe poſtarum fuerit docere licitam eſſe hujuſmodi praxim, prout ea in relato Noſtro Brevi exponitur ac reprobatur; vel ſcribere, aut loqui præſumpſerit in ejuſdem damnatæ praxis defenſionem; aut ea, quæ in dicto Brevi contra eandem praxim decreta ſunt, impugnare, aut in alienos ſenſus temere detorquere, ſeu interpretari; incidat ipſo facto in excommunicationem, a qua non poſſit, præterquam in articulo mortis, ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, vel auctoritate ſuffulto, niſi a Nobis, vel a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Et quia non modo cavendum eſt, ut, quæ hactenus a Nobis in præinſertis Litteris decreta, ab omni impugnatione, contradictione, pravaque interpretatione ſalva ſint, & immunia; verum etiam ne quis in Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratione ab eorum omnimoda obſervantia unquam recedat; idcirco omnibus & ſingulis Confeſſariis utriuſque Cleri tam Sæcularis, quam Regularis, quantumvis exemptis, & quacumque ſpeciali & expreſſa mentione alias fortaſſe nominandis, graviter & diſtricte, Divini interminatione judicii, atque in virtute ſanctæ Obedientiæ, prohibemus, ne, conformiter ad prædictam reprobatam praxim, pœnitentes, qui peccatum, ſeu crimen aliquod, cujus ſocium, aut ſocios habuerint, ipſis in Tribunali Pœnitentiæ confiteantur, interrogare præſumant de nomine ſocii, ſeu complicis, loco habitationis, vel aliis hujuſmodi adjunctis, ſive circumſtantiis, expreſſionem magiſque individuam ejuſdem complicis manifeſtationem concernentibus; eidem pœnitenti, ſi manifeſtare renuerit, Sacramentalem abſolutionem denegando: alioquin noverint ſeſe, ultra peccati lethalis incurſum, ſuſpenſioni ab officio audiendarum confeſſionum, aliiſque etiam gravioribus pœnis fore ſubjiciendos.

Præterea quoniam contra damnatum hujuſmodi initialem abuſum, ne cum animarum pernicie radices agat, neceſſario ducimus modum, ac formam etiam in foro externo procedendi, & ultrices adverſus reos pœnas imponendi, ſtatuere, atque ordinare; omneſque ſuper hoc exorituras, vel etiam jam exortas diſſenſiones componere, & penitus amputare; volumus, decernimus, ac declaramus, quod docentes, ut ſupra, licitam eſſe praxim a Nobis jam reprobatam, vel in ejuſdem praxis defenſionem ſcribentes, aut loquentes, vel ejuſdem reprobationem in memorato Noſtro Brevi contentam impugnantes, aut perperam interpretantes, in Officio Sanctæ Inquiſitionis prædictorum Regnorum atque Ditionum ſevere puniantur, & contra eos, & eorum quemlibet in eodem Officio procedatur, non minus ac contra illos ibidem procedi ſolet, qui aſſerunt, tradunt, tuentur opiniones ſcandaloſas, pernicioſas, & uti tales a Sede Apoſtolica rejectas, & condemnatas.

Similiter in eodem Officio procedendum erit, & procedi volumus ac ſtatuimus contra Confeſſarios quoque, ut ſupra, delinquentes, ac de nomine complicis pœnitentem interrogantes, eidemque pœnitenti, niſi illud ſibi manifeſtet, abſolutionem denegantes: Dummodo tamen hujuſmodi interrogandi, ac denegandi actus talibus circumſtantiis conjunctus ſit, ac conveſtitus, quæ ſic agentem Confeſſarium de adhæſione ad prædictam reprobatam praxim, tamquam ad licitam, vel alio quovis modo de prava credulitate ſuſpectum reddant.

Itaque contra prædictos omnes, & ſingulos Delinquentes tam Sæculares, quam quorumvis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectorum Ordinum, Inſtitutorum, Societatum, & Congregationum Regulares, cujuſcumque dignitatis, ac præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti exiſtant, & quorum ſpecialis & nominatim mentio facienda ſit, prædictorum Regnorum ac Ditionum Inquiſitores, poteſtate a Nobis tradita, & quatenus opus ſit, præſentium tenore de novo conceſſa, prout in cauſis Fidei, juxta Sacrorum Canonum formam, nec non Sancti Officii Inquiſitionis hujuſmodi conſtitutiones, privilegia, conſuetudines, & decreta, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex ejuſmodi exceſſibus culpabiles reperierint, in eos, pro criminum qualitate & circumſtantiis, ſuſpenſionis ab officio confeſſiones audiendi, vel etiam ab executione Ordinum, privationis Beneficiorum, Dignitatum, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ ac paſſivæ, ſi Regulares fuerint, aliaſque pœnas decernant; omnes etiam, vel earum tantum aliquas, in perpetuum, vel ad tempus infligendo.

Quicumque vero alium quemlibet aliquo ex ſupradictis modis deliquiſſe cognoverint, eum, intra terminum dierum, in Edictis Sancti Officii ejuſmodi Inquiſitionis præfigi ſolitum, eidem Sancto Officio denunciare teneantur: alioquin pœnas non denunciantibus per eadem Edicta infligi conſuetas, incurrant. Veruntamen ab hujuſmodi onere denunciandi juſtis de cauſis eximi volumus & eximimus perſonam ipſam pœnitentem dumtaxat in cauſa propria, idest in caſu, quod ſuum peccatum confitens, a Confeſſario indigatur ad ſibi manifeſtandum nomen complicis in eodem peccato: tunc enim pœnitentem hujuſmodi ab obligatione eundem Confeſſarium denunciandi liberamus. Sed quando aliunde, quam ex propria, ut dictum eſt, confeſſione, noverit Confeſſarium aliquo ex ſuperius enumeratis, & Sancto Officio denunciandis modis deliquiſſe, tunc etiam & ipſe denunciare ex iſta aliunde habita notitia tenetur.

Quod ſi Confeſſarii de complicis nomine perperam interrogantis, abſolutionemque, ni ſibi detegatur, denegantis, actum contingat ejuſmodi eſſe, ut, quamvis imprudens, & malus, ſimplex tamen quidam, & nudus actus fuerit, idest iis circumſtantiis deſtitutus, quæ de prava credulitate, vel de mala adhæſione ad praxim in ſæpe dicto noſtro Brevi reprobatam, tamquam ad licitam, eundem Confeſſarium ſuſpectum reddant; tunc iſtiuſmodi delictum, eoque denunciationis oneri, neque Sancti Officii prædicti cognitioni ſubjectum erit: ſed de illo cognoſcere, atque in delinquentem Confeſſarium, per ſuſpenſionem ab audiendis confeſſionibus, vel alias canonicas, & legitimas pœnas pro delicti modo animadvertere, ad locorum Ordinarios in ſua cujuſque Diœceſi omnino ſpectabit.

His igitur circa ordinem, formam, modumque contra ejuſmodi delinquentes procedendi, ut præfertur, conſtitutis, ac ſuis unicuique Judici Eccleſiaſtico juribus aſſignatis, & diſtributis; hanc nos deinceps regulam ab omnibus obſervari ac cuſtodiri volumus & mandamus, ſi quando talia delicta deprehendi contigerit; quæ tamen haud unquam poſthac eventura in Domino confidimus; accedente ſemper præclara inclytæ Luſitanæ Nationis univerſæ erga Sedem Apoſtolicam obſervantia & obedientia, nec non eximia tum iſtius Sanctæ Inquiſitionis Officii, tum cujuſque loci Ordinariorum nunquam defutura vigilantia. Quapropter quæcumque aliter, quam præſentibus noſtris decrevimus & conſtituimus, ſive in Edictis præfati Officii Inquiſitionis, ſive in quibuslibet quorumvis Ordinariorum Mandatis, aut Paſtoralibus Litteris, vel Decretis hactenus ſtatuta prodierint, ea nos, quoniam poſt Apoſtolicam hanc a Nobis propoſitam agendi, ſeu judicandi normam minus neceſſaria fore cenſemus, deſinere jam, & ceſſare, ac, veluti nunquam emanaſſent, omnem obligandi vim amittere, Motu proprio, & ex certa ſcientia, deque Apoſtolicæ pote-
ſtatis

Digitized by Google

ſtatis plenitudine declaramus, ſtatuimus, atque ſancimus.

Decernentes eaſdem præinſertas, nec non præſentes noſtras Litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo quod quicumque cujuſvis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, & dignitatis exiſtant, ſeu alias ſpeciali, & individua mentione & expreſſione digni, in præmiſſis intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes, illis non conſenſerint, nec ad ea vocati, citati, & auditi, neque cauſæ, propter quas tum præinſertæ, tum præſentes emanaverint, ſufficienter adductæ, verificatæ, & juſtificatæ fuerint, aut ex alia qualibet etiam privilegiata cauſſa, colore, prætextu, & capite, de ſubreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis noſtræ, vel intereſſe habentium conſenſu, aliove quolibet defectu, notari, impugnari, aut in controverſiam vocari poſſe; ſed ipſas præſentes, eaſdemque præſatas in forma Brevis Litteras firmas, validas, & efficaces exiſtere & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere, & ab omnibus & ſingulis præmiſſis, ad quos ſpectat, ſeu pro tempore ſpectabit, caſte, & inviolabiliter obſervari.

Sicque & non aliter in præmiſſis cenſeri, atque ita per quoſcumque Judices Ordinarios & Delegatos, etiam S. R. E. Cardinales, & contra hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, Legatos quoque de Latere, & Apoſtolicæ Sedis Nuntios, aliosve quoslibet quacumque authoritate, poteſtate, & præeminentia fungentes & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibuſvis Apoſtolicis, & in Univerſalibus, ſive Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, ſive ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, Edictis quoque prædicti Inquiſitionis Officii, & quorumcumque Ordinariorum, etiam Epiſcoporum, & Metropolitanorum Mandatis, Litteris Paſtoralibus, ſive Decretis, nec non ejuſdem Officii, & quarumcumque Eccleſiarum etiam Epiſcopalium & Metropolitanarum, & quorumcumque Ordinum, Congregationum, Religionum, & Inſtitutorum, etiam Societatis Jeſu, aliuſve quibuſvis, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, ſtilis, uſibus, & conſuetudinibus; privilegiis quoque, indultis, & Litteris Apoſtolicis eidem Inquiſitionis Officio, illiuſque Inquiſitoribus, Commiſſariis, aliiſque Officialibus, tum etiam Eccleſiis, earumque Prælatis, Ordinibus, Congregationibus, Inſtitutis, Societatibus, illorumque Superioribus, & perſonis quibuſlibet, ſub quibuſvis verborum tenoribus & formis, & cum quibuſcumque etiam efficaciſſimis & inſolitis derogationibus, clauſulis, atque decretis, etiam Motu, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſimilibus, ſeu ad quarumcumque perſonarum, etiam Regia, aliave qualibet mundana, vel Eccleſiaſtica poteſtate fulgentium inſtantiam, vel alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, confirmatis, & innovatis.

Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores prædictos pro ſufficienter, & de verbo ad verbum expreſſis & inſertis, formaſque hujuſmodi pro plene & exacte obſervatis habentes, ad præmiſſorum effectum, hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus.

Volumus autem, ut earundem præſentium tranſumptis, ſive exemplis, etiam impreſſis, manu alicuius Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides in judicio & extra ubique habeatur, quæ adhiberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrarum condemnationis, reprobationis, confirmationis, ſanctionis, prohibitionis, ordinationis, abrogationis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum in Arce Gandulphi Albanenſis Diœceſis anno Incarnationis Dominicæ 1746. Quarto Nonas Junii, Pontificatus Noſtri anno ſexto.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

ad perpetuam rei memoriam.

AD eradicandum pravum zizanii ſemen, quod ab adverſario generis humani in Agro Dominico ſparſum, per Luſitaniæ primum Regiones pullulare compertum fuerat; ubi nimirum apud nonnullos Confeſſarios, in adminiſtrando Sacramento Pœnitentiæ, perverſa quædam et abſurda praxis, Eccleſiaſticis Regulis contraria, eidemque Sacramento injurioſa, et ad avertendos Fideles ab ipſius ſalutifero uſu quam maxime tendens, introduci cœperat; pro impoſito Nobis vigilandi debito, Apoſtolicas in forma Brevis Litteras direximus Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, per Portugalliæ, ac Algarbiorum Regna atque Ditiones conſtitutis, quas deinde per alias Noſtras ſub plumbo expeditas Litteras, nuper, quarto nimirum Nonas elapſi menſis Junii, confirmavimus et renovavimus, adjectis nonnullis ordinationibus et declarationibus, quas ad meritas pœnas tam delinquentibus, quam contrarium tenentibus, ſive docentibus, irrogandas, et ad rectum adverſus eos procedendi ordinem in prædictis Regnis et Ditionibus ſervandum, opportune expedire in Domino judicavimus.

Earum autem Litterarum, quas ad hujuſmodi erroris et abuſus reprobationem primum edidimus, hic tenor erat.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ven. Fratres, ſalutem, et Apoſtolicam benedictionem.

SUprema omnium Eccleſiarum ſolicitudo, & divina Jeſu Chriſti omnium Paſtorum Principis, cujus vices plane immeritæ gerimus, Charitas aſſidue urget Nos, ut pro commiſſa divinitus imbecillitati noſtræ univerſi Dominici gregis cura, ſemper advigilantes, periculis animarum, ſicubi forte ſuperimpenderint, per omnes Chriſtiani Orbis Populos, ac Nationes opportune, quantum cum Domino poſſumus, occurramus; atque iis præcipue Regnis, & locis, peculiari quodam Apoſtolicæ noſtræ Charitatis ſtudio, authoritatiſque providentia conſulamus, in quibus, cum Fides, Religio, Pietas quam maxime floreant, callidus humani generis hoſtis nocere Fidelibus dum aperto bello deſperat, per inſidias molitur, in Angelum ſcilicet ſeſe lucis transfigurans, & ementita boni ſpecie incautis illudens; qua ex arte non minora ſæpe animarum detrimenta, quam ex aggreſſione manifeſta eſſe proventura nequiſſimus veterator confidit: In harum autem fraudum numero computamus, quod in floretiſſimis Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, & Ditionibus, quibus Vos Antiſtites ſumma cum Sacerdotalis virtutis veſtræ commendatione præſidetis, & quibus pro ſingulari erga Catholicam Eccleſiam, atque Apoſtolicam hanc S. Sedem obſervantia merito debentur laudes nuper evenisse non ſine ingenti animi noſtri dolore comperimus. Pervenit enim haud ita pridem ad aures noſtras nonnullos iſtarum partium Confeſſarios falſa zeli imagine ſeduci ſe paſſos, ſed a zelo ſecundum ſcientiam longe aberrantes, perverſam quandam, & pernicioſam praxim in audiendis Chriſti fidelium Confeſſionibus, & in ſaluberrimo Pœnitentiæ Sacramento adminiſtrando invehere, atque introducere cœpiſſe; ut videlicet, ſi forte in pœnitentes incidiſſent ſocium criminis habentes, ab iiſdem pœnitentibus ſocii hujuſmodi, ſeu complicis nomen paſſim exquirerent; atque ad illud ſibi revelandum non inducere modo ſuadendo conarentur; ſed, quod deteſtabilius eſt, denunciata quoque, niſi revelarent, abſolutionis Sacramentalis negatione, prorſus adigerent, atque compellerent; imo etiam complicis ejuſdem nedum nomen, ſed habitationis inſuper locum ſibi exigerent deſignari: Quam illi quidem intolerandam impudentiam, tum procurandæ complicis correctionis, aliorumque bonorum colligendorum ſpecioſo prætextu colorare, tum emendicatis quibuſdam Doctorum opinionibus defendere non dubitarent; cum revera opiniones hujuſmodi vel falſas, & erroneas ſequendo, vel veras, & ſanas male applicando, perniciem tam ſuis, quam pœnitentium animabus conſciſcerent; ac ſeſe præterea plurium graviam damnorum, quæ inde facile conſecutura fore prævidere debuiſſent, reos coram Deo æterno Judice conſtituerent. Et vero jam ſecuta fuiſſe multa ejuſmodi damna infelici experientia compertum eſt: Nec fieri potuit quin ea de cauſſa & oblocutiones, & ſcandala, & non Miniſtrorum tantum, ſed ſacri etiam ipſius Miniſterii odium, & animorum ingens conturbatio in Populo fideli exorta ſint. Triſtia Nos hæc nuntia cum accepimus, ſimul audivimus, contra exitialem hujuſmodi abuſum pravitatis juſta indignatione pro munere ſuo commotos fuiſſe dilectos Filios Noſtros S. R. E. Cardinales Nunum a Cunha in iiſdem Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis Generalem Inquiſitorem, & Thomam de Almeyda Patriarcham Lisbonenſem; atque utcumque ſolicite gliſcenti malo compeſcendo, atque etiam eradicando adlaboraſſe. Nos autem, ne in tam gravi animarum diſcrimine ulla ex parte Apoſtolico noſtro Miniſterio deeſſe videamur, neve mentem hac ſuper re noſtram apud Vos obſcuram, aut ambiguam eſſe ſinamus; Notum Vobis eſſe volumus, memoratam ſuperius praxim penitus reprobandam eſſe, eandemque a Nobis per præſentes noſtras in forma Brevis Litteras reprobari, atque damnari, tamquam ſcandaloſam, & pernicioſam, ac tam famæ proximorum, quam ipſi etiam Sacramento injurioſam, tendentemque ad ſacroſancti ſigilli Sacramentalis violationem, atque ab ejuſdem Pœnitentiæ Sacramenti tantopere proficuo & neceſſario uſu, Fideles abalienantem. Εapropter, Venerabiles Fratres, quamquam de paſtorali veſtra vigi-

Digitized by Google

vigilantia nihil eſt, quod dubitemus; Supremi tamen officii quoque Noſtri eſſe cenſemus, alacritatem ipſam veſtram hac mentis Noſtræ aperta ſignificatione, & Apoſtolicis inſuper hortationibus Noſtris intenſius acuere, & excitare, ut pro ſe quiſque veſtrum opportunioribus, quaſcumque prudentia ſuggeſſerit, initis rationibus, & efficacioribus quibuſcumque Juris remediis, quoad opus fuerit, contra delinquentes Miniſtros adhibitis, noxiam hujuſmodi novitatem ſtrenue inſectemini, ac prava naſcentem opprimatis, neque patiamini traditis curæ veſtræ ovibus ibi offendiculum parari, ubi ſalus a Chriſto parata eſt, ab eoque Divinæ miſericordiæ fonte illas averti, ac detineri, ad quem ab eodem Redemptore noſtro, ad abluendas, dealbandaſque in Sanguine ſuo animas, amantiſſime invitantur. Interea, dum a zelo veſtro, ac prudentia luculentiora Nobis certo pollicemur veſtræ pietatis, & obſervantiæ argumenta, Apoſtolicam benedictionem uberrima cæleſtium charismatum copia conjunctam Vobis, Venerabiles Fratres, ex animo impertimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, ſive exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus ubique fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 7. menſis Julii 1745. Pontificatus noſtri anno quinto.

Cajetanus Amatus.

Quoniam vero nullam Paſtoralis vigilantiæ cautelam ſuperfluam eſſe ducimus, ubi de Fidelium animarum pernicie, deque ſubvertenda ſanæ doctrinæ integritate, & recta Sacramentorum adminiſtratione, periculum ſubeſſe dubitetur; neque vero ignoramus, alibi quoque auditas eſſe pœnitentium querelas de importunis nonnullorum Confeſſariorum perquiſitionibus, pro inveſtigandis complicum nominibus, aliiſque notitiis, juxta praxim in prælaudatis Noſtris Apoſtolicis Litteris relatam atque damnatam; erroneas vero quorumdam Doctorum hac de re opiniones, vel pravas aliorum recta opinantium interpretationes, & applicationes, in eiſdem Litteris enunciatas, aliquibus arridere; nec ſatis eliminatas reputari per ipſas præmiſſas Litteras, quas, utpote ad Luſitaniæ Regnorum atque Ditionum opportunitatem accommodatas, & pro iiſdem ſolummodo emanatas, generalis definitionis, & legis vim, authoritatemque habere, ab aliquibus temere negatum fuit. Ideo Nos, motu proprio, atque ex certa ſcientia, hujus Noſtræ generalis ſanctionis tenore, ac de Apoſtolicæ poteſtatis Noſtræ plenitudine, eaſdem præinſertas Litteras iterum confirmantes, & roborantes, decernimus & declaramus, memoratam praxim in ſe ipſa, & ubique locorum ac temporum, Apoſtolica authoritate reprobatam atque damnatam eſſe, & cenſeri debere; nec ulli licitum eſſe contra doctrinam in præfato Noſtro Brevi contentam docere, ſcribere, aut loqui, eamque impugnare, aut perverſe interpretari, vel ipſi actu contraire; ſub pœnis adverſus tuentes, aſſerentes, aut tradentes opiniones ſcandaloſas, pernicioſas, & uti tales a Sede Apoſtolica rejectas, & condemnatas, & reſpectiva adverſus contrafacientes mandatis Apoſtolicis, & Eccleſiaſticis ſanctionibus, ſtatutis atque præſcriptis.

Decernentes eaſdem præinſertas, necnon præſentes Noſtras Apoſtolicas Litteras, nullo ex capite, colore, aut prætextu, de ſubreptionis, obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis Noſtræ, aut alio quolibet defectu notari, impugnari, aut in controverſiam vocari poſſe; ſed ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & perpetuo fore, atque omnes ubique Terrarum cujuſcis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, & dignitatis, & tam Sæculares, quam quorumvis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectorum Ordinum, Inſtitutorum, Societatum, & Congregationum Regulares, quocumque privilegio munitos, aliiſque etiam ſpeciali mentione dignos, afficere & arctare, ac ſuos ubique plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, & ab omnibus, & ſingulis, ad quos ſpectat, ſeu pro tempore ſpectabit, exacte & inviolabiliter obſervari debere.

Sicque, & non aliter per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam S. R. E. Cardinales, & contra hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, Legatos quoque de Latere, & Apoſtolicæ Sedis Nuntios, aliosque quoslibet quacumque authoritate & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari & definiri debere; ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibuſvis Apoſtolicis, & in Univerſalibus, ſive Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, ſive ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus; Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apoſtolicis cuicumque Perſonæ, ſive Ordini, Inſtituto, Societati, & Congregationi, ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, & cum quibuſlibet clauſulis, atque decretis, etiam motu, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſimilibus, in contrarium forſan conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores prædictos pro ſufficienter, & de verbo ad verbum expreſſis & inſertis, formaque hujuſmodi pro plene & exacte obſervatis habentes, ad præmiſſorum effectum, hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus.

Ut autem eædem præſentes, & in eis contenta quæcumque, ad omnium notitiam deducantur, & ne aliquis illorum ignorantiam prætendere poſſit; volumus eaſdem per aliquem, ſeu aliquos ex Curſoribus Noſtris ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, & in acie Campi Floræ, aliiſque conſuetis Urbis locis publicari, earumque copias ibidem affigi, & affixas relinqui; quæ ſic publicatæ & affixæ, omnes & ſingulos, quos concernunt, arctent & afficiant, non ſecus ac ſi eorum unicuique perſonaliter intimatæ, & notificatæ fuiſſent; quodque earundem præſentium tranſumptis ſive exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur in judicio & extra illud, ubique locorum, quæ adhiberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrarum confirmationis, reprobationis, condemnationis, prohibitionis, ſanctionis, & voluntatis infringere, ſeu eidem auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1746. 4. *Kalendas* Octobris, Pontificatus Noſtri anno ſeptimo.

XXIX.

Ejuſdem declaratio ſuper dubiis reſpicientibus matrimonia in Hollandia.

MAtrimonia, quæ in Locis fœderatorum Ordinum dominio in Belgio ſubjectis iniri ſolent ſive inter Hæreticos ex utraque parte, ſive inter Hæreticum ex una parte Virum, & Catholicam Fœminam ex alia, aut viceverſa, non ſervata forma a Sacro Tridentino Concilio præſcripta, utrum valida habenda ſint, necne, diu multumque diſceptatum eſt, animis Hominum, ac ſententiis in diverſa diſtractis: id quod ſatis uberem anxietatis, ac periculorum ſementem per multos annos ſubminiſtravit, quum præſertim Epiſcopi, Parochi, atque illarum Regionum Miſſionarii nihil certi hac ſuper re haberent, nihil vero inconſulta Sancta Sede auderent ſtatuere, ac declarare. Cum autem proxime evolutis annis in rem ancipitem, gravique cauſa Apoſtolicæ Sedis judicium vehementius expoſceretur, urgeretque id imprimis vigilantiſſimus Iprenſis Epiſcopus, dum pro debito Officii ſui, & ſua erga Beati Petri Cathedram obſervantia de Eccleſiæ ſibi concreditæ ſtatu ad Romanum Pontificem referebat, ponendumque omnino eſſe tam prolixæ dubitationi finem graviſſimis verbis, ac rationibus perſuaderet, Clemens XII. id temporis Romanus Pontifex, qui rei gravitatem, quanti oportebat, æſtimaret, Sacræ Congregationi Eminentiſſim. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum in mandatis dedit, ut de tota controverſia diligenter more ſuo cognoſceret. In re itaque tanti momenti volens eadem Sacra Congregatio quam accuratiſſime procedere commiſſæ ſibi cognitionis initium ab exquiſitis aliorum quoque Belgii Epiſcoporum relationibus, atque Sententiis, quas deſuper explorari ſategit, petendum duxit, eodemque tempore audire voluit præſtantes aliquot hujus Almæ Urbis Theologos, quibus injunxit, ut rem totam ea, qua decet, maturitate diſcuterent, ſuamque opinionem proferrent. At, dum hæc maxime agerentur, ſuperſedendum per aliquot Menſes fuit ab hujuſmodi Cauſæ expeditione propter viduitatem, quæ intercidit Romanæ Eccleſiæ, donec ad Summum Pontificatum feliciter evectus Sanctiſſimus D. N. BENEDICTUS XIV. inter primas Regiminis ſui curas, Cauſæ hujus cognitionem repeti juſſit a memorata Sacra Congregatione Concilii, quam voluit coram ſe haberi, ut, auditis Eminentiſſimorum Patrum Sententiis, ipſe demum, quid hac in re tenendum foret, ſupremo ſuo pronunciaret oraculo. Cum igitur Congregatio præfata ſub die 13. Maji currentis anni 1741. coram Sanctitate Sua fuerit habita, idem Sanctiſſimus D. N. ſpatio aliquo temporis ad rem ſecum expendendam accepto, hanc ſuper declarationem, & inſtructionem edere præcepit, qua, veluti certa regula, ac norma, omnes Belgii Antiſtites, Parochi, earumque Regionum Miſſionarii, & Vicarii Apoſtolici deinceps in hujuſmodi negotiis uti debeant.

Primo ſcilicet, quod attinet ad Matrimonia ab Hæreticis inter ſe in locis fœderatorum Ordinum dominio ſub-

jectis

Digitized by Google

jectis celebrata, non ſervata forma per Tridentinum præſcripta, licet Sanctitas Sua non ignoret, alias in caſibus quibuſdam particularibus, & attentis tunc expoſitis circumſtantiis, Sacram Congregationem Concilii pro eorum invaliditate reſpondiſſe, æque tamen compertum habens nihil adhuc generatim, & univerſe ſuper ejuſmodi Matrimoniis fuiſſe ab Apoſtolica Sede definitum, & alioquin oportere omnino ad conſulendum univerſis Fidelibus in iis locis degentibus, & plura avertenda graviſſima incommoda, quid generaliter de hiſce Matrimoniis ſentiendum ſit, declarare, negotio mature perpenſo, omnibuſque rationum momentis hinc inde ſedulo libratis, declaravit, ſtatuitque Matrimonia in dictis fœderatis Belgii Provinciis inter Hæreticos uſque modo contracta, quæque impoſterum contrahentur, etiamſi forma a Tridentino præſcripta non fuerit in iis celebrandis ſervata, dummodo aliud non obſtiterit canonicum impedimentum, pro validis habenda eſſe; adeoque ſi contingat, utrumque Conjugem ad Catholicæ Eccleſiæ ſinum ſe recipere, eodem, quo antea, conjugali vinculo ipſos omnino teneri, etiamſi mutuus conſenſus coram Parocho Catholico ab eis non renovetur; ſi autem unus tantum ex Conjugibus ſive Maſculus, ſive fœmina convertatur, neutrum poſſe, quamdiu alter ſuperſtes ſit, ad alias nuptias tranſire.

Quod vero ſpectat ad ea Conjugia, quæ pariter in iiſdem fœderatis Belgii Provinciis, abſque forma a Tridentino ſtatuta contrahuntur a Catholicis cum Hæreticis, ſive Catholicus Vir Hæreticam Fœminam in Matrimonium ducat, ſive Catholica Fœmina Hæretico Viro nubat, dolens imprimis quam maxime Sanctitas Sua, eos eſſe inter Catholicos, qui inſano amore turpiter dementati ab hiſce deteſtabilibus Connubiis, quæ Sancta Mater Eccleſia perpetuo damnavit, atque interdixit, ex animo non abhorrent, & prorſus ſibi abſtinendum non ducunt, laudanſque magnopere zelum illorum Antiſtitum, qui ſeverioribus propoſitis ſpiritualibus pœnis Catholicos coercere ſtudent, ne Sacrilego hoc vinculo ſeſe Hæreticis conjungant, Epiſcopos omnes, Vicarios Apoſtolicos, Parochos, Miſſionarios, & alios quoſcumque Dei, & Eccleſiæ fideles Miniſtros in iis Partibus degentes ſerio, graviterque hortatur, & monet, ut Catholicos utriuſque ſexus ab hujuſmodi nuptiis in propriarum Animarum perniciem ineundis, quantum poſſint, abſterreant, eaſdemque Nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire ſatagant. At, ſi forte aliquod hujus generis Matrimonium, Tridentina forma non ſervata, ibidem contractum jam ſit, aut impoſterum (quod Deus avertat) contrahi contingat, declarat Sanctitas Sua, Matrimonium hujuſmodi, alio non concurrente canonico impedimento, validum habendum eſſe, & neutrum ex Conjugibus, donec alter eorum ſupervixerit, ullatenus poſſe ſub obtentu dictæ formæ non ſervatæ novum Matrimonium inire; id vero debere ſibi potiſſime in animum inducere Conjugem Catholicum ſive Virum, ſive Fœminam, ut pro graviſſimo ſcelere, quod admiſit, pœnitentiam agat, ac veniam a Deo precetur, coneturque pro viribus alterum Conjugem a vera Fide deerrantem ad gremium Catholicæ Eccleſiæ pertrahere, ejuſque Animam lucrari, quod porro ad veniam de patrato crimine impetrandam opportuniſſimum foret, ſciens de cætero, ut mox dictum eſt, ſe iſtius Matrimonii vinculo perpetuo ligatum iri.

Ad hæc declarat Sanctitas Sua, ut quidquid hactenus ſancitum, dictumque eſt de Matrimoniis ſive ab Hæreticis inter ſe, ſive inter Catholicos, & Hæreticos initis in locis fœderatorum Ordinum dominio in Belgio ſubjectis, ſancitum, dictumque intelligatur etiam de ſimilibus Matrimoniis extra fines Dominii eorumdem fœderatorum Ordinum contractis ab iis, qui addicti ſunt Legionibus, ſeu Militaribus Copiis, quæ ab iiſdem fœderatis Ordinibus tranſmitti ſolent ad cuſtodiendas, muniendaſque Arces confinantes, vulgo dictas *di Barriera*, ita quidem, ut Matrimonia ibi præter Tridentini formam, ſive inter Hæreticos utrinque, ſive inter Catholicos, & Hæreticos inita valorem ſuum obtineant, dummodo uterque Conjux ad eaſdem Copias, ſive Legiones pertineant; & hanc declarationem vult Sanctitas Sua complecti etiam Civitatem Moſæ Trajectenſis a Republica fœderatorum Ordinum quamvis non jure dominii, ſed tantum oppignorationis, ut ajunt, nomine poſſeſſam.

Tandem circa Conjugia, quæ contrahuntur, vel in Regionibus Principum Catholicorum ab iis, qui in Provinciis fœderatis domicilium habent, vel in fœderatis Provinciis ab habentibus domicilium in Regionibus Catholicorum Principum, nihil Sanctitas Sua de novo decernendum, aut declarandum eſſe duxit, volens, ut de iis, juxta canonica Juris communis principia, probataſque in ſimilibus caſibus alias editas a Sacra Congregatione Concilii reſolutiones, ubi diſputatio contingat, decidatur; & ita declaravit, ſtatuitque, ac ab omnibus impoſterum ſervari præcepit. Die 4. Novemb. 1741.

X X X.

Clementis VIII. Bulla Cœnæ.

PAſtoralis Romani Pontificis vigilantia & ſollicitudo, cum in omni Chriſtianæ Reipublicæ pace, & tranquillitate procuranda pro ſui muneris officio aſſidua verſatur, tum potiſſimum in Catholicæ fidei, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, unitate atque integritate retinenda maxime elucet: nimirum, ut fideles Chriſti non ſint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumventionem erroris, ſed omnes occurrant in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, neque ſe in hujus vitæ ſocietate, & communione lædant, aut inter ſe alter alteri offenſionem præbeat, ſed potius in vinculo charitatis conjuncti, tamquam unius corporis membra ſub CHRISTO capite, ejuſque in terris Vicario Romano Pontifice Beatiſſimi Petri Succeſſore, a quo totius Eccleſiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem, atque ita divina gratia adjutrice, ſic præſentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas ſane cauſas Romani Pontifices Prædeceſſores noſtri, hodierna die, quæ anniverſaria Dominicæ Cœnæ commemoratione ſolemnis eſt, ſpiritualem Eccleſiaſticæ diſciplinæ gladium, & ſalutaria juſtitiæ arma per miniſterium ſummi Apoſtolatus ad Dei gloriam, & animarum ſalutem ſolemniter exercere conſueverunt: nos igitur, quibus nihil optabilius eſt, quam fidei inviolatam integritatem, publicam pacem & juſtitiam, Deo auctore, tueri, vetuſtum & ſolemnem hunc morem ſequentes.

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac Noſtra quoſcumque Huſſitas, Wicklephiſtas, Lutheranos, Zwinglianos, Calviniſtas, Ugonottos, Anabaptiſtas, Trinitarios, & a Chriſtiana fide apoſtatas, ac omnes, & ſingulos alios hæreticos quocumque nomine cenſeantur, & cujuſcumque ſectæ exiſtant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defenſores, ac eorumdem libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes, ſine auctoritate noſtra, & Sedis Apoſtolicæ ſcienter legentes, aut retinentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes ex quavis cauſa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore, necnon ſchiſmaticos, & eos, qui ſe a noſtra, & Rom. Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos cujuſcumque ſtatus, gradus, ſeu conditionis fuerint: Univerſitates vero, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus, ab ordinationibus, ſeu mandatis noſtris ac Romanorum Pontificum pro tempore exiſtentium ad univerſale futurum Concilium appellantes, necnon eos, quorum auxilio, conſilio, vel favore appellatum fuerit.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Curſarios ac Latrunculos maritimos, diſcurrentes Mare noſtrum, præcipue a Monte Argentario uſque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defenſores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui Chriſtianorum quorumcumque navibus, tempeſtate, ſeu in tranſverſum (ut dici ſolet) jactatis vel quoquomodo naufragium paſſis, ſive in ipſis navibus, ſive ex eiſdem ejecta in Mari, vel in littore inventa, cujuſcumque generis bona, tam in noſtris Tyrrheni, & Adriatici, quam in cæteris cujuſque Maris regionibus, & littoribus, ſurripuerint: ita ut nec ob quodcumque privilegium, conſuetudinem, aut longiſſimi etiam immemorabilis temporis poſſeſſionem, ſeu alium quemcumque prætextum excuſari poſſint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris ſuis nova pedagia, ſeu gabellas, præterquam in caſibus ſibi a jure, ſeu ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſis, imponunt, vel augent, ſeu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falſarios litterarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel juſtitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, ſeu gerentes vices eorum aut de mandato ejuſdem Rom. Pontificis ſignatarum, necnon falſo fabricantes litteras Apoſtolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falſo ſignantes Supplicationes hujuſmodi ſub nomine Rom. Pontificis, ſeu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes, & inimicos vel hæreticos per noſtras, ſive hujus Sanctæ Sedis ſententias expreſſe, & nominatim declaratos, deferunt, ſeu tranſmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, ſtannum, calybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, ligamina, cannabem, funes,

tam

tam ex ipſo canape, quam alia quacumque materia & ipſam materiam, aliaque hujuſmodi, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant; necnon illos, qui per ſe, vel alios de rebus ſtatum Chriſtianæ Reip. concernentibus, in Chriſtianorum perniciem, & damnum ipſos Turcas, & Chriſtianæ Religionis inimicos, necnon hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illiſque ad id auxilium, conſilium, vel favorem quomodolibet præſtant. Non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, quibuſvis perſonis, Principibus, Rebuſpublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus conceſſis, de hujuſmodi prohibitione expreſſam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, ſeu invadentes eos, qui victualia, ſeu alia ad uſum Rom. Curiæ neceſſaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Rom. Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, ſeu perturbant, ſeu hæc facientes defendunt, per ſe, vel alios cujuſcumque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & ſtatus, etiamſi Pontificali, ſeu Regali, aut alia quavis Eccleſiaſtica, vel mundana præfulgeant dignitate.

§. 9. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apoſtolicam venientes, & recedentes ab eadem, ſua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, ſpoliant, capiunt, detinent: nec non illos omnes, qui juriſdictionem ordinariam, vel delegatam, a Nobis, vel noſtris Judicibus non habentes, illam ſibi temere vendicantes, ſimilia, contra morantes in eadem Curia, audent perpetrare.

§. 10. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, ſeu deprædantes Romipetas, ſeu Peregrinos ad Urbem cauſa devotionis, ſeu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipſa recedentes, & in his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes vel hoſtiliter inſequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Sediſque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuntios, aut eos a ſuis Diœceſibus, Territoriis, Terris ſeu Dominiis ejicientes: Necnon ea mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes in eis auxilium, conſilium, vel favorem.

§. 12. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, vel per alios, perſonas Eccleſiaſticas quaſcumque, vel ſæculares ad Romanam Curiam ſuper eorum cauſis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia proſequentes, aut procurantes, negotiorumque geſtores, advocatos, procuratores, & agentes ſeu etiam Auditores, vel Judices ſuper dictis cauſis, vel negotiis deputatos, occaſione cauſarum, vel negotiorum hujuſmodi occidunt; ſeu quoquomodo percutiunt, bonis ſpoliant, ſeu qui per ſe, vel alios directe, vel indirecte, delicta hujuſmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel favorem præſtare non verentur cujuſcumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Eccleſiaſticos, quam ſæculares, cujuſcumque dignitatis, qui prætexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litterarum Apoſtolicarum etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam juſtitiam concernentium: Nec non citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorum, proceſſuum executorialium, & aliorum decretorum, a Nobis, & a Sede prædicta, ſeu Legatis, Nuntiis, Præſidentibus, Palatii noſtri & Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, Commiſſariis, aliiſque Judicibus, & delegatis Apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias ſæculares, & laicam poteſtatem recurrunt, & ab ea, inſtante etiam Fiſci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujuſmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quive illa ſimpliciter, vel ſine eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones & Notarii, ſuper hujuſmodi litterarum & proceſſuum executione, inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes ſeu eorum agentes, conſanguineos, affines, familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, & carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per ſe vel alium, ſeu alios, publice, vel occulte, quive alias quibuſcumque perſonis, in genere, vel in ſpecie, ne pro quibuſcumque eorum negotiis proſequendis, ſeu gratiis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel litteras a dicta Sede impetrent, ſeu impetratis utantur, directe vel indirecte prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe aut Notarios, ſeu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præſumunt.

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui per ſe, vel alios auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apoſtolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales, & ſpiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commiſſariis noſtris, aliiſque Judicibus Eccleſiaſticis avocant, illorumve curſum, & audientiam, ac perſonas, Capitula, Conventus, Collegia, cauſas ipſas proſequi volentes, impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam Judices interponunt; Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel conſentiendum eis, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolvi per ſtatutum, vel alias, compellunt, vel executionem litterarum Apoſtolicarum, ſeu executorialium, proceſſuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id favorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum, ſeu etiam donec ipſi ad Nos informandos, ut dicunt, ſupplicaverint, aut ſupplicari fecerint, niſi ſupplicationes hujuſmodi coram Nobis, & Sede Apoſtolica legitime proſequantur, etiamſi talia committentes fuerint Præſidentes Cancellariarum, Conſiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Conſiliarii ordinarii vel extraordinarii quorumcumque Principum ſæcularium etiam Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Commendatarii, ſeu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcumque perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conventus, Collegia Eccleſiarum quarumcumque coram ſe ad ſuum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Conſilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quovis quæſito colore: Nec non qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, ſeu quævis alia decreta in genere, vel in ſpecie, ex quavis cauſa, & quovis quæſito colore, ac etiam prætextu cujuſvis conſuetudinis, aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis uſi fuerint, unde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Eccleſiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expreſſe præjudicatur.

§. 16. Nec non qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque ſuperiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoſcumque Judices Eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet hac de cauſa directe, vel indirecte, carcerando, vel moleſtando eorum agentes, procuratores, familiares, necnon conſanguineos & affines, aut alias impediunt, quominus ſua juriſdictione Eccleſiaſtica contra quoſcumque utantur, ſecundum quod Canones, & Sacræ conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini, ſtatuunt, ac etiam eos, qui poſt ipſorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque ſententias, & decreta, aut alias fori Eccleſiaſtici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſæculares recurrunt: & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia, Ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & favorem in eiſdem.

§. 17. Quive juriſdictiones, ſeu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apoſtolicam, & quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum & aliorum Beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes uſurpant, vel etiam quavis occaſione, vel cauſa, ſine Romani Pontificis vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expreſſa licentia ſequeſtrant.

§. 18. Quive collectas, decimas, tallias, præſtantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum Beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus & proventibus hujuſmodi abſque ſimili Romani Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia imponunt, & diverſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita, etiam a ſponte dantibus, & concedentibus, recipiunt: Necnon qui per ſe, vel alios directe vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel favorem præſtare non verentur cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut ſtatus, etiamſi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones & alii Potentatus quicumque etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquo modo Præſidentes, Conſiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate inſigniti. Innovantes decreta ſuper his per ſacros Canones, tam in Lateranenſi noviſſime celebrato, quam in Conciliis generalibus edita, etiam cum cenſuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoſcumque Magiſtratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores, quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo,

Digitized by Google

ſeu, ſententiis contra illas proferendo, vel exequendo, ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia, quique hujuſmodi licentiam ad perſonas, & caſus non expreſſos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamſi talia committentes fuerint Conſiliarii, Senatores, Præſidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, ſeu alios directe, vel indirecte ſub quocumque titulo, vel colore invadere, deſtruere, occupare, ac detinere præſumpſerint, in totum, vel in parte, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, inſulas Sardiniæ, & Corſicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Thuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venayſinum, Sabinenſem, Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras, ſpecialis commenſionis Arnulphorum, Civitateſque noſtras Bononiam, Cæſenam, Ariminum, Beneventum, Peruſium, Avenionem, Civitatem Caſtelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias Civitates, Terras, & loca, vel jura ad ipſam Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediate, vel immediate ſubjecta, necnon ſupremam juriſdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem de facto uſurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præſumunt, nec non adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium, vel favorem quomodolibet præſtantes.

§. 21. Volentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcumque his litteris contenta, quouſque alii hujuſmodi proceſſus, a Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente fiant aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omnino ſortiri.

§. 22. Ceterum a prædictis ſententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolvi poſſit, etiam prætextu quorumvis facultatum, & indultorum quibuſcumque Eccleſiaſticis ſæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium Regularibus etiam Epiſcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipſiſque Ordinibus, & eorum Monaſteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus & locis piis, nec non laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujuſvis Concilii Decreta, verbo, litteris aut alia quacumque ſcriptura in genere, & in ſpecie conceſſorum, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quod ſi forte aliqui contra tenorem præſentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, eos excommunicationis ſententia innodamus, gravius contra eos, ſpiritualiter & temporaliter, prout expedire noverimus, proceſſuri.

§. 24. Declarantes, ac proteſtantes quamcumque abſolutionem, etiam ſolemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos ſub præſentibus comprehenſos, niſi prius a præmiſſis, cum vero propoſito ulterius ſimilia non committendi, deſtiterint. Ac quoad eos qui contra Eccleſiaſticam libertatem, ut præmittitur, ſtatuta fecerint, niſi prius ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, & decreta hujuſmodi publice revocaverint, & ex Archiviis ſeu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri & caſſari, ac nos de revocatione hujuſmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter ſuffragari, quin etiam per hujuſmodi abſolutionem, aut quoſcumque alios actus contrarios, tacitos, vel expreſſos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam noſtram, vel ſucceſſorum noſtrorum quantocumque tempore continuatam, in præmiſſis omnibus & ſingulis, ac quibuſcumque juribus Sedis Apoſtolicæ ac S. R. E. undecumque, & quandocumque quæſitis, vel quærendis, nullatenus præjudicari poſſe aut debere.

§. 25. Non obſtantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus, ſupradictis, vel eorum alicui, ſeu aliquibus aliis cujuſcumque ordinis, ſtatus, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamſi, ut præmittitur, pontificali, Imperiali, Regali, ſeu quavis Eccleſiaſtica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, ſeu locis a prædicta Sede, ex quavis cauſa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & ſub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibuſvis clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis conceſſis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non poſſint, per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujuſmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus & dignitatibus eorum, mentionem, nec non conſuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac præſcriptionibus quantumcumque longiſſimis, & aliis quibuslibet obſervantiis, ſcriptis, vel non ſcriptis, per quæ contra hos noſtros proceſſus, ac ſententias, quominus includantur in eis, ſe juvare valeant, vel tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac ſi ad verbum, nihil penitus omiſſo, insererentur, præſentibus pro expreſſis habentes, penitus tollimus, & omnino revocamus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

§. 26. Ut vero præſentes noſtri proceſſus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, ſeu membranas proceſſus ipſos continentes, valvis Eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis, & Baſilicæ principis Apoſtolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos proceſſus hujuſmodi concernunt, quod ad ipſos non pervenerint, aut quod ipſos ignoraverint, nullam poſſint excuſationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non ſit veriſimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Inſuper, ut proceſſus ipſi, & præſentes litteræ, ac omnia, & ſingula in eis contenta eo fiant notiora, quo in pleriſque Civitatibus, & locis fuerint publicata, univerſis, & ſingulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet conſtitutis, per hæc ſcripta committimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, ut per ſe, vel per alium, ſeu alios præſentes litteras, poſtquam eas receperint, ſeu earum habuerint notitiam, ſemel in anno, aut ſi expedire viderint, etiam pluries in Eccleſiis ſuis, cum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, ſolemniter publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

§. 28. Ceterum Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, aliique locorum Ordinarii, & Eccleſiarum Prælati, nec non Rectores, ceterique curam animarum exercentes, ac presbyteri ſæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confeſſiones, quavis auctoritate deputati, tranſumptum præſentium Litterarum penes ſe habeant, eaſque diligenter legere, & percipere ſtudeant.

§. 29. Volentes earumdem præſentium tranſumptis, etiam expreſſis, Notarii publici manu ſcriptis, & ſigillo Judicis ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eamdem prorſus fidem in judicio, & extra illud ubique locorum adhibendam fore, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, proteſtationis, ſublationis, revocationis, commiſſionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum.

XXXI.

Clementis X. *Conſtitutio de approbatione Regularium pro confeſſionibus Monialium excipiendis.*

Sane cum S. Conc. Tridentini Decretis provide ſtatutum fuerit, ut Regulares cujuſcumque Ordinis, niſi a ſuis Superioribus de vita, moribus, & ſcientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Eccleſiis ſuorum Ordinum prædicare non poſſint, cum qua licentia perſonaliter ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant; in Eccleſiis vero, quæ ſuorum Ordinum non ſunt, ultra licentiam gratis ab eo dandam habere teneantur, ſine qua in ipſis Eccleſiis non ſuorum Ordinum nullo modo prædicare poſſint. Atque ut nullus ſæcularis, ſive Regularis etiam in Eccleſiis ſuorum Ordinum contradicente Epiſcopo, prædicare præſumat. Itidemque cum nullus Sacerdos Regularis poſſit confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneus reputari etſi aut Parochiale Beneficium obtineat, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis, & conſuetudine quacumque non obſtantibus. Innotuit nobis dubitationes nonnullas circa benedictionem, licentiam, contradictionem, examen & approbationem ejuſmodi in aliquibus diœceſibus excitatas fuiſſe, ex quibus controverſiæ, & diſſenſiones permultæ in diem ſubſequi poſſent occaſione privilegiorum, quæ per Sedem Apoſtolicam Religioſis Ordinibus conceſſa fuerint.

Non attendentes quod alias diverſis temporibus prædictæ dubitationes, & controverſiæ nonnullis prædeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum Conſtitutionibus, earumque Declarationibus definitæ fuerint, ejuſmodi Definitiones in unum collectas, ut magis magiſque diſſenſionum tollantur ſemina, & impoſterum firmior in agro Dominico pax Chriſti floreat, pro ſummo, quo fungimur Apoſtolatus Officio, novis Apoſtolicis litteris muniendas duximus, & roborandas. Itaque de conſilio nonnullorum Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum pietate, doctrina, & prudentia præſtantium, & matura deliberatione noſtra, atque ex certa ſcientia, hac generali, & perpetuo valitura Conſtitutione decernimus, & declaramus.

Rege-

Regulares, qui in Eccleſiis ſui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Epiſcopo Diœceſano benedictionem petere: prædicare tamen poſſe, quamvis illam non obtinuerint. Quod ſi Epiſcopus benedictionem nedum non conceſſerit, ſed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Eccleſiis licere Regularibus prædicare, eoſque contravenientes ab illo tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegato cenſuris aliiſque pœnis Eccleſiaſticis in vim Conſtitutionis fel. record. *Gregorii XV.* Prædeceſſoris noſtri, incipientis, *Inſcrutabili Dei providentia* coerceri, & puniri poſſe; Epiſcopum tamen abſque juſta, & rationabili cauſa contradicere non debere, & hujuſmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, ſi in quibuſcumque Oratoriis ſui Ordinis ſermonem coram populo, vel in Eccleſiis, aut ad crates Monaſteriorum Sanctimonialium eorum juriſdictioni ſubjectarum licet clauſis januis, & nullus ſæcularis ibi interſit, habere voluerint. Poſſe autem Epiſcopum licentiam conceſſurum Regularibus in Eccleſiis, quæ ſuorum Ordinum non ſunt, prædicare volentibus illos, quamvis ab Univerſitatibus, aut a Magiſtratibus laicis nominatos, etiamſi Epiſcopi Anteceſſores per tempus immemorabile hanc licentiam abſque examine concedere conſueverint, quoad doctrinam, examinare, ſi ita ipſius arbitrio, quod moderatum, & diſcretum eſſe debet, viſum fuerit, & licentiam prædicandi ſemel iiſdem conceſſam ob rationabiles cauſas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes ſuſpendere. Non poſſe tamen Epiſcopum generatim prohibere Regularibus, quæ in Eccleſiis ſuorum Ordinum prædicent.

Ad hæc Religioſos ab Epiſcopo ad confeſſiones ſæcularium in ſua Diœceſi audiendas approbatos, non poſſe in alia Diœceſi eas abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamvis pœnitentes ſubditi ſint ejus Epiſcopi, a quo ipſi Religioſi jam fuerant approbati, & generaliter approbatos ab Epiſcopo ad perſonarum ſæcularium confeſſiones audiendas nequaquam cenſeri approbatos ad audiendas confeſſiones Monialium ſibi ſubjectarum, ſed egere quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione: atque approbatos pro audiendis confeſſionibus Monialium unius Monaſterii minime poſſe audire confeſſiones Monialium alterius Monaſterii, Itidemque Confeſſarios extraordinarios ſemel deputatos, atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium confeſſiones pro una vice audiendas, haud poſſe expleta deputatione in vim approbationis hujuſmodi illarum confeſſiones audire, ſed toties ab Epiſcopo eſſe approbandos, quoties caſus deputationis contigerit. Ceterum in Monaſteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia inſtituta vivitur, poſſe tam Prælatos Regulares quam Confeſſarios Regularium eorumdem Monaſteriorum, ſeu Collegiorum audire confeſſiones illorum ſæcularium, qui inibi ſunt vere de familia, & continui commenſales; non autem illorum, qui tantum ipſis deſerviunt: illos autem Religioſos, qui ad confeſſiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Epiſcopis generaliter quoque, & diſtincte abſque aliqua limitatione temporis, ceterorumque locorum, aut generis perſonarum in Diœceſi propria admittendos: quoad ceteros vero qui non adeo idonei reperiuntur, ſi petierint ſe admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipſos cum limitata facultate, prout eiſdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere, ſemel autem ſimpliciter approbatos poſſe in diœceſi approbantis quovis anni tempore etiam Paſchali, & quorumcumque etiam infirmorum confeſſiones audire abſque ulla Parochorum, vel ipſius Epiſcopi licentia: De qua tamen confeſſione teneri dictos Religioſos eorumdem infirmorum Parochum illico certiorem reddere. Et hoc poſſe illis ab Epiſcopo ſub pœna ſuſpenſionis a facultate audiendi confeſſiones præcipi: ſufficere tamen, ut certioratio hujuſmodi fiat ſaltem per ſcripturam apud ipſum infirmum relinquendam.

Et eos, qui dictis Religioſis ſimpliciter approbatis Paſchali tempore confeſſi fuerint, Conſtitutioni, quæ incipit: *Omnis utriuſque ſexus*, quoad confeſſionem dumtaxat ſatisfeciſſe cenſendos. Regulares vero ad ejuſmodi confeſſiones audiendas prævio examine ſimpliciter, & abſque ulla temporis præfinitione ab ipſomet Epiſcopo, ſecus autem ab ejus Vicario, aut anteceſſoribus Epiſcopis approbatos, non poſſe ab eodem, qui ſic approbavit, iterum examinari, aut ab eiſdem confeſſionibus audiendis ſuſpendi, ſeu licentias illis conceſſas revocari, niſi nova ſuperveniente cauſa, quæ ipſas confeſſiones concernat. De qua tamen haud neceſſarium eſſe ut in actis conſtet; nec etiam teneri Epiſcopum ipſis Regularibus ſignificare, ſed Sedi Apoſtolicæ dumtaxat, ubi eam ſibi aperiri poſtulaverit.

Porro ſi Regulares cum ſcandalo, aut alias inhoneſte vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Epiſcopi judicio videantur a confeſſionibus ſuſpendendi, in quo ipſius Epiſcopi conſcientiam oneratam eſſe volumus, cum præcipua miniſtri Sacramenti Pœnitentiæ qualites ſit vitæ integritas ac morum honeſtas; atque eam cauſam ad confeſſionis miniſterium pertinere, ac proinde nihil obſtare, quominus ob eam poſſit Epiſcopus Regulares a ſemetipſo approbandos ſuſpendere, aut repellere a confeſſionibus audiendis: Attamen confeſſiones audiendi facultatem omnibus ſimul unius conventus Regularibus Confeſſariis adimi ab Epiſcopo inconſulta Sede Apoſtolica nullatenus poſſe. Ex facultatibus per *Mare Magnum*, aliave privilegia Regularibus cujuſcumque Ordinis, Inſtituti, aut Societatis etiam Jeſu conceſſis factam eis non eſſe poteſtatem abſolvendi in caſibus ab Epiſcopo ſibi reſervatis, & per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares a Sede Apoſtolica poſt ſacrum *Conc. Trid.* obtinuerunt, nequaquam revixiſſe privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apoſtolicis etiam decretis ſublata, atque extincta, ſi quæ habebant abſolvendi a caſibus Epiſcopo reſervatis.

Maſtrii Theol. Moral.

Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideo a caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere: poſſe autem Regularem Confeſſarium in Diœceſi, in qua eſt approbatus, confluentes ex alia diœceſi a peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa, ubi idem Confeſſarius eſt approbatus, abſolvere, niſi eoſdem pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe. Vigore ſupradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus etiam ſatisfacta parte abſolvere pœnitentes a cenſuris quoad exterum, & judiciale forum, & abſolutos ab eis in foro pœnitentiali utique non cenſeri abſolutos in exteriori judicio, & contentioſo. Quinimo cenſuris Eccleſiaſticis irretitos, & denuntiatos ab Epiſcopis cogi poſſe gerere ſe pro talibus, etiamſi a Regularibus fuerint abſoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apoſtolicis privilegiis coram Epiſcopo, ab eo judicetur ipſa non ſuffragari caſui de quo agitur, ſi dictorum privilegiorum verba obſcura ſint, & ambigua, non eſſe ad Metropolitanum provocandum, ſed cum ejus ſit interpretari, cujus eſt condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedis Apoſtolicæ judicio, prout alias conſtitutione Prædeceſſoris noſtri fel. record. *Clementis IV.* ſtatutum fuit, eſſe requirendam.

Decernentes, ſic & non alias per quoſcumque Judices ordinarios, vel delegatos quavis auctoritate, & dignitate fulgentes, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, Vicelegatos, & Nuncios, & quoſvis alios ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari & definiri debere. Irritum quoque, & inane quidquid ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibuſvis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis in favorem quarumcumque perſonarum, atque quorumvis Ordinum tam mendicantium, quam non mendicantium, militarium, etiam S. Joannis Jeroſolymit. Congreg. Societ. etiam Jeſu, ac cujuſvis alterius inſtituti etiam neceſſario, & in individuo exprimendi, Monaſteriorum, Conventuum & Capitulorum, Eccleſiarum, & aliorum quorumcumque tam ſæcularium, quam regularium locorum, necnon illorum etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, vel conſuetudinibus etiam immemorabilibus, exceptionibus quoque, indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clauſis, aut ex cauſa, & titulo oneroſo, vel in limine fundationis conceſſis, etiam *Mari magno*, ſeu Bulla aurea, aut alias nuncupatis; Conſervatorum Deputationibus, eorumque, atque aliis inhibitionibus, quibus Epiſcopi deferre minime teneantur, & quibuſvis aliis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, nec non irritantibus, & aliis decretis etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, ſeu extenſionis conceſſis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, quibus omnibus, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione illis eorumque totis tenoribus, & formis, ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita, & obſervata, inſerti forent, præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, & inſertis habentes, illis quoad ea, quæ eiſdem præſentibus adverſantur, aliàs in ſuo robore permanſuris harum ſerie ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ceteriſque contrariis quibuſcumque.

Datum Romæ 21. Junii, publicatum 2. Auguſt. 1670.

XXXII.

Clementis XI. Bulla adverſus Janſenianos.

Vineam Domini Sabaoth, quæ eſt Catholica Eccleſia, pro commiſſo Nobis divinitus Apoſtolicæ ſervitutis munere cuſtodire, atque excolere omni ſtudio, atque induſtria jugiter ſatagentes, ea quæ a Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris ad ſuccreſcentes in illa perniciosarum novitatum vepres radicitus evellendos, prudenti, ſalubrique conſilio conſtituta eſſe noſcuntur, ut quibuſcumque inimici hominis molitionibus dejectis, firmius ſemper, atque exactius obſerventur, Apoſtolici muniminis noſtri præſidio libenter roboramus, atque alias deſuper ſollicitudinis, & providentiæ noſtræ partes interponimus, ſicut omnibus maturæ conſiderationis trutina perpenſis, ad fidelem, ac tutam Orthodoxæ veritatis cuſtodiam, necnon animarum pretioſo Unige-

niti Dei filii Domini noſtri Jeſu Chriſti Sanguine Redemptarum ſalutem expedire in Domino arbitramur.

Sane poſtquam fel. recor. Innocentius Papa X. Prædeceſſor noſter per quamdam ſuam deſuper editam Conſtitutionem quinque famoſas propoſitiones ex libro Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis, cui titulus, *Auguſtinus*, excerptas, Apoſtolici cenſura judicii rite confixerat, rec. memor. Alexander Papa VII. etiam Prædeceſſor noſter ad ejuſmodi jam damnatos errores a Chriſti fidelium mentibus prorſus abolendos, publicæque tranquillitatis perturbatorum ſubtiles ſectas calliditate machinationes penitus evertendas, prædictam Innocentii prædeceſſoris Conſtitutionem, toto illius inſerto tenore, confirmavit, novarumque declarationum acceſſione conſtabilivit, ſua in id pariter edita Conſtitutione tenoris, qui ſequitur, videlicet:

Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Univerſis Chriſti fidelibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ad ſanctam Beati Petri Sedem, & univerſalis Eccleſiæ regimen, inſcrutabili divinæ providentiæ diſpoſitione, nullis noſtris ſuffragantibus meritis evecti, nihil Nobis antiquius ex muneris noſtri debito eſſe duximus, quam ut ſanctæ Fidei noſtræ, ac ſacrorum Dogmatum integritati, tradita Nobis a Deo poteſtate, opportune conſuleremus.

Ac licet ea, quæ Apoſtolicis Conſtitutionibus abunde fuerunt definita novæ deciſionis, ſive declarationis acceſſione nequaquam indigeant, quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel ſubdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iſte latius divagetur, promptum Apoſtolicæ auctoritatis remedium cenſuimus non eſſe differendum.

Emanavit, ſiquidem alias a fel. rec. Innocentio Papa X. prædeceſſore noſtro Conſtitutio, & Definitio tenoris, qui ſequitur, videlicet:

Innocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei Univerſis Chriſti fidelibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum occaſione impreſſionis libri, cui titulus, *Auguſtinus*, Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præſertim in Galliis, controverſia ſuper quinque ex illis, complures Galliarum Epiſcopi apud nos inſtiterunt, ut eaſdem propoſitiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam, & perſpicuam ferremus ſententiam. Tenor vero præfatarum propoſitionum eſt, prout ſequitur: *Prima*. Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus, ſecundum præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia: deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant. *Secunda*. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur. *Tertia*. Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione. *Quarta*. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare. *Quinta*. Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut Sanguinem fudiſſe.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſidue pulſant, illa in primis cordi eſt, ut Eccleſia Dei Nobis ex alto commiſſa purgatis pravarum opinionum erroribus tuto militare, & tamquam navibus in tranquillo mari ſedatis omnium tempeſtatum fluctibus, ac procellis, ſecure navigare, & ad optatum ſalutis portum pervenire poſſit, pro rei gravitate coram aliquibus S. R. E. Cardinalibus ad id ſpecialiter ſæpius congregatis, ac pluribus in Sac. Theologia Magiſtris, eaſdem quinque propoſitiones, ut ſupra, Nobis oblatas fecimus ſigillatim diligenter examinari, earumque ſuffragia, tum voce, tum ſcripto relata maturæ conſideravimus, eoſdemque Magiſtros variis coram Nobis actis Congregationibus prolixe ſuper eiſdem, ac ſuper earum qualibet diſſerentes audivimus.

Cum autem ab initio hujuſmodi diſcuſſionis ad divinum implorandum auxilium, multorum Chriſti fidelium preces, tum privatim, tum publice indixiſſemus; poſtmodum iteratis eiſdem ferventius, ac per Nos ſollicite implorata Sancti Spiritus aſſiſtentia, tandem Divino Numine favente ad infraſcriptam devenimus Declarationem, & definitionem.

Primam prædictarum propoſitionum: *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus, ſecundum præſentes, quas habent, vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiunt*, Temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam, *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*; Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione*: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare*: Falſam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut Sanguinem fudiſſe*: Falſam, temerariam, ſcandaloſam: & intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus ſit, impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus ne de dictis propoſitionibus ſentire, docere, prædicare, aliter præſumant, quam in hac præſenti noſtra declaratione, & definitione continetur, ſub cenſuris, & pœnis contra hæreticos, & eorum fautores in jure expreſſis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, necnon hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut contradictores, & rebelles quoſcumque per cenſuras, & pœnas prædictas, ceteraque juris, & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, omnino coerceant, & compeſcant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem ſuper prædictis quinque propoſitionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Janſenii. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ 1653. 31. Maii.

Cum autem, ſicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propoſitiones, vel in libro prædicto ejuſdem Cornelii Janſenii non reperiri, ſed ficte, & pro arbitrio compoſitas eſſe, vel in ſenſu ab eodem intento non damnatas fuiſſe aſſerere magno cum Chriſti fidelium ſcandalo non reformident;

Nos, qui omnia, quæ in hac re geſta ſunt, ſufficienter, & attente perſpeximus, utpote qui ejuſdem Innocentii Prædeceſſoris juſſu, dum adhuc in Minoribus conſtituti, Cardinalatus munere fungeremur, omnibus illis Congreſſibus interfuimus, in quibus Apoſtolica auctoritate, eadem cauſa diſcuſſa eſt, ea profecto diligentia, qua major deſiderari non poſſet, quamcumque dubitationem ſuper præmiſſis imposterum auferre volentes, ut omnes Chriſtifideles in ejus fidei unitate ſeſe contineant, ex debito noſtri Paſtoralis officii, ac matura deliberatione, præinſertam Innocentii Prædeceſſoris noſtri conſtitutionem, declarationem, & definitionem, harum ſerie confirmamus, approbamus, & innovamus, & quinque illas propoſitiones ex libro præmemorati Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis, cui titulus eſt, *Auguſtinus*, excerptas, ac in ſenſu ab eodem Cornelio Janſenio intento damnatas fuiſſe; declaramus, & definimus, ac uti tales, iterum ſcilicet eadem ſingulis nota, quæ in prædicta declaratione, & definitione unicuique illarum ſigillatim inuritur, iterum damnamus, ac eumdem librum ſæpedicti Cornelii Janſenii, cui titulus, *Auguſtinus*, omneſque alios, tam manuſcriptos, quam typis editos, & ſi quos forſan impoſterum edi contigerit, in quibus prædicta ejuſdem Cornelii Janſenii doctrina, ut ſupra damnata, defenditur, vel aſtruitur, aut defendetur, vel aſtruetur, damnamus itidem, atque prohibemus: Mandantes omnibus Chriſtifidelibus ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo, vel ſcripto exponant, vel interpretentur, publice, vel privatim, palam, vel occulte imprimant, ſub pœnis, & cenſuris contra hæreticos in jure expreſſis ipſo facto abſque alia declaratione incurrendis.

Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ceteriſque locorum Ordinariis, ac hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, Judicibus Eccleſiaſticis, ad quos pertinet, ut præinſertam ejuſdem Innocentii Prædeceſſoris Conſtitutionem, declarationem, ac definitionem, juxta præſentem noſtram determinationem, ab omnibus obſervari faciant, ac inobedientes, & rebelles prædictis pœnis aliiſque juris, & facti remediis, invocato etiam, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio, omnino coerceant. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ 1656. 16. Oct.

Subinde vero, quo omnis Apoſtolicarum definitionum eludendarum aditus intercluderetur, memoratus Alexander Prædeceſſor, priſcum Eccleſiæ morem ſecutus, certam edidit formulam ab omnibus Eccleſiaſtici Ordinis, tam ſæcularibus, quam regularibus perſonis ſubſcribendam per aliam ſuam hac in re promulgatam Conſtitutionem tenoris ſequentis, videlicet:

Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Regiminis Apoſtoli Divina Providentia Nobis, quamvis immeritis, commiſſi, ratio poſtulat, ut ad ea potiſſimum, quæ Catholicæ Religionis integritati, & propagationi, animarumque ſaluti, & fidelium tranquillitati conſulere apta, & idonea eſſe judicantur, animum, & curam omnem, quantum licet, in Domino applicemus. Quamobrem Cornelii Janſenii hæreſim in Gallia præſertim ſerpentem, ab Innocentio X. fel. rec. prædeceſſore noſtro fere oppreſſam, ad inſtar colubri tortuoſi, cujus caput attritum eſt, in varios gyros, & cavillationum deflexus euntem, ſingulari Conſtitutione ad hunc

finem

Digitized by Google

finem editæ altero aſſumptionis noſtræ anno, extinguere conati fuimus.

Sed, ut multiplices hoſtis humani generis artes adhibet, nondum plene conſequi potuimus, ut omnes errantes in viam ſalutis redirent, qui tamen unicus erat votorum, & curarum noſtrarum ſcopus, quibus operam & induſtriam ſuam egregiam ſane ſtudio venerabiles Fratres noſtri Archiepiſcopi, & Epiſcopi Regni Galliæ, earumdem Conſtitutionum Apoſtolicarum executioni præcipue intenti contulerunt, & Chariſſimus in Chriſto Filius noſter Rex Chriſtianiſſimus ſingulari pietate auxiliarem dexteram ſtrenue, ac conſtantiſſimo animo porrexit.

Cum autem præfatus Rex Chriſtianiſſimus eodem religionis zelo ductus per ſuum in Urbe Oratorem Nobis ſignificari exponique curavit, nullum aliud opportunius remedium peſtiferæ hujus contagionis reliquiis extirpandis adhiberi poſſe, quam ſi omnes certam Formulam ſubſcriberent noſtra auctoritate firmatam, in qua quinque propoſitiones ex Cornelii libro, cui titulus, *Auguſtinus*, excerptas ſincere damnarent, ac proinde illam a Nobis quantocyus expediri, ad quælibet effugia præcludenda, omneſque removendos obtentus, flagitaverit:

Nos tam piis dicti Regis Chriſtianiſſimi votis benigne annuendum eſſe ducentes, Formulam infraſcriptam ab omnibus Eccleſiaſticis etiam Venerabilibus Fratribus noſtris Archiepiſcopis, & Epiſcopis, necnon aliis quibuſcumque Eccleſiaſtici Ordinis, tam regularibus, quam ſæcularibus, etiam Monialibus, Doctoribus, & Licentiatis, aliiſque Collegiorum Rectoribus atque Magiſtris ſubſcribi diſtricte mandamus, idque intra tres menſes a die publicationis, ſeu notificationis præſentium: alias contra eos, qui intra terminum prædictum non paruerint, irremiſſibiliter procedi volumus juxta Canonicas Conſtitutiones, & Conciliorum Decreta.

Formula a ſupradictis ſubſcribenda.

EGo N. Conſtitutioni Apoſtolicæ Innocentii X. datæ die 31. Maii 1653. & Conſtitutioni Alexandri VII. datæ die 16. Octobris 1656. Summorum Pontificum me ſubjicio, & quinque propoſitiones ex Cornelii Janſenii libro, cui nomen *Auguſtinus*, excerptas, & in ſenſu ab eodem Auctore intento, prout illas per dictas Conſtitutiones Sedes Apoſtolica damnavit, ſincero animo rejicio, ac damno, & ita juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Evangelia.

Decernentes inſuper, præſentes litteras ſemper, & perpetuo validas, & efficaces exiſtere & fore, ſuoſque plenos & integros effectus ſortiri, & obtinere. Sicque per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos ubique judicari, & definiri debere, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate; ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quocumque quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis committimus, & mandamus, ut ſinguli in ſuis Diœceſibus, ac locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque exequantur, & executioni mandari, ac obſervari ab omnibus curent, & inobedientes quoſcumque per ſententias, & pœnas, aliaque juris & facti remedia, appellatione poſtpoſita, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio, omnino compellant.

Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis originalibus litteris adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtram Conſtitutionem, & Ordinationem infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno 1664 15. Februarii.

Sic equidem cauſa finita eſt, non tamen ſic, ut par erat, finitus eſt error Apoſtolico toties mucrone percuſſus. Neque defuere, nec adhuc deſunt homines veritati non acquieſcentes, & numquam Eccleſiæ contradicendi finem facientes, qui variis diſtinctionibus, ſeu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis Eccleſiam ipſam turbare, eamque interminatis quæſtionibus, quantum in ipſis eſt, involvere & implicare conantur, quodque deterius eſt, ipſamet Apoſtolicæ Sedis decreta redarguendis eorum pravis ſenſibus condita, ac præſertim quaſdam piæ memor. Clementis Papæ IX. die 19. Januarii 1669. ad quatuor Galliæ Epiſcopos, nec non binas ſimilis memor. Innocentii Papæ XII. etiam Prædeceſſorum noſtrorum die 6. Februarii 1694. & die 24. Novembris 1696. ad Epiſcopos Belgii in forma Brevis reſpective datas litteras in erroris ſui patrocinium advocare, temerario plane auſu non erubeſcunt, perinde ac ſi memoratus Clemens Prædeceſſor, qui

eiſdem ſuis litteris ſe Innocentii X. & Alexandri VII. Prædeceſſorum Conſtitutionibus ſupradictis firmiſſime inhærere, ac e dictis quatuor Epiſcopis veram, & totalem obedientiam, ideoque Formulæ a præfato Alexandro Prædeceſſore, ſicut præmittitur, editæ ſincere per eos ſubſcribi voluiſſe declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem, ſeu reſtrictionem, quam nullam prorſus ſe unquam admiſſurum fuiſſe proteſtatus fuit, reipſa admiſiſſet; dictus vero Innocentius XII. Prædeceſſor, dum ſapienter, ac provide prædictas quinque propoſitiones ex memorato libro Janſenii excerptas in ſenſu obvio, quem ipſamet propoſitionum verba exhibent, ac præſeferunt, damnatas eſſe pronuntiavit, non de ipſomet obvio ſenſu, quem in Janſenii libro habet, quive ab eodem Janſenio intentus, ac a præfatis Innocentio X. & Alexandro VII. Prædeceſſoribus damnatus fuit, ſed de alio quopiam diverſo ſenſu cogitaſſet, dictaſque Innocentii X. & Alexandri VII. Prædeceſſorum Conſtitutiones temperare, reſtringere, aut alio quovis modo immutare voluiſſet, iiſdem ipſis litteris, quibus eas in ſuo robore fuiſſe & eſſe, ſeque illis firmiter inhærere verbis apertiſſime aſſerebat.

Præterea iidem inquieti homines ſparſis undequaque ſcriptionibus, ac libellis exquiſita ad fallendum arte compoſitis, non ſine gravi Apoſtolicæ Sedis injuria, maximoque totius Eccleſiæ ſcandalo docere non ſunt veriti, ad obedientiam præfatis Apoſtol. Conſtitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janſenii libri ſenſum in antedictis quinque propoſitionibus, ſicut præmittitur, damnatum, interius ut hæreticum damnet, ſed ſatis eſſe, ſi ea de re obſequioſum (ut ipſi vocant) ſilentium teneatur. Quæ quidem aſſertio, quam abſurda ſit, & animabus fidelium perniſioſa, ſatis apparet, dum fallacis hujus doctrinæ pallio non deponitur error, ſed abſconditur; vulnus tegitur, non curatur; Eccleſiæ illuditur, non paretur: Et lata demum filiis inobedientiæ via ſternitur ad fovendam ſilentio hæreſim, dum ipſam Janſenii doctrinam, quam ab Apoſtolica Sede damnatam Eccleſia univerſalis exhorruit, adhuc interius abjicere, & corde improbare detrectent.

Quin etiam eo impudentiæ nonnullos deveniſſe compertum eſt, ut veluti naturalis honeſtatis, nedum Chriſtianæ ſinceritatis obliti aſſerere non dubitaverint, præfatæ Formulæ a memorato Alexandro Prædeceſſore præſcriptæ ſubſcribi licite poſſe etiam ab iis, qui interius non judicant prædicto Janſenii libro doctrinam hæreticam contineri. Quaſi vero, contra quam ſcriptum eſt: Qui loquitur veritatem in corde ſuo, Et; Qui jurat proximo ſuo & non decipit; hujuſmodi erroris ſectatoribus liceat Eccleſiam ipſam jurejurando decipere, ſimulque Apoſtolicæ Sedis providentiam fallere, dum ejuſdem Formulæ conceptis verbis loquuntur, quod Eccleſia loquitur, quod tamen ſentit ipſa, non ſentiunt; ſeque parere Conſtitutionibus Apoſtolicis profitentur, quibus animo contradicunt.

Hinc eſt, quod nos ad opportunum, & efficax tam exitiali morbo, qui ut cancer ſerpit, & quotidie in deterius vergit, remedium adhibendum, non minus demandatæ Nobis omnium Eccleſiarum ſollicitudinis debito, quam plurimorum Venerabilium Fratrum noſtrorum diverſarum partium, ac præſertim Regni Galliarum, Epiſcoporum zelo, precibus excitati, ne hujuſmodi parvi homines Catholicæ Eccleſiæ pacem ſubvertere impune pergant, & ſimplicium, ac puſillorum mentibus imponere, docentes quæ non oportet; neve ullus apud eos quoque, qui bona, ut aiunt, fide, ac falſis rumoribus decipi ſe fortaſſe patiuntur, de mente, ac ſententia Apoſtolicæ Sedis amplius ambigendi ſuperſit locus, Divino prius tam privatis noſtris, quam publice indictis precibus, implorato præſidio, ac re mature diſcuſſa, de nonnullorum Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, auditiſque complurium in Sacra Theologia Magiſtrorum ſuffragiis; Primo quidem præinſertas Innocentii X. & Alexandri VII. Prædeceſſorum Conſtitutiones, omniaque & ſingula in iis contenta auctoritate Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, approbamus, & innovamus.

Ac inſuper, ut quævis in poſterum erroris occaſio penitus præcidatur, atque omnes Catholicæ Eccleſiæ filii Eccleſiam ipſam audire, non tacendo ſolum (nam & impii in tenebris conticeſcunt) ſed & interius obſequendo, quæ vera eſt Orthodoxi hominis obedientia, condiſcant, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione, Obedientiæ, quæ præinſertis Apoſtolicis Conſtitutionibus debetur, obſequioſo illo ſilentio minime ſatisfieri, ſed damnatum in quinque præfatis propoſitionibus Janſenianí libri ſenſum, quem illarum verba præſeferunt, ut præfertur, ab omnibus Chriſti fidelibus, ut hæreticum, non ore ſolum, ſed & corde rejici, ac damnari debere, nec alia mente, animo, credulitate ſupradictæ Formulæ ſubſcribi licite poſſe, ita ut qui ſecus, aut contra, quoad hæc omnia & ſingula, ſenſerint, tenuerint, prædicaverint, verbo, vel ſcripto docuerint, aut aſſeruerint; tanquam præfatarum Apoſtolicarum Conſtitutionum tranſgreſſores, omnibus, & ſingulis illarum cenſuris, & pœnis omnino ſubjaceant, eadem auctoritate Apoſtolica decernimus, declaramus, ſtatuimus, & ordinamus.

Decernentes pariter eaſdem præſentes, & præinſertas litteras ſemper, & perpetuo validas, & efficaces exiſtere &

h 2 fo-

ſare, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere; Sicque per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos ubique judicari, & definiri debere, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate; ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca Venerabilibus Fratribus, Archiepiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, necnon hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, & Judicibus Eccleſiaſticis, ad quos pertinet, committimus, & mandamus, uti ſinguli in ſuis reſpective Diœceſibus, ac locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis ipſas præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque exequantur, & executioni mandari, & obſervari ab omnibus curent, & inobedientes, & rebelles quoſcumque per cenſuras & pœnas præfatas, aliaque juris, & facti remedia, appellatione poſtpoſita, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio, omnino coerceant, & compellant.

Volumus autem, ut earumdem præſentium tranſumptis, etiam impreſſis manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis Originalibus litteris adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ Confirmationis, Approbationis, Innovationis, Decreti, Declarationis, Statuti, & Ordinationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno 1705. 16. Julii.

XXXIII.

De Celebratione in Oratoriis privatis emanatum 15. Decembris 1703.

Ejuſdem Decretum de Oratoriis privatis.

NOnnulli Epiſcopi, & complures Regulares ſub prætextu privilegiorum ea ſibi licere putant, quæ prohibita ſunt: ſiquidem Epiſcopi, etiam in aliena Diœceſi extra domum propriæ habitationis in privatis laicorum domibus erigi faciunt altare, ibique per unum aut plures e ſuis Capellanis vivificam Chriſti hoſtiam immolare; Regulares vero in quibuſdam Magnatum, ſeu aliarum nobilium perſonarum privatis oratoriis, quæ certis quandoque ex cauſis a Sede Apoſtolica concedi ſolent, celebrare audent, vel plures Miſſas, quam in iis ſit indultum, vel abſque præſentia perſonarum, quarum contemplatione gratioſa conceſſio emanavit, vel extra debitas horas, & poſt meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Conſtitutiones Diœceſanas, aut etiam decreta S. Congreg. Concilii celebrari prohibetur, aut quæ in ipſis Indultis Apoſtolicis excipiuntur, quominus in illis celebrari poſſit, aut etiam altari portatili uti non verentur in ſanctorum ſanctiſſimorum contemptum, ac ſancti ſacrificii irreverentiam. Quamobrem ad abuſus hujuſmodi eliminandos, & ad inſtaurandam venerationem tremendo Myſterio debitam, ſanctiſſimus Dominus Noſter ex unanimi voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expreſſe declarat, Epiſcopis & his majoribus Prælatis, etiamſi Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque ſub prætextu clauſi in Corpore Juris, neque alio quocumque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis, etiam in propria Diœceſi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamſi Diœceſani conſenſus adhiberetur, erigere altare, ibique Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium celebrare, ſive celebrari facere. Ac pari modo in oratoriis privatis, quæ per S. Sedem conceſſa fuerint, non licere Regularibus cujuſvis Ordinis, ac Inſtituti, ſeu Congregationis etiam Societatis Ieſu, aut etiam cujuſcumque Ordinis militaris, etiam S. Ioannis Hieroſolymitani, aut aliis quibuſcumque Sacerdotibus, etiamſi eſſent Epiſcopi, in iis celebrare in diebus Paſchatis, Pentecoſtes, Nativitatis Chriſti Domini, aliiſque anni feſtis ſolemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis, in reliquis vero diebus prædictis Regularibus, & Sacerdotibus, quibuſcumque etiam Epiſcopis in præfatis oratoriis celebrare non licere, niſi etiam unica Miſſa, quæ in Indulto conceditur, fuerit celebrata, ſuper quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo ſe optime informare: atque illa etiam in caſibus permiſſis celebrari nequeat poſt meridiem, demandando ulterius, ac declarando in omnibus hujuſmodi caſibus perſonas quaſcumque, dictas Miſſas audientes, nullatenus præcepto Eccleſiæ ſatisfacere. Quo vero ad altare portatile, iterum inhærendo declarationibus ſupradictis, cenſuit licentias, ſeu privilegia conceſſa nonnullis regularibus in *cap. in his de priv.* & per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi dicto altari portatili, ac eoque celebrandi abſque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata eſſe per idem Conc. (Trident.) atque idcirco eoſdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout præſentis tenore mandat Epiſcopis, aliiſque Ordinariis locorum, ut contra quoſcumque contravenientes, quamvis Regulares, procedant etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati ad pœnas præſcriptas per idem S. Concilium in dicto decreto, *Seſ. 22. capit. unico*, uſque ad Cenſuras latæ ſententiæ, tributa etiam iiſdem facultate per hoc Decretum, ita procedendi, perinde ac ſi per S. Sedem ſpecialiter conceſſa fuiſſet. Et ita Sanctitas ſua declarat, & ſervari mandat.

Cardinalis Panciaticus Præfectus.

XXXIV.

INNOCENTII XI. *Admonitio ad verbi Dei Concionatores.*

A Pluribus Chriſtiani Orbis Provinciis graves, frequenteſque Romam, atque ad ipſam Sanctam Sedem adveniunt, ſeu delationes, ſeu querelæ adverſus præſentem prædicationis uſum, tamquam a primævo Apoſtolorum inſtituto prorſus aberrantem. Ac quidem cum verbum Dei, quod, Apoſtolo teſte, omnino eſſe debet ſanum, ac ſalutare, multiplici lue per plures ex ipſis Evangelii præconibus reddatur infectum; merito Sanctiſſimus Dominus noſter decrevit, contagionem univerſo gregi tam noxiam, longeque patentem, omni Apoſtolicæ authoritatis conatu prorſus extinguere.

Nam quæ peſtis eſſe, aut excogitari violentior ea poteſt, quæ cibos ipſos ad vitæ præſidium inſtitutos, ipſaſque medicinas pro morbis depellendis inventas, in mortis inſtrumenta, & præſentiſſima venena convertere? Verbum profecto Dei panis eſt ille vitæ, & intellectus, quo cibari, & aqua ſimul ſalutaris, qua potari fidelium animas, ab ipſis Religionis Chriſtianæ incunabulis, Redemptor noſter edocuit. At vero ſi ſal, quod pro Dei verbo a Sanctis accipitur, per futiles conciones evanuerit, in quo putreſcentia mortalium vitia condientur? Quin imo ſi ſal idem, quod Prædicatores aperte ſignificat, per eloquentiam plane ſtultam infatuatum fuerit, revera non ultra valebit, niſi ut conculcetur, & utinam jam non conculcaretur ab hominibus. Quæ enim miniſterio tam ſacro majeſtas, qui decor, quæ ſanctitas, quæ utilitas ineſt, quando plurimi, ut Paulus clamat, verbum Dei adulterantes, aut jocis tamquam hiſtriones, aut converſi ad fabulas uti Poetæ, auditores ſibi prurientes auribus coacervant, aut inanis facundiæ lenocinio, & calamiſtrato, ac meretricio plane ſtylo, prædicationem fœde corrumpunt?

Mandat ergo Sanctitas ſua zelo vere Apoſtolico accenſa, ut omnes Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, cæteraremque Eccleſiarum præſides, quorum præcipuum munus eſt verbum Dei adminiſtrare, gregemque paſcere, tantis corruptelis occurrant, eaſque Concionatoribus opportune ob oculos ponant, & fugiant a facie tot peſtium potius quam colubrorum. Et præſertim univerſi intelligant, quod per Ieremiam Deus illis indixit: *Propheta, qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum vere; quid paleæ ad triticum? numquid verba mea non ſunt ignis, dicit Dominus, & quaſi malleus conterens petram?* videlicet oportere, conciones non paleis refertas eſſe ad vanitatem, ſed igne veritatis ſuccenſas.

Porro ſciant, non levem eſſe culpam, ſed grande piaculum, graviſſimaque pœna mulctandum, ubi per ſcurrilitatem verbum Dei velut in ſcenam adducant, eique auditoribus deridendum tradiderint. Præterea neque per quæſtiones curioſas, ac paradoxa tam vana, ita ſupra captum populorum aſſurgant, ut vere querantur: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Similiter neque per illecebras inanium verborum, res non minus vanas obtrudant; & per oſtentationem memoriæ, atque pronunciationis præcipitantiam, quaſi præſtigiis auditorum animas, aureſque ludificent.

Quamobrem Antiſtites per ſe, ſi tempus vacaverit, tum in Cathedralibus, tum in aliis Eccleſiis ſerio animadvertant, & in Diœceſi Vicariis foraneis, aliiſque miniſtris, probiſque viris, a quibus ea ſuper re relationes exigant, vigilantiam demandent. Ac ſi Concionatores normam hujuſmodi tranſgreſſos repererint, eos a prædicationis munere ad tempus bene viſum ſuſpendant, aliave ratione, pro modo culpæ, plectere curent, ſubrogando interim alios, qui ſalutari modo populo oſtendant vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant. Eminentia igitur veſtra in Diœceſi ſuæ curæ credita, ſanctiſſimi Domini noſtri juſſibus, & proprio muneri ſatisfacere non gravabitur; & Eminentiæ veſtræ manus humiliter deoſculor. Romæ 6. Julii 1680. Humillimus & addictiſſimus ſervus.

F. Cardinalis Columna.

Ejuſ-

Digitized by Google

XXXV.

Ejuſdem Decretum de Indulgentiis

DElatæ ſæpius fuere ad S. Congregationem Indulgentiis ſacriſque Reliquiis præpoſitam, indulgentiæ quædam confictæ & omnino falſæ, quæ per diverſas orbis chriſtiani partes circumferuntur, aliæ vero examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt vel apocryphæ, vel a Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod tempus earum jam præteriiſſet, quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant, Chriſti fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui ſpe indulgentiæ remiſſioniſque peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur. Quamobrem eadem S. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui, & indulgentiarum dignitati conſulere, plures illarum ſingulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales imprimis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ a Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem charitatis Jeſu Chriſti Domini Noſtri, *Precor te piiſſime Domine*, &c. Ab Urbano II. Eccleſiæ S. Mariæ, ut vulgo dici ſolet, campagnolæ, & S. Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jeſu Chriſti factæ S. Bernardo. Ab Innocentio III. Archi-confraternitati, & Ordini Redemptionis. A Bonifacio IX. viſitantibus capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die feſto. A Joanne XXII. oſculantibus menſuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis. Ab Alexandro VI. Imagini Beatæ Mariæ, vulgo dictæ Laghetti. A Leone X. geſtantibus funiculum S. Franciſci primum in urbe impreſſæ, deinde Mediolani anno 1665. (quæ tamen habent, & veras Confratres Archiconfraternitatis Cordigerorum S. Franciſci) recitantibus ſalutationem angelicam ad pulſum horologii, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus luna ſubjecta eſt. A Pio IV. vel S. Pio V. Principi Sanctorum. A Clemente VIII. dicentibus orationem, *O magnum Myſterium*, &c. & Eccleſiæ S. Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impreſſæ, tum aliæ pro animabus Chriſti fidelium defunctorum impreſſæ Matriti 20. Julii 1606. A Paulo V. cantantibus hymnum: *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur*, &c. vel ſi die Sabbati interfuerint, dum idem canitur, Coronis, Roſariis, Imaginibus, Numiſmatibus, quæ medaglies appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo ſupplicante anno 1611. dum Eccleſia Romæ in honorem S. Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus, *Sia lodato il Santiſſimo Sacramento, laus Sanctiſſimo Sacramento*. Ab Urbano VIII. in honorem ejuſdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus celebrare Miſſa dicentibus, *Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei filii*, &c. A Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac veſpere conſuetam Antiphonam, *Angelus Domini*, &c. & in fine *Deo gratias*, *& Mariæ*, ac demum aliæ a nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronæ Myſteriorum Paſſionis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, prece magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die a Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Peruſii Confrat. ſanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad columnam Trajani. Tales demum aliæ Cruce ſignatorum S. Euſtorgii, Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis ſunt & illæ conceſſæ, ut ajunt, Capellæ Roſarii in Eccleſia S. Antonii de Rovigo, ſeu Rodigii, vel Eccleſiæ Ss. Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni, die feſto Inventionis Ss. Crucis, vel geſtantibus funiculum S. Franciſci de Paula, vel celebrantibus Miſſas S. Auguſtini, aut alias quinque in honorem quinque Feſtivitatum B. Virginis, vel recitantibus officium S. Franciſcæ Romanæ, aut Antiphonam, *o Paſſio magna*, &c. in memoriam paſſionis Jeſu, aut Roſarium S. Annæ (quod Congregatio ſacrorum Rituum non probet) aut orationem, quæ impreſſa cum imagine S. Annæ circumferri ſolet, *Ave gratia plena*, &c. (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. Virginis immaculatæ, quod afferunt a Paulo V. probatum fuiſſe, aut orationem, *Deus qui nobis in S. Syndone*, &c. (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. conceſſa precibus Duciſſæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam, *Ave Filia Dei*, &c. *Deus* poſt Communionem recitandam; vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus Ss. Euchariſtiæ ſacramenti nomen; indulgentiæ rurſus octoginta millium annorum veteri de Tabula exſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſervari affirmant, pro dicentibus orationem illam vere piam, *Deus qui pro redemptione mundi*, &c. tum quæ impreſſæ fuerunt Papiæ anno 1670. ſub hoc titulo, *Sommario delle Indulgenze conceſſe dalla Santità di Noſtro Signor Papa Leone X. all' Immagine della Concezione della Glorioſa Vergine Maria:* vel Piſauri ſub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgatæ: vel Barlettæ ſeu Baruli a recitantibus quaſdam, non ſane malas orationes, lucrandæ: vel Parmæ a viſitantibus per quadragesimæ dies Eccleſias tertii Ordinis S. Franciſci, vel Poſtgerii, & Vaſtallæ a recitantibus orationem, *Ave ſanctiſſima Maria Mater Dei Regina Cœli*, &c. Et aliæ in peculiari impreſſo libro deſcriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His adnumerandæ ſunt, quæ Crucibus Caravacenſibus tributæ dicuntur, vel Coronæ ſive Stellario Conceptionis Virginis immaculatæ, quod ex duodecim globulis precarile conſtat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloyſiæ ab Aſcenſione Hiſpaniæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel menſuræ altitudinis Jeſu Chriſti Domini Noſtri, vel imagini, aut menſuræ vulneris lateri ejus inflicti, vel orationi, ut ajunt, in ſepulchro Domini noſtri repertæ; & indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ ſanctæ Birgittæ, Mechtildi, & Eliſabeth, vel B. Joannæ de Cruce, & conceſſæ, uti aſſerunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint aſtantibus penes Romanum Pontificem, Hiſpaniarum regem, & Miniſtrum Generalem Fratrum Minorum Obſervantiæ S. Franciſci.

Omnes vero, & ſingulas jam dictas Indulgentias S. Congregatio partim eſſe confictas, & plane falſas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini ſuffragari poſſunt: eaſque in futurum ullo in loco, ut veras publicari, & lucrandas Chriſti fidelibus proponi vetat: foliaque & libros, ubi ſic proponuntur, ſeu aſſeruntur, omnino præcipit aboleri, niſi prædictæ indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris & legitimis, taciteque probatis haberi.

XXXVI.

INNOCENTII XII.

De Capitulationibus ante aquiſitionem Beneficiorum.

ECcleſiæ Catholicæ per Univerſum Orbem diffuſæ regimini, meritis licet imparibus, Divina diſpoſitione præſidentes, ea, quæ a Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, ſive ad illicitorum, ac præſertim Eccleſiaſticæ libertati adverſantium juramentorum abuſum tollendum, ſive ad quamcumque avaritiæ labem a perſonis in ſortem Domini vocatis, quas non quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti quærere maxime convenit, excludendam, prudenti ſalubrique conſilio, ac illo, qui ſecundum ſcientiam eſt, zelo conſtituta, & ordinata eſſe noſcuntur, Apoſtolici muniminis noſtri patrocinio libenter roboremus, noviſque præſidiis, ut ſerventur exactius, conſtabilimus, ac alias deſuper conceſſæ Nobis a Domino poteſtatis partes ſtudioſe charitate interponimus, ſicuti Eccleſiarum omnium, quam gerimus, ſollicitudo poſtulat, Noſque, omnibus maturæ conſiderationis trutina perpenſis ad Omnipotentis Dei gloriam, rectam ac felicem Eccleſiaſticarum rerum directionem, necnon animarum pretioſo Unigeniti Dei Filii Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanguine redemptarum ſalutem expedire in Domino arbitramur. Dudum ſiquidem, poſtquam fel. rec. Nicolaus Papa III. Prædeceſſor noſter, accepit in nonnullis Eccleſiis de earum conſuetudine obſervari, ut cum earum Prælati ad Eccleſias ipſas primo accederent, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonicis ageretur, nec Prælatos admitti, nec Canonicos aliter recipi in iiſdem Eccleſiis, niſi juraſſent ſtatuta, & conſuetudines ipſarum Eccleſiarum ſcripta, & non ſcripta inviolabiliter obſervare: Inter Laicos quoque multarum civitatum, Caſtrorum, & Terrarum eam conſuetudinis morbum in ſuis Poteſtatibus, Rectoribus, vel Officialibus aſſumendis irrepſiſſe; ut ipſi Poteſtates, Rectores & Officiales ad ejuſmodi Poteſtarias, Rectorias & officia nullatenus admitterentur, niſi prius ſe ſtatuta ipſorum locorum clauſa ſervaturos ſimiliter juraſſent. In ſtatutis vero, ac conſuetudinibus ſupradictis interdum aliqua reperiri illicita ſive impoſſibilia, vel Eccleſiaſticæ libertati obviantia: ne ſub tali generalitate jurandi ſic jurantibus peccandi occaſio præberetur, animarum periculis obſiſtere cupiens, ſalubri ſua ac generali Conſtitutione præceperat a quibuſcumque ſcientibus contineri in prædictis conſuetudinibus & ſtatutis illicita, impoſſibilia vel libertati Eccleſiaſticæ obviantia, juramenta hujuſmodi nullo modo præſtari. Ac præterea decreverat talia juramenta ea intentione facienda vel facta, ut etiam illicita vel impoſſibilia, ſeu Eccleſiaſticæ libertati obviantia obſervarentur, cum etiam ſub tali intentione præſtari non poſſint abſque Divinæ Majeſtatis offenſa in hujuſmodi illicitis, impoſſibilibus, ſeu libertati Eccleſiaſticæ obviantibus non ſervanda: quin potius pro animarum ſalute, ſi ſub forma præfata vel ſimili aliquos ignorantes prædicta illicita ſeu impoſſibilia, vel libertati Eccleſiaſticæ obviantia jurare contigiſſet, ad obſervanda duntaxat licita, poſſibilia & libertati Eccleſiaſticæ non obviantia juramentum intentione referri debere, declarans inſuper juramenta ſub hujuſmodi generalitate qualiacumque, & ſub quacumque verborum forma præſtita, vel præſtanda, ad licita, poſſibilia, ac Eccleſiaſticæ libertati non obviantia dum-

duntaxat extendi, ipſoſque jurantes ad alia per præſtationem juramenti hujuſmodi non teneri. Recen. memor. Gregorius Papa XIII. etiam prædeceſſor noſter per quaſdam ſuas deſuper ſub plumbo expeditas litteras, quarum initium eſt *Inter Apoſtolica &c.* prædictam Nicolai III. Prædeceſſoris Conſtitutionem, eaſdemque alias omnes Canonicas ſanctiones de abuſu, & reprobatione juramentorum hujuſmodi promulgatas innovavit, voluitque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter obſervari. Præterea præcipit & interdicit Prælatis, & Canonicis, & aliis ſupradictis, necnon Eccleſiarum Capitulis & Monaſteriorum, cæteriſque Conventibus, Civitatum quoque, Caſtrorum & Terrarum Communitatibus, & perſonis quacumque dignitate præditis, ne ulla omnino juramenta illicita, impoſſibilia, damnoſa, vel libertati Eccleſiaſticæ aut Decretis Concilii Tridentini obviantia, ſive ante, ſive poſt electiones, confirmationes, proviſiones, receptiones, admiſſiones, aut alios actus ubicumque ac quocumque tempore, etiam prætextu cujuſvis conſuetudinis quantocumque tempore obſervatæ, quæ potius corruptela eſſet cenſenda, ſive in genere, ſive in ſpecie, præſtare, reddere, vel exigere, neve ſuper præſtitis, redditis, vel exactis eouſque quempiam in judicio vel extra illud inquietare auderent quoquomodo, vel turbare. Ac illos, qui juramenta illicita, impoſſibilia, damnoſa, vel Eccleſiaſticæ libertati, aut Decretis dicti Concilii obviantia exigere contendiſſent, Epiſcopos quidem & alios quoſcumque Pontificali dignitate præditos a Divinis ſuſpendit; Capitula vero & Conventus, eorumque Eccleſias & loca omnia interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſuit, ac ſingulares perſonas excommunicationis ſententia innodavit, inhabileſque fecit ad obtenta, & alia obtinenda eo ipſo, ſibique & Romano Pontifici pro tempore exiſtenti relaxationem ſuſpenſionis & interdicti, necnon abſolutionem ab excommunicationis ſententia hujuſmodi perpetuo reſervavit. Decernens eos, qui talia juramenta ſcienter præſtitiſſent, uſu & commodo rei ac gratiæ, cujus cauſa juraſſent, eo ipſo privatos eſſe; alios vero ignorantes ad præſtitorum juramentorum hujuſmodi obſervationem minime teneri; & aliter prout in præfatis Gregorii Prædeceſſoris litteris, quarum tenorem præſentibus pro plene & ſufficienter expreſſo, ac de verbo ad verbum inſerto haberi volumus, uberius continetur. Porro antequam litteræ hujuſmodi emanaſſent, ſimilis memor. S. Pius Papa V. etiam prædeceſſor noſter, ejuſdem Concilii Tridentini Decretis, quibus ne quidquam, quod in uſus pios non convertatur, in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia proviſione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus Cathedralis Eccleſiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas quoquomodo perſolvi poſſit, ſtrictiſſime prohibetur, inhærens, ſuam hac in re Conſtitutionem ediderat tenoris, qui ſequitur, videlicet: Pius Epiſcopus, Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Durum nimis, & incommodum arbitramur, quod Eccleſiarum Miniſtri in iis, quæ ad ipſorum ſuſtentationem ſuppeditant, diſpendia patiantur. Quocirca cum hanc ad rem, ſimulque prohibendam ab Eccleſia Dei avaritiæ pravitatem, editas antehac ſanctiones minime ſatis eſſe intelligimus, novæ conſtitutionis ſubſidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum Conſtitutionibus, aut ex prava conſuetudine obſervari intelligeretur, ut in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia proviſione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus Cathedralis Eccleſiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationeſve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur Turnorum lucra interponerentur, licet Sancta Synodus hæc deteſtata, mandaverit Epiſcopis, ut quæcumque hujuſmodi, quæ in uſus pios non converterentur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis, aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem haberent, fieri non permitterent, ipſique diligenter de earum Conſtitutionibus, ſive conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcerent, & illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas ut pravas, & ſcandaloſas rejicerent, eos vero, qui adverſus prædicta quavis ratione commiſiſſent, pœnis contra ſimoniacos editis teneri decreverit; multorum tamen indomita cupiditate tam prædicta, quam alia ad beneficium, & commodum ipſorum Miniſtrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios ſenſus traducta perperam eluduntur. Quare nos pro Divini cultus exercitio, ſimulque evocatorum ad illum, auxilio plenius uberiuſque conſulendum fore rati, revocamus, & abolemus omnia, & quæcumque privilegia, conſuetudines, & ſtatuta quarumcumque Eccleſiarum Cathedralium, & Metropolitanarum, ac Majorum, necnon Collegiatarum, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, aut alio quovis præſidio munita, ac etiam ſupra hominum memoriam, & longiſſimo, & quantocumque tempore etiam continuo obſervata, ſive pro ſolvendis Eccleſiarum, vel Prælatorum debitis, ſive pro ſupportandis illorum oneribus, ſive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentiſſimis cauſis concaſſa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extenſa, & moderata, quod vacantibus ipſarum Eccleſiarum Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis, Portionibus, Beneficiis, & Officiis fructus, ac etiam quotidianæ diſtributiones ea iis primo ab ipſa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviori tempore provenientes, menſæ Epiſcopali, ſeu Capitulari, aliove loco integre, vel partim remaneant, ſeu applicentur, aut in communes uſus cedant, ſeu inter alios Canonicos, & perſonas Eccleſiæ, ſeu Capituli dividantur. Quodque nullus etiam Apoſtolica auctoritate proviſus in Canonicum recipi, aut ad Dignitatem, ſeu portionem, Beneficium, vel Officium admitti, vel alias in ejus poſſeſſionem induci poſſit, niſi prius de obſervandis hujuſmodi privilegiis, conſuetudinibus, & ſtatutis juramentum præſtiterit, & obtentæ illorum derogationi, ac fructuum, & diſtributionum perceptioni renuntiaverit, ſeu Capitulo, & perſonis prædictis ceſſerit, ſeu (ut appellant) dulciaria, aut quid aliud præſtiterit, quorum omnium tenores, cauſas, & effectus habentes præſentibus pro expreſſis, quibuſcumque illa concepta ſint formulis, necnon irritantibus, & aliis Decretis roborata. Volentes ea omnia vires, & effectum de cætero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Epiſcopis, Capitulis, Collegiis, & perſonis, ad quos id pertinet, ne poſthac fructus, aut diſtributiones hujuſmodi, nec prorſus ullam eorum partem retineant; neve ipſorum ceſſionem, vel renuntiationem, aut dulciaria, vel alia quomodocumque petant, vel exigant, aut quemquam, ſive Ordinaria, ſive Apoſtolica auctoritate proviſum ad præſtandum hujuſmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti poſſeſſionem impediant, vel remorentur. Quicumque contra fecerint, ſi Eccleſiarum Antiſtites, tamdiu a Pontificalis officii exercitio ſint ſuſpenſi, donec ſatisfactione prævia illis per Sedem Apoſtolicam ſuſpenſio relaxetur: Capitula vero, & Collegia quæcumque Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, ac ſingulares perſonæ in excommunicationis ſententiam incurrant, a qua niſi in mortis articulo conſtitutæ ab alio, quam a Romano Pontifice abſolutionis beneficium nequeant obtinere. Decernentes hujuſmodi præſtita juramenta non tenere, nec quemquam illis obligari, quinimmo jurantes in hujuſmodi cenſuram incidere, necnon irritum, & inane, quicquid ſecus ſuper his per quoſcumque ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus ſtatuimus, ut ubicumque hujuſmodi fructus, & diſtributiones Fabricæ, vel Sacriſtiæ, aut alterius pii loci uſibus ultra ſemeſtre tempus reperiuntur conceſſi, horum duntaxat dimidia pars ipſi Sacriſtiæ, vel Fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero Beneficiati prædicti integre percipiant. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque; aut ſi aliquibus communiter, vel diviſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, aut excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de Indulto hujuſmodi mentionem, Decreto prædictæ Synodi, ac etiam Conſtitutione fel. record. Joannis Papæ XIII. quæ incipit: *Suſcepti*, & aliis juribus hac de re diſponentibus nihilominus alias in ſuo robore duraturis. Cæterum per prædicta non intendimus illis præjudicare Capitulis, Collegiis, Menſis, aut perſonis fructus, & diſtributiones inter vacationem Beneficiorum, & novorum collationem, ſive poſſeſſionis apprehenſionem provenientes ex ſtatuto, conſuetudine, vel privilegio hujuſmodi percipientibus, vel retinentibus, quominus ipſi illos interim, ut antea, exigere valeant, & habere. Poſtremo volumus, ut præſentium exempla etiam impreſſa Notarii Publici manu, & Prælati Eccleſiaſtici ejuſque Curiæ ſigillo obſignata, eamdem illam prorſus fidem, ubique locorum in judicio, & extra illud faciant, quam facerent ipſæmet præſentes, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ revocationis, abolitionis, præcepti, interdicti, decreti, ſtatuti, intentionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno 1570. die 30. Junii. Cum autem ſicut, non ſine gravi animi noſtri dolore, ex quamplurium, ac præſertim nonnullorum Venerabilium Fratrum Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum ad Apoſtolatum noſtrum delatis querelis accepimus, adeo creverit tam ſalutarium legum tranſgreſſorum impudentia, ut non deſint, qui ſive avaritiæ, quæ eſt idolorum ſervitus, improbo affectu, ſive ambitioſo Eccleſiaſticorum graduum cupiditatis conſilio ducti, hominibus trepide paciſcentibus fidem habentes, & tamen Deo veraciter promittenti minime credentes, ſacras ipſas electiones, quas Sanctiſſimi Eccleſiæ Canones omni prava pactione ſubmota peragi tam diſtricte præcipiunt, illicitis, injuſtis, ac per tot Apoſtolicas ſanctiones reprobatis conventionibus per Electos, quicumque illi ſint, obſervandis, quibus Canonica Præſulum juriſdictio, ut plurimum circumſcribitur, vacantium Eccleſiarum jura læduntur, ac ipſius etiam Apoſtolicæ Sedis auctoritas interdum violatur, temere inquinare ſatagant, atque ita abominationum deſolationis in

San-

Senſuſtium invehere, ſacreſque Eccleſiæ dignitates, ad quas olim nonniſi ex perſecutionis tolerantia aſcendebatur, in turpem quæſtum, ac tenebrarum negotium commercium nimium converterunt, non ſine graviſſima Eccleſiaſticæ diſciplinæ perturbatione, fidelium ſcandalo, ac ſalutis animarum detrimento: Hinc eſt, quod nos, qui libertatis, jurisdictionis, aliorumque Jurium Eccleſiaſticorum aſſertores in terris a Domino conſtituti ſumus, omniumque Chriſti Fidelium curam ſuperna diſpoſitione gerimus, abuſus quoſcumque circa præmiſſa introductos e medio tollere, illuſque in futurum omnem anſam præcidere, necnon animarum periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, habita ſuper iiſdem præmiſſis cum particulari Congregatione Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ejuſdem Concilii Tridentini Interpretum, qui rem matura diſcuſſerunt, diligenti deliberatione, de illorum conſilio pariter, & aſſenſu, ac etiam motu proprio & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnia, & ſingula præmiſſa a præfatis Nicolao, Pio, & Gregorio Prædeceſſoribus conſtituta, ordinata, interdicta, decreta, & reſpective declarata, ut præfertur, expeditaſque deſuper illorum conſtitutiones, ſeu litteras ſupradictas tenore præſentium perpetuo approbamus, confirmamus, innovamus, illiſque perpetuæ, atque irrefragabilis Apoſtolicæ firmitatis robur, patrocinium, præſidium adjicimus. Præterea ut eadem præmiſſa firmius atque inviolabilius de cetero obſerventur, ultra omnes, & ſingulas pœnas in iiſdem Conſtitutionibus, ſeu litteris impoſitas, privationis Dignitatum, Canonicatuum, & Præbendarum, aliorumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum, & quoad Regulares, etiam vocis activæ, & paſſivæ, ac graduum, munerum, & officiorum quorumcumque per nos reſpective obtentorum, perpetuæque inhabilitatis ad illa, & ſimilia, vel diſſimilia quæcumque imposterum, quomodolibet obtinenda, pœnas per contra facientes ipſo facto, abſque alia declaratione incurrendas, adjungimus. Porro ad penitus extirpandum atque evellendum abuſum Capitulationum, actionum, conventionum, concordatorum, ſeu ſtatutorum quorumcumque, quæ perperam, ac adverſus Sacrorum Canonum, & Conſtitutionum Apoſtolicarum diſpoſitionem, occurrente Eccleſiarum quarumlibet, præſertim Cathedralium, & Metropolitanarum, Monaſteriorum quorumvis vacatione, ab iis, ad quos electio perſonarum idonearum ipſis Eccleſiis, ſeu Monaſteriis, ad electionem hujuſmodi reſpective præficiendarum juxta privilegia, & indulta Apoſtolica eis deſuper conceſſa, aut alias legitime ſpectat, ſive ante, ſive poſt electionem prædictam interdum inici, condi, aut fieri conſueverunt, motu, ſcientia, deliberatione, & poteſtatis plenitudine paribus earumdem tenore præſentium omnibus, & ſingulis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis fuerint, ſub eiſdem omnino pœnis ſuperius expreſſis, quarum abſolutionem, ſeu relaxationem Nobis, & Romano Pontifici pro tempore exiſtenti dumtaxat ſpecialiter reſervamus, diſtricte prohibemus, & interdicimus, ne Capitulationes, pactiones, conventiones, concordata, ſeu ſtatuta hujuſmodi ante ipſam quidem electionem, ſeu etiam poſtulationem de cetero inire, condere, aut facere audeant quovis modo, ſeu præſumant; illæque proinde, quatenus de facto contra præſentis noſtræ prohibitionis formam inita, condita, ſeu facta fuerint, nulla, inania, invalida, irrita, viribuſque, & effectu penitus, & omnino vacua, ac nullius roboris, & momenti eſſe, & perpetuo fore, neminemque ad illorum, ſeu cujuslibet eorum, etiamſi juramento vallata ſint, obſervantiam teneri, aut obligatum exiſtere, vel fore decernimus, & declaramus. Quæ vero electione, ſeu poſtulatione hujuſmodi ſecuta quomodolibet iniri, condi, ſeu fieri contigerit, ad Nos, ſeu eumdem Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem quamprimum deferri, atque ita noſtro & Sedis Apoſtolicæ judicio ſubjici præcipimus, ſuſpenſa interim eorum omnium & ſingulorum executione, donec & quouſque ab eadem Sede, ſine cujus auctoritate nihil omnino in ſimilibus pacisci fas eſt, Apoſtolicæ confirmationis robur in totum vel in partem receperint. Ceterum per præſentes non intendimus ea, quæ ante hac contra ſupradictarum Nicolai, Pii & Gregorii Prædeceſſorum, ſeu forſan aliarum Apoſtolicarum Conſtitutionum, ſeu litterarum formam quomodolibet geſta fuerunt, ullatenus approbare, nec pœnas ex de cauſa per tranſgreſſores incurſas remittere, aut condonare. Decernentes pariter eaſdem præſentes litteras, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quod quilibet in præmiſſis ſeu eorum aliquo jus vel intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ & dignitatis exiſtant, & alias ſpecifica & individua mentione & expreſſione digni illis non conſenſerint, nec ad ea vocati, citati, & auditi, neque cauſæ, propter quas præſentes emanarint, ſufficienter adductæ, verificatæ & juſtificatæ fuerint, aut ex alia quacumque quantumvis juridica & privilegiata cauſa, colore, prætextu & capite etiam in corpore juris clauſo, etiam enormis, enormiſſimæ, & totalis læſionis nullo unquam tempore de ſubreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis noſtræ, aut intereſſe habentium conſenſu, aliove quolibet etiam quantumvis magno, ſubſtantiali et inexcogitato & inexcogitabili, individuamque expreſſionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, invalidari, retractari, ad terminos juris reduci, ſeu in controverſiam vocari, aut adverſus illas aperitionis oris, reſtitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari vel impetrari, ſeu impetrato aut etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine paribus conceſſo, vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, ſeu ſe juvare poſſe; ſed ipſas præſentes litteras ſemper firmas, validas & efficaces exiſtere & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere, ac ab omnibus & ſingulis, ad quos ſpectat, & pro tempore quandocumque ſpectabit, inviolabiliter & inconcuſſe obſervari; ſicque & non aliter in præmiſſis per quoſcumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, ac ejuſdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Apoſtolicæ Sedis præfatæ Nuntios, alioſve quoslibet quacumque præeminentia & poteſtate fungentes & functuros, ſublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac quatenus opus ſit, noſtra & Cancellariæ Apoſtolicæ Regula de Jure quæſito non tollendo, aliiſque Apoſtolicis, ac in Univerſalibus Provincialibuſque & Synodalibus Conciliis editis Generalibus vel ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, necnon Eccleſiarum & Monaſteriorum quorumvis, & illorum Ordinum, aliiſve quibuſvis, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, aut quavis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, etiam immemorabilibus; privilegiis quoque, indultis & litteris Apoſtolicis, eiſdem Eccleſiis, Monaſteriis, ac Ordinibus, illorumque Præſulibus & Capitulis, Abbatibus, aliiſque Superioribus & perſonis quibuslibet ſub quibuſcumque verborum tenoribus & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus & inſolitis clauſulis, irritantibuſque & aliis Decretis, etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine paribus, ac Conſiſtorialiter & alias quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, ac quantiſcumque vicibus confirmatis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata, exprimerentur, & inſererentur, præſentibus pro plene & ſufficienter expreſſis & inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, ad præmiſſorum effectum hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus, ac pleniſſime & ampliſſime derogatum eſſe volumus, ceteriſque contrariis quibuſcumque; aut ſi præfatis, vel aliis quibuslibet communiter vel diviſim ab eadem ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Ut autem eædem præſentes litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas, ſeu earum exempla, ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, affigi & publicari; ſicque publicatas & affixas, omnes & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctare & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim & perſonaliter intimatæ fuiſſent, &c.

XXXVII.

Ejuſdem ſuper celebratione Miſſarum.

NUper a Congregatione Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infraſcripti, videlicet:

Alias ſuper celebratione Miſſarum ac prohibitione illas moderandi ſeu reducendi abſque Sedis Apoſtolicæ licentia, necnon ſuper earumdem oneribus perpetuis ſuſcipiendis, & Religioſorum numero ultra reditus & conſuetas eleemoſynas locorum Regularium non habendo, emanarunt ab hac Sac. Congr. S. R. E. Cardinalium Concil. Tridentini Interpretum, auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi ſpecialiter attributa, quamplura Decreta tenoris ſequentis.

Cum ſæpe contingat in quibuſdam Eccleſiis tam magnum Miſſarum celebrandarum numerum, ex variis Defunctorum relictis, aut piorum eleemoſynis impoſitum eſſe, ut illis pro ſingulis præſcriptis nequeat ſatisfieri, & tamen nova onera Miſſarum in dies ſuſcipiantur; indeque fiat, ut depereant piæ Teſtantium voluntates, obſtricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ ſuffragiis priventur, Eccleſiis ſubtrahatur cultus, ac Chriſtifideles gravi ſcan-

Digitized by Google

ſcandalo affecti, plerumque a ſimilibus charitatis operibus retrahantur. Cumque his malis maximum inter cetera fomentum præbeat, aut quod ii, qui Miſſas ſupra vires celebrandas ſuſcipiunt, ſperent illas brevi ad pauciorem numerum a ſuperioribus reductum iri; aut quod Eccleſiis, ſorte pecuniarum abſumpta, plerumque nuda remaneant onera Miſſarum, abſque ullo emolumento, aut quod eleemoſyna pro illis celebrandis ſit adeo tenuis, ut non facile inveniantur, qui velint huic ſe oneri ſubjicere, & reditus Eccleſiæ aut Monaſterii adeo exigui, ut Sacerdos pro neceſſaria ſua ſuſtentatione novis ſe oneribus obſtringere compellatur: Sacra Congregatio Cardinalium Concil. Trident. Interpretum animadvertens facturam ſe rem Deo gratiſſimam, charitatique ac juſtitiæ maxime conſentaneam, ſi pro viribus ſatagat hunc teterrimum abuſum e Chriſtiana Republica convellere atque eradicare, Sanctiſs. D. N. Urbani Divina providentia Papæ VIII. auctoritate ſibi ſpecialiter attributa, infraſcripta Decreta edidit, &c.

XXXVIII.

Ejuſdem de Ordinationibus.

SPeculatores domus Iſrael .˙. Hac generali noſtra, & perpetuo valitura Conſtitutione decernimus, & declaramus, nulli Epiſcopo, ſeu cuiuſvis loci Ordinario, tametſi Cardinalatus honore fulgeat, licere externum quempiam, ac ſibi ratione originis seu domicilii, juxta modum inferius declarandum, legitime contracti non Subditum, ad Clericalem tonſuram promovere, cujuſvis Beneficii Eccleſiaſtici, ni ſtatim ac tonſura hujuſmodi inſignitus fuerit, conferendi, ſeu ad quodvis a Patronis jam præſentatus, ſeu nominatus fuerit, prætextu, etiamſi Beneficium prædictum de novo ea expreſſe adjecta lege fundatum fuiſſe conſtiterit, ut quis immediate poſt Clericalem characterem ſuſceptum ad illud inſtituatur; præterea Clericum, qui legitime jam a proprio Epiſcopo ad eamdem Clericalem tonſuram, ſeu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non poſſe ab alio Epiſcopo, ratione, ac titulo cujuſcumque Beneficii in illius Diœceſi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, niſi ante eorumdem ſuſceptionem Teſtimoniales litteras proprii Epiſcopi, tam Originis quam Domicilii ſuper ſuis Natalibus, ætate, moribus, & vita ſibi concedi obtinuerit, eaſque Epiſcopo Ordinanti in actis illius Curiæ conſervandas exhibuerit. *Licet vero* Clericus ratione cujuſcumque Beneficii in aliena Diœceſi obtenti ſubjici dicatur Juriſdictioni illius Epiſcopi, in cujus Diœceſi Beneficium hujuſmodi ſitum eſt, eam tamen de cætero hac in re inconcuſſe ſervari volumus Regulam, ut nemo ejuſmodi ſubjectionem ad effectum ſuſcipiendi Ordines acquirere cenſeatur, niſi Beneficium prædictum ejus ſit redditus, ut ad congruam vitæ ſuſtentationem, ſive juxta taxam ſynodalem, ſive, ea deficiente, juxta morem regionis pro promovendis ad ſacros Ordines, detractis oneribus, per ſe ſufficiat, illudque ab ordinando pacifice poſſideretur ſublata quacumque facultate ſupplendi, quod deficeret fructibus ejuſdem Beneficii, cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod ipſe ordinandus in eadem, ſeu alia quavis Diœceſi obtineret; ac Epiſcopus ſic ordinans tam de prædictis teſtimonialibus litteris, quam de redditu Beneficii hujuſmodi expreſſam in conſueta collatorum Ordinum atteſtatione mentionem facere debebit. Cæterum ſubditus ratione originis is tantum ſit, ac eſſe intelligatur, qui naturaliter ortus eſt in ea Diœceſi, in qua ad Ordines promoveri deſiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occaſione nimirum itineris, officii, legationis, mercaturæ, vel cujuſvis alterius temporalis moræ, ſeu permanentiæ ejus Patris in illo loco, quo caſu nullatenus ejuſmodi fortuita nativitas, ſed vera tantum, & naturalis Patris origo erit attendenda. *Quod ſi* quis tanto temporis ſpatio in eo loco, in quo ex accidenti, ſicut præmittitur, natus eſt moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras teſtimoniales, ut ſupra, obtineat, illaſque Epiſcopo ordinanti, per eum in collatorum Ordinum teſtimonio ſimiliter recenſendas præſentare teneatur. *At ſi Pater* in alieno loco, ubi ejus filius natus eſt, tamdiu, ac eo animo permanſerit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, ſed domicilium per Patrem legitime, ut præfertur, contractum pro Ordinatione ejuſdem filii attendi debeat. *Subditus autem* ratione domicilii ad effectum ſuſcipiendi Ordines is duntaxat cenſeatur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo ſtabiliter conſtituerit in aliquo loco, ut vel per decennium ſaltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum ſuorum partem cum inſtructis ædibus in locum hujuſmodi transferendo, ibique inſuper per aliquod conſiderabile tempus commorando, ſatis ſuperque ſuum perpetuo ibidem permanendi animum demonſtraverit, & nihilominus alterius utroque caſu ſe vere, & realiter animum hujuſmodi habere jurejurando affirmet. *Si quis* tamen a propriæ originis loco in ea ætate diſceſſerit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii ſuæ originis teſtimoniales litteras, ut ſupra, afferre debebit, ac de illis expreſſa ſimiliter mentio in ſuſceptorum Ordinum litteris facienda erit. *Ad hæc* nullus Epiſcopus alienæ Diœceſis ſubditum familiarem ſuum ad aliquos Sacros, ſeu Minores Ordines, vel etiam primam tonſuram promovere ſeu ordinare præſumat abſque ejus proprii, originis, ſcilicet, ſeu domicilii, Prælati teſtimonialibus litteris, ut ſupra, & niſi ad præſcriptum *Conc. Trid. præfati ſeſſ. 23. c. 9. de Ref.* familiarem prædictum per integrum, & completum triennium in ſuo actuali ſervitio ſecum retinuerit, ac ſuis ſumptibus aluerit; Beneficium inſuper, quod ei ad vitam ſuſtentandam, juxta modum ſuperius præfinitum, ſufficiat quacumque fraude ceſſante, ſtatim, hoc eſt ſaltem intra terminum unius menſis a die factæ Ordinationis, re ipſa illi conferat, ac in Ordinationis hujuſmodi teſtimonio expreſſam, itidem familiaritatis, ac litterarum prædictarum mentionem facere teneatur. Porro, ut quibuſcumque fraudibus aditus omnino præcludatur, volumus, & Apoſtolica Auctoritate ſtatuimus, atque decernimus, ut Epiſcopus quilibet ſuos ratione originis, ſive domicilii ſubditos Clericos quoſcumque ab alienis Epiſcopis quavis auctoritate, etiam cum ſuis commendatitiis litteris promotos, needum ad formam *Concil. Trident. ſupradicti ſeſſ. 14. c. 3. de Reform.* quoad ſcientiam examinare valeat, verum etiam Ordinum eis collatorum teſtimoniales litteras, gratis tamen, recognoſcere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præſentis Conſtitutionis forma, & diſpoſitio adimpleta fuerit, aſſignato ſic promotis termino competenti et magis bene viſo, ad docendum de ejuſmodi adimplemento, itaut quos eo termino elapſo id minime præſtitiſſe comperierit, a ſuſceptorum Ordinum exercitio, ſi ita, & quamdiu ei expedire videbitur, ſuſpendere, illiſque, ne in Altari, aut in aliquo Ordine miniſtrent, interdicere poſſit ....

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem, an. 1694. die 4. Novembris.

XXXIX.

NICOLAI V. *Concordata Germaniæ.*

AD Sacram Petri Sedem divina diſpoſitione ſublimati, ſingula, quæ pro univerſalis Eccleſiæ unione, ac pace, & tranquillitate profutura conſpicimus, Apoſtolicæ providentiæ ſollicitudine libenter intendimus, & ad felicem eorum proſecutionem, & conſummationem opem, & operam impendimus efficaces.

1. Nuper ſiquidem Chariſſimus in Chriſto filius noſter Fridericus Romanorum Rex Illuſtris, & nonnulli alii dilecti filii Eccleſiaſtici, & ſæculares Principes inclitæ nationis Germanicæ ex una, ac dilectus filius noſter Joannes S. Angeli Diaconus Cardinalis in partibus illis Apoſtolicæ Sedis de latere Legatus, per nos ad dictas partes miſſus, ſufficienti deſuper a nobis, & Sede Apoſtolica auctoritate ſuffultus, ex alia partibus, Romanæ Eccleſiæ, & dictæ nationis nominibus, pro ipſius Eccleſiæ unione, & pace, & tranquillitate inter Eccleſiam, & nationem prædictam perpetuo ſolidandis, & conſervandis, diverſa rationabilia, & utilia, ordinationes, & ſtatuta, a partibus ipſis hinc inde approbata, laudata, concluſa, acceptata, & Concordata fecerunt, ac ediderunt, nobiſque humiliter ſupplicari fecerunt, ut illis pro firmiori eorum ſubſiſtentia robur Apoſtolicæ firmitatis adjicere, necnon auctoritatem potiorem, & decretum interponere dignaremur.

2. Nos itaque, qui ſtatuta, ordinationes, & Concordata prædicta per nonnullos ex Venerabilibus Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, magnarum maturitatis, auctoritatis, & litteraturæ viros diligenter examinari, & diſcuti fecimus, eaque rationabilia, & ſalubria tam Eccleſiæ, quam nationi præfatæ fore comperimus, de dictorum, & aliorum Venerabilium Fratrum noſtrorum prædictæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu, Apoſtolica auctoritate, & ex certa ſcientia approbamus, ratificamus, laudamus, & acceptamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, juxta modum, & formam ſubſequentes.

3. Placet nobis ſuper Eccleſiarum, & Beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumcumque proviſionibus, uti juris ſcripti reſervationibus, & *Execrabilis*, & *ad Regimen* Conſtitutionibus modificatis, ut ſequitur. Ad regimen Eccleſiæ Generalis, quamquam immeriti, ſuperna diſpoſitione vocati, gerimus in noſtris deſideriis, ut debemus, quod per noſtræ diligentiæ ſtudium ad quarumlibet Eccleſiarum, & Monaſteriorum regimina, & alia beneficia Eccleſiaſtica juxta Divinum beneplacitum, & noſtræ intentionis affectum viri aſſumantur idonei, qui præſint, & proſint committendis eis Eccleſiis, Monaſteriis, beneficiis prælibatis: præmiſſorum itaque conſideratione inducti, & ſuadentibus nobis aliis rationabilibus cauſis, nonnullorum Prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiſcopales, & Epiſcopales Eccleſias, & etiam Monaſteria, Prioratus, Dignitates, Perſonatus, & Officia, necnon Canonicatus, Præbendas, & Eccleſias, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura, vel ſine cura, ſæcularia, & regularia, quæcumque, & qualiacumque fuerint, etiamſi ad illa perſonæ conſueverint, ſeu debuerint per electionem, ſeu quemvis alium modum aſſumi, nunc apud Sedem Apoſtolicam quocumque modo vacantia, & in poſterum vacatura, necnon per depoſi-

Digitized by Google

depoſitionem, vel privationem, ſeu tranſlationem, per nos auctoritate noſtra factas, & in antea faciendas ubilibet, nec non ad quæ aliqui in concordia, vel diſcordia electi, ſive poſtulati fuerint, quorum electio caſſata, ſeu poſtulatio repulſa, vel per eos facta renuntiatio, & admiſſa auctoritate noſtra extiterit, ſeu quorum electorum, ſeu poſtulandorum, & in antea eligendorum, ſeu poſtulandorum electionem caſſari, ſeu poſtulationem repelli, aut renuntiationem admitti per nos, aut auctoritate noſtra continget apud Sedem prædictam, vel alibi ubicumque: ac etiam per obitum Cardinalium ejuſdem Eccleſiæ Romanæ, aut Officialium dictæ Sedis, quamdiu ipſa officia actualiter tenebunt (videlicet Vice Cancellarii, Camerarii, ſeptem Notariorum, Auditoris litterarum contradictarum, & Apoſtolici Palatii cauſarum Auditorum, Correctorum, centum & unius Scriptorum litterarum Apoſtolicarum, & viginti quatuor Pœnitentiariis præfatæ Sedis, & vigintiquinque Abbreviatorum, nec non verorum Commenſalium noſtrorum, & aliorum vigintiquatuor Capellanorum Sedis ejuſdem in Epitaphio deſcriptorum) & etiam quorumcumque Legatorum, ſeu collectorum, ac in terris Romanæ Eccleſiæ Rectorum, ac Theſaurariorum deputatorum, ſeu miſſorum hactenus, vel deputandorum, aut mittendorum impoſterum, nunc vacantia, & in antea vacatura, ubicumque dictos legatos, vel Collectores, ſeu Rectores, & Theſaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint, ſeu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis, necnon quorumlibet pro quibuſcumque negotiis ad Romanam curiam venientium, ſeu etiam recedentium ab eadem, ſi in locis a dicta curia ultra duas dietas legales non diſtantibus jam forſan obierint, vel eos in antea ab hac luce tranſire contigerit, ac etiam ſimili modo quorumcumque Curialium peregrinationis, infirmitatis, ſeu recreationis, vel alia quacumque cauſa ad quævis loca ſecedentium, ſi eos, antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem curia, ut præmittitur, non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non exiſtat ibidem) jam forſan deceſſerint, vel impoſterum eos contigerit de medio ſubmoveri, etiam nunc per obitum hujuſmodi vacantia, vel in poſterum vacatura: cujuſus Monaſteria, Prioratus, Dignitates, Perſonatus, Decanatus, Adminiſtrationes, Officia, Canonicatus, Præbendas, & Eccleſias, ceteraque beneficia Eccleſiaſtica ſæcularia, & regularia, cum cura, vel ſine cura, quæcumque, & qualiacumque fuerint, etiamſi ad illa perſonæ conſueverint, ſeu debuerint per electionem, ſeu quemvis alium modum aſſumi, quæ promoti per nos, ſeu auctoritate noſtra ad Parochialium, Archiepiſcopalium, & Epiſcopalium Eccleſiarum, necnon Monaſteriorum regimina, obtinebant tempore promotionum de ipſis factarum nunc quocumque modo vacantia, aut in poſterum vacatura, nec non etiam per aſſecutionem pacificam quorumcumque Prioratuum, Dignitatum, Perſonatuum, Officiorum, Canonicatuum, Præbendarum, Eccleſiarum, aut beneficiorum aliorum per nos, ſeu auctoritate noſtrarum litterarum immediate collatorum, ſeu conferendorum impoſterum, præterquam ſi virtute gratiæ expectativæ aſſecutio fiet; nunc vacantia, & in antea vacatura, plena ſuper præmiſſis omnibus, & ſingulis cum fratribus noſtris collatione præhabita, & matura deliberatione ſecuta, ordinationi, diſpoſitioni, ac proviſioni noſtræ de ipſorum Fratrum conſilio auctoritate Apoſtolica reſervamus: decernentes ea nunc irritum, & inane, ſi ſecus ſuper præmiſſis, & quolibet eorum per quoſcumque quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Item placet nobis, quod in Metropolitanis, & Cathedralibus etiam immediate non ſubjectis Eccleſiis, & Monaſteriis immediate ſubjectis Sedi Apoſtolicæ fiant electiones Canonicæ, quæ ad dictam Sedem deferantur, quas etiam ad tempus Conſtitutionis fel. record. Nicolai Papæ III. quæ incipit, *Cupientes*, expectabimus, & elapſo dicto tempore, ſi non præſentatæ, vel ſi præſentatæ, minus Canonicæ fuerint, providebimus, & ſi Canonicæ fuerint, eas confirmabimus, niſi ex rationabili, & evidenti cauſa, ac de dictorum Fratrum conſilio, de digniori, & utiliori perſona duxerimus providendum, proviſo, quod confirmati prædicti, & per nos proviſi Metropolitanis ſuis, & aliis præſtent debita juramenta, & alia, ad quæ de jure tenentur, & in Monaſteriis dictæ Sedi immediate non ſubjectis, & aliis regularibus beneficiis, ſuper quibus pro confirmatione, vel proviſione ad dictam Sedem non conſuevit haberi recurſus, electi ſeu illi, quibus providendum eſt, pro confirmatione, & proviſione hujuſmodi ad curiam Romanam venire non tenebuntur, ipſaque regularia beneficia ſub gratiis expectativis non cadant: ubi autem pro Monaſteriis ad dictam curiam venire, ſeu mittere conſueverint, non aliter confirmabimus, vel providebimus, quam ſuperior de Cathedralibus Eccleſiis eſt expreſſum, & de Monaſteriis Monialium non diſponemus, niſi ſint exempta, & tunc per commiſſionem ad partes.

5. De cæteris vero dignitatibus, & beneficiis quibuſcumque ſæcularibus, & regularibus vacaturis, ultra reſervationes prædictas (majoribus dignitatibus poſt Pontificales in Cathedralibus, & principalibus in Collegiatis Eccleſiis exceptis) de quibus jure ordinario providetur per illos inferiores, ad quos alias pertinet, placet etiam nobis, quod per quamcumque aliam reſervationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam diſpoſitionem, ſub quacumque verborum forma, per nos, vel auctoritate noſtra factam, vel faciendam, non impediemus nos, quominus de illis, cum vacabunt de *Februarii*, *Aprilis*, *Junii*, *Auguſti*, *Octobris*, & *Decembris* Menſibus, libere diſponatur per illos, ad quos eorum collatio, proviſio, præſentatio, electio, ſeu quævis alia diſpoſitio pertinebat, reſervatione, aliave quavis diſpoſitione, auctoritate noſtra factis, vel faciendis, non obſtantibus quibuſcumque. Quoties vero aliquo vacante beneficio *in Januarii*, *Martii*, *Maji*, *Julii*, *Septembris*, & *Novembris* Menſibus ſpecialiter diſpoſitioni dictæ Sedis reſervatis, non apparuerit intra tres menſes a die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apoſtolica auctoritate proviſum fuerit, ex tunc, & non antea Ordinarius, vel alius, ad quem illius diſpoſitio pertinebit, de illo libere diſponere poterit, & ad finem, ut hæc ordinatio collationum Beneficiorum non reſervatorum per alternos menſes poſſit per dictam nationem publicari, & omnes, qui ea gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc non ad dictam Sedem a Calendis Junii proxime futuris ipſa currere incipiet, & durabit deinceps, niſi in futuro Concilio de conſenſu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum.

6. Placet ſimiliter nobis, quod circa proviſionem dictæ Sedis ordinandam modus annatarum hoc modo currat: de Eccleſiis Cathedralibus omnibus, & Monaſteriis virorum dumtaxat vacantibus, & vacaturis ſolventur de fructibus primi anni a die vacationis ſummæ pecuniarum in libris Cameræ Apoſtolicæ taxatæ, quæ communia ſervitia nuncupantur, & ſi quæ exceſſive taxatæ ſunt, retaxentur, & quod provideatur ſpecialiter in gravatis regionibus ſecundum qualitatem rerum, temporum, & regionum, ne nimium prægraventur, ad quod petentibus dabimus Commiſſarios in partibus, qui diligenter inquirant, & retaxent: taxæ autem prædictæ pro media parte infra annum a die habitæ poſſeſſionis pacificæ totius, vel majoris partis ſolvantur, & pro alia media parte infra annum ſequentem, & ſi infra annum bis, vel pluries vacaverit, ſemel tantum ſolvantur, nec debitum hujuſmodi in ſucceſſorem in Eccleſia, vel Monaſterio tranſeat; de ceteris vero Dignitatibus, Perſonatibus, Officiis, & beneficiis ſæcularibus, ac regularibus quibuſcumque, quæ auctoritate dictæ Sedis conferentur, vel de quibus providebitur (præterquam vigore gratiarum expectativarum, aut cauſa permutationis) ſolventur annatæ, ſeu medii fructus juxta taxam ſolitam a tempore poſſeſſionis intra annum, & debitum hujuſmodi ſimiliter in ſucceſſorem in beneficio non tranſeat: ſed de beneficiis, quæ valorem 24. florenorum auri de Camera non excedunt, nihil ſolvatur, duretque hæc obſervantia deinceps, niſi eam ſimiliter in futuro Concilio de ipſius nationis conſenſu contingat immutari.

7. In aliis autem, quæ per Fel. Recordationis *Eugenium* Papam IV. etiam prædeceſſorem noſtrum pro dicta natione uſque ad tempus futuri Generalis Concilii permiſſa, conceſſa, indulta, & decreta, ac per nos confirmata fuerunt, in quantum illa Concordiæ præſenti non obviant, illa vice nihil volumus immutatum. Et per hoc, quod in Concordatis hujuſmodi, ſive quibuſvis aliis eorum occaſione conficiendis litteris propter compendioſiorem deſcriptionem Alemania ſpecialiter appellatur, natio ipſa cenſeri non debet a Germanica natione diſtincta, ſeu quomodolibet ſeparata.

8. Et præterea, quia difficile foret, præſentes litteras ad ſingula, in quibus de eis forſan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem Apoſtolica auctoritate decernimus quod ipſarum tranſumpto Metropolitanorum dictæ nationis ſigillo munito, tanquam præſentibus, ſi exhiberentur litteris plena fides adhibeatur, & perinde ſtetur, ac ſi dictæ præſentes litteræ forent exhibitæ, vel oſtenſæ, & inſuper quoque irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

9. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, & ratificationis, laudationis, acceptationis, commutationis, reſervationis, conſtitutionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno 1447 Calendis Aprilis, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

X L.

Urbani VIII. Decretum de Matrimoniis Clandeſtinis.

EXponi nobis nuper fecit Venerabilis Frater Archi-Epiſcopus Colonienſis, quod habito nuper per eum ad Ven. Fratres noſtros S. R. E. Card. Sac. Conc. Trid. Interpretes recurſu ſupra infraſcriptis dubiis, videlicet: Primo, an incolæ tam maſculi, quam fœmina loci, in quo Conc. Trid. in puncto Matrimonii eſt promulgatum tranſeuntes per locum, in quo dictum Concilium non eſt promulgatum, retinentes idem domicilium, valide poſſint in iſto loco Matrimonium ſine Parocho,

Digitized by Google

rocho, & teſtibus contrahere. Secundo, quid ſi ex prædicti incolæ tam maſculi, quam fœminæ ſolo animo ſine Parocho, & teſtibus contrahendi ſe transferant, habitationem non mutantes. Tertio, quid ſi iidem incolæ tam maſculi, quam fœminæ ex transferant habitationem illo ſolo animo, ut abſque Parocho, & teſtibus contrahant. Iidem Cardinales ad primum, & ſecundum, non eſſe legitimum Matrimonium inter ſic ſe transferentes, ac tranſeuntes cum fraude. Ad tertium vero dubium hujuſmodi, ſi domicilium vere transferatur, Matrimonium eſſe validum reſponderunt, & reſolverunt, prout in decreto deſuper emanato plenius continetur. Cum autem ſicuti eadem expoſitio ſubjungebat, dictus Archi-Epiſcopus reſponſum ſeu dubiorum prædictorum reſolutionem hujuſmodi pro illius ſubſiſtentia, & validitate firmiori, Apoſtolicæ Noſtræ confirmationis robore communiri ſummopere deſideret, Nos eumdem Archi-Epiſcopum ſpecialibus favoribus, & gratiis proſequi volentes ſupplicationibus illius nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, reſponſum ſeu dubiorum prædictorum reſolutionem hujuſmodi, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium approbamus & confirmamus, illiſque inviolabile Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus; decernentes illud ſeu illam, necnon præſentes litteras valida, firma & efficacia exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, ſicque & juxta illa per quoſcumque Judices ordinarios, & delegatos etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam, quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Datum Romæ apud S. Mariam majorem ſub annulo piſcatoris die 14. Auguſti 1627.

Digitized by Google

DISPUTATIO PRIMA

DE REGULA INTERNA ACTUUM HUMANORUM, SCILICET CONSCIENTIA.

VERITATES ad myſteriorum fidei notitiam præſertim ſpectantes in præcedentibus libris jam explicatæ ſunt, & diſcuſſæ, & quidem modo ſcholaſtico, ac diſputativo; in hoc autem ultimo, & ſupremo libro reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, nec in aliis tractatibus commode tradi potuerunt, examinare intendimus, & quidem faciliori ſtylo, & magis familiari, ac etiam majori brevitate, & perſpicuitate, utpote qui nedum Religionis noſtræ Scholaſticis, & Magiſtris, ſed Confeſſariis etiam, & Sacerdotibus pro conſcientiis practice dirigendis inſervire debet. Cum autem hæc Theologia Moralis, & practica ad Caſus Conſcientiæ ſpectans duobus præſertim fundamentis nitatur, ratione ſcilicet, & auctoritate; ratione quidem quantum fieri potuerit utemur, ſed cum in tanta rerum adeo implexarum, & arduarum varietate, & caligine ſola ratio ad captivandum intellectum non ſufficiat in Chriſti obſequium; in practicis autem, & moralibus, in quibus agitur de recta divinæ legis notitia, ejuſque obſervatione, aut tranſgreſſione dignoſcenda, intellectus humanus pleromque caligat, & deficit; ideo auctoritatem, tamquam certiorem, & fidei magis amicam rationi adjungemus; & quidem in primis Sacræ Scripturæ, ut præcipuæ noſtræ fidei Magiſtræ, & veritatum fidei lucernæ, deinde Conciliorum, Summorumque Pontificum, nec non SS. Patrum, & denique Doctorum maxime probatorum, adeo ut pauca, vel nihil ex proprio ingenio proferamus; ſed omnia, & ſingula vel ex Sacra Scriptura, vel ex Conciliis, & Patribus, vel ex ipſo jure Canonico, & probatiſſimis Auctoribus juxta materiarum varietatem edocebimus. Quoniam vero Conſcientia proxima, & intrinſeca regula humanorum actuum a Theologis appellari ſolet cum D. Thoma part. 2. quæſt. 19. artic. 4. & Scoto quodlib. 18. ſub lit. E. ideo exordium noſtrarum Diſputationum ab ea ſumemus, declarando quid ſit Conſcientia, & quotuplex, & quæ, ac qualis ſit ejus obligatio, ſiquidem de actibus humanis ſufficienter egimus l. 2. ſent. diſput. 5.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Conſcientiæ.

2 QUoniam Conſcientia, ut diximus, a Theologis communiter regula proxima, & interna actuum humanorum appellatur, licet enim lex æterna, lex naturalis, lex poſitiva divina, & humana ſint regulæ illorum, quatenus nobis præſcribunt bonitatem, vel malitiam, convenientiam, vel diſconvenientiam objectorum, non ſunt tamen proxima, & interna regula noſtrarum actionum, cui nempe proxime conformari debeant, ut bonæ, vel ab ea recedere, ut malæ dicantur in genere moris, ſed remota tantum, & extrinſeca, ut dicemus diſp. ſeq. de legibus; ideo ad dignoſcendum, quis ſit actus humanus proprie dictus, recolendum eſt ex dictis l. 2. de ſenten. diſp. 5. cit. quæſt. 1. ab initio, actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter ſpectari poſſe, ut D. Thomas advertit part. 2. quæſt. 1. art. 1. & confirmat Scotus 2. diſt. 41. infra C. & 4. diſt. 6. quæſt. 5. infra B. primo in genere naturæ quoad ſuam naturalem entitatem præciſe, deinde in genere moris quoad libertatem, cum qua exercentur, & quoad ea, quæ in ipſa libertate fundantur, ut eſſe capaces laudis, vel vituperii, meriti, vel demeriti ut ait Scotus quodl. 28. ſub lit. F. hoc poſteriori modo dicuntur vere, & proprie actus humani, priori vero modo dicuntur tantum actus hominis; unde fit, ut actus humanus ille proprie dicatur, qui fit ab homine, inquantum homo, & quatenus dominus ſuorum actuum, quando nimirum per rationem, & voluntatem operatur; in hoc igitur ſenſu de actibus humanis ſermo eſt in hac Diſp. & illorum regulam proximam, & internam in hac quæſtione veſtigamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Conſcientia, & in qua potentia reſideat.

3 PRimo in hac quæſtione conveniunt omnes, Conſcientiam eſſe aliquid intra animam noſtram exiſtens, non vero aliquid extra ipſam, ſiquidem in Sacra Scriptura juxta Patrum expoſitionem, Conſcientia noſtra vocatur Cor, Job. 21. *neque enim reprehendit me cor meum*, & ad Roman. 2. *Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis*; Unde ſententia Origenis lib. 2. in Epiſt. ad Roman. ab omnibus rejicitur, ubi aſſerit, conſcientiam eſſe quamdam ſubſtantiam ſpiritualem ab anima noſtra diſtinctam, & ſeparatam, illique per modum Angeli Cuſtodis aſſiſtentem ut noſtras actiones dirigat, & moderetur, eaſque tamquam juſtus Cenſor pro merito approbet, vel reprobet: Quæſtio tamen eſt an ad intellectum pertineat, vel voluntatem, de qua agit Doctor noſter 2. diſtinct. 39. quæſt. 1. & 2. Nec defuerunt ex antiquioribus, qui dixerint ad voluntatem pertinere, quia Conſcientia in Sacra Scriptura interdum dicitur bona, & interdum mala, bonitas autem, & malitia ad voluntatem pertinent, non ad intellectum; ergo &c.

4 Communis tamen ſententia docet cum Scoto loco citato ad intellectum Conſcientiam pertinere, ſicut & Synderaſim, & eſſe aliquid illi inhærens; quod probat Doctor ex modo loquendi Sacræ Scripturæ, nam Eccleſiaſt. 7. habetur: *Scit enim conſcientia tua*. Hoc idem deducitur ex ipſa nominis etymologia, dicitur enim conſcientia, quaſi cum alio ſcientia, nempe cum opere, ſeu ſcientia applicata ad opus; aut quaſi concludens ſcientia; importat enim judicium practicæ concluſionis, quo intellectus judicat hic, & nunc quid ſit agendum, vel non agendum. Denique hoc idem ſuadet ratio, quia Conſcientia aliquando dicitur vera, aliquando falſa, interdum erronea, vel dubia, vel probabilis, quæ voluntati convenire non poſſunt, ſed tantum intellectui, in quo ſolum veritas, ſcientia, error, & opinio reperiri poſſunt, non in voluntate. Nec obſtat, quod etiam vocetur recta, bona, vel mala, quæ ad voluntatem pertinent, hæc enim omnia attributa Conſcientiæ conveniunt denominative, & objective, cum enim dictat bonum, & rectum, dicitur bona, & recta ex parte objecti materialis, & cum dictat malum, dicitur mala; qua etiam ratione e contra intellectus dicitur bonus Pſalm. 110. *intellectus bonus omnibus facientibus eum*: ſimiliter conſilium, quamvis ſit actus intellectus practici vocatur bonum 1. Machab. 4. *Incidit illis conſilium bonum*, quia nimirum ſunt de objecto bono. Dices, ſi conſcientia eſſet notitia, & ſcientia, qui majorem, & perfectiorem ſcientiam de agendis haberet, etiam majorem, & meliorem conſcientiam haberet, & plus ſciens de agibilibus eſſet plus conſcientiatus, quod quidem falſum eſſe ipſa experientia docet. Reſpond. cum Capenſi tractat. 11. diſputat. 2. ſect. 1. quod ſi argumentum procedat de notitia, & ſcientia pure ſpeculativa, concedendum eſt, ſed nihil probat, quia conſcientia ad intellectum practicum pertinet, & non ad ſpeculativum; unde viri in rebus moralibus docti, qui recta conſcientia carent, quamvis ſpeculative cognoſcant quid agendum, vel fugiendum ſit, & melius etiam, quam rectam conſcientiam habentes, adhuc tamen errant practice in particulari eligibili, & ſic abundant in ſcientia ſpeculativa, & carent conſcientia. Ita hæc duo argumenta pro parte oppoſita diſſolvit Doctor diſtinct. 39. citat. licet non ita clare, & Baſſolius ibidem.

5 Secundo, quamvis Theologi communiter, ut dicebam, concedant conſcientiam eſſe aliquid ad intellectum pertinens, & illi inhærens, non autem ad voluntatem, adhuc tamen diſputant, an ſit aliquis habitus intellectus, vel potius actus ipſius; & quidem D. Thomas 1. parte quæſt. 79. articul. 3. adeo exiſtimavit conſcientiam importare actum intellectus, ut ibi per hoc diſtinguat conſcientiam a Syn-

Synderesi, quod Synderesis eſt habitus circa agibilia ſimilis habitui, qui dicitur intellectus circa ſpeculabilia; Conſcientia vero eſt actuale judicium intellectus, quo judicat hic, & nunc quid ſit agendum, vel non agendum; & ſic communiter Thomiſtæ loquuntur, & alii Recentiores, Caſpenſis loco citato, Lezana tract. 2. de actibus humanis diſput. 10. quæſt. 1. Oviedo tractat. de conſcientia controverſ. 1. punct. 1. qui pro hoc dicendi modo alios adducunt. Nihilominus, ut notat Averſa part. 2. quæſt. 18. ſect. 15. ſæpe ſæpius non ſervato hoc nominum rigore, conſcientia ſumitur pro potentia ipſa intellectiva, vel per ſe, vel cum habitu, prout de agibilibus judicante, & ſic vocatur judicium conſcientiæ, & dicitur conſcientia judicare. Et plane aliquando poteſt poni in aliquo habitus conſcientialis aggeneratus ex pluribus actibus conſimilibus, & inclinans ad tales actus conſimiles; etenim, ut bene diſcurrit Baſſolius noſter diſt. 39. cit. quæſt. unic. artic. 2. quando aliquis frequenter habet actum conſcientialem circa aliquod objectum, derelinquitur in ipſo, ut ipſa experientia patet, quidam habitus de difficili mobilis, itaut a multis vix poſſint deponi conſcientiæ, quas ſibi formaverunt; Confirmatur, quia aliquis qui exercet, & frequentat ſimiles actus, faciliter, & prompte, & delectabiliter operatur ſecundum conſcientiam, & inclinatur ad tales, non cum difficultate, ſicut prius; hoc autem eſt ſignum aggenerati habitus ex 2. Ethicorum. Denique quia ſi conſcientia non diceret niſi actum ſuper potentiam, tunc omnes ceſſantes ab actu haberent æqualem conſcientiam reſpectu cujuſcumque objecti, & tantum unus haberet de conſcientia, quantum alius, quod eſt falſum, poteſt ergo, & debet admitti talis habitus conſcientialis ultra actum; ita ad verbum diſcurrit Baſſol. loco citato de mente Doctoris. Hoc etiam confirmari poteſt ex eo, quod plures Theologi docent, & ex noſtris Bargius, & Vigerius 3. diſt. 17. quæſt. 2. §. *quantum ad illud*, opus non eſſe ad bonitatem, vel malitiam actus humani, quod dictamen conſcientiæ ſit ſemper actuale, ſed interdum ſufficere virtuale, immo & habituale, ut ait Medina part. 2. quæſt. 19. art. 3. alioquin ſi Maritus propoſuit ſemel, vel ter, aut quater cognoſcere uxorem ſuam, quia honeſtum eſt; ſi eam deinde cognoſcit non judicando actu, an ſit honeſtum, nec ne, dicendum eſſet illum non recte operari. Quæri tandem ſolet, an hic conſcientiæ habitus ex pluribus actibus generatus, ſit unus, vel plures; Cui dubio etiam reſpondet Baſſol. loco citato, quod plurificatur per plurificationem concluſionum particularium alterius, & alterius rationis ad conſcientiam objective pertinentium, ſicut & prudentia ipſa cum qua forte conſcientia recta coincidit, ut innuit Doctor 3. diſt. 17. quæſt. 2. §. *quantum ad iſtud*, & ſic etiam Recentiores paſſim diſcurrunt cum D. Thom. de veritat. qu. 17. art. 1. ad 4. dicentes nullum dari habitum ſpecialem conſcientiæ, ſed pro diverſitate materiarum ad diverſos ſpectare, ſicut neque prudentia eſt ſpecialis quidam habitus, ſed plures includit, ita Suarez, Vaſquez, Salas, Granados, Oviedo, Caſpenſis, Arriaga, Lezana, Paſqualigus, Monteſinos, & alii paſſim.

6 Tertio itaque hic capitur conſcientia pro dictamine intellectus non tantum actuali, ſed etiam habituali, quo cognoſcitur hic, & nunc operationem faciendam eſſe bonam aut malam moraliter, & vocatur a Bernardo de Conſiderac. capit. 8. Cordis ſcientia, & a Damaſceno 4. de fide capit. 23. Lex intellectus, cujus actus enumerat Scotus diſt. 39. citat. quæſt. 1. qui ſunt teſtificari, accuſare, judicare, reprehendere, redarguere, remordere, &c. prout late habetur ex D. Auguſtino in Pſal. 37. judicat enim tum de actionibus futuris, dictando ſcilicet ea, quæ agenda ſunt, tamquam bona, aut quæ omittenda ſunt, tamquam mala, tum de actionibus præteritis eas vel accuſando, tamquam male factas, vel commendando, tamquam recte factas, juxta illud Apoſtoli Roman. 2. *Teſtimonium reddente illis conſcientia eorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus*; quare D. Baſilius homil. in Proverb. ait intra cordis arcana tribunal quoddam eſſe conſtitutum, in quo quælibet agenda, velut in lance, & trutina librantur, & ſuſpenduntur. Unde conſcientia in duplici præſertim actu intellectus conſiſtit, quorum unus præcedit opus faciendum, vel omittendum, alter vero opus jam factum ſubſequitur, vel omiſſum; nam ſicut intellectus proponit ea quæ facienda ſunt, antequam fiant, ita poſtquam facta ſunt, judicat an recte, aut male facta ſint; prior actus eſt practicus, & conſiſtit in judicio, quo intellectus judicat opus aliquod eſſe faciendum, quia honeſtum, vel præceptum eſt; aut non faciendum, quia turpe, vel prohibitum, & ad hunc actum pertinet obligare, & ſtimulare, ſeu inſtigare, obligare quidem ad opus bonum, quod eſt in præcepto, ſtimulare vero, & inſtigare ad opus bonum, quod tantum eſt ſub conſilio, poſterior vero actus eſt ſpeculativus, & conſiſtit in judicio, quo intellectus judicat bene, aut male factum eſſe, cum factum eſt, & ad hunc actum pertinet teſtificari, accuſare, redarguere, laudare, & defendere; nam ſi opus bene patratum eſt, dicitur laudare, & defendere, ſin male, accuſare, & reprehendere: Ex quo patet judicium primi generis eſſe mere practicum, quia verſatur circa praxim, non ſiſtendo in mera contemplatione veritatis operis, ſed proponendo opus, & modum, quo fieri debet, judicium vero ſecundi generis eſt ſpeculativum, quia ſiſtit in contemplatione veritatis operis, an fuerit bene, vel male factum.

7 Quarto ex dictis deducitur, quid ſit conſcientia, & quomodo diſtinguatur a Synderesi, quia ut inquit Scotus 2. d. 39. cit. Synderesis judicat de principiis moralibus univerſalibus, verbi gratia bonum eſt amplectendum, malum eſt vitandum, conſcientia vero de concluſionibus deductis ex illis principiis; ſicut enim intellectus practicus legem intrinſecam nobis dupliciter proponere poteſt, vel in univerſali, vel in particulari, ita quoque proxima, & intrinſeca regula actionum noſtrarum duplex eſt, una primaria, quæ dicitur Synderesis, alia ſecundaria, & ab ea dependens, quæ dicitur conſcientia; Quando intellectus ex ſola terminorum apprehenſione format quædam prima principia practica, & quaſdam regulas univerſales per ſe notas circa directionem actuum humanorum, ut verbi gratia, malum, & peccatum omne devitandum eſt, hæc eſt primaria regula noſtrarum actionum; quando vero conſcientia hinc eam infert concluſionem in particulari, ergo hoc furtum, quod eſt malum, & peccatum, devitandum eſt; hoc particulare dictamen eſt ſecundaria regula proxima, & intrinſeca, & dicitur ſecundaria, quatenus a priori dependet; Jam patet vero per utramque harum regularum nobis proponi, & dictari legem intrinſecam, per primam quidem in univerſali, per ſecundam vero in particulari, prima itaque dicitur Synderesis, ſecunda conſcientia, & quidem rationabiliter, quia illa eſt primaria, & infallibilis regula, a qua ſecundaria dependet, quæ dicitur judicium practicum circa particularia; hinc Sanctus Baſilius loco ſupra citato inquit, in nobis eſſe judicium quoddam naturale, quo ab iniquis facile bona diſcernimus.

8 Quinto tandem per hoc etiam conſcientia differt a ſcientia, vel opinione morali, a ſcientia enim differt, ſeu Philoſophia Morali, quia hæc etiam eſt judicativa de concluſionibus univerſalibus evidentibus, ſeu evidenter deductis ex principiis univerſalibus, verbi gratia de hac concluſione, furtum, ut ſic, eſt vitandum; & pariter opinio moralis judicat de concluſionibus univerſalibus deductis ex principiis univerſalibus tantum probabilibus, non autem evidentibus; At conſcientia judicat de hujuſmodi concluſionibus, non in univerſali, ſed in particulari, verbi gratia de hoc furto vitando hic, & nunc, in hac occaſione, & cum his circumſtantiis, ac proinde conſcientia dicitur applicatio ſcientiæ ad opus hic, & nunc faciendum.

Unde conſcientia ita formatur, omne peccatum eſt deteſtandum, & vitandum, ſed omne perjurium eſt peccatum, quia a Deo prohibitum, ut virtuti veritatis, & Religionis contrarium, ergo perjurium hoc, de quo nunc cogito, & delibero, eſt fugiendum, & deteſtandum; majorem, & minorem, tanquam propoſitiones univerſales facit Synderesis; concluſionem vero particularem inde conſcientia deducit, ac proinde conſcientia dicitur quaſi concludens ſcientia; ſic etiam de conſcientia diſcurrit Faber noſter tract. de Pœnitentia diſp. 6. cap. 2. de mente Doctoris loc. cit. & Vulpes tom. 2. p. 2. diſp. 71. art. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Conſcientia, & quæ ejus obligatio.

9 Quoad primam articuli partem conſcientia non eodem modo ab omnibus dividitur, nam Medina, Vaſquez, Tannerus, Sanchez, & alii conſcientiam in quatuor tantum membra dividunt; & alii vero communius, & melius dividunt in quinque, in conſcientiam ſcilicet rectam, ſeu certam, erroneam, ſeu falſam, dubiam, probabilem, ſeu opinativam, & ſcrupuloſam; ita Caſpenſis, Averſa, Bonacina, Lezana, Bardi, Merolla, Sayrus, Fillincius, Oviedo Saccus, & Poncius ex noſtris, & alii magis communiter, qui nec etiam eodem modo eas deſcribunt, & declarant.

Primo. Conſcientia recta non eodem modo ab omnibus explicatur, quidam enim dicunt eſſe illam, quæ eſt conformis appetitui recto, volentes conſcientiæ rectitudinem eſſe attendendam penes habitudinem ad appetitum rectum, quod deducunt ex Ariſtot. 6. Ethic. cap. 6. ubi docet rationem tunc eſſe rectam, quando conformis eſt appetitui recto, ſeu rectæ voluntati; & ita etiam loqui videtur Div. Thomas part. 2. quæſtion. 18. art. 5. Sed melius, & magis communiter alii declarant conſcientiam veram, & rectam eſſe, quæ judicat objectum eſſe honeſtum, aut turpe, præceptum, aut prohibitum, ſicut re vera eſt abſque ulla formidine de oppoſito, ſeu quod idem eſt, quæ conformatur cum regulis morum, ſcilicet, lege æterna, naturali, &c. prout contingit, ut verbi gratia cum dictat honorandos eſſe hic, & nunc parentes, non mentiendum, &c. Melius, inquam, declaratur rectitudo, & certitudo conſcientiæ per talem conformitatem ad regulas morum, quam per conformitatem ad appetitum, ſeu voluntatem rectam, & ratio eſt, quia appetitus rectus non poteſt non pendere a recta ratione; ergo rectitudo rationis eſſentialiter antecedit operationem voluntatis, atque ideo ſi a priori, & quiddi-

ſtative

Digitized by Google

tative conſcientiæ rectitudinem volumus explicare, ex alio termino, & non ex appetitu recto ejus rectitudo ſumenda erit. Dicendum ergo eſt ex his, quæ judicium rationis præcedunt, nimirum ratione objecti, præceptorum, & circumſtantiarum, quæ tale judicium antecedunt, provenire ut objectum ſit, aut non ſit naturæ rationali conforme, interdum quidem ex ſola rei natura, ut verbi gratia in mendacio, aliquando vero ex aliquo præcepto poſitivo, ut in actu comedendi carnes in die Veneris, aut alio tempore prohibito; & hoc etiam modo conſcientiæ rectitudinem declarat Scotus loco citato. Quando autem Ariſtot. loco citato rationis rectitudinem declarat per conformitatem ad appetitum rectum, eam declarat a poſteriori, & tanquam per effectum: cauſa enim cognoſcitur eſſe bona ex bono effectu; unde utrumque verificari poteſt in diverſo loquendi genere, quod nimirum voluntas tunc recta eſt, quando conformis eſt rationi rectæ, tanquam regulæ, & viciſſim ratio practica tunc recta eſt, quando conformis eſt rectæ voluntati, tanquam effectui, nam hæc poſterior locutio eſt per effectum, prior vero per cauſam.

10 Secundo conſcientia erronea communiter definitur eſſe illa, quæ aliquid aliter dictat, quam ſit, ut ſi dictet bonum eſſe, quod malum eſt, aut malum eſſe, quod bonum eſt, propterea dicitur dictamen falſum rationis, quia contingit cum errore intellectus, ut ſi dictaret hic, & nunc eſſe mentiendum, aut non jejunandum, quando currit præceptum. Verum ut advertunt Merolla tom. 1. diſput. cap. 3. dub. 2. & Saccus lib. 1. tract. 4. cap. 2. qui nobiſcum dividunt conſcientiam in quinque membra jam aſſignata, non loquuntur conſequenter, ſiquidem ut conſcientia dicatur erronea, ut contra alia quatuor diſtinguitur, non ſufficit, ut dictet eſſe bonum, quod eſt malum, vel e contra, ſed ulterius requiritur, ut id concludat per ſyllogiſmum falſum, vel ſophyſticum; etenim conſcientia etiam probabilis, ſeu opinative aliquando dictat aliquid eſſe honeſtum, ſeu licitum, quod a parte rei eſt malum, & illicitum, & tamen quia id colligit per diſcurſum, ſeu ſyllogiſmum Topicum, ex præmiſſis nimirum probabilibus, ideo non dicitur erronea, ſed probabilis; ſicut in ſpeculabilibus non eo ipſo quod intellectus aliquid eſſe verum judicet, quod a parte rei eſt falſum, dicitur errare, nam ſi id ex motivis probabilibus deducit, dicitur habere opinionem, & non proprie errorem, alias omnis opinio probabilis, quæ objecto a parte rei conformis non eſt, ut eſt a parte rei, diceretur erronea, quod nemo aſſerit, nec aſſeri debet, quare potius conſcientia erronea ſic erit deſcribenda, quod ſit illa, quæ per falſum, aut ſophyſticum ſyllogiſmum falſam ſententiam concludit, ut ait Merolla loco citato, vel quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quod revera non eſt tale abſque motivo probabili, ut ait Poncius noſter diſp. 24. quæſt. 1.

11 Tertio conſcientia dubia dicitur, quæ neutri parti determinatum præſtat aſſenſum, ſed inter utramque fluctuat, nec habet rationem ſufficientem pro una, vel altera parte; ſeu ut alii dicunt, eſt illa, quæ non importat determinationem intellectus ad aliquam partem, ſed ſuſpenſionem potius, & carentiam judicii circa aliquam rem, vel operationem, an ſit licita, vel illicita, eo quod nullum habet fundamentum ad exiſtimandum unum, vel aliud; in hoc enim præſertim conſcientia dubia a probabili differt, quod hæc eſt judicium, quamvis non cum certitudine, nec ſine aliqua formidine, at conſcientia dubia non dicit intellectus determinationem in unam, vel alteram partem.

Dices, conſcientia ex articul. præcedent. importat notitiam, & judicium intellectus, & conſequenter verum, & poſitivum actum intellectualem; ergo ſi conſcientia dubia nullum importat judicium, & actum intellectus, ſed potius carentiam, & ſuſpenſionem judicii, vere, & proprie conſcientia non erit.

Reſpondeo, cum Caſpenſi tract. 12. diſput. 1. ſect. 2. in fine, adhuc conſcientiam vocari poſſe, quia eſto formaliter, & expreſſe nullum includat actum, ſeu judicium; illud tamen virtualiter, ac veluti moraliter includit, quatenus qui de re aliqua dubius eſt; cenſetur utramque contradictionis partem judicare incertam, qua ratione Doctores in materia de fide communiter ſtatuunt, qui dubitat de rebus fidei, hæreticum, & infidelem cenſeri debere, quia eo ipſo cenſetur judicare illas eſſe incertas.

12 Quarto conſcientia probabilis, quæ etiam opinativa dicitur, eſt illa, quæ aſſentitur, & adhæret uni parti, ſed cum timore, & formidine partis oppoſitæ, unde licet non relinquat intellectum certum de una parte, ut facit conſcientia vera, & recta; non tamen relinquit intellectum ſuſpenſum, ſicut conſcientia dubia, ſed facit illam determinare ex probabili, licet incerto fundamento, ad aliquam partem, ſcilicet, de bonitate, vel malitia alicujus objecti cum formidine tamen partis oppoſitæ, ut ſi exiſtimem me ad jejunium non teneri, quando præceptum adeſt, propter aliquam infirmitatem, vel magnum laborem, Medici atteſtationem, &c. Ubi advertendum eſt opinionem probabilem eſſe, quæ probabilibus innititur rationibus, quæ ſufficienter, & probabiliter objecta diſſolvit pro parte oppoſita, quæ ſufficienti fulcitur Doctorum, ac peritorum auctoritate. & in univerſum dicit Ariſtot. 1. Topic. capit. 1. *Probabilia ſunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, vel ſapientibus omnibus, aut plurimis*, ut late declaratum eſt libro ſecundo Diſputat. quarta de Actibus humanis quæſtione ſecunda, de conſcientia probabili articulo primo. Opinionum autem probabilium una poteſt eſſe probabilior, alia minus probabilis, opinio probabilior eſt illa, quæ meliora habet fundamenta, probabilis vero, ſeu minus probabilis eſt illa, quæ licet meliora non habeat fundamenta, illius tamen fundamenta non ſunt ſufficienti probabilitate deſtituta, & Doctorum auctoritate.

13 Quinto conſcientia ſcrupuloſa eſt, quando inani, & frivola ratione ſuſpicatur, aut formidat aliquid malum, & peccatum eſſe, ubi revera non eſt; unde conſcientia ſcrupuloſa importat quandam levem ſuſpicionem de malitia actionis, quæ in ſe mala non eſt, aut certe non poteſt hic, & nunc prudenter mala judicari ob rationes, quæ intellectui occurrunt; ſcrupulus eſt ſuſpicio quædam levis ex levibus orta fundamentis, & rationibus, qua quis putat eſſe peccatum, quod reipſa non eſt. Ita conſcientiam ſcrupuloſam communiter declarant Doctores ſuperius citati. Addunt aliqui aliud membrum conſcientiæ, ſcilicet conſcientiam *temerariam*, ſed hanc Doctores alii ad ſcrupuloſam reducunt, ſicut enim ſcrupuloſa ex nimio quodam timore, & propter leves rationes malum exiſtimat, quod re vera tale non eſt, ita conſcientia temeraria ex nimio affectu, & ob leves rationes honeſtum judicat, quod revera tale non eſt. Ratio autem hujus quinariæ diviſionis conſcientiæ ſic aſſignari poteſt cum Merolla, & Sacco loco citato, quia conſcientia, ut ſupra dictum eſt, nihil aliud eſt, niſi judicium intellectus practici dictans, quid ſit a nobis hic, & nunc faciendum, vel non faciendum ex primis principiis practicis deductum per modum concluſionis, ſive mediate, ſive immediate; quia vero intellectus ita judicando aliquando eſt certus, & tunc dicitur conſcientia recta, ſeu certa, ut alii loquuntur; aliquando errat, & dicitur conſcientia erronea; quandoque probabiliter opinatur, & dicitur conſcientia probabilis, ſeu opinans; quandoque dubitat, & neutri parti determinatum præbet aſſenſum, & dicitur dubia, & tandem aliquando ſcrupulis agitatur, & dicitur ſcrupuloſa.

14 Sexto itaque de ſingulis agendum eſt in ſequentibus, & videndum qua ratione quivis obligetur quocunque in caſu conſcientiæ dictamen ſequi; & quidem loquendo de judicio, & dictamine conſcientiæ rectæ conveniunt Doctores ita hominem obligare, ut delinquat, & peccet, niſi illud in operando ſequatur, quando nimirum aliquid præſcribit, ut faciendum, vel fugiendum ſub præcepto, & non tantum ſub conſilio, & ratio deducitur ex dictis artic. præc. quia conſcientia maxime recta, & vera eſt regula proxima noſtrarum actionum applicans alias regulas, & leges, æternam, naturalem &c. per illud ſiquidem judicium voluntati innoteſcit, & quaſi intimatur bonitas moralis; vel pravitas objecti, circumſtantiarum, & finis; ergo voluntas a regula ſua deviat, ac proinde peccat niſi conſcientiam recte præcipientem ſequatur, quam ſi non ſequitur, recta non erit, quia ſuæ regulæ conformis non erit; ita præſertim Baſſol. noſter p. 2. d. 39. qu. un. art. 4. & Nicolaus de Niſſe tract. 2. p. 2. qu. 21.

Dices, voluntas aliquando eſt recta, & tamen non eſt conformis rectæ rationi, ſed conſcientiæ erroneæ, ut infra patebit; ergo non ſemper neceſſaria eſt hæc conformitas, ut voluntas ſit recta. Reſpondeo ex doctrina jam tradita diſp. citat. de Actibus humanis quæſt. 2. de conſcientia probabili num. 95. & 96. quod ad regulandam, & rectificandam conſcientiam non ſemper eſt neceſſaria veritas judicii ſpeculativa, ſed quandoque ſufficit practica, unde duplex eſt recta ratio, ſpeculativa, & practica; tunc ratio ſpeculative recta dicitur, quando conformis eſt rei, quam enunciat; tunc practice, quando prudenter voluntatem dirigit, ea nimirum proponendo voluntati, quæ adhibita morali diligentia judicat eſſe honeſta, & legi conſentanea, etiamſi forte erret ex invincibili ignorantia, ut fuſe declaratum eſt loco citato. Ut ergo voluntas recta cenſeatur in genere moris, non ſemper opus eſt, quod rectæ rationi ſpeculative ſit conformis, ſed ſufficit eſſe conformem rectæ rationi practice, id eſt, ſufficit, ut amplectatur id, quod ratio practica judicat prudenter honeſtum eſſe, & legi conſentaneum, licet forte non ſit; & ita reſpondet etiam Becanus tractat. 2. capit. 4. quæſt. 5. Dices rurſus, quando ratio practica judicat honeſtum eſſe quod a parte rei tale non eſt, non poteſt dici recta, ſed erronea, ſeu errans. Reſpondeo cum eodem ibidem poſſe ſimul dici rectam, & erroneam diverſo reſpectu; recte dici poteſt, quia recte facit officium ſuum, quantum in ſe eſt, proponendo voluntati ea, quæ prudenter judicat eſſe proponenda; & ex alio capite erronea dici poteſt, quia quod judicat honeſtum eſſe, re vera tale non eſt, atque ita reſpectu voluntatis dicitur recta, quia prudenter eam dirigit quantum ſatis eſt, ut ipſa non peccet, & hæc eſt rectitudo practica; at reſpectu objecti dicitur erronea, quia errat circa objectum putans eſſe honeſtum, cum a parte rei tale non ſit; hoc tamen non obſtat, quia

Digitized by Google

ad regulandam, & rectificandam conſcientiam in genere moris non ſemper eſt neceſſaria veritas judicii ſpeculativa; ſed ſufficit practica, ut dictum eſt.

15 Septimo addunt Doctores communiter, obligationem ſequendi conſcientiam rectam eſſe talem, ac tantam, quod nec Deus ipſa diſpenſare poſſit, ut agat quis contra conſcientiam. Ratio eſt, quia Deus non poteſt velle aliquid contrarium legi naturali, & æternæ, ut ait Scotus 3. diſtinct. 37. & fere omnes concedunt; ſi autem diſpenſaret in obligatione ſequendi conſcientiam rectam, diſpenſaret etiam in lege naturali, & æterna, eo quod ipſa conſcientia ſit illius participatio, & intimatio. Confirmatur, quia dato etiam, quod Deus diſpenſare poſſit in lege naturali de potentia abſoluta, id non aliter facere poſſet, niſi tollendo præceptum pro illa vice, qua diſpenſaret, non autem ipſo extante; at præceptum eatenus vim habet obligandi, quatenus notum eſt, & per conſcientiam voluntati proponitur; ergo Deus diſpenſare non poteſt, ut judicans quis extare præceptum, contra illud faciat. Denique ut arguit Averſa quæſt. 18. cit. ſect. 15. vel Deus notificaret homini hanc diſpenſationem, vel non; ſi non, ergo operantem contra præceptum non excuſaret; ſi ſic, jam ille ex tali notitia ſibi licitum judicaret ex Dei diſpenſatione ſic agere, atque ita contra conſcientiam non operaretur, ſed juxta illam, & ad ſummum diceretur agere contra judicium illud, quod alioqui habuiſſet, niſi diſpenſationem noviſſet. Vere igitur diſpenſari non poteſt ut agat quis contra conſcientiam etiam in ſententia eorum, qui volunt Deum diſpenſare poſſe in præceptis naturalibus tam primæ, quam ſecundæ tabulæ; ita docent Vaſquez, Salas, Martinez, Lezana, Corneio, Monteſinos, Paſqualigus, Oviedus, Averſa loco citato & alii communiter contra Almainum, Andream de Caſtronovo, & quoſdam alios veteres, quos ſequitur Faber noſter diſp. 6. cit. cap. 2. in fine. Vulpes tamen diſp. 71. cit. art. ult. nobiſcum tenet.

16 Poſtremo hic quæri ſolet, quod, & quale peccatum ſit diſcordare a conſcientia recta, ſeu vera, & an agens contra conſcientiam peccet ſpeciali peccato contra ſpeciale præceptum. Quidam cum Angeſto cap. 7. moral. part. 1. dub. 5. & Adriano in 4. tract. de Confeſſ. quæſt. 4. docuerunt eum qui agit contra conſcientiam veram peccare duplici culpa, una, quia facit contra legem, & altera, quia facit contra conſcientiam, ac proinde debere in confeſſione explicare, quando peccavit contra verum conſcientiæ judicium. Ratio eſt, quia peccans contra conſcientiam rectam, peccat contra duas regulas, ſcilicet contra ipſam conſcientiam, & contra legem, vel legem illi per conſcientiam intimatam.

Communis tamen Theologorum ſententia tenet etiam in tali caſu duplex peccatum non committi, & agere contra conſcientiam non eſſe ſpeciale peccatum, ſed diſtinctum in ſpecie juxta ſpeciem moralitatis, quæ proponitur in objecto, aut veniale, aut mortale pro diſtinctione, & quantitate materiarum; hoc enim judicium eſt conditio univerſalis proponens, & quaſi applicans unamquamque moralitatis ſpeciem, unde ſi agas contra conſcientiam dictantem teneri ex charitate ſuccurrere proximo, peccas contra charitatem; ſi agas contra conſcientiam dictantem tenari ſolvere debitum ex juſtitia, peccas contra juſtitiam; ſi agas contra conſcientiam dictantem hodie teneri ad Miſſam audiendam ex Religione, peccas contra Religionem in Miſſæ omiſſione, & ſic in quibuſcumque aliis materiis. Ita Vaſquez, Salas, Valentia, Bardi, Cordub., Averſa, Lezana, Granadus, Palaus, & alii paſſim. Ratio eſt, quia qui agit contra conſcientiam peccat, quia facit id, quod judicat malum eſſe; ergo ea malitia illi imputatur, quam agnoſcit in objecto; & non alia, quia conſcientia non affert novam obligationem præter obligationem præcepti, aut virtutis, quam proponit; ergo ſicut per diverſos conſcientiæ actus diverſæ malitiæ cognoſcuntur, ita diverſæ malitiæ contrahentur juxta ſpeciem moralitatis, quæ proponitur in objecto, & honeſtatis virtutis, quæ offenditur, & cui opponitur actio illa contra conſcientiam facta; & plane paſſim homines delinquunt, & ſciunt ea, quæ faciunt, eſſe peccata, & agere contra conſcientiam oppoſitum dictantem, nec propterea cenſentur in ſingulis actibus duo peccata committere; neque in Confeſſione id explicare ſolent.

17 Neque urget ratio in oppoſitum adducta, quia ut notat Lezana diſp. 12. cit. quæſt. 2. duæ illæ regulæ ita ſe habent inter ſe, ut una ſit alteri ſubordinata, & intimatio, & applicatio ipſius, & ſunt de una, & eadem honeſtate virtutis, ex oppoſitione ad quam attenditur diſtinctio ſpecifica peccatorum, non autem ex diverſitate præceptorum; conſtat enim quod furtum quamvis ſit contra legem naturalem, & contra divinam, ac etiam humanam, non propterea eſt triplex peccatum, ſed unum. Addendum tamen cenſeo cum eodem Auctore ibidem, quod ſiquis diſcordet a conſcientia recta dictante verbi gratia non furandum, honorandos eſſe parentes &c. & ita diſcordet, quod directe, & ex intentione velit reſiſtere, aut legi per eam propoſitæ; in tali caſu præter peccatum illi legi oppoſitum, committit etiam peccat peccato ſpeciali inobedientiæ, ſeu contra obedientiam, per quam præcipimur obedire legibus, & conſcientiæ eas proponenti, ac intimanti, unde in tali caſu etiam in confeſſione hoc ſpeciale peccatum contra obedientiam exprimi debet; Quod ſi non intendat directe reſiſtere conſcientiæ, aut legi per eam intimatæ, ſed ſolum ſequatur aliquod bonum delectabile, aut utile, tunc non peccabit peccato ſpeciali inobedientiæ, ſed ſolum peccato illi legi oppoſito, quæ per conſcientiam proponitur, & intimatur, qualis in exemplis adductis eſt lex juſtitiæ de non furando, & lex pietatis de parentibus honorandis, quia, ut dicebamus, conſcientia novam obligationem non affert præter obligationem præcepti, aut virtutis, quam proponit; ideoque abſolute loquendo agere contra conſcientiam non eſt ſpeciale peccatum contra ſpeciale præceptum, vel virtutem, ſed contra generalem quamdam rationem præcepti, quæ ad talem rationem peccati determinatur ex tali, vel tali materia præcepti, quæ per conſcientiam proponitur.

QUÆSTIO II.

Quænam ſit obligatio conſcientiæ erroneæ, ſeu falſæ, & quid de ſcrupuloſa conſcientia ſentiendum ſit.

18 Quænam ſit obligatio conſcientiæ rectæ patet ex dictis quæſt. præced. ubi probatum eſt, ut voluntas ſit recta, debere concordare cum recta ratione, ſeu conſcientia recta, tanquam cum regula actus humanos proxime dirigente, nobiſque objecti honeſtatem oſtendente. Quoniam vero ſæpe contingit, ut humana ratio in proponendis objectis veritatem non attingat, cum interdum judicet bonum, quod reipſa malum eſt, & interdum judicet malum, quod reipſa tale non eſt, videndum eſt in hac quæſtione, an in tali caſu voluntas ductum rationis errantis ſequi teneatur; Et non eſt quæſtio pro caſu quo conſcientia erronea aliquid proponat tanquam bonum ex conſilio, tunc enim certum eſt non teneri hominem ipſi conformari, quia conſilium nullam obligationem inducit, ſed pro caſu, quo proponat aliquid ut obligatorium, & ex præcepto. Hic autem ſupponendum ex alibi dictis duplicem eſſe ignorantiam, ex qua error conſcientiæ provenire poteſt; alia enim eſt ignorantia invincibilis, alia vincibilis. Prima eſt, quæ nulla morali diligentia vinci, aut ſuperari potuit, vel quia nunquam venit in mentem dubitare; quod ignoratur, vel licet in mentem venerit, adhibita tamen ſufficienti inquiſitione, & diligentia illa ignorantia expelli non potuit, nec proinde debuit, cum nemo ad impoſſibile teneatur. E contra vero ignorantia vincibilis dicitur illa, quæ adhibita morali aliqua diligentia vinci, ac ſuperari potuit, ac proinde debuit. Quia ergo conſcientia erronea, de qua in hac quæſtione eſt ſermo, ex hoc duplici capite provenire poteſt, nempe ex ignorantia invincibili, & inculpabili, vel ex vincibili, & culpabili; ita in primo caſu appellatur conſcientia erronea invincibilis, in ſecundo autem vincibilis, & de utraque hic agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Explicatur obligatio conſcientiæ invincibiliter errantis.

19 Communis ſententia Doctorum, eſt conſcientiam erroneam ex ignorantia invincibili, obligare voluntatem, ut eam poſitive ſequatur, ita ut peccet, niſi dictamen illius in operando ſequatur. Ita D. Thomas quæſt. 18. art. 5. Scotus noſter 2. ſent. in Report. diſt. 39. §. *Ad 3. quæſtionem*; ubi fundamentalem ſtatuit præmiſſam diſtinctionem de duplici conſcientia, ſcilicet vincibili, quam pravæ diſpoſitionis appellat, quia culpabilis eſt; & invincibili, quam vocat ſimplicis negationis, eo quia inculpabilis eſt; & inquit ſecus dicendum eſſe de conſcientia erronea ex ignorantia diſpoſitionis, & ex ignorantia negationis; hæc enim obligat tam negative, ne contra illam operemur, quam poſitive, ut eam ſequamur; non ſic ignorantia pravæ diſpoſitionis ſeu vincibilis, ut conſtabit art. ſeq. & ita loquuntur etiam Scotiſtæ ibidem Baſſolius, Tataretus, Faber diſp. 6. cit. cap. 2. Vulpes diſput. 71. cit. artic. 5. & omnes Recentiores paſſim cenſentes hanc aſſertionem eſſe de fide, quod deducunt ex illo ad Romanos 14. in fine: *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, hoc eſt, ut plures Patres exponunt, & refertur cap. *litteras de reſt. ſpoliat.*, & cap. ult. *de Præſcript.* omne quod fit contra conſcientiam peccatum eſt, in quibus textibus, & deciſionibus Innoc. III. generaliter eſt ſermo de conſcientia recta, ac erronea. Idem docere voluit Apoſt. ad Galat. 5. dum ait: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quia debitor eſt univerſæ legis faciendæ*, ſcilicet ex conſcientia erronea, qua putaret quis ſe adhuc debere cæremonias legis veteris obſervare.

20 Ratione etiam probatur, quia licet prima regula humanarum actionum ſit lex naturalis, aut poſitiva, proxima tamen regula neceſſario debet eſſe ratio, per quam leges illæ cognoſcuntur, & proponuntur; ergo non poteſt eſſe volun-

Digitized by Google

voluntas conformis, aut difformis legi, niſi per cognitionem ejus, & ideo ejuſdem malitiæ eſt operari contra legem cognitam, ac operari contra legem veram, quia objectum tribuit actui ſpeciem, prout hic, & nunc ab intellectu proponitur. Confirmatur, quia ideo voluntas tenetur conformari conſcientiæ rectæ, ut dictum eſt præced. quæſt. quia ea eſt practice vera, & actus prudentiæ, ſed pariter conſcientia invincibiliter erronea eſt practice vera, & actus prudentiæ; hac enim de cauſa error conſcientiæ ex ignorantia invincibili eſt involuntarius, & inculpabilis, unde ſuppoſita ignorantia invincibili, quam habuit Jacob de Lya, quod eſſet ſua uxor, dictamen conſcientiæ, quod habuit de accedendo ad ipſam, fuit verum practice, & actus prudentiæ; ergo conſcientia erronea invincibilis non minus obligat, quam conſcientia abſolute vera, atque ideo ſi hæc obligat poſitive, ut eam ſequamur, ſic pariter conſcientia erronea invincibilis obligabit, quia talis conſcientia ſe habet in æſtimatione operantis prudenti, & inculpabili, veluti abſolute vera, & dicitur conſcientia recta ſecundum quid, ſeu in ordine ad nos. Ex quo infertur actum illum, quo quis bonæ conſcientiæ ſe conformat, ejuſdem eſſe bonitatis & virtutis, cujus eſſet, ſi talis conſcientia eſſet vera, quia objectum, ut dicebamus, tribuit actui ſpeciem, prout hic, & nunc ab intellectu proponitur, & actus idem habet objectum formale, ſcilicet, eamdem honeſtatem, & convenientiam ad regulas morum; & ſolum intereſt diſcrimen, quod per conſcientiam veram objectum proponitur, ut eſt in ſe; per conſcientiam vero invincibiliter erroneam proponitur ut æſtimatur invincibiliter eſſe, quod ſpeciem actus non variat in eſſe moris.

21 Ex qua doctrina deducitur ſolutio illius dubii, an obligatio operandi ſecundum conſcientiam ſit legis naturalis, an vero legis poſitivæ; Siquidem cum conſcientia vim ligandi non habeat ratione ſui, ſed ratione legis duntaxat, quam applicat, & lex pari ratione obliget, quando æqualiter cognoſcitur, ſive ſit a parte rei, ſive non, ideo obligatio conſcientiæ obligationi legis proportionari debet, quæ per conſcientiam proponitur, & applicatur; atque ita quando judicium conſcientiæ aliquid proponit, ut debitum ex lege naturali, obligatio naturalis erit; & quando illud proponit, ut debitum de lege poſitiva, obligatio erit legis poſitivæ, & peccatum proportionatum erit cum illis, quæ in ſimili materia eſſent contra legem naturalem, vel poſitivam reipſa latam. Habet autem conſcientia etiam erronea vim obligandi ex duplici lege Dei; primo ex illa lege, qua voluntas tenetur ſequi intellectus dictamen, tanquam ducem, & proximam ſuam regulam; unde ſive intellectus erret in judicando, ſive non erret, voluntas illius judicio ſtare debet; Deinde ex illa lege generali, qua voluntas tenetur amplecti bonum, & fugere malum, & juxta modum, quo a potentia cognoſcente ſibi præſcribitur, cum ipſa ſit potentia cæca; non fugeret autem malum, ſi a judicio intellectus diſcederet, quia tunc eſſet ſine duce, ac proinde periculo erroris ſe exponeret, quod ex ſuo genere malum eſt.

22 Sed objicies, nemo poteſt obligari ad malum; ergo ſi conſcientia judicat aliquid eſſe bonum, vel præceptum, quod re vera malum eſt, & prohibitum, ut ſi proponat eſſe mentiendum ad ſalvandam vitam, non poteſt nos obligare ad id faciendum. Confirmatur, quia diſcordare a conſcientia dictante mendacium non eſt diſcordare a lege Dei, ſed potius eſt concordare illi, alias una eſſet alteri contraria, & cum mendacium ſit intrinſece malum, ſicut Deus non poteſt ad id obligare, multo minus poterit conſcientia. Tandem nulla poteſtas inferior contra legem ſuperioris obligare poteſt; ſed lex Dei eſt, ut non faciamus malum; ergo conſcientia noſtra, quæ eſt inferior Deo, non poteſt obligare ad oppoſitum illius, quod lex Dei præcipit.

23 Reſpondetur, neminem obligari ad malum ſub ratione mali, poſſe tamen obligari ad malum, quod proponitur ſub ratione boni, & invincibiliter judicatur eſſe bonum, unde conſcientia erronea invincibilis nullatenus ad peccatum obligat, id enim quod fit ex ejus dictamine, non eſt peccatum, ſed potius bonum, ut patet in exemplo ſuperius adducto Jacob accedentis ad Lyam, quam ex conſcientia erronea invincibili uxorem ſuam eſſe putabat, talis enim actus fuit bonus, & non fuit malus, niſi ſolum materialiter; Quando igitur conſcientia erronea eſt invincibilis, & dictat aliquid eſſe faciendum, quod reipſa malum eſt, dicitur obligare ad malum, & peccatum materialiter duntaxat, non vero ad peccatum formaliter, cum non cognoſcat illud eſſe malum, & ignorantia invincibilis excuſet a peccato. Quando autem conſcientia erronea eſt vincibilis, atque non obligat, ut quis eam poſitive ſequatur, quando proponit malum ut faciendum, conſtat enim malum eſſe fugiendum, & conſcientiam vincibiliter erroneam a peccato non excuſare, ſed obligat ad eam deponendam, cum ſit in noſtra poteſtate eam deponere, ut dicemus art. ſeq. unde actus malus a conſcientia erronea vincibili dictatus idem peccatum eſt, quia talis conſcientia deponi poteſt, & debet; conſcientia vero invincibiliter erronea non ita facile deponi poteſt, nec eam deponere tenemur; ideoque actus ab ea dictatus non eſt malus formaliter, ſed eſt actus, vel vere bonus, ut volunt aliqui, vel ſaltem in æſtimatione operantis, ut dicunt alii.

24 Ad confirmationem, verum eſt diſcordare a conſcientia dictante mendacium non eſſe diſcordare a lege Dei per ſe, & formaliter loquendo, poteſt tamen ita eſſe per accidens materialiter, quia quod tunc obligat eſt ipſa lex naturalis, & divina, quæ conſcientiam eſſe ſequendam præcipit, contra quam legem facit, qui conſcientiam non ſequitur; & ſic in eo caſu ſequens conſcientiam mendacium dictantem non diſcordat a lege Dei, quod non eſt, unam legem contradicere alteri formaliter, & per ſe, ſed ſolum materialiter, & per accidens ratione ignorantiæ, in quo nullum eſt inconveniens; ut bene diſcurrit Caſpenſis diſp. 2. ſect. 1. unde quamvis mendacium ſit intrinſece malum, poteſt adhuc voluntas obligari ad mentiendum, non per ſe, ſed per accidens, ratione dictaminis conſcientiæ erroneæ invincibiliter exiſtimantis id eſſe præceptum; Deus autem cum habere nequeat, ſicut creatus intellectus, judicium erroneum, ideo obligare non poteſt ad mentiendum, ſicut conſcientia obligare poteſt, quia hujuſmodi obligatio per accidens oritur ex errore, & ignorantia. Ad ultimum verum etiam eſt, nullam poteſtatem inferiorem contra legem ſuperioris obligare poſſe, quando proponit aliquid, quod ſcitur eſſe contra præceptum ſuperioris; obligare tamen, quando id quod proponit, invincibiliter creditur eſſe præceptum ſuperioris, ut accidit in caſu noſtro de conſcientia erronea; unde recedens ab ea peccaret, ſicut peccaret ſubditus contemnendo legem ſuperioris etiam falſo illi intimatam; ſicut ergo inferior poteſt prædicto modo obligare ſubditum contra legem ſuperioris ignotam; ſic conſcientia erronea voluntatem obligare poteſt ad mentiendum hic, & nunc ſuppoſita divinæ legis ignorantia, in quo caſu inferior non obligat contra ſuperiorem, quia quod tunc obligat, ut dicebamus, eſt lex ipſa naturalis, & divina, quæ præcipit conſcientiam eſſe ſequendam.

25 Dices, ſi quis habeat conſcientiam erroneam, qua putet peccatum eſſe Deum diligere, Deum diligendo non peccaret; implicat namque Deum diligere, & eadem dilectione Deum offendere; ergo falſum eſt operari contra conſcientiam erroneam eſſe peccatum. Sic etiam, ſi quis ex conſcientia erronea putet ſe teneri ad odio Deum habendum, ſequitur non peccaturum, ſi odio habeat, quod omnino abſurdum videtur. Reſpondent communiter Doctores, & præſertim Amicus, diſp. 15. ſect. 2. poſſe quidem contra quamcumque virtutem peccari faciendo contra illud, quod conſcientia erronea, tanquam bonum, & honeſtum falſo dictat, impoſſibile tamen eſſe ex conſcientia erronea peccari poſſe contra virtutem charitatis, eo quod ipſius munus eſt diligere Deum propter ipſum Deum; at hoc ipſo quod aliquis putat peccatum eſſe diligere Deum, vel ſe teneri ad odio Deum habendum, non poteſt illum ex affectu charitatis diligere, & diligere Deum vere amore amicitiæ, & facere contra ejus voluntatem ſunt omnino repugnantia, quam doctrinam amplectitur etiam ex noſtris Faber diſp. 6. cit. cap. 2. num. 33. Et plane, ut ait Arriaga diſp. 21. ſect. 4. in hac materia talis ignorantia repugnare videtur, quomodo enim aliquis mentis compos ſibi perſuadere poterit, facere ſe alicui gratiam, & ſervitium eum odio habendo, & optando ei omnia mala, & ipſius carentiam? certe id videtur plane in terminis repugnare, atque ideo omnino implicat aliquem actum charitatis ex conſcientia erronea intrinſece depravari eo modo, quo argumentum contendit.

26 Hic autem duplex occurrit difficultas; Prima eſt, an dictamen conſcientiæ invincibiliter erroneæ magis obliget, quam præceptum ſuperioris, & cui potius ſtandum ſit, cum in contrarium inclinant? Aliqui dixerunt, magis obligare præceptum Principis, & Superioris, quam conſcientiam erroneam, & ita indicavit D. Bonav. 3. d. 39. art. 1. q. 3. ad ult. ubi ait, quod plus ſtandum eſt præcepto Prælati, quam conſcientiæ, maxime quando Prælatus præcipit id, quod poteſt & debet. Idem tenet Vulpes noſter diſp. 71. cit. art. 7. tamquam de mente etiam Scoti v. in Report. d. 39. cit. ad 3. quæſtionem, ubi inquit docere, conſcientiam erroneam ex errore impoſſibili minus obligare, quam præceptum Superioris, & ſemper magis peccare, qui talem conſcientiam ſequitur, quam qui ſequitur præceptum Superioris contra judicium propriæ conſcientiæ, cum nullus per ſuam culpam abſolvatur a lege Superioris.

Mihi tamen cum Fabro loc. cit. huic difficultati cum diſtinctione reſpondendum videtur, & cum Caſpenſi diſp. 2. ſect. 5. Vaſquez part. 2. diſp. 62. cap. 1. & aliis; aut enim conſcientia eſt vincibilis, & poteſt deponi, aut omnino invincibilis, quæ adhuc poſito Superioris præcepto deponi non poteſt: v. gr. quando aliquis Superior præcipit id, quod Subditus ſcit fuiſſe vetitum ab alio Superiore majori, quem ipſe erronee putat non revocaſſe præceptum, cum tamen Superior minor non præcipiat aſſerens tale præceptum fuiſſe revocatum, vel nunquam tale quid fuiſſe prohibitum a Principe ſuperiore; Quando ergo judicium conſcientiæ prudenter deponi non poteſt, ut eſt de lege, in qua Superior præcipiens diſpenſare non poteſt, nec ignorantiam illam in ſubdito auferre, in hoc caſu judicium conſcientiæ habet majorem vim obligandi, quam præceptum talis Superioris; & ratio eſt, quia ſicut conſcientia tantum obligat

ratione legis quam proponit, & applicat, non autem ratione ſui, ut ſupra dictum eſt, ita obligat pro ratione talis legis; ergo quando applicat legem fortiorem, qualis eſt lex Superioris majoris, ſi ex ignorantia invincibili procedit, ac proinde deponi non poteſt, fortior eſt in obligando, quam præceptum Superioris, qui minorem vim habet obligandi, quam lex per conſcientiam erroneam applicata; hæc enim proponit, & judicat præceptum illud, contra quod præcipit Superior, eſſe præceptum Superioris majoris, cui magis obedire tenetur, quam Superiori inferiori. Opinio autem D. Bonaventuræ, & Scoti intelligi debet, quando ignorantia, ex qua provenit conſcientia erronea ſubditi, eſt vincibilis, & a Superiore præcipiente auferri poteſt docendo ſubditum illud, quod habet pro peccato, non eſſe peccatum, & in quibus poteſt diſpenſare juxta regulam illam generalem; *Tutum eſt ſequi ſententiam Præpoſiti ſui, & in judicio illius propriam conſcientiam deponere*; & in hoc ſenſu aperte loquitur Scotus loco citato, dum inquit, conſcientiam erroneam ſubditi minus obligare, quam præceptum Superioris quando provenit ex errore imputabili; cum nullus per ſuam culpam abſolvatur a lege Superioris; Unde ſi ignorantia ſubditi perſeverat, & invincibiliter, non autem culpabiliter, dicendum eſt in tali caſu conſcientiam erroneam magis obligare, & præcepto Superioris præferri debere, quod etiam tenet Bonacina diſput. 2. quæſt. 4. punct. 6.

27 Alia difficultas eſt, an quando conſcientia invincibiliter errans utramque partem contradictionis exiſtimat eſſe peccatum, peccet voluntas alterutram partem amplectens; ut var. grat. ſi quis in die feſto exiſtens moribundo exiſtimat eſſe peccatum mortale, tam omittere audire ſacrum, quam deſerere curam moribundi. Et quidem conveniunt omnes, ſi talis in ea perplexitate conſtitutus unum ex illis duobus peccatis gravius altero eſſe credit, tenetur non eligere gravius, quod ſi eligat, peccatum committet; homo tenetur vitare id, quod credit eſſe malum, & vitare poteſt; cum ergo homo ille credat in altero peccato ex illis eſſe exceſſum malitiæ, & poſſit vitare, ſi illud eligat, merito ipſi culpæ imputetur, & pœnæ. Difficultas ergo eſt, quando arbitratur in utroque peccato parem eſſe malitiam. Quidam dicunt hominem illum in propoſito caſu peccatum committere, ſi alteram eligit partem. Ratio eſt, quia actio illa peccatum eſt, quæ libera eſt, & ut talis fertur in objectum judicatum malum; ſed actio illius hominis in propoſito caſu eſſet libera, & ut talis fertur in objectum judicatum malum; ergo vere eſſet peccatum. Minor, in qua eſt difficultas, probatur; nam homo ille licet nequeat fugere utriuſque partis malitiam, poteſt tamen fugere quamlibet determinate; ergo quando unam partem cum determinata malitia propoſitam eligit, libere actione amplectitur objectum judicatum malum, atque ideo illa electio, & actio peccatum eſt: ita Medina, Granados, Paſqualigus, & alii.

28 Probabilius tamen eſt, hominem illum non peccaturum quamcunque partem eligat in tali ignorantia conſtitutus; Ratio eſt quia ad peccandum non ſufficit quæcunque indifferentia, ſed indifferentia moralis requiritur, quod ſcilicet ſit indifferens nedum phyſice ad ponendum, vel non ponendum actum, ſed etiam moraliter ad peccandum, vel non peccandum, quod non evenit in caſu propoſito, dum in utraque parte peccatum committitur. Confirmatur, nam ſola cogitatio, qua quis exiſtimat ſe peccaturum aliquid operando, non ſufficit ad peccandum, niſi actio illa libere fiat: verbi gratia ille qui in carcere detinetur, quamvis ſe peccare exiſtimet non audiendo ſacrum, non propterea peccat, quia libere illud audire non poteſt, ſed in caſu propoſito utrumque præceptum adimplere non poteſt, ſcilicet aſſiſtere moribundo ex charitate, & ſacrum audire ex Religione, ergo actio illa non eſt libera, nec conſequenter peccaminoſa; Unde agere contra conſcientiam erroneam non eſt peccatum, niſi homo ille ſit liber ad agendum, vel non agendum, quod per eam dictatur; non vero quando eſt neceſſarius, ut eſt in caſu propoſito, in quo utrumque ſimul executioni mandari non poteſt, quod dictat agendum. Ex quo patet, rationem pro opinione oppoſita adductam non valere, quia licet homo ille reſpectu cujuslibet præcepti illorum ſignanter in particulari ſit liber, non tamen reſpectu amborum ſimul, ac proinde illa libertas potius eſt phyſica, quam moralis in ordine ad culpam; ad peccandum autem non ſufficit indifferentia phyſice, ut dicebamus, ſed etiam moralis requiritur: Verum tamen eſt, quod ſi in una parte majorem malitiam apprehenderet, quam in alia, minorem eligere tenetur, alioquin peccaret, ut dictum eſt, quia ad illum majorem exceſſum evitandum nedum phyſicam haberet libertatem, ſed etiam moralem. Ita Sanchez, Rodericus, Becanus, Bonacina, Saccus, Caſpenſis, Moraudus, Paleus, Ovied. & alii quamplures.

ARTICULUS SECUNDUS.

Explicatur obligatio conſcientiæ vincibiliter errantis.

29 Communis etiam ſententia Doctorum eſt, ſi error conſcientiæ ex ignorantia vincibili procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari, ſed ad illum errorem deponendum. Ita Sanctus Thomas quæſt. 18. articul. 6. D. Bonavent. 2. diſtinct. 39. articul. 1. quæſt. 3. Scotus ibidem in Report. ad 3. quæſt. Et quidem non obligare, ut eam poſitive ſequamur, probat Doctor ibidem, quia nullus per peccatum poteſt ſe abſolvere a lege Divina obligante ad contrarium, ſed habens talem conſcientiam erroneam legem ſibi aſtruit legi Divinæ contrariam, a cujus obligatione per eam ſimpliciter non abſolvitur, cum error talis conſcientiæ non excuſet, quia vincibilis, & imputabilis eſt; ergo nullus obligatur ad ſequendam conſcientiam vincibiliter erroneam, quia actus juxta talem conſcientiam elicitus in ſe peccaminoſus eſt, cum talis ignorantia non excuſet, quia vincibilis, & voluntaria eſt. Quod vero neque obliget ad faciendum contrarium probatur, quia ſi conſcientiam non deponat, agit contra illam, quæ qualiſcunque ſit, ſemper eſt proxima voluntatis regula, contra quam agere nullatenus licitum eſt; unde Apoſtolus inquit: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quia debitor eſt univerſæ legis faciendæ*; in quantum ſcilicet judicat ex conſcientia vincibiliter erronea Moſaycæ legis obſervantiam eſſe neceſſariam; ergo quilibet proxime, immediate, & directe tenetur ad talem conſcientiam deponendam, quia operando, vel non operando ſecundum eam utrobique peccaret, ad quod nullus obligari poteſt, ſed tantum ad talem conſcientiam deponendam, cum, ut ſupponimus, id poſſit vel applicando intellectum ad id attentius conſiderandum, in quo ſe falli ſuſpicatur, vel piis alicujus, & prudentis viri conſilium exquirendo, propriumque judicium illi humiliter ſubmittendo. Confirmatur ex Biſſolio diſp. 39. cit. qu. unic. artic. 4. ad illud directe obligetur habens conſcientiam vincibiliter erroneam, quo omiſſo ipſe incurrit neceſſitatem peccandi, & eſt perplexus; ſed habens conſcientiam vincibiliter erroneam, niſi illam deponat, in aliquo tempore, vel inſtanti talem incurrit neceſſitatem peccandi, quia ſi facit ſecundum conſcientiam, peccat, ſi non facit, etiam peccat, ut probatum eſt; ſi enim juxta talem conſcientiam operatur, tranſgreditur Divinam legem, nec illius mali ignorantia excuſat, quia vincibilis, & proinde voluntaria eſt; ſi facit contrarium, agit contra conſcientiam ſibi viſam ſequendam, contemnens bonum, vel juſtum exiſtimatum; ergo immediate, & directe hæc conſcientia ad ejus depoſitionem obligat voluntatem. In hoc itaque omnes conveniunt, ut dicebam; ſolum ergo eſt quæſtio inter Theologos, poſito quod quis non deponat talem conſcientiam, & poſito quod perſeveret, ad quid teneatur.

30 Aliqui dixerunt, conſcientiam vincibiliter erroneam in tali caſu non obligare poſitive, ut faciamus ſecundum ipſam, ſed ſolum negative, ſcilicet ut non faciamus contra illam: Unde dicunt, hoc verſari diſcrimen inter conſcientiam invincibiliter errantem, & vincibiliter, quod illa obligat nos dupliciter, nimirum ad non faciendum aliquid contra ipſam, & rurſus ad ſequendum dictamen, & judicium ejus, iſta vero obligat uno tantum modo, ſcilicet ad non faciendum aliquid contra eam, non tamen obligat ad ſequendum eam poſitive; ita Vaſquez, Palaus, Corduba, Caſpenſis, Faber, & Montſregalis ex noſtris, & plures alii. Verum hic dicendi modus, quamvis ſatis communis, ſatisfacere non videtur, quia ut inquit Lezana diſp. 22. cit. qu. 4. idem re vera eſt non facere contra conſcientiam, ac facere ſecundum illam; in communi enim omnium æſtimatione idem eſt non facere contra aliquod præceptum v. gr. audiendi Miſſam, ac facere ſecundum illud, quia non facere contra aliquod præceptum eſt abſtinere a tranſgreſſione illius, & abſtinere a tranſgreſſione illius eſt adimplere illud, quod eſt facere ſecundum illud.

31 Alii proinde dicunt, hominem teneri ſe conformare conſcientiæ erroneæ vincibili, & peccare non ſe conformando ipſi, dum actu perſeverat; ita Medina, Suarez, Martinez, Salas, Caſpenſis, Moraudus, Lorca, Merenus, Serra, Granados, Cornejo, Monteſinos, Malderus, & plures alii; Quod probant eadem ratione, qua id probatum eſt de conſcientia invincibiliter errante; nam enim voluntas ex ſe ſit potentia cæca, & teneatur ſequi bonum honeſtum, tenetur etiam ſequi illud bonum, quod ſolum pro honeſto ſibi proponitur a ſuo ductore, ſcilicet intellectu; ſive ergo conſcientia erronea ſit invincibilis, ſive vincibilis, tenetur voluntas ipſi conformari, alias appeteret bonum non honeſtum, quod eſt peccare. Sed neque hic dicendi modus mihi ſatisfacere videtur, quia ſtante hac doctrina obligaremur ad malum, & peccatum non tantum ut materialiter tale, ut evenit quando conſcientia invincibiliter errat, ſed etiam formaliter, quia conſcientia vincibilis non excuſat; qua de cauſa dicebamus art. præced. num. 23. quod quando conſcientia erronea eſt vincibilis, & proponit malum, ut

facien-

faciendum ſub ratione honeſti, non obligat ut eam poſitive ſequamur, quia tunc obligaremur ad malum, non tantum ut materialiter tale, ſed etiam formaliter, quia conſcientia vincibilis a peccato non excuſet, ſed obligat ad eam deponendam, cum ſit in poteſtate noſtra eam deponere adhibita morali diligentia; unde malum, quod fit ex tali conſcientia erronea dictante illud eſſe faciendum, eſt indirecte voluntarium, ideoque imputatur ad culpam.

32 Alii tandem ad hanc doctrinam tuendam dicunt, quod qui erronee judicat aliquid eſſe bonum, aut non malum, quod revera a parte rei malum eſt, ex ignorantia vincibili per culpam antecedentem, non peccat ſe conformando errori, imo bene facit, licet peccaverit antecedenter, quando omiſit inſtructionem, aut veram notitiam acquirere; ita Poncius ex noſtris diſp. 24. qu. 2. licet fateatur eſſe contra communiorem ſententiam, quæ tenet facientem, quod malum eſt, ex ignorantia vincibili ſive craſſa, ſive affectata, non excuſari: Hoc autem probat; quia probabiliſſimum eſt occiſionem commiſſam in ebrietate non eſſe novum peccatum diſtinctum a peccato commiſſo, quando voluit quis ſe inebriare; ſed de hoc eadem ratio eſt, ac de præſenti concluſione. Confirmatur, quia ſi peccaret in tali caſu ſequendo conſcientiam vincibiliter errantem, poſſet aliquis ſæpiſſime eſſe in ſtatu perplexo, in quo ſcilicet neceſſario peccaret, ſed hoc non eſt dicendum, cum non videatur congruere bonitati, & miſericordiæ infinitæ Dei, ergo &c.

33 Cæterum omnino falſum eſt, actum de ſe malum evadere bonum, ſi fiat ex ignorantia vincibili, ut late docuit D. Bernardus lib. de præcepto, & diſpenſat. & clarius epiſt. 77. quia opus malum non efficitur bonum, eo quia creditur eſſe bonum per conſcientiam erroneam vincibilem, quia ignorantia vincibilis a peccato non excuſat, cum eatenus habeat voluntarium ſufficiens ad peccatum; dum enim quis poteſt, ac debet ſcire aliquid eſſe malum, & nolens, ac negligens ſcire id facit, vere peccat, & opus malum eſt ei voluntarium in cauſa, quod ſatis eſt ad reatum culpæ, & hac ratione ignorantia vincibilis dicitur non excuſare; Nec ratio a Poncio adducta oppoſitum evincit; quamvis enim occiſio in ebrietate commiſſa non ſit novum peccatum diſtinctum a peccato commiſſo quando quis inebriari voluit, non ob id ſequitur eſſe actum bonum, & bene facere qui in ebrietate occidit; Unde ſolum ſequitur, qui erronee judicat aliquid eſſe bonum, quod tale non eſt, & facit illud poſt jam neglectam inſtructionem, non peccare duobus peccatis, ſed uno tantum non volendi conſcientiam illam deponere, ut tenetur; quia vero in non depoſitione erroris non eſt alia malitia, quam quod ſit cauſa amplectendi objectum malum per eam conſcientiam propoſitum, inde tunc peccabit ille ea ſpecie peccati, in qua ei repræſentatur malum illud objectum, ut bene diſſeruit Arriaga diſp. 21. ſect. 4. num. 22. unde ſi putet v. gr. ſe teneri ex charitate ad mentiendum pro ſalvanda proximi vita, peccabit contra charitatem non mentiendo, & ſic diſcurrendum eſt de actibus contra alias virtutes. Ad confirmationem reſpondeo, hominem in eo ſtatu conſtitutum, ſolum ex hypotheſi, & ex ſuppoſitione neceſſario peccare, quia ſi conſcientia erronea perſeveret, non poteſt effugere peccatum alterutram partem eligendo; ſimpliciter tamen, & abſolute loquendo non neceſſario peccat; quia poteſt, ac debet conſcientiam erroneam deponere, cum ſit error vincibilis, & culpabilis; unde in tali caſu inter illa duo extrema mentiri, & non mentiri ad tuendam proximi vitam datur medium, nempe vincere, & deponere errorem, quia poteſt, ac debet id præſtare, dum ſupponitur error eſſe vincibilis, & cum ſit in libera ejus poteſtate, tenetur talem errorem deponere, & formare contrarium judicium, ſcilicet, quod nunquam ſit licitum mendacium, & ita non manebit perplexus: quod ſi non faciat, manebit perplexus ob negligentiam deponendi talem errorem, ac proinde quod ſit in tali labyrintho, ut quicquid faciat, vel non faciat peccet, ſibi ſoli imputari debet.

34 Itaque concludendum eſt, quod etiam in caſu poſito, quod talis conſcientia erronea perſeveret, homo in tali ſtatu conſtitutus nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere, ſed poteſt, ac debet eam deponere, cum ſit error vincibilis, & culpabilis, & tunc operari. Quod ſi dicas poſſe eſſe in tali occaſione, ut non poſſit talem conſcientiam deponere, ut v. gr. ſi aliquis non adſit, a quo poſſit conſilium petere, & veritatem addiſcere; Reſpondeo, in his, & ſimilibus caſibus illam conſcientiam ex tali occaſione reddi invincibilem, ſiquidem qui illam habet non poteſt hic, & nunc eam ſuperare, & deponere, ut notat Faber loc. cit. & tenet Oviedus tract. 5. controv. 2. punct. 1. cum pluribus aliis; ac proinde ſequendo illam non peccabit juxta dicta ſuperius de conſcientia invincibiliter erronea, & ita non manebit perplexus.

Dices, neque peccare etiamſi conſcientia non reddatur invincibilis, quia voluntas tendens in objectum bonum putatum malum eſt mala; ergo tendens in objectum malum putatum bonum, licet erronee, & vincibiliter, erit bona. Conſequentia patet, quia voluntas non fertur in objectum ſecundum ſe, ſed ut a ratione proponitur, ergo ſi fertur in objectum per rationem propoſitum, ut bonum, erit bona, etſi reipſa ſit malum. Confirmatur, quia contingere poteſt, ut dum tale objectum proponitur, nulla actu pulſet animum dubitatio de objecti malitia; ergo in tali caſu illud ſequi nullum erit peccatum. Reſpondeo negando conſequentiam, quia bonum dicitur eſſe ex integra cauſa, malum autem ex quocunque defectu: cum igitur ad bonitatem actus moralis non ſufficiat, ut objectum proponatur ſub ratione boni, & honeſti, ſed requiratur etiam, ut proponatur ſecundum regulas prudentiæ, quæ dictat objectum eſſe voluntati proponendum omnibus circumſtantiis examinatis, ejuſque honeſtate cum omnibus regulis collata, eſto illud proponatur, tanquam bonum, & honeſtum, non poterit actui ſuam honeſtatem tribuere, niſi tali adhibita diligentia juxta regulas prudentiæ. Ad confirmationem rurſus neg. conſeq. ſicut enim non excuſatur a peccato, qui probabiliter prævidens ſe in ebrietate multa contra rationem facturum, inebriatur, ita neque, omnino excuſatur a culpa in caſu propoſito, ſi operans ex tali ignorantia culpa ſua in hoc incidit, ut quando operatur nulla actu pulſet animum dubitatio de objecti malitia, ſaltem ſi illud probabiliter futurum prævidit; ex quo ad ſummum inferri poteſt, quod ille non peccet, dum actu operatur, conſcientia tunc non clamante, ſed ſolum in cauſa, quando ſcilicet probabiliter prævidit, ſe in tali ignorantia operaturum, & ad eam tollendam debitam non adhibuit diligentiam.

35 Itaque ex dictis duplex colligitur diſcrimen inter conſcientiam errantem ex ignorantia vincibili, & conſcientiam errantem ex ignorantia invincibili: Unum eſt, quod quando objectum malum voluntati ſub ratione boni perfecte, & prudenter proponitur, quod evenit, quando ex ignorantia invincibili putatur eſſe bonum, tunc actus voluntatis ab eo ſumit bonitatem in genere moris, quia regulæ prudentiæ ſunt ſufficienter adhibitæ; Quando autem objectum malum imperfecte, & imprudenter proponitur voluntati ſub ratione boni, quod evenit, quando ex ignorantia vincibili, ſeu culpabili putatur eſſe bonum, tunc actus voluntatis ab illo bonitatem non ſumit: Et ſimile experimur in intellectu; quando enim principia evidentia, & per ſe nota perfecte applicantur per diſcurſum, tunc evidentem concluſionis aſſenſum efficiunt, & ſcientiam pariunt, quando autem imperfecte applicantur, ſolum probabilem, & apparentem aſſenſum efficiunt, & opinionem pariunt. Alterum diſcrimen eſt, quod etiam notavit Amicus diſputat. 25. ſect. 2. in fine, quod operans ex conſcientia dictante ex ignorantia vincibili aliquod eſſe veniale, quod reipſa eſt mortale, peccat mortaliter; e contra vero operans ex conſcientia dictante ex ignorantia invincibili aliquod eſſe peccatum veniale, quod reipſa eſt mortale, peccat venialiter tantum. Ratio diſcriminis eſt, quia conſcientia erronea ex ignorantia invincibili ſolum obligat operantem pro qualitate culpæ, quam voluntati proponit; conſcientia vero erronea ex ignorantia vincibili illum obligat etiam pro qualitate culpæ, quæ reipſa eſt, eo quod ignorantia vincibilis a culpa non excuſat; unde ſi reipſa culpa eſt mortalis, etiamſi operans putet illam eſſe venialem, mortaliter peccat; Unde limitanda eſt regula illa generalis, quæ communiter aſſignari ſolet ad dignoſcendum, quale peccatum ſit agere contra conſcientiam erroneam; nimirum quod ſi conſcientia erronea dictat aliquid eſſe peccatum veniale, peccat venialiter, ſi mortale, mortaliter, quia tota hujus malitiæ ratio in eo conſiſtit, ut contra conſcientiam errantis dictamen ſit opus, atque ideo talis, & tanta ſit malitia, qualem, & quantam conſcientia dictaverit, hæc, inquam, regula generalis limitanda eſt in conſcientia vincibiliter errante, & de peccato veniali, niſi a parte rei eſſet mortale; quia tunc operans adhuc mortaliter peccaret, quia ignorantia vincibilis non excuſat.

36 Hic autem triplex occurrit difficultas. Prima eſt, cum ſupra dictum ſit hominem peccare ſequendo conſcientiam vincibiliter erroneam, ac etiam pariter peccare non ſequendo illam, quod illorum ſit majus peccatum, an ſequendo illam, vel faciendo contra illam; Communis opinio dicit non poſſe in hoc aſſignari regulam generalem, ſed unum, vel aliud peccatum fore gravius juxta diverſitatem rerum, & obligationis ex conſcientia orientis, & ex oppoſitione ad majorem, vel minorem virtutem, ex qua gravitas peccatorum penſatur, ad quod declarandum omnes hoc exemplum adhibere ſolent, verbi gratia ſi vincibiliter putet quis ſe teneri ſub mortali ad mentiendum pro ſalvanda vita innocentis, magis peccat non conformando ſe huic conſcientiæ erroneæ, quam illam ſequendo, nam ſi non mentiatur, ſit reus homicidii, & peccat contra charitatem, & juſtitiam; quod ſi mentiatur, ſit tantum reus mendacii venialis officioſi; ex adverſo autem aliquando eſt gravius peccatum ſequi conſcientiam vincibiliter errantem, quam contra illam facere, verbi gratia ſi quis putet furandum eſſe, ut poſſit dare eleemoſynam; hic enim ſi furetur, peccat mortaliter, ſi non furetur, peccat tantum venialiter, præſertim ſi putaverit ſe tantum ſub peccato veniali obligari ad dandam eleemoſynam. Ita Suarez, Vaſquez, Cordoba, Lezana, Becanus, Averſa, Caſpenſis, Amicus, Tannerus, Oviedus, Arriaga, Muotaſinos, Cornexo, & alii paſſim hinc unanimiter deducentes deceptum eſſe Baſſolium noſtrum 2. diſtinct. quæſtion. unic. art. 3.

eo quod ibi abſolute diaerit, plus peccare illum, qui ſequitur conſcientiam erroneam vincibilem, quam qui operatur contra eamdem, cujus ratio eſt, quia obligatio ex conſcientia erronea eſt obligatio a perſona inferiori, obligatio vero oppoſita eſt ab ipſomet Deo; atqui potentior eſt obligatio Divina, quam humana, ergo minus obligat conſcientia erronea, quam oppoſita lex contrarium imperans.

Hanc communem opinionem libenter amplector, et non cenſuram contra Baſſolium fecissem; cum enim inquit plus peccare illum, qui ſequitur conſcientiam erroneam vincibilem, quam qui contra eam operatur, non abſolute loquitur de quacumque tali conſcientia in materia mortali, vel veniali, ſed loquitur de conſcientia erronea in determinata materia per legem Divinam precepta, ut non falſum teſtimonium dices, non fornicaberis, &c. ita enim ibi diſcurrit. *Videtur mihi dicendum, quod agens ſecundum conſcientiam erroneam, vel errantem circa legem Dei, quam ignorare non debet, & cujus ignorantia non eſt ſibi invincibilis, gravius peccat, quam agens contra conſcientiam talem, ratio eſt, inquit, quia lex ſuperioris plus obligat, quam lex inferioris, & per conſequens tranſgreſſio legis Divinæ ſecundum conſcientiam erroneam gravior eſt quam tranſgreſſio legis conſcientiæ errantis.* Hæc ibi Baſſolius, ex quibus clare conſtat non abſolute loqui, nec abſoluta docere majus peccatum eſſe ſequi conſcientiam erroneam vincibilem, quam contra eam operari, ut ei a Recentioribus imponitur, ſed loqui in determinata materia per legem Divinam precepta; ſupponit enim conſcientiam erroneam accipi in determinata materia, prout eſt propoſitio legis contrariæ legi Divinæ, in quo caſu ſatis fundate dicit tranſgreſſionem legis Divinæ ſecundum conſcientiam erroneam graviorem eſſe, quam ſit tranſgreſſio conſcientiæ errantis ex ignorantia vincibili.

37 Altera difficultas eſt, utrum neceſſarium ſit actu adeſſe judicium conſcientiæ contra, quod quis operatur, ut dicatur agere contra conſcientiam, an ſatis ſit illud tempore præceſſiſſe, & virtualiter tantum perſeverare per oppoſitum judicium non revocatum. Vaſquez diſput. 60. cap. 3. Amicus diſput. 15. ſect. 2. Arriaga diſput. 22. ſect. 5. ſubſec. 4. & quidam alii aſſerunt, ut quis dicatur contra conſcientiam operari, debere illam tunc, quando actu operatur, aliquo modo, vel per plenum judicium, vel ſaltem per aliquam dubitationem reclamare: alioqui, ut arguit Vaſquez loc. cit. omnia opera infidelium eſſent mala, & contra judicium propriæ conſcientiæ, quod ſemel dictavit omnia opera ad falſos Deos eſſe referenda. Alii vero cenſent ſufficere, ſi illa præceſſerit, & non ſit retractata, ex enim ipſo facere aliquid ipſi contrarium erit peccatum; quod ſatis conſonat dictis ſuperius quæſt. 2. art. 1. num 5. ubi dicebamus ad bonitatem, & malitiam humanarum actionum opus non eſſe, quod dictamen conſcientiæ ſit ſemper actuale, ſed interdum ſufficere, quod ſit virtuale; nam ſi hodie v. g. habeam bonum dictamen actuale jejunandi cras, ſi cras non cogitando, nec novum dictamen eliciendo jejuno, adhuc ille actus erit moraliter bonus, quia eſt conformis dictamini actuali, quod proxime præceſſit; imo diximus ibi interdum etiam ſolum habituale ſufficere; alioquin ſi maritus ſemel propoſuit uxorem ſuam cognoſcere, quia honeſtum eſt, ſi eam deinde cognoſcit non judicando actu, an ſit honeſtum, nec ne, dicendum eſſet illum non recte operari; ſi ergo ad refundendam bonitatem in humanos actus non eſt neceſſarium rectum dictamen conſcientiæ actuale, ſed ſufficit virtuale, & interdum habituale, quod jam præceſſit; tanto magis id aſſeri poterit de dictamine erroneo conſcientiæ ad refundendam malitiam, & ut quis contra conſcientiam operari dicatur; plus enim ad bonum requiritur, quam ad malum, cum bonum ſit ex integra cauſa, malum vero ex quocunque defectu. Nec tamen in oppoſitum adducta aliquid urget, quia tunc Gentilis poſt judicium illud erroneum quod præceſſit, faciendo eleemoſynam, vel aliud opus morale bonum, nihil agit proprie contra præcedens judicium; & quod ad ſummum prætendere poſſunt auctores prioris ſententiæ eſt, quod actiones illæ, quæ fierent contra judicium erroneum, quod jam præceſſit, non ſunt habituræ tunc novam malitiam, & novam rationem peccati, ſed poſſe denominandas peccaminoſas extrinſece vi prioris conſcientiæ, veluti peccata in cauſa, quemadmodum ebrietas denominatur peccatum, etiamſi tunc homo non peccet de novo; quod iterum nos quoque libenter concedimus; & hoc aſſerendo res hæc ad quæſtionem de nomine reducitur, ut ait Arriaga loc. cit. cum enim dicunt, ut quis contra conſcientiam peccare dicatur, debere illam tunc actu exiſtere, & reclamare, hoc requirunt, ut talis actio novam malitiam habere dicatur, & novam rationem peccati, gratis concedendo, quod tale judicium erroneum præcedens ſufficeret, ut talis actio virtute illius elicita diceretur peccatum in cauſa, quod nos intendimus.

38 Ultima tandem difficultas eſt, quomodo conſcientia erronea ſit deponenda; certum enim eſſe debet deponi poſſe; nam ſi agitur de conſcientia erronea vincibili, facile poteſt deponi, ſi debitam adhibeat diligentiam, applicando intellectum ad id attentius conſiderandum, in quo ſe falli ſuſpicatur, & diſcurrendo ex primis principiis per ſe notis agibilium ad ſuum errorem cognoſcendum. Si vero agitur de conſcientia invincibili, hæc etiam facile deponi poteſt per conſilium prudentioris, vel ſapientioris, ut habetur Proverb. 13. *qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia*, & Eccleſiaſtic. 32. *Fili ſine conſilio nihil facias*. Quæritur ergo de modo, quo deponi poteſt, & quando deponi debet. Communis ſententia aſſerit contra Caietanum qu. 19. art. 5. ex ſolo imperio voluntatis non poſſe conſcientiam erroneam deponi, ſed requiri aliquam rationem moventem intellectum ad opinandum contra id, quod conſcientia erronea dictabat, & hoc intelligitur ſi conſcientia non fuit temere, ſed cum aliquo fundamento concepta; tunc enim requiritur aliqua ratio probabilis movens intellectum ad eam deponendam, alioquin temere deponeretur, vel etiam auctoritas probabilis, per quam mens retractet priorem aſſenſum, & ſibi contrarium perſuadeat: Quod ſi conſcientia fuit temere, & abſque fundamento concepta, tunc utique abſque ulla ratione deponi poteſt, judicando ipſam ſine ratione, & fundamento fuiſſe conceptam, quia ut docet regula juris, res per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvi poteſt; ita Vaſquez, Medina, Navarrus, Salas, Corduba, Reginaldus, Bonacina, Merolla, Saccus, Granados, Diana, & alii Morales paſſim.

39 Quando vero talis conſcientia ſit deponenda optime declarat Scotus 2. Report. diſtinct. 39. ſæpe cit. ubi ut etiam advertit Vulpes diſput. 71. art. artic. 6. duplicem ſtatuit erroneam conſcientiam ex ignorantia vincibili, unam de præceptis negativis, quæ obligant ad ſemper, & pro ſemper, ut præceptum, non occides, obligat, ut pro nullo tempore ſit licitum occidere; alteram de affirmativis, quæ obligant ad ſemper, ſed non pro ſemper, ſcilicet ad nunquam habendum actum contrarium, & pro tempore determinato ad actum præcepti eliciendum, ut præceptum diligendi Deum ſuper omnia obligat pro nullo tempore licitum eſſe odium Dei, & pro tempore determinato neceſſarium eſſe actum amoris. Qua diſtinctione præmiſſa inquit Doctor conſcientiam erroneam de præcepto negativo eſſe ſtatim ſine mora deponendam, quia niſi tunc deponatur, ponit eo ipſo hominem extra ſtatum ſalutis; nam ſtante v. g. conſcientia proponente homicidium licitum, ſi committatur, lex Dei violatur; ſi omittatur, a regula obligante ſecundum rationem erroneam receditur; ergo quocunque ſe vertat habens talem conſcientiam ſit perplexus, & extra ſtatum ſalutis, niſi eam ſtatim deponat. Conſcientiam vero erroneam de præcepto affirmativo eſt ſaltem deponendam eſſe pro tempore inducente impletionem talis præcepti; hoc enim habet determinatum tempus impletionis, atque ideo dum quis habet conſcientiam erroneam, quod illud non obliget, ſive illud impleatur ante determinatum tempus, ſive non, omiſſio non eſt culpabilis; at adveniente obligationis tempore, ſi tunc juxta conſcientiam erroneam omittitur, lex Dei violatur, atque ideo conſcientia erronea de affirmativo præcepto non eſt neceſſario ſine mora deponenda, quia ſtare poteſt eam habens per aliquod tempus ſine peccato, quocunque ſe vertat, & quamcunque partem eligat.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit, & quomodo ſit deponenda.

40 ALiqui conſcientiam ſcrupuloſam cum dubia confundere videntur, ut Vulpes noſter diſp. 73. art. ult. cum tamen ſatis inter ſe differant, ut conſtat ex dictis qu. 1. art. 2. quia ſcrupuloſa ſupponit determinate judicium rationis ad unam partem, licet ex levibus motivis, & fundamentis; dubia vero non aſſentit determinate uni parti contradictionis, nec ab ea diſſentit, ſed anceps manet, & propter rationes utrinque æqualiter moventes non inclinatur magis in unam, quam in alteram partem; Itaque per conſcientiam ſcrupuloſam nil aliud intelligendum eſt, niſi judicium quoddam imperfectum ad unam partem determinatum, ex levi aliqua, & frivola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur, vel timet ibi eſſe peccatum, ubi re vera non eſt; Ex quo patet judicium illud falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quamdam veluti ſpeciem conſcientiæ erroneæ, ac proinde idem dicendum eſſe de conſcientia ſcrupuloſa, quod de erronea vincibili jam dictum eſt art. præced. alias inſteret periculum peccandi, ſi quis ea non depoſita ſecundum ejus dictamen operetur, vel non operetur. Addunt tamen communiter Doctores licitum eſſe operari contra conſcientiam ſcrupuloſam ſuggerentem aliquid eſſe malum, adhuc ea conſcientia interne non depoſita, dum tamen ſcrupuloſus ſequatur Confeſſarii dictamen, vel aliorum Doctorum docentium non obſtante tali conſcientia, ſive judicium licite poſſe operari; licet, inquam, id facere contra conſcientiam ſcrupuloſam, & contra proprium judicium ſcrupuloſi, quia hoc nititur ſolum levibus rationibus, & minime probabilibus, & eſt judicium imperfectum, ac imprudens dictamen, & veluti opinio improbabilis, quibus licite, & laudabiliter reſiſtitur.

41 Con-

Digitized by Google

43 Confirmatur, quia ut bene Lezana diſcurrit diſp. 12. quæſt. 7. quoties adeſt judicium determinatum, & prudentiale intellectus circa honeſtatem alicujus actionis, voluntas poteſt omnibus aliis poſtpoſitis ipſi conformari; ſed cum conſcientia ſcrupuloſa v. g. quod potus aquæ jejunium frangat, poteſt ſtare judicium determinatum prudentiale de oppoſito, ſcilicet quod non frangat illud, ergo voluntas in tali caſu, contempta conſcientia ſcrupuloſa, poteſt hoc practicum judicium prudentiale ſequi. Sed dices, conſcientia ſcrupuloſa, ut modo dictum eſt, importat judicium intellectus, licet imperfectum, quo judicat aliquid verbi gratia eſſe malum, ergo ſtare non poteſt in intellectu aliud judicium, quo judicet illud eſſe bonum, ſi quidem duo judicia contraria in eodem intellectu ſimul, & ſemel eſſe non poſſunt.

Reſpondeo cum eodem Auctore, quod licet frequenter hæc conſcientia aliquale judicium intellectus importet, & propterea ſuſpicio levis dicatur, nihilominus ſæpe etiam, vel non eſt niſi quædam formido voluntatis, qua timetur peccatum, ubi non eſt, vel quædam imaginatio de eadem re, vel quia eſt levis ſuſpicio intellectus & fluctuans, ac cito tranſiens, proinde in intellectu locum relinquit pro judicio determinato contrario. Quando autem eſt judicium intellectus, cum non ſit firmum, fixum, aut perfectum, ſed leve, tenue, & imperfectum, poterit etiam ſtare cum judicio determinato contrario, ſicut qualitas intenſa, v. g. calor poteſt eſſe in eodem ſubjecto cum qualitate contraria remiſſa, præſertim cum hæc duo judicia ſint ex diverſis motivis, & fundamentis.

42 Sed objicies non licere contra conſcientiam ſcrupuloſam agere, quia ex cap. *Inquiſit. de ſent. excom.* habetur conjugem habentem ſcrupulum circa valorem matrimonii non poſſe debitum petere, niſi prius deponat conſcientiam lecem, idest ſcrupulum, ergo operari non licet contra conſcientiam ſcrupuloſam, ſcrupulis nondum depoſitis. Confirmatur ex communi axiomate Canoniſtarum, quod *in dubiis tutior pars eſt eligenda*. Et tandem ex vulgata D. Gregorii auctoritate ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, quæ refertur c. 4. d. 5. *Bonarum mentium eſt ibi timere culpam, ubi culpa non eſt*.

Reſpondetur cum Sanchez in Opere morali lib. 1. cap. 10. Bonacina diſp. 2. quæſt. 2. punct. 8. & aliis in c. cit. ſermonem eſſe non de ſcrupulo proprie dicto, ſed potius de dubio, per quod tollitur aſſenſus alterius partis; per ſcrupulum vero proprie dictum non tollitur aſſenſus alterius partis, ut conſtat ex dictis. Ad Confirmationem pariter dicendum eſt commune illud axioma intelligendum eſſe de dubio proprie dicto, in quo ſervandæ ſunt regulæ qu. ſeq. aſſignandæ, non vero de ſcrupulo proprie accepto, qui importat inanem ſuſpicionem ex levibus cauſis ortam, qua quis putat eſſe peccatum, quod re vera non eſt; unde non modo licitum eſt, verum etiam interdum neceſſarium contra ſcrupulos agere ad conſcientiam ſedandam. Ad ultimum ait Navarrus cum Gerſone, timere culpam, ubi re vera non eſt, eſſe quidem ſignum animi ad bonitatem propenſi, per ſe tamen bonum non eſſe, ſed ſcientiæ, atque judicii defectum; ſed potius dicendum eſt conſcientiam ſcrupuloſam aliquando etiam ſumi pro conſcientia timorata, vera, & retinenda, quo ſenſu intelligitur, illud Prov. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*, & illud Eccleſ. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu*, & ſic etiam intelligenda eſt allata D. Gregorii auctoritas; aliam etiam affert ſolutionem Layman in præſenti ex ipſo contextu elicitam, ſed noſtra ſufficiens eſt.

43 Quoniam vero conſcientia ſcrupuloſa ſemper eſt valde periculoſa, ideo abſolute loquendo præſtat ipſam deponere, quam retinere, & contra ipſam agere, pro cujus depoſitione varia ſolent a Moralibus aſſignari remedia, inter quæ potiſſimum, & optimum ab omnibus cenſetur conſcientiam diſponere ad conſilium docti, prudentis, & boni Confeſſarii, & ejus ſententiæ omnino acquieſcere; ſiquidem ſcrupuloſa conſcientia, licet ex aliis capitibus procedere poſſit, præcipue tamen ex ignorantia ortum ducit, cum frequenter pateat ſolos ſimplices, & idiotas nimis ſcrupuloſos eſſe, ideo optimum remedium eis eſt teſtimonium Doctorum in Eccleſia ex divina inſtitutione ad ſimplices erudiendos, ut ait Apoſtolus ad Epheſios cap. 4. *Alios dedit Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti*. Hoc etiam remedium aſſignat pro ſcrupuloſis D. Bonavent. 2. d. 39. art. 2. quæſt. 3. in fine, ubi ait, quod nemo perplexus eſt ſimpliciter, eo quod debet illam conſcientiam deponere, & ſi neſcit legem Dei, debet ſapientiores conſulere, vel per orationem ſe ad Deum convertere, ſi humanum conſilium deeſt, alioquin ſi negligens eſt, verificatur in eo quod dicit Apoſtolus 1. ad Coloſſ. 14. *qui ignorat ignorabitur*, & quia confeſſio non eſt ut laquei injiciantur, ſed ut bona fide, & ſufficienti diligentia præmiſſa aperiantur Confeſſario propria crimina, & ſemel aperta ſepeliantur; qui ſemel hanc adhibuit diligentiam pro ſcrupulis expellendis, poteſt probabiliter credere ſe huic obligationi ſufficienter ſatisfeciſſe, dum contrarium ſibi non conſtiterit; nec Confeſſarius frequenter ſcrupuloſi dubia admittere debet, nec facile ſe adeuntem gratia interrogandi de ſimilibus dubiis excipere, ſi antea ſufficienter fuit ab eo inſtructus, ut Navarrus, Monſregalis noſter, & alii paſſim advertunt.

44 Aliam quoque regulam pro ſcrupuloſis ſolent aſſignare Morales, quam refert Abellius tract. de Actibus humanis ſect. 5. §. 4. in fine, & eſt quod perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citius mori eligeret, quam data opera Deo diſplicere, in his caſibus in quibus dignoſcere non poteſt, an peccaverit, necne, verbi gratia an conſenſum plenum, & deliberatum alicui tentationi præbuerit, tuto ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberate, nec ullum peccatum ſaltem mortale commiſiſſe; cum fieri non poſſit, quin conſenſum illum plene adverteret, ſi deliberate tentationi illi conſenſiſſet. Secus vero dicendum de iis, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt; illis ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere, & confiteri, quam periculoſe adulari, cum tales ut plurimum ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix percipiant. Quare optimum eſt documentum, quod præbet Averſa quæſt. 18. ſect. 20. in fine pœnitentibus, & Confeſſariis, quod pœnitentes, qui ſe ſcrupuloſos credunt, attendere debent, ne prætextu ſcrupulos evitandi, nimiam ſibi licentiam uſurpent, & interdum pro ſcrupulis vera, rectaque conſcientiæ dictamina contemnant, magnas trabes feſtucas reputent, & quaſi pulices Camelos deglutiant: Attendere etiam debent Confeſſarii, ne eodem prætextu indocti, pluſquam par eſt, pœnitentibus indulgeant, neve illis, quorum ſcrupulos expediebat pro rigore fovere, indiſcreta ſtudeant pietate favere.

QUÆSTIO III.

An voluntas licite operari poſſit ex conſcientia dubia.

45 CONſcientia dubia, ut conſtat ex dictis qu. 1. art. 2. dicitur illa, quæ nec uni parti contradictionis determinate aſſentit, nec alteri, ſed anceps manet inter utramque, & quæ propter rationes utrimque æqualiter moventes non inclinatur magis in unam, quam in alteram partem; unde dubium accipitur in præſenti pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppoſitas hæret ſuſpenſus, neutri præbens aſſenſum, ne probabiliter quidem, alioquin non eſſet ſtatus dubii, de quo modo agimus, ſed eſſet ſtatus opinionis, de qua quæſt. ſequent. & hoc eſt dubium proprie dictum, quod ait Scotus 3. diſt. 39. contingere, quando intellectus ſuſpendit judicium, neutri parti aſſentiendo, ſive talis ſuſpenſio contingat per meram carentiam omnis actus, quod dici ſolet dubium negativum, ſive per actum poſitivum hæſitationis, & perplexitatis inter duas partes; & ruſus ſive id procedat ex defectu rationis probabilis hinc inde, ſive ex æquali, vel quaſi æquali rationum pondere hinc inde militantium, inter quas intellectus ſufficienter diſcernere nequit.

ARTICULUS PRIMUS.

Reſolvitur Quæſtio.

46 PRimo pro quæſtionis reſolutione Doctores advertunt conſcientiam dupliciter dici poſſe dubiam, vel practice, vel ſpeculative; dicitur dubia ſpeculative, quando quis extra exercitium dubitat de re ſecundum ſe conſiderata, an hoc, vel illud ſit licitum, nec ne: tunc autem dicitur dubia practice, quando eſt de re prout hic, & nunc cum omnibus ſuis circumſtantiis, & in ordine ad operationem, ſeu quando in ipſo exercitio operationis eſt ita diſpoſitus, ut non judicet ſe bene agere, ſed dubius ſit; quod ita declaratur; Poteſt quis dubitare, an hodie ſit præceptum jejunandi, vel an res, quam poſſidet, ſit ſua, & hoc eſt habere conſcientiam ſpeculative dubiam; Et poteſt dubitare, an teneatur talem rem reſtituere, vel hodie jejunare propter aliquas circumſtantias, quæ id impedire, & excuſare poſſunt, & hoc eſt habere conſcientiam practice dubiam. Deinde conſcientia dubia, ſeu dubium duplex eſſe poteſt, dubium ſcilicet juris, & dubium facti; dubium juris contingit, quando dubitatur, an lex aliqua ſit lata, ex qua pendet, quod aliqua operatio humana licite, vel illicite exerceri poſſit, ut ſi dubitetur, an ſit præceptum hodie audiendi Miſſam, vel jejunandi; dubium facti eſt cum quis dubitat, an opus aliquod factum ſit, ut ſi dubites, an jejunium tranſgreſſus fueris, an hominem occideris, ex quo facto pendere ſolet honeſtas alterius actionis diſtinctæ, ut ex dubio validitatis matrimonii pendet honeſtas, vel inhoneſtas concubitus.

47 Secundo, hoc prænotato Doctores communiter dicunt illicitum eſſe operari ex conſcientia practice dubitante, & ita præſertim affirmat Scotus quæſt. 2. Prologi in fine, ubi ait peccare operantem ſine judicio conſcientiæ firmo, ſeu determinato, quo judicet non eſſe malum, vel peccatum hoc, quod agere intendit, imo dubitat eſſe peccatum; & probat, quia qui operatur cum dubio practico, manifeſte ſe exponit periculo errandi, ergo imprudenter operatur, & per conſequens peccat, quia recta operatio naſcitur ex prudentia, & *qui amat periculum peribit in illo*, Eccleſ. cap. 3. atque ideo exponens ſe periculo peccandi cum tali dubio ope-

Digitized by Google

operando, peccat, & perit in illa: Et quidem peccat, inquit Doctor, pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitet, v. g. ſi dubitet, an peccet mortaliter, peccat mortaliter, etiamſi forte actus non eſſet talis ex genere ſuo; item ſi dubitet, an furetur, malitiam furti contrahit; & ratio eſt, quia ea ſpecie peccati peccat, cujus periculo ſe exponit, operando cum dubio practico.

Confirmatur ex illo Apoſtoli Rom. 14. *omne quod non eſt ex fide peccatum eſt*, ubi non autem dixit, *omne quod non eſt ex fide*, non autem: *omne quod eſt contra fidem peccatum eſt*, ut includeret non ſolum opus factum contra conſcientiam, ſed etiam opus non procedens ex certo teſtimonio, & fide conſcientiæ eſſe peccatum; cum ergo qui operatur ex conſcientia practice dubia, tali dictamine careat, quia dubitat, an ſit licitum operari, conſequenter peccare dicendus eſt. Itaque hic maxime regula illa amplectenda eſt, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, hoc eſt, qui dubitat num aliquid ſit peccatum, tenetur abſtinere ab operatione, dum ex alia parte certum eſt ei, ac tutum abſtinendo ab eo opere non peccare.

48 Tertio communiter etiam Doctores conveniunt, non eſſe peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo, dummodo practice judicet operans hic, & nunc tale opus ſibi eſſe licitum. Ratio eſt, quia regula noſtrarum actionum non eſt notitia ſpeculativa, quæ in ſola objecti veritate cognoſcenda ſiſtit, ſed practica, quæ omnium circumſtantiarum qualitatem, & conditionem perpendit, ſed poteſt ex aliqua occurrente circumſtantia objectum, quod ſecundum ſe, & ſpeculative conſideratum apparet dubium, reddi practice certum, ut circa illud his ſtantibus circumſtantiis operari ſit licitum; ergo ſi hæc cognitio eſt determinata de honeſtate actionis, licite poterit voluntas ipſi conformari, non obſtante dubio ſpeculativo conſcientiæ. Major conſtat ex dictis, minor variis declaratur exemplis. Primum eſt de eo, qui dubitat ſpeculative, an res, quam poſſidet, ſit ſua, qui ſi alias practice judicet ſibi licere eam retinere, eo quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, licite illam retinere poteſt; Alterum eſt de Sacerdote ægroto, qui conſiderata qualitate morbi, quo laborat, ſpeculative dubitat, an ſibi liceat a Divini officii recitatione ceſſare, accedente vero Medici, vel Confeſſarii conſilio, practice ſit certus id ſibi licere; Tertium eſt de milite, qui ſpeculative dubitat de juſtitia belli, qui tamen ſi alias credat ſibi licere in eo militare, eo quod id ſibi præcipitur a ſuo Principe, & quia in dubiis ſtandum eſt judicio ſuperioris, licite poterit militare: Ex quibus exemplis conſtat ex alio principio pendere dubium ſpeculativum, & ex alio practicam certitudinem, ac proinde nihil obſtare, quo cum dubio ſpeculativo ſimul conſiſtere poſſit judicium practicum verum, & certum, quia judicii ſpeculativi, & practici veritas, & certitudo ex diverſis principiis, & rationibus pendet. Quare licet judicium practicum ſupponat ſemper aliquod judicium ſpeculativum, tamen plerumque oritur ex propriis principiis practicis, quæ practica principia non ſemper ex mera rei veritate ſumuntur in ſe conſiderata, ſed ſæpe ex variis circumſtantiis occurrentibus, quibus omnibus prudenter penſatis, judicat ratio practica, quid hic, & nunc agendum ſit in tali caſu, ex quo fit, ut poſſit eſſe certitudo practica cum dubitatione ſpeculativa. Ita Amicus, Lezana, Caſpenſis, Oviedus, Becanus, Morandus, Abellius, Bonacina, & alii paſſim.

49 Quarto conveniunt etiam Doctores ut plurimum in hoc, quod conſcientia exiſtente dubia de utraque contradictionis parte, & dubium peccati pro utraque parte moleſter, tutior pars ſic eligi debet, ut dubitans adhibeat diligentiam, quam poteſt ad dubium prudenter deponendum, vel petendo conſilium, vel ex ſe diſcurrendo, & Deum rogando, ut eum illuminet, & ſi adhuc pro neutra parte poteſt dubium deponere, eligat illam, in qua minus malum ei apparet, quia hæc cenſebitur tutior in tali caſu juxta regulam, quod *ex duobus malis minus eſt eligendum*, cap. *duo mala*, & cap. *Nervus*, diſtinction. 13. ſi neceſſario operari debeat. Fundamentum eſt, quoniam ſemel conceſſo, quod in dubia conſcientia operari non liceat, neceſſario ſequitur in dubio tutiorem partem eſſe eligendam, quia recta ratio dictat ex duobus malis minus ſemper eligendum eſſe; quod etiam in malis pœnalibus ipſa natura dictat, dum potius eligit brachium, quam caput impendenti ictui objicere.

Cum autem in tali caſu ex duobus malis minus eligatur ad evitandum majus, peccatum non committitur, quia cum dicimus ex duobus malis minus eligendum eſſe ad vitandum majus, nolumus affirmare, in eo caſu ſic operantem peccare, minus tamen, quam ſi eligeret majus ad vitandum minus, ſed nullo pacto peccare, quia tunc non eligit illud, ut malum, ſed ut minus malum, atque adeo ut bonum: penſatis enim omnibus in tali caſu nihil facere poteſt, quod melius ſit; quare ſic operans debet ſibi certum judicium formare, quo exiſtimet licitum ſibi eſſe in tali caſu operari id, quod alias ſibi licitum non eſſet; Quod ſi contingat, ut utrumque æque, vel fere æque malum appareat, licebit eligere, quod voluerit, & ſi bona fide procedit, non peccabit quia nunquam alicui ſimpliciter neceſſarium eſt peccare, ſed quolibet tempore poterit recte operari, ſi pro rerum eventu, & conditione faciat, quod in ſe eſt, quæ doctrina vera eſt etiam in eo, qui propria culpa in tales incidit anguſtias, modo in tali ſtatu conſtitutus de præterita negligentia doleat, & quantum in ſe eſt faciat; Tum quia in tali caſu ſupponitur facta ſufficiens diligentia ad dubium deponendum, quare ſi adhuc perſeveret in eodem ſtatu, dubium redditur invincibile, atque ideo non peccabit quamcunque partem eligat in tali ſtatu conſtitutus, ut in ſimili caſu dicebamus q. præced. art. 5. n. 27. de conſcientia invincibiliter errante; ita Amicus, Averſa, Becanus, Morandus, & alii paſſim.

50 Quinto præterea conveniunt Doctores, quod quando dicimus practice dubitantem, an ſibi liceat hic, & nunc operari, vel non operari, in eo caſu tutiorem partem eſſe ab eo eligendam, dum dubium illud practicum non deponitur, verus ſenſus illius axiomatis: *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, quod habetur cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significaſti*, & pluribus aliis, non eſt, quod etiam contraria pars eſſet tuta, & iſta tutior, ſed quod ſit eligenda pars tuta, & ſecura, & hoc eſſe tutius: Verbi gratia quando quis practice dubitat, an teneatur jejunare, tenetur ſane, donec dubium illud non deponat; neque ſenſus eſt, quod in omni dubio juris, & facti ſemper ſit eligenda pars tutior, nam in pluribus materiis poſſumus etiam eligere minus tutam, dummodo abſit periculum peccati, ut conſtabit ex dicendis articul. ſequent. ſed ſenſus eſt, quod ſi quis dubitet de honeſtate actionis hic, & nunc practice, niſi deponatur dubium, teneatur eligere partem tutiorem, ſcilicet id in quo nequeat peccare, nec peccandi periculum incurrere. Ita Sanchez, Oviedus, Palaus, Caſpenſis, Morandus, & plures alii. Quomodo autem deponenda ſit conſcientia dubia, eodem modo diſcurrendum eſt, ſicut dictum eſt de erronea quæſt. præced. art. 2. num. 38. non enim poteſt ad libitum operantis deponi, & ex ejus ſolo voluntatis imperio, ſi ex aliqua probabili conjectura conceptum fuit, quia non minus periculo peccandi exponitur, qui erronea conſcientia temere depoſita oppoſitum operatur, quam qui operatur cum conſcientia dubia; quare attendendum eſt ad qualitatem rationis, & motivi, unde tale dubium conceptum fuit; nam ſi ex probabili ratione, & conjectura tale dubium conceptum fuit, plane abſque nova ratione oppoſita probabilis expelli non poterit, quia licite, & honeſte operari non poſſumus, niſi dubio prudenter, & caute depoſito; quod ſi illud ex levi cauſa, vel propria voluntate conceptum fuit, utique in tali caſu etiam ſola voluntate operantis, ac ad ejus libitum poterit deponi.

51 Sed contra dicta objicies illicitum non eſſe operari ex conſcientia dubia, quia non eſt peccatum, niſi voluntarium; ſed agens aliquid ex conſcientia dubia, quod ſit peccatum mortale, non intendit mortaliter peccare, quia ſi determinate ſciret eſſe mortale, non ageret; ergo mortaliter non peccat.

Confirmatur, quia opus humanum ex dubia conſcientia elicitum non caret rectitudine ſibi debita, quia nullum præcedit conſcientiæ judicium dictans opus illud eſſe illicitum, nec ulla præcedit recta ratio, cui conformari debeat; ergo non eſt peccaminoſum. Demum, plus peccat operans ſecundum conſcientiam certam peccandi mortaliter, quam ſecundum conſcientiam dubiam, ſed ille peccat mortaliter; ergo iſte ſolum venialiter, alioquin non minus peccaret.

Reſpondeo, negando minorem, eo enim ipſo, quod ſe exponit periculo peccandi mortaliter, ſicut facit quando operatur ex conſcientia dubia, eo ipſo cenſetur mortaliter peccare velle ſaltem implicite; qui enim amat periculum, peribit in illo ex Eccleſiaſt. 3. Ad Confirmationem negatur aſſumptum cum ejus probatione; licet enim non præcedat judicium determinate dictans opus illud eſſe illicitum, præcedit tamen dictans periculoſum eſſe cum tali dubio operari, & a tali periculo præcavendum eſſe ex lege a Deo revelata in Scriptura loc. citat.

Ad ultimum conceditur aſſumptum, ſi plus, & minus accipiantur intra eamdem ſpeciem peccati mortalis, non vero extra; nam exponens ſe periculo peccandi mortaliter, quatenus eſt ex ſe intendit mortaliter peccare, licet hoc ſit minus peccatum quam ſi re ipſa eſſet conſummatum.

ARTICULUS SECUNDUS.

An in dubio Juris, vel facti tutior pars ſemper ſit eligenda.

52 THeologi recentiores hoc loco tractant de obligatione hominis in multis caſibus dubiis, ſcilicet legis, præcepti, voti, reſtitutionis, irregularitatis, & ſimilibus; qui tamen caſus ſine confuſione procedendo ad ſingulares pertinent Theologiæ Moralis Tractatus, utpote qui continent ſpeciales, & diverſas difficultates ad proprios Tractatus ſpectantes, quare hoc loco ſolum regulas aliquas generales pro ſimilibus caſibus aſſeremus. In hac itaque regula generali communiter Doctores conveniunt, quod ſtante dubio ſive Juris, ſive facti, & non adhibita diligentia ad veritatem addiſcendam, malum eſt eligere partem minus tutam, ſed tutiorem ſequi oportet; & ratio eſt obvia; quia dum quis dubitat, an extet certum Jus, vel adſit certa conditio facti, qua opus reddatur malum, & prohibi-

rum

Digitized by Google

tam, quamvis ſi vellet in tali dubio partem omnino tutam ſequi, non teneatur ullam aliam diligentiam adhibere, alias tamen omnino tenetur ad minus inquirere, qualiter res ſe habeat; quare, ſi tali diligentia non adhibita, operatur partem minus tutam eligendo, plane peccat, etiamſi forte a parte rei illud non ſit peccatum ex genere ſuo, nempe ratione periculi, cui ſe temere, & imprudenter exponit. Hoc ſuppoſito.

53 Prima ſententia docet extra materiam juſtitiæ in quovis eventu, quoties eſt dubium ſive juris, ſive facti, ſequendam eſſe partem tutiorem, ſi poſt adhibitam ſufficientem diligentiam adhuc dubium perſeverat; pars autem tutior dicitur illa, ut patet ex dictis, in qua aut nullum peccatum eſſe poteſt, aut ſi propter vitandum majus malum eligitur minus, quando in alterutrum illorum eſt neceſſario incidendum; ita Vaſq. diſp. 55. & 66. plures alios pro hac ſententia citans, & conſentit Lorca diſp. 38. de actibus humanis. Fundamentum præcipuum eſt, aliter non poſſe has duas regulas juris recte componi; *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, & *melior eſt conditio poſſidentis*, quæ ſecundum hanc ſententiam recte componuntur, ut poſterior de dubiis in materia juſtitiæ, prima vero de omnibus aliis dubiis ſive juris, ſive facti ſit intelligenda.

Secunda ſententia apud Averſam quæſt. 18. ſect. 21. eſt aliorum aſſerentium in dubio juris non teneri nos ſequi tutiorem partem, bene tamen in dubio facti, v. g. ſi dubium ſit, an in Jure ſtatuta ſit irregularitatis pœna pro tali delicto, non teneri illum, qui ſibi conſcius eſt talis delicti, ſe gerere ut irregularem, ſed licite, ac recte poſſe Eccleſiaſtica munera exercere; Si vero dubitet quis num occiderit hominem, debere ſe gerere ut irregularem. Quod totum clare ex Sacris Canonibus deducitur ſpecialiter, ut ad irregularitatem ſpectet, nam c. *Is qui* de ſentent. excom. in 6. habetur, quod niſi irregularitas ſit expreſſa in Jure, non cenſeatur incurri. Ex alia vero parte c. *Ad audientiam*, & c. *Significaſti* 2. de Homicidio jubetur ab Altaris Miniſterio abſtinere quidam, qui dubitabat, an hominem occidiſſet, ea ratione quia in dubiis tutior pars eſt eligenda; Hinc poſtea eamdem doctrinam cum hac differentia inter dubium juris, & facti ad omnem aliam materiam, & caſum extendendam ſunt opinati.

Tertia tandem ſententia communior aſſerit non ſemper eſſe ſequendam tutiorem partem, ſive in dubio juris, ſive in dubio facti, etiam in materiis ad juſtitiam non pertinentibus; ita Suarez, Sanchez, Merolla, Baldellus, Averſa, Bardi, Caſpenſis, & plures alii, quæ ſententia ſicut eſt communior, ita etiam probabilior, ac proinde amplectenda, & ſequentibus aſſertis declaranda, & approbanda.

54 Primo itaque dicendum eſt, & ſimpliciter, & abſolute loquendo non ſemper nos obligari in dubiis ſequi id, quod eſt tutius, dummodo alia etiam pars ſit tuta, & citra peccandi periculum. Ita Doctores pro tertia ſententia adducti, & probatur, quia non minus debemus vitare periculum peccandi in materia juſtitiæ, quam in materia aliarum virtutum; ergo ſicut in materia juſtitiæ non tenemur ſemper tutiorem partem ſequi, ut etiam prima concedit ſententia; quia obſtante dubio in tali materia, occurrere poteſt ratio ſufficiens, ob quam contra dubium illud ſpeculativum dictans eſſe reſtituendum, formemus conſcientiam practice certam non eſſe reſtituendum; ita, & in materia aliarum virtutum obſtante dubio ſimilis poterit occurrere ratio, per quam prudenter illud deponamus, & eliciamus judicium practice certum, quo non obligemur tutiorem ſequi partem; ac proinde ſimpliciter, & abſolute loquendo dicendum eſt, in dubiis ſive juris, ſive facti nos non ſemper obligari ad ſequendam partem tutiorem, ſed poſſe etiam ſequi citra peccatum partem minus tutam, quæ ſæpe permittitur a legibus, & a probata Auctorum ſententia; dixi non ſemper, quia in quibuſdam caſibus, quod tutius eſt ſequi debemus, ut infra dicemus.

Confirmatur exemplo, quia matrimonio inito, ſi aliquod dubium de impotentia conjugum oritur, poteſt adhuc uterque tali dubio non obſtante per tres annos ſimul manere, & commiſcari, licet enim otio dubio tutius, & ſecurius eſſet utrumque bona licentia alterius conjugis acceptare Religionem ingredi; quia tamen illa commiſtio per triennium illis a lege permittitur ad experiendam impotentiam, quæ alio modo explorari non poteſt, & inito matrimonio contractio ex legibus tutum eſt cenſere illos veros conjuges, donec clare oppoſitum pateſiet, cognita ſcilicet ipſorum impotentia; ideo licite per totum illud tempus a lege præſcriptum poſſunt ſimul cohabitare, & commiſceri, quia uterque toto illo tempore habet jus petendi, & reddendi ad explorandam potentiam, vel impotentiam, etiamſi hæc pars ſit minus tuta, quam Religionis ingreſſus. Illam vero regulam, quod in dubiis tutior pars ſit eligenda, dicunt Auctores tertiæ ſententiæ non eſſe intelligendam, quaſi ſit lex univerſaliter præcipiens, ſed tanquam magis conveniens; vel explicandam eſſe juxta ſenſum articul. præcedent. aſſignatum numer. 50. quod ſcilicet, ſi quis dubitat de honeſtate actionis hic, & nunc practica, niſi deponatur dubium, teneatur eligere partem tutiorem, nempe id, in quo nequeat peccare, nec peccandi periculum incurrere.

55 Secundo dicendum eſt, in dubiis facti, quando urget neceſſitas, in qua de ſalute animæ agitur, vel de Sacramentorum valore; tutiorem partem ſemper eſſe eligendam. Id conſtat ex capit. *Si quis autem* de Pœnitentia quæſt. 7. & ex capit. *Juvenis* de ſponſalibus, ac etiam ex capit. *ad Audientiam*, & cap. *Significaſti* 2. de homicidio, ubi jubetur ab Altaris miniſterio abſtinere quemdam, qui dubitabat, an hominem occidiſſet ea ratione, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda; Hoc idem aſſerit Doctor de valore Sacramentorum 4. diſtinct. 3. quæſt. 2. §. *Tertio de forma neceſſaria*, ubi licet de Sacramento Baptiſmi ſpecialiter tractet, tamen univerſaliter loquendo de Sacramentis, inquit, in Sacramentis veritatis nihil eſſe falſitatis, atque ideo nunquam licere Miniſtro Sacramentorum certam viam omittere, unde ſubdit, quod licet regula illa, quod in dubiis tutior via eſt eligenda, in aliis quoque materiis ut plurimum veritatem habeat; negari tamen nequit, quin in materia Sacramentorum ſpecialiorem inducat obligationem, utpote quæ nihil admittere poſſunt falſitatis, nec materialiter, nec formaliter, atque ideo in eorum adminiſtratione inquit dubia ſemper eſſe relinquenda, & tantum certa amplectanda, ne Sacramentum periculo nullitatis exponatur. Unde loquens de dubio facti docet, quod in collatione Sacramentorum, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, quando dubium aliquod emergit, ſententia tutior pro ſalute illius cui conferuntur eſt amplectenda, ut verbi gratia ſi dubitetur an infans fuerit baptizatus, vel non, oportet illum iterum baptizare ſub conditione, ſi non es baptizatus, ego te baptizo, &c. quod etiam a ſimili dici debet, quando ſalus corporalis alicujus periclitatur, tunc enim Medicus ſuccurrere tenetur eo medicamento, quod tutius eſſe judicat, alias graviter peccaret, ſi eo poſthabito experiendi gratia, medicamentum minus certum adhiberet. Hoc idem etiam docet ibi Doctor de dubio Juris circa illicitam Sacramentorum, & præſertim Baptiſmi adminiſtrationem, ſive enim dubium juris contingat in forma neceſſaria ex parte Sacramenti a Chriſto inſtituta, ſive in forma neceſſaria ex parte miniſtri ſecundum Eccleſiæ inſtitutionem, inquit Miniſtrum ſecundum rectum ſuæ conſcientiæ dictamen, tum ad vitandum peccatum, tum ad evadendum periculum irritandi Sacramentum, debere ſemper, ſi poſſibilitas adeſt, tutiorem eligere viam, ut etiam notavit Vulpes diſput 73. citat. art. 3. & 4.

56 In aliis vero dubiis, in quibus non eſt adeo urgens neceſſitas, ſatis probabile eſt, nec etiam tam arctam intercedere obligationem ad tutiorem partem amplectendam, præſertim ſi grave aliquod incommodum inde ſequatur; verbi gratia qui de natalibus ſuis dubitat, an legitimus ſit, vel illegitimus, non tenetur ſemper ſequi partem rigidiorem, & tutiorem, ſed adhuc mitiorem, & magis favorabilem ſequi poteſt, dummodo probabilis ſit, & tuta. Ita tenent Navarrus, Sylveſter, Panormitanus, Averſa, Abellius, & alii Doctores, qui etiam id deducunt ex eodem capit. cit. *Ad audientiam*, & cap. *Significaſti*, ubi maxime regula illa approbatur, *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, ibi enim quamvis juſſerit Pontifex dubitantem de homicidio ab Altaris miniſterio abſtinere ob Sacramenti decentiam, & reverentiam, non tamen juſſit beneficiis Eccleſiaſticis expoliari, erat enim notabile detrimentum, quod noluit Pontifex ob ſolum dubium injungere. Hoc etiam ratio ſuadet, quia lex quæ continet notabilem incommoditatem, non obligat, niſi ſit ſufficienter promulgata, & propoſita, ſed ea quæ ſub dubio proponitur, non cenſetur ſufficienter promulgata; ergo ſi detur caſus in quo tale incommodum immineat, quod quidem non ſufficienter excuſaret, ubi res eſſet certa, excuſabit tamen, ſi res eſt dubia, nec eſt cogendus quis cum tanto rigore ob ſolum dubium certum ſubire detrimentum, & magnum incommodum, quia ſæpe lex quamvis certa cum notabili periculo obligare non ſolet; ergo tanto magis non obligabit, ubi eſt tantum dubium, vel juris, vel facti; unde benigne poſſunt interpretari leges, nec cenſentur tam ſevera obligare, ut ob ſolum dubium cogant homines ſubire notabile damnum, ut ait Averſa quæſt. 18. ſect. 21. Cæterum quodnam, & quale ſit, vel eſſe debeat notabile incommodum, & detrimentum quo quis ab obligatione excuſetur in caſu dubii juris, vel facti, prudenti judicio pro rerum, ac negotiorum diverſitate expendendum eſt.

57 Notanter autem dixi, ſi ſtante dubio, & facta diligentia, quæ tunc fieri poteſt, appareat notabile detrimentum in eo, qui tutiorem partem ſequeretur, non eſſe hunc in tali caſu obligandum; quia ſi e contra ſtante dubio juris, vel facti poteſt quis abſque magno incommodo, & notabili detrimento ſequi tutiorem partem, puto cum Averſa loc. cit. & cum communi ſententia in tali caſu vere id teneri, & in hoc ſenſu plures dixi 4. ſentent. diſput. 5. quæſt. 2. de conſcientia probabili, regulam illam de ſequenda tutiori via in dubiis eſſe generalem in omnibus materiis moralibus, quando nimirum id fieri poteſt abſque magno incommodo, & notabili detrimento. Quod quidem pluribus, & manifeſtis exemplis ſolet declarari, nam qui dubitat, an hodie ſit dies feſtiva, tenetur audire ſacrum, & ſi in die feſto poteſt quis audire hanc Miſſam, & dubitat, an hanc omittendo ſit habiturus copiam alterius, illam audire omnino tenetur; & ſi dubitet, an hodie ſit dies jejunii, jejunare

tene-

tenetur, non enim hoc eſt adeo grave incommodum, ut homo firmæ valetudinis excuſetur; ſimiliter ſi dubitat Sacerdos, an hodie Horas canonicas recitaverit, nec dubium deponere poteſt, eas recitare tenebitur. Et ratio horum eſt, quia cavendum eſt periculum faciendi id, quod in ſe materialiter ſpectatum ſit malum, quando abſque notabili incommodo, & detrimento vitari poteſt; ſed ibi propria eſt periculum, ubi dubium, ergo &c.

58 Tertio dicendum eſt, quod ſi dubium occurrat in materia juſtitiæ, & dubitanti ſuffragatur poſſeſſio, peculiaris ratio eſt, ut is licite amplecti poſſit partem ſibi favorabiliorem. Hæc eſt communis ſententia, quia certa lege ita ſtatutum eſt, non eſſe quempiam cogendum reſtituere, quod poſſidet, niſi id auctor ſint eſſe aliorum, ita habetur L. 1. C. de conditionibus incertis, & in dubio meliorem eſſe conditionem poſſidentis, ſtatutum eſt in regulis juris in 6. & ſuadet etiam ratio, ideo enim in materia juſtitiæ potior eſt conditio poſſidentis, ut ea poſſeſſione adjutus poſſit ſequi partem minus tutam, præmiſſa debita diligentia, quia ex altera parte jus dubium eſt æquale inter ipſum, & non poſſidentem; ex altera vero jus ſuæ poſſeſſionis eſt certum, & proinde tanquam potiori jure ſinitus vincit alterum; nam quamvis modo dubitat, jam tamen bona fide poſſederat, unde ipſamet poſſeſſio dat ei jus certum retinendi, quamdiu non conſtiterit rem eſſe alienam; ſicut qui certo annorum ſpatio aliquid bona fide poſſedit, illud ſibi præſcribit. & præſcriptio dat ei jus certum, & abſolutum dominium, ita ut deinceps reſtituere non teneatur. Sed quamvis ſit communis opinio, ut dicebam, principium illud, quod habetur in regulis juris in 6. *in pari cauſa potiorem eſſe conditionem poſſidentis*, locum habere in materia juſtitiæ; non omnes tamen conveniunt utrum in omni materia militet idem principium; & plures negant in materia aliarum virtutum eam regulam verificari, & conſequenter dicunt, quando dubium adeſt dictans nos obligari ad aliquem virtutis actum, vel ad aliquid omittendum, non poſſe deponi conſcientiam dubiam judicando oppoſitum, ſed eſſe eliciendum judicium ſimile, ita Sayrus, Azorius, Vaſquez, Torrianus, & alii, quos refert Sanchez in ſumma l. 1. c. 10. Hoc tamen non obſtante.

59 Quarto dicendum eſt, prædictam regulam tranſcendere per omnem materiam cujuſcunque virtutis, & poſſeſſionem non ſolum favere in materia juſtitiæ, ſed etiam in quavis alia materia, ita quod ſi adhibita morali, & ſufficienti diligentia dubium vinci non poſſit, tutius eſt ſequi illam partem quæ poſſidenti favet, niſi in aliquo peculiari caſu contrarium expreſſe deciſum ſit in jure. Ita Sanchez cit. Filliucius, Carpenſis, Avarſa, Bonacina, Lanfrancus, Baldellus, Caramuel, Bardius, & plures alii.

Ratio eſt, quia poſſeſſio eſt titulus communis, & univerſalis omnibus virtutibus; & non ſolum in materia juſtitiæ, ſed etiam in materia aliarum virtutum melior eſt conditio poſſidentis, ver. gr. qui non eſt obligatus præcepto Religionis in poſſeſſione eſt ſuæ libertatis quo ad illam virtutem, & ſic de aliis, & ne fiat lis de nomine, etiamſi concedatur, poſſeſſionem in rigore acceptam in ſola juſtitia reperiri, certum tamen eſſe debet, in materiis aliarum virtutum aliquid æquivalens inveniri.

Confirmatur, quia quoad hoc eadem prorſus militat ratio in materia juſtitiæ, & in materia aliarum virtutum, ut notat Bardius diſput. quinta de conſcientia dubia, c. 4. ſicut enim in materia juſtitiæ ex vigente dubio reſultat quædam æqualitas inter obligationem reſtituendi, & inter poteſtatem retinendi, & ideo cum accedit poſſeſſio, & huic parti adhæret, debet pars iſta prævalere, & in ejus favorem decidendum eſt; ita in aliis virtutibus, quando viget dubium, an ſit obligatio, ver. gr. exercendi actum religionis, reſultabit etiam quædam æqualitas inter Religionem, & libertatem, ac proinde cum penſatis omnibus voluntas ſua fruatur libertate, & eam poſſideat, poſſeſſio prævalere debet, ſicut dicitur in materia juſtitiæ, & per conſequens libertatem poſſidens ab obligatione Religionis debet abſolvi, nam ex parte voluntatis eſt jus fortius, nec certum debet vinci ab incerto, ac proinde in materia cujuſcumque virtutis regula illa poteſt habere locum, quod melior eſt conditio poſſidentis.

60 Notanter autem dixi in concluſione, niſi contrarium in jure expreſſum fuerit, quia in hoc caſu juri ſtandum eſt; ſi enim lex poſſidenti reſiſtat, tunc poſſidentis conditio non erit potior, neque pro ipſo poſſidente judicandum erit, cum neque pro ipſo extabit præſumptio, tunc enim haberetur cauſæ diſparitas, quæ eſt limitatio illius regulæ, *in pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis*, paritas enim iſta non habetur, ſi jus poſſidenti reſiſtat. Hinc etiam concedendum eſt, quod ait Vaſquez diſp. 65. illi regulæ, quod *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, derogari per aliam juris regulam, quod *in dubio favendum eſt Reo*; unde ſi dubium oriatur, an quidem ſit filius legitimus Franciſci, etiamſi alii fratres maneant in poſſeſſione hæreditatis paternæ, adhuc judicandum erit in favorem illius: & ſi dubium oriatur, an hic ſit Antonii ſervus, vel ſit liber, etiamſi Antonius maneat in poſſeſſione, adhuc judicandum eſt in favorem libertatis, quia in iis & ſimilibus caſibus multo plus æſtimatur id, quod cedit in favorem Rei, quam illud, quod cederet in favorem poſſidentium, quia lege ita deciſum eſt.

Hinc colligitur, recte eſſe poſſe aliqua lege definitum, ut ubi dubium emerſerit, tutior pars eligatur, velut ſpretis dubio licitum ſit favorabiliorem partem amplecti, & tunc tali legi ſtandum eſſe, quia certe poteſt lex imponi, ut qui dubitaverit de aliquo jure, vel facto, in iſto caſu teneatur, vel poſſit ita ſe gerere, hoc enim plane lex humana ſtatuere poteſt in rebus ſibi ſubordinatis, & tunc certum eſt, ac manifeſtum quid unuſquiſque ad præſcriptum talis legis facere poſſit, vel debeat. Et huc ſpectat, quod in c. *Is qui* ſtatutum eſt, quod ſi non ſit in jure expreſſa irregularitas pro tali, vel tali cauſa, non teneatur quiſquam ſe gerere, ut irregularem: & quod ſtatutum eſt cap. *Ad audientiam*, dubium de homicidio ab altaris miniſterio abſtinere debere, nam alioqui hac lege ſecluſa, ille obligatus non fuiſſet ſe gerere, ut irregularem pro tali dubio. Et ſic pariter per alias leges ſtatutum eſt, in dubiis favendum eſſe Reo, aliaque hujuſmodi, quæ partem magis favorabilem commendant.

61 Quinto tandem ex præmiſſa doctrina ſolent inferre Doctores deciſionem plurium caſuum, licet ad diverſas materias pertineat, ut videri poteſt apud Carpenſem, Bardium, Saccum, Oviedo, Layman, & alios paſſim; ſed ad vitandam prolixitatem, & confuſionem ſat erit cum Lezana d. 12. qu. 5. regulas aliquot generales pro ſimilibus caſibus afferre. Prima eſt in dubiis caſibus ad Deum per orationem recurrere, ut mentes noſtras illuminare dignetur juxta illud 2. Paralip. 20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros ad te dirigamus.* Secunda eſt, curare per ſtudium, aut doctorum virorum conſilium veritatem addiſcere, ignorantiæ tenebras depellere, & conſcientiam dubiam ſufficienti adhibita diligentia deponere ad vitandum peccandi periculum, quod ſecum dubia afferre ſolent; nam ſi facta pro ipſa deponenda ſufficienti diligentia adhuc remanet, jam illa non erit amplius vincibilis, ſed invincibilis, & ita a peccato excuſare poterit. Tertia eſt, in ſimilibus dubiis caſibus agere, quod inter materiæ exigentiam omnibus penſatis minora habet incommoda. Quarta tandem eſt applicare, & obſervare regulas generales in Jure traditas, quales ſunt: *Tene certum, & omitte incertum; In dubiis tutior pars eſt eligenda; In dubiis melior eſt conditio poſſidentis; Ex duobus malis minus eſt eligendum*, & ſimiles, de quarum intelligentia jam ſupra dictum eſt. Neque illæ duæ regulæ, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, & quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, ſunt inter ſe contrariæ, ita quod invicem ſe expellant, ut verba ſonare videntur, quia ſi adhibita morali, & ſufficienti diligentia dubium vinci non poteſt, tutius eſt ſequi illam partem, quæ poſſeſſioni favet, unde adhuc illa regula verificatur, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, eo quod tunc facta ſufficienti diligentia ad evincendum dubium, tutior pars ſit, non expoliari poſſeſſione qui poſſidet.

QUÆSTIO IV.

An licite poſſimus conſcientia probabili conformari.

62 DE conſcientia probabili, ſeu opinativa jam ex profeſſo tractavimus lib. 2. ſentent. diſput. 5. quæſt. 2. & 3, adeo ut nihil fere ſuperſit addendum, nihilominus pro complemento hujus primæ Diſputationis de conſcientia, plura majoris momenti ibi fuſe tradita breviter percurremus, ac veluti in compendium redigemus, & majori perſpicuitate ad faciliorem omnium captum. Hic autem advertendum ex ibi dictis non eſſe idem opinionem eſſe probabiliorem, & eſſe tutiorem, quia eſſe probabiliorem reſpicit veritatem magis, vel minus oſtenſam, eſſe vero tutiorem reſpicit minus periculum, unde opinio probabilior poteſt eſſe minus tuta, & tutior minus probabilis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæſtionis Reſolutio.

COnveniunt omnes neminem conformari poſſe conſcientiæ improbabili. Ratio eſt, quia ſicut conſcientia, ſeu opinio probabilis eſt judicium gravi fundamento auctoritatis, aut rationis magni momenti ſuffultum, ita conſcientia, ſeu opinio improbabilis in re morali eſt judicium de honeſtate, vel malitia, aut indifferentia operis, vel objecti levi vel nullo innixum fundamento. Quoniam igitur cum tali aſſenſu judicium practicum prudentiale fieri non poteſt de conformando ſe cum illo, nam potius tale judicium imprudens & temerarium eſſet, ideo homo tali conſcientiæ, & opinioni licite conformari non poteſt. Conveniunt etiam neminem teneri conformari conſcientiæ probabili; quamvis enim hæc ſit aſſenſus intellectus ad alteram partem determinatus, ut conſtat ex dictis quæſt. 1. art. 2. num. 12. in quo a conſcientia dubia differt, quæ talem determinationem non importat, ſed potius ſuſpenſionem aſſenſus; nihilominus quia eſt aſſenſus incertus, & fallibilis, & cum timore ſeu formidine partis oppoſitæ, ſicut & opinio, cui innititur, & ideo neminem cogit ad conformandum ſe cum illo, ſed hominem relinquit in libertate ad id faciendum

vel

Digitized by Google

vel non faciendum, alias conſcientia probabilis a vera, & certa non differret, cur propterea conformari teneretur. Solum igitur quæſtio eſt, an conſcientiæ probabili licite poſſimus conformari, & præſertim in concurſu probabilioris, ita ut licite poſſit homo conformari conſcientiæ, ſeu opinioni minus probabili relicta probabiliori.

63 Prima opinio docet, quod licet ſimpliciter, & abſolute loquendo licite poſſit homo conſcientiæ probabili conformari, non tamen in concurſu probabilioris, & tutioris, atque ideo nobis licitum non eſſe ſequi minus probabilem, minuſque tutam opinionem probabiliori, & tutiori relicta. Hanc opinionem, ait Amicus diſput. 15. ſect. 4. eſſe fere omnium antiquorum Theologorum, pro qua citari ſolent Adrianus, Henricus, Gerſon, Gabriel Major, & alii, ex Recentioribus tuentur Comitolus in reſponſ. moralib. lib. 5. cap. 25. Philalatus in libello de Opinionum praxi quæſt. 5. & noviſſime omnium Merenda in diſput. de conſilio minime dando extra caſus regulæ de duobus malis, juxta opinionem ſpecificantem probabiliter actum pro licito in occurſu opinionis ſpecificantis ipſum probabilius pro illicito. Secunda opinio, quæ communis eſt omnium Recentiorum in currenti ſeculo, aſſerit non ſolum poſſe hominem licite conſcientiæ probabili conformari ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed etiam in concurſu probabilioris, & tutioris, atque ideo hominem licite, & recte agere ſequendo opinionem probabilem, quæ proponit aliquid ut licitum, & honeſtum etiam relicta parte probabiliori, & tutiori; Aliqui vero id aſſerunt indefinite, & abſque ulla limitatione, ita ut in omni caſu, & in omni materia licitum ſit ſequi minus probabilem, minuſque tutam: Alii autem id aſſerunt adjectis quibuſdam limitationibus, de quibus art. ſeq. ita Medina, Navarrus, Suarez, Vaſquez, Sanchez, Valentia, Becanus, Caſpenſis, Arriaga, Amicus, Avarſa, Oviedo, Serra, Morandus, Salas, Tannerus, Lezana, Baldius, Hacquetus, Paſqualigus, Azorius, Poncius, Iſambertus, Abellius, & alii Recentiores paſſim. Pro reſolutione

64 Primo dicendum eſt, poſſe hominem in rebus moralibus, & agibilibus conformare ſe conſcientiæ, ſeu opinioni probabili; Hæc eſt communis ſententia; ubi nomine probabilis opinionis eam intelligimus, ut conſtat ex dictis d. 4. art. de Actibus humanis quæſt. 2. articul. 1. quæ tum ratione probabili, tum gravi auctoritate nititur; addimus autem rationi auctoritatem, quia ut advertit Abellius cap. 7. de Actibus humanis ſect. 6. licet in rebus ſpeculativis, quæ ad fidem non pertinent, argumenta ex ſola ratione deducta ſufficiant ad ſententiam aliquam non ſolum probandam, ſed etiam demonſtrandam; in practicis tamen & moralibus, ubi agitur de divinæ legis notitia & obſervantia, aut tranſgreſſione dignoſcenda, intellectus humanus ſibi non ſufficit, & ſola ratio humana plerumque caligat & deficit. Cum igitur ſententia probabilis talis debeat eſſe, ut quamvis certa, & infallibilis non ſit, tuto tamen teneri poſſit, plane argumenta ex ratione deducta, quæ ad ejus probabilitatem non parum conferre poſſunt, gravi aliqua Doctorum auctoritate fulciri debent, ut ſi perſpicacitate ingenii, & acumine id, quod juſtum eſt, & rectum aſſequi non poſſumus, humilitate ſaltem, & demiſſione aſſequamur, & a pravo, atque injuſto dignoſcamur. Quo ſuppoſito ita probatur concluſio; quia ut aliquis licite operetur, ſufficit quod regulam rationis ſequatur; ſed eo ipſo quo aliquis a conſcientia probabili ducitur, ſequitur regulam rationis, & rectam noſtrarum operationum menſuram, quia ſequitur dictamen intellectus practicum, quo prudenter judicat, hic, & nunc eſſe operandum; ergo licite operatur. Major patet, probatur minor; quia cum homo operatur, non ex levi, ſed ex gravi fundamento auctoritatis, vel rationis, prudenter, & non temere operatur; ſed qui operatur ex conſcientia ſive opinione probabili, tali modo operatur, ſiquidem talis eſt natura conſcientiæ, aut opinionis probabilis; ergo ſic operans prudenter operatur, neque periculo peccandi exponitur, ſicut operans ex dubia conſcientia.

65 Dices, nullus poteſt ſe conformare conſcientiæ dubiæ, ut patet ex dictis, ergo neque conſcientiæ probabili; conſequentia probatur, quia utriuſque eadem ratio militare videtur, ſicut enim operans juxta conſcientiam dubiam peccaret, quia periculo peccandi ſe exponeret, ſic & qui operaretur ex conſcientia probabili.

Reſpondeo negando conſequentiam, lata namque verſatur diſparitas inter conſcientiam probabilem, & practice dubiam, qui enim hanc habet, & ex ea operatur, nullum habet judicium determinatum de ſuæ operationis honeſtate, ſed omnino ſuſpenſus manet, & anceps an bona ſit, vel mala, & ideo temere operatur peccati periculo ſe exponendo, cum quantum eſt ex ſe non magis tendat in bonum, quam in malum: verum qui ex conſcientia probabili operatur, eſto operetur cum formidine partis oppoſitæ, quia talis formido eſt de eſſentia aſſenſus opinativi, ut a ſcientifico ſecernitur, nihilominus judicium habet determinatum practicum, & prudentiale de ſuæ actionis honeſtate, & ideo licite, & prudenter operatur, neque periculo peccandi practice ſe exponit, ſicut qui operatur ex conſcientia dubia.

Urgebis rurſus, quia ſi licite poſſet homo in rebus moralibus & agibilibus conformare ſe conſcientiæ, ſeu opinioni probabili, ſequeretur poſitum eſſe in arbitrio cujuſcumque operari quomodocumque voluerit, eo quod in moralibus omnia fere ſunt poſita ſub opinione Doctorum. Reſpondeo negando conſequentiam, quia conſcientia probabilis eſt actus prudentiæ, quæ rectam finis intentionem ſupponit, & omnium circumſtantiarum circumſpectionem requirit, & opinio probabilis eſt, quæ ex gravi fundamento rationis procedit, vel auctoritatis, quo deficiente jam non erit amplius conſcientia, aut opinio probabilis, ſed improbabilis, aut erronea, ideoque negatur eſſe in poteſtate cujuſque operari, ſicut voluerit, aut conſcientiam probabilem ſibi fingere, ſi talis non erit.

66 Secundo dicendum eſt, licite poſſe hominem conformari conſcientiæ minus probabili relicta probabiliori, & ex duabus probabilibus ſententiis contradictorie oppoſitis, quæ verſantur circa aliquam actionem humanam, utrum ea licita ſit, nec ne, poſſe quemvis relicta probabiliori ſequi minus probabilem. Ita Auctores omnes pro ſecunda ſententia citati, & innuitur a Doctore 4. diſt. 15. quæſt. 2. in fine, ubi docet furantem in extrema neceſſitate non teneri ad reſtitutionem, etiam cum ad pinguiorem pervenerit fortunam, etiamſi oppoſita opinio ſit tutior, & ſecundum aliquos etiam probabilior, & rurſus quæſt. 2. prolog. in fine, ubi videtur velle, quod in rebus dubiis locum habet labor Doctorum, & Expoſitorum, ex quo ſequitur, quod quando Doctores docent aliquam opinionem eſſe probabilem, etſi ſit minus tuta, poteſt quilibet eam ſequi abſque ullo periculo peccandi, alioquin ſi ſemper pars tutior eſſet amplexanda, non liceret unquam ad conſilium peritorum recurrere, unuſquiſque enim per ſe noſcit, quæ ſit tutior, & quæ ſit minus tuta, cum in lege Chriſti non detur perplexitas.

67 Ratio a priori pro hoc aſſerto jam aſſignata fuit diſp. 5. cit. q. 2. art. 2. n. 50. quia ſcilicet operans juxta opinionem probabilem non temere, aut imprudenter operatur, etiamſi oppoſita opinio ſit probabilior, & tutior, ergo non peccat: conſequentia patet, quoniam qui peccat, prudenter non operatur, probatur aſſumptum, ſiquidem talis opinio, & conſcientia, eo ipſo quo eſt probabilis, gravi nititur fundamento rationis, vel auctoritatis, atque ideo licite ſecundum illam operari poteſt.

Confirmatur, quia non tenemur ad id, quod melius & perfectius eſt, ſed ſufficit, ut ſequamur id, quod in praxi eſt rectum, & ſecurum, & alias conſilia omnia Evangelica eſſent in præcepto; quod nimis durum eſſet, & contra illud Chriſti Matth. 11. *Jugum meum ſuave eſt & onus meum leve*; ergo licet opinio, & conſcientia probabilior ſit perfectior, & ſecurior, non tamen ad eam obligamur, ſed ſufficit ſequi id, quod in praxi eſt rectum, & ſecurum, qualis eſt etiam conſcientia, & opinio minus probabilis. Præterea neque obligamur ex duabus ſententiis probabilibus contradictorie oppoſitis tutiorem amplecti, ſed illa relicta minus tutam ſequi poſſumus, ut patet de opinione aſſerente eum, qui in peccatum mortale lapſus eſt, ad confitendum ſtatim habita Confeſſoris copia obligari, quæ D. Bonaventuræ tribuitur in 4. diſt. 17. p. 2. art. 2. quæſt. 2. licet ibi de Religioſis tantum id teneat, non de Laicis, quos dicit tempus Quadrageſimæ expectare poſſe, & de communi opinione oppoſita id negante; plane enim conſtat primam ſententiam in praxi longe tutiorem, & ſalubriorem eſſe, quod tamen non obſtat, quin ſententiam oppoſitam licite, ac tuto quilibet ſequi poſſit; ergo a pari poterit quis licite, ac tuto minus probabilem ſequi ſententiam probabiliori relicta. Denique quia durum nimis videtur, & multis ſcrupulis expoſitum hominem obligare, ut conſcientiam, & opinionem probabiliorem ſemper ſequatur, nec finis unquam eſſet ſcrupulorum, & dubiorum, & præſertim in timoratæ conſcientiæ viris, qui plus de ſuis timent operibus, ſemper enim dubitarent, quænam duarum opinionum ſit probabilior, an illa, quam ſequuntur, vel quam relinquunt.

68 Reſpondent Auctores primæ ſententiæ, opinionem probabilem abſolute ſpectatam utique eſſe poſſe prudentem, ac rectæ rationi conformem, ſed comparative inſpectam, & in concurſu probabilioris, & tutioris talem non eſſe exiſtimandam, ſed potius imprudentem, & temerariam, ideoque judicium probabile, quod ſit vera, generare non poſſe. Verum rationes adductæ, ſi bene perpendantur, probant intentum, non tantum de opinione probabili in ſe, & abſolute inſpecta, ſed etiam comparative, & in concurſu probabilioris, & ut arguebamus loc. cit. cum Bardin diſp. 4 c. 10. major illa probabilitas, & ſecuritas, quæ in oppoſita ſententia reperitur, non deſtruit probabilitatem, & ſecuritatem illam, quæ in alia opinione reperitur minus probabili, ut patet in ſimilibus phyſicis, & moralibus, nam album ut octo ver. grat. non impedit quin album ut ſex dicatur adhuc vere, & proprie album, nec homo prudens ut ſex, proprie diceretur imprudens in comparatione prudentis ut octo, & ſic de aliis ſimilibus. Hoc idem explicuimus ibid. quæſt. 2. num. 95. aptiſſimo exemplo; nam duplex eſt via verb. grat. hinc adeundi Florentiam, via communis, & trita, quæ nullum patitur periculum latronum, altera vero brevior non adeo trita, & tuta, in qua ſolent interdum latrones inſidiari: ſi facta ſufficienti diligentia, & perquiſitione certioreor in hac breviori via hic, & nunc non

eſſe

Digitized by Google

eſſe latrones, nec ullum adeſſe periculum, plane nemo negare poteſt me per hanc iter capere poſſe prudenter, & ſine periculo relicta via communi, & tutiori diligentia adhibita, unde in hoc ſenſu licebit hanc breviorem viam alioquin de ſe minus tutam appellare hic, & nunc viam bonam, & rectam practice, adhibita omnium præfata diligentia; ſic igitur in propoſito, opinio minus probabilis etiam in concurſu probabilioris poteſt appellari via veritatis practica, & vere tuta, nam quamvis in aliqua actione periculum peccati eſſe poſſit, ſi tamen quis tanta cautione eam agat, ut probabiliter, & prudenter judicet tale periculum caveri, non peccat, nec imprudenter agit, nec periculo peccandi ſe exponit, niſi forte materialiter, hoc eſt faciendi rem materialiter malam, non vero formaliter; ſicut invincibiliter ignorans hodie eſſe feriam ſextam, ſi comedit carnes, dicitur facere actionem materialiter malam, quia eſt in ſe prohibita, non autem formaliter, quia hic & nunc ei non imputatur ratione invincibilis ignorantiæ.

69 Sed adverſarii objiciunt; ut caute quis procedat quantum ſatis eſt ad prudenter agendum, non debet ſe exponere periculo peccandi; ergo quamdiu res non eſt omnino certa, debet ſequi opinionem magis tutam, vel magis probabilem; talis autem eſt opinio probabiliter ſpecificans actum pro illicito in concurſu alterius ſpecificantis ipſum pro licito, quia illam ſequendo, hoc eſt, ab actu abſtinendo, nullum incurritur peccandi periculum, ſicut incurritur aliam ſequendo, idest actum eliciendo.

Confirmatur, quia operans ex opinione minus probabili in concurſu probabilioris deberet operari cum formidine opinionis contrariæ probabilioris; ut ſic in conſcientia dubia operari non licet, ut conſtat ex dictis quæſt. 3. artic. 2. nam operans cum dubio practico manifeſte ſe exponit periculo errandi, & juxta regulam Juris; *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, ergo &c. Demum hinc ſequeretur, poſſe etiam hoc fieri cum graviſſimo detrimento, & damno proximi, ut ſi medicus relicto medicamento certo applicaret infirmo aliud incertum, & probabile; vel ſi Miniſter Sacramentorum relicta certa ſententia ſequeretur ſolam probabilem circa materiam, & formam illorum &c.

70 Reſpondetur ex dictis diſp. cit. quæſt. 2. num. 56. ubi hoc argumentum adductum eſt; ut caute quis procedat quantum ſatis eſt ad prudenter operandum, ſufficit, ut tantam adhibeat diligentiam, qualis neceſſaria eſt, ut non ſe exponat periculo peccandi formaliter, etiamſi exponat ſe periculo peccandi materialiter, quod pluribus exemplis ibi demonſtravimus; nemo enim obligatur ad ſtatim confitendum in die Palmarum, ſed poteſt Confeſſionem licite differre uſque ad Dominicam in albis, & tamen non eſt omnino certus, quod nullum ſit habiturus impedimentum, ſed tantum id moraliter ſupponit; ſic etiam nullus Sacerdos obligatur ad divinum officium ſummo mane recitandum, ſed poteſt licite illud differre uſque ad Veſperam, quando nullam probabiliter timeat gravem occupationem Veſperi, & tamen tunc ſe exponit periculo peccandi materialiter, ideſt faciendi rem in ſe prohibitam, non minus quam qui opinionem minus tutam ſequitur; non enim omnino certus eſt ſe Veſperi non ægrotaturum, aut oblivionem non paſſurum, aut aliud grave impedimentum non habiturum, ſed ſolum moraliter, & tamen non ob id ab ullo Doctore obligatur ad eam tutiorem anticipatam recitationem; Sic ergo pariter in propoſito falſum eſt, quod quamdiu res non eſt omnino certa, ſequi debeamus opinionem magis tutam, vel probabiliorem, & ad vitandum peccatum ſemper adhibere teneamur omnem diligentiam moraliter poſſibilem, ſed ſatis erit adhibere moraliter ſufficientem.

71 Ad confirmationem negatur conſequentia, nam etiam operans ex opinione æque probabili cum ea, quam relinquit, imo etiam ex probabiliori, habet iſtam formidinem; ea enim, quatenus eſt ex parte ſui objecti, eſſentialis eſt omni opinioni ſive ſit minus, ſive æqualiter, ſive magis probabilis, quia in hoc diſtinguitur opinio a ſcientia, ſeu conſcientia certa; neque confundenda eſt formido cum dubitatione, & hæſitatione proprie dicta, nam dubitare eſt intellectum de utraque contradictionis parte ancipitem eſſe, & nulli determinate adhærere, ut ait Doctor 3. diſt. 39. qu. unic. formidare vero eſt in alteram quidem partem aſſentire, ſed non per rationes determinatas, & evidentes, ſed ſolum probabiles, quæ proinde intellectum totaliter non convincunt. Et cum dicitur cum dubio operari non licere, quia ſi operans periculo errandi exponitur, advertendum eſt ex diſp. cit. qu. 2. num. 112. dubium ſumi poſſe tripliciter, ſcilicet proprie, minus proprie, & communiter; primo modo intellectus dicitur dubius, quando ex defectu rationis probabilis hinc inde nulli parti determinate præbet aſſenſum, ſed manet ſuſpenſus, & anceps, & hoc eſt dubium proprie dictum, quod conſcientiam dubiam conſtituit proprie dictam; ſecundo modo contingit quando quæſtione pro utraque parte agitata, licet intellectus ex pondere rationum in unam partem inclinet, non adhuc tamen determinatum illi præſtat aſſenſum, quia premitur adhuc gravitate alicujus rationis pro altera parte militantis, ratione cujus judicium fluctuat, nec altera pars quæſtionis, in quam inclinat, pervenire adhuc ad verum probabilitatis ſtatum, & dubitatio in hoc ſenſu rationem adhuc habet potius ſuſpicionis, quam probabilis opinionis. Tertio tandem modo dubium dicitur, quando in controverſia examinata hinc inde, ex gravitate rationis, & auctoritatis intellectus ad alteram partem determinatur, tanquam omnino probabilem ſufficienter ſolvendo rationes pro altera parte, & hæc vere dicitur opinio probabilis, per quam probabilitatem excluditur omne dubium primo, & ſecundo modo ſumptum, & ſolum remanet dubium quod opponitur phyſicæ, & evidenti certitudini; & in hoc ſenſu omnis controverſia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles, dicitur in dubium verti, quatenus dubietas opponitur veritati, & certitudini ſcientiæ. Quando ergo dicitur licitum non eſſe cum dubio operari, intelligitur de dubio primo, & ſecundo modo, quia ſic operans exponeretur periculo errandi, at cum dubio tertio modo licet, quia hoc eſt dubium pure ſpeculativum, quod ſecum admittit nedum opinio probabilis, ſed etiam probabilior, non tamen admittit primum vel ſecundum dubium, quæ duo tantum ſecum ferunt periculum, ideo cum opinione probabili licet in quibuſdam caſibus operari: Quam limitationem addo, quia etiam in opinionibus probabilibus eſt obligatio ſequendi tutiorem, quando ſequendo minus tutam fieret grave aliquod damnum, ſive ſpirituale, ſive temporale proximo, vel adeſſet periculum ipſius, ut in caſibus relatis in ultimo argumento ex abſurdis deducto; tunc enim lege charitatis, miſericordiæ, & aliquando juſtitiæ, ſicut tenemur evitare illud damnum, aut periculum ipſius, *quia unicuique mandavit Deus de proximo ſuo*, ſic etiam tenemur in illis caſibus tutiores opiniones ſequi, quibus talia evitentur damna, & pericula, ut dicemus art. ſeq. Alia plura argumenta ex ratione, & auctoritate deducta vide ſoluta diſput. 5. cit. qu. 2. & quæ præſertim objecit Merende in ſua Diſputatione de Concilio, ex Scriptura, SS. Patribus, & ſacris Canonibus, ac etiam Proſper Fagnanus tractatu de conſcientia probabili noviſſime edito, qui non niſi poſt hujus Tomi editionem ad manus pervenit.

ARTICULUS SECUNDUS.

An conſcientia probabilis poſſit eſſe regula ſufficiens noſtrarum actionum in omni materia.

72. AFfirmant nonnulli in omni materia, etiam pro implenda charitatis obligatione, licitum eſſe ſequi minus probabilem, & tutam in concurſu probabilioris, & tutioris, tam Sacerdoti in adminiſtratione Sacramentorum, quam Medico in applicandis medicamentis, Judici in decidendis cauſis, ac ferendis ſententiis, Regi in gerendo bello, & ſimilibus, & ita præſertim defendit Marcus Vidalis in ſua Arca vitali tract. de opinione probabili inquiſ. 2. Communis tamen opinio negat licitum eſſe uti minus probabili, & tuta opinione, quando id cedit in damnum tertii; ut ſi Confeſſarius juxta probabilem opinionem circa valorem Sacramenti pœnitentem abſolveret, aut Sacerdos baptizando uteretur forma minus probabili dimittendo certam & conſuetam; aut Medicus juxta probabilem opinionem circa Medicinæ qualitatem eam infirmo applicaret relicto medicamento certo; aut Rex inferret alteri bellum ad capiendum Regnum ob jus tantum probabile, & non certum; in his enim, & ſimilibus caſibus tenetur operans ſequi partem tutiorem, & probabiliorem ex obligatione charitatis, quam erga proximum habere tenemur, cum agatur de re valde gravi, & damnum nimis grave ſequatur caſu, quo opinio minus probabilis a parte rei eſſet falſa, nimirum vel mors infirmi, vel perditio baptizati, vel amiſſio Regni, & ſimilia. Hæc, inquam, eſt communis, & receptiſſima ſententia in hoc currenti ſeculo, ita Medina, Suarez, Vaſquez, Sanchez, Paſqualigus, Tannerus, Salas, Arragonus, Cornexo, Lezana, Valentia, Becanus, Caſpenſis, Poncius, Arriaga, Ovviedo, Morandus, Averſa, Bardius, Serra, Hacquetius, Amicus, Sylveſter, Soto, Layman, & alii Recentiores paſſim, quam ſententiam late tractavi diſp. 5. q. 3. quare ſolum hic breviter percurram epilogando, quæ ibi diffuſe diximus.

73 Primo itaque probatur hæc ſententia ex fundamentali doctrina tradita loc. cit. num. 136. & 142. quod quædam ſunt quæſtiones verſantes circa honeſtatem alicujus actionis, quæ ſolet vocari materia juris, aliæ vero verſantes circa validitatem alicujus actus, quæ ſolet vocari materia facti; in quæſtionibus primi generis licitus eſt probabiliorum uſus, quia honeſtas actus, & conformitas ad legem præcipientem in illis caſibus ex prudenti judicio, & operantis exiſtimatione totaliter pendet; unde periculum, quod tunc timetur ex ſequela opinionis minus tutæ, & probabilis, cavetur ab ipſo, quod operamur ex opinione probabili, nam eo ipſo operamur ex recto, & honeſto conſcientiæ dictamine. Nec refert, quod interdum res aliter ſe habeat a parte rei, quia non adeo rigide ad honeſtatem actuum Deus nos obligavit, ut ſemper conformari debeamus objecto virtutis ſecundum eſſe ſubjectivum, quod habet a parte rei, cum impoſſibile ſit moraliter, ut ſinceram, & exploratam rerum veritatem ſemper aſſequamur pro hoc ſtatu; ſed obligavit nos tantum ad agendum ex dictamine, quod probabiliter habere

poſſu-

Digitized by Google

poſſumus de rerum veritate, unde operando cum tali dictamine nunquam exponimus periculo violandi aliquod præceptum formaliter, ſed tantum materialiter modo ſuperius explicato. At circa quæſtiones ſecundi generis, quæ nimirum verſantur in materia facti, & circa valorem alicujus actus, cum hic non dependeat ex judicio noſtro quantumvis prudenti, ſed ex natura rei, vel ex voluntate, & inſtitutione alterius, contra prudentiam eſt, relicta via certa, & tutiori, operari ex opinione tantum probabili, nam prudentia dictat in tali materia eam actionem in praxi adhibendam eſſe, qua tollatur periculum mali, quod reipſa ſaterum timetur, quando illa commode adhiberi poteſt. Et hac ratione probat Scotus 4. diſt. 3. qu. 2. quem plures ſequuntur Recentiores, etiam ex obligatione virtutis Religionis in Sacramentorum Miniſterio licitum non eſſe ſequi opinionem minus probabilem, & tutam relicta probabiliori, & tutiori, quia ſacramenta non validantur ratione noſtræ æſtimationis, & opinionis, ſed prout in re, & juxta Chriſti inſtitutionem; quare cum Sacramenta ſint myſteria omnimodæ veritatis, inquit Doctor, nullam prorſus falſitatem admittere poſſunt, nec quidem materialiter ſumptam, ideoque virtus Religionis majorem inducit obligationem in Sacramentorum adminiſtratione, quam in alia quacunque materia, & Miniſter tenetur operari ſecundum opinionem illam, quæ magis ipſi rei conformatur, & inſtitutioni Chriſti, cum enim ipſe inſtituerit in tali materia, forma, & Miniſtro, ſi id vere, & in re non adhibetur, Sacramentum non fit.

74 Secundo, ut dicebamus loc. cit. hæc eadem ratio, & regula procedit etiam in opinione a Medico in ægrotorum curatione eligenda; cum enim infirmus eſt in ſtatu adhuc recuperandæ ſalutis, & non penitus deſperatæ, & dubitatur, utrum hoc, vel illud medicamentum ſit profecturum infirmo, nec ne, Medicus ſequi debet opinionem tutiorem, illam ſcilicet, quæ ſecundum artem medicinæ tutior judicatur, aliter peccat; & ratio eſt, quia morbi expulſio, & ſanitas inducenda non pendet ex ejus opinione magis, vel minus probabili, ſed præciſe ab efficacia medicamenti ita ſe habente a parte rei, ut inſitam habeat virtutem morbum expellendi; & ideo quantumvis Medicus applicet medicamentum, quod ſibi efficax videtur ex opinione prudenti, & probabili, ſi tamen tale non eſt a parte rei, nequaquam morbi expulſio, & ſanitas obtinebitur. Addit tamen Monſ. regalis noſter tract. 1. cap. 7. §. 11. quod ſi Medicus exiſtimat hoc, vel illud medicamentum potius profuturum, quam nociturum, etiamſi ſit aliquod periculum nocendi, poteſt illud adhibere, cum infirmus eſt in extremo vitæ periculo, nec aliud ſuppetit remedium; tunc enim tutius eſt hoc remedium adhibere aliquo modo dubium, quam nullum, quia nullum adhibendo certus eſt medicus, quod infirmus morietur. Hac de cauſa inquit Scot. 2. diſput. 14. quæſt. 3. in fine oportere medicum eſſe accuratiſſimum, & ſapientiſſimum, ac omni ſolertia perpendere debere medicamenti qualitatem, ſtatum infirmi, conditionem morbi, tempus propinandi medicinam, & alia hujuſmodi, ut recto judicio, & tuta conſcientia operetur, quæ non niſi ſequendo tutiorem, & probabiliorem aſſequi poteſt, non enim alia via ad eum certitudinis gradum pervenire poteſt, qui moraliter requiritur, ut prudenter in arte ſua operari dicatur; ſic etiam Bonacina diſcurrit cum aliis diſp. 2. qu. 4. punct. 9.

75 Tertio hac eadem ratione dicebamus ibi, quod Judex in judicando, quando ſunt diverſæ opiniones, ſive ſit ſuperior, ſive inferior, opinionem tutiorem ſequi tenetur; illa autem dicitur tutior in hac materia, quæ eſt probabilior, & potioribus nititur fundamentis, unde in cauſa inducta ex parte juris illa eſt tutior, quæ eſt magis conformis ſenſui legis jam receptæ, & conſuetudini, in cauſa vero dubia ex facto illa eſt tutior, quæ ſecundum allegata, & approbata eſt magis evidens; non poteſt ergo Judex in ferenda ſententia minus probabilem ſequi opinionem, quia ipſe eſt perſona publica, & ut publica ſe gerere debet, non autem ut perſona privata, & ideo juxta notitiam publicam in actibus deductam judicare debet, non autem ſecundum propriam, & privatam, etiamſi certo ſciret, quod publice deductum eſt, eſſe falſum, etſi aliqui dicant in tali caſu poſſe, ac debere Judicem omnem viam tentare, ut probabilius in judicio appareat jus illius, quem certo novit eſſe verum vel Dominum. Si vero cauſæ litigantium ſint æque probabiles, neque adhuc eſt in Judicis arbitratu poſitum, ut litis victoriam adjudicet cui parti maluerit, ut notat Layman tract. 5. de conſcientia cap. 5. ſect. 3 nam Judex non eſt dominus juris, ſed interpres, proindeque jus ſuum cuique tribuere tenetur, quod non faceret ſi duobus æquale jus ad aliquid habentibus totum uni tribueret, quia ſic perſonarum acceptionem committeret contra juris regulam 12. in 6. ubi dicitur, *in judiciis perſonarum acceptionem habendam non eſſe*, quare in tali caſu vel aliqua juſta compoſitio inter partes litigantes introducenda eſt, ad quam compelli poſſunt; vel uni dimidium, & alteri dimidium alterum juris, aut rei, & qualis eſt, adjudicari debet. Ad Advocatum vero Doctor. hanc regulam non extendunt, quia ejus officium non eſt definire, ſeu jus dicere inter partes litigantes, ſed parti uni litigantium aſſiſtere, unde quamvis tueri non poſſit opinionem manifeſte injuſtam, & ſi eam tuetur, tenetur ad damna utriuſque partis; tamen ſi clientis ſui cauſam non manifeſte iniquam, ſed probabilem judicet, licite ejus patrocinium ſuſcipere poteſt, etſi cauſam adverſarium probabiliorem obtinendam arbitretur.

76 Quarto hanc quoque eamdem rationem, & regulam dicebamus loc. cit. ad Reges, & Principes extendi poſſe ad dignoſcendum, quomodo ſe gerere debeant ad bellum inferendum pro Regno conſequendo; nam ſi alter tyrannice occupet regnum ad alterum pertinens, nolitque illud reſtituere, affirmat Scotus, & cum eo alii Doctores 4. diſt. 15. qu. 2. art. 1. poſſe illi juſte bellum indicere ad acquirendum ſibi regnum ab illo injuſte occupatum; ſi vero clare non conſtet regnum ab uno occupatum de jure pertinere ad alterum, ſed pro utraque parte militent rationes probabiles, tunc unus Rex adverſus alium Regem, vel Principem non ſibi ſubjectum nequit licite cauſam examinare, ſententiam ferre, & tanto minus armis, vel bello regnum illud invadere, ut ſibi acquirat, quia in Judice ut juſte judicet, & ſecundum rectum conſcientiæ dictamen neceſſaria eſt judiciaria poteſtas ex Scoto 4. l. 19. quam nullus Rex habet in alium Regem, vel abſolutum Principem ex eodem 4. d. 17. art. 2. & ideo ex nulla opinione poteſt ſecundum rectum conſcientiæ judicium cauſam definire, vel juſte bellum alteri inferre ad acquirendum ſibi tale regnum; cum enim judicium unius ſupremi Principis non ſe extendat ad dirimendam litem contra alium, neceſſario ſtare debent judicio alicujus tertii, ad talem cauſam definiendam auctoritatem habentis, hic autem non eſt, niſi Imperator, vel Summus Pontifex in toto Orbe terrarum, ſupremi Judices, ac Legiſlatores ex eodem Scoto 4. d. 15. q. 3. art. 2. qui tandem in tali cauſa definienda debent ex recto conſcientiæ Judicio uti ſemper probabiliori opinione, et generatim de omni Judice jam dictum eſt. Ex quibus omnibus ſatis conſtat in quibus materiis licitum non ſit minus tutam, & probabilem ſequi opinionem in concurſu tutioris, & probabilioris.

77 Quinto tandem addendum eſt, quod quamvis liceat uti opinione probabili etiam in concurſu probabilioris, & tutioris in quæſtionibus verſantibus circa honeſtatem alicujus actus, ut ſupra dictum eſt, non tamen expedire ſemper tali licentia uti etiam in caſibus non exceptis. Ita jam ſtatuimus diſp. cit. quæſt. 2. art. 1. in fine, & ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, quamvis interdum ſequi opinionem probabilem relicta tutiori, & probabiliori non ſit nimia licentia, & laxitas; attamen, ut etiam advertit Averſa qu. 18. ſect. 18. in fine, non ſtatim convenians, & faciendum putare debemus quidquid licitum eſt, ut enim dicebat Apoſt. 1. Corinth. 6. *omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*, immo ſignum timoratæ conſcientiæ erit, ſi ob fugam, odiumque peccati ſtudeat quis vitare qualecunque periculum faciendi id, quod materialiter fortaſſe malum ſit, & libentius ab his opinionibus probabilibus abſtineat, niſi urgeat occaſio operandi, etenim dubio procul præſtabit ſemper meliora, & tutiora ſequi; ita non minus docte, quam pie diſcurrit Averſa loc. cit. & quidam ſatis rationabiliter, quia probabilitatum uſus inventus eſt, & permiſſus non ad relaxandas hominum conſcientias, ſed ſolum ad ſcrupulos tollendos, & contrarium facere non tam eſſet probabilitatibus uti, quam abuti. Unde nec ſatis approbavimus ibi, quod dicunt Becanus, Diana, & alii Recentiores, poſſe Confeſſarium conſulere minus probabilem, nec teneri aperire conſulenti probabiliorem, ſi id ipſe non petat, immo poſſe ſæpe id conſulere, quod minus probabile judicat, ac melius facere, ſi id conſulat quod facilius, & cum minori periculo præſtari poteſt. Hoc, inquam, nimis licenter, & confidenter dicitur, quia cum minori periculo ſaltem materialiter ſumpto operatur homo ſequendo probabiliorem, & tutiorem, quam ſequendo minus probabilem, & tutam, quæ ſolet eſſe facilior; quare magis probatur, & placet, quod ibidem ait Averſa, cautos eſſe debere Doctores in tradendis opinionibus, ut non niſi opiniones vere probabiles aſſumant, & conſulant, ne paſſione aliqua ſe ſubripi ſinant, ut probabile ſibi faciant apparere, quod prudenter non eſſet putandum probabile; cauti etiam debent eſſe in conſultationibus, ut petenti conſilium non tantum minus probabilem conſolant, ſed etiam tutiorem, & probabiliorem ſignificent; immo, & ad hanc exhortari, ſi eum magnum ſequitur incommodum; quemadmodum rogatus aliquis a viatore ut viam doceat adeundi Florentiam, ſi duæ extant viæ, una communis, & trita, quæ nullum patitur periculum latronum, altera vero brevior non adeo trita, & tuta, in qua ſolent interdum inſidiari latrones, non bene conſuleret ille, ſi hanc tantum indicaret viatori petenti, etiamſi hic, & nunc ſciret in ea periculum latronum non adeſſe, ſed aliam quoque tritam, & tutiorem indicare debet, immo & ad hanc exhortari, ſi magnum ei incommodum non afferret.

78 Sed contra prædictas limitationes arguit Marcus Vidalis loco citato, quia eligens opinionem probabilem prudenter operatur, & juxta rationis dictamen, alioquin opinio probabilis non eſſet; ergo tuta conſcientia ex ea operatur in omni materia, quia non eſt major ratio, cur opinio probabilis ſit recta operandi regula in una materia magis, quam in alia.

Confirmatur, quia ſi tenetur Medicus eligere tutiorem, & pro-

& probabiliorem ob periculum, cui exponeretur ſequendo minus tutam, nempe mortis infirmi; ergo propter idem periculum tenebitur etiam in materia ad honeſtatem actus pertinente ſequi tutiorem, quia cum opinione minus tuta ſemper eſt majus periculum tranſgrediendi legem. Tandem, quia ſi non licet Medico in curandis infirmis uti minus probabili, & tuta, relicta probabiliori, & tutiori, nec minus Sacerdoti in Sacramentorum adminiſtratione, & in quibuſdam aliis materiis apponitur hæc limitatio; ergo præſtabit id negare in omnibus, vel in omnibus concedere, cum non poſſit ſufficiens ratio diſparitatis aſſignari.

79 Reſpondeo negando conſequentiam, ſiquidem ex ſuperius dictis, ac etiam diſp. 5. cit. qu. 3. ſatis patet latum diſcrimen, quod verſatur in quæſtionibus circa honeſtatem, & turpitudinem actus, ejuſque obligationem, & circa facti conditionem, naturam, vel valorem; nam in quæſtionibus primi generis poteſt uſus probabilitatum habere locum, quia honeſtas actus ex prudenti judicio, & exiſtimatione operantis totaliter pendet; hoc autem dici nequit in quæſtionibus ſecundi generis, quia valor, & conditio actus non dependet ex judicio noſtro quantumvis prudenti, ſed ex natura rei, vel ex voluntate, & conſtitutione alterius, ut patet in exemplis adductis de Medico, Judice, & Sacramentorum Miniſtro; etenim in his, & ſimilibus materiis, vel certam, & tutam viam ſequi debemus, vel ſaltem illi proximam, qualis cenſetur opinio tutior, & probabilior; per hanc enim ſolum poteſt operans ad eum certitudinis moralis gradum in his materiis pervenire, qui neceſſarius eſt ad prudenter agendum, licet in aliis materiis, ubi agitur de honeſtate actus, & obligatione, ad eum per ſolam probabilem pervenire poſſit. Ad confirmationem negatur etiam conſequentia, quia in materia honeſtatis actus, ut modo dicebamus, per ſolam opinionem probabilem cavetur periculum formale tranſgrediendi legem, quoniam ejus honeſtas ex prudenti noſtra exiſtimatione totaliter pendat; at valor Sacramenti, vel medicinæ non pendet ex prudenti Sacerdotis, vel Medici æſtimatione, ſed ille pendet ex ipſa Chriſti inſtitutione, & iſta ex natura ipſa ingredientium, unde nequit Medicus in arte ſua periculum peccandi cavere, niſi ſequendo tutiorem, & probabiliorem, quæ ad penetrandam magis naturam medicaminis ipſum inducit. Ad ultimum tandem negatur quoque conſequentia cum ejus probatione ob rationem diſparitatis jam adductam; aliud eſt enim loqui de uſu probabilitatum in quæſtionibus circa honeſtatem actus; & aliud in quæſtionibus de valore ipſius, cum enim talis valor a judicio noſtro non dependeat quantumcunque prudenti, ſed aliunde, nimirum vel ex alterius inſtitutione, & voluntate, ſicut valor Sacramentorum, vel ab eſſe phyſico, & naturali virtute, quam res naturales habent a natura congenitam, ut medicamentorum valor ad morbum expellendum; plane in his materiis minus probabilem, & tutam ſequi non licet, ſed tutiorem, & probabiliorem, quia non niſi hac via ad illum certitudinis gradum poſſumus pervenire, qui moraliter requiritur, ut fiat actus validus, & ſufficiens pro morbi expulſione, & valida Sacramenti confectione; ad quem tamen certitudinis gradum pervenimus per ſolam probabilem in materia honeſtatis actus, quæ ex prudenti judicio, & exiſtimatione operantis totaliter pendet, ut ſupra dictum eſt.

80 Dices, ergo in Medicina, Jure, & Sacramentorum adminiſtratione nulla dabitur opinio probabilis, quia nemini unquam licet eis uti, immo non eſſent opiniones probabiles, ſed improbabiles, quod eſt contra quæſtionis ſuppoſitum. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ut jam diximus q. 3. cit. art. 2. ab initio, tales opiniones probabiles dari poſſunt etiam in hujuſmodi materiis, quæ tales tamen dicuntur ſolum ſpeculative, non autem practice, quia non poſſumus ex ipſis judicium formare practicum, quod dictet hic, & nunc licitum eſſe abſque ulla rationabili cauſa omittere modum certum operandi, vel ſaltem tutiorem, & probabiliorem, ſicut licet in quæſtionibus de honeſtate, vel obligatione actus. Quod ibi explicuimus exemplo quæſtionis de re inventa, cujus Dominus ignoratur, & de reſtitutione facienda ablati in extrema neceſſitate, cum ventum eſt ad pinguiorem fortunam, ac etiam de confitendo ſtatim poſt peccatum commiſſum habita confeſſarii copia; nam via certa, & ab omni periculo immunis eſt reſtituere, & confiteri ſtatim, & tamen hac via certa, hoc eſt omni periculo carente dimiſſa, nobis ſequi licet oppoſitam opinionem probabilem minus tutam, quod non licet in materiis de facti natura, conditione, & validitate, in quibus omnino tenemur tutam ſequi, quando hæc patet, vel ei proximam, quando non patet. Alia argumenta ad idem vide ſoluta loco citato.

DISPUTATIO II.

De Regula Externa Humanorum Actuum, ſcilicet Legibus.

1 Quamvis Tractatus de Legibus ad Juriſperitos ſpecialiter pertineat, quatenus Leges ipſas præſertim humanas in particulari inquirere, exponere, & exercere ex ſuo munere tenentur; ad aliam tamen quoque ſuperiorem facultatem ſpectat de Legum ratione, natura, varietate, & obligatione in communi, & ſcientifice diſſerere; debet enim hoc Philoſophia Moralis in morum directione perficere, quantum lumen rationis naturaliter oſtendit, quod quidem ultra legem naturalem, & legem humanam civilem non extenditur: Sacra vero Theologia, quatenus oſtendit lumen fidei pro dirigendis hominibus ad recta operandum ob ultimum finem beatitudinis conſequendum, quod proinde non ſolum legem naturalem, & humanam civilem, ſed etiam divinam, & humanam canonicam per ſe proprie attingit; & talis Diſputatio recte hoc loco inſeritur, quia leges ſunt regula externa noſtrarum actionum, quatenus nobis per conſcientiam imitandæ proponuntur, ut docet Scot. quol. 18. ſub lit. E.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Legis.

2 UT a nominis Etymologia incipiamus, advertendum eſt, nomen legis a ligando ductum eſſe ex Div. Thom. p. 2. qu. 90. art. 1. eo quod homines ad aliquid agendum, vel omittendum liget, vel obliget, ſiquidem lex, dum obligat, ligat; propterea lex in Scriptura vinculum, & jugum appellatur Pſalm. 2. *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipſorum*; Vel juxta Marcum Tullium c. de Legibus, lex dicitur a legendo, ſeu diligendo eo, quod doceat, quænam diligenda, ſeu eligenda ſint, quod confirmat D. Auguſtin. in lib. q. ex novo Teſtamento; *Lex dicitur a Lectione, ut de multis quid eligas, ſcias*; Vel tandem dicitur a legendo, ut habet D. Iſidorus lib. 2. Etymolog. c. 10. quia regulariter loquendo lex ab Auctore ſuo ſcriptis conſignari ſolet, & a ſubditis legi. Variis etiam nominibus appellari ſolet, aliquando enim *Jus* appellatur, quia nempe lex definit, & præſcribit, quod juſtum eſt, & unicuique tribuit, quod ſuum eſt, juxta definitionem juſtitiæ aſſignatam l. 3. ſent. diſp. 7. q. 8. art. 1. aliquando dicitur *ſtatutum*, eo quod ſtabilis eſt & firma: & tandem aliquando dicitur *Conſtitutio*, quia illam debet præcedere plurium conſilium, & conſenſus, ac etiam *Inſtitutio*, & *præſcriptio*, quia ſcilicet quid agendum, vel omittendum ſit, inſtituit, & præſcribit. Explicata vero nominis Etymologia, jam quidditas, & eſſentia legis eſt declaranda, quod art. ſeq. præſtabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit lex, & cujus potentiæ ſit actus.

3 PRo deciſione hujus articuli obſervandum eſt, legis nomen late ſumptum regulam quamcumque, ſeu agendorum normam ſignificare, quo ſenſu regulæ Grammaticæ, & aliarum artium leges vocari ſolent; proprie vero, & ſtricte ſumptum nil aliud eſt, quam recta regula, ſeu menſura humanarum actionum, ſecundum quam, vel ad bene agendum dirigimur, vel a male agendo retrahimur; ita D. Thom. q. 90. cit. art. c. & quidam etiam Scotus 4. d. 14. q. 3. legem cum regula omnino reciprocat, ſupponens ex diſt. 15. q. 2. art. 1. legem a regulando, ligando, & obligando derivari, inquantum actus humanus non eſt rectus ordinans ipſum hominem ad ultimum finem, niſi ſuæ regulæ conformis fuerit, unde communiter lex in genere, ut legem æternam, naturalem, & poſitivam comprehendit, definitur, quod ſit regula, ſecundum quam, vel ad bene agendum dirigimur, vel a malo agendo retrahimur; talis enim definitio illis omnibus cum omni proprietate convenit: lex autem magis proprie dicta definiri ſolet, quod ſit rationis ordinatio, homini quid agendum, quidve non agendum ſit oſtendens, in commune bonum promulgata; Vel ut alii loquuntur, lex propria dicta, quæ dicitur imperans, eſt voluntas ejus, qui præeſt populo, debite promulgata, cum intentione obligandi ſubditos. Quæ quidem definitiones coincidunt, ſi recte perpendantur; lex enim dicitur ordinatio, quia ordinat & præſcribit quid ſit faciendum, vel vitandum, & nomine ordinationis debet intelligi aliquid habens vim obligandi, ad differentiam conſilii, quod etſi aliquo modo dicatur ordinatio, non tamen hanc obligationem inducit; dicitur *rationis*, quia hæc ordinatio a recta ratione provenire de-

Digitized by Google

debet, alias lex juſta non eſſet; dicitur *ad bonum commune*, quia lex non debet reſpicere bonum particulare tantum, ſed bonum totius communitatis; Et tandem dicitur, *ab eo qui præeſt populo*, vel qui curam communitatis habet, quia ſolum ſupremi Principes leges condere poſſunt, quæ particulæ magis patebunt ex dicendis; & hæc deſinitio præſertim de lege poſitiva verificatur; an autem legi etiam æternæ, & naturali convenire poſſit, videbimus infra; & hoc etiam deducitur ex Scoti doctrina 4. diſt. 14. qu. 2. littera E. ubi loquens de lege poſitiva ab homine lata inquit, quod finis legis non eſt ipſe legislator, vel bonum eius, ſed bonum commune, propter quod eſt lex, & obſervantia eius, & d. 15. q. 2. lit. D. ubi ait, duo in legislatore requiri, ut lex ab eo lata ſit recta, nempe prudentia, ut ſecundum rectam rationem practicam dictet quid eſt faciendum pro communitate; & auctoritas: nam cum dicatur lex a ligando, non poteſt lex prudentis ligare, niſi auctoritatem habeat præſidendo.

4 Eſt autem difficultas; an lex conſiſtat in actu intellectus, vel in actu voluntatis, vel in utroque ſimul; in quo puncto tres ſunt ſententiæ. Prima aſſerit eſſentiam legis in actu intellectus conſiſtere. Fundamentum eſt, quia hoc per eius deſinitionem ſignificatur, dum dicitur *rationis ordinatio*. Deinde quia de ratione legis eſt, quod ſit menſura, & regula agibilium, at dirigere, regulare, & illuminare eſt proprium intellectus, non voluntatis, immo hæc a ratione, & intellectu regulatur. Tandem, quia de ratione legis eſt movere ſubditos, non quomodocumque, ſed per quamdam intimationem, & locutionem, intimatio autem ſeu locutio actus ſunt intellectus, item de ratione legis eſt ordinare ſubditum ad finem a legislatore intentum, at ordinare res, vel media ad finem eſt actus prudentiæ intellectualis. Et hæc eſt communis opinio in Schola Thomiſtarum, quam etiam probant pluribus Sacræ Scripturæ teſtimoniis, quibus lex ſignificatur nominibus proprietatem intellectus denotantibus. Pſal. 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*, & Pſal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis*; ita Divus Thom. loc. cit. & cum eo Caietanus, Medina, Scotus, Valentia, Vaſquez, Tannerus, Granadus, Averſa, Meratius, Hacquetus, Lezana, Martinez, Cornejo, & plures alii. Secunda ſententia affirmat è contra legem eſſentialiter conſiſtere in actu voluntatis, quo legislator vult ſubditos obligare: Fundamentum eſt, quia leges, & præcepta appellantur in Scriptura voluntas Dei, Pſal. 102. *Notas fecit Moyſi voluntates ſuas*, & Matth. 7. *Qui facit voluntatem Patris mei*, id eſt, qui meam legem obſervat, & in Iure Civili Vulpianus legem appellat, *placitum Principis*. Tum quia proprietates legis magis conveniunt actui voluntatis, quam intellectus, immo aliquæ ſunt, quæ actui intellectus convenire non poſſunt, ut movere, applicare, & obligare ſubditum ad aliquid agendum, & aliis huiuſmodi, Et hæc eſt communis in Schola Scotiſtarum, ita enim docet Scotus 3. diſt. 36. & 4. diſt. 44. litera A. ſic etiam Divus Bonaventura, Almainus, Vulpes, Poncius, & alii Scotiſtæ, ac etiam Suarez, Salas, Arriaga, & alii Recentiores. Tertia tandem ſententia media aſſerit naturam legis poſitivæ, de qua præſertim præſens quæſtio procedit, in utroque actu conſiſtere. Quod probat teſtimoniis pro prima, & ſecunda ſententia adductis, ubi tam ad intellectum, quam ad voluntatem dicitur pertinere, & quidem rationabiliter, quia lex non minus debet dirigere, & illuminare ſubditum, quam movere, & obligare, & quantum ad duos priores actus pertinet ad intellectum, quoad poſteriores vero ad voluntatem, nec poteſt aſſignari ratio, cur potius priores ſint de eſſentia legis, non vero poſteriores, aut è contra.

Confirmatur, quia ſine actu intellectus, & voluntatis non erit eſſentialiter lex, quia ſine iudicio dictante legem illam convenientem eſſe Reipublicæ, non erit iuſta, & rationabilis, & abſque actu efficaci voluntatis volente ſubditos obligare non obligabit; de eſſentia autem legis eſt iuſtitia, & obligatio; ergo utrumque actum importat. Ita Becanus, Amicus, Caſtropalaus, Silvius, Caſpenſis, & plures alii Recentiores.

5 Hanc difficultatem iam tractavimus lib. 3. de ſent. diſp. 7. de Virtutibus moralibus qu. 8. de iuſtitia art. 1. ubi cum ſecunda ſententia ſtatuimus ordinationem, in qua lex poſitiva conſiſtit, eſſe actum voluntatis, non vero intellectus, nec intellectus ſimul, & voluntatis, quæcunque enim lex poſitiva, ſive humana, ſive divina proponitur tantum modo quodam practico ab intellectu ſub ratione regulæ, ſed a ſola voluntate legislatoris habet determinatam vim obligandi ſubditos. Ex hoc autem, quod actus intellectus hoc modo requiratur neceſſario, ut lex habeatur, non recte infertur, ut dicebamus ibi num. 168. quod lex in eo actu formaliter conſiſtat, & quod talis actus ſit de ratione legis, ſicut neque ex hoc, quod ad actum virtutis neceſſario requiratur propoſitio intellectus, recte inferri poteſt, eam propoſitionem eſſe de ratione formali actus virtutis, ſiquidem actus ille requiritur ſolum ob ſubordinationem voluntatis ad intellectum, quia cum voluntas ſit potentia cæca, nequit agere, vel tendere in obiectum, niſi ab intellectu propoſitum. Unde ex duplici capite lex dici poteſt opus, & ordinatio rationis; primo quia ex recta ratione procedit, & prudens legislatoris iudicium ſupponit; deinde quia obiective in mente ſubditi dirigit, illuminat, & inſtruit, quatenus niſi a ſubdito lex cognoſceretur, ſcire non poſſet ad quid obligaretur; hoc autem modo ei convenire poteſt, etiamſi ad intellectum formaliter non ſpectet, & in hoc ſenſu negandum eſt, quod dirigere, regulare, & illuminare obiective ad intellectum ſpectet. Item movere ſubditos per imperium ad legis obſervantiam opus eſt voluntatis legislatoris, non intellectus; quamvis enim imperium morale per modum regulæ ſit opus intellectus, tamen imperium phyſicum cogens ſubditum ad legis obſervantiam eſt actus ſolius voluntatis ex Scoto 4. diſt. 47. qu. 4. lit. M. Neque intimatio eſt actus intellectus, nec ad eſſentiam legis ſpectat, ſed ad promulgationem, quæ eſſentiam legis non intrat, ſed tantum eſt neceſſaria conditio, ut vis obligativa legis, quam habuit a voluntate Superioris, reducatur ad actum ſecundum, ut patet ex dictis ibidem num. 171.

6 Quamvis autem ibi ita determinatum fuerit, ut probabilius, & magis de mente Doctoris, nunc tamen addimus etiam tertiam ſententiam mediam eſſe ſatis probabilem, ac etiam de mente eiuſdem ſuſtineri poſſe ob auctoritatem ipſius ſuperius adductam 4. diſt. 15. qu. 2. art. 1. ubi ait Legem in legislatore requirere prudentiam, & auctoritatem; prudentiam quidem, ut ſecundum rectam rationem eam dictet, & auctoritatem, & poteſtatem in voluntate ad obligandum, per quam doctrinam ſatis expreſſe Doctor inſinuat legem poſitivam utramque actum requirere in legislatore, intellectus ſcilicet, & voluntatis. Hoc, inquam, ſatis probabile eſt, quia cum lex ſit moralis regula humanarum actionum, duo eſſentialiter importat, & quod ſit directiva, & quod ſit obligativa; oſtendit enim, quid agendum, aut omittendum ſit, & ſimul obliget, ut quod agendum eſt agamus, & quod omittendum omittamus, dirigit autem quatenus eſt regula quædam humanorum actuum, obligat vero, quatenus talem regulam ſequi, & ſervare tenemur, ſive illa obligatio ex natura rei oriatur, ut ſit in lege naturali, ſive ex voluntate tantum, & poteſtate Superioris, ut ſit in lege poſitiva, quæ proinde vim directivam ab intellectu habet, cuius eſt regulare, & dirigere medio dictamine, & obiecti propoſitione, & obligativam a voluntate, cuius eſt medio imperio ſubditum movere, & obligare, nec unum ſine altero ad integram legis eſſentiam conſtituendam ſufficit, quia nec ſola voluntas abſque intellectus dictamine eam directivam habere poteſt, cum de ſe ſit potentia cæca, nec ſola ratio vim obligandi habet, niſi impulſum voluntatis includat.

7 Ut autem res tota melius intelligatur, notandum eſt legem tribus modis ſpectari poſſe, ut communiter Doctores advertunt. Primo in ipſa mente legislatoris, in qua primo gignitur, & formatur, & in tali ſtatu lex accipit primum ſuum eſſe eſſentiale, inchoative quidem a practico iudicio, quo legislator iudicat tale medium fore expediens ad publicum, & commune bonum promovendum, & conſervandum, completive vero ab actu voluntatis, quo efficaciter vult ad tale medium ſubditos obligare. Secundo ſpectari poteſt in aliquo ſigno externo ſenſibili Scripturæ, aut vocis, per quod lex ipſa interna legislatoris notificatur, & in tali ſtatu lex accipit novum eſſe ſigni ſenſibilis, per quod ſit manifeſtativa interioris legis Principis, & apta humano modo voluntatem ſubditorum movere ad eius obſervantiam, & operandum, quod præcipit. Tertio tandem modo ſpectari poteſt in ipſo intellectu ſubditorum, a quo lex apprehenſa proximam vim habet dirigendi, & obligandi, & in tali ſtatu ſit proxima idonea ad dirigendas, & movendas voluntates ſubditorum, unde hoc modo conſiderata nil aliud eſt, quam iudicium practicum, quo ſubditus iudicat hanc, vel illam regulam a Superiore præſcriptam, & promulgatam ſibi ſervandam eſſe. Unde lex in mente ſubditi ſpectata non dirigit ſubditum per modum cognitionis ſeu iudicii, ſed per modum obiecti cogniti; ſicut exemplar, quod artifex intuetur, dirigit ipſum in operando; obligat vero ſubditum, non quidem effective cauſando ipſam obligationem in ſubdito, hæc enim, ut dictum eſt, oritur, vel ex ipſa rei natura, ſi ſit naturalis, vel ex voluntate, & poteſtate Superioris, ſi ſit lex poſitiva, ſed terminative, quatenus lex ſecundum ſe ſpectata eſt terminus obligationis, & cui conformari tenemur.

Quamvis autem lex poſitiva, ſive Divina, ſive Humana decretum voluntatis ſuperioris principaliter importet, hæc tamen voluntatis determinatio, per ſe ſpectans ad legem conſtituendam, non eſt, qua legislator velit, ut tale opus fiat a ſubditis, ſed eſt qua vult ſubditos obligare ad faciendum; ſiquidem cum Deus præcipit, non per hoc habet decretum efficax, ut homines faciant id, quod præcipitur, alioquin homines præcepta Divina nunquam tranſgrederentur, quæcunque enim Deus efficaciter decernit, omnino, & infallibiliter fiunt; voluntas ergo, quæ Divinam legem conſtituit, eſt voluntas obligandi, & adſtringendi homines, & ſic etiam in lege humana voluntas Superioris, quæ legem per ſe conſtituit, non eſt alia, niſi illa, qua Superior ſubditos intendit, & vult obligare.

8 Poſtremo quæri ſolet, quid Ius ſignificet, & quomodo cum lege comparetur. Cui quæſito reſpondendum eſt cum Vulpia noſtro diſp. 1. art. 2. nomen iuris varias acceptiones habere, & a duobus præſertim derivationem ſumere; primo enim ius a iuſtitia dicitur, in quo ſenſu idem ſignificat,

quod juſtum, vel æquum alteri debitum, unde juſtitia jus ſuum unicuique tribuere dicitur; ſecundo jus dicitur a jubendo, & derivatur a ſupino verbi *jubeo*, quod eſt juſſum, a quo ultima ſyllaba ſublata remanet *jus*. Unde ſi jus hoc ſecundo modo ſumatur, cum lege confunditur, & reciprocatur, & hoc modo jus ſumit Doctor 9. diſt. 17. qu. unic. art. 2. ubi jus tripliciter dividit, ſicut ſolet lex dividi, nimirum in naturale, divinum, & humanum; ſi autem primo modo ſumatur, ſcilicet, ut a juſtitia derivatur, ſic a lege ſecernitur inſtar obiecti ſcibilis a ſcientia, & hoc modo jus ſumit Doctor 4. diſt. 46. qu. 1. art. 1. ubi jus ita a lege diſtinguit, ut ſit obiectum juſtitiæ a lege præſcriptum alteri debitum; unde juſtitiam declarat in ordine ad legem eius regulam a legiſlatura determinatam, ad tribuendum alteri proprium jus, ſeu rem, cuius habet dominium, qua propter a Juriſtis definitur Juſtitia, quod ſit rectitudo voluntatis jus ſuum unicuique tribuens *L. Juſtitia* §. De juſtitia, & jure.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quænam ſint de ratione legis, & quæ conditiones ad Legem condendam requirantur.

9 PRimo certum eſſe debet de ratione legis eſſe, quod ſit juſta; nempe quod juſta, & honeſta præcipiat, & iniqua, ac inhoneſta prohibeat, in hoc enim legis rectitudo conſiſtit. Ita Divus Iſidorus lib. 5. Etymolog. cap. 21. *erit lex omne, quod ratione conſtiterit, quod religioni congruat, quod diſciplinæ conveniat, quod ſaluti proficiat*. Ideo Divus Auguſtinus 19. de Civit. cap. 21. dicit: *Quod jure fit, juſte, non enim jura putanda ſunt, vel dicenda iura quæ hominum inſtituta*, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia omnis lex vel eſt creata, vel increata: ſi ſecundum, tam eo ipſo erit eſſentialiter juſta, ſicut Deus ipſe eſſentialiter juſtus eſt, ſi primum, cum lex creata ſit participatio legis æternæ, & increatæ juxta illud Prov. 8. *per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt*, neceſſario etiam decet juſtam eſſe. & hoc tandem ex jam allata legis definitione deducitur. propterea enim lex dicitur ordinatio rationis, quia hæc ordinatio a recta ratione provenire debet, ut juſta ſit, & honeſta præcipiat. Quare lex, quæ juſtitiæ, & honeſtate caret, lex dicenda non eſt, ſed potius iniquitas, cum enim lex ad hominum mores componendos ordinetur, mores autem hominum honeſtate virtutis, & juſtitia potiſſimum componantur, neceſſario oportet legem juſtam, & honeſtam eſſe, ac proinde concludendum eſt hanc inter eſſentiales legis conditiones recenſendam eſſe, non autem accidentales.

10 Secundo certum quoque debet eſſe, de ratione legis eſſe quod propter commune bonum feratur; ita Doctores omnes, & præſertim Doctor noſter 1. diſp. 44. qu. un. ubi declarat quamcunque legem bonum commune reſpicere; & 4. diſt. 15. qu. 2. art. primo, ubi ait in legiſlatore requiri prudentiam, ut recte iudicet quid agendum pro conſervanda communitate in pacifico ſtatu, & auctoritatem ad obligandos omnes in communitate ſibi ſubiectos, ergo certum eſt leges omnes per ſe primo reſpicere commune bonum totius Communitatis conſervandum. Hoc etiam docet Divus Iſidorus loc. cit. libro quinto Etymol. cap. 21. ubi recenſens conditiones, & proprietates legis concludit, quod *nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta eſt lex*, & habetur in Decreto cap. 2. diſt. 4. Hoc tandem ratio ipſa ſuadet, & univerſalis legum inductio, nam lex æterna ad omnes creaturas legis capaces ſe extendit; lex naturalis, quæ æternæ legis participatio quædam eſt, omnes ligat, & ad commune bonum creaturarum per ſe primo ordinatur; ſic etiam omnis lex poſitiva Divina, tam vetus, quam nova pro communi humani generis bono lata, & inſtituta eſt; ſic tandem in omni politica, & humana Republica Principum poteſtas, & gubernatio ob communem ipſius Reipublicæ utilitatem inſtituta eſt; & non ob privatum eorum commodum: ergo leges ferri non debent niſi ob commune bonum, unde Philoſophus 8. Ethic. 10. hoc inter Tyrannum, & Regem diſcrimen conſtituit, quod Tyrannus iniqua, & injuſte propria commoda, & lucra quærit etiam cum damno communitatis, Rex autem quærit commoda, & utilitates ipſius communitatis; & ratio etiam hoc ſuadet, ut dicebam, quia ſicut lex eſt directiva communitatis, ita ipſius bonum per ſe primo reſpicere debet, alioquin a ſuo fine aberraret; unde ſicut omnis poteſtas iuriſdictionis eo tendit, ut commune bonum proſpiciat, ita & lex, quæ eſt principalis actus huius poteſtatis; appoſite autem dixi legem commune bonum per ſe primo reſpicere debere, quia hoc non impedit, quominus poſſit Rex ea ſtatuere, quæ ad ſui ipſius decorem, ſecuritatem, & auctoritatem ſpectant, quia hoc ipſum in Reipublicæ bonum vertit, & conſert, nempe ad conſervandam pacem, & obedientiam ſubditorum; itaque de ratione legis eſt, quod propter commune bonum feratur, ac etiam pro tota communitate, ita ut omnes perſonas in perfecta communitate exiſtentes comprehendat, unde L. 1. ff. *De Legibus*, habetur, quod *lex eſt commune præceptum*, & L. *Jura* eodem titulo habetur, *Jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur*. Et hoc eſt diſcrimen, quod Juriſtæ inter legem, & præceptum conſtituunt, quod præceptum uni, lex omnibus imponitur, quatenus illud privatam directionem parit, hæc ad publicam gubernationem totius Reipublicæ ordinatur; unde etiam communiter dicunt præceptum ſpirare morte præcipientis, legem autem non ſpirare morte legiſlatoris, & hoc quoque innuit Scotus cit. dum ait in Legiſlatore requiri auctoritatem ad obligandos omnes in communitate ſibi ſubiectos.

11 Sed obiici ſolet, plures eſſe leges quæ ſolum reſpicere videntur bonum particulare aliquarum perſonarum, ut lex naturalis de tuenda propria vita, lex eleemoſynæ, lex correctionis fraternæ, lex Divina de propria ſalute procuranda, & lex privata, quæ mihi, vel alteri bonum intenditur, quales ſunt leges minorum, pupillorum, militum, quæ ſolum reſpiciunt bonum ipſorum, ſimiliter leges vectigalium, & tributorum, quæ etiam ſolum reſpiciunt commodum, & utilitatem Principis; non ergo eſt de ratione legis, quod feratur propter commune bonum.

Reſpondetur cum communi Doctorum, quod quamvis iſtæ, & aliæ leges conſimiles immediate ſpectent bonum privatum, & particulare aliquarum perſonarum, nihilominus ultimate, & finaliter ad bonum quoque commune ordinantur, quatenus bonum particulare illarum perſonarum cedit in bonum Communitatis, & eſt utile ipſi; quis enim dubitet maximum eſſe bonum Reipublicæ ſpecialem providentiam circa pupillos, viduas, minores extreme, aut graviter oppreſſos, leges etiam vectigalium, ſi vectigalia juſta ſunt, cum nihil utilius Reipublicæ eſſe poſſit, quam eſſe ab hoſtibus defenſam, ad quem finem vectigalia ſunt impoſita; quare obiectum proprium, & per ſe legis eſt quæcumque moralis actio, vel res, in quâ poſitione, vel privatione bonum commune cernitur, quod per ſe primo a lege intenditur, ita Navarrus, Suarez, Amicus, Lezana, Caſpenſis, & alii paſſim in tractatu de legibus, & ex noſtris Nicolaus de Niſa tract. 5. part. 1. punct. 2. quæſt. 1. & Volpes Diſput. 1. art. 5.

12 Tertio conveniunt pariter Doctores de ratione legis eſſe, ut a publica poteſtate feratur, ita Sanct. Th. q. 90. ar. 3. Scotus 4. diſt. 15. qu. 2. art. 1. concl. 9. & ſequitur ex præcedenti doctrina, ſcilicet, ex eo quod lex homines efficaciter ordinat in bonum commune, hoc etiam ad publicam poteſtatem præſertim pertinere poteſt, cuius proprium eſt bonum publicum reſpicere, & ſubditos cogere ad illud ſectandum. Ex quo inferunt Angelicus Doctor, & Subtilis, condere legem ſpectare ad Communitatem, vel ad illum, qui Communitati præeſt, vel illius curam habet. Ratio primæ partis eſt, quia Communitas, ſeu Reſpublica habet hanc publicam poteſtatem, cum enim ſit veluti corpus quoddam liberum, & animatum, habet jus regendi ſeipſam, ac per conſequens condendi leges. Ratio vero ſecundæ eſt, quia, ut inquit Scotus loc. cit. art. 2. ſub litt. H. ſicut quilibet ſuum dominium in alium transferre poteſt, ita tota Communitas includens conſenſum cuiuslibet poteſt dominium uni, vel determinatis perſonis dare ad totam Communitatem iuſte regendam per leges rectas, unde qui præeſt communitati, vel eius curam habet, ipſam repræſentat, atque ideo poteſt, ſicut & illa, per leges eam gubernare.

Ex quo inferunt communiter Doctores ad condendum leges non ſufficere privatam poteſtatem, ſeu œconomicam, qualem habent Patres in Filios, viri in uxores, domini in ſervos; &c. ſed requiri poteſtatem publicam, & iuriſdictionis; ratio eſt, quia lex per ſe primo reſpicit bonum commune, ad quod dirigendum ordinatur; dirigere autem aliquid in bonum commune ſpectat ad eum, cui finis totius Reipublicæ incumbit; hoc autem ſpectat, vel ad Rempublicam, vel ad aliquem habentem poteſtatem in bonum publicum, ſupremam, & perfectam, quæ eſt poteſtas iuriſdictionis, non imperfectam, qualis eſt dominativa, ſeu œconomica, quæ ſolum eſt circa Communitatem imperfectam, ac veluti privatam, ita Suarez, Vaſquez, Amicus, Lezana, Caſpenſis, Becanus, Avila, Bonacina, & alii communiter. Verum, ut bene advertit Arriaga tract. de legibus diſp. 3. ſect. 4. hæc videtur eſſe quæſtio de nomine, nam licet ſit reipſa maior, & fortior ea poteſtas in capite Communitatis, quam in capite domus privatæ, utrum tamen propterea unius præcepta leges ſint dicenda, alterius vero non, ad ſolam vocem pertinet, & quidem præcepta paterna vim legis habere reſpectu filiorum ſatis ex, ibi Scotus loc. cit. diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. ub. concl. 5. duplicem diſtinguit principatum, vel auctoritatem pro legibus ferendis, paternam ſcilicet, & politicam; paternam quidem originatam e naturali dominio patris in filium, & politicam in una perſona capite unius Reipublicæ, vel communitatis, exortam immediate ex libero conſenſu perſonarum eiuſdem communitatis: & priorem auctoritatem iuſtam eſſe demonſtrat ex ipſa lege naturæ, qua filii omnes tenentur parentibus obedire: ergo leges patriæ reſpectu filiorum, cum ſint conformes naturæ legibus, vim legis proprie dictæ reſpectu filiorum poſſunt obtinere; & hoc idem innuit D. Paulus 1. ad Corint. 7. de auctoritate viri reſpectu uxoris; quod non ſolum ſit dominativa, & præceptiva, ſed etiam legiſlativa, dum inquit, *quod mulier eſt alligata legi, quanto tempore vir eius vivit*.

Digitized by Google

vivit, & eſt ſub lege viri; tanto ergo magis patria poteſtas reſpectu filiorum non ſolum erit præceptiva, ſed etiam legislativa, præſertim cum hoc etiam in bonum commune, & publicum vergat, ut filii parentibus obediant, & uxores viris ſuis; & favet Salomon in Proverbiis cap. 1. dicens: *Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ*; & iterum cap. 6. *Conſerva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ*.

13 Cum autem hic quæritur, in quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas, ſatis clarum eſt hoc ſpectare proprie ad leges tantum poſitivas, quæ ſcilicet ſuperioris voluntate ponuntur, & ita feruntur; lex enim æterna proprie non diceretur a Deo lata, cum potius ſit ei eſſentialis, ſicut nec lex naturalis dicitur a nobis lata, ſed potius nobis innata; bene tamen poterit dici Deus auctor hujus legis naturalis, in quantum eſt auctor naturæ, qua ratione dicit Auguſtinus libr. 2. de Serm. Domini in Monte cap. 9. *quis legem naturalem in cordibus hominum ſcribit, niſi Deus?* ob id tamen non diceretur proprie legem naturalem tuliſſe, quaſi eam non ferre potuiſſet, ut dicitur, de lege poſitiva Divina, cujus ipſe Deus immediate lator fuit; eam legem veterem tradidit, & promulgavit ipſe manu Moyſis, qui ſe habuit tanquam Miniſter, & veluti præco vocatus, & miſſus a Deo; legem deinde novam tulit, & condidit immediate Chriſtus Dominus verus Deus, & verus Dei filius poteſtate Divina, & ad eam promulgandam in univerſum orbem Apoſtolos miſit. Poteſtas vero condendi leges Eccleſiaſticas, & Canonicas ad ſpirituale animarum regimen ordinatas, reſidet in Summo Pontifice, qui eſt in Terris Chriſti Vicarius, & cui demandata eſt animarum cura, & hanc poteſtatem non accepit a communitate fidelium, nec ab Eccleſia, quæ eſt Chriſtiana Reſpublica, ſed immediate ab ipſo Chriſto, qui eam Petro, ejuſque ſucceſſoribus contulit in perpetuum, eo ipſo quod abſolute, & ſine ulla exceptione curam ei commiſit, & gubernationem Eccleſiæ, quando dixit Jo. 21. *Paſce oves meas*. Poteſtas tandem ferendi leges civiles, quæ ad temporale populorum regimen, & commodum per ſe ordinantur, reſidet penes Communitatem; & penes Principem, qui vicem communitatis gerit, & ſe habet tanquam perſona publica; quamvis enim ab initio tota hæc poteſtas penes ipſam multitudinem reſideret, quia tamen hæc tota difficulter congregari poterat, & immediate per ſe regi, introductum fuit ut plurimum in regimine politico, ut eadem poteſtas conferretur, vel pluribus quibuſdam, & certis viris, qui quemdam Senatum integrarent, vel uni ſoli, qui eſſet Rex, & Princeps; omnes itaque, & ſoli Principes ſupremi, & abſoluti poteſtatem habent ferendi leges in ſuis Regnis, & ditionibus, alii autem inferiores, & feudatarii Principes minime talem habent poteſtatem legislativam, niſi ab ipſis ſupremis ſit eis communicata, ut de facto ſub Romano Imperatore, ac etiam ſub Romano Pontifice, tanquam ſupremo Rege in ſua ditione, ſunt quidam Principes feudatarii talem facultatem habentes a ſupremis, & abſolutis ferendi leges in ſuis Provinciis. Quamvis autem talis poteſtas politica etiam in ſupremis Principibus, & Regibus, ex iiſdem populis, & tota Communitate proxime, & immediate originem traxerit, mediate tamen, & ultimate in ipſum quoque Deum referri debet, qui eſt ſupremus Princeps, *& legifer noſter*, Iſaiæ 33. ita enim habetur Proverb. 6. dum ait; *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt, per me Principes imperant, & poteſtates decernunt juſtitiam*; dixi autem mediate, & remote hanc quoque poteſtatem legislativam eſſe in Deum referendam, quia putandum non eſt hanc poteſtatem civilem Principibus, & Regibus fuiſſe a Deo ita immediate collatam, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica, & ſpiritualis fuit Pontifici a Chriſto Domino immediate collata; Sed ſenſus eſt, quod dum Deus humanum condidit genus, & per ſuam providentiam humanam connexionem, & ſocietatem diſpoſuit; ea divina inſtitutione factum eſt, ut populi ob commune bonum modum regiminis ordinare deberent, & Magiſtratus, & Principes ſibi conſtituere poſſent, qui etiam in ferendis legibus, & judiciis rationes Divinæ Sapientiæ reſpicere, & conſulere deberent, & quod Deus ipſe vult, & jubet, ut ſubditi Principibus obediant juxta illud Pauli: *Obedite præpoſitis veſtris*; in hoc, inquam, ſenſu dicitur, quod etiam Principum legislativa, & imperativa poteſtas in Deum referri debet, ut erudite diſcurrit Averſa quæſt. 90. ſect. 7.

14 Quarto præterea quæritur, an perpetuitas ſit de ratione legis; non eſt difficultas de perpetuitate, ut dicit æternam durationem ſine principio, & fine, nam hoc modo certum eſt plures leges non eſſe perpetuas, ut ſatis conſtat de lege humana; ſed quæſtio eſt de perpetuitate, ut dicit diuturnam longi temporis durationem, ſeu durationem indefinitam. Negant Recentiores quidam apud Salas tract. 14. de Legibus diſp. 1. ſect. 9. Primo quia perpetuitas eſt idem, quod duratio; ſed duratio non poteſt eſſe de eſſentia alicujus creaturæ, quia Deus poteſt quamcunque creaturam deſtruere ejus eſſentia manente. Deinde quia unus legislator non habet juriſdictionem in alium ſibi ſuccedentem, ergo poterit ſuccedens mutare leges, & ſtatuta præcedentis, atque ideo non eſt de ratione legis perpetuum eſſe. Tandem quia id conſtat in lege veteri, quæ ad tempus duravit, ſcilicet uſque ad adventum Chriſti, & in multis legibus humanis, quæ temporis ſucceſſu mutantur.

15 Communis tamen ſententia tam Juriſtarum, quam Theologorum affirmat legem de ſua ratione habere, ut perpetua ſit, ac per hanc conditionem, tanquam per propriam differentiam, legem a ſimplici præcepto diſcerni, quia præceptum ad præſentes tanquam attendit, lex vero non tantum loquitur ad præſentes, ſed etiam ad futuros; præceptum ſpirat morte præcipientis, & abſque nova revocatione ceſſat ceſſante vita vel officio illius; lex autem, & ſtatutum durat etiam poſt mortem conditoris, & quamdiu non revocatur, ſemper vim ſuam obtinet, cujus diverſitatis alia ratio aſſignari non poteſt, niſi natura ipſius legis, quæ hoc exigit. Hoc etiam conſtat non ſolum exemplo legis æternæ, naturalis, & divinæ poſitivæ, nam vetus diuturna fuit uſque ad Chriſti adventum, & noſtra uſque ad finem mundi eſt duratura; ſed etiam ex praxi, & ſtylo omnium nationum, apud quas leges ſemper vigent, niſi rationabili de cauſa ab habente legitimam auctoritatem tollantur, & revocentur; & ratio eſt, quia leges humanæ naturalem, & æternam, cujus ſunt participationes, quoad fieri poteſt imitari debent. Ratio tandem a priori eſt, quia lex, ut ſupra dictum eſt, ſolum directe fertur in Communitatem, & bonum ejus, ad differentiam præcepti, quod particulari perſonæ poteſt dari; ſed Communitas eſt perpetua, cum ea ſe non habeat terminum definitum, & ſolum in membris ipſius varietur, ergo etiam lex, quæ ad ejus ſtabilimentum, & utilitatem ordinatur, debet ea natura ſua eſſe perpetua.

16 Ea quæ doctrina rationes in oppoſitum facile ſolvuntur, nam prima probat tantum durationem actualem non eſſe de eſſentia legis, non tamen probat, quod duratio aptitudinalis, ſeu exigentia durationis actualis non ſit de eſſentia ipſius, in quo tantum ſenſu dicimus perpetuitatem eſſe de ratione legis. Ad ſecundam negatur ultima conſequentia in ſenſu, quo legi perpetuitas tribuitur; hæc enim non eſt perpetuitas poſitiva, qua nimirum ſemel lata nunquam mutari poſſit, ſed negativa, ut quamdiu conſuetudine, vel conſenſu, & voluntate Principis non revocatur, ſemper obligandi vim habeat; hæc enim perpetuitas diſtinguit legem a præcepto, quod non modo negative, verum etiam poſitive temporale eſt durans tantum ad vitam præcipientis, ut bene diſcurrit Amicus diſp. 1. ſect. 4. unde gratis conceditur poſſe legem ab uno legislatore latam ab alio ſucceſſore parem poteſtatem habente revocari, nam ex hoc ſequitur ſolum legem non eſſe natura ſua perpetuam poſitive, ut nunquam mutari poſſit, ſed tantum negative modo jam explicato. Ad 3. patet per idem, negandum enim eſt veterem legem non fuiſſe perpetuam pro eo ſtatu, pro quo lata fuit, nam quamdiu per Evangelicam, ad quam ut ad perfectiorem diſponebat, revocata non fuit, ſemper obligabat, & ſic dicendum eſt etiam de aliis legibus quæ temporis ſucceſſu mutantur, nam perpetuitas, quæ legi adſcribitur, non eſt poſitiva, ut dictum eſt, qua nimirum lata ſemel amplius mutari non poſſit, ſed tantum negativa, non enim eſt de ratione legis, ut duret, quin revocari poſſit, ſed quod ex natura ſua habeat ſubſiſtentiam perpetuam, ſi non revocatur, in quo a ſimplici præcepto diſtinguitur; ita Suarez, Vaſquez, Salas, Amicus, Averſa, Lezana, Arriaga, Gaſpenſis, & alii paſſim.

17 Quinto ulterius eſt difficultas, an promulgatio legis ſit de ejus eſſentia, & quidem certum eſt legis promulgationem eſſe neceſſariam ad hoc, ut ſubditi ab ejus tranſgreſſione non excuſentur, quia lex non promulgata eſt ignorata, ac propterea idem, ac non data; quare ſolum eſt quæſtio, an hæc promulgatio ſit de legis eſſentia, an vero ſolum conditio, ut obliget, & quæſtio etiam præſertim eſt de lege poſitiva, tam divina, quam humana, licet enim etiam in lege naturali, & æterna poſſit ſuo modo aliqua promulgatio aſſignari, ut dicemus quæſt. ſeq. non tamen ita proprie, & rigoroſe, ſicut in lege poſitiva. Prima ſententia docet promulgationem pertinere ad rationem formalem ſeu eſſentiam legis; ita ſignificat D. Thomas quæſt. 90. art. 4. & tenent communiter Thomiſtæ, Scotus, Caſtro, Medina, Suarez, Vaſquez, Monteſinus, Meratius, Caſpenſis, Amicus, Lezana, & alii paſſim, quod probant. Primo quia lex importat eſſentialiter imperium alicujus ſuperioris alterius ſecundum potens movere ad obediendum, ergo cum non poſſit movere, niſi exterius manifeſtetur, talis manifeſtatio erit de eſſentia imperii, atque ideo legis. Deinde quia de ratione legis eſt, quod ſit directiva operationum, ſed ſine aliqua promulgatione non poteſt eſſe directiva, quia ſecluſa promulgatione lex latet in mente legislatoris, & nullo modo afficit ſubditos; ergo &c. Tandem quia leges inſtituuntur, quando promulgantur ex c. *In iſtis*, diſt. 4. ergo promulgatio eſt de eſſentia legis.

18 Secunda ſententia tenet promulgationem non eſſe de eſſentia legis, ſed ſolum conditionem, ut actu obligare dicatur; ſicut applicatio ignis ad combuſtibile eſt conditio ad combuſtionem, ita colligitur ex Scoto 4. d. 3. q. 4. ar. 1. ubi de lege Evangelica loquens ait, inſtitutionem præceſſiſſe ejus promulgationem, quia non promulgatur lex, niſi a legislatore primo determinetur, a cujus determinatione habet firmitatem, & vim obligativam, & hæc determinatio dicitur prima legis inſtitutio, & ita etiam ſignificavimus l. 3. ſent. diſp. 7. quæſt. 8. de juſtitia art. 1. num. 171. ubi dicebamus, quod aliud eſt loqui de lege ſecundum ſe conſiderata, aliud ut actu obligante, ſicut aliud eſt loqui de cauſa ſecundum

ſe conſiderata, aliud ut actu cauſante, vel proxime cauſare potentia; promulgatio itaque non eſt pars legis proprie loquendo, ſed conditio neceſſario requiſita, & veluti approximatio quædam, ut dicatur actu obligans, & hanc ſententiam non ſolum ſequuntur Scotiſtæ communiter, ut Vulpes diſp. 1. art. 7. ſed etiam plures Thomiſtæ, ut Hacquetus tract. de legibus contr. 31. pro qua citat etiam D. Th. 1. 2. qu. art. 4. Granados, Paſqualigus, Arriaga, Becanus, & alii. Ratio fundamentalis eſt, quia lex non conſtituitur in ſua eſſentia per actualem obligationem, ſed ſolum per vim obligativam, quia actus ſecundus ad eſſentiam rei non pertinet, obligare autem eſt actus ſecundus legis, cum ſit effectus ipſius, ergo promulgatio ad legis eſſentiam non pertinet, quia non tribuit legi vim obligativam, ſed eam ſupponit, quia eſt actualis applicatio ad obligandum.

Confirmatur, quia illud ſolum eſt de ratione, & eſſentia legis, quod neceſſarium eſt, ut habeat vim obligativam ſubditorum; ſed ad hoc non requiritur promulgatio, ſed ſola legis inſtitutio, & determinatio per voluntatem legislatoris facta, ergo non eſt de eſſentia legis. Minor probatur, quia hæc vis obligativa ad promulgationem ſupponitur, ſiquidem eſt ipſius actualis applicatio ad ſubditos, prius enim quam Princeps legem promulget, habet in ſe eos actus intellectus, & voluntatis, in quibus diximus art. præc. eſſentiam legis conſiſtere, & poſtea per promulgationem eam ſubditis applicat.

19 Reſpondet Lezana tract. 6. diſp. 1. quæſt. 9. conceſſa majori, negando minorem, & ad eius probationem negat antecedens, actus enim intellectus, & voluntatis, qui præſupponuntur in legislatore ante promulgationem, ſolum habent rationem legis in actu primo, & quatenus eſt ex parte legislatoris, & loquentis, non autem in actu ſecundo, & quantum eſt ex parte ſubditorum, & audientium. Sed hæc ipſa reſponſio ſeipſam deſtruit, & argumentum confirmat, ſi enim actus intellectus, & voluntatis, qui præſupponuntur in legislatore ante promulgationem, habent rationem legis in actu primo, iam habemus intentum, quia actus ſecundus ad eſſentiam rei non pertinet, & lex in ſua eſſentia non conſtituitur per actualem obligationem, quæ eſt effectus ipſius, ſed ſolum per vim obligandi in actu primo; aliud ergo eſt loqui de vi dirigendi, & obligandi, aliud de actuali directione, & obligatione; item aliud eſt ſpectare eſſentiam, & ſubſtantiam legis in ſe, aliud ſpectare officium legis reſpectu huius, vel illius hominis in particulari; vis quidem dirigendi, & obligandi ad eſſentiam legis pertinet, ſed actualis directio, & obligatio ad officium legis tantum ſpectat, non ad eſſentiam, ut bene diſcurrit Becanus tract. 3. cap. 1. quæſt. 4. Unde optime dixit Arriaga tract. de legibus diſp. 4. ſect. 4. eſſe puram de nomine quæſtionem, an voluntas obligandi exiſtens in legislatore dicenda ſit lex, antequam ſubditis manifeſtetur, an vero ipſa manifeſtatio ſit dicenda pars intrinſeca legis, & ait poſſe, ac debere illam voluntatem interiorem dici legem, & in actu primo directivam, & obligativam, in quo eſſentia legis conſiſtit, non vero in actu ſecundo obligantem. Hinc facile ſolvuntur rationes in oppoſitum adductæ. Ad primam enim dicendum eſt utique legem importare imperium non quidem eſſentialiter actu moveus ad obediendum, ſed potens movere in actu primo, tale autem imperium eſt in lege ante promulgationem, & promulgatio ſolum applicat ad actu movendum. Ad ſecundam patet per idem, quia lex eſt directiva in actu primo etiam ante promulgationem, licet non in actu ſecundo, & in potentia proxima, hæc autem actualis, & proxima directio non eſt de eſſentia legis, ſed tantum eius effectus, & officium. Ad ultimam, leges ſubſtituuntur per promulgationem quoad uſum, & applicationem pro regimine populi, non autem quoad eſſentiam, & in hoc ſenſu loquitur Gratianus loc. cit. quia lex non inducit obligationem in ſubditos, niſi quando legislator ſuam voluntatem per imperium, & promulgationem patefecit. Alia, quæ hoc loco diſputari ſolent de promulgatione legis Divinæ, & humanæ, & de qualitate, & modo talis promulgationis, pertinent ad quæſtiones ſpeciales de illis inferius diſcutiendas.

20 Sexto tandem quæſtio eſt, an ad valorem legis requiratur conſenſus, & acceptatio populi. Affirmant plerique, tam ex Theologis, quam ex Juriſtis, quia in libertate populi ſitum ſit acceptare, vel recuſare legem; ita Becanus 2. part. tract. 3. cap. 6. Bonac. diſp. 1. qu. 1. punct. 4. & alii plures, quos referunt Recentiores: Quorum præcipuum fundamentum eſt, vel quod Princeps ſimpliciter non habeat poteſtatem obligandi populum contradicentem, & reſiſtentem, vel ſaltem quod non habeat, nec habere debeat voluntatem illum obligandi, niſi cum conſenſu, & acceptatione ipſius, quia nimirum, vel Princeps accepit a populo poteſtatem cum illa conditione, & limitatione, vel ſaltem quia lex ferri non debet, niſi ob commune bonum; non eſſet autem commune bonum ferre legem contra ſenſum, & conſenſum populi, unde ſemper præſumi debet Princeps leges condere, & promulgare ſub tacita conditione, ſi a populo acceptentur, quia hoc ad ſuave populorum regimen ſpectare videtur, & magis conforme legislatorum benignæ voluntati. Quod quidem confirmat dictum Gratiani §. *Leges* cap. 3. diſput. 4. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur, firmantur, cum moribus utentium approbantur*. Et de Jure Civili id approbari videtur. *L. De quibus*, ff. de legibus: *leges nulla alia ex cauſa nos tenent, niſi quia judicio populi receptæ ſunt.*

21 Communis tamen, & vera ſententia eſt, nequaquam requiri, & expectari debere acceptationem populi, eiuſque conſenſum ad conſtituendam legem, & eius validitatem, ac proinde licitum non eſſe legem juſtam a Principe latam violare ſub prætextu quod populus non conſenſerit, ſed potius ex ipſa juſſione Legislatoris teneri populum acceptare legem, & exequi; ita Suarez, Vaſquez, Averſa, Lezana, Caſpenſis, qui alios Theologos, & Juriſtas adducunt, & quo ad Leges Canonicas res de ſe patet, quia Summus Pontifex poteſtatem ferendi leges immediate accepit a Chriſto Domino, non autem e populo, & inde in Epiſcopos derivatur, & alios inferiores Prælatos, nec illam accepit cum tali dependentia, vel limitatione, ut in ferendis legibus conſenſu populi indigeret; ergo leges Canonicæ quoad earum obligationem ab acceptatione populi non pendent, ac proinde peccat eas non acceptando. Quoad leges vero civiles, idem probatur, quia licet Principes inſtituti ſint, & acceperint poteſtatem a populis, tamen inſtituti ſunt cum poteſtate abſoluta, & ſuprema, de his enim loquimur, & tali facta ſuppoſitione, non autem cum tali a ſubditis dependentia, alioquin ſuprema poteſtas adhuc penes populum reſideret, & non penes Principem, quod eſt contra ſuppoſitum; ſupponimus enim Principes leges condere iure præfecturæ, & abſoluti, ac ſupremi dominii, quod in ſubditos habent; non ergo liberum eſt populo acceptare, vel recuſare legem, & Princeps auctoritatem habet obligandi, & cogendi populum ad eam acceptandam, & obſervandam.

22 Hinc patet ad fundamentum prioris ſententiæ, non enim deeſt ſimpliciter poteſtas legislatori obligandi, & cogendi populum ad legis acceptationem, & obſervantiam, nec deeſt illi voluntas obligandi, dum legem inſtituit, & promulgat, eique commiſſum eſt iudicium, & cura boni communis. Nec ſenſus illius dicti ex *L. De quibus* eſt, quod requiratur populi conſenſus, ut lex ab initio vim habeat obligandi, ſed ut firmetur, & perſeveret, eo quod per contrariam conſuetudinem lex tollitur; duratio ſiquidem, & permanentia legum apparet in conſuetudine, & obſervantia populorum, quod adhuc magis expreſſit Gratianus, cum dixit, leges inſtitui, cum promulgantur, firmari vero, cum moribus utentium approbantur, eo quod per contrariam conſuetudinem tollantur; abſolute tamen ex voluntate legislatoris ad earum obſervantiam tenemur. Unde ex his rationibus ad ſummum ſolum inferri poteſt, legem humanam non acceptatam, ſeu non receptam per uſum, & conſuetudinem a tota communitate, vel maiori ipſius parte, non obligare ſubditos, dummodo id fiat ex juſta, & rationabili cauſa, ut tenent Navarrus, Miranda, Toletus, Rodriquez, Lezana, Caſpenſis, Valentia, Suarez, Naldus, Palaus, & plures alii; quorum ratio eſt, quia eſto Princeps poteſtatem habeat obligandi ſubditos ad legum obſervantiam, quantumvis renuentes, alioquin maior poteſtas eſſet in populo, quam in Principe, nihilominus quia quando lex non acceptatur a tota Communitate, vel maiori parte, creditur propter benignitatem Principis non eſſe in eo voluntatem ſubditos obligandi, ſed potius latam eſſe ſub tacita conditione, ſi fuerit acceptata; ideo in tali caſu non cenſentur ad legis obſervantiam obligati, quod præcipue locum habet, cum lex impoſita gravis eſt, & difficilis obſervationis, aut adverſatur conſuetudini receptæ, ut habetur cap. 1. de Conſt. in 6. &c. *Certificari de ſepultur.* Quod ſi conſtaret Principem, & legislatorem ad obſervantiam legis obligare velle populum independenter ab acceptatione ipſius, tunc etiamſi non acceptatur ab ipſo, adhuc ad ipſam obligatur, ut etiam relati Auctores concedunt; & ratio eſt, quia in tali caſu ceſſat credulitas de benignitate Principis, & alioquin abſolute loquendo maioris poteſtatis eſſent ſubditi, quam Principes contra illud Pauli ad Rom. 13. *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Quando ergo lex deſinit obligare ex deſuetudine, id nequaquam eſt ex defectu poteſtatis in Principe, quaſi non habeat vim obligandi, & cogendi populum renitentem, ſed ſolum eſt ex præſumpta benignitate, & habituali Principis voluntate, qui non cenſetur velle ſubditos obligare cum tanto rigore, & periculo contra uſum, & morem introductum, ut bene diſcurrit Averſa qu. 95. ſect. 4.

QUÆSTIO II.

De diviſione legum, ſeu quotuplex ſit lex.

23 HActenus de lege in communi diſputatum eſt quatenus eſt recta regula, ſeu menſura humanorum actuum, ſecundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel a male agendo retrahimur: nunc de legibus in particulari diſputandum eſt; & omiſſis legum diviſionibus, quæ ex legislatore, & materia legis, & ex fine a Juriſtis aſſignari ſolent, trimembris diviſio frequentior eſt apud Theologos; nempe in æternam, naturalem, & poſitivam, & hæc ſubdividitur in divinam, & humanam, quæ quidem lex poſitiva humana rurſus duplex eſt, Eccleſiaſtica ſcilicet, & civilis, ſicut etiam lex poſitiva divina alia eſt vetus, ſeu Moſaica, alia nova, quæ lex Evangelica, ſeu Chriſti vocatur, quoniam ab illo, tanquam ſupremo legislatore in Evangelio lata eſt, &

Digitized by Google

eſt, & promulgata; quam legis diviſionem etiam Scotus aſſignat 4. diſt. 17. quæſt. un. ab initio.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit lex æterna, & an aliæ leges ab ea deriventur.

24 Primo Thomiſtæ communiter eſſentiam legis æternæ ſic explicare ſolent ex D. Th. quæſt. 90. art. 1. quod nihil eſt aliud, quam ratio divinæ ſapientiæ, quatenus omnium actionum, & motuum directiva eſt, ſicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum, quæ per artem fiunt, ita tamen in quolibet gubernante præexiſtere debet ratio directiva eorum, quæ ab iis, qui eius gubernationi ſubſunt, agenda, vel omittenda ſunt; Deus autem ſicut per ſuam ſapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic etiam eſt gubernator, unde ſapientia illa, in quantum per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris, & ideæ; in quantum vero per eandem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet, & ſicut ratio rerum creandarum nihil eſt aliud, quam conceptus divinæ mentis, quo concipit rem, & iudicat, quomodo illa ſit facienda; ſic ratio rerum gubernandarum, quæ lex æterna vocatur, nihil aliud eſt, quam conceptus divinæ mentis, quo concipit, & iudicat, quomodo unaquæque creatura debeat ſuas functiones obire.

25 Verum iuxta hanc explicationem, niſi aliud addatur, lex æterna importaret ſolum actum intellectus, & ſolum dictamen rationis in intellectu divino exiſtens, quod quidem ad rationem legis non ſufficit, quia de ratione legis eſt non tantum quod ſit directiva, ſed etiam obligativa reſpectu ſubditorum, quam vim obligativam non habet, niſi ex voluntate legiſlatoris, ſolum enim dictamen ſuperioris, niſi volitio accedat, non obligat; cum ergo nos non obligemur formaliter ex eo quod Deus aliquid cognoſcat agendum, vel omittendum, ſed ex eo quod nobis aliquid per ſuam voluntatem imperet, ideo dicendum eſt legem æternam reſpectu creaturarum non eſſe ſolum actum divini intellectus, ſed etiam divinæ voluntatis, quo ab æterno voluit, ut hoc faceremus, & illud omitteremus, ut bene Arriaga advertit diſp. 6. ſect. 4. & ita tenendum eſt de mente Scoti, ut docet Nicolaus de Niſe loc. ſuprac. & hoc modo etiam explicat mentem D. Thomæ Becanus cap. 2. quæſt. 1. ubi ait, quod lex æterna eſt actus divinæ mentis, quo concipit, & iudicat quaſdam regulas practicas neceſſariæ, & æternæ veritatis eſſe a creatura ſervandas cum voluntate eam obligandi, & hoc modo ait D. Thoma legem æternam accepiſſe loc. cit. cum ait nihil aliud eſſe, quam rationem divinæ ſapientiæ, ſecundum quam dirigit omnium creaturarum motus, & actiones in ſuos fines, & hæc eſt expreſſa D. Aug. doctrina l. 22. contra Fauſtum cap. 27. ubi legem æternam ſic definit. *Lex æterna eſt ratio divina, & voluntas Dei ordinem naturalem conſervari iubens, perturbari vetans*, qua ratione ibidem peccatum definit, quod *ſit dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*, quia lex æterna nihil aliud ſignificat, quam rationem Dei iudicantis, & volentis tale opus non eſſe faciendum, aut propter malitiam ex ipſa rei natura prodeuntem, aut ſaltem propter prohibitionem liberam, ut in vetitis per ſolam legem poſitivam; quædam enim peccata ſunt immediate contra legem æternam, & naturalem, non mediante alia lege poſitiva, quia nempe ſunt per ſe mala, & illicita; quædam vero ſunt mediate ſolum contra legem æternam, nempe mediante alia lege poſitiva, quæ iubet, aut vetat aliquid, quod alioquin de ſe non erat debitum, aut illicitum, lex autem æterna dictat, & obligat, ut fiat quod iubetur, & non fiat, quod vetatur tali lege poſitiva, ut magis poſtea conſtabit, declarando, quomodo lex æterna ſit origo omnium aliarum legum quoad vim obligandi. Quare Recentiores paſſim legem æternam definiunt, quod ſit ratio in divina mente exiſtens, ſeu actus divinæ voluntatis iudicantis, & volentis, ut nihil fiat inhoneſtum, ſive hoc tale ſit ex ipſa lege naturali, ſive ex ſola poſitiva, ut videri poteſt apud Caſpenſem diſp. 2. ſect. 1. & Amicum diſp. 3. & alios paſſim.

26 Secundo addendum eſt volitionem Dei, quæ eſt lex æterna reſpectu creaturarum, eſſe neceſſariam in Deo, non vero liberam ſeu contingentem, quia reſpicit pro obiecto regulas practicas neceſſariæ, & æternæ veritatis, ad quam naturaliter obligamur, ut Deum eſſe colendum, parentes eſſe honorandos, ſuperioribus obediendum, non eſſe mentiendum, nemini iniuriam faciendum, & ſimiles; hæ enim ſunt regulæ omnino immutabiles, & æternæ, atque ideo Deus iudicat, & neceſſario vult tales regulas eſſe a creatura ſervandas; ratio huius eſt, quia ut docet Scotus quæſt. 4. Prolog. 9. voluntas divina in ordine ad neceſſaria non eſt prima regula, ſed eſt divinus intellectus, ut docet quol. 18. inſ. cit. cui ex ſua perfectione ſe neceſſario conformat divina voluntas, quare ut dicebamus lib. 2. diſp. 6. de Peccatis quæſt. 2. art. 2. num. 82. licet potuerit Deus abſolute non prohibere actum odii, blaſphemiæ, vel mendacii ea prohibitione, quæ fit per imperium liberum, & explicatum per verbum imperativi modi: *non occides, non mentieris*, quæ eſt externa prohibitio per revelationem, & legem poſitivam a Deo latam; tamen non prohibere non potuit ea prohibitione, quæ conſiſtit in iudicio reprobante intellectus per modum indicativi, & in diſplicentia reprobativa voluntatis, quæ prohibitio explicatur per verbum indicativi modi, nolo mendacium, odium, &c. & dicitur prohibitio interior, quia licet ad extra nihil Deus dicat, vere tamen illi ea obiecta diſplicent, & in hoc ſenſu Deus dicitur neceſſario prohibere actus intrinſece malos, nec talis prohibitio eſt ei libera, quia huiuſmodi reprobatio, & diſplicentia ſunt actus neceſſarii in intellectu, & voluntate divina immediate regulati per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ; ſi ergo ſermo ſit de lege poſitiva, ex prohibitione externa, Deus omnia mala libere prohibuit, & potuit abſolute loquendo a tali prohibitione abſtinere, nec fuit neceſſitatus ad illam; loquendo vero de alia prohibitione nimirum interiori iam explicata, utique hæc fuit neceſſaria in Deo, & dicitur in ipſo lex æterna; quam Scoticam doctrinam etiam ſequitur Arriaga diſp. 6. ſect. 5. cum aliis Recentioribus.

27 Tertio, tanta eſt vis, & poteſtas huius æternæ legis, ut omnes, & quæcumque creaturæ, nulla prorſus excepta, illi omnimode ſubdantur; quia lex æterna eſt gubernativa rerum univerſi, ſed omnia divinæ gubernationi ſubduntur, ergo & legi æternæ; & huc ſpectat illud Sapientiæ 8. *Attingit a fine uſque ad finem fortiter, & omnia diſponit ſuaviter*, & quidem de creaturis ratione carentibus conſtat ex Pſal. 148. *Ignis, grando, nix glacies, &c. quæ faciunt verbum eius*, & Pſal. 148. *Ordinatione tua perſeverat dies, quoniam omnia ſerviunt tibi*. De creaturis autem ratione præditis adhuc magis conſtat; quia hæc lex æterna eſt prima regula, & menſura actuum in genere moris, eſt norma directiva noſtrorum actuum, eique ſubduntur omnes humani actus, quatenus morales, ſive omnes actus creaturarum rationalium, etiam Angelos comprehendendo. Diverſo tamen modo legi æternæ ſubiiciuntur irrationalia, ac rationalia, ſive intellectualia, quia illi irrationalia ſubiiciuntur neceſſario, & naturaliter, quatenus ſcilicet Deus imprimit illis naturalem inclinationem, quæ inſtinctus naturæ appellatur, ad faciendum naturaliter, & neceſſario ea, quæ Deus vult ab ipſis fieri; rationalia vero ſubiiciuntur illi libere, & moraliter, nempe per cognitionem & iudicium, nam etiamſi Deus illis quoque naturalem ad ſuas operationes impreſſerit inclinationem, nihilominus quoad actiones morales, eas ſcilicet, quæ ſunt propriæ hominis, ut homo eſt, non moventur neceſſario, & naturaliter, ſed media cognitione indifferenti, & libera. Unde fit, ut hæ creaturæ legi æternæ libere ſubiiciantur, illæ vero neceſſario, & naturaliter; item ut hæ proprie obligentur, illæ vero improprie; ubi enim libertas non eſt, nec obligatio ſub peccato eſſe poteſt; ex quo ulterius ſequitur legem æternam proprie non habere rationem legis reſpectu irrationalium, ſed ſolum metaphorice, ſicut nec ipſorum obedientia eſt vera, & propria, ſed ſolum metaphorica ob defectum cognitionis ipſius, at reſpectu rationalium lex æterna habet veram legis rationem, & obedientia ipſorum eſt vera, & propria, ac procedit ex cognitione ipſius, quia iſtæ ſolum liberum habent arbitrium, ac proinde proprie ſub peccato obligari poſſunt. Hæc vero lex æterna, quamvis plura reſpiciat obiecta, adhuc tamen ſimpliciter, & abſolute loquendo dici debet una, ſeu unica, ut docet S. Th. q. 93. art. 1. & ratio eſt, quia eſto plura reſpiciat obiecta materialia, ea tamen reſpicit ſub unica ratione formali, ſcilicet boni communis; generaliter autem loquendo, ea, quæ reſpiciunt plura, ſed ſub unica ratione formali, non dicuntur plura, ſed unum, ut patet in intellectu, voluntate, & aliis potentiis; ergo abſolute, & formaliter hæc dici debet una lex, non plures, eſto D. Aug. aliquando eam vocet nomine ſingulari, aliquando vero plurali, quo fundamento ſatisfieri poteſt Ulpio oppoſitum docenti diſp. 4. art. 1.

28 Quarto ulterius affirmant communiter Theologi, & Patres a lege æterna omnes alias derivare, quia inde originaliter habent vim, & efficaciam obligandi. Colligitur ex Prov. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*, & ex illo Rom. 13. *Omnis poteſtas a Deo eſt*. Deinde ex D. Aug. 1. de lib. arb. cap. 6. *Nihil eſt temporali lege iuſtum, quod ex lege æterna non derivetur*, & lib. de vera & falſa Relig. cap. 31. *Conditor legum temporalium, ſi vir bonus eſt, & ſapiens, illam ipſam conſulit æternam*. Hoc autem declaratur diſcurrendo per ſingulas, & primo de lege naturali id conſtat, eſt enim impreſſio quædam, & irradiatio divini luminis in nobis, & participatio illius æternæ legis, quæ in divina mente præeminet, nam eſt ipſummet naturale iudicium, ſeu rationis dictamen, quo per lumen nobis a Deo inditum, tanquam auctore naturæ, & ab æterna eius lege derivatum, cognoſcimus ea eſſe facienda, quæ recta, & iuſta ſunt, & e contrario vitanda eſſe ea, quæ a iuſtitia, & rectitudine deficiunt: ſermo hic autem eſt de lege naturali, prout in nobis eſt, & de lege æterna, prout in Deo eſt, quia ſi loquamur de utraque in ſe ſpectata quatenus eſt practica regula æternæ veritatis, tam una ab altera non diſtinguitur, ſed una, & eadem eſt, ut conſtabit art. ſeq. Deinde omnes leges poſitivæ tam divinæ, quam humanæ, ſi ſecundum ſe ſpectentur, quatenus regulæ quædam ſunt, a lege æterna ſecundum ſe ſpectata, quatenus regula quædam eſt, derivantur, & originem ducunt, ut patet inductione, quia ex hac regula æterna: Deus eſt colendus, deducuntur omnes aliæ regulæ a Deo lege poſitiva præſcriptæ de fide, baptiſmo, & aliis rebus ad cultum

divinum pertinentibus. Pariter ex hac alia regula æterna, nemini facienda eſt iniuria, quamplures deducentur regulæ humanæ, quæ ad iuſtitiam, & rectitudinem ſpectant humanæ ſocietatis. Demum leges poſitivæ ex lege æterna derivantur, quia vim, & efficaciam obligandi ab ea originaliter ducunt, etenim lex ipſa æterna eſt, quæ proponit, & dictat debere nos obedire legibus poſitivis, & malum, ac illicitum eſſe tales leges tranſgredi; quia interdum lex poſitiva iubet, aut vetat aliquid, quod alioqui de ſe non erat debitum, aut illicitum, lex autem æterna, & lex naturalis dictat, & obligat, ut fiat quod iubetur per talem legem poſitivam, & vitetur quod per eam prohibetur; & hac ratione dicitur lex poſitiva obligare in conſcientia, quia naturalis ratio in nobis dictat obediendum eſſe iis legibus, & mandatis, & hæc eſt in nobis lex naturalis, quæ eſt participatio, & expreſſio legis æternæ.

29 Quinto tandem ex dictis ſolvitur difficultas illa, an lex æterna ſit vere, & proprie lex; Aliqui enim negant eſſe proprie legem, quia lex petit ex natura ſua dominium iuriſdictionis in legiſlatore, & de ratione eius eſt, quod communitati feratur, ſed ab æterno nullum fuit dominium iuriſdictionis, quia in æternitate Deus nullam habuit creaturam, cui dominaretur, nec ulla fuit communitas, cui talis lex promulgaretur; ergo lex æterna ſaltem in æternitate vim legis non habuit proprie dictæ, ita Becanus, Meratius, Tannerus, & alii. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, quia quod eſt primum in aliquo genere, debet eſſe tale vere, & proprie, cum ſit menſura aliorum; ſed lex æterna in genere legis eſt prima, a qua omnes aliæ dependent, ut dictum eſt, ergo eſt vere, & proprie lex. Et quidem in noſtris principiis abſque ulla difficultate defendi poteſt, ac debet dari ab æterno in Deo veram, & propriam legem, ut docet Divus Aug. loc. cit. quia ſupra oſtendimus legem adæquate, vel ſaltem magis principaliter in volitione legiſlatoris conſiſtere, promulgationem vero ſolum requiri ad hoc, ut lex actu obliget; ergo cum in Deo ab æterno ſit rigoroſa volitio, & approbatio regularum practicarum neceſſariæ, & æternæ veritatis, ad quas naturaliter obligamur, & ab ipſo tamquam ab Auctore naturæ, ſequitur ab æterno dari talem legem in Deo reſpectu creaturarum vere, & proprie dictam. Confirmatur, quia in mente Dei fuit ab æterno voluntas obligandi creaturas futuras ad tales regulas ſervandas, fuit iudicium ex parte intellectus, fuit voluntas promulgandi talem legem pro ſuo tempore; ergo in mente divina fuit ab æterno quicquid conſtituit eſſentiam legis. Ex quo patet ſolutio fundamenti oppoſitæ ſententiæ, negandum enim eſt, Deum non habuiſſe ab æterno ſufficiens dominium iuriſdictionis ad legem pro creaturis ſuo tempore exiſtituris ferendam; quamvis enim non habeat ius in ea ab æterno, ut ita dicam, ex eo quod hoc reſultare intelligamus ex ipſa creaturarum exiſtentia jam per creationem acceptum, habet tamen quaſi ius quoddam ad eam ex ipſa voluntate creandi reſultans; & quamvis lex non obliget ab æterno communitatem creaturarum, quæ ab æterno non fuit; habuit tamen vim etiam ab æterno obligandi talem communitatem, quæ in tempore futura erat, propter quam vim, & ab æterno reſpiciens communitatem pro tempore, quod ſufficit ut ab æterno dicatur etiam habere vim legis proprie dictæ, ita Suarez, Salas, Arriaga, Amicus, Carpenſis, Lezana, & alii Theologi communiter, in qua difficultate amplius immorandum non eſt, quia hæc quoque eſt ſola contentio de voce, ut ait Arriaga loc. cit.

30 Alia plura a Theologis de hac lege æterna diſputari ſolent, quæ miſſa facimus, & apud alios videnda remittimus, quia maxima ex parte, ut notat idem Auctor, inſtam de nomine continet contentionem, de quibus ex noſtris fuſe agit Vulpes diſp. 2. & 4. ſed ſatis confuſe, & implexe, nam diſp. 4. art. 1. ait legem æternam eſſe ſummam rationem in Deo, ſcilicet divinum intellectum reſpectu habentium neceſſariam connexionem cum ultimo fine, & ſolam divinam voluntatem reſpectu non habentium illam connexionem; quod magis declarans inferiori art. 3. prope finem inquit, per legem æternam per ſe ſumptam ſignificari ſolum iudicium naturale divini intellectus de rebus neceſſariis æternæ veritatis præcedens omne decretum liberum voluntatis: late vero ſignificari etiam imperium, vel ipſum decretum liberum voluntatis principium immediatum omnis rectæ determinationis ad extra reſpectu contingentium ab æterno pro tempore; ex quo poſtea deducit legem æternam non eſſe vere, & proprie legem, nec ab ea alias leges derivari, & alia plura, quæ ſunt contra communem doctrinam Theologorum, & SS. Patrum, ac etiam noſtri Doctoris, ut patet ex dictis. Cuius ſententiæ falſitas, & ambiguitas ex hoc ſolum ſufficienter deprehendi poteſt, quod legem æternam cum lege divina poſitiva confundit, quæ totaliter dependet a libero divinæ voluntatis decreto, quæ eſt prima regula contingentium, & agibilium ad extra; cum tamen valde differant, nam lex æterna eſt de regulis neceſſariis, & æternæ veritatis, qua ratione æterna dicitur, & non tantum, quia ſit ab æterno, lex vero poſitiva divina eſt etiam de contingentibus; item lex æterna eſt immutabilis, quia eſt de regulis neceſſariis, & æternæ veritatis, lex autem divina poſitiva eſt mutabilis, quia eſt de regulis contingentibus, ut patet de lege Moſaica, quæ a Deo poſt Chriſti adventum abrogata fuit; tandem lex æterna ad omnia creata extenditur, ut ſupra dictum eſt, lex autem divina poſitiva ſolum ad creaturas intellectuales. Præſtat ergo relictis Vulpii ambagibus de eſſentia legis æternæ diſcurrere iuxta communiorem, & probabiliorem doctrinam breviter in hoc articulo tradidam, præſertim, quia principiis noſtri Doctoris eſt ſatis conformis, qui hac de re ex profeſſo non egit, ſed obiter.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit lex naturalis, & quæ, et quanta eius obligatio.

31 NOmine legis naturalis in præſenti intelligitur ea, quæ non eſt ex libera alicuius legiſlatoris voluntate impoſita, ſed cum ipſa natura congenita & ab ipſa profluens, quæ proinde etiam lex naturæ, & ius naturæ appellari ſolet, in quo a lege poſitiva diſtinguitur, quæ ex libera legiſlatoris voluntate procedit; ita habetur ex D. Auguſt. de quæſtionibus novi, & veteris teſtamenti cap. 3. Hanc autem legem naturalem dari, non modo conſtat tamquam certum de fide ex Pſalm. 4. ubi cum Propheta interrogaſſet: *quis oſtendit nobis bona?* ut ſcilicet, ea ſequamur, reſpondet: *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, & ex Paulo 2. ad Romanos: *Gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, & ipſi ſibi ſunt lex, & oſtendunt opus legis inſcriptum in cordibus ſuis*; ſed etiam teſtimonio Ciceronis 1. de legibus, ubi legem naturalem definit, quod ſit: *Ratio ſumma inſita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria*. Plura autem diſputari ſolent a Recentioribus de lege naturali, quæ quia maiori ex parte ad quæſtionem de nomine reducuntur, & aliqua alibi ſunt diſcuſſa, breviter in hoc articulo expediemus.

32 Primo quæritur de illa quid ſit, & in quo eius eſſentia conſiſtat, & omiſſis variis dicendi modis, qui rem obſcuriorem, quam in ſe eſt, reddunt, & apud Amicum videri poſſunt diſp. 4. ſect. 1. & alios Recentiores, pro reſolutione advertendum eſt iuxta dicta de lege in communi quæſt. præced. art. 1. num. 7. legem naturalem tripliciter ſpectari poſſe; primo, ut eſt regula practica æternæ veritatis, ad quam ſervandam naturaliter obligamur; ſecundo, ut eſt actus divinæ mentis, quo Deus iudicat talem regulam a nobis eſſe ſervandam, & ſimul vult eam ſervari; tertio ut eſt actus humanæ mentis, quo nos naturali inſtinctu indicamus eandem regulam a nobis ſervari oportere. Inter hos autem modos hoc intereſt, quod primo modo conſiderata, quatenus eſt practica regula æternæ veritatis, ad cuius obſervantiam naturaliter tenemur, lex naturalis a lege æterna non differt, ſed ſunt una & eadem lex, & de eiſdem veritatibus, ſecundo autem modo conſiderata quatenus eſt in mente divina, dicitur lex æterna, non ſolum, quia ibi eſt ab æterno, ſed præſertim, quia eſt de regulis neceſſariis, ac æternæ veritatis; tertio tandem quatenus eſt in mente noſtra dicitur lex naturalis, quia ex naturali inſtinctu nobis ineſt; & hoc modo in mente noſtra ſpectata non dirigit nos per modum cognitionis, ſeu iudicii, ſed per modum obiecti cogniti, ſicut exemplar, quod artifex intuetur, dirigit ipſum in operando, non quidem formaliter, ſed obiective; quare lex naturalis non eſt ipſum lumen rationis naturalis, quod eſt ipſemet intellectus potens practice iudicare de rebus per ſe notis, nec eſt eius formalis conceptus, quo iudicat de prædictis etiam practice per modum præconii, hæc enim potius eſt notitia practica legis naturalis, ſeu ipſius propoſitio in nobis, ſeu præconizatio; ſed eſt tantum conceptus obiectivus, ſcilicet ipſum verum practicum ex terminis ſimpliciter notum, ſeu ius quoddam ex natura rei exortum, & in ipſis rebus fundatum, dependenter ab intellectu divino eius inſtitutore, & dicitur ius naturæ, ſeu lex naturalis, quia non obligat ex ſola, & libera legiſlatoris voluntate, ſed ex natura rei, vel terminorum; vim enim obligandi habet ex neceſſaria connexione mediorum cum fine, ad quem homo ordinatur, in qua obligatione neceſſario etiam includitur voluntas obligativa Dei, ſicut concurſus cauſæ primæ includitur in concurſu cauſæ ſecundæ; unde ſicut nequit operari cauſa ſecunda non cooperante prima; ita nequit obligare lex naturalis, non obligante æterna, cum tota illa moralis obligatio legis naturalis ſit a Deo; quia nempe Deus ex natura ſua habet diſplicentiam de actibus malis, & complacentiam de actibus bonis, ac de obſervantia legis, & huiuſmodi affectus in voluntate Dei intrinſeca comitatur legem æternam, quæ eſt in mente Dei, eſtque in Deo neceſſarius, ſicut ipſa lex æterna, cui ex ſua perfectione ſeſe neceſſario conformat divina voluntas, ut ait Scotus quol. 18. lit. C. atque ratione huius affectus dicitur facere iuxta voluntatem Dei quicumque ſervat legem naturalem, & facere contra voluntatem Dei, qui frangit legem, etiamſi nulla extaret lex poſitiva divina tales actus bonos præcipiens, & malos prohibens, nam quantum ad hoc ſatis eſt, quod ex ipſo actus mali per ſe, & ex natura ſua ſunt contra legem æternam, quia nempe a Deo ipſo cognoſcuntur eſſe mali, & non debere fieri, itemque ſunt contra beneplacitum Dei, & diſplicent Deo, & hominem a Deo avertunt, tanquam primo auctore, & ul-

Digitized by Google

& ultimo fine naturali ; & hoc modo etiam Vulpes noſter
explicat eſſentiam legis naturalis diſp. 5. art. 1. tamquam de-
menta Doctoris 4. diſt. 33. quæſt. 1. ad 3. princ.
33 Ex qua doctrina breviter refelli poſſunt alii dicendi
modi circa explicationem eſſentiæ legis naturalis. Non enim
in primis lex naturalis in ipſa natura rationali conſiſtere po-
teſt, ut Vaſquez, Meratius, & alii putarunt, quia lex na-
turalis eſt illa ex omnium conſenſu, quæ ipſam naturam
rationalem dirigit, regulat, & menſurat, tum quia natura
rationalis eſt directa, regulata, & menſurata, ipſa autem
natura rationalis legi naturali ſubiicitur, non ergo ratio le-
gis naturalis in ipſa natura rationali conſiſtere poteſt, &
alias idem ſibi ipſi ſubiiceretur. Neque lex naturalis conſi-
ſtit in convenientia, aut diſconvenientia, quam habent actio-
nes aliquæ ad naturam rationalem independenter a lege po-
ſitiva Dei, ut credimus, ut ait Poncius noſter diſp. 25. quæſt.
2. quia hæc non eſt lex, ſed potius materia ipſius legis na-
turalis, quæ præcipit id quod eſt naturæ rationali conſenta-
neum, & vetat quod eſt diſſentaneum; tum quia, ut late
probatum eſt lib. 2. diſp. 6. quæſt. 3. de ratione peccati, &
mali moralis eſt eſſe contra legem aliquam ea ſuperius enu-
meratis, & omne bonum morale ideo eſt formaliter tale,
quia iuxta legem; cum ergo natura rationalis ſecundum ſe
ſumpta, ac veluti in actu primo, non habeat rationem le-
gis, ſed legi ſubiecta ſit, non bene explicatur lex naturalis
per ordinem ad ipſam ſic abſolute ſumptam, & in actu pri-
mo, ſed potius explicari debet per ordinem ad naturam ra-
tionalem in actu ſecundo, id eſt, in ordine ad rationem no-
bis proponentem legem æternam ſervandam, nam ipſa lex
æterna ſic nobis propoſita, & per lumen naturale inſerta di-
citur lex naturalis. Neque lex naturalis bene explicatur per
ipſum lumen rationis in actu primo, quod eſt ipſemet in-
tellectus potens practice iudicare de rebus per ſe notis, &
de his, quæ bona, & quæ mala ſunt, ſeu debita, vel illi-
cita antecedenter ad omnem legem diſpoſitivam, ut ait A-
verſa q. 94. ſect. 1. quia in tantum hoc dici poteſt, in quan-
tum per ipſum intellectum, & lumen rationis naturale pro-
ponitur lex æterna habens vim obligandi; hoc autem non
efficit, quod ipſum iudicium intellectus talem regulam pro-
ponens ſit lex naturalis obligans, ſed potius regula æternæ
veritatis per ipſum propoſita, ipſum vero iudicium ſit ve-
luti præco talis legis, & eius intimatio; & hoc modo in
mente noſtra ſpectata, non dirigit nos per modum cognitio-
nis, ſeu iudicii, ut ſupra dictum eſt, ſed per modum ob-
jecti cogniti, ſicut exemplar in mente artificis. Unde ne-
que conceptus formalis, quod intellectus iudicat de prædi-
ctis regulis etiam practice per modum præcepti, dici poteſt
lex naturalis proprie loquendo, ut communiter Thomiſtæ
loquuntur, hic enim potius eſt ipſius legis naturalis noti-
tia practica, ſeu eius propoſitio, & intimatio.
34 Reſtat ergo, ut lex naturalis proprie, & in rigore lo-
quendo ſit tantum conceptus obiectivus, ſcilicet ipſum ve-
rum practicum, ſeu ius quoddam ex ipſa rerum natura for-
maliter ortum, & principiative ab intellectu divino eius
inſtitutore per lumen naturale rationis nobis intimatum.
Hoc autem ius his hominibus intimatur, & obligare incipit
ab eo tempore, quo rationis uſum accipiunt, & per talem
legem ſibi intimatam inter bonum, & malum diſcernere in-
cipiunt, hic enim rationis uſus eſt veluti ipſius legis natu-
ralis notificatio, & manifeſtatio, & hoc ſignificare intendit
Paulus ad Romanos 7. illis verbis: *ego autem vivebam ſine
lege aliquando, ſed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit*
iuxta expoſitionem Baſilii in pſal. 1. & Hieron. ep. ad Agla-
ſiam qu. 8. ubi ſic explicat: *Cum mandatum venerit, hoc eſt
tempus intelligentiæ appetentis bona, & vitantis mala, tunc
peccatum reviviſcere incipit, & homo reus eſt peccati*. Ex
hinc etiam patet quomodo intelligendum ſit quod commu-
niter dicitur, legem ſcilicet naturalem cordibus hominum
inditam eſſe, & homini inſitam, & innatam, ac ſtabiliter
in ipſo permanentem, non inquam ita intelligendum eſt,
quaſi lex naturalis eſſet quidam habitus, ut quidam Anti-
quiores dixerunt, quia non eſt habitus per ſe infuſus, alio-
quin eſſet ſupernaturalis, & non naturalis; neque eſt acqui-
ſitus, quia antecedenter ad omnem habitum acquiſitum da-
tur in hominibus obligatio legis naturalis, ratione cuius a
primo inſtanti uſus rationis tenetur homo ad ultimum finem
ſe convertere; neque eſt habitus congenitus, quia iſte in
practicis, & moralibus eſt Synderesis, qui verſatur circa pri-
ma principia per ſe nota, ſicut in ſpeculativis habitus, qui
dicitur intellectus, circa principia ſpeculabilia verſatur: lex
autem naturalis, ut dicemus, non eſt ſolum de primis prin-
cipiis moralibus, ſed etiam de concluſionibus, quæ ex illis
per evidentem conſequentiam deducuntur. Hoc igitur modo
lex naturalis dicitur in homine habere rationem permanen-
tis, quatenus unuſquiſque habet propenſionem naturalem,
& facilitatem ad eam cognoſcendam, & ſolum obiective
dicitur lex naturalis ſemper permanere, quatenus intellectus
data occaſione, & terminis propoſitis eſt ſemper in actu pri-
mo diſpoſitus, & aptus illam præconnative iudicare certam,
ut etiam Vulpes explicat loc. cit.
35 Secundo quæritur, quæ ſit materia legis naturalis, &
ad quæ ſe extendat, & obliget, & quidem certum eſt ma-
teriam legis naturalis eſſe bonum honeſtum in communi, &
malum illi contrarium, illud quidem, ut præcipiendum,
hoc vero ut fugiendum; eſt tamen difficultas, an bonum
honeſtum ſecundum ſe, & malum illi contrarium, quod
materiam legis naturalis eſſe dicimus, ſolum illa compre-
hendat, quæ in primis principiis continentur, an etiam ea,
quæ in omnibus concluſionibus ex illis principiis deductis
continentur; nam in practicis, & moralibus dantur quædam
principia per ſe nota, ut *bonum eſt ſequendum, malum fu-
giendum, quod tibi non vis, alteri ne feceris*, quorum cogni-
tio pertinet ad habitum intellectualem appellatum *Synderesis*,
ſicut prima principia in ſpeculabilibus pertinent ad habitum
intellectualem appellatum *intellectus*, & dantur aliquæ con-
cluſiones ex illis deductæ, ut Deum eſſe colendum, paren-
tes honorandos, nemini faciendam iniuriam, propriam vitam
conſervandam, & ſimiles; ex illis enim principiis primis re-
cta ratio dictat, & deducit bonum eſſe, Deum colere, pa-
rentes honorare, &c. Aliqui Juriſtæ dixerunt materiam le-
gis naturalis ſolum eſſe illam honeſtatem, & malitiam,
quæ in primis principiis relatis continetur, non vero quæ
in concluſionibus inde deductis. Fundamentum eſt, quia
quæ cadunt ſub lege naturæ, ab hominibus ignorari non
poſſunt; ſed talia ſunt, quæ in primis principiis duntaxat
continentur, non vero in concluſionibus inde deductis, hæc
enim ab hominibus ignorari poſſunt, ut experientia docet,
ergo lex naturæ ad illa ſolum extenditur.
Confirmatur, quia ſi materia legis naturalis eſſet illa et-
iam, quæ in concluſionibus præfatis continetur, dici debe-
ret etiam leges humanas ſub naturali cadere, ſiquidem le-
ges humanæ quoque ſunt concluſiones ex illis principiis de-
ductæ.
36 Communis tamen, & vera ſententia Theologorum
eſt, ſub lege naturali contineri, nedum prima principia,
ſed etiam concluſiones omnes, quæ ex eis immediate, &
per evidentem conſequentiam deducuntur, atque ideo ma-
teriam legis naturalis non ſolum comprehendi in primis
principiis, ſed etiam in concluſionibus per evidentem, &
neceſſariam conſequentiam ex illis deductis. Ita D. Thomas
qu. 95. art. 2. q. 100. art. 2. & 3. cum omnibus Thomiſtis, &
Scotus cum omnibus Scotiſtis 4. diſt. 17. quæſt. 1. lit. A. ubi
ait, quod illud eſt de iure naturali, cuius veritas nota eſt
ex terminis, & tale eſt principium in lege naturæ, ſicut &
in ſpeculabilibus principium notum eſt ex terminis, ſive
quod ſequitur evidenter ex tali vero ſic noto, eiuſmodi eſt
concluſio practica demonſtrata, unde concludit quod ſtricte
loquendo nihil aliud eſt de iure naturæ, niſi principium,
vel concluſio demonſtrata; ſic tamen extendendo quandoque
dicitur illud eſſe de iure naturæ, quod eſt verum practicum
conſonum principiis, & concluſionibus legis naturæ per ſe
ſumptæ. Idem repetit inferius diſt. 33. qu. 1. ad argumenta,
ubi inquit, quod aliquid eſt de lege naturæ dupliciter, ſci-
licet primario, quod eſt verum practicum ſimpliciter notum
lumine rationis naturalis, & ibi potiſſimum gradum tenet
principium practicum ex terminis notum; ſecundum gra-
dum tenet concluſio demonſtrata ex talibus principiis: ſe-
cundario autem, & latius loquendo dicitur etiam de lege
naturæ quod regulariter conſonum eſt legi naturæ primo
modo dictæ. Non declarat autem Doctor. loc. cit. quæ ſint
hæc principia honeſte agendi ex terminis nota, & conclu-
ſiones ex illis per neceſſariam, & evidentem conſequentiam
deductæ; ſolum in 3. d. 37. §. *Ad quæſtionem* ait veritates
practicas, quæ ſunt de lege naturæ ſtricte ſumptæ, eſſe il-
las, quæ in veritate neceſſaria præcedunt omnem actum li-
berum voluntatis ad extra, & veritatem habent neceſſariam
circumſcripto per impoſſibile quocunque decreto libero divi-
næ voluntatis: idem habet 4. d. 16. qu. 1. concl. 3. ubi ma-
teriam legis naturalis vocat, vel principium agendi hone-
ſte ex terminis notum, vel concluſionem ex illo demon-
ſtratam.
37 Ex qua Scoti doctrina deducitur ratio a priori huius
aſſerti, quia ius naturale eſt illud, quod obligat homines
ex vi ſolius rationis naturalis independenter a quacunque
inſtitutione humana, vel divina; ſed huiuſmodi ius nedum
in primis principiis practicis invenitur, ſed etiam in con-
cluſionibus illis per evidentem conſequentiam deductis; er-
go etiam iſtæ ſunt iuris naturalis per ſe ſumpti; maior pa-
tet, probatur minor; quia ius, quod in huiuſmodi conclu-
ſionibus invenitur, nec genuit opinio, neque humana ali-
qua, aut divina inſtitutio, ſed ex vi ſolius rationis natu-
ralis obligat independenter a quacunque libera, & volunta-
ria inſtitutione, ut patet in cultu Dei, honore parentum,
mendacio vitando, & ſimilibus.
Confirmatur ex Ariſt. 5. Ethic. cap. 7. ubi ſub iure, aut
lege naturali comprehendit omne illud, quod habet neceſ-
ſariam, & immutabilem veritatem, ſed hanc habent non
ſolum prædicta principia, ſed etiam concluſiones illæ, quæ
ex ipſis per neceſſariam, & evidentem conſequentiam eli-
ciuntur, ratione enim talis conſequentiæ habent cum illis
principiis neceſſariam connexionem, propterea enim evi-
denter, & neceſſario ex illis elici poſſunt. Tandem, quia
lex naturalis debet eſſe regula, qua dirigamur in agibili-
bus, ac ſolis illis principiis univerſalibus, bonum eſt ſequen-
dum, malum fugiendum, nihil penitus de directione obti-
netur, niſi accedat particulare principium, mendacium eſt
malum, cultus Dei eſt bonus, obedientia eſt bona, &c. ergo
lex naturalis etiam de his particularibus eſſe debet, verſatur

eſtſtu, veluti circa propriam materiam, circa totum illud, quod eſt extrinſece neceſſarium ad rectum ordinem moralem conſervandum, quod non ſolum ea comprehendit, quæ ſine diſcurſu cognoſcuntur, qualia ſunt prima principia, ſed etiam illa, quæ per evidentiam, & neceſſariam conſequentiam cognoſcuntur, quales ſunt concluſiones prædictæ.

38 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quod quamvis ea, quæ cadunt ſub lege naturæ per ſe ſumpta, ex ſe ignorari non poſſint, poſſunt tamen per accidens aliquando ignorari ſaltem quoad aliquas concluſiones propter pravam peccandi conſuetudinem, & inde exortam intellectus obſcurationem, & ſic ab ipſa lege naturali interdum deficere, unde legimus apud multas gentes olim idololatriis, & alia flagitia legi naturali contraria approbata, & uſu recepta fuiſſe, de quibus loquens Apoſtolus Rom. 1. dicit, *obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & ſerpentium &c.* Ad confirmationem negatur conſequentia, nam leges pure humanæ non ſunt concluſiones neceſſario, & evidenter deductæ ex primis principiis practicis in ordine agibilium, ſed ſolum probabiliter, & contingenter, ut patebit ex infra dicendis de lege humana, & ideo dici non poſſunt cadere ſub lege naturæ per ſe, & proprie ſumpta, de qua hic eſt ſermo.

39 Tertio quæritur, an lex naturalis ſit una apud omnes homines; & quidem unam, & eamdem eſſe quoad communia principia ſatis de ſe conſtat, quia lex naturalis ſequitur naturale lumen intellectus, & rationis, ut patet ex dictis, hoc autem eſt unum, & idem in omnibus hominibus ſemper, & ubique; ergo lex naturalis quoad prima, & generalia principia, tam ſecundum notitiam, quam ſecundum rectitudinem eſt una, & eadem apud omnes, quia omnes homines eo ipſo, quod ratione prædıti ſunt, generalia illa legis naturalis principia cognoſcunt, & tanquam juſta, & recta approbant, v. g. bonum eſſe faciendum, malum fugiendum, rationi obtemperandum, &c. quia lumen rationis eſt unum, & ejuſdem ſpeciei in omnibus hominibus. At quoad concluſiones particulares ex illis principiis deductas poteſt interdum in aliquo deficere, vel quantum ad rectitudinem, vel quantum ad notitiam; nam caſus particulares per diverſas occurrentias, & circumſtantias variari poſſunt, ut pote lex naturalis per ſe in omnibus dictat, non poſſe Patrem generare ex filia, ſed deficeret in caſu particulari, quando non eſſent aliæ mulieres ſufficientes ad propagationem generis humani; item lex naturalis dictat, depoſitum vero Domino reſtitui debere, poteſt tamen deficere in caſu particulari, quando e. g. Dominus ad oppugnandam patriam uti vellet, tunc enim lex naturalis ad reſtitutionem non obligat, & ſic in aliis ſimilibus; & rurſus poſſunt quædam concluſiones ignorari apud quoſdam, quo caſu deficeret lex naturalis quoad notitiam, unde apud diverſas nationes approbata fuerunt plura contraria legi naturali, ut ſupradictum eſt, non quia lex naturæ non obligaret ad talia fugienda, ſed propter ignorantiam ortam, tum ex corruptione naturæ, tum ex obtenebratione luminis rationis ob peccata, concupiſcentias, &c. juxta illud Pauli loc. cit. *Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum*, & ad Ephes. 4. *Tenebris obſcuratum habentes intellectum alienati a via Dei per ignorantiam*. Ita diſcurrunt Theologi paſſim ex D. Thom. quæſt. 94. art. 4. dicitur autem lex naturalis una, non unitate ſimplicitatis, ſed unitate collectionis plurium præceptorum ab uno illo univerſaliſſimo principio derivantium, *Declina a malo, & fac bonum*, & uno illo fine legis naturalis, qui eſt rectus ordo moralis naturæ rationalis. & ita habetur L. 1. ff. de Juſtitia, & jure, ubi *Hoc jus collectum ex naturalibus præceptis*, ſub illa enim plurima præcepta continentur tum affirmativa, tum negativa, quædam circa Deum, quædam circa proximum, & quædam circa hominem ipſum, vel in individuo conſervandum, vel quoad ſpeciem, quæ omnia præcepta ſunt unum unitate collectionis modo jam explicato.

40 At Vulpes diſp. 5. cit. art. 4. & 8. contendit legem naturæ non tantum quoad prima principia communia eſſe unam & eamdem apud omnes ſecundum inſtitutionem & notitiam, ſed etiam quantum ad propria, quæ ſunt concluſiones illorum principiorum communium. Quod probat, quia veritas concluſionis in practicis pendet utique ex veritate principiorum, tamen ſi procedit ex illis demonſtrativa, oportet illis intellectum aſſentiri propter principia, licet magis aſſentiatur principiis ex. 1. Poſt. ergo ſi omnes nationes humanæ rationis habent ejuſdem rationis, nec naturaliter impeditum, nec a malitia voluntatis excæcatum, una erit neceſſario lex naturæ apud omnes quoad principia communia operabilium, & quoad propria ex illis demonſtrative deducta; nam principium hoc, *Bonum omne honeſtum eſt proſequendum, malum omne vitandum*, vincit demonſtrative intellectum cujuſcunque rationis ſui naturalis luminis ad judicandum, Deum infinite honeſtum ſuper omnia amandum, reverendum, colendum, cum ſit concluſio neceſſaria evidenter ſequens ex illo. Similiter hoc aliud principium, *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*, vincit intellectum cujuſcunque ad judicandum, *non furandum*, *non occidendum*, *non mentiendum*, cum ſint concluſiones evidenter illatæ ex prædicto principio; ergo gratis Thomiſtæ negant legem naturæ unam non eſſe apud omnes quoad concluſiones deductas evidenter ex principiis primis operabilium. Verum potius Vulpes gratis omnino in hoc puncto Thomiſtas arguit, nam ipſi quoque gratis concedunt legem naturæ apud omnes unam eſſe etiam quoad concluſiones particulares ex principiis illis communibus demonſtrative deductas, nec poſſe in aliquo deficere, ſi lumen rationis non ſit naturaliter impeditum, nec a malitia voluntatis excæcatum, & oppoſitum aſſerunt ſolum in caſu, quo lumen rationis obſcuratum aſſet ex corruptione naturæ ob peccata, concupiſcentias, &c. ut patet ex dictis, quod omnino negari non poteſt, cum ſit expreſſa D. Pauli doctrina loc. cit. unde hoc etiam docent Recentiores communiter, ac etiam ex noſtris Poncius, diſ. 25. cit. q. 6.

41 Quarto quæritur, an lex naturalis ſe extendat ad omne opus virtutis, ita ut omnes actus virtutum ſint materia legis naturæ, & an etiam ſe extendat ad modum virtutis, itaut obliget ad illa opera facienda ex amore honeſtatis, & cum omnibus circumſtantiis honeſtantibus actum. Cum dubio quoad primam partem breviter reſpondendum eſt, quod ſi per materiam legis naturalis intelligamus proprie, & expreſſa id, quod ipſa præcipit prohibendo oppoſitum, in hoc ſenſu illi ſolum actus virtutum ſunt materia legis naturalis, qui neceſſariam rectitudinem important pro conſervando recto ordine morali naturæ rationalis, quem tantum pro objecto habet lex naturalis, ut præceptiva, & prohibitiva. Quod ſi per materiam legis naturalis intelligatur latius etiam id, quod ipſa ſub conſilio præſcribit, ſic etiam omnes actus virtutum materia legis naturalis dici poſſunt, ſaltem in quibuſdam occaſionibus & circumſtantiis, omnes enim illi boni ſunt, & honeſti, ac naturæ rationali conformes, ac per conſequens in dictis circumſtantiis illos conſulit, quare abſolute loquendo non ſemper lex naturalis obligat ad ſingulos virtutum actus, qui fieri poſſunt; ita Suarez, Averſa, Paſqualigus, Monteſinus, Lezana, & alii.

42 Quo autem ad aliam dubii partem, an ſcilicet ſe extendat etiam ad modum virtutis, diſtinguendum eſt cum Averſa quæſt. 94. ſect. 7. legem naturalem dupliciter ſervari poſſe, uno modo, ut obſervatio legis tantum ſufficiat ad evadendam culpam, alio modo, ut ulterius ſit etiam vere digna laude & præmio; & quidem hoc modo neceſſarius eſt modus virtutis in omnibus præceptis tam affirmativis, quam negativis, nempe ut homo intendat, & eligat ſervare legem intuitu, & amore honeſtatis, & cum omnibus circumſtantiis actum honeſtantibus: hoc autem non eſt talem modum virtutis ſub obligatione legis cadere, ſed eſt requiri ad hoc, ut obſervatio legis ad laudem, & præmium valeat. Priori autem modo non neceſſario ſervandus eſt virtutis modus, nam præcepta negativa ſervari poſſunt per ſolam negationem actus contrarii: nec talia præcepta negativa per ſe plus obligant. Præcepta vero affirmativa per ſe quidem obligant, ut opera fiant ex genere ſuo bona, & honeſta; tamen non ſingula quæque præcepta obligant, ut ipſa opera fiant ex amore honeſtatis, & cum omnibus circumſtantiis actum honeſtantibus, unde ſi quis ſuccurrat proximo in extrema neceſſitate conſtituto, & non ex motivo miſericordiæ, ſed indifferenti, ſatisfacit ſufficienter præcepto legis naturalis, hæc enim ſolum requirit proximi ſubventionem, quæ æque fit ad utilitatem ejus, & ejus neceſſitati ſuccurrit, ſive ex honeſto motivo fiat, ſive indifferenti. Sed bene quidem tota lex naturalis cum ſuis præceptis obligat, ut non apponatur indebitus finis, vel alia mala circumſtantia, unde qui proximo ſuccurreret in extrema neceſſitate ex motivo vanæ gloriæ, quamvis contra præceptum naturale miſericordiæ non peccaret, adhuc tamen peccaret contra præceptum humilitatis; & qui comederet gratia voluptatis, licet non peccaret contra obligationem ſuſtentandi vitam, adhuc tamen peccaret per gulam. Unde non poteſt quis obſervare ullum præceptum legis naturalis per actum malum, quin aliquam legem naturalem tranſgrediatur, atque ita dici debet univerſitas legis naturalis ad talem modum operandi obligare, ut opus virtutis ex nulla parte vitietur, & in hoc ſenſu dicitur Deut. 16. 16. *Juſte quod juſtum eſt exequaris*, & ſic etiam diſcurrit Vulpes noſter diſp. 5. cit. art. 7. num. 6. ubi ait, quod lex directe obligat ad opus præceptum, non ad modum illum virtutis ex parte implantis materialiter præ requiſitum, niſi extrinſece ad imporabilitatem operis præcepti ad præmium, & ad faciendum hominem bonum.

43 Quinto tandem quæritur, quomodo lex naturalis differat a jure gentium. In cujus puncti reſolutione diſcrepant Juriſtæ, & Theologi, ſi non in re, ſaltem in modo loquendi, & explicandi; illi ſiquidem jus naturale vocant, quod homini commune eſt cum brutis, ut viri, & fœminæ conjunctio, filiorum procreatio, & educatio; jus gentium autem, quod homini eſt proprium, ut Religio in Deum, pietas in patriam, & parentes, & hoc jure dicunt introducta eſſe dominia, contractus, agrorum diviſiones, locorum ædificationes, arcium munitiones, juſta bella, captivitates, ſervitutes, & ſimilia, de quibus vide Inſtit. de jure naturali, gentium, & civili §. 1. & ſeq. & ff. De juſtitia, & jure l. 1. & ſeq. At Theologi explicationem hanc non recipiunt, quia jus pro lege ſumptum eſt regula juſtæ, & injuſtæ, honeſtæ, & turpis operationis, at hoc eſt proprium hominis libertate utentis, & ratione ad ſuas operationes exercendas; tum quia hinc ſequeretur omnia Decalogi præcepta ad jus gentium pertinere,

non

Digitized by Google

non autem ad legem naturalem: ex quo non ſunt homini communia cum brutis. Quare Theologi jus naturale vocant & definiunt, quod ex inſtinctu naturæ rationalis omnibus hominibus inter ſe commune eſt. Jus gentium autem, quod ex conſenſu populorum illis omnibus, aut fere omnibus commune eſt. Civile tandem, quod unaquæque Civitas, aut Regnum ſibi conſtituit. Ex quo ſequitur ad legem naturalem pertinere omnia præcepta, quæ recta ratio dictat ex inſtinctu naturali eſſe ſervanda homini abſolute, & ſecundum ſe conſiderato, ut Deum eſſe colendum, parentes honorandos, nemini faciendam injuriam; ad jus autem gentium pertinere illa, quæ in ſocietate civili, communi populorum conſenſu, conſtituta ſunt; hoc enim jure Regnorum, & terrarum diviſio introducta eſt L. omnes populi ff. de Juſtitia, & Jure; quamvis enim ab initio omnia bona eſſent communia, temporis tamen proceſſu ad diſcordias vitandas, & vitam in pace traducendam omnes homines ratione naturali ducti, & communi omnium conſenſu, poſſeſſiones dividendas judicarunt, & hac eadem ratione juſta bella, paces, contractus, & alia ſupradicta ad jus gentium pertinere dicuntur, quia non ab aliquo Principe in aliquo ſpeciali Regno ſunt ſtabilita; ſed communi gentium uſu determinata. Unde ulterius infertur jus gentium eſſe medium inter jus naturale, & civile, cum neque a natura ſit inſitum, ut illud; neque ab aliquo determinato Principe, aut Republica ſtabilitum, ut iſtud, ſed ab omnibus fere gentibus, & omni populo ſit introductum, non quidem ſcriptura, ſed uſu populorum, & conſuetudine gentium. Et hinc tandem infertur jus Gentium eſſe poſitivum, & humanum, quamvis enim dici poſſit introductum eſſe ex aliquo principio legis naturæ, ſimpliciter tamen, & abſolute loquendo eſt jus poſitivum, alioquin vana videretur diſtinctio legis, ſeu juris in naturale, gentium, & civile, nam potius facienda eſſet diviſio juris in naturale, & civile, quia jus gentium, ut dictum eſt, uſu, & conſuetudine omnium hominum, & populorum eſt introductum. Ita Suarez, Valentia, Molina, Bonacina, Averſa, Amicus, Becanus, Caſpenſis, & alii Recentiores, de quo plura diſputat Arriaga diſp. 7. ſect. 8. concludens tandem hanc eſſe puram de nomine quæſtionem.

ARTICULUS SECUNDUS.

An lex naturalis ſit invariabilis, & indiſpenſabilis.

44 NOn defuere qui dixerunt variabilem eſſe, & in ea aliquando mutationem fieri, quod probant, quia lex naturalis dictat *Non occides*, quod tamen præceptum mutari poteſt, ſi quis enim innocentem injuſte aggrediatur, poteſt tunc ad vim repellendam, & in caſu propriæ defenſionis ab innocente occidi; ergo præceptum hoc mutationem accipere poteſt, & variari ex parte materiæ. Idem eſt de præcepto naturali, *Non accipies rem alienam invito Domino*, ſi quis enim ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, poteſt eam licite accipere etiam invito Domino, ergo jam in tali caſu facta eſt mutatio in jure illo. Imo aliqui Juriſtæ affirmant de facto legem naturalem in quibuſdam mutatam eſſe, & variatam per legem humanam, quod probant in primis de rerum diviſione, jure enim naturæ ab initio omnia erant communia, & tamen hoc mutatum eſt jure gentium, quo introducta fuit rerum diviſio, & proprietas. Deinde de rerum poſſeſſione, etenim de jure naturæ eſt quod unuſquiſque poſſideat, quod ſuum eſt, & tamen per leges civiles introducta eſt præſcriptio, & uſurpatio, quarum virtute, ſi res aliena poſſidetur ab aliquo per certum tempus, & cum quibuſdam circumſtantiis, fit ipſius poſſidentis. Tandem de libertate, quæ etiam jure naturæ omnibus competit hominibus, jus enim naturale eſt, ut omnes naſcantur liberi, & nihilominus jure civili introducta eſt ſervitus; ergo multa ſunt, quæ aliquando fuerunt juris naturalis, & jam eſſe deſierunt, ac proinde lex naturalis in aliquibus mutari poteſt, & variari.

45 Communis tamen, & vera ſententia docet, legem naturalem proprie loquendo invariabilem eſſe, & immutabilem, ita ut nec abrogari poſſit, nec obligare deſinat. Ita Doctores omnes cum D. Thoma qu. 95. art. 5. & Scoto 4. diſt. 33. qu. 1. §. *ad argumenta*, ubi ait legem naturæ per ſe ſumptam modo jam explicato art. præced. num. 36. eſſe prorſus immutabilem, & indiſpenſabilem, unde inferius diſt. 36. qu. 1. art. 1. infert, quod eſt poſitive contra legem naturæ non poſſe eſſe juſtum, nec juſte fieri. Ratio a priori patet ex dictis, quia lex naturalis formaliter oritur ex natura operabilium ad convincendum naturale lumen noſtri intellectus, ut neceſſario ſibi aſſentiatur, & principiative pendet ex libro lucis æternæ intellectus divini, ut ait Auguſt. 14. de Trin. cap. 15. ergo eſt omnino invariabilis, & immutabilis.

Confirmatur, quia præcepta omnia legis naturalis, ut ait Scotus loc. cit. per ſe ſumpta, vel ſunt prima principia per ſe nota, vel concluſiones ex illis neceſſario, & evidenter deductæ, quæ omnia ſunt immutabilia, & neceſſariæ, ac perpetuæ veritatis. Demum Juriſtæ quoque hoc ipſum fatentur, quia expreſſe habetur in Decretis Gratiani d. 5. in principio, ubi inter alias differentias juris naturalis, & poſitivi illam præſertim adducit, quod jus naturale non variatur tempore, ſed immutabile ſemper permanet, jus vero poſitivum mutari, & abrogari poſſit, ita Suarez, Salas, Becan. Caſpenſ. Arriag. Vulp. noſter l. c. art. 9. & alii paſſim.

46 Neque exempla in oppoſitum adducta probant ullam fieri unquam mutationem in materia legis naturalis, quia ut notat Arriaga diſp. 8. ſect. 1. mutari materiam legis ex bona, ſeu honeſta in non honeſtam ita intelligi debet, ut illa eadem, quæ vere a lege prohibebatur, & ſub eiſdem circumſtantiis, ſub quibus prohibebatur, jam deſinat eſſe honeſta, cum antea fuerit honeſta, unde ſi jam non ſit eadem materia, nec ſub eiſdem circumſtantiis, tunc obligatio legis, ut a lege non mutatur, unde ſi in caſu propriæ defenſionis licitum eſt homicidium, & in caſu extremæ neceſſitatis licita eſt pecuniæ acceptio, & iis ſimilia, non ob id ullam in materia legis naturalis admittimus mutationem, quia in ea circumſtantia, in qua dicitur homicidium licitum, vel acceptio pecuniæ non fuit illud materia legis ullo unquam tempore, & abſolute dicimus eos caſus, ab initio fuiſſe a lege exceptos, ſeu ab initio legem non obligaſſe pro illis, ſed præciſe pro aliis. Negandum pariter eſt legem naturalem unquam fuiſſe mutatam per humanam; ab initio enim omnia dicuntur fuiſſe communia de jure naturali, non poſitive; quaſi jus naturale præceperit rerum omnium communitatem, & prohibuerit diviſionem, & proprietatem, ſed negative tantum, quia ab initio nihil de hac re ſtatutum fuit, ſed permiſſum eſt omnia eſſe in communem uſum in ſtatu innocentiæ; in ſtatu autem naturæ corruptæ propter rationabiles cauſas jure gentium ſtatutum eſt, ut unuſquiſque ſua propria poſſideret; Vel ſi communitas rerum fuit ab initio de jure naturæ poſitive, hoc intelligendum eſt de lege naturæ late ſumpta, quatenus conſentanea erat ſtatui innocentiæ, & integræ naturæ humanæ; corrupta vero natura humana per peccatum communitas omnium rerum effecta eſt contra pacificam converſationem, & ideo tale præceptum a Deo revocatum fuit, & data licentia diſtinguendi rerum dominia ad pacifice convivendum, ut innuit Doctor 4. diſt. 15. qu. 2. art. 1. Neque juri naturali derogat lex præſcriptionis, qua unuſquiſque teneat, & poſſideat id, quod ſuum eſt, non enim efficit illa lex, ut invito domino alienum retineatur, dum perſiſtit alienum, quod utique juri naturali derogaret, ſed ſolum efficit, ut id quod erat alienum, jam non ſit alienum, ſed proprium, cum enim communi Reipublicæ bono expediat, ut quando quis bona fide rem alienam longo tempore poſſedit, ei ipſi adjudicetur, tanquam Domino, quia ſic plurimæ lites reſcinduntur, & juſta pœna ſtatuitur in dominos negligentes, qui rerum ſuarum curam non habent; ideo per utiles leges introducta eſt rationabiliter præſcriptio & uſucapio rerum ſine ullo juris naturalis præjudicio, ſiquidem Principes jure naturali poteſtatem habent ſubditos ſpoliandi dominio rerum ſuarum, illudque in alium transferendi, quando communi bono Reipublicæ id expedit, ut evenit in caſu præſcriptionis. Neque tandem juri naturali derogat ſervitus jure civili, vel gentium introducta, de jure enim naturali utique eſt ut omnes ſint liberi nulla ſuppoſita culpa ex parte ipſorum; hac tamen interveniente poteſt libertas tolli, & ſervitus introduci, nam ſicut propter culpam poſſunt homines juſte vita privari, ita & libertate; & ita contingit de facto, nam ſervitus introducta eſt jure belli, quo illi, qui juſte occidi poterant, in ſervitutem rediguntur; & hoc quidem rationabiliter, quia jus naturale permittit, ut juſto bello homo ſe defendat, & hoſtem interficiat, ſi ergo licet hoſtem interficere jure naturali, tanto magis licebit in ſervitutem redigere, & mortem commutare in ſervitutem.

47 Quoad aliam quæſiti partem, an lex naturalis ſit indiſpenſabilis, advertendum eſt, quod diſpenſatio tam apud Juriſtas, quam apud Theologos eſt juris alicujus relaxatio, ſeu alicujus exemptio a legis obligatione apud alios vigente, unde diſpenſare idem eſt, quod ab obligatione legis aliquem eximere, ſeu liberare, ut enim ait Scotus 3. d. 37. qu. un. lit. A. diſpenſare non eſt facere, quod ſtante præcepto liceat facere contra præceptum, ſed eſt revocare præceptum reſpectu illius, cui diſpenſatio conceditur, atque ita ſuperior tunc diſpenſare dicitur, quando adhuc vigente lege aliquem ſubditum ab illius obligatione eximit, & diſpenſatio obtineri dicitur, quando in aliquo caſu, quo re vera viget, & obligat lex, tollitur obligatio legis ab aliquo ſubdito in particulari, reliquis manentibus obligatis. Ex quo ſequitur diſpenſare ad ſolum Superiorem ſpectare, quia ad illum ſpectat præceptum tollere, ſeu relaxare, ad quem ſpectat ponere, & per diſpenſationem non mutari materiam legis quoad circumſtantias, cum diſpenſatio non tollat, niſi ſolam extrinſecam Superioris voluntatem, quæ vim obligandi dabat materiæ, alioquin ſi aliqua circumſtantia in re præcepta mutetur, non tam erit diſpenſatio, quam legis ceſſatio, ut Doctor expreſſe loc. cit. ubi ad diſpenſationem requirit, quod ille actus, qui cum talibus circumſtantiis erat prohibitus, alias non ſit prohibitus, ſed licitus cum eiſdem. Ex quo tandem aliud infertur, quod licet diſpenſatio ſoleat etiam interdum ſumi pro juris declaratione, ut ait Doctor ibidem, proprie tamen de ipſa loquendo non ſunt idem, quia diſpenſatio non poteſt fieri, niſi a Superiore, declaratio autem etiam a ſubdito fieri poteſt, nam legis in-

Digitized by Google

interpretari, & declarare verba legis etiam ad Doctores ſpectat; tum quia diſpenſatio requirit, ut maneant circumſtantiæ, ſub quibus lex antea obligabat, ut dicebamus, declaratio autem, ut mutatæ ſint; tum tandem, quia tunc locum habet diſpenſatio, quando lex viget, & obligat, tunc vero declaratio, quando non patatur obligare, ita Valentia, Vaſquez, Azorius, Amicus, Becanus, Averſa, Caſpenſis, & alii paſſim.

48 Hoc præſuppoſito, duplicia ſunt præcepta legis naturæ; quædam expreſſe habentur in Decalogo, alia ſunt extra Decalogum; & de utriſque eſt quæſtio, an ſaltem poteſtate divina diſpenſari poſſint, in qua controverſia tres ſunt ſententiæ, duæ extremæ, & tertia media: Prima extrema affirmat Deum in omnibus diſpenſare poſſe, ita Ocham, Gerſon, Gabriel, Almainus, & alii Nominales, qui putant omnia peccata ideo eſſe peccata, quia ſunt per legem prohibita, & Deum voluntarie, ac libere talem legem tuliſſe, unde conſequenter dixerunt furtum, adulterium, homicidium, mendacium, & ſimilia, quæ ſunt contra legem naturalem, ideo ſolum eſſe mala, quia ſunt a Deo prohibita, ac proinde ſi non eſſent prohibita, non forent mala; cum igitur fieri poſſit, ut Deus alicui talia non prohibeat, quia libere, & voluntarie talem legem tulit, conſequenter fieri poteſt, ut alicui liceat agere contra legem naturalem, quod nihil aliud eſt, quam in lege naturali diſpenſare. Imo ulterius judicarunt aliqui non ſolum de potentia abſoluta poſſe Deum ipſum immediate in præceptis naturalibus diſpenſare, ſed etiam de facto poteſtatem hanc contuliſſe Principibus, aut ſaltem Summo Pontifici, unde plures caſus afferunt, in quibus vel immediate a Deo, vel ab humanis Superioribus in certis præceptis legis naturalis diſpenſatio facta videtur, de quibus infra. Secunda ſententia extrema, negat Deum etiam de potentia abſoluta poſſe diſpenſare in ulla lege naturali, ſive ſit in Decalogo, ſive extra Decalogum, & conſequenter tanto magis negat Deum contuliſſe, vel conferre potuiſſe talem poteſtatem hominibus, ita Thomiſtæ omnes cum D. Thoma p. 2. qu. 94. art. 5. & q. 100. art. 8. & ſequuntur recentiores communiter. Fundamentum eſt omnino oppoſitum illi priori ſententiæ, quia diſpenſare eſt licentiam dare, ut quis licite agat contra id, quod lex præſcribit invariatis omnibus circumſtantiis ex parte materiæ, ſed materia legis naturalis ex ſe ante omne extrinſecum præceptum continet neceſſariam honeſtatem, vel turpitudinem; ergo repugnat, ut in ea diſpenſari poſſit: major patet ex dictis, minor probatur, quia neceſſaria bonitas, aut malitia hujus legis non pendet ab extrinſeca Dei voluntate, ſed ex intrinſeca natura objecti ſuis omnibus circumſtantiis affecti, hoc enim eſt diſcrimen legis naturalis, & poſitivæ, quod illa ante rationis dictamen ſupponitur neceſſario conformis, vel difformis naturæ rationali, hæc autem fit talis per præceptum Superioris; quo ſublato tollitur ratio debiti, vel indebiti a materia legis; ergo ſicut Deus efficere non poteſt, ut quod eſt ex ſe tale manens invariatum quoad omnia non ſit tale, ita nec efficere poteſt, ut materia legis naturalis, quæ affecta ſuis omnibus circumſtantiis diſſona eſt naturæ rationali, invariata quoad omnia fiat eidem naturæ rationali conſona.

49 Tertia ſententia media eſt Scoti 3. d. 37. qu. un. §. *Ad quæſtionem*, ubi cum diſtinctione procedit dicens, aliqua poſſe dici de lege naturæ dupliciter, uno modo tanquam prima principia practica nota ex terminis, vel concluſiones neceſſario ſequentes ex eis, & hæc dicuntur ſtrictiſſime eſſe de lege naturæ; in primo gradu ſunt propoſitiones, quæ ex cognitione tantum terminorum ſunt notæ per ſe, & immediatæ; ut quod unicus Deus ſit adorandus, & quod non ſint habendi Dii alieni, &c. in ſecundo gradu ponuntur concluſiones, quæ ex illis principiis neceſſario deducuntur, & evidentur, ut ſi Deus eſt adorandus, neceſſario ſequitur, quod tanquam ſupremus Dominus adoratione latriæ eſt adorandus. Alio modo aliqua dicuntur eſſe de lege naturæ minus ſtricta, quia ſcilicet ſunt multum conſona illi legi, licet non ſequantur neceſſario ex principiis practicis, quæ nota ſunt ex terminis, & omni intellectui apprehendenti ſunt neceſſario nota, & in iſto gradu dicuntur eſſe propoſitiones illæ practicæ, quæ conſentaneæ ſunt principiis, & concluſionibus legis naturæ in tantum, quod ſtatim notum eſt omnibus illas eſſe legi eſſe conſonas, quæ tamen propoſitiones non ſunt adeo neceſſariæ, neque ex illis principiis ita neceſſario ſequentes, quin per ſpecialem Dei diſpenſationem aliter fieri poſſit, propoſitiones primi, & ſecundi gradus ſunt de lege naturæ ſtrictiſſime; ſed propoſitiones tertii gradus ſunt de lege naturæ fuſe, quam doctrinam iterum Doctor repetit, & confirmat. 4. d. 17. qu. 1. lit. A. Hoc ſuppoſito, inquit Doctor, quod in his, quæ ſunt de lege naturæ preſſe, utique nulla poteſt eſſe diſpenſatio, quod ait convincenter probari rationibus ſecundæ ſententiæ, & nos quoque ſufficienter probavimus l. 2. diſp. 6. de Peccatis q. 3. art. 1. concl. 2. ubi aſſeruimus in his actibus, qui dici ſolent intrinſece mali, ut ſunt odium Dei, blaſphemia, mendacium, & ſimiles, malitiam moralem non ita ex lege latæ artandi debere, quaſi poſſint a Deo diſpenſari, ut bene fiant. Sed in his, quæ ſunt de lege naturæ fuſe, utique diſpenſationem cadere poſſe; quia talia non habent bonitatem neceſſariam, & ex objecto, ſeu ex primis principiis practicis neceſſario ſequentem, ſed contingentem, ut patet de diviſione bonorum, quæ non eſt de lege naturæ ſtricte, quamvis ſit ei conformis, hanc enim poſſet tollere Deus faciendo omnia bona eſſe omnibus communia, ſicut fuit in ſtatu innocentiæ. Ex quo patet Poncium diſp. 25. qu. 3. non bene de mente Doctoris hujus quæſtionis reſolutionem aſſignare, dum inquit abſolute poſſe Deum in jure naturæ diſpenſare, quia poteſt diſpenſare in aliquibus præceptis Decal. quæ ab omnibus admittuntur eſſe de jure naturæ; ſed diſtingui debet de jure naturæ ſtricte, & fuſe ſumpto, & quod in hoc jure naturæ utique diſpenſare poteſt, non autem in illo.

50 Atque etiam Doctor abſolute pronunciavit, omnia Decalogi præcepta eſſe de jure naturæ, ſed cum præfata diſtinctione dicit, dum præcepta negativa primæ Tabulæ, ſcilicet, Non habebis Deos alienos, & non aſſumes nomen Dei in vanum; eſſe de lege naturæ, accipiendo legem naturæ proprie, & ſtricte, quia hæc duo præcepta negativa ſunt principia practica ex terminis evidentia, aut concluſiones ex eis neceſſario, & evidenter conſequentes, nam ſuppoſito quod ſit naturaliter notum unum tantum eſſe Deum, ut oſtendit Ariſt. 12. Met. ſequitur neceſſario alienum Deum non eſſe habendum, ut patet ſic arguendo; nihil, quod non eſt Deus, eſt colendum tanquam Deus, ſed Deus alienus non eſt Deus, quia unus tantum eſt Deus, ergo Deus alienus non eſt colendus, nec habendus, ut Deus. Similiter iſta propoſitio, Deo non eſt facienda irreverentia, licet non ſit per ſe ex terminis nota, poteſt tamen evidenter deduci ex his, quæ ſunt ex terminis nota ſic arguendo: Illi, cui ſumma debetur reverentia, non eſt facienda irreverentia, ſed Deo ſumma debetur reverentia, quia ſumme bonus; ergo non eſt ei facienda irreverentia. Deinde deſcendendo ad præcepta ſecundæ tabulæ ait, non quæcunque ejuſmodi præcepta eſſe de lege naturæ ſtricte loquendo, quia ratione eorum, quæ ibi præcipiuntur, vel prohibentur, non ſunt principia practica ſimpliciter neceſſaria, nec concluſiones ſimpliciter neceſſariæ, non enim in his, quæ præcipiuntur ibi, eſt bonitas neceſſaria, & neceſſario requiſita pro ultimo fine conſequendo; quia ſi bonum iſtud non eſſet præceptum, poſſet adhuc finis ultimus amari, & attingi, atque ita poſſet aliquis finem ultimum conſequi, tales actus bonos non eliciendo. Pari modo præcepta negativa non prohibent malitiam, quæ neceſſario avertat ab ultimo fine, quia non ſunt ex ſe mala, ſed quia prohibita, atque ideo ſi talis actus non eſſet prohibitus, non eſſet malus, & adhuc cum eo ſtaret conſecutio ultimi finis; de qua quæſtione plura videri poſſunt apud Aret. 3. d. 37. q. un. & Fabr. diſp. 48. de Reſt. c. 5.

51 Et quidem re bene conſiderata, quæſtio hæc, an Deus diſpenſare poſſit in præceptis Decalogi, & legis naturalis, quam adeo fuſe pertractant Thomiſtæ, & Scotiſtæ, eſt controverſia de ſolo nomine, & modo loquendi, ut ait Fabre loc. cit. & Arriaga diſp. 8. ſect. 3. in re autem omnes conveniunt; ſiquidem omnes hanc differentiam agnoſcunt inter præcepta legis naturæ, quod aliqua ſimpliciter, & ſemper obligant poſitis quibuſcunque circumſtantiis, ac proinde nunquam eorum obligatio ceſſat; & talia præcepta ſunt illa, quibus prohibetur odium Dei, idololatria, perjurium, mendacium, & ſimilia, hæc enim nullo caſu ſunt licita, poſitis enim quibuſcunque circumſtantiis nunquam licitum eſt Deum odiſſe, idola colere, pejerare, & mentiri. Quædam vero alia præcepta non obligant ſimpliciter, & abſolute, ſed ſub certis circumſtantiis, ideo talibus circumſtantiis manentibus ſemper obligant, quando vero mutantur non obligant; & tale v. g. eſt præceptum de non occidendo, obligat enim ſub his circumſtantiis, ut hominem occidere, non liceat propria auctoritate, & extra caſum neceſſariæ defenſionis, unde quamdiu hæ circumſtantiæ manent, ſemper obligant, quando autem mutantur, tunc obligatio ceſſat. In hoc, inquam, conveniunt omnes, & ſolum differunt, quod Scotiſtæ hanc deobligationem ceſſantibus illis circumſtantiis vocant diſpenſationem. Alii vero negant in tali caſu intervenire legis diſpenſationem, ſed potius dici debere legis ceſſationem, non enim eſt, niſi pura mutatio materiæ, & circumſtantiarum, ratione cujus mutationis jam non continetur actus ille ſub præcepto, neque ſub jure illo naturali; & quidem proprie loquendo de diſpenſatione juxta explicationem ejus præmiſſam n. 47. hic poſterior loquendi modus magis placet, quia diſpenſatio proprie dicta, ut ibi diximus, non mutat materiam legis quoad circumſtantias, ſed ſolam extrinſecam Superioris voluntatem tollit, quæ tali materiæ eiſdem circumſtantiis affectæ vim obligandi dabat; nam ſi aliqua circumſtantia a tali præcepta, vel vetita tollatur, non tam erit diſpenſatio, quam legis ceſſatio, & hoc etiam diximus eſſe de mente Doctoris d. 37. art. ſolut. A. ubi ad diſpenſationem propria dictam requirit, quod illa actus, qui cum talibus circumſtantiis erat prohibitus, alias non ſit prohibitus, ſed licitus cum eiſdem.

52 Hoc autem clare oſtendi poteſt a ſimili in lege poſitiva de jejunio quadrageſimali, nam lex illa hominem Chriſtianum obligat, ut ab eſu carnium abſtineat cum hac duplici circumſtantia, ſi nimirum ſit ſanus, & alios cibos habeat, quibus uti poſſit, unde quamdiu hæ circumſtantiæ manent, lex obligat, & nemo a tali obligatione eximi poteſt, niſi per diſpenſationem; ſi vero circumſtantiæ mutentur, v. g. ſi homo ex ſano fiat æger, ut nonniſi eſu, & uſu car-

aretiam juvari poſſit, aut ſi præter carnes nihil adſit, quo alatur, & vitæ ſuſtentari poſſit, jam locum habet declaratio, non autem diſpenſatio propria loquendo, nam in tali caſu declaratur legem ceſſare, nec amplius obligare; dixi *propriè loquendo de diſpenſatione*, quia loquendo de diſpenſatione impropriè, prout materiæ mutationem denotat, vel circumſtantiarum, quo mutatione facta ceſſat ipſa legis obligatio, hæc etiam legis ceſſatio poteſt vocari diſpenſatio, & hoc modo loquitur Doctor de diſpenſatione loc. cit. cum inquit Deum in præceptis quibuſdam ſecundæ tabulæ diſpenſare poſſe, accipit enim ibi diſpenſationem, ut comprehendit non tantum juris relaxationem, ſeu revocationem, ſed etiam ut extenditur ad juris declarationem, ut patet eum legenti §. *Sed iſte*. Sic igitur in propoſito lex naturalis prohibet, ne ullus propria, & privata auctoritate occidat alterum, ſi autem Deus, qui eſt abſolutus Dominus vitæ, & mortis ſingulorum, det uni auctoritatem, aut jubeat, ut alterum occidat, jam plane mutatur materia, nec fit quidquam contra legem naturalem, nec Deus in tali caſu diſpenſare dicitur in jure naturali, ſed potius illo utitur, quatenus jus illud dicit omnia creatura bona eſſe Deo ſubiecta, ideoque Deum poſſe illis uti pro libito. Demum hac ratione non ſolum Thomiſtæ, ſed etiam aliqui Scotiſtæ negant propriè diſpenſatum fuiſſe cum Abrahamo, ut filium ſuum occidere poſſet; cum Oſea, ut poſſet fornicari, & cum Iſraelitis, ut vaſa Ægyptiorum furari poſſent; ita Baſſolius ex noſtris 3. d. 37. qu. unic. in ſolutione ad 2. princ. ubi ait eum iſtis non fuiſſe diſpenſatum in præcepto, vel forma præcepti, quia præceptum eſt de non occidendo innocentem auctoritate propria, & de non auferendo rem alterius invito Domino, & de non conveniendo cum aliena muliere ex libidine ſine matrimonio pravo. Modo Abraham per illud præceptum diſpenſatus non fuit in occiſione filii; non enim conceſſit illi Deus, ut privata ſua auctoritate, ſed ut Dei auctoritate filium occideret, & illi offerret. Neque etiam diſpenſavit cum Iſraelitis, ut res Ægyptiorum ſubriperent, quia illis non conceſſit, ut vaſa Ægyptiorum acciperent, tanquam aliena, ſed tanquam propria per donationem ſibi a Deo factam tanquam ſupremo rerum omnium Domino; & hoc pro mercede laboris, quem in Ægypto ſubjerant illis ſerviendo. Nec tandem cum Oſea diſpenſavit, non enim ei conceſſit, ut ad mulierem fornicariam accederet ante matrimonii contractum, ſed potius ei juſſit, ut ſibi matrimonio fœminam illam copularet, quæ alias fornicaria fuerat, & ex illa filios, ſicut ex vera conjuge generaret, ut explicat D. Hieron. in c. 1. Oſeæ, & D. Aug. lib. 22. contra Fauſtum c. 80. in nullo igitur horum caſuum diſpenſavit Deus in lege naturali, aut aliquo ejus præcepto, loquendo de propria diſpenſatione, ſed ſolum de impropria, quæ conſiſtit in aliqua mutatione materiæ, vel circumſtantiarum; & cum res ſit adeo clara, & obvia, miror cur Faber noſter diſp. 48. cit. cap. 5. mordicus adeo contendat hanc fuiſſe propriè diſpenſationem, præſertim cum ipſe quoque ibidem n. 83. ingenue fateatur hanc eſſe diſputationem potius de verbis, quam de re ipſa; & in prædictis caſibus propriè diſpenſatum non fuiſſe in lege naturali, tenet etiam ex noſtris Vulpes diſp. 5. art. 9. n. 5. Et tandem etiam Poncius ipſe diſp. 25. art. qu. 3. quamvis concedat Deum poſſe propriè diſpenſare in aliquibus præceptis ſecundæ tabulæ, imo ſic de facto diſpenſaſſe cum Abrahamo; denique fatetur & ipſe hoc totum reduci ad quæſtionem de nomine, & rem eſſe parvi momenti.

53 Poſtremo ex dictis ſequitur à fortiori, nulla poteſtate humana, etiam Pontificis, poſſe diſpenſari in præceptis expreſſis Decalogi, aut juris naturæ loquendo de diſpenſatione propria dicta. Hæc eſt communis opinio Theologorum apud Suarez, Becanum, Azorium, Caſpenſem, Arriagam, Lezanam, & alios. Probatur, quia lex naturalis per quamcunque humanam poteſtatem, & legem non poteſt ullo modo tolli, aut mutari ex ſupradictis; ergo neque diſpenſari. Conſequentia patet, quia etiam diſpenſatio eſt quædam ablatio, aut mutatio legis ſaltem quoad obligationem, & reſpectu alicujus particularis. Et hæc etiam quæſtio, ut notat Poncius l. c. non eſt niſi de nomine, nam qui hoc affirmant, ut Navarrus, Sanchez, Henriquez, & quidam alii moventur aliquibus exemplis, quibus de facto videtur diſpenſatum fuiſſe in aliquibus poteſtate humana & qui id negant, illos caſus, & illa exempla admittunt, negant tamen inde concludi diſpenſationem propriè dictam, ſed tantum impropriè. Primo enim urgent illi Pontificem ſolere diſpenſare in juramentis, & votis, quorum obligatio eſt de jure naturæ. At iſti reſpondent Pontificem nunquam diſpenſaſſe propriè in juramento, aut voto, ſed impropriè tantum, ſemper declarando aliquas occurrere circumſtantias, ob quas juramentum, aut votum non obligat, aut commutando illa in meliora, & æquivalentia, conſiderata perſona jurantis, aut voventis, & aliis particularibus circumſtantiis, cujus judicium eſt, quod Pontifex nunquam ſine cauſa diſpenſaverit, ſi autem abſolute diſpenſare poſſet, non neceſſario ſemper cauſam requireret, & ita jam ſtatuimus lib. 4. ſent. diſp. 7. num. 510. declarando, quomodo Pontifex diſpenſare poſſit in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis, & conſequenter etiam ibidem num. 510. diximus Pontificem diſpenſare poſſe propria loquendo in impedimentis matrimonii ſolum jure Eccleſiaſtico dirimentibus, non autem jure naturæ, vel divino, niſi declarative, vel interpretative. Nec refert Pontificem uti verbo diſpenſationis, quando diſpenſat, quia verbum hoc eſt æquivocum, & aliquando ſignificat diſpenſationem propriè dictam, aliquando impropriam, quia ut notat Scot. l. ſæpe c. 3. diſt. 37. A. diſpenſatio quandoque ſumi ſolet pro juris revocatione ſeu relaxatione, quæ eſt diſpenſatio propriè dicta, quandoque pro juris declaratione, quæ eſt diſpenſatio impropria.

54 Rurſus objicere ſolent obligationem matrimonii inter conjuges eſſe de jure naturæ, & tamen Pontificem diſpenſare, ut diſſolvi poſſit matrimonium ratum nondum conſummatum. At neque id urget, quia diſpenſat Pontifex in matrimonio rato; non quidem tollendo debitum ſervandi fidem conjugalem ſtante vinculo matrimonii, ſed diſſolvendo illud, quo diſſoluto ceſſat obligatio naturalis, & hanc auctoritatem habet, non ſolo humano jure, ſed ex divina conceſſione Chriſti Domini, ut dictum eſt lib. 4. diſput. 7. tract. de Matrimonio num. 495. & ſeq. ubi autem diximus ad talem diſpenſationem juſtam requiri cauſam, ut juſta, & valide fiat. Denique objiciunt, quod de jure naturæ omnia bona divitiarum ab initio erant communia, & unuſquiſque erat in ſe liber, non alteri ſubditus; & tamen hæc omnia per humanam poteſtatem ſunt immutata, facta eſt enim jure gentium rerum diviſio, & appropriatio, & inducta eſt ſubjectio, & ſervitus. Sed neque id urgere conſtat ex dictis ſupra num. 46. quædam enim dici ſolent de jure naturæ, non quia præcipiuntur, ſed quia conceduntur, aut permittuntur, ideoque abſque ulla difficultate per humanam poteſtatem poſtea aliter determinari, aut mutari poſſunt; ſic, inquam, jus naturæ concedebat, vel permittebat ab initio, non autem præcipiebat, ut bona temporalia eſſent communia, & ſinguli ſuam poſſiderent libertatem, ideoque optime potuit poſtea humana poteſtate fieri, ut bona dividerentur, & induceretur ſervitus, & ſubjectio modo jam declarato loc. cit.

55 Addendum tamen eſt, quod licet lex naturalis nulla humana poteſtate diſpenſari poſſit diſpenſatione propriè dicta, adhuc tamen bene poſſunt, & ſolent præcepta naturalia explicari, & interpretari ab habente auctoritatem ratione ſuperioritatis, vel doctrinæ. Ratio eſt, quia licet talia præcepta ſint neceſſariæ veritatis, quia tamen non omnia ſunt æque clara, & nota, nec æque ad intelligendum facilia, nam ſaltem circa aliqua dubitari poteſt, an in quibuſdam circumſtantiis, vel occaſionibus obligent, aut à ſua obligatione ceſſent, ut verbi gratia an homicidium lege naturali prohibitum ſit illud ſolum, quod fit auctoritate propria, & per modum aggreſſionis, an vero illud etiam, quod publica fit auctoritate, & per modum juſtæ defenſionis, an furtum lege naturali prohibitum ſit illud ſolum, quod fit extra caſum extremæ neceſſitatis, an idem etiam, quod in tali caſu committitur. Ideo frequenter, & merito, ac rationabiliter declaramus, & explicamus, quidnam ratio dictet pro tali, vel tali caſu, & quid naturali lumine doceamur; unde hoc pacto interpretamur legem non occidendi non obligare in caſu neceſſariæ defenſionis; legem non accipiendi rem alienam non obligare in caſu neceſſitatis extremæ, vel quando quis, quod ſibi de jure debetur, aliter recuperare non poteſt, nam in tali caſu non accipit alienum, ſed quod ſuum eſt; & ſic etiam recte interpretamur legem ſervandi depoſitum, aut ſervandi promiſſum non obligare, quando alter vellet abuti ad perniciem Patriæ, Reipublicæ, vel tertii innocentis, & ſic in ſimilibus. Ex quo tandem patet hoc præcipuum intereſſe diſcrimen inter legem naturalem, & poſitivam, quod in lege naturali nunquam per diſpenſationem tollitur obligatio, quamdiu manent circumſtantiæ ſub quibus talis lex naturalis obligat, in poſitiva vero etiam manentibus iiſdem circumſtantiis poteſt obligatio tolli, ut v. g. lex poſitica eſt, ut tempore pacis nemo præter Principem arma geſtet, hoc tamen non obſtante poteſt Princeps alicui concedere, ut etiam pace durante geſtet arma.

QUÆSTIO VI.

De lege divina poſitiva.

56 Præter legem, naturalem jam declaratam, neceſſaria fuit etiam lex divina poſitiva, quia cum lex naturalis limites naturæ non excedat, ſolum ad finem naturalem & vires noſtræ naturæ non excedentem conducere poteſt homines, & dirigere, non autem ad ſupernaturalem, ad quem creati ſumus; unde lex divina eſt divinum decretum hominibus præſcribens modum neceſſarium, ut apte pervenire poſſint ad ſupernaturalem beatitudinem, quæ eſt ultimum humanæ vitæ finis; eoque nomine legis divinæ poſitivæ hic intelligimus eam, quæ Deo auctore condita & litteris conſignata, hominibus ad obſervandum impoſita eſt; hæc autem duplex eſt, altera vetus ſeu Moſaica, quæ ſcilicet per Moyſem Dei nomine lata, & promulgata eſt: altera nova, vel Evangelica, quæ ſcilicet a Chriſto Domino condita in Evangeliis, aliiſque novi Teſtamenti libris conſignata eſt, de quibus breviter duobus articulis ſequentibus agendum eſt; ita quoque Aſtelanus noſter diſcurrit in ſua Summa lib. 1. tit. 1.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

De lege divina veteri.

57 UT certa ab incertis ſeceruamus, in primis ſupponendum eſt tanquam certum de fide ex communi ſententia Patrum, & Theologorum contra Manichæos, & Marcioniſtas, Deum ipſum fuiſſe immediatum auctorem, ac legiſlatorem totius veteris legis traditæ per Moyſem, ita ut Moyſes fuerit tantum veluti præco, & promulgator ad manifeſtandam, & intimandam legem a Deo ipſo latam, & ita ab omnibus lex vetus cenſetur, & vocatur divina, ſicut apud nos lex Evangelica, non autem humana, ſicut apud nos lex canonica, quare Scot. 4. diſt. 15. qu. 1. art. 1. ſub jure divino, ait, contineri revelata in ſacra Scriptura veteris, & novi teſtamenti in ordine ad conducendam hominem ad vitam æternam, & hoc patet ex ipſa narratione, & modo loquendi Moyſis in Scriptura, ut conſtat Exodi 20. *Locutus eſt Dominus cunctos ſermones hos, ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti. non habebis Deos alienos &c.* & Matth. 15. ubi ſæpius lex vetus vocatur *mandatum Dei*. Tota ergo illa lex & quoad omnes ſuas partes non erat humana, nec a Moyſe lata, quaſi auctore, ſed erat divina, & ab ipſo Deo tanquam legiſlatore immediate lata, non tantum quoad præcepta moralia, ſed etiam cæremonialia, & judicialia, ſiquidem de omnibus ita expreſſe legitur in ſacra Scriptura, & ita definitum fuit in Concil. Toler. 1. in confeſſione fidei, & poſtea in Tridentin. confirmatum ſeſſ. 4. Unde conſequenter etiam contra eoſdem Hæreticos tanquam de fide certum tenendum eſt, legem veterem fuiſſe bonam, & ſanctam, ſi enim fuit a Deo lata tanquam auctore, manifeſtum eſt eſſe bonam, quia non poteſt Deus eſſe auctor legis malæ, & clariſſime conſtat ex teſtimonio Apoſtoli ad Romanos 7. ubi de lege veteri loquens inquit, *lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & juſtum, & bonum*, imo etiam ex ipſo Chriſti teſtimonio Matt. 5. ubi dicit, ſe non veniſſe ſolvere legem, ſed adimplere, unde contra præfatos Hæreticos veterem legem tanquam inutilem, & malam reprobantes agunt ex profeſſo Patres, præſertim Sanctus Epiphanius hæreſi 33. 41. & 66. & Sanctus Auguſt. lib. 19. & 22. contra Fauſtum Manichæum. Quamvis autem vetus lex fuerit conveniens, & recta, tamen non erat omnino perfecta, ut conſtat ex Paulo ad Galatas 4. ubi cæremonias illius legis vocat *infirma, & egena elementa*, & ad Hebr. 7. dicit; *nihil ad perfectum adduxit lex*. Neque inconveniens eſt, aliquam legem divinam dici imperfectam, quia ut notat Averſa qu. 98. ſect. 2. certe hoc non dicitur ex defectu potentiæ, aut ſcientiæ, ſed ex ordinatiſſima diſpoſitione ſuæ divinæ providentiæ voluit Deus præmittere talem legem imperfectam, daturus tamen ſub tempore legem undequaque perfectam, & hæc fuit magis conveniens, & perfecta diſpoſitio, ut paulatim per ſtatum imperfectum ad ſtatum perfectum genus humanum proveheret; & hoc totum etiam Scotus docuit 4. d. 2. art. 1. ubi ſupponens legem veterem in ſeipſa fuiſſe bonam, imo perfectam, vocat novam Evangelicam optimam, & perfectiſſimam, ut ultimam ſemper duraturam & in aliam perfectiorem nunquam mutandam, quemadmodum lex vetus in ſe bona, & perfecta mutata eſt in novam longe meliorem, & perfectiorem.

58 Deinde in hoc etiam communiter conveniunt Theologi legem veterem populum Hebræorum duntaxat obligaſſe: & ratio eſt, quia generaliter loquendo nulla lex obligat, niſi ſolum eos, quibus intimatur, ut patet ex dictis qu. 1. hujus diſp. art. 2. n. 17. at ſolis Judæis lex antiqua intimata, & promulgata fuit, ut patet Exod. 19. & Deuter. 4. ubi in ſanctione, & promulgatione ipſius ſolum eſt ſermo ad Hebræos, unde Pſalm. 147. dicitur: *Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis*. Quod etiam deducitur ex eo, quod multi ex Gentilibus abſque illius obſervatione ſalutem ſunt conſecuti, ut docet D. Dionyſius cap. 9. cœleſtis Hierarchiæ. Ita docuit S. Thomas qu. 98. art. 4. & 5. & Scotus etiam 2. d. 28. q. un. ad argumenta, ubi non obſcure inſinuat legem veterem ſolos obligaſſe Hebræos, non gentiles extra illam etiam tunc juſte viventes ex auxilio divinæ gratiæ ſub obſervantia legis naturæ. Hujus autem rei congruentiam Patres eſſe dixerunt, ut gens, ex qua Chriſtus propter promiſſionem Abrahæ naſciturus erat, peculiari lege, & cultu ornaretur, & ut etiam a ſuperſtitione retraheretur, atque adeo hujuſmodi lege cuſtodiretur, donec veniret fides. Nihilominus præcepta moralia legis neceſſario gentes quoque ſervare tenebantur, non quatenus per illam legem ſcriptam tradita erant, ſed quatenus etiam a dictamine legis naturalis præſcribebantur, qua ratione dicimus plures ex gentilibus per talem obſervantiam ſalutem eſſe conſecutos, inter quos fertur præſertim S. Job ex cap. 1. & 2. *Homo ſimplex, rectus, ac timens Deum, recedens a malo, & adhuc retinens innocentiam*, ideoque communiter a Theologis dicitur, quod extra Synagogam dabatur ſalus.

59. Sed dices, nullus unquam regulariter ſalvari potuit, & finaliter fieri juſtus ad vitam æternam promerendam ſine remedio Sacramentali a Deo immediate inſtituto, & pro quovis ſtatu per legem impoſito ob juſtificationem a peccato originali; at hoc remedium in lege Evangelica eſt ſolus baptiſmus ex Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*, in lege autem veteri ſola Circumciſio ex Gen. cap. 17. *Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo*: ergo vel prædicti cum peccato originali ſalvati ſunt decedentes ſine remedio Sacramentali, quod non eſt dicendum; vel legem veterem ſervaverunt omnes obligatam.

Reſpondetur negando conſequentiam, ut enim dictum eſt lib. 4. ſent. diſp. 1. de ſacramentis in genere qu. 2. art. 1. lex naturæ obligans ab Adam uſque ad Moyſem habuit remedium Sacramentale ablativum peccati originalis ex Scoto 2. d. 33. in calce, cum Deus regulariter nunquam homines reliquerit in puris naturalibus ſine ſupernaturali remedio contra prædictum peccatum; & hæc lex naturæ fuit lex divina ſupernaturaliter revelata continens prædictum remedium ſine Scriptura memoriter a Patribus ad filios promulgata per traditionem, vel unicuique ab eodem Deo immediate per interiorem, vel exteriorem etiam inſpirationem, ut Vulpes noſter advertit diſp. 9. art. 5. in calce. Denique eſt etiam certa veritas de fide veterem legem ceſſaſſe, & a Deo abrogatam fuiſſe, & quidem quod lex vetus defecerit, conſtat ex variis Apoſtoli teſtimoniis, ut Hebræor. 7. ubi dicit translato Sacerdotio legis translationem factam eſſe, Epheſ. 2 ubi loquens de Chriſto dicit illum legem veterem mandatorum decretis evacuaſſe, & ad Rom. 6. ubi ait: *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia*, & cap. 7. id declarat exemplo uxoris, quæ per mortem viri liberata eſt a lege matrimonii, unde concludit; *Nunc autem ſoluti ſumus a lege*. Duplex tamen remanet difficultas, prima eſt, an lex vetus tota defecerit, ideſt, quoad omnia præcepta tam cæremonialia, & judicialia, quam moralia. Altera eſt, quonam tempore ceſſaverit, & obligare ad ſui obſervationem defierit.

60 Quoad primam difficultatem Bellarminus lib. 4. de Juſtific. cap. 6. Vaſquez diſp. 180. cap. 3. & alii exiſtimant legem veterem deſiiſſe, & abrogatam eſſe tantum quoad cæremonialia, & judicialia præcepta, non autem quoad moralia, & videtur etiam conſentire Becanus tract. 3. cap. 4. qu. 7. unde conſequenter aſſerunt legem veterem, quoad præcepta moralia, quatenus etiam per Moyſen data, & in veteri teſtamento ſcripta, vere obligare Chriſtianos; quod probant ex cap. 5. 6. 7. Matthæi, ubi Chriſtus dixit: *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere*, conſtat autem ibi ſermonem eſſe de præceptis Decalogi, ergo &c. Deinde quia Apoſtoli ſemper allegant verba veteris teſtamenti, cum docent præcepta moralia ſervanda eſſe, ut Rom. 13. & ad Epheſ. 6. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione*, & Jacob 2. *Si tamen legem perficitis regalem ſecundum Scripturas, diliges proximum tuum ſicut te ipſum*, non autem id facerent, ſi illa teſtimonia ad Chriſtianos non pertinerent. Tandem quia SS. Patres, & Theologi utuntur auctoritate veteris teſtamenti ad probanda præcepta moralia, nam ut probent uſuras eſſe illicitas citant illud Pſalm. 14. *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*, & ſic de aliis.

61 Communior tamen ſententia, & probabilior aſſerit legem veterem totam deſiiſſe etiam quoad præcepta moralia, ita ut obligatio ad illa ſervanda penitus ceſſaverit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur, licet alioquin ad illa eadem præcepta ſervanda, tam lege naturæ, quam lege Evangelica teneamur, ita D. Thom. qu. 98. art. 5. & Scot. 4. d. 3. qu. 4. ad 1. principale, ubi ut magis explicat Baſſolius, dictum illud Chriſti Matth. 5. *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere*, quantum ad moralia præcepta ita exponit, quod Chriſtus non venit ſolvere legem, ſed adimplere, quia manent, & perfecta fuerunt per Chriſtum, licet non obligent modo ex vi illius legis, ſed ex vi legis Evangelicæ; ſequuntur Suarez, Medina, Valentia, Monteſinos, Lorca, Tannerus, Arriaga, Lezana, Salas, Averſa, & alii Recentiores communiter. Probatur evidenter ex locis Scripturæ ſuperius adductis, quibus ſignificatur legem veterem ceſſaſſe, nam generaliter de tota lege loquuntur; ergo etiam de præceptis moralibus intelligenda ſunt, quatenus præcepta illius legis erant. Deinde quia ut nuper dictum eſt, præcepta moralia illius legis non obligabant tunc exiſtentes extra Synagogam ex vi illius, ſed ex vi legis naturalis, eo quod ſolum Synagogæ intimata fuerant, ergo neque nunc obligant omnes ex vi illius legis, conſequentia patet ex paritate rationis. Tandem quia lex antiqua abſolute dicitur mortua, & ceſſaſſe, non eſt autem ulla ratio cur id limitetur ad duo genera præceptorum tantum, & non ad omnia tria, ſi enim ulla eſſet, maxime quia materia præceptorum moralium etiam nunc obligat: at hæc ratio non urget, quia obligatio illa optime retineri poteſt, eo quod lex naturalis obliget, vel quia Deus ipſe per Chriſtum de novo eam materiam præcepit, neque opus eſt recurrere ad perſeverantiam ullam veteris legis, ut bene diſcurrit Arriaga diſp. 10. ſect. 4.

62 Fundamenta in oppoſitum non urgent, nam dictum illud Chriſti jam explicatum eſt, quod non venit ſolvere legem, ſed adimplere, quia eius præcepta moralia manent, & perfectius etiam explicata per Chriſtum, licet non obligent modo ex vi illius legis, ſed Evangelicæ: tum quia ut notat Arriaga loc. cit. Chriſtus Dominus ly *ſolvere* ibi non uſurpat pro *tollere legem*, ſed pro *non obſervare illam*, quod

unde

inde patet, quia ſtatim addit: *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, minimus vocabitur in regno Cælorum.* Ad 2. negatur teſtimoniis illis ſufficienter probari perſeverantiam veteris legis quoad obligationem præceptorum moralium, ſolum enim datur doctrina generalis, quæ a lege Moyſis eſt omnino independens, nam quamvis lex illa non exiſtat, aut nunquam extiterit, veriſſimum eſt nos teneri ad omnia illa naturalia præcepta ſervanda, undecumque ea obligatio veniat, & Paulus ad Epheſ. 6. quando hortatur ad honorandos parentes, non docuit illud mandatum adhuc obligare ex vi illius prioris legis, ſed tantum docere voluit nos ad illud præceptum teneri, undecumque talis obligatio oriatur, & ad hoc ſolum ſignificandum adducunt Apoſtoli verba veteris teſtamenti, ut ſcilicet indicarent legem veterem manere adhuc quo ad præcepta moralia, licet non obligent modo ex vi illius, ſed ex vi legis Evangelicæ. Ad ultimum ſimiliter dicendum eſt, SS. Patres ſolum loqui de præceptis illis quaſi materialiter, dicunt enim nos teneri de facto ad omnia præcepta moralia, quæ per legem veterem mandabantur, quod nos etiam ultro fatemur, non autem dicunt teneri, quia ibi mandata fuerint, ſed ſupponunt nos teneri ex vi legis Evangelicæ; ut enim loquitur Doctor l. c. bene licet Principibus nunc ſtatuere aliqua quæ erant in lege Moyſis, & illa ligant auctoritate Principis nunc ſtatuentis, non auctoritate legis veteris, ſicut licet uni Regi in regno ſuo ſtatuere legem, quæ eſt in alio Regno, ſed illa non ligat ibi, quia lex eſt alterius regni, ſed quia inſtituta hic ab iſto Rege; ita igitur factum eſt in extinctione veteris legis, & inſtitutione novæ; & ita ſane expediebat, ut tota obligatio poſitiva quæ manſura erat in Eccleſia, eſſet ex auctoritate Chriſti, & non ex antiqua illa Moſayca lege.

63 Quo ad aliam difficultatem, quando, ſcilicet, præciſe, & in quo puncto temporis lex vetus ceſſaverit, & abrogata fuerit, conveniunt Doctores non ceſſaſſe, nec abrogatam fuiſſe ante mortem, & Paſſionem Chriſti, ita D. Th q. 103. art. 3. & Scot. loc. c. & clare deducitur ex Scripturis, quia Chriſtus quamdiu vixit, eam obſervavit, & ab aliis obſervari voluit, nam & ipſe circumciſus eſt die octavo Lucæ 2. & miſit Diſcipulos ſuos, ut ad diem feſtum aſcenderent Jo. 7. & cum ipſis Paſcha celebravit Marci 14. & miſit leproſum ad Sacerdotem, ut offerret munus ſuum juxta legem Moyſis Matth. 8. & tandem populo dicebat; ſuper cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis ſervate, & facite Matth. 23. ex quo patet error quorundam Hæreticorum, qui dixerunt legem veterem ceſſaſſe ante mortem Chriſti tempore S. Jo. Bapt. Præcurſoris, eo quod dicitur Lucæ 16. *Lex, & Prophetæ uſque ad Joannem*; Chriſtus enim ipſe, & non Joannes fuit abrogator veteris legis, & ſolus ipſe fuit lumen expellens umbram, non vero Joannes, de quo dicitur Joan. 1. *Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine.* In hoc igitur ſenſu lex Moſayca uſque ad Joannem duraſſe dicitur, non quod ab ipſo, aut ejus tempore abrogata ſit, ſed quia tunc ægrotare cœpit, & ad mortem ſe diſponere, cum ex tunc Evangelium prædicari incœperit, quod erat veluti inchoatio quædam novæ legis, per quam vetus abrogabatur; & ſimiliter Prophetæ dicuntur uſque ad Joannem, quia ubi Prophetæ omnes Chriſtum prænunciarunt eſſe venturum; ſolus Joannes, & primus non amplius venturum, ſed præſentem demonſtravit, cum dixit; Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; ita communiter Patres, & Theologi textum illum exponunt. Quæſtio ergo eſt, an lex vetus perierit, & obligare deſierit in puncto mortis Chriſti, an potius poſtea, quando in die Pentecoſtes promulgari incœpit.

64 Prima ſententia docet, legem antiquam periiſſe in ipſo puncto mortis Chriſti etiam antequam nova incœperit promulgari in die Pentecoſtes; ita D. Thom. l. c. cum omnibus Thomiſtis, & pluribus Recentioribus Valentia, Vaſquez, Lorca, Bellarminus, Medina, Granadus, Tannerus, Salas, Meratius, Caſpenſis, Becanus, & alii plures. Hoc probant in primis ex iis, quæ acciderunt circa punctum mortis Chriſti, quæ manifeſtant tunc temporis legem veterem omnino ceſſaſſe, nam eo tempore *velum Templi ſciſſum eſt*, Matth. 27. ad denotandum quod lex umbratilis, quaſi velum tunc fuit ſciſſa, rupta, & abrogata, ut plures Patres exponunt. Eo etiam tempore Chriſtus dixit Jo. 19. *Conſummatum eſt*, quæ verba ſecundum expoſitores ſignificant legem veterem ex eo puncto vim ſuam amiſiſſe, & exhalaſſe; tunc etiam translatum eſt Sacerdotium vetus, & mutatum in novum, quod Chriſtus tunc complete exercuit ſeipſum in ara Crucis cruente Patri offerendo; translato autem Sacerdotio neceſſe eſt, ut & legis translatio fiat, ut ait Paulus ad Hebræos 7. Confirmatur, quia legalia erant ſigna, figuræ, & umbræ mortis Chriſti futuræ, adveniente ergo Chriſti morte, ceſſarunt legalia, ſiquidem jam non poterant eſſe ſigna mortis Chriſti futuræ. Denique quia ſtatim poſt Chriſti paſſionem aperta eſt janua Regni cœleſtis, & Patres qui erant in Limbo, tranſlati ſunt in ſtatum gloriæ; ſed hoc non potuit efficere lex vetus; ergo tunc legalia fuerunt mortua.

65 Secunda ſententia aſſerit, quod licet mors Chriſti dederit cauſam interitui legis veteris brevi ſecuturo, tunc tamen non ſtatim exſpiravit, ſed ejus abrogatio publice incœpit in die Pentecoſtes per novæ legis promulgationem; ita Scotus, & D. Bonav. Gabriel, & alii Antiquiores 4. d. 3. Item Scotiſtæ omnes ibid. Baſſolius, Faber, Aretinus, Hiquæus, ac etiam Suarez, Arriaga, Averſa, & alii recentiores. Pro qua ſententia ſtat clariſſime Bernardus Epiſt. 77. ubi ait, *ex eo tempore tantum cuique cœpit antiqua obſervatio non valere, ex quo præceptum Baptiſmi inexcuſabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam.* Hoc etiam docuiſſe videtur Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 4. ubi agens de tranſlatione ex ſtatu peccati originalis ad ſtatum gratiæ ait: *quæ quidem tranſlatio poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poteſt*, quibus verbis non obſcure ſignificat ante promulgatum Evangelium potuiſſe id per circumciſionem fieri, atqui Evangelium non eſt promulgatum, niſi a die Pentecoſtes; ergo &c. Rationabiliter autem additur hæc conditio promulgationis, quia ſicut lex non obligat, niſi cum promulgatur ex ſuperius dictis, ita cum nova lex abroget priorem, non cenſetur eam abrogare, niſi poſt legitimam promulgationem, ſed lex Evangelica non fuit ſolemniter promulgata, niſi in die Pentecoſtes; ergo tunc & non antea ceſſavit vetus, & abrogata fuit: & hæc eſt ratio Doctoris d. 3 qu. 4. cit. art. 2. ubi ita impugnat dictum D. Thomæ, quo aſſerebat, baptiſmum poſt paſſionem Chriſti ſtatim fuiſſe ſub præcepto. Nullus aliter ſe habet nunc, quam prius ad aliquam legem, niſi quia eſt ſibi aliter promulgata; ſed lex Evangelica, & præceptum de Baptiſmo non fuit ſtatim promulgatum poſt Chriſti paſſionem, ergo ſtatim poſt Chriſti paſſionem, Judæus populus aliter non ſe habebat reſpectu legis Evangelicæ, & præcepti de Baptiſmo, quam prius ante paſſionem; ſed ante paſſionem, ſecundum omnes, non erat lex Evangelica, nec Baptiſmus ſub præcepto; ergo neque ſtatim poſt paſſionem Chriſti ante promulgationem, ut dictum eſt lib. 4. diſp. 2. qu. 1.

66 Reſpondent Thomiſtæ hanc Scoti rationem falſo niti fundamento, quod, ſcilicet, lex nunquam obliget ſubditos, niſi cum primum in notitiam eorum venerit, quod eſt falſum, quia tunc lex obligare primum incipit, cum Rex publico edicto illam protulit in ſua curia, licet illi, qui eam ignorent, excuſentur; excuſantur enim, non quia lex non obliget, ſed propter ignorantiam, quæ ſi eſt invincibilis excuſat a peccato tranſgreſſionis legis; & ratio eſt quia promulgatio legis per præconem non eſt poſitio legis, neque tunc obligat, ſed declarat legem poſitam eſſe, ac ignorantiam excuſantem tollit: ſi enim lex non obligaret, niſi poſt notitiam legis, improprie diceretur ignorantiam excuſare ab obſervatione legis, nam excuſatio non eſt, niſi de eo, ad quod aliquis tenetur. Ita ergo in propoſito licet ſolemniſſima promulgatio Evangelicæ legis fuerit facta in die Pentecoſtes, tamen ejuſdem legitima promulgatio, & ſufficiens ad obligandum habentes de illa notitiam, facta fuit antea, tum per Chriſti, & Apoſtolorum prædicationem, tum etiam a Chriſto in cœna, & paſſione novum ſacrificium inſtituente, & novum Sacerdotium, nam ſi ipſe legiſlator ſuam legem promulget eo ipſo jam obligat, neque neceſſaria eſt alia diſtincta promulgatio, & hoc maxime locum habet in legiſlatore ſupremo, qui poteſt promulgationis modum pro ſuo libito diſponere; cum ergo Chriſtus Dominus ſuam legem promulgaverit, non enim loquebatur in occulto, non eſt cur expectemus promulgationem, quæ per Apoſtolos fieri cœpit in die Pentecoſtes; ex hac ergo duplici promulgatione novæ legis, prima fuit legitima, eſſentialis, & legis ſufficiens, ſecunda vero facta in die Pentecoſtes fuit accidentalis, completiva, & ad tollendam ignorantiam ſubditorum ordinata; ita Soto, Medina, Hecquetus, Vaſquez, & alii Thomiſtæ paſſim.

67 Verum legis promulgationem neceſſariam eſſe ad hoc, ut ſubditus obliget, ſatis conſtat ex dictis qu. 1. hujus diſp. art. 2. imo D. Th. p. 2. q. 90. art. 4. adeo neceſſariam eſſe cenſet, ut ſit de eſſentia legis, & eam ponat in definitione ipſius legis, & hæc promulgatio ita ſolemnis eſſe debet, ut ait Doctor 4. d. 3. q. 4. cit. art. 2. lit. H. ut ſit prædictio, ſeu præconizatio legis publica, non ſolum in curia, & principali Civitate Regni, ſed in aliis quoque Civitatibus per publicos præcones; unde licet ſit facta pronunciatio unius legis, vel præcepti in una Civitate, donec facta non eſt in alia Civitate, illi Civitati ſecundæ non incipit tempus obligationis, ut declarat Faber ibidem cap. 4. & Aretinus c. 3. cum cæteris Scotiſtis; unde loquitur Doctor, quod tempus obligationis Evangelicæ legis non fuit idem apud omnes, ſed poſt ſolemnem ejus prædicationem in Jeruſalem in die Pentecoſtes, inde ſucceſſive pervenit ad alias Civitates, & ſecundum ordinem cuilibet loco, vel genti tempus obligationis inſtabat, ſecundum quod publice, & ſolemniter lex Evangelica prædicabatur, ita quod tempus non incœpit ſimul apud quoſcunque, ſed quibuſdam populis incœpit ad menſem poſt ſolemnem prædicationem in Jeruſalem, & aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, & ſic deinceps ſicut eis prædicabatur; hanc doctrinam etiam Medina ipſe approbat 1. 2. q. 90. art. 4. ubi ait, quod niſi lex ſit ſufficienter promulgata non habet vim legis, & ulterius addit quod ut lex vim habeat obligandi, non eſt ſufficiens promulgatio in Curia, aut Civitate Regia, ſed in aliis quoque promulgari debet; unde tandem concludit, quod leges tunc ſufficienter promulgatæ cenſentur, quando ſic ſunt propoſitæ, ut moraliter loquendo in omnium notitiam devenire valeant. Ex quo patet, ut notat Faber l. c. falſo Thomiſtas im-

Digitized by Google

imponere Scoto, quod per promulgationem legis neceſſarium ad hoc, ut obligat, intellexerit manifeſtationem talem, ut ad notitiam uniuſcujuſque perveniat; nunquam enim Scotus hoc dixit; ſed ſolum aſſerit promulgationem neceſſariam debere eſſe ſolemnem, & publicam, non ſolum in una Civitate, ſed in pluribus, & talem, ut moraliter loquendo in omnium notitiam devenire valeat. Aliud ergo eſt dicere promulgationem legis ſolemnem, & publicam eſſe neceſſariam, ut obliget, & aliud neceſſarium eſſe, ut cognitio legis ad unumquemque perveniat; fatemur quidem facta promulgatione publica unumquemque lege teneri, nec excuſari tamen, qui invincibiliter legem ignoraret, ſed negamus eum teneri lege, & præcepto, cui non eſt facta promulgatio publica, & ſolemnis modo jam explicato, quod ſufficit, ut fiat in locis publicis Civitatis, & per præcones ordinarios, itaut moraliter loquendo ad omnium notitiam pervenire valeat, nec eſt neceſſe, ut cuilibet in particulari lex notificetur, & publicetur.

68 Cum vero dicebatur, Chriſtum ſatis ſuam legem promulgaſſe ante diem Pentecoſtes, & ideo neceſſariam non fuiſſe aliam diſtinctam promulgationem per Apoſtolos faciendam, ut lex Evangelica vim obligandi haberet, & id maxime locum habere in legiſlatore ſupremo, qui poteſt promulgationis modum pro ſuo libito diſponere. Quamvis hoc argumentum a quibuſdam efficax cenſeatur, nihilominus, ſi recte perpendatur, vel nihil urget, vel etiam contra adverſarios concludit, ut advertit Arriaga diſp. 10. ſec. 4. etenim Chriſtus Dominus non ſolum in puncto mortis, ſed etiam ante illam ſuam legem promulgavit, atque ita ante mortem vim obligandi induxit, quod etiam ipſi negant; ergo ſi attendamus ad ſolam promulgationem a Chriſto ipſo immediate factam, non debemus inſtans mortis ejus determinare pro novæ legis obligatione. Nec reſponderi poteſt Chriſtum, dum promulgavit legem ſuam declaraſſe ſe nolle obligare ad eam, niſi ab inſtanti ſuæ mortis, quia ut erudite inſtat Arriaga l. c. hoc ſine ullo fundamento diceretur, quia nullum tale verbum in Chriſti tota prædicatione de ea reperitur: dicere vero, id fuiſſe ab eo declaratum, ſed ab Evangeliſtis omiſſum, plane eſſet divinare ſine ullo fundamento, & eadem probabilitate liceret nobis dicere, ab ipſo Chriſto determinatum fuiſſe tempus Pentecoſtes pro introducenda legis novæ obligatione, licet Evangeliſtæ hac de re mentionem non fecerint. Dicendum itaque, potuiſſe quidem Chriſtum Dominum, ſi voluiſſet, ſua prædicatione immediate legem promulgare ad ejus obligationem inducendam, id tamen non conſtare factum, atque ideo probabilius eſt dicere eam promulgationem diſcipulis relictam fuiſſe in die Pentecoſtes & deinceps, ut ait Doctor l. c. quia uſque ad illum diem Apoſtoli non prædicaverunt publice juxta illud verbum Chriſti, Lucæ 24. Vos autem ſedete in Civitate illa, donec induamini virtute ex alto, & Marth. 16. euntes in univerſum Mundum prædicate Evangelium omni creaturæ; & conſequenter dicendum eſt, quod, ſicut promulgatio Evangelii ſucceſſive facta eſt in orbe Terrarum aliquorum annorum ſpatio, ita etiam ſucceſſive in variis Provinciis lex vetus abrogata fuit; deſignatur autem ſpatium, quo moraliter pervenire potuit hæc notitia ad omnes nationes, tempus circiter triginta annorum, ut ait Aceſa q. 98. ſect. 9. vel quadraginta, ut innuit Doctor l. c. & nos ex profeſſo tractavimus l. 4. diſp. 2. q. 1. art. 2. & 3.

69 Ex his facile eſt occurrere rationibus primis ſententiæ, dupliciter enim intelligi poteſt legem novam incœpiſſe in morte, & paſſione Chriſti, & veterem expiraſſe; uno modo tanquam in cauſa a qua habeat efficaciam, & valorem, & hoc modo verum eſt legem novam in morte, & paſſione Chriſti incœpiſſe, mors enim Chriſti fuit cauſa confirmationis Evangelicæ legis, & antiquationis veteris legis; alio modo quod lex Chriſti in ejus morte incœperit, non tantum cauſaliter, ſed etiam actualiter quoad neceſſitatem obſervationis, & hoc modo falſum eſt, quia ut inquit D. Bon. loc. cit. ad 3. & 4. mors, & paſſio Chriſti fuerunt utique cauſa ceſſationis, & evacuationis veteris legis, ſed cauſa iſta non ponebat effectum niſi clareſceret; veritas enim excludit umbram tantum, dum clarificatur, quia nullus tenetur ad incognitum, atque ita non faciebat actu ceſſare, niſi prius pateret legis novæ utilitas, & neceſſitas; ſed hæc non fuit indicta in aperto, niſi poſt paſſionem, quando in die Pentecoſtes Evangelium fuit promulgatum. Itaque verba illa *conſummatum eſt*, *& velum templi ſciſſum eſt*; ait Doctor intelligenda eſſe de his, quæ ad implendum opus redemptionis pertinebant, & de filio hominis ſcripta erant, juxta illud Lucæ 18. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt de filio hominis*, &c. unde verbum illud *conſummatum* denotat fuiſſe jam tolerata omnia, quæ de paſſione ipſius prædicta erant, item jam oblatum eſſe pretium ſufficiens pro redemptione noſtra. Quod ſi prædicta verba etiam ad legem antiquam referantur, ſolum ſignificant legem veterem in morte Chriſti conſummatam eſſe, tanquam in cauſa, quatenus mors Chriſti erat cauſa confirmationis novæ legis, & extinctionis veteris; nec ſciſſio veli denotavit eodem momento legem veterem periiſſe, ſufficit enim ſi paulo poſt perituram denotaret, ſic etiam intelligendum eſt aliud dictum, quod tunc translatum eſt Sacerdotium, & conſequenter quod etiam tunc facta eſt Legis translatio, quia nimirum circumciſio, & lex vetus in morte Chriſti expiravit, tanquam in cauſa, non tamen pro illa hora mortis Dominicæ, ſed pro tempore promulgationis authenticæ legis Evangelicæ, ideoque lex vetus, & circumciſio utilis manſit uſque ad ſolemnem Evangelii promulgationem, & denique hoc etiam modo intelligendum eſt, quod objici ſolet ex D. Paulo ad Hebræos 8. & 9. ubi novum teſtamentum morte Chriſti confirmatum eſſe dicit, unde deducunt antiquum eodem momento periiſſe, quia duo non poterant ſimul eſſe. Eodem, inquam, modo hoc explicandum eſt, quia etiam inter homines non aperitur teſtamentum immediate poſt mortem teſtatoris, ſed cum primum aperitur, & promulgatur. Quæ expoſitio ex verbis ipſius textus deducitur, poſtquam enim dixit Apoſtolus, quod per *teſtamentum novum veteravit prius*, non addidit alterum ſtatim periiſſe, ſed *eſſe prope interiturum*; quatenus, ſcilicet, in morte Chriſti data fuit cauſa, ex qua mors veteris legis brevi ſecutura erat, non tamen immediate tunc ſecuta.

70 Ad confirmationem patet per idem; lex enim vetus erat figura, & umbra mortis Chriſti, quatenus per mortem Chriſti novum teſtamentum erat introducendum per promulgationem ſolemnem, atque adeo illucuſque lex vetus utilis manſit, quia non ſtatim in morte Chriſti evacuata fuit, ſiquidem veritas non excludit umbram, niſi dum clarificatur, ut inquit D. Bonav. loc. c. Ad ultimum negatur conſequentia, ſtatim enim poſt Chriſti paſſionem aperta eſt janua regni cœleſtis, & Patres in limbo exiſtentes tranſlati ſunt in ſtatum gloriæ, non quia tunc lex vetus ſtatim expiraverit, & nova ſub præcepto introducta fuerit, ſed quia tunc oblatum fuit pretium ſufficiens pro redemptione noſtra, quod proinde ſufficiens etiam fuit pro apertione januæ regni Cœleſtis. Alia plura de ceſſatione legis antiquæ videnda ſunt lib. 4. ſent. diſp. 2. de Baptiſmo qu. 1. ubi diſcutitur quæſtio de tempore, quo inſtitutus fuerit Baptiſmus, & quando cœperit eſſe ſub præcepto; ibi enim diximus non ſtatim ac fuit inſtitutus cœpiſſe eſſe ſub præcepto; neque ſtatim poſt Chriſti paſſionem, & mortem, vel ejus reſurrectionem, ſed tantum poſt ſufficientem, & ſolemnem Evangelii promulgationem, & conſequenter etiam diximus per ſufficientem Evangelii promulgationem jam factam legem veterem, & legem naturæ toto orbe evacuatam eſſe, & explicuimus quandnam, & quomodo facta fuerit talis promulgatio. De gravi vero controverſia, quæ olim fuit inter duo Eccleſiæ luminaria Hieron. & Auguſt. de ceſſatione legalium, ut conſtat ex variis illorum Epiſtolis ultro citroque datis, quæ habentur inter Auguſtinianas ad 8. ad 19. videndus eſt ipſe Doctor loc. cit. ubi art. 2. ſub lit. L. illam exactiſſime, & luculentiſſime pertractat.

ARTICULUS SECUNDUS.

De lege divina nova.

71 PRimo dicendum eſt, legem novam, ſive Evangelicam, quæ a Chriſto Domino data eſt, triplicia continere præcepta, nempe moralia, Sacramentalia, & fidei; ita communiter SS. Patres, Concilia, & Theologi, & quidem de moralibus conſtat ex Matth. 5. ubi Chriſtus explicat, & perficit præcepta Decalogi quæ proprie ad mores pertinent, & verbis illis ſæpius ab ipſo repetitis: *Ego autem dico vobis*; renovat, explicat, ac magis declarat præcepta moralia antiqua de non occidendo, non mœchando, non pejerando, dilectione inimicorum, indiſſolubilitate matrimonii, & idemque colligitur ex Matth. 6. & 7. ubi ſimilia facit. Unde hæc præcepta moralia non fuerunt a Chriſto de novo inſtituta, ſed potius magis explicata & perfectius expoſita quam Judæi intelligerent, ut ait Scot. 4. d. 4. art. ad 1. principale, ut patet Matth. 5. ex illis Chriſti verbis: audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non occides; ego autem dico vobis quicumque dixerit fratri ſuo Racha, &c. Non mœchaberis, &c. Ego autem dico vobis, quicumque viderit mulierem ad concupiſcendum eam, &c. Hinc ſupra diximus legem veterem non ceſſaviſſe quoad iſta præcepta moralia; ſed durare etiam in lege nova, non ex vi veteris legis, ſed ex vi legis naturalis, cum enim hæc præcepta moralia ſint juris naturalis, non egebant nova inſtitutione, ſed explicatione, & perfectiori expoſitione. De Sacramentalibus autem præceptis patet de Baptiſmo ex illo Jo. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire regnum Dei: de Euchariſtia autem Jo. 6. Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, & de aliis Sacramentis, in propriis locis dictum eſt l. 4. ſent. & hæc præcepta proprie, & de novo a Chriſto inſtituta correſpondent illi generi veterum præceptorum, quæ ſpectabant ad Sacramenta, & ſacrificia; adhuc tamen verum eſt hæc opera Sacramentorum non omnia omnibus, & ſingulis eſſe neceſſaria ad ſalutem, non enim omnes recipiunt ordines, nec omnes matrimonium contrahunt, ſed omnibus, & ſingulis neceſſarius eſt Baptiſmus, & poſt Baptiſmum, in peccatum mortale recidivando neceſſaria eſt pœnitentia. Denique de præcepto fidei conſtat ex illo Marci 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſalvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur, & Jo. 8. Si non credideritis, quia ego

ſum

Digitized by Google

ſum, moriemini in peccato veſtro, & quamvis præceptum fidei aliquo modo etiam fuerit in lege veteri, imo & in lege naturæ, quia juxta illud Pauli ad Hebr. *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*, omni tempore eorum fuit; nihilominus quatenus eſt explicita, & expreſſior fides aliquorum objectorum præſertim de Myſteriis Trinitatis, & Incarnationis, eſt peculiare præceptum, & poſitivum divinum legis novæ, ac etiam aliquo modo actum in lege nova, nam Chriſti nativitas, paſſio, mors, & reliqua myſteria, quæ a Judæis implicite, & obſcure videbantur, jam a Chriſtianis explicite, & diſtincte creduntur; ex quibus omnibus infertur materiam legis novæ, ad quam ſcilicet extenditur, continere tam actus internos fidei, quam externos Sacramentorum, & præcepta moralium virtutum. Præceptis autem judicialibus veteris legis non inveniuntur in lege nova correſpondentia præcepta, quæ fuerint a Chriſto lata, ſed ipſe reliquit in Eccleſia poteſtatem inſtituendi talia præcepta quæ quidem de facto per leges Canonicas lata ſunt. Tandem ut notat Scotus l. c. 4. d. 3. qu. 4. art. 1. vacant in lege nova alia quæ dicuntur conſilia Evangelica, quæ non obligant, ſicut præcepta, ſed fideles inducunt ad perfectionem ſanctitatis, utpote valde utilia ad vitam æternam conſequendam, & ſolum obligant ad illa non contemnenda, cum conſilium contemnens etiam conſulentem contemnere cenſeatur. Itaque ex dictis patet, quomodo lex nova in ordine ad beatitudinem ſupernaturalem hominem ſufficienter ordinaverit, tam circa actus interiores, quam exteriores ſuperaddendo etiam præceptis determinata conſilia.

72 Secundo dicendum eſt, novam legem divinam a Chriſto inſtitutam in comparatione ad veterem, virtute, & perfectione longe præcellere; Ita communiter SS. Patres, & Theologi, quod licet ex variis capitibus deducere ſoleant, ex hoc tamen præcipue deducit Scotus 3. d. 40. q. ſin. art. 2. quod lex nova talia inſtituit Sacramenta, quæ per ſe conferant gratiam, & juſtificent, atque ideo jus ad gloriam tribuant ex opere operato, quæ quidem Sacramentorum inſtitutio eſt inſignis quædam pars novæ legis, ut dictum eſt; item lex nova præclariſſimum Euchariſtiæ ſacrificium inſtituit, quod etiam ex vi ſua, & ex opere operato beneficia ſpiritualia confert tam offerentibus, quam illis, pro quibus offertur; hanc vero virtutem Sacramenta, & ſacrificia veteris legis nullatenus habebant, non enim juſtificabant, nec ſanctificabant cultores ſuos ſanctitate ſupernaturali gratiæ, ſed ſolum legali, & æterna, & noſtra ſalutaria Sacramenta, & ſacrificium præfigurabant, unde lex vetus nullum habuit verum, & proprium Sacramentum niſi circumciſionem, & hoc ut remedium contra originale peccatum. Addit etiam Doctor l. c. quod paſſio Chriſti exhibita plus meretur de gratia credentibus eam jam exhibitam, quam ipſa, ut exhibenda meruerit illis qui crediderunt illam, ut exhibendam; & ideo ſacramenta noſtra, quæ habent efficaciam in virtute paſſionis Chriſti jam exhibitæ, plus conferunt de gratia, quam ſacramenta veteris legis; illaque etiam gratia, quæ conferebatur per remedium inſtitutum in ſtatu legis naturalis, ac ſpecialiter per Circumciſionem determinate inſtitutam pro poſteritate Abrahami, non dabatur niſi ex meritis, & redemptione Chriſti venturi, jam ex æternitate a Deo præviſis, & præordinatis, hinc ergo etiam omnis illa gratia, quæ data fuit ante Chriſtum, dici debet data fuiſſe in vi legis novæ, ſive ad legem novam ſpectaſſe, atque ideo etiam ex hoc capite fuiſſe veteri perfectiorem. Denique etiam ex alio capite præcellit rurſus ſtatus, & tempus legis novæ poſt Chriſtum ſupra ſtatum, & tempus legis veteris ante Chriſtum quantum ad gloriæ conſecutionem, quia ante Chriſti adventum nullus admittebatur ad ejus ingreſſum, ſed fideles iſtius ſtatus decedentes in gratia in Limbo detinebantur expectantes adventum Chriſti, qui ſolus pretioſi ſanguinis ſui pretio ſoluto januam Cœli clauſam in pœnam originalis culpæ aperuit, unde gratia etiam per ſacramenta veteris legis collata non dabatur per modum ultimæ diſpoſitionis ad gloriam, quia adhuc de rigore juſtitiæ divinæ exigebat pretium noſtræ redemptionis ſolvi in ſanguine Chriſti. Sed in ſtatu legis novæ poſt adventum Chriſti in Regnum Cœlorum datur ingreſſus, & tunc etiam introducti ſunt illi, qui prius admiſſi non fuerunt, quamvis eſſent gloria digni, hæc itaque etiam eſt gratia novæ legis in ordine ad gloriam conſequendam, non data in veteri ob non ſolutum pretium ſanguinis Chriſti.

73 Tertio dicendum eſt legem novam divinam in hoc quoque veterem antecellere, quod ubi vetus aliquando ceſſavit, hæc duratura eſt uſque ad finem mundi, abſque ulla ſua immutatione, & abſque ſucceſſione ullius alterius legis. Ita pariter SS. Patres, & Theologi paſſim, D. Th. qu. 107. art. 4. & Scotus noſter 4. d. 2. q. 1. ab initio, quod probat ex illo Matth. 26. ubi hanc legem vocat *novi, & æterni teſtamenti*, ideſt poſt quod nullum aliud eſt futurum, & hoc idem ſignificant verba illa Matth. 24. *Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*, quæ Chryſoſtomus intelligit de congregatione fidelium Chriſti, uſque ad mundi finem ſemper manſura: ideo etiam dixit Chriſtus Matth. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*. Hoc quoque prænunciatum eſt in veteri teſtamento in Prophetia de Chriſto, unde Daniel. 7. habetur: *poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur*, & Pſal. 109. *Tu es ſacerdos in æternum*, &c. Quod etiam ratione confirmat Doctor l. c. quia convenienter quidem lex vetus in Evangelicam commutata fuit, tanquam imperfectior in perfectiorem, in proceſſu enim ab imperfecto ad perfectum poſteriora ſunt perfectiora; ſed Evangelica lex jam eſt perfectiſſima, nam in ſtatu hujus legis habet homo perfectiſſima adjutoria ad gratiam acquirendam, cujuſmodi ſunt perfectiſſima ſacramenta; ergo non debet ulla ejus commutatio in aliam perfectiorem expectari. Aliam etiam rationem ſubdit Doctor in fine quæſtionis, quia nimirum in ſtatu hujus legis non ſolum habet homo perfectiſſima adjutoria, & ſufficientiſſima remedia ad gratiam acquirendam, ſed etiam ad ipſam gloriam conſequendam, quia nimirum poſt ſolutum pretium in paſſione Chriſti, & poſt obſequium exhibitum a divina Juſtitia requiſitum, Baptiſmus januam Cœli aperuit, quæ prius clauſa erat in pœnam originalis culpæ, quapropter Chriſtus de ſe dixit: *Ego ſum oſtium*, & D. Hier. epiſt. 130. ad Dardan. ait, quod ſanguis Chriſti *eſt clavis Paradiſi*; nulla ergo eſt neceſſitas alterius legis perfectioris, cum hæc ſit perfectiſſima, & efficaciſſima tam in ordine ad gratiam acquirendam, quam in ordine ad gloriam conſequendam; ſolum ergo mutandus erit ſtatus novæ legis in ſtatum æternæ gloriæ, ſtatus Chriſti fidelium in ſtatum Deum videntium; & denique ſtatus Eccleſiæ militantis in ſtatum Eccleſiæ triumphantis, quam mutationem prædixit Apoſtolus 1. Corinth. 13. *Cum venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt; videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem.*

74 Quarto dicendum eſt, legem novam, ſeu Evangelicam ſimpliciter obligare ad ſui receptionem, & obſervationem, imo non ſolum obligatione præcepti, ſed etiam neceſſitate medii eſt neceſſaria ad ſalutem ſaltem quoad aliquam ſui partem, etenim, ut loquitur Scotus 3. d. 40 q. un. art. 2. & nos jam diximus l. 4. diſp. 2. Baptiſmus hoc modo neceſſarius eſt ad ſalutem, ſcilicet neceſſitate medii, ut conſtat ex verbis Chriſti Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*; quod tamen intelligendum eſt non de Baptiſmo in re, ſed vel in re, vel ſaltem in voto, ut loc. c. dictum eſt; ſimiliter pœnitentiæ ſacramentum eſt neceſſarium, inquit Doctor, homini poſt Baptiſmum lapſo. Et tandem omnibus ſimpliciter adultis eſt neceſſaria fides Chriſti juxta illud Marci 16. *Qui non crediderit condemnabitur*: hæc autem neceſſitas plenius explicatur de fide, & [illegible] in ſuis propriis locis. Rurſus quædam præcepta non omnes obligant ſingillatim, inquit Doctor, ſed tantum vage, non enim omnes, & ſinguli tenentur Ordines recipere, aut matrimonium contrahere, quædam vero obligant omnes, & ſingulos, & cum tanto rigore, ut cum quocunque diſpendio etiam propriæ vitæ ſervari debeant, utpote præcepta fidei non ſolum quoad actus internos, ſed etiam quoad externos, qui ad confeſſionem fidei ſpectant, & hanc obligationem expreſſit Chriſtus ipſe Matt. 10. *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo; qui autem me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*; ubi etiam diſcipulos ſuos hortatur ad tormentorum tolerantiam, uſque ad mortem pro fidei confeſſione illis verbis: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*; & ita de facto innumeri Martyres obſervarunt, qui conſtantiſſime pro fidei confeſſione ſanguinem effuderunt, & mortem paſſi ſunt. Alia tandem ſunt præcepta legis novæ, quæ licet omnes, & ſingulos obligent, non tamen cum tanto rigore, imo nec tenetur homo cum periculo notabilis detrimenti ea adimplere, ut patet de præcepto, e. g. confeſſionis cum integra omnium mortalium peccatorum expreſſione, hoc enim non obligat, quando quis ſuæ confeſſionis revelationem prudenter timeret, aut gravem alterius complicis infamiam, vel aliud ſimile incommodum, & detrimentum.

75 Quinto dicendum eſt, hanc novam legem latam eſſe pro univerſis hominibus viatoribus, ita enim data fuit a Chriſto, ut non ſolum ſuſcipi poſſet ab omnibus nationibus, ſed etiam ut obligaret omnes ad eam ſuſcipiendam, & obſervandam abſque diſcrimine Judæorum, atque Gentilium. Ita conſtat ex toto fere teſtamento novo, in quo ſæpius fit mentio de univerſalitate legis novæ pro Judæis, Gentilibus, & omni natione, & ita expreſſit Chriſtus ipſe in Evangelio, ut conſtat ex cap. ult. S. Matthæi, & S. Marci, ubi Apoſtolis injungit, ut omnes gentes doceant, & Evangelium omni creaturæ prædicent: *euntes in univerſum mundum prædicate Evangelium omni creaturæ*, edicitque condemnandos eſſe, qui credere, & legem illam recipere noluerint, *qui non crediderit condemnabitur*; Quod etiam clarius expreſſit Paulus ad Rom. 3. *An Judæorum Deus tantum? nonne & Gentium? imo & Gentium; quoniam quidem unus eſt Deus, qui juſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.* Immo non tantum in teſtamento novo id expreſſum invenitur, ſed prænunciaverunt quoque plurima Prophetarum oracula in veteri teſtamento idipſum de vocatione, & converſione gentium; ut patet Iſaiæ, *fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent, aſcendamus in montem Domini, & ad domum Dei Jacob, quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Et tandem id exigebat dignitas, & officium Chriſti Domini, qui ſicut omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ita propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cœlis, &

homo

Digitized by Google

homo factus eſt, & legiſlator advenit, & Redemptor, non pro uno tantum populo, aut natione, ſed pro univerſo mundo. Quare concludendum eſt, hanc novam legem omnes prorſus obligare populos, & nationes, & omnes, & ſingulos homines abſque ulla exceptione; poteſt tamen intercedere excuſatio ex ignorantia in iis, qui non habuerunt, nec habere potuerunt de hac lege notitiam, itaut non peccent ex hac parte contra ipſam Chriſti legem.

76 Sexto tandem certum eſt, legem divinam poſitivam poſſe a Deo ejus auctore diſpenſari, ſive per modum diſpenſationis proprie dictæ, ſive etiam per modum abrogationis, hoc enim ex illo generali principio deducitur, quod quilibet legiſlator ſuam legem mutare poteſt, & diſpenſare, quod maxime in ſupremo legiſlatore, & Domino, qualis eſt Deus, debet habere locum, tum etiam ex facto ipſo, quo conſtat Deum omnino legem veterem abrogaſſe, quæ vere divina erat, certum etiam eſt potuiſſe ipſum Deum, potuiſſe Chriſtum, dum ſuam legem condidit, talem poteſtatem eam diſpenſandi Eccleſiæ committere, ſive Petro, & ſucceſſoribus ejus, ſicut poteſt quicumque ſuperior alteri facultatem committere diſpenſandi in ſuis legibus, & præceptis. Quæritur ergo num talis poteſtas de facto Eccleſiæ ſit conceſſa, & ſpecialiter num poſſit Summus Pontifex aliquando ex cauſa gravi, & neceſſaria diſpenſare in præceptis, & inſtitutis novæ legis in caſu, quo alioquin præcepta ipſa vere obligarent, ut dicatur vera & propria diſpenſatio; & quidem aliqui Juriſtæ affirmare videntur, dicentes conceſſionem talis facultatis fuiſſe neceſſariam, vel ſaltem ſatis conſentaneam Summo Pontifici Chriſti Vicario pro recta, & idoneo Eccleſiæ regimine. Ita Panormitanus, Felinus, Decius, & quidam alii in caput 1. de Conſt. & cap. *Quæ Eccleſiarum* eodem tit. quibus ex parte conſentiunt quidam etiam Theologi, quam conceſſionem deducunt præſertim ex verbis Chriſti Domini Matth. 16. qui Petro dixit: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*, quibus verbis tam amplam facultatem aiunt, & poteſtatem ſuo Vicario contuliſſe, ut ſolvere etiam poſſit obligationem præceptorum ſuorum, & in eis diſpenſare.

77 Communis tamen, & vera Theologorum ſententia eſt, non adeſſe in Eccleſia poteſtatem diſpenſandi circa præcepta, & inſtituta Chriſti loquendo de diſpenſatione proprie dicta; qua, ſcilicet, obligatio legis divinæ removeatur ab actis manentibus omnibus contradictionibus, & circumſtantiis, ſecundum quas actus erat materia præcepti, & ad eum quis tenebatur. Et ita de facto agnoverunt, & ſervaverunt ipſi Summi Pontifices Leo Papa epiſt. 90. ut refertur cap. *Sicut quædam* d. 14. Urbanus Papa, ut refertur c. *Sunt quidam* 25. q. 1. Zoſimus Papa, ut refertur c. *Contra ſtatuta* ibidem, & Marcellinus Papa, ut refertur c. *Omne* ibidem; expreſſe enim dicunt, & declarant non poſſe Summum Pontificem quidquam condere, vel mutare circa ea, quæ Dominus per Apoſtolos, & Evangeliſtas determinavit. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia univerſaliter loquendo non poteſt inferior per ſe diſpenſare in lege ſuperioris: ergo tanto minus poterit humana poteſtas in lege Dei diſpenſare, & illam obligationem auferre, quam Deus impoſuit, vel illam inſtitutionem mutare, quam Deus fecit. Et quamvis potuiſſet Chriſtus talem concedere facultatem Petro, & ſucceſſoribus ejus, ut poſſent in aliquo ab obligatione legis divinæ liberare, tamen de facto Chriſtum Dominum talem poteſtatem Petro, & ſucceſſoribus ejus contuliſſe non legitur, nec talem facultatem in Eccleſia reliquiſſe; quia expediebat in Eccleſia extare principalia inſtituta, & præcepta firma, & ſolida, quæ eſſent prorſus immutabilia; atque adeo eſſent apud omnes fideles, & in omni tempore ſemper uniformia, ut ita firmitas, & unitas Chriſtianæ Eccleſiæ appareret ſemper, & ubique, neque oppoſitum ex illis Chriſti verbis pro oppoſita opinione adductis deduci poteſt, ſi enim ex illis quis vellet aliquam diſpenſationem in lege Chriſti eſſe poſſibilem in Eccleſia, poſſet eodem modo dicere omnes eſſe poſſibiles, quia verba illa indefinita, & univerſalia ſunt, nec magis unam, quam aliam diſpenſationem indicant eſſe poſſibilem, omnem autem Chriſti legem in Eccleſia eſſe diſpenſabilem nemo ſanæ mentis aſſerere poteſt; illis ergo verbis nil aliud conceſſum eſt Pontifici, quam juriſdictio ſupra homines in ordine ad abſolutionem, & retentionem abſolutionis Sacramentalis, excommunicationem, conſecrationem &c. & hoc pacto omnes ſacri DD. & Eccleſia ipſa, ac Summi Pontifices verba illa acceperunt, & intellexerunt.

78 Appoſite autem diximus non poſſe Summum Pontificem diſpenſare in lege divina per diſpenſationem proprie dictam, quia diſpenſatio improprie dicta dupliciter in materia legis divinæ poteſt locum habere. Primo ſi a Deo, vel etiam a Pontifice mutetur aliqua conditio, ſine qua actus non ſit amplius materia præcepti, in tali enim caſu non diſpenſatur proprie præceptum, ſed mutatur materia, quod abſque ulla difficultate fieri poteſt, quando materia eſt moralis, & humana, ut dici ſolet de diſpenſatione voti, quæ tamen revera non eſt diſpenſatio, licet ſic frequenter vocetur, ſed remiſſio debiti; ſi enim qui mihi aliquid donavit, quod adhuc apud ſe retinet, tenetur jure naturali illud mihi dare; ſi autem ego cedo juri, in qua ceſſione nulla intervenit diſpenſatio, jam non amplius obligatur, ſi-

ita in voto. Secundo ſit iſta diſpenſatio impropria per declarationem, & interpretationem, cum Summus Pontifex in caſu dubii ex rationabili cauſa interpretatur aliquem non obligari ad materiam alicujus legis divinæ, tunc enim Deus in tali caſu excipere cenſetur talem ab obligatione legis divinæ; dubium enim non eſt, quin per Epichejam poſſit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliqua lege divina, cum, ſcilicet, aliqua circumſtantia indicat caſum non comprehendi ſub lege, v. gr. non eſſe aperiendum in confeſſione id peccatum, ex cujus confeſſione immineat mors pœnitenti, vel aliud graviſſimum incommodum. Eſto igitur daremus Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo caſu præceptum divinum non obligare, id tamen non eſſet per veram, & propriam diſpenſationem, ſed per interpretationem, aut declarationem voluntatis Chriſti, qui dum eam legem ſtatuit, non voluit in hoc, aut illo caſu obligare; & ſic eſt communior, & probabilior modus dicendi Theologorum in hac quæſtione, & ita omnes docent, ac ut indubitatum ſupponunt in materia de ſacramentis, ubi docetur, ut ſuo loco dictum eſt, nullam penitus formam, aut materiam ſacramentorum poſſe ab Eccleſia mutari, quia omnes ſunt a Chriſto inſtitutæ, ut videre eſt apud Suarez, Salas, Arriagam, Aversam, & alios, & præſertim apud Fabrum noſtrum 4. diſp. 43. cap. ſecundum. 19.

QUÆSTIO IV.

De lege poſitiva humana.

79 UT dictum eſt in ſuperioribus, lex poſitiva in duas ſpecies adæquate dividebatur, nempe in legem divinam, & humanam: hactenus de divina tractavimus qu. præced. tam veteri, quam nova, ſeu Evangelica, nunc in præſenti de humana agendum eſt; & quidem dari poteſtatem legiſlativam humanam, qua homines in perfecta communitate viventes ſuum finem per conſentanea media conſequi poſſint leges condendo, quæ vim habeant præcipiendi, & prohibendi, ac obligandi ad faciendum, vel non faciendum, jam patet ex dictis, d. 1. hujus diſp. art. 2. ubi etiam num. 12. & 13. attigimus quinam inter homines legiſlatoris munere fungi poſſint, & leges condendi poteſtatem habeant; ſed hoc ipſum modo plenius diſcutiendum eſt, & declarandum, cum Scoto 4. d. 15. qu. 2. art. 1. ubi de hac materia tractat, ac etiam qu. 3.

ARTICULUS PRIMUS.

De neceſſitate, & utilitate legis humanæ, & poteſtate eam condendi.

80 PRimo quid ſit lex humana facile deducitur ex dictis de lege in communi qu. 1. hujus diſp. art. 1. nam conſentanee ad dicta ibidem de definitione legis in communi dicendum eſt, quod *lex humana eſt ordinatio rationis a legiſlatore humano ad bonum commune facta, & promulgata*; cujus definitionis particulæ patent ex ibi dictis, & adhuc magis patebunt ex dicendis. Docent autem communiter Theologi cum D. Thom. qu. 95. art. 2. & Scoto 4. d. 15. qu. 3. ſub G. & d. 36. qu. 1. art. 1. omnem legem humanam neceſſario derivari a lege naturali, vel demonſtrative, ut concluſiones a principiis ex terminis notis, vel ſyllogiſtice, ut concluſiones probabiles ſaltem legi naturæ concordes, vel ad minus non diſcordes; & ratio eſt, quia lex humana in tantum habet rationem legis, in quantum eſt juſta, ſed legem eſſe juſtam eſt eſſe conformem rectæ rationi, & hæc recta ratio eſt ipſa lex naturæ, ut ex ſupradictis conſtat; ergo omnis lex humana a naturali dependet, ſeu derivatur, ut jam diximus qu. 2. art. 1. n. 28. unde D. Auguſt. lib. 1. de lib. arb. c. 6. *Nihil eſt in lege temporali juſtum, quod ex lege æterna non derivetur*, vel demonſtrative, ut concluſiones a principiis ex terminis notis, vel ſyllogiſtice, ut concluſiones probabiles legi naturæ concordes, ut fuſe Vulpes oſtendit diſp. 6. art. 2. ex Scot. loc. cit. Hinc lex humana, ſive Jus humanum præſertim dividi ſolet in Jus gentium, & Jus civile. Jus gentium eſt lex humana, quæ omnium populorum conſenſu ideo eſt ſuſcepta, & conſtituta, quia facili negotio, ac veluti demonſtrative ex principiis legis naturæ deducitur, & ideo ad omnes pertinet nationes, ut dictum eſt ſupra qu. 2. art. 1. num. 43. Jus autem civile eſt lex humana, quæ longius a principiis legis naturæ abeſt, eo quod ex aliquibus propoſitionibus deducitur, quibus non eſt ita facile aſſentire, cum ex conſideratione circumſtantiarum magis particularium dependeant, quæ variæ ſunt, & diverſæ in gentibus pro diverſitate Regnorum, & Provinciarum; atque ideo Jus civile non eſt idem apud omnes nationes, ſed apud varias variatur, & diverſificatur.

81 Secundo inquirendum eſt, unde neceſſitas humanarum legum colligenda ſit, cum enim naturale lumen demonſtret leges Dei æternas, & naturales ſufficienter homines dirigere in actibus ſuis ad morum honeſtatem, & ad ducendam civilem vitam pacificam inter concives; leges humanæ videntur omnino ſuperfluæ ad homines dirigendos in utraque

poſ-

Digitized by Google

politia civili, & ſpirituali; qua ratione hæretici quamplures negarunt omnem poteſtatem in hominibus legiſlativam; & dixerunt nullas dari leges humanas obligantes. Cæterum ſi hæc ratio valeret, non tantum legum humanarum neceſſitatem, & utilitatem excluderet, ſed etiam legis divinæ poſitivæ ſupra præceptum legis naturalis; ex eodem igitur capite ſervata proportione legum humanarum neceſſitas, & utilitas colligi debet, unde legis divinæ poſitivæ neceſſitas deduci ſolet. Scotus autem 4. d. 26. q. un. ſub H. ait ſupra præceptum naturalis legis expedire præceptum divinum adhuc adjungi, quia minus obediunt homines ſoli legi naturæ, quam Deo præcipienti, & minus timent, ac reverentur conſcientias proprias, quam auctoritatem divinam; ex hoc igitur, quod lex poſitiva divina neceſſaria fuerit ad terrendos homines per pœnas, ut legi naturæ obedirent, deduci quoque poteſt neceſſitas legum humanarum. Etenim ob corruptionem naturæ humanæ per peccatum originale vulneratæ minus quoque obediunt homines Deo præcipienti, quam auctoritati humanæ obſervantiam legis naturalis, & divinæ ſub certis, ac determinatis pœnis ſenſibilibus in hac vita minitanti. Deus enim in hoc ſæculo non ſtatim vindicat ſuæ legis injurias, ut patet ex Pſalm. 7. *Deus judex juſtus, fortis, & patiens, numquid iraſcitur per ſingulas dies?* ſuppoſita igitur humanæ naturæ corruptione per peccatum originale, exorta eſt humanarum legum neceſſitas ad cohibendos, & coercendos homines ad obſervantiam tam legis naturalis, quam divinæ, quia minus timent, & reverentur conſcientias proprias ſub obligatione naturæ, & divinæ legis, quam humanam auctoritatem, & adeo obcæcatum eſt inſipiens cor eorum, ut ait Propheta, ut minus obediant legi divinæ pœnas æternas poſt hanc vitam minitanti, quam legi humanæ pœnam temporalem tantum in hac vita minanti, ex quo patet legem humanam, ſive ſpiritualem, ſive civilem, potius ordinatam eſſe ad tuendam naturalem, & divinam legem, quam ad faciendum aliquid ultra illam. Ratio itaque in oppoſitum adducta non urget, quoniam in iis, quorum rectitudo dictamine legis naturalis evidenter non conſtat, certius indicat lex humana, quid ſit virtuti conſentaneum, quam lex naturalis, ob excæcationem luminis rationis per peccatum inductam ex Pſalm. 32. *Lumen oculorum meorum non eſt mecum*, tum quia major pars hominum præſertim juvenum metu indiget, ut a noxiis voluptatibus abſtrahatur, quibus continuo tentatur ob dependentiam pœnalem appetitus rationalis a ſenſitivo, ut ait Scotus 3. diſt. 33. ſub H.

82 Tertio negarunt etiam prædicti hæretici omnem poteſtatem legiſlativam in hominibus; quia homo ex natura ſua eſt liber, nec unus eſt alteri ſubjectus, & ideo Geneſis 1. declaravit Deus facere hominem, ut præeſſet animalibus; non autem ut unus homo præeſſet aliis, ſed omnes homines eſſent inter ſe æquales. At certum eſt in hominibus hanc poteſtatem adeſſe, & conſenſu, & uſu omnium nationum exploratum eſt juſte, & legitime extare Superiores, Magiſtratus, & Rectores, qui poteſtatem habeant præcipiendi, & leges condendi, idque poſtulat ipſa hominum natura, quatenus ſociabiles ſunt, & in communitate viventes, ut enim ait Sapiens Prov. 11. *Ubi non eſt gubernator, corruet populus*, nam membra non bene conjunguntur in unum corpus, niſi ſub uno capite, & ideo in ſacra Scriptura nominantur Reges, & Judices, tanquam veram, & legitimam ſuper populos poteſtatem habentes. Neque talis legiſlativa poteſtas in hominibus eorum libertati præjudicat; licet enim homo natura ſua ſit liber, ſi tamen ipſe ſemetipſum, aut Deus illum alteri ſubjiciat, jam illi obedire tenebitur, & eo ipſo ille alter poterit illi leges imponere, neque loco Geneſis citato negavit Deus, poſſe inter homines, quamvis natura æquales, talem ordinem moralem inſtitui, ut unus habeat auctoritatem præſidendi, & imperandi aliis, ſed ſolum expreſſit id, quod per naturam omnibus, & ſingulis hominibus conveniebat, nempe præſtantiam, & præſidentiam ſuper animalia. Diximus autem ſupra qu. 1. art. 2. nu. 12. hanc poteſtatem ex natura rei eſſe in ipſa Communitate, vel in illo, in quem ipſa eam tranſtulerit, ut docent S. Th. quæſt. 90. art. 3. & Scot. 4. d. 15. q. 2. ar. concl. 6. & ratio eſt, quia hæc poteſtas ex natura rei non eſt in ſingulis hominibus, aut in aliquo determinate, ſiquidem omnes ex natura rei ſunt æqualiter liberi, ut ſupra dictum eſt, ergo opus eſt eſſe in ipſa Communitate, vel in illo cui ipſa id conceſſit ex communi conſenſu, tum etiam, quia ut dictum eſt lib. cit. nu. 10. de ratione legis eſt, quod propter commune bonum feratur, ex quo ſequitur ſolam ipſam Communitatem poſſe leges condere, vel aliquem, qui ipſius curam gerat.

83 Quarto, quoniam homo in duplici Politia conſiderari poteſt, ut ſæpius ait Doctor loc. cit. una civili ad pacifice convivendum, altera ſpirituali ad ſancte vivendum, ideo lex humana communiter dividitur in temporalem politicam, & ſpiritualem Eccleſiaſticam; cum enim homo non ſolum ad finem naturalem ordinetur, qui eſt naturalis fœlicitas, ſed etiam ad finem ſupernaturalem, qui eſt fœlicitas ſupernaturalis; ſicut duplici indiget regula directiva duplicis finis formaliter diverſi, ita & duplici principio dirigente eſſentialiter diverſo, uno quidem finis naturalis directivo, altero autem directivo finis ſupernaturalis. Videndum igitur eſt, quinam ſint iſti, qui leges hujuſmodi recte, & legitime condere poſſint; & quidem quoad leges civiles dicendum eſt ſupremis Principibus ex communi conſenſu, & electione libera ſubditorum electis reperiri poteſtatem tales condendi leges in commune bonum illos vere obligantes; ad ipſos enim ſpectat cura boni communis, & ipſis collata eſt talis poteſtas ex ipſa hominum communitate, ut dictum eſt ſupra qu. 1. n. 13. cum Scoto 4. d. 15. q. 2 art. 1. Nomine autem Principis intelligimus etiam quemcunque ſummum Magiſtratum, etiamſi ad tempus ſuum munus exerceat, & intelligimus etiam Senatum ex Optimatibus electum, aut etiam Populum, ubi talis modus regiminis extaret. Diximus autem Principes ſupremos, & abſolutos poteſtatem habere ferendi leges in ſuis regnis, & ditionibus, quia alii inferiores Principes, & feudatarii talem poteſtatem legiſlativam non habent, ut loc. cit. dictum eſt, niſi ab ipſis ſupremis fuerit eis communicata. Ratio eſt, quia ad condendum leges non ſufficit quæcumque juriſdictio in ſubditos, alias ordinarii Judices, qui talem habent juriſdictionem, leges ferre poſſent, ſed requiritur primaria, & principalis poteſtas juriſdictionis, cum inter actus gubernationis actus ipſe leges condendi præcipuus ſit, & primarius. Principes ergo non ſupremi, cum tali juriſdictione careant, leges condere non poſſunt auctoritate ordinaria, bene tamen delegata, ut diximus, cum generaliter loquendo omnis poteſtas ordinaria juriſdictionis ſit delegabilis. Ex quo ſequitur hanc poteſtatem condendi leges civiles maxime etiam ſummo Pontifici competere, cum ipſe quoque ſit magnus Princeps temporalis plurium ſtatuum, & Provinciarum.

84 Eſt tamen difficultas, an iſta poteſtas condendi leges civiles competat ſummo Pontifici reſpectu totius Orbis, & præſertim Chriſtiani, an vero reſpectu ſolum talium ſtatuum, & provinciarum. Cenſent aliqui Canoniſtæ, ac etiam Theologi ſummum Pontificem habere juriſdictionem directam a Chriſto conceſſam ad ferendas leges civiles pro toto orbe Chriſtiano, immo aliqui civilem ejus poteſtatem nimio plus extollentes addiderunt, id etiam in Regnis infidelium facere poſſe, quod putant ab Eccleſia ſignificari, dum de Petro dicit: *Tibi tradidit Deus omnia regna mundi*, ita D. Antoninus, Alvarus, Pelagius, Auguſt. de Ancona, Sylveſt. & quidam alii. Certum tamen eſt reſpectu infidelium Pontificem talem non habere juriſdictionem, ut expreſſe docuit Paul. ad Corint. 5. dum ait: *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* quibus verbis manifeſte oſtendit, Pontificem nullam vim habere judicandi eos, qui foris ſunt, hoc eſt, extra gremium Eccleſiæ, & cum Innocentius Tertius cap. *Gaudemus* de Divortiis ſanciverit Conſtit. Canonicas extra Eccleſiam non obligare Paganos, tanto magis de civilibus id aſſerendum erit, ſiquidem ad has multo minorem habet Pontifex poteſtatem, quam ad Canonicas. Neque in toto Evangelio ullum habetur ſolidum fundamentum ad id aſſerendum, ubicumque enim Chriſtus Petro poteſtatem dedit, ſemper eam eſſe ſpiritualem oſtendit, & in oves ipſas, ut patet ex verbis Chriſti Jo. 21. *Paſce oves meas*; & quod Eccleſia dicit: *Tibi tradidit Deus omnia regna mundi*, nil aliud denotat, quam quod tradiderit quoad juriſdictionem ſpiritualem, non vero temporalem. Imo probabilius etiam eſt neque etiam in regna Chriſtianorum talem habere poteſtatem, ut tenent Major, Cajet. Victoria, Scotus, Navarrus, Suarez, Lezana, Arriaga, Bellarminus, & alii communiter, quod ex ipſa Eccleſiæ praxi ſuadetur ab initio huc uſque; nullus enim Pontifex talem poteſtatem temporalem hactenus ſibi arrogavit in Regna Chriſtianorum, imo id etiam ſuadet ratio ſatis convincens, ut advertit Arriaga diſp. 13. ſect. 4. nam ſi Reges, cum primum fierent Chriſtiani, Regna ſua amittere debuiſſent, ſummum inde impedimentum pro converſione infidelium emerſiſſet; quis enim Regum ſuos converti voluiſſet, aut permiſiſſet, ſi eo ipſo eſſet Regno ſpoliandus? Quare concludendum eſt cum communiori, non poſſe Pontificem leges civiles condere pro locis ſibi non ſubjectis in temporalibus, quia ad eas leges ferendas juriſdictio temporalis requiritur, qua ille caret reſpectu talium locorum.

85 Quinto præterea certum eſt, ac de fide tenendum in Eccleſia extare poteſtatem condendi leges Eccleſiaſticas ſeu Canonicas, unde in Summo Pontifice Romano per excellentiam, & in aliis Epiſcopis ab illo ad particulares Eccleſias regendas deputatis vere, ac proprie reperitur poteſtas ſpiritualis legiſlativa in utroque foro ſupra fideles ſibi ſubjectos immediate eis a Chriſto communicata. Ita Scotus 4. d. 15. q. 3. art. 2. cum omnibus Catholicis contra quoſdam Hæreticos oppoſitum aſſerentes, & ſequitur ex proxime dictis; etenim in politia temporali eſt poteſtas condendi leges civiles pro recto regimine temporali, multo magis erit in politia ſpirituali quæ ſcilicet ad finem ſpiritualem ordinatur, & animarum ſalutem, qualis eſt Eccleſia pro recto regimine ſpirituali, & patet ex eiſdem Evangelii locis, in quibus Chriſtus Petro commiſit, & ejus ſucceſſoribus Eccleſiæ curam, & gubernationem, quæ utique ſine legibus fieri nequit; & tandem ex perpetuo uſu, & traditione Eccleſiæ idipſum conſtat, etenim diſcurrendo a primo Concilio Hieroſolymis celebrato ab Apoſtolis Actuu. 15. uſque ad ulti-

ultimum, & per omnes ſummos Pontifices aliquæ leges latæ ſunt pro temporum opportunitate. Diximus autem poteſtatem condendi leges in Eccleſia eſſe immediate a Deo traditam, ad differentiam poteſtatis temporalis (in Principibus ſæcularibus immediate eis collatæ a ſubditis ex vi electionis legitimæ ad Principatum ſupra ſe ex Scot. diſp. cit. qu. 2. art. 1. concl. 5. Extat autem poteſtas iſta ſpiritualis erga totam Eccleſiam in uno ſupremo Prælato, ſcilicet Romano Pontifice, qui eſt caput, & paſtor omnium fidelium, quia nimirum ſic fuit a Chriſto inſtituta; & in hoc etiam differt a poteſtate civili, quæ in uno Principe ſupremo erga totum genus humanum non reperitur, ſed in plures diſpertita eſt Principes erga regna plura, & provincias diverſas.

86 Habent etiam, ut dicebamus, præter ſummum Pontificem poteſtatem hanc legislativam legum Eccleſiaſticarum, dummodo communibus non opponantur, Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi in propriis Eccleſiis, ut communiter docent Doctores, & expreſſe colligitur ex illo Act. 20. *Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, ubi etiam fidelibus ſubditis injungitur obedientia, & obſervantia erga ſuos Prælatos, & hoc ipſum ratio ipſa ſuadet, quia Epiſcopi etiam ſunt Paſtores ſuarum Eccleſiarum, ac per conſequens poſſunt ſibi ſubditos regere mediis legibus eis convenientibus. Eſt tamen difficultas inter Doctores, an hæc poteſtas legislativa competat illis jure divino, & ſic a Chriſto immediate communicata, an vero ſolum jure humano, & a ſummo Pontifice. Aliqui aſſerunt ſolam conſecrationem, & poteſtatem ordinis fuiſſe inſtitutam a Chriſto in Epiſcopis, eſſeque de jure divino, at poteſtatem juriſdictionis, ad quam ſpectat condere leges immediate Epiſcopis a ſummo Pontifice concedi, atque ideo eſſe de jure humano, ideoque poſſe variis modis immutari, & limitari, ita ſignificavit D. Thom. 4. diſp. 20. qu. 1. ar. 4. & tenent Durand. Cajetanus, Sotus, Bellarm. Suar. Arriaga, & alii Recentiores. Alii autem volunt hujuſmodi poteſtatem condendi leges convenire Epiſcopis immediate ex conceſſione, & inſtitutione Chriſti, atque adeo de jure divino, ita Alph. de Caſtro, Vaſquez diſp. 152. cap. 3. Vulpes noſter diſp. 6. art. 1. ubi ait hanc poteſtatem legislativam in utroque foro Epiſcopo convenire ex vi ordinationis ſuper gregem ſibi commiſſum, quæ cum ſit ordinaria, non delegata, jure cenſetur poteſtas ordinis, vel ſaltem cum ea neceſſario connexa, alioquin poſſet per ſuperiorem auferri, & in caſu ſi Epiſcopus à Papa depoſitus attentaret aliquid facere, ſcilicet ordines conferre, nihil faceret, unde infert, Epiſcopos habere immediate a Deo poteſtatem ſpiritualem condendi leges ſynodales obligantes omnes ſibi ſubiectos. Sed quicquid dicatur in hac quæſtione, parum refert, præſertim, quia ut notat Arriaga diſ. 8. ſect. 3. reducitur tandem ad quæſtionem de nomine, unde miror cur adeo fuſe a quibuſdam Recentioribus pertractetur. Probabilius tamen, & magis expediens arbitror ob majorem ſubordinationem Epiſcoporum cum ſuo univerſali capite aſſerere, talem juriſdictionem ab illo immediate accipere, & poſſe pro voluntate ipſius extendi, limitari, & immutari; quia ut ait Arriaga loc. cit. ſi eam haberent immediate a Chriſto, ſolum poſita, ut conditione, eorum deſignatione, aut conſecratione, eſſet manifeſtum periculum ſe opponendi ſummo Pontifici, ac dicendi, tam de jure divino eſt mea, quam tua juriſdictio, non potes ergo me impedire in meo Epiſcopatu.

87 Secundo tandem convenit quoque hæc facultas condendi leges etiam pro tota Eccleſia Conciliis generalibus, non ſolum quando Papa ipſo præſente celebrantur, ſed etiam ipſo abſente, ſi de ejus licentia fuerint congregata, & ab eodem confirmata, quia ut ſic habent auctoritatem ab illo qui eſt ſuperior ipſis, ita communiter DD. Deinde competit etiam hæc legislativa facultas legatis Sedis Apoſtolicæ in iis Provinciis, ad quas mittuntur, ita declaratur in cap. ult. *De officio legati*, & ratio eſt, quia hoc munus ita ab Eccleſia inſtitutum eſt, & quia Legati Apoſtolicæ Sedis intra fines ſuæ legationis habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, imo & majorem, ut patet ex titulo relato *De officio legati*. Tandem ait Scotus 4. d. 16. qu. 3. ar. 2. quem alii communiter ſequuntur, etiam generale Capitulum in Religione approbata poſſe novas condere leges præter antiquas in regula ſui ordinis contentas ſecundum loca, & tempora, & exigentiam reformationis; & ſubdit Conſtitutiones etiam unius Religionis viſas honeſtas aliis; & bene convenientes pro juſtitiæ regularis obſervantia, poſſe per generale Capitulum alterius Religionis aſſumi, & vim legis in ea ſortiri, obligantes in ipſa ad obſervantiam, non quia Conſtitutiones alterius, ſed quia propriæ a ſuo Generali Capitulo aſſumptæ, approbatæ, & ſancitæ; non enim, inquit Doctor, tunc obligarent fratres Prædicatores, v. gr. quia ſunt ordinationes Fratrum Minorum, ſed quia a Capitulo generali Prædicatorum approbatæ. Hæc autem ſpiritualis auctoritas Regularium in Capitulo generali a ſummo Pontifice immediate dependet talem Religionem approbante, & ex vi approbationis illi communicante auctoritatem legislativam. Praxis tamen ſupponere videtur, ut notat Vulpes d. 6. citat. art. 2. in fine ſtatuta Capituli generalis vim legis non habere, niſi ab eodem ſummo Pontifice immediate probata, & auctorizata fuerint. Hic autem recolendum eſt, quod loc. cit. diximus qu. 1. ar. 2. num. 13. omnem talem legislativam poteſtatem humanam, ſive civilem, ſive Eccleſiaſticam eſſe a Deo, cum diſcrimine tamen ibi notato, & nomine Dei imperantis habere vim obligandi, ut docet D. Paulus ad Rom. 7. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas, niſi a Deo, itaque qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.*

88 Sed contra prædicta objiciunt hæretici Vvaldenſes, Lutherani, Calviniſtæ, & alii negantes poteſtatem legislativam humanam; Chriſtus leges Moſaycas abrogavit, tum propter earum multitudinem, tum propter difficultatem; ergo Chriſtianis imponi non debent leges civiles, & Eccleſiaſticæ, quæ multo plures, ac difficiliores ſunt, quam Moſaicæ, alioquin durior eſſet conditio Chriſtianorum, quam olim Judæorum, quod eſt contra illud Chriſti. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*. Conſequentia probatur, quia in lege veteri erant ſola præcepta Moſaica parvo libello contenta, in lege nova præter ſacram ſcripturam ſunt leges Pontificum pœnas cenſurarum fulminantes adverſus animas, & leges Imperatorum in magnis Codicibus ſupplicia horrenda adverſus corpora minantes, qualia non erant in lege Moyſi; ergo lex nova eſt gravior. Quo argumento utitur quoque Auguſt. epiſt. 119. ad Januarium cap. 19. ubi conqueritur tolerabiliorem fuiſſe conditionem Judæorum, quam modo ſit Chriſtianorum, quia Judæi tametſi multa haberent præcepta, habebant tamen divina; at Chriſtiani, & plura habent, quam Judæi, & non habent divina, ſed humana.

89 Reſp. negando conſequentiam; ad probationem inquit Doctor 3. diſp. ult. quæſt. un. quod lex vetus quantum ad præcepta cæremonialia fuit multo gravior noſtra, & quantum ad multitudinem, & quantum ad difficultatem obſervandi; quia Rabbi Moyſes enumeravit pluſquam ſexcenta præcepta, ad quæ omnia illi tenebantur, quorum quædam etiam valde difficilia, puta quod omne maſculinum ter in anno præſentaretur in Hieruſalem, quantumcunque diſtaret, & multa talia. Subdit deinde quod etiam quoad alia præcepta moralia, & judicialia lex Chriſti, ut a Chriſto eſt, eſt levior quam Moſaica; ut a Prælatis tamen, & Principibus augentur præcepta, & pœnæ, concedit legem Chriſti eſſe graviorem, quia tunc non licuit Sacerdotibus, vel Judicibus condere leges, ſicut modo licet Principibus Chriſtianis; addit tamen quod attendendo gravitatem legis ex defectu remedii ad portandum onus impoſitum, adhuc multo gravior eſt lex vetus, quam nova, plura enim, & efficaciora adjutoria habemus in lege nova, quam erant in veteri, quia plura ſacramenta habemus in lege nova, ſiquidem in veteri nullum erat ſacramentum proprie dictum præter Circumciſionem; & ſacramenta novæ legis cum efficaciam habeant a paſſione Chriſti jam exhibita, & plus gratiæ conferunt, quam ſacramenta veteris legis; tum tandem, quia doctrinam veritatis magis explicitam habemus in lege nova, & plura Sanctorum exempla, quam in veteri; Neque Aug. contradicit loc. cit. nam ibi expreſſe approbat, non modo præcepta Dei, ſed etiam Eccleſiæ, & Conciliorum, & ſolum quoſdam abuſus rejicit, qui contra communem Eccleſiæ conſuetudinem in quibuſdam locis irrepſerant, unde conqueritur ibi Auguſt. de Synod. & partic. ſtatutis, & præceptis ſine ratione multiplicatis in laqueum, & damnationem animarum, quamvis enim licitum ſit Prælatis, & principibus leges condere, non tamen licet eas ſine urgenti cauſa multiplicare.

ARTICULUS SECUNDUS.

De materia humanæ legis, & an obligare poſſit ad actus interiores.

90 Actus humani, circa quos lex humana verſatur, ſunt actus virtutum illos præcipiendo, & actus vitiorum illos prohibendo, ita Plato 1. de legib. & Ariſt. 5. Eth. c. 1. & ita ſupponunt Theologi paſſim cum D. Th. q. 64. ar. 3. & Scot. 4 d. 20. qu. un. ad argu. Ratio eſt, quia ut conſtat ex dictis ar. præc. ab initio n. 80. omnis lex humana a lege naturali, & divina derivatur, ſed iſtæ nihil injuſtum, & illicitum præcipere poſſunt; ergo, &c. Nec obſtat, quod ſæpius per leges humanas actus indifferentes præcipiantur, vel prohibeantur, non enim talis lex de illis fertur, ut indifferentes ſunt, ut notant Suar. Leſſ. Bonacin. & alii, ſed ut convenientes, vel diſconvenientes bono communi; Ex quo fit, legem humanam nullum poſſe actum prohibere, qui ſit lege naturali, vel divina præceptus, nec ullum præcipere, qui hac, vel illa ſit prohibitus, lex enim humana legi naturali contradicere non poteſt, cum hæc ſit indiſpenſabilis, & multo minus legi divinæ, quia ut habetur Act. 5. *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*. Hoc tamen non ita intelligendum eſt, quod non poſſint humanis legibus præcipi, aut vetari, niſi ea ipſa, quæ ſunt jam præcepta, aut vetita lege naturali, vel divina, ut putavit Gerſon lib. 4. de vita ſpirituali, nam poteſt lex humana præcipere actum externum quemcumque lege divina, vel naturali non prohibitum; & prohibere quemlibet pari-

Digitized by Google

pariter actum externum hac, vel illa minime præceptum, unde dixit Chriſtus Matt. 23. *Quæcumque dixerint vobis ſervate, & facite*, quod tamen ſic intelligi debet, dummodo præceptum illa, vel prohibitio ſit poſſibilis, juſta, & honeſta, & bono communi utilis, ſiquidem legiſlativa poteſtas ad ædificationem, non vero ad deſtructionem hominibus conceſſa eſt, 2. Cor. 10. Et talis eſt communis Theologorum opinio, qui hoc deducunt ex antiquiſſima praxi Eccleſiæ, & Magiſtratus civilis omnium gentium, & populorum quamplurima præcipientium, vel prohibentium, quæ jure naturali, aut divino non erant præcepta, vel prohibita, nam ab Eccleſia indicta ſunt jejunia, preces, & alia ſimilia nullo alio jure præcepta, & a legibus civilibus pariter multa circa emptionem, & venditionem rerum, contractus, &c. Nec obſtat, quod lex humana a lege naturali, & divina derivetur, quia ex hoc ſolum inferri poteſt, non poſſe præcipi, aut prohiberi, niſi illis conformia, non tamen ſolum, quæ ab eis præcepta ſunt, vel prohibita.

91 Reſtat itaque ſola controverſia apud Theologos, an lex humana poſſit quoque actus internos præcipere, vel prohibere. Prima opinio affirmat, humanas leges ferri poſſe per ſe, ac directe non ſolum in actus externos, ſed etiam in actus mere internos; ita præſertim de lege Eccleſiaſtica cenſent Adrianus, Jo: Medina, Albertus Pighius, Summa Roſella, & alii nonnulli, qui afferunt quoſdam caſus, in quibus leges quædam Canonicæ diſponere videntur de quibuſdam actibus internis. Secunda, & ſatis communis opinio negat, poſſe humanas leges per ſe, ac directe verſari circa actus pure internos, niſi quatenus exterioribus quibuſdam actibus præceptis, vel prohibitis neceſſario conjunguntur, ita ut ſine illis humana lex moraliter loquendo impleri non poſſit; tunc enim actus illi interni ſimul cum externis præcepti, vel prohibiti eſſe cenſentur, verbi gratia lex Eccleſiaſtica de divino Officio recitando a Clericis in majoribus ordinibus conſtitutis non tantum præcipit externam ipſius recitationem ore tenus factam, ſed etiam interiorem mentis attentionem, ut habetur cap. *Dolentes* extra de Celebratione Miſſarum, in quo Innocent. Tertius præcipit, ut officium divinum *ſtudioſe, & devote a Clericis perſolvatur*: quare ſi attentio illa deſit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis, quæ illa lege præcipitur, jam non erit oratio, & ſic lex non implebitur. Quod ſi actus internus non ſit abſolute neceſſarius ad hoc, ut lex humana ſervetur, & impleatur, ſed tantum, ut melius, & perfectius ſervetur, tunc ſub legem cadere non cenſetur, e. gr. quod quis jejunat in quadrageſima ex motivo temperantiæ, vel pœnitentiæ, quod Miſſam diebus feſtis audiat ex motivo Religionis vel obedientiæ, non cadit ſub præcepto, quocumque enim ex motivo humana lex impleatur, dummodo motivum illud ſit honeſtum, & bonum, lex ipſa ſufficienter impleri cenſetur. Unde ſententia hæc duplex diſtinguit genus actuum internorum. Unum eorum, qui ſunt cauſa, & principium per ſe actuum externorum ſolum quoad eſſe phyſicum, & materiale, & tales ſunt actus ipſi interni efficaciter imperantes, aut prohibentes externos. Alterum eorum, qui ſunt cauſa, & principium quoad eſſe formale virtutis, aut vitii, & tales ſunt actus illi, qui non tantum externos imperant, vel prohibent quoad eſſe phyſicum, & materiale, ſed etiam quoad eſſe morale virtutis, & vitii. Docet itaque hæc opinio legem humanam non ſolum præcipere poſſe actus internos, qui ſolum neceſſarii ſunt ut principia quoad eſſe phyſicum, & materia externorum, ſed etiam quoad eſſe morale virtutis, & vitii; fundamentum potiſſimum eſt, quia lex humana poteſtatem habet præcipiendi veros actus virtutum, & prohibendi actus vitioſos, ergo poteſtatem habet præcipiendi eos actus internos, ſine quibus externi non eſſent veri actus virtutis. Præcipiendo igitur Eccleſia externam orationem vocalem, ſimul præcipit internam attentionem, ſine qua externa oratio non eſt verus actus virtutis Religionis; præcipiendo adminiſtrationem alicujus ſacramenti, ſimul præcipit debitam intentionem ad validitatem talis ſacramenti requiſitam, & ſic de aliis dicendum ſervata proportione; ita Cajetanus, Sotus, Navarrus, Valentia, Henriq. Leſſius, Azorius, Silvius, Layman, Suarez, Malderus, Salas, Caſpenſis, Averſa, Arriaga, Abellius, Bonacina, Becanus, & plures alii Recentiores.

92 Tertia ſententia docet, nullam poteſtatem humanam habere auctoritatem in actus internos, niſi tantum in eos qui ſunt per ſe principia externorum quoad eſſe phyſicum, & materiale, non autem quoad eſſe formale virtutis, & vitii. Fundamentum hujus ſententiæ potiſſimum eſt, quia lex humana non poteſt præcipere, aut vetare, quod non poteſt punire; nec punire, quod cognoſcere, & judicare non poteſt; ſed nulla poteſtas humana poteſt cognoſcere, & judicare actus internos, qui ſolum concomitanter ſe habent, & per accidens ad actus externos; ergo neque eos præcipere, aut vetare. Major patet, quoniam juridica punitio, cum ſit ſententia de pœna proportionata culpæ, prærequirit notitiam culpæ, ſine qua nequit ſtatui pœna proportionata. Minor probatur, nam idem actus externus auditionis ſacri v. g. aut recitationis divini officii manere poteſt invariatus quoad totum ſuum eſſe phyſicum, in quod tantum directe cadit, & per ſe præceptum humanum, ſive adſit ſive non adſit interna attentio concomitans; igitur non poteſt de illa humana poteſtas judicare. Unde in cap. *Dolentes*, ſecundum hanc opinionem tantum præcipitur actus ſtudioſus externus, ut, ſcilicet, cum talibus circumſtantiis exerceatur, quæ ad actum Religionis externum neceſſariæ ſunt, & actus orationis externus debite factus cum externa attentione, hoc eſt, ſine confabulatione, riſu, &c. eſt verus actus virtutis Religionis, ſicut adoratio externa Idolo facta eſt verus actus externus Idolatriæ, licet quis non intendat interius idolum adorare. Atque ita conſequenter negat hæc opinio Eccleſiam præcipiendo orationem vocalem ſimul præcipere internam attentionem, ſed ſolum internum actum voluntatis, qui neceſſarius eſt ad vocalem orationem quoad eſſe phyſicum, & materiale; & pariter inquit præcipiendo adminiſtrationem ſacramenti ſimul præcipere actum internum, qui tantum neceſſarius eſt ad externam actionem ſacramentalem imperandam, non autem internam attentionem ad validitatem ſacramenti requiſitam, atque tandem concludit legem humanam habere poteſtatem præcipiendi actum virtutis quoad eſſe tantum materiale, non quoad eſſe formale, cum hoc humanam poteſtatem excedat, quæ nequit de internis actibus judicare, a quibus formale eſſe virtutis pendet. Ita Coninchius de ſacramentis qu. 83. ar. 6. Amicus de legibus diſp. 5. ſect. 5. pro qua citat. Durandum, Paludanum, Capreolum, Gabrielem, Angelum, Sylveſtrum, Vaſquez, & alios; ſequitur ex noſtris Vulpes diſp. 7. art. 3. num. 5. ubi ait, legem humanam præcipere tantum actus virtutum exteriores neceſſarios, vel utiles ad regendam humanam Rempublicam ſpiritualem, vel temporalem quoad materiale tantum virtutis, non quoad formale, & tandem hanc quoque opinionem reputant probabilem Leſſius, Layman, Caſpenſis, & alii pro ſecunda ſententia relati. Pro reſolutione

93 Primo dicendum eſt, quod potuit Eccleſia, ut Chriſti miniſtra, habere poteſtatem in actus mere internos, licet de facto non habuerit, ut poſtea dicemus. Ita Doctores communiter. Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus habuit juriſdictionem in actus pure internos, & eos præcipere potuit, ſicut de facto præcepit actus fidei, ſpei, & charitatis, & de peccatis pure internis præceptum impoſuit confeſſionis; ergo potuit eam Eccleſiæ quoque communicare. Conſequentia patet, quia qui poteſt Petro v. gr. aliquem actum immediate præcipere, poteſt etiam mediate, communicando, ſcilicet, poteſtatem Paulo, ut illum Petro mandet, ſi velit, quia per hoc mediatum imperium actus difficilior non redditur, nec mandatum gravius. Confirmatur, quia licet Eccleſia poteſtatem habere nequeat immediate puniendi interna peccata, quia ad juridicam punitionem delicti cognitio ſufficiens prærequiritur, quam de internis habere non poteſt, nihilominus talem poteſtatem a Chriſto Domino accipere potuiſſet, ut ipſa immediate tantum ſub culpa ad actus internos obligaret, ſub pœna vero mediate tantum, nimirum ut immediate a Deo infligenda: Quod a ſimili declarari poteſt, nam utique poſſet Princeps inferior ſupremo ſubordinatus, homines ſibi immediate ſubjectos obligare ad aliquod opus ſub pœna a ſupremo Principe infligenda. Hoc autem de Eccleſiaſtica poteſtate affirmamus, non de civili, quia cum hæc ſit immediate ab ipſa hominum communitate, non potuiſſet ſimpliciter verſari circa actus internos, at cum poteſtas Eccleſiaſtica ſit immediate a Deo, potuit ſane Deus poteſtatem Eccleſiæ conferre jubendi, & obligandi in conſcientia etiam quoad actus internos.

94 Secundo dicendum eſt, de facto legem tam Canonicam, quam Civilem circa actus mere internos verſari non poſſe. Hæc etiam aſſertio contra primam opinionem communiter ſtatuitur, & quidem de lege civili id conſtat ex proxime dictis, quia populus non poteſt dare juriſdictionem ſupra id, quod ſibi eſt omnino incognitum; ſed poteſtas civilis immediate ab ipſa hominum communitate ortum ducit, ut in ſuperioribus dictum eſt; ergo nec imperare, nec prohibere poteſt actus mere internos. Hoc idem etiam de lege Canonica probatur, quia cum poteſtas condendi leges data ſit a Chriſto ad rectam Eccleſiæ gubernationem, Chriſtus eam contulit modo hominibus accommodato, & humano regimini, & ita per ſe, & directe circa actus ſolum externos verſatur, & exercetur, cum enim Eccleſia ſit viſibilis, ſolum actuum viſibilium regimen, & gubernationem requirit.

Confirmatur, quia poteſtas legiſlativa cum poteſtate puniendi connexa eſſe debet, ideoque lex humana ferri non poteſt, niſi de actibus, de quibus Judex humanus ſententiam ferre poteſt, & tranſgreſſores punire; ſed in Eccleſia non eſt poteſtas puniendi actus mere internos, cum eos cognoſcere non poſſit; ergo neque eos præcipere, aut prohibere poterit de facto, & juxta præſentem rerum ordinem. Tandem id de Civili ſumitur ex lib. *Cogitationis* ff. de Pœnis; de Canonica vero ex cap. *Sicut tuis*, & cap. *Tua nos* de Simonia, & de omni lege ex ſacra Scriptura 1. Regum cap. 16. *Homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor*.

95 Tertio dicendum eſt humanam poteſtatem habere auctoritatem in actus internos, qui ſunt per ſe principia externorum quoad eſſe phyſicum, & materiale. Hoc etiam

communiter conceditur ab omnibus, & ratio eſt evidens, quia quando lex humana imperat actum externum, imperat indirecte, ut fiat libere, nam quando imperat verbi gratia tale pretium taxatum a lege obſervandum eſſe, etiam imperat voluntatem ſervandi illud, tunc autem non præcipit actum internum per ſe, ſed per accidens, & indirecte, quatenus actus ille internus neceſſarius eſt ad externum efficiendum.

Confirmatur, quia habens poteſtatem in actum externum, conſequenter poteſtatem quoque habet ſaltem indirecte, & per accidens in ipſum principium liberum, a quo ut a cauſa per ſe actus ipſe externus dependet; alioquin fruſtranea eſſet poteſtas in actum externum, ſi ad internum quoque, a quo externus pendet, ſaltem indirecte ſe non extenderet. Immo Suarez lib. 4. de legibus cap. 13. aſſerit legem humanam non ſolum indirecte, ſed etiam directe actum internum compræcipere poſſe hoc modo, verbi gratia præcipio tibi, & ſolutionem externam vectigalis, & volitionem ipſam internam ſolutionis; ſic enim actus ille internus tunc temporis cenſetur eſſe directe compræceptus, quia per ſe præcipitur actus humanus ſenſibilis, in quo includitur, ut pars, ipſa interior volitio, quæ externum conſtituit per modum formæ in ratione humani, eo modo, quo qui præcepit ſtudium, præcepit etiam attentionem, ſine qua ſtudium eſſe non poteſt, & qui præcipit cuſtodire arcem, præcipit etiam cogitationes de modo, quo ea defendi poſſit. Mihi autem magis placet, quod ait Arriaga diſp. 14. ſect. 4. in fine; in rigore dici non poſſe imperari hujuſmodi actus internos, nec etiam aſſociatos. Ratio eſt, quia ſi directe in eos non habet lex humana poteſtatem, ideoque præcipere eos ſolos non poteſt; ergo non aliter poteſt eos præcipere, quando præcipit externos, niſi quatenus ad effectionem externorum ſunt neceſſarii, hoc autem eſt eos indirecte tantum præcipere, ut per ſe patet, unde ſi per poſſibile, vel impoſſibile ſine ulla interiori volitione poſſem vectigal ſolvere, nemo negare poſſet me omnino tali legis ſatisfeciſſe, nec teneri ad ponendam ſimilem actionem cum novo actu interiori libero. Quod ſi aliquæ leges ſunt, quæ impleri nullatenus poſſunt, niſi adſint aliqui actus interni, ut ea lex ſtudendi, vel defendendi arcem, hoc eſt omnino per accidens, & ſolum probat indirecte actum internum præcipi, quatenus ad opus externum utiliter faciendum neceſſarius eſt.

96 Quarto dicendum eſt, ſatis probabile eſſe legem humanam non tantum præcipere poſſe actus internos, qui ſolum neceſſarii ſunt, ut principia quoad eſſe materiale, & phyſicum externorum, ſed etiam quoad eſſe morale virtutis, & vitii. Hæc eſt communis apud Auctores pro ſecunda ſententia relatos, quæ communior, & probabilior eſt, & rationes habet ſatis evidentes; quando enim aliqui actus externi ſunt, qui ut rati ſint, & validi in humano commercio, externum conſenſum requirunt, ſeu intentionem, & diſpoſitionem internam, bene poterit lex humana tales actus præcipiendo obligare, ut rite, & valide fiant, atque adeo cum debito conſenſo, intentione, & diſpoſitione interna; ſiquidem tales actus externi utique pertinent vel ad politicam gubernationem, vel ad religioſum cultum Deo debitum; nullus enim negare poteſt Reipublicæ obeſſe contractus fictos, & fraudolentos, & ad cultum Religionis pertinere veras fundere orationes, & non fictas, & vera ſacramenta conficere; cum ergo ad hæc omnia actus interior neceſſarius ſit, quia hoc eſſe morale non habent, niſi dependenter ab interiori actu voluntatis; conſequenter aſſerendum eſt neceſſariam quoque fuiſſe in Eccleſia Dei poteſtatem præcipiendi actus externos Sacramentorum, ſacrificii, orationis, &c. non tantum ſecundum materialem entitatem, qua perficiuntur, & conſtant, ſed etiam ſecundum eſſe formale talis entitatis moralis, vel quaſi artificialis, atque ita obligare, ut quis ſuſcipiat, & adminiſtret Sacramentum cum tali intentione, & diſpoſitione, quæ ad validitatem Sacramenti requiritur, item quod talitar orationem fundat, ut vare, & moraliter ſit oratio, non eſt autem vere, & moraliter oratio cum totali, & voluntaria diſtractione, quo caſu eſſet tantum materialis verborum prolatio.

97 Hoc etiam ſatis expreſſe deducitur ex capit. cit. *Dolentes* de celebratione Miſſarum, ubi præcipitur attentio Clericis in recitatione divini officii, & ſimiliter omnibus fidelibus in auditione Miſſæ: per hoc enim ſupponit Pontifex habere ad id auctoritatem, atque ideo inde colligere poſſumus eam poteſtatem illi a Chriſto datam in ordine ad hujuſmodi actum internum in hac materia ſaltem indirecte, & conſequenter. Ex quo inferunt Auctores ſecundæ ſententiæ, recitantes horas Canonicas, vel audientes ſacrum cum diſtractione voluntaria non implere præceptum, & conſequenter peccare mortaliter, & teneri repetere, & hoc etiam verum eſt, etiamſi exterius nulla det ſigna diſtractionis; unde falſum eſt, vel ſaltem minus probabile, quod Auctores tertiæ ſententiæ dicebant, actum orationis externum debite factum cum externa attentione, hoc eſt, ſine confabulatione, & riſu, eſſe verum actum virtutis Religionis, ſicut adoratio externa Idolo facta eſt verus actus externus Idololatriæ, licet quis non intendat interius idolum adorare. Hoc, inquam, minus probabiliter dicitur, quia Pontifex cap. cit. *Dolentes*, ut conſtat ex ejus verbis, loquitur de attentione interiori, & non exteriori tantum, & oratio externa cum voluntaria diſtractione facta eſt tantum materialis verborum prolatio, non autem actus verus virtutis Religionis, nec valet aſſumpta paritas de externa adoratione Idolo facta, quod ſit verus actus idololatriæ, quamvis adorans non intendat interius Idolum adorare; non valet, inquam, aſſumpta paritas, quia ex communi doctrina plus ad bonum requiritur, quam ad malum; bonum enim eſt ex integra cauſa, malum autem ex quocumque defectu. Denique poteſt Eccleſia, ac etiam Reſpublica in multis caſibus ſubditis præcipere, ut vere contrahant, valde enim politico regimini obeſſet contractus fictos eſſe, & fraudolentos, ut dicebam; ergo ſaltem indirecte, & conſequenter poteſt præcipere illum conſenſum interiorem. Conſequentia patet, quia ad verum contractum per exteriora verba neceſſarius eſt conſenſus interior; poterit ergo ſive Prælatus Eccleſiaſticus, ſive etiam ſæcularis Princeps obligare aliquem, qui ſub promiſſione ficta matrimonii Virginem violavit, ut eam ſibi deſponſet per veram, & legitimam promiſſionem, quæ ſine conſenſu interiori fieri nequit, & ſic etiam pariter obligare ad ineundum aliquem alium contractum, ubi ad validitatem verus conſenſus internus requiritur; & hæc eſt communis doctrina Auctorum ſecundæ ſententiæ.

98 Quinto tandem dicendum eſt, actus externos, etiamſi occultos, adhuc ſubjacere pœnis legis humanæ. Hæc etiam communior eſt, & probabilior inter Doctores, ratio eſt, quia tales actus habent omnia requiſita, ut ſint proxima materia legis pœnalis, quamvis enim ſint occulti, ſunt tamen ejuſdem naturæ cum publicis, ſolumque extrinſecum teſtimonium illis deeſt, quod eſt per accidens, unde inter actum internum, & externum occultum hoc præſertim verſatur diſcrimen, quod ille ex ſe, & natura ſua occultus eſt, & ideo judicio humano pœnæ non ſubjacet; hic vero quia tantum per accidens, & defectu extrinſeci teſtis occultus eſt, humanæ legis pœnam ſubterfugere non debet, lex enim reſpicit quod eſt per ſe: Unde ſequitur, quotieſcumque lex pœnam non limitat ad actum publicum, & notorium, extendi etiam ad occultum, quia cum etiam talis actus per ſe, & ex natura ſua ſint legi ſubjecti, & ſint vere actus humani, niſi lex ipſa limitet ad publicos, & notorios, nomine actus intelliguntur etiam occulti. Nec placet limitatio Arriagæ diſp. 14. ſect. 3. nu. 19. & aliorum, hoc tantum intelligi debere de delictis occultis, quæ nocent publico, non autem de aliis occultis, quæ alteri non nocent. Nam etiam delicta occulta nocent publico, ut homicidium, furtum, & ſimilia, & quamvis quædam delicta occulta publico non noceant, ut hæreſis, blaſphemia, & ſimilia, quia tamen nocere poſſunt, ideo legibus ipſa quoque ſubjacere debent. Confirmatur, quia ſi tantum delicta publica legi ſubjacerent, tunc lex non obligaret ratione obedientiæ, ſed tantum ratione ſcandali, ut bene arguit Vaſq. diſp. 160. c. 2. ſed legibus obedire tenemur ratione ſubjectionis, quam tamquam myſtica membra habemus ad caput; ergo etiam præciſo ſcandalo legibus obedire tenemur.

99 Sed contra præmiſſam doctrinam arguunt Doctores primæ ſententiæ, cenſentes Eccleſiam de facto habere juriſdictionem in actus pure internos, quod probant. Primo quia Confeſſarius poteſt pœnitenti imponere orationem mentalem, vel alium actum pure internum pro ſatisfactione; ergo lex Canonica ſaltem actus pure internos præcipere poteſt. Confirmatur, quia Eccleſia præcipit confeſſionem internorum peccatorum; ergo, & internos. Tandem quia Eccleſia præcepit attentionem in recitandis horis Canonicis; ergo præcepit actum pure internum. Conſequentia patet, quia actus ille attentionis nullatenus manifeſtatur per actionem exteriorem, nam tota recitatio officii, & compoſitio corporis exterior fieri poteſt, etiamſi nulla intercedat interior attentio.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia in confeſſione cauſa ad forum conſcientiæ ſpectat, non autem ad forum externum, & Confeſſarius judicat, ut Dei Miniſter, & nomine ipſius, & exercet officium illud, quod a Deo exercendum eſſet, & ideo poteſt a Confeſſario imponi ſatisfactio per actus internos; lex autem ad forum externum ſpectat, & ideo ad ea non ſe extendere poteſt, quæ ſunt fori conſcientiæ. Ad confirmationem negatur aſſumptum; quia præceptum Confeſſionis eſt divinum, & Eccleſia ſolum determinat tempus, in quo eſt implendum; poſſet etiam negari conſequentia, quia etiamſi Eccleſia confeſſionem peccatorum internorum præciperet, non ſequitur quod per ſe, & directe etiam actus internos præcipiat, ſed ſolum actum externum Confeſſionis vocalis illorum. Ad ultimum negatur conſequentia, quia ut patet ex dictis in quarta concluſione, Eccleſia non præcipit attentionem internam abſolute, & per ſe ſumptam, ſed quatenus aſſociatam cum recitatione externa, & quatenus conſtitutivam ejus in eſſe morali orationis, non eſt enim vere, & moraliter oratio divini officii recitatio cum tali, & voluntaria diſtractione, quantumcumque adſit compoſitio corporis exterior, ſed tantum eſt materialis verborum prolatio: & quia neceſſaria, vel ſaltem valde expediens fuit Eccleſiæ oratio, & divini officii recitatio, ut includit attentionem

iutat.

Digitized by Google

internam, ſola enim materialis, & verbalis Pſalmorum recitatio cum voluntaria mentis diſtractione exiguam habet de ſe honeſtatem, & utilitatem, ſatis probabile eſt hanc poteſtatem illi a Chriſto datam eſſe in ordine ad hujuſmodi actum internum in hac materia, ut colligunt ex c. *Dolentes*. Quod ſi hæc doctrina non placet, dici poteſt cum aliis eſſe de jure divino Clericis in ſacris, vel Beneficiatis injunctum, ut orare debeant cum attentione interna, per Eccleſiam autem determinatum fuiſſe tale genus, & tempus orationis, nempe officium quotidianum, atque ita obligationem attentionis ex jure divino ſimpliciter oriri.

100 Concludendum igitur eſt, materiam humanarum legum per ſe eſſe actus externos, quoniam cadunt ſub judicium & cognitionem humanam, per concomitantiam vero poſſe eſſe quoque actus internos habentes pro objecto externos, eo enim ipſo, quod lex humana obligat facere aliquid, omnino etiam obligat, ut voluntatem habeamus id faciendi, & dum aliquid vetat, pariter prohibet, ne voluntatem habeamus id faciendi, ac etiam actus internos, qui ad validitatem externorum requiruntur, bene enim poteſt lex humana tales quoque actus internos præcipere ſaltem indirecte, & concomitanter, ut externi rite, & valida fiant, ut ſupra dictum eſt. Nec obeſt fundamentum tertiæ ſententiæ Eccleſiam tales internos actus præcipere, vel prohibere non poſſe, quia non cadunt ſub humanam poteſtatem, & judicium. Nam quando tales actus aliquam habent connexionem cum actibus externis, ratione talis connexionis ſub humanam poteſtatem, & judicium cadere poſſunt. Denique etiam actus interni, qui cum externis conjunguntur per modum conditionis requiſitæ, poſſunt eſſe materia legis humanæ, ut notat Averſa cum aliis qu. 94. ſect. 3. nam lex humana Eccleſiaſtica poteſt imponere certam pœnam ipſo facto incurrendam, & in conſcientia ob aliquod peccatum externum, imponendo ipſam ſub conditione, ſi ſimul adſit actus internus; cum enim ſimpliciter potuiſſet ad talem pœnam obligare ob ſolum peccatum externum, non addit majorem rigorem, ſed potius diminuit, ſi ſubditos non obliget in conſcientia, ut talem pœnam ſubeant, niſi quando ſimul reos ſe cognoſcant cujuſdam conjunctæ culpæ internæ. Sic notat in Sacris Canonibus, & in Bulla Cœnæ cenſura excommunicationis lata ipſo facto adverſus Hæreticos, quæ incurritur, quando ſimul conjungitur error internus cum aliquo ſigno externo, unde non obligat quempiam in conſcientia, ut talem pœnam ſubeat, ſi ſolum exterius hæreſim finxerit, & non habuerit interiorem contra fidem mentis errorem. Eodem modo in Clementina *Multorum* De Hæreticis excommunicantur Inquiſitores, qui odio, vel amore, vel ſpe lucri contra conſcientiam ſuam non procedunt contra Hæreticos, excommunicantur, inquam, cum hac conditione, ſi ex amore, vel odio, vel ſtudio lucri ſuum debitum omiſerint. Sic etiam in Clementina 1. De ſtatu Monachorum excommunicantur Monachi Benedictini accedentes ad Curiam regiam animo nocendi ſuis Prælatis, vel Monaſteriis, nimirum cum ea conditione illius pravæ intentionis. Poteſt tandem lex humana aliquid quoque concedere, & conferre, ut ibidem notat Averſa, cum tali conditione, ut qui id acceptare voluerit, teneatur certo modo interius ſe conformare, ubi intercedit quoddam veluti pactum, & non obligatur quiſpiam ſimpliciter ad actum internum, ſed tantum ex ſua acceptatione, & conſenſu; ſic qui ad Sacros Ordines promoventur, ex præcepto Eccleſiæ tenentur vere emittere votum Caſtitatis, cum animo interno vovendi, & cap. *Commiſſa*, de electione in 6. ſtatuitur, ut ille qui ſuſceperit beneficium parochiale abſque intentione ſuſcipiendi Ordinem Presbyteratus intra annum, debeat beneficium reſignare, & fructus illius anni reſtituere, unde Eccleſia confert beneficium parochiale cum ea conditione, ut habeat animum ſuſcipiendi Sacerdotium intra anni ſpatium, & non ulterius illud differendi; præterquam quod non jubet illius reſignationem, & fructuum illius anni reſtitutionem, niſi ſecuta fuerit realis, & externa omiſſio ultra annum.

101 Solet etiam objici ad probandam directam Eccleſiæ juriſdictionem in actus pure internos, quod diſpenſat, & irritat vota interna; ergo poteſt etiam præcipere, aut prohibere actus internos, cum ſit par ratio, circa quam difficultatem plura habet Suarez lib. 4. de legibus cap. 12. n. 11. Sed breviter dicendum eſt cum Arriaga diſp. 59. ſect. 4. num. 37. ex diſpenſatione in votis nihil inferri poſſe pro tali Eccleſiæ juriſdictione in actus internos, parentes enim poſſunt vota filiorum irritare; & tamen poteſtatem non habent præcipiendi actus internos illorum, & ratio eſt, quia minus requiritur ad tollendam obligationem, quam ad obligandum, & ad ſuavem Dei providentiam pertinuit, ut daret poteſtatem ad tollenda vota, non vero ad ponendam obligationem in actus internos, quia odia reſtringi debent, & favores ampliari; qui autem diſpenſat in votis tollit obligationem propria voluntate inductam, non autem ipſe inducit.

ARTICULUS TERTIUS.

De forma, & promulgatione, & acceptatione humanarum legum.

102 QUoad modum, & formam ſtatuendi leges humanas conveniunt Doctores ſtatui debere aliquo ſigno ſenſibili accommodato, ut a ſubditis percipi poſſint; quia lex humana eſt quoddam præceptum humanum ab homine in hominem directum, atque ideo modo humano imponi debet, & conſequenter ſigno aliquo ſenſibili accommodato. Quamvis autem conveniens modus, ſeu forma ſtatuendi legem humanam ſit per Scripturam, quia lex firma eſſe debet, ſtabilis, clara, & diſtincta, quæ conditiones melius haberi non poſſunt, quam per Scripturam; hoc tamen non eſt ſimpliciter neceſſarium ad legem humanam, quia ſi Scriptura neceſſaria forat, maxime id eſſet ad voluntatem legiſlatoris manifeſtandam, hæc autem optima etiam manifeſtari poteſt voce, vel alio ſigno ſenſibili, quia manifeſtatio voluntatis ex natura ſua Scripturam non requirit, neque ex lege aliqua poſitiva; imo potius ex legis Evangelicæ exemplo contrarium colligitur, ſiquidem initio naſcentis Eccleſiæ, antequam Evangeliſtæ illam ſcriberent, publicata eſt oretenus a Chriſto Domino, & Apoſtolis; ergo optime poterit voluntas legiſlatoris aliter manifeſtari, quam per Scripturam, aliquo alio ſigno ſenſibili accommodato, ut a ſubditis percipi poſſit. Limitanda tamen eſt hæc doctrina, niſi oppoſitum conſuetudine, aut alia lege anteriori ſtatutum fuerit, ne lex feratur, niſi in ſcriptis, tunc enim juxta talis legis præſcriptum fieri deberet, ita Molina, Suarez, Valentia, Salas, Bonacina, Palaus, Rinaldus, Lezana, & alii paſſim.

103 Quoad promulgationem vero legis certum eſt ex dictis quæſt. 1. art. 2. num. 18. eſſe neceſſariam ſaltem, ut conditio, ut actu obligare dicatur, imo aliqui putant ita eſſe neceſſariam, ut ſit de eſſentia legis, unde falſum prorſus exiſtimo, quod ait Poncius noſter diſp. 25. quæſt. 6. promulgationem non eſſe abſolute neceſſariam, & ex natura rei ad obligationem inducendam, ſed tantum ex conſuetudine, aut alia lege introductam eſſe, & poſſe tolli ex communi Reipublicæ conſenſu, hoc, inquam, falſum prorſus exiſtimo, & contra communem omnium ſenſum aſſerentium eſſe omnino neceſſariam legis promulgationem, ut ſubditi ab ejus tranſgreſſione non excuſentur, quia lex non promulgata eſt ignorata, ac propterea idem ac non lata. Quamvis autem hoc certum ſit apud omnes, adhuc tamen eſt gravis difficultas, quæ promulgatio, & quanta ſit neceſſaria, ut lex vim obligandi habeat, in qua controverſia tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & una media. Prima extrema docet ſufficere, quod lex promulgetur in curia Principis, ſeu ubi legiſlator reſidet, neque neceſſariam eſſe ejus promulgationem in ſingulis Provinciis. Fundamentum eſt, quia generaliter loquendo de omni lege humana, ſive Civili, ſive Canonica ea publicatio legis requiritur, ut obliget, quæ ſufficere poteſt, ut moraliter venire poſſit ad omnium ſubditorum notitiam; ſed talis eſt promulgatio facta in curia Principis; ergo ea ſufficit. Major patet ex modo dictis, promulgatio enim legis non ex alio capite eſt neceſſaria, niſi ut ſubditos actu obligare dicatur. Minor probatur, quia cum curia communicet cum aliis partibus ditionis Principis, ſicut caput cum membris, & in ea reſideant procuratores, vel negotiatores aliarum Provinciarum, & Civitatum, ac ad ipſam plures ipſarum frequenter concurrant, utique notitia ejus, quod in curia publicatur, ad alias Provincias, vel Civitates facile pervenire poteſt. Confirmatur, quia ita obtinet uſus, & conſuetudo inter plures nationes etiam Chriſtianorum, ut apud omnes eſt notum, in pluribus legibus publicatis ſolum in Comitiis Regis in curia celebratis. Tandem de legibus Canonicis ſpecialiter probatur, quia de facto leges Pontificiæ latæ pro toto orbe Chriſtiano ſolum in Romana Curia publicantur, & hoc modo plures decretales Clementinæ, & aliæ conſtitutiones, quæ in Bullario continentur, & in Bulla Cœnæ, promulgatæ ſunt; ergo adeſt conſuetudo habens vim legis, quod talis promulgatio ſola ſufficiat; nam Pontifex vult tales leges obligare omnes. Ita Panormitanus, Navarrus, Sylveſter, Salas, Azorius, Suarez, Bonacina, Lezana, Monteſinus, Averſa, & alii apud ipſos.

104 Secunda ſententia extrema docet promulgationem ſufficientem ad hoc, ut lex vim habeat obligandi, non ſolum debere fieri in curia, ſed in ſingulis Provinciis, & Civitatibus Metropolitanis; & præterea in ſingulis diœceſibus, ſi lex Pontificia ſit. Fundamentum eſt ex adverſo, quia promulgatio ſufficiens adeo eſt requiſita, ut ſine illa lex vim non habeat actu obligandi, ſed publicatio facta in una Civitate, vel Curia etiam Romana, non poteſt dici ſufficiens, ut in omnium notitiam poſſit lex pervenire; ergo hæc ſola promulgatio vim obligandi non habet. Major patet, probatur minor, quia in lege Civili certum eſt, quod requiritur promulgatio magis, quam in una Civitate, ut conſtat ex Authent. *ut factæ novæ*, ubi expreſſe deciditur leges pro diver-

Digitized by Google

ſis provinciis latas debere in ſingulis promulgari, & ratio eſt, quia latius patet legiſlatoris imperium, ac proinde non ſufficit promulgatio in una Civitate etiam ubi legiſlator reſidet; imperium autem Summi Pontificis latius patet, quam imperium cujuſcumque Imperatoris, quandoquidem per univerſum Orbem Chriſtianum quoad auctoritatem ſpiritualem extenditur; ergo majorem requirit promulgationem. Confirmatur, quia quando lex promulgatur ſolum in ſuprema curia Principis, licet poſſit inde pervenire ad notitiam omnium Regnorum, & Provinciarum per divulgationem, ſicut pervenit ad notitiam etiam non ſubditorum; non tamen pervenire poteſt ex vi promulgationis, quæ auctoritate publica fiat, & legem ferendam intimet per præcones, nam hæc fieri debet per idoneos Miniſtros, quos habet Princeps in ſingulis ſui imperii partibus, quia cum Imperium ſit vaſtum, non ſufficit una promulgatio in Curia Principis facta, niſi etiam alibi repetatur. Denique quia Concilium Tridentinum ſufficienter eſt Romæ promulgatum, & tamen non obligat alias Provincias, in quibus non eſt facta promulgatio, & idem Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. expreſſe vult legem ſuam de Clandeſtino Matrimonio in ſingulis provinciis promulgari, & plane otioſum, & onerosum videtur, ſi ſtatim atque Romæ aliqua lex Pontificia promulgatur, obligaret Chriſtianos per totum orbem terrarum diſſipatos, ita Cajetanus, Medina, Conrados, Molina, & alii Canoniſtæ, & paſſim noſtri quoque Scotiſtæ 4. diſt. 3. quæſt. 4. cum Scoto ibi expreſſe hanc ſententiam docente ut probabiliorem, & Navarrus ipſe pro prima opinione relatus lib. 1. Conſil. conſil. 1. qu. 4. n. 19. affirmant, quod jure ſcripto attento hæc ſententia eſt verior oppoſita, licet attento ſtylo, & conſuetudine Eccleſiæ, & Curiæ Romanæ quoad leges Pontificias oppoſita magis ſervetur.

105 Tertia tandem ſententia media diſtinguit de lege Pontificia, & Civili, & de hac dicit non ſufficere, ſi promulgetur in Curia Regis, ut vim habeat obligandi, ſi Rex legem ferat a multis Regnis ſuæ ditionis obſervandam, ſed publicari debere in omnibus Provinciis, ut manifeſte deducitur ex Authentica relata: *Ut factæ novæ*; De legibus autem Pontificiis, docet ſolam publicationem factam in Pontificia Curia ſufficere, ut Conſtitutio veram habeat vim legis, & quoslibet ſubditos ligare poſſit. Ratio diſcriminis eſt, quia omnes Provinciæ Chriſtianitatis in ſpiritualibus, & reſpectu ſpiritualis gubernationis, conſtituunt unum corpus politicum ſimpliciter, nempe unam Eccleſiam, & ideo poteſt ejus caput, ſcilicet, Pontifex una promulgatione facta in Curia Romana cunctas illas obligare. Secus autem Rex, & Imperator, cujus Provinciæ, quando ſunt Regna adeo diverſa, non efficiunt unum corpus politicum, niſi ſecundum quid, & extrinſeca, quatenus ſunt ſub Principe tamen uno, non tamen eiſdem legibus, neque eodem modo, neque in ordine ad eundem finem proximum gubernantur, quia ergo diverſas conſtituunt Communitates diverſorum etiam morum, & qualitatum, ideo debent leges, quas condunt, in omnibus ſuorum Regnorum, aut Provinciarum Metropolis publicare, ita Scotus, Hacquetus, Layman, Caſpenſis, Lezana, & alii Recentiores hoc modo extremas ſententias conciliare intendentes.

106 Pro reſolutione quæſtionis breviter dicendum eſt ex natura rei quoad hoc nullam eſſe determinationem, quod promulgatio fiat legis in Curia Principis, vel etiam in omnibus Provinciis, & Civitatibus, pro quibus lex imponitur, ſed hoc totaliter dependere a voluntate, & inſtitutione Principum, & Rerum publicarum, nec eodem modo in omnibus locis talem fieri promulgationem. Ratio eſt, quia ex natura rei ſolum requiritur, quod ad omnium notitiam lex lata pervenire poſſit, ut eos obligare dicatur, hoc autem contingere poteſt, ſive lex in ſingulis Provinciis, vel Civitatibus Regni promulgetur, ſive in ſola Principis Curia, ſi enim leges quantumvis in ſola Curia promulgatæ habeant, prout decens eſt habere, terminum præfixum alicujus temporis v. gr. duorum, aut trium menſium poſt publicationem, ad hoc, quod obligent, prout habent plures Bullæ, & decreta Summorum Pontificum, & leges Imperatoriæ ex vi dictæ Authenticæ *Ut factæ novæ*, ubi non obſtante, quod promulgatio legis fieri præcipiatur, non in ſola Curia, ſed etiam in omnibus Provinciis, & Regni Civitatibus, adhuc ulterius ſtatuitur legem non obligare, niſi poſt duos menſes a publicatione; ſi, inquam, leges in ſola Curia promulgatæ talem terminum temporis præfixum habeant ad obligandum, bene poterunt ad omnium notitiam pervenire. Et caſu, quo non habeant terminum præfixum talis obligationis, adhuc ſtatuendum eſt non obligare, niſi poſt ſufficiens tempus elapſum, intra quod earum notitia haberi poſſit, ut bene advertunt Suarez, Caſpenſis, Bonacina, Lezana, Poncius, & alii. Certum enim eſt, quod in foro conſcientiæ, qui habent ignorantiam invincibilem legis, ab ejus tranſgreſſione excuſantur, & ideo poſt legis promulgationem requiritur tempus proportionatum, & moraliter ſufficiens, ut notitia legis ad omnes pervenire poſſit. Quamvis autem hæc temporis determinatio pendeat etiam ab hominum inſtitutione, & pro diverſis locis diverſa eſſe poſſit conſuetudo, nunquam tamen lex ulla in conſcientia obligare poteſt, etiam tranſacto tempore, quantum præſcribitur a promulgatione, eos qui præſertim legem promulgatam invincibiliter ignorabant, quamvis in foro externo poſſet contra illos procedi, tamquam ſi deliquiſſent, in quo etiam foro excuſari poterit, qui cauſas ſufficientes adduxerit, propter quas legem ignoraverit.

107 Ex quo infertur, ſufficientem legis promulgationem non fieri in inſtanti, nec parvo tempore, ſed temporis ſpatio, quo poſſit ad notitiam omnium ſubditorum devenire, & accidere poſſe, quod lex ſit ſufficienter promulgata reſpectu quorumdam, non autem reſpectu aliorum, quod ſatis expreſſe ex Scot. deducitur 4. diſt. 3. quæſt. 4. §. *Ad iſtum articulum*, ubi ait tempus obligationis Evangelicæ legis apud omnes non fuiſſe idem, ſed aliquos obligaſſe in die Pentecoſtes, alios vero ad unum menſem, alios ad quatuor annos, alios vero ad decem, ſecundum quod ordine temporis illa lex proponebatur nunc his, poſtea aliis, ut dictum eſt ſupra quæſt. 3. art. 1. num. 67. Dico autem ex natura rei neceſſariam non eſſe promulgationem legis in omnibus Provinciis, ſeu Civitatibus, pro quibus eſt impoſita, ſed etiam interdum ſufficere, quod promulgetur ſolum in Curia Principis, ſeu ubi legiſlator reſidet, ut prima opinio tuetur, dummodo aſſignetur tempus ſufficiens ad hoc, quod pervenire poſſit ad notitiam omnium ſubditorum. Quia ſi alioquin ex æquitate loquamur, & congruentia, major utique congruentia eſt, ut magni Principes leges, quas condunt, in omnibus ſuorum Regnorum, aut Provinciarum Metropolis eas publicare faciant per publicos præcones, ut ſecunda opinio defendit; quod probatur ex Scoto loc. cit. a ſimili de lege Divina poſitiva, ſiquidem Deus ad Evangelicam legem ſimul obligare noluit omnia Regna mundi, omnes Provincias, & omnes Civitates, donec ad ſingula loca Apoſtoli pervenirent, præcones Dei authentici a Chriſto deſignati, ut illam ſolemniter promulgarent pro majori populorum commoditate juxta illud Pſalm. 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum*, & patet ex Matth. 28. *Euntes in mundum univerſum docete omnes gentes ſervare omnia quæcumque mandavi vobis*, ergo etiam lex humana ex tali congruentia, & pro majori populorum commoditate, ſive Imperatoria ſit, ſive Pontificia ad ſubditos obligandos ſolemniter promulgari deberet non in ſola Curia Principis per publicos præcones, ſed etiam in omnibus Provinciis, & Regnis, pro quibus eſt impoſita, & in hoc ſenſu intelligi debet ſecunda opinio, non autem in eo ſenſu, ut aliqui loquuntur, & præſertim Medina part. 2. quæſt. 90. art. 4. & Vulpes noſter diſp. 1. art. ult. quod ut lex vim obligandi habeat, ſive Imperatoria ſit, ſive Pontificia, non eſt ſufficiens ſola ejus promulgatio in Curia, aut Civitate Principis, ſed in aliis quoque Regni partibus promulgari debeat neceſſario. Non, inquam, id in tanto rigore aſſerendum eſt, quia de legibus Pontificiis praxis in contrarium eſt, quæ ſolum in Romana Curia publicantur, & ſi magni Principes vellent, quod ſuæ leges ſolum in eorum Curia publicarentur, abſolute loquendo hæc ſola publicatio ſufficeret ad ſubditos obligandos, dummodo tempus congruum aſſignaretur ad hoc, quod pervenire poſſent ad ſubditorum notitiam, & in quo ipſos obligare inciperent, ut ſupra dictum eſt.

108 Denique ut magis pateat, quandonam lex obligare incipiat, diſtinctione utendum eſt; vel enim quæſtio eſt de obligatione generali, quam ſemper lex humana annexam habet, eo ipſo quod vim legis habet, vel de obligatione particulari, qua ſubditus quiſque ad obſervantiam illius legis tenetur, ita ut ſi contra illam faciat, peccat; ſi de prima obligatione ſit ſermo, dicendum eſt tunc legem obligare incipere, cum ſufficienter, & debite promulgata fuerit modo jam explicato, ſi vero de poſteriori loquamur, dicendum eſt ad hoc requiri, ut lex ad illius notitiam venerit, aut moraliter, & facile venire potuerit, alioquin quamdiu talem legem latam eſſe invincibiliter ignoraverit, ad illam ſervandam minime tenebitur, neque eam tranſgrediendo peccabit, ut docent Navarrus, Scotus, Vaſquez, Layman, Abellius, & alii plures, quod etiam declaratur in ſexto capit. 1. de conceſſ. præbend. ubi dicitur, quod *lex, ſeu conſtitutio, & mandatum nullos adſtringunt, niſi poſtquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut niſi poſt tempus, infra quod ignorare minime debuiſſent*. Ex quo infertur, ut lex humana obliget generaliter, ac veluti in actu primo, ſatis eſſe eam in aliquo loco ſolemniter promulgari, nec eſſe neceſſarium, ut ad ſingulorum notitiam perveniat, alioquin non proprie diceremus, ignorantiam invincibilem interdum excuſare a peccato contra legem, hoc enim eſt excuſari, quod facere contra obligationem legis, quæ facit involuntarie invincibiliter ignorans, non peccare. Ut vero lex humana obliget particulariter, ac veluti in actu ſecundo, ita ut ſi contra illam quis faciat, vere ſit illius prævaricator, & reus, certum eſt non ſatis eſſe eam, vel in Curia Principis, vel in ſingulis Provinciis, & Civitatibus promulgari, ſed ulterius opus eſſe ut jam ad notitiam ejus venerit, quem ſic obligat, aut certe, ut poſſit ea intentione, & abſque magna difficultate eam notitiam acquirere. Hoc eſt quod mihi breviter, & diſtincte dicendum videtur in hac materia de promulgatione legis huma-

Digitized by Google

humanæ ad ejus obligationem inducendam neceſſaria, de qua adeo fuſe, & confuſe agunt Auctores.

109 Quoad legis humanæ acceptationem a ſubditis, an ſit neceſſaria ad hoc, ut vim obligandi habeat, duæ ſunt Theologorum ſententiæ. Quidam affirmant ad hoc, ut lex vim, & robur ſuum habeat, requiri ut a majori parte communitatis acceptetur, vel ſaltem ut non improbetur, vel repudietur, ita Mairon, Navarrus, Becanus, Bonacina, & alii, quos referunt Recentiores. Alii contra negant legem a populi acceptatione pendere, & vim obligandi ſumere, aſſerentes vim, & robur ſuum accipere a legitimi legislatoris auctoritate, ita Medina, Valentia, Suarez, Vaſquez, Averſa, Lezana, Caſpenſis, Abellius, & alii Theologi paſſim, & Juriſtæ, quam ſententiam jam ſupra ſtatuimus quæſt. 1. hujus diſp. art. 2. in fine, ut communiorem, & probabiliorem, ac in praxi tenendam. Quod ſi quis priorem ſequi vellet ut probabilem, adhuc tamen fateri deberet, peccare ſubditos legem Principis juſtam acceptare nolentes, eamque cauſa irrationabili improbantes, & renuentes; hoc enim eſt contra documentum Pauli ad Romanos 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, quod præſertim affirmari debet, quando nulla ratione legitima ſubditi ad hoc inducerentur, cum lex divina obedientiam ſubditorum erga Principes, & Superiores aperte præſcribat. Admittendum tamen eſt, ut notat Averſa quæſtion. 95. ſect. 4. & Suarez lib. 4. cap. 16. ſi interdum prudenter reputetur, legem a Superiore fuiſſe latam ex aliqua falſa ſuggeſtione, & abſque plena informatione, & notitia veritatis, poſſe tunc licite populum pro revocatione legis ſupplicare, & petere, ut velit plenius informari, cum animo tamen prompte obediendi, ſi poſt plenam informationem adhuc Superior in ſua juſſione perſiſtere velit, & ita habetur ex ipſo Jure cap. *Si quando* de reſcriptis; cætera ad hanc quæſtionem ſpectantia videantur loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

Quinam ſubdantur humanis legibus.

110 IN hac quæſtione conveniunt in primis Doctores, legem humanam eos omnes obligare, qui poteſtati ſubduntur; a qua lex illa dimanat, juxta illud Pauli ad Romanos 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, ex quibus verbis errorem refellunt quorundam Hæreticorum aſſerentium eos, qui perfectionem juſtitiæ ſunt conſecuti, humanæ obedientiæ non amplius eſſe ſubjectos, nec ad obſervantiam ullius legis Eccleſiaſticæ, aut civilis teneri, quod ex dicto Apoſtoli 1. ad Timot. 1. deducebant. *Juſto non eſt lex poſita*, qui error in Concilio Viennenſi damnatus fuit, ut refertur in Clementina *Ad noſtram*, De Hæreticis & in Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. can. 20. ubi decernitur, fideles etiam juſtos, & ſanctos teneri legibus ſuperiorum. Neque Hæreticis illis favet dictum illud Pauli, ſenſus enim illorum verborum eſt, ut Patres exponunt, juſtos non eſſe legi ſubjectos quoad vim coactivam, cum ſponte illi ſe ſubjiciant, quamvis quoad vim directivam illi abſolute ſubdantur. Deinde conveniunt legem humanam non poſſe obligare, niſi ſubditos, & ratio eſt, quia poteſtas ferendi legem eſt poteſtas juriſdictionis, & ferre illam actus juriſdictionis, juriſdictio autem non eſt, niſi circa ſubditos. Inter illos autem qui ſubduntur Principi legem ferenti, omnes obedire tenentur, ſi lex pro omnibus abſolute feratur, ſi autem non abſolute feretur, ſed tantum pro certo quodam ſubditorum ſtatu, v. g. pro militibus, vel Sacerdotibus, aut aliis ſimilibus, obligantur quidem omnes illi, qui talem ſtatum participant, non autem alii, ſiquidem non ad alios lex dirigitur, & lex non obligat, niſi juxta intentionem legislatoris ab ipſo expreſſam, & ſic etiam exemuntur quicunque ex Principis privilegio immunes facti fuerint. Conveniunt tandem pueros ante uſum rationis legibus non teneri; eademque eſt ratio de perpetuo amentibus, lex enim eſt præceptum rationale, cujus proinde capaces non ſunt, qui ratione carent, immo quamvis contingeret puerum ante ſeptennium habere uſum rationis, non ob id obligetur legibus juris poſitivi, ut Caſpenſis advertit diſp. 4. ſect. 3. quia leges poſitivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt L. *Nam ad ea*, ff. *de Legibus*. Hæc, inquam, apud Doctores ſunt certa, quædam vero non ita certa, ſed ſub aliqua controverſia, quæ breviter in hoc articulo reſolvemus.

111 Prima difficultas eſt, An legislator teneatur ſervare legem a ſe latam. Quæ difficultas ſolum videtur habere locum in ſupremo Principe legislatore, qui ad legem ferendam aliorum conſenſu non indiget, qualis eſt Imperator in ſuo Imperio, & Rex in ſuo Regno, & alii Principes ſupremam poteſtatem habentes, & pariter intelligenda eſt de iis legibus, quæ æque Principem, ac Cives concernunt, non autem de iis, quæ ad ſolos cives diriguntur, utpote de ſolvendis tributis ipſi Principi, de non incedendo cum comitatu armatorum, de non ingrediendo palatium cum enſe, & ſimilibus; manifeſtum enim eſt leges hujuſmodi, & conſimiles Principem non obſtringere, nil enim vetat, poſſe aliquas leges ferri, quas Principem ſervare non decet. Solet autem in legibus duplex obligatio diſtingui, una dicitur directiva, qua nimirum lex dirigit prohibendo, vel præcipiendo quid faciendum ſit, & eſt obligatio ad culpam; alia dicitur coactiva, qua ſcilicet ſub aliqua pœna cogitur obligatus ad legis obſervantiam, quæ dicitur obligatio pœnalis, & de utraque procedit difficultas.

Communis ſententia docet, legislatorem non teneri ſuis legibus quoad vim coactivam, id eſt, ut ad illas obſervandas ab aliquo cogi poſſit, aut ad ſubeundas illarum pœnas; teneri tamen ad ipſarum obſervantiam quoad vim directivam, id eſt, ex æquitate, & præſcripto legis naturalis; ita Theologi paſſim, & Canoniſtæ cum D. Thoma qu. 96. art. 5. & prima pars aſſertionis de exemptione ſuperioris a pœna legis ſumitur ex L. *Princeps ff. de Legibus*, ubi dicitur: *Princeps legibus ſolutus eſt*, & ex eo, quod cum lex importet actum juriſdictionis, ſolum obliget ſubditos, nullus autem eſt ſibi ſubditus, & ſicut Princeps ſibi non eſt inferior, & ſubditus, ſic etiam neque aliis legislatoribus, qui præceſſerunt, quia par in parem imperium non habet. Altera vero pars aſſertionis deducitur ex doctrina Chriſti Matth. 23. dum Phariſæos reprehendit, qui dicebant, & non faciebant nolentes portare onera, quæ aliis imponebant, & expreſſa eſt in Jure Canonico cap. *Juſtum eſt* diſt. 9. ex Iſidoro lib. 3. de Summo Bono cap. 52. *Juſtum eſt, Principem legibus obtemperare ſuis*, &c. & ratio etiam ipſa ſuadet, quia ex natura rei, & dictamine rectæ rationis debet in hoc Superior communicare cum ſubditis, debet caput cum membris conformari, & vitare illud, propter quod lex redditur dura, & odioſa, & tandem debet Princeps, & Prælatus participare in onere, quod imponit, & alios ſuo exemplo movere ad legis obſervantiam.

112 Alia ſententia docet Principes cujuſvis Politiæ eſſe vere legibus ſubjectos, non tantum quoad vim directivam, ſed etiam coactivam, ſi fuerint ex natura rei neceſſariæ ad bonum publicum etiam in foro conſcientiæ ſaltem indirecte ex juramento præſtito de bene, ac ſancte Rempublicam regendo. Ita Vulpes ex noſtris diſp. 7. art. 6. ubi inquit, non obſtare abſolutos Principes non habere Superiorem in Republica legitime cogentem ad ſervandas leges, quia in Politia juris temporalis ſuperior legitimus eſt tota Reſpublica, a qua pendet immediate, & proxime ejus legitima electio, ſive pro ſe ſolo, ſive etiam pro tota ejus poſteritate, ex Scoto 4. d. 15. qu. 2. art. 1. nulla tamen ſingularis perſona. In politia autem Spirituali Eccleſiæ eſt Deus, vel Chriſtus ejus ſponſus, ut habetur in Apocal. cap. 2. ergo legislatores humani in utraque politia ſubjiciuntur legibus, non tantum directive, sed etiam coactive ſub reatu pœnæ a ſuperiore ſaltem Deo infligendæ, atque ita ſub reatu ſaltem divini judicii omnes Principes ſunt legibus a ſe latis ſubjecti, & hæc ſententia fuit etiam aliorum, quos refert Sotus lib. 1. de Juſtitia, & Jure q. 6. a. 7. & ſequitur Vaſquez p. 1. d. 167. c. 1.

113 Verum hæc ratio ſufficienter non probat, Principes ſupremos teneri legibus a ſe latis etiam quoad vim coactivam; falſum enim eſt, quod in politia juris temporalis ſuperior legitimus ſit tota Reſpublica, a qua pendet immediate ejus legitima electio, nam facta tali electione tota poteſtas & auctoritas in Principem electum transfertur ex populi conſenſu, nec amplius apud populum reſidet, ut Scotus ipſe declarat loc. cit. quare cum nullius imperio ſubditus ſit, ſequitur non poſſe ſubjacere pœnæ per legem conſtitutæ. Imo ut notat Averſa qu. 95. ſect. 1. quando Rex eſt ſupremus Dominus, etiamſi ex conſtitutionibus ſui Regni non poſſit certas leges ferre ſine Senatu, aut Conſilio, ut poſſit pœna plecti ob legis transgreſſionem, & ſimiliter ſi aliquis Rex juraſſet leges ſervare, quod juramentum ſolet exigi a quibuſdam Regibus, dum capiunt de novo poſſeſſionem Regni, non per hoc poſſet a communitate pœna plecti ob transgreſſionem legis; ſed ſolum mortaliter peccaret ob non ſervatum juramentum. Quod vero poſſit ac debeat plecti pœna ſaltem a Deo infligenda, non facit ad rem, quia de hoc nemo dubitat, & ſolum hic quæritur, an debeat ſubjacere pœnæ per ipſam legem ſtatutæ conſtitutæ. Itaque regula generalis eſt, quod qui non ſubditur alteri ſuperiori humanæ poteſtati, non ſubeſt pœnæ legis, tenetur tamen ex dictamine naturalis rationis ſervare legem, quam ipſemet ſive ſolus, ſive cum Senatu tulerit pro Communitate, quod ſi eam non ſervaverit, peccabit mortaliter, vel venialiter juxta gravitatem materiæ per talem legem præceptæ, & juxta gravitatem nocumenti Reipublicæ facti per talem transgreſſionem. Ex dictis infertur, ut notat Amicus diſp. 5. ſect. 14. non teneri Principem abſolutum, & ſupremum, de quo hic eſt ſermo, ſuas leges ſervare titulo obedientiæ, ut tenentur ſubditi, ſed titulo naturalis conformitatis capitis cum ſuis membris. Ratio eſt, quia obedientia eſt perſonæ inferioris ad Superiorem, quem Princeps abſolutus non agnoſcit, & qui titulo obedientiæ leges ſervare tenetur, cogi poteſt ad ſervandas, Princeps autem ad ſuas leges ſervandas cogi non poteſt, ut oſtenſum eſt.

114 Secunda difficultas eſt, An Eccleſiaſtici ſubdantur legibus civilibus, & quæſtio intelligitur de legibus juſtis pro toto corpore Reipublicæ latis, & ſtatui Clericorum non repugnantibus, utpote ſunt leges pretia rerum taxantes, prohibentes mercium extractionem extra Civitatem, armorum delationem & ſimiles, alioquin certum eſt, leges libertati Eccleſiaſticæ repugnantes Clericos non obligare,

Digitized by Google

nec Religioſos, quia ab his ſecundum eorum ſtatum ſunt immunes, ut conſtat ex pluribus Juris capitibus, & ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 20. Communis ſententia Theologorum, & Juriſtarum eſt, Eccleſiaſticos his legibus teneri quoad vim directivam, quia nulla eſt ratio, ob quam ab illis eximantur magis, quam alii ſæculares; & id expoſcit ratio naturalis ob unitatem, concordiam, & pacem Reipublicæ ſervandam; cum enim Eccleſiaſtici quoque ſint Reipublicæ membra expedit, ut conveniant cum toto in communibus legibus utilitatem Reipublicæ concernentibus, & ſuum ſtatum non dedecentibus. Non tamen ſubduntur ipſis quoad vim coercitivam, quia Laici nullam habent juriſdictionem in Eccleſiaſticos, nec poſſunt a Judicibus ſæcularibus puniri ſine conſenſu ſuperiorum Eccleſiaſticorum; cap. *Eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Conſtit.* ac proinde non tenentur directe ex vi coactiva legibus civilibus, ab ipſis tamen Prælatis, & Judicibus Eccleſiaſticis poſſunt Clerici cogi ad tales leges obſervandas, & poſſunt eorum arbitrio plecti ob tranſgreſſionem. Unde licet Eccleſiaſtici non teneantur iſtis legibus ex virtute obedientiæ propter ſuam exemptionem, & immunitatem a foro ſæculari, tenentur tamen ex conformitate, quam cum reliquis Reipublicæ membris habere debent, ut difficult. præc. diximus de Principibus. Quare neque placet modus loquendi Vulpes loc. cit. concluſ. ult. ubi inquit Clericos in non pertinentibus ad ſtatum Clericalem ſubeſſe legibus civilibus etiam coactive, & tranſgreſſores puniendos eſſe ſecundum pœnas a prædictis legibus taxatas, infligendas tamen a ſolis Superioribus Eccleſiaſticis auctoritative, & non a ſæcularibus, niſi inſtigative. Non, inquam, hic loquendi modus placet, quia lex Civilis, quæ pœnam conſtituit, non obligat Clericos ex virtute obedientiæ ob eorum exemptionem, & immunitatem; ergo Judex Eccleſiaſticus non tenetur pœnam imponere, ab ea lege taxatam, ſed pro ſuo arbitrio poteſt, vel illam, vel quamcunque aliam uſurpare, modo ſtatui Clericali non ſit indecens, ut bene diſcurrit Becanus cap. 6. quæſt. 21. & alii Theologi paſſim hanc communem ſententiam docentes, a qua neque in modo loquendi recedendum eſt. Confirmatur, quia, ut ait Amicus diſput. 5. ſect. 15. Judex Eccleſiaſticus in judicando non tenetur ſequi judicium Judicis ſæcularis, alioquin ſubjiceretur ei in proprio officio Judicis, tum quia ob ſtatus diverſitatem pœna, quæ laico proportionatur, & perſonæ ſæculari, non ita ſemper proportionatur Clerico, & perſonæ Eccleſiaſticæ; ergo tale judicium potius Judici Eccleſiaſtico committi debuit, qui melius poteſt, quam ſæcularis, proportionem pœnæ cum ſtatu, & perſona Eccleſiaſtica judicare. Itaque Jus Canonicum perſonas Eccleſiaſticas potius ſubjecit vi directivæ, quam coactivæ legum civilium, quia per priorem ſubjectionem nullum fit præjudicium ſtatui, ac dignitati Eccleſiaſticæ, ſicut fit per poſteriorem. At vero legibus Eccleſiaſticis ſubduntur omnes non ſolum Clerici, ſed etiam Laici, tam quoad vim coactivam, quam directivam, omnes ſiquidem fideles baptizati quoad regimen ſpirituale ſunt vere, & proprie ſubditi Summo Pontifici, & aliis Prælatis in ſuis locis; unde poſſunt ab iis cogi ad ſervandas leges ad hujuſmodi regimen ſpirituale ſpectantes, & poſſunt ob tranſgreſſionem puniri, & cenſuras Eccleſiaſticas incurrere.

115 Tertia difficultas eſt, an immunitas Eccleſiaſticorum a poteſtate laicali, & ab obedientia legum ſæcularium Principum competat eis de jure Divino, vel humano; de qua fuſe agit Vulpes loc. cit. art. 7. ubi affirmat eis convenire de jure divino, quod ex Scoto deducit 4. diſt. 24. quæſt. unic. in fine, docente Eccleſiaſticum legiſlatorem poſſe clericale privilegium dare temporali Principi, vel cuicumque ſimpliciter Laico; non ſecus, ac illo gaudent laici converſi in Religione. Verum quia hæc quæſtio potius eſt dogmatica, quam moralis, de qua fuſe agit Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 28. ad tuendam libertatem Eccleſiaſticam contra Hæreticos eam negantes, & hic ſupponitur talis immunitas Clericorum; ſive eis competat de jure divino, ſive humano; ideo breviter dico cum Pontio noſtro diſp. 26. quæſt. 5. quod ſi non eſt aliud fundamentum, quo talis immunitas ſit de jure divino, niſi quia Pontifex auctoritatem habet ſpiritualem ſupra Reges, ſeu ſuperioritatem quoad ſpiritualia, ea qua auctoritate Clericos eximere poteſt a poteſtate illorum coercitiva; ſi inquam, aliud fundamentum non habet hæc aſſertio, ut Vulpes loc. citat. inſinuare videtur ex Scoto cit. plane hoc non ſufficit ad oſtendendum, quod illa exemptio ſit juris divini, quamvis in jure divino fundetur, ſicut nec cæteræ leges Pontificis ſunt de jure divino, licet in auctoritate ipſius ex jure ſibi competente fundentur; quare ad probandum eſſe de jure divino aliud fundamentum ſtabiliendum eſt. Et quia parum refert, an uno, vel alio jure talis immunitas Clericis competat dummodo ſit certa, ulterius non immoror.

Quarta difficultas eſt, an Religioſi exempti teneantur Synodalia Epiſcoporum decreta ſervare. Conveniunt Theologi Religioſos Pontificia auctoritate exemptos ab ordinariis locorum Epiſcopis non ſubdi eorum legibus quoad vim coactivam, nec poſſe ab eis puniri, nec eorum cenſuras incurrere, quo autem ad vim directivam, & quoad obligationem in conſcientia ſine dubio teneri in omnibus caſibus in jure communi, & Pontificio expreſſis, ut expreſſum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 12. de ſervandis diebus feſtis, & publicandis, & ſervandis interdictis. Dubium eſt igitur de aliis ordinationibus Synodalibus, & Provincialibus. Affirmant Vaſquez, Sanchez, Becanus, & alii, Religioſos etiam exemptos jure naturali obligari ſaltem quoad vim directivam ad illas leges Synodales, quæ ſtatui Religioſo non derogant, & ſpectant ad communem obſervantiam, & devotionem totius populi, ſicut Eccleſiaſtici dicebantur teneri legibus civilibus Principum temporalium. Negant vero illis legibus obligari Suarez, Salas, Sylvius, Granadus, Amicus, Arriaga, Caſpenſis, & plures alii, & eſt opinio communior, & probabilior. Primo quia ex cap. 1. de privilegiis in 6. Regulares exempti non tenentur Epiſcopo parere, niſi in caſibus a jure exceptis, non excipiuntur autem leges Synodales, ergo &c. Deinde quia Trid. loc. cit. tamquam ſingulare aliquid præcepit, ut in obſervatione feſtorum, & cenſurarum Religioſi exempti obediant Epiſcopo, per quod ſupponit in cæteris non teneri, ideo ſpecialiter voluit Concilium Religioſos exemptos hujuſmodi legibus ſubjicere, quia ſupponebat eos vi proprii ſtatus eſſe exemptos. Tandem quia ad hoc maxime ordinatur eorum exemptio. Quare ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, quia Regulares non ſolum a poteſtate Principis ſæcularis ſunt exempti, ut Clerici, ſed etiam Epiſcoporum, & ideo exceptis caſibus de jure communi, & Pontificio expreſſis, a cæteris ordinationibus Synodalibus ſunt exempti, ac proinde leges Epiſcoporum, & jejunia ab illis impoſita ſecluſo ſcandalo, Religioſos non ligant, hoc enim omnino grave onus eſſet illis, qui ex vi proprii inſtituti plura alia jejunia ſervare debent; dixi autem notanter ſecluſo ſcandalo non teneri, quia ratione ſcandali evitandi quandoque tenentur, nam in caſu poſito impoſitionis jejunii populus valde ſcandalizaretur, ſi Religioſos non jejunare videret, quos judicat ad id magis obligatos, at hoc eſt per accidens, & ſolum obligabit in publico, non in occulto.

Dices, quamvis Religioſi exempti ad tales leges ſynodales obſervandas non teneantur titulo obedientiæ, quia a juriſdictione Epiſcoporum ſunt exempti, teneri tamen titulo legis naturalis, qua ut pars ejuſdem Communitatis tenentur ſe conformare reliquæ Communitati in iis, quæ proprio ſtatui non præjudicant, qua ratione ſupra dicebamus Eccleſiaſticos quoque teneri legibus civilibus Principum temporalium.

Reſpondeo negando hanc conformationem obligare exemptos, alioquin & ille, cum quo valide diſpenſatur, teneretur adhuc legibus, quia etiam poſt diſpenſationem eſt pars ejuſdem communitatis. Negatur etiam aſſumpta paritas de Regularibus exemptis, & aliis Eccleſiaſticis ſæcularibus, quia ut inquit Amicus loc. cit. cum ſtatus Religionis a ſtatu ſæcularium ſit longe diverſus propter modum vivendi in ea diverſum, non potuit lex naturalis Religioſos obligare ad conformandum ſe legibus ſæcularium ſcandalo ſecluſo, cum ipſi per ſuas altiori modo ordinentur ad bonum commune totius Chriſtianæ Reipublicæ conſervandum, & promovendum.

116 Quinta difficultas eſt, an cives, vel Diœceſani obligentur legibus proprii territorii, dum ſunt abſentes? Affirmant Paludanus, Sylveſter, Bartolus, Alexander, & quidam alii Juriſtæ, non alia ratione freti, niſi, quia etiam quando ſunt abſentes, ſunt adhuc ſubditi Principi, & legiſlatori proprii territorii. Communis tamen opinio tam Theologorum, quam Canoniſtarum negat, ita Sanchez, Suarez, Henriquez, Palaus, Diana, Arriaga, Bonacina, Caſpenſis, Lezana, Hacquetus, Meratius, & alii Recentiores paſſim, & colligitur ex cap. *Ut animarum* de conſt. in 6. ubi deciditur furantem extra territorium proprium non ligari excommunicatione ſui Epiſcopi lata contra fures, & ratio ibi redditur, quia *impune non paretur extra territorium jus dicenti*. Hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia legiſlativa poteſtas non ſe extendit extra locum, cui præeſt legiſlator; & leges, ac conſuetudines locales reſpiciunt per ſe territorium legiſlatoris, & ſunt illi alligatæ, & affixæ, atque ideo ſubditos non obligant, niſi quando ſunt in eo degentes, & præſentes, non autem quando ſunt abſentes, & extra territorium, tunc enim non ſunt ſubditi ſuo Principi, & legiſlatori in actu ſecundo, ſed tantum in actu primo, ac veluti habitualiter, nec aliud probat ratio adducta in oppoſito. Imo præfati Auctores hanc doctrinam extendunt etiam ad caſum, in quo aliquis extra proprium territorium exiret, & ad alium locum pergeret animo eximendi ſe ab obligatione, qua in proprio territorio adſtrictus eſt; quia in tali caſu non intervenit propria fraus, aut dolus, non enim dici poteſt fraudem committere, qui utitur jure ſuo, ut facit ille in caſu poſito, ſed tantum intervenit fuga quædam obligationis præcepti, quæ fuga contra præceptum non eſt, nec etiam per hoc infert injuriam legiſlatori ſui territorii, a quo diſcedit, quia non eſt obligatus ad leges ab ipſo impoſitas, niſi pro tempore quo manet in illo territorio, in quo ſemper manere non tenetur. Et hoc etiam ſatis probabiliter dicitur, licet oppoſitum doceant Petrus Ledeſma, Salas, Rebellus, Sayrus, & alii.

117 Hanc tamen doctrinam limitant plures ex prædictis Auctoribus cum Suarez lib. 3. de legibus cap. 32. ita

ut

Digitized by Google

ut abſentes a proprio territorio legibus illius ligari poſſint, ſi delinquant circa res in proprio territorio exiſtentes, & ipſos concernentes, quia tunc ratione earum rerum in illo territorio exiſtentium, & ipſos concernentium, licet formaliter abſentes ſint, cenſentur virtualiter præſentes; ex quo inferunt, beneficiatum, qui in aliena Diœceſi exiſtens non reſidet, incurrere cenſuram latam contra non reſidentes ab Epiſcopo loci, in quo habet beneficium, quia beneficiatus ille abſens delinquit circa rem in proprio territorio exiſtentem, nam omiſſio reſidentiæ in proprio territorio conſummatur; & eadem ratione dicunt, quod qui extra proprium territorium exiſtens jactu ſagittæ occidit aliquem in illo exiſtentem, incidit in excommunicationem latam in ſuo territorio contra occiſores, & homicidas, ſicuti ſi eſſet excommunicatio late adverſus occidentes in Eccleſia, & exiſtens extra ſagittam emitteret, qua aliquem in Eccleſia exiſtentem occideret, utique talem excommunicationem incurreret, quia delictum factum eſt, & conſummatum in Eccleſia, quamvis extra ſit inchoatum; ita Bonacina, Lezana, Caſpenſis, Averſa, Palaus, Paſqualigus, & alii, qui alios ſimiles caſos ex hac eadem doctrina reſolvunt.

118 Sexta Difficultas eſt, An Peregrini, & Forenſes obligentur legibus loci, per quem tranſeunt. Conveniunt Doctores, Forenſem accedentem alicui loco animo ibi manendi in perpetuum ſtatim teneri legibus illius loci, ſicut cæteri cives, nam eo ipſo, quod ibi domicilium conſtituit, deſinit eſſe peregrinus, & fit incola loci illius, & pars illius Reipublicæ. Ac proinde incipit obligari illius Legibus, & conſuetudinibus juxta Leg. *Domicilium*, ff. *Ad municipalem*; & idem juris eſt, ſi intendat majori tempore ibi cohabitare, & commorari, prout faciunt Scholaſtici in Univerſitatibus, & Procuratores, ac Sollicitatores in Curiis; hæc enim habitatio pro majori parte anni, etſi domicilium proprie dictum non faciat, facit tamen quaſi domicilium, ut Doctores communiter dicunt, hoc eſt aſſiduam, & diuturnam habitationem; eſt ergo difficultas an quælibet alia brevis mora extra dictos caſus ſit ſufficiens ad obligandum peregrinum legibus loci tranſitus. Prima ſententia negat peregrinum, ſecluſo ſcandalo, obligari legibus loci per quem tranſit, & in quo ad breve tempus moratur. Fundamentum præcipuum eſt, quia lex non cenſetur obligare, niſi ſubditos, qui ſunt partes & membra ejuſdem Communitatis, quia finis legis eſt recta gubernatio ſuorum Civium; ſed peregrini tranſeuntes non ſunt ſubditi illius loci, per quem tranſeunt, nec partes illius Communitatis, nec legiſlator illius habet juriſdictionem in tales forenſes; ergo non obligantur illius legibus. Major patet, probatur minor, quia nequit peregrinus fieri pars aut membrum Communitatis, niſi per domicilium, vel quaſi domicilium, ſed qui ſolum tranſit per locum Communitatis, non dicitur moraliter habere ibi ſuum domicilium, vel quaſi domicilium, cum hoc pendeat tum ex intentione inhabitantis, tum ex mora temporis, quo quis locum incolit.

Confirmatur, quia Infideles non obligantur legibus Chriſtianorum, etiamſi in eorum terris habitent; ergo &c. Denique in cap. 1. *A nobis*; de ſententia excommunicationis, dicitur, ſententiam Epiſcopi non ligare Forenſes, ſed ſolos ſuos ſubditos; ergo &c. Ita Sanchez, Sayrus, Leſſius, Azorius, Toletus, Bonacina, Diana, Henriquez, Tannerus, Granadus, Amicus, & alii apud ipſos.

119 Communior tamen, & probabilior ſententia affirmat peregrinos, & advenas teneri legibus ejus loci, in quo per tranſitum inveniuntur, & hoc tam quo ad eam directivam, quam coactivam. Ita Navarrus, Henriquez, Salas, Suarez, Vaſquez, Poſſevinus, Merattus, Lezana, Averſa, Arriaga, & alii quamplures, quam ſententiam Caſpenſis etiam inquit eſſe valde probabilem, licet oppoſitam dicat non minorem habere probabilitatem. Fundamentum eſt quia conformari legibus, & conſuetudinibus loci, in quo aliqui reſident, adeo confert ad conſervationem, & tranquillitatem Reipublicæ, ut jure naturæ, & gentium merito cenſeri debeat quemlibet legiſlatorem auctoritatem habere obligandi ſuis legibus non ſolum eos, qui perpetuum in ejus territorio domicilium habent, ſed etiam qui per breve tempus ibi reſident, ſicut ob eamdem rationem conveniunt omnes, puniri poſſe ab eo, ſi deliquerunt, quia utrumque ad bonum illius Reipublicæ ſpectat; ergo utilitas legum eadem fere eſt in ordine ad exteros, quæ ad incolas, v. gr. in lege, ne quis arma occulta geſtet ad vitanda homicidia, rixas, &c. eodem modo urgat, ne peregrini geſtent. Similiter in ordine ad emptionem, & venditionem rerum, ut ſervetur idem ordo in omnibus. Item in lege de abſtinentia a carnibus certis diebus ad ſcandala evitanda, & ſimilibus. Confirmatur ex illo communiſſimo adagio, quod in ore omnium habetur, tamquam lumine naturæ notum, & refertur a Gloſſa in cap. *Illa* diſt. 12. §. *Cum fueris Romæ, Romano vivito more; & ſi fis alibi, vivite ſicut ibi*. Denique peregrini, & viatores extra ſuum territorium exiſtentes exempti ſunt a legibus illius, ut dictum eſt diffic. præcedent. ergo dicere debemus eos teneri legibus territorii illius, in quo per tranſitum inveniuntur, alioquin exempti eſſent a legibus cujuſcumque territorii quamdiu peregrinarentur.

120 Ad Fundamentum in contrarium negatur minor, etenim peregrini, & advenæ pro tempore, quo ſunt in aliquo territorio, ſunt ſubditi illius, partes illius communitatis, & ſubduntur juriſdictioni Gubernatoris illius. Ad probationem minoris dicendum eſt, peregrinum intrantem aliquod territorium eo ipſo ſe ſubmittere illius juriſdictioni ſaltem ad tempus, quo ibi moratur, & licet legiſlator talem juriſdictionem a ſua Communitate non acceperit, quia ille forenſis tunc extra Communitatem erat, accepit tamen eam, quando hic territorium intravit, quia lex fertur pro toto territorio, & obligat omnes ibi exiſtentes, & pro tempore, quo ibi exiſtunt.

Ad Confirmationem negatur conſequentia, nam leges ad Religionem ſpectantes non imponuntur, niſi his qui ſunt ex eadem Religione, unde etiam Judæi, qui in terris Chriſtianorum fixum habent domicilium, non inde coguntur ad jejunia, & feſtivitates illorum, & tamen ad alias leges civiles coguntur.

Ad ultimum, in eo textu, ſi bene legatur, non dicitur quidquam de forenſibus, aut advenis, ſed ſolum traditur generalis doctrina a peregrinis, & forenſibus independens, nimirum ſententiam excommunicationis ab Epiſcopo latam non comprehendere omnes, qui ſunt in illius territorio, ſive advenæ ſint, ſive incolæ, niſi ſint ejus ſubditi v. gr. non comprehendere Religioſos exemptos, nec alios Prælatos, aut Parochias exemptas.

121 Septima tandem difficultas eſt, an etiam vagi, vel vagabundi, quales ſunt qui nullibi habent certam ſedem, & domicilium, obligentur legibus loci, per quem tranſeunt. Negant pariter nonnulli ex Auctoribus præced. difſic. adductis pro prima ſententia, ut Leſſius, Sairus, Sanchius, Hacquetus, & quidam alii, quod probant, quia ex eo quod vagus maneat in aliquo loco, non videtur Superior illius loci in eum juriſdictionem acquirere, quia ex generali doctrina ex cap. ult. de foro competenti nemo ſortitur forum, niſi ratione domicilii, ſive habitationis, vel ratione delicti, vel ratione contractus; vagi autem nullo horum modorum ſubjecti ſunt, ut ſupponitur; ergo non ſortiuntur forum.

Communior tamen ſententia docet hujuſmodi vagos adſtringi legibus loci, per quem tranſeunt, quia cum nullibi domicilium habeant, illud ſortiri debent ex præſentanea habitatione in aliquo loco, alias ab omnibus legibus particularibus eſſent exempti, & ex ſua vagatione commodum reportarent. Tum quia Vagi puniuntur a Judicibus, qui eos capiunt ob delicta etiam alibi commiſſa, ut habetur in Leg. 1. Cod. ubi de criminibus; ex quo deducitur eos forum ſortiri in quovis loco, ubi præſentes fuerint, cum enim nullum habeant in aliqua communitate certum domicilium, cujus legibus adſtringantur, debent ſaltem legibus illius loci, per quem tranſeunt, adſtringi; alioquin ab omnibus legibus liberi eſſent, quod ipſorum ſaluti conſentaneum non videtur, nec rectæ Reipublicæ gubernationi. Ita Suarez, Salas, Amicus, Bonacina, Lezana, Caſpenſis, Palaus, Lorca, & alii paſſim.

QUÆSTIO QUINTA.

De Poteſtate humanæ Legis.

122 Explicatis in ſuperioribus, quæ ad valorem legis requiruntur tam ex parte poteſtatis eam ferendi, quam ex parte materiæ, & perſonarum illi ſubditarum, jam ad formalem ipſius legis humanæ vim obligativam explicandam deſcendimus, ut pateat qualis, & quanta ſit virtus, & efficacia legis humanæ in obligando.

ARTICULUS PRIMUS.

An lex humana, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſtica obligare poſſit in Conſcientia, & ſub peccato.

123 Prima ſententia negat, poſſe humanam legem, ſive Civilem ſive Eccleſiaſticam obligare ad ſui obſervantiam in conſcientia, & ſub culpa, & ait valere tantum exterius, ita ut poſſit Judex æternam pœnam infligere tranſgreſſoribus ſuarum legum, non autem habere vim obligandi interius in conſcientia, ita ut culpæ, ac etiam pœnæ alterius vitæ reos conſtituat tranſgreſſores. Fundamentum eſt, quia diſcretum eſt forum externum, & forum internum, & humani Superiores habent quidem vim in foro externo, ſed forum internum conſcientiæ ſoli Deo patet, & culpa reum conſtituit hominem apud Deum; non videtur ergo ad hoc ſe extendere poteſtas legis humanæ. Confirmatur quia nullus legiſlator ad eam pœnam obligare poteſt, quam ipſe infligere nequit; ſed nullus legiſlator humanus pœnam alterius vitæ infligere poteſt, quam quævis culpa incurrit æternam, vel temporalem, cum ſit extra tribunal cujuſcumque Judicis creati, ergo &c. Denique quia nequit humana poteſtas pœnam alterius vitæ remittere; ergo nec ad eam obligare. Unde conſequenter hæc ſententia dicit, non poſſe legem humanam præcipere obligando in conſcientia ea, quæ alias non eſſent debita jure divino, aut naturali; & quoties peccari videtur contra legem humanam, non incurri

culpam

ſali remota ; ab ipſa vero lege humana tanquam a cauſa particulari proxima, ut inquit Amicus diſp. 5. ſect. 6. unde ſicut effectus tribuitur cauſæ particulari ſeu actione cauſam univerſalem determinanti, ita obligatio in conſcientia etiam legi humanæ tribui debet, quæ peccata particulari ſua obligatione proxime legem naturalem, & divinam determinant, tanquam cauſam univerſalem in obligando ; unde tranſgreſſor legis humanæ immediate peccat in jus poſitivum, mediate vero in naturale, & divinum, & talis tranſgreſſio eſt immediate poſitivi præcepti, & ob hoc dicitur peccatum contra jus poſitivum, mediate vero eſt tranſgreſſio juris quoque naturalis, & divini, dependenter a quo obligat in conſcientia ; præciſo enim illo generali mandato, quod obediendum eſt legitimo Superiori, & legitime mandanti, utique lex humana non obligaret in conſcientia ; ratione tamen talis dependentiæ non debet totus obligationis effectus ſoli legi naturali, vel divinæ tribui, ſicut ratione dependentiæ cauſæ particularis ab univerſali in cauſando non tribuitur totus effectus ſoli cauſæ univerſali, atque ita patet, quomodo intelligendum ſit, non poſſe eſſe peccatum contra legem humanam, niſi quatenus etiam ſimul eſt contra legem naturalem, vel divinam.

129 Tertio dicendum eſt leges humanas tam Eccleſiaſticam, quam civilem ad culpam quoque mortalem obligare poſſe, & ad pœnam æternam ; & ſermo eſt de legibus humanis, quæ vere leges ſunt, ad excipiendas quaſdam conſtitutiones humanas, quæ vim legis non habent, ſeu præcepti, ſed tantum directionis, aut conſilii, quia ſcilicet, qui eas proponit, ſubditos obligare non intendit, ſed tantum dirigere. Hæc etiam concluſio communis eſt apud Auctores ſupra relatos. Probatur ex verbis Apoſtoli adductis concluſione præcedenti. *Et qui reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*, ac etiam ratione, quia ex eo quod lex humana poſſit ſubditos obligare in conſcientia, manifeſte ſequitur illam ad culpam quoque mortalem obligare poſſe, nam qui poteſtatem habet obligandi ad culpam, poterit interdum ad culpam quoque mortalem obligare, gravem præcipiendo materiam; omne autem peccatum juxta gravitatem, aut levitatem materiæ grave, aut leve judicari debet ; quare ſi materia præcepta notabilis ſit, culpa erit & mortalis peccatum non obedire, ut cum ſub præcepto ſervandum proponit virtutis actum in materia gravi ad bonum commune maxime conducentem ; unde ſequitur tranſgreſſionem talis legis, quæ gravem continet materiam, eſſe grave peccatum, & graviter Deo diſplicere, omnis autem culpa, quæ Deo diſplicet, æterno digna eſt ſupplicio, ergo tranſgreſſio legis in materia notabili ad culpam mortalem obligabit, & ad pœnam æternam ; & hanc veritatem docuit etiam Divus Auguſtinus epiſt. 50. dum inquit : *Quicumque legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande ſupplicium*, & loquitur de gravi ſupplicio apud Deum, apud quem non niſi propter culpam mortalem tale ſupplicium acquiritur. Et tandem hoc etiam deducitur, ex praxi, quia, ut recte Lezana diſcurrit d. 7. q. 5. plures leges Canonicæ obligant ad excommunicationem majorem, ad ſuſpenſionem ab officio, & beneficio, &c. plures etiam leges Civiles obligant ad pœnas mortis, triremium, &c. certum autem videtur pœnas iſtas, cum ſint graviſſimæ, non niſi propter culpam mortalem incurri poſſe, alioquin eſſent injuſtæ, cum pœnas delictis improportionatas imponerent, neceſſe eſt ergo dicere obligare ſub mortali ob gravitatem pœnæ impoſitam.

130 Quarto dicendum eſt, legislatorem tam Eccleſiaſticum, quam civilem habere poſſe juriſdictionem ſaltem indirectam in ſubditorum conſcientiam. Hæc etiam eſt doctrina communis, quam docent Auctores omnes ſupra relati, qui vocant juriſdictionem indirectam, quando efficiendo aliquid aliud ſequitur in altero obligatio in conſcientia, & ſatis evidenter probatur ab effectu etiam inter perſonas privatas, nam ſi Petrus verbi gratia concedit Paulo ſuum equum, ut illo utatur, quouſque repetat, plane quamdiu Petrus illum repetit, Paulus tuto in conſcientia equum retinet, & illo utitur ; at cum primum repetit, jam iſte in conſcientia obligatur ad ſtatim reſtituendum, quo etiam modo univerſaliter loquendo per contractus, unus in altero indirecte obligationem in conſcientia cauſat. Quod ſi Petrus equum Paulo donet, ſtatim ipſum liberat ab obligatione conſcientiæ, ſic etiam ſi unus ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, & nihil habet, unde creditoribus ſolvat, non tenetur in conſcientia ſolvere ; ſi quis autem liberaliter illi donet æqualem ſummam, jam tenetur in conſcientia ſolvere, ergo unus indirectam habet poteſtatem alterum in conſcientia obligandi, & ab obligatione liberandi ; eodem igitur modo in propoſito noſtro Superior, quando ſua lege, & præcepto objectum prohibitum reddit malum, ſtatim indirecte obligationem in conſcientia cauſat illud evitandi in ſubdito, quia principium naturale eſt in conſcientia nos teneri ad declinandum a malo, omne autem quod a vero, & legitimo Superiore juſte vetitum eſt, malum eſt, atque ideo in conſcientia nos illud evitare tenemur ; ita fuſe, & ſatis erudite diſcurrit Arriaga diſput. 16. ſect. 2.

131 Ex hac doctrina facile ſolvuntur fundamenta primæ ſententiæ. Ad primum enim dicendum eſt, ex hoc quod conſcientia ſit forum Dei, non hominum, ſolum ſequi non poſſe legem humanam obligare in foro conſcientiæ directe, & immediate ; cum non tamen ſtat, quod etiam in tali foro poſſit obligare indirecte, & mediate, quatenus obligando in foro externo reſultat concomitanter obligatio in foro interno modo jam explicato.

Ad confirmationem dicimus humanum legislatorem non prohibere directe ſub pœna inferni, ſed indirecte tantum, unde opus non eſt, ut talis pœna ab eo immediate poſſit infligi ; nec requiritur, quod talis pœna ſit ſub poteſtate humani legislatoris, ſed ex ipſius Dei inſtitutione, ſuppoſita lege humana, ſequitur obligatio ad talem pœnam ; quod in Politia humana oſtendi poteſt, nam ſi Rex pœnam gravem inſtituat contra eos infligendam, qui inferiorum Judicum mandata tranſgrediuntur ; licet inferiores Judices nec eam pœnam ſtatuerint, nec eam infligere poſſint, nec ab ea ſolvere ; poſſunt tamen indirecte ſub ea obligare, nam eo ipſo, quod alicui aliquod mandatum imponunt, jam eo ipſo indirecte ſub tali pœna obligant.

Ad ultimum negatur conſequentia, quia ad indirectam, & mediatam pœnæ obligationem ſufficit tantum directa, & immediata poteſtas ad prohibendum, vel præcipiendum actum, ob cujus tranſgreſſionem Deus ipſe pœnam alterius vitæ infligit ; & licet legislator humanus talem pœnam remittere nequeat, poſtquam illam per legis tranſgreſſionem homo contraxit, poteſt tamen dimittere, tollendo obligationem a lege, quo ſublata lex non amplius ad talem pœnam obliget. Tandem ad illud, quod addebat ſecunda ſententia in favorem primæ pro lege civili, quod in conſcientia obligare nequeat, dicendum eſt, quod licet poteſtas Principum ſit mere temporalis, & politica ratione ſubjecti, quia ſecundum ſe tota eſt de perſonis, rebus, & actionibus temporalibus ; ratione tamen obligationis quam inducit, dici poteſt quodammodo ſpiritualis, & in conſcientia obligare, quatenus Deus vult, & præcipit, ut in rebus ſæcularibus, & ad Politiam temporalem ſpectantibus, noſtris Principibus obtemperemus ; præſertim vero cum eorum poteſtas ſit ſaltem mediate a Deo, ut dictum eſt.

132 Poſtremo, ſtante quod lex humana vere poteſt inducere obligationem in conſcientia, dubitatur an ſemper debeat inducere, & ſub culpa obligare, & alioquin non ſit vera lex. Ratio dubitandi eſt, quia ex ſuperius dictis circa ipſum legis nomen colligitur eſſe de ratione veræ legis talem obligationem ad differentiam quarundam humanarum Conſtitutionum, quæ vim legis non habent, ſeu præcepti, ſed tantum directionis, aut conſilii. Tum quia non videtur poſſe infligi pœna, ubi non eſt culpa, ut dicitur cap. 2. de Conſtitution. *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocare non convenit*, & proprie pœna dicitur relative ad culpam, ergo lex non poteſt obligare ad pœnam, niſi obliget ad culpam, quia pœna culpam ſupponit, & hac ratione partem affirmativam docent Sotus libro 1. de Juſtit. Sylveſt. in Summa verbo *Inobedientia*, & plures alii veteres aſſerentes nullam legem poſſe obligare ad pœnam, quin obliget ſub culpa, quæ ſemper a pœna ſupponitur. Ex alia parte inter humanas leges occurrunt aliquæ, quæ dicuntur non obligare ad culpam, ſed ſolum cogere ad pœnam aliquam, ut quidam abſolute docent de omnibus, vel ſaltem quibuſdam legibus pœnalibus. Et in pleriſque Religionibus habentur Regulæ quædam cum expreſſa declaratione, quod non obligent ad culpam, ſed ſolum ad pœnam aliquam, qua ratione alii dixerunt non omnem legem humanam ſemper obligare debere in conſcientia, & ſub peccato ; ita D. Thom. par. 2. qu. 186. art. 9. & Thomiſtæ paſſim, ac alii Recentiores Theologi, & Summiſtæ.

133 Ad conciliandas has ſententias extremas aliqui diſtinguunt duplicem obligationem in conſcientia. Una eſt directa, & immediata cadens ſuper actum ipſum præceptum, vel prohibitum. Altera indirecta, & mediata, ſive conſequens cadens non in actum ipſum præceptum, vel prohibitum, ſed in acceptationem pœnæ poſitæ tranſgreſſioni legis ad ipſam obligantis, qua præmiſſa diſtinctione dicunt poſſe quidem legem humanam non obligare in conſcientia ad actum præceptum, vel ad omiſſionem actus prohibiti, non poſſe tamen in conſcientia non obligare ſaltem ad acceptandam pœnam poſitam legis tranſgreſſioni, alioquin prorſus invalidæ, & contemptibiles eſſent illæ humanæ ordinationes, ſi non haberent hoc pacto vim cogendi, & maneret perpetua, ac licita, & juſta contentio inter Superiorem, & ſubditum ; dum Superior juberet, & urgeret illum ad pœnam ſubeundam, & ille recuſaret, quia ad eam acceptandam in conſcientia non teneretur. Tum quia ſi lex tantum obligeret ad pœnam, non autem ad eam acceptandam in conſcientia, daretur ſubditis anſa frequenter illam tranſgrediendi, quia cum non teneantur in conſcientia pœnam ipſi ſubire niſi a Superiore impoſitam, eumque nequeat Superior illam imponere, niſi de tranſgreſſione legis juridice conſtet, impune poſſent ſubditi legem in occulto tranſgredi. Quare concludunt omnem legem aliquo modo obligare in conſcientia, nam eſto non obliget ad efficiendam materiam præceptam, obligat tamen ad acceptandam pœnam, ſi quis eam legem tranſgrediatur, cum enim tunc Superior poſſit licite imponere pœnam, tenetur ſubditus in con-

Digitized by Google

conſcientia parere, quod ſi non ſciat, jam peccat, alioquin ſi non teneatur in conſcientia parere, dari poſſet ex utraque parte bellum juſtum, ex parte quidem Superioris, quia poteſt eam legem imponere, ex parte vero ſubditi, quia poteſt eam non acceptare, hoc autem abſurdum eſt, ergo &c. Ita Suarez lib. 3. cap. 22. Amicus diſp. 5. ſect. 7. Salas diſp. 10. ſect. 1. Averſa quæſt. 96. ſect. 1. & plures alii Recentiores.

134 Cæterum Arriaga diſp. 16. ſect. 3. hunc dicendi modum non approbat, & ait eam obligationem ſervandi regulam a Superiore impoſitam explicari debere independenter ab obligatione ſubeundæ pœnæ, quia obligatio ſubeundi pœnam eſt aliquid conſequens ad tranſgreſſionem regulæ, ut aliquo modo malum, & ratio a priori eſt manifeſta, nam dignitas pœnæ non conſtituit culpam, quæcumque illa ſit, ſed potius e contra ex culpa promanat, tamquam ejus effectus. Itaque pro reſolutione difficultatis inquit, aliud eſſe quærere, an regulæ illæ obligent in conſcientia, aliud vero an obligent ſub mortali, vel veniali, nemo enim negare poteſt regulas Religionis, etiamſi nec ſub veniali obligent, eo tamen modo quo obligant, in conſcientia obligare, non ſolum in foro externo, quod intelligendum eſt antecedenter, & independenter ab obligatione pœnæ acceptandæ. Hoc ſuppoſito inquit in genere moris præter peccatum mortale, & veniale debere nos agnoſcere quamdam imperfectionem, ſeu indecentiam, quæ licet non mereatur ullum odium Dei, nec quidem leve, quale reſpondet veniali, tamen meretur quodammodo, ne illi Deus ſpeciales favores conferat, reddit enim hominem minus dignum ad favores, & beneficia divina; ſimilem etiam imperfectionem agnoſcimus in homine inconſtanti, qui jam hoc, jam illud vult, nam licet in ea mutatione volitionis non peccet nec venialiter, eſt tamen aliquid quod videtur eſſe contra decorem, & contra id, quod in viro prudenti deſideratur. Hinc tandem concludit præceptum, & regulas Superiorum ſemper obligare in conſcientia reſpectu materiæ, quam directe præcipiunt, quia revera ſemper eſt aliqua indecentia, quæ aliquem etiam pudorem cauſare ſolet non obedire vero Superiori; at non eſt neceſſe, ut omnis talis lex, aut particulare præceptum inducat obligationem, quæ ad mortale, aut veniale ſufficiat.

135 Ex hoc toto diſcurſu ſatis conſtat totam hanc litem reduci ad quæſtionem de nomine, an talis ordinatio obligans ad ſolam pœnam, & non ad culpam dicenda ſit proprie lex, & an indecentia, & imperfectio moralis, quæ incurritur a tranſgreſſore illius, dicenda ſit culpa venialis, nec ne. Et quidem quoad primam quæſtionem mihi dicendum videtur, talem ordinationem non eſſe proprie legem, ſed potius dici debere regulam, ſeu ordinationem oſtendentem, quod bonum eſt, & ad ipſum dirigentem, ut bene Bonac. diſcurrit diſp. 1. q. 1. punct. 7. §. 2. 5. pro quo citat Arragonium, Valentiam, Salas, Reginaldum, & alios Doctores, & hinc deducit regulas nonnullarum Religionum, quæ ne ad culpam quidem venialem obligant, leges, & præcepta proprie non eſſe dicendas. Deinde approbo, quod dicebat Arriaga, per tranſgreſſionem talium regularum imperfectionem quamdam, & malitiam moralem neceſſario contrahi, quia pœna, ad quam obligant, culpam & malitiam moralem aliquam neceſſario ſupponit, ſi quidem ut docet Scot. quolib. 18. & nos jam diximus lib. 2. diſp. de Actibus humanis, imputabilitas ad laudem, vel vituperium, præmium, vel pœnam eſt paſſio moralitatis, ut ſic, unde ex imputabilitate ad pœnam neceſſario infertur moralitas mala, ſeu aliqua ſpecies malitiæ in actu, vel omiſſione, quæ pœnam aliquam meretur, ſicut ex imputabilitate ad præmium neceſſario infertur bonitas in actu, vel omiſſione. An vero malitia, & imperfectio moralis, quæ per tranſgreſſionem talium regularum incurritur, ſit dicenda culpa venialis, nec ne, eſt etiam quæſtio de nomine, quia etiam Arriaga concedit eſſe talem, ut reddat hominem minus dignum ad favores, & beneficia divina, & meretur, ne illi Deus favores ſpeciales conferat. At hoc etiam modo explicari ſolet malitia peccati venialis, quod non privat gratia Dei, ſed ſpecialibus quibuſdam favoribus, & beneficiis, & minuit fervorem charitatis, ut conſtat ex dictis diſp. de Peccatis; patet ergo hanc eſſe quæſt. de puro nomine. Et ideo diximus lib. 2. ſent. diſp. 3. de Merito Chriſti art. 1. in fine doctrinam iſtam, quod dari poſſit mandatum aliquod Superioris non obligans tranſgreſſorem ad ullum peccatum etiam veniale, ſed ad ſolam pœnam, non eſſe omnino certam, quia licet omittere rem ſub conſilio cadentem nullum prorſus ſit peccatum, valde tamen durum videtur poſſe omitti rem ſub præcepto cadentem abſque ullo prorſus peccato etiam veniali, quare probabilius cenſemus Regulas Religionum, quæ ne ad venialem quidem culpam obligant, leges, & præcepta propria non eſſe dicendas. Immo addit Averſa loc. cit. pœnam illarum tranſgreſſioni impoſitam nec proprie pœnam eſſe dicendam, ſed dicetur pœna ſolum pro moleſtia, & jactura, ſeu onera, quod imponitur, non autem pro vindicta relativa ad culpam, alioquin tranſgreſſio illa aliquo modo culpa dici deberet ſaltem in foro externo.

136 Ita etiam hanc de nomine quæſtionem explicat Caſpenſis diſp. 3. ſect. 4. nu. 47. & ſeq. ubi fatetur pœnam ſecundum rationem pœnæ proprie dictæ eſſe malum inflictum propter culpam, ut docet D. Thom. 2. 2. quæſt. 180. art. 5. quare ubicumque quis patitur malum, quod habet veram rationem pœnæ, indicium eſt, præceſſiſſe aliquam culpam. Cæterum ſicut ibidem docet Sanctus Doctor, poteſt aliquando infligi malum non propter peccatum præteritum, qua ratione eſſet malum pœnæ, ſed propter imminens periculum evitandum, qua ratione non eſſet pœna, ſed medicina. Unde eodem modo dicere poſſumus, malum aliquando infligi, non propter culpam præteritam, ſed propter aliquam cauſam bonæ gubernationis, & quamvis tunc non habeat veram rationem pœnæ, communi tamen ratione dicitur pœna, ut malum illud a malo culpæ diſtinguamus, & hac ratione ſubdit leges infligentes aliquod malum, & non obligantes ad culpam, quales in quibuſdam Religionibus reperiuntur, dici pœnales; poteſt enim aliquod malum, quod proprie non habeat rationem pœnæ, infligi ſine culpa, non tamen ſine cauſa. Ita diſcurrit Caſpenſis loc. cit. quæ doctrina confirmari non poteſt ex Regula 23. Juris in 6. quæ ſic habet: *ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*, ubi ad juſte puniendum non ſolum aſſignatur culpa, ſed quæcumque alia legitima cauſa, ut ratione bonæ gubernationis, & regiminis, quamvis punitio tunc non habeat veram pœnæ rationem, & hoc modo explicari debet obligatio legum, quæ dicuntur pure pœnales, nec obligant ad culpam, ſed ad ſolam pœnam, quam alii appellant pœnam civilem, quia ſupponit tantum civilem defectum, non vero moralem, qualis eſt tranſgreſſio legis in conſcientia obligantis, ſeu ut alii loquuntur, defectum in foro tantum externo, non autem interno; hanc autem culpam ſeu defectum civilem dicunt eſſe inordinationem quamdam boni communis non neceſſarii, nec valde utilis, ſed ad melius tantum eſſe, quæ ex honeſto motivo interdum contingere poſſet, ut in Religione fractio ſilentii ex aliqua honeſta cauſa facta, quæ tamen, ut eſt contra regulam vetantem tali tempore locutionem, meretur pœnam a Superiore taxatam, quam in conſcientia acceptare tenetur etiam qui ex honeſta cauſa ſilentium fregit; & ita declarat Amicus diſp. 5. cit. ſect. 7. in fine. Ex quo tandem patet hanc eſſe quæſtionem plus de nomine, quam de re, & ordinationes ad hanc tantum civilem pœnam obligantes ob ſolum civilem defectum leges proprie appellandas non eſſe, aut dicendum ipſas quoque aliquo modo in conſcientia obligare, ne detur occaſio eas impune tranſgrediendi in occulto, earum enim tranſgreſſorem Superior juſte punire non poſſet, niſi juridice de legis tranſgreſſione conſtaret, & ita de lege pure pœnali ſtatuemus art. ſeq. in fine n. 145. non eſſe propria legem appellandam.

ARTICULUS PRIMUS.

Unde dignoſci poſſit, quando lex humana obligat ad mortale, vel ſolum ad veniale.

137 PLura, & varia ſunt capita, ex quibus Theologi, & Summiſtæ colligere ſatagunt, quando lex humana obliget ad mortale, vel ſolum ad veniale, & præſertim ſunt quatuor, nempe gravitas, vel levitas materiæ, quam lex præcipit, aut prohibet; gravitas, vel levitas pœnæ in tranſgreſſores appoſitæ; intentio legiſlatoris, ſi de ea conſtet, & verba, quibus mens ipſa legiſlatoris exprimitur in lege ferenda. Hinc variæ a variis aſſignantur regulæ ad hoc dignoſcendum, quæ breviter in hoc articulo ſunt examinandæ.

Quo ad primum caput, dicendum eſt ad obligationem ſub culpa mortali neceſſariam eſſe gravitatem materiæ præceptæ, vel prohibitæ, ſine qua nulla lex humana obligat ſub mortali, unde hæc regula ſtatuenda eſt, quod quando legiſlator in re gravi obligat ſubditos, tunc obligatio eſt ſub mortali, quando in re levi, tunc eſt ſub veniali, unde ſi res, quæ præcipitur, aut prohibetur, magni momenti eſt, & valde utilis ad commune bonum, vel promovendum, vel impediendum, jam præceptum obligat ſub mortali, ſi vero parvi momenti eſt, nec multum prodeſſe, aut obeſſe poteſt, jam obligat ſub veniali tantum; eſt communis doctrina inter Doctores, & ratio eſt; quia nec lex naturalis, nec divina obligat ſub mortali, niſi in materia gravi; ergo a fortiori nec humana, cum non plus obligare poſſit lex humana, quam naturalis, & divina, in quarum virtute lex obligat humana. Quæ autem materia ſit gravis, aut levis, non poteſt certa aſſignari regula, ſed judicio prudentis relinquendum eſt, unde gravis materia non ſolum illa cenſeri debet eſſe, quæ per ſe, & abſolute ſpectata ſemper, & in omni eventu talis eſt, ſed etiam illa, quæ licet ſecundum ſe præciſa conſiderata ſit levis, tamen ratione circumſtantiarum, quibus permotus eſt ſuperior ad ferendum præceptum, item temporis, loci, perſonarum, &c. gravis evadit, quia in his, aut illis circumſtantiis ad bonum commune plurimum confert. Unde diſtinguenda eſt duplex materiæ gravitas; una abſoluta, quæ deſumitur ex intrinſeca natura objecti ſine reſpectu ad intrinſecas circumſtantias; altera reſpectiva, quæ penes circumſtantias attenditur, ſæpe enim materia ſecundum ſe levis eſt, quæ tamen in his, vel illis circumſtantiis ſpectata ſit gravis, & lex humana obligare poteſt in materia non tantum abſolute gravi, ſed etiam in materia gravi ſolum ex circumſtantiis. Unde dupliciter poteſt legiſ-

later

lator præceptum imponere, ut ſibi etiam in materia levi obediatur, ut Amicus advertit diſp. 5. ſect. 8. Uno modo nullum alium addendo titulum, propter quem velit etiam in materia levi ſibi obedire, & hoc modo tale præceptum ſupra materiæ qualitatem non obligabit, cum fundamentum novæ obligationis non addat, ſed ſolam ſignatam ejuſdem obligationis explicationem, quem ſecum affert materia ipſa præcepta, vel prohibita; Alio modo ſuperaddendo novum titulum, propter quem velit in tali materia levi ſibi a ſubditis obedire v. gr. ad obſequium, & homagium ſibi a ſubditis præſtandum in recognitionem ſuæ juriſdictionis in regnum, & ſubditos; & hoc modo tale præceptum obligabit ſub mortali, non propter materiam levem, vel expreſſum, ac ſignatum præceptum, ut ſibi etiam in materia levi obediatur, ſed propter novum titulum ſuperadditum, ut ſubditi per talem actum in materia levi ſibi obedientiam, & homagium præſtent, quæ circumſtantia reddit materiam gravem; & tale fuit præceptum Proto parentibus noſtris impoſitum de non comedendo pomo, quæ de ſe utique materia levis erat, ſed quia Deus id mandavit in ea circumſtantia, ut obedientiam, & homagium ſibi præſtarent, eumque recognoſcerent, ut ſupremum Dominum, & rerum omnium conditorem, ex tali circumſtantia facta eſt materia gravis, quæ de ſe levis erat; ſæpe enim, quod ea ſe videtur eſſe materia levis, ea circumſtantiis occurrentibus fit materia gravis, ut in militia, quæ levis in ſe videtur negligentia, ob periculum imminens reputatur gravis; & in ſtatu, ac perſonis religioſis eſt materia gravis, & ſufficiens ad præceptum ſub mortali aliqua regularis obſervantia, quæ alioquin extra talem ſtatum non eſſet materia gravis.

138 Sed dubium eſt, an legiſlator in materia levi poſſit obligare graviter, & ad mortale, & e contra in materia gravi poſſit obligare dumtaxat ad veniale. Affirmant quamplures Summiſtæ, ut Angelus, Armilla, Sylveſter, & alii verbo *Lex & Præceptum*, quorum unicum fundamentum eſt, quia lex obligat ſecundum intentionem legiſlatoris, & obligatio ſub mortali, vel veniali eſt effectus moralis, qui pendet a voluntate legiſlatoris; ergo in materia levi obligabit ad mortale, & in gravi ad veniale tantum, ſi ita velit Legiſlator. Negant alii ex oppoſito fundamento, & eſt opinio communior, & probabilior, quia obligatio legis licet ſit effectus moralis pendens a voluntate legiſlatoris, non tamen ab ea ſola dependet, ſed ſimul pendet etiam a materia legis, quod ſit ſub mortali, vel veniali, unde licet obligatio præciſe ſumpta pendeat a voluntate, & poteſtate legiſlatoris, tamen quod obligatio illa ſit ſub mortali, aut veniali, videtur pendere etiam a materia legis, eo quod humanam videtur excedere poteſtatem obligare ſupra capacitatem materiæ in qua lex verſatur, nam poteſtas legiſlatoris ultra terminos rationis non ſe extendit, alioquin non eſſet in ædificationem, ſed in deſtructionem; ergo non poteſt obligare in materia levi ſub mortali, nam recta ratio dictat obligationem non debere excedere exigentiam, & capacitatem materiæ, alioquin gravaret ſubditos injuſte.

Confirmatur, quia nec Deus, qui ſupremus eſt legiſlator, in materia levi obliget ſub mortali, ut patet in verbo otioſo, in furto modicæ quantitatis, & quamvis ut ſupremus Dominus æternam pœnam infligere poſſit pro tranſgreſſione materiæ levis, non tamen poteſt ut Judex, quoniam ut Judex illam infligere debet cum proportione ad culpam, quæ tanta eſt quanta tranſgreſſio ipſa materiæ; ergo tanto minus lex humana poteſt in materia levi obligare ad mortale. Demum quia de ratione legis eſt, ut ſit juſta, nam quæ juſta non eſt, lex non eſt, & conſequenter non obligat; non eſt autem juſta, quæ ſub graviſſima pœna, qualis eſt culpæ mortalis, materiam levem præcipit, cum omnis pœna culpæ proportionari debeat, ut juſta ſit.

139 Altera etiam pars, quod neque lex humana in materia gravi poſſit obligare ſub veniali tantum, eodem fere modo probari poteſt, quia lex divina, & naturalis in materia gravi numquam obligant ſub veniali tantum; ergo neque lex humana ſic obligare poteſt rationabiliter, & juſta procedendo. Conſequentia patet; probatur aſſumptum, quia cum leges illæ ultimum finem reſpiciant, poſſet quis facere graviter contra talem finem, atque adeo ſe avertere ab ipſo, graviter Deum offendendo, peccando ſolum venialiter, quod implicat.

Confirmatur, quia ubi eſt gravis diſſonantia ad rectam rationem, ibi eſt obligatio gravis, quia diſſonantiæ gravis ſub mortali vitari debet; ſed quando materia eſt gravis in ordine ad publicum bonum communitatis, tranſgreſſio gravem continet diſſonantiam ad rectam rationem, nam recta ratio exigit, quod Communitas ſuum finem obtineat; ergo &c. Tandem, quia ſicut non eſt in legiſlatoris poteſtate gravem obligationem inducere in materia levi, ita etiam non eſt in ejus poteſtate levem inducere obligationem in materia gravi, nam plane ſtulta eſſet voluntas ejus, qui in materia gravi ſub ſolo peccato veniali obligare vellet, ac proinde irrita, nulliuſque roboris ad id efficiendum. Ita Vaſquez, Becanus, Martinez, Aragon, Victoria, Bellarminus, Salmeron, Hacquetus, Silvius, Caſpenſis, Amicus, & plures alii Recentiores contra Suarez, Sanchez, Salas, Arriagam, Averſe, Bonacinam, & omnes fere Thomiſtas aſſerentes, quando materia gravis eſt, quæ præcipitur, vel prohibetur, in poteſtate legiſlatoris eſſe ad veniale tantum obligare.

140 Sed objiciunt, quod ſi Superior valit, & explicet ſe non obligare ſub mortali, ſed ſub veniali tantum, utique lex, & præceptum non obligabit ſub mortali, quia lex obligat ſecundum intentionem legiſlatoris, nec præceptum ligare poteſt abſque intentione præcipientis.

Confirmatur, quia ſicut poteſt ſuperior etiam in materia gravi obligare ſolum ad aliquam pœnam, & non ad culpam, ita poterit intra latitudinem culpæ obligare ſub veniali, & non ſub mortali. Denique conſuetudo poteſt obligare ad veniale in ea re, quæ antea obligabat ad mortale, ut in præcepto de jejunio, & de non comedendo lacticinia, ſi eſſet conſuetudo, quod non obligaret, niſi ad veniale, vel ſi Summus Pontifex id vellet; ergo a fortiori poterit lex id facere.

Reſpondetur negando antecedens abſolute ſumptum, quod enim lex obliget ad mortale, vel veniale, non ita pendet ex mente, & ſola legiſlatoris intentione, ut materia non ſit conſiderata, ut ſupra dictum eſt, nam gravis materia præcepta, vel prohibita ſecum affert ſpecialiter præceptum grave, & quando dicitur lex obligare ſecundum intentionem legiſlatoris, hoc non debet intelligi ſecundum qualemcumque, ſed ſecundum intentionem rationabilem, & juſtam.

Ad Confirmationem neque aſſumptum eſt omnino certum ut patet ex dictis art. præced. circa finem, quod ſcilicet poſſit legiſlator in materia gravi ferre legem pure pœnalem, & ſub nulla culpa obligantem. Quod ſi hoc facere poteſt, hoc ideo eſt, ut ait Caſpenſis diſp. 3. ſect. 2. cum aliis noſtræ ſententiæ Auctoribus, quia in voluntate ejus eſt, vel præcipere abſolute id, quod præcipit, vel conditionate tantum, ſcilicet, ut vel hoc fiat, vel ut non faciens talem pœnam ſubeat; & hoc poſteriori modo præcipiens utique fert legem pure pœnalem, ſed priori modo præcipiens non poteſt aliter obligare, niſi juxta naturam, & capacitatem materiæ, quam abſolute præcipit, ac proinde impoſſibile eſt præcipere abſolute materiam gravem, quin præceptum quoque ſit grave, eo quod præceptio reſpicit eſſentialiter rem præceptam, & falſum eſt hoc omnino pendere ab ejus arbitrio, & intentione; alioquin Princeps, qui fert legem aliquam in re graviſſima, poſſet per eam aliquos obligare ſub mortali, & aliquos ſub veniali tantum pro ſuo arbitrio, quod eſt manifeſtum abſurdum. Ad ultimum breviter dicendum eſt, quod eo ipſo, quod conſuetudo, vel Pontifex aliquid acciperet, ut obligans ſub veniali, judicaret illud eſſe leve, & eo ipſo, quod illud acciperet, ut obligans ſub mortali, ideo hoc eſſet, quia putaret illud eſſe materiam gravem.

141 Quoad ſecundum caput, dicendum eſt omnem pœnam gravem ſignum eſſe obligationis ad culpam mortalem, unde hæc regula ſtatuenda eſt, quod ex gravitate pœnæ, quæ tranſgreſſoribus impoſita eſt, diſcerni poteſt legem humanam obligare ſub mortali. Ita Suarez, Azorius, Becanus, Soins, Abellius, Amicus, Averſa, & alii communiter, & colligitur ex Scoto 4. diſt. 1. q. 6. ſub litt. L ubi ait, quod quoties lex Moſayca comminabatur tranſgreſſoribus his verbis, peribit anima illa de populo ſuo, hoc eſt, quoties pœnam mortis imponebat tranſgreſſori alicujus legis, ſemper materiam illius legis fuiſſe gravem, ac proinde ſufficientem ad obligandum ſub mortali; ex qua Scoti doctrina deducitur ratio ad probandum aſſertum, quia gravitas pœnæ, quam prudens legiſlator tranſgreſſoribus imponit, eſt magnum ſignum materiam legis eſſe gravem, ac proinde legem ſub mortali obligare, quia prudens legiſlator pœnam gravem imponere non ſolet, niſi in re magni momenti. Itaque in legibus Eccleſiaſticis, quando apponuntur pœnæ ſpirituales graves, cujuſmodi eſt excommunicatio major, & aliæ ſimiles cenſuræ, tunc tales leges in conſcientia, & ſub reatu culpæ mortalis obligare cenſentur ad faciendum actum per eas præceptum, vel ad non faciendum actum per eas prohibitum, tales enim pœnæ ſpirituales non niſi ob mortalem culpam contrahuntur, ut in propria materia de cenſuris ex profeſſo tractatur; & omnes concedunt excommunicationem majorem ipſo facto incurrendam ſupponere culpam mortalem; cum hæc graviſſima ſit pœna, nec imponi ſoleat, niſi propter peccatum mortale. Item omnis pœna gravis temporalis eſt ſignum obligationis ad culpam mortalem tam in legibus Eccleſiaſticis, quam in civilibus, ut docent præfati Auctores contra Navarrum, & alios quoſdam aſſerentes, leges civiles, quæ imponunt pœnam tranſgreſſoribus non obligare in conſcientia, & ſub reatu culpæ ad faciendum actum, quem præcipiunt, ſed tantum cogere ad ſubeundam pœnam; Ratio eſt, quia cum pœna debeat proportionari culpæ, ob quam infligitur, numquam pœna gravis, ut eſt pœna capitis, perpetui carceris, triremium, publicationis bonorum &c. præſumitur imponi, niſi propter culpam gravem. Unde etiamſi non exprimatur, implicite in ipſa lege intelligitur, quatenus ea includit voluntatem legiſlatoris infligendi pœnam proportionatam culpæ, ac proinde voluntatem obligandi ob juſtam cauſam tali pœnæ proportionatam. Nec pœna impoſita eſt ſignum exemptionis ab obligatione culpæ, ut ajunt Doctores oppoſitum ſentientes, quia pœnæ appoſitio eſt effectus coactivæ poteſtatis, cum omnis pœna eo tendat, ut lex efficacius cuſtodiatur; ergo tantum abeſt, quod ſit ad minuendam legis obligationem, quod po-

tius

Digitized by Google

tius eſt ad ipſam augendam, & corroborandam, quia poteſtas coactiva eſt in ſubſidium legiſlativæ.

142 Quod tertium caput, Thomiſtæ, & alii Auctores ſupracitati nu. 138. & ſeq. qui dicebant in poteſtate legiſlatoris eſſe obligare tantum ad veniale, quando materia gravis eſt, & e contra in materia levi graviter, & ad mortale; conſequenter hic aſſerunt ſolam legiſlatoris intentionem ſufficere ad obligandum ſub veniali, vel etiam mortali, qualiſcumque fuerit materia præcepta, vel prohibita, quorum fundamentum eſt, quoniam obligatio in lege humana a voluntate legiſlatoris immediate pendet, poteſt autem legiſlator habere voluntatem, & intentionem obligandi ad mortale etiam in materia levi, & ad veniale tantum etiam in materia gravi. Verum eſt longe probabilior, & communior opinio negans legem in materia levi poſſe obligare ad mortale, & in materia gravi ad veniale tantum, quantumvis hoc legiſlator intendat, intentionemque ſuam verbis diſertis exprimat; cujus ratio, ut ibi dicebamus, eſt oppoſitum fundamentum, quod obligatio in lege humana non ſumitur proxime ex voluntate legiſlatoris, ſed ex qualitate materiæ ad commune bonum conducentis, unde quamvis in poteſtate ipſius ſit præcipere, vel non præcipere, tamen poſito ſemel præcepto non eſt in ipſius poteſtate ad mortale, vel veniale obligare, ſed jure ipſo naturæ oritur obligatio commenſurata qualitati materiæ præceptæ, vel prohibitæ, ut Vaſquez advertit par. 2. d. 158. c. 4. & Silvius par. 2. qu. 96. art. 4. qu. 3. Tum quia ut bene diſcurrunt Dominicus Sotus, Alphonſus a Caſtro, Bellarm. Abellius, & plures alii, lex illa, in qua intenderet legiſlator obligare ad mortale, etiamſi materia ſit levis, ac proinde etiam ad pœnam æternam, ex illa parte non eſſet juſta, ſicut lex illa non cenſeretur juſta, quæ pœnam mortis temporalis decerneret ob aliquod leve delictum; at lex injuſta nullam inducit obligationem ex ea parte, qua injuſta eſt, ut ait D. Aug. l. de lib. arb. cap. 5. *lex illa, quæ juſta non fuerit, lex non eſt*, ergo talis lex ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis legiſlator obligare intenderet.

143 Quoad quartum caput, Doctores conveniunt gravitatem obligationis ſub mortali ſufficienter colligi ex verbis ipſius legis, quando ipſis diſerte exprimitur obligatio ſub gravi peccato, ut cum aliquid præcipitur, vel prohibetur *ſub interminatione divini judicii, vel maledictionis æternæ, aut ſub indignatione omnipotentis Dei*, aliave ſimili forma. Eſt autem quæſtio de verbis præceptivis legis ſufficienter an indicent obligationem legis ſub mortali, & aliqui affirmant ex Clementina *exivi de Paradiſo* de verborum ſignificatione; in qua declarans Clemens Quintus, quæ in Regula S. Franciſci Fratres obligent ſub culpa mortali, quæ vero non, tradit hanc regulam. Quæ injunguntur verbis præceptivis, aut æquipollentibus obligant ſub mortali; ſecus quæ injunguntur verbis monitoriis, aut exhortatoriis, ſunt autem verba præceptiva *Præcipio, Impero, Jubeo, Prohibeo, Inhibeo, Veto, Interdico*; æquipollentia vero ſunt, *Debent, Obligentur, Teneantur*, & ſimilia. Alii vero probabilius dicunt, non omnia verba præceptive ſatis exprimere, an lex obliget ſub mortali, cum interdum reperiantur adhiberi in legibus illis, quæ tantum ſub veniali obligant, proindeque id dignoſcendum eſſe, vel ex aliis verbis adjunctis id exprimentibus, vel ſuppoſita gravitate materiæ ad obligandum ſub mortali, ut ſupradictum eſt, & ita Clementinam adductam interpretantur. Et ratio eſt, quia verba præcipiendi, & prohibendi poſſunt eſſe communia cuicumque legi, ſive obliget ſub mortali, ſive ſub veniali. ſicut enim legiſlator uti poteſt verbo prohibendi, quando fert legem prohibentem furtum, aut homicidium, ſic etiam quando fert legem prohibentem mendacium jocoſum, aut verbum otioſum, & ideo attendenda ſunt ad dignoſcendum vel alia verba adjuncta in ipſa lege, vel qualitas materiæ per ipſam præceptæ, vel prohibitæ. Ita Navarrus, Cajet. Suarez, Becanus, Amicus, Abellius, & plures alii. Ratio autem cur ad obligandum ſub mortali præter materiæ gravitatem requirantur verba præceptiva ea eſt, quoniam lex poſitiva in obligando a voluntate præceptiva legiſlatoris pendet, quæ nobis non niſi per verba obligativa innoteſcit, modus enim obligandi conſuetus, & humanus eſt per externa verba, & alia ſenſibilia ſigna ſubditos ad legis obſervantiam obligare.

144 Aliqui autem putant verba præceptiva in lege tantum Canonica eſſe ſignum obligationis ad mortale, non autem in lege civili, quia nec Gentiles, nec Chriſtiani Principes, cum leges condunt, ad pœnam æternam intendunt ſuos ſubditos obligare, ſed tantum ad temporalem, & conſuetudo eſt, ut nullus ſibi ſcrupulum faciat de tranſgreſſione legum civilium. Verum, ut ait Amicus d. 5. ſec. 8. & eſt communis opinio, non tantum lex Canonica, ſed etiam civilis obligat in conſcientia, & ſub mortali, ſi materia ſit gravis, & præceptivis verbis propoſita. Ratio eſt, quia lex eſſentialiter eſt præceptum natura ſua obligationem inducens in conſcientia, ut ſupra dictum eſt, ideoque ubi contrarium non exprimitur, cenſetur obligare juxta materiæ capacitatem, quia ſemper præſumi debet legiſlatorem præcipere omni efficaciori modo, quo poteſt, cum finis illius ſit legis cuſtodia, ad quam obligatio in conſcientia valde conducit, ſine qua legis obſervantia multum læderetur. Nec obſtat, quod Principes condendo leges non intendant ſubditos ad pœnam æternam obligare, ſed tantum ad temporalem. Quia ad obligandum in conſcientia non requiritur explicita, & ſignata voluntas legiſlatoris, ſed ſufficit implicita, & exercita, eo enim ipſo, quod mediam virtutis præcipit ad bonum commune notabiliter conducens, intelligitur obligare juxta medii capacitatem, quia illud præcipere præſumitur omni efficaciori modo, quo poteſt, & conſuetudo etiam eſt potius in oppoſitum, cum fideles de tranſgreſſione legis civilis ſe accuſent.

145 Dices, hinc ſequi nullas dari leges pure pœnales, idest, quæ ad ſolam pœnam obligent, & ex quarum tranſgreſſione nullus incurratur peccati reatus, quod eſt contra communem Theologorum, & Juriſtarum opinionem.

Reſpon. concedendo ſequelam, & quamvis plures Theologi affirment dari tales leges pure pœnales, alii tamen probabilius negant, ut dictum eſt circa finem articuli præcedentis, quorum plures citat, & ſequitur Bellarm. lib. 3. de membris Eccleſiæ c. 11. dicitque implicare contradictionem, legiſlatorem obligare ad pœnam, & non ad culpam; cum culpa, & pœna ſint correlativa, nec illa lex juſte videatur, quæ pœnam adverſus inſontes decerneret, unde eis regulas illas quarumdam Religionum, quæ ad ſolam pœnam obligant, non per modum legis obligare, ſed per modum cujuſdam conventionis, & pacti, ut ipſe quoque lib. c. ſtatuimus. Immo Abellius diſp. 3. de legibus ſect. 4. in fine ait hanc quoque fuiſſe mentem ipſius S. Thomæ 2. 2. qu. 186. art. 9. ad 1. ubi docet, non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti, ſed quædam proponi per modum ordinationis cujuſdam obligantis ad ſolam pœnam; & ſubdit ex Navarro in Manual. c. 24. hoc quoque in quibuſdam legibus civilibus locum habere, quando ſcilicet, neque ex legiſlatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici gravitate dignoſci clare poteſt, an lex aliqua civilis pœnalis obliget ſub culpa, tunc enim quivis poterit id in partem favorabiliorem interpretari; ac ſibi perſuadere hanc non tam legem eſſe quam ordinationem quamdam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, ſed pœnam tantum veluti conditionem quamdam proponat, ut diligentius, & fidelius obſervetur, quod totum confirmat, quod diximus art. præced. in fine; & ſic etiam videtur ſentire Becan. c. 7. qu. 2. in fine.

146 Poſtremo difficultas eſt an lex humana ſub peccato mortali obligans obliget etiam cum periculo vitæ. Prima opinio abſolute negat. Fundamentum eſt, quia conſervare vitam & ſimiliter famam eſt de jure naturæ; ergo non poteſt quis jure humano cogi ad prodigendam vitam, aut famam, & juxta communem omnium ſenſum, & præſertim leges Eccleſiaſticæ de jejuniis, feſtis, & ſimiles, aliæque etiam civiles in caſu ægritudinis, aut alterius humanæ neceſſitatis non obligent.

Confirmatur, quia humanæ leges ea præcipere debent, quæ moraliter, & facile factibilia ſunt, non autem opera adeo ardua, quæ communem uſum excedant: demum leges ipſæ divinæ, & naturales quoque non obligant cum tam gravi diſpendio, poteſt enim quis in caſu extremæ neceſſitatis abſque reatu furti aliena ſubripere, & ad tuendas res ſuas poteſt abſque crimine homicidii invaſorem occidere. Ita Almainus, Sylveſter, & alii Caſiſtæ, & indicavit D. Th. 2. 2. q. 104. ar. 5. ubi ait, non teneri quempiam humanis obedire præceptis in iis rebus, quæ ſpectant ad corporis ſuſtentationem. Secunda opinio abſolute affirmat; fundamentum eſt, quia potius moriendum eſt, quam peccatum committendum, ergo potius moriendum, quam lex humana violanda, quæ conſtituit malum, & illicitum id, quod prohibet.

Confirmatur, quia quilibet homo non tantum quo ad bona externa, ſed etiam quo ad propriam vitam eſt pars communitatis; ergo non ſolum bona externa, ſed etiam propriam vitam periculo mortis exponere tenetur, quando opus eſt; atque ideo lex humana, quæ bonum commune reſpicit, poteſt illum ad hoc obligare. Tandem experientia, & praxis ipſa docet, quod poteſt Reſpublica diſponere etiam de vita ſuorum Civium ob publicum bonum, & ipſi Cives debent exponere etiam propriam vitam ob commune bonum, propter quod leges humanæ feruntur, & ita Princeps, & Dux juſte cogit milites ad tuendam ſtationem cum evidenti vitæ periculo, & Epiſcopus Parochum cogit, ut cum vitæ periculo tempore peſtis aſſiſtat ægrotis. Ita Adrianus, Cajetanus, & nonnulli Canoniſtæ.

147 Media ſententia, quæ communis eſt in omni ſchola, hac utitur diſtinctione. Vel enim lex humana talis eſt, ut illius obſervatio bono communi tuendo ſit neceſſaria, ita ut ex illius tranſgreſſione grave aliquod impedimentum in totam communitatem derivetur, & in tali caſu poteſt lex humana tam Eccleſiaſtica, quam civilis ob publicam neceſſitatem obligare etiam cum diſpendio vitæ; tales enim caſus occurrere poſſunt, in quibus ob publicum bonum vitam aliquorum civium exponere oporteat, & ita quidem contingit in caſibus illis belli, & peſtis pro opinione affirmante adductis, & ſi qui ſunt alii ſimiles; in illis enim caſibus Sacerdotes, ac milites obedire tenentur etiam cum vitæ periculo, cum bonum privatum ſecundum rectam rationem bono communi poſtponi debeat; Vel talis eſt illa lex, ut ejus obſervatio ſolum particulare bonum reſpiciat, ut jejunium,

audi-

Digitized by Google

auditio miſſæ, & ſimiles, & tunc quamvis lex illa ſub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ periculo, aut etiam ſanitatis amittendæ, vel alterius gravis incommodi ſubeundi periculo, ut jacturæ bonorum, vel famæ, cum nulla tunc ſuppetat ratio, cur legiſlator cum tanto damno, vel periculo ad legum ſuarum obſervationem obliget; Ex qua doctrina fundamentis, & rationibus duarum opinionum extremarum ſatisfieri poteſt; etenim quæ pro negante ſententia afferebantur, poſteriorem mediæ ſententiæ partem confirmant, nec priorem offendunt, quia adhuc bene conſiſtit talis poteſtas humana ferendi tales leges, quæ in certis caſibus etiam cum vitæ diſpendio obſervari debeant, quamvis non ſemper, & ordinarie ita obligent; ordinarie enim non obligant cum tam gravi diſpendio, cum non ſit mens legiſlatoris obligare in caſibus ordinariis ad obſervantiam legum ſuarum cum diſpendio vitæ, aut etiam cum jactura bonorum, aut famæ, ſive cum hujuſmodi gravi periculo; & ita quidem conſervare vitam eſt de jure naturæ, cum quo tamen ſtat, ut etiam in certis caſibus debeat quis vitam etiam exponere pro ſalute publica, & hoc ipſum lumini, & inclinationi naturali conſentaneum eſt. Sic pariter, quæ pro opinione affirmante adducebantur, priorem mediæ ſententiæ partem confirmant, nec poſteriorem lædunt, quia non probant ſemper, & ordinarie humanas leges obligare cum diſpendio vitæ; etenim vera quidem perpetrari numquam debet quid ,illicitum, & moriendum potius quam peccatum committendum; tamen ipſæ leges humanæ id, quod ordinarie faciunt eſſe illicitum, non faciunt, ut ſit illicitum in caſu, quo urgeat vitæ periculum, quia lex in eo caſu non obligat, quando ex obſervatione legis non pendeat majus bonum, quam vita corporalis, non enim obligat, nec obligare poteſt cum tanto rigore. Nec ex eo, quod quilibet homo eſt pars communitatis, ſequitur, quod in omni caſu ſuam vitam exponere debeat pro bono communi, ſed quod in eo caſu id facere debeat, quando lex humana illum obligat, & obſervatio legis humanæ plus prodeſt bono communi, quam vitæ propriæ conſervatio, & ita contingit in caſibus illis belli, & peſtis, tunc enim expedit, ut pro communi bono ſingulares ſubditi vitam exponant, & tunc utique legi humanæ obediendum eſt etiam cum diſpendio vitæ. Ita Sotus, Valentia, Soarez, Vaſquez, Laymen, Becanus, Averſa, Lezana, Caſpenſis, Abellius, Amicus, Hacqoetus, & eſt communis opinio, quam etiam tenet Vulpes noſter d. 7. art. 5. & ex Scoto colligit pluribus in locis.

ARTICULUS TERTIUS.

De lege pœnali, an poſſit obligare ad pœnam ipſo facto incurrendam.

148 LEx pœnalis eſt illa, in qua tranſgreſſoribus illius aliqua imponitur pena, & in hoc differt a lege pure præceptive, quod per iſtam aliquid præcipitur, vel prohibetur, nulla appoſita tranſgreſſoribus pœna. Et quidem de facto conſtat, plures extare leges pœnales a legiſlatoribus humanis editas, non ſolum Eccleſiaſticas aliquid præcipiantes, vel prohibentes ſub pena excommunicationis, vel ſuſpenſionis, privationis, inhabilitatis, &c. ſed etiam civiles præcipientes etiam, vel prohibentes aliquid ſub pena mortis, exilii, fuſtigationis, confiſcationis bonorum, &c. Poſſe autem legiſlatorem humanum penas aliquas ſuis legibus adjungere patet ex dictis ſupra q. 4. ar. 1. de neceſſitate, & utilitate legis humanæ, hoc enim pertinet ad bonum regimen Reipublicæ juxta vulgare dictum: *oderunt peccare mali formidine pœna*, & conſtat ex Doctrina Ariſt. 10. Ethic. c. 9. & c. *Exigit de Cenſibus* in 6. lex autem pœnalis alia eſt, per quam apponitur pena mere privativa, ut privatio officii, vocis activæ, ſeu paſſivæ, &c. alia, per quam apponitur pœna poſitiva, quæ per actionem ſcilicet aliquam poſitivam exerceri debet, ut ſolutio pecuniæ, flagellatio, &c. Deinde alia eſt, per quam imponitur pena ſpiritualis, quales ſunt cenſuræ; alia, per quam imponitur corporalis, ut mutilatio membri, exilium, mors corporalis, &c. Tandem alia eſt, quæ imponit pœnam latam *ipſo jure*, aut *ipſo facto*, & alia, quæ imponit penam inferendam a Judice per ſententiam, quæ proinde comminatoria vocatur. Ex quo ſequitur, cum lex pœnalis ſit ſolum de pœna inferenda, ad illam non obligare ante Judicis ſententiam; eo enim ipſo quod eſt de pœna inferenda, Judicis ſententiam expectat, per quam inferatur, unde ſolum de pœna *latæ ſententiæ* eſt difficultas in hac quæſtione. Nec de omni pœna procedit, quia certum eſt, penas quaſdam ſpirituales, ut ſunt cenſuræ, & irregularitates, quando ſunt latæ ſententiæ, ipſo facto incurri etiam in conſcientia ante Judicis ſententiam, ita enim praxis Eccleſiæ docet, & rationi conſentaneum eſt, ut cum ipſa ſpiritualem ſuorum fidelium profectum curet, has ſpirituales pœnas infligere poſſit ipſo facto incurrendas, quibus nulla Judicis expectata ſententia ligentur, ut in hunc modum a peccatis quantumvis occultis arceantur: difficultas ergo ſolum eſt de aliis pœnis præter cenſuras, & irregularitates a legiſlatore impoſitis tam Eccleſiaſtico, quam Civili, an nimirum quando ſunt *latæ ſententiæ* incurrantur in conſcientia ipſo facto independenter a quacumque Judicis ſententia.

149 Prima ſententia abſoluta affirmat leges hujuſmodi pœnales ſive Eccleſiaſticas, ſive Civiles ſub pœna latæ ſententiæ impoſitas ligare in conſcientia ante omnem Judicis ſententiam. Fundamentum eſt, quia Superior poteſt per ſuas leges ſubditos obligare ad actus licitos, & juſtos, & quidquid conveniens eſt pro bono communi, ſed quod aliquæ pœnæ legum tranſgreſſores obligent etiam ante ſententiam, eſt honeſtum, & conveniens bono communi; poteſt enim expedire ſic obligare delinquentes ad pœnam, ut ſecurius delicta coerceantur, ne plerumque maneant impunita, quando in foro externo ſatis probari, & convinci non poſſunt.

Confirmatur, quia de facto in pluribus legibus præſertim Eccleſiaſticis imponuntur plures pœnæ incurrendæ a tranſgreſſoribus, non ſolum *ipſo facto*, *ipſo jure*, *ex tunc &c.* ſed etiam *abſque ulla declaratione*, *ſententia &c.* ne ergo dicamus clauſulas iſtas fruſtranee poni, dicere debemus, tales leges ligare tranſgreſſores ante quamcumque Judicis ſententiam, & pro hac opinione referuntur Victoria, Corduba, Caſtrus, & aliqui Canoniſtæ. Secunda ſententia abſolute negat, ullam pœnam præter cenſuras imponi poſſe a legiſlatore, quæ ante Judicis ſententiam tranſgreſſores obligat, aut afficiat. Fundamentum eſt, quia generaliter loquendo lex humana tolerabilis eſſe debet, & non valde rigide, & difficilis, ſed exequi in ſe penam ante omnem condemnationem eſt res valde difficilis, nam etiam poſtquam Judici defertur delictum alicujus, non poteſt Judex infligere penam, niſi audito reo, ut ſe defendat; ergo multo minus poteſt lex per ſeipſam abſque ullo Judicis miniſterio obligare quemquam ad exercendam in ſe pœnam, præſertim, quia infligere pœnam eſt officium, quod propterea ab Ariſtot. juſtum animatum vocatur.

Confirmatur ſpecialiter de lege Civili, quia ideo Eccleſiaſtica poteſtas cenſuras imponere poteſt, quæ ante Judicis ſententiam in conſcientia ligent, quia ipſa ad bonum ſpirituale attendit, & internum ſubditorum, cui ita facere ſatis conducit; ſed poteſtas civilis ſolum attendit ad bonum politicum, & externum; ergo ſimiles penas imponere nequit; & pro hac opinione referuntur Dominicus Sotus, Angelus, Marcus Vidalis, & quidam alii Recentiores, & noviſſime Lezana d. 9. q. 2. concl. 2. ait regulariter, & ut plurimum loquendo, de facto nullam legem penalem, quamvis imponat pœnam *latæ ſententiæ*, *ipſo facto*, *abſque declaratione &c.* obligare tranſgreſſores ad ipſam ſuſtinendam ante Judicis ſententiam, quæ declaret ipſum illud delictum commiſiſſe, & inquit clauſulas illas non debere intelligi in toto rigore, prout ſonant, exceptis caſibus ab ipſo ibi notatis, ſed ſolum quoad excludunt declarationem ipſius pœnæ, non vero delicti, aut criminis commiſſi.

150 Tertia ſententia media inter relatas extremas cum diſtinctione procedit, licet non eodem modo ejus ſectatores rem declarent. Aliqui enim dicunt, leges pœnales, ſive Eccleſiaſticas, ſive Civiles, quando ſunt de pœnis pure privativis, ſeu in mera privatione conſiſtentibus, ut ſunt, v. g. privatio officii, vocis, loci, &c. obligare utique ante Judicis ſententiam. Quando vero ſunt de pœnis poſitivis, ſcilicet, aliquam actionem poſitivam ipſius delinquentis requirentibus, ut ſunt ſolutio pecuniæ, exilium, membri mutilatio, & ſimiles, non obligare. Ratio eſt, quia lex pœnalis, quatenus pœnalis eſt, non obligat tranſgreſſorem ad penam infligandam, ſed tantum ad tolerandam; ergo tranſgreſſor ſibi penam infligere non tenetur, quæ executionem requirit, ſed Judicis ſententiam expectare poteſt, tenetur tamen ſuſtinere pœnam, quæ executionem non requirit, quia tunc non opus eſt ſententia Judicis. Ita Cajetanus, Bannez, Medina, Valentia, Arragon, Conradus, & plures alii tam ex Theologis, quam ex Juriſtis. Verum hic dicendi modus, & hæc regula aliis non placet, quia ut inſtat Averſa q. 96. ſec. 3. aliquæ penæ in ſola ceſſatione conſiſtentes, & privatione non poſſunt ipſo facto imponi utpote abſtinentia ab omni cibo, & ex alia parte aliquæ penæ in propria operatione conſiſtentes poſſunt ſic imponi, ut aliqua pecuniæ ſolutio, aliqua levis ſui ipſius flagellatio, & plus acerbæ interdum, & auſteræ ſunt quædam graves penæ in ſola privatione conſiſtentes, quam ſint aliæ quædam conſiſtentes in propria aliqua actione, & plerumque libentius eligeret quis aliquod ſibi incommodum facere, quam a quibuſdam operibus ceſſare, & abſtinere, unde in hac re attendi debet æquitas, & diſpoſitio humanæ conditioni accommodata, atque ideo non eſt ſimpliciter regula illa ſuſcipienda, & approbanda. Quare hanc aliam regulam ſtatuunt univerſalem, quod quando lex pœnalis, ſive ſit de pena privativa, ſive de poſitiva, ſtatuit pœnam non valde gravem, & difficilem, ſed moderatam, obliget etiam ante Judicis ſententiam, ſecus vero quando ſtatuit pœnam aliquam gravem, & acerbam. Ita Suarez, Vaſquez, Bonacina, Caſpenſis, Becanus, Averſa, Amicus, & plures alii Doctores, quæ opinio eſt communior, & probabilior, quia quod ſimpliciter poſſit lex tranſgreſſorem obligare, ut ipſo facto debeat per ſe aliquam penam aſſumere, patet ex uſu ipſo tot humanarum legum, & eſt etiam valde utile, & expediens ad bonum commune, & ad coercenda delicta, modo tamen intra terminos humanæ æquitati convenientes, injungendo ſcilicet penas moderatas, de quibus loquimur, ſive privativæ ſint, ſive poſitivæ.

151 Pro

Digitized by Google

151 Pro majori declaratione hujus dicendi modi advertendum eſt, tria eſſe pœnarum temporalium genera, quædam enim ſolum privant bonis temporalibus ſeu civilibus, ut pecuniæ, & aliquibus fortunæ bonis; quædam vero privant bonis naturalibus, ut carceratio, fuſtigatio, exilium, relegatio in triremibus, & ultimum ſupplicium; quædam tandem ſolis ſpiritualibus bonis privant, ut excommunicatio, quæ excommunicatum privat Eccleſiæ ſuffragiis, fidelium conſortio, ſacramentorum ſuſceptione, & adminiſtratione, ſuſpenſio, irregularitas, & ſimiles; inter quas pœnas hoc intercedit diſcrimen, quod pœnæ tertii generis in ſola privatione, & paſſione conſiſtunt, ut patet in excommunicatione, quæ bonis recenſitis excommunicatum privat; pœnæ ſecundi generis quamdam requirunt actionem, ſeu executionem activam, qua infliguntur; pœnæ vero primi generis ſunt veluti mediæ, quamvis enim activam quamdam executionem requirant, ut e. g. dare eleemoſynam, jejunare, &c. cum tamen ſint pœnæ mediocres, ut proinde perſonæ condemnatæ poſſint eas per ſe abſque gravi incommodo executioni mandare, ideo dicuntur eſſe mediæ, & partim in executione, partim in paſſione conſiſtere.

152 Itaque ſi loquamur de pœnis tertii generis, quæ in ſola paſſione, & privatione bonorum ſpiritualium conſiſtunt, poteſt lex humana obligare transgreſſorem ad pœnam ſubeundam ante Judicis ſententiam; unde Eccleſiaſticas cenſuras excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis debet delinquens ſtatim obſervare ceſſando, & abſtinendo ab operationibus per tales cenſuras prohibitis, quando lex dicit, ipſo facto, vel eo ipſo, vel ipſo jure, vel abſque alia declaratione, vel ante ſententiam, aliove ſimili modo intentionem legiſlatoris ſatis explicante, quod ſi hæ clauſulæ non apponantur, delinquens non ſtatim ex vi legis tales cenſuras incurreret. Præterea alias quaſdam inhabilitates, & privationes delinquens incurrit, ſi lex ſimilibus loquendi modis id explicat; unde Eccleſia per ſuas leges canonicas ſtatuit impedimenta quædam matrimonium contractum dirimentia, ut in matrimonio clandeſtino, & in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis uſque ad quartum gradum incluſive, in quibus perſonæ ipſo facto redduntur inhabiles ad matrimonium contrahendum; ſed quod per legem Canonicam decernitur, & ſtatuitur, etiam per legem pœnalem ſtatui poteſt; ergo hæc pœna inhabilitatis, quæ in privatione conſiſtit, & inhabilitate matrimonii contrahendi, ipſo facto ante ullam Judicis ſententiam incurritur. Et talium legum pœnalium ſtatutum valde utile, & expediens fuit ad bonum commune, & coercenda delicta, quia plura ſunt delicta, quæ Judex punire non poteſt, eo quod juridice ea non cognoſcit, licet etiam in exteriori conſiſtant actu; unde ut hujuſmodi delicta non remanerent impunita, conſentaneum fuit, ut transgreſſores per legem obligarentur ad aliquam pœnam ſolvendam ante Judicis ſententiam. Non fuit tamen conſentaneum, quod omnis lex ad pœnam incurrendam obligaret ante judicis ſententiam, ut nullum delictum maneret impunitum, hoc enim nimis rigidum eſt, quia, ut ſtatim dicemus, ſunt aliquæ pœnæ culpis proportionatæ, quas non decet hominem in ſe ipſum exercere.

153 Si vero de pœnis ſecundi generis ſit ſermo, quæ ſcilicet bonis naturalibus privant, & requirunt inflictionem, ſeu executionem quamdam activam, non incurruntur ipſo facto, quare perſona contra hanc legem delinquens non tenetur ad tales pœnas legis ſubeundas ante Judicis ſententiam, immo nec ante ipſius ſententiæ executionem, non enim graves, & notabiles pœnas poſſunt humanæ leges ſic injungere, ut delinquens eas ſe deberet in conſcientia eas exercere, ut v. gr. ſe occidere, ſeipſum publice, & cum infamia flagellare, ſibi manum abſcindere, & alia hujuſmodi, quinimmo nec etiam ex ſententia Judicis tenebitur delinquens in ſeipſo tales pœnas exequi, unde qui ſunt ad ſuſpendium damnati, non ſe debent ex ſcala projicere, ſed expectare donec a tortore projiciantur, & ratio eſt, quia nunquam eſt intentio legiſlatoris reum obligare, ut in ſeipſum ſit executor in pœnis gravibus, & notabilibus, cum hoc atrocitatem ſapiat, quam natura abhorret, ut quod quis ſit executor pœnæ mortis in ſeipſum, ſive mutilationis membri, carcerationis, & ſimilium. Notantur autem dixi in pœnis gravibus, & notabilibus, quia non videtur deeſſe poteſtas, ut legiſlator injungere poſſit aliquam facilem, & moderatam pœnam, quam delinquens ex ſe in conſcientia debeat exercere, utpote ſecretam, & levem flagellationem ſui ipſius, & in pleriſque Religionibus extant regulæ particulares tali pacto injungentes, & taxantes quaſdam hujuſmodi pœnitentias, & diſciplinas, quæ optime a perſona ipſa aſſumi poſſunt, quia hoc modo in ſeipſum ſævire non cenſetur, præſertim cum tales pœnitentiæ ſint potius beneficia, quam ſupplicia, & medicinæ potius, quam pœnæ. Demum ſi loquamur de pœnis primi generis, quæ partim in actione, partim in paſſione conſiſtunt, poteſt etiam lex pœnalis ad tales pœnas ſubeundas obligare delinquentem ipſo facto, & ante Judicis ſententiam, qualis eſt reſtitutio fructuum perceptorum, eleemoſynæ, jejunium, & aliæ ſimiles; ſic inter leges Eccleſiaſticas inveniuntur illæ, quæ Clericis beneficiatis horas Canonicas non recitantibus aut non reſidentibus, quando debent, injungunt, ut ſolvant, ac reſtituant fructus perceptos, pro tota parte temporis, quo officium non recitutor, idque ipſo facto ante Judicis ſententiam ex Bulla Leonis X. ſeſſ. 10. Concil. Lateran. De ſingulis autem his pœnis agere ſpectat ad particulares tractatus. Ex quo doctrina facile ſatiſfieri poteſt rationibus utriuſque ſententiæ extremæ, eaſque aliquo modo invicem conciliari. Ita Cajetanus, Medina, Navarrus, Azorius, Suarez, Arriaga, Monteſinus, Salas, Becanus, Hacquetius, Averſa, Caſpenſis, Amicus, & alii paſſim contra quoſ. Pannem Vaſquez, & Lorcam, Sylveſtrum, Conrad. Caſtrum, & alios quoſdam, & eſt communior in Scholis.

154 Varias autem prædicti Auctores regulas aſſignant, unde dignoſci poſſit legem humanam ſtatim ante Judicis ſententiam ad pœnam ſubeundam obligare, præſertim vero Amicus d. 3. ſec. 11. Caſpenſis d. 5. ſec. 2. Arriag. d. 21. ſec. 6. ſed ut brevitati ſtudeamus, ſatis conſtat ex dictis ad id dignoſcendum, & exprimendum neceſſario eſſe verba legis præceptiva, cum enim non ſemper lex hanc obligationem inducat, ut ante Judicis ſententiam reus pœnam ſubire teneatur, aliquod ſignum per legem habere debemus, unde id dignoſcere poſſimus; hoc autem aliud eſſe non poteſt, quam verba præceptiva, quibus legiſlator ſuam voluntatem declarat, ſe velle ante Judicis ſententiam reum ad pœnam ſubeundam obligare, qualia ſunt illa verba: *ipſo facto*, *ipſo jure*, *ante Judicis declarationem*, & ſimilia, & hoc patet de cenſuris excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis, quæ ipſo facto nulla expectata Judicis ſententia incurruntur, ut tradunt communiter Doctores ex *cap. Si quis ſuadente* 17. q. 4. & ita eſt uſu receptum. Verum quia hæc eadem verba poſita in lege privante Hæreticos omnibus ſuis bonis, eaque ad fiſcum applicante eodem communi Doctorum ſenſu, & recepta conſuetudine in ipſo jure fundata, ad temperandam pœnæ acerbitatem, non intelliguntur omnem ſuum effectum operari, niſi poſt Judicis ſententiam, ut notant Amicus, & Caſpenſis l. c. & habetur expreſſe in jure Canonico, ſic enim in 6. lib. 5. tit. 2. de Hæreticis c. 19. ſtatutum eſt a Bonifacio VIII. Hac de cauſa ad dignoſcendum, an lex obliget ad pœnam ante Judicis ſententiam ſubeundam, non ſolum ſunt attendenda verba legis, ſed etiam communis ſenſus, & explicatio Doctorum, praxis & conſuetudo, nec non gravitas, & acerbitas pœnæ, ut bene notavit Amicus l. c. nam eadem verba in una lege poſita juxta communem ſenſum Doctorum, & receptam conſuetudinem pœnam important ipſo facto ſtatim incurrendam, in alia vero ad mitigandam pœnæ acerbitatem juxta eundem communem Doctorum ſenſum, & receptam conſuetudinem ſignificant pœnam ſuſtinendam poſt Judicis ſententiam. Unde in his caſibus clauſulæ illæ: *ipſo facto*, *ipſo jure*, *abſque alia declaratione*, ſolum excludunt declarationem pœnæ, non autem declarationem delicti, propter quod pœna talis eſt impoſita. Aliæ autem regulæ apud præfatos Auctores videri poſſunt.

Dicas, hinc ſequi fruſtra in lege pœnali illa verba apponi, *ipſo facto*, & *abſque alia declaratione*, ſi pœna, quæ annexa eſt delicto, non incurritur commiſſo delicto, ſed expectanda eſt Judicis ſententia, neque ullam eſſe differentiam inter legem ſtatuentem pœnam ipſo facto ſubeundam, & legem ſtatuentem pœnam ferendam. Reſpondetur cum Caſpenſi loc. cit. negando ſequelam, quia pœna a lege impoſita ipſo facto, ſententiam condemnatoriam non requirit; ſed ſufficit declaratoria criminis; ſecus vero dicendum eſt de lege ſtatuente pœnam ferendam, tunc enim ſola ſententia criminis declaratoria non ſufficit, ſed etiam condemnatoria requiritur; lex autem ipſo facto pœnam imponit, quantum eſt de ſe privat delinquentes bonis ſub conditione, quod delictum declaretur, ac proinde non indiget, ut Judex de privatione bonorum ſententiam ferat, ſed de ſola delicti declaratione.

155 Poſtremo eſt difficultas, qualiter humana lex vim habeat obligandi ad ſubeundam pœnam reos condemnatos per judicis ſententiam. Et quidem communis ſententia eſt Theologorum, & Juriſtarum, Reum ad certam pœnam juſte condemnatum, & juxta leges, teneri talem pœnam ſubire ſaltem paſſive ſe habendo, nimirum patienter eam ferendo, ac tolerando, non reſiſtendo Judici, aut Miniſtro pœnam exequenti, & infligenti, quod etiam de pœna mortis intelligendum eſt.

Ratio eſt, quia ſi juſte damnatus eſt, nonniſi injuſte poteſt Judicem, & Miniſtros juſtitiæ fugiendo offendere, Judex enim jus habet, & auctoritatem eum puniendi, & ideo reo non licet ei reſiſtere, ſeque vi defendere ad pœnam evadendam. Neque obſtat, quod ipſe a parte rei ſit innocens, ſi enim Judex juſtam tulit ſententiam pro allegatis, & probatis, & miniſtri bona fide ſententiam ſic datam exequantur, adhuc reus ſe defendere non liceret cum reali offenſione Judicis, & Miniſtrorum, quia revera ab eis injuriam non patitur. Secus tamen dicendum eſt, ſi injuſte ab iniquo Judice damnatus eſſet, & de tali injuſtitia conſtaret, tunc enim reus ſeipſum a ſententia licite poſſet eripere, & ſe quacumque via defendere etiam Judicem, & Miniſtros occidendo quando aliter vitam ſuam conſervare non poſſet, hoc enim eſt de jure naturæ. Adhuc autem etiam cum communiori ſententia tenendum eſt, licitum eſſe reo, quando ei imminet pœna capitis, vel mutilationis, ex carcere aufugere, aut illum infringere. Ratio eſt, quia reo

juſte

Digitized by Google

ſuſto condemnato ſolum aſt prohibitum fugere cum injuriæ, & offenſione Judicis, & miniſtrorum ejus; talis autem effractio carceris, & fuga non redundat in injuriam Judicis & Miniſtrorum, ſed ſolum in damnum temporale Reipublicæ, quod minus æſtimandum eſt, quam conſervatio juris naturalis, quod unuſquiſque habet propriam vitam protegendi, unde ad ſummum poſtea tenetur reſarcire damnum illatum, quod Reipublicæ intulit per carceris effractionem.

156 Dices, ſolere Judices hujuſmodi carcerum effractores punire; punitio autem culpam ſupponit, ad quam expiandam ordinatur; ergo tales carceres effringendo peccat, & rem facit illicitam, cum omnis pœna, ut juſta ſit, culpam ſupponat.

Reſpondetur negando conſequentiam, puniuntur enim carcerum fractores non propter culpam, quam commiſerunt carcerem effringendo, quia nulla talis extat, ſed ad bonum Reipublicæ ſervandum, & aliis terrorem incutiendum, ne quid ſimile attentent, unde licet ſine culpa puniantur, non tamen ſine ſufficienti cauſa; poteſt enim quis juſte puniri ſine cauſa, quam ex culpa, nemine vel ad bonum publicum melius conſervandum, vel aliorum terrorem, ut conſtat ex 23. regula Juris in 6. quæ ſic habet: *Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*, ubi ad juſte puniendum non ſolum aſſignatur culpa, ſed quæcumque alia legitima cauſa, qualis in propoſito ob bonum Reipublicæ ſervandum, & terrorem aliis incutiendum, ne quid ſimile attentent. Dicimus autem hoc ceo licere, quando damnatus eſt ad mortem, vel abſciſſionem membri, quia damnatus ad alias pœnas minoras non poteſt licite fugere, ſed tenetur eas exequi, ſi ad executionem condemnetur ſententia ultima, quam appellatione, vel alio remedio juris infirmare non poteſt; Ita Suarez, Bonacina, Caſpenſis, Amicus, Averſa, & alii communiter. Hoc tamen ultimum nonnulli etiam nimis rigidum, & durum cenſent, unde non putant inſtare talem obligationem in conſcientia ipſi reo, ſed ſolum incumbere Miniſtris juſtitiæ, ut caute cuſtodiant reos damnatos ad tales pœnas, ut ad triremes, vel ad perpetuum carcerem, ne ſinant illos fugere, & ſic præſertim ſentit Suarez lib. 5. cap. 10. & Averſa qu. 96. ſect. 4. in fine, & mihi quoque mitius, & probabilius videtur.

ARTICULUS QUARTUS.

De lege irritatoria, & quam vim obligandi habeat.

157 Lex irritatoria, ſeu irritans, ea vocatur, quæ non ſolum prohibet aliquem actum, ſed etiam illum annullat, & caſſat, ut dicendo, *ſit invalidus, irritus, vel nullius ſit momenti, efficatiæ, valoris, vel careat robore firmitatis, &c.* Hæc eſt communis notio, & deſcriptio legis irritantis, ut paſſim docent Doctores in L. *actus legitimi de regulis juris*, & cap. *actus legitimi* Cod. cit. in 6. etenim totet actus humanis legibus dirigibiles aliqui ſunt, qui non ſolum in eſſe phyſico conſiderantur, ſed etiam in quodam eſſe morali, ſub quo dicuntur eſſe validi, & firmi quibuſdam conditionibus ſervatis, alias declarantur nulli, & invalidi, & tales ſunt contractus, qui per conſenſum mutuum contrahentium fiunt, ut emptio, & venditio, matrimonium, profeſſio religioſa, & ſimiles; etiam quidam alii actus, qui ex unius tantum voluntate dependent, ut teſtamentum, votum, præceptum, & ſimiles. Circa hanc materiam aliquæ occurrunt difficultates breviter in præſenti articulo examinandæ.

Prima difficultas eſt; An lex humana circa tales actus non ſolum habeat vim præcipiendi, aut prohibendi, & puniendi, ut ſupradictum eſt, ſed etiam annullandi, & irritandi, ſtatuendo ſcilicet, ut illi actus, qui non fiunt quibuſdam ſervatis conditionibus, vel contra ipſius legis formam, ſint nulli, & invalidi, ut v. g. tale matrimonium, vel teſtamentum ſit nullum, & irritum talibus conditionibus non ſervatis, & ſic de aliis, & dubitatio currit in caſu, quo alioqui ſeclula lege humana talis actus eſſet per ſe ratus, & validus. Ratio dubitandi eſt, quia hoc videtur contra jus naturæ, ſiquidem ſecundum illud aliqui tales contractus validi ſunt, nam vir, & fœmina de jure naturæ facultatem habent matrimonium inter ſe contrahendi, & poſſidens ſua bona facultatem habet ea relinquendi cui magis libuerit; ergo ſi lex humana ſtatuat, quod in tali caſu, in quo alioqui de jure naturæ valeret, tale teſtamentum, vel matrimonium ſit irritum, & nullum, faceret contra jus naturæ, ad quod lex humana pertingere nequit.

158 Certum tamen eſt, & apud omnes exploratum, humanam legem vere talem vim habere impediendi, & irritandi humanos contractus, & alios ſimiles actus morales, & humanum legiſlatorem ſuis ſubditis non ſolum aliquos actus prohibere poſſe, ſed etiam illos invalidare, & annullare, quando communi bono fuerit expediens. Et ratio eſt, quia talis poteſtas eſt neceſſaria in Republica pro bono ejus regimine, & ita patet ex communi praxi legum, & Principum, tam in gubernatione Civili, quam in Eccleſiaſtica, & ſic de facto Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de Reformatione matrimonia clandeſtina; hoc eſt, ſine Parocho, & teſtibus celebrata, annullavit, & pariter leges Civiles contractibus virorum, & mulierum, & teſtamentis quaſdam appoſuerunt conditiones, ſine quibus invalida eſſent; eam enim validitas ſit quidam moralis ſtatus operis ex humana ordinationibus, ac diſpoſitionibus dependens, utique poteſt legiſlator ad validitatem contractus tales requirere conditiones, quibus deficientibus nullius ſit roboris. Neque id eſt contra jus naturæ, quia leges humanæ contractus irritantes aliàs jure naturali validos, nulli præcepto legis naturalis derogant, ſed tantum permiſſionis; ſicut in ſuperioribus de jure gentium dicebamus, quo introducta eſt diviſio, & proprietas rerum, ac proinde ſublata eſt communitas, quæ quidem jure naturali præcepta non erat, ſed tantum permiſſa; ſic pariter in propoſito cum jus naturæ tales contractus non præcipiat, ſed tantum permittat, ideo lex humana illos annullare poteſt quibuſdam non ſervatis conditionibus bono communi neceſſariis, vel ſaltem expedientibus; neque id eſt contra jus naturæ poſitive, ſicut contra jus naturæ non eſt, quod Princeps vetat id, quod alioqui non erat illicitum, ſed indifferens, aut præcipiat id, quod alioqui debitum non erat.

159 Secunda difficultas eſt, an omnis lex prohibitiva ſit irritatoria, itaut lex prohibens ſemper irritet actum, quem prohibet. Affirmant nonnulli Juriſtæ ex L. *Non dubium* C. de legibus, ubi decernitur: *Ut ea, quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta non ſolum inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur, licet legiſlator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit inutile debere eſſe, quod factum eſt.* Unde generali quadam conſtitutione juris Civilis factum eſſe dicunt, ut quicumque actus per alias varias leges prohibentur, licet per eas non irritentur, tamen irriti ſint ex vi hujus ſingularis legis, & conſtitutionis ad alias leges ſe extendentis. Deinde Gregorius Papa Primus cap. *Imperiali* 25. quæſt. 2. prædictæ legis conſtitutionem his verbis approbavit: *Imperiali conſtitutione ſancitum eſt, ut ea quæ contra leges fiunt, non ſolum inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.* Et tandem in Regulis juris Canonici in 6. 64. regula eſt hæc. *Quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi.* Quare aliqui Canoniſtæ affirmant, non tantum in jure Civili, ſed etiam in jure Canonico, & Eccleſiaſtico leges ſimpliciter prohibentes habere etiam vim irritantis factum contra illas.

160 Communis tamen, & vera ſententia eſt, leges Canonicas prohibentes non per hoc irritare actus, ſi non alio ſufficienti modo irritationem etiam contineant, & declarent. Ita Molina, Suarez, Veſquez, Salas, Bonacina, Averſa, Arriaga, Lezana, Palaus, & alii paſſim. Ratio eſt, quia de fide eſt aliud, actum eſſe irritum, & aliud, eſſe prohibitum; eſt enim de fide certum, Sacerdotem degradatum valide conſecrare, cum tamen id ſit ei omnino prohibitum, & Sacerdotem quoque in mortali conſecrantem valide conſecrare; cum tamen hoc ei vetitum ſit etiam jure divino: & idem eſt de omni alia injuſta Sacramentorum adminiſtratione; non ergo omnis lex prohibens eo ipſo eſt ſimul irritans, nec ea jure ipſo humano id ullibi ſtatutum legitur, aut expreſſum ab ullo Pontifice. Imo potius expreſſum eſt oppoſitum, ut conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. ubi agens de Matrimoniis Clandeſtinis ante ſe initis definit fuiſſe valida, etiamſi ſemper fuerint prohibita, atque Sancta Eccleſia ſemper fuerit deteſtata, & ideo Concilium ibidem pro tempore ſequenti tulit legem irritantem, itaut deinceps talia matrimonia ſint nulla, & irrita. Similiter jure poſitivo, & Canonico prohibita ſunt Clericis, & Religioſis negotia civilia, quæ tamen facta tenent, & pariter habentes votum ſimplex caſtitatis prohibitum eſt Matrimonium, quod etiam tenet ſi illud celebrat, & alia hujuſmodi exempla in Eccleſiaſticis legibus paſſim habentur, eique ideo commune axioma deſumptum ex cap. *Ad Apoſtolicam* de Regularibus: *Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint obtinent roboris firmitatem.*

Imo in rigore loquendo nec etiam in lege Civili oportet dicere ex ſola prohibitione oriri per ſe irritationem, niſi lex ipſa humana id etiam exprimat, ut notat Innocentius in cap. *Si vero* de ſent. excomm. Felinus in cap. 2. de Conſtit. & alii Juriſtæ. Ratio eſt, quia ex natura rei aliud eſt prohibere, & aliud irritare, & effectus irritationis non eſt cum prohibitione neceſſario connexus, poteſt enim actus eſſe prohibitus, & peccaminoſus, & adhuc firmus, & validus, ut patet ex dictis; prohibere enim eſt obligare, ne fiat actus, irritare autem eſt reddere factum caſſum; non ergo ex uno poteſt aliud inferri, nec ex ſola prohibitione irritatio, niſi lex ipſa illam ulterius explicet, maxime cum in materia odioſa verſemur, prohibitio enim actus per ſe loquendo odioſa eſt; & ita quidem de facto ſunt plures actus per leges prohibiti, qui pariter irritari potuiſſent, & tamen irriti non cenſentur, ut conſtat de impedimentis matrimonii tantum obſtantibus ne licite contrahatur, quæ tamen nec irritant, nec dirimunt contractum. Quare concludendum eſt verbum *prohibeo* in lege poſitum nullo modo irritare ex ſe, niſi per aliam legem conſtat ibi fuiſſe mentem legiſlatoris invalidare actum, vel in ipſamet lege ſint talia verba, quæ eam irritationem ſignificent.

161 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ ex L. *Non dubium* deductum, plura congerunt Suarez, Vaſquez, Salas, Arriaga, & alii pro illius legis explicatione, ſed breviter dicendum eſt cum communiori eam legem obligare ſolum Provincias Imperii, & illi ſubjectas, non vero Eccleſiaſticos, & Principes, qui non ſunt Imperio ſubjecti; & eam legem etiam ubi viget, non extendi ad leges Canonicas prohibentes, quia Imperatoris non eſt mentem Pontificis declarare, aut ejus leges extendere, & coarctare. Immo addunt Molina, Suarez, Lezana, Bonacina, Averſa, & alii nec etiam ipſas Provincias Imperiales, aut illis ſubjectas obligari ad talem legem, niſi poſt judicis ſententiam, eo quod nimis onerosa ſit, & gravis.

Ad ſecundum reſpondetur, eo textu, prout in Decretis poſitum eſt, non eſſe talem legem a Pontifice Canonicis adjunctam: nihil enim aliud ibi dicitur, quam quod Imperiali Conſtitutione ſancitum eſt. Unde Gregorius ibi ſolum Conſtitutionem illatam narrare voluit, ut quæ contra leges fiunt, ſint inutilia, & pro infectis habeantur, ſed nequaquam id ad leges quoque Canonicas extendere voluit; aut nec per hoc fit, ut Eccleſiaſtici legibus Imperatoris ſubdantur.

Ad ultimum variæ ſunt expoſitiones illius regulæ: *Quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi*, ſed breviter cum Arriaga diſp. 23. ſect. 5. dicendum eſt eam regulam de jure irritante intelligendam eſſe, nam licet ibi ea limitatio non ſit, ex aliis tamen Canonibus manifeſte deducitur, in quibus ſæpe dicitur prohibitionem ſecundum ſe præciſe conſideratam non irritare, juxta ergo hanc doctrinam debet illa regula intelligi.

Dices, leges Canonicæ prohibendo matrimonia inter certos gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ea faciunt invalida, ergo prohibitio ſola actum irritat.

Reſpondeo in eis legibus, ſi irritantes etiam ſint, alia verba quoque addi, quæ id ſufficienter oſtendant, vel certe ex aliis variis legibus ſufficienter colligi mentem legislatoris in eis fuiſſe abſolute irritare, ut magis mox explicabitur; quando autem nec ex aliis legibus quidquam infertur, tunc plana prohibitio ad irritationem non extenditur, nec neceſſario illam inducit.

162 Tertia difficultas eſt; unde colligi poſſit legem prohibentem velle etiam ſimul irritare, de qua re plures aſſignat regulas Vaſquez diſp. 164. cap. 3. quas ſingulas accurate examinat Arriaga diſp. 23. ſect. 6. Sed breviter dicendum eſt cum communiori duobus præſertim modis dignoſci poſſe legem prohibentem velle etiam ſimul irritare actum prohibitum; primo quando verbis expreſſis injungit, & exprimit irritationem, ut v. g. dicendo, actus ſit nullus, ſit irritus, ſit invalidus, ſit nullius roboris, vel ſub aliis æquivalentibus dicendi modis mentem legislatoris ſatis indicantibus, ut notat Averſa qu. 96. art. 5. dicendo v. g. in impedimento aliquo matrimonii, debere eos, qui ſic contraxerint, ſeparari, poſſe ad alia vota tranſire, prolem eorum fore illegitimam, & ſimilia, quæ plane denotant, mentem legislatoris eſſe, ut illud non ſit verum, ac validum matrimonium. Item quando dicit, beneficium, vel officium tali perſonæ, vel tali modo collatum, adhuc vacare, poſſe libere ab aliis impetrari; ſic enim plane indicat legislator collationem illam eſſe nullam, & irritam. Et ſic de aliis hujuſmodi dicendi modis, & formulis mentem legislatoris ſufficienter exprimentibus.

Alio etiam modo lex prohibens dignoſcitur velle etiam ſimul irritare actum prohibitum; quando nimirum præſcribit formam eſſentialem, vel ſubſtantialem, qua fieri debet certus actus, vel contractus, tunc enim per omiſſionem talis formæ redditur actus nullus, & irritus, quemadmodum enim in naturalibus res ſine forma ſubſtantiali non ſubſiſtit, ſic neque in moralibus ſubſiſtet actus, vel contractus deficiente eo, quod præſcribitur, ut forma ſubſtantialis ipſius, unde pluribus juribus quidam actus, & contractus nulli declarantur, & irriti ob non ſervatam formam ſubſtantialem; ut in forma faciendi teſtamentum cum tanto numero teſtium, in forma eligendi cum tanto ſuffragiorum numero, & per vota ſecreta, & aliis hujuſmodi. Dixi autem, quando lex præſcribit formam eſſentialem, & ſubſtantialem, qua fieri debet certus actus, vel contractus, quia interdum injunguntur quædam accidentales circumſtantiæ, quæ non ſunt de ſubſtantia actus moralis; ſed dici poſſunt ſpectare ad quamdam formam, & ſolemnitatem accidentalem, quod manifeſto exemplo de Matrimonio Lezana declarat d. 8. q. 2. nam Con. Tr. ſ. 24. ſtatuit Matrimonium celebrari debere coram Parocho, & teſtibus, præmiſſis denunciationibus, & aliis ſolemnitatibus, & quia præſentia Parochi, & teſtium ponitur pro forma ſubſtantiali, ideo ob ejus defectum matrimonium eſt nullum; deficientibus autem denunciationibus ſeu aliis ſolemnitatibus non erit nullum, ſed ſolum illicitum, quia hæc ponuntur ſolum pro forma accidentali. Ad diſcernendum vero in univerſum, quandonam forma, & ſolemnitas præſcripta ſit ſubſtantialis, vel tantum accidentalis, non poteſt certa univerſali regula definiri, ſed verbis legis, & ex qualitate, ac inſtitutione ipſa rei dijudicandum eſt. Hæc tamen regula præſertim communiter aſſignari ſolet, ut quando lex poſt formam poſitam addit, *Et aliter fieri non poſſit*, vel *Non poteſt aliter*, vel *Nemo poſſit aliter*, eo ipſo requirit illam formam, tamquam ſubſtantialem, & eſſentialem, quandoquidem dicit *Sine ea non poſſe eſſe actum*, ſi enim ſine ea validus eſſe poſſet; ergo ſine ea abſolute poteſt eſſe, cujus oppoſitum ſupponit ibi legislator. Hanc tamen communem regulam quoque ait Arriaga loc. citat. num. 69. gravem pati difficultatem, quia verbum *non poteſt* ſæpiſſime uſurpatur etiam in rebus moralibus pro impotentia faciendi licite, etiam ſi ſit potentia faciendi valida, ſic paſſim dicimus, non poteſt celebrari ſine paramentis, ſine patena, ſine calice, id eſt, non licite, unde ſolet dici, id ſimpliciter non poſſumus, quod licite non poſſumus. Hinc omnino putat verba illa eſſe ſatis dubia, niſi aliunde de intentione legislatoris conſtet, & cum irritatio ſit actus odioſus, ſatis probabile putat, ex eo ſolo verbo *Non poſſit* ſimpliciter, & abſolute poſito non colligi ſufficienter invaliditatem actus; & hinc eſt, quod in ſingulis legibus, & caſibus, ubi dubium aliquod occurrit, ſolet a Doctoribus examinari, & ex verbis legis, ac ex qualitate, ac inſtitutione ipſa rei interpretari.

163 Quarta difficultas eſt, an ejuſmodi leges irritantes obligent in conſcientia ad non faciendos actus illos ſic irritatos. Pro cujus ſolutione diſtinguendum eſt cum Suarez, Arriaga, & aliis; aliquæ enim ſunt leges irritantes ſimul, & prohibentes actus, & hæ utique obligant in conſcientia ad non ponendum actum illum, quando enim lex ipſa utitur verbo; *Prohibeo*, *veto*, *præcipio*, *ne talis res fiat ſine tali, vel tali conditione*, &c. *Volo ut ſic facta non teneat*, eo ipſo non ſolum actionem irritat, ſed etiam directam inducit obligationem illam non faciendi, itaut qui eam fecerit, & invalide faciat, & contra legem peccet. In quo etiam puncto advertendum eſt, quod quamvis lex irritatoria habentes ignorantiam ipſius invincibilem non obliget, quia cum hæc voluntarium tollat, tollit etiam peccatum, & a culpa excuſat; Quando tamen eſt ſufficienter promulgata habet ſuum effectum reſcindendi, & annullandi contractus, vel actus contra ipſam celebratos etiam ante ipſius notitiam, ut notant Scotus, Reginaldus, Azorius, Bonacina, Lezana, & alii paſſim, & ratio eſt, quia reſciſſio, ſeu annullatio actus, vel contractus non eſt pœna, ac per conſequens, non poteſt procedere ex aliqua culpa, ſiquidem ad invaliditatem non requiritur culpa ex parte contrahentis, ſed eſt effectus quidam poteſtatis Principis, quam habet ſuper contractus ſuorum ſubditorum, & ita etiam ignorantes ligat.

Aliæ vero ſunt leges, quæ non prohibent, ſed tantum præſcribunt conditiones quaſdam neceſſarias ad valorem actus, vel contractus, & tales leges per ſe non obligant in conſcientia directe ad illum actum omittendum, ſed præciſe, ut non reputetur validus, ſi fiet; ſic v. g. lex præſcribens formam, qua teſtamentum condi debet, non obligat ſimpliciter, & abſolute, ne homo ſine illa forma teſtetur, ſed ſolum quod ſi ita teſtatur, nullum ſit teſtamentum; ſicut enim poteſt homo pro ſuo libitu nullum facere teſtamentum, ita poteſt facere ſine forma præſcripta, etiamſi ſciat ſic factum fore nullum; talis etiam eſt lex irritans contractus minorum, non enim propterea illis eſt illicitum facere. Notanter autem diximus leges hujus ſecundi generis per ſe non prohibere actum, nec obligare in conſcientia hominem ad illum non faciendum; quia ut notavit Arriaga loc. cit. per accidens aliquando inde ſequetur eos actus eſſe abſolute malos, qui ſuppoſita nullitate eorum cenſentur moraliter mali; id autem in tali caſu ex lege poſitiva non proveniet, quia ſupponimus illam non prohibere actionem, ſed ex alio naturali principio, quod ſcilicet irreverentia aliqua ſit in tali actione inaniter facta. Hujuſmodi ſunt actiones Sacramentales; eſt enim irreverentia magna tentare facere Sacramentum ſine conditionibus requiſitis, ut Baptiſmum adminiſtrare ſine intentione, aut non in aqua naturali, vel in alia non ſufficienti.

164 Quinta tandem difficultas eſt, quandonam lex irritatoria ſuum ſortiatur effectum, & quidem in primis certum eſt, ut docent Suarez, Salas, Lezana, Palaus, Monteſinos, & alii paſſim, legem irritantem poſſe ſuum ſortiri effectum ante Judicis ſententiam, quia legislator poteſtatem habet id faciendi, & lex ſæpius ita ſonat, & ſtylus Curiæ id ſequitur, dum agitur de electionibus, profeſſionibus, beneficiorum proviſionibus, & ſimilibus. Attamen, ut notat Lezana diſp. 8. art. qu. 2. in fine, ad bene dignoſcendum, quandonam lex irritans ſuum ſortiatur effectum maxime attendenda ſunt verba ipſius legis; aliquando enim ſolum loquitur de irritatione facienda media Judicis ſententia, & tunc illa eſt expectanda; aliquando ſolum pro foro externo, & tunc etiam requiritur Judicis ſententia; aliquando etiam verbis univerſaliſſimis utitur, vel inhabilitantibus perſonas ad tales actus, vel contractus, & tunc ante omnem ſententiam ſuum habebit effectum.

165 Præcipua tantum difficultas eſt, an lex irritans fundata in præſumptione ſuum ſortiatur effectum, quando præſumptio non ſubſiſtit; prohibetur v. g. contractus minorum, quia præſupponuntur facile decipi poſſe, quæritur an hic, & nunc quando reipſa non decipiuntur, contractus ille ſit validus. Aliqui dixerunt leges in præſumptione fundatas non ſortiri effectum, nec in conſcientia obligare, quando præſumptio eſt falſa, & de oppoſita veritate conſtet, & ratio eſt, quia

Digitized by Google

eſt, quia hujuſmodi leges non obligant, niſi ex præſuppoſita præſumptione fraudis, vel violentiæ; ergo ceſſante fraude, & violentia non obligant; ex quo inferunt hæredem ex teſtamento cui deeſt ſolemnitas poſſe tuta conſcientia accipere, & retinere hæreditatem, quando illi conſtat nullam fraudem, aut violentiam interveniſſe; ita docet Covar. cum aliis pluribus Juriſtis in c. *Cum eſſes* de Teſtamentis. Alii vero, ut Antonius Gomez, Burgos de Paz, Soarez, & alii a Salas relati diſp. 16. ſect. 7. cenſent nullam legem irritantem in præſumptione fundari, ſed in certa ſcientia, dicunt enim eas non fundari in eo, quod præſumant fore hic, & nunc fraudem, ſed in eo quod præſumant eſſe periculum fraudis, licet autem certum non ſit fore fraudem, tamen eſſe periculum illius videtur omnino certum, ergo non fundantur tales leges in præſumptione, ſed in certa ſcientia, unde inferunt omnes tales leges ſemper ſuum ſortiri effectum, quem abſolute intendunt, quia ſemper habent fundamentum, cui innituntur, ſcilicet periculum fraudis; Confirmat hoc Vaſquez diſp. 167. c. 3. quia hæ leges non fundantur in præſumptione particularium caſuum, quaſi cenſeat legiſlator in hoc, & illo eſſe periculum, ſed in periculo, quod ordinarie, & per ſe ſolet intervenire, & ut in pluribus, hoc autem ſemper manet; ergo ſemper obligabunt, & ſuum ſortientur effectum. Quod etiam ex eo confirmari poteſt, quia legis ratione in uno, aut altero caſu ceſſante, non ob id legis obligatio ceſſat; ergo dicendum eſt ſemper irritationem ſequi ex lege, etiamſi in hoc, aut in illo caſu non præſumatur illud malum, quia ſaltem periculum præſumitur ex eo, quod ordinarie, & regulariter evenit.

166 Alii tandem media gradiuntur via hac diſtinctione utentes ad conciliandas opiniones relatas, quod duplex eſt præſumptio; Una, quando legiſlator aliquid mali eventurum præſumit, non quidem in quovis caſu particulari, ſed regulariter, & frequenter, niſi ipſa lex impediat, & ad illum impediendum generalem ſtatuit legem, quæ omnes obligare intendit; & lex quæ in tali præſumptione fundatur, ſemper obligat, quamdiu præſumptio, ut plurimum, vera eſt, tametſi deficiat in hoc, vel illo caſu particulari; tamdiu enim viget lex quamdiu viget ratio legis; at ratio legis eſt præſumptio eventuri mali, non quidem in ſingulis caſibus, ſed ut plurimum; ergo quamdiu præſumi poteſt aliquod malum frequenter eventurum, tamdiu urget lex. Et in hoc ſenſu dicunt veram eſſe ſecundam opinionem relatam, & intelligi debere illud vulgare dictum, ceſſante ratione legis in aliquo caſu ſingulari, non ceſſat ejus diſpoſitio, ſi ratio legis in univerſum non ceſſet. Altera præſumptio eſt, quando legiſlator etiam in quovis caſu ſingulari aliquid ſuſpicatur, & talem præſumptionem dicunt habuiſſe Pontificem in cap. *Veniens*, cap. *Is qui fidem* de ſponſalibus, ubi ſtatuit ſponſalia de futuro per copulam carnalem ſubſequutam tranſire in matrimonium, non quod illa copula ad matrimonium conſtituendum ſufficiat ſine novo conſenſu, ſed quia Pontifex præſumit ſponſos in tali caſu ſemper habere conſenſum de præſenti, ne cogatur præſumere eos mortaliter peccare. Quando igitur lex in tali præſumptione fundatur, dicunt non obligare in conſcientia, ſi præſumptio eſt falſa, & in hoc ſenſu aiunt primam opinionem eſſe admittendam, & illud axioma intelligendum, quod lex fundata in præſumptione non obligat in conſcientia, quando præſumptio falſa eſt. Unde ſi ſponſus ad ſponſam accedat ſine affectu maritali, poteſt quidem in externo foro cogi, ut cum illa habitet, quia præſumitur acceſſiſſe animo conjugali, & conſummandi matrimonium; ſi tamen poſtea aliam ducat, tenetur in conſcientia poſteriorem retinere, & priorem relinquere, ita diſcurrit Becanus cum aliis tr. 3. c. 6. q. 9. qui dicendi modus probabilior videtur, & aptus ad duas relatas opiniones conciliandas.

ARTICULUS QUINTUS.

Quomodo lex obliget ad ſui ſatisfactionem, & impletionem, ſeu quibus modis legi ſatisfieri poſſit.

167 PRimo dicendum eſt, ut aliquis legi negativæ ſatisfaciat, qua nimirum aliquis actus prohibetur v. gr. legi non furandi, vel non mœchandi, non requiri aliquem actum, ſeu intentionem ſatisfaciendi legi. Hæc eſt communis apud omnes Theologos, & ratio eſt, quia ad ſatisfaciendum legi negativæ, præceptumque negativum implendum, ſufficit ſola actus omiſſio, hæc enim ſola per illam intenditur v. g. non furari, non occidere; non ergo eſt neceſſarius aliquis actus; quod ſi præcepta negativa pro eorum impletione nullam requirunt actionem, neque etiam aliqua intentio neceſſaria erit, hæc enim quoque eſt actus voluntatis; omnia ergo præcepta negativa abſque ulla intentione, & voluntate impleri poſſunt, nam eo ipſo, quod quis furtum non committit, vel homicidium, procuidubio implet præceptum non furandi, & non occidendi. Hoc autem totum intelligitur de ſatisfactione, & impletione præcepti quoad ſubſtantiam, quia ad ſatisfaciendum tali legi quoad modum virtutis, vel meriti, aliqua intentio requiritur, ut dictum eſt lib. 2. diſp. de Actibus Humanis, & lib. 3. diſp. de Merito.

168 Secundo dicendum eſt, ad ſatisfaciendum legi affirmativæ, & præceptum poſitivum implendum, requiri aliquem actum, ſcilicet illum, qui præcipitur, v. g. auditionem Miſſæ, & aliquam intentionem ſatisfaciendi per illum actum. Hæc etiam eſt communis inter Doctores, & ratio eſt obvia, quia lex affirmativa præcipit actum, ergo ſine actu adimpleri non poteſt, & rurſus præcipit actum humano modo efficiendum; ergo aliquam requirit intentionem pro ejus impletione, actus ſiquidem humanus, aut humano modo efficiendus requirit intentionem ſaltem faciendi illum; quia debet eſſe actus liber, & voluntarius: fatentur tamen omnes non requiri voluntatem expreſſam ſatisfaciendi præcepto, ſeu legi, ſed ſufficere voluntatem virtualem. Ex quo inferunt quod ſi quis Miſſæ ſacrificio adeſſet coactus, & contra voluntatem, præceptum audiendi ſacrum non impleret, quia præceptum affirmativum impleri nequit, quin opus præceptum efficiatur ut dictum eſt, at præceptum non eſt illi impoſitum de opere aliquo neceſſario, ſed de opere libero, quod in ſua poteſtate ſitum eſt; ergo aliquis efficiendo opus, quod omittere nequit, præceptum non implet. Hoc tamen limitant Bonacina, Caſpenſis, & alii, ſi coactio libertatem non tollat, ſed illam tantum minuat, ut contingit, quando procedit ex metu, in quo caſu dicunt adhuc præcepto ſatisfieri, quia illa actio adhuc cenſetur ſimpliciter libera, & voluntaria, & ſolum ſecundum quid involuntaria, ut patet de projiciente merces in mari ex metu naufragii. Qua ratione affirmant pueros ſatisfacere præcepto audiendi ſacrum, quamvis audire nollent, niſi parentum verbera, vel Magiſtri timerent, quia metus, quamvis gravis ſit, adimpletioni præcepti non obſtat.

169 Tertio dicendum eſt, ad impletionem præcepti, ſeu legis affirmativæ non neceſſario requiri, quod talis actus ſit formaliter bonus, ſed ſufficere quod ſit materialiter bonus, quia eſt circa rem intimatam per legem, etiamſi ſit formaliter malus propter malam circumſtantiam v. g. finis, unde qui ſe ad audiendum ſacrum conferret ductus libidine videndi fœminam, adhuc cum hac prava intentione aſſiſtendo Miſſæ præceptum impleret, quia hæc prava intentio adjuncta voluntati implendi præceptum non eſt contraria adimpletioni præcepti. Hæc etiam eſt communis inter Theologos, & ratio eſt; quia lex, & præceptum humanum imperat ſolum ſubſtantiam actus, non vero modum, modus enim & finis præcepti non cadit ſub præcepto, ut eſt commune Theologorum axioma; cum ergo modus non ſit neceſſarius ad ſubſtantiam actus præcepti, & ſit extrinſecus illi, ſufficit quod ille actus ſit ſubſtantialiter bonus, & voluntarie factus ad præceptum implendum; ergo qui ſe ad audiendum ſacrum confert ex intentione, & libidine aſpiciendi fœminam, ſi adhuc attentionem habeat requiſitam, quantumvis ex alia parte ob pravam illam intentionem mortaliter peccet, præceptum implet quoad ſubſtantiam, licet non quoad modum, qui ſub præcepto non cadit. Ita Almainus, Azorius, Suarez, Sanchez, Bonacina, Palaus, Lezana, Caſpenſis, Hacquetus, & alii paſſim.

Dices, omne præceptum eſt de opere bono; ergo non poteſt ei ſatisfieri per opus malum, quia opus malum non eſt præceptum.

Reſpondetur omne præceptum ſemper eſſe de opere bono quoad ſubſtantiam, & ex objecto, non tamen opus eſſe, quod ſit bonum etiam ex circumſtantiis, & quoad modum virtutis, quia modus, & finis præcepti humani ſub præcepto non cadit, unde laute comedens in die jejunii, dummodo ſervet formam jejunii ab Eccleſia ſtatutam, implet jejunii præceptum, quamvis non ſervet finem ejus extrinſecum, qui eſt carnis maceratio; & ſic in propoſito auditio ſacri ob pravum finem eſt vitioſum opus extrinſece ſolum, non autem intrinſece & ex objecto, vitium autem extrinſecum ex fine, vel alia circumſtantia adjuncta bonitatem ſubſtantialem actus non tollit, atque ideo adimpletioni præcepti non obſtat. Adhuc tamen fatendum eſt, quod quando lex humana ſolum determinat tempus, aut modum implendi naturalem legem, aut divinam, nec novam materiam præcipit, tunc requirit actum virtuoſo modo factum, & actum bonum, non tantum quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad circumſtantias pro ejus impletione. Ratio eſt, quia in tali caſu lex humana habet pro materia obſervantiam legis naturalis, aut divinæ; ergo ut impleatur requirit actum undique bonum. Conſequentia probatur, quia in tali caſu lex humana non impletur, niſi impleatur etiam naturalis, vel divina; cum ergo hæc impleri nequeat, niſi per actus undique bonos, quia lex naturalis, vel divina etiam ad actus internos obligat, & ad operandum cum ordine ad ultimum finem proportionatum, conſequenter etiam lex humana in tali caſo impleri non poterit niſi per actum bonum tam materialiter, quam formaliter.

170 Quarto dicendum eſt, unico actu pluribus præceptis ſatisfieri poſſe, quoties Superior concedit, ut eodem actu pluribus præceptis ſatisfiat; unde ille, cui a Confeſſario impoſitum eſt pro pœnitentia, ut per menſem ſingulis diebus ſacro aſſiſtat, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, & præcepto Confeſſarii unicam miſſam audiendo in diebus feſtis. Ita Medina, Sanchez, Suarez, Salas, Bonacina, & alii Doctores communiter. Et ratio eſt, quia obligatio legis pendet a mente legiſlatoris, ipſiuſque voluntatem non

excedit; ſi ergo legiſlator unico actu intendit, & permittit pluribus ſimul ſatisfieri præceptis, opus eſt dicere unico actu pluribus præceptis ſatisfieri.

Dices pluribus debitis juſtitiæ commutativæ unica ſolutione ſatisfieri nequit; ergo nec unico actu pluribus debitis legalibus, ſeu præceptis ſatisfieri poteſt. Negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia juſtitia commutativa reſpicit æqualitatem rei ad rem, quæ unica ſolutione ſalvari nequit in pluribus, & diverſis debitis; in debitis vero legalibus mens, & intentio legiſlatoris attenditur, quæ in unum idemque opus ferri poteſt, ita Doctores eit.

171 Sed difficultas eſt, an neceſſarium ſit ad impletionem præcepti non habere voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi ipſi. Certum enim eſt ad præceptum implendum ſufficere voluntatem audiendi, verbi gratia ſacrum, etiamſi formaliter non ſit ſub intentione implendi, nam qui non excludit, cenſetur virtualiter includere intentionem implendi præceptum in ea ipſa voluntate, qua vult efficere actum, qui præcipitur; unde qui mane ſacrum audivit ex devotione non exiſtimans eſſe diem feſtum licet poſtea id ſciat, non aliam Miſſam audire tenetur, ſed ſaltem ſacrum jam auditum applicare pro ſatisfactione præcepti poſtea noti, & ratio a priori eſt, quia ſcientia præcepti, aut intentio illud adimplendi neceſſaria non eſt ad ejus impletionem; ſed ſatis eſt, ſi opus fiat ſcienter, & ea deliberatione tempore, & loco, quo præcipitur. Difficultas ergo eſt, an ad ſatisfaciendum præcepto opus ſit non habere voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi ipſi in ipſa actus præcepti executione, ut verb. grat. ſi quis ex devotione ſacrum audiat die feſto, & habeat hunc actum formalem, nolo hac miſſa implere præceptum, & in ea voluntate perſiſtat, an præceptum impleat. Plures affirmant facientem opus præceptum cum intentione non implendi præceptum, per illud opus adhuc præcepto ſatisfacere. Ratio eſt quia Superior non præcipit opus cum intentione implendi præceptum, vel abſque intentione non adimplendi præceptum, ſed ſimpliciter præcipit tale opus; ergo qui tale opus præceptum fecit, ſufficienter præceptum adimplet, quamvis illud faciat intentione non adimplendi præceptum, ita Henriquez, Soarez, Sanchez, Leſſius, Valentia, Bancine, Hacquetius, & alii.

172 Alii negant in tali caſu præcepto ſatisfieri, & dicunt neceſſe eſſe, ut cum voluntate audiendi ſacrum non conjungatur voluntas formalis contraria præcepto, ſeu non ſatisfaciendi ipſi, quia tunc revera per illum actum hoc modo exercitum non impletur præceptum, ſiquidem nullo modo obediretur illi; & ratio eſt, quoniam non obſtante executione operis præcepti audiens Miſſam ſimpliciter haberet voluntatem non implendi præceptum. Ita Navarrus, Azorius, Medina, Ledeſma, Caſpenſis, & plures alii. Hic tamen caſus, de quo adeo acriter diſſerunt Doctores citati, mihi implicare videtur, quia executio operis præcepti neceſſario fert ſecum adimpletionem præcepti, ergo implicat velle tale opus præceptum exequi cum intentione expreſſa nolendi præcepto ſatisfacere; unde ſicut nequit quis velle cibum ſumere cum intentione expreſſa nolendi ſe alere, quia cibi ſumptio neceſſario fert ſecum vitæ alimentum; ita in propoſito nequit quis velle opus præceptum exequi cum intentione expreſſe nolendi præcepto ſatisfacere; quia operis præcepti executio ſecum fert neceſſario, & habet annexam præcepti impletionem.

173 Quinto tandem dicendum eſt; etiam eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri poſſe, quando unus actus alium non impedit, unde tempore Miſſæ recitando quis horas Canonicas, & præcepto Miſſæ, & præcepto divini officii ſimul ſatisfacere poteſt, nam eodem tempore diverſos actus præceptos præſtat, quorum unus alium non impedit. Ita Doctores omnes ſupracitati, & ratio eſt, quia qui facit id, quod lege, vel præcepto præſcribitur, legi ſatisfacere dicitur, & legem adimplere, ſed poſſumus eodem tempore facere quod leges diverſæ, vel diverſa præcepta præſcribunt, cum in præceptis, & legibus diverſitas temporum non præſcribatur; ergo poſſumus eodem tempore pluribus præceptis per diverſos actus ſatisfacere, quoties unus actus alium non impedit, quæ limitatio apponitur, quia ſi unus actus exercitium alterius impediret, tunc utique certum eſt eodem tempore non poſſe per illos actus diverſos pluribus ſatisfieri præceptis.

QUÆSTIO SEXTA.

De Ceſſatione, ſeu mutatione legis humanæ.

174 CErtum, & exploratum eſt apud omnes leges humanas non eſſe per ſe immutabiles, quinimo vere auferri poſſe, & abrogari, ac interdum utiliter, & convenienter ita fieri; fieri enim poteſt, ut populorum mores ita mutentur, ut ea quæ prius ſalutaria erant atque proficua, evadant curſu temporis inutilia, aut nimis dura, & ardua, & interdum etiam noxia, in quo eodem ſenſu dici ſoleat perpetuitas eſſe de ratione legis jam ſupra explicatum eſt qu. 1. hujus diſp. art. 2. num. 14. ita nimirum, ut ab initio non feratur ad certum tempus dumtaxat, & non debeat ipſo facto ceſſare per mortem legiſlatoris; quin potius duret quamdiu non abrogetur, in quo a ſimplici præcepto diſtinguitur, ut ibi declaratum eſt, & quia ceſſatio, & mutatio legis humanæ multis, variiſque modis contingere poteſt, de his omnibus, & ſingulis breviter in hac quæſtione diſcurrendum eſt, & quibus modis ceſſare poſſit obligatio ſervandæ legis humanæ.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & quomodo lex ceſſet per ejus abrogationem.

175 PRimo dicendum eſt, obligationem ferendi leges humanas ceſſare poſſe per earum abrogationem, ac proinde legem ipſam humanam aliquando abrogari poſſe ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles. Eſt communis, & conſtans tam Theologorum, quam Juriſtarum ſententia, quam docuit D. Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 6. ubi ſolam legem æternam, ſub qua etiam naturalem comprehendit, per quam nobis æterna intimatur, ait eſſe immutabilem, ita etiam docuit Innocentius in Concil. Lateranenſi generali, ubi ait, quod *non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit, quoniam ipſe Deus ex his quæ veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo*: & hoc idem ſuadet ratio, quia de ratione legis poſitivæ eſt univerſaliter loquendo, ut ex libera voluntate ſuperioris ſtatuatur ad differentiam legis naturalis, & æternæ; ergo ſicut ab initio poterat non ferri, ita poſtea auferri poterit juſtis de cauſis, & hoc dependebit a voluntate libera Superioris, & ita notavit Ariſt. l. 2. Polit. c. 6. & Plato in Dialogo 6. de legibus, & habetur in jure ipſo Civili L. unica C. de Caducis tollendis, & in jure Canonico c. 2. d. 14. Abrogatio autem alicujus legis dupliciter fieri poteſt; uno modo tollendo obligationem illius, & nullam aliam imponendo; ſecundo modo, alia lege contraria obligationem inducente ad contrarium actum, vel ad abſtinendum ab eo, qui imperatus erat per priorem legem. Poteſt autem obligatio legis tolli, vel per abrogationem, vel ſolum per derogationem: per abrogationem ceſſat ſimpliciter, per derogationem vero ſolum ſecundum quid, abrogare enim eſt, poſtquam vim obligandi lex obtinuit, in univerſum tollere; derogare vero eſt illam, non in totum, ſed in partem tollere. Et hoc etiam eſſe de mente Scoti oſtendit Vulpes noſter diſp. 8. art. 2. ex pluribus locis, ubi ait omnes leges poſitivas humanas habentes rectitudinem a ſolo probabili judicio legiſlatoris, & firmitatem a ſolo decreto ſuæ voluntatis ſimpliciter mutabiles eſſe, & abrogari poſſe.

176 Secundo dicendum eſt, legem humanam abrogari poſſe ab eo, qui poteſtatem habet legiſlativam. Hæc etiam eſt communis apud Theologos, & Juriſtas. Ratio eſt, quia legis abrogatio eſt actus poteſtatis legiſlativæ, eſt enim actus jurisdictionis pertinens ad regulandam communitatem, ergo non poteſt eſſe, niſi a poteſtate legiſlativa proportionata. Atque ita Princeps qui legem tulit, eam poteſt revocare, & abrogare, eadem enim poteſtas, quæ ad ferendam legem requiritur, ſufficit quoque ad illam abrogandam, eſt enim regula Juris, quod *res omnis per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvi poteſt*. Hoc etiam ab ejus ſucceſſore fieri poteſt, cum tanta ſit poteſtas ſucceſſoris, quanta illius, qui antea legem tulit; ſicut ergo poteſt ille legem a ſe latam revocare, ſic poterit & iſte, & cum par in parem imperium non habeat, non poteſt iſte ab illo valide impediri, ne legem ab eo latam revocet. Denique poteſt Superior inferioris legem abrogare, ſicut enim inferior ſubditur ſuperiori, ita quoque ejus poteſtas, & per quamdam eminentiam poteſt quidquid inferior; quare ſicut iſte legem a ſe latam revocare poteſt, ſic etiam ejus ſuperior poterit, & hoc quidem poſtulat rectus gubernationis ordo, ut inferior ſit perfecte Superiori ſubjectus, alioqui Superiori præcipienti poſſet inferior impune non obedire, unde poſſet inter eos juſtum bellum intercedere, cum unuſquiſque a natura Jus habeat ſe, ſuaque jura defendendi.

177 Tertio dicendum eſt, nullum inferiorem poſſe legem Superioris abrogare, niſi ab ipſo poteſtatem habeat. Hæc etiam eſt communis in Scholis, & habetur in Clementina. *Ne Romani Pontificis*, ubi a Clemente Quinto decernitur legem Superioris non poſſe per inferiorem abrogari, corrigi, aut mutari. Et ratio de ſe eſt evidens, quia inferior nullum jus, aut poteſtatem habet in Superiorem, ejuſque conſtitutiones, & leges, ut conſtat ex ipſis terminis Superioris, & inferioris, ſi enim inferior a ſe poteſtatem haberet tollendi, & abrogandi legem Superioris, jam non eſſet inferior, ſed potius ſuperior illo; tantum ergo lex ab eo revocari poterit, qui legem illam tulit, vel ab ejus ſucceſſore, qui cum legiſlatore eamdem habet poteſtatem.

Confirmatur, quia ut infra dicemus, nullus ſubditus, aut Miniſter inferior poteſt proprie loquendo in leges Superioris diſpenſare, niſi ex commiſſione, vel conſenſu Superioris expreſſo, vel tacito; ergo multo minus illam abrogare poterit, quia diſpenſare eſt tollere vim legis ex parte, & reſpectu hujus perſonæ; ſed abrogare eſt vim legis totaliter, & reſpectu omnium.

Eſt tamen difficultas, an poſſit inferior legem a ſe conditam & a Superiore confirmatam abrogare abſque Superioris

bene-

Digitized by Google

beneplacito. Affirmant plures Theologi, & Juriſtæ cum Bartolo in L. *Omnes populi*, ff. de Juſtitia, & Jure, eo quod confirmatio Principis vim habebat ſolum inquantum voluerat, & petierat inferior Magiſtratus legem condens; ergo per eam revocationem eo ipſo ceſſat Principis confirmatio, quia talis confirmatio ſupponit legem, cui tribuit robur, nec illam extrahit a ſuo ordine, ſed in ſuo ſtatu relinquit, in qua eam illam roborat, atque ideo remanet intra ſphæram poteſtatis legislativæ, a qua emanavit, & conſequenter eam abrogare poterit. Negant plures alii Theologi, & Juriſtæ cum Baldo in L. *Omnium* C. de Teſtamentis, eo quod illa lex per confirmationem Principis facta eſt, veluti propria eius, ac ſi ab eo lata fuiſſet, unde non poterit abſque eius auctoritate poſtea revocari. Alii tandem Doctores apud Averſam q. 97. ſect. 2. media gradiuntur via utentes diſtinctione, & dicentes, quod ſi inferior Magiſtratus habebat per ſe auctoritatem legem ſtatuendi, & ſolum ad maiorem quamdam ſolemnitatem a Principe confirmationem petiit, tunc poſſe ex ſe poſtea eam abrogare. Si autem non habebat per ſe auctoritatem, ſed Principis confirmatione indigebat, tamquam eſſentiali, & neceſſaria, tunc non poſſe per ſe abrogare legem confirmatam. Ait enim Averſa l. c. rem hanc multum pendere ex modo ſubordinationis ipſius Magiſtratus ad Principem, & ex modo confirmationis expreſſo per verba Principis; poteſt enim eſſe, ut Magiſtratus ab initio acceperit poteſtatem a Principe, non ſolum condendi, ſed etiam tollendi ſuas leges, quamvis a Principe confirmatas, & tunc ſine dubio libere poteſt aliquam ex his legibus revocare. Aut poteſt eſſe ut Magiſtratus acceperit tantum poteſtatem condendi leges, non autem auferendi poſt obtentam earum confirmationem a Principe, & tunc plane id non poterit; ſimiliter in verbis Confirmationis poteſt eſſe aliqua particula denotans, ut ea lex immutari non poſſit, ut eam relinquens in arbitrio inferioris Magiſtratus. Ubi autem neutra pars, ſive in modo ſubordinationis, ſive in modo confirmationis fuerit ſatis expreſſa, concludit Averſa multum valere adductam regulam, quod dum confirmatio legis ſolum ob majorem ſolemnitatem, & non ex indigentia fuerit obtenta, poſſit lex libere revocari ab eo, qui eam condidit, dum vero fuerit obtenta ex indigentia, indigeat etiam poſtea revocatio, ut approbetur a Principe.

178 Quarto dicendum eſt, legem abrogari non debere ex mero Principis arbitrio abſque juſta, & rationabili cauſa, nec auferri debere, vel mutari, niſi ex neceſſitate, vel magna Reipublicæ utilitate. Hæc etiam eſt communis apud Theologos, & Juriſtas, & habetur in jure Civili L. 2. ff. de Conſt. Princ. & in jure Canonico cap. *Alma Mater*, de ſent. excom. in 6. & probant efficaciter Ariſt. l. 2. Polit. c. 6. circa finem, ubi proponit quæſtionem, an expediat in Republica leges mutare, & ait, non expedire, niſi ex tali mutatione maior aliqua utilitas Reipublicæ ſperetur proventura, quia ex tali mutatione plus detrimenti timendum eſt, quam utilitatis ſperandum ob periculum contemptus legum ex una parte, & maioris facilitatis ſervandi antiquas, quibus iam communitas diuturna obſervatione eſt aſſueta, quam novas, quibus aſſueta non eſt; ergo niſi hæc pericula compenſentur certa ſpe maioris utilitatis, quæ ex huiuſmodi legum mutatione ſperetur, eas mutare non licebit. Si tamen Princeps abſque ulla cauſa, & utilitate pro ſua voluntate legem abrogaret, ac ſimpliciter cum detrimento boni communis, adhuc quidem talis abrogatio valida foret, nec tenebuntur ſubditi illam amplius ſervare; & ratio eſt, quia cum lex voluntate Principis eſſentialiter conſtituatur, tota vis obligationis ex eius voluntate pendet, qua illa ceſſante ceſſat quoque ipſius legis obligatio.

Dices, ſi lex ſit inutilis Reipublicæ, non obligat Cives ad eam ſervandam; ergo e converſo ſi mutatio legis a Principe facta ſit Reipublicæ inutilis, cives non deobligabit a lege ſervanda. Reſpondetur negando conſequentiam, quia plus ad validitatem legis requiritur, quam ad validitatem abrogationis, & plura ad legem conſtituendam requiruntur, quam ad eam deſtruendam, cum ex defectu unius tantum conditionis deſtrui poſſit, conſtitui autem nequeat niſi concurſu omnium conditionum, quæ ad legem conſtituendam requiruntur: unde poteſt eſſe, ut juſſio Principis per ſe ſit invalida, ſi iniuſta ſit, & contra bonum publicum; ſed abrogatio legis, quantumvis iuſtæ, & utilis, ex voluntate Principis facta ſemper erit valida, dum Princeps ipſe ſuam revocat voluntatem obligandi ſubditos.

179 Quinto eſt difficultas; An quando lex abrogatur, requiratur publicatio, & promulgatio talis abrogationis. Negant Capreolus, Corduba, Conradus, Medina, & alii. Affirmant Azorius, Vaſquez, Salas, Caſpenſis & alii. Tandem Lezana, Amicus, & alii cum diſtinctione procedunt, dicentes, quod quando abrogatio fit cum impoſitione legis contrariæ, tunc ſicut ad impoſitionem legis requiritur ſolemnis promulgatio, ſic etiam ad talem abrogationem. Quando vero abrogatio legis fit ſine novæ legis impoſitione, non videtur requiri talis promulgatio, cum illa non ſit vera lex, ſed ceſſatio legis, quæ ſola voluntate Principis fieri poteſt. Ego tamen cum ſecunda ſententia exiſtimo, quocumque modo lex abrogetur, talem publicationem abrogationis eſſe neceſſariam, ut aliquo modo ſubditis manifeſtetur revocatio legis, & ratio eſt, quia lex ſemel publicata ſemper viget, & ſubditi illa adſtringuntur, donec illis revocatio innoteſcat. Tum quia rectus gubernandi modus poſtulat, quod Princeps hanc ſuam legis revocationem ſubditis aliquo modo externe manifeſtet, ne ſcandala publica, & incommoda naſcantur, dum unus ſervat legem, aliis impune eam non ſervantibus. Tum tandem, quia ſi ex ſola interiori legis revocatione poſſet ſubditorum obligatio tolli, ſimiliter dici poſſet abſolutionem a cenſura, & diſpenſationem cuiuſcumque vinculi poſſe fieri ex ſola interiori diſpenſantis voluntate, quod nemo dicet. Adhuc tamen fatendum eſt, non eam requiri abrogationis legis promulgationem, qualis ad valorem legis requiritur, nam ad inducendam legis obligationem requiritur ſolemnis promulgatio, ut in ſuperioribus dictum eſt, ad tollendam vero legis obligationem ſufficit ſimplex revocatio, quæ quomodocumque in notitiam ſubditorum devenit, ab onere legis eos liberabit.

180 Sexto tandem eſt difficultas, quando cenſeatur lex aliqua abrogata, ſeu derogata per poſteriorem, de quo plura Doctores diſputant, ſed breviter dicendum eſt legem anteriorem abrogari, ſeu derogari per poſteriorem, quando eſt ei contraria, tunc enim poſterior voluntas Principis, cum nequeat cum priori conſiſtere, illam revocat, & retractat. Quod ſi lex poſterior contraria non eſt priori, nihil ipſi præjudicare poterit, quia lex antiqua, & prior adhuc in ſua manet poſſeſſione. Unde diligenter advertendum eſt, ut notat Amicus diſput. 6. ſect. 2. an ſi non in toto, ſaltem in parte poſſit poſterior lex cum priori conſiſtere, quia cum mutatio legis ſit odioſa, eligenda eſt minor, quæ ſalva proprietate verborum eſſe poteſt, unde ſi poſterior lex ſaltem quoad partem poteſt cum priori conſiſtere, non abrogat, ſed derogat ſeu corrigit illam; & hoc deducitur ex regula generali, quam Juriſtæ aſſignant in legum mutatione, & habetur in L. *Præceptum* De Appellationibus, quæ talis eſt. *Quicquid in poſteriori lege ſpecialiter non fuerit expreſſum, id veterum legum, conſtitutionumque regulis relictum eſſe intelligendum eſt*, hoc eſt, ſi expreſſum non fuerit, vel per expreſſas clauſulas derogatorias, vel per contrarias conſtitutiones prioribus repugnantes, hoc enim etiam modo lex antea præcepta abrogatur, etiamſi in poſteriori lege nulla prioris legis mentio fiat, ut paſſim Doctores docent.

ARTICULUS SECUNDUS.

An, & quomodo lex ceſſet per eius diſpenſationem.

181 QUid ſit diſpenſatio proprie dicta ſatis conſtat ex dictis ſupra qu. 1. huius diſput. art. 3. num. 47. quod nimirum eſt legis relaxatio cum aliqua perſona, vel in aliquo caſu, permanente adhuc legis obligatione reſpectu communitatis, ut docet Scotus 3. d. 37. qu. unic. litt. A. in quo plane differt a totali ablatione, & abrogatione legis; poſſe ergo legem humanam ceſſare quoad obligationem per diſpenſationem a legitimo ſuperiore factam eſt res nota, & exploratæ, & in praxi uſitata; & ratio communis eſt, quod ſicut lex humana per voluntatem legitimi Superioris inducitur, ita ab ipſo diſpenſari poteſt, & ſicut ex rationabili cauſa poteſt legislator legem totaliter revocare, & abrogare, ſicque ſubditos omnes ab eius obſervatione eximere, ut dictum eſt art. præc. tanto magis poterit ex rationabili cauſa ab illius ſervandæ obligatione aliquem particularem ſubditum eximere, quod eſt cum illo ſuper ea lege diſpenſare. Hic autem legitimus Superior, ut etiam art. præc. dicebamus de abrogatione, eſt ille, qui legem condidit, vel eius ſucceſſor, vel qui eſt ipſi Superior, unde in legibus Synodalibus, v. g. diſpenſare poteſt Epiſcopus, & eius Succeſſor, & Pontifex, qui eſt Superior ipſius; quædam autem difficultates in hac materia occurrunt, quæ breviter hic ſunt examinandæ.

182 Prima difficultas eſt; An eſto, quod inferior non poſſit abrogare, ſeu derogare legem Superioris, ut ſupra dictum eſt, poſſit ſaltem in ea diſpenſare. Negant aliqui abſolute, ut Sylveſter, Azorius, Valentia, Suarez, Salas, & alii plures; Affirmant alii abſolute, ut D. Antoninus, Sot. Covar. & plures alii eo fundamento ducti, quod hoc videtur neceſſarium pro recta gubernatione, ne pro quocumque caſu opus ſit ad Superiorem recurrere. Tertia ſententia communior, & probabilior ponderatis duarum præcedentium rationibus media graditur via, & ait regulariter loquendo inferiorem non poſſe diſpenſare in lege Superioris, niſi tamen ab eodem Superiore concedatur poteſtas diſpenſandi, & ſumitur ex cap. *Cum inferior* de Majorit. & obed. & Clementina *Ne Romani* de Electione, ubi cavetur, ne inferior poſſit ſuperioris jura mutare, nec conſequenter in legibus ipſius diſpenſare; & ratio etiam ipſa ſuadet, quia inferior voluntatem Superioris ſui impedire non poteſt, alioquin inferior non eſſet, ſed Superior, diſpenſans autem in lege alterius impedit executionem voluntatis ipſius. Addit tamen hæc ſententia media, inferiorem Prælatum vi ſuæ poteſtatis ordinariæ diſpenſare poſſe in lege Superioris in quibuſdam caſibus expreſſe, vel tacite ſibi conceſſis, ut quando gravis aliqua urget neceſſitas, nec niſi valde difficilis ad Superiorem pateat recurſus, & ſimilibus

Digitized by Google

& in hoc ſenſu loquuntur Auctores ſecundæ ſententiæ, nec aliud probat ejus fundamentum, nam propter hanc cauſam providetur rectæ gubernationi, ne ſemper opus ſit pro diſpenſatione ad ſuperiorem recurrere. Cæterum in quibus caſibus ſingillatim poſſit inferior vi ſuæ ordinariæ poteſtatis diſpenſare in lege ſuperioris, ex inſtituto declarant Cajet. part. 2. q. 97. art. 4. Leyman tract. 4 de Legibus cap. 22. Amicus diſp. 6. ſect. 4. Lezana diſp. 12. q. 3. & plures alii; qui etiam addunt, quod cum dubium eſt, an caſus diſpenſatione indigeat, poſſit illam concedere inferior in lege iſta a ſuperiori juxta regulam generalem, quod in dubiis favorabilior pars eſt amplectenda.

183 Secunda difficultas eſt; An ad juſtam, & honeſtam diſpenſationem juſta requiratur cauſa. Negant quidam Juriſtæ cum Gloſſa in *L. Relegati* ff. de Pœnis, ubi ſolam Principis voluntatem ait eſſe juſtam cauſam, & cap. *cum Noſtris* De conceſſione præbendæ, ſola Pontificis voluntas juſtæ cauſæ comparatur. Fundamentum eſt, quia lex ex ſola legiſlatoris voluntate dependet; ergo ſine cauſa poteſt in ea diſpenſare, nam ſicut potuit illam non ponere, ita poſitam vel omnino tollere, vel ex parte in ea diſpenſare. Hoc autem intelligunt de diſpenſatione facta a legiſlatore in propria lege, non vero de diſpenſatione facta ab inferiori in lege Superioris; nam hæc, ut juſta ſit, juſtam requirit cauſam, eo quod Superior non cenſetur ipſi facultatem diſpenſandi conceſſiſſe niſi cum cauſa juſta, & rationabili.

Communis tamen, & vera ſententia affirmat, non ſolum neceſſariam eſſe cauſam juſtam, ad juſtam diſpenſationem inferioris in lege Superioris, ſed etiam ad juſtam diſpenſationem ipſius Superioris in lege propria, tam ſubditis communem, quam ſibi ipſi, & deducitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 18. & ſeſſ. 24. c. 5. ubi dicit diſpenſationes, non niſi urgenti, & juſta ratione cauſa cognita, & ſumma cum maturitate concedendas eſſe; fundamentum eſt, quia poteſtas legiſlativa eſt a Deo Superioribus conceſſa in ædificationem, non in deſtructionem ex Apoſtolo 2. Cor. 10. quare diſpenſatio ſine cauſa data potius *diſſipatio* quam *diſpenſatio* eſt cenſenda, unde Conc. Trid. l. c. ait ſine cauſa in lege diſpenſare *nil aliud eſſe, quam unicuique ad leges tranſgrediendas aditum aperire*. Quod adeo univerſaliter verum eſt, ut etiam ad diſpenſandum licite cum ſeipſo ipſe Superior juſta cauſa indigeat, jam enim ſupra dictum eſt ipſum quoque legiſlatorem ſuis legibus teneri, & obligari, ſi autem ſecum diſpenſare poſſet abſque ulla rationabili cauſa, plane fruſtratoria, ac veluti deluſoria eſſet talis obligatio, quandocumque enim ſuam legem non obſervaret, ſecum diſpenſare cenſeretur, atque ita potius ab omni obligatione ſervandæ legis cenſendus eſſet exemptus. Poſſunt ergo Prælati, & Superiores ſecum diſpenſare in eiſdem caſibus, in quibus cum aliis diſpenſare poſſunt, & ob eaſdem cauſas, ob quas juſte, & rationabiliter cum ſubditis diſpenſare poſſunt, ut fuſius explicat, & probat Sanch. l. 8. de Diſpenſ. diſp. 3. Quæ vero ſit juſta, & rationabilis cauſa diſpenſandi in lege, dicunt Doctores nullam certam regulam aſſignari poſſe, ſed pro caſuum varietate, ac materiæ majori, vel minori gravitate, prudentis arbitrio diſcernendum eſſe. Addunt aliqui, ut Averſa q. 97. ſect. 3. cum aliis poſſe interdum ſufficere cauſam, quæ veluti conſequenter in ipſamet diſpenſatione ingeritur, ut quando Pontifex diſpenſat in aliquo matrimonii impedimento, vel præcepto Eccleſiaſtico imponendo certam aliquam compenſationem pro juſta cauſa, quamvis nulla alia antecedenter adeſſet, propter commoditatem ejus, cui fit diſpenſatio, ita enim fert uſus, & praxis Curiæ Romanæ.

184 Fundamentum oppoſitæ ſententiæ facile ſolvitur, illi namque adducta cauſam juſtam a voluntate Principis non excludunt, cum illam prudentem, ac rationabilem ſupponant, nec ſine juſta cauſa ad diſpenſandum induci. Et ad rationem negatur conſequentia, licet enim ex ſola Principis voluntate legis poſitio pendeat, non tamen ejus exemptio; ſicut ex ſola Principis voluntate pendet, quod lex ponatur, vel non ponatur; non tamen quod ſemel poſita non obliget, eo modo quo in noſtra eſt poteſtate votum emittere, quod tamen ſemel emiſſum non eſt in noſtra poteſtate ſervare, vel non ſervare. Dices, ſi juſta cauſa requiritur, ut quis tuta conſcientia a legis obligatione eximi poſſit, jam opus non eſſet auctoritate Superioris in lege diſpenſantis, cum ipſa cauſa juſta ſufficienter a legis obligatione ſubditum eximat.

Reſpondeo negando conſequentiam, non enim quælibet juſta cauſa ſufficit ad excuſandum a legis obligatione, ſed ea tantum, quæ ex aliqua occurrente circumſtantia legis obſervantiam reddit illicitam, vel fini, & intentioni legiſlatoris contrariam; ideoque aliqua juſta cauſa quandoque intervenire poteſt, quæ ex ſe ſola a legis obſervantia excuſare non ſufficiat, ſed Superioris diſpenſatio ulterius requiratur, ſine qua ſubditus legem non ſervando non erit in conſcientia tutus, & ſecurus.

185 Tertia difficultas eſt, An Superior licite, & juſte diſpenſare poſſit, ſi de juſtitia cauſæ dubitat. Negant aliqui, quorum fundamentum eſt, quod Superior in tali caſu exponeret ſe periculo diſpenſandi ſine juſta cauſa, ac conſequenter peccaret, alii tamen communius, & probabilius affirmant, ſic enim poſtulat bonum, & ſuave Eccleſiæ regimen, alioquin Prælatorum poteſtas multis ſcrupulorum occaſionibus expoſita eſſet, ſi ſolum ad certas cauſas extenderetur. Tum quia in caſu dubio reſervato ſecundum communiorem ſententiam præſumitur Superior facultatem concedere inferiori, ut ab illo abſolvere poſſit, ergo tanto magis in cauſa diſpenſandi dubia id aſſerendum eſt, ſi Superior in ſua lege diſpenſet. Ita Sanchez, Amicus, Caſpenſis, & alii communiter, qui tamen advertunt hoc de dubio ſpeculativo intelligendum eſſe, non practico, nam qui in cauſa dubia diſpenſat, practice judicare debet, in tali caſu licitum ſibi eſſe diſpenſare, alioquin peccaret diſpenſando juxta dicta diſp. præc. de conſcientia dubia. Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ urget, alioquin idem quoque dicendum eſſet de diſpenſatione legis a ſuperiore ex cauſa tantum probabiliter juſta, cum tamen omnes concedant in tali caſu Superiorem licite, & juſte diſpenſare poſſe; & ſic etiam dicendum eſt in propoſito, in dubio ſiquidem diſpenſationis, an ſit ex juſta cauſa, prævalet certa utilitas boni, & ſuavis Eccleſiæ regiminis, ut dicebamus, ac etiam ſpiritualis quietis Superioris diſpenſantis, vix enim auderent Superiores diſpenſare, ſi ſolum ad certas cauſas eorum facultas diſpenſandi extenderetur.

186 Quarta difficultas eſt, An diſpenſatio ad ſui valorem juſtam requirat cauſam; quamvis enim omnis diſpenſatio juſta per ſe ſit etiam valida, non tamen e contra omnis diſpenſatio valida eſt etiam juſta, ſed aliqua poteſt eſſe valida, & non juſta, ut mox patebit. Conveniunt omnes invalidam eſſe diſpenſationem datam ab inferiore in lege Superioris ſine legitima cauſa, nec poſſe diſpenſatum tuta conſcientia illa diſpenſatione uti, & ratio eſt, quia Superior non cenſetur ipſi facultatem diſpenſandi contuliſſe, niſi cum cauſa rationabili, & concurrente legitima cauſa. Ruſus conveniunt diſpenſationem nullam, & invalidam eſſe, ſi ipſemet Superior, qui legem condidit, diſpenſet in ſua lege deceptus ab eo, qui diſpenſationem petit, exponente fictam, & falſam cauſam, & ratio eſt, quia diſpenſatio in tali caſu ſubreptitia cenſetur, & præter mentem Superioris extorta, ideoque diſpenſatum nihil juvat, quo minus communi lege ligatus maneat, ſicut antea; Difficultas itaque eſt de ſuperiore, qui legem condidit, & qui ſciens, & volens abſque legitima cauſa cum aliquo diſpenſat. Aliqui Juriſtæ docent talem diſpenſationem eſſe nullam, & irritam, & non diſſentit Vaſquez 1. 2. d. 178. c. 4. Fundamentum eſt, quia omnis actus limites poteſtatis excedens eſt invalidus, cum nulla poteſtas extra ſuam ſphæram valide operari poſſit; ſed diſpenſatio etiam a ſupremo Principe in propria lege facta limites ipſius gubernativæ poteſtatis excedit; ergo eſt invalida; major patet, minor probatur, nam Princeps legiſlativam poteſtatem cum hac conditione accepit, vel immediate a Deo, ut Summus Pontifex, vel ab ipſa Republica, ut Princeps ſæcularis, ut non niſi in utilitatem boni publici, & aliorum ædificationem ea uti poſſit.

Confirmatur, quia eſto cauſa illegitima legem humanam tollat, quæ ex ſola legiſlatoris voluntate pendet, non tamen tollit legem naturalem, quæ ex lege æterna vim obligandi habet; nam adhuc ſublata lege humana manet naturale dictamen, quod in rebus communibus tenetur quilibet ſe aliis conformare, quia dedecet partem a ſuo toto diſcordare ſine juſta cauſa; ergo adhuc ſublata lege humana per injuſtam diſpenſationem, manet lex naturalis obligans diſpenſatum ad legem ſervandam.

187 Communior tamen, & recepta ſententia eſt, talem diſpenſationem vere validam eſſe, licet diſpenſator peccet, ut dictum eſt, & diſpenſatum poſſe ſimpliciter ea uti abſque peccato, dummodo ſine ſcandalo, aut alio detrimento culpam afferente, ita Cajetanus, Sotus, Suarez, Sanchez, Azorius, Tannerus, Palaus, Amicus, Caſpenſis, Averſa, Lezana, & alii paſſim. Fundamentum eſt; quia lex humana non obligat, niſi ex voluntate legiſlatoris, & ab ipſa pendet in fieri, & conſervari, ita ut poſſit eam valide tollere etiam pro tota Communitate, ut dictum eſt art. præced. ergo multo magis poterit valide in ea diſpenſare cum aliquo particulari, dum enim cum aliquo diſpenſat, jam non vult eum ſua lege obligare. Nec refert, quod obligatio ſine legitima cauſa tollatur, nam ad eam tollendam ſufficit, ut re ipſa tollatur id quod cauſa præciſa obligationis erat, ſicut ad tollendam obligationem debitoris erga ſuum creditorem ſufficit, ut reipſa illi debitum remittatur, ex quacumque tandem cauſa etiam culpabilis prodigalitatis illud remittatur; Cum ergo legis obligatio ſit effectus formalis moralis voluntatis ipſius legiſlatoris, ea quomodocumque ſublata, tollitur ipſius effectus formalis, quamvis etiam mere gratis, ſine ulla cauſa tollatur, atque ideo vere illum lex non amplius obligat, taliſque diſpenſatio, & exemptio valida erit. Neque peccabit ille tali utens diſpenſatione, non quidem contra legem poſitivam, quia jam non eſt, neque contra naturalem, quia in hoc lex naturalis obligat ſtante vinculo legis poſitivæ, nec in tali caſu tenetur ex jure naturæ ſe aliis conformare, quia habet legitimam cauſam exemptionis, ſcilicet diſpenſationem validam, etiamſi ſine cauſa obtentam. Nec tandem in hoc uſu dici debebit peccato Superioris cooperari, qui ſine cauſa diſpenſavit, quia id non eſt antecedens, vel concomitans, ſed prorſus conſequens ad peccatum Superioris, ac mere materialiter ſe habens, Ita probabilius cenſeo cum

Sua-

Digitized by Google

Suarez, Vaſquez, Caſpenſis, Silveſtro, Averſa, & aliis contra Caietanum, Sylvium, Amicum, & alios dicentes, utantem diſpenſatione ſine cauſa ſcienter peccare ſaltem venialiter, quia licet non peccet contra legem humanam, quæ per diſpenſationem etiam injuſtam tollitur, peccat tamen contra legem naturalem, quæ dictat non debere partem abſque legitima cauſa a toto diſcordare.

188 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ neganda eſt minor, ad cujus probationem dicendum eſt legiſlatorem duobus modis poteſtate legiſlativa abuti poſſe; uno modo poſitive, ut cum ſubditos obligat ultra ſphæram & limites ſuæ poteſtatis, & hic abuſus utique invalidam reddit nedum legis diſpenſationem, ſed etiam legem ipſam, cum limites excedat poteſtatis, & juriſdictionis acceptæ; alio modo privative, ut cum non obligat ad aliquid, ad quod ex officio obligare teneretur, & hic privativus abuſus diſpenſationem non reddit invalidam, quoniam ut hæc ſit valida, ſufficit tantum, ut reipſa legis obligatio non ponatur ex quacumque cauſa id contingat, ſicut ut valida ſit diſpenſatio cum tota Communitate, ſeu legis abrogatio, ſufficit, ut reipſa legis obligatio a tota communitate tollatur, ex quacumque cauſa id contingat. Itaque hic privativus abuſus ſolum reddit diſpenſationem injuſtam, & illicitam, quia non poteſt Princeps aliquid facere contra commune bonum propter privatam unius utilitatem, faceret autem ſi diſpenſaret cum aliquo ſine cauſa, quia non decet, ut unus aliquis ſine legitima cauſa eximatur a lege, qua omnes reliqui adſtringuntur.

Ad confirmationem patet ex dictis utentem tali diſpenſatione ſine cauſa contra legem naturalem non peccare, quia in hoc lex naturalis obligat ſtante vinculo legis poſitivæ, hoc ergo ſublato non peccabit, qui non ſe conformabit communitati in ea lege, in qua ab ipſomet legiſlatore fuit exemptus, quia omnino cauſam habeat legitimam exemptionis, ſcilicet, diſpenſationem validam, etiamſi ſine cauſa obtentam. Notant autem aliqui totam hanc doctrinam de legis humanæ diſpenſatione intelligendam eſſe, nam ſi diſpenſatio fiat in jure naturali divino, ut in voto, & abſque legitima cauſa, non ſolum peccat mortaliter concedens, etiamſi ſit Summus Pontifex, ſed diſpenſatio etiam eſt irrita, & nulla, quia poteſtas diſpenſandi non eſt conceſſa illi pro libito, ſed interveniente juſta cauſa. Quare ſi Pontifex ſine juſta cauſa diſpenſat in voto, & juramento, quorum obligatio eſt de jure naturæ, dicunt diſpenſationem eſſe nullam. Verum q. 2. hujus diſp. art. 2. n. 53. jam dictum eſt, nulla poteſtate humana etiam Pontificis poſſe diſpenſari in jure naturali divino loquendo de diſpenſatione proprie dicta, neque Pontificem ſic diſpenſare ſolere in votis, & juramentis, ſed improprie tantum modo ibidem explicato, cujus etiam judicium dicebamus eſſe, quod Pontifex nunquam ſine cauſa in his diſpenſet, quod ſi abſolute diſpenſare poſſet, non neceſſario ſemper cauſam requireret.

189 Quinta difficultas eſt, quale peccatum ſit abſque juſta cauſa diſpenſare, & quidem conveniunt omnes hoc peccatum eſſe, vel contra juſtitiam diſtributivam, qua tenetur Princeps rationabiliter diſtribuere, & diſpenſare beneficia, & onera communia, vel contra juſtitiam legalem, quæ eſt virtus bonum commune proſpiciens in gubernatione Reipublicæ; vel denique eſſe peccatum contra eamdem legem, in qua fit diſpenſatio, quia ſicut obligat ad ſui obſervationem, ita & obligat, ne ſine cauſa diſpenſetur. Diſcrepant tamen Doctores, an tale peccatum ſit mortale, vel tantum veniale. Suarez l. 6. de legibus c. 18 Valentia t. 2. d. 7. q. 5. punct. 9. & alii cum ipſis aſſerunt eſſe peccatum mortale. Sotus autem l. 1. de juſtitia q. 7. at. 3. Navarrus in Summa prælud 9. Sanchez. l. 8. de Matrim. d. 18. dicunt eſſe tantum veniale, & Superiorem ſine juſta cauſa in propria lege diſpenſantem peccare tantum venialiter. Alii tandem probabilius arbitrantur id ex qualitate legis, ac diſpenſationis dijudicandum eſſe, & juxta capacitatem & gravitatem materiæ, fieri enim poteſt, ut ſit aliqualis cauſa ad diſpenſandum, non tamen ſatis adæquata, & proportionata, ac proinde a mortali forraſſe excuſet, non tamen a veniali; ſi etiam ex illa diſpenſatione ſcandalum aliquod oriatur, aut damnum temporale, vel ſpirituale, tunc peccatum erit mortale, ſi vero nullum ejuſmodi ſcandalum ſubſit, vel damnum, erit tantum veniale. Addunt etiam aliqui peccare quoque ſubditum petendo diſpenſationem ſine cauſa, quia vel tentat Superiorem fingendo cauſam, vel tentat inducere ad actum malum nullam exponendo, aut afferendo cauſam; non tamen peccare, ſi bona fide, & ſincere cauſam exponat, quæ ſibi ſufficiens videtur, relinquendo Superioris arbitrio judicium, an ſit vere ſufficiens cauſa, & tunc ſolus Superior diſpenſans peccabit, ſi perſpicit, vel perſpicere debebat, non eſſe cauſam ſufficientem. Ita Averſa cum aliis qu. 97. ſect. 3. & Amicus d. 6. ſ. 7. in fine, ubi etiam notat hoc verſari diſcrimen inter diſpenſatorem, & diſpenſatum, quod diſpenſans quamdiu injuſtam diſpenſationem non revocat, dum poteſt, tamdiu peccat novo peccato, ſeu eodem peccato continuato, non ſecus ac qui rem alienam furto ſublatam non reſtituit, dum poteſt. Diſpenſatus autem, cum id ei ex officio non incumbat, non tenetur injuſtæ diſpenſationis revocationem petere, ac proinde non peccat eam non petendo.

190 Sexta difficultas eſt; An ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet diſpenſatio ipſa. Affirmat Sanchez de matrimonio l. 8. d. 30. ſicut enim ceſſat obligatio legis quando illius cauſa, & ratio ceſſat; ut habetur c. *Cum ceſſante* de appellationibus: *ceſſante cauſa ceſſat effectus*; ita in propoſito de diſpenſatione dicendum, quod ejus cauſa ceſſante, ipſa quoque diſpenſatio ceſſat, velut ejus effectus unde qui a principio obtinuit diſpenſationem cum cauſa juſta, ſi decurſu temporis ceſſet illa cauſa, peccat utendo tali diſpenſatione. Negant Poncius l. 8. de Matrimonio cap. 20. Caſpenſis diſp. 6. ſect. 4. in fine, & alii, quia per illam diſpenſationem vere relaxata eſt illa lex, ac ejus obligatio extincta, ac proinde non poteſt reviviſcere, eo quod cauſa ceſſaverit. Alii tamen probabilius cum diſtinctione procedunt. Si enim poſt obtentam a Superiore diſpenſationem ceſſat cauſa, antequam diſpenſatio ſuum habeat effectum, tunc adhuc in ſuo robore permanere videtur, ut ſuum poſſit habere effectum, quando diſpenſatio aliquod legale impedimentum ſuſtulit, ut in caſibus irregularitatis, & impedimentis Matrimonii, quia nimirum non redit impedimentum rite ſublatum, nec impedimentum ſolet ſublatum ad tempus, vel ſub conditione, ſed abſolute, & ſimpliciter, ut ſupponitur. At ſi diſpenſatio excuſabat ab obſervatione alicujus præcepti, quod extenditur per tempus, v. g. a jejunio in Quadrageſima, ab horis Canonicis diurnis, tunc ceſſante cauſa utpote ægritudinis, ceſſat quoque diſpenſatio, quia nimirum ab initio ſupponitur data durante cauſa infirmitatis, & pro ſingulis illis diebus, quibus durabat infirmitas. Ita Averſa ad verbum qu. 97. cit. ſect. 3. & alii plures.

191 Poſtremo, quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, & quæ cauſæ exponendæ ad eam requirantur, & qualiter exponi debeant, jam diximus l. 4. ſent. diſp. 7. de Matrimonio q. 20. art. 2. ubi etiam diximus in exponenda cauſa, & diſpenſatione petenda opus eſſe ita verum narrare, ut non ſolum quicquam falſum non proferatur; ſed etiam ut non taceatur id, quod ad rem pertinet, & difficiliorem redderet diſpenſationem, alioquin nulla, & ſubreptitia erit diſpenſatio, ita notavimus ibid. num. 521. tractando de impedimentis matrimonii. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia de Diſpenſationibus videri poſſunt apud Bonacinam diſp. 1. de legibus quæſt. 2. ubi de hac materia diffuſe tractat.

ARTICULUS TERTIUS.

An, & quomodo lex ceſſet per privilegium.

192 PRimo conveniunt omnes legem communem mutari quoque, ejuſque vim ceſſare per privilegium alicui ſpecialiter conceſſum, nempe vel concedendo aliquid contra legem, vel ſaltem ultra, & præter legem communem; unde privilegium dicitur quaſi *privans legem*, hoc eſt concedens ut aliquid fiat contra communem legem, vel ſaltem ultra illam, unde definitur c. *Abbate*, de verborum ſignificatione, quod ſit *lex privata aliquid ſpeciale indulgens*, dicitur autem lex, non quia proprie ſit lex, ſed quia per modum legis ſtabiliter conceditur; nec expirat cum morte concedentis, ut præceptum, & quamdiu durat ad modum legis obſervandum eſt. Communitas enim ſervare debet privilegium illi, cui conceditur, dum eo uti voluerit, ut notat Auct. Suarez, Bonacina, Arriaga, & alii communiter. Dicitur *privata*, vel quia non ad omnes, ſed ad privatas tantum perſonas extenditur, vel quia privilegiatum a jure communi eximit. Dicitur tandem *ſpeciale aliquid indulgens*, quia in privilegio ſpeciale aliquid conceditur, & aliquis favor, qui jure communi non conceditur, alioquin privilegium fruſtratorium eſſet, & inutile, niſi aliquid ſpeciale concederetur, ut habetur cap. *In his* de Privilegiis, ubi dicitur de ratione Privilegii eſſe, ut per illud aliquid ſpeciale ultra jus commune privilegiato concedatur, unde patet qualiter privilegium legem communem mutet, ejuſque vim ceſſare faciat, nempe vel concedendo aliquid contra legem, vel ſaltem ultra, & præter legem, & privilegium ſumi debere, non ſolum pro eo, quod conceditur contra legem, in quo convenit cum diſpenſatione, ſed etiam pro eo, quod eſt tantum præter legem communem, vel ultra illam. Non ſolum autem per hoc differt privilegium a diſpenſatione, ſed ab eo præſertim, quod diſpenſatio datur ad unum tantum actum, ut ad matrimonium contrahendum cum conſanguinea, vel affine; privilegium vero non datur ad unum tantum actum, ſed per modum facultatis permanentis, ac ſtabilis legis ad plures actus. Quod ſi diſpenſatio interdum concedatur per modum legis ſtabilis, & permanentis ad plures actus, ut de non jejunando toto tempore vitæ, vel de jejunando in ovis, & lacticiniis, talis diſpenſatio potius habet rationem privilegii, ut notat Amicus diſp. 9 ſect. 1. ubi etiam eadem ratione dicit privilegium a gratia, ſeu beneficio differre; quia opus non eſt gratiam, ſeu beneficium fieri per modum legis ſtabilis, ſed in uno actu ſalvari poteſt, cujuſmodi ſunt liberales donationes, quæ nullum jus tribuunt, ſed in mero facto conſiſtunt.

193 Secundo quamvis privilegium vere, & proprie non ſit lex, quia lex intendit bonum commune, quod eſt ejus objectum, privilegium vero bonum privatum intendit, ut ex ejus definitione conſtat; & privilegium, ut ſic, non imponit neceſſitatem, ſed affert libertatem, cui conceditur, lex vero

Digitized by Google

obligationem inducit; quamvis, inquam, lex & privilegium valde differant, in hoc tamen conveniunt, quod illi ſolum privilegia concedere poſſunt, qui legem condere poſſunt, ut idem Amicus cum aliis advertit l. c. & ratio eſt, quia ut dicebamus, vel privilegium datur contra jus commune, vel ſaltem præter illud, ſi primum, ſic tantum ad illum ſpectabit per privatam legem, qualis eſt privilegium, in jure communi diſpenſare, cujus eſt jus commune condere, & conſervare, cum nemo in jure communi diſpenſare queat, niſi qui in illud poteſtatem habet. Si vero privilegium datur præter jus commune, non contra illud, tunc in concedente privilegium requiritur ſaltem poteſtas juriſdictionis in eos, per quos debet privilegium executioni mandari. Quo fit beneficia, favores, & gratias a privatis dominis factas poteſtatem legiſlativam non habentibus potius liberales donationes eſſe quam privilegium, cum non habeant conditiones ad naturam privilegii requiſitas, quarum præcipua eſt, ut privilegiatus per publicam poteſtatem conſervari poſſit in gratia, quam per privilegium acquiſivit. Itaque qui poteſt legem condere, poteſt privilegium concedere, & poterit Superior concedere privilegium contra legem Prælati, aut Magiſtratus inferioris ſibi ſubjecti; non poteſt tamen inferior contra legem Superioris privilegium concedere, quamvis in aliquibus caſibus poſſit diſpenſare, ut ſupra dictum eſt, & ratio deducitur ex proxime dictis, quia nimirum privilegium tribuitur per modum ſtatuti durabilis, diſpenſatio vero tribuitur ad unum, vel ad alterum actum, quod ex ipſo jure, vel conſuetudine in quibuſdam caſibus permiſſum eſt, at nec in jure, nec in uſu invenitur, ut ullus inferior tale privilegium concedat contra legem Superioris. Notat etiam Averſa q. 97. ſect. 4. poſſe Principem privilegia concedere, non tantum ſuis ſubditis, ſed etiam extraneis non ſibi ſubjectis, quoad loca tamen & bona ſibi ſubjecta, ut v. g. Princeps, vel Rex, qui legem poſuit in ſuo Regno obligantem ad certum tributum ſolvendum omnes merces deferentes per ſuum territorium, poteſt per privilegium ab hoc onere eximere homines alterius Regni, nec ſibi ſubjectos, & ita de facto Principes ſæculares privilegia concedant Clericis, & Prælatis Eccleſiaſticis. Addit tandem ibidem non debere Principem privilegia concedere abſque legitima cauſa, & præſertim illa, quæ juri communi derogant, quemadmodum de diſpenſationibus dictum eſt art. præc. tales autem cauſæ regulariter eſſe ſolent merita perſonarum, quibus privilegium conceditur, vel etiam merita anteceſſorum ſuorum, & hujuſmodi cauſa ſufficiens eſſe poteſt, ut privilegium non ſolum tali perſonæ concedatur ejus vita durante, ſed etiam poſteris, & deſcendentibus ejus, aut ſucceſſoribus in tali ſtatu, & officio. Quod ſi interdum detur abſque cauſa, & ex ſola Principis benevolentia, adhuc validum erit, & poterit privilegiatus eo uti tuta conſcientia.

194 Tertio, quamvis varia ſint privilegiorum genera; prima tamen, & præcipua diviſio eſt in privilegium reale, & perſonale, ut colligitur ex L. Privilegia ff. de regulis juris, & ex c. Mandato de præſcriptionibus. Perſonale eſt indultum ipſi perſonæ immediate conceſſum ratione ſui. Reale vero dicitur illud, quod directe conceditur alicui rei, non perſonæ, ut loco, dignitati, vel officio, vel prædio, & rebus a perſona diſtinctis; quamvis enim omne privilegium in gratiam perſonæ finaliter, & ultimate dirigatur, nihilominus aliquando directe, & immediate cadit ſupra rem aliquam a perſona diſtinctam, & hæc diſtinctio valde obſervanda eſt ob varios effectus, qui ex uno, vel altero privilegii genere deducuntur; nam ſi privilegium eſt perſonale, eſt ad tempus, & extingui ſolet cum perſona, cui conceſſum eſt juxta regulam 7. juris in 6. *Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona*. Si vero privilegium eſt reale, & res, cui conceſſum eſt privilegium, tranſeat ad alium dominum, ad eundem etiam tranſit cum privilegio. Solet præterea dividi privilegium in illud quod datur in favorem unius privatæ perſonæ, qua talis independenter ab aliis, & hoc per ſe primo datur in commodum, & utilitatem perſonæ ſingularis, ut ſi Petro v. g. detur privilegium comedendi lacticinia in Quadrageſima; & in illud, quod datur alicui communitati, & cuilibet membro illius, ut immunitas Clericorum a ſæculari foro, & juriſdictione, & Regularium ab Epiſcopali, quamvis enim privilegium ex natura ſua exigere videatur, ut perſonam privatam reſpiciat, ut patet ex ejus definitione ſuperius adducta, id tamen moraliter intelligendum eſt, ut ly *privata perſona* dicatur reſpective ad alios non privilegiatos, ſic autem Clerici reſpectu omnium hominum cenſentur eſſe quid privatum, & Regulares reſpectu aliorum Eccleſiaſticorum etiam ſunt aliquid privatum, ut explicat Arriaga d. 31. ſect. 4. Et hæc etiam diſtinctio eſt diligenter obſervanda ob diverſos effectus, qui ex ea colliguntur; nam quando privilegium eſt privatum, ſeu in favorem unius privatæ perſonæ, ille in cujus favorem conceſſum eſt, poteſt renunciare privilegio *c. Ad Apoſtolicam* de Regularibus, & L. *Si quis* C. de Pactis, quilibet enim juri ſuo cedere poteſt, cum privatum jus ſit in uniuſcujuſque dominio. Privilegio vero dato in bonum alicujus Communitatis non poteſt privatus renunciare, quia per hoc præjudicare cenſetur bono aliorum, non enim poteſt perſona privata cedere privilegio in favorem communis boni conceſſo, quoties ceſſio ipſius in præjudicium boni communis redundat; qua ratione Doctores paſſim aſſerunt percutientem Clericum etiam conſentientem adhuc excommunicatione ligari, quia Clericus non poteſt cedere privilegio Canonis, quod conceſſum eſt ſtatui Clericali, in præjudicium aliorum. Ita Suarez, Salas, Bonacina, Arriaga, Amicus, qui etiam citant Panormitanum, Felinum, Jaſonem, Bartolum, Baldum, & alios Juriſtas. Plures aliæ privilegiorum diviſiones apud citatos Auctores videri poſſunt.

195 Quarto, ut pateat quanto tempore privilegium duret, dicendum eſt, quod ſi indefinite conceſſum eſt abſque limitatione temporis, nequaquam ceſſat per mortem concedentis, ſed per ſe durat in perpetuum; ratio eſt; quia favor, & gratia non ceſſat morte concedentis, ut expreſſum eſt in jure Canonico c. *Si cui* de Præbend. in 6. & c. *Si ſuper* de Offic. & poteſt. Judicis delegati in 6. privilegium vero eſt favor, vel gratia Principis concedentis, quare in hoc ſe habet ad modum legis, quæ non ſpirat per mortem Principis. Dixi autem, ſi privilegium ſit indefinite conceſſum abſque limitatione temporis: nam ſi privilegium datum ſit cum aliqua limitatione illud reſtringente uſque ad mortem, finitur morte concedentis, ut ſi dicatur, concedimus hanc facultatem uſque ad beneplacitum noſtrum, vel ad arbitrium noſtræ voluntatis, ſicut enim beneplacitum, voluntas & conſenſus concedentis per ejus mortem deſinit, ita & privilegium: ſi autem conceſſio referatur abſolute ad voluntatem ejus, qui in ſolio ſedrat pro quocumque tempore, durat etiam poſt mortem concedentis; unde multum refert, ſi Pontifex dicat ad beneplacitum noſtrum, vel dicat ad beneplacitum Apoſtolicæ Sedis, ut expreſſum eſt c. *Si gratioſe* de Reſcriptis in 6. ita Navarrus, Molina, Azorius, Suarez, Sanchez, Bonacina, Averſa, & alii paſſim. Si vero loquamur ex parte illius, cui conceditur privilegium, tunc diſtinguendum eſt de privilegio, ſi enim eſt perſonale, ceſſat per mortem illius, cui conceſſum fuerat, quia privilegium perſonale eſt conceſſum perſonæ, & cenſetur inhærere perſonæ, ideoque deſinente perſona illud quoque ceſſare cenſetur, juxta illud: Acceſſorium ſequitur principale; ſi vero eſt reale, non extinguitur morte illius, cui conceſſum fuerat, ſequitur enim rem ipſam, ut ſupra dictum eſt, & ſucceſſive tranſmittitur ad illos, qui rem ipſam acquirunt, ſicut etiam privilegium dignitati, vel officio conceſſum tranſmittitur ad illos, qui talem dignitatem, vel officium ſucceſſive obtinent, nam officium non extinguitur, & ſucceſſor ſuum prædeceſſorem repræſentat non ut particularem perſonam, ſed ut habentem talem dignitatem, & officium. Ita Doctores omnes citati.

196 Quinto, jam ſupradictum eſt, privilegium concedi non debere, niſi ex aliqua juſta, & honeſta cauſa, quamvis enim ad validitatem privilegii non neceſſario cauſa requiratur, ut etiam de diſpenſationibus dictum eſt art. præc. cum privilegium ſit liberalis donatio Principis, quæ etiam ſine cauſa valida eſt, dummodo poteſtatem ejus non excedat, requiritur tamen ad conceſſionis honeſtatem. Hac ergo cauſa ſuppoſita diſputant Doctores, an ea ceſſante ceſſet privilegium, cum hæc ſupponatur eſſe cauſa motiva, ſine qua Princeps privilegium non conceſſiſſet, & conveniunt Doctores ceſſare privilegium, quando ipſius uſus ob circumſtantiarum variationem iniquus redditur, & injuſtus, velut uſus privilegii infirmo conceſſi de comedendis carnibus tempore prohibito, recuperata valetudine ſit illicitus, & ideo privilegium ceſſat; unde ſolum eſt difficultas, quando privilegii uſus ceſſante cauſa, ob quam ab initio conceſſum fuit, non redditur iniquus, & injuſtus, ſed manet indifferens, an tunc privilegium adhuc valeat, & licite illo uti poſſimus. Affirmant nonnulli, quia privilegium abſolute conceſſum tranſit in dominium privilegiati: ergo niſi ipſius uſus reddatur iniquus, & injuſtus, non ceſſat, etiamſi ceſſet cauſa, propter quam ab initio motus fuit Princeps ad illud concedendum; unde privilegium alicui conceſſum de officio anticipando ob nimias occupationes in publico munere exercendo, non ceſſat ceſſante munere, vel occupatione, & privilegium conceſſum Monaſterio decimas non ſolvendi propter indigentiam, non ceſſat ceſſante indigentia, & alia ſimilia adducunt exempla. Ita Suarez, Salas, Averſa, & alii nonnulli. Negant alii quorum fundamentum eſt, quia non minus honeſtam cauſam requirit privilegii uſus, quam ejus conceſſio, quoniam uſus eſt finis, propter quem Princeps requirit in conceſſione privilegii honeſtatem; ergo ea in uſu ceſſante ceſſat Principis intentio privilegium concedendi. Nec refert, quod Princeps videatur privilegium abſolute concedere, nam ſemper illud præſumitur concedere ſub tacita conditione, ſi honeſta cauſa non ceſſaverit, propter quam a principio conceſſum fuit. Ita Sanchez, Sylvius, Bonacina, Amicus, & plures alii.

197 In hac controverſia media via incedendum eſt, & cum diſtinctione aſſignata ab Arriaga d. 34. ſect. 1. ubi obſervat duplicem eſſe poſſe cauſam finalem, ſeu motivum concedendi privilegium; unam per modum meriti, aliam vero per modum rei repugnantis quodammodo cum legis obſervatione, ob quam opus fuit in ea lege per privilegium diſpenſare; ut v. g. ſi alicui eximio Doctori, vel Duci ob præcedentes labores, etiamſi alioquin ſanus perfecte ſit, daretur pri-

Digitized by Google

privilegium non jejunandi, utique hoc privilegium cenſeri debet collatum per modum præmii ob doctrinam, & labores pro Regno, Rege, vel Eccleſia toleratos; at ſi alicui datur privilegium non jejunandi ob corporis debilitatem, certe talis cauſa non eſt per modum meriti; ſed quia repugnat quodammodo cum jejunio, ſimiliter ſi alicui Sacerdoti in negotiis magni momenti occupato detur privilegium non orandi, non datur per modum præmii, ſed quaſi ex contrarietate aliqua orationis, & negotii. Quando ergo cauſa conceſſi privilegii fuerunt merita ipſius perſonæ, labores, obſequia &c. cenſeri debet privilegium manere, etiamſi ceſſet prædicta cauſa, nec amplius præſtet nova obſequia; quando enim Rex aliquem efficit Comitem, & Ducem ob facinora in bello patrata, ſemper illa durat, etiamſi poſtea nihil amplius efficiat, quia meritum illud condignitatem habet pro duratione perpetua præmii, & in tali caſu merito dici poteſt cauſa privilegii ſemper durare, quia illud meritum æquivalenter durat ratione ſuæ condignitatis, unde quamvis cauſa privilegii phyſice ceſſaverit, adhuc tamen moraliter permanere cenſetur.

198 Quando autem cauſa conceſſi privilegii eſt ſecundi generis, ſcilicet, per modum repugnantiæ alicujus cum opere, a quo per privilegium homo eximitur, tunc ceſſante cauſa dicendum eſt etiam ceſſare privilegium. Et ratio eſt, quia cauſæ hujus ſecundi generis nihil poſt ſe phyſice, vel moraliter relinquunt, quod petat ejus privilegii continuationem, nam ea contrarietas omnino ceſſat ceſſante debilitate corporis, vel negotiorum occupatione; unde tale privilegium merito comparari poteſt privilegiis ſub conditione conceſſis, quæ in omnium ſententia ceſſant conditione ceſſante; ita enim hæc datur ſub hac tacita conditione, ut verbi gratia concedo, ut non jejunes, quamdiu debilitate corporis impeditus fueris, concedo, ut non ores, quamdiu gravi negotio occupatus fueris, & hoc ſolum probat ratio adducta pro ſecunda ſententia, ſi bene perpendatur. Neque oppoſitum probat exemplum pro prima ſententia adductum de privilegio alicui Sacerdoti conceſſo de officio anticipando ob nimias occupationes in publico munere exercendo, quia eadem eſt ratio de occupatione reſpectu anticipationis officii, quæ eſt de corporis debilitate in ordine ad non jejunandum, ut ait Arriaga loco citato. Vel etiam admitti poteſt ſine læſione hujus ſecundæ partis aſſerti, quia privilegium de divino officio anticipando quacumque levi cauſa honeſtari poteſt, unde conceſſum ob nimias occupationes in ſtudiis, vel alia munera exercendo non ceſſat ceſſante tali cauſa, quia cenſetur Pontifex illud abſolute concedere, & non ſub conditione, cum ex quacumque levi cauſa illud honeſte concedere poſſit; hoc autem dici nequit de privilegio comedendi carnes tempore prohibito ob corporis debilitatem recuperata valetudine. Ad aliud vero exemplum de privilegio non ſolvendi decimas, dicendum eſt privilegium illud omnino ceſſare, ſi unica illius cauſa fuit defectus ſuſtentationis Monaſterii; quia vero in ſimilibus Pontifex non ſolam eam ſuſtentationem intendit, ſed etiam Religioſis facere favorem aliquem per modum præmii ob ſingulares eorum labores in Eccleſia, ideo ceſſante eorum indigentia non ob id pereunt ſimiles conceſſiones, & privilegia.

199 Sexto tandem externa forma privilegii duplex eſſe poteſt, una tantum verbis, altera etiam ſcripto explicata, quæ ſane confert ad firmiorem, & ſecuriorem notitiam, ac faciliorem privilegii probationem in externo foro, nam licet hæc neceſſaria non ſit ad privilegii ſubſtantiam, eſt tamen conſueta, & moraliter neceſſaria, ut ex ea concedentis intentio colligi poſſit, quæ ex ſola voce Principis ſufficienter haberi nequit; cum ſolis verbis Principis in foro externo relatis fides non adhibeatur, niſi ſufficientibus teſtibus confirmentur. Poteſt tamen etiam Princeps privilegia concedere, & interdum etiam ſolo verbo concedit; quod quidem non minus valet, quia nimirum Principis voluntatem, & mentem exprimit, ex qua tota vis privilegii dependet, ac emanat, idque expreſſe habetur in jure Canonico c. *Inſtitutionis*, 26. quæſt. 2. Hæc autem externa privilegii forma triplici parte conſtat, ſupplicatione, conceſſione, & declaratione, & quamvis ſubſtantia privilegii in ſola conceſſione conſiſtat, qua Princeps ſuam voluntatem exprimit, & promulgat; hæc tamen ipſa conceſſio ex antecedente petitione ac ſubſequente declaratione valde dependet, nam per illam qualitas, & natura privilegii maxime colligitur, cum præſertim ex cauſa finali, & motiva dependeat, per hanc vero vis, & efficacia privilegii ad ſuos effectus operandos explicatur. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia de Privilegiis videri poſſunt apud Suarez, Amicum, Bonacinam, Arriagam, & alios Auctores de hac materia ex profeſſo tractantes.

ARTICULUS QUARTUS.

An, & quomodo lex ceſſet per contrariam conſuetudinem.

200 PRimo, ut a quid nominis exordium ſumamus, per conſuetudinem hic intelligitur frequentia, & repetitio conſimilium actuum, ac dicitur etiam uſus, mos, & praxis, unde ab Iſidoro apud Gratianum diſt. 1. cap. *Conſuetudo* ita vocatur, quia in communi eſt uſu. Conſuetudo autem ſic ſumpta licet derogare non poſſit legi naturali, quæ eſt prorſus immutabilis, & ſimpliciter neceſſaria, nec legi poſitivæ divinæ, cum hæc totaliter divinæ auctoritati innitatur, habet tamen vim abrogandi leges humanas, quod clare deducitur ex cap. ult. de Conſuetudine, ubi Gregorius Nonus declarat poſſe conſuetudinem aliquam *juri poſitivo præjudicium generare, ſi rationabilis fuerit, & legitime præſcripta*, quibus verbis fatetur Pontifex, conſuetudinem cum his conditionibus habere vim abrogandi legem poſitivam humanam, de qua ibi loquebatur. Prima eſt, ut ſit rationabilis, nec poteſt certiori regula explicari, quæ ſit conſuetudo rationabilis ad abrogandam legem, niſi quando ſufficiens ratio appareat, & motivum ad eam mutandam, & abrogandam. Altera eſt, ut ſit legitime præſcripta, hoc eſt, ut tanto tempore duraverit, quanto ad legitimam præſcriptionem adverſus ipſam legem opus eſt, non enim ſtatim ac incipit diſſuetudo legis, cenſeri debet lex abrogata, quinimo cenſent aliqui vere peccare illos, qui legem violant, donec ſufficiens tempus excurrat, quo lex jam abrogata cenſeatur. Aliqui tertiam addunt conditionem, nempe ut conſuetudo non ſit in ipſo jure probata, reprobatur autem ipſa conſuetudo in jure, quando expreſſe dicitur per hoc idem verbum, Reprobamus, aut improbamus, vel vocatur iniqua conſuetudo, aut corruptela, aut abuſus, vel aliis ſimilibus modis. Verum quia hoc pacto conſuetudo declaratur, vel conſtituitur eo ipſo irrationabilis, & nunquam cenſebitur per tacitum Principis conſenſum acceptari, ideo hæc tertia conditio ad duas præcedentes reducitur, ut notat Averſa quæſt. 97. ſect. 7.

201 Secundo eſt difficultas, unde conſuetudo hanc vim habeat, ſcilicet, e conſenſu ſolius populi, an vero requiratur etiam ſcientia, & conſenſus Principis, ſive ille Princeps ſit ſæcularis, ſive Eccleſiaſticus, de quo plures extant opiniones apud Becanum tract. 3. cap. 7. quæſt. 2. Sed breviter dicendum eſt cum Averſa loco citato & aliis, quod vel conſuetudo eſt apud populum liberum habentem abſolutam poteſtatem condendi leges, & ſic ex auctoritate ipſius populi conſuetudinem introductam vim habere; vel eſt apud populum Principi ſubditum, cui ineſt poteſtas condendi leges, & ſic conſuetudo valet ex conſenſu, & approbatione ipſius Principis, & hic eſt communior, ac tutior dicendi modus, ut inquit Averſa, non ſolum quoad res Eccleſiaſticas, ſed etiam quoad civiles, in quibus licet Principum poteſtas ex voluntate populi originem duxerit, ita tamen eſt Principibus collata, ut non liceat populo eam amplius repetere, & ſibi uſurpare, ut in ſuperioribus dictum eſt, atque adeo tota vis conſuetudinis ex conſenſu Principis præſertim dependet, & expreſſione, quæ habetur in ipſo jure a principe condito. Poteſt autem princeps tribus modis in conſuetudinem conſentire, ut obſervat Becan. loco citato & Carpenis diſput. 6. ſect. 3. Primo expreſſe, quando ſcilicet princeps expreſſe conſentit, aut dat licentiam ad conſuetudinem introducendam legi contrariam, aut illam approbat. Secundo tacite, quando nimirum princeps ſcit conſuetudinem, & diſſimulat, ſeu non contradicit, dum commode contradicere poſſet. Tertio tandem modo legaliter, ſeu juridice, & hic conſenſus datur per legem, ſeu jus, quatenus princeps ſtatuens, aut ſciens, conſuetudinem habentem præfatas conditiones a jure approbari, eo ipſo dicitur conſentire juridice, ſeu aliqua ratione tacite in conſuetudinem illis conditionibus affectam; tunc enim lege communi approbare cenſetur omnem conſuetudinem ſecuturam; & tamen fieri poteſt, ut poſtea in particulari neſciat de hac, aut illa conſuetudine introducta, quam tamen tacite approbare præſumitur, quia ſemel expreſſe approbavit omnes conſuetudines rationabiles, & legitime præſcriptas, ut patet ex capit. fin. citat. de Conſuetudine; licet ergo ad valorem conſuetudinis conſenſus principis requiratur, ut vim habeat abrogandi, vel ſtatuendi legem, non tamen eſt neceſſarius conſenſus expreſſus, ſed tacitus, & juridicus quoque ſufficit; cum taciti, & expreſſi eadem ſit natura, & conditio, & hoc totum eſt de mente Scoti 3. diſt. 39. qu. unic. D. ut Vulpes advertit diſput. 8. art. 3.

202 Tertio eſt difficultas, quantum temporis requiratur ad conſuetudinem introducendam, quæ vim legis habeat, aut legem latam abrogare poſſit; de quo etiam plures ſunt opiniones apud eumdem Becanum loco citato quæſt. 3. Sed breviter dicendum eſt cum eodem, quod quando conſuetudo introducitur a populo cum expreſſo principis conſenſu, tunc opus non eſt expectare tempus a jure determinatum, quia conſenſus principis, & ejus expreſſa voluntas non minorem vim habet, quam lex ſcripta certum tempus determinans; tum quia expreſſa principis voluntas per ſe poteſt abrogare legem, ergo tanto magis ſi fuerit conjuncta cum voluntate populi conſuetudinem introducentis legi ſcriptæ contrariam; quando autem conſuetudo introducitur a populo cum tacito tantum, vel præſumpto principis conſenſu, tunc ſervandum eſt tempus a jure determinatum, quando enim princeps expreſſe non conſentit, tunc non præſumitur conſentire, niſi evoluto tempore a jure determinato, quia præſumitur velle ſervare ea, quæ jure communi ſtatuta ſunt.

Digitized by Google

ſunt. Quod vero ſit tempus a jure determinatum, diſſentiunt Auctores, ut diximus; Communior tamen dicendi modus, & apud Theologos magis receptus eſt, ordinarie ſequi decennium ad præſcribendum contra legem civilem, quadraginta vero annos adverſus Eccleſiaſticam. Et ratio eſt, quia ad præſcribendum contra legem tempus longum requiritur, tale autem in jure civili decennium eſſe cenſetur ex L. *Super longi*. Cod. de præſcriptione longi temporis, in jure autem Eccleſiaſtico ordinarium præſcriptioni tempus cenſetur eſſe quadraginta annorum, ut conſtat ex c. *De Quarta*, & ex cap. *Ad aures* de præſcript. Ita Sylveſter, Azorius, Corduba, Suarez, & alii apud Layman tractat. 4. de legibus cap. 24.

203 Quæres, an toto tempore præcedente, quod eſt infra decem, vel quadraginta annos, peccent ſubditi, qui introducunt conſuetudinem contra legem principis. Averſa qu. 96. cap. ſect. 2. Caſpenſ. loco citato, Bonac. cum pluribus aliis cenſent vere peccare illos, qui legem violant, donec ſufficiens tempus advenerit, quo jam cenſetur lex abrogata, ut ſupradictum eſt, quia toto illo tempore adhuc viget lex, & conſuetudo contraria nondum eſt firmata; ergo illo tempore peccatur contra legem. Sed probabilius mihi dicendum videtur cum Bec. loco citato, aliud eſſe loqui de foro externo, & aliud de interno. Cum ergo dicimus tempus determinatum requiri ad conſuetudinem legitime introducendam, hoc præſertim de foro externo intelligendum eſt, nam conſuetudo in tali foro vim non habet, niſi poſt decem annos contra legem civilem, aut quadraginta contra Eccleſiaſticam, quia nemo coram Judice poteſt ſe defendere per conſuetudinem, niſi ſit legitime introducta. Aliter autem res ſe habet in foro conſcientiæ; nam ſubditi in conſcientia ſecuri ſunt, quando conſuetudo ita invaluit, ut plerique etiam boni viri eam ſequantur, etiamſi nondum ſit legitime præſcripta, & hunc dicendi modum, ut probabiliorem, & minus ſcrupoloſum nobiſcum ſequuntur plures alii Theologi, & Juriſtæ.

204 Quarto, ulterius habet vim conſuetudo non tantum abrogandi legem præcedentem, ut dictum eſt, ſed etiam vim inducendi novam legem, & obligandi ſingulos ad obſervandum deinceps id, quod moribus, & uſu introductum eſt, non ſecus atque id, quod jure ſcriptum eſt, vel voce a principe juſſum. Ita habetur in jure civili ff. de legib. & C. Quæ ſit longa conſuetudo, & in Jure Canonico in Decreto, & in 6. Decretal. loco citato de Conſuetudine, quæ definitur ab Iſidoro loco citato ab initio articuli: *Jus quoddam moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex*, & patet ex ipſa praxi, & uſu communi omnium populorum in gubernatione politica, & fidelium in gubernatione Eccleſiaſtica, unde D. Auguſt. Epiſt. 86. ad Caſulanum inquit; *Mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege ſunt tenenda, & ſicut prævaricatores legum divinarum, ita & contemptores conſuetudinum Eccleſiaſticarum coercendi ſunt.* Ad hoc autem ut conſuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præſertim conditiones requiruntur, duæ nimirum relatæ, ut eam habeat abrogandi legem præcedentem, ſcilicet, ut ſit rationabilis, & bono communi utilis, ut habetur cap. Erit *autem lex*, ut enim eam legis habeat, præcipuas, & magis neceſſarias legis qualitates habere debet, quarum principalis eſt, ut ſit rationabilis, & bono communi expediens, ut patet ex dictis. Altera eſt, ut tempore aliquo diuturno duraverit modo jam explicato, non enim ſtatim ab initio obligat. Tertia, ut conſenſus ſaltem tacitus, vel juridicus legiſlatoris, vel principis interveniat, ut etiam nuper explicatum eſt, quia nemo legem ſtatuere poteſt, niſi is, qui poteſtatem habet leges ferendi, ergo abſque principis conſenſu non poteſt induci conſuetudo, quæ vim legis habeat. Quarta denique ut conſuetudo illa ſervetur a populo, vel majori ejus parte quaſi ex obligatione, ſeu animo obligationis introducendæ. Dupliciter enim conſuetudo introduci poteſt: primo per modum tantum devotionis, & conſilii, ſecundo per modum etiam obligationis, & præcepti, & hoc ſecundo modo debet introduci conſuetudo, ut faciat legem, ſcilicet, ut actus ille, qui eſt in conſuetudine, in executione ponatur cum animo ſatisfaciendi, non tantum devotioni, ſed etiam obligationi. Unde quamvis in Eccleſia ſint plurimæ conſuetudines piæ, ac rationabiles, & jam diuturno tempore etiam a Superioribus approbatæ, vim tamen legis non obtinent, ut nempe ad ſonum Campanæ ſtatis horis B. Virginem ſalutare, in ingreſſu templi frontem aqua luſtrali aſpergere, in prima die Quadrageſimæ cineres ſuſcipere, quia nimirum hæ, & ſimiles conſuetudines ex liberali tantum affectu, & devotione, non vero ex alia inducendæ obligationis voluntate inchoatæ ſunt, & continuantur. Quando vero dubitatur, an conſuetudo ex animo tantum devotionis, vel etiam ſe obligandi fuerit introducta, præſumendum eſt conſuetudinem potius eſſe devotionis, quam obligationis, quia hoc eſt dubium juris, in quo melior eſt conditio poſſidentis, nemo enim in dubio præſumitur velle obligari, neque expedit præcepta multiplicari, ubi moraliter certa non ſunt. Quæ vero conjecturæ in hoc caſu efficaces cenſeantur ad perſuadendum conſuetudinem animo obligandi fuiſſe introductam, ex judicio, & exiſtimatione ejuſdem populi, ac præcipue virorum prudentum diſcernendum eſt. Ita Auctores omnes ſupra relati; & hoc totum etiam eſt de mente Doctoris noſtri loco citato.

205 Poſtremo ſolvendæ ſunt aliquæ difficultates, quæ præcedentem doctrinam impugnare videntur, quod conſuetudo poſſit habere vim immutandi leges abrogando priores, & novas inducendo. Ratio dubitandi eſt, quia lex neceſſario debet eſſe conformis rationi, & bono communi expediens; non poteſt ergo conſuetudo, quæ legem abrogat, eſſe rationabilis, & juſta, non enim juſtum juſto, nec rationabile rationabili contrarium eſt. Secundo, quia non poteſt talis conſuetudo introduci, niſi cum principis conſenſu, ſed princeps non poteſt juſte in ſuæ legis tranſgreſſionem conſentire, quæ juſta eſſe ſupponitur, unde quamdiu durat, neceſſario eſt rationabilis, & princeps vult eam obſervari, nec in ejus tranſgreſſionem conſentire cenſetur. Tertio quia talis conſuetudo ſemper incipit a peccato, non enim inchoari poteſt, niſi per juſtæ legis tranſgreſſionem, ſicut ergo præſcriptio, quæ mala fide incipit, valida non cenſetur, ita nec conſuetudo, quæ cum peccato incipit. Quarto tandem, quia propter has cauſas in jure civili videtur prohibitum eſſe, ne conſuetudo legem abroget, ac etiam in jure Canonico, nam L. 2. C. *Quæ ſit longa conſuetudo*, & c. *Conſuetudinis*, diſtinct. 11. dicitur conſuetudo adverſus legem non prævalere.

206 Reſpondetur cum Suar. Becano, Caſpenſi, Lezana, & aliis conſuetudinem in duplici ſtatu conſiderari poſſe; primo in ſui principio, & in fieri, quando ſcilicet legi adverſatur, nec cenſetur conveniens bono publico, nec princeps illi adhuc præbet aſſenſum, & loquendo de Conſuetudine in hoc ſtatu utique non eſt rationabilis, ſed potius irrationabilis, & peccaminoſa, ac propterea non poteſt legem abrogare, nec novam inducere in tali ſtatu. Secundo conſiderari poteſt conſuetudo in facto eſſe, ac veluti in fine, quando ſcilicet jam propter aliquas rationes cenſetur jam bono publico conveniens, præſertim eo quod lex contraria peccandi occaſionem præbet, & populo difficile eſt eam obſervare, aut conſuetudinem inchoatam removere, & propterea princeps illi aſſenſum præbet tacitum, vel expreſſum; & in hoc ſecundo ſtatu conſuetudo inſpecta rationabilis eſt, ac honeſta, & poteſt principi placere, & legem introducere antiquæ contrariam, ex qua doctrina ratio adducta cum ſuis Confirmationibus facile ſolvitur, nam licet lex, quæ diu durat, rationabilis ſit, adhuc tamen etiam conſuetudo illi contraria rationabilis eſſe poteſt, non quidem in primo ſtatu, dum legi adverſatur, ſed in ſecundo, quando legem tollit, optime enim ſtat conſuetudinem incipere irrationabiliter, ſi autem multo tempore durat, tractu temporis reddi poſtea rationabilem, quia jam eſt rationi conſonam, & Reipublicæ expediens, ut culpa non progrediatur ulterius, & ut Cives tanto tempore non obligentur ad rei difficilis obſervantiam.

207 Ad 2. negatur minor, etenim, ut inquit Arriaga diſp. 25. ſect. 2. in fine, poteſt bene princeps aliquando intuitu actus mali, ut conditionis, honeſtiſſime legem a ſe latam abrogare etiam per expreſſam voluntatem, ſi enim legiſlator videat eam eſſe occaſionem gravium peccatorum, ne illa mala ſequantur, poterit eam tollere; & hoc motivum frequenter intervenit in abrogatione legis per conſuetudinem contrariam, neque inconveniens eſt aliquid facere occaſione alicujus mali, dummodo id, quod fit, bonum ſit, unde talis abrogatio legis ob finem illud honeſtum rationabilis eſſet. Ad 3. negatur conſequentia conceſſo antecedente, poteſt enim interdum conſuetudo per actus peccaminoſos inchoari, quæ tamen poſtea longo populi uſu, & conſenſu principis tacito, vel expreſſo juſtæ legis vim obtineat; poteſt enim populus ab initio ſine ſufficienti cauſa contra principis legem agere, ac proinde peccaminoſis actibus conſuetudinem inchoare, quæ poſtea bona fide a poſteris, qui Majorum cauſam examinare non tenentur, longo tempore continuata vim juſtæ legis obtineat, ut obſervat Amicus diſput. 8. ſect. 4. prope finem. Nec valet paritas aſſumpta de præſcriptione, & conſuetudine, quia præſcriptio dicitur quid facti, quo aliquis acquirit dominium rei alienæ, conſuetudo autem eſt quid juris, inducit enim jus, & legem, item ad præſcriptionem ſufficit factum, vel uſus privatæ perſonæ, conſuetudo autem requirit uſum populi, & Principis conſenſum expreſſum, vel tacitum; & tandem præſcriptio non eſt valida ſine bona fide; conſuetudo vero neceſſario bonam fidem non requirit ſaltem ab initio, nam conſuetudinem introducere incipientes peccant, cum faciant contra legem, quæ adhuc in illo principio viget. Ad ultimum lex illa in argumento relata intelligi debet de conſuetudine debitas conditiones non habente, & a multis Juriſtis intelligitur de populari conſuetudine contra voluntatem, & legem principis introducta, hæc enim legem abrogare non poteſt; non autem intelligi debet de conſuetudine ex conſenſu expreſſo, vel tacito ejuſdem principis introducta, hæc enim non ſolum vim habet interpretandi leges latas, & mentem legiſlatoris, ut habetur L. *Si de interpretatione*, ff. de legibus *Optima eſt legum interpres conſuetudo*, ſed etiam immutandi leges abrogando priores, & novas inducendo, ut Vulpes oſtendit diſp. 8. cit. art. 3. etiam de mente Doctoris pluribus in locis, & hæc etiam omnia hactenus de Conſuetudine dicta docet Aſteſanus libr. 1. tit. 47.

ARTI-

ARTICULUS QUINTUS.

An, & quibus aliis modis lex ceſſare poſſit.

208 PRimo certum eſt apud omnes Doctores legem humanam ceſſare quoad obligationem ex parte materiæ, quando nimirum ita mutatur materia, ut fiat penitus impoſſibilis, vel adeo ardua, & intolerabilis, ut moraliter exerceri nequeat, vel ſi ex mutatione ſtatus rerum fiat iniqua, & prava, aut taliter vana, & inutilis, ut ad bonum commune, & rectam gubernationem evadat impertinens; Et ratio de ſe eſt evidens, quia cum lex eſſentialiter petat eſſe de re, ſeu materia poſſibili, juſta, & bono publico expedienti; ſi talis non perſeverat, nec lex perſeverans cenſenda eſt, unde in tali caſu neceſſaria non eſt legislatoris voluntas, quæ talem legem abrogat, vel revocet, aut in ipſa diſpenſet, ſed lex ex ſeipſa ceſſabit, nam ab initio ipſe legislator cenſeri debet non habuiſſe intentionem obligandi, niſi materia durante in illo ſtatu, quo erat obligationis capax, quare ſi poſtea in contrarium ſtatum mutetur, eo ipſo ex ſe ipſa ceſſabit lex, nec amplius obligabit. Quod ſi materia legis plures habeat partes, & quoad unam tantum partem fiat impoſſibilis, vel injuſta, non autem quoad aliam, tunc lex ceſſabit quoad illam tantum partem, non quoad alteram, quæ poſſibilis remanet, & juſta. Et hoc totum intelligi debet, quando adeo certa eſt, & perſpicua talis mutatio materiæ, ut communi judicio cenſeatur lex ſimpliciter ceſſata ex toto, vel ex parte; ſi enim res ſit dubia, lex adhuc ſuum jus retinet, & eſt veluti in poſſeſſione, atque ideo pro illa judicandum eſt, ita communiter Doctores.

209 Secundo eſt difficultas, An ceſſante cauſa adæquata, ſive fine adæquato legis in caſu particulari, ceſſet obligatio legis reſpectu talis particularis. Dixi *cauſa adæquata*, nam ſi lex lata ſit ob plures cauſas, ceſſante una etiam in univerſum, modo non ceſſent aliæ, propter quas lata eſt lex, non ceſſat legis obligatio. Dixi *in cauſa particulari*, nam ceſſante adæquata cauſa in univerſali, certum eſt ceſſare etiam legis obligationem, quia ceſſante adæquata cauſa univerſali, ceſſat materia legis, ac proinde ejus obligatio. Poteſt autem cauſa, vel finis legis dupliciter ceſſare, nempe vel contrarie, quando ſcilicet lex contrarium finem ſortiretur, ita ut quod prius juſtum erat, injuſtum fiat, vel tantum negative, & non contrarie, quando ſcilicet res non tranſit in contrarium ſtatum, quo legis obſervatio fiat impoſſibilis, aut iniqua, aut nimis noxia, vel ardua. Difficultas ergo eſt quando finis ceſſat tantum negative, quia quando ceſſat contrarie, tunc certum eſt legem quoque ceſſare, tunc enim lex fit injuſta. Prima opinio univerſaliter affirmat, ceſſante fine legis quomodocumque & in quocumque caſu, legem quoque ceſſare. Ratio eſt, quia ut habetur c. *Ceſſante* de appellationibus: *Ceſſante cauſa ceſſat effectus*, & ſicut lex ab initio non ſubſiſteret, ſi abſque cauſa, & ratione lata eſſet, ita deficiente cauſa & ratione, ob quam lata eſt, ipſa etiam ceſſat, ac proinde obligare deſinit. Confirmatur, quia ita ſe habet lex in univerſali ad cauſam generalem reſpectu omnium, ſicut lex in particulari ad cauſam ſpecialem reſpectu perſonæ ſingularis; ſed quando cauſa legis ceſſat univerſaliter, ceſſat obligatio legis reſpectu omnium; ergo quando ceſſat cauſa legis in particulari, ceſſat obligatio legis reſpectu talis perſonæ particularis; ita Cajetanus, Angelus, Navarrus, Henriquez, Emanuel Sa, Granados, Diana, Hacquetus, & alii ad D. Thom. part. 2. quæſt. 103. art. 4.

210 Oppoſita ſententia, quæ communior eſt, ac probabilior negat ceſſare obligationem legis per hoc ſolum, quod mere negative ceſſet in caſu particulari ratio, & finis legis. Ita Suarez, Amicus, Averſa, Ceſpedes, & reliqui Theologi, ac Summiſtæ. Fundamentum eſt, quia certum eſt poſſe legislatorem ſubditos ad legem ſervandam obligare, etiam quando in particulari ceſſat ratio legis, modo non ceſſet ratio legis in univerſali. Sed præſumendum eſt legislatorem velle ſubditos obligare ad legem ſervandam, etiam quando in particulari ejus cauſa ceſſat, modo non ceſſet cauſa in communi, ergo &c. Major patet, quoniam ad omne id poteſt legislator ſubditos obligare, quod ipſe prudenter judicat ad bonum publicum conducere: Minor probatur, quia ſine dubio erat in legislatore poteſtas, & putari debet etiam fuiſſe voluntas obligandi pro iis caſibus in particulari, ſiquidem talis obligatio non eſt nimis ardua, & inhumana, cum tunc legis obſervatio grave nimis incommodum non afferat, & valde ad bonum publicum promovendum conferat, nec cuique præbeatur licentia enervandi legem per hoc ſolum, quod hic, & nunc ratio legis ceſſare videatur. Confirmatur, quia valde expedit ad bonum commune, ut permanente in univerſum reſpectu Communitatis ratione, & fine legis, ſemper a ſingulis obſervetur, alioquin gravia ſequerentur incommoda, verbi gratia ſi ſupponamus rationem adæquatam, qua Eccleſia permota eſt ad legem ferendam pro jejunii Quadrageſimalis obſervantia, fuiſſe carnis mortificationem, & motuum inordinatorum appetitus, hæc lex proculdubio negative ceſſaret in eo, qui ex ſpeciali Dei auxilio nullum talem inordinatum motum pateretur, atque ideo dicendus eſſet ad Quadrageſimale jejunium non teneri, quod plane abſurdum eſt dicere, nam ille profecto adhuc ad illud teneretur, ſicut & cæteri fideles, quia eſſet valde contrarium bono communi, ſi propter illam ſolam cauſam a tali lege immunis eſſet, cum adhuc maneat ratio univerſalis, ob quam expedit etiam ab iſto talem legem ſervari.

211 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt in eo cap. ſermonem eſſe de ceſſatione cauſæ legis in univerſali, non autem in caſu particulari tantum. Neque currit aſſumpta paritas, nam ceſſante cauſa legis in univerſum, non poteſt amplius legis obſervantia utilis eſſe neque reſpectu communitatis, neque ſingulorum; at ceſſante cauſa in uno particulari, adhuc legis obſervantia utilis eſſe poterit reſpectu aliorum, qui ad legis obſervantiam magis animantur, quando videant eam ab omnibus ſervari. Addit tamen Amicus diſput. 7. cit. ſec. 4. prope finem, ceſſante cauſa legis in caſu particulari licitum interdum eſſe poſſe ex benigna interpretatione voluntatis legislatoris eam non ſervare, etiamſi honeſte ſervari poſſet, quando ſcilicet ex hujuſmodi cauſæ particularis ceſſatione lex redditur notabiliter gravis, & ſervatu difficilis, ei, cui legis ratio ceſſat; nam in tali caſu non dicetur lex ceſſare reſpectu illius negative tantum, ſed etiam aliquo modo contrarie, quatenus legis obſervatio fieret ei notabiliter gravis, & ardua.

212 Tertio conveniunt Doctores, legis ſervandæ obligationem in aliqua cauſa particulari ceſſare poſſe per ipſius legis emendationem, & correctionem, quæ fit per virtutem illam, quam Theologi Epichejam vocant, cujus proprium eſt legem humanam univerſim aliquid præcipientem, in aliquo caſu particulari, in quo ceſſat illius obligatio, vel interpretari, vel emendare, ut docet D. Th. 2. 2. q. 120. art. 1. & ſignificat Scotus 1. d. 44. qu. un. ubi ait, quod lex eſt de univerſalibus caſibus, de particularibus autem non lex, ſed judicium; cum enim in ferenda lege legislator communem ſpectet utilitatem, ad id præſertim attendit, quod in pluribus accidere ſolet, unde aliqui caſus occurrere poſſunt, ut notat Aſteſanus noſter l. 2. tit. 31. in quibus lex ipſa deficiet, ita ut non ſolum tunc non obliget ad ejus obſervantiam, ſed ne quidem ejus obſervatio licita ſit, ut poſtea explicabimus; & in talibus caſibus ceſſat obligatio legis ob materiæ mutationem, & variam rerum contingentiam, permanente adhuc lege univerſali in ſuo robore, & tunc dicitur lex emendari, vel corrigi pro illis caſibus, ita ut ipſis ſubditis, & privatis hominibus liceat proprio Judicio, vel doctorum conſilio legem non ſervare, & contra verba legis agere, & tunc obligatio legis dicitur ceſſare per Epichejam, qua in legibus judicamus, qui eventus non cenſeantur legibus comprehenſi, eo quod ſi de illis in particulari legislator interrogatus fuiſſet, quando legem condidit, reſpondiſſet ſuam mentem non eſſe, ut comprehenderentur, & ita notavit Ariſt. ipſe 5. Ethic. cap. 10. his verbis: *Quando igitur lex in univerſum dixerit, & præter univerſale poteſt quæpiam contingere, tunc recte ſe habet, ſi quæ legislator omiſit, corrigatur defectus, id quod legislator etiam ipſe, ſi adeſſet, dixiſſet, & ſi ſciviſſet, ita praeſcribentem legem conſtituiſſet.* Et hæc dicitur emendatio, ſeu correctio legis, non quidem quoad mentem legislatoris, ſed quoad externa verba, quæ ſenſum quidem univerſalem reddebant, ſed tales caſus particulares excipi debent. Unde Epicheja, ſeu legis emendatio idem eſt quod æquitas, ut ait Ariſt. l. c. ubi æquitatem ſic definit; *Æquitas eſt emendatio legis in ea parte, qua lex deficit, ob aliquem peculiarem eventum, in quo caſu, ſi legislator adeſſet, ita dixiſſet.* Ex quo infertur æquitatem, & Epichejam ſolum contra legem ſcriptam locum habere, quæ univerſalibus verbis communiter fertur, ac proinde occurrente aliquo particulari caſu deficere ſolet, non vero contra legem æternam, & naturalem quæ in verbis non conſiſtit, ſed ipſo dictamine intellectus divini, & humani, atque ideo nunquam etiam in aliquo particulari caſu deficere poteſt.

213 Itaque tunc Epicheja locum habet contra legem, quando lex deficit contrarie in caſu particulari, tunc autem deficit lex contrarie, ut ſupra explicatum eſt, quando aliquis caſus accidit, in quo non tantum ratio legis ceſſat, ſed etiam ſi fieret id, quod lege præcipitur, peccatum eſſet, v. g. lex præcipiens depoſitum reddi Domino ſuo juſta eſt, tamen aliquando contingere poteſt, ut furioſus arma depoſita depoſcat ad ſui, vel alterius necem, vel proditor ad patriæ impugnationem, in quibus caſibus deficit lex contrarie, quia reſtitutio depoſiti quamvis ſit lege præſcripta, tunc eſt contra rationem, ac proinde illicita, & ideo tunc opus eſt legem illam interpretari, vel emendare, legislatoris potius mentem, quam verba ſequendo, quia in illis caſibus ſine peccato lex obſervari non poteſt. Hinc Cæleſtinus Papa c. *Humanæ aures* 22. quæſt. 5. ait, quod *non debet aliquis verba conſiderare, ſed intentionem, ac voluntatem, quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni.* Rurſus non ſolum licitum eſt Epicheja uti in caſu, in quo obedire legi peccatum eſſet, ſed etiam in caſu, quo eſſet grave nimis, & difficile ob aliquod grave damnum inde reſultans, ut notant Suarez, Averſa, Caſpenſis, & alii; nam hac ſola ratione interpretamur Eccleſiæ jejunia tempore ægritudinis non obligare, neque præceptum audiendi ſacrum, vel obſervationis feſtorum, ſi grave damnum hic immineret honoris,

Digitized by Google

naris, vitæ, vel rei familiaris, juſte enim per virtutem Epicheiæ in his, & ſimilibus caſibus interpretemur mentem & voluntatem legislatoris, quod obligare noluerit, quia in ſimilibus caſibus lex peccaret, ſi ad rem ita difficilem obligare vellet, & adeo duram imponere obligationem. Hoc autem, quod diximus, interdum licitum eſſe emendare legem, & agere contra verba legis, intelligendum eſt, quando certo conſtet obſervationem legis in tali caſu fore ita iniquam, aut arduam, ut legislator non putaverit pro tali occurrentia obligare, vel ſaltem judicium probabile ferri poſſit, quod talis caſus ſub lege non comprehendatur, neque lex tunc obliget juxta ſonum verborum, adhuc enim homo in tali caſu ab obligatione legis excuſatur, quia rationes probabiles habet ſuadentes talem caſum ſub lege non comprehendi, qui autem opinionem ſequitur probabilem, non peccat, ut conſtat ex dictis diſp. præced. At ſi res fuerit dubia, & perplexa, conſulendus eſt Superior, ſi ad ipſum pateat aditus, & tempus id permittat, ſi vero periculum eſt in mora, & Superior conſuli non poteſt, tunc lex ſervari debet, quia nimirum lex tunc ſuam vim poſſidet juxta ſenſum verborum, nec ex conſcientia practice dubia operari licet, ut dictum eſt diſput. cit.

214 Quarto tandem dicendum eſt, legem quoque ceſſare poſſe per interpretationem ipſam; & ratio eſt, quia interpretatio idem eſt, quod declaratio legis, quod ad hunc, vel illum caſum extendatur, vel non extendatur; ſi ergo declaretur ad aliquem caſum non extendi, utique pro caſu illo lex ceſſare cenſenda eſt: quia lex ſuam vim ſolum habet in caſibus ad quos extenditur. Differt autem interpretatio ab emendatione legis, quæ fit per Epicheiam, ut obſervat Averſa quæſt. *97.* cit. ſect. *6.* quod emendatio contingit, dum conſtet de univerſali ſenſu verborum, ſed dicitur lex univerſalis in tali caſu particulari non obligare, ac licitum eſſe in eo contra verba legis agere. Interpretatio vero eſt, quando ſenſus verborum legis inquiritur, quæ non ſunt ſatis clara, an ſcilicet, hoc, vel illud ſignificent, quod quidem ad Epicheiam non ſpectat, ſed ad rectam verborum intelligentiam, & hoc etiam modo leges variationem admittunt, nempe juxta varias Juriſperitorum interpretationes in legibus exponendis, qui in hoc plane Epicheiam non exercent, ſed doctrinam. Solet tamen etiam Epicheja dici leges interpretari, non quidem verborum ſignificationem, ſed legislatoris mentem, & poteſtatem, quatenus judicat illum non voluiſſe, aut non potuiſſe jubere id quod verbis ſignificatur, in tali, vel tali caſu, atque ita verba legis emendare dicitur. Interpretatio vero eruere conatur, & explanare ipſam verborum ſignificationem, dum non ſunt ſatis clara, & expreſſa.

215 Quando autem dicimus legem quoque ceſſare poſſe per interpretationem, hoc non ſolum intelligendum eſt de generali interpretatione, quæ ipſi legislatori competit, aut ejus ſucceſſoribus, ſed etiam de privata, particulari, & doctrinali, quæ competit etiam privatis Doctoribus, & vim habet, ſi eam faciant, non ex proprio cerebro, ſed innixi regulis, & rationibus ſufficientibus, ut habetur L. Unica de Poſſeſſoribus, L. 1. ff. de Origine Juris c. 2. de privilegiis in 6. & aliis juribus. Inter has autem interpretationes hoc versatur diſcrimen, quod prior interpretatio eſt auctoritativa, & authentica, & ſoli legislatori competit, aut illius Superiori, vel ſucceſſori, taliſque interpretatio, tamquam e cathedra, ſeu ſolio prolata vim legis habet, & omnes obligat ad illam ſequendam, & obſervandam, & in hoc ſenſu dicitur ſolum legis conditorem poſſe illam explicare ex L. fin. C. de Legibus, & cap. *Sicut* 11. quæſt. 1. & cap. *Inter alia* de ſent. excom. hæc, inquam, jura de interpretatione auctoritative, & authentica intelligi debent. Poſterior autem interpretatio privata nempe, & doctrinalis, quæ etiam privatis Doctoribus competere poteſt, licet tantam vim non habeat, adhuc tamen ſufficiens eſt ad obligationem legis tollendam in quibuſdam caſibus, ſi regulis, & rationibus ſufficientibus innitatur, ut conſtat ex Juribus citatis, & interdum quidem erit interpretatio certa, itaut ab illa recedere non liceat, quando nimirum verba ipſa, aut alia indicia, vel communis Doctorum ſenſus ita perſuadent. Interdum vero tantum probabilis erit, unde variæ eſſe ſolent Doctorum opiniones, & interpretationes, & vis hujuſmodi interpretationis in aſſequenda, & attingenda legislatoris mente præſertim conſiſtit, & hæc de legibus dicta ſufficiant, prout ad moralem Theologiam ſpectat, reliqua enim, quæ de legibus ab aliquibus tractari ſolent, Canoniſtarum, & Civiliſtarum inſtituti eſt.

DISPUTATIO TERTIA

De Juſtitia, & Jure.

1 TRACTAVIMUS in præcedenti Diſputatione de Jure, quatenus legem, & normam rationis importat, unde & ipſam lege conſtitutum jus appellare ſolemus; nunc differendum eſt de jure in alia ſignificatione, quatenus juſtum, objectumque juſtitiæ ſignificat. Ut autem pateat quid juſtitiæ, & juris nomine in præſenti intelligendum ſit, recolligendum eſt ex diſt. l. 3. de ſentent. diſput. 7. quæſt. 8. ubi ex inſtituto de Juſtitiæ virtute egimus, Juſtitiæ nomen duobus præſertim modis accipi poſſe, ut docet Scot. 4. diſput. 46. quæſt. 1. primo pro virtute quadam generali, quam Divus Anſelmus Dialog. de Verit. c. 12. rectitudinem voluntatis appellat, ac definit, quod ſit *Rectitudo voluntatis propter ſe ſervata*, quo ſenſu virtutes omnes in ſe complectitur, ut docet Ariſt. 5. Ethicor. c. 10. ubi ait: *Juſtitia in ſe virtutes continet omnes*, & in hoc ſenſu etiam Scripturæ pluries de juſtitia loquuntur, ut Matth. 5. *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam*, & cap. 6. *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Secundo accipitur magis proprie pro virtute ſpeciali inclinante voluntatem ad reddendum alteri ſtricte debitum ad æqualitatem, de qua loquitur Ariſtot. 5. Ethicor. per totum, quo pacto a Juriſconſultis definitur: *Conſtans, & perpetua voluntas jus ſuum unicuique tribuendi*, ut ibi explicatum eſt, & eſt præcipua ex quatuor illis virtutibus, quæ Cardinales vocantur, & in hac acceptione dividitur ab Ariſtot. 5. Ethic. cap. 2. in commutativam, & diſtributivam, ut quæſt. c. explicatum eſt art. 2. ubi diximus, Juſtitiam commutativam eſſe, quæ æqualitatem conſtituit inter perſonas particulares ſecundum proportionem arithmeticam, ideſt, conſiderando ſolum valorem, vel quantitatem rerum ſine ullo reſpectu ad perſonas, verbi gratia mutuatus eſt aliquis aureos mille, qualiſcunque ſit ſive dives, ſive pauper, nobilis, vel ignobilis, mille aureos reddere debet, in commutativa enim res inter ſe comparantur ſine ullo perſonarum reſpectu, nempe res accepta cum debita vel reddenda, unde naſcitur arithmetica proportio. Juſtitia vero diſtributiva dicitur illa, quæ dividit, & diſtribuit munera, officia, onera, bona, & alia ſimilia Communitatis alicujus propria ſecundum proportionem geometricam, hoc eſt, conſiderando non ſolum valorem, & quantitatem bonorum illorum, aut onerum, ſed etiam perſonarum conditionem, idoneitatem, merita, &c. Unde in diſtributiva juſtitia comparantur res cum perſonis, ex qua comparatione naſcitur geometrica proportio, ut late declaratum eſt loco citato, ad quem remitto Lectorem pro exacta hujus materiæ notitia.

2 Sic pariter nomen Juris, licet varias, & multiplices habeat acceptiones, in duplici præſertim ſignificatione ſumi ſolet. Primo pro lege tam naturali, quam poſitiva, ſive divina, ſive humana, quo ſenſu dicimus honorem parentibus deferre eſſe de jure naturali, ſacramentum baptiſmi recipere eſſe de jure divino poſitivo, & hoc modo jus prima ſui diviſione dividitur in naturale, & poſitivum; & poſitivum dividitur in divinum, & humanum; & humanum tandem dividitur in jus Canonicum, & Civile, ut viſum eſt diſp. præced. Alio modo jus ſumitur pro facultate illa, ſeu poteſtate legitima, quam quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, vel ad aliquid faciendum, itaut ab illius rei obtentione, ſeu retentione, vel ab illa actione facienda licite impediri non poſſit, & hoc modo accipitur pro ſolo juſto alteri debito, quo pacto eſt objectum virtutis juſtitiæ, cujus eſt æqualitatem inter duos ponere, de quo in hac diſp. erit ſermo. Et quamvis etiam jus hoc modo ſumptum varias habeat acceptiones, potiſſima tamen omnium eſt illa, qua dividitur in jus ad rem, & in jus in re. Jus ad rem eſt illud, quod habetur per alicujus contractus ſtipulationem, puta per donationem, emptionem, &c antequam illius rei, quæ donata, vel empta eſt, traditio fiat; jus in re eſt illud, quod per ipſam rei traditionem acquiritur. Sic Hæres inſtitutus, ſed qui nondum hæreditatem adiit, habet jus ad hæreditatem, non autem in hæreditate, quia nondum poſſeſſionem hæreditatis habet, ſed ſibi tantum eſt debita; poſtquam autem poſſeſſionem accepit, dicitur etiam in hæreditate jus habere. Hoc autem præcipue eſt juris utriuſque diſcrimen, quod jus in re ita faciat illam propriam ejus, qui acquiſivit, ut in quocumque loco ſit, & ad cujuſvis manus pervenerit, facultatem habeat, ubicumque eam reperit, recipiendi, & a quocumque repetendi, & quiſquis acceperit, ex juſtitia obligetur eam illi reſtituere. Jus vero ad rem facultatem hujuſmodi in rem non tribuit, ſed titulum dumtaxat juſtum, & ſufficientem ad habendum illius rei dominium.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Dominii, & Subjecto.

3 QUoniam plures ſunt juris particularis ſpecies variæque rationes, quibus alicui competere poteſt prædicta facultas accipiendi, vel retinendi rem aliquam, aut de illa diſponendi, inter quas præcipua, & omnium potiſſima eſt dominium, & ad quam reliquæ aliquo pacto reduci poſſunt, ideo ab ejus explicatione exordium ſumimus. Tum etiam quia eſſentia dominii, ejuſque proprietatibus bene perſectis facile cognoſcetur, quæ de Contractibus, & Reſtitutione dicenda ſunt, tum in communi, tum in particulari in ſequentibus Diſputationibus, quæ omnia reſolvemus juxta doctrinam Scoti 4. diſt. 15. ubi ex profeſſo de hac materia tractat, & Scotiſtarum ibidem, præſertim vero Tatareti, Almaini, Fabri, Hiquæi, Hirtbarnes, Aretini, & Vulpii tom. 3. quæſt. 3.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Dominium; & quæ ad illud requiſita.

4 PRimo ut à quid nominis incipiamus, dominii vocem plerique e nomine *Domus* derivant, Dominus enim dicitur qui familiæ præeſt; alii vero non incongrue a verbo *Domo* deducunt, quia Dominus univerſim is dicitur, qui aliquid ſibi ſubjectum habet, ſeu ſub ejus poteſtate, unde dominium late ſumptum definiri ſolet, quod eſt *facultas diſponendi de aliqua re, tamquam ſibi ſubjecta;* qua ratione Deus dominium omnium creaturarum habere dicitur, quia de eis diſponere poteſt, ut ei placet, ſunt enim illi ſubjectæ omnimoda ſubjectione, & dependentia, quia ab eo ſunt creata, & ab eo dependent in eſſe & conſervari; ſic etiam Rex, & Princeps dicitur in ſuo regno dominium habere, & quilibet etiam privatus dicitur ſuarum poſſeſſionum Dominus, licet Dei dominium omnibus aliis dominiis perfectius ſit, & plenius; dominium autem rerum omnium creaturarum ſoli Deo convenit per eſſentiam, ut patet ex Pſalm. 23. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo.* Rerum vero omnium ſenſibilium ſoli homini convenit ſecundum participationem, ut patet ex Geneſ. c. 1. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, dominamini piſcibus maris, & volatilibus Cæli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram;* unde naturaliter convenit homini hoc dominium ſupra res omnes infra ſuam ſpeciem; & hæc dominii definitio conſonat doctrinæ Scoti 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. ubi ſupponit dominium importare abſolutam rei poteſtatem, ut idem ſit habere rei dominium, ac abſolutam illius poteſtatem licite diſponendi de ea ad libitum; & loquendo de dominio in communi, & late ſumpto melius rem explicat allata definitio, quam illa Juriſperitis familiaris ex Bartolo L. *Si quis vi* §. *differentia* ff. de acquirenda poſſeſſione, quod dominium *eſt jus perfecte diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur*, non enim ad propoſitum illius pertinebat agere de divino dominio, ſed ſolum de humano, & politico, ut notat Layman l. 3. tract. 1. cap. 5. alioquin non negaſſet Bartolus Deo opt. maximo ratione creationis, & conſervationis perfectiſſimum, & maxime independens dominium in omnes creaturas etiam incorporeas competere.

5 Secundo Dominium dividitur in dominium juriſdictionis, & dominium proprietatis; dominium juriſdictionis eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos, illis aliquid præcipiendi, vel prohibendi, illos judicandi, puniendi, vel præmiandi, & tale dominium Juriſdictionis poteſt eſſe, vel ſeculare, quale eſt in Imperatore, Regibus, ducibus, & aliis hujuſmodi reſpectu populorum ſibi ſubditorum in negotiis ſecularibus; vel poteſt eſſe Eccleſiaſticum, quale eſt dominium Pontificis, Epiſcoporum, & aliorum ſubditos habentium in ſpiritualibus. Dominium vero proprietatis eſt jus poſſidendi aliquam rem, & de illa, tamquam ſua, diſponendi, & hoc rurſus eſt duplex, perfectum ſcilicet, & imperfectum; dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei, & commodorum ejus, extenditque ſe ad omnem ejus uſum, ac diſpoſitionem, in lege non prohibitam, ſcilicet, ad donandum, vel vendendum, ſervandum, vel deſtruendum, &c. additur autem, niſi in lege prohibeatur, nam aliquando poteſtas illa plena diſponendi per aliquam legem impeditur, & ita pupillus eſt verus rei Dominus, & tamen per legem alienare impeditur; hoc autem impedimentum veram rationem dominii non tollit, quia tali impedimento ſublato, ſine novi juris collatione ſequitur plena diſpoſitio ad arbitrium veri domini; ſicut ſæpe per votum, vel juramentum impeditur quis ne utatur re ſua, & tamen hoc dominio non obſtat, quia tali ſublato impedimento poteſt de illa diſponere ſine nova dominii acquiſitione. Dominium vero imperfectum habet tantum proprietatem abſque emolumentis, vel emolumenta abſque proprietate, nam aliquando aliquis eſt tantum dominus rei, ſive ſubſtantiæ rei ſine aliquo emolumento ipſius, aliquando etiam aliquis eſt dominus emolumenti tantum, non vero proprietatis rei. Primum vocant Juriſperiti dominium directum, quale eſt Principis reſpectu feudorum, aut illius, qui dedit agrum in amphyteuſim; ſecundum vocant dominium utile, quale habet feudatarius, emphyteuta, uſufructuarius, &c.

6 Tertio, ut pateat, in quo ratio dominii fundetur, docent communiter Juriſperiti, Titulum eſſe id, in quo fundatur dominium, ut donatio, emptio, hæreditaria ſucceſſio, legitima electio in officium, beneficium, regnum, & ſimilia ſunt titulus, ſeu fundamentum juris in rem donatam, emptam, teſtatam, officium, beneficium, regnum, &c. Addunt vero traditionem eſſe conditionem, ſine qua ordinarie etiam poſito ſufficienti titulo, jus in rem non acquiritur, ſed tantum in perſonam L. *Traditionis* C. de pactis, ubi habetur quod *Traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferantur*; ex quo ſequitur quod ſi ante traditionem venditor rem vendat alteri, primus emptor non habet jus in rem, ſed in venditorem. Itaque ad transferendum dominium ab uno ad alium utrumque requiritur, ſcilicet titulus, & traditio, & ſuppoſito titulo, & ſecuta applicatione per traditionem reſultat dominium. Quamvis autem ordinaria traditio, vel apprehenſio requiratur ad acquirendum rerum dominium, in quibuſdam tamen caſibus ad translationem dominii non requiritur, ut in beneficiis, in quæ acquiritur dominium, vel quaſi dominium, ſive jus per collationem ex cap. *Si tibi abſenti* de præbend. in 6. & in hæreditate, quæ fit hæredibus ex teſtamento, vel ab inteſtato ex L. *cum hæredes*, ff. de acquirenda poſſeſſione, ſed ſufficit acceptari verbo, vel facto. Præterea quæ venduntur, vel donantur Civitatibus, Eccleſiis, locis piis, traditionem non requirunt L. ult. C. de ſacroſanctis Eccleſiis, & ſic de quibuſdem aliis, quibus exceptis regulariter jure communi ad acquirendum dominium rei, quæ antea ſub dominio alterius erat, requiritur traditio, ut paſſim Doctores obſervant de jure Dominii tractantes; appoſita autem dixi, ſi res antea ſub dominio alterius erat, quia ad acquirendum dominium rei quæ ante ſub alicujus dominio non erat, ſufficit apprehenſio talis rei, ut patebit ex infra dicendis, niſi obſtet aliquod particulare ſtatutum in aliquo loco; de quo videri poteſt Layman. c. 5. cit. n° 7.

7 Quarto ex his infertur, quomodo uſusfructus differat a dominio, nam *Uſusfructus eſt jus utendi, fruendique re aliena, ſalva rei ſubſtantia* ex L. 1. quotties ff. de Uſufructu, in qua definitione, jus tenet locum generis; hoc enim nomine jus, ut dictum eſt ſupra, latius patet quam dominium, filius enim jus habet in Patrem, ut alatur, ſervus in Dominum, ut ſuſtentetur, ſubditus in Principem, ut gubernetur, etenim hi omnes jus habent ad petendum, quæ ſibi neceſſaria ſunt, non autem dominium, ac proinde jus eſt genus ad dominium, uſumfructum, & uſum, & uſusfructus non eſt tantum uſus actualis rei, qualem habet, qui domum, vel equum conducit; hic enim ſolum habet uſum rei, quo finito non amplius remanet in eo jus ad rem, ſed ſtatim ad dominium proprietatis devolvitur; uſufructuarius vero non modo habet uſum rei, ſed etiam jus ad talem uſum, finitoque uſu adhuc jus remanet ad utendum. Dicitur *utendi*, per quam particulam diſtinguitur Uſusfructus a jure, quod habet creditor in pignore, vel hypotheca, depoſitarius in depoſito, nullus enim horum poteſt re pignorata, vel hypothecata, aut depoſitate uti invito domino; & ſi utantur, tenentur ad æſtimationem uſus. Additur *fruendi*, ideſt percipiendi fructus rei, nam jus utendi præciſe non includit fructus rei; dicitur autem fructus rei quidquid ſalva rei ſubſtantia, e re perceptibile eſt, ut in grege lana, lac, fœtus, in fundo poma, ſegetes, in domo locatio, & ſimilia in l. 10. 11. & 12. de rerum diviſione. Uſufructuarius ergo colligens rei fructus fit illorum plene dominus, ſed ſi ante perceptionem fructuum moriatur, non pertinent ad hæredes Uſufructuarii, ſed ad dominum rei, ut habetur inſtit. de rerum diviſ. §. is vero. Dicitur fruendi *re aliena*, quia Dominus rei non dicitur abſolute uſufructuarius, etiamſi percipiat fructus rei. Dicitur tandem *ſalva rei ſubſtantia*, quia uſufructuarius tenetur rem integram, ex qua fructus percipit, proprietario ſervare; unde per hanc particulam præſertim diſtinguitur Uſufructuarius a Domino, nam Dominus uti poteſt re ſua, ut libet, ita quod poteſt ſubſtantiam illius ipſo uſu conſumere; Uſufructuarius vero, quia rei dominium non habet, ſed tantum fructuum, non poteſt rei ſubſtantiam ipſo uſu conſumere. Ex quo tandem infertur dominium etiam a proprietate differre, eo quia dominium latius ſe extendit, quam proprietas; dominii enim duæ ſunt partes, ſcilicet, Proprietas, & Uſusfructus, quæ interdum ſeparari poſſunt, ita quod penes unum ſit proprietas, penes alterum ſit uſusfructus, quo fit contingere poſſe, ut aliquis dominium alicujus rei habeat, & tamen non eſſe proprietarium, proprietas enim eſt dominium rei juſtis modis acquiſitum, quod Dominus retinere poteſt in rem uſufructui traditam, ut patet de dominio proprietatis, quod Dominus retinet directum in rem alteri in feudum, vel Emphyteuſim conceſſam &c. quo videri poteſt Az. 3. p. l. 1. c. 12. & noſter Faber de Reſt. d. 43. c. 2.

8 Quinto uſus quandoque ſumitur pro facultate utendi aliqua re, & dici ſolet uſus juris; quandoque ſumitur pro actu ipſo utendi, ſive uſu actuali, & dicitur uſus facti. Eſt autem quæſtio, an in rebus quæ unico actu, vel uſu conſu-

mun-

muntur, ut ſunt pecunia, eſculenta, & poculenta, diſtinguatur uſus a dominio, non modo eſſentia, ſed ſubjecto, ita ut poſſit eſſe in uno uſus, & in altero dominium. Movetur autem quæſtio de uſu rerum unico actu conſumptibilium, quia in aliis rebus, quæ uſu non conſumuntur, concedunt omnes non modo uſum facti, ſed etiam juris a dominio diſtingui, ut patet in Uſuario qui domum, vel equum conducit; hic enim non ſolum habet uſum talium rerum, ſed etiam jus ad talem uſum abſque rei dominio; quia ſi primo uſu rei ſubſtantia ſtatim ad dominium proprietatis devolvitur, ſcilicet equus, vel domus. Negant quamplures cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 78. art. 1. ubi docet in rebus, quæ uſu conſumuntur, nec uſum, nec jus ad uſum a dominio diſtingui. Ratio eſt, quia jus ad utendum his rebus eſt jus ad conſumendam, & alienandam ipſam rei ſubſtantiam, nam uti pane, cibo, vel pecunia eſt uſu ipſo conſumere, & alienare ſubſtantiam ipſam panis, cibi, ac pecuniæ, ſed majus dominium eſſe non poteſt, quam jus ad ipſam rei ſubſtantiam conſumendam, & alienandam; ergo &c.

Confirmatur, quia uſus a dominio diſtinctus, ut ex dictis conſtat, eſt jus, ſeu actus utendi re aliqua, ſalva Domino rei ſubſtantia; ſed rebus, quæ uſu conſumuntur, uti non poſſumus ſalva earum ſubſtantia; ergo in iis uſus a dominio non diſtinguitur. Et tandem favet L. ſi tibi vini, & L. Senatus conſult. ff. de uſufructu earum rerum.

9 Oppoſita ſententia eſt Scoti, & Scotiſtarum 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 2. quam paſſim Recentiores amplectuntur, affirmantium etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſum a dominio diſtingui. Ratio eſt, quia ſi quis uſum hujuſmodi rerum alicui concederet, ita tamen dependenter a ſua voluntate, ut poſſet ipſum revocare ſemper, antequam res conſumeretur, plane ipſe maneret ſemper dominus eſſet illius rei ante ejus conſumptionem, & alius nullo ratione talis cenſeri poſſet; ergo uſus etiam hujuſmodi rerum ipſo uſu conſumptibilium poteſt a dominio diſtingui. Confirmatur exemplo communiter adducto a noſtræ ſententiæ ſectatoribus illius, qui alios ad prandium invitat: is enim abſoluto dominio eorum, quæ convivis comedenda apponit, apud ſe retento, uſum tantum, ſive jus ad uſum comedendi ad nutum revocabilem concedit invitatis, quippe qui continuo poteſt, quo uſque illa comeſta non fuerint, revocare; qua de cauſa nemo cenſet convivam ad cœnam invitatum, quamvis permittatur ei uſus cœnæ ſic, ut poſſit licite comedere quantum libuerit, eſſe ejuſdem cœnæ dominum, ſed ſolum illius uſum habere abſque jure dominii. Denique probatur quia ad dominii tranſlationem requiritur & voluntas dantis, & acceptantis; ſed poteſt quis has res uſu conſumptibiles acceptare, ita ut nollet dominium earum, ſed tantum uſum a Domino revocabilem, ergo etiam in his rebus poteſt uſus a dominio ſeparari, ita ut eſſe poſſit in uno uſus, & in altero dominium.

10 Ad fundamentum prioris ſententiæ, concedo jus ad utendum rebus uſu conſumptibilibus eſſe jus ad conſumendam, & alienandam ipſam rei ſubſtantiam, negatur tamen tale jus eſſe dominium proprie ſumptum, ſi fuerit ad nutum concedentis revocabile, ut nunc ſupponimus; dominium enim proprie ſumptum dicit jus ad uſum firmum, ac ſtabile independens a voluntate alterius continuo revocare potentis, dicit enim auctoritatem, & independentiam in diſponendo de re in omnem uſum lege non prohibitum. Ad Confirmationem negatur definitionem ibi allatam omni uſui convenire, convenit enim tantum uſui rerum, quæ uſu non conſumuntur, in his enim duntaxat haberi poteſt uſus, ſalva Domino remanente ipſa rei ſubſtantia; in rebus vero uſu conſumptibilibus uſus ut a dominio diſtinguitur, eſt jus ab altero continuo dependens, & ad ejus nutum revocabile: leges tandem citatæ loquuntur de uſu juris irrevocabili, ac independente, de hoc enim jura ibi citata loquuntur, tale enim jus utendi rebus uſu conſumptibilibus utique a dominio non diſtinguitur, & omnino coincidit cum ipſo, non tamen ſi fuerit dependens, & ad nutum concedentis revocabile. Dices, Pupillus dominium habet dependens a voluntate tutoris, & tamen adhuc ſuorum bonorum verus eſt Dominus; ergo etiamſi quis habeat jus ad uſum a voluntate alterius dependens, adhuc tamen verus erit Dominus earum rerum, quarum jus habet ab altero dependens. Negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quod pupilli dominium a voluntate tutoris non dependet, tamquam illud revocare potentis, ſed ſolum impedita valentis ne in actum ſecundum exeat, quamdiu pupillus ſub ejus poteſtate conſtitutus manet; qui autem uſum, vel jus ad uſum alterius rei alteri concedit, dominio ſibi retento, non ſolum actum ſecundum uſus impedire poteſt, ſed etiam rem ipſam, ut verus Dominus, ad ſe revocare.

11 Ex dicto ex ſolutione præcedentis difficultatis facile reſolvitur gravis controverſia olim orta inter Summos Pontifices Joannem XXII. & Nicolaum Quartum occaſione peculiaris paupertatis, quam Fratres Minores regulam Sancti Patris Franciſci in puritate ſua obſervantes profitentur, qui non modo in particulari, ut cæteri Religioſi, ſed neque in communi dominium ullum quarumcumque rerum ſive immobilium, ſive mobilium, ſive uſu conſumptibilium, ſive non conſumptibilium, habere dicuntur, ſed earum dominium reſidere, vel apud eleemoſynarum largitores, vel apud Sedem Apoſtolicam, nudo duntaxat uſu facti ad vitæ ſuſtentationem ipſis conceſſo; Joannes XXII. in extravagante *Ad Conditorem* negat talem eſſe poſſe Fratrum Minorum paupertatem, eo præſertim fretus fundamento, quod in rebus quæ uſu conſumuntur, vel eſſe teneantur, uſus a dominio non diſtinguitur, & conſequenter aſſerit Minoritas non modo uſum facti, ſed etiam uſum juris, & dominium harum rerum habere. Tum quia injuſtus eſt alia uſus, qui jus utendi non includit a legitima poteſtate proveniens, quo pacto fur habet ſolum uſum facti comedendo panem furto ſublatum; ſed Minoritæ juſte utuntur rebus ſibi ſua uſum conceſſis; ergo juſte; non igitur habent ſolum uſum facti, ſed etiam juris, cum non poſſent juſte uti, niſi haberent jus utendi. Tandem quia qui rem Minoribus furatur, tenetur ipſis, non autem Pontifici, vel illarum largitori reſtituere; ſed res furto ſublata debet vero Domino reſtitui: ergo apud eos reſidet earum dominium, & non tantum nudus facti uſus.

12 Oppoſitam ſententiam docuit Nicolaus Quartus in Conſtitutione illa, *Exiit qui ſeminat*, qui fuit ex ordine noſtro Fratrum Minorum, & valde verſatus in eo; docet inquam hic Pontifex ibi, ut late refert Faber de Reſtitutione diſp. 45. c. 2. quod Fratres Minores in paupertate Regulæ viventes cujuſquam rei dominium non habent nec in particulari, nec in communi, ſed nudum, & ſimplicem uſum facti; dominium enim earum rerum, quæ ipſis in eleemoſynam dantur, & donantur, apud ipſos donatores remanet, uſus vero ſimplex facti apud Fratres. Quod ſi donans intendat etiam a ſeipſo abdicare dominium, & jus rei, quam dat in eleemoſynam, ne illa res, antequam uſu conſumatur, videatur eſſe ſine Domino, declarat hic Pontifex dominium illius rei in Sedem Apoſtolicam transferri, ita quod uſus nudus, & ſimplex ad Fratres tranſeat, ſed illius dominium ſit Sedis Apoſtolicæ, adeo quod Fratres Minores ſecundum hunc Pontificem ab Uſuario juris diſtinguuntur, quia huic fit injuria, ſi res ad ejus uſum deputata illi auferatur, quia illi aufertur ſuum jus, quod ad uſum illius rei habebat; ſed ſi Fratribus Minoribus auferatur, vel impediatur uſus rerum quæ illis in eleemoſynam datæ ſunt, nulla fierat injuria, quia illi non acquiſiverunt aliquod jus in uſum illarum, ſed tantum habent uſum nudum, & facti, non uſum juris, & hoc totum confirmatum fuit a Clem. V. in Bulla *Exivi de paradiſo*. Et hanc ſententiam communiter ſequuntur Doctores omnes, Navarrus, Soto, Molina, Bellarm. Layman, Amicus, Carpenſis, Azor. Faber, Pontius, Valpes, & Aretinus ex noſtris, & alii Recentiores paſſim. Nec refert, quod aliqui ex his dicant, Fratres Minores nullius rei, ne in communi quidem, dominium habere, ſed uſum tantum, ſeu jus ad uſum, vel uſum juris; non enim per uſum juris intelligunt uſum cum dominio, ita quod fieret illis injuria, ſi a tali uſu impedirentur, alioquin ſibi manifeſte contradicerent; ſed per uſum juris intelligunt actum utendi juridicum, & qui fit licite, & cum legitima poteſtate a Superiore, & vero Domino conceſſa, quo pacto omnis actus utendi juridicus dicitur uſus juris, & non tantum uſus facti, qualis eſt ille quo fur comedit panem furto ſublatum. Neque ex tali jure utendi poteſt inferri dominium in rem, vel ejus uſum; quia ad dominium rei proprie dictum non ſufficit, quod alicui liceat, & ex legitima poteſtate ſibi a Superiore conceſſa rem aliquam conſumere; ſed requiritur, quod ei liceat eam quocumque modo, & quandocumque ei videtur, libere, & independenter conſumere, hoc enim eſt proprie dominium, & ideo cum aliquis non poteſt rem ſibi donatam ad libitum conſumere, ſed ſolum cum licentia Superioris, & ſemper dependenter a Superiore, vel ab alio; ille proprie dominium non habet nec rei, nec uſus illius, licet poteſtatem habeat uſu conſumendi rem illam, quia non poteſt ad libitum conſumere; & licet jus ad uſum talis rei habere dicatur, quia tamen ad nutum Superioris, vel concedentis revocabile eſt, non dicitur uſus juris, ſed facti, ad diſtinctionem uſus juris, qui irrevocabilis eſt, cujuſmodi eſt uſus juris, de quo jura loquuntur.

13 Nec obſtat auctoritas Joannis XXII. oppoſitum decernentis, quia id non decrevit ut Pontifex, obligando fideles ad ita ſentiendum, ſed ut privatus Doctor, ut notat Amic. diſp. 23. ſect. 4. ubi inquit, quæ de paupertate Fratrum Minorum diſſeruit, diſſeruiſſe ſolum ut privatum Doctorem, tum in fine vitæ illa revocaſſe, ut teſtatur Emmanuel Roder. t. 3. q. 30. art. 1. Et ſatis conſtat ex dictis difficult. præced. fundamentum ejus non conſiſtere in eo, quod ſcil. in rebus uſu conſumptibilibus uſus a dominio non diſtinguatur, oppoſitum enim aperte demonſtrat exemplum ab ipſo Nicolao Quarto adductum de Conviva, qui utitur cibis ab eo, qui eum invitavit, appoſitis, & comedendo conſumit abſque ullo dominio cibi, quem comedit. Ad aliam rationem dicendum eſt uſum rerum apud Minores non eſſe injuſtum, quia jam dictum eſt, eos habere jus in illarum uſum, ſed dependenter a libera Domini voluntate, qui poteſt abſque injuria Fratrum eum revocare; unde etiam diximus Minoritas non habere uſum tantum facti, prout uſus facti ſignificat uſum actualem illicitum, aut etiam licitum, habere tamen ſolum uſum facti, prout uſus facti diſtinguitur ab uſu Juris irrevocabiliter conceſſo, & hoc ſenſu dicimus intelligendos eſſe Auctores noſtræ opinionis aſſerentes Minoritas habere rerum uſum facti duntaxat, non autem uſum juris,

ſeu

Digitized by Google

ſeu jus ad uſum, per hoc enim intelligunt uſum juris irrevocabiliter conceſſi, ſic enim Jura loquuntur. Ad ultimum dicendum eſt, quod cum Fratres Minores ex conſenſu, & conceſſione Pontificis rerum neceſſariarum uſum habeant, hinc fit ut illæ furto ſublatæ ex tacito, & præſumpto ejuſdem Pontificis conſenſu, vel Eccleſiæ, ſint ipſis potius, quam Pontifici reſtituendæ. Aliæ rationes minoris momenti pro opinione adverſa vide ſolutas apud Fabrum l. c.

14 Poſtremo, ut ultra principalem dominii diviſionem juriſdictionis, & proprietatis alias quoque aſſignemus, dominium proprietatis adhuc duplex eſt, naturale, & poſitivum, & hoc rurſus triplex divinum, gentium, & civile. Naturale eſt, quod a natura trahimus omnes, quale eſt, quod quiſque habet in uſum ſuarum potentiarum, & in propriæ vitæ, ac famæ conſervationem, & in res omnes externas, quatenus ad propriæ vitæ ſuſtentationem ſunt neceſſariæ, eodem enim jure ferimur in finem & in media ad talem finem neceſſaria. Poſitivum vero dicitur, quod pendet a lege, & voluntate alterius, unde poſitivum divinum dicitur, quod ab aliqua poſitiva Dei lege dependet; ut quod veteres Levitæ habebant in decimas, & novi Eccleſiæ Miniſtri in bona temporalia pro miniſtratione ſpiritualium ad propriam vitam ſuſtentandam, *dignus eſt enim operarius mercede ſua*, Lucæ 10. Dominium vero gentium dicitur illud, quod jure omnium fere populorum poſſidemus, & tale eſt dominium, quod primi occupantes de rebus acquirere dicuntur, ſicut enim prima rerum diviſio jure gentium introducta eſt, ut poſtea dicemus, ita eodem jure introductum eſt dominium, quod de rebus primi occupantes acquirere dicuntur. Demum dominium Civile eſt, quod ſpeciali jure hæreditatis, donationis, emptionis, aliove humano, civilique contractu de rebus comparamus, ut inferius explicabitur, & de his omnibus agendum eſt in ſequentibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam ſint dominii capaces.

15 POſt explicationem quid, & quotuplex ſit dominium, reſtat ut de illius ſubjecto agamus, & declaremus quibus perſonis competere poſſit, & ut certa ab incertis ſecernemus, in primis certum, & exploratum eſt Deum in omnes creaturas ſummum quoddam, & abſolutum obtinere dominium, ut Scripturæ pluribus teſtatur locis, ac proinde libere, & ut ipſi placuerit, de omnibus creaturis diſponere poſſe ſine cujuſquam injuria. Certum eſt etiam hominem eſſe dominii capacem juxta illud Geneſ. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, ut præſit piſcibus maris, volatilibus Cœli, & beſtiis terræ*, quibus verbis a Deo collatum eſt homini dominium in alias creaturas inferiores ratione imaginis divinæ, quam gerit, quæ in intellectu rationis capaci, & libera voluntate conſiſtit; & hoc totum ſuppoſuit Scot. 3. diſt. 37. in fine ex Pſalm. 23. 1. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus*, ſupponit, inquam, penes Deum dumtaxat ſervari abſolutum dominium omnium rerum per eſſentiam, & a creaturis rationalibus tantum dependenter ab eo participari. Ex quo infertur ſolam, & omnem naturam intellectualem eſſe dominii naturaliter capacem, ſolam quidem, quia hæc ſola de ſuis actibus libere diſponere poteſt, iiſque mediantibus de rebus externis, quod ad dominii eſſentiam exigitur; omnem vero, quia omnis creatura intellectualis libera eſt, ſaltem remote, & in actu primo, quod ad dominium ſufficit, hoc enim eſt facultas diſponendi, quæ in ſolo actu primo ſalvari poteſt, etiamſi in actum ſecundum exire non valeat, quando extrinſece eſt impedita.

16 Ex quo rurſus ſequitur, non ſolum parvulos ante uſum rationis, ſed amentes etiam ſaltem ad tempus, verum rerum ſuorum bonorum habere, & in rerum dominium legitime ſuccedere poſſe, quod non ſolum ex legibus Civilibus conſtat, ſed etiam ex D. Paulo ad Galat. 4. *Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt a ſervo, cum ſit Dominus omnium*, & ratio eſt, quia licet actuali uſu dominii careant, principio tamen dominandi non privantur, dominium enim homini competere poteſt, ex quo rationalis eſt, neque ad hoc opus eſt, ut uſum rationis actu habeat. Dices, patrem dominium bonorum ſuorum in tales transferre non poſſe, quia ad translationem dominii requiritur acceptatio libera ejus, in quem transfertur; talis autem acceptatio libera ex parte pueri, vel amentis haberi non poteſt.

Reſpondetur negando minorem, ad probationem dicendum acceptationem illam non requiri niſi ex parte ejus, qui libere poteſt acceptare, vel reſpuere, abſolute autem in omnibus neceſſaria non eſt; & hic eſt communis omnium ſenſus. Omnes etiam exiſtimant bona patris decedentis ad filium ejus ſpectare, etiamſi parvulus ſit, & illi injuriam fieri, ſi aliter de ipſis diſponatur; pariter ſi amenti auferantur bona ad ipſum ſpectantia, omnes exiſtimant ipſi injuriam fieri, & non alia de cauſa, niſi quia bonorum illorum legitimum dominium cenſetur habere, licet non adminiſtrationem, quia adminiſtratio liberum uſum arbitrii requirit.

17 Quin etiam Doctores communiter dicunt perpetuo quoque amentes eſſe dominii capaces, quamvis etiam adminiſtrationis capaces eſſe nequeant, quia hæc liberum arbitrii uſum requirit, bene tamen dominii, quia hoc non conſiſtit in uſu rationis, aut libertatis actuali, vel habituali, ſed in ipſa natura rationali, cui tribuitur. Tum quia poſt diviſionem bonorum factam jure gentium, dominia nequeunt eſſe incerta, atque ideo nequeunt bona perpetuo amentis ſub nullius eſſe dominio, nequeunt autem eſſe incerta, atque ideo nequeunt eſſe ſub dominio alterius, ſed ſolum ſui ipſius, quia ſi eſſent furto ſublata, illi ſunt reſtituenda, & non alteri, ut etiam experientia docet perpetuo etiam amentes jure hæreditario parentibus ſuccedere. Dices dominium conſtituitur propter actum ſecundum; ergo ubi nullus eſſe poteſt actus ſecundus, nullum, & inutile eſſet dominium. Negatur conſequentia, quia poteſt hic actus ſuppleri, & de facto ſuppletur in jure per procurationem, ut patet in dominio pupilli, & parvulorum; unde dominium eſt per ordinem ad actum ſecundum, aut per ipſum Dominum, aut per alium ipſius nomine exercendum, ideoque negatur inutile eſſe illud dominium, cujus actus ab ipſo Domino exerceri non poteſt, ſufficit enim, ut ipſius nomine ab alio exerceri poſſit. Dices rurſus, Cajetan. opuſc. de Poteſtate Papæ cap. ult. inter cauſas depoſitionis Pontificis, ultimam refert, ſi incidit in amentiam, tunc inquit deponendum eſſe. Verum negatur paritas, diſpar enim eſt ratio de dominio proprietatis, de quo hic loquimur, & dominio juriſdictionis, quale eſt dominium Pontificis, hoc enim cum ſit ad aliorum regimen ordinatum, uſum requirit liberi arbitrii, nec poteſt per alium ſuppleri, quia non ſolum jus ipſum, ſed etiam ipſius uſus eſt perſonæ addictus, unde non poteſt Pontifex illud alteri delegare, ut cum eadem infallibilitate illud exerceat, ut patet in materia de fide.

18 Verum quia duplex dominii capacitas diſtingui ſolet, altera a natura, & altera a legibus, & licet capacitas legalis naturalem ſupponat, tamquam ejus fundamentum, non tamen a contra incapacitas legalis neceſſario naturalem ſupponit, quia quidam homines ſunt naturaliter dominii capaces, qui tamen ex legibus ſunt incapaces, ut conſtat de ſervo juſto bello capto, de hæretico c. *Cum ſecundum leges* de Hæreticis in 6. de committente crimen læſæ Majeſtatis L. final. ff. *Ad legem Juliam Majeſtatis*; hi enim omnes per humanas leges ſunt dominii incapaces. Hac, inquam, de cauſa difficultas eſt de quibuſdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod, & quarumdam rerum habeant. Prima difficultas eſt de filiis familias, de quibus breviter Doctores dicunt, quod ſecundum juris diſpoſitionem, quamdiu ſub patria poteſtate conſtituti ſunt, duo ſunt tantummodo bonorum genera, quorum perfectum dominium habere poſſunt, caſtrenſia ſcilicet, & quaſi caſtrenſia. Bona caſtrenſia cenſentur illa quæ in militia, vel occaſione militiæ juſte acquiruntur, ut ſtipendia, donaria ducum, &c. quaſi caſtrenſia vero ſunt illa, quæ ex beneficio Eccleſiaſtico, aut ex officio publico, Judicis v. g. vel Advocati, aut ex profeſſione alicujus artis liberalis proveniunt. Aliorum autem bonorum, quæ adventitia vocantur, ideſt, quæ vel ex aliorum donatione, vel ex propria induſtria, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directum habere cenſentur, non tamen de iis diſponere poſſunt abſque patris conſenſu, penes quem illorum adminiſtratio, & utilitas remanet. Ita Navarrus, Leſſius, Abellius, & Juriſtæ omnes, de quo Faber d. 45. de Reſtit. c. 1.

19 Altera difficultas eſt de ſervis, an poſſint habere dominium aliquarum rerum, & ſermo eſt de ſervo ſtricte accepto, qui, ſcilicet, eſt verum Domini mancipium, vel juſto bello captum, quorum pauci jam in Europa reperiuntur; & de hoc etiam eſt communis Doctorum ſententia, quod ſervus tale dominium habet ſuæ vitæ, & membrorum, ac famæ, ut nec Dominus, & multo minus ullus alius poſſit ipſum illis privare abſque injuria, ac injuſtitia ſine ſufficienti cauſa, & ratio eſt, quia nullo jure conceditur domino poteſtas in illa; ex quo infertur, eum qui occidit, vel mutilat alienum ſervum, ad reſtitutionem teneri, non ſolum domino pro jactura ſervi ipſius, ſed etiam ipſi ſervo, nam utrique injuriam facit. Infertur præterea ſervum, non obſtante ſervitute, abſolute, & ſimpliciter poſſe eſſe capacem bonorum fortunæ, ut pecuniarum, ac poſſeſſionis, & ratio deducitur ex dictis, quoniam non obſtante ſervitute eſt dominus ſuæ vitæ, membrorum, & famæ; ergo ſi Dominus illi membrum mutilet, vel famam auferat, & in compenſationem hujus damni pecunias illi det, aut prædium, ille erit verus Dominus. Tum quia ſicut Dominus dare poteſt ſervo integram libertatem, ita a fortiori poteſt ipſi dare aliquam quaſi partem libertatis, donando eidem ipſi dominium aliquarum rerum ſuarum, v. g. pecuniæ, & quicquid iis mediantibus lucraretur, & in tali caſu ſervus horum omnium eſſet dominus, alias non donarentur, & ita præſertim diſcurrit ex noſtris Poncius diſp. 50. qu. 2.

20 Præterea jam dictum eſt art. præc. Religioſos Franciſcanos regulam in ſua puritate obſervantes non poſſe dominium habere, nec in particulari, nec in communi, in quo eorum paupertas ab ea diſtinguitur, quam aliorum Ordinum Religioſi profitentur, quia alii poſſunt habere dominium in communi aliquorum bonorum, quamvis non ita abſolutum, quin a conſenſu Summi Pontificis dependeat, ut bona ſua immobilia, & mobilia pretioſa alienare poſſint, nullus tamen Religioſus in particulari poſt emiſſionem voti ſolemnis paupertatis poteſt alicujus rei dominium habere. Eſt igitur difficultas unde oriatur, quod Religioſi profeſſi ſint ad dominium inhabiles, ſeu quo jure fiant incapaces dominii. Prima ſententia docet Religioſos fieri incapaces ad rerum domi-

Digitized by Google

dominia, & matrimonia contrahenda ex natura ipſa voti ſolemnis, cui iure naturali, & divino aſſerit annexam eſſe hanc incapacitatem, non autem ex natura voti ſimplicis: cui tantum humano iure talis incapacitas annecti poteſt. Ita ſenſiſſe videntur D. Thomas, & Bonaventura 4. d. 38. q. 2. art. 2. Riccardus, & Durandus ibidem, & ſequuntur Thomiſtæ paſſim. Fundamentum præcipuum deſumunt ex decret. Innoc. Tertii cap. *Cum ad Monaſterium* de ſtatu Monachorum, ubi Pontifex inquit, quod *abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

21 Secunda ſententia affirmat quidem Religioſos de facto fieri inhabiles ad rerum dominia per votum ſolemne, id enim aperte iura teſtantur, dum dicunt Monachum nihil habere proprii, nihil ſibi acquirere, ſed Monaſterio, teſtari non poſſe, nec ab inteſtato ſuccedere, & ſimilia. Addit tamen hanc inhabilitatem non oriri ex natura voti ſolemnis, cui aut iure naturæ, aut divino ſit annexa hæc incapacitas, ſed ex iure dumtaxat Eccleſiaſtico, ſeu ex conſtitutione Eccleſiæ annectentis tali voto hanc inhabilitatem, quam ſententiam expreſſe tradit Scotus 4. d. 38. cum omnibus Scotiſtis, Paludanus ibidem q. 4. ar. 4. Caietanus 2. 2. qu. 88 art. 7. & Recentiores communiter amplectuntur, & ſicut hanc ſententiam ſecuti ſumus lib. 4. diſp. 7. q. 6. ar. 3. loquendo de incapacitate, & inhabilitate, quam affert votum ſolemne caſtitatis ad matrimonia contrahenda; ita etiam conſequenter loquendo idem aſſerimus modo loquentes de inhabilitate ad dominium, quam Religioſis affert votum ſolemne paupertatis, quod nempe non oriatur ex natura voti ſolemnis, ut ſic; ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ tali voto paupertatis hanc inhabilitatem annectentis. Fundamentum eſt auctoritas Bonifacii VIII. cap. *Quod votum* de voto, & voti redemptione in 6. ubi interrogatus Pontifex, quod votum dici debeat ſolemne, & ad matrimonium dirimendum efficax, reſpondet, *quod voti ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ Conſtitutione eſt inventa*, & idem docet Gregorius XIII. in Bulla *Aſcendente Domino*. Accedit etiam ratio, quia talis incapacitas in Religioſo profeſſo ad dominium ex natura voti præciſe oriri non poteſt, quia alias etiam votum ſimplex inhabilitaret, quod nullus aſſerit, neque ex ratione voti ſolemnis, ut ſic, quia non poteſt oſtendi, cur votum ſolemne, quatenus ſolemne præciſe induceret illam inhabilitatem ex natura rei potius, quam votum ſimplex; quare concludendum eſt hoc oriri ex conſtitutione Eccleſiæ tali voto paupertatis hanc inhabilitatem annectentis, ſicut loc. cit. diximus de inhabilitate ad matrimonia contrahenda ex voto ſolemni caſtitatis inducta.

22 Nec auctoritas Innocentii pro opinione oppoſita adducta urget, intelligenda enim eſt, ut communiter exponunt Auctores noſtræ ſententiæ ſectatores, & præſertim Amicus diſp. 14. ſect. 4. de Monacho ſub Regula Monachali manente, ſic enim in ſenſu compoſito quo Monachus permaneat, nec a Summo Pontifice poteſt diſpenſari, ut habeat in particulari aliquod proprium independenter a voluntate ſuperioris, quia aliter cum eo diſpenſare, ut manente voto, & obligatione ad non habendum aliquid proprium, haberet proprium; poteſt tamen cum eo diſpenſari per exemptionem a regula, & voto paupertatis, ut iam de facto diſpenſatur cum Epiſcopis, ex Religionibus aſſumptis, hi enim verum dominium redditaum Eccleſiaſticorum acquirunt, ut mox conſtabit, & ita diximus etiam ſervata proportione loc. cit. de diſpenſatione in voto ſolemni caſtitatis ad matrimonium contrahendum. Dices, homo ex vi voti ſolemnis in Religione manet perfecte mancipatus Deo, & ſpoliatus omni iure, & dominio etiam acquiſibili, quia per votum ſolemne transfert in Deum principium ſui iuris, perfecta traditione ſuæ voluntatis in Religione approbata, in manu Superioris vice Dei acceptantis; ergo manet inhabilis ad dominia rerum, ſicut homo traditus homini manet inhabilis ad quodcunque dominium. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ex vi traditionis, & acceptationis in Religione non transfertur ſpeciale dominium bonorum acquiſitorum, vel acquirendorum voventis in Deum, nec Religioſus ex vi talis traditionis mancipatur Deo debito iuſtitiæ, ut ſervus domino, ratione cuius ille inhabilis fiat ad dominia acquirenda, vel transferenda, ſed ſolum ex virtute Religionis obligatur ad promiſſa ſervanda, non transferendo ius aliquod novum in Deum, ſed ſeipſum novo titulo obligando: in quo diſpar eſt ratio de eo, qui ſe in ſervum tradit alteri, quia homo eſt capax non dominii incompoſſibilis cum dominio alterius eiuſdem rei, non autem Deus ratione univerſalis, & ſupremi dominii, quod in omnes habet creaturas. Alias rationes ad idem vide ſolutas loc. cit. diſp. 7. de Matrimonio quæſt. 6. artic. 3.

23 Poſtremo eſt quæſtio, an beneficiarii habeant verum, & proprium dominium ſuorum redditunm. Pro cuius explicatione advertendum eſt, tria eſſe bonorum genera, quæ Beneficiarii ſæculares poſſidere poſſunt, nimirum patrimonialia, quaſi patrimonialia, & mere Eccleſiaſtica. Patrimonialia ſunt, quæ ipſi hæreditate, vel induſtria, vel donatione, vel alio modo, quo Laici ſolent, ſibi acquirunt; & de his certum eſt beneficiarios eſſe veros dominos, ac libere diſponere poſſe; cum huiuſmodi bonorum verum, & proprium habeant dominium, ſicut Laici, nam ratione Ordinis, & Clericatus bonorum ſuorum dominium non amittunt. Bona vero quaſi patrimonialia dicuntur, quæ miniſteriis Clericorum comparantur, ipſiſque obveniunt ob functiones aliquas Eccleſiaſticas v. g. ob Miſſæ celebrationem, Capellaniam, Concionem, cantum Eccleſiaſticum, & ſimilia; & de his quoque communis eſt fere ſententia, ea expendere poſſe ad omnem uſum, ut priora, & ratio eſt quia hæc bona ſunt laborum ſuorum iuſta ſtipendia, adeoque computanda ſunt inter bona, quæ propria comparantur induſtria. Ita Navarrus, Covarruvias, Leſſius, Layman, Amicus, Abellius, & alii paſſim. Bona tandem mere Eccleſiaſtica dicuntur, quæ ratione beneficii alicuius v. g. Epiſcopatus, Canonicatus, Parochianatus, aut alterius beneficii titulo percipiuntur; & de his loqui poſſumus vel quoad eam redituum partem, quæ congruæ cuiuſque ſuſtentationi neceſſaria eſt, vel quoad eam quæ tali ſuſtentationi minime neceſſaria eſt, ac proinde ipſis beneficiariis eſt ſuperflua; & quidem loquendo de ea parte redditaum, & proventuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ, & honeſtæ ſuſtentationi neceſſaria eſt, certum eſt apud omnes Beneficiarium acquirere dominium. Quare ſola difficultas eſt de ea parte redditaum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ ſuſtentationi neceſſaria non eſt, ſed ſuperflua, de qua ſunt duæ ſunt celebres Doctorum ſententiæ.

24 Prima ſententia docet, beneficiarios non eſſe veros dominos illius partis redundantis, ſed tantum diſpenſatores, ac proinde ex iuſtitia obligari ad partem illam in pios uſus expendendam; alias ſi ſecus fecerint, non modo mortaliter peccare, ſed etiam ad reſtitutionem teneri ex bonis patrimonialibus, & tantumdem in pia opera impendere. Ita Alenſis, Riccardus, Maior, Paludanus, Navarrus, & alii antiquiores. Fundamentum eſt, quia Canones bona Eccleſiæ appellant bona Dei, patrimonium Chriſti, bona pauperum, Clericos autem diſpenſatores, ac procuratores, non dominos bonorum Eccleſiaſticorum. Deinde quia Canones negant facultatem teſtandi beneficiariis de redditibus ſuorum beneficiorum cap. *Relatum* 2. de Teſtam. & alibi; ergo non ſunt eorum veri domini, etenim de iis teſtari poſſumus, quorum veri domini ſumus. Tandem quia Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 1. de Reformatione Epiſcopis interdicit, aliiſque beneficiatis, ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos, & familiares ſuos augere ſtudeant, quod non feciſſet, niſi iudicaſſet illis ineſſe onus tribuendi ſuperſtuum pauperibus.

25 Secunda ſententia omnibus Recentioribus fere communis aſſerit beneficiarios eſſe abſolute dominos omnium proventuum beneficiorum ſuorum, itaut quamvis partem ſuperfluam in profanos uſus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad ullam reſtitutionem faciendam teneantur. Ita Molina, Sotus, Vaſquez, Leſſius, Silvius, Amicus, Caſpenſis, Faber, & Poncius ex noſtris, & alii Recentiores paſſim. Fundamentum eſt, quia nec iure naturali, nec poſitivo conſtat, quod Beneficiarii non ſint domini ſuorum redditaum; quod ſi iura aliqua innuere videntur, quæ neceſſariæ ſuſtentationi ſuperſunt, pauperibus diſtribui debere, commode poſſunt & de facto explicantur a Doctoribus poſterioris huius ſententiæ, de præcepto Charitatis, non autem iuſtitiæ. Confirmatur, quia alias non valerent alii contractus, nec alienationes, aut donationes, quas beneficiarii facerent ſuorum reddituum, quod eſt contra communem omnium ſenſum, aſſerentium omnes donationes a beneficiariis factas inter vivos de ſuperfluis ſui beneficii validas eſſe, non autem factas per ultimam voluntatem teſtandi. Denique quia Trid. ſeſſ. 24. de Reformatione cap. 12. ſtatuit, quod Canonicus, vel beneficiarius animarum curam habens, ſi intra duos menſes a die adeptæ poſſeſſionis profeſſionem fidei non fecerit, non faciat fructus ſuos, & ſi abfuerit ultra tres menſes in anno, prima vice privetur dimidia parte fructuum, quos fecit ſuos; ſecunda vice privetur omnibus fructibus, quos illo anno lucratus fuerit; ergo ſupponit, quod ſi profeſſionem fecerit, & non abfuerit, illi fructus ſint ipſius, non poſſunt autem eſſe ipſius, niſi ſit eorum dominus, ut bene deducit Poncius noſter diſp. 50. quæſt. 4. Et licet prima opinio ſit tutior, & in praxi conſulenda, hæc tamen ſecunda communior eſt, & probabilior. Cæterum ſive beneficiarii cenſeantur eſſe domini ſuorum redditaum, ſive ſolummodo diſpenſatores, certum eſt, & apud omnes in confeſſo graviter peccaturos illos contra præceptum charitatis, ſi portionem illam redundantem profanis uſibus, aut propinquis ditandis impendant, ut conſtat ex Trid. c. ſeſſ. 25. de Reform. cap. 1.

26 Ad fundamentum primæ ſententiæ dicendum cum Amico diſp. 14. ſect. 6. in fine, bona Eccleſiæ nuncupari bona Dei, & Chriſti, quia Dei, & Chriſti cultui ſunt dicata; dicuntur etiam bona pauperum vel quia ad ſuſtentationem Miniſtrorum Dei collata ſunt, qui antiquitus pauperes erant, & nihil proprii habentes, vel quia ex ſuperfluis alendi ſunt pauperes, ſi non ex iuſtitia, ſaltem ex charitate. Dicuntur tandem Clerici diſpenſatores, vel ante factam diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, quia ab initio naſcentis Eccleſiæ omnia bona fidelium erant communia, ſicut modo ſunt Religioſorum, ex quibus tunc unicuique dabatur, quod neceſſarium erat ad vitæ ſuſtentationem, ut conſtat Actorum 4. vel poſt factam diviſionem quoad bona tantum Eccleſiæ addicta, non autem quoad redditus, & fructus beneficiorum, quorum Clerici ſunt abſoluti domini. Ad ſecundum negatur conſequentia, quia quamvis eſſent domini, ut poteſtate poſitiva iuſtis de cauſis, ipſis prohiberi facultas

reſtan

Digitized by Google

taſtandi, ſicut univerſaliter loquendo poteſt in aliquo actu juſtis de cauſis verum dominium impediri. Ad ultimum patet ex dictis Concilium potius nobis favere, & ſtare pro ſecunda ſententia, nam ſi putaſſet beneficiatos non eſſe reddituum ſuorum beneficiorum dominos, non eis id præcepto interdixiſſet, ſed potius abſolute declaraſſet eos ad id teneri ex juſtitia, & ipſa rei natura, tamquam non veros reddituum ſuorum dominos. Ita igitur ſentiendum eſt de proventibus, & redditibus bonorum Eccleſiaſticorum. Quod ſi de Bonis ipſis Eccleſiaſticis ſit ſermo, nullus Epiſcopus, aut Clericus acquirit dominium proprietatis illorum, ſed tantum uſusfructus, unde nec ea alienare poſſunt, niſi ex cauſa juſta, & in caſibus a jure expreſſis, accedente conſenſu Pontificis, ut habetur in Paulina: *ambitioſæ cupiditati*. De hac quæſtione ſuſe agit Faber diſp. 45. de Reſt. cap. 6. ubi ait ſecundam eſſe de mente Scoti 4. diſt. 15. quæſt. 2.

QUÆSTIO SECUNDA

De Obiecto Dominii.

27 DEclarata dominii natura, & eorum, qui eius ſunt capaces, nunc reſtat agendum de eiuſdem obiecto ac declarandum, quæ res ſub perfecto hominis dominio cadant; & ſermo eſt tam de dominio naturali, cui naturalis reſpondet ſubiectio ex parte rei dominabilis, quam poſitivo, cui tantum reſpondet ſubiectio legalis, ex voluntate ſcilicet, & lege alicuius; ac rurſus tam de dominio proprietatis, quam iuriſdictionis, quod dicit tantum ſuperioritatem in regimine.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam cadant ſub perfecto hominis dominio.

28 PRimo certum eſt, omnia infra hominem cadere ſub naturali eius dominio, ut conſtat ex illo pſalm. 8. omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oves, & boves univerſas, &c. & rurſus ex illo Geneſ. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus Cœli & beſtiis terræ, &c. ſic enim hæc verba explicat D. Chr. hominem ſcilicet eſſe conditum ad imaginem Dei propter præeminentiam etiam dominii, quod in iis inferioribus habet; & hoc etiam ſuadet ipſa ratio, quia ad hoc, ut alicuius rei dominium dicatur quis habere, ſufficit, ut illa ad eius utilitatem ordinetur, & pro ſuo arbitratu ea uti poſſit; ſed ita ſe habet homo iure naturali reſpectu rerum omnium inferiorum; ergo, &c. Rerum vero ſuperiorum, quales ſunt Angeli, & cœleſtia corpora homo non dicitur proprie habere dominium, ut conſtat ex illo Pſal. *Cœlum Cœli domino, terram autem dedit filiis hominum*; ac etiam ratio ſuadet, quia Angeli ſunt hominibus ſuperiores, præſuntque illis, licet Cœli ſint homine inferiores, & propter ipſum conditi, non ob id tamen cadunt ſub eius perfecto dominio, non enim illis uti poteſt pro ſuo arbitratu; ut autem aliquis rei alicuius dominium habere dicatur, non ſatis eſt quod ea ordinetur in eum, tamquam in finem, ac etiam in eius utilitatem condita ſit; ſed præterea requiritur, ut eius poteſtati ſubſit, & de ea ad libitum diſponere poſſit; hoc autem modo nedum Angeli, ſed nec etiam corpora cœleſtia ſubduntur facultati, & poteſtati hominis, & ideo homo illorum dominium habere dici non poteſt.

29 Secundo, poteſt etiam unus homo in alium hominem dominium habere. Ratio eſt, quia ſervitus unius hominis ſive naturalis, ſive legalis poteſt eſſe iuſta, atque ideo homo poteſt alterius hominis dominium habere. De naturali patet, dum unus homo propter inopiam, & defectum rationis ſeipſum gubernare non poteſt, is enim naturæ lege ſubiectus eſt alteri homini, qui conſilio valeat ad eum gubernandum, ſicut pars ſenſitiva in homine ſubiecta eſt rationi lege naturæ; ſic etiam Pater habet naturale dominium iuriſdictionis in filium, & vir in uxorem. Hoc idem conſtat de ſervitute legali tum ex veteri conſuetudine variarum gentium, & nationum, apud quas ſervitus acceptata eſt tanquam iuſta; tum etiam quia ab hominibus aliqua poſſunt committi peccata, ob quæ iuſte poſſunt etiam morte puniri, ergo multo magis ſervitute, quæ minus malum eſt. Nec obſtat *L. libertas ff. de ſtatu hominum*, ubi dicitur ſervitutem eſſe contra naturam, quæ homines fecit liberos. nihil autem fit iuſte contra naturam, ſeu naturæ legem, quare talis ſervitus iniuſta videtur. Non obſtat, inquam, quia lex illa ſolum intendit, quod ſervitus unius hominis ad alium ſit contra naturam, quatenus eſt contra libertatem, quam habet homo ex ſua natura; non autem intendit, quod ſit contra legem naturæ, quod ob iuſtam cauſam ſervitus homini imponatur. Tum quia quando etiam id lex illa intenderet, ſolum inde ſequeretur talem ſervitutem non eſſe naturalem, ſed legalem; quare ſemper ſalvatur, poſſe unum hominem habere dominium ſaltem iuriſdictionis in alium per impoſitionem ſervitutis, vel naturalis, vel legalis.

30 Tertio, quin etiam poteſt unus homo habere in alium dominium quoque proprietatis, communiter enim docent Doctores Patrem habere naturale dominium proprietatis etiam in filium, dum ſub ipſius eſt poteſtate. Ratio eſt, quia dum eſt ſub patria poteſtate, non eſt ſui iuris, ſed patris, catenus autem unus homo non habet naturale dominium in alium, quatenus ille proprium ius habet ab alio independens; at filius dum eſt ſub patria poteſtate, nullum ius habet a patre independens, atque ideo pater habet naturale dominium in illum etiam proprietatis, unde ſecundum leges licitum eſt Patri filios vendere, vel pignori dare, ut habetur L. 2. C. de *Patribus, qui filios ſuos diſtraxerunt*; & ait Molina diſp. 33. patrem hoc ius habere a natura, quod etiam colligitur ex illo Exodi 21. *ſi quis vendiderit filiam ſuam in famulam*, & Deut. 15. *Cum tibi venditus fuerit frater tuus, &c.* quod etiam ex noſtris docet Faber diſp. 35. cit. de Reſt. cap. 1. dum agit de patria poteſtate; igitur patet habere naturale dominium, ut etiam concedit Amicus d. 25. ſect. 1. n. 4 unde miror, quomodo immediate antea dixerit proprietatis, & non tantum iuriſdictionis in filium, & hoc ab initio quæſtionis abſolute diceret nullum hominem habere naturale dominium proprietatis in alium hominem, tametſi iuriſdictionis habere poſſit. Imo non tantum Pater poteſt habere dominium proprietatis in filium; ſed etiam Dominus in ſervum iuſto bello captum, ut communiter Iuriſtæ docent, nam ſervitus etiam iure belli induci poteſt; ſicut enim iure belli iuſte poſſunt homines occidi; ita etiam in ſervitutem redigi poſſunt, & ex hoc ipſo, quod commutatione mortis in ſervitutem ſervabantur ipſis vita, appellantur ſervi, ſicut & mancipia vocantur, quia manu capiebantur in bello; Dominus autem in huiuſmodi ſervos, & mancipia non tantum dominium iuriſdictionis habet, ſed etiam proprietatis, quia licite ſecundum leges illos vendere poteſt, & pignori dare, ut paſſim Iuriſperiti docent. Quamvis igitur iure naturæ unus homo non ſit dominus alterius hominis, quia homines ex ſe ſunt iure naturæ pares, ex eodem parente, & ad eumdem finem conditi, unde in ſtatu innocentiæ nulla fuiſſet ſervitus; iure tamen gentium poteſt unus homo eſſe ſub alterius dominio, non ſolum per dominium iuriſdictionis, ſed etiam per dominium proprietatis, ut bene diſcurrit Cuſpenſis diſp. 5. ſect. 1. de quo etiam videri poteſt Vulpes noſter diſp. 104. art. 5. Bene tamen verum eſt prædictum dominium non eſſe tale, nec eius perfectionis, quod poſſit Dominus per illud totum id præſtare, quod poteſt per dominium quod habet in equum, vel aliud ſimile, nam per dominium, quod habet in equum, poteſt illum pro libito, & propria auctoritate occidere in ſuam utilitatem, non ſic ſervum, nulli enim licet illum hominem propria auctoritate occidere, iuxta illud præceptum generale. *Non occides.*

31 Quarto conveniunt Doctores hominem non habere dominium vitæ ſuæ, niſi ad eam conſervandam, cuius abſolutum dominium eſt penes Deum, Sapien. 16. *Tu es Dominus, qui vitæ, & mortis habes poteſtatem*, unde miror Vulpium ex noſtris diſp. 104 c. 1. art. 4. oppoſitum docere. Ratio eſt, quia iis, quorum homo abſolute eſt dominus, poteſt in aliquo caſu licite ſe privare; ſed homo in nullo caſo licite poteſt ſe occidere, vel ſe privare vita propria; ergo &c. Maior probatur, quia licet ratio dominii poſſit iuxta dicta ſuperius conſiſtere ſine actuali diſpoſitione rei, vel ſine actu ſecundo, non poteſt tamen conſiſtere ſine actu primo, quo poſſit per ſe diſponere circa ſubſtantiam rei; tum quia inducendo per ea, quorum ſumus domini, poſſumus in aliquo caſu per ſe licite nos illis privare, nec in eis huiuſmodi impoſſibilitas reperitur. Minor etiam probatur, nam nullam ob cauſam, quamcunque fingas, & quovis colore cenſeatur iuſta, poteſt ſe homo privare propria vita iuxta ea, quæ ſcribit Aug. 1. de Civ. cap. 2. At licet homo non ſit dominus propriæ vitæ, eſt tamen procurator, & cuſtos, ut dicebamus, iuſque habet ea fruendi, eamque defendendi, qua de cauſa ſicut qui auſert rem ab aliquo cuſtoditam, vel violat rem, cuius alter habet fructus, & emolumenta, facit iniuriam cuſtodi, vel ei, qui habet dominium utile, ut videre eſt in eo, qui rapit virginem ex domo tutoris, & cuſtodis, ita qui auſert vitam alteri, vel eam aliqua ratione violat, & diminuit, facit illi iniuriam. Et propter dictam cuſtodiam licet homini abſcindere membrum, eo enim ipſo, quod Deus ei dedit cuſtodiam vitæ propriæ, conceſſit etiam ius, ut poſſimus omni meliori modo eam defendere, ſicut ad cuſtodienda alia bona, unde cum agitur de periculo totius corporis habemus ius diſponendi de partibus.

32 Sed obiicies, quod quilibet habet dominium in propriam libertatem, quam licite alteri vendere poteſt ex L. 1. & 4. ff. *quibus ad libertatem proclamare non licet*; ergo & in propriam vitam. Conſequentia patet, nam & ratio dictat non eſſe alienandam propriam libertatem, ad quam conſervandam natura quoque ipſa inclinat, quo tamen non obſtante naturale dominium habemus in illam. Confirmatur, quia homo in multis caſibus poteſt uti vita, & membris ſuis cum periculo mortis, v. g. aſſiſtendo ægroto cum periculo contagionis, vel hoſtibus occurrendo primo loco in acie belli, & aliis modis; ergo eſt dominus ſuæ vitæ. Demum quia Eccleſ. 15. reliquit Deus hominem in manu conſilii ſui, ante ipſum vita, & mors, ergo &c.

Reſpondetur quamlibet habere perfectum utique dominium in uſum, non autem in radicem propriæ libertatis, unde ex natura rei loquendo poteſt utique homo dominium ſuarum operationum in alium transferre, ut illæ ſervire debeant, non tamen dominium ſuæ propriæ vitæ, & radicis liber-

libertatis, unde nec ipſe hoc dominium habet, ut transferre poſſit, nec etiam Domini in ſervis dominium habent vitæ, ut ſupra dictum eſt. Ad Confirmationem negetur conſequentia, quamvis enim homo in quibuſdam caſibus facultatem habeat utendi ſua vita cum mortis periculo; non tamen talem habet facultatem, ut ea directe, & per ſe uti poſſit, ſed tantum indirecte, & per accidens; dominium autem hanc etiam facultatem includit utendi re per ſe, & directe ejus ſubſtantiam deſtruendo. Ad ultimum negetur conſequentia, ibi enim ſermo eſt de dominio mere phyſico, non autem de morali, & juridico, de quo hic eſt ſermo, unde neque ad præſens quæſitum bene reſpondet Vulpes cit. dum homini phyſicum dominium concedit in vitam propriam, quia quæſtio movetur de dominio morali, & juridico, non autem mere phyſico.

33 Quinto tandem diſputant Doctores, an homo ſit dominus ſuæ famæ; quæ definiri ſolet, quod ſit multorum exiſtimatio de aliquo concepta circa ejus vitam, & mores, unde bona fama eſt bona exiſtimatio multorum de moribus, & vita alterius; mala vero fama eſt mala exiſtimatio multorum de moribus, & vita alterius, quæ famæ acceptio ex Sacra Scriptura deſumitur Prov. 22. *melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, & Eccl. 41. *Curam habe de bono nomine*, in qua quæſtione duæ ſunt ſententiæ. Prima eſt negativa, quam tradidit Cajet. 2. 2. q. 73. artic. 2. & mordicus ſequitur ea cauſa Faber de Reſtit. diſp. 53. c. 3. unde conſequenter aſſerunt graviter peccare, qui ſeipſos infamant etiam metu mortis, & non ſolum graviter peccare contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, obligarique ad reſtituendam ſibi famam. Fundamentum eſt, quia fama plus æſtimatur, quam vita; ergo cum homo non poſſit diſponere de vita, nec illius ſit dominus, ut dictum eſt, multo minus poterit de fama diſponere. Deinde, quia ſi haberemus dominium noſtræ famæ, fruſtra Scripturæ, & Sancti toties nobis inculcarent ſollicitudinem, & curam noſtræ famæ, ut patet ex illo Eccleſ. 41. *Curam habe de bono nomine*, quæ verba cum ſint imperative, vim habent præcepti, & non conſilii tantum, unde Can. 9. qu. 1. vocatur crudelis, qui negligit ſuam famam, & Gloſſa Can. *ſi Sacerdos* 15. qu. 6. condemnat peccati mortalis, qui ſeipſos infamant. Denique clara eſt auctoritas D. Auguſt. l. 1. de Civit. Dei c. 20. quæ refertur 23. qu. 5. cap. *ſi non licet*, ubi aperte aſſerit hominem infamando ſeipſum eodem modo peccare, quo peccat infamando proximum, ſed qui infamat proximum, peccat mortaliter, & non ſolum contra charitatem, ſed contra juſtitiam & tenetur ad reſtitutionem. Item l. de bono Viduitatis c. 22. & refertur 11. qu. 3. c. *Non ſunt audiendi* ait actum negligendi propriam famam eſſe actum impudentem, & crudelem, quo ſic negligentes occidunt etiam animas aliorum; quas auctoritates valde Faber exaggerat loc. cit.

34 Secunda ſententia communior, & probabilior affirmat quemlibet hominem eſſe dominum propriæ famæ, & honoris cum D. Thom. qu. 64. art. 5. qu. 73. art. 4. addit tamen non poſſe hominem ſine juſta cauſa tantum bonum prodigere, & licite negligere, & per accidens etiam, & ex aliqua circumſtantia poſſe mortaliter peccare, ut ſi ejuſmodi infamatio ſit aliis perniciosa, & grave aliquod nocumentum afferret proximo, quod multis modis contingere poteſt; & cum hac limitatione ſententiam affirmativam docet S. Doctor loc. c. ubi ait: *Certum eſt in cujuſcunque arbitrio eſſe pati detrimentum ſuæ famæ, niſi hoc vergat in detrimentum alterius.* Ita Sotus, Navarrus, Silvius, Caſpenſis, Amicus, Vulpes, & Aretinus ex noſtris, & alii Recentiores communiter. Fundamentum præcipuum eſt, quia ſi homo non eſſet dominus ſuæ famæ, & honoris, in nullo caſu poſſet licite ſeipſum infamare, ſuamque famam negligere, ſicut nullo caſu licitum eſt ei vitam perdere, & poſitive contemnere, quia nimirum ejus dominium non habet; at conſtat hoc falſum eſſe exemplo multorum Sanctorum, qui propriam famam, & honorem poſitive ſpreverunt, ut per virtutem humilitatis vitam æternam melius, & facilius aſſequerentur, ut fecit S. Auguſt. in libro ſuarum Confeſſionum, ubi ad hunc finem peccata ſua detegit, & deplorat.

35 Reſpondet Faber loco citat. quod peccata, quæ D. Auguſtinus recenſet in lib. Confeſſionum erant peccata publica jam pluribus nota, ideo ea ſcribendo non ſe diffamavit, jam enim diffamatus erat, licet non eſſent notoria; ſed de peccatis publicis pœnituit. Verum hoc omnino gratis dicitur, ut enim legenti librum Confeſſionum patebit, plura peccata ibi recenſet, quæ erant penitus occulta, quod ſi quædam erant quibuſdam nota, ipſemet ſcribendo illa fecit adhuc magis patentia, ac magis ſe diffamavit in humilitatis augmentum, & pœnitentiæ. Nec deſunt alia Sanctorum exempla, qui laudabiliter propter eumdem finem ſuorum peccatorum publicam fecerunt confeſſionem, veniam adſtantibus petendo; nec deſunt viri pii, qui ſeipſos infamant ad petendum conſilium, ad humiliationem propriam, & in remedium ſuperbiæ. Confirmatur, quia ſi homo non eſſet ſui honoris, ac famæ dominus, nunquam licite poſſet ſuæ famæ reſtitutionem condonare, ac poſitive negligere, quia qui non eſt dominus, ſed ſimplex rei cuſtos, non poteſt ad libitum de illa diſponere, eamque negligere, ſed diligenter conſervare tenetur, ut ſupra dictum eſt de bono vitæ, cujus nos ſimplices ſumus cuſtodes, non domini; ſed licite poteſt homo interdum propriæ famæ reſtitutionem condonare, ac poſitive negligere etiam laudabiliter, quando nimirum ex condonatione, vel poſitivo contemptu illius nullum imminet illi periculum ſalutis, nec aliis; ergo vere eſt dominus illius, aliter condonare non poſſet, cum nemo poſſit de re aliena diſponere. Denique probatur, quia quando quis injuſte alium infamat, tenetur ei famam reſtituere, ſi non condonat, etiam cum propriæ infamiæ, ſi opus ſit; et licite id facere non poſſet, ſi ſuæ famæ dominus non eſſet, ergo &c.

36 Ad fundamentum prioris ſententiæ, quicquid ſit de antecedente, negetur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia homo poteſt diſponere de rebus, quæ comparantur, & augentur propria induſtria, hæc enim omnia cadunt ſub perfecto ejus dominio, cum ſit in ejus poteſtate, ut acquirantur, vel non acquirantur; talia autem ſunt honor, & fama, cum ſint præmia virtutis, quæ non niſi propriis meritis acquiruntur; non ſic autem eſt de vita, quam homo propria induſtria non acquirit, ac proinde ſub ejus dominio non eſt. Ad ſecundum ideo Scripturæ, & Patres ſæpius inculcant ſollicitudinem, & curam noſtræ famæ, ut indicarent, quod quamvis quilibet ſit dominus propriæ famæ, & honoris, non poteſt tamen hæc ſine juſta cauſa licite prodigere, nam ſi ſine juſta, & rationabili cauſa ea perdat, peccat peccato prodigalitatis eo modo, quo accidit in eo, qui ſine juſta cauſa opes ſuas prodigit; hoc etiam ſæpius inculcant Scripturæ, & Sancti, ut caveamus, ne malo noſtro nomine, & fama ſimus aliis in ſcandalum, & occaſionem perditionis eorum; & in hoc etiam ſenſu loquuntur Canones, & Gloſſa citati. Ad ultimum, D. Auguſt. loquitur in caſu, quo quis irrationabiliter, & ſine juſta cauſa ſeipſum infamaret, ſic enim peccaret contra charitatem erga ſeipſum debitam, ſicut infamando proximum peccat contra charitatem etiam illi debitam, non autem intendit, quod infamando ſeipſum peccet etiam contra Juſtitiam, ſicut peccat infamando proximum. In alio tandem loco, ut verba ipſa ſonant, loquitur in caſu prædicto, quando malo noſtro nomine aliis nocemus, & ipſis occaſionem peccandi præbemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quo jure rerum dominia fuerint diſtincta.

37 DE hac materia tractat Doctor noſter ex profeſſo 4. d. 15. quæſt. 2. ar. 1. ubi ſupponit dominium rerum a mundi initio fuiſſe hominibus commune, quando nimirum omnia Deus hominem ſub naturali ejus ſubjecit imperio, ut dictum eſt ab initio articuli præcedentis; examinat ergo ibi Doctor an jure naturali, vel divino fuerint a principio omnibus communia abſque ulla dominii diſtinctione, & quo jure poſtea dominiorum diviſio fuerit introducta, & breviter aliquibus concluſionibus quæſtionem reſolvit, & cum dominium ſit multiplex, ut ſupra dictum eſt, hic ſolum eſt ſermo de dominio civili; quod quidem nil aliud eſt, quam facultas quædam uni ſoli competens circa aliquam rem ob prohibitionem aliis factam utendi re illa; unde ſenſus quæſtionis eſt, cum res, quarum homines modo habent dominia, ab initio omnibus hominibus communes fuerint ſic, quod nulli erant appropriatæ, ipſæ poſtea licite, & rationabiliter appropriatæ fuerint jure naturali, vel divino, aut humano; pro cujus reſolutione

38 Primo dicendum eſt, quod in ſtatu innocentiæ, & in pura lege naturæ erant omnia communia, ita quod in eo ſtatu non erant rerum dominia diſtincta, neque divina lege, neque naturali. Ita Doctor l. c. quod probat in primis per illud decretum d. 8. cap. 1. *Jure naturæ ſunt omnia omnibus communia.* Deinde ex Auguſtino ſuper Joan. tract. 6. dicente; *Unde quiſque poſſidet, quod poſſidet? nonne humana voluntate? nam jure divino Domini eſt terra, & plenitudo ejus; jure ergo humano dicitur, hæc domus mea eſt, hæc villa mea eſt, hic ſervus meus eſt, & per jura regum poſſidentur poſſeſſiones.* Tandem probat ratione, quia uſus rerum ſecundum rectam rationem ita debet competere hominibus, ſicut convenit, & congruum eſt ad pacificam eorum converſationem, & neceſſariam ipſorum ſuſtentationem; at in ſtatu innocentiæ communis uſus rerum ſine diſtinctione dominiorum ad utrumque iſtorum plus valuit, quam diſtinctio dominiorum, quia tunc nullus occupaſſet, quod alii fuiſſet neceſſarium, nec oportuiſſet illud ab ipſo per violentiam extorqueri, ſed quilibet hoc, quod primo occurriſſet neceſſarium, occupaſſet ad neceſſarium uſum, & illo contentus fuiſſet, ac proinde concludit Doctor, quod in ſtatu innocentiæ non erat congruum facere diſtinctionem dominiorum rerum, ubi nulla paſſio, aut appetitus inordinatus erat, quia natura erat perfecta inſtituta per juſtitiæ originalis donum, neque tunc ulla erat rerum indigentia, niſi quorum ad ſuſtentationem requirebatur. Hic tamen obſervat Almainus noſter 4. d. 15. qu. 2. quod cum dicitur in ſtatu innocentiæ omnia fuiſſe communia, hoc poteſt dupliciter intelligi, nam homo in quibuſdam rebus habet dominium, quarum uſus eſt neceſſarius ad ſuſtentationem individui, aliæ vero ſunt, in quibus habet dominium, quarum uſus non eſt neceſſarius ad ſuſtentationem individui, ſed ſpeciei, ut uſus fœminæ; quando ergo dicitur, quod in ſtatu innocentiæ omnia fuiſſent communia, intelligendum eſt de illis rebus, quarum uſus eſt neceſſarius ad conſervationem individui, non autem de illis rebus, quarum uſus

eſt

Digitized by Google

eſt neceſſarius ad conſervationem ſpeciei, non Adam habuiſſet dominium proprium in corpus Evæ, & quilibet vir in corpus propriæ uxoris; Adam enim fuiſſet vir Evæ, & nullus alter habuiſſet dominium in corpus Evæ, & talis appropriatio fuiſſet in ſtatu innocentiæ. Et hoc totum notavit etiam Aretinus 4. d. 15. quæſt. 2. art. 7. omnia ad verbum ex relato Auctore tranſcribens ſuppreſſo nomine, ut ejus mos eſt.

39 Secundo dicendum eſt, quod in ſtatu naturæ lapſæ, & poſt peccatum non fuiſſet conveniens omnia eſſe omnibus communia, atque ideo rationabiliter fuerunt dominia rerum diſtincta. Ita Doctor l. cit. ubi primo id probat, quia talis rerum communitas eſſet contra pacificam hominum converſationem, & ſocietatem, quia cupidi, & avari plus acciperent, quam ad eorum ſuſtentationem opus eſſet, ideoque lites orirentur inter homines; & controverſiæ ex corruptela naturæ per peccatum inducta, & fortes, ac robuſti omnia per vim occuparent, & alios privarent neceſſariis, ſicut legitur de Nembrot Gen. 10. quod erat robuſtus venator coram Domino, id eſt Tyrannus, & hominum oppreſſor. Deinde id etiam probat, quia talis rerum communitas eſſet contra neceſſariam hominum ſuſtentationem: quia fortiores bellatores privarent alios neceſſariis. Et hac ratione ſubdit Doctor politiam Ariſt. 2. polit. cap. 3. & 4. quod non ſint omnia communia, longe meliorem fuiſſe politia Socratis, & Platonis, qui dicebant eam Rempublicam optime inſtitutam eſſe, in qua omnia eſſent communia, tam res ad ſuſtentationem neceſſarias, quam etiam uxores, ac proinde ait, Ariſtotelem rationabiliter eos redarguere ob rationem adductam; quare concludit Doctor quæſt. & cit. art. 1. concl. 2. ad evitanda prædicta mala illud præceptum legis naturæ habendi omnia communia revocatum eſſe poſt lapſum, & rationabiliter.

40 Verum Soto, Azorius, Leſſius, Molina, & alii Recentiores reprehendunt Doctorem, quod dixerit tale præceptum juris naturalis fuiſſe in ſtatu innocentiæ, ac revocatum eſſe in ſtatu naturæ lapſæ, quia jus naturale eſt immobile, ac indiſpenſabile, proprie loquendo, & lex naturalis immutabilis, ut dictum eſt diſp. præced. de legibus q. 2. ar. 3. Reſpondeo ibidem hanc difficultatem fuiſſe ſolutam, ubi diximus, omnia ab initio dici fuiſſe communia de jure naturali, non poſitive, quaſi tunc temporis rerum communitas jure naturali præcepta fuerit, & prohibita diviſio, ac proprietas; ſed negative tantum, quia ab initio de hac re nihil ſtatutum fuit, ſed permiſſum eſt, & conceſſum omnia eſſe in communem uſum in ſtatu innocentiæ, in ſtatu autem naturæ corruptæ ob rationes adductas, jure gentium ſtatutum eſt, ut unuſquiſque ſua propria poſſideret, & rerum diviſio fieret; nec aliter, nec alio modo intelligit Doctor loc. cit. quando dicit præceptum de rerum communitate poſt lapſum peccati ceſſaſſe, vult enim tantum fuiſſe præceptum permiſſivum, vel conſultivum, & per *revocatum eſſe* intelligit ceſſaſſe, quia mutatis circumſtantiis ſtatus naturæ per peccatum, ratio naturalis dictavit communionem rerum non amplius expedire ad pacem, & debitam hominum ſuſtentationem; & ita Doctorem explicat Scholiaſtes apud Hiquæum 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. ac etiam Faber de Reſtit. diſput. 43. cap. 3. quia concluſio Scoti eſt negativa, quod ſcilicet diſtinctio rerum, & dominiorum non eſt de lege divina, nec de lege naturæ; unde cum dicit omnia fuiſſe communia de lege naturæ in ſtatu innocentiæ, & hoc fuiſſe præceptum legis naturæ, pro tanto hoc dixit, quia diſtinctio rerum non eſt præcepta a natura, nec eſt de lege naturæ, quod eſt, ac ſi dicat, de lege naturæ habemus ſolum omnia eſſe communia, quia per eam non præcipitur rerum diſtinctio, non tamen habetur ex lege naturæ, vel divina, quod diſtinctio rerum, & dominiorum ſit prohibita, & quod illa fieri aliquando non poſſet, ſi occaſio accideret, & opportunitas. Ita diſcurrit Faber loc. cit. n. 73. Vel ſi communitas rerum fuit ab initio de jure naturæ poſitive, hoc intelligendum eſt de lege naturæ late ſumpta, ut etiam loco citato diximus, quatenus conſentaneum erat ſtatui innocentiæ, & integræ naturæ humanæ; corrupta vero natura humana per peccatum, communitas rerum contra pacificam ſocietatem humanam effecta eſt ex circumſtantiarum mutatione, & data licentia diſtinguendi rerum dominia ad pacifice convivendum, quam explicationem etiam approbat Faber loc. cit. num. 78. de quo plura videri poſſunt apud Hiquæum loc. cit. num. 10. & ſeq.

41 Sed contra prædicta objicies, quod propter rerum diviſionem factam in ſtatu naturæ corruptæ non ſunt prædicta incommoda ſublata, ita ut adhuc non ſequantur, nam adhuc ſtante rerum diviſione, qui robuſtiores ſunt, occupant plura, quam juſtum ſit, & debiliores carent neceſſariis ſibi debitis; tum quia adhuc eſt magna inæqualitas inter homines in rebus temporalibus, unde inquit Apoſtolus, quod alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt, quæ etiam inæqualitas litigiorum cauſa eſt, & contentionum. Reſpondetur cum Aretino loc. cit. quod factum propter aliquem finem non ob id dici debet irrationabiliter factum, ſi non attingatur finis ille per tale medium omnino perfecte; ſufficit enim quod ſaltem finis ille attingatur meliori modo, quam ſi tale medium non fuiſſet adhibitum; quamvis ergo per rerum diviſionem in ſtatu naturæ lapſæ introductam non vitentur omnino præfata incommoda; nihilominus talis finis perfectiori modo attingitur, quam ſi manſiſſet rerum communitas, qualis erat ab initio; nam neque tot inæqualitates, nec tot litigia ſunt apta oriri, nec tam lata modo eſt via fraudibus, & malitiis, ſicut ſi res manſiſſent communes etiam in ſtatu naturæ lapſæ: quia fortiores, & potentiores plus æquo de bonis communibus occupaſſent, nec eis debiliores reſiſtere potuiſſent, ſicut modo, quia tunc dixiſſent potentiores ſe illud juſte facere poſſe, cum res eſſent non minus eorum, quam aliorum, nec puniri potuiſſent, ſicut modo, quia dixiſſent omnia eſſe communia, quare huic incommodo in ſtatu naturæ lapſæ melius proviſum eſt per rerum diviſionem, licet ob naturæ corruptionem per peccatum inductam per tale medium finis ille non adhuc totaliter, & perfecte attingatur.

42 Tertio dicendum eſt ceſſante illo præcepto naturæ ab initio mundi de communione rerum, ſive fuerit permiſſivum, ſive poſitivum, diviſionem actualem poſtea non eſſe factam, nec per legem naturæ, nec per divinam, ſed per humanam poſitivam. Ita Doctor loc. cit. concl. 3. & quoad legem divinam probatur per teſtimonium D. Aug. ſuperius adductam expreſſe docentis rerum diviſionem, & appropriationem jure divino factam non fuiſſe. Quod nec etiam jure naturæ conſtat, alioquin de facto nulla communitas poſſet habere communionem bonorum, quod eſt falſum, quia plures communitates de facto bona quædam communia poſſident; ſi ergo nec per legem divinam, nec per legem naturæ prima rerum diviſio facta eſt, ſequitur factam eſſe per legem poſitivam humanam, quod etiam expreſſe docet D. Aug. loco cit. dum loquit, quod jure tantum humano dicitur, hæc villa mea eſt, hæc domus mea, tolle jura Imperatorum, quis audet dicere mea eſt illa villa, & quot per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones. Quamvis autem rerum dominia inter homines fuerint primo per legem humanam poſitiva diſtincta, adhuc tamen fuerunt a Deo magis confirmata per generale præceptum non furandi, nec alienum concupiſcendi, ut Vulpes noſter advertit diſp. cit. art. 1. fruſtra namque prohiberet Deus accipere alienum invito domino, ſi non forent inter homines diſtincta rerum dominia, nec digne prohiberet, ſi dominiorum diſtinctio injuſta foret.

43 Sed inſtabis quis, dominiorum diviſionem non eſſe factam jure humano, ſed naturali, quod enim recta ratio naturalis in ſuo lumine naturali dictat, hoc eſt lex naturalis; ſed recta ratio dictat hoc complexum, ſcilicet, hominibus pro ſtatu naturæ corruptæ res eſſe appropriandas, & non relinquendas omnibus communes ad tollenda jurgia, & ſervandum pacificum convictum; ergo illud complexum eſt lex naturalis; ſed illud complexum diſponit diſtinctionem dominiorum, igitur dominiorum diſtinctio eſt a lege naturali.

Reſpondetur ex dictis diſp. præced. de legibus quæſt. 2. art. 2. ad hoc, quod aliquod complexum ſit lex naturalis ſtricte, & proprie ſumpta; non ſufficere, quod ſit dictatum a recta ratione, nam etiam lex pure poſitiva a recta ratione eſt dictata; ſed requiritur ulterius, quod vel ſit evidens ex terminis, vel ſaltem ex propoſitione per ſe nota evidenter deducibile, lex enim naturalis proprie, & ſtricte ſumpta, ut docet Doctor pluribus in locis ibi citatis, eſt propoſitio evidens ex terminis, vel evidenter deducibilis ex alia propoſitione ex terminis evidente; tale autem non eſt complexum illud in minori propoſitum, non enim ex terminis illius cogitur intellectus ei aſſentiri, licet legi naturæ ſic ſumptæ ſit valde conſonum. Unde illud complexum ad ſummum dici poteſt eſſe de lege naturæ late ſumptæ, ut ibi explicatum eſt, ad hoc enim, ut aliqua lex dicatur naturalis large, non requiritur quod ſit nota ex terminis, neque quod ſit evidenter deducibilis ex propoſitione taliter nota, ſed ſufficit, quod ſit valde conſona propoſitioni ex terminis evidenti, vel ex taliter evidente deducibili, & in hoc ſenſu dicitur fuiſſe de lege naturæ communitas rerum in ſtatu innocentiæ, & naturæ integræ & rerum appropriatio poſtea in ſtatu naturæ corruptæ per peccatum, non autem de lege naturæ ſtricte ſumpta; quia nec in ſtatu naturæ integræ, ſeu in ſtatu innocentiæ repugnaſſet appropriatio rerum abſolute loquendo, ut ait Almainus l. c. concl. 2. nec modo in ſtatu naturæ corruptæ repugnat rerum communitas, quia de facto videmus communitates aliquas habere communionem bonorum, ut ſupra dictum eſt.

44 Quarto tandem dicendum eſt, primam dominiorum diſtinctionem potuiſſe eſſe juſtam a lege poſitiva juſta, ſive lata a Patre, ſive a Principe, ſive a communitate juſta regnante, & regente. Ita Scot. loc. cit. concl. 6 ubi ſubdit ſatis probabile eſſe primam rerum diviſionem hoc modo fuiſſe de facto introductam, & inſtitutam, ſcilicet, per legem latam, vel auctoritate paterna, vel politica unius, vel plurium; atque ita dicere poſſumus tribus modis potuiſſe legitime inſtitutam fuiſſe rerum diviſionem, & dominiorum. Primo modo per legem latam a Patre, nam potuit eſſe, quod Adam, cum haberet filios poſt lapſum, diviſerit illis terram dicens, & volens, quod una pars eſſet iſtius, & alia illius cum prohibitione, ne alter aliam occuparet ſine conſenſu alterius. Idem facere potuit Noe poſt diluvium, cum totius Orbis ſuus eſſet, & ſuorum filiorum, & talis lex juſta fuiſſet, quia lata ab habente poteſtatem ſuper illos, & hoc modo factum eſſe ſatis evidenter ex Scriptura colligitur, quia legimus

Gen. 4. Cain, & Abel habuiſſe propria peculia diſtincta, nam Abel obtulit de primogenitis gregis ſui, & Cain ædificavit Civitatem, vocavitque eam ex filii ſui nomine Enoch; & hoc eodem modo forte diviſit Noe terram filiis ſuis, cum jam ipſe noviſſet ſic factam fuiſſe rerum diviſionem ante diluvium a parentibus ſuis. Secundo potuit prima rerum diviſio fieri juſte per legem latam a Principe, vel Republica, potuit enim eſſe, quod ſi non eſſet filiis facta ulla diviſio per Patres, illis creſcentibus, & multiplicatis, ſubmiſiſſent ſe homini alicui a Patre ſuo, tanquam Rectori, ac defenſori ſuo, & Principi, vel communitati principanti, a quibus lex lata fuiſſet, quod quicumque occupaverit prius aliquam rem, quæ ſub nullius eſt dominio, habeat eandem in proprietatem, & quod jus non occupare eſſet primi occupantis. Tertio tandem ſi nec per paternam, nec per habentem politicam poteſtatem facta eſt rerum diſtinctio, potuit eſſe facta per communem hominum conſenſum, itaut ſimul convenerint, & invicem diviſerint, eo modo quo legitur Gen. 13. orto jurgio inter paſtores Abraham & Loth factam fuiſſe inter illos, quando Abraham dixit Loth fratri ſuo: Ecce univerſa terra coram te eſt, elige quamvis partem, ſi tu ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo, ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam; & tunc ex communi amborum conſenſu factum eſt, quod una pars eſſet unius, & alia alterius. Quocumque igitur horum trium modorum facta fuerit prima rerum diviſio, juſte facta fuit, ſic etiam diſcurrit Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 2.

45 Sed inſtabis, dominiorum diviſionem non fuiſſe juſte factam, quod enim fit contra legem naturalem, nec licite, nec rationabiliter fieri poteſt; ſed appropriatio, & diviſio rerum facta eſt contra legem naturalem; ergo nec licite, nec rationabiliter fieri potuit. Major patet; quia lex naturæ in omni ſtatu ligat, & rationabilia tantum, ſeu licita, & juſta imperat. Minor probatur, quia lex naturæ, ut ſupra dictum eſt, diſponit omnia eſſe omnibus communia. Confirmatur, quia D. Chryſoſt. tom. 1. in orat. de S. Philogono, *meum, & tuum*, appellat frigidum verbum, & quicquid eſt malorum in vitam noſtram invehens, innumeraque gignens bella; ergo ſemper eſt per ſe mala rerum diviſio, injuſta, & rectæ rationi contraria, etiam pro ſtatu naturæ corruptæ. Demum B. Clemens in quadam epiſtula, quæ refertur 12. q. 1. cap. Dilectiſſimis ait, quod communis uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus hominibus eſſe debet, ſed per iniquitatem alius dicit hoc eſſe ſuum, & alius iſtud, & ſic inter mortales facta eſt diviſio; ſed quod per iniquitatem factum eſt, non eſt juſte, nec rationabiliter factum, ergo diſtinctio rerum juſta non eſt.

46 Reſpondetur ex ſuperius dictis, quod fit contra legem naturalem proprie, & ſtricte ſumptam, utique nec licite, nec rationabiliter fieri poſſe, quia lex naturalis in hoc ſenſu ſemper obligat, & in omni ſtatu, nec unquam revocari poteſt, quia immutabilis, & indiſpenſabilis eſt; rerum autem diviſio jam facta non eſt contra legem naturalem ſtricte ſumptam, ſed tantum large, quæ revocari poteſt juxta varietatem circumſtantiarum in rebus; & in hoc tantum ſenſu communitas rerum fuit de lege naturæ in ſtatu naturæ integræ, & modo eſt earumdem diviſio in ſtatu naturæ corruptæ, & ideo Gen. 1. dominium rerum fuit homini a Deo datum ſub indifferentiam ad communitatem, vel diviſionem rerum ſecundum indifferentiam humanæ naturæ ad integritatem, vel corruptionem; tum quia, quando dicitur omnia ab initio fuiſſe communia de lege, & jure naturæ, jam ſupra dictum eſt n. 40. hoc non eſſe intelligendum poſitive, quaſi tunc temporis rerum communitas præcepta fuerit, & vetita proprietas, ſed negative tantum, quatenus in ſtatu innocentiæ permiſſum eſt, & conceſſum omnia eſſe in communem uſum. Ad confirmationem D. Chryſoſtom. appellat meum, & tuum frigidum verbum ad deteſtandam hominum avaritiam, & cupiditatem, quæ charitatem in proximum frigeſcere facit, immo penitus extinguit; non enim utuntur rerum diviſione in ſtatu naturæ corruptæ a Deo conceſſa, & confirmata, ſed omnino abutuntur, quia nunquam divitiis ſatiantur, & ut ait Poeta de avaris, Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ. Ad ultimum, non dicit B. Clemens Papa dominiorum diviſionem fuiſſe inique factam, ſed quod lapſus hominis in peccatum occaſionem dederit introducendi dominiorum diviſionem: ex hoc autem quod peccatum primi parentis occaſionem dederit introducendi dominiorum diſtinctionem, non bene deducitur hanc illicite, vel inique factam fuiſſe.

QUÆSTIO TERTIA.

De acquiſitione Dominii.

47 DOcent communiter Doctores tam Juriſtæ, quam Canoniſtæ triplicem eſſe modum acquirendi rerum dominium, nimirum jure naturali, ſive gentium, deinde jure civili præſcriptionis, & tandem privata lege paciſcentium; primo modo acquiruntur, quæ ſub nullius ſunt dominio; ſecundo modo, quæ certo tempore præſcripto a lege bona fide poſſidentur; tertio tandem modo acquiruntur, quæ per legitimam dominii tranſlationem, & voluntatem transferentis ex uno devolvuntur in alium. In hac quæſtione de primo, & ſecundo modo agemus; de tertio autem in diſp. ſequenti, ubi de Contractibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

48 REs externæ, quæ ſub dominio proprietatis cadere poſſunt, duplicis ſunt generis; vel enim nullius ſunt, & carent Domino; vel ſunt alicujus perſonæ, quæ rurſus diſtinguuntur, vel enim habent certum dominum, vel incertum, qualia ſunt ea, quæ dominum quidem habent, ſed ignoratur quis ille ſit, & de omnibus his quæſtio propoſita intelligi debet, & reſolvi.

Primo itaque conveniunt Doctores, res illas, quæ nullius ſunt Domini, ſpectato jure naturæ, ac gentium fieri primo occupantis, ita ut hæc occupatio ſit legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur, niſi leges civiles, & locorum conſuetudines de aliquibus in particulari aliter conſtituant; ita habetur ex §. *feræ* Inſtit. de rerum diviſione, & ex L. 1. ff. de acq. poſſeſſ. & L. 1. & 3. ff. de acquirendo rerum dominio. Quæ autem ſub nullius cenſentur eſſe dominio, ſunt animalia ſylveſtria nondum manſuefacta, gemmæ, & lapilli pretioſi, qui in fluminibus, vel littore maris, aut promontoriis reperiuntur. Unde feræ, & animalia ſilveſtria, quæ in nullius ſunt poteſtate, vel quæ jam ab aliquo capta illius poteſtatem evaſerunt, & in libertatem naturalem ſe vindicarunt, ubicumque reperta fuerint, legitime capi poſſunt, & primus capiens evadit eorum legitimus dominus; e contra vero animalia illa, quæ natura manſueta ſunt, & domeſtica, quamvis e domini domo aufugerint, ubicumque oberrantia reperiantur, ſunt reſtituenda, quia adhuc cenſentur inter res ad dominum pertinentes, unde §. *Gallinarum* Inſtit. de rerum diviſione, qui ejuſmodi animalia, cum effugerint, detinet, furtum committere dicitur, & ad reſtitutionem tenetur, ut fuſius explicat Leſſius lib. 2. de Juſtitia, & Jure cap. 5. dub. 6. Petes, an fera ab aliquo vulnerata & poſtea ab alio capta, ſit vulnerantis, vel capientis. Reſpondendum eſt cum diſtinctione, nam ſi qui vulneravit eſſet inſecuturus illam, & ſine dubio capturus, tunc erit vulnerantis, & non capientis, ſi enim vulneravit quantum ſatis fuit ad capiendum, & eſt moralis certitudo comprehenſionis, jam illa fera cenſetur in ejus poteſtate, & dominio, quare alius non poteſt eum prævenire. Si vero dubium eſſet, an qui feram vulneravit, eſſet eam capturus, ſit capientis, & non vulnerantis, quia tunc fera adhuc cenſetur habere ſuam libertatem naturalem & ideo cenſetur eſſe primo occupantis; & ita deducitur ex L. *Naturalem* ff. de acquirendo rerum dominio, ubi dicitur feram naturalem recepiſſe libertatem, quando ejus proſecutio difficilis eſt.

49 Secundo inter res, quæ ſub nullius cenſentur eſſe dominio, theſauri etiam recenſentur, loquendo de theſauris proprie dictis, & non de illis, qui in aliquo loco ad cuſtodiam deponuntur, quorum Dominus facile ſciri poteſt, unde theſaurus proprie ſumptus ex L. *Nunquam* ff. de acquirendo rerum dominio, *eſt vetus depoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum habeat*, ubi per pecuniam non ſolum intelliguntur nummi aurei, vel argentei, ſed etiam aliæ opes v. gr. catenæ, gemmæ, & ſimilia, & de his theſauris eſt difficultas, an ſint primo invenientis, vel cujus ſint. Et quidem dicendum eſt ſpectato jure naturali, & gentium eſſe inventoris occupantis, ſi inveniuntur in loco communi, quæ enim nullius ſunt, ſiunt primo occupantis, ſpectato autem jure civili theſaurus in proprio fundo inventus totus eſt inventoris, L. unic. Cod. de Theſauris; ſi vero in alieno, caſuque ſit inventus, dividendus eſt cum domino fundi, itaut dimidium ſit inventoris, & dimidium domini fundi. Quod ſi fundus ſit ſub duplici dominio, utili ſcilicet, & directo, nam de uſufructuario nudo nulla habetur ratio, dividendus eſt theſaurus inter dominium directum, & utile. Si tandem inventus ſit theſaurus arte magica, totus eſt fiſci in pœnam delicti. Ita habetur lege un. cit. Cod. de Theſauris, & §. *Theſauros* Inſt. de rerum diviſione. Atque hæc de theſauris ſpectato jure communi. Verum ultra jus commune ſpectandæ ſunt etiam leges, & conſuetudines propriæ regnorum, ac regionum, in quibus variæ eſſe ſolent, & ita communiter Doctores advertunt in præſenti, de quo præſertim videndus eſt Molina diſp. 56.

50 Tertia difficultas tamen eſt, an ſciens in agro alieno latere theſaurum, poſſit licite, ac ſine ulla obligatione reſtitutionis emere agrum illum communi pretio, ac ſi ibi theſaurus non eſſet; negant aliqui, quia emptio illa fit domino ignorante, & cum damno illius notabili, non enim ſervatur æqualitas inter pretium, & rem; ergo emens tenetur manifeſtare theſaurum domino agri, ſicut vendens tenetur manifeſtare vitium occultum rei vendendæ, quod emens ignorat, & dare pretium æquivalens juxta valorem theſauri. Affirmant alii, quia dominus agri in iſto caſu non eſt dominus theſauri, quia theſaurus non eſt fructus agri, & ante manifeſtationem nihil theſauri ad eum pertinet, ergo qui emit agrum illo communi pretio, juſte emit ſine aliquius reſtitutionis obligatione; ex quo fundamento ſolvere prætendunt fundamentum oppoſitæ ſententiæ, non enim obligatur emptor ad manifeſtandum domino agri theſaurum ibi latentem, cum

non

Digitized by Google

non ſit fructus agri. Ita Caſpenſis cum pluribus aliis diſp. 7. ſect. 2. quam opinionem aaſtimat veriorem oppoſita; & ego etiam libenter amplecterer, ſed L. unica cit. C. de Theſauris obſtare videtur, nam ibi ſtatuitur, ut theſaurus in alieno fundo inventus dividatur, itaut dimidium ſit inventoris, & dimidium domini fundi; ergo falſum eſt ante manifeſtationem nihil theſauri ad eum pertinere ex diſpoſitione juris, alioquin inveniens theſaurum in alieno fundo, ipſo domino ignorante, non teneretur illi dare dimidium ejus ut in lege cit. ſtatuitum eſt: quare lex citata priori opinioni magis favere videtur; niſi forte dicatur, ideo legem obligare inventorem theſauri in alieno fundo ad eum dividendum cum domino fundi, non quia dominium aliquod habeat in theſaurum ante ejus manifeſtationem, aut aliquid theſauri ad ipſum pertineat, ſed ſolum quia dominium habet in fundum in quo theſaurus eſt repertus.

51 Quarto præterea inter hæc bona, quæ domino carere dicuntur, recenſentur illa, quæ in jure appellantur vacantia, & quæ pro derelictis habentur, quia nimirum a domino abjiciuntur, & deſeruntur ſine animo repetendi, hæc enim tunc vacant Domino; unde ſi quis habeat jus, & dominium in aliqua re mobili, vel immobili, & ob difficultatem eam colendi, vel conſervandi, derelinquat eam animo non repetendi, dicitur derelicta, & vacans, & ideo fit primi occupantis, unde ſi quis ferens pondus grave in via ita partem ejus deponeret, ut haberet voluntatem redeundi ad illam accipiendam, illa pars non diceretur derelicta, nec vacans, & qui illam inveniret, teneretur domino reſtituere. Hujuſmodi autem ſunt bona morientium ab inteſtato, & non habentium hæredes naturales, ad quos legitime perveniant; cum enim propinquos non habeant, ad quos jure perveniant, neque ipſi de eis diſponant, videntur ea derelinquere, quare ex juris diſpoſitione applicantur fiſco, & ad Regis ſumptus, & Reipublicæ ſubſidium devolvuntur defuncto Domino L. 1. ff. de jure fiſci; ita communiter Doctores de hujuſmodi bonis diſcurrunt & ex noſtris præſertim Faber de reſtit. diſp. 50. cap. 4. n. 155. quorum aliqui addunt non teneri poſſeſſorem ante Judicis ſententiam hæc bona fiſco tradere, quod ex eadem lege colligitur, ubi juncta Gloſſa dicitur, quod poteſt poſſeſſor, qui ſine titulo legitimæ hæreditatis hæc bona poſſidet, infra certum tempus contra fiſcum præſcribere, & ita præſertim obſervat Amicus diſp. 16. ſect. 1. in fine. Si tamen bona alicujus comburenda eſſent, vel periculo combuſtionis expoſita ex incendio domus, non ob id haberi debent tamquam derelicta, nec qui eruerit aliqua ex illis, efficit eorum dominus, quia alter dominium non amiſit eorum ex periculo combuſtionis, ſed erat tantum perditurus, ſeu in periculo illud amittendi, unde potius ſervata ſunt ipſius dominio, quam alienata ab ipſo.

52 Quinto ſecus dicendum eſt de bonis incertis, qualia ſunt ea, quæ quidem dominum habent, ſed ignoratur quis illa ſit, ſeu de rebus illis, quæ dominum aliquando habuerunt, & caſu aliquo fuerunt amiſſæ, v. gr. quæ naufragio facto advectæ ſunt ad littus maris, quiſquis enim res hujuſmodi reperit, illas dominis debet reſtituere, ſi dignoſcere poſſit, & ad illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere tenetur; immo adeſt excommunicatio contra eos, qui capiunt res Chriſtianorum ex naufragio perditas, & eas Domino non reſtituunt, quando in eius notitiam devenerunt c. Excom. de Raptoribus, & ratio eſt, quia qui naufragio bona ſua in mare projicit, non omnino voluntarie bona illa abjicit, ſed voluntarie cum involuntario mixto, onde quæ in mari abjiciuntur ad levandam navim, non habentur pro derelictis; quare conſuetudo quæ ſolet eſſe in quibuſdam regionibus, ut talia bona ſint Principis, vel Reipublicæ, vel littoris, in quo inveniuntur, eſt inique, ſi poſſit probabiliter cognoſci dominus talia bona recuperare volens, ut Caſpenſis advertit diſp. 7. ſect. 3. eſt enim contra jus naturale, quia accipit alienum, & contra jus domini rationabiliter inviti C. de Furtis. Eſt tamen difficultas, quid de rebus hujuſmodi ſit diſponendum, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam, domini illarum dignoſci nequeant; & communis opinio docet illas pauperibus erogandas eſſe vel in alios pios uſus inſumendas, quam etiam ex noſtris ſequitur Faber loc. cit. Ratio eſt, quia qui res illas amiſit, earum dominus eſſe non deſinit, atque ideo ſi ipſi reſtitui nequeunt, ſaltem reſtitui debent illis, quibus velle præſumitur dominus, nemo autem eſt, qui amiſſam rem ſuam non velit potius pauperibus dari, quam ad alios uſus expendi. Non deſunt tamen alii Doctores, ut notat Abellius de 7. Dec. præcepto ſect. 1. §. 4. aſſerentes res illas inventas juſte ab inventore retineri poſſe, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus non compareat, cum nullo jure naturali, vel Eccleſiaſtico id prohibeatur, & ita etiam tenet ex noſtris Poncius diſp. 51. ſect. 5. in fine, Sotus, Medina, & alii; quæ quidem opinio ſua probabilitate non caret, cum ſecundum illam, ut Navarrus advertit, poſſit inventor, ſi aliqua egeſtate laboret, ſibimet rem inventam, aut partem illius retinere pro tali egeſtate ſublevanda.

53 Poſtremo, quod ſpectat ad res illas, quæ certum habent dominum, & quæ ſunt alicujus propriæ, dicendum eſt earum hujuſmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei ſuæ dominium transferentis in alterum, quod duobus præſertim modis generice loquendo fieri poteſt, ſcilicet, per aliquem contractum, puta venditionem, permutationem, &c. aut abſque contractu per donationem, promiſſionem &c. Vel tale dominium acquiri poteſt per voluntatem Superioris, aut diſpoſitionem legis ob juſtas cauſas rei alicujus dominium ab uno in alterum transferentis, quod præſertim fit per legem præſcriptionis. Vel tandem acquiri poteſt jure belli, ſuppoſito ex D. Th. 2. 2. qu. 40. art. 1. licitum eſſe bellum, ut conſtat exemplo tot SS. Hominum, qui bella geſſerunt, & de his duobus modis acquirendi rerum dominium agamus art. ſeq. primum vero ad Diſputationem ſequentem de Contractibus remittimus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De modo acquirendi dominium jure præſcriptionis, ac jure belli.

54 SCotus diſt. 15. cit. quæſt. 2. poſtquam art. 1. tractavit, unde rerum dominia ſint diſtincta, ut hoc dicatur meum, & illud tuum; deinde art. 2. tractat quomodo dominia primo diſtincta juſte transferantur, & inquit, quod translatio rerum ab una perſona ad aliam duobus modis fieri poteſt; uno modo quantum ad dominium, ita quod iſta res non ſit amplius illius cujus erat, ſed ſit alterius cujus prius non erat; alio modo quantum ad uſum ita quod prior remaneat dominus illius rei, ſed dat licentiam alteri utendi re illa, qui prius non habuit auctoritatem utendi, & talis auctoritas utendi non eſt principalis, ſed ſolum ſubdelegata, & ideo non transfertur res quantum ad dominium, ſed tantum quoad uſum, quæ duæ translationes ſunt ſpecie diſtinctæ, quia regulas habent diſtinctas, & diverſas ad ſervandam juſtitiam in eis; & loquendo de translatione domini inquit Doctor duobus etiam modis fieri poſſe, uno modo auctoritate publica, alio modo auctoritate privata ipſius domini immediate poſſidentis. Docet itaque juſte transferri poſſe dominium ab uno in alium per legem communem juſtam, & latam a Principe, aut ab eo, qui habet auctoritatem in communitatem, & probat quia auctoritate legis facta eſt prima dominiorum diſtinctio, & appropriatio; ergo eadem legis auctoritate, poſtquam eſt facta rerum appropriatio, poteſt etiam fieri domini translatio. Antecedens declaratum eſt quæſt. præced. art. 2. Conſequentia patet, quia non minor modo eſt poteſtas in Principe, & Republica, quam fuerit ante, cum facta fuit prima rerum diviſio; ergo translatio dominiorum facta auctoritate legis juſtæ eſt recte.

55 Ex hoc infert Doctor, translationem dominii factam auctoritate talis legis puta præſcriptionis, vel uſucapionis, ut Juriſperiti loquuntur, eſſe juſtam, per præſcriptionem autem intelligitur titulus, ſeu jus, quod aliquis habet detinendi aliquam rem, ex eo quod tempore, & cum conditionibus a lege præfixis tam illam detinuerit, ita ut amplius non poſſit de re illa intentare litem, qui alias dominus ejus erat, aut eſſe prætendebat, nec detinens rem tenetur ulterius eam reſtituere. Unde præſcriptio nil aliud eſt, *quam acquiſitio dominii rei alienæ per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito continuatam.* Et quamvis aliqui dubitaverint, an hic modus acquirendi dominium ſufficiat in foro conſcientiæ, & nonnulli putaverint non ſufficere, communior tamen, & verior ſententia eſt, quod talis acquiſitio non ſolum in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ vim habeat excuſandi debitorem, ut nihil jam ſolvere teneatur, quamvis poſtea certo cognoſcat rem, quam per uſucapionem acquiſivit, reipſa fuiſſe alienam, dummodo tamen præſcriptio illa legitima ſit, habeatque conditiones a jure requiſitas; Et ratio eſt, quia finis acquirendi dominium rerum tali modo, eſt ut in poſterum litibus imponatur finis, & tuta conſcientia res detineatur, hic enim acquirendi dominii modus civili jure introductus eſt, *ne diu, & fere ſemper quarumdam rerum dominia incerta eſſent*, ut habetur lege 1. de uſurp. & uſu cap. quapropter Tullius inquit, *uſucapionem eſſe finem ſolutionis, & litium omnium*; talis ergo modus acquirendi rerum dominia locum habet non ſolum in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ, itaut poſſit quis licite rei alicujus dominium titulo præſcriptionis acquirere, quia ad bonos fines, ob quod lex iſta præſcriptionis eſt lata, nempe ad terminandas lites, & ut dominia non maneant in certo, Principes, & Reſpublicæ de bonis ſubditorum potuerunt ita diſponere ad æquale eorumdem beneficium. Unde Molina non recte Doctorem intellexit putans fuiſſe in illa opinione, quæ negat præſcriptionem in foro conſcientiæ valere, niſi quando intervenit negligentia ejus, contra quam præſcribitur; errat tamen, quia, ut notant Hiquæus, & Faber, ac alii Scotiſtæ, non ſolum propter negligentiam domini prioris, ſed etiam pacificam ſocietatem hæc lex ſecundum Doctorem inducta eſt, ut finis, ſcilicet, ſtatuatur litibus, quæ alioquin nunquam ſedari poſſent, & eſſent immortales, ut bene Doctor advertit in prima ratione, in qua hunc finem exprimit, ob quam inquit hanc legem juſte inductam fuiſſe.

56 Quædam autem conditiones ad præſcriptionem, ſeu uſucapionem communiter requiruntur, ut legitima cenſeatur. Prima conditio eſt capacitas activa ex parte poſſidentis, & paſſiva ex parte rei poſſeſſæ; quare de caſe Religioſus, qui eſt dominii incapax præſcribere non poteſt, etiamſi multo tempore rem aliquam bona fide detineat, ſicut nec

privilegium acquirere contra obedientiam ſuperiori debitam, neque aliquod aliud contra ſua vota ſolemnia, & approbata ab Eccleſia *extra c. Cum non liceat* &c. Multæ etiam ſunt res, quæ præſcribi non poſſunt quia nimirum in legibus excipiuntur a generali illa poteſtate, per quam res alienæ per poſſeſſionem acquiruntur; hujuſmodi ſunt res Eccleſiaſticæ, quæ a ſæcularibus haberi non poſſunt, ut dicitur inſtit. de Uſucapionibus, homo liber, ſervus fugitivus, ac etiam res furtivæ, quarum dominium per præſcriptionem acquiri non poteſt, non ſolum a furibus, ſed neque ab his, qui bona fide illas a furibus accipiunt, ut dicitur eodem titulo *furtivæ*. Secunda conditio eſt poſſeſſio, nam ſecundum regulam juris, *ſine poſſeſſione præſcriptio non procedit*, licet autem poſſeſſio varie a Juriſtis definiri ſoleat, *quod ſit detentio quædam rei nomine proprio illam detinentis, & putantis illius habere dominium aut proprietatem*, in qua deſcriptione, ut notat Caſpenſis diſp. 1. ſect. 4. per detentionem non ſignificatur aliqua materialis actio, quæ circa rem poſſeſſam exerceatur, licet enim in principio poſſeſſionis rei aliqua talis actio materialis præſupponatur, per quam homo illius dominium acquirat; poſtea tamen poſſeſſio per ſolam habitualem rei detentionem continuari poteſt etiam in abſentia rei poſſeſſæ; quæ quidem ſi nomine, & auctoritate alterius detinentur, ut v. gr. res locata, vel depoſita, non tamen ob id poſſidetur ab illo, a quo immediate, aut materialiter detinetur, ſed potius per hunc poſſidetur ab illo, cujus facultate, & auctoritate detinetur. Unde ſequitur, quod quamdiu retinetur nomine alterius, poſſeſſio civilis non inducitur, ut patet in conductore fructuario, Emphyteuta, commodatario, feudatario, colono &c. Hi enim nomine alterius poſſident, & quæ precario poſſidentur, nunquam proprium præſcriptione temporis non revocantur, ut notat Gloſſa in cap. *Clerici*, ubi determinat quæ res præſcribi poſſint, & quæ poſſeſſio requiratur ex pluribus Juribus Civilibus, & Canonicis.

57 Tertia conditio eſt bona fides illius, qui detinet, & poſſidet rem alienam, & per bonam fidem intelligitur aſſenſus prudens credulitatis, qua credat rem eſſe ſuam, vel neſciat eſſe alterius; hæc igitur conditio ad præſcriptionem inducendam neceſſaria eſt, ut enim dicitur regula c. de regulis juris, *poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*. Eſt tamen difficultas, an qui dubitat rem, quam poſſidet eſſe ſuam, poſſit præſcribere, & uſucapere expleto tempore a lege ſtatuto; in qua difficultate aliqui abſolute dixerunt in eo inſtanti, in quo quis incipit dubitare rem, quam poſſidet eſſe ſuam, interrumpi bonam fidem, & impediri præſcriptionem. Ita Adrianus, Mairon, Sotos, & quidam alii. Communior tamen, & probabilior opinio cum diſtinctione procedit, & inquit, quod quamvis in principio, quando dominium rei acquiritur, ad bonam fidem ſit neceſſaria credulitas, qua quis exiſtimet ſe acquirere dominium rei, quam accipit, nec cum dubio in principio bona fides conſiſtere poſſit; attamen poſt acquiſitam poſſeſſionem etiam cum aliquo dubio incidente de proprietate rei bona fides conſervari poteſt, & utilis eſſe ad præſcriptionem, quia ut communis regula docet *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, unde ſi poſt rem bona fide acquiſitam quis dubitat, an res illa ſit ſua, nec probabiliter judicare nequeat, quod ſit ſua, adhuc poſſeſſio cenſetur eſſe cum bona fide ratione prioris judicii, quo poſſeſſionem rei bene acquiſivit, qua poſſeſſione propter dubium poſtea ſequens privari non debet, quam opinionem ſequitur ex noſtris Faber diſp. 44. c. u. ubi plures alios citat, ac etiam Vulpes diſp. 106. art. 4. n. 4. ubi inquit, ſi inchoata poſſeſſione, ſive uſucapione rei alterius cum bona fide, quod ſit propria, ſine hæſitatione, vel formidine, quod ſit alterius, dubium ſuccedat, cœptam præſcriptionem, ſeu uſucapionem non interrumpi, teneri tamen poſſeſſorem cum omni maturitate ſufficientem adhibere diligentiam ad inquirendum an ſit alterius. Dices, bona fides, & dubium non cohærent, quia unum aliud evacuat; ergo &c. Reſpondeo in actu tantum ſecundo bonam fidem evacuare moraliter oppoſiti formidinem, & e contra; dubium tamen in actu ſecundo non evacuat bonam fidem in actu primo, & quæ ab initio fuit, quæ in caſu ſufficit ad continuandam juſtam præſcriptionem, ſeu uſucapionem, ut ſupra dictum eſt.

58 Quarta conditio eſt titulus ſaltem probabiliter præſumptus, puta donationis, emptionis, ſucceſſionis, &c. ut conſtat ex dig. leg. 41. tit. 4. & ſeq. unde opus non eſt, ut hic titulus ſit verus in ſe, & a parte rei ad hoc, ut ſit validus, ſed ſufficit, quod probabiliter, & prudenter putetur talis, v. gr. ſi venditor revera poteſtatem vendendi non habeat, ſecundum prudentiam tamen habere putabatur, & hæc conditio dicitur eſſe neceſſaria in dominio tantum proprietatis, quæ dicitur brevioris temporis; non vero in præſcriptione temporis longioris, ſiquidem per tempus cujus principium in poſſeſſione conſtare non poteſt, etiam ſine titulo per ſolam poſſeſſionem dominium acquiritur; unde in tali caſu bona fides etiam ſine titulo ad præſcriptionem ſufficit, quando ſcilicet nulla præſumptio in contrarium habetur, nec jus commune contradicit. Unde requiritur titulus probabiliter præſumptus regulariter, & ordinarie loquendo, niſi diuturnitate temporis oblivio tituli ſuccedat, itaut poſſeſſor neſciat, an emptione, aut dono, an teſtamento, vel alia via juſta rei poſſeſſionem inivit, nam in tali caſu poſſeſſio currente præſcriptionis tempore præſumit pro præſcribente, ut Doctores hic communiter notant. Ita etiam ex noſtris notavit Hiquæus in Comment. 4. d. 15. q. 6. art. 2.

59 Ultima conditio eſt continuatio poſſeſſionis tempore legibus definito, requiritur enim certum tempus lege præſcriptum, quod diverſum eſt juxta rerum præſcribendarum diverſitatem. In rebus enim mobilibus, ut ſunt animalia, veſtes, pecunia, naves, &c. cum titulo & poſſeſſione bonæ fidei ſufficit tempus trium annorum inter perſonas privatas, unde quando quis bona fide, & ex juſto titulo, ut emptionis, permutationis, & hujuſmodi aliquam rem alienam mobilem per triennium poſſedit, hoc tempore tranſacto fit illius rei dominus, neque illam amplius reſtituere tenetur, etiamſi deinde ſciat rem illam fuiſſe alienam, ut dicitur Inſtit. de Uſucapionibus in principio. In rebus autem immobilibus, ut ſunt prædia, domos, & ſimilia inter præſentes requiritur ſpatium decem annorum, inter abſentes vero, hoc eſt, qui ſunt in diverſis provinciis, annorum viginti ſi modo res aliquo poſſideatur titulo; quod ſi titulus deſit, ſpatium triginta annorum requiritur, ut Gratianus colligit, & deducitur ex variis juribus civilibus §. *præſcriptionum*, & refert Molina diſp. 69. & has regulas de præſcriptione contra res perſonarum privatarum, ut eſſe dicimus, quia de præſcriptione contra res publicarum, ut contra Eccleſiam, Principem, vel Fiſcum alia eſt ratio, & alia aſſignantur regulæ, de quibus Juriſtæ; & hæc de conditionibus ad Uſucapionem, & præſcriptionem requiſitis dicta ſufficiant, prout noſtro inſerviunt inſtituto, plura enim alia apud Juriſtas videri poſſunt, & Canoniſtas, & præſertim apud Aſteſanum noſtrum lib. 3. titu. 2. per plures articulos de hac re tractantem.

60 Quoad aliam quæſiti partem de modo acquirendi dominium jure belli, certum eſt apud Doctores ex D. Th. 2. 2. qu. 66. art. 8. in bello injuſto nullum dominium acquiri in bona hoſtis; ſed tantum in bello juſto, ad quod duo præſertim requiruntur ex eodem D. Thom. 2. 2. qu. 40. art. 1. nempe auctoritas in inferente bellum, & juſta cauſa illud inferendi, auctoritas ad bellum offenſivum requiſita non ſufficit, ut ſit cujuſcumque Principis, ſed debet eſſe ſupremi ejuſdem Regni, vel Reipublicæ, quæ bellum infert, quoniam ad ſupremum tantum Principem ſpectat univerſali bono totius Regni proſpicere, ac providere, cauſa autem, quæ juſtum bellum facit, eſt injuria illata, vel inferenda, quæ gravis eſſe debet, ut tanta pœna ſit digna, cujuſmodi eſſet ad Regnum recuperandum, ad propulſandam notabilem injuriam Principi, vel Reipublicæ illatam, ad reprimendos ſubditos injuſte contra Principem rebellantes, & ſimilia; debentque hujuſmodi cauſæ eſſe certæ, ac Principi exploratæ, ac propterea ad eas examinandas peritos advocare tenetur, nec in dubio bellum juſtum indicere poteſt, quia cum bellum ſit graviſſima pœna, quam unum Regnum, vel Reſpublica alteri infert, non poteſt in dubio illud inferre juxta regulam juris in 6. *Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori*, & hoc intelligendum eſt de dubio proprie dicto, quando ſcilicet in neutram partem judex inclinare poteſt pro veritate cauſæ. Hoc ſuppoſito communiter Doctores dicunt, ut Caſpenſis advertit tr. 17. diſp. 7. ſect. 1. quod quando bellum eſt juſtum, bona hoſtium, ſi immobilia ſint, non ſunt capientium, ſed debent Principi applicari, nimirum omnia illa, quæ ad reparationem injuriæ acceptæ neceſſaria ſunt, ad vindicationem illius, & ſecuritatem in poſterum. Bona vero mobilia in actuali conflictu capta ſunt ipſorum capientium, nec computari debent in partem ſatisfactionis rei, pro qua bellum geritur, ut hac ratione milites ad pugnam excitentur, & animoſiores fiant; excipiuntur autem ab hac regula bona Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum innocentium, quæ ob delictum Civitatis occupari non poſſunt. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia videri poſſunt apud Stephanum a S. Gregorio l. 1. cap. 17. in fine, ubi agit de bonis bello captis, quomodo fiant capientium, de quo nos quoque tractabimus infra diſp. 9. qu. 5. art. 2. ac etiam Mons regulis ex noſtris de ſeptimo Decalogi præcepto cap. 8. plura dicit.

DIS-

DISPUTATIO QUARTA

DE CONTRACTIBUS.

1 SCotus 4. diſt. 25. q. 2. art. 2. poſtquam explicavit, quomodo dominium transferatur in alium auctoritate publica, docet deinde quomodo idem dominium transferatur auctoritate privata, & inquit translationem dominii fieri etiam poſſe per actum perſonæ privatæ dominium rei immediate habentis, & hoc dupliciter; uno modo per actum mere liberalem, & eſt quando transferens nullam expectat redditionem; ſecundo modo per actum ſecundum quid liberalem, & eſt quando pro eo quod transfert, expectat ſibi aliquid reddi. Nos igitur etiam juxta hunc ordinem Doctoris poſtquam præced. qu. tractavimus de acquirendo rerum dominio jure naturali, ſive gentium, ac etiam jure civili præſcriptionis, & uſucapionis, nunc de transferendo rerum dominio agemus auctoritate privata paciſcentium, ſeu voluntate transferentis, quod fit contractu, ſive quaſi contractu, unde in hac diſputatione naturam contractus explicabimus, & conditiones ad eum requiſitas, & poſtea de contractibus in particulari diſcurremus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Contractibus in genere.

2 QUia ſpecierum quidditas, & natura diſtincte cognoſci nequit, niſi prius agnito genere, quod eſt pars quidditatis earum, ideo prius de Contractibus in genere agendum eſt, antequam ad eorum ſpecies deſcendamus; nomine autem contractus intelligitur conventio aliqua inter duos facta, ex qua in utroque, vel ſaltem in alterutro illorum obligatio aliqua naſcitur, unde Scotus loc. cit. vim nominis ponderans, inquit contractum ideo talem appellari, quia eſt actio, qua ſimul trahuntur voluntates partium.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Contractus, & quotuplex, & quæ ejus conditiones, ut ſit validus.

3 COntractus proprie ſumptus, & in rigore, definitur a Ulpiano L. *Labeo*, ff. de verborum ſignificatione, quod eſt *pactum, ex quo ultro, citroque oritur obligatio*; dicitur autem ſic definiri contractus proprie dictus, quia ſuſe, & late ſumptus cum pacto convenit, quod ponitur loco generis, quia ſine reciproca obligatione haberi poteſt, ut cum quis liberaliter aliquid alteri promittit, talis enim promiſſio eſt pactum, ſed non oritur obligatio aliqua ex parte illius, cui fit promiſſio, ſed tantum ex parte promittentis. Quæ definitio traditur per effectum, & a poſteriori, nimirum per mutuam obligationem, quæ ex pacto partium reſultat. A priori autem definiri poteſt cum Amico diſp. 17. ſect. 1. & aliis, quod *eſt reciprocus conſenſus duorum, aut plurium ſenſibili ſigno expreſſus*; dicitur *reciprocus*, quia ad contractum non ſufficit conſenſus unius, ſed requiritur etiam aſſenſus, & acceptatio alterius, & per hoc excluditur ſimplex promiſſio nondum acceptata, quæ promiſſorem non obligat, donec promiſſarii aſſenſus, & acceptatio accedat; debet autem hic conſenſus eſſe reciprocus, ut uterque poſſit ſibi alterum ex juſtitia obligare, nemo enim poteſt ſe alteri ex perfecta Juſtitia obligare, niſi per proprium conſenſum ab altero acceptatum; & hoc præcipue in contractibus reſpectivis, & oneroſis locum habet, non autem in gratuitis, quamvis enim in iſtis quoque utrinſque conſenſus interveniat, & requiratur, promittentis nimirum, & acceptantis; obligatio tamen nonniſi ex parte promittentis ſe tenet, quia promiſſario ſemper liberum eſt, acceptatam renunciare promiſſionem, cum nullo juſtitiæ titulo ad eam exigendam teneatur. Dicitur *duorum, vel plurium*, quia cum contractus ſit actus juſtitiæ commutativæ, ad minimum nonniſi inter duos verſari poteſt. Dicitur tandem *ſenſibili ſigno expreſſus*; quia homo non poteſt ſe alteri homini ex juſtitia obligare, nec alterum ſibi niſi per actus humanos ſenſibiles; cum ergo contractus ſit quidam actus humanus, quo unus homo ſe alteri, & alterum ſibi viciſſim obliget, nullus contractus hominem homini obligare poteſt, niſi more humano celebratus, & conſequenter per ſenſibiles actus.

4 Quotuplex autem ſit contractus, ſeu quot ſint genera contractuum, talis, ac tanta eſt diverſitas inter DD. ut quemadmodum ait Faber diſp. 47. cap. 1. n. 8. nullos videatur habere poſſe certus modus, ac determinatus, quidam enim enumerant triginta, ac etiam plures contractuum ſpecies; ad hanc ergo confuſionem evitandam ſeptem præcipuas, ac principaliores ſpecies aſſignabimus cum Soto 6. de Juſt. quæſt. 2. art. 1. Amico diſput. 17. ſect. 2. & aliis, ad quas cæteri omnes contractus facile reduci poſſunt, ſunt autem Emptio, Cambium, Mutuatio, Emphyteuſis, Commodatio ſimplex, Commodatio mutuata, & Locatio. Cujus diviſionis hæc ratio aſſignari ſolet, quæ etiam non obſcure a Doctore loco citato inſinuatur, quia in rebus externis tria diſtingui ſolent, dominium, Uſusfructus, & nudus uſus. Quando igitur dominium rei transfertur, ſi hoc fiat gratis, Donatio dicitur, quæ proprie contractus non eſt, cum utrinque obligatio non conſurgat, ſed ſemi contractus, ad quem reducitur teſtamentum, & legatum. Si vero dominium transfertur cum onere reddendi pretium in pecunia, dicitur emptio; ſi autem in alia re æquivalente dicitur Cambium, ſeu Permutatio, ut do panem, ut reddas vinum, non enim loquimur de cambio, quod communiter de pecuniis dicitur. Si tandem dominium transferatur cum debito eandem rem in ſpecie reſtituendi, quod proprie in rebus uſu conſumptibilibus fit, Mutuatio dicitur. Quando autem non dominium rei transfertur, ſed ſolum Uſusfructus retenta rei proprietate apud Dominum, ſub obligatione annuæ penſionis directo Domino ſolvendæ, dicitur Emphyteuſis, ideſt melioratio, eo quod ad finem meliorandæ rei contractus hic eſt excogitatus. Quando tandem transfertur nudus uſus, ſi gratis hoc fiat, & nulla exinde expectata utilitate, ſimplex Commodatio dicitur, quæ quidem etiam proprie contractus dicitur, quia ponit obligationem in commodante ad non repetendum commodatum, niſi poſt certum tempus, & in commodatario ad illud ſuo tempore reſtituendum. Unde in hoc tantum a mutuatione diſtinguitur, quod in illa non ſolum transfertur uſus rei, ſed etiam dominium, obligaturque mutuatarius ad reſtituendam eandem rem ſpecie, non autem numero, at in commodatione tantum uſus transfertur retento apud commodantem dominio, teneturque commodatarius ad eandem rem numero reſtituendam. Si vero transfertur uſus unius rei pro uſu alterius, ut cum quis alteri veſtem commodat, ut ille ſibi equum commodet, eſt commodatio mutuata, ſive permutata, ſi demum transferatur uſus rei pro pecunia, dicitur locatio, cui reſpondet conductio. Ita diſcurrit Amicus loc. cit. ubi etiam oſtendit, quomodo aliæ contractuum ſpecies minus principales ad has ſeptem principaliores reducantur, & eodem fere modo diſcurrit Caſpenſis tractat. 19. diſput. 1. ſect. 1. Aliæ vero diviſiones contractus, in nominatum, & innominatum, in lucrativum, & oneroſum, in nudum, & veſtitum, in contractum bonæ fidei, & ſtricti juris, & ſimiles, quas brevitatis gratia omitto, apud relatos Auctores videri poſſunt, & alios paſſim, & præſertim Aſteſanum lib 3. tit. 3.

5 Quoad conditiones ad valorem contractuum requiſitas, conveniunt communiter Doctores duas ex parte efficientis requiri conditiones, unam ex parte contrahentium, ut ambo dominii, & uſus ipſius ſint capaces, alteram ex parte Superioris, ut lege ſua poſitive non reſiſtat. Ratio eſt, quia non tantum contrahentes, ſed etiam Superior integrant cauſam efficientem contractus, qui non tantum bonum privatum reſpicere debet, ſed etiam bonum commune, atque ideo non ſolum ex privata lege contrahentium eſt regulandus, ſed etiam ex publica Superioris; ergo altero horum deficiente deficit etiam contractus quoad validitatem ſuam. Ut igitur contractus ſit validus, requiritur, ut ambo contrahentes ſint capaces dominii, & uſus ipſius, nam ſi contractus eſt oneroſus, in utroque requiritur capacitas dandi, & accipiendi, uterque enim aliquid dat in tali contractu, ut accipiat; ſi vero contractus ſit lucrativus, ſaltem in uno requiritur facultas, & capacitas dandi, & in altero accipiendi, ut ait Doctor qu. 2 art. 2. lit. L. ex quo ſequitur donationem a Religioſo factam invalidam eſſe, quia dominium non habet, nec facultatem dandi, ac etiam invalidam eſſe donationem ſibi factam, & contra voluntatem Superioris acceptatam, quia Religioſus non ſolum caret capacitate, & facultate dandi, ſed etiam accipiendi. Dicimus autem ad validitatem contractus opus eſſe, ut ambo contrahentes non ſolum dominii ſint capaces, ſed etiam uſus ipſius, quia ad contractum validandum non ſolum requiritur in contrahentibus capacitas dominii in actu primo, ſed etiam in actu ſecundo, ut nimirum in actu exercito de rebus ſuis diſponere valeant, ſi enim illud actu impeditum habeant, ſive naturaliter, ut pueri, & amentes, ſive civiliter, ut impuberes, contractus inter eos celebrati non erunt validi, non defectu dominii, quod retinent in actu primo, ſed defectu uſus dominii, quo privantur in actu ſecundo; quod etiam totum adnotavit Amicus diſp. 17. ſect. 3. de quo plura videri poſſunt apud Aſteſanum l. 3. cit. art. 3. & ſeq.

6 Deinde ex parte formæ contractus, qui eſt mutuus, & reciprocus contrahentium conſenſus, quatuor etiam conditiones

tiones ſecundum communem Doctorum requiruntur. Prima eſt ut conſenſus ſit liber, ut ait Doctor hîc. & voluntarius ad contractum requiſitum debet eſſe deliberatum, nec ſaltem ſubreptitium; & ratio eſt, quoniam per contractum homo obligatur homini ſub mortali, ſi materia ſit gravis, non poteſt autem homo ne quidem Deo obligari ſub mortali, abſque perfecta deliberatione; ergo &c. Secunda, ut conſenſus ſit promiſſorius, ideſt cum animo ſe obligandi ad leges contractus celebrandi, quia aliter verba externa obligationem non inducunt L. 1. ff. de pactis, & ſimulatio conſenſus iure quoque naturæ contractum irritat; & ratio eſt, quia conſenſus ſimulatus non eſt conſenſus, qui enim conſenſum ſimulat, vere non conſentit, ſed ſigno aliquo externo ſe conſentire fingit, ſine conſenſu autem contractus validus non eſt, unde defectu huius conditionis non eſt validum matrimonium, quantumvis verbis expreſſum, ſi animus contrahendi defuit, ut ſuo loco dictum eſt. Tertia conditio eſt, ut conſenſus internus aliquo ſigno externo ſit expreſſus, ut patet ex definitione contractus aſſignata ab initio articuli; & ratio eſt, quia omnis contractus humanus obligat ex perfecta iuſtitia, nemo autem ex perfecta iuſtitia obligare poteſt, niſi alter contrahens obligationem acceptet, quam acceptare nequit, niſi externis ſignis manifeſtatam. Quarta tandem conditio eſt, ut talis conſenſus aliquo ſigno externo expreſſus comprehendatur ſimiliter ab illo, cum quo contrahitur, nec opus eſt talem conſenſum eſſe formalem, ſed ſufficit virtualis, ut dum quis pactum agit de veſte, ſignum eſt velle illam vendere, & dum alius offert, ſignum eſt velle illam emere. Ex tali autem conſenſu oritur obligatio in foro conſcientiæ, itaut parte reluctante nequeat alter contractum reſcindere, ut communiter omnes docent, & ratio eſt, quia iure naturæ quiſque tenetur ad id, quod, altero acceptante, promiſit, ſive promiſſio gratuita ſit, ſive onerosa; nec refert, ſi adſit pactum nudum, hoc eſt in ſola conventione conſiſtens, vel veſtitum, hoc eſt, ſolemnitatibus iuris roboratum, vel aliqua circumſtantia, ex qua iure civili robur habeat; nam pactum veſtitum inſervit pro iure civili, ſed pactum nudum obligat in conſcientia, quia in iure naturæ quiſque obſervare tenetur, quod promiſit, altero acceptante; ideoque contractus omnino liberè, ac ſponte factus, quamvis iuris formalitates in eo non ſerventur, obligat tamen in foro conſcientiæ, itaut altero contrahentium invito reſcindi non poſſit. Ita Covarruvias, Gometius, Sylveſter, Leſſius, & alii Doctores paſſim; qui addunt hoc intelligendum eſſe, niſi talis contractus aliquo poſitivo iure ſit irritus, vel irritari poſſit, quod etiam advertit Doct. l. c. ſub lit. I.

7 Præterea ex parte materiæ contractus aliæ duæ conditiones requiruntur; una eſt, quod non ſit aliena, quia eo ipſo, quod eſt aliena, non eſt valida materia contractus, nec niſi dominus de ea diſponere poteſt, eiuſque dominium transferre; limitant tamen aliqui, ut Amicus diſp. 17. cit. ſect. 8. niſi fuerit uſu conſumptibilis, quia res uſu conſumptibiles non ſunt obligatæ Domino in individuo, ſicut res uſu non conſumptibiles, quia ſufficienter res eiuſdem ſpeciei ſolvi poſſunt, & conſequenter etiamſi illæ ſint alienæ, dicunt eſſe poſſe adhuc materiam validam contractus, quam præſumi poteſt contrahentem, ſeu vendentem, vel permutantem per alias res eiuſdem ſpeciei eſſe vero Domino ſatisfacturum. Altera conditio eſt, ut res quæ in contractu venit, ſit pretio æſtimabilis ratione alicuius utilitatis, vel voluntatis, quam contrahenti parere poſſit. Ratio eſt, quia contractus onerosus, de quo tantum hæc conditio intelligitur, fundatur in mutua iuſtitiam permutatione; quare ariſtæ, quæ permutantur, ſint pretio æſtimabiles ratione utilitatis, aut delectationis, quam contrahenti parere poſſunt, non erunt ſufficiens materia contractus. Et has duas conditiones expreſſe etiam Doctor inſinuavit d. 15. cit. q. 2. ar. 2. primam quidem, dum ait per contractum fieri translationem dominii per actum perſonæ privatæ immediate habentis dominium rei, ſecundam vero, dum ſubdit, quod ubi transferens expectat aliquod æquivalens ei, quod transfert, dicitur proprie contractus, quia ibi ſimul trahuntur voluntates partium, trahitur enim iſte ad transferendum in illum ex commodo, quod expectat ab illo, vel expectat transferendum in ſe.

8 Sed quamvis certum ſit, rem alienam non eſſe materiam ſufficientem contractus, difficultas tamen eſt an res alteri debita ſit ſufficiens materia, ſtante tali debito, quod eſt, quando debitor in fraudem creditorum bona ſua alienat, ex quorum alienatione redditur impotens ad ſolvendum debitum. Negant aliqui abſolute; alii vero melius diſtinguunt, ut notat Amicus l. c. etenim qui ea bona per contractum onerosum accepit, vel bona fide contraxit, non advertendo debitorem ex eo fieri impotentem ad ſolvendum debitum ſuis creditoribus; & tunc ſatis probabile eſt ad nihil teneri in foro conſcientiæ, cum vere dominium illius rei in accipientem fuerit translatum; nam nec creditores ullum ius in ea bona habebant, nec Dominus ea alienare prohibebatur, nec qui ea bona accipit, lege aliqua reſtituere tenetur, quia bona fide accepit, & Dominus ea alienare, & ipſe recipere potuit. Si vero quando ea accepit, advertit venditorem fieri impotentem ad ſolvendum debitum creditoribus ſuis, tunc graviter concedunt accipientem illa bona teneri, vel ad illa reſtituenda, vel ad ſatisfaciendum creditoribus. Hoc etiam tenent aſſerunt de acceptione illorum bonorum per contractum onerosum, quia ſi accepit per contractum lucrativum liberalis donationis, tunc etiam gratis concedunt, teneri ea in foro iudiciali reſtituere, ſive bona, ſive mala fide donatarius acceperit.

9 Denique eſt difficultas, quae conditiones requirat contractus ex parte finis, & præſertim an ſit neceſſe finem eius eſſe bonum ad hoc, ut ſit validus, ita ut non valeat contractus ob turpem cauſam, vel finem iniuſtum; neque eſt difficultas de fine extrinſeco, ad quem ſcilicet contractus extrinſece tantum ordinatur ex intentione operantis, ſed de fine intrinſeco, qui coincidit cum materia ipſa contractus; non, inquam, de fine extrinſeco eſt difficultas, nam certum eſt apud omnes contractum a pravo fine extrinſeco non irritari, ſicut neque irritatur ex quavis alia extrinſeca circumſtantia prava temporis, loci, perſonæ &c. unde ſi quis arma, vel venenum emat, ut inimicum occidat, adhuc venditio valida eſt, quia contractus per ſe tantum ſpectat æqualitatem rerum inter contrahentes, cum ſit opus iuſtitiæ. Solum ergo eſt difficultas de fine intrinſeco contractus, qui cum materia ipſa contractus coincidit, ut cum Aſſaſſinus contrahit de aſſaſſinio patrando vel homicidio, nam in tali caſu aſſaſſinium, vel homicidium eſt finis intrinſecus, & materia ipſa contractus. Aliqui abſolute affirmant nullum contractum de opere pravo eſſe validum in conſcientia, ſed quicquid pro illo acceperit eſſe reſtituendum, niſi conſtat id gratis eſſe donatum; & ratio eſt, quia nequit peccatum eſſe materia contractus, cum ſit nihil, nulliuſque pretii, & valoris. Ita Navarrus, Medina, & alii, qui tamen opus meretricium excipiunt, pro quo conceditur actio contra fornicarium ad iuſtam mercedem ſolvendam L. 4. ff. *de conditione ob turpem cauſam*, ubi ſancitur datum meretrici ob turpem cauſam fornicationis valide accipi, nec iuſte repeti poſſe.

10 Alii tamen cum diſtinctione procedunt dicentes, quod vel loqui poſſumus ſpectato ſolo iure naturæ, vel ſpectato iure poſitivo. Si in primo ſenſu loquamur, omnis contractus de opere pravo ante operis impletionem eſt ipſo iure naturæ nullus, quia nemo poteſt ad peccandum obligari, ut de ſe patet, ad peccandum autem obligaretur, ſi quis vi contractus, quo cum alio de homicidio patrando convenit, ad illud implendum teneretur, poſt operis autem impletionem, ſeu conditione adimpleta, contractus de opere pravo promittentem obliget ex iuſtitia ad ſolvendum pretium, & ratio eſt, quia quodlibet opus pravum, etiamſi qua malum eſt, & offenſa Dei, non ſit pretio aliquo æſtimabile; tamen qua utile, ac delectabile eſt, eſt aliquo pretio dignum, & ratione illius vendi poteſt, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri poſſunt ad contrahendum. Ex qua doctrina occurritur rationi prioris ſententiæ, quamvis enim peccatum, qua formale peccatum eſt, ac in genere moris, nullius ſit valoris, tamen in ratione entis, & qua utile, vel delectabile eſt, poteſt eſſe materia contractus. Nec obſtat, quod hæc utilitas, aut voluptas non ſit ab ipſo actu pravo ſeparabilis, quoniam ſufficit, ut ſaltem ratione præſcindi poſſit, ut ex ea moveri poſſint contrahentes ad contrahendum.

11 Si vero de iure poſitivo ſit ſermo, pro ſolo opere meretricio conceditur actio contra fornicarium ad iuſtam mercedem ſolvendam ex L. 4. cit. ubi ſtatutum eſt, quod meretrici datur, repeti non poſſe, quia licet illa turpiter faciat, quod ſit meretrix, non tamen turpiter accipit, cum ſit meretrix; pro reliquis vero operibus pravis probabile eſt, nulli pretium eſſe reddendum, ſed in conſcientia retineri poſſe ab eo, in quo impleto opere pravo reperitur, unde ſi apud promittentem reperitur, non tenetur reddere operanti, ſi apud operantem, non tenetur reſtituere promittenti; ita colligitur ex L. *ſi ob turpem cauſam*, ubi ſtatuitur in huiuſmodi caſibus potiorem eſſe conditionem poſſeſſoris his verbis: *Porro etſi dantis, & accipientis*, turpis cauſa ſit, poſſeſſorem potiorem eſſe; & ita etiam ſtatutum eſt L. 2. C. eodem tit. ubi negatur actio repetendi ſolutam ob turpem cauſam. Cui legum determinationi etiam ratio favet, quia leges in huiuſmodi caſibus in pœnam peccati negant actionem repetendi ſolutum ob turpem cauſam; atqui non minus peccat, qui pro peccato pretium ſpondet, quam qui pro pretio peccatum committit; ergo non minus unus, quam alter puniendus eſt; in pari autem caſu turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis; ergo qui impleto opere pravo, quod fuit materia contractus, repertus in poſſeſſione, alteri reſtituere non tenetur. Ita de hac materia diſcurrunt Vaſquez, Sylvius, Amicus, & plures alii infra citandi diſp. 9. q. 4. art. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conſenſu ad validitatem contractus requiſito, & an error, & dolus vitient contractum.

12 JAm dictum eſt art. præc. inter conditiones ad validitatem contractus requiſitas conſenſum contrahentium eſſe præcipuum, immo eſſe cauſam formalem, & efficientem ipſius contractus, obligatio ſiquidem contractus ex vero conſenſu contrahentium naſcitur, & voluntate non ficta externe manifeſtata. Difficultas modo eſt, an ad

vali-

validitatem contractus ſufficiat conſenſus, per errorem, vel dolum, aut metum exortus, & conſequenter, an contractus errore, vel dolo, aut metu celebratus ſit validus. Pro reſolutione quæſiti recolendum eſt ex dictis lib. 4. ſent. diſp. 7. quæſt. 14. art. 1. num. 386. & ſeq. errorem, vel dolum contingere poſſe vel circa ſubſtantiam rei, vel circa qualitatem eius, & quilibet ex his erroribus duplex eſſe poteſt, alter antecedens, & dans cauſam contractui, ſeu inducens ad illum faciendum, itaut ipſo non exiſtente, contractus nequaquam fieret, alter concomitans, & non dans cauſam, quia ita comitatur illum, ut eo non exiſtente adhuc actus fieret. Tunc error, vel dolus contingit circa ſubſtantiam, ut ait Doctor diſp. 15. quæſt. 2. ſub L. quando contrahens credit de una re contractum iniri, & poſtea aliam eſſe comperit, ut ſi quis credens emere aurum, inveniat eſſe aurichalcum; tunc vero circa qualitatem contingit, & accidentia, quando quis putat contractum inire de re quibuſdam accidentibus affecta, quam poſtea reperit talibus accidentibus deſtitutam, ut ſi quis emat equum, quem credit eſſe velocem, & poſtea invenit eſſe tardum, & pigrum. Hoc præſuppoſito

13 Primo conveniunt Doctores, ad validitatem contractus requiri voluntarium conſenſum in ipſam ſubſtantiam rei contrahendæ, atque ideo errorem circa eius ſubſtantiam irritare contractum. Fundamentum eſt, quia de ſubſtantia contractus eſt conſenſus, cum vis, & obligatio contractus a conſenſu, & voluntate contrahentium pendeat; at error circa ſubſtantialia tollit conſenſum neceſſarium, & reddit omnino involuntarium, cum nihil ſit magis contrarium conſenſui; quam error L. *Si per errorem*, ff. de Juriſdictione omnium Judicum, & L. 9. Codic. de Juris, & facti ignorantia, *Errantis nullus eſt conſenſus*, ſine conſenſu autem nullus eſt contractus. Unde ſi quis gemmam vendat exiſtimans eſſe cryſtalli fragmentum, emptor in conſcientia ad reſtitutionem gemmæ tenebitur, aut ad iuſtum eius pretium venditori perſolvendum. Et hanc doctrinam dicunt paſſim Doctores non ſolum militare in contractu oneroſo, ſed multo magis in liberali, & gratuito, ut promiſſione, & donatione &c. Unde quando aliquid donatur alicui titulo eleemoſynæ, qui re vera non eſt pauper, ſed paupertatem fingit, tunc nulla eſt donatio, quia paupertas eſt circumſtantia ſubſtantialis pertinens ad obiectum eleemoſynæ, quæ eſt ſublevatio miſeriæ in egente, licet Almainus oppoſitum teneat. Tandem addunt Bonacina, Caſpenſis, & alii hoc idem eſſe affirmandum, etiamſi error, & dolus circa ſubſtantiam rei ſit concomitans, & non dans cauſam contractui, quia ad valorem contractus requiritur conſenſus, & voluntas poſitiva, quæ non datur, quando contingit error circa ſubſtantiam rei; licet enim huiuſmodi error non efficiat actum illum involuntarium, efficit tamen illum non voluntarium, nihil enim eſt volitum, quod non ſit præcognitum.

14 Secundo conveniunt Doctores, errorem circa qualitatem accidentalem in contractibus, ſi ſit concomitans, vel incidens, ut aliqui loquuntur, non reddere contractum invalidum, quia cum tali errore ſtat conſenſus contrahentium circa ſubſtantiam, & quamvis non ſtat circa accidentia, tamen cum dolus, & error circa illa ſit mere concomitans, nequam dans cauſam contractui, fit ut adhuc exiſtente tali errore, perſeverat conſenſus in ordine ad ſubſtantiam contractus; unde ſi quis diceret, vinum, quod vult vendere, eſſe ex tali loco, ex quo tamen non eſt, & alius ob id magis invitatur ad ipſum emendum, cum tamen alias emeret, adhuc contractus eſt validus, quia talis error, vel dolus per accidens ſe habet ad contractum, quia etiamſi vinum non eſſet ex tali loco, adhuc ſequeretur emptio. Neque in tali caſu ad aliud tenetur venditor, niſi ad reſarciendum damnum, quod talis doli occaſione potuiſſet pati deceptus, quia eſt regula generalis, quod qui doloſe damnum alicui infert, illud reſarcire tenetur, & præſertim quando eſt notabile, v. g. ultra dimidium, ut habet Gloſſa *Cum dilecti* 3. de empt. & vendit.

15 Difficultas tamen eſt, ſi talis error circa qualitatem accidentalem contractus ſit antecedens, & dans cauſam contractui, & de dolo circa qualitatem rei dante cauſam contractui, ut ſi quis vendat equum, tanquam velocem, cum tamen eſſet tardus, ei qui non emiſſet, niſi exiſtimaſſet eſſe velocem; difficultas, inquam, eſt an talis error contractum invalidet. Aliqui abſolute dicunt invalidum eſſe, quia ubi dolus antecedens eſt, & dans cauſam contractui, totaliter excluditur voluntas abſoluta, & conſequenter conſenſus, ac proinde contractus non poteſt eſſe validus, quia ſine conſenſu nullus eſt contractus, ita diſcurrit Leſſius lib. 2. cap. 42. dub. 7. Alii vero e contra dicunt talem contractum eſſe validum, & obligare, quia quamvis error, & dolus illi cauſam dederit, & nullo modo fieret, niſi talis error adeſſet: cum tamen ſit circa qualitatem rei, & non circa ſubſtantiam, non ſuſtulit conſenſum abſolutum, nec fecit actum omnino involuntarium, ſed ſimpliciter voluntarium, circa ſubſtantiam rei, tollendo conſenſum ſecundum quid circa eius accidentia. Et quod talis contractus non ſit iure naturæ irritus, patet ex eo, quod ſi ille, qui deceptus eſt, velit contractum ſubſiſtere, deceptor reſilire non poteſt: *Ne lucrum ex ſuo dolo reportet*, ut habetur cap. 1. De eo, qui duxit in matrimonium. Addunt tamen, quod quamvis contractus ſit validus, pro arbitrio eius, qui deceptus eſt, irritari poſſe, ſi contractus ſit ſolubilis, nam qui dolo inducit alterum ad contrahendum, iniuriam ei facit, ac proinde tenetur eum reſtituere in integrum, & reddere omnia infecta, ſi deceptus velit. Ita Coninchius, & alii apud Layman lib. 3. de Juſtit. tract. 4. cap. 5.

16 Tertia ſententia media cum diſtinctione procedit, & inquit, quod dolus circa qualitatem rei dans cauſam contractui, matrimonio excepto, proveniens ex parte unius ex contrahentibus, quantum eſt ex natura rei facit contractum invalidum quantum ad hoc, quod deceptus reſilire poſſit, ſi velit, non tamen quantum ad hoc, quod deceptor poſſit invito decepto. Ita Poncius noſter diſp. 53. quæſt. 2. cum Cardinali de Lugo, & alii, qui hoc modo præfatas opiniones extremas conciliare prætendunt. Quod probant, quia iuri naturæ ſatis conſentaneum videtur, quod qui in contractu decipit, hoc incommodum patiatur ob deceptionem, ut ipſe non poſſit reſilire, ſi alter nolit, alter vero eo nolente poſſit. Addit tamen hæc ſententia hoc intelligi debere, quando dolus provenit ex parte unius ex contrahentibus, quia ſi proveniret ab uno tertio, nullatenus contractum invalidaret, nam cum conſenſus eſſet ex parte utriuſque ſimpliciter liber, & nulla culpa illius ipſorum interveniſſet, ſed tota iniuria eſſet a tertio facta, nulla eſt ratio, ob quam contractus invalidus dici debeat; ſed deceptus ſolum poteſt ſui damni compenſationem repetere, ſi quod erat, non quidem ab altero contrahente, ſed ab illo tertio, qui decepit, & hoc intelligendum eſſe dicunt, niſi tertius decipiens eſſet tutor, curator, aut negotiorum contrahentis geſtor, nam ſi talis ſit, reputatur una perſona moraliter cum contrahente, & ſic etiam diſcurrit Bonacina diſp. 3. quæſt. 1. punct. 2. §. 2.

17 Sed obiicies, quod matrimonium cum huiuſmodi dolo contractum ex parte unius contrahentium valet; & ſimiliter, qui recipit ordines ab Epiſcopo, cui doloſe ſignificaverat ſe habere ſufficientem doctrinam, & habere patrimonium per falſas litteras, valide ordinatur, quamvis dolus tam contractui, quam ordinationi cauſam dederit; & utrumque ita valet, ut non poſſit revocari, quod factum eſt; ergo huiuſmodi dolus non ſufficit, ut contractus non valeat ita, ut neutra pars reſilire poſſit. Reſpondeo cum Poncio loc. cit. negando conſequentiam, & paritatem, quia ad matrimonium ex natura rei non requiritur, niſi conſenſus abſolute liber circa ſubſtantiam contractus, ut ſuo loco dictum eſt, & legitimus ſecundum diſpoſitionem legum Eccleſiaſticarum; & ad ordinationem etiam non requiritur, niſi conſenſus liber ordinantis, & intentio ſuſcipiendi Sacramentum. Unde his intervenientibus matrimonium, quod ex Dei decreto eſt indiſſolubile, valebit, & Ordinatio characterem conferat, ac propterea irreiterabilis erit; ſed alii contractus, de quibus in hoc Tractatu eſt ſermo, non ſunt indiſſolubiles, nec ex ordinatione divina aliquid ſpeciale habent, ratione cuius valere debeant, ſuppoſita fraude ex parte unius, ſi altera pars decepta reſilire velit. Ita Poncius ad verbum lib. cit. ex quo patet manifeſta diſparitas; quatenus ad hoc matrimonii, & aliorum contractuum civilium, de quibus in præſenti eſt ſermo; ut diximus lib. 4. diſp. 7. de Matrimonio quæſt. 14. art. 1. num. 294. & ſic etiam de contractu per errorem, vel dolum facto diſcurrit Stephanus a S. Gregorio lib. 2. de Contractibus cap. 3. plures Auctores adducens pro hoc dicendi modo.

18 Dices, Scotus diſp. 15. cit. quæſt. 2. art. 2. concl. 3. inter conditiones ad valorem, & iuſtitiam contractus permutationis requiſitas eam præſertim recenſet, quod debeat eſſe ſine dolo, & fraude in ſubſtantia, ita ut non debeat quis dare, ſeu commutare unam ſubſtantiam pro alia, ut aurichalcum pro auro; neque debet eſſe ſinus in quantitate, ita quod res ponderis decem librarum commutetur pro re ponderis quindecim librarum; neque etiam debet eſſe fraus in qualitate, ut quod vinum corruptum commutetur pro vino puro; ergo non tantum dolus, & error circa rei ſubſtantiam, ſed etiam circa quantitatem, & qualitatem facit contractum invalidum. Reſpondeo, Doctorem utique ibi hanc conditionem exigere ad valorem, & iuſtitiam contractus permutationis, nempe ut abſit fraus, & dolus, nedum in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, & qualitate, ut ſervetur medium, ſeu æqualitas ſecundum rectam rationem, & prudentem æſtimationem; non tamen eodem modo, ita ut dolus non tantum in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, & qualitate contractum irritet; ſed proportione ſervata, itaut ſi dolus ſit in ſubſtantia, reddat contractum eo ipſo irritum, & invalidum, ſi vero ſit in quantitate, & qualitate non eo ipſo ſit irritus, ſed ſuppleri debeat, præſertim ſi deceptio, vel error in re ſit notabilis v. g. ultra dimidium iuſti pretii, nam in tali caſu deceptus poteſt cogere deceptorem ad reſarciendum ſibi damnum, & iniuriam illatam, nec tenetur reſcindere contractum, ut Reginald. lib. 25. num. 222. & 144. Molina diſp. 352. Rebell. lib. 9. quæſt. 4. & alii communiter docent.

19 Tertio conveniunt Doctores, metum gravem ab intrinſeco provenientem, hoc eſt, non incuſſum a cauſa libera, ſed naturali, ut metus mortis provenientis a morbo, naufragio, feris, & ſimilibus, non invalidare contractum. Et

hoc

Digitized by Google

hoc patet ex obligatione eorum, qui in naufragio vovent aliqua, aut promittunt, ut patet ex cap. *Sicut nobis*, De regularibus, & ratio etiam ſuadet, quia qui ſic contrahit non decipitur, nec fit ipſi iniuria, & propterea libere, ac voluntarie contrahit, & ſpondet; ergo talis contractus valet, cum oſtendi non poſſit, ex quo capite invalidaretur. Metum vero ab extrinſeco provenientem, hoc eſt, incuſſum a cauſa libera in ordine ad contractum faciendum, ſi iniuſte incutiatur, ita illum invalidare, ut is, cui incuſſus eſt, poſſit ab eo reſilire; & hoc probatur ratione iam allata de dolo, qui enim metum iniuſte incuſſit, iniuriam alteri intulit, unde tenetur illum in priſtinum ſtatum reſtituere, & alter ius habet exigendi hanc reſtitutionem. Et omnes contractus gravi metu ad extorquendum conſenſum iniuſte incuſſo celebratos in utroque foro, ac iure eſſe invalidos, & reſcindendos conſtat ex variis legibus utriuſque iuris, ex L. Canonica, C. *Abbas*, & cap. *Ad audientiam* de iis, quæ vi, metuſve cauſa fiunt, ubi univerſales hæ regulæ traduntur. *Quæ metu, & vi fiunt de iure debent in irritum revocari. Quæ vi, metuſque cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis*; & ut habetur expreſſe L. *Si cum exceptione*, parum refert, quod talis metus non incutiatur a parte contrahente, ſed ab alio tertio, qui non ſit iniuriæ particeps, ac etiamſi metus iniuſtus non inferretur in ordine ad contractum, ſed ad alium finem, quia licet metus inferatur ad aliam finem, tamen contractus fit ob illum ad evadendum malum, cuius metus iniuſte incutitur. Quando vero detur metus gravis cadens in conſtantem virum, quando vero levis in virum conſtantem non cadens, & præterea quando metus ſit iuſte, vel iniuſte illatus, iam ſatis declaravimus lib. 4. diſp. 7. de Matrimonio quæſt. 4. art. 3. num. 120. & ſeq. ubi etiam advertimus metum quoque gravem dici illum, qui reſpective ſolum talis eſt, conſiderata nempe conditione, & fragilitate perſonæ, ut ſi eſſet mulier, aut puer, aut ſenex, vel infirmus, quia quod operatur metus in ſe gravis reſpectu virorum conſtantium, hoc talis alius metus operetur reſpectu talium perſonarum; quod enim viro conſtanti formidabile non eſt, feminæ tamen, vel puero, aut ſeni formidandum merito videtur. Certum tandem eſt, ut etiam diximus diſp. cit. de Matrimonio num. 140. nullum contractum iuſto metu celebratum eſſe invalidum, aut reſcindendum etiam in foro conſcientiæ. Colligitur ex eodem iure lib. 3. quia conſenſus eſt ſufficienter liber, & talis metus, ut ait Gloſſa, non infert iniuriam. Ex quo infertur validam eſſe donationem ab adultero factam metu iuſtæ accuſationis incuſſo ab eo, qui ius accuſandi habeat, & validum eſſe matrimonium metu excommunicationis initum ab eo, qui ſponſalia contraxit.

20 Quarto, his omnibus tamquam certis admiſſis, præcipua controverſia ſupereſt, an iure contractus gravi metu iniuſte incuſſo celebrati ſint invalidi. In qua controverſia tres ſunt ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima affirmat eos invalidos eſſe ſolo iure poſitivo. Fundamentum eſt, quia iura non dicunt huiuſmodi contractus eſſe irritos, ſed irritandos, ut habetur cap. 2. de his, quæ vi, metuſque cauſa fiunt, *quæ vi, & metu fiunt, debent in irritum revocari*. Accedit etiam ratio, quia iure naturali ad validitatem contractus ſolum requiritur ſufficiens conſenſus, hic autem datur in eo modo contrahentibus, nam qui metu coactus conſentit, abſolute conſentit voluntarie, quamvis enim huic nolitio ſit adiuncta, non tamen eſt vera nolitio, ſed tantum velleitas, quia conditio nolitionis non ſit impleta, nolitio non poteſt eſſe efficax, & ſic volitio ſemper efficax manet; ergo tales contractus iure naturali ſunt validi, & tantum iure poſitivo invalidi. Ita Ricardus, Paludanus, Sotus, Leſſius, Sanchez, Sylvius, Caſpenſis, Amicus, & eſt communis inter Recentiores. Secunda ſententia extrema aſſerit hos contractus non tantum iure poſitivo eſſe invalidos, ſed etiam iure naturali. Fundamentum eſt, quia conſenſus coactus non eſt natura ſua tranſlativus dominii, & nullus contractus per metum cadentem in virum conſtantem extortus, & iniuſtus eſt ſufficiens ad tranſlationem dominii, quod adeo verum eſt, ut neque Auctores primæ ſententiæ in contractu matrimoniali negare id audeant, ad quem ob inſolubilitatem eiuſdem concedunt ultro requiri voluntarium perfectum abſque involuntarii admixtione, ergo omnes tales contractus iure naturæ ſunt irriti, & non tantum poſitivo. Ita D. Bonav. 4. diſt. 29. art. 2. quæſt. 2. Scotus ibidem quæſt. unic. cum omnibus Scotiſtis, Gabriel. 3. diſt. 39. quæſt. 1. art. 2. Molina tom. 2. diſp. 356. & plures alii.

21 Tertia ſententia media diſtinguit inter contractus lucrativos, & oneroſos, & affirmat oneroſos eſſe ipſo iure naturæ validos, quia eſt titulus ſufficiens ad illorum valorem, & dominii tranſlationem, ſcilicet dati, & accepti; lucrativos vero, in quibus nihil rependitur, eſſe nullos, quia in his nullus alius eſt titulus ad transferendum dominium præter voluntatem, quæ cum non ſit liberalis, & gratuita, ſed metu coacta, non eſt ſufficiens ad dominium transferendum. Ita Vaſquez, quem ſequitur Poncius lib. 4. cap. 6. & 7. & alii Recentiores.

Scotiſtæ tamen communiter ſecundam tuentur ſententiam abſolute aſſerentem tales contractus gravi metu iniuſte incuſſo celebratos eſſe irritos, & invalidos etiam iure naturali; licet in aſſignanda ratione, vel in explicanda ratione iam aſſignata non conveniant, cur ſcilicet conſenſus coactus, & per gravem metum, & iniuſtum extortus non ſit ex natura rei ſufficiens ad tranſlationem dominii. Vulpes diſp. 306. art. 8. hanc rationem aſſignat, quia voluntarium ex vi, & metu eſt ſimpliciter, & abſolute involuntarium, procedens ex formali motivo ſimpliciter, & abſolute nolito, actio autem humana principaliter ſpecificatur ab hoc formali motivo, quia eſt finis actionis ab agente primo intentus, & ideo electio voluntaris ex tali fine procedens abſolute nolito, & ſolum conditionate volito, eſt ſimpliciter, & abſolute involuntaria; quare talis metus tollit eſſentiam actus humani, & conſequenter eſſentiam contractus, ad quem requiritur actus humanus, & liber, qui ſolus eſt dominii tranſlativus. Hæc ratio falſo nititur fundamento, nam actus, quos elicit, aut imperat voluntas ex metu quocumque, ſunt voluntarii ſimpliciter, & ſolum involuntarii ſecundum quid, ut docet Ariſt. 3. Ethic. quia non obſtante metu quocumque, dummodo uſum rationis non tollat, poteſt homo ponere actionem, vel non ponere, ut patet ex communi exemplo de proiiciente merces in mari ob metum naufragii; id autem ſufficit ad hoc, ut talis actus ſit ſimpliciter, & abſolute voluntarius; ergo quæ ex metu fiunt, ſunt ſimpliciter voluntaria, nam hic, & nunc ea libere volumus eligentes illa, ut minus malum ad maius evitandum, fiuntque e principio intrinſeco cognoſcente ſingula, in quibus eſt actio; & hoc etiam evidenter convincit ratio pro prima opinione adducta, nam qui metu coactus conſentit abſolute, conſentit voluntarie, quamvis enim talis conſenſui nolitio ſit adiuncta, non tamen eſt vera nolitio, ſed tantum velleitas, cum enim conditio nolitionis non ſit impleta, nolitio non poteſt eſſe efficax, & abſoluta, ſed tantum inefficax, & conditionata.

22 Faber vero diſp. 50. cap. 3. in fine ait, quod ubi eſt metus, & aliqualis coactio, licet ſit voluntarium ſimpliciter, tamen eſt involuntarium ſecundum quid, & mixtum involuntario; ad donationem autem, & ad hoc, ut donans dominium transferat, & abdicet a ſe omne ius in re commutata, vel donata, requiritur, ut actio ſit omnino, & ſimpliciter voluntaria, & proinde cum actio facta metu præſertim cadente in conſtantem virum ſit involuntaria ſaltem ſecundum quid, & non ſimpliciter voluntaria, ſequitur quod ſic acquirens aliquid teneatur ad reſtitutionem. Immo ait hoc idem dicendum eſſe de metu quocumque, quia metus qualiſcumque cum eſt cauſa donationis, vel commutationis, ſemper facit actum involuntarium ſecundum quid, & tollit voluntarium ſimpliciter, quod requiritur ad omnem contractum, & commutationem; adeo quod ut conſenſus ſit dominii tranſlativus, iuxta hunc dicendi modum debet eſſe omnino voluntarius abſque ulla involuntarii permixtione. Verum nec etiam hæc plena, & omnimoda libertas neceſſaria videtur, ut contractus ex natura rei ſit validus, nam neque actus humanus, ut ſic, talem libertatem neceſſario poſtulat, nam actus ex metu eliciti, cum adhuc ſint ſimpliciter voluntarii, & ſolum ſecundum quid involuntarii, poſſunt eſſe peccaminoſi, vel boni, cum talis libertas ad moralitatem ſufficiat, & capacitatem bonitatis, & malitiæ. Nec etiam talem, & tantam libertatem poſtulat actus, ut ſit dominii tranſlativus, ut patet de contractu iuſto metu facto, quem omnes concedunt ex natura rei validum eſſe, ut ſupra dictum eſt, quia in tali caſu conſenſus eſt ſufficienter liber, & talis metus iniuriam non infert.

23 Porro ergo mihi dicendum videtur contractus iniuſto metu celebratos eſſe iure naturali invalidos; non ſolum ratione coactionis annexæ, ſed præſertim ratione iniuriæ, quam infert is, qui iniuſte cogit ad contrahendum, talis enim iniuria, quam patitur ille, qui ad contrahendum cogitur, efficit, ut conſenſus ab eo coacte præſtitus non ſit ſufficienter dominii tranſlativus. Ex qua doctrina patet quid ſit dicendum ad rationem pro prima ſententia adductam, nam qui metu conſentit coactus, quamvis adhuc abſolute conſentiat, ac eius conſenſus ſit ſimpliciter, & abſolute voluntarius quantum ſufficit ad actum humanum; quia tamen iniuriam patitur, quam infert is, qui iniuſte ad contrahendum cogit, talis iniuria efficit, ut conſenſus ab eo coacte præſtitus vim ſufficientem non habeat transferendi dominium. Nec urget, quod adducitur ex cap. 2. de his, quæ vi metuſve cauſa fiunt, nam verba illa, quod *quæ vi, & metu fiunt, debent in irritum revocari*, habent hunc ſenſum, ideſt, debet declarari non eſſe rata, nec valida per Iudicem, non quod Iudex faciat non eſſe rata, quæ prius erant rata, ſed declarat, quod non ſunt rata, quæ expoſitio colligitur ex aliis verbis, quæ in eodem textu habentur, quod *quæ vi, metuſve cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis*, & ita hunc textum explicat etiam Almainus 4. diſt. 34. quæſt. 2.

24 Quinto tandem hic diſputari ſolet, an contractus invalidus poſſit iuramento validari. Sed huius difficultatis ſolutionem iam tradidimus lib. 4. diſp. 7. de Matrimonio quæſt. 4. art. 3. ubi diximus num. 143. Matrimonium metu gravi extortum, licet iuramento firmetur, adhuc irritum eſſe,

neque

Digitized by Google

neque tale iuramentum obligationem inducere ratificandi tale Matrimonium. Quare iuxta doctrinam ibi promiſſam nunc etiam in propoſito dicendum eſt iuramentum validare non poſſe contractum ex ſe invalidum, ſed tantum validitatem eius ſuppoſitam confirmare, & ratio eſt, quia iuramentum non tribuit validitatem contractui, ſed tantum illum confirmat in ea natura, in qua reperit, & ideo non poteſt, ſi invalidus eſt, iuramento validari, ſicut donatio invalida non poteſt per confirmationem validari.

QUÆSTIO II.

De promiſſionibus, Donationibus, & Teſtamentis.

25 POſtquam egimus de Contractibus in communi, nunc diſcurrendum eſt de Contractibus in particulari, & primo de promiſſionibus, donationibus, & teſtamentis in titulos ſpecificatis, quamvis enim non ſint contractus proprie dicti, ſed potius quaſi contractus, & ſemi contractus, ut dictum eſt quæſt. præc. appellarique ſolent contractus lucrativi, quia nimirum cum lucro fiunt, ſine onere alterius contrahentis; quoniam tamen aliquam affinitatem habent cum illis, ſatis utile erit veſtigare, quid ad eorum naturam ſpectet quantum ad obligationem, quam ſecum afferunt, & alia ad eorum quidditatem ſpectantia, quod breviter ſequentibus articulis expendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De promiſſione, & eius conditionibus.

26 PRomiſſio tam Deo, quam hominibus fieri poteſt; hic non eſt ſermo de promiſſione Deo facta, de qua inferius agemus in materia de Voto, ſed de ea, quæ fit hominibus; quæ rurſus duplex eſt, altera dicitur ſimplex promiſſio, qua ex mera liberalitate, aut gratitudine aliquid alteri promittitur; altera onerosa, quæ ſcilicet fit ſub aliquo onere, vel conditione, & eſt mutua ex utraque parte; dicique ſolet contractus promiſſorius, & extenditur ad omnes fere ſtipulationes, & contractus, in quibus promiſſio aliqua reciproca intervenit, de qua ſimiliter modo non diſputamus, ſed ſolum de promiſſione ſimpliciter, & proprie ſumpta, ut dicit contractum gratuitum. Definitur autem promiſſio ſic ſumpta, ut notat Faber de Reſtit. diſp. 47. cap. 14. ab initio, quod ſit *actus, quo quis ſponte, & liberaliter pollicetur alteri aliquid dare, vel facere*, etenim promiſſio differt a propoſito dandi, vel faciendi aliquid, quia promiſſio eſt actus, quo quis ſe obligat ad dandum, vel faciendum aliquid; propoſitum vero licet ſit firmum, & deliberatum, non eſt actus inducens obligationem aliquam faciendi, vel dandi aliquid. Unde ut notat Leſſius lib. 2. cap. 18. non ſufficit dicere, ego faciam, ſignificando ſolum animum, & voluntatem faciendi, ſed ulterius requiritur, ut fides detur, & obligetur, hoc eſt, ut homo alteri ſe obliget.

27 Plures autem aſſignari ſolent conditiones promiſſionis ſic ſumptæ. Prima eſt, ut promiſſio ſit libera, ac deliberata ea ſaltem libertate, quæ ad peccatum mortale ſufficit, quia promiſſio debet eſſe actus ſimpliciter humanus, cum per eam homo graviſſimam obligationem ſibi imponat, quam poſtea tranſgrediens mortaliter peccat, niſi levitas materiæ excuſet, ut poſtea dicemus; opus eſt ergo ut in ea obligatione ſibi imponenda tanta libertate utatur, quanta ad mortaliter peccandum requiritur. Secunda conditio eſt, quod promiſſio ſit ſpontanea, hoc eſt, ut non ſit coacta, & vi facta, ſed libera a metu, & coactione, quæ conditio omnibus contractibus generatim communis eſt, ac ſufficienter explicata eſt quæſt. præc. art. 2. Tertia eſt, ut ſit verbis, vel ſignis externis facta, quæ etiam conditio omnibus contractibus eſt communis, & deducitur ex natura ipſius contractus, qui verſatur inter homines Rempublicam politicam, & externam conſtituentes, quæ ex natura ſua ſine externis ſignis eſſe non poteſt. Quarta eſt, ut promiſſio ſit vera, & non ficta, hoc eſt, non oretenus, & verbis ſolum facta, ſed animo promittendi, & ſe obligandi, qui enim voluntatem non habet ſe obligandi, licet promittat, tamen, ut ait Scotus 3. diſt. 39. quæſt. 1. §. *de 3. articulo*, obligationem non contrahit, quia in obligationibus privatis nullus obligatur, ſi ſe obligare non intendat, nam ſine conſenſu voluntatis nullo actio tenet; quia involuntaria eſt, & ita habetur in L. *Obligationem* 3. ff. act. & oblig. ubi generaliter traditur, ſine animo ſe obligandi nullam oriri in contractibus obligationem. Quinta conditio eſt, ut promiſſio ſit acceptata, nam ante acceptationem nullam parit obligationem naturalem, aut civilem, quod ſimiliter de donatione intelligendum eſt, unde ſequitur utramque ante acceptationem poſſe licite revocari. Ratio eſt, quia omnis promiſſio, & donatio ſuapte natura reſpectiva eſt, cuius proinde obligatio ex alterius partis conſenſu dependet, quare promiſſio, & donatio hanc a natura inſitam habent conditionem, ſi promiſſarius voluerit, vel acceptet. Ita fert communis Doctorum ſententia, unde miror Ponc. diſp. 54. quæſt. 2. oppoſitum tenere, quia, inquit, promittens dedit abſolute fidem faciendi, quod promiſit, non reſpiciendo ad acceptationem promiſſarii, ergo tenetur illam obſervare, & peccabit contra fidelitatem, niſi fecerit. Falſum enim eſt aſſumptum, quia talis promiſſio, ut dicebam, inſitam habet a natura hanc conditionem, ſi promiſſarius voluerit, vel acceptet; & falſum eſt etiam conſequens, quia ubi, qui promiſſionem non acceptat, neque de illa curat, nulla eſt obligatio ſervandi fidem.

28 Hæc, inquam, eſt communior Doctorum ſententia, quam etiam ex noſtris ſequitur Faber diſp. 47. cit. cap. 14. num. 456. dicens, promiſſionem, antequam acceptetur, nullam parere obligationem, nec civilem, nec naturalem, quod ſuadet manifeſta ratio, quia ante conſenſum promiſſarii nequit promittens illi ex iuſtitia obligari, nam etiam poſtquam promiſſarius promiſſionem acceptavit, poteſt talis obligatio tolli, ſi poſtea ille nolit amplius acceptare. Et quamvis Doctores aliqui quaſdam promiſſiones excipiant, nimirum factas Eccleſiæ, Hoſpitali, Monaſterio, aliiſque locis piis, exiſtimantes etiam ante acceptationem eiuſmodi promiſſiones, & donationes obligare, quod Faber quoque ſatis probabile putat loc. cit. alii tamen Theologi hanc exceptionem non admittunt, aſſeruntque univerſim promiſſionem non acceptatam minime obligare, quia ratio adducta pariter in omnibus militat, quod nimirum acceptatio etiam iure naturali neceſſaria eſt, ut promiſſio obliget, cuicunque fiat. Ultima denique conditio promiſſionis eſt, ut promiſſio ſit de re licita; nam quæ eſt de re illicita etiam iure naturali eſt irrita, & nulla, & ideo in cap. *in malis* 22. quæſt. 4. dicitur: *In malis promiſſis reſcinde fidem*, & infra: *Impia eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur*, & ratio eſt, quam Scotus adducit 3. diſtinct. 39. §. *de tertio*, loquens de iuramento doloſo ſuper materiam illicitam tranſeuntem, quia ſcilicet non debet addi peccatum peccato, ſi cui enim, quando promiſit, peccavit, ſi intentionem habuit faciendi illud malum, ita adimplendo poſtea promiſſum novum peccatum adderet, ſicut qui iuravit, ſe aliquem occiſurum cum intentione occidendi, peccavit, & ſi poſt iuramentum factum illud implevit, novum peccatum priori addidit. Quare concludunt Doctores communiter, quod ante operis patrationem nec promiſſor, nec promiſſarius promiſſum ſervare tenetur, imo promittens revocare tenetur, quia nemo ad peccatum obligari poteſt.

29 Addunt tamen aliqui, quod patrato opere malo tenetur promittens ſolvere promiſſum, non ſolum ex fidelitate, ſed etiam ex iuſtitia, quia non fuit promiſſio gratuita, ſed operoſa, nimirum locatio, & conductio operarum, vel contractus innominatus, do, ut facias; ergo ſi fecit, tenetur alter ex iuſtitia præſtare, quod promiſit, quamvis enim peccatum non ſit pretio æſtimabile ex ſe, eſt tamen ratione laboris, periculi, damni, & delectationis, quare operæ præſtitæ merces accipi, & exigi poteſt, quia debetur iure naturali, nec peccat petendo, & accipiendo, quia non ſe obligat ad peccatum, nec approbat malum, immo poteſt factum deteſtari, ſed tantum utitur iure ſuo. Ita Caſpenſis tract. 19. diſp. 2. ſect. 1. num. 8. cum pluribus aliis, quod etiam Faber noſter loc. cit. approbare videtur. Hæc tamen doctrina non conſonat cum antea dictis quæſtione præced. art. 2. num. 11. ubi diximus ex iure civili, ſolo opere meretricio excepto, poſt pravi operis impletionem nulli pretium promiſſum eſſe reddendum ex iuſtitia, ſed in conſcientia retineri poſſe ab eo, in quo impleto opere pravo reperitur. Unde ſi apud promittentem reperitur, non tenetur reddere operanti; ſi apud operantem, non tenetur reſtituere promittenti, ſic enim iura loquuntur ibidem adducta. Ubi etiam addidimus hoc idem videri dicendum ſpectata iure naturæ, nimirum etiam poſt operis impletionem contractum de opere malo non obligare promittentem ex iuſtitia ad pretium ſolvendum; quia contractus de re turpi ante factum eſt nullus, alioquin ad peccandum obligaret, quod eſt falſum, quia impoſſibile eſt aliquem obligari ad peccatum, a quo abſtinere tenetur; ergo etiam poſt factum quia poſt factum non habet vim ex pacto, vel conventione nova, ſed ex antiqua; ergo ſi ea fuit nulla, contractus adhuc etiam poſt operis impletionem erit nullus, neque ad promiſſi ſolutionem obligabit; & idem tenet Poncius diſp. 54. quæſt. 2. num. 9. Hæ igitur ſunt conditiones promiſſionis, ut valida ſit ad obligandum, ſecundum communem Doctorum ſententiam. Unde a Rebello, Bonacina, Caſpenſi, & aliis definiri ſolet, quod ſit *Datio fidei firma, vera, deliberata, & ſpontanea de re licita.*

30 Ex dictis facile deducitur, quomodo promiſſio differat a donatione, pollicitatione, pacto, & ſtipulatione, nam promiſſio, quando eſt acceptata, eſto in promiſſorem obligationem inducat ſuo tempore promiſſum ſolvendi, ut ſupra dictum eſt, nec ſuam promiſſionem a promiſſario ſemel acceptatam amplius revocare queat; adhuc tamen rei promiſſæ dominium in promiſſarium non transfert; hoc enim non niſi traditione regulariter transfertur, ut habetur L. *Traditionibus*, C. de pact.: donatio vero traditione completa rei dominium in donatarium perfecte transfert. Unde donatarius ex donationis ſibi per traditionem factæ realem actionem habere poteſt in rem ipſam donatam ubicumque & apud quemcumque extiterit, ut eam iure ſibi vendicare poſſit; promiſſarius vero nullam actionem realem

lem habere poteſt illam ſibi cendicandi, ſed tantum perſonalem in ipſum promiſſorem. Secundo differt promiſſio a pollicitatione, quod promiſſio eſt datio fidei cum acceptatione, pollicitatio vero eſt nuda promiſſio nondum ſecuta acceptatione tacite, vel expreſſe L. 3. ff. de pollicitatione, quare omnis promiſſio eſt pollicitatio, non vero e contra. Tertio differt a pacto, quod pactio ſeu pactum eſt quid generalius promiſſione, pactum enim eſt duorum, vel plurium conſenſus, & conventio in idem, ex qua oritur obligatio ſive ex utraque, ſive ex una parte tantum; ut habetur L. 1. ff. de pactis: promiſſio vero gratuita obligationem tantum in promittente parit. Quarto tandem promiſſio a ſtipulatione differt, quod in promiſſione non ſemper formula contingit, quæ in ſtipulatione intercedit, nam ſtipulatio eſt contractus verborum, vel formula contrahendi, quæ fit præcedente interrogatione creditoris, & reſponſione debitoris L. 5. §. ſtipulatio de verborum obligationibus, & L. 1. §. Verbis ff. de actionibus, & obligationibus, unde ſi quis dicat, promittis mihi dare centum? & alter reſpondeat, promitto, cenſetur ſtipulatio, quæ formula non ſemper in promiſſione contingit, nec eſt neceſſaria. Ita Doctores paſſim, & præſertim Bonac. diſp. 3. quæſt. 11. punct. 1. in fine. qui plures cit.

31 Quando autem promiſſionis obligatio ceſſet, variæ ſolent aſſignari regulæ, quas ſingillatim refert Caſpenſis ſect. cit. in fine, & innuit quoque Faber. loc. cit. ſed breviter dicendum eſt, promiſſionem alteri factam, & ab eo acceptatam deſinere obligare ex conſenſu utriuſque contrahentis, nam cum hic contractus ſit humanus, ſicut ex voluntate contrahentium fieri potuit, ita etiam diſſolvi poteſt. Item quando elapſus eſt terminus promiſſionis adimplendæ; tunc enim manet liber ille qui non fuit cauſa dilationis, quia ad hunc finem aſſignatus eſt terminus, ut alter contrahentium propter alterius cauſam libere poſſit a contractu diſcedere. Item ſi res promiſſa fiat inutilis, aut illicita, aut impoſſibilis, aut ſi ſtatus rerum, vel perſonarum ita mutetur, ut ſecundum iudicium viri prudentis promiſſor non videatur illum eventum comprehendere voluiſſe, & in quo promittens, ſi ſciviſſet, non promiſiſſet, poteſt enim aliquis caſus contingere, quem promittens non advertit, & ſi advertiſſet, ſe pro illo caſu non obligaſſet. Hoc autem in illo principio fundatur, quod in eo præciſe quiſque per promiſſionem ſe obligat, in quo ſe obligare intendit; in huiuſmodi autem caſibus non ſe obligaſſet, ideoque nec ſe obligaſſe præſumendus eſt, quod quidem ex conditione rei promiſſæ, aut ipſius promiſſoris, vel etiam promiſſarii, aliiſque circumſtantiis diiudicandum eſt. Et ratio eſt, quia promiſſio vim habere non cenſetur, niſi ex ea voluntate, & intentione, quam promittens explicite, vel implicite habuit, dum promiſit; ex quo ſequitur, quod ultra hanc intentionem, vel expreſſam, vel ſaltem prudenter interpretatam obligari non poſſit. Non tollitur tamen obligatio prioris promiſſionis per ſequentem, etiam iuramento firmatam, quia iuramentum impediens obligationem fidelitatis debitæ ob priorem promiſſionem eſt de re mala, & illicita, idem enim eſt, ac iurare non facere, quod facere teneris; tale autem iuramentum non obligat, ut de ſe patet, atque ideo manet adhuc, & perſeverat prioris promiſſionis obligatio tali iuramento non obſtante, & hic eſt communis dicendi modus Doctorum circa ceſſationem obligationis iam ratæ, & acceptatæ, de quo plura videri poſſunt apud Amicum diſp. 18. ſect. 5. Hic tamen tres occurrunt difficultates breviter diſcutiendæ.

32 Prima difficultas eſt, an huiuſmodi promiſſio ſimplex liberaliter facta ſine iuramento, & ſine aliqua cauſa, ſeu ratione debiti obliget in conſcientia, ſeu contineat obligationem adimplendi promiſſum ſub pœna peccati mortalis. Decent aliqui obligare ſimplicem promiſſionem ex quadam honeſtate tantum, ſed non ſub pœna peccati mortalis, neque promiſſionem non adimplere eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, ſed ſolum veniale, aliquando tamen ex accidenti fieri mortale, ſicut mendacium ex ſuo genere eſt veniale, ut mendacium officioſum, & iocoſum, & tamen aliquando eſt peccatum mortale, ut mendacium pernicioſum. Fundamentum eſt, quia non obſervare fidem eſt eſſe mendacem; ſed mendacium ex ſui natura eſt peccatum veniale tantum; ergo &c. Ita Cai. 2. 2. quæſt. 88. art. 2. & quæſt. 113. art. 1. dub. 4. & ſequitur Molina cum aliis diſp. 242. & Ponc. ex noſtris loc. cit. Addunt tamen, quod ſi promiſſio ſit de re gravi, & tranſgreſſio ſit contra charitatem, vel ex ea ſequatur promiſſario grave detrimentum, tunc ratione materiæ ſubiectæ, & damni ſequentis eſſe peccatum mortale; ſi vero ex ſubiecta materia non ſit contra charitatem, nec damnum notabile ſequatur, non eſt peccatum mortale, ſed veniale, & obligat tantum ex honeſtate, non ex iuſtitia.

33 Alii vero probabilius putant promiſſionem ex genere ſuo obligare in conſcientia ad ſervandum promiſſum ſub pœna peccati mortalis, & non obſervare promiſſum eſſe peccatum mortale, ſi res promiſſa ſit alicuius momenti, ex accidenti vero, ſcilicet, ratione levitatis materiæ fieri veniale. Ita Navarrus, Soto, Leſſius, Caſpenſis, Bonacina, Abellius, & plures alii, & fert etiam expreſſa Scoti ſententia 4. diſt. 28. quæſt. 1. ut Faber notavit diſp. 47. cit. cap. 14. ibi enim Doctor in ſolutione ad 2. principale concedit adimpletionem promiſſi, ſicut & fidelitatem eſſe de lege naturæ, ac proinde de lege naturæ eſſe ſervandam promiſſionem; tranſgreſſio autem legis naturæ ex ſuo genere eſt peccatum mortale; omnis enim actus contra præceptum Dei, qualis eſt lex naturæ, ex ſuo genere eſt peccatum mortale. Confirmatur, quia promiſſio dat ius ad rem promiſſam, quod etiam ad hæredes promiſſarii tranſit, ſicut & obligatio promiſſoris ad ipſius hæredes traiicitur; & promiſſarius dicit rem ſibi deberi, & poteſt debitam exigere, vel condonare, quod eſt ſignum eſſe debitum iuſtitiæ, unde ſequitur illam inducere aliquam ſtrictam obligationem, quæ proinde ſub peccato obliget. Tandem, quia promiſſionem non ſolvens, fidem frangit, frangere autem fidem maximum eſt peccatum, fide enim ſeu fidelitate e medio humanæ ſocietatis ablata, tota corruit humana Reſpublica, cum fidelitas omnium humanorum contractuum ſit fundamentum; quare ſi homines ex iuſtitia ſervare fidelitatem non tenerentur, nulla poſſet eſſe ſocietas.

34 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur minor, omne enim mendacium ex ſuo genere peccatum mortale eſt, ut docet Scotus 3. diſt. 38. qu. 1. in argumentis ad oppoſitum pro parte vera, quia quod eſt contra præceptum illud legis naturæ: *Non facies alii, quod tibi non vis fieri*, eſt peccatum mortale, mendacium autem eſt huiuſmodi, quia nemo vult decipi a proximo; cum ergo etiam in propoſito non obſervare promiſſum ſit contra tale præceptum, conſequenter dicendum eſt ex genere ſuo eſſe peccatum mortale, quia omnis actus contra huiuſmodi præceptum peccatum eſt mortale ex ſuo genere. Ex accidenti autem nulli dubium eſt non obſervare fidem fieri poſſe peccatum veniale, nimirum ex parvitate materiæ, omnes enim concedunt ex hoc capite peccatum ex ſuo genere mortale poſſe fieri veniale etiam in aliis materiis, & in hac materia præſertim attendenda eſt intentio promittentis, an ſcilicet intendat ſe obligare ſub mortali, vel veniali tantum, ſiquidem ut ſupra dictum eſt num. 31. promiſſio vim habere non cenſetur, niſi ex ea voluntate, & intentione, quam promittens explicite, vel implicite habuit, dum promiſit, quod promiſit, quod præſertim in obligationibus privatis locum habet, ut Scotus advertit 3. diſt. 39. qu. 1. §. *De Tertio*, & dictum eſt ſupra num. 27. explicando quartam promiſſionis conditionem. In promiſſionibus autem civilibus, & nobilibus, ut Faber advertit cap. c. num. 441. promittentes regulariter, & ut plurimum, non intendunt ſe obligare cum hoc onere ſervandi promiſſum ſub pœna peccati mortalis; neque promiſſarii promiſſionem acceptare intendunt ſub hoc maximo onere, ſed ſolum ex quadam honeſtate, unde in tranſgreſſione talis promiſſionis non eſt mendacium proprie loquendo, vel ſolum veniale, quia uterque tam promittens, quam promiſſarius intendunt eſſe obligationem ſolum ex honeſtate, non ex iuſtitia.

35 Diſcrepant tamen Doctores in declarando, quanti valoris, aut momenti eſſe debeat res promiſſa, ut promiſſionis violatio eſſe peccatum mortale cenſeatur. Navarrus enim cap. 18. num. 6. cum quibuſdam aliis exiſtimat, ſufficere valorem rei promiſſæ talem eſſe, qui in furto ad peccatum mortale ſufficeret. Probabilius tamen Sanchez, Lopez, Leſſius, Caſpenſis, Abellius, & alii exiſtimant ad inducendum peccatum mortale in promiſſionem non ſufficere materiam, quæ ſatis eſſet in furto, ſed eſſe neceſſariam quantitatem, & materiam longe maiorem, quia obligatio promiſſionis liberalis minor eſt, quam obligatio furti; neque enim fidem non ſervans in promiſſione liberali aufert rem alienam, ſicut qui eam furatur, ac proinde multo minor eſt iniuria, unde homines valde gravius de re furto ablata queruntur, quam de fide in liberali promiſſione violata; & plane communi hominum æſtimatione maior iniuria fieri cenſetur, ſi quis aureum unicum ſurripiat, quam ſi quatuor, vel quinque aureos ex liberali promiſſione debitor non ſolvat, quia iſte non ob id alienam rem abſtulit; hic tamen valor, vel quantitas ſufficiens ut promiſſionis violatio peccatum eſſe mortale cenſeatur, difficile determinari poteſt; quamvis enim Sanchez diſp 5. num. 24. dicat neceſſariam eſſe quantitatem, & materiam quadruplo maiorem, melius tamen dicunt alii hoc viri prudentis iudicio ex æquo, & bono iudicari debere.

36 Secunda difficultas eſt, An promiſſio mere interna promittentem obliget in conſcientia ad eam implendum; & præſens quæſtio non eſt, quando quis nudum tantum habet propoſitum ſervandi, quod promittit, ſed quando etiam animum habet ſe obligandi ad id, quod promittit. Deinde quæſtio non eſt, an ſaltem virtute veritatis teneamur internam promiſſionem adimplere, ſicut vi huius virtutis tenemur verba conformare menti ad evitandum mendacium, de hoc enim dubium non eſt, ſed quæſtio eſt, an ad id teneamur ex iuſtitia, vel alia virtute illi proxima, ſcilicet, ad talem promiſſionem adimplendam, ne promiſſario iniuria inferatur. Et tandem dubium non eſt de iure humano, & civili, omnes enim concedunt talem promiſſionem mere internam iure humano obligare non poſſe, cum nulla humana poteſtas in actus mere internos dominium

nium habeat, ut conſtat ex ſuperius dictis de lege humana, ſed ſola difficultas eſt de iure naturali, an, ſcilicet, vi iuris naturalis promiſſio pure interna in foro conſcientiæ promittentem obliget; licet in foro civili, & externo non obliget.

37 Affirmant aliqui ex promiſſione interna, & mentali nullis verbis, vel actibus externis explicata oriri obligationem naturalem in conſcientia obligantem ad ſervandum promiſſum, licet in foro civili, & externo non obliget. Fundamentum eſt, quia promiſſio exterior non aliunde cauſa habet vim obligandi, niſi ex obligatione, & promiſſione interiore; ergo obligatio interna eſt tota, & prima radix obligationis, quoniam actus humani obligant ex ſola operantis intentione, & tota vis obligandi in humanis contractibus in actu interno voluntatis conſiſtit, & verba ſunt ſigna duntaxat actus interni, atque ideo ſolus actus internus ad obligandum ſufficit. Confirmatur, quia promiſſio facta Deo ſolo interno mentis propoſito obligat nos virtute Religionis; ergo & promiſſio facta homini, licet non ſit verbis expreſſa, obligat nos proximo virtute iuſtitiæ. Denique externa manifeſtatio ſolum eſt neceſſaria, ut promiſſio acceptetur, ſed ad hoc, ut promiſſio, & donatio ſit valida, non eſt neceſſaria acceptatio de iure naturæ, & ſolum de iure poſitivo introductum eſt, ut acceptatio fiat verbis, vel nutibus in commune bonum; ergo ex vi iuris naturalis externa manifeſtatio non eſt neceſſaria ad validitatem promiſſionis, & donationis. Ita Soto, Molina, & Ledeſma, ac quidam alii pauci.

38 Communis, & probabilior ſententia negat ex ſola interna promiſſione obligationem ex iuſtitia conſurgere ad mortale obligantem. Ita Azorius, Rodriquez, Henriquez, Reginaldus, Lopez, Amicus, Bonacina, & Faber ex noſtris diſp. 47. c. cap. 14. Probari ſolet ex L. 1. de verb. oblig. ubi habetur, animum in mente retentum obligationem non inducere, ſed promiſſio interna eſt animus in mente retentus; ergo obligationem non inducit. Sed quia quis reſpondere poſſet ex vi huius legis haberi tantum quod promiſſio interna obligationem civilem non inducat, ſeu in foro civili, & externo; non autem id ſufficienter deduci ex ea lege de obligatione naturali, & in foro conſcientiæ. Melius hac ratione probatur, quoniam obligatio ex iuſtitia aliquod ius acquiſitum ſupponit in eo, cui ſervanda eſt iuſtitia; ubi enim nullum eſt ius, nulla iuſtitia eſſe poteſt, & per conſequens nec iuſtitiæ obligatio; ſed per ſolam internam promiſſionem nullum ius acquirit ille, cui promiſſio facta eſt, quia ad ius acquirendum requiritur actus voluntatis, quo quis velit ius acquirere, ut habetur L. 1. §. *Adipiſcimur*, & §. *Cæterum ff. de acquirend. vel amittend. poſſeſſ.* nequit autem talis actus voluntatis haberi abſque notitia iuris acquirendi; nemo enim poteſt ius acquirere in id, quod eſt ſibi naturaliter ignotum; ergo ex ſola interna promiſſione nulla oritur obligatio ex iuſtitia in promittente ad eam adimplendam, quia per eam nullum poteſt acquiri ius in promiſſario in rem promiſſam; non enim ſolus actus internus promittentis vim habet transferendi dominium in promiſſarium, niſi accedente ipſius conſenſu. Quod ſi dicas, promittentem facta interna promiſſione teneri eam promiſſario manifeſtare; hoc non bene dicitur, quia tunc per actum internum promiſſionis promiſſarius, ſeu ille cui fit promiſſio, acquireret ius exigendi manifeſtationem animi ipſius promittentis, quod pariter eſt falſum, quia hoc ius eum naturaliter lateret, erit igitur ſola obligatio veracitatis, quam non ſolum in dictis ſervare tenemur ex lege naturæ ad evitandum mendacium, ſed etiam in factis; inter iuſtitiam autem, & veritatem hoc intereſt, quod ad veracitatem ſat eſt, ſi tranſgreſſorem de ſua tranſgreſſione pœniteat: iuſtitia autem ſemper obligat, quouſque illi ſatisfactum fuerit.

39 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quod ſicut lex a Principe lata vim principalem obligandi habet ab interna voluntate, & intentione legiſlatoris dependenter tamen a promulgatione externa, tanquam a conditione, ſine qua lex ſubditos non obligaret, etiamſi ab illis ſciretur, ut ſuo loco dictum eſt; ita etiam tota vis obligandi in promiſſione ſita eſt in actu interno, ut cauſa principali obligationis ipſius, dependenter tamen a manifeſtatione externa, tanquam a conditione, ſine qua ſola promiſſio interna non obligat, quare ſicut lex Principis in ipſius animo retenta, & nondum promulgata non obligat, ita neque obligat interna promiſſio; hæc enim etiam requirit manifeſtationem externam per verba, vel nutus, quia actibus externis homines inter ſe civiliter vivunt, unde ſponſalia non contrahuntur actibus internis, niſi externi accedant; neque ex hoc, quod quis actu interno alicui promiſerit eam ducere in uxorem, tenetur illam ducere, vel ad manifeſtandam illi hanc ſuam promiſſionem internam, & mentalem. Ad Confirmationem negatur conſequentia, nec enim par ratio eſt de Deo, & homine, quia enim Deus intuetur cor, & internas animi cogitationes ſcrutatur, ideo promiſſio interna facta Deo de re bona obligat, ſtatim enim cenſetur a Deo acceptari, utpote cui omne bonum placet; homo vero, quia non intuetur cor, & animi cogitationes, niſi externo ſigno manifeſtatas, ideo ſola interna promiſſio alteri homini occulta promiſſorem ex iuſtitia non obligat ad eam ſervandam, cum talis promiſſio occulta nequeat a promiſſario acceptari, ſine qua acceptatione promittens ex virtute iuſtitiæ obligari nequit, ut patet ex ſuperius dictis, & magis patebit ex dicendis. Ad ultimum negatur minor, eſt enim acceptatio neceſſaria ad ius acquirendum, cum nullum ius abſque animo acquirendi comparetur, ut habetur L. 3. §. *poſſideri ff. de acquir. vel amit. poſſeſſ.* & non tantum ex iure poſitivo, ſed etiam de lege naturæ requiritur inter homines acceptationem fieri verbis, & ſignis externis; Deus enim, & Natura verba, & nutus dedit hominibus ad ſimul communicandum in humana ſocietate, & ſine verbis, & aliis ſignis externis humanum commercium haberi nequit, nec contractus civiles inter homines perfici. Alias rationes minoris momenti vide ſolutas apud Amicum diſp. 18. ſect. 2. & Fabrum loc. cit. & alios paſſim.

40 Tertia difficultas eſt, an vi iuris naturalis promiſſio externa obliget ante acceptationem. Dixi vi *iuris naturalis*, quia omnes conveniunt vi iuris civilis nullam promiſſionem quibuſcunque ſignis externis manifeſtatam ante acceptationem obligare promittentem ex iuſtitia ad eam ſervandam; & quamvis aliqui caſus a Doctoribus excipi ſoleant, in quibus leges ſtatuunt promiſſiones, & donationes etiam ſine acceptatione obligare, ut quando facta ſunt communitatibus, vel ad pias cauſas; tamen ut Amicus advertit loc. cit. ſect. 3. num. 49. nulla lex unquam ſtatuit, ut ulla promiſſio ex iuſtitia obliget ante acceptationem, ſed tantum prohibet, ne aliquæ promiſſiones ante acceptationem revocentur, ut ſunt promiſſiones univerſitatibus, ac piis locis factæ, quæ horum poſtea acceptatione accedente ex iuſtitia obligant. Affirmant aliqui ſimplicem promiſſionem animo ſe obligandi factam iure naturæ obligare ante ullam acceptationem, nec a promiſſore revocari poſſe abſque iuris læſione ex ipſa promiſſione promiſſario acquiſiti; ita Covarruvias, Molina, Fernandus, Sylveſter, Rebellus, & quidam alii; & a fortiori eamdem ſententiam tenent, qui præcedenti difficultate dicebant, promiſſionem internam iure naturæ promittentem obligare ex iuſtitia ad eam promiſſario manifeſtandam: fundamentum vero deducunt ex natura ipſa promiſſionis gratuitæ, quæ quia ex animo gratuito, & liberali procedit, ſtatim ſufficienti ſigno manifeſtata promittentem obligat ad eam ſervandam, nec ullam ex parte promiſſarii requirit conditionem, ſi nimirum eam acceptare velit, uti cæteri contractus oneroſi requirunt, qui quoniam ex reciproco utriuſque conſenſu dependent, ſuapte natura hanc tacitam conditionem includunt, ſi alter conſentire velit. Confirmatur, quia qui ſponte ſe alteri obligat, obligationem adimplere tenetur; ſed qui alteri promittit, ſponte ſe alteri obligat; ergo obligationem adimplere tenetur. Denique tota vis transferendi dominium a promittente in promiſſarium in ſola promiſſione ſita eſt, & acceptatio eſt tantum conditio in bonum commune poſitivo iure introducta; ergo, &c.

41 Communior tamen, & probabilior ſententia oppoſitum docet, ut conſtat ex dictis ſupra num. 27. in explicatione quintæ conditionis promiſſionis; ubi ſtatuimus, promiſſionem externam naturali iure promiſſorem non obligare ad eam ex iuſtitia adimplendam, idque ex eius definitione deduximus; dicitur enim datio fidei, quæ acceptationem connotat, & habet hanc tacitam conditionem, ſi alter acceptet, ſicut contractus oneroſus hanc habet tacitam conditionem, obligo me, ſi te obliges. Confirmatur ex ibi dictis, cum enim promiſſio natura ſua ad alterum ordinetur, non obligat, niſi accedente promiſſarii conſenſu, ante quam inefficax eſt, & inſufficiens ad ſuum effectum operandum, unde tunc rationem promiſſionis non habet, ſed ſimplicis pollicitationis, ut conſtat ex dictis num. 30. Tandem probatur ratione a priori, quoniam ex ſola promiſſione nondum acceptata promiſſarius non acquirit ius in rem promiſſam, ſola enim promiſſio vim non habet transferendi dominium rei promiſſæ in promiſſarium, niſi eius conſenſu accedente, unde quamdiu promiſſarii conſenſus non accedit, res manet ſuſpenſa, ut ſupra dictum eſt; ergo antecedenter ad acceptationem non tenetur promiſſarius ex iuſtitia promiſſionem adimplere, & ſine læſione iuſtitiæ poteſt eam revocare: conſequentia patet, ſicut enim omnis iuſtitiæ læſio ſupponit ius, quod lædit, ita omnis obligatio ex iuſtitia, de qua hic eſt ſermo, alicuius iuris læſionem ſupponit. Quam rationem non tantum urgere puto in promiſſione privata, ut quando quis ſecreto intra cubiculum ſuum, nemine audiente, diceret, promitto Petro mille, ſed etiam in promiſſione publica, & ſolemniter facta coram teſtibus abſenti, hæc enim quoque ex iuſtitia non obligat in rigore loquendo, niſi accedente promiſſarii acceptatione; quoniam tamen talis promiſſio eſt publica, & ſolemniter facta, & cadit ſub iudicio, & poteſtate hominum, puto non licere revocationem fieri poſſe ſine ſententia Iudicis, in hoc ſenſu opinor locutum eſſe Fabrum c. 14. cit. num. 457. quando dixit promiſſionem publicam etiam ante acceptationem obligare, itaut a promiſſione non poſſit quis

rece-

Digitized by Google

recedere, antequam promiſſarius vel conſenſum præſtet, vel præſtare recuſet.

42 Ad rationem in oppoſitum adductam ex natura promiſſionis gratuitæ negatur aſſumptum, ut enim ſcite diſcurrit Amicus ſect. 3. cit. in fine, ex eo quod promiſſio fiat animo liberali, & gratuito non bene deducitur eam ex juſtitia promittentem obligare ante acceptationem, cum hæc non tantum jure poſitivo, ſed etiam naturali, ac gentium requiratur ad hoc, ut ex juſtitia obliget, non quidem ut cauſa principalis, ſed ut conditio ſine qua non habet completam vim obligandi in actu ſecundo; etenim ſicut hæc non tantum jure poſitivo, ſed etiam naturali ac gentium neceſſaria eſt, ut promiſſarius in rem promiſſam jus acquirat, ita eodem jure neceſſaria erit, ut ex juſtitia promittentem obliget, cum omnis obligatio ex juſtitia jus acquiſitum ſupponat, cujus læſionem juſtitia reſarcit. Ad confirmationem reſpondetur cum eodem ibidem, concedendo totum de aliqua obligatione v. gr. fidelitatis, negando de obligatione ex juſtitia, quæ non extinguitur, niſi adimpleatur; atque ita dicendum eſt promiſſorem ante promiſſarii acceptationem obligatum manere virtute veracitatis, & fidelitatis, qua tenetur vera facere ſua dicta, non autem virtute juſtitiæ, cum ante acceptationem nullum jus lædatur. Ad ultimum negetur aſſumptum, cujus falſitas patet ex dictis in probatione noſtræ aſſertionis, quoniam ex ſola promiſſione nondum acceptata promiſſarius non acquirit jus in rem promiſſam, quare ſicut tam jure poſitivo, quam naturali acceptatio neceſſaria eſt, ut promiſſarius in rem promiſſam jus acquirat, ita eiſdem juribus neceſſaria erit, ut ex juſtitia promittentem obliget.

ARTICULUS SECUNDUS.

De donatione, & ejus conditionibus, ac ſpeciebus.

43 PRimo, ut a quid nominis incipiamus, donatio doni donationem importat, ut apparet ex ipſa nominis etymologia, & notavit Aſteſanus noſter l. 3. tit. 20. ab initio ex *L. Senatus* ff. de donationibus cauſa mortis, duobus autem modis donatio fieri poteſt, uno modo per pactum, & promiſſionem nudam, ac ſimplicem, ut quando quis promittit alteri ſe rem traditurum, ut fiat ipſius, & poſtea tradit rem, quam promiſerat, ob promiſſionem præcedentem, ut habetur L. *Si quis argentum* Cod. de Donat. Alio modo per actualem rei traditionem, ut quando ſine ulla promiſſione præcedente quis rem ſuam alteri tradit, ut ſua fiat. Donatio primo modo facta non eſt propria, & perfecta donatio, cum enim ſit facta per ſimplicem promiſſionem, non transfertur per eam dominium rei in donatarium, quia traditio actualis rei non intercenit, ſed donatarius comparat ſolum ſibi jus ad rem promiſſam, vel potius in promiſſorem, ut ſuo tempore promiſſum ſolvat, qui etiam quando ſolvit, quod promiſerat, non adhuc proprie donat, quia hæc ſolutio fit ob cauſam, ideſt, ob promiſſionem præcedentem, & non ſolius liberalitatis intuitu. Quare donatio ſolum ſecundo modo facta, ſcilicet, per actualem rei traditionem ſine alia promiſſione præcedenti eſt vera, & propria donatio, in hac enim transfertur dominium in donatarium, eo quod intervenit traditio liberalis a donante, & acceptatio a donatario, & donatio ſic ſumpta definitur a Ulpiano L. 1. de donationibus, quod eſt illa, *qua dat aliquis ea mente rem, ut ſtatim velit accipientis fieri, nec ullo caſu ad ſe reverti, & propter nullam aliam cauſam facit, quam ut liberalitatem, & munificentiam exerceat.* Et brevius definitur ab aliis, quod ſit *datio liberalis, ſeu translatio dominii alicujus rei non debita ex juſtitia in alium* hoc eſt, actus ſufficiens ad transferendum rei dominium abſque ulla retributione, quia alias non eſſet donatio, ſed unius pro alio commutatio; non enim quævis translatio dominii appellatur donatio, ſe hoc nomen impoſitum eſt actioni liberali, qua abſque obligatione, vel debito juſtitiæ gratis aliquid datur; appoſite autem additur *rei non debita ex Juſtitia*, quia donatio proprie dicta excludit tantum debitum juſtitiæ, non autem gratitudinis, quæ inclinat ad retribuendum benefactori juxta menſuram beneficii accepti, unde donatio, quæ dicitur remuneratoria, adhuc eſt vera, & proprie donatio, ut docet Card. de Lugo diſp. 23. de Juſt. & jure ſec. 9. quia licet fiat ad remuneranda beneficia collata, adhuc tamen eſt datio gratuita, hoc eſt, non debita ex juſtitia, quod etiam tenet ex noſtris Hiquæus 4. d. 17. qu. 2. in Comment. num. 47. licet Bonacina diſp. 3. qu. 12. punct. 1. oppoſitum teneat, tamquam communem opinionem, quod tamen minime verum eſt, cum communior ſit noſtra.

44 Secundo quamvis ad donationem omnes requirantur conditiones, quas art. præc. diximus ad humanam promiſſionem requiri, attamen Scotus 4. diſp. 15. art. 2. litt. I, ex definitionibus donationis jam aſſignatis deducit tres præcipuas conditiones ad donationem proprie dictam exigi. Prima eſt, quod ſit liberalis translatio ex parte donantis. Secunda quod ex parte recipientis ſit voluntas recipiendi dominium illius rei. Tertia, quod ſit libertas ex parte amborum, hujus donandi, & illius recipiendi, hoc eſt quod nulla lege ſuperiori prohibeatur iſte, vel ille, nec per actum alterius, a quo dependeant in iſta translatione. Prima conditio exigitur, ut debitum juſtitiæ excludatur, quia ſi eſt ſolutio talis debiti, vel interveniat permutatio, non eſt liberalis, ut ſupra dictum eſt; quod autem ſit translatio, excludit promiſſionem, quæ eſt de donatione futura, & non inducit ipſam translationem ex natura ſua, ſicut donatio, quæ per hoc, præſertim a promiſſione diſtinguitur, ut diximus, quod promiſſio ſolum obligationem inducit ad dandum, & licet det jus ad rem promiſſam, non tamen dat ipſam rem; donatio vero dominium transfert rei donatæ in donatarium, neque enim perficitur donatio in ratione donationis, niſi traditione reali, vel æquivalenti ad transferendum dominium ſufficienti. Secunda conditio, quæ erat, quod ex parte recipientis ſit voluntas recipiendi dominium rei donatæ, eſt etiam evidens, quia dominium non acquiritur, niſi per actum, quo voluntas rem donatam accipit, & vult eſſe ſuam, & conſenſum hunc donatarii neceſſarium eſſe de donationis validitate ſtatutum eſt L. 10. *abſenti* ff. de Donationibus; in qua habetur donationem ignoranti factam, aut ei qui conſenſum præſtare non poteſt, ut infanti, amenti, furioſo & ſimilibus, eſſe invalidam, & nullam. Unde ſi quis donavit interne aliquid alteri abſque aliqua externa donationis expreſſione, non obligatur ad eam, ut in ſimili de promiſſione interna dictum eſt art. præc. num. 38. quia donatio mutuum requirit conſenſum, ut effectum inducat, conſenſus autem internus ſic nude ſumptus non eſt natus inducere conſenſum alterius, aut cum eo concurrere, quia ſic nequit eſſe notus, niſi ſoli Deo, non autem hominibus. Tertia tandem conditio ad juſtam, & validam donationem requiſita erat libertas ex parte donantis, & illius, cui donetur, ideſt, quod nulla lege ſuperiori prohibeantur iſte, vel ille, nec per actum alterius, a quo in iſta translatione dependeant. Princeps enim, & Reſpublica, ſicut ab initio poteſtatem habuit determinandi primæ rerum dominia, ut in ſuperioribus dictum eſt, ita etiam ſemper poteſt ſtatuere leges circa modum translationis dominiorum in perſonis privatis ad vitandas fraudes, & dolos, qui fieri poſſent. Et hæc conditio eſt jure ſtatuta, ut patet in exemplis a Doctore adductis loc. cit. nemo enim donare poteſt pecuniam Fratri Minori, quia nequit ille ullius rei dominium habere, ut patet ex Clem. cap. *Exivi de Paradiſo*, & pluribus aliis expoſitionibus Sedis Apoſtolicæ, & Doctorum in Regulam noſtram. Nec poteſt Monachus donare ſine licentia Abbatis, & idem eſt de quocumque alio Religioſo ſine conſenſu tacito, vel expreſſo ſuperioris.

45 Tertio ex prædictis conditionibus ad donationem requiſitis facile deducitur, quæ donationes ſint validæ, & quæ invalidæ, ut Faber noſter advertit diſp. 45. cap. 1. num. 6. ex prima enim patet eum ſolum donare poſſe, qui rei dominium habet, & adminiſtrationem, non autem qui dominium non habet; unde ut ait Doctor, & omnes affirmant, filius familias donare non poteſt, dum eſt ſub Patria poteſtate, niſi habeat peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe, ut ſupra dictum eſt diſp. 3. qu. 1. ar. 2. nu. 18. neque pupillus, dum eſt ſub tutore, neque furioſus, & prodigus, dum eſt ſub curatore, neque uxor de bonis dotalibus, dum eſt ſub poteſtate viri: etenim eſto omnes hi verum habeant de bonis dominium, quia tamen liberum uſum, & adminiſtrationem non habent, defectu cujus omnis donatio eſt irrita, nulla horum donatio eſt valida; cum enim donatio eſſentialiter ſit libera translatio dominii rei donatoris in donatarium, non ſolum ſupponit in donatore dominium, ſed etiam adminiſtrationem, & liberum rei uſum, ut donans de illa perfecte diſponere valeat. Ex ſecunda etiam conditione patet, omnes donationes, in quibus donatarii conſenſus non intervenit, eſſe irritas, & invalidas; nullam enim obligationem naturalem, aut civilem donatio inducere poteſt ante acceptationem donatarii, ut colligitur ex L. *Abſenti* ff. *de Donationibus*, & L. *Nec ambigi* 6. c. eodem; unde donationes factæ ignoranti, infanti, amenti, furioſo, & ſimilibus, qui conſenſum præſtare non poſſunt, irritæ ſunt & invalidæ tam jure civili, quam naturali. Ex tertia tandem conditione patet, omnes donationes, quæ fiunt contra ordinem juris, ſive contra leges, & voluntatem Superiorum, a quibus voluntas donantis, & donatarii dependet, eſſe nullas, & invalidas, Princeps enim, & Reſpublica, ut ſupra dictum eſt, poteſtatem habent ſtatuendi leges circa modum translationis dominiorum ad evitandas fraudes, & dolos, qui in contractibus humanis contingere poſſent; unde plures ſunt donationes, quæ ſpectato jure naturæ, & interno conſcientiæ foro, validæ ſunt, & obligatoriæ, invalidæ tamen, & irritæ jure poſitivo, & in foro externo. Et hinc concludit Doctor l. c. quod ſolum Dominus alicujus rei non prohibitus a lege ſeu Superiore, a cujus voluntate dependeat in dando, vel transferendo, vel donando, poteſt donare rem ſuam alteri volenti recipere.

46 Quæ-

Digitized by Google

46 Quarto, quoniam ſupra dictum eſt ad validam donationem requiri omnes conditiones, quas art. præc. ab initio diximus requiri ad promiſſionem humanam, hinc ſequitur donationem aliqua ex illis conditionibus carentem jure naturæ irritam eſſe. Ex quo infertur primo, omnem donationem involuntariam jure naturæ irritam eſſe, quia tunc libera non eſſet, omnis autem donatio ſuum robur, & virtutem a libera voluntate donantis ſortitur, cujus eſt liberale donum; ideoque donatio per errorem facta irrita cenſeri debet, quando error cadit in ſubſtantialia donationis, hæ enim ſunt cauſæ donationis motivæ, quæ quidem ſi cognitæ fuiſſent, donatio facta non eſſet, ſecus vero ſi error in accidentalia caderet, hæ enim ſunt cauſæ tantum impulſivæ ad donandum, quibus cognitis adhuc donatio ſecuta fuiſſet. Infertur ſecundo jure naturæ irritam eſſe donationem ejus, qui quando promiſit verbis, animum tamen donandi non habuit, donatio namque ex ipſa voluntate donatoris ſuum robur accipit, quare ſi donator voluntatem donandi non habuit, ſed potius fallendi, & decipiendi, talis donatio irrita erit, quamvis in tali caſu poſſet donator in foro externo cogi ad ſolvendam donationem, ſi fuerit legitime acceptata. Infertur tertio donationem metu factam, & extortam jure naturæ irritam eſſe, quia donatio eſt actio mere liberalis, & gratuita, quare ſuapte natura petit a voluntate ſpontanee, ac deliberate procedere; non ſic autem a voluntate procedere cenſetur, quando eſt metu extorta, & hoc intelligendum eſt de metu gravi injuſte incuſſo eo modo, quo explicatum eſt diſp. 3. quæſt. 1. art. 2. num. 19. quando enim donatio ex tali metu procedit, non eſt mere voluntaria, ſed aliquid habet de voluntario admixtum, quod liberali, & gratioſæ donationi repugnat, & hæc eſt communis Doctorum opinio, & Scoti, præſertim loc. c. ut oſtendit Vulpes diſp. 106. art. 8. Infertur tandem omnem donationem ob turpem cauſam factam, verbi gratia ad falſum teſtimonium dicendum, vel homicidium patrandum, eſſe ipſo jure naturæ irritam, & ratio eſt, quia omnis donatio aliquam obligationem inducit, nemo autem ad peccandum obligari poteſt; ergo nulla donatio talis poteſt donantem obligare, alioquin peccato donatarii cooperaretur. Et quamvis Amicus diſp. 18. ſect. 7. num. 94. cum quibuſdam aliis dicat, hoc totum intelligendum eſſe ante patratum peccatum, quia poſt patratum peccatum poteſt donatio jure naturæ eſſe valida, non propter commiſſum peccatum, ſed propter impenſam laborem, & periculum, cui donatarius in gratiam donantis ſe expoſuit, quod cum ſit pretio æſtimabile, eſt aliqua mercede dignum. Nihilominus art. præc. num. 29. jam ſtatuimus hoc totum verificari tam ante commiſſum peccatum, quam poſt illud patratum, quia ſemper eadem ratio militat, ut ibi oſtendimus. Hoc autem totum dictum eſt de donationibus irritis, & invalidis jure naturæ ſpectato, plures enim ſunt etiam, quæ ſolo jure naturæ ſpectato, & interno conſcientiæ foro validæ ſunt, & obligatoriæ, invalidæ tamen, & irritæ jure poſitivo, & in foro externo, de quibus ex profeſſo tractant Juriſtæ, & breviter Amicus diſp. 18. cit. ſect. 8. Caſpenſis tract. 19. diſp. 2. & quidam alii Theologi.

47. Quinto variæ ſunt ſpecies donationis, ut omnes hic notant, & præſertim Card. de Lugo diſp. 33. ſect. 9. in primis enim dividi poteſt in donationem mere gratuitam, & in donationem remuneratoriam; utraque enim eſt vera donatio gratuita, hoc eſt, non debita ex juſtitia, hoc enim tantum debitum excludit liberalitatem donationis, non autem debitum gratitudinis, ut ſupra dictum eſt explicando definitionem donationis; inter utramque tamen hoc intereſt diſcrimen, quod prima eſt mere gratuita abſque ullo donatarii merito præcedente; altera vero licet debitum juſtitiæ non ſupponat, debitum tamen ſupponit gratitudinis, quæ ad retribuendum benefactori inclinat juxta accepti beneficii menſuram. Secundo dividi ſolet donatio in puram, & abſolutam, in qua nulla limitatio ponitur, & eſt cum res donata ſtatim debetur, & fit accipientis; & in non puram, nec abſolutam, quia nimirum vel fit ſub conditione, vel in diem, & certum tempus; donatio ſub conditione eſt, dum aliqua conditio requiritur, ut dono tibi hunc agrum, ſi uxorem duxeris; donatio in diem eſt, quæ ad certum tempus limitatur, ut facio te dominum hujus poſt annum, vel poſt mortem meam, vel in die mortis; poteſt etiam fieri in diem incertum, ut quando uxorem duces. Tertio dividi præcipue ſolet donatio in donationem cauſa mortis, & donationem inter vivos, ſed quia donatio cauſa mortis fere in omnibus imitatur ultimas voluntates, opportunius de ipſa dicemus art. ſeq. ubi de teſtamentis erit ſermo, & ultimis voluntatibus. Donatio inter vivos quædam fit ob cauſam interpoſitam, & dicitur donatio ſub modo, ut ſi quis donet aliquid, ut quid certum faciat, v. g. dono tibi mille aureos, ut ſpectaculum populo exhibeas; cauſa vero interpoſita intelligitur ſubſequens, & non antecedens, quia ſic eſſet donatio remuneratoria; quædam vero fit ſine ulla interpoſita cauſa. Aliæ diviſiones etiam donationis a Juriſtis aſſignari ſolent, quæ apud Aſteſanum noſtrum videri poſſunt, lib. 3. tit. 20. & apud Stephanum a S. Gregorio lib. 2. de contract. c. 14. & alios paſſim.

48 Sexto quæri ſolet, quibus de cauſis donatio non ſolum acceptata, ſed etiam tradita licite revocari poſſit, ubi advertendum eſt, aliud eſſe donationem acceptatam ad obligandum ceſſare, aliud licite revocari poſſe; quoniam tunc donatio obligare ceſſat, quando aliqua cauſa deſinit ad obligandum requiſita, quo fit, ut abſque nova actione talis donatio vim obligandi amittere poſſit; fit autem revocabilis, quando vi obligationis adhuc vigente licite revocari poteſt ob aliquam circumſtantiam de novo exortam. Quibus in caſibus donatio etiam acceptata obligare deſinet, facile deduci poteſt ex dictis in ſimili de promiſſione artic. præced. num. 31. modo videndum eſt, quibus in caſibus licite revocari poſſit. Certum autem eſt in primis donationem illam, quæ dicitur inter vivos, cum ſcilicet quis ex mera liberalitate ſic donat, ut etiam ſe vivo, velit rem donatam eſſe alterius, poſſe etiam poſt donatarii acceptationem revocari quibuſdam de cauſis a lege expreſſis, quarum præcipua eſt ipſius donatarii ingratitudo, ut ſi donatarius injurias atroces in donantem effuderit, ſi violenter eum percuſſerit, ſi ex certa malitia grave damnum bonis ejus intulerit, aut ſi ad inopiam redactum non aluerit. Ita habetur L. fin. *Cod. de revocandis donationibus*, ubi tamen communiter Doctores advertunt donatarium ante Judicis ſententiam ad reſtitutionem non teneri, quia eſt pœna, quæ requirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem. Quod ſi donatio cum aliqua conditione facta fuit, adhuc etiam revocari poteſt, ſi donatarius conditionem in ea appoſitam non adimpleverit, ut habetur L. 1. &c. ult. de Donationibus. Deinde poteſt etiam donatio revocari ratione prolis ſuſceptæ, ut ſi quis prole carens magnam partem ſuorum bonorum donavit, & poſtea proles ei ſupervenit. Ita habetur L. *ſi unquam* C. de revocand. donat. quia in tali caſu donatio facta præſumitur ſub conditione, niſi naſcantur filii. Tandem revocari etiam poteſt donatio, ſi ſit inofficioſa, tunc autem donatio inofficioſa dicitur, quoties Pater tantum donat, ut non retineat, quantum poſtulat legitima filiorum portio, & dicitur inofficioſa, quia eſt contra officium pietatis, quæ poſtulat, filiis legitimam portionem relinquendam eſſe. Quod ſi donatio facta eſt alteri ex filiis, revocatur ſolum uſque ad legitimam aliorum. Si vero extraneo facta eſt animo defraudandi filios, revocatur tota, ſi vero tali animo non ſit facta, revocatur quoad legitimam filiorum, quo modo etiam revocatur, ſi ſit Eccleſiæ facta, vel piæ cauſæ. Donatio vero facta cauſa mortis poteſt a donatore uſque ad mortem revocari, ſicut revocari poteſt legatum, teſtamentum; & ratio eſt, quia hujuſmodi donatio ex diſpoſitione juris hanc tacitam habet conditionem niſi revocetur; poteſt itaque revocari ſi pœniteat donatorem, ſicut poteſt teſtamentum, & legatum L. *Qui mortis cauſa* ff. de mortis cauſa donat. Item revocari poteſt, ſi donavit intuitu alicujus inſtantis periculi, ex quo mortem incurrere timuit, nam eo ipſo, quod periculum mortis evaſerit, tacite cenſetur revocata donatio. Tandem ſi donatarius moriatur ante donatorem, tunc ipſo jure cenſetur revocata donatio, ſicut etiam mortuo legatario ante legatum nihil debetur. Ita Doctores communiter.

49 Septimo, circa revocationem donationis ratione ingratitudinis triplex occurrit difficultas. Prima eſt, an ob ingratitudinem poſſit donatio revocari, etiamſi donator dixiſſet in donatione, ſe renunciare huic facultati revocandi ob ingratitudinem ſubſecutam. Cui difficultati Doctores communiter affirmative reſpondent, quod ex variis Juribus deducunt, irritant enim jura non ſolum donationes ob turpem cauſam factas, ſed etiam quæ occaſionem peccandi donatariis præbent: talis autem eſſet prædicta donatio, quia ea renunciatio eſt contra bonos mores, quatenus occaſionem delinquendi præbet. Ita Molina, Amicus, Cardinalis de Lugo, & alii paſſim contra Azorium, Beſſ.acinam, & alios. Secunda difficultas eſt, an donatio juramento firmata propter ingratitudinem revocari poſſit. Cui Doctores cum diſtinctione reſpondent, ſi cum donator ſimpliciter, & abſolute juret, ſe non revocaturum donationem, nulla facta expreſſione, quod nolit eam etiam ratione ingratitudinis revocare, affirmant revocari poſſe, quia juramentum, quando aliud non exprimit, cadit ſuper actum, ipſiuſque naturam ſequitur ſecundum omnes conditiones, quas ex ſe habet vel ex juris diſpoſitione; cum igitur donatio ex juris diſpoſitione habeat, ut ratione ingratitudinis revocari poſſit, juramentum cadens ſupra talem actum ſine alia expreſſione adjuncta hanc conditionem non excludit, quam habet ex juris diſpoſitione. Si vero donans expreſſe juret ſe non revocaturum donationem etiamſi donatarius ſit ingratus, negant revocari poſſe, ratio eſt, quia juramentum ſemper eſt ſervandum, *niſi ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ*, ut habetur c. *Si vero* de jure jurand. idque ob reverentiam Deo debitam, in teſtem adducto, ſed in propoſito caſu juramentum abſque diſpendio ſalutis æternæ ſervari poteſt, cum donans non peccet, ſuam donationem ab ingrato non repetendo. Hæc tamen communis opinio non conſonat doctrinæ ſuperius traditæ q. 1. hujus diſp art. 2. n. 24. ubi diximus, contractum de ſe invalidum non poſſe juramento validari, quia juramentum non tribuit validitatem contractui, ſed tantum eam confirmat in ea natura, in qua reperit, & ideo non poteſt, ſi invalidus eſt, juramento validari: cum ergo jura invalident donatio-

nes,

Digitized by Google

nes, quæ occaſionem peccandi donatariis præbent, ne per huiuſmodi promiſſiones detur licentia, & occaſio peccandi, ſequitur tales donationes etiam iuramento firmatas adhuc revocari poſſe, quia iuramentum tales donationes non validat, ſed tantum eas confirmat in ea natura, in qua eas reperit. Quia tamen oppoſita opinio communis eſt, prudentum iudicio me remitto. Tertia tamen difficultas eſt, an donatio remuneratoria propter ingratitudinem revocari poſſit. Cui negative Doctores communiter reſpondent, & ratio eſt, quia quod datur cauſa remunerationis eſt debitum, debito ſaltem morali, & gratitudinis; leges autem eam tantum donationem ſtatuunt revocandam propter ingratitudinem, quæ mere liberali, & gratuito animo facta eſt, & abſque ullo debito tam iuſtitiæ, quam gratitudinis.

50 Poſtremo circa revocationem donationis ob prolem poſtea ſuſceptam triplex etiam occurrit difficultas. Prima difficultas eſt an donatio iuramento roborata poſſit ob nativitatem filiorum revocari. Cui difficultati pariter cum diſtinctione reſpondendum eſt conſequenter ad ſupradicta, quod ſi Pater donando ſimpliciter, & abſolute iuravit, ſe donationem non revocaturum nihil exprimendo, vel cogitando de filiorum ſucceſſione, donationem poſſe etiam ab ipſo donatore revocari, quia iuramentum non excludit ab actu, in quem cadit, tacitas conditiones, quas ſive ex natura ſua, ſive ex iuris diſpoſitione habet, unde ſicut in ipſa donatione præſumitur Pater non intendiſſe caſum illum de filiis naſcituris comprehendere, ita in iuramento idem præſumi debet, cum per tale iuramentum ſolum confirmare voluerit donationem ſecundum id, ad quod ſe extendebat. Si vero donans expreſſe iuravit ſe donationem non revocaturum, etiamſi ſibi filii naſcantur, dicendum eſt non poſſe a donante revocari, quia cum tale iuramentum a donatore ſervari poſſit abſque diſpendio ſalutis æternæ, cum donans non peccet ſuam donationem non repetendo, nec occaſionem peccandi donatario præbeat, ut contingit in caſu propoſito de ingratitudine, ideo tale iuramentum ſervandum erit, niſi illud feciſſet animo inofficioſæ donationis, quia tunc iuramentum fuiſſet de re illicita, utpote præiudiciali legitimæ filiorum, ac proinde inſufficiens ad obligandum. Adhuc tamen in præſato caſu poſſent filii poſt talem donationem nati eam revocare, mortuo patre, uſque ad legitimam, & non amplius, quatenus inofficioſa eſt, & contra eorum legitimam; quia pater non potuit præiudicare iuri, quod filiis convenit ad legitimam ſibi debitam ex bonis parentis, quare non obſtante Patris iuramento filii poſt talem donationem geniti ius habent illam revocandi uſque ad legitimam portionem ſibi debitam iure hæreditatis, & hæc eſt communis Doctorum ſententia. Secunda difficultas eſt, utrum donatio revocetur, ſi facta donatione filius naturalis, aut ſpurius naſcatur, qui privilegio principis legitimatur. Communis opinio negat contra Julium Clarum, & quoſdam alios Iuriſtas. Ratio eſt, quia in L. *ſi unquam* C. de inofficioſis donationibus, non fit mentio filiorum naturalium, ſed tantum legitimorum, ſeu qui *ex legitimo matrimonio nati ſunt*, ut textus ille loquitur, non eſt autem facienda extenſio ultra conceſſionem, & verba legis. Hoc autem intelligendum eſt de filiis naturalibus, qui ſola Principis auctoritate legitimantur, non autem de filiis naturalibus, qui per ſubſequens matrimonium legitimantur, quoniam hi in iure filiis ex legitimo matrimonio natis æquiparantur, ut notat Amicus diſp. 18. ſect. 6. num. 84. licet non deſint qui dicant revocari poſſe donationem natu filio illegitimo, non ſolum ſi per ſubſequens matrimonium legitimetur, ſed etiam quando legitimatur Principis reſcripto. Ita Julius Clarus, & alii Juriſtæ apud Molinam, quibus ſubſcribit Card. de Lugo diſp. 23. ſect. 11. num. 189. Tertia tandem difficultas eſt, an donatio reviviſcat, ſi filii poſt donationem nati adhuc vivente patre moriantur. Communis opinio negat, & ratio eſt, quia donatio per prolis ſuperventum fuit extincta, donatio autem ſemel extincta non reviviſcit, atque ideo niſi illa per novam voluntatem expreſſam, vel tacitam donatoris in donatarii poteſtatem transferatur, manet ſub dominio donatoris. Ita Sylveſter, Molina, Bonac. Rebellus, Emmanuel Sa, Amicus, & alii. Non deſunt tamen oppoſitum tenentes, quorum ratio eſt, quia cum donator eo ſit affectu erga donatarium, ut filios futuros ſolum ei præferat, nec velit donatarium ea donata privare, niſi intuitu filiorum, conſequens eſt, ut velit eam ratam eſſe, quoties abſque filiorum præiudicio permanere poſſit; ergo mortuis filiis non poteſt pater eam revocare, cum iam tunc huiuſmodi revocatio non fieret ad conſulendum filiis, ſed ad alium finem. Ita Julius Clarus, Gometius, & alii Juriſtæ, quibus ſubſcribit Card. de Lugo loc. cit. num. 182. & hæc de Donatione ſufficiant, de qua alia plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum l. c. lib. 3. tit. 20.

ARTICULUS TERTIUS.

De teſtamentis, ac eorum conditionibus, & ſpeciebus.

51 PRimo poſtquam egimus de tranſlatione dominii titulo donationis inter vivos; nunc agendum eſt de tranſlatione dominii titulo donationis cauſa mortis, quæ ultima voluntas dici ſolet, eo quod ſuum effectum nonniſi poſt mortem donatoris ſortitur, inter ultimas autem voluntates Teſtamentum præcipuum tenet locum, & dicitur teſtamentum, ut nomen ipſum denotat, quaſi teſtatio mentis idest, declaratio voluntatis, ut Aſteſanus noſter advertit lib. 3. tit. 18. de Teſtamentis, & dicitur ultima voluntas, non quia teſtator alias poſteriores voluntates non habeat, ſed quia voluntas illa eſt ultima diſpoſitio, quæ de bonis ipſius teſtatoris poſt eius mortem obſervari debet, niſi per aliud teſtamentum, aut codicillum illam revocaverit. Unde Teſtamentum definitur a Juriſtis L. 1. ff. de Teſtamentis, quod ſit *noſtræ voluntatis juſta, ſententia de eo, quod quis vult fieri poſt mortem ſuam cum inſtitutione hæredis*, intellige de bonis ſuis; & ita etiam ex noſtris Teſtamentum definit Aſteſanus loc. cit. & Nicolaus de Orbellis 4. ſent. diſp. 43. quæſt. 2. Dicitur ſententia de eo, quod quis vult fieri poſt mortem ſuam, loco generis, quia in hoc convenit teſtamentum cum legato, codicillo, fideicommiſſo, & donatione cauſa mortis; Dicitur *juſta*, hoc eſt legibus, iuriſque diſpoſitionibus conformis, alioqui valida non eſſet; unde quando quis per teſtamentum intendit aliquid contra bonos mores, vel pietatem v. g. privare filium hæreditate, tunc eſt invalidum, quia talis ſententia dicitur de re iniuſta, atque ideo non obligat; dicitur *poſt mortem*, quia per hoc differt teſtamentum a donationibus inter vivos, quæ ut dominium rei donatæ in donatarium transferant, non expectant mortem donantis, ſed ſtatim ac a donatario acceptæ fuerint, ad eas ſolvendas obligant. Dicitur tandem: *cum inſtitutione hæredis*, quia per hoc differt teſtamentum a reliquis ultimis voluntatibus; per codicillum enim, legatum, &c. non inſtituitur hæres, ſicut per teſtamentum, ſiquidem codicillus aliud non eſt, quam appendix ad teſtamentum, in qua fit de bonis teſtatoris aliqua alia diſpoſitio diſtincta ab illa, quæ fuit in teſtamento facta.

52 Secundo duplex in iure diſtinguitur Teſtamentum, unum dicitur in ſcriptis, ſeu clauſum, eo quod teſtator latere velit, quod in eo continetur, & dicitur ſcriptum eo quod ſcripto fiat vel per teſtatorem, vel per aliquem alium cum obſignatione teſtium, ut habetur L. *hac conſultiſſima* C. de Teſtamentis. Alterum dicitur nuncupativum, eo quod teſtator ſine ſcriptura coram teſtibus declarat, quid de bonis ſuis fieri velit poſt mortem, & ob id etiam teſtamentum apertum appellari ſolet, ut habetur L. *per nuncupationem* C. de Teſtamentis. Porro ad utrumque teſtamentum, & eorum validitatem plures requiruntur ſolemnitates a legibus, quæ etiam non ſunt eædem in omnibus locis, & paſſim aſſignantur a Jur. & Canoniſtis, quarum tamen exacta cognitio ad Theologum non ſpectat, ut ait Poncius diſp. 54. quæſt. 4. cui ſcire ſufficit, quod leges obſervari debent, & quod ex natura rei non requiritur ulla ſolemnitas, niſi ſignificatio voluntatis teſtatoris ſive voce, ſive ſcriptis ſignificata, ſed tantum ex diſpoſitione legum. Unde dimiſſis aliorum ſententiis probabiliorem puto eorum opinionem, qui aſſerunt teſtamentum validum eſſe in foro conſcientiæ, etiamſi ei deſint ſolemnitates a legibus requiſitæ, & licite retineri poſſe id, quod ex tali teſtamento habetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Ita Adrianus, Angelus, Tabiena, Sylveſter, Joannes, Medina, Lopez, Leſſius, Abellius, & plures alii. Ratio eſt, quia ut dicitur §. *per traditionem* Inſtit. de Rerum diviſione: *nihil eſt tam conveniens naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem ſuam in alium transferri, ratam haberi*. Tum quia teſtamentorum ſolemnitates eo ſolum a Regibus, & Principibus ſunt introductæ: *ne quid falſitatis in teſtamentum incurrat*; ut habetur L. Quæſtionem C. de fideicommiſſo; dummodo igitur certo de ultima teſtantis voluntate conſtet, poteſt quis rem ſibi eius teſtamento relictam tuta conſcientia retinere; etiamſi ei deſint ſolemnitates a legibus requiſitæ.

53 Tertio, iure naturæ nemo teſtari poteſt qui uſu caret rationis pleno, ac deliberato, cuiuſmodi ſunt pueri ante perfectum rationis uſum, ſtolidi, amentes, furioſi nullum habentes lucidum intervallum; ratio eſt quia cum actus teſtandi ſit ultima voluntas hominis de propriis diſponens bonis, non ſolum in bonum ſui, ſed etiam aliorum, ad quos talia bona teſtatoris aliquo iure poſt eius obitum ſpectare poſſunt, plenum, ac deliberatum rationis uſum ſuapte natura poſtulat, ne talis bonorum diſpoſitio in alicuius præiudicium cedat. Unde patet teſtamentum fieri non poſſe, niſi a tempore rationis, & vim, dolum, ac errorem poſſe teſtamenti validitatem impedire ob eamdem rationem, ſicut & aliorum contractuum. Iure autem poſitivo nec etiam quilibet rationis compos teſtari poteſt, leges enim ſtatuunt omnes impubes, hoc eſt maſculos ante 14. & fœminas ante 12. annum completum ad teſtandum eſſe inhabiles defectu

pleni

plenæ radicis, ac deliberationis perfectæ. Unde hoc impedimentum non ex natura ſua provenit, cum poſſint ante hujuſmodi ætatem perfectum habere rationis uſum, & conſequenter horum teſtamentum non foret ipſo naturæ jure nullum, ſed jure tantum poſitivo, quod eam ad teſtandum præſcribit ætatem, in qua ordinarie ſolent homines perfectum rationis uſum habere, ut Amicus advertit q. 69. ſect. 3. Jure etiam poſitivo plures alii prohibentur teſtari, ut Doctores paſſim docent, & ex noſtris Aſteſanus, & Nic. de Orbellis loc. cit. prohibetur enim filius familias exiſtens ſub patria poteſtate, etiamſi ſit pubes, niſi de peculio caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi, item prodigus, cui eſt bonorum adminiſtratio interdicta, mutus, & ſurdus a nativitate, ſive caſu, aut morbo, qui nec audit, nec loquitur. Firmum tamen, & ratum manet teſtamentum, ſi antequam ſurdi, & muti fierent, illud confecerunt, ac etiam prodigus ante publicam adminiſtrationis interdictionem. Ita enim ſtatuitur L. *Diſcretis C. qui teſtamentum facere poſſunt*, & §. *item ſurdus* & §. *item prodigus* Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamenta. Prohibentur etiam Religioſi profeſſi, quia per profeſſionem non ſolum adminiſtratione privantur, ſed etiam dominio omnium ſuorum bonorum, & nihil habent proprium, ideo nequeunt de illis teſtari, nec ullam donationem inter vivos, aut cauſa mortis validam facere; ante tamen profeſſionem teſtamentum facere poſſunt, cum tunc poſſint ad ſæculum regredi. An autem Clerici, vel Epiſcopi ſæculares teſtamentum condere poſſint, Doctores communiter affirmant de his, quæ habent de patrimonio, aut doctrina, artificio, ſeu ſcriptura acquiſitis, aut donatione facta ratione perſonæ, non intuitu Eccleſiæ; de rebus autem Eccleſiæ mobilibus, vel immobilibus teſtari non poſſunt, cum non habeant ipſarum proprietatem, ſed ſolam adminiſtrationem, & de hoc puncto quinam teſtari, vel non teſtari poſſint alia plura videri poſſunt apud Amicum loc. cit. Bonacinam, Cardinalem de Lugo, & alios paſſim.

54 Quarto præterea explicandum eſt, quinam poſſint hæredes ſubſtitui, qui vero non; & quidem DD. communiter docent omnes non ſolum privatos, verum etiam communitates poſſe hæredes inſtitui, dummodo ſint hæreditatis capaces, & a jure non impediantur, & ratio eſt, quia ut aliquis inſtituatur hæres, nil aliud requiri videtur, quam ut adſit plena poteſtas in diſponente, capacitas in hærede, & forma a jure præſcripta. Pro cujus majori intelligentia advertendum eſt duplex hæredum genus diſtingui ſolere. Unum eſt eorum, qui ex teſtamento, ſeu vi teſtamenti ſuccedere dicuntur, & hi poſſunt eſſe varii juxta voluntatem Teſtatoris, & ſuccedentium conſanguinitatem. Alterum eorum, qui ab inteſtato ſuccedere dicuntur, vel quia ſuccedunt ab inteſtato, vel quia teſtamentum teſtatoris fuit invalidum, vel quia effectum non eſt ſortitum, & hi ſuccedentes ab inteſtato triplicis ſunt generis; alii dicuntur deſcendentes, alii aſcendentes, alii collaterales; inter quos hunc ordinem eſſe ſervandum jura ſtatuunt, quod primum jus ſuccedendi ab inteſtato habent Deſcendentes, ſive ſint filii emancipati, ſive non; ſive mares, ſive fœminæ, ut expreſſe ſtatuitur in authentic. *de hæredibus ab inteſtato*, & ratio eſt quoniam bona parentis jure naturæ filiis debentur, ut habetur L. *cum ratio ff. de portionibus*; ut autem filii poſſint ab inteſtato, vel ex teſtamento ſuccedere, legitimi eſſe debent, vel ſaltem legitimati. Deficiente autem linea deſcendentium ſecundum jus ſuccedendi ab inteſtato habent aſcendentes tam maſculi, quam fœminæ, graduum prærogativa ſervata, ut nempe proximiores ſemper remotioribus præferantur. Tertium tandem ſuccedendi jus habent Collaterales uſque ad decimum conſanguinitatis gradum, ut definitum eſt L. *Quia igitur* §. *ſi igitur defunctus*; ſemper tamen inter eos graduum prærogativa ſervata; deficientibus autem conſanguineis uſque ad decimum gradum ſuccedit in omnibus bonis defuncti fiſcus, ut habetur L. 1. ff. *de jure fiſci*. Incapaces etiam, ſeu ad hæreditatem inhabiles ſecundum jura duplicis ſunt generis, quidam ob delictum, & defectum culpabilem, ut Apoſtatæ, & Hæretici, eorumque defenſores, receptores, & fautores, & alii plures, de quibus ſpecialiter jura loquuntur paſſim a Doctoribus adducta. Quidam vero ob votum, & ſpeciale eorum profeſſionem, uti ſunt Fratres Minores Regulam S. Franciſci in puritate obſervantes, qui ſunt incapaces hæreditatis, & legatorum, ut conſtat in Clementina *Exivi de verborum ſignificationibus*. Hinc tamen non excluditur, quin pro ordinaria eorum ſuſtentatione aliquid accipere poſſint per modum legati, aut eleemoſynæ, modo non ſit per modum rei ſtabilis, aut perpetui redditus, ut notat Gl. in præcitata Clem.

55 Quinto conveniunt omnes Doctores, teſtamentum, & legatum abſolute factum poſſe ad libitum revocari a teſtatore uſque ad mortem, unde quotidiana experientia cernimus teſtamenta revocari, & ita habetur l. ſi quis in principio teſtament. ff. de legatis, & ideo apud Juriſtas voluntas teſtatoris ambulatoria dicitur uſque ad mortem, a qua tamen regula omnes excipiendos eſſe Religioſos profeſſos, iſti namque teſtamentum ante profeſſionem factum revocare non poſſunt, vel alterare, nam qui teſtamentum facere non poteſt, nec etiam illud poteſt revocare, cum eadem facultas ad utrumque requiratur; cum ergo Religioſi profeſſi teſtamentum facere nequeant, ut ex dictis conſtat, nec etiam conſequenter illud revocare poterit. Dubium tamen eſt, an teſtamentum juramento confirmatum revocari poſſit, quando nimirum juravit ſe illud non revocaturum; quod rurſus duplicem ſenſum habere poteſt; primus eſt, an licite revocari poſſit, ſecundus an ſaltem valide, aliud enim eſt illicite revocare, aliud invalide, cum multa illicite fiant, quæ tamen facta tenent, ſicut qui juravit ſe aliquam ducturum in uxorem, ſi poſtea aliam ducat, valide ducit, ſed illicite. Aliqui affirmant teſtamentum etiam juramento firmatum nedum valide, ſed etiam licite revocari poſſe. Ratio eſt, quia juramentum ſequitur naturam actus, ſuper quem cadit, eſt enim quid acceſſorium, quod ſequitur naturam principalis; ſed actus ſuper quem cadit juramentum in propoſito eſt teſtamentum, quod ſuapte natura revocari poteſt, & hanc habet ex ſui inſtitutione tacitam conditionem niſi revocetur; ergo teſtamentum revocari poteſt, etiam poſito juramento, nedum valide ſed etiam licite.

56 Communis tamen, & vera ſententia docet teſtamentum juramento firmatum valide quidem revocari poſſe, non tamen licite, niſi in aliquo ſpeciali caſu. Ita Covarr. Julius Clarus, Gomez, Sylveſter, Molina, Bonac. Sanchez, Card. de Lugo, & alii communiter. Quod valide tale teſtamentum revocari poſſit ex eo patet, quia ſicut qui juravit non donare aliquid alicui, adhuc tamen valide donat, licet peccet juramentum non ſervando, ita qui juravit teſtamentum non revocare, adhuc valide revocat, quamvis revocando peccet, & ratio eſt, quia juramentum non tollit a jurante dominium rerum ſuarum, & [illegible]; ergo cum per teſtamentum non transtulerit abſolute dominium, ſed cum ſubordinatione ad hoc, ut aliter poſtea diſponat, juramentum facere nequit, quin valide adhuc de ipſis, ut voluerit, diſponere poſſit. Quod vero licite revocari non poſſit ex eo conſtat, quia juramentum ſemper ſervandum eſt, quoties ſine peccato ſervari poteſt, in hoc autem caſu ſine peccato ſervari poteſt, cum poſſit non revocare teſtamentum, nec ad illud revocandum teneatur; ergo qui juravit ſe non revocaturum teſtamentum [illegible] peccat revocando illud, quia ad obſervantiam juramenti tenetur. Quod tamen in aliquo caſu, non tantum valide, ſed etiam licite revocari poſſit probatur, quia ſi probabiliter teſtator prævideret ex primo teſtamento plura mala ſucceſſura, poſſet licite revocare, ac etiam teneretur, quia juramentum de re mala non obligat, nec obſervari debet. Ad fundamentum oppoſitæ opinionis dicendum eſt cum præcitatis Auctoribus, juramentum ſequi naturam actus principalis quoad tacitas conditiones, niſi conditiones excludantur; in propoſito autem caſu jurans ſe non revocaturum teſtamentum, tacitam conditionem teſtamenti expreſſe excludit, cum per tale juramentum intendat non revocare teſtamentum, quod ex ſua natura revocari poteſt.

57 Hic tamen advertendum eſt cum Molina d. 149. & 152. Leſſio dub. 8. n. 98. & ſeq. Steph. a S. Greg. l. 2. de Contract. c. 22. n. 3. & pluribus aliis, quod ſi primum conditum teſtamentum, & juramento firmatum, fuiſſet ita factum, & confirmatum ex promiſſione teſtatoris alteri, vel pluribus facta, jam dicti promiſſarii jus eſſent adepti juxta promiſſa, & teſtata in primo teſtamento, dummodo ipſi acceptaverint, quod jus tranſit ad hæredes etiam dictorum promiſſariorum. Ex quo deducitur tam ipſum teſtatorem teneri confirmare in ſecundo teſtamento, quod promiſerat, & acceptatum fuit in primo, quam ejus hæredes, quia hæreditas ſemper tranſit cum onere ſuo; unde ſicut hæredes omnibus debitis teſtatoris ſatisfacere tenentur, ſic etiam obligantur ſatisfacere dicto oneri, ſeu contractui facto a teſtatore, & promiſſariis primo teſtamento ex jure jam per ipſos acquiſito in foro conſcientiæ vigore ſimplicis promiſſionis, & in foro fori vigore præſtiti juramenti, & idem ſentit Bonacina diſp. 3. punct. 6. in fine. Alia plura de teſtamentis apud citatos Auctores videri poſſunt, quæ potius ad Juriſtas ſpectant, quam ad Theologos, qui etiam notant, ad hoc ut teſtamentum, vel legatum pium per teſtatorem faciendum animæ ſuæ prodeſſe poſſit, opus eſſe ut illud faciat, dum eſt in ſtatu gratiæ, & ideo dicunt in infirmitatibus prius Confeſſarium eſſe vocandum, quam Notarium, & ſi fecerit teſtamentum in malo ſtatu, poterit illud ratificare, dum eſt in gratia.

QUÆSTIO III.

De commodato, precario, & depoſito.

58 DOctor noſter 4. d. 15. q. 2. art. 2. explicata tranſlatione rerum quoad dominium auctoritate privata, ſed liberaliter facta abſque alicujus retributionis expectatione, qualis eſt Donatio, Promiſſio, & Teſtamentum, de quibus quæſtione præcedenti actum eſt, antequam ageret de tranſlatione rerum quoad dominium non omnino liberali, ſed quæ aliquam retributionem expectat, quæ tranſlatio omnes alios contractus oneroſos complectitur, in quibus dominium transfertur, agit de tranſlatione liberali rerum quoad uſum tantum, & non quoad dominium, qualis eſt accommodatio. Nos igitur etiam poſtquam egimus quæſt. præc. de tranſlatione rerum liberali quoad dominium, juxta hunc ordinem Doctoris agemus de tranſlatione rerum liberali quoad uſum tantum in præſ. quæſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit commodatum, & quomodò à precario diſcriminetur.

59 SCotus itaque l. c. lit. K inquit, quod donationi correſpondet alius modus transferendi ſolum uſum, & talis vocatur liberalis accommodatio, nam habens dominium in aliqua re poteſt eam liberaliter alteri accomodare, nullum fructum, vel proventum ex tali accommodatione capiendo, in quo caſu, vel contractu talis non transfert rei dominium, ſed ſolum uſum, ideoque non eſt datio ſimpliciter, ſed ſola accommodatio liberalis, unde ea, quæ requiruntur ad liberalem donationem, requiruntur etiam ad liberalem accommodationem ad hoc, ut ſit juſta, nimirum tres illæ conditiones. Prima quod accommodans ſit dominus rei, & habeat liberam voluntatem nulli ſubjectam. Secunda quod accipiens velit rem accommodatam ad uſum acceptare. Tertia quod non ſit aliqua voluntas legis, vel Principis illi accommodationi obſiſtens. Hæc Scotus ibi breviter docet de accomodatione, ex quibus facile ejus definitio deduci poteſt, & caſus, ac difficultates circa illam occurrentes, poſſunt reſolvi. Quoniam igitur dictum eſt, quod accommodatio eſt liberalis rei tranſlatio quoad uſum, recte definitur hoc modo, quod ſit *contractus, quo res alteri gratis conceditur ad certum aliquem uſum*, quæ eſt definitio aſſignata in Inſt. quibus modis contrahitur obligatio §. *Item* 15. & deducitur ex ipſa nominis etymologia, commodatum enim ita dicitur, quaſi datum ad commodo alterius. Dicitur *contractus* loco generis, quia in hoc convenit cum aliis contractibus, dicitur *gratis* ad denotandum, quod commodatio eſt datio rei liberalis alteri, & ſine alicujus retributionis expectatione, & per hoc commodatio a locatione differt, & commodatum a locato, quia locatum non fit gratis, ſed pretio; dicitur *conceditur*, quia commodatio eſt rei conceſſio, non translatio, ſiquidem commodans rei dominium, & poſſeſſionem retinet, & ſolum uſum concedit, ut habetur ff. *rei commodatæ*. Additur tandem *ad certum aliquem uſum*, quia uſus, ad quem fit, debet exprimi, ut cum commodo tibi equum ut eum ducas ad bellum, vel ad villam, unde revocari non poteſt, niſi expleto uſu ad quem factum eſt, & in hoc differt a precario, quod fit ſine præfinitione uſus certi, unde poteſt quandocumque revocari, ut habetur c. *in commodato* §. *ſicut hæc* [illegible]. Ita hanc definitionem explicat Aſteſanus noſter l. 3. tit. 26. ab initio, Faber de Reſtit. diſp. 46. cap. un. & cæteri DD. paſſim.

60 [illegible] de ſubſtantia commodati primo requiritur traditio rei L. obligamur ff. de actu, & obligatione, ſecundo ut adſit conſenſus contrahentium l. 1. §. adeo ff. de pactis, hoc eſt, ut commodatarius conſentiat illam rem ad uſum acceptare, quia ſine tali conſenſu non eſſet contractus. Tertio, ut rei commodatæ dominium penes commodantem maneat L. rei commodatæ ff. commodat. Quarto ut reddatur eadem res in ſpecie, ut loquuntur Juriſtæ, vel ut melius loquuntur Philoſophi, eadem res in numero Inſtitut. quibus modis contrahitur obligatio §. item 15. Quinto, ut commodetur gratis, ſeu ut gratis fiat illa commodatio nulla expectata retributione ibid. verſic. commodata. Sexto tandem ut detur ad aliquem uſum ſpecialem, & ad aliquod tempus certum expreſſe, vel tacite, ut ait Gloſ. cap. 2. de commodato. Ita Faber l. c. n. 6. Sieck [illegible] Greg. l. 2. de contract. cap. 30. & alii paſſim. Ex quo ſequitur illos tantum commodare poſſe, qui poſſunt contrahere, & qui habent rerum proprietatem, vel ſaltem uſum fructum, aut jus adminiſtrandi, & conſequenter non poſſe commodare, qui non poſſunt contrahere, ut ſunt pupilli, impuberes, furioſi, & ſimiles; item nec filium familias, nec ſervum, nec furem, cum nihil habeant, quod ſuum ſit, unde probandum non eſt, ut bene Faber advertit l. c. n. 5. quod ait Azor. p. 3. lib. 7. c. 3. de commodato, furem ſcilicet, filium familias, ſervum, & poſſeſſorem malæ fidei poſſe commodare, cum enim nec dominium habeant, nec jus adminiſtrandi, vel utendi re, non poſſunt illam commodare; niſi enim quis jus in uſum rei aliquo modo ſibi comparaverit, vel quia illam conduxit, vel alia ratione, non poteſt eam commodare; qui autem habet jus utendi re aliqua, poteſt eam alteri commodare, niſi aliter conventum ſit cum Domino, ut notat Bonac. d. 3. q. 4. p. un. n. 2. & [illegible] quia ſic determinatur L. 1. §. inter commodatum ff. commodati. Ubi etiam n. 4. advertit cum aliis DD. [illegible] durante tempore contractus commodati expenſas ordinarias ad commodatarium pertinere, nam cujus eſt commodum, ejus etiam eſt onus, & incommodum L. [illegible] §. poſt [illegible] ff. commodati, unde qui accepit equum commodato, tenetur illum alere, ferreis laminis munire, & ſimilia facere. Extraordinariæ vero ad commodantem pertinent, modo non fuerint leves, & exiguæ, nam extraordinariæ cedunt in utilitatem commodantis, ex lege citata.

61 Rurſus ex dictis conditionibus ad commodatum requiſitis ſequitur rem ad certum uſum commodatam ad aliquem finem non poſſe ſine commodantis conſenſu, five [illegible] ejus ſaltem præſumpta; ſi fiat vero, aut peterat [illegible] in uſu ad quem conceſſa fuit, vitiatur, aut perit commodanti, modo abſit culpa commodatarii; nec etiam ante præſcriptum tempus revocari poſſe, quoniam ut ſupra dictum eſt, per hoc commodatum a precario diſcriminatur, quod hoc concedi ſoleat abſque certi uſus præſcriptione, ſed ad merum concedentis nutum, & beneplacitum; illud vero ad certum uſum commodatarii, ante quem finitum nequit à commodante revocari. Eſt tamen difficultas, an poſſit commodans ante tempus præſcriptum revocare commodatum, nova ſuperveniente cauſa a principio non prævisa, propter quam majus, vel æquale patiatur damnum, ſi non revocet, quam accideret commodatario, ſi reſtituat; dixi autem, nova ſuperveniente cauſa a principio non prævisa, quia ſi commodans, quando rem commodavit, prævidit, aut timebat illud detrimentum futurum eſſe, vel poſſe, & tamen commodavit, certum eſt neque in conſcientia, neque in foro externo commodatum revocare poſſe, quia in tali caſu non ſolum ex mera liberalitate cenſetur commodare voluiſſe, ſed etiam detrimentum illud in gratiam commodatarii ferre. Negant Nav. in Man. c. 17. Emmanuel Sa v. *Commodatum*, & quidam alii, quia commodans tenetur ſervare fidem commodatario, qui jam in illa re jus acquiſivit, idea licet prius poſſet potius ſibi providere, quam alii de re ſua, non tamen poſtquam eam alteri conceſſit. Tum quia ſicut non poteſt quis in æquali, vel majori damno rem alteri donatam revocare; ita nec uſum rei, qui a commodante ad tempus conceditur.

62 Communior tamen, & probabilior opinio affirmat licite in tali caſo id fieri poſſe, & non tantum in foro conſcientiæ, ut dixerunt Angel. & Sylv. v. *Commod.* ſed etiam in utroque foro. Ita Molina diſp. 294. Amicus diſp. 32. ſect. 1. Fab. ex noſtris loc. c. & Hiq. Com. 4. d. 15. q. 2. n. 56. & plures alii. Ratio eſt, quia non præſumitur, quod commodans habuerit intentionem commodandi rem cum tanto ſuo detrimento, niſi illud aliquo modo conſtet; in contractibus autem gratuitis, qualis eſt commodatum, non plus commodans adſtringitur, quam ſe intenderit obligare, & ideo in tali caſu non tenetur commodans ſervare fidem commodatario, & revocare poterit, quia non fuiſſet facta commodatio, ſi tale damnum ſequens prævisum fuiſſet, unde conditio iſta videtur implicata in ipſa conceſſione prima, ut ſcilicet repetere poſſet in caſu damni proprii, quem prævidere debet commodatarius, ut ſibi proſpiciat. Nec valet paritas adducta de donatione pro opinione oppoſita, quia per donationem transfertur rei dominium, & fit ſub perfecto donatarii dominio, ac proinde de illa re donator amplius diſponere nequit; non ſic autem contingit in commodatione, quia per ipſam non transfertur rei dominium in commodatarium, ſed tantum uſus, quamvis etiam donatio in quibuſdam caſibus poſſit a donante revocari, ut jura teſtantur, & dictum eſt qu. præc. Cum igitur res commodata maneat adhuc ſub commodantis dominio, poteſt in æquali, & tanto magis in majori neceſſitate ab ipſo revocari. Et ita etiam diſcutit Card. de Lugo diſp. 23. ſect. 2. alia plura de commodato apud Aſteſanum l. cit. videri poſſunt, quæ ad Juriſtas ſpectant, & apud Vulpem diſput. 198. & alios DD. paſſim.

63 Quoad alteram quæſtionis partem de precario, ut a quid nominis incipiamus, precarium dicitur eo, quod fiat precibus illius, in cujus commodum conceditur, & definitur a Juriſtis l. 1. ff. de precario, eſſe illud, *quod precibus petenti utendum conceditur, quamdiu is qui conceſſit, patitur, ſeu non revocaverit*, ideſt, eſt contractus, quo quis conceditalicuid alteri precibus petenti, cum poteſtate illud repetendi quoties voluerit, ex qua definitione conſtat, in quo conveniat, & differat ab aliis contractibus. Primo enim a donatione differt, quia qui donat dominium rei transfert, & ſic dat, ut non recuperet, quod dat, ſed qui precario concedit, ſolum uſum transfert, & ſic concedit, ut recuperet quandocumque placuerit. Secundo convenit cum commodato, quod in utroque uſus tantum rei conceditur gratis, manente dominio, & proprietate penes concedentem. Differt autem a commodato, quod hoc ad certum uſum, certumque tempus præſtari ſolet, ante quod licitum non eſt concedenti revocare; illud vero neque ad certum uſum, neque ad certum tempus, ſed ad nutum, & placitum concedentis revocari poteſt L. 2. ff. de precario. Tertio differt a locato, quia locatum non eſt gratuitum, & locatio fit in utriuſque contrahentis utilitatem, precarium vero in utilitatem ſolius accipientis. Quarto differt a depoſito, quod precarium ad aliquem uſum conceditur, depoſitum vero ordinarie ſolum ad cuſtodiam, & hoc etiam regulariter fit in favorem deponentis, illud vero in favorem accipientis. Quinto tandem differt a mutuo, quod in hoc transfertur dominium, non autem in precario, & per hoc etiam a venditione differt, ac etiam quia venditio eſt contractus oneroſus, non vero precarium. Ita Aſteſanus l. 6. c. tit. 27. art. 2. in fine, & poſt ipſum Leſſius, Azorius, Reginaldus, Bonacina, Amicus, & alii paſſim.

64 Rurſus ex allata precarii definitione colligitur tres præſertim conditiones ad precarium requiri, ut putat Bonacina diſp. 3. quæſt. 14. p. un. Primo requiritur conſenſus dantis, & recipientis. Secundo requiritur traditio rei [illegible] enim [illegible] traditione rei perficitur. Tertio, ut ille qui tradit precarium, poſſit illud repetere, quoties voluerit, unde precarium in primis duabus conditionibus cum commodato convenit, per tertiam vero

diſfert;

differt; nam commodatum ante tempus ſtatutum, vel uſum completum revocari non poteſt, precarium vero maxime niſi aliter poſtulet charitas, ut accidit, quando revocari non poteſt ſine graviſſimo damno illius, qui precarium accepit L. 1. ff. de precario. Ex hac etiam tertia conditione ſequitur, quod in precario non poteſt pactum iniri ab initio, ut ille qui precarium tradit, non poſſit repetere, niſi poſt certum tempus, nam hoc pactum eſſet contra naturam precarii, ac etiam injuſtum, quia fieret pactum, ut quis re aliena uti poſſit invito domino, atque ideo in tali caſu precarium eſſet invalidum, ut habetur L. Cum precarium ff. de precario. Quando autem tale pactum apponeretur, tunc precarium in alium contractum mutaretur, nempe in commodatum, quia tunc talis contractus conditiones precarii non haberet, ſed commodati. Ita Gomez, Covarr. Molina, Reginaldus, Azorius apud Bonacinam loc. cit. & ſequitur Faber diſp. 46. cit. n. 17. ac etiam ita diſcurrit Amic. diſp. 30. cit. ſect. 1. n. 12. ubi ait poſſe quidem precarium ita ad determinatum tempus concedi, ut ultra illud ejus uſus ceſſet, non poſſe autem ita ad determinatum tempus concedi, ut ante illud non liceat concedenti pro ſua voluntate revocare, quia talis contractus eſſet ipſo jure nullus, & hanc ait eſſe communiorem Doctorum ſententiam.

65 Poſtremo declarandum remanet, quo tempore precarium finiatur, & deſinat, & quamvis communiter tres modi aſſignari ſoleant, ut videri poteſt apud Bonacinam, & Fabrum loc. cit. & alios, Aſteſanus tamen tit. c. 36. in fine quinque modos aſſignat, quibus precarium ſolvi poteſt. Primo voluntate ejus, qui illud conceſſit. Secundo alienatione, vel venditione rei precario conceſſæ, ſi is, cui eſt alienata, velit revocare. Tertio, finito tempore, uſque ad quod erat conceſſa, quandoque enim tacite, vel etiam expreſſe ad certum tempus, & uſum datur, ut cum quis precario dat libros cuncta ad ſtudendum, quouſque lauream doctoratus ſuſcipiet, tunc enim finito illo tempore precarium ſolvitur. Quarto debitore ſolvente pecuniam creditori ſolvitur precarium L. pignoris ff. ſi debitor. Quinto tandem per mortem illius, qui precarium accepit, precarium enim eſt beneficium perſonale, non reale, quod non tranſit ad alios, etiamſi ille, qui rem precario accepit, moriatur ante lapſum termini L. cum precario ff. precario. Difficultas tamen eſt, an ſolvatur etiam per mortem illius, qui precarium dedit; de qua re magna eſt inter Juriſtas controverſia. Communior tamen, & probabilior ſententia videtur eſſe, non finiri, nec ſolvi. Ratio eſt, quia precarium privilegio perſonali comparatur, quod ſpirat cum vita ipſa privilegiati, non autem concedentis, donec a ſucceſſore revocetur. Tum quia precarium datur, ut eo accipiens utatur, donec concedens voluntatem ſuam revocaverit; cum igitur tradens non cenſeatur per mortem talem revocare voluntatem, niſi exprimat ſe in ea perſiſtere, ſequitur precarium morte tradentis non finiri, licet finiatur morte accipientis; ideoque mortuo tradente poterit accipiens precario uti, donec ab hæredibus tradentis revocetur, ut habetur loc. cit. Cum precario.

ARTICULUS SECUNDUS.

De natura depoſiti, & obligatione depoſitarii.

66 PRimo depoſitum ſumi ſolet tam pro re, quæ cuſtodienda traditur, quam pro ipſo contractu, quo deponens cum depoſitario paciſcitur de cuſtodia rei depoſitæ ſuſcipienda, & hoc modo definitur L. 1. depoſiti, quod *eſt contractus, quo ſola rei cuſtodia alteri committitur*; & appoſite dicitur ſola rei cuſtodia, quia in depoſito, ut ſic, non transfertur dominium, neque uſusfructus in depoſitarium, ſed ſola rei cuſtodia ei committitur, & hac ratione dicitur depoſitum, ut notat Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 17. quia rei depoſitæ cuſtodia, & a deponente ſeparatur, & depoſitario ex toto committitur, & hinc eſt, quod dicitur depoſitum quaſi deorſum a deponente poſitum, ut oſtendatur totam fidei depoſitarii eſſe commiſſum, quantum ſcilicet ad cuſtodiam pertinet, & ex hoc, quod dicit cuſtodiendum, patet, quod rei depoſitæ, ſicut & commodatæ, poſſeſſionem, dominium, & proprietatem retinemus. Hinc patet, quod depoſitum primo diſtinguitur a mutuo, quia in mutuo transfertur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, & mutuum non niſi poſt certum tempus repeti poteſt, depoſitum vero ſemper repeti poteſt c. Bona fide de depoſito. Deinde differt a commodato, & precario, quod hæc ad certum uſum conceduntur non ita depoſitum, depoſitarius enim non poteſt uti depoſito, unde quoties illo utitur contra voluntatem domini tenetur domino reſtituere valorem uſus rei, quoties talis uſus eſt pretio æſtimabilis, unde ſi depoſitarius utatur veſte vel equo apud ſe depoſito, tenetur pretium uſus reſtituere, niſi rationabiliter præſumatur Dominum illud condonare. Ita communiter Doctores ex L. Si Sacculum ff. depoſiti. Tandem depoſitum a Pignore differt, quod illud datur ad cautionem creditoris, illud vero ad ſolam rei cuſtodiam, ſed quamvis depoſitum differat a mutuo, locato, conducto, & cæteris, interdum tamen tranſit in naturam illorum, quo caſu regulandum erit legibus locati, & mutui; tranſit in mutuum, quando res, quæ deponitur, non eadem numero a deponente exigitur, ſed ſimilis ſpecie & qualitate, ut ſi pecunia deponatur, vinum, oleum, aut triticum, non ut idem numero, ſed ut aliud ejuſdem ſpeciei, & bonitatis reſtituatur, in quo caſu res depoſita tranſit cum ipſius dominio in accipientem. Tranſit vero depoſitum in locatum, & conductum, quando pro cuſtodia datur pretium, nam qui pro rei cuſtodia accipit pretium, ſuæ operæ locator evadit, qui vero rem pretio cuſtodiendam alteri tradit, fit alterius operæ conductor, ut colligitur ex §. 1. Inſt. de locatione.

67 Secundo, perficitur depoſitum non ſolo conſenſu tradentis, & accipientis, ſed etiam requiritur traditio rei L. 1. in principio ff. de pactis, quia depoſitum eſt contractus, qui rei traditione perficitur, nec ullus ſuſcipit cuſtodiam rei, quæ in ſua poteſtate non exiſtit; immo requiritur ulterius quod depoſitarius non utcumque accipiat, ſed ad cuſtodiam, & in curam ſuam, quod interdum fit explicite, interdum implicite. Duplex enim poteſt eſſe depoſitarius, alter, qui ex officio aliquo res depoſitas cuſtodire tenetur, ut ſunt nautæ, caupones, aurigæ, ſtabularii, molitores, qui ex officio cuſtodire tenentur quæ in navi, curru, hoſpitio, ſtabulo, & molendino deponuntur, & ad conſtituendum depoſitum apud iſtos, quorum officio per ſe annexa eſt rerum cuſtodia, ſufficit illis videntibus rem in navi, domo, vel hoſpitio deponi, ut habetur in L. 1. §. ult. & L. 2. ff. nautæ, caupones &c. Alter vero depoſitarius eſt, qui non ex officio aliquo, ſed ex pura conventione cum deponente rei apud ſe depoſitæ cuſtodiam ſuſcipit, & ad tale depoſitum conſtituendum conventio explicita requiritur, unde non ſufficit, ut quis deponat aliquid apud alterum, cui ex officio rei cuſtodia non incumbit, niſi alter ſignificet, ſe illius rei cuſtodiam ſuſcipere, non enim eo ipſo, quo quis domi meæ me vidente veſtem ſuam depoſuit, dicitur contractum depoſiti mecum iniiſſe, niſi ego ſignificem me illius cuſtodiam ſuſcipere. Tale autem depoſitum duplex eſſe poteſt, judiciale, & privatum; judiciale contingit, quando debitor deponit pecuniam, quam creditor acceptare recuſat, vel quando lis de re aliqua pendet, & interim apud aliquem illa deponitur, donec liti finis imponatur L. licet ff. depoſiti; privatum vero depoſitum contingit, quando res aliqua apud confidentem hominem deponitur, ut cuſtodiatur. Ita Molina, Azorius, Reginaldus, Amicus, Bonacina, Stephanus a S. Gregorio, & alii Doctores.

68 Tertio, conveniunt communiter Doctores depoſitarium teneri reddere depoſitum deponenti ſtatim ac petitur, etiamſi deponens dixiſſet, ſed depono in menſem, & poſtea mutato animo repetat in hac hebdomada, exceptis quibuſdam caſibus poſtea recenſendis; ratio autem cur depoſitum ſit ſtatim reſtituendum etiamſi ante tempus conſtitutum repoſcatur, eſt, quia cum hoc ſit in gratiam ſolius deponentis, jus habet illud pro ſua voluntate repetendi, cum nulli injuriam faciat, illud etiam ante tempus repetendo, & ita expreſſe ſancitum eſt L. 3. §. eſt autem, & §. penult. ff. depoſiti &c. *Bona fides* de depoſito, ut notat Aſteſanus noſter tit. 17. cit. art. 4. ubi etiam addit, debere rem depoſitam reddi non deterioratam, alias actione depoſiti poteſt agi, cum enim deterius redditur, poteſt dici dolo malo reddita eſſe, quod intellige ſi ſit deteriorata vitio depoſitarii, ſecus eſt, ſi vitio rei, vel fortuito caſu, ut conſtat ex c. cit. *Bona fides*. Aliquando tamen fas eſt non reddere deponenti, ut notat Aſteſanus ibidem, & cum eo Amicus d. 29. ſect. 3. Card. de Lugo diſp. 23. ſect. 1. & alii DD. paſſim. Primus caſus eſt quando deponens in ſuum vel aliorum damnum id repetit, ut v. g. gladium ad occidendum injuſte, vel in furore. Secundus caſus eſt, quando bona deponentis publicata ſunt, & fiſco addicta, in hoc enim caſu fiſco tradenda ſunt, non depoſitori, ut ſtatuitur L. Bona fides ff. depoſiti. Tertius caſus eſt cum fur deponit, & repetit, & repetitio veri domini cum furis repetitione concurrit, quia tunc potior eſt cauſa domini, unde res depoſita reddenda eſt domino, ſi conſtet eſſe ſuam. Quartus caſus eſt, ſi res furto ablata apud proprium dominum deponatur, quia tunc reddere non tenetur ex c. cit. Bona fides. Hos tantum quatuor caſus affert Aſteſanus loc. cit. ſed alios quoque aſſignat Amicus loc. cit. Quintus caſus eſt quando depoſitum eſt apud ſequeſtrum, a quo reddendum uni eſt, donec lis finiatur, aut litigantes ipſi inter ſe conveniant, ut uni eorum detur. Sextus caſus eſt, quando duo hæredes inter ſe contendunt, quod ſibi, non alteri tamquam proprio hæredi depoſitum debeatur, ut habetur §. 1. §. *apud Julianum* §. depoſiti, in quo ſic concluditur: *Oportet igitur rem deponi in ædem aliquam donec de hæreditate judicetur*. Et tandem de jure etiam communi poteſt depoſitarius depoſitum retinere, donec ſolvantur ei expenſæ circa rem depoſitam factæ, ut ex Gloſſa advertunt Card. de Lugo l. cit. Molina diſp. 526. & alii ab ipſo citati.

69 Quarto, requiri ſolet ex qua culpa teneatur depoſitarius ad damnum reſarciendum, ſi res depoſita pereat, & idem quæri ſolet de commodato, & ſermo eſt, non de culpa theologica, ſed juridica, quæ eſt deviatio ab eo, quod bonum eſt, quodque per hominis diligentiam provideri potuit, ac evitari, & eſt triplex, ſcilicet, lata, levis, & leviſſima, ut deducitur ex L. latæ culpæ ff. de verborum ſignificat. Culpa lata eſt non advertere, quod omnes adverterent,

aut majori parte, ut ſi quis fecit, aut omiſit, quod ut plurimum homines non facerent, aut omitterent, dicitur culpa lata: ut ſi librum, quem apud ſe depoſitum quis habebat, extra domum in ſcamno reliquit, ubi volentibus eum ſurripere patebat, periiſſe dicitur culpa lata talis depoſitarii. Si vero culpa ſit, quia fecit, aut omiſit, quod diligentes in re non facerent, aut non omitterent, culpa levis appellatur, ut ſi eundem librum depoſitarius intra cubiculum reliquit, ſed aperto oſtio, unde ſurripi poterat, vel ſi fœnerator res pignoratas a tineis non excuſſit tali tempore, quod diligens feciſſet. Si denique culpa ſit, quia fecit, aut omiſit, quod ſoli diligentiſſimi non facerent, aut non omitterent, dicitur culpa leviſſima, & ita hanc triplicem juridicam culpam declarat Faber de Reſtit. diſp. 47. Vulpes diſp. 108. art. 3. & Aretinus ex noſtris d. 15. q. 2. art. 6. §. De commodato, ubi etiam hujus triplicis culpæ exempla affert in artificibus, & in cæteris, qui munus aliquod exercent. Itaque depoſitarius, qui non ex officio aliquo, ſed ex pura conventione cum deponente, rei apud ſe depoſitæ cuſtodiam ſuſcipit, nonniſi de dolo, & lata culpa tenetur ad damnum reſarciendum, ſi res depoſita pereat, ut ſtatuitur L. 1. §. ult. ff. depoſiti, & L. 20. ff. eodem titulo. Ratio autem cur talis depoſitarius non teneatur, niſi de dolo, & lata culpa, non autem de levi, aut leviſſima eſt, quia depoſitum non accipit cuſtodiendum in ſui commodum, ut illud accipit commodatarius, neque in commodum utriuſque, ut conductor, ſed in commodum ſolius deponentis; æquitas autem poſtulat, ut quando unus contrahentium nullum ex inito contractu commodum reportat, tanta obligatione aſtringi non debeat, quanta aſtringuntur ii, qui aliquod commodum ex eo reportant. Depoſitarius vero, qui ex officio tenetur res depoſitas cuſtodire, quia nimirum ejus officio rerum cuſtodia per ſe annexa eſt, etiam de culpa levi tenetur, ut colligitur ex L. *nautæ* ff. nautæ. Et ratio ibidem aſſignatur, quia nimirum ipſorum officio annexa eſt hæc obligatio, ut hoc ipſo, quod res depoſitas accipiunt, cum hac obligatione accipere debeant, cum ipſorum officium, ex quo ipſi lucrum reportant, illam exigat; & eadem eſt ratio de iis, qui pro re depoſita mercedem accipiunt, nam hi comparentur conductoribus, qui etiam de levi culpa tenentur, ut DD. communiter docent. Ita cum pluribus aliis rem hanc declarat Amicus d. 17. c. ſect. 2. & hæc culpa juridica poteſt eſſe ſine Theologica, ut ſi quis depoſitum in loco furibus pervio reliquit, & ideo perit, culpa ipſius periiſſe dicitur, & ſatisfacere tenetur, & tamen peccatum non commiſit.

7 Quinto tandem regulariter, & ordinarie deponuntur tantummodo res mobiles, aut ſe moventes, ut gemmæ, libri, animalia, frumentum, pecunia, & ſimilia. Ita Aſteſanus loc. cit. cum cæteris Doctoribus, & clare deducitur ex cap. Bona fides, de depoſito. Dicitur regulariter, & ordinarie, quia ut notat Card. de Lugo loc. cit. non repugnat, quod aliquis peregre proficiſcens domum, & villam ſuam deponat apud Amicum, ut ejus curam, & cuſtodiam habeat. Depoſitarii autem eſſe poſſunt omnes tam viri, quam fœminæ qui ſunt rationis capaces, & judicio pollent, etiam Clerici, & Religioſi; & de fœminis conſtat ex L. Publica Mevia ff. depoſiti; de Clericis colligitur ex cap. *Gravis* de depoſito, & ratio eſt, quia quilibet uſu rationis pollens poteſt cuſtodiam adhibere, quam depoſitum requirit. Ita DD. communiter, qui etiam addunt, quod quando depoſitum fieret apud Abbatem, vel Religioſum de conſenſu Abbatis, ſi illud ex eorum culpa periret, non teneri Monaſterium aliquod incommodum pati, cum ex delicto Abbatis, vel Religioſi Monaſterium damnum ſentire non debeat, niſi in caſu, quo res depoſita in utilitatem Monaſterii eſſet converſa; & idem dicendum de Epiſcopo, vel Canonico, ſi apud ipſos depoſitum fieret. Ita deducitur ex cap. *Delictum* de regulis juris in 6. & cap. Epiſcopum 16. quæſt. 6. nam et ibi dicitur: *Delictum perſonæ non eſt in damnum Eccleſiæ convertendum*. Ita Molina, Leſſius, Bonacina, Stephanus a S. Gregorio, & alii DD. paſſim, qui etiam advertunt caſum fortuitum a culpa jam declarata diſtingui, quia hic non ex ignorantia, neque ex negligentia accidit, ſed ex inopinato eventu, qui prævideri non potuit, & ideo nemo de caſu fortuito tenetur ad ſatisfaciendum, bene tamen de culpa pro ejus quantitate.

DISPUTATIO QUINTA

DE CONTRACTIBUS ONEROSIS.

1 POSTQUAM Scotus 4. diſt. 15. cit. qu. 2. art. 2. egit de tranſlatione rerum auctoritate privata mere liberaliter facta, abſque alicujus retributionis expectatione tam quoad dominium rei, ut eſt donatio, quam quoad uſum rei tantum, ut eſt commodatio; tractat deinde de tranſlatione rerum non mere liberali, tam quoad dominium rei, quam quoad uſum, quæ omnes alios contractus oneroſos complectitur. Juxta igitur hunc ordinem Doctoris in hac diſputatione de contractibus oneroſis agemus, qui proprie contractus nominantur, alii enim, de quibus hactenus egimus, non ſunt contractus proprie dicti, ſed potius quaſi contractus, & ſemicontractus, ſolentque contractus, & ſemicontractus lucrativi appellari, quia nimirum cum lucro fiunt unius contrahentis, & ſine ullo ejus onere, ut conſtat ex dictis, unde Doctor loco citato inquit, quod ſola tranſlatio rerum non mere liberalis, & in qua expectetur aliquid æquivalens, eſt proprie contractus.

QUÆSTIO PRIMA.

De contractu permutationis, venditionis, & emptionis.

2 DOctor d. 15. qu. 2. art. 2. ſub litt. K. inquit, quod contractus proprie dicti, in quibus dominia transferuntur, & transferens expectat aliquid æquivalens ei quod transfert, ſunt triplicis generis, quidam ſunt rei utilis pro re utili immediate, ſicut vini pro tritico, & hujuſmodi, & dicitur rerum permutatio, do, ut des, vel do, ſi des: quidam rei utilis pro numiſmate, vel e converſo, ſiquidem quia difficile erat res uſuales immediate commutare, ideo inventum eſt medium, per quod talis commutatio faciliter fieret, quod vocatur numiſma, vel pecunia, & commutatio numiſmatis, vel pecuniæ pro re uſuali dicitur emptio, e converſo vero venditio; quidam tertio eſt numiſmatis pro numiſmate, ſeu pecuniæ pro pecunia, & dicitur mutui datio, & mutui acceptatio. In hac igitur quæſtione de contractu permutationis, venditionis, & emptionis agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit permutatio, ſeu commutatio ſimplex.

3 PErmutationis nomen dupliciter accipi poteſt, primo generaliter, et ſub ſe comprehendit omnem civilem commutationem, in quo ſenſu omnis contractus non gratuitus, in quo ſcilicet aliquid datur pro alio, dicitur permutatio, & hoc modo non accipitur in propoſito, quia in hoc ſenſu etiam emptio, venditio, locatio, ſocietas, & alii contractus oneroſi permutationes dicuntur, non autem contractus gratuiti, & mere liberales, quia in talibus unus contrahentium id quod dat, non commutat pro alio, ſed mere liberaliter dat, & tradit abſque alicujus retributionis expectatione, ut patet in donatione, & commodatione. Alio modo ſumitur ſpecialiter, prout eſt contractus, quo datur res utilis pro re utili in diverſa ſpecie conſervationi humanæ, ut vinum pro tritico, triticum pro oleo, equus pro bove, & ſimilia, unde accipitur res, prout diſtinguitur contra numiſma, & pecuniam, nam quando pro una parte datur numiſma, & pro alia parte res utilis, proprie dicitur emptio, & venditio; & quando datur numiſma pro numiſmate, proprie cambium appellatur. Itaque in hoc articulo agitur ſpecialiter de permutatione rei utilis conſervationi humanæ pro re utili in diverſa ſpecie modo jam explicato, ut diſp. 15. qu. 2. art. 2. notant Faber, Hirnhaymes, Aretinus & Vulpes diſp. 107. art. 1. ex Scoto ibidem, ubi etiam ſignificat rerum permutationem ſic acceptam adhuc duplicem eſſe, quædam eſt Oeconomica, ut quando vinum meum permuto cum tuo frumento, ut eo utar in domo mea pro cibo, non autem ad lucrandum; quædam vero eſt lucrativa, & eſt quando permutatio illa fit, ut res pro qua fit permutatio, ad lucrum diſtrahatur, & non ut permutans deinde ea utatur pro alenda familia, & in utroque ſenſu hic agitur de permutatione. Hoc prænotato pro ſolutione quæſiti,

4 Primo dicit Doctor loco cit. tres illas requiri conditiones ad ſubſtantiam permutationis, quas ſupra diximus ad donationem requiri, & erant illæ tres. Una quod permutans ſit dominus rei quam permutat. Altera, quod ille, cum quo permutat, velit permutationem accipere, & rei permutatæ dominus fieri. Tertia tandem, quod nulla ſit lex, vel Superior prohibens fieri permutationem. Addit deinde ad juſtitiam, & æquitatem permutationis ultra genericas regulas, & conditiones, quibus opus eſt ad donationem ju-

ſtam,

ſtam, tres alias ſpeciales exigi. Prima eſt, quod talis permutatio fiat ſine fraude, & dolo. Secunda, quod fiat ſecundum æqualitatem, ſeu in ea ſervetur æqualitas. Et tertia, quod exerceatur ſecundum rectam rationem. Unde concludit, his conditionibus ſervatis, dominum alicuius rei juſte in alterum transferre poſſe dominium illius media permutatione ſimplici; ſuppoſito enim illum non prohiberi lege, nec imperio ſuperioris, & ſervare omnia ad æquitatem requiſita, juſte ceſſare poteſt per actum voluntatis eſſe dominum illius rei, & fieri dominus alterius rei pro qua commutet; atque ita juſte fit translatio dominii privata auctoritate per contractum ſimplicis commutationis rei utilis pro alia re utili conſervationi humanæ, in quo contractu valor ponderari debet, ſive a publica Principis poteſtate, ſive a communi prudentum æſtimatione citra omnem fraudem, & dolum, ut jam dicemus.

5 Secundo dicit Doct. quod cum dicitur permutationem, ut juſta ſit, eſſe debere ſine fraude, excluditur fraus in ſubſtantia, quantitate, & qualitate, fraus enim in his tribus contingere poteſt, in ſubſtantia, ut ſi pro vino permutetur aqua, vel auricalcum pro auro, in quantitate, quando non ſervatur juſtum pondus, & menſura; in qualitate eſt, cum commutatur res habens unam qualitatem pro habente aliam qualitatem, ut vinum corruptum, aut dilutum pro vino mero, & non corrupto; & hæc eſt communis doctrina, & ab omnibus recepta, quam probat Doctor ex c. 9. *Si culpa tua*, extra de injuria, damno dato §. finali, ubi dicitur: *qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur*, qui autem fraudem in ſubſtantia facit, quantitate, vel qualitate, modo prædicto, occaſionem damni dat, ſiquidem qui patitur fraudem, rem ſuam, quæ eſt ſine fraude, & vitio, non permutaret cum vitioſa, & mixta fraude, atque ideo ſatisfacere tenetur. Hic tamen notant communiter Doctores, errorem, & dolum in ſubſtantia reddere contractum irritum; in quantitate vero, & qualitate non eſſe irritum, ſed ſuppleri debere ſervata fraudis proportione, & præſertim, ſi error in re ſit notabilis, v. g. ultra dimidium juſti pretii; ita Gloſſa in cap. *Cum dilecti 3. de empt. & vendit.* Addunt prætorea decipientem aliquem ultra pretium juſtum, etiamſi bona fide decipiat, quia ſcilicet ipſe emens, vel vendens emere credit, vel vendere juſto pretio; ſi poſtea comperit ſe juſtum pretium non ſervaſſe emendo, vel vendendo, tunc non peccaſſe quidem, teneri tamen ad reſtitutionem, & ſatisfactionem illius exceſſus, vel defectus a juſto pretio, ſi illum exceſſum apud ſe habeat, quod ſi illud conſumpſiſſet, teneri ſolum ad id in quo ditior, & locupletior factus eſſet; ad hoc enim ſolum poſſeſſores bonæ fidei tenentur, & ita etiam notavit ex noſtris Faber diſp. 47. c. 2. n. 48.

6 Tertio probat Doctor ad juſtitiam permutationis, & aliorum contractuum æqualitatem valoris eſſe ſervandam ex D. Aug. 13. de Trin. c. 3. ubi ait: *vili velle emere, & caro velle vendere revera vitium eſt*; & hoc ait intelligendum eſſe de re vili, & quantum ad uſum humanum, quia frequenter res, quæ eſt in ſe nobilior in eſſe naturali, minus eſt utilis uſui hominum, & propter hoc minus pretioſa, & ideo idem D. Aug. dicebat l. 11. de Civit. c. 16. *melior eſt in domo panis, quam mus*, cum tamen omne vivum nobilius ſit non vivo ſimpliciter in eſſe naturæ, & ideo additur, quod hæc qualitas valoris rerum permutandarum penſanda ſit ſecundum rectam rationem attendentem, ſcilicet, naturam rei in comparatione ad uſum humanum, propter quem fit commutatio. Addit præterea Doctor æqualitatem iſtam valoris rei, ſeu juſtum pretium ſecundum rectam rationem non conſiſtere in indiviſibili, ſicut quidam Antiquiores dixerunt, eo quod putarunt juſtitiam habere tantum medium rei, cæteras vero virtutes medium rationis. Hoc enim falſum eſt, ut ait ſe declaraſſe lib. 3. d. 34. q. 1. ubi nos quoque diſp. 7. qu. 8. diximus duplicem eſſe juſtitiam, diſtributivam ſcilicet, & commutativam, & in diſtributiva medium, & æqualitatem conſtitui ſecundum geometricam proportionem, quod eſt ſecundum rectam rationem, in commutativa vero conſtitui ſecundum arithmeticam proportionem, ideſt, ſecundum æqualitatem rei ad rem, quæ tamen etiam ſecundum rectam rationem conſtituenda eſt, ut ibi declaravimus. Quare concludit Doctor æqualitatem valoris non conſiſtere in indiviſibili, alias eſſet quaſi impoſſibile aliquem quantumvis expertum attingere medium juſtitiæ, & excuſari ab injuſtitia, niſi per ignorantiam, quod valde improbabile eſt, nam certum eſt, quod de juſtitia eſt certa ſcientia moralis, ſicut de aliis virtutibus moralibus, atque ideo cognoſci poteſt etiam illius virtutis medium, conſiſtit enim in aliqua certa latitudine, ita quod ſi quis accipiet ſupra talem latitudinem, peccat per exceſſum in nimia, ſi vero infra talem latitudinem, peccat per exceſſum in minus, & in quocumque gradu citra extrema fiat, juſte fit; unde pretium rerum permutabilium communiter ſtatuitur triplex, ſcilicet, rigoroſum, medium, & infimum, & pretium inter rigoroſum, & infimum, quæ ſunt extrema, eſt juſtum.

7 Quarto Doctor ibidem ad id magis declarandum ſubdit, hanc æqualitatem valoris rei, & pretii tribus modis cognoſci poſſe, primo ex conſtitutione legis poſitivæ, ſecundo ex currenti fori conſuetudine, tertio tandem ex ipſorum permutantium voluntate, & conventione. Ex primo capite dignoſci poteſt, nam Princeps pretium rebus ſæpe ſtatuere ſolet, ut vino, oleo, frumento, & ſimilibus, quod pretium ab Ariſt. 5. Ethic. cap. 7. pretium legitimum vocatur, hoc eſt, a lege ſtatutum, ſiquidem ad Principem ſpectat, attenta humana indigentia, rerum paucitate, vel abundantia, indigentium multitudine, vel paucitate, & ſimilibus, juſtum rerum valorem ſtatuere, ex his enim omnibus prudenter conſideratis poteſt legiſlator rerum æſtimare valorem, & earum pretia ſtatuere, quibus ſtatutis, & taxatis ſufficientem de æqualitate valoris, & juſtitia pretii poſſunt contrahentes habere certitudinem, cui ſine dolo, & fraude ſe conformare tenetur. Ex ſecundo etiam capite æqualitas valoris, & pretii dignoſci poteſt, nempe ex conſuetudine populorum ac regionum, quia ubi ſtatutum legis deficit, ſupplet currens fori conſuetudo, quæ legum dici ſolet optima interpres; hæc enim experientiæ innititur, per quam conditiones ſupradictæ certius cognoſcuntur; ex variis enim rerum, & temporum circumſtantiis conſueverunt homines rerum pretia augere, & minuere, indigentia enim major alicujus rei uno tempore, facit illius pretium creſcere, quam alio, ut tempore belli equus eſt carior, quam tempore pacis; penuria rerum facit earum pretium creſcere, & abundantia decreſcere; multitudo, & pluralitas emptorum eodem tempore concurrentium pretium juſtum creſcere facit, emptorum vero raritas, & paucitas facit illud decreſcere; & eadem ratione quædam vilia apud nos ſunt in parvo pretio, quæ apud Orientales, vel Occidentales maxime æſtimantur.

8 Itaque in mercibus, quæ publicam non habent a lege, vel Principe taxationem, illud pro juſto pretio habendum eſt, quod ex communi hominum prudentum æſtimatione deſumitur, & quod ſecundum communem uſum, ac populi conſuetudinem pro illis rebus tradi, & recipi ſolet. Ex tertio tandem capite æqualitas valoris, & pretii dignoſci poteſt, nempe ex ipſorum contrahentium voluntate, & conventione, quia deficiente lege valorem rei determinante, ac regulari fori conſuetudine, quemadmodum ſunt res, quæ parum ſunt in uſu, quales ſunt gemmæ, & alia noviter ex Indis venientia, & quædam alia de novo artificiata, in his quilibet poteſt rei ſuæ, & labori operis pretium juſtum conſtituere, præfatas attendendo circumſtantias, nempe ex parte vendentis laborem, curam, induſtriam, & pericula, quibus merces expoſuit, illas conſervando, & de loco ad locum transferendo, & ex parte ementium indigentiam, qua rebus illis indigent, paucitatem, vel pluralitatem eorum, & tandem utilitatem, quam ex illis mercibus percipere poſſunt. Et quando etiam aliquarum rerum valor, & pretium eſſet a lege determinatum, aut ex communi hominum æſtimatione, quando hoc non ſervaretur, ſed aliud ex contrahentium conventione conſtitutum, adhuc injuſtitia non fieret, quia, ut inquit Doctor, quandoque relinquitur ipſis commutantibus, ut penſata mutua neceſſitate reputent, & conſentiant ſibi mutuo dare æquivalens hinc inde, & accipere. Unde ſi ego rem habeam, quæ plus valet, quam res Petri, & hoc certo ſcio, & volo nihilominus permutare cum illo, nulla eſt in hac permutatione injuſtitia, quia volenti, & conſentienti non fit injuria, & nemo patitur injuſtum, niſi nolens; & quamvis in caſu poſito non ſervetur æqualitas ſecundum legem determinatam, aut ſecundum communem hominum æſtimationem, ſervatur tamen ſecundum æſtimationem meam, quia nolo ultra pro re mea aliquid habere. Addit tamen Doctor, ut hic etiam Almainus advertit, quod talis permutatio non eſſet ſimpliciter pura permutatio, ſed aliquid de liberali donatione participaret; quare ego dono Petro ſuper rem ſuam exceſſum valoris rei meæ, ſed neque eſt etiam ſimpliciter liberalis donatio, quia aliquid accipio ab alio, & ideo in tali contractu licet non ſit æqualitas ex lege, vel communi hominum æſtimatione, eſt tamen æqualitas ex libero contrahentium conſenſu.

9 Quinto tamen Doctor quæſt. cit. nr. 2. §. *ſequitur de commutatione negotiativa*, poſtquam in ſuperioribus agit de permutatione œconomica, quæ inter privatos verſatur, qua nimirum quis ſibi, & familiæ contrahit, & providet in commodum privatum, breviter agit de commutatione negotiativa, qua etiam intenditur lucrum, & ad bonum commune politicum ſpectat, & inquit ultra regulas, & conditiones ſuperius aſſignatas ad permutationem, emptionem, & venditionem, alias duas requiri conditiones, quas per duas aſſignat regulas. Prima eſt, quod talis commutatio, & negotiatio ſit utilis Reipublicæ, quia utile eſt Reipublicæ habere aliquos qui ſtudeant res venales ſervare, ut prompte poſſint ab indigentibus inveniri, afferreque aliunde res neceſſarias, quibus illa patria non abundat & tamen earum uſus ibi utilis eſt, & neceſſarius; & hæc regula patet ex iis, quibus juſtificatur cambium ad publicam utilitatem inſtitutum a Principe, vel Republica, ut in eo ſemper parato habeatur pecunia ad neceſſitatem tam publicam, quam privatam. Secunda regula concernens juſtitiam ex parte negotiatorum eſt, quod in ea negotiatione pretium ſit correſpondens diligentiæ, ſollicitudini, & periculis ipſius mercatoris, quia in pretium revocari poſſunt labores, pericula, mercium translatio, & expenſæ, qui eſt honeſtus labor, ex quo Mercatores vivere poſſunt, & valde utilis Reipublicæ. Tum quia legiſlator, & Princeps deberet ex juſtitia conducere operas transferentium res de longinquo,

quibus indiget Reſpublica; ergo & ipſi mercatores eas transferentes poſſunt ſuos labores, induſtriam, pericula, & reliqua pretio æſtimabilia vendere.

10 Sed Recentiores quidam bene ſecundam regulam, & conditionem a Scoto aſſignatam impugnant, quia juſtum pretium non eſt in manu Mercatorum ponendum, qui ſunt avidiſſimi, neque ex lucro, vel damno eorum attendi debet, ſed ex communi mercium æſtimatione. Ita Sotus de Juſtitia, & Jure quæſt. 2. ar. 3. & Molina diſp. 348. cum aliis quibuſdam. Sed miror Molinam præſertim hanc Scoti regulam, & doctrinam impugnare, quia, ut etiam Faber notavit diſp. 43. cit. cap. 3. ipſemet ibidem num. 7. eamdem expreſſe tradit doctrinam, dum inquit, quod cum aliquid de novo in aliquam aſportatur provinciam, ſtatuendum eſt pretium juxta prudentium arbitrium, ac judicandum, attenta qualitate, utilitate, multitudine, aut paucitate rei, quæ aſportatur, attentiſque expenſis, atque periculis & difficultatibus in ea aſportanda; ſi ergo ad ſtatuendum juſtum talium mercium pretium hæc omnia prudentis judicio ſunt conſideranda, poterit ipſe legiſlator, et etiam ipſi mercatores, legiſlatore deficiente, eodem modo, & iiſdem ſervatis circumſtantiis pretium ſuis mercibus imponere, & ſtatuere? Nec ratio adducta eſt alicujus momenti, quia Doctor non ponit abſolute pretium in manu mercatorum, ſed juſtitiam, & cauſas aſſignat ex natura rei, ex quibus pretium ſecundum rectam rationem æſtimari debet, ait enim medium rectæ rationis, quod lege aut conſuetudine determinatum eſt, ſervandum eſſe, & in hac æſtimatione non ſolum res ipſas venire, ſed labores etiam, pericula, expenſas, & alia, ex quibus valor rei creſcit, & augetur. Bene ergo inquit Scot. vel per Principem, vel ubi non eſt alia rei æſtimatio, quam illa, quæ fit a mercatoribus, non ſolum rem ipſam appretiari debere, ſed labores, induſtriam, & reliqua, quæ valorem rei augent, & lucrum juſte computantur. Hic eundem deducit Doctor in fine §. cit. damnabiles eſſe negotiatores, qui nec transferunt res de loco ad locum, nec eas conſervant ad uſum commodum ementium pro ſuis neceſſitatibus, nec eorum induſtria res venalis melioratur, nec vendunt res pretio conſueto, ſed emunt, ut ſtatim vendant ſine omnibus iſtis conditionibus; unde ait Doctor hujuſmodi mercatores, vel Monopolas a Republica expellendos eſſe, quia prohibent immediatam commutationem volentium emere, vel commutare œconomice, & per conſequens faciunt quodlibet venale, vel uſuale carius ementi, quam deberet eſſe & vilius vendenti, & ſic damnificant utramque partem, unde etiam damnabilia ſunt monopolia illa, in quibus ultra debitam uſus mercium communitati ſubtrahitur, & neceſſitatibus ejus, ut poſtea non eo valore vendantur, aut æſtimatione rerum, ſed ea neceſſitate ementium quam ipſi cenſent, & inducunt, copiam mercium ſubtrahendo, & hi ad reſtitutionem tenentur, quia magnum Reipublicæ damnum inferunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit emptio, & venditio, & quomodo perficiantur.

11 QUod autem præſtabat rerum permutatio, de qua art. præc. poſtea commodius uſus pecuniæ præſtare cœpit, ex cujus ſolutione, quod pretium dicitur, & rei traditione, quæ merx appellatur, contractus emptionis reſultat, quæ in pretio ſolvendo conſiſtit, & venditionis, quæ in merce tradenda perficitur; & inter omnes oneroſos contractus emptio, & venditio celebratiſſimus eſt, tum ob ejus frequentiam, tum ob maximam utilitatem, & emolumentum, quod vitæ humanæ affert, quæ civiliter conſtituta ſine tali contractu ſubſiſtere nequaquam poſſet, cum enim ſæpe contingeret ut quo abundaret unus, alter non egeret, vel non eſſet ſemper obvia inter res ipſas commutabiles æqualitas, & commenſuratio debita ac juſtitia; adinventus eſt uſus nummi, vel pecuniæ, quæ eſt medium, quo res omnes redduntur commenſurabiles. Differt autem emptio, & venditio a ſimplici rerum permutatione, quia ut habet L. 1. ff. de contrahenda emptione, & venditione in contractu emptionis, & venditionis aliud eſt vendere, & aliud emere, alius emptor, alius venditor, aliud eſt pretium, aliud merx, quod in permutatione diſcerni non poteſt, uter emptor, & uter venditor ſit. Ex quo fit contractum emptionis, & venditionis ex parte utriuſque contrahentis eſſe diverſæ rationis, nam ex parte ejus, qui mercedem tradit, ſortitur denominationem venditionis, & ex parte ejus, qui pretium ſolvit, emptionis, e contra vero contractum ſimplicis permutationis ex parte utriuſque contrahentis non eſſe diverſæ, ſed ejuſdem rationis, cum uterque ſit permutans res ſuas, quibus abundat, cum rebus alterius, quibus ipſe indiget. Unde aperte ſequitur ante uſum pecuniæ contractum emptionis, & venditionis non fuiſſe, ſed illum ſimul cum pecunia cœpiſſe, ut ex lege citata deducitur.

12 Primo itaque docet Scotus loco citat. lit. M., §. *conſimiliter omnino concluſio eſt de juſta venditione, & emptione*, quod conditiones requiſitæ ad juſtam rerum permutationem, quæ eſt primus contractus oneroſus, in quo dominium transfertur, requiruntur etiam ad juſtitiam contractus emptionis & venditionis, adeo quod præter tres conditiones juſtæ donationis præc. diſp. aſſignatas, ſcilicet, quod vendens ſit dominus rei, & quod emens velit emere, & quod uterque ſit liber, & nulli ſubjectus, a quo impediri poſſit, ne contrahat, requiruntur aliæ duæ conditiones ad juſtam rerum permutationem aſſignatæ art. præcedent. Prima eſt, quod non adſit fraus, ſive dolus in ſubſtantia, quantitate, & qualitate numiſmatis, & rei quæ cum numiſmate permutatur, tam ex parte emptoris, quam venditoris. Ex quo ſequitur contra juſtitiam eſſe, ſi quis rem vendat vitium habentem, vel defectum aliquem in quantitate, vel qualitate eodem pretio, quo venderetur, ſi tali defectu careret, proindeque peccare, qui menſuras adhibent injuſtas, aut pondera doloſa juxta illud Proverb. 20. *Statera doloſa abominatio apud Deum*, & qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores, ut caupones aquam vino miſcentes, & frumentarii, qui tritico alia deteriorata ſemina miſcent, ſicut illi, qui Amos 8. dicebant: *quiſquilias frumenti vendamus*, ideoque communiter docent Doctores manifeſtanda eſſe vitia occulta, quæ rei valorem notabiliter diminuunt, & ab emptore deprehendi non poſſunt, quæ fuit doctrina D. Ambroſii expreſſa l. 3. de Offic. c. 10. ubi ait: *In contractibus vitia eorum, quæ veneunt, prodi jubentur, ac niſi intimaverit venditor quamvis in jus emptoris tranſierint, doli actione tenetur*. Et hoc etiam ex parte emptoris intelligendum eſt, omnem ſcilicet fraudem ab emptore abeſſe debere, ideoque contra juſtitiam eſſe, rem pretioſam pro vili emere a ruſtico, qui ejus valorem ignorat, puta gemmam pro fragmento vitri; ſecus autem ſi in aliqua regione res parvi æſtimarentur, quæ tamen alibi pretioſiſſimæ haberentur, ut gemmæ, margaritæ, & alia id generis in Indiis, & aliis diſſitis regionibus, ubi ob copiam parvi æſtimantur, & hæc doctrina non ſolum eſt Scoti loc. cit. ſed etiam D. Thom. 2. 2. qu. 77. art. 1. & ſeq. & ab omnibus paſſim recepta.

13 Altera conditio ad juſtitiam emptionis, & venditionis neceſſaria eſt, quod ſervetur juſtum pretium, ſeu ut res neque carius vendatur, neque vilius ematur, quam ejus pretium exigat, pro cujus intelligentia jam ſupra dictum eſt duplex eſſe juſtum rei alicujus pretium, primum eſt, quod a Principe, & poteſtate publica taxatum eſt, quod a Doctoribus pretium legitimum vocari ſolet, quaſi a lege definitum. Alterum eſt, quod communi hominum æſtimatione determinatur, quando a poteſtate publica taxatum non eſt, & pretium vulgare, ſeu commune vocari ſolet, & triplex eſſe dicitur, infimum ſcilicet, medium, & ſummum, quod etiam rigoroſum dici ſolet; cum enim ex plurimorum æſtimatione tale pretium pendeat, qui non eodem modo de rerum valore judicant, quamdam latitudinem habet, nam aliqui decem nummis v. g. rem valere arbitrantur, quod alii undecim, alii vero novem tantum æſtimant. Ubi Doctores communiter advertunt, quod quamvis in exteriori foro non detur actio ei, qui carius emendo, vel vilius vendendo ultra dimidiam juſti pretii non eſt deceptus; in foro tamen conſcientiæ omnis venditio, in qua juſti pretii latitudo exceditur, & omnis emptio in qua juſti pretii quantitas non attingitur, injuſta eſt, & divinæ legi contraria, ut etiam expreſſe docet D. Aug. lib. 13. de Trin. cap. 3.

14 Secundo duæ cauſæ a Doctoribus aſſignari ſolent, ut videri poteſt apud Leſſium l. 2. cap. 21. dub. 4. & hic etiam inſinuantur a Scoto, ob quas licet aliquando rem pluris vendere, quam per ſe valeat. Prima eſt ratione officii mercandi, ſiquidem mercatori licitum eſt merces ſuas paulo pluris vendere, quam ab aliis venderentur, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt, & ratio patet ex dictis ar. præc. no. 9. de permutatione negotiativa, quia pretio aliquo æſtimabilia cenſentur pericula, curæ, labores, & omne tempus, quod mercatores impendunt aſſidue in mercibus transferendis, conſervandis, & conquirendis. Secunda eſt ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis; quando nimirum aliquis in ſolam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ ſibi plurimum utilis, & commoda eſt, ac etiam interdum neceſſaria. Ita Scotus loc. cit. ſub lit. M. ubi ait, quod ſi quis multum indiget re ſua, & per magnam inſtantiam inducatur ab alio, ut vendat, vel permutet pro re alia, cum poſſit ſe præſervare indemnem, & ex venditione, & permutatione iſte multum damnificatur, poteſt carius vendere quam ſi alias ſine tali damnificatione venderet, vel permutaret. Addit tamen, quod ſi emens magnum commodum conſequatur ex illa re ſibi vendita, vel permutata, nec venditor ex illius diſtractione damnum ullum, aut incommodum pateretur, non ob id poteſt carius vendi, vel permutari, quam propter majus commodum ejus quod conſequitur, nec res mea eſt in ſe pretioſior, nec mihi melior, & ideo non debet mihi majus pretium apportare; ſecus autem eſt, quando damnificor, quia tunc mihi eſt pretioſior, licet non in ſe. Ita ad verbum diſcurrit Doctor loc. cit. Sic etiam pariter aliæ duæ cauſæ aſſignari ſolent, ob quas interdum licet rem minori pretio emere, quam alias valeret. Una eſt, ſi emptori parum utilis ſit, illamque ſolummodo in gratiam venditoris emat, quia tunc pretium, & valor illius vileſcere cenſetur ſecundum communem hominum æſtimationem. Altera cauſa ex ratione, & modo vendendi originem ducit, ut in auctionibus publicis, in quibus ſicut aliquando commune rerum pretium ex emptorum copia, & concurrentia augetur, ſic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, & decreſcit.

15 Tan-

15 Tertio ex dictis conditionibus ad juſtitiam emptionis, & venditionis requiſitis deducitur natura hujus contractus, qui definiri ſolet; *Contractus conſtans reciproco conſenſu mercis pro pretio, & pretii pro merce*. Dicitur *contractus* quoniam emptio, & venditio unam contractum integrant, qui cum aliis generice convenit: additur *conſtans reciproco conſenſu* ad explicandam contractus iſtius naturam, & eſſentiam, qui mutuo conſenſu utriuſque contrahentis perficitur verbis, vel alio ſigno externo manifeſtato, unde perfici poteſt abſque ſcriptura, vel alio publico inſtrumento expreſſo, immo etiam per litteras, vel nuncium inter abſentes, ut habetur L. 2. ff. de contrahenda emptione, & Inſtit. *de obligationibus ex conſenſu*. Ex quo infertur hunc contractum ante traditionem mercis eſſentialiter perfici; ſuamque vim ad obligandum ex reciproco conſenſu ſortiri; licet enim, ut contractus ſit validus, merx, quæ venditur, extare debeat, aut ſaltem ſpes mercis, & pretium, quo emitur, ut habetur L. *Nec emptio*, ff. de contrahenda emptione; ad ſubſtantiam tamen contractus opus non eſt, mercem, vel pretium actualiter tradi, ſed ex parte venditoris ſat erit obligatio dandi mercem, & ex parte emptoris obligatio ſolvendi pretium, quæ mutua obligatio ſolo reciproco utriuſque contrahentis conſenſu contrahitur; & quo extante, & perſeverante neutri parti fas eſt abſque alterius conſenſu a contractu reſilire, ut habetur L. 3. de reſcindenda venditione. Hoc tamen intelligendum eſt, modo conſenſus ſit abſolutus, & non conditionalis a futura conditione dependens, nam talis conditio ſuſpendit conſenſum, & contractum uſque ad conditionis eventum, & impletionem, ut accidit quando contrahens contrahere intendit dependenter a confectione Scripturæ; tunc enim contractus non eſt perfectus, & abſolutus ante Scripturæ confectionem, vel alterius conditionis eventum in contractu adjectæ, unde ipſimet contrahentes ante conditionem adimpletam ex conſenſu poſſunt ab illo reſilire, & contractum reddere nullum. Tandem per ſequentes particulas in definitione poſitas hic contractus a reliquis diſcriminatur, qui etiam reciproco contrahentium conſenſu perficiuntur. Differt a donatione, vel promiſſione gratuita, quia hic eſt contractus onerofus, & utrinque obligatorius. Differt a ſimplici permutatione, quia in ea non datur res pro pretio, ſed res pro alia re, pretii enim appellatione ſola pecunia venit. Differt a cambio, in quo datur pecunia pro pecunia, non res pro pecunia. Differt a commodato, in quo rei commodatæ dominium non transfertur, ſed uſus tantum, ſicut etiam in locatione, venditio autem ordinatur ad transferendum dominium rei venditæ in emptorem. Differt a mutuo, quia in mutuo requiritur traditio, ſine qua non perficitur; venditio autem ſolo conſenſu perficitur abſque traditione, & quia in mutuo non datur res pro pecunia, ſed pecunia pro pecunia. Differt tandem ab Emphyteuſi, quia per hanc non datur dominium directum, ſed utile pro annua penſione; & hæc eſt communis doctrina de hujus contractus natura apud Molinam, Card. de Lugo, Bonacinam, Amicum, Stephanum a S. Gregorio, & alios paſſim.

16 Quarto ex tradita doctrina de natura emptionis, & venditionis, & conditionibus ad eas requiſitis varia dubia reſolvuntur, & plures conſcientiæ caſus, nam quod ſpectat ad emptorem, is poteſt vilius emere rem, quam valeat, ſi ei non commoda ſit, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat, quod venditor neceſſitate ductus vendat vilius, quia venditio manet voluntaria, in quo tamen cavendum eſt, ne a pauperibus aliiſque quos cogit egeſtas ad propriam, v. g. ſupellectilem diſtrahendam, aliquid vilius, quam par ſit emendo, juſtitia, vel charitas violetur. Emptor etiam poteſt emere viliori pretio ex eo, quod multas merces ſimul a venditore emat, quia tunc illum a multis curis liberat, & expeditum facit ad alia comparanda, unde merito pretium decreſcit. Quoad venditorem vero is tenetur emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obeſſe poteſt v. g. ſi pannus ſit adustus, equus furioſus, oves morbidæ, &c. alioquin tenetur de fraude, & damno ſecuto, ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, aut qualitate. Item communiter tenetur vendere juxta pretium a lege taxatum, vel Magiſtratu, quod ſi taxatum non eſt, id cenſebitur juſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur, quod in indiviſibili non conſiſtit, ſed in ſummum, medium, & infimum dividitur, ita ut intra latitudinem hujus pretii emere, & vendere liceat; nunc ſummo, nunc infimo; licet tamen interdum vendere carius, quam res valeat pretio currenti, ſi adſint alii boni tituli, & ſimul de hoc emptorem moneas, quia tunc illi non fit injuria; tales ſunt v. g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, & moleſtia tibi ex rei venditione eventura, item ſi res ſint novæ, raræ, & ſingulares, v. g. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua picturæ, & ſimilia. Sic etiam qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, poſſunt interdum carius vendere, quam qui in magna quantitate, quia debent majores labores, diligentias, & expenſas ad ea conſervanda impendere, quæ omnia ſunt pretio æſtimabilia, & ſic quidam Caupones, & ſtabularios excuſant, qui avenam, fœnum, paleas, & ſimilia carius vendunt, quam alii, dummodo pretium iis non ſit taxatum. Ita Layman,

Maſtrii Theolog. Moral.

Leſſius, Regin. Bonac. Fill. Buſembaus, & alii paſſim; de quibus dubiis fuſe per plures articulos agit Aretinus noſter titul. de emptione, & venditione in 4. diſt. 15. quæſt. 2. Vulpes diſp. 107. Amicus, Caſpenſis, Card. de Lugo, & alii paſſim.

17 Quinto eſt difficultas, an tempore magnæ ſterilitatis, & inopiæ ſervanda ſit lex, ſeu pragmatica frumenti, vel licitum ſit illud vendere ſecundum communem æſtimationem. Quidam abſolute docent legem, & taxam frumenti omnino ſervandam eſſe ſub pœna peccati mortalis, quorum fundamentum eſt, quia bonum commune præferendum eſt bono particulari; ergo cum bonum commune Reipublicæ id poſtulat, licite talis lex conſtitui poteſt, non obſtante, quod in aliquorum vergat detrimentum, lex enim peculiares caſus non reſpicit, ſed ea, quæ ut plurimum, & frequenter evenire ſolent, & juxta hæc lex conſtituitur, cui omnes parere tenentur, licet aliquis annus ſterilitatis obvenerit. Ita Medina, Corduba, Azorius Salonius, & Faber ex noſtris diſp. 47. cit. cap. 3. num. 85. Alii vero oppoſitum docent dicentes, quod ſi frumentum antea lege erat taxatum pretio moderato, ſuperveniente poſtea ob pluviæ defectum, vel aliqua alia de cauſa magna ſterilitate, non eſſe obligationem vendendi triticum pretio tempore abundantiæ taxato. Fundamentum eſt, quia lex taxans eo modo pretia rebus tempore ſterilitatis injuſta eſſet, & irrationabilis, tunc enim pretium rerum a lege aſſignatum cenſetur juſtum, quando valor rei commenſuratur in latitudine pretii ſecundum communem æſtimationem; alias poteſtas Principis non eſſet ad ædificandam, & ſervandam Rempublicam, ſed potius deſtruendam, ac evertendam, ſi pro libito pretia rebus aſſignare poſſet; & ideo ut juſta decernat, temporum & rerum circumſtantias conſiderare debet, fructuum penuriam, vel abundantiam, emptorum multitudinem, & paucitatem, & alia ſimilia, quia ad irrationabilia, ac injuſte non ſe extendit Principis poteſtas. Confirmatur, quia commune eſt legibus humanis, ut in illis aliquando Epicheje locum habeat, ſpectatis rerum circumſtantiis, quæ nil aliud eſt, quam legis emendatio, & interpretatio: cum ergo lex hæc de taxa frumenti civilis ſit, & humana, ipſa quoque in aliquo peculiari caſu emendationem admittat, vel nullus alius ad id magis idoneus ſe offerre poteſt, quam is, in quo ſterilitas premit, & alimenta deſunt, quoniam in tali caſu præſumendum non eſt, voluntatem Principis eſſe, ut tanta ſuperveniente ſterilitate, lex quæ tempore abundantiæ lata erat, adhuc perſeverat, ac vim retineat. Tandem quia nulla æquitas pati videtur, ut reliquæ merces tempore raritatis earum, & juxta emptorum multitudinem creſcant juxta penuriam illarum; & tamen agricolæ frumentum, quod tantæ utilitatis eſt in Republica, quodque tanto labore, & ſumptibus parant, eo pretio vendere non ſinantur, quod ex ipſa rei natura penuria illius exigit abundantia emptorum; hoc enim eſſet in cauſa, ut agricoltura, quæ Reipublicæ adeo neceſſaria eſt, magna ex parte minueretur. Ita Molina, Navarr. Rebellus, & plures alii, quam ſententiam probabiliorem arbitror, utpote cui favet communis DD. regula, quod leges mutari debent, cum notabiliter rerum circumſtantiæ variantur, adeo ut ſi Princeps eſſet notabiliter negligens, jam inciperet lex eſſe injuſte, & in conſcientia non obligaret, cum qua etiam limitatione nonnulli primam ſententiam ampleĉtuntur, ut notat Caſpenſis diſp. 4. ſect. 3.

18 Sexto tandem eſt difficultas, cui poſt celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiet. Conveniunt DD. ſi res vendita pereat, vel deterior fiat poſt ipſius traditionem, non perire venditori, ſed emptori, quamvis pretium non ſit ſolutum, quia per traditionem fuit translatum dominium, res autem domino perit, ſicut domino fructificat; quare difficultas ſolum eſt, cui pereat ante traditionem, an emptori, num vero venditori; quamvis enim ſola contrahentium conventione hic contractus ſecundum eſſentiam perficiatur, ut ſupra dictum eſt, & ex ea oritur obligatio tradendi rem, & ſolvendi pretium, emptor tamen non fit dominus rei emptæ, antequam ipſa tradatur, & dominium rei venditæ non transfertur in emptorem, niſi per traditionem, ut expreſſe habetur L. *de Traditionibus*, C. de pactis, & §. *Cum autem*, Inſtit. de empt. & vendit. hæc enim eſt natura hujus contractus, per quem vendens non transfert dominium ſolo conſenſu etiam ſenſibiliter acceptato, ſed tantum obligatus manet ad illud transferendum per ipſam rei traditionem; unde emens ex conventione acquirit ſolum jus ad rem, ideſt, ut ſibi tradatur res, non habet autem jus in re, niſi poſt traditionem. Unde §. cit. habetur, quod *qui rem nondum emptori tradidit, adhuc ipſe dominus eſt*, quare ex hac lege deduci videtur, celebrato contractu, ſi res ante traditionem pereat, vel deterior fiat, aut melior, non perire, vel deteriorem fieri, aut meliorem emptori, ſed venditori, penes quem adhuc rei venditæ dominium manet, res enim perit, & deterior fit, vel melior domino ſuo. Ex alia vero parte quædam ſunt leges expreſſe decernentes, poſt celebratum contractum mutuo contrahentium conſenſu, omne periculum, & commodum rei venditæ eſſe penes emptorem, non venditorem etiam adhuc traditione non ſecuta. Ita habetur L. 1. C. de periculo, & commodo rei venditæ, & idem ſtatuitur in ſequentibus legibus.

19 Hæc difficultas per plures, & varias diſtinctiones, & limi-

limitationes a Doctoribus reſolvitur, ut videri poteſt apud Molinam, Leſſium, Sylvium, Amicum, Caſpenſem, & alios paſſim, qui tamen in hoc conveniunt, quod ſi res vendita ſit determinata in individuo, ut hæc domus, hic fundus, hic equus, ſtatim celebrato contractu, omnia commoda, & incommoda rei venditæ transeunt in emptorem; quod non ſolum conſtat ex legibus adductis, ſed etiam ratio ipſa ſuadet, quia contractus venditionis rei determinatæ abſolute celebratus ſufficiens eſt jure gentium ad transferendum dominium, ut etiam prædicti DD. fatentur, quia mens ſic contrahentium eſt, ut ſtatim res cum ſequentibus ejus eventis ad emptorem pertineat, niſi aliter expreſſe ſit conventum. Quod autem dominium non transferatur actu ante traditionem rei venditæ, id provenit ſolum ex diſpoſitione juris civilis, & id fecit ad evitandas lites, & contentiones, quæ oriri poſſent, ſi res venditæ non traderetur poſtea alienata, ob id tamen noluit hoc jus impedire, quin ante traditionem omnia rei commoda, & incommoda ad emptorem pertinerent, proinde ac ſi dominium translatum eſſet; unde quamvis impediat dominium, non tamen impedit effectum, qui ex dominio ſequi ſolet, quin potius expreſſe decrevit, ut omnia commoda, & incommoda in emptorem transferantur etiam ante traditionem, tum ut emptor cautior fieret in re empta a venditore recuperanda, tum quia contractu reciproco conſenſu contrahentium celebrato jure gentium res vendita ſtatim fit emptoris, ut dictum eſt. Si vero res empta ſit indeterminata in individuo, ut ſi quis emat decem oves ex grege, vel decem modios tritici ex granario, vel ſi emat rem determinatam in corpore, ſed ad menſuram v. g. totum tritici acervum uno quoque in ſingulas menſuras, tunc ante rei traditionem, vel menſurationem periculum interitus ad venditorem ſpectat. Ita enim expreſſe ſtatutum eſt L. *Quod ſæpe* 35. §. *in his*, de contrahenda emptione. Et ratio eſt, quia tunc intelligitur tacita conditio, ſi res tradatur, ut in lege citata habetur, unde donec impleatur conditio, non cenſetur perfecta venditio, quoniam dum venditor rem venditam non determinat in individuo, nec in corpore, tacite ſe obligat ad illam tradendam ex quocumque corpore, etiamſi totum, quod ipſe habet, conſumptum fuerit; ut ſi venderentur ovis, & bos, non aſſignato grege, vel armento, ex quo aſſignanda eſt ovis, vel bos, tunc etiamſi totus grex, vel armentum pereat, perit venditori, non emptori, cui ſemper venditor obligatus manet ad contractum ſervandum.

ARTICULUS TERTIUS.

Quædam aliæ Difficultates de Emptione, & Venditione reſolvuntur.

20 PRima difficultas eſt. An licitum ſit res carius vendere credito, ſeu dilata ſolutione ad tempus, quam valeant numerata pecunia. Movet hoc dubium Doctor diſt. 35. cit. q. 2. art. 2. lit. P. ubi pro ejus ſolutione præter regulas prædictas pertinentes ad juſtum, vel injuſtum in ſingulis contractibus addit alias duas. Prima eſt, quod commutans non commutet, vel vendat tempus, quod non eſt ſuum. Secunda quod non ponat ſe in tuto de lucrando, & illum, cum quo commutat, de damno, intelligendo de tuto ſemper, vel ut in pluribus. Et in primis concedunt omnes licitum eſſe res vendere ſummo, ac rigoroſo pretio ob dilatam ſolutionem, quæ non niſi medio, vel infimo numerata pecunia venderentur, & ratio eſt, quia tale pretium eſto rigoroſum limites juſti pretii non excedit; ergo ſive eo pretio res vendantur expectata pecunia, ſive numerata, juſte venduntur; quia detrahere de pretio rigoroſo, eſt gratia, qua mercator pro ſua voluntate uti poteſt quibuſcumque voluerit, & cum aliis non, & illud non detrahendo nullam injuſtitiam committit, quia non ob id latitudinem juſti pretii excedit; ſola igitur quæſtio eſt, quando propter dilatam ſolutionem juſti pretii limites exceduntur. Et cum Scoto, quem communiter Theologi omnes ſequuntur, juxta regulas ab ipſo aſſignatas dicendum eſt, ob ſolam ſolutionis dilationem non licere res carius vendere, quam tempore venditionis valeant, & ratio eſt, quia talis contractus eſſet uſurarius, nam venderetur tempus, quod non eſt ſuum, & eſſet uſura palliata ex mutuo virtuali; res enim carius vendere ob ſolam ſolutionis dilationem, quam de præſenti valeant, perinde eſt, ac ſi emptor pretium de præſenti ſolveret, illudque ſolutum eidem emptori a venditore daretur mutuo, ut ex eo aliquid ultra ſortem acciperet pro ſola temporis dilatione, quod ſine formali uſura fieri nequit, ut ex diſp. ſeq. conſtabit, non enim licet ultra uſuram pro mutuo, neque pro uſu pecuniæ, aliquid accipere ultra ſortem, ut ibi dicemus, & omnes communiter docent. Ita Navarrus, Molina, Bonacina, Salas, Amicus, Caſpenſis, & alii.

21 Difficultas tamen eſt, an ſaltem ratione periculi, cui venditor ſe exponere poteſt vendendo credita pecunia, vel amittendi illam, vel conſumendi pecunias in pretii recuperatione, poſſit rem carius vendere juſto pretio rigoroſo ob dilatam ſolutionem, quam numerata pecunia. Aliqui apud Fabrum noſtrum diſp. 47. cit. cap. 4. num. 98. dixerunt ratione periculi non poſſe creſcere pretium ultra juſtum, ſed ſolum ratione expenſarum, quamvis hoc etiam ſit periculoſum, & fieri debeat ea conditione, ut nullæ deinde fiant expenſæ, nil ultra pretium juſtum accipiatur. Alii vero aſſerunt, neque ratione periculi, neque ratione expenſarum, laboris, ac moleſtiæ poſſe pretium augeri ultra juſtum, & conſequenter hujuſmodi venditionem nullo modo licitam eſſe; quorum fundamentum eſt, quia oppoſita opinio uſuris per id viam aperit, nam etiam mutuans aliquis ſic ſe ſubjicit periculis, & laboribus, & tamen non conceditur, quod propter hæc aliquid ultra ſortem principalem accipere poſſit. Ita Nav. Sot. Sylveſt. Az. & quidam alii. Alii tandem magis communiter aſſerunt in prædicto caſu licere aſcendere tantum ſupra pretium juſtum rigoroſum, quantum periculum illud judicio prudentis eſt æſtimandum. Ita Molina, Medina, Sylv. Amic. Caſpenſ. & plures alii, ac etiam Faber ipſe loc. cit. Quorum fundamentum eſt, quia periculum amittendi debitum, & faciendi expenſas in ejus recuperatione eſt pretio æſtimabile; ergo exiſtentibus prædictis conditionibus, & cauſis poteſt venditor aliquid recipere ultra juſtum pretium ratione illius. Confirmatur, quia creditum tali die ſolvendum, cujus ſolutio, & exactio valde difficilis eſt, & periculoſa, licite poteſt vendi, & emi multo minus ratione talis periculi, expenſarum & laboris ad illud exigendum; ergo ſicut periculum in tali caſu facit pretium decreſcere; ita e contra in caſu noſtro debet facere pretium augeri. Conſequentia patet, quia nulla poteſt aſſignari ratio, cur emere liceat minus juſto pretio creditum difficilis, & periculoſæ exactionis, & aliquam mercem vendere non liceat dilata ſolutione pluris juſto pretio ob periculum, & difficilem exactionem, quia in utroque caſu eſt eadem ratio periculi, & difficilis exactionis, & expenſarum.

22 Cæterum, ut notat Amic. cum aliis Auctoribus illius opinionis diſp. cit. ſect. 8. ut hæc cauſa contractum ab injuſtitia excuſet, debet periculum non eſſe fictum, ſed verum, & ſolidum, & in probabili conjectura fundatum; quo fit, ut hæc cauſa univerſalis eſſe nequeat, & æqualis reſpectu omnium emptorum, cum non de omnibus ut emptoribus poſſit timeri periculum, vel ſaltem æquale, ne ſuo tempore, ac termino aſſignato pretium ſolvant. Præterea requiritur, ut emptores ſponte in hoc conſentiant, alioquin ſi alia via venditorem aſſecurare vellent de ſuo pretio ſolvendo; v. g. pignore, vel fidejuſſore, ad hunc modum per pretii augmentum cogi non poſſent. Denique periculum probabile, cui venditor ſuas merces exponit, poteſt hujuſmodi contractum ab injuſtitia excuſare, eumque licitum reddere, ac multo magis damnum emergens, vel lucrum ceſſans, quod venditor pateretur ob dilatam pretii ſolutionem, id facere poterit, ut omnes communiter concedunt, unde ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis poteſt a venditore pretium augeri uſque ad eam quantitatem, ad quam probabiliter æſtimetur perventurum, vel damnum, quod ex præſenti pecuniæ carentia ſibi timet, vel lucrum quod ſibi ex eadem pecuniæ carentia ceſſet; dummodo id emptori manifeſtet, & ille rem emere velit, & conſentiat cum tali onere, & gravamine. Ita etiam diſcurrit Card. de Lugo diſp. 26. ſect. 7. §. 2.

23 Secunda difficultas eſt; An licitum ſit emere res anticipata ſolutione minori pretio, quam ſint valituræ tempore traditionis. Communis ſententia aſſerit non licere minoris emere ob ſolam anticipatam ſolutionem, ſi nulla alia ſubſit cauſa. Ita Auctores omnes ſupra cit. & ratio eſt eadem quæ de venditione cariori pretio facta ob ſolam dilatam ſolutionem, ſiquidem palliata uſura committitur in utroque contractu ex mutuo virtuali; quando enim merces emitur anticipata pecunia, juſtum ejus pretium non eſt illud, quo res valet tempore ſolutionis, ſed quo valitura eſt tempore traditionis, ac proinde anticipata ſolutione minori pretio res emi non poteſt citra uſuram, quam tempore traditionis eſt valitura: hoc enim nihil aliud eſſet, quam virtualiter pecuniam mutuare, & implicite uſque ad tempus traditionis, ut ratione talis mutui mutuans pro lucro recipiat id, quod de juſto pretio detrahitur. Additur autem in concluſione limitatio illa, ſi nulla alia ſubſit cauſa; quia plures cauſæ eſſe poſſunt, ob quas interdum licitum eſt minoris emere anticipata ſolutione, ut Auctores cit. advertunt, ac etiam Faber ex noſtris diſp. 47. cap. 4. num. 101. & ſunt fere eædem, ob quas dictum eſt difficult. præc. licitum eſſe interdum carius vendere dilata ſolutione. Primo nimirum ob damnum emergens, vel lucrum ceſſans, quo emptor ſe privet anticipata ſolvendo. Secundo ob periculum, vel dubium probabile, quod venditor non ſit traditurus mercem propter paupertatem, vel malignitatem, aut aliam ſimilem cauſam. Tertio ſi probabiliter timeat emptor abſque expenſis labore, ac moleſtia merces præfixo tempore habere non poſſe. Quarto tandem, quia hic modus emendi merces anticipata ſolutione plerumque ob paucitatem emptorum pretium minuere ſolet, pauci enim ſunt ordinarie qui merces anticipata pecunia emere velint, ne ſe periculo exponant eam perdendi, & ſicut modus vendendi dilata ſolutione auget pretium rerum ob emptorum multitudinem, ita e contra modus emendi anticipata pecunia pretium minuit ob paucitatem emptorum.

24 Itaque ſi nulla ſubſit ex cauſis adductis, non licet minoris emere ſolo titulo anticipatæ ſolutionis, ſed debet emi juſto pretio, quod quidem non eſt illud, quod currit tempore ſolutionis, ſed quo res valitura eſt tempore traditionis, ut modo dictum eſt; duobus autem modis poteſt hoc

pre-

pretium rebus ſtatui anticipata ſolutione. Primo certo quodem pretio, quo plus, vel minus creditur res valitura tempore traditionis. Secundo pretio ipſo determinato, quo merces valitura eſt tempore traditionis, & utroque modo contractus eſt juſtus, & juſta emptio anticipata ſolutione, etiamſi in priori contractu contingat, vel pretium augeri ultra dimidium ſummi, vel minui infra dimidium infimi, & ratio eſt, quia taxatum fuit judicio prudentum, & ſicut crevit, ita potuit decreſcere, atque ita periculum tam ex parte ementis, quam vendentis eſt æquale, quare quomodocumque poſtea contingat, tali pretio ſtandum eſt, cum ex parte utriuſque contrahentis fuerit æqua ſors, uterque enim ſe expoſuit æquali dubio damni, vel lucri. Quod ſi aut emptor, aut venditor certo ſciat pretium, vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, tunc contractus non eſſet juſtus, quia tunc non eſt æqua utriuſque ſors, nec periculum utrobique eſt æquale; cum enim alter contrahens certus ſit de lucro, alter vero incertus, non erit juſtum pretium reſpectu illius, qui de lucro certus eſt, quia reſpectu illius non eſt lucrum in ſpe, ſed in re, cum tamen reſpectu alterius ſit tantum lucrum in ſpe, & ideo contractus in tali caſu eſſet injuſtus, quia juxta ſecundam regulam a Scoto relatam ab initio articuli nu. 20. ad juſtitiam contractus emptionis, & venditionis requiritur, quod commutans non ſe ponat in tuto de lucrando, & illum cum quo commutat de damno.

25 Tertia difficultas eſt; An qui ſcit rem brevi minus valituram, poſſit vendere licite pretio currenti, & difficultas procedit, quando ſoli venditori nota eſt abundantia superventura, nam ſi utrique eſſet nota, affirmativa ſententia omnino certa videtur; in caſu vero, de quo loquimur, negant plures Juriſperiti apud Cover. variar. c. 6. quorum fundamentum eſt, quia merces ob proxime futuram abundantiam decreſcunt in pretio, ſicut ob penuriam proxime futuram creſcunt; ergo qui eas tunc pretio currenti venderet, injuriam faceret emptori cum onere reſtituendi. Confirmatur ex modo dictis in difficul. præced. quia ſi emptor aut venditor certo ſciat pretium vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, tunc contractus non eſſet juſtus, quia tunc non eſt æqua utriuſque ſors, nec periculum utrobique eſt æquale, ergo idem dicendum in caſu propoſito.

Communior tamen eſt, & probabilior videtur ſententia affirmans, quam tenet Leſſius, Valentia, Calpenſis, Amicus, Molina, & alii Recentiores communiter, quam colligunt ex D. Th. qu. 77. ar. 3. ad 4. Ratio eſt, quia adhuc in hoc caſu pretium currens eſt juſtum, nam juſtum pretium cenſetur, quod Principis lege, vel communi æſtimatione conſtat; ergo agnoſcens abundantiam proxime futuram adhuc juſte poteſt vendere frumentum v. g. communi pretio tunc currenti, hoc enim tunc cenſetur juſtum pretium a Republica taxatum, non vero pretium futurum ſuperveniante abundantia. Confirmatur, quia privata ſcientia venditoris communem æſtimationem non variat, ſicut nec privata ſcientia emptoris, alioquin emptor non poſſet frumentum emere currenti pretio, ſi ſciret pretium poſtea augendum, quod tamen falſum eſſe conſtat exemplo Joſeph Gen. 4.

26 Ex quo ſolvitur ratio oppoſitæ ſententiæ, nam abundantia proxima futura, communiter nota utrique minuit pretium, ſicut è contra penuria communiter nota illud auget, non vero ſoli venditori, vel paucis nota. Ad Confirmationem negetur paritas, non enim eſt eadem ratio de eo, qui ſuas merces currenti pretio vendit, etiamſi aliunde certo noverit mercium pretium brevi eſſe minuendum, quia hinc non vendit pretio in ſpe, ſed in re, vendit enim pretio, quod de facto tempore venditionis æſtimatur juſtum in re, & ſic etiam emptor emit, unde æqua eſt utriuſque ſors in contractu, non ſic autem eſt de emptore, vel venditore ſciente pretium vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, quia tunc non eſt æqua utriuſque ſors, ut explicatum eſt difficul. præced. num. 24. in fine. Dices, ſi ſcirent emptores brevi minuendum fore mercium pretium, non tanti tunc emerent merces; ergo ignorantes conſentiunt in quantitatem pretii alias non conſenſuri; ergo non libere conſentiunt in tale pretium, ideoque venditor in conſcientia tenetur ad exceſſum pretii emptori reſtituendum.

Reſpondeo cum Amico diſp. 21. ſect. 7. emptores in tali caſu dare majus pretium, quam darent, ſi ſcirent brevi futuram mercium copiam, ignorantiæ non lædere contractum, quia cum talis ignorantia ab ipſo venditore non cauſetur fraude, vel dolo, ſed ab ipſa temporis, & circumſtantiarum varietate, non tollit voluntarium ad contractus validitatem requiſitum, alioquin etiam illi mercatores, qui ignorantes brevi futuram mercium copiam, ſuas currenti pretio vendiderunt, ad reſtitutionem tenerentur, nam etiam reſpectu horum venditorum emptores ignorantes in pretii quantitatem conſenſerunt, nam ſi ſcivisſent abundantiam brevi futuram earum mercium tantum pretium non dediſſent. Quare negatur ultima conſequentia, nam hic & nunc emptores libere conſenſerunt libertate cauſata ex currenti earum mercium æſtimatione, quæ tantum eſſe debuit practicabilis contractus regula, & directio. Alia plura ad hanc difficultatem ſpectantia apud Amicum loc. cit. videri poſſunt.

27 Quarta difficultas eſt, An credita minoris emi poſſint anticipare pecunia, quam reipſa contineant? Conveniunt DD. poſſe credita futura minoris emi pecunia præſenti, ut qui emit jus alterius ad centum aureos ipſi debitos; poteſt minus dare quam centum v. g. nonaginta, vel ratione damni emergentis quod ſcilicet ex carentia præſentis pecuniæ ementi emergit, vel ratione lucri ceſſantis, quod ſcilicet eidem ceſſat ex privatione ejuſdem pecuniæ, & hoc modo dicunt non ſolum quemlibet alium a debitore, ſed etiam debitorem ipſum poſſe parata pecunia futurum ſuum debitum minoris redimere, ut ſi debitor ex contractu non niſi poſt annum elapſum teneatur debitum perſolvere & ex anticipata ſolutione damnum incurreret, in quod alias non incurriſſet, vel lucro privaretur, quod tali pecunia ſibi compareret, poſſet anticipata ſolutione futurum ſuum debitum minoris redimere ratione talis lucri ceſſantis, vel damni emergentis. Conveniunt etiam id fieri poſſe, quando credita aut ſunt dubia, aut litigioſa, & recuperatu difficilia, aut periculo expoſita, poſſe nimirum licite tanto minoris emi, quanto probabiliter ratione dubii, litigii, periculi, & difficilis recuperationis minoris æſtimantur. Neque ut hæc licite minoris emi poſſint, requiritur, ut ea ſint dubia, litigioſa, periculoſa, aut recuperatu difficilia ipſi emptori, ſed ſufficit, ut talia ſint ex natura rei, aut etiam ſoli creditori; fieri enim poteſt, ut emptor ex quibuſdam circumſtantiis facilem viam habeat talia debita recuperandi, quam non habet creditor, hoc enim juſtitiam contractus non tollit, ſed potius gratiæ, & induſtriæ emptoris tribui debet; quare ſola ſupereſt difficultas, an extra tales circumſtantias hujuſmodi futura credita minoris emi poſſint anticipata pecunia eo ſolo titulo, quod minus valeat jus ad ea exigenda, quam valeat pecunia ipſa præſens, & exhibita. Affirmat Caiet. Navar. & alii apud Molina diſp. 361. & Leſſ. diſp. 8. quorum præcipuum fundamentum eſt, quod jus ad actionem minoris valet, quam res ipſa, ergo pluris valet præſens pecunia, quam jus ad eam poſt annum, vel duos annos exigendam, antecedens habetur expreſſe in L. minus ff. de regulis juris, & ratio ipſa ſuadet, quia actio natura ſua videtur ſemper periculis expoſita ob caſus fortuitos, qui in rebus humanis contingit, & hanc opinionem tenet etiam ex noſtris Faber diſp. 47. cit. 4. num. 513.

28 Communior tamen, & probabilior opinio apud Molina, Leſſium, & Amicum l. c. quam etiam ſequitur ex noſtris Aſtelanus l. 3. tit. 8. art. 11. Pontius diſp. 56. quæſt. 3. aſſerit, quod quando debita ſunt liquida, ut vocant, hoc eſt, talia ut communiter non exiſtimatur eſſe aliquod damnum emergens, aut lucrum ceſſans ex emptione, non debet minus ſolvi, quam debita valent; & ratio eſt, quia ex vera nullus apparet titulus, ob quem licite poſſit minus dari, & omnino videtur accipi, quod minus datur, propter mutuum rei ſolutæ tanto tempore, aut ad minus eſt eadem ratio de ipſo, ac de mutuo, quoad hoc, & in tali contractu interveniret ſaltem mutuum virtuale, quatenus pro minori pecunia præſenti acciperet major ſortes pro ſola temporis dilatione, atque ita venderetur tempus, quod eſt contra primam Scoti regulam ad juſtitiam contractus requiſitam, quod ſcilicet commutans non commutet, vel vendat tempus, quod non eſt ſuum, lucrum autem, quod provenit ratione temporis, non eſt licitum, ut habetur ex c. de Uſu in Civitate, &c. *Naviganti*. Neque ad juſtitiam contractus ſufficit titulus ille, quod minus valeat jus ad debitum exigendum, quam valeat pecunia ipſa præſens, & exhibita, ut Auctores oppoſitæ ſententiæ deducunt ex lege citata; quoniam lex illa loquitur de actione in rem, quæ non eſt certa, vel recuperatu difficilis, ut Gloſſa ibi explicat, quæ cauſæ hic non militant, quoniam debitum ſupponitur certum, & abſque periculo, in quo caſu actio tanti valet, quanti res ipſa, ad quam eſt actio, ut docent Bartolus in L. *pro diverſis* C. mandati, & Baldus in L. 2. C. ne lite pendente, quando nimirum nullum timetur periculum, aut difficultas, vel expenſæ in debito exigendo. Ita etiam de hac difficultate ſentit Card. de Lugo diſp. 28 cit. ſec. 7. §. 1. ubi alia plura ad hunc caſum ſpectantia videri poſſunt, & concludit pro hac opinione adduci poſſe omnes rationes, quibus uſuræ malitia probatur, quæ omnes fundantur in hoc, quod propter ſolam temporis dilationem valor pecuniæ debitæ non minuatur.

29 Quinta difficultas eſt, An licita ſit emptio, vel venditio rei cum pacto de retrovendendo, qui contractus fieri ſolent, cum res ea lege venditur, & conditione, ut quandocumque venditor pretium, quod accepit, emptori reddiderit; hic teneatur illud recipere, & rem venditam reſtituere venditori. Ratio dubitandi pro parte negativa eſt, quoniam hujuſmodi contractus videntur uſurarii, ex c. *Ad noſtram* de empt. ubi Innoc. III. uſurarium contractum declarat, quo quis emerat domum cum pacto de ea retrovendenda, quandocumque venditor pretium reſtituerit, & ex c. *Illos vos* de pignor. ubi præſumitur contractus uſurarius, quo res venditur cum pacto de retrovendendo. Accedit, quod Deus Levit. 25. legem ſanxit, ut ſi quis poſſeſſionem ſuam vendidiſſet, eamque poſtea redimere voluiſſet, fructus ab emptore percepti computarentur in ſortem principalem; cum igitur in propoſito retrovenditur, non computentur fructus percepti in ſortem, talis contractus erit injuſtus. Denique ratio etiam id ſuadere videtur, quia contractus ille cenſetur injuſtus, in quo non ſervatur æqua utriuſque contrahentis conditio; ſic

autem

Digitized by Google

autem eſt in propoſito, nam vel obligatur emptor ad rem, quam emit retrovendendam, & ſic gravatur emptor, vel obligatur venditor ad rem, quam vendit, redimendam, & ſic gravatur venditor; ergo contractus eſt injuſtus. Tum quia hic modus vendendi videtur dare occaſionem palliandi uſuras, cum emptor interim accipiat fructus rei emptæ, & poſtea recuperet totam ſortem, ſeu pretium, quod dedit.

30 Communis tamen Doctorum omnium ſententia, & vera eſt poſſe hunc contractum abſque ullo peccato fieri. Ita Molina, Leſſius, Cardin. de Lugo, Amicus, Bonac. Steph. a S. Greg. Caſpenſ. Faber ex noſtris loc. c. & alii paſſim, pro cujus intelligentia advertunt, pactum de retrovendendo aliquando poni poſſe in favorem venditoris, & gravamen emptoris, quando nimirum venditor obligat emptorem, ut rem venditam ſibi revendat, quotieſcumque pretium reſtituerit. Aliquando poni poſſe in favorem emptoris, & gravamen venditoris, quando ſcilicet emptor obligat venditorem, ut rem a ſe emptam poſt aliquod tempus redimat. Et aliquando in favorem utriuſque, emptoris nimirum, & venditoris, itaut liberum ſit utrique contractum reſcindere, & diſſolvere, ſi voluerit. Deinde advertunt diſcrimen eſſe inter pactum hoc, vel illo modo appoſitum, nam appoſitum primo modo, ſcilicet in favorem venditoris, reddit rem minoris valoris, cum ad emptorem non tranſeat pleno jure, res enim libera magis valet, quam valeat oneri ſubjecta, tum quia imponitur tali pacto gravamen emptori, & onus pretio æſtimabile, quod proinde diminutione pretii compenſari debet; quare dicunt aliqui rem, quæ venditur cum pacto retrovendendi in favorem ſolius venditoris, minus valere tertia parte, itaut ſi abſque tali pacto valebat triginta, cum tali pacto valeat viginti tantum. Alii dicunt valere minus quarta tantum parte, itaut ſi res valeat duodecim, cum tali pacto valeat novem, & propterea ſi minoris vendatur, pretium erit minus juſto, & æquo. Alii tandem hoc remittunt arbitrio prudentum, & ſtatuis locorum, in quibus contractus celebratur. Quando autem pactum apponitur in favorem ſolius ementis, res plus valet, quam alioquin valeret, & ratio eſt, quoniam venditor ſubit gravamen, quod eſt pretio æſtimabile. Quando denique pactum apponitur in favorem utriuſque contrahentis, tunc pretium variari non debet, cum tunc ſervetur æque utriuſque contrahentis conditio. Ita diſcurrunt præcitati Auctores, & præſertim Bonac. diſp. 3. q. 2. punct. 3. ubi plures alios adducit ad aſſignandum pretium juſtum, quod in tali contractu ſervari debet.

31 Itaque hoc prænotato dicendum eſt licitum eſſe contractum cum pacto de retrovendendo in favorem venditoris, & gravamen emptoris, aut e contra in favorem emptoris, & gravamen venditoris, fructibus ab emptore perceptis in ſortem non computatis, modo tale gravamen emptori, vel venditori impoſitum juſte compenſetur. Ita habetur ex L. *Quod ſi nolit*, ff. de ædilitio edicto, & L. 2. Cod. de pactis inter emptorem, & venditorem, & ratio veluti a priori adducitur a Card. de Lugo diſput. 26. ſect. 13. §. 1. quia dominus ſicut rem ſuam poteſt non vendere, ita poteſt venditionem limitare, & emptori onera, quæ voluerit, imponere, dummodo pretium minuat juxta oneris appoſiti æſtimationem, quare ſicut eo pacto domum vendere poſſet, ut emptor numquam eam alienare poſſit, ita etiam ea lege vendere poteſt, ut teneatur eam ſpatio tanti temporis alienare, nec ſibi in perpetuum retinere; ſimiliter ergo poterit ea lege vendere, ut emptor teneatur iterum venditori eam vendere, ſi venditor voluerit, unuſquiſque enim rei ſuæ, quam tradit, & commutat, leges, & conditiones, quas voluerit, apponere poteſt, dum tamen iis oneribus inſpectis pretium pro eorum æſtimatione decreſcat. Quare venditio cum pacto retrovendendi in favorem ſolius venditoris licita eſt, juſto pretio interveniente, cum nulli ſit injurioſum hujuſmodi pactum, modo venditor tantum minuat de pretio, quantum gravamen æſtimatur ex parte emptoris. Similiter venditio cum pacto redimendi in favorem ſolius emptoris licita eſt, interveniente juſto pretio, hoc eſt modo pretium tantum augeatur, quantum res magis valet cum hujuſmodi gravamine rejecto in venditorem, ſicut enim licita eſt venditio in favorem venditoris diminuto pretio, ita etiam licita erit in favorem ſolius emptoris aucto pretio, ſic enim talis contractus nulli eſt injurioſus, quia gravamen, quod venditori imponitur, compenſatur augmento pretii juxta gravaminis æſtimationem. Et tandem iiſdem rationibus, & ſervata juſti pretii proportione jam declarata, licita erit venditio cum pacto retrovendendi in favorem utriuſque contrahentis, ut bene Bonac. l. c. diſcurrit.

32 Ad fundamentum in oppoſitum ex cit. c. deſumptum, dicendum eſt, in eo c. *ad noſtram* ſolum declarari contractum de retrovendendo eſſe uſurarium, non ex natura ſua, ſed ex præſumptione fraudis, & doli, idque ex eo colligit Pontif. quia vix erat dimidia pars pretii, quæ pro re vendita offerebatur, ut ibidem dicitur, & pari ratione in c. *illo vos* ſimilis contractus damnatur ex præſumptione uſuræ; ut ex verbis textus colligitur, unde caſus, qui citatis capitibus damnantur, habent alias circumſtantias, propter quas de jure damnantur, quare cum ibi damnetur, ut illicita, emptio cum pacto de retrovendendo, quando pretium fuerit notabiliter modicum, quia tunc præſumitur uſuræ palliatio, ſic e contrario, ſi pretium fuit juſtum, non videtur reprobari, ſed approbari. Ad auctoritatem ex cap. Levit. dicendum eſt cum Stephano a S. Greg. l. 2. c. 59. illam venditionem non fuiſſe veram fundi venditionem, ſed erat tantum venditio quædam fructuum fundi, uſque ad annum quinquageſimum; ſcilicet Jubilæi, in quo omnia primis dominis reddebantur, unde juxta quantitatem annorum, in quibus fundus manebat apud emptorem, fundus minus, vel plus æſtimabatur, juxta quantitatem fructuum uſque ad annum Jubilæi percipiendorum; ideoque vera venditio vocari non poterat, quia in ea non transferebatur dominium, niſi ad fructus percipiendos uſque ad dictum tempus, in quo tempore, ſi aliquid ſuperſtat ex comparato fructuum pretio, venditor reſtituebat, & ſuum fundum recipiebat; at in venditione de qua hic agimus, datur translatio dominii, quamvis maneat obligatio iterum revendendi. Ad rationem negatur, tales contractus eſſe injuſtos, vel uſurarios, ſi vera emptio, & venditio intercedat, & gravamina utriuſque contrahentis hinc inde compenſentur, cum ea ſint pretio æſtimabilia; ac proinde pretio compenſabilia; & uſura abſque mutuo formali, vel virtuali eſſe non poteſt; in hoc autem caſu nullum tale mutuum intervenit, quia ut bene diſcurrit Card. de Lugo l. c. in mutuo poteſt mutuans ſortem ſuam repetere, mutuatario invito, ſed in hoc caſu emptor non poteſt pretium recuperare, ſi venditor nolit; tum etiam quia in mutuo mutuatarius tenetur ſortem reddere, etiamſi pignus abſque mutuantis culpa perierit, & in hoc caſu res empta periculo emptoris perit, nec tenetur venditor pretium reddere, niſi res vendita ei reddatur, & ideo hic contractus eſt omnino a mutuo diverſus, quare concluditur, uſuram eſſe non poſſe, niſi animo palliandi uſuram fiat.

Dices, talis emptor videtur mutuare rem illam virtualiter uſque ad tempus receptionis pretii, & poſtea remanere cum ſorte principali, & cum fructibus rei, quos percepit in tempore, quo illam poſſedit, uſque ad tempus in quo iterum illam emit venditor. Reſp. cum Caſp. d. 4. ſec. 8. negando hic intervenire rationem mutui etiam virtualis, quia venditor non tenetur ad reſtituendum pretium in aliquo tempore, quod ſi reſtituit, eſt quia vult. Neque obſtat, quod res hoc modo vendita ſit fructifera, ut teneatur emptor in partem ſortis fructus computare, quos percepit; cum enim illa ſit vera emptio, licet fiat cum pacto de retrovendendo, ne vi ipſius dominium rei venditæ in emptorem transfertur, atque ideo cum poſtea diſſolvitur, fructus perceptos in partem ſortis computare non tenetur, cum ex re propria, & non aliena percepti fuerint.

ARTICULUS QUARTUS.

De Monopoliis, & aliis negotiationibus illicitis.

33 CUm unus, vel plures conveniunt, ut certas merces ipſi tantum in Republica vendere poſſint, monopolium exercere dicuntur, ex quo oritur, ut aliis impeditis a talibus mercibus vendendis, ob paucitatem venditorum rerum pretia augeantur, ſicut ob eorumdem multitudinem decreſcere ſolent, unde non leve damnum Reſp. patitur, ut Scotus advertit 4. d. 15. qu. 2. ar. 2. §. *Sequitur* ſub litt. V. quia ſic negotiantes, inquit Doctor, faciunt hujuſmodi venalia, vel uſualia carius ementi quam deberent eſſe, & vilius vendenti, ſic utramque partem damnificant, quare concludit, hujuſmodi negotiatores eſſe execrabiles, & a Republ. exterminandos, & exulandos. Quæritur ergo an hujuſmodi monopolia ſint illicita ſemper, & prohibita & quidem conveniunt DD. monopolia, quæ ſiunt in damnum aliorum, ne alii poſſint eaſdem merces vendere, vel quæ cauſa ſunt, ut res ultra juſtum pretium emantur, illicita eſſe, ac prohibita, tenerique eorum auctores ad reſarcienda damna, quæ vel alii mercatores ex hujuſmodi monopoliis patiuntur, vel cives ſupra legitimum pretium res emendo, & de his monopoliis præſertim loquitur Doct. loc. c. & expreſſe habetur l. un. C. *De Monopoliis*, ubi etiam pœna ſtatuitur, monopolium exercenti a Scoto inſinuata his verbis: *Si quis Monopolium auſus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus perpetuitate damnetur exilii*. Et ratio eſt, quam etiam Doctor inſinuat l. c. quoniam monopolæ, quando ſimul conſpirant, ut alios impediant a mercium venditione, ſunt injuſta cauſa damni, quod tam alii mercatores patiuntur, quam cives carius emendo, ultra juſtum pretium, atque ideo ad hujuſmodi damna reſarcienda tenentur. Idem proportionaliter dicunt de emptoribus invicem conſpirantibus de non emendo merces, niſi pretio inferiore infimo; hi enim cauſa ſunt, ut venditores injuſtum damnum patiantur in ſuis mercibus vendendis.

34 Tota ergo difficultas eſt, an ſit licita conventio mercatorum de non vendendo, niſi pretio ſupremo in latitudine juſti. Prima ſententia tenet ſecluſa vi, aut fraude, conventionem hanc non eſſe contra juſtitiam ſpectato ſolo jure naturali, Ita Leſſius, Molina, Ragin. Salonius, Arragon, Bonac. Card. de Lugo, Amicus, Pontius ex noſtris, & plures alii, quorum fundamentum eſt; quia mercatores jus habent vendendi pretio illo ſupremo, & juſte poſſunt nolle

ven-

Digitized by Google

vendere medio, aut infimo; cum ergo contra nullius jus faciant, neque ſine cauſa, ut res injuſto pretio vendatur, non videntur mortaliter peccare contra juſtitiam. Conf. quia damnum, quod Reip. aut privatis perſonis ſequitur ex tali negotiatione, non ſequitur ex aliqua actione injuſta, a qua hujuſmodi negotiatores ex juſtitia ceſſare teneantur, ſi enim ad id tenerentur, hoc præſertim eſſet, quia ex tali negotiatione ſequitur caritas rerum, quæ in emptorum damnum pretia auget; at hæc non ſequitur ex aliqua injuſta mercatorum actione, cum in ea nulli injuriam faciant, alioquin etiam ad reſtitutionem teneretur, qui emens multas merces in uno loco, ut eas alibi venderet, eſſet cauſa, ut ibi mercium pretia augerentur. Addunt tamen, mercatores in tali negotiatione peccare contra charitatem proximi, cum emptores ipſorum culpa emant merces pretio rigoroſo, alias empturi medio vel infimo, & ob id ſentiant incommodum.

35 Oppoſita ſententia tenet, talem conventionem, ſeu conſpirationem eſſe peccatum, non tantum contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, & cum onere reſtituendi, quæ mihi probabilior videtur, & aperte ex Scoto deducitur l. c. & ſequuntur Scotus, Medina, Rebellus, Turrianus, Caſpenſis, Faber ex noſtris diſp. 47. art. cap. 3. n. 66. & plures alii, quorum fundamentum eſt, & a Scoto inſinuatum l. c. & a Caſpenſi magis expreſſum d. 4. ſect. 15. quia per talem conventionem fit contra jus, quod homines habent libere agendi cum venditoribus de aſſignando pretio in latitudine juſti, atque ideo per eam damnum Reipublicæ infertur & emptoribus, quia tali conſpiratione ſecluſa plures emerent pretio infimo, aut ſaltem medio, ex illa vero coguntur emere pretio ſupremo, & conſequenter fit contra jus ementium, quia licet fiat de pretio ſupremo in latitudine juſti, aliud tamen pretium excluditur, ſub quo frequenter venditio fieret, per quod læditur jus aliorum. Confirmatur, quia per talem conventionem, & conſpirationem mercatorum mutatur pretium, nam ubi erat diviſibile, per eam in indiviſibili conſtituitur, cum jam non maneat, niſi pretium rigoroſum; ergo injuriam quoque faciunt Reip. ad quam pretia rerum conſtituere ſpectat. Tandem probatur, quia ut Faber noſter advertit l. c. limitatio illa, quod ſcilicet vi, aut fraude talis conventio & conſpiratio non eſt contra juſtitiam, eſt omnino vana, & inutilis, quia ſatis de ſe conſtat monopolia exercentes inducere fraudibus privatos ad ſic carius emendum, & monopolium facere eſt uti fraude, ut rerum pretia augeantur, & hac de cauſa monopolia ſunt lege prohibita, quia cum privatorum deceptione ſiunt, & Reipubl. damno. Ex quibus facile ſolvitur oppoſitæ ſententiæ fundamentum, ſatis enim declaratum eſt, ex quo capite injuſta ſit talis conventio, quamvis ſit de pretio rigoroſo in latitudine juſti, & quomodo damnum, quod ex tali negotiatione in Reipublicæ damnum redundat, & privatorum, ex aliqua actione injuſta ſequatur; quapropter lucra ex tali negotiatione, tamquam turpia, & injuſta damnantur *Can. Quicumque* 14. q. 4. illud tamen obſervandum eſt in utraque ſententia communiter conceſſum, ſi venditores monopolium faciant, poſſe quoque emptores licite monopolium facere ad vexationem redimendam, ne emant niſi medio pretio, vel infimo, quod intelligendum eſt, quamdiu monopolium duret venditorum, & non amplius.

36 Deinde eſt difficultas; an licitum ſit monopolium, quando aliquis tempore meſſis, vel vindemiæ, v. g. emit omne triticum, vel maximam ejus partem pretio vili tunc currente, ut poſtea cogantur omnes ab ipſo emere pretio ſummo; & idem caſus eſt, quando unus, vel pauci conveniunt emere omnes merces alicujus generis, ut eas ipſi aſſervent in tempus caritatis, & inopiæ, ut eas carius vendant. Et in hoc conveniunt, etiam Doctores eſſe contra juſtitiam, & cum obligatione reſtituendi, ſi poſtea ſupra ſummum pretium juſtum vendant. Debet autem ſummum pretium juſtum intelligi, ut notat Card. de Lugo d. 26. ſect. 12. n. 176. non quod ex conventione ipſorum reſultat nolentium vendere, niſi tali pretio, ſed quod ea conventione ſecluſa eſſet pretium juſtum attenta quantitate, & qualitate tritici, vel vini venalis, & multitudine, vel raritate emptorum, ſi enim juſtitia pretii ex arbitrio venditoris, vel emptoris penderet nolentis vendere, vel emere, niſi tali, vel tali pretio, nullum eſſet pretium injuſtum, attendi ergo debet pretii juſtitia, ut ſupra dictum eſt, ex aliis circumſtantiis antecedentibus, nimirum ex multitudine, vel raritate emptorum, & ex neceſſitate eorum, quam habent emendi, & vendendi. Quare ſola difficultas eſt, an vendendo pretio juſto ſummo peccent contra juſtitiam in Monopolio.

37 Affirmant quamplures apud Card. de Lugo loc. c. & Faber ex noſtris ait illos adhuc peccare contra juſtitiam, & teneri reſtituere, quorum fundamentum eſt, quia dum iſti tantam copiam emunt mercium ad ſupprimendum, & recludendum, cogunt cives ad pretium augendum, quia raritate mercium, vel venditorum, pretium creſcit, & faciunt contra jus, quod habet Reſpublica, ut quando tanta copia eſt in civitate, pretium non augeatur. Negant Molina, Leſſius, Turrianus, & alii, quos ipſe Lugo ſequitur, & Caſpenſis l. c. quorum fundamentum eſt; illi jure ſuo utuntur emendo pretio juſto, & poſtea nolentes vendere, niſi pretio juſto ſummo, quilibet enim dominus rem ſuam retinere poteſt, donec pretium ſummum inveniat. Poſſent tamen hæc omnia juſta lege prohiberi, & poſſunt cogi, ut poſtea vendant pretio moderato propter bonum commune. Scotus l. c. primam opinionem expreſſe tenet de iis, qui vulgo Regatones vocantur, qui privatos impediunt, ne merces emant ab iis, qui eas aſportant, ſed ab ipſis eas anticipate emunt, itaut alii poſtea compellantur carius emere de manibus ipſorum; inquit enim hos teneri ad reſtitutionem, quia damnum inferunt Reipublicæ; & merces, quæ ab externis convehuntur in copia, & tolerabili pretio diſtribuerentur, faciunt cariores, nulla in ipſis melioratione facta, emunt enim, ut immediate revendant, ac in eodem loco, unde nec reſervant, neque meliorant, ideoque tales monopolas ait non eſſe excuſabiles. De aliis vero mercatoribus, qui merces emunt eo pretio tunc currente, non ut immediate revendant, & in eodem loco, ſed ut reſervent, & meliorent, aut de loco ad locum transferant, ſecundam opinionem ſequi videtur, quod ſummo pretio poſtea vendere poſſint, manendo intra latitudinem juſti pretii, & ratione meliorationis, & ratione periculi, cui ſe exponunt in mercium reſervatione ad longum tempus. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadere videtur, nulla enim eſt injuſtitia ſecundum jus naturæ, ſi quis proprias merces retineat, ut vinum, & triticum, & eas in tempus futurum ſervat, in quo ſperat pretium augendum, etiamſi ex eo, quod ipſe vendere nolit, pretium augeatur præſenti tempore, quia eſt dominus illarum, & conſequenter jus habet utendi illis, prout voluerit, tum quia merces reſervando exponit ſe periculo futuri lucri. Unde experimur ejuſmodi negotiationem in Republica publice fieri, nec prohiberi legibus, niſi in frumento, quod in aliquibus regnis prohibetur emi ad vendendum.

Immo, ut advertit Caſpenſis l. c. aliquando poterit eſſe utile bono publico, ut quis emat merces omnes alicujus, ſi ille v. g. vendere non velit, niſi omnes ſimul, vel nolit diu in aliquo loco detineri; in hoc enim caſu utile erit bono etiam publico omnes illas merces emi ab aliquo, ut poſtea juſto pretio vendat illas civibus illius populi, etiamſi carius vendat, quam emerit. Si autem ex tali modo congregandi merces aliquod damnum Communitati ſequeretur, poſſet Princeps, & teneretur cogere, ut vendat, & pretium taxare. Denique ad evitandum in tali negotiatione omne peccatum, tam contra juſtitiam, quam contra charitatem, duæ illæ regulæ obſervari debent a Scoto aſſignatæ loc. c. lit. S. Prima eſt, quod talis negotiatio congregandi merces ſit utilis Reipublicæ, itaut nullum damnum communitati afferat. Altera eſt, quod talis mercator juſte diligentiam ſuam, & prudentiam, & ſollicitudinem, & pericula accipiet in venditione pretium correſpondens, ita enim fiet, ut ſic procedendo, nedum contra juſtitiam non peccet, ſed neque etiam contra charitatem.

38 Denique eſt difficultas, an licitum ſit Principi privilegium concedere, ut non niſi certi mercatores in ſuo regno certas merces vendant, aut negotiationem exerceant. Negant Cajet. Medina, Sotus, Sylveſter, & alii, quorum fundamentum eſt, quia hujuſmodi prohibitio aliis nocet, qui vendere poſſent, nocet etiam emptoribus, qui leviori pretio multiplicatis venditoribus eaſdem emerent merces. Communis tamen, & certa ſententia eſt, ex juſta cauſa propter bonum commune tale privilegium concedi poſſe, ut ſæpe conceditur Auctoribus & impreſſoribus librorum, & obligatis ad providendam de carne, piſcibus, vino, oleo, & aliis ſimilibus civitatem, ubi tamen DD. communiter advertunt, quod quando Princeps, vel Magiſtratus talia concedit privilegia in mercibus Reipublicæ neceſſariis, tenetur ſimul pretium taxare & ſic providere ne ſubditi nimis graventur in mercibus emendis, juſte vero cauſæ cenſetur talia privilegia concedendi, ſi e. g. abſque tali prohibitione non inveniretur, qui aliquod mercium genus in ea copia providere vellet, quæ Reipublicæ neceſſaria eſt, ne ſe periculo exponat magnos amittendi ſumptus ſine lucro, & ideo aliquando in populo, & civitate neceſſaria deeſſent ad uſus humanos; propter has enim, & ſimiles circumſtantias poſſunt juſte a Principe hujuſmodi privilegia concedi, nam mercatores his ſuffulti privilegiis obligantur ad providendum omni tempore populum, & Rempublicam. Si vero privilegium ſine juſta cauſa concedatur, iniquum erit, & vendere volentibus injuria fiet, qui injuſte impediuntur, & emptoribus, qui merces illas leviori tenerent pretio, quare utrique in tali caſu reſtituere tenentur, & quidem primo loco ad reſtitutionem tenentur illi, qui privilegium impetrant, quia ſunt principales cauſæ damni; ſecundo vero loco, & in ſubſidium, qui illud concedunt. Neque ratio in oppoſitum adducta urget, ut enim hæc privilegia licita, ex juſta cauſa concedantur, non debet privatorum damnum, in quorum præjudicium ſunt, prævalere Principis, ac Reipublicæ bono, ad quod conſervandum, & augendum illa privilegia ordinantur.

39 Quoad alteram vero quæſtionis partem de aliis negotiationibus illicitis, certum eſt, & apud omnes indubitatum, negotiationem lucrativam, de qua in præſenti eſt ſermo, & quæ vera, & propria dicitur negotiatio, non eſſe intrinſece malam, ſed indifferentem, ut bene, vel male exerceatur. Pluribus autem modis vitari poteſt, ut DD. communiter obſervant. Primo ratione modi uno exercetur a mul-

multis interpoſitis fraudibus, dolis, mendaciis, juramentis, & aliis ſimilibus, quæ poſſunt dici facere negotiationem illicitam per accidens, quia hæc vitia non inſunt emptioni, & venditioni ex natura ipſarum, ſed ex nequitia vendentium, & quia frequenter negotiationem comitantur, ideo graviter reprehendi ſolet a Patribus tamquam illicita, non ratione talis contractus in ſe, ſed ratione concomitantis, ut plurimum. Secundo ratione finis, ut quando emptio, & venditio fiunt propter ſolum lucrum præciſe, & ea inordinato affectu ad illud. Tertio ratione materiæ, ut ſi res non vendibilis vendatur, ut ſunt res ſacræ, quarum venditio eſt ſimonia, vel quæ pertinent ad actum infidelitatis ipſis infidelibus, ut vendere Idola, vel ſi res ex ſe ſit vendibilis, aliquæ tamen juſta lege prohibetur, ut extra regnum frumentum vendatur. Quarto ratione temporis, ut ſi negotiatio fiat in die feſto juxta cap. 1. de feriis, quod præſertim intelligendum eſt quando eſt cauſa tranſgrediendi præceptum de feſto ſervando, ut multum tempus in ea conſummatur, ubi tamen viget conſuetudo negotiandi in feſtis, ut in nundinis fieri ſolet, nullum eſt peccatum, quia tunc non tranſgreditur præceptum de obſervatione feſtorum, cum lege ſit permiſſum in nundinis diebus feſtis negotiari, ut omnes communiter docent. Quinto ratione loci, ut ſi fiat in loco ſacro, id enim prohibetur C. *Decet* de Immunitate Eccleſiaſticorum in 6. quia domum Dei decet ſanctitudo, ideoque Chriſtus Dominus ementes, & vendentes ejecit de templo Matth. 21. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi res vendendæ in templum adducantur, nam negotiari in Eccleſia ſolo verbo, vel ſcripto, dummodo ſine ſcandalo, & tumultu id fiat, non eſt peccatum ſaltem mortale; ſimiliter ſi aliquid parvi valoris ibi venderetur, ut ſi ibi candelæ venderentur in honorem Dei. Sexto tandem ratione perſonæ, prohibetur enim negotiatio Clericis præſertim in ordinibus ſacris conſtitutis c. 2. *Ne Clerici, vel Monachi*, quod quidem intelligendum eſt de venditione, & emptione pure negotiativa, non autem œconomica. Ita Faber noſter cum aliis l. c.

QUÆSTIO II.

De Mutuo, & Uſura.

40 Scotus c. 15. cit. qu. 2. art. ſub lit. N. poſtquam in ſuperioribus tractavit de contractu permutationis, emptionis, & venditionis, tractat deinde concluſione quarta de mutuo, ſeu mutui datione, de quo proinde nos quoque juxta eamdem Doctoris ordinem agemus in præſenti quæſtione, cui etiam tractatus de Uſura neceſſario connectitur, tum quia tota mutui juſtitia, vel injuſtitia in eo conſiſtit, quod nihil, vel aliquid de uſura interveniat, tum quia ejus notitia ad omnes contractus eſt omnino neceſſaria, cum plerumque omnes fere difficultates in contractibus contingentes ex eo præſertim oriantur, quod periculum ſit, ne aliqua uſura eis ſit admixta.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Mutuum, & Uſura, & an hæc ſit licita.

41 PRimo ſupponit Doctor l. c. ad ſubſtantiam contractus mutui tres illas requiri conditiones, quas ſupra diximus omni contractui eſſe communes, neceſſarias ad hoc, ut ſit validus, nimirum dominium rei mutuatæ in mutuante, quia mutuans dominium rei mutuatæ in mutuatarium transfert, ut diximus, ſimiliter ex parte mutuatarii requiritur voluntas recipiendi rem mutuo; & tandem requiritur, ut neuter ſit impeditus, ille a mutuando, iſte a recipiendo mutuo a lege, vel a ſuperiore ob eamdem rationem. Præterea ſupponit requiri alias ſpeciales conditiones huic contractui proprias a Doctoribus communiter aſſignatas, inter quas ait præcipuam eſſe, quod ad juſte contrahendum mutuum oportet ſervari æqualitatem ſimpliciter in numero, & pondere, quibuſdam caſibus exceptis, de quibus infra. Prima itaque conditio ſpecialis ad mutuum requiſita, eſt, ut materia illius ſit res uſu conſumptibilis, ut colligitur ex l. *mutuum* ff. ſi certum petatur, ubi dicitur obligationem mutui in his rebus conſiſtere, quæ pondere, numero & menſura conſiſtunt, v. gr. vino, frumento, oleo, pecunia, & ſimilibus, quamvis enim pecunia uſu non deſtruatur, nec in ſe pereat, conſulto tamen inter res uſu conſumptibiles annumeratur, quia ejus diſtractio, ſeu expenſio cenſetur conſumptio. Secunda eſt, ut res mutuata ita in dominium mutuatarii transferatur, ut ex vi contractus hic non maneat obligatus ad reddendam eamdem numero rem, alias talis contractus potius eſſet commodatum, aut depoſitum, non vero mutuum, quod etiam ex prædicta lege deducitur. Tertia eſt, ut mutuatarius maneat obligatus ad reddendam rem ejuſdem rationis vel ſpeciei, non autem eamdem numero, ut etiam dicitur lege citata, nam ſi eadem res numero reddenda eſſet, non eſſet mutuum, ſed commodatum, vel ſi reddenda eſſet res alterius ſpeciei, non eſſet mutuum, ſed permutatio. Quarta eſt, ut inter traditionem rei mutuatæ, & ſolutionem illius aliquod tempus intercedat, quod ſi aſſignatum fuerit explicite, vel implicite, tunc erit obligatio ſolvendi; ſi vero aſſignatum non fuerit, ſolvendum eſt mutuum, cum mutuans petierit, & tunc mutuum, quantum ad hoc tranſit in ſimilitudinem precarii. Quinta tandem conditio, & omnium præcipua eſt, quam Scotus aſſignat l. c. quod ad juſte contrahendum mutuum ſervanda eſt æqualitas ſimpliciter in numero, pondere, & menſura; ratio eſt, inquit Doctor, quia mutuans transfert dominium rei mutuatæ ver. g. pecuniæ in mutuatarium, hoc enim oſtendit vocabulum ipſum, quia mutuum dicitur ab eo, quod de meo ſit tuum; ergo qui concedit mutuo, non manet dominus pecuniæ mutuatæ, & conſequenter ſi recipiat aliquid ſupra ſortem, pro non ſuo recipit, & vendit non ſuum, & æqualitatem non ſervat, & ſic etiam de mutuo diſcurrit, & ejus conditionibus Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 10.

42 Secundo ex dictis facile deducitur hujus contractus definitio: ejuſque a cæteris differentia; ejus enim eſſentia, & juſtitia in aſſignatis conditionibus conſiſtit, unde quamvis variæ illius definitiones aſſignentur, quæ tamen quo ad rem in idem coincidunt, clarior tamen, & communior eſt illa, quod mutuum eſt *traditio rei quoad dominium, & uſum ad certum tempus conſtantis pondere, numero, vel menſura, ut ſtatim fiat accipientis, cum obligatione reſtituendi ſimilem in ſpecie, & qualitate.* Dicitur *traditio*, quia mutuum eſt de numero illorum contractuum, qui re, & traditione ipſa perficiuntur, ad differentiam eorum, qui ſolo conſenſu celebrantur ſine rei traditione, ut in venditione contingit. Dicitur *quoad dominium* ad differentiam pignoris, hypothecæ, depoſiti, commodati, & locati, in quibus dominium non transfertur, ſed uſus tantum, unde fit, ſi res mutuata quocumque tandem caſu apud mutuatarium pereat, non pereat mutuanti, ſed mutuatario; e contra vero, ſi res commodata caſu, vel fortuito apud commodatarium pereat, non autem ejus culpa, non perit commodatario, ſed commodanti, ſub cujus dominio manebat, ut habetur L. 5. C. de commodato, additur *ad certum tempus* ad differentiam permutationis; dicitur *conſtantis pondere, numero, vel menſura*, quia materia mutui eſt res uſu conſumptibilis, quæ juxta communem uſum ſit apta proxime ponderari, ut æs, aurum, argentum, vel numerari, ut pecunia, vel menſurari, ut vinum, frumentum, oleum, & ſimilia, unde fit, ut mutuum fiat tantum de rebus mobilibus, reliqui vero contractus de rebus etiam immobilibus fieri poſſint, ut notat etiam Aſteſanus l. c. Dicitur, *ut ſtatim fiat accipientis*, ad explicandam magis dominii tranſlationem, & mutui diſcrimen a depoſito, locato, commodato. Additur *cum obligatione* ad diſcriminandum mutuum a donatione, per quam res donata redditur abſque ulla obligatione, illam, vel ſimilem in ſpecie reſtituendi. Additur tandem *ſimilem in ſpecie, & qualitate* ad differentiam commodati, & permutationis, nam ſi eadem res reddenda eſſet, non eſſet mutuum, ſed commodatum, vel ſi reddenda eſſet res alterius ſpeciei, non eſſet mutuum, ſed permutatio. Et per hanc ſimilitudinem, & æqualitatem rei in qualitate, bonitate, & valore inſinuatur etiam, quod ratione mutui præciſe, ut mutuum eſt, nihil a mutuatario ultra rem mutuatam, aut illius valorem exigere licitum ſit, in contractu vero locationis id licite, & juſte fieri poſſit. Et hæc omnia ſunt valde notanda, quia ubi non eſt aliquod mutuum, vel expreſſum, vel tacitum, uſura proprie dicta intervenire non poteſt, quia materia proprie, & ſedes uſuræ eſt mutuum, quare ſi aliquis numerata pecunia rem aliquam vendat carius pretio ſummo, & rigoroſo, licet injuſtitiam committat, & ad reſtitutionem damni teneatur ob exceſſum ſupra juſtum pretium; hæc tamen non eſt uſura, quia hic nullum intervenit mutuum, nec expreſſum, nec tacitum, vel virtuale. Mutuum expreſſum, ſeu formale contingit, quando quis alteri mutuat, tradendo rem ipſo facto mutuatario; tacitum vero, & virtuale dicitur illud, quod in aliis contractibus virtualiter includitur, qua etiam ratione mutuum palliatum vocari ſolet, ut accidit, quando quis alteri agrum vendit majori pretio ob dilationem conceſſam ad ſolvendum, cenſetur enim implicite, & virtualiter pretium emptori mutuare uſque ad terminum ſolvendi illi præfixum, & conceſſum. Ita de Mutuo diſcurrunt Gomez, Zecchius, Sylveſter, Rebellus, Molina, Bonacina, Amicus, Faber, Cardinalis de Lugo, Caſpenſis, Stephanus a S. Gregorio, & alii Doctores communiter, licet ſit aliqua varietas in modo loquendi.

43 Tertio Uſura communiter definiri ſolet, quod *eſt lucrum immediate ex mutuo proveniens*, & nomine lucri intelligitur acquiſitio rei ſupra ſortem, ideſt ſummam capitalem pecuniæ æſtimabilis alias indebitæ; dicitur *immediate*, quia ſi lucrum ex contractu mutui immediate non proveniat, ſeu ex vi pacti mutuationis, ſed potius ex amicitia, vel gratitudine, non eſt uſura, & additur *ex mutuo*, quia ſi lucrum aliunde proveniat, non dicitur proprie uſura. Unde vendens aliquid ſupra juſtum pretium uſuram committere non dicitur, quia lucrum ſeu exceſſus juſti pretii ex mutuo non provenit, ſed ex venditione. Verum, quia uſuræ definitio debet præſertim notificare crimen, & peccatum uſuræ, quod diſtinguitur a lucro, quod per iniquam actionem illam acquiritur; & definitio allata ſpectet tantum ad lucrum, quod per mutuationem acquiritur, non autem ad ipſam actionem peccaminoſam, niſi indirecte. Ideo ad rem melius explicandam præſtat cum Fabro noſtro diſp. 47. cit. c. 6. diſtinguere, quod uſura duobus modis accipi poteſt; primo pro contractu, & actione illa, in qua uſura committitur;

citur; ſecundo pro lucro, quod ultra capitale accipitur: ſi primo modo accipiatur, ſic definiri debet, quod *uſura eſt contractus, in quo ratione mutui aliquid ultra ſortem principalem accipitur*, quæ definitio patet ex dictis, quando enim in mutuo non ſervatur æqualitas in numero, pondere, vel menſura in reſtitutione rei mutuatæ, ſed aliquid ultra ſortem principalem accipitur; ille contractus eſt uſurarius, ſeu actio uſuraria, quæ eſt peccatum. Si vero uſura accipiatur ſecundo modo; nempe pro lucro quod accipit mutuans ultra ſortem principalem, bene explicatur per definitionem ſuperius adductam, quod eſt *lucrum immediate ex mutuo proveniens*, quæ adhuc clarior erit, ſi dicatur, quod eſt lucrum immediate ex mutuo proveniens, itaut mutuans ſupra ſortem, ſeu ſummam capitalem lucretur aliquid quod ſit pecunia æſtimabile, ita quod lucrum tale ratione mutui præciſe intendatur.

44 Quarto uſura dividitur in realem, & mentalem, ſeu exteriorem, & interiorem, dicitur uſura mentalis, & interior, cum quis intentionem habet recipiendi aliquid ex mutuo ultra ſortem. etſi exterius pacto id non exprimat, ſeu nullum pactum exterius apponat; dicitur vero realis, & exterior, quando talis intentio per pactum aliquod exterius exprimitur. Quod aliquando tantum implicite fit aliquo contractu, & vocatur uſura palliata, cum ſcilicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen revera uſurarium quid interveniat. Unde rurſus uſura dividi ſolet, quod alia eſt expreſſa, & formalis, alia virtualis, & implicita, ut patet ex diviſione mutui numero præcedenti aſſignata, quarum exempla videri poſſunt apud Toletum lib. 5. cap. 31. & alios paſſim. Ex dictis tandem deducitur, quod ſi mutuans ſperet lucrum mediante amicitia, vel gratitudine, ſeu liberalitate, & non tamquam pretium mutui, non committit uſuram, ſive hujuſmodi lucrum minus principaliter ſperetur, ſive principaliter, ſive ſit cauſa impulſiva, ſive finalis mutui. Ita Molina, Leſſius, Navarr. Rebellus, Salas, Bonacina, Card. de Lugo, & alii Doctores paſſim. Qui etiam omnes advertunt, quod ſi mutuans dubitabat an mutuatarius aliquid ſibi tradat ex gratitudine, & liberalitate, & plene voluntate; vel an potius tradat involuntarie mixte ex verecundia, vel timore ſibi alias denegandi mutui, tenetur ad reſtitutionem quouſque certior fiat illud ſibi liberaliter fuiſſe traditum, & ratio eſt, quia quilibet cavere tenetur periculum committendi uſuram, in caſu autem poſito illa dubitando periculum non caveret, quia a mutuatario aliquid acciperet ultra ſortem dubitans ſibi ex liberalitate tradi; & ita præſertim diſcernit Bonacina diſput. 3. qu. 3. punct. 2. num. 11.

45 Quinto ad dignoſcendum, quando contractus ſit uſurarius, quando vero non, hæc regula communiter a Doctoribus aſſignari ſolet, quæ valde notanda eſt, quia nullam patitur exceptionem, & talis eſt, quod quotieſcumque in contractu mutuum intervenit, ſive formale, & expreſſum, ſive virtuale, & implicitum, & ex eo lucrum accipitur, talis contractus cenſendus eſt uſurarius, lucrumque ex eo acceptum uſura, niſi aliquo juſto titulo excuſatur; de quo art. ſeq. ſi mutuum formale intervenit, & ex eo lucrum accipitur, ut cum quis centum mutuat, ut inde centum, & decem accipiat, uſura aperta, & expreſſa committitur. Si vero intervenit mutuum tantum virtuale, & implicitum, & ex eo lucrum accipitur, uſura palliata, & implicita committitur, ut cum carius venditur juſto pretio propter expectatam ſolutionem, aut vilius emitur juſto pretio propter anticipatam pecuniam; tunc enim lucrum ex mutuo virtuali cenſetur accipi; perinde enim eſt rem carius vendere juſto pretio ob expectatam ſolutionem, ac pretium ipſum rei venditæ, quod emptor ſtatim ſolvere debet, ei tradere, ut inde lucrum ex mutuo ſolvat, & perinde eſt rem vilius juſto pretio emere ob anticipatam pecuniam, ac pretium ipſum rei emptæ venditori tradere, ut inde lucrum ex mutuo ſolvat, atque ideo in utroque contractu mutuum virtuale intervenit, atque ita uſura palliata. Hac de cauſa uſura eſt, ut notant Diana, Trullus, Buſemb. & alii, ſi mercatores credito vendentes aliquid ultra pretium rigoroſum accipiant titulo lucri ceſſantis, v. g. ſi rem 100. tantum valentem vendant 105. aureis poſt annum numerandis, quia vendendo ad creditum, quod eſt virtualis mutuatio, plures habent emptores, plureſque res vendunt, & hac ratione lucrum ceſſans compenſant, atque ideo illud non ceſſat ratione hujus venditionis, & expectatæ ſolutionis.

46 Sexto uſura illicita eſt, & grave peccatum, quia eſt contra jus naturale, & poſitivum tam divinum, quam humanum; eſt contra jus naturale, quia in quovis humano contractu æqualitatem non ſervare inter datum, & acceptum, eſt contra juſtitiam commutativam, quæ naturaliter dictat inter datum, & acceptum æqualitatem eſſe ſervandam; ſed qui ex mutuo accipit aliquid ſupra ſortem, non ſervat æqualitatem, cum mutuans acquirat lucrum ex re non amplius ſua, quia res mutuata jam tranſit in dominium mutuatarii, ut conſtat ex mutui definitione; ergo eſt contra jus naturale. Quod vero ſit illicita, & prohibita etiam jure poſitivo divino conſtat ex pluribus Sacræ Scripturæ locis, unde Pſal. 14. inter alia requiſita, ut quis tabernaculum Dei ingrediatur, quod eſt æterna beatitudo, unum eſt, quod *pecuniam ſuam non dederit ad uſuram*; & idem habetur Lucæ 6. *mutuum date nihil inde ſperantes*. Nec obſtat illud Deut. 23. *non fæneraberis fratri tuo, ſed alieno*, ubi filiis Iſrael reſpectu alienigenarum uſura permittitur, quod Deus non permiſiſſet, ſi peccatum eſſet; hoc enim permiſit Deus ad compenſationem faciendam cum Gentibus, quæ res Hebræorum detinebant, ut declarat S. Ambroſius lib. de Tobia cap. 15. nam in eo capite conceſſa fuerunt a Deo bona inimicorum ipſis Judæis ob talem compenſationem faciendam, ac proinde hac de cauſa potuerunt lucrum illud ex mutuo a Gentibus juſte exigere, non vero quia licitum ſit ex mutuo uſuram accipere. Tandem uſuram eſſe quoque prohibitam jure Eccleſiaſtico ſatis conſtat, tum ex Concil. Viennenſi, tum ex toto titulo Decretorum de Uſuris. Et quamvis uſuræ per jus Cæſareum fuerint aliquando licitæ, nihilominus hujuſmodi leges, ut Bonac. advertit, fuerunt ab Eccleſia in Concilio citato abrogatæ; utpote non ſolum juri divino repugnantes, verum etiam naturali, ut dictum eſt. Unde regula generalis eſt, quod omne pactum, vel gravamen, ſive onus additum mutuo præter id quod ei proprium, & intrinſecum eſt, reddit contractum uſurarium, & illicitum.

47 Sed objicies uſuram non eſſe illicitam, quia lucrum non accipitur pro re mutuata, ſed pro uſu illius, qui eſt pretio æſtimabilis; licite autem poteſt accipi aliquid pro re pretio æſtimabili. Confirmatur, quia poteſt aliquid juſte accipere, qui equum alteri accommodat, pro uſu illius, & pro uſu domus, quam locat, ergo & pro uſu pecuniæ, quam mutuat, eadem enim videtur eſſe ratio. Tandem, quia ſi uſura illicita eſt, & prohibita, maxime, quia videtur fieri injuria mutuatario, a quo aliquid ſupra ſortem accipitur; ſed illi non fit injuria, cum volens tradat, volenti autem non fit injuria; ergo non videtur uſura illicita.

Reſpondetur, non ſolum eſſe injuſtitiam accipere lucrum pro re mutuata, ſed etiam pro uſu ejuſdem, quia in mutuo non ſolum datur uſus rei mutuatæ, ſed etiam dominium ejus in mutuatarium transfertur, adeo ut tam res mutuata, quam uſus ipſius non ſit mutuantis, ſed mutuatarii, a nemine autem accipi poteſt quicquam pro uſu rei alienæ, quæ ſua non eſt.

Ad Confirmationem negatur conſequentia quia in commodatione equi, & locatione domus dominium rei non transfertur ut in mutuo, unde ſi pereant ſine culpa eorum, quibus dantur, reſtitui non debent, ſed in mutuo transfertur dominium, ut dictum eſt, ſi pereat mutuum, debet reſtitui, & ideo pro uſu commodati poteſt accipi lucrum, quia datur ſine dominio, non vero pro uſu mutui, quia datur cum dominio. Dices, lucrum non exigi pro ſorte, neque pro uſu illius proprie loquendo, ſed pro intervallo temporis, pro quo mutuans ſe privavit dominio, & uſu pecuniæ, ergo licite accipi poteſt. Negatur conſequentia, quia de ratione mutui eſt, quod dominium rei mutuatæ, ac ejus uſus transferatur in alium pro aliquo tempore, & ideo pro tempore mutuationis non poteſt mutuans lucrum accipere ex mutuo; tum quia juxta regulam a Scoto aſſignatam diſt. 15. qu. 2. ſub littera P. nec commutans, nec mutuans poteſt vendere tempus, quia tempus non eſt ſuum. Ad ultimum negatur minor cum ejus probatione, mutuatarius enim non tradit aliquid ultra ſortem voluntarie, abſolute, & ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & involuntarie mixte, ut dicitur de mercatore merces in mare projiciente tempore tempeſtatis, & ideo mutuans aliquid accipiendo ſupra ſortem a mutuatario facit illi injuriam.

ARTICULUS SECUNDUS.

An uſura mentalis ad reſtitutionem obliget.

48 JAm ſupra dictum eſt Uſuram mentalem eſſe, quæ ſola mentis intentione committitur, nullo externo interveniente pacto explicito, vel implicito, hoc eſt, nec verbis, nec nutibus, vel aliquo alio ſigno æquivalenti obligante debitorem, quod mutuans non mutuaret ſine ſpe lucri, licet in animo ſpem lucri habeat. Item dictum eſt ad contrahendum peccatum mentalis uſuræ non ſufficere quamlibet intentionem accipiendi lucrum ex mutuo, ſed requiri voluntatem accipiendi lucrum illud, ut debitum ex juſtitia, quia poteſt quis intendere lucrum, non ex juſtitia ſolvendum, ſed ex gratitudine, & liberalitate exhibendum; ad uſuram aut mentalem requiritur, ut lucrum ex mutuo intendatur, tamquam ex juſtitia debitum, non autem tamquam donum ex gratitudine præſtandum. Quæritur ergo an talis uſura ſolum mentaliter commiſſa ſit ſufficiens ad contrahendam obligationem reipſa reſtituendi tale lucrum, & an prætera requiratur, ut mutuatarius hujuſmodi lucrum ſolvat, tamquam pretium debitum ex mutuo accepto. Pro cujus explicatione notant communiter DD. quatuor modis poſſe aliquid recipi, vel dari ultra ſortem, nullo pacto præcedente. Primo ut mutuatarius ex gratitudine det, & liberalitate, & mutuans tamquam hoc modo datum accipiat, adeo quod ex neutra parte ſit affectus uſurarius. Secundo ut mutuans mentaliter intendat lucrum ex mutuo, tanquam pretium ſibi debitum, eademque intentione illud mutuatarius ſolvat. Tertio, ut mutuans intendat lucrum ex mutuo gratis, & libe-

tali-

raliter, ſibi exhibendum, mutuatarius autem illud ſolvat tamquam ex obligatione mutui debitum, putans mutuantem talem habuiſſe intentionem, ut lucrum ſolveret, tamquam ex juſtitiæ debitum ratione mutui. Quarto tandem ut mutuans intendat lucrum ex mutuo debitum, mutuatarius vero illud tribuat ut donum, quia mutuans illam ſuam intentionem exterius non manifeſtavit.

49 Hoc prænotato, conveniunt DD. in primo caſu mutuantem nec peccatum mentalis uſuræ committere, nec obligationem reſtituendi lucrum ex mutuo acceptum contrahere, cum illud nec a mutuante ſit intentum, nec a mutuatario ſolutum, tamquam debitum, quia ratione datum, & acceptum licite retinetur, & ſine obligatione reſtitutionis. Rurſus conveniunt in ſecundo caſu mutuantem non ſolum contrahere peccatum mentalis uſuræ, ad quod ſufficit intendere lucrum, tamquam ex mutuo debitum, ſed etiam obligationem reſtituendi lucrum ex mutuo acceptum, quia ad hoc nihil aliud requiritur, quam quod illud datum ſit a mutuatario, tamquam debitum ex mutuo, etenim hoc ipſo jus mutuatarii læditur, cum talis traditio involuntaria ſit, & alias ex parte mutuantis non ſit aliquis titulus ſufficiens ad transferendum dominium, ac proinde tenetur mutuans tale jus læſum recompenſare per reſtitutionem lucri accepti. Præterea conveniunt in tertio caſu non teneri mutuantem ad reſtitutionem, donec manet in bona fide, qua credit lucrum ſibi liberaliter eſſe datum; ſed ceſſante bona fide, cum primum ſciverit mutuatarium involuntarie dediſſe, & ratione mutui, teneri ad reſtitutionem, quia talis voluntas, & datio cum non fuerit liberalis, ſed illiberalis, ſcilicet ratione mutui, prorſus fuit injuſta datio, quia eſt lege prohibita, & ideo inſufficiens ad dominium transferendum in mutuantem. Immo mutuans tenetur etiam in tali caſu ad reſtitutionem, ut dictum eſt art. præc. n. 44. ſi dubitet, num mutuatarius lucrum ex mutuo dederit ut debitum, vel gratis ut donum, quia quilibet cavere debet periculum uſuram committendi, cui ſe exponeret cum tali dubio. Nec obſtat regula, quod in dubio melior eſt conditio poſſidentis, quia illa intelligenda eſt, quando poſſeſſio bona fide inchoata fuit, & de continuatione in tali poſſeſſione, fides enim dubia eſto ſit ſufficiens ad poſſeſſionem continuandam bona fide inchoatam, non tamen eſt ſufficiens ad illam inchoandam, ut de præſcriptione dictum eſt ſuo loco cum communi Doctorum. Denique conveniunt in quarto caſu mutuantem committere peccatum mentalis uſuræ, ad hoc enim contrahendum ſufficit intendere lucrum ex mutuo, tamquam debitum, nam eo ipſo intenditur formale objectum uſuræ, quod eſt lucrum ut ex mutuo debitum, a quo actus interior ſpeciem malitiæ deſumit; an vero in tali caſu mutuans contrahat etiam obligationem reſtituendi, quod ex mutuo acceptum eſt diſcrepant Doctores.

50 Prima opinio affirmat, & aſſerit uſurarium mentalem, id eſt mutuantem hoc quarto modo, & aliquid recipientem eodem modo ultra ſortem, ſemper teneri ad reſtitutionem; etiamſi poſtea ſciat mutuatarium liberaliter dediſſe, & non ex mutuo. Ita Sot. lib. 6. de Juſtit. q. 1. art. 4. & Molina diſp. 306. qui plures alios citant. Quod probant ex textu in capit. *Conſuluit* de Uſuris, ubi habetur: *uſurarium mentalem eſſe inducendum in animæ judicio*, id eſt in foro conſcientiæ *ad reſtituenda, quæ accepit per uſuram mentalem*; ergo uſurarius mentalis verum dominium non acquiſivit rei per uſuram acquiſitæ, atque ideo ad reſtitutionem tenetur in foro conſcientiæ. Accedit etiam ratio, quia ſola injuſta acceptio eſt cauſa ſufficiens ad inducendam reſtitutionis obligationem; at qui lucrum uſurarium accipit intentione, injuſta acceptione accipit, nimirum acceptione a lege prohibita, & ipſi danti injurioſa, talis enim eſt acceptio uſuraria, ergo &c. Tandem ſi in hoc caſu rem non reſtituere liceret, hoc potiſſimum eſſet, quia talis datio eſſet donatio; at hoc dici non poteſt, quia ad donationem requiritur acceptatio ex parte accipientis titulo gratitudinis, ſed in propoſito mutuans non accipit lucrum a mutuatario, ut rem donatam, ſed ut datam pro mutuo, ergo hic non intercedit donatio, & conſequenter mutuans tenetur ad reſtitutionem accepti ex mutuo ultra ſortem.

51 Oppoſita ſententia docet, quod licet in propoſito caſu mutuans peccet dando, & recipiendo, reipſa tamen non tenetur ad reſtitutionem lucri; quia non recipit rem alienam invito domino, ſed liberaliter donatam ab eo, qui potuit in illum transferre dominium. Ita diſcurrit Doctor d. 15. ait. q. 2. art. 2. verſ. *ſine pacto etiam*, quem ſequuntur non ſolum Scotiſtæ omnes, ſed etiam major pars Juriſtarum, & Theologorum, quos adducit Faber d. 47. ait. cap. 8. Notanter autem dicitur *reipſa* mutuantem in tali caſu ad reſtitutionem lucri accepti non teneri, nempe per accidens, & ex conſcientia erronea, quamdiu non fiet certior de mutuatarii voluntate, tenebitur tale lucrum ex mutuo acceptum reſtituere, ut notat ibi Hiquæus in Commentario, & Amicus d. 30. ſect. 5. ſicut qui rem ſuam accipit putans eſſe alienam, reipſa non tenetur illam reſtituere, ſed tantum ex conſcientia erronea, quamdiu certus non eſt illam eſſe ſuam. Aſſertum autem noſtrum probat Doctor, quia ſolus animus habendi rem alienam non facit aliquem habere rem alienam actualiter, ſed requiritur, ut illam actu habeat, ac retineat invito domino, ut uſurarius mentalis recipiens aliquid ſupra ſortem animo ſolum uſurario, rem alienam habet animo ſolo, non autem reipſa, ergo rem alienam non habet, ac proinde ad reſtitutionem non tenetur. Major patet, probatur minor, quia mutuatarius omnino liberaliter dat illud ſupra ſortem, ut in hoc quarto caſu ſupponitur, quia ignorat, quod uſurarius intendat habere illud ratione mutui, atque ideo dominium transfert illius lucri in mutuantem.

Confirmatur ex Amico l. c. quoniam ubi nulla intervenit juris læſio, nulla eſſe poteſt reſtitutionis obligatio, ſiquidem hæc eſt ad juris læſionem reſarciendam; ſed in tali caſu nulla intervenit juris læſio, cum de facto mutuatarius non coacte, & involuntario mixto, ſed ſponte, ac libere ex mutuo lucrum dederit; ergo nulla oritur in mutuante obligatio ad tale lucrum reſtituendum. Denique non tenetur debitor reſtituere id, quod debet, etiamſi non ſit paratus reſtituere, quando ei a creditore fit liberalis remiſſio debiti; ergo in propoſito caſu etiamſi mutuans male, & injuſte illud ſupra ſortem acciperet, non tenetur ad reſtitutionem, dum mutuatarius ei debitum liberaliter remittit, ut ſupponitur. Alias rationes non minus efficaces vide apud Hiquæum l. c.

52 Dices, in hoc caſu non transferri dominium lucri accepti in mutuantem, quia licet ex parte mutuatarii traditio ſit voluntaria, & liberalis, tamen ex parte mutuantis lucrum recipientis nullus eſt titulus acquirendi dominium illius, quia animo uſurario accipit. Et hoc eſt unicum fundamentum, quo Vulpes diſp. 109. art. 10. mordicus tenet in tali caſu non transferri dominium, ideoque etiam uſurarium mentalem ad reſtitutionem obligare, quia licet mutuatarius voluntarie, & liberaliter tradat, mutuans tamen impeditur præcepto divino Luc. 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes*, ne acquirat dominium lucri accepti ultra ſortem, factus reus talis acceptionis a vitiata illa interiori ſpe ad mutuandum movente, unde quamvis mutuatarius voluntarie exhibeat mutuanti lucrum ultra ſortem, & ex liberalitate, & cum abſoluta voluntate abdicandi a ſe dominium, & transferendi in ipſum mutuantem; hæc tamen tranſlatio impeditur a Deo abſolutiſſimo ſuo domino ob ſpem illam interiorem accipiendi ultra ſortem, quare in foro Dei, & conſcientiæ non ſolum manet reus peccati uſuræ, ſed etiam obnoxius reſtitutioni, unde concludit, quod pertinaciter oppoſitum contendens videtur hæreticus, expreſſe ſenſui Sacræ Scripturæ contradicens. Quando autem Scotus l. c. ait uſurarium mentalem in tali caſu ad reſtitutionem non teneri, inquit Vulpes Doctorem loqui in foro exteriori politico, vel Eccleſiaſtico, cum nec Eccleſia judicet de occultis; non autem in foro Dei, & interiori.

53 Hoc tamen ſine ullo fundamento dicitur, ſcilicet, ex parte mutuantis in tali caſu nullum eſſe titulum acquirendi dominium, nam in tali caſu præſumendum eſt, ut ait Covarruvias, uſurarium rem a mutuatario, ut donatam acceptare, ſeu titulo donationis; quia ſcit ipſe uſurarius illud ſibi non deberi, quia pactum non fecit cum mutuatario, nec ullo modo illi ſuam ſignificavit intentionem; ideo præſumere debet acceptum ultra ſortem titulo donationis ſibi tradi, & conſequenter nulla obligatio mutuanti manet illud reſtituendi, quia prima tranſlatio neque in re ipſa manet ſuſpenſa; & ſi maneret, in poteſtate mutuantis eſt eam acceptare ſemper titulo congruo, ut donatio ex parte ejus complementum recipiat, ex quo ſequitur reipſa illum ad reſtitutionem non teneri; uſurarius enim non tenetur reſtituere, niſi lucrum uſurarium per ſe, quod ſcilicet venit vel ratione mutui, vel ratione involuntarii, non autem lucrum uſurarium per accidens, quale eſſet in propoſito caſu, quia lucrum, quod tunc uſurarius accipit, neque eſt propter mutuum, neque quia ſit involuntarium ex parte tradentis, ut ſupponimus; ſed eſt uſurarium tantum ratione mentis uſurarii malo animo illud recipientis, quæ facit lucrum illud uſurarium tantum per accidens, & concomitanter; atque ideo uſurarius in tali caſu non eſt reſtitutioni obnoxius, ſicut ſi rem tuam accipio animo furandi; & tamen poſtea novi te mihi eam donare, quando eam accipiebam, non teneor reſtituere. Verum tamen eſt, ut ſupra diximus, poſſe uſurarium adhuc in tali caſu ad reſtitutionem teneri per accidens, & ex conſcientia erronea, quamdiu ſcilicet non eſt certus de mutuatarii voluntate, & lucro liberaliter exhibito.

54 Quod addit Vulpes ſicut omnino temere, & temerarie dicitur, & ita ſine ullo prorſus fundamento; quod nempe etiam in caſu propoſito impediatur tranſlatio dominii lucri ultra ſortem a mutuatario liberaliter dati ex præcepto divino Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes*; nam locus iſte intelligi debet de eo, quod ſperaretur, velut ex debito, & titulo juſtitiæ, alioquin neque aliquid ſperare liceret ex gratitudine, & liberalitate mutuatarii, quod eſt contra communem omnium ſenſum, quare titulo debiti, & Juſtitiæ utique dominium lucri ultra ſortem nequit in mutuantem transferri a mutuatario, quia hoc divina lege prohibitum eſt, bene tamen titulo donationis, & liberalitatis, ſub quo præſumendus eſt mutuans acceptare, quando ſibi de voluntate mutuatarii conſtat, & lucro liberaliter exhibito, & hoc modo etiam hunc locum exponit Card. de Lug. diſp. 25. ſect. 4. num. 29. ubi ait vel intelligi debere de ſpe non quacumque, ſed lucri, quod ſit pretium mutui, vel fuiſſe conſilium quoad excluſionem etiam ſpei beneficii ex grati-

tudi-

Digitized by Google

tudine proceſſuri, licet ſuerit præceptum quoad excluſionem pretii. Nec majus fundamentum habet expoſitio ab eodem Auctore adducta, quod quando Scotus ait uſurarium mentalem in caſu præfato ad reſtitutionem non teneri, loquitur in foro exteriori, quia Eccleſia non judicat de occultis, non autem in foro interiori. Nam talis expoſitio contra verba textus directe militat, inquit enim, quod ſolus animus ſine omni pacto verbali, vel alio ſigno æquivalenti oſtendente debitori, quod mutuans non mutuaret ſine ſpe lucri, non facit talem recipientem ultra ſortem ſine pacto habere alienum, & ideo nec teneri ad reſtitutionem, quæ verba expreſſe ſignificant, Doctorem de foro ſolo conſcientiæ, & interiori eſſe locutum, non autem de foro externo, ut ait Valpes, cum omne pactum verbale excludant, vel aliud ſignum æquivalens.

55 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ deſumptum ex cap. *Conſuluit* dicendum eſt cum Covarruvia, Sylveſtro, & aliis, quos ſequitur Faber noſter l. c. decretalem illam intelligi debere, quando ſumus in dubio, an debitor dederit aliquid ultra ſortem creditori libere, an potius coactus occaſione mutui accepti, in tali enim caſu præſumendum eſt, ut dicebamus, eam dationem non eſſe omnino liberam, ſed ex vi mutui procedere, ut cauſa, & radice, in noſtro vero caſu ſupponimus mutuatarium liberaliter dare, & titulo gratitudinis, quia nulla eſt occaſio, ut credatur ſolvere ratione mutui, cum non cognoſcat in mutuante eſſe hujuſmodi intentionem, ut ſolvat ratione mutui. Vel cum Card. de Lugo l. c. dicendum eſt, Decretalem illam de eo intelligendam eſſe, qui intentione veri lucri mutuat, ſeu pretii debiti ex mutuo; lucri enim nomine non venit proprie, quod ex liberalitate dantis procedit, ſed quod ex negotiatione, vel induſtria noſtra oritur, quod lucrum qui in mutuo intendit, jam intentionem uſurariam habet, & dum de liberali donatione dantis non conſtat, ad reſtitutionem tenetur.

Ad Confirmationem neganda eſt minor, loquendo de intentione uſuraria, quæ in caſu propoſito intervenit, injuſta enim acceptio illa dicitur, qua quis invito domino, vel vi mutui accipit; non autem qui accipit quavis alia intentione mala, & ideo in caſu noſtro acceptio alicujus rei ultra ſortem a mutuatario liberaliter dante, licet ſit mala ratione culpæ mortalis menti annexæ, quia lege divina vetitum eſt habere intentionem mutuandi ad uſuram, non tamen proprie, & in rigore injuſta dici poteſt, quæ ſcilicet ſit contra juſtitiam, & ad reſtitutionem obliget. Ad ultimam negatur minor, nam ut ſupra dictum eſt, in caſu propoſito præſumendum eſt [illegible] rem a mutuatario, ut donatam, accepere, ſeu titulo donationis, non autem ex vi mutui, quia pactum cum mutuatario non fecit, nec ei intentionem ſuam manifeſtavit.

ARTICULUS TERTIUS.

In quibus caſibus ſit licitum aliquid ultra ſortem accipere.

56 PRimo quæritur, An liceat in mutuo apponere pœnam ſolvendam a mutuatario niſi tempore præfixo ſolvat. Hoc quæſitum reſolvitur a Scoto affirmative diſt. 15. q. 2 art. 2. ſub lit. O, ubi ponit caſum in terminis, v. g. ego indigeo pecunia mea ad mercandum, concedo tamen tibi eam ad certum diem adjiciens pœnam conditionalem, quod niſi tali die ſolvas, quia multum damnificor, ſolvere tenearis tantum ultra ſortem principalem, & inquit talem pœnam adjectam licitam eſſe, & ſi mutuatarius non ſolvat pecuniam ad determinatum diem, licitum eſſe mihi illam pœnam exigere, & ratio eſt, quia licet me ſervare indemnem ſic præmonendo mutuatarium, cum quo contraho; & hæc eſt communis opinio Recentiorum, quos refert Bon. d. 3. qu. 3. punct. 7. & probat, quia mutuatarius exiſtens in mora peccat contra juſtitiam, & propter peccatum dignus eſt aliqua pœna ex conventione partium, modo pœna juſta ſit, ne ei [illegible] imponi debet obligatio indebita. Confirm. quia non ſolum ad Superiorem pœnas imponere ſpectat, ſed etiam ad privatos de ipſorum conſenſu, quilibet enim eſt rerum ſuarum moderator, & arbiter; cum hoc diſcrimine tamen, quod Superior pœnam imponere poteſt ſubdito etiam invito, privati vero non niſi conſentienti, & volenti. Tandem ſic habetur cap. ſuam de pœnis, & L. ſi pacto, quo pœnam C. de pactis; hoc idem ſentit Card. de Lugo diſp. 25. ſect. 6. n. 2.

57 Tres autem conditiones requiruntur, ut pœna in contractu mutui appoſita ſit juſta, ut omnes communiter advertunt. Prima eſt, ut pœna ſit moderata, ut ſupra dictum eſt, nam pœna debet culpæ proportionari. Secunda eſt, ut pœna non apponatur in fraudem uſuræ, ut Scotus monet [illegible] eſt, ut non apponatur contra voluntatem mutuatarii ad palliandam uſuram, ut accidit, quando mutuator pœnam apponit [illegible] ratione [illegible] exigere poſſit ad uſuram palliandam. Addit autem [illegible] cit. non leve indicium eſſe pœnam appoſitam eſſe in fraudem uſuræ, ſeu ad palliandam uſuram, quando mutuator pœnam appoſuit ſciens, aut veriſimiliter credens mutuatarium non fore potentem ad ſolvendum tempore conſtituto. Hoc tamen minus recte dicitur, ut bene advertit Faber diſp. 57. n. 18.

nam qui mutuaret cum pacto, ut pœnam talem ſolvat mutuatarius, quem ab initio dubitabat ad ſtatutum diem ſolvere non poſſe, re vera hac credulitate, & dubitatione non facit aliquam injuſtitiam. Imo eſt veriſimile, quod quicunque mutuat cum pacto hujus pœnæ conventionalis, timeat, & credat, quod in ſtatuto die non ſit ſoluturus, nam propter hoc dubium talem pœnam appoſuiſſe videtur, ut hoc modo mutuatarium ſtimulet ad tali die reſtituendum. Quare certior regula ad dignoſcendum, quando pactum de pœna conventionali fiat in fraudem uſuræ eſt, quam Scotus aſſignet l. c. dum ait, ſignum manifeſtum, quod pactum non ſit in fraudem uſuræ eſſe, quando mutuans magis vellet pecuniam ſibi ſolvi die præfixo, quam in craſtino cum pœna ſibi adjecta, & per oppoſitum eſt in fraudem, quando vult diem tranſire potius, quam pecuniam ipſo die ſolvi, tunc enim ſignum eſſet pœnam illam in fraudem uſuræ appoſitam eſſe, ac proinde uſuram palliatam. Tertia tandem conditio eſt, ut mutuatarius vere ſit in culpabili mora ſolvendi, nam ſi ob impotentiam ſolvere nequeat, modo ſua culpa non ſit eſſe impotens, non tenetur ad pœnam ſolvendam v. g. qui non ſolvit termino præfixo, quia detinebatur infirmitate, aut quia a creditore longe diſtabat, aut quia in carcere detinebatur, ſecus autem ſi culpa ſua effectus ſit impotens ad ſolvendum termino præfixo, ut ſi commeſſationibus, vel ludis res ſuas conſumpſit conjiciens ſe futurum impotentem ad ſolvendum, nam in tali caſu adhuc ob impotentiam non excuſatur a ſolutione pœnæ conventionalis, quia adhuc cenſetur in culpabili mora ſolvendi.

58 Secundo quæritur, An liceat in mutuo aliquid accipere ultra ſortem ratione damni emergentis, dicitur autem damnum emergens detrimentum illud, quod mutuator patitur ratione mutui [illegible], ut cum quis mutuat ſuam pecuniam ab amico rogatus, quia triticum in familiæ ſuſtentationem emere decreverat, quod poſtea cariori pretio emere cogitur, damnum emergens ex mutuo patitur; ſic etiam damnum ex mutuo emergens cenſetur ruina domus, quam minantem habebat, quæ ex eo, quod mutuet alteri pecuniam, quam habebat ad illam reficiendam, [illegible], ſi renovaretur, & hoc eſt damnum emergens preſſe & proprie ſumptum, latius enim ſumptum poteſt coincidere cum lucro ceſſante, de quo poſtea. Conveniunt DD. [illegible] poſſe mutuantem accipere aliquid ultra ſortem ratione damni quod patitur ex eo, quod mutuatarius ſit in mora ſolvendi poſt terminum ſolutioni præfixum, ſive hoc deduxerit mutuans in pactum expreſſe, ſive non, imo ipſum mutuatarium teneri in conſcientia hujuſmodi damnum reſarcire, & ita expreſſe docuerunt D. Thom. 2. 2. qu. 78 art. 2. ad 1. & Scotus noſter, quem multos citat in oppoſitum l. c. ſub lit. O., ubi inquit, quod debitor, ex cujus non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, tenetur de juſtitia ſatisfacere creditori de intereſſe, & licet creditor ille non poſſet habere contra eum actionem in foro exteriori, utpote quia non ſunt pacta, vel juramenta, tamen in foro conſcientiæ debitor tenetur ultra ſortem ad intereſſe. Et quidem ſi tale damnum deducatur in pactum, ratio eſt evidens, quia æquitas non poſtulat, ut mutuans alteri ſubveniendo damnum notabile patiatur, damnum autem pateretur, ſi non poſſet de tali damno paciſci, vel ejus periculo, & mutuatarius injuſte debitum retinendo eſt cauſa damni, quod mutuans patitur; ergo in conſcientia illud reſarcire tenetur, quicumque enim ſua culpa, & injuſte eſt cauſa alicujus damni, in conſcientia illud reſarcire tenetur, ut deducitur ex text. in cap. *Pervenit* de fidejuſſoribus, ubi decernitur, quod cum fidejuſſor pro principali debitore ſolvit, tenetur debitor ad omnia damna reſarcienda, quæ pro hujuſmodi ſolutione patitur. Idem quoque dicendum eſt, ut innuit Doctor loc. cit. etiamſi mutuans tale damnum non deduxit in pactum, & reipſa ſequatur ex eo quod mutuans fuit in mora ſolvendi poſt terminum ſolutioni præfixum, & ratio eſt, quia quando in contractibus terminus ad ſolvendum præfigitur, tacite cenſetur pactum initum, ut qui non ſolverit intra illum terminum, teneatur ad intereſſe ex defectu ſolutionis proveniens L. 2. §. *non utique*; qui enim intra terminum præfixum non ſolvit, contra juſtitiam peccat cum damno mutuatoris; omnis autem peccans contra juſtitiam cum damno alterius ad reſtitutionem tenetur. Hoc autem totum intelligendum eſt cum conditione in præcedenti caſu appoſita, ut notat Leſſius dubit. 10. Amicus diſputat. 20. cit. ſect. 7. & alii contra Molinam diſputat. 316. nempe ut mutuatarius vere ſit in culpabili mora ſolvendi, nam ſi abſque ſua culpa præfixo tempore mutuatarius debitum non ſolvat, in tali eventu ex æquitate cenſentur contractus debitorem obligare, niſi forte id expreſſe in pactum deducatur. Hoc etiam intelligendum eſt cum hac conditione, ut damnum re vera ſequatur præciſe cauſa mutui, & mutuator commode aliud evitare non potuerit, in tantum enim licitum eſt damnum emergens in pactum deducere, in quantum mutuator patitur damnum ob mutuum, quare ſi illud ob mutuum non patitur, ſed ſua culpa, vel alia de cauſa, illud in pactum deducere non poteſt, ut idem Leſſius notat l. c. & Bonac. diſp. 3. qu. 3. punct. 4.

59 Rurſus conveniunt DD. pro damno emergente ante terminum ſolutionis præfixum [illegible] poſſe mutuantem aliquid …

ultra ſortem recipere, ſi hoc cum mutuatario in pactum deducat. Ratio eſt, quia tale damnum emergens eſt pecuniæ æſtimabile, & ab ipſo mutuo, ac uſu pecuniæ diſtinctum, atque ideo tale pretium a mutuatario licite, & ſine uſura accipi poteſt, quando pactum præceſſit, æquitas enim iuſtitiæ non patitur ut mutuans diſpendium aliud patiatur ultra mutui beneficium, quo ſe privet uſu pecuniæ ſuæ ad tempus, præſertim ſi illud cum mutuatario in pactum deducat, ut ſupponimus. Et hoc etiam intelligendum eſt, quando huiuſmodi damnum evenit mutuanti præciſe cauſa mutui, ut nempe dicebamus de damno emergente ex eo, quod mutuatarius ſit in mora ſolvendi; unde ſi mutuans alias pecunias otioſas apud ſe retineat, quibus tale damnum reparare poſſet, non tenebitur mutuatarius illud damnum reſarcire, quia illi non contingit ex eo præciſe, quod mutuavit. Addunt etiam Doctores non ſolum in prædictis caſibus poſſe mutuantem exigere compenſationem damni, quod de facto ex mutuo patitur, ſed etiam aliquam compenſationem accipere, licet minorem, ob periculum damni, cui ſe exponit pecuniam mutuando, & ratio eſt, quia non ſolum damnum actu emergens, ſed etiam periculum ipſum damni eſt pretio aliquo æſtimabile.

60 Eſt tamen difficultas, an pro damno emergente ante terminum ſolutioni præfixum licite poſſit mutuans aliquid ultra ſortem accipere, ſi hoc cum mutuatario in pactum non ſit deductum. Affirmant Faber c. 7 cit. n. 297. Hiquæus in Comment. n. 85. & alii Scotiſtæ mutuatarium etiam in tali caſu teneri aliquid ſolvere ultra ſortem in foro conſcientiæ, pro qua ſententia Scotus etiam communiter citari ſolet. Communior tamen, & probabilior ſententia negat, & ratio eſt, quia ſi damnum emergens, vel periculum eius ante terminum ſolutioni præfixum in pactum deduceretur, fortaſſe mutuatarius nollet cum eo onere mutuum accipere, & licet mutuatarius tacite ex mutui contractu teneatur ad damnum, quod ex mora mutuans patitur, ut ſupra dictum eſt, non tamen tenetur ad damnum, quod patitur mutuator intra terminum præfixum ad ſolvendum, mutuator enim eo ipſo, quod non iniit pactum de tali damno emergenti, cenſetur illud in ſe recepiſſe, & alteri condonaſſe, ergo ut mutuatarius teneatur reſarcire damnum emergens intra terminum ſolutioni præfixum, debet hoc in pactum a mutuante deduci explicite, vel ſaltem implicite, ac proinde ſi tale pactum non præcedat, non tenetur mutuatarius tale damnum reſarcire, quia tunc non cenſetur cauſa, neque occaſio talis damni. Et hanc etiam puto fuiſſe Doctoris noſtri mentem loco cit. quia loquitur debitorem, ex cuius non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, ad compenſationem ex iuſtitia teneri; ergo moram ſolutionis in debitore requirit, & conſequenter non intendit quod de damno ante terminum ſolutioni præfixum teneatur. Unde videtur velle, quod mutuans ſi faciat pactum, & iuramentum, quæ in foro exteriori vim habeant, vel ſaltem mutuatarium advertat, voluntatem eius eſſe, ut damnum etiam emergens ante tempus ſolutionis ipſe mutuatarius reſtituat; & hanc ſententiam ſequuntur Navarrus, Soto, Molina, Bonacina, Card. de Lugo, Amicus, Caſpenſis, & alii Doctores paſſim.

61 Tertio quæritur, an liceat in mutuo aliquid accipere ultra ſortem ratione lucri ceſſantis: dicitur autem lucrum ceſſans illud, quod quis non percipit, eo quod mutuum alteri dederit, ut accidit, quando quis pecuniam paraverat ad emendum agrum vel negotiandum, ſed ea alteri mutuo data, agrum emere non potuit, & ſimilia ex eo percipere, aut pecuniam negotiationi exponere, & inde lucrum referre: quæritur ergo an cum mercator habet pecuniam paratam ad negotiandum, & regulariter lucraturus iuſta negotiatione, & alter mutuum petat, illam pecuniam mutuare poſſit cum pacto, ut lucrum recompenſet, quod ex ſua negotiatione acquiſiviſſet. Et quidem apud omnes indubitatum eſt, quando quis fraude, dolo, aut metu iniuſto cogitur ad mutuandum, non ſolum licite paciſci poſſe de lucro ceſſante, ſed etiam qui illum cogit teneri quoque ſecluſo pacto lucrum ceſſans reſtituere, quia mutuans in hoc caſu iniuſte impeditur a lucro, & ideo, non ſolum de tali lucro licite paciſci poteſt, verum etiam qui eſt impedimentum illius per vim ad reſtitutionem tenetur in foro conſcientiæ. Certum quoque eſt, & ab omnibus conceſſum, quidquid ſupervenerit mutuanti ob culpabilem mutuatarii moram in ſolvendo, teneri mutuatarium reſarcire mutuanti, etiamſi expreſſe ab eo non moneatur; quia eadem eſt ratio quoad hoc de lucro ceſſante, ac de damno emergente. Quæſtio eſt igitur ſolum inter Doctores an huiuſmodi lucrum ceſſans licite poſſit a mutuante accipi, quando quis non invitus, nec coactus, ſed ſponte, & amice rogatus ſuam pecuniam mutuat.

62 Prima ſententia negat, quæ fuit expreſſe D. Thomæ 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 1. cuius fundamentum eſt, quia mutuans non poteſt licite vendere quod nondum habet, & quod multipliciter impediri poteſt, ſed lucrum illud ceſſans nondum eſt in actu, & poteſt multipliciter impediri: ergo ſi quis in pactum deducat, aliquem ad reſarciendum certum lucrum pro ſpe non certo, & dubio, quod ſine iniuſtitia fieri nequit. Confirmatur, quia ratio cur quam mutuans licite de lucro ceſſante paciſci poteſt, eſt quia invitus, & involuntarie mutuat; at qui ſimpliciter rogatus ab amico mutuat non mutuat invitus, & involuntarie, ſed ſponte, & voluntarie, ergo lucrum ceſſans non licet in pactum deducere. Tandem ex oppoſita ſententia oſtium aperitur uſuris, quia unuſquiſque facile ſuam uſuram palliare poterit, dicendo, quod mutuando lucrum amittit, quod negotiando poterat, qua de cauſa nec ius Canonicum, nec Civile ullum reperitur, quod hoc permittat, cum tamen multi Canones, & iura ſint, quæ ratione moræ in ſolvendo aliquid ultra capitale permittant exigi poſſe; unde mirum eſt, quod licitum ſit aliquid ultra ſortem accipere, & tamen aliquis Canon, vel lex non reperiatur, quæ hoc declaret. Ita nonnulli Thomiſtæ, & præſertim Sot. lib. 6. de Iuſtitia, & Iure q. 1. art. 3. concluſ. 4. & aliqui Canoniſtæ.

63 Secunda ſententia communior, & probabilior oppoſitum docet, nempe mutuantem, etiamſi ultro, & ſponte mutuat, poſſe licite, & citra uſuram in pactum deducere lucrum ceſſans, & ſuppoſito tali pacto mutuatarium in conſcientia teneri reddere lucrum ceſſans. Ita Covar. Navarrus, Molina, Valentia, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Amicus, Caſpenſis, Bonacina, Card. de Lugo, & paſſim alii Doctores tam Theologi, quam Canoniſtæ, & hæc etiam fuit opinio Scoti l. c. ut Faber advertit diſp. 47. cit. cap. 7. n. 107. licet enim aperte non diſtinguat de damno emergente, & lucro ceſſante, ut alii, tamen dum abſolute aſſerit licitum eſſe deducere in pactum intereſſe, manifeſte ſentit etiam lucrum ceſſans poſſe in pactum deduci, quia re vera hoc quoque eſt intereſſe non minus, quam damnum emergens. Fundamentum eſt, quia eadem eſt ratio quoad hoc de lucro ceſſante, ac de damno emergente, ita enim eſt æſtimabile pecunia lucrum ceſſans, ſicut damnum emergens, ſiquidem lucrum ceſſans eſt etiam damnum, quod mutuanti ratione mutuationis emergit: ſed ratione damni emergentis licet aliquid ultra ſortem recipere, & illud a principio in pactum deducere, loquendo etiam de damno ante tempus ſolutionis emergente, ut ſupra dictum eſt; ergo etiam convenire poteſt de compenſando lucro, quod ſibi ratione mutui ante tempus ſolutionis ceſſat.

Confirmatur, quia poteſt aliquis extra mutuum aliquid accipere, ut a negotiatione deſiſtat, ut ſi Titius ab operario petat, qui ſingulis diebus operas ſuas locare ſolet, ut hodiernam operam non locet, ſed in gratiam ipſius aliquid aliud faciat, iuſte poteſt operarius ille a Titio mercedem diurnam exigere, quam accepiſſet, ſi ſuam operam locaſſet, & poterit a principio mercedem illam in pactum deducere; ergo etiam in mutuo poteſt aliquid accipere, ut abſtineat ab emptione; vel alio contractu, in quo mutuator ſuam pecuniam implicaturus erat. Tandem quia mutuator non tenetur mutuare cum ſuo damno, & intereſſe, ut ait Scotus; tale autem eſt lucrum ceſſans ratione mutui. Nec refert, quod huiuſmodi damnum non ſit rei iam habitæ, ſed habendæ; quoniam inter lucra non ſolum computatur, quod actu, ſed etiam quod virtute poſſidetur, & in ſpe certa habetur, vel ſaltem probabili.

64 Si autem mutuans lucrum ceſſans non deducit in pactum, non poteſt pro illo aliquid ultra ſortem recipere, ſi mutuatarius non eſt in mora ſolvendi; neque mutuatarius ipſe illud in conſcientia reſtituere tenetur, licet reipſa mutuanti ceſſet; & ratio eſt, quia quando nullum præceſſit pactum, non eſt obligatio reſtituendi damnum etiam emergens, ut dictum eſt ſupra num. 60. ergo multo minus erit de lucro ceſſante. Ita docent communiter Doctores, qui etiam pro maiori cognitione, quando ex lucro ceſſante poſſit aliquid ultra ſortem accipi, advertunt neceſſarium eſſe, ut tale lucrum vere ceſſet ratione mutui, & mutuatio ſit cauſa, ut ceſſet lucrum; tunc autem lucrum ratione mutui præciſe ceſſare cenſetur, quando lucrum eſt in ſpe certa, vel ſaltem probabili, & potentia propinqua, ut accidit, quando mutuator decreverat pecuniam, quam mutuo tradit, in negotiis impendere, aut quando pecuniam negotiationi ſubtraxit, ob idque ceſſat lucrum, quod obventurum erat; ſi autem lucrum ſit in ſpe, & potentia remota, ut puta ſi pecuniam habes, ſed nondum eam negotiationi deſtinaveras, tunc lucrum non erat in potentia proxima, & conſequenter in tali caſu lucrum non tibi ceſſat propter mutuationem, & conſequenter mutuatarius etiam præcedente pacto non tenebitur in hoc caſu lucrum reſtituere, cum tamen aliam habeat pecuniam otioſam, quam commode ſubſtituere potuerat abſque periculo in locum pecuniæ mutuatæ, & eidem lucro deſtinare. Dixi *commode*, nam quamvis aliam habeas pecuniam repoſitam, & reſervatam ad alios fines, ut ad alendam familiam, ad filias dotandas, vel ad evitanda infortunia paſſim occurrentia, quam proinde non vis propter lucrum in aliquod diſcrimen conjicere; bene potes adhoc in his caſibus, & ſimilibus pro lucro ceſſante paciſci, quia revera mutuatio illa cenſetur cauſa, cur lucrum illud tibi pereat, quod per illam pecuniam ſperabas. Ita Navarrus, Valentia, Bannez, Molina, Bonacina, Salas, Caſpenſis, Reginaldus, Amicus, Faber ex noſtris l. c. & alii Doctores paſſim.

65 Hinc patet quid ſit dicendum ad fundamentum primæ ſententiæ, procedit enim de lucro, quod eſt in potentia remota pecuniæ non expoſitæ negotiationi, pro quo neque etiam pacto præcedente poteſt mutuans aliquid ultra ſortem

Digitized by Google

accipere; non autem procedit de lucro ceſſante, quod continetur in potentia proxima pecuniæ negotiationi deſtinatæ: ſic enim etiam illud, quod non eſt in re, ſed in ſpe firma, & ut in pluribus, ac in potentia proxime, vendi poteſt, quia eſt aliquid pretio æſtimabile, licet non tantum, quantum id, quod eſt in re; quare ratio illa concludit tantum, non poſſe mutuatarium paciſci de compenſatione totius lucri, quod reipſa habiturus eſſet, non autem de compenſatione alicujus partis, quæ juxta prudentis arbitrium æquivaleret lucro, quod metuans in præſenti virtute, ac ſpe haberet, unde fatemur detrahendum eſſe aliquid ratione periculi majoris, vel minoris. Quod autem non eſt in ſpe, & in potentia proxima, ſed remota, ut eſt, quando pecunia non eſt negotiationi applicata, nec proxime applicanda, utique non eſt vendibile, quia nihil eſt omnino nec in re, nec in ſpe.

Ad Confirmationem negat. major, tanquam inſufficiens; non enim lucrum ceſſans, de cujus compenſatione paciſci poteſt, eſt tantum illud, quod ceſſat contra voluntatem mutuantis, ſed etiam quod ejus ſpontanea voluntate ceſſat: unde in majori aſſumitur id, quod probandum erat; cum enim etiam tale lucrum ſit aliquid pretio æſtimabile, rationabiliter poteſt aliquid exigere, ſi ex mutuo lucrum illud ceſſat, ac proinde mutuare nolle, niſi aliquid detur ratione lucri ceſſantis. Ad ultimum dicendum eſt cum Molina d. 315. non ex eo, quod aliqui ſua culpa occaſionem hinc ſumant ſuas uſuras palliandi, celandam eſſe veritatem, cum non minus cavendum ſit ne juſti contractus tanquam uſurarii damnentur, quam ut injuſti, & uſurarii tanquam liciti, & juſti admittantur. Nec opus fuit omnia dubia in juribus explicite eſſe determinata, ſed ſufficit jura declaraſſe licitum eſſe ratione intereſſe aliquando aliquid ultra ſortem accipere; ex hoc enim ſufficienter deducitur, quod cum lucrum ceſſans ratione mutui ſit intereſſe mutuantis, aliquid ultra ſortem pro ipſo recipere poſſit.

66 Quarto quæritur, an licite poſſit mutuans ratione ſolius periculi aliquid ultra ſortem accipere, ut ver. gra. quando ſuam pecuniam exponit periculo illam mutuando homini pauperi, aut minus in ſolvendo fideli, ac tuto. Negant Navarrus in ſumma cap. 24. & Sot. de juſtitia, & jure quæſt. 4. ar. præc. & quidam alii, quorum fundamentum eſt, quia nihil poteſt ultra ſortem accipi, ob ſolum periculum cui res mutuata exponitur; ut decernitur cap. final de uſuris his verbis; *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius eſt cenſendus.* Quæ verba pro hujus puncti deciſione clariora eſſe nequeunt, per illa enim decernitur, quod mutuans ſuſcipiens in ſe periculum pecuniæ mutuatæ in tranſitu, donec perveniat ad talem locum per itinera periculoſa, non poteſt abſque uſura aliquid ultra ſortem eo titulo recipere.

67 Communior tamen, & probabilior ſententia affirmat licitum eſſe in mutuo aliquid ultra ſortem accipere ratione periculi amittendi capitale, vel illud recuperandi cum expenſis, vel laboribus. Ita Medina, Molina, Leſſius, Rebellus, Sileſter, Sylveſter, Azorius, Salas, Card. de Lugo, Amicus, Caſpenſis, Bonacina, & alii paſſim, idque etiam antea docuit Doctor noſter l. c. ſub litt. O. ubi aſſignans tertium modum, quo licet aliquid ultra ſortem recipere ex mutuo, inquit eſſe, quando capitale, & illud ſuperfluum, quod ſupra ſortem principalem accipitur, ponitur ſub incerto, ſive exponitur periculo. Quod probat argumento a ſimili ex cap. *Naviganti*, &c. extra uſures caſu tertio, quo vendit pannos, & alias merces, ut amplius accipiat tempore conſtituto, quam valebant tempore venditionis, & ait id licitum eſſe ratione dubii, & hac de cauſa talem ab uſura excuſari. Sicut ergo in venditione quæ fit credita pecunia, poteſt aliquid accipi ob periculum amittendi creditum, ut conſtat ex caſu allato, & ex ſupradictis de venditione; ſic in caſu noſtro, quando quis mutuat pecuniam alicui, & eam periculo exponit, ſeu incertitudini, & dubio quoad capitale, & illud amplius, quod ex illo mutuo recipit, excuſatur ab uſura. Confirmatur, quia ejuſmodi pericula ſunt pretio æſtimabilia nec mutuator tenetur gratis illa ſubire; ut ſi mutuet homini non ſatis noto, aut dubiæ fidei, aut ſi probabiliter timeat magnas moleſtias in recuperanda ſorte; ergo poteſt aliquid accipere ob hujuſmodi pericula, juſtum enim eſt pro eo, quod pretio eſt æſtimabile, ſi pretium exigatur. Et hoc verum eſt, etiamſi re vera nullum poſtea damnum patiatur, quod enim accipit ultra ſortem, non pro damno actuali, ſed pro periculo damni accipit. Denique quia poteſt fidejuſſor etiam aliquid exigere ab eo, cui fidejubet, ob ſolum periculum, quod in fidejubendo ſubit, quamvis fidejuſſio ſit gratuitus contractus, ut omnes fatentur; ergo & mutuator ab eo, cui pecuniam mutuat ob ſimile periculum, cum eadem, & par utriuſque ratio videatur. Et idem etiam patet in contractu accommodationis, quia ſi timeatur res accommodata perire, aut deteriorari ex negligentia commodatarii ſatis perſpecta, commodans etiam in tali caſu aliquid exigere poteſt ratione periculi, & ita etiam diſcurrunt Scotiſtæ omnes l. c.

68 Notant autem Doctores citati, ut mutuator poſſit aliquid exigere ratione periculi capitalis, vel expenſarum, vel laborum in recuperando capitali, tres præſertim ſervandas eſſe conditiones. Prima eſt, ut periculum, cui res mutuata exponitur, ſit verum, ex quo probabiliter timeatur incommodum, non imaginarium, & fictum; nec refert, ſi poſtea nullum damnum reipſa ſequatur, quia, ut dictum eſt, non pro ipſo damno futuro, ſed pro ejus probabili periculo deductum eſt pactum. Secunda eſt, ut mutuator non plus exigat ratione illius periculi, quam ipſe alteri dare vellet pro talis periculi redemptione, & capitalis aſſecuratione, vel quam communiter hujuſmodi periculum æſtimetur, pretium enim in omni contractu juſtum eſſe debet. Tertia eſt, ut mutuatarius non cogatur ad hanc obligationem ſuſcipiendam, ſed liberum illi relinquendum, ut vel per hanc obligationem, vel per fidejuſſionem, vel per pignus, vel alio modo mutuantem aſſecuret de pecunia, quam ab illo mutuo accepit. Et hoc modo DD. citati communiter explicant textum ex cap. *Naviganti*, pro priori ſententia adductum, ut notat Amicus diſp. 20. ſect. 8 num. 130. nimirum Pontificem in ea decretali loqui de mutuante, qui ex eo, quod in ſe periculum mutuatæ pecuniæ ſuſcepiſſet, mutuatarium cogebat ad hujuſmodi contractum, ſcilicet, ad ſolvendum certum pretium ultra ſortem propter tale periculum in ſe ſuſceptum, qui contractus illicitus eſt, & uſurarius, cum mutuatarius ad talem contractum faciendum cogi non poſſit, ſed ſolum ad aſſecurandum mutuantem de pecunia ſibi mutuata exhibendo pro aſſecuratione fidejuſſorem, vel pignus, & hæc expoſitio omnibus aliis eſt præferenda, quas adducit Medina cap. de rebus reſtituendis qu. 38. §. *ad tertium cauſam*, & Faber ex noſtris cap. 7. cit. num. 226. & revera veriſimile non eſt Pontificem in tribus caſibus cap. illo adductis ſibi contradicere, cum ergo in ſecundo, & tertio caſu ibi propoſitis reſpondeat poſſe in venditione dilata ſolutione aliquid ultra juſtum pretium recipi abſque uſura ratione dubii, & periculi, cenſendum non eſt hoc negare voluiſſe abſolute in primo caſu, ſed tantum in ſenſu jam explicato, præſtat enim jura juribus concordare.

69 Quinto tandem Doctor loc. cit. alium uſum pecuniæ explicat, ob quem ex pecunia poteſt aliquid ultra ſortem recipi abſque uſura, & peccato, & eſt quod pecunia quoque locari poteſt ſicut res aliæ uſibiles locari ſolent, quamvis hic non ſit uſus principalis, ob quem inventa eſt, pecunia namque de ſua natura, inquit Doctor, eſt apta ad ornandum aliquem, ad oſtendendum eſſe divitem, & ſimilia, & ad hunc finem locari poteſt, ut ſi mercator roget amicum, ut ſibi quantitatem aliquam pecuniæ præſtet, & locet ad oſtendendum ſe divitem, & hanc pecuniæ traditionem inquit Doctor non eſſe mutuationem, ſed locationem, & reſtitui debere eamdem in numero, & pondere, niſi forte locanti ſufficiat reſtitui æqualem in pondere, & valore, & hoc idem docet Aſteſanus noſter lib. 3. titul. 11. art. 4. in fine, ubi etiam movet dubium, quare magis liceat exigere ultra ſortem in locatione, quam in mutuo, & rationem aſſignat, quia periculum rei mutuatæ ſpectat ad debitorem, cum in mutuo transferatur dominium, ſed periculum rei locatæ ad locatorem, eo quod locans retinet dominium rei locatæ, & ideo ipſe locans pro uſu rei propriæ quam concedit, pecuniam licite recipit, ſi quidem nemo cogitur de proprio alicui beneficium facere, ſed rei mutuatæ dominium in accipientem transfertur; & ideo uſus rei locatæ eſt ſine conſumptione, uſus vero rei mutuatæ nullus eſt ſine conſumptione; item res locata deterioratur uſu, quod non contingit in mutuo, ubi non eadem pecunia numero, quæ mutuo recipitur, ſed alia ejuſdem ſpeciei redditur, ut conſtat ex dictis.

Sed contra prædicta objicies, quod mutuum debet dari gratis juxta illud, *Mutuum date nihil inde ſperantes*; ergo nihil accipi poteſt pro mutuo, nec occaſione damni emergentis, neque lucri ceſſantis. Et hoc etiam videtur ſignificaſſe Scotus ipſe diſtinction. 15. cita. ar. 3. ſub litt. Y. ubi cum objeciſſet, quod licet unicuique in contractibus, ſe indemnem ſervare, ut ſupra dixerat, quoque mutuanti licebit ſe ſervare indemnem, quod non poteſt niſi accipiendo aliquid ultra ſortem, & hoc ex pacto.

Reſpondet, quod ſi non vult damnificari, pecuniam ſibi neceſſariam reſervet, quia nullus eum neceſſitat ad faciendam miſericordiam proximo, ſed ſi vult miſericordiam facere, neceſſitatur ex lege divina, ut non faciat eam vitiatam. Quibus verbis expreſſe docet, quod vel mutuator non debet mutuare, cum ad id non teneatur, vel certe ſi mutuet, debet abſque hujuſmodi obligatione mutuare, cum id divina lege prohibeatur; & hic eſt locus, unde communiter citatur Doctor pro oppoſita ſententia, quod nequeat mutuator licite aliquid ultra ſortem accipere, nec occaſione lucri ceſſantis, nec damni emergentis.

70 Reſpondetur, nihil accipi poſſe pro mutuo præciſe, & hoc eſt, quod lex divina prohibet, poſſe vero pro damno emergente, & lucro ceſſante, nullus enim mutuare tenetur cum ſuo damno, & incommodo, nec tenetur grave damnum pati, ut alteri ex charitate proſit, ideoque licite poteſt mutuator in pactum deducere damnum emergens, & lucrum ceſſans ſervatis conditionibus jam explicatis. Ita Bonacina diſp. 3. qu. 3. punct. 4. nu. 6. cum pluribus aliis

ab ipſo citatis. Et hæc etiam eſt expreſſa Scoti ſententia diſtinct. 15. ar. 2. ſub litt. N. ubi explicans tres caſus, in quibus licitum eſt aliquid ultra ſortem accipere, ſecundum caſum ait eſſe ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, ut ſupra explicatum eſt; & ait debitorem in tali caſu teneri in conſcientia ultra ſortem ad intereſſe, quæ verba clariora eſſe nequeunt. Neque ar. 3. in ſolutione ad 1. oppoſitum docet, quia ut notat Hiquæus ibid. in Comment. non improbat Doctor hos titulos damni emergentis, & lucri ceſſantis, ut licite poſſit mutuator aliquid ultra ſortem accipere ad ſe ſervandum indemnem, nec alios titulos pretio æſtimabiles; ſed improbat damnum prætextum ab Uſurario, quo exigat aliquid intuitu ipſius mutui, hoc enim damnum ſufficienter reſarcitur per ipſius mutui ſolutionem, ac proinde non debet pro eo aliquid accipi ultra ſortem, quo etiam modo locum illum explicat Poncius diſp. 45. q. 4. n. 14 dicens, intelligendum eſſe de pacto aliquid dandi propter detrimentum valde caſualiter inciderens, tunc enim contractus mutui utique vitiaretur, & uſurarius evaderet, quia ut ſupra dictum eſt, ad hoc ut licite poſſit aliquid accipi ultra ſortem pro damno emergente, vel lucro ceſſante, hæc potiſſimum conditio ſervanda eſt, ut damnum vere emergat, vel lucrum ceſſat ratione mutui præciſa; & mutuatio præciſe ſit cauſa talis damni, vel ceſſationis lucri, nec mutuator commode tale damnum evitare potuerit; hac enim conditione deficiente contractus ſtatim vitiatur, ac uſurarius evadit. Non ergo lex divina prohibet mutuantem, ut mutuet cum obligatione, ut mutuatarius teneatur ad compenſationem damni emergentis, vel lucri ceſſantis, quod ex mutuo probabiliter, & ut in plurimum provenire poteſt, neque id Doctor aſſerit loc. cit. ſed inquit quod ſi mutuator vult mutuatario miſericordiam facere ſuam pecuniam ei mutuando, non debet facere eam vitioſam, accipiendo omnino aliquid ultra ſortem, non ſervatis conditionibus ad hoc faciendum licite neceſſariis, ſub prætextu ſe ſervendi indemnem.

ARTICULUS QUARTUS.

An poſſit licite mutuans aliquod commodum exigere extra prædictos caſus.

71 PRima opinio communis inter Recentiores duplex diſtinguit commodum; alterum quod vel natura ſua, vel prudentium judicio cenſetur pretio æſtimabile, & eſt quod pecunia comparari ſolet; alterum vero, quod nec natura ſua, nec prudentium judicio cenſetur pretio æſtimabile, & eſt quod non pecunia comparari ſolet, ſed amore, benevolentia, & amicitia exhiberi, eo quod hæc, & ſimilia non pecunia comparantur, ſed hominum voluntate ſpontanee operante. Hoc ſuppoſito aſſerit, non poſſe mutuantem citra uſuram commodum exigere prioris generis, poſſe autem extra peccatum uſuræ commodum poſterioris generis exigere, eo quod illud ſolum eſt objectum uſuræ, quæ tantum intenderet pretium ex mutuo; non autem hoc, quod non eſt pretio æſtimabile. Ex quo deducit omnem pactionem, & conventionem, per quam mutuatario imponitur onus pretio æſtimabile, & obligatio quaſi ex juſtitia, ad quam mutuatarius alias non tenebatur, uſurariam eſſe, cum per ipſam aliquid exigatur pretio æſtimabile, ac veluti debitum ex juſtitia; e contra vero poſſe mutuantem ratione mutui non ſolum amicitiam, & gratitudinem exigere a mutuatario, ſed etiam ſigna quædam amicitiæ, & gratitudinis in pactum deducere, ut ea mutuatarius ex obligatione ſervet, & ratio eſt, quia per hujuſmodi obligationem non plus imponitur, quam mutuatarius ipſa lege naturali teneatur, cum lex ipſa naturalis hominem obliget, ut gratum, & benevolum erga eum ſe oſtendat, a quo beneficium accepit. Ita Sotus lib. 6. de Juſtitia qu. 1. ar. 1. §. *Ad quæſtionem*, & hoc ad uſuram non pertinere indicat D. Tho. qu. 78. ar. 2. & alii, quos aſſert Salas dub. 15. & clarius Lopez 2. p. inſtructor cap. 56. §. *Hinc ſequitur*.

72 Secunda opinio aſſerit nihil poſſe per ſe primo intendi, ſperari, expeti, & accipi ex mutuo in foro conſcientiæ, ſive pecunia æſtimabile, ſive non, ſive ex obligatione juſtitiæ, ſive debito gratitudinis. Ita Volpes noſter d. 119. ar. 12. cum quibuſdam aliis Scotiſtis, quod ex Scoto deducit diſtinct. 15. cit. qu. 2. ar. 3. in ſolutione ad 2. ubi ait, omne illud poſſe per ſe primo ex mutuo licite intendi, ſive ſperari ſine peccato, quod miſericordiam erga proximum per mutuum exercendam non vitiat, nec ejus motivum omnino excludit; vitiat autem non ſolum quicquid pecunia æſtimabile est ex debito juſtitiæ, ſed etiam ex omni titulo benevolentiæ, liberalitatis, ſive gratitudinis ſperatur, intenditur, & exigitur. Probat autem, quia ex præcepto divino ſæpius relato: *Mutuum date nihil inde ſperantes*, per ſolum formale motivum miſericordiæ debet primo animus mutuantis ad mutuandum moveri, & excitari, itaut quovis alio excluſo illud dumtaxat ad mutuandum moveat, ergo nihil poteſt in foro conſcientiæ ſine peccato per ſe primo intendi, ſperari, ac ex mutuo accipi, ſive fuerit pecunia æſtimabile, ſive non, a mutuatario exhibendum, ſive ex obligatione juſtitiæ, ſive ex debito gratitudinis. Conſequentia patet, quia qui per ſe primo inducitur ad mutuandum a ſpe futuræ gratuitæ recompenſationis, ſive amicitiæ, non mutuat primo ex motivo miſericordiæ erga proximum exercendæ, quia tali motivo ſublato non mutuaret. Addit tamen ſecundario licere ſine peccato ex mutuo ſperare, & reipſa accipi citra omnem obligationem exteriora ſigna amicitiæ, & benevolentiæ, ſive fuerint pecunia æſtimabilia, ſive non; obligatio namque non inducitur, nec intenditur ſine pacto explicito, vel implicito; pactum autem quomodocumque ſpecificat primariam, non ſecundariam intentionem paciſcentium; nec ſecundaria hæc intentio, ſive ſpes ſperandi ex grato animo mutuatarii recompenſationem ex mutuo, vitioſam reddit miſericordiam erga proximum indigentem exercendam.

73 Tertia ſententia velut media, quam ſequitur, ut probabiliorem, ut bene declarat Amicus d. 20. ſect. 6. dub. 1. cum diſtinctione procedit, nam ſigna amicitiæ, & gratitudinis ſunt duplicis generis, alia negative, qualia ſunt non nocere, non vexare, non offendere, &c. alia poſitive, & hæc adhuc duplicia, alia generalia, ut amicum, & gratum ſe oſtendere erga benefactorem, quando, & ubi occaſio tulerit; alia ſpecialia, & in individuo determinata, ut hæc, vel illa ſigna benevolentiæ, & gratitudinis in particulari oſtendere. Hac diſtinctione præmiſſa, ait tam priora ſigna negativa, quam poſteriora generalia poſitiva poſſe utique in pactum deduci, ut a mutuatario ſerventur, non autem poſteriora. Ratio primæ partis aſſerti deducitur ex fundamento pro prima opinione adducto, quia tam ſigna amicitiæ, & gratitudinis negativa, quam generalia poſitiva tenetur mutuatarius ſervare ex lege ipſa naturali independenter ab omni pacto; ergo non major obligatio illi imponitur ex pacto ſuperveniente, quam ratione ipſius virtutis amicitiæ, & gratitudinis prius haberet. Ratio ſecundæ partis eſt, quia ut eleganter diſcurrit Amicus l. c. talis obligatio eſt ſupra obligationem, quam mutuatarius habet ratione virtutis gratitudinis, qua naturali lege erga mutuantem obligatur; talis enim virtus hominem non obligat ad hæc, vel illa determinata ſigna, hoc vel illo determinato tempore, vel loco, coram his, vel illis determinatis perſonis, ſed ad exhibenda ſigna generalia & in communi, quando, ubi, & quoties prudentia ipſa dictat, quæ eſt virtutum regula. Atqui non licet ratione mutui majorem obligationem imponere, quam mutuatarius ex ipſa virtute gratitudinis habeat, qua erga mutuantem naturali lege obligatur, quia omnis obligatio, quæ eſt ſupra obligationem ipſius virtutis, non exigitur per ſe a virtute, ergo ſpecialia ſigna gratitudinis, & in individuo determinata non poſſunt cum mutuatario in pactum deduci, quia ſtante tali obligatione non exhiberentur ut actus virtutis gratis, & liberaliter, ut omnis actus virtutis exigit exhiberi, ſed potius coacte, vel ſaltem aliquo modo involuntarie, cum tamen ratione mutui non niſi ea obligatio exigi queat, quæ gratis, & liberaliter a virtute exhibetur. Et hæc opinio media mihi quoque probabilior videtur, quia per ipſam conciliantur aliæ duæ opiniones extremæ, ac earum rationes diluuntur; nam fundamentum primæ primam partem probat aſſertionis noſtræ, & fundamentum ſecundæ ſecundam, quia ratione mutui non niſi ea obligatio exigi poteſt, quæ gratis & liberaliter e virtute gratitudinis exhibetur, & motivum gratitudinis minime excludit motivum miſericordiæ, nec eam reddit vitioſam, quando ſigna gratitudinis exhibita ſunt generalia, hæc enim ſunt cum ipſa virtute gratitudinis, vel amicitiæ connexa, ſed ſolum quando ſunt particularia & in individuo determinata, hæc enim non ſunt cum ipſa virtute connexa. Quomodo autem intelligendum ſit præceptum illud divinum Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes*, jam ſupra explicatum eſt ar. 1. hujus qu. num. 54. intelligi debere de eo, quod ſperetur, velut ex debito, & titulo juſtitiæ, non autem gratitudinis, & benevolentiæ.

74 Hujus opinionis fuit etiam Bonacina d. 3. q. 3. punct. 3. ubi movens quæſtionem, an quælibet obligatio impoſita mutuatario ſit uſura, eam hac unica propoſitione reſolvit, quod omnis pactio, & conventio, per quam imponitur mutuatario onus, & obligatio quaſi ex juſtitia, ad quam mutuatarius alias non tenebatur, labem uſuræ continet. Ratio eſt, quia pactio, qua imponitur mutuatario onus pretio æſtimabile, tanquam ex juſtitia debitum, uſuraria eſt, cum per ipſam exigatur aliquid ſupra ſortem; talis autem eſt pactio, & conventio per quam imponitur mutuatario onus, & obligatio quaſi ex juſtitia, cum enim hujuſmodi obligatio libertatem tollat, vel minuat, conſequenter ſit pretio æſtimabilis, Leg. Sicut. Codic. de actionibus, & Inſtitut. de obligationibus. Ex quo deducit uſuram ab eo committi, qui tradit alteri mutuum cum pacto, ut præſtet munus, vel officium a lingua, ut canere, aut Regem alloqui, vel ab obſequio, ut comitari dominum, eique inſervire hac, vel illa occaſione, vel a manu ut agrum colere, & cæt. nam hæc officia ſunt pretio æſtimabilia; imponere autem mutuatario obligationem pretio æſtimabilem, ad quam alias non tenetur, eſt uſura. Hoc idem etiam ſentire videtur Cardin. de Lugo diſp. 25. ſect. 5. ubi ab initio hanc generalem regulam aſſignat pro dignoſcendo uſurario contractu, quod pactum quodcumque, quo gravamen, vel onus aliud præter id, quod mutuo intrinſecum, vel proprium eſt, adjicitur, reddit contractum uſurarium, quia cum id totum,

quod

Digitized by Google

quod mutuanti dat, compenſetur ad æqualitatem, quando a mutuatario tantumdem redditur, conſequens eſt, ut quicquid aliud exigitur, vel imponitur quaſi ex juſtitia, ad quod mutuatarius alias non tenebatur, injuſte exigatur, & imponatur.

75 Hoc etiam docet ex noſtris Pontius diſp. 35. q. 2. ubi ait illicitum non eſſe dare mutuum ſpe accipiendi aliquid ex gratitudine a mutuatario, & ratio eſt, quia non poteſt eſſe illicitum intendere, & ſperare, ac recipere, quod licite conferri poteſt; ſed mutuatarius poteſt licite exhibere gratiam & benevolentiam mutuanti, & ex gratitudine, ac benevolentia dare ipſi, quod placuerit, ergo mutuator poteſt illa licite intendere, & recipere. Imo q. 3. deſcendit ad particulares caſus, & inquit, quod mutuator poteſt mutuare cum hac conditione, volo tibi mutuare rem meam ad annum, quod ſi tunc ex gratitudine aliquid mihi dederis, continuabo illud, ſed tamen ſine obligatione. Et quod poſſet etiam ſimiliter a mutuatario petere, ut obliget ſe ad dandum mutuum alterum, quando petetur, non quærendo tamen illam obligationem pro pretio mutui, ſed tamquam experimentum benevolentiæ, & amicitiæ alterius. Hoc tamen additum non placet, quia in propoſitis contractibus deſcenditur ad ſpecialia, ac determinata gratitudinis ſigna, quæ jam diximus non poſſe in pactum cum mutuatario deduci abſque labe uſuræ, quia non licet ratione mutui majorem imponere obligationem, quam mutuatarius ex ipſa virtute gratitudinis habeat, quæ non obligat ad hæc, vel illa determinata ſigna tali tempore, vel loco exhibenda, ſed ad ſigna generalia, & in communi, & exhibenda quando, & quoties prudentia ipſa dictat, quæ eſt virtutum regula. Accedit quod hoc admittendo aperitur oſtium uſuris ſaltem palliatis, quia ſi mutues centum verbi gratia ea conditione, ut ſi mutuatarius poſt annum quinque non reddat, non pro pretio, & ratione mutui, ſed ex gratitudine, non velis ulterius continuare; ſi vero velit, pro alio anno continuabis, ſic conſequenter per annos ſequentes poterit mutuum continuari, & recipi ratione ipſius quinque ſingulis annis, quod plane ſine uſura contingere nequit, quam inſtantiam fruſtra Poncius loc. cit. evadere conatur.

76 Ex his infertur, poſſe mutuantem ſine uſura mutuatarium obligare ad condonandam ſibi injuriam, quam ei intulit, quia ad ea omnia poteſt mutuatarius ratione mutui obligari, ad quæ aliunde tenetur; ſed ratione Chriſtianæ charitatis tenetur privato affectu offenſam ſibi illatam condonare offenſus, ergo poteſt ratione mutui ad eam remittendam obligari, & eodem modo ratione mutui obligari poterit ad eam aliis quoque remittendam. Ita Medina, Navarrus, Valentia, Sileſt. Amicus, & alii. Unde non placet, quod ait Bonacina d. 3. q. 3. punct. 3. n. 15. cum Covarr. Rebell. Molina, Reginaldo, Azorio, & aliis, nempe quod qui dat mutuum cum pacto, ut mutuatarius faciat aliquid, quod alias ex charitate præſtare tenetur, committit uſuram, quia per hujuſmodi pactum imponit obligationem, & gravamen, ratione cujus mutuatarius obligatur ad damna ſubſecuta. Non placet, inquam, quia aliud eſt loqui de injuria illata, & aliud de damno ex ea ſubſecuto, nam ſi mutuatarius propter talem injuriam aliquod damnum paſſus eſt in bonis, fama, perſona ſua, vel ſuorum, utique non tenetur illud condonare, & conſequenter ratione mutui ad illud remittendum obligari non poteſt, quia offenſus jus habet, ut illud damnum per Judicis ſententiam ſibi reſarciatur, ad cujus juris ceſſionem, cum ſit pretio æſtimabile, nequit ratione mutui offenſus obligari. Non ſic eſt de injuria, quam offenſus ratione Chriſtianæ charitatis privato affectu remittere tenetur, ideoque poteſt ratione mutui ad eam ſic remittendam obligari. Eadem ratione poteſt mutuatarius ratione mutui citra uſuram obligari ad ſolvendum aliud mutuum, vel debitum antiquum tranſacto tempore ſolutioni præfixo; inimicus ad non nocendum, & redimendam vexationem injuſtam, tam propriam, quam alienam; filius ad præſtanda parentibus obſequia debita, & univerſaliter mutuatarius quilibet ad ea omnia obligari poteſt ratione mutui, quæ vel alias facere, vel omittere tenetur, modo major obligatio ratione mutui non imponatur, quam mutuatarius aliunde habeat, ſicut eſt in caſibus allatis, nam ceſſatio ab injuſta vexatione, obſequia parentibus, ſolutio debitorum tranſacto tempore ſolutioni præfixo, & ſimilia ſunt debita ex juſtitia, & conſequenter mutuator non imponit obligationem, ad quam mutuatarius antea non teneatur.

77 Deinde e contra eſt uſura ex communi ſententia, ſi quis mutuat medico hoc pacto, ut teneatur curare, & mederi, & qui mutuat Advocato, ut teneatur mutuantem defendere; aut ruſtico, ut teneatur iter facere, &c. & hoc verum eſt, ut notat Bonacina loc. cit. nu. 13. etiamſi pro hujuſmodi operibus juſtum pretium conſtituat, committit enim uſuram, quatenus mutuatario obligationem imponit, quam antea non habebat. Et eadem ratione ex communi ſententia eſt uſura, ſi des mutuum, ut poſtea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi rurſus mutuare, aut vendere, vel apud te in tua officina merces emere, aut operas ſuas locare, & ſimilia, quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cum privet mutuatarium poteſtate alibi emendi, & operas locandi; eſt enim quædam ſervitutis ſpecies, omnes autem ſervitutis ſpecies ſunt pretio æſtimabiles, atque

ideo qui hujuſmodi obligationem in pactum deducit, peccatum uſuræ committit, quia accipit in mutuo aliquid ultra ſortem pretio æſtimabile. Et eadem etiam ratione uſuram committit, qui dat mutuum fœminæ cum intentione, vel pacto, ut ſui copiam faciat ratione mutui, ſecus ſi immediate intendat amicitiam, & ea mediante copulam. Et tandem uſura eſt mutuare Principi, vel Reipublicæ eo pacto, ut interim dum non ſolvitur, ſit liber a tributis, vel oneribus juſtis ſolvendis. Ita Leſſius, Salas, Layman, Bonac. Card. de Lugo, Amicus, Caſtropal. & alii communiter.

78 Denique Arriaga noſter 4. diſtinctione 15. qu. 2. De Caſibus in quibus licitum eſt in mutuo aliquid ultra ſortem accipere art. 2. quærens an mutuans poſſit benevolentiam mutuatarii, amicitiam, & ſigna amicitiæ in pactum deducere, tenet non licere in pactum deducere exteriora amicitiæ ſigna, ut reconciliationem, vel injuriæ remiſſionem, quia ratione pacti referuntur iſtæ actiones in juſtitiam ſinceras; ſed ex juſtitia non licet ratione mutui aliquid ultra ſortem accipere, ergo non licet in pactum hujuſmodi ſigna deducere. Tum quia hoc eſt contra conditionem ipſius retributionis, nam obligatio naturalis, quæ eſt de honeſtate virtutis, pertinet ad amicitiam, & virtutem, & eo ipſo talis retributio eſt ſpontanea, atque liberalis; quod autem in pactum deducitur, jam ex neceſſitate debetur; ergo repugnat morali obligationi, quæ pariter a virtute deduci in pactum, quod parit civilem obligationem, & ex juſtitia. Tum tandem, quia tale pactum eſt contra rationem amicitiæ, quod enim ex amicitia ſperatur, non eſt quia ex legali, & civili obligatione exigatur; atque adeo eo ipſo quod quis aliquod ſpeciale amicitiæ ſignum facere obligatur, non ex amicabili voluntate, ſed coactus, & ex obligatione civili illud facere cenſendus eſt.

79 His tamen non obſtantibus puto Auctorem hunc non eſſe a noſtra ſententia alienum, quando enim ait non licere ſigna amicitiæ in pactum deducere, non loquitur de ſignis amicitiæ in communi, & in generali, ſed in particulari, & in ſpeciali, ut patet ex declaratione ſuæ concluſionis, in qua dicit non licere ſigna exteriora amicitiæ in pactum deducere, ſubdit enim poſtea, quod quamvis amicitiam in communi recte liceat quærere mutuo, idque explicare, tamen in particulari aliquod officium, ſeu ſervitium, vel obſequium in pactum deducere eſt omnino illicitum, quia illud eſt pretio æſtimabile; & hoc ipſum conſtat ex ultima ratione modo ex ipſo adducta, cum inquit, eo ipſo, quod quis aliquod ſpeciale amicitiæ ſignum facere obligatur, non ex amicabili voluntate, ſed ex obligatione civili coactus illud facere cenſendus eſt. Quando itaque dicit non licere in pactum deducere ſigna amicitiæ exteriora, generaliter loquendo, intendit quod tale pactum non ſit civile, & ex juſtitia, quia ſi talis obligatio imponeretur, pactum eſſet uſurarium, quia non licet ratione mutui majorem obligationem imponere, quam mutuatarius ex ipſa virtute gratitudinis habeat ex lege naturali, ut dictum eſt ſupra nu. 73. unde regulariter loquendo, quando amicitiæ ſigna, & urbanitatis in generali a mutuante exiguntur, non ex obligatione civili petuntur, ſed ex gratitudine, & benevolentia, quia non aliter obligari ſolent, ut notat Card. de Lugo ſect. 5. cit. nu. 59.

ARTICULUS QUINTUS.

An in uſura transferatur dominium accepti ultra ſortem.

80 PRima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia illud, quod ultra ſortem Uſurarius accipit, traditur ei a domino rei voluntarie, atque ita ejus rei dominium tranſit in uſurarium, cujus res traditur; & licet ſit voluntas aliquo modo coacta, ſeu conditionata, quia vellet non tradere, ſi alio modo pecuniam habere poſſet, eſt tamen volens ſimpliciter, ut patet de voluntate projicientis merces in mare ob ſalvandam vitam, quæ etiamſi vi tempeſtatis coacta ſit, eſt tamen ſimpliciter libera ex Ariſt. 3. Ethic. c. 1. & ideo tradit auctarium ultra ſortem traditione, quæ ſufficit ad translationem dominii, alioquin vendens ex aliqua neceſſitate non transferret dominium rei venditæ in ementem, quod eſt falſum. Tum etiam, quia metus, & vis magis tollit voluntarium, quam coactio illa, qua quis trahitur ad ſolvendas uſuras, ut de ſe patet; at vis, & metus non prohibens transfert dominium, ut habetur ex Abbas, ubi textus ſic loquitur: *Quæ vi, metuſve cauſa fiunt, de jure debent in irritum revocari*, ubi Gloſſa, & Doctores aſſerunt, quæ vi, & metu fiunt, non eſſe jure irrita, & nulla, ſed irritanda, & annullanda eſſe, quæ etiam irritantur, jam tenebant, & per Judicis ſententiam revocantur. Tum rurſus, quia, ſi Uſurarius non haberet dominium pecuniæ uſurariæ, ſequeretur omnes contractus cum alio ex ea pecunia factos, ut ſi emeret vinum, panem, & alia hujuſmodi, eſſe nullos, quod eſt falſum. Tum tandem quia ex hoc ſequeretur, quod ſi pecunia uſuraria periret abſque culpa uſurarii, ipſe non teneretur ad reſtitutionem, quod eſt falſum: conſequentia probatur, quia res amittitur domino; ergo ſi pecuniæ dominium remanet apud mutuatarium, illi perit, & amittitur, non autem uſurario, & ſic non tenetur ad reſti-

tutio-

tutionem. Pro hac opinione citatur Gloſſa in Can. *ſi quis uſuram* 14. q. 4. Navarrus in Summa c. 27. Henricus, Paludanus, Adrianus, ac etiam Scot. noſter d. 15. cit. q. 2. ar. 3. in ſol. ad 2. quam proinde ibidem tenet Hiquæus in Comment. & Faber pro noſtris d. 49. c. 2. ubi relatas rationes adducit, & eiras defendit; licet Hiquæus ingenue ibidem fateatur, non inde ſufficienter colligi hanc fuiſſe Doctoris ſententiam, quia ibi neque id aſſertive affirmat, neque negat, ſed reſpondet ex ſuppoſitione antecedentis negando conſequentiam; cum enim ibi in favorem uſuræ objiciatur; quod volenti non fit injuria, recipiens autem uſuras ſolvit libere uſuram; ergo transfert dominium ejus, quod ultra ſortem concedit, in uſurarium; ergo ille jure accipit.

Reſpondet Doctor, etſi mutuatarius dominium transferret, adhuc tamen recipiens tenetur reſtituere, ſicut in mutui datione dominium transfertur, & tamen debitor tenetur tandem reſtituere creditori; quibus verbis, ut patet, Doctor loquitur conditionaliter, & illam conditionem non approbat, ſed ſolum negat ſequi, quod ex translatione dominii ſequatur uſurarium non teneri ad reſtitutionem; qui autem negat conſequens, quicquid ſit de antecedente, non eſt dicendus concedere antecedens, ſed ſolum permittere, ut tranſeat, non curando, ſit ne verum, vel non, & ideo minus recte ex hoc colligitur Doctorem noſtrum in hac fuiſſe ſententia.

81 Secunda ſententia communior, & probabilior tam apud veteres, quam Recentiores negat transferri dominium in uſura accepti ultra ſortem, quam docent Alex. de Ales, D. Bon. Riccardus, Gabriel, Saint, Medina, Molina, Leſſius, Rebellus, Tannerus, Silvius, Amicus, Calp. Steph. a S. Greg. & alii Recentiores, & ex noſtris Almainus, Aretinus, Vulpes, & cæteri Scotiſtæ, tamquam de mente Doctoris, & ex ejus principiis neceſſario deductam. Fundamentum namque hujus ſententiæ præcipuum ex ejus doctrina ſumitur d. 15. q. 2. ar. 2. tradita, ubi docet dominium rei ab uno in alium ex duplici principio juſte dumtaxat transferri; nimirum ex voluntate propria domini, & ex publica Principis auctoritate, & ait ſecundum exigentiam communis boni hæc duo principia invicem ſubordinari inſtar cauſæ ſuperioris, & inferioris, propria enim Domini voluntas in transferendo ſubordinatur Principis auctoritati, veluti cauſæ ſuperiori in humana politia, cujus quiſque ſingularis dominus rei eſt pars; ideoque dicebamus ar. 1. hujus q. nu. 41. præcipuam conditionem ad validitatem hujus contractus requiſitam eſſe, ut neuter contrahentium ſit impeditus, hic a mutuando, & ille a recipiendo mutuo, a lege, vel a Superiore, quæ quidem conditio ad validitatem cujuſcumque contractus neceſſaria eſt, ut diximus ab initio hujus 4. diſp. q. 1. n. 5. quia non tantum contrahentes, ſed etiam ſuperior integrant cauſam efficientem contractus, qui non tantum bonum privatum reſpicere debet, ſed etiam bonum commune, ideoque non ſolum ex privata contrahentium lege regulari debet, ſed etiam ex publica ſuperioris, ut validus cenſeatur. Cum igitur ex lege divina prohibeatur per uſuram translatio dominii ex Sacra Scriptura utriuſque teſtamenti, ut conſtat ex ſuperius dictis, & præcipue Luc. 6. *mutuum date nihil inde ſperantes*; licet recipiens mutuum ad uſuram voluntarie det aliquid ultra ſortem, tamen dominium non transfertur, quia traditio illa eſt contra voluntatem ſuperioris Domini ſic dare prohibentis, & plus juris in re habet dominus ſuperior, & præſertim Deus, qui eſt verus, & abſolutus rerum omnium dominus, quam dominus inferior, & immediatus, qualis eſt homo. Et hac ratione utitur etiam Alenſis 3. p. qu. 36. memb. 4. art. 2. & quæſt. 59. memb. 3. art. 1. ubi ait non ſufficere quod dominus puro, & libero conſenſu conſentiat, ſed præter hoc requiritur, quod non ſit prohibitus a ſuperiore auctoritatem habente; uſurarius autem eſt prohibitus a Deo ſuperiore a quo dominium quodlibet dependet, aliquid ultra ſortem accipere, ergo per talem translationem uſurarius non efficitur verus dominus. Et ex hoc fundamento colligitur per nullum contractum lege divina, Canonica, & Civili irritum transferri dominium, ut expreſſe habetur L. *Nunquam* ff. de acquirendo rerum dominio.

82 Reſpondet Faber diſp. 49. cit. n. 42. ad traditionem dominii rei requiri juſtum titulum, non autem juſtam cauſam, ut patet de traditione pecuniæ factæ meretrici, quæ eſt ex cauſa injuſta, lex enim prohibet actum meretricium, non tamen facit, quod datio pecuniæ pro actu meretricio ſit nulla, & meretrix non accipiat dominium illius, quia enim fit ex pacto, & conventione tenet; ita in propoſito leges prohibent factum uſuræ, & ad reſtitutionem obligant, non prohibent tamen translationem dominii pecuniæ, quæ fit per hujuſmodi uſurarium contractum, adeſt enim in uſurario juſtus titulus talis translationis, ſcilicet, pactio inita, licet cauſa ſit injuſta, & mala, de uſura. Hæc tamen reſponſio non ſatisfacit, quia lex præſertim divina talem conventionem, & pactum inter mutuatorem, & mutuatarium expreſſe prohibet, ne ſcilicet pro mutuo aliquid ultra ſortem tradatur, non ſic eſt de mercede meretricia pro actu meretricio, quamvis enim hic per leges prohibeatur, non tamen prohibetur pactum, & conventio, ut poſſit mulier aliquid accipere pro actu meretricio, & ideo in traditione pecuniæ pro actu meretricio fieri poteſt dominii translatio, quia fit ex pacto, & conventione quæ non eſt prohibita, licet facta ſit ex injuſta cauſa, ac proinde dici poteſt titulus aliquo modo juſtus, non ſic autem eſt de conventione tradendi aliquid ultra ſortem pro mutuo, quia hæc immediate, & expreſſe per leges prohibetur, ideoque nequit eſſe juſtus titulus pro dominio transferendo accepti ultra ſortem.

83 Confirmatur, nam ut aliquis de novo acquirat alicujus rei dominium, non ſufficit, quod verus dominus rei conſentiat, ut ei quomodocumque tradatur, ſed requiritur, ut verus Dominus conſentiat, quod proprietas, quam habet de tali re, in illum tranſeat; aliud enim eſt poſſeſſio rei & aliud proprietas, alias qui habet pignus, vel rem aliquam in depoſitum, verus dominus ejus efficeretur, quia verus dominus illius rei conſentit, ut talis res ei tradatur; ſed qui ſolvit uſuram, licet conſentiat, quod auctarium uſurario tradatur, non tamen conſentit regulariter quod proprietas in eum tranſeat; non enim habet intentionem abſolvendi uſurarium ab obligatione quam habet reſtituendi acceptum ultra ſortem, ſed hoc tradit in poteſtatem uſurarii, donec forte aliquando pœnitentia ductus reſtituat, vel Deo providente, aliunde ab eo æquivalens accipiat, ſicut qui projicit merces in mare neceſſitate periculi compulſus, non ob id præſumitur illas in eorum dominium transferre, qui illas poſt naufragium invenerint; ergo uſurarius non efficitur verus dominus accepti ultra ſortem.

Reſpondet rurſus Faber loc. cit. negando minorem, ad probationem inquit, aliud eſſe transferre dominium, & aliud transferre omne jus, dominium enim eſt ſpecies juris, unde non eſt neceſſarium, quod tradens alicui dominium rei, transferat omne jus ſuum in illam rem, ut patet in mutuo, in quo transfertur dominium in mutuatarium, & tamen mutuans retinet jus ſibi repetendi eamdem rem; poteſt igitur mutuatarius velle libere dare uſuram uſurario, & transferre in eum dominium ipſius, non tamen velle præjudicare ſuo juri, quod ſibi remanet circa pecuniam illam de jure; unde ait non eſſe parem rationem de projiciente merces in mari, quia qui ſic merces projicit, non præſumitur illas tradere alicui, ſed tantum liberare ſe a periculo vitæ ex earum projectione. Sed quamvis hæc doctrina ſit vera, quod aliud eſt transferre dominium rei, & aliud transferre omne jus in rem, poteſt enim aliquis transferre dominium alicujus rei in alium, & tamen illum remanere obligatum ad reſtitutionem ejuſdem rei, ut patet in mutuo; tamen in propoſito locum non habet, quoniam ut not. Amicus d. 20. ſec. 9. mutuatarius non ſolum retinet jus ad rem, ſed etiam in re, quam per uſuram tradidit, unde non habet tantum actionem perſonalem circa uſurarium, ſed etiam realem circa ipſam rem; quippe qui illam ſibi vendicare poteſt ubicumque exiſtat; ſi autem ejus dominium in mutuantem transferatur, non poſſet habere jus in re, ſed tantum ad rem, cum ergo utrumque jus habeat, ſcilicet & in re, & ad rem, fatendum eſt, ejus dominium in uſurarium non transferri. Denique plures noſtræ ſententiæ Auctores ex eo probant, dominium accepti ultra ſortem non transferri, quia tunc ad reſtitutionem non teneretur uſurarius; putant enim quod obligatio reſtitutionis ſemper ex hoc oriatur, quod non fiat translatio dominii rei, ut in furto contingit. Hoc tamen fundamentum eſt falſum, ut bene advertit Faber loc. cit. n. 33. quia ut ait Doct. ar. 3. cit. in ſol. ad 2. poteſt aliquis transferre dominium alicujus rei in alium, & adhuc iſte obligatus remanere ad reſtitutionem, ut patet in dante, & recipiente mutuum, nam dans pecuniam mutuo, transfert ejus dominium in mutuatarium, & iſte non ob id eximitur ab obligatione reſtituendi; ſunt ergo hæc ab invicem ſeparabilia, translatio dominii rei, & liberatio alterius accipientis a reſtitutione rei, nam transferens dominium rei poteſt ſibi reſervare jus ſibi repetendi eamdem rem, ut patet in exemplo adducto a Doctore de mutuo, & ideo ex translatione dominii rei acceptæ non bene infertur liberatio, & exemptio accipientis ab ejuſdem reſtitutione, noſtram vero aſſertum de uſura reali intelligendum eſt, quæ ſcilicet fit cum pacto recipiendi aliquid ultra ſortem; nam de uſura mentali, in qua nimirum ſine aliquo pacto expreſſo, vel tacito aliquid ultra ſortem accipitur, quid ſit dicendum, patet ex dictis ſupra ar. 2. hujus quæſtionis.

84 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negandum eſt voluntatem illam conditionatam, & aliquo modo coactam ſufficere in caſu propoſito ad dominium transferendum, quia licet talis voluntas ſufficiat ad validitatem contractus oneroſi, non tamen lucrativi, & gratioſi, ad quem plena libertas, ac ſpontanea voluntas requiritur, ut conſtat ex ſuperius dictis. Tum quia tunc traditio etiam aliquo modo involuntaria ſufficit ad transferendum dominium, quando ex parte illius, cui fit traditio, eſt aliquis juſtus titulus, ut patet de vendente bona ſua ex neceſſitate ſatisfaciendi creditoribus, quamvis enim talis traditio ſit aliquo modo coacta, & involuntaria, tamen ex parte emptoris eſt juſtus titulus acquirendi dominium rei venditæ, nempe ſolutio juſti pretii, at ex parte mutuantis, ut dominium acquireret auctarii ultra ſortem, traditio deberet eſſe omnino voluntaria, cum non ſit alius titulus, ut conſtat ex dictis. Tum tandem quia eſto talis traditio eſſet omnino voluntaria, adhuc non ſufficeret ad dominium transferendum, quia divina lege eſt expreſſe prohibita, unde deficit præcipua conditio ad translationem

Digitized by Google

non dominii requiſita, non enim ſufficit, quod dominus tradens conſentiat, ſed præter hoc requiritur, quod non ſit prohibitus a ſuperiore auctoritatem habente, ut conſtat ex prejactis noſtræ opinionis fundamento. Ad 2. negatur minor, ad probationem [illegible] illa, non aſſerere contractus injuſto metu celebratos [illegible] eſſe, ſed declarandos eſſe [illegible] & nullos fuiſſe ab initio, & præcipiendum eſſe paſſidenti, ut ſtatim rem traditam reſtituat, ut ſupra dictum eſt q. 4. ar. 2. in fine n. 26. ubi diximus tales contractus invalidos eſſe non ſolum ratione conditionis annexæ, ſed præſertim ratione injuriæ illatæ, quæ efficit, ut conſenſus ab eo præſtitus, qui injuſte ad contrahendum cogitur, vim ſufficientem non habeat transferendi dominium. Ad 3. dicendum cum Amico loc. cit. non omnes contractus ex uſuraria pecunia celebratos, eſſe invalidos, ſed ſolum qui celebrantur inter ſcientes rem eſſe uſurariam; ſi autem ab emptore ignoretur, eam illam uſurariam eſſe, valebit contractus ſaltem ex ea parte emptoris, qui dominium pretii pro re uſuraria ſibi vendita transfert in venditorem uſurarium, licet hic non transferat in emptorem rei uſurariæ dominium. Unde in tali caſu, inquit Amicus, mutuatarium, qui eſt proprius dominus rei pro uſura datæ, ſemper retinere jus in re, ac proinde poſſe illam ſibi vendicare, ubicumque illa fuerit, non ſecus ac poteſt dominus rei furto ſublatæ; emptor vero rei uſurariæ, ſi bona fide illam emit, actionem habet perſonalem in ipſum venditorem pro pretio ſoluto repetendo. Ad 4. negatur conſequentia, alioquin de re furto ſublata idem quoque dici deberet, quod ſi periret abſque culpa furis, ipſe non amplius ad reſtitutionem teneretur, quia res perit ſuo domino; qua ergo ratione adhuc in tali caſu fur tenetur ad reſtitutionem rei furatæ, vel pretii æquivalentis, idem dicendum de uſura, & lucro ultra ſortem accepto, quod hoc pereunte, adhuc ad reſtitutionem tenetur, vel æquivalentis pret[ii].

85 Quæritur ulterius, an uſurarius teneatur reſtituere rem ſolum per uſuram acquiſitam, an etiam id, quod per illam acquiſivit; quamvis enim conveniant Doctores teneri reſtituere rem per uſuram acquiſitam, aut alium ejuſdem rationis, difficultas tamen eſt de aliis rebus per rem uſurariam acquiſitis. Cui quæſtio communiter reſpondet, non teneri uſurarium reſtituere lucrum, quod ex re uſuraria propria induſtria comparavit, & rationem aſſignat D. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 3. ad 3. quia tale lucrum eſt fructus induſtriæ uſurarii, tamquam cauſæ principalis, non pecuniæ, quæ per ſe ſterilis eſt; quam doctrinam Doctores etiam ad furem extendunt, qui neque tenetur lucrum ex re furtiva induſtria propria comparatum domino reſtituere, ſed tantum rem ipſam furto ſublatam, quod declarant exemplo artificis utentis inſtrumento alterius artificis ipſo invito, qui eſto peccet utendo tali inſtrumento invito domino, id tamen quod mediante tali inſtrumento acquirit, facit ſuum, unde non tenetur domino reſtituere, niſi inſtrumentum, non autem opus artificioſum ipſius induſtria factum, ut colligitur ex §. Cum in ſuas, & §. Quod ſi partim Inſt. de rerum diviſione. Si vero lucrum factum ſit ex re uſuraria fructifera, non ſolum res uſuraria domino reſtitui debet, ſed etiam fructus ipſius, nam ſicut dominium uſurariæ rei fructiferæ ad mutuantem pertinet, ita etiam fructus illius, unde ſi quis domum, vel agrum per uſuram acquiſivit, ex quibus aliquos fructus percepit, non ſolum tenetur domum, & agrum reſtituere, ſed etiam fructus, deductis tamen expenſis, & illud, quod correſpondet particulari induſtriæ uſurarii. Dices, etiam fructus agri, & domus, eſſe fructus hujus induſtriæ, niſi enim uſurarius domum locaret, vel agrum coleret, nullus ex illis perciperetur fructus. Ergo ob eamdem rationem illos reſtituere non tenetur. Nec id [illegible] patitur, ut enim Caſpenſis obſervat diſp. 3. ſect. [illegible] num. [illegible] illi non ſunt fructus humanæ induſtriæ [illegible] modo, quo eſt lucrum ab uſurario acquiſitum mediante pecunia uſuraria; in agro enim eſt vis fructificandi ex ſe, quamvis ad eius fructificationem requiratur, tamquam conditio neceſſaria, qui [illegible] colatur, quapropter fructus vere, & proprie dicitur effectus ipſius, ut cauſæ principalis, non autem colentis, qui ſolum ſe habet, ut conditio ſine qua non; at in pecunia non eſt vis fructificandi ex ſe, cum ſua natura ſit ſterilis, neque lucrum ex ea perceptum eſt proprius ejus effectus, ſed induſtriæ negotiationis, & ipſa pecunia ſe habet ſolum, ut inſtrumentum negotiationi inſerviens, quo mediante induſtria negotiatoris, ut cauſa principalis, lucrum acquirit. Ex hoc totum etiam ex Scoto colligitur d. 15. q. 3. art. 2. verſ. De tertio dum explicat conditionem illam reſtitutionis; Quod ſit reſtituendum; ut Faber quoque advertit diſp. 79. c. 2. num. 47. & Vulpes diſp. 109. art. 13. docet enim ibi Doctor, non ſolum teneri quemlibet ad reſtituendum rem ablatam, vel uſuram rei, ſed etiam intereſſe, idest, damnum emergens, & lucrum ceſſans, & fructum ex re perceptum, ſi res erat fructifera; ſed non fructum, qui provenit ex induſtria ejus, qui utitur illa re, ex quo deducit, quod lucrum acquiſitum ex pecunia ſterili fœnerator reddere non tenetur.

86 Verum Hiquæus diſp. 15. quæſt. 2. art. 3. num. 158. ex hoc infert, dominium pecuniæ uſurariæ transire in dominium uſurarii, quia ſi [illegible] dominium ejus non tranſiret, ſequitur quod neque uſura, quæ conſequitur; quia hic ſequitur ad dominium, cum non per modum mutui, ſed debiti transferatur pecunia a mutuatario, ergo neque fructus conſequentes ex pecunia per alium contractum legitimum facit ſuos. Si dicas, pecuniam eſſe ex ſe ſterilem, ac proinde fructus illos eſſe propriæ induſtriæ uſurarii, non vero pecuniæ. Contra replicat, quia uſurarius non habet jus ullum lucrandi per pecuniam non ſuam, ſive quoad uſum, ſive quoad dominium. Reſpondetur negando conſequentiam quia neque fur dominium habet pecuniæ per furtum ſublatæ, & tamen non tenetur lucrum ex re furtiva propria induſtria comparatum domino pecuniæ reſtituere, ut ſupra dictum eſt cum communi Doctorum, ſed tantum pecuniam ipſam furto ſublatam; a fortiori ergo magis non tenebitur uſurarius reſtituere mutuatario, quod ipſe ſua induſtria ex re uſuraria comparavit, ſed tantum rem ipſam ex uſura acquiſitam, & etiam damnum emergens, & lucrum ceſſans, quæ patitur mutuatarius, eo quod illas uſuras ſolvit, quia uſurarius eſt cauſa talis damni emergentis, & ceſſationis lucri, retinendo pecuniam, ſive uſuram invito domino.

ARTICULUS SEXTUS.

An liceat pecuniam accipere mutuo ſub uſura.

87 Ratio dubitandi eſt, quia licet comperimus uſuram ipſe quoque mutuatarius [illegible] in ea conſummari poſſe videtur; quatenus petendo mutuum eidem aliquo modo peccato mutuantis cooperari videtur, & illi materiam, & occaſionem peccandi præbere. Conveniunt autem Doctores eum non peccare peccato injuſtitiæ proprie dicto, cum juſtitia, & injuſtitia ad alium eſſe debeat, & non ad ſe ipſum, unde ſola difficultas eſt, an peccet contra charitatem peccato ſcandali propter occaſionem peccandi, quam uſurario præbet, & offert. Scotus hanc difficultatem ex profeſſo non tractat, ſed ſolum ſupponit diſp. 36. cit. quæſt. 2. art. 2. indigenti licere ſub mutuo ob ſuppeditandam lucrum offerre, ut credat non poſſe aliter mutuum obtinere, dummodo intendat ſolum ſuæ neceſſitati providere, non autem ad uſuram inducere, neque uſuris favere. Ad cujus Scotiſticæ doctrinæ majorem declarationem Vulpes noſter diſp. 109. art. ultim. tres ſtatuit concluſiones. Prima eſt nullo modo licere pecuniam alterius mutuo cum uſura directa accipere ſine neceſſitate manifeſta primario movente; quia in tali caſu manifeſte uſurarius eſſet; præſumeretur enim uſuram primario intendere poteſt tam phyſice, quam moraliter eam præcavere, ſaltem ne mutuator eam accipiat. Secunda eſt, pro ſola utilitate profſus illicitum eſſe, ac mortifera peccaminoſum pecuniam alterius ſub uſura expetere, quia qui petit pecuniam ſub uſura, active ſe habet, & mutuatorem ad mutuandum ſub uſuris inducit, ſive paratus fuerit, ſive non. Tertia eſt, ab eo, licite paratum ſuam pecuniam ſub uſuris dare, licere pecuniam ſub uſuris accipere etiam ad conſulendum ſuæ utilitati, ſiquidem cum paratum illum inveniat ad uſuram committendam, non præſumitur illum inducere ad peccandum. Pro reſolutione

88 Primo dicendum eſt mutuatarium licite accipere poſſe mutuum, quod petit abſolute, ſi mutuans illud nolit, niſi ſub uſuris. Hæc eſt communis [illegible] Doctorum, quam docent Valentia, Sanchez, Reginald. Lugo, [illegible] Caſpenſ. & alii paſſim. Ratio eſt, quia id licite peti poteſt, quod licite præſtari poteſt, ſed ulterius licite poteſt dare mutuum abſolute loquendo, ergo etiam ſic abſolute peti poteſt abſque peccato, quia in hoc caſu mutuatarius paſſive ſolum ſe habet, & non active, non enim petit, quod malum eſt & illicitum, ſed quod licet; ſi autem mutuans non vult dare, niſi ſub uſuris, illi ſoli culpa imputari debet, non vero petenti, qui licite poteſt ſiler permittere, & dare mutuanti alio modo mutuare nolenti.

Confirmatur, quia qui mutuum abſolute petit, quod mutuans non niſi ſub uſuris dare vult, quando poſtea eas ſolvit, non peccat, quia non præbet materiam neceſſariam peccati, neque peccatum ſuadet, ſiquidem uſurarium non obligat, ut accipiat, ſed ſtando promiſſis dat uſuras, quas adhuc oblatas ex promiſſione mutuans recipere poteſt, & non recipere, atque ideo mutuatarius uſuras ſolvens materiam neceſſariam pe[ccati] non præbet, neque peccato conſentit.

89 Secundo dicendum eſt, licitum etiam eſſe petere mutuum ab illo, quem mutuatarius ſcit non ſine uſuris eſſe daturum, dummodo abſolute illud petat, præſertim ſi tale mutuum ſit utile petenti. In hac etiam concluſione Doctores communiter conveniunt, & ratio eſt, quia quando aliquid ab aliquo petitur, quod ipſe bene, vel male facere poteſt, & ſua culpa male facit, licite petitur, & ſua culpa illi peccatum imputatur, non vero petenti, ſed quando mutuum petitur abſolute etiam a parato, & conſueto dare uſuras, petitur res, quam ipſe bene, vel male facere poteſt, & ſua culpa, & malitia male facit, ſi illud ſub uſuris præſtat, ergo in tali caſu peccatum uſurario imputari debet, non vero petenti; quia ipſe quoque licite actum illum facere poteſt dando mutuum gratis, & ſine uſuris; unde ex malitia ipſius præciſe provenit, ut illicite fiat, & ipſi ſoli tale peccatum eſt imputandum, nam qui petit abſolute mutuum, non offert illi materiam peccati neceſſa-

riam, ſiquidem res quæ petitur poteſt licita, & illicita ab eo fieri, unde petens ſolum permittit illius opus, neque ad peccatum illius cooperatur.

90 Tertio dicendum eſt, non licere mutuatario petere ab uſurario mutuum ſub uſuris, etiamſi uſurarius paratus ſit dare ſub uſuris. Ita Sales, Aragon. Rebellus, Azorius, Bonacina, Caſpenſis, & alii quamplures contra Valentiam, Molinam, Bannem, Sanchez, & Vulpium noſtrum loc. cit. concl. 3. Ratio eſt, quia petere non licet, quod alter ſine peccato facere non poteſt, hoc enim eſſet alium inducere ad peccandum. Sed uſurarius non poteſt mutuum tradere ſub uſuris abſque peccato, ergo mutuum petere non licet ſub uſuris ab uſurario. Neque obſtat quod ſit paratus illud exercere; non enim dare mutuum ſub uſuris ſit intrinſece, & ex ſuo genere malum, non poteſt ad illud induci etiam paratus ſine culpa, quemadmodum non licet meretricem ad meretricium paratam ad illud inducere, quia inducitur ad faciendum, quod eſt peccatum, atque ita ex parte inducentis jam vult peccatum. Addunt tamen præcitati Auctores id licitum eſſe in extrema neceſſitate, & in tali neceſſitate conſtitutum non peccare, ſi mutuum petat ſub uſuris ab uſurario aliter nolente mutuum tradere, ex Innoc. c. *Super eo de Uſuris*, & ratio eſt, quia in caſu proponit materiam minoris mali ad vitandum majus juxta regulam in talibus caſibus conſtitutam, quod de duobus malis minus eſt eligendum; minus autem malum eſt dare ad uſuram, quam permittere, ut exiſtens in extrema neceſſitate intereat, quoties ſublevari poteſt. Dubium tamen eſt, an id etiam licitum ſit in caſu alterius notabilis neceſſitatis, quamvis extrema non eſſet, de quo aerii varia dicunt.

91 Quarto dicendum eſt, ſatis probabile eſſe indigentem pecunia ob aliquam neceſſitatem licite poſſe pecuniam ad eo exigere ſub uſura quem ſcit aliter non eſſe daturum mutuo, niſi ipſe illi uſuram offerat, dicendo; Da mihi mutuo centum, & reddam tibi centum, & decem, vel da mihi mutuo centum, & vide, quantum vis tibi inſuper reſtituam. Ita Molina, Sanchez, Caſpenſis, & alii, quod ſatis conſonum videtur Scoto loc. cit. cum innuit indigenti licere pro mutuo obtinendo lucrum uſurario offerre, ſi credat non poſſe mutuum aliter obtinere, dummodo ſolum intendat ſuæ neceſſitati providere, non autem ad uſuram inducere, nec uſuris favere. Ratio eſt, quia in tali caſu objectum petitionis non eſt actio uſurarii mutuum dantis ſub uſura, quæ eſt intrinſece mala; ſed eſt mutuum ipſum, quod petitur pro neceſſitate occurrente, quod autem petatur ſub uſura, ſeu cum oblatione uſuræ, eſt permiſſive, non autem inductive, nam ſenſus verborum illius promiſſionis in eo caſu talis eſt; Da mihi mutuum, ſed quia certus ſum, te illud mihi non daturum, niſi ſub uſuris, id tibi promitto, ut meæ neceſſitati conſulam; hoc autem objectum ſub tali forma, & conditione non eſt intrinſece malum, ideoque licite peti poteſt, ac deſiderari, non enim hoc eſt deſiderare peccatum alterius, quod ex charitate impedire teneatur, ſed medium conſulendi propriæ neceſſitati, in tali caſu non videtur cooperari malitiæ mutuatoris, ſed illius peccatum permittit, ut propriæ neceſſitati conſulat, ac provideat. Ex quo conſtat aliquam debere eſſe neceſſitatem ex parte mutuatarii, ut poſſit ratione illius mutuum petere, vel accipere ſub uſuris ab eo, qui non vult alio modo dare.

92 Qualis autem, & quanta hæc neceſſitas eſſe debeat, ut hæc petitio mutui ſub uſura fieri poſſit licite, & ſine peccato ſaltem mortali; aliqui dicunt quamcumque neceſſitatem ſufficere, atque ideo peti poſſe mutuum ſub uſura prædicto modo ob bonum utile proprium, vel alterius, ut ad convivia, vel ſpectacula honeſta, juxta proprii ſtatus exigentiam. Ita Cajetanus, Reginaldus, Bannes, Molina, Valentia, Sanchez, Salas, Azorius, Arag. Navarrus, Bonacina, & alii plures, quorum aliqui ulterius addunt talem petitionem mutui ſub uſura ſine peccato ſaltem mortali poſſe fieri abſque ulla alia neceſſitate ad vana, & inutilia, ut ad ſuperfluas epulas, ad ludos otioſos, & ſimilia. Quod additum minime placet, quia ut ait Bonacina quæſt. 3. cit. punct. 13. n. 3. petens mutuum ab uſurario, quem ſcit non niſi ſub uſura daturum, ad vana, & inutilia, nullam juſtam habet cauſam, ob quam mutuum cum peccato uſurarii petere poſſit, conſequenter graviter peccat, cum conſentiat peccato illius cooperari, & ſcandalum non evitat, ac ruinam proximi, quam ex charitate evitare tenetur, quoties eam ex juſta cauſa permittere non poteſt, non ergo niſi ex juſta, & rationabili cauſa talis petitio fieri poteſt, ut cauſa vitandi rixas, vel conſulendi propriæ æſtimationi, aut proprio commodo. Ex quo patet differentia inter promiſſionem uſurarum, ac ipſarum ſolutionem, & inter receptionem ſi promiſſio, vel ſolutio uſurarum ex juſta cauſa fiat, non eſt mala, quia qui promittit uſuras cum juramento, tenetur eas ſolvere, ut notat Bonacina l. citato ex c. *Debitores* de jurejurando; ergo qui eas promittit, aut ſolvit, non peccat, alioquin eas ſolvere non tenetur, cum juramentum de re illicita non ſit ſervandum, nec obligationem inducat; receptio vero uſurarum ex parte uſurarii eſt intrinſece mala, & contra juſtitiam, cum ſit acceptio rei, quæ non debetur. Patet denique prorſus falſum eſſe, quod ait Pontius, licere mutuum petere ſub uſuris etiam ad res illicitas.

93 Quæres, quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium. Reſp. cum communi Doctorum, uſurarium etiam non manifeſtum, ac ejus hæredes ad reſtitutionem teneri, immo etiam omnes illos, qui ex parte uſurarii poſitive, & efficaciter cooperantur ad uſuras, ut v. g. Judices, Domini temporales, notarii, advocati, & famuli, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad uſuras ſolvendas. Uſurarios vero publicos, & notorios ad communionem altaris admitti non debere, nec abſolvi, donec uſuras reſtituant, neque in loco ſacro ſepeliri, & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. Ita ſancitum eſt in Concil. Later. ſub Alexandro Tertio, & refertur cap. 3. & 5. de uſuris, ubi Pontifex ait: *Conſtituimus, ut uſurarii manifeſti nec ad communionem admittantur altaris &c.* unde nulla pœna contra uſurarios in jure lata ab iis incurritur, niſi manifeſti ſint, & notorii ex communi DD. ſententia; manifeſti autem, & notorii dicuntur, qui ſunt notorii jure, vel facto, ut cum pluribus Canoniſtis docet Silveſter, verbo *Uſura* q. 1. Plura quoque alia de uſuris tractari ſolent, quæ ad Juriſtas potius ſpectant, quam ad Theologum.

QUÆSTIO III.

De cenſibus, & Cambiis, ac Societate.

94 HActenus de contractibus principalibus actum eſt, de quibus diſſerit Doctor loc. cit. de cæteris vero minus principalibus, qui ad illos reducuntur, ut dictum eſt d. 4. q. 1. ar. 1. nu. 4. ex profeſſo non agit Doctor, ſicut nec alii antiquiores Theologi, forte; quia tunc erant non in uſu, vel quia regulæ jam aſſignatæ in principalibus contractibus ſervandæ ſunt, etiam in aliis poſterioribus ad illos reducibilibus, ut ipſi quoque ſint juſti: illæ ſiquidem ſunt regulæ generales juſtitiæ, quæ eſt particularis virtus, & ad hoc vertitur, ut in datis, & acceptis ſervetur æqualitas, & ideo alii contractus, Cenſus, Cambii, Societatis, & cæteri, de quibus in ſeq. juxta prædictas regulas inſtituendi ſunt, & regulandi, ut juſti cenſeantur. Quamvis autem de his reliquis contractibus Antiquiores Theologi pauca ſcripſerint, quia tamen Recentiores cum Canoniſtis, & Juriſperitis plura tradiderunt, quæ ad regulandam cujuſcumque conſcientiam ſufficiunt, de his nos quoque breviter agemus, principalia ſolum puncta tangendo.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit cenſus, & de pertinentibus ad ejus naturam.

95 PRimo nomen Cenſus a cenſendo dicitur, ſeu æſtimando, variaſque habet ſignificationes, ut apud Recentiores communiter videri poteſt, in præſenti vero accipitur pro penſione, ſeu reditu annuo, vel menſtruo, vel alio ſimili ex re aliqua utili, & fructifera, unde talis contractus initur, cum quis certa ſumma pecuniæ v. gr. ſcutorum centum emit ab alio jus percipiendi quotannis ex bonis ipſius, aut certa aliqua re ſua utili, ſive fructifera certam aliquam penſionem, v. gr. ſcuta quinque annua, vel ſex, prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Itaut hic non ſit mutuum, & uſura, ſed vera emptio, & venditio, qua emitur non præciſe illa penſio, ſed jus eam percipiendi, quod longe minus valet, ideoque minoris emitur, licet poſt multos annos pretium longe ſuperet; v. g. obligat ſe Petrus Paulo ad conferendam ei certam partem fructuum propriæ vineæ ſingulis annis, ita ut dominium directum vineæ, ſuper quam cenſus fundatur, & conſtituitur, maneat apud venditorem, dominium vero utile, ſeu jus uſusfructus ex parte vendatur; jus itaque quod habet Paulus in partem uſusfructus talis vineæ, & eam penſionem percipiendi, dicitur cenſus, & is quidem, qui ſe obligat ad penſionem ſolvendam, cenſuarius nominari ſolet, is vero, qui jus habet percipiendi, Cenſualiſta; Unde cenſus definiri ſolet, quod eſt *Jus percipiendi penſionem aliquam ex re alterius utili, & fructifera*, in qua dicitur cenſus conſtitui, & fundari. Dicitur *jus* quia cenſus non eſt res, quæ cenſui ſubjicitur, nec penſio quæ ſolvitur, ſed eſt jus exigendi penſionem, & reditum illum: *per penſionem* autem intelliguntur fructus annui, vel menſtrui, aut aliquo alio tempore ſolvendi, ſive in pecunia, ſive in aliqua alia re viſibili, dicitur, *ex re alterius utili, & fructifera*, quia cenſus ſuper re ſterili, & non fructifera creari non poteſt, & res debet eſſe alterius, quia nemo e ſua re penſionem exigit, cum exigere, reſpectum dicat ad alterum, qui ſolvere debet.

96 Secundo ex his colligitur, quomodo contractus cenſualis differat ab emphyteotico, quoniam in iſto non totum dominium manet apud emphyteutam, ſed tantum dominium utile, ſeu uſufructuarium; dominium vero directum, ac proprietatis manet apud concedentem. In contractu vero cenſuali totum dominium tam utile, quam directum rei, ex qua penſio ſolvenda eſt, apud cenſuarium manet; at apud Cenſualiſtam manet jus duntaxat exigendi ex re certam penſionem, quæ eſt quaſi pars juris, quod in eadem re cenſuarius habet. Colligitur etiam diſcrimen contractus cenſualis a contractu emptionis, & venditionis, quoniam in hoc tota res vendita cum omni jure, & dominio in emptorem tranſit,

apud

Digitized by Google

apud quem manent pericula, & commoda rei emptæ, unde ſi perit, ſoli emptori perit, quod ſi melioratur, eidem quoque melioratur. In contractu vero cenſuali tota res cenſui ſubjecta cum toto ſuo dominio apud venditorem manet cum obligatione tantum ſolvendi annuum, aut menſtruum cenſum emptori, cui etiam periculum rei cenſuatæ commune eſt cum venditore. Unde ſi perit, non ſolum venditori perit, ſed etiam emptori quoad jus exigendi annuam penſionem, unde in tali caſu liber manet venditor a reſtitutione pretii pro cenſu accepti. Commoda vero ſunt ſolius venditoris, unde ſi res cenſui ſubjecta melioratur, ſoli venditori melioratur, non emptori, cui nihil ultra aſſignatum cenſum ex tali melioratione augetur. Colligitur tandem diſcrimen contractus cenſualis a contractu mutui, nam duæ præcipuæ conditiones ſunt in mutuo, quæ in cenſuali contractu non interveniunt. Una eſt, quod qui dat mutuum alteri, facta quacumque in rebus mutuatis mutatione, ſemper habet jus ſuper perſonam illius; at in cenſuali contractu, ſi res illa perit, ſuper quam penſio fundatur, licet vendens penſionem alia bona habeat, remanet liber ipſe, & illa alia bona a ſolutione penſionis. Altera eſt, quod eſt in poteſtate, & arbitrio mutuantis pecuniam mutuo datam repetere quandocumque voluerit, niſi cum mutuatario convenerit de determinato tempore ſolutionis; at in cenſuali contractu emens cenſum, pecuniam datam repetere non poteſt, & ſortem principalem, qua penſionem emit, vel niſi ad eam; ſed ſolum eſt in poteſtate vendentis reddere, quando voluerit. Ita DD. communiter infra citandi.

97 Tertio, quamvis aliqui antiquiores Theologi, & Juriſtæ contractum cenſualem damnaverint, tamquam uſurarium, quia ille contractus eſt uſurarius, in quo mutuo aliquid ultra ſortem accipitur, ut patet ex definitione uſuræ, talis autem eſt contractus cenſualis, nam qui centum aureis emit jus ex eis ſingulis annis accipiendi decem, intra annos undecim totam ſortem accipit, & ultra illam decem aureos, ergo ex mutuo aliquid ultra ſortem accipit, ac proinde uſuram committit. Nihilominus ea communis Doctorum ſententia cenſus licite omnino vendi, ac emi poteſt, quantum eſt ex natura cenſus, niſi injuſtitia aliunde accidat. Et probatur in primis ex praxi communi, quia hujuſmodi contractus, tamquam liciti ex natura ſua reputantur, unde in Extravagantibus quinque Summorum Pontificum, Martini V. Nicolai V. Caliſti III. Pauli III. & Pii V. hujuſmodi contractus approbantur quibuſdam circumſtantiis appoſitis, quod utique fieri non potuiſſet, ſi ex natura ſua eſſent illiciti. Deinde probatur ratione, quia licite poteſt quis vendere jus percipiendi fructus, vel redditus ex re propria, & alius emere, licite enim poteſt quis legare alteri uſumfructum rei propriæ, ut conſtat ex L. *Omnium prædiorum* ff. de Uſufructu; at contractus cenſualis conſiſtit in venditione juris percipiendi redditus ex parte unius, & emptione ejuſdem juris ex parte alterius; ergo contractus cenſualis licitus eſt, cum in tali emptione, & venditione conſiſtat. Tandem jus, quod habet quis ad utilitatem percipiendam ex aliqua parte ſuorum bonorum, eſt pretio æſtimabile, ſicut etiam jus, quod habet ad rem totam, cujus eſt dominus: ergo poteſt tale jus per venditionem mediante cenſuali contractu transferri in alterum pro pretio, non minus, quam poſſit per rei venditionem in alterum transferri jus, & dominium, quod quis habet ad rem totam, ſi eam vendat.

98 Ad rationem in oppoſitum negatur minor, ad probationem negatur autem, qui ex jure empto per contractum cenſualem quotannis accipit decem, illos ex mutuo accipere, quia eos accipit ex jure empto ſicut qui ex prædio empto cum pacto de retrovendendo aliquos accipit fructus, utique non ex mutuo illos accipit, ſed ex re empta, ideoque tempore redemptionis, ac revenditionis fructus perceptos uſque ad tempus illud venditori reſtituere non tenetur; ita ergo in propoſito, qui ex jure empto per cenſualem contractum certam quotannis penſionem accipit, illam reſtituere non tenetur, quia eam non accipit ex mutuo, ſed ex jure empto. Unde ſupra dicebamus inter cenſualem contractum, & mutuum, hoc intereſſe, quod in mutuo maneat in ipſo mutuante poteſtas repetendi, quando placuerit, vel ad certum tempus determinatum rem mutuatam; & præterea, quod ea pereunte, nil mutuanti pereat, ſed mutuatario, in emptione autem cenſus nec in emptore manet poteſtas repetendi pretium pro re empta ſolutum, niſi quando eſt pactum de retrovendendo in favorem emptoris, nec ea pereunte quid venditori perit, ſed emptori, ac proinde diximus in hoc contractu mutuum non intervenire.

99 Quarto, ſi conſideremus ſolum jus naturæ, ex omnibus rebus cenſus vendi poteſt, & inſtitui; ex quibus venditor vere habet jus percipiendi utilitatem, cujus penſionem vult vendere, nam ex quibuſcumque rebus habeatur tale jus aliquam utilitatem percipiendi, eſt id jus pretio æſtimabile, atque ideo ex quibuſcumque hujuſmodi rebus reſtitui poteſt, præſertim ſi uſu ipſo non conſumuntur, ſed uſus diſtinguitur a ſubſtantia rei, ut ſunt animalia, quorum opere utimur, jure enim naturali non prohibetur fundari cenſus ſuper illa, ſicut neque ſuper ipſam hominis perſonam, quando ejus opera ſunt pretio æſtimabilia, unde videmus operam ſervi locari, & ipſum hominem liberum poſſe ſeipſum vendere. Cæterum juxta jus poſitivum nimirum Extravagantem Pii V. editam anno 1568. 14 Kalendas Februar. circa materiam cenſuum inter alia præſcribitur ut cenſus non creetur, neque inſtituatur, niſi ex re immobili, natura ſua fructifera, certa, determinatis finibus aſſignata; Unde in virtute Bullæ hujus Pontificiæ cenſus non poteſt inſtitui in animalibus, vino, oleo, tritico, & ſimilibus, quia res hujuſmodi ſunt mobiles, & idea a Pontifice excluduntur a ratione fundandi cenſuum. Hoc itaque ſervandum eſt, ubi illa extravagans obligat, & eſt in viridi obſervantia, ubi vero illa non eſt recepta, opus non eſt contractum cenſualem juxta ipſam celebrare, ſed ſufficit, ſi juxta legem, & conſuetudinem locorum celebretur, dummodo ea conſuetudo juri naturali, aut divino non repugnet, ut ait Bonac. diſp. 3. qu. 4. punct. unic. nu. 4. cum pluribus aliis.

100 Quinto, conveniunt Doctores, poſſe vendi cenſum, ſeu jus recipiendi penſionem non modo fructuariam, ſed etiam pecuniariam, idque non ſolum, quando ea res, quam venditor, non ſolum habet alium fructum, quam pecuniam, ut domus v. g. ſed etiam quando eſt fructuoſa, ut ager, vel vinea, ratio eſt, quia dominus rei fructiferæ, hoc ipſo, quod habet jus ad percipiendos fructus ex illa, habet etiam jus ſaltem mediate ad pecuniam ex illa percipiendam: ergo ſicut poteſt per venditionem jus immediatum, quod habet in fructus, in alterum transferre, ita & jus quod mediate habet in pecuniam, quia poteſt æquivalens pro æquivalenti ſolvi, ut patet in permutationibus rerum, in quibus una res permutatur pro altera, ergo licita erit pecuniæ ſolutio pro ſolutione fructuum, cui pecuniæ ſolutio æquivalet. Ita Conradus de Contract. lib. q. 75. & eſt aliorum communis. Conveniunt etiam, poſſe cenſum inſtitui non ſolum in re naturaliter fructifera, ut in agro, aut vinea, ſed etiam in re per induſtriam, & artificioſe tantum fructifera, ut in cenſu pecuniario. Ratio eſt, quia per talem contractum proxime, & immediate non emitur pecunia, ſed jus certo tempore exigendi pecuniam, fundatum in re, non quidem naturaliter, ſed per induſtriam, & artificioſe fructifera, unde etiam in tali caſu merx diſtinguitur a pretio, nec nummi nummis emuntur. Ita Navar. de Uſuris n. 87. Conveniunt rurſus poſſe vendi jus percipiendi non modo penſionem certæ quantitatis, ſed etiam incertæ, ut tertiæ partis fructuum, vineæ v. g. vel pecuniæ, quam aliquota pars fructuum valebit. Ratio eſt, quia hoc etiam jus ad incertam penſionem eſt pretio æſtimabile; ergo conſiderata ſpe fructuum, periculo &c. poterit judicio prudentium pretio juſto vendi, & emi. Conveniunt tandem poſſe vendi cenſum, ſive in perpetuum, ſive ad tempus certum, ut decem annos v. g. ſive ad incertum, ut vita durante Cenſuarii, vel Cenſualiſtæ, qui cenſus vitalitius dicitur; nam omnibus his modis jus recipiendi penſionem eſt ſecundum juſtitiam pretio æſtimabile; & hæc intelligenda ſunt ſolo ſpectato jure naturæ, nam quid ſtatutum ſit per jus poſitivum dicemus poſtea.

101 Sexto, ex hac diverſitate cenſuum ex parte modi, quo poteſt conſtitui, ex parte rei, in qua conſtituitur, ex parte rei ſolvendæ & ex parte durationis, quo cenſus ſolvendus durat, variæ ſpecies cenſuum aſſignari ſolent. Primo enim dividitur cenſus ex parte modi, quo poteſt conſtitui, generatim in reſervativum, & conſignativum. Reſervativus eſt, quando quis transfert rem ſuam in alterum quoad dominium directum, & utile, ſervata ſibi penſione annua ſuper eadem re, qui donationi plerumque fieri ſolet, & maxime locum habet in beneficiis Eccleſiaſticis, quæ aliquando concedi ſolent cum onere certæ penſionis annuæ, vel ad certum tempus, vel in perpetuum, cujus cenſus mentio fit in lege finali Cod. de rerum permutatione. Cenſus vero conſignativus, de quo in præſenti diſcurrimus, & de quo loquuntur Bullæ Summorum Pontificum, eſt contractus, quo quis alteri vendit jus percipiendi annuam penſionem ſuper rebus ſuis, aut ſuper perſona, manente integro dominio tam directo, quam utili apud venditorem. Hic autem ex parte rei, in qua fundatur, dividitur, in realem, perſonalem, & mixtum. Realis eſt, qui fundatur ſuper re aliqua, ut domo, fundo, vinea, &c. ita ut penſio ex fructibus illius ſit ſolvenda, donec integre redimatur. Perſonalis fundatur in perſona, quæ ſeipſam obligat ad certam penſionem ſolvendam, non ratione perſonæ præciſe, ut ſic, ſed quatenus talis perſona poteſt aliquid acquirere proprio labore, & induſtria, unde transfert in alterum jus exigendi aliquid, quod ab ipſo fuerit acquiſitum. Mixtus tandem eſt qui fundatur ſuper re, & perſona immediate, ita ut etiamſi res pereat, perſona tamen obligata maneat ad ſolvendam penſionem, cujus contrarium evenit in cenſo mere reali, in quo pereunte re, perit ſimiliter cenſus; & hi duo ultimi cenſus, ſcilicet perſonalis, & mixtus jure naturæ ſunt validi concurrentibus debitis conditionibus mox applicandis, ſed per Bullam Pii V. irritantur, ut infra patebit. Deinde ex parte rei ſolvendæ dividitur in fructuarium, & pecuniarium, illum quidem in fructibus, hunc vero in pecunia ſolvendum, qui rurſus dividitur in certum, & incertum, certus eſt cum conſtituitur in penſionem determinata pecuniæ ſummæ, vel fructuum menſura; incertus vero, cum conſtituitur ſolvenda indeterminata v. g. tertia, vel quinta pars fructuum, qui contractus an modo ſit licitus conſtabit ex infra dicendis. Denique ex parte temporis,

vel durationis dividitur cenſus in temporalem, & perpetuum, hic eſt, qui conſtituitur ad ſolvendos redditus in perpetuum, & appellatur irredimibilis; itaut a Cenſuario redimi non poſſit, etiam quovis pretio oblato, ſi emptor ipſum redimi nolit, qui etiam cenſus per Bullam prædictam irritatur, ut mox patebit. Temporalis eſt ille, qui non conſtituitur ad perpetuos redditus, & reddito pretio accepto poteſt a Cenſuario redimi, etiamſi Cenſualiſta repugnet, & contradicat; & ſubdividitur in eum, qui certo annorum numero durat, ut decem, viginti, aut triginta annos, & in eum, qui incerto annorum numero durat, qualis eſt, qui in totam vitam ementis, aut vendentis, vel cujuſdam tertii emitur, qui cenſus vitalitius nuncupari ſolet. Ita Bonacina loc. cit. Amicus, Caſpenſis, qui alios antiquiores citant, & Faber ex noſtris diſp. 47. cit. cap. 10.

102 Septimo, conveniunt Doctores, conditiones, quæ jure naturæ requiruntur in cenſu, eſſe illaſmet, quæ requiruntur in emptione, & venditione, ſcilicet mutuum conſenſum contrahentium; ut jus quod venditur ſit in ſe vendibile; & ut ſit juſtum pretium, quibus accedunt omnes aliæ conditiones, quæ ſunt a Principe inſtitutæ, vel a Pontificibus, de quibus poſtea. Juſtum autem pretium cujuſcumque cenſus eſt illud, quod lege ſtatutum fuerit, vel judicio prudentium, & proborum tanti æſtimabitur, quanti jus ipſum percipiendi annualem penſionem, attenta conditione rei, ex qua cenſus emitur, & emptoris, a quo emitur, & quantitate penſionis ſolvendæ, aliiſque rationibus communibus cognoſcendi juſtum pretium in quacumque emptione, & venditione, eſt enim de cenſibus judicandum, ſicut de aliis mercibus. Unde jure naturæ præter illas conditiones, quæ generatim ad juſtitiam emptionis, & venditionis requiruntur, conſiderando ſimplicem naturam cenſualis contractus, alia conditio præter illas neceſſaria non videtur, niſi ut venditor abſque conſenſu emptoris, ſeu Cenſualiſtæ rem cenſui ſubjectam non alienet, eam transferendo in aliquem alium, a quo difficile ſit, & periculoſum penſiones exigere, in tali enim caſu emptori fieret injuria. Quod ſi rem cenſui ſubjectam in aliquem transferre velit, a quo æque tuto penſiones exigi poſſunt, non videtur teneri jure naturæ ad petendum ab emptore conſenſum, ſiquidem nullum periculum inde illi imminet. Ita diſcurrunt præſtantes DD. de conditionibus ad hunc contractum jure naturæ ſpectato requiſitis; & quidem jure poſitivo ante illam extravagantem Pii V. nullæ conditiones requirebantur, nec peculiariter prohibebantur, ſed jus naturæ integrum erat. At poſt extravagantem illam plures conditiones requiruntur, quibus non ſervatis cenſus alias jure naturæ validus declaratur irritus, atque adeo multa pacta, quæ jure naturæ licent, jure Canonico ſunt prohibita, quæ conditiones proinde recenſendæ ſunt, & declarandæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ conditiones jure Canonico neceſſariæ ſint ad cenſum conſtituendum.

103 EGimus art. præced. de conditionibus jure naturali requiſitis ad cenſum inſtituendum, quod ubique obligat omnes; modo de iis agendum eſt, quæ ſecundum jus poſitivum canonicum requiruntur. Cum enim contractus cenſualis propter affinitatem cum uſurario multis eſſet expoſitus periculis, ad Chriſti Vicarium ſpectabat, ut animarum ſaluti conſuleret, occaſiones omnes evertere prolabendi in uſuras. Quapropter tres Summi Pontifices præſertim Martinus V. Caliſtus III. & Pius V. ſpecialibus Bullis hujuſmodi pericula præcavere curarunt; & quia Bulla S. Pii V. quæ eſt omnium ultima, continet quicquid aliorum Pontificum Bullæ circa hanc materiam ſtatuunt, conditiones in ea appoſitas ponderare, & declarare oportet, quas in contractu cenſuario ſervari jubet, & ſine quibus decernit ipſum contractum irritum, & fœneratitium habendum. Quæ Bulla, ut ſupra dictum eſt cum Bonacina loc. cit. obligat omnes in conſcientia, ubi recepta eſt. ubi vero non eſt recepta, opus non eſt contractum cenſuarium juxta ipſam celebrare, ſed ſufficit ſi juxta locorum legem, & conſuetudinem celebretur, modo ea conſuetudo juri naturali, & divino non adverſetur. Et ubi Bulla recepta eſt, contractus cenſuarius juxta conditiones in ea præſcriptas celebrandus eſt, quatenus Bulla recepta eſt, unde ſi Bulla ſolum ſecundum aliquas conditiones recepta ſit, & non ſecundum omnes, juxta illas celebrandus eſt; omnis enim lex obligat, quatenus recepta eſt, & eo modo, quo eſt recepta.

104 Prima itaque prædictæ Bullæ decernit *cenſum, ſive annuum redditum creari, conſtituive nullo modo poſſe, niſi ſuper re immobili, aut quæ pro immobili habeatur de ſui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit.* Quibus verbis voluit Pontifex excludere cenſus omnes perſonales, vel mixtos ex perſonali, & reali, & ideo noluit cenſum conſtitui, niſi ſuper re immobili, cujus uſusfructus ſpecialiter directe, & primario emanet modo jam explicato, quare cenſus virtute hujus clauſulæ non debet fundari ſuper perſona, ſed ſuper re, quæ ſit immobilis, vel pro immobili habeatur, perſona autem non eſt res immobilis, neque pro immobili habetur, cum ſit res ſe movens, & eadem mortalis. Ita Navarrus, Molina, Azorius, Salas, Bonacina, Lugo, Amicus, Caſpenſis, Faber, & alii Doctores omnes, uno excepto Rubeo noſtro in ſua Summula c. 22. de Cenſibus Reſol. 1. ubi ait Pontificem ibi eſſe locutum de modo fundandi cenſus tantum reales, non perſonales, quod ex modo dictis, & communi DD. ſententia patet ſine ullo prorſus fundamento eſſe prolatum. Nec obſtat, quod cenſus vitalitius adhuc in quibuſdam locis videatur eſſe in uſu, ut notat Frilliucius num. 285. & cum eo Caſpenſis diſp. 5. ſect. 7. non tamquam cenſus perſonalis, ſed tamquam contractus ſponſionis, vel innominati cenſentur continere juſtitiam, & æqualitatem, videlicet, *do ut des*, fundati in æquali periculo, & lucro ad arbitrium ſortis, & fortunæ, vel incertitudinis vitæ. Per eamdem particulam quod res ſit immobilis, declaratur, cenſum inſtitui non poſſe in animalibus, vino, oleo, tritico, & ſimilibus, ſed ſuper domum, fundum, prædium, vineam, & ſimilibus, aut quæ pro immobili habentur, quare fundari poteſt ſuper aliis redditibus, quæ habentur pro immobilibus, & ſuper jura, & officia perpetua, quæ perpetuo habent fructus. Addit ulterius rem, in qua cenſus fundatur, debere eſſe fructiferam, ut apta ſit producere tot fructus, quot neceſſarii ſunt ad integrum cenſum ſolvendum, quia nullus emeret cenſum realem in re, quæ cultura tantum non redderet, quanta eſt penſio; & nomine fructus intelliguntur redditus, & proventus omnes, qui ex re immobili provenire poſſunt, ut domo, molendino &c. Addit tandem rem debere eſſe certam, & determinatam, ad excludendum cenſus, qui ſuper omnia bona tam præſentia, quam futura fundari conſueverunt, & ut cognoſcatur, quando re pereunte cenſus extinguitur; ſi enim res illa, ſuper quam cenſus fundatur, certis limitibus deſcripta non eſſet, ſciri non poſſet quando periret cenſus, & extingueretur.

105 Secundo Bulla decernit, hunc contractum rite celebrari non poſſe, *niſi vero pecunia numerata præſentibus teſtibus, et Notario, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius, recepto integro, juſtoque pretio.* Ex quo deducitur non ſatis eſſe, ut Cenſualiſta pretium cenſus, vel partem ejus ſolverit ante confectionem inſtrumenti; nec poſſe computare debita in pretium, vel ut Cenſuarius fateatur ſibi ſolutum pretium; nec ſufficere, ſi loco pecuniæ res aliquæ æquivalens ſolvatur, ut v. gr. gemmæ, torquemara, & ſimilia. Nec ſufficere, ſi contrahentes conveniant, ut in actu celebrationis inſtrumenti integrum pretium coram Notario numeretur, ſed poſtea Cenſuarius illud Cenſualiſtæ reſtituet in totum, vel in partem. Et tanto magis illum, qui cenſum emit credita pecunia, non eſſe tutum in conſcientia, nec penſionem exigere poſſe pro pretio non ſoluto, tum quia contractus eſt invalidus, cum in actu celebrationis inſtrumenti pecunia numerata non fuerit; tum quia nullo juſto titulo penſionem exigere poteſt, & contra juſtitiam eſt illam ſolvere de præſenti pro pecunia in futurum habenda, penſio namque currere non debet, niſi tempore, quo pretium ſolutum fuerit. Ita Navarrus, Molina, Salas, Azorius, Rebellus, Bonacina, Caſpenſis, Amicus, Lugo, Faber ex noſtris, & alii paſſim.

106 Tertio per ſequentia verba: *Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus*, decernit, ne penſiones anticipatæ in pactum deducantur, & ex iis, qui emit cenſum, Cenſuarium cogat, ut ſibi penſionem anticipate ſolvat, ſed tantummodo pro rata temporis lapſi exigat, ut non niſi elapſo anno, ſi cenſus ſit annuus, etſi ſemeſtris, non niſi ſemeſtri elapſo, & ſic de aliis proportionabiliter; hoc enim juri naturali conſonum eſt, quod dictat non eſſe ſolvendum, quod nondum debetur; tum quia grave nimis pondus eſt ad ſolvendum cenſum cogi, antequam res cenſui ſubjecta fructus ferat, ex quibus venditor poſſit cenſum, penſionemque ſolvendam deſumere. Non intendit tamen Pontifex ob id prohibere, quin cenſuarius poſſit ſponte anticipate ſolvere, unde ſi ita anticipate ſolveret, quia forte in fine anni non ita commode poterit, non ob id Cenſualiſta illam recipiens injuſtus, & uſurarius eſſet cenſendus talem penſionem anticipatam recipiens, quia per hanc clauſulam Pontifex ſolum prohibere intendit anticipatas ſolutiones ex pacto, ac proinde ex obligatione, & debito, non autem libere, & ſponte a venditore cenſus factas, & oblatas. Ita etiam præcitati Auctores.

107 Quarto Bulla decernit *Conventiones illicitas, aut indirecte obligantes, ad caſus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenetur, nullo modo valere*, ut ſi emptor obligaret venditorem, ut etiamſi caſu rem cenſui ſubjectam perire contingat, nihilominus ſolvere teneatur fructus, invalidum eſt tale pactum, quia cenſuarius ex natura contractus de caſu fortuito non tenetur, ſed pereunte re cenſui ſubjecta in totum, vel in partem, perit etiam cenſus ad ratam, ut ex eadem Bulla conſtat. Et hac clauſula, & conditione ſecundum aliquos non ſolum prohibentur conventiones obligantes ad caſus fortuitos circa rem ipſam cenſui ſuppoſitam, ſed etiam circa fructus, ut non modo

ne-

Digitized by Google

nequeat cenſuarius obligari ad cenſum ſolvendum pereunte re, in qua eſt fundatus, ſed neque ad eumdem ſolvendum anno, quo fructus fortuito pereunt, addentes, quod etiam facta re cenſui ſuppoſita molitis omnis infrugifera in totum, vel in partem, penſio etiam perit ad ratam, dummodo hoc accidat abſque cenſuarii culpa, quia ſi ejus culpa res fieret infrugifera, cenſus non periret, & fructus adhuc teneretur ſolvere, quia talis caſus non cenſetur fortuitus. Probabilius tamen eſt cum Navarro, Azorio, Salas, Bonac. Caſp. & aliis, manente re, & non reddita infructifera, quamvis aliquo anno caſu fortuito fructus non ferat, nihilominus penſionem etiam eo anno deberi, alias ſemper lites eſſent, & contentiones inter partes, cenſuario contendente anni ſterilitatem, vel fructus caſu fortuito periiſſe, cenſualiſtis valde oneroſum eſſet quotannis de hac re diſputare, & contendere. Conveniunt tamen omnes cenſualiſtam poſſe fidejuſſionem, & aſſecurationem cenſus empti petere ad ſecuritatem venditionis, & ſolutionis, itaut ſi res vendita ſit aliena, aut alteri cenſui ſubjecta, res poſterius ſuppoſita ſuccedat in locum prioris, ratio eſt, quia cenſualiſta jus habet conſulendi ſuæ indemnitati per fidejuſſores, & alia licita media, ac etiam quia non conſtat hoc eſſe vetitum a jure, ſicut eſt vetitum obligare cenſuarium ad caſus fortuitos, itaut re pereunte, vel facta infructifera teneatur ſolvere penſionem.

108 Quarto per aliam clauſulam prohibet *pactum auferens, aut reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam*, & vult cenſuarium liberam habere poteſtatem alienandi talem rem abſque ulla etiam obligatione laudemii, ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis pro facultate alienandi ab ipſo cenſualiſta obtenta. Quod certe rationi, & æquitati valde conſonum eſt, juxta naturam hujus contractus, cujus integrum, ac plenum dominium tam utile, quam directum ſicut eſt penes cenſuarium, ita penes eumdem erit integra, ac plena poteſtas rem cenſui ſubjectam quocumque titulo, ſive donationis, ſive venditionis alienandi, & hoc abſque ullo Cenſuatoris præjudicio, quia obligatio cenſus ſemper rem illam comitatur, in qua fundatur, & ad alium dominum transfertur. Unde etiam infertur non teneri ex pretio laudemium ſolvere domino cenſus, cum hoc ſit ſolius Emphyteuſis proprium, ut in domini directi recognitionem Emphyteuta teneatur ex pretio juris utilis venditi laudemium ſolvere domino proprietario, in propoſito autem emptor cenſus non eſt dominus rei, in qua fundatur; ſed tantum juris ad penſionem ex ea ſolvendam. Ut autem Pontifex indemnitati Cenſualiſtæ proſpiceret, addit in eadem clauſula. *Ubi autem res vendenda ſit, volumus Dominum cenſus cæteris aliis præferri, atque denunciari conditiones, quibus vendenda ſit, & per menſem expectari*; atque ita non vult cenſuarium poſſe rem ipſam cenſui ſubjectam vendere, niſi prius admonito cenſitore, atque eo ad menſem expectato, quod facit ne ipſe cenſitor conqueri poſſit, ſi a ſecundo domino rei ſubjectæ cenſui, qui cenſum ſolvere tenetur, commode exigere nequeat, hoc enim cenſitor ſibi imputare deberet, cum ipſe admonitus rem cenſitam iiſdem conditionibus emere noluerit, & in ejus venditionem conſenſerit. Ita Azorius, Amicus, Caſpenſis, Bonacina, Lugo, Faber ex noſtris, & alii communiter.

109 Si vero cenſuarius non admonito cenſualiſta rem alteri vendidit, poterit cenſualiſta priorem cenſuarium in judicio convenire, & ab eo annuum cenſum exigere; imo & repetere rem cenſitam venditam ipſo irrequiſito, quia cenſualiſta ex vi prædictæ clauſulæ habet jus prælationis, cui cenſuarius præjudicare non potuit per contractum celebratum abſque conſenſu ipſius cenſualiſtæ, ut advertunt Molina, Bonacina, & alii. Verum cenſualiſta admonito, & emere recuſante, poterit cenſuarius alteri, aut etiam pluribus rem cenſitam diviſam vendere, translato cenſus onere in emptores, quibus non ſolventibus, non ob id tenebitur cenſuarius prior, qui rem vendidit, penſionem ſolvere, quia cenſuarius rem juſte alteri vendidit, onuſque in alium tranſtulit, & hoc ſibi cenſualiſta imputare debet, cum ipſe requiſitus rem cenſitam emere noluerit, & in ejus venditionem alteri conſenſerit. Sed dubium eſt, an ſi res cenſui ſuppoſita diviſa in plures tranſeat dominos, poſſit cenſualiſta totum cenſum in ſolidum a ſingulis, aut partem tantum cenſus a ſingulis exigere.

Affirmant aliqui in tali caſu penſionem exigi poſſe in ſolidum a ſingulis emptoribus rei cenſitæ, quia ſicut multiplicatis hæredibus non debet conditio creditoris deterior fieri L. 2. §. ex his ff. de verborum obligat. ita multiplicatis emptoribus rei cenſitæ conditio cenſualiſtæ deterior fieri non debet. Ita Molina, Leſſius, Navarrus, Amicus, & alii. Probabilius tamen eſt in tali caſu debere cenſualiſtam a ſingulis emptoribus penſionem ad ratam, non vero a ſingulis in ſolidum exigere, ſuppoſito quod cenſuarius res vendiderit cenſui ſubjectas cenſualiſta admonito. Ratio eſt, quia ſicut tota res tranſit cum toto onere, ita pars rei tranſit cum onere partis, unde ſi pars rei cenſitæ pereat, dicitur etiam cenſus perire quo ad partem tantum, non quo ad totum, ſiquidem evidens in ea parte eſſe obligationem ſolvendi penſionem ſolum quo ad partem, non quo ad totum. Ita Covar. Salas, Rebellus, Azorius, Bonacina, & alii paſſim. Ad rationem in oppoſitum [illegible] paritas aſſumpta, quia cenſualiſta hoc incommodum ſibi imputare debet, & adſcribere, cum ipſe in alienationem rei cenſitæ conſenſerit, & ipſe requiſitus eam emere noluerit, & ſub iiſdem conditionibus.

110 Sexto deinde prohibet *Pacta continentia moroſum cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſive certas expenſas, aut certa ſalaria, aut rem cenſui ſubjectam, vel aliquam ejus partem amittere*, quibus verbis prohibetur, ne fiat pactum, quod cenſuarius exiſtens in mora ſolvendi cenſum tempore præfixo, teneatur ad intereſſe lucri ceſſantis, aut ad amittendam rem cenſui ſubjectam, aut ad expenſas, vel quamcumque aliam pœnam. Et hoc prohibuit Pontifex in contractu cenſuario, ut tolleretur occaſio damni, & injuriæ, qua olim cenſuarii opprimebantur non ſolventes termino conſtituto: alioquin de jure naturæ cenſuarius exiſtens in mora ſolvendi tenetur ad reſtitutionem damnorum, quæ cenſualiſta patitur ob ipſius moram, & cenſualiſta poteſt horum damnorum compenſationem repetere, & de his cenſuarium convenire. Qua de cauſa Navarrus, Molina, Bonac. Caſpenſis, Amicus, Faber ex noſtris, & plures alii dicunt conditionem hanc non eſſe intelligendam de expenſis, quæ juſte exigi poſſunt, cujuſmodi ſunt omnes illæ, quas quovis pacto ſecluſo, juſte cenſualiſta exigere poſſet; eam enim cenſuarius his expenſis per culpabilem moram injuſtam cauſam dederit, ad eas etiam ſolvendas ex juſtitia tenetur. Unde cenſet Pontificem per hujuſmodi conditionem prohibere voluiſſe dumtaxat, ne poſſit cenſuarius ob moram non culpabilem ad hujuſmodi expenſas obligari, & ſolum vetari exigere quidpiam aliud virtute pacti additi contractui cenſuali. Item dicunt conditionem hanc non eſſe intelligendam de lucro ceſſante intrinſeco, quod ſcilicet ex non ſoluta penſione ſtatuto tempore præciſe provenit, ſed extrinſeco, quod ſcilicet aliunde provenit; unde ſi ob culpabilem moram ſoluti cenſus mihi lucrum ceſſat, quod ex tali cenſu habuiſſem, licite illud exigere poſſum; non autem lucrum extrinſecum, quod ſcilicet, cenſu in præfixo tempore non ſoluto, aliunde mihi ceſſarat. Tandem hoc etiam a fortiori afferunt de damno emergente, quod ſcilicet per hanc conditionem non excludatur damnum emergens intrinſecum, quod ſequitur ex culpabili mora cenſualis ſolutionis, quia hujuſmodi damnum jure naturæ reſarciendum eſt, ſed ſolum damnum emergens extrinſecum.

111 In eadem clauſula ſexta prohibet etiam ulterius Pontifex, *& cenſum augeri, & novum creari ſuper eadem, vel alia re in favorem ejuſdem, aut perſonæ per eam ſuppoſitæ pro penſionibus temporis vel præteriti, vel futuri*, hoc eſt, ut non poſſit imponi novum, vel eumdem augeri pro penſionibus præteriti temporis, quæ non ſint ſolutæ, vel temporis futuri, quæ ſint ſolvendæ, quæ conditio ſequitur ex ſecunda jam præmiſſa n. 105. de non celebrando hoc contractu, niſi numerata pecunia; emptio enim cenſus prædicto modo non fieret numerata pecunia; & ratio iſtius conditionis eſt, ne cenſuarius cenſibus cenſuum opprimatur, & in paupertatem redigatur, ſicut accidit ex recambiis, & ex uſuris, quamvis alioqui jure naturæ illicitum non eſſet ex penſionibus etiam nondum ſolutis loco pretii cenſum augeri. Quo fit, ut hac conditione non prohibeatur, ne poſſit cenſus augeri pecunia ex annuis penſionibus jam acceptis, ſi res cenſui ſubjecta ſit novi cenſus capax, tunc enim fieret numerata pecunia. Neque ex hac conditione ulla injuria creditori reſultat, quia adhuc ſemper debitorem convenire poteſt coram Judice, & ad ſolvendos cenſus debitos eum cogere, vel etiam poſſeſſionem rei cenſui ſubjectæ apprehendere, & retinere, quamdiu ſit illi ſatisfactum. Ita præfati Auctores, & alii paſſim.

112 Septimo decernit in alia ſequenti clauſula: *Cenſus omnes in futurum creandos re in totum, vel in parte perempta, aut infructuoſa, vel in parte effecta ad ratam perire*. Et hæc conditio patet ex dictis præc. a. n. 96. ubi diximus, quod ſi res cenſui ſubjecta perit in totum, vel in partem, cenſum quoque in ea fundatum proportionaliter perire in totum, vel in partem. Tunc autem res perire dicitur, & infructuoſa reddi, non ex eo, quod duobus, vel tribus annis, ac etiam pluribus fructus non ferat, ſed quando facta eſt impotens ad reddendos fructus in futurum abſolute loquendo, unde prædium v. g. perire dicitur, non ſi tempeſtate, aut infauſto tempore redditur uno, vel altero anno infructuoſum, ſed ſi a flumine vicino ſit dirutum abſque ulla ſpe recuperandum, in hoc enim caſu non amplius tenetur cenſuarius ad penſionem ſolvendam, & de tali caſu Bulla loquitur, quod ſi res cenſui ſubjecta perit in parte, debet minui cenſus pro ea parte, nec tenetur cenſuarius cenſum ſolvere, niſi pro parte rata, etiamſi pars, quæ remanet, plures fructus producat, quam qui ſufficiunt ad partem cenſus ſolvendam, ut communiter Doctores obſervant, & hoc tantum verum eſt, ſuppoſito rem cenſui ſubjectam fortuito periiſſe abſque culpa cenſuarii; nam ſi ejus culpa periret, adhuc teneretur reddere pretium cenſus, aut illum ſuper alia re immobili conſtituere. Quod ſi res deſtructa v. g. domus, aut molendinum reſtauretur, an ſit cenſui ſubjecta, reſpondet Bonacina, diſp. 3. quæſt. 4. punct. un. num. 28. diſtinguendo cum Navar. Molina, Azorio, Leſſio, Salas, Reginaldo, & aliis, vel molendinum reædificatum in totum, vel tantum per partes; ſi reſtauratur tantum per partes, cenſetur adhuc cenſui ſubjectum, quia remanet idem molendinum,

Digitized by Google

num, in quo cenſus fuerat conſtitutus. Si vero reædificatum eſt in totum, non amplius eſt cenſui ſubjectum, etiamſi ex eadem materia præcedente ſit reſtauratum, & ratio eſt, quia cum diverſa ſint molendina, etiamſi in eodem ſitu, & loco, cenſetur id periiſſe, in quo cenſus fundabatur; cenſus autem extinguitur pereunte, & deſtructa re, in qua fundatur, ſicut accidens deſtructo ſubjecto, in quo ſubjectabatur.

113 Octavo decernit, *etiam poſſe pro eodem pretio cenſum extingui, non obſtante longiſſimi etiam temporis, ac immemorabili, imo centum, & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus quibuſcumque verbis, aut clauſulis concepta ſint.* Per quam clauſulam prohibentur cenſus irredimibiles, vult enim Pontifex, ut ſemper liberum ſit cenſuario cenſum redimere, quoties voluerit, reddito eodem pretio, quo vendiderat, non obſtante quavis præſcriptione, & pacto, atque ideo damnantur cenſus perpetui, qui hoc pacto emuntur, ut nunquam redimantur, nec poteſt apponi pactum, ut ſi cenſuarius intra tantum temporis non redimat cenſum, cenſus maneat irredimibilis. Hic autem communiter DD. obſervant cenſum perpetuum non damnari, ſi majori pretio ematur, quam æſtimentur cenſus, quos cenſuarius ad libitum redimere poteſt; quia ſicut licitum eſt emere fundum in perpetuum; ita etiam licitum videtur emere cenſus in perpetuum, juſto interveniente pretio, ideoque dicunt cenſum irredimibilem, qui juſto pretio emi conſuevit, non comprehendi hac clauſula, neque illum intendiſſe Pontificem auferre. Ita Molina, Navar. Valentia, Leſſius, Caſpenſis, Bonacina loc. cit. & alii quamplures dicentes, cenſus perpetuos ſemper fuiſſe in uſu in Eccleſia, ac juſtos judicatos, quando juſto pretio ſunt empti. Quod tamen Faber noſter diſp. 47. cit. cap. 10. num. 347. non approbat, quia etſi ſint juſti, cum pretio juſto emuntur, tamen non ſequitur, quin aliqua incommoda, & detrimenta Reipublicæ afferant, & occaſiones litium ingerant, quæ omnia temporales cenſus non ita facile conſequuntur, ut experientia patet.

114 Nono deinde decernit Pontifex, *Cum traditione pretii redditus extinguendus erit, per bimeſtre ante id denunciandum, cui pretium dandum erit, & poſt denunciatam intra annum etiam ab invito pretium repeti poſſe &c.* per quam clauſulam vult Pontifex, cenſuarium qui cenſum vult redimere, debere duos menſes, antequam redimat, denunciare cenſualiſtæ velle redimere cenſum, ut de ſua pecunia diſponere poſſit, qua facta denuntiatione, & duobus menſibus tranſactis, ſi debitor amplius redimere nollet, vult Pontifex, quod dominus cenſus poſſit ab eo invito pretium cenſus exigere, & hoc intra annum a die denuntiationis; elapſo vero anno non poſſit amplius pretium exigere, & libertas cenſuarii, quæ ad talem redemptionem in priſtinum redeat, & addit Pontifex extra caſum prædictum, quando ſcilicet cenſualiſta admonuit cenſitorem duos menſes, nullo alio pacto, vel conditione ad redimendum cenſum cogi debere; & hæc eadem conditio habetur in Bulla Martini V. & Caliſti III. & eſt valde juſta, quia ſi contractui cenſuali aliquod pactum apponeretur, quo venditor cogeretur ad placitum emptoris cenſum redimere; talis contractus eſſet valde ſuſpectus de fraude uſuraria, & ideo rationabiliter talia pacta a Pontifice hac clauſula prohibentur.

115 Poſtremo in ultima clauſula decernit Pontifex, *contractus ſub alia forma poſt hac celebrandos ſubreptitios eſſe*, & quidem rationabiliter, quia ſicut forma dat eſſe rei, eaque mutata res neceſſario mutatur, ita contractus cenſualis celebratus ſine forma ab hac Bulla præſcripta irrit. & uſurarius exiſtimatur ſaltem in foro externo. An autem omnes conditiones præfatæ neceſſariæ ſint etiam in foro conſcientiæ, ut contractus non ſit uſurarius, aliqui Doctores affirmant eas ſolum requiri, quas jure naturæ, ſeu ex natura contractus neceſſarias eſſe diximus art. præc. quamvis in foro externo uſurarius præſumatur defectu cujuſlibet conditionis in dicta Bulla præſcriptæ, pro qua ſententia Bonac. l. c. in fine plures Auctores adducit, nec improbabilem judicat. Mihi tamen videtur dicendum cum Caſpenſi diſp. 5. ſec 7. in fine, ubi hæc Bulla recepta non eſt, omnes contractus cenſuales, in quibus ſervantur ea, quæ ſunt de jure naturali, & de poſitivo Regni, aut Provinciæ, in qua ſunt, validos, & licitos eſſe judicandos; ubi vero recepta eſt; omnino ſervandam eſſe etiam in foro conſcientiæ, quia lex juſta, & recepta obligat in conſcientia, ut dictum eſt diſp. 2. de leg. & hoc deducitur ex dictis ab initio art. nu. 103. ubi diximus, quod cum contractus cenſualis propter affinitatem cum uſurario multis expoſitus ſit periculis, ad Chriſti Vicarium ſpectabat ſpecialibus Bullis hujuſmodi pericula præcavere, & occaſiones omnes avertere prolabendi in uſuras, ut animarum ſaluti conſuleret; ergo conditiones in præfata Bulla contentæ, & jam declaratæ non tantum obligant ad validitatem, & juſtitiam contractus in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ interno. Et hoc tandem etiam expreſſe colligitur ex ultimis verbis Bullæ, ubi Pontifex fideles ad ejus obſervantiam hortatur, ut *animarum ſaluti conſulant*.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an ſit licitum.

116 NOmine cambii, quod a verbo *cambio* derivatur generaliter ſumpto, intelligitur permutatio quælibet, cambire namque eſt unam rem cum alia permutare, quod tripliciter in contractibus humanis contingere ſolet. Primo enim poteſt una res cum alia permutari, quæ ſit diverſæ rationis, ut triticum cum vino, vinum cum oleo, a quo permutandi modo humana commercia incœperunt, ut dictum eſt ſupra ab initio diſp. hujus qu. 1. art. 1. Secundo permutari poteſt pecunia cum rebus, qui permutandi modus commoditatis cauſa primo ſucceſſit. Tertio tandem permutari poteſt pecunia cum pecunia, ſeu nummus cum nummo, & talis permutatio intelligitur in præſenti nomine cambii, ſcilicet, pro permutatione numiſmatum, unde communiter definiri ſolet: *Permutatio pecuniæ pro pecunia*; & qui dat ad cambium Campſor appellari ſolet, & qui ad cambium recipit Campſarius. Unde differt cambium ab emptione, & venditione, quod in his pretium eſt a merce diverſum, in cambio autem pretium eſt idem cum merce, nam eadem pecunia eſt pretium, & merx ſimul, & differt etiam a mutuo; quia mutuum, in materia conſumptibili eſſe poteſt, ut tritico, vino, oleo, &c. cambium autem tantum in pecunia eſſe poteſt; & in mutuo quando ſit in pecunia, traditur pecunia præſens cum dilatione ad ſolvendum, conceſſio enim dilationis eſt mutuo intrinſeca; quod non accidit in cambio, ut patet de cambio minuto, in quo de præſenti unum genus pecuniæ traditur pro alio. Quamvis autem cambium non ſit emptio, & venditio, reduci tamen poteſt ad eam, tanquam contractus innominatus ad nominatum magis ſimilem, & eſt contractus, quo campſor aliquas campſario v... pecunias cambit cum lucro aliquo præter ſortem, & ſi ſiat ob juſtos titulos tali lucro æſtimabiles, non eſt malus, nec uſurarius, ut dicemus.

117 Dividitur autem cambium in verum, & reale, quod ſcilicet legitimum habet titulum ad lucrum ex commutata pecunia ... & in ſiccum, ſeu fictitium, quod non eſt verum cambium, ſed mutuum palliatum, & vera, ac propria uſura, & eſt quando aliquid accipitur ultra ſortem ob dilationem tantum temporis, & expectatam ſolutionem, ut quando fingitur ſolutio alibi facienda, & revera ſit in eodem loco, unde dicitur ſiccum, quia intrinſeco caret humore, idest, titulo ad ſuſtificandum legitimo, & fictitium, eo quod ſpeciem, ſeu imaginem quandam præſeferat cambii, cum tamen re vera ſit uſura. Cambium reale dividitur in minutum, ſeu manuale, & in locale, ſeu per litteras. Cambium minutum eſt contractus, quo minora numiſmata cum majoribus permutantur, vel e contra, vel permutatur pecunia vetus cum nova, patria cum externa, aurea cum argentea, argentea cum ærea: quod cambium etiam manuale appellari ſolet, quia de manu eodem loco, & tempore numerata pecunia perfici ſolet. Cambium vero locale eſt illud, quo hic accipitur pecunia, ut alibi ſolvatur, & commutetur pecunia præſens cum abſente, quod etiam vocari ſolet cambium per litteras, quia mitti ſolent litteræ de loco ad locum, ubi pecunia accipienda eſt, vel ſolvenda; & hoc cambium locale duobus præſertim modis fieri ſolet. Primo modo, quando campſor dat pecuniam hic campſario, ut eam alibi recipiat cum certo lucro, ut ſi det Cajo centum Romæ, recipiatur Venetiis centum, & aliquid ſupra centum pro lucro. Secundo modo, quando campſor ipſe uno loco pecuniam recipit cum certo lucro, ut eam alibi ſolvat, vel ſolvere faciat campſario per ſuos correſpondentes. Quoniam igitur ars campſoria ex ſe ſatis periculoſa eſt, cum in ea lucrum ex pecunia intendatur, quæ ſua natura ſterilis eſt; ac incipit pecuniam parere, & in ea admiſceantur ſæpe cambia ſicca, quæ ſunt uſuraria, videndum eſt quibus modis licita exerceri poſſit, & quæ cambia licita ſint, & quæ illicita, ac damnanda.

118 Primo itaque conveniunt omnes, cambium ſiccum illicitum eſſe, ac uſurarium, ſiquidem tanquam tale damnatur a duobus ſummis Pontificibus Pio IV. & Pio V. peculiaribus Bullis, quæ incipiunt: *Cum ſicut accepimus*, & *In eam, pro noſtro paſtorali officio*; & hoc deducitur ex regula generali ſuperius aſſignata ad cognoſcendum contractum uſurarium, quæ talis eſt, ut omnis ille contractus ſit uſurarius, & illicitus, in quo ob ſolam temporis dilationem aliquod lucrum accipitur ſupra ſortem, ut enim ibi diximus cum Scoto, & aliis Theologis communiter, tempus vendi non poteſt; & ideo qui ratione temporis in aliquo contractu aliquid ultra ſortem accipit, is revera ex mutuo, & vi mutui præciſe aliquid ultra ſortem accipit, atque uſuram committit: ergo omnia illa cambia, in quibus ratione temporis præciſe aliquid ultra ſortem accipitur, ſunt uſuraria, niſi accedat juſtus alius titulus, aut lucri ceſſantis, aut damni emergentis, quia ſola temporis dilatio ſufficiens non eſt ad juſtum lucrum pariendum, ut ex uſura conſtat. Cum igitur in cambio ſicco accipiatur lucrum ob mutuum præciſe, & ob ſolam ſolutionis dilationem, & non ob aliquem verum, & juſtum titulum, ſequitur evidenter cambium ſiccum eſſe uſurarium. Ita Navar. Bannes, Salas, Azorius,

Va-

Valentia, Bonacina, Tolerus, Amicus, Caſpenſis, Faber, Lugo; & alii paſſim.

119 Secundo conveniunt omnes, cambium reale locale, ſeu per litteras, quo campſor dat pecuniam hic campſario, ut eam alibi recipiat cum certo lucro, licitum eſſe, modo non adſit exceſſus in pretio, pretium autem, ſeu illud ſupra ſortem quantum eſſe debet, judicari debet ſecundum regulas ſuperius aſſignatas juſti pretii in quolibet contractu. Itaque licite campſor dat hic pecunias, ut per ſuos alibi eas cum certo lucro a campſario recipiat, qui alibi pecunias habet, quibus hic, & nunc indiget. Probatur explicando titulos, quibus lucrum hoc juſte accipi, & exigi poteſt. Nam campſarius per tale cambium ſublevatur onere, quod ſubiret transferendo pecuniam abſentem ad locum, ubi eam accipit, quia dum campſor numerat hic pecuniam præſentem, quam alter abſentem habet, tantum illi præſtat, ac ſi abſentem huc transferret, unde hic intervenit virtualis, & æquivalens pecuniæ tranſportatio; cum ergo hujus oneris ſublevatio ſit pretio æſtimabilis, poterit licite campſor ob tale obſequium aliquod lucrum accipere, modo non excedat in pretio. Accedit quod pecunia abſens minus valet, quam pecunia præſens, multis enim caret commodis, quibus iſta non caret, nec poteſt præſens conſtitui abſque periculis, & expenſis. Nec obſtat, quod campſor in tali caſu eam ſine periculo, & ſumptu præſentem efficere poteſt, cum ſuos correſpondentes alibi habeat, qui abſque ullis expenſis pecuniam a campſario redditam accipere poſſunt. Quia id eſt omnino per accidens, ac ipſius induſtriæ, & bonæ fortunæ tribuendum eſt, ut ait Caſp. diſ. 6. ſ. 4. cum ſæpe ob id campſores magnos ſumptus, & pericula perferunt, & ſuos factores, & correſpondentes magna mercede conducunt. Tandem quia in cambio locali, ſeu per litteras, quando campſor prior accipit, ut alibi campſario reſtituat, poteſt aliquid juſte lucrari, ut poſtea dicemus; ergo, & quando campſor dat prior, ut alibi recipiat. Conſequentia patet a fortiori, quia hoc onus campſori maius eſt, quam illud, quia in hoc ſecundo cambio privat ſe pecunia, & expectat ſolutionem alibi faciendam; cujus oppoſitum evenit in priori contractu. Nec obſtat ob ſolutionis dilationem aliquid plus non poſſe exigi citra uſuram. Quamvis enim hoc verum ſit ratione dilationis præciſe uno poſſe aliquid ſupra ſortem exigi; ob alios tamen titulos hic intervenientes fieri poteſt, omittuntur ob multas commoditates, quibus mercatores privantur, eo quod pecunia careant; & quia quando datur cambium ad longum tempus, ſunt plures, qui petunt, multitudo tamen emptorum facit ut pretium creſcere; & tandem ob alios titulos nuper explicatos.

120 Quamvis autem Sotus l. 6. de Juſt. q. 13. ar. 1. dixerit ratione iſtius modi cambiendi poſſe aliquod lucrum accipi ſolum quando extra Provinciam, & Regnum exercetur, non autem quando fit intra eamdem Provinciam, & Regnum ea ratione ductus, quia cambia, quæ intra idem Regnum celebrantur, non fiunt cauſa transferendæ pecuniæ, cum nulli ad hanc tranſlationem neceſſarii ſint labores, atque expenſæ ad itinerum pericula ſuperanda, qui ſunt tituli licitum facientes cambium cum lucro, quando extra Provinciam, vel Regnum exercetur. Nihilominus communis opinio docet non ſolum hoc cambium licite fieri poſſe ad loca diverſorum regnorum, ſed etiam ad loca ejuſdem Regni, & Provinciæ, ubi tamen ſpeciali lege prohibitum non ſit, talem pecuniæ tranſlationem fieri cum lucro intra eamdem Provinciam. Et ratio eſt, quia ſicut licite ſumitur, lucrum in cambio ab una Provincia in aliam ob virtualem illam tranſlationem, labores, & pericula, quæ intervenire poſſunt; ita ſimiliter ſervata proportione, in tranſlatione intra eamdem provinciam adeſt etiam virtualis illa tranſlatio, & etiam pericula, & labores intervenire ſolent, quæ quidem pretio æſtimabilia ſunt, atque ideo ſtipendio, & præmio digna; nemo enim gratis, ſuoque periculo aſportare vellet magnam aliquam pecuniæ ſummam ex una Civitate in aliam etiam intra eamdem provinciam, & regnum, quia ad talem pecuniam transferendam neceſſarius eſſet ſaltem equus, vel agaſo; licet igitur pro cambio intra idem regnum, & provinciam non poſſit tantum accipi lucrum quantum accipitur in cambio diverſorum regnorum, ac provinciarum, quia quo longius eſt iter, & quo majora ſunt pericula, majus lucrum accipi poteſt ratione tranſlationis, & aſſecurationis; poteſt tamen accipi aliquod, quod prudentis judicio æſtimatur labori, atque expenſis proportionatum, quæ ad hujuſmodi tranſlationem etiam intra eamdem provinciam neceſſariæ forent: nec aliud probat ratio in oppoſitum adducta. Ita Navarrus, Leſſius, Azorius, Reginaldus, Rebellus, Salas, Lugus, Bonacina, Amicus, Caſpenſis, & alii Doctores paſſim.

121 Tertio conveniunt omnes, in cambio locali ſeu per litteras, quando campſor prior accipit hic pecuniam a campſario, ut alibi reſtituat, licite poſſe aliquid lucrari, quia in hoc cambio duo tituli etiam interveniunt pretio æſtimabiles, ſcilicet, virtualis trajectio pecuniæ, & ejus aſſecuratio, virtualiter enim campſor pecuniam campſarii transfert ad locum, in quo iſte vult eam ſibi perſolvi, & eumdem effectum præſtat illi, qui cambium ad ea loca petunt, ac ſi reipſa pecuniam transferret, eoſque ſublevat onere, quod ſubirent pecuniam ſuam transferendo, quæ quidem ſublevatio eſt pretio æſtimabilis. Accedit etiam alius titulus aſſecurationis, quia campſor non ſolum accipit in ſe onus pecuniam alio transferendi, ſed etiam ſumit in ſe periculum illius, ita ut ſi pereat, ipſi, & non danti pereat pecunia data, quod quidem etiam pretio eſt æſtimabile. Nec refert, quod hoc ſine ullo labore, vel incommodo faciat, id enim ſuæ induſtriæ tribuendum eſt, ac bonæ fortunæ, & ſatis eſt ad lucrum juſte acquirendum, quod talem obligationem in ſe ſumat, quæ ex ſe eſt æſtimabilis. Tandem naturalis ipſa ratio dictat, non tuto nobiſcum pecuniam aſportari, quando ſumus ex uno loco in alium migraturi; ſed dandam eſſe potius mercatori commoranti in Civitate, unde abeundum eſt, ut reddatur in loco, quo tendimus, hoc enim modo ea ſola mercatoris induſtria non ſolum itineris expenſæ vitantur, ſed etiam latronum pericula, & aliæ commoditates inde ſequuntur pretio æſtimabiles; ergo in tali cambio campſor poteſt aliquid juſte lucrari, & ſupra ſortem accipere. Qua ratione hoc non tantum licebit campſoribus ex officio, & a Republica conſtitutis, ſed etiam privatis perſonis, quia etiam ipſi cambiendo locant operas ſuas, & induſtriam in illa virtuali pecuniæ tranſlatione, atque adeo ipſi quoque lucrum aliquod referre poterunt eorum labori, & induſtriæ proportionatum, ſi diſtantia locorum, itineris, pericula, & aliæ circumſtantiæ concurrant.

122 Adhuc tamen verum eſt non poſſe campſorem tantum exigere ob hanc virtualem tranſlationem pecuniæ, quantum exigere poſſet, ſi pecuniam realiter transferret, quia talis tranſlatio virtualis non eſt tot periculis, ac difficultatibus expoſita, ſicut eſt tranſlatio realis, & formalis. Unde quia cauſa præcipua, ob quam licitum eſt campſoribus ex cambio locali lucrum accipere, eſt hujuſmodi virtualis tranſlatio monetæ jam explicata de uno loco in alium, ideo juxta eam potiſſimum regulandum erit cambii localis pretium, & lucrum ex quo infertur, quod quando major diſtantia locorum, in quibus cambium celebratur, & magis periculoſum iter, ac etiam quo majoris ſummæ eſt pecunia transferenda, eo magis cambii pretium augeri poteſt, ut notat Amicus cum aliis diſp. 23. ſect. 3 & ratio eſt, quia cum hoc pretium detur propter labores, & expenſas, quæ faciendæ forent pro formali aſportatione pecuniæ de uno loco ad alium, ac etiam pro ejuſdem aſſecuratione uſque ad locum, in quo campſarius illam habere petit: ideo quantitas talis pretii in tali cambio ex quantitate pecuniæ transferendæ regulanda erit, ex difficultate, & longitudine itineris, ac etiam qualitate periculi, quod campſor in ſe ſuſcipit pro transferenda moneta, quæ omnia in formali monetæ tranſlatione intervenirent, eamdem enim utilitatem conſequitur campſarius per hanc virtualem monetæ tranſlationem, ac ſi per formalem haberet; ergo quod ſolvere deberet per formalem, tantumdem ſolvere tenetur per virtualem, & æquivalentem, ſervata tamen proportione jam declarata, quod ſcilicet major facilitas, & commoditas, quam campſor habet in tranſlatione virtuali per cambium, aliquid minuit de pretio, quod pro tranſlatione formali neceſſarium eſſet; cum enim hæc virtualis tranſlatio non ſit tot periculis, ac difficultatibus involuta, ſicut eſt tranſlatio realis, non poteſt campſor tantum exigere, quantum exigeret, ſi pecuniam realiter transferret. Nec refert quod ſæpe campſor non modo cum facilitate, ſed etiam cum majori ſuo lucro hujuſmodi pecuniæ tranſlationem virtualem facere poſſit. Nam id quoque ejus arti, & induſtriæ tribuendum eſt; etenim ut ait Amic. loc. cit. ſicut hoc non tollit, quin campſarius beneficium tranſlationis pecuniæ accipiat, ita nec tollere debet quin campſor quoque ob hujuſmodi præſitum beneficium ſit juſta mercede proportionata remunerandus, & ita de hoc cambio diſcurrunt Doctores ſupracitati.

123 Quarto, hoc cambium reale per litteras duobus adhuc modis a Mercatoribus exerceri ſolet, de quibus eſt major difficultas, an ſint liciti. Unus dicitur cambium cum recambio, vulgo *con la ricorſa*, & eſt quando pro Campſario reſpondet Procurator Campſoris, non de propriis, vel alienis pecuniis, ſed cum pecuniis ipſius Campſoris, de quo præterium tractant Bonacina diſp. 3. quæſt. 5. punct. unic. Caſpenſis diſp. 6. ſect. 5. Lupus diſp. 28. ſect. 7. Stephanus a S. Gregorio lib. 2. de contract. cap. 67. & alii paſſim. Alter dicitur cambium ad nundinas, eo quod Mercatores, & nummularii certa loca inſtituerunt, in quibus ipſi cum mercibus conveniunt, & emptores cum pecuniis illas ad commode vendendas, & emendas, & nummularii accedunt cum ſuis creditis, & debitis ut debita ſolvant, vel ut ipſis credita reddantur, & quater in anno celebrari nundinæ ſolent, in quibus fiunt prædictas traditiones, & ſolutiones, de quo etiam ſupra agunt Auctores adducti, ac etiam Faber. aſſer diſp. 97. c. 9. De quibus cambiis breviter dicendum licitos eſſe, ſi ſerventur in ipſis quinque conditiones requiſitæ ad cambia ex Bulla Pii V. incipiente. *In eam pro noſtro Paſtorali* nimirum, Primo ut cambium non ſit ſiccum, ſeu fictitium, quod fit quando contrahentes ſimulant certas nundinas, & certa loca, ubi vere nundinæ non celebrantur, ubi litteræ mittuntur, vel ita mittantur, ut inanes evadant. Secundo, ut lucrum non recipiatur in caſu non ſolutionis. Tertio, ut non fiat pactum de certo, ac determinato lucro ſolvendo. Quarto ne realia cambia fiant aliter, quam promiſſis nundinis, ubi illæ celebrantur, & ubi non celebrantur, pro prioris termi-

nis

nis juxta receptum locorum uſum, abuſo illo rejecto, pro ſecundis, & tertiis nundinis, quæ conducto ponitur ad vitandum lucrum ratione temporis, quod eſt uſura, ut ſupra dictum eſt. Quinto ut pro varietate locorum ac longinquitatis, vel [illegible] raro lucri taxetur, quatenus conditionum [illegible] expreſſio apud Fabrum noſtrum loc. cit. videri poteſt, & alios Auctores citatos.

124 Quinto conveniunt inſuper omnes cambium minutum eſſe [illegible], imo & Reipublicæ neceſſarium, quia homines minuta pecunia ſæpe indigent, [illegible] quotidianas vilioris pretii [illegible] pecuniæ ſummam recondere volunt, vel alio tranſportare, egent commutatione minoris pecuniæ cum [illegible], ideoque dicunt, negotiatores ex tali cambio lucrum [illegible] quod ſumere poſſe; quamvis enim in hoc cambio non interveniat ulla tranſportationis moneta de uno loco in alium, & abſentia ejus, ut in cambio locali, alii tamen non deſunt pro tali lucro juſte ſumendo. Primo enim id exigere poteſt campſor ratione officii ſibi a Republica injuncti, nam publici campſores ſunt a Republica ad hoc officium conſtituti in publicam civium utilitatem, quod illi ſit obligationem cambiendi, & alia plura onera pretio æſtimabilia, ut [illegible] pecunias diverſi generis, & cuicumque cambiare volenti, eas habere [illegible], [illegible] expectando, pecuniam numerando, ſive per ſe, ſive per famulos ſuos, & officinam conducendo, ubi continuo tali [illegible]; quæ omnia ſunt pretio æſtimabilia, & [illegible] ſtipendio digna. Hoc autem intelligendum eſt, ſi a Republica pro tali officio condigna mercede non compenſaretur, quoniam ſi talem haberet compenſationem, lucrum [illegible] cambium [illegible] non poſſent, niſi in caſu in quo ſtipendium a Republica aſſignatum ad expenſas, laboreſque prædictos compenſandos ſufficiens non eſſet, quia in tali caſu tantum accipere poſſent, quantum ad juſtum ſtipendium eum debitum [illegible] eſſet.

125 De [illegible] quoque eſt in tali cambio juſtum aliquod lucrum accipere pro pecunia nobiliori, puriori, antiquiori, [illegible], commodioriſque materiæ, ut docet communis opinio contra Medinam q. [illegible] de Uſura, & ratio eſt, quia pecunia non ſolum valorem habet, quo rerum pretium eſt, & menſura rerum venalium, qui dicitur legalis, & extrinſeca Principis auctoritate taxatus; ſed etiam valorem naturalem, atque [illegible], ratione conditionum, quas habet ex materia, vel figura, ut ratione puritatis, vel veritatis, vel antiquitatis, vel [illegible], copiæ, vel inopiæ; ergo quamvis pro ea lucrum accipi nequeat, quia pretium rerum eſt, [illegible] rerum venalium menſura, quæ, ut ſic habet valorem a lege taxatum, quod in indiviſibili conſiſtit; poterit tamen pro ea lucrum accipi ſecundo modo conſiderata; ſic enim [illegible] habet [illegible] legali valorem, ratione cujus una moneta eſt pretio æſtimabilior altera. Unde hac ratione licite lucrum aliquod accipi poterit ex pecunia aurea, cum argentea vel cuprea commutata, quia aurea, ratione materiæ, eſt nobilior, durabilior, exportatu commodior, in pluribus locis expenſibilior, & quoad valoris legalis diminutionem minus periculo ſubjecta, & tandem ad plures uſus idonea, præter rerum pretium, nitidum ad deaurandum, ad medendum, ad pretioſa vaſa conficienda, & ſimilia.

Sed inſtas [illegible] his titulis non poſſe aliquid accipi a Campſoribus, quia Princeps, vel Reſpublica in taxandis monetis in pretio rationem [illegible] materiæ, & commoditatum, quæ cum his conjunctæ ſunt: ergo non poteſt plus exigi [illegible] materiæ, neque aliorum commoditatum [illegible]; aſſumptum probatur, quia ob eas commoditates moneta aurea ejuſdem ponderis cum argentea, decuplo plus valet, quam argentea, & argentea, quam ærea, vel cuprea. Reſpondetur, aſſumptum non eſſe [illegible], [illegible] enim in taxando monetarum valorem, [illegible] quem habent ſolum [illegible] monetæ, ob quem [illegible] eſt introducta, qui eſt ut ſit pretium, & menſura rerum venalium; non autem intendunt taxare illam ſecundum omnem rationem, & ad omnem uſum, quem habere poteſt ſecundo modo conſiderata, ſcilicet ſecundum valorem naturalem, & ut res quædam eſt, conſtans ex [illegible] materia; atque adeo hoc poſteriori modo non videtur pretium [illegible] habere, ſed [illegible], ut eſt pecunia, & ratione uſus [illegible] ac proinde poterit, non quidem ut pecunia, ſed ut res quædam eſt pretio [illegible] metallo conſtans, & ex aliis uſibus [illegible] pro vario pretio commutari. Ita Navar. Leſſius, Toletus, Bonacina, Amicus, Cajetanus, & alii paſſim.

126 Sexto conveniunt etiam omnes citati Auctores, licere tale lucrum ex cambio [illegible] accipi poſſe, non ſolum a campſoribus publicis, ſed etiam a privatis perſonis, contra Cajetanum opuſculo docentem, opuſ. de cambiis [illegible] 7. c. p. 1. & [illegible] eſt, quia non ſolum publici Campſores a Republica inſtituti, ſed etiam privatæ perſonæ aliquod obſequium pretio æſtimabile præſtant iis, qui pecuniam [illegible] petunt [illegible] in eodem [illegible] a Republica ad hoc officium exercendum non ſunt conſtituti, hic ſiquidem [illegible], quia [illegible] tale [illegible] ſit [illegible], & labor talis perſonæ, [illegible] & conſer[illegible] ſit pretio æſtimabile, ac proinde [illegible] mercede dignum, ergo non [illegible] illi, ſed etiam [illegible] pro tali pecuniæ permutatione aliquod lucrum accipere poſſunt, juxta taxam, vel conſuetudinem, vel judicium prudentum virorum, unde adducit Auctores citati, & gratis concedunt, privatum non poſſe tantum accipere, quantum campſor publicus accipere poteſt, quia hic plures habet titulos accipiendi aliquid, quam habet privatus, ut patet ex prædictis, qui ſunt a Republica ad hoc officium exercendum conſtituti, aliis negotiationibus incumbere nequeunt, ex quibus majus forte lucrum acquirerent, ſicut poſſunt privati campſores, qui ad hoc officium exercendum non obligantur; tum tandem, quia publici Campſores ad id ex officio a Republica deputati longe pluribus oneribus, ac ſumptibus ſubjiciuntur, quam privati.

At inſtat Cajetanus loc. cit. titulos, propter quos privati Campſores poſſent lucrum ex cambio minuto, & manuali accipere; eſſet potiſſimum labor in pecunia numeranda, ſed hic gratis impendi ſolet, compenſaturque mutua numeratione cambientis; ergo, &c. Reſpondetur, aliis etiam titulis privatum Campſorem pro commutata pecunia a campſario lucrum accipere poſſe, ut pro induſtria, labore, & expenſis congregandi omnis generis pecunias, eaſque cuſtodiendi, hæc enim omnia ſunt aliquo pretio æſtimabilia, & aliqua mercede digna, a Campſario ſolvenda, in cujus utilitatem, & obſequium fiunt, & licet numeratio ipſa pecuniæ gratis fieri poſſet a campſore, id tamen gratis præſtare non tenetur, cum ex ſuo genere ſit aliquid pretio æſtimabile, ut patet in campſore publico, cui talis labor, & titulus ſuffragatur ad lucrum juſte accipiendum. Cum igitur diligentia, labores & moleſtiæ, ſeu curæ ſuſceptæ in parandis pecuniis [illegible], & diſſimilibus, quo poſſit quis etiam privatus facile omnibus beneficium cambii impertiri, ſint omnia pretio æſtimabilia, conſequenter poterit campſor etiam privatus petere aliquam illorum compenſationem ab iis, qui ab eo cambium accipientes, eo beneficio uti volunt, & illa compenſare onera ut pro ſe ſuſcepta.

127 Poſtremo, ad cognoſcendum juſtum cambiorum pretium eadem conſideranda ſunt, quæ in aliis contractibus conſiderari ſolent, ad dignoſcenda juſta pretia rerum, aut operum; unde ſi cambii pretium fuerit lege ſtatutum, illud determinate eſt accipiendum, non majus. Si vero non fuerit lege ſtatutum, ut juſte conſtituatur, hæc omnia ſunt conſideranda, ut notat Amicus diſp. 23. cit. ſec. 6. Primo ex parte campſoris labores, & expenſæ, quas facit in [illegible] correſpondentibus diverſis locis, ad quæ cambia dirigit, in literis cambialibus tranſmittendis, in pecunia numeranda, & ſimilibus. Item facilitas, vel difficultas pecuniam de uno in alium locum tranſportandi, attenta pecuniæ ſumma, locorum diſtantia, aut viciniſtate, & itinerum periculis. Deinde ex parte campſarii conſiderandum eſt, an ipſe prius pecuniam a campſore accipiat, ut alibi reſtituat, vel e contra an ipſe prius det campſori pecuniam, ut alibi recipiat, & num cambium ſolvat, ubi pecuniam tradit, an ubi pecuniam per campſorem tranſlatam accipit. Rurſus ex parte pecuniæ examinandum eſt; an ſit ejuſdem valoris legalis, aut vulgaris utrobique, an vero inæqualis: ſi enim ſit æqualis, tunc nihil accipiendum, vel reſtituendum erit pro pecuniæ valore, utrobique adæquando, ſed tantum ex aliis capitibus; ſi vero ſit inæqualis, tunc conſiderandum eſt, an ſit majoris valoris in loco, ubi pecunia campſori datur, an ubi a campſore campſario aſſignatur, ſi primum, tunc minus pro cambio erit a campſore accipiendum, cum ei cedat ejus beneficium; ſi ſecundum, tunc duplex pretium erit ei ſolvendum, unum pro cambio, alterum pro majori valore pecuniæ, quem ipſe ſolvit in loco, ubi plus valet. Tandem examinandæ ſunt cauſæ, ob quas mercatoribus licet cambiorum pretia augere; vel minuere, quæ ad tres reducuntur; nam cauſæ augendi pretia ſunt inopia, & neceſſitas pecuniæ, paucitas campſorum, & multitudo campſariorum; & cauſæ minuendi ſunt tres oppoſitæ, ſcilicet copia pecuniæ, multitudo campſorum, & paucitas campſariorum; ſicut enim pretia ex paucitate vendentium, & multitudine ementium creſcunt, & ex multitudine vendentium, & paucitate ementium decreſcunt, ita & cambiorum pretia.

ARTICULUS QUARTUS.

De Contractu Societatis, & ejus conditionibus.

128 Plures ſolent aſſignari ſocietatis ſpecies; nam alia eſt animalium, alia vectigalium, & officinarum, alia omnium bonorum, & alia negotiationis, quæ dicitur quæſtuoſa, & lucrativa, de qua in præſenti eſt ſermo, & reducitur ad contractum locationis & conductionis, hi enim ſocii pecuniam, operam, & induſtriam quodammodo ſibi invicem locant, & conducunt; unde tunc talis initur contractus, cum aliqui inter ſe conveniunt, & contributis aliquibus ad lucrandum idoneis, ſive fructiferis, ut pecunia, animalibus, induſtria, labore &c. commune aliquod lucrum faciunt, quod utile, & damnum pro ratione, & rata cujuſque inter ſe dividunt. & quamvis in tali contractu conveniri fieri poſſit, non quoad ſolum lucrum, ſed etiam, ut totum a ſociis contributum tranſeat, quoad ſortem, induſtriam & reliqua, in commune dominium, & fiat commune in capitali & lucro: regulariter tamen initi ſolet quoad ſolum lucrum, manente ſorte ſalva ipſi deponenti; & ta-

lis

ſit contractus, ſecundum communem omnium ſententiam juſte celebrari, & exerceri poteſt debitis adhibitis conditionibus; nam quod juſte fieri poteſt ab unoquoque ſeorſum, juſte quoque fieri poteſt ab omnibus ſimul; ſed unuſquiſque poteſt ſeorſum lucrari juſte, ex ſua propria re, ad lucrandum idonea; ergo etiam plures ſimul ex ſuis rebus conjunctis, ad lucrandum idoneis. Breviter igitur videndum eſt, quid ſit talis contractus, quæ ejus conditiones, ut juſte fiat, quomodo fieri debeat diviſio lucri in ſocietate, & quomodo ſit habenda ratio damnorum, & expenſarum inter ſocios.

129 Primo itaque ſocietas definiri ſolet, quod ſit *contractus, ſeu conventio duorum, vel plurium contribuendi aliquid ad commune lucrum*; ut deducitur ex L. 5. ff. *pro ſocio*, & *Inſtit. de Societate*. Ponitur conventio loco generis, quia ſocietas eſt contractus ſub genere conventionis contentus. Dicitur *duorum, vel plurium*, ad differentiam contractus, qui fit ab uno ſolo, quoniam ad ſocietatem contrahendam plures convenire debent, qui expreſſe conveniant, & conſentiant mutuo inire contractum, modo ſint habiles ad ſeſe mutuo obligandum, nam hi tantum valide contrahere poſſunt, ut patet ex dictis de contractibus in communi; & tales contrahentes ſocii dicuntur, eo quod ejuſdem lucri, & periculi ſunt comparticipes. Dicitur, *contribuendi aliquid*, quia in ſocietate debent ſinguli ſocii aliquid in communi contribuere, ut lucri participes fiant; non tamen neceſſe eſt, quod ſinguli idem contribuant, v. g. pecuniam, ſed diverſi diverſa contribuere poſſunt, v. g. aliqui pecuniam, aliqui laborem, & induſtriam; fieri enim poteſt, ut opera, & induſtria unius ſocii tanti æſtimetur, quanti æſtimatur pecunia ab altero ſocio collata. Dicitur tandem, *ad commune lucrum*, ad exprimendum proximum finem; ad quem ſocietatis contractus immediate ordinatur ſcilicet ad lucrum ex negotiatione acquirendum; & dicitur commune, quia lucra, quæ ex rerum contributarum negotiatione proveniunt, debent omnibus, & ſingulis ſociis eſſe communia; nam ſi lucrum ad eum ſolum ſpectet, qui pecuniam, vel rem pecunia æſtimabilem tradit, & alteri laborem, & induſtriam contribuenti ſit aſſignata merces, & ſtipendium ſui laboris, non eſt proprie contractus ſocietatis, ſed locationis, & conductionis. Et ponitur etiam commune lucrum, ad differentiam illorum, qui contribuunt aliquid ad communem uſum, v. g. ad ſimul conveniendum, ut contingit in ſocietate ſcholarium, vel militum in eadem domo habitantium, aliquam pecuniam in eodem marſupio contribuentium, ad ordinarios ſumptus faciendos.

130 Secundo, ut hic contractus juſte fiat, ſequentes requiruntur conditiones, quarum aliquæ ſunt aliis contractibus communes, & aliquæ iſtius propriæ. Prima eſt, ut ineuntes ſocietatem ſint domini rerum, quas in commune contribuunt, & velint talem inire contractum, & nullum adſit impedimentum, quæ conditio omnibus contractibus eſt communis, quapropter L. *Nec prænitentium*, ff. *pro ſocio* decernitur, quod ſocietas fundetur in negotiatione licita, & honeſta, nam ſocietas in negotiatione illicita fundata, non eſt obligatoria, nullus enim ad opus illicitum obligatur. Secunda, quæ etiam aliis contractibus eſt communis, quod ſit ſine fraude, nam ſocii ad invicem tenentur de dolo, & lata, ac levi culpa Inſtit. de ſocietate §. ſocius ſocio, ff. pro ſocio, & ratio eſt, quia contractus ſocietatis eſt in bonum, & commodum omnium contrahentium. Tertia conditio etiam aliis contractibus communis eſt, ut inter ſocios ſervetur æqualitas in omnibus, ut impenſis, lucro, & damno, ne quis ſeipſum in lucro certo conſtituat, ſocium vero in incerto, ut habetur in L. Cum duobus §. Damni; & L. ſi non fuerint, ff. pro ſocio; in ſocietate itaque licita ſervari debet talis æqualitas, ut eorum impenſæ, lucra, & damna ſint communia, itaut pro rata proportione, quam in commune contribuunt, ſinguli expenſas faciant, damnum ſuſtineant, & lucrum reportent. Quarta conditio hujus contractus propria eſt, ut ſinguli aliquid conferant in commune pro negotiatione exercenda, ſive pecuniam conferant ſive operam, ſive induſtriam, ut conſtat ex definitione ſocietatis jam aſſignata. Quinta tandem conditio eſt, ut pecunia expoſita maneat periculo exponentis, itaut ſi caſu fortuito pereat ante operam ſocii, vel etiam poſt operam, abſque ejus culpa, pereat illi, qui eam in commune contulit; & ratio eſt, quia dominium pecuniarum in ſocietate expoſitarum apud ipſos exponentes ſemper remanet, atque ita domino pereunt; unde non cenſetur ſocietas juſta, ſed uſuraria, quando quis pecuniam mercatori tradit tali pacto, ut periculum pecuniæ ſit mercatori, lucrum vero dividatur. Ex quo etiam infertur, alterum contrahentium pecuniam in ſocietate expoſitam extrahere non poſſe ad proprios uſus, quia quamvis dominium habeat, non tamen habet uſum durante ſocietate, ſed illum habet communem cum ſociis, unde pecuniam extrahendo a ſocietate ad proprios uſus, non ſolum lucrum juſte reportare non poteſt, ſed etiam ad reſtitutionem tenetur, ſi ex hac extractione aliquod damnum alteri ſocio adveniat. Ita Navarr. Molina, Sotus, Covarruvias, Reginaldus, Azorius, Valentia, Bonacina, Stephanus a S. Gregorio, Lugus, Faber, & alii paſſim.

131 Tertio, circa diviſionem lucri faciendam, hæc diviſio inter ſocios fieri debet, deductis expenſis, & damno paſſo, & excluſa ſorte principali domino reſtituenda, & poſtea eſt æqualitas facienda, prout ſocii fuerunt æquales in contribuenda pecunia, vel induſtria: æqualitas autem hujus contractus, ut notat Lugos, diſp. 30. ſect. 2. n. 20 pendet potiſſimum ex eo, quod ſervetur proportio geometrica inter id, quod ſocius apponit pro ſuo, & lucrum, quod participat; ita ut qui plus apponit vel in pecuniis, vel in capitali, vel in periculo, aut damno majori, cui ſe exponit, cum eadem proportione plus debeat de lucro participare, quia hæc omnia pluris æſtimari poſſunt, alioquin contractus ſocietatis non eſſet æqualis, ſed injuſtus cum obligatione reſtituendi, atque ita æqualitas hic ſervanda geometrica eſſe debet, ut dixi, non arithmetice, ut ſcilicet juxta proportionem partium, quibus ſinguli ſocii concurrunt, partes lucri cum eadem proportione dividere debeant. Unde ſi uterque ſocius centum aureos in ſocietatem contulit, cum æquali induſtria, & lucrum, finita ſocietate, ſint ducenti nummi aurei, detracto capitali, ſinguli ſocii poterunt pro lucro accipere centum, & centum pro capitali. Si vero unus poſuit magnam pecuniæ ſummam, altero ponente modicam induſtriam, poterit ille, finita ſocietate, plus lucri accipere, quam alter; nam diviſio facienda eſt ad ratam illius, quod quiſque in ſocietatem contulit; & hoc totum habetur inſtit. de ſocietate in principio, verſic. *Et quidem*, & ex L. ſi *non fuerit*, ff. pro ſocio.

132 Si vero unus contulit centum aureos, & alter poſuit ſolam operam valentem centum aureos, & lucrum, finita ſocietate, ſint aurei ducenti, dubium eſt, quomodo hujus lucri diviſio fieri debeat. Aliqui dicunt, ſegregandam eſſe ſortem principalem, & tribuendam ſociis, unde qui poſuit centum, illos accipere debet, & qui poſuit laborem, & induſtriam, pro tantidem valutatem, debet accipere alios centum, ut ſint pares, & deinde dividendi ſunt alii centum, quinquaginta nempe pro ſingulis; unde, quando Caius poſuit centum aureos in Societate, & Titius poſuit ſolam induſtriam valentem centum, & lucrum ſunt aurei ducenti, dicunt, Caium poſſe retinere centum aureos, quos poſuit; & Titium alios centum, cum tanti valeat ipſius labor, & induſtria, reliquos vero centum æqualiter eſſe dividendos. Ita Maior, Cajetanus, Sotus, Molina, Pinonell., & Gulfred. apud Angelum Verbo *Societas*. Probabilius tamen, & magis communiter alii contrarium ſentiunt, & diviſionem in caſu poſito ita faciendam eſſe dicunt, ut ille, qui poſuit pecuniam, primo loco accipiat centum nummos, quos poſuit, deinde ducenti aurei lucro acquiſiti æqualiter dividantur, & ſic erunt ſocii æquales, quia ſors principalis, quæ finita ſocietate eſt ſegreganda, intelligitur illa, quam a principio ſocii poſuerunt; unde qui poſuit ſolas operas, nihil poſuit in ſorte, vel capitali, ideoque par non eſt, ut aliquid recipiat loco capitalis, quia labor & induſtria non eſt reputanda, tamquam ſors principalis a principio poſita, ſed eſt fructus perſonæ, qui reſpondet fructui, & commoditati centum aureorum, quos alter ſocius contulit pro capitali. Quare in caſu poſito, Caius centum recipere debet, quod contulit pro capitali, reliqui vero ducenti aurei æqualiter ſunt dividendi, dummodo non ſit alia conventio, vel alia regionis conſuetudo, ſi tanti æſtimatur opera, & induſtria Titii, quanti æſtimatur uſus pecuniæ a Cajo in ſocietatem collatæ, ſic enim ſervatur æqualitas. Ita Angel. Azor. Sylveſt. Navar. Reg. Bon. Stephan. a S. Gregorio, & alii paſſim, & Faber ex noſtris diſp. 47. cit. c. 12. n. 421.

133 Quarto, circa rationem damnorum, & expenſarum inter ſocios habendam, hæc regula univerſalis, circa damna aſſignatur a Doctoribus, quod damna, quæ patitur ſocius ob Societatem, tamquam ex cauſa proxima, debent eſſe communia, modo non eveniat ex culpa ſocii, etiam levi. Ita habetur ex L. *Cum duobus* §. *damna*, ff. pro ſocio; & ratio eſt, quia ſicut lucra, quæ cauſa ſocietatis proveniunt, ſunt communia, ita etiam damna, qui enim commodum ſentit, etiam incommodum ſentire debet. Dixi, *tamquam ex cauſa proxima*, quia ſi ſocius aliquod damnum pateretur ex ſocietate, tamquam ex cauſa remota, ac pura occaſione, v. g. dum eſſet in itinere, merces vehendo, ob privatam inimicitiam vulneratus fuit, tale damnum non debet eſſe commune ſocietati, ſed ipſius proprium, quia nullo jure conſtat, alterum ſocium ad hujuſmodi damna reſarcienda, & compenſanda teneri, cum cauſa ſocietatis non eveniat; quare ſicut lucra, quæ ex ſocietate non proveniunt, tamquam ex cauſa proxima, ſed tantum remota, & mere occaſionaliter, non ſunt communia; ita neque damna; ſi quidem par eſt utrorumque ratio, ſocietas enim non cenſetur cauſa talis lucri, & damni. Dixi ulterius, modo non eveniant ex culpa ſocii, quia par non eſt, ut ſocietas ob culpam alterius ſocii damnum patiatur, atque ideo omnia damna, quæ defectu debitæ diligentiæ accidunt, ſunt propria ſocii debitam diligentiam non adhibentis, unde ſocius non tantum de lata, ſed etiam de levi culpa tenetur, licet non leviſſima, ut habetur l. c. Quo fit, ut ſi merces, quæ ſolitæ eſſent vehi terra ad evitanda pericula a ſocio vehantur mari, ſi pereant, ipſi tantum pereant, niſi ad id reliqui ſocii conſenſerint, eo quod non curaverit eas modo conſueto vehi; & ei imputandum eſt damnum, quod a latronibus patitur, cum ad vehendas merces viam periculoſam ſuſcepit, tutiorem eligere potens, ſic enim videtur culpam levem commiſiſſe; ſi vero merces abſque alicujus culpa ſublatæ fuerint, tunc utique damnum cenſetur eſſe commune, cum enim in tali caſu nullus ſociorum culpam habeat in tali ablatione, par non eſt, ut alicui particulari damnum adſcribatur. Ita

Navar-

Navarrus, Angelus, Rodriquez, Sylveſter, Azor. Amicus, Reg. Bonacina, & alii paſſim.

130 Circa expenſas vero Doctores citati hanc regulam aſſignant, omnes expenſas quas unus ſocius cauſa negotiationis facit, eſſe communes, ſi rationabiles ſint, & conſuetum mercatorum morem non excedant. Ita habetur L. ſecundum Julianum ff. pro ſocio. Unde expenſæ, quas facit ſocius in aſportandis, vel conſervandis mercibus, & quas facit in famulis armatis in præcavendis, & profligandis latronibus, vel in vulnere curando, quod ſuſtinuit pro mercium defenſione, & conſervatione, & ſimiles, ex pecunia communi ſocietatis ſunt deducendæ. Dixi autem hoc intelligendum eſſe de expenſis; quas ſocius facit cauſa negotiationis, & ſocietatis, nam quæ non fiunt cauſa ſocietatis, etiamſi fiunt occaſione contractæ ſocietatis, non ſunt communes, ſed propriæ eius cuius cauſa fiunt, ut ſupra de damnis dicebamus. Hoc autem totum intelligendum eſt, ut DD. etiam advertunt, niſi aliter conventum ſit inter ſocios, aut aliter lege cautum ſit, vel conſuetudine receptum, univerſalis enim regula eſt. ſervanda eſſe omnia, quæ vel ex privata contrahentium conventione contractui apponuntur, vel ex communi loci conſuetudine ſervari ſolita ſunt. Ratio eſt, quia contrahentes eas omnes conditiones contractui apponere poſſunt licite, quæ communi juri, ac bonis moribus non repugnant. Et quando a contrahentibus aliud expreſſum non fuerit, ex tacita eorum voluntate contractus celebrari cenſetur juxta leges, & loci conſuetudinem, ubi fit, quando vero nec de loci conſuetudine conſtat, nec de conventione inter ipſos contrahentes inita, ſervandæ ſunt regulæ jam aſſignatæ.

135 Quinto eſt gravis controverſia inter Theologos, & Canoniſtas. An licitus ſit contractus, in quo aſſecurata ſorte unius ſocii, alter teneatur certum lucrum minus pro incerto majori ſolvere. Prima ſententia negat, & fundamentum eſt, quia eo ipſo, quod capitale unius ſocii aſſecuratur ab alio, & ſpes incerti lucri certo pretio venditur, deſinunt damna, & lucra in contractu ſocietatis eſſe omnibus ſociis communia: ergo deſinit natura talis contractus, qui eſſentialiter exigit, ut damna, & lucra ſint omnibus communia. Confirmatur; quia talis contractus non eſſet ſocietatis, ſed mutui, illicitum autem eſt ex mutuo lucrum accipere, ergo &c. Major probat, quia ex vi talis contractus dominium pecuniæ non manet in contribuente, quod ad contractum ſocietatis requiritur, ſed in aſſecurantem transfertur, qui eo ipſo, quod pecuniam alteri aſſecurat, fit dominus illius, nam ille eſt dominus cui perit pecunia; ergo quidquid ultra ſortem vi talis contractus accipitur, erit uſura. Demum quia Sixtus V. in Conſtitut. quæ incipit: *Deteſtabilis avaritiæ* aſſerit ſortem, finita ſocietate, ſi extat, eſſe cedendam ei, qui eam in commune contulit, & periculum eius apud eundem remanere, quod non eſſet, ſi ab alio ſocio aſſecurata eſſet: Ita Conradus, Felicius, Caietanus, Soto, Rebellus, Silvius, & quidam alii.

136 Secunda ſententia communior, & longe probabilior affirmat, poſſe fieri in hoc contractu, ut quis juſte ſuam ſortem ſervet indemnem, & inſuper certum lucrum accipiat, ſi nimirum ad ſocietatis contractum duo alii adiungantur, aſſecurationis ſcilicet, & venditionis, cuius tale exemplum adducit Buſemb. l. 3. tr. 5. c. 3. dub. 14. cum Laym. Inis ſocietatem cum Mercatore, & contribuis ei mille florenos v. g. ſpes eſt quod is quotannis lucraturus ſit tercentum, cuius lucri dimidium, v. g. jure ſocietatis unacum ſorte tibi debetur. Sed quia ad te quoque eiuſdem ſortis periculum pertinere deberet, ut ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat; & tibi ſortem aſſecuret, in huius oneris compenſationem relinquis ei maiorem partem lucri ſperati, ut ſcilicet duæ partes lucri ſperati ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes huius lucri incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempe centum florenos in ſpe vendis eidem quinquaginta, vel ſexaginta, v. g. annuis certis, & in te, & ſic tandem & lucrum facis, & ſortem ſervas indemnem. Quamvis igitur non liceat ratione ſimplicis ſocietatis inire pactum, ut capitale ſit ſalvum, nam unus ſocius lucrum tantum haberet, non damnum, & alter damnum nullo ſoluto pretio pro gravamine impoſito; attamen ſi contractus iſte alio modo conſideretur, quatenus ſcilicet non eſt ſimplex contractus ſocietatis, ſed habet adiunctos contractus aſſecurationis, & venditionis, quorum ſinguli ſunt liciti, non eſt damnandus, nec illicitus reputandus. Ita docent Gabriel, Angelus, Sylveſter, Cov. Moline, Valentia, Navarr. Toletus, Leſſius, Salonius, Tannerus, Bon. & ex noſtris Faber diſp. 47. tit. c. 12. & præ cæteris evidentius hanc ſententiam probat Amicus diſp. 24. ſect. 3.

137 Fundamentum eſt, quoniam hic contractus virtute involvit tres, ſcilicet ſocietatis, aſſecurationis, & venditionis; ſed ſinguli ſeorſim ſumpti ſunt liciti; ergo & omnes ſimul in unum coniuncti, quia talis connexio alterum non reddit illicitum. Maior conſtat in exemplo adducto, nam primus contractus eſt ſocietatis, quo unus pecuniam contribuit, alter vero operam, & induſtriam; ſecundus aſſecurationis, quo qui operam ponit, alterum de capitali aſſecurat, periculum in ſe ſuſcipiendo, & pretium accipiendo pro tali onere impoſito, aut plus de lucro futuro participando; tertius tandem eſt venditionis, quo qui pecuniam contribuit, ſpem alteri vendit, quam habet de futuro lucro modo jam explicato in exemplo adducto. Minor etiam patet ex ſuperius dictis de contractu venditionis, & ſocietatis, nam contractus venditionis juſte, ac licite cum altero celebrari poteſt de ſpe futuri lucri, cum etiam talis ſpes ſit pretio æſtimabilis, quare ratione juſte, ac licite venditur piſcatura, & avium ſperata captio. Contractus autem ſocietatis, in quo unus pecuniam, & alter operam confert, licitus eſt, & juſtus, ſi in eo ſervetur geometrica proportio. Et tandem qui pecuniam ad lucrandum alteri contribuit, licite etiam poteſt contractum aſſecurationis cum eodem inire de pecunia collata, ut conſtabit ex dicendis q. ſeq.

Confirmatur, quia ut dicebamus, talis connexio contractuum non reddit alterum illicitum, quia per iſtam coniunctionem non amittunt debitam æqualitatem ad eorum juſtitiam requiſitam, eadem enim æqualitas in tribus diſtinctis contractibus ſervata cum diſtinctis perſonis, ſervari etiam poteſt in uno eodemque contractu, & cum uno, & eodem contrahente; ſiquidem juſtitia non conſiſtit in habitudine rei ad perſonam, ſed in æqualitate rei ad rem, & coniunctio plurium contractuum in unum non violat juſtitiam, quando in ſingulis æqualitas ſervatur, ut contingit in propoſito; nam in contractu ſocietatis ſupponimus æqualitatem ſervari juxta geometricam proportionem inter pecuniam ab uno collatam, & æſtimationem operæ, atque induſtriæ ab altero; ſic etiam in contractu aſſecurationis, quia tantum de lucro futuro ſupponimus remitti aſſecuranti, quantum præſenti aſſecurationi æquivalet prudentis arbitrio. Et tandem id etiam in contractu venditionis intervenire ſupponimus, quia in omni contractu venditionis licitum eſt pro lucro maiori incerto accipere in pretium minus lucrum certum. Denique probatur, quia nec lucrum de aſſecuranda ſorte, nec pactum de emenda ſpe futuri lucri contractum ſocietatis deſtruit, nec vitiat, ut conſtabit ex ſolutione rationum in contrarium.

138 Ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſt; contractum aſſecurationis deſtruere contractum ſocietatis quoad ſubſtantiam, quæ conſiſtit in mutuo ſociorum conſenſu ad aliquid contribuendum in commune lucrum; ſed tantum deſtruit quoad modum participandi lucrum, & damnum certo; vel incerto, qui modus non pertinet ad ſubſtantiam huius contractus, ſed tantum ad executionem, & effectum; neque contractum vitiat, nam certitudo lucri, & indemnitas periculi ex parte unius compenſatur ſpe maioris lucri ex parte alterius. Quare ut ait Amicus l. c. adhuc in tali contractu mixto ſervari poteſt geometrica æqualitas ad contractum ſocietatis requiſita quoad ſubſtantiam, quia prudentis arbitrio ſpes lucri maioris, ſi non prævalet, ſaltem æquipollet certo lucro minori, ut patet in exemplo adducto, atque ideo negandum eſt ex contractu aſſecurationis adiuncto deſtrui contractum ſocietatis, quoad ſubſtantiam, quia adhuc manere poteſt mutuus conſenſus contribuendi aliquid ad lucrandum in ſocios, eſto uni ſocio lucrum certo cedat, alteri incerto; ut patet in contractu emptionis, & venditionis, in quo ſalvare ſubſtantia poteſt vendens certum pretium accipere & emens incertam mercem, ut fit quando certo pretio venditur ſpes lucri maioris incerti.

Ad Confirmationem negatur maior cum eius probatione, falſum enim eſt pecuniæ dominium in aſſecurantem transferri, nequit enim aſſecurans de illa diſponere, nec refert, quod ſi pereat, ipſi aſſecuranti pereat, hoc enim provenit ex vi aſſecurationis, non autem ex dominii translatione, ut conſtat de depoſito, commodato, & conducto, quorum dominium ad deponentem, commodantem, & locantem ſpectat, non obſtante pacto quod ſi pereant, non deponenti, commodanti, & locanti pereant, ſed depoſitario, commodatario, & conducenti; unde non repugnat dominium rei apud unum manere, & periculum in alium reiici, cum hæc ſint diſtincta, & ſeparabilia. Ad ultimum dicendum eſt Pontificem illud intellexiſſe tantum habita ratione contractus ſocietatis præciſe, non vero habita ſimul ratione contractus aſſecurationis. Unde in illa Bulla non prohibuit contractui ſocietatis addi contractus juxta communi licitos, ut explicant Reginaldus, Bonacina, Leſſius, & alii DD. & præſertim Amicus l. cit. ubi de illa Bulla plura dicit notatu digna, quia hic receptiſſimæ ſententiæ obſtare videtur, niſi recte intelligatur, & applicetur; quæ damnanda non eſt, quia ut ait Faber noſter cap. 12. cit. nu. 404. hic caſus frequenter evenit, ſæpe enim contingit viduas, pupillos, & ſimiles perſonas habere aliquam exiguam pecuniam, quæ ad emendum aliquod ſtabile fructiferum non ſufficiat, ut puta centum, vel ducentos ducatos, & quia ſunt pauperes, tradere curant eam pecuniam mercatoribus hoc pacto, ut capitale ſit ſalvum, & tamen aliquod lucrum ex illis percipiant, quo ſuam inopiam ſublevare poſſint, non diſtracto capitali, quod ſervant, vel pro filiis nubendis, vel pro aliqua alia neceſſitate. Alias quaſdam difficultates tractat ibi Faber de hoc ſocietatis contractu, quæ facile ex dictis reſolvi poſſunt, & apud ipſum videri, ac etiam apud Aſſeſanum noſtrum lib. 3. tit. 23. ubi plura de hac materia diſcurrit præſertim art. 5.

QUÆ

QUÆSTIO QUARTA.

De reliquis Contractibus.

139 DE cæteris contractibus in hac quæſtione breviter declarandis Juriſperiti, & Canoniſtæ plura ſcribunt. Quoniam vero ut ab initio diximus, intentio noſtra eſt, ea tantum de materia contractuum declarare, & tradere, quæ ad regulandam cujuſcumque conſcientiam ſufficiunt, ſatis nobis erit in præſenti quæſtione ſingulorum definitiones aſſignare, & explicare, ut naturam eorum cognoſcamus, & quid ad eorum juſtitiam requiratur, ut intelligere poſſimus, quando in eis vitium & peccatum contingat, & obligatio ad reſtitutionem interveniat.

ARTICULUS PRIMUS.

De Locatione, & Conductione.

SCotus 4. d. 15. quæſt. 2. art. 2. litt. N. docet contractus, in quibus transfertur uſus, ſeu jus utendi, eſſe mutuam accommodationem, quæ ſimplici permutationi correſpondet, locationem, quæ correſpodet venditioni, & conductionem, quæ correſpondet emptioni, quare ſicut venditio, & emptio ſunt quædam ad invicem correlative, ſic etiam locatio, & conductio; neque hæc ſunt nomina diverſorum contractuum, ſed unius, & ejuſdem, qui ex parte concedentis locatio dicitur, ex parte vero accipientis conductio, ſicut & qui rem ad uſum tradit, dicitur locator, & qui eam ad uſum accipit, conductor: locatio aſſimilatur venditioni, quia re vera locans vendit uſum rei locatæ retento ipſius ſubſtantiæ dominio; conductio autem aſſimilatur emptioni, quia conducens pretio, venalem uſum emit. Unde concludit Doctor eaſdem conditiones ſervandas eſſe in locatione, & conductione quoad uſum, quæ in venditione, & emptione ſerventur quoad dominium, illis enim ſervatis locatio, & conductio erunt contractus juſti, ſi vero aliqua illarum deficiet, erunt injuſti. Breviter igitur videndum eſt, quid ſit talis contractus, quæ ejus conditiones ut juſte fiet, quæ res locari poſſint, & a quibus, & quæ ſint de obligatione locatoris, & conductoris.

140 Prima itaque locatio communiter definiri ſolet, quod ſit *contractus, quo res, vel perſona ad uſum, vel fructum pro pretio conceditur*; Conductio vero contractus, quo res, vel perſona ad uſum, vel fructum pro pretio accipitur. Dicitur *quo res, vel perſona*, quia non ſolum res mobilis, vel immobilis locari poteſt, ſed etiam perſona, quæ ratione operarum ſuarum locari poteſt, ut habetur L. 14. *Qui operas*, ff. locati. Dicitur *ad uſum*, ad diſtinctionem eorum contractuum, in quibus non ſolum uſus rei conceditur, verum etiam transfertur dominium, ut in mutuo, donatione, venditione &c. Additur, vel *ad fructum*, quia pro utroque locatio fieri poteſt, res enim aliquando locatur ad fructum, ut patet de prædiis, agro, & vinea, & aliquando ad uſum tantum, vel quando locatur domus, equus, navis, veſtis, & ſimilia, quorum fructus eſt eorum uſus. Dicitur *pro pretio*, quia pretium ad ſubſtantiam hujus contractus pertinet non minus, quam ad emptionem, & venditionem, ut definitur l. 2. ff. locati, & ratio eſt, quia cum hic contractus emptioni, & venditioni ſit affinis, juxta earum leges regulandus erit. Addunt tandem aliqui talem conceſſionem rei ad uſum pro pretio *citra decennium* fieri debere, quia quæ decennio vel ultra fit, ea diſpoſitione juris in Emphyteuſim tranſit translato dominio utili rei locatæ in conductorem, ut infra de Emphyteuſi dicemus, unde in tali caſu regulis Emphyteuſis regulari debet talis contractus, non autem locationis, & conductionis. Ex quo infertur diſcrimen hujus contractus a cæteris, differt enim a mutuo, donatione, emptione, & venditione, quoniam in his non tantum uſus transfertur, ſed etiam dominium tam proprietatis, quam utilitatis, in locatione vero transfertur tantum uſus. Differt ab Emphyteuſi non tantum ratione translationis dominii utilis in Emphyteutam, ſed etiam ratione temporis, & ratione materiæ, cum Emphyteuſis non ſit, niſi de re immobili, & ad minus per decennium; locatio vero fit etiam de re mobili, & infra decennium, ut modo dictum eſt. Differt a depoſito, pignore, & hypotheca, quia in his contractibus res conceditur ad cuſtodiam, vel ſecuritationem, non autem ad uſum, vel fructum accipiendum, ut in locatione. Differt tandem a commodato, precario, & aliis contractibus, in quibus uſus transfertur gratis, quia hic gratis non transfertur, ſed pretio, & mercede accepta a conductore. Ita Leſſius, Molina, Rebellus, Reg. Bonac. Amic. & alii communiter.

141 Secundo, quia Doctor inquit loc. cit. eaſdem conditiones ſervandas eſſe in locatione, & conductione quo ad uſum, quæ in emptione, & venditione ſervantur quo ad dominium, ideo illas recolere oportet, & huic contractui applicare. Prima eſt, quod locans habeat jus locandi, ſicut quod vendens habeat jus vendendi. Secunda, quod conductor habeat poteſtatem accipiendi jus in uſum rei, ſicut quod emptor habeat poteſtatem accipiendi dominium rei, tam utilitatis, quam proprietatis. Tertia, quod nullus ſuperior contrahentes impediat, illum a locando, & iſtum a conducendo, ſicut etiam in contractu emptionis, & venditionis tale impedimentum abeſſe debet. Quarta conditio eſt, quod in tali contractu non adſit fraus, vel dolus, quod etiam in contractu emptionis, & venditionis requiritur. Quinta tandem, quod ſit pretium, & merces juſte; ſicut enim emptio, & venditio juſtum requirit pretium, ſic etiam locatio juſtam mercedem. Qualis autem, & quanta merces eſſe debeat, & quantum pretium, ut locatio juſte ſit, dicendum eſt, ac diſcurrendum, ſicut ſupra de juſto pretio rei in emptione, & venditione, nimirum id, quod ſecundum conſuetudinem gentis, & populi illius civitatis, vel regionis, ubi ſit contractus, pro juſta mercede habetur, vel ſecundum quod invicem convenerint locator, & conductor, ſi de tali conſuetudine non conſtet; vel eodem juſtum pretium arbitrio boni viri ſtatuendum erit. Sicut ergo omnes hæ conditiones ad venditionem, & emptionem requiruntur, ut translatio dominii juſta ſit, & valida; ita quoque in hoc contractu requiruntur, ut translatio uſus valide ſit, & juſte, quia in hoc quoque contractu recompenſatio ſecundum juſtitiam fieri debet, ſicut in venditione, & aliis permutationibus, qui non ſunt contractus omnino liberales, ſed juſtam requirunt compenſationem. Eſt etiam ſolvendum dictum pretium juxta conſuetudinem loci, ut notat Stephanus a S. Gregorio l. 5. capit. 54. cum Gomez, Azor. Fill. & aliis, nam in aliquibus locis pars pretii ſolvitur in primo ſemeſtri, & altera pars ſecundo, vel ut alibi ſolvitur ſingulis tribus menſibus pars pretii, & alibi aliter in fine anni totum pretium, quæ locorum conſuetudines, & jura peculiaria ſunt ſervanda, & ſi nulla appareat conſuetudo regionis ſolvendum eſt pretium eo tempore, quo contrahentes inter ſe convenerunt. Ita Aſteſanus noſter l. 3. tit. 14. art. 5.

142 Tertio ut pateat quæ ſit materia hujus contractus, hanc regulam univerſalem DD. aſſignant, ut omnes res, quæ vendi poſſunt, poſſint etiam locari, niſi ſpecialis aliqua obſtet prohibitio; & ratio eſt, quia non plus ad locandum requiritur, quam ad vendendum, & omnia, quæ alienari poſſunt, poſſunt etiam locari, licet e contra, etenim ut notat Bonac. cum aliis diſp. 3. q. 7. pun. 1. ſunt aliquæ res, quæ locari poſſunt, ſed vendi prohibentur, quales ſunt res pupilli, & minoris, quæ locari poſſunt, non vero vendi; præterea bona dotalia poſſunt a viro locari, non autem vendi; & tandem res Eccleſiaſticæ locari poſſunt ſaltem ad breve aliquod tempus, non autem alienari abſque debita juris ſolemnitate, quare omnes res, quæ vendi poſſunt, etiam locari poſſunt, ſecluſa ſpeciali prohibitione, non tamen e contra, quia plus ad vendendum requiritur, unde non ſatis approbo, quod ait Aſteſanus noſter loc. cit. ar. 4. locari poſſe omnia, quæ vendi poſſunt, & quæ non poſſunt vendi, non poſſe locari, ſiquidem, ut conſtat ex modo dictis, aliqua poſſunt locari, quæ non poſſunt vendi. Verum res uſu conſumptibiles, ut vinum, oleum, pecunia, & ſimilia, licet vendi poſſint, proprie tamen loquendo locari non poſſunt, ut notat Steph. a S. Greg. loc. c. quia dominium in his rebus ab uſu ſeparari non poteſt, ut deducitur ex L. ſed mihi videtur §. ult. ff. commodati, ubi dicitur non poſſe commodari id, quod uſu conſumitur, & licet aliquando locetur domus una cum omnibus ſuppellectilibus, & rebus conſumptibilibus, ut vino, oleo, tritico, &c. tamen dictæ res, cum non poſſint eædem reſtitui, non dicuntur locatæ, ſed venditæ, ut docet Bartol. in L. Sicut certo §. nunc videndum eſt ff. commodati, & L. cum fundo ff. locati. Si quis autem alteri frumentum daret, ut idem in ſpecie redderetur, non numero, mutuare dicetur, vel increditum dare, non autem locare vel commodare. Demum hanc etiam regulam tradunt communiter DD. quod locare, & conducere poſſunt domini omnes, qui vendere, donare, & quovis alio titulo alienare poſſunt, vel alienata accipere, niſi ſpecialiter prohibeantur, & ratio eſt, quia plus eſt rem alienare, quam locare, ſi quidem alienare ultra translationem uſus addit etiam translationem dominii, quam non dicit locatio. Dixi, niſi ſpecialiter prohibeantur, quia excipiuntur aliquæ perſonæ, quibus vetitum eſt quædam conducere, quales ſunt milites, quibus ne publicum militiæ bonum impediatur, jure prohibitum eſt, ne res locentur, ut habetur L. ultima C. de locato, & conducto, quod quidem intelligendum eſt de militibus, qui ſunt in actuali militia juxta communem DD. interpretationem, & ubi hujuſmodi prohibitio non eſt contraria conſuetudine abrogata. Prohibentur etiam Clerici, & Monachi conducere prædia Laicorum c. 1. Ne Clerici, vel Monachi, De vita, & Honeſt. Cler. quod intelligendum eſt ſi conducant lucri cauſa, ſecus autem ſi conducerent ex neceſſitate, ut docent Azorius, Filiucius, Stephanus a S. Gregor. & alii; & contra vero non omnes, qui locare, aut conducere poſſunt, poſſunt etiam alienata, vel alienata accipere, ut conſtat de Clericis, & Eccleſiæ prælatis, qui ſaltem ad breve tempus poſſunt res Eccleſiæ locare, non tamen poſſunt abſque canonica juris ſolemnitate alienare, ut dictum eſt.

143 Quarto, circa obligationem locatoris conveniunt communiter DD. teneri aperire conductori vitium rei locatæ, ſicut venditor tenetur aperire emptori vitium rei venditæ, ut patet ex ſuperius dictis de venditione, & hæc obligatio deducitur ex quarta conditione aſſignata hujus contractus, quod ſit ſine dolo, & fraude; eſt autem fraus, & dolus in locatione, quando locator rem vitiatam locat non aptam

præ-

præſtare uſum ad quem quis eam conducit, unde ſi quis ſciente, locat equum ad merces transferendas aſſuetum ſeſe in aquam dimittere, vel vaſa vitioſa, & infecta, ita quod vinum, & oleum, aut aliquid aliud pereat, vel deterius evadat in eis poſitum, tenetur ad reſtitutionem damni, quod inde paſſus eſt conductor de vitio rei locatæ non admonitus; quod eadem ratione probatur, qua ſupra de venditione agentes quoad hanc conditionem, probavimus venditorem ad reſtitutionem teneri q. 1. hujus diſp. art. 2. n. 52. immo locator non ſolum tenetur de dolo, ſed etiam de culpa lata & levi, licet non de leviſſima, ut colligitur ex L. *item quæritur ff. locati*, in qua per varia exempla doctrina hæc explicatur, & ratio eſt, quia quando contractus celebratur in gratiam utriuſque contrahentis, qualis eſt contractus locationis, & conductionis, de culpa lata, & levi tenentur contrahentes, licet non de leviſſima. Quid autem ſit culpa lata, levis, & leviſſima jam declaratum eſt ſupra diſp. 4. q. 3. ar. 2. n. 69. Quoad expenſas conveniunt etiam DD. locatorem non ſolum teneri ad reficiendas expenſas neceſſarias a conductore factas in reſarciendo re conducta; verum etiam ad reſarciendas expenſas utiles, quæ ultra conditionis tempus ſunt duraturæ L. 1. C. locati, & ratio eſt, ut inquit Bonac. diſp. 3 q. 7. pun. 2. cum pluribus aliis ab ipſo citatis, qui ſentit commodum, debet etiam ſentire incommodum juxta regulas iuris, ſed locator ſentit commodum ex melioramento, & expenſis talibus a conductore factis, cum hujuſmodi expenſæ in commodum locatoris cedant; ergo par eſt, ut illarum quoque ſentiat onus; unde locator tenetur ad reſarciendas expenſas a conductore factas in reparanda domo, vel in curando equo, qui male valuerat abſque conductoris culpa, & ſimiles, & hoc totum intelligendum eſt, modo conductor eas non fecerit ex præmiſſa conventione eam conductam meliorande ſuis expenſis, nam conventio legem facit inter contrahentes. Tenetur autem locator ob eamdem rationem ad onera, & tributa impoſita pro re locata, niſi aliter conventum ſit cum conductore, vel niſi aliud conſuetudo loci poſtulat; onera autem impoſita pro fructibus non tenetur locator, ſed conductor, quia ipſe percipit fructus, & commodum ſentit, atque ideo etiam onus pro fructibus impoſitum ſentire debet. Demum tenetur locator continuare conductori locationem uſque ad tempus præfinitum, nec citra illud poteſt rem locatam repetere, & ratio eſt, quia non poteſt a contractu reſilire conductore invito, qui per locationis contractum ius acquiſivit in uſum rei locatæ uſque ad certum tempus. Excipiunt tamen DD. communiter quatuor caſus, in quibus poteſt locator rem locatam repetere ante præfixum tempus ex c. propter ſterilitatem §. Verum de locato. Primus eſt, ſi conductor per biennium penſionem non ſolverit, ſi ultra biennium res ſit conducta. Secundus eſt, quando conductor abutitur re conducta, ut ſi domum deſtruat, vel ibi meretrices alat, aut alio modo male utitur re conducta. Tertius, ſi improviſus caſus accidat, ob quem domus v. g. ipſi domino ſit neceſſaria, ut ſi prior domus inopinato caſu corruat, vel comburatur, nec locator commode aliam invenire poſſit. Quartus tandem, ſi rem locatam reficere neceſſe ſit; neque id fieri poſſit altero inhabitante. Quos caſus amplius declarant Bonac. loc. c. & Stephanus a S. Greg. l. 2. c. 45. qui alios citant, & Amicus diſp. 26. ſect. 7.

144 Quæri ſolet an locator teneatur conductori remittere penſionem ob ſterilitatem caſu fortuito ſupervenientem citra culpam, vel negligentiam conductoris, & ex ſuppoſitione, quod non intervenerit pactum locatoris cum conductore, ut ſuperveniente quovis caſu integram penſionem ſibi ſolvat, hoc enim ſuppoſito teneretur conductor penſionem ſolvere, nec teneretur locator eam remittere, quia tunc conductor ceſſit iuri ſuo. Cui quæſito DD. communiter reſpondent, quod ſi ſterilitas tanta ſit, ut conductor nihil ex re conducta percipiat, penſio tota remittenda eſt; ita enim habetur L. ex conducto ff. locati, ut ſi eluvione, vel hoſtium invaſione, vel grandine, vel bruco ſegetes veſtentur, vel ſi iter molendini locati exitus præcluditur, ut nullus amplius illuc ad molendum accedat; in his enim caſibus, & ſimilibus remiſſio totius penſionis facienda eſſet. Si autem ſterilitas non ſit tanta, licet ſit magna, & notabilis, tunc facienda eſt remiſſio pro rata ſupervenientis ſterilitatis, ita enim habetur expreſſe L. ſi quis fundum ff. locati, & cap. propter ſterilitatem, de locato, & conducto. Hanc tamen communem doctrinam, quod ſi ſterilitas eſt tanta, ut ſi nihil conductor ex re locata accipiat, nihil ſolvat, limitat Aſtaſanus noſter lib. 3. tit. 14. art. 5. & Lugo cum ipſo diſput. 29. ſect. 2. niſi ſterilitas per ubertatem anni proximi præcedentis, vel ſequentis poſſit compenſari, tunc enim integra penſio illius anni, quam locator remiſerat exigi, niſi aliud in locatione ſit pactum, quod ait deduci ex iuribus citatis. Quæ autem ſterilitas indicanda ſit magna, & ſufficiens ad faciendam penſionis remiſſionem, non omnes eodem modo declarant. Aliqui dicunt ſterilitatem eſſe magnam, quando ex vulgi judicio ita æſtimatur. Alii dicunt eſſe magnam, quando res conducta, ut fundus, non dat dimidiam partem, quam dare ſolebat. Alii dicunt tunc eſſe magnam, quando detractis expenſis, & æſtimatione laborum, fructus percepti non ſufficiunt ad dimidiam partem penſionis ſolvendam; & hunc dicendi modum Leſſius l. 2. c. 24. putat cæteris probabiliorem, nam ſicut ſi quis ultra dimidium deceptus non fuerit, nulla ei competit actio, ita etiam ſi conductor damnum, ſeu ſterilitatem ultra dimidium non ſit paſſus, nulla debetur ei compenſatio; de qua videatur Lugo l. c.

145 Quinto circa obligationes conductoris conveniunt DD. non poſſe conductorem uti re conducta ad alium uſum, nec alio modo, quam inter locatorem, & ipſum conductorem fuit conventum, & ratio eſt, quia tenetur ſtare conventioni, & obligationi, unde ſi aliter conductor utatur re conducta, & pereat, ad reſtitutionem tenetur, quia peccavit contra iuſtitiam cum damno locatoris utendo equo v. g. ad alium uſum, ſeu ad alium locum, ad quem non conduxit. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi fiat invito domino, & locatore, nam ſi rationabiliter præſumeret conductor locatorem non diſſentire, poſſet uti re conducta etiam ad alium uſum abſque alicujus reſtitutionis obligatione. Rurſus conveniunt DD. conductorem non poſſe abſque iuſta cauſa ante tempus locationis præfixum rem conductam dimittere, quia tenetur ſtare contractui, & ab eo non reſilire abſque iuſta cauſa, hac vero interveniente dicunt poſſe rem conductam dimittere etiam nondum expleto locationis tempore, qualis v. g. eſſet ſi re conducta uti non poſſet, eo quod deterior effecta ſit abſque ſua culpa, ut ſi equus infirmatus ſit, aut domus ex parte corruerit, vel ſi non poſſit uti re conducta ob legitimum ſuperveniens impedimentum v. g. ob peſtem ſupervenientem, vel bellum periculoſum, &c. Item tenetur conductor elapſo locationis tempore rem conductam eamdam numero, & integram locatori reſtituere, niſi deterior effecta ſit, vel perierit abſque culpa etiam levi ipſius conductoris, & ratio eſt, quia cum per contractum locationis non transferatur dominium rei in conducentem, ſed tantum uſus, ut ſupra dictum eſt, ad certum tempus concedatur, ſequitur rem conductam eodem numero, & integram locatori reſtituendam eſſe expleto locationis tempore. Denique tenetur conductor penſionem ſolvere pro uſu rei locatæ tempore conſtituto, contractus enim conductionis cum hoc pacto ſolvendi penſionem certo tempore celebratur; quale autem ſit hoc tempus jam ſupra declaratum eſt, num. 141. ſolvenda enim eſt penſio eo tempore, quo contrahentes inter ſe convenerunt, quod ſi non appareat, regionis conſuetudo ſervanda eſt, quæ etiam ſi non adeſt ſolvenda eſt ad minus in fine anni, ut ait Aſtaſanus loc. cit. ex ff. de regulis juris.

146 Sed dubium eſt, an conductor, qui re conducta uti non potuit, aut fructus ex ea percipere ob aliquod impedimentum, teneatur penſionem ſolvere. Cui dubio cum diſtinctione reſpondendum eſt, vel enim conductor uti non potuit, vel frui re conducta ob impedimentum, vel cauſam ex parte ipſius ſuperveniente, & ſua culpa; & in tali caſu penſionem adhuc ſolvere tenetur; quia æquitas non patitur, ut locator damnum pati debeat ob culpam, vel cauſam, ut impedimentum ex parte conductoris ſuperveniens, ſicut conductor, quando re conducta uti non potuit ob impedimentum ex parte locatoris proveniens, penſionem ſolvere non tenetur; ita etiam ratio poſtulat, ut locator penſionem percipiat, quando conductor ob impedimentum ex parte ſua proveniens re conducta uti non potuit. Si vero conductor re conducta uti non potuit, vel fructus ex ea percipere ob impedimentum abſque ſua culpa proveniens, ut propter bellum, peſtem, aut alium caſum fortuitum, penſionem ſolvere non tenetur ad ratam temporis, quo re conducta uti non potuit, vel fructus ex ea percipere, & ratio eſt quia conductor non cenſetur pro tali tempore, ac rerum contingentia ſe obligare voluiſſe ad penſionem ſolvendam, contractus autem ultra voluntatem, & intentionem contrahentium non obliget, & ita decernitur L. Si fundus ff. locati, & L. Habitatores §. ult. ff. locati, qua ratione dicebamus nuper n. 144. conductorem ad integram penſionem ſolvendam non teneri, ſuperveniente magna prædii ſterilitate ob caſum fortuitum, & abſque ſua culpa, ut ob grandines, nives, inundationes, vel hoſtilem exercitum, ſegetes, & alios fructus devaſtantem. Ita Molina, Navarrus, Leſſius, Rebellus. Reginaldus, Bonacina, Amicus, Stephan. a S. Gregor. Faber. ex noſtris; & alii paſſim.

147 Sexto tandem controverſia eſt inter Doctores, an licitum ſit locare domum, vel aliam rem ei, qui putatur abuſurus illa ad peccandum. Negat Navarrus in ſumma cap. 17. n. 195. ubi proinde ait illicitum eſſe domos meretricibus locare, etiam ubi permittuntur. Fundamentum eſt, quia nunquam licitum eſt occaſionem præbere peccandi; ſed qui domum meretricibus locat, occaſionem peccandi eis præbet; ergo &c. Confirmatur, quia etſi poſſit publica poteſtas ad evitanda majora mala meretrices permittere juxta ſententiam D. Aug. lib. de ordine, efficere tamen nunquam poteſt, quin illæ meretricium exercendo peccent, & conſequenter, quin locantes illis domum ad earum peccatum non cooperentur. Tandem non licet locare domum exercenti artem, cui per ſe annexum eſt peccatum, qua ratione iure canonico vetitum eſt, ne quis domum locet alienigenis uſurariis, ut patet c. 1. de Uſuris in 6. ſed meretricio per ſe annexum eſt peccatum; ergo domos illis locare non licet, quia eo ipſo locantes ad earum peccatum cooperari cenſentur.

148 Oppoſita tamen ſententia communis eſt, & ut inquit Amicus diſp. 26. ſect. 3. contra Navarr. totius orbis Chriſtiani conſuetudo pugnat, quæ hujuſmodi locationes abſque ullo ſcrupulo meretricibus permittit, & quod caput eſt, in

ipſa

Digitized by Google

ipſa Urbe, in qua Pontifex eas nullo modo permitteret, ſi illicitas eſſe putaret; & ſubdit non ſufficere, ſi dicatur hujuſmodi locationes Pontificem permittere ad maiora incommoda vitanda, qua ratione meretrices etiam ipſas permittit. Quia ſaltem Pontifex declarare deberet, huiuſmodi locationes meretricibus factas eſſe illicitas. Dicendum igitur eſt cum Leſſ. l. 2. cit. cap. 24. dub. 8. Steph. a S. Greg. l. 2. c. 45. Fabro noſtro diſp. 47. cap. 5. in fine, & aliis communiter, tunc eſſe peccatum mortale dictam locationem facere quando fit ad illum finem cooperandi peccato conductoris, vel quando locator poteſt, & tenetur peccatum alterius impedire, ut ſi quis locaret domum furi, in qua ſciret eum habere opportunitatem furandi, aut arma locaret, vel venderet illi, qui ſciret ea velle ad occidendum inimicum, cum quo litigium habuit; in his enim, & ſimilibus caſibus vere diceretur locator cooperari peccato conductoris, & tenetur peccatum alterius impedire. At ſi locatio fiat ad finem indifferentem, vel locator non poſſit, nec teneatur alterius peccatum impedire, nullo modo peccat, ſecluſo ſcandalo, quod in caſu poſito de meretricibus contingere nequit, cum enim earum peccatum a Republica permittatur ad maiora mala vitanda, nullus tenetur illud impedire. Hac igitur ratione poteſt quis licite domum ſuam meretrici locare, in qua ſcit eam fornicaturam, quia ipſe ius habet locandi ſuam domum, & ideo eam locet illi ad habitandam, qui eſt actus uſus proprius, quod ſi illa ibi meretricium exerceat, eſt præter intentionem locatoris, neque ob alterius peccatum ipſa iure ſuo privari debet, cum illa non ſit per ſe cauſa proxima, & immediata, ſed mere per accidens; ſic etiam licite poterit quis domum ſuam uſurario locare, quem ſcit in ea uſuras exercitaturum, ob eandem rationem.

149 Ad fundamentum prioris ſententiæ negatur minor, quia locatio domus ex natura ſua non eſt ad peccandum inductiva, ſed per ſe eſt indifferens, ac proinde ad peccandum nullam per ſe, & directe occaſionem præbet, ſed peccatum ſequitur ſolum ex malitia abutentis tali locatione, nullus autem ob malitiam alterius proprio iure ſe privare tenetur, qua ratione ſupra dicebamus indigentem pecunia poſſe mutuum petere ab eo, quem ſcit non mutuaturum ſine uſura, & ſi ex hoc ullum ſequatur ſcandalum, erit ſcandalum acceptum, non datum, ut docet D. Th. 2. 2. qu. 78. ar. 4. ad 2. Ad Confirmationem negatur conſequentia, quia locare domum meretricibus, ubi a publica poteſtate permittuntur, non eſt ad earum peccatum cooperari, cum domuum locatio non ſit per ſe ad peccatum inductiva, ſed mere per accidens, atque ideo ſæpe illicita non eſt niſi aliunde prohibeatur. Ad ultimam neganda eſt maior cum Amico loc. cit. quando talis ars a publica poteſtate permittitur, quia locatio domus non per ſe inducit artificem ad turpem artem exercendam, ſed ipſe ex ſua malitia inducitur, neque ea intentione locatur domus tali artifici, ſed ad vitæ humanæ conſervationem. Nec valet aſſumpta paritas de meretricibus, & uſurariis alienigenis, quia de his eſt expreſſa prohibitio, ne eis domus locentur, quæ non eſt de meretricibus. Immo ex hoc aperte deducitur id non eſſe per ſe, & intrinſece malum, ſed ſolum quia prohibitum, alioquin talis locatio etiam uſurariis indigenis prohiberi debuiſſet, quod cum factum non ſit, ſignum eſt id illicitum eſſe ex ſola legis prohibitione, non autem ex ſe, & natura ſua, alia plura ad hunc contractum pertinentia videri poſſunt apud Aſteſan. noſtrum loc. cit.

150 Solet etiam hic agi de conductione famulorum aliorumque Officialium, & iuſto ipſorum ſtipendio, de quibus breviter dicendum eſt, validum, & licitum eſſe contractum, quo famulus, aut alias mercede locat alteri operas ſuas ad rem licitam, quia opera famuli digna eſt ſtipendio, & mercede, dignus eſt enim operarius mercede ſua, & ſicut in aliis rebus ſervanda eſt æqualitas pretii, ita etiam in ſtipendio famulorum ſervanda eſt, modo fideliter laboraverint, nec aliter conventum ſit; ſtipendium autem iuſtum famulorum, diverſum eſt iuxta uſum patriæ, perſonarum, &c. & quando dictum pretium eſt a lege taxatum, iuxta illam ſolvi debet; & famuli non poſſunt a Dominis expelli, niſi finito tempore conductionis, niſi iuſta adſit cauſa, qua deficiente totum ſtipendium illi tribuere tenentur, ac ſi inſerviſſent toto tempore inter ipſos convento; de quo plura videri poſſunt apud Bonacinam, & Stephanum a S. Gregorio loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Emphyteuſi, & de Feudo.

151 POſt contractum locationis, & conductionis de contractibus Emphyteuticis, & feudalibus agendum eſt, quamvis enim huiuſmodi contractus propria pacta, & leges habeant, ac conditiones, quibus a locatione, & conductione propria ſumpta diſtinguuntur, maiorem tamen cum hoc contractu affinitatem habent, quam cum aliis, ideoque ad illum reducuntur, & licet de iſtis contractibus plura Iuriſtæ ſcribant, nobis tamen ſufficiet eorum definitionem aſſignare, & declarare, ut naturam ipſorum cognoſcamus, ac etiam eorum conditiones, ut pateat quid ad eorum iuſtitiam requiratur, & conſequenter diſcernere poſſimus, quando in eis peccatum interveniat, & obligatio ad reſtitutionem.

152 Primo itaque Emphyteuſis definiri ſolet, quod ſit contractus rei immobilis, cuius tantum utile dominium transfertur in accipientem, retento directo apud concedentem cum pacto certæ penſionis proprietario ſolvendæ in recognitionem dominii directi. Ita Iuriſperiti ex L. 1. C. de iure Emphyteutico. Feudum vero, quod dictum eſt a fide, ſeu fidelitate, eſt contractus, quo quis tradit feudatario, ſive Vaſſallo rem ſuam immobilem quo ad dominium utile tantum cum onere obſequii, & ſervitii principalis Domini. Unde contractus Emphyteuſis eſt ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit melior effici, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non minus, quam ad decennium, ita ut dominium directum maneat apud dominum, qui tradit in Emphyteuſim, dominium autem utile in emphyteutam transferatur cum onere, ut quotannis certum Canonem, ut vocant, ſeu penſionem domino ſolvat. Feudum vero eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur cum translatione dominii utilis proprietate retenta, ſub onere non quidem aliquid ſolvendi, ſed exhibendi directo domino fidelitatem, & obſequium perſonale; interdum tamen feudum etiam ita inſtituitur, ut in recognitionem dominii directi aliquid debeat perſolvi, ſed tunc ex ea parte a puro feudo deficit, & ad Emphyteuſim declinat. Hinc patet convenientia, & differentia horum contractuum, conveniunt enim eo quia uterque in re immobili conſiſtit, cuius ſolum dominium utile transfertur, retento directo apud transferentem, differunt vero ratione penſionis, nam penſio ſolvenda pro feudo eſt perſonalis, ideſt in obſequio perſonali conſiſtens; penſio vero ſolvenda pro emphyteuſi, eſt realis, ideſt conſiſtens in pecunia, vel frumento, vel alia re ſimili, & præterea differunt, quod in contractu feudali præſtatur a vaſſallo Domino directo iuramentum fidelitatis, quod non præſtatur ab Emphyteuta, ratione cuius tenetur illi præſtare ſervitium perſonale, quando ab illo a Domino interpellatur. Ratio autem huius diſcriminis inter contractum feudalem, & Emphyteuticum, ex diverſa origine, & fine deducitur, ex quo, & ad quem hi contractus diriguntur; nam Emphyteuticus ex agrorum ſterilitate ortum duxit, ad quorum meliorationem, & fœcunditatem per culturam, tamquam ad immediatum, & proximum finem directus fuit; feudalis vero ex ſingulari aliquo ſervitio præſtito Domino, in cuius remunerationem feudum eſt traditum, ad quam gratioſam remunerationem recognoſcendam, tamquam ad proximum finem, perſonale obſequium, & ſervitium, a feudatario præſtandum, ordinatur. Unde feuda, ſecundum aliquos, eo tempore introducta fuere, quo Longobardi in Italia regnabant, & dominabantur, ut notat Faber diſp. 47. cit. art. 13. cum enim Gothi Civitates bello occupabant, prædia illorum colenda in remunerationem laborum, pro ipſis in bello impenſorum, ſuis militibus tradebant, ea lege, ut qui feudum accipiebant, ipſi, & ſui hæredes dominium perpetuo agnoſcerent, atque ut provincias, & civitates bello partas eorum opera, & auxilio, ſi opus eſſet, tueri poſſent. Ita etiam Stephanus a S. Greg. lib. 2. c. 53. cum Iulio Claro, Azorio, & aliis.

153 Secundo, ex hoc, quod feudatarius obſequium perſonale debet præſtare Domino, Emphyteuta autem ſolum realem penſionem, inter feudum, & Emphyteuſim aliæ adhuc oriuntur differentiæ, ut Faber advertit, loc. cit. Nam ulterius in hoc differunt, quod Dominus feudi directus iudicare poteſt de controverſiis inter feudatarios verſantibus, non inter Emphyteutas, quia nimirum feudatarii, quoad perſonam, ſunt ſubditi, & vaſſalli; Emphyteutæ autem nequaquam, ſed ſolum, quoad penſionem realem obligantur. Deinde ob eamdem rationem non poteſt feudatarius dare feudum in pignus, nec illud alienare, ſine licentia Domini directi, Emphyteuta autem poteſt iura ſua alteri vendere, ſi Dominus admonitus contradicat, quia non eſt ſubditus quoad perſonam, ſicut feudatarius. Rurſus fœmina in Emphyteuſi ſuccedere poteſt, non tamen in feudo, quia fœmina non eſt apta præſtare Domino prædicta obſequia, ſicut maſculus; unde ut ſuccedat in collatione feudalis beneficii, nominatim exprimi debet, ut feudum ad accipientem, hæredeſque ſuos, ſive maſculos, ſive fœminas in perpetuum pertineat, ut habetur l. 2. tit. 23. §. fin. verſ. *Uſusfructus vero*; quæ omnia vera ſunt, conſideratis contractibus feudi, & Emphyteuſis, ex natura ipſorum; poſſunt enim in eorum inſtitutione alia pacta apponi, ex quibus obligationes diverſæ, & plures, vel pauciores oriuntur.

154 Tertio, ex dictis deducitur diſcrimen horum contractuum Emphyteutici, & feudalis a cæteris. Differunt enim ab emptione, & venditione, quod in hac utrumque dominium tam directum, quam utile transfertur in emptorem, certo pretio ſtatim ſoluto, vel habito, ut ſoluto; in Emphyteuſi autem, & feudo, dominium utile tantum transfertur, non autem directum. Differunt a contractu cenſuali, quia in hoc utrumque dominium, tam directum, quam utile apud cenſuarium manet, in cenſitorem vero, ſeu cenſualiſtam ſolum transfertur ius exigendi certam penſionem, quæ eſt pars iuris, quod cenſuarius habet. Differunt a locatione, & conductione, primo quoad materiam, quia locatio, & conductio, etiam de rebus mobilibus fieri poteſt,

ſicut emptio, & venditio; Emphyteuſis vero, & feudum in re immobili dumtaxat conſtituuntur; deinde, quoad dominii translationem; nam per locationem nullum transfertur in conducentem dominium, ſed purus uſus rei locatæ; in Emphyteuſi vero, & feudo transfertur dominium utile in Emphyteutam, & feudatarium; tandem, quoad temporis durationem; quia locatio non fit ad decennium, ſed ad brevius tempus, alioquin locatio non eſſet, ſed potius Emphyteuſis; at Emphyteuſis fit ad longum tempus, quod non ſit minus decennio L. 1. §. *quod ait prætor ff. de ſuperficiebus*. Differunt tandem a libello, ſeu contractu libellario, qui contractus libellarius, ſive datio ad libellum dicitur, cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel emphyteuſim accepit, ſimili contractu tradit tertio, itaut ſit quaſi ſub feudum, & ſub emphyteuſim, ad quod tamen, ſi in decennium fiet, requiritur Domini directi conſenſus. Et in tali translatione emphyteuſis, in alium transfertur totum dominium, quod Emphyteuta in rem Emphyteuticam habebat; per Emphyteuſim autem non transfertur totum dominium, quod transferens habet in re, ſed ſolum utile, directo apud ſe retento. De quo libellario, vel livellario contractu alia plura apud Fabrum videri poſſunt loc. cit. Ita Leſſius, Molina, Bonacina, Azorius, Stephanus a Sancto Gregorio, & alii paſſim.

155 Quarto, ut notat quoque Faber loc. cit. ad ſubſtantiam, & validitatem horum contractuum, requiruntur tres illæ conditiones, quas generaliter ſæpe diximus ad omnem contractum requiri, ut ſit validus, nimirum quod dans in Emphyteuſim, vel feudum, ſit dominus rei traditæ. Item quod recipiens velit recipere, & tandem quod neuter a lege, vel ſuperiore prohibeatur, ille dare, & iſte accipere, qui enim a legibus prohibentur alienare, prohibentur quoque dare in Emphyteuſim, vel feudum; & plures leges habentur in Jure tam Civili, quam Cannonico prohibentes certas perſonas dare, & recipere in Emphyteuſim, quas Gloſſa memorat in cap. fin. *Potuit* de locato, & conducto. Præterea ad horum contractuum juſtitiam, requiruntur etiam duæ illæ conditiones generales, ad omnem contractum neceſſariæ, ut fiant, ſcilicet, ſine fraude, & dolo, & in propoſito ne emphyteuta dolo, vel culpa lata, aut levi rem in Emphyteuſim acceptam faciat deteriorem, & ſimilia. Deinde ut ſervetur æqualitas, ideſt, ut pretium penſionis, quam Emphyteuta ſolvere debet, ſit juſtum; quæ autem ſit juſta penſio pro Emphyteuſi ſolvenda, Juriſtæ non conveniunt. Communior tamen ſententia docet, juſtam penſionem eſſe illam, ut refert Azorius diſp. 25. ſect. 5. quæ prudentis arbitrio, attentis loci conſuetudine obligationibus, quibus Emphyteuta ſubjacet, cæteriſque circumſtantiis cenſetur æquare valorem dominii utilis, quod ea re Emphyteutica accepit, & ita etiam diſcurrit Faber loc. cit.

156 Quinto, ultra prædictas conditiones omnibus contractibus communes, aliquæ etiam ſpeciales pro iſtis contractibus a legibus ſunt præſcriptæ. Prima eſt, pro Emphyteuſi certam ſtatutis temporibus, penſionem ab Emphyteuta ſolvi debere domino directo; adeo ut ſi hæc penſio ſaltem non offeratur, vel pro ſolvenda habeatur, non cenſetur validus Emphyteuticus contractus, quæ conditio ex ipſa Emphyteuſis definitione aſſignata deducitur, & talis penſio ſolvenda eſt propter fructus a re Emphyteutica percipiendos. Secunda eſt, ut ſi Emphyteuta tribus continuis annis in Emphyteuſi ſæculari, duobus vero in Eccleſiaſtica, penſionem non ſolverit, in commiſſum, ut vocant, ſeu caducitatem incidat, amittendo cum dominio utili melioramenta omnia in re Emphyteutica facta, totaque res pleno iure ad proprietarium devolvatur. Ita de ſæculari ſtatuitur l. 2. Cod. de iure Emphyteutico; de Eccleſiaſtica habetur Authentica, *Qui rem*, C. de ſacroſanctis Eccleſiis. Tertia eſt, ut non ſolum in commiſſum incidat Emphyteuta ob non ſolutam per triennium proprietario penſionem, ſed etiam ob non ſoluta tributa fiſco, vel ob rem in Emphyteuſim acceptam, ipſius culpa deteriorem effectam. Prior conditio, vel obligatio ſtatuitur l. 2. cit. C. de iure Emphyteutico; poſterior, quoad Eccleſiaſticam Emphyteuſim, expreſſe habetur in Autent. de alienat. & Emphyt. §. *Si vero quis, aut locatur*. Cæterum conditio hæc de deterioritate notabili, & in ſubſtantia rei intelligenda eſt, non in fructibus, qui ad Emphyteutam pertinent, ſicut de non ſolutione tributorum Fiſco pariter intelligenda eſt per triennium, ut de non ſolutione penſionis proprietario. Quarta conditio eſt, ut non poſſit Emphyteuta ſuum jus utile, vel meliorationes in re Emphyteutica factas vendere, & alienare irrequiſito proprietario, ſub pœna incidendi in commiſſum, & amittendi jus Emphyteuticum cum omnibus melioramentis Domino directo, & hæc obligatio ſancitur l. 3. C. de iure Emphyt. & cap. *Potuit de locato, & conducto*. Quinta demum conditio eſt, ut quoties donatione, aut permutatione ab Emphyteuta res alienatur, novus poſſeſſor tenetur domino principali Laudemium reddere, hoc eſt, quinquageſimam partem pretii, vel æſtimationis. Alias etiam conditiones pro Emphyteuſi requiſitas adducit Bon. diſp. 3. qu. 8. pun. 2. quas prætermitto, quia in eius definitione expreſſe continentur, ut quod hic contractus fiat de rebus immobilibus, & ſolo adhærentibus, ut agris, domibus, pratis, &c. & quod dominium directum apud priorem dominum perſeveret, dominium vero utile in Emphyteutam transferatur.

157 Sexto, quatuor etiam ſaltem conditiones ſpeciales ad contractum feudi requiruntur, ut notat ibidem Bonac. punct. 3. Prima eſt, ut dominium directum apud priorem Dominum perſeveret, dominium vero utile in vaſſallum transferatur. Secunda, ut feudum ſuper re immobili conſtituatur, ut ſuper agro, Pago, Urbe, &c. Tertia, ut vaſſallus obſequium, & ſervitium perſonale præſtet domino principali, ſi exigatur, alioquin in caducitatem incidit, quæ tres conditiones, ex definitione feudi aſſignata, expreſſe deducuntur. Quarta tandem, ut vaſſallus feudum non alienet ſine conſenſu domini directi, & principalis, ad quem inveſtire pertinet, & mittere in poſſeſſionem, alioquin vaſſallus a feudo cadit, quamvis alienando proteſtetur, ſe alienare, ſalvo, & reſervato Domini directi conſenſu, nam talis proteſtatio eſt contraria facto. Ita Bon. loc. cit. pro quo citat Claram, Sylveſtrum, Reginaldum, Leſſium, & alios. Aliis etiam de cauſis feudum amittitur, & redit ad dominum directum; nimirum ſi feudatarius ingratus exiſtat, & dominum graviter offendat; ſi ſucceſſor non petat inveſtituram, vel renovationem, & aliis etiam de cauſis, quas per extenſum refert Faber loc. cit. Tandem feudatarius poteſt a ſe feudum abdicare ad eius libitum, quia eſt in eius utilitatem. Emphyteuta autem non poteſt a ſe Emphyteuſim abdicare, invito Domino proprietatis, ſicut nec conductor a conductione recedere, quia dato ſuis res ad eam meliorandam, & ad penſionem ſolvendam. Qui plura de his contractibus deſiderat, videat Leſſium, Azorium, Bonacinam, Stephanum a S. Greg. loc. cit. & ex noſtris Aſteſanum, de Emphyteuſi quidem l. 3. tit. 15. de feudis vero tit. 18.

ARTICULUS TERTIUS.

De Aſſecuratione, & Fidejuſſione.

158 PRimo, contractus aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe, vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam, ſi perierit. Quod ſi gratis fiat, eſt gratuita promiſſio, ſi pretio, eſt quaſi emptio, quo aſſecurans vendit ſuam obligationem præſtandi alteri rem ejus indemnem, v. gr. Titius mercator habet navem Venetiis in portu multis mercibus onuſtam, quam vult in Ægyptum trajicere, & Cajus promittit Titio navem cum mercibus ſalvam, & integram in Ægyptum perventuram, quod ſi non perveniat, valorem mercium promittit de ſuo ſolvere, & pro hac aſſecuratione deducit in pactum certum pretium ſibi a Titio ſolvendum; talis contractus dicitur aſſecurationis, & reducitur ad contractum emptionis, & venditionis, quia in hoc contractu Titius mercium dominus emit aſſecurationem, ſeu obligationem Caii, qua ſe obſtringit ſolvere de ſuo valorem mercium, ſi perierint, tanto pretio. Contractum huiuſmodi licitum eſſe omnes DD. concedunt, quia, ut ſæpe dictum eſt, quæcumque res, quæ eſt pretio æſtimabilis, eſt etiam vendibilis; ſed conſtituere rem in tuto, quæ de ſe eſt expoſita periculo, eſt res pretio æſtimabilis & hoc fit per aſſecurationem; ergo hæc eſt pretio vendibilis. Immo addunt DD. huiuſmodi contractum, non ſolum eſſe licitum, immo etiam ratione negotiationis valde utilem Reipublicæ, ſiquidem plurimi mercatores, ob grave periculum amiſſionis mercium, a mercatura abſtinerent, niſi hoc contractu aſſecurationis tuti redderentur; & ſic quamplurimæ merces ex variis locis aſportantur, quæ non aſportarentur, nec Reſpublica commodum ſentiret abundantiæ rerum. Et hic contractus aſſecurationis ad alias etiam res extenditur, præter merces, ut ad pecunias, cum nimirum aſſecuratur pecuniæ de loco ad locum aſportandæ, ac etiam ad perſonas, ut cum aſſecuratur tranſitus alicuius perſonæ, vel plurium, per loca, & regiones Turcarum, hæreticorum, vel latronum.

159 Secundo ad juſtitiam huius contractus requiruntur præſertim duæ illæ conditiones, quas ſupra diximus, ad juſtam venditionem, & emptionem eſſe neceſſarias. Una eſt, quod juſtum ſit pretium pro aſſecuratione deductum. Altera eſt, quod fiat ſine fraude, & dolo; & quidem quoad juſtitiam pretii, ſervandæ ſunt regulæ, quæ in emptionibus, & venditionibus ſervari ſolent, ad quas contractus iſte reducitur, nimirum ſtandum eſſe legi taxatæ, ſi aliqua talis extat, vel locorum, & regionum conſuetudini, vel ad arbitrium probi, & prudentis viri, habita ratione quantitatis, & qualitatis periculi, & rei, quæ aſſecuratur. Ut autem hic contractus fiat ſine fraude, & dolo, docent communiter DD. requiri, ut eventus rei ſit utrique incertus, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioquin non ſervaretur æqualitas; unde ſi aſſecurans certus ſit, rem eſſe in tuto, ideoque pretium petit, & illud reſtituere tenetur; & e contra, ſi volens rem ſuam aſſecurari, certo ſciat, eam jam periiſſe, non poteſt juſte, & ſine fraude, & dolo de ejus aſſecuratione paciſci. Ratio deducitur ex definitione aſſecurationis jam aſſignata, quod eſt contractus, quo quis certa mercede ſe obligat ad alienum periculum ſubeundum, ex quo infertur, quod ubi nullum eſt periculum, ſaltem putatum, aſſecuratio eſſe non poteſt, cum hæc eſſentialiter ſit de periculo, cui res putative ſaltem cenſeatur expoſita.

Digitized by Google

ſtis. Quare, ut dicebamus, ſi aſſecurans certus ſit, rem eſſe extra omne periculum, & in tuto poſitam, vel ſi aſſecurationem petens, certus ſit jam periiſſe, contractus erit nullus, quia deeſt materia ad hunc contractum eſſentialiter requiſita, quæ eſt alieni periculi ſuſceptio, quo ceſſante, etiam hujus contractus materia ceſſat. Ideo autem diximus, tale periculum ſaltem putatum eſſe debere, quia opus non eſt, tale periculum reipſa exiſtere, ſed ſufficit, ſi probabiliter ſaltem exiſtimetur, unde ſi quis aſſecurationem navis peteret, quæ jam portum teneret, putans illam nondum in portu eſſe, neque aſſecurans, illam jam eſſe in tuto ſciret, validus eſſet contractus, quia aſſecurans in tali caſu exponeret ſe periculo, ſaltem probabiliter putato, pro quo eſſet mercede dignus.

560 Tertio ex his ſequitur, ad ſpecificandas magis hujus contractus conditiones, tria præſertim ad illum requiri; duo ad validitatem, & alterum ad juſtitiam. Ad validitatem requiritur primo, ut res aſſecuranda ſit periculo expoſita, ſaltem ſecundum notitiam contrahentium, etſi a parte rei nullum adeſſet periculum, talis enim notitia ad hunc contractum celebrandum ſufficiens eſt, ſiquidem ſuſceptio periculi probabiliter putati, eſt pretio æſtimabilis, non minus, quam ſuſceptio periculi reipſa futuri. Deinde requiritur, ut aſſecurans habeat ſufficientia bona, unde ſolvere poſſit, ſi res aſſecurata perierit, alioquin ſi talia bona non habeat, ſed potius animum fugiendi, rebus aſſecuratis pereuntibus, non erit contractus validus, & ſi pretium acceperit, ad ejus reſtitutionem tenebitur. Tertio tandem, ad juſtitiam hujus contractus requiſitam, eſt æqualitas inter pretium, & periculi ſuſceptionem, unde quo majus, & probabilius erit periculum rei aſſecurandæ, eo majori pretio erit æſtimanda talis periculi ſuſceptio; majoritas autem, vel minoritas probabilis periculi, ex omnibus circumſtantiis concurrentibus penſanda erit, & prudentis arbitrio. Alias quaſdam conditiones ad hunc contractum requiſitas, aſſignat Bon. diſp. 3. q. 9. punct. 3. quæ ad jam aſſignatas reducuntur. Quomodo autem aſſecuratores teneantur ad reſtitutionem, re pereunte, conveniunt DD. teneri juxta conventionem, itaut, ſi rem aliquam in totum aſſecuraverint, tota re pereunte ad integram reſtitutionem teneantur; ſecus autem, ſi pereat ſolum in partem. Quando vero plures contractum aſſecurationis cum mercatore inierunt, nolentes totius rei periculum in ſe ſuſcipere, ſed partem tantum, mercibus pereuntibus tenentur ſinguli pro rata, ſic enim ſervatur æqualitas, & conventio. Ita Leſſius, Molina, Salonius, Lugo, Amicus, Azor. Faber ex noſtris, & alii communiter.

561 Quarto, fidejuſſio, quæ ſignificat fidem ſuam alteri jubere, ac dare, eſt contractus, quo quis in ſe ſuſcipit obligationem alterius, promittens ſub fide ſua illius adimpletionem; ſeque in illius defectum obligans. Unde fidejuſſor dicitur ille, qui pro alieno debito fidem ſuam obſtringit, itaut principali debitore non ſolvente, ipſe teneatur ſatisfacere creditori. Ita DD. communiter, & ſumitur ex Inſt. tit. 21. l. 3. & l. 26. tit. 7. & l. 46. tit. 1. Duplex autem eſt fidejuſſio; una dicitur judicialis pertinens ad cauſam criminalem, ut quando quis fidejubet ad conſtituendum reum ſub pœna pecuniaria, qui ſi non conſtituat, reo forſan aufugiente, vel alia de cauſa, pœnam ſolvere tenetur, modo pœna ſit pecuniaria, non vero perſonalis, ut dicitur in tractatu de leg. Altera dicitur extrajudicialis, ad cauſam civilem pertinens, ut cum quis fidem ſuam obligat creditori, & ſe ſoluturum promittit in caſu, quo principalis non ſolveret. Et duobus modis fidejuſſor ſe obligare poteſt: uno modo ita ut ex æquo ipſe, & principalis ſint obligati, & tunc poteſt creditor ad ejus libitum ab utroque ſuum creditum exigere: verum tamen eſt, ut advertunt Leſſius, Molina, Bon. & alii, non eſſe proprie fidejuſſorem, qui ſe conſtituit debitorem principalem, & ex æquo, nam quando ſe talem conſtituit, ſeque obligat inſolidum, creditor poteſt ab eo primo loco ſuum creditum petere non requiſito debitore principali. Alio modo fidejuſſor poteſt ſe obligare itaut non ex æquo teneatur, ſed ſolum non ſolvente principali debitore, & tunc tenetur tantum principali debitore non ſolvente; & quamvis Jure antiquo eſſet ad libitum creditoris convenire prius, quem maluerit, nempe fidejuſſorem, vel debitorem principalem l. non recte C. de fidejuſſor. Jure tamen novo, dictum Jus vetus fuit correctum, & ſtatutum, fidejuſſorem conveniri non debere, antequam ſolutio a principali debitore petatur, nam fidejuſſor tenetur defectu principalis, & in ſubſidium, ut conſtat in Authentica Præſent. C. de fidejuſſoribus, ut advertunt Bonacina, Stephanus a S. Gregorio, & alii.

562 Quinto conveniunt DD. ad hunc contractum aliquas requiri conditiones, quas Leſſius, Lugo, Steph. a S. Gregor. & alii ad quatuor reducunt. Prima eſt, ut hic contractus ſit acceſſorius ſupponens debitorem, & obligationem præſentem, vel futuram §. 1. & 2. Inſt. de fidejuſſoribus; dixi præſentem, vel futuram, quia non refert, an fidejuſſor principalem obligationem præcedat, vel ſequatur, poteſt enim quis contractum præſentem, vel futurum, ſua fide certum reddere, & pro illo ſe obligare & fidejubere; & quia contractus hic eſt acceſſorius, ſupponens principalem, ideo dicebamus num. præc. non eſſe proprie fidejuſſorem, qui pro alio debitorem principalem ſe conſtituit, quia non ſe obligat acceſſorie, & in defectum alterius, ſed principaliter, & poteſt æque primo conveniri. Secunda conditio eſt, ut fidejuſſor non ad plus obligetur, quam debitor principalis, cum enim ejus obligatio ſit acceſſoria, debet omnino in idem objectum tendere, in quod tendit principalis, ex quo fit fidejuſſorem non teneri ad plura, aut majora, quam teneatur principalis, pro quo jubet, nam gerit perſonam principalis, & tenetur in illius defectum. Tertia conditio eſt, ut obligatio principalis debitoris ſit valida, aliter enim nec fidejuſſio valida erit, ut ſi quis fidejuſſerit pro ſolutione uſurarum, aut pro ſolutione pretii promiſſi pro re ſacra a laico vendita, L. *Cum lex* ff. de fidejuſſoribus. Ex quo fit invalidam eſſe fidejuſſionem, quando contractus, quo debitor principalis ſe obligavit, eſt invalidus, & ratio eſt, quia fidejuſſor tenetur pro principali, ſi ergo principalis non teneatur, neque fidejuſſor tenebitur, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis. Sufficit tamen, quod debitor habeat obligationem naturalem, ut fidejuſſor poſſit etiam civiliter obligari, ut notat Molina diſp. 539. num. 8. & alii communiter. Quarta conditio eſt, ut fidejuſſor non poſſit conveniri, & cogi ad ſolvendum, niſi facta prius excuſſione in bonis debitoris principalis, & hæc non ſufficere inveniantur; & quamvis jure antiquo poſſet immediate a fidejuſſore debitum exigi, non præmiſſa hujuſmodi excuſſione, jure tamen novo id revocatum eſt, ut diximus in Authent. cit. Tamen in aliquibus caſibus poteſt ſtatim conveniri; primo quando fidejuſſor renunciaſſet beneficio illius legis, quod in ejus gratiam conceſſum eſt, & ab eo renunciari poteſt; ſecundo, quando conſtat principalem non eſſe ſoluturum, aut procul abeſſe, & in eodem territorio bona non habere; tertio ſi fidejuſſor conventus negavit ſe eſſe fidejuſſorem, per talem enim negationem beneficium excuſſionis amittit, Leg. 6. dubitetur §. 1. ff. de fidejuſſ. Ita Lug. diſp. 32. ſect. 1. Stephanus a S. Greg. cap. 68. l. 2. Leſſius cap. 28. dub. 1. Amicus diſp. 34. ſect. 3. & alii paſſim.

563 Sexto tandem diſputant Doctores, an fidejuſſor poſſit pretium aliquod accipere a debitore, pro quo fidejuſſionem facit. Communis opinio affirmat id licere, quoties fidejubendo ſubit periculum ſolvendi, aut alias moleſtias habita ratione periculi, & quantitatis debiti, nam periculum, cui ſe exponit, eſt pretio æſtimabile, unde conſequenter aſſerunt poſſe fidejuſſorem majus, vel minus pretium accipere a debitore juxta majus, vel minus periculum, quod ſubit, vel cui ſe exponit; quando autem nullum imminet periculum, ne debitor principalis ſolvat, aſſerit non licere, quia ſic aperiretur via uſuris, & obligatio fidejuſſoris ſine tali periculo non eſt pretio æſtimabilis, pro qua opinione plures citant Bonac. diſp. 3. cit. qu. 9. punct. 1. & Stephanus a S. Greg. loc. cit. & adhærere videtur Faber noſter diſp. cit. c. 25. in fine, ubi ait quod obligatio fidejuſſoris eſt pecunia æſtimabilis, & vendibilis pro moderato, & proportionato periculo, quod fidejuſſor ſubit. Alii vero aſſerunt id licere etiamſi fidejuſſor nullum patiatur detrimentum, vel periculum, moleſtias, aut labores fidejubendo, non enim ſolum accipit pretium pro periculis, & moleſtiis, ſed pro obligatione ipſa, quam contrahit; obligatio enim quam in ſe ſuſcipit ad ſolvendum pro dicto debitore, & ad habendam pecuniam paratam ad talem effectum, eſt pecunia æſtimabilis, ſecluſo etiam quocumque periculo, ſicut eſt obligatio mutuandi, nec fidejuſſor tenetur gratis tale onus ſubire, & hæc opinio mihi quoque valde probabilis videtur, quia non ſolum periculum, cui fidejuſſor ſe exponit eſt pretio æſtimabile, ſed etiam obligatio ipſa præciſe ſumpta. Ita Bonacina, & Stephanus a S. Greg. loc. cit. pro qua opinione citant Azorium, Sotum, Cajetanum, Medinam, & alios. Quinam vero poſſint fidejubere, & quænam perſonæ a fidejuſſione repellantur late tractant citati Auctores, ad quos lectorem remittimus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Pignore, & Hypotheca.

564 PRimo, pignus dupliciter accipi ſolet, nimirum pro reipſa, quæ pignori traditur in ſecuritatem, vel pro contractu pignoris, quo res creditori traditur, vel obligatur ad ſecuritatem crediti, quo modo hic accipitur, & definitur *quod ſit contractus, quo res alicui traditur ad ſecuritatem crediti*. Ex qua definitione patet differentia pignoris a depoſito, quia depoſitum datur ad cuſtodiam ſimpliciter rei depoſitatæ, ut in ſuperioribus dictum eſt, at pignus datur ad cautionem creditori, ut de ſuo credito ſit ſecurus; & licet pignus aliquando latius ſumatur, prout etiam hypothecam comprehendit, proprie tamen, & ſtricte ſumptum ab hypotheca differt; diſtinguitur autem ſolet frequenter, quod pignus eſt de re mobili, hypotheca vero de re immobili, ut dicitur in L. *plebs* §. *pignus*, ff. de verb. ſignific. hæc tamen differentia non eſt univerſalis, ut notat Lugo diſp. 22. ſect. 2. quia mobilia etiam poſſunt hypothecari, & immobilia oppignorari, quare differentia univerſalis eſt, quod pignus traditur, hypotheca non traditur, ut habetur in §. *item Serviana verſ. inter pignus* Inſt. de actionibus, unde in lege jam citata dicitur dictum eſſe pignus a pugno, *quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur*, unde pignus non ſolum eſt res obligata creditori, ſed etiam tradita, at hypotheca

eſt res obligata creditori; non autem tradita, & ideo pignus tam in rebus mobilibus, quam immobilibus fieri poteſt, at hypotheca propriè ſumpta in rebus tantùm immobilibus, quæ manent quidem pœnes debitorem, ſed obligata creditori, ut ſunt prædia, domus, & alia hujuſmodi: dixi hypotheca propriè ſumpta, quia latius ſumpta etiam in rebus mobilibus fieri poteſt, ut modo dictum eſt; & ſic etiam de pignore, & hypotheca diſcurrit Aſteſanus noſter l. 3. tit. 13. ar. 1.

165 Secundo, obligationes quæ oriuntur ex pignore, & hypotheca, aliæ pertinent ad debitorem, & aliæ ad creditorem. Prima obligatio debitoris eſt, ne rem uni creditori hypothecatam det alteri, niſi in caſu, quo ſufficiens eſſet pluribus creditoribus ſatisfacere: pignus enim ad hoc datur, ut ex eius pretio creditor ſit ſatisfactus in caſu non ſolutionis; cum igitur non poſſint omnes creditores ſolutionem capere ex re, quæ non eſt ſufficiens ad ſatisfaciendum omnibus, ſequitur non poſſe eamdem rem pluribus hypothecari, quando non eſt ſufficiens pro omnium ſatisfactione. Secunda obligatio eſt, ut ſolvat omnes expenſas, quas creditor fecerit in conſervando, & tuendo pignore, ne periret, vel deterius redderetur, L. ſi ſervus ff. de Pignor. Dixi neceſſarias, quia non tenetur impenſas voluntarie per creditorem factas, & abſque neceſſitate ſolvere, ut notant Gloſſ. & Bartolus in leg. cit. Ita Navarrus, Sylveſter, Rodriq. Garzias, Rebellus, Molina, Bonacina, & alii, qui addunt non ſolum expenſas neceſſarias, ſed etiam utiles, modo non ſint immoderatè factas in pignore repeti poſſe a creditore. Tertia obligatio eſt, ut pignus petere non poſſit quouſque integrum debitum perſolverit; nec ſufficit, quod maior pars ſit ſoluta, cum creditor etiam pro qualibet minima parte debiti pignus retinere poſſit, L. quamdiu C. de diſtr. pign. Quarta tandem obligatio eſt, quod dator pignoris teneatur ſolvere debitum, etiamſi pignus perierit, ſi ſit ſine culpa creditoris, niſi ſit pactum, quod amiſſio pignoris liberet debitorem. Ita advertit Aſteſanus noſter loc. cit. ar. 5. ex C. de pign. atque fortuitis.

166 Tertio, ex parte creditoris aliæ quatuor enumerantur obligationes. Prima eſt, ut curet, ne pignus pereat, aut deterius fiat, aliter tenetur damna debitori compenſare L. ſi eum venderet §. venit autem ff. de pign. action. & Faber noſter diſp. 47. cit. cap. 5. cum pluribus aliis docet creditorem teneri, non ſolum de dolo, ſed etiam de lata, & levi culpa in pignore. Secunda obligatio eſt, quod creditor nequeat uti pignore cum damno debitoris, niſi adſit ipſius debitoris conſenſus expreſſus, vel ſaltem tacitus, & ratio eſt, quia creditor non habet ius utendi re aliena cum damno domini; ſine damno tamen, ſeu de conſenſu tacito domini non videtur illicitum uti pignore, quia nulli damnum, vel iniuria in tali caſu inferri videtur, & ob id probabile eſt creditorem poſſe uti equo ſibi in pignus tradito, ne otio torpeat, ut notat Bonacina cum pluribus aliis diſp. 3. cit. qu. 10. punct. 1. Tertia obligatio eſt, ut creditor computet in ſortem omnes fructus ex pignore perceptos, nec non etiam illos, quos ex negligentia ſua amiſit, unde ſequitur eum, qui accepit agrum incultum in pignus, ſi eum colat, teneri computare fructus in ſortem detractis expenſis, & laboribus; niſi dominus agri illos condonet creditori, nam res domino fructificat. Ita Bon. loc. cit. & Stephanus a S. Greg. lib. 3. cap. 72. cum omnibus Auctoribus citatis, ac etiam Aſteſanus noſter loc. cit. Quarta obligatio eſt, ut ſtatim poſt ſolutionem debiti pignus reſtituat debitori non aliù obligatum, nec deterioratum, quod Aſteſanus probat ex cap. Creditor; & ſi perierit, vel deterioratum fuerit, tenetur debitori ſatisfacere, ſi culpa eius, vel dolo id evenerit, non autem in caſu fortuito, & ſine culpa eius, ut notat idem Auctor ex cap. de pign. ac lib. 2. 3. 4. & 5.

167 Quarto circa res, quæ poſſunt pignori dari, conveniunt DD. omnia, quæ vendi poſſunt, poſſe etiam pignori dari ab eo, qui liberam illorum habet adminiſtrationem, ſive res ſint mobiles, ſive immobiles, ſive corporales, ſive incorporeæ, ut ſunt cenſus, vectigalia, iuriſdictio, & omnes res tam præſentes, quam futuræ; quæ ſunt in ſpe, ut fructus arborum pendentes, & fœtus animalium. Ita habetur ex L. & quæ non ſunt, ff. de pignor. item oppignorari poſſunt uſusfructus, nec non ruſticorum prædiorum ſervitutes, & tandem omnia, quæ in noſtris bonis ſunt, ut ſtatuitur L. quod prædium, C. ſi res aliena pignori data. Ratio autem, cur omnia, quæ vendi poſſunt, poſſint etiam pignori dari, eſt, quia minus eſt tradi pignori, quam vendi, cum per venditionem dominium rei transferatur, non vero per contractum pignoris, ergo quæ vendi poſſunt, poſſunt etiam pignori tradi, e contra vero res illæ non poſſunt pignori tradi, quæ nec alienari poſſunt, ut v. g. Eccleſia, Cæmeterium, ſepulchrum, nec aliæ res ſacræ poſſunt pignori dari; item neque res publicæ, & publicis uſibus deſtinatæ, ut habetur L. ſancimus, C. de ſacris Eccleſiis, & L. ſi monomento C. eodem titulo. Ita Navarr. Leſſius, Garzias, Rodriquez, Bonacina, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim, qui etiam ex aliis legibus alias res aſſignant, quæ non poſſunt pignori dari de quibus etiam fuſe agit Aſteſanus tit. 13. cit. art. 3. Addunt autem prædicti DD. & præſertim Lugo diſp. 33. ſect. 2. rem hypothecæ ſemel ſubiectam ſemper ſecum deferre onus illud, & obligationem realem, ita quod ad quemcumque poſſeſſorem tranſierit, poſſit creditor debitum ex illa exigere; non poteſt tamen creditor adverſus tertium poſſeſſorem agere etiam in hypotheca expreſſa, niſi præcedente excuſſione in bonis debitoris & fideiuſſorum, & eorum hæredum; quamvis enim iure antiquo id facere poſſet non facta tali excuſſione L. ult. C. de action. & oblig. poſtea tamen id correctum eſt de iure novo in Authent. de fideiuſſoribus §. ſed neque. Debet ergo probare creditor rem illam fuiſſe debitoris tempore contracti debiti, & in hypotheca comprehenſam fuiſſe, factamque eſſe excuſſionem in bonis debitoris, & fideiuſſorem; & ſi tertius poſſeſſor rei hypothecatæ ſolvere cogatur, debet ei creditor jus cedere, quod contra debitorem principalem habebat, & fideiuſſores.

168 Quinto tandem conveniunt DD. omnes qui poſſunt alienare, poſſe etiam oppignorare, & hypothecare, quia plus eſt alienare, quam oppignorare, & hypothecare, cum alienatio ſit rei diſtractio, oppignoratio autem ſit tantum rei obligatio; non tamen e contra omnes, qui poſſunt oppignorare, & hypothecare, poſſunt alienare; & ratio eſt, quia qui habet tantum jus utendi, non habet jus alienandi, cum jus utendi non ſe extendat, niſi ad uſum, non ad ſubſtantiam rei; cum tamen qui habet jus utendi, habeat jus quoque oppignorandi, & hypothecandi, ut conſtat in uſufructuario, qui & ſi rei ſubſtantiam diſtrahere nequeat, ejus tamen uſumfructum oppignorare poteſt, ut definitur L. *ſi is qui*, §. ult. ff. de pignor. & L. potior §. 3. ff. qui potiores. Ex quibus infertur nec pupillum propria bona oppignorare, vel hypothecare poſſe abſque ſui tutoris auctoritate. Nec filium familias bona profectitia, vel adventitia abſque conſenſu patris, nec Religioſum bona Monaſterii, vel propria induſtria, ac labore acquiſita abſque facultate ſui Prælati, & ratio eſt, quia nullus ex his liberam habet poteſtatem de bonis diſponendi, quæ ad oppignorandum, & hypothecandum neceſſaria eſt. Ita Amicus cum aliis diſp. 33. ſect. 3. apud quem alia plura de hoc contractu videri poſſunt, quæ potius ad Iuriſtas ſpectant, quam ad Theologos.

DISPUTATIO SEXTA

DE OBLIGATIONIBUS JUSTITIÆ DISTRIBUTIVÆ.

HACTENUS, de juſtitia commutativa tractavimus, & de obligationibus ex ea conſurgentibus in humanis contractibus; nunc de juſtitia diſtributiva agendum eſt, quæ eſt altera ſpecies juſtitiæ; & quia eius naturam ſufficienter explicuimus lib. 3. tract. diſp. 7. quæſt. 8. art. 2. ſolum reſtat hic declarare obligationes, quæ ex ea conſurgunt, & vitia tali virtuti oppoſita, quæ peccata communi nomine, *acceptio perſonarum*, appellari ſolent, quia omiſſis meritis propriis, quæ in juſta diſtributione attendi debent, quæ ſunt merita, alias reſpiciunt circumſtantias perſonales omnino impertinentes, ut ſanguinis coniunctionem, amicitiam, benevolentiam, divitias, & alia huiuſmodi, quæ attendi non deberent, & ideo accipi dicuntur perſonæ, non merita. Quoniam vero talis perſonarum acceptio non tantum contingere poteſt in partitione, & diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ, ſed etiam in publicis judiciis a judice ferendis; ideo de perſonarum acceptione in utroque ſenſu hic agendum eſt, & de obligationibus juſtitiæ diſtributivæ in utroque caſu.

QUÆ-

QUÆSTIO PRIMA.

De acceptione perſonarum in diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ.

2 QUoniam loc. cit. diximus juſtitiam diſtributivam intendere æqualitatem in ſubditis ſervari, tam in ordine ad participanda bona communia, quam in ordine ad ſubeunda communia onera, qualia ſunt tributa, & gabellæ, ac ſimilia gravamina, in hac quæſtione prius agendum eſt de diſtributione bonorum communium, tam temporalium, quam ſpiritualium, & poſtea de tributis, & oneribus juſte imponendis.

ARTICULUS PRIMUS.

De diſtributione officiorum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum.

3 COnveniunt omnes non poſſe abſque peccato eligi ad aliquod officium perſonam indignam, hoc eſt, ineptam ad ſatisfaciendum obligationibus talis officii; & Principem, ac alios quoſcunque, quibus electio commiſſa erat, teneri ad reſtitutionem pro damno illo, quod Reipublicæ ex tali electione obvenit; & ratio eſt, quia ut diximus loc. cit. obligatio juſtitiæ diſtributivæ, licet non ſupponat propriam, & ſtrictum jus, aut debitum fundatum in proprio jure ad talia bona communia participanda; ſupponit tamen debitum aliquod in diſtribuente, quia juſtitia diſtributiva intendit æqualitatem in ſubditis ſervari debere in ordine ad participanda bona communia, juſtitia vero diſtributiva reſidet ſolum in ſuperiore, vel in eo, qui ſuperioris vices gerit in ipſo diſtributionis exercitio. Nec ſufficit ad excuſandum eligentem a peccato, & obligatione, quod eligens non ſciebat illum electum eſſe indignum, nam poſitive inquirere, & ſcire tenetur eligendum eſſe dignum, & aptum ad tale officium, & ſufficientem diligentiam moralem adhibere ad examinandum, an ille ſit dignus, vel indignus. Hoc itaque ſuppoſito, ut ab omnibus communiter conceſſo, aliquæ difficultates remanent examinandæ in hac materia.

4 Prima difficultas eſt, an in officiis temporalibus, & ſæcularibus ſit obligatio eligendi digniorem, vel ſufficiat eligere dignum. Prima, & communis ſententia affirmat digniorem eſſe eligendum, quam tenent Leſſius, Salonius, Arragonius, Turrianus, Valentia, Vega, Rebellus, Reginaldus, Diana, & plures alii apud Card. de Lugo diſp. 34. ſect. 2. quorum fundamentum eſt, quia officia illa ſunt communia; ergo juxta leges juſtitiæ diſtributivæ debent dari cum proportione ad merita, & conſequenter dignioribus. Secunda ſententia docet, ſatisfieri eligendo dignos, etiam digniori omiſſo, ad hujuſmodi officia. Ratio eſt, quia non apparet electores aliam habere obligationem in his officiis diſtribuendis, quam ut ſufficienter provideant, ne ex electione Reſpublica damnum patiatur; ſed eo ipſo, quod eligunt dignum, id curant ſufficienter; nam ſi damnum ſequeretur, jam electus non eſſet dignus; ergo non tenentur eligere digniorem. Ita Cajetanus, Vaſquez, Molfeſius, Homobonus, & alii, quam ſententiam etiam aliqui ex Auctoribus oppoſitæ tenent probabilem; & nos quoque approbamus, cum hac limitatione tamen, ut advertit Pontius ex noſtris diſp. 59. quæſt. 1. quod non tenetur quis digniorem eligere ad hujuſmodi officia ſæcularia, niſi in caſu concurſus, quando ſcilicet vocantur plures, ut ex illis dignior eligatur, & ratio eſt, quia eo ipſo, quod vocantur plures concurrentes, non ſolum quæritur, ut Reipublicæ ſatisfiat per miniſtrum idoneum, ſed etiam ut concurrentibus pro qualitate meritorum præmium conferatur; ſed huic obligationi non ſatisfieret eligendo dignum in concurſu dignioris, quia præmium, quod magis digno conferendum eſſet propter majus ipſius meritum, alteri minus merenti conferretur, quod utique magis digno injuriosum eſſet. Et cum doctrina primæ ſententiæ fundamentum ſolvitur negando conſequentiam, quia abſolute loquendo officia illa communia ſolum ſic debent conferri, ut bene provideatur Reipublicæ, itaut nullum patiatur detrimentum, quem finem Reſpublica conſequitur per electionem digni, neque enim officia illa communia ſunt inſtituta pro præmio ſubditorum, ſed ut bene Reſpublica gubernetur. Et hoc modo etiam reſolvit hanc difficultatem Card. de Lugo loc. cit. ubi etiam ipſe aſſerit, non obligari electores eligere digniorem ad talia officia, niſi quando propoſitis edictis plures vocantur concurrentes; in tali autem caſu ex duplici capite tenentur electores ad eligendum, hoc eſt, non ſolum, ut communitati provideant de Miniſtro digno, & per obligationem erga communitatem, ſed etiam ex obligatione erga concurrentes, quibus per edicta convocatis propoſitum eſt officium, ut præmium digniori tribuendum, ad quod non ſolum communitatis bonum attenditur, ſed etiam ſingulorum merita, qui licet excedant in aliquo id, quod ad tale officium requiritur, debet tamen exceſſus ille conſiderari in ratione præmii, ut majori virtuti majus bonum correſpondeat. Ita Lugo loc. cit. n. 18.

5 Dices, electorem in hujuſmodi officiis diſtribuendis non ſolum attendere debere ad quærendum miniſtrum dignum, qui periculis, & inconvenientibus communibus occurrere poſſit; ſed etiam Miniſtrum, qui exacta, & exquiſita diligentia ſua poſſit, & publicas res in melius promovere, & periculis etiam, ac inconvenientibus minus ordinariis occurrere, quod niſi per electionem dignioris, & peritioris conſequi poteſt. Reſpondetur cum Lugo loc. cit. negando aſſumptum, nec talis obligatio ullo ſufficienti fundamento probari poteſt, etenim per ſe loquendo non apparet electores aliam obligationem habere, ſive unus ſit, ſive plures per ſuffragia eligentes, quam ut ſufficienter de miniſtro provideant, ne ex electione Reſpublica damnum aliquod patiatur abſolute loquendo. Addit tamen prædictus Auctor, quod nos quoque approbamus, eſſe obligationem dandi hæc officia dignioribus regulariter, & magis frequenter non quidem propter jus, quod ipſi habent, ſed propter incommoda, & detrimenta gravia, quæ communiter oriuntur, ſi non ita regulariter dantur; hæc enim regula debet in electionibus præ oculis haberi, ut ex electione talis miniſtri non ſequantur inconvenientia in communitate, cui ex fidelitate, & juſtitia debet elector de miniſtris providere aptis ad finem politicum communitatis conſequendum; hic autem finis melius, & certius habetur per electionem dignioris regulariter, & ut in pluribus, quam per electionem minus digni.

6 Secunda difficultas eſt, an hæc ſæcularia officia licite vendi poſſint. Negant Joannes Medina, Adrianus, Angles, & ita etiam Leſſius ſentire videtur cum aliis, qui fundamentum deducunt ex eo, quod modo dicebamus eſſe obligationem dandi hæc officia dignioribus regulariter, & ordinarie, propter incommoda, & detrimenta gravia, quæ communiter oriuntur, ſi non ita regulariter dentur; hæc autem eadem inconvenientia, & majora oriuntur, ſi vendantur, clarius enim fovetur ſtudium accumulandi potius divitias ad dignitates, & officia aſſequenda, quam merita majora, & frequentius etiam erratur, dum putatur dignus, qui majus pretium offert, non præmiſſo exacto examine. Affirmant alii magis communiter talia officia licite vendi poſſe, quoties ex venditione eorum non ſit periculum, quod Reſpublica detrimentum patiatur, ad quod periculum evitandum dicunt in tali venditione aliquas conditiones obſervari debere. Prima eſt, ut non vendantur, niſi dignis. Secunda, ut hoc fiat ob aliquam Reipublicæ neceſſitatem, cui aliter conſuli commode non poſſit. Tertia, ut non vendantur pretio adeo exceſſivo, ut inducatur emptor officio abuti, ad compenſandum ſibi pretium ſolutum. Quarta tandem, ut hi officiales ſuis temporibus examinentur, & viſitentur, ut conſtet, an bene in ſuis officiis ſe gerant; his enim ſervatis conditionibus non ſequuntur inconvenientia ab oppoſita opinione ex tali venditione illata. Ita Cajetanus, Navarrus, Vaſquez, Azorius, Corduba, Valentia, Sylveſter, Salonius, Arragonius, Pontius ex noſtris loc. cit. & alii plures, quos refert Card. de Lugo diſp. 34. cit. ſect. 3. & ſatis probabile putat, cum talia officia ſæcularia ſint res temporales, & pretio æſtimabiles. Et pro majori hujus opinionis ſecuritate ait hanc regulam univerſalem conſtitui poſſe, ut quoties omnibus penſatis vel æqualia, vel certe non graviora mala timentur Reipublicæ ob venditionem officiorum, quam ſi non vendantur, venditio illicita non ſit, concurrentibus aliis conditionibus jam aſſignatis ad impedienda mala. Quoties vero ex tali venditione mala timentur, prout frequenter timeri poſſunt, venditio non ſit licita; quando autem hæc mala graviora timeri poſſint, vel non, ait ſpectare ad prudentiam Principis diſcutiendum cum conſilio virorum prudentum, ac Deum timentium, quæ quidem opinio his munita limitationibus priori eſt præferenda, & cum illa conciliari poteſt, quando enim illius Auctores abſolute dicunt talia officia vendi non poſſe, moventur ad hoc ex eo, quod putent id fieri non poſſe abſque Reipublicæ præjudicio, unde, eo per limitationes appoſitas ſecluſo, hoc non negarent.

7 Tertia difficultas eſt, An ſit obligatio eligendi ſemper magis dignum ad beneficia Eccleſiaſtica; dignitas autem conſiſtit in eo, quod electus, vel eligens ſit habilis, ſeu capax, atque adeo ætatem habeat a jure requiſitam, quod ſit ex matrimonio legitimo, & alias habeat conditiones a jure requiſitas: item quod habeat morum honeſtatem, ſcientiam quoque ad tale munus ſufficientem, prudentiam denique, & induſtriam rerum gerendarum, prout ad tale officium deſideratur; unde grave peccatum eſt Eccleſiaſtica beneficia conferre indignis, & his conditionibus carentibus, ut teſtatur Innocentius cum Concilio generali in c. *Grave nimis* de præbendis, ubi illos explicat eſſe ad beneficia idoneos, qui Deo, & Eccleſiis gratum impendere famulatum velint, & valeant; Quamvis autem certa ſit obligatio conferendi beneficia Eccleſiaſtica in perſonam dignam, & idoneam, dubium tamen eſt, an ſit obligatio eligendi ſemper magis dignum, in qua difficultate tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & una media. Prima ſententia quæ ſatis communis eſt, affirmat eſſe obligationem ſub peccato mortali eligendi ſemper digniores, quibuſdam caſibus exceptis, idque præſertim affirmant de beneficiis curam animarum annexam habentibus, unde dicunt, quod eſto collatio

beneficii in perſonam dignam prætermiſſo digniori, valida ſit, peccatum tamen mortale eſt relinquere digniorem, qui juxta leges, & ſtatuta ſine alio incommodo ad idem beneficium promoveri poſſet. Primo id probant ex cap. un. lib. 3. Decr. tit. 12. ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur in illis verbis: *Non ex affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſſe Eccleſiaſticum beneficium in perſonam magis idoneam diſpenſare*; oppoſita enim beneficii collatio tanquam gravis culpæ reprehenditur in eo capite ab Innocentio in Conc. generali. Deinde probatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. ubi dicitur expreſſe. *Omnes, & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint*. Tandem probatur ratione, quia ex natura rei bona communia, & publica quando diſtribuuntur, dari debent pro dignitate, & ſervata proportione, objectum enim juſtitiæ diſtributivæ eſt diſtribuere bona communia ſervata proportione, alias nulla eſſet virtus juſtitiæ diſtributivæ, nec illius obligatio. Sed beneficia Eccleſiaſtica ſunt bona quædam publica Eccleſiæ ad ſuſtentandos idoneos Miniſtros; ergo ex natura rei debent conferri ſervata proportione dignitatis, & aptitudinis ad ſervandum officium. Ita cum S. Thoma quæſt. 63. art. 2. & quæſt. 185. ar. 3. tenent Cajetanus, Antoninus, Palatius, Sotus, Leſſius, Sanchez, Vaſquez, Turrianus, Salonius, Caſpenſis, Sylveſter, & alii Summiſtæ paſſim, & quamvis id præſertim aſſerant, ut dixi, de beneficiis curam animarum annexam habentibus, probabilius tamen cenſent ſemper eſſe obligationem eligendi digniorem, etiam in electione ſimplicis beneficii, quia re vera hæc ſunt bona communia, ac proinde diſtribuenda pro meritis. Sic etiam ſentit ex noſtris Vulpes diſp. 101. art. 2.

8 Secunda ſententia negat obligationem ſub mortali ad eligendum digniorem, niſi ex juramento, ſtatuto, vel lege ad id electores adſtringantur, vel niſi beneficium detur per concurſum, aut ſit aliqua alia peculiaris circumſtantia; unde aſſerit ex natura rei Eccleſiaſtica beneficia poſſe abſque peccato dari dignis, omiſſis dignioribus, quoties ex hoc rationabiliter non timetur ſecuturum damnum Eccleſiæ, aut animarum. Primo id probat ex fundamento ſuperius adducto pro diſtributione officiorum ſæcularium, quia omnino ſufficiet, ut hi, quibus committitur diſtributio horum beneficiorum in bonum Eccleſiæ, & animarum, provideant, ne detrimentum, & periculum incurrant; cui obligationi ſufficienter ſatisfaciunt eligendo dignos. Confirmatur, quia quando beneficium miniſtro digno, & idoneo confertur, non fit injuria Eccleſiæ, quæ redditus beneficii conſtituit ad ſuſtentationem Miniſtrorum, debita enim æqualitas eſt inter perſonam, quæ qualitates neceſſarias habet ad aliquod officium præſtandum, & inter fructus, & jus beneficii quod datur ad ſuſtentationem Miniſtri tale officium præſtantis; nec præterea fit injuria his, qui digniores, & aptiores ſunt ad idem officium præſtandum, nam licet majorem habeant aptitudinem, nullum tamen jus acquiſitum habent in tale beneficium; ergo nulla injuria illis irrogatur, quamvis illis non conferatur. Denique probatur ex praxi, quia alias maxima pars electionum, quæ fiunt Epiſcoporum, Cardinalium, & Curatorum, eſſet peccaminoſa mortaliter, nam ſane vix poteſt ullus eligens, aut præſentans, ſive ſit Papa, ſive Rex, ſive Capitulum, ſive Epiſcopus in conſcientia ſua æſtimare, quod ipſe putet eum, quem eligit, aut præſentat, eſſe digniorem, aut tam dignum, quam omnes alii qui eligi poſſent. Ita tenent Gloſſa, Hugo, Joannes, Andreas, Perusinus, Rochus, Reginaldus, Diana, & Poncius ex noſtris loc. cit. & Filliucius etiam fatetur hanc ſententiam eſſe probabilem, & ita etiam ſentit Amicus diſp. 34. num. 24. eo fundamento ductus, quod non eſt nova obligatio imponenda, ubi de ea non expreſſe conſtat, non conſtat autem expreſſe, quod beneficiorum Eccleſiaſticorum fundatores reliquerint ſub onere illa diſtribuendi, non ſolum ut juſta ſtipendia laborantium, ſed etiam ut virtutis præmia eligendorum, igitur non eſt imponenda talis obligatio.

9 Tertia ſententia veluti media aſſerit in Epiſcopatibus, & aliis æqualis, vel majoris momenti, ſemper ſub mortali eligendum eſſe digniorem per ſe loquendo, & idem in aliis curatis inferioribus; in ſimplicibus autem facilius poſſe excuſari electores a peccato mortali, dum tamen communiter digniores eligant. Ita præſertim Card. de Lugo diſp. 35. ſect. 2. quod etiam docent plures ex Auctoribus primæ ſententiæ, dum illam limitant, ut procedat ſolum in beneficiis habentibus curam animarum, non vero in ſimplicibus. Ratio eſt, quia cum hæc obligatio non ſit de jure poſitivo, ſiquidem SS. Patres hanc obligationem agnoviſſe videntur, antequam jus Canonicum conderetur, ſed ſit obligatio naturalis orta ex ipſo officio diſpenſatoris publici, ut oſtendit Lugo loc. cit. ad quem ſpectat ex munere ſuo communitatis bono conſulere, cui non bene conſuleretur eligendo minus dignos, & cum hæc obligatio ſit tota propter bonum commune, hinc eſt, quod non æque obliget in electione ad quælibet beneficia, quia non inferunt ſemper æquale damnum omittendo digniores. Unde in ordine ad Epiſcopatus, Cardinalatus & ſimilia beneficia, probabile eſt ſemper peccari graviter omittendo digniores, quia talis omiſſio bono communi ipſius Eccleſiæ ſemper præjudicat graviter, & notabiliter; eliguntur enim paſtores, & præſertim Epiſcopi, ut depravatos mores forment, ut priſtinum fidelium ſplendorem, & puritatem reſtituant, quantum fieri poteſt, ut gravioribus ovium neceſſitatibus opitulentur, ad quæ officia, quia difficillima ſunt, pauci inveniuntur reipſa ſufficientes. Et hoc etiam ad alia beneficia inferiora curam animarum habentia extendi debet, licet enim ad talia beneficia electi non ſint paſtores adeo Superiores, nec tantam habeant auctoritatem pro morum reformatione, multum tamen nocere, vel juvare poſſunt, præſertim illis in locis, ubi non eſt Epiſcopi reſidentia. In beneficiis vero ſimplicibus curam animarum non habentibus facilius poteſt elector a peccato excuſari, qui ſemel, aut iterum digniorem omittit, dum tamen communiter digniorem eligat, quia periculum tanti mali non imminet, neque ex iis tantum Eccleſiæ bonum pendet, ſicut ex beneficiis curam animarum habentibus; notanter autem additur, dum tamen communiter digniorem eligat; quia ſi communiter, & frequenter eos prætermitteret, non facile a culpa gravi excuſari poſſet, quia redditus Eccleſiaſtici in hunc modum male expenduntur, & alii tali exemplo ducti fieri digniores non curarent, ut ad hæc beneficia pervenire poſſent, atque ita brevi temporis intervallo miniſtris indignis Eccleſia repleretur. Et hoc dicendi modo facile opiniones extremæ conciliari poſſunt, nam Conc. Trid. pro primæ opinione adductum de electione dignioris, loquitur expreſſe de Epiſcoporum electione, quæ doctrina etiam ad alia beneficia curata extendi debet ob eamdem rationem in ipſis quoque militantem, ſervata proportione. Rationes vero ſecundæ ſententiæ in beneficiis ſimplicibus præſertim locum habent, quia quando talia beneficia miniſtro ſaltem digno, & idoneo conferuntur, nulla fit Eccleſiæ injuria, & elector facile a peccato excuſari poteſt omittendo digniorem, quia ex iis tantum Eccleſiæ bonum non pendet, quantum ex aliis curam animarum annexam habentibus.

10 Quarta difficultas eſt, An Regulares quoque teneantur eligere digniores ad prælaturas. Cujus quæſiti reſolutio propter quaſdam Religiones præſertim neceſſaria eſt, in quibus ignorantia dominatur, vel hypocriſis, permittit enim Deus interdum in Religionibus hominem regnare hypocritam ad Religioſorum peccata punienda juxta illud Job. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*, de quo gravi abuſu plures diverſarum Religionum Auctores vehementer conqueruntur, & præſertim Faber noſter lib. 4. ſent. diſp. 45. de Reſt. cap. 5. num. 138. ubi ait, quod Superiores Religionum, in quibus hic pollet abuſus, *litteratis ut mulis, & equis utuntur, id eſt ſolum ad labores, ad dignitates autem, & regimina dicunt eſſe ineptos*. Communis ſententia docet apud eumdem Card. de Lugo diſp. cit. ſect. 5. eamdem eſſe obligationem eligendi digniores in Prælatum regularem, perinde ac ad curam animarum, & ratio eſt, quia cum tota hujus obligationis ratio ex bono communitatis deducatur, cui electores conſulere debent, & ex damnis ejuſdem communitatis, quæ impedire tenentur; negari nequit eadem mala in Religionibus oriri poſſe, ſi digniores non eligantur, cum facile poſſint eligi indigni, qui ex aliqua exteriori oſtentatione digni videbantur. Et tanto magis certa eſt hæc obligatio, quando præcedit juramentum eligendi digniorem, aut quando Conſtitutiones, & Regulæ Religionum id præſcribunt. Addit tamen hic Auctor per accidens contingere poſſe, ut electores interdum excuſentur ab eligendo digniſſimo, in caſu nimirum, quod ille, qui dignior eſſet, occupatur in bono ejuſdem Religionis alio Miniſterio v. g. concionando, docendo, typis opera tradendo in ſtudentium utilitatem; quare cum in hac electione ſolum majus bonum totius communitatis attendi debeat, & hoc ſit majus; ſi dignior ille non ſit ſuperior, ſed in ſuo miniſterio maneat, poterit licite in tali caſu alius eligi minus dignus, quia hoc toti communitati utilius eſt.

11 Adhuc tamen prudentiſſime ſubdit hic doctiſſimus Auctor, quod quoque periculum eſſe poteſt, ne paulatim languerent ſtudia, ſi Magiſtri omnes, vel concionatores ea de cauſa excluderentur a Prælaturis, atque ideo ſubditi laborem docendi, vel concionandi fugerent, ne inutiles redderentur ad munera ſuperiora, & ſemper cogerentur obedire junioribus; prudentia neceſſaria eſt, ut hi etiam, ſi digniores alioquin ſint, aliquando Prælati fiant; & quidem non debent tunc incipere a Prælaturis infimis, ſed aſſumi ad majores. Sic enim legimus S. Bonaventuram, cum actu adhuc doceret, nec unquam gubernaſſet, factum fuiſſe totius Ordinis Generalem. Poſſunt enim hujuſmodi homines brevi tempore compenſare defectum experientiæ in gubernando, quem habent, cum pro majori capacitate, & doctrina, qua pollent, facilius poſſint gubernandi artem in gradu eminentiori comparare. Ita eruditiſſime diſcurrit Cardin. de Lugo loc. cit. ad tollendos quarumdam Religionum abuſus, ubi Politici quidam Tacitiſtæ Litteratos, ac ſtudiis deditos, ad dignitates, & regimina dicunt eſſe ineptos, quaſi litteræ, & virtutes ſint præcipua ad dignitates conſequendas impedimenta; & appoſite S. Bonaventuræ Seraphici Doctoris exemplum adducit ſapientiſſimus hic vir, ut ignaviæ talem, ac tantum abuſum præſertim in Religione Seraphica

eſſe

Digitized by Google

[illegible] ob inconvenientia a Fabro loc. cit. relata ex [illegible] abuſu ſequentia, quæ apud ipſum videri poſſunt.

12 Poſtremo, quia ſupra dictum eſt obligationem eſſe ſemper eligendi digniorem ad beneficia Eccleſiaſtica, cu[illegible] [illegible] b[illegible] habentia, quibuſdam caſibus except[illegible]; [illegible] fieri ſolent [illegible], in quibus minus dignum eligere licet, digniori omiſſo, ut notat idem Cardinal. de Lugo, diſp. cit. ſect. [illegible] [illegible] adducens. Primus caſus eſt, quando eſt parvitas materiæ, ut quando exceſſus dignitatis in eo, qui omittitur, parvus eſt ſupra eum, qui eligitur, vel ſi beneficium ſit parvi momenti, aut parum excedat beneficium, quod digniori confertur. Secundus eſt, poſſe [illegible] minus dignum, quando electio reſtringitur ad perſonas talis loci, vel communitatis, tunc enim poſſunt [illegible] digniores alterius loci, ac communitatis, qualia eſſe ſolent beneficia, quæ patrimonialia vocantur. Tertius e[illegible] poſſe minus dignum eligi, quando dignior ea induſtria ad aliud majus beneficium brevi vacaturum reſervatur; cum enim hæc obligatio ex debito erga bonum commune oriatur, & magis bono [illegible] expediat, quod dignior illud aliud habeat, jam [illegible] ſervatur intentio erga finem principalem, licet electio dignioris differatur. Quartus caſus eſt, poſſe eligi minus dignum etiam ad beneficium pinguius, & digniorem ad magis tenue, quando hoc majorem curam, & induſtriam exigit, quam illud pinguius, quod facilius adminiſtrari poteſt, & ratio eſt, quia majus bonum Eccleſiæ exigit, ut ita fiat, quod bono privato præferendum eſt. Quintus caſus eſt poſſe minus dignum, & doctum eligi, quando [illegible], vel dignior timetur prudenter, quod non reſi[illegible], atque ideo minus uti[illegible] erit, quam ille alius. Sextus caſus eſt, ut dari poſſit ſuffragium minus digno contra digniorem, quando non eſt ſpes, quod ſuffragium digniori proſit, eo quod alii plures ad alium inclinent. Septimus caſus eſſe ſolet de patrono, ſeu fundatore beneficii, hic enim poteſt quem voluerit dignum eligere, digniori omiſſo, quia de propriis bonis poteſt pro libito diſponere. Octavus tandem caſus ab aliquibus addi ſolet de renunciante beneficium, quem dicunt non peccare, ſi renunciet in dignum, digniori omiſſo; hoc tamen ponderandum eſt, ut ait Lugo cit. ſect. 4. ex damno, quod infertur, vel non infertur bono Eccleſiæ, ſi talis renunciatio fiat, cum ex hoc ipſa obligatio oriatur eligendi digniorem. Et hæc omnia a Superioribus valde ponderanda ſunt, ob memorabile dictum, quod olim audivi ab Eminentiſſimo Cardinali Cenſino noſtri Ordinis F. M. [illegible] ut plerumque in hoc ſeculo regnare [illegible] deſtructivam, non [illegible], ut ipſa experientia conſtat.

ARTICULUS SECUNDUS.

De juſta diſtributione in imponendis tributis, & oneribus.

13 Cum juſtitiæ diſtributivæ duo potiſſima ſint munera, ut dictum ſupra eſt, unum diſtribuere cum debita proportione bona communia [illegible] aliarum diſtribuere etiam cum debita proportione onera communia; quod potiſſimum fit in exactione, & impoſitione tributorum, & gabellarum, quæ pro Reipublicæ ſuſtentatione petuntur, poſtquam de primo actum eſt in præcedenti articulo, nunc de ſecundo agendum eſt in præſenti: nomine autem tributi, & gabellæ intelligitur hoc illud, quod ſubditi, ſeu membra Reipublicæ ad onera illius ſuſtentanda ex obligatione contribuunt: qua ratione hæ contributiones tributa dicuntur, quia [illegible] tribuuntur, vel contribuuntur ex obligatione, quod [illegible] [illegible], nam quod [illegible], & ſine neceſſitate ſinguli offerunt, non eſt proprie tributum. Ut autem pateat quæ, & qualis ſit juſta diſtributio in imponendis tributis, & oneribus, declarandæ ſunt conditiones, quæ a Juriſtis, & Summiſtis aſſignari ſolent ad juſtam tributi impoſitionem.

14 [illegible] conditio eſt, ut tributum imponatur ab eo, qui legitimam habet auctoritatem: tales autem ſunt, qui in ſuo regimine Superiorem non agnoſcunt in temporalibus, ut ſunt Reges, Imperatores, & Reſpublicæ perfectæ, cum enim hujuſmodi perſonæ a populo auctoritatem accipiant, illius curam gerant, par eſt, ut a populo quoque vectigalia exigant, & tributa ad ſuſtentationem ſuæ dignitatis, & ſtatus neceſſaria; alii vero inferiores, ut pro Reges, Duces, Marchiones vectigalia, & tributa imponere nequeunt abſque ſuorum ſuperiorum conſenſu. Ita Leſſ. Molin. Suarez, Salas, Navarr. Vaſquez, Lugo, Bon. Caſp. & alii DD. paſſim, & ita habetur in cap. *ſuper quibuſdam* de verb. ſignificat. Jam vero hujuſmodi tributa exigentes ſine legitima cauſa excommunicantur ipſo facto in Bulla Cœnæ. Notat autem Pontius noſter diſp. 39. q[illegible] 2. hoc ita intelligendum eſſe, ut illi ſoli poſſint eaſie impo[illegible], ut ab aliis impediri non poſſint, quo minus ſolvi debeant[illegible] [illegible] ea natura rei nihil obſtare videtur, quo minus aliquis particularis Dominus alicui Regi, vel Principi ſubditus, vel [illegible] Civitas tributum ſupra ſubditos imponere poſſit in ordine ad bonum commune Civitatis, vel ditionis, quod tamen a Principibus [illegible] [illegible] revoca[illegible] Magiſtr. Theol. Moral.

ri poſſet, & ſic non poſſunt abſolute alia tributa imponere, ſed cum conſenſu Superiorum, [illegible], & idem ſentit Lugo diſp. 23. ſect. 1. num. 6 [illegible] ex na[illegible] [illegible] non eſſe ſupra, aut contra po[illegible] alium inferiorem poſſe imponere tributa, [illegible] neceſſitas ad rectam executionem [illegible] commiſſi, cui enim conceditur finis, conceduntur media ad illum finem neceſſaria, de facto [illegible] id ab [illegible] gubernatoribus fieri non poſſe ſine ipſo [illegible] ſupremi Principis commiſſione, quia de facto Principes ſupremi [illegible] [illegible] ſibi reſervarunt, nec eam concedere [illegible] [illegible] conceſſione [illegible] gubernanti [illegible] id [illegible].

15 Secunda conditio eſt, ut cauſa [illegible] [illegible] tributa ſit juſta, hæc autem attendi debet ex [illegible] commune, ad quod tributa ordinari debent, non ad Principis utilitatem, vel abundantiam; unde cauſa [illegible] [illegible] videlicet neceſſitas publica, ut ad bonum [illegible] illum inferendum, ad tuendum Regnum, vel Rempublicam, vel ad redimendam eam ab aliquo [illegible], vel ad providendum [illegible], & an[illegible] [illegible] compenſationem [illegible], & dam[illegible] [illegible]. Quæ [illegible] [illegible] ſine ſufficienti cauſa impoſitum eſt [illegible] [illegible] [illegible] eam ſaltem parte[illegible], quæ cauſam excedit; imo quando eſt juſta cauſa imponendi [illegible], [illegible] poſtea non expenduntur ad illam neceſſitatem, ob quam impoſitum eſt, ſed in alios uſus [illegible] plures Doctores, & valde probabiliter [illegible] debere, & ratio eſt, quia juſte [illegible] [illegible] & acceptatum, & P[illegible] [illegible] ob cujus neceſſitatem tributum juſte fuit exactum; ergo reſtituere tenetur damnum [illegible] ex eo, quod ex parte ſua contractum non obſervaverit. Quamvis autem [illegible] tributorum impoſitio ad boni communis utilitatem ordinari debeat, ut juſta ſit, non autem ad privatam Principis utilitatem, vel abundantiam, aliqua tamen pertinet etiam ad bonum publicum conſervatio ipſius Principis, ſuſtentatio juxta ejus dignitatem, & ſtatum [illegible] [illegible] ad ſuſtentationem ipſius [illegible] non [illegible], vel ad [illegible] jam in Matri[illegible] [illegible] candam, aut ejus filium e captivitate redimendum. Imo etiam, quando Princeps ſua [illegible] in neceſſitatem, vel paupertatem pervenerit, quia prodigus largitionibus, vel alio abuſu ærarium [illegible] [illegible], aut ære alieno [illegible], cenſent plures Doctores etiam in tali caſu poſſe juſte tributa imponere, ſi alia via neceſſitatem ſuam ſublevare non poteſt; addunt tamen tunc Principem ſumptus proprios, quantum fieri poteſt, moderari debere, ne ſubditi ſua culpa graventur; ac etiam poſtea, quando ad pinguiorem fortunam pervenerit, reſtituere tenetur ſubditis damnum illud, quod Principis culpa paſſi ſunt. Ita Sanchez, Leſſius, Vaſquez, Azorius, Lugo, & plures alii, & qui oppoſitum tenent, intelligi debent, ſi Princeps alia via quam per tributa ſuis [illegible] neceſſitati [illegible] ſubvenire, ſi enim non poteſt, debent ſubditi conſulere oppoſitis limitationibus prædictis.

16 Tertia conditio eſt, ut tributum [illegible] [illegible], & cum [illegible] proportione, ut pauperes præ divitibus non graventur, & ne ultra neceſſitatem, propter quam ſunt impoſita [illegible] [illegible], niſi aliqua neceſſitas æqualis [illegible] major ſuperveniat. Unde dicunt Doctores [illegible] [illegible] impoſitione proportionem geometricam eſſe ſervandam, in hoc nimirum ſenſu, quod ſi neceſſitas eſt communis, omnes communiter, & æqualiter graventur, ſervata tamen proportione geometrica, ut ii, qui majores habent vires, [illegible] plures, plus ſolvant, & qui minores, minus, non autem ſervata æqualitate, vel proportione arithmetica, tunc enim eſſet ſumma inæqualitas, & juſtitia diſtributiva læderetur in omnium impoſitione, ſi [illegible], & [illegible] æquale pondus ſingulis portandum imponatur. Si vero tributum imponatur ad neceſſitatem non omnibus communem, ſed aliquorum, talis etiam proportio geometrica eſt ſervanda, ut ii primo loco graventur, ad quos principaliter neceſſitas illa ſpectat, quorum contributione non ſufficiente, ab aliis deinde exigatur, quatenus membra ejuſdem corporis ſibi invicem ſubvenire debent. Hæc igitur æqualitas, & proportio geometrica in tributi impoſitione eſt ſervanda, quia in ea peccari poteſt non ſolum contra juſtitiam diſtributivam, ſed etiam contra commutativam, [illegible] [illegible] exigendo, ſinguli enim jus habent ad ſua bona ex juſtitia commutativa, ut a Principe gravari nequeant, niſi ex juſta cauſa, neque etiam ultra terminum, in quem [illegible] Reipublicæ membra ad bonum commune concurrere debent, ſervata membrorum proportione inter ſe, [illegible] Princeps injuſte, ac indebite tributum exigens [illegible] ad rationem illud reſtituendi. Ita Doctores [illegible], & alii communiter.

17 Quarta tandem conditio ad juſtam tributi impoſitionem neceſſaria eſt proportio tributi cum neceſſitate, vel cauſa, propter [illegible] [illegible] [illegible] quam ſuportionem ita declarat Card. de Lugo d[illegible] 36. [illegible] 3. ut n[illegible] ſit majus malum, cui populus exponitur, & quod ex ſolutione talis tributi pat[illegible], quam illud, quod timere poſſet, ſi ad eam neceſſitatem ita non contribueret. Neque enim boni Medici eſt, inquit Lugo, corpus ſanguinis emiſſione uſque ad [illegible] [illegible] [illegible] periculo, cui

[illegible] non [illegible] ſt; & [illegible] conſtat [illegible] tiſſimas, & [illegible] ementibus [illegible] Q [illegible] vendire [illegible] pra uſimor [illegible] quum eſt [illegible] inter du [illegible] Principes ger [illegible] de iure le [illegible] occaſſion: in eo R [illegible] cont [illegible] & le [illegible] a ſubditis [illegible] ceſſanter [illegible] & ſan [illegible] m, ut ſe in eo Re [illegible] Et [illegible] a [illegible] poſſit, ſi [illegible] etur [illegible] ſubditi graviſſi [illegible] ad hoo [illegible] ure [illegible] ndum [illegible] tamen [illegible] ex [illegible] ratur [illegible] fortaſſe mel [illegible] eſſe pro [illegible] n n eſt [illegible] ſuos in [illegible] caſu cum [illegible] ſuorum [illegible] orum [illegible] ad defenſione [illegible] quia ſub [illegible] præferendu [illegible] bo [illegible] privat [illegible] commu [illegible] on redundat, non [illegible] eſt [illegible] Re [illegible] ſed Rex [illegible] ter regnum.

28. [illegible] eſt [illegible] ſolven [illegible] ex [illegible] quæ commu [illegible] ex parte [illegible] carnibus [illegible] ma [illegible] egat, quia in [illegible] pau [illegible] quam dives, & ex [illegible] ipſis [illegible] ad quos [illegible] & nobiles [illegible] a ex [illegible]

[illegible]

bus, qui debitam diligentiam non adhibuerunt [illegible] publicis tran [illegible] ſiverent. Ita Soto, A [illegible] Caſtro [illegible] Tabiena, He [illegible] ez, Sanchez, Co [illegible] ba, & plures [illegible] ſummo a [illegible] illos, qui [illegible] merces [illegible] ne ab exactore [illegible] tributum exigatur [illegible] ate, ne [illegible] illud ſolvere, donec petatur. Ita P [illegible] ex noſt [illegible] quæſt. [illegible] quod nec etiam improbabile putat C [illegible] ſect. 4. Alii vero e contra affirmant gabe [illegible] perpetuam eſſe omnino ſolvendam, [illegible] ex leg [illegible] debet illam ſum [illegible] certam P [illegible] ergo [illegible] conductor gabel [illegible] ſive non [illegible] tene [illegible] ad [illegible] Faber noſter [illegible] num. [illegible] C [illegible] & [illegible] illos [illegible] fide ſine [illegible] & [illegible] exactorum vendu [illegible] vel [illegible] ſeunt palam [illegible] & [illegible] rectum [illegible] non pec [illegible] ad reſtitutionem teneri [illegible] non [illegible] locationis [illegible] eſſet, ut ſubditi teneantur exe [illegible] ut exactores [illegible] & ex [illegible] eſſe naturæ [illegible] petatur, adhuc tamen certum eſt, quod [illegible] Leſſi [illegible] Stephanus a S. Gre [illegible] & alii, obſervandam eſſe locorum conſuetudinem, quæ [illegible] legum [illegible] Principum interpres, & [illegible] Princeps [illegible] Er [illegible] ex noſtris R [illegible] ſect. 1. Qui Doctores a [illegible] quod [illegible] & cum [illegible] & probis [illegible] adhuc [illegible] dubius remanet [illegible] vectigal [illegible] fide [illegible] de quo [illegible] vide apud C [illegible] 26. [illegible] ſect. 6.

29. [illegible] certum eſt apud omnes [illegible] Eccleſias [illegible] perſonas, ac eorum bona [illegible] ſe a ſolutione gabel [illegible] exempta a Principibus [illegible] habetur in cap. *Non minus* [illegible] Immun. E [illegible] & cap. *Quamquam* de [illegible] in 6. & L. Preſbyter C. de E [illegible] & in Bulla Cœnæ ex [illegible] conſtat [illegible] non ſolum [illegible] Ecc [illegible] ſed etiam quoad [illegible] bonis Eccleſiaſticorum abſque [illegible] limitatione. Et ſub [illegible] nomine Eccleſiaſticorum veniunt omnes Clerici, & Re [illegible] & non ſolum Clerici majoribus ordinibus inſigniti [illegible] etiam minoribus [illegible] aut prima tonſura, tamen ſi [illegible] habitum [illegible] & tonſura Clericali [illegible] habeant [illegible] 6. [illegible] ex [illegible] Clericorum [illegible] Ordini [illegible] hoc enim potuit a Pontifice concedi in a [illegible] ob Clericorum [illegible] & ne Principes [illegible] tributis. Quo [illegible] iure hæc exempti [illegible] & Eccleſiaſticis competat [illegible] an de facto competere [illegible] humano [illegible] etiam competat [illegible] competere [illegible] tum iure [illegible] commun [illegible] videtur expreſſe [illegible] a B [illegible] III. in [illegible] *quam de ce* [illegible] *Eccleſia* [illegible] *perſonæ* [illegible] & [illegible] eſt [illegible] 20. dum [illegible] *perſonarum* [illegible] *communitatem* [illegible] eſſe

QUÆSTIO II.

De [illegible] *Juſtitiæ ad publica* [illegible]

QUI [illegible] perſonatum acceptis [illegible] eſt [illegible] non [illegible] & [illegible] ſtrabo [illegible] Re [illegible] publicæ [illegible] ſed [illegible] Iudex non [illegible] merita [illegible] adjectum [illegible] aliæ [illegible] publi [illegible] Advoca [illegible] & ſimi [illegible]

[illegible] Neapol [illegible]

ARTICULUS PRIMUS.

De obligationibus Judicis.

PLura perſonarum genera, ut dicebamus, in judicio publico intervenire ſolent, ut docet Alenſis 3. part. q. 40. & alii communiter, quædam dicuntur perſonæ principales, quia ad ſubſtantiam judicii ſunt neceſſariæ, nempe Judex, Actor & Reus, ut habetur in cap. forus de verb. ſignificat. aliæ vero dicuntur acceſſoriæ, ut Teſtes, Procurator, vel Advocatus, Tabellio, ſive Notarius. In hoc itaque articulo de obligationibus Judicis agendum eſt, & conveniunt Doctores quatuor præcipue eſſe conditiones ad hoc requiſitas, ut quis officio Judicis recte fungatur, de quibus agit Div. Thomas qu. 67. art. 1. & ſeq.

23 Prima conditio eſt, ut habeat legitimam judicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſſe poteſt, una ordinaria, quæ competit ipſi ratione officii, ut Pontifex habet in omnes Chriſtianos, Rex in ſuos ſubditos, & ſimiles, qui ex dignitate, ſeu officio ſuo juriſdictionem habent, ita quod ea talis officio, vel dignitate ei competit juriſdictio. Altera eſt delegata, quæ eſt ex commiſſione ordinarii, ut legatus Papæ, vel alii ſimiles, unde Judex delegatus, ſeu commiſſarius dicitur, qui ex commiſſione alicujus ſuperioris judicia juriſdictionem habet, & hic poteſt eſſe Judex ſpecialis ad aliquas, ſcilicet, certas cauſas particulares deputatus, vel generalis ad omnes lites, & cauſas in aliquo loco, vel Provincia judicandas. Tertia eſt arbitraria, qualis eſt ejus, qui ex conſenſu partium in Judicem eligitur, & obligantur ſub pœna ſtare illius ſententiæ, qui etiam dicitur Judex compromiſſarius, non tamen habet auctoritatem publicam, & licet poſſit ſua ſententia ligare, non tamen poteſt cogere ad eam implendam, ut docet D. Thomas quæſt. 67. cit. art. 1. ad 2. Quarta denique eſt acceſſoria, quam quis habet in eum, qui licet ſibi ſubditus non ſit, delictum tamen intra limites ſuæ juriſdictionis commiſit; in tali enim caſu juriſdictionem in eum acquirit ratione delicti commiſſi in ejus territorio, ut habetur cap. *poſtulaſti*, & cap. final. de foro competenti. Itaque qui abſque legitima poteſtate aliquo ex his modis ſe in officium Judicis ingerit, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem damni tenetur, ſi quod ex ejus illegitimæ poteſtatis uſurpatione ſequatur, ut notat Toletus cum pluribus aliis lib. 5. c. 56. quæ autem differentia, & quotuplex verſetur inter Judicem ordinarium, & delegatum videri poteſt apud Fabrum d. 54 c. 2.

24 Secunda conditio eſt, ut Judex ſufficientem ſcientiam habeat, & judicet ſecundum veritatem, quæ ei innoteſcit tam in generali per leges divinas, & humanas, quas idcirco optime callere debet, quam in particulari per inſtrumenta, teſtes, aliaque ſimilia documenta, ex quibus juvari poſſit ad probationes inductas accuratius diſcutiendas, ut poſſit earum inveſtigare defectum. Et ratio hujus conditionis eſt manifeſta, quia non minus tenetur Judex ad bonam ſui muneris adminiſtrationem, quam Medicus, Chirurgus, & alii ſimiles; iſti autem debent habere ſufficientem peritiam, quæ ad bene, & utiliter ſua miniſteria exercenda requiritur, quam ſi non habent, ab iis officiis abſtinere tenentur; ergo idem de Judicibus dicendum eſt, unde ſi ob eorum ignorantiam aliquod notabile detrimentum litigantibus acciderit, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, hoc totum illis imputandum eſt, etiam cum obligatione reſtituendi. Controverſia tamen eſt inter Doctores. An judex teneatur condemnare reum, qui per teſtes legitime probatur reus criminis, quem Judex privata ſcientia certo ſcit eſſe innocentem. Et in primis conveniunt eum Judicem teneri omnia tentare media, & omnem adhibere diligentiam ad illum reum liberandum, falſos licet legitime, & ſervato ordine juris, convictum, v. gratia impediendo accuſationem, protrahendo judicium, interrogando diligenter de circumſtantiis loci, temporis &c. donec teſtes inveniat diſſidentes, committendo carceris cuſtodiam, ut innocens aufugere poſſit [illegible] ſi hæc, & ſimilia ad innocentiæ juſtificationem [illegible] nequeat, vel cauſam remittere debet ad Judicem [illegible] ſi ipſa ſit [illegible] ei, & [illegible] illo teſtificari innocentiam rei, quam ipſe certo ſcit, ſi hoc modo putat innocentem liberari poſſe, vel quavis alia ratione ab [illegible] abſtinere, quod ſi Judex ſit ſupremus, facilius poterit eum revera innocentem abſolvere de poteſtate abſoluta, ſe[illegible] quam Princeps aliquando pœnam debitam condonare [illegible], & ad quodlibet ſcandalum evitandum coram [illegible], & [illegible] ate [illegible] hominem illum revera [illegible], ex quibus patet rariſſime contingere poſſe [illegible] ne [illegible] reum, quem ſcit innocentem, liberare [illegible] in dato illo caſu, quod agere poſſit, [illegible]

25 In qua controverſia tres ſunt ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima ſententia abſolute negat unquam licere Judici proferre ſententiam contra eum, quem certo ſcit eſſe innocentem, fundamentum eſt, quia repugnat juri naturæ & divino innocentem directe occidere, quia hoc eſt intrinſece malum, & Exod. 23. præcipitur: *Inſontem, & juſtum non occides*, ergo quomodocunque ſciatur eſſe innocentem, peccatum erit eum [illegible] quia in allato caſu adhuc directa occideretur innocens, & ejus mors intenderetur ad ſervandum juris poſitivi ordinem.

Confirmatur, quia jure naturæ dictante Judex judicare debet ſecundum allegata, & probata, ut veritas ſervetur, & in judicando non erretur; ergo quando Judex certus eſt ſe errare, & veritatem non ſervare judicando ſecundum allegata, & probata, contra vitam innocentis non debet ſecundum allegata, & probata judicium ferre, illumque morti adjudicare. Ita Angelus, Panorm. Filliuc. Roſella, Toletus, Vulpes ex noſtris tom. 3. p. 3. diſp. 94. art. 3. & plures alii. Secunda ſententia extrema affirmat ſemper Judicem proferre poſſe ſententiam in quacumque cauſa juxta allegata, & approbata, ideoque reum ita convictum ad mortem condemnare teneri, quoties aliter facere non poteſt. Fundamentum eſt, quia judex ſuſtinet perſonam publicam, non privatam, ſiquidem gerit vices communitatis; ergo debet uti publica notitia, notitia autem publica eſt illa, quæ habetur per allegata, & approbata; ergo Judex ſic judicare debet, atque ideo illum ad mortem condemnare tenetur, qui ſecundum allegata, & approbata cenſetur nocens, & dignus morte judicatur, quamvis Judex eſſe innocentem ſciat privata ſcientia.

Confirmatur, quia ſi non eſſet ad hoc obligatus, aperiretur via Judicibus ad non caſtigandos reos, quantumvis eorum delictum probaretur, qui facile poſſent dicere, quod ipſimet privata ſcientia cognoſcerent eſſe innocentes; hoc autem eſſet magnum inconveniens in Republica. Ita Div. Thom. qu. 67. art. 2. Cajetanus, Sotus, Sanchez, Valentia, Salonius, Arragonius, Reginaldus, Clavis regia, Navarrus, & eſt communior apud Summiſtas, & Juriſtas, quam etiam ſequuntur ex noſtris Aſtefanus lib. 5. tit. 18. art. 10. & Pontius diſp. 59. qu. 3. Tertia tandem ſententia media diſtinguit, de cauſis criminalibus, in quibus agitur de pœna vitæ, vel mutilationis, & in his negat licere Judici innocentem condemnare ob rationes primæ ſententiæ; in cauſis vero civilibus, vel ubi agitur de pœna pecuniaria, vel exilii, aut privationis officiorum licere concedit. Ratio diſcriminis eſt, quia in his cauſis civilibus innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum; tum quia Reſpublica poteſtatem habet in bona ſuorum civium, quando bonum publicum id requirit, ut in hoc caſu, ne forma publicorum judiciorum cum populi ſcandalo evertatur. Ita Petrus Navarrus, Coninchius, Leſſius, Malderus, Bonecina, Card. de Lugo, & plures alii.

26 Harum opinionum prima mihi magis placet, ejuſque fundamentum ſtabilius videtur, quia ſcientia teſtium requiritur in judicio ad informandum judicem facti ignarum, quare ſi judex fuerit propria ſcientia facti planiſſime informatus, ex qua ſibi pariter conſpicua fiat falſa teſtium depoſitio, plane non video, quomodo licite judicare poſſit ſine peccato contra veritatem ſibi agnitam ſecundum falſa allegata, & probata, ut enim bene diſcurrit Vulpes loc. cit. lex obligans judicem ad judicandum ſecundum allegata, & probata eſt pure poſitiva humana; lex vero obligans in foro conſcientiæ ad judicandum de rebus ſecundum veritatem a parte rei ſibi notam naturalis eſt, & divina; ſed lex inferior neminem poteſt contra ſuperiorem obligare; ergo nullus judex poteſt licite judicare ſine graviſſimo peccato contra veritatem ſibi notam ſecundum falſo allegata, & probata. Nec urget fundamentum ſecundæ ſententiæ, quod judex ſuſtinet perſonam publicam, & ideo uti debet notitia publica, quæ habetur per allegata, & probata. Quamvis enim judex ſit perſona publica, negatur tamen ipſum uti debere publica notitia, quam in conſcientia ſcit eſſe falſam, cum tanto innocentis detrimento, quem privata notitia novit eſſe talem. Regula autem illa generalis, quod judex teneatur judicare ſecundum allegata, & approbata, ſervanda eſt, ut ait Vulpes, quando judex eſt omnino ignarus facti, & in eodem caſu currit pariter regula Deuteron. a Chriſto confirmata in Evangelio. *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum*. In caſu igitur propoſito, quod judex certo ſciat reum criminis convictum per teſtes eſſe revera innocentem, ſi eſt inferior, tenetur de neceſſitate ſalutis cauſam ad ſuperiorem tranſmittere judicandam, certiorem illum faciens de falſa teſtium depoſitione. Si fuerit ſupremus, poterit reum revera innocentem, & ut talem ſibi notum de poteſtate abſoluta abſolvere modo jam explicato; quod ſi urget populi tumultus, & ſcandalum, debet de neceſſitate ſalutis judicium a ſe abdicare, & ad nutum populi illud alteri committere, dicens cum Pilato. *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram judicate*.

27 Quæres, An poſſit judex e contra condemnare illum, quem certo ſcit eſſe reum criminis, licet non comprobetur per teſtes, vel alias legitimas probationes. Quamvis de hoc quoque ſint varii modi dicendi, cum communiori tamen dicendum eſt judicem inferiorem non poſſe, & ratio eſt, quia judex inferior auctoritatem non habet derogandi legibus ſuperioris, ſed juris ordinem ſervare tenetur, ordo autem juris eſt, ut non condamnetur, qui ſecundum allegata, & probata conſtat eſſe innocentem. Si vero ſit judex ſupremus, ut Rex, vel Princeps abſolutus, poſſet id facere ad impediendum malum grave, quod poſſet ex vita ipſius Reipublicæ imminere, quia bonum Reipublicæ debet præferri vitæ ipſius, qui nocumentum notabile ei inferret. Extra

tamen

Digitized by Google

tamen talem [illegible] ordinare, & [illegible] non poteſt alium condemnare, [illegible] omnino [illegible] eſt, & probari non poteſt, & [illegible] quia, [illegible] & probatio [illegible] ex [illegible] unde [illegible] Deum [illegible] contra Adam [illegible] ſententiam, niſi prius vocatum, [illegible] & [illegible]. Cum ergo Princeps in jure [illegible] non poſſit, dicendum eſt non poſſe [illegible] per teſtes [illegible], ſed [illegible] mortaliter peccare, & [illegible] obligari. Ita, Arragon, Navarrus, Clavis regia, [illegible] Bonacina, [illegible] & alii communiter [illegible] in [illegible] ut [illegible] Judex [illegible] In cauſis vero criminalibus [illegible] modis procedere poteſt, ut ait [illegible] [illegible] & alii [illegible] communiter, nam vel procedit ex officio, vel ad [illegible] vel accuſatione, vel [illegible] vel per [illegible] [illegible] procedit ex officio [illegible]

[illegible]

[illegible] & ex [illegible] alia vero [illegible] tanto [illegible] ſufficiunt, quanto pernicioſius eſt crimen, de quo [illegible] inquirendum debet, quale eſt proditio, hæreſis, [illegible] ut apud Layman videri poteſt, Bonacinam, Card. de Lugo, & alios paſſim, ac etiam Fabrum noſtrum diſp. 54. cap. 2. & 3.

29 Controverſia autem eſt inter Doctores, An judex in ferenda ſententia opinionem magis probabilem ſequi debeat. Duplex autem poteſt eſſe dubium in cauſa, ut communiter Doctores advertunt, unum facti, aliud juris: dubium facti eſt, ſi v. gr. dubitetur, an Petrus tale delictum commiſerit, vel [illegible] compos, quando teſtamentum confecit: dubium vero juris eſt, quando dubitatur, quid lex in tali [illegible] vel caſu [illegible] & an extendatur, vel non extendatur ad ipſum, [illegible] utrinque ſunt opiniones probabiles: de hoc igitur [illegible] procedit difficultas, an tunc judex poſſit ferre ſententiam pro [illegible] pro hac, vel alia parte unam probabilem opinionem ſequendo alia relicta. [illegible] [illegible] extremæ, & una media. Prima [illegible] quando [illegible] probabile jus utrique [illegible] non poſſe judicare, ſed debere [illegible] ad compoſitionem [illegible] æqualem, [illegible] æqualiter [illegible] ſi [illegible] indiviſibilis, eam [illegible] medium pretium [illegible] non poſſe judicem ferre ſententiam [illegible] minus probabili, quando altera eſt probabilior. [illegible] opiniones ſunt æque probabiles, æquale jus habent partes litigantes, ac proinde in unam partem magis inclinare, quam in aliam, ob amicitiam, vel aliam cauſam debitam, [illegible] negari, [illegible] perſonarum acceptione [illegible] & [illegible] de judice [illegible]

[illegible]

[illegible] ſententiam ſecundum illa, [illegible] exequi, & [illegible], quia judex inferior in lege ſuperioris diſpenſare non poteſt, & hoc totum intelligendum eſt non modo, cum is, qui damnum paſſus eſt, id petit, ſed etiam quamvis conſentiat, & a tali petitione deſiſtat, [illegible] eſſe dicit [illegible] viam appellationis denegare non debeat, niſi in cauſis a jure expreſſis. Ita D. Thomas 2. 2. qu. 63. art. 4. Bannes, Arragon. Salon. Clavis regia, Valentia, Bonacina, Toletus, Molina, Reginaldus, Vulpes noſter, & alii communiter, qui tamen advertunt hoc intelligendum eſſe de pœna certa, & a lege taxata, non autem de arbitraria, nam quando lex ob aliquod delictum commiſſum pœnam delinquenti infligendam non determinat, ſed eam arbitrio judicis remittit, poteſt Judex juxta ſuum prudens [illegible] imponere, quamquam ad miſericordiam magis, [illegible] ad ſeveritatem inclinare debeat, ut Bonacina notat [illegible] juxta cap. 16. qu. 7. ubi dicitur, melius eſſe [illegible] miſericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem.

[illegible] Si vero de ſupremo Judice ſit ſermo, dicunt [illegible] poſſe pœnam a jure taxatam remittere, & Reum [illegible] etiam [illegible] parte, ut refert Bonacina loc. cit. [illegible] hoc faciat ex juſta cauſa, ut ſi ita poſtulet commune bonum, & ratio eſt, quia [illegible] ſuperior [illegible] habet poteſtatem, & in jure [illegible] facultatem habet, præſertim dum adeſt juſta [illegible] cauſa; ergo diſpenſare poteſt in lege [illegible] poſito, quia commune bonum privato præferendum [illegible] Addunt tamen reſarciendum eſſe damnum parti [illegible] pars non debet pati damnum ob remiſſionem Principis, quia non poteſt in jure naturæ diſpenſare [illegible] alterum bonis privare. Verum omnino mihi repugnare [illegible]

[illegible]

pœna eximere, ſi hoc publicæ utilitati conducere, aut ſaltem minime nocere perſpexerit. Quod ſi læſus injuriam remittere nolit; poterit nihilominus Princeps, ſatisfactione debita erga ipſum læſum injuncta, pœnam a jure decretam, & taxatam, non quidem totaliter remittere, ſed aliqualiter relaxare, vel in aliam commutare, prout prudentia dictaverit, quod etiam nonniſi rariſſime facere debet, & ob cauſas tales, quæ illum apud ſummum omnium judicem Deum ab omni culpa immunem reddere poſſint. Denique ſubdit Bonacina loc. cit. quod licet judex inferior ordinarie id facere nequeat, ut ſupra dictum eſt, poteſt tamen etiam ipſe aliquando ſic pœnam relaxare, vel in aliam commutare, ut quando commune bonum talem relaxationem poſtulat, & aditus ad ſuperiorem non patet, ut ab ipſo relaxatio pœnæ obtineatur. Superior enim non præſumitur relaxationem pœnæ cum tanto incommodo ſibi reſervare: ergo judex inferior in tali caſu poteſt pœnam relaxare, non quidem omnino, ſed quatenus ratio, & prudentia dictabit. Alia plura ad ſtatum judicis ſpectantia, ejuſque obligationes videantur apud Aſteſanum noſtrum lib. 1. tit. 38.

ARTICULUS SECUNDUS.

De obligatione accuſatoris, & denunciatoris.

34 JAm dictum eſt art. præc. ex communi Doctorum conſenſu duplicem eſſe viam in jure expreſſam, qua crimen aliquod ad publicam poteſtatem deferri poteſt, accuſationis, ſcilicet, & denunciationis, ita enim expreſſe habetur in cap. *ſuper his* extra de accuſationibus. Inter accuſationem autem, & denunciationem hoc aſſignant diſcrimen, quod accuſator accuſationi ſe ſubſcribere debet, & ſuſcipit in ſe onus probandi criminis, quod ſi non probat, patietur ex jure talionis pœnam; non ita denunciator, nam denunciatio ſolis verbis fieri poteſt, nec tenetur probare crimina, quæ denunciat, ſed ſufficit ſi indicia aperiat, quibus judex ex officio ad ulteriorem inquiſitionem faciendam moveri poſſit. Rurſus addunt denunciationem dupliciter fieri poſſe, vel charitative, cum ſcilicet quis admonitione privata præmiſſa, nec ſecuta proximi emendatione peccatum ejus ad ſuperiorem, tanquam ad patrem defert, & hæc denunciatio paterna dici ſolet, quia nimirum crimen proximi ſuperiori aperitur ſolum propter bonum, & emendationem fratris, & ut efficacius remedium adhibeat juxta illud Chriſti Domini Matth. 16. *Si te non audierit, dic Eccleſiæ*. Alio modo fieri poteſt denunciatio, nempe judicialiter, & tunc fit, cum quis ad vindictam, & punitionem criminum ob bonum publicum illa Superiori denunciat, tanquam Judici, ut pro ſuo munere faciat, quod expediens judicabit pro bono publico, & hæc denunciatio judicialis dici ſolet, & canonica. Ita Azorius, Clavis regia, Bonacina, Tamburinus, & alii paſſim. Hac obſervatione præmiſſa.

35 Primo quæritur, quis accuſare teneatur, ſeu an quis obligetur aliquando ad accuſandum; & conveniunt omnes, ut notat Cardinalis de Lugo diſp. 38. ſect. 1. regulariter loquendo nunquam eſſe obligationem accuſandi accuſatione proprie dicta; ſiquidem iis omnibus, quæ ex omiſſione accuſationis propriæ dictæ timeri poſſunt, per denunciationem judicialiter factam ſufficienter provideri poteſt, quare opus non eſt abſolute loquendo, ut quis onera accuſatoris ſibi aſſumat, quæ plura, & gravia ſunt ob periculum deficiendi in probatione delicti ex defectu, vel malitia teſtium, & ſimilibus; & hoc ſatis expreſſe habetur L. 1. C. *ut nemo invitus agere, vel accuſare cogatur*, quia nimirum ſatis eſt ad publicum bonum quod quis deferat crimen judici publico bono nocivum per querelam verbalem, & ſimplicem denunciationem. In quibus autem caſibus id neceſſarium ſit, regulam generalem deſumunt Doctores ex D. Thoma 2. 2. qu. 68. art. 1. eſſe obligationem accuſandi, vel denunciandi crimen Reipublicæ perniciosum, quod legitime probari poterit, ſi alia via damnum publicum evitari non poteſt, qualis eſt hæreſis, proditionis, falſæ monetæ, &c. unde qui certo tale crimen novit, ac probare poteſt, tenetur ad criminoſum accuſandum, aut ſaltem judicialiter denunciandum, dum talia crimina ſunt in fieri, vel in procinctu, ut fiant, & ratio eſt, quia quilibet tenetur damnum publicum impedire eo meliori modo, quo poteſt; quare ſi aliter impedire non poteſt, quam per debitam accuſationem, vel denunciationem, hoc vel illo modo impedire tenetur. Quod ſi tale crimen ſit emendatum, iſque qui illud perpetravit, de eo pœnituit, nec ullum imminet Reipublicæ amplius periculum, tunc nullam quoque amplius remanere accuſandi, aut denunciandi obligationem docent periciores, niſi forte quis de illo juridice interrogetur, nam in tali caſu verum reſpondere tenebitur. In aliis autem criminibus; quæ in Reipublicæ detrimentum non vertunt, nulla eſt obligatio inſtituendæ accuſationis, aut judicialis denunciationis, ſed tantum fraternæ correctionis. Ita Navarrus, Valentia, Clavis regia, Salonius, Bannes, Arragonius, Bonacina, Toletus, Abellius, & alii communiter, quorum tamen aliqui crimen illud excipiunt, ex quo grave nocumentum alicui immineret, ut ſi quis ſciret illi inſidias parari, in quibus ejus vita periclitaretur; in tali etenim caſu, ſi tantum periculum per viam fraternæ correctionis impedire non poſſit, denunciare tenetur Judici, vel illum admonere, in quem inſidiæ parantur, ut ſibi caveat, non tamen illi aperire, quis ſit ille, a quo ſibi cavere debet, ne aperiendo contra charitatem peccet. Ita Abellius cap. 4. de præceptis Decalogi ſect. 8. §. 3. cum Tolet. lib. 5. c. 57. & aliis; & totam hanc doctrinam docet etiam ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 4. Vulpes tom. 3. p. 3. diſp. 65. art. 2. Faber diſp. 53. cap. 4. & Pontius diſp. 56. qu. 5.

36 Secundo quæritur, an ante accuſationem, vel denunciationem judicialem debeat præcedere fraterna correctio, & in primis Doctores communiter conveniunt, & docent cum D. Thoma loc. cit. art. 3. ne peccetur contra juſtitiam, neque contra charitatem, accuſationem, vel denunciationem ex omni parte debere eſſe juſtam, itaut in ea nullus detur calumniæ locus, nec prævaricationi, aut tergiverſationi, ex ſingulis enim his capitibus redditur injuſta, & nulla accuſatio, ut fuſe declarat Scotus 4. diſt. 15. q. 4. & Vulpes cum ipſo loc. cit. art. 3. docent prætetea ad juſtitiam accuſationis requiri ut ex intentione juſta, & recta procedat, non autem odio, vel ira, aut alio ſimili pravo affectu. Reſtat ergo ſola difficultas, an denunciator teneatur præmittere correctionem fraternam, antequam denunciet, in qua quæſtione duæ ſunt opiniones. Prima eſt affirmativa, cujus fundamentum eſt, quia Chriſtus Dominus Matth. 18. præcipit fieri correctionem fraternam, antequam Prælato fiat denunciatio; & ratio etiam ſuadet, quia accuſatio fieri debet cum minori detrimento honoris, & famæ proximi, quo poteſt; ergo niſi moneatur proximus, antequam accuſetur, fit illi injuria, quia ſi moneretur, poſſet corrigi, & ſic non eſſet accuſandus. Ita Sylveſter, Sotus, Durandus, & alii ex antiquioribus. Secunda ſententia abſolute negat, quam ſequuntur Navarrus, Faber ex noſtris loc. cit. & alii quamplures, & fundamentum eſt, quia in cap. *qualiter & quando* 2. de accuſationibus aperte dicitur: *Sicut denunciationem debet præcedere correctio fraterna, ita accuſationem legitima inquiſitio*, & etiam ratio naturalis id ſuadet, quia accuſatio non habet pro ſcopo correctionem fratris ad vindictam publicam, & criminis punitionem; correctio autem fraterna habet pro ſcopo emendationem; ergo accuſatio ex vi, & natura ſua correctionem præviam non requirit. Tum quia accuſatio fit etiam ſæpe de criminibus, de quibus frater eſt emendatus, de his autem patet nullam eſſe neceſſariam fraternam correctionem.

37 Media ſententia mihi placet, quam plures ſequuntur recentiores dicentes non debere præmitti correctionem ex debito juſtitiæ, ſed tamen debere ex obligatione charitatis; præſertim vero, ſi delictum ſit occultum, ſitque ſpes aliqua reum hujuſmodi correctione fraterna emendandum eſſe, & ad debitam ſatisfactionem inducendum: addunt tamen, quod ſi nulla ſit emendationis ſpes, nec profectura cenſeatur admonitio, tunc ad illam præmittendam nullam eſſe obligationem, imo ſine ulla mora crimen publicæ poteſtati denunciandum eſſe, quando eſt contra bonum publicum, vigetque ejus periculum. Ita Leſſius, Toletus, Filliucius, Bonacina, Suarez, & plures alii. Et per hoc conciliari poſſunt duæ priores extremæ ſententiæ, prima enim loquitur de obligatione charitatis, præſertim quando delictum eſt occultum, & eſt ſpes aliqua emendationis proximi; Chriſtus enim Dominus correctionem fraternam fieri præcepit ad emendationem proximi, hic enim eſt ſcopus ejus, unde cum non ſperatur proximi emendatio, illud præceptum non obligat, ibi enim ſermo eſt de denunciatione, quæ fit ſolum ad fratrem lucrandum, in qua, ut dictum eſt, ſolum ad bonum illius privatum attenditur. Secunda vero ſententia loquitur de obligatione juſtitiæ, ſic enim de intrinſeca ratione accuſationis, vel judicialis denunciationis non eſt, ut præcedat correctio fraterna, ſed illis accidentaliter conjungitur, quando nimirum aliqua ſperatur proximi emendatio, & ideo abſolute loquendo accuſatio ſine ulla prævia correctione juſte fieri poteſt, quia in accuſatione non eſt habenda ratio boni privati, ſed publici, nimirum ut crimina puniantur ad deterrendos homines a maleficiis, & ut pax Reipublicæ ſervetur, ſiquidem finis per ſe accuſationis, ſi naturam ejus ſpectemus, non eſt emendatio delinquentis, ſed punitio, ut exemplo ejus alii deterreantur, ne addiſcant malefactores, & ne pax Reipublicæ perturbetur.

38 Tertio quæritur, an liceat denunciare delictum occultum, quod nullo modo a denunciante probari poteſt. Prima ſententia negat, & ait tunc fore contra juſtitiam illud per viam accuſationis, vel denunciationis aperire, cum enim probari non poſſit, nec poteſt quoque puniri; proindeque ex ejus manifeſtatione nihil aliud, quam alterius infamia ſequi poteſt, & occulto exiſtente delicto infamaretur proximus, qui jus habet ne famam amittat occulto exiſtente crimine. Ita Leſſius c. 29. dub. 13. quem ſequitur Abellius loc. cit. cum pluribus aliis. Duos tamen excipiunt caſus, in quibus licitum eſſe dicunt ſuperiori patefacere crimen occultum alterius, quamvis probari non poſſit. Primus eſt, quando ex occulto illo crimine grave aliquod malum ſpirituale, vel temporale imminet, quod nonniſi ſuperioris potentia, vel auctoritate averti, & impediri poteſt. Alter eſt, quando id conducere exiſtimatur ad emendationem illius, qui crimen hujuſmodi commiſit, tunc enim ſuperiori, non quidem, ut Judici, ſed ut patri manifeſtare poteſt, præmiſſa tamen admonitione fraterna.

Digitized by Google

39 Secunda opinio aſſerit, quod licet in rigore theorico ita ſentiendum ſit, in praxi tamen nunquam peccari, etiamſi occultiſſima crimina Judici deferantur ab eo, qui injuriam paſſus eſt, vel ab iis, ad quos injuria pertinet, ut pater, frater, &c. Ita Tamburinus cum aliis loc. cit. cap. 2 §. 4. quod probat, quia Judex, & Prælatus, quibus multa ſunt cognita, quique manus, ut dicitur, valde longas habent, alias fortaſſe conjecturas capiſcabuntur, per quas ad judicium procedere poſſint, & reipſa multies evenit, ut occultiſſimi delinquentes comprehenſi ab induſtriis miniſtris non ſato fuerint. Confirmatur, quia ſummum maſum Reipublicæ eſſet ſceleratis, ac impunitate occulti criminis cauſam dare peccandi proximum, nam quando ſciont ſe, quomodocunque occulte peccaverint, eſſe apud Judicem puniendos, avertentur facilius a malis. Hoc idem aſſerit etiam ex noſtris Pontius loc. cit. quando delicta ſunt contra bonum commune, & non ſunt emendata, nam in tali caſu ait denuncianda eſſe, etiamſi non poſſint probari, ſi tribunal, ad quod deferenda ſunt, ſit tale, ut hoc non obſtante, poſſit adhibere remedium, quod probat ex praxi S. Officii, ſeu Inquiſitionis, cui denunciare tenentur mulieres in Confeſſione a confeſſario ſollicitatæ peccatum ipſius, quamvis ipſum probare non poſſint. Addit tamen hic Auctor primæ ſententiæ favens de facto in aliis caſibus non eſſe denuncianda judicialiter crimina, quæ probari non poſſunt, quia communiter talis denunciatio requiritur, ut judicialiter rei puniantur, quod fieri nequit quando delicta probari non poſſunt, quod etiam tenuit Soter 4. d. 15. qu. 4. l. F.

40 Utraque opinio eſt probabilis, & licet prima ſupponatur a Card. de Lugo diſp. 37. ſect. 7. n. 76. ut communior, & probabilior, unde inquit neminem poſſe licite judicialiter denunciare, niſi quod bona fide putat poſſe in judicio legitime probari, alioquin ſine ullo fructu infamaretur proximus per illam inutilem denunciationem. Nihilominus ſecunda quoque ſua probabilitate non caret, ſiquidem, ut bene diſcurrit Tamburinus loc. cit. præſtet ſuperiorem ſcire delicta ſubditorum, non ſolum in foro paterno, ſed etiam in judiciali; nam licet, quando ex defectu teſtium probari non poſſunt, procedere nequeat ad pœnam, adhuc tamen illa cognitio inſervit ſaltem, ut forte incidentem eundem in ſimilia peccata poſſit poſtea Judex ſecurius caſtigare, & peccata ſequentia per primum ab eodem ſuperiore cognitum magis poterunt confirmari. Recte tamen excipit hic Auctor ibidem occultum aliquod crimen hominis graviſſimi, quod licite non putat poſſe ad judicem deferri, non ſolum quando uni ſoli eſt cognitum, ſed etiam quando per paucos teſtes probaretur, & quia ſi tale crimen propalaretur, magnum eſſet ſcandalum in Republica, unde in tali caſu utique infamaretur proximus ſine ſufficienti cauſa.

41 Quarto quæritur, an qui non accuſat, vel denunciat delinquentem, peccet, & ad reſtitutionem teneatur. Communis opinio docet non accuſantem, vel denunciantem crimen commiſſum contra bonum publicum, vel privatum peccare mortaliter contra charitatem, quia quilibet ex charitate tenetur ſuccurrere proximo graviter indigenti, non tamen ad reſtitutionem teneri, ſi ex ſola charitate teneatur accuſare, vel denunciare, quia ex obligatione charitatis, & ejus violatione obligatio reſtituendi non oritur, ſed ex violatione juſtitiæ: unde qui non accuſant, vel denunciant, cum ex juſtitia accuſare, vel denunciare tenentur, certum eſt eos etiam ad reſtitutionem obligari, unde fiſcales, cuſtos ſylvarum, gabellarum, & alii officiales, qui ex officio accuſare tenentur portantes arma prohibita, transferentes merces de uno loco ad alium ſine gabellarum ſolutione, & ſimiles damnificantes, peccant mortaliter etiam contra juſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur damni illati ex omiſſione accuſationis, vel denunciationis, nam qui non facit, quod ex officio tenetur, juſtitiam violat, ex cujus violatione obligatio oritur reſtituendi. Ita Salonius, Clavis regia; Bonacina, & alii paſſim. Excipit tamen Navarrus in Manuali c. 27. duos caſus, in quibus iſti quoque nec mortaliter peccant, nec ad reſtitutionem tenentur, ut Faber advertit loc. cit. Unus eſt, quando non denunciant eos, qui faciunt contra leges humanas, eo quia id faciant in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituti, lex enim humana charitatem deſtruere non intendit, & ideo in tali caſu denunciare non obligantur. Alter caſus eſt, quando delinquentes, & transgreſſores ſunt conſanguinei, vel affines, aut etiam arcta amicitia conjuncti cum iis, qui leges, & ſtatuta condiderunt; in tali enim caſu præſumitur legiſlatores prædictis legibus, & ſtatutis illos non ſubjicere; in reliquis omnibus caſibus prædicti officiales mortaliter peccant, & ad reſtitutionem tenentur, quia faciunt contra officium, & juramentum, & bono publico præjudicant. Alia plura ad officium accuſatoris ſpectantia vide apud Aſteſanum, & Fabrum loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

De Reo, ſeu accuſato, ac ejus obligationibus.

42 Plura de Rei obligationibus diſputari ſolent a Summiſtis, & Juriſperitis, ſed præſertim, an, & quomodo teneatur fateri veritatem, quando a judice interrogatur; & quidem communiter conveniunt, quod ſi a judice legitimo interrogetur ſecundum formam juris modo jam explicatam ar. 1. n. 28. tenetur verum reſpondere, & veritatem aperire, quia judex juridice procedens poteſtatem habet obligandi reum ad veritatem aperiendam, alioquin judicum poteſtas omnino vana eſſet. Si vero judex legitimam non habeat poteſtatem, aut formam juris interrogando non ſervet, non tenetur Reus veritatem aperire, quia judex juridice non procedens Reo obligationem imponere nequit ad crimen aperiendum, vel jurandum ex cap. *Inquiſitionis*, & ex cap. *Qualiter*, & *Quando* de Accuſationibus, juris autem ordo a judice non ſervatur, quando Reus interrogatur abſque præcedente infamia, vel ſemiplena probatione, vel accuſatione, vel manifeſtis indiciis; facit autem ſemiplenam probationem unus teſtis omni exceptione major, qui ſit oculatus, & juratus, non particeps in crimine, vel actor, ſed omnino ab accuſatore, vel denunciante diſtinctus. Quando igitur infamia, vel manifeſta indicia præceſſerunt, aut ſemiplena probatio, tunc Reus juridice interrogatur, & conſequenter verum reſpondere tenetur, modo ipſi conſtet infamiam præceſſiſſe, vel ſemiplenam probationem, vel manifeſta indicia, quæ manifeſte hoc crimen, & hanc perſonam indicent; hæc enim judex Reo aliquo modo manifeſtare tenetur, ut reus ſciat ſe juridice interrogari, ſeque ad veritatem dicendam teneri. Ita Navarrus, Valentia, Cajetanus, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Bonacina, Cardinalis de Lugo, & alii paſſim.

43 Quando vero judex juriſdictione caret, vel eam habet impeditam, vel reum interrogat juris ordine non ſervato, ut ſi eum interroget non præcedente ſemiplena ſaltem probatione delicti, vel indiciis expreſſis, aſſerunt communiter Doctores Reum non teneri ad interrogata reſpondere. Quod ſi a judice cogatur, quod tamen ſine peccato facere non poteſt, nec ab illo per appellationis viam declinare poſſit; tunc poterit reſpondendo crimen occultare prudenter, & veritatem aliquibus verbis multiplici ſenſu vertibilibus, ſeu æquivocatione aliqua, vel reſtrictione aliqua mentali tegere eo modo, quo Scotus noſter declarat 4. diſt. 15. qu. 4. art. 3. Ratio eſt, quia ut notat Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 41. art. 2. aliud eſt veritatem tacere, & aliud eſt falſitatem proponere, primum licet in aliquo caſu, non enim tenetur quis ſemper omnem veritatem confiteri, ſed tantum illam, quam poteſt, & debet judex ab eo exquirere ſecundum ordinem juris, puta cum ſuper aliquo crimine præceſſit infamia, vel apparuerint aliqua expreſſa indicia, vel etiam præceſſit probatio ſemiplena. Secundum autem, ſcilicet falſitatem proponere, & mentiri in nullo caſu licet; ſic ergo accuſato licet ſe defendere veritatem illam, quam confiteri non tenetur, occultando per aliquos congruos, & licitos modos, & non reſpondendo ad quæ reſpondere non tenetur; hoc enim non eſt ſe calumnioſe defendere, ſed prudenter evadere; non autem licet ei, vel falſum dicere, vel verum illud, quod confiteri tenetur, tacere, neque etiam aliquam fraudem, vel dolum adhibere, quia fraus, & dolus vim mendacii habent, & hoc eſt ſe calumnioſe defendere. Modum ergo reſpondendi in tali caſu, ac ſe defendendi docet Scot. loc. cit. lit. G. ubi inquit, quod in hoc caſu cauta eſt reſponſio Juriſtarum, nego propoſita, ut proponuntur, & hæc quidem ſine mendacio dici poſſunt in propoſito ait Doctor, quia proponuntur in publico, & ut publica, & publica probanda, ſic autem negare ea poteſt quis, ſi ſcit ea non poſſe probari in publico. Ita Scotus ibi, quam doctrinam optime declarat Aretinus ibidem qu. 4. art. 6. ubi ait, quod Reus de vero occulto crimine accuſatus, aut denunciatus contra juris ordinem reſpondendo ſimpliciter ſe crimen objectum non commiſiſſe, non mentitur, nec peccat mortaliter, quia quando quis contra juris ordinem interrogatur, iſta negatio, non feci, aut non commiſi crimen hoc, quamvis videatur crimen negare in univerſali, dicta tamen in tali loco, coram tali perſona, & ad talem interrogationem facta accipi poteſt reſtricte, & non in univerſum. Judex enim in judicio, ut perſona publica Reum interrogat, & quamvis abſolute, & in univerſum interroget, ejus tamen interrogatio reſtricte accipi debet ſecundum ordinem juris, ſcilicet, an fecerit crimen illud publice, & tali modo, quod poſſit in judicio probari; unde cum ejus interrogatio de peccato occulto intelligi non debeat, recte, & ſine mendacio reſpondet Reus: non feci, vel non commiſi crimen, ſcilicet, probabile in judicio, de quo tantum juſte judex interrogare poteſt. Nec ſic reſpondendo reus mentitur, nec mortaliter peccat, quia cum iniqua interrogatio neminem obliget, non mentitur utendo hujuſmodi verbis, quæ verum ſenſum in mente proferentis habere poſſunt, mendacium enim per ſe in hoc conſiſtit, ut quis verbis negare intendat eam veritatem, quam concipit loquens cum altero, quod in propoſito non contingit, ipſe enim verum ſenſum in mente ſua concipit, nimirum non feci, vel non commiſi crimen in judicio probabile, aut de quo juridice interrogari, vel denunciari poſſim, quod eſt verum. Unde Reus in tali caſu mendax non eſt, licet neget crimen verum, quia illud negat non abſolute, ſed ut publicum, & re vera in publico non eſt nocens, nec criminoſus, ſed in privato, & ideo dum negat ſe illud in publico perpetraſſe, dicit verum, & ita etiam rem declarat Faber diſp. 53. c. 2. n. 61. & ſeq.

44 Sed objicies, quia negans crimen verum in tali caſu men-

mentitur mendacio pernicioſo, tam accuſatori, quam Reipublicæ, huic quidem, quoniam ob ejus mendacium publicum Reſpublica impeditur a punitione ejus juſta; accuſatori vero, quia propter talem negationem, & mendacium de calumnia notatur. Reſpondet Doctor negando aſſumptum quoad utramque partem, quia Reſpublica non omnia mala punire debet abſolute loquendo, ſed ſolum illa, quæ juſte puniri poteſt juxta illud Deuteron. 16. *Juſte quod juſtum eſt exequeris*, talia autem ſunt, quæ coram Judice ſæculari ſufficienter probari poſſunt, & ideo Reſpublica non læditur, ſi divinum judicium excedat judicium ejus, ut aliqua reſerventur divino judicio, ſuper quæ non poteſt eſſe juſtum judicium Reipublicæ, quia *homo videt ea, quæ patent, Deus autem intuetur cor*. Addit Doctor, quod neque eſt mendacium pernicioſum contra accuſantem, quia in tali caſu potius accuſator ipſe ſibi ipſi pernicioſus cenſeri debet; quia accuſationem non proponit eo modo, quo proponere debet, tali enim modo proponere debebat, quo eam probare poſſet; & ideo ſibi imputare debet, ſi ei aliqua infamia ſequitur, quia ipſe eſt cauſa, eum autem ille negans, quia defendit innocentiam ſuam in publico, ubi non eſt nocens, nec habendus eſt pro nocente, donec convictus fuerit.

45 Controverſia autem celebris eſt, & ad quotidianam praxim neceſſaria, an teneatur reus veritatem contra ſe fateri, quoties juridice interrogatur; & præcedit ſemiplena probatio. Prima, & communis Thomiſtarum ſententia, affirmat, reum, quando a proprio Judice interrogatur ſecundum juris ordinem, ideſt de crimine aliquo, de quo præceſſit infamia, aut de quo indicia ſuppetunt, aut ſemiplena probatio, teneri ad fatendum crimen & verum manifeſtandum, etiamſi ex ejus confeſſione mors ſequatur. Ita Div. Thomas 2. 2. qu. 69. art. 1. Henricus, Paludanus, Gabriel, Cajet. Sotus, Navarrus, Leſſius, Toletus, Becanus, Malderus, Sanchez, Tones, Layman, Filliucius, Abellius, & alii quamplures, quam etiam ſequitur ex noſtris Aretinus l. c. Fundamentum eſt, quia Judex habet poteſtatem exigendi juramentum a reo, quoties legitime eum interrogat, ergo reus in tali caſu reſpondere teneretur, alioquin bellum juſtum daretur ex utraque parte, ſi Judice juſte, & legitime interrogante poſſet juſte non reſpondere.

Confirmatur, quia ſi Judex legitime interrogans non poſſet reum obligare ad fatendum capitale crimen, id vergeret in maximum Reipublicæ damnum, arcta ſiquidem nimis eſſet via ad detegenda, & punienda delicta, ergo judex habet jus ad ea mala impedienda, & per conſequens ad obligandum reum, ut fateatur, dum eum juridice interrogat. Denique judex poteſtatem habet torquendi reum poſt ſemiplenam probationem, ut verum fateatur; & delictum commiſſum aperiat; ergo poterit etiam obligare, ut reſpondeat, alioquin injuſte torqueret eum, qui reſpondere non tenetur.

46 Secunda ſententia negat obligationem illam eſſe adeo univerſalem, & in omnibus caſibus, & aſſerit Reum etiam juridice interrogatum, non teneri veritatem contra ſe fateri in cauſis capitalibus, ut ſi propterea eſſet morte damnandus, aut ad triremes, aut confiſcationem omnium bonorum, quando ſperaret negando veritatem evadere illam pœnam. Hæc eſt expreſſa Scoti ſententia loc. cit. §. *In tertio membro*, ſub lit. G. ubi inquit, quod durum videtur, quod quilibet accuſatus in publico ab uno ſtatim teneretur de neceſſitate ſalutis in publico confiteri illud, & ſic ſtatim exponere ſe patibulo in judicio ſanguinis, ſed habendo oculum non tantum ad pœnam, ſed ad honeſtum, & inhoneſtum non apparet, quod iſte honeſte, & ſecundum rectam rationem debeat confiteri coram tali judice, quia ipſe pluſquam quicumque alius accuſans ſingularis auferret ſibi famam, quia confitenti contra ſe in judicio creditur. Ita Doctor ibidem, & ſequuntur Scotiſtæ paſſim, Hiquæus ibi in Commentario cum aliis antiquioribus Faber loc. c. diſp. 53. cap. 2. n. 56. Vulpes diſp. 96. art. 1. Pontius diſp. 59. qu. 6. Hiribarnes diſp. 12. ſect. 2. & plures alii etiam extra ſcholam noſtram, ut Angelus, Sylveſter, Armilla, Roſella, Panormitanus, Peſantius, & Bonacina diſp. 10. qu. 3. punct. 3. ait eſſe probabilem, immo Card. de Lugo diſp. 40. ſect. 1. cenſet ſtando in ratione eſſe multo probabiliorem oppoſita, & pro ea plures alios adducit, ac reprehendit Tortianum eo quod dixerit hanc ſententiam eſſe omnino improbabilem, & non habere pro ſe, niſi tres aut quatuor Summiſtas; fundamentum eſt, quia lex humana debet eſſe de re humano modo poſſibili, & humanæ infirmitati accommodata; ſed natura humana vehementem indidit hominibus inclinationem ad ſui conſervationem, & defenſionem, qua de cauſa licet invadentem hoſtem occidere, & in extrema neceſſitate aliena ſurripere; ergo nequit cogere reum ad veritatem aperiendam, quamdiu ſpem habet evadendi in cauſis in quibus valde gravis pœna corporalis imponitur.

Confirmatur quia præceptum humanum cum tanto incommodo obligare non ſolet, unde leges humanæ non obligant teſtes deponere contra perſonas ſibi valde conjunctas L. 4. ff. de Teſtibus, & nemo etiam juſſus teſtificari tenetur contra alium, quando ex teſtificatione tali grave ſibi damnum imminet; ergo a fortiori in eodem caſu nullus videtur cogendus ad teſtandum contra ſeipſum. Denique quia etiamſi contra reum delictum ſit plene probatum, adhuc comparere non tenetur etiam a Judice citatus, quia cum tanto periculo obedire non tenetur; item licite poteſt ex carceribus fugam arripere etiam ſtante Judicis præcepto, quod non fugiat, quia ſcilicet jus naturale fugam licitam ei reddit ad propriam vitam tuendam, ergo idem jus ad propriam vitam tuendam excuſavit eum ab obligatione exponendi ſe periculo vitæ proprio teſtimonio, ſi adeſt ſpes evadendi tam gravem pœnam corporalem; quod appoſite additur, quia ſi ſpes evadendi non adeſt negando crimen commiſſum, ut quando crimen plene probari poteſt, hoc eſt per duos teſtes omni exceptione majores, tunc tenetur reus veritatem fateri ſub peccato mortali, & tunc Confeſſarius eum cogere debet ad veritatem aperiendam, quia in tali caſu ratio celandi veritatis ceſſat, cum ſpes evadendi non adſit; appoſite etiam fit ſermo de gravi pœna corporali, vel temporali, quæ facile tolli non poteſt, niſi per criminis negationem, quia ſecus dicendum eſt in cauſis, in quibus ſpiritualis pœna imponitur, ut pœna excommunicationis, ut omnes cit. Auctores advertunt. Et hæ rationes, quibus paſſim Recentiores utuntur ad hanc ſententiam tuendam, deducuntur ex relata Scoti doctrina, dum ait, durum videri quod quilibet accuſatus in publico ab uno ſtatim teneatur de neceſſitate ſalutis in publico confiteri illud, & ſic ſtatim exponere ſe periculo in judicio ſanguinis, inhumanum enim videtur, ut qui convinci non poteſt, teneatur contra ſe arma præbere, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v. gr. perpetui carceris ſubeat, aut triremium.

47 Ad fundamentum prioris ſententiæ negatur conſequentia cum ejus probatione, quia in tali caſu uterque utitur jure ſuo, Judex enim juſte, & juridice interrogat ob commune bonum, ac etiam reum obligat, non quidem ad culpam, ſed ad torturam, ni ſcilicet crimen ſuum fateatur, ſi gravia tormenta experiri non vult; ſicut etiam Judex reum obligat, ut in carcere maneat, qui tamen adhuc juſte fugere poteſt, quia obligat ſub pœna ſubeunda ſi fugiat, non ſub culpa; in hoc ergo ſenſu Judex utitur jure ſuo. Reus etiam utitur jure ſuo, quia crimen occultat, ut propriam vitam ſervet, ad cujus conſervationem maximum jus a natura accepit, quamdiu ſpem habet vitæ ſervandæ.

Ad Confirmationem, negatur ſequela antecedentis; non enim majus Reipublicæ damnum ſequitur in una opinione, quam in alia, quamvis enim communis ſententia reos obliget in conſcientia ad confitendum, quando ſunt juridice interrogati, adhuc vix aliquis invenitur, qui confiteatur, & crimen commiſſum aperiat, niſi timore torturæ, ac tormentorum; unde illud Reipublicæ damnum, ut ait Card. de Lugo, melius impeditur dando Judici poteſtatem ad veritatem indagandam per tormenta, quam per obligationem conſcientiæ. Ad ultimum neganda eſt etiam conſequentia cum eodem Auctore, quia tortura non eſt in pœna negationis veritatis, cum enim nondum conſtet, quod neget veritatem, nec ea de cauſa puniri poteſt, ſed eſt medium licitum, & jure gentium introductum ad exquirendam a reis veritatem, ſicut carcer etiam ad eos cuſtodiendos; ſicut ergo Judex ratione ſui muneris jus habet cuſtodiendi Reum in carcere, & adhuc reus jus naturale retinet ad fugiendum e carcere pro vita tuenda; ſic pariter quamvis Judex jus habeat exquirendi veritatem per torturam, & alia tormenta, adhuc reus jus naturale retinet ad tegendum proprium crimen pro vita ſervanda, ſi vires ſuppetant ſuperandi, & tolerandi illa tormenta. Quare concludendum eſt opinionem communem aſſerentem juridice accuſatum, & interrogatum de crimine vero teneri ad veritatem confitendam ſub mortali, veram eſſe de accuſato plene convicto per plenam probationem, non per ſemiplenam; licet enim ſit juridice interrogatus, & accuſatus, non tamen in tali gradu, quod teneatur ad confitendum, quia non eſt plene convictus, ut Faber advertit loc. cit. ubi etiam ait ex hoc ſequi reum a Judice coactum jurare de dicenda veritate in principio proceſſus ante probationem criminis, & antequam reus ſit convictus, negando cum juramento ſe non perpetraſſe crimen illud, non peccare mortaliter, neque eſſe perjurum, quia jurat ſe non feciſſe propoſita, ut proponuntur, & ſic non jurat falſum, quia non dicit mendacium ob rationem allatam.

48 Quæres; quid dicendum, quando non obſtante delicti negatione, reus convictus eſt, & damnatus ducitur ad ultimum ſupplicium, an tunc in mortis articulo obligandus ſit a Confeſſario fateri ſuum crimen. Negant quamplures, quorum fundamentum eſt, quia finito judicio, & prolata ſententia ſiſtit obligatio Rei; jam enim Judex functus eſt officio ſuo. Tum quia nihil poſſet eum ad hoc obligare, niſi quod alias poſſet mala concipi opinio de Judice, & teſtibus, quaſi temere proceſſiſſent damnando innocentem; ſed non obligatur ex hoc capite, quia non deberet illa opinio concipi de Judice, aut teſtibus, ſed potius exiſtimari deberet, quod condemnatus eſſet vere reus, & quod tamen non fateretur crimen, quia putaret ſe non eſſe ad hoc obligatum. Ita Navarrus, Sanchez, Sairus, Philiarcus, & alii quos ſequitur Card. de Lugo, & Pontius ex noſtris loc. cit.

Affirmant alii ex contrario fundamento, quia dum ſententia non eſt executioni mandata, adhuc cenſetur reus eſſe ſub Judicis poteſtate, & ejus obligatio perſeverare ad veritatem dicendam. Tum quia ejus taciturnitas, & negatio in detrimentum accuſatoris, teſtium, & Judicis redundat, qui apud populum male audiunt, quando reus etiam ad ultimum ſupplicium

plicium

plicitum doctus in aſſerenda ſua innocentia perſiſtit. Nec ſatisfacit, quod dicebatur, quod potius exiſtimari deberet condemnatum eſſe vere reum, & ſuum crimen non fateri, quia putaret ſe non eſſe ad hoc obligatum. Hoc, inquam, non ſatisfacit, ſed potius oppoſitum convincit, quia in tali caſu tenetur Confeſſarius eum docere, & a tali opinione erronea retrahere, cum enim plene convictus ſupponatur, & ſpes evadendi mortem non adſit, ceſſat omnino ratio celandæ veritatis, ut ſupra dictum eſt; ideoque Confeſſarius in tali caſu eum cogere debet veritatem fateri ſub peccato mortali, unde hæc ſecunda opinio mihi probabilior videtur, & doctrinæ Scoti jam allatæ conformior. Alia plura ad obligationem Rei ſpectantia videri poſſunt apud Aſteſanum & Fabrum loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

De Teſtibus, ac eorum obligationibus.

49 NOtant communiter Doctores, notitiam, & cognitionem criminis ad condemnationem Rei, neceſſario requiſitam ex triplici capite deſumi poſſe; primo ex confeſſione ipſius Rei crimen ſponte confitentis; ſecundo ex deprehenſione ipſius in flagranti crimine furti v. g. vel adulterii, aut homicidii, & ſimilium, quod contingit, quando Judex ipſe cum duobus, vel tribus teſtibus Reum in actu criminis deprehendit; tertio tandem ex confeſſione teſtium, quibus Reus convincitur, unde teſtis dicitur rei geſtæ probator; & de cognitione criminis, quæ hoc modo acquiritur eſt ſermo in propoſito. Supponunt etiam communiter ad legitimam, & plenam in judicio probationem duos teſtes ad minus requiri, cum facile ſit unum pervertere, duos vero difficile; dicuntque eos debere primo externo ſenſu id percepiſſe, de quo teſtantur, & non ex auditu tantum, ſecundo de eodem facto, & crimine cum eiſdem circumſtantiis deponere, alioquin teſtes erunt ſingulares, ut vocant, qui plenam probationem non faciunt, ut infra conſtabit; tertio tandem eſſe debent idonei, & omni exceptione majores, ita nimirum ut nulla in eis deſideratur conditio, quo minus teſtari poſſint, quæ quidem conditiones duobus illis verſibus inſinuari ſolent.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires,

Ideoque inter exceptiones, quæ in judicio circa teſtes proponuntur, principalis eſt exceptio perſonæ, quod ſcilicet teſtificari non poſſit, quia perſona teſtis alicui ex prædictis defectibus ſubjecta eſt. Hinc a teſtificando rejiciuntur, Servi, Mulieres, Minores, Impuberes, Inimici, Conſanguinei, Perjuri, Socii criminis, Perſonæ inopes, & viles, Deliri, & Semifatui, ut apud omnes Juriſtas videri poteſt. Hoc ſuppoſito

50 Primo quæritur, An Teſtis debeat ſe offerre ad teſtificandum, & quidem certum eſt apud omnes non teneri ex juſtitia, atque ideo ex omiſſione teſtificationis ad reſtitutionem damnorum partis læſæ non teneri; quare ſolum dubitatur, an teneatur ſaltem ex charitate, vel alia virtute. Et communis opinio docet teneri, quando ejus teſtificatio neceſſaria eſt ad impediendum grave Reipublicæ damnum, vel alicujus tertii, quod aliter evitari non poteſt, & ratio deducitur ex communi obligatione charitatis, quæ quidem omnes obligat ad impediendum grave alterius damnum, ſi ſine gravi nocumento proprio id fieri poteſt, quæ limitatio additur, quia in tali caſu teſtis ab hoc onere eximitur offerendi ſe, quando ſibi, vel ſuis grave timet incommodum, cui auxilium proximi non præponderet, nam charitas non obligat ad ferendum alii auxilium cum tanto alterius detrimento. Unde non placet, quod abſolute pronunciat Vulpes noſter diſp. 127. art. 1. nullum dari præceptum obligans ſub lethali culpa ad teſtimonium ſponte ferendum, quia ad id obligat ſaltem præceptum charitatis, cum ita neceſſarium eſt ad impediendum grave malum proximi, aut Reipublicæ. Quando autem nullum tale damnum imminet, nulla talis extat obligatio, quia pro juſta delinquentis punitione nemo tenetur ſe offerre ad teſtificandum, ſiquidem ex defectu caſtigationis præciſe qua talis, parum damni incurrit Reſpublica, aut proximus læſus, cum ipſe quoque ex conſilio Evangelico injuriam illatam dimittere deberet. Et ita dicendum eſt, etiam in caſu, quo accuſatori grave immineat periculum defectu probationis, tunc enim non teſtificaretur ad caſtigandum nocentem, ſed ad liberandum accuſatorem, qui ſi ſponte, & quando non trahebatur accuſavit, ſibi imputet, qui nullo cogente tali periculo ſe expoſuit; ut notat ex noſtris Aſteſanus tit. 37. art. 5. & Pontius diſp. 59. q. 5. Quod ſi fuerit obligatus, concedunt communiter teſtem ex charitate teneri ad ſuccurrendum illi. Ita Navarrus, Molina, Leſſius, Bonacina, Card. de Lugo, & alii communiter.

51 Secundo quæritur, An teſtis a competente Judice legitime interrogatus teneatur veritatem ſibi cognitam edicere, & de crimine teſtari. Et quidem certum eſt apud omnes teneri veritatem aperire ſaltem cum delictum plene probari poteſt, ratio eſt, quia ſi in tali caſu teſtis cogi non poſſet a Judice ad teſtandum, & probandum, nemo accuſare auderet, nil enim accuſator probare poſſet, ſi teſtis ad probandum cogi non poſſet, unde crimina ſæpius impunita manerent. Imo teſtis ſic interrogatus non tantum virtute obedientiæ tenetur dicere veritatem, quia juſſu Superiori, & legitime præcipienti parendum eſt, ſed etiam ex juſtitia, unde falſum dicendo, vel verum tacendo tenetur ad reſtitutionem damni ſequentis parti læſæ, cum enim hic modus probandi veritatem per teſtes ſit ex natura rei aptiſſimus ad veritatem indagandam, & detegenda delicta, & ad hoc ex legibus, ac conſuetudine ordinarius, ſequitur non ſolum ex virtute obedientiæ teneri teſtem legitime interrogatum veritatem dicere, ſed etiam juſtitiæ, ſaltem quando delictum plene probari poteſt, ut notat Pontius loc. cit. cum pluribus aliis. Appoſite autem dixi, ſaltem quando delictum plene probari poteſt, nam quando non poteſt plene probari, ut quando crimen ſolum eſt notum teſti, & accuſatori, controverſia eſt inter Doctores, an teſtis, cui ſoli notum eſt crimen commiſſum, teſtari teneatur. Prima ſententia affirmat, & ratio eſt, quia teſtis in eo caſu legitime, & juridice interrogatur a Judice: ergo reſpondere tenetur, & veritatem fateri. Ita Sotus, Azorius, Salonius, Aragonius, Clavis regia, Valentia, & alii apud Bonacinam diſp. 10. q. 3. punct. 3. quos ipſe ſequitur.

52 Secunda ſententia negat, & ratio eſt, quia cum unus duntaxat teſtis ſcit crimen aliquod, crimen illud non dicitur publicum, ſed occultum, quia in judicio probari non poteſt, nec plene, nec ſemiplene, & ideo teſtis non tenetur illud manifeſtare, nec malefactorem, quia hic ſe defendere poſſet, & ipſum crimen negando teſtem de calumnia accuſare. Confirmatur, quia teſtis ſolum reſpondere tenetur ad id, quod Judex juridice interrogare poteſt, hic autem inquirere non poteſt nec de delicto occulto, nec de delinquente non infamato, ergo nec teſtis debet eum manifeſtare, unde falſum eſt fundamentum opinionis oppoſitæ, quod in tali caſu teſtis legitime, & juridice interrogetur a Judice. Ita Sylveſter, Armilla, Angelus, Leſſius, Card. de Lugo, & plures alii, & ſequitur ex noſtris Faber diſp. 55. c. 3. n. 73. & cap. 7. n. 160. ubi ait, quod Judex tunc juſte interrogat teſtem, quando interrogat de crimine publico, manifeſto, ſeu facto coram pluribus, vel præceſſit infamia; non autem quando interrogat de crimine occulto, quod nemo ſcit, niſi unicus ille teſtis, tunc enim teſtis, cum ſciat crimen illud eſſe occultum, non tenetur manifeſtare; cum vero eſt publicum, id eſt plures ſciunt illud, cum a Judice interrogatur, tenetur veritatem fateri, & ſubdit contra Sotum, Azorium, & alios ita dicendum eſſe ſive Judex per inquiſitionem procedat, ſive per accuſationem, vel denunciationem, quod crimen eſt occultum, & ſecretum, non tenetur teſtis unquam manifeſtare illud, quod etiam aſſeri debet, quando crimen eſt publicum, ſed delinquens eſt occultus; ſi vero delictum eſt publicum, id eſt coram pluribus factum, tenetur teſtis manifeſtare illud, tam cum proceditur via inquiſitionis, quam via accuſationis, vel denunciationis, quia fama proximo non aufertur, cum peccatum ſit publicum, & ipſe teſtis ſuperiori obedire teneatur, & dicere publice, quod ſcit publice. Hæc ſecunda opinio verior mihi videtur, & probabilior.

53 Conveniunt tamen omnes, teſtem etiam legitime, & juridice interrogatum non teneri teſtari in ſequentibus caſibus. Primo ſi crimen ſub ſecreto ſcivit, quod univerſaliter de ſecreto confeſſionis Sacramentalis verum eſt, ut patet dictis de ſigillo Confeſſionis lib. 4. ſequent. quod etiam verum eſt, ſi crimen accepit ſub ſecreto naturali, ut contingit de conſiliario, advocato, medico &c. modo tamen non ſit neceſſarium illud revelare ad magnum Reipublicæ, vel proximi malum avertendum; nam in tali caſu, etiamſi jurasſes te illud dicturum, licet tale ſecretum detegere, quia tale juramentum non obligat, cum jure naturæ tenearis ad contrarium. Secundo ſi ex tali teſtimonio ſibi, vel ſuis notabile damnum immineat, in tali enim caſu juſtam habet celandæ veritatis cauſam, unde, ſi interrogetur a Judice, æquivocatione uti poteſt, & tuta reſtrictionem mente conceptam jurare, & teſtari, tunc enim habet juſtam æquivocandi cauſam; lex enim charitatis non obligat ad proximi ſubventionem cum tanto incommodo, niſi commune bonum aliter poſtulet. Tertio ſi alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam alicujus debiti compenſationem, tunc enim juſtam habemus reticendi cauſam, quia mens judicis eſt inquirere de delicto. Quarto quando in cauſis criminalibus, in quibus mortis, vel mutilationis ſententia infligenda cenſetur, teſtimonium ferendum eſt, ad illud enim Clerici non tenentur. Quinto tandem ſi factum intellexiſti per injuriam, v. gr. aperiendo litteras, vel alium cogendo ad revelationem, ac etiam ſi a viris non ſat fide dignis accepiſti, tunc enim te gerere potes, ac ſi nihil ſcires. Ita Layman, Molina, Azorius, Filliucius Bonacina, Card. de Lugo, & alii paſſim.

54 Tertio quæritur, An & quomodo peccet teſtis ſubtrahendo ſe a teſtimonio citatus a Judice, an ſcilicet, ſi ea cauſa aliquis injuſte ab adverſario læditur, peccet tunc teſtis, non ſolum contra obedientiam, vel charitatem, ſed etiam contra juſtitiam cum onere reſtituendi. Prima opinio affirmat peccare contra juſtitiam, & cum onere reſtituendi, unde infert non ſolum peccare contra juſtitiam, qui fugit poſt citationem, aut aliqua arte, vel fraude utitur, ut teſtimo-

ſtimo-

Digitized by Google

ſtimonium evitet, poſtquam juridice, & legitime citatus eſt; ſed etiam qui fugit, vel ſe abſcondit antequam legitime citetur ad ferendum teſtimonium. Ratio eſt, quia hoc, vel illo modo tergiverſando eſt efficax, & moralis cauſa, ut Judex ſententiam ferat in alterius damnum.

Confirmatur exemplo, quia ſi Judex v. gr. alicui præcipiat, ut ſcripturam proferat ad cauſam pertinentem, ille eam occultet, vel laceret, tenetur reſtituere parti, cujus intererat Scripturæ prolatio; ergo ſimiliter ad reſtitutionem tenetur, ſi teſtimonium occultet, quod Judex proferri præcipit. Ita Sotus, Navarrus, Emmanuel Sa, Maldeıus, Sanchez, Salonius, Azorius, Reginaldus, & alii.

55 Secunda opinio negat peccare contra juſtitiam, & cum onere reſtituendi, ſed contra charitatem, vel obedientiam, unam loquendo de teſte, qui ſe abſcondit, ne ipſi præceptum Judicis intimetur, nondum ligatur præcepto, nullus enim ex mandato Superioris obligationem contrahit, antequam mandatum ei debito modo imponatur, ſicut lex non obligat quamdiu non intimatur; ergo qui fugit antequam legitime citetur, contra juſtitiam non peccat, nec ad reſtitutionem tenetur, ſi enim jus aliquod naſcatur parti ex ejus teſtimonio, id ex præcepto oritur, jam intimato; loquendo vero de eo, qui fugit poſt citationem, aut aliqua fraude, vel arte utitur, ut a teſtificando ſe ſubtrahat, poſtquam citatus eſt, nec iſte contra juſtitiam peccet, & ratio eſt, quia citatio intimata obligationem juſtitiæ non inducit, ſed tantum obedientiæ comparendi ad teſtificandum, proindeque non comparens contumax tantum eſt, & inobediens, non autem injuſtus, ſicut ſi Magiſtratus alicui præcipiat, ut curam pupilli ſuſcipiat, & iſte recuſet eam ſuſcipere, non dicitur injuſtus, quia tale præceptum obligationem juſtitiæ non inducit, ſed inobediens, & contumax contra Magiſtratum. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, teſtem aliquo ex prædictis modis e teſtimonio tergiverſantem, licet ſit aliquo modo cauſa damni illati parti ejus teſtimonio indigenti, non tamen ad reſtitutionem teneri, niſi poſitive falſum teſtificando fuerit cauſa talis damni. Ad confirmationem negatur conſequentia, non enim valet paritas aſſumpta in argumento; quia Scriptura eſt lex externa, de qua Reſpublica facile diſponere poteſt, & eam uni parti applicare ſaltem quoad uſum, ut notat Card. de Lugo diſp. 39. ſect. 1. prope finem; quoties autem Judex contra bona externa aliquid decernit, eo ipſo dat litiganti jus ſuper illa bona, & conſequenter uſum illius rei impediens contra juſtitiam facere cenſetur; teſtimonii autem prolatio eſt actio perſonalis, ad quam exhibendam Judex obligare poteſt ex obedientia, non autem ex juſtitia. Ita Molina, Leſſius, Layman, Valentia, Bonacina, Lugo, & plures alii, quæ opinio verior mihi videtur, & probabilior.

56 Quarto quæritur, An teſtes ſingulares plenam faciant fidem, & probationem ad aliquem condemnandum. Pro cujus intelligentia ſciendum eſt, illum dici proprie teſtem ſingularem, qui ſolus eſt, nec habet in depoſitione per omnia conteſtem, & concordem; conteſtes autem dicuntur illi, qui omnino conveniunt, & concordes ſunt de eodem actu numero commiſſo ab eadem perſona eodem loco, & tempore, unde quando duo deponunt de aliquo facto, ſed non conveniunt de tempore, vel loco, non ſunt conteſtes. Hoc ſuppoſito communis opinio Juriſtarum, & Canoniſtarum eſt, quod cum teſtes ſunt omnino conteſtes, & omni exceptione majores, ſufficiunt, ad reum condemnandum ad pœnam ordinariam, ut ex Evangelio colligitur, *quia in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum*, quod etiam ratio ipſa naturalis ſuadet, quia dictum multorum magis veritatem continet, quam dictum unius, cum facile ſit unum pervertere, duos vero, vel tres difficile; ſi autem teſtes ſint ſingulares cum ipſo actore, vel fama præcedente ad pœnam ordinariam condemnandum non ſufficiunt, quia quando unus affirmat, & alter negat, non eſt major ratio, cur credendum ſit dicto unius, quam alterius, ſed tunc ſolum credendum eſt dicto, quando illud a multis affirmatur, quæ multitudo in duobus, vel tribus conſiſtit, ut dictum eſt, quia in ore duorum vel trium ſtat omne verbum; cum ergo ſunt plures teſtes ſingulares, & reus negat, quod deponunt, perinde eſt, ac ſi unus teſtis contra reum affirmet, & ideo non magis credendum eſt uni, quam alteri, quia Judex debet eſſe facilior ad abſolvendum, quam ad condemnandum, cum de proximo bonam opinionem habere debeamus, niſi nobis oppoſitum conſtet, ideo in tali caſu Judex judicare debet reum verum dicere, non autem teſtem. Addunt tamen Juriſperiti plures teſtes ſingulares ſufficere ad torturam, & aliquando etiam ad ſententiam extraordinariam. Ita Faber noſter diſp. 54. cap. 7. ex pluribus Juriſtis ab ipſo citatis.

57 Quinto quæritur, An liceat teſti pro teſtimonio ferendo aliquid accipere, & quidem in primis certum eſt apud omnes & indubitatum, poſſe pro labore itineris v. g. pro expenſis, pro lucro ceſſante, vel damno emergente, & ſimilibus, quia nemo tenetur cum ſuo damno, & expenſis teſtimonium ferre, & ideo teſtis curare poteſt, ut ſibi lucrum ceſſans reficiatur, vel damnum emergens pro tempore, quo ſe cauſa ferendi teſtimonii detinent, & ita expreſſe habetur cap. *Si Teſtis*, qu. 3. Deinde certum etiam eſt apud omnes, nihil licite accipi poſſe pro falſo teſtimonio ferendo, quia ordinatur ad finem intrinſece malum, unde non ſolum tenetur reſtituere damnum illatum parti, contra quam falſum tulit teſtimonium, ſed etiam ad reſtitutionem pecuniæ acceptæ pro falſo teſtimonio ferendo; quod quidem intelligendum eſt ante factum, ſive ante teſtimonium præſtitum, quia poſt factum ad reſtitutionem non tenetur juxta regulam generalem ſuperius traditam diſp. 4. qu. 1. art. 2. n. 10. & 11. quod accepta ob turpem cauſam v. gr. ob homicidium patratum, vel quid ſimile reſtitui non debent, quia jam præſtitum eſt aliquid pretio æſtimabile, pro quo licitum eſt pretium illud acceptum retinere. Ita Vaſquez, Emmanuel Sa, Bonacina, Card. de Lugo, & ex noſtris Aſteſanus l. 1. tit. 37. art. 6. quod probat ex cap. *Non ſane*, ubi habetur quod pecunia data non reſtituetur ei, qui turpiter dedit, quia ei obſtat propria turpitudo. Itaque ſolum eſt difficultas, an pro vero teſtimonio ferendo poſſit aliquid recipi abſque obligatione reſtitutionis. Affirmant Valentia, Sotus, Bannes, Navarrus, Clavis regia, Bonacina, & alii, ratio eſt, quia teſtis ex ſola charitate teſtari tenetur, & conſequenter nolens abſque pecunia teſtari, peccat ſolum contra charitatem, peccatum autem contra charitatem non obligat ad reſtitutionem. Negant Molina, Leſſius, Card. de Lugo, & aliquid ex contrario fundamento probant, quod teſtis tenetur ex juſtitia verum dicere. Verum quia neutrum eſt univerſaliter verum, nempe quod teſtis ex ſola charitate teneatur verum dicere, ut ait prima opinio, & quod ſemper ex juſtitia teneatur verum dicere, ut loquitur ſecunda; expedit dicere cum Aſteſano loc. cit. quod qui dedit pecuniam eam repetere poteſt, ſi non dedit animo corrumpendi teſtem, ſed ut ſibi juſtitiam conſervaret, ſi vero non repetit, licite poteſt eam teſtis retinere, nec ad reſtitutionem tenetur; quod probat ex cap. *Non ſane*, & cap. *Dilectus* extra de Simonia. Alia plura de Teſtibus vide apud Auctorem citatum, & alios.

ARTICULUS QUINTUS.

De Advocato, ac ejus obligationibus, & aliorum Officialium.

58 QUinam Advocati Officium de jure exercere poſſint, & qui non, late declarat Aſteſanus noſter l. 1. tit. 39. art. 2. ubi etiam ejus obligationes aſſignat, & conditiones, ut juſte, & recte munere ſuo fungi poſſit, & licet plures, & variæ a Doctoribus enumerari ſoleant, præſertim tamen ad quatuor reducuntur, quæ etiam ſervata debita proportione de Procuratore intelligi debent, & aliis Officialibus.

Prima conditio eſt peritia, ac diligentia conveniens, unde peccat Advocatus, ſi cum non ſit idoneus, officium Advocati exerceat, & patrocinetur L. Nemini ff. de Advocatis, & eſt peccatum mortale ex genere ſuo; unde ſi Cliens cauſam amittit ex ejus imperitia, vel negligentia, ipſe peccat contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem Clienti, quia qui non facit, quod ex officio facere tenetur, peccat contra juſtitiam, & ad reſtitutionem tenetur, & hoc præſertim de Advocato verificatur, qui ex officio debet eſſe convenienter inſtructus, & diligens, cum ſe talem profiteatur, & mercedem, ut inſtructus, & diligens accipiat, & ideo ſaltem de culpa lata tenetur, an vero etiam de culpa levi teneatur, quidam affirmant, ut Villalobos, Valerus, & alii, probabilius tamen mihi videtur non teneri, quia nemo tenetur in officio ſuo eſſe prudentior, & diligentior, quam paſſim homines ejuſdem officii eſſe ſolent; ideoque, ſi Advocatus bona fide diligentiam præſtitit, quam diligentes, & docti Advocati præſtare ſolent in tuenda cauſa, & eam amittat, eo quod non præſtitit diligentiam, quam doctiſſimus, & diligentiſſimus præſtitiſſet, non tenetur ad reſtitutionem; Ita Leſſius, Azorius, Diana, Bonacina, & plures alii, qui etiam advertunt, Advocatum non teneri eandem adhibere diligentiam in omnibus caſibus, & cauſis, ſed majorem, vel minorem pro negotii, & cauſæ qualitate; & ideo quando cauſa difficilis eſt, ac magni momenti, majus ſtudium adhibere tenetur, quam dum cauſa facilis eſt, & exigui momenti.

59 Secunda conditio eſt juſtitia in exhibendo patrocinio, qui enim ſcienter cauſam tuetur injuſtam, graviter peccat, & tenetur ad compenſationem damnorum omnium inde conſequentium; unde parti contrariæ ex peccato omiſſionis reſtituere debet, quia fuit illi cauſa poſitiva damni, Clienti vero ſeu tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis, quia ex officio tenebatur eum monere de injuſtitia cauſæ. Quod appoſite additur, quia ſi Clienti cauſæ injuſtitia conſtabat, licet ab obligatione reſtituendi parti contrariæ non ſit liber, cum ejus patrocinio fuerit illi cauſa poſitiva damni; liberatur tamen ab obligatione reſtitutionis faciendæ Clienti, quia injuriam illi feciſſe non cenſetur, dum ei injuſtitia cauſæ conſtabat; cum ſcienti, & volenti injuria non fiat. Quando etiam cauſa nihil fere probabilitatis habet, itaut vix moraliter ſit aliqua ſpes litem vincendi, & obtinendi, eo quod apud Judices ſemper rejicietur; tale patrocinium regulariter ſuſcipere non licet, quia facit, ut Cliens ſine fructu, & abſque ulla ſpe obtinendi, tempus & pecuniam perdat. Quod ſi cauſa dubia ſit, nec ſatis ex utraque parte juſtitia cauſæ dignoſcatur, poterit quidem Advocatus talis cauſæ patrocinium aſſumere, dummodo paratus ſit ab illius patro-

cinio

Digitized by Google

cinio abſtinere, ſi in progreſſu litis cauſæ injuſtitiam deprehendat; Leſſius, Molina, Filliucius, Layman, Bonacina, Lugus, & alii paſſim, & ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 59. cit. art. 2. ubi hanc regulam tradit pro recto cauſarum patrocinio, quod Advocatus ab initio litis examinet diligenter cauſæ qualitatem, & ſi eam viderit juſtam, ſi voluerit, ejus patrocinium aſſumat; ſi vero injuſtam, teneat, ne cauſam aſſumat injuſtam, vel deſperatam, & ſi forte eam ab initio ignoranter acceperit, & in proceſſu poſtea talem cognoverit, ceſſet ab ejus patrocinio, vel Clienti ſuo conſulat, quod cedat, vel componatur cum Adverſario ſine alterius damno, & ſalarium hactenus receptum reſtituat.

60 Quamvis autem conveniant Doctores, quod quando cauſa omnino fere nihil probabilitatis habet, ut vix moraliter ſit in ea ſpes obtinendi, regulariter Advocato non liceat ejus patrocinium ſuſcipere, & e contra quando Advocatus, facto prudente examine, invenit cauſam æque dubiam, vel æque probabilem poſſit eam prudenter aſſumere. Difficultas tamen eſt, quando cauſa utriuſque partis eſt probabilis, alterius tamen probabilior, an poſſit Advocatus minus probabilem defendere in concurſu probabilioris. Quamvis aliqui negent, communior tamen ſententia affirmat. Ratio eſt, quia licite poſſumus opinionem probabilem tueri relicta probabiliori, ut fuſe oſtendimus lib. 2 ſent. diſp. 3. qu. 3. art. 1. Tum quia pars, cujus cauſa eſt probabilis, in concurſu probabilioris non peccat ſe defendendo; ergo neque peccat Advocatus ejus patrocinium aſſumendo. Nec obſtat, quod Judex teneatur ferre ſententiam pro parte probabiliori, atque ideo Advocatum cauſam minus probabilem defendere non poſſe, quia hoc eſſet petere a Judice id, quod Judex licite facere non poteſt. Non obſtat, inquam, quia ut ait Card. de Lugo diſp. 41. ſect. 1. n. 9. & nos quoque diſp. cit. n. 144. non currit paritas de Judice, & Advocato, quia ut ibi dictum eſt, Judex ex officio tenetur partem probabiliorem eligere, quia ejus officium eſt definire, & jus dicere inter partes litigantes, Advocatus vero talem obligationem non habet, quia ejus officium non eſt definire, & jus inter partes dicere; ſed tantum parti uni litigantium aſſiſtere, & patrocinium afferre, nec defendendo partem minus probabilem, aliquid illicitum Judici ſuadet, non enim ſuadet, quod pro parte minus probabili judicet; ſed ſuadere conatur partem ſui Clientis eſſe veriorem, ut eo modo Judex convincatur, & putando illam eſſe probabiliorem pro ea judicet; non enim tenetur judicare pro parte probabiliori utcumque, ſed pro ea quæ ipſi probabilior videtur. Addunt tamen nonnulli in hoc caſu teneri Advocatum monere Clientem ſuum de minori probabilitate cauſæ, ne fruſtra eum in ſumptibus multum involvat.

61 Tertia conditio eſt fidelitas in agitatione cauſæ, unde non debet Advocatus ſecreta cauſæ parti contrariæ manifeſtare, ſic enim adverſarium juvaret contra Clientem, atque ita contra proprium officium faceret; in quo caſu etiam ad reſtitutionem tenetur, ſi eam ob cauſam Cliens cauſam amittit alias victuros, quia contra ſuum officium fecit, nec fidelitatem, ac debitam diligentiam adhibuit ad cauſam obtinendam in favorem ſui Clientis. Cum hoc tamen ſtat, ut notat Card. de Lugo loc. cit. quod ſi accuſator injuſte procederet, & propter injuſtam accuſationem reus capite damnandus eſſet, Advocatus accuſatoris id ſciens, falſitatem accuſatoris prodere teneretur, & id in judicio teſtificari, ſi opus eſſet, ut innocentem defenderet; ſi vero noſceret injuſte reum a ſententia capitali protegere, non poſſet adhuc ejus injuſtitiam prodere. ſed ſolum deberet ejus tutelam deſerere. Ratione etiam hujus tertiæ conditionis ſi Advocatus cauſarum expeditionem cum præjudicio Clientum differat, vel poſtponat, aut plures acceptet, quam expedire poſſit, peccat contra fidelitatem, ac ad reſtitutionem tenetur, uti & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam Cliens incurrit. Peccat denique Advocatus contra fidelitatem, ſi utrique parti patrocinetur, quia repugnat, ut partem utramque æqualiter defendat, hoc tamen in diverſis cauſis ſecluſo ſcandalo non repugnat. Ita Azorius, Leſſius, Reginaldus, Valentia, Arragonius, Bonacina, & alii paſſim.

62 Quarta conditio eſt, ut pro patrocinio cauſæ juſtum pretium accipiat, quod ſi taxatum eſt, non licet ultra hoc accipere, ubi vero non eſt taxatum, ſufficit pretium naturale, vel quod habetur tale judicio prudentum, attenta negotii qualitate, dignitate, ſcientia, & peritia, Advocati, & labore, quem impendit, ac demum conſuetudine approbata. Non licet cum Cliente convenire de pretio poſt inchoatam litem; ſed vel ante cœptam, vel poſt finitam, ut colligitur ex cap. *Infames* 3. quæſt. 7. & ratio eſt, quia poſtquam Cliens ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Quæres, an Advocatus integrum poſſit recipere ſtipendium pro lite ſibi abſolute promiſſum, ſi Cliens litem inchoatam deſerat, & ob id Advocatus eam non proſequatur. Reſpondet Bonacina loc. cit. cum Molina, Reginaldo, Azorio, & aliis poſſe recipere, ſi ſtipendium fuit abſolute pro labore aſſignatum, non habita ratione temporis, quia per ipſum non ſtetit, quin laboraverit; ſicuti conductor, qui re conducta non utitur ob ipſius culpam, tenetur integram ſolvere penſionem *L.* Qui operas ff. locati. Quæres rurſus, an Advocatus poſſit recipere ſalarium annuum a Cliente, cujus nullam cauſam in illo anno patrocinatus eſt. Negant aliqui, quia ſalarium debetur pro labore, quem in illo anno non ſubiit. Affirmant alii, quia non ſtetit per eum, quin advocaret, & in illo anno habuit obligationem in habitu, quæ obligatio eſt pretio æſtimabilis. Alii tandem probabilius media gradiuntur via dicentes, ſalarium talis anni non integrum ſolvendum eſſe, ſed diminuendum arbitrio boni viri, nam ſi Cliens in illo anno habuiſſet lites, ipſe multos labores ſuſtinuiſſet, quos de facto non ſuſtinuit. Ita Rebellus, Diana, & plures alii. Petes tandem, an Advocatus aliquando teneatur gratis patrocinari pauperibus, & affirmative reſpondendum eſt cum communi, quando aliter ipſis ſubveniri non poteſt, eadem ratione qua tenentur omnes ſublevare laborantem extrema, vel gravi neceſſitate, & talem neceſſitatem patienti miſericordiæ opus impendere, ut fuſe oſtendit Doctor 2. diſp. 30. qu. 20.

63 Denique hæc omnia ſervata debita proportione, etiam de aliis Officialibus intelligi debent, nempe de Procuratore, Notario, & Secretario, tenentur enim ii omnes juſte, & fideliter officium ſuum exercere, ſive ex debito muneris tantum, ſive etiam ex juramento; tenentur etiam omnia ſcire ad officium ſuum ſpectantia, debitamque adhibere diligentiam, præſtando omnia neceſſaria, terminos juſtos petendo, & appellando quando opus fuerit, non tamen tenentur in omnibus cauſis eamdem adhibere diligentiam; ut ſupra de Advocato dictum eſt, ſed majorem, vel minorem pro cauſæ qualitate. Unde peccant, ſi lites iniquas ſuadeant, ſi ſecretum violent partibus, vel earum ſollicitatoribus tradendo proceſſus, vel Scripturas originales, quas non debent, ſi ſtipendium accipiant majus juſto, vel ultra pretium taxatum, ſi denique odio, vel amore, ſpe, vel timore officiis ſuis abutantur. Item Procurator, ſeu Notarius tenentur habere ſcientiam ſaltem mediocrem eorum, quæ ad ipſius officium ſpectant, quilibet enim ea ſcire tenetur, ut rite munere ſuo fungi poſſit, quæ ad proprium officium pertinent; unde ſi ob Notarii negligentiam, vel ignorantiam aliqua clauſula, vel ſolemnitas prætermiſſa eſt, cujus omiſſione pars, cui patrocinatur, aliquod patiatur damnum, ad ejus reſtitutionem tenetur; item ſi ſine cauſa renuit inſtrumenta conficere, aut inſtrumenta jam confecta occultat, vel non oſtendit, cum enim ſit perſona publica, & ad tale officium deputata in omnium obſequium, conſequenter ad reſtitutionem damni tenetur, quod pars ex denegato ſibi inſtrumento patitur, & incurrit. Quando autem dicimus Notarium graviter peccare, & cum obligatione reſtituendi tradendo partibus, aut earum ſollicitatoribus, proceſſus, vel ſcripturas originales, hoc intelligendum eſt, quando eſt periculum aliquod, quod vel amittatur inſtrumentum illud originale, vel falſificetur, aut ex aliqua parte mutetur; quando enim nullum tale immineat periculum, non videtur damnandus peccati mortalis, nec ad reſtitutionem teneri; quamvis enim juret, & promittat ſervare proceſſus, & Scripturas originales, non peccabit tamen dando illas partibus ſine ullo periculo, quia talis datio ſupponi debet non fuiſſe in juramento comprehenſa, ſed ſolum datio cum periculo, & damno partis, cui patrocinatur. Tandem certum eſt apud omnes Notarium, qui in damnum tertii inſtrumenta falſa confecit, graviter peccare, & ad reſtitutionem teneri damni parti læſæ illati; dubium tamen eſt, ad quid teneatur Notarius hujuſmodi, qui exiſtens in mortis articulo non habet quid reſtituat, & mihi videtur dicendum cum Leſſio cap. 11. dub. 15. & Card. de Lugo diſp. 41. ſect. 2. teneri ad faciendum quantum in ſe eſt, ut pars ſervetur illæſa, vel læſa reſarciatur, non quidem prodendo ſe & infamando cum tanto dedecore, ſed advertendo eum in cujus favorem Scriptura facta eſt, ut reſtituat, vel Scripturam ſibi tradat, minandoque ſe alioquin falſitatem manifeſtaturum. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia Juriſperitis relinquo.

DIS-

Digitized by Google

DISPUTATIO SEPTIMA

DE RESTITUTIONE IN COMMUNI.

1 CERTUM eſt apud omnes tractatum hanc de reſtitutione ſpe recta ad materiam de Juſtitia, & Jure, cum ad Juſtitiam ſtricte acceptam, de qua hic eſt ſermo, ſpectet aliquem iniuria non afficere, & ſi afficiatur, ipſi illud reſtituere in quo damnum paſſus eſt, vel æquivalens; cum reſtituere ſit damnificatum in priſtinum ſtatum reponere per redditionem totius iuris, quo antea privatus fuerat ex L. *Reſtituere ff. de Verborum ſignificatione*, & L. *Præterea ff. de rei vendic.* Rationaliter autem tractatum de Reſtitutione in hunc locum reſervavimus poſt diſputationem de Contractibus, quia Reſtitutio notitiam contractuum ſupponit, ex quorum vel obſervantia, vel tranſgreſſione bonorum, ac iuriam, reſtitutio ſæpe oritur, ideoque ſingulorum contractuum iam explicata natura, quando, cui, & a quo ſit facienda reſtitutio, facile dignoſcetur; agemus autem prius de Reſtitutione in genere, & poſtea in particulari circa peculiaria bonorum genera, quæ etiam ſaciunt diverſas reſtitutionum ſpecies, & ea multis, quæ in hac materia a Theologis diſputari ſolent, præcipua, & ſcitu maxime neceſſaria ſeligemus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura Reſtitutionis.

2 UT naturam, & eſſentiam Reſtitutionis exacte dignoſcere valeamus, ab initio diſputationis huius inveſtigandum eſt, cuius virtutis ſit actus, & quidem eſſe virtutis actum apud omnes indubitatum eſt, cum æqualitatem ponere inter ius unius, & debitum alterius, quod præſtat reſtitutio, ſit ex ſuo obiecto honeſtum, & rationi conforme, ac proinde alicuius virtutis actus. Itaque ſolum in controverſiam vertitur, an ſit actus ſolius iuſtitiæ commutativæ, ut communiter aſſeritur, & ratio dubitandi eſt, quia non ſolum ex violatione iuſtitiæ commutativæ, ſed etiam diſtributivæ, ac aliarum quoque virtutum reſtituendi obligatio conſurgere videtur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Reſtitutio, & cujus virtutis actus.

3 VAriæ ſolent Reſtitutionis definitiones a Theologis aſſignari. D. Th. 2. 2. qu. 61. art. 1. Reſtitutionem definit, quod *eſt alicuius in ſua poſſeſſione iterata ſtatutio, vel in ejus dominio*, quæ definitio a nominis interpretatione deſumpta eſt, reſtituere enim debitum videtur quaſi aliquid in priſtinum ſtatum ſtatuere, unde in L. cit. *Reſtituere*, *ff. de verborum ſignific.* reſtitutio dicitur in priſtinum ſtatum repoſitio, ex qua nominis definitione facile colligitur definitio quid rei quæ a peritioribus ſic aſſignari ſolet, quod reſtitutio eſt *actus juſtitiæ, quo reparatur damnum proximo illatum per iniuriam ad æqualitatem rei*. Dicitur *actus juſtitiæ*, quia juſtitia ſtricte ſumpta eſt virtus dirigens hominem, ne quid alterius rapiat, & ſi quid rapuit, ut reddat unicuique quod ei debetur, quæ proinde definitur a Juriſtis, quod eſt perpetua, & conſtans voluntas ius ſuum unicuique tribuens; dicitur *quo reparatur damnum proximo illatum*; juſtitia enim facit, ut quod proximo iniuſte abſtulimus, reddamus, & iterum in ſua poteſtate, ſeu dominio reponamus, unde reſtitutio differt a ſimplici redditione, ut notat Faber noſter diſp. 50. cap. 1. nu. 2. quia reſtituere eſt proprie rem ablatam reddere, unde ea omnia, quæ non iniuſta acceptione, ſed iuſta accepta ſunt, attamen debita, ut eſt omne debitum proximo ex contractu, vel quaſi contractu, non dicuntur proprie reſtitutioni obnoxia, donec mutuatarius, depoſitarius & ſimiles non ſint in mora; additur *per injuriam*, quia iniuria deſcribitur eſſe violatio, vel læſio iuris alieni, unde radix reſtitutionis non eſt quævis læſio proximi, ut v. g. contra charitatem, liberalitatem, gratitudinem, &c. quibus redditur debitum, ſed non lege veræ iuſtitiæ, & ideo non eſt ſimpliciter debitum, quia non habet in eis proximus, quod violetur, ſed ea tantum læſio, quæ eſt contra juſtitiam, in qua propria iniuria infertur lædendo aliquod ius proximi, quod habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur, quod variis modis contingere poteſt v. g. furando, defraudando, deſtruendo rem alterius, occidendo, honorem detrahendo, & ſimilia; additur tandem *ad æqualitatem rei*, ut intelligatur, quod talis æqualitas pertinet ad juſtitiam commutativam, ut ſi jus habeas ad centum, totidem tibi reſtituantur, & nihil minus.

4 Dices, hanc definitionem non comprehendere reſtitutionem, quam quis tenetur facere, quando bona fide, & ſine peccato accipit alienum putans eſſe ſuum, & poſtea cognoſcit eſſe alienum, quandoquidem in tali caſu non ſit reſtitutio rei iniuſte ablatæ. Reſpondetur negando aſſumptum, nam iniuria damnoſa, quæ eſt radix reſtitutionis, duplex eſſe poteſt, una formalis, qua nimirum quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet mala fide, ideſt, cum ſcit, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem non eſſe ſuam; altera materialis, ut v. gr. cum quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet bona fide, ideſt probabiliter iudicans id ſibi licere, vel rem eſſe ſuam. Itaque allata definitio etiam reſtitutionem in argumento obiectam comprehendit, ſi capiatur iniuſta acceptio pro iniuſta acceptione hoc, vel illo modo, ideſt, materialiter, vel formaliter; eſt enim iniuſta acceptio materialiter, quæ etiam poſtea dici poteſt iniuſta quoque formaliter, quia licet ab initio ſic iniuſta non fuerit, quia bona fide alienum accepit putans eſſe ſuum; tamen continuata poſtea illius rei retentio ſit iniuſta etiam formaliter, cum cognoſcitur eſſe alterius; nec aliquis tenetur reſtituere, antequam ſciat rem acceptam, vel retentam eſſe alterius. Ita Leſſius, Layman, Bonacina, Pontius ex noſtris, & alii paſſim. Hæc igitur eſt vera, & propria definitio reſtitutionis, ut hic de ea loquimur, & coincidit cum definitione a Scoto inſinuata diſt. 15. qu. 2. art. 4. in principio, dum inquit ex quinto Decalogi præcepto ad reſtitutionem teneri, qui rem alienam retinet invito domino, ex his enim verbis colligitur Reſtitutionem ſtricte acceptam, de qua in præſenti eſt ſermo, eſſe redditionem rei alienæ invito domino, ſeu redditionem illius rei, quæ iniuſte ablata eſt.

5 Hinc infert Doctor loc. cit. quomodo reſtitutio a ſatisfactione differat, differt enim a ſatisfactione tam generaliter, quam ſpecialiter dicta, quia ſatisfactio communiter, ſeu generaliter accepta eſt redditio æquivalentis alias indebiti, & reddit æquivalens alias indebitum pro peccato ei, in quem peccatur; non ſic autem reſtitutio, quia hoc fieri poteſt abſque pœnitentia, & a manente in peccato, ſiquidem abſque omni redditione pro peccato poſſet reddi proximo, quod ſuum eſt, ſicut in mutuis redditur creditori abſque omni ſatisfactione ad peccatoris reconciliationem pertinente. Conſimiliter accipiendo ſatisfactionem proprie, & ſpecialiter pro ea, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, reſtitutio non eſt ſatisfactio, quia de congruo requiritur reſtitutio in re, vel in voto ante omnem partem pœnitentiæ, ſicut ceſſatio a peccato; ſed ſatisfactio, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, non requiritur ante alias duas partes pœnitentiæ, immo ſequitur contritionem, & confeſſionem; item ſatisfactio ſpecialiter ſumpta, ut eſt tertia pars pœnitentiæ, iniungitur a Sacerdote; reſtitutio autem non iniungitur a ſacerdote, ſed a lege divina. Tandem differunt reſtitutio, & ſatisfactio, quod per reſtitutionem non remittitur peccatum, ſed tantum a peccando ceſſatur, nimirum a retentione rei alienæ, invito domino; per ſatisfactionem vero remittitur quantum ad pœnam remiſſa culpa, eo quod eſt ſolutio pro peccati debito. Adhuc tamen verum eſt, quod vulgariter, & in communi modo loquendi promiſcue, & pro eodem ſumi ſolent ſatisfactio, & reſtitutio, & in iure Canonico idem ſignificare videntur hæc duo, te tamen vera etiam in hoc vulgari ſenſu non idem ſignificant, ſed differunt, tamquam ſuperius, & inferius, quia omnis reſtitutio eſt ſatisfactio, non e contra, qui enim pro ſe ſatisfacit, vel pro anima Purgatorii, non dicitur reſtituere, ſed ſatisfacere. Itaque ſatisfactio tripliciter ſumi poteſt, vel communiſſime, ut importat actum, quo alteri facimus ſatis, hoc eſt, quantum debemus ſeu importat actum, quo fit ſatis cuilibet debito pœnæ, vel præcepti, quo pacto dicimur ſatisfacere parentibus per pietatem, Superioribus per obedientiam, Majoribus per obſervantiam, & ſic de aliis ſimilibus; in hoc ſenſu reſtitutio dici poteſt ſpecies ſatisfactionis in hac amplitudine ſumptæ, quia per reſtitutionem fit ſatis alteri. Secundo poteſt ſumi communiter, ut aiebat Doctor loc. cit. pro redditione æquivalentis alias indebiti pro peccato ei, in quem peccatur, ſeu pro ſatisfactione ad peccatoris reconciliationem pertinente. Tertio tandem ſumi poteſt proprie, & magis ſpecialiter pro ea, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, & dicitur ſatisfactio Sacramentalis, & in hoc duplici ſenſu reſtitutio non eſt pars, neque ſpecies ſatisfactionis ob rationes a Doctore allatas.

6 Pro reſolutione quæſtionis quoad aliam partem, recolligendum eſt ex dictis l. 3. ſent. diſp. 7. qu. 8. juſtitiam ſumi poſſe communiter, & in lata ſignificatione, quo pacto actus cujuſcumque virtutis actus iuſtitiæ dici poteſt, quatenus omnis actus virtuoſus conformitatem dicit, & æqualitatem cum recto rationis dictamine, quo ſenſu Ariſt. dixit 5. Eth. cap. 10. *Juſtitia in ſe virtutes continet omnes*, quatenus omnis virtus æqualitatem conſtituit inter voluntatem, & normam rationis. Alio modo ſumitur iuſtitia ſtricte, ut eſt ſpecialis virtus, cuius munus eſt conſtituere æqualitatem inter aliquos ſecundum debiti rationem ſtricte ſumpti; & ſic defi-

Digitized by Google

nitur a Iuriſconſultis; *Perpetua, & conſtans voluntas jus ſuum unicuique tribuens*, & ita juſtitia reſpicit alterum, cui debitum eſt reddendum. Hæc autem juſtitia particularis dividitur in commutativam, & diſtributivam, quæ diviſio late ibidem explicatur art. 2. commutativa eſt, quæ ſervat æqualitatem in commutationibus, & actionibus inter ſingulas Reipublicæ partes ad invicem, & hæc æqualitas dicitur ſecundum proportionem arithmeticam, diſtributiva vero dicitur, quæ proportionem ſervat in diſtributionibus, & æqualitatem ſecundum proportionem geometricam. Hoc prænotato communis ſententia in omni ſchola aſſerit reſtitutionem eſſe actum juſtitiæ particularis, & commutativæ. Ratio eſt, quia verſatur circa debitum ratione proprietatis, vel dominii quo quis reſpicit hanc, vel illam rem, tanquam propriam, & ſuam ſimpliciter; idque manifeſte deducitur ex diſcrimine jam aſſignato inter utramque, quia in actu juſtitiæ diſtributivæ per ſe, & immediate æqualitas geometrica intenditur ſecundum comparationem unius ad alterum; ſed in actu reſtituendi per ſe, & immediate æqualitas arithmetica tantum intenditur, non vero geometrica, nimirum ut ille, cui fit reſtitutio, tantundem habeat, quantum ab eo ablatum eſt; ergo actus reſtituendi ad ſolam juſtitiam commutativam per ſe ſpectat. Hoc etiam deducitur ex diſcrimine, quod q. cit. art. 2. aſſignavimus inter utramque juſtitiam, quod juſtitia commutativa habet pro objecto jus perfectum, & ſtricte ſumptum, hoc eſt, obligans ad reſtitutionem, & ſatisfactionem, qua ratione dici ſolet juſtitia juris ſtricte ſumpti; juſtitia vero diſtributiva, ſi violetur, non obligat ex ſe ad reſtitutionem, licet ratione juris ſtricte ſumpti annexi poſſit quis obligari ad reſtitutionem, quod apto exemplo ibi declaravimus; ſi quis enim v. g. mille aureos relinquat ſtudioſis Collegii alicuius diſtribuendos juxta cujuſque inopiam, vel eruditionem, ille cui incumbit talis diſtributio facienda, formam juſtitiæ diſtributivæ ſervare tenetur hoc modo, ut ea ſit proportio pecuniæ, quam unus accipit, ad pecuniam alteri tradendam, qualis reperitur inter eruditionem unius, & alterius, ſi eruditionis ratio ſit habenda. Quod ſi diſtribuendo talem non ſervet proportionem, peccat contra juſtitiam diſtributivam; & ſimul contra commutativam, quæ ei obveniebat ex donatione alterius, cum enim donator hanc proportionem in diſtributione ſervari voluerit, perinde eſt, ac ſi ſingulis certam pecuniæ ſummam aſſignaſſet; unde ex hoc capite diſtributor ad reſtitutionem tenetur ei, cui injuriam fecit. Hoc idem ibi declaramus exemplo Principis in oneribus diſtribuendis, vectigalibus &c. ſi enim proportionem non ſervet inopiæ, vel facultatis ſubditorum, & tantum imponat pauperi, quantum diviti, peccat non tantum contra juſtitiam diſtributivam, ſed etiam contra commutativam, quia pauper habet jus ſtrictum in rem ſuam ſibi ablatam, & ex hoc capite Princeps ad reſtitutionem tenetur ei, cui injuriam fecit, & damnum intulit; ergo reſtitutio proprie, & per ſe loquendo eſt actus tantum juſtitiæ commutativæ.

7 Hæc, inquam, eſt communis opinio, quam etiam ex noſtris tenet Faber d. 50. cap. 1. in fine, & Aſteſanus l. 5. tit. 39 art. 1. ubi ait reſtitutionem eſſe actum juſtitiæ commutativæ, quia reſtituere eſt aliquem iterato ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuæ, & ita attenditur ibi æqualitas juſtitiæ ſecundum recompenſationem rei ad rem, quæ pertinet ad juſtitiam commutativam, & ita loquuntur Scotiſtæ omnes, uno excepto Vulpin, tract. 3. p. 3. diſp. 100. art. 1. ubi ait reſtitutionem eſſe actum juſtitiæ manifeſtioris, quam juſtitiæ commutativæ, ideſt, alterius ſpeciei nobis notioris, quam tamen ſpeciem, quæ, & qualis ſit, nunquam ibi declarat. Ex eo autem probat reſtitutionem non eſſe actum juſtitiæ commutativæ, quia reſtitutio non fit ſemper per redditionem æquivalentis, ut jus rei acceptæ reddatur ſecundum quamdam recompenſationem alterius rei per æquivalentiam, alioquin nullus teneretur ex juſtitia reddere proprio domino eamdem numero rem acceptam; ergo inepte reſtitutio aſſeritur generice actus juſtitiæ commutativæ per recompenſationem rei ad rem. Confirmatur, quia in redditione illiuſmet rei, quæ invito ablata eſt, nulla apparet commutatio, non in ſubſtantia, quia reſtituitur eadem numero; non in titulo, quia dominium ſemper perſeverat penes proprium dominum, in poſſeſſione ſola accidit aliquod commutationis veſtigium, ut tranſeat a manibus injuſte accipientis, ac detinentis ad manus proprii domini. Hæc tamen omnino futilia, & puerilia ſunt, quia ſive damnum furto illatum reſarciatur per redditionem ejuſdem rei numero furto ſublatæ, ſive per æquivalens, ſemper reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ, quæ intendit jus uniuſcuiuſque illæſum ſervare, unde qui injuriam intulit, ſive rem adhuc habeat, ſive non, tenetur reſtituere, & quidem tantum, quantum eſt damnum ſecutum, quæ eſt æqualitas arithmetica a juſtitia commutativa intenta rei ad rem, & licet, quando eadem res numero reſtituitur, nulla appareat commutatio in ſubſtantia, quia eadem numero reſtituitur, neque in titulo, quia dominium ſemper apud proprium dominum perſeverat; ad hoc nihilominus, ut actus juſtitiæ commutativæ dicatur talis reſtitutio, ſufficit commutatio quoad poſſeſſionem, alioquin redditio commodati non eſſet actus juſtitiæ commutativæ, quia in commodato non transfertur dominium, ſed tantum uſus, & poſſeſſio, & eadem numero res redditur.

8 Sed contra allatam doctrinam objici ſolet. Primo quod reſtitutio non ſit actus ſolius juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum, ſunt enim aliquæ virtutes præter juſtitiam, ex quarum tranſgreſſione proximus patitur aliquod damnum, ſeu quarum violatio aufert aliquid ab alio, quod lædens tenetur reſtituere, ut patet in violatione virtutis obſervantiæ; qui enim alium afficit contumeliis, tenetur illi ſatisfacere, & jus læſum reintegrare petendo veniam, vel per aliquem actum honoris; at hic actus non videtur eſſe actus juſtitiæ, ſed virtutis obſervantiæ, cujus munus eſt ſingulis honorem debitum reddere, nam ad eamdem virtutem ſpectat non inferre aliquod damnum, & illud reſarcire, ſi ſit illatum; ergo reſtitutio non ſemper eſt actus juſtitiæ. Deinde probatur, quod etiam poſſit eſſe actus juſtitiæ diſtributivæ, quia quando quis reſtituit ad reſarciendum damnum illatum contra juſtitiam diſtributivam, actus reſtituendi per ſe ſpectat ad eamdem juſtitiam diſtributivam, quia, ut dicebamus, ad eamdem virtutem pertinet non inferre aliquod damnum, & illud reſarcire, quando illatum eſt; ſed ad juſtitiam diſtributivam ſpectat non inferre damnum in bonis communibus diſtribuendis, propterea enim juſtitia diſtributiva obligat ad ſervandam proportionem geometricam inter eos, inter quos fit diſtributio; ergo &c.

9 Ad primum reſpondent communiter DD. negando minorem, nam licet actus honorandi, quatenus eſt debitus ratione virtutis, aut alterius excellentiæ, ad virtutem obſervantiæ ſpectet; idem tamen actus, quando debetur pro dehonoratione, & contumelia præcedenti reſarciende, eſt actus juſtitiæ commutativæ debitus ad injuriam illatam reſarciendam; licet enim homines jus juſtitiæ rigoroſum non habeant ad poſitivum honorem, qui ab aliis præſtari debeat, habent tamen jus proprium, & rigoroſum ad actum negativum aliorum, & immunitatem quaſi quamdam ab omni dehonoratione, & contumelia; quare ſi quis alium contumelia afficiet, debet illi ex juſtitia ſatisfacere veniam petendo, vel per alium actum honoris, qui ad ſatisfactionem ſatis eſſe judicetur. Ad aliud negatur major, ex violatione enim juſtitiæ diſtributivæ præciſe non naſcitur obligatio reſtitutionis; quod ſi interdum ex tali violatione naſcitur, non naſcitur, niſi concomitanter, & niſi in caſu, in quo ex violatione juſtitiæ diſtributivæ ſimul admiſcetur, & involvitur violatio juſtitiæ commutativæ; ad probationem negatur aſſumptum; non enim ſemper ad eamdem ſpectat virtutem non inferre damnum, & illud reſarcire, poteſt enim peccatum contra unam virtutem per aliam reſarciri, ut in peccatis contingit, quorum ſatisfactio fit per virtutem pœnitentiæ, recte ergo fieri poteſt, ut obligatio non inferendi damnum ad juſtitiam diſtributivam pertineat, & ex ea oriatur, non vero obligatio illud reſarciendi, ſed ex commutativa; & ratio eſt quia mutatur ratio juris in utraque obligatione; quamvis enim ex diſtributione mala obligatio reſtituendi in diſtributore oriatur, hoc tamen non eſt ex mala, & iniqua diſtributione præciſe, ſed quia ex ſuppoſita debetur plus alicui, ut ſervetur geometrica proportio, & iniquus diſtributor dat minus, ac proinde quod inique abſtulit illi eſt reſtituendum ex vi juſtitiæ commutativæ, ut patet ex exemplis ſupra adductis in probatione aſſerti; ex quibus etiam conſtat partes jus ſuum ad bona communia ex juſtitia diſtribuenda non acquirere formaliter a diſtributore, quando ille diſtinguitur a donante, vel legante, ſed ab ipſo donatore, vel legatore; diſtributor autem per actum juſtitiæ diſtributivæ ſe habet ſolum, ut conditio, ſine qua bona communia non fierent propria unicuique. Denique hæc veritas colligitur ex Canon. de injuriis, & damno dato, ubi ait Pontifex. *Si tua culpa damnum datum eſt, jure ſatisfacere teneris*, quæ verba expreſſe ſignificant obligationem ſatisfaciendi pro damno orta ex jure alterius, ac proinde ex juſtitia.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Reſtitutio ſit neceſſaria ad ſalutem, & an ex præcepto affirmativo, vel negativo, & unde oriatur.

10 PRo reſolutione quæſiti quoad primam partem, recolendum eſt ex dictis l. 3. ſent. d. 6. q. 15. l. 4. d. 1. qu. 10. art. 3. dupliciter eſſe poſſe aliquid neceſſarium ad ſalutem, uno modo neceſſitate medii, alio modo neceſſitate præcepti. Illud dicitur neceſſarium primo modo, quod ſecundum legem ordinariam ita neceſſarium eſt, ut ſine illo ſalus obtineri non poſſit, quo pacto baptiſmus reipſa ſuſceptus reſpectu infantium eſt neceſſarium medium ad ſalutem, quia de lege ordinaria infantes ſine illo nullo modo ſalvari poſſunt. Illud vero dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, quod quidem neceſſarium eſt ex obligatione præcepti, qua tamen ceſſante non eſt neceſſarium; unde ſi quis vel propter ignorantiam invincibilem, vel impotentiam, aut aliam legitimam cauſam non faceret id, quod hoc modo neceſſarium eſt, adhuc tamen ſalvari poſſet. Ex qua differentia loco citato ex profeſſo declarata aliud etiam naſcitur diſcrimen inter hæc, quod id quod obligat in ratione medii obligat etiam in ratione præcepti, ſiquidem ma-

Digitized by Google

major neceſſitas infert minorem, unde omnia ad ſalutem neceſſaria ſunt præcepta, ſeu ſub præcepto cadunt, illud vero, quod obligat in ratione præcepti tantum, non obligat in ratione medii, cum ſine poſitione illius in quibuſdam circumſtantiis poſſit ſalus æterna obtineri. Hoc prænotato.

11 Dicendum eſt, Reſtitutionem eſſe utique ad ſalutem neceſſariam juxta illud Auguſt. epiſt. 54. ad Macedonium a Gratiano relatum Can. 1. *Si res* 14. qu. 6. *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*, non quidem neceſſitate medii, ſed neceſſitate præcepti. Ita Scot. d. 15. cit. quæſt. 2. art. 4. in principio, & eſt communis in omni ſchola, & ratio eſt, quia quod eſt neceſſarium neceſſitate medii licet omittatur ſine culpa, aut aliter, non ob id obtinebitur finis, quomodolibet medium non ponatur, ut conſtet de baptiſmo reſpectu infantium, et ſine poſitione reſtitutionis in quibuſdam caſibus, & circumſtantiis poteſt obtineri finis ſupernaturalis, nam quædam cauſæ excuſare poſſunt a reſtitutione, quæ ſi perpetuo durent, poterit quis abſque dubio ſalutem conſequi non facta reſtitutione, ut patet de conſtituto in extrema neceſſitate. Et licet dolor de peccato præterito non reſtituendi, quo quis dolet ſe non reſtituiſſe cum poſſet, ſit neceſſarius ad primam gratiam conſequendam, quæ eſt neceſſarium medium ad ſalutem; hoc tamen non eſt peculiare reſpectu peccati non reſtituendi, ſed in omnibus peccatis mortalibus commiſſis idem eſt dicendum. Reſtat ergo reſtitutionem eſſe ad ſalutem neceſſariam ſolum neceſſitate præcepti, quando reſtitutio fieri poteſt; nam ſicut accipiendo rem alterius cum ejus damno violatur juſtitiæ æqualitas, ita etiam eam retinendo; ſed ut juſtitiæ æqualitas non violetur rem alienam accipiendo, neceſſarium eſt ad ſalutem ab ejuſmodi acceptione rei alienæ abſtinere; ergo eadem ratione neceſſarium eſt ad ſalutem neceſſitate præcepti rem alienam reſtituere, ne ſcilicet violetur juſtitiæ æqualitas rem alienam retinendo; eſt autem præceptum reſtituendi non modo naturale ex illo notiſſimo principio deductum; *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*, ſed etiam divinum in Decalogo traditum, *Non furtum facias*, nam perinde eſt rem alienam non reſtituere, ac furtum continuare.

12 Quoad aliam quæſiti partem eſt difficultas an præceptum reſtituendi ſit affirmativum, vel negativum. Aliqui dicunt eſſe affirmativum, quia per illud jubetur actio poſitiva reſtituendi. Ita Soto, Valentia, Pontius ex noſtris, Bonac. Leſſius, & alii. Alii vero aſſerunt eſſe præceptum pure negativum, quia licet ſecundum ſonum verborum videatur eſſe affirmativum, ſecundum rem tamen eſt negativum, idem enim eſt dicere *reſtitue*, ac ſi dicas *ne retineas alienum*. Ita Scot. loc. cit. Medina, Adrian. Canus, Bannes, Vaſquez, Molina, Turrianus, & alii plures. Alii tandem docent eſſe præceptum affirmativum involvens negativum. Quia negativum prohibet detentionem rei alienæ, quia affirmativum præcipit certo tempore, loco, modo, & perſonæ faciendam eſſe reſtitutionem. Quia negativum obligat ſemper, & ad ſemper, uti cætera præcepta negativa, quia affirmativum obligat ſemper, ſed non ad ſemper, quia nimirum non ſemper currunt circumſtantiæ, quibus exequenda eſt poſitiva actio reſtituendi, pro qua opinione citantur D. Thomas 2. 2. qu. 62. art. 8. ad 1. Sylveſt. Cajet. Sylvius, Navarrus, & alii, eamque ait eſſe omnium probabiliſſimam Amicus diſp. 34. qu. un. cum negare non poſſimus in reſtitutione duo includi, quæ ambo ſub præceptum cadere poſſunt, & injuſtam detentionem rei alienæ, quæ eſt quædam continuatio furtivæ actionis, quæ prohibetur præcepto negativo talem actionem non continuandi, & poſitivam actionem reddendi debito tempore, loco, modo, & perſonæ, quod ſuum eſt, quæ jubetur præcepto affirmativo, cum non minus teneatur, qui rem alienam uſurpavit, illam commodo tempore, loco, modo, & perſonæ reſtituere, quam ab illius injuſta detentione ceſſare.

13 Dicendum eſt cum ſecunda ſententia præceptum reſtitutionis, quamvis quoad formam verborum ſit affirmativum, re tamen vera in ſubſtantia eſſe negativum. Hæc eſt communior, & probabilior, quam non ſolum Scotiſtæ tuentur omnes, ſed etiam plures Recentiores, præſertim vero Card. de Lugo, Caſpenſis, & alii. Ratio deducitur ex Scoto loc. cit. Negatio non retinendi alienum per reſtitutionem importata eſt ejuſdem præcepti, ac negatio non uſurpandi, ſeu furandi alienum, qui enim furatur, & non reſtituit, eamdem uſurpationem moraliter continuat, ſed prima non uſurpatio eſt materia primo, & per ſe præcepti negativi; ergo pariter continuata non uſurpatio erit ejuſdem præcepti materia, ac proinde ſicut uſurpatio eſt contra præceptum negativum, ſic etiam & retentio. Confirmatur, quia per præceptum non furandi per ſe, & primo importatur non accipere rem alienam invito domino rationabiliter, hac de cauſa ſecundum omnes eſt negativum; ergo idem dicendum eſt de præcepto non retinendi eamdem rem per reſtitutionem importato, quia non reſtituere aliud non eſt, quam primum illud furtum moraliter continuare. Denique dici non poteſt cum tertia ſententia eſſe præceptum partim affirmativum, partim negativum, ſed abſolute negativum dici debet, licet ad hoc actio poſitiva requiratur reddendi alienum ſuo domino, alias qui non reſtitueret, duo peccata committeret, ut notat Caſpenſis tract. 18. diſp. 1. ſect. 2. unum omiſſionis actionis reſtituendi contra præceptum affirmativum, alterum commiſſionis, ſcilicet retinendi contra præceptum negativum. Et quamvis ad hoc ipſum, quod eſt non retinere alienum, neceſſaria ſit actio poſitiva, qua reddatur domino, hoc tamen eſt per accidens, ut notat Card. de Lugo diſp. 8. ſect. 2. quia aliter læſio injuſta, & prohibita vitari non poteſt, ſicut etiam ex præcepto negativo non occidendi tenetur aliquis equum ſuum a via divertere, in qua puer jacet, ne eum conterat, & ex præcepto negativo non mœchandi, proximas occaſiones fornicationis tenetur fugere, & tamen nemo dicet has actiones poſitivas eſſe materiam primo, & per ſe ſub his præceptis cadentem, ſed ſolum per accidens.

14 Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum primæ, & tertiæ ſententiæ, quia ad rationem præcepti affirmativi, & negativi primo, & per ſe non eſt attendendum ad modum quo ponitur, & ſignificatur, an ſcilicet ſit affirmativus, vel negativus; ſed ad materiam primo, & per ſe præceptam, unde ſi materia primo, & per ſe præcepta ſit negatio, præceptum quoque erit negativum in ſubſtantia, quamvis explicetur modo affirmativo, ut patet de præcepto jejunandi, hoc enim eſt negativum quamvis modo affirmativo explicetur, quia materia per illud primo, per ſe præcepta eſt negativa; præcipitur enim, ne comedas bis in die; & ſic etiam e contra, ſi materia per ſe, & primo præcepta ſit affirmativa, præceptum quoque erit affirmativum in ſubſtantia, quamvis modo negativo explicetur, ut ſi præceptum audiendi ſacrum in die feſto, quod eſt affirmativum, tradatur his verbis: Ne omittas ſacrum in die feſto, non obſtante hac forma verborum negativa, præceptum eſt affirmativum, quia per ipſum præcipitur materia poſitiva, ſcilicet auditio ſacri; cum ergo materia præcepti reſtitutionis primo, & per ſe præcepta ſit negatio retentionis rei alienæ, cenſendum eſt præceptum negativum, etiamſi tradatur ſub forma verborum affirmativa, unde idem eſt ſecundum rem dicere *reſtitue*, ac ſi dicas, *ne retineas alienum*. Et quamvis ad hoc ipſum quod eſt non retinere alienum, neceſſaria ſit actio poſitiva, qua reddatur domino, hoc tamen eſt per accidens, ut ſupra explicatum eſt, & ideo hoc non variat naturam præcepti negativi.

15 Sed objicies ex Bonacina tract. de Reſt. diſp. 1. qu. 1. præceptum negativum obligat ſemper, & pro ſemper, & per hoc diſtinguitur ab affirmativo; ſed præceptum reſtituendi non obligat pro ſemper, ſæpe enim excuſatur aliquis a reſtituendo, ut infra conſtabit, quando nimirum non currunt circumſtantiæ, quibus exequenda eſt actio poſitiva reſtituendi: ergo non eſt præceptum negativum.

Reſpondetur negando minorem cum Card. de Lugo loc. cit. hoc enim præceptum obligat ſemper, & pro ſemper eo modo, quo eſt præceptum, nam præceptum non eſt de non retinendo unquam alieno ſimpliciter, & abſolute loquendo; ſed de non retinendo alieno invito rationabiliter domino, aliquando autem propter quaſdam ſpeciales circumſtantias dominus circa retentionem non eſt rationabiliter invitus, & ideo retentio ſub illis circumſtantiis non eſt mala, quia ſic non eſt prohibitionis objectum, non ergo tunc ſit contra præceptum non retinendi alienum invito domino; hoc ergo extra illas circumſtantias obligat ſemper, & pro ſemper ſicut cætera præcepta negativa, quod etiam patet de ipſo non furandi præcepto, quod non obligat ſub circumſtantia extremæ neceſſitatis, tunc enim ablatio rei alienæ non eſt mala, quia tunc non eſt objectum prohibitionis, ac etiam de præcepto non occidendi, quod in graviſſima neceſſitate non obligat, nempe ad propriam defenſionem, extra vero illam limitationem obligat ſemper, & pro ſemper, ſicut cætera præcepta negativa. Hic autem advertendum eſt, reſtitutionem ad ſalutem neceſſariam non ſolum eam eſſe, quæ pertinet ad bona fortunæ, ſed etiam quæ alia bona concernit interna, & externa, quia damnificatio aliorum, cum ſint majora bona, eſt contra juſtitiam commutativam; unde quando materia reſtitutionis eſt pecunia, vel res pecunia æſtimabilis, vel ſimilis, tunc præceptum reſtitutionis ſpectat ad ſeptimum Decalogi præceptum non furandi, quando materia eſt fama, vel honor, ſpectat ad octavum præceptum, quod prohibet non infamare, & tandem ſi reſtitutio fieri debet, qua quis falſam docuit doctrinam cum ex juſtitia veritatem docere teneretur, ad præceptum non mentiendi ſpectat.

16 Quoad ultimam quæſiti partem, unde ſcilicet oriatur obligatio reſtituendi. Dicendum eſt cum communi ex triplici capite naſci, loquendo de reſtitutione ſtricte, prout loquimur in præſenti, nimirum vel ratione ſolius injuſtæ acceptionis rei alienæ, etiamſi eam rem forte non amplius habeas, vel ratione ſolius rei alienæ, quando, ſcilicet, ſine culpa tua venit ad te res aliena, quam a fure, v. gr. ignoranter emiſti, & bona fide tenes, vel ratione utriuſque ſimul ſcilicet, injuſtæ acceptionis, & rei, cum eam & a Domino injuſte abſtuliſti, & injuſte retines. Addunt aliqui, ut Bonacina loc. cit. obligationem reſtituendi etiam ex contractu naſci, quando ſcilicet inter aliquas perſonas celebratus fuit contractus, ratione cujus emergit obligatio reſtituendi, & ratione pignoris, commodati &c. ſed hoc caput locum habet, ſi nomen reſtitutionis late accipiatur pro redditione, ſcilicet, rei debitæ ad æqualitatem, ut

idem Auctor ibi fatetur, injuſta autem acceptio hic late ſumitur, prout ſignificat quamcumque damnificationem alterius etiam ſine ulla lædentis utilitate, ſic enim tenetur ad reſtitutionem damni, qui domum vel meſſem alienam incendit, & injuſta læſit famam, honorem, ſeu exiſtimationem alterius. Hæc autem injuſta acceptio neceſſaria eſt, quia ad inducendam obligationem reſtitutionis non ſufficit voluntas etiam efficax accipiendi, & nocendi, excluſa injuſta acceptione, hoc eſt damno injuſta illato: nam quantumcumque furari decreveris, vel quempiam ad alterius nocumentum hortatus feceris, ad nullam reſtitutionem tenearis, ſi re vera acto nihil injuſte acceptum eſt, nec aliquod damnum injuſte illatum. Acceptio denique rei alienæ per injuſtum contractum obligat ad reſtitutionem, tanquam ſpecies injuſtæ acceptionis.

17 Adverunt etiam communiter Doctores inter reſtitutionem ratione injuſtæ acceptionis, & reſtitutionem ratione rei acceptæ hoc verſari diſcrimen, quod hæc poſterior locum non habet, niſi in poſſeſſore bonæ fidei, nam ſi poſſeſſor ſciens rem eſſe alienam, ſi eam non reſtituit, ſtatim fit poſſeſſor malæ fidei, idque non tantum ratione rei acceptæ, ſed etiam ratione injuſtæ retentionis, dum illam injuſte retinet, ac fruitur invito domino, & tenetur illi reſtituere etiam cum damno proprio, ut ſi rem emit a non domino, tenetur eam vero domino reſtituere, non obſtante pretio pro ea venditori ſoluto; habet tamen actionem contra venditorem de evictione. Rurſus inter illas reſtitutiones hoc etiam verſatur diſcrimen, quod quando quis tenetur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, ſemper manet obligatio recompenſandi damnum & nocumentum illatum, etiamſi res injuſte ablata perierit; quando vero quis tenetur reſtituere ratione tantum rei acceptæ, ſi caſu pereat, vel ſine culpa ejus, qui retinet, ad nihil tenetur, quia in hoc caſu nullum damnum intulit, & res domino perit: quod intelligendum eſt, quamdiu poſſeſſor bonæ fidei exiſtit, nam ſtatim ac advertit rem illam eſſe alienam, & fit poſſeſſor malæ fidei, quicquid damni poſt talem notitiam ex injuſta rei detentione domino ſequitur, tenetur injuſtus detentor reſarcire. Tandem inter illas reſtitutiones hoc etiam aliud diſcrimen ſolet a Doctoribus aſſignari, quod qui ad reſtitutionem tenetur ex injuſta acceptione, etiam tenetur ad damna ſecuta, & lucra, quæ ceſſaverunt in damnificato, ad quod non tenetur, qui ex ſola ratione rei acceptæ obligatur, quod intelligendum eſt, quamdiu poſſeſſor bonæ fidei exiſtit, nam ad damna ſecuta poſt notitiam injuſtæ detentionis tenetur, ut dictum eſt. Ita Sylvius, Amicus, Caſpenſis, & alii communiter.

18 Poſtremo eſt difficultas, An quis obligetur ad reſtitutionem ex levi, & leviſſima culpa, nam de dolo, & lata culpa nulla eſt dubitatio; pro cujus quæſiti intelligentia recolendum eſt, quod ſupra dictum eſt diſp. 4. quæſt. 3. art. 2. no. 69. culpam non eodem modo accipi a Theologis, & Juriſtis; nam ab illis ſumitur pro peccato mortali, & veniali, ab iſtis vero culpa dicitur quælibet omiſſio alicujus diligentiæ; unde culpa dividitur in levem, & leviſſimam, illa eſt omiſſio alicujus diligentiæ, quam diligentes illius artis adhibere ſolent, iſta vero eſt omiſſio diligentiæ, quam diligentiſſimi, & prudentiſſimi adhibere ſolent, ut pluribus exemplis loco cit. explicuimus, & e contra dividunt culpam in latam, latiorem, & latiſſimam: culpa latiſſima eſt dolus apertus, latior eſt dolus præſumptus, lata eſt omiſſio alicujus diligentiæ, quam paſſim homines in tali re, vel materia adhibere ſolent, dolus autem eſt quævis callida fallacia, & machinatio ad circumveniendum, fallendum, & decipiendum, ut habet Gloſſa ff. de dolo lib. 1. & ita communiter Doctores diſcurrunt; ex quo ſequitur homines in ſuis actionibus poſſe eſſe prudentes, prudentiores, & prudentiſſimos, ſi tantum fuerint prudentes, hoc eſt ſufficientem adhibuerint diligentiam in aliqua re gerenda, nullam injuſtitiam committere. Ex qua doctrina colligitur propoſitæ difficultatis reſolutio, neminem ſcilicet teneri ad reſtitutionem, ſecluſo contractu, ob damnum alteri datum ex culpa levi, vel leviſſima, & ratio eſt, quia ſicut nemo tenetur prudentior eſſe, vel prudentiſſimus in rebus propriis, ſed ſatis eſt, ſi convenientem adhibeat diligentiam, & moraliter ſufficientem, multo minus tenebitur eſſe talis in bonis alterius, ſufficit enim cuique ut in bonis alterius illam præſtet diligentiam, quam in ſuis præſtare tenetur, ut liber ſit ab omni culpa, & obligatione. Ex quo deducitur, quod ſi ex facto proprio, vel omiſſione in tali caſo ſequutum ſit malum alteri, non teneri quempiam ad reſtitutionem in foro interno, niſi in externo condemnatus eſſet, & poſt Judicis ſententiam, quia tale factum, vel omiſſio non dicetur lata culpa, cum ſufficiens diligentia ſit adhibita, ubi autem nullum eſt peccatum, nec pœna eſſe debet, appoſite autem diximus ſecluſo contractu, quia ſi quis ad id ſe obligaverit ex vi contractus, etiam de levi, ac leviſſima culpa tenebitur, ac etiam de caſu fortuito, ut in d. de contractibus dictum eſt. Ita Sylveſter, Soto, Angelus, Stephanus a S. Gregorio, & plures alii.

19 Quæres cum obligatio reſtitutionis oriatur ex dolo, & culpa lata, an talis culpa, ut ad reſtitutionem obliget, debeat eſſe mortalis, vel ſufficiat, ſi ſolum ſit venialis. Communior opinio aſſerit debere eſſe mortalem, & ratio eſt, quia culpa venialis non eſt actus perfectus in ratione injuriæ, ſed imperfectus, ergo obligationem reſtituendi non inducit, quia talis obligatio oritur ex injuria, nec obligatio poteſt eſſe major ipſa injuria, quare ſi injuria venialis eſt, obligationem ſub mortali inducere non poterit, imo neque ſub veniali, quia talis injuria fortuitus caſus reputatur. Ita Soto, Navarrus, Leſſius, Henriquez, Salas, Rodriquez, Emanuel Sà, & plures alii apud Card. de Lugo diſput. 8. ſect. 5. ubi advertit, quæſtionem hanc eſſe, quando materia, & damnum eſt grave, ſed illatum eſt ob culpam non mortalem, ſed venialem theologice loquendo; non autem quando culpa eſt venialis ex parvitate materiæ, seu damni illati, tunc enim certum eſt, quod ſicut furtum unius ſolidi v. g. eſt peccatum veniale, ſic & retentio illius erit peccatum veniale, atque ideo ex damnificatione levi in ea quantitate inſurget etiam obligatio reſtituendi ſub veniali, quia culpa venialis non eſt ſimpliciter delictum, & injuria, ideoque obligationem gravem reſtituendi parere non debet, ſicut ex contractu, ſi conſenſus cum plena deliberatione præſtitus non fuit, & plena libertate, non naſcitur obligatio, nec votum eo modo emiſſum obligat, de quo etiam paucula poteſt videri Pontius noſter diſp. 55. q. 2.

QUÆSTIO II.

De perſonis ad reſtituendum obligatis, & quomodo.

20 SCotus 4. diſt. 15. quæſt. 2. artic. 4. ad declarandam materiam de Reſtitutione in genere, quam præ manibus habemus, quinque explicanda propoſuit. Primo propter quam rationem ſit reſtitutio facienda. Secundo quis reſtituere teneatur. Tertio quid. Quarto cui. Quinto quando. Nos igitur quoque juxta eumdem Doctoris ordinem poſtquam quæſt. præced. egimus de natura Reſtitutionis, ejus neceſſitate, & cauſis, opus eſt, ut in quæſtione præſenti ad particulares ejus circumſtantias deſcendamus, & in primis declaremus, quinam ad reſtitutionem teneantur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ad reſtitutionem teneantur.

21 PRimo certum eſt ex jam dictis diſp. 4. & 5. de Contractibus, & ex communi Doctorum ſententia, illos omnes ad reſtitutionem teneri, qui rem alienam juſto quidam titulo apud ſe habent, ſed eam juſte contra domini voluntatem diutius retinere non poſſunt; qua ratione quicumque rem apud ſe commodatam habet, locatam, vel depoſitam, poſt præfixum tempus elapſum in mora conſtitutus illam invito domino apud ſe amplius retinere non poteſt; & eadem ratione qui mutuum accepit termino conſtituto, illud ſolvere tenetur, alias invito domino rem illius detinere cenſetur, & ad reſtitutionem tenetur; & idem univerſaliter aſſerendum eſt de iis, qui non rationabiliter impediti in debitis ſolvendis diuturnas trahunt moras, aut in reddendis rebus alienis, quas apud ſe habent, nam omnes iſti dubio procul contra juſtitiam peccant & ad reſtitutionem tenentur, præſertim ſi creditores ex tali dilatione damnum patiantur.

22 Secundo ſatis etiam conſtat ex dictis qu. præc. art. 2. diſcurrendo de radicibus obligationis reſtituendi ad reſtitutionem teneri, qui rem injuſte acceptam apud ſe habet, ſive bona fide, ſive mala illam habeat; tunc res bona fide habetur, quando ignorantia invincibili putat quis eſſe ſuam, & prudenti judicio ſine peccato tanquam propria poſſidetur, tunc vero res mala fide habetur quando ignorantia ſaltem culpabili poſſidetur; & utroque modo tenetur ſemper rem vero domino reſtituere, cum hac tamen differentia, quod poſſeſſor bonæ fidei tenetur tantum ad reſtitutionem rei, quando alterius eſſe deprehendit, ſi apud ſe adhuc eam habeat; non vero ſi ſtante bona fide res illa periit, quia in tali caſu res illa domino ſuo perire cenſetur, non poſſeſſori bonæ fidei; an vero teneatur ad ea reſtituenda, in quibus factus eſt ditior, & locupletior, ideſt, ad ea, quæ habet ultra id, quod habiturus fuiſſet, ſi rem illam non habuiſſet, aliqui affirmant, & probant ex L. *Nam hoc natura* ff. de conditione indebiti, ubi habetur: *Hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento locupletiorem fieri*. Alii negant, quia illud plus non eſt fructus rei, ſuppoſito, quod eam a fure bona fide emat, & poſtea majori pretio vendat, ſed induſtria ementis juſto uno pretio minori, & vendentis etiam juſte alio majori pretio; fructus autem induſtriæ ex communi ſententia ad poſſeſſorem bonæ fidei ſpectat, & non ad dominum rei. Ita Molina, Leyman, Caſpenſis, & plures alii. Poſſeſſor vero malæ fidei, quomodocumque pereat res illa, quam mala fide poſſidet, tenetur non ſolum eam vero domino reſtituere, ſed ulterius etiam omne damnum compenſare, quod ex mora reſtitutionis ſequitur. Quod etiam dicendum eſt de poſſeſſore bonæ fidei, poſtquam deprehendit rem, quam bona fide poſſidebat, eſſe alienam, & illam domino reſtituere negligit, tunc enim, ſi res perit, tenetur ad reſtitutionem,

ſicut

Digitized by Google

ſitur poſſeſſor malæ fidei, ac etiam ad damna ſecuta poſt injuſtæ detentionis notitiam. Et tandem inter utrumque poſſeſſorem hoc aliud intercedit diſcrimen, quod malæ fidei poſſeſſor nullo tempore præſcribere poteſt, aut uſucapere rem alienam mala fide retentam, bene tamen poſſeſſor bonæ fidei, ſi toto tempore ad præſcriptionem a jure præfinito eam bona fide poſſideat, nec amplius ad reſtitutionem tenebitur. Ita DD. paſſim.

23 Tertio adhuc certius eſt apud omnes Doctores ad reſtitutionem faciendam obligari, qui injuſte rem alienam accepit, vel qui injuſte alteri damnum intulit, idque non modo cum per ſe, ſed etiam cum per alios id præſtat; unde omnes illi ad reſtitutionem tenentur, qui quomodo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione juſtitiæ obligati cavere damnum non caverunt; unde Scotus loc. cit. & D. Th. q. 62. ar. 6. & 7. concludunt, teneri ad reſtitutionem his duobus verſibus comprehenſos.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus.
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Qui verſus ſic a Scotiſtis, & Thomiſtis ibidem explicantur. Primo *juſſione*, filios, ſervos, aut alias perſonas ſibi ſubditas compellendo ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum; vel furtum factum, ac damnum illatum ratum habendo. 2. *conſilio*, alteri ſuadendo, vel promiſſionibus, aut precibus illum promovendo. 3. *conſenſu*, injuſtæ alicui actioni conſenſum præbendo. 4. *palpatione* ſeu adulatione, ut qui laude, vel approbatione ignaviæ alium ad damnum inferendum excitat, & animat, palpo enim dicitur adulator laudans damnificantem ſic, quod eo hoc movetur ad damnificandum. 5. *recurſu*, offerendo, vel præbendo refugium iis, qui damnum injuſtum alteri intulerunt, ut fures, & latrones receptando, & tuendo, ac rem raptam doloſe celando. 6. *participatione* ſive in actione furti, & rapinæ, ſive in præda, & lucro inde proveniente, ut agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, & ſimilia. 7. *ſilentio*, hoc eſt, omiſſione correctionis, aut inhibitionis neceſſariæ ad furtum, vel damnum alterius impediendum, ſi ſit Superior; vel recti, & æqui conſilii, ſi ſit conſulitur; vel debitæ vigilantiæ, & cuſtodiæ ſi ſit cuſtos. 8. *non obſtando* damno alteri illato, quod impedire poteſt, præſertim ſi ad id ex officio teneatur. *non manifeſtando* malefactorem, cum ad id ex officio tenetur, ſive ut damnum impediatur, antequam inferatur, ſive ut reſarciatur, poſtquam factum eſt, ut cuſtodes montium, vinearum, ſylvarum, & agrorum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant; ſic etiam Principes, & Domini territoriorum ſi ſerunt vias publicas a prædonibus infeſtari, & cum poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna ab illis accepta compenſare. Ex quo patet novem eſſe modos, quibus peccatum alienum participatur, & quilibet illorum modorum obligationem in ſolidum inducit, quando ſit cauſa auferendi, aut retinendi rem alienam invito domino, unde tamen concludit Doctor loc. cit. ſub lit. Bb. quod omnis obligatio ad reſtitutionem reducitur ad auferre, vel retinere, & hoc vel ut cauſa principalis, vel proxima, vel coadjuvans, vel inducens, vel non impediens.

24 Quarto addit Doctor hæc omnia verificari, quando reducuntur ad conſenſum efficacem verum, vel interpretativum, unde ſupradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt efficax cauſa damni, ut v. g. ſi fur, vel homicida non fuerit efficaciter motus mandato, vel conſilio; alterius, quia nihilominus erat facturus furtum, vel homicidium, ſequitur enim ut conſilium, mandatum, & aliæ cauſæ, morales ſint propriæ cauſæ, ut ex ipſis effectus ſequatur, tamquam cauſis, ſine quibus non fieret; alioquin ſi accedant effectu jam determinato in aliis cauſis, & omnia ſint determinata ad ejus executionem, conſilium, & conſenſus non habent rationem cauſæ, nec ullam determinationem inducunt effectui, ac proinde ut tamen ipſorum non cauſatur, ſed conſequenter ſe habent, ac mere concomitantur; quare ſicut non concurrunt ad effectum auferendi, aut retinendi rem alienam, ita neque ex ipſis ſequitur ulla obligatio reſtituendi, cum præciſe ex illo titulo urgeatur. Unde hæc regula in ſingulis locum habet, & varios reſolvit caſus, qui a Doctoribus in hac materia ſolent proponi, ſicut enim reſtitutionis obligatio ratione rei injuſte ablatæ præciſe incurritur, aut injuſte detentæ invito domino; ita ille ſolum, qui talis ablationi, vel detentioni injuſtæ dat cauſam, talem obligationem incurrit. Nec ſufficit, quod aliquis quantum eſt ex parte voluntatis, & affectus concurrat ad talem ablationem quantum eſt ex ſe, ſed requiritur ulterius, quod influat proxime in effectum ad determinationem aliquam, ex qua ſequatur effectus; alias ſine illa eſſet quidem inordinatus, & contra juſtitiam peccaret, ſed ad reſtitutionem non teneretur, quia non fuit cauſa ablationis, & retentionis, ut ibidem Hiquæus advertit in Commentario.

25 Quinto ſubdit Doctor, quem alii paſſim ſequuntur, quod ſi plures concurrant ad unam, & eamdem injuſtam actionem, ut ad ſpoliandum viatorem, vel domum incendendam, illorum omnium quilibet tenetur ad reſtitutionem in ſolidum, hoc eſt, ad totius damni compenſationem ſinguli tenentur, & ratio eſt, quia quilibet tunc eſt cauſa totius damni; quamvis non ſolus, qui enim una cum alio aliquid efficit, vere illud efficere cenſetur. Addit tamen Doctor, quod uno reſtituente omnes alii liberantur a debito in comparatione ad illum damnificatum, tamen alii tenentur pro rata portionis, quæ eos contingit illi, qui pro omnibus ſatisfecit, & ſenſus eſt, quod ſi unus illorum damnum illatum reſarciret, alii ad reſtitutionem erga illum non amplius obligarentur, qui damnum paſſus eſt; quilibet tamen teneretur refundere pro rata ſuam partem ei, qui totum compenſavit damnum. Hoc autem intelligendum eſt ſi plures cum conſenſu, & invicem juvantes id fecerunt ſinguli, tunc enim quilibet totum damnum tenetur in ſolidum reſtituere, quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, cum unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio alterius. Non autem ſi alii ex impulſu, & auctoritate principalis agantur ad maleficium, illo enim ſolvente, reliqui nihil tenentur, quia ipſe neceſſitatem eis impoſuit maleficii. Denique ſi damnum paſſus principali damnificanti reſtitutionem condonet, etiam minus principales liberantur, non autem vice verſa, quia tunc a principali erit acceſſorium, non e contra. Ita Vaſquez, Molina, Filliucius, Navarrus, Leſſius, Layman, Abellius, & alii paſſim, qui ulterius addunt, quod ſi mandans aliquem ad damnum proximo inferendum, ex quo oritur reſtitutionis obligatio, ſi conſenſum revocaverit, & juſſionem, antequam res effectum habuerit, & revocationem proximo damnificatori ſufficienter innuaverit, non amplius ad reſtitutionem tenetur, quia non eſt cauſa damni, ablationis, vel retentionis rei alienæ in tali caſu, neque per ſe, neque per alium.

26 Cæterum contra præfatam Scoti, & D. Thomæ doctrinam, quod uno reſtituente pro omnibus, cæteri ipſi ſatisfacere teneantur pro rata ſua, arguunt aliqui tenentes partem negativam ex ratione, quia ubi eſt per ſe cauſa turpitudinis, non reſultat actio unius contra alterum, ut habetur expreſſe in L. 2. & 3. ff. de condictionibus ob turpem cauſam, atque adeo cum iſti turpiter egerint furando, unus non tenetur alteri, etiamſi pro aliis ſatisfaceret, quia cauſa eſt turpis, & ille fuit cum cauſa talis damni, ideoque indignus eſt, ut ſibi ſatisfiat. Ita Angelus in ſumma verbo *furtum*, & alii citati a Medina q. 8. de Reſtitutione. Sed quamvis hoc ſit verum, quando is, qui rem ablatam reſtituit, totam prædam accepit, ſive fuerit principalis ſive ab aliis inductus, tunc enim cæteri neque domino, neque ipſi aliquid reficere tenentur, quia jam domino ſatisfactum eſt ad æqualitatem, ut ſupponitur, & qui rem accepit, vel tenet, eſt principalis, & ex reſtitutione facta nihil minus habeat in bonis ſuis, cum totum quod reſtituit, eſſet alterius, & alii, ut ſupponitur, nihil de re illa acceperint, unde non apparet qua ratione obligari poſſint ad reſtitutionem aliquam vero domino, aut ipſi reſtituenti. Quamvis inquam, in hoc caſu id ſit verum, nihilominus; quando res ablata eſt diviſa inter ſocios, omnino dicendum eſt illos teneri pro rata parte rei acceptæ ſatisfacere ei, qui damnificato integrum damnum recompenſavit; & licet opinio oppoſita vera ſit in foro exteriori, in quo non datur actio cuicumque ex participibus, etiam ſi ſolverit, contra alios ex legibus citatis; in foro tamen conſcientiæ falſa eſt, & ab omnibus communiter rejecta; ex quo patet quid ſit dicendum ad rationem in contrarium adductam: illæ namque leges procedunt ſolum in foro contentioſo, in quo uni furi non datur actio contra ſocium; nec etiam ratio ex turpitudine actionis deſumpta urget, quia obligatio reſtitutionis faciendæ a ſociis primo reſtituenti non oritur ex turpitudine furti præteriti, ſed ex reſtitutione, quam unus pro ſe, & aliis ſociis fecit, quæ eſt actio honeſtiſſima, & juſtiſſima. Dices, reſtitutio ſemper injuſtam acceptionem præſupponit, vel rem acceptam, quarum neutra contingit in propoſito, quia ſocii nihil acceperunt ab eo, qui integre reſtituit; ergo nullo reſtitutionis jure illi obligantur. Reſpondeo ſocios criminis non teneri reſtituere primo ſatisfacienti in integrum ratione injuſtæ acceptionis, ſed ratione juſtæ compenſationis ab eo factæ vero domino, ut modo dicebamus, & hic dicendi modus communior eſt, & probabilior, ut conſtat apud Fabrum noſtrum diſp. 50. cap. 2. & Arriagam diſp. 33. qu. art. 7. & alios paſſim.

27 Major difficultas eſt, quando res ablata non manet, ſed eſt conſumpta, ut contingit in damno dato, quando e. g. domus ruit, vel ſegetes comburuntur, an reſtituente principali reliqui ei ſatisfacere teneantur. Negant aliqui, nam ſi quis jubendo, vel alio modo alios induxit ad damnum illud dandum, ex quo nihil utilitatis eis acceſſit, ſi inducens reſtituit, non videntur alii obligati ad aliquid ei reſtituendum, quia ipſi non damnificaverunt illum, ſed potius ab illo damnificati fuerunt, quia ab eo ad actionem illam malam inducti ſunt, & ideo nihil ei reſtituere debent. Ita Cajetanus, Molina, & alii. Verum magis placet, quod ait Faber d. c. 30. etiam in hoc caſu illos teneri ad reſtitutionem principali pro rata partis damni dati, quia eſto inducti ſint a principali ad damnum illud dandum, adhuc tamen voluntarie in id conſenſerunt, agentes autem, & conſentientes pari pœna puniuntur. Tum quia ſi principalis eis damnum intulit illos ad actionem illicitam inducendo, ipſi quoque ei damnum attulerunt conſentiendo, & adjuvando ad rem malam; nec eis ſuffragari debet, quod ab alio ſint

inducti, nec ex facto aliquid utilitatis eis acceſſerit; erant enim liberi, & tenebantur non conſentire, ac proinde ad reſtitutionem pro rata parte tenentur. Solidi tamen non teneri illos ad totum reſtituendum, quantum ille principalis; quia non fuerunt tanta cauſa, ſicut ille, qui alios induxit, quia tamen fuerunt aliqua cauſa, pro rata illius concauſalitatis, & concurſus ad damnum illatum ad arbitrium boni viri judicanda, tenentur ad reſtituendum principali, qui pro omnibus damnificato ſatisfecit.

28 Sexto licet illi, quibus ex officio incumbit prædicta mala aditum præcludere, ad reſtitutionem teneantur, quando illa non impediunt, ut ſupra dictum eſt, quoniam eo ipſo, quod talia mala non impediunt, ſupponitur, ipſos ea commiſiſſe privative, vel interpretative, ut ait Lecſius; quando tamen ex officio non eis incumbit talia mala impedire, cum tamen id poſſint verbo, terrore, conſilio, aut alio medio, quamvis mortaliter peccent contra charitatem, tamen ad reſtitutionem minime tenentur, quia id eis ex officio non incumbit, ideoque non cenſentur interpretative, vel privative malefactores. Subdit tamen Doctor hoc intelligendum eſſe, quando huiuſmodi impedimentum non vergeret in commune bonum Reipublicæ, ſed tantum alicuius particularis; nam quando tale impedimentum eſſet ad bonum Reipublicæ; & abſque perſonæ periculo poſſet tale malum impedire; in tali caſu tenetur ad reſtitutionem, ſi non impediat; quando enim maleficium non ſolum eſt noxium uni perſonæ particulari, ſed etiam Reipublicæ, tunc quilibet non ſolum titulo charitatis, ſed etiam juſtitiæ tenetur illud malum impedire, quod ſi non impedit, juſtitiam offendit, & reſtitutioni obnoxius eſt, cum enim quilibet ſit membrum Reipublicæ; ex juſtitia, & ex officio illi conſulere tenetur. Ita Suar. Sanch. Caſpenſis, & alii paſſim, de quo vide Aretium loc. c. art. 9.

29 Poſtremo conveniunt omnes, & eſt communis Doctorum ſententia, qui ſine culpa ſua, & præter intentionem fortuito damnum infert alicui, ad reſtitutionem non teneri, & ratio eſt, quia ubi prava intentio non intervenit, vel negligentia culpabilis, neque etiam eſt injuſta damnificatio, & conſequenter nec reſtitutionis obligatio inſurgit; tunc enim aliquis alium injuſte damnificare dicitur, quando eſt illius damni cauſa, non cenſetur autem eſſe talis, niſi qui ex intentione formali, vel interpretativa, vel ex culpabili negligentia damnum infert. Unde qui præter intentionem dando operam rei licitæ damnum intulit, animalia occidendo, vel ſegetes comburendo, aut alio conſimili modo, non tenebitur ad reſtitutionem, quia id præter eius intentionem eveniſſe cenſetur, cum ſufficientem ſupponatur adhibuiſſe diligentiam ne eveniret; quid autem ſit dicendum, quando dat operam rei illicitæ, dicemus infra d. 9. q. 2. art. 1.

30 Sed remanet ſolvenda difficultas ſatis apud veteres agitata. An licitum ſit ſurripere rem propriam ab alio injuſte detentam, & abſque obligatione reſtitutionis, & ratio dubitandi eſt, quia nihil juſte poſſidetur, quod furto, vel rapina acquiritur, furtum enim, & rapina contraria ſunt juri, & lege prohibita; ergo non licet rem propriam ab alio injuſte detentam ſurripere, & furto recuperare, quia licet non fiat injuſtitia ex parte rei acceptæ, illicitum tamen eſt ex parte modi accipiendi, quia injuria fit miniſtris juſtitiæ eorum officium uſurpando, cum certum ſit neminem poſſe regulariter ſine peccato auctoritate propria ſibi jus dicere, & rem ſuam recuperare. Circa quam difficultatem duplex eſt dicendi modus, ut refert Almainus noſter 4. d. 15. q. 2. art. 4. Primus eſt D. Th. 2. 2. q. 62. art. 6. in ſolutione ad ultimum, ubi ait, quod rem ſuam propriam ab alio ſurripiens, aliquando peccat, & ad reſtitutionem tenetur, aliquando vero peccat quidem, ſed ad reſtitutionem non tenetur. Exemplum primi, ut Sortes habet rem meam, vel ut pignus, vel ut depoſitum, vel ut locatum, vel liberaliter accommodatum, ita quod uſus rei illius licite eſt apud eum; tunc rem meam ſurripiendo non ſolum pecco, ſed etiam reſtituere teneor; quia gravo eum, cum licite eam detineat, & utatur. Exemplum ſecundi, ſi Sortes injuſte rem meam detinet, ita quod nec ut depoſitam, nec locatam, nec accommodatam, pecco eam ſurripiendo, quia facio mihi ius auctoritate privata in rem meam, ſed hoc eſt in perniciem, & perturbationem Reipublicæ; prohibitum enim eſt humana lege, quod unuſquiſque faciat ſibi ius in re ſua, & ſit judex in propria cauſa; ſed licet peccem, non tamen ad reſtitutionem teneor, quia rem meam accipio; nec facio injuriam ei, a quo ſurripio, cum illam injuſte retineat.

31 Alter dicendi modus eſt Altiſiodorenſis, Paludani, Gabrielis, & aliorum dicentium, quod ſi res mea injuſte detineatur ab altero, ſi poſſum ſine ſcandalo, aut periculo famæ, aut corporis, & ſine gravamine alterius innocentis, licet mihi capere; dummodo non habeam conſcientiam in oppoſitum; per quas conditiones, & limitationes ſolvunt fundamentum prioris ſententiæ, cum enim dicitur nullum eſſe poſſe Judicem in propria cauſa, hoc dicitur propter periculum, & perturbationem Reipublicæ, quia ſi quilibet ſibi jus faceret auctoritate propria, ſequeretur in Republica maximum detrimentum, & perturbatio, unde quando nullum tale imminet periculum in Republica, licet ſibi ius facere; ſed quando poſſum capere rem meam ſine periculo famæ, aut vitæ, ſine ſcandalo, aut damno innocentis, nulla ſequitur perturbatio in Republica, ergo in tali caſu licet mihi jus facere in re mea recuperanda, & abſque ulla reſtituendi obligatione, & hanc opinionem, ut probabiliorem, ſequitur Almainus loc. c. Aretinus ibid. art. 4. Anglus in floribus, & alii Scotiſtæ, ac Recentiores paſſim, qui præfatas conditiones, & limitationes ad ſeptem reducunt. Prima eſt, ut debitum ſit liquidum, & non dubium, nam ſi dubium quis recompenſet prædicto modo, & peccat, & ad reſtitutionem tenetur, cum in dubio melior ſit conditio poſſidentis. Secunda, ne compenſator ſperet auctoritate Judicis debitum recipere poſſe, vel propter defectum teſtium, aut inſtrumentorum, vel ob malitiam Judicis propter debitoris potentiam, quem non facile in judicio convincere poterit, vel illum gravi odio proſequeretur, aut in alio offenderet, aut non ſine maximis expenſis debitum extorquebit; in his enim caſibus propria auctoritate uti poterit, ac debitum præfato modo compenſare. Tertia, ne ex tali acceptione periculum famæ accipiendæ timeatur, poſſet enim tunc judex contra illum agere, ut furem, quia extra juriſdictionem accepit. Quarta, ut caveat ſic ſibi compenſans, ne inde aliquid ſcandali, aut damni alteri ſequatur, ne fortaſſe a domeſticis ſumptum fuiſſe exiſtimabitur. Quinta, ne agat contra conſcientiam, ſed hoc ſibi licere probabiliter credat, quia rationabiliter opinatur, nunquam eſſe ſolutionem ſibi a debitore faciendam, etiamſi debitum petierit. Sexta, ut admoneat debitorem, vel eius hæredes iam debitum eſſe ſolutum, ne debitum iterum a ſuis hæredibus peti poſſit, vel aliud damnum incurrat. Septima tandem, ut non plus accipiat, quam ſibi debeatur, nam furtum eſſet reſpectu exceſſus cum obligatione reſtituendi.

32 His itaque conditionibus concurrentibus alienum ratione compenſationis accipere non eſt peccatum, nec ullam reſtituendi obligationem inducit, quia in tali caſu nec debitori injuriam facit, cum ſibi debitum accipiat, neque legi prohibenti, ne quis auctoritate propria ius ſuum exequatur, nam lex loquitur in caſu, quo creditor ſecundum iuris ordinem rem ſuam recuperare poſſit, quod ſi non poſſit, ut in præſenti, contra intentionem legis non agitur; unde in tali caſu quando res mea eſt apud alium, poſſum illam eamdem occulte accipere, quando vero non manet illa eadem, poſſum æquivalentem accipere, neque ob hanc licentiam aliquod incommodum, aut perturbatio Reipublicæ ſequitur, ſervatis enim conditionibus illis omnibus incommodis occurritur. Si vero debitum ſit liquidum, ſive certum, & creditor non plus accipiat, quam ſibi debeatur, cæteris conditionibus deficientibus, peccabit quidem mortaliter recompenſans, non tamen ad reſtitutionem tenebitur, quia in cæteris conditionibus præter primam, & ultimam non agit contra juſtitiam, agit tamen contra iuris ordinem, & ideo peccat in Rempublicam, ut conſtat in cap. *Olim* de Reſtitutione ſpoliatorum. Per quod patet quid ſit dicendum ad rationem dubitandi ab initio poſitam, nam ille, qui rem ſuam recuperat illam ſubtrahendo injuſte detinenti, furtum non committit, ſed quod ſuum eſt accipit, nec ille, qui rem æquipollentem rei ſibi furto, vel rapina ſubtractæ aufert, ſpoliator, fur, vel raptor judicandus eſt. Nec D. Thomam ſupracitatum ab hac ſecunda ſententia alienum puto, quia ut conſtat ex eius rationibus loquitur in caſu, quo non concurrant aliæ conditiones, quia ex natura rei, & regulariter eſt peccatum occulte, & doloſe rem ſuam propriam recuperare, & ab alio auferre, quando alia honeſtiore via res haberi poteſt, hoc eſt, ſervato iuris ordine, quia licet non ſiat injuſtitia ex parte rei acceptæ, illicitum tamen eſt ex parte modi recipiendi, ſiquidem ſit injuria miniſtris juſtitiæ eorum officium uſurpando irrationabiliter, & ſine ulla neceſſitate.

33 Maior Difficultas eſt an ſuum recuperare liceat, vel æquivalens per violentiam, & rapinam. Negant aliqui, quia hoc eſſet Rempublicam perturbare; unde ſi res ablata ſecreto ſurripi nequit, debet læſus Superiorem adire, & ſervato iuris ordine rem ſuam recuperare. Ita Soto, Bannes, Aragonius, Salonius, & alii. Oppoſitum docet Alenſis p. 4. q. 24. membr. 5. art. 3. quem ſequuntur Navarrus, Valentia, Aretinus ex noſtris, & plures alii, & inquit, quod qui per apertam vim, & injuriam rem alterius invadit, eamque auferre conatur, poteſt alter incontinenti, hoc eſt, ſine temporis interruptione rem ſuam, aut æquivalens per vim, & violentiam illi auferre abſque peccato, & abſque ulla reſtitutionis obligatione; ut ſi aliquis equum Titio per vim auferat, ſi Titius alio modo ſuum equum recuperare nequeat, poteſt illi vim inferre, & equum ſuum violenter recuperare, aut æquivalens equi illius ab invaſore ſtatim, & incontinenti auferre ſine peccato, & reſtitutionis obligatione; quia in hoc caſu ſpoliator, & deprædator in equum auferendo, aggreſſor fuit, & invaſor, & conſequenter ex parte invaſi actio illa eſt ſola defenſio, atque ideo ſi aliter rem ſuam recuperare nequeat, poteſt in aggreſſorem impreſſionem facere; appoſita autem dicitur hoc fieri debere ſine temporis interruptione, quia tempore interpoſito non videtur quod poſſit tuta conſcientia per vim rem ſuam recuperare, ſed hoc fieri debet per viam iuris, & iuris ordine ſervato, quod probat Alenſis per ſimile deſumptum ex Deuteron 19. Cum enim honorum meorum detentor jam mihi vim non inferat, & iniqua occupatio in rem judicatam quodammodo

tran-

Digitized by Google

tranſierit, velle per vim, & violentiam bona mihi ablata recuperare poſt notabile temporis ſpatium, vindictæ potius cenſenda eſt, ac punitio, quam vilis defenſio, & injuriæ propulſatio, ut etiam notavit Cajetanus 2. 2. q. 66. art. 8. ſiquidem malefactores punire, & bella interterum receptarum vindicative exercere non ad privatas perſonas ſpectat, ſed ad publicam poteſtatem. Denique an teneatur reſtituere qui alium impedivit à conſecutione alicujus boni, attendendum eſt, an lædatur jus alicujus, quod à natura, lege, vel aliter habeat, & an per vim, fraudem, vel calumniam quis alium impedierit, non vero aliter, ex hac enim doctrina plures reſolvit caſus Bonac. q. 2. punct. 12. ad quem me remitto, & ad Doctorem ipſum d. 15. q. 2. in fine, & Fabrum diſp. 50. cap. 8.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit reſtituendum.

34 BOna, quæ reſtitutioni obnoxia ſunt, ſpectatis rerum naturis, aut ſunt bona animæ, aut bona corporis, aut bona famæ, & honoris, aut bona fortunæ, de quibus ſpeciatim in particulari cum Scoto diſputabimus d. ſeq. nunc vero ea ſolum explicanda ſunt, quæ ad circumſtantiam quid in communi pertinent, circa quod punctum breviter inquit Doctor art. 4. cit. §. *De tertio*, quod non ſolum tenetur quis ad reſtituendum rem ablatam, vel uſum rei, ſed etiam ad intereſſe, & fructum conceptum de re, ſi res erat de ſe fructifera, ſed non fructum, qui provenit ex induſtria ejus, qui utitur illa re, à quo deducit, quod lucrum acquiſitum ex pecunia fœnebri non tenetur fœnerator reddere, alioquin ille qui reciperet, poſſet eſſe injuſte uſurarius, quia recipere fructum de ſua pecunia provenientem ex induſtria alterius eſt facere uſuram. Ita diſcurrit Doctor l. c. Ex quo deducitur, quod ſpectat ad bona fortunæ, in quibus exemplum eſt clarius, ſi extent, & uſu non ſint conſumptibilia, debere eadem numero reſtitui, niſi ex ejuſdem rei reſtitutione fama reſtituentis periclitaretur occultum furtum manifeſtando, aut aliquod magnum ſequeretur incommodum, tunc enim ſufficeret illius rei valorem reddere; ſi autem res jam non extet, reſtitutio in pecunia fieri debet, aut in re æquivalenti, prout creditor contentus fuerit. Similiter ſi res ſit uſu conſumptibilis, reſtitui debet vel eadem numero ſi extat, vel alia ejuſdem ſpeciei, & æque bona, vel pecunia. Nec ſolum res, ſed etiam rei fructus, deductis expenſis, reſtitui debent, ſi res erat de ſe fructifera, & damnum emergens, vel lucrum ceſſans. Unde qui furatus eſt pecuniam paratam ad domum reficiendam minantem ruinam, qua de cauſa vel domus corruit, vel dominus pro ejus refectione compulſus eſt pecuniam ad uſuram accipere, hæc omnia damna reſarcire tenetur, ac etiam, cum res accepta deterior facta eſt, talis defectus eſt ſupplendus.

35 Quando autem lucrum ex re aliena eſt acquiſitum arte, negotiatione, ludo, & induſtria propria, ait Doctor non eſſe reſtituendum, etiamſi poſſeſſor ſit malæ fidei, nam de poſſeſſore bonæ fidei adhuc certius eſt, ut conſtat ex dictis art. præced. n. 26. & eſt communior Theologorum ſententia contra Baldum, Decium, & alios Juriſtas, quam late defendunt ex noſtris Faber l. c. c. 3. & Aretinus art. 3. & ratio eſt, quia uſurarius, qui lucratus eſt pecunia uſuraria, licita tamen negotiatione, non tenetur tale lucrum reſtituere, ut omnes concedunt, ut ex. gr. Titius ex mutuo centum aureos lucratus eſt, & ex illis deinde juſte negotiando quadraginta acquiſivit, non tenetur ad reſtitutionem iſtorum quadraginta, ſed ſolum illorum centum: ſi igitur injuſtum eſt ex mutuo lucrum quærere, quia pecuniæ uſus vendibilis non eſt, nec ullo modo de ſe fructuoſus, ſed ſolum ratione induſtriæ, conſequenter fur, aut uſurarius ex uſu pecuniæ nihil debent, ut induſtria autem ſua, vel labore multo minus, cum ſua ſit, non alterius; ergo lucrum ex pecunia furtiva, vel fœnebri partum totaliter eſt ipſius furis, vel fœneratoris. Nec urget, quod objiciunt prædicti Juriſtæ, quod ſi radix eſt mortifera; ergo & arbor, & rami Rom. 11. Non urget, inquam, quia pecunia fœnebris, vel furtiva non ſe habet ad tale lucrum, tamquam radix ad ramos, ſed potius eſt, & veluti materia, aut inſtrumentum; radix autem eſt induſtria, lucrum vero illud ſecundum, non ex pecunia, ſed ex induſtria, & arte negotiationis procedit, atque ideo tale lucrum ipſius negotiantis efficitur, tamquam ex radice ſuum eſſe ſortiatur. Dices, ſicut dolus nulli patrocinari debet, ita neque injuria; ergo lucrum ex injuſta detentione acquiſitum reſtitui debet. Reſpondeo conceſſo antecedenti negando conſequentiam inde deductam, quia lucrum illud ſecundum uſurario, & furi obvenit ex ſua induſtria & negotiatione, non autem ex pecunia uſuraria vel furtiva, niſi mere materialiter, & per accidens, quia pecunia de ſe fructifera non eſt; ideoque lucrum illud fur, vel uſurarius licite ſibi retinere poteſt.

36 Itaque loquendo de fructibus, ac eorum reſtitutione diſtinguendum eſt, quod alii ſunt mere naturales, qui ſcilicet abſque ullo labore, & induſtria, vel ſaltem modica ex re naturaliter proveniunt, ut herbæ in pratis, poma in arboribus, & ſimilia. Alii ſunt mere induſtriales, qui ſcilicet non ex natura rei oriuntur, cum ipſa ſit infructifera, ac ſupponitur, ſed ex induſtria hominis circa rem illam oriuntur, ut lucrum ex pecunia negotiationi expoſita, ex vino, oleo, frumento, & hujuſmodi. Alii tandem dici ſolent mixti, idest, partim naturales, partim induſtriales, & ſunt qui proveniunt ex re quidem de ſe fructifera, ſed tamen cum multa induſtria, & labore, cujuſmodi ſunt ſegetes, vinum, lac, lana, caſeus, & ſimilia, licet enim terra, vites, & animalia ſint ex natura ſua fructiferæ, tamen niſi ſufficiens adhibeatur diligentia, nullum fructum afferrent, vel pauciſſimum. Hoc ſuppoſito dicendum eſt fructus naturales eſſe reſtitutioni obnoxios, unde quando res aliena injuſte retenta eſt fructifera, tunc reſtituenda eſt una cum fructibus ejus nunc extantibus, aut ſi res non extat, pretium ejus una cum fructibus, ſeu una cum eo, quo quis ditior effectus eſt, & de his fructibus loquitur, & intelligenda eſt lex illa: *Hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento locupletiorem fieri ff. de condictione indebiti.* Fructus autem mere induſtriales non ſunt reſtituendi, quia fructus iſti non ſunt rei, ſed laboris, & induſtriæ negotiantis, & ideo ejus ſunt, qui eos ſua induſtria acquirit, nec de his fructibus lex citata loquitur, fructus enim induſtriæ ex communi ſententia, non ad dominum rei ſpectant, ſed ad ejus poſſeſſorem, non tantum bonæ fidei, ſed malæ, ut ait Doctor l. c. fructus tandem partim naturales, & partim artificiales etiam reſtitui debent ex ea parte qua ſunt à natura, ex ea vero parte, quæ ſunt ab induſtria, ad arbitrium boni viri hæc compenſari debent, deductis tamen laboribus, & expenſis neceſſariis factis in eis acquirendis, colligendis, & conſervandis ſi extent, ſi vero non extent, tenetur de illis poſſeſſor, inquantum ditior factus eſt, quia ſicut melioramenta, ita & fructus hujuſmodi domini ſunt.

37 Item qui damnum intulit, ſecundum viri prudentis æſtimationem illud compenſare tenetur, unde qui animal in tenera ætate occidit, vel tenentes arborum plantationes eradicavit, reſtituere tenetur, non quidem quantum res illæ in perfecta ætate erant valituræ, ſed quantum illarum damnum hic, & nunc à viris prudentibus æſtimabitur. Item qui menſe Auguſti triticum alterius furatur, & injuſte poſſidet, & hoc perſeverat, idem uſque ad menſem Maii cum melioratione, & incremento pretii, triticum reſtituere tenetur ſecundum talem meliorem ſtatum; neque ſatisfaciet, ſi Domino pretium reddat, quod tempore Auguſti valebat, & ſic diſcurrendum eſt in ſimilibus caſibus; & ratio eſt, quia res illa injuſte ablata ſemper ſub dominio prioris domini perſeverat; & conſequenter major rei perfectio, & melioratio, quam acquirit, ad eumdem ſpectat, nam qui jus habet in rem, habet etiam in id, quod illam conſequitur. Quod ſi res aliquod patiatur detrimentum in poteſtate injuſte detinentis, quod in poteſtate domini paſſura non erat, hoc etiam reſarciendum eſt, quia ſic poſtulat juſtitiæ æqualitas; quod ſi idem detrimentum etiam in poteſtate domini paſſura fuiſſet, ſatis erit eam cum eodem detrimento reſtituere, ſic enim æqualis ſit recompenſatio. Ex qua doctrina ſolvitur illa difficultas, quando reſtituendum eſt pretium rei, an ſit reſtituendum ſecundum valorem, & quantitatem majorem, quam habuit, dum fuit in poteſtate injuſte detinentis, an vero ſecundum valorem, quem res habuit à tempore injuſtæ acceptionis; nam res alterius aliquando eumdem habet valorem tempore acceptionis, & retentionis, venditionis, conſumptionis, ac reſtitutionis, aliquando diverſum; & valor variari poteſt tum intrinſece, cum ſcilicet melior, vel deterior efficitur, tum extrinſece, per mutationem loci, temporis, vel aliarum circumſtantiarum, ut paſſim DD. advertunt.

38 Ex hac eadem doctrina ſolvitur etiam alia difficultas, ad quid reſtituendum teneantur poſſeſſores tam bonæ, quam malæ fidei, quæ hic agitari ſolet, nam qui bona fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſtea melius cognoſcit, ne incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & alienum retinere, id tantum, & non plus reſtituere debet, quod ex ea ipſi ſupereſt una cum fructibus ejus, ſi extent, vel quatenus inde factus eſt ditior. Ita communiter Doctores, Molina, Sanchez, Leſſius, Bonacina, Layman, Faber, & Aretinus ex noſtris, & alii paſſim, quæ regula expreſſe deducitur ex L. *Item veniunt* §. eos autem ff. de pet. hæred. ubi Gloſſa ait, nullam veriorem regulam eſſe in jure, quam quod poſſeſſor bonæ fidei ad nihil amplius teneatur, quam quantum ex bona fide poſſeſſis factus eſt ditior, quod quidem intelligendum eſt de ditione ex fructibus naturalibus derivata, non autem ex induſtrialibus, ut nuper dicebamus, & hæc regula etiam intelligenda eſt de poſſeſſore bonæ fidei ante præſcriptionem, nam ut ſæpe dictum eſt, tranſacto tempore ad præſcriptionem requiſito quantum ad rem ſtabilem, etiam ceſſante bona fide non tenetur ad reſtitutionem illius, & tranſacto tempore requiſito ad præſcriptionem rei mobilis, ut fructuum, ad eorum reſtitutionem non tenetur. Item ad reſtitutionem non tenetur bonæ fidei poſſeſſor, etiamſi rem alienam, quam bona fide poſſidet, ſua culpa deſtruat, vel amittat prodigaliter donando, vel projiciendo, & ratio eſt, quia nulla culpa ad reſtitutionem obligat, niſi ſit contra juſtitiam; qui autem rem alienam ſua culpa amittit, contra juſtitiam non peccat, ſi eam bona fide poſſidebat; ergo nec etiam in tali caſu ad ejus valorem reſtituendum tenetur. Ita fert communis opinio contra Navarrum in Summa

c. 17. ubi docet bonæ fidei poſſeſſorem rem alienam reſtituere debere, ſi ea abſque ipſius culpa periit.

39 Dubium tamen eſt, an qui bona fide rem furtivam emit, & poſtea durante bona fide vendit eam alteri æquali pretio, vel majori, quo emit, & deinde ſcit eſſe furtivam, debeat contractum reſcindere reddito pretio ei, cui vendidit. Affirmant aliqui, quia vendidit rem non ſuam, & ideo dominium non tranſtulit, ſicut qui vitrum pro gemma venderet, tenetur ad contractum reſcindendum, & ad reſtituendum ſuum pretium emptori. Ita Soto, Azorius, Valentia, Arragonius, Salonius, & alii. Negant alii reſcindendum eſſe contractum, ſed dicunt pretium rei venditæ vero illius domino reſtitui debere, quia in tali caſu pretium ſuccedit loco rei, & præſertim aſſerunt, quando poſſeſſor bonæ fidei vendit rem pluſquam emit teneri ad reſtitutionem incrementi pretii domino rei. Ita Covarruvias, & alii Juriſtæ. Et hoc ultimum tenet etiam ex noſtris Aretinus loc. cit. art. 3. nimirum ſi majori pretio, quam emit, rem venderat, illum exceſſum domino rei eſſe reſtituendum. Alii tandem probabilius negant reſcindendum eſſe contractum, & dicunt eum qui rem alienam a fure bona fide emptam, ſive eodem pretio, quo emerat, ſive majori pretio vendat, non teneri reſtituere domino illud pretium, neque etiam illud plus, in quo locupletior eſt factus. Ita Leſſius, Rebellus, Molina, Layman, Caſpenſis, Faber ex noſtris, & plures alii. Quod contractus non ſit reſcindendus probatur, quia etſi per illum dominium non transferatur, adhuc tamen eſt verus contractus, quia eſto venditor dominium non transferat, tenetur tamen emptori de evictione, atque ideo de valore rei, & omnibus damnis inde ſequutis emptori, qua ratione contractus inter venditorem, & emptorem bonæ fidei ſit validus, ac proinde non reſcindendus. Neque eſt par ratio de vitro pro gemma vendito, & de re vera, & non apparenti, quia prior contractus eſt nullus ratione fraudis rei, hic vero de quo eſt ſermo; validus eſt, quia res vendita eſt realis, & vera. Quod autem nec pretium illius rei a venditore acceptum ſit reſtituendum vero domino probatur, quia ſic vendens nihil tenetur domino tanquam injuſtæ accepiens, ut patet, nec ratione rei acceptæ, cum eam jam deſtruxerit, & vendiderit; neque in hoc caſu pretium loco rei ſuccedit, hoc enim non eſt univerſaliter verum, niſi in ſolis univerſalibus judiciis, ut ſunt hæreditas; fideicommiſſum, dos, &c. Demum, quod ſi majori pretio rem vendiderit, quam emerit, non teneatur exceſſum domino rei reſtituere, probatur ex jam dictis, quia illud plus non eſt fructus rei, ſed induſtriæ illam emendi juſte uno pretio minori, & vendentis etiam juſte alio pretio majori, quare ſi exceſſus ille, ſive illud incrementum pretii eſt fructus induſtriæ, non rei, quia ſcilicet poſſeſſor bonæ fidei rem illam meliorem reddidit, vel aliquo artificio immutavit, vel de loco ad alium locum detulit, illud incrementum reſtitui non debet, quia eſt fructus induſtriæ; ſi autem eſt fructus rei, ſcilicet, quia re eodem modo ſe habente creſcit in pretio, vel quid ſimile, ad reſtitutionem tenetur juxta ſuperius dicta n. 36. & 37.

40 De poſſeſſore autem malæ fidei adhuc magis verificatur regula Scoti ab initio articuli aſſignata, quod ſcilicet ad reſtitutionem rei alienæ tenetur, uſus illius, omnis intereſſe, & damni, & fructuum; unde ſi res ipſa exiſtat, tenetur eamdem reſtituere integre, & perfecte, & abſque ulla diminutione; ſi vero periit, & eſt conſumpta, ad reſtituendum pretium tenetur, & ipſius valorem, etiamſi ſine ſua culpa res perierit; ſi rei alienæ uſum uſurpavit, ut domus, veſtium, & ſimilium, tenetur ad prædictum uſum reſtituendum, & lucrum ex illo uſu perceptum, quia hoc eſt domini rei, non autem poſſeſſoris malæ fidei. Præterea tenetur ad omne damnum reſarciendum, tam damni emergentis, quam lucri ceſſantis, cum vera ſit injuſte cauſa talium damnorum; unde ſi dominus re ſua retenta per culturam, vel negotiationem fuiſſet ex agro ſuo, vel pecunia mille aureos percepturus, & alter parum, vel nihil, debet ei domino ſuo pro mille illis aureis ſatisfacere, quamvis communiter ſoleant domini in tali caſu plurimum remittere, ſi res componatur. Si res aliena, dum injuſte detinetur, creſcat, aut pretium ejus augeatur, domino creſcit, ac proinde ei debetur; ſi vero pereat, aut deterior fiat, idque caſu, vel naturaliter, aut juſta hoſtium incurſione, & certum ſit, vel probabile apud dominum æque perituram fuiſſe, in tali caſu non tenetur alter reſtituere, quia nihil novi detrimenti domino apud injuſtum detentorem incurreret, quod non apud ipſum dominum: ſi vero apud dominum peritura non fuiſſet, vel detrimentum illud paſſura, tunc detentor iniquus adhuc ad reſtitutionem tenetur, licet ſine ſua culpa res perierit, & tandem tenetur ad reſtitutionem omnium fructuum illius rei, ſi eſt fructifera, ſi fructus extent, vel ſi non extant, valoris ipſorum, ut ſupra dictum eſt. Ita Leſſ. Sylvius, Layman, Amicus, Aretinus, Faber, & alii DD. paſſim ex pluribus legibus, & Pontificum decretis.

41 Tres autem præcipuæ difficultates hic agitari ſolent. Prima eſt, an accepta per ſimulationem paupertatis ſint reſtitutioni obnoxia, in qua tres ſunt opiniones. Prima abſolute affirmat hoc modo eleemoſynam accipientes ad reſtitutionem teneri. Ita Scotus noſter 4. d. 15. qu. 2. art. 3. quod hac ratione probat; quia qui decipitur in conditione propter quam donat, non liberaliter omnino donat, ſicut qui donet alicui, quem propinquum putat, ſi talis non eſt, donatio eſt nulla; ergo qui alicui eleemoſynam elargitur, quia putat illum eſſe pauperem, non vere liberaliter donat, ſi re vera talis non eſt, & hæc fuit communis veterum opinio, quam proinde communem Theologorum, & Canoniſtarum appellat, & ſequitur Navarrus in Manual. c. 17. cum pluribus aliis. Secunda opinio eſt plurium Recentiorum cum diſtinctione procedentium, & dicentium, quod qui fingendo ſe pauperem eleemoſynam extorſit, non tenetur reſtituere, ſi parva fuit, & modica, qualis oſtiatim mendicantibus datur; ſecus ſi fuit magna, tunc enim reſtituere tenetur, quia in tali caſu ſubintelligitur conditio hæc, ſi pauper es, unde in hoc caſu eleemoſyna eſſet fraude extorta, non autem in aliis caſibus; quia facientes eleemoſynam univerſaliter loquendo, non faciunt illam ſub has conditione præciſe, ſi re vera ſit pauper, ſed ratio præcipua eſt propter Deum, licet cauſa motiva ſit paupertas perſonæ, cui ſit eleemoſyna. Ita Soto, Molina, Palaus, Eſcob. Buſemb. & plures alii. Hoc tamen bene rejicit Navarrus l. c. & Faber noſter cum ipſo diſp. cap. 4. quia parum refert, quod eleemoſyna parva ſit, vel magna, nam quod eſt alienum, & fraude obtentum, ſive magnum ſit, ſive parvum, ſemper eſt reſtitutioni obnoxium, dummodo non ſit adeo parva quantitas, quæ nullius ſit æſtimationis. Et quamvis charitas, & amor Dei ſit cauſa finalis faciendi eleemoſynam in communi, tamen cauſa finalis propter quam hæc perſonæ in particulari fiat, non eſt charitas Dei, ſed paupertas, quæ ſupponitur in petente eleemoſynam, divitibus enim dona dantur, eleemoſynæ autem non niſi pauperibus.

42 Proinde tertia opinio alia utitur diſtinctione, & inquit, quod vel dicta ſimulatio paupertatis eſt cauſa finalis, ob quam alii bona ſua tribuant, & ſine qua non tribuerent; vel eſt tantum cauſa impulſiva, quæ tantum movet alios, ut promptius, & liberius tribuant; primo modo certum ait eſſe, omnia ſic acquiſita eſſe reſtituenda, ſecus ſecundo modo. Ita Medina, Azor. Aret. ex noſtris Stephanus a S. Greg. & plures alii. Verum hæc diſtinctio rejicitur a Fabro l. c. tanquam inutilis, & vana, quia apud Philoſophos, & Theologos ſolus finis eſt cauſa motiva agentis ad opus, unde ait hanc diſtinctionem eſſe vanam, niſi in eo ſenſu accipiatur, quod cauſa finalis eſt duplex, principalis, & minus principalis. Sed etiam hac diſtinctione admiſſa adhuc a prima opinione recedendum non eſt, quia in caſu propoſito paupertas ficta non eſt cauſa tantum impulſiva eleemoſynæ, ſed etiam finalis, quæ ſcilicet eſt ſimpliciter cauſa, ut ſequatur effectus, & ſine qua non daretur eleemoſyna, & ratio eſt, quia, ut dicebamus, licet charitas, & amor Dei ſit cauſa faciendi eleemoſynam in communi, cauſa tamen finalis, ob quam eleemoſyna fiat in particulari, & huic perſonæ determinate, eſt paupertas, quæ in petente eleemoſynam ſupponitur, non enim eleemoſyna fit divitibus, ſed pauperibus; unde qui ſciret eleemoſynam petentem, & mendicantem eſſe divitem, utique eam non daret; ergo paupertas ficta, & ſimulata in caſu poſito non tantum eſt cauſa impulſiva, ſed etiam finalis, & magis principalis, adeo quod ea circumſcripta effectus non ſequeretur, ſi ergo quis decipiatur circa hanc conditionem, & rationem propter quam illi facit eleemoſynam, non eſt voluntaria donatio, ut Scotus dicebat, atque ideo ad reſtitutionem tenetur, vel danti ſecundum aliquos, vel danti, aut pauperibus ſecundum alios, & hoc aſſerendum eſt, non tantum de eleemoſynis magnis, ſed etiam parvis, & quotidianis, quales oſtiatim mendicantibus dantur; quia maxima fraus eſt paupertatem ſimulare, & hac ſimulatione iniqua veris pauperibus eleemoſynas auferre, ac mentem facientium eleemoſynas fraudare, ut ait Faber l. c.

43 Altera difficultas eſt, an per hypocriſim acquiſitum debeat reſtitui, ut v. gr. ſi quis per hypocriſim acquiſierit beneficium Eccleſiaſticum, aut aliquod aliud officium in Religione, ut Generalatus, Provincialatus, & ſimilia, an teneatur in conſcientia ad ea renuncianda. Negat Soto cum aliis l. 4. de juſtit. q. 7. art. 3. quia Prælati in conferendis beneficiis, vel officiis ea conditione uti non debent, quod beneficium tali perſonæ conferant, ſi vere non ſit hypocrita, ſed abſolute conferre debent, unde ſi Epiſcopus beneficium conferat alicui viro malæ vitæ, quem putat eſſe bonæ vitæ, adhuc valet collatio, ut omnes fatentur, & præſertim de beneficiis Eccleſiaſticis tenet Navar. cap. 17. quia Epiſcopi licet antequam illa conferant, bonitatem examinatorum concurrentium diligenter perſcrutentur, tamen quando poſtea conferant, abſolute, & non conditionaliter conferunt; & Azor. l. 4. c. 21. qu. 8. hanc dicit eſſe opinionem communem.

44 Affirmant Alenſis 4. p. qu. 24. Altiſiodorenſis l. 4. c. Reſt. Gabr. 4. diſp. 15. qu. 9. Sylveſt. v. *Reſt.* q. 10. Faber ex noſtris, & Aret. l. c. & plures alii; & hoc præſertim intelligendum eſſe dicunt in caſu, quod hypocriſis concurrentis, & aſpirantis ad beneficium, vel officium eſſet cauſa finalis, & motiva apud electorem, vel electores, ut tale officium illi conferatur, etenim in tali caſu deciperentur ſecundum eam rationem, propter quam illum ad tale officium promovent, & eligunt, ubi autem eſt deceptio, eſt quoque involuntarium, ubi eſt involuntarium, nullus eſt

con-

contractus, nec traditio rei valida eſt. Nec obeſt, quod ſi Epiſcopus beneficium conferat alicui ejus malæ vitæ putans eſſe probum, adhuc valet collatio; quia ut refert Faber c. 5. cit. num. 120. ex Sylveſtro loc. cit. & eſt doctrina ipſius Alenſis, ille non dicitur hypocrita, qui fragilitatem ſuam celat nihil bonitatis ex hac fictione prætendens ultra communem ſtatum ſuæ religionis, & profeſſionis, ſed ille dicitur hypocrita verus, qui talem ſanctitatem fingit, quia prætendit aliquid bonitatis ultra ſtatum ſuæ religionis, & conditionis; & ideo qui hac fictione ſpecialis bonitatis aliquod beneficium, vel officium prætendit, & obtinet, proprie electorem, vel electores decipit, quia hac ſpecialis bonitatis oſtentatione moventur ad dandum illi ſuffragium pro officii conſecutione; unde cum ſecundum hanc rationem decipiantur, ſequitur actum eſſe involuntarium, & conſequenter nullum; ille vero qui ſimili fictione non utitur ſpecialem bonitatem prætendens ſuper alios ſui ſtatus, ſed tantum fragilitatem ſuam celat, & occultat, electorem, vel electores non decipit, licet non ſit ejus bonitatis, quam exiſtimant illi, quia nullo artificio, neque ſpeciali induſtria utitur ſicut hypocrita, ad decipiendum electorem. Unde in collatione beneficii licet Epiſcopus regulariter exiſtimet illud vere probo conferre, & non ſit talis, non ob id dicitur deceptus, quia nulla ſpeciali fictione, vel fraude ad illi conferendum tale beneficium inducitur, & ideo eſt adhuc voluntaria collatio.

45 Hæc autem doctrina in electione ſuperiorum cujuſcumque Religionis præſertim locum habet, ut enim diximus ſupra diſp. 6. quæſt. 1. art. 1. num. 10. permittit interdum Deus regnare in Religionibus hominem hypocritam ad Religioſorum peccata punienda juxta illud Job. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*, quale autem ſit talium Superiorum regimen late declarat Faber noſter diſp. 45. de Reſt. c. 5. nu. 138. licet enim extrinſece ſanctitatem prætendant, ac morum reformationem ſub pelle ovina, intrinſece tamen ſunt Lupi rapaces non niſi pecuniæ inhiantes, & omni charitate ſpoliati ſub ſpecie ſanctitatis literatos præſertim perſequuntur, & opprimunt, & notabilia damna Religioni inferunt, atque ideo ad illa reparanda in conſcientia tenentur, & compenſanda; & quod pejus eſt, ac deteſtabilius, cum terminato eorum regimine in Comitiis Generalibus agitur de ſucceſſore eligando, per vim, & fraudem dignum impedire conantur a conſecutione officii Generalatus, & omnes adhibent conatus ut detur indigno, ut nimirum hoc modo eorum regimen in comparatione ſequentis melius appareat, vel minus malum, unde etiam ex hoc alio capite ad reſtitutionem tenentur, & reparationem damnorum, quæ ob adeo iniquam politiam Religio patitur etiam ſubſequenti regimine, & ratio eſt, quia ut communiter Doctores docent, qui per vim, aut fraudem dignum a conſecutione alicujus officii, & beneficii impedieis, ut daretur indigno, ad reſtitutionem tenetur, non ſolum digno qui injuſte impeditus fuit, ſed etiam Eccleſiæ, & Reipublicæ quæ damnum patitur, eo quod idoneum miniſtrum non habeat. Ita Bonacina de Reſtitutione in genere diſp. 2. qu. 2. p. 2. pro qua doctrina citat Valent. Azorium, Leſſium, Lopez, & alios. Caveant igitur Religiones, in quibus præſertim ignorantia dominatur, vel hypocriſis, ab hujuſmodi ſuperiorum electione, qui veniunt ad eos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt Lupi rapaces, hoc enim eſt majus flagellum, quod a manu Omnipotentis illis infligi poſſit, ut ait Job loco citato, & quotidiana experientia docet; & circa hoc punctum videri poteſt Doctor d. 15. qu. 2. in fine, ubi declarat ad quid teneatur, qui aliquem impedit a conſecutione alicujus boni, vel beneficii, & Faber d. 50. cap. 8. de quo nos infra in ſuo loco dicemus diſp. 9. qu. 2. art. 2.

46 Ultima difficultas eſt, an accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda, ut v. g. accepta pro homicidio patrando, pro comburenda domo, & ſimilibus actibus peccaminoſis. Cujus quæſtionis reſolutio pendet ex jam dictis ſupra diſt. 4. de Contractibus quæſt. 1. art. 1. n. 10. ubi diximus nullum contractum de re turpi, & peccaminoſa facienda eſſe validum, nec habere vim obligandi, & ex conſequenti pretium pro tali re facienda, & nondum facta, eſſe reſtituendum; quæ eſt communis DD. ſententia apud Cajetanum, Leſſium, Molinam, Bonacinam, & alios paſſim, docentes pro opere illicito patrando, ſeu pro turpi cauſa nihil dari, vel accipi poſſe ante factum, & ratio eſt, quia quilibet a peccato abſtinere tenetur, & malo opere patrando, & a medio ad illud inducente, medium enim malitiam finis participat; ſed pretium ex conventione ſtatutum ad opus pravum patrandum eſt medium ad illud inducens, tamquam ad finem; ergo quilibet tenetur abſtinere a tali pretio ſolvendo, vel accipiendo pro pravo opere patrando. Tota difficultas eſt, an tale pretium poſt factum, idest, patrato opere illicito acceptum ſit reſtituendum, & plures affirmant, ut ibi dictum eſt, quia nequit peccatum eſſe materia contractus, cum ſit nihil, nulliuſque pretii, & valoris, & ideo quicquid ex conventione pro eo patrando acceptum eſt, etiam poſt factum eſt reſtitutioni obnoxium. Ita Navarrus, Medina, & alii, qui tamen opus meretricium excipiunt, pro quo conceditur actio contra fornicatorem ad juſtam mercedem ſolvendam L. 4. ff. *de conditione ob turpem cauſam*, ubi ſtatutum eſt, quod meretrici datum repeti non poſſe, & hanc opinionem, tamquam communem ſequitur ex noſtris Aretinus 4. diſp. 15. qu. 8. artic. 5. Alii vero dicunt, quod quando in opera peccati eſt aliqua induſtria, vel labor, aut periculum, tunc licite pretium acceptum pro illo patrando retineri poſſe, quia talis labor, & induſtria eſt aliquid pretio æſtimabile, & juſte vendi poteſt, ex qua doctrina occurrunt rationi prioris ſententiæ, quamvis enim peccatum, qua ratione peccatum eſt, ac in genere moris nullius ſit valoris, tamen in ratione entis, & qua utile, vel delectabile eſt, poteſt eſſe materia contractus, quam opinionem tamquam communiorem ſequuntur Leſſius, Molina, Sanchez, Filliucius, Azorius, Reginaldus, & ex noſtris Faber diſput. 50. cit. capit 4. & plures alii.

47 Et hanc ſecundam opinionem nos quoque amplexi ſumus loc. cit. ex præſertim ratione, quia leges in hujuſmodi caſibus in pœnam peccati negant actionem repetendi ſolutum ob turpem cauſam. Ita colligitur ex L. cit. *ſi ob turpem cauſam*, ubi ſtatuitur in hujuſmodi caſibus potiorem eſſe poſſeſſoris conditionem his verbis: *Porro etſi dantis, & accipientis turpis cauſa ſit, poſſeſſorem potiorem eſſe*, & ita etiam ſtatutum eſt L. 2. C. eodem tit. ubi negatur actio repetendi ſolutum ob turpem cauſam. Excipienda tamen hic ſunt illa delicta, quæ reddunt incapacem acquirentem aliquod lucrum ex eorum commiſſione ex vi juris poſitivi, ut eſt delictum Simoniæ, ex qua quiſque redditur incapax ad aliquod habendum, & acquirendum, unde acquiſita per Simoniam retineri non poſſunt, etiamſi voluntaria tradita fuerint, ut ſuo loco patebit. Quare hæc regula, & exceptio addenda eſt præcedenti doctrinæ, quod quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, vel inhabilem ad rem accipiendam, tunc acquiſita ob turpem cauſam reſtituenda ſunt non ſolum ante factum, ſed etiam ſecuto facto, ut de acquiſitis per Simoniam dictum eſt. Ita Veſquez, Molina, Leſſius, Torrinous, Reginaldus, Filliucius, Bonacina, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim. Alteram etiam exceptionem addit Faber loc. cit. num. 115. præcedenti doctrinæ, quod ſcilicet ſi ſit aliquod peccatum, in quo nullus labor, induſtria, & ſimilia ſint, accipiens pecuniam pro tali peccato, tenetur ad reſtitutionem, quia eſt præciſe malum, ut eſt peccatum omiſſionis, per quod ſignificat doctrinam allatam de lucro accepto pro peccato patrando, quod non ſit reſtitutioni obnoxium, eſſe intelligendam de peccato commiſſionis, non omiſſionis, quia in hoc nullus labor, induſtria, vel periculum intervenit. Cæterum allata doctrina traditur a Doctoribus citatis tam de lucro accepto pro perpetrando peccato commiſſionis, quam omiſſionis, quia etiam in peccato omiſſionis aliqua induſtria, & periculum intervenire poteſt pro ipſo perpetrando, & alicujus actus omiſſio poteſt alteri eſſe alicui utilis, vel delectabilis, ſicut alterius actus commiſſio, qua ratione eſſe poteſt alicujus valoris, & aliquo pretio æſtimabilis, atque ideo prædicta doctrina de utroque peccato intelligenda eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

Cui ſit reſtituendum.

48 SCotus loc. cit. §. *De quarto declarat*, cui ſit reſtituendum, & inquit, quod cum reſtitutio, ut ſupra dictum eſt, non ſit, niſi quædam reductio juſtitiæ commutativæ ad æqualitatem, ideo facienda eſt domino rei quomodocumque ablatæ, ſeu retentæ. Ubi per dominum intelligitur omnis juſtus poſſeſſor illius rei, etiamſi dominium illius rei non habeat, & proprietatem, ſed quaſi dominium, vel uſumfructum, vel ſimplicem rei uſum, aut poſſeſſionem, ſive ſit adminiſtrator, procurator, diſpenſator, aut cuſtos rei, ut habens pignus ſibi datum in aſſecurationem, ut depoſitarius pecuniæ, conductor rei, curator, tutor, & denique omnis, qui juſto titulo rei illius eſt poſſeſſor, vocatur etiam dominus in ordine ad reſtitutionem illius rei faciendam; qua ratione ſi res pignore obligata per furtum ſurripiatur, non eſt reſtituenda domino, qui pro contractu pignoris rem ſuam alteri dabat, ſed reſtituenda eſt illi, qui ob ſecuritatem debiti rem alienam habet; & ob eamdem rationem res per furtum accepta a depoſitario, vel a conductore, non domino, ſed depoſitario, aut conductori reſtituenda eſt; licet enim aliquis non ſit verus, & proprius alicujus rei dominus; ſi tamen ex voluntate domini, vel aliqua alia ratione juſte rem habet alienam, habet etiam jus illam habendi, & retinendi, & actus rem illam accipiendi ipſo invito, ejus injuria eſt, ac proinde eidem eſt reſtituenda; unde univerſaliter loquendo omnis, qui rem alienam abſtulerit e perſonis ſupra nominatis, illi reſtituere tenetur cum intereſſe, & damno emergente, & lucro ceſſante, itaut æqualitatem juſtitiæ commutativæ omnino præſtitiſſe judicari poſſit.

49 Deinde ſubdit Doctor, reſtitutionem faciendam eſſe propinquis, quando ipſi principali damnificato fieri nequit, ut quia eſt mortuus, vel adeſt aliquod aliud impedimentum, vel quia eſt abſens, & non poteſt, niſi cum magno diſpendio rei ei, vel damnum reſtitui ob talem abſentiam; quod a fortiori dicendum eſt de hæredibus, quos conſtituit, ſi non eſt mortuus ab inteſtato; conſtituendo enim hæredem,

Digitized by Google

eo ipſo declaravit, cujus vellet eſſe ſua bona relicta, & hoc probat Doctor, quia de lege naturæ præſumitur, quod ille, qui eſt damnificatus, magis velit reſtitutionem fieri propinquis ſuis, & hæredibus, quam aliis. Addit tandem Doctor, quod ſi rei illius dominus, aut ejus hæredes, & propinqui ſint ignoti, nec lapſu temporis debita adhibita diligentia deprehendi poſſint, tunc Chriſto Domino, *quem Deus conſtituit hæredem univerſorum ex Apoſt. ad Heb.* 1. in membris ſuis, ideſt, pauperibus fieri debet reſtitutio; quod Doctor hac ratione probat, quia cui non poteſt fieri reſtitutio temporaliter, debet fieri ſpiritualiter; at reſtitutio ſpiritualis maxime fit reſtituendo pauperibus pro eo, cui temporaliter reſtitui non poterat; ergo talia bona incerta pauperibus eroganda ſunt pro eo, cujus ſunt. Quod ſi is, qui ad talem reſtitutionem tenetur, ſit pauper, poteſt partem rei reſtituendæ, vel etiam totam illam ſibi applicare, quia ipſe non eſt pejoris conditionis, quam ſint alii pauperes. Verum in hac re, ut docet Navar. c. 17. & Faber noſter loc. cit. cap. 4. dolus, & fraus eſt vitanda, unde cum egentia non eſt omnino evidens, hæc applicatio ad ſeipſum cum conſilio Confeſſarii, vel viri prudentis, & boni, fieri debet; & ſi res eſt magni momenti, fieri poterit cum conſilio ipſius Epiſcopi; facta autem tali applicatione ob urgentem, & notabilem neceſſitatem, ſi ille ad fortunam pinguiorem pervenerit, non amplius reſtituere tenetur, ſicut nec alii pauperes, quia eo caſu dominium acquirit, & fit verus illius rei dominus. Aliquæ tamen difficultates occurrunt in hac materia breviter reſolvendæ.

50 Prima difficultas eſt, An qui rem emit a fure, eidem poſſit reſtituere illam, ne pretium ſuum amittat, vel potius teneatur vero domino reſtituere etiam cum diſpendio pretii, quo eam emit; & quidem ſi reddendo rem furi dominus rei nullum periculum incurrat, & adhuc probabiliter credit, quod rem ſuam recuperabit, conveniunt omnes poſſe in tali caſu eam reddere furi, quando pretio ejus periclitaretur, quare tota difficultas eſt in caſu, quod ſi res furi reſtituatur, res ipſa pericletur domino. Affirmant aliqui in tali caſu teneri eam domino immediate reſtituere; fundamentum eſt, quia regula univerſalis eſt, rem ablatam eſſe domino reſtituendam, & ſi fur diſparuiſſet, & dominus ſciret rem eſſe apud poſſeſſorem bonæ fidei, poſſet illam repetere, & ille etiam ſuo pretio amiſſo teneretur reddere, ergo etiam quando fur adeſt, tenetur ea immediate domino reſtituere, ne illi periclitetur. Ita Major, Medina, Soto, Molina, Azorius, & Covarruvias cum pluribus aliis. Alii vero cum diſtinctione procedunt, & dicunt illum, qui bona fide rem ejuſmodi emit a fure, poſſe illi reddere, ut pretium ſuum recuperet; illum vero, qui mala fide emit, id non poſſe, ſed ad reſtituendum vero domino teneri. Ita Navarrus, Rebellus, Bonacina, cum aliis. Alii tandem communius, & probabilius exiſtimant utrique id licitum eſſe, ſi fiat non ex animo verum dominum re ſua fraudandi, ſed pretium a ſe datum recuperandi: fundamentum eſt, quia unuſquiſque tenetur magis ſibi providere, quam alteri, & magis ſibi prodeſſe debet, quam alii, neque cogitur alienum reſtituere cum majori, vel æquali detrimento ſuorum bonorum, in caſu autem iſto ſi reſtitueret domino immediate, prodeſſet alteri, & ſibi noceret æqualiter; ergo &c. Confirmatur, quia reddendo rem furi, ut recuperet pretium, ſibi providet faciendo actum juſtum, qui de ſe non eſt malus, nec ex parte recipientis, nec ex parte dantis; non ex parte recipientis, quia licet non ſit illius dominus, cum tamen ipſe principaliter teneatur, poteſt juſte recipere animo eam domino reſtituendi; nec etiam ex parte dantis; quia cum ille, cui dat, principaliter teneatur eam domino reſtituere, illam ei reddens eum juvat, ut reſtituere poſſit, atque ita actu ex ſe licito ſibi conſulit. Quod poſtea fur non reſtituat, eſt per accidens, at quod per accidens eſt factum non coinquinat, & conſequenter iſte proprie, & per ſe non cooperatur peccato illius. Ita Alenſis, Gabriel, Sylveſter, Toletus, Abellius, Faber ex noſtris diſt. 50. cap. 3. num. 86. Aretinus diſt. 25. quæſt. 2. tit. Cui facienda eſt reſtitutio art. 3. & alii paſſim, & hæc ſententia magis placet, ut communior, & probabilior, præſertim de poſſeſſore bonæ fidei.

51 Ex quo diſcurſu patet quid ſit dicendum ad fundamentum prioris ſententiæ, nam verum quidem eſt rem ſemper eſſe domino reddendam, non tamen ſemper opus eſt, quod reſtituatur domino immediate, ſed ſufficit interdum, quod mediate reſtituatur, quoniam ille, cui res eſt ablata, non debet fieri melioris conditionis, quam ego, qui ſum illius rei actualis poſſeſſor, nam ex juſtitia ita teneor me ſervare indemnem, ſicut proximum, imo teneor magis talem ſervare me ipſum quam illum; in caſu autem propoſito, quod fur non adeſſet, quia mortuus eſt, vel in longinquum abiit, res non poſſet reddi domino ſuo mediate, & ideo opus eſſet immediate eam illi reſtituere, neque in tali caſu locus eſſet poſſeſſori etiam bonæ fidei conſulendi indemnitati ſuæ, & ideo non excuſaretur, ſi domino immediate non reſtitueret; quare ad argumentum negatur paritas, & conſequentia, & plane hæc doctrina in poſſeſſore bonæ fidei præſertim nullatenus negari poteſt, quoniam ille cui res eſt ablata, non debet fieri melioris conditionis, quam ſit poſſeſſor bonæ fidei, cum unuſquiſque teneatur magis ex vinculo charitatis propriam vitare indemnitatem, quam proximi.

Dices, qui rem alienam ad ſtatum meliorem deductam ex illo extraheret ad pejorem; faceret injuriam domino rei; ſed res furata, quando pervenit ad poſſeſſorem bonæ fidei, pervenit ad ſtatum meliorem, quam ſi apud furem remaneret; ergo illam reddere furi eſt eam extrahere a ſtatu meliori ad pejorem, quod ſine injuria domini fieri nequit. Reſpondetur cum Fabro loco cit. poſſeſſorem bonæ fidei reddendo rem furi ad pretium ſuum recuperandum non extrahere rem de ſtatu meliori ad deteriorem, ſed eam relinquere in ſtatu ſuo, in quo erat, circumſcripto intereſſe ſuo, atque ſolum propriæ indemnitati conſulere, ad quam ſervandam unuſquiſque magis tenetur, quam proximi.

52 Secunda difficultas eſt, cui ſit reſtituenda res, quæ accipitur ab altero, etiam cum culpa illius v. g. cui ſit reſtituendum pretium pro ſimonia acceptum, vel pro re aliqua ſpirituali, an ſcilicet illi, a quo accepta eſt, vel alteri. Ratio dubitandi eſt, quia ille qui turpiter dat hujuſmodi pretium, per ipſam voluntatem dandi a ſe dominium auſert, & per ipſam turpitudinem actus ſe reddit indignum, cui reſtitutio fieri debeat; ergo tale pretium non debet illi reſtitui, ſed alteri. Quamvis autem hac ratione nonnulli dixerint tale pretium non deberi illi reſtitui, ſed pauperibus, aut cui per ſententiam Judicis applicatum fuerit: nihilominus probabilius videtur ex jure naturali, ſecluſa lege poſitiva, & Judicis ſententia, ſi hujuſmodi pretium ab accipiente retineri non poſſit, neceſſario eſſe reſtituendum danti; poſt ſententiam autem Judicis ei reſtitui deberi, cui per Judicis ſententiam applicatum fuerit. Ita Caſpenſis tr. 18. diſt. 1. ſect. 11. cum Navarro l. 4. de Reſt. c. 2. & pluribus aliis. Ratio eſt, quia quando dans turpiter aliquod pretium re ipſa dominium in accipientem non transfert, illud apud ſeipſum retinere cenſetur, cum enim pretium illud aliquem habeat dominum, neque hic poſſit eſſe accipiens, quia nimirum per legem impeditus eſt, ne dominium accipere poſſit pretii per ſimoniam accepti, neceſſario ſequitur dominium illius pretii apud dantem adhuc remanere, ac proinde illi reſtituendum eſſe quouſque per ſententiam Judicis pretium illud applicetur Eccleſiæ, cui acceptio ſimoniaca eſt injurioſa.

Ad rationem dubitandi negandum eſt aſſumptum quoad utramque partem, quamvis enim dans pretium turpiter pro re ſpirituali voluntatem habuerit transferendi a ſe dominium pretii illius in alterum, reipſa tamen illud a ſe non transfert, quia accipiens per legem declaratur talis dominii incapax, atque ideo opus eſt illud apud dantem remanere, atque illi reſtituendum eſſe ante Judicis ſententiam. Deinde turpitudo actionis dandi pretium pro re ſpirituali, licet ſit ratio, ut in judicio negetur actio petendi illud pretium, & ut propter talem turpitudinem puniri poſſit; attamen ante ſententiam Judicis non reddit hominem indignum, ut ei reſtitutio fiat, quia dominium rei a dante non auſert, ac proinde nec auſert radicem debiti, & obligationis reſtituendi.

53 Tertia difficultas eſt; An bona incerta ſint reſtituenda, & cui; ubi notandum eſt cum Bonac. diſt. 1. quæſt. 3. punct. 4. ab initio bona incerta non ſolum ea dici, quæ nullum unquam habuerunt dominum, ut ſunt gemmæ, venæ metallorum, & hujuſmodi, vel ſi dominum habuerunt, nunc amplius non habent, ut ſunt theſauri, ſed etiam intelligi ea, quæ de præſenti dominum habent, ſed dominus ignoratur, ut ſunt bona inventa, quorum dominus neſcitur, vel bona, quæ ex contractu, vel injuſta acceptione debentur, ſed dominus ignoratur, vel creditur cui facienda eſt reſtitutio, ut ſupra diximus diſput. 3. quæſt. 3. artic. 1. num. 52. & conveniunt omnes, quod ſi talia bona incerta habentur ex delicto v. g. furto, uſura, & ſimilibus, tunc ſunt reſtituenda pauperibus, vel Eccleſiæ, Hoſpitali, & aliis locis piis; nam nomine pauperum non ſolum privati mendici intelliguntur, ſed etiam loca pia, ut Eccleſiæ indigentes, Monaſteria, Hoſpitalia pauperum &c. ut communiter Doctores explicant, quando ergo bona incerta habentur ex delicto, conveniunt omnes pauperibus eſſe reſtituenda, quia tunc debet fieri reſtitutio meliori modo, quo poteſt, ut ſaltem cum corpori domini prodeſſe non poſſit, proſit ejus animæ, dum in pauperes expenditur, ut dicebat Scotus l. c. Difficultas ergo ſolum eſt, quando talia bona habentur ſine delicto, ut ſi inveniſti, vel a mercatore v. g. duas panni ulnas pro una per errorem accepiſti, & jam ille diſceſſit, nec ſcis quo abierit, & morali adhibita diligentia eum inquirendi, non inveniſti; difficultas, inquam, eſt, cui in tali caſu ſit facienda reſtitutio, & an teneatur adhuc dare pauperibus.

54 Aliqui dixerunt in tali caſu poſſe quemlibet ſibi talia bona incerta retinere, poſtquam ſufficienti adhibita diligentia non ſit ſpes inveniendi dominum. Ita Soto, Petrus Navarrus, Arragon. Leſſius, Layman, Diana, & alii, quæ quidem opinio ſua probabilitate non caret, ut diximus loc. cit. cum nullo jure Eccleſiaſtico, nec naturali id prohibeatur; addunt tamen aliqui pro majori conſcientiæ ſecuratione, quod ſi egentia habentis talia bona non ſit evidens, hæc applicatio ad ſeipſum non niſi cum conſilio Confeſſarii, vel viri prudentis, & boni, fieri debet, ut ſupra

dictum

Digitized by Google

dictum eſt num. 49. Communior tamen, & certior opinio, quam docet Scotus noſter l. 4. eſt, dictas res pauperibus erogandas eſſe, aut in alios pios uſus inſumendas, quia ſic ſit reſtitutio meliori modo, quo poteſt, & ſic debet præſumi eſſe de voluntate dominorum, quia qui res illas amiſit, earum dominus eſſe non deſinit, atque ideo ſi ipſi reſtitui nequeunt, ſaltem illis reſtitui debent, quibus velle dominus præſumitur, nemo autem eſt, qui amiſſam rem ſuam non velit potius dari pauperibus, quam in alios uſus expendi, unde ſi is, qui ad talem reſtitutionem tenetur, ſit ipſe quoque pauper, poteſt ex hac eadem præſumptione illam ſibi ipſi applicare, quia ipſe non eſt deterioris conditionis, quam ſint alii pauperes, ut ſupra dictum eſt, & in hoc præſertim ſenſu prima opinio veritatem habet. Ita Leſſ. Molina, Rebellus, Bannes, Filliuc. Tamburinus, Bonacina, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim cum Scoto loc. cit. & D. Thom. 2. 2. qu. 62. art. 5. ad 3.

55 Quarta difficultas eſt, An res inventæ debeant pauperibus erogari, pro cujus explicatione notandum eſt, res quæ inveniuntur triplicis eſſe generis. Primi generis ſunt, quæ in viis, & aliis locis inveniuntur a propriis dominis amiſſæ, & ratione loci, temporis, ac aliarum circumſtantiarum, quando inveniuntur, judicantur veros habere dominos, & de his jam dictum eſt juxta communiorem, & probabiliorem, ſi poſt diligentem inquiſitionem dominus earum non inveniatur, pauperibus, vel aliis piis operibus eſſe erogandas cum Doctore l. 4. & in ſolutione ad 2. principale. Res inventæ ſecundi generis ſunt, quæ nunquam dominium habuerunt, ut ſunt lapilli, gemmæ, & alia, quæ aliquando reperiuntur in littore maris, & res hujuſmodi inventæ ſtando in jure communi ſunt primi inventoris. Ita habetur inſt. de rerum diviſione §. item lapilli, & ratio eſt, quia quæ nunquam fuerunt in bonis alicujus, ſive ſub alicujus dominio, ſunt primo occupantis jure naturæ, ut habetur Inſt. de rerum diviſione §. feræ; & inter hæc bona, quæ domino carere dicuntur, recenſentur etiam illa, quæ in jure appellantur vacantia, & quæ pro derelictis habentur, quia nimirum a domino abjiciuntur, & deſeruntur ſine animo repetendi, hæc enim tunc domino vacant, ut dictum eſt diſput. 2. quæſt. 3. art. 1. num. 55. unde ſi quis in aliqua re mobili, vel immobili dominium habeat, & ob difficultatem eam colendi, vel conſervandi derelinquat animo non repetendi, dicitur derelicta, & vacans, & ideo fit primo occupantis, vel apprehendentis, ut habetur in L. 1. ff. pro derelicto, & inſt. de rerum diviſione §. Alia ſane. Non tamen pro derelictis habentur merces, quas mercator in mare projicit e navi tempore tempeſtatis, & ratio eſt, quia qui in naufragio merces in mare projicit, non omnino voluntarie illas abjicit, ſed voluntaria cum involuntario permixto, quod dicitur voluntarium ſecundum quid, non ſimpliciter; unde Mercator ſemper habet animum eas recuperandi, ſi potuerit, & idem eſt, ac ſi quis onere gravatus aliquam partem in via dimitteret, unde nunc adeſt excommunicatio contra eos, qui res Chriſtianorum capiunt ex naufragio, nec eas Domino reſtituunt, ut habet cap. excommunic. de Raptoribus, & idem judicium ferendum de bonis in combuſtione domus incendio expoſitis, non ob id enim haberi debent pro derelictis ob eamdem rationem, ut loc. c. dictum eſt.

56 Res tandem inventæ tertii generis ſunt, quæ aliquando dominum habuerunt, quando tamen inveniuntur, probabiliter judicantur jam nullum habere, cujuſmodi eſt theſaurus in viſceribus terræ abſconditus, vel commodo loco occultus, qui deinde invenitur, & ſermo eſt de theſauris proprie dictis, & non de illis, qui in aliquo loco ad cuſtodiam deponuntur, quorum Dominus facile ſciri poteſt, unde theſaurus proprie ſumptus eſt vetus depoſitio pecuniæ, cujus memoria non extat, ut jam dominum habeat ex L. *Nunquam* ff. de acquirendo rerum dominio. Ubi per pecuniam non ſolum nummi aurei, vel argentei intelliguntur; ſed etiam aliæ opes, vaſa, gratia catenæ, gemmæ, & ſimilia L. un. C. de Theſauris. De his itaque theſauris eſt difficultas, an ſint primo inventoris, vel cujus ſint, pro cujus reſolutione etiam diximus loco cit. num. 49. ſpectato jure naturali, & gentium eſſe inventoris occupantis, ſi in hoc loco communi inveniantur, quæ enim nullius ſunt, ſunt primo occupantis; ſpectato autem jure civili theſaurus in proprio fundo inventus totus eſt inventoris, ut patet ex Inſtit. de rerum diviſione, & L. un. C. de theſauris, ſi vero in alieno, etiamſi is fundus Principis fuerit, ſi fortuito ſit repertus, dimidium eſt inventoris, & dimidium domini fundi, ut habetur utroque loco cit. ſi autem de induſtria ſit quæſitus ſine conſenſu Domini, totus erit domini, ſive Dominus fundi ſit Princeps, ſive privata perſona, ut ex eiſdem juribus citatis conſtat. Quod ſi fundus ſit ſub duplici Domino, utili ſcilicet & directo, inventor poteſt ſibi retinere dimidium, reliquum vero dimidium inter condominos dividendum eſt eiſdem juribus; ſi tandem theſaurus inventus eſt arte magica, nihil eſt inventoris, ſed totus fiſco eſt applicandus ſtando in jure communi civili, ut habetur L. un. cit. C. de theſauris, & L. nemo C. de male ciis, & hoc de theſauris dicendum eſt ſpectato jure communi. Verum ultra jus commune, ut loc. cit. dicebamus, ſpectandæ ſunt etiam leges, & conſuetudines propriæ Regnorum, ac regionum, in quibus variæ eſſe ſolent, ut communiter Doctores advertunt, & illæ ſunt obſervandæ, quorum tamen nonnulli addunt, ut Soto, Sylveſter, Leſſius, Stephanus a S. Greg. & alii, quod conſuetudo, ut theſaurus ſit Principis, vel Reipublicæ, ubicumque inventus ſit, non obligat in conſcientia, cum juri naturali ſit valde diſſonans. Ita de theſaurorum reſtitutione diſcurrunt Navarr. Molina, Salonius, Filliucius, Tamburinus, Vaſquez, Bonacina, Aretinus ex noſtris l. c. art. 8. & alii.

57 Quinta difficultas eſt, An acquiſita per errorem ſint reſtituenda, & circa, pro cujus ſolutione ſupponendum eſt, errorem poſſe eſſe circa perſonam, & circa rem, ut cum quis donet Titio putans donare Caio, vel putat donare rem ſuam, & donat alienam, aut putat donare aurichalcum, & donat aurum, qui dicitur error in ſubſtantia rei. Poteſt etiam prædictus error eſſe tantum circa qualitatem perſonæ, & rei, ut cum quis putat donare pauperi, conſanguineo, & donat diviti, & extraneo, vel putat donare veſtem veterem, & laceram, & donat novam. Quando error eſt in perſona, omnes conveniunt dationem, & donationem eſſe nullam, & conſequenter qui rem ſic acquiſivit, ad reſtitutionem tenetur ex L. Cujus per totam ff. de regulis juris, & ratio eſt, quia ſic acceptum dicitur involuntarie datum, & idem dicendum eſt, quando error eſt in ſubſtantia rei ob eamdem cauſam. Quando autem error eſt tantum circa qualitatem perſonæ, vel rei, dicunt aliqui ſic accepta per errorem non eſſe reſtitutioni obnoxia, quod probant exemplo matrimonii, nam ſi quis putans accipere nobilem, vel divitem accipiat ignobilem, vel pauperem, non ideo contractum ſolvere poteſt, quia eſt tantum error in qualitate, & non in ſubſtantia. Ita Azorius 3. p. lib. 4. cap. 22. in princ. Stephanus a S. Greg., lib. 1. de Reſt. capit. 13. num. 22. & quidam alii. Sed melius dicendum eſt cum Fabro noſtro c. 4. c. num. 131. & ex doctrina jam in ſimili allata artic. præc. num. 42. quod ſi conditio illa, & qualitas ſive in re, ſive in perſona eſt ratio donationis, & donantis, ſi illa non adeſt, vel eſt ficta, donatio eſt nulla, ut patet de eo, qui Petro ſuam legavit hæreditatem putans eſſe propinquum, & de eo qui veſtem novam donavit putans eſſe laceram, & veterem, atque ideo ob eamdem rationem qui ſic rem per errorem in qualitate accepit, ad reſtitutionem tenetur vel danti, vel pauperibus, ſi hic deceſſit, ut dictum eſt ſupra num. 42. de accipiente eleemoſynam per ſimulationem paupertatis. Ad rationem in oppoſitum dicendum eſt cum Fabro loco citato, & ex jam dictis a nobis lib. 4. ſent. diſt. 7. de Matrimonio diſparem eſſe rationem de nobilitate, & ignobilitate, divitiis, & paupertate in præſenti caſu, ac in matrimonii contractu, quia qualitates illæ nequeunt eſſe cauſa ſufficiens contractus matrimonialis, qui enim contrahit, jam ſcit, vel ſcire ſupponitur, errorem in tali conditione, & qualitate contractum matrimonii non impedire, & hoc ex legibus communibus de Matrimonio, ſed ſolum errorem perſonæ. In propoſito autem, ut conſtat ex ſuperius dictis, qualitas perſonæ, vel rei poteſt eſſe ratio, & cauſa finalis, & præciſa donationis, vel contractus, & ideo cum error in tali conditione contingit, & qualitate, donatio, & datio nulla reputatur.

QUÆSTIO III.

De aliis circumſtantiis Reſtitutionis.

58 POſtquam Doctor loc. c. declaravit, quis reſtituere teneatur, quid ſit reſtituendum, & cui reſtitutio facienda, proſequitur deinde §. *De quinto* explicationem aliarum circumſtantiarum reſtitutionis, præſertim vero temporis, quando ſcilicet, facienda eſt reſtitutio, an ſcilicet facienda ſit ſtatim, vel tempore opportuno, & cum ſuperius dictum ſit ex triplici capite, vel radice obligationem reſtituendi oriri poſſe, nimirum ex re accepta, ex injuſta acceptione, & ex contractu; hic non loquemur de obligatione reſtituendi præciſe ratione contractus; tum quia certum eſt contractum non ſemper ad reſtitutionem obligare, ſed ſolum juxta tempus in contractu præfixum, tum quia hæc dicitur reſtitutio, ſi nomen reſtitutionis late accipiatur pro redditione ſcilicet rei debitæ ad æqualitatem; ſed ſolum agamus de obligatione reſtituendi, quæ ex re accepta naſcitur, ac injuſta acceptione, hæc enim eſt reſtitutio ſtricte ſumpta, de qua in hoc tractatu differitur, in quam etiam recidit obligatio ex contractu, quando jam tranſactus eſt dies ſolutioni conſtitutus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo tempore, quo ordine, & quibus expenſis facienda ſit reſtitutio.

59 CIrca primum communis ſententia omnium Doctorum eſt cum Scoto loco cit. obſtrictum onere reſtituendi ratione rei acceptæ, vel injuſtæ acceptionis, aut detentionis teneri reſtituere ſtatim quamprimum commode poteſt, niſi dilationem a creditore obtineat, aut ſi creditor ſit irrationabiliter invitus, & ad differendum reſtitutionem ſit aliqua cauſa excuſans, quas infra exponemus. Ratio eſt, quia præceptum reſtitutionis vel eſt negativum, ut ſupra oſten-

oſtenſum eſt; vel ſaltem involvit, & includit præceptum negativum aliquo modo non retinendi alienum, ratione cujus reducitur ad illud Decalogi præceptum *Non furaberis*; ſed præceptum negativum obligat ſemper, & ſtatim ac commode adimpleri poteſt; ergo nec momento temporis rem alienam detinere licebit; ſicut enim aliquid invito domino accipere peccatum eſt contra juſtitiam, ita etiam aliquid invito rationabiliter domino retinere, unde habetur regula ex jure Civili, *quod debetur ſine termini præfixione ſtatim debetur* ff. de judic. & l. cum, qui §. quoties de verb. oblig. quod vero dicitur ſtatim reſtituendum eſſe, notat Doctor loc. cit. aliter intelligendum eſſe de actu mentis interno, aliter de externo; ſiquidem quo ad actum internum, ſeu animi præparationem, & reſtituendi voluntatem, intelligitur mathematice, id eſt, quam primum in mentem alicujus venerit eſſe in debito rei alienæ; tenetur ſtatim animum habere reſtituendi data opportunitate; quo vero ad actum exteriorem, ſeu reſtitutionis executionem, illud ſtatim non mathematice, id eſt, quaſi in inſtanti, & indiviſibiliter intelligendum eſt, ſed moraliter; poteſt namque opportunitatem reſtituendi expectare abſque dolo, & fraude; unde qui in lecto decumbit, vel ad menſam, aut miſſam adſit, ſi recordatur ſe ad aliquam teneri reſtitutionem, non tenetur illico a lecto ſurgere, aut a miſſa, vel menſa recedere, ut reſtitutionem faciat, modo modica illa dilatio in detrimentum creditoris non vergat; ſed ſufficit, ut reſtituat cum primum reſtituendi opportunitatem nactus fuerit; cum enim redditio exterior ſit quidam actus poſitivus ad ejus executionem mora temporis egens, ideo opus eſt quod hoc præceptum reſtituendi non obliget mathematice, & pro tempore indiviſibili, ſed pro illo quod ad alienum reddendum moraliter ſufficit, qui autem data opportunitate ſtatim reſtituere poteſt, & non reſtituit, incipit eſſe in mora, ac conſequenter in culpa. Ita Azorius, Rebellus, Valentia, Clavius regia, Cajet. Navarr. Bonac. Calpenſis, Molina, Faber, & Averſus ex noſtris, quæ doctrina deducitur ex Scoto loc. c. ubi cum ſibi objeciſſet, quod reſtituere eſt actus præcepti negativi, ad cujus obſervationem tenetur quilibet ſemper, & pro ſemper:

Reſpondet, quod tenere alienum injuſte, id eſt, invito domino, eſt ſemper prohibitum, & ideo ſemper, & pro ſemper oportet non tenere illo modo; ſed quando aliquis habet voluntatem reſtituendi pro tempore opportuno, ex tunc tenetur domino volente, & ſi non actu elicito, tamen actu debito, quia dominus debet velle, quod qui ſuum habet, teneat, quouſque poſſit reddere opportune.

60 Ad hoc autem magis declarandum inquit Doctor, in quibuſdam caſibus quandoque licere reſtitutionem exteriorem differre, ſuppoſita tamen jam interiori, ſcilicet voluntate reſtituendi, cum circumſtantiæ opportunæ occurrerint; illi autem caſus, inquit Doctor, univerſaliter continentur ſub hac maxima, *licet detinere rem alienam, quando ille, cujus eſt, debet velle rationabiliter detineri*; unde deſcendendo ad particularia, quando aliquis redditur impotens ob nimiam egeſtatem, pro illo tunc a reſtitutione excuſatur, donec ad pinguiorem fortunam pervenerit; item ſi reſtitutio non aliſi cum ſumma difficultate, aut notabili reſtituentis detrimento fieri poſſit, tunc enim, ſi is cui facienda eſt, nullum detrimentum patitur, per aliquod tempus differri poterit; ſimiliter quando reſtitutio eſſet in diffamationem reſtituentis, aut eſſet in præjudicium Reipublicæ, aut communitatis, aut ipſius creditoris, in his enim, & ſimilibus caſibus debet creditor rationabiliter velle, ut non fiat ſibi reſtitutio ſtatim, quouſque periculis aditus præcludatur; quilibet enim lege charitatis tenetur magnum bonorum proximi jacturam vitare, ſi ſine detrimento ullo, vel cum parvo ſuorum bonorum id poteſt. Et denique poteſt reſtitutio differri, ſi is, cui reſtitutio facienda eſt, expreſſe, vel tacite in ejus dilationem conſentiat, vel ſaltem eam non multum ægre ferat; ſecus vero ſi debitum repetat, ac debitorem urgeat, vel quamvis ob aliquem metum illum urgere non audeat, debitori tamen notum ſit illum inviti animo talem ferre dilationem; tunc enim abſque dubio peccabit, ſi debitum non reſtituat, cum poſſit, & quo magis differt, gravius peccat, quoties occaſio commoda ſe offert reſtituendi, & non ſtatim reſtituit, aut advertere non curat, mortaliter rurſus peccat. Hinc deducit Abellus quæſtion. 5. de ſeptimo Decalogi præcepto aliquos interdum graviter contra juſtitiam peccare, qui notabilem aliquam ſummam operariis, artificibus, vel mercatoribus debentes per diuturnum aliquod tempus ſolvere debita non curant, quamvis commode poſſint, multaſque alias inutiles, ac ſuperfluas expenſas neglectis creditoribus faciunt; quo circa Levitic. 16. præcipitur ſollicita ſolutio mercedis ſervis, operariis. *Non morabitur apud te opus mercenarii uſque mane*, ac ſi aperte diceret, mercedem debitam ſervis, & operariis ſtatim reddes.

61 Sed objicies etiam in prædictis caſibus contingere poſſe, quod res aliena detineatur invito domino, quando ſcilicet Dominus abſolute nollet, quod per quantumcunque tempus teneretur ſuum. Reſpondet Doctor loc. cit. quod domino male, & inordinate volente ſtatim rehabere ſuum, & per conſequens inordinate nolente proximum ſuum illud tenere, debitor non eſt tenens injuſtus, quia etiam depoſitum de cujus redditione eſt lex ſtrictiſſima, poteſt teneri licite domino invito voluntate inordinata; unde quando retentio rei alienæ injuſto domino dicitur eſſe peccaminoſa, & contra ſeptimum Decalogi præceptum, hoc intelligitur de domino rationabiliter, & ordinate invito, non autem irrationabiliter, & inordinate, & ſic etiam cum Doctore reſpondet Aſtesanus noſter lib. 5. tit. 19. artic. 4. Quando igitur quis ſcit ſe teneri ad reſtitutionem, cum poſſit in vita, non vult reſtituere domino rationabiliter invito, niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolvi non poteſt, nec debet, quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens; imo ſi fuerit in articulo mortis, debet illam per ſe facere ſi poſſit, aliter non eſt abſolvendus, quamvis relinquat faciendam eſſe poſt ejus obitum, niſi id agerer ad evitandum ſcandalum, & infamiam. Ita Navarrus, Azor. Sota, Salonius, Sayrus, Bonacina, Trullus, Stephanus e S. Greg. & alii paſſim.

62 Circa ſecundum ſcilicet de ordine in reſtitutione ſervando, certum eſt apud omnes, quod ſi debitor habeat in bonis, quantum ſatis eſt, ut omnibus, & ſingulis creditoribus ſatisfaciat, nullus certus ordo in facienda reſtitutione neceſſarius eſt, dummodo omnibus ſatisfaciat. Quod ſi bona ejus ad id minime ſufficiant, conveniunt communiter omnes debita certa prius ſolvenda eſſe, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quam incerta, quia illa jure naturæ ſuis debentur dominis, hæc autem jure ſolo poſitivo pauperibus eroganda, & ex debitis certis prius reddenda eſſe illa, quæ extant, quia eorum dominium manſit apud creditorem, & non tranſivit in poſſeſſorem, ut depoſita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis, quæ non extant, prius dicunt ſolvenda eſſe illa, quæ privilegiata dicuntur, ut dos uxoris &c. deinde alia, quæ ſunt antiquiora juxta regulam juris: *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure*, quæ regula hanc exceptionem admittit ſecundum aliquos, ut ſi creditorum aliquis gravem neceſſitatem patiatur, aliis præferri poſſit etiam antiquioribus; tunc enim charitatis ordo poſtulare videtur, ut illi prius, quam aliis debitum ſolvatur tantæ neceſſitatis, quam patitur. Rurſus inter debita, quæ ex titulo oriuntur oneroſo, illa pro quibus res aliquæ per hypothecam, vel pignoris contractum obligantur, præferenda, & ſolvenda ſunt ante alia debita perſonalia, quæ omnium ſecuritatem non habent pignoris, aut hypothecæ, ſed tantum actionem in perſonam, & ratio eſt, quia creditor cui res aliqua obligatur per prædictos contractus, præter jus perſonale, quod in perſonam debitoris habet, habet prætarea jus quoddam in re obligata, ut ex illa particulariter ſibi ſatisfacere poſſit, quod jus alii creditores non habent. Quando autem plures creditores in eadem re hujuſmodi ſecuritatem habent, qui habet expreſſam hypothecam præferendus eſt illis, qui tantum tacitam habent; & tandem, quando cætera ſunt paria, præfertur antiquior virtute regulæ juris jam allatæ, quod prior tempore potior eſt jure. Tandem in reliquis debitis ſolvendis ſervandum eſt jus particulare locorum, ſi tale ſit, ut juri naturæ non repugnat, ſi nullum ſit, ſequendum eſt jus commune. Ita DD. præcitati, & præſertim Valent. diſput. 5. quæſt. 6. par. 10.

63 Quæſtio tamen eſt inter Doctores, an inter debita ex delicto, & contractu oneroſo ſit ordo ſervandus in ſolutione. Prima opinio affirmat, & aliqui dicunt debitum ex delicto prius eſſe ſolvendum, quorum fundamentum eſt, quia a majori ratione prius recedendum eſt, quam a minori, ſed major injuria eſt, quæ provenit ex delicto, ſcilicet ex commiſſione furti, quam quæ provenit ex contractu abſiſtente in mora ſolutionis; qui enim aufert rem alienam ex delicto, peccat dupliciter peccato ſcilicet retentione rei alienæ, & injuria facta proximo; ergo &c. Ita Medina de Reſtit. quæſt. 8. dub. 5. citat D. Bonaventuram, & D. Thomam opuſc. 73. cap. 18. Alii e contra dicunt debita ex delicto eſſe jure naturali, quia non ſunt accipienda aliena invito domino, ut reſtituantur etiam alia aliena male accepta; ergo non ſunt reſtituenda, domino invito, quæ illi ex contractu debentur, ut ſolvantur debita ex furto, nam non reſtituere accepta ex contractu, ut reſtituantur accepta furto, perinde eſt, ac ſi accipiantur aliena, ut reſtituantur ablata. Ita Cajetanus, Navarrus, & alii.

64 Oppoſita ſententia docet nullum ordinem in foro conſcientiæ ſervandum eſſe, ſive debita ſint ex contractu licito oneroſo, ſive ex delicto contracta, & ratio eſt, quia neutrum ex his debitis ex jure naturæ, aut poſitivo præferri debet alteri, ſed prius ſatisfaciendum eſt ei, qui eſt potior in jure, ille autem eſt potior in jure, qui eſt prior, & antiquior creditor. Unde ſi prius tempore furatus es rem Titio, quam contraxeris debitum cum Caio ex contractu licito oneroſo, ratio poſtulat, ut prius ſatisfacias Titio, quam Caio; & e contra ſi prius ex contractu debitum cum Caio contraxiſti, quam furatus ſis rem Titio, prius Caio reſtituere debes, quam Titio; Nec ratio allata pro primo dicendi modo urget, quia ſi quis furatus eſt Titio centum, & Caio quinquaginta, quamvis major fuerit injuria Titio illata, non ideo ejus debitum præferri debet in ſolutione, ſi Caius eſt potior jure, hoc eſt, prior, & antiquior creditor. Accedit quod major injuria abſolute loquendo videtur fieri creditori ex contractu, quam ex delicto, quoniam debitor ultra injuſtitiam retinendi rem alienam,

etiam

Digitized by Google

etiam contra virtutem fidelitatis operatur, quia promiſit in contractu ſolvere, & non ſolvit. Nec etiam urget ratio allata pro oppoſito dicendi modo, nam qui oppoſitam teneret opinionem, pariter dicere poſſet, quod non reſtituere creditori ex delicto, ut reſtituatur creditori ex contractu, perinde eſt ac furari, & rapere, ut pro re aliena ſatisfaciat, unde pro parte adverſa idem quoque argumentum fieri poſſet, ſcilicet non eſſe accipienda aliena, ut ſolvantur debita ex contractu, atque adeo prius ſolvenda eſſe debita ex delicto. Ita Gabriel, Sylveſter, Azorius, Arragonius, Leſſius, Vaſquez, Molina, Bannez, Amicus, Caſpenſis, Stephanus a S. Gregorio, & ex noſtris Faber diſp. 50. c. 7. & eſt communior, ac probabilior. Alia quædam dubiola minoris momenti circa hoc punctum videri poſſunt apud Fabrum loco citato.

65 Quinam autem ordo ſervandus ſit in reſtitutione facienda inter perſonas ipſas, quæ damnum intulerunt, quarum aliquæ principaliter, & aliquæ minus principaliter ad reſtitutionem tenentur, facile deduci poteſt ex dictis quæſt. præced. art. 1. declarando, quinam ad reſtitutionem teneantur, etiam ut bene diſcurrit Bonacina diſp. 1. de Reſt. in genere quæſt. 8. punct. 1. principaliter, & primo loco ad reſtitutionem tenetur, qui rem alienam habet apud ſe extantem formaliter, vel in æquivalenti, quia res aliena extans in ſe, vel in effectu nullo juſto titulo retineri poteſt, ſemperque pro domino ſuo clamat. Secundo loco inter cooperantes ad damnum ille principaliter ad reſtitutionem tenetur, qui damnum præcipit, & auctoritatem habet ſupra illum, cui delictum præcipit, ut dominus reſpectu famuli, pater reſpectu filii &c. & ratio eſt, quia præcipiens ſe habet, ut cauſa principalis, exequens vero ut inſtrumentalis. Tertio poſt cauſam præcipientem tenetur exequens, qui per ſeipſum phyſice ad delictum patrandum cooperatus eſt; quia cauſa phyſice exequens habet magis rationem cauſæ, quam habeat cauſa moralis, quæ per conſilium, vel per mandatum influit. Quarto poſt exequentem principaliter tenetur conſulens, & mandans. Quinto poſt conſulentem, & mandantem tenetur principaliter receptator. Sexto tandem poſt receptatorem principaliter tenetur non impediens, & non manifeſtans, qui ex officio impedire, vel manifeſtare tenebatur. Ita Bonacina loc. cit. citans. D. Thomam, Clavem regiam, Petrum Navarrum, Vaſquez, & alios. Probabilior tamen mihi videtur, ac doctrinæ Scoti conformior loc. cit. traditæ opinio Leſſii, Molinæ, Azorii, & aliorum aſſerentium inter conſentientem, conſulentem, animantem, recipientem, & alias cauſas ſecundarias non eſſe nullum ordinem, ideoque una ex prædictis cauſis in totum reſtituente, reliquæ manent liberæ a debito in comparatione ad illum damnificatum, alii tamen tenentur pro rata portionis, quæ eos contingit, illi qui pro omnibus ſatisfecit, quamvis enim ſingulæ teneantur in ſolidum in defectum aliarum, nihilominus omnes ſimul tenentur æqualiter contribuere, & æquis portionibus ad reſtitutionem concurrere, quia non videtur una magis, vel principalius, quam alia, in damnum influere, ut declaratum eſt, quæſt. 2. cit. artic. 1. num. 25.

66 Circa tertium quibus nimirum expenſis facienda ſit reſtitutio. Difficultas hæc alio modo etiam proponi ſolet, ſcilicet in quo loco fieri debeat reſtitutio, etenim ut Doctor advertit loc. cit. §. *de quarto* lit. D. ſæpe dominus eſt abſens, nec poteſt ad illum res mitti ſine expenſis, & aliquando nec conſervari poteſt uſque ad illius adventum, quare circumſtantia loci in reſtitutione debiti conſideranda eſt propter expenſas, quæ ſæpe neceſſariæ ſunt ad reſtituendum alienum in tali loco. Quoniam igitur, ut ſæpe diximus, ex triplici radice reſtitutionis obligatio oriri ſolet, nimirum, ex injuſta acceptione, vel ratione rei acceptæ ſine ullo peccato injuſtitiæ, vel tandem ex ſolo contractu. Dicendum eſt, quando reſtitutio debetur ſolum ratione rei acceptæ ſine ullo peccato injuſtitiæ, tunc reſtitutionem expenſis creditoris eſſe faciendam ſine ullo debitoris detrimento, & in loco, ubi reperitur apud poſſeſſorem bonæ fidei, nec tenetur ſuis expenſis illam domino mittere, ita colligitur ex L. *Si in Aſia* §. Depoſitum ff. depoſiti, & ratio eſt, quia poſſeſſor bonæ fidei ſtante bona fide, ad nullum damnum ſubeundum tenetur, neque cum proprio damno conſtituere dominum in priſtinum ſtatum, ſed tantum tenetur ſe abdicare dominio rei, ubi primum cognovit illam non eſſe ſuam; unde ſi dominus eſt abſens, poterit eam dare in cuſtodiam boni viri, & interim litteris dominum admonere, ut diſponat, quid de illa re agendum ſit, & ſi talis poſſeſſor bonæ fidei in aliam partem deſcendere cogatur, nec confidentem habeat, cui eam in cuſtodiam relinquere poſſit, debet expenſas in aſportatione rei factas, ac in ea conſervanda a vero domino repetere, ut habetur in l. 2. de negotiis geſtis; quod ſi dominus admoneri non poſſit, nec ejus ſperetur adventus, poterit res illa conſanguineis tradi, vel pauperibus, prout melius de voluntate domini præſumi poteſt. Ita Leſſius, Vaſquez, Rebellus, Navarrus, Clavis regia, Amicus, Steph. a S. Greg. Caſpenſis, & alii paſſim.

67 Quando autem res eſt debita ratione injuſtæ acceptionis reſtituenda eſt expenſis debitoris, & in loco ubi dominus illam poſſeſſurus erat, ſi ei ablata non fuiſſet, & ratio eſt, quia dominus rei ex delicto furis, ſeu malæ fidei poſſeſſoris damnum reportare non debet, & incommodum expenſarum, atque ideo non ſolum rem ſublatam reſtituere tenetur, ſed etiam omnes illas expenſas facere, quæ neceſſariæ ſunt, ut dominus in antiquam rei ſuæ poſſeſſionem reſtituatur, quoniam ad omne id tenetur injuſtus acceptor, cujus fuit injuſta cauſa, non ſolum autem ablationis rei cauſa injuſta fuit, ſed omnium etiam expenſarum quæ neceſſariæ ſunt, ut dominus in priſtinam ſuæ rei poſſeſſionem reſtituatur, & ideo ſibi damnum imputet, qui furtum commiſit. Ita Doctores omnes ſupracitati; qui tamen advertunt cum Scoto loc. c. quod ſi expenſæ ad reſtitutionem neceſſariæ fuerint duplo, vel triplo majores, quam res ipſa, quæ reſtitui debet, tunc ex rationabili interpretatione voluntatis domini, ſi nulla fuerit ſpes ad reſtituendum ob longam domini abſentiam, poterit illa dari conſanguineis in hæreditate ſucceſſuris, vel pauperibus, quia, ut inquit Doctor loco cit. cui non poteſt temporaliter reddi, redditur ſpiritualiter, redditio autem ſpiritualis fit maxime reddendo pauperibus pro illo. Sed quamvis hoc idem ſentiat etiam D. Thomas 2. 2. quæſt. 62. art. 5. ad 3. Cajetanus tamen Soto, Azorius, & quidam alii Thomiſtæ abſolute aſſerunt reſtitutionem eſſe faciendam expenſis furis, quæcumque illæ ſint neceſſariæ; etiamſi majores ſint, quam res ipſa valeat, & ratio eorum eſt, quia poſſeſſor malæ fidei ſibi imputare debet, quod hujuſmodi expenſas facere cogatur, ſicque enim dominus rei damnificatus debet damnum pati ex hoc, quod impenſæ in mittendo rem ſuam ſibi majores ſint, quam res ipſa valeat; addunt tamen expenſas ſubiiſſi poſſe, quas dominus rei feciſſet in aſportando illam ex domicilio in domicilium, vel ex uno loco in alium.

68 Hoc tamen bene rejicitur a Fabro noſtro diſp. 50. cit. c. 4. num. 142. ut irrationabile prorſus; ex hoc enim ſequeretur, quod ſi v. g. Cajus centum aureos ſit Mævio furatus, qui quidem Mercator ſit ditiſſimus, & ex Italia ſit jam Indiam profectus cum ſua familia ibi commoraturus ſemper, Cajus teneretur in Indiam mittere ſuis expenſis centum illos aureos, etiamſi in hujuſmodi miſſione mille aurei eſſent expendendi, quod plane nemo cordatus aſſereret, quia dominus in tali caſu præſumi non poteſt rationabiliter velle, ut cum tali, & tanto proximi damno hæc pecunia reddatur; licet enim ex juſtitia Cajus centum illos aureos Mævio reſtituere teneatur; adhuc tamen præceptum juſtitiæ non obligat cum tanto debitoris detrimento, ſicut nec obligat cum periculo amiſſionis famæ, vel vitæ; charitas enim, qua proximum diligere tenemur, non patitur, ut dominus pro tam modico damno velit tam magnum proximi detrimentum. Ex qua doctrina occurrit etiam Faber rationi Cajetani, quia dominus rei, vel damnificatus tantum debitoris damnum pro tam parvo utili ſuo licite velle nequit, & ideo debitor tunc invito domino rem ejus detinere non præſumitur, neque juſtitiæ preceptum in tali caſu eum ad reſtitutionem obligat cum tanto detrimento, eſſet enim reſtitutio cum maxima creditoris, & debitoris inæqualitate, atque ideo in tali caſu facienda eſſet reſtitutio ſpiritualiter pauperibus rem diſtribuendo, vel in aliquod pium opus erogando, ut docent D. Thomas, & Scotus loc. cit. & hoc idem docet Bonacina cum pluribus aliis ab ipſo citatis diſp. 1, de Reſt. quæſt. 4. punc. un. num. 5. ubi dicit debitorem non teneri ad reſtitutionem, quando longe majores expenſæ ſunt faciendæ, quam res ipſa valeat, quia reſtitutio fit, ut ſervetur æqualitas; magna autem eſſet inæqualitas, ſi debitor reſtituere cogeretur cum longe majoribus expenſis, quam res ipſa valeat, nec dominus præſumitur rationabiliter velle cum tanto debitoris gravamine ſibi reſtitutionem fieri; unde in tali caſu poteſt reſtitutionem differre, donec illam abſque ſuo tanto detrimento facere valeat. Quod ſi ſpe deſtituatur credens ſe numquam poſſe abſque tanto detrimento reſtitutionem facere, ait præfatus Auctor debere rem reſtitutioni obnoxiam in pauperes, vel in alia opera pia erogare pro anima illius, ad quem res pertinent, quia hæc cenſetur rationabilis domini voluntas, pro quo dicendi modo tamquam probabiliori citat Clavem regiam, Salonium, Arragonium, Leſſium, Molinam, Filliucium, & alios.

69 Denique quando obligatio reſtituendi oritur ex contractu, diverſimode ſolvenda eſt quæſtio juxta diverſam contractus naturam. Unde res, quæ ex depoſito debetur, ſi nulla depoſitarii culpa interveniat, reſtituenda eſt expenſis deponentis in loco, ubi depoſitarius eam cuſtodiendam accepit, ut habetur L. cit. *Si in Aſia* ff. depoſiti, & ratio eſt, quia cum depoſitum ſit in ſolius deponentis commodum, ipſius tantum expenſis, & non depoſitarii reſtituendum erit, ſiquidem contractus depoſiti ſolum obligat, ut depoſitum bona fide cuſtodiatur, non vero ut aliquid ad illud reſtituendum expendatur; e contra vero commodatum reſtituendum eſt expenſis ſolius commodatarii, ſi aliquæ ad talem reſtitutionem faciendam ſunt neceſſariæ, & ratio eſt, quia cum commodatum ſit in ſolius commodatarii utilitatem, ipſius expenſis, non autem commodantis reſtituendum eſt juxta regulam juris, qui ſentit commodum, pariter & incommodum ſentire debet. Reſtitui etiam debet commodatum in loco, ubi accipitur, unde ſi dominus alio migravit, non tenetur commodatarius ſuis expenſis eo tranſmittere, ſed illud ſolum in eo loco conſignare, ubi ipſe accepit, &

idum

idem eſt dicendum de mutuo, quia cum hoc etiam in ſolius mutuatarii utilitatem redundet, expenſis ipſius reſtituendum erit, & in loco, ubi ipſe accepit. Tandem quæ ex contractu permutationis debentur, in quo una res pro alia ſubſtituitur, ſolvenda ſunt non in loco, ubi contractus celebretur, ſed ubi res traditur, & ſecundum æſtimationem illius loci, ubi traditur; ex mutua tamen contrahentium conventione poſſunt res permutandæ in diverſis reſtitui locis, adhuc ſalva lege juſtitiæ, quia utrique contrahentium commodum eſſe poſſet, ut res uni tradatur in uno loco ſecundum illius loci æſtimationem, & alteri pro ea ſubſtituatur alia in alio loco ſecundum ejus loci æſtimationem, ut ſi quis hic Melduæ modium tritici tradat, ut pro illo tantum vini Cæſenæ accipiat. Ita Vaſquez de reſtitut. cap. 10. dub. 10. Leſſius dub. 8. Amicus diſp. 40. ſect. 4. qui alios citat. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia videri poſſunt apud Cardin. de Lugo tom. 1. de Juſt. & de Jure diſp. 20.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cauſis a reſtitutione excuſantibus, vel omnino, vel ad tempus.

70 QUamvis præceptum reſtituendi ſtatim obligat modo jam explicato, aliquæ tamen eſſe poſſunt cauſæ, ob quas quis a reſtitutione excuſetur, vel omnino, vel ſaltem ad tempus, itaut actus reſtituendi ſine peccato differri poſſit, quæ hic breviter ſunt examinandæ, & explicandæ cum Scoto art. 4. cap. ubi circa finem articuli quatuor vel quinque caſus præſertim enumerat, in quibus debitor licite poteſt reſtitutionem differre, ut inſinuatum eſt art. præced. num. 60. & modo ex profeſſo declarandum eſt, ac etiam Faber advertit diſp. 50. c. cap. 5. num. 169.

Primus caſus eſt, quando actualis reſtitutio eſſet in præjudicium Reipublicæ, vel ipſius damnificati, quod Doctores paſſim vulgari exemplo declarare ſolent illius, qui apud aliquem gladium, & arma ſua depoſuit, & poſtea factus inſanus ea repetit, ut aliquem occidat, aut lædat, nam in tali caſu depoſitarius non tenetur, nec debet reſtituere, ſed reſtitutionem differre. Ratio autem, cur differri poſſit reſtitutio, quando creditur allatura grave damnum alteri, vel etiam ipſi creditori, eſt quia creditor in hujuſmodi caſu non cenſetur rationabiliter invitus, cum ex æquitate, & charitate teneatur dilationem pati ad evitandum grave damnum proximi, ac etiam ſui ipſius, qua ratione etiam dicunt Principi pecuniam petenti apud Titium depoſitam, ut abutatur ad bellum injuſtum, illum teneri denegare, & ſolutionem differre, nam reſtitutio differenda eſt, quando alteri grave damnum eſt allatura. Ita Doctores communiter, Molina, Navarrus, Azorius, Leſſius, Valentia, Rebellus, & plures alii apud Bonacinam diſp. 1. de Reſt. quæſt. ult. punct. 1. Difficultas tamen eſt, an debitor peccet contra juſtitiam, & ad reſtitutionem teneatur, quando creditori exigenti reſtituat rem illi debitam prævidens illum ea abuſurum in damnum proximi. Molina tom. 3. diſp. 755. cum quibuſdam aliis, quibus ex noſtris videtur adhærere Faber loc. cit. ſentiunt in tali caſu non peccare contra juſtitiam, ſed ſolum contra charitatem, & conſequenter ad reſtitutionem non teneri, quorum ratio eſt, quia debitor in tali caſu facit actionem ex juſtitia debitam, quamvis inde per accidens ſequatur alteri damnum, quod debitor non intendit; & ob id dicunt peccare ſolum contra charitatem non impediendo damnum, quod ex charitate impedire tenebatur. Oppoſitum tamen docet Bonacina cum pluribus aliis loc. cit. & ratio eſt, quia præbens inſtrumentum ad furandum, vel aliud damnum proximo inferendum, non dicitur actionem præſtare indifferentem, ſed actionem injuſtam, & ad reſtitutionem obligantem; at qui reſtituit aliquid creditori, quo ipſum credit abuſurum in damnum proximi, inſtrumenta ad damnum proximi inferendum præbere præſumitur; ergo &c. & hic dicendi modus mihi quoque probabilior videtur.

71 Secundus caſus eſt, quando reſtitutio eſſet in diffamationem reſtituentis, in tali enim caſu inquit Doctor, quem communiter alii ſequuntur, debitorem non teneri ad reſtitutionem pecuniæ, vel alterius rei temporalis cum notabili jactura honoris, & famæ, ſed poſſe illam differre, & omittere, donec tale periculum ceſſet. Ratio eſt, quia nullus ad reſtitutionem tenetur, quando dominus non eſt rationabiliter invitus: poteſt enim debitor ſolutionem differre, vel omittere, quoties rationabiliter creditor debet velle ipſam differri, vel omitti; ut conſtat ex regula generali ex Scoto ſuperius tradita, & ab omnibus plauſibiliter recepta, & approbata, ſed quando debitor bona inferioris ordinis reſtituere nequit abſque notabili detrimento bonorum ſuperioris ordinis, dominus non cenſetur rationabiliter invitus; ergo &c. major patet ex regula generali aſſignata, minor probatur: ex regula namque charitatis, & æquitatis quilibet tenetur magis velle famam, & honorem proximi, quam ſuum temporale commodum, bona ſiquidem ſuperioris ordinis bonis inferioris ordinis ſunt præferenda; fama autem, & honor ſunt bona ſuperioris ordinis, bona vero fortunæ inferiori. Innuit tamen Doctor tale periculum jacturæ bonorum debere eſſe notabile, ut etiam advertit Bonacina cum aliis loc. cit. unde ſi debitor ſine notabili jactura bonorum ſuperioris ordinis reſtituere poteſt, ad reſtitutionem tenetur, nec ob id excuſatur, quia dominus læſus in tali caſu circa ſolutionis dilationem rationabiliter invitus cenſetur; unde infamatus verb. gr. ob aliqua furta præcedentia, tenetur ad reſtitutionem damni alteri illati per aliud furtum ſubſequens, etiamſi hoc poſterius occultum eſſet, & quamvis periculum infamiæ reſtituendo ſubeat; in tali enim caſu notabilem infamiam pati non videtur, cum jam famam amiſerit ob alia furta præcedentia nota. E contra vero fœmina honeſta, quæ filium ex adulterio ſuſcepit, hujuſmodi adulterium manifeſtare non tenetur ad impediendum damnum filiorum legitimorum, ſi ex tali manifeſtatione vitæ, vel famæ periculum incurrat, quamvis etiam ſciret conjugis hæreditatem inter filium ſpurium, & legitimos æquis portionibus dividendam eſſe, quia hæreditas inter bona inferioris ordinis recenſetur, fama vero, & vita inter bona ſuperioris ordinis, quæ pro bonis ordinis inferioris non ſunt periculo exponenda. Addit tamen Doctor ſub lit. FF. ad quem hunc caſum declarando, quod qui non poteſt per ſeipſum reſtituere abſque detrimento famæ, vel corporis, reſtitutionem facere debet per Confeſſarium, vel per alium virum fidelem, ſi hoc modo reſtituendo periculum famæ, vel vitæ non adiit, tunc enim rationes differendi ſolutionem ceſſant, & reſtitutionis præceptum urget ad ſatisfaciendum creditori, obligans ad ſumenda media ad hoc neceſſaria, & ita cum Scoto diſcurrit Bonac. loc. c. cum aliis ſupracitatis, Faber ex noſtris l. c. & Ater. art. 4.

72 Affirmant tamen nonnulli bona fortunæ aliquando reſtituenda eſſe cum detrimento famæ, aut vitæ, & ſimiliter bonum famæ aliquando reſtituendum eſſe cum damno vitæ; nimirum quando eſſet magna ſumma reſtituenda, vel cujus nobilis perſonæ fama cum detrimento vitæ hominis privati, & ignobilis; quia fieri poteſt, inquiunt, ut bonum inferioris ordinis adeo in ſuo genere creſcat, ut ſuperet bonum ordinis ſuperioris, ſicut in bonis fortunæ multitudo argenti æſtimationem minoris quantitatis auri ſuperare poteſt; licet hoc in ſuo genere, & ordine majus ſit bonum. Unde dicunt, diſtinctionem illam bonorum in tres ordines, in quorum primo ſunt bona vitæ, in ſecundo famæ, & honor; in tertio pecunia, & alia fortunæ bona, eſto ſit admittenda, quia ex natura rei deſumitur, in rebus tamen moralibus non ita attendi debere, ut regula generalis eſſe debeat, quod nemo rem inferioris ordinis reſtituere debeat cum detrimento rei ſuperioris ordinis, ita quod cum fama ſit ordinis ſuperioris, nemo teneatur pecuniam ablatam reſtituere, quæ eſt ordinis inferioris, cum illius detrimento, quoniam magna res pecuniaria plus valet, & æſtimatur, quam exigua fama, ſicut licet aurum ex ſuo genere ſit longe pretioſius plumbo, tamen viginti pondere plumbi adhoc plus æſtimantur quam unus gradus auri, & ideo qui maximam pecuniæ quantitatem ſurripuit, ſi aliter reſtituere nequeat, quam cum propriæ famæ detrimento, adhoc reſtituere tenetur, maxime quando damnum creditoris eſt grave. Ita Adrian. in 4. de Reſt. qu. 1. Major. 4. diſt. 15. quæſt. 17. Soto l. 4. de Juſt. & Jure q. 6. art. 3. & quidam alii.

73 Sententia tamen Scoti communior eſt, ac probabilior, bona ſcilicet inferioris ordinis non eſſe neceſſario reſtituenda cum detrimento notabili bonorum ordinis ſuperioris, & proinde bona fortunæ non eſſe neceſſario reſtituenda cum notabili infamia, nec famam cum detrimento vitæ, nec cum gravi illius periculo. Ratio eſt, quia nullus tenetur ad reſtitutionem cum majori detrimento ſuo, quod ex reſtitutione ſequatur, ut etiam fateatur Adverſarii, & magis conſtabit ex mox dicendis in caſu ſequenti; ſed detrimentum in bonis ordinis ſuperioris ſemper majus eſt, quam detrimentum in bonis ordinis inferioris, quia detrimentum in majori aliquo bono ſemper eſt majus detrimentum, quam in minori, quod autem honor, & fama majus ſint bonum, quam divitiæ, & theſauri patet ex Proverb. 22. *melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, & idem habetur Eccl. 31. & Ar. ipſe 4. Eth. ait, honorem eſſe maximum bonorum externorum, ergo damnum in fama, & honore majus eſt quam damnum divitiarum, & damnum vitæ, quam damnum in aliis, nullum enim bonum temporale poteſt vitæ æquivalere, ac proinde damna in bonis fortunæ reſarcienda non ſunt cum notabili famæ detrimento, neque cum detrimento vitæ; & quidem in caſu particulari adulteræ ſuperius allato, quando alia via non poteſt damnum impedire, non teneri ſe infamare docet Innocent. in c. de pœnit. & remiſſ. ubi ait non eſſe denegandam pœnitentiam fœminæ, quæ ut impediat damnum auferendæ hæreditatis, crimen adulterii commiſſi non manifeſtat, cujus canonicæ definitionis alia nequit eſſe ratio, niſi quia obligatio impediendi damnum in bonis fortunæ non urget, quando illud impediri non poteſt ſine graviori damno mortis, ſcilicet, aut infamiæ, de quibus in illo Canone eſt ſermo, de quo caſu agit Scotus lit. LL.

74 Ex qua doctrina patet diſtinctionem, & ordinem illorum bonorum eſſe omnino ſervandum, cum in jure tam naturali, quam divino fundamentum habeat, unde ſicut minimum ſuperioris ordinis nobilius eſt ſupremo individuo ordinis inferioris, ut Angelus infimæ Hierarchiæ nobilior eſt homine præſtantiſſimo generis humani; ita fama cujuſcumque perſonæ plus valet, quam magna pecuniæ copia, quia

hæc

hæc eſt ordinis inferioris, & ideo exigua fama plus valet, ac æſtimari debet, quam tota mundi pecunia, unde apud omnes gentes communis eſt regula, quod magis diligenda ſunt bona animæ, quam corporis, deinde magis bona corporis, quam famæ, & tandem magis bona famæ, quam fortunæ, unde ſi talis perverteretur ordo, magna plane confuſio, nedum in naturalibus, ſed etiam in moralibus ſequeretur. Cum autem dicebatur fieri poſſe, ut bonum ordinis inferioris adeo creſcat in ſuo genere, ut ſuperet bonum ordinis ſuperioris, ſicut in bonis fortunæ magna argenti copia ſuperare poteſt æſtimationem minoris quantitatis auri, & viginti pondera plumbi plus æſtimantur, quam unus gradus auri, licet hoc in ſuo ordine majus ſit bonum, ac majoris æſtimationis.

Reſpondetur cum Fabro loc. cit. paritatem non valere, quia eſto aurum, argentum, & plumbum ſint diverſæ ſpeciei, in quantum ſunt res naturales, & metalla; ſunt tamen ejuſdem generis, & ordinis in quantum ſunt res pretio æſtimabiles, & vendibiles, & ideo major quantitas unius poteſt pretio ſuperare minorem quantitatem alterius ſecundum ſe pretioſioris, at bona fortunæ ea ratione non conveniunt cum fama, aut cum vita hominis, & ideo fieri non poteſt, ut æſtimatio bonorum fortunæ attingat vitæ, vel famæ æſtimationem, & valorem.

75 Tertius caſus eſt, quando reſtitutio cederet in magnum incommodum reſtituentis, & in parvum, vel nullum commodum creditoris, in tali enim caſu licite differri poteſt reſtitutio, & eſt communis opinio Doctorum apud Bonac. loc. cit. aſſerentium cauſam ſufficientem ad differendam reſtitutionem eſſe incommodum, & damnum quod debitor longe majus pateretur, quam patiatur creditor ex tali dilatione; quod intelligendum eſt de damno in bonis fortunæ, nam de damno in bonis corporis, & famæ dictum eſt in caſu præcedenti; ac etiam intelligendum eſt de damno diſtincto a re ipſa reſtituenda, ſeu de damno in rebus non debitis, nam damnum quod ſentit præciſe in reſtitutione rei debitæ, non eſt damnum pati in propriis bonis, ſed eſt reſtituere, quod alteri debetur, ut idem Bonacina advertit loc. cit. cum Valentia, Leſſio, Salonio, Arragonio, & aliis; unde non reputatur damnum ſufficiens, quod quis multam debens carebit magna pecuniæ ſumma, ſi debitum reddat, aut magno lucro, quod ex ea acquirere poſſet. Quoniam igitur non quodlibet incommodum eſt ratio ſufficiens differendi ſolutionem, ad declarandum, quando propter hanc cauſam committi, vel differri poſſit ſolutio, & reſtitutio, & quando non, hæc regula a Doctoribus aſſignari ſolet, & a Scoto loc. cit. inſinuatur. Quod quando in omiſſione reſtitutionis creditori ſequitur tantum damnum, quantum ex reſtitutione ſequitur debitori, non obſtante tali damno facienda eſt reſtitutio, unde debitor ſolutionem differre nequit, quando damnum, quod ipſe patitur reſtituendo, eſt æquale damno, quod pateretur creditor ex tali dilatione & ratio eſt, quia juſtitia poſtulat, ut cæteris paribus res potius ſerviat illi, cui debetur, quam alteri, quia cum æquali damno potior eſt conditio creditoris, ſupra eam jus habentis. Ita Cajetanus, Navarrus, Valentia, Molina, Azorius, Bannes, Clavis regia, Salonius, Arragonius, Fillincius, Vaſquez, Cardinal. de Lugo, Caſpenſis, & alii paſſim.

76 Quando vero damnum, quod ſequitur ex reſtitutione, eſt notabiliter majus, quam damnum, quod creditori ſequitur ex tali dilatione, tunc ratione talis incommodi reſtitutio licite differri poteſt. Ita Doctores allegati cum Scoto loc. cit. Ratio eſt quia reſtitutio facienda eſt, ut ſervetur æqualitas, hæc autem ſervari non videtur, ſi debitor cogatur ad reſtitutionem faciendam cum tanto ſuo incommodo, & longe majori, quam ſit creditoris incommodum; tum quia in tali caſu creditor cenſeretur irrationabiliter invitus, ſi ob damnum debitoris longe majus proprio dilationem concedere nolit. Confirmatur, quia ſi habens rem alienam teneretur cum quantocumque damno ſuo reſtituere domino, ſequeretur, ut arguit Faber loco citato, quod qui fraude decepiſſet Venetiis mercatorem ditiſſimum valore decem aureorum; qui poſtea cum tota familia ſua in Indiam migraſſet ibi commoraturus, illos decem aureos in Indiam mittere teneretur, etiamſi miſſionis ſumptus eſſet aureorum mille, quod plane juſtitia ipſa abhorret, & æquitas; quia in hac ſatisfactione maxima inæqualitas eſſet, & nimium detrimentum ex parte debitoris, ut dictum eſt artic. præced. num. 68. ac proinde prudenter ait Doctor tunc reſtitutionem licite differri poſſe, quando reſtitutio in magnum debitoris detrimentum reſultaret, & parvum, vel nullum creditoris commodum; unde quando quis tenetur ad reſtitutionem alicujus ſummæ, & propter defectum emptorum res ſuas commode vendere nequit, tunc licite reſtitutionem differre poteſt, quouſque melior occaſio occurrat vendendi bona ſua ſine tanto detrimento. Addunt tamen aliqui pro majori conſcientiæ aſſecuratione, quod quando creditor ex tali dilatione aliquod damnum patitur, minus tamen quam debitor pateretur, ſi reſtitueret; tunc tempore ſolutionis habendam eſſe rationem prædicti damni, ut reſarciatur, cum enim creditor in tali caſu ob majorem debitoris utilitatem tale damnum patiatur, jus habet ut tempore ſolutionis etiam damnum illud reſarciatur.

77 Ex qua doctrina ſolvitur quæſitum illud, an quis reſtituere teneatur cum gravi jactura ſui honorifici ſtatus, qui ſine divitiis conſervari non poteſt; & reſpondendum eſt cum diſtinctione, quod ſi talis ſtatus ſit via indirecta acquiſitus, v. g. per uſuras, & contractus illicitos, bona aliena eſſe reſtituenda etiam cum amiſſione ſtatus acquiſiti, ſiquidem, ut ajunt Cajetanus, Azorius, Bonacina, Caſpenſis, & alii, debitor reſtituendo non cedit a proprio ſtatu, ſed revertitur ad priſtinum ſtatum, quem antea habebat, imo tantum abeſt, ut reſtituendo a proprio ſtatu cadat, ut potius non reſtituendo tranſeat ad alienum ſtatum. Si vero ſtatus honorificus alia via acquiſitus fuit juſta, & licita, & ex caſuali amiſſione aliorum bonorum contingat aliena bona jam non poſſe reſtitui ſine jactura ſtatus honorifici, in quo erat conſtitutus; tunc licite differri poteſt reſtitutio partis illius, quæ ad conſervationem talis ſtatus neceſſaria erit, quia ut ſupra dictum eſt cum Scot. nullus tenetur ad reſtitutionem cum majori damno ſuo, quam creditor patiatur ex dilatione reſtitutionis, & ille cui reſtitutio fieri debet, ad ſervandam rectam rationem magis velle debet, quod vitetur magnum incommodum proximi reſtituentis, quam modicum, vel nullum ſui incommodum ex modica dilatione. Quæ doctrina, ut ait Caſpenſis de Reſtit. diſp. 1. ſect. 13. notanda eſt pro multis nobilibus, qui in vanos ſumptus bona ſua conſumunt, & e debitorum ſolutione excuſari volunt dicentes, ſe id habere neceſſarium ad congruam ſui ſtatus conſervationem, & ſuæ dignitatis decentiam, qui abſolvendi non ſunt, niſi ab his vanitatibus abſtineant, & propoſitum moneant diminuendo victum, & veſtitum ſui, & familiæ, ac filiarum dotem minuendo, ut paulatim reſtituere poſſint, ſic enim recta ratio dictare videtur, ne creditores tantum patiantur detrimentum, ut notant Panormitanus, Arragonius, Leſſius, Valentia, Bonacina, & alii paſſim ex Scoto lit. Hh. Denique ſi cauſa excuſans a reſtitutione eſt damnum grave, quod in bonis fortunæ debitor incurreret, ut declaratum eſt; tanto magis a reſtitutione quis excuſabitur, ſi fieri nequeat abſque periculo ſalutis animæ ſuæ, vel ſuorum, ut verbi gratia ſi non poſſit abſque peccato, ut ſit periculum, ne uxor, aut filiæ ſe proſtituant, vel ne filii ſe dent latrociniis, aut ne ipſe per impatientiam in deſperationem incidat, ut notat idem Bonac. loc. cit. ex Leſſio, Molina, Fillincio, & aliis. Ratio eſt, quia quilibet magis tenetur animæ ſuæ, & ſuorum conſulere, quam debita ſolvere, cum illa ſint bona ſupremi ordinis, debet tamen hoc periculum eſſe notabile, ut non ſuppetat alia commoda ratio illud evitandi, niſi ſolutionem debitorum differendo. Et hoc totum intelligendum eſt non ſolum quando debitum eſt ex contractu, ſed etiam quando eſt ex delicto, quia etſi creditor non teneatur ex juſtitia dilationem concedere, quando debitum eſt ex delicto, verbi gratia furto, tenetur tamen ex æquitate; & charitate: æquum enim eſt, ut creditor dilationem reſtitutionis permittat, quæ grave damnum debitori ſuo affert, cum id ſine ſuo notabili incommodo facere poſſit. Ita etiam Bonacina loc. cit. cum pluribus aliis ab ipſo citatis, & Aretinus ex noſtris l. c. art. 5.

78 Quartus caſus eſt, quando quis impotens redditur ad reſtituendum ob extremam inopiam, & neceſſitatem, hæc enim in omnium ſententia excuſat a reſtitutione, ſiquidem in extrema neceſſitate omnia ſunt communia, ex quibus unuſquiſque licite ſibi applicare poteſt, quantum ad ſuam, ſuorumque, ac proximi neceſſitatem ſublevandam, ac vitam conſervandam neceſſarium fuerit; cum enim hæc omnia ad hominum vitam ſuſtentandam ſint condita a Deo, & dominiorum diviſio ſolo jure gentium ſit introducta, ut patet ex dictis diſp. 3. quæſt. 2. art. 2. non potuit hæc diviſio introduci in vitæ humanæ præjudicium, propter quam hæc a Deo ſunt condita, cum Jus gentium juri naturali præjudicare nequeat. Duplex autem difficultas in hoc puncto occurrit. Una eſt, an qui rem alienam in extrema neceſſitate conſumpſit, ad reſtitutionem teneatur neceſſitate tranſacta. Altera eſt, an debitor, non obſtante neceſſitate illa reſtituere teneatur, quando creditor in æquali etiam neceſſitate verſatus. Pro quarum difficultatum ſolutione Doctor in ſolutione, ad quintum principale cum diſtinctione procedit, & inquit, quod ſi detentor alieni v. g. panis eſt in extrema neceſſitate, dominus vero panis eſt extra talem neceſſitatem, ille ad reſtitutionem non tenetur, quia in tali caſu res illa fit detinentis jure poli, ſeu naturæ, ſiquidem de lege naturæ cuicumque conceſſum eſt, ut in extrema neceſſitate conſtitutus ſibi provideat de neceſſariis ad vitam ſuſtentandam. Si vero uterque in extremam incidit neceſſitatem, adhuc diſtinguendum eſt, ſi prius devenit dominus in eam extremam neceſſitatem, debet reddi domino duplici jure, quia jure politico, vel humano potius erat ſuus ille panis, tum quia ratione extremæ neceſſitatis illum invadentis jure naturæ iterum factus eſt ſuus. Si vero prius devenit detinens in extremam neceſſitatem, eo ipſo factus eſt dominus panis, & domino poſtea devenienti in eamdem neceſſitatem reſtituere non tenetur, quia ceſſavit dominium ejus in re illa, & facta eſt alterius jure poli, & naturæ. Si tandem ambo ſimul in extremam incidant neceſſitatem, res ablata debet reddi domino, quia numquam cecidit a dominio, ſiquidem ille cujus erat panis, uſque ad inſtans extremæ neceſſitatis jure ſaltem politico erat dominus illius panis, & in inſtanti extremæ neceſſitatis in tali dominio etiam jure natu-

Digitized by Google

naturæ confirmatus eſt, atque ideo numquam ceſſavit eius dominium; & per conſequens nec alter cœpit aliquando habere illius rei dominium, ideoque ad reſtitutionem tenetur.

79 Deinde inferius deſcendens ad ſolutionem prioris difficultatis, an extreme indigens ad pinguiorem fortunam redactus ad reſtitutionem teneatur, iterum Doctor cum diſtinctione procedit, & inquit, quod vel debitor rem conſumptam in extrema neceſſitate verb. gr. panem accepit ante neceſſitatem, vel in ipſa neceſſitate; ſi primo modo, ait teneri ad reſtitutionem equivalentis neceſſitate tranſacta, & ratio eſt, quia obligatio reſtituendi ante neceſſitatem contracta non fuit extincta per neceſſitatem; ſed ſolum fuit conſopita, & ſuſpenſa uſque ad ſtatum pinguioris fortunæ, pro quo adducit Doctor regulam illam extra de ſolutionibus cap. *Odoardus*, qua dicitur, quod actio creditoris per inopiam debitoris non expirat, ſed ſopitur, & ideo cum ad pinguiorem fortunam pervenerit, ad reſtitutionem tenetur. Si vero debitor rem accepit in ipſa neceſſitate, non tenetur ea tranſacta ad reſtitutionem, modo res conſumpta fuerit in ipſa neceſſitate, & poſt neceſſitatem non extet; & ratio eſt, quia non tenetur ratione rei acceptæ, cum res ipſa neceſſitate ſit conſumpta, ut ſupponitur, & ea tranſacta non extet; nec ratione injuſtæ acceptionis, quia res accepta in extrema neceſſitate communis cenſetur, ideoque licite accipere poteſt, ut propriæ neceſſitati ſubveniat; conſulto autem dictum eſt ad reſtitutionem non teneri, modo res in ipſa neceſſitate conſumpta fuerit & poſt neceſſitatem non extet, ſi quidem ea tranſacta adhuc extet, ad reſtitutionem tenetur. Unde alienum equum accipiens ut manus inimicorum evadat, & alio modo vitam propriam a manibus illorum tueri non poterat, poſtquam inimicorum manus evaſit, & periculum effugit, ad reſtitutionem equi tenetur, quia ad neceſſitatem ſublevandam opus non fuit re ipſa, quæ adhuc extat, ſed ſolum eius uſu. Ita Navarrus, Leſſius, Azorius, Tannerus, Bonacina, Clavis regia, Vaſquez, Filliucius, & alii paſſim cum Scoto loco citat.

80 Verum quamvis Doctores huic doctrinæ Scotiſtæ ſubſcribant quoad ſolutionem prioris difficultatis, tamen quoad ſolutionem poſterioris, quando ſcilicet debitor, & creditor ſunt in æquali neceſſitate, plures a Scot. diſſentiunt aſſentientes debitorem in tali caſu ad reſtitutionem non teneri, quorum fundamentum eſt, quia in extrema neceſſitate lege naturæ omnia ſunt communia, ut ſupradictum eſt, & ceſſat ius gentium, quo dominia rerum ſunt diſtincta; ergo non habet maius ius dominus tunc ſuper rem illam, quæ erat ſua, quam detinens; & proinde in tali caſu non eſt iudicandum ſecundum ius gentium, quod in eo ceſſat, ſed ſecundum ius naturæ, quo omnia ſunt communia, & unumquodque eſt occupantis, & ideo cum detinens rem illam occupet, ipſius eſt; unde dicunt Scotum ſupponere falſum, nempe creditorem adhuc in tali caſu extremæ neceſſitatis utriuſque communis retinere dominium rei ablatæ, cum in extreme neceſſitate omnia ſint communia, & melior ſit conditio poſſidentis, etiamſi ex delicto poſſidere inceperit.

Confirmatur, quia in æquali neceſſitate potior eſt conditio poſſidentis; ac in hoc caſu detinens rem eſt illius poſſeſſor; ergo ius favet magis detinenti, quam domino. Denique ex ordine charitatis, & iure naturæ quilibet tenetur ſeipſum magis diligere, quam proximum; ergo magis conſervare tenetur vitam ſuam corporalem, quam proximi, atque ita rem illam ſimpliciter ſibi neceſſariam debet magis ſibi retinere, quam alteri dare, etiamſi antea illius dominus eſſet. Ita Cajet. Soto, Leſſius, Azorius, Bonec. Amicus, Staph. a S. Greg. & alii plures.

81 Sed Scoti ſententiam oppoſitam docentis non ſolum Faber, & Hiquæus, ac cæteri Scotiſtæ acriter defendunt, ſed etiam Vaſquez, Cardin. de Lugo, & plures alii, quia fur numquam potuit illius rei dominium acquirere, aut dominum ſuo dominio privare, etenim extrema neceſſitas non dat ius uſurpandi rem alienam, & ſibi appropriandi, quando eius dominus eſt iam in æquali neceſſitate conſtitutus, ſi ergo dominus prior rem illa re extreme indigebat, quando fur etiam cœpit illa egere, non potuit titulo neceſſitatis rem illam ex dominio prioris domini extrahere, ut optime inſtat Card. de Lugo diſp. 21. ſect. 1.

Confirmatur, quia ut arguit Faber diſp. 50. c. 7. no. 231. ex Scoti doctrina iam allata, præter ius naturæ, quo creditor, & debitor ſunt æquales pro illo inſtanti, quo in extremam neceſſitatem devenerunt, creditor habet prælationem ratione iuris gentium & dominii prioris, quod habebat, & per eventum extremæ neceſſitatis illud non amiſit, ſed acquirit, & in eo confirmatur ex iure naturæ, ſicut acquireret detinens, niſi ipſe creditor iam illum præheberet, & per extremam neceſſitatem in eo confirmaretur; ergo nulla ratio ſuadere poteſt, quod creditor ab illo iure cadere debeat, & detinens ius naturæ in eam rem acquirere, ſiquidem iam in iure naturæ ſunt æquales, & deinde creditor ratione prioris dominii debitorem ſuperat, ac proinde deterioris eſſe non debet conditionis, quam detinens, imo ius maius in eam rem habere. Tandem poſſeſſio non facit rem eſſe alterius, niſi quia fundatur iniuſto titulo; ſed non fundatur illa poſſeſſio in caſu poſito, niſi in ablatione iniuſte per furtum, aut violentiam; ergo &c. probatur minor cum Hiquæo in Comment. loc. cit. num. 192. Non enim dici poteſt fundari in neceſſitate extrema, quæ facit rem eſſe poſſidentis, quia neceſſitas poſſidentis in caſu poſito non magis iuſtificat poſſeſſionem detinentis, quam neceſſitas domini ſimilis, & æqualis iuſtificet ius, quod habet in rem ipſam; ergo neceſſitas poſſidentis concurrente pari neceſſitate domini non iuſtificat poſſeſſionem in præiudicium domini in eadem neceſſitate exiſtentis.

82 Et ex hoc patet fundamentum prioris ſententiæ; ipſa enim potius ſupponit falſum, nempe rem illam fieri alterius occupantis, quia in caſu poſito iniuſte occupat, cum ſimul concurrant dominus, & detentor in æquali neceſſitate; neceſſitas enim illa poſſidentis neceſſitati alterius non præiudicat, & iuri quod in rem ipſam habet, quamvis alias ſolius poſſidentis neceſſitas præiudicaret, & ratio eſt, quia ius domini ex propria neceſſitate confirmatur, ut ſupradictum eſt; & quando dicebatur, iure naturæ omnia eſſe communia, hoc eſt verum cæteris paribus; et in caſu poſito eſt manifeſta diſparitas, quia creditor habet æquale ius in re ſua ex lege naturæ, ſicut debitor, cum ambo in eadem neceſſitate verſentur, & ante ius habebat in eadem re Iure gentium, atque ita habet idem ius naturæ, quod detinens, & ulterius ex iure gentium illud idem dominium habet, quod per ius naturæ non tollitur, ſed potius confirmatur, atque ideo maius ius habet, quam detinens, qui proinde in tali caſu iniuſte rem alienam detinet.

Ad Confirmat. major eſt vera in dubio, quando omnino ignoratur, quinam duorum maius ius habet in re, de qua contenditur, nam in tali caſu potior eſt conditio poſſidentis; et in caſu noſtro non eſt dubium, cum certum ſit ex dictis ſolum dominum habere verum rei ſublatæ dominium, non autem detentorem, qui iniuſte eam occupat, & poſſidet, & eius poſſeſſio in iuſto titulo non fundetur, ut patet ex dictis. Ad ultimum reſpondet Doctor ipſe, aſſumptum intelligendum eſſe de iuſte dilectione vitæ corporalis, & ad vitam æternam ordinatæ, non autem iniuſta, unde hac ratione magis debet latro ſuſpendium ſuſtinere, quam occidere ſuſpendentem, ut mortem evadat, quia conſervatio ſuæ vitæ eſt iniuſte, conſervatio autem vitæ ſuſpendentis eſt iuſta; in caſu autem poſito conſervatio vitæ detinentis rem alienam eſt iniuſta, cum iniuſte eam poſſideat, conſervatio autem vitæ domini eſt iuſta, quia dominus ius habet, & dominium ſuper illam rem, non autem detentor.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis cauſis a reſtitutione excuſantibus.

83 Aliæ quædam præterea cauſæ aſſignari ſolent ultra relatas artic. præced. a reſtitutione excuſantes, vel in totum, vel in partem, vel omnino, vel ad tempus, de quibus hic breviter agamus. Prima cauſa excuſans eſt ignorantia probabilis, ſeu invincibilis facti, vel iuris quod res ſit aliena; eſt autem in propoſito ignorantia probabilis facti, ſi quis v. g. rem alienam bona fide per hæreditatem acquiſiviſſet, ignorantia vero probabilis iuris eſſet, quando ius eſſet obſcurum, & controverſum de aliquo contractu, aut quando viri ſcientia, & conſcientia præditi alicui conſulant, quod ad reſtitutionem non tenetur; contra vero ignorantia craſſa facti eſſet illa, qua quis emeret a paupere, & mendico vas argenteum, vel quid aliud pretioſum, aut a milite calicem, vel patenam, quia credere debuit, vel ſaltem dubitare, per furtum, & rapinam ab his vendentibus ſublata fuiſſe, ignorantia vero craſſa iuris eſſet ignorantia iuris clari, qualis eſt ille, qua quis ignoraret non eſſe iuſtum emere rem furto ſublatam; ignorantia ergo invincibilis, ſeu probabilis iuris, vel facti, quamdiu manet, a reſtitutione excuſat, ſic etiam eſſet cauſa ſufficiens non reſtituendi dubium æquale pro parte æquali, quod poſſidens habet, quod res ſit ſua, vel alterius poſt adhibitam diligentiam ad indagandum, in dubio enim melior eſt conditio poſſidentis. Ita Aretinus ex noſtris loco citato art. 2. plures alios citans.

84 Secunda cauſa eſt creditoris remiſſio, ac debiti condonatio, quia remiſſio, & condonatio reſtitutioni æquivalet, ſiquidem reſtitutio facienda eſt, ne creditori iniuria fiat; ſed creditori condonanti, & remittenti debitum nulla fit iniuria, cum ſcienti, & volenti iniuria non fiat; ergo &c. Ut autem remiſſio ſit valide notant communiter Doctores, tres habere debere conditiones, quarum prima eſt, ut ſit libere facta abſque ulla metus coactione, aut fraudis, vel doli extorſione; idcirco ſi creditor falſa repræſentatione deceptus paupertatis, vel neceſſitatis debitoris ei debitum remittat, tunc remiſſio non eſt valida, quæ enim ex metu, vel ignorantia fiunt, non ſunt plene voluntaria, qualis eſſe debet gratuita debiti remiſſio; qua ratione invalida etiam eſt partialis remiſſio debiti a creditore facta ob metum amittendi totum creditum, & ob culpam aliquam, vel fraudem debitoris. Altera conditio eſt, ut talis remiſſio non ſit a iure prohibita, nam remiſſio a iure impedita non eſt valida, idcirco ſicut furioſus, & pupillus donare non poſſunt, ita neque remittere, ſiquidem gratuita debiti remiſſio reipſa eſt quædam donatio, ac proinde illa ad valorem remiſſionis ſunt neceſſaria, quæ ad veram donationem requiruntur. Ultima conditio eſt, ut qui remittit, poteſtatem remittendi

habeat,

habeat, unde non valet remiſſio facta a prodigo curatorem habente, vel a pupillo habente tutorem, nec debita patris, aut mariti valide poſſunt a filio familias, & ab uxore remitti, quia talem poteſtatem non habent. Et ſicut dilatio reſtitutionis a creditore facta excuſat a reſtitutione ſtatim facienda, ita remiſſio excuſat ne unquam debitor ſolvat; ſicut enim poteſt creditor jus ſuum alteri dare, ſic pariter poteſt debitori cedere, & donare. Neque ad id requiritur, ut debitor animum reſtituendi habeat, & pecuniam paratam ad reſtituendum, ut aliqui volunt, quia ex hoc non ſequitur debitum non eſſe per remiſſionem extinctum, imo quamvis debitor animum haberet numquam reſtituendi, licet peccaret, adhuc tamen remiſſio valida eſſet. Ita Caietanus, Azorius, Sanchez, Soto, Valentia, Bonacina, Amicus, & alii paſſim.

85 Tertia cauſa eſt ceſſio bonorum, quæ fit quando quis fatetur ſe non poſſe debita in integrum ſolvere, & ideo tradit bona ſua, ut ex eis debita pro rata ſolvantur; hæc, inquam, eſt cauſa ſufficiens excuſandi a reſtitutione, quia qui ceſſit bonis, cenſetur eſſe impotens ad ſatisfaciendum debitis exiſtentibus poſt ceſſionem; impotentia autem a reſtitutione excuſat. Ex quo ſequitur ceſſionem bonorum non excuſare in foro conſcientiæ, niſi ratione neceſſitatis, & impotentiæ, ut notat Navarrus cap. 17. immo non magis excuſare, quam ipſa neceſſitas ſine ceſſione excuſaret. Verum tamen eſt, quod communiter Doctores advertunt, ceſſionem bonorum non ita ab obligatione reſtitutionis eximere, quin debitor ad reſtitutionem teneatur, ſi ad pinguiorem poſtea fortunam redeat, ut habetur L. 1. Cod. Qui bonis cedere poſſunt, & certo eſt, quia debita per ceſſionem bonorum non fuerunt extincta, ſed conſopita, nam ceſſio illa non eſt ſolutio debitorum, neque per ceſſionem bonorum intelliguntur creditores debita condonare, niſi exprimant. Addunt tamen communiter Doctores, qui cogitur cedere bonis ſuis, poſſe tuta conſcientia abſcondere, & retinere quantum opus eſt ad ſufficientem ſui, & ſuorum, quos alere tenetur, ſuſtentationem juxta ſuum ſtatum, quia non tenetur ad reſtitutionem cum tanto ſuo incommodo; non tamen poſſe alia bona præter illa occultare, ſed in conſcientia teneri ea creditoribus manifeſtare, præſertim quando Judicis auctoritate mandatur, ut ea manifeſtet, ut Gloſſa notat in L. cit. An autem qui ceſſit ſuis quibuſdam ignominioſis actibus juxta loci conſuetudinem, v. gr. conterendo lapidem in foro mercatorum, teneatur adhuc ad reſtitutionem poſtquam ad pinguiorem ſtatum pervenerit. Affirmant Bonacina, Leſſius, Filliucius, & alii, quia per hujuſmodi actus ignominioſos non tollitur obligatio naturalis reſtituendi, cui opinioni etiam lex citata favere videtur, in qua aperte dicitur in pinguiori fortune reſtitutionem eſſe faciendam. Negant aliqui, quia fama, & honor ſunt bona ſuperioris ordinis, quæ non ſunt amittenda ob illa inferioris ordinis, ergo debitor qui ad ſatisfactionem ſuorum debitorum in bonis fortunæ, quæ ſunt infimi ordinis, dedit ſuam famam, & honorem, tantam ignominiam, & ruborem tolerando, non debet iterum ad reſtitutionem debitorum obligari, dum ad pinguiorem redit ſtatum. Nec obſtat lex citata, quia loquitur de ſimplici ceſſione, non autem facta cum tali ignominia, & quando etiam abſolute loqueretur, etiam tali ignominia ſuppoſita, ſaltem in foro conſcientiæ debitor non teneretur niſi poſt Judicis ſententiam, ut eſt in omnibus aliis legibus pœnalibus. Ita Stephanus a S. Greg. lib. 6. c. 6. n. 25. cum aliis, quam opinionem ait eſſe mitiorem, ac juri naturali magis conformem, ac æquitati humanæ, & ego quoque ita ſentio, licet oppoſita ſit communior.

86 Quarta cauſa, per quam reſtitutionis obligatio tollitur, eſt præſcriptio, quæ nihil aliud eſt, quam acquiſitio dominii rei alienæ per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito continuatam, ut dictum eſt diſp. 3. qu. 3. art. 2. & habetur l. 3. ff. de Uſucapionibus, quæ quidem acquiſitio dominii, non ſolum in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ vim habet excuſandi debitorem a reſtitutione, ut ibidem dictum eſt; unde quamvis poſtea certo cognoſcerem rem vi præſcriptionis acquiſitam reipſa fuiſſe alienam, nihil amplius ſolvere teneor, dummodo tamen præſcriptio illa ſit legitima, & habeat conditiones a jure requiſitas, quas loc. cit. aſſignavimus & declaravimus, & hoc a jure ſancitum fuit, ut lites vitarentur, & ne diu, & fere ſemper incerta eſſent rerum dominia, ut dicitur in leg. cit. qua ratione Tullius dicebat, *uſucapionem eſſe finem ſolutionis, & litium omnium*, quia nullus tenetur ad reſtitutionem rei, cujus dominium habet; verum tamen eſt, ut communiter Juriſtæ, & Canoniſtæ advertunt, minoribus, locis piis, & Eccleſiis concedi reſtitutionem in integrum auctoritate Judicis, & univerſaliter loquendo a reſtitutione excuſatur qui rem alterius acquiſivit per aliquam viam dominium transferentem, unde non ſolum per præſcriptionem, ſed etiam per ludum tolli poteſt reſtitutionis obligatio, ut ſuo loco dicemus. Ita Sylveſter, Salonius, Lopez, Leſſius, Clavis regia, Bonacina, Banes, Molina, Caſpenſis, & alii paſſim.

87 Quinta cauſa eſt compenſatio creditoris ex bonis debitoris, ſi enim debeo centum Cajo, & Cajus ex meis bonis tantumdem ſibi ſumat loco debiti, ego liberor a reſtitutione, hoc igitur modo compenſatio a creditore facta eſt cauſa ſufficienter excuſans debitorem a reſtitutione, quia facta tali compenſatione debitor nihil amplius retinet invito domino. Ut autem hæc compenſatio licite, & ſine injuſtitia fiat a creditore, aliquæ conditiones ſunt ſervandæ, ut communiter Doctores advertunt. Prima eſt, ut aliter commode non poſſit res a creditore recuperari per Judicem, aut per petitionem debitori factam, v. g. quia ſi petatur a debitore, negabitur, vel ſi petatur per juſtitiam, nihil obtinebit creditor, quia non habet ſufficientem probationem, vel ob aliam cauſam, vel non niſi cum notabili moleſtia, & expenſis, vel inimicitiis, tunc enim occulta compenſatione uti poteſt, quia non alia via rem ſibi debitam recuperare poteſt, ſecus ſi commode, & per viam juris eam obtinere poſſit, quia tunc par non eſt, ut ſibi jus quodammodo dicat. Secunda conditio eſt, ut debitum ſit certum, & creditor certo ſciat rem eſſe ſuam, quia ſi dubium ſit, melior eſt conditio poſſidentis, nec jus habet ſpoliandi alium re, quam poſſidet. Tertia eſt, ut creditor non accipiat rem alienam apud poſſeſſorem exiſtentem, debet enim compenſatio fieri in re propria poſſeſſoris. Quarta, ut abſit periculum ſcandali, vel infamiæ, nam Judices hujuſmodi compenſationes, tamquam furta, punire ſolent; neque facile in foro externo admitti ſolent, quia occultæ compenſationes ſuſpicionem aliquam furti pariunt. His igitur ſervatis conditionibus licite fieri poteſt compenſatio, quia nulli fit injuria, & ſervatur juſtitia, cujus munus eſt partes ad æqualitatem reducere, quod ſi deſit aliqua ex conditionibus allatis, violatur a compenſatore juſtitia ſaltem legalis, quia uſurpat ſibi judicium rei propriæ, juris ordine prætermiſſo. Ita Valent. Azorius, Aragon. Leſſius, Molina, Bonacina, Caſpenſis, & alii paſſim.

88 Sexta cauſa aſſignari ſolet Judicis ſententia, quam ſine ſufficienti fundamento refellit Amicus diſp. 41. dub. 9. quia in aliquibus caſibus, juris vel Judicis auctoritas a reſtitutione in conſcientia excuſat, ut quando Judex ex ſententia in pœnam creditoris abſolvit debitorem a reſtitutione in caſu, quo creditor affeciſſet injuria debitorem; item quando quis ex Judicis ſententia ſecundum allegata, & probata beneficio, vel officio privatur, & alteri datur; tunc enim iſte ab obligatione reſtituendi excuſatur, etiamſi ſciat ſententiam illam in re fuiſſe injuſtam, dummodo ipſe non fuerit cauſa talis ſententiæ, & ratio eſt, quia bona publica diſpoſitioni Reipublicæ ſunt ſubjecta; ergo cum Judex ſecundum allegata, & probata poſſidentem privet his bonis, & alteri adjudicat, hic manet in conſcientia ſecurus, neque privatus poterit ſe ſecreto recompenſare, cum legitime ſit privatus poſſeſſione, & dominio illius beneficii, vel publici officii; hoc enim pax, & tranquillitas publica poſtulare videntur ad lites tollendas, & privatas contentiones. Secus vero dicendum eſt de bonis fortunæ particularibus, ſi enim hæc fuerint alteri adjudicata a Judice per legitimam ſententiam ſecundum allegata, & probata, in re tamen injuſta, tunc condemnatus privatur tantum poſſeſſione rei, non autem dominio, quia non eſt credendum Rempublicam hoc velle; quare in tali caſu ſciens ille certo ſe eſſe verum dominum, poterit tuta conſcientia ſe recompenſare ſecreto, & poſſidens ſi injuſtitiam ſententiæ certo ſciat, reſtituere tenetur in foro conſcientiæ. Ita Leſſius, Aragonius, Soto, Caſpenſis, Stephanus a S. Gregorio, & plures alii.

89 Septima cauſa, per quam reſtitutionis obligatio tollitur, eſt quando id, quod tibi debebam, ſolvitur creditori, cui tu tantumdem debebas, & quidem quando id fit conſentiente creditore, nulli dubium eſt debitorem omnino liberari; ſola difficultas eſt, ſi inſcio, aut invito creditore id fiet, & communior, ac probabilior opinio affirmat abſolute in foro conſcientiæ omnino liberari, etiamſi in foro contentioſo non liberetur. Ratio eſt, quia per hujuſmodi ſolutionem ponitur inter utramque debitorem, & creditorem æqualitas, qua ſecuta nihil jure naturali manet in conſcientia adæquandum; ergo &c. probatur aſſumptum, quia creditor mei creditoris ex ſuppoſitione habet a me quicquid ſibi a meo creditore debebatur, & meus creditor per ſolutionem a me factam liber manet a debito, quod ſuo creditori debebat. Imo addit Cardinal. de Lugo diſput. 21. ſect. 8. hoc non minus habere locum in foro externo, quam interno, quia ſi meus creditor vere debet ſuo creditori centum, cui ego ſolvo illam pecuniæ ſummam, eo ipſo quod ego illi ſolvo, in me transfertur jus, quod ipſe adverſus meum creditorem habebat, quare meus creditor tunc fit debitor meus illius ſummæ, & per conſequens eo ipſo debitum meum extinguitur, nec me vexare poteſt in foro externo, ſiquidem petentem a me centum, quos debebam, poſſum repellere ſtatim, eo quod totidem ipſe mihi debet, undecumque hoc debitum provenerit. Ad hoc tamen requiritur, quod utrumque debitum ſit ejuſdem qualitatis, ut ibidem Lugus advertit, nam ſi ego debeo tibi centum, & tu Joanni centum debes, ſed alios creditores habes anteriores, & privilegiatos, quibus prius ſolvere debes, quam Joanni, in tali caſu ego non liberor, licet ſolvam Joanni illa centum, quia per hoc Joannes ſolum transfert in me jus, quod ipſe habebat; ipſe autem non habebat jus, ut in his circumſtantiis, quando tua bona omnibus non ſufficiunt, ſolveretur ei ſuum debitum; atque ideo nec ego ex jure illo in me translato excuſabor a ſolven-

du tibi, quod debebam. Alii quoque caſus in hac materia agitari ſolent a Doctoribus; ut v. g. an rei debitæ interitus a reſtitutione excuſet; an ingreſſus in Religionem liberet debitorem ab obligatione reſtituendi; an ſi debitor tradat rem reſtituendam ſuo creditori per alium, eo non reſtituente a reſtitutione excuſetur; quæ compoſitio cum Pontifice a reſtitutione excuſet; qui caſus brevitatis cauſa omittuntur, & apud præfatos Auctores videri poſſunt.

DISPUTATIO OCTAVA
DE RESTITUTIONE IN PARTICULARI.

1 CUM in ſuperioribus ſatis abunde de Reſtitutione in communi dictum ſit, nunc in præſenti diſputatione de reſtitutione in particulari agendum eſt, & cum inter omnia bona, quæ in hac vita reperiri poſſunt, principalem locum bona ſpiritualia ſibi vindicent, congruum eſt, ut de ipſorum reſtitutione primo loco agamus juxta ordinem Doct. noſtri, qui diſp. 15. qu. 3. ad reſtitutionem in particulari deſcendens agit de damnificatione in bonis animæ, & corporis, & eorumdem reſtitutione, & prius agit de bonis animæ, ut nobilioribus, poſtea de bonis corporis; deinde cum eodem quæſt. 4. de bonis famæ, & honoris tractabimus, & tandem de bonis fortunæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De reſtitutione facienda ob damna ſpiritualia.

2 NOtat Doctor q. 3. cit. §. *Reſpondeo* pro intelligentia quæſtionis, quædam eſſe bona animæ connaturalia, & ſubſtantialia, ac ei intrinſeca, ut intellectus, & voluntas, de quibus non eſt præſens quæſtio, quia cum potentiæ animæ ei realiter identificentur, ſunt incorruptibiles, ſicut anima ipſa, & ideo nemo poteſt alium in his damnificare, licet earum operationes impedire poſſit lædendo partes, & organa corporis, in quo caſu de his eſt eadem ratio, quæ de damno dato in bonis corporis. Alia ſunt bona animæ acquiſita, ut ſunt actus, & habitus, & omne illud, quo dicimur bene operari, & iſta dicuntur bona extrinſeca, quales ſunt habitus infuſi, & acquiſiti, & in his bonis morum, inquit Doctor, poſſe aliquem damnificare proximum, vel acquiſitis, vel acquirendis, quorum ſcilicet acquiſitio impeditur, ut patet de vitiis, & peccatis, quibus virtutes acquiſitæ corrumpuntur, & vitia generantur, & virtutes, quæ ex actibus bonis generari deberent, impediuntur, hæc, inquam, ſpiritualia damna proximo indirecte inferri poſſunt inducendo illum ad peccandum, & ab actibus bonis avertendo, in hoc igitur ſenſu dicitur aliquis alium damnificare in bonis animæ accidentalibus indirecte, & diſpoſitive, licet non effective, & formaliter, & in hoc ſenſu hic eſt ſermo de reſtitutione facienda ob damna ſpiritualia.

ARTICULUS PRIMUS.

An damnificans alium in bonis ſpiritualibus ad reſtitutionem teneatur.

3 NOtant communiter DD. dupliciter poſſe aliquem ab alio ad peccandum induci, vel a bono opere abduci; uno modo per fraudem, vel violentiam, v. gr. decipiendo illum, & docendo falſum, itaut credat non eſſe peccatum quod re vera peccatum eſt, vel aliquam vim inferendo, aut metum, ut alter peccet, vel a bono opere retrahatur, alio modo precibus, & ſuaſionibus ſine ulla fraude, vel violentia, & omnes in hoc conveniunt, quod qui per vim, vel fraudem alium induxit ad peccandum, vel a bono opere retraxit, ex juſtitia tenetur, non ſolum fraudem aperire, & vim auferre, ſed etiam tenetur precibus, & alia ratione congrua, & convenienti curare, ut a peccato reſipiſcat, quia per vim, & fraudem fit alteri injuria, & qui eſt cauſa injuſta damni tenetur ex juſtitia ad reſtitutionem damni illati. Unde qui puellam ad libidinem induxit dicendo non eſſe peccatum; tenetur ex juſtitia deceptionem auferre, quia facit contra jus alterius, quod habet, ut non decipiatur. Conveniunt etiam omnes in hoc, quod qui paratum ad peccatum inducit ad actum peccandi, non tenetur ad ejus emendam procurandam ex juſtitia, ſed ex ſola caritate; nam proprie, & in rigore loquendo ille non dicitur ad peccandum induci, quia jam paratus erat ad peccandum, unde proprie damnum ei non intulit, nec injuriam formaliter ei fecit, ſed tantum materialiter, quia ſciens, & volens peccavit, ut patet de meretrice publica, quæ eſt parata ſe exponere cuicumque.

4 Tota itaque difficultas conſiſtit in hoc, an qui ſine fraude, & vi non paratum ad peccandum, conſulendo, perſuadendo, rogando ad peccatum inducit, teneatur lege juſtitiæ ad aliquam reſtitutionem ſibi faciendam. Communis opinio Recentiorum eſt negativa; nempe talem ad nullam teneri reſtitutionem ex vi juſtitiæ, ſed ſolum lege charitatis ob fraternam correctionem, itaut obligatio non ſit ſpecie diſtincta ab ea, quam alius habet, vel ipſe quoque haberet, ſi non induxiſſet, licet ſit major in eadem ſpecie. Fundamentum eſt, quia volenti, & conſentienti non fit injuria, de regul. juris in 6. ſed qui ſine fraude, & vi ad peccandum inducitur, voluntarie peccat; ergo ad nullam reſtitutionem tenetur ſic inducens ex lege juſtitiæ, quia reſtitutionis obligatio proprie loquendo oritur ex injuria illata.

Confirmatur, quia nemo ex conſilio dato ſine dolo ad reſtitutionem teneatur ex cap. *Nullus* de reg. juris in 6. ergo ſeducens alium per conſilium ad peccandum, modo non interveniat fraus, non tenetur ad reſtitutionem damni per peccatum illati; alias ſequeretur dantem conſilium alteri, ut diſſipet ſua bona libere, teneri ad reſtitutionem illorum, quod eſt falſum; ſcienti enim, & volenti nulla fit injuria, dominus autem in caſu poſito libere bona ſua diſſipavit. Tandem ex hoc ſequeretur, quod qui induceret mulierem ſordidam, & proſtitutam pretio ad peccandum, teneretur ad eam emendandam, & extrahendam ab illo peccato, quod communiter falſum cenſetur, quia nullus talis in Eccleſia extat uſus. Ita Soto, uterque Navarrus, Sylveſter, Leſſius, Molina, Valentia, Azorius, Salonius, Cardinal. de Lugo, Bonacina, Caſpenſis, Vaſquez, Rebellus, Turrianus, Fillucius, Stephanus a S. Gregorio, & alii Recentiores.

5 Oppoſita ſententia communis eſt apud Antiquiores, quam docet Scotus expreſſe loc. citat. cum omnibus Scotiſtis, Riccardus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Major, Divus Antoninus, Gerſon, Angelus, & alii veteres paſſim; docet itaque Scotus loc. cit. qui nocet in ſpiritualibus teneri ad reſtitutionem, non quidem eadem bona ſpiritualia conferendo, cum hoc ſit impoſſibile, ſed procurando ſalutem ejus inducendo ipſum ad pœnitentiam, & perſuaſionibus, ac monitis ad bonum ſtatum reducendo, quod ſi talis reductio non ſufficiat, tenetur, & pro eo orando, & per orationes aliorum ejus ſalutem, & converſionem procurare, & ad hoc tenetur non tantum lege juſtitiæ, quam opinionem pluribus rationibus, & auctoritatibus probant ex Doctore Hiquæus ibidem in Commentario, & Faber diſput. 51. cap. 1. quarum firmiores adducam. Fundamentum itaque præcipuum eſt, quod Doctor adducit, quia bona animæ digniora ſunt bonis temporalibus, & ideo ut ait Aug. 1. retractat. capit. 9. cum virtutum bona ſint maxima, plus damnificat qui in iſtis damnificat, quam in quibuſcumque aliis, & per conſequens plus ſecundum juſtitiam tenetur ad reſtituendum proximo tale bonum, quantum ſibi poſſibile eſt; unde in capit. Deteriores 6. quæſt. 1. deteriores dicuntur illi, qui in ſpiritualibus nocent, quam ii, qui facultates, & ſubſtantiam furantur, et qui temporalia bona furantur, ad reſtitutionem tenentur; ergo multo magis qui damnificant in bonis ſpiritualibus ad reſtitutionem tenentur.

6 Reſpondent adverſarii hanc rationem, & auctoritatem concludere ſolum, eſſe majus peccatum inducere ad peccandum, quam furari, non tamen ex hoc ſequi, quod ſit actus contra juſtitiam, & ſic inducens ad reſtitutionem teneatur, ſed tantum quod teneatur arctiori vinculo charitatis ad reſarciendum damnum. Sed contra, quia ut recte arguit Faber loc. cit. cum ait Pontifex deteriores eſſe, qui bonos mores corrumpunt, quam qui ſubſtantias, & prædia diripiunt, loquitur in eodem genere proximo peccati, non autem in genere remoto tantum, quia comparatio non fit in diverſis generibus, vel in genere tantum remoto, ſed in eodem genere proximo; cum ergo Pontifex dicit, corruptores morum eſſe raptoribus deteriores, & raptores noceant contra juſtitiam, conſequenter intelligit inductores, & corruptores morum eſſe raptoribus deteriores in genere peccati juſtitiæ, alioquin comparatio nulla eſſet.

7 Dein-

7 Deinde arguit Doctor in argumentis ad oppoſitum quæſtionis ex illo Exodi 22. ubi dicitur, quod qui ſeduxerit virginem, & dormierit cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem; ex quo deducit Doctor, quod damnificatio virgini illata contra caſtitatem reſtitutionem caſtitatis requirit eo modo, quo poſſibile eſt, & quia caſtitas virginalis reddi non poteſt, præcipit Deus, ut reſtituatur ei caſtitas conjugalis, ergo ex jure divino inducens aliquem ad peccatum tenetur ad reſtitutionem damni ſpiritualis illati eo modo, quo poſſibile eſt. Et plane hæc ratio maxime convincit, & fundamentum adverſariorum totaliter deſtruit, quod volenti, & conſentienti non fit injuria, quia ut notat idem Faber loc. cit. virgo ſeducta conſentit in peccatum luxuriæ, & deflorationem ſui ipſius, qui enim virginem ſeducit, non cogit eam, ſed vel donis, vel illecebris eam inducit, & textus ibi loquitur de ſimplici ſeductione ſine vi, & fraude, nam ſeducens virginem per vim alia pœna damnatur ibidem. Et tamen Deus præcipit, ut non obſtante, quod illa voluntarie conſentiat in peccatum, inducens eam ad peccatum teneatur ad reſtitutionem; ergo ex hoc loco evidenter deducitur, non tantum damnificantem in bonis temporalibus, ſed etiam tanto magis in ſpiritualibus ex juſtitia teneri, & non tantum ex charitate damnum illatum compenſare; & plane omnino irrationabile videtur dicere, ut ait Faber, quod auferens alicui per uſuram decem nummos, etiamſi ille voluntarie ſolvat, peccet contra juſtitiam, & ad reſtitutionem teneatur, qui vero bona virtutum, & meritorum aufert, non peccet contra juſtitiam, nec ad reſtitutionem teneatur.

8 Denique ſecundum Adverſarios, & communem opinionem, qui per vim, & fraudem alium ad peccandum induxit, vel a bono opere retraxit, non tantum contra charitatem peccat, ſed etiam contra juſtitiam, & ex juſtitia tenetur cauſam erroris, & peccati removere fraudem aperiendo, & vim auferendo, ne peccatum continuetur; ſed non eſt major ratio, ut quis obligetur ad damnum ex fraude, aut violentia illatum, quam ex alia quacumque per ſe cauſa damni; ergo &c. Minor probatur, quia ille etiam injuſte privat alium bono ſuo, & quo pretioſius eſt bonum, eo potiori jure privatur; ergo ſicut ex læſione in bonis fortunæ oritur obligatio reſtituendi, & compenſandi damnum, ita ex læſione in bonis ſalutis, quia dictamen juſtitiæ non magis reſpicit unum, quam alterum, immo plus reſpicit illud, in quo magis nocetur. Nec juvat dicere, volenti, & conſentienti non fieri injuſtitiam, qui autem ad peccatum inducitur precibus, & ſuaſionibus ſine vi, & fraude, voluntarie peccat. Nam qui alium inducit, ut damnum inferat proximo injuſte, peccat contra juſtitiam, & damnum cauſat, quomodocumque inducat, quamvis executor libere, & volens id faciat; tum quia ut dicebamus, etiam qui uſurario uſuram ſolvit, libere eam ſolvit, & non invitus, & tamen hoc non obſtat, quin uſurarius ad reſtitutionem teneatur; ergo pariter licet inductus ad peccandum ſive vi, & fraude ſcienter, & voluntarie peccet, tamen hoc non obſtat, quin inducens adhuc ad reſtitutionem teneatur.

9 Ad fundamentum prioris ſententiæ neganda eſt minor, nam licet peccans voluntarie peccet, inductio tamen ad peccandum omnino voluntaria non fuit, ſed precibus importunis extorta, atque ideo talis importune ad peccandum illectus injuriam paſſus eſt; non enim cenſetur quiſpiam cedere juri ſuo, ſi aliquo modo involuntarie, & renitente affectu conſentiat, ut in propoſito contingit, ſicut enim donatio debet eſſe omnino libera, ut ſit valida, ita quoque ceſſio juris, ut injuriam tollat. Ex quo patet falſitas fundamenti Adverſariorum: volunt enim actum peccati illius, qui ad peccandum inducitur, eſſe omnino voluntarium, ſicut eſt voluntarius actus peccati in eo, qui ex ſeipſo ad peccandum ſe determinat, & paratus eſt ad peccandum ante inductionem, quod tamen omnino falſum eſt, licet enim qui inducitur ſine vi, & fraude, voluntarie peccet, tamen actus ille voluntarius, quo vult peccatum ſimpliciter, eſt involuntarius ſecundum quid, quod ſufficit, ut inducens ad reſtitutionem teneatur, nam ille peccatum non contraxiſſet, niſi inductus fuiſſet, ideoque actus ejus non eſt ita voluntarius, ſicut actus illius, qui ex ſeipſo ad peccandum ſe determinat, & ante inductionem paratus eſt ad peccandum. Ad confirmationem negatur conſequentia, quia regula juris intelligitur de conſulente circa aliquam rem, quæ non ſit peccatum, ut de contractu, vel quaſi contractu, v. g. de mercatura exercenda, uxore ducenda, lite movenda, & ſimilibus; cum enim aliquis de his rebus conſulit bona fide, & ſine dolo, ſi deinde ex talis conſilii executione ſequatur damnum exequenti, non tenetur conſulens ad reſtitutionem damni ſecuti, ſecus autem ſi dolose tale conſilium daret, ut illud damnum pateretur, tunc enim ad reſtitutionem teneretur; in propoſito autem ſermo eſt de eo, qui dat conſilium ad peccandum, quod conſilium de ſe patet eſſe perniciosum, & conſulens malum directe, vel indirecte, quod alias non fieret niſi ex tali conſilio, ex intentione fraudem committit, quia alium alias repugnantem inducit in malum, & cauſat damnum ex eo ſequens, unde conſulens alicui, & per hoc eum inducens ad occidendum, vel furandum, vel ad bona ſua diſſipandum, ad reſtitutionem tenetur. Ad ultimum negatur conſequentia, & paritas, quia mulier ſordida, & proſtituta jam actu expoſita, & voluntate ad peccandum parata, ut ſupra dictum eſt, unde potius alios ad peccandum inducit, quam inducatur, & qui eam adit, & cum ea mæchatur, occaſionate tantum ſe habet, non autem tamquam cauſa impellens, & inducens, ſed ut concurrens, & conſequens determinationem voluntatis meretricis, non vero cauſans; alias rationes minoris momenti vide ſolutas apud Fabrum, & Hiquæum loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

An alium a religione extrahens ad aliquid reſtituendum teneatur.

10 Doctor q. 3. cit. in ſolutione ad 3. princ. breviter hoc quæſitum reſolvit, & pro reſolutione notat illum, qui a Religione retrahitur, tribus modis ſe habere poſſe, nam vel eſt jam obligatus Religioni, ut profeſſus, vel nondum eſt religioni obligatus, ſed ad ingreſſum Religionis eſt jam diſpoſitus ut Novitius, qui nondum profeſſionem emiſit, vel tandem ad ingreſſum Religionis eſt diſpoſitus, ſed tamen habitum nondum ſuſcepit, & rurſus ſermo eſſe poteſt vel de reſtitutione ipſi Religioni facienda, vel ei, qui abductus eſt a religione; & hæc abductio etiam dupliciter fieri poteſt, vel cum fraude, & dolo, & animo nocendi religioni, aut religioſo, vel ſine dolo, & fraude, neque animo nocendi religioni, vel religioſo, ſed ſolum intentione conſulendi propriæ illius utilitati. Quo ſuppoſito conveniunt omnes DD. qui bono animo, & intentione impedit, & diſſuadet volentem ingredi Religionem, aut ne poſt ingreſſum profiteatur, intentione nimirum conſulendi utilitati propriæ, nec peccare, nec ad reſtitutionem aliquam teneri religioni, aut diſſuaſo ex juſtitia, & hoc docet expreſſe Scotus q. 3. cit. in fine, cum ait quod ſi hoc fecit intentione conſulendi utilitati propriæ ſine fraude, ad nullam tenetur reſtitutionem. Ratio eſt, quia fieri poteſt, ut potius quis mereatur diſſuadendo alicui religionem, quando ex juſta cauſa id faceret, ut ſi ille, qui vult ingredi, non ſit utilis Religioni, vel ob imbecillitatem, ob malam indolem, aut aliud impedimentum, vel quia parentes habet, fratres, & ſorores in gravi neceſſitate conſtitutos; & hoc etiam colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regular. c. 18. ubi excommunicantur omnes, qui ſanctarum Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem, vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo ſine juſta cauſa impedierint.

Confirmatur, quia ubi non eſt injuria, aut injuſtitia, ibi nulla eſt obligatio reſtitutionis ex juſtitia; at in hoc caſu nulla infertur injuria ipſi diſſuaſo, quia hoc potius in ejus utilitatem reſultat, cum ob ejus imbecillitatem onera Religionis ferre non poſſit; nec etiam Religioni, cum etiam hoc in ejus utilitatem vergat, nec ipſa jus aliquod acquiſierit in eum, qui Religionem ingredi voluit, ſicut neque in novitium, itaut ex juſtitia oriatur reſtitutionis obligatio.

11 Itaque tota difficultas eſt de eo, qui malitioſe, & per fraudem impedit alterum, ne religionem ingrediatur, vel illum a religione extrahit, in qua quæſtione plures refert Faber diſp. cit. cap. 2. opiniones, ac dicendi modos, quorum examine dimiſſo, ut multa inutilia continente, breviter pro quæſiti reſolutione dicendum eſt ex doctrina Scoti loc. cit. extrahentem a Religione jam profeſſum teneri reſtituere Religioni, ſi eſt capax proprietatis, & dominii, ſi quid ex teſtamento, & donatione erat Religionis obventurum, quia ratione talis Religioſi jus in illa bona Religio habebat, quod per conſilium alterius, ſeu ex tali extractione impeditur injuſte. Quod cum ſit verum de bonis temporalibus, multo magis de bonis ſpiritualibus intelligi debet, & altioris gradus, ut Faber advertit loc. cit. qualis eſt utilitas doctrinæ, ſi eſt vir doctus, ſi ſit eximiæ ſanctitatis, & Religionem magis ſæculo honorabilem reddat, & ſimilia, unde talem virum extrahens a Religione ad hæc damna Ordini reſarcienda tenetur, quia damna ſpiritualia excedunt temporalia, cum ſint altioris ordinis, & Religio majus damnum patitur propter jacturam bonorum ſpiritualium, quam temporalium. Et non ſolum tenetur hæc damna Religioni reſarcire, ſed etiam ipſi Religioſo profeſſo, quia amovere aliquem a ſtatu perfectiori ad ſtatum minus perfectum eſt damnum ſpirituale, & proinde ſic extrahens tenetur ei reſtituere aliquo modo bona prædicta, ſuadendo nimirum, ut ad Religionem denuo redeat, orando, & agendo, ut alii orent pro ipſo, & alia faciendo, quæ diximus artic. præced. facienda eſſe pro reſtitutione damni ſpiritualis.

12 Et hoc non tantum intelligendum eſt, ſi illa vi, vel fraude a Religione profeſſum abduxit, ut aliqui dicunt apud Bonacinam diſp. 2. q. 8. & ex noſtris Aretinus q. 3. art. 5. ſed etiam ſi precibus, & conſilio abſque vi, & fraude id fecit, quod illi negant, quia Religioſus inquiunt non tenetur ex juſtitia ſuis laboribus emolumenta Religioni procurare concionando, legendo &c. ſed ſolum ex virtute obedientiæ, & Religionis, unde etſi nolit laborare, & commoda monaſterii acquirere, non peccat peccato injuriæ in monaſterium, ſed peccato irreligioſitatis; ergo neque conſulens ejus extractionem ex juſtitia ad id tenetur, cum ſolum teneatur ſecundario. Verum etiam in iſto caſu talis conſulens, & extrahens profeſſum a Religione adhuc ad reſtitutionem talis damni ex juſtitia tenetur, quamvis abſque vi, & fraude hoc fecerit, & ratio eſt, quia ut docet Suarez

Digitized by Google

de Religione lib. 6. cap. 2. & Sanchez 7. de Matrimonio diſp. 15. Caſpenſis diſp. 19. de Reſt. ſect. 2. & plures alii, religioſus poſt profeſſionem non tantum ex obedientia, ſed etiam ex juſtitia ad Religionem pertinet, quæ quidem juſtitia ex ipſa profeſſione oritur immediate, quæ eſt contractus quidam oneroſus ultro citroque obligatorius, quo profeſſus ad permanendum in Religione obligatur, & laborandum, ac ſerviendum in omnibus in quibus juſſus fuerit, juxta Religionis inſtitutum, & Religio ipſa obligatur ad eum retinendum, & alendum; unde non valet, quod dicebatur, Religioſum non teneri ex juſtitia, ſed ex obedientia procurare ſuæ Religionis, & Monaſterii emolumenta, & ut notat Hiquæus in Commentario, ſive ex juſtitia ſive ex obedientia tenebatur, non refert, modo emolumentum ſit certum, & reipſa futurum, quia illud Monaſterio ex juſtitia debetur, ita ut eo privari non poſſit: & ſicut Monaſterium acquirit ex juſtitia per Monachum, ſic etiam habet jus, ne præter injuſte poteſtate, & effectu acquirendi per ipſum, ſicut etiam licet religioſus ex obedientia applicetur curæ, & rebus Monaſterii, tenetur tamen, tali applicatione ſuppoſita, ex juſtitia ad fidelitatem, & diligentiam, ac ex ipſius culpa Monaſterio damnum inſertur, & ſi haberet, unde reſarciret, in caſu infidelitatis, & negligentiæ ad reſtitutionem teneretur.

13 Si vero quis malitioſe, & per fraudem impedit alterum, ne religionem ingrediatur, vel novitium a Religione profitenda avertit, etiam tenetur ex juſtitia Monaſterio compenſare, quanti ſpes illa temporalis commodi valebat, quod ex ipſius hæreditate, donatione, vel induſtria expectabatur. Ita etiam communiter DD. quod quidem deducitur ex illa generali doctrina, quæ tradi ſolet de impediente per vim, vel fraudem alium a conſecutione boni, vel donatione reſpectu volentis donare, tenetur enim reſtituere, quanti illa ſpes judicio prudentis æſtimatur, & damnum ex illa vi, vel fraude ſecuturum, licet donatarius, vel hæres inſtituendus a volente non adhuc intelligatur habere jus ad illa bona abſoluta, habet tamen jus, ne ab hoc impediatur per vim, vel fraudem; pari igitur modo judicandum eſt de illo, qui per vim, vel fraudem alium ab ingreſſu Religionis impedit, vel ab ea novitium extrahit; ſicut enim unuſquiſque jus habet, ne impediatur a conſecutione boni, quod alter illi conferre vult, per vim, vel metum, ac alia fraudulenta media, & in hoc fit illi maxima injuria, & injuſtitia, ex quo fit teneri ad reſtituenda omnia damna ſecundum eam quotitatem, qua fructus in ſpe communiter æſtimari ſolent: Ita pariter Religio jus habet, ne vi, vel fraude eam ingreſſurum avertat, unde qui ita avertit, jus religionis violat, ac proinde ad reſtitutionem damni ſequentis tenetur, quo parte pretio illud eſt æſtimabile.

14 Addit tamen Scot. loc. cit. in hoc caſu impedientem teneri ad reſtitutionem religioni, non tamen ſecundum totum damnum, quod paſſa eſſet per retractionem hujuſmodi viri, ſed partis damni, prout magis, vel minus erat proximus ad religionis ingreſſum, vel ad profeſſionem, obligationem ad judicium boni, & prudentis viri; unde ait Doctor, quod intereſt inter habere, & prope eſſe, & ideo ſi aliquem diſpoſitum ad intrandum retraxit, ne intraret, non tenetur ad tantam reſtitutionem religioni, ad quantam ſi fuiſſet in religione; ſed tenetur ad aliquam reſtitutionem proportionatam, puta ad aliqualem inductionem alterius aliqualiter æquivalentis ad ingreſſum illius religionis, & ratio eſt, quia qui eſt novitius, vel ad ingreſſum religionis diſpoſitus, nondum eſt profeſſus, neque religio adhuc ſuper eum habet jus perfectum, ſed ſolum aliquod jus imperfectum ratione ingreſſus in Novitio, & ratione diſpoſitionis in volente ingredi; & ſecundum hujuſmodi diſpoſitionem majorem, vel minorem tenetur majorem, vel minorem partem damni illati reſtituere. Et per hoc excluditur ratio quorundam oppoſitum aſſerentium, quæ in eo fundatur, quod Religio nullo jus acquirit novitii ante profeſſionem; quamvis enim per receptionem Novitii completum, & perfectum jus non acquiſierit ante profeſſionem, acquiſivit tamen inchoatum & cum certa ſpe, & expectatione complendum, quo nequit religio injuſte privari, ſicut neque prætendens beneficium injuſte poteſt impediri. Non tamen qui impedit pro tali ſatisfactione tenetur ipſe ingredi Religionem, ut quidam dixerunt, quia hic ingreſſus omnino voluntarius eſſe debet, & ex divina vocatione, non ex neceſſitate, quamvis ſi vocatus a Deo ingrederetur, ut eſſet Religioni æqualiter utile, ac ille quem impedivit, ſufficienter ſatisfaceret. Denique tenetur non ſolum hæc damna religioni reſarcire, ſed etiam ipſi impedito ab ingreſſu, vel profeſſione religionis, & hoc facere debet hortando ipſum ad bonum propoſitum reſumendum, vel orando pro ipſo, & faciendo orare ab aliis, ut reparet magnum illud bonum, quod nefarie in animo ejus deſtruxit ſpiritum Dei extinguens, ac ſanctam ejus inſpirationem. Plura alia ad hanc materiam ſpectantia vide apud Card. de Lugo diſp. 9. ſect. 3.

QUÆSTIO SECUNDA.

De reſtitutione damni in bonis corporis.

15 POſt explicationem eorum, quæ ad reſtitutionem bonorum animæ ſpectant, agit Doctor quæſt. 3. cit. art. 2. de bonis corporis, ſeu de damnis, quæ in corpora inferuntur, ſub bonis autem corporis multa comprehenduntur, nimirum vita corporalis, cui homicidium opponitur, membra etiam corporis, integritas, & ſanitas ejuſdem, quibus mutilatio, vulnera, percuſſio, & ſimiles corporis læſiones opponuntur, de quibus pari modo, & brevitate cum Doctore ſequentibus articulis agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quodnam homicidium ſit licitum, vel illicitum.

16 CErtum eſt apud omnes, ac de fide quinto Decalogi præcepto prohiberi homicidium quodcumque injuſta illatum tam proximi, quam ſui ipſius, & hoc intelligendum eſt de homicidio voluntario, non autem caſuali, quod præter intentum evenit, ut ſi quis facit aliquod opus, quod nullo modo de ſe aptum eſt mortem inferre, & tamen inde mere accidentaliter mors ſequitur; & hic per homicidium non tantum privatio vitæ hominis intelligitur, ſed etiam quodcumque nocumentum corporale proximo injuſte illatum etiam citra mortem tam irremediabile, ut eſt mutilatio membri, ſive ſit enormis, ſive non enormis, quam remediabile, ut vulneratio, vel alia læſio curabilis, ut Doctor advertit loc. cit. ſive tale nocumentum ſit proximo illatum per ſeipſum, ſive per alium jubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacumque ratione cooperando. Verum quia etiam ipſum homicidium actu perpetratum quandoque juſtum, & licitum eſſe poteſt, explicandum eſt, quando, & in quibus circumſtantiis id eſſe poſſit.

17 Primo itaque dicendum eſt, quod cum hoc præcepto prohibeatur injuſta occiſio, aut mutilatio, ac quævis alia corporalis læſio alterius, tanto magis etiam ſui ipſius injuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporis læſio prohibita eſſe cenſetur; etenim abſque divina auctoritate non licet ſeipſum directe, & ex intentione occidere. Ratio eſt, quia illo præcepto Exodi 20. *Non occides*; prohibetur occiſio cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, ut docet Scotus loc. cit. lit. G. §. *Sed quis eſt juſtus occiſor*, ex D. Aug. 1. de Civit. c. 17. atqui nemo habet auctoritatem in ſeipſum, quia ſolus Deus eſt directus, & abſolutus dominus humanæ vitæ, & licet homo habeat jus cuſtodiendi vitam ſuam, & utendi illa, & ſuis membris; proprie tamen non eſt dominus vitæ ſuæ, & membrorum, ut dictum eſt diſp. 3. n. 31. ergo ex intentione, & directe numquam poteſt homo occidere, vel mutilare ſeipſum. Ex quo patet differentia inter actum occidendi ſeipſum, & occidendi alium; quia actus occidendi alium etiam privata auctoritate aliquando honeſtus eſſe poteſt titulo juſtæ defenſionis; ſed actus directus occidendi ſeipſum privata auctoritate numquam honeſtus eſſe poteſt. Dixi autem abſque Divina auctoritate id licite fieri non poſſe, propter Samſonem, & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex divina inſpiratione, vel inculpata ignorantia, ut ait D. Auguſt. loc. cit. Dixi etiam *directe*, quia indirecte quandoque licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere, vel omittere, ex quo præter intentionem mors certo ſequetur, unde miles poteſt, imo tenetur in ſtatione perſiſtere, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum, & tempore peſtis ſervire licet infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare cum evidenti, & certo mortis periculo, ut docent Leſſius, Laymen, Filliucius, Card. de Lugo, & alii paſſim. Et quod ſpectat ad mutilationem ſui ipſius certum eſt quandoque licitum eſſe ſeipſum mutilare, aut ab altero mutilari permittere gravioris alicujus mali evitandi cauſa, ut ſi ad mortem evitandam, quæ ex putrefactione alicujus membri ſequeretur, aliquis ſibi hujuſmodi membrum abſcindat, aut ab alio abſcindi permittat, ut docet Toletus lib. 5. cap. 6. cum pluribus aliis; ac proinde ex communi Theologorum ſunt aliqui caſus, in quibus occiſio, vel mutilatio ſui ipſius, aut alterius juſta, ac proinde licita eſſe poteſt.

18 Secundo, loquendo de homicidio, & mutilatione alterius certum eſt homicidium injuſtum alterius illicitum eſſe, & peccatum mortale, unde Apoc. 22. homicidæ cœleſti gloria excluduntur, & ratio naturalis id ſuadet, quia quilibet homo per ſe loquendo jus habet conſervandi ſuam vitam, & utendi ſuis potentiis, quicquid enim ſit de vita ipſa, ſaltem ſuarum potentiarum eſt dominus, quod jus, & dominium per mortem impeditur, & aufertur, ac proinde homicidium eſt peccatum contra juſtitiam commutativam, & ad reſtitutionem obligat, ut infra dicemus; licitum tamen eſt homicidium, quando fit auctoritate publica per juſtitiam punitivam juxta illud Exodi 22. *maleficos ne patiaris vivere*, unde hic modus occidendi per juſtitiam punitivam ſolum iis eſt licitus, qui publicam auctoritatem habent ſecundum formam illis traditam auctoritate legum, ideoque ait D. Aug. 1. de Civit. cap. 21. contra præceptum Decalogi non facere, qui ſceleſtos interficiunt publicæ poteſtatis perſonam gerentes; & ratio etiam naturalis hoc dictat, quia in communitate Reipublicæ jus quoddam eſt publicum puniendi malefactores, qui eidem communitati nocent, ac proinde ea punitione utendi, quæ bono publico utilis cenſeatur, & cum timore ſimilia delicta impediantur; pœna autem mortis in graviſſimis delictis, quale præſertim eſt homicidium, prudenter juſta cenſetur, ac proinde non obſtante jure, quod alioqui

male-

Google

maleſactores ſuper vitam ſuam habent, licite, ac honeſte auctoritate publica interfici poſſunt, eo juris ordine ſervato.

19 Et plene miror, Molinam, Beunes, Benecinem, Amicum, & alios Thomiſtas Scoto impingere, quod loc. cit. id neget, nempe licitum eſſe publica auctoritate maleſactores occidere, eo quia quinto Decalogi præcepto prohibetur ſimpliciter, & abſolute omnis hominis occiſio, cum ſimpliciter dicatur *Non occides*, quapropter Scoti ſententiam dicunt eſſe temerariam, periculoſam in fide, & praxi totius Orbis Chriſtiani contrariam. Miror, inquam, adeo temere, ac temeraria hoc Scoto impingi, cum expreſſe lit. G. *Sed quis eſt juſtus occiſor* oppoſitum doceat, loquit enim ibi præcepto illo *non occides* prohiberi occiſionem cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, & juſta lege, & hanc ex D. Aug. lib. 1. de libero arbitrio ait eſſe, quæ vel deſcendit a lege divina, ſicut concluſiones practicæ a principiis practicis, vel quæ concordat legi divinæ, vel ad minus, quæ non diſcordat; non ergo negat ibi ſimpliciter, & abſolute loquendo licitum eſſe publica auctoritate maleſactores occidere, ut ei Recentiores impingunt; ſed tantum ait nullam legem juſtam eſſe poſſe, qua ſtatuatur furem propter furtum ſimplex eſſe morte afficiendum, ideoque negat Principibus licere ſimplex furtum, quod annexam non habet aliam circumſtantiam prohibitam, pœna mortis punire, de quo agemus art. ſeq. Itaque extra caſum neceſſariæ defenſionis, de quo mox dicemus, nulli licet maleſactorem occidere, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato. Unde non licet patri filiam, nec marito uxorem occidere in adulterio deprehenſam, quia ad id auctoritatem publicam non habent, & leges civiles id permittentes, tamquam iniquæ a jure Canonico ſunt correctæ. Secus eſt de proſcriptis, contra quos lata eſt ſententia capitis, licite enim poſſunt a quolibet privato homine interfici, quia hoc fit publica auctoritate juſtitiæ, cujus quilibet eſt miniſter reſpectu proſcriptorum, cum ad Reipublicæ defenſionem hoc ſit neceſſarium, ut notant Sylveſter, Azorius, Filliucius, Bonacina, & alii paſſim.

20 Tertio dicendum eſt etiam auctoritate privata licitum eſſe occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem ob defenſionem vitæ ſuæ, & integritatis membrorum, dummodo id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio eſt, quia jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggreſſorem, qui injuſte tibi vitam eripere conatur, prævenias, & occidas, tum quia vim vi repellere leges, omniaque jura permittunt, ut in c. ſignificaſti 2. de homicidio, & in cap. Si vero 1. de ſent. excom. idque non tantum Laicis, ſed Clericis etiam, & Monachis conceſſum eſt, ac contra quoſcumque cujuslibet ſint conditionis, etiamſi ſint Superiores, ut ſervo contra dominum, filio contra parentem, militi contra Ducem, Vaſſallo contra Principem; excipiunt tamen aliqui, niſi forte propter mortem hujus ſecutura eſſent nimis magna incommoda in Republica, ut bella, ſeditiones inter cives, & ſimilia. Inſuper invaſo licet ab invaſore ſe tueri eum occidendo in quocumque loco ſive ſacro, ſive non ſacro, & quocumque tempore, et ſi divina officia celebrentur, & Miſſa dicatur, & ratio eſt, quia jus ſe tuendi eſt naturale, quod aliis juribus poſitivis præponderat divino, vel humano. Dicitur autem injuſtus aggreſſor, vel invaſor omnis ille, qui vult alium injuſte occidere, vel mutilare, etiam entequam hoc actu faciat, dum præſumetur prudenter, & rationabiliter facturus; per invaſum autem intelligitur quicumque petitur ad mortem a quovis alio præterquam a Judice, & Principe ſervato juris ordine, & proinde cuicumque perſonæ licet ſic ſe defendere ab invaſore etiam eum occidendo, & hoc licitum eſt nedum in foro fori, ſed etiam in foro conſcientiæ, ut docent communiter omnes cum D. Thoma 2. 2. q. 64. art. 7. & Scoto d. 15. q. 3. art. 2. & d. 25. q. 11. vartic. *ſequuntur etiam duo*, ubi ait occidentem alium pro defenſione ſei ipſius committere homicidium involuntarium ſecundum quid; addit etiam contrahere irregularitatem per tale homicidium ex cap. *de his* d. 50. licet facilis diſpenſationis. Verum ut Faber advertit diſp. 5a. cap. 1. num. 13. hoc dixit Doctor, quia præceſſit Clementem Quintum, qui talem irregularitatem ſuſtulit, ut definitum eſt in Clem. *Si furioſus* de homicidio.

21 Conveniunt tamen unanimiter Doctores, ut hoc ſit licitum, adhibendum eſſe moderamen inculpatæ tutelæ; ad quod nonnulli quaſdam requirunt conditiones, quæ ſunt impertinentes, ut recte Faber oſtendit loco cit. ubi proinde ad omnes ſcrupulos tollandos ſcite concludit moderamen inculpatæ tutelæ, quod Alexander Tertius decevit neceſſarium eſſe in cap. *Si vero* de homicidio, tunc adhiberi, quando quis occidit ſolum, quia ita vere in conſcientia & ſine dolo, & fraude putat non poſſe evadere, niſi occidat, & hoc etiam expreſſe docet Scotus loc. cit. dum abſolute dicit illum excuſari ab homicidio, qui non potuit evadere ab aggreſſore, niſi occidendo, unde qui cum levi percuſſione poteſt ſe ab aggreſſore defendere, tunc eum occidere licite non poterit, cum ille exceſſus ſecundum regulas prudentiæ non poſſit dici factus cum moderamine inculpatæ tutelæ, & eodem modo qui poteſt fugere, aut clamare, & implorare auxilium, ad id tenetur, ut etiam ex noſtris advertit Aretinus d. 15. qu. e. a. 2. ſic etiam ſi poteſt invaſorem proſternere, vel capere, & ligare non erit occidendus, ne invaſos plus læditur, quam ſit opus ad illius vires infringendas, ne offendere poſſit. Requiritur etiam ad moderamen inculpatæ tutelæ, ut invaſus aggreſſorem non occidat ex odio, vindicta, quia leges, & Deus ipſe hoc vetat, dum vindictam ſibi reſervat: *mihi vindicta, & ego retribuam*, ſed ex amore tuæ vitæ, ad injuriem dumtaxat propulſandam, cum quo tamen ſtat, ut etiam licite intendere poſſit mortem invaſoris ſaltem ſecundario contra Caietanum, Sotum, & alios Thomiſtas oppoſitum docentes, quoniam ut ait Scotus loc. cit. 5. d. 25. actus, quo invaſus vult occiſionem invaſoris, eſt voluntarius ſimpliciter, involuntarius vero ſecundum quid, ſicut actus projicientis merces in mari ob tempeſtatem eſt voluntarius ſimpliciter, ſed involuntarius ſecundum quid, nam ſi aliter evadere poſſet, non occideret, unde mortem invaſoris intendit ob ſolam ſuam defenſionem, non autem ex odio, & vindicta. Unde etiam deducitur non licere, accepto vulnere, invaſorem fugientem proſequi, & occidere, quia talis occiſio non eſſet amplius in defenſionem, ne vulneraretur, ſed in vindictam accepti vulneris, niſi periculum ſit, ne rurſus invadat, ſemper enim ad futurum malum eſt reſpiciendum, ad quod tantum vitandum eſt juſte defenſio, non autem ad præteritum, cujus non eſt defenſio, ſed vindicta. Ita Toletus, Rodriquez, Amicus, Caſpenſis, & alii, contra Navarrum, in Man. cap. 15. n. 4. quem ſequitur Faber loc. cit. n. 69. & alios aſſerentes poſſe inſequi, & occidere licite, ſi continuato tempore, & non interpolato hoc fiat. Quod minus probabile puto, ſi enim damnum jam illatum ſit, nec actualis aggreſſio duret, actus occidendi licitus non eſſet, quia rationem defenſionis habere non poteſt, nec actionis vim repellendi, ſine quo actus occidendi honeſtus eſſe non poteſt, de quo plura apud Aſtelanum noſtrum videri poſſunt lib. 1. tit. 65. a. 2. ubi omnia ſupradicta tangit.

22 Sed inſtabis, ex præcepto charitatis tenemur æternam ſalutem proximi noſtræ temporali vitæ præponere; ſed ſi injuſtus invaſor occidatur, ſalutem æternam amittit; ergo lege charitatis tenemur ejus æternam ſalutem vitæ noſtræ temporali anteponere, permittendo nos potius ab illo occidi quam illum occidere.

Reſpondent communiter omnes, principium illud, quod vita, & ſalus æterna proximi præferenda eſt vitæ temporali propriæ, intelligendum eſſe, quando eſt caſus extremæ neceſſitatis, ſcilicet, quia non poteſt quis ſalvari a damnatione æterna, niſi per mortem corporalem proximi, ut contingit de Confeſſariis tempore peſtis. Quando vero non eſt proximus in extrema neceſſitate, & poteſt ſibi ſubvenire ſine damno alterius, talis obligatio non adeſt; hoc autem contingit in caſu injuſti aggreſſoris, qui ex ſua libera culpa alium aggreditur, & ipſum poteſt impedire periculum non aggrediendo alium, & prava voluntate depoſita, ab injuſta invaſione deſiſtere poteſt, ac ſuæ ſaluti conſulere, & ſi in invaſione occiditur, poteſt in extremo mortis articulo pœnitere, & ſuum confiteri peccatum, ut ſæpe contingit. Solet etiam in oppoſitum adduci quædam D. Auguſt. auctoritas lib. 1. de libero arbitrio cap. 5. ubi inquirens, an licita ſit invaſoris occiſio pro tutela propriæ vitæ, habet hæc verba: *Quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici; ſed quo pacto iſtos defendam, qui interficiunt, non invenio;* circa quam auctoritatem explicandam plures Doctores laborant, & præſertim ex noſtris Faber, & Aſtelanus loc. cit. ubi dicitur cum Riccardo intelligi debere in caſu, quo ſcilicet fugiendo, vel adjutorium invocando poſſet invaſus ſalvari, & non vult propter verecundiam, quando per aliam viam maleſactorem cohibere poſſet, vel quando jam accepto vulnere inſequitur recedentem, & occidit; alii vero abſolute dicunt Auguſtinum contrariæ fuiſſe ſententiæ.

23 Quarto quæri ſolet, an ſicut ad vitæ defenſionem, ſic etiam ad bonorum exteriorum conſervationem liceat invaſorem occidere, quando aliter bona illa ſalvari non poſſunt. Ratio dubitandi eſt, quia tenemur plus diligere vitam proximi, quam res temporales noſtras, ut patet, quando proximus in extrema neceſſitate verſatur, cui tenemur cum diſpendio bonorum temporalium noſtrorum ſuccurrere; non ergo licet pro defendendis noſtris bonis temporalibus illi vitam auferre, quia externa bona ſunt minoris valoris, quam bona corporis; ob quam rationem negarunt aliqui hoc licitum eſſe, quibus videtur conſentire Vulpes diſp. 102. art. 7. Communis tamen opinio affirmat cum hac triplici limitatione, ut notat Amicus cum aliis diſp. 36. ſect. 8. Prima, ut defenſio ſit pro re notabilis momenti, vel ad ſuæ ſuorumque vitæ neceſſariam ſuſtentationem. Secunda, ut non ſit aliud medium furata recuperandi, unde ſi fur vivus capi poteſt, non eſt occidendus, & ſi poſt furtum poſſunt ſublata alio modo recuperari, non ſunt cum morte furis recuperanda. Tertia, ut id fiat incontinenti, & non intervallo temporis, ut quando cœpta invaſio continuatur, vel fur cum furatis bonis aufugiat, tunc enim fugiens ſclopo, vel ſagitta transfodi poteſt ad propria bona recuperanda, ſi periculum ſit, ne ea occultet, vel conſumat; quod ſi jam in domum ſe recepit vel ad alia negotia divertit, non licet eum amplius occidere, quia non adhibetur moderamen inculpatæ tutelæ, ſed adhibende ſunt alia media per juridicam actionem. Aſſertio ſic limitata probatur in primis ex Scriptura Exodi 22. quem locum etiam Doctor adducit loc. cit. ubi dicitur, *Si effringens fur domum, ſive ſuffodiens inventus fuerit, & accepto vulnere mortuus*

Digitized by Google

fuerit percuſſet, *non erit reus ſanguinis*; conſtat præterea ex cap. *Olim* de reſtitutione ſpoliatorum, & ex c. *Directio* de cenſura excom. in 6. Deinde probatur, quia communiter licite ſunt bella pro defenſione bonorum externorum non ſolum defendendo, ſed etiam offendendo, ut patet ex communi praxi, & ipſa ſacra Scriptura.

24 Hoc etiam ratio ſuadet, quia bona externa ſunt vel ad vitæ ſubſtentationem, vel ad dignitatem proprii ſtatus conſervandam neceſſaria, & commode vivendum; ſed abſque facultatibus vita ſuſtineri non poteſt ſimpliciter, aut convenientes, ergo licitum eſt occidere invaſorem facultatum, & vi vim repellere, modo ſint majoris valoris, & hoc in foro interno, quicquid ſit de externo. Et quamvis aliqui dicant id ſolummodo Laicis licitum eſſe, non vero Eccleſiaſticis, quos ut habetur c. *Suſcepimus* de homicidio, *ſatius eſt poſt tunicam relinquere pallium*, *quam pro rebus tranſitoriis tam acerbe in alium exardeſcere*. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat, quia omnibus tam Laicis, quam Clericis licitum eſt iure naturæ vim vi repellere, non ſolum a propria vita, ſed etiam ab iis, ſine quibus ſimpliciter, vel commode, & juxta ſui ſtatus dignitatem vita ſuſtineri non poteſt. Jura vero in contrarium afferri ſolita intelligenda ſunt, quando non ſervatur moderamen inculpatæ defenſionis, ut conſtat ex ipſis verbis iuris adducti. Ita Leſſius, Bannes, utrique Navarrus, Caietanus, Valentia, Salonius, Rodriquez, Lopez, Molina, Turrianus, Bonac. Amic. & alii paſſim. Ratio vero in oppoſitum adducta non urget; quia ut etiam Faber advertit loc. c. Lex dilectionis proximi, qua tenemur magis diligere corpus eius, quam bona noſtra temporalia, intelligitur in caſu neceſſitatis, quando, ſcilicet, proximus non poteſt ſuam vitam ſervare ſine bonis noſtris, non autem quando non eget, ſed ex nequitia vult illa nobis eripere, etenim in tali caſu non tenemur plus vitam proximi diligere, quam bona noſtra fortunæ, cum hæc ſint nobis ad vitam neceſſaria; & jus naturale in eo caſu non dictat vitam proximi eſſe bonis noſtris fortunæ præferendam, ſed potius ad ea defendenda contra iniuſtum invaſorem, utpote ad conſervationem noſtræ vitæ, noſtrique ſtatus neceſſaria.

25 Quod autem de bonis fortunæ dictum eſt, hoc etiam de fama, & honore dici poſſe aſſerit communis opinio, quando aliud medium proprii honoris defendendi non ſuppetit. Unde quamvis nobilis ab alio invaſus poſſet fugiendo vitam ſalvare, non tenetur fugere, ſi aliquam infamiam ex tali fuga contraheret, ſed invaſorem occidere poteſt, vel mutilare, ſi aliter vitam cum honore tueri nequeat. Addunt tamen hoc habere locum in nobilibus tantum, ſiquidem plebeius non poteſt invaſorem occidere, ſi per fugam ſalvari poteſt, non enim fuga eſt illi adeo ignominioſa, ut pro illa vitanda poſſit alterum licite interficere. Addunt inſuper idem cenſendum eſſe de caſtitatis, & pudicitiæ defenſione, poteſt enim mulier ad pudicitiam tuendam invaſorem occidere, ſi aliter eam tueri nequeat; & quod dicimus de occiſione, hoc etiam de mutilatione intelligi debet, nimirum licitum eſſe alium mutilare ad defenſionem vitæ, vel bonorum, aut honoris, vel pudicitiæ, imo ſi illum mutilando vita, vel honor tueri poſſunt, occidere non licet. Difficultas tamen eſt, ac etiam Clericis, & Religioſis licitum ſit in ſui honoris defenſionem invaſorem occidere, vel mutilare. Affirmat Amicus diſp. 37. cit. ſect. 7 quia ſi licitum eſt Clericis, ac Religioſis in tutelam ſuarum facultatum furem occidere, ut dictum eſt, tanto magis id licitum videtur in tutelam famæ, & honoris ex virtute, & ſapientia conſurgentis, unde ait licere Clerico, vel religioſo ad vitandam graviſſimam ſui, ſuæque Religionis infamiam, ſi alius modus non ſuppetit, calumniatorem opprimere. Oppoſitum tamen communiter DD. docent cum Gloſſa in Clemen. *ſi furioſus* de homicidio, & in c. *ſuſcepimus*: nam Religioſi, & Clerici ratione ſtatus, quem elegerunt, & in quo ſe Deo conſecrarunt, mundanis honoribus renunciarunt, & Chriſti humilitatem, ac manſuetudinem imitari profitentur, ideoque eis non licet ad honoris defenſionem interficere aggreſſorem, ſi per fugam ſalvari poſſunt, nullum enim dedecus eis accreſcit, eo quod fugiant, ſed potius gloria, & bonum nomen, quia honor eorum non conſiſtit in armis, nec parvi habentur, ſed magni potius a populo, quod injurias patientes ſuſtineant Chriſtum imitantes. Ita DD. omnes unanimiter, unde nec Amicus ipſe aſſertive oppoſitum tenet, ſed ſolum diſputandi gratia, ut proteſtatur in fine ſectionis illius, relinquens ſuum aſſertum maturo judicio prudentis lectoris diſcutiendum, & tandem, ſacra congregatio oppoſitam ſententiam condemnavit die 24. Septemb. 1665.

26 Denique in iis caſibus, in quibus licite vitam, & facultates noſtras defendere poſſumus cum morte invaſoris, poſſumus etiam defendere vitam, & bona proximi cum morte invaſoris, ſi non poſſit alio modo impediri. Ita communiter DD. & ratio eſt, quia ipſemet invaſus poteſt licite id facere; ergo etiam alter poteſt cum ipſo ad id concurrere, quia cooperatur bono, & partem ſuſcipit innocentia defendendam contra iniquum aggreſſorem. Tum quia hoc cedere poteſt in bonum Reipublicæ, ſic enim melius innocentes conſervari poſſunt, & impediri mala a ſceleratis inferenda. Sed difficultas eſt, an teneatur quis id facere quando poteſt abſque periculo proprio, nam certum eſt non teneri cum proprio periculo, ac notabili incommodo. Negant aliqui, eo quod vita invaſoris ſit ex ſe æqualis vitæ invaſi, & ipſa occiſio ſit ex ſe horrenda actio. Ita Leſſius, Card. de Lugo, & quidam alii. Communis tamen opinio affirmat, quia tenemur ex charitate proximum diligere, & innocentis cauſam ſuſcipere auxilio noſtro indigentis; ſed in tali caſu proximus ſupponitur innocens, & noſtro auxilio indigere: ergo tenemur ſub mortali illum defendere, ſi poſſumus abſque gravi noſtro incommodo. Nec ratio in oppoſitum urget, quia ut notat Pontius noſter d. 52. q. 5. in fine, quamvis vita invaſoris ſit æqualis vitæ invaſi, & ipſa occiſio ſit horrenda actio, tamen in propoſito caſu, cum occiſio invaſoris culpa ipſius eveniat, vita invaſi omnino præferenda eſt, tanquam innocentis, & ejus occiſio longe magis horrenda eſſet, quam invaſoris, imo hujus occiſio non videtur horrenda, cum eam ſua culpa meruerit, ſed debet dici juſta. Alia quoque ad hanc materiam ſpectantia dicemus infra diſp. 11. q. 6.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quatuor aliæ difficultates ad idem ſpectantes diſcutiuntur.

17 PRima difficultas eſt, an liceat privata auctoritate Tyrannum occidere, & ratio dubitandi eſt, quia in Concilio Conſtantienſi definitur, eſſe hæreticum aſſerere, licere privatæ perſonæ Tyrannum occidere. Pro reſolutione quæſiti notant communiter DD. duobus modis aliquem dici poſſe Tyrannum, uno modo, quia non eſt verus, ac legitimus populi, ac Reipublicæ dominus, ſed ejus principatum, & dominium injuſte ſibi occupat, & uſurpat: alio modo, quia licet ſit verus dominus populi, & Reipublicæ, tamen injuſte, & inique eam regit; quando occiditur Tyrannus, qui Rempublicam ſine juſto titulo, & non conſentientem invaſit, & oppreſſit, occiſio juſta eſt, ac licita, quia hic nullum jus habet, nec poteſt dici Princeps, ſed hoſtis contra Rempublicam bellum gerens, & ideo quilibet de Republica illum licite poteſt occidere, niſi ex eius interfectione majora mala ſequantur in Republica. Si vero eſſet Tyrannus habens verum jus, & dominium in Statum, vel Regnum, eſſet vero tantum Tyrannus, quia regeret tyrannice, tunc nulli privato licet eum occidere, ſed debet expectari ſententia Judicis, ſcilicet Reipublicæ totius, ſive capitum eius, qui ſimul conveniant, & judicent exceſſus eius eſſe tales ut mereatur ab adminiſtratione, & dominio deponi; quod ſi hoc modo deponi nequit, nec a Republica debellari, Deus eſt orandus, & tenentur Cives illi obedire in rebus honeſtis iuxta illud s. Petri 2. *Servi ſubditi eſtote in timore dominis*, *non tantum bonis*, *ſed etiam diſcolis*, & de Tyranno hoc ſecundo modo loquitur Concilium citatum, non autem primo modo. Ita Caiet. Soto, Sylveſter, Molina, Caſpenſis, Faber loc. cit. & alii paſſim.

28 Secunda Difficultas eſt, an liceat occidere in aliquo caſu innocentem, & caſus eſt, an poſſit Judex innocentem per teſtes probatum reum contra privatam ſcientiam condemnare, qua ſibi conſtat de innocentia accuſati. Affirmat D. Thomas cum omnibus Thomiſtis 2. 2. q. 64. art. 6. ad 3. & q. 67. art. 2. quorum fundamentum eſt, quoniam Iudex tenetur ſententiam ferre ex ſcientia publica, quam ex teſtibus, & aliis publicis probationibus accipit. At contraria opinio omnino vera eſt, numquam licitum eſſe Judici condemnare, quem privata ſcientia certo novit eſſe innocentem, etiamſi in foro externo ſecundum allegata, & probata reus convincatur, ut iam ſupra diximus diſp. 9. q. 2. art. 1. n. 26. & efficaciter probat Amicus diſp. 26. ſect. 4. plures alios citans. Sed dubium eſt, an liceat Reipublicæ innocentem occidere, quando Tyrannus aliquam civitatem vult deſtruere, niſi vel civitas ipſa innocentem aliquem occidat, vel tradat ipſi Tyranno occidendum. Negat Sotus lib. 5. de Juſt. qu. 1. art. 7. cum quibuſdam aliis; quia hoc eſt intrinſece malum, cum non ſit Reſpublica domina vitæ innocentis, alioquin ad communem ruinam vitandam poſſet Reſpublica tradere virginem a Tyranno ſtuprandam, aut ſacra ab eodem temeranda. Pro ſolutione dubii certum eſt non licere innocentem occidere per ſe, & directe, itaut actio habeat pro directo, & immediato objecto necem innocentis. Quando tamen adeſt periculum ſubverſionis Reipublicæ, & civitatis, communior, & probabilior opinio affirmat in tali caſu poſſe Rempublicam innocentem tradere occidendum Tyranno, quia in tali caſu mors ipſius innocentis neceſſaria eſſet, ut conſervaretur Reſpublica, & filii, ac parentes ipſius innocentis, & quamvis vita hominis ſit ſub dominio Dei, non tamen ita, quia ſicut poſſet Reſpublica ordinare, ut quis pro ſalute eiuſdem manifeſto mortis periculo ſe exponeret, ita etiam tradere innocentem Tyranno ipſum interfecturo, cum alias, & ipſum interficeret, & Rempublicam deſtrueret; & tunc etiam innocens teneretur ex charitate, & pietate in patriam, & etiam ex juſtitia legali Tyrannum adire, & ſe morti exponere, ſi certum ſit calamitatem communem per eius mortem evitari, quod ſi Tyrannum adire nollet, eo ipſo ſit nocens, & tanto magis a Republica cogi poteſt adire.

29 Confirmatur, quia in tali caſu talis actio non eſſet intrinſece mala, nam ut ſcite diſcurrit Amicus diſp. 36. cit. ſect. 3. quando actio per ſe, & directe ad necem innocentis non tendit, poteſt honeſto fine publicæ neceſſitatis, & conſervationis cohoneſtari, quia tunc pro directo, & immediato objecto non ha-

habet innocentis necem, ſeu ejus ex urbe expulſionem, quæ non eſt per ſe mala, cum ex ea præciſe mors innocentis non ſequatur, ſed ex actione, & perverſitate Tyranni, quam proinde Reſpublica propter commune bonum permittere poteſt. Neque ratio in oppoſitum urget, adeſt enim manifeſta diſparitas, quia virgo non tenetur exponere ſe periculo peccandi etiam ob Reipublicæ incolumitatem, cum ob nullum bonum creatum teneamur periculo peccandi nos exponere, ac Deum offendendi, & ideo virgo in tali caſu non poteſt adire Tyrannum; poteſt tamen ex Urbe ejici, quia Reſpublica non tenetur eam cum tanto damno cuſtodire. Neque etiam de traditione rerum ſacrarum currit paritas, quia tunc fieret contemptus earum, qui in Dei contemptum, & injuriam reſultaret, quæ ob nullum temporale bonum permittenda eſt. Denique concedunt omnes, innocentem poſſe indirecte, & concomitanter interfici, quando nimirum incedit vel reperitur cum aliis malefactoribus, qui juſte interficiuntur, ut quando in bello juſto tormentis bellicis urbs aliqua expugnatur, quorum ictu non tantum nocentes inimici, ſed etiam alii innocentes occiduntur, & talis occiſio innocentis adhuc juſta eſt, quia jus Reipublicæ juſtum bellum gerentis ad malefactores, vel rebelles puniendos, majoris momenti eſſe cenſetur, quam jus hominis privati innocentis. Ita Molina, Leſſius, Amicus, Caſpenſis, Stephanus a S. Greg. & alii, ac etiam Poncius ex noſtris loc. cit. licet diſſentire videatur Velpes diſp. 102. art. 6.

30 Tertia difficultas eſt, an liceat prægnanti in ſuæ vitæ conſervationem abortum procurare, in qua difficultate conveniunt communiter DD. nunquam licitum eſſe abortum animati fœtus procurare per ſe, & directe, cum id ſit directe vitam innocenti auferre; e contra vero licitum eſſe abortum fœtus nondum animati indirecte, & per accidens, directe vero, & per ſe ad vitam prægnantis conſervandam permittere, unde quando prægnans periculoſe laborat, & aliud non ſupereſt remedium præter pharmacum ex ſua natura illius morbi curativum, poterit hujuſmodi pharmacum adhiberi cum intentione expellendi morbum, licet mors fœtus nondum animati per accidens inde ſequatur. Ita Sylveſter, Leſſius, uterque, Navarrus, Henriquez, Filliucius, Turrianus, Amicus, Bonacina, & alii paſſim. & ratio eſt quia unicuique licitum eſt uti jure ſuo ad propriam vitam conſervandam; ergo prægnans in caſu poſito non peccat medicamenta neceſſaria ſumendo ad morbum expellendum, quamvis inde ſequatur per accidens mors fœtus non animati; ſicut neque peccat, qui ad morbum curandum medicamenta ſumit, ex quibus ſequitur ebrietas, vel pollutio, quia hæc non imputantur, niſi ut intenta per ſe in cauſa. Difficultas itaque eſt de fœtu jam animato, an ſaltem indirecte, & per accidens, ad vitam matris conſervandam liceat abortum permittere. Negant aliqui unquam licere prægnanti pharmaca ſumere cum periculo prolis animatæ, etiamſi directe, & per ſe ſolum tendant ad ejus ſanitatem cauſandam, ac proinde dicunt matrem obligari ad abſtinendum a tali remedio, ne filius in utero moriatur abſque baptiſmo, cum debeat ſalutem ſpiritualem ſui filii vitæ temporali præferre juxta regulam generalem, quod ſemper præferendum eſt bonum æternum proximi temporali bono proprio. Alii affirmant etiam cum periculo animatæ prolis id licere, eo quia potius jus habet mater ad propriam vitam conſervandam, quam proles, nec tenetur cum tanto vitæ ſuæ periculo, & detrimento curare, & conſervare fœtum, ſicut nec natum jam filium tenetur cum vitæ diſcrimine alere, & retinere, nec etiam ad eum lactandum lac in uberibus conſervare, quando ad propriam vitam tuendam ubera exſiccare neceſſarium eſſet.

31 Melius tamen alii cum diſtinctione procedunt dicentes, quod ſi ſpes ſit ex Medicorum conſilio, ut matre cum vitæ ſuæ periculo ab iis medicamentis abſtinente fœtus in lucem prodire poſſet, & baptiſmum ſuſcipere, e contra vero iis medicamentis adhibitis fœtus ſine baptiſmo periret, in tali caſu mater contra charitatem peccaret ejuſmodi medicamenta ſumendo, quia ſalus æterna prolis vitæ temporali matris præferri debet, & in hoc ſenſu locum habet prima opinio; & hoc etiam dicendum eſt in caſu dubio, quia in æquali dubio ſalus æterna prolis præferenda eſſet, ſiquidem in æquali dubio bonum æternum proximi temporali bono proprio eſt præferendum. Quia vero caſus hic rariſſimus eſt, ac moraliter impoſſibilis, regulariter enim, ut plurimum cum morte matris proles extinguitur, quia matre lethaliter ægrotante corrumpuntur humores, & alimentum inficiunt, quo fœtus nutriendus erat; ſi certa ſit moraliter futura mors matris, niſi medicamenta ſumat, poterit abſque ſcrupulo ea ſumere etiam cum probabili mortis periculo. Ita Sanchez, Diana, Amicus, Card. de Lugo, & plures alii, qui dicendi modus communior eſt, & probabilior, & in hoc ſenſu ſecunda opinio poteſt admitti, non autem abſolute loquendo, & ratio pro ea adducta probat tantum potius eſſe jus, quod habet Mater pro conſervanda ſua vita temporali, quam temporali prolis; non autem pro conſervanda vita temporali propria, quam ſpirituali prolis, quæ per ſumptionem medicinæ a matre periclitatur; nec valet paritas aſſumpta de exſiccatione lactis poſt ortum filii, quia cum tunc proles ſit jam in lucem edita, & baptizata ſupponatur, non amplius ejus ſpiritualis vita periclitatur; ſed tantum temporalis, cui ſalus, & vita temporalis matris eſt præponenda.

32 Quarta difficultas eſt, an liceat punire furtum pœna mortis, quæ valde controverſa eſt inter Thomiſtas, & Scotiſtas, & quæſtio eſt de furto ſimplici, quod ſcilicet non habet ullam graviorem circumſtantiam prohibitam, nam in tali caſu conveniunt pœna mortis poſſe puniri. Prima ſententia eſt Scoti loc. cit. d. 15. qu. 3. art. 2. & ante ipſum Alenſis 3. par. qu. 47. membr. 4. artic. 3. dicentium, quod conſiderando furtum præciſe, ſecluſo omni periculo, aut damno adjuncto præter ſolius rei ablatæ damnum, nulla lex juſta eſſe poteſt, qua ſtatuatur furem propter furtum ſimplex eſſe morte afficiendum. Ratio Alenſis eſt, quia pœna, ut ſit juſta, debet eſſe proportionata culpæ, juxta illud Deuter. 25. *pro menſura peccati, erit plagarum modus*, at bona externa fortunæ infimum tenent locum inter bona noſtra, vita vero corporalis primum locum; ergo eſt injuſtitia pro re furto ablata punire furem vita; quia recta ratio dictat non debere infligi pœnam mortis, niſi pro delictis, in quibus infertur proximo irreparabile damnum, quod quidem per furtum non infertur. Confirmatur a Scoto, quia Exod. 22. fur nocturnus occidi præcipitur, diurnus vero nequaquam, & ratio eſt, quia fur diurnus eſt ſimplex fur, nocturnus vero præſumitur invaſor, qui non eſt ſimplex fur; in lege Evangelica etiam nullibi legitur furtum excipi ab illa lege univerſali *non occides*; ergo nulla lex humana, quæ præcipiat furem ſimplicem occidi, poteſt eſſe conformis legi divinæ, vel ab illa deſcendere, ſicut ad juſtitiam legis humanæ requiritur. Denique pro hoc facit jus Cæſareum, ſiquidem Juſtinianus Imp. in Authent. *Ut nulli judicum §. quia vero. coll. 9. tit.* 17. ſancivit furem non eſſe morte plectendum his verbis: *Pro furto autem nolumus omnino quodlibet membrum abſcindi, aut mori, ſed aliter eum caſtigari*, quæ verba utique de furto ſimplici intelligenda ſunt, non de furto circumſtantiis aggravantibus vetito idem Imperator ibidem, diverſam ſtatuit legem, *Eos vero qui violenter aggrediuntur aut cum armis, aut ſine armis in domibus, aut itineribus, aut in mari, pœnis eos legalibus ſubdi jubemus*. Ex quo patet Imperatorem non judicaſſe juſtam pœnam eſſe mortem pro furto ſimplici; ſecus de latrone, & fure nocturno, qui præſumuntur non puri fures, ſed habere animum occidendi, ſi reſiſtentiam in furando inveniant.

33 Oppoſita ſententia communis Thomiſtarum, & Neotericorum aſſerit furtum ſimplex licite, & juſte morte puniri poſſe. Fundamentum eſt, quia oppoſita ſententia Scoti, & Alenſis repugnat conſuetudini jam inveteratæ, & acceptatæ, qua Judices, & Principes per leges municipales ſanxerunt fures ſimplices morte puniendos eſſe; at eſt abſurdum, & deberet omnes hujuſmodi Judices, & Principes condemnare, tamquam homicidas; ergo dicendum eſt licere fures etiam ſimplices interficere. Confirmatur, quia de jure naturæ, & a Deo conditore naturæ data eſt poteſtati temporali facultas occidendi malefactores, qui bonum Reipublicæ perturbant; ergo cum fures ſint hujuſmodi, juſte poteſt temporalis poteſtas legem condere, ut morte puniantur. Probatur aſſumptum, quia ita de jure naturæ eſt ut innocentes non occidantur; ſicut quod malefactores a Republica reſcindantur; ergo ſicut illud de jure naturæ licitum eſt, ita & illud. Demum Apoſtolus ad Rom. 13. ait datam eſſe poteſtatem, & gladium Principibus temporalibus in vindictam malorum; ergo licet Principibus pro qualitate criminum reos occidere; quare ſi furtum ſit quantitatis notabilis, vel frequenter commiſſum, ita quod Princeps alias pœnas ſperni videat, poterit licite ſtatuere, ut morte puniantur. Ita Valentia, Molina, Soto, Salonius, Covarruvias, & alii Recentiores paſſim Scoti opinionem appellantes falſam, inquam, pluſquam periculoſam, & errori Valdenſium valde affinem, qui aſſerebant non licere Principibus ulla ratione malefactores interficere; unde quamvis aliqui Scotiſtæ, adhuc intrepide Scoti ſententiam defendant in toto rigore, ut Faber d. 48. c. 2. & ſeq. nonnulli tamen trepidantes dicunt Scotum probabiliter tantum hoc docuiſſe, non aſſertive, ut Tataretus ibidem in Commentario; alii vero dicunt Doctorem juxta antiqua jura fuiſſe locutum, atque ideo non adverſari communi ſententiæ, quæ docet juxta jura recentiora furem ſimplicem licite poſſe mortem puniri, ut Hiribarnes 4. diſt. 15. diſp. 11. ſect. 3. alii tandem libere fatentur rationes Scoti non efficaciter concludere, ut Almainus 4. d. 15. qu. 3. prope finem.

34 Quamvis hæc controverſia, tamquam realis a pluribus ſuſtineatur, ſi tamen, ut Hiquæus advertit diſp. 15. qu. 3. in Commentario, fundamenta hinc inde ſolidius expendantur, forte tanta differentia non invenietur, & facile conciliari poſſunt; & ſic etiam ſentire videtur Aretinus diſt. 15. cit. qu. 3. art. 2. pro quo notant furtum dupliciter conſiderari poſſe, nimirum vel in ſe præciſe ſine ulla circumſtantia aggravante annexa, & ſecluſo omni periculo, & damno adjuncto præter ſolius rei ablatæ damnum, vel conſiderari poteſt cum aliqua circumſtantia aggravante annexa, aut pluribus ſimul: circumſtantiæ autem aggravantes ſunt, ut præſertim Aretinus obſervat, magna quantitas rei furatæ, quæ etſi ſpeciem furti non mutet, illud tamen eo magis aggravat, quo majoris valoris, & æſtimationis eſt res furata, idem faciunt furti frequentia, magna rei ablatæ neceſ-

neceſſaria; dignitas etiam loci in quo commiſſum eſt furtum, & ſi quæ aliæ circumſtantiæ furto connecti poſſunt; unde furtum quod aliqua ex his circumſtantiis veſtitur, non ſimplex, nec ſolum furtum dicetur, ſed furtum cum invaſione, & homicidio, aut cum incorrigibilitate, aut cum contemptu, aut cum irreverentia loci, vel perſonæ, & propter has circumſtantias adjunctas pœnæ augeri poterunt uſque ad membri abſciſſionem, imo etiam uſque ad mortem juxta circumſtantiæ gravitatem; ſicut ergo de mente Doctoris in caſu invaſionis, & defenſionis vitæ, & bonorum, ac in periculo Reipublicæ licet impune occidere; ſic pariter de mente ejuſdem, quando furtum talia damna infert, licet illud tali pœna punire ratione damni per ſe conſequentis, vel periculi certi talia damni, & in pluribus evenientia, ratione enim conſonat e medio tollere incorrigibiles, & Reipublicæ perturbatores, & pacificam unionem ad invicem impedientes, ideoque quando ex furtis oriuntur lites, & jurgia pacificam vitam civilem perturbantia, ut ſæpe contingere ſolet, tunc fures juſtu mortis ſupplicio plecti poſſunt.

35 Solum igitur in primo ſenſu negat Scotus juſtam eſſe legem, quæ decernat furem eſſe occidendum conſiderando nimirum furtum in ſe præciſe, ſeclaſo omni periculo, aut damno adjuncto præter ſolius rei ablatæ damnum, nam ſi furtum nullam habeat gravem circumſtantiam annexam, durum, ac nimis crudele eſſet, ſi pro illo quis occidatur, & hoc etiam fatetur Soto ipſe lib. 5. de Juſt. qu. 3. ar. 3. ut obſervarunt Faber, Aretinus, Hiquæus loc. cit. ac etiam Scholiaſtes in Commentario, dum inquit furem ſimplicem mortem non mereri, & damnat uſum, quo Principes ſimplex furtum morte damnent, quamvis putet eos habere poteſtatem ad hoc de lege naturæ; & quod gravitas furti ſimplicis pœnam non mereatur, probat, quia bona exteriora non ſunt tanti habenda, ſicut bonum vitæ, præſertim apud Chriſtianos, quos Chriſtus admonuit, ut pereati pallium relinquant, & tunicam, & ideo concludit nullam adeſſe rationem, ut pro furto ſimplici vita exigatur. Unde etiam ibi Baldum reprehendit, quem putat fuiſſe auctorem, ut pro ſimplici furto pœna mortis imponatur, & dicit, quod tempore Divi Tho. ſimplices fures non occidebantur, cui Doctor noſter fere fuit contemporaneus. Quod etiam ex ipſo Divo Tho. aperte habetur 2. 2. qu. 66. ar. 6. ad 2. ubi expreſſe dicit, ut notat Faber loc. cit. quod non pro quolibet peccato mortali ſecundum judicium præſentis vitæ pœna mortis infligitur, ſed ſolum pro illis, quæ inferunt irreparabile damnum, vel etiam pro illis, quæ horribilem habent deformitatem, & quia furtum non infert irreparabile damnum, ideo inquit pro furto ſecundum judicium præſentis vitæ pœnam mortis non eſſe infligendam, niſi quando aliqua circumſtantia aggravatur, ſicut patet de ſacrilegio, quod eſt furtum rei ſacræ, de Peculatu, quod eſt furtum rei communis, & de Plagiario, quod eſt furtum hominis liberi; ex quo patet D. Thom. cum Scoto convenire in hac aſſertione, & hanc controverſiam potius eſſe de nomine, quam de re; rationes enim oppoſitæ ſententiæ, quas fuſe Faber examinat loc. cit. ſi quid probant, non aliud probant, quam furtum juſte poſſe puniri quando bonum commune id poſtulat, & quando pax publica nullo modo conſervari poteſt ſine furum occiſione, quod Scotus numquam negavit, ſed tantum dixit, furtum ſolum ſecundum ſe conſideratum ſine aliis circumſtantiis aggravantibus non eſſe dignum morte.

36 Hinc patet ad rationes pro ſecunda ſententia adductas, prima enim falſum aſſumit, & ſupponit conſuetudinem, ſcilicet occidendi fures, adeo univerſalem eſſe, ut enim per leges municipales ſimplices fures vel morte damnantur, vel hujuſmodi ſententiæ executioni mandentur; non enim pro ſimplici furto id ſtatutum eſt, ſed ex neceſſitate defenſionis Reipublicæ a latrociniis, & invaſionibus, tunc autem furtum non eſt ſimplex, ut comparatur ad publicum ſtatum, licet poſſit eſſe ſimplex, ut comparatur ad perſonam offenſam, & privatam, cui res aufertur, ut ait Hiquæus loc. cit. in hoc igitur errant Adverſarii, quod leges municipales interpretentur de occiſione furis ſimplicis, quod eſt falſum, quia præſumi debet, ut late docent Panormit. in c. *Cum Eccleſiarum*, & Felinus de Conſtitut. pro juſtitia legis ex motivo debito, & neceſſitate Reipublicæ ordinatum eſſe, ut fures pereant, quia in latrocinia degenerabant; lex autem ſtatuta ratione hujus periculi, & damni eſt juſta, unde per accidens eſt, ut furtum ſimplex hac pœna puniatur ratione adjuncti; neque per tales leges municipales damnatur furtum pœna mortis in ſe præciſe conſideratum, ſed ut damnum, & periculum Reipublicæ, ut in pluribus habet conjunctum.

Ad confirmationem, verum eſt Deum dediſſe Principibus poteſtatem puniendi malefactores propter bonum publicum, eam tamen cum tali limitatione conceſſit, ut illam ad menſuram juſtitiæ exerceant, ita quod pœna ſit culpæ proportionata, ut patet ex illo Deuter. 25. *pro menſura peccati erit plagarum modus*, pœna autem proportionata furto ſimplici, & in ſe conſiderato non eſt mors, ut dictum eſt, quia commutatio vitæ pro bonis fortunæ non eſt juſta commutatio ob maximum exceſſum boni vitæ ſuper bona fortunæ. Ad ultimum pariter dicendum eſt utique datam eſſe poteſtatem Principibus a Deo ad puniendos malos, ſed limitatam juxta regulas juſtitiæ, ita quod pœna ſit proportionata culpæ, conſtat autem ex dictis mortem non eſſe pœnam furti ſimplici proportionatam; nec aliæ pœnæ deſunt, quibus citra mortem talem delictum puniri juſte poſſit, ut ſunt fuſtigationes, carcerationes diuturni temporis, damnatio ad triremes, & ſimiles, ut jura imperialia antiqua conſueverant, ac etiam modo ſunt in uſu, quando furtum eſt ſimplex, & non valde Reipublicæ perniciosum; gratis tamen conceditur, quod ſi ſit aliqua circumſtantia gravatum, ut ſi ſit quantitatis notabilis, & frequenter commiſſum, ita quod princeps videat alias ſperni pœnas, ſtatuere poterit licite, ut morte puniatur, quia in tali caſu Reipublicæ bonum hoc poſtulat, ut ſupra explicatum eſt. Alias rationes minoris momenti vide ſolutas apud Fabrum, & Hiquæum loc. cit. Hic tamen prætermittendum non eſt notabile Scoti documentum, & ſua pietate dignum, quod tradit q. 3. cit. art. 2. lit. E. illis verbis. *Et hoc modo ſi ſtatueretur ab aliquo blaſphemum, adulterum, idolatram debere occidi, multo juſtius videretur, quam quod fur ſuſpendatur, ſed patet ad quid aſpiciunt plus Principes, quia magis ad commodum temporale, quam ad honorem Dei, & per hoc plus puniunt, & reprimere volunt peccata in proximum, quam in Deum.* Ex quibus verbis conſtat, qualis, quantus zelus erga honorem Dei ferveret in corde piiſſimi Doctoris, qui utique plura, & majora dixiſſet, ſi regimen temporale præſentis ſæculi vidiſſet.

ARTICULUS TERTIUS.

De reſtitutione ob alterius occiſionem, vel mutilationem facienda.

37 QUoniam homicidium eſt actio valde proximum damnificans, fatentur omnes homicidam, & mutilantem ad reſtitutionem damni illati teneri; non tamen conveniunt de quo damno ad reſtitutionem teneantur, unde pro intelligentia quæſiti notandum eſt, duplex in homicidio, vel mutilatione damnum conſiderari poſſe, unum eſt immediatum, & directum; qualis eſt privatio ipſa vitæ, vel mutilatio, aut debilitatio membri, alterum eſt mediatum, & conſequens, qualia ſunt damna, tam honoris, quam bonorum fortunæ ex occiſione, vel mutilatione hominis conſequentia, ut ex vulnere in facie accepto, cicatrices, ac deformitates; expenſæ quæ in curatione fiunt ratione medicamentorum, aut Medici; & ad idem damnum pertinent omnia damna emergentia, ac lucra ceſſantia, quæ occiſo, vel mutilato, ejuſque hæredibus propter occiſionem, aut mutilationem emergunt, aut ceſſant; ut v. g. quando aliquis artifex occiditur, aut mutilatur, qui per ſuas operas in familiæ ſuſtentationem aliqua lucrabatur, & tandem ad idem damnum quoque reducitur impedimentum fructuum, quibus frueretur occiſus, niſi per mortem violentam impediretur, cujuſmodi ſunt fructus beneficiorum Eccleſiaſticorum, & ſimiles; duo ergo præſertim in hoc articulo circa hanc reſtitutionem ſunt explicanda. Primo quantum ſit ob alterius occiſionem, vel mutilationem reſtituendum. Secundo quibus hæc reſtitutio fieri debeat.

38 Et quidem quo ad primum omnes conveniunt cum Scoto qu. 3. cit. ar. 2. in fine quæſtionis damna omnia ex occiſione, aut mutilatione alterius ſecuta ante omnem Judicis ſententiam reſarcienda eſſe ab eo, qui injuſte occidit, vel mutilavit, atque ideo in primis expenſas omnes pro curatione occiſi, vel mutilati factas reſtitui debere: item lucra omnia, & emolumenta, quæ occiſus, vel mutilatus ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter lucrari poterat, detractis tamen iis, quæ ipſe conſumpſiſſet, quæ omnia prudentis arbitrio in caſibus particularibus ſunt æſtimanda, & certum eſt hanc reſtitutionis obligationem ad hæredes etiam occiſoris, vel mutilatoris tranſire, ſicut & jus ea exigendi tranſit ad hæredes occiſi, vel mutilati, cum hæres defuncto ſuccedat in omnia debita ex juſtitia ſolvenda, ſicut ſuccedit in omnia defuncti jura ex juſtitia exigenda. Sic etiam qui injuſte hominem ſervum interficit, vel mutilat, tenetur ad reſtituendum domino damnum, quod inde paſſus eſt, & qui percutiendo in faciem, aut mutilando fœminam ita deformem reddit, ut ſine majori dote, quam alias requireretur, maritum habere non poſſit, tenetur ad quantitatem augere dotem, & univerſaliter quæcumque damna occiſus, vel mutilatus eſt paſſus, reſtitui debent. Quoniam vero ex longitudine temporis, quo quis vivere poſſet, lucra hujuſmodi majora, vel minora eſſe poſſunt, ad hoc, ut prudenter ſumma aliqua conſtituatur, conſideranda eſt ſanitas, complexio, ac ætas illius, qui occiditur, & aliæ circumſtantiæ, ex quibus ſpes majoris lucri pendet; unde ſi interfectus potuiſſet probabiliter cito mori, vel infirmari ob debilem complexionem, vel quid aliud ſimile pati, non tenetur homicida in tali caſu integrum valorem reſtituere operum futurorum, ſed illum qui ſperabatur, qui quantus ſit, prudentum judicio eſt determinandum inſpectis viribus, ætate, ac complexione occiſi, & aliis ſimilibus circumſtantiis, nec alia certior regula, commodior ad hoc dignoſcendum præſcribi poteſt, ut omnes Doctores unanimiter docent, & ita ex noſtris docent Aretinus cit. ar. 5. & Faber c. 2.

39 Rurſus quoniam in homicidio, vel mutilatione duo ſunt diſtinguenda, ſcilicet, ipſa vitæ hominis privatio, aut membri mutilatio, & injuria, quæ per injuſtam vitæ privationem vel mutilationem irrogatur, & major, vel minor æſtimatur

ea

ex deſpectu, ſeu contemptu, qui fit domino, a quo bonum eripitur ideo præter dicta damna reſtituenda debet etiam aliquid reſtituere pro injuria, quæ occiſo, vel mutilato illata fuit, juxta qualitatem perſonæ, & ad arbitrium viri prudentis, & ratio eſt, quia tam damnum illatum, quam injuria occiſo, vel mutilato facta eſt contra juſtitiam, atque ideo utrumque reſtitui debet, conſiderato majori, vel minori deſpectu, qui fit domino; quia injuria occiſo, vel mutilato non ſolum infertur privando eum vita, vel aliquo membro, ſed etiam hoc faciendo modo magis, vel minus injurioſo, ut ſi quis aliquem occidat aliquo genere mortis atrociori, & crudeliori, vel turpi, & ſimilibus circumſtantiis injurioſis, ut Faber advertit cap. 2. cit. nu. 67. Et hæc reſtitutio fieri debet, non quidem pecunia, ſed humiliatione, petitione veniæ, honorificis obſequiis, aliiſque ſubmiſſionis ſignis, quæ placare offenſum apta ſunt, ut Amicus advertit diſp. 36. ſect. 10 & Doctor ipſe docet loc. c. in fine quæſtionis, ubi dicit reſtitutionem non ſolum debere reſpondere damno, quod quis incurrit per mutilationem pro toto tempore futuro, quo uſurus eſſet membro abſciſſo, ſed etiam placationi ipſius læſi, & conſolationi ipſius afflicti, & quo modus occiſionis eſt ſevior, vel mutilationis, eo major injuria infertur, & copioſior facienda eſt reſtitutio. Itaque ad horum omnium reſtitutionem tenetur qui injuſte occidit, vel mutilavit, ſive aggreſſor fuerit, ſive ſeipſum defendendo moderamen inculpatæ tutelæ notabiliter exceſſerit, quia cum hic exceſſus ſit contra juſtitiam, obligationem reſtitutionis inducit, eſt enim injuſta cauſa omnium damnorum, quæ ex aggreſſoris morte ſequuntur, non minus quam ſi ex inſidiis, & fraude occideretur, ut docent Navarrus, Vaſquez, Leſſius, Amicus, Azorius, & alii DD. paſſim, contra Bannez, & quoſdam alios oppoſitum aſſerentes innixi ratione, quod provocans voluntarie ſe periculo exponit alterum provocando. His itaque præmiſſis, ut communiter conceſſis quatuor remanent difficultates breviter diſcutiendæ.

40 Prima difficultas eſt; An homicida teneatur aliquid reſtituere pro vita ipſa hominis occiſi, aut membro mutilato, aut cicatrice ex vulnere contracta. Prima, & valde communis ſententia docet pro alterius occiſione, vel mutilatione nullam præciſe loquendo condignam reſtitutionem fieri poſſe, cum vita hominis nullo pretio pecuniario æſtimari poſſit, unde aſſerit, quod injuſtus occiſor, vel mutilator in conſcientia tenetur tantum reſtituere pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, mutilatione, vel vulnere directe ab eo cauſata ſunt, juxta prudentis arbitrium: præciſe autem pro vita, membro, vel cicatrice nihil reſtituere tenetur ſecundum rigorem, cum ſint bona eltioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſunt, nam vita hominis liberi ſecundum varias leges non eſt pretio æſtimabilis, ita habetur in cap. 1. *de injuriis, & damno dato*, & l. ex hac. ff. ſi quadrupes pauperiem & L. ult. *de his, qui dejecerunt*, ubi dicitur pro cicatrice, & hujuſmodi in corpore libero factis nullam compenſationem faciendam eſſe, & rationem ſubdit, *quia liberum corpus æſtimationem non recipit*, ſed propter expenſas in curatione factas, & idem de vita dicendum ſuppono. Ita Vaſquez, Leſſius, uterque Navarrus, Filliucius, Turrianus, Bonacina, & plures alii Recentiores, ac etiam Pontius ex noſtris, qui proinde concludunt nullam ex juſtitia deberi reſtitutionem pro vita, & membris hominis, cum nullam recipiant æſtimationem; dicunt *ex juſtitia*, nam ex conſilio, & æquitate naturali addunt aliqui, teneri occiſorem pro anima occiſi orationibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus Deo ſatisfacere, ac præſertim miſſæ ſacrificium pro ejus refrigerio offerri curare, ideoque proinde pro re aliqua ſatisfactionis ſacramentalis partem illi convenienter injungi poſſe.

41 Oppoſita ſententia eſt Doctoris loc. cit. & probatur, quia ſecundum legem naturalem inferens damnum alteri ex juſtitia tenetur, ſi poteſt, æquivalenter reſarcire, vel in eo, quod poteſt, quia qui juſtitiam offendit, non eximitur ab obligatione damni illati, neque per ipſam, neque per charitatem, aut ullam aliam virtutem per ſe loquendo; ergo pro vita ablata, & membro abſciſſo tenetur etiam offendens, ut poteſt, reſarcire; abſurdum enim eſt, inquit Doctor, quod quis ex juſtitia ad damnum illatum recompenſandum teneatur, ſi occidat bovem, vel canem, & non teneatur pro compenſanda hominis vita. Et quidem Amicus ipſe fatetur loc. cit. teneri ex juſtitia offendentem ad ſatisfaciendum pro injuria, quæ per mortem hominis, vel mutilationem infertur, non quidem pecunia, ſed humiliatione, petitione veniæ, honorificis obſequiis, aliiſque ſubmiſſionis ſignis, quæ apta ſunt placare offenſum, ut ſupra dictum eſt, & loquit in hoc ſenſu Auctores primæ ſententiæ non negare offendentem ex juſtitia teneri ad reſtitutionem etiam pro vita, & membro ablato, ac etiam ipſos gratis concedere, ſi fœmina ſit percuſſa, itaut ex percuſſione, vel abſciſſione membri maneat deformis, & difficilis ad nubendum, tunc pro contracta deformitate aliquid tribuendum, & compenſandum eſſe ex juſtitia, ſed ait hoc tantum negare loquendo de ipſa vitæ privatione, aut membri mutilatione præciſe, cum hæc nullam recipiant æſtimationem per leges allatas, quæ proinde obligant tantum ad expenſas in curatione factas & in hoc ſenſu ipſe quoque priorem tenetur ſententiam.

42 Verum ratio allata, ſi bene perpendatur, probat etiam in hoc ſenſu occiſorem, vel mutilatorem teneri ad compenſationem damni illati eo modo, quo poteſt, ſiquidem ut arguit Hiquæus loc. cit. etiam fama non eſt pretio æſtimabilis, & tamen damnificans in fama ex præcepto naturali eam reſtituere tenetur revocando calumniam, aut alio modo æquivalenti. Quando ergo negatur hæc eſſe pretio æſtimabilia, non intelligitur ea eſſe omnino a præcepto reſtitutionis abſoluta, ſed tantum non haberi in re inferioris ordinis, qualis eſt pecunia, pretium proportionatum æſtimationi, quæ eſt ſecundum æqualitatem; non vero de re æquali ejuſdem ordinis, aut ſuperioris ordinis, nam & æquivalentia in his dari poteſt, & juſtitia ſemper ad reſtitutionem obligat ſecundum æquivalentiam, quando res ipſa in ſpecie reſtitui nequit. Et ideo ſubdit Doctor in omni Republica, in qua pro homicidio talionis pœna eſt impoſita, teneri homicidam mortem patienter tolerare, ut ſic digne compenſare cenſeatur, quia nulla alia bona æquantur vitæ per necem ablatæ præter vitam occiſoris, ideoque ut dicatur digne, & ad æqualitatem reſtituere, debet mortem per ſententiam Judicis latam patienter luere, Nec obſtat, quod aliqui objiciunt, quod talis reſtitutio, quæ fieret per occiſionem homicidæ, nihil deſerviet injuſte interfecto. Quamvis enim non deſerviret ipſi, poſſet tamen Deo deſervire, cui per occiſionem hominis facta eſt injuria, ac etiam Reipublicæ, cujus membrum erat, unde hæc obligatio non eſt juſtitiæ commutativæ, ſed vindicativæ in pœnam homicidii commiſſi. Si autem homicidæ vita non adimatur, ſed potius a morte abſolvatur, ſubdit Doctor reſtitutionem fieri debere per bona ſpiritualia, quia cum ſuffragia Miſſarum, & precum, aliaque bona ſpiritualia altioris ſint ordinis, quam temporalia fortunarum bona, hinc compenſatio per ipſa facta pluris æſtimanda erit, occiſoque ipſi magis profutura, ſi in gratia deceſſit, & hæc proprie eſt obligatio juſtitiæ commutativæ. Unde judex ſpiritualis, nempe Confeſſarius, poteſt non tantum ex conſilio, & æquitate naturali, ſed etiam ex juſtitia imponere homicidæ ſatisfactionem congruam in foro pœnitentiæ in bonis ſpiritualibus pro occiſo faciendam, ut ſi injuriæ ſatisfiat, & damno in vita accepto, quia in his bonis datur proportio æqualitatis ſecundum æquivalentiam.

43 Ex qua Scoti doctrina fundamento primæ opinionis facile occurritur, ideo enim Adverſarii ex tenore illarum legum homicidam a reſtitutione eximunt pro damno vitæ ablatæ, quia eſt impotens ſolvere bona vitæ per bona fortunæ, quæ ſunt longe inferioris ordinis ob improportionem pretii ad rem; cum ergo hæc improportio tollatur in bonis ſpiritualibus, ad hæc tenebitur homicida, quando propriam vitam non expenit ob ſententiam a Judice latam, licet ergo vita hominis non ſit æſtimabilis pretio inferioris ordinis, de quo loquuntur leges adductæ fori externi, quæ ut reſpicientes actionem illius fori reſtitutionem in bonis fortunæ decernunt, quorum damnum mors alterius induxit; eſt tamen æſtimabilis per aliquid ejuſdem ordinis, vel certe ſuperioris ordinis, ut ſunt bona ſpiritualia; atque ideo ſuppoſito, quod non detur vita pro vita ablata, ſaltem præcepto juſtitiæ naturali tenetur homicida recompenſare damnum illatum per bona ſpiritualia, ut poteſt, in quibus recompenſatio eſſe poteſt per æquivalentiam in commodum, & ſalutem animæ occiſi, ut bene diſcurrit Hiquæus loc. cit. quoniam igitur homicida, vel mutilator eſt injuſta cauſa mortis, vel mutilationis, & cum hoc ſit diſtinctum damnum a reliquis, diſtincta reſtitutione compenſandum erit, & cum non poſſit idem in ſpecie reſtitui, debet ſaltem reſtitui in æquivalenti, nimirum, vel patienter ſubeundo pœnam mortis pro homicidio per ſententiam a Judice latam, aut defunctum orationibus, ac ſuffragiis adjuvando, ac aliis piis operibus; quam ſententiam docuit etiam ipſe D. Thomas 2. 2. qu. 62. art. 2. ad 1. & ſequuntur Adrianus, Gabriel, Angelus, Sylveſter, Soto, & plures alii, & ex noſtris late defendit Faber diſput. 58. cap. 11. ubi etiam pro eadem opinione citat Cajet. Molinam, Azorium, & alios, advertitque nonnullos Recentiores immerito Doctori noſtro impingere, quod hoc loco aſſeruerit, homicidam ſe offerre debere curiæ, ut ab ea occidatur pro vita occiſi; nam expreſſis, & ſonantibus verbis oppoſitum docet, dum inquit, neminem ſe debere interficere, ſed quod debet patienter tolerare mortem ſibi in pœnam ex auctoritate publica illatam, tolerare autem patienter non eſt ſe offerre curiæ voluntarie, ſed ſi capiatur, patienter ferre ſupplicia, & mortem. Hoc autem totum, quod diximus de reſtitutione, & pœna pro homicidio debita, de homicidio voluntario intelligendum eſt, non autem caſuali, & per accidens, ſicut enim hoc culpam non affert, neque irregularitatem ſecundum communem Doctorum, ita neque obligationem reſtitutionis pro damnis illatis; regula autem generalis dignoſcendi, quando homicidium eſt voluntarium, hæc aſſignari ſolet; ut quis directe velit mortem, & ut dando operam rei illicitæ, vel debitam diligentiam non adhibendo ſit cauſa homicidii, ſolum enim in his caſibus homicidium voluntarium committi cenſetur ſecundum communem ſententiam; de quo videndus eſt Bonac. diſp. 2. de Reſtit. in partic. q. ult. ſec. 2. punc. 2.

44 Secunda difficultas eſt. Quibus facienda ſi reſtitutio poſt mortem occiſi. Pro cujus reſolutione ait Doctor artic. 2. cit. lit. G. quod ſi interfectus ſuſtentabat aliquos, patrem

vel

Digitized by Google

vel matrem, vel propinquos, tenetur interfector omnibus illis ad tantam ſuſtentationem, quantam illis abſtulit per interfectionem illius, hoc eſt tantam debet ſolvere, quantam ſuſtentatio horum ab eo dependebat, & ejus operis. Et quidem de patre, & matre, & filiis non eſt dubium, cum moraliter cenſeantur una perſona cum occiſo, de propinquis autem aliqui negant, ut Soto, Molina, Leſſius, Amicus, Pontius ex noſtris, & alii, niſi tamen occiderit animo etiam nocendi aliis, & dicunt hanc aſſertionem eſſe limitandam ad illos tantum hæredes, qui jus habebant, ut ab interfecto ſuſtentarentur, ut ſunt uxor, filii, & parentes, aliis vero hæredibus ſive ab inteſtato ſuccedentibus, ſive ex teſtamento nihil compenſare debere, quia hoc faciebat interfectus ex liberalitate, non autem quia illi aliquod jus haberent, ob quod ipſis talis ſuſtentatio competeret. Verum hæc limitatio merito rejicitur a Fabro noſtro e. a. cit. n. 77. ac etiam a Navarro, Vaſquez, Caſpenſi, & aliis, licet enim qui ex liberalitate ab interfecto ſuſtentabatur, jus perfectum non haberet in illis bonis, habebat tamen jus juſtitiæ, ut non impediatur per vim a conſecutione talis emolumenti, juxta dicta ſuperius de Reſtitutione in communi de impediente alium per vim a conſecutione boni, vel alicujus beneficii; ſicut igitur alium impediens a conſecutione boni illi conferendi, tenetur tale bonum reſtituere, vel æquivalens, vel ſecundum æſtimationem illi, qui vim patitur; ita in propoſito cum homicida vim faciat occiſo, & impediat illos, quibus occiſus erat aliquid daturus, a conſecutione talis boni; tenetur illis reſtituere juxta qualitatem certitudinis futuritionis talis boni. Nec neceſſariam puto limitationem a pluribus appoſitam id verum eſſe, ſi talia damna ſint ab occiſore prævisa, ac intenta, ſecus autem ſi non ſint prævisa, quia qui non intendit directe, aut indirecte malum alicui, non facit illi injuriam, niſi materialiter, atque ideo non tenebitur ad reſtitutionem magis, quam qui in caſu, cum vellet interficere feram, interfeciſſet hominem. Non, inquam, hanc limitationem neceſſariam puto in caſu noſtro, nam locum tantum habet, quando inſciens damnum dat operam rei licitæ, vel indifferenti, ut patet in exemplo allato de occidente hominem putante eſſe feram; at in caſu noſtro occidens hominem dat operam rei illicitæ, unde ſaltem indirecte cenſetur intendere malum, quod ex homicidio ſequitur, ſive per ſe, ſive per accidens ſequatur.

45 Sic etiam præfati Auctores de creditoribus occiſi diſcurrunt, quos ſequitur Bonacina loc. cit. nihil ſcilicet ab homicida eis reſtituendum eſſe, niſi id fecerit animo eis nocendi, quia nullam actionem injuſtam exercuit contra creditores, occiſio enim non eſt natura ſua, & ut plurimum damnoſa creditoribus. Idem tamen mihi affirmandum videtur etiam de creditoribus occiſi, ac etiam potiori ratione, nimirum eſſe obligationem ſolvendi illis debita, quæ debitor occiſus ſolviſſet, niſi interfectus eſſet; quod intelligendum eſt, ſi occiſus debita illa ſolviſſet ex lucris, quæ per homicidium impediuntur, & in reſtitutione ſolvenda ſunt, & ratio eſt, quia homicida cauſam per ſe dedit damno illorum, quibus ex juſtitia tenebatur occiſus, & ſua induſtria erat ſatisfacturus; tum quia creditores ante alios hæredes jus habent, ut ipſis ſatisfiat ex bonis defuncti; ergo quando ex homicidio aliqua debetur reſtitutio, nec ſunt aliqua bona defuncti, ex quibus debita ſolvantur, inter defuncti creditores diſtribuenda ſunt illa, quæ ratione homicidii titulo reſtitutionis debentur; unde ad rationem in oppoſitum negandum omnino eſt homicidam nullam actionem injuſtam contra creditores exercuiſſe debitorem occidendo; adhuc tamen verum eſt homicidam non manere obligatum ad eadem debita in integrum ſolvenda, ſed ſolum ad ſolvendum, quod occiſus probabiliter fuiſſet lucraturus, quod ſi ad debita ſolvenda non ſufficiat, non tenetur ad amplius; ita etiam ex noſtris ſentit Hiquæus loc. cit. in Commentario.

46 Tertia difficultas eſt. An homicida, qui pœnam talionis ſolvit, teneatur adhuc reſarcire alia damna ex nece occiſi ſecuta. Negat Pontius ex noſtris loc. cit. cum quibuſdam aliis dicens non teneri, niſi per Judices ad hoc etiam obligetur, quia re tota propoſita ad Judices exiſtimandum eſt, quod ipſi determinent ad reſtitutionem ſufficientem, unde condemnatus ad mortem non debet eſſe ſollicitus de ulteriori ſatisfactione, nec ejus hæredes, & pro hac ſententia ſolet etiam citari Scotus ipſe. Communis tamen, & probabilior ſententia affirmat, & pro hac etiam ſtat Doctor noſter expreſſe loc. cit. ubi dicit præter reſtitutionem, quam homicida debet pro vita occiſi, ulterius teneri ad reſtitutionem alimentorum parentibus, & propinquis, qui per illum ſuſtentabantur, & ad tantum, quantum abſtulit per mortem illius; & ratio eſt, quia hæc reſtitutio non fit pro vita, ſed pro damno illis facto in alimentis, quod eſt pecunia æſtimabile, & pœna quam Judex infligit, non eſt ad compenſanda damna, quæ homicida intulit interfecto, ac ejus hæredibus, ſed ad ſatisfaciendum injuriæ, quam interfecto irrogavit, ut parti, ac membro Reipublicæ; quod inde patet, quoniam non tenetur reus pœnam talionis ſubire ante Judicis ſententiam, cum tamen ante Judicis ſententiam teneatur ad omnia damna ex nece occiſi ſecuta, & hoc totum ſatis probatur ex regulis reſtitutionis ratione damni dati. Unde patet rationem in oppoſitum adductam falſum aſſumere, quod nempe occiſor ad talia damna reſarcienda non teneatur, niſi per Judices etiam ad hæc obligatur ultra pœnam talionis, falſum, inquam, aſſumit, quia ad hæc damna reſarcienda tenetur occiſor ante omnem Judicis ſententiam. Ita Navarrus, Leſſius, Vaſquez, Covarruvias, Amicus, Bonacina, Hiquæus, ex noſtris, & alii communiter.

47 Quarta difficultas eſt, An homicida teneatur ad præfata damna reſarcienda, ſi occiſus ante mortem remiſit ei omnia, & condonavit. Affirmant plures in tali caſu occiſorem ad nihil teneri ex lege juſtitiæ; quoniam occiſus vivens poteſtatem habebat ea omnia remittendi; quare nihil titulo juſtitiæ poſſent in eo eventu hæredes occiſi ab occiſore exigere; addunt tamen, quod male faceret occiſus ea omnia occiſori remittendo, ſi hæredes habeat egenos, & niſi ſe explicaverit, cenſendum eſſe tantummodo feciſſe remiſſionem injuriæ, non vero reſtitutionis, quod ſi hanc etiam explicuerit, tunc lege charitatis, & miſericordiæ teneri occiſorem de alimentis providere hæredibus occiſi. Ita Soto, Ban. Leſſius, Salas, Amicus, & alii Recentiores, ac etiam Pontius ex noſtris, & Faber l. c. Ex adverſo Hiquæus in Commentario n. 31. negative reſpondet, quia licet occiſus ſic remittere poſſit damnum proprium, quam remiſſionem faciendo apud Deum maxime mereretur; nullatenus tamen aliorum damnum remittere poteſt, ad quod ex juſtitia ipſe tenetur, quia ſicut non poteſt damnum Reipublicæ, & legis violatæ ei remittere, ſic etiam neque jura filiorum, quibus ipſe ſubeſt; hanc reſponſionem ait patere ex regulis juſtitiæ, & damni dati ratione juris aliorum, & commoditatis, quam ex vita ipſius de jure proprio ſuo expectare ex titulo juſtitiæ poſſunt; jura tamen quæ ſunt ipſius propria primo, & per ipſum ad alios deſcendunt, ut ad filios, remittere poteſt, quando lex poſitiva aliud non decernat, qui modus dicendi mihi probabilior videtur, & regulis juſtitiæ conformior.

QUÆSTIO III.

De reſtitutione damni in bonis famæ, & honoris.

48 Poſt injurias, & nocumenta, quæ inferuntur in bonis animæ, & corporis, ac eorum compenſationem faciendam, Doctor eadem diſp. 15. qu. 4. agit de injuriis, & damnis, quæ inferuntur in honore, & fama, & quomodo ſint reficienda, & ratio hujuſmodi ordinis eſt; quia hæc bona honoris, & famæ medium locum tenent inter bona corporis & bona fortunæ, quæ infimi ſunt ordinis, ut ſupra dictum eſt, juxta illud *Proverb.* 22. *melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*. Honoris autem nomine in præſenti intelligitur teſtificatio quædam exterior excellentiæ alterius, per famam vero ſignificatur exiſtimatio multorum de vita, & moribus ejuſdem, quia hic agitur de bona fama, illa exiſtimatio intelligi debet de vita bona, & moribus ſimilibus; unde per detractionem fama præſertim læditur, honor vero per contumeliam, ut magis ex dicendis conſtabit, & hæc famæ deſcriptio ex ſacra Scriptura deſumitur. *Prov.* 22. *melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, & *Eccleſiaſt.* 41. *Curam habe de bono nomine*, ut dictum eſt ſupra *diſp.* 3. *qu.* 1. *nu.* 33.

ARTICULUS PRIMUS.

Quibus modis lædatur proximi fama, & honor.

49 Injuria contra bonum famæ dupliciter fieri poteſt, uno modo per ſolum actum internum abſque ullo actu externo, & abſque ordine ad ipſum, alio modo per actum externum dicti, vel facti. Primo modo fit per judicium temerarium, quo aliquod malum de proximo judicamus abſque ſufficienti fundamento, ſecundo modo fit per detractionem, vel contumeliam, qua apud alios famam, & honorem proximi injuſte lædimus; quoniam vero detractiones, murmurationes, contumeliæ, ac aliæ famæ proximi injuriæ externæ, ut plurimum a judiciis temerariis originem ducunt, ac magnam cum illis habeant culpæ affinitatem, idcirco prius de judicio temerario agemus; deinde de detractione, & contumelia. Judicium autem hic ſumitur pro judicio privato, non publico, ut ſcilicet ſignificat actum intellectus, quo quilibet particularis de altero aliquid apud ſe cogitat, definit, & ſtatuit, & in hoc ſenſu tres veluti gradus de judicio diſtingui ſolent, quod quis de alio concipit. Primus eſt quo quis de alterius malo dubitat, neutram in partem inclinando, & proprie dicitur dubitatio, dubitare enim eſt neutri parti adhærere, ſed ſuſpendere aſſenſum. Secundus gradus eſt, cum ſuſpicatur ineſſe malum, & cum aliquo debili aſſenſu ita eſſe exiſtimat cum formidine tamen oppoſiti, & dicitur ſuſpicio, & hoc eſt peccatum majus, quam prius, non tamen excedens limites peccati venialis, quia non eſt aſſenſus firmus, & judicium proprie determinatum. Tertius tandem gradus eſt, quando cum pleno aſſenſu, & firma animi ſententia judicat quis proximi malum, ſi autem indicia, unde movetur ad tale judicium ferendum, ſint vehementia, & urgentia ſecundum communem hominum exiſtimationem, judicium eſt rectum, & juſtum, & nullum eſt peccatum; ſi autem levia ſint, & inſufficientia, dicitur pro-

prie

Google

prie judicium temerarium, & ex genere ſuo eſt peccatum mortale, ſi malum illud grave ſit, & proximi famam notabiliter lædat, & hoc eſt judicium, quod Chriſtus Dominus prohibuit Luc. 6. & Matt. 7. illis verbis. *Nolite judicare, ut non judicemini*, ut Patres communiter exponunt, alias ſi malum ſit leve, nec proximi famam multum lædat, non erit niſi veniale ex parvitate materiæ. Ita communiter Doctores, Valentia, Soto, Bonacina, Caſp. Azorius, Laymann, Card. de Lugo, Amic. Faber ex noſtris diſt. 54. cap. 3. & alii paſſim. Quænam autem cauſæ, & rationes ad recte dubitandum, vel ſuſpicandum, vel judicandum de malo alterius ſufficientes eſſe cenſeantur, dicunt nullam certam regulam aſſignari poſſe, ſed id judicio viri prudentis eſſe definiendum, conſiderata conditione rei, qualitate perſonæ, & aliis circumſtantiis, & ſecundum communem hominum æſtimationem.

50 Itaque actiones interni judicii temerarii, ſuſpicionis, & dubitationis de re præjudicante bonæ famæ, & exiſtimationi proximi, ejus fama læditur, & violatur, & ratio eſt, quia ſicut unuſquiſque jus habet, ne ipſius vita, & facultates ſine juſta cauſa lædantur, & qui proximum injuſte in his lædit, injuriam illi infert, & peccat contra juſtitiam, ita pariter jus habet, ne ejus fama abſque juſta cauſa lædatur, & qui injuſte lædit, injuriam illi infert, & contra juſtitiam peccat, ſed prædictis actibus jus violatur, & læditur, quod unuſquiſque habet, tam de ipſius vita, & moribus abſque ſufficienti cauſa & motivo ſiniſtram alii opinionem concipient, ergo his actibus injuria illi infertur, unde lege juſtitiæ unuſquiſque tenetur tale judicium temerarium, vel ſuſpicionem, aut dubitationem deponere, & tale peccatum eſt contra juſtitiam; actus enim internus eandem participat malitiam, quam habet externus, unde ſicut voluntas occidendi eam participat malitiam, quam exterior habet occiſio, ita judicium temerarium, quod in actu interno conſiſtit, habet malitiam injuſtitiæ quam externus detractionis actus habet. An autem temere judicans ad aliquam reſtitutionem teneatur, dicendum eſt cum Molina, Rebello, Azorio, Filiuc. Bonac. & aliis ex judicio temerario præciſe nullam oriri obligationem reſtituendi, & ratio eſt quia ex actu mere interno, ut ex voluntate furandi, vel occidendi non conſurgit obligatio reſtituendi, ſed ex actione externa injuſta damnificativa, judicium autem temerarium præciſe inſpectum eſt actus internus; addita autem alia circumſtantia fieri poteſt, ut ex eo obligatio reſtituendi reſultet, ut quando judicium temerarium alteri manifeſtatur, non manifeſtatis levibus indiciis, tunc enim peccatum mortale detractionis incurritur, ad reſtitutionem etiam obligans ſub mortali, ſuppoſita gravitate materiæ, ex ſolo autem judicio temerario præciſe ſumpto oritur ſolum obligatio deponendi illud, & ſatisfaciendi deponendo judicium, & non male judicando in futurum. Ex dictis itaque deducitur ad judicium temerarium, ut ſit peccatum mortale, & contra juſtitiam tria requiri, ut etiam notat Faber loc. cit. Primo, quod ſit judicium certum, & definitum abſque ulla hæſitatione. Secundo quod ſit ex indiciis levibus, & inſufficientibus. Tertio quod ſit de culpa gravi, quæ ſit peccatum mortale, & perſonam reddat infamem.

51 Detractio autem eſt alienæ famæ per occulta verba injuſta læſio, & denigratio. Ita Aſteſanus noſter l. 2. tit. 15. ex D. Thoma, & Alexandro Alenſi, qui enim profert verba contra aliquem in occulto, quantum in ſe eſt, audientes facit habere malam opinionem de eo, contra quem loquitur, hoc enim intendere videtur, ad hoc conatur detrahens, ut verbis ejus credatur, unde dicitur detrahere, id eſt, quaſi ſubtrahere de fama alterius, quod fit quandoque directe, ut cum quis falſum alii imponit crimen, vel peccatum auget verbis, vel revelat occultum, quandoque vero indirecte, ſcilicet, cum bonum alterius negat, vel malitioſe tacet, unde patet quod detractio differt a contumelia, quia contumelioſus loquitur contra aliquem manifeſte, & in præſentia, detractor autem occulte, & in abſentia; & etiam quantum ad finem intentum, ſive nocumentum illatum, quia ille derogat honori, detractor autem famæ. Ita Aſteſanus allatam definitionem declarat loc. cit. Dicimus autem eſſe injuſtam famæ alterius læſionem, ſeu denigrationem, quia non erit detractio, ſi juſte fama alterius denigratur, ſicut accidit, ſi quis ex motivo juſtitiæ, vel charitatis crimen alterius ad ſuperiorem deferat, ut ab eo delinquens corrigatur, cum ipſe illum corrigere non potuerit, tunc enim ex juſta cauſa id facit, ſcilicet pro ſalute ſpirituali, & emendatione delinquentis. Quod ſi ex intentione nocendi fama proximo auferatur, tunc illius ablatio ad detractionem pertinet, & talis detractio vel poteſt eſſe directa, cum, ſcilicet, quis per detractionem reipſa nocere intendit, vel indirecta, cum ſcilicet quamvis expreſſe id non intendat, ea tamen profert, ex quibus nocumentum alterius famæ injuſte ſequitur, ut qui ex joco, vel loquacitate alteri notabiliter detrahit. Docent autem communiter Doctores cum D. Thoma, & Alenſi detractionem octo modis committi poſſe, nimirum quatuor modis directe, & quatuor indirecte. Scotus autem d. 15. q. 4. brevius tres modos aſſignat in genere detrahendi, & diffamandi proximum, ad quos facile reducuntur alii ab aliis aſſignati, ut oſtendit Faber d. 53. c. 1. & inquit §. Reſpondeo, quod in genere poteſt aliquis alium tripliciter diffamare, uno modo falſum crimen imponendo; ſecundo modo verum crimen tamen occultum, non ſervato ordine juris, in publico proponendo; tertio modo verum crimen, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negando, quia in hoc negans notat imponentem de calumnia.

52 Ut autem diſcernere quiſque poſſit quando detractio cenſenda ſit peccatum mortale, quando veniale, conveniunt in hoc Doctores, quod quovis modo committatur detractio, ſive directa, ſive indirecte, ſive ex intentione expreſſa, & formali nocendi, ſive alio quovis illicito motivo, ſemper peccatum mortale cenſetur, quoties quis in re gravi deliberata famam alterius lædit; veniale autem ſi tantum in re levi; conveniunt ulterius in hoc hanc gravitatem & levitatem æſtimandam eſſe, tum ex qualitate læſionis, quæ alteri infertur per famæ detractionem; tum ex conditione perſonarum detrahentis, & cui detrahitur; nam ſi detrahens non ſit fide dignus, & quæ ipſe dicit, non facile credantur, famam proximi notabiliter non lædit; unde quamvis ipſe graviter peccet infamiam proximi intendens per talem detractionem, ad reſtitutionem tamen non tenetur, quia non eſt cauſa efficax infamiæ; & fieri etiam poteſt, ut manifeſtatio alicujus peccati reſpectu unius perſonæ infamia levis cenſeatur ac interdum nulla, quæ reſpectu alterius gravem induceret infamiam cum notabili ſcandalo; ut v. g. qui de aliquo juvene diceret, quod ſit inebriatus, vel fornicatus, levem imo prope nullam maculam illius famæ inferre cenſetur, quia juvenes paſſim hæc committere ſolent, atque de ſeipſis jactare, quæ ſi de viro religioſo magnæ auctoritatis dicerentur, graviſſime, & cum magno ſcandalo ejus fama læderetur, & detrahens ad reſtitutionem teneretur. Attendenda etiam eſt qualitas peccati, ſunt enim peccata quædam, quæ hominis vitam dehoneſtare non ſolent in communi modo loquendi, ut eſſe ſuperbum, iracundum &c. quædam vero ſunt magis ex ſuo genere infamativa, ut eſſe furem, proditorem, blaſphemum, & talia etiam ſunt peccata carnis de fœminis, ac honeſtis viris dicta. Attendendus etiam eſt modus dicendi aſſertive, vel dubitative, quia ut ait Doct. qu. 4. cit. lit. D. quem ſequitur Cajetanus 2. 2. qu. 63. ar. 2. falſus aſſertor per ſe famam tollit, non autem qui ſub dubio, & ex aliorum relatione occulta peccata recenſet, quo fit, ut ſi ex tali detrahendi modo damnum aliquod proximo ſequatur, non teneatur ſic detrahens ad illud reſarciendum; quia non ex modo dicendi detrahentis, ſed ex levitate audientium ſecutum eſt, ſi enim firmiter concipiunt illum, de quo eſt ſermo criminoſum eſſe, leves ſunt, quia qui cito credit levis eſt corde, Eccleſiaſt. 19. Addit tamen Doctor, quod licet ſic detrahens, dicendo ſe talia ab aliis audiviſſe, non faciat actum ex ſua natura famæ ablativum, quia illud aſſertive non dicit, eſſe tamen ab hujuſmodi actibus abſtinendum propter puſillos, qui facile ſcandalizantur, & credunt; ideo periculoſum eſt eis talia audire ex relatu aliorum referre, & ſubdit, quod ſi hoc fiat animo malo, ſcilicet, lædendi illum, de quo eſt ſermo, non eſt facile excuſare, quin hoc ſit contra charitatem, & per conſequens mortale peccatum, & ratio eſt, quia licet non peccet contra juſtitiam, cum actus ille non ſit ex ſui natura ablativus famæ proximi; quia tamen refertur, & narratur illud animo lædendi famam, eſt peccatum contra charitatem; qua tenemur proximum diligere, nec ei malum velle. Denique certum eſt ex communi Theologorum doctrina famam per detractionem ſublatam reſtitui debere, ſi tres concurrant conditiones, una eſt, ut fama reipſa ablata fuerit, altera ut injuſte ablata fuerit, tertia ut non fuerit recuperata. Ita Soto, Valentia, Abellius, & alii.

53 Contumelia tandem eſt injuria, qua objicitur alteri crimen, vel alius defectus in ipſius præſentia; unde contumelia ſupra detractionem novam addit injuriam, qua non tantum fama, ſed etiam honor violatur, non enim occulte in abſentia, ut fit per detractionem, ſed coram, & in præſentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo deducitur contumeliam a detractione ſpecie differre, ſicut rapinam a furto, ſiquidem per detractionem proximus clam, & occulte læditur, ſicut clam etiam læditur per furtum; per contumeliam vero aperte, & in præſentia offenditur in bonis famæ, ſicut per rapinam in bonis fortunæ. Ita Navarrus, Bannes, Azorius, Valentia, Filliucius, Salonius, Molina, Bonacina, Clavis regia, Faber, & alii paſſim. Ex quo deducitur contumeliam ex ſuo genere eſſe peccatum mortale, quia ex ſua natura honorem proximi graviter lædit, quamvis veniale tantum eſſe poſſit interdum ratione parvitatis materiæ, parvitas enim materiæ a mortali excuſat, ut accidit, quando quis leve convicium in alium jacit intentione leviter honorem ſubtrahendi. Et ſicut rapina gravius peccatum eſt furto, ita contumelia gravius eſt detractione, quamvis enim contumelia ſit contra honorem, detractio autem contra famam, quæ honore præſtantior eſt, adhuc tamen contumelia gravior offenſa eſt ratione majoris involuntarii, eo quia læſus ſcienter, & invitus injuriam patitur, quæ ſibi coram, & in præſentia infertur; detractio vero e contra minor eſt ratione minoris involuntarii, cum fiat in abſentia, & læſus inſcienter, nec ita involuntarie injuriam patiatur, ut in ſimili dicitur de furto, & rapina. Præterea qui per contumeliam, convicium, vel improperium, aut deriſionem alterius honorem injuſte

abſtu-

Digitized by Google

abſtulit dictis, vel factis, ad reſtitutionem tenetur, vel etiam ſatisfactionem; & ratio eſt, quia ex peccato contra juſtitiam commutativam cum alterius damno oritur obligatio reſarciendi damnum illud ad æqualitatem, ut ſuperius dictum eſt diſp. de juſtitia, & Jure, qui autem alterius honorem injuſte abſtulit, contra juſtitiam commutativam peccavit. Ex quo etiam ſequitur, honorem ablatum non ſolum coram ipſo dehonorato eſſe reſtituendum, ſed etiam coram aliis, apud quos honor illius fuit ablatus, alioquin honor injuſte ablatus ad æqualitatem non reſtitueretur; fieri tamen poteſt, ut contumelia aliquando nullum ſit peccatum, ut quando pater per correctionem filium conviciis afficit, & Superior ſubditum ad ipſum mortificandum. Superiores enim ſic acrius ſubditos reprehendentes intentionem non habent lædendi eorum honorem, ſed potius illos redigendi ad meliorem frugem. Ita Bonacina d. 2. de Reſt. in particulari q. 5. punct. 1. & cum Doctoribus allatis.

54 Verum quamvis doctrina allata de differentia ſpecifica vertente inter detractionem, & contumeliam communis ſit, & approbata ab omnibus tam in ſchola Thomiſtarum, quam Scotiſtarum, eam tamen non admittit Vulpes noſter d. 124. art. 8. ubi ait Scotum ſpecificam differentiam inter denigrare famam alterius manifeſte, & occulte non admittere, quia potius ſunt diverſi modi damnificandi aliquem in bonis famæ ſub eadem ſpecie malitiæ materialiter connotati, quorum unus eſt gravior, ac periculoſior altero ratione difficilioris ſatisfactionis; unde inquit, quod ſicut alienum accipere invito domino occulte, & ſine violentia, & manifeſte cum violentia non conſtituunt duas per ſe ſpecies damnificandi alterum in bonis fortunæ per furtum, & rapinam, ſed tantum differunt ſub eadem ſpecie accipiendi alienum ſicut magis, & minus grave, ita paritas eſt diſcurrendum eſſe de contumelia, & detractione, quod tantum differant ſecundum majus, & minus damnificandi alterum in bonis famæ ſub eadem ſpecie. Cæterum a communi ſententia recedendum non eſt; nam in primis falſum aſſumit Vulpes, quod furtum, & rapina ſpecie non differant, ſed tantum ſecundum magis, & minus ſub eadem ſpecie, ſiquidem non tantum differunt quoad modum offendendi, & damnificandi alterum in bonis fortunæ, ſed etiam differunt in objecto, quia furtum habet pro objecto læſionem proximi tantum in bonis fortunæ, rapina vero habet pro objecto non tantum læſionem ejus in bonis fortunæ, ſed etiam in bonis corporis, ſi opus fuerit, unde rapina meretur pro pœna mortem raptoris, & ultimum ſupplicium, non ita furtum præciſe ſumptum, ut conſtat ex dictis diſp. præced. Et ob eamdem rationem dicendum pariter eſt in propoſito detractionem, & contumeliam ſpecie differre in damnificandis in bonis famæ, & non tantum ſecundum magis, & minus ſub eadem ſpecie, quia non tantum differunt in modo damnificandi alterum in bonis famæ, quod omitum contumelia inſtar rapinæ fit aperte contra præſentem, & detractio inſtar furti occulte, & contra abſentem; ſed etiam differunt in objecto, quia detractione læditur fama, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; contumelia vero læditur honor, qui eſt teſtificatio exterior alienæ excellentiæ animo conceptæ, & conſequenter ſpecie differunt in læſione. Advertendum tamen eſt cum Fabro diſp. cit. c. 4. num. 147. contumeliam fieri poſſe non tantum injuriando proximum in præſentia, ſed etiam in abſentia, ut dicendo contumeliam coram aliquibus, ut eam referant proximo infamato, vel faciendo quædam turpia, ut litteras injurioſas ſcribendo, vel libellos famoſos affigendo, ſive ſe manifeſtando, ſive non, hæc enim omnia, dicta, vel facta cenſentur, non ſecus ac ſi in ejus præſentia fierent, libellus enim famoſus eſt Scriptura, quæ infamiam alicujus nondum publicatam continet, ut edatur, & publica fiat.

55 Denique aliis quoque modis fama, & honos proximi lædi poſſunt, quæ læſiones ad duas prædictas ſpecies, tamquam principale duci poſſunt, & ſunt convitium, improperium, ſuſurratio, irriſio, ſeu deriſio, & ſubſannatio, quæ motibus corporis fieri ſolet, de quibus ſigillatim diſcurrere non eſt opus, quia diſp. de his eſt potius verbalis, quam realis, ut ait Faber l. c. nu. 135. & dicere ſufficit, quod convitium, & improperium cum contumelia conveniunt, quod omnia dicunt defectum aliquem in detrimentum honoris alterius, & ſuſurratio convenit cum detractione, quod ipſa quoque fit occulte, differt autem quod directe, & immediate in divortium amicitiæ tendit, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 74. ar. 1. detractio autem in ablationem, vel diminutionem famæ, irriſio, ſeu deriſio e contra convenit cum contumelia ex eodem D. Thoma qu. 75. art. 1. quod manifeſte fit, & in præſentia deriſi in ejus ſpretum, diſcrepat autem ab illa in fine, & objecto formali, quod contumelia directe dehonorationem proximi intendit, ut dictum eſt, deriſio autem erubeſcentiam, & confuſionem deriſi, qui modus eo eſt injurioſior quo jocoſior, & ad hæc vitia etiam ſubſannatio reduci poteſt, quæ motibus corporis fieri ſolet. Vide plura apud Fabrum loc. cit. & apud Aſteſanum lib. 2. tit. 34. 15. & 16.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus modis fama, & honor proxime ablati reſarciri debeant.

56 QUod ſpectat ad reſtitutionem faciendam pro fama ablata, duplex poteſt occurrere reſtitutio pro duplici damno illato famæ ſcilicet, ſeu honoris, ac bonorum fortunæ; & quidem quoad reſtitutionem bonorum fortunæ conveniunt Doctores ratione detractionis, vel contumeliæ obligationem reſtituendi incumbere, quoties per detractionem illam, vel contumeliam damni alicujus cauſa injuſta data eſt, ſicut qui falſo alterum accuſavit, aut qui falſum teſtimonium in judicio dedit, tenetur ad reſarcienda damna inde ſecuta. Quod vero ſpectat ad reſtitutionem famæ, & honoris certum eſt etiam famam ablatam reſtitui debere, ſi concurrant tres illæ conditiones ſuperius receſitæ; & quia ſupra dictum eſt ar. præc. tribus præſertim modis poſſe proximum diffamari; primo falſum crimen imponendo; ſecundo verum crimen, tamen occultum in publico proponendo juris ordine non ſervato; tertio verum crimen alicujus in publicum ab alio productum negando ex quo ſequitur accuſantis infamatio. Doctor per ſingulos diſcurrendo docet modum, qui in fama reſtituenda ſervari debet.

57 Quoad primum diffamandi modum, ſcilicet falſum crimen imponendo ait Doctor, quod qui ita proximum diffamavit, tenetur verbum ſuum retractare, & quod ei impoſuit, & hoc ita publice, ſicut ei impoſuit, quod probat, quia alias juſtitiam non ſervat reddendo proximo, quod ſuum eſt, ſcilicet famam, & opinionem bonam apud eos, coram quibus eam illi abſtulit, hæc eſt communis opinio tam veterum, quam Recentiorum. Quod ſi objicias, quod quilibet tenetur magis zelare pro fama ſua, quam aliena, non poſſet autem illi reddere famam ſuam retractando verbum ſuum, niſi ſe ipſum diffamaret.

Reſpondet Doctor; quod fama propria non eſt diligenda contra juſtitiam, injuſtum eſt autem, quod quis ſibi ſervet famam indebitam, non reſtituendo alteri famam ei debitam, tum quia cum reſtituit alteri famam debitam, non proprie ſeipſum diffamat, ſed potius a ſeipſo falſam laudem amovet, quia indignus eſt poſt talem accuſationem, ſicut etiam qui coram duobus, vel tribus fornicatur, ſi iſti poſtea eum accuſant, non ob id eum diffamant, ſed tantum publicant læſionem famæ, quam ipſe ſibi intulit, ipſe enim ſeipſum infamavit ſic publice peccando. Circa tamen hoc punctum quatuor difficultates occurrunt breviter diſcurrendæ.

58 Prima difficultas eſt, An ad reſtituendam famam hoc primo modo ablatam ſufficiat ſola retractatio ſui dicti cum aſſertione mendacii facti, vel ulterius ad tollendam falſam opinionem de alterius dignitate addendum ſit juramentum, vel adhibendi teſtes. Soto utrumque affirmat ad hoc requiri, quia homines, inquit, proclives ſunt ad credendum potius mala, quam bona, & ideo opus eſt majorem adhibere probationem ad faciendam fidem, quod mentitus fuerit, quam ad detrahendum famæ proximi. Navarr. autem, Azorius, & alii illam limitationem admittunt quoad juramentum, non vero quoad teſtes, quia regulariter multo majoris ponderis eſt juramentum, quam ſimplex dictum, & communiter majorem fidem adhibemus iis quæ cum juramento aſſeverantur, quam quæ ſimpliciter dicuntur, & ſic etiam diſcurrit Card. de Lugo diſp. 15. ſect. 2. Faber noſter l. c. utrumque negat affirmans in tali caſo ad famæ reſtitutionem ſolam ſufficere retractationem coram iis, apud quos proximus diffamatus fuit abſque juramento, & multo magis abſque teſtibus, nam antiqui Doctores, D. Th. Alenſis, Scotus, & alii talis obligationis numquam meminerunt, & in praxi Eccleſiæ non videtur diffamatorem obligari ad aliquid amplius, quam ad retractationem ſeriam, & veram. Amicus tandem diſp. 37. ſect. 11. litem hanc ſic dirimendam putat. Si ad efficacem famæ reſtitutionem ſufficit ſimplex retractatio impoſiti criminis apud eos coram quibus impoſitum fuit, opus non erit alios modos adhibere; ſecus ſi ſimplex retractatio non ſufficit, quia infamator ex juſtitia tenetur omnem induſtriam adhibere, ut fama efficaciter reſtituatur, atque ideo ſi unus modus non ſufficit alios tentare tenetur, donec fama efficaciter reſtituatur. Sed hic quoque dicendi modus, niſi res melius explicetur, difficultatem ſufficienter non reſolvit, dicere namque quod ſi ſimplex retractatio non ſufficit ad famæ reſtitutionem, alii quoque modi ſunt adhibendi, eſt manifeſta petitio principii, hoc enim eſt, quod quæritur, & diſputatur.

59 In hac difficultate mihi placet reſolutio Hiquæi d. 15. qu. 4. in Commentario, ubi ait, quod in hoc puncto ſpectandæ ſunt circumſtantiæ facti, ſi enim diffamator in prima aſſertione affirmativa juramentum adhibuit, & alia motiva credendi, ex quibus alias opinio, aut vehemens ſuſpicio oriri poſſit, tunc ad retractationem congruam tenetur, & æquivalentem; nec ſufficit ex natura rei ſola retractatio, dicendo ſe falſum dixiſſe, quia alias etiam cauſas adhibuit de ſe ſufficientes ad famam proximi notabiliter lædendam. Doctores autem veteres loquuntur de caſu in ſubſtantia ſecluſis circumſtantiis, nam infamia, quæ in opinione ſola conſiſtit, & innititur auctoritati, & veracitati infamantis per mendacium, nihil aliud ex natura rei exigit ſecundum regu-

Digitized by Google

regulam prudentiæ, & juſtitiæ, quam dicendo ſincere contrarium eo modo, quo illi intelligant, aut intelligere debent, ſerio retractaru dictum ex affectu juſtitiæ, & veritatis. Quod ſi opinionem aliorum nequeat diffamator in hoc mutare, ad aliud non tenetur, quia firmitas opinionis falſæ adhuc in auditoribus perſiſtentis ſecundum regulas prudentiæ non amplius dictis ejus eſt adſcribenda, ſed propriæ eorum pertinaciæ, & levitati, unde in tali caſu non eſt ratio, unde magis credant infamationi, quam retractationi. Itaque hæc eſt propoſiti caſus vera reſolutio, quod tenetur diffamator adhibere media tam efficacia tollendi damnum illatum, quam fuerunt illa, quibus illud cauſavit, & quibus adhibitis alii credere teneantur ſecundum prudentiam, & æquitatem.

60 Secunda difficultas eſt, an ſufficiat famam reſtituere coram iis tantum, apud quos ablata fuit, an etiam coram aliis apud quos per primos auditores divulgata eſt. Affirmant aliqui apud P. Navarrum lib. 2. c. 4. illam reſtituendam eſſe coram omnibus apud quos divulgata pervenit, quia totum damnum famæ, cujus cauſa fuit diffamator, reparare tenetur, unde dicunt, quando infamia per multa loca eſt divulgata, illam nomine detractoris revocandam eſſe, vel per præconem in publicis plateis, vel per concionatores in templis. Alii e contra dicunt ſufficere ſatisfacere apud auditores immediatos, quia cum verba in infinitum promulgentur, aliis alias referentibus, impoſſibile eſt detractorem omnibus ſatisfacere. Ita Faber noſter l. c. pro qua ſententia etiam refert Alenſem. Hæc tamen ratio probat tantum plerumque per accidens ab hac obligatione detractorem excuſari, ut notat Card. de Lugo d. 15. ſect. 2. propter moralem impotentiam, ut in aliis materiis; non tamen probat, quin adhuc per ſe teneatur, ſicut qui debet mille, quæ ſolvere non poteſt, non excuſatur a ſolvendis centum, quæ ſolvere poteſt; unde adhuc tenebitur ille ad inquirendum ab iis, quibus ipſe dixit, an aliis multis dixerint, & quamvis apud omnes ſatisfacere non poſſit, non ideo excuſabitur, ut apud nullum ſatisfaciat. Alii communiter diſtinguunt, quod ſi detractor dixit alicui, vel aliquibus ſub ſecreto, vel perſonis talibus, de quorum taciturnitate, & prudentia fidebat, quod non eſſent divulgaturi, ſufficiet apud ipſos retractare; ſecus autem ſi nec ſub ſecreto, neque talibus perſonis rem manifeſtavit, quia in tali caſu totum illud damnum, & infamia ſubſequens ex injuria detractoris procedit, atque ideo totum illud damnum, cujus ipſe cauſa injuſta fuit, reſarcire tenetur. Ita Petrus Navarrus citat Leſſius, Turrianus, & alii communiter.

61 Reſolutio difficultatis deducitur ex Scoto qu. 4. cit. §. *Reſpondeo*, ubi ait quoad hunc primum diffamandi modum diffamantem teneri famam reſtituere retractando verbum ſuum, vel quod alteri impoſuit & *hoc ita publice, ſicut ſibi impoſuit*, quibus verbis inſinuat diſtinguendum eſſe; nam vel iis, coram quibus fama detracta eſt, faciebant publicitatem proprie dictam, itaut defectus coram illis propalatus dici poſſet publicus, quod contingit in caſu, quo crimen imponeret coram multis in frequentia populi, itaut jam amplius non poſſit eſſe ſecretum. Vel iis, coram quibus primo fama denigrata eſt, non faciebant publicitatem, & de illis detractor prudenter fidere poterat, quod non eſſent defectum ſibi manifeſtatum propalaturi. Si hoc ſecundo modo contingat diffamatio, in tali caſo locum habet modus dicendi Fabri, quod ſufficit ſatisfacere apud auditores immediatos, qui poſſunt, & debent revocationem ejus aliis indicare, quibus ipſi crimen detexerunt ea ratione, quia ipſi non debebant contra juris ordinem crimen proximi ab uno privatim auditum aliis propalare; tum quia in tali caſu eo ipſo, quod apud immediatos auditores retractavit, implicite illis committit, ut hanc retractationem ipſi indicent aliis ſi quibus forte revelaverint; idque Confeſſariorum praxis confirmat, qui eninm obligant, ut apud eos retractent, quibus ipſi revelarunt, ut notat Card. de Lugo loc. cit. Si vero primo modo contingat diffamatio, tenetur ad reſtitutionem faciendam coram omnibus, vel in majori parte, & in frequentia populi, apud quos defectus fuit divulgatus, ſimili enim publicitate facta retractatio ſufficiens eſt quia de facili ad alios pervenire poteſt. Tenetur, inquam, detractor in tali caſu hoc modo crimen impoſitum revocare, quia ut bene diſcurrit Amicus d. cit. ſect. 10. quando auditores, coram quibus diffamator delictum manifeſtat, publicitatem faciunt, eo ipſo poſſunt de ejuſmodi delicto, tamquam publico citra injuſtitiam cum aliis loqui, nam hoc ipſo facultatem conceſſit auditoribus crimen a ſe manifeſtatum apud omnes divulgandi, ac proinde non ſolum prima criminis manifeſtatio, ſed etiam ſequens divulgatio apud alios, infamatori imputatur; unde patet quam difficilis ſit famæ reſtitutio, quæ adeo facile lædi ſolet; & tamen niſi efficaciter reſtituatur, peccatum non remittitur.

62 Tertia difficultas eſt. An ſi aliquis bona fide alium diffamavit putans crimen eſſe verum, & publicum, ſi poſtea ſuum reſciat errorem, ad reſtitutionem teneatur. Negant aliqui ex juſtitia teneri, aſſerunt tamen teneri ex charitate. Communior tamen, & verior opinio aſſerit etiam ex juſtitia teneri, quia ut recte diſcurrit Hiquæus l. c. licet bona fide infamaverit, quando tamen poſtea errorem novit, reſtituere tenetur, quod abſtulit, licet enim erroris acceptio injuſta non fuerit, bona fide excuſante, retentio tamen erroris injuſta eſſet ipſo detecto, ſicut qui rem alienam bona fide occupavit, poſtea ſciens eſſe alienam ad reſtitutionem tenetur; & ſic pariter dicendum de damno inde ſecuto, ut ſi v. g. infamatus fuerit privatus officio, vel beneficio ratione talis infamationis, ſi enim damnum fuit illatum, quamdiu ipſe bonam fidem poſſedit, ad reſtitutionem non tenetur; ſed ſi diffamans in mala fide perſeveravit ante damnum illatum, ad reſtitutionem tenetur, quia fuit in mora contra juſtitiam.

63 Quarta difficultas eſt. An infamator ad reſtitutionem teneatur, quando infamia oblivioni eſt tradita. Communis, & vera opinio negat, quia in tali caſu infamatus nullum damnum patitur, cum damnum illatum per oblivionem evanuiſſe cenſeatur, imo velle ſe retractare coram illis, apud quos jam diffamatus fuerat, non tam eſſet famam reſtituere, quam rurſus eum infamare, quia ſic revocaretur in memoriam crimen illud, quod ab eorum memoria jam exciderat. Præterea neque tenetur infamator, quicquid dicant Cajet. & Nav. in Man. interrogare eos, quibus multo antea tempore crimen narravit, an recordentur eorum, quæ ipſis olim narravit, ſi probabiliter putet ipſos ex temporis diuturnitate eſſe oblitos; quia poſt tam longum tempus hæc refricare, eſſet etiam de novo potius infamare, & crimen jam oblitum ad memoriam reducere. Quantum vero temporis ſufficiat, ut crimen alteri narratum prudenter æſtimetur oblivioni traditum, dicunt aliqui eſſe ſpatium annorum viginti, præſumendum enim eſt ex tanta temporis diuturnitate, & rerum mutatione hæc in oblivionem iviſſe; alii tamen probabilius dicunt id colligi debere ex eo, quod multo tempore elapſo nulla ſit facta illius criminis mentio. Ita DD. communiter.

64 Quoad ſecundum diffamandi modum, verum ſcilicet crimen, tamen occultum in publico proponendo, juris ordine non ſervato, conveniunt omnes, cum quis revelet, & manifeſtat peccatum proximi occultum, & ſecretum, ex quo ei infamia reſultat, juris ordine non ſervato, peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri, & ratio eſt, quia unuſquiſque ſecretum alterius ſervare tenetur, ex quo ei aliquod malum accidere poteſt, non ſolum ex charitate, ſed etiam ex lege juſtitiæ, & naturæ, ut late probat Doct. 4. diſt. 21. q. 2. agendo de ſigillo Confeſſionis, additur autem illa particula, *juris ordine non ſervato*, quia cum in his caſibus revelatur peccatum proximi occultum, & eo modo, quo jura præſcribunt, revelans non peccat, nec ad famæ reſtitutionem tenetur. Difficultas eſt igitur quomodo in tali caſu diffamationis reſtitutio famæ ſit facienda, & quidem certum eſt nec debere, nec poſſe detractorem dicere abſolute ſe mentitum, vel falſum dixiſſe, quia, ut inquit Doctor, tunc mentiretur, cum ſciat illud, quod dixit, eſſe verum, nemo autem tenetur mentiri propter quodcumque bonum alteri reddendum, quia mentiri eſt peccatum, & nulla de cauſa licitum eſſe poteſt; unde ſolum in cauſa diffamationis primo modo facta poteſt detractor famam reſtituere dicendo abſolute ſe mentitum, vel falſum dixiſſe, quia re vera ſcit falſum eſſe crimen proximo impoſitum. Ait itaque Doctor teneri detractorem alio modo licito reſtituere famam, & perſuadere, ne ipſi credant, quod dixerat, v. g. dicendo male dixi, fatue dixi, & ſimili modo; hujuſmodi enim verba vera ſunt, quia contra juris ordinem dixit, & propoſuit in publico, quod non erat verum publicum, ſed ſecretum & occultum, & hic eſt communis dicendi modus antiquorum D. Thomæ, Alenſis, Gabriel. & aliorum, quos ſequuntur Ledeſma, Navarrus, Azorius, Arragonius, Medina, Angelus, Sylveſter, & alii Summiſtæ.

65 Verum Recentiores quamplures hunc modum reſtituendi famam in propoſito caſu non approbant, quia licet apud rudes, & ſimplices forte ſufficeret, non tamen apud viros doctos, quia ſcientes hunc eſſe modum reſtituendi famam, quando quis proximum diffamavit crimen verum, ſed occultum detegendo, & crimen falſum deberi retractari cum infamatione ſui ipſius, dicendo ſe mentitum fuiſſe; ex tali modo dicendi potius in priori opinione mala ſe confirmabunt, quam ipſam deponant, unde dicunt famam detractione, vel contumelia per occulti criminis proditionem ſublatam, reſtituendam eſſe publica, ac prudenti infamati laudatione, quæ prudentis arbitrio ſufficiens cenſeatur ad obſcuratam famam illuſtrandam citra mendacium, nec amplius de illa re coram illis, apud quos eum diffamavit, loqui debere. Ita Cajet. Sotus, Valentia, Diana, Sylvius, Amicus, & alii. Sed neque hic modus ſufficiens eſt ad reſtituendam famam in caſu poſito, quia juſtitia in reſtitutione intendit æqualitatem damni accepti, quæ per talem laudationem ſufficienter haberi nequit, laudando nimirum in aliis materiis eum, cujus crimen in alia materia detectum fuit, nam ſi aliquis v. g. diffamatus fuit in materia caſtitatis, quantumvis illum laudes in aliis materiis doctrinæ, juſtitiæ, liberalitatis &c. fama tamen circa caſtitatem æque læſa manet, & amiſſa, ſicut antea; ergo reſtitutio illa per laudes infamati in aliis materiis ad finem æqualitatis a juſtitia inventum nihil deſervit.

Confirmatur, quia ut etiam Faber noſter advertit loc. cit. objectio ab his Auctoribus facta contra priorem dicendi modum non minus contra hunc ſuum militat, quia ii, apud quos facta eſt diffamatio, audientes detractorem laudare infamatum in aliis materiis, non tamen in ea, in qua diffamatus fuit, nec impoſitionem criminis retractare, ut quam opinio-

opinionem illam malam de illo ob eius revelationem conceptam deponent, ſed potius in ea magis firmabuntur. Quapropter Caietan. 2. 2. q. 72. ar. 3. docet in tali caſu detractorem debere infamatum laudare præcipue circa illas virtutes, quæ ſunt oppoſitæ crimini detecto, nulla facta criminis mentione, ut poſſint audientes ſibi perſuadere contrarium de eo, quod audierunt. Sed hoc etiam minus recte dicitur, quia infamatus in aliqua virtute v. g. caſtitate de crimine vero, ſed occulto nequit in ea laudari ſine mendacio; & ad famam reſarciendam diffamatus laudari debet non de fictis, ſed veris virtutibus, & potius auditores cenſebunt illum hominem vanum eſſe, & imprudentem, quia laudat eum in ea virtute, circa quam criminoſe diffamavit apud eoſdem, nulla facta illius criminis retractatione.

66 Alii proinde Recentiores libere dicunt, ut fama hoc ſecundo modo ablata bene reſtituatur, licere in hoc caſu dicere, ſe falſum dixiſſe, vel non dixiſſe verum, ſed hoc intelligendo amphibologice ad evitandum mendacium; & hoc etiam Doctor ipſe in allato textu inſinuare videtur, ubi ait diffamatorem in famæ reſtituenda his verbis uti poſſe cum veritate, quia ipſa propoſuit in publico, quod non eſt verum publicum, ſiquidem neque evidentis juris, neque facti fuit publicum. Unde Hiribarnes ex noſtris 4. d. 15. diſp. 12. ſect. 3. ait hunc modum reſtituendi famam in tali caſu eſſe meliorem, & Scotiſtæ doctrinæ conſonum in hac eadem qu. & communiter receptæ; omnes enim fatentur accuſatum vere, ſed occulti criminis coram Judice poſſe abſque mendacio negare crimen ſibi impoſitum, & dicere, ſe tale crimen minime commiſiſſe, & accuſatorem falſum teſtimonium ſibi adſcripſiſſe; ergo ſimiliter ipſe accuſator poteſt abſque mendacio aſſertum retractare; ſicut enim ſenſus hujus negationis prolatæ ab accuſato; Non commiſi crimen, cujus me accuſant, eſt hujuſmodi, ideſt, non commiſi, ut mihi imponitur, ſcilicet, publice, & ſic nego illud, ut mihi arrogatur, ita ſenſus retractationis accuſatoris erit, mea accuſatio, vel pervulgatio falſa fuit, prout exhibita, ſcilicet, publice, quia ille, quem accuſavi, in publico innocens eſt, & juſtus, licet in ſecreto ſit nocens, & injuſtus, & ſic falſa ſunt, quæ propoſui, ut propoſita, ſunt ſcilicet publice. Ita Petrus Navarrus, Canus, Salonius, Valentia, Leſſius, Stephanus a S. Gregorio, Card. de Lugo, & plures alii, quam doctrinam eſſe de mente Doctoris fatentur ex noſtris Aretinus, Hiquæus, & alii Scotiſtæ, ſed Faber l. c. hunc dicendi modum minime approbat, quia ſi ſemel admittamus licitum eſſe uti amphibologia ad reſtituendam famam hoc modo ablatam, & diffamatorem poſſe licite dicere, falſum dixi, & mentitus ſum; auferimus viam tutam reſtituendi famam in priori modo, quando quis famam abſtulit crimen imponendo falſum, unde cum quis reſtituere voluerit famam illi, cui crimen falſum impoſuit, dicendo, falſum dixi, mentitus fui, poterunt docti, & periti judicare, diffamatum vere illud crimen perpetraſſe, diffamatorem vero hoc modo famam reſtituendo amphibologia uti, quod eſſet maximum malum, quæ quidem ratio mihi ponderanda videtur.

67 Ex his tribus modis reſtituendi famam in caſu propoſito, primus mihi præferendus videtur ob auctoritatem præſertim duarum Scholarum procerum Divi Thomæ, & Scoti eum docentium, & efficaciter probatur ratione Doctoris, ut fuſe oſtendit Hiquæus in Comment. nam ſive apud prudentes, ſive rudes per talem modum ſufficienter detractor ſatisfacit, ſuumque dictum retractat ſine ullo mendacio; quia qui non ſervato ordine juris proponit in publico, quod non eſt verum publicum, male, & fatue loquitur; & auditores ſive prudentes, ſive rudes bonam opinionem de proximo habere tenentur, donec ex ſufficienti fundamento conſtet de oppoſito, & probetur. Eo autem ipſo quod detractor ſuis dictis amplius non inhæret, ſed ea damnat, tamquam male, & indirecte dicta, nullum eſt fundamentum conſervandæ primæ opinionis, & ideo auditores tenentur ex juſtitia, & charitate, illam deponere, & ſicut detractori malum de proximo dicentis fides adhibita eſt ex ſola illius auctoritate, & teſtimonio; ita etiam eidem ſalvo dicenti non eſſe credendum de eo malum jam ab ipſo dictum; & ſe inconſiderate locutum, vel fuiſſe deceptum, ſimiliter adhibenda eſt, cum juſtitia, & charitas ad hoc obligent. Quod ſi aliquis auditorum ea hoc modo loquendi in fama reſtituenda velit ſe magis in mala opinione concepta confirmare; erit ex malitia ſua. Quod autem diximus de illo, qui crimen alterius occultum, tamen in publico propoſuit juris ordine non ſervato, hoc idem aſſerendum eſt de eo, qui crimen alterius occultum ab aliis auditum in publico refert, hic enim quoque tenetur ad famæ reparationem, ſi advertat hoc ſuum dictum apud alios ſiniſtram de proximo opinionem ingeneraſſe, & id præſtare poterit, ſive adhibendo aliquod ex mediis ſupradictis, ſive oſtendendo, quam incerta ſint, ac plerumque falſa, quæ de aliis paſſim audiuntur, & referuntur; Ita Navarrus, Soto, Valentia, Abelinus, & plures alii.

68 Quoad tertium diffamandi modum, ſcilicet, verum crimen, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negando, ex quo ſequitur accuſantis infamatio, inquit Doctor in tali caſu non teneri accuſatum negationem ſuam retractare, quod probat, quia ſi eam retractaret, eo ipſo commiſſum crimen confiteri cenſeretur, atqui non tenetur illud confiteri, quouſque convictus ſit, ut iſte probatum eſt ſupra d. 9. q. 2. ar. 3. ergo neque negationem revocare tenetur. Addit tamen Doctor, quod quamvis negationem retractare non teneatur, tenetur tamen accuſatori famam reſtituere per quædam verba ſobria dicendo v. g. Non habeatis eum pro calumniatore, quia credo, quod habuit bonam intentionem proponendo, vel forte credidit ſe probare intentum ſuum, & deceptus eſt. Quod autem ait Doctor teneri talem ad aliqualem reſtitutionem accuſanti, eſt tantum conſilium charitatis, quia poſtea docet eum non peccare contra juſtitiam, vel veritatem negando in publico quod commiſit in occulto. Quod autem ex juſtitia id præſtare non teneatur ex eo patet, quia dum accuſatus crimen illud commiſſum in occulto negavit in publico, jus ſuum tueri procuravit, nec juſtitiæ virtutem aliunde violavit, & quamvis indirecte alterius famam læſerit, id quaſi coacte fecit, quia alio modo in re gravi ſibi conſulere non potuit, atque ideo reſtitutioni non eſt obnoxius; & ſi aliqua infamia accuſanti inde ſequitur, hoc ſibi imputare debet, inquit Doctor, quia ipſe eſt cauſa, non autem ille negans, quia negando defendit innocentiam ſuam in publico, ubi non eſt nocens, nec habendus eſt pro nocente, donec fuerit convictus.

Sed dices conſequenter, & interpretative in tali caſu accuſator aſſeritur mendax; ergo accuſatus ex juſtitia ad reſtitutionem famæ tenetur.

Reſpondetur negando conſequentiam, quemadmodum enim nulli licet directe, & ex intentione proximum interficere, licet autem indirecte ad ſui defenſionem, quando aliter ad ejus invaſionem ſeipſum liberare non poteſt; ita pariter directe, & ex intentione non licet de mendacio aliquem infamare, indirecte tamen licet, quando ita exigit juſta famæ defenſio, ut in caſu propoſito contingit, licet enim cuique uti jure ſuo.

69 Poſtremo quod de reſtitutione famæ dictum eſt, idem quoque de honoris læſi compenſatione intelligi debet, quoties quis in alium contumeliam aliquam protulit, aut quocumque alio modo honorem illius injuſte læſit, tunc enim illum ex juſtitia reparare, & perſonæ læſæ ſatisfacere debet, quia cum honor ſit bonum magni momenti, ſicut auferens alia bona corporalia mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, ita & multo magis auferens honorem proximo tenetur illum ex juſtitia ei reſtituere. Et hoc non ſolum intelligendum eſt de honore publice ſublato, ſed etiam quando in occulto læſus fuit, contumelia, verbere, aut alapa, quicquid dicat Molina d. 46. quem bene rejicit Card. de Lugo d. 15. ſect. 4. & ratio eſt, quia qui alicui privatim alapam impegit, vel fuſte percuſſit, eſto honorem apud alios non læſerit, læſit tamen apud ſe; quare ſicut qui de alio judicium format temerarium, lege juſtitiæ illud deponere tenetur, quamvis famam apud alios illi non auferat, ſed ſolum apud ſe; ita qui privatim alteri honorem abſtulit, ex lege juſtitiæ illum reſarcire tenetur, & ſi illud apud alios non violaverit, ſed ſolum apud ſe; & ratio eſt, quoniam nullus vult honorem ſuum ne quidem apud unum videre læſum.

70 Duplici autem modo honor læſus reſarciri poteſt; uno modo per externam aliquam obſequii exhibitionem, & declarationem abſque ulla veniæ petitione; alio modo condonatione, quæ vel ſponte fit ab inhonorato, vel ab inhonorante prævia humili veniæ petitione, quæ honorificam obſequii exhibitionem etiam includit; qui enim offenſo, & inhonorato ſe ſubmittit veniam petendo, illum reveretur, & ipſo facto inhonorationem, & contumeliam retractat. Difficultas nunc eſt, quo ex his modis fama reſtitui debeat, an ſcilicet teneatur qui contumeliam intulit petere veniam ab eo quem inhonoravit, ut Soto opinari videtur lib 4. *de juſtitia, & jure* q. 6. ar. 3. ad 5. ubi ait convenientiſſimum modum reſtituendi honorem eſſe veniam petere, an vero ſufficiat ſimplex honoris exhibitio abſque ulla veniæ petitione, ut ait Cajet. 2. 2. q. 72. ar. 3. quia ſufficienter emendatur injuria per reductionem ad æqualitatem, quæ reductio fit reverentiam exhibendo, eum laudando, & aliis ſimilibus actionibus injuriæ per contumeliam illatæ æquivalentibus, hoc tamen non eſt abſolute decidendum, ſed ex gravitate injuriæ, & conditione perſonæ offenſæ, ac aliis circumſtantiis ad arbitrium viri prudentis, ut notat Faber noſter d. 53. cit. in fine; nam ſi injuria adeo gravis ſit, ut alio modo compenſari non poſſit, niſi veniam petendo, ut ſi fuſte quis nobilem percuſſit, vel cum ejus uxore adulterium commiſit, & dehonoratus aliam ſatisfactionem ſuſcipere nolit, niſi veniæ petitionem, tunc offendens illam petere tenetur; e contra vero opus non eſt ſemper veniam petere, quoniam ſi Superiores, vel Prælati aliquando inferiores, & plebeios contumelia afficiunt, non decet veniam ab eis petere, ſed ſatis erit, ſi benigne eos tractent, & ſignis, verbis, vel factis oſtendant ſe eos non deſpicere, non enim eadem ſatisfactio adhibenda eſt a Superiore erga inferiores, quæ ab inferioribus erga Superiores adhibetur, ſicut enim gravior eſt inhonoratio, & offenſa ab inferiori facta ſuperiori, quam e contra, ita major requiritur ſatisfactio ab inferiori erga Superiorem, quam e contra, ideoque quando aliter, quam per veniam honor commode reſtitui poteſt, nemo ad veniam petendam cogendus eſt, ſed ad eum modum, qui ſit in conſuetudine, & a prudentibus ſufficiens judicetur.

71 Quo-

Digitized by Google

71 Quoniam vero ſunt aliquæ cauſæ a reſtitutione famæ excuſantes, hic breviter aſſignabimus illas, de quibus omnes conveniunt, de aliis vero differemus ar. ſeq. Prima eſt, ſi id, quod contra famam alterius aliquis eſt obloquutus, in oblivionem abiiſſe prudenter æſtimetur, ut conſtat ex dictis ſupra n. 63. Secunda eſt, ſi ex ejus obloquutione nulla infamia ſecuta ſit, quia nimirum illi, quibus occultum manifeſtavit proximi crimen, jam illud noverant, aut ejus dictis nullam adhibuerunt fidem; non enim ex conditionibus requiſitis ad obligationem reſtitutionis famæ inducendam eſt ut fama reipſa fuerit ablata, ut conſtat ex dictis ar. præc. n. 52. in fine. Tertia eſt, ſi fama, quæ ablata eſt, per aliam viam ſit recuperata, hæc enim quoque eſt una ex conditionibus ad obligationem reſtitutionis famæ requiſita, ut conſtat ex dictis ibidem. Quarta eſt, quando reſtitutio famæ facta eſt moraliter impoſſibilis, nam ad impoſſibilia nemo tenetur. Quinta eſt, quando famæ reſtitui nequit ſine periculo vitæ, & ratio deducitur ex communi Theologorum regula d. præc. tradita, ſcilicet bona inferioris ordinis non eſſe reſtituenda cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris, vita autem eſt bonum altioris, & ſuperioris ordinis, quam ſit fama; quare non poterit infamatus eſſe rationabiliter invitus, ſi ſibi fama non reſtituatur, quando ſine periculo vitæ infamantis reſtitui nequit. Sexta denique ſi fieri non poſſit, abſque notabili jactura propriæ famæ, quæ ſit longe majoris momenti, juſtitia enim non obligat ad reſtitutionem cum damno notabiliter majori, quam ſit damnum illatum juxta regulas de reſtitutione ſuperius traditas; unde ſi Prælatus aliquis, vel vir valde illuſtris plebeium, & abjectum infamavit, non tenetur famam illi reſtituere cum notabili jactura honoris proprii; ſed ſufficit, ut id faciat eo meliori modo, quo ſine jactura propriæ famæ id poterit, & ſecundum judicium viri prudentis, & in caſu tali privata illa perſona tenetur magis velle pati illam infamiam, quam famæ reſtitutionem, ex qua ſequeretur diffamatio illius Prælati Reipublicæ utilis, ut notat Almainus noſter diſt. 15. q. 4. & ſequuntur Recentiores communiter.

ARTICULUS TERTIUS.

Solvuntur difficultates quædam circa peccatum detractionis.

72 PRima difficultas eſt. An poſſit infamatus reſtitutionem famæ valide condonare. Negant omnes, aſſerentes hominem non eſſe dominum ſuæ famæ; hoc enim directe ſequitur ex illo, quia nemo donare poteſt, quod ſuum non eſt, quare ſi homo ſuæ famæ dominium non habet, conſequenter nec licite, nec valide eam condonare poteſt. Ita Cajetanus, quem ſequitur ex noſtris Faber d. 53. cit. c. 4. n. 126. quod probat, quia non poteſt ſe homo licite infamare, cum ſuæ famæ dominium non habeat; at ſi poſſet dimittere obligationem reſtitutionis ſuæ famæ, poſſet licite ſe infamare, quia ſibi imponere crimen falſum, & falſum crimen impoſitum nolle obiicere eſt idem, & ideo remittere obligationem reſtitutionis famæ eſt idem, ac ſe infamare. E contra vero docentes hominem eſſe perfectum dominum ſuæ famæ, conſequenter affirmant non tantum valide, ſed etiam licite, imo & meritorie poſſe interdum famam ſibi ſublatam condonare, & quia illud ut probabilius jam ſupra ſtatuimus d. 3. qu. 2. ar. 1. hoc etiam conſequenter in præſenti aſſerere debemus.

73 Dicendum eſt igitur conſequenter ad ibi dicta infamatum reſtitutionem famæ valide condonare poſſe, dummodo jus aliorum non lædat in illa remiſſione, neque hæc vergat in aliorum detrimentum. Ratio eſt, quia quando infamia non tangit, niſi ſolum infamatum, ad ipſum ſolum ſpectat, tamquam ad proprium dominum de tali famæ reſtitutione diſponere, ſicut quis valide diſponere poteſt de damno ſibi in re familiari illato, quando tale damnum ipſum ſolum tangit, & non alios. Quando vero infamia tangit alios, ſeu in alios poſitive redundat, qualis eſt infamia uxoris redundans in maritum, vel infamia filii redundans in patrem, vel infamia uni Religioſo facta redundans in Monaſterium, & alios Religioſos, non poteſt infamatus illam valide condonare, quia ſemper infamator manet obligatus ad illam reſtituendam; quia talis condonatio eſſet contra juſtitiam, ſiquidem redundat in damnum innocentis, cujus juri non poteſt alter cedere, cum ipſe non ſit famæ alterius dominus; quare religioſus infamatus ex juſtitia curare tenetur famam ſibi reſtitui, ſiquidem non curando, cum poſſet, in infamiam ſuæ religionis conſentire cenſeretur. Condonatio vero, quæ non eſt contra juſtitiam, ſed tantum contra charitatem, valida eſt, quamvis illicita; unde perſona publice infamiam ſibi impoſitam condonans valide quidem remittit, & condonat; cum ſit dominus ſuæ famæ, peccat tamen contra propriam charitatem condonando, cum enim ejus fama bono publico ſit neceſſaria, eam negligere non debet, nec illius reparationem leviter condonare, & facta condonatione peccat officium publicum retinendo, quod rite, & honorifice cum infamia adminiſtrari non valet. Ita Leſſius, Reginaldus, Navarrus, Turrianus, Filliucius, Clavis regia, & plures alii apud Bonacinam d. 2. de Reſt. in particulari q. 4. punct. ult.

74 Verius tamen puto cum aliis dicendum, neque perſonam publicam in publico officio manentem infamiam ſibi irrogatam valide condonare poſſe. Ratio eſt, quia fama perſonæ publicæ non tam eſt ipſius, quam Reipublicæ, ſiquidem neceſſaria eſt, ut præſtet officium ex ſtricto jure debitum; ergo non tantum contra propriam charitatem peccat irrogatam injuriam condonando, ſed etiam contra juſtitiam, quia ex conſequenti Reipublicæ nocet, vel infamiam inferendo, vel ſe ineptum reddendo ad impendendum officium ei debitum, quia famæ neceſſaria eſt ad publicum officium rite exercendum; appoſite autem hoc dixi de perſona publica in officio permanente; quia ſi publicum officium dimittere velit, valide poſſet infamiam ſibi irrogatam condonare, quia tunc ipſius infamia non afficit amplius perſonam publicæ, ac proinde in Rempublicam non redundaret, ſed intra terminos ſolius perſonæ privatæ maneret, quando autem non ex officio, ſed ſolum ex charitate proximo prodeſſe tenemur, & per infamiam ad hoc inepti reddimur, tunc ſolum contra charitatem peccat, qui ſe infamat, ſicut ſolum contra charitatem peccat, qui pecuniam prodigit, quæ pauperibus prodeſſe poterat. Ad rationem Fabri in oppoſitum adductam negatur major cum ejus probatione, quia ut conſtat ex dictis loc. cit. homo perfectum habet ſuæ famæ dominium, & ſuam famam prodigere non ſolum aliquando eſt licitum, verum etiam laudabile, ſicut multi Sancti fecerunt, qui humilitatis cauſa ſua peccata manifeſtarunt, & univerſaliter loquendo eſt virtutis actus, quando ſit humiliationis cauſa, & ad vitium ſuperbiæ elidendum, ut conſtat ex dictis loc. cit. & adhuc magis conſtabit ex mox dicendis in ſolutione ſequentis difficultatis.

75 Secunda difficultas eſt. An infamare ſeipſum ſit mortale peccatum ex genere ſuo. Affirmat Cajetanus cum pluribus aliis, quos etiam ſequitur Faber loc. cit. & ratio eſt, quia non minus peccatum eſt ſeipſum infamare, quam ſeipſum occidere, cum utrumque ſit contra præceptum charitatis, & juſtitiæ; juſtitiæ quidem, quia ſicut homo non eſt dominus ſuæ vitæ, ita nec famæ, quia fama plus æſtimatur, quam vita, charitatis vero, quia ex ejus præcepto unuſquiſque tenetur magis ſeipſum diligere, quam proximum; ergo ſicut infamare proximum eſt ex natura ſua mortale, ita & ſeipſum. Negant vero alii communiter, quos ſecuti ſumus l. c. eſſe peccatum mortale per ſe, & ex genere ſuo, dicentes eſſe poſſe tale ex conſequenti tantum, & ratione circumſtantiarum, & probant ex contrario fundamento, quoniam homo eſt perfectus dominus ſuæ famæ, ut l. c. probatum eſt, ſicut eſt dominus ſuarum facultatum, cum fama acquiratur propria induſtria, ſicut acquiruntur divitiæ, & facultates, ergo poteſt de illa libere diſponere abſque aliorum injuria, non minus quam de ſuis facultatibus. Imo addocent interdum non ſolum licitum eſſe, ſed etiam laudabile, & meritorium peccata ſua manifeſtare, & propriam famam prodigere, quando id fit ex rationabili cauſa, hoc enim factum eſt a ſanctis viris, ut a S. Aug. in lib. Confeſſionum, a S. Anſelmo, & aliis, ut l. c. oſtenſum eſt. Quare concludunt infamare ſeipſum non eſſe per ſe, & ex genere ſuo mortale, fieri tamen poſſe ex conſequenti, & ratione circumſtantiarum, ut v. g. ſi ſit perſona publica, cujus fama neceſſaria ſit ad aliorum directionem, & exemplum; ſi infamia redundet in damnum animæ propriæ, vel aliorum ſcandalum, & nocumentum; ſi ex propria infamia ſequatur detrimentum aliquod in facultatibus, honore, vel fama aliorum, in his enim, & ſimilibus circumſtantiis tunc infamatio illa affert peccatum mortale. Ex quo etiam patet falſitas fundamenti ſententiæ oppoſitæ, nam infamare ſeipſum per ſe, & ex genere ſuo neque eſt contra juſtitiam, quia homo eſt dominus ſuæ famæ, nec illam prodigendo ulli facit injuriam; neque etiam contra charitatem, quoniam homo ex præcepto charitatis erga ſeipſum non tenetur hæc bona exteriora, & temporalia diligere, & conſervare, niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia vel noſtra, vel proximorum comparanda, & conſervanda. Unde patet infamare ſeipſum interdum eſſe virtutis actum, quando ſcilicet fit vel ad ſui humiliationem, vel in pœnam patratorum ſcelerum, aut alia rationabili cauſa; interdum veniale ſolum, quando nimirum fit ex levitate nulla rationabili cauſa id ſuadente; & interdum mortale, quando ſcilicet, ex infamatione ſui ſequitur aliquod damnum proprium, vel aliorum. Ita Leſſius, uterque Navarrus, Molina, Valentia, Toletus, Card. de Lugo, Amicus, Creſpenſis, Sylvius, Bonacina, & alii communiter, de quo videri poteſt Aretinus ex noſtris diſt. 15. qu. 4. ar. 4.

76 Tertia difficultas eſt, an in aliquo eventu poſſit quis ſibi falſum crimen imponere, & in primis conveniunt Doctores poſſe aliquem non ſolum abſque peccato, ſed etiam cum merito occultum crimen morte, vel mutilatione dignum Judici prodere, propter quod ſit morte afficiendus, vel mutilandus, & hoc etiam innuit Doctor 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. litt. G. ubi inquit, quod expediret animæ homicidæ, quod ſolveret per paſſiones voluntarias, vel patienter ſuſceptas, ut ſcilicet occideretur pro homicidio. Ratio eſt, quia iſte occultum ſuum crimen Judici manifeſtando contra nullum jus faceret, ſed potius juſtæ legi ſe conformaret, ſecundum quam judicari vellet; nec ſponte ſuum crimen Judici manifeſtando, diceretur mortem ſibi moraliter cauſare,

Digitized by Google

ſata, quia talis actio per ſe, & directe non tendit ad necem, ſed ad proprii delicti revelationem, & publicam confeſſionem, ut pro delicto commiſſo condignam pœnam ſubeat, & legi divinæ, & humanæ ſatisfaciat. Ex quo infertur, poſſe quempiam licite etiam crimen ſuum occultum Judici manifeſtare, non modo ad gravia, ſed etiam ad levia tormenta vitanda, propter quod crimen ſit mutilandus, vel capite plectendus, nam ſi id licite poteſt nullo tormentorum metu coactus, ut dictum eſt, tanto magis id facere poterit ad vim tormentorum evitandam. Non tamen ob levia tormenta declinanda falſum crimen, ob quod ſit vita privandus, poſſet ſine culpa mortali ſibi imponere, quia in tali caſu ſine rationabili cauſa ſuæ mortis cauſam præberet, quod ſine culpa mortali contingere nequit. Quare ſolum eſt difficultas, an ad vitanda graviſſima tormenta poſſit quis ſibi falſum crimen imponere, propter quod eſt certo perimendus, vel mutilandus. Negant Navarrus, Molina, Covarruvias, & alii, quam ſententiam ut probabiliorem ſequitur etiam Card. de Lugo d. 14. ſect. 10. & rationem potiſſimam ait eſſe, quia per talem confeſſionem falſi criminis homo cooperatur ſuæ morti, & mutilationi injuſtæ, quod quidem nunquam licitum eſt; cum enim homo non ſit dominus vitæ ſuæ, & membrorum, non poteſt poſitive ad eorum bonorum deſtructionem cooperari.

77 Oppoſita ſententia affirmat, non peccare mortaliter, qui ad vitanda gravia tormenta falſum ſibi crimen imponit, propter quod eſt perimendus, vel mutilandus. Ita Angelus, Sylveſter, Toletus, Soto, Leſſius, Valentia, Petrus Navarrus, Amicus, Caſpenſis, & etiam Faber ex noſtris loc. cit. & eſt communior, ac verior, quam ipſa hæc ratione probat, quia regula communis eſt, quod quando duæ leges, & duo præcepta concurrunt ſimul, nec poteſt utrumque ſervari, debet ſervari majus; in propoſito autem caſu duo præcepta concurrunt, quæ ſimul ſervari non poſſunt, nempe lex diligendi, & ſalvandi famam propriam, & lex diligendi, & conſervandi vitam corporalem, quæ magis urget; ergo præceptum ſervandi vitam a gravibus tormentis, quod eſt majus, debet in tali caſu habere locum, & alteri præferendum de ſervanda fama, quia vitandum eſt magis damnum corporale vitæ, quam famæ. Verum hæc ratio ſufficiens non videtur ad probandum intentum, quia in caſu propoſito ſupponimus illum ex confeſſione falſi criminis eſſe damnandum ad mortem, unde tunc confitendo ſimul violat utrumque præceptum, nimirum de fama conſervanda, & vita ſua ſervanda, quare non videtur a peccato mortali excuſandus, cum utramque violet legem. Nec ſatisfacit, quod ait Faber c. 4. cit. n. 115. quæ futura ſunt incerta eſſe judicio humano, quæ autem ſunt præſentia eſſe maxime certa; in caſu autem noſtro tormenta ſunt præſentia, & ideo certiſſimus eſt de illis, mors autem ob confeſſionem delicti ſibi falſo impoſiti eſt futura, ac ideo incerta. Hoc, inquam, non ſatisfacit, quia caſus eſt, an ad vitanda gravia tormenta poſſit quis ſibi falſum crimen imponere, propter quod ſit certo perimendus morali ſaltem certitudine, quo modo etiam futura poſſunt eſſe certa judicio humano quantum ſufficit ad mortalem culpam contrahendam.

78 Quare recedendum non puto a ratione, qua id alii communiter probant, nimirum quia ſi id eſſet mortale peccatum, aut eſſet quia ſeipſum graviter infamaret, & mendacium aſſereret, aut quia ſibi eſſet cauſa moralis mortis, aut mutilationis, ut patet ex fundamento pro oppoſita ſententia adducto. Non primum, quia infamare ſeipſum etiam notabiliter non eſt ex genere ſuo mortale, ut dictum eſt, ſed tantum ex conſequenti & ratione circumſtantiarum. Non ſecundum, quia mendacium illud, quo in tali caſu falſum ſibi crimen imponit, non eſſet pernicioſum, ſed officioſum, quia per illud non ſibi infert malum, quod tantis tormentis notabiliter præponderet, cum etiam fatendo brevi morte prolixam, & acerbam redimat. Neque tertium, cum talis confeſſio directe, & per ſe ad ſui occiſionem non tendat, ſed ad declinationem atrocium tormentorum morti æquivalentium, licet ex ea Judex cauſam ſumat damnandi confitentem ad mortem, unde morti ſuæ per talem confeſſionem indirecte tantum cooperatur, & per accidens; quæcumque autem actio directe, & per ſe ad mortem ſui non tendit, honeſto fine rectificari poteſt; ut patet de illo, qui conſilium virgini præbet, ut potius ſe interfici ſinat a milite, quam abuti, & ſtuprari, cum non minus tale conſilium in eo caſu præbeat cauſam occiſionis militi volenti virgine abuti, quam falſi criminis confeſſio Judici ad atrocia evitanda tormenta. Denique ſicut licite poteſt quis ablata ſibi optione, brevem mortem ſibi potius eligere, quam cruciari diuturnis tormentis juxta regulam communem, quod in caſu neceſſitatis de duobus malis minus eſt eligendum; ita in caſu propoſito poteſt ad evitanda gravia tormenta falſum crimen confiteri, propter quod ſit morte plectendus, & ratio a priori eſt, quia non tenetur homo vitam ſuam cum tanto dolore, & cruciatu conſervare, ut conſtat de infirmo, qui licite mortem potius ſibi eligere poteſt, quam graviſſimos ſuſtinere dolores in abſciſſione crurium, vel alterius membri; per quod patet quid ſit dicendum ad fundamentum prioris ſententiæ: Addendum tamen eſt ſecundam ſententiam locum habere tantum in caſu, quo ex confeſſione falſi criminis incurratur ſolum ipſius confitentis detrimentum, nam ſi ſequetur etiam detrimentum aliis, v. gr. religioni, familiæ, vel ſodalibus, plane a gravi peccato excuſari non poteſt, qui falſum crimen ſibi imponit, quapropter quælibet potius tormenta ſubire teneretur, quia famæ aliorum non eſt dominus, atque ideo eam damnificare non poteſt falſum ſibi crimen imponendo.

79 Quarta difficultas eſt, an licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alterius occultum aliis detegere. Communis opinio affirmat, quoties id neceſſarium eſt ad impediendum aliquod notabile damnum alterius, ſive corporale, ſive ſpirituale, quod alia via impediri non poteſt. Ita Leſſius, Sotus, Bannes, Rebellus, uterque Navarrus, Filliucius, Bonacina, Caſpenſis, & alii paſſim. Ratio eſt, quia non quælibet ſecreti criminis manifeſtatio eſt detractio, ſed quæ fit inordinate, & contra charitatem, at revelatio criminis ſecreti in caſu propoſito eſt ordinata, quia tenemur publico bono conſulere, & privato innocentis, & ideo quando aliter conſulere non poſſumus, quam occultum crimen revelando, poſſumus licite, imo tenemur illud detegere ad damnum proximi impediendum. Unde ſi noſti aliquem furtis additum, monere potes eos, cum quibus converſatur, ut ſibi caveant; ſi noſti innocentem extremo ſupplicio afficiendum, teneris monere Judicem revelando homicidam, ne innocens pereat; ſi noſti aliquem ſe gerentem pro Medico, in illa tamen ſcientia prorſus imperitum, monere potes eos, quibus ab ejus imperitia aliquod imminerat periculum; & denique quando agitur de officio, beneficio, vel Matrimonio, aut Religione, ſi aliquod impedimentum noſti, ut quod prudenter grave aliquod malum timeri poſſit, illud revelare teneris. Hanc tamen doctrinam limitant præfati DD. primo quando alia via damnum imminens impediri non poſſit, ut ſupra dictum eſt, unde ſi ſola correctione fraterna e. gr. tale damnum impediri poteſt abſque criminis manifeſtatione, debet correctione uti ad illum impediendum, in tantum enim alterius crimen occultum revelare licet, in quantum neceſſarium cenſetur ad damnum impediendum. Deinde limitatur ſi rem in confeſſione agnoviſti, cum tale ſecretum in foro Sacramentali pœnitentiæ depoſitum nunquam revelare licet ob ulla tormenta, mortemque evitandam, aut Rempublicam a quavis ruina liberandam abſque expreſſa pœnitentis licentia, etiamſi eſſet peccatum veniale duntaxat, ob reverentiam tanto Sacramento debitam, in quo parvitas materiæ non datur, unde revelare etiam minimum veniale peccatum, ſemper eſt mortale ſacrilegium, ut dictum eſt l. 4 *ſent. diſp. de Sacram. Pœnitentiæ* loquendo de ſigillo Confeſſionis. Tandem limitatur etiam hæc doctrina in caſibus quibuſdam, in quibus peccatum eſſet grave occultum crimen manifeſtare etiam ad gravia evitanda tormenta; ut ſi eſſet ſecretum Regis, vel Reipublicæ, ob ſumma incommoda, quæ inde ſequerentur in ipſius Reipublicæ detrimentum.

80 Quinta difficultas eſt, an liceat peccatum publicum in uno loco, manifeſtare in alio, ubi neſcitur; publicum autem crimen illud dicitur, quod vel per ſententiam Judicis declaratum eſt, vel quod multi unius populi agnoſcunt, & ratio dubitandi eſt, quia in loco, in quo crimen eſt occultum, habet ille bonum nomen, & famam; ergo contra juſtitiam videtur illud crimen revelare in eo loco. Pro reſolutione quæſiti notandum eſt delictum duobus modis publicum dici poſſe, uno modo via injuſta, nimirum injuſta detrahentium revelatione, & nulla ab ipſo delinquente data occaſione; alio modo via juſta, idque rurſus dupliciter, ut modo dictum eſt, nimirum vel via juris per publicam Judicis ſententiam, vel via facti, & eſt illud, quod in multorum præſentia commiſſum eſt, ut in foro publico, aut in via publica, & eo tempore, quo multis innoteſcere potuit. Hoc præmiſſo conveniunt Doctores, peccare contra juſtitiam, tenerique ad reſtitutionem, qui ſcienter occultum proximi crimen injuſta revelatione in uno loco publicatum publicat, & manifeſtat in alio loco, ubi ignoratur. Et hoc ſatis conſtat ex dictis *art. præc.* quoniam injuſte infamatus ſicut jus non amittit, ut ſublata fama ſibi reſtituatur, ita nec jus amittit, ne eadem ulterius denigretur, ac laceretur; & ideo ſi alius ſcienter famam illius in uno loco ablatam etiam in alio auferret, contra juſtitiam peccat, & ad reſtitutionem tenetur ſi talis infamiæ eatenus notabilis eſſet. Quare ſola remanet difficultas de peccato publico in uno loco via juſta, quod ſcilicet vel per ſententiam Judicis declaratum eſt, vel quod multi unius populi agnoſcunt; in qua difficultate apud Auctores quatuor invenio opiniones, vel dicendi modos.

81 Primus dicendi modus abſolute affirmat non eſſe peccatum mortale ſaltem contra juſtitiam crimen alterius alicubi publicum aliquo ex præfatis modis recenſitis manifeſtare alibi, ubi neſcitur. Ita Bonacina, cum pluribus ab ipſo citatis *diſp.* 2. *q.* 4. *punct.* 6. Ratio eſt, quia delinquens per criminis publicitatem amiſit jus ad famam, & conſequenter manifeſtans alibi ejus crimen publicum aliquo ex præfatis modis non facit illi injuriam, nec peccat contra juſtitiam. Nec juvat dicere delinquentem adhuc retinere famam in eo loco, ubi delictum eſt ignotum. Nam delinquens retinet ibi famam facto ſolum, & non jure, cum jus amiſerit ad famam ubicumque per publicitatem delicti. Confirmatur, quia conſuetudine receptum eſt, ut delicta publica præſcribantur,

tur,

Google

tur, hiſtoriis commendentur, ubique promulgentur, & ab omnibus legantur; ergo ſignum eſt non eſſe peccatum delictum in uno loco publicum manifeſtare in alio loco, ubi neſcitur, alioquin mortaliter peccarent hiſtorici ſcriptis tradendo, & conſignando peccata Principum, & aliorum infamatoria in aliquo loco jam publica, etiamſi fama hujuſmodi criminum in aliis locis non conſtet, quo libri hiſtoricorum ſunt perventuri.

82 Secundus modus dicendi id abſolute negat, aſſerens infamatum in uno loco ſive ex ſententia Judicis, ſive ex evidentia facti non poſſe ſine injuſtitia alibi de eodem crimine infamari, ubi neſcitur. Ita Faber noſter, Adrian. citans diſp. 53. c. 4. n. 130. Ratio eſt, quia contingere poteſt, quod mulier, quæ artem meretriciam exercuit in una civitate, pœnitentia ducta recedat in civitatem remotam, in qua honeſte vivat, & bonam habeat famam, & ſi quis illuc adveniens, qui prius eam meretricem noverat, dicat illam eſſe meretricem, mentitur, & illi detrahit, ergo qui infamat aliquem alibi prius diffamatum in loco aliquo, ubi eſt bonæ famæ, tenetur ad reſtitutionem, quam rationem ait Faber eſſe maximi momenti, nam ſi oppoſitum eſſet verum, numquam eſſet poſſibile bonam famam reparare, quod eſt abſurdum, & contra commune ſuppoſitum, nam mulier illa quamvis meretrix fuerit in una civitate, non tamen amplius eſt talis in alia, nec amplius infamis dici poteſt; alioquin quantumcumque quis pœniteret de crimine commiſſo, de quo eſt diffamatus, & recte viveret, ſemper verum, & licitum eſſet dicere, quod ille eſt infamis. Confirmatur, quia eſto delinquens non habeat jus in famam, quam amiſit in uno loco, vel tempore, habet tamen jus in famam, quam ſibi acquirit in alio loco, vel tempore, ſicut eſto proſcriptus non habeat jus in bona, quæ juſte amiſit in uno loco, vel tempore, habet tamen jus in bona, quæ juſta ſibi in alio loco, vel tempore acquiſivit; ergo a pari ſicut contra juſtitiam eſſet diripere bona, quæ proſcriptus juſte ſibi in alio loco, vel tempore acquiſivit; ita & famam tollere, quam delinquens in alio loco, vel tempore juſte ſibi comparavit.

83 Tertius dicendi modus diſtinguit, ſi defectus ille revelatur in loco aliquo diſtante, ad quem moraliter loquendo non eſſet ventura notitia illius, tunc eſſet peccatum contra juſtitiam, at vero ſi facile talis notitia eſſet perventura, ſive publica eſſet in alio loco per ſententiam, ſive tantum per rumorem, & criminis notorietatem, neque eſſet contra juſtitiam, neque obligatio reſtituendi incurreretur, unde videmus ſine ſcrupulo publica delicta in aliquo loco, ſive per ſententiam, ſive tantum per rumorem ſæpe typis mandari in libris, qui in regionem longinquam mittuntur, in qua talia delicta erant omnino incognita; ſignum ergo eſt peccata publica in uno loco, non eſſet contra juſtitiam, neque contra charitatem illa revelare in loco, in quo erant occulta, ſicut contingit in peccatis commiſſis in aliquo tempore antiquo, quæ in hoc ſine ſcrupulo revelantur, & leguntur. Ita Caſpenſis diſp. 10. ſect. 4. in fine, pro quo dicendi modo etiam Turrianum citat. diſp. 53. dub. 10.

84 Quartus tandem dicendi modus alio modo diſtinguit, & inquit, quod quando delictum eſt publicum per Judicis ſententiam in uno loco, poteſt citra injuſtitiam in quocumque alio loco publicari, etiam in eis, ad quæ numquam, vel rariſſime perventura eſſet talis criminis notitia. Ratio eſt, quoniam qui per publicam ſententiam amiſit famam in uno loco, amiſit jus ad illam ubique terrarum, nam finis Judicis eſt, ut reus per eam notam, quam per publicam ſententiam iſti inurit, fiat notus omnibus, cum in delicti pœnam, tum ad terrorem, & cautelam aliorum, & hac de cauſa ſententia publicari ſolet in loco, & tempore, quo major eſt populi frequentia, ut illa cum delinquentis infamia omnibus innoteſcat, daturque jus omnibus illud crimen ubique divulgandi; ergo quivis citra injuſtitiam poterit crimen ſic publicum ubique manifeſtare. Si vero delictum ſit publicum in uno loco ſolum evidentia facti, non modo eſt contra charitatem, verum etiam contra juſtitiam illud manifeſtare in alio loco, ubi neſcitur, & ratio eſt, quia licet quis publice peccando amiſerit jus famæ apud eos, coram quibus peccavit, & apud quos ipſius peccatum facile pervenire poſſet; tamen jus non amittit apud eos, apud quos, aut nullo modo, aut difficile ipſius peccatum pervenire poteſt. Ita diſcurrit Amicus plures alios citans diſp. 37. ſect. 5.

85 Ex his quatuor dicendi modis primus videtur probabilior & aliis præferendus, non eſſe peccatum contra juſtitiam crimen alterius alicubi publicum alibi manifeſtare, ubi neſcitur, ſive ſit publicum, criminis notorietate, ſive publica Judicis ſententia, & quidem hoc eſſe verum, quando eſt notum per ſententiam Judicis, ſatis patet ex ratione jam aſſignata, quia ſententia juridica ad omnem locum ſuapte natura extenditur, quamvis remotiſſimum, & intendunt Judices, ut res ab omnibus ſciatur, & publica fiat in bonum publicum, & in aliorum emendationem. Quod vero idem etiam dicendum ſit, quando delictum eſt publicum in uno loco ſolum evidentia facti, & criminis notorietate coram multis commiſſi, patet quoque ex ratione pro hac parte adducta, quia ea conſuetudine communiter recepta delicta hoc modo publica ſæpe typis mandari ſolent, quæ in libris impreſſa in regiones quoque longinquas ſæpe mittuntur, in quibus talia delicta erant omnino ignota, alioquin non permitteretur hiſtoricis typis tradere, & conſignare. Tum quia ſi publicitas delicti per ſententiam Judicis in uno loco ſufficit, ut crimen publicum poſſit alibi, ubi erat ignotum, ſine injuſtitia manifeſtari, ſic pariter & a fortiori publicitas criminis ex ſola evidentia facti ad hoc ſufficiens erit, quia publicitas, & infamia, quæ oritur ex ſententia Judicis, a duobus, vel tribus teſtibus ortum habet, qui falſum deponere poſſunt, vel per confeſſionem rei, quæ etiam poteſt eſſe fallax vi tormentorum extorta; at publicitas, & infamia ex evidentia facti, ut publicæ meretricis, vel uſurarii notorii ex univerſitate aliqua, vel majori ejus parte ortum habet, & pluribus teſtibus, ac indiciis manifeſtis.

86 Nec rationes pro ſecunda opinione adductæ oppoſitum convincunt; quamvis enim probabile ſit, quando quis ob crimina, quæ olim perpetravit, vel in alio loco infamis fuit, & per vitam laudabilem poſtea famam recuperavit, eſſe peccatum contra charitatem illa crimina propalare in alio loco apud eos, qui ea ignorabant, quia ille famam jam amiſſam recuperaverat, non tamen eſt peccatum contra juſtitiam, quamvis enim jus habeat ad famam, quam a tempore honeſtæ vitæ comparavit, non tamen jus habet ad famam pro illo tempore, quo illa juſte privatus fuit; & ideo contra juſtitiam non erit eum infamare pro illo tempore, ſed ſolum contra charitatem. Ad Confirm. concedo delinquentem habere jus ad famam in alio loco, vel tempore honeſtis actibus ſibi acquiſitum; negatur tamen in eo loco vel tempore habere jus ad eam famam, quam in alio loco, vel tempore amiſit per publicam Judicis ſententiam, vel criminis notorietatem, ſeu facti evidentiam; & ideo quamvis eſſet contra charitatem manifeſtare ipſius peccatum, quod fuit in alio loco publice commiſſum, vel ſententia Judicis damnatum, & punitum, non tamen eſſet contra juſtitiam, nullum enim habet jus, ut hoc celetur, eſto jus habeat ut celetur illud, quod in alio loco occulte commiſit, ubi famam ſibi comparavit; nec aliud probat paritas aſſumpta de proſcriptione bonorum.

87 Sexta difficultas eſt, an qui detractorem audit, mortaliter peccet, & ad reſtitutionem teneatur. Ratio dubitandi eſt famigeratum illud D. Bernardi dictum l. 2. de Conſid. ad Eugenium prope finem. *Detrahere, aut detrahentem audire quid horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim*. Pro reſolutione notandum eſt dupliciter poſſe aliquem detractioni conſentire, directe ſcilicet, vel indirecte; directe conſentit qui alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur, indirecte autem detractioni conſentit, qui licet nec ad eam inducat, nec ea delectetur, illam tamen non prohibet, nec detrahenti reſiſtit cum poſſit, & debeat. Conveniunt DD. qui audit detractorem, & aliquo modo movet ad detrahendum, peccare mortaliter, ſi ſit in materia gravi, non ſolum contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam; peccat quidem contra charitatem, non ſolum contra proximum, cui detrahitur, ſed etiam contra detrahentem, cujus peccatum non ſolum non impedit, ſed procurat; contra juſtitiam vero, quia ſicut qui conſulit, aut procurat furtum, peccat contra juſtitiam cooperando furti, ita contra juſtitiam peccat, qui injuſtam proximi læſionem in fama conſulit, & procurat. Qui vero non incitat alium ad detrahendum, ſed ſolum de detractione delectatur in materia ſimiliter gravi, ut ſupponitur, dicunt peccare mortaliter contra charitatem, quia delectatur de gravi malo proximi, cum detractio gravis grave malum cenſeatur; non tamen contra juſtitiam, quia ipſa non eſt cauſa damni, nec illi incumbit ex officio detractionem impedire, ut ſupponitur, alias peccaret etiam contra juſtitiam, ut mox patebit; ex quo patet conſentientem directe detractioni ſemper peccare mortaliter ſaltem contra charitatem, licet non ſemper contra juſtitiam.

88 Conveniunt deinde DD. peccare contra charitatem eum, qui potens abſque incommodo detractionem impedire gravem, eam non impedit, nam ſicut in bonis fortunæ contra charitatem mortaliter peccat, qui damnum proximi grave non impedit, quod abſque incommodo poteſt impedire, ſic a fortiori contra charitatem erit infamiam proximi gravem non impedire, quando commode id fieri poteſt, in tali enim caſu præceptum correctionis fraternæ graviter obligat, ut damnum ſpirituale, & peccatum proximi impediatur: dixi autem, ſi abſque incommodo id fieri poſſit, quia dum commode corrigere non poteſt, detractionem impedire non tenetur, quia charitas cum gravi incommodo non obligat, unde qui ſibi grave aliquod timet damnum corrigendo, ut v. g. injurias, aut verbera, aut rationabilem habeat verecundiam, ut ſi audiens ſit filius, vel famulus detrahentis, aut nullius auctoritatis reſpectu illius, non tenetur ei reſiſtere, vel eum corrigere, ſic pariter nullo modo peccat qui detrahentem non arguit, eo quod probabiliter exiſtimat monitionem ſuam nihil profuturam, imo potius obfuturam, ſi detractor ex ea magis occaſionem ſumat detractionem ſuam aggravandi. Conveniunt tandem longe ſtrictius obligari ſuperiores reſpectu inferiorum ad prohibendas detractiones, ſicut etiam alia peccata, atque ideo graviter peccare non ſolum contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, quia ex officio tenentur curare ſalutem, ac famam cuſtodire ſuorum ſubditorum, & conſequenter ad reſtitutionem teneri, ſiquidem reſtituendi obligatio oritur ex violatione juſtitiæ cum damno alterius;

id enim ex officio illis incumbit, ac proinde ſi non impediunt, cauſa moralis damni cenſentur. Ita Leſſius, Molina, Bonac. Amicus, Caſpenſis, Navarr. Soto, Reginaldus, Toletus, & alii paſſim, & Faber ex noſtris loc. cit.

89 Septimo tandem difficultas eſt, An quando fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. Affirmant Angelus, Soto, Sylvius, Valentia, & alii, quorum fundamentum eſt, quoniam pecunia eſt pretium omnium rerum, ac proinde ea æſtimantur omnia, tum quia etiam damna corporis, ut mutilatio &c. recompenſantur pecunia, ergo etiam fama, & honor pecunia compenſari poſſunt. Negant Sylveſt. Leſſius, uterque Navarrus, Faber ex noſtris loc. c. & alii magis communiter, & probabilius, & ratio eſt, quia cum fama, & honor ſint bona ſuperioris ordinis, quam pecunia, non poſſunt eius pretio compenſari juxta illud Prov. 22. *melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, ac proinde ad illam compenſationem faciendam infamator obligari non poteſt; tum quia hac eadem ratione abſciſſio membri, vel humanæ vitæ privatio non ſunt pecuniæ compenſabilia, quia non ſunt eiuſdem ordinis. Ad rationem prioris ſententiæ negatur aſſumptum, pecuniam ſcilicet eſſe pretium omnium rerum; eſt enim pretium dumtaxat rerum venalium, alioquin pecunia etiam compenſari poſſent bona ſpiritualia, & ipſa hominis vita, quod falſum eſt, ut conſtat ex dictis qu. præc. art. ult. num. 41. unde etiam falſum eſt damna corporis, ut ſunt mutilatio, & membri alicuius abſciſſio, pecunia recompenſari poſſe, ut conſtat ex dictis ibidem, & quando pro damno corporali datur pecunia, non compenſatur damnum corporale, ut ſic, quia non poteſt per aliquid ordinis inferioris compenſari, ſed ſolum recompenſantur damna, quæ ex læſione corporis ſunt ſecuta, ut ibidem dictum eſt; & ſic etiam in propoſito, quando pro fama fit compenſatio per pecuniam, hæc non datur, neque debetur pro compenſatione famæ, ut ſic, ſed pro compenſatione damnorum ex infamatione ſequutorum; quare ſi nullum damnum in rebus, ſeu bonis temporalibus ſit ſecutum ex diffamatione, ad nihil compenſandum pro ea tenetur infamator, ſi famam reſtituere non poteſt. Probabile tamen ſatis eſt, quod addit Amicus diſp. 37. ſect. 14. in fine poſſe, vel per modum pœnæ a Judice, vel per modum tranſactionis ab ipſis partibus imponi certa pecunia ex juſtitia ſolvenda ad famæ recompenſationem, & ratio eſt, quoniam & Judex auctoritatem habet talem imponendi pœnam ad publica delicta punienda, & partes poteſtatem talem faciendi contractum, quo facto ex iuſtitia tenetur infamator pro famæ reſtitutione taxatam pecuniam ſolvere, & compenſatio famæ per pecuniam in tali caſu ex natura rei non provenit, ſed ex Judicis arbitrio, vel partium conventione.

DISPUTATIO NONA

DE RESTITUTIONE DAMNI IN BONIS FORTUNÆ.

1 HOC eſt ultimum, & infimum bonorum genus, de quo in ſequentibus agendum eſt, & quia reſtitutio frequentius circa bona fortunæ verſatur, imo & reſtitutionis nomen ad hoc bonorum genus præcipue applicari ſolet, hic fuſius de reſtitutione agendum erit, propter enim magnam eius extenſionem, & frequentiam in hoc bonorum genere, magis etiam extenſam, & latam præſtet diſputandi materiam, qua de cauſa integram de illa diſputationem inſtituimus, plura tamen ad ipſam ſpectantia jam in ſuperioribus ſunt explicata, præſertim diſp. de Contractibus, & de Reſtit. in communi, pro quorum intelligentia loca breviter indicare ſufficiet, ne iterum ſint repetenda.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſtitutione ex furto proveniente.

2 SI furtum in latiori ſignificatione accipiatur, prout accipi ſolet in ſeptimo Decalogi præcepto: *Non furtum facies*, omnes actiones, vel omiſſiones ſub ſe comprehendit, quibus proximus in bonis fortunæ læditur, ſive rem ejus uſurpando, ſive deſtruendo, ſive deteriorando, ſive illum impediendo a conſecutione alicuius boni, vel beneficii, ſive non ſolvendo ei id, ad quod jus, & actionem ex juſtitia habet, ſive quovis alio modo, per illod enim præceptum omnis actio huiuſmodi, vel omiſſio circa huiuſmodi bona contra iuſtitiam prohibetur. Quia vero de his omnibus ſufficienter in ſuperioribus loc. cit. tractavimus, hic erit ſermo, de furto ſtrictius ſumpto, prout importat iniuſtam ablationem, & detentionem rei alienæ invito domino.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit furtum, & quæ quantitas ad peccatum mortale ſufficiat.

3 SCotus 4 d. 15. quæſt. 2. art. 3. in fine ſpecialem furti definitionem non aſſignat, ſed ſupponit nomine furti ſignificari iniuſtam acceptionem, ſive retentionem rei alienæ invito domino; unde furtum a Theologis communiter definiri ſolet: *Acceptio, ſeu detentio injuſta, & occulta rei alienæ, invito domino rationabiliter.* Dicitur *acceptio*, & additur *detentio*, quia furtum non importat primam tantum rei alienæ uſurpationem, ſed etiam eiuſdem continuatam detentionem; dicitur *rei alienæ*, quia rei propriæ acceptio furtum eſſe nequit; dicitur *invito domino rationabiliter*, nam qui ab amente, ebrio, vel furioſo gladium aufert, ne illo aliquem percutiat, furtum non committit, & qui in extrema neceſſitate conſtitutus aufert alteri, quod ſibi neceſſarium eſt, furari non dicitur, quamvis invitus ſit dominus rei, quia tunc non eſt rationabiliter invitus; & tandem additur illa particula *occulta* ad differentiam rapinæ, quæ ex Scoto loc. cit. *eſt occupatio rei alienæ cum violentia*; unde ſupra furtum peculiarem addit iniuriam; ſicut contumelia peculiarem addit contemptum ſupra infamiam, nimirum, ut per violentiam fiat ſciente domino, & vim patiente, etiamſi publice non fiat; ad furtum autem ſufficit, quod fiat ignorante domino; qua ratione peccatum rapinæ maius eſt furto, quia præter iniuſtam rei alienæ ablationem, violentiæ iniuria etiam in eo reperitur, quæ circumſtantia ideo in confeſſione aperienda eſt, ut communiter ab omnibus conceditur.

4 Eſt tamen difficultas, an furtum, & rapina ob aſſignatam differentiam ſint peccata ſpecie diverſa; vel tantum ſecundum magis, & minus ſub eadem ſpecie differant. Negat Vulpes ex noſtris t. 3. par. 3. diſp. 112. art. 1 & 2. cuius ratio eſt, quia omne peccatum differre ſpecie ab alio nequit, niſi theologice ſub regula fidei per oppoſitionem ad præcepta diſtincta de neceſſitate ſalutis obligantia, vel moraliter ſub lumine naturali rationis per oppoſitionem ad regulas ſpecie diſtinctas virtutum moralium; ſed theologice furtum, & rapina ſpecie non differunt, quia utrumque eſt peccatum mortale ex genere ſuo contra unum, & idem Decalogi præceptum, & moraliter etiam unam ſpeciem præſeferunt, carentiam ſcilicet unius rectitudinis iuſtitiæ moralis ordinantis hominem ad non damnificandum alterum in bonis fortunæ, ſicut nec vult ab aliis eiſdem damnificari; ergo furtum, & rapina nec theologice, nec moraliter ſunt peccata ſpecie diſtincta.

5 Communis tamen ſententia, & vera oppoſitum docet, quam etiam tenet ex noſtris Aſteſanus lib. 1. tit. 32. art. 1. & probat ex Ariſt. 5. Ethic. ubi diſtinguit inter ea ponens furtum occultum, rapinam vero violentam, licet enim habeant eundem finem remotum, ſcilicet, habere alienum, habent tamen diverſos fines proximos, quia raptor vult habere alienum per poteſtatem propriam, fur vero per aſtutiam, unde utrumque rationem habet peccati ex hoc, quod eſt acceptio rei alienæ involuntaria ex parte eius, cui ſubtrahitur, ſed in furto eſt involuntaria per ignorantiam, in rapina vero per violentiam; Confirmatur exemplo deflorationis Virginis, in qua violentia ſpeciem diſtinctam conſtituit a ſimplici fornicatione, vis enim illa novam malitiæ ſpeciem affert propter diverſam iniuriam, quia ut notat Card. de Lugo cum Molina, per ſimplex furtum iniuria fit ſolum circa pecunias, per violentiam vero fit etiam circa ipſam perſonam, cui vis infertur. Denique probatur, quia circumſtantia illa violentiæ eſt neceſſario in confeſſione aperienda, ut docent communiter DD. at ſolæ circumſtantiæ ſpeciem mutantes ſunt neceſſario in confeſſione aperiendæ, non autem aggravantes tantum intra eandem ſpeciem, ut diximus lib. 4. diſp. 5. *de Sacramento pœnitentiæ* q. 18. n. 463. ergo violentia furto addita ſpeciem mutat, & novam malitiæ ſpeciem affert; quod autem ſolæ circumſtantiæ ſpeciem mutantes ſint in confeſſione aperiendæ, expreſſe habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. Ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, peccata ſpecie differre non tantum quæ diverſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extreme, ut patet de prodigalitate, & avaritia; hoc autem eſt quia interdum eadem virtus includit formaliter duas rectitudines,

Digitized by Google

vel duo præcepta diverſa, & conſequenter conformitates ad illa ſunt diverſæ, ut de liberalitate, & aliis virtutibus in medio conſiſtentibus dictum eſt lib. 2. ſent. diſp. 6. *de Pecca*tis qu. 2. art. 3. n. 55. vel ratione diverſæ deformitatis, id eſt, quando peccata adeo diverſa ratione, & malitia ejuſdem virtutis materiam attingunt, ut quantum eſt ex natura ejuſdem peccati non ſit eadem facilitas moraliter loquendo, neque propenſio utrumque peccatum committendi, & ita dicendum eſt in propoſito de furto, & rapina, licet eidem virtuti opponatur.

6 Cum vero quævis rei alienæ ablatio, & detentio injuſta ſit ex genere ſuo peccatum mortale, niſi rei furto ablatæ parvitas excuſet, ut communiter Doctores docent; Difficultas eſt, quænam quantitas, ſeu quiſnam valor rei ablatæ ſufficiat ad peccatum mortale in materia furti conſtituendum, in qua quæſtione illud dici poteſt, quod quot capita, tot ſententiæ, aliqui enim talem materiam ad peccatum mortale ſufficientem abſolute aſſignant conſtituendo unum, vel duos, aut tres ad ſummum regales, ſeu Julios, alii vero talem materiam abſolute aſſignant, quæ pro honeſta hominis ſuſtentatione ad unum diem ſufficiens eſt. Alii e contra contradicunt materiam furti ad peccatum mortale ſufficientem non eſſe abſolute aſſignandam, ſed reſpectiva conſiderandam in ordine ad perſonas, quæ furto damnificantur, etenim non idem damnum infertur Principi, ac opulento diviti, per ablationem unius aurei, quod infertur communi civi, vel pauperi, ergo cum furti gravitas ex gravitate damni illati ſit ſumenda, non poterit materia furti abſolute aſſignari, ſed relative ad perſonas, qua etiam ratione qui rem minimam furatur alicui ſciens domino ſuo fore graviter damnoſam, ut qui furatur ſutori acum, ob quam ablationem gravem patitur jacturam, ut quia illius diei operam amittit, peccat mortaliter, & ad reſtitutionem damni illati tenetur. Ita Soto, Molina, & alii, quos ſequitur Faber ex noſtris diſp. 48. c. 1. n. 15. Addunt inſuper Navarrus, Azorius, & alii, ut refert Faber loc. cit. gravitatem materiæ, quæ ad peccatum mortale ſufficiat, eſſe quoque exiſtimandam ratione locorum, & provinciarum, in quibus major, vel minor copia pecuniæ, & rerum ubeſt: certum eſt enim unum Julium, vel Regalem plus valere in locis pecunia carentibus, quam in aliis ea abundantibus, unde referunt aliqui in India ſcutum aureum minus valere, & minoris eſſe pretii, quam ſit Julius in Italia, ac proinde furtum duorum Juliorum, quod eſt peccatum mortale in Italia, non eſſet mortale in India.

7 Pontius noſter tandem diſp. 52. q. 9. inquit gravitatem materiæ furti ad peccatum mortale ſufficientem præcipue exiſtimandam eſſe ex pœna quotidie furti impoſita, unde in locis illis, ubi pœna mortis infligitur ob parvam quantitatem v. g. tredecim aſſium cum dimidio, aut paulo minus furto ablatam, ut in Hibernia, & Anglia, ſufficere illam quantitatem pro peccato mortali, nam eo ipſo, quod illa materia taxata eſt tanta pœna, redditur in morali æſtimatione graviſſima materia, ut patet, & ſimiliter ait dicendum eſſe de materia, quæ in aliis locis ſufficiens eſſet ad aliquam magnam pœnam incurrendam incarcerationis v. g. aut publicæ fuſtigationis, vel ignominiæ, ob eandem rationem reſpectiva ad illa loca; in aliis vero locis, ubi nulla pœna eſſet taxata, ait in primis conſiderandum eſſe animum furis, an ſcilicet vellet majorem furari quantitatem, ſi poſſet, tunc enim certum eſt, quod peccaret mortaliter ob pravam illam intentionem, deinde conſiderandum eſt, ſi ex re parva magnum pateretur detrimentum is, a quo auferretur, nam hinc etiam ſequeretur malitia moralis, & alias ſimiles circumſtantias ait eſſe conſiderandas ad conſtituendam talis materiæ ſufficientiam in furto ad peccatum mortale contrahendum. In re adeo difficili probabilius mihi videtur, bene furti quantitatem arbitrio viri prudentis, & pii eſſe definiendam, idque non ſolum ex quantitate, & valore rei ablatæ, ſed etiam ſpectatis circumſtantiis, tum perſonæ cui ablata eſt, tum damni, quod inde illatum eſt, tum pœnæ pro tali furto taxatæ, tum etiam pravæ diſpoſitionis illius, qui rem alienam abſtulit, omnes, inquam, hæ circumſtantiæ ſunt conſiderandæ in materia furti, hinc enim contingere poteſt, ut interdum peccatum mortale committatur rem modici valoris auferendo, ſi nimirum perſona, cui aufertur, magna laboret inopia, item ſi quis modicum furetur, unde damnum aliquod notabile patienti ſequatur, ut ſi a ſutore acum, vel a ſcriptore calamum ſurripiat, quia ejuſmodi inſtrumenta ad præſtanda opera ſua aliquot diebus reperire non poſſent, item ſi quis modicum quid auferret, animo tamen, & voluntate plura ſurripiendi, ſi poſſet, vel in loco, & provincia, ubi pro tali furto etiam parvo gravis pœna taxata eſſet, in his enim, & ſimilibus caſibus haud dubia modicus valor, & exigua quantitas ad peccatum mortale conſtituendum ſufficere poſſet. Quibus de cauſis magis expedire videtur, ut docte, & pie Leſſius advertit cap. 12. dub. 8. quod prudens Confeſſarius in hac furti materia rigidiorem potius, quam laxiorem amplectetur ſententiam ad homines ab hoc infami peccato magis deterrendos.

8 Rurſus in hac materia occurrit alia difficultas. An peccet mortaliter, qui plura modica furta committit, ut ſi quis frequenter furetur tam parvam quantitatem ſingulis vicibus, quæ per ſe ad mortale non ſufficeret, ſed tandem tota ſumma ablata ad quantitatem magnam perveniret ad hoc ſufficientem. Et quidem conveniunt omnes, quod ſi per modica illa furta intendat furans conquirere notabilem aliquam quantitatem, ob illam pravam intentionem mortifere peccat, & etiam per quodvis cæterorum furtum, licet modicum, quod ex tali intentione fieret; quare ſolum eſt difficultas, ſi abſque tali intentione furetur, ſed ſolum ex occaſione res aliquas modicas diverſis vicibus ſurripiat. Aliqui cum diſtinctione reſpondent, quod ſi quis a diverſis ſic furaretur, non peccaret mortaliter, quia nulli eorum aufert gravem quantitatem, nec ullum graviter læſit; ergo non peccavit graviter contra debitum juſtitiæ. Si vero ab eodem auferat, peccaret mortaliter, niſi inconſideratio excuſaret, illo furto parvo ultimo, quod reliquis adjunctum gravem faceret quantitatem, & ad mortale ſufficientem, nam tunc auferre cenſetur quantitatem gravem, quia tunc quantitas illa licet ſecundum ſe ſit parva, eſt tamen magna ſuppoſitis aliis quantitatibus, quibus additur. Ita Angelus, Joannes Medina, Petrus Navarra, Pontius ex noſtris loc. cit. & quidem alii. Hæc tamen opinio quoad primam partem communiter ab omnibus rejicitur, quia notabile furtum a quocumque uſurpatum ſive uno, ſive pluribus ſemper ex genere ſuo eſt mortale; ergo poſtremum furtum, quod ſimul cum præcedentibus notabilem integrat quantitatem, etiam reſpectu diverſorum dominorum erit mortale.

Confirmatur, quia ex oppoſita opinione ſequitur poſſe quemlibet toto vitæ ſuæ tempore furto vivere, ſi e diverſis dominis paulatim modica ſurripiat, quod maximum Reipublicæ damnum inferret. Tandem, quia etſi hic in præfato caſu ſingulis notabile damnum non inferret, inferret tamen notabile damnum atque injuriam communitati, cujus humani, ac civilis convictus jura violaret, ſicut qui magnam auferret quantitatem ex horreo communi ad omnes Cives ſpectante. Ita Molina, Leſſius, Sanchez, Lugo, Amicus, & alii.

9 Alii proinde communius, & probabilius ſine tali diſtinctione procedunt dicentes, quod ſi quis ex occaſione tantum furatur modicum, ſive uni, ſive pluribus, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere ſingulis furtis, non peccat graviter, neque illa ſimul ſumpta unum mortale conſtituunt; poſtquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo mortaliter peccabit. Ita Leſſius, Sanch. Bonac. Card. de Lugo, Amic. Caſpenſis, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim. Ratio eſt, quia jam in illa volitione vult materiam gravem furti cum præcedentibus continuatam, licet enim re vera ex multis venialibus peccatis non poſſit unum mortale coaleſcere, tamen ſingulis ultimo furto materia continuari poteſt, & damnum cum aliis præcedentibus, & ita materia magna, & damnum grave fieri; unde volitio illa advertendo parva furta præcedenti, erit volitio rei alienæ gravis invito proximo rationabiliter, ſive proximus ſit idem, ſive diverſi; licet valde probabile ſit, majorem quantitatem requiri ad judicandum eam eſſe ſufficientem ad mortale ſi auferatur a multis, quam ſi ab uno ſolo; damnum enim reſpectu multorum minus, & levius judicatur, quam reſpectu unius tantum, ut de ſe patet.

Confirmatur, quia licet materia ultimi furti ex ſe, & in ſe conſiderata ſit levis, cum aliis tamen præcedentibus conjuncta notabile damnum infert domino, unde ſi quis unica actione totum illud damnum inferret, utique mortaliter peccaret, ergo etiamſi pluribus actionibus; parum enim refert, quod tale damnum una, vel pluribus actionibus inferatur, cum eorum modo dominus per plures actiones, ac per unam notabiliter lædatur.

10 Hunc etiam dicendi modum ſequitur ex noſtris Faber l. c. cum hac tamen limitatione; ſi tunc illa quantitas notabilis pecuniæ actu exiſteret apud furantem ut apud ſervum, ſeu actorem domini, nam ipſe tunc haberet rem alienam notabilem invito domino, & ideo licet acceptio non fuiſſet injuſta mortaliter, tamen ſi non reſtitueret, inciperet eſſe injuſta, & ſic peccaret non reſtituendo; ſed ſi illa quantitas pecuniæ notabilis non exiſteret apud furantem, ſed ſicut paulatim modicam furatus eſt, ſic etiam paulatim eam expendiſſet, ait in tali caſo ad reſtitutionem non teneri, quia tunc nihil alienum notabile haberet, neque actione mala mortaliter accepiſſet. Verum hæc limitatio non placet, quia ex tali modo dicendi idem inconveniens ſequeretur, quod contra primum dicendi modum objiciebamus, poſſe nimirum quemlibet toto vitæ ſuæ tempore furto vivere, ſi paulatim interpolatis vicibus multa pauca ſurripiat, & ſucceſſive ea expendat, nec quantitas furto ablata maneat, & ſimul unita in cumulum notabilem reſultet, ſed ſicut paulatim furatur, ſic paulatim expendat. Deinde falſum eſt etiam in tali caſu furem non teneri ad reſtitutionem ratione injuſtæ acceptionis mortaliter, quia, ut dicebamus, ultimum furtum, quod complet ſimul cum præcedentibus materiam notabilem, eſt peccatum mortale, licet enim ex ſe ſit materia levis, conjuncta tamen cum aliis præcedentibus furtis infert domino notabile damnum, quando fur advertit ultimum furtum conſtituere cum præcedentibus materiam notabilem. Nec valet dicere, quod ultimum furtum, etſi ſequatur ad priora furta, non tamen continuatur ad illa; quia parva illis furtis oblata apud furantem non exiſtunt, cum ſupponatur ea paulatim expendiſſe, unde cum ultimo furto cumulum notabilem con-

conſtituere non poſſunt. Non valet, inquam, hoc enim ſolum probat ultimum furtum, ſeu rem per illud ablatam non poſſe phyſice præcedentibus furtis continuari, atque conjungi, cum quo ſtat, ut poſſit tamen moraliter conjungi, & continuari, quod ſufficit ad peccatum mortale contrahendum, & obligationem reſtitutionis ſub mortali inducendam.

11 Quomodo autem in tali caſu hæc reſtitutio fieri debeat, an, ſcilicet, debeat tota ſumma reſtitui interpolatis vicibus ablata ſub peccato gravi. Communior opinio aſſerit ſufficere ad vitandam culpam gravem reſtituere partem, qua dempta non retinetur quantitas notabilis, ut ſi quantitas notabilis furti ſit unum aureum, non tenetur ſub mortali fur integrum aureum reſtituere, ſed ſat erit reſtituere quatuor vel quinque Julios, vel quid ſimile prout tollatur notabile damnum per furtum illatum. Ratio eſt quia ſi ad ſummam illam notabilem non perveniſſet, retinendo priorem ſummam non peccaret mortaliter, ergo ſi reſtituendo illam partem, reducitur retentio ad eumdem ſtatum, in quo gravem malitiam non habuiſſet, non eſt unde illam nunc habere poſſit. Ita Molina, Granado, Rebellus, Navarra, Card. de Lugo, Amicus, & alii communiter. Aliqui tamen dixerunt, debere totam ſummam ſub mortali reſtitui, ut Joannes Medina, Corduba, & alii, quod etiam non minus probabile puto, quia ſicut materia ultimi furti ex ſe, & in ſe conſiderata, quantitatem notabilem non conſtituit ad peccatum mortale ſufficientem, & ad inducendam obligationem reſtitutionis ſub mortali, ſed quatenus aliis præcedentibus furtis conjuncta; ita etiam obligationem reſtituendi ſub mortali inducit totam illam ſummam, quam cum præcedentibus furtis conſtituit, & non tantum illam partem ultimo additam, cum enim ipſa in ſe præciſe conſiderata non ſit ſufficiens materia peccati mortalis, ut ſupponitur, conſequenter nec etiam inducere poteſt obligationem reſtitutionis ſui ipſius tantum ſub mortali, ſed totius ſummæ, quam cum præcedentibus furtis conſtituit. Quia cum ex Leſſio loc. c. in hac furti materia magis expediat rigidiorem potius ſententiam, quam laxiorem amplecti ad homines deterrendos ab hoc infami vitio, ſic pariter in propoſito hæc ſecunda opinio licet minus communis, magis eſt amplectenda, quam prima.

12 Poſtremo eſt difficultas, An plures furantes parvam quantitatem ob eodem peccent mortaliter, & non eſt quæſtio, quando communi conſilio plures damnum inferunt v. g. ingreſſi vineam, & notabiliter lædentes ſimul ſumpti, licet ſeorſim parvum damnum inferant, tunc enim ſinguli graviter peccant, quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, licet enim ſinguli rem minimam accipiant, ut unum v. gr. uvæ racemum, tamen illam ordinant ad quantitatem magnam, & mente conſentiunt, ac facto coadjuvant ad furtum magnæ quantitatis, & ſic graviter peccant, & tenentur ſinguli in ſolidum reſtituere totum, ut de Reſtitutione in communi dictum eſt. Quæſtio ergo eſt quando ſinguli ſeorſim, independenter ab aliis damnum modicum intulerunt, quo caſu certum eſt etiam nullum ex illis in ipſa ablatione mortaliter peccare, ſi ignoravit damnum ab aliis illatum, quod cum re ab ipſo ablata magnam faceret quantitatem; nam cum furtum nullius ex ipſis ſit grave, & ignoraret reddi grave per furtum aliorum adjunctum, non eſt unde inferatur, quod peccatum ullius ex ipſis ſit grave. Dubium itaque ſolum eſt, ſi accipiat parvam quantitatem, quam probabiliter cognoſcit reddi magnam per conjunctionem cum aliis furtis. Primæ ſententiæ exiſtimat tunc eſſe obligationem gravem ad non accipiendum, vel etiam ad reſtituendum, quia in tali caſu unuſquiſque eſt cauſa ſaltem partialis illius damni notabilis, licet enim ſeorſim non cauſet totum illud, cauſet tamen, ſeu concauſat illud ſimul cum aliis. Pro qua ſententia Card. de Lugo plures adducit diſp. 16. ſect. 3. §. 2. & ſequitur Faber loc. cit. quia in præfato caſu omnes, & ſinguli conſentiunt in furtum rei quantitatis notabilis, & eadem ratione ait ſingulos teneri ad reſtitutionem rectum ſuæ partis, non totius, quia etſi minime ſit, ſi tamen omnes reſtituant, dominus ſublevabitur ab illo damno, quod per furtum pati cogebatur; & ſic etiam diſcurrit Amicus diſp. 38. ſect. 4.

13 Oppoſitam ſententiam tenet Card. de Lugo loc. cit. cum pluribus aliis ab ipſo citatis ut veriorem, & probabiliorem; quam probat, quia ſi ad culpam gravem ſufficit eo modo concauſare damnum proximi grave, vel conſcium eſſe de damno etiam ab aliis ſimul illato, ſequitur, quod ſi per tranſitum exercitus per vineam Petri paſſus eſt notabile damnum, ſi tu poſtea tranſiens racemum ex ea accipias mortaliter pecces & ad reſtitutionem teneris, quia jam conſcius es damni illati per tranſitum exercitus, & concauſas cum illis prioribus notabile damnum, quod ex priori vaſtatione, & tuo furto reſultat; hoc autem aſſerere etiam durum videtur. Ex quo deducit Lugo principium illud, quod omnis, qui quomodocumque cooperatur partialiter partialitate effectus ad damnum notabile, peccet graviter, non eſſe univerſaliter verum; ſed tunc ſolum, quando vel ipſe etiam concurrit ad totum damnum cooperando, fovendo, conſulendo &c. vel certe quando non leviter, ſed graviter concurrit ad illud damnum. Qui autem non communi conſilio, ſed ſeorſim accipit aliquid parvum, non eſt cauſa gravis nocumenti, ſed levis, non enim fuit cauſa, quod alii alia acciperent, unde grave nocumentum per ſuam acceptionem non cauſatur, ſed per acceptiones aliorum, quarum nullo modo eſt cauſa, ergo nullo modo grave nocumentum ſibi imputari debet, quod proximus patitur; & hic etiam dicendi modus ſatis probabilis videtur, licet nonnullas patiatur difficultates, quas præfatus Auctor ibidem ſolvit, quem etiam cenſet probabilem Bonac. diſp. 2. qu. 8. punct. 2. & tenet Euſeb. in Medulla Theol. Mor. l. 3. tr. 5. c. 1. dub. 3. quod etiam antea docuit Leſſ. c. 12. dub. 9.

14 Conveniunt tandem DD. poſſe quoque domeſticos, ſcilicet, uxorem, filios, famulos peccare peccato furti gravis, ſi notabile aliquid uſurpent invito graviter, & rationabiliter Patreſfamilias, non tamen ad furtum grave domeſticorum ſufficientem eſſe eandem quantitatem, quæ ad furtum grave externorum ſufficeret, quia reſpectu illorum non ita facile invitus eſt paterfamilias, nec ita ſtricte jus ſuum adverſus eos vult retinere ſicut adverſus alios; quæ autem quantitas gravis in eorum furtis cenſenda ſit, ex pluribus, & variis circumſtantiis deducendum eſt, nempe ex conditione, & ſtatu patris familias, an ſit pauper, an dives, an liberalis in ſuos, an parcus, & tenax, ex conditione, & qualitate perſonæ accipientis; an ſit uxor, cui plus licet, quam aliis, cum veniat in aliquam partem adminiſtrationis rei familiaris, an filius, cui etiam plus licet, quam ſervis, vel aliis: conſiderande eſt etiam qualitas materiæ acceptæ, an ſint pecuniæ, vel eſculenta, vel alia ejuſmodi, item circumſtantia finis, an, ſcilicet, res ſit accepta ad proprios uſus, an ad dandum aliis, & alia ſimilia, ex quibus regula certa aſſignari non poteſt. Ex his, inquam, omnibus bene conſideratis prudens Confeſſarius judicare poterit, an dominus ſit graviter invitus quoad ſubſtantiam rei acceptæ, & an velit uti jure ſuo obligando uxorem, filium, vel famulum ſub peccato mortali ad reſtitutionem. Quæ autem abſque licentia viri poſſit accipere, donare, & expendere uxor, vel filius abſque licentia patris, vel ſervus abſque licentia domini, & quæ non poſſit abſque peccato, & obligatione reſtitutionis, videri poſſunt apud Molinam, Bonacinam, Card. de Lugo, & alios paſſim, & de hoc etiam aliqua dicemus art. ſeq. n. 24.

ARTICULUS SECUNDUS.

An fur continue peccet actualiter, quamdiu non reſtituit, & quoties re aliena utitur invito domino, & quid reſtituere teneatur.

15 QUoad primam quæſtionis partem conveniunt omnes rei alienæ injuſtum detentorem toties de novo peccare non reſtituendo, quoties non reſtituere proponit, & pariter quoties ſe offert occaſio reſtituendi, & non reſtituit illam occaſionem advertens, nec alia regula aſſignari poteſt ad cognoſcendum novum peccatum, quod committitur, quando quis non reſtituit; quare ſolum eſt difficultas, an continuo peccet actualiter eodem peccato quamdiu non reſtituit. Negant Cajetanus, Caſpenſis, & alii Thomiſtæ dicentes injuſtum rei alienæ detentorem eſſe tantum in ſtatu peccati habitualis, non autem actualis, quandiu non reſtituit. Ratio eſt, quoniam ut quis actu peccare dicatur, non ſufficit habuiſſe ſemel voluntatem tale peccatum committendi v. gr. homicidium, niſi per aliquem actum in eodem odio contra inimicum perſeveret; ergo pariter in propoſito rei alienæ detentor non poteſt dici ſemper actu peccare peccato injuſtitiæ, niſi quando rem alienam non reſtituere novo actu proponit.

Confirmatur, quia rei alienæ detentio non eſt actio, ſed actionis effectus ab actione præterita dependens, quando res primo ablata fuit; ergo nequit dici actu peccare peccato injuſtæ detentionis, ſed ſolum in ſtatu præcedentis peccati permanere. Denique quia ſequeretur, quod etiam dormiens, orans, ac nihil cogitans diceretur actu peccare peccato injuſtitiæ.

16 Affirmant Gabriel, Leſſius, Vaſquez, Soto, Sylvius, Amicus, & alii, dicentes furem tamdiu actu peccare peccato furti, quamdiu rem alienam reſtituere poteſt, & non reſtituit, non quidem novo peccato, ſed eodem quod ab initio voluntate inchoatum per liberam poſtea detentionem continuat. Fundamentum eſt, quia actio poſitiva externa quamdiu a voluntate peccatoris continuatur cum eadem libera dependentia, tamdiu illum denominat actu peccantem; ergo pariter quamdiu omiſſio actionis debitæ cum eadem libera dependentia a voluntate peccatoris continuatur, tamdiu illum actu peccantem denominabit, ſeu actu culpabiliter omittere; in propoſito autem ſupponitur furem, ex quo furtum inchoavit, nunquam propoſitum reſtituendi habuiſſe, ſed ſemper moraliter in eadem voluntate retinendi alienum perſeveraſſe, cum talis voluntas in ipſa libera omiſſione reſtituendi moraliter, & interpretative continuari cenſeatur; ergo continuatur in tali caſu idem peccatum moraliter, a quo ſemper denominetur actu peccans peccato injuſtæ detentionis. Ex quo deducunt, quod etiamſi tale peccatum duret ſpatio temporis notabili v. gr. unius anni, non ſit dicendus plura peccare, ſed unum gravius virtualiter multis æquivalens, quia cum majori nocumento proximi ob reſtitutionis dilationem, ſi tamen eo temporis ſpatio iteratis actibus propo-

proponeret non reſtituere, tunc utique plura peccata eſſent dicenda.

17 Ex qua doctrina facile ſolvitur ratio prioris ſententiæ negando aſſumptum, ſiquidem ut actio, vel alicujus actionis debitæ omiſſio ſub ratione peccati actualis continuetur, minime opus eſt, ut ſemper pendeat ab actu voluntatis explicito, & expreſſo, ſed aliquando ſufficit, ut pendeat ab actu libero interpretativo, ut in caſu poſito.

Ad Confirmationem pariter negatur aſſumptum, etenim injuſta detentio rei alienæ non eſt purus effectus præteritæ actionis furtivæ, ſed eſt ipſamet actio furtiva continuata, quatenus illa pendet continuo, & abſque ulla interruptione, ut ſupponitur, a libera detentoris voluntate. Ad ultimum, ut fur dicatur continuo peccare peccato injuſtæ detentionis, minime opus eſt ut ſemper cogitet ſe retinere alienum, ſed ſufficit voluntatem ipſam furti virtualiter, & interpretative perſeverare in ipſa reſtitutionis omiſſione, dormiens autem non dicitur actu peccare, quia in ſomno non continuatur virtualiter, & interpretativa voluntas, ut in vigilia, etiamſi fur actu non cogitat de injuſta detentione, in vigilia enim libere poteſt rem alienam reſtituere, quod non poteſt in ſomno; & hoc ſufficit, ut in vigilia omiſſio reſtitutionis dicatur libera etiam eo tempore, quo de illa fur non cogitat. Ita diſcurrunt Auctores cit. & præſertim Amicus diſp. 38. ſect. 3. & hæc ſecunda opinio videtur conformior doctrinæ Scoti diſt. 15. qu. 2. art. 4. ubi docet præceptum reſtitutionis, quamvis, quoad formam verborum videatur affirmativum, re tamen vera in ſubſtantia eſſe negativum, quod ſemper obligat, & pro ſemper, unde qui furatur, & non reſtituit, eamdem uſurpationem ſemper moraliter continuat, donec reſtituat, ut dictum eſt ſupra diſp. 7. qu. 1. art. 2. n. 13. quantum autem ad conſcientiam ſpectat, parum refert, quod ſint plura peccata, vel unum continuatum pluribus æquivalens, ut ait Faber loco cit.

18 Sed objicies ex hac ſententia ſequi, quodlibet peccatum mortale commiſſum, quamdiu non retractatur, perſeverare ſub eadem malitia peccati actualis, & non habitualis tantum, ut eſt communis omnium ſententia. Conſequentia probatur, quia ſi operans non reddatur impotens ad illam retractandam, perſeverat ſub eadem malitia morali continuo pendente a voluntate peccatoris, quouſque retractetur, ſicut perſeverat actio furtiva, quouſque fiat reſtitutio.

Reſpondetur cum Amico loc. cit. negando conſequentiam, falſum enim eſt quodcumque peccatum mortale continuari ſub ratione ejuſdem peccati actualis, & ſub eadem malitia morali, ut patet de mendacio, quod ceſſante externa locutione, non perſeverat amplius ſub ratione mendacii actualis, ſed ſolum habitualis a præterito actu mendacii, & ratione tantum liberæ omiſſionis retractationis actus præteriti mendacii, quæ eſt diverſa malitia ab ipſa malitia mendacii. Quia vero non omnis peccati habitualis retractatio ſtatim obligat ad reſipiſcendum, ut dictum eſt diſp. *de Pœnitentia*, ſicut obligat rei alienæ reſtitutio, hac de cauſa non dicitur omiſſio talis retractationis in reliquis peccatis perſeverare cum ratione peccati actualis, eo, quia non perſeverat cum debito ſtatim, & ſemper retractandi; at furtum actuale conſiſtit in uſurpatione rei alienæ quæ continuo perſeverat in fure cum debito reſtituendi, etiam prima actione uſurpativa ceſſante, quia ſemper eadem actio uſurpativa perſeverat in ipſa injuſta detentione, & cum eodem proximi damno, & cum continua dependentia a libera furis voluntate, unde patet non eſſe eamdem rationem de actione furtiva, & aliis pravis operationibus quoad continuationem ſub ratione ejuſdem peccati actualis.

19 Quoad aliam quæſtionis partem, an quoties fur re aliena utitur invito domino, mortaliter peccat. Affirmant Cajetan. Navarrus, Sylvius, & alii, quorum fundamentum eſt, quia non eſt melioris conditionis detentor rei alienæ, quam non detentor, ſed non detentor utens re aliena invito domino toties peccat, quoties uſum illius rei uſurpat; ergo & detentor. Confirmatur, quia in legibus civilibus furtum definitur etiam per uſurpationem uſus rei alienæ; hoc autem aſſerunt de uſu rei pretio æſtimabili, qualis eſt uſus veſtis, equi, & ſimilium, non autem de uſu pretii non æſtimabilis, qualis eſt annuli, torquis, & ſimilium. Negant alii furem in tali uſu rei alienæ peccare de novo, dicentes ſolum continuare primum peccatum, quod in prima uſurpatione inchoavit, & ratio eſt, quia rem alienam uſurpans illam uſurpet animo detinendi, utendi, ac deſtruendi, hæc enim omnia regulariter includuntur in furto; quando illa poſtea utitur, vel deſtruit, novum peccatum non committit, ſed idem continuat in prima uſurpatione inchoatum, unde ſi res eſt uſu conſumptibilis, quando eam poſtea actu deſtruit novum peccatum non committit a primo diverſum, ſed illud idem numero continuat & proſequitur; & ſic etiam ſervata proportione dicendum eſt de rebus, quæ non ſunt uſu conſumptibiles; quia etiam ab initio ea voluntate uſurpantur a fure, ut ipſe invito domino utatur. Quod declarari poteſt exemplo fornicationis, ſicut enim qui poſt conſummatum actum libidinoſos tactus exercet novo peccato fornicationis peccare non dicitur, eo quod hujuſmodi tactus, vel ut præviæ diſpoſitiones vel ut affectus naturaliter conſequentes ad eumdem finem diriguntur; ita pariter cum detentio rei alienæ, uſus, & deſtructio dirigantur ad idem peccatum conſummatum furti ab initio inchoati, diſtinctum ab eo peccatum addere non cenſetur, quia in eo hæc cætera conſequentia fuerunt præintenta. Hinc ad rationem primæ opinionis negatur aſſumpta paritas, peccat enim non detentor, quoties re aliena utitur invito domino, quia per diſtinctos uſus, diſtinctos quoque actus furti moraliter multiplicat, quos non multiplicat detentor; hic ſiquidem ſemper idem peccatum furti moraliter continuat, licet per varios actus phyſicos ad eumdem in genere moris ſpectantes; ſi vero hic reſtituere proponeret, & rurſus e propoſito reſtituendi reſiliret, utique in tali caſu plura peccata committeret, quia tunc per hujuſmodi interruptionem non ſolum phyſice, ſed etiam moraliter actus multiplicaret. Neque ex definitione furti a legibus aſſignata oppoſitum deducitur, ſed tantum hujuſmodi uſum rei alienæ ſpectare ad furtum tamquam aliquid in eo præintentum, & cum eo idem peccatum conſtituens conſummatum in genere moris; quemadmodum tactus libidinoſi ad idem peccatum fornicationis ſpectare dicuntur. Ita etiam Amicus loc. cit. cum Leſſio dub. 5. & pluribus aliis, qui dicendi modus nobis etiam probabilior videtur.

20 Quæres, An ſaltem in extrema, vel gravi neceſſitate licitum ſit aliena ſurripere, & quidem de extrema neceſſitate loquendo jam ſupra dictum eſt diſp. 7. *de Reſt. in communi* qu. 3. art. 2. n. 78. in tali caſu omnia fieri communia, ex quibus unuſquiſque licite ſibi applicare poteſt, quantum ad ſuam, ſuorumque, ac proximi neceſſitatem ſublevandam, ac vitam conſervandam opus fuerit, quia tunc non cenſetur invitus dominus, vel non ſaltem rationabiliter invitus, cum in extrema neceſſitate de lege naturæ omnia ſint communia; unde in tali neceſſitate exiſtens, & aliquid ſibi neceſſarium accipiens, non poteſt a domino illius rei prohiberi, quia utitur jure ſuo, quod tueri poteſt, ſi injuſte ab aliquo invadatur, etiam eum occidendo, ſi neceſſe fuerit, ſervato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. Quæ tamen doctrina intelligenda eſt, ut ibi dictum eſt ex Scoto diſp. 15. qu. 2. in ſolutione ad 4. princ. quando is, a quo res accipienda eſt, non eſt in ſimili neceſſitate, nam ſi in illa eſſet, furtum, & rapinam committeret qui eam acciperet; ubi etiam advertendum eſt obligationem ſubveniendi in extrema neceſſitate, ex præcepto charitatis oriri, & non juſtitiæ, niſi ex officio alicui incumberet pauperum neceſſitatem ſublevare, & hæc eſt communis omnium ſententia. Itaque ſolum eſt difficultas, an idem ſit dicendum de neceſſitate gravi, gravis autem neceſſitas dicitur illa, quam quis patitur ob carentiam eorum, quæ ad ſuum ſtatum conſervandum neceſſaria ſunt; extrema vero eſt illa, quam quis patitur non habens omnino neceſſaria ad ſuſtentationem, & victum, cum periculo vitæ, & gravis morbi. Affirmant aliqui etiam in urgenti neceſſitate poſitum, cum aliter ſibi non poteſt conſulere, poſſe rem alienam accipere. Ita Vaſquez, Leſſius, & P. Navarrus, Filliucius, Caſpenſis, & alii. Ratio eſt, quia in urgenti neceſſitate ille, a quo res eſt ablata, ſubvenire tenebatur: ergo ille alter neceſſitatem patiens bene potuit ſibi illo modo providere; probatur aſſumptum, quia poteſt proximus urgens, & grave damnum pati etiam extra ſummam neceſſitatem; ergo lege charitatis tenetur qui poteſt illud avertere, atque ideo ſi non vult, poteſt patiens rem accipere. Confirmatur, quia quando Chriſtus Dominus dicit reprobis Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, quia eſurivi, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi, & non dediſtis mihi bibere, &c.* non damnat eos, quod ſolum extreme famelico, aut ſitibundo, aut nudo non ſuccurrerint, ſed quod urgentes, & graviter laboranti non ſuccurrerint, cum rariſſima eſt extrema neceſſitas cibi, potus, aut veſtis ergo &c.

At Communis, & verior ſententia oppoſitum docet, ſcilicet non licere in gravi neceſſitate aliquid ſurripere, & hanc etiam fuiſſe mentem noſtri Doctoris opinor, quia huc non cedit, niſi in caſu extremæ neceſſitatis; Ratio eſt, quia extra talem caſum etiamſi neceſſitas ſit gravis, adhuc res eſt aliena, cum ſola extrema neceſſitas faciat rerum communitatem, ex Scoto l. c. & extra caſum neceſſitatis extremæ dominus cenſetur ſemper rationabiliter invitus, non licet autem unquam rem alienam accipere invito domino. Hoc etiam expreſſe deducitur ex *cap. Si quis* 3. de furtis, ubi habetur: *Si quis ob neceſſitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, veſtem, aut panes, pœniteat hebdomadas tres, & ſi reddiderit, non cogatur jejunare*; ergo qui etiam in urgenti neceſſitate alienum capit, adhuc peccat. Nec urget ratio in oppoſitum adducta, nam conceſſo antecedente cum ejus probatione, adhuc negatur conſequentia, ſicut enim in debitis ex ſola charitate non eſt licita compenſatio, ut poſtea dicemus, ita neque licita eſt ablatio rei alienæ etiam in gravi neceſſitate, dummodo extrema non ſit, hæc enim ſolum res communes facit. Ad Conſ. ſimiliter negatur conſequentia, inde enim ſolum deducitur contra præceptum charitatis peccare, qui graviter indigenti non ſuccurrit, non autem hunc non peccare, ſi aliquid ei ſurripiat, quare concludendum eſt laborantem etiam gravi neceſſitate mortaliter peccare aliquid ſurripiendo in notabili quantitate, & ad reſtitutionem teneri, quia rem alienam accipit invito domino, cum ſola neceſſitas extrema faciat rerum communitatem. Ita Bonacina cum communi Doctores diſp. 2. quæſtion. 8. punct. 3. ubi etiam ſubdit, quod eſto opinio oppoſita non ſit impro-

improbabilis, non tamen eſt ſuadenda, ne aperiatur via injuriis furtis ob malam intelligentiam hujus neceſſitatis. Nec valet, quod ait Stephanus a S. Gregorio lib. 1. cap. 14. n. 63. ad eam opinionem inducendam, quod Doctores illi non loquuntur de qualibet gravi neceſſitate modo ordinario dicta, ſed de illa, in qua adeſſet periculum magni morbi, magnæ famis, aut nuditatis, & ſimilium. Non valet, inquam, quia ſic explicando gravem neceſſitatem termini confunduntur, & gravis neceſſitas confunditur cum extrema, hæc enim eſt, quæ ſecum affert periculum magni morbi, magnæ famis, vel nuditatis, & ſimilium.

22 Sed adhuc eſt difficultas, an qui rem accipit in extrema, vel urgenti neceſſitate, teneatur reſtituere, ſi ad pinguiorem venerit fortunam? Et quidem de urgenti tantum neceſſitate loquendo, non autem de extrema, patet ex modo dictis ad reſtitutionem teneri; loquendo autem de re in extrema neceſſitate accepta jam diximus diſp. 7. *de reſtit. in communi* qu. 3. art. 2. n. 76. cum Doctore diſt. 15. qu. 2. in ſolutione ad 3. principale, ad reſtitutionem non teneri, modo res conſumpta fuerit in ipſa neceſſitate, & poſt neceſſitatem non extet, & ratio eſt, quia ille acquiſivit verum dominium illius rei, atque ideo reſtituere non tenetur, cum in ſua uſus ſit, qui tempore, quo accepit nihil omnino habebat formaliter, vel virtualiter, ex quo ſibi conſulere poſſet. Hic autem mihi placet limitatio appoſita a Caſp. tract. 18. diſp. 5. ſect. 5. & quibuſdam aliis, quod ſi quando accipit, aliquid habeat, licet uſus illius eſſet impoſſibilis, tunc reſtituere tenetur; poteſt enim contingere, ut ibi Caſpenſis advertit, hominem alias divitem eſſe in extrema, vel urgenti neceſſitate; quod poteſt accidere, ſi ſit extra patriam, aut in vinculis, vel captivus; in his enim caſibus, quamvis hic, & nunc ſit in urgenti, ac etiam extrema neceſſitate quoad uſum ſuarum rerum, quia tamen reipſa habet bona, ſi aliquid accipiat, ut ſibi provideat, tunc veluti mutuo accipit, & ideo reſtituere tenetur, & ratio eſt, quia ille alter, a quo accipit, non tenebatur dare abſolute loquendo, ſed tantum mutuare, & ideo ſi propter inſtantem neceſſitatem etiam extremam accepit, reſtituere tenetur. Alia ad hoc punctum ſpectantia eodem loco ait.

23 Quæres tandem, an res per compenſationem occultam accepta tranſeat ſtatim in dominium accipientis. Ratio dubitandi eſt, quia Doctores communiter admittunt compenſationem occultam licitam eſſe concurrentibus certis conditionibus, quas ſuperius adduximus diſp. 7. *de reſtit. in communi* qu. 4. art. 1. n. 31. compenſatio autem occulta appellatur, quando inſcio domino accipitur, vel retinetur ex ejus bonis quantum ſatis eſt ad totum debitum recuperandum. Prima ſententia negat, quia antiquus dominus, quando rem illam invenerit, poterit illam tamquam ſuam vindicare, ergo adhuc erat ſua. Ita Medina C. *de Reſt.* qu. 11. cum quibuſdam aliis. Secunda ſententia communior, & probabilior affirmat, & ratio eſt, quia alioquin ſi res illa periret poſtea fortuito apud compenſantem, periret antiquo domino, & non compenſanti, res enim ſuo domino perit, atque adeo poſſet ſecundo debitum ſuum ſibi compenſare, quod nullus admittet. Ita Molina diſp. 691. cum pluribus, aliis, ob quam rationem huic etiam ſententiæ ſubſcribit Card. de Lugo diſp. 16. ſect. 6. & ad rationem in oppoſitum reſpondet Molina debitorem non poſſe rem illam poſtea apud creditorem inventam vendicare, ſi ipſi conſtet compenſationem fuiſſe factam cum debitis conditionibus. Card. de Lugo admittit etiam poſſe debitorem rem ſuam poſtea vendicare ſolvendo debitum alio modo, quia creditor hoc pacto ſolum, & cum tali limitatione videtur acquiſiviſſe illius rei dominium, ut quoties debitor debitum ſolvere vellet, rem ſuam recuperare poſſet; & utraque reſponſio ſatisfacit.

24 Quoad ultimam quæſtionis partem, quid ſit reſtituere teneatur, cui & quando ſufficienter declaratum eſt diſp. 7. de Reſt. in communi qu. 2. & 3. cum Scoto 4. d. 15. q. 2. art. 4. Eſt tamen difficultas, quando peccent, & ad reſtitutionem teneantur filii parentibus ſurripiendo, & uxor ex bonis mariti capiendo, & diſponendo, & ratio dubitandi eſt, quam aſſignavimus art. præc. n. 14. quia ad furtum grave domeſticorum ſufficiens non eſt eadem quantitas, quæ ad furtum grave extraneorum ſufficerat, ſiquidem nec pater reſpectu filii, nec maritus reſpectu uxoris ita facile invitus eſt, nec ita ſtricte jus ſuum adverſus eos vult retinere, ſicut adverſus alios. Et quidem quantum ad filios ſpectat certum eſt apud omnes, filios poſſe licite ſibi accipere quicquid ad ipſos pertinet quoad dominium, & liberam adminiſtrationem, qualia ſunt bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia; loquendo vero de bonis, quorum dominium vel uſusfructus eſt apud patrem, communis ſententia docet filios mortaliter peccare accipiendo notabilem quantitatem, & ad reſtitutionem teneri, quod conſtat ex Prov. 28. *Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo, & a matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt*, & ratio etiam id ſuadet, quia parentum bona a filiis ſunt aliena quantum ad dominium, & adminiſtrationem, qui autem rem alienam uſurpat invito domino in quantitate notabili mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur; advertendum tamen eſt quod ſupra dicebamus, non eandem cenſeri notabilem quantitatem in furtis filiorum, & uxoris, quæ in furtis extraneorum talis cenſetur, ſed majorem requiri quantitatem ob rationem adductam, quæ etiam quantitas non eſt eadem reſpectu omnium, major enim requiritur quantitas ſi pater ſit valde dives, quam ſi ſit mediocriter dives, vel pauper; ſi enim pater ſit valde dives, non eſt cenſendus filius peccare mortaliter, ſi ab eo tres, vel quatuor aureos auferat, ut cum ſuis amicis licite gaudeat etiam invito parente, quia in tali caſu non cenſetur rationabiliter invitus. Quare ut ſupra dictum eſt, non poteſt una regula certa pro omnibus aſſignari, ſed ex varietate, & probabilitate circumſtantiarum hæc deduci debet, nempe ex ſtatu, & facultatibus parentis ex filiorum pluralitate, & eorum ætate, ex uſu ad quem accipitur, ex majori, vel minori affectu patris erga filium, & ſimilibus, quæ omnia prudenter ſunt a Confeſſario ponderenda, & extrema vitanda, ut ait Card. de Lugo diſp. 16. ſect. 4. §. 1. ne vel facile ſcrupulum peccati gravis filio injiciat, vel habenas nimium laxet ad bona paterna furanda. Similiter peccat mortaliter filius, ſi notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas contra voluntatem parentum ex pecunia ſibi ſuppeditata ad uſus honeſtos v. g. cauſa ſtudii ad libros emendos, veſtes, & alios honeſtos uſus, quia pater non intendit abſolute tales dare pecunias, ſed ſub conditione illas honeſte expendendi, unde non adimplendo conditionem patris mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur tempore diviſionis bonorum, niſi pater condonet, vel rogatus a filio facile condonaturus putetur, vel niſi alii fratres ſimiles alias fecerint expenſas, quia tunc datur compenſatio. Ita Navarrus, Leſſius, Vaſquez, Card. de Lugo, Diana, Caſpenſis, Bonacina, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim.

25 Quod vero ad uxorem ſpectat, conveniunt pariter Doctores peccare mortaliter uxorem, & contra juſtitiam accipiendo invito marito partem notabilem illorum bonorum; quorum dominium, & adminiſtratio ad maritum ſpectat; etiamſi ex dote acciperet, vel bonis communibus, quia licet media pars eorum etiam ad uxorem ſpectet, maritus tamen illius partis uſumfructum habet, ideoque ad reſtitutionem tenetur; & ſic e contra ſimiliter peccat mortaliter maritus contra juſtitiam cum obligatione reſtituendi, ſi aliquod notabile uxori ſurripiat ipſa invita ex bonis ipſius paraphernalibus, hoc eſt, quæ præter dotem marito allatam ſibi reſervavit, vel aliis propriis, quæ ſcilicet ſibi ſua induſtria acquirit, ſiquidem libera eorum adminiſtratio ipſimet uxori competit, quia mariti, & uxoris quoad bona propria eadem eſt ratio. Non peccat tamen uxor ſubducendo aliqua vel compenſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus, quia tunc uxori fit injuria ejus partem profundendo, vel ſi aliqua ſubducit pro victu, veſtibus, aliiſque ſibi, vel familiæ neceſſariis, quæ interdum mariti providere non curant, & fruſtra ab uxore peterentur, poteſt etiam eleemoſynas facere, donationes, ac remunerationes, & alias largitiones honeſtas ſecundum conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ qualitatis, & ſtatus, etiam invito marito, eſt enim maritus in tali caſu irrationabiliter invitus contrarium prohibens; tum quia conſuetudo tribuit jus non ſecus, ac privilegium, vel lex, quo jure maritus illam privare non poteſt; tum quia maritus non tantum ea uxori præbere tenetur, quæ ad convenientem ſpectant ſuſtentationem victus, & veſtitus, ſed etiam ea, quæ ad honeſtas ſpectant recreationes, eleemoſynas, & donationes ſuum ſtatum decentes. Ita Molin. Filliuc. Villalobos, Trullus, & alii plures cum DD. jam cit. de quo etiam videri poteſt Mons Regalis noſter de ſeptimo Decal. præcepto cap. 4.

QUÆSTIO II.

De Reſtitutione ex damno dato proveniente.

26 POſt explicationem obligationis reſtituendi ex injuria in bonis fortunæ, quando intervenit uſurpatio etiam rei alienæ per furtum, vel rapinam, in præſenti quæſtione agendum eſt de reſtitutione debita ex læſione injuſta abſque uſurpatione rei alienæ, ut quando res aliena non uſurpatur, ſed læditur v. gr. alienas ſegetes comburendo, vaſtes, vel gemmas alienas in mare projiciendo, & ſimilia in damnum proximi perpetrando, unde damnum datum a quibuſdam definitur, quod ſit *jactura data in bonis externis alicujus abſque eorum uſurpatione*. Ita Molina diſput. 697. cum pluribus aliis. Alii vero definiunt, quod ſit *uſurpatio dominii rei alienæ cum deſtructione, vel deterioratione illius*, quia damnum datum eſt injuſtitia, & omnis injuſtitia eſt uſurpatio boni alterius, ex qua ſequitur inæqualitas, unde quamvis in damno dato non accipiatur res ipſa quantum ad ſubſtantiam, ita quod vertatur in uſum accipientis, per quod diſtinguitur a furto, & rapina, adhuc tamen res alterius uſurpatur. Ita Faber ex noſtris diſp. 48. c. 1. n. 27. Sed ut ipſe quoque advertit ibidem, hæc eſt de ſolo nomine contentio, quando enim alii dicunt damnum datum eſſe læſionem injuſtam bonorum alterius abſque uſurpatione rei alienæ, per uſurpationem intelligunt acceptionem rei alienæ cum converſione illius in uſum accipientis, quo pacto damnum datum utique dici poteſt fieri in bonis alterius ſine uſurpatione. In hoc igitur ſenſu agimus hic de damno dato, dimiſſo damno emergente, & lucro ceſſante, de quibus ſuo loco egimus, & quia damnum datum in hoc ſenſu duobus modis alicui inferri poteſt; uno modo auferendo illi id, quod habet actualiter, vel virtualiter, ut animalia alterius

Digitized by Google

terius in tenera ætate occidendo, vel recentes arborum plantationes eradicando; ſecundo modo eum impediendo, ne aliquod bonum conſequatur; in utroque ſenſu de damno dato hic egemus, nimirum primo de obligatione reſtituendi ex læſione injuſta abſque uſurpatione rei alienæ, deinde de obligatione reſtituendi orta ex injuſto impedimento boni alieni, de obligatione autem quæ provenit ex contractibus jam ſuperius egimus diſp. *De contractibus*, & injuſtitia, quæ in contractibus committitur, ut notat Scotus d. 15. qu. 2. art. 3. in fine, non eſt injuſtitia ex omni parte, ſed ex defectu tantum alicujus conditionis neceſſariæ, injuſtitia vero, ſub qua furtum, rapina, & damnum datum continentur, eſt injuſtitia ex omni parte, quia nedum ex defectu alicujus circumſtantiæ, ſed ratione objecti, verſatur enim circa objectum de ſe prohibitum, ſiquidem damnificatio proximi in bonis fortunæ eſt actio ex ſuo genere prohibita, ſicut homicidium, fornicatio, & alii ſimiles actus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quandonam damnum dare ſit peccatum, & ad reſtitutionem obliget, & quomodo.

27 Conveniunt Doctores, ut Faber noſter refert loc. cit. quod ubi nullus eſt dolus, nec culpa theologica, nec juridica, damnificans nec mortaliter peccat, nec de damno dato in bonis proximi ad reſtitutionem tenetur, ut v. g. de damno dato in rebus proximi in bello juſto; vel ad ſe tuendum cum moderamine inculpatæ tutelæ, vel quod ſolum caſu fortuito contigit, & ſimilibus. Si vero dolo, & fraude damnum detur, quod eſt dare damnum ex culpa theologica, conveniunt pariter Doctores damnificantem mortaliter peccare, & ad reſtitutionem teneri, ſi quantitas rei damnificatæ ad ſummam notabilem aſcendat, & ad peccatum mortale ſufficientem. Si vero culpa theologica abſit, tunc ponderandum eſt, an actio ſit honeſta, vel inhoneſta, ſeu illicita, & quidem ſi actio ſit honeſta, Doctores communiter dicunt damnificantem teneri ſolum de culpa juridica lata, licet mortaliter non peccet, de culpa vero levi, & leviſſima nequaquam, ut dictum eſt diſp. 7. art. 2. num. 18. quod clare colligitur ex cap. *Si culpa tua* de injuriis, & damno dato ff. ad legem Aquiliam, ſi vero det operam rei illicitæ, & alicui delicto, dicunt teneri ad reſtitutionem etiam de culpa levi, & leviſſima.

28 Eſt autem difficultas, an in tali caſu teneatur ad reſtitutionem ipſo facto abſque Judicis declaratione, & ſententia. Prima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia in cap. cit. *Si culpa tua* ſignificatur exactiſſimam diligentiam eſſe adhibendam, per quam nihil de contingentibus omittatur, & ait leges illas eſſe juſtas, ut hoc modo homines a delictis patrandis deterreantur, & damno aliis inferendo, unde ratione delicti commiſſi ad reſtitutionem damni dati eas obligare videntur. Ita Adrianus, Covarruvias, Angelus, Medina, & alii; quibus etiam Faber noſter ſubſcribit loc. cit. hac eadem ratione, quia veriſimile non eſt eas leges eſſe tantum pœnales, & comminatorias, & intendiſſe tantum, ut malefactores cautiores eſſent in damno dando, ſed abſolute hac obligatione intendiſſe malefactores deterrere a delictis ipſis, ac proinde juſtas, & non ſolum pœnales eſſe, & ait hanc opinionem eſſe textui conformiorem, qui vult quod de contingentibus nihil omittatur; at qui dat operam rei illicitæ, de contingentibus aliquid omittit, quia ad rem illicitam ſolent mala, & damna contingere; & tandem ſubdit etiam Doctorem noſtrum huic ſententiæ favere 4. d. 25. qu. 2. §. in iſta quæſtione, quia tenet ibi dantem operam rei illicitæ irregularitatem incurrere; ergo a ſimili damnificans dando operam rei illicitæ ipſo facto ad reſtitutionem tenetur.

29 Secunda ſententia aſſerit non teneri ex leviſſima culpa ante Judicis ſententiam, & ait legem illam eſſe pœnalem, ſeu comminatoriam, quæ non obligat, niſi lata ſententia; unde qui dans operam rei illicitæ, & injuſtæ fuit cauſa damni non prævisi, nec intenti, ſed per accidens provenientis ex ſua injuſta actione, ad reſtitutionem non tenetur in conſcientia, ut ſi fur noctu domum ingreſſus ad furandum, inadvertenter, & contra intentionem domum incendit. Ratio eſt, quia damnum, quod per accidens ex actione injuſta ſequitur, non imputatur ad culpam, cum non ſit prævisum, nec intentum, ergo neque imputari debet ad pœnam reſtitutionis, cum pœna culpæ, & delicto proportionari debeat. Ita Bonacina diſp. 1. de *Reſt. in genere* q. 1. punct. 3. *in fine* cum Navarro, Rebello, Molina, Leſſio, & aliis. Qui tamen addunt eum, qui paſſus eſt damnum in propoſito caſu, poſſe in judicio agere, ut ſibi damnum ita per accidens ſecutum reſarciatur juxta legem Aquiliam citatam, & conſequenter poſſe, quod ſibi fuerit per ſententiam adjudicatum retinere, ſequendo præſumptionem fori exterioris, quamvis fur in conſcientia, & foro interno reſtituere non teneatur, cum careat culpa reſpectu damni per accidens ſecuti, & ſententia fundetur in falſa præſumptione, ut ſupponitur.

30 In hac difficultate certum eſt quoties quis dat operam rei illicitæ, teneri ad reſtitutionem pro damno, quod ex illa actione proximo ſequitur, quando prævisum eſt damnum, & actio illa per ſe in illud influit; unde ſi quis ſcit, & prævidet ſe in ebrietate ſolere occidere, vulnerare, ſegetes comburere, & ſimilia patrare, ſi ebriatus iſta committat, tenetur ex juſtitia ad reſarcienda damna ex tali ebrietate ſecuta: quando autem damnum non eſt prævisum, nec intentum, nec actio quamvis illicita connexionem habet per ſe loquendo cum tali damno in particulari ex ea ſecuto, nec per ſe in illud influit, conſiderandum eſt, an talis actio ſit illicita contra juſtitiam, vel contra aliam virtutem, nam ſi quis det operam rei illicitæ contra aliam virtutem, non prævisſo ullo modo damno proximi inde ſecuturo mere per accidens, valde probabile eſt, ſi tale damnum ex ea actione ſequatur, non peccare contra juſtitiam, nec ad illius compenſationem in conſcientia teneri, ut v. g. ſi quis in die feſto laboraret, & ex tali occaſione præter intentionem accenſus eſt ignis, quo alienæ ſegetes combuſtæ ſunt, ſatis probabile eſt, eum contra juſtitiam non peccare, neque ad reſtitutionem teneri. Si vero actio illicita, cui dat operam, ſit contra juſtitiam, ut eſt in caſu propoſito de fure noctu ingreſſo domum alicujus ad furandum, qui inadvertenter, & contra intentionem domum incendit, aliter eſt dicendum, licet enim portare lucernam, vel facem accenſam per domum alienam de nocte non ſit ex ſe contra juſtitiam, quia periculum illud incendii eſt valde remotum, & per accidens, quia tamen in caſu propoſito eſt actio furtum coadjuvans, ideo eſt contra juſtitiam, quæ non tantum prohibet furtum, ſed etiam omnem actionem illud coadjuvantem, licet de ſe ſit indifferens; tum quia licet per ſe loquendo furtum, & uſurpatio rei alienæ connexionem non habeat cum incendio domus, in qua committitur; in genere tamen loquendo ſecum affert periculum aliquod morale aliquorum caſuum fortuitorum, ex quibus alia damna ſequantur; ut incendii domus, vel occiſionis ipſius domini, ſi fur in flagranti crimine ſit repertus; unde actio furti non ſolum eſt injuſta propter uſum rei, quo proprius dominus privatur, ſed etiam propter alia pericula in genere, quæ ſecum afferre ſolet, unde fur tenetur in conſcientia ad reſtitutionem omnium damnorum, quæ ex illis periculis ſequuntur, & ita etiam ſentire videntur Card. de Lugo d. 28. cit. ſect. 4. & in hoc ſenſu prima opinio eſt alteri præferenda, & locum habet quod Faber loc. cit. dicebat, quod ad actionem illicitam ſolent mala, & damna contingere.

31 Quid autem reſtituere debeat, qui damnum intulit, jam declaratum eſt ſuperius d. 7. qu. 2. art. 2. nu. 37. & regula generalis eſt, ut Molin. advertit tom. 3. d. 726. quod qui injuſte damnum dedit rem alienam deſtruendo, vel deteriorando, reſtituere debet non ſolum damni dati valorem, ſed etiam lucrum ceſſans, vel quodlibet illud damnum ex illa injuſta læſione domino emergens; ſed ex hac regula generali oritur difficultas, An qui injuſte rem alienam deſtruxit, reſtituere ſolum debeat quantum valebat tunc, quando deſtructa eſt, an vero quantum valitura eſſet poſtea, ſi non fuiſſet deſtructa; ut qui aliena ſata combuſſit, vel animal in tenera ætate occidit, an teneatur reſtituere ſolum quantum tunc illa in eo ſtatu valebant, an quantum valuiſſent, ſi ſata ad ſegetes maturas, & animal ad ſtatum perfectum perveniſſent; ex vi enim regulæ generalis allatæ hoc ſecundum aſſerendum videtur, quia per talem damnificationem impeditur lucrum ceſſans domino, qua ratione Soto lib. 4. *de Juſtitia* qu. 6. art. 3. ait ſi res caſu, vel negligentia periit, reſtitui debere ſolum, quantum tunc valebat, ſi vero ex induſtria, & invito domino deſtructa, reſtitui debere quantum poſtea eſſet valitura. Verum loc. cit. jam diximus, qui animalia in tenera ætate occidit, vel recentes arborum plantationes eradicavit, teneri ad reſtituendum, non quidem quantum res illæ in perfecta ætate erant valituræ, ſed quantum illatum damnum hic, & nunc a viris prudentibus æſtimabitur. Hæc eſt communis, & probabilior opinio cum D. Thoma qu. 64. art. 1. ad 1. quam ſequuntur Molina l. c. Leſſius, Diana, Card. de Lugo, & alii paſſim, & Faber ex noſtris d. 50. c. 3. n. 102. ubi ait priorem opinionem eſſe omnino contra rationem, quia non valet tantum res in ſpe quantum in re, poterat enim perire apud dominum tempeſtate, vel aliquo alio Cœli infortunio; ſolvendo autem quantum res eſſet valitura in re eſſet ponere eum in tuto, & ſtatum ipſius meliorare; in reſtitutione autem æqualitas ſervari debet, & damnificatus debet accipere, quod ſuum eſt, non ditiorem fieri per reſtitutionem rei ablatæ; unde concludit Faber, quod ſufficit reſtituere, quantum res illa valebat in ſpe, computando damnum emergens, & lucrum ceſſans ipſius damnificati ex ipſa damnificatione probabiliter futura, per quam doctrinam ſatisfit rationi prioris ſententiæ ex illa regula generali deductæ.

32 Confirmatur hanc obligationem non adeſſe abſolute loquendo ex diſcurſu Card. de Lugo diſp. 18. cit. ſect. 4. n. 81. quia ſi pullum gallinaceum occidas, vel equinum, licet domino ceſſat lucrum, quod ex illis adultis habere poſſet; hoc tamen lucrum non ceſſat communiter loquendo ex eo, quod pullum occideris, ſed ex eo, quod ſoluto pretio quantum tunc valebat, noluit alium loco illius emere; potuiſſet enim tunc alium ſimilem emere, ex quo lucrum illud haberet, unde in tali caſu, quod non emerit, ex tua injuria non provenit, ſed ex eo, quod ipſe alium emere noluit, cum emere potuiſſet; ſolum ergo debes pretium, quo illum emere po-

potuiſſet, nec aliud damnum, vel lucrum ceſſans compenſare teneris, ſi ſtatim pretium pulli occiſi reſtituiſſe, vel ſi ſtatim non reſtituiſti, adhuc tamen dominus pecuniam habebat ſufficientem ad alium ſimilem emendum, ex quo lucrum illud habeat, & emere noluit; in caſu tamen, quod ipſe ſufficientem pecuniam non habebat ad alium pullum emendum, nec tu ſtatim pretium pulli occiſi reſtituiſſes, putat hic Auctor in tali caſu lucrum ceſſans tibi imputari debere, & quod illud compenſare debebas, unde infert hanc obligationem compenſationis lucri ceſſantis in combuſtione ſatorum facilius contingere poſſe, quam in occiſione pulli equini, facilius enim contingit, quod dominus denuo ſerere non poſſit, vel alia ſata emere, quam alium pullum equinum, abſolute tamen loquendo adhuc ſatis combuſtis poteſt dominus eorum pretio a damnificante reſtituto vel alia ſimilia emere, vel aliud genus æqualis lucri quærere, quo damnum illud ſibi compenſarat; quæ omnia mihi videntur ſatis probabiliter dicta. Concludit tandem in præfatis caſibus circa hanc obligationem non eſſe poſtea reſtituendum integrum valorem fructus maturi, ſed deductis expenſis, & computatis etiam periculis, quibus lucrum probabiliter impediri potuiſſet, ſicut in omni alia lucri ceſſantis æſtimatione fieri ſolet.

33 Quæras, An præter damni dati aliqua etiam compenſatio pro injuria illata ſit facienda ante Judicis condemnationem; in quovis enim damno ſcienter illato hæc duo regulariter intervenire ſolent, ſcilicet, damnum ipſum in bonis corporis, vel fortunæ proximo illatum, & injuria aliqua, quæ ſit ipſi proximo, cui damnum infertur, & de hac injuria moveior difficultas, quia de injuria, quæ ſit Reipublicæ, cujus leges violantur, certum eſt reum non teneri pœnam ejus ſubire ante Judicis ſententiam. Ratio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia ubi eſt injuria, eſt conſequenter aliqua juris violatio, hæc autem lege juſtitiæ per condignam compenſationem ad æqualitatem reducenda eſt; ergo qui cum damno injuriam alteri intulit, præter damnum tenetur quoque injuriam reſarcire etiam ante Judicis condemnationem. Ratio autem dubitandi pro parte negativa eſt praxis quotidiana, qua conſtat nullum Confeſſarium quantumvis doctum, ac timoratæ conſcientiæ ad hujuſmodi compenſationem pœnitentes obligare, ſed ſatis eſſe putant, ſi eos obligent ad reſarciendum damnum, quod injuſta actione illatum eſt, quoniam per injuriam tali damno connexam nihil demitur, aut minuitur de bonis damnificati.

34 Hanc difficultatem breviter reſolvit Amicus diſp. 35. ſect. 7. quod quotieſcumque cum damno dato aliquis etiam miſcetur contemptus, irreverentia, & vexatio animi, vel corporis, compenſanda eſt quoque præter damnum talis injuria etiam ante Judicis condemnationem, niſi illa gratis ab offenſo remittatur, cum in omni eo facienda ſit compenſatio etiam ante Judicis ſententiam, in quo proximus fuit læſus. Si autem cum damno illato nullus contemptus, irreverentia, aut animi, vel corporis afflictio intervenit, nec irrogata fuit, ad nihil damnificans tenebitur præter illati damni compenſationem; ſicut ſi quis alterius pecuniam negotians aliquam partem ſibi uſurpet inſcio domino, ſatis eſt ſi eam domino reſtituat etiam ipſo inſcio, quia in tali uſurpatione nullum contemptum, nullam irreverentiam, & nullam animi, aut corporis vexationem domino irrogavit. Ex qua doctrina facile occurritur rationibus dubitandi pro utraque parte adductis; nam ratio dubitandi pro parte affirmativa probat ſolum tunc præter damni illati compenſationem aliam quoque requiri ante Judicis ſententiam, quia præter damnum illatum ſupponit etiam injuriam aliquam fuiſſe damnificato illatam, quando autem nulla irrogatur injuria, nulla præter damni reſtitutionem facienda eſt compenſatio. Ratio autem adducta pro parte negante non urget, quamvis enim per injuriam damno illato connexam nihil demitur, vel minuatur de bonis fortunæ, corporis, vel famæ, demitur ſaltem, aut minuitur de bono honoris, & reverentiæ alteri debitæ; ideo autem Confeſſarii ad hujuſmodi injurias compenſandas pœnitentes regulariter obligare non ſolent, quia injuriæ damno illato connexæ, quando ſunt leves, plerumque a damnificatis parvipenduntur, & moraliter ab offenſis condonati cenſentur per ſolam illati damni compenſationem: unde Confeſſarii in his caſibus damni illati pœnitentes interrogare deberent, an damnum fuerit illatum cum injuria, & contemptu damnificati, & an injuria gravis fuerit, vel levis, ut ſciant ad qualem obligationem eos in conſcientia obligare debeant.

ARTICULUS SECUNDUS.

An impediens aliquem a conſecutione alicujus boni teneatur ad reſtitutionem.

35 SEnſus quæſtionis eſt, an ad reſtitutionem teneatur ille, qui alterum procurantem officium, vel aliud bonum impedit, ne illud conſequatur. Dupliciter autem poteſt aliquis impedire, ne aliquod bonum ab ipſo procuratum conſequatur; primo ne conſequatur id, ad quod habet jus, & quod ei ex juſtitia debetur, ſecundo, ne conſequatur id, quod ei ex juſtitia non debetur, ſed ſolum ex liberalitate, & beneficentia alterius. Rurſus dupliciter poteſt aliquis alterum impedire ab aliquo bono conſequendo, uno modo ſolis precibus, & ſuaſionibus, ut ſuadendo eum, ad quem ſtat conferre beneficium, ne illud huic conferat; alio modo, dolo, ſtatu, fraudibus, & per injuriam aliquam efficiendo, ne ille tale bonum conſequatur. Hoc prænotato conveniunt DD. ſi res non erat debita ex juſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate collatoris, ſi quis impediat alterum a conſecutione talis boni ſine vi, & fraude, ac deceptione collatoris, & fiat ex intentione proprii commodi, vel alterius amici, & non ex animo nocendi illi, qui impeditur, nullam eſſe obligationem reſtituendi: ut ſi quis ſciat aliquem velle legatum alteri relinquere, & precibus ab illo obtineat, ut teſtamentum mutet, & potius ſibi illud relinquat, nulla hinc inſurgit reſtituendi obligatio, quia id fit ſine ulla fraude, vel dolo, & abſque ulla injuſtitia. Si quis vero e contra per vim, & metum, vel fraudem, hoc eſt per deceptionem, & mendacia collatorem retrahat, ne donet aliquod bonum, cui donare volebat, tenetur ad reſtitutionem pro ratione valoris rei, quam ille a collatore ſperabat, & ratio eſt, quia licet ille jus non haberet ad rem, quam alter ex gratuita voluntate, & ſine ulla obligatione juſtitiæ ei donare volebat, jus tamen habet, ne per media injuſta, ut per vim, vel fraudem ab aliis impediatur, ne bonum conſequatur, quod ex alterius benevolentia ſperabat; ita DD. paſſim, & præſertim Scotus diſt. 15. quæſt. 2. in ſolutione ad ultimam, ubi inquit, quod impediens alteri conſecutionem alicujus boni, tenetur ad reſtitutionem prædicto modo, ſi directe abſtulit ei beneficium cum intentione damnificandi eum, ac etiamſi indirecte, ſcilicet procurando ſibi ipſi, & cum hoc etiam damnificare alium intendebat, ſed ſi tantummodo propriæ utilitati intendebat providere, & ſic procurat ſibi, & de conſequenti alius præter intentionem illius damnificatur, iſte ad nihil tenetur illi, quia licet unicuique ſibi ipſi providere alio neglecto. Ita Doctor ad verbum loc. cit. ubi, ut notat Scholiaſtes ibidem, per directe intendere damnum alterius, intelligit fraude, & dolo impedire eum a beneficio ſine alio fine; indirecte vero, quando primo intendit ſuum commodum, ſed cum hoc etiam fraude alterum impedire.

36 Eſt tamen difficultas, An ſit obligatio reſtituendi, quando quis impedit alium a conſecutione alicujus boni, in quod aliquod jus non habebat, ſine vi quidem, & fraude, ex odio tamen, & ex directa intentione nocendi illi, qui prædictum bonum ſperabat.

Affirmant aliqui Doctores, inter quos præſertim citatur Scotus noſter loc. cit. quod probant ex quibuſdam legibus ab ipſo Scoto adductis, in quibus ſtatuitur, quod ſi quis aliquid in ſuo fundo faciat, ex quo damnum vicino ſequatur, non teneatur de damno ſecuto, ſi id faciat animo non nocendi, unde a contrario ſenſu, ſi animo nocendi faciat, ad reſtitutionem tenebitur; ergo formalis, & præciſa ratio, & radix reſtitutionis in his caſibus, eſt internus affectus nocendi, nam eo tantum poſito, cæteris omnibus immutatis manentibus, conſurgit reſtituendi obligatio, nam in prædictis legibus ex ſolo animo nocendi dignoſcitur obligatio reſtituendi, atque ideo pari ratione in cæteris negotiis, qui alterum impedit, ne aſſequatur bonum, quod aliquis haberet, ſi id animo nocendi faciat, ad reſtitutionem tenetur. Pro qua ſententia citantur Riccardus, Paludanus, Sylveſter, ac etiam Divus Thomas, & alii.

37 Alii vero communiter negant dicentes, quando impedimentum eſt alicujus boni, quod alicui ex juſtitia non debetur, nec aliqua vis, aut fraus adhibetur, nullam eſſe obligationem reſtituendi, etiamſi id fiat ſiniſtra intentione nocendi, & impediendi bonum alterius. Ita Soto, Navarrus, Vaſquez, Amicus, Caſpenſis, & alii paſſim. Ratio eſt, quia ſolus animus nocendi ſine ulla juris alicujus violatione non eſt ſufficiens radix reſtituendi, ut communiter Doctores, tamquam primum principium in materia reſtitutionis ſupponunt, quia obligatio reſtitutionis non oritur, niſi ex eo, quod tollatur injuſte ipſa res, aut jus alterius per media, & contractum illicitum; ergo intentio, quæ non exoritur per media injuſta, licet ipſa ſit injuſta, obligationem reſtituendi non inducit; qua ratione nos quoque diſp. *de Contractibus* ſuperius diximus etiam de mente Scoti, quod animus uſurarius internus, niſi trahatur in pactum verbis, aut ſignis manifeſtatur, obligationem reſtituendi non inducit, quia ſolus animus nocendi non privat hominem jure ſuo, vel dominio; atque ideo in propoſito ſolum odium internum, cum ſit actus immanens, nihil operatur ad extra, nec ab eo deſumi poteſt reſtitutionis obligatio. Ad leges autem in contrarium adductas reſpondent, per animum nocendi, ex quo deſumunt obligationem reſtituendi, non intelligere ſolum internam intentionem, ſed etiam conjunctam operationem exteriorem in proprio fundo, ex qua ſequitur nocumentum in vicino, adeout per animum nocendi leges illæ declarare voluerunt ſecutum damnum fuiſſe ex dolo, vel culpa lata cauſatum; ex qua tantum tenemur de damno ex noſtra actione ſecuto, & hæc ſententia communior eſt, & probabilior.

38 Neque Scotus recte pro prima ſententia citatur loc. cit. ut communiter advertunt Scotiſtæ ibidem, & præſertim

Faber

Digitized by Google

Faber diſp. 50. cap. 8. num. 171. non enim dicit impedientem alium a conſecutione alicuius boni ſolo odio, & vindicta ad reſtitutionem teneri; ſed dicit impedientem odio, & vindicta; ac inſuper actione mala, ut fraude, & dolo ad reſtitutionem teneri, & expreſſe hoc docet probationem adducens ex lege illa ff. præſcindo venas &c. dicit enim, quod ſi præſcindo venas in feudo meo, per quas derivabatur aqua ad puteum alterius intentione nocendi ſibi, teneor ad reſtitutionem damni, ſed ſi hoc facio ſine fraude intendens conſulere utilitati propriæ, ad reſtitutionem non teneor; tenet ergo Doctor hoc impedimentum boni alterius, ut obligationem reſtitutionis inducat, eſſe debere cum fraude factum, & opere exteriori iniurioſo. Quod etiam colligitur ex auctoritate, quam ibidem in fine quæſtionis immediate poſt adducit ff. de regulis iuris, nemo damnum facit, niſi qui illud facit; quod facere non habet ius, iſta autem, ſubdit Doctor, habet ius procurandi ſibi beneficium ſervatis circumſtantiis iuſtis, & honeſtis; ergo intelligit Doctor impedientem alium a conſecutione alicuius beneficii odio, & vindicta, tunc tantum ad reſtitutionem teneri, quando iuſtas, & honeſtas circumſtantias non ſervat in opere exteriori. Itaque intelligit Doctor intentionem nocendi proximo eſſe fundamentum obligationis reſtituendi; quando coniuncta eſt fraus, & dolus, quibus iniuſte impeditur ius ſive in re, ſive in ſpe ad beneficium conſequendum, qui enim ex fraude, & dolo dedit cauſam damno, illud reſarcire tenetur, intelligendo fraudem in re ipſa factam per minas, vel alia media æquivalentia, quibus alter iniuſte a beneficio excluditur, imo Faber ait non tantum Scotum in hoc ſenſu locutum eſſe, ſed etiam omnes alios Doctores pro prima opinione adductos.

39 An vero abſolute loquendo ſola intentio per media alias licita obligationem inducere poſſit in aliquo caſu; pro utraque parte diſputat Hiquæus diſtinct. 15. quæſt. 1. in fine in ſuo Commentario, & affirmantem eſſe probabiliorem oſtendit, quia in multis caſibus ſola intentio prava totum opus inficit, quod alias licitum eſſet, ſi alteri intentioni ſubeſſet, quod pluribus oſtendit exemplis, v. g. mulier prægnans medicinam ſumens in infirmitate periculoſa, in qua & ipſa, & partus alias occumberet, ſi ex ſola cauſa, & motivo ſuæ ſalutis medicinam ſumat, non eſt homicida, ſed utique ſi necem prolis directe intendat, & ſimiliter medicus ſic intendens, quando mors prolis eſt certa. Item in bello iuſto exhortantes ad defenſionem iuſtitiæ, ut Sacerdotes, ſi occiſionem hoſtium invadentium non intendant, non ſunt homicidæ, etiamſi defenſio illa ſine alicuius occiſione fieri nequeat: ſi tamen occiſionem hoſtium directe intendunt, irregularitatem ex homicidio incurrunt. Similiter qui dat munera Epiſcopo intuitu recipiendi beneficii eſt ſimoniacus, & accepto beneficio tenetur reſtituere; ſi autem titulo donationis, non tenetur reſtituere beneficium, neque fructus eiuſdem. Tandem ſi quis det alteri ſuum equum intentione tantum accommodationis, tenetur ille equum reſtituere; ſi intentione donationis, non tenetur, & tamen datio in ratione actionis, & acceptio non variantur, niſi ut ſubſunt intentioni, & conſenſui voluntatum; in his omnibus caſibus actiones, & media ſunt eadem, & variant ſpeciem iuxta naturam intentionis, & obligationem reſtitutionis inducunt, quod intentione iniuſta applicantur, & ſortiantur effectum.

50 Ex qua doctrina ſic arguit Hiquæus a priori, intentio, ut fiat efficax, alia media non exigit, quam quæ ſunt ſufficientia, & ſeipſa finem inducunt, & effectum intentum; ergo etiam ut exequatur intentio iniuſta, qua talis, nihil aliud requirit, quam ut media, & eorum electio ex ea tantum procedant, & effectum attingant, & ſic tunc actio eſt iniuſta, ſed per hanc actionem alius in ſeipſa ſuo iure privatur iniuſte, alias actio non eſſet iniuſta; ergo ſufficit talis actio, ut medium privandi alium iure ſuo a tali intentione procedens, & ut in re ipſa, tamquam vera cauſa privat, ut fundet obligationem reſtitutionis. Dices in tali caſu fraudem non inferri, quia non adhibetur fraus, ſed alius utitur iure ſuo. Contra replicat Hiquæus, illa actio ut fit per modum executionis iniuſtæ intentionis, non eſt uſus proprii iuris, ſed executio, & exercitium doloſæ intentionis defraudandi alium iure ſuo, quia uſus proprii iuris debet eſſe ex intentione, quæ concordat iuſtitiæ, & titulo fundato iuris proprii; ergo ſi ex intentione iniuſta per medium efficax infert quis alteri damnum non utitur iure ſuo, quia nullum ius habet in fraudem alterius, ſed exequitur fraudem conceptam in damnum illius. Et hoc etiam concedit Cardin. de Lugo diſp. 8. *de iniuriis in genere*, ſect. 6. & diſp. 18. de reſtitutione ex iniuſto impedimento ſect. 5. ubi proinde ait hanc regulam eſſe ſtatuendam, ut quando poſſes abſque iniuſtitia velle directe illud nocumentum inferre, tunc intentio ei nocendi, & affectus odii non transferant illud peccatum in ſpeciem iniuſtitiæ, nec obligationem reſtituendi afferat; Quando vero propter ius, quod proximus adhuc habet ad vitam, vel ad bona ſua, non potes licite velle directe proximum in iis bonis lædere, aliquando voluntas directa nocendi faciet eſſe contra iuſtitiam id, quod ex alio fine licite velle poſſes etiam præviſo periculo nocendi proximo; & ratio eſt, quia ad iniuriam, & obligationem reſtituendi requiritur, quod eius nocumentum ex ea procedat ut cauſa; ad rationem autem cauſæ influentis multum refert intentio, qua aliquid fit determinate ad talem effectum, vel non ad hunc finem, ſed ad alium diverſum; eamdem enim tentationem ponit Deus, & dæmon, & tamen hic dicitur cauſa noſtri peccati inde ſequentis, quia ad hunc finem Dæmon tentationem immittit. Deus autem non dicitur cauſa noſtræ ruinæ, quia tentationem non immittit ad hunc finem, ſed ad noſtram victoriam, & meritum. Ita diſcurrit Cardin. de Lugo loc. cit.

41 Ex dictis ſequitur impedientem per vim, vel fraudem, ne alter officium, vel beneficium conſequeretur, quo dignus erat, teneri ad reſtitutionem, quanti iudicio prudentis ea ſpes illi valebat; addunt aliqui etiamſi id feciſſet prætexto, ut conferatur digniori. Ratio eſt, quia dignus ius habet procurandi, & obtinendi beneficium illud eo ipſo, quod eſt dignus; ergo ſi vi, ac fraude a conſecutione illius impeditur, læditur tale ius, & lædens ad reſtitutionem tenetur. Neque a reſtitutione excuſatur, eo quod illum impediat, ut digniori conferatur, quia ſicut dignior non tollit ius, quod etiam dignus habet ad illud beneficium procurandum, ita nec prætextus ut digniori conferatur, tollit quin digno iniuria fiat. Secus autem ſi eum impedivit, qui non erat dignus, quamvis enim etiam vi, & fraude id feciſſet, adhuc ad reſtitutionem non tenetur, cum enim indignus nullum ius haberet, impediens non cenſetur illi iniuriam feciſſe, quia ubi non eſt ius, iniuria eſſe non poteſt, cum omnis iniuria ſit alicuius iuris violatio; e contra vero qui vi, ac fraude dignum impedit a conſecutione officii, vel beneficii, ut illud conferatur indigno, non ſolum tenetur ad reſtitutionem, quanti iudicio prudentis ea ſpes illi valebat, ſed etiam ad reſarciendum omnia damna Eccleſiæ, vel Reipublicæ ex electione indigni ſecuta. Tandem qui ſolo conſilio abſque vi, & fraude collatorem impedit, ne beneficium digno, aut digniori conferat, ſatis probabile eſt ad nihil teneri, & ratio eſt, quia digni, ac etiam digniores ante factam collationem ad publica officia, vel beneficia nullum ius habent; igitur ſi conſilio tantum abſque vi, & fraude a conſecutione publicorum beneficiorum impediantur, nullum ius illorum læditur. Imo neque ad reſtitutionem tenetur, qui etiam vi, ac fraude impedit dignum, ac digniorem malis artibus publica officia, vel beneficia procurantem, & ratio eſt quia iam dignus, ac digniſſimus nullum ius habet talia bona per malas artes, & media iniuſte procurandi, & conſequendi, quia ius commune prohibet, ne per huiuſmodi media publica officia procurentur. Ita Veſquez, Turrianus, Rebellus, Sylvius, Amicus, Bon. Valen. & plures alii.

42 Eſt tamen rurſus difficultas, An impediens magis dignum a conſecutione alicuius officii, vel beneficii, ut detur minus digno, teneatur ad reſtitutionem magis digno; difficultas intelligitur, ſi impediat actione iuſta, non iniuſta v. g. precibus, & ſuaſionibus, quia de actione iniuſta loquendo, ideſt, dolo, & fraude conveniunt omnes teneri ad reſtitutionem. Prima opinio affirmat, cuius fundamentum eſt, quia officia, & beneficia publica ſecundum iuſtitiam diſtributivam ſunt diſpenſanda, ſecundum quam dignior minus digno præferendus eſt; qui ergo digniorem impedit, & eſt cauſa, ut detur minus digno, contra iuſtitiam diſtributivam peccat, & conſequenter etiam contra commutativam; quod enim ſecundum iuſtitiam diſtributivam alicui debetur, ſi ei auferatur, contra iuſtitiam etiam commutativam peccatur, quia læditur ius ei competens ex iuſtitia diſtributiva, eo quia eſt dignior; pro qua ſententia citantur Paludanus, Caietanus, & alii. Secunda opinio negat ex fundamento oppoſito, quia beneficia Eccleſiaſtica non ſunt bona, quæ per ſolam iuſtitiam diſtributivam diſpenſari debeant, ſicut bona Reipublicæ communia, quæ civibus diſtribui debent in præmium pro meritis, & bonitate ipſorum, ſed ſunt inſtituta ut ſtipendia pro laboribus miniſtrorum Eccleſiæ, ut colligitur ex illis Chriſti verbis: *dignus eſt operarius mercede ſua*, quod etiam ex eo ſuadetur, quia hac ratione inſtitutæ ſunt decimæ ab Eccleſia. Ex quo deducitur in hac beneficiorum diſtributione ſolum iuſtitiam commutativam intercedere, & conſequenter ſi beneficium detur digno, omiſſo digniori, non fit contra iuſtitiam commutativam, quia licet alius ſit dignior, tamen ille quoque pro illo ſuo labore eſt dignus; & exemplum dari ſolet in artificialibus, ſi quis enim eligit v. g. Architectum aptum ad domum ſibi ædificandam aptiori prætermiſſo, qui proinde dignior erat, ut eligeretur, non ob id ille tenetur ſuum ſtipendium iſti reſtituere, quia ſufficienter functus eſt officio ſuo. Ita Soto, Navarr. & alii, quibus ſubſcribit Faber diſp. 50. cit. cap. 8. num. 176.

43 Reſolutio huius quæſiti pendet ex dictis ſupra diſp. 6. quæſt. 1. art. 1. ubi egimus de diſtributione officiorum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum, & loquendo de ſæcularibus diximus ſatisfieri eligendo dignos etiam digniori prætermiſſo ad huiuſmodi officia, quia electores in his officiis diſtribuendis aliam obligationem non habent, quam ut ſufficienter provideant, ne ex electione Reſpublica detrimentum patiatur, quod eo ipſo conſequuntur, dum dignum eligunt nam ſi damnum ſequeretur, iam electus non eſſet dignus

quod

Digitized by Google

quod ibi diximus cum hac limitatione intelligendum eſſe, quod non tenetur quis ad huiuſmodi officia ſæcularia digniorem eligere, niſi in caſu concurſus, quando ſcilicet, vocantur plures, ut ex illis dignior eligatur, nam in tali caſu non ſolum quæritur, ut Reipublicæ ſatisfiat per miniſtrum idoneum ad tale officium exercendum, ſed etiam ut concurrentibus pro meritorum qualitate præmium conferatur, cui obligationi non ſatisfieret eligendo dignum in concurſu dignioris, quia minus merenti conferretur præmium, quod magis digno conferendum eſſet ob maius eius meritum, quod ſine eius iniuria fieri nequit; unde electores in tali caſo ex iuſtitia eum eligere debent, quem omnibus penſatis aptiorem, & digniorem ad illud officium eſſe credunt; alioquin ad reſtitutionem tenentur digniori ſic omiſſo, quia per edicta, & convocationem publicam tali modo factam acquiſierunt omnes, & ſinguli ius ex iuſtitia proprie dicta, ut electores iuxta leges poſitas digniorem eligere debeant. Quamvis autem extra talem caſum, & abſolute loquendo talis obligatio non extet eligendi digniorem ad huiuſmodi officia ſecularia; diximus tamen ibi cum Card. de Lugo, & aliis eſſe obligationem dandi hæc quoque officia dignioribus regulariter, & magis frequenter, non quidem propter ius quod ipſi habeant; ſed propter incommoda, & detrimenta gravia, quæ communiter Reipublicæ oriuntur, ſi non ita regulariter, & magis frequenter conferuntur, ut ibi latius explicatur.

44 Quo ad beneficia autem Eccleſiaſtica diximus etiam ibi, quod loquendo de beneficiis curam animarum annexam habentibus, ut ſunt Epiſcopatus, & Parochiæ, tenentur electores, & collatores eligere digniorem, etiamſi beneficium non detur per concurſum, ſub peccato mortali, & obligatione reſtitutionis, unde quamvis collatio talium beneficiorum in perſonam dignam, prætermiſſa digniori, valida ſit, peccatum tamen mortale eſt digniorem relinquere, & negligere, & ratio eſt, quia talis omiſſio bono communi ipſius Eccleſiæ ſemper præiudicat graviter, & notabiliter; eliguntur enim paſtores animarum, ut gravioribus ovium neceſſitatibus opitulentur, & depravatos mores reforment, ad quæ officia pauci inveniuntur reipſa ſufficientes, niſi ſint valde inſtructi, quia difficillima ſunt; loquendo vero de beneficiis ſimplicibus diximus ibidem non tamen eſſe obligationem pro electione dignioris, quia curam animarum annexam non habent, unde facilius a peccato excuſari poſſunt electores, & collatores, ſi quandoque digniorem omittunt, dummodo beneficium conferatur digno; dixi *quandoque* id fieri poſſe ſine peccato, quia ſi in collatione beneficiorum ſimplicium communiter, & frequenter digniores omittantur, non facile electores, & collatores illorum a culpa gravi excuſari poſſent, quia ſic agendo redditus Eccleſiaſtici male impenduntur, & alii tali exemplo ducti pro conſequendis huiuſmodi beneficiis parum curabunt fieri digniores, unde brevi temporis intervallo miniſtris indignis Eccleſia repleretur. Ex quo doctrina patet nec primam, nec ſecundam ſententiam eſſe abſolute tenendam, ſed iuxta diſtinctiones, & limitationes adductas, & impedientem magis dignum, ne habeat officium, vel beneficium, et deinde minus digno, teneri ad reſtitutionem magis digno, vel non teneri iuxta earum varietatem, & contingentiam; & iuxta allatam Scoti doctrinam. Reſolvit quoque hoc quæſitum Aſteſan. noſter lib. 5. tit. 29. art. 1.

QUÆSTIO TERTIA.

De Reſtitutione ex adulterio, & ſtupro proveniente.

45 SCotus loc. cit. diſp. 15. quæſt. 2. prope finem quæſtionis in ſolutione ad ſeptimum declarat præterea obligationem reſtitutionis ex adulterio provenientem, de qua proinde hic nos quoque agemus, addendo etiam aliam ex ſtupro provenientem; eſt autem ſtuprum defloratio Virginis ipſa invita, quia ſi conſentiat, erit tantum fornicatio ſimplex, ut Doctores communiter docent. Adulterium vero eſt, cum uterque, vel alteruter coeuntium eſt matrimonio coniunctus, etiamſi adulterantis coniux ſit contentus, eſto enim tunc illi iniuria non fiat, fit tamen ipſi ſtatui coniugali, ſacramento, & ſexto Decalogi præcepto.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit reſtituendum ratione adulterii,

46 CErtum eſt apud omnes adulterium eſſe peccatum contra iuſtitiam, etiamſi altero coniuge conſentiente id fieret, ut dicebamus, adhuc enim iniuria fieret ſtatui coniugali, quia ex natura contractus matrimonii, & ex fide de uſu corporis non poteſt in hac parte maritus cedere iuri ſuo, & adhuc maiori ratione eſt peccatum contra iuſtitiam, quando fit altero coniuge non conſentiente, tunc enim adulterans privat coniugem iure ſuo, & re aliena utitur invito domino. Quamvis autem adulterium ſit in hoc ſenſu peccatum contra iuſtitiam, non tamen in eo ſenſu, ut obliget adulterum ad aliquam compenſationem pecuniariam, dicitur enim contra iuſtitiam ratione iniuriæ datæ abſque damno in bonis fortunæ, in quo caſu, & ſimilibus alia reſtitutio, & ſatisfactio non requiritur, quam petitio veniæ ab offenſo, & iniuriam patiente; unde marito ſatisfactionem aliquam pecuniariam petente ab adultero pro iniuria ſibi illata, non tenetur hic aliquid ei dare, quia tale damnum non eſt ei illatum, etiamſi inter maritum, & adulterum aliqua conventio, vel pactum præceſſiſſet, quod intelligendum eſt in foro externo, ut habetur in L. tranſigere C. de tranſactionibus, & L. Miles ff. ad legem Juliam de adulteriis, quod factum eſt, ne maritus ſuæ uxoris lenocinium faciat. In foro autem interno cum ex adulterio damnificari poſſint alter coniux, & legitima proles circa ſuſtentationem, & hæreditatem &c. patet ut communiter DD. docent, quod nata prole uterque adulterans cum id damnum cauſent, eatenus reſtituere debeant, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione maioris mali, quod ut melius intelligatur, ſpecialiter de obligatione utriuſque diſcurrendum eſt, ſcilicet tam adulterii, quam adulteræ.

47 Prima itaque difficultas eſt, an adultera teneatur filium ex adulterio ſuſceptum detegere. Prima opinio affirmat adulteram debere revelare filium eſſe ſpurium, ne legitimos debita ſibi parte hæreditatis privet, licet ſit diſcrepantia in modo, quo id facere poſſit, ac debeat; aliqui enim dicunt adulteram hoc filio ſpurio revelare debere, eumque inducere ad hæreditatem vero, ac legitimo hæredi dimittendam, qui dicendi modus Riccardo tribuitur, Henrico, & aliis quibuſdam, alii vero dixerunt adulteram hoc debere revelare marito, ut vero hæredi hæreditatem aſſignet, qui dicendi modus tribuitur Hoſtienſi, Maiori, Adriano, & aliis. Secunda, & communis opinio negat adulteram ad hoc teneri, ſive hæreditas ſit magna, ſive exigua, ſive mulier ſit valde nobilis, ſive non ad excludendam limitationem a quibuſdam huic ſecundæ opinioni adiectam, quam ex profeſſo docet Doctor loc. cit. cum omnibus Scotiſtis ibidem Tatareto, Alvaino, Nicolao de Orbellis, Hiquaeo, Aretino, Fabro, Aſteſann. & ſequuntur alii extra ſcholam noſtram communiter. Impugnatur autem prima opinio primo in generali, quatenus illius ſectatores in hoc conveniunt, quod mulier adultera ad revelationem ſui delicti teneatur cum diſcrimine vitæ, & famæ, licet deinde in modo revelandi, & cauta diſcrepent. Ratio autem eſt, quam ſupra aſſignavimus diſp. 7. de Reſt. in communi quæſt. 3. art. 2. num. 71. quia bona ſuperioris ordinis plus valent, quam bona inferioris ordinis; at vita corporalis, & fama ſunt bona ſuperioris ordinis, ut patet, ergo vita, & fama non ſunt commutanda pro quantumcumque magnis fortunæ bonis, quam rationem ibi late proſequimur, & declaramus. Et quidem in hoc caſu particulari adulteræ, quando alia via damnum impedire non poteſt, non teneri ſe infamare crimen adulterii manifeſtando docet Innocentius in cap. de pœnit. & remiſſ. ubi ait non eſſe denegandam pœnitentiam, & abſolutionem fœminæ, quæ concepit ex adulterio, nec volenti ſuum detegere crimen, ut impediat damnum auferendæ hæreditatis, cuius canonicæ definitionis ratio alia eſſe nequit; niſi quia obligatio impediendi damnum in bonis fortunæ non urget, quando illud impediri non poteſt ſine alio graviori damno vitæ ſcilicet, & famæ, de quibus loquitur Pontifex in illo Canone, ut ibidem dicebamus.

48 Præterea Doctor impugnat in particulari duos illos dicendi modos, quibus ſectatores primæ opinionis illam explicabant; in primis enim falſum eſt adulteram debere filio ſpurio crimen illud revelare, quia aut filius credet matri, aut non, ſi credat, non eſt probabile, quod propter hoc velit hæreditatem dimittere, quia pauci reperiuntur ita perfecti, ut propter iuſtitiam ſervandam in foro conſcientiæ dimittant magnas poſſeſſiones, quas in foro exteriori retinere poſſunt, neque poteſt mater hoc præſumere, niſi multum prius voluntatem filii ſui experta fuiſſet; non debet autem ſe exponere certo periculo diffamationis apud filium ſuum propter incertam filii correctionem, & admonitionem de reſtitutione facienda. Si vero filius non crederet, tunc duo mala ſequerentur, quia & ipſa eſſet iam diffamata, & filius hæreditatem retineret, ut prius. Quod vero adultera crimen non teneatur revelare marito, ut alii dicebant, adhuc efficacius probat Doctor, quia ſic faciendo, & mulier ſe diffamat, & exponit ſe periculo mortis, & maritum periculo uxoricidii, quia talis poſſet eſſe zelator, ut ſunt multi, qui illam occideret, vel perpetuo haberet odio, & a ſe, & ab actu coniugii expelleret; ad iſta autem mala diffamationis, mortis, vel ſaltem odii, vel diſcordiæ, quæ ſunt valde probabilia, & videntur ut in pluribus eventura, non debet ſe mulier exponere propter incertum bonum hæreditatis reſtituendæ; & præter hoc in terris, ubi primogenitus eſt hæres, patet ſi crederet viro, non poſſet a ſpurio auferre hæreditatem, niſi in foro publico probaret eum talem, & tunc oporteret mulierem diffamari, non tantum apud maritum, ſed apud totam patriam; ita ad verbum diſcurrit Doctor loc. cit.

49 Concludit itaque Doctor, quod in tali caſu adultera nullo modo, nec in articulo mortis, neque per confeſſarium, neque poſt mariti obitum huiuſmodi crimen revelare tenetur, ſed debet laborare quantum poteſt ad hoc quod

hære-

Digitized by Google

hæreditat reddetur vero hæredi, & ut filium ſpurium inducat ad renunciandum hæreditati ex cauſis honeſtis, ut ſuadendo illi, quod religionem ingrediatur, vel ut fiat clericus, & Eccleſiaſtica beneficia recipiat, & his veluti ſufficientibus contentus hæreditatem dimittat alii fratri laico remanenti, quod ſi hoc filio ſpurio perſuadere nequeat, curare debet augere bona filiorum legitimorum in ea parte, quæ ex diviſione cum filio ſpurio de iure eis obvenit, vel ex dote ſua, quantum iura permittunt, vel aliis ſuis bonis propriis ultra dotem, vel ex laboribus propriis, & addit Doctor hoc facere debere ſecundum correſpondentiam iuſtitiæ, & proportione ſervata, quia non tenetur ad reſtituendum æquivalens toti hæreditati, cum multum differt inter habere, & prope eſſe, iſte autem nunquam habuit hæreditatem, licet prope fuerit ſecundum iuſtitiam, & ideo minus, quam æquivalens hæreditati ſufficit ſibi pro reſtitutione, & illud minus ſecundum arbitrium boni viri determinandum eſt. Quod ſi hoc mater adultera commode facere non poteſt, ſufficit ei ſui peccati pœnitere, & intentionem habere, quod ſi aliquando aliqua bona propria acquireret, quibus damnum filiis legitimis illatum recompenſare poſſet, libentiſſime ſtatim illud reſarciret; & hæc eſt ſententia communior, quam cum Scoto tenent D. Antoninus, Caietanus, Medina, Sylveſter, Angelus, Azorius, Navarrus, Vaſquez, Leſſius, Caſpenſis, & Canoniſtæ paſſim in cap. *offic. de pœnit. & remiſſ.*

50 Hoc tamen totum moraliter, & regulariter intelligendum eſt, ut plures ex cit. Auctoribus advertunt, nam ſi ponatur caſus, in quo mater probabiliter ſperaret ſe tali monitione profuturam, & impedienda graviſſima damna futura, teneretur utique mater vel per ſe, vel per Confeſſarium monere ſpurium, & etiamſi ex hoc exponeretur periculo famæ, & vitæ, ut v. g. in caſu, quod ſi ſpurius eſſet in aliquo Regno ſucceſſurus, & ex tali ſucceſſione manifeſtum incurreret periculum inficiendi ſubditos hæreſi, tunc enim ad hoc publicum malum evitandum teneretur mater revelare prolem illam eſſe illegitimam etiam cum detrimento vitæ, & famæ, quia regula univerſalis eſt, quod bonum publicum eſt privato, & particulari præferendum. Et hoc etiam ex noſtris advertit Arct. diſp. 16. quæſt. 2. art. 5. ubi ait quod in caſu, quod damnum Regni immineat, nimirum ſi ſpurius, licet ſumma cura educatus fuerit, ut filius Regis, vel Principis, nihilominus cernitur ad malos, & depravatos mores eſſe propenſum; tenetur mater prolem illegitimam declarare etiam cum periculo famæ, & vitæ, ne ſuccedat ſpurius in Regno, excluſo vero, & legitimo hærede, qui animo nobili, & regio ſubditos gubernaret cum utilitate civium; nam in tali caſu non agitur de dignitate, aut divitiis, quæ ſunt bona temporalia; ſed de bono communi, quod cuivis famæ, & privatæ perſonæ vitæ præferendum eſt; & tunc adulteram vitam ſuam, & famam non exponit pro hæreditate, & bono privato filii legitimi, ſed pro bono communi Regni, quod iure naturæ cuicumque bono privato, & particulari eſt præferendum.

51 Et in hoc ſenſu admitti poteſt ſententia media inter duas extremas iam adductas, quam tenet Card. de Lugo diſp. 13. ſect. 3. cum Soto, Covar. Ledeſma, Molina, Valentia, & aliis ab ipſo citatis, qui diſtinctione utuntur, aliquando enim infamia, quam mater ex manifeſtatione adulterii incurrit, talis, & tanta eſt, ut præponderet multum detrimento, quod alii filii, & cæteri patiantur ex prole ſuppoſita, aliquando autem non ita præponderat; in primo caſu dicunt non teneri matrem ad manifeſtandum, in ſecundo teneri; unde dicunt mulierem adulteram debere ſe prodere etiam cum periculo vitæ, quando Regnum, vel Principatus, vel eximia domus tranſiret alias a legitimo hærede ad ſpurium. Hæc, inquam, ſententia media in ſenſu tantum iam declarato locum habere poteſt, quando, ſcilicet agitur de bono communi Regni, & Reipublicæ, non autem abſolute loquendo etiam de bono privato filii legitimi, nam quoad vitam falſum eſt, niſi commune bonum Regni, & Reipublicæ id exigat, ſublata namque neceſſitate boni communis, ſolo titulo dignitatis, & divitiarum præſtat vita Reginæ, Duciſſæ, aut mulieris nobilis cuivis hæreditati, ut notat Aretinus loc. cit. Quod vero ad famam ſpectat, ſi mulier ſit ita nobilis, & illuſtris, ac bonæ famæ, ut eius fama, & nobilitas prudentum iudicio hæreditati præſtet, non tenetur ſe prodere, & adulterium manifeſtare, ſi vero hæreditas famæ illius præſtet, quia v. g. non eſt ita nobilis, & illuſtris, vel bonæ famæ, probabile eſt teneri; cæteris autem paribus nequaquam tenetur, quia ipſa poſſidet actu famam, legitimus vero filius hæreditatem adhuc non poſſidet, & ſicut legitimus ius habet ad hæreditatem; ita mater ad ſuam famam in re occulta; ubi autem iura ſunt paria, melior eſt conditio poſſidentis.

52 Secunda difficultas eſt, An adulter teneatur prædicta damna reſtituere, ſicut tenetur adultera, in qua difficultate tria ſunt certa, ut notat Aretinus loc. cit. Primum eſt, non debere facile adulterum credere mulieri afferenti ſpurium illum eſſe eius filium, quia probabiliter, & prudenter ſuſpicari poteſt illam ex viro ſuo concepiſſe, quem ex ſe ipſo, vel illam alius quoque feciſſe ſui copiam, unde adulter non tenetur credere adulteræ dicenti ſuam eſſe prolem, niſi ad hoc credendum ſufficiens motivum habeat ſecundum prudentiam. Secundo certum quoque eſſe debet, quod quando etiam adulter ſufficiens haberet motivum ad id credendum, & certus eſſet certitudine humana ſpurium illum eſſe filium ſuum, adhuc non tenetur ad aliquid reſtituendum cum periculo famæ, vel vitæ, ſicut nec tenetur adultera, quia in hoc par eſt utriuſque ratio: Tertio tandem certum eſt e contra, teneri ad reſtituendum, ſi ipſe conſuluit adulteræ, ut illum ſpurium viro ſuo ſupponeret, tamquam legitimum, nam qui conſilio eſt cauſa alicuius damni, illud etiam reſarcire tenetur, ut conſtat ex dictis de Reſtit. in communi. Difficultas ergo eſt, an adulter qui ſufficiens motivum habet ad credendum ſpurium eſſe filium ſuum, & poteſt ſine periculo famæ, & vitæ reſtituere damna viro adulteræ illata, & filiis legitimis ratione ſpurii, nec conſuluit adulteræ, ut illum viro ſuo ſupponeret, ut legitimum, teneatur illata damna reſarcire ex eo ſolum, quod genuerit.

53 Prima ſententia negat adulterum, etiamſi certiſſimum ſit ſpurium illum eſſe eius filium, teneri de iuſtitia eum alere, & damna alia illata reſarcire, ſed ſolum teneri ex honeſtate, & decentia. Ratio eſt, quia adulter non tenetur credere, niſi ſit maxima certitudo, & evidentiſſima, illum ſpurium eſſe filium ſuum, quia abſque iniuria credi poteſt, quod mulier, quæ unum hominem recipit, paſſim & alium admittat. Deinde quia eſto fuerit cauſa damni illius propter adulterium, non tamen eſt cauſa proxima, quia ipſe non ſupponit filium illum marito, ſed tantum remota, unde dato etiam caſu, quod eſſet certus ſuum eſſe filium, de iuſtitia non teneretur ad damna reſarcienda, ſed ſolum ex honeſtate quadam, & decentia, pro qua ſententia Card. de Lugo diſp. 13. ſect. 2. cit. Sotum, Henriquez, Dianam, & alios.

54 Secunda & communis ſententia, quæ multo probabilior eſt, affirmat adulterum, cui probabiliter conſtat ſpurium natum eſſe filium ſuum, teneri ex iuſtitia ad damna illa ex bonis ſuis reficienda, adultera non reſtituente, quod ſi illa viro & aliis filiis legitimis reſtituit in integrum damna tamen ſpurii illata ex ſuis bonis propriis, & liberis, tenetur adulter partem ſuam ſatisfactionis reddere, quia ut ſupra dictum eſt de Reſtitutione in communi, quando plures idem damnum inferunt, uno in integrum reſtituente, tenentur omnes ſuas partes pro rata illi exhibere. Ita Caietanus, Sylveſter, D. Antoninus, Navarrus, Molina, Turrianus, Caſpenſis, Card. de Lugo, Stephanus a S. Greg. Faber, & Arct. ex noſtris, & alii paſſim. Ratio communis, & fundamentalis eſt, quia adulter ipſomet adulterio dat cauſam toti illi damno, quod ex ſuppoſitione filii illegitimi pro legitimo alius conſequitur; quare ſive ipſe induxerit adulteram, ſive e contra, ſive ambo æque conſenſerint, uterque tenetur in ſolidum ad damna illata reſarcienda, ut expreſſe deducitur ex cap. fin. de iniuria, & damno dato, ubi qui in cauſa eſt, ut alicui damnum inferatur, obligatur ad illius damni reſtitutionem. Nec urget, quod Auctores primæ ſententiæ dicebant adulterum non eſſe propriam cauſam illius damni, ſed ſolam adulteram, quæ ſola marito ſupponit filium alienum pro ſuo, quod adulter nec intendit, nec conſulit, nec procurat. Non urget, inquam, quia adulter eſt cauſa non tantum remota, ſed etiam proxima, & principalis, ex qua ſequitur ſuppoſitio falſi partus, licet enim mater ſit, quæ immediate prolem illegitimam marito ſupponit, adulter tamen eſt cauſa principalis, quatenus facto ſuo in neceſſitatem moralem matrem induxit id faciendi, ne ſuum delictum proderet; & ideo cum adulter ſit cauſa adulterii ſimul cum adultera, non minus quam ipſa, eſt cauſa omnium effectuum ex adulterio ſequentium, & conſequenter etiam ipſius ſuppoſitionis partus marito, tamquam legitimi; imo ad hoc multo magis concurrit adulter, ut ait Card. de Lugo loc. cit. quia cum ipſe ſit pater verus pueri, eum alere, & educare deberet, & illius curam habere; quare eo ipſo, quod filium ſuum in aliena domo habet apud alium putativum patrem, a quo videt pro filio proprio haberi, & educari, eſt cauſa non minus, quam mater, illius deceptionis.

55 Nec etiam urget alia ratio pro prima opinione adducta, quod adulter credere non teneatur ſpurium illum eſſe filium ſuum, niſi ſit maxima certitudo, & evidentiſſima; hoc enim omnino falſum eſt, nam tenetur adulter credere adulteræ dicenti ſuam eſſe prolem, ſi ad hoc credendum habeat motivum ſufficiens ſecundum prudentiam; neque opus eſt hanc certitudinem eſſe maximam, & evidentiſſimam, ſed ſufficit certitudo humana, & moralis, ut ſi tempore, quo adultera concepit, certus erat non habitaſſe cum marito, quia erat abſens, neque cum alio, quia erat clauſa in aliquo loco ſub cuſtodia mulierum, nec alteri, quam ipſi, aditus permittebatur, vel alio conſimili modo; tunc enim credere tenetur, & a reſtitutione damni illati non excuſatur: ſi autem ſit dubius, Faber loc. cit. putat adhuc ad reſtitutionem teneri, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda. Sed probabilius eſt, quod ait Poncius diſp. 52. quæſt. 7. num. 43. quando dubium eſt an proles ſit legitima, vel adulterina, potius cenſendum eſſe, quod ſit legitima, quia potius favendum eſt filio, qui ex eo, quod ſit natus a muliere maritata, habet titulum

magis

Digitized by Google

magis certum, ut pro legitimo habeatur, quam dubia argumenta fundare poſſint, ut illegitimus exiſtimetur, quod etiam aſſerunt Navarrus, Leſſius, Caſpenſis, & alii dicentes, quod ſi dubitat adulter, an proles ſit ſua, ad nihil tenetur, quia in dubio filius legitimus judicatur, & favendum eſt potius in dubio ipſi innocenti, & in dubio nemo reſtituere tenetur, melior enim eſt conditio poſſidentis, & Card. de Lugo loc. cit. hanc dicit eſſe communem ſententiam, nec diſtinguit inter forum externum, & internum, ſed univerſaliter abſque ulla exceptione id affirmat, plures adducens Theologos, & Canoniſtas.

56 Tertia difficultas eſt de filio illegitimo, cujus pater ignoratur, a quo debeat alimenta accipere; quando nimirum duo eamdem mulierem cognoverunt, & incertum eſt, quis eorum ſit ejus pater, quod idem cum proportione quæri poteſt in ordine ad obligationem reſtituendi damnum, quando ambo per adulterium fœminam nuptam cognoverunt, & conſtat prolem non eſſe ex marito, uter debeat reſtituere damna hæreditatis, quæ filiis legitimis obveniunt ex ſuppoſitione filii ſpurii legitimo. Communis opinio docet ſingulos debere ex parte concurrere ad alimenta, quia ſupponitur certum eſſe eorum filium, quare proles jus habet petendi alimenta ab eis ſaltem partialiter pro ratione dubii, & uterque ex æquo etiam tenetur ad reſtitutionem faciendam marito, & filiis legitimis pro damno in hæreditate illato, ſi mulier nupta fuerit, & certo cognoſcatur filium non eſſe legitimum, & ratio eſt, quia aliquis debet puerum natum ſuſtentare, & illata damna reſarcire, quando mulier non eſt ſoluta, & non magis unus tenetur, quam alter; ergo uterque tenentur ex æquo, & pro parte ſua. Ita Molina, Vaſquez, Sales, Azorius, Turrianus, Martinez, Villalob. Caſtropalaus, Diana, Poncius ex noſtris loc. cit. & alii paſſim. Non deſunt tamen qui contrarium ſentiant in illa univerſali regula fundati, quoties non conſtat, ſaltem per præſumptiones, vel indicia probabilia hunc eſſe tuum filium, te non teneri ad ejus alimenta, in quam ſententiam propendet etiam Card. de Lugo loc. cit. quod attinet ad obligationem alendi prolem illam dubiam, licet in tali caſu cum prima ſententia admittat obligationem reſtituendi marito, & filiis legitimis ſaltem quoad partem pro damno illis illato ex prole adulterina, quod quibuſdam rationibus probare conatur, quas brevitatis cauſa omitto, nec ob eas a communi ſententia recedendum puto. Vel cum Pontio loco citato dicendum eſt, quod teſtatur aliquando factum eſſe, in tali caſu dubii illos duos ſortes mittere debere, & ille in quem cadit, debet ſolus nutrire puerum, & illata damna reſarcire, vel aliquo ſimili modo convenire debent. Et tandem addit ſatis prudenter, quod ſi mulier ipſa poſſit congruenter prolem ex ſuo ſuſtentare, & damna illata reparare, fortaſſis neuter illorum teneretur concurrere, ſed illa ſola, quia cum dubii cauſam ipſa injuſte dederit, in pœnam hujus merito ipſamet videri poſſet totam incurrere obligationem.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid, & quando ſit reſtituendum ratione ſtupri.

57 PRimo conveniunt Doctores communiter ad nihil teneri, qui virginem conſentientem defloravit abſque vi, & fraude, vel promiſſione matrimonii; defloratio namque duobus modis a virgine obtineri poteſt, primo ipſa libere conſentiente, ſecundo ipſa non libere, ſed per metum, vel dolum conſentiente, aut omnino coacta. Quamvis autem aliqui Canoniſtæ dixerint etiam in tali caſu ſtupratorem teneri ad eam dotandam, vel in uxorem ducendam, eo quod diſpoſitiones juris Civilis, & Canonici ita ſtatuere videantur; contrarium tamen docent communiter Doctores in foro conſcientiæ, quicquid ſit de juris humani diſpoſitione, quæ ante ſententiam non obligat. Ita Soto, Navarr. Sylveſter, Molina, Ledeſma, Corduba, Angelus, Vaſquez, Card. de Lugo, Caſpenſis, Poncius, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim. Ratio eſt, quia fornicatio cum virgine libere conſentiente non differt a ſimplici fornicatione, nec aliam habet malitiam, niſi quia eſt contra temperantiam, & continentiam, ſicut etiam in viro virgine primo fornicante; ergo non eſt peccatum contra juſtitiam, quia nulla fit injuria virgini conſentienti, quare in tali caſu nullam tenetur ſtuprator reſtitutionem facere illi, nec etiam parentibus ejus, non enim facit damnum aliquod illis, quia puella domina eſt ſui corporis, & uſus illius. Et hoc intelligunt DD. etiamſi precibus, & ſuaſionibus importunis puella ad conſenſum induceretur, adhuc enim libere conſentire cenſetur, quia hujuſmodi preces etiam importunæ facile excuti poſſunt, ſi ſerio fœmina velit, niſi forte hujuſmodi preces adeo ſint importunæ, ut cum vi, & coactione æquiparentur; ut ſi cum minis conjunctæ fuerint, vel metu reverentiali, v. g. ſi ſtuprator ſit illius dominus, vel vir magnæ auctoritatis, cui puella diſſentire non audet. In caſu ergo quod puella libere ſtupro conſentiat modo jam declarato, ad nihil ſtuprator tenetur, unde etiamſi fœmina poſtea ob id diffametur, ſine culpa tamen ſtupratoris, & majori dote indigeat, ut nubat, quam ſi eſſet virgo, non tenetur ille aliquid reſtituere, dixi autem ſi talis diffamatio ſine ejus culpa contingat, quia ſi ipſe ſtuprator virginem a ſe violatam injuſte infamavit, & ob id patiatur damnum, & majori dote indigeat, ut nubat, quam ſi deflorata non eſſet, in tali caſu hæc major dos eſſet ab eo reſtituenda. Ita communiter præcitati DD. & alii paſſim.

58 Quæres, an ſaltem in tali caſu, quod fœmina conſentit, teneatur violans aliquid reſtituere parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt. Affirmant Azor. Nav. Corduba, & alii, quia videtur etiam illis injuriam irrogaſſe, & grave damnum, cum ea de cauſa dotem augere cogantur, ut poſſint filiam in æque bonum matrimonium collocare, ac ſi non violata fuiſſet. Negant alii magis communiter, & probabiliter, & ratio a priori eſt, quia filia poteſt abſque patris injuria nubere, & etiam male nubere ad libitum ſuum, quia filia non eſt poſſeſſio patris, ſed ipſa eſt domina ſui corporis, & liberum ejus habet uſum; ergo abſque illius injuria ad meliores nuptias ipſa impedimentum apponere poteſt, unde deflorator, qui ex conſenſu hoc impedimentum apponit, non magis peccat contra juſtitiam, quam ipſa filia. Ita Sylveſt. Sot. Mol. Ledeſma, Leſſ. Vaſquez, Card. de Lugo, & plures alii.

59 Secundo conveniunt Doctores, quando per vim, fraudem, vel metum, vel falſas promiſſiones, vel preces minis mixtas fœmina violatur; tunc damnum inde ſecutum eſſe a violatore reſtituendum; hoc autem intelligunt de vi, fraude, & metu incuſſis injuſte, nam ſi per metum juſte incuſſum virgo conſenſit, non tenetur ſtuprator ad reſtitutionem, v. g. ſi minatus eſt, quod eam accuſare volebat apud patrem, vel judicem de aliquo delicto commiſſo, quod aliter licite, & juſte dicere poterat, & ad hoc damnum vitandum ipſa conſentit, nam ſicut abſque injuſtitia potuit ei aliquando pretium promittere, & exhibere, ita quoque pro pretio promittere potuit omiſſionem licitæ accuſationis. Ita Turrianus, Card. de Lugo, Poncius ex noſtris, & plures alii. Reſtitutio autem hæc fieri debet ordinarie loquendo vel eam in uxorem ducendo, ſi ipſa velit, ne inde gravia inconvenientia ſequantur; vel dando dotem ſufficientem ultra patrimonium quod ipſa a parentibus habere debuiſſet, ut æque bene nubere poſſit, ac ſi violata non eſſet; unde ſufficit, ut augeat dotem, quam a ſe, vel parentibus haberet, quia non tenetur niſi ad reſtitutionem damni illati, quod reſtituitur per augmentum dotis, quod ſi virgo ita pauper ſit, ut nullam habeat dotem, non tenetur deflorator integram dare, qua mediante poſſit maritum ducere, ſed ponere ipſam, quantum poteſt in eo bono ſtatu, quo fuit ante in ordine ad ducendum maritum, aut ad ingrediendam religionem, ſi id potius vellet. Pro ſola autem virginitate ſublata nulla obligat reſtitutio, cum ſit incomparabilis, atque adeo non ſit pretio æſtimabilis, unde ſi virgo ſecreto eſt violata, nec ſtuprum impedivit, quin æque bene nuberet, ad nihil tenetur ſtuprator ante Judicis ſententiam, quia reſtitutio fit tantum ratione damni illati, ex hoc autem ſtupro clam facto nullum damnum in re ipſa fœminæ ſecutum eſt, cum æque bene nupſerit, ut ſupponimus, nec vir ejus violationem deprehenderit. Ita Navarrus, Leſſius, Vaſquez, Bonacina, Caſpenſis, Poncius, & alii.

60 Quæres an quando ſtuprator ad reſtitutionem tenetur, quia per vim, & metum conſenſum obtinuit, ab hac obligatione liberetur condonante ſolum puella deflorata. Negant Corduba, & alii ſupra citati dicentes debere reſtitui parentibus, quia filia, dum eſt ſub patris poteſtate, non poteſt de rebus ſuis libere, nec valide diſponere abſque patris conſenſu; ergo non poteſt ſe ſola condonare jus quod habet ad illam compenſationem, ſaltem quando compenſatio fieri debet in pecunia ad augmentum dotis. Affirmat Card. de Lugo cit. diſp. 12. ſect. 1. cum Leſſio, Vaſquez, & aliis, & ratio eſt, quia ſicut filia antecedenter ad damnum potuit cedere juri ſuo abſque patris injuria, ut ſupra dictum eſt, ſic etiam damno accepto poteſt cedere juri, quod habet ad ejus compenſationem, & licet filia alia debita pecuniaria ſine patris conſenſu condonare non poſſit; poteſt tamen iſtud condonare, quia hoc per ſe, & immediate non eſt debitum pecuniarium, verum tamen eſt, quod tali condonatione non obſtante, patri adhuc & tutori puellæ poteſt competere actio contra defloratorem in judicio pro injuria filiæ illata ex L. 1. §. *ſive autem per ſeipſum*, ita tamen, ut ante condemnationem ſtuprator nihil teneatur patri reſtituere in foro conſcientiæ.

61 Quæres rurſus, an qui Virgini vim intulit, & nulla præcedente condonatione mortua eſt, antequam nuberet, teneatur hæredibus reſtituere. Affirmat Caſpenſis cum aliis diſp. 4. ſect. 1. quia incredibile eſt, quod ego debeam aliquid ex juſtitia commutativa, & non teneat reſtituere hæredibus mei creditoris, quando ipſe mortuus eſt, quia jura realia non extinguuntur, ſed tranſeunt ad hæredes. Negat Vaſquez cum aliis ſupracitatis conſequenter ad dicta, & ratio eſt, quia obligatio illa erat perſonalis, id eſt, debitum reſpiciens tantum virginem, & non hæredes; quare ea mortua moritur etiam debitum; quod tanto magis verificatur, ſi puellam cognovit, quæ virgo putabatur, & re vera non erat, vel ſi virgo erat, fama ejus non eſt læſa; in his enim caſibus violator nihil ei reſtituere tenetur, etiamſi viveret,

quia

Digitized by Google

quia in his caſibus nullum ſecutum eſt damnum, ſiquidem adhuc poſt violationem æque bene nubere poteſt, ac antea ut notat Poncius loc. cit.

62 Tertio conveniunt Doctores, qui defloravit Virginem ſpe fictæ promiſſionis matrimonii, non teneri eam ducere in foro conſcientiæ, ſi ipſe ſigna dedit, quibus fœmina ſufficienter agnoſcere potuit promiſſioni ſubeſſe dolum, vel ipſa conditionis inæqualitatem agnoſcendo probabiliter ſuſpicata eſt matrimonium ſibi ficte promitti, & ratio eſt, quia in tali caſu non decepta in copulam conſenſit, & ſpe futuri matrimonii, quia ſatis agnovit ſibi ficte promitti, ſed ex mera ſua voluntate; ideoque fictus promiſſor eam ducere non tenetur, nec ratione contractus initi, qui nullus eſt, nec ratione damni illati, quia volenti, & ſcienti nulla fit injuria; e contra vero ſi fœmina decepta, & ſpe fictæ promiſſionis matrimonii, quia ſufficienter agnoſcere non potuit dolum ſubeſſe promiſſioni, conſenſit in copulam, conveniunt pariter Doctores fictum promiſſorem, qui eam defloravit, teneri aut ad eam ducendam, aut ſatisfaciendum deflorationis damno. Eſt autem Difficultas, an teneatur in tali caſu determinate ad eam ducendam in uxorem, vel ſufficienter ſatisfaciat conſtituendo ei dotem ſufficientem ad ſupplendum damnum deflorationis, in qua difficultate tres ſolent referri opiniones. Aliqui enim dicunt ſatisfacere dotando eam. Alii dixerunt teneri ex fidelitate ad eam ducendam in uxorem, etiamſi multo nobilior eſſet, quam illa, ex juſtitia vero ad id non teneri, ſed ſatisfacere ſi damnum deflorationis pecunia compenſaverit, aut conſtitutione dotis ſufficientis. Alii tandem dicunt teneri etiam ex juſtitia ad eam in uxorem ducendam, quam opinionem, ut communiorem, & probabiliorem amplexi ſumus lib. 4. ſent. diſp. 7. de Matrimonio qu. 9. art. 3. num. 284. & ratio eſt, quia in omni contractu, ubi alter ex parte ſua acceptavit, & implevit, tenetur & alter implere, etiamſi ficte contraxerit, quia ex juſtitia tenebatur vere contrahere, alioquin omnia humana commercia fraudibus paterent: cum ergo hic ſit contractus oneroſus, in quo ſinguli contrahentes ad aliquid ſe obligant, tenebatur ex juſtitia promittens matrimonium habere verum animum ſe obligandi, ne alterum deciperet. Et hoc etiam aſſerendum eſſe ibi diximus, quamvis ſponſores diſparis ſint conditionis in nobilitate, & divitiis, & hoc intelligendum eſſe, non ſolum quando mulier talis inæqualitatis inſcia fuit, ſed etiam dum conſcia fuit, ſibi tamen perſuaſit matrimonium ab illo ex animo promitti. Et ratio eſt, quia ibi intervenit verus contractus obligans ex juſtitia commutativa ad ſervandam conditionem ſub qua fuit initus. Nec diſparitas conditionis, ut ibi dicebamus, eximit promittentem ab obligatione adimplendi, id quod ficte promiſit, quia ad ſubſtantiam matrimonialis contractus ſpectant ſolum corpora conjugum, nobilitas vero, divitiæ, ac ſimilia ſunt prorſus accidentalia. Nec tandem refert, quod hæc inæqualitas Virgini nota inditium ſufficiens fuit, & argumentum doli, & fraudis in viro nobili, ac proinde ſaltem in tali caſu non teneri fictum promiſſorem ad promiſſionem implendam. Non refert, inquam, quia illa diſparitas non eſt ſufficiens inditium, ut mulier fictionem cognoſceret, nam ſæpe etiam nobiles, & divites, cum mulieribus plebeis, & pauperibus contrahere ſolent, unde etiam Virgo illa credere potuit, & ſperare ſecum fieri, quod cum aliis ſuæ conditionis non ſemel factum eſt, ergo niſi aliunde conſtet fictio, manebit obligatio eam ducendi in uxorem, nec ſatisfaciet dotem conſtituendo, niſi ipſa complaceat, & remittat, & hæc eſt communior, & probabilior opinio, ut loc. cit. oſtendimus, quam ex noſtris ſequitur etiam Poncius loc. cit.

63 Quarto diſputant Doctores; An qui votum ſimplex caſtitatis, vel religionis emiſit, & poſtea Virginem defloravit cum fide data matrimonii teneatur illam ducere. Prima opinio negat, & ratio eſt, quia per votum prius Deus acquiſivit jus, quod nequit vovens propria auctoritate tollere, majorem cum altero obligationem contrahendo, aut ſuſcipiendo ſtatum voto contrarium. Ita Vivaldus, Navarrus, Rodriquez, Layman, Hurtadus, Diana, & alii. Secunda opinio affirmat, & ratio eſt, quia ex voto oritur ſola obligatio ſpectans ad virtutem Religionis: ex ſponſalibus vero obligatio rigoroſa juſtitiæ, quæ arctior, & ſtrictior eſt, ex quo patet obligationem voti cedere obligationi juſtitiæ; ſupponit autem hæc opinio Virginem defloratam fuiſſe voti ignaram, quia ſi conſcia fuiſſet, nulla eſſet obligatio illam ducendi; immo nec reſarciendi damnum illatum, quia mala fide damnum illud ſibi inferri permiſiſſet. Has opiniones exacte examinat Card. de Lugo diſp. 12. ſect. 3. & ait, primam opinionem eſſe probabilem, quatenus dicit votum præcedens prævalere, & ſtante illo non debere, nec poſſe duci defloratam, ſubdit tamen ejuſmodi defloratorem excuſari non poſſe a petenda diſpenſatione, vel commutatione voti, ſi commode eam poſſit obtinere, & damnum illatum non poſſit aliter reſarcire, & ratio eſt, quia ratione injuriæ, & damni illati obligationem reſtituendi contraxit, & illud damnum compenſandi, ſi poſſit; id autem facere poteſt petendo diſpenſationem voti prioris, quam facillime impetrabit interveniente cauſa adeo rationabili, & urgenti; ergo tenetur ad adhibendum tale medium, ut damnum illatum reſarciatur, ſi aliter compenſari non poteſt, cum facillime poſſit voti diſpenſationem, vel commutationem obtinere.

64 Diana abſolute exiſtimat veriorem aliam opinionem, quod deflorator præcedenti voto non obſtante, teneatur ducere corruptam, & rationem a priori ait eſſe, quod obligatio voti proveniat ſolum ex libera voluntate gratuita voventis, quia ipſe lege ſua privata imponit ſibi talem obligationem; non poteſt autem aliquis velle ſe obligare tali genere obligationis in præjudicium juris alieni, quia non poteſt ipſe propria auctoritate alieno juri derogare; unde infert hanc eſſe differentiam inter obligationem, quæ naſcitur ex injuria, & illam, quæ naſcitur ſolum ex propria voluntate, ut illa potentior ſit, quam hæc, quia hæc pendet a te ſolo, qui potes dare auctoritatem, & vim contra te, non tamen contra alios. Cum ergo in caſu noſtro obligatio poſterior ex defloratione ſub ſpe conjugii non oriatur ex voluntate ſola gratuita promittentis, ſed ex jure, quod ratione delicti acquiſivit virgo deflorata, non potuit votum, cujus obligatio proveniebat tota ex voluntate voventis, huic juri alieno præjudicare. Ita diſcurrit Card. de Lugo loco citato & non ſine valido fundamento. Nos autem diſp. 3. cit. de Matrimonio quæſt. 9. art. 3. num. 281. diximus opiniones iſtas extremas conciliari poſſe media via incedendo, & dicendo, quod votum caſtitatis emiſſum poteſt, ac debet impleri, quando alia via, quam ducendo defloratam, poteſt ei ſatisfieri, ut per conſtitutionem dotis ſufficientis ad reſarciendum damnum per deflorationem illatum, quando autem non poteſt alia via ſatisfieri, niſi eam ducendo, ut regulariter contingit, quando defloratione non caute facta a viro, aut ab eo publicata, virgo eſt infamata, non ceſſat ipſo facto obligatio voti, ſed emergit ſufficiens, & rationabilis cauſa petendæ, & obtinendæ diſpenſationis, qua obtenta tenetur illam ducere ob rationes ſecundæ opinionis, quia, ſcilicet, votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex juſtitia; eſt igitur petenda, & obtinenda diſpenſatio voti in caſu ad tollendam omnem dubietatem, & ſcrupulum, quia quando non poteſt alia via ſatisfieri, niſi defloratam ducendo, erit obligatio eam ducendi, & tunc votum non obligabit quoad redditionem debiti conjugalis, etiamſi quoad petitionem obliget, & quoad alios actus. obtenta vero voti diſpenſatione, tunc votum penitus evaneſcit tam quoad redditionem debiti conjugalis, quam quoad petitionem, & cæteros actus.

65 Quinto tandem conveniunt DD. eſſe aliquos caſus, in quibus promiſſor non tenetur puellam corruptam ducere; primo, ſi ipſa conſcia fuiſſet prædicti voti, quia tunc ipſa mala fide contraxiſſet. Secundo, quando fœmina virum decepit dicendo ſe eſſe virginem, cum non eſſet, tunc enim omnes concedunt non eſſe obligationem eam ducendi; etiamſi non ficte, ſed vere promiſſum fuiſſet matrimonium. Tertio ſi ex matrimonio grave damnum, aut ſcandalum ſequeretur. Quarto ſi ipſe jam ſacris initiatus eſt, aut cum alia matrimonio copulatus, tunc enim in his caſibus ſolum curare tenetur ut æque commode nubat, modo jam declarato, dando ſcilicet dotem ſufficientem, vel aliter. Quinto ſi puella corrupta cum alio poſtea fuerit fornicata, nam eo caſu etiamſi ſerio promiſiſſet, ceſſaret obligatio eam ducendi, & non ſolum non tenetur eam ducere, ſed neque etiam ad eam dotandam, & ratio eſt, quia ſi ficte matrimonium promiſit, tunc ratione fictionis ſolum ad illam dotandam tenebatur, ſi ergo ob fornicationem ſequentem ab hoc debito liberatur, ad nihil aliud tenebitur; ſi vero etiam ſerio promiſit, nec etiam aliquid ei dare tenetur, niſi aliud conventum eſſet inter eos, quia promiſſio fuit tantum ducendi illam in uxorem, ut ſuppono. Sexto tandem, ſi puella deflorata nihil damni paſſa ſit, cum non obſtante violatione tam ſit æque commode conjugio collocata, nihil ei ſtuprator reſtituere tenetur; non ratione violationis, cum ſit pretii inæſtimabilis, nec ratione damni illati, cum nullum damnum fuerit illatum, ut dictum eſt ſupra num. 59. in fine. Ita communiter diſcurrunt DD. ſuprac.

QUÆSTIO QUARTA.

De Reſtitutione ex turpi lucro, & ludo proveniente.

66 QUamvis ex dictis ſuperius diſp. 4. de Contractibus quæſt. 1. art. 1. num. 9. aſſignando conditiones ad valorem contractus requiſitas ex parte rei, facile deduci poſſit, quid ſit dicendum in præſenti de Reſtitutione acquiſitorum ob turpem cauſam; quia tamen hoc quoque eſt unum ſpeciale caput, unde communiter DD. cenſent oriri obligationem reſtitutionis, magis ad particularia deſcendendo, nunc declarandum eſt, an ex acceptione ob turpem cauſam oriatur ſemper obligatio reſtituendi, & quomodo, & idem poſtea de ludo explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda.

67 SEnſus quæſiti eſt, utrum lucrum acceptum pro perpetrando peccato commiſſionis, vel omiſſionis, ens cujuſcumque modi ſit, reſtitui debeat, ubi ſupponendum eſt ex dictis loco citato lucrum, quod provenit ex malo ratione circumſtantiæ tantum adjunctæ, ex communi DD. ſententia non eſſe reſtituendum, ut v. g. ex venditione in loco ſacro, vel facta excommunicato publico, & notorio, vel alia privata circumſtantia extrinſeca adjuncta, nam his, & ſimilibus caſibus, quamvis peccatum adſit ratione circumſtantiæ, tamen lucrum in ſe conſideratum eſt juſtum, & ideo non eſt reſtituendum; quæſtio igitur eſt de lucro accepto ex objecto in ſe turpi, & peccaminoſo, ut cum fure, vel aſſaſſino de furto contrahis, vel aſſaſſinio patrando, aut homicidio, nam in tali caſu furtum, aſſaſſinium, vel homicidium eſt finis intrinſecus, & materia ipſa contractus, & lucri. Itaque ex doctrina ibi tradita juxta communiorem, & probabiliorem ſententiam quæſitum præſens ita reſolvendum eſt.

68 Primo dicendum eſt, pro opere illicito patrando, ſeu pro turpi cauſa nihil dari, vel accipi poſſe ante factum, & operis impletionem, quod ſi acceptum eſt, reſtitui debet. Ratio eſt, quia actus dandi, & accipiendi pretium pro opere illicito, antequam illud ſubſequatur, participat malitiam operis, pro quo pretium datur, vel accipitur, qui enim dat pretium, illud dat veluti medium ad malum finem conſequendum, ſcilicet, opus illicitum; ergo quilibet abſtinere tenetur a ſolvendo, vel accipiendo pretio pro opera illicito patrando ante factum, & illius impletionem. Conſequentia patet, quia actus dandi, vel accipiendi tale pretium, quod eſt medium ad opus illicitum patrandum, antequam opus illud impleatur, eſt neceſſario peccatum. Ex quo ſequitur, quod ſi tale pretium ante factum fuerit acceptum reſtitui debeat, quia ille tenetur ſe retrahere a peccato, ad quod patrandum pretium acceptum eſt tamquam medium ad malum finem inducens. Ita Navarr. Medina, Leſſius, Molina, Caiet. Turrianus, Covar. Azorius, Reginaldus, Amicus, Vaſquez, Sanchez, Caſpenſis, & alii communiter, & in hoc Doctores omnes conveniunt. Eſt ſolum difficultas, an patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, vel promiſſio, teneatur promittens ſolvere pretium, & accipiens non teneatur ad reſtitutionem. Aliqui enim, ut Navarr. Medina, & alii affirmant ad reſtitutionem teneri, quorum fundamentum eſt, quia operatio, quæ nullo pretio eſt digna, ac proinde nec vendibilis, non poteſt eſſe ratio juſte aliquid retinendi tamquam pretium illius, ſed operatio, quæ eſt peccatum, nullo pretio digna eſt, ſed potius digna ſupplicio: ergo non poteſt eſſe ratio juſte retinendi pretium pro illa acceptum. Corduba, vero, Sotus, & alii idem aſſerunt de pretio accepto pro opere illicito patrato contra juſtitiam, ut ſi Judex pecuniam accepit pro ferenda ſententia injuſta, teſtis pro teſtimonio falſo dicendo, non autem ſi ſit contra alias virtutes, quorum ratio eſt, quoniam ex injuria nullum jus oriri poteſt; igitur ex peccato injuſtitiæ nullum jus poteſt quis acquirere, atque ideo ad reſtitutionem tenetur pretii pro tali peccato accepti etiam poſt factum, & operis impletionem. Sed pro hujus difficultatis reſolutione.

69 Secundo dicendum eſt, patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, vel promiſſio, teneri promiſſorem ſolvere pretium, & accipientem non teneri ad reſtitutionem, ſive tale opus ſit contra juſtitiam, ſive contra alias virtutes; & hoc ſpectato jure naturæ, & in foro conſcientiæ. Ita communior, & probabilior ſententia, cujus fundamentum eſt, ut diximus loc. cit. quia quodlibet opus pravum, etiamſi qua malum, & offenſa Dei non ſit pretio aliquo æſtimabile, tamen quia utile, ac delectabile eſt, aliquo pretio dignum eſt ex hac parte, & ratione illius vendi poteſt, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri poſſunt ad contrahendum, quæ ratio in quolibet genere peccati eamdem vim habet, & ideo conſiderata qualitate operis, in quolibet peccato poteſt eſſe pretium, quod ſine injuſtitia retineri poſſit ex ea parte, qua utile eſt, ac delectabile, malitia enim moralis, quam habet opus malum in ſua materiali entitate, prædictas qualitates non tollit, quibus redditur utile, vel delectabile, ratione quarum ſit vendibile, & æſtimabile. Nec obſtat, quod hæc utilitas, aut voluptas ſit ab ipſo actu pravo inſeparabilis, quoniam ſufficit, ut ſaltem ſola ratione præſcindi poſſit, ut ex ea moveri poſſint contrahentes ad contrahendum.

Confirmatur, quia hac ratione lib. 4. ff. de conditione ob turpem cauſam, pro opere meretricio conceditur actio contra fornicarium ad ſolvendam mercedem ſolvendam, & ſtatuitur datum meretrici ob turpem cauſam fornicationis valide accipi, nec juſte repeti poſſe; ergo ſic etiam dici poteſt de actibus contra alias virtutes, etenim ut bene diſcurrit Faber diſp. 50. cap. 4. num. 116. ſicut actus meretricis eſt vendibilis, vel locabilis, in quantum eſt actus delectabilis; ita actus peccatorum contra alias virtutes ſuum habent laborem, & induſtriam, & alias conditiones, quibus ſunt vendibiles, vel locabiles, & ſic licet hujuſmodi actus ſint peccata, tamen in quantum aliquid pro illis accipi poteſt ratione prædictæ utilitatis, delectabilitatis, laboris, induſtriæ & periculi, non ſunt illiciti, nec prohibiti.

70 Denique ut arguit Card. de Lugo diſp. 18. ſect. 3. num. 59. ſi patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, vel promiſſio, homicidio v. g. vel perjurio, non teneretur promiſſor ſolvere pretium promiſſum, ſequeretur pariter, qui virginem deſloravit promiſſo conjugio, non teneri poſtea ſervare promiſſum, quod utique Adverſarii concedunt, cum non aliter promiſſum fuerit, quam in pretium turpitudinis præteritæ, ſicut ob ſacrilegium, vel homicidium promittitur pretium; ergo ſi deſlorator tenetur ex promiſſione dare, quod promiſit; ita in homicidio, qui homicidam indemnem ſervare promiſit, & ei dare alimenta, ſi exulare cogeretur, tenebitur ſervare, quod promiſit, ne homicida remaneat ſine remedio ad vitam, ſicut tenetur ducere deſloratam, ne maneat ſine honore. Concludendum igitur eſt, quod ſi pretium detur, & accipiatur poſt factum, & operis mali impletionem, pro quo datur, tunc actus dandi, & accipiendi pretium non eſt malus, ſed juſtus, & honeſtus, tam ex parte dantis, quam accipientis, ex parte hujus quidem, quia acceptio pretii pro homicidio jam perfecto non eſt acceptio rei ad faciendum malum quod jam peractum eſt, ut ſupponitur, unde nullam malitiam ille actus habet, perinde atque acceptio pretii pro qualibet alia re honeſta juſtus etiam, & honeſtus eſt ex parte dantis, quia debitus eſt ex juſtitia, nam tradita re, quæ venditur, ſtatim ſubſequitur obligatio dandi pretium, quam non impedit cauſa turpis, ob quam datur, quia quando operatio mala præcedit, actus ſubſequens dandi pretium non poteſt ordinari in illam operationem malam, tamquam in finem, finis enim poſterior eſt mediis in executione.

71 Ex qua doctrina occurritur fundamento prioris ſententiæ, licet enim operatio mala, & prohibita nullius ſit valoris in genere moris ratione malitiæ, tamen in ratione entis, quia utilis vel delectabilis, ac etiam ratione laboris, induſtriæ, & periculi, quod ſæpe habet annexum, materia eſſe poteſt alicujus valoris, ac proinde vendibilis ſine obligatione reſtituendi id, quod pro illa accipitur, ut patet de homicida, & meretrice, hæc non accipit pretium pro peccato, ſed quia corpus ſuum locat in obſequium, & voluptatem fornicantis, & homicida non accipit pretium pro peccato, ſed pro labore, & periculo, cui exponitur homicidium patrando. Sed inſtant Adverſarii, quia contractus de re turpi ante factum eſt nullus; ergo etiam poſt factum, quia poſt factum non habet vim ex pacto, aut conventione nova, ſed ex antiqua; ergo ſi ea fuit nulla, etiam hæc erit nulla.

Confirmatur, non poteſt ſolvi, vel accipi pretium pro peccato præterito, niſi peccatum præteritum approbetur, ſicut ergo eſt obligatio non approbandi peccatum, nec in illo complacendi, ita etiam eſt obligatio non ſolvendi, & non accipiendi pretium pro peccato præterito. Demum quando accipitur pretium ſaltem ob peccatum contra juſtitiam, injuſte accipitur, ut patet de judice pro ferenda injuſta ſententia pretium accipiente, ſed injuſta acceptio obligat ad reſtitutionem accepti; ergo quod ita accipitur, reſtitui debet.

72 Reſpondetur negando conſequentiam, nam promiſſio faciendi aliquid prohibitum, vel dandi aliquod pretium propter illud faciendum, non habet valorem, antequam illud in actu ponatur, quia non poteſt quis obligari ad faciendum malum, nec ad perſeverandum in promiſſione pretii dandi ob maleficium, poteſt enim hic, & ille a promiſſione diſcedere, antequam maleficium in executione ponatur, hoc tamen non impedit, quo minus ex juſtitia pretium promiſſum dari debeat, ſi antequam quis ſignificet ſe velle a conventione recedere, operatio propter quam promittitur, ſubſecuta ſit; unde licet contractus hujuſmodi ſit nullus ante factum quantum ad obligationem faciendi opus illud, non tamen quantum ad remunerandum opus jam factum, qui enim ſe obligat ad remunerandum opus pravum, licet aliam obligare non poſſit, ut illud faciat; ex vi tamen hujus voluntatis remanet ipſe obligatus ad ſolvendum promiſſum, non quidem abſolute, ſed ſub conditione operis futuri, quam includit omnis onéroſa promiſſio.

Ad Confirmationem negatur aſſumptum, falſum enim eſt, qui ſolvit promiſſum ratificare, & approbare peccatum, ſolvere enim eſt actus fidelitatis, qui eſt de re bona, licet ſit de re mala, unde poteſt quis ſolvere, quod promiſit pro actu peccati; & adhuc ſibi diſplicere, quod actus ille ſit commiſſus, ſolvere enim tenetur ſolum, ut fidem ſervet, non ut peccatum ratificet, vel approbet; & alter etiam illud lucrum recipere poteſt, non quia peccatum placeat a ſe commiſſum, ſed lucrum illud, ad quod jam accipiendum nullum peccatum requiritur. Ad ultimum, quando aliquid accipitur pro peccato contra juſtitiam, injuſta accipitur reſpectu illius, cui injuria inferenda promittitur, non autem reſpectu dantis, unde fatemur illi reſtituendum eſſe pro damno illato, non vero ei, qui pretium dedit, cui nulla illata eſt injo-

Digitized by Google

injuria, unde Judex, qui pecuniam accepit pro ferenda ſententia injuſta, poſt factum non tenetur ad reſtitutionem pecuniæ acceptæ, quamvis teneatur damna reficere parti læſæ, contra quam injuſtam tulit ſententiam; & ſic pariter teſtis, qui pecuniam accepit pro falſo teſtimonio ferendo, quamvis teneatur reparare damna illata parti, contra quam falſum tulit teſtimonium. Ita Vaſquez, Fillincius, Bonacina, Azorius, Amicus, Card. de Lugo, Faber, Caſpenſis, Emmanuel Sa, & alii Doctores ſupracitati, & hoc aſſerendum eſſe etiam de operibus, quæ ſunt contra juſtitiam, probari poteſt a ſimili, quia ex communi DD. ſententia pretium pro adulterio acceptum retineri poteſt, adulterium autem eſt contra juſtitiam, ergo malitia injuſtitiæ non magis ea ſe impedit, quominus pretium valide accipiatur, quam malitia aliorum peccatorum contra alias virtutes, & opus ſic injuſtum materiam in ſe continet ſufficientem, ob quam pretium acceptum ante Judicis ſententiam in conſcientia retineri poſſit, ratione periculi vitæ, vel famæ, & ſimilium, quibus exponitur injuſte operans.

73 Tertio dicendum eſt, acquiſita ob turpem cauſam reſtituenda eſſe non ſolum ante factum, ſed etiam ſecuto facto, quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, & ad rem accipiendam inhabilem. Ita uterque Navarrus, Vaſquez, Turrianus, Reginaldus, Fillucius, Bonacina, & alii communiter. Ratio eſt, quia res aliena ſemper eſt reſtitutioni obnoxia; ſed quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, vel ad rem acquirendam inhabilem, res acquiſita remanet aliena; ergo eſt reſtituenda; unde a regula præcedenti concluſione aſſignata excipienda ſunt delicta, quæ acquirentem reddunt dominii incapacem, & inhabilem ad aliquid accipiendum pro tali delicto, ut eſt delictum ſimoniæ, ex quo quiſque redditur incapax ad aliquid habendum, vel acquirendum, ut ſuo loco de ſimonia dicemus, unde per ſimoniam acquiſita retineri non poſſunt, etiamſi voluntarie tradita fuerint, quia ſimoniacus injuſte acquirit. Itaque acquiſita ob turpem cauſam reſtitui debent, quando accepta ſunt ante ſecutum effectum univerſaliter loquendo, ac etiam ſecuto effectu, quando lex efficit accipientem dominii incapacem, ac ad acquirendum inhabilem, ut de Simoniaco dictum eſt. Et in his caſibus reſtitutio facienda eſt illi, a quo lucrum, vel aliquid aliud acceptum ſit, in primo quidem caſu, antequam ſecutus ſit effectus, nam qui dedit, non donavit, ſed dedit ob cauſam, nec intentionem habuit privandi ſe re data, niſi effectu ſecuto, & ſubſiſtente cauſa, propter quam dedit, atque ideo tali cauſa non ſubſiſtente, reſtitutio facienda eſt illi, qui rem dedit: in ſecundo etiam, quando ſcilicet lex reddit accipientem dominii incapacem, accepta ob turpem cauſam illi ſunt reſtituenda, a quo data fuere, quia qui tradidit, non tranſtulit dominium rei in accipientem, cum ſit dominii incapax, & ideo iſte illi reſtituere tenetur, cum res proprio domino ſit reſtituenda, niſi aliter a jure decernatur in pœnam ipſius, ſicut decernitur in caſo beneficii ſimoniaca obtenti. Ita Molina, Leſſius, Reginaldus, Bonacina, Sotus, Turrianus, Vaſquez, & alii communiter contra Medinam, & alios exiſtimantes reſtitutionem in prædictis caſibus eſſe faciendam pauperibus.

64 Quarto dicendum eſt, ſpectato jure poſitivo, & foro externo, pro ſolo opere meretricio concedi actionem contra fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam, pro reliquis vero operibus pravis probabile eſſe nullum pretium eſſe reddendum, ſed retineri poſſe ab eo, in quo impleto opere pravo reperitur; unde ſi apud promiſſorem reperitur, non tenetur reddere operanti; ſi apud operantem, non tenetur reddere promiſſori. Ita jam ſtatuimus diſp. 4. cit. qu. 2. art. 1. in fine cum Amico diſp. 17. ſect. 9. & pluribus aliis, & quoad primam partem deducitur ex lib. 4. cit. de conditione ob turpem cauſam, ubi ſtatuitur datum meretrici propter fornicationem valide accipi, nec juſte repeti poſſe, quia licet illa turpiter faciat, quod ſit meretrix, non tamen turpiter accipit, cum ſit meretrix. Quo autem ad aliam partem colligitur ex L. *Si ob turpem cauſam*, ubi ſtatuitur in hujuſmodi caſibus potiorem eſſe conditionem poſſeſſoris his verbis: *Porro etſi dantis, & accipientis turpis cauſa ſit, poſſeſſorem potiorem eſſe*, quod etiam expreſſe habetur L. 2. Cod. eodem titulo illis verbis; *Cum te propter turpem cauſam domum adverſariæ dediſſe profitearis, fruſtra eam reſtitui tibi deſideras, cum in pari cauſa poſſeſſoris melior conditio habeatur.* Quibus legem ſtatutis etiam ratio favet, ut Amicus advertit loc. cit. quia leges in hujuſmodi caſibus actionem repetendi ſolum ob turpem cauſam negant in pœnam peccati, atqui non minus peccat qui pro peccato pretium ſpondet, quam qui pro pretio peccatum committit, cum alterum ad peccandum inducat; ergo non minus unus quam alter eſt puniendus, in pari autem caſu turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis, igitur qui impleto opere pravo, quod fuit materia contractus, in poſſeſſione reperitur, alteri reſtituere non tenetur, ſpectato jure poſitivo, & foro externo.

75 Quinto eſt difficultas, An pretium acceptum pro aliquo bono opere debito ex præcepto, vel ne fiat aliquod malum prohibitum, ſit neceſſario reſtituendum, in qua difficultate omnes fere Doctores conveniunt pretium acceptum pro opere debito ex juſtitia, vel ne fiat peccatum contra juſtitiam, neceſſario eſſe reſtituendum in foro conſcientiæ ante Judicis ſententiam. Ratio eſt, quia æqualitas violatur, quoties pro eo, quod ex juſtitia debetur, aliquid amplius accipitur, quaſi non deberetur; tum etiam quia ſi pretium accipias pro eo, quod Petro ex juſtitia debes, vendis quod tuum non eſt, perinde enim eſt, ac ſi Petro rem ſuam venderes; tum tandem quia ſi Petro debes mille, v. gr. & accipis ab eo centum, ut ſolvas debitum jam non ſolvis totum, quod debes, debebas enim ex juſtitia facere, quod Petrus haberet mille ſine ullo onere, quare totum illud onus pretii recenti tollitur de eo, quod ex juſtitia ſolvere debebas, ut bene diſcurrit Card. de Lugo loc. citat. diſp. 18. ſect. 3. Tota igitur difficultas eſt de pretio accepto pro operibus debitis ex aliis virtutibus, verbi gratia, an qui accipit, ut faciat quod debebat ex aliis præceptis facere, vel omittat, quæ ex aliis præceptis extra materiam juſtitiæ deberet omittere, reſtituere id debeat. Prima opinio valde communis negat pretium pro talibus operibus acceptum, verbi gr. pro jejunio, eſſe reſtituendum, niſi forte operationes ſint bona ſpiritualia, quæ ſine ſimonia vendi non poſſunt, quale eſt opus baptizandi, & ratio eſt, quia quando hujuſmodi opera non debentur ex juſtitia, non debentur ad ſervandam æqualitatem cum juribus aliorum; ergo quamvis ſuperaddatur pretium, pro quo hujuſmodi opera fiunt, æqualitas juſtitiæ non læditur, ac proinde cum injuſtitia non intercedat in foro conſcientiæ, non eſt obligatio reſtituendi id quod accipitur pro opere alias debito, quia ex ſola violatione juſtitiæ oritur obligatio reſtitutionis. Ita Vaſquez, Sotus, Bannes, Azorius, Bonacina, Emmanuel Sa, Caſpenſis, & plures alii. Aliqui vero excipiunt opus proximo debitum ex charitate, nam pretium pro tali opere acceptum volunt eſſe omnino reſtituendum, niſi ſit opus laborioſum, & ſumptuoſum. Ita Navarrus, Leſſius, Medina, Reginaldus, Stephanus a S. Gregorio, & quidam alii. Tandem Card. de Lugo loc. cit. ait nihil acceptum propter opus bonum, vel omiſſionem ex alia virtute præter juſtitiam debitum reſtituendum eſſe ex debito juſtitiæ, ex debito tamen alterius virtutis aliquando reſtituendum eſſe, & aliquando non; quod ibi fuſe declarat.

76 Secunda opinio quam tenet Faber noſter diſp. 50. cit. cap. 4. num. 110. & ait eſſe communem, & veram, affirmat pretium acceptum pro quacumque actione contra legem Dei, non autem non ſolum contra virtutem juſtitiæ commutativæ, quæ in injuriam proximi redundat, eſſe reſtituendum, quod probat hac convincenti ratione, ob quam hæc opinio etiam mihi probabilior videtur. Omnis creatura humana jure creationis, reparationis, & conſervationis, ac ſupremi dominii eſt ſubdita Deo, & ſecundum juſtitiam ei obedire tenetur, & facere quæcumque ipſe præcipit, & cavere quæcumque prohibuit; unde homo ratione hujus ſubjectionis eſt debitor omnium actionum ſub præcepto Dei cadentium cujuſcumque ſint virtutis; quare ipſe non eſt dominus horum actuum, ut poſſit eos pro aliqua alia re commutare vendendo, vel locando, quia quod uni eſt debitum vero juſto titulo, non poteſt juſte alteri tradi; ergo qui pretium accipit pro opere bono, quod ex divina lege tenetur, commutat id, quod non poteſt, nec eſt ſub ejus dominio, & ideo contractus eſt nullus, ac proinde ad reſtitutionem tenetur. Nec dicas hinc ſequi, qui invenit rem perditam, & pro reſtitutione aliquid accipit, ad reſtitutionem accepti teneri, quia ex juſtitia, & ſecundum legem divinam tenebatur rem inventam reſtituere. Negatur enim conſequentia, quia ut ait Faber loc. cit. regulariter quod inventori datur propter reſtitutionem rei perditæ, datur propter bonum nuntium, & propter actionem utilem ſibi factam, unde eſt quædam donatio remuneratiya actionis ſibi utilis, & gratæ; aliud autem eſt donare aliquid alicui, ut faciat bonum, vel vitet malum, & aliud eſt facere contractum non omnino liberalem cum retributione, ut eſt in caſu propoſitæ difficultatis.

77 Poſtremo quamvis ſupra dictum ſit meretricem non teneri reſtituere, quod accepit ex copia facta ſui corporis, ſed illud juſte retinere poſſe tam ſpectato jure naturæ, quam poſitivo; in quibuſdam tamen caſibus Doctores communiter docent ad reſtitutionem teneri, nam ſi meretrix fraude, vel mendaciis ab adoleſcente plus extorſit, quam juſtitia exigeret, & fœminæ proſtitutæ ſuæ conditionis, & qualitatis lucrari ſolent, reſtituere tenetur, quia uſum corporis ſui majori vendidit pretio, quam ſecundum juſtitiam poterat. Similiter mulier, quæ ſe virginem finxit, vel non cognitam niſi a viro illuſtri, vel non niſi ſemel; cum vere non ſit virgo, & fuerit a pluribus cognita, ultra peccatum mortale ad reſtitutionem tenetur illius majoris pretii, quod ex injuſtis mendaciis extorſit; ſecus dicendum eſt de aliis mendaciis, quæ ex communi uſu ſunt meretricibus conſueta, ad oſtendendam affectionem, vel pulchritudinem, quia quiſque ſcit hujuſmodi mendacia eſſe illis familiaria, & ſi decipitur, voluntarie decipitur, & ideo nulla eſt facienda reſtitutio, quia volenti, & ſcienti nulla fit injuria. Item tenentur meretrices omne pretium reſtituere, quod acceperunt a pupillis, & minoribus, qui ſine licentia ſuorum tutorum, vel curatorum alienare non poſſunt, unde quæ ſine illorum licentia a minoribus acceperunt, eorum

cora

curatoribus reſtitui debent; ſic etiam reſtituere debent quæcumque a Religioſis acceperunt Monaſterio, cum nihil poſſideant, nec poſſidere poſſint, & quicquid acquirunt, Monaſterio acquirant, & quamvis eis aliqua a Superioribus concedantur, ut in ſuos expendant uſus, hoc intelligitur in uſus licitos, & honeſtos. Ita Vaſquez, Azorius, Caſpenſis, Stephanus a Sancto Gregorio, & alii communiter. Denique quod de meretricibus dictum eſt, quod ſcilicet, pro copia ſui corporis poſſint accipere pretium iuſtum, & retinere, hoc etiam de qualibet fœmina intelligendum eſt, quamvis meretrix non ſit, ob rationem ſupra allatam, quia uſus corporis ad libidinem eſt pretio æſtimabilis, & locabilis, & nullo iure eſt inhabilis ad illud pretium retinendum, ſive ſit meretrix, ſive non, quia illa actio faciendi copiam ſui corporis eſt titulus ſufficiens ad transferendum dominium, & ideo iuſte retinetur, quod pro tali actione accipitur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit reſtituendum ratione ludi,

78 PRimo ludus eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedatur, quod uterque depoſuit, & duplex diſtingui ſolet generaliter loquendo, unus qui a fortuna dependet, ut ludus alearum, & taxillorum, ac ſimilium, alius potiſſimum a dexteritate, & ſolertia, ut ludus ſcacchorum, & perſimiles, & utrumque eſſe licitum ex natura rei omnes concedunt, ſecluſis imperfectionibus, quæ frequenter in eis ex vitio ludentium intervenire ſolent, quia oſtendi non poteſt ex quo capite ſit illicitus ille contractus inter ludentes; ſicut enim quivis ſuæ rei dominus poteſt eam alteri donare abſolute, ſic etiam ſub aliqua conditione poteſt dare, ſive ea fortuita ſit, ſive ex induſtria pendeat; immo ſi debitæ ſerventur conditiones infra aſſignandæ, & aliunde ſcandalum non interveniat, aut iuſta prohibitio, aut iniquitas, vel fraus ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio, poteſt eſſe actus virtutis, ſi fiat ob animi recreationem cum debitis circumſtantiis, ut notat Aſtaſanus noſter lib. 2. tit. 53. homo enim indiget quiete aliquando ad animi fatigati recreationem, quies autem animi eſt delectatio, qualem ludus ex natura rei afferre ſolet, quæ multum deſervire quoque poteſt ad ſanitatem tuendam non minus quam ambulatio, & aliæ ſimiles actiones. Immo Doctores etiam fere omnes, paucis quibuſdam exceptis, conveniunt ludere etiam principaliter propter lucrum non eſſe peccatum, ſecluſis circumſtantiis, quæ ipſum illicitum reddere poſſent, ut ait Faber diſp. 47. cap. 16. num. 502. & ratio eſt, quia intendere lucrum per medium licitum ſine iniuria eius, a quo ſperatur, nullo modo eſt illicitum etiam venialiter. Ex multis tamen circumſtantiis ludus poteſt eſſe prohibitus, ut ratione perſonæ, cui ludus ſit prohibitus, ratione temporis, vel loci, aut rei, quæ ludo exponitur, nec non ratione fraudis, mendacii, periurii, blaſphemiæ, & aliorum malorum, quæ in ludis quotidie eveniunt, & ideo a Sanctis acriter reprehenditur, & Job. 3. dicitur, *numquam cum ludentibus miſcui me*, & Ierem. 13. *non ſedi cum ludentibus in conſilio*, frequenter enim in ludis blaſphemiæ, periuria, rixæ, odia, mendacia, & ſimilia miſcentur, & interdum etiam fit ludus cum detrimento notabili uxoris, & filiorum, & ob ludum fit ludens impotens aliquando ad debita ſolvenda, in quibus caſibus nullus dubitat eſſe peccatum mortale, de quo plura videri poſſunt apud Aretinum ex noſtris 4. diſt. 15. q. 2. art. 5. fuſe de hoc tractantem.

79 Secundo, hac de cauſa iure civili prohibentur etiam laicis ludi omnes, qui fortuna, & caſu reguntur magis, quam arte. Ita ſancitur Leg. 1. 2. & 3. ff. *de alea luſu*, ubi etiam pœna luſoribus ſtatuitur, in Iure etiam Canonico hæc eadem prohibitio habetur contra Epiſcopos, & Clericos in Canon. 41. Concilii Apoſt. & cap. Cleric. n. de vita, & honeſtate Clericorum, quæ omnia in Conc. Trid. tandem ſunt confirmata ſeſſ. 22. cap. 1. de Reformatione, ubi omnes pœnas ab aliis Conciliis, & Pontificibus contra Clericos ſtatutas mandat in poſterum obſervari debere, & ratio prohibendi ludos huiuſmodi laicis fuit ad evitanda inconvenientia prædicta ſæpe ex huiuſmodi ludis emergentia a fortuna pendentibus, nempe rixas, mendacia, & blaſphemias in Deum, & Sanctos, & ne hac via bona ſua luſores dilapidarent in præiudicium familiæ, & hæredum, quos alere tenentur. Ratio vero cur Clericis quoque huiuſmodi ludi ſint prohibiti, affertur a Conc. Trid. loc. cit. quia Clerici, tamquam in ſortem Domini vocati, ita vitam, & mores ſuos componere debent, ut habitu, geſtu, inceſſu, aliiſque omnibus rebus cæteris exemplo eſſe poſſint. Quod autem ad laicos attinet, DD. communiter docent non peccare, ſi abſque ſcandalo, & recreationis gratia aleis ludant pro aliqua certa pecunia ludentis ſtatui proportionata, quia leges allatæ non cenſentur cum tanto rigore huiuſmodi ludos prohibere, ſed tantum in caſu periculi inconvenientium prædictorum, tum quia illæ non ſunt in eo rigore acceptatæ, ut recte Molina advertit diſp. 511. Quo ad Clericos vero dici non poteſt eas leges non eſſe in viridi obſervantia, cum a Conc. Trid. fuerint renovatæ, & confirmatæ, & ab eis præſertim obſervari debent propter vitæ ſtatum, quem profitentur, ut cæteris exemplo eſſe poſſint; advertunt tamen DD. eas pœnas non incurrere, niſi publicos luſores, qui prius moniti non ſe emendarunt, & quod prius moneri debeant, notavit Gloſſa in c. Clerici c. verbo aleas. Quoad peccatum vero ſatis probabile non eſt peccare, vel ſaltem non graviter peccare, ſi recreationis cauſa privatim, & abſque ſcandalo pro exigua aliqua pecunia aliquando hos ludos exerceant, non enim cum tanto rigore contra eos videntur leges illæ latæ, nec intentio legiſlatorum talis fuiſſe præſumitur, ſed ſolum ad ſcandala, & inconvenientia evitanda ſuperius allata. Ita etiam Caietanus, Sylveſter, D. Antoninus, Sanchez, Diana, Navarrus, Leſſius, Amicus, & alii paſſim.

80 Tertio, cum ludus ſit contractus quidam humanus, ſecundum communem Doctorum ſententiam tres præcipue requirit conditiones, ut iuſtus ſit, & honeſtus. Prima eſt, ut ludentes liberam habeant adminiſtrationem rerum, quas ludo exponunt, unde qui per ludum non poteſt dominium transferre, nec rem ludo amiſſam alienare, iure naturæ ludere non poteſt, & lucrans in ludo tenetur lucrum reſtituere; unde infertur ſervos, filios familias, & uxores non poſſe ludere, cum enim non habeant dominium, & liberam rerum adminiſtrationem, nequeunt valide in alterum dominium transferre. Concedunt tamen Doctores communiter, ut notat Bonacina diſp. 2. de Reſtitutione in genere quæſt. 3. punct. 11. uxorem poſſe aliquid in ludis inſumere iuxta conditionem ſui ſtatus, & filium familias poſſe ludo exponere bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, ac etiam aliquid de aliis bonis in ludis inſumere, dum in curia, vel ſtudiis verſatur, nam pater concedens filio alimenta ſupponitur etiam concedere honeſtam recreationem, quam adoleſcentes illius ætatis, & conditionis percipere ſolent, & quando pater expreſſe contradiceret, non eſſet rationabiliter invitus, quia hoc pertinet ad levamen naturæ. Secunda conditio eſt, ut alter alterum non trahat ad ludendum per iniuriam, ut fraude, metu, minis, &c. unde ſi quis alterum ſic induxerit ad ludendum, non ſolum mortaliter peccat ob iniuriam illatam, ſed etiam lucrum reſtituere tenetur ſecundum communiorem opinionem, quia eſt peccatum contra iuſtitiam, cum ſit cauſa damni alterius per iniuriam. Et quamvis id negent Molina, Garzias, & quidam alii, quia ſic inductus ad ludendum abſolute, & ſimpliciter voluntarie luſit, licet ſecundum quid involuntarie, quod ſufficit ad transferendum dominium in contractu oneroſo, qualis eſt ludus. Attamen prima opinio eſt probabilior, quam etiam tenet Divus Thom. 2. 2. quæſt. 32. ar. ad 2. & D. Bonav. 4. diſt. 15. 2. par. ar. 2. quæſt. 5. quia talis contractus eſt vere per iniuriam extortus, & ut talis omnino ad reſtitutionem obligat. Sic vero tractus ſive minis, ſive precibus importunis eis æquivalentibus non tenetur ipſe lucrum reſtituere, quicquid dicat Poncius noſter cum quibuſdam aliis diſp. 58. quæſt. 3. Nec obſtat, quod in ludo, cum ſit quidam contractus, omnimoda æqualitas ſervari debeat, itaut vel uterque, vel neuter ludentium lucrari poſſit. Nam in tali caſu poteſt hæc inæqualitas rite in ludo intervenire ex culpa alterius ludentis, ut ſi quis falſis chartis ludat, rite lucrari nequit, quia impedimentum lucro apponit ex parte ſua; quod tamen non obſtat, quin colluſor lucrari queat, cum impedimentum ex parte ipſius non apponat; qui enim iniuriam facit, ſponte ſubit hoc onus, ac proinde ſibi imputare debet, ſi commodum ex lucro reportare non poſſit. Ita Leſſius, Sanchez, Salas, Cardinalis de Lugo, Caſpenſis, Diana, & alii. Tertia tandem conditio eſt, ut colluſores non utantur fraudibus contra legem ludi, alioquin talibus fraudibus utens tenetur non ſolum ad reſtitutionem eius, quod lucratus eſſet fraudulenter, ſed etiam ad reſtitutionem lucri, quod probabiliter impedivit in colludente, ut communiter Doctores tenent; unde qui aliquid in ludo lucratur, eo quod chartas occultavit, vel ſuffuratus eſt, vel ſibi enumerat plura puncta, & alteri pauciora, non ſolum tenetur ad reſtitutionem eius, quod ſic lucratus eſt, ſed etiam ad reparationem damni, quod ſocius incurrit, qui alioquin probabiliter lucraturus erat, non tamen ſi utatur aſtutiis illis, quas regulæ ludi, & conſuetudo recepta permittunt, ut notat Aretinus loc. cit. ar. 3.

81 Quarto alii quartam addunt conditionem ad iuſtitiam, & honeſtatem ludi requiſitam, quæ eſt, ut inter ludentes ſit æqualitas tam pro lucro, quam pro iactura, circa quam conditionem quæri ſolet, an ſciens ſe in peritia ludi notabiliter excedere colluſorem, teneatur reſtituere, quod lucratur, & quidem concedunt omnes, quando de exceſſu non conſtat, ſed uterque alterius peritiam ignorat, non teneri, quia uterque periculo ſe exponit, licet alter re vera notabiliter excedat; ſic etiam quando exceſſus non eſt notabilis, quia talis exceſſus periculum perdendi non tollit, cum in omni ludo magnam partem fortuna habeat; concedunt etiam non teneri, quando excedens compenſat maiorem exceſſum dando imperitiori meliores conditiones; difficultas eſt ergo, quando exceſſus in peritia eſt notabilis, & ſine ulla compenſatione, & unus ſcit notabiliter ſe ſocium excedere quod alter ignorat; nam ſi alter exceſſum peritiæ ſciat colluſoris, & hoc non obſtante velit ſe periculo exponere, non tenebitur ille aliquid reſtituere, quia in tali caſu nulla fit iniuria

impo-

Digitized by Google

imperitiori, nec ex errore contrahit, unde ſibi imputare debet, ſi perdat. Quamvis autem aliqui negent etiam in caſu propoſitæ difficultatis peritiorem teneri ad reſtitutionem lucri ex ludo acquiſiti. Communis tamen Doctorum ſententia ponit in eo caſu obligationem reſtituendi, & ratio eſt evidens, quia inæqualitas peritiæ reddit periculum omnino inæquale, atque ideo contractum penitus injuſtum; ergo ad reſtitutionem tenetur. Probatur aſſumptum, quia ſciens ſe in arte ludendi notabiliter colluſorem excedere, non tanto periculo ſe exponit, ſicut ille.

Confirmatur a pari, quia ſi quis in ludo monetam exponeret, quæ tantum decem denarios valeret, pro viginti, & propterea colluſor tot etiam denarios exponeret, nempe viginti, utique lucrando ad reſtitutionem teneretur; ergo pariter in propoſito, qui ſe periculo exponit, ut duo, pro periculo ut decem, ſicut evenit de excedente ſocium notabiliter in peritia ludi, contractus erit illicitus & ad reſtitutionem tenebitur. Ita Molina, Leſſius, Azorius, Medina, Pontius, Anglus ex noſtris, & alii communiter, quorum aliqui addunt non teneri ad reſtituendum totum lucrum, ſed partem, quia adhuc aliquo periculo ſe expoſuit, quia in ludis magnam partem habet fortuna, ut dictum eſt, & ideo aliquid retinere poteſt juxta rationem periculi, cui ſe expoſuit.

82 Quinto eſt controverſia inter Veteres, & Recentiores, an vincens ludo prohibito per legem humanam teneatur reſtituere, quod lucratus eſt. Affirmant Divus Thomas, & Bonaventura loc. c. Riccardus, Paludanus, & alii antiquiores, & Faber noſter diſp. 47. cit. cap. 16. num. 508. ait hanc etiam fuiſſe Scoti ſententiam 4. diſt. 15. qu. 2. art. 3. nam ibi docet in permutationibus, in quibus intervenit deceptio, involuntarium, & prohibitio ſuperioris eſſe injuſtitiam, ex quo particulariter deducit commutationem, quæ fit in ludis alearum, eſſe injuſtam juxta illud ff. de aleatoribus L. ultima, & extra de vita, & honeſtate Clericorum cap. Clerici, & ſubdit Faber tale lucrum humana lege prohibitum eſſe reſtituendum, non luſoribus, ſed pauperibus. Fundamentum eſt, quia una ex præcipuis conditionibus ad juſtitiam contractus requiſita eſt, quod non ſit lege Superioris prohibitus, ut conſtat ex dictis diſp. 4. de Contractibus in commun. quæſt. 1. artic. 1. et leges non ſolum ludum alearum prohibent, ſed etiam ad reſtituendum obligant, quod ex tali ludo acquiritur, ut colligitur ex ultima Lege ff. *de alea uſu*, in qua conceditur victo in ludo prohibito repetitio ejus, quod in ludo perdidit, quod etiam habetur in authent. *ut alearum*, Cod. de Religioſis.

83 Negant e contra Recentiores omnes aſſerentes non teneri victorem ad reſtitutionem eorum, quæ lucratus eſt in ludo jure humano prohibito ante judicis ſententiam. Fundamentum eſt, quia non tenetur reſtituere jure naturæ, nam ludus ex jure naturæ vim habet transferendi dominium ſecuta traditione, etiamſi prohibeatur, juxta illud axioma: *Multa illicite fiunt, quæ tamen facta tenent*, aliud enim eſt contractum eſſe illicitum, & aliud eſſe irritum. Neque tenetur jure poſitivo, tum quia diſpoſitio juris poſitivi eſt pœnalis, non diſpoſitiva, lex autem pœnalis requirens actionem ad ſui diſpoſitionem, non obligat ante Judicis ſententiam, tum quia leges humanæ contractum non annullant, nec illum prohibendo irritent, ſed ſolum in pœnam tranſgreſſæ legis concedunt victo repetitionem ejus, quod in eo perdidit, ut facile conſtabit leges citatas accurate perpendenti. Tum tandem quia etiamſi leges citatæ non ſolum latæ fuiſſent in pœnam tranſgreſſæ legis, ſed etiam ut contractum irritantes, adhuc in hac parte videntur conſuetudine abrogatæ, cum nemo id ſibi ſcrupulo ducat. Ex illis ergo legibus qui ludo vetito amiſit, habet jus ſolum repetendi coram Judice, & victor non tenetur reſtituere, niſi poſt Judicis ſententiam; unde ſi qui amiſit repetat extra judicium, & privatim, alter reſtituere non tenetur, nec poteſt compenſationem occulte facere, quia tantum tenetur reſtituere facta Judicis condemnatione. Ita Valentia, Molina, Medina, Sotus, Bannes, Salas, Leſſius, Azorius, Sanchez, Rebellus, Bonacina, Card. de Lugo, Aretinus, & Pontius ex noſtris, & alii recentiores paſſim.

84 Ut dicam breviter quid in controverſia tam graves patronos habente pro utraque parte ſentiam, certum in primis eſſe debet Doctores omnes diſtinguere leges prohibentes a legibus irritantibus contractum, unde non eo ipſo, quod lex contractum aliquem prohibet, eo ipſo irritat, niſi id exprimat, quapropter multa illicite fiunt, quæ tamen facta tenent. Pro deciſione igitur præſentis difficultatis ponderandæ ſunt leges ludos aliquos prohibentes, an ſimpliciter tum eos prohibeant, tum etiam tales contractus irritent, ac annullent. Et quidem loquendo de legibus juris civilis præfatos ludos prohibentibus non videntur eos irritare, ſed ſolum prohibere, & ad ſolutionem lucri per eos acquiſiti poſt Judicis ſententiam condemnare, ut expreſſe conſtat ex L. *Alearum* C. de Aleatoribus, ubi dicitur: *Nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque in genere, neque in ſpecie, & ſi contra factum fuerit, nulla ſequatur condemnatio, ſed ſolutum reddatur, & competentibus actionibus repetatur ab his, qui dederint*, ex quibus verbis patet victorem non obligari ad reſtitutionem lucri per tales ludos acquiſiti, niſi poſt Judicis ſententiam, unde quorum attinet ad leges civiles, ſecunda ſententia admitti poteſt; oppoſitum tamen dicendum eſt de legibus juris Canonici; ut etiam advertit Caſpenſis diſp. 8. ſec. 3. dum ludos præfatos prohibent Clericis, & Religioſis, cap. *Epiſcopus* d. 35. & cap. *Clerici* e. de vita & honeſtate Clericorum, etenim ut conſtat ex earum verbis, cum majori longe rigore ludos illos Clericis, & Religioſis prohibent, quam leges civiles prohibent Laicis, adeout illos talibus perſonis non tantum prohibere videantur, ſed etiam irritare, & penitus annullere, qui Canones renovati ſunt per Trid. ſeſſ. 22. ut dictum eſt, qui tamen non intelliguntur de quibuſvis Clericis, ſed de beneficiariis, & in ſacris ordinibus conſtitutis, & quando ſæpe his ludis incumbunt, non vero quando ſemel, vel iterum citra ſcandalum ludunt, & recreationis gratia, quia in prædicto cap. *Epiſcopus* non prohibetur alearum uſus ſimpliciter, & quandocumque, ſed graviter prohibetur conſuetudo ludendi, & frequentia, utpote quæ virum Eccleſiaſticum, ac ejus ſtatum graviter dedecet, non vero eſt ita indecens ejus ſtatui aliquando ludere, & iteratis, non tamen frequentatis vicibus, ex quo fit ut illud ſit mortale, & cum obligatione reſtituendi, non vero iſtud; & hoc item ex noſtris ſentire videtur Nicolaus de Orbellis 4. d. 14. q. 3. §. 38. ubi loquens de Clericis, & de prohibitione alearum ex jure Canonico inquit, quod ludentes aliquando propter recreationem, & non ex conſuetudine, nec mortaliter peccent, nec ad reſtitutionem teneantur, ſecus tamen ſi ludant ex conſuetudine, & lucri cupiditate, de laicis vero ſic ludentibus inquit ex jure poſitivo civili ad reſtitutionem non teneri ante Judicis ſententiam.

85 Sexto eſt difficultas, an qui credito aliquid ludo prohibito amiſit, teneatur in conſcientia illud ſolvere. Affirmant Azorius, Rebellus, Valentia, Aretinus ex noſtris, & alii, quorum fundamentum eſt, quia ſic obligat promiſſio mutua in tali contractu de jure naturæ, neque irritatur jure poſitivo, quamvis in L. Alearum C. de Religioſ. & ſumpt. ſuadeatur actio ad repetendum. Negant Leſſius, Molina, Reginaldus, Filliucius, Diana, Bonacina, & alii plures, & ratio eſt, quia cui datur actio ad repetendum, a fortiori conceditur exceptio ad non ſolvendum juxta regulas juris ex L. *invitus* 149. ff. de regulis juris, & ex regula 61. juris in 6. ſed leges, ut patet ex dictis, concedunt in ludo prohibito perdenti actionem repetendi ea, quæ ſolvit; ergo &c. Pro reſolutione quæſiti in primis certum eſſe debet ſpectato ſolo jure naturæ, & ſecluſo omni jure humano poſitivo, debere victum ſolvere, quod perdidit credita pecunia, quia cum contractus ludi de jure naturæ ſit juſtus, & validus; ſufficiens eſt ad transferendum dominium in colludentem, ſive contractus fiat pecunia præſenti, & expoſita, ſive de futura, & promiſſa; tum quia ſi qui credito ludit non teneretur ſolvere, quod perdidit, alter vero teneretur ſolvere quod amiſit, non ſervaretur æqualitas inter colludentes. Rurſus certum eſſe debet, & ab omnibus conceditur poſſe leges humanas hujuſmodi contractus irritare, quibus irritatis neque qui credito ludendo perdidit ſolvere tenetur, nec qui accepit poteſt licite retinere; ſed in utroque foro conſcientiæ, & judiciali reſtituere tenetur, & ratio eſt, quia Principes poteſtatem habent irritandi hujuſmodi contractus pro bono communi Reipublicæ, uti de facto eos irritavit Carolus V. in Regno Caſtellæ, ut refert Anglus quæſt. de lud. reſtitutione dub. 6. ſtatuens neminem poſſe ludere, etiam ludo licito, niſi pecunia præſente, & expoſita; itaque tali lege ſuppoſita nullæ, & irritæ efficerentur promiſſiones, & obligationes, quæ ex ludo oriri poſſent, cum jam factæ eſſent, eſſetque lex illa æquitatis plena.

86 Tota itaque difficultas eſt, ſtando in ſolo jure civili communi, an ludens credita pecunia, ſi perdit, teneatur in foro conſcientiæ ad ſervandam promiſſionem, & ſolvendum; & mihi videtur dicendum cum Anglo ex noſtris loc. cit. ſtando in ſolo jure civili communi victum non teneri ad ſolvendam pecuniam perditam, quia cum ludens pecunia credita poſſit illam repetere coram judice poſt ſolutionem factam ex legibus citatis, poterit quoque illam ratione mutuæ compenſationis retinere; addendum tamen eſt ratione promiſſi, & fidei datæ teneri ad ſolutionem, quia leges citatæ talem promiſſionem irritare non intendunt, ſed ſolum concedere actionem repetendi datum, ac etiam exceptionem ne perdens det perditum exigenti quantum eſt ex vi ipſarum, non tamen quantum eſt ex vi promiſſionis mutuæ in tali contractu de jure naturæ intervenientis, talem enim promiſſionem irritare non intendunt; unde hoc modo allatæ ſententiæ conciliari poſſunt; nam prima ſententia affirmat perdentem teneri in conſcientia ad ſolutionem perditi pecunia credita ratione promiſſi tantum, non autem ratione juris civilis poſitivi; e contra vero ſecunda ſententia negat teneri ad ſolutionem perditi ex vi juris civilis, non tamen negat ad id teneri ratione promiſſi; & in hoc ſenſu etiam eam ſententiam declarare videtur Bonacina diſput. 2. quæſt. 2. punct. 3. dum inquit, qui ludo lege humana prohibito perdidit, non teneri in conſcientia ſolvere, quod perdidit credita pecunia, ſtando in jure communi Cæſareo, quod inquit appoſite addidiſſe, nam ſtando in jure naturæ perdens aliquid ludo vetito tenetur illud ſolvere ratione promiſſi, quia quilibet tenetur jure naturæ promiſ-

promiſſa adimplere. Quod adhuc magis verificatur, ſi id juramento confirmavit, quia juramentum ſemper ſervandum eſt, dummodo non ſit de re illicita, tum quia ipſo juramento ceſſit privilegio legis, quod in ipſius favorem latum eſt, quando autem privilegium fertur in favorem ipſius privilegiati, poteſt privilegiatus illi cedere, ſi in tertii præjudicium non cadat, cum igitur ſolvere, quod ludo amittitur, non ſit de ſe malum, neque illicitum, tenebitur victus ad ſolutionem, ſi juramentum præceſſit; quamvis enim ludere ludo illicito, & vetito ſit contra bonos mores, non eſt tamen contra bonos mores de ſe in tali ludo perdita ſolvere, ſicut coire cum meretrice eſt contra bonos mores, non tamen ſolvere promiſſum juramento firmatum ſecuta copula, de quo plura videri poſſunt apud Aretinum loc. cit. art. 4.

87 Poſtremo eſt difficultas, an qui adminiſtrat domum, menſam, aleas, lumina & alia ad ludum neceſſaria indifferenter omnibus ad ludendum ludo prohibito, peccet mortaliter. Negant aliqui, quos ſequitur Stephanus a Sancto Gregorio lib. 2. de Contractibus cap. 74. in fine. Ratio eſt, quia licitum eſt miniſtrare, & vendere res indifferentes, etiam cum cognitione pravi uſus; ergo etiam licitum erit præbere inſtrumenta ludentibus, cum ludus ex ſe indifferens ſit, ſicut licitum eſt locare domum, vel vendere ornamenta meretrici.

Confirmatur ex praxi in omnibus fere Civitatibus, ubi adſunt dictæ domus, & quamvis aliquando aliquod ſcandalum ſuccedat, non ideo ex ſe ludus eſt malus, ut ſit peccatum mortale illum concedere; nam ſi talis eſſet, jure naturæ prohibitus foret, quod eſt falſum; cum igitur ejus uſus ex ſe ſit indifferens, neque per ſe deſtinatus ad malum, licite concedi poteſt, & per conſequens qui neceſſaria adminiſtrat ad dictos ludos non peccat ſaltem mortaliter.

88 Affirmant alii prædictos miniſtrantes raro a mortali excuſari, aſſerentes nec Principes poſſe concedere ad id licentiam, immo nec permittere, quia licet ludus ex ſe ſit indifferens, moraliter tamen ſemper ibi deſtinatur ad pravum uſum, nam ibi ut plurimum, vel blaſphematur, vel bona familiæ dilapidantur, vel rixæ excitantur, vel ibi ludunt minores, vel furta committuntur, & rariſſime abſque peccato mortali ludus in his domibus exercetur, unde ſusceptores hujuſmodi luſorum non conſentire videntur culpæ mortali ludentium, ſed ad mortale exercitium juvamen præſtant, atque ideo a culpa mortali difficile excuſari poſſunt. Nec obſtat ratio oppoſitæ ſententiæ, quia quamvis licitum ſit indifferentia miniſtrare cum cognitione pravi uſus, quando non miniſtrantur in ipſo exercitio, v. g. locare domum, & vendere ornamenta meretrici, quia hæc non ita directe proxime, & immediate ſunt adjumento illi ad peccandum; contrarium tamen evenit in noſtro caſu, ubi domus, & inſtrumenta ad ludendum miniſtrantur in ipſo exercitio, & magis directe, proxime, & immediate. Tum quia vendere ornamenta meretricibus, atque eis locare domos, quarum eſſe poteſt bonus, & malus uſus, nulla lege humana eſt prohibitum; at vero aleatores domi receptare, eiſque menſam & aleas ſubminiſtrare, & alia ad ludum neceſſaria, lege humana prohibitum eſt adjuncta pœna ff. de aleæ luſu, & aleatoribus, ubi per tres leges graves pœnæ contra hujuſmodi ſuſceptores ſtatuuntur. Nec etiam obſtat argumentum ex contraria praxi deductum, & quod omnia jura, quæ aleatum, & taxillorum ludos prohibent, ſunt ex contraria conſuetudine aboleta. Quia non deſunt alii praviſſimi abuſus, qui in hac corrupta mundi ætate uſurpantur, & tamen ſine peccato mortali permitti non poſſunt, unde neque ex tali prava conſuetudine introducta prælata jura aboleri potuerunt ſtantibus circumſtantiis, ſub quibus tales ludi fuerunt juribus illis prohibiti. Ita Navarrus, Sanchez, Caſpenſis, Diana, Aretinus noſter loc. cit. & plures alii; quæ opinio eſt tutior, & probabilior.

89 Sed hæ quoque opiniones facile conciliari poſſunt, nam ut advertit Stephanus a S. Gregorio loc. cit. Auctores oppoſitæ ſententiæ non negant reſpectu alicujus domus particularis, ubi ſub ſpecie ludi exercentur fraudes, blaſphemiæ quotidianæ, & alia prava contra Deum, & proximum eſſe peccatum mortale, nam dictæ domus rationabiliter peccariæ vocantur, & non domus ludi, & ideo miniſtrantes neceſſaria ad dictos ludos peccaminoſos, vel exponentes domum ad id, vel permittentes has domus, ait non ſolum mortaliter peccare, ſed etiam ad reſtitutionem teneri, quia ex quotidiana experientia tantæ pravitatis ipſi dicuntur cauſa proxima tantorum malorum, & in hoc ſenſu dicit intelligendos eſſe Doctores primam opinionem ſuſtinentes, qui ſolum intendunt miniſtrare omnia prædicta pro ludis ex ſe non peccaminoſis non eſſe mortale, nec contra juſtitiam, & conſequenter ex tali ſubminiſtratione non poſſe oriri obligationem reſtitutionis, cum non ſit contra juſtitiam alicui debitam, nec peccatum aliquod niſi in caſibus jam dictis; quo ſenſu intellecta prima opinio admitti poteſt, nec multum diſcrepat a ſecunda.

QUÆSTIO QUINTA.

De Reſtitutione ex aliis capitibus proveniente.

90 Quædam alia capita aſſignari ſolent, ex quibus etiam reſtitutionis obligatio conſurgere poteſt, nimirum ex injuſtitia contractus, ex vectigalium defraudatione, ex incertis debitis, & inventis, ex venatione, piſcatione, & aucupio, & ex bonis in bello captis; ſed quia de obligatione reſtituendi, quæ provenit ex injuſtitia contractus, jam ſuperius egimus diſp. 4. de Contractibus, & de obligatione reſtituendi ex vectigalium defraudatione diſp. 5. de Obligationibus juſtitiæ diſtributivæ quæſt. 5. art. 2. & de obligatione ex incertis debitis, & inventis plura diximus diſput. 3. de Juſtitia, & Jure quæſt. 3. artic. 5. & diſp. 7. de Reſtitutione in communi quæſt. 2. art. 3. num. 53. & 55. ideo in hac ultima quæſtione breviter de cæteris agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Reſtitutione ex venatione, piſcatione, & aucupio.

91 Conveniunt Doctores, ſi animalia ſilveſtria ab aliquo capta fuerint, & poſtea ejus dominium, & poteſtatem evaſerint ante manſuefactionem, cuicumque licere ea capere, & in tali caſu fieri primo capientis, tunc enim cenſetur primus capiens illorum amiſiſſe dominium, & ſecundus acquiſiviſſe; unde ſi Cervus ſilveſter ex loco, ubi clauſus manebat, refugeret, ita ut cum difficultate a poſſidente capi poſſit, fit primo capientis; nam ſi facile capi poſſit, adhuc ſub priori domino cenſetur eſſe. Si vero animalia ſint domeſtica, & manſueta, vel facta manſueta, cum antea ſilveſtria eſſent, etiamſi dominorum poſſidentium poteſtatem evaſerint, ea capere non licet, & capiens ad reſtitutionem tenetur, ut conſtat ex Inſtit. de rerum diviſione, & ratio eſt, quia per hujuſmodi fugam animalia illa priſtinam libertatem acquirere non cenſentur, quam prius habebant, antequam a primo domino caperentur, quod præſertim de illis verificatur, quæ aſſueta ſunt etiam poſt fugam ad dominum redire. Verum eſt tamen unam certam regulam pro iis dari poſſe, quædam enim plus temporis requirunt, quædam minus, ut jam ad ſuam priſtinam libertatem, & feritatem rediiſſe cenſeantur, atque ideo fiant iterum primo occupantis; unde aves quæ in cavea cuſtodiuntur, ſtatim ac egrediuntur, & libere evolare poſſunt, cenſentur non eſſe prioris domini, niſi adhuc facile eas recuperare poſſit. Columbæ vero e columbario poſſidentis egreſſæ tunc illud relinquere cenſentur, ſi ter, vel quater columbarium alterius acceſſerint, nec tempore conſueto redeant, tunc enim ex hoc dominus prior videtur earum amiſiſſe dominium. Ita Molina, Cardin. de Lugo, Caſpenſis, & alii communiter, quod tamen prudentis arbitrio menſurandum eſt.

92 Primo tamen eſt difficultas, an liceat columbas ex alieno columbario ad ſuum allicere meliori eſca propoſita, vel aliis artificiis, quibus conſuetudinem redeundi ad proprium amittant, & tuæ fiant. Hic autem cum communi ſententia ſupponendum eſt columbaria licita eſſe ex natura rei, niſi alicubi aliqua lege prohibeantur, ut ex noſtris docet Aſteſanus lib. 5. tit. 29. art. 2. in fine, & Nicolaus de Orbellis 4. diſt. 15. quæſt. 3. §. 42. licet Paludanus, Major, & quidam alii antiquiores putaverint illicita eſſe propter damnum, quod columbæ ſatis, & ſeminibus inferunt vicinorum; hæc enim ratio non convincit, quia columbæ plus proficiunt terris, quas frequentant ſtercoriando, & prava ſemina comedendo, quam alias noceant; tum quia ſi columbaria non eſſent, columbæ ſilveſtres magis multiplicarentur, & longe majus damnum inferrent; tum tandem, quia columbaria eſſe licita communis uſus confirmat, ea tamen habentes curare debent, ne deſit cibus, ſic enim columbæ minus nocebunt. Hoc ergo ſuppoſito circa dubium propoſitum communis opinio docet eum, qui in ſuo columbario cum fraude illecebras apponit, ut aliorum columbas eo traducat, ad reſtitutionem teneri; quia quilibet in ſuo columbario jus habet contra alios durante ſuo dominio, ne utantur mediis per ſe ordinatis ad columbas a ſuo dominio extrahendas; ſecus autem eſt, ſi per accidens, & ſine fraude id accidit, ut verbi gratia ſi columbarium commodius faciat, ut ſuas columbas a temporum injuriis melius tueatur, vel ſi abundantius eis provideat, ut pinguiores, & fœcundiores fiant, hæc enim omnia poſſunt alienas attrahere ſine ulla reſtitutionis obligatione. Ita Leſſius, Molina, Vaſquez, Cardin. de Lugo, Caſpenſis, Angles ex noſtris, Layman, & alii communiter; qui tamen advertunt conſulendam eſſe loci conſuetudinem, dicunt enim in quibuſdam locis uſum eſſe, ut omni arte licitum ſit alienas columbas ad ſuum traducere columbarium, quod etiam magis expedit ad jurgia vitanda, & occaſiones peccandi; difficile enim eſt aliquem optimum pabulum in ſuo columbario apponere præciſe ad ſuas columbas retinendas, nec ullo modo alienas allicere intendat: unde aliqui ad ſcrupulos tollendos dicunt, etiamſi ex intentione illas ad ſe pertrahendi id

di id faciat, ad reſtitutionem non teneri, dum utetur ſuo iure proprias paſcendi columbas, nec mediis utetur per ſe ordinatis ad alienas pertrahendas.

93 Secundo eſt difficultas, an liceat columbas, dum extra columbarium vagantur, capere, & occidere, ſicut alias columbas, quæ aucupio capiuntur. Conveniunt Doctores, ut notat Card. de Lugo diſp. 6. ſect. 5. de natura rei id non licere, quod ex modo dictis non obſcure deducitur, ſiquidem ea animalia, ut dictum eſt, cenſentur eſſe ſub dominio, & poteſtate prioris domini, quamdiu conſuetudinem redeundi non amittunt, unde in quibuſdam locis graviter puniuntur, qui columbas tendunt columbaria non habentes, quia furtivæ præſumuntur. Nihilominus aliqui, ut Toletus lib. 5. ſummæ c. 30. in fine, putant ſecluſa etiam lege poſitiva, diſtantiam aliquam magnam a columbario ſufficere ad præſumendum in dubio non eſſe columbas ſub alicujus dominio, quod etiam approbat Card. de Lugo loc. cit. ſed eſſe omnino ſylveſtres, nec ullum dominum habuiſſe, vel ſi habuerunt, jam illum deſeruiſſe ob victus penuriam, vel alia de cauſa, unde ait Toletus loc. cit. intra ſpatium per leges permiſſum eas capere non licere, dum e propriis dominis aluntur, ſi vero nullus cibus eis a propriis dominis ſubminiſtratur, ob idque terras, & campos aliorum devaſtant, ait licite capi poſſe a dominis illorum, quibus damnum inferunt, quia Princeps auferre non intendit jus naturalis defenſionis contra aggreſſorem injuſtum, qui in alienos agros columbas famelicas immittit. Addit tandem poſſe etiam licite columbas capi, cum extra ſpatium determinatum nimia vagantur, ac ſi eſſent omnino ſylveſtres, illa enim longinqua evagatio arguit in utroque foro non eſſe amplius domeſticas, ſed ſylveſtres. Quanta autem eſſe debeat hæc diſtantia, leges non determinant, ſed arbitrio prudentum determinanda relinquitur; extat tamen lex in Hiſpania, ut refert Card. de Lugo cit. ex Covarr. in regula *Peccatum* 2. part. §. quæ permittit, poſſe columbas capi extra Leucam a columbariis, hoc eſt, tria milliaria Italica; ut enim in hac re aliqua certa regula aſſignaretur, & terminus ſtatueretur, voluit rationabiliter legislator, ut quoties intra leucam diſtarent columbæ a columbario, præſumeretur pro domino: extra leucam vero contra illum, quia regulariter a ſuo nido tam longe avolare non ſolent, niſi habeant magnam victus penuriam, unde credibile eſt, ut ait Card. de Lugo, hac lege voluiſſe legislatorem negligentiam, vel avaritiam dominorum punire, qui columbas debito pabulo privando cogunt ad victum quærendum per aliorum ſata, non ſolum proxima, ſed etiam valde remota, & ideo juſte voluit columbas in longinquo raptas in dominium capientis tranſire: Adhuc tamen earum eſt nec etiam extra leucam columbas capi poſſe, quando anceps fraudulentur, & artificioſe v. g. ſeminibus ſparſis paulatim eas extra leucam extraheret, ut eas impune capere poſſet, hoc enim eſſet eas vi, & dolo ex poteſtate ſui domini extrahere, ut ait Card. de Lugo ibidem ex Medina, Navarr., Molina, & aliis.

94 Tertio dubitatur, an Principes venationem, & piſcationem juſte prohibere poſſint. Quamvis aliqui apud Covarr. loc. cit. negaverint Principes venationem, vel piſcationem prohibere poſſe, quia poteſtatem non habent ſupra jus naturale, aut gentium, quo venatio, & piſcatio eſt omnibus permiſſa; oppoſitum tamen omnes DD. communiter docent, quia multa ſunt iure naturæ permiſſa, quæ tamen juſtis de cauſis iure humano aliquando ſunt vetita, ut patet de uſu armorum, qui iure naturæ eſt licitus, & tamen aliquando ab Eccleſia eſt prohibitus: ſic ergo pariter venatio, & piſcatio quibuſdam temporibus prohiberi poſſunt, quando in communem vergit utilitatem, quando feræ procreationi prolis attendunt. Major autem difficultas eſt de loco, an ſcilicet Princeps poſſit licite venationem, vel piſcationem in aliquo loco communi ſubditis prohibere, eamque facultatem ſibi ſoli uſurpare. Negant Hoſtienſis, Joan. Andreas, Decius, & quidam alii Juriſtæ, quia iure naturæ, & gentium hæc animalia ſunt velut libera, & quaſi naturalem libertatem habentia, qua ratione de iure naturæ ſunt omnibus communia, ac proinde ſunt primi capientis; ergo horum animalium venatio in locis communibus a Principe impediri non poteſt, quia nullus Princeps iuri naturæ derogare poteſt. Contraria tamen ſententia eſt vera, & communiter accepta, quod hoc facere poteſt ex conſenſu populi ſive gratis dato, ſive per contractum onerosum præſtito, quia poteſt populus cedere iuri ſuo; poteſt etiam hoc facere, ſi neceſſarium judicetur ad neceſſitates communes, vel etiam ipſius Principis ſuſtentationem, ſicut etiam ad hunc finem alia tributa imponi poſſunt. Ita Doctores omnes adducti, qui addunt hoc etiam Principem facere poſſe ad ſolam ſui recreationem, reſervando ſibi in aliquo loco alias communi venationem, vel piſcationem, cum enim Principes pro Republica laborent, poſſunt etiam ex publico debitæ recreationis cauſa hoc ſibi reſervare in aliquo loco determinato; quod appoſite additur, quia in omnibus locis populi hoc facere poſſe non videntur ſine ejus conſenſu ad ſolam ſui recreationem, niſi propter hoc remittat aliquid de tributis; nimis enim inhumanum eſſet, & aliquid tyrannidis ſaperet, ſibi, ſuæque recreationi tantum conſulere velle, & populum omni hujuſmodi recreatione privare, quæ in iure naturæ, & gentium conceditur; cavere tamen debet Princeps in loco ſibi ad venationem reſervato damna, quæ hujuſmodi feræ agris vicinis inferre ſolent, alias ad reſtitutionem teneretur, niſi ſubditi condonent.

95 Quarto dubitatur, an unuſquiſque poſſit prohibere venationem in agro ſuo. Aliqui Juriſtæ abſolute affirmant quemlibet habere jus prohibendi venationem ſuo prædio ex §. *Feræ inſtit. de rer. diviſion.* Sed melius reſolvitur hæc difficultas procedendo cum diſtinctione aſſignata a Scoto, Medina, Angles ex noſtris, & a Card. de Lugo loc. c. nimirum fundum proprium alicujus privatæ perſonæ aliquando eſſe muro circumdatum, vel ſepe, vel talem propter aliquas circumſtantias, ut domino liceat aliis ingreſſum impedire ad evitandum damnum, quod ſegeti, fructibus, & arboribus ex libero aliorum tranſitu imminere poſſit, & tunc ſicut dominus rationabiliter alios ab ingreſſu arcere poteſt, ſic etiam in eodem fundo venationem, vel aucupium prohibere poterit; & in hoc ſenſu lex citata intelligi debet, in qua dicitur non poſſe aliquem in alieno fundo, invito domino, aucupari, loquitur enim de fundo, cujus ingreſſum poſſet dominus alias prohibere. Aliquando vero talis eſt fundus, ut liberum ſit cuique illum ingredi, vel illuc tranſire, ut quando fundus eſt otioſus nulla habens ſemina, vel poſt abſolutam meſſem, vel totum ad communia paſcua deſervit, quæ tranſitu nihil pati poſſint, & hanc ſervitutem videtur habere conſuetudine præſcriptam, tunc in tali fundo ſicut dominus non poteſt aliis ingreſſum, & tranſitum rationabiliter prohibere, ſic nec videtur prohibere poſſe, ut ibi leporem inſequantur, vel aves capiant, quia ad hos uſus communis eſſe videtur ager ille, ſicut omnes aliæ campi, vel montis partes. Advertit tamen Aſteſanus noſter loc. cit. venatores, qui conculcant agros, & vineas aliorum, quorum canes occidunt anſeres, oves, & agnos pauperum, teneri reſtituere æſtimationem damni, alias mortaliter peccant, ſi non reſtituant, niſi damnum ita modicum eſſet, quod probabiliter non curarent illi, quibus fieret.

96 Quinto eſt difficultas, an peccet, & ad reſtitutionem teneatur qui venatur, vel piſcatur contra prohibitionem juſtam. Non eſt autem quæſtio, quando venatio prohibita eſt ratione ſtatus perſonæ, prout prohibita eſt Clericis, & Religioſis ex Concilio Aurelianenſi, vel ſolum ob bonum commune, ut ſolet prohiberi menſibus, quibus animalia ſunt gravida, vel tali genere retium, & inſtrumentorum, ne animalia conſumantur penitus, & extinguantur, ſed quæſtio eſt, quando prohibitio facta eſt ratione loci, cui eſt immunitas data a Principe, vel in gratiam alicujus, qui ſolus ibi venari poteſt, & feras, vel piſces capere, cæteri vero prohibentur. Prima ſententia docet, venatorem acquirere quidem dominium ferarum quas capit, peccare tamen contra juſtitiam in illum, qui ſolus in eo loco jus venandi habebat, atque adeo debere ei reſtituere, non quidem feram emptam, aut ejus valorem, ſed quantum detrimenti paſſus eſt ob venationem illam. Quod autem dominium ferarum acquirit, ex eo probat, quia licet dominus ſylvæ jus haberet eas capiendi, nondum tamen eas ceperat, atque ideo ſylveſtres manebant adhuc, & in ſua libertate, & ideo fiunt primo capientis; unde licet aliquis habeat jus piſcandi in tali flumine, & quod nullus alius piſcetur, non ideo eſt jam dominus illorum piſcium; hæc enim, quæ ſuam retinent libertatem, non poſſunt fieri noſtra per ſolam voluntatem noſtram, vel Principis, & ideo venator, qui eas feras capit, fit dominus earum, cum eas in nullius bonis inveniat. Ita Medina, Covarr. Molina, Leſſius, & plures alii.

97 Secunda ſententia negat venatorem in propoſito caſu peccare contra juſtitiam, & ad reſtitutionem teneri damni illati, & tantum ait peccare contra obedientiam, & legem. Ita Vaſquez, Turrianus, Card. de Lugo, Caſpenſis, & alii, quæ opinio mihi probabilior videtur, nempe non teneri reſtituere neque animal captum ob rationem a prima ſententia adductam, neque damnum illatum, niſi forte gravius eſſet, quam ſola captio animalis illius, unde non poſſunt ſtare hæc duo, quod ſcilicet venator acquirat dominium illius feræ, & quod teneatur ad reſtitutionem damni illati per talem venationem, & captionem. Nec obſtat, quod captura ſit prohibita, quia illa prohibitio ſolum facit, quod talis venatio ſit contra obedientiam, & legem; non vero quod ſit contra juſtitiam, cum feræ illæ adhuc maneant nullius in bonis, & ob ſuam libertatem aptæ, ut fiant primo occupantis, & capientis eas. Nec etiam obſtat, quod lex talem venationem prohibens ſæpe ſit ſub gravi pœna; quia communi prudentum judicio graviter obligare non cenſetur, licet domini tantum ibi venari ſoleant; quia feræ nullius ſunt, nec Princeps earum reſtitutionem petit, ſed tantum pœnam exigit, ſi venator deprehendatur; quæ etiam pœna non debet eſſe corporalis e. g. mutilatio, vel flagellatio, ut notat Aſteſanus loc. cit. & alii communiter, ſed tantum pecuniaria, vel incarcerationis per aliquot dies. Denique quando animalia ex talibus locis a Principe prohibitis egrediuntur, a quocumque poſſunt licite capi, nec ob id poſſunt puniri, quia tunc iure gentium ſunt primo occupantis.

98 Sexto eſt difficultas, an fera ab uno vulnerata, & poſtea ab alio capta, ſit vulnerantis, vel capientis. Item cujus ſit fera, quæ poſtquam in ejus laqueum præparatum

Digitized by Google

incidit, ab alio ſuperveniente invenitur, & capitur. Aliqui dixerunt eſſe capientis, quia vulnerans, vel dominus laquei nondum eam ceperat, atque ideo nondum erat dominus feræ, quod deducunt ex lege *In laqueum* de acquirendo rerum dominio. Quoad ſecundam difficultatem verius videtur talem feram laqueo meo captam, & ibi exiſtentem, eſſe meam, & ſub meo dominio, jam enim antea per inſtrumentum meum apprehenſa eſt, & libertas naturalis ei ablata fuit, & in meam venit poteſtatem, ſicut ſi manibus eam tenerem. Ita Molin. Laymen, Emmanuel Sa, Caſpenſis, & alii, qui explicant legem in oppoſitum adductam in caſu, quo fera eſſet laqueum evaſura, & ſi eſſet ab eo extricatura, tunc enim poſſet ab alio capi, & licita poſſideri, quia qui laqueum poſuit, nondum ita perfecte illam habebat; quod ſi dubium ſit, an eſſet laqueum evaſura, judicari debet pro eo, qui laqueum poſuit, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, vel quaſi poſſidentis, ut eſt in propoſito. Quo autem ad primam difficultatem de fera ab uno vulnerata, & poſtea ab alio capta, diſtinguendum eſt cum Molina, Leſſio, Layman, Card. de Lugo, Caſpenſi, & aliis, ſi enim fera vulnerata manus vulnerantis moraliter evadere non poteſt, quia graviter eſt vulnerata, & illam velociter inſequitur ſine dubio capturus, tunc fere ſub ejus poteſtate, & dominio cenſenda eſt, & quaſi ab eo capta, quare alius juſte eum prævenire non potuit; ſi vero dubium eſſet, an foret eam capturus, tunc fere cenſenda eſt capientis, & non vulnerantis, quia tunc videtur ſuam naturalem libertatem habere, & ideo fit primi occupantis, quod ſatis dilucide deducitur ex L. *Naturaliter* ff. de acquirendo rerum dominio, ubi dicitur feram recepiſſe naturalem libertatem, quando difficilis eſt ejus proſecutio.

99 Poſtremo eſt difficultas, quid ſit dicendum, ſi contingat feram, quam ego proſequor, incidere in tuum laqueum. Aliqui dicunt in tali caſu feram eſſe primo occupantis, quia uterque habet jus occupandi, tu quia habes eam in tuo laqueo, ego vero quia feci in illum incidere, atque ideo erit ultarutrius, qui eam primo occupaverit. Ita Leſſius, Caſpenſis, & alii. Aliqui e contra dicunt, eſſe illius, in cujus laqueum incidit, quia quicquid antea tu ſecaris perſequendo, nondum tamen eam cœpiſti; ego autem primus cœpi laqueo meo, cum antea non eſſet capta, ſed proxima, ut caperetur. Ita Card. de Lugo diſp. cit. ſect. 8. Alii tandem cum diſtinctione procedunt, ſi fera non incidendo in laqueum adhuc ab eo perſequente evadere non potuiſſet, tunc totam ad venantem pertinere, quia laqueus ad capturam per accidens ſe habuit. Si vero laqueo non exiſtente, adhuc evadere potuiſſet, feram eſſe dividendam, quia & laqueus, & inſecutio fuerunt ſimul concauſæ, ut caperetur. Ita Molina diſp. 43. in fine; qui dicendi modus mihi probabilior videtur, & conformior doctrinæ traditæ in caſu de fera ab uno vulnerata, & poſtea ab alio capta, diximus enim quod ſi fera vulnerata manus vulnerantis moraliter evadere non poſſit, quia graviter eſt vulnerata, & ideo velociter eam inſequitur, ut ſit moralis certitudo comprehenſionis, tunc fera ſub ejus dominio, & poteſtate cenſenda eſt. De qua materia etiam videri poteſt Mons Regalis ex noſtris de ſeptimo Decalogi præcepto cap. 7.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Reſtitutione ex bello injuſto.

100 QUandonam bellum ſit juſtum, & quando injuſtum, patet ex dictis diſput. 3. quæſt. 3. art. 2. in fine, ubi diximus, ad juſtitiam belli duo præſertim requiri, primum eſt legitima auctoritas in inferente bellum, quæ ſolum reſidet in Principe, vel Republica, quæ ſuperiorem non recognoſcit; alterum eſt juſta cauſa, ſeu legitimus titulus bellandi; quibus conditionibus deficientibus bellum dicitur injuſtum, & ex ipſo oritur obligatio reſtituendi rapta hoſtibus, & acquiſita in eo; quæ obligatio breviter eſt modo declaranda in hoc articulo, nam de juſtitia belli latius agemus diſp. ſeq. q. 4. art. 2.

Primo itaque docet Angles ex noſtris lib. 4. ſent. quæſt. de reſtitutione ex bello injuſto Difficul. 2. quod quando bellum eſt juſtum, & Superioris auctoritate illatum, qui plus abſtulit, quam ab hoſtibus debebatur, ſive aggreſſor, ſive defenſor ſit, ad reſtitutionem non tenetur; & ratio eſt, quia quando bellum eſt omnino juſtum, qui gerit bellum eſt Miniſter juſtitiæ divinæ, & humanæ, atque ita poteſt, ut Judex, & Miniſter in pœnam delicti retinere omnia, quæ ab Adverſariis ultra rem a Tyranno occupatam abſtulit, quemadmodum Judex latronem punit in ſeptuplum ultra rei furtivæ pretium. Inferens vero bellum ſine Superioris auctoritate, etiamſi juſta de cauſa moveatur, nimirum ad recuperandas res proprias ab adverſariis uſurpatas, quicquid ultra debitum abſtulerit, reſtituere tenetur, & ratio eſt, quia cum non ſit juſtitiæ Miniſter, eo quod ſine Superioris auctoritate bellum induxit, adverſarium punire, vel ab illo quidquam ultra ſibi debitum auferre non poteſt, quemadmodum dominus rei furto ſublatæ auctoritate privata furem in quadruplum punire nequit, ut poteſt Judex. Ita Angles ad verbum loc. cum pluribus aliis.

101 Secundo, milites peccant cum onere reſtituendi, ſi a ruſticis, & aliis apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam dona acceptent, niſi conſtet omnino libere fieri, ſiquidem donationes iſtæ regulariter ſolent eſſe coactæ ex vi, & metu, non autem ſpontaneæ, præter ea, quæ ſe ſubminiſtrare debent ex conſtitutione Principis, niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate. Ita Molina, Bonacina, Palaus, Diana, Buſemb. & alii paſſim. Quod vero attinet ad bona hoſtibus erepta in bello juſto, communiter Doctores docent, quod ſi immobilia ſint, non eſſe capientium, ſed Principi applicari debere; bona vero mobilia in actuali conflictu capta, & erepta jure gentium ſunt ipſorum capientium, etiamſi compenſationem damnorum excedant, & ab eis juſte poſſideri poſſunt. Addunt tamen Bartolus, Sylveſter, Tuſcus, Stephanus a S. Gregorio, & alii, quod licet hujuſmodi bona mobilia jure gentium ſint ipſorum capientium, & inter ipſos dividenda; jure tamen poſitivo debent prius poni in communi, & Capitaneo aſſignari, ut cuicumque ſecundum merita diſtribuat; aliter enim rapina eſſet, niſi conſuetudo adeſſet, ut unuſquiſque quod capit retineat. Addunt inſuper hoc non intelligi de bonis paſſageriorum, ſeu tranſeuntium neminem infeſtantium, ſicut nec poſſunt eorum perſonæ moleſtari, & idem dicendum ejuat, ſi caperentur homines, vel eorum bona in territorio non diffidato, quia tenerentur capientes ad reſtitutionem omnium damnorum, imo tamquam latrones condemnari poſſent. Tandem ab hac regula excipiunt etiam bona Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum innocentium, quæ ob delictum civitatis occupari non poſſunt; & damna a militibus illata Eccleſiis, & Monaſteriis ſunt reſtituenda, ut definitur in cap. *Innovamus* de tregua, & pace, & eſt Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. ſunt etiam milites excommunicati excommunicatione Papali, ut habetur in cap. *Conqueſti* de ſententia excommunicationis; quod intelligendum eſt, quando bellum non eſt contra Prælatum, ſed adverſus dominum temporalem; quod additur, quia ſi bellum injuſtum ſit contra Prælatum Eccleſiæ injuſte pugnantem, Clerici repellere poſſunt abſque prædictis pœnis, quæ ſunt ſubditi Prælati injuſte pugnantis, ut Angles advertit loc. cit. Difficul. 5.

102 Tertio prætarea addunt Azorius 3. part. lib. 2 cap. 7. quæſt. 20. Stephanus a S. Gregorio lib. 1. c. 17. num. 32. & plures alii, finitima regna inter ſe bellum continuum habentia poſſe ſemper, & continua bona ſua adinvicem recuperare ex quibuſcomque perſonis alterius regni inimici, ſi tale bellum ſit ex voluntate Regum; & hoc convenit non ſolum toti Regno in bello publico, ſed omnibus, & ſingulis perſonis in bello particulari ex virtuali eorum Regum voluntate, ut dicitur de Turcis, & Saracenis, quorum bona impune a Chriſtianis poſſunt auferri, quia Chriſtianorum terras poſſident, & iniquis perſecutionibus eos affligunt, & tamquam hoſtes atrociſſimi Chriſtianam Religionem, & imperium delere conantur, unde licite occidi poſſunt, & ſervis, ac aliis bonis expoliari. Itaque ſuppoſito bello continuo inter Gallos, & Hiſpanos, ut hac tempeſtate valde periculoſum eſt, ſi Hiſpanus etiam bello privato bona abſtulerit Gallo, & ambo ſint ex confinibus, ubi eſt bellum continuum, & Gallus ſciat bona ſua aliter ab Hiſpano recuperare non poſſe, niſi ſpoliando alium Hiſpanum, vel ſi talia Gallus ad Regem Hiſpaniæ recurret, ut bonorum ſibi ablatorum reſtitutionem præciperet, & Rex id agere nollet, vel ſaltem probabiliter hoc prævideret, utique in tali caſu Gallo licitum erit pro compenſatione ſuorum bonorum alium ſpoliare Hiſpanum, & hoc non niſi ratione belli continui ex voluntate Regum inducti.

103 Quarto tandem conveniunt Doctores omnes bello injuſto acquiſita eſſe reſtituenda, imo Calderinus conſil. 95. num. 6. & Angelus conſil. 367. num. 5. addunt cum aliis non ſolum talia bona eſſe reſtituenda, ſed etiam reſtitui debere omnia damna, & intereſſe aliorum, nec valere conſuetudinem in contrarium, idque intelligunt de quocumque bello injuſto, ſive ratione cauſæ, ſive ratione modi, & ordinis procedendi. Advertendum tamen eſt cum Molina, Bonac. Azorio, & pluribus aliis, milites bona fide in bello pugnantes, & eos qui tam dubium depoſuerunt de injuſtitia belli, ſi poſtea noverint bellum fuiſſe injuſtum, non teneri de damnis illatis, ſed tantum reſtituere tenentur, quod habent de bonis in dicto bello captis, & hoſtibus ereptis, ac etiam id, in quo facti ſunt ditiores; quod ſi dubium non depoſuerint, quod de dicta belli juſtitia practice haberent, & poſtea noverint bellum fuiſſe injuſtum, tunc a reſtitutione omnium damnorum illatorum non excuſantur. Quæres, an bona acquiſita bello injuſto ex parte inimicorum, ut a Saracenis, vel Turcis, & poſtea ab aliis Chriſtianis recuperata; fiant, & acquirantur ipſis recuperantibus. Reſpondetur dominos bonorum amiſſorum bello injuſto ex parte inimicorum, ut in caſu poſito, non perdere dominium dictorum bonorum, cum dominium non transferetur, niſi in bello juſto, & ideo dicta bona recuperantes ab hoſtibus tenentur illa propriis dominis reſtituere, compenſata tamen æſtimatione operæ, & induſtriæ adhibitæ in dictis bonis recuperandis, & idem dicendum eſt de ementibus dicta bona aliena. Ita Molina, Bonacina, Stephanus a S. Gregorio, & alii.

DISPU-

Google

DISPUTATIO DECIMA

DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

1 PRæmiſſis in præcedentibus Diſputationibus quæ ſpectant ad notitiam legum, & præceptorum in generali, quales ſunt regula tum interna, tum externa actuum humanorum ad eorum bonitatem, vel malitiam dignoſcendam, modo in ſequentibus diſputationibus deſcendendum eſt ad leges, & præcepta in particulari Dei, & Eccleſiæ. Quoniam vero horum præceptorum fundamentum ſunt Virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas, de harum præceptis primo agendum eſt in præſenti diſputatione, utpote quæ ſunt quaſi præambula Decalogi, omiſſis quæſtionibus ad ſpeculativam, & ſcholaſticam pertinentibus, de quibus ſufficienter egimus lib. ſent. diſp. 6. repetendo ſolum interdum quæ ad moralem doctrinam pertinent, vel lectorem ad ea loca remittendo.

QUÆSTIO PRIMA.

De præceptis fidei.

CUm fides ſit ſacrorum, quæ de Deo ſunt, eloquiorum dux, & cæterorum fundamentum, ut ait Sanctus Baſilius in Pſalm. 115. primo loco in præſenti quæſtione explicabimus ea, quæ ad virtutem fidei ſpectant, & vitia ei contraria; deinde quæ ad præceptum Spei, & poſtremo quæ ad virtutem Charitatis, & ad ipſius obligationem pertinent.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ myſteria fidei neceſſario ſint credenda.

2 PRimo recolendum eſt ex dictis diſp. 6. cit. quæſt. 16. ab initio, in lege gratiæ poſt Evangelii promulgationem omnes fideles teneri aliquo modo explicite credere articulos fidei, licet hæc neceſſitas reſpectu omnium fidelium non ſit æqualis, ut ait Scotus 3. diſt. 25. quæſt. 1. nam majores, ut Prælati, & Superiores omnes præſertim Epiſcopi, tenentur habere fidem magis explicitam omnium myſteriorum, utpote quibus alios de rebus fidei inſtruere incumbit ex officio; minores vero præſertim rudiores, & ſimpliciores non tenentur de neceſſitate omnes, & ſingulos articulos explicite, & diſtincte credere, ſed ſufficit, quod in generali credant totum id, quod Eccleſia credit; in particulari vero tenentur ad explicite credendum illa, quæ ſunt ſuæ illorum capacitatis, ut poſtea explicabimus. Ex iis vero, quæ fideles explicite credere tenentur, quædam neceſſario credenda ſunt neceſſitate medii, ſeu finis, quibus etiam inculpabiliter ignoratis finis ultimus obtineri nequit; alia vero neceſſitate præcepti, ſine quibus nimirum inculpabiliter omiſſis adhuc finis obtineri poteſt; quæ duplex neceſſitas medii, & præcepti ſatis explicata eſt diſp. 6. cit. quæſt. 15. ab initio; quinam autem proprie dicendi ſint articuli fidei, & quomodo inter ſe diſtinguantur, fuſe declarat ex noſtris Aſtaſanus lib. 2. tit. 55. art. 2. & Scotus loc. cit. Demum, ut pateat quid importent hujuſmodi voces implicite, vel explicite aliquid credere; implicite credere eſt alicui propoſitioni aſſentire confuſe in communi, & indiſtincte, vel quatenus virtute continetur in alia propoſitione, quam diſtincte credimus, unde implicite dicitur credere, qui credit aliquid explicite in quo alterum implicite continetur v. g. ſi credis, quod credit Eccleſia; explicite vero credere idem eſt, quod diſtincte, & in particulari, unde fides explicita dicitur, per quam res in ſe & ſub propria ratione creditur; fides vero implicita appellatur, per quam creditur res in alio univerſali, vel materiali objecto contenta, ut Doctor ſignificat l. c.

3 Secundo conveniunt Doctores poſt Chriſti adventum, & ſufficientem Evangelii promulgationem tria præſertim myſteria eſſe neceſſario credenda neceſſitate medii; primo Deum eſſe, illumque juſtum remuneratorem decernere præmia juſtis, & ſupplicia improbis; ſecundo Myſterium Trinitatis; tertio Myſterium Chriſti, & Incarnationis, & fidem horum trium myſteriorum actualem neceſſariam eſſe non ſolum ad beatitudinem, ſed etiam ad juſtificationem omnium habentium uſum rationis. Diſcrepant tamen, an fides actualis horum trium neceſſario eſſe debeat explicita, vel ſufficiat implicita; & quamvis aliqui aſſerant ſufficere implicitam, diſput. tamen cit. quæſt. 16. artic. 1. cum communiori, & probabiliori ſententia ſtatuimus debere eſſe explicitam, & hanc fuiſſe ſententiam Seraphici Doctoris 3. diſt. 25. art. 1. quæſt. 3. & Subtilis ibidem quæſt. 1. ſub lit. F. ubi ait eamdem eſſe neceſſitatem fidei de Chriſto Redemptore, ac de Deo Creatore, quare cum fides explicita Dei Creatoris ſit neceſſaria ſimpliciter ad ſalutem, ita & Chriſti Redemptoris. Nec obſtat, quod dicat ibidem fidem explicitam Redemptoris non fuiſſe pro omni ſtatu neceſſariam; etenim his verbis ſolum negat neceſſitatem fidei hujus explicitæ ante Evangelii promulgationem, non vero poſt, uti diximus, & hanc ſententiam eſſe probabiliorem deducitur expreſſe ex Scripturis, & Patribus. Et quidem quoad primum myſterium de Deo Creatore, & Remuneratore deducitur manifeſte ex verbis S. Pauli in Epiſt. ad Hebræos cap. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt*, qualis autem ſit illa remuneratio declarat Chriſtus Matt. cap. 25. ubi loquens de reprobis ait: *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.*

4 Quod autem ad ſecundum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis conſtat primo ex verbis Chriſti Matth. 28. dum mittens Apoſtolos ad fidem propagandam injungit illis expreſſe, ut docerent omnes gentes, & baptizarent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; hoc idem conſtat ex ritu Eccleſiæ, quæ neminem ad baptiſmum recipit, quin prius diligenter inquirat an credat in Deum Patrem, in Jeſum Chriſtum ejus Filium, & in Spiritum Sanctum, qua ceremonia ſatis aperte ſignificat, qui explicitam Sanctiſſimæ Trinitatis fidem non habet, non eſſe gratiæ baptiſmalis, ac proinde juſtificationis capacem; hoc idem etiam conſtat ex ſymbolo S. Athanaſii, dum inquit *fides autem catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur* ſubdens, quod qui hoc non crediderit, ſalvus eſſe non poterit. Demum quoad tertium myſterium Chriſti, & Incarnationis ex pluribus novi Teſtamenti teſtimoniis deducitur, ut Jo. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*; quibus verbis cognitio Chriſti eodem modo ad vitam æternam conſequendam neceſſaria dicitur, ſicut cognitio Dei, quæ neceſſario debet eſſe explicita, & cap. 1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus*, & cap. 3. *Qui non credit jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei*; idem etiam conſtat ex eodem Athanaſii ſymbolo, dum inquit: *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut incarnationem quoque Domini noſtri Jeſu Chriſti fideliter credat*, quæ teſtimonia fuſe explicata ſunt, & diſcuſſa loc. cit. ubi etiam advertimus, non omnes articulos, qui ad Chriſtum pertinent, neceſſario credendos eſſe neceſſitate medii, ſed eos tantum, qui ſunt fundamentum noſtræ ſalutis, ut Chriſtum eſſe verum Deum, & hominem, mortuum eſſe, ac ſurrexiſſe pro totius humani generis ſalute, quod etiam notavit Bonacina diſp. 3. circa primum Decalogi præceptum quæſt. 2. punct. 2. ubi etiam præter Auctores pro hac ſententia loc. cit. a nobis adductos citat Bannem, Medinam, Tureianum, Reginaldum, Aragon. & alios.

5 Tertio conveniunt Doctores, & omnes fideles, poſtquam ad rationis uſum pervenerunt, teneri neceſſitate præcepti credere explicite, & ſcire ſaltem craſſo modo, & quoad ſubſtantiam hæc omnia, nempe ſymbolum Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ Sacramenta maxime neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, reliqua autem tunc, quando illa ſuſcipere volunt, & intendunt, quæ omnia ſunt intelligenda, niſi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet. Tenentur itaque fideles ad ea omnia ſcienda, & credenda, quæ in ſymbolo, & oratione dominica continentur, quia hæc ſunt præcipua noſtræ fidei rudimenta, & expreſſe deducitur ex Catechiſmo part. 2. c. 11. ubi dicitur teneri patrinos ad Symbolum, & Orationem dominicam eos docere, quos de fonte lavaverint; ergo ſi illi ad docendum tenentur, iſti pariter ad diſcendum erunt adſtricti. Item tenentur ad cognoſcenda, & credenda omnia in Decalogo contenta, quia illorum obſervatio ad ſalutem eſt neceſſaria, dicente Chriſto Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, ſervari autem non poſſunt, ſi ignorentur, nullus enim adimplere poteſt, quod ignorat, vel quod ſolum in confuſo cognoſcit. Rurſus tenentur etiam ad ea cognoſcenda, & credenda, quæ pertinent ad Sacramenta maxime ad ſalutem neceſſaria, cum in adultis prima diſpoſitio ad Sacramentum aliquod digne ſuſcipiendum ſit fides reſpectu illius Sacramenti, quod debet ſuſcipi ut conſtat ex dictis lib. 4. ſent. d. 1. de Sacramentis in genere, ſequitur neceſſario obligationem illius Sacramenti ſuſcipiendi ſecum inferre obligationem habendi fidem explicitam reſpectu illius, ut digne ſumatur, quod pariter dicendum eſt de aliis Sacramentis ad quæ ſuſcipienda non eſt obligatio, ut digne ſumi poſſint. Denique tenentur fideles ad ea omnia cognoſcenda, & expli-

eſſe credenda, quæ ſecundum peculiarem exigentiam cujuſque ſtatus, & conditionis juxta divinæ legis præſcriptum ad ſalutem conſequendam ſunt neceſſaria.

d Horum autem omnium cognitio, & fides explicite dicitur eſſe omnibus fidelibus neceſſaria neceſſitate præcepti, non quia fides myſteriorum paulo ſupra aſſignatorum neceſſaria neceſſitate medii non ſit etiam neceſſaria neceſſitate præcepti, quia eſt regula univerſalis, quod quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ſunt etiam neceſſaria neceſſitate præcepti, quilibet enim tenetur aſſumere medium ſibi ad ſalutem neceſſarium, ſed cognitio, & fides explicita Symboli, Orationis dominicæ, & aliorum prædictorum dicitur eſſe neceſſaria præcipue neceſſitate præcepti, quia ſolum ſub tali neceſſitate cadit, non autem ſub neceſſitate medii, quia impotentia, aut invincibilis ignorantia iſtorum excuſaret a culpa, & in tali caſu deſinunt eſſe neceſſaria ad finis conſecutionem, juxta explicationem utriuſque neceſſitatis ab initio articuli ſuperius adductam; & hæc omnia intelliguntur de actu interiori fidei, nam de exteriori poſtea dicemus. Hic autem advertendum eſt, quod quando dicimus fideles omnes teneri præfata myſteria explicite credere quædam neceſſitate medii, & quædam ſola neceſſitate præcepti, per talem explicitam credentiam non eſt intelligenda tam exacte, & diſtincte cognitio, ut illa myſteria attingere tenerentur ſub propria, & quidditativa ratione, quia ut ait D. l. c. lit. D. non requiritur neceſſario in quolibet pio ſtatu iſto, quod etiam illa myſteria, & articulos fidei ita explicite, & diſtincte credat, quia Deus nullum obligat ad impoſſibile, & ideo ſi ſit aliquis rudis, qui concipere non poteſt, quid eſt natura, & quid eſt perſona, non eſt neceſſe, quod habeat actum explicitum de articulo pertinente ad eſſentiæ unitatem, & perſonarum trinitatem diſtincte, ſicut habent Clerici litterati; ſed tenetur ſcire articulos explicite, hoc eſt, in particulari quantum ad ſubſtantiam, & præſertim illos, qui ſunt facilioris capacitatis, ſicut quod Chriſtus natus eſt, & paſſus, & alia quæ ad redemptionem pertinent; & ſic etiam loquitur D. Bonav. l. c. dum inquit, ſimplices eos tantum articulos teneri credere explicite, qui communiter prædicantur in Eccleſia, & quos manifeſtat eis Eccleſiaſticus uſus, & conſuetudo, ſicut eſt de unitate, & trinitate, quam poſſunt noſcere ex ipſo actu conſignationis, quando ſe ſignant in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ſicut etiam de Nativitate, Paſſione, Reſurrectione, & Aſcenſione; hos ſiquidem articulos poſſunt explicite idest in particulari cognoſcere ex ipſis ſolemnitatibus, quas Eccleſia celebrat; alios vero articulos non ita manifeſtos tenentur credere implicite, ut, ſcilicet, in generali credant omne quod credit Sancta Mater Eccleſia; ita quod in particulari a nullo illorum diſſentiant.

7 Quarto tandem conveniunt Doctores præceptum fidei duplex eſſe, unum affirmativum, alterum negativum, affirmativum eſt, ut ea omnia, quæ a Deo ſunt revelata, & ut alia nobis ab Eccleſia propoſita credamus; negativum eſt, ut erroneis dogmatibus fidem non præſtemus divinæ veritati contrariis, & ab Eccleſia vetitis, & proſcriptis; quæ duo præcepta ſatis expreſſe primis Decalogi verbis ſignificentur, in quibus ex una parte præcipitur, ut unum Deum adoremus, & per fidem agnoſcamus; ex altera vero ne Diis alienis, & falſis fidem habeamus, prohibetur; & hoc quidem cum ſit præceptum negativum obligat ſemper, & pro ſemper, quia numquam licet Idolis fidem adhibere, & a vera fide diſſentire; illud vero cum ſit affirmativum, licet ſemper obliget, non tamen pro ſemper, ſed quibuſdam ſtatutis temporibus, & occaſionibus, unde inquit Doctor loc. cit. quod quilibet habens uſum rationis tenetur pro aliquando ad aliquem actum explicitum fidei. Sed eſt difficultas, quandonam affirmativum iſtud fidei præceptum obliget, ſeu quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum; circa quod plures, & varii caſus aſſignari ſolent, in quibus unuſquiſque ſub mortali ad actum interiorem fidei eliciendum tenetur, qui tamen omnes ad tres reduci poſſunt, ut notat Abellius cap. 4. *de præceptis Decalogi* ſect. 1. Primus eſt, cum alicui myſteria fidei primo ſufficienter ad credendum proponuntur; ſufficienter autem proponi dicuntur, quando rationibus aut miraculis, aut ſignis, vel conjecturis ita proponuntur, ut ratio dictet fidem noſtram eſſe veram, quo ratione pueri cum primum ad rationis uſum pervenerunt, & ipſis fidei myſteria ſufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præſertim ſi ad id ſe eſſe obligatos præſentiant ex conſcientiæ dictamine, nec excuſari poſſint ex inadvertentia, aut invincibili ignorantia, quod ſimili ratione de infidelibus dici debet; & in hoc caſu præceptum fidei obligat directe.

8 Alter caſus eſt, quando fidem exterius confiteri tenetur, quam abſque actu interno fidei confiteri non poteſt, ut cum quis juridice, & publica auctoritate de fide interrogatur; tunc enim obligatur ad actum internum fidei eliciendam propter actum externum confeſſionis, quam abſque actu fidei interno præſtare non poteſt; quæ obligatio urget etiam ſi ab aliquo privato de fide interrogaretur, ſi ex illius confeſſionis omiſſione divinus honor notabiliter læderetur, vel gravæ aliquod ſcandalum redundaret in proximum; & in hoc caſu pariter currit obligatio directa de actu fidei eliciendo. Tertius caſus eſt, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui ſine fide exerceri nequit, ut cum quis tenetur de aliquo peccato pœnitere, & conteri, Sacramentum aliquod ſuſcipere &c. non enim poteſt contritionem habere, niſi credat Deum poſſe peccata remittere; nec aliquod ſacramentum recipere, niſi credat illius virtutem, & efficaciam, nec quis poſſet debite Euchariſtiam ſuſcipere, quin credat realem præſentiam, & exiſtentiam Chriſti Domini ſub ſpeciebus conſecratis; & ad hunc caſum reducitur alter, quando quis aliqua tentatione vexatus videt ſe illam aliter ſuperare non poſſe, niſi actum aliquem fidei eliciendo, tunc enim illum elicere tenetur; & pariter ad hunc eumdem caſum reducitur alter de articulo mortis, quatenus homo tenetur tunc ſe ad Deum convertere per actum contritionis, qui tunc neceſſarius eſt; actus autem contritionis annexum habet implicite actum fidei, & ſpei, cum nullus Deum ſuper omnia diligere poſſit, & peccatum deteſtari, quatenus eſt offenſa Dei, niſi in Deum credat, & ſperet. Ex quo infertur in hoc tertio caſu præceptum fidei per ſe, & directe non obligare, ſed tantum indirecte, & per accidens, unde fit, quod ſi quis ſuſceptionem alicujus ſacramenti omittat, ad quam obligabatur, ſufficit ſi in confeſſione declaret, ſe hujus ſacramenti receptionem omiſiſſe, nec opus eſt, ut fidei omiſſionem exprimat, cum hujus omiſſio non ſit peccatum ob omiſſionem illius diſtinctum. Ita Layman, Amicus, Caſpenſis, Abellius, Azorius, Boneſcius, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

An ſit præceptum de externa fidei confeſſione, & quando obliget.

9 PRimo certum eſt dari præceptum divinum de non negando fide externe, unde numquam licitum eſt negare fidem externe etiam metu tormentorum, quamvis fides interne retineatur in corde; & hoc eſt dogma de fide ſtatutum in concilio Romano ſub Sancto Cornelio Papa, ut colligi poteſt ex Baronio ad ann. 254. & 255. contra hæreſim Elceſaitarum, qui dicebant negari poſſe fidem exterius, inſtante perſecutione, etiam addito juramento, ac ſufficere, ut eam in animo retineſſent interius, ut refert Euſebius lib. 6. cap. 31. Deducitur aperte ex verbis Chriſti Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, idem habetur Lucæ 9. ad Timotheum. *Si negaverimus eum, & ipſe negabit nos*, & exemplo tot SS. Martyrum, qui potius tormenta omnia ſubire elegerunt, ac etiam mortem ipſam, quam fidem Chriſti etiam ad momentum negare; quod ſi quis tormentorum atrocitate victus, perterritus fidem negaſſet, vel diſſimulaſſet, tamquam graviſſimi peccati reus ab Eccleſia ejiciebatur, nec in eam recipiebatur, niſi publica pœnitentia peracta, ut conſtat ex Concil. cit. & ex S. Cypriano lib. de lapſis cap. 3. & S. Ambroſio lib. de pœnitentia. Imo nec licitum eſt uti verbis æquivocis, quibus exterius Chriſtum negare videamur, quamvis interius non negetur; licet enim in aliis caſibus reus non juridice interrogatus poſſit æquivocatione uti, numquam tamen licitum eſt in hoc caſu, quamtumvis interrogemur contra jus a Tyranno volente compellere ad fidem negandam, quia ſi ex tali æquivocatione Chriſto debitus honor auferatur, cujus honori in quovis eventu proſpicere tenemur, tunc uti æquivocatione non licet, non quia juridice interrogemur, ſed quia divino honori proſpicere tenemur, quamvis enim æquivocatio ſit licita, quando quis contra jus interrogatur in alia cauſa, non tamen quando id militat contra divinum honorem, ſicut eſt in caſu propoſito. Verum duplex conſiderari poteſt externæ confeſſionis neceſſitas, una negativa, ſcilicet non negandi fidem; altera affirmativa fidem ore profitendi; prior neceſſitas, cum in præcepto negativo fundetur, ſemper obligat, & pro ſemper, numquam enim licitum eſt fidem externo ſigno negare, etiamſi corde retineatur, ut modo dictum eſt, poſterior vero neceſſitas, quia in præcepto affirmativo fundatur, non ſemper obligat, ſed certo tempore, quod modo inquirendum, & declarandum eſt concl. ſeq.

10 Secundo dicendum eſt, tunc nos obligari ad externam fidei confeſſionem, quando neceſſaria eſt, vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 3. art. 2. & ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 55. art. 3. *in fine*, & Nicolaus de Orbellis 3. d. 25. *in fine*, ubi dicunt, quod cum confiteri fidem pertineat ad præceptum affirmativum, ideo non ſemper, nec in quocumque loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed aliquo loco, & tempore, quando nimirum aliquis interrogatus de fide, ſi taceret, & ex hoc crederetur, quod non haberet fidem, vel quod fides non eſſet vera, vel alii propter ejus taciturnitatem a fide recederent, & ideo dicitur ad Rom. *ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, hoc eſt ad honorem Dei, & ſalutem ſui, & proximi, finis enim noſtræ fidei, ſicut & aliarum virtutum ad finem charitatis referri debet, qui eſt amor Dei, & proximi, & ideo fidem exterius profiteri tenemur, quando Dei honor, & utilitas proximi id requirit. Ex quo infertur cum D. Thoma loco citato in ſolutione ad 3. quod etſi numquam liceat fidem Chriſti ullo modo negare, quando tamen ſpectatis circumſtantiis nulla honori divino injuria irrogetur, nec ullum

proximi

proximi ſaluti damnum infertur, ſed potius manifeſta turbatio infidelium imminet ſine ulla fidelium utilitate, in tali caſu non ſolum licitum eſſe, ſed etiam aliquando neceſſarium fidem occultare, ad quod probandum afferunt verba Chriſti dicentis Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, nec margaritas projicere ante porcos, ne converſi dirumpant vos*; cum autem occultatio illa variis modis fieri poſſit, nimirum vel fugiendo, vel aliquo exteriori ſigno fidem diſſimulando, declarandum eſt, quibus modis licite fieri poſſit.

11 Tertio dicendum eſt, licitum eſſe homini Chriſtiano tempore perſecutionis fugere, vel ſe occultare, ne cogatur de rebus fidei reſpondere, & ſic periculum vitæ evadere. Ita Doctores communiter, & colligitur ex illo Matth. 23. *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam*, hoc probant expreſſe Athanaſius in ſua Apologia, & Auguſtinus Epiſt. 189 ad Honoratum, & idem probant exempla Sanctorum in novo Teſtamento, nam Paulus Apoſtolus, cum cuſtodirentur portæ civitatis, per murum in ſporta dimiſſus eſt, ut fugam capere poſſet Corint. 2. Act. 9. & in lege veteri Jacob fugit a facie Eſau, Machabæi a facie Antiochi, & Chriſtus fugit in infantia ab Herode, & in adoleſcentia ſæpe a Phariſæis, & ratio eſt, quia fugiens in tali caſu per talem fugam non ſignificat ſe Chriſtianum non eſſe, vel Chriſti fidem negare, ſed potius contrarium, ſcilicet ſe nolle Chriſti fidem negare, & ideo fugere periculum eam abnegandi, poteſt tamen contingere, quod hujuſmodi fuga ob aliquas circumſtantias illicita ſit, nimirum ſi ex hac fuga periculum aliquod in honorem Dei vel proximi ſalutem redundet, ut ſi Epiſcopus, aut Paſtor tempore perſecutionis fugit, cum tunc maxime illius ope, & auxilio ſubditi indigeant, tenentur enim ex officio ſubditis ſuis conſulere in neceſſariis ad ſalutem & ad hoc facit illud Joan. 10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis, mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit*, non licet ergo Epiſcopis, & Paſtoribus in his circumſtantiis fugere, nam ut recte dicit Nicolaus Papa c. Sciſcitaris 7. quæſt. 1. *Si gubernator navis in tranquillitate non debet navim deſerere, multo minus in tempeſtate*; ex quo infert neque Paſtores in periculis perſecutionum debere ſubditos ſuos deſerere. Secus autem ſi fugiant alio idoneo ſubſtituto, ut v. g. ſe ad commodius tempus reſervent, aut ſi ipſorum fugam majori bono communi neceſſariam eſſe recta ratio dictaverit exemplo aliquorum Sanctorum. Ita Bannes, Sanchez, Becanus, Reginaldus, Valentia, Bonacina, Pontius, Caſpenſis, & alii paſſim.

12 Quarto dicendum eſt, licitum eſſe occultare fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia, non vero illis, quæ ad profitendam falſam Religionem ſunt inſtituta. Ita S. Antoninus, Alenſis, Navarrus, Doctores ſupracitati, & alii paſſim. Probatur aſſertio quoad primam partem, quia uti hujuſmodi ſignis non eſt negare fidem, cum hæc ſigna ſint ex ſua natura indifferentia, qualia ſunt illa, quibus natio una diſcernitur ab alia, vel ſtatus unus ab altero v. g. militis a mercatore, unde referunt hiſtoriæ S. Sebaſtianum in aula Diocletiani Imperatoris ethnici fidem ſuam ſubchlamide & militari ſago occultaſſe, ut Chriſtianos commodius adjuvare poſſet, eoſque in tormentis confortare; cum ergo hujuſmodi ſigna nihil mali in ſe contineant, nec divinum honorem lædant, nec proximi ſalutem impediant, illis uti licebit ad fidem occultandam. Probatur deinde quoad aliam partem, quia cum talia ſigna ad falſam religionem profitendam ſint inſtituta, qui hujuſmodi ſignis uteretur, non ſolum veram religionem occultare cenſeretur, ſed falſam quoque profiteri, quod omnino illicitum eſt, etiamſi hoc faceret abſque animo negandi fidem. Unde infertur peccare contra præceptum negativum fidei, qui Idolis ſacrificat, vel illis genuflectit, aut imagines inanium Deorum ad collum appenſas geſtat, aliaſque cæremonias facit, ſeu actiones falſæ religionis ex ſua natura proteſtativas, etiamſi ficte eas faceret, & ratio eſt, quia actiones hujuſmodi ſuperſtitioſum cultum intrinſece continent, ſunt enim primo, & per ſe impoſitæ ad actum religionis ſignificandum, nec alium habent moralem uſum; omnis autem cultus ſuperſtitioſus eſt intrinſece malus, utpote veræ religioni contrarius; talem ergo cultum fingere, vel ſimulare nemini licet: quod tamen intelligendum eſt, ut paſſim Doctores advertunt, de fictione, & ſimulatione ſerio facta, non autem per modum ludi, aut repræſentationis, ut in Comœdiis fieri ſolet; hæc enim non eſt illicita, cum non ſit falſæ fidei proteſtatio, aut illius negatio, ſed potius talis negationis repræſentatio per modum irriſionis.

13 Ex quo etiam regula infertur, non eſſe illicitum templa infidelium, vel hæreticorum ingredi, ſecluſo ſcandalo, curioſitatis cauſa videndi illa, vel ad ſecularia negotia tractanda; nec peccare contra præceptum fidei negativum, qui concionibus hæreticorum, vel cæremoniis intereſſet animo confutandi eorum errores, aut obſervandi ſolum eorum cæremonias, talis enim ingreſſus templorum, & concionum auditus de ſe non eſt cultus religioſus, plures enim ſolent templa ingredi, & conciones audire ex mera curioſitate ſine animo deferendi cultum Deo, ac proinde licite poterunt hæc fieri ex bono fine, vel ſaltem indifferenti; non licet tamen hæreticorum templa ingredi, ac eorum concionibus, vel cæremoniis intereſſe, ſi Princeps iſte præciperet in contemptum fidei, vel ad profitendam eorum ſectam.

Sic pariter eadem ratione contra confeſſionem fidei non peccat, qui degens, vel tranſiens per loca infidelium, & hæreticorum veſcitur carnibus feria ſexta, vel die Sabbathi metu mortis, vel carceris, aut amiſſionis bonorum. Ratio eſt, quia eſus carnium præciſe ex ſe eſt indifferens, neque eſt inſtitutus ad profeſſionem falſæ religionis indicandam, nec abſtinentia ab illis ſtatutis quibuſdam diebus fuit ab Eccleſia introducta ad diſcernendos catholicos ab hæreticis, alioquin Catholici numquam poſſent, etiam juſta interveniente cauſa v. gr. titulo infirmitatis illis diebus veſci carnibus, ſed introducta ſolum fuit ad macerationem carnis. Addendum tamen eſt, non licere comedere carnes ſibi ab infidelibus, vel hæreticis appoſitas, ad explorandum an ſit catholicus, ſi inde ſequatur notabilis divini honoris diminutio, vel proximi ſcandalum. Ita Azorius, Sanchez, Bonacina, Caſpenſis, Pontius, Murandus, & alii paſſim.

14 Quinto eſt difficultas, an ſit licitum fideli per provincias infidelium tranſeunti uti veſtibus illorum ad mortem vitandam, vel aliud grave periculum; circa cujus difficultatis ſolutionem plures refert dicendi modos Becanus cap. 9. qu. 5. Sed breviter dicendum cum communiori, dupliciter contingere poſſe, quod infideles aliquo utantur ſigno, vel habitu proprio, primo ſine ullo religionis intuitu, ſed ſolum propter uſum diverſum provinciæ, & nationis, nam pro diverſitate nationum, & provinciarum, diverſitas quoque veſtium reperitur; ſecundo itaut veſtis, vel ſigna ſint per ſe inſtituta ad aliquam ſectam profitendam; & conveniunt Doctores licitum eſſe deferre habitum infidelium primo modo, quia talis habitus religionem non indicat, vel talem ſectam, ſed ſolum nationem, & ſic licitum eſt Catholico in Anglia, vel Scotia, aut aliis hæreticorum provinciis, eorum veſtibus uti; numquam tamen licitum eſſe uti veſtibus, aut ſignis a Principe deputatis ad profeſſionem falſæ ſectæ, quia moraliter loquendo uſus rei metiendus eſt ex primario fine, ad quem eſt inſtitutus, at veſtes iſtæ ad proteſtandam falſam ſectam ſunt inſtitutæ; ergo qui illis utitur, eo ipſo cenſendus eſt talem ſectam, & religionem profiteri, atque ideo numquam illas uſurpare licet; quia ipſamet profeſſio, ſeu proteſtatio cujuſcumque religionis ad cultum ejuſdem ex natura ſua ordinatur, nec ullus major eſſe poteſt cultus alicujus religionis vel ſectæ, quam publica ipſius profeſſio, ſeu proteſtatio externo ſigno facta. Non deſunt tamen qui dicant interdum etiam licere hujuſmodi ſignis & veſtibus uti gravi exiſtente cauſa, puta ad mortem vitandam, & ad victoriam de infidelibus reportandam. Ita Layman l. 2. tr. 1. c. 11. ubi ait, quod hanc profeſſionem falſi cultus generaliter loquendo non cogimur agnoſcere, cum etiam apud Chriſtianos ejuſmodi ſigna, puta Mercurii, Veneris &c. tamquam fabuloſe, ornatus gratia, adhibeantur, unde putat non damnandos eſſe milites noſtros, ſi iis tamquam indifferentibus inſidiarum cauſa in bello uterentur, quod etiam probabile cenſent Tamb. de præceptis Decalogi l. 2. c. 1. §. 3. Caſtropalaus tom. 1. tra. 4. d. 7. p. 17. Azorius l. 8. c. 27. Sanchez de præceptis l. 2. c. 4. Coninch. d. 15. dub. 3. Amicus d. 14. ſ. 4. & quidam alii.

15 Poſtremo eſt difficultas, quanam neceſſitate neceſſaria ſit externa fidei confeſſio, an ſcilicet ſit neceſſaria neceſſitate medii, vel ſolum neceſſitate præcepti. Communis opinio affirmat eſſe neceſſariam tantum neceſſitate præcepti. Ratio eſt, quia quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ita ſunt neceſſaria, ut ſine ipſis in re habitis non poteſt ſalus obtineri, quia non poſſunt ſuppleri per votum, ſicut nemo poteſt ſine interiori fide in re ſalvari; ſed externæ fidei profeſſio eſt tantum neceſſaria in præparatione animi, & in voto, non autem in reipſa; ergo non eſt neceſſaria neceſſitate medii, ſed tantum præcepti; major patet ex declaratione præmiſſa neceſſitatis medii, & præcepti, minor probatur, quia externa fidei confeſſio eſt tantum neceſſaria ad manifeſtandam aliis noſtram fidem internam; ſed poſſet aliquis per interiores tantum actus coram Deo juſtificatus ſtatim mori, & ſic ſalvari, antequam ullam fidei profeſſionem externam faceret, ſupponendo, quod mortuus ſit ubi, & quando nullus alter erat præſens, cui interiorem ſuam fidem manifeſtaret; ergo externa fidei profeſſio non eſt neceſſaria neceſſitate medii in re, ſed tantum in voto, ſicut reliqua præcepta. Quod autem hic in tali caſu ſalvaretur, ex eo patet, quia cum ſupponatur per interiores actus coram Deo juſtificatus, nullum haberet peccatum; et nullus damnari poteſt, niſi ob aliquod peccatum; ergo &c.

16 Dices, vel homo ad Religionem Chriſtianam accedit parvulus per baptiſmum, & profeſſionem parentum, & in tali caſu tenetur aliquo actu exteriori fidem internam, quam in baptiſmo accepit, profiteri, & manifeſtare ſaltem cum primum rationis uſum attigerit, vel accedit adultus ad Religionem Chriſtianam, ſine qua nemo ſalvari poteſt, & ſic tenetur externo ſigno illam amplecti, & confiteri; ergo externa fidei confeſſio eſt neceſſaria neceſſitate medii, & non tantum præcepti. Reſp. negando conſequentiam, argumentum enim probat ſolum externam fidei profeſſionem eſſe neceſſariam tantum neceſſitate præcepti, quo quis obligatur, vel cum ad perfectum rationis uſum pervenit, vel cum primum adultus Chriſtianam Religionem amplectitur, ubi etiam advertendum eſt, ut communiter Doctores docent, ad tale præceptum adimplendum non eſſe neceſſarium e-

Digitized by Google

peculiarem actum externum interioris fidei manifeſtativum ab aliis actibus diſtinctum, quibus cætera adimplentur præcepta; nam illis eiſdem actibus ſufficienter ſatisfit præcepto de externa fidei profeſſione. Quæres, cujus virtutis ſit actus exterior confeſſio fidei. Breviter dicendum eſt, eſſe actum a voluntate imperatum ex eodem motivo divinæ revelationis per ſe ſpecificantis habitum infuſum fidei theologicæ virtutis, unde inquit Apoſtolus ad Rom. 10. *Corde creditur ad juſtitiam*, ſcilicet a Deo revelatam, *ore confeſſio fit ad ſalutem*, ſcilicet ex motivo ejuſdem Dei revelantis, & in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio Tertio habetur: *firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, unum ſolum eſſe verum Deum*, ubi conjunctim accipiuntur actus credendi interior, & exterior confeſſio ejuſdem, veluti duo actus ordinata ab eodem formali motivo divinæ revelationis pendentes. Ita Vulpes noſter tom. 2. qu. 3. diſt. 37. art. 1. ubi plura tractat de actu exteriori fidei per totam diſp. quæ nos breviter in hoc articulo declaravimus.

ARTICULUS TERTIUS.

De Infidelitate, & vitiis fidei oppoſitis.

17 Conveniunt Doctores Infidelitatem, quæ eſt vitium Chriſtianæ veritati oppoſitum, duplicem eſſe; prima eſt, quæ reperitur in illis, qui nihil unquam de fide audire potuerint, qualis ut plurimum reperitur in gentilibus, & dicitur infidelitas negativa, cum ſit mera carentia fidei ex defectu propoſitionis rerum fidei; altera eſt, quæ reperitur in his, qui fidei notitiam habent, ſed illam vel contemnunt, vel contradicunt, & dicitur infidelitas poſitiva, quia eſt voluntarius a fide receſſus, ſive error voluntarius in intellectu exiſtens, qualis reperitur in Judæis, Turcis, & Hæreticis. Infidelitas negativa per ſe non eſt peccatum, qui enim de doctrina fidei nihil unquam audivit, non poteſt humano modo, ideſt, deliberate, & ex intentione notitiam illius ulla ratione acquirere, ut enim inquit Apoſtolus ad Rom. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt*; ergo non peccat eo quod tali notitia careat, quia non poteſt ignorantia eſſe culpabilis, niſi aliqua ſaltem cogitatio præcedat, vel dubitatio obligationis ſciendi, quod ignoratur; unde conſequenter Doctores aſſerunt illos, qui hoc ſolum modo infideles ſunt, ob hujuſmodi infidelitatem non damnari, ſed damnari propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt. Infidelitas vero poſitiva eſt peccatum graviſſimum ex genere ſuo, unde in Sacra Scriptura dicitur peccatum per antonomaſiam Jo. 15. *Si non veniſſem &c. peccatum non haberent*, eſt enim per ſe gravis injuria, non credere Deo dicenti poſt ſufficientem rerum fidei propoſitionem, quia parvi penditur prima veritas, & per tale peccatum radicitus vellitur fundamentum totius juſtitiæ, quod eſt fides. Ita Doctores communiter, & præſertim ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 56. art. 1. Vulpes diſp. 43. art. 1. & 3. ex pluribus Scoti locis ab ipſo citatis.

18 Conveniunt deinde Infidelitatem poſitivam, quæ contrarie opponitur fidei, in tres ſpecies dividi, ſeu potius tres modos infidelitatis, ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 10. art. 5. & ſupponit Scotus 3. diſt. 23. ad 2. nimirum in Paganiſmum, Judaiſmum, & Hæreſim, ad quam Apoſtaſia reducitur. Paganiſmus eſt, quando nullius myſterii revelati fides habetur. Judaiſmus quando creditur veteri teſtamento, non tamen novo. Hæreſis, quando alicui veritati ex novo, vel ex veteri teſtamento fides negatur; quod ſi fides ſuſcepta in totum abjiciatur, Apoſtaſia dicitur, quæ eſt quædam infidelitas, per quam quis a vera fide baptiſmo ſuſcepta omnino recedit, ut quando ex Chriſtiano fit Judæus, vel Paganus, quæ quidem diviſio non eſt propria generis in ſpecies, ut plures Thomiſtæ putant; non enim differunt eſſentialiter in ratione malitiæ, ſeu peccati, quia vitium fidei in eo conſiſtit, quod aliquis divinæ auctoritati revelanti credat; hæc autem contractio eſt ejuſdem rationis eſſentialiter in Gentili, Judæo, & Hæretico, licet non habeat ubique eaſdem circumſtantias; unde ſolum diſtinguuntur accidentaliter ſecundum magis, & minus in eadem ſpecie, ideſt ſecundum majorem, & minorem oppoſitionem cum auctoritate divina; cæteris enim paribus major eſt oppoſitio cum fide in hæreſi, quam Judaiſmo, & major in iſto, quam Paganiſmo. Nec refert, quod Pagani circa plura errent, quam Judæi, & hi circa plura, quam Hæretici. Hoc enim verum eſt extenſive ſolum quoad plura objecta materialia, non autem intenſive quoad majorem divinæ auctoritatis contemptum, ex quo præſertim capita major, vel minor oppoſitio cum veritate fidei metiri debet, ibi enim major oppoſitio cum fide cenſenda eſt, ubi eſt major divinæ auctoritatis contemptus, & ibi eſt major hujuſmodi contemptus, ubi majora ſunt fundamenta credibilitatis rerum a Deo revelatarum; cum ergo hæc ſint majora in Hæreticis, quam in Judæis, & in his, quam in Paganis, ſiquidem Hæretici Meſſiæ adventum norunt, quod Judæi non agnoſcunt, & hi teſtamentum vetus, quod non agnoſcunt Pagani, ut recte diſcurrit Becanus cap. 13. q. 2. conſequenter major erit cum veritate fidei oppoſitio in hæreſi, quam in Judaiſmo, major in iſto, quam in Paganiſmo.

19 Ex quo recte deducit Aſteſanus noſter loc. cit. art. 2. prædictarum trium ſpecierum infidelitatis graviſſimum peccatum eſſe hæreſim, & hæreticorum infidelitatem eſſe omnium peſſimam, tum quia magis fidei reſiſtit; reſiſtit enim fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, ubi Judæi ſolum reſiſtunt fidei in figura ſuſceptæ, & Pagani nullo modo ſuſceptæ, tum quia gravius peccat qui non implet, quod promiſit, quam qui non implet, quod non promiſit; hinc dicitur 2. Petri 2. *Melius erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt cognitam retrorſum converti*: & inſuper advertit ibidem præter illas tres ſpecies, quas habet infidelitas, ut opponitur fidei, poſſe quoque dari plures alias in infinitum, quatenus varios errores in materia fidei reſpicit, unde ſi ſpecies infidelitatis diſtinguatur ſecundum errorem in diverſis materiis ad fidem pertinentibus, ſic non ſunt determinatæ quia errores in infinitum multiplicari poſſunt, ut patet ex D. Auguſt. lib. *de hæreſibus*; quia alius poteſt eſſe error circa Trinitatem, alius circa Incarnationem, alius circa juſtificationem, & alii circa alios articulos; hæc autem diſtinctio eſt tantum materialis ſumpta, nimirum ex ſola articulorum diverſitate, non autem formalis, quia non ſumitur ex diverſitate contemptus auctoritatis Dei revelantis, ut etiam advertit Becanus ex D. Thoma loc. cit. & hoc eodem modo de diverſitate ſpecierum infidelitatis diſcurrit Vulpes diſput. cit. art. 5. ubi proinde dicit Paganiſmum, Judaiſmum, & Hæreticiſmum potius appellandos eſſe diverſos infidelitatis modos, quam ſimpliciter ſpecies. His itaque ſuppoſitis, ut communiter conceſſis, difficultates quædam circa hanc materiam emergentes ſunt breviter reſolvendæ.

20 Primo dubitatur, an negans fidem verbo, vel facto, interius vero retinens verum aſſenſum, ſit vere hæreticus. Communis ſententia docet hunc non eſſe hæreticum, quia Hæreſis definitur, quod *ſit error intellectus liber, & pertinax contra fidem in eo, qui fidem ſuſcepit*, unde ut aliquis ſit vere hæreticus, opus eſt, ut intellectus erroneum judicium contra fidem habeat, ex quo ſequitur externam tantum fidei abnegationem, aut Idolorum cultum non eſſe veram hæreſim, niſi ex interno intellectus errore proveniat, neque ſic facientem eſſe hæreticum, neque incurrere pœnas contra hæreticos latas, quia fides in voluntario aſſenſu circa res fidei conſiſtit; unde excommunicatio lata contra hæreticos in Bulla Cœnæ non pertinet ad eos ſaltem in foro conſcientiæ, qui exterius tantum contra fidem peccant, interius tamen non habent errorem in intellectu. Dixi ſaltem in foro conſcientiæ, quia in foro externo adhuc poſſent Inquiſitores fidei contra ipſos procedere, ipſoſque ut hæreticos juſte punire, nec eis fides proteſtaretur, etiamſi allegarent ſe illa feciſſe abſque intentione, quia ex ſignis externis prudenter poſſunt, ac debent Inquiſitores internum hæreſis peccatum præſumere, nam nemo præſumitur dicere, vel facere, niſi quod interius ſentit. Ita Antoninus, Sylveſter, Navarrus, Filliucius, Angelus, Azorius, Bannes, Becanus, & alii paſſim. Hanc tamen doctrinam limitant Vaſquez, Caſpenſis, & alii in eo, qui gloriæ, aut pecuniæ cupidus prædicat, & docet hæreſes, etiamſi ipſe non conſentiat, & aſſenſum præſtet; quamvis enim ille fidem non amittat, quia non habet actum infidelitatis elicitum in intellectu, adhuc tamen peccat eodem peccato, ac illi, qui hæreſi aſſentiuntur, nam qui ad peccatum invitat, eodem genere malitiæ peccat, unde volunt etiam talem incurrere excommunicationem contra hæreticos latam, quia cum ſit prædicator, ut ſupponitur, multos docuit.

21 Secundo dubitatur, an dubius in fide ſit hæreticus, itaut non ſolum ille ſit hæreticus, qui habet errorem contra fidem, ſed etiam ille, qui in rebus fidei dubitationem habet. Aliqui abſolute negant, quorum ratio eſt, quia hæreſis eſſentialiter conſiſtit in judicio contra fidem, ſed ille, qui dubius eſt, non habet judicium contra fidem, qui enim dubitat, in neutram partem determinatur, ſed in utramque partem contradictionis ſuſpenſum habet judicium. Confirmatur, quia fides, & hæreſis contrarie opponuntur, quæ eſt poſitiva oppoſitio, ſeu per rationes poſitivas; ſed dubitatio in fide nihil poſitivum dicit in intellectu, cum ſit mera judicii ſuſpenſio; ergo talis dubitatio rationem hæreſis habere non poteſt. Ita Canus l. 12. de locis c. 9. cum pluribus aliis Thomiſtis. Aliqui e contra abſolute affirmant voluntarie dubitantem de aliquo articulo fidei ſufficienter ei ad credendum propoſito, eſſe verum hæreticum, quod probant auctoritate Stephani Papæ cap. 2. Extra de Hæreticis, docentis dubium in fide eſſe hæreticum; ſic etiam loquuntur Patres Hugo Victorinus lib. 1. de ſacris p. 10. c. 2. *ubi dubitatio eſt, fides non eſt*; Bernardus *lib.* 5. *ad Eugenium cap.* 2. *fides ambiguum non habet, & ſi habet, fides non eſt*, & Auguſtinus lib. 8. de Trinit. cap. 5. ait ſalva fide non poſſe uſurpari illam particulam forte in rebus fidei; ergo ſolum dubium contra regulam fidei ſufficiens eſt ad fidem deſtruendam, & hæreſim conſtituendam. Ita Antoninus, Adrianus, Gabriel, Turrecremata, Suarez, Caſpenſis, Pontius ex noſtris, & plures alii, quod etiam ratione probant, quia dubius de re fidei ſufficienter propoſita judicat illam rem non eſſe certam, aut ſaltem non eſſe certo revelatam, & ſic facit injuriam Deo revelanti, ac proponenti tales regulas, quibus ſufficienter colligitur talem articulum eſſe a Deo revelatum.

Digitized by Google

22 Alii demum melius, & probabilius eum diſtinctione procedunt dicentes, dubitationem duobus modis poſſe eſſe in intellectu, primo modo mere negative, quando ſcilicet intellectus aliquam propoſitionem apprehendens in neutram partem ſe determinat, ſed circa utramque mere negative ſe habet; ſecundo modo poſitiva, quando ſcilicet intellectus poſitive judicat rem, quæ proponitur, eſſe ambiguam, de qua judicium ferendum non ſit. Qua diſtinctione præmiſſa dicendum eſt, dubium negativum circa res fidei non ſufficere ad hæreſim quæ eſt infidelitas poſitiva, & hoc probant rationes pro prima ſententia adductæ; dubium autem poſitivum ſufficeret, ſi exteræ conditiones ad poſitivam infidelitatem requiſitæ non deſint, & ratio eſt quia ille cenſetur hæreticus, qui errat circa fidem; ſed qui poſitive judicat articulos fidei eſſe ambiguos, & incertos, errat circa fidem, quia non ſolum eſt de fide myſteria noſtræ Religionis non eſſe falſa, ſed nec dubia, & ambigua; ergo hæreticus eſt, ſi eam pertinacia adjudicet, & hoc ſenſu intelligendæ ſunt auctoritates Conciliorum, & Patrum pro ſecunda opinione adductæ aſſerentes, dubium in fide infidelem eſſe. Ita Becan. cap. 14. quæſt. 2. Amicos diſput. 1d. ſect. 1. & plures alii; & hoc ſolum probat ratio pro ſecunda ſententia adducta, dubitans enim in fide, quando aliquis articulos ſufficienter ſibi proponitur, ſemper habet judicium, & errorem poſitivum fidei repugnantem, quæ docet non ſolum eum articulum eſſe verum, ſed etiam eſſe certiſſimum, ac proinde non manet ſuſpenſus omnino, nec mere negativa ſe habet; ſi vero maneant dubia tantum ſpeculativa circa rem credibilem, ex eo quod non appareat evidenter evidentia phyſica, quod ſit revelata, certum eſt apud omnes talia dubia fidem non impedire; hoc igitur modo opiniones extremæ jam adductæ facile conciliari poſſunt, ut prima loquatur de dubio tantum negativo circa fidem, ſecunda vero de poſitivo.

23 Tertio dubitetur, in quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur; etenim ad peccatum hæreſis contrahendum neceſſariam eſſe pertinaciam conſtat ex ejus definitione ſuperius tradita num. 20. quod Aſteſanus noſter lib. 2. tit. 58. art. 1. ex Auguſtino deducit epiſt. 102. & refertur 24. quæſt. 3. cap *dixit Apoſtolus*: ſi qui eam ſententiam ſuam licet perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, parati corrigi, cum invenerint, non ſunt inter hæreticos computandi, quia, ſcilicet non habent electionem contrariam doctrinæ Eccleſiæ; ſi quis autem determinationi univerſalis Eccleſiæ pertinaciter reſiſterat, hæreticus cenſeretur. Ita Auguſtinus loc. cit. & ratio hujus eſt, quia fides ex parte intellectus aſſenſum veritatis includit, & ex parte voluntatis firmiſſimam electionem in rebus fidei; ergo hæreſis includit firmiſſimam electionem in contrarium, quia hæreſis omnino, & perfecte fidei opponitur. Eſt igitur difficultas, in quo hujuſmodi pertinacia conſiſtat. Dicerant aliqui requiri permanentiam in errore contra fidem, itaut pertinaciter errare ſit acriter, & mordicus ſuum errorem diu tenere, ac tueri. Sed quamvis verum ſit, permanentiam prædictam eſſe magnum pertinaciæ ſignum, de ratione tamen pertinaciæ non eſt aliqua duratio ultra ſolum inſtans, nam pertinacia eſſentialiter ſolum dicit firmum propoſitum permanendi in errore, quod in errore inſtantaneo reperiri poteſt; tum quia firmior eſt actus fidei divinæ, quam hæreſis, & tamen ille in inſtanti haberi poteſt; ergo & hæreſis.

24 Dicendum eſt ergo cum communiori, pertinaciter errare non eſſe ſuum errorem acriter, & mordicus diu tenere, & tueri, ſed eſt eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum, ſive quando ſcit contrarium teneri a reliqua univerſali Chriſti Eccleſia, cui judicium ſuum vult præferre; eo enim ipſo putat judicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens credendi fundamentum, quæ eſt vera pertinacia; tenetur enim quilibet in rebus credendis regulis ſe ſubjicere ab Eccleſia præſcriptis, quæ eſt Magiſtra veritatis, quod ſi id non faciat, jam plus nimis ſuo errori adhæret, & inordinate, atque ideo pertinax in ſuo errore cenſeri debet, atque ita pertinacia partim in intellectu, partim in voluntate conſiſtit; etenim ex parte intellectus aſſenſum determinatum importat, & certitudinem magnam aeſtimatam, ex parte vero voluntatis firmum, & fixum propoſitum importat permanendi in errore, & quia pertinacia magis pendet ex hoc firmo propoſito, ideo communiter Doctores docent pertinaciam formaliter ad voluntatem pertinere. Ex quo ſequitur neminem eſſe hæreticum, quamdiu paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit veram Chriſti Eccleſiam contrariam tenere, vel ita diſpoſitus eſt ſaltem habitualiter, ut a ſuo errore diſcederet, ſi ſciret eſſe veræ fidei contrarium. Ita Sanchez, Vaſquez, Layman, Becanus, Caſpenſis, & alii communiter.

25 Quarto dubitatur, An cum ignorantia vincibili, vel etiam affectata poſſit eſſe peccatum hæreſis, itaut is cenſendus eſſet hæreticus, qui erraret contra fidem, & culpabiliter ignoraret oppoſitum ab Eccleſia doceri. Ratio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia ignorantia culpabilis ab aliis peccatis non excuſat; homicidium enim, vel adulterium, ſive ex ſcientia ſit, ſive ex ignorantia culpabili, ſemper eſt peccatum, ergo ſic etiam de hæreſi dicendum erit, quod error contra doctrinam Eccleſiæ ſive ſcienter, ſive ignoranter contingat, ſemper erit peccatum hæreſis, ſi ignorantia culpabilis fuerit. Ratio autem dubitandi pro parte negativa eſt, quia nemo hæreticus eſt cenſendus, niſi in ſuo errore ſit pertinax, & nemo eſt pertinax, niſi qui advertit ſe contra Eccleſiam ſentire, & adhuc in errore perſiſtit; ergo qui hoc ignorat nec hæreticus, nec pertinax eſt cenſendus, etiamſi ignorantia ſit culpabilis. Pro reſolutione difficultatis ſupponendum eſt ex alibi dictis lib. 2. ſent. diſp. de peccatis, ignorantiam culpabilem, quæ talis dicitur, quia voluntaria eſt, duplicem eſſe, una dicitur affectata, & eſt quando ex induſtria vult aliquid ignorare, qua de cauſa cenſetur directe, & formaliter voluntaria, altera dicitur craſſa & ſupina, quando ſcilicet, quis non ex induſtria, & propoſito, ſed ex negligentia quadam ignorat ea, quæ ſcire poteſt, & tenetur, qua de cauſa hæc ignorantia non dicitur directe, & formaliter voluntaria, ſed tantum indirecte, & virtualiter. Hoc ſuppoſito.

26 Communis ſententia docet nullum errorem contra fidem ex ignorantia craſſa, & ſupina eſſe hæreſim. Ita Suarez, Vaſquez, Becanus, Caſpenſis & Layman, qui plures alios citat; Ratio deducitur ex dictis de eſſentia hæreſis, hæc enim eſſentialiter includit pertinaciam; at nemo cenſetur pertinax in ſuo errore contra fidem, niſi ſciat, & advertat ſe ſentire contra Eccleſiam, ſicut qui ignorat ſe ſentire contra ſuum Magiſtrum, non cenſetur eſſe pertinax in ſua opinione, aut derogare auctoritati Magiſtri; ergo qui hoc ignorat non eſt pertinax, ac proinde neque hæreticus, licet ex ſua culpa id ignoret; unde offendit Deum duntaxat, tamquam culpabiliter ignorans, non autem tamquam pertinax, & incredulus, & peccatum vero hæreſis non eſt peccatum ignorantiæ, ſed infidelitatis. Ex qua doctrina ſolvitur ratio dubitandi adducta pro parte affirmativa, quare ſcilicet ignorantia culpabilis a peccato hæreſis excuſet, & non ab aliis peccatis; ratio enim eſt, quia in aliis peccatis, quæ pertinaciam non includunt, ſicut includit hæreſis, opus non eſt, ut peccans advertat ſe facere contra legem Dei, ſed ſufficit, ut id advertat, vel ſaltem advertere poſſit, ac debeat, nam ad talia peccata contrahenda ſufficit ratio voluntarii ſaltem indirecte, & virtualiter, quod cum ignorantia culpabili eſt compoſſibile; at in peccato hæreſis præter rationem voluntarii etiam ratio pertinaciæ includitur, quæ ſcientiam, ſeu advertentiam requirit, qua quis reipſa advertat ſe contra Eccleſiam ſentire, tunc enim quis incredulus eſt fidei, & teſtimonio divino, quando ſciens ſe contra Eccleſiam opinari, aliquem errorem ſequitur, & in eo perſiſtit.

27 Major eſt difficultas de errore ex ignorantia affectata, an eſſe poſſit abſque peccato hæreſis, ut cum quis non vult facere diligentiam debitam ad ſciendum quid Eccleſia doceat. Aliqui abſolute affirmant errorem in rebus fidei etiam ex ignorantia affectata procedentem poſſe eſſe abſque peccato hæreſis, quorum ratio eſt, quia cum hac voluntate ignorandi poteſt ſtare voluntas obediendi Eccleſiæ, quoties de ejus definitione conſtiterit; ideo enim ille vult neſcire, quid Eccleſia doceat, ne cogatur mutare ſententiam; ergo cum voluntate ſic affectata ſtat vera fides tam de aliis articulis, quam de hoc, quod Eccleſia in rebus fidei errare non poteſt, ſignum ergo eſt ignorantiam etiam affectatam ab hæreſi excuſare. Melius tamen alii cum diſtinctione procedunt, ut Becanus, Vaſquez, Layman, & alii dicentes, ignorantiam affectatam duobus modis accidere poſſe; primo ex tædio addiſcendi tantum, ut ſi quis velit aliquid ignorare, quia tædet illum diſcere, aut ne cogatur mutare ſententiam, & hoc modo error in rebus fidei non eſt hæreſis, quia qui ſic errat, Eccleſiæ auctoritatem non offendit, tamquam pertinax, & incredulus, quia cum hoc ſtat voluntas obediendi Eccleſiæ cum illi clare fuerit propoſitum, licet debitam diligentiam non faciat ad id ſciendum, unde per hoc offendit Deum ſolum, tamquam culpabiliter ignorans, non tamquam pertinax, & incredulus. Alio modo affectata ignorantia contingere poteſt ex falſa opinione contra Eccleſiam, qua ſcilicet quis putat parvi momenti eſſe ea, quæ ab Eccleſia creduntur, & proponuntur, & ideo talem propoſitionem ab Eccleſia quærere non curat, ſed ſpernit, & negligit, & hoc modo utique hæreticus eſſet, quia male de Eccleſia ſentiret; & ex illa falſa opinione ignorantiam affectaret. Dices habens talem ignorantiam adhuc non adverteret reipſa ſe ſentire contra Eccleſiam; ergo adhuc ab hæreſi excuſaretur, & pertinacia. Reſp. cum Becano loco citato negando aſſumptum, quamvis enim non adverteret in ſpecie, adverteret tamen in genere, adverteret enim ſe parvi facere, quæ ab Eccleſia creduntur, ac credenda proponuntur, ac proinde adverteret ſe ſentire contra Eccleſiam ſaltem in communi, licet in particulari non adverteret ſe in hoc, vel illo articulo contra Eccleſiam ſentire.

28 Quinto dubitatur, An blaſphemia ſit peccatum contra virtutem fidei, vel potius contra virtutem Religionis. Pro reſolutione notandum eſt Blaſphemiam eſſe nomen græcum, & ſignificare maledictionem, vel execrationem bonitatis alicujus, unde idem eſt blaſphemare, quod mala loqui de bonitate alterius, & blaſphemia generatim loquendo ſignificat quamcumque execrationem, ſeu maledictum, quo honori, & dignitati alterius detrahitur; ut docet D. Augu-

Augusti-

Digitized by Google

guſtinus lib. 2. de Moribus Manichæorum cap. 11. Quamvis autem blaſphemia contumeliam, ſeu convitium ſignificet, ſive ſit contra Deum, ſive contra homines, jam tamen uſu Patrum, & Catholicorum præceptum eſt, ut ſignificet ſacrilegam maledictionem in Deum, vel Sanctos, unde D. Auguſtinus loc. cit. *Jam vulgo blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere*, & ideo blaſphemia hoc modo ſumpta definiri ſolet, quod eſt *locutio falſa contra Deum per modum convitii*, nec opus eſt addere, vel contra Sanctos, quia quæ contra Sanctos dicuntur, contra Deum quoque dicta cenſentur, per blaſphemiam enim ſemper divinæ excellentiæ derogatur, ſive directe, ſive indirecte; directe quidem, quando ipſi Deo immediate maledicitur, indirecte vero, quando maledicitur alicui rei, in qua laudatur Deus, ut ſunt Sancti, eſt igitur difficultas, an blaſphemia hoc modo ſumpta ſit peccatum contra virtutem fidei, vel Religionis. Quamvis autem D. Thomas q. 13. dixerit eſſe contra confeſſionem fidei, communis tamen opinio aſſerit blaſphemiam per ſe, & eſſentialiter eſſe contra virtutem Religionis, per accidens tamen, & ſecundarie poſſe etiam eſſe contra virtutem fidei, & quidem quod per ſe, & eſſentialiter ſit peccatum contra virtutem Religionis ex eo patet, quod ſicut ad hanc virtutem ſpectat laudare Deum, ſic blaſphemia, cum ſit contra laudem Dei, & in eius contumeliam, virtuti Religionis primo, & per ſe erit oppoſita; unde poteſt eſſe blaſphemia ſine peccato contra fidem, ut patet in iis, qui nihil de divina revelatione audiverunt, & in rebus, quæ non ſunt a Deo revelatæ. Quia tamen nonnullæ ſunt contumeliæ etiam contra fidem, ideo ex ea parte blaſphemia etiam confeſſioni fidei poteſt opponi, non tamen per ſe, & formaliter, ſed tantum per accidens, & materialiter, quia de eſſentia fidei eſt ſentire verum de Deo propter veritatem revelantem, de eſſentia vero blaſphemiæ non eſt ſentire falſum de Deo, ſed tantum dicere falſum contra Deum, unde blaſphemia eſt locutio falſa, non tamen animo dicendi falſum, ſed tantum intentione dehoneſtandi Deum, unde per ſe, & formaliter opponitur illi virtuti, ad quam ſpectat tueri honorem, & laudem Dei, quæ eſt Religio, cum hac tamen malitia contra Religionem altera malitia per accidens coniungi poteſt, quæ ſit veluti ſpecies ſecundaria in eodem actu, & proprie contra virtutem fidei, ut ſi aliquid negetur de Deo, vel ei tribuatur, non ſolum cum eius convitio, & maledictione, ſed etiam contra revelationem de ipſo factam. Ita Navarrus, Sanchez, Valentia, Azorius, Clavis regia, Becanus, Bonac. Caſpenſis, & alii paſſim, ac etiam ex noſtris Vulpes diſp. 16. artic. 2. ubi ait ſolam blaſphemiam hæreticalem immediate, ac directe opponi confeſſioni fidei, quamvis omnis illi contrarietur ſaltem indirecte; unde quando D. Thom. loc. c. docet blaſphemiam opponi formaliter confeſſioni fidei, plures ex Auctoribus cit. dicunt intelligendam eſſe de blaſphemia hæreticali. Alia vero ad peccatum blaſphemiæ ſpectantia dicemus infra diſp. ſeq. declarando ſecundum decalogi præceptum.

29 Secundo dubitatur, an liceat de rebus fidei cum infidelibus diſputare. Communis opinio docet, licitum eſſe viris doctis iuſtam ob cauſam de rebus fidei cum infidelibus diſputare exceptis laicis. Ita Valentia, Banes, Azorius, Malderus, Arragonius, Sanchez, Suarez, Arriaga, Bonacina, & alii communiter cum D. Th. 2. 2. q. 10. art. 7. Ratio eſt, quia licet ob utilem, & honeſtum finem actionem honeſtam exercere, talis autem eſt diſputatio de rebus fidei, quæ ob honeſtam cauſam a viris doctis aſſumitur, dicitur autem *a viris doctis*, quia viris indoctis diſputare non licet ob periculum, cui ſe exponerent multos errores proferendi, dicitur etiam *exceptis laicis*, quia laicis prohibitum eſt ſub pœna excommunicationis diſputare publice, vel occulte de rebus fidei cap. *quicumque de Hæreticis* in 6. ubi eſt ſermo de laicis, non vero de Clericis, & Religioſis, quod etiam intelligi volunt Auctores adducti non ſolum de laicis indoctis, ſed etiam doctis, & adeo bene inſtructis de rebus fidei, ut de illis diſputare valeant, cuius ratio eſt, quia ubi ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. Advertit tamen Arriaga tract. de fide diſput. 13. ſect. 3. quod etiam notavit Bonacina diſp. 3. quæſt. 1. punct. 4. in locis hæreticorum licitas eſſe etiam laicis huiuſmodi diſputationes privatas cum hæreticis, quia conſuetudo ibi derogavit legi, & eſt optima ratio, quod frequens ſit ibi neceſſitas talis diſputationis, ſic enim maritus ſæpe uxorem ad fidem reducit, tum quia propter hæreſes vicinas ſolent multi Catholici etiam laici ſatis docti eſſe in controverſiis fidei. Scotus autem noſter 2. d. 1. q. 3. ſub A. verſ. *Ad 2. dici poteſt*, docet non ſolum eſſe licitum de rebus fidei contra infideles publice diſputare ad eos convincendos, ſed etiam valde meritorium ſi cum debitis circumſtantiis diſputatio fiat. Addit Vulpes noſter diſp. 45. artic. 7. quod licet ſolis maioribus Eccleſiæ, ſeu Doctoribus id conveniat, in caſu tamen neceſſitatis commune eſſe cuilibet fideli etiam ſimplici contra infideles diſputare ad eos convertendos, & convincendos, cum Deus de communi lege in tali caſu teneatur ſufficientem infundere ſcientiam iuxta promiſſionem ab eo factam Matth. 10. *Cum fueritis ante Reges, & Præſides*, &c. unde etiam Virgines puellæ ab infidelibus ſapientiſſimos ſuperarunt, ut legitur de S. Catharina, & Lucia. Decretum vero citatum cap. *Quicumque de Hæreticis* in 6. ait Vulpes ſolum prohibere laicis publice, vel privatim, coram etiam Doctoribus Eccleſiaſticis diſputare de rebus fidei cum infidelibus ob curioſitatem ad pompam, & vanitatem, non ob neceſſitatem ad ædificationem, et pietatem.

30 Poſtremo dubitatur, an liceat cum infidelibus communicare, procedit autem hæc dubitatio de communicatione cum infidelibus non baptizatis, non vero de communicatione cum infidelibus baptizatis, qui ſunt Hæretici, nam cum hæreticis, poſtquam denunciati ſunt excommunicati, prohibita eſt communicatio ratione excommunicationis, & conveniunt omnes nullo modo licitum eſſe communicare cum infidelibus in iis rebus, & actionibus, quæ ad cultum infidelitatis directe pertinent, ut colligitur ex illo 2. Corint. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, & ſimiliter non licere communicare cum infidelibus quoties ex eorum communicatione imminet periculum perverſionis, quia quilibet ab iis abſtinere tenetur, quæ ruinæ occaſionem ſibi afferre poſſunt, qua de cauſa fidelibus interdicta eſt aſſidua converſatio, & familiaritas cum Iudæis cap. *Ad hæc, de Judæis*. Solum ergo eſt difficultas, an licitum ſit communicare cum infidelibus in rebus politicis, ac civilibus. Communis opinio docet communicationem civilem, ſeu pure in ordine ad res non pertinentes ad religionem nullo modo eſſe iure prohibitam, quia ex ſe nullam includit indecentiam, imo talis prohibitio moraliter impoſſibilis eſſe videtur, ut ipſa experientia docet, videmus enim quotidie Chriſtianos inire contractum venditionis, aut emptionis cum Iudæis, aut eis locare res noſtras, ut curros, boves, &c. hæc enim nullo iure prohibentur. Ita Sylveſter, Valentia, Azorius, Reginaldus, Arriaga, Becanus, Bonacina, & alii paſſim, qui tamen excipiunt caſum, ſi quis ex tali communicatione periculum timeret defectionis a fide, tunc enim abſtinere deberet, quia eodem præcepto, quo prohibetur defectio, etiam periculum defectionis prohibetur, & conſequenter etiam communicatio, in qua tale periculum immineret.

31 Verum Vulpes noſter diſp. 43. cit. art. 9. hanc communem opinionem non approbat, & inquit communicationem civilem, ſeu humanam fidelium cum infidelibus ſine ſpe converſionis certa, vel probabili eſſe iure divino prohibitam, quod ex Scoto deducit 4. d. 39. qu. un. art. 2. ubi ait vitandam eſſe ſingularem familiaritatem infidelium, & quorumcumque contrariæ ſectæ, ſi non eſt certa, vel probabilis ſpes maioris boni, ſcilicet, de illorum converſione, quod probat Vulpes, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus, ſed cauſa præcipua, cur liceat cum infidelibus communicare, eſt ſola converſio illorum, ex Apoſtolo 1. Corinth. cap. 7. *Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem*, ergo ſublata evidenter hac cauſa, mala eſt, vel ſaltem periculoſa talis converſatio, atque ideo iure divino prohibita. Cæterum Scotus, ſicut & Apoſtolus loc. c. non loquuntur de communicatione, & converſatione mere civili, & politica ad ſæcularia negotia peragenda, de qua hic eſt ſermo; ſed de converſatione domeſtica & aſſidua etiam quoad cohabitationem, qualis eſt uxoris cum viro, de quibus ibi loquuntur, & hanc utique nos quoque illicitam, & prohibitam eſſe fatemur, niſi ſit certa ſpes, vel ſaltem probabilis converſionis infidelium, ut conſtat ex cap. citat. *Ad hæc, de Judæis*. Solet etiam hic diſputari, An infideles cogi poſſint ad fidem ſuſcipiendam, de quo ſufficienter nos tractavimus lib. 4. ſent. d. 2. q. 4.

QUÆSTIO SECUNDA.

De præceptis Spei.

32 SPes, quæ eſt ſecunda virtus theologica, definitur a Scoto 3. d. 26. q. un. §. Ad quæſtionem, quod ſit illa, qua deſideramus nobis bonum infinitum ſecundum ordinem divinæ ſapientiæ, unde præcipuus eius actus eſt amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum, & divina præ omnibus aliis nobis concupiſcimus, itaut parati ſimus potius omnia perdere, quam Deum, & divina, & quia eius obiectum tam materiale, quam formale, ſicut & alia ad ſpeculationem pertinentia ſufficienter explicata ſunt lib. 3. ſent. d. 6. cit. qu. 17. 18. & 19. hic ſolum tractabimus, quæ ad moralem doctrinam pertinent, diſcurrendo de illius præceptis, & vitiis ei oppoſitis.

ARTICULUS PRIMUS.

An extet præceptum Spei, & quandonam obliget.

33 PRimo, non defuerunt qui dixerint, nullum extare præceptum ſpei affirmativum, ſed tantum negativum, ac proinde obligare ſemper, & pro ſemper, ſicut alia præcepta negativa, quamvis non detur, niſi per modum affirmationis, ac proinde præceptum hoc non obligare ad habendum aliquando actum ſpei, ſed tantum ad numquam de Deo deſperandum, quorum fundamentum fuit; quia nullus quantumvis prudens, ac Deum timens, quando ſua peccata confitetur, de omiſſione actuali huius præcepti accu-

Digitized by Google

accuſat, ſed tantum de commiſſione, ſi aliquem actum deſperationis habuerit, & ſimiliter Confeſſarii numquam de omiſſione huius actus pœnitentes interrogant, ſed tantum an in aliquo periculo, vel anguſtia de divina miſericordia deſperaverint; ergo de ſpe non extat præceptum, niſi negativum, quamvis per modum affirmationis tradatur. Certum tamen eſt de fide, extare præceptum ſpei non tantum negativum, ſed etiam affirmativum, quo aliquando obligamur elicere actum ſpei, ut luculenter ex Scripturis deducitur ex Pſal. 4. *Sperate in Domino*. Pſal. 33. *Beatus vir, qui ſperat in eo*; ad Hebr. cap. 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*, 1. ad Tim. 6. *Divitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo*, & ad Titum 2. *Sobrie, & juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo expectantes beatam ſpem*, unde Auguſt. tr. 33. in Joan. inquit, *quam multa nobis mandata ſunt de ſpe, quis poteſt omnia colligere?* Ita etiam docent Theologi omnes, & præſertim Scotus 3. d. 25. q. 1. §. ſed poſito, ubi ait dari præcepta de actibus fidei, ſpei, & charitatis eliciendis tam affirmativa obligantia ſemper, non pro ſemper, quam negativa obligantia ad ſemper, & pro ſemper, & ratio eſt, quia omne medium ad ſalutem neceſſarium cadit ſub præcepto, ſed actus ſpei eſt medium ad ſalutem neceſſarium, ut mox patebit; ergo &c. ad rationem in oppoſitum infra patebit. Solent autem diſtingui quatuor præcepta in hac materia, duo quidem negativa, quorum uno prohibemur deſperare, altero præſumere de divina miſericordia, alia vero duo affirmativa, quorum altero beatitudinem ſperare jubemur, & media ad illam conſequendam neceſſaria, altero timere ſupplicium, & pœnam æternam, his itaque ſuppoſitis, tamquam certis de fide.

34 Secundo eſt difficultas, quo tempore præceptum ſpei affirmativum obliget, pro cuius reſolutione advertendum eſt duplicem obligationem conſiderari poſſe, unam per ſe, & directe, alteram vero indirecte, & per accidens, & quidem loquendo de poſteriori obligatione conveniunt Doctores præceptum ſpei affirmativum obligare per accidens, quoties obligat quodcumque aliud præceptum, quod obſervari non poteſt abſque actu ſpei ſaltem virtuali, ut quando quis tenetur ſe ad Deum convertere, & pœnitentiam ſuorum peccatorum agere, cum enim ſuorum peccatorum veram pœnitentiam agere nequeat, niſi veniam peccatorum ſe conſecuturum ſperet; fit ut teneatur veniam ſperare ſaltem virtualiter non quidem ex vi præcepti ſpei, ſed ex vi præcepti pœnitentiæ, quia præceptum obligans ad aliquem finem, obligat ſimiliter ad ponenda media neceſſaria ad illum finem, quod ſaltem verum eſt de actu ſpei implicito, & virtuali, & ideo ſi tunc actum ſpei non eliciat, aut pœnitentiam non agat, contra ſpei præceptum non peccat, ſed contra præceptum pœnitentiæ, ac proinde eius omiſſio non eſt neceſſario in confeſſione explicanda, ſed ſatisfaciet dicendo ſe pœnitentiam non egiſſe, dum tenebatur, nam per ſe, & directe contra ſpem non peccavit, ſed contra præceptum pœnitentiæ, & idem dicendum eſt de aliis actibus, qui ſine actu ſpei commode præſtari nequeunt, ut recte Bonacina obſervat cum pluribus aliis diſp. 3. qu. 3. punct. 2. Difficultas autem eſt de obligatione per ſe, & directa, quando nimirum hoc præceptum ſpei affirmativum per ſe, & directe obliget, ita ut talem actum omittendo directe contra hanc virtutem peccet. Bonacina cum pluribus aliis ab ipſo citatis ait præceptum affirmativum ſpei per ſe obligare, quando quis graviter vexatur tentationibus contra ſpem, & in periculo deſperationis exiſtit, niſi actibus ſpei ſe muniat, & ratio eſt, quia quilibet tenetur ex præcepto ſpei ea media adhibere, quæ neceſſaria ſunt ad non deſperandum; ſed medium neceſſarium ad non deſperandum, dum ingruunt tentationes contra ſpem, eſt actus ſpei; ergo quilibet actum ſpei elicere tenetur, dum tentationibus vexatur contra ſpem cum periculo deſperationis.

35 Alii tamen hoc non admittunt, quia quando præceptum ſpei per ſe obligat, non poteſt per alium actum ſuppleri, ſicut quando præceptum fidei, vel Charitatis per ſe obligat, non poteſt per alium actum ſuppleri; ſed tentatio deſperationis poteſt per alium actum ſuperari, nimirum vel imaginationem alio divertendo, vel alio virtutis actu tentationem ſuperando; ergo in tali caſu præceptum ſpei per ſe non obligat, ſed tantum per accidens ad tentationem ſuperandam. Ita Suarez, Sanchez, Amicus, Turrianus, Caſpenſis, & plures alii; quorum aliqui proinde dicunt non poſſe hoc tempus deſignari poſitive, & omnino determinate, ſed quaſi negative, & confuſe, nimirum teneri hominem aliquando tempore vitæ ſuæ actum ſpei elicere, nec huiuſmodi actum diu differre poſt perfectam beatitudinis propoſitionem, ac eius apprehenſionem, quod vero præceptum hoc obligat nunc, vel poſtea, relinquendum eſſe prudentis arbitrio. Sed neque hoc aliis placet, quia ut inquit Vulpes noſter diſp. 55. art. 1. ſi hominis arbitrio hæc obligatio relinquitur, ſine culpa poſſent actus iſti ſemper differri, & numquam exerceri, vel ſaltem ſemper perplexus eſſet homo de tali obligatione. Ac proinde cum aliis probabilius eſt dicere, duo ſaltem eſſe tempora certa, quibus homo per ſe tenetur ad actum ſpei eliciendum, alterum initio vitæ, quando ſufficienter inſtructus de rebus fidei ad Deum ſe convertere tenetur, tamquam ad ultimum finem per actus Fidei, Spei, & Charitatis juxta illud ad Hebræos 11. *Credere oportere accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt*, quamvis enim homo ſtatim atque uſum rationis attingit, non teneatur ad Deum ſe convertere ſupernaturali directione, tenetur ſaltem poſtquam de rebus fidei fuerit ſufficienter inſtructus. Alterum tempus eſt finis vitæ, quando homo in extremo conſtitutus maxime in Deum ſperare tenetur, tum ob tentationes eo tempore ingruentes, tum etiam quia tunc maxime eo debemus intentionem dirigere, quo migrandum eſt. Ita Amicus d. 23. ſect. 1. Vulpes l. c. & plures alii.

36 Cæterum quomodocumque dicatur de obligatione huius præcepti, ad omnes ſcrupulos tollendos pro eius obſervatione advertendum eſt cum Caſtro Palao, Caſpenſi, & aliis, homines regulariter præcepto huius virtutis ſatisfacere, cum pœnitentiam agunt, & de peccatis dolent, quia numquam aut vix dolorem hunc concipiunt abſque actu formali ſpei, quo ad peccata deteſtanda eriguntur, & ad veniam eorum a Deo ſperandam; item cum propoſitum faciunt numquam impoſterum peccandi mortaliter, licet enim hoc propoſitum ex perfecto Dei amore per actum contritionis aliquando oriatur, ſæpe tamen gignitur ex amore imperfecto per actum attritionis, conſiderantes æternam beatitudinem, quam peccatis amittunt, & pœnam æternam, ad quam ob ea damnantur, ex qua conſideratione in ſpem æternæ vitæ eriguntur, & ſua peccata deteſtantur, quare opus non eſt hominem eſſe valde anxium circa huius præcepti adimpletionem, an illi ſatisfecerit, nec ne, quia in præfatis occaſionibus, & circumſtantiis illis ſatisfacit, & hæc eſt ratio, quare pœnitentes, quando ſua peccata confitentur de omiſſione præcepti, huius non ſe accuſant, ſed tantum de commiſſione, quando aliquem actum deſperationis habuerunt, & ſimiliter quare Confeſſarii tantum pœnitentes interrogent, an in aliquo periculo, vel anguſtia conſtituti de divina miſericordia deſperaverint, per quod patet ad fundamentum eorum, qui ab initio articuli dicebant nullum extare præceptum ſpei affirmativum, ſed tantum negativum.

37 Tertio eſt difficultas, an actus ſpei ſit neceſſarius ad ſalutem neceſſitate medii. Negant aliqui aſſerentes actum formalem ſpei in adultis eſſe ſolum neceſſarium neceſſitate præcepti, non autem neceſſitate medii ſimpliciter, quorum ratio eſt, quia actus charitatis, qui eſt neceſſarius ſimpliciter ad ſalutem, poteſt eſſe ſine actu ſpei, poteſt enim homo abſque actu ſpei formaliter cognoſcere Deum per fidem eſſe ſummum bonum, & ſumma dilectione dignum, ac proinde ipſum ſumme diligere; ergo poteſt eſſe actus charitatis abſque actu ſpei, & conſequenter meritum beatitudinis, atque ideo actus ſpei non eſt neceſſarius ſimpliciter ad eam conſequendam. Oppoſitum tamen verius eſt, & probabilius, illud enim eſt neceſſarium neceſſitate medii ſimpliciter ad ſalutem, ſine quo ſalus conſequi nequit; talis autem eſt actus ſpei; ergo &c. probatur minor, quia nemo ſalvari poteſt, niſi convertatur ad Deum, ut finem ſupernaturalem ſuper omnia diligendum, & credat eſſe remuneratorem ſupernaturalem, ut patet ex dictis qu. præc. ſed implicat intellectum judicare Deum eſſe remuneratorem bonorum, & quod voluntas in eum tendere velit, ut finem ſupernaturalem, quin eo ipſo ſe erigat ad remunerationem bonorum operum ſperandam ex ejus auxilio; nam eo ipſo judicat futuram remunerationem, & in Deum tendit, ut remuneratorem, quia ut ſic neceſſario per fidem proponitur; ergo actus ſpei eſt neceſſarius ſimpliciter ad ſalutem neceſſitate medii, unde in Sacra Scriptura ſalus ſæpe ipſi ſpei tribuitur, ut ad Rom. 8. *Spe ſalvi facti ſumus*, & ideo in Concil. Trid. cap. 6. & 7. can. 5. Spes inter diſpoſitiones ad juſtificationem neceſſarias recenſetur. Ratio autem in oppoſitum adducta probat ſolum in homine juſtificato ſemel non eſſe ita neceſſarium actum formalem ſpei, ſicut neceſſarius eſt actus fidei, & charitatis, non enim poſtquam ſemel juſtificatus eſt homo, videtur neceſſarium, ut poſtea in quolibet actu merendi præcedat actus ſpei formalis, & explicitus circa beatitudinem, ſed ante juſtificationem vix poteſt intelligi, quo pacto aliquis adultus per propriam actum juſtificetur, quin etiam actum formalem ſpei habeat, quo ſperet remiſſionem peccatorum, & veniæ conſecutionem, in hoc ergo ſenſu dicimus actum ſpei eſſe neceſſarium ſimpliciter neceſſitate medii ad beatitudinem, quia ſcilicet eſt ſimpliciter neceſſarius ad juſtificationem. Ita Caſpenſis d. 2. ſect. 5. cum pluribus aliis.

38 Quarto tandem circa præceptum affirmativum de actu timoris advertunt Doctores communiter ex D. Th. q. 2. art. 2. duplicem eſſe timorem honeſtum, ſcilicet filialem, & ſervilem, filialis dicitur, quando homo abſtinet ſe a peccato ex timore offenſæ Dei, & appellatur talis, quia naſcitur ex amore Dei, ſicut timor, quo filii vereri ſolent, ne parentes ſuos offendant, naſcitur ex filiali amore, quem illis deferunt, & hic timor pertinet ad virtutem charitatis; ſervilis autem timor dicitur, quando quis abſtinet a peccato ex timore pœnæ, unde hic timor proprie non oritur ex amore Dei, ſed ex amore ſui, quo quilibet incolumitatem ſuam amat, & commoditatem, atque ideo timet mala pœnæ his contraria, & ea aufugere ſtudet, & ideo ſervilis dici-

Digitized by Google

dicitur, mos enim ſervorum eſt dominis obſequia præſtare, non ex amore ipſorum, ſed ex amore ſui, ne pœnis pleſtantur, quas timent defectu obſequii, & hic etiam timor honeſtus eſſe poteſt, & ſalutaris, ſi ex amore propriæ indemnitatis procedat, non ut ultimi finis, ſed ut rei, quæ ſuapte natura poteſt per charitatem referri, & ordinari in Deum, ut ad ultimum finem bonorum omnium; bonitas enim, & malitia timoris indicanda eſt ex bonitate amoris, ex quo naſcitur, ſed amor, ex quo oritur timor ſervilis, ſcilicet proprii boni, & indemnitatis, non ut ultimi finis, ſed ut cuiuſdam boni, quod ad Deum ordinari poſſit, per ſe eſt bonus, cum habeat bonum, & obiectum amore dignum; ergo etiam bonus eſt timor ex tali amore procedens, & ſic timor pertinet ad virtutem ſpei. Quod autem de utroque detur præceptum affirmativum conſtat ex teſtimoniis Sacræ Scripturæ, nam de timore filiali dicitur Deuter. 10. *Quid dominus Deus petit a te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum*, de timore vero ſervili habetur Lucæ 12. *Timete eum, qui poſtquam occidit corpus, habet poteſtatem & corpus, & animam perdere in gehennam.* Quando autem præceptum affirmativum timoris obliget, dicendum breviter eſt alterutrum tunc obligare, quando occaſio, vel periculum peccandi urget, & imminet, tunc enim a peccato abſtinere tenemur, vel ex timore offenſæ Dei, vel ex timore pœnæ, ſi timor ille haberi non poſſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione ſcilicet, & Præſumptione.

39 CONveniunt Doctores quamcumque ſuſpenſionem actus ſpei, quando quis ad ſperandum obligatur, eſſe peccatum contra ſpem, & eſſe peccatum omiſſionis, & rurſus deſperationem, & præſumptionem eſſe peccata contra ſpem non ſolum quatenus eius actum impediunt, ſed quatenus habent ulterius aliam malitiam poſitivam ex natura ſua, & ratione cuius eſſent mala, etiam quando quis actum ſpei elicere non tenetur, unde dicuntur peccata commiſſionis, quia habent oppoſitionem particularem cum ſpe, nam deſperatio judicium involvit de beatitudine nullo modo conſequenda, ſpes vero includit iudicium de ea conſequenda modo debito, præſumptio autem licet judicium involvat de beatitudine conſequenda, non tamen de ea conſequenda modo debito, ſed indebito, ut poſtea explicabitur.

40 Primo itaque videndum eſt, quid ſit deſperatio, & in quo eius malitia conſiſtat, deſperatio igitur in eo conſiſtit, ut quis voluntarie beatitudinem refugiat, tanquam bonum quoddam arduum ſibi impoſſibile ad conſequendum, & ideo ab eius procuratione deſiſtat, eſt namque deſperatio motus contrarius, & poſitive oppoſitus motui ſpei, unde in deſperatione duo interveniunt, primo iudicium intellectus, quo quis judicat ſe non poſſe a Deo ſalutem conſequi, deinde fuga voluntatis, qua refugit ſalutem, tanquam impoſſibilem obtineri, quæritur modo in quo proprie deſperatio conſiſtat, an in actu intellectus, vel potius in actu voluntatis. Quamvis autem Almainus 3. d. 26. cum quibuſdam aliis exiſtimaverit deſperationem eſſe actum intellectus, & conſiſtere in judicio, quo quis judicat impoſſibile eſſe ſe conſequi beatitudinem, aut veniam peccatorum, ac proinde actum voluntatis ad deſperationem non neceſſario requiri. Communis tamen ſententia docet cum D. Th. qu. 20. art. 1. deſperationem proprie, & formaliter conſiſtere in actu voluntatis, quo quis voluntarie ſalutem refugit tanquam apprehenſam impoſſibilem ad eam obtinendam, & ratio eſt, quia oppoſita circa idem ſubiectum verſari debent, ſed deſperatio opponitur ſpei, quæ eſt in voluntate, ut dictum eſt lib. 3. ſent. d. 6. cit. q. 17. ergo ſicut ſpes conſiſtit in proſecutione boni, quatenus iudicatur poſſibile obtineri, ita deſperatio conſiſtit in fuga eiuſdem boni, quatenus iudicatur impoſſibile obtineri. Verum quidem eſt deſperationem prædictum iudicium præſupponere, non tamen illud deſperationem conſtituit, quia aliud eſt, quod in intellectu ſupponitur deſperationi, aliud vero id, quod eſt formaliter ipſa deſperatio, illud namque iudicium utique ad deſperationem præſupponitur, non tamen in eo formaliter deſperatio conſiſtit, quamvis ex illo regulariter ſequatur, dixi regulariter, quia abſolute loquendo poſito tali judicio in intellectu non neceſſario ſequitur deſperatio in voluntate, quia voluntas a tali judicio non neceſſitatur, ſed ſemper libera manet, ut etiam in ipſo poſito poſſit non deſperare, & dicere, nolo deſperare, ſed faciam quod poſſum, & licet iudicium illud ſit peccatum, ſi adſint cætera ad peccatum requiſita, tamen non eſt peccatum deſperationis.

41 Sed objicies deſperationem non poſſe conſiſtere in actu voluntatis, quo quis voluntarie beatitudinem refugit, quia fieri nequit, ut quis poſitive beatitudinem nolit, ad hoc enim neceſſarium eſſet, ut in ea aliquam rationem mali conciperet, quæ in beatitudine concipi nequit, cum eſſentialiter includat abſentiam omnis mali; ergo deſperatio in poſitiva nolitione beatitudinis conſiſtere nequit.

Reſpondetur deſperationem eſſe fugam, & receſſum a beatitudine non ſimpliciter, quatenus talis, ſed quatenus habet annexas difficultates conſequendi illam, & adhibendi media neceſſaria pro eius conſecutione, unde deſperans non dicitur recedere a bono, ut bonum eſt, ſed a bono, quatenus conſecutionem eius judicat impoſſibilem, aut non futuram, quia media neceſſaria applicare non vult, quomodo peccavit Cain Geneſ. c. 4. *Maior eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear*, & Judas Matt. c. 27. *Peccavi tradens ſanguinem juſtum*, &c. Et quod deſperatio in hoc voluntatis actu formaliter conſiſtat, clare etiam deducitur ex Scot. 3. d. 26. q. un. infra B. ubi ait voluntatem peccaminoſe dupliciter ſe habere poſſe circa bonum infinitum ex Spe virtute Teologica intendendum, uno modo per exceſſum, quod peccatum præſumptionem appellat, alio modo per defectum, quod peccatum ait eſſe deſperationem, item primo modo voluntas nimis de divina miſericordia confidit, ſecundo autem modo nimis diffidit, & in ſolutione ad primum inquit deſperantem poſſe utique deſiderare beatitudinem deſiderio conditionato, quia vellet, ſi poſſet, non tamen poteſt deſiderare abſolute, quia ad abſoluta deſideria præſupponitur conceptio intellectus oſtendens ſibi deſideratum, ſicut poſſibile deſideranti, quicquid enim oſtenditur voluntati, tanquam impoſſibile, vel voluntas omnino non vult illud, vel ſi vult illud, remiſſe vult. Ita diſcurrit ibi Doctor.

42 Secundo quæritur, quam grave peccatum ſit deſperatio, & Doctores conveniunt, peccatum deſperationis ex ſuo genere gravius eſſe, quam omnia alia peccata, quæ ſunt contra virtutes morales, cum ſit contra unam ex virtutibus Theologicis, quæ ſunt omnium præſtantiſſimæ. Difficultas tamen eſt, an ſit quoque peccatum gravius odio Dei, & infidelitate, quæ opponuntur Charitati, & Fidei; & quamvis quidam dixerint deſperationem eſſe peccatum minus grave, quam odium Dei, & majus, quam infidelitas, quia ſicut virtus ſpei eſt imperfectior quam Charitas, & perfectior, quam Fides ſaltem in genere moris, ita deſperatio, quæ ſpei opponitur, eſt minus grave peccatum, quam odium Dei, quod opponitur Charitati, & magis grave, quam infidelitas, quæ opponitur fidei. Alii tamen communiter docent cum D. Th. qu. 20. art. 3. odium, & infidelitatem eſſe graviora peccata deſperatione, eo quod ab ipſo Deo ſecundum ſe per ea receditur, per deſperationem autem non niſi, ut participatur a nobis; cum ergo infidelitas, & odium Dei ſint contra Deum ſecundum quod in ſe eſt, deſperatio vero ſecundum quod eius bonum participatur a nobis, conſequens eſt, ut illa duo peccata ſecundum propriam ſpeciem conſiderata ſint graviora, quam deſperatio, & ita etiam ex noſtris diſcurrunt Nicolaus de Niſſe tract. 5. part. 3. princ. 3. q. 2. & Aſteſanus lib. 2. tit. 61. art. 2. qui tamen addunt, quod ſi prædicta tria ad invicem comparentur ex parte noſtra, ſic deſperatio eſt periculoſior, quia per ſpem revocamur a malo, & ad bonum proſequendum incitamur, & ideo ſpe ſublata irrefrenate homines in vitia labuntur, & a bonis operibus retrahuntur, unde Iſidorus lib. de ſummo bono dicit, *Perpetrare flagitium aliquod mors eſt animæ, ſed deſperare eſt deſcendere in infernum.* Addit tandem Aſteſanus ex D. Gregorio l. 31. Moral. deſperationem oriri tum ex luxuria, tum ex acedia, ſed præcipue ex acedia, quod etiam docet Vulpes diſp. 55. art. ult. & ratio eſt, quia per carnalia obiectamenta minuitur affectus ad bona ſupernaturalia, & per acediam inducitur torpor quidam ad ſalutem procurandam, cum acedia ſit triſtitia quædam animum deficiens, & ſegnem reddens ad bene operandum. Remedium autem principale contra deſperationem inquit eſſe confidentiam de Chriſto paſſo pro genere humano, unde ſuper illud ad Rom. 5. *Pro impiis mortuus eſt*, dicit Gloſſa; Ne deſperes de eius potentia, cuius apparet in morte tanta benevolentia, & quo tales arrhas accepimus, quod donavit impiis mortem, & ſervat iuſtis ſuam vitam.

43 Tertio quæritur, an deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate. Communis opinio affirmat cum D. Thoma qu. 20. cit. art. & ratio eſt, quia poteſt aliquis actum deſperationis elicere, etiamſi non ſentiat aliquid contra fidem, ut ſi homo iudicet ſalutem ſibi impoſſibilem propter facilitatem, & proclivitatem ſuæ naturæ ad peccandum, & difficultatem ac contrarietatem, quam in ſe reperit ad bene agendum, quo pacto iudicium nullum continet errorem contra fidem, ſi vero diceret, Deus non poteſt mihi parcere, aut ego non poſſum ſalvari, vel gratiam conſequi, aut Deus mihi non ignoſcat, etiamſi me diſpoſuero, tunc iodicium eſt hæreticum, & ſimul duo peccata committuntur, nempe hæreſis, & deſperationis. Ita Valentia, Beccanus, Sanchez, Reginaldus, Bonacina, Morandus, Cæſpenſis, & alii paſſim. Negat tamen Vulpes ex noſtris d. 53. cit. art. 2. ubi aſſerit deſperationem neceſſario ſemper habere annexam infidelitatem & hæreſim, ſeu errorem in fide, quod probat, quia quamvis deſperatio non ſemper oriatur ex prava falſitate intellectus hic, & nunc judicantis veniam peccatorum impoſſibilem, poteſt enim voluntas ex mera malitia deſperare per abuſum ſuæ libertatis, hæc tamen malitia excæcaret mox intellectum ex Scoto 3. d. 36. q. un. ſub C. ergo deſperatio annexam habet infidelitatem, vel hæreſim, aut antecedenter, aut concomitanter. Illæ tamen duæ opinio-

nes

Digitized by Google

nes facile conciliari poſſent, quia prima opinio intendit tantum aſſerere deſperationem non ſemper oriri ex prava falſitate, & judicio erroneo intellectus judicantis veniam peccatorum impoſſibilem, quod alium ſecunda concedit, quicquid ſit de judicio erroneo concomitante, quod cauſari poteſt ex malitia voluntatis deſperantis intellectum excæcantis, & probabilitas ſecundæ opinionis etiam ex ipſa fidei definitione luculenter deducitur, definitur enim fides, quod *ſit ſubſtantia rerum ſperandarum*; ergo qui deſperat, non credit, vel antecedenter, vel ſaltem concomitanter.

44 Quarto quæritur, an per quemcumque actum deſperationis corrumpatur habitus ſpei. Pro reſolutione notant communiter Doctores, actum deſperationis verſari poſſe vel circa ſalutem ipſam obtinendam, vel circa aliquod medium ad eam obtinendam a Deo, ſi circa ſalutem ipſam verſetur, certum eſt habitum ſpei per talem actum corrumpi, regula enim univerſalis eſt, quod ſingulæ virtutes infuſæ corrumpuntur per actus ſibi contrarios, ut fides per quemvis actum infidelitatis, & charitas per quodlibet peccatum mortale; ergo & ſpes per quemvis deſperationis actum. Si vero actus deſperationis verſetur circa media ad ſalutem obtinendam ordinata, cum diſtinctione procedendum eſt, quia vel tale medium eſt neceſſarium ad talem finem obtinendum, vel utile dumtaxat, ſi medium eſt neceſſarium ſimpliciter, deſperatio de tali medio corrumpit etiam habitum ſpei, quia qui deſperat de mediis ad ſalutem neceſſariis, ſpem circa ſalutem ipſam retinere non poteſt ad eam obtinendam, cum finis ſine mediis neceſſariis obtineri nequeat; ſi vero deſperatio ſit de medio utili tantum, non autem neceſſario ad ſalutem conſequendam, per talem deſperationis actum habitus ſpei non corrumpitur, quia talis actus non eſſet ſpei contrarius. Spes enim ſolum obligat ad ea media ſperanda, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, non autem ad ea, quæ tantum ſunt utilia, & ideo ille ſolum contra ſpem peccare cenſetur, qui de mediis deſperat ad ſalutem ſimpliciter neceſſariis, non autem qui deſperat de utilibus tantum, cum adhuc ſine ipſis ſalus obtineri poſſit. Denique certum etiam eſſe debet habitum ſpei demeritorie non corrumpi actu peccaminoſo veniali, nec quidem deſperationis, quia nullum veniale pugnat cum Charitate, cum Charitate autem manent omnes virtutes infuſæ; ergo nullo actu veniali etiam deſperationis corrumpitur ſpes Theologica. Ita Amicus, Beccanus, Morandus, & alii paſſim. Solet etiam hic diſputari; An is cui fieret revelatio damnationis poſſet licite in eo caſu deſperare, quam difficultatem fuſe tractavimus lib. 3. ſent. d. 6. cit. q. 19. ad quam me remitto.

45 Quinto præſumptio, quæ eſt alterum peccatum ſpei oppoſitum per exceſſum, definiri ſolet, quod *ſit ſpes obtinendi a Deo gratiam, & gloriam, & reliqua dona ſupernaturalia inordinate*, ideſt, aliter quam Deus obtinenda ſtatuit: dupliciter autem peccatum hoc committi poteſt. Primo cum quis præſumit ſe divinam gratiam, aut gloriam ex ſe ipſo, & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe, quo pacto Pelagiani præſumebant ſe poſſe propriis viribus ſine Dei auxilio omnia præcepta ſervare, & beatitudinem mereri. Secundo quando quis præſumit e contra ſe ſola Dei miſericordia, ac liberalitate ſine pœnitentia, & ſine meritis beatitudinem conſecuturum, quæ fuit præſumptio Lutheranorum. Prima præſumptio, qua quis nititur ſuæ propriæ virtuti ad ſperandam ſalutem, ſeu beatitudinem, ut notat Vulpes diſp. 54. art. 1. eſt pejor altera, quæ ſoli divinæ virtuti innititur, & oritur ex inani gloria, ut notat Aſtreſanus l. c. ex D. Greg. 31. Moral. ubi eam appellat filiam inanis gloriæ. Altera vero præſumptio, quæ conſurgit ex contemptu divinæ juſtitiæ, directe ex ſuperbia oriri videtur, ac ſi talem quis ſe æſtimet, quod etiam eum peccantem Deus non puniat, vel a gloria non excludat, & ſic etiam ſentire videtur Scotus 2. diſt. 6. qu. 2. artic. 2. ubi præſumptionem in malis Angelis ad beatitudinem attingendam ſupra vires, & ſine propriis meritis ultimate refundit in amorem ſui inordinatum proximam radicem ſuperbiæ, ac inanis gloriæ ex Aug. 14. de Civitate Dei c. 13. Addit tandem Aſteſ. l. c. deſperationem eſſe præſumptione pejorem, & ratio eſt, quia voluntas per deſperationem totaliter a Deo recedit, non enim innititur miſericordiæ, quam contemnit, nec juſtitiæ, quia quantum poteſt, eam refugit, per præſumptionem autem in Deum, licet inordinate, tendit.

46 Sexto tandem ex præcedenti doctrina ſolvitur illa difficultas, An per peccatum præſumptionis habitus ſpei corrumpatur, non enim quovis actu præſumptionis habitus ſpei demeritorie corrumpitur, ſed eo dumtaxat, qui ſupponit erroneum judicium de beatitudine conſequenda, nam præſumptio, quæ in erroneo judicio non fundatur, cum actu ſpei Theologicæ non repugnat, & ideo non eſt demeritoria cauſa corruptiva talis habitus. Ea quo infertur primam præſumptionem, qua quis propriæ virtuti nititur ad ſperandam ſalutem, habitum ſpei demeritorie corrumpere, quia talis præſumptio judicium hæreticum ſupponit, quo fides amittitur, & conſequenter etiam ſpes, quia ſine Fide, Spes, & Charitas eſſe non poſſunt, ut docet D. Aug. in Enchiridio cap. 7. & 8. In caſu autem ſecundæ præſumptionis, quando quis inordinate innititur divinæ miſericordiæ, & potentiæ ſperando veniam peccatorum ſine pœnitentia, & beatitudinem ſine meritis, diſtinguendum eſt, ut Beccanus advertit c. 17. cit. qu. 12. quando enim præſumptio oritur ex hoc judicio, quod pœnitentia non eſt neceſſaria ad peccatorum remiſſionem, tunc judicium eſt hæreticum, & ſimul duo peccata committuntur, ſcilicet hæreſis, & præſumptionis, atque ideo præſumptio tale judicium præſupponens habitum ſpei Theologicæ corrumpit. Quando autem præſumptio ex tali judicio, quod Deus ex ineffabili ſua miſericordia condonabit ſibi peccata ſua, etiamſi tunc pœnitentiam non agat, in tali caſu habitum ſpei non corrumpit, quia licet tale judicium ſit ſtultum, & temerarium, non tamen eſt hæreticum, & licet talis actus ſit contra præceptum ſpei, quo præcipimur ſperare ordinate a Deo, non tamen eſt ita contra actum ſpei, ut auferat illius objectum, nec hominem reddit omnino inhabilem ad ſperandum. Immo Caſpenſis d. 3. ſect. 3. exiſtimat, & ſatis rationabiliter, peccatum hoc, licet ſit grave, & valde periculoſum, non eſſe proprie contra ſpem; quia tali actu non ſperat peccator ſe miſericordiam conſecuturum media peccatis de præſenti commiſſis, ſed pœnitentia illorum, quam exiſtimat ſe facturum in fine vitæ divina gratia adjutus, & ita etiam diſcutit Amicus d. 21. ſect. 1. cum pluribus aliis ab ipſo cit.

QUÆSTIO TERTIA.

De Præceptis Charitatis.

47 CHaritas, quæ eſt tertia virtus Theologica, & omnium perfectiſſima juxta illud Apoſtoli 1. ad Cor. 13. *Fides, Spes, Charitas, major autem horum eſt Charitas*, communiter deſcribitur a Theologis, quod ſit *virtus Theologica ſupernaturalis in ſubſtantia qua diligimus Deum propter ipſum*; cujus primarium, & adæquatum objectum eſt Deus ipſe; quia omnia alia objecta, ut per Charitatem amabilia, ad Deum reducuntur, & propter ipſum diliguntur, ut late explicatum eſt l. 3. ſent. d. 6. cit. q. 20. quoniam vero Charitas non ſolum erga Deum immediate verſatur, ſed etiam erga proximum, quia non ſolum Deus eſt ex Charitate diligendus, verum etiam proximus, ut explicatum eſt ibi qu. 22. de illa utroque modo hic nobis agendum eſt, breviter declarando, quæ ad Moralem Theologiam ſpectant, nam quæ ad Scholaſticam pertinent, ſufficienter ibi diſcuſſa ſunt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ ſint præcepta Charitatis, & quando obligent.

48 PRimo certum eſt dari ſpeciale præceptum de Deo diligendo, non ſolum negativum, quo prohibetur quicquid contra dilectionem illi debitam poteſt committi, ſed etiam affirmativum, quo Deum aliquo actu interno diligere tenemur, ut conſtat ex ipſis Chriſti verbis Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo*, &c. & ſtatim addit: *eſt primum, & maximum mandatum*, ut oſtenderet hoc mandatum ab aliis præceptis eſſe diſtinctum, quo quidem præcepto tenemur Deum ſuper omnia diligere, non quidem extenſive, ſed appretiative, & prælative, modo jam explicato d. 6. cit. q. 2. & ratio eſt, quia finis ultimus plus eſt diligendus, quam omnia media ad eum ordinata, non quidem intenſive, ut dicebamus, quamvis enim hoc etiam deceat, non tamen eſt in præcepto, ſed appretiativa, & prælativa, itaut nullam creaturam pluris faciamus, quam Deum, & ſimus parati potius omnia perdere, quam Deum offendere. Et cum hæc dilectio appretiativa ſuper omnia ſit eſſentialiter comparativa, quia Deum in amore præfert omnibus aliis amabilibus; opus non eſt hanc comparationem ſemper eſſe debere explicitam, ut quidam putarunt, & ex noſtris Faber d. 16. de pœnitentia c. 6. ſed ſufficit eſſe implicitam, & virtualem, ut l. c. dictum eſt, ut cum vi hujus dilectionis homo paratus eſt omnia potius perdere, quam Deum offendere, & per peccatum mortale deſerere, ſicut eadem dilectio Dei hoc eodem modo dicitur implicite, & virtualiter omnium peccatorum deteſtationem includere, quia vi talis dilectionis paratus eſt homo omnia peccata deteſtari, quæ menti occurrerent; quod expreſſe deducitur ex illis verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo*, &c. ubi nulla ſit expreſſio de actuali, & explicita comparatione ad omnia bona creata, ſignum evidens hanc non eſſe neceſſariam, ſed ſolam virtualem, & implicitam ſufficere, quæ in tali hominis diſpoſitione conſiſtit, ut in actu primo ſit paratus omnia potius bona creata perdere, quam per peccatum Deum amittere. Ea qua doctrina ſolvitur illa quæſtio, quæ a Theologis agitari ſolet, an hoc præceptum in hac vita perfecte adimpleri poſſit, etenim ut etiam Beccanus advertit c. 23. ſenſus iſtius præcepti eſt, ut Deum diligamus ſuper omnes creaturas, vel ut illum omnibus præferamus creaturis, vel ut in nullius creaturæ timore, vel amore velimus Deum offendere, & ab eo recedere, & hunc ſenſum expreſſit Apoſtolus Ro-

Roman. 8. dum dicit; *Nulla creatura poterit nos ſeparare a Charitate Dei*, & Chriſtus ipſe Matth. 10. dum ait: *Qui amat Patrem, aut Matrem pluſquam me, non eſt me dignus*, id eſt, qui amorem parentum præfert amori Dei, non diligit Deum ſuper omnia; unde e contra qui amori parentum præfert amorem Dei, Deum ſuper omnia diligere rationabiliter cenſetur, & hoc præceptum adimplere, quantum in hac vita ſufficit ad ejus impletionem.

49 Secundo, quo tempore obliget præceptum hoc Charitatis erga Deum, Scotus 3. d. 27. qu. un. §. *quantum ad ſecundum*, inquit, hoc præceptum, cum ſit affirmativum, quantum ad negationem, quam includit, ſcilicet non odire Deum, obligare pro ſemper ad fugiendum oppoſitum, ne ſcilicet ſit actus odii; quantum autem ad affirmationem non obligare pro quocumque tempore, ſed obligare pro aliquando ad actum elicitum, quia ille actus eſt circa finem, ex cujus bonitate deſcendit omnis bonitas moralis in actibus, qui ſunt ad finem; non tamen eſt definitum tempus, pro quo obliget, etenim neque ex Scriptura, neque ex SS. Patribus hoc definitum tempus colligi poteſt, unde in hoc puncto varii ſunt modi dicendi. Aliqui enim dicunt, quando puer pervenit ſtatim ad uſum rationis, hoc præceptum obligare, & quando adultus recipit baptiſmum, & quando tenetur habere actum contritionis, ac etiam tempore martyrii, alii dicunt obligare ſolum tempore mortis, & alii ſemel tantum in vita. Neque Scotus l. c. aliquid aſſertive dicit in propoſito, ſed tantum dubitative loquitur, quod forte determinavit hoc tempus illud præceptum Divinum Exodi 20. *Sanctifica Sabbatum, & maneat unuſquiſque apud ſe*, ſcilicet recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum, & Eccleſia ſpecificavit quantum ad audiendam Miſſam in die Dominico de conſecr. d. 2. cap. Miſſas. Sed pro reſolutione dubii in præcepto duplex obligatio diſtinguenda eſt, ut in præcepto Fidei, & Spei ſupra diſtinximus, una per ſe ratione ipſius Charitatis, altera per accidens ratione alterius virtutis a Charitate diſtinctæ, & dicendum eſt hoc præceptum per ſe obligare initio vitæ, poſtquam homo de Myſteriis Chriſtianæ Religionis ſufficienter inſtructus fuerit, & ratio eſt, quia cum teneatur Deo ex filiali amore ſervire toto tempore vitæ ſuæ, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciendo actum amoris, qui rationabiliter uſque ad finem vitæ differri nequit, cum ſit moraliter neceſſarius ad ſtabiliendum hominem in via Dei, & in perfecta divinorum præceptorum obſervantia. Ita S. Thomas q. 89. ar. 6. Navarrus, Valentia, Amicus, & alii communiter. Deinde per ſe etiam obligat in fine vitæ, quando urget articulus, vel periculum mortis, quod omnes concedunt, quia eo præſertim tempore ratio divinæ fide illuſtrata dictat actu Charitatis tunc Deum eſſe diligendum ſuper omnia, ut finem ultimum, quem mox conſequendum ſperamus. Probabiliſſimum etiam eſt præter hæc duo tempora aliquando etiam hoc præceptum per ſe obligare ad ſui obſervantiam, ut ait Amicus d. 27. ſect. 3. quia dignitas tanti præcepti admittere non videtur, ut ad hæc duo tempora tantum limitetur; cæterum quæ hæc tempora ſint, & quando aſſignanda, difficile eſt definire, ſed prudentis arbitrio, & propriæ uniuſcujuſque conſcientiæ relinquenda, niſi forte dicamus obligare in diebus feſtis, ut de mente Doctoris defendit Pontius d. 32. q. 5.

50 Denique dicendum plures eſſe alios caſus, in quibus non per ſe, & ex vi ſua præciſe hoc præceptum obligat ad eliciendum actum ſupernaturalem, ſed per accidens tantum, & ratione alterius virtutis a Charitate diſtinctæ, ut dum infligunt tentationes odii Dei, & eſt periculum eis conſentiendi, ut patet a ſimili ex dictis de præcepto Spei, quia quilibet ex præcepto Charitatis tenetur ea media aſſumere in tali caſu, quæ conducunt ad non habendum odio Deum, qualis potiſſimum eſt dilectio, & amor Dei. Et eadem ratione obligat quoque hoc præceptum, dum eliciendus eſt actus contritionis ex directa obligatione ipſius; contritio enim eſt actus Charitatis. Quando autem præceptum contritionis obligat, conſtat ex dictis l. 4. ſent. diſp. 5. de pœnitentia quæſt. 5. obligat autem præſertim quoties quis tempore annuæ confeſſionis non habet copiam Confeſſarii, & cum in ſtatu peccati mortalis aliquod Sacramentum ſuſcepturus eſt, vel adminiſtraturus, deeſtque copia Confeſſarii, actus enim perfectæ contritionis Charitate formari debet, ut docet Conc. Trid. & fundamentum hujus obligationis eſt, quia contritio eſſentialiter includit dilectionem Dei ſuper omnia, ut loco citat. dictum eſt, cum ſit dolor de peccatis propter Deum ſumme dilectum. Ex quo ſequitur huic præcepto Charitatis de diligendo Deo ſuper omnia ſufficienter ſatisfieri per actum contritionis, ut notat Amicus loc. cit.

51 Tertio certum quoque eſt, & de fide dari præceptum Charitatis erga proximum, ut conſtat Matth. 22. ubi Chriſtus poſt explicatum præceptum de Deo diligendo ſubdit ſtatim aliud præceptum Charitatis de diligendo proximo dicens: *Secundum autem ſimile eſt huic, diliges proximum tuum, ſicut te ipſum*, in quorum duorum præceptorum obſervantia inquit totam legem, & Prophetas pendere, quibus verbis oſtendit non minus uno, quam altero præcepto homines obligari, licet præceptum de diligendo Deo dicat eſſe *maximum, & primum mandatum*, & hoc præceptum non ſolum eſt juris poſitivi divini, ſed etiam naturalis, fundatur enim illis duobus principiis luminis naturalis omnibus notis: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, & quæ vis tibi fieri, alteri facias*, unde adhuc jure poſitivo præciſo obligaretur homo ad hoc præceptum. Nomine autem proximi notant communiter Doctores intelligi debere homines beatitudinis capaces, ſive ſint juſti, ſive injuſti, ſive ſint amici, ſive inimici, ſive fideles, ſive infideles, & ratio eſt, quia cum hi omnes ſint beatitudinis capaces, proximus noſter cenſeri debent, damnati vero non ſunt ex Charitate diligendi, cum enim ſint a beatitudine irrevocabiliter excluſi, proximus noſter cenſeri non debent, nec recta ratio ſuadet, ut illis beatitudinem velimus, aut per ordinem ad beatitudinem eos diligamus, & ita quoque ſignificat Doctor 3. d. 28. q. un. art. 3. homines igitur beatitudinis capaces ita ex Charitate ſunt diligendi, ut eos numquam actu ipſi Charitati contrario, ſcilicet, odio proſequamur, & præterea ut ſecundum animi diſpoſitionem ſemper parati ſimus Charitatis actus tam internos elicere, quam externos exercere erga quoſcumque, quoties id ex divinæ legis præſcripto faciendum eſt nobis innoteſcit. Quo vero tempore obliget hoc præceptum de proximi dilectione, loquendo de actu interno, diſcurrendum eſt ut ſupra dicebamus de dilectione Dei ſervata proportione, quod nimirum quando imminet periculum odii in illum, tunc per ſe obligare hoc præceptum diligendi proximum, & teneri eos diligere formaliter, & expreſſe, ſicut etiam quando tranſacto odio in proximo tenemur illi reconciliari; loquendo vero de actu externo hoc præceptum per ſe non obligat ad opus externum beneficentiæ, niſi quoties proximus eſt in aliqua gravi neceſſitate temporali, vel ſpirituali, in qua noſtra opera juvari poſſit, ut docet S. Th. 2. 2. qu. 25. art. 8. & infra magis explicabimus. Denique ſuppono ex jam dictis l. 3. ſent. d. 6. q. 22. unum eſſe motivum formale Charitatis Dei, & proximi, ſcilicet bonitatem increatam Dei, unumque tantum habitum Charitatis admitti, qui ſimul tendit in Deum, & proximum, unumque rationem terminentem utrumque actum, quæ eſt ipſa bonitas divina, ut Scotus docet 3. d. 28 cit. q. un.

52 Quarto certum eſt etiam ex D. Th. 2. 2. q. 26. & Scoto 3. d. 29. ordinem aliquem in dilectione proximi eſſe ſervandum, cum igitur diligere nihil aliud ſit, quam bonum velle, & tria ſint præcipua bonorum genera, quæ nobis ipſis velle poſſumus, vel proximo, nimirum ſpiritualia, ut gratiam, virtutes, gloriam, &c. deinde corporalia, ut vitam, & corporis ſanitatem, & tandem exteriora, ut famam, divitias, &c. ordo Charitatis poſtulat, ut poſt Deum quiſque primo ſeipſum diligat quoad bona ſpiritualia, deinde proximum quoad eadem bona, poſtea ſeipſum quoad bona corporalia, & ſubinde proximum quoad eadem, ac denique ſeipſum, & deinde proximum quoad bona exteriora. Quamvis autem quoad bona corporalia, & exteriora cæteris paribus unuſquiſque magis ſeipſum diligere debeat, quam proximum: non tamen contra hunc Charitatis ordinem faceret, ſi quis ex motivo alicujus virtutis pro tuenda amici vita propriam exponeret, imo hoc tamquam perfectæ amicitiæ officium commendatur a SS. Ambroſio lib. 3. de Officiis c. 12. & Hieronymo in c. 7. Mich. & a fortiori id fieri poteſt pro temporali ſalute Reipublicæ, & Patriæ, cum rationis ordo poſtulet, ut pars pro ſuo toto periclitetur. Tenetur etiam quilibet Chriſtianus proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, qua ſcilicet certo putatur moriturus in mortali, etiam cum certo vitæ periculo, dummodo tamen probabilis ſpes adjuvandi proximum adſit, neque gravius inde periculum immineat, v. g. tenetur cum vitæ periculo baptizare, vel moriturum abſolvere, ſi alius non adſit, qui faciat. Ita docent S. Aug. lib. de medina S. Joan. Ep. 1. cap. 3. ubi ait, quod in tali caſu: *Nos debemus pro fratribus animas ponere*. Paſtores autem, & hi, quibus animarum cura incumbit, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi ſubditis ſuccurrere debent etiam cum proprio vitæ periculo, ut DD. communiter docent. Quod autem ſpectat ad ordinem Charitatis in proximorum dilectione ſervandum, quotieſcumque agitur de auxilio præſtando in extrema, vel gravi neceſſitate corporali alicujus, conveniunt paſſim Doctores, ordinem Charitatis poſtulare, ut perſonas nobis ſecundum carnem magis conjunctas præferamus aliis minus conjunctis, ex quo ſequitur parentes omnibus aliis eſſe præferendos, deinde uxorem, poſtea filios, fratres, & alios conſanguineos, & tandem domeſticos, & familiares. Alia plura circa hoc punctum videri poſſunt apud Nicolaum de Niſſo tr. 5. qu. 3. poſt. 3. de Charitate qu. 4. & Vulpes d. 59. de Ordine Charitatis, in plures articulos diſtributo.

53 Quinto præterea eſt etiam ſpeciale præceptum Charitatis de inimicis diligendis, hoc enim expreſſe præcepit Chriſtus Dominus Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos*, & hoc non eſſe conſilium tantum, ſed vere præceptum, eſt communis, & concors Theologorum ſententia cum D. Th. 2. 2. q. 25. art. 8. & 9. & Scoto 3. diſt. 30. qu. un. & idem præceptum non modo de non odio habendo, ſed etiam de benefaciendo inimico expreſſe quoque habetur in veteri lege Levit. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, nec quæras ultionem, nec memineris injuriæ,*

Digitized by Google

juriæ, & Prov. 25. *ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da ei bibere*, quo teſtimonio utitur etiam Paulus ad Rom. 12. Ex ſpeciali itaque præcepto Charitatis etiam inimicis dilectionis ſigna generalia ſunt exhibenda, quæ communiter aliis hominibus ejuſdem conditionis exhibere ſolemus, & in caſu extremæ, vel gravis neceſſitatis illis æque, ac aliis auxilia, & beneficia præſtanda: dixi autem ex tali præcepto nos teneri exhibere etiam inimicis dilectionis ſigna generalia, quia per ſe loquendo nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitive, & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inviſendum, hoſpitio recipiendum, vel familiariter cum eo agendum, & ſimilia, quia hæc ſunt ſigna ſpecialis amoris, quæ inimicis nemo exhibere tenetur, ut Layman, Filliucius, Buſemb. & alii paſſim advertunt, dixi etiam ad talia ſigna ſpecialia inimicis exhibenda neminem teneri per ſe loquendo, quia ſi horum ſignorum omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquod horum ſine tuo incommodo poſſes inimicum tibi, & Deo reconciliare, id omittere eſſet grave, cuilibet enim mandatum eſt de proximo ſuo, & quilibet tenetur ſcandalum, & proximi ſui ruinam evitare, quoties poteſt abſque gravi ſuo detrimento. Ita etiam Sylveſter, Caietanus, Navarrus, Toletus, Bannes, Reginaldus, & alii apud Bonacinam diſp. 3. q. 4. punct. 3. & ex noſtris Aſtenaus 3. diſt. 30. q. un. art. 8. conc. 2. Denique ſi inimicus oſtendit ſe vere, & ex animo dolere de offenſa facta, & veniam petit, tenetur offenſus illi offenſam remittere, ut patet ex illo Matth. 6. *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra*, & cap. 18. dicit condonationem illam non ſolum externus, ſed interiori cordis affectu eſſe præſtandam. *Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.*

54 Sexto eſt difficultas, an teneamur in tali caſu ita injuriam remittere, ut exigere non poſſimus apud Judicem ſatisfactionem injuriæ, aut damnorum. Aliqui dixerunt læſum teneri actionem injuriarum coram Iudice intermittere, reo veniam petente, aut debitam ſatisfactionem offerente, niſi neceſſaria ſit Judicis actio ad conſulendum honori, vel damno illius, qui læſus fuit. Ita Beja, Azorius, Sylveſter, Malderus & alii apud Bonacinam loco cit. qui etiam arbitratur hanc ſententiam in praxi eſſe ſuadendam, tum quia pauci actionem injuriarum proſequuntur depoſito omni odio, & vindictæ affectu; tum quia hoc eſt conforme conſilio Chriſti; *Si quis percuſſerit te in maxillam, præbe ei & alteram*. Communior tamen, & probabilior opinio aſſerit, inimico veniam humiliter petenti, ac etiam ſatisfactionem ſufficientem offerenti pro injuria illata, læſum non teneri injuriam coram Iudice intermittere, licet enim offenſus teneatur dimittere rancorem, qui appetitum vindictæ comitatur; non tamen tenetur dimittere punitionem, quam zelus juſtitiæ comitatur, & id eo poterit offenſus ex amore juſtitiæ, aut alterius alterius virtutis motivo, citra odium petere ab offendente damnum, & ſatisfactionem honoris, & famæ, & bonorum temporalium, quia habet jus ad hæc, & poteſt petere coram Iudice, atque ideo non tenetur inimico veniam petenti injuriam ſic remittere, ut etiam prætermittat actionem injuriarum coram Iudice, dummodo id non faciat ex odio, & appetitu vindictæ, ut dictum eſt; ſicut enim non licet vindictam privata auctoritate ſumere, ita neque licet aliquid ex odio, & animo vindictæ facere; intentio enim ejus principaliter in bonum ferri debet, ſcilicet in emendationem peccatoris, vel ad ejus cohibitionem, & aliorum exemplum ad juſtitiæ conſervationem, atque ad Dei honorem. Nec refert, quod offendens in caſu poſito non ſolum veniam petat, ſed etiam ſufficientem ſatisfactionem offerat læſo: Non enim ob id tenetur læſus juri ſuo cedere, & adhuc poſt contra inimicum in judicio agere, ut ſecundum jura puniatur, ſicut enim Magiſtratus, adhuc tali ſatisfactione oblata, poteſt juridice pœnam, & compenſationem præſcribere; ita læſus poteſt adhuc a Iudice petere, ut ſibi compenſatio juridice fiat, ut juſtitia ſuum locum habeat, depoſito tamen odio, ut dictum eſt, & præciſo gravi lædentis damno, quod læſus ex Charitate impedire teneatur. Ita Alenſis, Riccardus, Gabriel, Scotus l. c. Aretinus, Pontius, Ferchius, & alii Scotiſtæ ibidem, ubi præſertim Ferchius inquit, quod ſi inimicus fluvio, vel fame ſit moriturus, pium erit velle illi vitam, & eam ſervare, et non videtur quis obligatus ad ſervandam vitam inimico, quem juſte, ut actor in judicio, poteſt occidendum curare, & in hoc ſenſu interpretatur Scot. eſſe locutum diſt. 30. cit. litt. F. ſic etiam diſcurrit Aſteſanus lib. 2. tit. 62. ar. 3. prope finem, & ſequuntur Nav. Val. Laym. Regin. Abellius, & alii Recentiores.

55 Poſtremo advertendum eſt cum Scoto diſp. 30. cit. in corpore quæſtionis §. *Reſpondeo* licitum eſſe adhuc prædictis non obſtantibus, & honeſtum in peccatoribus, & inimicis odiſſe, ac deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere, vel optare, ut a Deo, aut a Superioribus puniatur, ſic enim Propheta oderat inimicos Pſalm. 108. dicens: *deficiant peccatores a terra, iniqui non ſint*, ideſt, ut non ſint amplius inimici, & iniqui; & in eodem ſenſu dicebat Apoſtolus ad Galat. 5. *Utinam abſcindantur, qui vos conturbant*, non ut illi, qui uſſent peccatores, extirparentur a terra, ſed ut efficeretur, ne amplius peccatores eſſent, ſeu ut deſinerent eſſe peccatores; Quin etiam de hujuſmodi punitione lætari poſſumus, quatenus per illam tollitur malum peccati, & e contra triſtari, ſi peccatores proſperari videamus, quod optime etiam explicat D. Gregorius l. 22. mor. cap. 11. dicens; *Evenire plerumque ſolet, ut non amiſſa Charitate, & inimici nos ruina lætificet, & gloria ſine invidiæ culpa contriſtet, cum & ruente eo quoſdam bene erigi credimus, & eo proficiente quoſdam injuſte opprimi formidamus*; & ideo inquit Doctor inimicum poſſe conſiderari dupliciter vel per ſe, & reduplicative, quatenus talis, & ſic poteſt, & debet eſſe objectum odii, juxta illud Pſal. 118. *Iniquos odio habui*, vel per accidens, & ſpecificative, in quantum homo capax gratiæ, & gloriæ, & ſic poteſt, ac debet eſſe objectum dilectionis, & amoris, quia ſic conſideratus eſt proximus noſter.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Eleemoſyna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget.

56 PRimo conveniunt DD. varios, & multiplices eſſe actus Charitatis erga proximum, ut docet D. Th. 2. 2. q. 27. & 28. & ſeq. ſcilicet, dilectionem, qua alteri per Charitatem bonum volumus, beneficentiam, quæ eſt actus externus, quo proximo re ipſa bonum tribuimus, quod et volumus ex interno Charitatis affectu; gaudium, quo de illius bono ver. gr. converſione a peccato, & profectu in virtute lætamur; pacem, quam ſimul cum proximo in iis, quæ ad ejus ſalutem, & bonum ſpirituale conferunt, conſpiramus; & miſericordiam, qua nobis alterius miſeria diſplicet, eamque quantum poſſumus ſublevamus; de quibus fuſe tractant ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 63. 64. 65. & 66. & Vulpes d. 61. 62. 63. & 64. ſunt autem duo præcipui actus ipſius miſericordiæ, quæ eſt virtus Charitati ſubordinata, & ab ea originem trahens, eleemoſyna ſcilicet & correctio fraterna, de quibus fuſe Theologi diſputare ſolent, & Vulpes agit diſput. 65. 66. nos autem brevius, magis neceſſaria recolligendo: Eleemoſyna definiri ſolet, quod ſit alienæ miſeriæ ſublevatio, eſtque actus elicitus virtutis miſericordiæ, ſi procedat ex voluntate præciſe, qua nobis aliena diſplicet miſeria, ac eam ſublevare intendimus, & eſt actus Charitatis, ſi ex motivo placendi Deo procedat, juxta illud ex Epiſt. 1. Joan. 3. *Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Cum igitur objectum eleemoſynæ ſit aliena miſeria, tam late patens eſt eleemoſyna, quam late patent miſeriæ, quibus creatura rationalis eſt ſubjecta; unde cum aliæ ſint corporales, & aliæ ſpirituales, ideo duplex etiam ſpecies eleemoſynæ aſſignatur; alia ſpiritualis, qua indigentiæ ſpirituali proximi ſuccurritur, de qua articulo ſequenti agemus; alia corporalis, qua miſeria, & indigentia corporis ſublevatur, de qua in præſenti.

57 Secundo certum eſſe debet hanc eleemoſynam corporalem, non ſolum ſub conſilio, ſed etiam ſub præcepto cadere, ut expreſſe deducitur ex Scripturæ, & SS. Patribus; & primo ex illo Eccleſiaſt. 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes*; at qui aliquem debito ſuo defraudat, contra obligationem præcepti facit; deinde ex illo Matt. 25. *diſcedite a me maledicti in ignem æternam, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* unde qui eleemoſynam dare negligunt, mortaliter peccant, & condemnantur, nullus autem damnatur, & mortaliter peccat, niſi propter tranſgreſſionem præceptorum Dei. Hoc etiam SS. Patres unanimiter atteſtantur; Nazianzenus enim oratione de pauperum amore dicit: *nos mandatis divinis, atque exemplo ad eleemoſynam largiendum excitari*, Baſilius concione de Epulone, ait divitem illum *non cogitaſſe de ſuperfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti divini habuiſſe rationem*, & Ambroſius l. de Nabuthe loquens de eleemoſyna inquit, *debitum reddis, non largiris indebitum, ideoque dicit Scriptura, inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum*; ergo ex Scripturis, & Patribus extat aliquod præceptum de danda eleemoſyna. Denique hoc præceptum ex præcepto dilectionis proximi manifeſte deducitur, illud enim impleri non poteſt, ſi proximo non ſuccurratur in neceſſitate conſtituto, non enim verbo, & lingua tantum, ſed etiam opere amorem erga proximum oſtendere debemus juxta illud 1. Joan. 3. *Filioli non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate.* Imo communiter Doctores aſſerunt præceptum eleemoſynæ non ſolum eſſe divinum, ſed etiam naturale, nam ipſa ratio dictat, in periculo mortis, vel alicujus gravis morbi, vel notabilis mali proximum eſſe juvandum, quando ſine periculo ejuſdem mali a nobis juvari poteſt, ob affinitatem hominis cum homine, quæ ſibi amorem mutuum expoſtulat, unde benefici, & miſericordes vocantur humani, ſicut e contra immiſericordes vocantur ab omnibus feri, & inhumani.

58 Tertio eſt difficultas, cum hoc præceptum ſit affirmativum, quo tempore obliget, & conveniunt Doctores non obligare ſub mortali in his caſibus, ut Beccanus obſervat cap. 21. Primo, quando non habes, unde des eleemoſynam, nemo enim ad impoſſibile tenetur, deinde quando habes quidem, ſed neceſſitatem proximi ignoras, & utrum-

Google

utrumque caſum inſinuat Apoſt. loco cit. illis verbis: *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere &c.* ſi ergo nec ſubſtantiam habueris, nec proximi neceſſitatem videris, non teneris. Rurſus non teneris, ſi proximi quidem neceſſitatem noveris, ſed certo, vel probabiliter tibi conſtat, quod ab alio juvabitur; ſecus autem ſi contrarium conſtet, tunc enim illi ſuccurrere teneris. Tandem non teneris, quando non potes illi ſubvenire, niſi veniendo ad parem, vel majorem neceſſitatem, ordo enim Charitatis exigit, ut ſupra dictum eſt, quod in pari neceſſitate quiſque ſeipſum magis diligat, quam proximum. Ex quo diſcurſu conſtat obligationem faciendi eleemoſynam ex duplici capite oriri, conſideranda eſt enim miſeria indigentis, & facultas habentis, ut ait Nicolaus de Orbellis infra citandus num. 65. primo ex parte accipientis, ſi aliqua neceſſitate premitur tibi nota, quæ triplex eſſe poteſt, ſeu triplicis generis, una communis, & ordinaria, qualis eſt eorum, qui oſtiatim mendicare ſolent: altera gravis, & notabilis, cui ſi non ſubveniatur, vitam ægre, ac difficulter ſuſtentabit; tertia tandem extrema, cui niſi ſuccurratur, hominis vita certo, vel probabiliter periclitabitur; deinde ex parte dantis, ſi habeat bona ſuperflua, ſive ea ſint ſuperflua naturæ, ideſt non neceſſaria ad vitam ſuam, & ſuorum ſuſtentandam, ſive ſint ſuperflua ſtatui perſonæ, ideſt non neceſſaria ad conditionem, & dignitatem perſonæ ſuſtentandam, & tuendam. Quamvis igitur conveniant Doctores in majori parte, ut Bonacina refert diſp. 3. num. 4. punct. 6. quando indigens eſt in aliqua ex prædictis neceſſitatibus, teneri quemlibet illi ſuccurrere, ſi habeat ſuperflua, quæ neque ad vitam, neque ad decentiam ſtatus ſunt neceſſaria, hoc enim videtur expreſſe deduci ex illo Lucæ 11. *Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*, ubi Chriſtus præcipit Phariſæis, quod ex ſuperfluis dent eleemoſynam, ſi a peccatis mundari velint; & hoc etiam ipſa ratio dictat, quia qui eleemoſynam dare recuſat ex ſuperfluis, tam vitæ, quam ſtatui perſonæ, oſtendit ſe erga proximos Charitatem, & miſericordiam non habere, ut ait Apoſtolus l. c. ergo Charitas, & miſericordia obligat in tali caſu. Quamvis, inquam, Doctores in hoc majori ex parte conveniant, diſſenſio tamen eſt, de quibus bonis ſit obligatio ſubveniendi extreme indigenti, an ex ſuperfluis, vel neceſſariis ſtatui perſonæ, certum enim eſt eleemoſynam fieri non debere de neceſſariis ad propriam vitam, vel ſuorum, id enim eſſet ſibi, vel ſuis vitam adimere.

59 Aliqui putant obligationem ſubveniendi extreme indigenti eſſe tantum ex iis, quæ omnino ſuperflua ſunt, & nullo modo vel vitæ, vel ſtatui perſonæ neceſſaria. Ita Antoninus Roſcella, & alii apud Valentiam q. 9. & Beccanum loco cit. Alii e contra dicunt obligationem eſſe ex ſuperfluis naturæ, licet non ſuperflua ſtatui perſonæ, ſed neceſſaria. Ita Vaſquez, Suarez, Bannes, Valentia, Beccanus, Caſpenſis, & eſt communior inter Recentiores, quorum ratio eſt, quia in extrema neceſſitate pluris eſt æſtimanda vita proximi, quam ſplendor ſtatus, & luxus; ergo tenemur tale damnum pati, & ſplendorem ſtatus, ac luxum minuere, ne homo vita privetur, hoc enim damnum non eſt vitæ proximi proportionabile, ac proinde illud ſubire tenemur. Hanc tamen ſententiam limitant præfati Auctores, præſertim vero Tonnchius, Emmanuel Sa, Amicus, Caſpenſis, & alii dicentes, quod ſi bona ſint adeo neceſſaria, ut abſque illis non ſolum minuendus ſit ſtatus, & conditio perſonæ, ſed neceſſario ab illa ſit cadendum, non tenetur quis ex illis bonis opitulari extreme indigenti; & ratio hujus eſt, quia nemo vitam alterius cum tam gravi ſuo incommodo, & detrimento conſervare tenetur, quale eſt ipſum fieri miſerum, & miſeram vitam ducere, & cætera; hoc expreſſe docet D. Th. l. c. ubi ait, quod inordinatum eſſet, ſi aliquis tantum ſibi de bonis propriis ſubtraheret, & aliis largiretur, quod de reſiduo non poſſet vitam traducere convenienter ſecundum proprium ſtatum, & ita etiam diſcurrit ex noſtris Nicolaus de Niſſe tr. 5. p. 3. q. 11. de Charitate, & Vulpes d. 45. art. 5. & 6. de mente ipſius Scoti. Excipiunt tamen omnes præcitati Doctores caſum, quando proximus in extrema neceſſitate conſtitutus eſſet talis, ut ab ipſius vita ſalus Reipublicæ, vel Eccleſiæ notabiliter penderet; tunc enim ſi potes, illi ſuccurrere teneris, non tantum ex neceſſariis ad ſtatum, ſed etiam ex neceſſariis ad vitam, quia ordo Charitatis poſtulat, ut bonum publicum ſit ſemper privato præferendum, & hoc etiam eſt de mente Doctoris noſtri qu. 4. d. 15. qu. 2. ab initio; ex illo enim principio ex terminis noto infert, perſonam Reipublicæ nimis neceſſariam in extrema neceſſitate conſtitutam poſſe citra tranſgreſſionem juris divini *non furandi* alienam retinere ſuſtentationi neceſſarium, ut etiam Vulpes advertit loc. c. in tali enim caſu jus divinum non furandi ſuſpenditur, expiratque dominium in occupante illud antea, & exurgit iterum lex naturæ primæva de rerum communitate; ex cujus legis primo bona humanæ ſuſtentationi neceſſaria occupanda ſunt a perſona valde Reipublicæ neceſſariis pro ipſius conſervatione; deinde a privatis perſonis proportionaliter pro earum naturali conſervatione; ſubdit tamen Doctor in ſolutione principalium ſub litt. HH. hanc doctrinam magis declarans, quod ſi illud injuſte detentum a perſona multum Reipublicæ neceſſaria non ſit ſibi neceſſarium ſimpliciter, ſed tantum ad ſalvandum ſuum ſtatum ſolemnem, quod non licet alicui ſtatum ſolemnem tenere de bonis alienis, nec tantum valet Reipublicæ iſtius ſtatus ſolemnis, quem tenet per non reſtitutionem, quantum valet fidelitas ejus, & juſtitia communis.

60 Quarto eſt difficultas, an extreme indigenti debeatur eleemoſyna ex ſola Charitate, ſeu miſericordia, an etiam ex juſtitia. Prima ſententia affirmat deberi ex juſtitia. Ita D. Th. q. 118. art. 4. ad 3. Cajetanus ibidem, & alii Thomiſtæ, Arragonius, Turrecremata, Sarmiento, Layman, & plures alii. Cujus ſententiæ præcipuum fundamentum eſt, quod in extrema neceſſitate omnia ſint communia, & quilibet habeat jus in bona ſuperflua alterius, ſed impedire hoc jus eſt actus injuſtitiæ, impeditur autem hoc jus, quando hæc bona tempore neceſſitatis non erogantur; ergo contra juſtitiam facit, qui tempore neceſſitatis ſuperflua proximo non erogat.

Confirmatur, quia qui denegat eleemoſynam pauperi extreme indigenti peccat contra juſtitiam, nam omne homicidium eſt contra juſtitiam, ſed detractio eleemoſynæ in eo caſu eſt homicidium, ut docet S. Ambroſius a Gratiano allegatus 86. diſt. cap. Paſce: *Quiſquis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti.* Rurſus divites cogi poſſunt ad eroganda ſuperflua pauperibus extreme indigentibus, ut omnes concedunt; ergo ea ex juſtitia illi debentur, quia nemo ex Judicis ſententia cogi poteſt ad eroganda, quæ ſua ſunt. Tandem, quia Divi Baſilius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, & alii Patres divites ſuperflua non erogantes pauperibus præſertim in extrema neceſſitate appellant raptores, atque aliena retinentes; ergo ex juſtitia eis debentur; & hujus opinionis videtur etiam eſſe Vulpes d. 45. cit. art. 5. ubi ait furtum eſſe denegare eleemoſynam pauperi extremam neceſſitatem patienti, quia denegatur & ſubtrahitur, quod ſuum eſt, & quod in tali caſu etiam homicidium committitur a denegante eleemoſynam, in quantum ſubtrahit illi neceſſaria ad conſervationem vitæ corporalis, ut intereat, & ſic etiam Nicolaus de Orbellis infra citandus ſentire videtur.

61 Secunda ſententia negat hoc præceptum etiam tempore neceſſitatis extremæ obligare ex juſtitia, ſed tantum ex miſericordia, & Charitate, & eſt communior, & probabilior, quam tenent Suarez, Vaſquez, Sylvius, Amicus, Arriaga, Beccanus, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim, & probatur ex deſtructione fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quod erat, divites in extrema neceſſitate amittere dominium rerum ſibi ſuperfluarum, & fieri indigentium, hoc enim falſum eſt, quia etiamſi tempore neceſſitatis omnia ſint communia, ea tamen ſub nullius certum tranſeunt dominium, niſi apprehendantur, ſicut ante rerum diviſionem ſub nullius erant certo dominio, antequam fierent propria per ſingulorum apprehenſionem; cum ergo tempore neceſſitatis extremæ bona ſuperflua divitum non fiant egenorum propria, cum æque eo tempore ſint communia ſibi & illis, non tenentur divites ex juſtitia erogare illa pauperibus, ut docte diſcurrit Amicus d. 31. ſect. 5. ſicut nec ante factam diviſionem rerum, ſi quis non permiſiſſet proximum in poſſeſſionem alicujus rei communis, quæ illi neceſſaria fuiſſet ad vitæ ſuſtentationem, contra juſtitiam non peccaſſet, ſed vel contra Charitatem, vel contra miſericordiam. Confirmatur, quia ſi urgente extrema neceſſitate divites privarentur dominio bonorum, quæ ſibi, & familiæ ſuperfluunt, & fierent egenorum, ſequeretur eo tempore illa valide donari & mutuari non poſſe, ac proinde neque poſſe tuta conſcientia retineri ab eo, cui tali tempore donata ſunt, vel mutuata, ſed reſtituenda eſſe maxime indigenti, in cujus dominium illa tranſierunt urgente neceſſitate; ſed hoc eſt falſum, ut ſatis de ſe patet; ergo &c. Quamvis ergo verum ſit egentem in extrema neceſſitate poſſe invito domino rapere ſibi neceſſaria ad ſuſtentationem tam occulte, quam aperte, quia Charitas ea tunc facit communia, atque ideo poteſt egens eis uti abſque ulla domini injuria, cum ipſe dominus in tali caſu eleemoſynam erogare teneatur ex præcepto Charitatis; falſum tamen eſt id ex juſtitia teneri, quia reſtitutionis obligatio, ut in ſuperioribus diximus, oritur ſolum vel ex injuſta acceptione, vel ex re accepta, quorum neutrum ibi intervenit. Unde tempore neceſſitatis omnia ſunt communia non propter ceſſationem dominii divitum in ſua bona ſuperflua, ſed propter jus, quod in ea acquirunt egentes ad vitam ſuam tuendam, unde ly *eſſe omnia in neceſſitate communia* Gloſſæ interpretantur *eſſe communicabilia*, quia in tali eventu hoc præcipit Charitas, ut Navarrus advertit in ſumma c. 17.

62 Hinc patet ad fundamentum prioris ſententiæ, & quomodo intelligendum ſit, quod in extrema neceſſitate omnia ſint communia, & quilibet habet jus in bona ſuperflua alterius, & quomodo tale jus impediatur a non erogante eleemoſynam pauperi; non enim impedit directe impediendo, ne extreme indigens jure ſuo utatur capiendi ex alius bona, quæ pro ſuæ vitæ ſuſtentatione neceſſaria ſunt, hoc enim utique eſſet contra juſtitiam; ſed impedit tantum indirecte non donando illi, & communicando, quæ neceſſaria ſunt ad vitæ ſuſtentationem, quod eſt tantum contra Charitatem id præcipientem, non autem contra juſtitiam,

quæ

Digitized by Google

quæ directe tantum verſatur circa alterius juris læſionem, quod quilibet habet in extrema neceſſitate conſtitutus capiendi, quæ ſibi pro vitæ ſuſtentatione neceſſaria ſunt. Ad primam Confirmationem dicendum eſt denegantem eleemoſynam pauperi tempore neceſſitatis extremæ appellari homicidam a Patribus per exaggerationem, quatenus immiſericordes in tali caſu crudeles vocari ſolent, & inhumani, non autem proprie, quaſi mors pauperis ex tali denegatione ſecuta ſit effectus directe ab ipſo cauſatus, quia nullo modo in eam influit, non quidem phyſice, ut conſtat, nec moraliter, quia non facit injuriam, cum ex juſtitia non teneatur, ſed tantum ex miſericordia. Ad ſecundam negatur conſequentia, quia Judex non ſolum imperare poteſt actus juſtitiæ, ſed etiam miſericordiæ, quando neceſſitas communis intervenit, ac etiam aliarum virtutum, cum ipſi incumbat cura obſervantiæ legum, & præceptorum, quæ ad communem pacem diriguntur, & publicum bonum conſervandum. Ad ultimam qui in extrema, vel gravi neceſſitate proximo non ſuccurrunt de ſuperfluis naturæ, vel ſtatus, dicuntur a Patribus raptores, & aliena retinentes propter jus, quod in hujuſmodi bona urgente neceſſitate pauperes acquirunt, cui juri in divite qui tenetur ad ſuccurrendum pauperi, non reſpondet debitum juſtitiæ, & ideo raptor in tali caſu proprie dici nequit, ſed tantum debitum miſericordiæ, & Charitatis ſtrictiſſime obligans.

63 Quinto quæritur, ex quibus rebus facienda ſit eleemoſyna, & dicendum eſt ex injuſte acquiſitis cum injuria alterius, & quæ ſunt reſtitutioni obnoxia v. g. furto, rapina, uſura, licite eleemoſynam fieri non poſſe. Ita D. Th. loc. c. ar. 7. ad 3. & Scotus 4. diſt. 15. quæſt. 2. ar. 3. ubi ad uſque extendit juſtitiam in eleemoſynis ſervandam, ut fieri debeat tantum ex propriis, juſte acquiſitis, & poſſeſſis quoad dominium, uſum, ac jus utendi, & ratio eſt, quia eleemoſyna debet eſſe gratuita donatio, ut ſupra dictum eſt, & in ea dominium transfertur; at non licet rem alienam donare, nec dominium ejus transferri poteſt ſine conſenſu domini, vel explicito, vel ſaltem implicito, & rationabiliter præſumpto; & ita etiam colligitur ex Sacra Scriptura Prov. 3. *Honora dominum de tua ſubſtantia*; & Iſaiæ 58. *frange eſurienti panem tuum*, non enim facienda eſt ex injuſtitia, ut ex Charitate alteri ſubveniatur. Quia vero aliqua bona ita injuſte comparari poſſunt, ut quis peccet in acquiſitione; & adhuc tamen verum dominium acquirat, quo pacto turpiter acquiritur id, quod ex meretricio comparatur, ut dictum eſt Diſp. de Contractibus tractando de turpi lucro, docent communiter Doctores ex bonis ſic injuſte acquiſitis licite eleemoſynam fieri poſſe, quia ille acquirens vere illorum dominus efficitur, & ideo de illis licite diſponere poteſt, quamvis enim mulier pudicitiam proſtituendo turpiter faciat, tamen accipiendo proſtitutionis ſuæ mercedem turpiter non agit, ut loc. c. dictum eſt; & ideo quod ſic acquiritur fit proprium. Sed objicies illud Lucæ 16 *facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, &c. Mammone enim ſignificat divitias inique acquiſitas ex communi Patrum expoſitione; ergo de injuſte acquiſitis quomodocumque licite eleemoſyna fieri poteſt.

Reſpondetur varias eſſe hujus loci expoſitiones, ſed aptiſſime exponi poſſe cum Vulpio noſtro diſp. 45. cit. ar. 7. in fine de divitiis cum nimia aviditate acquiſitis, & cum pari cupiditate poſſeſſis, ac etiam de divitiis acquiſitis per ludum, meretricium & alios contractus per ſe quidem licitos, & ſolum illicitos ob turpem aliquam circumſtantiam, vel affectum inordinatum.

64 Sexto quæritur, quinam eleemoſynam licite facere poſſint, & breviter dicendum eſt illos tantum licite poſſe eleemoſynam facere; qui habent plenum dominium, & adminiſtrationem ſuarum rerum, ſeu bonorum temporalium, ac eorum diſpenſationem. Ita Divus Thomas cit. ar. 8. & Scotus loc. c. ar. 2. lit. I, ubi dicit, quod Dominus alicujus rei non prohibitus a lege, aut Superiore, a cujus voluntate dependeat in dando, vel transferendo, vel donando, poteſt donare rem ſuam alio volenti accipere, ſicut enim per ſuam voluntatem acquiſivit dominium illius, ita per actum ejuſdem poteſt dominium a ſe abdicare, & in alium transferre, ſi Superior non prohibeat eum donare, nec non alium alterum accipere; itaque nullus poteſt eleemoſynam facere, niſi dominium habeat alicujus rei, aut facultatem a domino illam diſpenſandi, & ratio eſt, quia per eleemoſynam alienatur dominium rei, & in pauperem transfertur, quod nullus efficere poteſt, niſi dominus, aut adminiſtrator, cui rei alienæ commiſſa ſit facultas. Ex qua doctrina infertur nec ſervum, nec filium familias, neque uxorem, neque religioſum poſſe eleemoſynas erogare abſque conſenſu domini, patris, mariti, aut prælati, ut notat Doctor loc. c. quod ſi filius, aut uxor, aut ſervus habent propria bona, quæ ab aliis non dependent, poſſunt ex iis moderatam facere eleemoſynam ſine aliorum conſenſu; filius quidem ex bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, uxor ex paraphernalibus, & ſervus ex bonis proprio labore acquiſitis. Item Tutores, Curatores, & qui curam habent bonorum alienorum modicas eleemoſynas facere poſſunt ex bonis, quæ adminiſtrant, quales nimirum facere deberent ipſi quorum ſunt. Ita Velquez, Azorius, Coninch. Diana, & alii. Addit præterea Vulpes noſter loc. c. ar. 8. Religioſos quoque ex acquiſitis propria induſtria juſtiſſime eleemoſynas tribuere poſſe manifeſte indigentibus in gravi neceſſitate conſtitutis, quia hoc fieret ſine detrimento bonorum communitatis, & reſultaret in ædificationem proximi; tum quia rationabiliter etiam præſumitur Superiores has eleemoſynas non prohibere, imo expreſſe ratas habere, cum adhibeantur etiam ad captivandos fideles, ut ſuos religioſos magis venerentur, ac ut propria etiam bona liberalius iis eleemoſynaliter tribuant; quod nos quoque velle pium, & probabile cenſemus.

65 Poſtremo quæritur, quinam eleemoſynam recipere poſſint. Reſolutio hujus difficultatis conſtat ex dictis ſuperius diſp. 7. de Reſt. in communi quæſt. 2. a. 2. num. 41. ubi diximus cum Doctore 4. diſt. 15. quæſt. 2. ar. 3. ſimulantes paupertatem non poſſe eleemoſynam accipere abſque reſtitutionis obligatione, & ratio ibi adducta eſt, quia eleemoſyna eſt liberalis, & voluntaria donatio, at non liberaliter omnino donat qui decipitur circa conditionem propter quam donat; ergo qui donat alicui, quia illum exiſtimat pauperem, & re vera talis non eſt, non vere liberaliter donat, & ideo inquit Doctor loc. c. lit. X. videant illi truantes, ſcilicet, qui divites exiſtentes recipiunt eleemoſynas tanquam egentes, ne juſte timere hujuſmodi recipiant, quia non eſt in dante voluntarium propter conditionem ignorantiam, quam reſpicit in donando; licet enim charitas, & amor *Dei* ſit cauſa finalis faciendi eleemoſynas in communi, ratio tamen, ob quam huic perſonæ particulari determinate fiat, eſt paupertas ficta, & ſimulata, volentes enim facere eleemoſynam propter Deum non quærunt divites, ſed pauperes, & egenos, eiſque eleemoſynas faciunt: ergo ratio, & motivum principale, propter quod huic perſonæ particulari eleemoſyna detur, eſt paupertas; ergo circa talem conditionem deceptus, inquit Doctor, voluntarie non donat, & gratuito, & conſequenter ſimulantes paupertatem, & decipientes ad reſtitutionem tenentur, & hoc aſſerendum eſt, ut diximus loc. c. non tantum de eleemoſynis magnis, ſed etiam parvis, & quotidianis, quales oſtiatim mendicantibus dantur, quicquid dicant Diana, Caſpenſis, & alii, quia maxima fraus eſt paupertatem ſimulare, & hac iniqua ſimulatione veris pauperibus eleemoſynas auferre, & mentem facientium eleemoſynas fraudare, ut bene diſcurrit Faber noſter diſp. 50. de Reſt. cap. 4. Cui vero facienda ſit reſtitutio in tali caſu eleemoſynæ præceptæ, aliqui dixerunt faciendam eſſe donanti, quia eleemoſyna illa adhuc ſub ejus dominio manet, alii vero dixerunt faciendam eſſe vere pauperibus, quia qui eam dedit, ex effectu eleemoſynæ a ſe dominium illius abdicavit, ac proinde juxta ejus voluntatem alteri pauperi eſt elargienda, & utrumque ſatis probabiliter dicitur. Quo tandem ordine facienda ſit eleemoſyna, diſcurrendum eſt juxta ea, quæ diximus ar. præc. num. 52. de ordine charitatis, unde ex iis, qui extreme in neceſſitate verſantur, ſi non potes omnibus ſimul ſuccurrere, præferendi ſunt illi, qui tibi ſunt conjunctiores; ex his autem qui non in extrema verſantur neceſſitate, ſed tamen vere indigent, ut ſunt quotidiani pauperes, ſi plures occurrant, quibus omnibus ſubvenire non poſſis, teneris cæteris paribus magis indigenti ſubvenire. Ita DD. paſſim, & ex noſtris Nicolaus de Orbellis 4. diſt. 15. q. 2. §. 7. & ſeq. ubi fuſe de eleemoſyna diſcurrit, & omnia a nobis ſupradicta tangit, & confirmat.

ARTICULUS TERTIUS.

An correctio fraterna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget.

66 PRimo ſupponendum eſt cum Aſtaſano noſtro lib. 2. tit. 67. ar. 1. duplicem eſſe delinquentis correctionem; una dicitur judicialis, quæ adhibet remedium peccato delinquentis ſecundum quod eſt in malum aliorum, & præcipue nocumentum communis boni, & talis correctio eſt actus juſtitiæ vindicativæ, cujus eſt ſervare rectitudinem unius ad alium; & hæc provenit a poteſtate publica in ordine ad bonum commune, quia in illa per ſe, & primario ſpectatur bonum, non ipſius delinquentis, ſed aliorum qui peccato unius læduntur; altera dicitur correctio fraterna quæ adhibet remedium peccato, in quantum eſt quoddam malum ipſius peccantis; & hæc eſt proprie correctio fraterna, quia ordinatur ad emendationem delinquentis, & bonum ejus procurat, procurare autem bonum fratris, & proximi pertinet ad charitatem, per quam volumus, & operamur bonum proximo, quia per eam repellimus malum fratris, ſcilicet peccatum, cujus remotio pertinet ad charitatem magis, quam etiam remotio exterioris damni, vel etiam corporalis nocumenti, & hæc correctio fraterna fieri poteſt auctoritate privata, quia ordinatur ad bonum particulare ejus, qui corripitur, cujus ſpirituali neceſſitati per hanc correctionem ſubvenitur, quam eſſe actum virtutis nullus dubitat teſtante Scriptura Prov. 27. *melior eſt manifeſta correctio, quam amor abſconditus*, & ratio ipſa ſuadet, quia per ſe ordinatur ad bonum honeſtum, ſcilicet, ad ſublevandam miſeriam proximi ſpiritualem, qualis eſt peccatum, quod vita ſpirituali privat, ac æterna beatitudine. Quamvis autem Recentiores nonnulli dubitent, ad quam virtutem hic actus ſpectet, communis tamen ſententia docet

eſſe actum miſericordiæ, & charitatis iuxta motivum, a quo oritur; ſi enim conamur per correctionem revocare proximum a peccato, quatenus eſt offenſa Dei, & ex amore Dei, & deſiderio, quo volumus Deum non offendi, eum corripimus, tunc correctio eſt actus charitatis; ſi vero ex voluntate ſublevandi eum a miſeria, quatenus peccatum, & pœna illi debita, eſt quædam miſeria proximi, eſt actus miſericordiæ, & hoc modo ſolet correctio vocari eleemoſyna ſpiritualis, unde Aſteſanus loc. cit. ex verbis Domini, & SS. Patrum colligit definitionem fraternæ correctionis, quod *eſt admonitio fraterna de emendatione peccatorum ex fraterna charitate, & miſericordia procedens.*

67 Secundo ſupponendum eſt tamquam certum, de fraterna correctione facienda extare præceptum, non ſolum naturale, quod membra unius corporis ſe mutuo iuvare tenentur 1. Cor. 12. *Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra*, ſed etiam divinum ex genere ſuo obligans ad mortale, ut expreſſe colligitur ex Chriſti verbis Matth. 18. *ſi peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum*, &c. ubi verbum imperativum *Corripe*, præceptum importat, ut explicat D. Auguſt. ſerm. 16. de verbis Domini. Hinc Innocentius Tertius in cap. *Si peccaverit* 2. quæſt. 1. appellat hoc mandatum divinum; unde obligatio de fraterna correctione facienda non tantum eſt ex conſilio, ſed etiam ex præcepto; quamvis enim ſit ex conſilio, quando proximus peccat venialiter, eſt tamen ex præcepto, quando peccat mortaliter, quia correptio ſit ad lucrandum fratrem amiſſum per peccatum, ut conſtat ex illo Matth. cap. cit. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, non amittitur autem anima fratris, niſi per peccatum mortale; patet ergo quod corripere eſt præceptum, quando peccat mortaliter, & ſic dicitur Eccl. 17. *Unicuique mandavit Deus de proximo ſuo*, ex quo infertur hoc præceptum ex genere ſuo obligare ſub mortali, quia gravius obligat, quam præceptum eleemoſynæ corporalis, ſiquidem longe gravior miſeria eſt carentia boni ſpiritualis, quam corporalis; ſi ergo illud obligat ſub mortali, ut ex ar. præc. conſtat, tanto magis iſtud; & hæc eſt communis Theologorum ſententia cum Divo Thoma quæſt. 33. ar. 2. & Scoto, ac aliis Scholaſticis 4. diſt. 19. Verum eſt tamen, ut docet Divus Thomas loc. cit. quod ſi quis propter paſſionem timoris, & verecundiæ, aut puſillanimitatis minus ſe idoneum reputet ad correctionem faciendam, vel non exiſtimat ſe tam ſtricte ad hoc obligari, plerumque non niſi venialiter peccare, quod tamen intelligendum eſt cum exceptione, niſi is, qui corrigere omittit, ſit Superior, aut ex illa omiſſione grave aliquod ſcandalum ſequatur.

68 Tertio, hoc præceptum generatim omnes obligat, & non ſolum Prælatos, & ſuperiores, ex virtute charitatis. Ita Theologi omnes, & Aſteſanus tit. 67. cit. ar. 4. ubi ait, quod corripere fratrem peccantem infligendo pœnam eſt tantum Prælatorum, ſed corripere admonendo ad ſui, & peccati correctionem eſt omnium; quod probat ex cap. 18. c. Matt. *ſi peccaverit in te frater tuus, corripe eum*, ubi Chriſtus indefinite loquitur, & non dicit, ſubditus, ſed frater tuus, & ſubdit etiam: *Lucratus eris fratrem tuum*, quia ergo omnes ſumus fratres, omnes tenemur invicem corrigere, quando contingit aliquem noſtrum peccare; & hoc etiam dictat ratio ipſa, quia omnes ſumus commembra; ideoque tenemur invicem externa officia charitatis præſtare, quorum præcipuum eſt correctio fraterna, quod etiam conſtat ex Eccl. 17. ubi dicitur indifferenter, quod Deus: *Mandavit unicuique de proximo ſuo*. Adhuc tamen verum eſt, quod licet hoc præceptum obliget omnes generatim etiam ſubditos, ſtrictius tamen obliget Prælatos, & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, & ratio eſt, quia ſubditi tantum ex charitate tenentur, Superiores vero etiam ex officio, & iuſtitia, imo ſi correctio fraterna ſpectetur, ut eſt actus iuſtitiæ vindicativæ, ad illos ſolos pertinet, ut ſupra dictum eſt, quia licet corripere fratrem peccantem admonendo ſit omnium, corripere tamen infligendo pœnam eſt Prælatorum tantum. Ita etiam ex noſtris Nicolaus de Niſſe loc. cit. quæſt. 12.

69 Duplex tamen hic occurrit difficultas. Prima eſt, an ad hoc præceptum teneantur etiam peccatores, & ratio dubitandi eſt, quia cum ipſi quoque reprehenſibiles ſint, deberent potius ſeipſos corripere, quam alios; alioqui diceretur ipſis illud Lucæ 4. *Medice cura te ipſum*, & illud Matt. 7. *Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui*. Affirmative tamen reſpondendum eſt cum communi Theologorum ex D. Th. loc. c. ar. 4. etiam peccatores hoc præcepto obligari, præſertim quando proximus eſt in extrema, vel gravi neceſſitate, vel probabilis ſpes affulget fratris emendæ. Ratio eſt, quia ut ait Aſteſ. loc. c. obligationem hanc corripiendi tria præſertim inducunt, primum eſt iniunctio præcepti, quod indiſtincte omnibus iniungitur, tam iuſtis, quam peccatoribus, ſicut autem peccatum mortale hominem non liberat ab obligatione aliorum præceptorum, ita neque ab obligatione huius præcepti. Secundum eſt cognitio peccati, peccator autem poteſt peccatum fratris ſui cognoſcere, etiam melius quam ipſe, infirmitas enim noſtra operatur, ut aliena peccata melius cognoſcamus, quam noſtra. Tertium eſt amor proximi, licet autem in peccatore non ſit amor charitatis ſupernaturalis reſpectu fratris peccantis, eſt tamen in eo amor naturalis, vel amicitiæ, quo poteſt moveri, ut corripiendo ſubveniat illi. Ratio autem dubitandi adducta ſolum probat quod peccator non debet alterum corrigere ex interna ſuperbia, quod tunc fit, quando proprium peccatum non conſiderat, etiamſi grave ſit, & tamen alterum vult reprehendere, hoc enim ſignum eſt amoris proprii ac ſuperbiæ, quia pluris ſeipſum æſtimat, quam alium; quo morbo laborabant Phariſæi, de quibus eſt ſermo loc. c.

70 Altera difficultas eſt, an etiam inferiores teneantur corripere ſuos Superiores, & ratio dubitandi eſt, quia non habent auctoritatem, & iuriſdictionem, quæ ad legitimam correctionem requiri videtur. Communis etiam Theologorum ſententia affirmat cum Divo Thoma ar. 4. c. ubi in ſolutione ad 2. id confirmat exemplo S. Pauli, qui cum eſſet S. Petro ſubditus, ut Apoſtolorum Principi, erga illum tamen correctionem fraternam exercuit. Addit tamen Aſteſ. loc. c. ex Divo Gregorio in paſtoral. cap. 17. cum omni manſuetudine, & reverentia faciendam eſſe iuxta documentum Apoſt. 1. ad Tim. 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem*. Nec obſtat ratio dubitandi in contrarium adducta, quia correctio, de qua hic eſt ſermo, non eſt iuridica, ſed fraterna, quæ auctoritatem, aut iuriſdictionem non requirit, ſed amorem, & miſericordiam; quare ex hac parte non eximuntur ſubditi, & inferiores, quia omnes ſumus membra unius corporis, licet Superior ſit caput, & omnes tenemur proximum ex charitate diligere; ergo etiam externa charitatis officia præſtare, quando neceſſe eſt, & occurrit occaſio; correctione autem iuridica, quæ eſt actus iuſtitiæ vindicativæ non poſſunt inferiores corrigere Superiores niſi manifeſte errarent in fide; tunc enim ſi non adeſſent Superiores vindicantes, vel vindicare nolentes, per inferiores poſſent puniri, quia hæreſis reddit hæreticum Catholico inferiorem, non tantum in foro interiori, ſed etiam exteriori, ut notat Aſteſanus loc. c. ex Riccardo 4. diſt. 19. quæſt. 2. ar. 3.

71 Quarto quod attinet ad materiam huius præcepti, ſeu quæ peccata corrigi debeant, conveniunt DD. omne peccatum mortale, tam commiſſum, & non emendatum, quam ſub probabili periculo committendum, vel iterandum, eſſe materiam huius præcepti, & aperte colligitur ex verbis Chriſti Matth. 18. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, quibus verbis ſupponit fratrem, vel periiſſe, vel certe periturum, niſi correctionis antidoto præmuniatur, nemo autem perit, niſi per peccatum mortale, & ita exponit hunc locum Auguſt. ſerm. 16. de verbis Domini. Peccatum autem veniale non eſt materia huius præcepti, niſi ſit diſpoſitio moralis, & proxime peccandi, & ratio eſt, quia præceptum fraternæ correctionis ſolum obligat, ut conſtat ex dictis, quando vel frater periit, vel periculum eſt probabile, ut pereat, ſed nec per peccatum veniale commiſſum, & non emendatum periit, nec per peccatum veniale probabiliter committendum, vel iterandum periturus eſt, quia peccatum veniale ſtat cum gratia; ergo &c. Non tamen improbabile videtur, quod addunt Soto, Suarez, Valentia, Coninchius, Caſpenſis, & alii, interdum quempiam poſſe obligari etiam ad peccata venialia corrigenda, ut contingit in Superiore Religionis, qui ex officio, & iuſtitia curare tenetur non ſolum, ut ſubditi mortalia vitent, ſed etiam ut ad perfectionem tendant, & ne diſciplina Religioſa diſſolvatur; at peccatum veniale licet reſpectu alicuius particularis non ſit grave malum, tamen reſpectu totius Communitatis vergere poteſt in magnum detrimentum perfectionis ipſius Religionis, unde ſi Superior nimis negligenter ſe gerat in reprehendendo, & corrigendo aliquod veniale peccatum, quod ſit Religioni nocivum, & maiori parti communitatis generale, verbi gratia, impudica verba, conſuetudinem iurandi, aut ſimile quid, quod Religioſum maxime dedecet, non excuſatur a mortali, his enim generalibus defectibus regularis diſciplina diſſolvitur, quam Superior ex officio integram conſervare tenetur. Demum ignorantia quoque poteſt eſſe huius præcepti materia, ſi ſit vincibilis: tenemur enim admonere, & corripere illum, qui ex ignorantia vincibili peccat, ideſt, de re quam quis ſcire poteſt, & debet; ſi autem ſit invincibilis, diſtinguendum eſt, vel enim ex tali correctione aliquis ſperatur fructus, vel non; ſi primum, ignorantem inſtruere tenemur, præſertim ſi eius cura ſit nobis commiſſa; ſi ſecundum, bonæ fidei relinquendus eſt, dummodo tamen inde alterius proximi damnum, vel ſcandalum non ſequatur. Ita Banes, Navarrus, Azorius, Malderus, Bonacina, & alii.

72 Duplex tamen hic etiam occurrit difficultas, Prima eſt, an materia huius præcepti ſit ſolum peccatum contra ipſum corripientem commiſſum, an quodlibet aliud peccatum contra Deum patratum. Aliqui putant eſſe ſolum peccatum contra corripientem commiſſum, quod ex ipſo textu deducunt, qui expreſſe loquitur de peccato contra corripientem: *Si peccaverit in te frater tuus*, ideſt, contra te; quod magis confirmant verba Lucæ 17. dum ſubdit, *& ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Communis tamen Theologorum, & Patrum ſententia eſt, omne peccatum mortale eſſe materiam huius præcepti, quod expreſſe deducitur ex fine a Chriſto per hoc præceptum intento, qui eſt

pecca-

Digitized by Google

peccatoris correctio, & fratris lucrum: at quodlibet peccatum mortale eſt maxima creaturæ rationalis miſeria, cum illum a Deo ſummo bono avertat, & ex hoc præcepto tenemur proximum a tali, ac tanta miſeria eripere; ergo ex hoc præcepto non ſolum tenemur illum corripere a peccato contra nos commiſſo, ſed etiam a quocumque alio, quod illum a ſummo bono avertit, alioquin ex amore proprio moveri videremur ad talem correctionem faciendam, & non ex amore ſalutis illius, ut intendit præceptum charitatis. Ad fundamentum prioris ſententiæ reſpondet Aſteſanus loc. cit. quod illud Matth. *ſi peccaverit in te*, intelligi debet coram te, ſeu in te ſcientem, non in te læſum, ita quod amore tui illum corripias, quam expoſitionem ait eſſe Divi Auguſtini ſerm. 16. de verbis Domini. Alia difficultas eſt, an materia hujus præcepti ſit tantum peccatum publicum, vel etiam occultum, nam de peccato publico nullum eſt dubium; publici enim peccatores, quales ſunt publici uſurarii, latrones, meretrices, & ſimiles corripiendos eſſe nemo dubitat, quando eorum correctio ſperatur profutura, quoniam hi quoque ſunt fratres noſtri, quos per correctionem lucrari poſſumus, ſolum ergo de peccante occulte eſt dubitatio, cui reſpondet Aſteſanus *loco citato artic.* 5. cum Gualtero peccatum tribus modis poſſe dici occultum, uno modo, quod ſolus Deus novit, vel homo per confeſſionem, & de hoc non eſt quæſtio, quia hoc ſpectat ad Deum, & Confeſſarium vices Dei gerentem, non autem ad nos quoad iſtam correptionis formam, de qua hic agitur; alio modo dicitur occultum, quod homo ſolus, ideſt, non cum alio novit; tertio modo dicitur peccatum occultum, quod ſolus novit, ideſt, unus cum paucis familiaribus; ſicut Rex dicitur aliquid facere in occulto, vel eſſe ſolus, quando eſt cum paucis ſibi familiaribus; quo ſuppoſito dicendum eſt, quod præceptum de correctione fraterna intelligitur etiam de peccato occulto ſecundo, & tertio modo dicto, ut colligitur ex præcitatis verbis: ſi peccaverit in te, ideſt coram te, & te ſciente, vel paucis quibuſdam aliis præſentibus.

73 Quinto, cum hoc præceptum ſit affirmativum, certum eſt apud omnes non quovis tempore obligare, ſed ſolum concurrentibus debitis circumſtantiis, quas Scotus inſinuat 3. diſp. 30. quæſt. un. ſub E. docens præceptum fraternæ correctionis obligare tempore evidentis neceſſitatis, dum peccatum proximi evidens eſt, & certa, vel probabilis ſpes emendationis ejus; ſi enim nulla ſit emendationis ſpes, imo hic, & nunc timeatur, ne is, qui peccavit, correctione deterior fiat, tunc prætermittenda eſt correptio, nec ad illam tenetur. Clarius tamen, & diſtinctius conditiones ad hoc requiſitas recenſet Aſteſanus loc. cit. ar. 4. ex Gualtero, & Nicolaus de Orbellis 4. diſt. 19. quæſt. unic. quibus deficientibus ceſſat obligatio corrigendi, & ajunt ſex eſſe, tres ex parte corripientis requiſitas, & tres alias ex parte fratris peccantis. Prima conditio ex parte corripientis eſt certa peccati cognitio; nec ſufficit probabilis conjectura, ut colligitur ex ipſius Chriſti verbis, *ſi peccaverit in te frater tuus*, ideſt, coram te, ſeu te ſciente, ut exponit D. Auguſt. loc. cit. Secunda eſt manſuetudo in corripiendo, quia corripiens, & objurgans cum ira potius ad pejus provocet, quam corripiet, ideo dicitur *in Pſalm. Superveniat manſuetudo, & corripiemur*. Tertia, ut ſine gravi ſuo incommodo, vel damno id facere poſſit, alias a correctione excuſaretur; nec probabiliter credat per alium aptiorem, & ei magis familiarem fore de proximo emendandum, nam in tali caſu correctione ſua non indigeret, nec proinde ad illam faciendam obligaretur. Deinde prima conditio ex parte peccantis eſt probabilis ſpes de futura emendatione fratris, quia cum correptio ſit inſtituta propter emendationem peccatoris, ſi hæc non ſperetur, ceſſat hoc præceptum obligare. Secunda eſt, ut ejus peccatum ſit mortale, & non tantum veniale, quia correptio præcipitur, ut corripiens fratrem ſuum lucretur, & ſit in neceſſitate fraternæ correctionis, quia hoc præceptum non obligat, niſi quando adeſt neceſſitas, unde quando conſtat fratrem eſſe emendatum, vel probabiliter creditur nullum eſſe periculum relabendi, vel ipſum ſua ſponte actorum pœnitentiam, vel per correctionem alterius, nulla eſt obligatio, quia tunc frater non eget. Tertia eſt quod non ſit ſpes majoris opportunitatis temporis, & loci, ac aliarum circumſtantiarum ad corripiendum, ſi enim alterius temporis, vel loci opportunitatem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter differre potes. Hinc concludit Aſteſanus, quod cum corripere ſit præceptum affirmativum, non obligat ad ſui executionem niſi tempore neceſſitatis, tunc autem eſt neceſſitas, quando hæc ſex concurrunt ſimul, ita quod ſi non concurrant, licet hoc præceptum obliget, non tamen obligat ad exequendum, ideſt, ad corripiendum, ſed poteſt correctio differri ſine peccato, quouſque hæc ſimul concurrant, quod ait de privata perſona intelligendum eſſe, & non de Prælato, de quo non eſt præſens quæſtio. Prælati namque in corrigendo ad has conditiones non tenentur, poſſunt enim juridice corripere, & punire peccata præterita, & quibus jam proximus non eſt obſtrictus, propter bonum commune, & aliorum exemplum, & ſic etiam diſcurrunt Recentiores omnes de hujus præcepti obligatione, nulla veterum Scholaſticorum mentione facta, ut eorum mutis eſt, a quibus doctrinam acceperunt.

74 Demum ordo in correctione fraternæ ſervandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit Matth. 18. ut, ſcilicet, peccans primo privatim admoneatur, quod ſi hæc admonitio nihil proſit, unus, aut duo teſtes adhibeantur; quod ſi hoc nec ſufficit, Eccleſiæ ſuæ, Prælato, aut Superiori denuncietur; ſunt tamen aliqui caſus, in quibus hic ordo non videtur neceſſario ſervandus, ut communiter DD. advertunt, quando enim peccatum proximi eſt publicum, tunc opus non eſt ſecretam correctionem præmittere, ſed poteſt publice corripi juxta illud Apoſtoli 1. ad Timoth. 5. *Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant*, quod intelligitur de peccatis publicis, ut Auguſt. exponit loc. cit. lib. *de verbis Domini*, & ratio eſt, quia ſecreta correptio inſtituta eſt, ut famæ proximi conſulatur, & peccatum ejus non publicetur: ſi ergo jam publicum eſt, ſecreta correptione opus non erit, ſed publice corripi poterit ad aliorum exemplum; quando enim peccatum eſt publicum, tunc non ſolum peccatori adhibendum eſt remedium pro ejus emendatione, ſed etiam ad aliorum exemplum, ne & ipſi liberius peccent, ſi publica peccata manere impunita videant. Quando vero peccatum proximi eſt occultum, tunc adhuc diſtinguendum eſt cum Nicolao de Niſſe loc. c. quod etiam docet D. Thom. ar. 6. quædam enim ſunt peccata occulta, quæ vertunt in detrimentum proximorum, vel corporale, vel ſpirituale, ut ſi quis clam moliatur proditionem, vel incendium civitatis, aut ſi occulte inficiat alios hæreſi; & tunc immediate ad Superiorem recurrendum eſt, ut efficaciter, ac tempeſtive hujuſmodi malum impediat; cum enim ille, qui ſic occulta peccat, non ſolum in ſe peccat, ſed etiam in alios, oportet ſtatim ad denunciationem procedere, ut hujuſmodi nocumentum impediatur, quia periculum eſt in mora; niſi forte aliquis firmiter æſtimaret, quod ſtatim per ſecretam monitionem poſſet hujuſmodi malum impediri. Quædam vero ſunt peccata occulta, quæ ſolum vergunt in nocumentum peccantis, & ejus, in quem peccetur, & tunc ſolum ſecreta admonitio præmittenda eſt, ut fratri peccanti ſubveniatur, & primo emendari debet, ſi fieri poteſt, per ſecretam correctionem, ut famæ ejus conſervetur. Quia tamen conſcientia eſt præferenda famæ, ideo voluit Dominus, ut ſaltem cum diſpendio famæ conſcientia fratris per publicam denunciationem a peccato liberetur, quando nimirum per ſecretam monitionem hoc fieri non poteſt; unde D. Thom. loc. cit. at. 8. tandem addit, quod quando quis prudenter judicat, qualecumque tandem ſit peccatum proximi, ſervando præfatum ordinem correctionis ſe nihil effecturum, ſed melius fore, quod immediate ad ſuperiorem procedatur, ut is opportunum remedium adhibeat, ita faciendum eſſe, quia ordo ille inſtitutus eſt ad proximi emendationem; ſi ergo prudenter judicatur ejuſmodi ordinem non profuturum, poteſt intermitti, & fieri, quod ad eumdem finem utilius videbitur, & ſic etiam diſcurrit Nicolaus de Orbellis loc. c. 4. diſt. 19.

ARTICULUS QUARTUS.

An ordo correctionis fraternæ a Chriſto præſcriptus cadat ſub præcepto.

75 NEgarunt aliqui ex antiquis; inter quos citari ſolent D. Thom. in cap. 17. Lucæ, ubi ait hunc ordinem congruitatis eſſe, non neceſſitatis, Maldonatus in idem cap. 17. ubi ait eſſe Chriſti conſilium, ut peccantem non acerbe accuſemus, ſed benigne corrigamus, Salmeron tract. 11. Bernardinus de Arevalo tract. *de correct. frater.* per totum, & quidam alii. Fundamentum eſt, quia ſi aſſignatus ordo eſſet in præcepto, illum numquam immutare liceret, quia modus, qui in præcepto eſt, obligat ad ſui obſervantiam, & conſequenter immutationem ſui illicitam reddit; ſed ſæpe licitum eſt illum immutare, ergo non cadit ſub præcepto. Major patet, probatur minor, quia non peccaret, ſi quis ante præmiſſam admonitionem, ac teſtes adhibitos, fratris peccatum immediate Prælato deferret; tum quia plures Patres id docent, & quotidiana praxis Inquiſitorum hæreticæ pravitatis, qui ſub anathematis cenſura peccata in eorum edictis contenta ad ſe immediate deferri jubent, prohibentque ne ea alteri manifeſtentur, quam ipſis; tum quia id in multis Religionibus ſervatur & præcipue in Societate Jeſu, in quibus lege ſtatutum eſt, ut omnes errores ſubditorum, atque defectus per quemcumque extra Confeſſionem notati, & obſervati immediate Superioribus manifeſtentur. Confirmatur, quia hic ordo corripiendi fratrem, ut prius ipſius peccatum manifeſtetur Prælato, quam aliis, eſt efficacior ad fratrem corrigendum, cum nemo efficacius valeat ſubditorum peccata corrigere, quam Prælatus; eſt etiam mitior, ac ipſi delinquenti gratior, cum unuſquiſque malit a proprio Superiore corrigi, quam ab aliis; ergo licet peccatum proximi occultum immediate deferre Prælato non præmiſſa ſecreta admonitione, & teſtium adhibitione. Tandem vel peccatum fratris eſt publicum, vel occultum, ſi publicum, poſſum illum

Digitized by Google

immediate deferre Prælato, nec teneor illum ſecreto monere, ut ſupra dictum eſt; ſi vero peccatum eſt occultum, & privatum, & mihi injurioſum, vel alteri, etiamſi peccans privata mea correptione emendetur, poſſum adhuc illum apud Superiorem accuſare, ut condigna ſatisfactione mihi, vel alteri ſatisfaciat, ut docet quotidiana praxis, & uſus.

76 Oppoſita ſententia communis eſt Scholaſticorum 4. diſt. 19. & D. Th. 2. 2. quæſt. 33. ar. 7. & 8. aſſerentium ordinem fraternæ correctionis a Chriſto præſcriptum obligare jure naturali, quando probabiliter cenſetur profuturus, quia jure naturali miſeriam proximi ſublevare tenemur cum minori famæ ipſius jactura, quod fit ſervando ordinem a Chriſto præſcriptum; præcipit enim ut delinquentes prius admoneantur ſecreto, ut nullus alius ſciat, ſi fieri poteſt, quando vero aliquem adhibere oportet, prius adhibeatur teſtis, quam denuncietur Prælato propter eamdem cauſam, ut ſcilicet famæ proximi conſulatur, jus enim naturæ poſtulat, ut quantum fieri poteſt, fama proximi illæſa conſervetur. Ex quo deducunt, quod dum Chriſtus hunc ordinem præſcripſit, novum præceptum non ſtatuerit, ſed naturale dumtaxat explicaverit, & ſua auctoritate confirmaverit, quod facile deducitur etiam ex communi Theologorum conſenſo aſſerentium in lege nova non fuiſſe a Chriſto ſuperaddita præcepta poſitiva præter præcepta ſacramentorum, quare Chriſtus Dominus ſolum explicuit hoc præceptum, ſicut explicuit alia præcepta juris naturalis, ut v. g. præceptum de dilectione inimicorum. Dicunt etiam hanc fuiſſe expreſſam Patrum ſententiam, Auguſt. ſerm. 16. *de verbis Domini*, Ambroſii ſerm. 8. in pſal. 118. Chryſ. hom. 61. in Matth. Hilarii, & Hieronymi in cap. 18. Matth. & aliorum plurium, ac etiam Innocentii Tertii cap. licet Heli, & in cap. Cum dilectus de accuſationibus, itaque pro maiori hujus ſententiæ explicatione, quam tenent Nicolaus de Orbellis, Aſtenſis, & Vulpes in Scot. 4. diſt. 19.

77 Primo dicendum eſt, non ſolum correctionem fraternam, ſed ordinem ipſum correctionis a Chriſto præſcriptum Matth. 18. cadere ſub præcepto. Ratio eſt, quia in correctione fraterna facienda aliquis ordo ſervandus eſt ſub præcepto, & taliter ſervari debet, ut in modo illud obſervandi contra proximum non peccetur; hoc autem fieri nequit, niſi ſervando ordinem correctionis a Chriſto præſcriptum, ut ſcilicet delinquens ſecreto moneatur, ut ſi fieri poſſit nullus alius ſciat, ne ejus fama lædatur, hoc enim poſtulat charitatis ratio, ut proximo ſubveniatur abſque læſione famæ, ergo talis ordo cadit ſub præcepto. Confirmatur, quia in correctione fraterna duo præcepta concurrunt, unum miſericordiæ de ſublevanda ſpirituali miſeria proximi, & alterum juſtitiæ de ipſius fama non lædenda, ſed nullus alius ordo præter iſtum a Chriſto aſſignatum utrumque præceptum ſervat, miſeriam ſpiritualem proximi ſublevando, & famam ejus non lædendo; ergo hic ordo ſub præcepto ſervandus eſt, nam is ordo ſub præcepto cadit, qui ad utrumque præceptum ſervandum eſt neceſſarius. Tandem id confirmat D. Thomas loc. cit. exemplo medicinæ corporalis, ſicut enim peccaret medicus corporalis, qui dum infirmum ſanare poteſt medicina levi, & abſque gravi ipſius læſione, ſanare vellet per alicujus membri reſecationem, vel medicinam graviter infirmum lædentem; ita graviter peccaret quoque medicus ſpiritualis, qui fratrem ſpiritualiter ægrotum ſanare vellet cum gravi nota famæ ipſius, dum ſuaviori modo, & ſecuro adhuc ſanare poſſet abſque gravi ipſius famæ læſione, qui modus adhibetur in correctione facienda ſervando ordinem a Chriſto præſcriptum.

78 Secundo dicendum eſt, ordinem correctionis fraternæ a Chriſto præſcriptum non ita eſſe in præcepto, ut in quolibet eventu obliget, & nunquam ſit licitum illum omittere, aliumque corripiendi modum adhibere, qui juxta occurrentes circumſtantias ad fratris correctionem efficacior judicatur, unde ſequitur tunc ſolum ex præcepto modum illum correctionis ſervandum eſſe, quando ad ipſius correctionis finem aſſequendum neceſſarius eſſe cenſetur. Ita Scholaſtici omnes, quod expreſſe docuit D. Auguſt. ſerm. 16. cit. de verbis Domini, ubi loquens de iſto ordine, & modo corripiendi a Chriſto præſcripto inquit. *Diſcernere debemus aliquando iſtud, aliquando illud eſſe faciendum, aliquando corripiendo fratrem inter te, & ipſum ſolum, aliquando coram omnibus.* Et ratio eſt, quia ut inquit Aſteſ. loc. cit. ar. 6. ſicut fraterna correctio nobis data eſt ſub præcepto affirmativo, ita etiam & iſte ordo. præceptum autem affirmativum obligat ſemper, ſed non ad ſemper, ſed tantum quando illud implere eſt neceſſarium, & id præſertim de hoc præcepto verificatur, quod non quomodocumque eſt affirmativum, ſed etiam valde ſpeciale, utpote præſcribens quemdam corripiendi modum valde determinatum, ut recta obſervant Valentia, Caſpenſis, & alii, unde ut bene, & accommodate ad correctionem, & ejus finem aſſequendum adhibeatur, determinatas quaſdam exigit circumſtantias, quæ facile deeſſe poſſunt, vel mutari in quibuſdam caſibus, vel perſonis, quorum aliquos recenſet Aſteſan. loc. cit. in quibus ſine peccato hic ordo poterit omitti, & præſertim illum, quando ex eo ſperatur fructus, vel licet ſit ſpes correctionis per ſecretam admonitionem, tamen mora periculum habet, tunc enim omiſſa privata correctione fratris peccatum immediate deferri debet ad Prælatum, tamquam ad patrem, qui melius, & efficacius illum corrigere poſſit, ut aperte teſtatur D. Auguſtinus de tertia regula, quæ habetur circa finem primi Tomi. Neque hoc eſt contra formam legis evangelicæ datam de correctionis ordine, lex enim interpretanda eſt pro utilitate illius, pro quo data fuit, & ex legiſlatoris intentione; conſtat autem, quod intentio Chriſti legiſlatoris fuit correctio peccantis, quæ etiam eſt utilitas ejuſdem correptionis, & ideo licet quando tu poſſis corripere fratrem, tamen mora traheret periculum, quod periculum vitari poſſit per denunciationem, non eſt contra legem correctionis, ſed ſecundum illam eſt dimittere privatam admonitionem, unde Tullius 1. Rethoricæ cap. 9. ait: Ex utilitate Reipublicæ, non ex legis inſpectione, quæ in litteris eſt, leges interpretari debent, ob quam inſtitutæ ſunt, hoc enim eſt Epicheja, ut habetur 5. Eth. ita diſcurrit, teſte Aſteſ. loc. cit.

79 Ratio autem a priori hujus aſſertionis eſt, ut ait Amicus diſp. 31. ſect. 16. quia cum finis hujus præcepti, ordiniſque ſervandi ſit fratris correctio, & emendatio, & cum interdum poſſit ordo a Chriſto præfixus inefficax, & inutilis judicari, vel ob malitiam peccantis, vel ob inhabilitatem corripientis, contra vero alius efficax, & utilis cenſeri; tunc iſte adhibendus eſt, qui melior, & efficacior judicabitur ſecundum circumſtantias occurrentes, non autem illa, ſemper tamen cum minori, qua poteſt læſione famæ corripiendi. Unde ſi probabiliter putetur nil profutura, ſed potius obfutura privata correctio, omittenda erit, & adhibenda monitio coram uno, vel duobus teſtibus, ut etiam notat Bon. diſp. 3. quæſt. 4. punct. 7. cum Banne, Reginaldo, Valentia, Maldero, & aliis. Quod ſi neque hæc profutura ſperetur, utraque prætermiſſa adhiberi poterit denunciatio apud Superiorem tamquam Patrem. Quod ſi neque hæc profutura ſit, adhibenda erit denunciatio delinquentis apud Superiorem tamquam Judicem, ut de peccato ejus occulto ulterius inquirat, & contra eum juridice procedat, ut ſaltem hoc modo a peccato reſipiſcat, cum ſpiritualis ſalus ipſius etiam cum propriæ famæ jactura ſit procuranda, quando aliter fieri non poteſt. Hoc autem intelligendum eſt, ut etiam præcitati Auctores advertunt, quando frater in extrema, vel gravi ſalutis ſpiritualis neceſſitate exiſtit, alioquin ſi uno tempore non ſit bene diſpoſitus, nec ſine jactura famæ ipſius corrigi poſſit, commodius, & magis opportunum tempus erit expectandum, quando abſque jactura famæ ipſius correctio ſperatur; niſi forte peccatum fratris in detrimentum vergat aliorum, vel alicujus innocentis, tunc enim admonendus eſt innocens, vel Reſpublica, ut ſibi conſulat, & proſpiciat, quamvis ex tali admonitione ruina delinquentis timeatur, quia ut recte diſcurrit Bon. loc. cit. Reſpublica, & innocens jus habent, ne ſibi damnum inferatur, & ruina delinquentis malitiæ ipſius adſcribenda erit, ac imputanda, nec debet delinquens innocenti ob propriam culpam præferri. Unde non ſatis placet, quod Vulpes aſſerit loc. cit. ar. 7. occulta delicta cujuſcumque, & qualiacumque etiam contra bonum publicum ſpirituale, vel temporale non eſſe denuncianda ſine prævia admonitione ſecreta, ſi fuerit certa, & probabilis ſpes emendationis delinquentis, nec ſit periculum in mora, non, inquam, hoc placet, quia in his caſibus ſemper, vel ut plurimum periculum eſt in mora, ut dictum eſt a. præc. num. 74 & eſt regula generalis, quod bonum publicum ſemper privato eſt præferendum, ut ait Nicolaus de Orbellis loc. cit.

80 Tertio dicendum eſt, quando ſpes eſt certa æque profuturam monitionem fraternam, ac dilationem, tunc licitum non eſſe deferre Prælato, etiam ut patri, crimen occultum fratris ante præmiſſam monitionem, & in hoc ſenſu ordinem correctionis a Chriſto præſcriptum cadere ſub præcepto. Ita Caſpenſis cum pluribus aliis tract. 17. diſp. 6. ſect. 3. & expreſſe deducitur ex ipſis Chriſti verbis, *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, quaſi dicat, nihil ſupereſt aliud in tali caſu agendum, ſed ibi ſiſtendum eſt. Ratio eſt, quia cum finis adæquatus hujuſmodi delationis ſit fratris emendatio, ejuſque a relapſo cautio, ſi monitione ſecreta, & correctione fraterna hæc duo æqua comparentur, non eſt ulterius progrediendum denunciando Prælato ejus delictum, quia hoc eſſet ſine ulla neceſſitate, & abſque legitima cauſa proximum infamare, quod eſſet contra charitatem, & jus naturale, quod habet, ut ejus fama illæſa conſervetur, quando id fieri poteſt; Chriſtus enim in correctione fraterna eum aſſignavit ordinem, qui cum minori famæ proximi jactura effectum habere poſſit, licet alium non prohibuerit in caſu, quo non hic, ſed alius eſſet habiturus effectum; cum ergo æqualis ſperetur effectus per monitionem ſecretam, ac delationem, nec eſt ullum periculum relapſus, verum eſt non licere uti, niſi monitione ſecreta, & in hoc ſenſu, ut diximus, intelligendum eſt ordinem correctionis fraternæ a Chriſto præſcriptum cadere ſub præcepto.

81 Ex præmiſſa doctrina facile ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, negando ſequelam maioris, nam ſunt quædam præcepta Decalogi, quæ propter occurrentes circumſtantias mutari poſſunt interdum, & variari, ut patet de ſurreptione rei alienæ, quæ tempore extremæ neceſſitatis licita

eſt,

Google

aſt, ut patet ex dictis *diſp. de Reſtit. in communi*, quæ tamen extra illud tempus licita non eſt; ita ergo in propoſito dici debet de ordine fraternæ correctionis a Chriſto præſcripto; fieri enim poteſt, ut propter occurrentes circumſtantias in aliquibus caſibus non obliget, ut quando v. gr. non eſt ipſi fratri profuturus, vel aliis obſervatas, vel alius ordo ex conſenſu ipſius ſit ei magis profuturus, in his enim, & ſimilibus caſibus ordo a Chriſto præſcriptus non obligat, ut conſtat ex dictis, quia nullum præceptum cum jactura majoris boni obligat, ut patet de præcepto non ſurripiendi rem alienam occurrente caſu extremæ neceſſitatis; foret autem jactura majoris boni, ſi in caſibus prædictis ordo a Chriſto præſcriptus ſervaretur, ut dictum eſt; & juxta hanc doctrinam, ut inquit Amicus loc. cit. intelligendi ſunt Patres, qui docent interdum licitum eſſe ante præmiſſam monitionem ſecretam peccatum proximi immediate deferre ſuperiori, ut dictum eſt de peccatis, quæ etſi ſtatim ad ſuperiorem deferantur, periculum eſt in mora, ne vergant in magnum damnum communitatis, vel tertiæ perſonæ innocentis, quod ſit majus quam damnum ipſius, quod frater delatus in fama pateratur, & eadem ratione expedit, ut prætermiſſo ordine correctionis a Chriſto præſcripto, peccatum hæreſis ſtatim Inquiſitoribus denuncietur, ut tempeſtive provideat, propter circumſtantiam periculi quod per ſe cum tali peccato connexum eſt, ne ulterius ſerpat, & alios inficiat; an vero in Religionibus licitum ſit immediate revelare Prælato peccatum fratris non præmiſſa correctione fraterna, dicemus art. ſeq.

82 Ad Confirmationem, quamvis correptio ſuperioris ex natura rei efficacior ſit ad retrahendum ſubditum a peccato, & quamvis ſuppoſita denunciatione magis caveri poſſit peccatum delinquentis; negatur tamen talem corrigendi modum eſſe mitiorem, ac ipſi delinquenti graviorem, quia fama ſubditi apud Prælatum magni facienda eſt, & ſine extrema neceſſitate non eſt prodigenda, ſubditus enim plus æſtimat apud ſuum Prælatum nomen bonum habere, quam apud cæteros, quia ſuperior plus aliis ei nocere poſſit, & ideo ſupra diximus, quod cæteris paribus, & quando ſpes eſt certe æque profuturam monitionem fraternam, ac delationem, tunc licitum non eſſe deferre Prælato, etiam ut patri, crimen occultum fratris ante præmiſſam monitionem, & in tali caſu ordinem fraternæ correctionis a Chriſto præſcriptum cadere ſub præcepto, quia non licet famam proximi prodigere, & bonum conceptum, quem de eo habet ſuperior, diminuere, niſi aliter poſtulat periculum gravioris mali, a quo aliter proximus liberari nequeat. Ad ultimum, ſi peccatum ſit occultum, & alteri injurioſum, non autem corrigenti, & ex ejus privata correptione peccans emendetur, non debet illum apud ſuperiorem accuſare, ut condigna ſatisfactione offenſo ſatisfaciat, ſed ſuadere, quantum poteſt, ut ei ſatisfaciat pro injuria illata; ſi vero injuria eſt illata contra eum, qui corripere debet, eſt aliqua diſſenſio inter Doctores, an eum licite poſſit apud ſuperiorem accuſare pro compenſatione injuriæ ſibi illatæ, & breviter dicendum eſt cum Caſpenſi loc. cit. ſect. 2. quod in illo peccato poteſt conſiderari, & ratio injuriæ illatæ, & ratio miſeriæ in eo, qui peccavit; priori modo is, qui injuriam paſſus eſt, licite compenſationem petere poteſt, ut de dilectione inimicorum ſupra dictum eſt; poſteriori vero modo ſervandus eſt ordo correctionis præſcriptus, ſi adſint circumſtantiæ requiſitæ, ut præceptum correctionis obliget, præcipue quando is, qui injuriam intulit, vult ſatisfacere proximo pro illa, & tamen cenſetur adhuc in ſtatu peccati manere, & perſeverare.

ARTICULUS QUINTUS.

An in Religionibus ſit licitum revelare Prælato peccatum occultum fratris non præmiſſa correctione.

83 CONtroverſia hæc reddita eſt celebris a tempore, quo Patres Jeſuitæ inceperunt; in quorum ſocietate perpetua lege ſtatutum eſt, ut omnes errores, ac defectus ſubditorum per quemcumque extra confeſſionem notati, & obſervati, immediate ſuperioribus manifeſtentur. Prima itaque ſententia abſoluta negat poſſe ſtatui legem, quæ de conſenſu fratrum unumquemque obliget ad ipſorum defectus extra confeſſionem notatos, prætermiſſa ſecreta admonitione, ſuperiori immediate, tamquam Patri deferendos, eo quod unuſquiſque jure naturæ juxta Chriſti præceptum prius teneatur fratrem peccantem ſecreto admonere, ſi talis monitio ſperetur profutura, quam illum ad ſuperiorem deferat, unde abſolute docet etiam in Religionibus, antequam peccatum occultum fratris denuncietur Prælato etiam ut patri, neceſſario præcedere debere admonitionem ſecretam. Ita acriter defendit Lorca in præſenti diſp. 47. & mordicus tuetur ex noſtris Pontius diſp. 33. *de præcepto charitatis* qu. ult. pro qua citantur etiam Adrianus, Soto, Navarrus, & alii, qui tamen, ut plurimum, loquuntur de denunciatione publica, quæ fit Prælato, tamquam Judici ad punitionem, non tamquam Patri ad correctionem, in quo ſenſu quæſt. præſens agitur, & in caſu, in quo prudenter judicaretur, quod per talem denunciationem firmius, & ſecurius longe caveri poſſet, nec frater caderet, quamvis per ſecretam admonitionem, ſeu correptionem crederetur bene, quod corrigeretur, ſed periculum tamen probabile eſſet, quod iterum caderet; in hoc enim ſenſu oppoſita ſententia docet licitum eſſe crimen occultum fratris immediate ſuperiori deferre, tamquam patri, omiſſa correctione fraterna, & bene eſſe meliorem proviſionem, ut frater corrigatur, nec fiat relapſus; quoniam ſuperior agnoſcens periculum, ſi religioſus eſſet in tali loco, aut officio, aut ſoleret habere talem, vel talem ſocium, poſſet ipſum ab eo loco, aut officio amovere, aut negare ipſi tales ſocios, quales habere ſolebat, & alios aſſignare, quorum ſocietas impediret, nec illud peccatum ſuccederet, quod alias cum illis facile committi poſſet.

84 Fundamentum autem præcipuum hujus primæ ſententiæ eſt, quod hic ordo corrigendi fratrem delinquentem præmiſſa monitione ſecreta, ſi profutura ſperetur, antequam ejus peccatum Prælato manifeſtetur, cadit ſub præcepto, ut dictum eſt art. præced. ex teſtimonio Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum &c.* ergo etiam in Religionibus hic ordo ſervandus erit, alioquin oppoſitum aſſerere eſſet velle adducere aliud Evangelium pro Religioſis, ac laicis, & oppoſitum ordinem corrigendi in ſtatu religioſo eſſe ſimpliciter meliorem, quod videtur abſurdum, cum Chriſtus Dominus illum ordinem ſimpliciter, & abſolute præſcripſerit.

Confirmatur, quia quamvis correptio ſuperioris eſſet ex natura rei magis efficax ad retrahendum ſubditum a relapſu, & quamvis ſuppoſita denunciatione magis caveri poſſet peccatum delinquentis, & conſequenter malum Religionis inde ſecuturum per remotionem ſubditi a loco, & officio, aut aſſignationem aliorum ſociorum; adhuc tamen ex tali denuntiatione aliud majus malum Religionis, & ſubditi etiam ſequeretur; nam conceſſa ſemel illa licentia, via latiſſime aperitur traducendi, ac infamandi innocentem quemcumque, & eum ab officiis, & locis quibuſvis amovendi etiam cum periculo publico famæ, vix enim illæ mutationes fieri poſſunt, quia ubi vigeret talis licentia, etiam quando ob alios fines fierent, ſuſpicio vehementiſſima ſit, quod fiant ob aliquod tale peccatum commiſſum, ac periculum lapſus; deinde per illam licentiam datur occaſio concipiendi, ac fovendi perpetuas inimicitias, ac ſuſpiciones inter religioſos; & tandem datur facultas ſuperioribus diſponendi de ſubditis, prout ipſis placuerit nullam ob cauſam, quam ſuo privato genio ſatisfaciendi, & ſuas ſuſpiciones ac deſideria vindicandi, quæ ſane mala, & Religioni in communi, & ſubditis in particulari magis pernicioſa ſunt abſque comparatione quam malum, quod ſequi poſſet ex relapſo uno, vel altero ſubditi. Demum in tantum oppoſita ſententia id aſſerit licite fieri poſſe in Religionibus, in quantum religioſus ob majus ſuum bonum, ac totius Religionis juri propriæ famæ cedere poteſt, quia juris ceſſione facta, ceſſet ordo a Chriſto præſcriptus obligare ad conſervandam famam proximi in correctione fraterna; ſed non poteſt aliquis in particulari cedere ſuo juri, & dare licentiam, ut alius particeps ſui criminis ipſum ſuperiori denunciet ſine prævia monitione ſecreta, quando per monitionem illam commode caveri poteſt peccatum, neque poteſt eſſe ſtatutum ullum in Religione ad hoc obligans, ergo &c. minor probatur, quia nemo concurrere poteſt ad jacturam ſuæ famæ apud quemvis abſque æquivalenti ſaltem aut majori bono, quia certum eſt de lege naturæ famam eſſe conſervandam, quoties ſine detrimento majoris boni, aut æquivalentis conſervari poſſit; ſed in caſu poſito non ſequitur majus bonum, vel æquivalens ex denuntiatione, per quam tamen fama diminuitur, & perditur apud ſuperiorem; ergo neque aliquis poteſt dare licentiam neque per ſtatuta ordinari poteſt, ut id fiat: minor patet ex dictis, quia ex hoc ſequeretur aliud notabile detrimentum, & majoris conſiderationis, quam detrimentum quod ſequeretur ex minus certa relapſus cautela, aut ex ipſomet relapſu, quia ſic aperiretur via cuicumque malevolo calumniandi ex quacumque levi cauſa fratrem, & procurandi, ut a loco, vel officio, in quo eſſet, facile amoveretur, & ſimiliter ipſimet ſuperiores poſſent hoc modo ad libitum quoſcumque ſubditos privare officiis, & locis commodis; ergo nullo modo licet renunciare famæ in ordine ad denunciationem faciendam in caſu poſito. Ita arguunt Lorca, & Pontius loc. cit.

85 Oppoſita ſententia, quæ communior eſt, ac probabilior, tria aſſerit: primum eſt, quod quando peccatum fratris eſt occultum, licite, & honeſte poteſt denunciari Prælato ſine prævia admonitione ſecreta concurrentibus his conditionibus; una, ut delatio fiat ei, non tamquam Judici, ſed tamquam patri; altera, ut Prælatus ſit prudens, diſcretus, & ſpiritualis, zelo, & dilectione ſuarum ovium ornatus, & taciturnus, & inſuper ſit ſpes majoris utilitatis fratris, quia nimirum ſperatur melior, brevior, & ſecurior in futurum emendatio per Prælatum, quam per privatum. Secundum eſt, quod quando frater non eſt plene emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, licitum eſt, & valde expediens deferre peccatum occultum ſuperiori, ut patri, a

Digitized by Google

nulla præmiſſa monitione, dummodo in eo concurrant conditiones prædictæ. Tertiam eſt, quod ſuppoſita in fratre renunciatione iuris propriæ famæ, hoc non modo iuſtum, & licitum eſſe, nulloque pacto Evangelicæ doctrinæ repugnans, verum & Religioni valde expediens, tum ad maiorem ſingulorum in ſpiritu profectum, tum ad maiorem cautelam, ſecuritatem, & providentiam erga commune bonum totius Religionis, & hanc ſententiam ſic explicatam tuentur non ſolum univerſa Societatis ſchola Suarez, Rodriquez, Coninchius, Hurtadus, Valentia, Amicus, Becanus, & alii paſſim eiuſdem Scholæ, ſed alii quoque antiquiores etiam ex noſtris Richardus, Gabriel, Nicolaus, de Orbellis 4. diſt. 19. Aſteſ. loc. cit. ar. 8. ubi ait hoc idem docuiſſe Gualterium, & Guilielmum de Mera, & hanc ſententiam eſſe omnium Doctorum Ordinis Seraphici, & dicere contrarium foret regularis diſciplinæ maximum detrimentum, quod etiam teſtatur Angelus in ſumma verbo Denunciatio; idem etiam docent D. Antoninus, Sylveſt. verbo Correctio, Gerſon, Turrecremata, & plures alii; & ex recentioribus defendit Caſpenſis tract. 17. cit. diſp. 6. ſect. 3. plures alios citans, & præſertim D. Thomam quodlib. 11. ar. ul. & D. Bonav. in cap. 19. Lucæ, & hanc fuiſſe conſtantem Seraphici Doctoris ſententiam probat ex verbis Capituli generalis Barchinonenſis, ab ipſo relatis, idem probat ex Conſtitutionibus Ordinis Prædicatorum cap. 18. ſect. 6. ubi ſic habetur. *Si quis autem tale quid extra monaſterium commiſerit, frater qui cum eo eſt, ſtudeat eius exceſſum Prælato quantocyus corrigendum intimare*, ac tandem ex Conſtitutionibus antiquioribus in Regula S. Benedicti, ubi cap. 32. habetur; *Si quis alterum quacumque parte viderit quodcumque illicitum opere, vel ſermone facientem, & Priori diſtulerit publicare, cognoſcat ſe eſſe nutritorem peccati, & per omnia æqualem peccanti.*

86 Hæc igitur ſententia probatur quoad primam partem, quod, ſcilicet, quando peccatum fratris eſt occultum, licite, & honeſte poteſt denunciari Prælato, tamquam patri non præmiſſa admonitione, ſi ſperatur brevior, & melior correctio, & maior utilitas ſpiritualis illius, ac totius Religionis, probatur, inquam, quia, ut dictum eſt ar. præced. num. 80. ordo correctionis a Chriſto præſcriptus cadit ſub præcepto, quando ſpes eſt certa æque profuturam monitionem fraternam, ac delationem Prælato immediatam, tunc enim non eſt licitum, etiam, ut patri, crimen occultum fratris ante præmiſſam monitionem deferre; ergo quando per delationem Prælato immediate factam ſperetur brevior, & melior correctio, maior utilitas ſpiritualis ipſius fratris, ac totius Religionis, ordo correctionis a Chriſto præſcriptus non obligat, ſed peccatum fratris occultum poterit immediate Prælato deferri, ut patri; ſed in Religionibus regulariter ita contingit, ergo in eis licitum erit revelare Prælato occultum fratris peccatum non præmiſſa correctione; minor ſubſumpta probatur, quia hac ratione quilibet Religioſus a peccato exteriori coram alio Religioſo facilius abſtinebit, & ſic toti Religioni tanto maius obvenit emolumentum, quanto minor eſt licentia peccandi, & Religio melius ſuum finem conſequetur, ut peccata etiam occulta, quæ perfectionem vitæ religioſæ valde diminuunt, quantum fieri poteſt impediantur. Confirmatur, quia perfectio charitatis hoc præſertim in Religionibus poſtulat, ut peccatum occultum fratris Prælato, tamquam patri, immediate deferetur, eo quia per hanc correctionis modum brevior, & melior correctio fratris ſperatur, & maior utilitas ſpiritualis illius; etenim ut inquit Caſpenſis loc. cit. quomodo frater iuvenis in Religione profeſſum antiquum corrigere poterit? quam medicinam adhibebit? quomodo pericula, & occaſiones relapſus impediet? igitur non ſolum quando videt, quod ipſe neſcit, nec valet; tunc enim manifeſta eſt delationis obligatio, ſed etiam quando melior, & utilior correctio a Prælato ſperatur, talis delatio licita erit, & honeſte.

87 Deinde probatur quoad ſecundam partem, quod ſcilicet, quando frater non eſt plene emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, licitum eſt, & valde expediens deferre peccatum occultum Superiori, ut patri, nulla præmiſſa monitione. Ratio eſt, quia ſi delictum vergat in damnum tertii, aut in detrimentum communitatis, licitum eſt immediate deferre Prælato peccatum fratris quantumcomque occultum, ut omnes docent, & præſertim quando non eſt probabilis ſpes emendationis; quia bonum commune præferendum eſt particulari; hoc autem in Religioſis præſertim habet locum, qui ſe totos Religioni dedicerunt omnia ſua iura in eam transferentes, ac proinde fama religioſi potius eſt Religionis, quam ſua, unde ſi iniuriam aliquam patitur, & per Iudicem illam repellere expediat, & vindicare, hoc faciendum eſt nomine Monaſterii, & Religionis, non autem nomine ipſius, qui mortuus mundo reputatur, ut docent Canoniſtæ in cap. cum dilectus de reſcriptis; ergo commune Religionis bonum poſtulat, ut occulta peccata fratris immediate Superiori denuncientur, ut patri, quando non eſt plene emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, quia pericula, & occaſiones peccandi vix ſine Superiore tolli poſſunt, nam defectu cognitionis potius eum frequenter conſtituet in occaſione peccandi committendo ei aliquod miniſterium, in quo maior ei offertur peccandi occaſio, vel præbendo ei ſocium minus idoneum; ergo in tali caſo reſultat in maiorem fratris utilitatem ſpiritualem, ut eius peccatum occultum ſuperiori deferatur, magis enim ponderet bonum animæ quam famæ, ac etiam in commune bonum Religionis, cedunt enim peccata particularium in totius Religionis infamiam, quia ea delicta non ſolis delinquentibus tribuuntur, ſed toti Religioni, & cæteri Religioſi ſimiles reputantur, ut ait Auguſt. epiſt. 137.

88 Demum probatur etiam quo ad tertiam partem, hoc ſcilicet adhuc magis iuſta, & licite fieri poſſe, ſuppoſita in fratre renunciatione iuris propriæ famæ, nam ut recte diſcurrit Amicus diſp. 31. ſect. 7. eatenus ordo correctionis a Chriſto præſcriptus obliget, quatenus debito iuſtitiæ tenemur proximi famam in ſublevanda ipſius ſpirituali miſeria indemnem ſervare, quantum fieri poteſt; ſi ergo proximus ob maius ſuum bonum, vel alterius huic iuri propriæ famæ cedat, ceſſat ordo correctionis a Chriſto præſcriptus obligare. Quod autem proximus huic iuri cedere poſſit, ab omnibus conceditur, ſive enim homo ſit dominus, ſive cuſtos propriæ famæ, ob maius ſuum bonum, vel alterius, poteſt huic iuri cedere, manifeſtando Prælato, ac etiam toti Eccleſiæ occultum ſuum peccatum ad maiorem ſui humiliationem, & in ſpiritu profectum, ut fecit S. Auguſt. qui tredecim libros Confeſſionum ſcripſit, in quibus ſua peccata narrat; ergo poterit etiam quilibet alter ex eius licentia, & conſenſu peccata eius occulta manifeſtare Prælato iuſte, & licite. Unde miror Poncium loc. cit. dicere, non poſſe aliquem in hoc cedere ſuo iuri, & dare licentiam, ut alius particeps ſui criminis ipſum Superiori denunciet ſine prævia monitione ſecreta. Quia omnes Auctores oppoſitæ ſententiæ concedunt id licite, & iuſte fieri poſſe, licet non expedire putent, & hoc præſertim concedit Bannes 2. 2. quæſt. 33. ar. 8. dub. 2. & probat, quia cum unuſquiſque ſit dominus ſuæ famæ, licitum eſt illi pro ſuo bono ſpirituali illam amittere apud quem voluerit ſecluſo ſcandalo, hoc enim non eſt diſpenſare in præcepto Evangelico, aut potius naturali ſervandi illum ordinem, ſed eſt mutare materiam præcepti, nam tota ratio illius ordinis eſt, ne fiat iniuria corripiendo, infamando ipſum plus quam oportet, ut corrigatur, & emendetur, at vero volenti, & ſcienti non fit iniuria, quoniam ipſe dominus eſt propriæ famæ. Quod etiam confirmat exemplo, nam quemadmodum qui commiſit homicidium ſecretiſſimum, poteſt ſeipſum in publico tribunali accuſare, eſſet tamen illicitum alteri hoc facere; ita etiam poterit alteri concedere, ut ſe accuſet; multo ergo magis poterit aliquis renuntiare iuri ſuo, quod habet, ut cum illo ſervetur ordo correctionis fraternæ, ſed unicuique ſcienti eius delictum licet ſtatim denunciare Prælato, præſertim tamquam patri.

89 Quod autem hoc in Religionibus non ſolum ſit licitum & honeſtum, ſed etiam expediens tum bono publico Religionis, tum etiam particularium, ſatis conſtat ex dictis, quia D. Bonav. in prædicto Capitulo Generali oppoſitum damnavit tamquam Religioni perniecioſum, & regularis diſciplinæ deſtructivum; & ut refert Nicolaus de Orbellis loc. cit. Innocentius Tertius cap. Qualiter, & quando 2. de Accuſationibus dicit, quod circa perſonas regulares non eſt tanta neceſſitas ordinem correctionis obſervandi, ſicut circa ſæculares, quia facilius, & liberius a ſuis poſſint adminiſtrationibus amoveri ad tollendas peccandi occaſiones, & pericula recidivæ. Tum quia commune bonum Religionis, ad quod præcipue promovendum, & conſervandum hæc regula dirigitur, prævalere debet privato incommodo paucorum particularium, qui aliquam inquietudinis, & turbationis occaſionem ex illius obſervatione arripere poſſent, ex regula generali, quod bonum commune ſemper privato eſt præferendum. Tum tandem, quia ut inquit Amicus loc. cit. per hunc ordinem non tam aufertur ordo ſecretæ correctionis fraternæ a Chriſto præſcriptus, quam commutetur in ordinem ſecretæ correctionis paternæ, cum etiam in hac correctione occulte delinquens ſecreto corrigi debeat, & ſuaviter a Prælato, & nulli debeat delatum revelare, cum finis talis paternæ correctionis ſit profectus in ſpiritu ipſorum ſubditorum, & bonum commune Religionis. Unde abſolute loquendo hic ordo correptionis non eſt contra ordinem a Chriſto præſcriptum, cum enim ibi præcipit monitionem ſecretam præcedere debere delationem Prælato peccati occulti fratris, loquitur de delatione publica facta Prælato, ut iudici, hoc enim indicant illa verba: *Dic Eccleſiæ*, ut paſſim Patres exponunt, & Theologi omnes, non autem de denunciatione privata facta Prælato, tamquam patri; unde ex tali denunciatione non poteſt Prælatus procedere iudicialiter contra delinquentem, ac eum punire, ut Doctores communiter tenent, eſſet enim contra ius peccatum ſecreto manifeſtatum ad correctionem per pœnitentiam evulgare.

90 Ad fundamentum prioris ſententiæ dicendum eſt, præceptum de correctione fraterna a Chriſto traditum, ac eius ordine ſervando eſſe affirmativum, atque ideo certas circumſtantias exigere, quibus deficientibus poteſt mutari, ac interdum omnino prætermitti, quare ſicut poteſt omitti fraterna correctio, quando eius delatio creditur magis

pro-

Digitized by Google

profutura delinquenti. Ita etiam poterit prædicto modo mutari, quando talis mutatio magis profutura ſperatur, ut evenit in ſtatu Religioſo; Neque hoc eſt velle adducere aliud eſſe Evangelium pro Religioſis, ac pro laicis, quia ut modo dictum eſt, hic ordo correptionis, quem dicimus in Religionibus valde utilem eſſe, abſoluta loquendo non eſt contra ordinem a Chriſto præceptum, cum enim præcipit monitionem ſecretam præcedere debere delationem Prælato peccati occulti fratris, non loquitur de denunciatione privata facta Prælato, tanquam Patri, ſed de publica ipſi facta, tanquam Judici; & Innocentius Tertius loc. cit. declaravit non eſſe tantam neceſſitatem ſervandi ordinem correctionis a Chriſto præſcriptum circa regulares, & religioſos, ſicut circa ſæculares, & ratio eſt, quia ut hic advertunt Turr. Caip. & alii, alius eſt finis boni publici in Republica ſæculari, & alius Religionis, nam in illa hic finis intenditur, ut publicæ paci, & tranquillitati civium conſulatur, quam ſola delicta publica perturbant, atque ideo bonum Reipublicæ non poſtulat, ut peccata occulta Rectori ſæculari immediate deferantur; at finis religioſæ congregationis non tantum eſt pax fratrum adinvicem, ſed etiam perfectio, & exemplaris vita cuiuſcumque, & publicus Religionis honor, ac bonum nomen apud ſæculum, ad cuius finis conſecutionem maxime confert, ut crimen occultum fratris licite poſſit ſtatim Superiori manifeſtari, hoc enim modo facilius quilibet religioſus abſtinebit a peccato etiam coram alio religioſo, dum minor eſt licentia peccandi, ex quo non ſolum Religioni maximum eveniet emolumentum, ſed etiam cuilibet religioſo in particulari, quia peccata etiam occulta perfectionem vitæ religioſæ maxime impediunt; & tandem in hoc ſenſu hic corrigendi modus poteſt dici melior non ſimpliciter, & abſoluta loquendo, ſed reſpectu ſtatus religioſi, nam ut recte diſcurrit Suar. *de Religione* lib. 10. cap. 12. in ſtatu religioſo habere tantum curam privatæ famæ fratris apud ſolum Prælatum ſine reſpectu ad maius bonum ſpirituale ipſius fratris, & ſociorum, ac conſequenter totius Religionis, non poteſt eſſe utilius ad maiorem perfectionem, quæ eſt præcipuus finis religioſi ſtatus.

91 Ad Confirmationem negandum eſt ex tali correctionis modo, & ex tali denunciatione ſecuturum eſſe maius malum Religionis, ac etiam ſubditorum, quod ibi aſſeritur, quia commune bonum totius Religionis, ad quod promovendum, & conſervandum hic modus corrigendi dirigitur, privato incommodo paucorum prævalere debet, qui ex obſervatione illius aliquam inquietudinem, & turbationis occaſionem arripere poſſent, dixi *paucorum*, quia in Religione, ubi regularis obſervantia viget, ut ait Amicus loc. cit. valde raro, & in pauciſſimis huiuſmodi caſus accidunt, ut propterea non ſit timendum, ne maior pars communitatis in executione huius regulæ perturbetur, & pro eis expedit etiam cum aliqua animi turbatione hoc ſalubri fræno cohiberi. Neque ob id aperitur via latiſſima traducendi, & infamandi innocentem, nec datur facultas Superiori diſponendi de ſubditis, prout ipſi placuerit nullam ob cauſam, ſi Prælatus ſit, qualis eſſe debet, prudens, diſcretus, ſpirituali zelo, & dilectione ſuarum ovium præditus, omni paſſione ſemota, & ſervaturus ſecretum, ut ſupra dictum eſt, ſi enim his conditionibus præditus fuerit, facile diſcernere poterit, quando ei defertur peccatum occultum fratris, an hoc fiat ex paſſione, vel zelo, & diligentiam facere ad inquirendum, an verum ſit relatum; unde per hanc regulam non aperitur via infamandi innocentem, quod ſi accuſatus fuerit nocens, infamia quæ ex tali delatione ſequitur Religioſo, eſt valde exigua, at pro ea propter maius ſpirituale commodum tum particularis, tum totius Religionis, illa exigua infamia eſt poſtponenda, quæ faciliſſime etiam apud Prælatum recuperatur, ſi frater ſe emendare voluerit, & ſufficientia media adhibere ad non reincidendum, debet enim bonus Prælatus compati infirmitatibus ſubditorum.

92 Ad ultimum negatur minor, quia ut conſtat ex dictis num. 88. poteſt proximus ob maius ſuum, vel alterius bonum iuri propriæ famæ cedere, & ad probationem in contrarium negatur rurſus minor quod ſic aperiretur via cuicumque malevolo calumniandi fratrem ex quacumque levi cauſa, hoc enim falſum eſt, ut conſtat ex modo dictis, neque nos dicimus ex quacumque levi caſu licere peccatum fratris occultum deferre Prælato, ſed tantum peccata gravia, quando ſunt in præiudicium tertii, vel in perniciem communitatis, tunc enim bonum commune præferendum eſt bono famæ privati, ac etiam deferri debent ob ſpiritualem eiuſdem peccantis utilitatem, nihil enim ita ſubditos a lapſibus continet, quam timor, ne in notitiam Prælatorum deveniat; licitum eſt ergo peccatum fratris occultum immediate deferre Prælato, quando corripiendus eſt contentus, ut Superiori ſtatim ſignificetur, ut eſt apud quoſdam Religioſos, qui quoad hoc iuri ſuo renunciarunt, hac enim iuris ceſſione facta ceſſat ordo a Chriſto præſcriptus obligare ad conſervandam famam proximi in correptione fraterna; imo in tali caſu hoc non ſolum eſt licitum, ſed etiam expediens, ut dictum eſt num. 89. tam ad maiorem ſingulorum in ſpiritu profectum, tam ad maiorem cautelam, ſecuritatem, & providentiam erga commune bonum totius Religionis.

93 Sed difficultas eſt, an ſine huiuſmodi renunciatione iuris propriæ famæ poſſit hæc conſtitutio eſſe iuſta, ac licita; atque ad ſui obſervantiam ſubditos obligare, etiam quando per ordinem a Chriſto præſcriptum ſperaretur fratris correctio, antequam Prælato denunciaretur, ut patri. Prima opinio negat id iuſtum, ac licitum eſſe, & fundamentum eſt, quia iure naturali tenemur ſpiritualem proximi ſalutem procurare cum minori iactura famæ ipſius, quo fieri poſſit; ergo abſque ipſius conſenſu numquam licebit occultum eius peccatum immediate manifeſtare Prælato, etiam ut Patri, prætermiſſo ordine a Chriſto præſcripto. Conſequentia probatur, nam maior iactura famæ eſt illum prodere apud Superiorem, qui eum punire poteſt, quam apud alios. Ita Bannes, Valentia, & plures alii. Secunda opinio, & probabilior affirmat, imo addit teneri ſubditum Prælato præcipienti per obedientiam revelare peccatum fratris etiam correctum. Ita Aſteſanus, & Nicolaus de Orbellis loc. cit. cum Riccardo, Gualtero, Gulielmo de Mara, & aliis antiquioribus dicentibus, quod contrarium aſſerere foret regularis diſciplinæ maximum detrimentum, & idem tenet Angelus verbo *Denunciatio*, & Amicus loc. cit. cum pluribus aliis, dicunt itaque in tali caſu teneri ſubditum peccatum fratris occultum manifeſtare Prælato, non ut peccatum corrigatur, quia iam correctum ſupponitur, ſed ut Prælatus ſubditum ſuum cognoſcat iuxta illud Prov. 27. *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, ut cognitum, prout indiget, cuſtodias in bono*; ſicut enim vulnus corporis etiam curatum relinquit in corpore cicatricem, ſic ſunt nonnulla peccata, & fere omnia, quæ etiam correcta relinquunt in eo, qui illa commiſit, aliquam pronitatem ad illa iterum committenda; quia ergo Prælatus ſubditi pronitatem ad malum cognoſcere, & ei cavere non poteſt, niſi ſciens peccatum fratris occultum ei manifeſtet, ideo Prælato id præcipienti revelare tenetur, utpote illi, qui debet, poteſt, & vult ei prodeſſe. Ita etiam docet D. Bern. lib. *de diſciplina, & præcepto*, cap. 5. ubi ait, quod cura Prælati non eſt tantum ad curandum ſubditum a peccato commiſſo, ſed etiam ad præſervandum a relapſu, hoc autem, inquit, non poteſt fieri, niſi peccatum correctum, ex quo eſt pronitas derelicta, cognoſcat, nec cognoſcere poteſt niſi per te, qui ſolus noſti; ergo teneris illud dicere, & manifeſtare, & ob bonum fratris, & propter officium Prælati, quod debet exequi, & etiam propter bonum obedientiæ ex parte tui.

94 Addit etiam Riccardus 4. diſt. 19. quæſt. 3. ar. 1. quod talis denunciatio non eſt in præiudicium famæ fratris, ſi Prælatus ſit talis, qualis eſſe debet, alioquin ſi per ſigna valde probabilia timeretur, quod ex illa denunciatione fratrem correctum infamare vellet, tunc crimen occultum fratris iam vere correctum Prælato denunciari non debet. Fundamentum igitur aſſertionis noſtræ eſt, quod in caſu propoſito peccatum fratris occultum etiam correctum Prælato per obedientiam præcipienti debet revelari, quia non ſolum per correctionem debet provideri fratri, ut a peccato corrigatur; ſed etiam ut a recidiva reſervetur, hoc autem efficacius fit per paternam monitionem Superioris; ergo &c. Ex his patet, quid dicendum ſit ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, eatenus enim iure naturali tenemur iuxta Chriſti præſcriptum ſpirituali proximi ſaluti conſulere cum minori famæ iactura, quo fieri poteſt, quatenus hoc non impedit maius bonum, cuiuſmodi eſt bonum totius Religionis, & præſervatio ipſius fratris a relapſu, quod bonum futurum ſperatur per immediatam denunciationem ad Superiorem, tanquam ad Patrem. Neque ut advertit Amic. loc. cit. quando Chriſtus ordinem præſcripſit in fraterna correctione regulariter ſervandum, prohibuit, ne alius ordo ſervari poſſit, ſi ex eo iuxta occurrentes circumſtantias maius bonum ſperaretur, ut evenit in caſu noſtro. Sicut enim per Eccleſiam præſcripſit, ut peccata ſemel ſubiciantur clavibus, non prohibuit, quin per aliquam legem licite poſſint eadem peccata ſemel confeſſa iterum clavibus ſubiici, ut in quibuſdam Religionibus obſervari ſolet ſatis laudabiliter.

QUÆSTIO QUARTA.

De vitiis Charitati oppoſitis.

95 Hic non eſt ſermo de vitiis quomodocumque charitati oppoſitis, ſic enim omnia ſunt ei oppoſita, & contraria, ſiquidem per quodlibet peccatum mortale charitas amittitur, ut dictum eſt lib. 2. ſent. diſp. 6. quæſt. 6. ſed de iis, quæ ex ſpeciali ſua ratione particularem habent cum charitate oppoſitionem; quamvis autem plura a Theologis examinari ſoleant D. Thom. quæſt. 34. & ſeq. nempe Odium, Invidia, Accedia, Diſcordia, Contentio, Schiſma, Bellum, Rixa, Seditio, & Scandalum, quatuor tamen ſunt principalia, quæ præcipue charitati opponuntur, & ad quæ reliqua revocari poſſunt, ſcilicet, Odium, Invidia, Diſcordia, Scandalum, de quibus hic ſpecialiter agemus addendo aliqua de bello, & duello, quæ ad diſcordiam reducuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Odio, Invidia, Diſcordia, & Scandalo.

96 PRimum vitium primo, & principaliter charitati oppoſitum eſt odium, quod opponitur amori, & dilectioni, qui eſt principalis & præcipuus charitatis actus; & dividitur in odium Dei & proximi; de odio Dei intelligitur illud Num. 10. Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, & Joan. 15. Oderunt me, & Patrem meum. De odio proximi Lev. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, & 1. Joan. 2. Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt. Quamvis enim Deus, ut apprehenditur in ſe ipſo, non poſſit eſſe objectum odii, quia ut dicit Dionyſius 4. de divinis nominibus. *Omnibus amabile eſt pretium bonum*: odiri tamen poteſt a perverſis ſecundum quod apprehenditur, ut auctor aliquorum effectuum, qui eorum inordinatæ voluntati repugnant, cujuſmodi ſunt prohibitio peccatorum, & inflictio pœnarum, ut notat Aſteſanus noſter lib. 2. tit. 62. ar. 6. quod antea docuit etiam Scotus 2. diſt. 6. quæſt. 2. in calce ar. 1. lit. N. ubi movens dubium, an quis poſſit appetere Deum non eſſe, & illum odio habere, quia nihil poteſt eſſe objectum nolitionis niſi ſub ratione mali, in Deo autem nulla apparet ratio mali, reſpondet quod odium non eſt reſpectu Dei in ſe, nec reſpectu juſtitiæ ejus, ſed quantum ad effectum appropriatum perfectioni ſuæ juſtitiæ, & juxta hunc ſenſum exponit illud Pſal. 75. *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*, non ad Deum in ſe, nec ad ejus juſtitiam in ratione perfectionis ſimpliciter, ſed in ratione vindicatricis, volendo ſcilicet juſtitiam ejus non eſſe vindicantem, & ſic nolunt juſtitiam ejus quantum ad effectum vindicandi. Addit etiam Aſteſ. quod odium Dei eſt maximum peccatorum, & ratio eſt, quia in odio Dei voluntas creata avertitur a Deo, non ſecundum ſe, in aliis autem peccatis avertitur a Deo, ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud, ſcilicet inquantum appetit aliquam inordinatam dilectionem, quæ habet averſionem a Deo annexam; quam doctrinam adducit etiam Bon. qu. 4. cit. pun. ult. §. 1. tamquam communem omnium Recentiorum, & addit odium Dei eſſe peccatum adeo grave, ut non poſſit eſſe veniale ob parvitatem materiæ, & ratio eſt, quia quodlibet odium Dei ſummæ bonitati Dei maxime repugnat, qui ſumma bonitas eſt, nec in ipſum ulla ratio mali cadere poteſt; tum quia ſicut mortaliter peccat, qui Deo fidem non præſtat in quolibet fidei articulo etiam minimo, ita etiam qui vult aliquod malum Deo etiam minimum, mortaliter peccare videtur, & idem docet ex noſtris Vulpes diſp. 67. ar. 2.

97 Deinde odium quoque proximi eſt peccatum mortale, cum opponatur charitati, ut ait Aſteſanus loc. cit. ſicut enim virtute charitatis Deum, & proximum diligimus, ita actibus charitati oppoſitis homo Deum, & proximum deteſtatur, & ideo loc. cit. Joan. dicitur *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt*, ſcilicet ſpiritualibus, quæ ſunt peccata. Duplex autem eſſe poteſt odium proximi ex D. Thom. loc. cit. abominationis ſcilicet, & inimicitiæ: odium abominationis eſt alienatio, & averſio voluntatis a proximo propter aliquod malum, quod in eo concipimus; odium vero inimicitiæ eſt illud, quo malum aliquod proximo volumus. Utrumque odium ex genere ſuo eſt mortale, nam directe charitati adverſatur, eamque tollere poteſt, peccatum autem, quod per ſe charitatem deſtruit, ex genere ſuo eſt mortale, unde ſi quis v. g. proximum ſuum averſetur, & abominetur, quatenus homo, vel quatenus Chriſtianus eſt, item ſi aliquod grave malum illi optet, quatenus illi malum eſt, mortaliter peccat juxta illud 1. Joan. 3. *omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt*. Quamvis autem peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale, ut dictum eſt, poteſt tamen fieri veniale ob imperfectum animi conſenſum, ſeu ex defectu deliberationis, vel ob materiæ levitatem, ut ſi quis leve malum alicui optet, vel ſi levem erga proximum diſplicentiam, aut modicam quamdam averſionem habeat; imo nullum eſſet peccatum, ſi quis peccatorem odio haberet, non quatenus homo eſt, ſed quatenus peccator, id eſt, ſi ejus peccatum abominaretur, juxta illud Pſalm. *Iniquos odio habui*, vel ſi aliquod malum illi deſideraret, non quatenus ei malum eſt, ſed quatenus ad deſtructionem peccati, ac ejus converſionem conferre poteſt, ut patet ex ſuperius dictis de obligatione dilectionis proximi. An vero odium proximi ſit gravius peccatum aliis quæ in proximum committuntur, reſpondet Aſteſanus loc. cit. eſſe graviſſimum omnium peccatorum, quæ in proximum committuntur quantum ad voluntatis deordinationem, licet ea, quæ committuntur exterius ſint graviora quantum ad proximi læſionem, ut homicidium, & furtum, nam illud peccatum eſt majus per ordinem ad damnum proximi, & ejus læſionem, quod majus damnum infert; alia autem peccata exteriora majus damnum inferunt, & ita etiam diſcurrit Bon. loc. cit. cum pluribus aliis Recentioribus ab ipſo citatis; quæ tota doctrina eſt etiam de mente Scoti pluribus in locis, ut Vulpes oſtendit diſp. 67. cit. art. 3. & 4.

98 Secundum vitium charitati oppoſitum eſt invidia, quæ eſt inordinata triſtitia, qua quis dolet de bono proximi non quatenus bonum illius eſt, ſed quatenus videtur diminuere proprium honorem, & excellentiam, ut ſi propterea doleas de doctrina alterius, quæ obſcura videtur vel diminuere æſtimationem tuæ doctrinæ, unde objectum hujus triſtitiæ eſt proprium malum, & bonum alterius, quatenus propriæ gloriæ diminutivum, & hæc triſtitia eſt proprie invidia, & eſt ex genere ſuo peccatum mortale, cum charitati repugnet, quia dolet de bono proximi, de quo charitas gaudet; dicitur autem ex genere ſuo eſſe peccatum mortale, quia eſſe poteſt peccatum veniale tantum ob imperfectionem conſenſus, & non plenam advertentiam, ac etiam ob materiæ parvitatem, ut in parvulis contingere ſolet, qui de levibus aliorum puerorum bonis triſtitiam capere ſolent. Ita Divus Thom. quæſt. 36. ar. 1. & Aſteſanus noſter tit. 93. ar. 2. ubi etiam notat pluribus modis contingere poſſe, ut quis triſtetur de bono proximi, quos poſtea diſtinctius recenſet Toletus lib. 8. cap. 63. Abellius de quarto Decalogi præcepto §. quinto, & plures alii; poteſt enim aliquis de bono alterius triſtari, inquantum deeſt ei bonum illud quod alter habet, ut quando quis videns hominem doctum triſtatur, non quia doctus ſit, ſed quia ipſe pari doctrina non ſit præditus, & hæc triſtitia proprie dicitur zelus, & æmulatio, ut dicit Ariſt. 2. Rhetor. & ſi ſit de bonis honeſtis eſt licita, & laudabilis juxta illud 2. Cor. 12. *Æmulamini chariſmata meliora*, ut ſi quis videns hominem pœnitentem zelo ferventem triſtetur, non de illius bono, ſed ex eo, quod ſe virtutibus hujuſmodi videat deſtitutum, ſi autem talis æmulatio ſit de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato; ſi enim ſit de temporalibus bonis, quæ ad nullum honeſtum finem referantur, tunc erit mala, vel indifferens ratione motivi, unde oritur.

99 Rurſus poteſt aliquis de bono alterius triſtari, quia eum tali bono judicat indignum, quæ quidem triſtitia, ut ait Ariſt. loc. cit. eſt de temporalibus bonis, quæ quidem bona, vel mala eſſe poteſt juxta motiva ex quibus concipitur; ſi enim aliquis triſtetur, quod aliquis iniquus, & ſceleſtus dignitatem aliquam ſit conſecutus, ut interdum evenire ſolet, quia indignus eſt, & rationabiliter creditur abuſurus, non peccat, quia ex honeſto motivo oritur hæc triſtitia; ſi vero ex aliquo pravo affectu judicet alium tali bono indignum, & ideo triſtetur, peccatum committit grave, vel leve pro ratione gravitatis, vel levitatis ipſius materiæ. Item poteſt quis triſtari de electione alicujus ad aliquam dignitatem, eo quod ſibi timet aliquod damnum inde venturum, & in tali caſo diſtinguendum eſt; quia ſi damnum illud injuſte ſibi inferendum rationabiliter vereatur, nullum erit peccatum; ſi autem juſte, ut ſi fur, aut ſicarius triſtetur de electione viri integerrimi in Judicem, a quo ſcelerum ſuorum punitionem, & vindictam ſibi metuit, male faceret, & peccaret, quamvis enim ipſum malum timere liceat, non tamen licitum eſt ob hunc timorem diſplicere, & triſtari de bono illius, ſicut neque liceret ob id illum tali bono privare. Addit tandem Aſteſ. loc. cit. ex Divo Greg. 31. Moral. quod quinque ſunt filiæ Invidiæ, ſcilicet, odium jam deſcriptum, Suſurratio, qua, ſcilicet, quis diminuit gloriam alterius in occulto, Detractio, qua quis illam diminuit manifeſte, & in publico, Gaudium, & exultatio in adverſis proximi; & afflictio in proſperis ejus, quas etiam recenſet Toletus loc. cit. cap. 67. ex quo deducit Vulpes diſp. 69. ar. 2. cum Scoto 2. diſt. 7. quæſt. 2. invidiam inter ſeptem capitalia vitia recenſeri, quia ex ipſa tamquam ex capite, enumerata peccata originem ducunt. Ita & D. Thom. loc. cit. Bannes, Lorca, Turrianus, Reginaldus, Valentia, Bon. & alii Recentiores paſſim.

100 Tertium vitium charitati oppoſitum eſt diſcordia, quæ eſt diſſenſio voluntatis a voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenetur quis conſentire, ut ſi a proximo diſſentias ſuadente opera charitatis. Ita D. Th. quæſt. 37. ar. 1. opponitur autem concordiæ, ſeu paci, quæ eſt effectus charitatis, hoc autem dupliciter contingere poteſt, ut Aſteſanus advertit tit. 64. ar. 2. uno modo per ſe, ut cum quis a bono proximi in quo conſentire debet, diſſentit ſcienter, & ex intentione, & hoc eſt peccatum mortale ex ſuo genere propter contrarietatem, quam habet ad charitatem, ex qua concordia cauſatur, unde ad Gal. 5. Diſſenſiones ponuntur inter opera carnis, de quibus ſubditur ibi; *Qui talia agunt regnum Dei non conſequentur*, primi tamen motus hujus diſcordiæ propter actus imperfectionem peccata ſunt venialia. Alio modo per accidens, ut quando aliqui intendunt aliquod bonum pertinens ad honorem Dei, vel utilitatem proximi, ſed unus exiſtimat hoc eſſe bonum, & alius non; & tunc diſcordia eſt per accidens contra bonum proximi, ut fuit inter Barnabam, & Paulum Acto. 15. quod pertinebat ad defectum humanum, & tunc diſcordia non eſt peccatum, nec repugnat charitati, niſi ſit cum errore circa neceſſaria ad ſalutem, vel niſi cum indebita pertinacia.

101 Ad diſcordiam autem reducuntur alia plura vitia charitati, & paci oppoſita, ut Aſteſanus, & Abellius advertunt loc. cit. ſi enim diſcordia ſit circa veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnat, vocatur Contentio, & ſi veritas illa, quæ impugnatur, divinum honorem ſpectet, aut morum rectitudinem, vel notabilem proximi utilitatem, eſt pec-

eſt peccatum mortale, & ſi diſcordia illa, ac voluntatis diſſenſio eo uſque procedat, ut quis ſeipſum ab unitate Eccleſiæ ſejungat, & ejus capiti viſibili ſubeſſe nolit, ſcilicet Romano Pontifici, dicitur Schiſma, atque graviſſimum mortale peccatum. Si ad diſcordiam animorum accedat etiam armorum violentia, qua proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ, vel corpore injuſte inferantur, & hoc fiat ex aliqua publica auctoritate, vocatur Bellum; ſi autem hoc non fiat ex publica auctoritate, ſed potius ex inordinata voluntate, & inter perſonas privatas, dicitur Rixa; rixæ namque ſunt, quando homines ex ira ſe percutiunt, & ideo rixa videtur eſſe quoddam bellum privatum, quod agitur inter perſonas privatas, non ex aliqua publica auctoritate, ſed magis ex inordinata voluntate, & ideo ſemper eſt peccatum, & in invadente injuſte eſt mortale, in defendente vero ſe, quandoque poteſt eſſe ſine peccato, ut ſi ſolo animo repellendi injuriam illatam ſe defendat, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, unde nec rixa proprie dici poteſt ex parte ejus; quandoque tamen fit cum peccato, ut ſi fiat animo vindictæ, vel odii, vel etiam immoderate ſe defendat. Seditio tandem, ut ait Aſteſanus art. 5. importat quamdam contradictionem, & diſcordiam, & in hoc convenit cum bello, & rixa, ſed differt ab eis in duobus. Primo quia illa important mutuam impugnationem in actu, ſeditio autem poteſt dici, ſive hujuſmodi impugnatio fiat in actu, ſive ſit præparatio ad talem pugnam; ſecundo quia bellum proprie fit contra extraneos, & hoſtes quaſi multitudinis ad multitudinem; rixa autem eſt unius ad unum, vel paucorum ad paucos; ſeditio vero proprie eſt inter partes multitudinis unius inter ſe diſſentientes, ut cum una pars civitatis excitatur ad tumultum contra aliam. Differt autem a Schiſmate, quia Schiſma opponitur ſpirituali unitati multitudinis, ſcilicet Eccleſiaſticæ, & importat tantum ſpiritualem diſſenſionem. Seditio vero opponitur unitati multitudinis temporali, vel ſæculari, & importat etiam præparationem ad pugnam corporalem. Eſt tandem ſeditio peccatum mortale ex ſuo genere, unde 2. Corinth. prohibentur ſeditiones inter illa, quæ ſunt peccata mortalia, & tanto eſt gravius, quanto bonum commune, quod impugnatur per ſeditionem, eſt majus bonum, quam bonum privatum, quod impugnatur per rixam. Ita diſcurrit Aſteſanus loco cit.

102 Quartum denique vitium charitati oppoſitum eſt ſcandalum, quod ut ſe tenet ex parte ſcandalizantis, ſic paſſim definiri ſolet ex D. Thoma qu. 43. art. 1. eſt dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ, quam definitionem etiam ita communiter declarant, quod dicitur *dictum, vel factum*, quia interiores actus, cum aliis noti non ſint, illis nocere non poſſunt. Additur deinde *minus rectum*, ut ſignificetur poſſe aliquando ſcandalum oriri ex aliquo dicto, vel facto, quod non ſit ex ſe malum, ſed quod habeat tantum ſpeciem mali, ut ſi juſta de cauſa, & cum diſpenſatione coram aliis eam ignorantibus carnes comedas die vetito. Additur tandem, *præbens alteri occaſionem ruinæ*, non vero cauſam, eo quod proprie loquendo humana voluntas a nulla cauſa efficaciter induci poteſt ad peccandum, ſed ſolummodo veluti oblata occaſione in illud ſponte conſentiat, & propter hoc appoſite non dicitur dans cauſam ruinæ, ſed dans occaſionem ruinæ, quod cauſam imperfectam ſignificat. Cæterum quamvis hæc ſcandali definitio ſit communiter recepta, non tamen ſufficiens videtur, & undequaque perfecta, & ratio eſt, quia non ſolum dictum, vel factum contra præceptum negativum, ſed etiam omiſſio dicti, vel facti contra affirmativum præbet occaſionem ruinæ, ut notat Scot. 4. d. 3. qu. 4 lit. M. ubi ait, eo tempore quo præcepta affirmativa ſunt adimplenda, tunc omiſſio illorum eſt ſcandaloſe præbens occaſionem ruinæ, ſicut commiſſio contra præcepta negativa ſemper, & pro ſemper implenda; unde omiſſio publica audiendi ſacrum in die feſto eſt ita ſcandalizativa, ſicut in eo exercere opus ſervile, & nemo negabit omiſſionem confeſſionis fidei catholicæ in caſu, quando oportet illam exterius proteſtari, eſſe ſcandaloſam, & aliis fidelibus occaſionem ruinæ præbere; quare ſcandalum, ut integre, & adæquate deſcribatur, definiri debet, quod ſit *dictum, vel factum, vel omiſſum, minus rectum præbens aliis occaſionem ruinæ*, quia non minus eſt aptum præbere occaſionem ruinæ dictum, vel factum minus rectum, quam omiſſio præcepti affirmativi hic, & nunc obligantis, ut etiam notavit Vulpes diſp. 76. art. 3.

103 Dividitur autem ſcandalum in activum, & paſſivum, ut docent D. Thomas, & Scotus loc. cit. activum jam deſcriptum ſe tenet ex parte ſcandalizantis, paſſivum vero ex parte ſcandalizati, & utrumque eſt duplex; nam dictum, vel factum alterius poteſt eſſe occaſio peccandi alteri dupliciter, ut docet Aſteſanus tit. 68. art. 1. uno modo per ſe, alio modo per accidens: per ſe quidem, quando aliquis ſuo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccatum inducere; vel etiamſi hoc non intendat, ipſum tamen dictum, vel factum eſt tale, quod ſui natura eſt inductivum ad peccandum, & hoc vocatur ſcandalum activum per ſe. Per accidens vero verbum, vel factum unius eſt alteri cauſa peccandi, quando præter conditionem, & naturam operis, ac etiam præter intentionem operis aliquis male diſpoſitus ex hujuſmodi opere inducitur ad peccandum, & tunc qui facit hujuſmodi actum rectum, non dat occaſionem, quantum eſt in ſe, ſed alius occaſionem ſumit juxta illud Rom. 7. *Occaſione autem accepta &c.* Scandalum paſſivum eſt ipſa ſpiritualis ruina ejus, qui ſcandalizatur, & hoc dividitur in ſcandalum datum, quod oritur ex ſcandalo activo per ſe; & in ſcandalum acceptum, quod correſpondet ſcandalo activo per accidens; nam qui inordinate aliquid dicit, vel facit, dat alteri occaſionem peccandi; qui autem bene operatur, non dat alteri occaſionem peccandi, ſed alter accipit, ex quo patet, quod ſcandalum paſſivum quandoque eſſe poteſt ſine activo, ut ſi quis ex dicto, vel facto alterius, quod ex ſe ad peccandum nulla ratione eſt inductivum, occaſionem ruinæ, & ſcandali ob voluntatis ejus pravitatem accipiat, quale fuit ſcandalum Phariſæorum ex verbis Chriſti acceptum, poteſt etiam interdum ſcandalum activum eſſe ſine paſſivo, ut ſi quis aliquem conetur inducere ad peccandum, nec ille conſentire velit. Ita docet Aſteſ. loc. cit. ex D. Thom. Riccard. & Alenſis.

104 Denique tria quæri ſolent de ſcandalo. Primo an utrumque ſcandalum tam activum, quam paſſivum, ſit peccatum. Secundo an utrumque ſit peccatum ſpeciale. Tertio an utrumque ſit mortale, de quibus agit Aſteſanus loc. cit. artic. 2. Quoad primum, dicendum eſt utrumque ſcandalum tam activum, quam paſſivum ſemper eſſe peccatum, loquendo tamen de ſcandalo activo per ſe, quia activum per accidens non eſt proprie ſcandalum, ut patet ex dictis. Quod autem utrumque ſit peccatum conſtat ex eorum definitione, quia ſcandalum activum eſt dictum, vel factum, vel omiſſum minus rectum præbens alteri occaſionem peccandi, quæ duæ ultimæ particulæ inſinuant aliquam malitiam ſemper eſſe in ſcandalo activo, ſcandalum autem paſſivum, ut diximus, nil aliud eſt, quam peccatum ejus qui ſcandalizatur. Quoad ſecundum dicendum eſt ſcandalum paſſivum non eſſe ſpeciale peccatum, quia ex dicto, vel facto alicujus aliquem ruere contingit ſecundum quodcumque genus peccati, neque hoc, quod eſt occaſionem ſumere peccandi ex dicto, vel facto alterius, ſpecialem rationem peccati conſtituit, quia non importat ſpecialem deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitam, & ideo opus non eſt, ut qui peccatum aliquod commiſit, in confeſſione declaret ſe ab alio ad id inductum fuiſſe, ſcandalum autem activum eſt peccatum ſpeciale præcepto correptionis fraternæ oppoſitum, ac proinde in confeſſione declarandum, præſertim quando quis deliberate alterum ad peccandum induxit. Quod ſi præter intentionem ejus id accidat, an in tali caſu ſit in confeſſione declarandum, diſſenſio eſt inter DD. nam Cajetan. Vaſquez, Sanch. Becanus, Bonacina, Caſpenſis, & alii negant in eo caſu ſcandalum activum eſſe peccatum ſpeciale, & in confeſſione aperiendum. Alii tamen probabilius affirmant, ut Major, Sylveſter Navarrus, Valentia, Abellius, & alii, unde qui advertit aliquod dictum, vel factum ſuum minus rectum poſſe alium ad peccandum inducere, nec tamen ob id ab illo dicto, vel facto deſiſtit, debet ſecundum hos DD. circumſtantiam illam in confeſſione declarare, ſi mortale fuit peccatum illud, cujus occaſionem præbuit.

105 Quoad tertium tandem dicendum eſt, utrumque ſcandalum tam activum, quam paſſivum, aliquando eſſe peccatum mortale, aliquando veniale; ſcandalum activum mortale eſt, vel veniale, ſecundum rationem dicti, vel facti, vel omiſſi, quo præbetur alteri occaſio ruinæ, vel ſecundum intentionem illius, qui hujuſmodi occaſionem præbet, paſſivum vero mortale, vel veniale eſt pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum, vel factum alterius impingit, quod tamen de ſcandalo activo ordinarie, & regulariter intelligendum eſt, nam duplex fieri poteſt exceptio, ut Becanus advertit cap. 27. quæſt. 2. in fine. Una ſi quis peccet mortaliter coram viris perfectis, qui non facile ſcandalizantur, vel etiam coram malis, qui alioquin per ſe parati ſunt peccare, tunc enim ſcandalum non eſt mortale, licet peccatum, cui circumſtantia ſcandali eſt annexa, ſit mortale. Altera ſi quis venialiter peccet coram talibus perſonis, quas probabile eſt accepturas eſſe occaſionem peccandi mortaliter, tunc enim ſcandalum eſt mortale, ut ſi Religioſus verbum proferat jocoſum coram fœminis, quæ occaſionem peccati mortalis inde arripere poſſent; vel adoleſcens mulierem conjugatam alloquatur, & verbum proferat amatorium coram marito valde zelotypo, ex quo probabiliter ſequerentur inter illos jurgia, & diſſenſiones.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Bello, & Duello.

106 PRimo conveniunt Catholici omnes contra nonnullos Hæreticos, ut notat Aſteſanus ex noſtris l. 2. tit. 64. artic. 7. bellum non ſolum defenſivum, quod ſcilicet ſolius defenſionis cauſa ſuſcipitur, ſed etiam offenſivum, ſeu aggreſſivum, quod ad vindicandam, ſeu compenſandam injuriam infertur, eſſe licitum, & honeſtum, ſi concurrant conditiones requiſitæ, & hoc eſt de fide expreſſum in Sacra Scriptura, ſæpe enim juſſit Deus bella fieri, ut Num. 25. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens, hoſtes vos ſentiant Madianitæ* & 1. Reg. 15. *Vade, & percute Amalec, & demolire univerſa ejus*; idque ex profeſſo docet D. Auguſt. l. 2. contra Manichæos oppoſitum ſentientes, nam expli-

plicans illud Matth. 25. ab eis objectum: *Omnis qui acceperit gladium gladio peribit*, inquit, ille accipit gladium, qui nulla ſuperiori, aut legitima poteſtate jubente, vel concedente in ſanguinem alicujus armatur, qui vero ex auctoritate Principis, vel Judicis, ſi ſit perſona privata, vel ex zelo juſtitiæ imperiali, quaſi ex auctoritate Dei, ſi ſit perſona publica, gladio utitur, non ipſe gladium accipit, ſed ab alio ſibi commiſſo utitur, unde et pœna non dabetur. Hoc etiam ipſamet ratio naturalis ſuadet, nam bellum vel eſt defenſivum, vel offenſivum, ſi defenſivum, conſtat ex natura ſua licitum eſſe, nam unicuique jure naturæ licitum eſt, vim ſibi injuſte illatam vi repellere, quod ſi hoc licet homini privato de jure naturæ, tanto magis Principi id licebit, vel Reipublicæ. Si offenſivum, tunc etiam licitum eſt ob eamdem rationem, ſi enim privatus homo poteſt litem inducere adverſario ſuo vel injuriatum actionem per viam juris, hoc idem facere poterit Princeps, vel Reſpublica per viam belli, quando via juris non eſt ſufficiens, alioquin publica injuria Principi, vel Reipublicæ illata nunquam reſarciri poſſet, vel vindicari, & ſic nulla Reſpublica tuta eſſe poſſet, nec publica juſtitia, & indemnitas cuſtodiri, quod eſt abſurdum. Ita etiam diſcurrit Vulpes diſp. 73. art. 8.

107 Secundo conveniunt DD. conditiones ad bellum juſtum requiſitas tres præcipuas eſſe. Prima eſt legitima auctoritas. Secunda juſta cauſa. Tertia recta intentio, quibus deficientibus, vel altera illarum, bellum eſt illicitum, & eo gravius peccatum, quo graviora per illud damna proximo inferuntur, Ita D. Thom. qu. 40. art. 4 & Aſteſanus noſter loc. cit. & quidem ſi prima deſit, vel ſecunda conditio, non ſolum charitati, ſed etiam juſtitiæ contrarium eſt cum onere reſtitutionis, ſi ſola tertia deſit, ut idem notat l. 2. tit. 20. art. 1. non eſt contrarium juſtitiæ, ſed charitati, ut etiam Becanus advertit cap. 25. qu. 1. ex Bellarm. l. de Laicis cap. 15. Primo ergo requiritur legitima auctoritas, quæ ſolum reſidet in Principe, vel Republica, quæ Superiorem non recognoſcit, quoniam ad ſupremum tantum Principem ſpectat univerſali bono totius Regni proſpicere, ac providere, quod quidem de bello offenſivo intelligendum eſt; de bello namque defenſivo alia eſt ratio, cum cuilibet e natura conceſſum ſit jus ſe defendendi, & injurias propulſandi; quare Reſpublica ſupremam auctoritatem non habens, & Principes Superiorem habentes in temporalibus, non habent auctoritatem inferendi bellum propter injuriam illatam, poſſunt enim jus petere a Superiore ſuo, ſiquidem quoad hoc ſe habent, ut perſona privata, quæ ob hanc cauſam bellum inducere non poteſt. Secundo requiritur juſta cauſa, ſeu juſtus bellandi titulus, hæc autem generatim loquendo eſt injuria Principi, vel Reipublicæ illata, vel inferenda, quæ gravis eſſe debet, ut tanta pœna punietur, cujuſmodi eſſet ad regnum recuperandum, ad propulſandam notabilem injuriam Principi, ac Reipublicæ factam, ad reprimendos ſubditos injuſte contra Principem rebellantes, & ſimilia, ut indicat D. Auguſt. l. 83. qq. ubi ait, quod juſte bella ſolent definiri, quæ ulciſcuntur injurias; ſi gens, vel civitas pleſtenda eſt, quæ vel vindicare neglexit, quod a ſuis improbe factum eſt, vel reddere, quod per injuriam ablatum eſt; alias etiam cauſas ſpeciales juſtitiæ belli recenſent Aſteſanus, & Becanus loc. cit. Caſpenſ. d. 6. ſect. 2. & alii Recentiores paſſim, quæ apud ipſos videri poſſunt, & Pontius ex noſtris d. 33. qu. 2. debent autem hujuſmodi cauſæ eſſe certæ, ac Principi exploratæ, ut diximus in ſuperioribus diſp. 3. de Juſtitia, & jure quæſt. 3. art. 2. in fine, ac propterea ad eas examinandas peritos advocare tenetur, nec in dubio bellum juſtum inducere poteſt, quia cum bellum ſit graviſſima pœna, quam unum Regnum, vel Reſpublica alteri infert, non poteſt in dubio illud inferre juxta regulam juris in 6. *Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori*, & hoc intelligendum eſt de dubio proprie dicto, quando ſcilicet Judex in neutram partem inclinare poteſt pro veritate cauſæ. Tertia tandem conditio eſt recta intentio bellantium, unde D. Auguſt. lib. de verbis Domini ait. Apud veros Dei cultores etiam bella perpetrata ſunt, qui non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio gerunt, mali coerceantur, boni ſubleventur. Quod quamvis ita ſit, non debent tamen ſubditi de intentione Principis judicare, ſufficit enim, ut illis manifeſte non conſtet de injuſtitia belli; imo quamvis ipſi dubitent, an bellum ſit juſtum, poſſunt, ac etiam interdum debent, quando ipſis a Principe ita præcipitur, pro illo militare, ut docet idem Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 75.

108 Tertio addit ulterius quartam conditionem Aſteſanus loc. cit. ex Raymundo, & Redonenſi, quam pro tertia recenſet Caſpenſis loc. cit. ſcilicet, debitus & moderatus modus, hoc eſt, ut in eo debitus ſervetur modus, tam in ejus initio, quam in proſecutione illius ante partam victoriam, & etiam poſt victoriam partam. Hic autem in tribus conſiſtit. Primo, quod ante bellum inchoatum, examinata juſte illius cauſa, debet parti adverſæ eam proponere, ac condignam ſatisfactionem petere, quam ſi pars adverſa offerat, tenetur Princeps acceptare, & a bello deſiſtere, etiamſi inchoatum eſſet, quia ab eo tempore ceſſat jus inferendi bellum. Cum enim bellum, non voluntate, ſed ſola neceſſitate ſuſcipiatur, ſi debite, ac condigne ſatisfactio offeratur, eo ipſo neceſſitas bellandi ceſſat. Deinde ſi compenſationem debitam pars adverſa facere recuſet, tunc bellum juſte inchoari poterit, & toto eo tempore Principi licitum eſt, & ex ejus mandato Ducibus, & militibus inferre hoſtibus omnia mala, & damna, quæ ad debitam ſatisfactionem, & compenſationem neceſſaria judicantur, & ea proſequi, donec ſit ſibi ſatisfactum ſecundum conſcientiam ſuam; ultra hoc autem nihil accipere debent, niſi propter immanitatem criminis pars adverſa omnibus bonis privari meruerit, ut propter hæreſim, vel crimen læſæ majeſtatis. Denique requiritur, ut in his malis hoſtibus inferendis, quæ ad compenſationem faciendam, & victoriam comparandam neceſſaria judicentur, non lædantur illi, qui in nullo præſtant adverſariis ſuis auxilium, movens enim juſtum bellum, poteſt tantum ſuum lædere adverſarium, ac etiam ejus vaſallos, & ſubditos, ac complices, non autem alios, extra de *offic. deleg.* cap. 1. Ex quo infertur, licite occidi poſſe omnes nocentes, ac rebelles tam in ipſo pugnæ congreſſu, quam poſt partam victoriam, ſi eorum mors ad vindicandam injuriam, & pacem, ac ſecuritatem firmandam neceſſaria judicetur; niſi forte ſub promiſſione vitæ ſe dederint, tunc enim pactum eſt ſervandum; innocentes autem, quales ſunt jure naturali pueri, ac mulieres, & quales ſunt etiam jure poſitivo Eccleſiaſtici, Monachi, & Religioſi, directe, & per ſe occidi non poſſunt, ſicut etiam neque hoſpites, & peregrini, hi enim inter hoſtes recenſeri non debent, cum ſint exteri, & alieni, niſi conſtet ipſos quoque arma ſumpſiſſe, & eſſe belli ſocios; appoſite autem dictum eſt, directe, & per ſe occidi non poſſe, quia per accidens, & præter intentionem aliquando poſſunt occidi, ſæpe enim in obſidione Civitatum innocentes ſunt ita cum nocentibus immiſti, ut hi expugnari, & ſuperari nequeant, niſi cum innocentium occiſione, ut in civitatum incendiis contingere ſolet, & arcium everſione, ut Doctores communiter docent, de quo plura Pontius diſp. 33. qu. 5.

109 Quarto conveniunt Doctores bellum ex utraque parte poſſe eſſe injuſtum, ut ſi una pars injuſtam cauſam foveat, & altera legitimam poteſtatem indicendi bellum non habeat, conveniunt etiam bona injuſto bello capta eſſe reſtitutioni obnoxia, de quo jam diximus diſp. præced. qu. 5. art. 2. Difficultas tamen eſt, an bellum ex utraque parte poſſit eſſe juſtum, & licitum; negative reſpondet Azorius 3. par. lib. 2. cap. 7. qu. 2. & 4. cum Victoria in relect. de jure belli num. 38. ſecluſa tamen omni ignorantia. Communior tamen ſententia cum diſtinctione procedit, quam breviter declarat Becanus loc. cit. qu. 7. quod tribus modis bellum poteſt eſſe juſtum; vel materialiter tantum, quando ſcilicet bellum eſt juſtum ex parte rei, non tamen in conſcientia gerentis, ut ſi bellum gerens a parte rei juſtam habeat cauſam, quam tamen ſe habere non putet; vel formaliter tantum, quando ſcilicet e contra bellum eſt juſtum in conſcientia gerentis, quia prudenter, & practice juſtam cauſam ſe habere judicat, non tamen a parte rei, quia revera eam non habet, vel utroque modo ſimul, quando ſcilicet & habet juſtam cauſam a parte rei, ac etiam in conſcientia, quia prudenter & practice judicat ſe eam habere, itaut ſi contrarium judicaret, bellum non aſſumeret, nec proſequeretur. Hac diſtinctione præmiſſa dicendum eſt bellum non poſſe eſſe juſtum materialiter ex utraque parte, nam fieri non poteſt, quod uterque Princeps, inter quos eſt bellum, juſtam cauſam foveat a parte rei, quia res vel competit uni, vel alteri; formaliter tamen poteſt eſſe juſtum ex utraque parte, vel ex ignorantia invincibili, vel ex opinione probabili, quam quiſque ſequi poteſt, ut ſi uterque princeps, inter quos bellum verſatur, bona fide procedat, & re diligenter examinata nullam injuſtitiam ex parte ſua reperiat, etiamſi ex alterutra parte ſit aliquid occultæ injuſtitiæ, quæ ipſum lateat. Ita Covarr. Molina, Bannes, Valentia, Sanchez, Stephanus a S. Gregorio, & alii paſſim. Hic tamen advertenda eſt regula a nobis tradita lib. 2. ſent. diſp. 5 qu. 4. art. 1. n. 145. *de Conſcientia probabili*, ex Scoto 4. d. 15. qu. 2. art. 2. quomodo Rex gerere ſe debeat ad bellum inferendum pro regno conſequendo, nam ſi alter occupat tyrannice regnum ad ſe pertinens, noluitque illud reſtituere, affirmat Doctor poſſe illi juſtum bellum inducere, directe quidem ad acquirendum ſibi regnum injuſte ab alio occupatum & indirecte ad necandos ſibi obſiſtentes; quando vero clare non conſtat regnum ab uno occupatum de jure ad alterum pertinere, ſed pro utraque parte ſunt rationes probabiles, in hoc caſu, cum agatur de re valde gravi, & ne ſequatur nimis grave damnum in præjudicium tertii, tenetur Rex ſequi tutiorem, & probabiliorem opinionem ex obligatione charitatis, quam erga proximum habere tenemur.

110 Quinto eſt difficultas, an in bello liceat uti inſidiis. Reſpondet Aſteſanus loc. cit. art. 7. in fine licere aliquo modo in bello juſto inſidiis uti, inſidiæ enim ordinantur ad fallendos hoſtes, dupliciter autem poteſt quis ex dicto, vel facto alterius falli, uno modo ex hoc, quod dicitur ei falſum, vel non ſervatur ei promiſſum, & hoc nunquam licet, unde hoc modo, nullus debet fallere hoſtes, ſunt enim quædam jura bellorum, & fœdera etiam inter ipſos hoſtes ſervanda, ut dicit Ambroſius lib. *de officiis*. Alio modo ex eo, quod non aperitur ei propoſitum, hoc autem non tenetur

netur ſemper homo facere, unde Dominus juſſit Joſue inſidias ponere habitatoribus Hai, et habetur Joſue 8. & hujuſmodi inſidiæ non dicuntur propria fraudes, nec repugnant juſtitiæ, nec voluntati ordinatæ, eſſet enim inordinata voluntas, ſi quis vellet, ſibi nihil ab aliis occultari. Ita diſcurrit Aſteſanus loc. cit. & hoc etiam docuit Scotus ipſe 3. d. 38. qu. un. in ſolutione principalium ſub lit. I. ubi affirmat in bellando contra quemcumque oportere fidem ſervare, adeout infidelitas, vel mendacium cujuſcumque Chriſtiani in bello etiam contra infidelem damnatur, ſubdit tamen licere aliquibus cautelis uti, quæ per ſe veritati non repugnent, nec mendacium includant, unde non veretur opinari ex hoc capite moraliter peccaſſe Judith doloſa accedentem ad necem Holofernis, factum tamen ejus ait in Scriptura narrari, & in Eccleſiis, tamquam laudabile recitari, ut notat Vulpes diſp. cit. artic. 3. quantum ad aliqua, quæ erant ibi religioſitatis, alia tamen annexa nec laudantur, nec probantur. Et hæc eſt communis opinio Recentiorum, nulla facta mentione antiquorum, a quibus eam acceperunt, dicunt enim quod non licet in bello uti inſidiis, quæ conſiſtunt in mendaciis, vel in non ſervando fidem, & promiſſionem, cum ſint intrinſece malæ; licere tamen uti inſidiis mendacium, & perfidiam non includentibus, & ratio eſt, quia non tenemur hoſti noſtra conſilia patefacere, ut ſe muniat, & ſibi caveat, atque ideo aliquid contra illum moliri poſſumus, de quo ipſe non cogitaverat, & hujuſmodi inſidiis contra illum uti poſſumus, ut conſtat ex exemplis ex Scriptura adductis, & hoc etiam docet bellum gerentium uſus, quia nemo dictis, vel factis conſilia ſua hoſtibus aperire tenetur, unde præſertim ita inſidiis uti licebit, quæ in occultandis conſiliis conſiſtunt, ne ad hoſtes perveniant, vel ne ea cognoſcant, quæ ad pugnam præparantur. Ita Azorius, Sylveſter, Beccanus, Stephan. a S. Greg. & alii paſſim ex D. Thom. quæſt. 40 art. 3. Quæri etiam ſolet, an in diebus feſtis bellare liceat ad juſtam offenſionem, vel defenſionem. Cui dubio breviter etiam affirmativa reſpondet Aſteſanus loc. cit. quia obſervatio feſtorum non impedit ea, quæ ordinantur ad hominum ſalutem etiam corporalem, unde Dominus arguit Judæos Joan. 7. dicens: *Mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato*, multo magis autem conſervanda eſt ſalus Reipublicæ, quam ſalus corporalis unius hominis; ergo pro defenſione Reipublicæ fidelium licet juſta bella exercere in diebus feſtivis, ſi tamen hoc neceſſitas poſceret, alias non, ut habetur 23. quæſt. 8. *ſi nulla*.

111 Sexto eſt difficultas. Quibus ſit licitum militare, & conveniunt Doctores in bello juſto omnes pugnare poſſe, & adjuvare, niſi eis ſit ſpecialiter prohibitum, cum in tali caſu actionem honeſtam exerceant. Jure tamen poſitivo prohibitum eſt bellum omnibus Clericis in majoribus ordinibus conſtitutis, & propria manu pugnare 23. qu. 8. horratur. Per quod tamen non prohibetur, ut Aſteſanus advertit loc. cit. Clericos diſponere poſſe, & inducere alios ad bellandum juſta bella contra hoſtes fidei, & religioſe excitare, ac hortari ad fortiter pugnandum, & ad victoriam obtinendam; non enim interdicitur eis bellare, quia ſit peccatum, ſed quia eos tale exercitium non decet; in perſona enim propria debent uti armis ſpiritualibus, ut ſunt ſalubres admonitiones, devotæ orationes, & ſimilia, juxta illud 2. Cor. 10. *Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed ſpiritualia*. Excipiuntur tamen aliqui caſus, in quibus licitum eſt eis pugnare non obſtante Eccleſiaſtica prohibitione, quando nimirum id neceſſarium eſſet ad propriam vitam tuendam, vel defenſionem patriæ, & Reipublicæ, in his enim caſibus non ſolum licite pugnare poſſunt, ſed etiam ad id tenentur. Dubium tamen eſt, an in his caſibus irregularitatem incurrant, ſi aliquem occidunt. Affirmant aliqui cum Navarro in ſumma cap. 27. & fundamentum eſt ſtylus curiæ Romanæ, ubi irregularis judicatur Clericus, qui aliquem occidit in defenſionem Reipublicæ. Negant alii, & probabilius cum Molina diſp. 109. Caſpenſi loc. cit. cum pluribus aliis, & ratio eſt, quia ſicut irregularitas non incurritur propter defenſionem propriæ vitæ, ut omnes concedunt; ita multo minus pro defenſione Reipublicæ ſimpliciter neceſſaria. Nec obſtat ſtylus Romanæ curiæ, quia ut præfati Auctores advertunt, ſæpe diſpenſatio poſtulari ſolet ad majorem ſecuritatem, & propter opinionem magis tutam. Quæri etiam ſolet, an quando bellum eſt juſtum, liceat Principi Chriſtiano in auxilium ſuum infideles vocare ad militandum, & conveniunt Doctores per ſe, & formaliter loquendo hoc illicitum non eſſe; bene tamen ex accidenti interdum eſſe poſſe illicitum, ut quando periculum eſſet infectionis fidelium, ſæpe enim infideles plura faciunt, a quibus maxima detrimenta fidelibus contingere ſolent, ut Caſpenſis advertit loc. cit. cum pluribus aliis.

112 Poſtremo, quod ſpectat ad duellum, de quo tractat Aſteſanus lib. 1. tit. 27. hoc eſt duorum, vel ſubinde etiam plurium ſingulare certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante ſuſcipitur, itaut id non ſit vitam defendere, ſed periculo exponere; unde duellum proprie loquendo eſt pugna inter duos ex condicto ſuſcepta, hoc eſt, deſignando arma, tempus & locum; quare ut Caſpenſis advertit diſp. 7. cit. ſect. 2. quando duo ſibi occurrentes, aut ſimul conſiſtentes caſu aliquo, oborta occaſione inter ſe pugnant, non eſt proprie duellum, nec incurrunt pœnas in duellantes ſtatutas; unde ad duellum neceſſario requiritur, ut pugna ſit ex pacto prævio, ſive ex deliberatione, per quam condicta ſint locus, & tempus; quare ſi duo inter ſe pugnent ex aliqua accidentali occaſione, & non ex pacto præcedenti, jam non eſt duellum, ſed rixa, ut ſupra dictum eſt; ſolet autem aliquando duellum fieri cum certa ſolemnitate, datis nimirum fidejuſſoribus, & adhibitis ſponſoribus, ſeu patrinis, qua ratione dicitur hoc duellum ſolemne, ſeu publicum; aliquando autem fit ſine hujuſmodi cæremoniis, & hoc dicitur a Græcis Monomachia, ut Aſteſan. notat, quaſi unica, & ſingularis pugna, ſeu ſingulare certamen, & dicitur ſingulare, non quia inter duos ſolos fiat, ſed quia initur auctoritate privata. An autem duellum aliquando ſit licitum, pendet ex cauſa, ob quam duellum ſuſcipitur, ſi enim nulla ſit legitima cauſa, ſemper eſt illicitum, & intrinſece malum, quia, ut dictum eſt, id non eſt vitam defendere, ſed manifeſto periculo eam exponere, ac proinde juſta cauſa ſemper eſt attendenda, ut licitum dici poſſit. Hoc autem generatim loquendo ſolum in duplici caſu licitum eſſe poſſe Doctores communiter aſſerunt. Primo quando quis videt ſe injuſte occidendum, niſi duellum acceptet, tunc enim illud acceptare licet, ſi quis e. g. alias te occiſurus concedat arma, ut ſic fortunam experiaris, quia talis acceptatio in iſto caſu eſt tantum defenſio, ſuppoſito, quod aliter evadere non poſſis. Secundo quando commune bonum id poſtulat, ut quando Princeps, qui bellum juſtum gerit, videt ſe imparem eſſe, ac probabiliter ſuccumbere timet, niſi bellum mutet in duellum; in tali enim caſu non tantum illud acceptare licet, ſed etiam offerre ad ſervandam æſtimationem exercitus apud hoſtem, vel ad terminandum bellum cum minore damno, nam in tali caſu ceſſat malitia duelli, & duellum ſuccedit loco belli; quamvis enim duellans in periculum mortis ſe conjiciat, hoc tamen facit ex ſufficientiſſima cauſa, quia per periculum privatæ mortis vult totum exercitum liberare a majori periculo publicæ cladis, ac internecionis. Ita Caietanus, Valentia, Sanchez, Beccanus, Caſpenſis, & alii paſſim, & Nicolaus de Orbellis ex noſtris 4. d. 25. qu. 9.

113 Extra autem hos caſus Doctores communiter aſſerunt duellum eſſe illicitum, unde dicunt non eſſe licitum offerre, nec acceptare duellum ad oſtendendas vires proprias, & dexteritatem in armis, quod inter equites fieri ſolet ad ſingularia certamen in arenam deſcendentes. Neque ad indagandam veritatem, vel juſtitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam, quia duellum eſt fallax, & ſuperſtitioſum medium ad talem finem, cum etiam innocens homicidium facere, & pati poſſit. Neque pro ſola defenſione bonorum temporalium, quia in duello vita utriuſque partis periculo exponitur, non ex neceſſitate, ſed ex condicto: at non licet ex condicto pro ſola rerum externarum defenſione vitam utriuſque tali periculo exponere, cum vita utriuſque majoris ſit momenti, quam res alterius externæ; tum quia ſunt alia media ad hunc finem conſequendum aptiora, nimirum per ſimplicem defenſionem extra duellum, vel per viam juris illum accuſando de injuria, & per ſententiam Judicis ad reſtitutionem compellendo. Neque ad defenſionem proprii honoris, & ignominiam evitandam, quia apud bonos, & prudentes homo honorem non amittit, imo nec apud alios, ſi provocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur contra leges divinas, & humanas; interim iturum ſe in dies per vias ſuas, paratumque ſemper fore, & nunc eſſe contra quemvis invaſorem ſe tueri, nolle tamen ex condicto duellum acceptare, quia divinæ legi contrarium eſt, in his, inquam, caſibus communis ſententia docet illicitum eſſe duellum, quamvis aliqui dixerint in duobus ultimis licitum eſſe, ſcilicet, ad defenſionem proprii honoris, & ob defenſionem bonorum temporalium magni momenti, qui tamen communiter rejiciuntur ob rationes allatas, de quo videri poteſt Arriaga diſp. 49. ſec. 2.

114 Denique cum duellum tam jure civili quam canonico ſit prohibitum, ut videri poteſt apud Juriſtas, & Canoniſtas, variæ pœnæ ſunt conſtitutæ in eos, qui illicitum duellum ſuſcipiunt, ſive illud obtulerint, ſive acceptaverint, & aliæ quidem ſunt conſtitutæ jure antiquo, quæ apud Aſteſanum videri poſſunt loc. cit. aliæ vero jure novo, tum a Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 19. de Reform. tum a pluribus Pontificibus Pio IV. Greg. XIII. & Clemente VIII. quarum ſumma hæc eſt, ut refert Beccanus c. 26. q. 8. Primo excommunicantur omnes, qui duellum exercent; 2. excommunicantur Imperatores, Reges, Duces, & Domini, qui in ſuis locis facultatem faciunt duelli, ac etiam privantur dominio eorum locorum, in quibus fit duellum, vel permittunt; 3. excommunicantur omnes, qui præbent conſilium, favorem, auxilium ad duellum, qui præſentes adſtant, vel interſunt; 4. ipſi pugnantes non ſolum excommunicantur, ſed etiam omnibus bonis privantur, ac etiam Eccleſiaſtica ſepultura, ſi in duello moriantur; 5. tandem Clerici præter excommunicationem etiam dignitatibus privantur, beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis, ſi aliquo modo ad duellum cooperentur; circa quas pœnas hoc advertendum eſt, excommunicationem ipſo facto incurri, ut conſtat ex illis verbis, *eo ipſo ſunt excommunicati*; aliæ vero omnes pœnæ præter pœnam excommunicationis, & interdicti requirunt Judicis ſententiam, ut incur-

ran-

rantur, quie natura harum cenſurarum eſt talis, ut Iudicis ſententiam non requirant, quando ſunt latæ ſententiæ, & idem de pœne irregularitatis dicendum eſt, quia ita uſu receptum eſt, aliæ vero pœnæ ſententiam Iudicis requirunt. Ita Salon. Arrag. Coid. Caſp. Sanch. Steph. a S. Gecg. & alii communiter: & hæ pœnæ non intelliguntur tantum de duellis publicis, ut minus recte putavit Hurtades cum quibuſdam e iis, quia Gregorius XIII. eas expreſſe extendit etiam ad privata ſine patrinis, & aliis cæremoniis. Hic etiam occaſione duelli agi ſolet de Torneamentis, de quibus etiam vidari poteſt Aſteſaaus lib. 1. tit. 48. & breviter dicendum eſt cum Pontio diſp. 33. cit. q. 7. in fine, ea eſſe illicita, in quibus incurritur ordinaria manifeſtum vitæ periculum, ob quod prohibitum eſt duellum, hoc enim præferri debet cuicunque horum exercitiorum emolumento; ſecus autem de aliis, in quibus per accidens tantum, & raro tale periculum incurritur, & nota prædictas pœnas tam a provocantibus, quam acceptantibus duellum incurri etiam effectu non ſecuto, ut ex dictis Bellis colligitur, & ex conſueto ſtylo ſacræ Pœnitentieriæ.

DISPUTATIO UNDECIMA

DE LEGIS DIVINÆ SEU DECALOGI PRÆCEPTIS.

1 DECLARATIS in præcedenti diſputatione Virtutum Theologicarum præceptis, quæ ſunt veluti præambula Decalogi, quandoquidem Fides, Spes, & Charitas ſunt præcipua illius fundamenta, niſi enim in Deum per fidem credamus, ipſum colere nequaquam poſſumus, cultum autem ejuſmodi educat Spes, firmatque Charitas; in præſenti diſputatione de præceptis Decalogi agendum eſt; nomine autem Decalogi lex divina poſitiva ſignificatur decem præcepta complectens, quorum tria priora Deum poſteriora Proximum reſpiciunt; ideoque in prima tabula tria ſunt præcepta ad Deum ſpectantia, dicunturque præcepta primæ tabulæ, alia vero ſeptem poſteriora proximum reſpiciunt, & dicuntur præcepta ſecundæ tabulæ; quæ quidem Decalogi præcepta fuerunt a Chriſto Domino, tanquam ſummo legislatore, non ſolum innoveta, & promulgata, ut pluribus Evangelii locis colligitur, ſed etiam magis explicata, & empliata, prout Evangelicæ legis major perfectio poſtulabat, ita quod primo agemus de his præceptis in communi; deinde de ſingulis in particulari.

QUÆSTIO PRIMA.

De Præceptis Decalogi in communi.

2 DEcalogi præcepta ſunt decem, & in duobus tabulis diſtributa, ut conſtet cap. 20. & 31. Exodi, Deuter. 4. & 10. tria in prima, & ſeptem in ſecunda, & ratio eſt, quia cum hæc præcepta maxime ex charitate pendeant, ita eſſe debent diſtributa, ſicut poſtulet charitatis ordo, charitas autem prius eſt ad Deum ſpectantia, poſterius vero tendit in proximum, ideirco ſecunda tabula debet reliqua continere præcepta, quæ ſunt ad proximum; quorum præceptorum violatio eſt peccatum mortale ex genere ſuo, niſi parvitas materiæ, vel inadvertentia a mortali excuſet; quæritur ergo an hæc præcepta ſint de jure naturæ, & a Deo indiſpenſabilia, de quo in hac quæſtione breviter agemus, & qualis, ac quanta eorum obligatio.

ARTICULUS PRIMUS.

An Præcepta Decalogi ſint de lege naturæ, ac indiſpenſabilia.

3 PRimo hic ſupponendum eſt cum D. Aug. qu. 140. ſuper Exod. Decalogum, in quo divinæ legis præcepta continentur, eſſe omnium legum Epitomen abſolutiſſimam, ut ipſa loquitur, ſummamque omnium in illo expreſſam eſſe, quæ cuilibet Chriſtiano agenda ſunt, ut Concilium Coloniense declerat in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis, ita ut ſi ejus præcepta bene intelligantur, omnia in eis contanta, ſufficientiſſime ſint ad omnes actus humanos tam exteriores, quam interiores recte ordinandos, ac dirigandos; omnia enim præcepta moralia reducuntur ad præcepta Decalogi, ut Aſteſanus noſter oſtendit lib. 1. tit. 3. art. 4 ex D. Aug. de decem chordis, ubi loquens de primo præcepto legis naturæ, ſcilicet, quod eſt bonum, eſt ordinate diligendum, & de præcepto dilectionis Dei, ac proximi dicit, quod illud unum præceptum continet illa duo, & illa duo continent illa decem, & illa decem continent omnia. Rurſus ait D. Bonaventura 3. diſt. 37. art. 1. qu. 1. quod decebat verba Decalogi tradi per modum obligationis, & præcepti, tum quia ſic decebat divinam æquitatem, & majeſtatem dare regulam juſtitiæ, ut nullo modo liceret homini eam impune tranſgredi; tum quia hoc nobis expediebat, ut ſcilicet homo obligatus obediret, & ſic in merito proficeret, & ad majorem gloriam perveniret. Unde ſequitur omnia quæ fiunt contra aliquod horum præceptorum eſſe peccata mortalia, niſi levitas materiæ in aliquibus excuſet, non enim ſemper, & in omnibus excuſat, nam falſum juramentum etiam in levi materie eſt mortale, aut deliberationis defectus, plena enim deliberatio ad peccatum mortale requiritur, ut ſcilicet in noſtra ſit poteſtate facere illud, & non facere, cum autem eſt ſemiplena, nec integra ſit veniale, ſic Toletus advertit lib. 4. cap. 1.

4 Secundo, hoc ſuppoſito quæritur in præſenti, an hæc obligatio ſit talis, & tanta, ut omnia Decalogi præſcripta ſint de lege naturæ, ac indiſpenſabilia, de qua quæſtione fuſe agunt Theologi 3. diſt. 37. & præſertim Scotus noſter ibidem qu. un. quamvis autem de hac magna ſit contentio inter Thomiſtas, & Scotiſtas, ut videri poteſt apud Aretinum 3. d. 37. qu. un. & Fabrum diſp. 48. de Reſtit. cap. 5. breviter tamen reſolvitur ex dictis ſupra diſp. 2. de Legibus qu. 4. art. 3. ubi egimus de invariabilitate, & immutabilitate legis naturalis, & deſcendendo ad præcepta Decalogi diſſeruimus, an omnia ſint de lege naturæ, ac indiſpenſabilia, treſque retulimus opiniones, duas extremas & tertiam mediam. Prima extrema eſt Nominalium, affirmantium Deum in omnibus diſpenſare poſſe, etiamſi ſint de lege naturæ. Secunda extrema eſt Thomiſtarum id abſolute negantium. Tertia tandem media eſt Scotiſtarum cum Scoto loc. cit. 3. d. 37. qu. un. §. *Ad quæſtionem* ubi cum diſtinctione procedit, & inquit aliqua poſſe dici eſſe de jure naturæ dupliciter, uno modo tanquam prima principia practice nota ex terminis, vel concluſiones neceſſario ſequentes ex eis, & hæc dicuntur ſtrictiſſima eſſe de lege naturæ, & ſubdit quod talia non ſunt quæcumque præcepta ſecundæ tabulæ, quia rationes eorum, quæ ibi præcipiuntur, vel prohibentur, non ſunt principia practica ſimpliciter neceſſaria, nec concluſiones ſimpliciter neceſſariæ, non enim in his, quæ præcipiuntur ibi, eſt bonitas neceſſaria ad bonitatem ultimi finis convertens ad finem ultimum, nec in his, quæ prohibentur, eſt malitia neceſſario avertens a fine ultimo, quin ſi bonum iſtud non eſſet præceptum, poſſit finis ultimus amari, & attingi, & ſi illud malum non eſſet prohibitum, ſtaret cum eo acquiſitio finis ultimi. De præceptis autem primæ tabulæ ſubdit aliter eſſe dicendum, quia illa immediate Deum reſpiciunt pro objecto, ſi intelligantur eſſe tantum negative, primum, ſcilicet, *Non habebis Deos alienos*, ſecundum: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, ideſt, non facies Deo tuo irreverentiam, & iſta duo ſtricte ſunt de lege naturæ, quia ſequitur neceſſario, ſi Deus eſt, eſt amandus, ut Deus, nec alius eſt colendus tanquam Deus, nec Deo eſt facienda irreverentia; tertium autem præceptum, quod eſt de Sabbato, eſt eſſe affirmativum, tanquam ad exhibendum aliquem cultum Deo determinato tempore, & quantum ad determinationem hujus temporis, vel illius, inquit non eſſe de lege naturæ ſtricte loquendo, ſed tantum indeterminate, & large. Alio modo dicuntur eſſe aliqua de lege naturæ, quæ ſunt multum conſona illi legi, licet non ſequantur neceſſario ex principiis practicis, quæ ſunt nota ex terminis, & omni intellectui apprehendenti ſunt neceſſario nota, & hoc modo inquit Doctor, omnia præcepta Decalogi etiam ſecundæ tabulæ eſſe de lege naturæ, quia eorum rectitudo valde conſonat principiis practicis neceſſario notis, quod etiam repetit, & confirmat 4. d. 33. qu. 1. lit. G. unde concludit non omnia præcepta ſecundæ tabulæ eſſe de lege naturæ ſtricte loquendo, ſed tantum large; bene tamen duo prima primæ tabulæ, licet ſit aliquod dubium de tertio.

5 Tertio ex hac doctrina infert Doctor, in præceptis primæ tabulæ, quæ ſunt de lege naturæ ſtricte loquendo, non poſſe Deum diſpenſare, ut aliquis licite facere poſſit oppoſitum talis prohibiti, & ratio eſt, quam aſſignavimus, & fuſe confirmavimus lib. 2. ſent. diſp. 6. *de Peccatis* qu. 3. art. 1. concluſ. 2. quia in his actibus qui dici ſolent intrinſece mali, ut ſunt odium Dei, blaſphemia, mendacium, & ſimiles, malitia moralis non ita ex lege lata attendi debet, quaſi poſſint a Deo diſpenſari, ut bene notat, in his vero, quæ

Digitized by Google

quæ ſunt de lege naturæ fuſe, ut ſunt plura Præcepta ſecundæ tabulæ, ait Doctor utique diſpenſationem Dei cadere poſſe, quia talia bonitatem non habent neceſſariam, & ex objecto ſeu ex primis principiis neceſſario ſequentem, ſed contingentem, quod Doctor ſub lit. E. declarat exemplo diviſionis bonorum, quæ non eſt de lege naturæ ſtricte, quamvis ſit ei valde conformis, non ſuppoſito illo principio juris poſitivi, pacifice eſſe vivendum in communitate, vel politia, ex hoc non ſequitur neceſſario, igitur quilibet debet habere poſſeſſionem diſtinctam a poſſeſſione alterius, poſſet enim ſtare pax in conveniendo, etiamſi omnia eſſent communia, ſicut fuit in ſtatu innocentiæ. Ita etiam in propoſito diſcurrit Aſteſanus ex noſtris lib. 1. tit. 3. art. 5. ubi ait in præceptis Decalogi ex primo principio legis naturæ neceſſario, & immutabiliter ſequentibus Deum diſpenſare non poſſe, in aliquibus autem aliis mandatis ex primo principio legis naturæ ſequentibus, non tamen ita immutabiliter, quia in paucioribus propter aliquas circumſtantias particulares contingere poſſit, ut eorum obſervatio eſſet ſecundum legem naturæ, ſed magis contra non poteſt diſpenſatio locum habere, ut patet in præcepto de reddendo depoſitum petenti, quod depoſitum ſi quis redderet, quando eſſet in notabile præjudicium ipſius petentis, & Reipublicæ, non faceret ſecundum legem naturæ, ſed magis contra, quia talis redditio perturbaret ordinem rationis, quem æterna lex, & naturalis jubent inviolabiliter obſervari. Ita etiam diſcurrit ex noſtris Monſregalis tract. 2. cap. 4.

6 Quarto ex hoc deducitur, ut etiam dicebamus loco cit. hanc controverſiam, quam adeo fuſe pertractant Thomiſtæ, & Scotiſtæ, ſi bene perpendatur, eſſe quæſtionem de ſolo nomine, & modo loquendi, ut etiam Faber fatetur loc. cit. & Arriaga diſp. 8. ſect. 3. ſiquidem omnes agnoſcunt hanc differentiam inter præcepta legis naturæ, quod aliqua ſimpliciter, & abſolute loquendo ſemper obligant poſitis quibuſcumque circumſtantiis, unde numquam eorum obligatio ceſſat, & talia præcepta dicunt eſſe illa, quibus odium Dei prohibetur, idololatria, blaſphemia, perjurium, mendacium, & alii actus intrinſece mali, hæc enim in ullo caſu, & poſitis quibuſcomque circumſtantiis numquam ſunt licita. Quædam vero alia præcepta non ſimpliciter, & abſolute obligant, ſed ſub certis, ac determinatis circumſtantiis, quibus manentibus ſemper obligant, ſi vero mutentur, non obligant, ut patet de præceptis non furandi, & non occidendi, nam extra caſum extremæ neceſſitatis numquam aliena rapere licet, in tali vero caſu licet, ſicut etiam extra caſum neceſſariæ defenſionis, & propria auctoritate hominem interficere non licet, & concurrentibus his circumſtantiis ſemper eſt prohibitum, his vero ceſſantibus ceſſat quoque talis præcepti obligatio. In hoc, inquam, omnes conveniunt, & ſolum diſcrepant, ut dictum eſt loc. cit. quod Scotiſtæ hanc deobligationem per mutationem circumſtantiarum diſpenſationem vocant, alii vero negant in tali caſu mutationis circumſtantiarum legis diſpenſationem intervenire, quia ad diſpenſationem proprie dictam requiritur, quod ille actus, qui cum talibus circumſtantiis erat prohibitus, alias non ſit prohibitus, ſed licitus cum eiſdem, ex ſola ſuperioris voluntate extrinſeca talem prohibitionem auferentis, unde quando intervenit mutatio materiæ, & circumſtantiarum, ratione cujus mutationis jam actus ille non amplius ſub præcepto continetur, ut eſt in tali caſu noſtro, hæc dici non debet legis diſpenſatio proprie loquendo, ſed potius pura legis ceſſatio; non enim eſt, niſi mutatio materiæ, & circumſtantiarum, & quidem proprie loquendo de diſpenſatione juxta explicationem ejus loco citato a nobis datam, quam etiam diximus eſſe de mente Doct. d. 37. cit. ſub lit. A. Hic poſterior loquendi modus magis placet, quem etiam peritiores Scotiſtæ ſequuntur, ut Baſſol. 3. d. 37. Aſteſ. loc. c. & alii, quare cum Doct. loc. cit. ait Deum in quibuſdam præceptis ſecundæ tabulæ diſpenſare poſſe, loquitur de diſpenſatione impropria dicta, & accipit diſpenſationem, ut comprehendit non tantum juris relaxationem, ſeu revocationem, ſed etiam ut extenditur ad juris declarationem, & prout materiæ mutationem denotat, vel circumſtantiarum, quæ proprie dicitur legis ceſſatio, ut patet eum legenti §. *Sed iſta*. Ex quibus denique conſtat hanc contentionem de poſſibilitate diſpenſationis quorumdam præceptorum Decalogi eſſe ſolum de nomine, & de modo loquendi, in re autem omnes conveniunt.

7 Quinto tandem hac ratione negavimus loc. cit. non ſolum cum Thomiſtis, ſed etiam Scotiſtis allegatis proprie diſpenſatum fuiſſe cum Abrahamo, ut filium ſuum occidere poſſet, cum Oſea, ut poſſet fornicari, & cum Iſraelitis, ut vaſa Ægyptiorum furari poſſent, quia per illud præceptum, *Non occides*, prohibetur ſecundum intentionem prohibentis occiſio hominis auctoritate propria, & ſine rationabili cauſa, modo quando Deus præcepit Abrahæ, quod filium ſuum occideret, Gen. 22. per tale præceptum diſpenſatus non fuit in occiſione filii, non enim fuit illi conceſſum, ut privata ſua auctoritate illum occideret, ſed ut id faceret auctoritate Dei, qui eſt dominus vitæ, & mortis, illi offerret. Neque cum Oſeæ præcepit, ut faceret filios fornicationis, diſpenſavit cum eo, ut faceret contra illud præceptum, *Non mæchaberis*, non enim ei conceſſit, ut ad mulierem fornicariam accederet affectu fornicario, & ante matrimonium contractum, ſed ei juſſit, ut ſibi matrimonio fœminam illam copularet, & ad eam accederet ex mandato Dei factam ſuam, quæ alias fornicaria fuerat, & ex ea filios, ut ex vera conjuge generaret, ut explicant D. Aug. lib. 22. contra Fauſtum cap. 80. & D. Hieron. in cap. 2. Oſeæ. Nec tandem quando præcepit Iſraelitis, quod aſportarent res Ægyptiorum, præcepit eis furtum, ſed quod res illas, quas Dominus omnium tranſtulerat in jus eorum propter malitiam Ægyptiorum, & propter ſervitutem, quam filii Iſrael receperant, aſportarent ſecum, in nullo igitur horum caſuum diſpenſavit Deus in lege naturali, aut aliquo ejus præcepto, loquendo de diſpenſatione proprie dicta, ſed ſolum impropria, & fuſe ſumpta, quæ conſiſtit in aliqua mutatione materiæ, & circumſtantiarum, & in prædictis caſibus propria diſpenſatum non fuiſſe in lege naturali tenet etiam ex noſtris Vulpes diſp. 5. art. 9. & expreſſe docet ipſe Scot. d. 37. cit. in fine, ubi ait, ad illud quod tangebatur in primo argumento de filiis Iſrael ſpoliantibus Ægyptios, poteſt dici, quod ibi non diſpenſavit contra præceptum de furto, quia ipſi non acceperunt ſimpliciter alienum, tum quia Deus erat ſuperior dominus, & potuit transferre dominium illarum rerum in eos etiam invitis inferioribus dominis, & hoc modo non peccavit Chriſtus licentians in porcos intrare Dæmones, qui ſtatim præcipitati ſunt in mare, non enim injuſte privavit illos porcis ſuis, tum etiam quia filii Iſrael ſerviendo Ægyptiis, meruerunt tanta recipere, licet Ægyptii nollent ea reddere, & tunc per ſuperiorem Judicem potuerunt compelli, de cujus licentia filii Iſrael potuerunt juſte, ac licite recipere. Ita Doctor diſcurrit loc. cit. ex quo deduci poteſt ipſum ita ſenſiſſe, non tantum de hoc ultimo caſu de Iſraelitis Ægyptiorum vaſa diripientibus, ſed etiam de duobus aliis præcedentibus, ſcilicet de Abrahamo, ut filium ſuum occidere poſſet, & de Oſea, ut poſſet fornicari, unde ſine ſufficienti fundamento Faber diſp. 48. cit. cap. 5. adeo mordicus contendit in prædictis caſibus interveniſſe diſpenſationem proprie dictam. Ex dictis tandem infertur a fortiori, tanto minus ulla poteſtate humana etiam Pontificia poſſe diſpenſari in præceptis expreſſis Decalogi loquendo de diſpenſatione proprie dicta, ut etiam loc. cit. oſtendimus.

8 Poſtremo eſt difficultas, an tertium Decalogi præceptum ſit de lege naturæ ſtricte loquendo, quia de duobus primis nullum eſt dubium, ut conſtat ex dictis. Hanc difficultatem movet Doctor loc. cit. lit. D. §. *Tertium præceptum*, & inquit, quod exhibitio cultus latriæ, quæ in hoc præcepto mandatur, & eſt quid morale, eſt de lege naturæ ſtricta, quia quoad hunc actum neceſſariam habet connexionem cum duobus primis, quantum vero ad temporis determinationem exhibendi talem cultum actu exteriori, e. g. in die Sabbati quoad legem veterem, vel in die Dominico, ut in Evangelica, non eſt de lege naturæ, ſed pro tunc erat præceptum poſitivum legis Moſaicæ, & nunc eſt præceptum poſitivum Eccleſiæ, & ratio eſt, quia ſi cultus Deo exhibendus, qui hoc mandato præcipitur, eſſet de lege naturæ ſtricte quoad tempus determinatum, ſcilicet pro ſeptima die, non potuiſſet commutari dies Sabbati in diem Dominicum, quia quæ ſunt de lege naturæ ſtricte, ſunt immutabilia, & penitus indiſpenſabilia. Rurſus præceptum de ſanctificatione Sabbati quoad prohibitionem operis ſervilis non eſt de lege naturæ ſtricte, quia Deus in hoc interdum diſpenſavit, ut patet in Exodo, tum quia opera ſervilia in tali die non prohibentur, niſi per accidens, quarenus ſcilicet hominem a cultu divino retrahunt, & impediunt, ſed poteſt eſſe, quod opus ſervile cultum divinum non impediat. Denique inſinuat Doctor, quod licet hoc præceptum divini cultus non ſit de lege naturæ quantum ad determinationem hujus, vel illius temporis, eſt tamen de lege naturæ pro aliquo tempore indeterminate, & exige, & ratio eſt, quia ut hic advertunt Almainus, & Aretinus, & alii Scotiſtæ, ex præcepto negativo, non habebis Deos alienos, in quo prohibetur cultus falſis Diis exhibendus, concluditur neceſſario Deum verum eſſe diligendum, & colendum, quo autem tempore actus hic ſit eliciendus, & exercendus, diſcurrendum eſt eodem modo, quo diximus diſp. præced. qu. 2. art. 1. n. 49. de præcepto charitatis erga Deum, & conveniunt omnes tunc præſertim exercendum eſſe, quando aliquis per tentationis impulſum moveretur ad non adorandum Deum.

ARTICULUS SECUNDUS.

An præcepta Decalogi obligent ad opera formata.

9 OPera noſtra dicuntur formata per charitatem, quæ eſt forma omnium virtutum, unde ſenſus quæſiti eſt, an hæc præcepta impleri poſſint extra ſtatum charitatis, licet non ſit meritoria talis impletio, niſi cum charitate, quæ dicitur finis, & modus præceptorum quoad eorum impletionem, & licet ſit communis Doctorum ſententia, poſſe hæc præcepta adimpleri quoad ſubſtantiam ſine charitate, non tamen quoad modum, ut docet Toletus loc. cit. tamen ad majorem hujus materiæ notitiam exactius hoc quæſitum

tractat

tractat D. Bonaventura 4. diſt. 47. art. 1. qu. 5. ubi tres refert opiniones, ſeu dicendi modos, duos quidem extremos, tertium vero veluti medium, quem ipſe ut verum, & probabiliorem amplectitur, & declarat.

10 Primus igitur dicendi modus eſt aliquorum dicentium mandata Decalogi obligare ad opera formata, obligatione tamen præcepti affirmativi, non præcepti negativi, obligatio enim præcepti negativi eſt ſemper, & ad ſemper, obligatio vero præcepti affirmativi, quamvis ſit ſemper, non tamen ad ſemper, ſed pro loco, & tempore, propterea dicebant, quod mandata Decalogi obligant hominem ad opera formata pro eo tempore quo habet charitatem, & gratiam, tunc enim poteſtatem habet exeundi in opera meritoria, & tenetur bene uti gratia accepta. Probatur primo ex illo Deuter. 16. *juſte, quod juſtum eſt exequaris*. ex quo colligitur, quod legiſlator non ſolum præcepit iuſtitiam in facto, ſed etiam iuſtitiam in modo, opus autem quod eſt iuſtum in facto, & modo eſt opus formatum; ergo per mandata legis obligatur homo ad opera formata.

Confirmatur ex illo Matth. 10. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, obſervatio igitur mandatorum Decalogi introducit ad vitam, ſed nemo introducitur ad vitam per aliqua opera, niſi fiant ex charitate, & talia ſunt opera formata; cum ergo per legem obligemur ad præcepta Decalogi ſervanda, videtur quod per eamdem obligemur ad opera formata. Demum obligamur ad præcepta eo modo, quo poſſibile eſt ea ſervare, ſed hoc non eſt probabile, niſi cum gratia, ut conſtat ex illo Actorum 15. *Hoc eſt jugum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus, ſed per gratiam Domini Noſtri Jeſu Chriſti credimus ſalvari*, & ex 1. Cor. 13. *Si habuero tantum fidem, &c. charitatem autem non habuero nihil mihi prodeſt*; ergo quæcumque opera non formata, & extra ſtatum charitatis facta nihil proſunt.

11 Secundus dicendi modus eſt aliorum dicentium, quod mandata Decalogi non obligant, niſi ad opera bona in genere; opera enim formata ſunt ſupra noſtram poteſtatem, & ſupra cognitionis certitudinem, & propterea ad talia opera non debemus obligari per mandata Decalogi, ſed ſolum ad bona opera in genere. Probatur primo ex D. Hieronymo dicente, quod anathema ſit, qui dicit Deum præcipere impoſſibilia; cum ergo præcepta illa obligent tam iuſtos, quam peccatores; & in poteſtate peccatoris non ſit informare opera ſua, cum iſtud fiat per charitatem, & gratiam, videtur quod ad hoc nemo obligetur per divina mandata.

Confirmatur ex D. Aug. in illud pſal. 72. *Declina a malo, & fac bonum*, dicente *declinare a malo ſemper vitat pœnam, quamvis non ſemper promereatur palmam*; ergo homo ſatisfacit obligationi de vitando peccato, etiam quando non meretur, at quando non meretur, non habet opus formatum; ergo ſatisfacit obligationi de mandatorum obſervantia ſine opere formato. Demum, quia ſi aliquis exiſtens in charitate honorat parentes ex naturali pietate, huiuſmodi opera abſolvitur a mandati obligatione, ergo præcepta Decalogi non obligant ad eorum obſervantiam ex charitate.

12 Tertius dicendi modus veluti medius ſtatuitur a Div. Bonaventura, ut verior, & probabilior, quia primus dicendi modus in hoc excedere videtur, quod ponit hominem obligari ad id, de quo non poteſt habere certitudinem, ſecundus vero dicendi modus videtur deficere in hoc, quod ponat hominem per mandata Decalogi ſolummodo obligari ad ea, quæ poteſt quis implere exiſtens in ſtatu peccati, cum tamen obſervatio mandatorum Dei ſit via deveniendi ad ſtatum gratiæ, iuſtitiæ, & gloriæ; ideo Seraphicus Doctor ſtatuit tertium dicendi modum quaſi medium inter utrumque, & ad quæſtionem propoſitam reſpondet per diſtinctionem hoc modo. Cum quæritur, utrum mandata Decalogi obligent ad opera formata; reſpondendum eſt, quod opera formata poſſunt dici dupliciter, uno modo per negationem, & excluſionem deformitatis peccati, quia ſcilicet exequendo opus præceptum, nec incurritur culpa, nec reatus pœnæ, alio modo per poſitionem dignitatis meriti, & juris ad præmium beatitudinis. Si primo modo accipiantur opera formata, ſic utique præcepta Decalogi obligant ad opera formata, obligant enim ad vitanda omnia peccata mortalia, & obligant ad ſui obſervantiam ſub pœna peccati mortalis incurrenda, quæ deformitas pœnæ, & culpæ devitatur, etiamſi obſerventur præcepta extra ſtatum charitatis, & gratiæ. Si autem dicantur opera formata ſecundo modo, ſic accipiuntur proprie; & tunc rurſus diſtinguendum eſt de duplici obligatione, una abſoluta, & alia conditionali; abſoluta eſt, qua aliquis obligatur facere, vel non facere, itaut ſi oppoſito modo ſe habeat, neceſſario culpam incurrat, & pœnam; obligatio vero conditionalis eſt, qua quis obligatur ad aliquid faciendum, ſi vult pervenire ad præmium, & hæc obligatio in eo, qui omittit, non inducit omiſſionis peccatum, ſed tantum ponit impliciter conditionis defectum; ſi ergo loquamur de obligatione conditionali, mandata Decalogi obligant ad opera formata, ſi quis enim vult ad vitam ingredi, neceſſe eſt ex charitate ſervare mandata, quæ quidem charitas eſt meriti principium; ſed non obligant obligatione abſoluta ad opera formata ex charitate, quia obligant tantum ad ſubſtantiam operis in genere, non autem ad modum, ſi enim homo obligaretur ad opera formata poſitive, ſcilicet ex gratia; ergo ſi in peccato exiſtens obſervet mandata, non furans, non occidens, non fornicans, adhuc mortaliter peccaret ſemper, & pro ſemper, quia obligatur quilibet ad mandata negativa ſemper, & pro ſemper, ſed obſervatio præceptorum negativorum formata eſſe non poteſt, dum homo eſt in peccato, & ſine gratia, ergo ſive obſervet, ſive non obſervet, ſemper peccat, quod eſt abſurdum, ex qua doctrina facile ſolvuntur fundamenta primi, & ſecundi modi dicendi.

13 Ad fundamentum primi modi dicendi, quod legiſlator præcipit non ſolum facere opus iuſtum, ſed etiam iuſte, reſpondetur cum S. Bonaventura loc. citat. quod modus iuſtitiæ quidam eſt, qui facit opus Deo placitum, & meritorium, & hic proprie reddit opus formatum; alius autem eſt modus iuſtitiæ, qui excludit deordinationem intentionis, & deformitatem peccati, & facit animum iuſtum, & præparationem, ſeu diſpoſitionem operis, & hic modus iuſtitiæ eſt in præcepto, non primus; ab hoc autem modo non dicitur opus formatum, niſi accipiendo large opus formatum, per negationem nimirum, & excluſionem deformitatis peccati, ut ſupra explicatum eſt.

Ad Confirmationem reſpondet idem S. Doct. ex illis verbis. *Si vis ad vitam &c.* non poſſe colligi, quod homo obligetur ad opera meritoria facienda, niſi obligatione conditionali, ſcilicet, ſi vult ad vitam ingredi, ſi autem ab obligatione conditionali ad abſolutam velis procedere, non valet ratio, nec conſequentia tenet, ſed fit ſophiſma ſecundum quid ad ſimpliciter, quia ſermo eſt ibi de obligatione conditionali, quæ eſt obligatio ſecundum quid, & quoad aſſecutionem præmii, non autem de obligatione abſoluta, quæ eſt obligatio ſimpliciter, & quoad evitationem pœnæ. Ad ultimum dicendum eſt, poſſibile eſſe ſervare mandata, & ſine gratia, & cum gratia quantum ad ſubſtantiam operis, quantum vero ad aſſecurationem præmii, non ſine gratia, verum ad aſſecurationem præmii obligamur conditionate tantum, non abſolute, & ſimiliter dicendum eſt opera non formata nihil prodeſſe quo ad aſſecutionem præmii ſaltem immediate ſtante privatione gratiæ, licet opus præceptum diſponat mediante Dei miſericordia ad gratiam obtinendam.

14 Ad fundamentum ſecundi modi dicendi reſpondetur probare ſolum, homines non obligari ad obſervantiam mandatorum per opera formata obligatione abſoluta, bene tamen conditionali, ſi nimirum velint non tantum pœnam evitare, ſed etiam præmium conſequi, cum obſervatio mandatorum Dei ſit via non tantum ad evitandam pœnam tranſgreſſionis, ſed etiam deveniendi ad ſtatum gratiæ, & gloriæ. Ad Confirmationem patet per idem, nam quando homo a malo declinat, ſatisfacit obligationi abſolutæ de avitando peccato, non tamen conditionali de aſſequendo præmio, niſi faciat opus bonum ex charitate, & meritorium præmii, unde gratis concedimus ſatisfacere obligationi de mandatorum obſervantia ſine opere formato loquendo de obligatione abſoluta. Ad ultimum gratis concedimus præcepta Decalogi non obligare ad eorum obſervantiam ex charitate, ſiquidem ut notat Toletus loc. cit. ex communi ſententia, iſta præcepta non obligant homines ad finem præceptorum, qui eſt charitas, ſed ſolum ad actum incluſum in præcepto, unde ſicut jejunium non obligat ad finem, qui eſt maceratio carnis, & elevatio mentis in Deum, ſed tantum ad ipſum actum jejunii, ita præceptum non occidendi obligat hominem, ut non occidat, non tamen ut occidat ex charitate; unde præceptum impletur etiam extra charitatem, licet talis impletio ſine charitate meritoria non ſit, quæ dicitur finis, & modus impletionis præceptorum, & hoc eſt, quod communiter dici ſolet, præceptum impleri poſſe quoad ſubſtantiam ſine charitate, non tamen quoad modum, quod etiam docent Aſtelanus lib. 1. tit. 3. art. 3. Vulpes tom. 1. p. 3. diſp. 11. art. 10. & alii Scotiſtæ ex Scoto 3. d. 28. q. un. ar. 2. & Clavius 4. d. 4. q. 5. in calce, ubi ait exiſtentem in peccato mortali poſſe in illo ſtatu implere præceptum, ut ſolvatur ab eius obligatione, quia modus charitatis non cadit ſub præcepto divinæ legis, & ita etiam diſcurrit Monſregalis in ſua Summa tract. 2. cap. 25. de fine præcepti.

QUÆSTIO II.

De Primo Decalogi Præcepto.

15 Conſequenter agendum eſt de ſingulis Decalogi præceptis in particulari, & primum de primo præcepto, quod eſt. *Ego ſum Dominus Deus tuus: non habebis Deos alienos coram me*. Exodi 20. & eſt partim affirmativum, partim negativum, ex una enim parte aliquid præcipit, & ex altera aliquid prohibet, ut obſervat Catechiſmus Romanus p. 3. c. 2. eſtque ſenſus illius, ut ibidem habetur. *Me verum Deum coles, & Diis alienis cultum non adhibebis*, unde huius præcepti prout affirmativum eſt, materia propria ſunt actus virtutis Religionis tam interni, quam externi, prout vero eſt negativum, prohibet vitia Religioni oppoſita, quare hic primo ſermonem inſtituemus de iis, quæ ad Dei cultum pertinent, & poſtea ſubjiciemus quæ vero ipſius honori adverſantur, quem ordinem ſervabimus etiam in cæteris præceptis explicandis, declarando primo,

quid

quid hoc, vel illo præcepto præcipiatur, aut prohibeatur; deinde quot modis in illud peccetur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Virtute Religionis, & vero Dei cultu.

16 RElígionis nomen dupliciter accipi poteſt, primo, ut ſignificet virtutem illam, per quam homines Deo debitum cultum, & honorem exhibent. Secundo, ut ſignificat ſtatum, & vitæ conditionem multorum hominum ſpeciali modo, & regula colentium Deum; in præſenti Religio primo modo accipitur, quæ quidem non eſt theologica virtus, ſed prima, & præcipue inter morales, cum pro immediato obiecto reſpiciat, non ipſam Deum, ut eſt de ratione virtutis theologicæ, ſed cultum, & honorem illi exhibendum. Religio igitur hoc modo ſumpta communiter definitur, quod ſit virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum, & honorem exhibeat, tamquam omnium Creatori, & Domino; dicitur virtus, quia actus per quem cultus Deo exhibetur, eſt bonus, & dicitur moralis virtus, quia eſt in voluntate, tamquam in ſubiecto, non in intellectu, reliqua vero ponuntur loco differentiæ ab aliis virtutibus a quibus ſpecie diſtinguitur, etiam ab illis, per quas exhibetur reverentia hominibus, quia ſingularem cultum reſpicit ſupremæ excellentiæ divinæ debitam, & eſt unica ſpecie virtus, quia ratio formalis obiecti eſt una, nempe cultus unius Dei, quatenus eſt unum omnium principium, & eſt dignior omnibus virtutibus moralibus, ut dicebamus, quia propinquius Deum reſpicit, quam aliæ, qui eſt ultimus finis, in quem obiecta aliarum referuntur.

17 Quoniam vero hæc virtus eſt illa, quia interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur, ideo plures ſunt actus illius, tam interiores, quam exteriores, quorum præcipuus eſt adoratio, per quam ſupremam Dei maieſtatem veneramur, noſque illi quanta poſſumus animi, & corporis demiſſione ſubjicimus, unde ut dicebamus lib. 3. ſent. diſp. 2. qu. 9. ab initio, obiectum formale adorationis, ſemper eſt excellentia in aliqua perſona, quæ adoratur, materiale vero eſt ipſa perſona, in qua illa excellentia reperitur, ex quo deducitur adorationem ab honore diſtingui, ſicut ſpeciem a genere, nam honor eſt ſuperior, & univerſalior, qua ratione inquit Aug. contra Arrian. cap. 23. *Honorat omnis, qui adorat, non autem adorat omnis, qui honorat*, honor enim eſt teſtificatio virtutis alterius, & adoratio ultra hoc addit animi ſubmiſſionem in recognitionem excellentiæ alterius, tamquam ſibi ſuperioris. Hinc ut etiam dicebamus ibidem iuxta varia excellentiarum genera, etiam varia adorationum genera diſtinguuntur, unde cum non ſit eadem excellentia in Deo, & in creaturis, ſequitur non eandem, ſed diverſam eſſe adorationem Dei, & creaturarum, actus adorationis propter excellentiam increatam dicitur Latria, quæ ſolum Deum reſpicit, ſicut ſolus Deus ſummam, & ſupremam habet excellentiam, actus autem adorationis propter excellentiam creatam dicitur Dulia, quæ creaturis debetur ob earum excellentiam, ac ſanctitatem, & quia una creatura poteſt eſſe excellentior, & ſanctior alia, ſequitur unam poſſe adorari maiori adoratione, quam alia, & hæc adoratio dicitur Hyperdulia. Rurſus ex dictis ibidem adoratio alia eſt externa, alia interna: hæc fit per recognitionem, & ſubmiſſionem animi, illa vero fit per actum externum, quo ulterius excellentiam, & noſtram ſubiectionem exterius teſtamur, ut per genuflexionem, capitis nudationem, & ſimiles actus exteriores. Tandem alia eſt adoratio abſoluta, & alia reſpectiva; illa convenit creaturæ intellectuali, quæ per ſe honorabilis, & adorabilis eſt, hæc vero convenit rebus etiam ratione carentibus, quæ non propter ſe, ſed propter alium honorantur, & venerantur, ut patet in veneratione imaginum, quæ non ſiſtit in illis, ſed ad prototypum refertur, & exemplar, ideſt ad eum cuius eſt imago, de quibus omnibus late tractant Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 5. Azor. lib. 9. cap. 5. & alii Recentiores paſſim, quibus ſuppoſitis,

18 Primo dicendum eſt, toti Trinitati, & cuilibet divinæ perſonæ deberi per ſe cultum, & honorem latriæ, & tres divinæ perſonæ una adoratione adorari debent, ut ait Aſteſanus lib. 1. tit. 6. art. 3. quia una eſt eſſentia, & exiſtentia, & excellentia trium perſonarum, & ideo unus honor, & una reverentia, & per conſequens una adoratio debetur, in cuius ſignum legitur de Abraham, Gen. 18. quod *tres vidit, & unum adoravit*, idemque habetur in Symbolo Athanaſii, quod ita Deum adorare debemus, *ut unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda ſit*, nam tribus unica tantum veneratio tribuitur, quatenus tres perſonas veneramur, ut unum Deum rerum omnium conditorem, & ſummum earum Dominum, & moderatorem, cui nos ſubjicimus, & in eo ſpem noſtram, & fiduciam ponimus. Addit etiam Aſteſanus unam perſonam Sanctiſſimæ Trinitatis poſſe diſtincte ab aliis adorari, unde quando nominantur tres perſonæ ſingillatim, ter flectimus genua in ſignum trium perſonarum, & ratio eſt, quia ſicut unam perſonam concipere poſſumus ſine alia, ſic etiam unam ſine alia poſſumus venerari, dummodo alias perſonas explicite non excludamus, hoc enim impium eſſet, ac nefarium, quia licet tres ſint perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis, una tamen eſt eſſentia, & non ſunt tres Dii, ſed unus Deus, ut docet Catholica Fides in Symbolo cit. Præterea Chriſto Domino latriæ cultus debetur, quoniam etſi homo ſit, eſt etiam Deus, itaut ſit una, & eadem divina perſona in duabus naturis, divina ſcilicet & humana ſubſiſtens, ut in eodem Symbolo habetur, & cum eum huiuſmodi cultu veneramur, cultus noſter ad perſonam terminatur, non ad naturam humanam, & ſi ad naturam, non tamen præciſe ſumptam, ſed ut a Verbo aſſumptam, & hypoſtaticæ unionis vinculo coniunctam, itaut humanitas ſit terminus dumtaxat, & obiectum talis adorationis, non autem motivum, & cauſa, ſive ratio adorandi, ut Scotus ex profeſſo docet 3. diſt. 9. quæſt. un. art. 3. & nos cum ipſo lib. 3. diſp. 2. qu. 9. art. 1. ubi diximus hanc opinionem eſſe communem non ſolum in ſchola Scotiſtarum, ſed etiam Thomiſtarum, & Nominalium dicentium, Chriſtum, in quantum hominem ſpecificative eſſe adorandum illa ſuprema adoratione, qua Verbum adoratur, quæ eſt latriæ, non tamen reduplicative, quaſi humanitas ſit cauſa, & ratio formalis adorationis, & hoc ibi probavimus ex Conciliis Alexandrino, Epheſino, & aliis Patribus. Ita etiam diſcurrit Aſteſanus loc. cit. ubi ait, quod una adoratione adoratur ſuppoſitum, & natura, ita quod natura per ſuppoſitum, Chriſtus autem eſt nomen perſonæ in duabus naturis ſecundum Damaſcenum lib. 3. c. 3. & ideo una, & eadem adoratione adoratur Chriſtus, & humanitas eius, ita etiam loquuntur Azorius, Clavis Regia, Bonacina, & alii Recentiores paſſim, & ex noſtris Monſregalis in ſua ſumma tr. 3. de primo Decalogi præcepto c. 2. §. 4.

19 Secundo dicendum eſt, Chriſti humanitatem, ſi præciſe, & per ſe conſideretur, præciſa divini Verbi perſona, adorandam eſſe, non adoratione latriæ, quia per ſe excellentiam increatam non habet, quæ ad talem adorationis ſpeciem eſt neceſſaria, ut conſtat ex dictis, ſed adoratione hyperduliæ propter excellentiam creatam, & propter gratiam, & excellentiam, quæ Sanctos omnes ſuperat, & antecellit. Ita ſtatuimus etiam loc. cit. cum D. Th. 3. part. qu. 25. art. 1. & 2. D Bonavent. 3. d. 9. art. 1. & cum Scoto ibid. q. un. art. 3. & ibi late probavimus contra nonnullos cum Vaſquez diſp. 96. aſſerentes, talem humanitatis Chriſti adorationem cum hac metaphyſica abſtractione a perſona divina, vel non eſſe phyſice poſſibilem, vel ſaltem non decentem, & licitam, quia humanitas Chriſti ſemper eſt Divino Verbo coniuncta, tum quia quiſque debet Chriſtum perfectiſſime adorare propter ſupremam excellentiam, ſicut enim Rex, qui plures habet dignitates, & gradus, ut gradum Regis, Comitis, & Ducis, non honoratur honore, qui debetur Duci, ſed illo qui debetur Regi. Ita Chriſtus, qui præditus eſt excellentia increata, & creata, adorandus eſt perfectiſſima adoratione, quæ debetur Chriſto ratione increatæ excellentiæ. Hunc, inquam, dicendi modum loc. cit. rejecimus, quia tunc tantum indecens eſt, ac iniurioſum ſuperiori minorem ei deferre cultum, & honorem, quando maior ei debitus denegaretur, vel prætermitteretur, ut ſi quis Regi titulum Ducis, vel Comitis tribueret, omittendo titulum Majeſtatis, at iniurioſum non eſt, ſi deferendo illi honorem maximum, ob minores quoque dignitates illum honoret, nam Reges quoque in ſuis publicis edictis ſeipſos vocare ſolent non ſolum Reges, ſed etiam Duces, & Comites, & alios minores titulos, ac dignitates ſubdere. Sic igitur in propoſito dicendum eſt, quod ſi quis ſubtracto, vel prætermiſſo latriæ cultu, Chriſto minorem exhiberet cultum ob alias humanitatis dignitates, utique hoc indecorum eſſet, ac injurioſum, at retento, & delato ei ſupremo cultu, indecens non eſt, nec indecorum eum honorare ob alias quoque humanitatis ejus prærogativas, ſic enim de facto Magi in ſua adoratione fecerunt, poſtquam enim, ut filio Dei thus illi obtulerunt, aurum etiam obtulerunt, ut Regi, & myrrham, ut homini. Hoc idem docet Aſteſanus loc. c. dum ait, quod licet conſiderando humanitatem Chriſti, ut Verbo hypoſtatice unitam, ſit adoranda adoratione latriæ, non tamen conſiderando eam in ſe, cum enim ſit creatura, non obſtante, quod ſit Verbo unita, non eſt ei latria exhibenda, quæ ſoli creatori debetur, ſed illa, quæ Dulia dignior eſt, ſcilicet Hyperdulia.

20 Tertio dicendum eſt, Imaginem Chriſti adorandam eſſe cultu latriæ. Ita etiam ſtatuimus lib. 3 diſp. 2. quæſt. 10. cum communi Catholicorum ſententia, quia Imago dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet vel ſecundum ſe, & ut eſt quædam res, & ſic nullus honor ſibi debetur, ſicut nec alicui lapidi, vel ligno, ſecundum quod eſt imago, & ſic quia idem motus eſt in imaginem, inquantum eſt imago, & in imaginatum, unus & idem honor debetur imagini, & imaginato, ut loc. cit. fuſe declaratum eſt, tamquam fidei dogma pluribus Conciliis confirmatum contra Iconomachos, & ideo in propoſito cum Chriſtus latria adoretur, ejus imago ſimiliter latria adorari debet, ut etiam Aſteſanus docet loc. cit. Unde Damaſcenus lib. 3. cap. 8. dicit, quod honor imaginis pervenit ad prototypum, ideſt ad imaginatum. Ex quo infertur, ut loc. c. dictum eſt, adorationem imaginis dici reſpectivam, utpote propter excellentiam alterius, ad quem dicit habitudinem, adoratio autem exemplaris dicitur abſoluta, quia propter excellentiam propriam, & ſibi intrinſecam, & non aliunde emendicatam; quare cum dicitur quod unus, & idem honor debetur imagini, & imaginato, hoc non debet ita intelligi, quaſi quod adoratio imaginis

& exem-

& exemplaria ſint omnino eiuſdem rationis, & gradus, quia adoratio reſpectiva a toto genere eſt inferioris ordinis adoratione abſoluta, ſed ita intelligi debet, quod adoratio reſpectiva ſit in quadam ſpecie, quæ ſit eſſentialiter ſubordinata ſpeciei adorationis abſolutæ, non vero quod ſit omnino eiuſdem rationis, & ordinis cum ea. Hoc igitur modo certum eſt, ac de fide uſum ſacrarum Imaginum licitum eſſe, ac laudabilem, ut ea earum aſpectu fidelium animi excitentur, atque inflammentur ad prototypa ipſa, quæ repræſentant colenda, ad eorum actiones imitandas, & gratias ab eis impetrandas, ut diſcurrit Damaſcenus lib. 4. Fidei c. 17. & D. Bonavent. 3. d. 9. art. 1. q. 2.

21 Sed objicies illud Exodi 20. Non facies tibi imaginem, nec ſculptam ſimilitudinem. Reſpondet Aſteſanus loc. cit. quod illud pro eo tempore prohibitum fuit, in quo Deus naturam humanam non aſſumpſerat, tunc enim cum Deus omnino ſpiritus eſſet, infigurabilis erat, ſecus autem eſt, poſtquam naturam aſſumpſit humanam, & ait imagines huiuſmodi fuiſſe introductas propter ſimplicium inſtructionem, & propter affectus excitationem, qui frequentius movetur magis ex viſu, quam ex auditu, & propter frequentiorem, & maiorem memorationem. Quod ſi iterum urgeas, quod huiuſmodi imagines nec per vetus teſtamentum, nec per novum approbantur.

Reſpondet, quod Apoſtoli multa tradiderunt, quæ in Canone non ſunt, inter quæ eſt unum de Imaginibus, unde Damaſcenus lib. 4. cap. 8. ait, quod Lucas Chriſti, & Beatæ Virginis Imagines depinxit, & Chriſtus ipſe imaginem ſuam Abagaro direxerit, ut hiſtoria Eccleſiaſtica tradit.

22 Quarto dicendum eſt, Crucem Chriſti adorandam eſſe adoratione latriæ. Hæc etiam communis eſt inter Catholicos, quam præſertim docet D. Bonavent. 3. diſt. 9. quæſt. 4. obſervat autem Aſteſanus loc. c. quod ſi loquamur de Cruce in qua Chriſtus pependit, & Crucifixus fuit, dupliciter a nobis venerari poteſt, uno modo inquantum repræſentat figuram Chriſti in ea extenſi, alio modo ex contactu eius ad Chriſti membra, & ex hoc quod eius ſanguine eſt perfuſa, unde utroque modo adoretur eadem adoratione cum Chriſto, ſcilicet adoratione latriæ; & ideo Crucem alloquimur, & deprecamur quaſi ipſum Chriſtum. Si autem loquamur de effigie Crucis in alia materia, ſcilicet lapidis, ligni, argenti, & auri, vel alia materia, ſic veneramur Crucem tantum, ut Chriſti Imaginem, quam veneramur adoratione latriæ, & utraque hæc adoratio eſt reſpectiva, cum hæc adorentur quatenus Chriſtum tetigerunt, vel repræſentant, quo etiam modo adorantur ſpinæ, lancea, clavi, & aliæ reliquiæ, quæ Chriſtum tetigerunt, Dices, ſi illa, quæ Chriſtum tetigerunt, adorantur adoratione latriæ, ergo multo magis tali adoratione adoranda eſt humanitas Chriſti, quæ Verbo Divino coniuncta eſt, quod tamen ſupra negavimus.

Reſpondetur per hoc tantum probari humanitatem Chriſti, ſi conſideretur, ut eſt coniuncta Verbo, adorandam eſſe adoratione latriæ, ſicut quæ Chriſtum tetigerunt, adorantur adoratione latriæ, non ſecundum ſe, ſed per ordinem ad Chriſtum, quem repræſentant, non tamen probatur humanitatem præciſe ſumptam, ut a Verbo Divino abſtrahit, eſſe adorandam adhuc adoratione latriæ, ſed tantum Hyperduliæ, ut ſupra dictum eſt; ea vero, quæ Chriſtum tetigerunt, præciſa, & ſecundum ſe conſiderata nullam adorationem admittunt, quia nullam in ſe habent excellentiam ad adorationem neceſſariam, ut etiam advertunt Suarez, Azorius, Bonacina, & alii Recentiores. Addit tamen D. Bonaventura loc. cit. quod licet Crux, & alia paſſionis inſtrumenta in ſe conſiderata, ut res quædam ſunt, non ſint capacia adorationis proprie dictæ, qualis eſt latria, Hyperdulia, & Dulia, adhuc tamen capacia ſunt adorationis cuiuſdam honoris, & reverentiæ, tamquam inſtrumenta noſtræ ſalutis, quo pacto etiam reverentiam exhibemus Sacramentis, quia ſunt aliquo modo cauſa inſtrumentalis noſtræ ſalutis.

23 Quinto dicendum eſt cum Aſteſano loc. cit. & aliis communiter, quod Virgo Deipara licet non ſit adoranda cultu latriæ, quia pura creatura eſt, & ideo ad honorem, & cultum latriæ non aſcendit, quia tamen eſt Mater Dei, quod eſt excellentiſſimum, itaut quid excellentius puræ creaturæ convenire non poſſit, ideo ſibi non tantum convenit cultus Duliæ, ſed etiam Hyperduliæ, ut docet D. Bonaventura loc. cit. Hæc igitur excellentia, ratione cuius ſibi talis cultus debetur, eſt, quod Virgo exiſtens Mater Dei eſt, quod quidem tantæ dignitatis eſt, ut non ſolum Viatores, ſed etiam comprehenſores, non ſolum homines, ſed etiam Angeli eam revereantur quadam prærogativa ſpeciali, ita hoc enim quod eſt Mater Dei, cæteris omnibus creaturis præfertur, & conſequenter præ cæteris honorari, & venerari debet, ut etiam advertit Monfregalis ex noſtris loc. cit. §. 7. veneratione Hyperduliæ, non tamen latriæ, quia licet tantis excellentia ſit maxima inter omnes, adhuc tamen continetur intra ſphæram excellentiæ creatæ.

Dices, Deiparam latriæ veneratione coli debere, quia Chriſto Domino magis eſt coniuncta, quam Crux, & Imago Chriſti, quæ latria coluntur. Tum quia Deipara filium ſuum ſæpe tetigit, & quæ Chriſtum Dominum tetigerunt, latriæ honore colimus. Tum quia eodem honore colitur Mater Regis, quo Rex, & honor Merric in filium redundat.

Reſpondetur cum Azorio ex D. Thoma part. 3. quæſt. 25. art. 5. Deiparam non eſſe latriæ honore colendam, quia licet ſit Mater Dei, & cum filio magis coniuncta, quam Crux, & Imago Chriſti, & filium ſuum ſæpe tetigerit, & licet propter filium honoretur, ſemper eſt propria quadam excellentia dignitatis, & vitæ ſanctitate prædita, ratione cuius eximiæ Duliæ, non latriæ cultum meretur, & talis adoratio eſt abſoluta, non reſpectiva, qualis eſt adoratio Crucis, & Imaginis Chriſti, adoratio autem abſoluta a toto genere reſpectivum excedit, quia, ut ſupra dictum eſt, illa convenit creaturæ intellectuali, quæ per ſe honorabilis, & venerabilis eſt ob excellentiam propriam, hæc vero convenit rebus etiam ratione carentibus, quæ non propter ſe, ſeu excellentiam propriam, ſed propter alienam honorantur, & venerantur.

24 Sexto tandem dicendum eſt Sanctos Cœli cives, & ſacras eorum reliquias cultu Duliæ coli, ac venerari debere. Ita in pluribus Conciliis definitum eſt, ac denique in Tridentino ſeſſ. 25. ubi ſtatutum eſt, Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & Templum Spiritus Sancti ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda, a Fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præſtantur. Hoc idem confirmat Aſteſanus noſter loc. cit. ex Auguſt. 1. de Civ. Dei, ubi in propoſito ita diſcurrit. Qui ad aliquem afficitur ea, quæ de illo poſt mortem relinquantur, veneretur, non tantum Corpus, aut partes corporis, ſed etiam aliqua exteriora, ut veſtes, & ſimilia, manifeſtum eſt autem, quod Sanctos Dei venerari debemus, tamquam Chriſti membra, filios, & amicos, & intercesſores noſtros, & ideo reliquias Sanctorum qualeſcumque in eorum memoriam honore congruo venerari debemus, unde & ipſe Chriſtus huiuſmodi reliquias convenienter honorat in præſentia earum miracula faciendo. Argumenta vero Hæreticorum in contrarium optime diſſolvit Azorius lib. 9. Inſtitut. Moral. c. 8.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per exceſſum.

25 DE hac materia fuſe, & erudite tractat Aſteſan. noſter lib. 1. tit. 7. & ſequent. ubi ab initio advertit vitia Religionis virtuti oppoſita eſſe duplicis generis, alia, quæ opponuntur per exceſſum, ut ſuperſtitio cum ſuis ſpeciebus, alia per defectum, ut Irreligioſitas cum ſuis. Dicitur autem ſuperſtitio opponi Religioni per exceſſum, non quia plus exhibeat in cultum Divinum, quam vera Religio, ſed quia exhibet cultum Divinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet, poteſt enim divinus cultus exhiberi, vel cui exhibendus eſt, ſcilicet Deo, modo tamen indebito, ut ſi quis tempore legis Evangelicæ coleret Deum ſecundum veteris legis ritum, & hoc eſt primum ſuperſtitionis genus, vel ei cui non debetur, cum ſcilicet falſo Deo, vel creaturæ defertur, & hoc eſt aliud ſuperſtitionis genus, quod in diverſas ſpecies dividitur ſecundum diverſos fines Divini cultus, quæ præſertim ſunt quinque, ſcilicet Idololatria, Magia, Divinatio, Vana Obſervatio, & Maleficium, de quibus breviter hic agemus magis neceſſaria tangendo, alia namque apud præfatum Auctorem videri poterunt, & alios paſſim.

26 Prima igitur ſuperſtitionis ſpecies eſt Idololatria, & eſt cum cultus Divinus alicui creaturæ, tamquam Deo, exhibetur, eſt autem Idololatria graviſſimum peccatorum, unde dicit Gloſſ. ſuper Levit. 15. *Omne peccatum eſt immunditia animæ, ſed idololatria maxime*, & hoc eſt verum quantum eſt ex parte ipſius peccati, ſicut enim in Republica graviſſimum eſſe videtur quod aliquis honorem regium impendat alteri, quam vero Regi, quia quantum eſt in ſe, totum ordinem Reipublicæ perturbat: ita in peccatis, quæ contra Deum committuntur, quæ tamen ſunt maxima, graviſſimum eſſe videtur honorem Divinum impendere creaturæ, quia quantum eſt in ſe facit alium Deum in mundo minuens principatum Divinum. Imo Toletus lib. 4. cap. 14. advertit Idololatriam eſſe adeo grave peccatum, ut non modo Religioni opponatur, ſed etiam fidei, ſicut enim vera adoratio non eſt, niſi præcedat fides in intellectu, qua illius excellentiam agnoſcimus, cui nos ſubiicimus, ſic adoratio falſa, qualis eſt Idololatria, ſupponit errorem in intellectu, quo creaturam aliquam æſtimamus honore Divino dignam, unde fit, ut Idololatria ſit peccatum ſubiectum excommunicationi in Cœna Domini, ut hæreſis. Tandem eſt adeo grave peccatum ex genere ſuo, quod quamvis dixerint quidam hæretici non eſſe periculoſum, ſi quis perſecutionis tempore deprehenſus, exterius idola colat, dum tamen mente fidem ſervet; hoc tamen manifeſte ſit falſum, quia ut ait Aſteſan. loc. cit. cum exterior cultus ſit ſignum interioris, ſicut eſt pernicioſum mendacium verbis aſſerere contrarium eius, quod quis interius credit in corde, ita etiam exteriorem cultum exhibere alicui, contra illud, quod ſentit in mente, & quamvis hæc proprie Idololatria non eſſet, quia illud, quod exterius adorat timore, vel alia paſſione

ſione motus, interius judicet teli honore indignum, adhuc tamen tale peccatum, ſaltem in foro externo, eſſet excommunicationi prædictæ ſubiectum, quum præſumitur etiam Idololatria interior, ac error in intellectu, ut obſervat Toletus loc. cit.

27 Secunda ſpecies ſuperſtitionis eſt Magia, non quidem naturalis, qua viribus rerum naturalium occultis mira quædam fiunt, quæ vera ſunt, & viribus naturæ producuntur, nec Magia Mathematica, qua quis ſola Mathematicarum ſcientiarum præditus diſciplina mira quædam præſtat, non adhibitis aliis rebus naturalibus, qua ratione homines occulta quædam divinare poſſunt via numerorum, adjunctis unitum, vel detractis, ac ſæpius ſubductis: ſed ſpecies ſuperſtitionis eſt Magia diabolica, qua Magus mira quædam præſtat ope Dæmonis; unde definiri ſolet, quod ſit poteſtas inordinata faciendi, quod ſupra naturam eſt. Dupliciter autem fieri poteſt aliquid ſupra naturam, uno modo divino auxilio ſupernaturali, & hæc non eſt poteſtas inordinata, ſed ad poteſtatem miraculorum ſpectat, alio modo auxilio Dæmonis, & hæc eſt poteſtas Inordinata, & ad Magiam ſpectat, quia eſt collata per Dæmones pacto cum eis inito, qua mediis pravis, & ſuperſtitioſis fit aliquid, quod eſt ſupra humanæ naturæ vires, non tamen ipſius Dæmonis naturales vires excedit, illud autem pactum cum Dæmone dupliciter fieri poteſt, ut Toletus obſervat loc. c. expreſſe cum ipſo Dæmone viſibiliter apparente, aut cum aliquo alio Mago vices dæmonis ſuppliante, vel tacite per dæmonis invocationem, quæ non ſolum fieri cenſetur, cum conceptis verbis auxilium dæmonis invocatur, ſed etiam quoties homo aliquid facere intentat per ea, quæ virtute naturali talem effectum producere non poſſunt, ut cum certa verba, vel characteres ad morbos depellendos adhibentur. Unde Magia per ſinem diſtinguitur ab aliis ſuperſtitionis ſpeciebus inferius explicandis, nam Magia eſt, qua homo mirabiles facit effectus, & ſupra ſuam naturalem poteſtatem hoc ſolo animo, ut potens videatur, & magna, ac mirabilia faciens. Tandem ad inſinuandam hujus peccati gravitatem idem Toletus advertit Magiam ſæpe eſſe hæreſi conjunctam, cum nimirum error contra fidem eſt in intellectu cum pertinacia, ut ſi Magus conſtanter crederet dæmonas poſſe miracula patrare, aut aliquid mirabile citra permiſſionem divinam propria virtute facere, ſiquidem ut ait D. Auguſtinus l. 18. de Civitate Dei cap. 18. certiſſime tenendum eſt, ſolum Deum poſſe omnia facere, quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari ſecundum naturæ ſuæ potentiam, niſi Deus permiſerit. Cum igitur Magia eſt hæreſi conjuncta, tunc Magus excommunicationem incurrit, cum vero non eſt talis error in intellectu, eſt abſque hæreſi, ſed adhuc graviſſimum eſt peccatum, cum dæmonis pactum intercedat explicitum, vel implicitum, non autem excommunicationi latæ expoſitum eſt, licet Magus ſit excommunicandus, ut habetur cap. *Si quis* 26. qu. 5. Qui vero Magum conſulit auxilium ab eo petens ad talia facienda, excommunicatus eſt, ut habetur in eodem cap. Aſteſ. noſter loc. cit. ac etiam Nicolaus de Orbell. 3. diſt. 38. Magiam non faciunt ſpecie a Divinatione diſtinctam, ſed eam reducunt ad ſuperſtitionem divinatricem, quæ dæmones conſulit per aliqua pacta cum eis inita tacita, vel expreſſa, nos tamen pro majori claritate cum aliis eam enumeravimus, tanquam ſpecie diſtincta ex diſtinctione fine ab aliis.

28 Tertia ſuperſtitionis ſpecies eſt divinatio, quæ eſt pars quædam Magiæ, & eſt inordinata, & ſuperſtitioſa inquiſitio rerum aliquarum, vel futurarum, vel occultarum, quas homo hic, & nunc naturaliter cognoſcere non poteſt, & in hac inquiſitione ſemper intervenit expreſſa, vel tacita dæmonis invocatio, ut illius ope notitia earum rerum acquiratur; unde fit, ut divinatio, ſicut & Magia, cujus eſt pars, propter illud commercium cum dæmone graviſſimum cenſeatur eſſe peccatum contra Religionem, ſiquidem fidelibus prohibitum eſt ex Apoſtolo 1. Cor. 10. *fieri Socios dæmoniorum*, & Sanctus Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 23. dicit *omnem ſocietatem dæmonum, tamquam peſtiferam eſſe fugiendam*. Divinatio, in qua eſt invocatio, vel pactum expreſſum cum dæmone, generali nomine dicitur Necromantia, ut cum dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigia, per perſonas mortuorum, vel viventium apparentium, aliave ſigna in aere, aqua, igne, ſpeculis, & ſimilia, quæ quidem omnes divinationis ſpecies ſunt peccata mortalia graviſſima lege divina vetita, ut patet Deuter. cap. 18. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, ut habetur cap. *Si quis* 26. qu. 5. Alia vero divinatio in qua tantum eſt invocatio, vel pactum tacitum, ſeu interpretativum cum dæmone, tunc fit, cum mediis utitur quis ad cognoſcendum res, quæ media nullam habent virtutem tales res indicandi, v. gr. lineamentis corporis, vocibus, garrituque avium, miſſione ſortium; ſic motu, & ſitu ſyderum, & ſimilibus, quibus dæmon ſe immiſcere ſolet. Et quamvis utriuſque ſpeciei divinationis variæ adhuc ſint ſpecies paſſim ab aliis recenſitæ, eas tamen brevitatis cauſa omitto, eo quia ſecundum communiorem ſententiam in genere moris non differunt, nec ſpecialem habeant malitiam in confeſſione exprimendam, an ſcilicet, facta ſit divinatio ex ſignis in aqua, vel aere apparentibus, ex garritu animalium, vel avium volatu, &c. neceſſario tamen exprimendum eſt, an in divinatione intervenerit invocatio, vel pactio expreſſa cum dæmone, vel tacita dumtaxat, quia ſive hæc moraliter inter ſe ſpecie differant, ſive non, notabiliter tamen Confeſſarii judicium mutant, ut advertunt Layman, Sanchez, Bonacina, Buſemb. & alii paſſim.

29 Cæterum circa Aſtrologiam obſervandum eſt ex Divo Thoma q. 95. art. 5. Aſteſano, & Nicolao de Orbellis l. c. quod cum per hujuſmodi ſcientiam quidam naturales effectus præcognoſci poſſint, ut Eclypſes, pluviæ, aeris immutationes, & ſimilia, item inclinationes, complexiones, & aliæ ſimiles humani corporis diſpoſitiones, quia in generali Philoſophia docet Cœlum, & aſtra in humana corpora aliquo facto influere, ideo per prædicta non prohibetur obſervare, vel attendere circa motus Cœlorum ea, quæ naturalem habent rationem, ut eſt obſervatio temporis ad ſeminandum, vel arbores incidendum aut plantandum, ad ſanguinem emittendum, & medicinas præbendas, & ſimilia. Sed in duobus præſertim caſibus ſub peccato mortali prohibetur hujuſmodi ſcientia uti, primo ad ea cognoſcenda, quæ a ſola Divina voluntate pendent, ut v. gr. ad cognoſcendam hominis prædeſtinationem, vel damnationem, deinde ad ea præcognoſcenda, tanquam certo eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent, unde Div. Auguſtinus lib. ſecundo de Doctrina Chriſtiana c. 20. Aſtrologiam hanc judiciariam vocat perniciosam ſuperſtitionem. Circa vero aliud divinationis genus, quod Sortilegium vocatur, docent iidem Doctores, alias eſſe ſortes divinatorias, quæ adhibentur ad aliquod occultum, vel futurum ſciendum, alias diviſorias, ut cum per ſortes decernitur, cui res aliqua dari debeat, alias conſultorias, ut cum per ſortes determinatur, quid in aliquo caſu dubio agendum ſit, nec alia via ſciri poteſt, quod magis ſit expediens. Et in ſortibus quidem divinatoriis dicunt ſemper mortale peccatum intervenire, quia numquam fiunt ſine recurſu tacito ad cooperationem dæmonis, cum neque ex divina inſtitutione, neque ex aliqua naturali virtute ſortes illæ connexionem ullam neceſſariam habeant cum eo quod per eas inquiritur. Alia vero duo ſortium genera ſunt licita quibuſdam ſervatis conditionibus paſſim ab Auctoribus, & præſertim a Toleto recenſitis, quæ ad hoc reducuntur, quod per eas aliud non intendatur, quam quod detinetur de re, vel conſilio illo modo, cum aliter commode non poſſit, & ſperatur, quod Deus ſic diſponet, ut fiat, quod melius eſt.

30 Quarta ſuperſtitionis ſpecies eſt vana obſervatio, quæ eſt ſuperſtitio quædam, qua medio aliquo improportionato, nec a Deo, vel a natura inſtituto aliquis effectus procuratur, ut ſanitas, ſcientia &c. & convenit cum divinatione, quod utraque pacto dæmonis nitatur, atque tribuat perfectionem Dei propriam, differt autem ab ea, quod illa ad occultorum tantum cognitionem ordinetur, hæc vero ad aliquos externos effectus. Unde ſicut divinatio eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ita etiam vana obſervatio, quia nimirum honorem divinum tribuit creaturæ expectando ab ea, quod a ſolo Deo expectari debet, & nititur pacto cum dæmone explicito, vel implicito, quare neque a mortali excuſari poteſt ob parvitatem materiæ, quia ſimpliciter, & in omni materia virtus Dei propria, & cognitio uſurpatur, aliunde tamen fieri poteſt, ut non ſit mortale, ut ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantum, ut etiam de divinatione dici ſolet, vel ſi non adhibeatur fides, licet timeatur ita eſſe, vel futurum. Ita Aſteſanus noſter lib. 1. cit. tit. 15. ubi fuſe tractat de multiplicibus obſervantiis ſuperſtitioſis, quas præſertim inquit, quatuor eſſe, velut ſpecies infimas vanæ obſervationis, Toletus refert lib. 4. cap. 16. ac alii Recentiores paſſim, nulla facta veterum mentione, ut eorum moris eſt, a quibus doctrinam acceperunt. Prima dicitur ars notoria, quæ orationes quaſdam adhibet, & jejunia, tamquam media certa, & infallibilia ad acquirendas ſcientias, ſine ullo labore, & ſtudio ad modum ſcientiarum infuſarum, ut faciunt Anabaptiſtæ, & hanc artem illicitam eſſe, & ſine mortali peccato exerceri non poſſe docet Aſteſanus loco citato ex Divo Auguſtino lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 20. quia hujuſmodi ars inefficax eſt ad ſcientias acquirendas, cum enim per hujuſmodi artem non intendatur acquiſitio ſcientiæ ſecundum modum homini connaturalem laborando ſcilicet & diſcendo, conſequens eſt, quod effectus iſte expectatur a Deo, vel a dæmonibus, certum eſt autem aliquos a Deo ſapientiam, & ſcientiam per infuſionem habuiſſe, ſicut legitur de Salomone 3. Regum cap. 3. ſed hoc donum non datur quibuſcumque cum certa obſervatione, ſed ad arbitrium Spiritus ſancti juxta illud 1. Corinth. 12. *Alii datur per ſpiritum ſermo ſcientiæ, &c.*

31 Alia ſpecies eſt obſervatio ordinata ad corporum immutationem, ut ad ſanitatem, vel aliquid aliud hujuſmodi, cum nimirum aliquis ad hujuſmodi effectus conſequendos media quædam inutilia, & ſuperſtitioſe adhibet, ut quaſdam orationes certis quibuſdam verbis, & non aliis conceptas, certos characteres cum ſigno Crucis brachio colligatos, &c. Et hæc vana obſervatio ſine mortali contingere nequit, niſi invincibilis ignorantia excuſet, cum in ea ſemper ſubſit tacite aliqua dæmonis invocatio, unde ait Aſteſan. loc. c. has

Digitized by Google

quoque obſervantias illicitas eſſe, quia ut ait Aug. loc. c. *ad ſuperſtitionem pertinent ligaturæ, & remedia, quæ Medicorum condemnat ſcientia, ſive in præcantationibus, ſive in quibuſcumque notis, quas characteres vocant*. Nec obſtat orationes eſſe media optima, & religioni valde conformia, id enim verum eſt, ſi ſolum ad ſanitatem a Deo poſtulandam adhibeantur, non vero ſi exiſtimetur per illas orationes ſanitatem infallibiliter eſſe impetrandam, ſi talibus conſtant verbis, & non aliis, & ſi illis ex ſuperſtitioſa perſuaſione vis ad conferendam ſanitatem ineſſe credatur, conſtat enim huiuſmodi, & ſimiles obſervationes prorſus vanas, & inutiles eſſe, ac proinde, & orationi, & Religioni repugnantes. Tertia ſpecies eſt obſervatio, quæ ordinatur ad prægnoſcendum aliqua fortunia, vel infortunia, ut cum quis ex quarumdam rerum impertinentium occurſu mala aliqua, vel bona ſibi, vel aliis ventura opinatur, cuius vanæ obſervationis varia exempla Aſteſanus affert ex D. Auguſt. loc. c. ut v. g. ſi quis ex eo, quod caſu occurrat vulpes, anguis, canis, vel cadaver certa mala imminere credat, ac proinde iter non proſequitur, ſed retrocedit, & omnia iſta, & ſimilia vana ſunt, & plerumque venialia, niſi quis pertinaciter iſtis adhæreat poſt monitionem, ſi ignorans ſit, ut Toletus obſervat loc. c. Ultima ſpecies eſt obſervatio reliquiarum, cum nimirum aliqui vanas reliquias portant, aut veras cum aliqua vana circumſtantia, ac ſuperſtitioſa in ordine ad aliquos effectus, qui ab ipſis procedere non poſſunt, quæ omnes obſervantiæ ſunt peccaminoſæ mortaliter, niſi aliquando ignorantia excuſet, ut videri poteſt apud Aſteſanum loc. c. Et hæc ultima ſpecies ad ſecundam reduci poteſt, qua de cauſa Valentia, Sanchez, Bonacina, Abellius, & alii tres tantum ſpecies vanæ obſervationis enumerant, ſcilicet, Artem notoriam, Obſervationem ſanitatum, & Obſervationem eventuum.

32 Quinta denique ſuperſtitionis ſpecies eſt Maleficium, quod eſt ars nocendi aliis ex pacto, & cooperatione Dæmonis, & differt a Magia, quod hæc intendat facere mira, illud autem dirigitur ad nocendum. Magus enim ope Dæmonis utitur ad propriam præſertim oſtentationem, & admirationem ſui apud alios excitandam. Maleficus vero ad nocumentum aliis inferendum. Per maleficium aliquando procurari ſolet, ut noceatur alicui vel in propria perſona, ut cauſando dolores, & infirmitates, vel in bonis exterioribus ventos, grandines, & tempeſtates ope Dæmonis excitando, quibus animalia pereant, arbores eradicentur, domus ſubvertantur, &c. Dæmon enim Deo permittente, hæc, & ſimilia efficere poteſt, ut patet l. Job cap. 1. & 2. & huiuſmodi maleficium vocatur beneficium, & eſt peccatum graviſſimum non ſolum ratione damni illati, ad cuius reparationem maleficus tenetur, ſed etiam ratione recurſus ad opem Dæmonum, ex quo capite ſemper eſt mortale ex genere ſuo, nam priori capite mortale non eſſet, niſi quando nocumentum grave, & notabile eſſet. Aliquando vero per maleficium procurari ſolet, ut aliquis afficiatur amore carnali erga alium, aut ut avertatur ab illo, & hoc maleficium vocatur amatorium, quod etiam arte Dæmonis fieri poteſt; quamvis enim Dæmon humanæ voluntati nullam neceſſitatem poſſit inferre, eam tamen allicere poteſt, vel phantaſiam, & imaginationem immutando, & rem amatam exhibendo tamquam amabiliorem, quibus non obſtantibus voluntas ſemper libera manet, unde non excuſantur illi a peccato, quamvis dicant ſe invitos ad amorem trahi, vel odium, hoc enim falſum eſt, ut ait Tolet. loc. c. ſolum enim tentantur, & non coguntur, poſſuntque ſi volunt divinæ gratiæ auxilio adiuti his tentationibus reſiſtere, & omnes huiuſmodi illecebras abiicere. Notant autem communiter Doctores, contra maleficia licitum eſſe uti remediis ex medicina petitis, exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, Orationibus, & invocationibus Sanctorum, ac etiam deſtructione ſignorum, per quæ Dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio.

ARTICULUS TERTIUS.

De vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per defectum.

33 EXplicatis vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per exceſſum, poſtea agendum eſt de vitiis oppoſitis per defectum, quæ manifeſte ſunt Religioni contraria, & ſub Irreligioſitate continentur, horum autem quædam directe tendunt ad irreverentiam Dei, ut Blaſphemia, periurium, & Tentatio Dei, quædam tantum ad irreverentiam rerum ſacrarum, ut eſt Sacrilegium. De blaſphemia, & periurio agemus q. ſeq. circa ſecundum Decalogi præceptum, de aliis vero in præſenti. Tentatio itaque Dei eſt dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat, & hoc ſine neceſſitate, vel alia utilitate, ut notat Aſteſ. loc. c. tit. 16. unde ſuper illud Deuter. 6. *Non tentabis Dominum Deum tuum*, dicit Gloſſ. quod Deum tentat, qui habens quid faciat, ſine ratione ſe periculo committit, experiens utrum liberari poſſit a Deo. Quod ſi neceſſitas aliqua, & rationabilis cauſa ſubſit, tunc non tentaret Deum qui in tali caſu auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtularet, vel expectaret iuxta illud 2. Paralip. 20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros ad te dirigamus*. Extra igitur cauſam neceſſitatis dicitur quis tentare Deum, & eſt peccatum virtuti Religionis oppoſitum, quia finis Religionis eſt Deo reverentiam exhibere, unde omnia quæ directe pertinet ad irreverentiam Dei, Religioni opponuntur, tentare autem aliquem ad irreverentiam eius pertinet; quia nullus eum tentare præſumit, de cuius excellentia eſt certus, & nullatenus dubitat.

34 Addit autem Aſteſanus ibidem Deum tentari poſſe dupliciter; primo expreſſe, & formaliter, & eſt quando quis expreſſe dubitans de aliqua Dei perfectione eam experiri cupit, ut ſi quis petat miraculum, quo pateſiat Sacramentum Euchariſtiæ veritatem continere, vel ſe in puteum præcipitet, ut eum a læſione ſervando experiatur Deum eſſe miſericordem, & eſt communis Theologorum conſenſus tentationem Dei formalem, & expreſſam eſſe peccatum mortale ex genere ſuo in quacumque etiam materia, & ratio eſt manifeſta, quia expreſſam includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat, & magnam eius irreverentiam; tentare enim eſt experimentum ſumere, experimentum autem nullus ſumit de eo, de quo eſt certus, & ideo concludit Aſteſ. loc. c. tentare Deum expreſſe, & formaliter verbis, vel factis eſſe peccatum grave ex genere ſuo in quacumque materia. Alio modo poteſt quis tentare Deum implicite, ac interpretative, quando nimirum Deum expreſſe tentare non intendit, id tamen petit, vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur, ut ſi quis in morbo periculoſo medicinam reſpuat petens, & ſperans temere a Deo ſanitatem, vel ſi quis rudis abſque ulla cauſa, & neceſſitate velit ſine præparatione concionari ſperans a Deo ſuggerendos eſſe ſibi conceptus. Denique ſi quis ſe periculo committat, & exponat, a quo vel nullo modo, vel vix ſine miraculo eripi poſſit, & huiuſmodi interpretativa tentatio, cum deſit illi dubitatio expreſſa de aliqua Dei perfectione, plerumque eſt peccatum veniale tantum ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, vel periculi parvitatem. Ita Nav. Leſſ. Sanch. Suar. & alii communiter ex D. Thoma quæſt. 97. ar. 2. Addit tandem Aſteſanus loc. c. dupliciter poſſe aliquod ſignum a Deo peti, uno modo explorando Dei poteſtatem, aut dicti eius veritatem, & hoc ad Dei tentationem ſpectat, alio modo, ut inſtruamur, quid ſit circa aliquod factum placitum Deo, & hoc nullo modo ad tentationem Dei pertinet.

35 De Sacrilegio agit Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 34. ubi illud definit cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 99. ar. 1. quod eſt violatio rei ſacræ ſeu cultui divino deſtinatæ, & dicitur hæc violatio communiter quæcumque irreverentia, vel dehoneſtatio, quæ contingit, cum aliquid circa rem ſacram fit, quod cum eo cultu repugnat, ad quem deſtinata eſt, unde dicitur Sacrilegium quaſi Sacri legium, quia lædit ſacrum, & eſt ſpeciale peccatum, & ex genere ſuo mortale, habet enim ſpecialem rationem deformitatis, quia ſcilicet res ſacra per aliquam irreverentiam violatur, & quandoque invenitur ab aliis ſeparatum, ut ſi Judex rapiat aliquem de loco ſacro, quem alibi licite capere poſſet. Addit deinde Sacrilegium tribus modis committi poſſe, quandoque ratione perſonæ, ut cum quis verberat Clericum, vel perſonam religioſam, & dicitur ſacrilegium perſonale cap. *Quiſquis* 17. quæſt. 4. quandoque ratione loci, ut cum immunitas Eccleſiæ, vel Cœmeterii violatur, & dicitur Sacrilegium locale, quandoque ratione rei, ut cum res ſacra, vel uſui ſacro deputata violatur, ſeu uſurpatur, & dicitur Sacrilegium reale, accipiendo rem ſacram, ut a perſonis, & locis diſtinguitur, & hoc rurſus tripliciter contingere poteſt ex cap. c. Quiſquis, vel auferendo ſacrum de ſacro, ſcilicet loco, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, unde tres ſacrilegii ſpecies a Theologis communiter diſtingui ſolent, nempe Sacrilegium perſonale, locale, & reale, de quibus etiam agit ex noſtris Nicolaus de Niſſe tract. 3. p. 3. par. 3. q. 7. & diſtinguuntur ſpecies ſacrilegii iuxta diverſam rationem ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus irreverentia exhibetur, & tanto ſacrilegium gravius eſt, quanto res ſacra, in quam peccatur, maiorem obtinet ſanctitatem, unde gravius eſt ſacrilegium contra perſonam ſacram, quam contra locum ſacrum, & ſic proportionaliter de aliis diſcurrendum eſt.

36 Perſonale Sacrilegium eſt percuſſio Clerici, vel perſonæ religioſæ, pertractio eiuſdem ad iudicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonæ Deo dicatæ per votum caſtitatis; unde ad hanc primam ſpeciem pertinet quicquid fit contra perſonam ſacram, quo reverentia eius conditioni debita, aut immunitas eidem quatenus Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur: locale ſacrilegium eſt omnis actus ſpecialiter repugnans cultui divino, ad quem ſacer locus eſt deſtinatus, quales ſunt iniuſta humani ſanguinis effuſio in Eccleſia, fornicatio, & quævis alia illicita ſeminis effuſio in eodem loco, item ſi reus ab Eccleſia eius immunitate gaudens violenter ab aſylo extrahatur, & denique ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. Reale tandem ſacrilegium eſt indigna tractatio, & adminiſtratio Sacramentorum, ut ſi cum peccato mortali ſuſcipiantur vel miniſtrentur, item profanatio vaſorum, & inſtrumentorum ſacrorum intelligendo de his, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent, ut ſi quis calice utatur in convivio, vel orna-

mentum

Digitized by Google

menta Altarium, aut Sacerdotum applicet ad profanos uſus. Quoniam vero, ut ſupra dictum eſt, ſpecies ſacrilegii diſtinguuntur juxta diverſam rationem ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus irreverentia exhibetur, ideo in confeſſione exprimenda eſt ſpecies, & materia ſacrilegii, quia ſpecies ſæpe diverſam habet malitiam, ut v. g. percuſſio Sacerdotis, vel fornicatio cum eodem, & materia aliquando auget, & addit malitiam, nam ſi e. g. ſit contra Euchariſtiam, addit communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra Latriam. Ita Navarrus, Cajetanus, Valentia, Azorius, Layman, Bonacina, Filliuc. & alii Recentiores. Denique de pœnis ſacrilegii tam ſecundum Leges Civiles, quam Canonicas agit Aſteſ. tit. 34. cit. art. 3. ubi ait ſecundum Canones præter pœnitentiam eſſe quoque excommunicationem cum diſtinctione tamen, quia pro Sacrilegio in perſonam Eccleſiaſticam commiſſo, eſt excommunicatio major ipſo jure, pro ſacrilegio vero in rebus commiſſo eſt minor præter quoſdam caſus, in quibus eſt excommunicatio major, ut cum quis Eccleſiam incendit, vel frangit, nam contra infringentes, & ſpoliantes Eccleſias, ſeu loca ſacra conſtituta eſt pœna excommunicationis ipſo facto juxta Azorium, Graſſium, Sayrum, Reginaldum, & alios communiter, ut refert Bonacina diſp. 3. q. 5. punct. un. ubi etiam addit per loca ſacra, quorum violatione ſacrilegium committitur, non ſolum intelligi templum auctoritate Epiſcopi conſecratum, verum etiam Monaſteria, Hoſpitalia, & alia loca per Epiſcopum conſecrata cap. Ad hæc de Religioſis domibus, ubi hæc loca comparantur Eccleſiis. Alia plura de Sacrilegio vide apud Tancred. de Relig. tract. 2. lib. 3.

37 Quoniam vero ſacrilegium committitur, ut dictum eſt, extrahendo confugientes ad loca ſacra, aliqua hic magis neceſſaria de Immunitate Eccleſiarum dicemus, & quidem Eccleſiis Chriſtianorum conceſſam eſſe Immunitatem Eccleſiaſticam, itaut delinquentes ad ea confugientes per vim extrahi non poſſint, patet ex c. Miror, cap. Definivit, c. Nullus 17. qu. 3. quibus autem Eccleſiis, & ſacris locis competat jus immunitatis patet ex modo dictis, quod non modo competit Eccleſiæ, auctoritate Epiſcopi fundatæ, & conſecratæ, aut etiam ſolammodo benedictæ, ſed etiam Monaſteriis, Hoſpitalibus, & aliis locis per Epiſcopum conſecratis, ac benedictis, ut patet ex cap. cit. Ad hæc, de Religioſis domibus, ubi hæc loca ſacra Eccleſiis comparantur, de quibus alia plura videri poſſunt ex Antiquioribus apud Aſteſ. noſtrum lib. 6. tit. 30. art. 5. & ex Recent. apud Bonac. diſp. 3. cit. q. 7. qui plures alios de hac materia cit. & fuſe diſcurrit. Quinam tandem gaudeant Immunitate Eccleſiæ, certum eſt omnes Fideles ad Eccleſias, & prædicta loca confugientes hoc privilegio gaudere, exceptis caſibus in jure expreſſis, & præſertim in Conſtit. Gregorii XIV. incipiente: *Cum alias*, quam per extenſum refert Bonac. loc. cit. cujus tenor eſt hujuſmodi. Ut Laicis ad Eccleſias, loca ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publice latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur. 2. aut depopulatores agrorum. 3. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, ac earum Cæmeteriis committere non verentur. 4. aut qui proditorie proximum ſuum occiderint. 5. aut Aſſaſſini 6. aut hæreſis rei. 7. aut læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei Immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur. 8. in aliis caſibus confugientes ad Eccleſias gaudent immunitate. Si quis vero contra hanc Conſtitutionem læſerit immunitatem Eccleſiaſticam erit caſus Papæ reſervatus. Ita Pontifex ad verbum in Conſtitut. cit. in qua diſerte proponit, & explicat quid circa confugientes ad loca ſacra ſervandum ſit, alia plura de Immunitate Eccleſiarum vide apud Tancred. cit. tract. 1. lib. 4.

38 Demum ex dictis deducitur cum Abellio de primo Decalogi præcepto ſect. 1. §. 5. quot modis in hoc præceptum peccatur, etenim ex dictis a. 2. de vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum infertur in primis contra hoc primum Decalogi præceptum peccare qui Idolatriam, ac Judaiſmum profitentur, aut a fide, vel Religione Catholica per apoſtaſiam recedunt. Qui dogmatibus Hæreticorum, aliiſque erroribus ab Eccleſia damnatis pertinaciter adhærent, vel de alicujus articuli fidei veritate dubitant. Qui fidem negant, vel diſſimulant cum illam exterius profiteri tenentur. Qui creaturæ cultum ſoli Deo debitum impendunt, vel ſi Deo illum impendunt, ſuperſtitioſum tamen, & indebitum. Qui ad ſanitatem acquirendam modis utuntur indebitis, & ſuperſtitioſis nullam ex natura ſua vim habentibus ad talem effectum producendum. Qui rerum futurarum, vel occultarum cognitionem inquirunt per modos ſuperſtitioſos, & indebitos, ut per divinos, & ariolos, per præſtigia, & ſomnia, per Aſtrologiam judiciariam ab Eccleſia reprobatam, per auguria, ſortes, & alios modos indebitos, ac vetitos. Qui vanis quibuſdam, & frivolis obſervationibus eventura ſibi bona, vel mala opinantur, & tandem qui maleficiis amatoriis, vel beneficiis utuntur ad damna proximo inferenda. Deinde ex dictis in hoc tertio articulo de vitiis Religioni oppoſitis per defectum deducitur contra hoc primum Decalogi præceptum peccare qui Deum tentant, neglectiſque mediis ab ejus providentia ordinatis effectum aliquem ſine ulla neceſſitate, vel ratione ab eo expectant. Qui ſacrilegium aliquod perpetrant perſonas Deo ſacras injurioſe percutiendo, vel loca ſacra profanando, ac eorum immunitatem violando, & imagines Sanctorum contumelioſe tractando. Et tandem qui Sacramenta indigne ſuſcipiunt, vel miniſtrant, & vaſa, ac ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad uſus profanos adhibent, & verbis Sacræ Scripturæ ad res ſuperſtitioſas, ridiculas, vel falſas abutuntur, ut diſcurrit Abellius loc. cit. & faciliter poteſt ex dictis deduci.

QUÆSTIO TERTIA.

De ſecundo Decalogi Præcepto.

39 CONſequenter agendum eſt de ſecundo Decalogi præcepto: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, quo divinum ipſius nomen debito honore proſequi jubemur, & illud in vanum quovis modo aſſumere prohibemur, unde hujus ſecundi præcepti verbis ex una parte abuſus divini nominis prohibetur, & irreverentia illa, quæ a blaſphemis, perjuris, aut temere jurantibus committitur, & ex altera præcipitur, ut divino nomini reverentia ſumma exhibeatur, juramenta ſerventur, & vota Deo facta fideliter adimpleantur, quapropter ad pleniorem ejus explicationem de tribus præſertim hic agemus, ſcilicet de blaſphemia, juramento, & voto.

ARTICULUS PRIMUS.

De Blaſphemia.

40 PRimo declarandum eſt quid ſit Blaſphemia, quæ quidem eſt nomen Græcum idem ſignificans, quod maledictio, vel exſecratio bonitatis alicujus; unde ſi ſpectemus vim nominis, blaſphemia appellari poteſt quodcumque maledictum, quo detrahitur de honore, & dignitate alterius, uſu tamen Catholicorum, & SS. Patrum hoc nomen dumtaxat accipitur pro maledictione in Deum, ut Aſteſ. advertit lib. 2. tit. 90. qua nimirum quis derogat, & conviciatur divinæ excellentiæ, ſive directe, ut quando ipſi Deo immediate maledicitur, ſive indirecte, ut quando maledicitur alicui rei, in qua laudatur Deus, ut ſunt ſancti. Quicumque igitur, vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, aut aſſerit aliquid de Deo, quod ei non convenit, divinæ derogat bonitati, & excellentiæ, quod quidem contingere poteſt, ait Aſteſ. vel ſecundum intellectum tantum, vel etiam ſecundum intellectum, & affectum, utroque modo hujuſmodi derogatio, ſi ſit tantum in corde, eſt blaſphemia cordis, ſi vero in ore, eſt blaſphemia oris; blaſphemia vero Sanctorum ex conſequenti redundat in Deum, & tandem addit, quod blaſphemia proprie conſiſtit in verbis, ut notat etiam Bonac. diſp. cit. q. 8. pu. 1. cum Suar. Leſſ. & aliis, licet extenſo nomine etiam in factis committi poſſit, ſicut etiam confeſſio, & negatio fidei, licet proprie ſint in verbis, nihilominus tamen etiam accipiuntur in factis ſecundum illud ad Titum 1. *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant*, & hoc etiam docuit D. Th. 22. q. 13. art. 1. ubi blaſphemiam ait eſſe peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo, quod ei minime convenit.

41 Secundo, blaſphemia proprie, & formaliter non eſt infidelitas, nec per ſe primo opponitur confeſſioni fidei, ut loquitur D. Th. l. c. & ratio eſt, quia infidelitas conſiſtit proprie in aſſenſu aliquo interno falſo de Deo, & in externa aſſeveratione falſi ex tali aſſenſu interno procedente, blaſphemia autem proprie, & formaliter non conſiſtit in ipſo aſſenſu, vel aſſeveratione falſi, ſed in dictione, ſeu ſignificatione falſa de Deo, quæ ab aſſenſu, vel aſſeveratione falſa longe differt, poteſt enim quis etiam deliberate ſe velle aliquid falſi dicere, & ſignificare, etiamſi nihil falſi ipſe ſentiat, & aſſeveret, & id quidem non ſolum verbo exteriori, ſed etiam interiori mente, ſi nimirum concipiat tantum apprehenſione quadam ſimplici ipſam falſitatem. Ex quo infertur blaſphemiam formaliter, & per ſe primo non opponi virtuti Fidei, ſed Religionis, quæ parte præcipit laudem Dei, ſicut enim ad hanc virtutem ſpectat laudare Deum, ſic blaſphemia, quia eſt contra laudem Dei, cum ſit contumelia in ipſum, virtuti Religionis eſt oppoſita, & ita etiam ſentiunt Navarrus, Sanchez, Azorius, Clavis regia, Bonacina, Toletus, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim; qui etiam advertunt, quod, quia nonnullæ etiam ſunt contumeliæ in Deum contra fidem, ideo ex ea parte blaſphemia confeſſioni fidei opponitur, non tamen formaliter, ſed materialiter tantum, quia de eſſentia fidei eſt ſentire verum de Deo propter veritatem revelantem, de eſſentia vero blaſphemiæ non eſt ſentire falſum de Deo, ſed dicere falſum contra Deum, unde dicunt mendacium in blaſphemia materialiter tantum intervenire, quia blaſphemia eſt locutio falſa, non tamen animo dicendi falſum, ſed intentione inhonorandi Deum, ob id tamen negare non intendimus, quin blaſphemiæ alia quoque malitia adjungi poſſit, ut hæreſis, aut odii, &c. per accidens, & concomitanter, ut patet ex regulis generalibus de malitia peccatorum, ſed tantum intendimus malitiam blaſphemiæ, ut ſic, opponi virtuti

Religionis, non Fidei, ob rationem allatam, quicquid dicat Vulpes diſp. 46. art. 1.

42 Tertio plures diviſiones blaſphemiæ aſſignari ſolent, ſed præcipue eſt illa qua dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem, ſeu ſimplicem; hæreticalis eſt illa, quæ articulis fidei directe opponitur, ſeu qua aliquid aſſeritur fidei contrarium per verbum indicativi modi, & ita continet enunciationem falſam expreſſe, aut virtualiter, ut v. g. Deus eſt injuſtus, non eſt miſericors, abnego Deum, aut fidem, &c. hæc enim verba, & ſimilia abnegationem fidei continent, & infidelitatem, & in his caſibus non ſolum blaſphemia committitur, verum etiam hæreſis modo adſit aſſenſus intellectus cum pertinacia, ſiquidem hæreſis conſiſtit in errore intellectus cum pertinacia contra aliquam fidei veritatem, quod ſi talis aſſenſus non adſit, talis blaſphemia hæreticalis quidem erit, non tamen cum hæreſi conjuncta, & hoc obſervare debent Confeſſarii, ut pœnitentes, qui ſe de talibus accuſant, interrogare, num ita eſſe crediderint. Blaſphemia vero ſimplex, ſeu non hæreticalis dicitur illa, quæ articulis fidei directe non opponitur, ſeu quæ directe non continet enunciationem contra divinæ fidei veritatem, ſed aliquid vituperabile non fidei contrarium per modum deteſtationis, ac veluti cujuſdam imprecationis in Deum, ut ſi quis Deo maledicat, aut verba probroſa in Deum proferat, ut e. g. maledictus ſit Deus, velit nolit Deus, &c. talis etiam eſt blaſphemia, qua per modum contumeliæ, & irriſionis Deo tribuitur, quod vere in ipſo reperitur, ut ſi quis contumelioſe nominet Corpus, & Sanguinem Chriſti, & hanc præſertim diviſionem blaſphemiæ in ſimplicem, & hæreticalem dicunt Doctores eſſe præ aliis diligenter obſervandam, ut quiſque ſciat, quando blaſphemum denunciare teneatur Inquiſitoribus, vel Epiſcopis per edicta id præcipientibus, aut abſolutionem blaſphemiæ ſibi reſervantibus, quia de blaſphemiis hæreticalibus ordinarie edicta loquuntur.

43 Quarto conveniunt Doctores blaſphemiam eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, ſi cum perfecta advertentia verba blaſphemiæ proferantur, quia ex genere ſuo gravem infert Deo injuriam, unde dicunt ratione parvitatis materiæ non poſſe fieri peccatum veniale, quia non datur parvitas materiæ in blaſphemia, cum omnis blaſphemia gravem injuriam Deo inferre videatur, ſed tantum ex indeliberatione, & inadvertentia, & ita etiam diſcurrit Aſteſ. loc. cit. & Vulpes d. 46. cit. de Blaſphemia art. 2. Imo quidam volunt eſſe etiam mortale, quamvis ex indeliberatione procedat, quando quis conſuetudinem habet blaſphemandi, & eam delere non conatur, videtur enim tunc blaſphemia volita ſaltem in cauſa, oppoſitum tamen verius eſſe cenſet Caſpenſis tractat. 15. de Fide diſp. 6. ſect. 5. cum Suarez, & aliis, quia cum imperfecte libertate, qualis eſt, cum adeſt imperfecta deliberatio, grave peccatum committi nequit. Difficultas tamen eſt, quando quis prævidet ex conſuetudine futurum eſſe, ut in blaſphemiam prorumpat cum imperfecta deliberatione, an ex vi hujus prævisionis peccet mortaliter ratione conſuetudinis, & idem Caſpenſis ait loc. cit. adhuc verius eſſe, quod non ſit peccatum mortale, non ſolum ſecundum ſe, ſed neque etiam in cauſa, pro quo citat Vaſquez par. 2. diſp. 127. cap. 3. ubi ait blaſphemiam in ebrietate non imputari, quia non cenſetur injuria niſi ſcienter fiat, ac proinde etiam, ſi futura prævideatur, non eſt peccatum in cauſa.

44 Oppoſitum tamen verius exiſtimo cum Bonacin. q. 8 cit. pun. 3. nempe blaſphemantem ex habitu peccare mortaliter, quoties advertit ad pravum habitum, ſeu conſuetudinem, illamque evellere non conatur, & extirpare, pro quo citat etiam Nav. Suarez, Sanch. & alios. Ratio eſt, quia voluntarie perſiſtens in morali periculo, & occaſione proxima peccandi mortaliter, cenſetur peccare mortaliter, & dicitur eſſe in ſtatu peccati; ergo voluntarie perſiſtens in morali periculo, & occaſione proxima blaſphemandi, quam advertere ſupponimus, nec eam delere ſatagit, cenſetur peccare mortaliter, & eſſe in ſtatu peccati. Verum tamen eſt, quod ſi non blaſphemat cum ſufficienti advertentia, tunc blaſphemia non eſt in ſe voluntaria, ſed tantum in cauſa, nec novum peccatum committere cenſetur, ſed ſolum peccare in cauſa, quatenus pravam conſuetudinem non abſtulit, ad quam advertit, & ratio eſt, quia ut aliquis actus dicatur in ſe peccaminoſus, debet eſſe in ſe voluntarius, non eſt peccatum enim niſi voluntarium, & ſicut eſt voluntarium, ita eſt peccatum; ſed blaſphemia abſque advertentia prolata non eſt in ſe voluntaria; ergo non eſt in ſe novum peccatum, ſed tantum in cauſa, ut patet a ſimili in peccatis earumdem ante ebrietatem prævisis, quæ dum fiunt, novam malitiam formalem in ſe non habent, ſed tota malitia eſt in cauſa, unde talia peccata non ſunt neceſſario in confeſſione exprimenda, cum enim non ſint in ſe voluntaria, ſed tantum in cauſa, opus non eſt illa exprimere, ſed ſufficit, ut exprimatur cauſa, in qua ſunt volita, unde abſolute falſum eſt, quod Caſpenſis dicebat, blaſphemiam in ebrietate, etiamſi futura prævideatur, non eſſe peccatum in cauſa, ſic enim numquam daretur aliquod peccatum in cauſa, hoc enim ita explicatur ab omnibus, ut tale cenſeatur, quando futurum prævidetur in cauſa.

45 Quinto eſt difficultas, an omnia peccata blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei infimæ, cujus difficultatis ſolutio neceſſaria eſt, ut ſciamus, an in confeſſione exprimenda ſit qualitas blaſphemiæ, v. g. an contra Deum, vel Sanctos fuerit. Aliqui dicunt omnia peccata blaſphemiæ eſſe ejuſdem ſpeciei infimæ, & ideo in confeſſione qualitatem ejus non eſſe neceſſario exprimendam, pro quo dicendi modo citatur Diana, Trullus, & alii. Alii vero dicunt blaſphemiam in Deum non differre ſpecie a blaſphemia in Sanctos, quia blaſphemia opponitur Religioni, ſed Religio, qua tribuitur cultus Deo, & Sanctis propter Deum, eſt unius ſpeciei; ergo ſunt peccata ejuſdem ſpeciei. Addunt tamen blaſphemiam hæreticalem habere malitiam ſpecie diverſam a ſimplici, & non hæreticali, quia hæc Religioni tantum opponitur, illa vero etiam fidei, hæreticales tamen inter ſe comparatas eſſe omnes ejuſdem ſpeciei, ſicut & non hæreticales inter ſe, & ideo in confeſſione dicunt ſufficere, ſi dicatur, tot blaſphemias hæreticales protuli, & tot non hæreticales, quia hæreticalis malitiam ſpecie diverſam ſuperaddit non hæreticali, pro quo dicendi modo citatur Cajet. Bannes, Valent. Azor. Arrag. & alii. Bonaven. quoque quæſt. 8. cit. punct. 4. tenet blaſphemiam in Deum, & Sanctos ſpecie non differre ob rationem allatam, addit tamen qualitatem blaſphemiæ adhuc in confeſſione explicandam eſſe, ſicut explicanda eſt quantitas damni, & furti, quia hæc non ſolum eſt circumſtantia peccati, ſed aliquid ſpectans ad objectum & conſtitutionem actus in ſuo eſſe individuali.

46 Oppoſitum tamen verius, & probabilius videtur cum Caſpenſi diſp. 6. cit. ſect. 2. & pluribus aliis, nimirum non tantum blaſphemiam hæreticalem ſpecie differre a non hæreticali, quia peccatum hæreſis ſpecie diverſum eſt a peccato, quod non continet hæreſim, neque eſt contra fidem, ſed contra aliam virtutem, ſed etiam blaſphemiam in Deum, & Sanctos ſpecie diſtingui, quia blaſphemia eſt contra laudem; ſed laus tributa Deo, & Sanctis differunt ſpecie, eo quod laus in Deum eſt a latria, laus vero in Sanctos eſt a Dulia, quæ virtutes ſpecie differunt, ſicut ſpecie differunt adorationes latriæ, & Duliæ; ergo etiam vitia his virtutibus oppoſita, & conſequenter blaſphemiæ contra Deum, & Sanctos ſpecie diſtinguuntur, unde Religio, qua tribuitur cultus Deo, & Sanctis propter Deum, eſt unius ſpeciei ſubalternæ, non vero infimæ, cum ſub ſe contineat Latriam, & Duliam, quæ ſunt virtutes ſpecie diſtinctæ, cum habeant objecta excellentiæ colenda ſpecie diſtincta, ſcilicet increatam, & creatam, ut patet ex dictis q. præc. ar. 1. quæ etiam ratione blaſphemiæ contra Deiparam dici poſſunt ſpecie diverſæ a blaſphemiis contra alios Sanctos, quia ſunt contra Hyperduliam, quæ eſt virtus ſpecie diſtincta a Dulia, & blaſphemiæ in Chriſtum Dominum ſunt contra Latriam. Quamvis autem blaſphemiæ omnes hæreticales ſint ejuſdem ſpeciei, ſicut & blaſphemiæ ſimplices inter ſe comparatæ, ſicut & blaſphemiæ contra Sanctos propter eamdem rationem, nihilominus etiam blaſphemiæ contra Deum poſſunt inter ſe ſpecie differre, non quidem per ſe, ſed per accidens, & concomitanter, quia illis per accidens alia malitia adjungi poteſt, ſi nimirum blaſphemia ſimul oriatur ex alio motivo, & pravo voluntatis affectu, tunc enim eſſent peccata ſpecie diſtincta, ut ſi quis v. g. ex odio Deum blaſphemaret, tunc non tantum contra Religionem peccaret, ſed etiam contra charitatem, item ſi ex deſperatione blaſphemaret, ex ſuperbia, aut ira, quia tunc ſimul peccaret eodem actu contra ſpem, humilitatem, & patientiam. Unde blaſphemus in confeſſione explicare tenetur, an blaſphemia fuerit hæreticalis, vel ſimplex, an fuerit contra Sanctos, an contra Deiparam, vel Chriſtum Dominum, & an proceſſerit ex odio, ira, vel alio motivo extrinſeco ſpeciem mutante, quia blaſphemiæ alia quoque malitia extrinſeca adjungi poteſt ſpeciem mutans, quæ ex Tridentino neceſſario in Confeſſione eſt exprimenda, aliæ vero blaſphemiæ, quæ ſpeciem non mutent, non ſunt neceſſario exprimendæ, licet intra eamdem ſpeciem aliæ ſint majores, aliæ minores, ut diximus lib. 4. ſent. diſp. 5. de Sacramento Pœnitentiæ q. 18. unde ſufficit earum numerum dicere non exprimendo, quibus verbis prolatæ fuerint.

47 Sexto tandem eſt difficultas de blaſphemia in Spiritum Sanctum, de quo variæ ſunt ſententiæ, & integram inſtituit diſputationem Vulpes noſter loc. cit. in plures articulos diſtributam, ſed pluribus dimiſſis, quæ prorſus inutilia ſunt, & potius ad ſpeculationem pertinent, quam ad praxim. Valde probabilis mihi videtur ſententia Magiſtri ſent. 2. diſt 43. & aliorum veterum Theologorum ibidem, qui peccatum in Spiritum Sanctum illud eſſe interpretantur, in quo peculiariter certa quædam malitia reperitur, quæ non eſt in aliis, non quidem in eo conſiſtens, ut aliqui explicare ſolent, ut quis ſciens, & volens eligat rem, quam videt eſſe malam, ſed in eo ut quodam peculiari conſenſu illa dona Dei abjiciat, & aſpernetur, quibus homines a peccatis retrahi ſolent, quæ quoniam Spiritui Sancto peculiariter attribuuntur, cui bonitas appropriatur, ideo peccatum iſtud dicitur eſſe peculiariter in Spiritum Sanctum, ſecundum enim veritatem omne peccatum eſt contra Trinitatem, appropriate tamen peccatum ex infirmitate commiſſum dicitur eſſe contra Patrem, cui potentia appropriatur, commiſſum ex ignorantia contra Filium, cui ſapientia, commiſſum

ex

ex certa malitia contra Spiritum ſanctum, cui appropriatur bonitas. Et hac etiam ratione peccatum huiuſmodi irremiſſibile dici ſolet ex illo Matth. 12. non quia non poſſit remitti, vel quia non remittatur aliquando, ſed quia ex ſua ratione habet peculiarem cauſam cur non remittatur, ut Aſteſan. advertit loc. cit. ſiquidem peculiariter eſt contra Spiritum Sanctum, cui peculiariter peccatorum remiſſio tribuitur tamquam amori. Hæc autem blaſphemia in Spiritum ſanctum in ſex ſpecies dividi ſolet, ſcilicet. Deſperationem, Præſumptionem, Impugnationem veritatis agnitæ, invidentiam fraternæ gratiæ, Impœnitentiam, & obſtinationem, his enim peccatis diverſe excluduntur dona, & abiiciuntur, quibus homines a peccatis deterreri ſolent, in quo dicimus hanc blaſphemiam conſiſtere, quæ dicitur eſſe ſpecialiter in Spiritum ſanctum. Brevius autem Scotus noſter 4. d. 43. q. 1. lit. D. docet peccatum in Spiritum ſanctum eſſe peccatum deſperationis, ſive obſtinationis in malo cum deſperatione, & propoſito non pœnitendi; unde ſubdit ad peccatum in Spiritum ſanctum tria requiri, ſcilicet, quod ſit ex certa malitia, quod ſit contra præceptum primæ tabulæ, & quod ſit actus oppoſitus perfectiſſimo actui converſo, & hoc modo eſt peccatum in Spiritum ſanctum, & eſt finalis impœnitentiæ, non quia homo decedit ſine pœnitentia, ſed quia habet propoſitum de numquam pœnitendo, & oritur ex deſperatione, & ſic dicit Aug. de Fid. ad Petrum, quod peſſimi homines incidunt in hoc peccatum, ut patet de Cain, qui dixit Geneſ. 4. *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear*, credidit enim miſericordiam Dei eſſe minorem ſuo delicto, & miſericordiæ Dei eſt bonitas, quæ appropriatur Spiritui ſancto, & ideo dicitur peccatum in Spiritum ſanctum. Ita diſcerrit Doct. loc. cit. Solet etiam hic quæri, an damnati etiam blaſphement, & reſpondet affirmative Aſteſ. loc. cit. iuxta illud Apocal. 16. *Blaſphemaverunt nomen Domini habentis poteſtatem ſuper has plagas*, & eſt blaſphemia cordis, qua deteſtantur iuſtitiam Dei eos punientis; non tamen eſt in eis demeritoria, ſed pertinet partim ad pœnam damnationis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Juramento.

48 PRimo obſervandum eſt nomine iuramenti actum Religionis ſignificari, quo quis Deum in teſtem adhibet in confirmationem eorum, quæ aſſerit, vel promittit, eaque ratione profitetur divinam veritatem eſſe indefectibilem, unde iurare, ut Aſteſ. advertit. lib. 1. tit. 18. eſt Deum in teſtem eorum, quæ aſſeruntur, vel promittuntur, invocare ex D. Auguſt. in quodam ſermone de periurio, & aſſumere Deum in teſtem dicitur iurare, quia quaſi pro iure introductum eſt, ut quod ſub invocatione divini teſtimonii dicitur, pro vero habeatur. Hinc iuramentum definitur a Scoto 3. d. 39. q. un. A. quod eſt aſſertio dicti humani, quod ipſum ſit verum, & hoc ultimate juxta dictum Apoſt. Hebr. c. 12. *omnis controverſiæ finis eſt juramentum*, homo enim ſciens hominem eſſe mendacem, & ignorantem, & per conſequens poſſe fallere, & falli, non poteſt certam fidem adhibere dictis ſuis, & ideo inventus eſt modus aſſerendi dicta adducendo alium in teſtem, qui eſt verax, & ſciens, qui nec fallere, nec falli poteſt, quod ſit cum iurando adducitur in teſtem aſſertionis iurantis ipſe Deus, qui ſcit veritatem, & mentiri non poteſt. Forma autem iurandi eſt multiplex, ut notat Nicolaus de Orbelis ibidem, quandoque enim fit iuramentum expreſſe, ut cum quis iuret per Deum, vel per Chriſtum dicendo, per Deum, vel teſtis eſt mihi Deus, quod eſt iurare ſecundum rem, ut ait D. Bonav. ibidem. quandoque fit tacite, & implicite, ut cum quis iurat per creaturas aliquas, quatenus in illis elucet divina bonitas, vel potentia, ut quando quis iurat per Sanctos, per animam ſuam, aut per ignem, vel Solem &c. in his enim, & ſimilibus iuramentis creatura in teſtem aſſerere cenſetur adduci, non per ſe, ſed quatenus dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi nomen ipſius Dei addatur, ut ſi dicatur per ignem Dei, per Solem Dei, &c. eſt alius quoque iurandi modus, qui fit per imprecationem, vel ut alii loquuntur per execrationem, quando nimirum quis ſibi, vel ſuis malum aliquod imprecatur, ſicque Deum non modo in teſtem invocat, ſed etiam in vindicem, niſi dicta ſua veritati correſpondeant, ut cum dicitur, ſi hoc non fecero, hoc accidat mihi, vel filiis meis, unde ſecundum D. Aug. loc. cit. ſic iurans obligat ſe Deo, ut hæc illis eveniant, ſi ſecus eſt, quod dicit, & ſic Matth. 26. dicitur; quod Petrus cœpit deteſtari, & iurare, hoc eſt, execrari, vel maledicere.

49 Secundo obſervandum, eſt quocumque modo iuretur, ut id licite fiat, tres in iuramento requiri conditiones, ut docet D. Thom. qu. 89. art. 7. & Aſteſanus, & Orbellius loc. cit. ut ſcilicet iuretur in veritate, iuſtitia, & iudicio iuxta id, quod habetur Hieremiæ 4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, juſtitia, & judicio*, & ubi deeſt aliqua iſtarum conditionum, eſt periurium. Veritas iuramenti in eo conſiſtit, ut id, quod iuramento aſſeritur, exiſtimetur eſſe verum ab eo, qui iurat; iuſtitia ut iuramentum fiat de re licita, & honeſta; iudicium, ut non fiat, niſi ex gravi, & neceſſaria cauſa, ratio autem huius eſt ſecundum D. Bonav. 3. d. 39. circa lit. Q. P. quia iuramentum ad tria comparatur, ſcilicet, ad iurantem, a quo procedit, & ſic debet eſſe ibi iudicium, ideſt, deliberatio diſcreta, ſcilicet, ut non iuret etiam verum niſi propter neceſſitatem; ad rem, de qua fit, & ſic debetur ſibi veritas, ut ſit adæquatio ſermonis, & rei; ad cauſam, pro qua fit, & ſic debetur ſibi iuſtitia, ſcilicet, ut pro cauſa iuſta fiat. Quamvis autem iuramentum his tribus conditionibus ſervatis ſit licitum, & bonum, nihilominus ut notat D. Thom. q. 89. cit. art. 5. non eſt de genere bonorum, quæ ſunt per ſe bona, & appetenda, ut ſunt oratio, ieiunium, eleemoſyna, &c. ſed illorum, quæ ſunt bona tantum & appetenda ex ſuppoſitione neceſſitatis alicuius, ut eſt medicina, quæ non prodeſt niſi urgente infirmitate, unde ſimiliter iuramentum non niſi raro, & urgente neceſſitate adhibendum eſt, cum ſit veluti remedium, quod in fidei humanæ defectum aſſumitur, quo ſenſu intelligenda ſunt verba Chriſti Domini Matth. 5. *Ego autem dico vobis non jurare omnino neque per Cœlum, neque per Terram*, his enim verbis prohibetur iuramentum factum ex quavis occaſione, & ſine neceſſitate, ut explicat D. Aug. libr. de Sermone in monte c. 17. ita enim, inquit, intelligitur præcepiſſe Dominum, ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat iusiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem dilabatur, quapropter intelligit, non in bonis, ſed in neceſſariis iterationem habendum, & ideo refrænet ſe, quantum poteſt, ne eo utatur, niſi in neceſſitate, &c. Quam vero prava ſit iurandi conſuetudo, ac perniciosa deducitur ex variis Scripturæ locis, præſertim vero ex illo Eccl. 23. *Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa, &c. vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga*.

50 Tertio pro intelligentia prædictarum trium conditionum, quæ requiruntur, ut iuramentum ſit licitum, obſervandum eſt veritatem ad iuramentum requiſitam in hoc conſiſtere, ut Bonac. advertit diſp. 5. qu. 1. punct. 5. ex D. Thom. loc. cit. art. 7. Suar. Sanch. Leſſ. Valent. & aliis, ut iurans non levi, ſed probabili coniectura, & prudenter arbitretur verum eſſe, quod iurat, & hoc idem docet Sotus l. c. lib. B. & C. ubi ait, quod iurans, cuius oppoſitum magis credit, ſeu quod eſt ſibi dubium, mortaliter peccat, cum iurans in tali caſu Deum adducat in teſtem falſi, aut ſaltem exponat ſe periculo adducendi Deum in teſtem falſi, hoc tamen intelligendum eſt, niſi ob indeliberationem excuſetur, ait Scot. ibidem, vel levem negligentiam in veritate indaganda, illæ enim ſunt regulæ generales a mortali generaliter excuſantes. Deinde iuſtitia, quæ eſt ſecunda iuramenti liciti conditio, in eo conſiſtit, ut iuramentum non fiat de re illicita, unde qui ſcienter iurat aliquid, quod eſt manifeſte illicitum, & contra divinum præceptum, mortaliter peccat iurando, & etiam iuramentum ſervando, & qui iurat ſe facturum aliquod veniale, venialiter peccat, & ratio eſt, quia fit irreverentia Deo in teſtem rei illicitæ ipſum adducendo, ut notat Orbell. loc. cit. hæc autem irreverentia eſt peccatum grave, aut leve iuxta gravitatem, vel levitatem materiæ, ſupra quam iuramentum cadit. Tandem iudicium, quod eſt tertia conditio in iuramento requiſita, in eo conſiſtit, ut non fiat ſine neceſſitate, & rationabili cauſa, quia ſi fiat ſine neceſſitate, & in re levi, quam iuramento confirmare non ſit neceſſe, committitur peccatum defectu iudicii, ut ſi quis dicat, per Deum cras ibo ad Eccleſiam, vel miſſam audiam, carnes comedam, & ſimilia; quamvis hoc peccatum non niſi veniale reputetur, quia non fit gravis irreverentia Deo, ſed eſt quædam vanitas, & ſuperfluitas, a quibus tamen abſtinendum eſt, quia frequentia iurandi eſt periculoſa, ex ipſa quippe ſæpe labimur in periurium, ut ait Orbell. l. c. & ita etiam diſcurrunt Leſſ. Suar. Sanch. Clav. reg. Bonac. & alii Recentiores.

51 Quarto, plures diviſiones iuramenti ſolent aſſignari, ſed præcipua eſt illa, quam Scotus aſſignat loc. cit. art. 3. quod duplex eſt iuramentum, aſſertorium ſcilicet, & promiſſorium, & ratio eſt, quia dictum humanum, vel eſt de præſentibus, quorum non eſt determinata veritas, vel de futuris, quorum veritas eſt incerta, de præteritis, & præſentibus dicitur humanum dictum aſſertorium, & hoc attendendo aſſertionem ad affirmationem, & negationem, in futuris autem cum ſit in poteſtate iurantis dicitur eſſe promiſſorium, & ſecundum hoc, cum iuramentum ſit utriuſque dicti aſſertio, duplex eſt iuramentum, ſcilicet aſſertorium, & promiſſorium, utrumque tamen eſt obligatorium, aſſertorium quidem, quia obligatur iurans ad dicendum verum, ex quo talem teſtem inducit ad aſſertionem dicti ſui, & hoc iuramentum obligat ſolum pro tempore, quo iurat, promiſſorium vero, quia obligatur, ut illud verum eſſe faciat, & hoc reſpicit futurum, & ideo appropriate dicitur obligatorium ad iuramentum factum implendum, his etiam addi ſolent iuramentum execratorium iam ſupra explicatum, & comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ, ut per Deum caſtigabo te, percutiam te, &c. verum, ut Toletus advertit lib. 4. cit. cap. 20. iuramentum hoc comminatorium ad promiſſorium reducitur, execratorium vero ad promiſſorium, & aſſertorium, & idem dicendum eſt de quibuſdam aliis diviſionibus a Bonac. l. c. punct. 2. allatis, quod ſcilicet aliud

eſt abſolutum, aliud conditionatum, aliud ſimplex, aliud ſolemne, quod ſcilicet fit cum certa iuris formula, ut coram Notario, Judice, &c. aliud verbale, reale, & mixtum, & cum ſcilicet, vel verbis fit, vel actione aliqua, ut tactu pectoris, vel Crucis, vel Evangeliorum, vel verbis ſimul, & actione corporali, hæc enim omnia quoque ad aſſertorium, vel promiſſorium reducuntur. Eſt tamen dubium, an hujuſmodi diviſiones ſint eſſentiales, vel tantum accidentales, quæ ſpeciem non mutant, itaut in confeſſione diſtinguere non ſit opus. Communis opinio affirmat eſſe tantum accidentales, itaut iuramentum ſit ejuſdem ſpeciei quovis modo fiat, & ratio eſt, quia juramentum in invocatione divini teſtimonii formaliter conſiſtit, ut ſupra dictum eſt, hæc autem ejuſdem eſt rationis, quovis modo juramentum fiat, ſive ſit aſſertorium, ſive promiſſorium, ſive ſimplex, ſive ſolemne, ſive per Deum, ſive per Sanctos, hæc enim omnia materialiter tantum ſe habent ad juramentum, & per accidens, unde in confeſſione opus non eſt ea exprimere per ſe loquendo, cum ſpeciem non mutent, nec malitiam addant ſpecie diverſam per ſe loquendo. Bonac. loc. cit. Suarez, Leſs. Azor. Valent. & Aret. ex noſtris 3. d. 39. q. un. ar. 2. & Mone Regalis c. 2. de ſecundo Decalogi præcepto ar. 2. §. 1.

52 Quinto quæri ſolet, An in juramento liceat uti æquivocatione, & Doctores communiter conveniunt iurare cum æquivocatione, quando iuſta cauſa eſt, & ipſa æquivocatio licet, non eſſe malum, quia ubi eſt ius occultandi veritatem, nulla irreverentia fit iuramento, ſi occultatur ſine mendacio, unde licet æquivoce iurare, ſive uti æquivocatione in iuramento, ſi iuramentum exigatur iniuſte v. gr. ſi quis iuramentum exigat, qui ius non habet illud exigendi, ut Judex incompetens, vel ſi iuris ordinem non ſervet. Item ſi exigatur per vim, iniuriam, & metum, ut ſi quis fuit a latronibus in via captus, qui ipſum dimittere noluerunt, niſi prius iuraret, ſe poſtea daturum centum aureos, iſte poterit ratione coactionis æquivoce iurare dicendo, iuro me daturum, & intra ſe dicere, ſi mihi libuerit, & tunc non tenetur, quia abſolute non iuravit daturum, ſic etiam ſi vir exigat iuramentum ab uxore de adulterio occulto, & aliis ſimilibus. Si autem talis æquivocatio fiat in iuramento ſine iuſta cauſa, non erit quidem periurium, cum ſaltem per reſtrictionem mentalem, & ſecundum aliquem ſenſum verborum verum iurare poſſit, erit tamen ex genere ſuo mortale contra Religionem, cum ſit gravis irreverentia uſurpare iuramentum ad proximum in re gravi decipiendum, unde graviter peccat qui æquivocatione utitur, quando iuramentum iuſte exigitur, ut a Judice, vel Superiore in re gravi. Item graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua iurat, cum enim tunc rationem æquivocandi non habeat, tenetur uti vocabulis ſecundum communem ſignificationem. Ita Sanch. Sayr. Leſs. Laym. Trullus, Tol. Bonac. & alii, quorum aliqui probabiliter addunt, quod ſi fiat tale iuramentum in re levi per iocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum ulterius, erit tantum veniale ratione parvitatis materiæ, quamvis alii contrarium ſentiant.

53 Sexto quæritur, quæ & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorii, pro cuius declaratione notandum eſt, in iuramento promiſſorio duas affirmari veritates, unam primariam de præſenti, quod ſcilicet iurans habeat animum implendi, quod promittit, quia quoad iſtam veritatem de præſenti iuramentum promiſſorium ab aſſertorio non differt, alteram ſecundariam de futuro, quod ſcilicet iurans impleturus ſit ſuo tempore, quod promittit. Defectu primæ veritatis iurans vere peierat mortaliter, ſive non habeat animum implendi, ſive materia ſit parva, ſive magna, licita, ſive illicita, vel ſi dubitat an ſit facturus nec ne, quod iurat, vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile, ut impleat quod promittit. Ita Scotus d. 39. cit. lit. K. ubi loquens de iuramento doloſo inquit, quod quando iurans aliquid eſſe facturum, in ipſo actu iurandi intendit oppoſitum, & non intendit ſe obligare ad illud, quod iurat, talis in ipſo actu iurandi peccat mortaliter, quia Deum adducit tanquam teſtem ſui propoſiti de aliquo implendo, cum tamen intendat oppoſitum. Subdit autem Doctor, quod poſt illud iuramentum non manet obligatus, quia in obligationibus privatis nullus obligatur non intendens ſe obligare, quod tamen intelligendum eſt in foro interno, quia in foro externo cogi poteſt, ut ſervet, ut Sanchez, & Trullus advertunt, & alii Recentiores ob præſumptionem veri iuramenti, ut ait Bonac. l. cit pun. 7. Nec ſequitur, ait Doctor, quod talis ex peccato ſuo reportat commodum, quia ſi doloſe non iuraſſet, eſſet obligatus, nullum enim commodum eſt reportare peccatum mortale, quod non reportaret, ſi non iuraſſet doloſe, licet teneretur implere iuramentum, quæ tamen intentio non eſt ita damnoſa, ſicut peccatum mortale, quod incurritur iurando doloſe. Defectu autem ſecundæ veritatis vere peierat, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt, imo Tolet. l. 4. c. 22. cum pluribus aliis addit, quod is, qui ſub iuramento promiſit ſe aliquid facturum, illud adimplere tenetur ſub peccato mortali, etiamſi illud, quod promiſſum eſt, leve ſit, & parvi momenti, quia vere adductus eſt Deus ut teſtis, quod ſit facturus, atque ideo ſi ſine cauſa non faciat, quantum in ſe eſt facit Deum teſtem falſum. Nihilominus alii probabiliter quoque contrarium tenent, in propoſito illud certum eſt, ut advertunt Navarrus, Suarez, Sanchez, Layman, Buſemb. & alii, quod ſi ab eo, quod iuraſti, tantummodo parvum aliquid non ſerves, non eſſe grave, quia tunc parvitas materiæ excuſat, ut v. g. ſi iuraſti ſervare ſtatuta alicuius Capituli, Collegii, Univerſitatis, &c. ſi poſtea parvum aliquod ſtatutum violes, graviter non peccas, quia tunc parvitas materiæ excuſat.

54 Septimo eſt difficultas de obligatione iuramenti coacti, quo ſcilicet quis iurat aliquid facere ex metu ab vello præcipientis, quam Doctor irreſolutam relinquit l. c. Aliqui Scotiſtæ ſuppoſita diſtinctione de metu levi, & gravi cadente in conſtantem virum reſpondent, quod iurans ex metu levi, & non obſervans, quod iuravit, eſt periurus, nec excuſatur a peccato mortali, quia talis metus levis non eſt ſufficiens ad excuſandum; cæterum iurans ex metu gravi, & cadente in conſtantem virum, ſi non obſervat, quod iuravit, non eſt periurus, neque mortaliter peccat, quia talis metus gravis ſufficiens eſt ad excuſandum. Alii vero, ut Aſteſanus lib. 1. tit. 18. ar. 7. ex D. Bonav. 3. d. 39. q. 3. ar. 2. diſtinguunt duplex forum, ſcilicet, Eccleſiæ, & conſcientiæ, nam in foro Eccleſiæ iuramentum coactum non eſt obligatorium, quando metus eſt gravis, ſecus eſt ſi levis, tum quia Eccleſia præſumit, quod ille, qui coacte iuravit, non iuravit voluntate implendi iuramentum, ſed potius evadendi periculum, tum quia ille qui iurare compellit, cum malitioſe, & doloſe proceſſerit, nullum ius acquiſivit, nec de malitia commodum reportare debet, unde nullus ius habet petendi. In foro autem Dei iuramentum coactum obligatorium eſt, quia cum Deus voluntatem interiorem reſpiciat, & voluntas non poſſit cogi coactione ſufficiente, ſed inducente, & ita voluntas coacta voluntas ſit, & tale ſit adhuc voluntarium ſimpliciter, & ſolum ſecundum quid involuntarium, judicat Deus talem hominem obligari, & ideo in foro conſcientiæ conſulendum eſt ei, qui ſic iuravit, niſi relaxationem interveniat, juramentum implere, ſic etiam tenet ex noſtris Mone Regalis loc. cit. cap. 4. §. quinto ex D. Thoma 2. 2. q. 89. art. 7. ubi, quod in juramento, quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio, una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur, alia autem eſt obligatio qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen eius promiſit, & talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ, quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quam iuramentum violare, ſic etiam diſcurrit Nicolaus de Orbellis l. 2. & Bonacina cit. pun. 9. ubi ait eſſe commune aſſertum Doctorum juramentum metu gravi extortum, etiamſi injuſte ſit extortum, obligare in foro conſcientiæ, modo ſit de re licita, quod probat ex c. Si vero de Juramento, &c. Ad audientiam, quia jure naturæ tenemur curare, ut verum ſit, quod juramus, ne Deus adducatur in teſtem falſi; unde infert eum, qui juramento promiſit uſuras, teneri ad eas ſolvendas c. Debitores de jure jurando, licet enim promiſſio ſit invalida, nec ſit obligatio ſtandi promiſſioni ratione ipſius promiſſionis, nihilominus ſtandum eſt ratione juramenti.

55 Verum hoc ultimum non videtur ſatis conſequenter illatum, cum immediate antea dixerit hic Auctor iuramentum metu gravi extortum, etiamſi iniuſte ſit extortum, obligare, modo ſit de re licita, uſura autem non eſt contractus licitus. Sed quicquid ſit de hoc, certum eſt hanc doctrinam non habere locum in materia matrimonii, ut iam notavimus lib. 4. ſent. d. 7. de Matrimonio q. 4. ar. 3. nu. 144. ubi diximus ſpecialem eſſe rationem, ex iuris diſpoſitione de matrimonio, ſeu ſponſalibus, ut promiſſio iurata de ratificando, ſeu contrahendo matrimonio, ſit ipſo facto invalida, dum eſt metu extorta, quia iuramentum ſortitur naturam contractus, vel actus, cui apponitur, & cum contractus matrimonii omnino liber eſſe debeat, tale etiam ſupponitur eſſe debere iuramentum ei appoſitum, quare cum matrimonium ex ſpeciali iuris inſtitutione non valeat, niſi plena libertate ſit contractum, in hoc ipſo ſpecialis quædam repugnantia apparet, ut quis metu iurare cogatur ſe ex plena libertate matrimonium contracturum, & tali iuramento obligatus maneat reipſa contrahere, & hæc eſt mens expreſſa Doctoris 4. diſt. 29. q. un. ab initio, ubi ait, quod matrimonium contractum per metum non tenet, nec obligatus eſt, qui hoc facit, etſi iuret, & hoc etiam docent Caietanus, Sanchez, Suarez, Azorius, Buſemb. & plures alii Recentiores dicentes iuramentum coactum in materia matrimonii non obligare, quicquid ſit in aliis, quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum nullum eſt, atque ideo iuramentum etiam vi, & metu extortum de eo contrahendo videtur relaxatum ipſo iure, quod in præſenti materia valde notandum eſt. Conveniunt tandem DD. iuramentum obligare, etiamſi ſit error, aut dolo extortum, dummodo dolus, vel error verſetur tantum circa circumſtantias accidentales non magni momenti, quod appoſite additur, quia ſi verſentur circa ſubſtantiam, vel circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non iuraſſes, ut ſi quis iuret ſe daturum rem aliquam, quam putat eſſe vitream, & poſtea comperit eſſe gemmam: conferunt etiam ad huius materiæ intelligentiam, quæ ſuperius diximus d. 4. de Contract. q. 1. ar. 2. de conſenſu ad validitatem contractus requiſito, & de errore, & dolo contractum vitiantibus.

56 Octu-

56 Octavo conveniunt Doctores plures eſſe caſus in quibus nulla eſt, vel ceſſet juramenti promiſſorii obligatio, ut fuſe declarat Aſteſanus loc. cit. art. 1. & 11. ut ſi quis juret de re aliqua male facienda; tunc enim jurans peccat, nec tenetur, imo nec licite poteſt eam exequi, 2. ſimiliter ceſſat juramenti obligatio, ſi res per illud promiſſa fiat impoſſibilis, vel ſi abſque peccato impleri non poſſit, ut ſi quod erat bonum tempore juramenti, propter circumſtantias poſtea illicitum fiat, vel vanum, vel majoris boni impeditivum, ut melius ſit omitti, quam impleri. 3. ſi notabiliter mutetur ſtatus rei, ut ſi v. gr. juraſſes aliquem punire juſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & pœnitentiam ageret, nam in tali caſu poſſes ei ſine perjurio condonare, quia juramentum obligabat perſeverante ſtatu, in quo non pœniteret. 4. ſi poſtea aliquid accidit, quod eſt inductivum alicujus notabilis mali temporalis, ut ſi quis juravit ire Lauretum tali die, ſi poſtea eveniat tranſitus illo tempore exercitus inimicorum per viam Lauretanam, qui omnes tranſeuntes rapiunt vel occidunt, non tenetur cum iſto periculo implere, quod juravit. 5. ratione relaxationis ab eo, cui promittitur, ſi enim juravi me tibi daturum pecunias, ſi poſtea dimittis, non amplius dare teneor 7. poteſt etiam tolli obligatio juramenti diſpenſatione Epiſcopi, vel per irritationem factam per Superiores, quibus ſubjecta eſt materia juramenti, ac etiam aliis modis a Toleto relatis cap. 22. Bonac. punct. 17. & a Monte Regali c. 4. cit. art. 2. & c. 5. per totum.

57 Poſtremo ait Aſteſanus l. c. juramentum temerarium, & inconſulte calore iracundiæ factum non eſſe ſervandum, non enim peccatur frangendo tale votum, vel juramentum, ſed peccavi, quia temere, & incaute juravi. 33. q. 5. una ſola. Hoc autem juramentum incautum ait Scot. d. 39. cit. lit. L. poteſt eſſe duplex, vel quia tranſit ſuper materiam omnino illicitam, ut cum quis jurat ſe occiſurum, vel adulteraturum, tale juramentum non obligat jurantem ad ſui impletionem, tamen quando juravit, ſi non habuit intentionem implendi illud peccavit mortaliter, quia Deum adduxit in teſtimonium falſi, ſi autem habuit talem intentionem peccavit mortaliter, quia velle peccare mortaliter, eſt peccare mortaliter, unde hic in ipſo actu jurandi omni modo peccat mortaliter, poſt juramentum tamen illum actum implere non tenetur, quia non debet addere peccatum peccato, non enim quia juravit illicite, fit ſibi licitum, quod prius fuit illicitum. Alio etiam modo fit juramentum incautum, & eſt quando tranſit ſuper materiam de ſe licitam, ſed non eſt materia juramenti licite, ut cum aliquis abjurat opera perfectionis, in hoc enim ponit obicem motioni Spiritus ſancti, unde tale juramentum ſervare vergit in pejorem exitum, & ideo poſt juramentum non eſt ſervandum, quod juratur, quamvis enim abſolute liceat non facere opera perfectionis, non tamen licet habere fixum velle numquam faciendi opera perfectionis, quia hoc eſt habere velle fixum contra motionem Spiritus ſancti, & hoc idem docent Caiet. Mol. Sanchez, Laym. & alii Recentiores, quod non obligaris implere, ſi quid juraſti contra conſilia Evangelica, ut non ingredi Religionem, non dare eleemoſynam, & quod licet peccaverit quis talia jurando, non tamen peccat non implendo. Alia plura de juramento apud Aſteſanum videri poſſunt lib. 1. tit. 18. cit. & apud Pontium d. 60. q. & 7. Art. loc. cit.

58 Ex dictis autem infertur, perjurium proprie dictum eſſe juramentum falſum, quo quis confirmat aliquid eſſe verum quod ipſe putat falſum, vel confirmat eſſe falſum, quod putat eſſe verum, vel brevius eſt juramentum de falſo in opinione jurantis, appoſite autem dicitur *in opinione jurantis*, quia quamvis quod quis juraret eſſe verum, vel falſum, eſſet tale a parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale, adhuc perjurare cenſetur; unde ſequitur omne perjurium proprie dictum eſſe confirmationem mendacii per adductionem Dei in teſtem, quod verum ſit quod jurans juramento confirmat, licet ipſe putet non eſſe verum, aut quod falſum ſit, cum tamen ipſe putet, quod ſit verum. Infertur etiam ex dictis omne perjurium cum deliberatione factum eſſe peccatum mortale, quia revera eſt gravis irreverentia Deo ipſum adducere in teſtem mendacii, additur autem cum deliberatione factum, quia perjurium ſine deliberatione factum, non eſt peccatum mortale, quia ut ait Doctor d. 39. cit. ſub. lit. B. non minus requiritur deliberatio ad peccatum mortale, ſeu ad demeritum, quam ad meritum, non enim eſt promptior Deus ad condemnandum quam ad parcendum ſed ad omnem actum humanum requiritur deliberatio, nullum enim actum Deus acceptat, ut præmio dignum, niſi humanum, actus autem noſter non proprie cenſetur humanus, niſi ſit cum deliberatione factus; ergo nec aliquid ſine ſufficienti deliberatione factum cenſetur mortale peccatum; alia plura de perjurio videri poſſunt apud Aſt. noſtrum lib. 1. tit. 19. ubi per plures articulos de hac materia tractat, & apud Tancredum de Religione tra. 4. lib. 3. & de hoc rurſus nos quoque aliqua dicemus infra qu. 9. art. 2.

ARTICULUS TERTIUS.

De Voto.

59 Primo obſervandum eſt ad habendam exactam Voti notitiam ſex præſertim inveſtiganda eſſe. Primo quid, & quotuplex ſit votum, 2. quæ requiratur voti deliberatio, & intentio, 3. quæ ſit idonea voti materia; 4. quæ, & quanta ſit ipſius obligatio, 5. quibus modis hæc voti obligatio ceſſare poſſit, 6. tandem quænam perſonæ votum emittere poſſint, quæ omnia fuſe declarat Aſteſanus ex noſtris l. 1. tit. 20. per plures articulos. Votum itaque communiter a Doctoribus definiri ſolet ex D. Th. q. 88. art. 1. & 2. *Promiſſio deliberata Deo facta de aliquo meliori bono*, quæ definitio coincidit, cum allata ab Aſteſ. l. c. & Nicolao de Orbellis 4. d. 38. q. un. ubi de hac materia tractant. Dicitur *promiſſio*, quia ad votum non ſufficit nudum, & ſimplex propoſitum aliquid faciendi, vel non faciendi, ſed ulterius requiritur promiſſio cum vera voluntate ſe obligandi, ut conſtat ex cap. *litteraturam* de Voto; poteſt autem fieri talis promiſſio per ſolum actum locutionis interioris, & licet quandoque exprimatur actu exteriori, non ſufficit tamen locutio exterior, niſi ſic loquens hoc proferat animo ſe obligandi, ut conſtat ex eodem cap. cit. Dicitur *deliberata*, quia promiſſio ſubita, & inconſiderata ad rationem voti non ſufficit, cum enim votum ſit quædam lex privata, qua quis Deo ſe obliget, & nemo ſe obligare velle cenſeatur, niſi plenam habeat deliberationem ejus, quod facit, ideo ſi ſemiplenam tantum habeat, votum non tenet, nec obligat ſub mortali, nec ſub veniali, unde Theologi communiter dicunt ad voti validitatem talem, & tantam deliberationem requiri, qualis & quanta requiritur ad peccatum mortale committendum. Dicitur *Deo facta*, quia cum Votum ſit Actus Religionis, & latriæ ſoli Deo fieri debet, quare dum aliquid vovemus Sanctis, ſenſus eſt ea vovere Deo in honorem ſimul Sanctorum, ſicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorumdem honorem. Dicitur tandem *de aliquo meliori bono*, quia voti materia, ut ſit idonea, duas præſertim habere debet conditiones, ut magis infra conſtabit. Una eſt, ut ſit opus bonum, ſive ſub præcepto cadat, ſive tantum ſub conſilio. Altera eſt, ut bonum illud, quod vovetur, melius ſit, quam ejus oppoſitum, id eſt, ut non ſit ex ſe alicujus operis excellentioris, & perfectioris impeditivum, quæ definitionis particulæ adhuc magis conſtabunt ex poſtea dicendis. Ita etiam Navarrus, Valentia, Toletus, Sanchez, Azorius, Sylveſter, Clavis Regia, Leſſius, Suarez, Bonacina, & alii Recentiores; quæ omnia confirmat Angles ex noſtris 4. ſent. in Floribus part. 2. q. de Voto artic. 1. de his, quæ ad eſſentiam voti pertinent, ex D. Bonavent. Riccardo, & aliis antiquioribus, ac etiam Aſteſanus loc. cit.

60 Secundo Votum multipliciter dividitur, & quidem in primis in perſonale, & reale; illud eſt, quo Deo promittitur aliqua actio ipſius perſonæ, vel aliqua omiſſio, ut cum quis vovet peregrinationem, jejunium, orationem, vel abſtinentiam a ludo, & ſimilia; alterum eſt, quo res aliqua Deo promittitur, ut eleemoſyna, vel alia res externa pretio æſtimabilis; his aliqui adjungunt votum mixtum ex utroque, ut ſi voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei, ſic enim includit perſonale, & reale. Et hæc eſt utriuſque differentia, quod obligatio voti realis etiam ad hæredes tranſeat, non autem perſonalis, ut colligitur ex cap. *Parte* de cenſibus. Deinde dividitur in abſolutum, & conditionatum; illud eſt, quod independenter ab omni conditione emittitur; hoc autem, quod fit cum conditione, itaut niſi hæc poſita obligatio non inſurgat, ut ſi quis peregrinationem voveat, ſi a tali morbo liberetur, quæ tamen conditio contraria eſſe non debet ſubſtantiæ ipſius voti, aut ejus honeſtati, ut ſi quis voveat ea conditione, ut vere non obligetur, vel Religionem voveat ea conditione, ut aliquid proprii ſibi reſervet, ſiquidem hæ conditiones votum irritum, & invalidum reddunt. Item dividitur in expreſſum, quod verbis nimirum illud exprimentibus celebratur: & in tacitum, quod ſcilicet non fit verbis illud exprimentibus, ſed quatenus aliquid fit, cui votum eſt annexum, ſiquidem ad votum ſufficit interdum promiſſio implicita, ut patet in ordinum ſacrorum ſuſceptione, ubi licet non dicatur caſtitatem voveo vel promitto, hoc tamen votum fit implicite, hoc ipſo, quod eos ordines ſuſcipit ſciens Eccleſiam eis hoc votum anneciſſe. Rurſum dividitur in ſimplex, & ſolemne, illud conſiſtit in nuda, & ſimplici promiſſione Deo facta ſine ulla ſolemnitate, & ob id ſimplex appellatur. Solemne vero illud eſt, quod vel ſuſceptioni Sacri Ordinis, vel profeſſioni Religionis approbatæ conjunctum eſt, ut habetur cap. unico de Voto in 6. unde conſiſtit in actuali quadam dedicatione, & traditione proprii corporis, & libertatis ab eo accepta qui vicem Dei tenet, cum quadam ſolemnitate, ac circumſtantiis ab Eccleſia approbatis, unde hæc vota ſunt quidam actus ſolemnes, & habent quamdam vim peculiarem irritandi Matrimonium, ut ſuo loco dictum eſt. Ut autem recte intelligatur differentia vertens inter hæc duo vota, videnda ſunt, quæ diximus lib. 4. ſent. diſp. 7. de Matrim. q. 16. art. 2. ubi cum Scoto 4. d. 38. q. un. ex profeſſo declaravimus quænam differentia ſit inter votum ſolemne, & votum ſimplex, & in quo proprie ſolemnitas voti conſiſtat, ac etiam quo jure votum ſolemne Matrimonium irritet, an tantum jure Eccleſiaſtico, vel etiam jure naturali, & divino, & cum Scoto loc. cit. ſtatuimus hæc vota non differre eſſentialiter, ſed tantum accidentaliter

Digitized by Google

ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, atque ideo Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis. Aliæ quoque diviſiones voti minoris momenti aſſignari ſolent, quæ apud Aſteſanum videri poſſunt l. c. ar. 5. & Bonac. d. 4. q. 2. punct. 2. & alios.

61 Tertio cum voti obligatio ſit graviſſima, non ſufficit ad ejus validitatem quæcumque deliberatio, & intentio, ſed requiritur deliberatio, & libertas perfecta, qua quis libere, & directe in ſe promittere voluerit, & animo ſe obligandi, ut communiter Doctores docent, & ex noſtris Aſteſan. l. c. ar. 2. & Anglar art. 2. diffic. 3. unde votum factum cum ſemiplena deliberatione, & animadverſione non obligat, ut v. g. ſi fiat ex repentino animi motu, vel conſuetudine, lingua mentem prævenienta, vel ex calore iracundiæ rationis uſum auferente; neque obligat votum factum cum intentione promittendi quidem, non tamen ſe obligandi, quia talis non cenſetur velle vovere, cum conditionem apponat contra ſubſtantiam actus, immo neque etiam talis promiſſio vera videtur, ſed fictitia, unde neque etiam vota facta in ebrietate ſunt valida, etiamſi ſint ante præviſa, & ſic volita in cauſa, quia votum debet eſſe in ſe volitum, & directe. Nec obſtat, quod ad peccatum ſufficiat voluntarium indirecte, & in cauſa, quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex quocumque defectu. Quando autem votum reddatur irritum defectu libertatis per vim, & metum illatum, aut per errorem, & dolum, facile deducitur ex dictis in Superioribus d. 4. q. 1. ar. 2. ac etiam ex ar. præc. nam votum factum ex metu gravi, & intrinſeco, qualis eſt ille, qui a cauſa intrinſeca, vel naturali infertur, ſicut eſt metus gravis mortis ex periculoſa infirmitate proveniens, validum eſt, & obligat, quia hujuſmodi votum ſponte emittitur, atque voventi gratum, & bonum, quia hoc facit ad evadendum periculum, nec fiunt hujuſmodi vota ſine deliberatione, quia voventes ſunt in ſana mente, atque ideo obligant, quod probat Aſteſanus l. c. ex illo pſalm. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in tribulatione mea*. Votum etiam factum ex metu gravi, & intrinſeco, qui, ſcilicet, infertur a cauſa extrinſeca libera, ſeu ab homine validum eſt, ſi non ſit extortum ad exequendum votum, ſed ad alium finem; ut ſi quis damnetur ad triremes, votum emittit, ut ab hac pœna liberetur, eſt enim votum in tali caſu ſufficienter voluntarium, cum illud ſponte eligat, & a nemine compellatur ad tale votum faciendum, unde metus non dicitur cauſa talis voti, ſed pura occaſio. Votum autem factum ex metu gravi injuſte incuſſo a cauſa extrinſeca, ſeu libera ad extorquendum votum invalidum eſt ex communi Doctorum conſenſu, vel quia non eſt ſufficienter voluntarium, vel quia jus illud irritat, aut Deus non acceptat, ne det vim injuſte coactioni; dixi autem ex metu injuſte incuſſo, quia metus juſte incuſſus non irritat votum, quia in tali caſu nulla fit injuria voventi, ratione cujus votum debet eſſe invalidum, ſibi enim vovens imputare debet, cum talem neceſſitatem ſibi impoſuerit, unde talis metus cenſetur potius a cauſa intrinſeca provenire, quam extrinſeca, ut in ſimilibus caſibus dictum eſt lo. ci. Ita Bonacina l. c. pun. 3. plures alios citans.

62 Quo autem ad vota ex errore emiſſa, dicendum eſt, quod ſi error, vel dolus fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ, ut v. gr. ſi quis voveret aliquem calicem quem putat argenteum, cum ſit aureus, vel ſi quis credebat ſe profiteri in una Religione, & poſtea invenit ſe profeſſum in alia, tale votum nullum eſt, & invalidum. Similiter ſi error, & dolus contingat circa cauſam finalem, & motivam, ut ſi quis v. gr. voveret aliquid in gratiarum actionem pro ſanitate parenti reddita, & hic reipſa non ægrotaſſet, vel mortuus eſſet, tale votum pariter nullum eſſet, ac invalidum, & ratio nullitatis talium votorum eſt, quia tales promiſſiones non ſunt voluntariæ, cum deficiat liber conſenſus, qui non fertur in incognitum, nihil enim eſt magis contrarium conſenſui, quam error; de ratione autem voti eſt, ut ſit promiſſio voluntaria, votum enim, ut ait Aſteſanus loc. cit. ſecundum quid nominis dicitur a volendo, tum quia hujuſmodi vota cenſentur facta ſub hac tacite conditione, ſi materia rei promiſſæ ſit talis, ſi cauſa finalis, & motiva ſubſiſtat, quare his non ſubſiſtentibus ſequitur neque votum ſubſiſtere. Ita Sotus, Leſſius, Sanchez, Filliuc. Bonac. & alii Recentiores paſſim. Qui tamen addunt, quod ſi error, vel dolus ſit tantum circa cauſam impulſivam, votum eſt validum, & ratio eſt, quia etiam in aliis contractibus talis error actum non vitiat, ut in ſuperioribus viſum eſt, talis enim cauſa eſt tantum ſecundaria, qua ſepoſita, & ceſſante adhuc actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundum ſubſtantiam, ut patet exemplo communiter allato de eo, qui vovit adire Romam, ut viſitet limina Apoſtolorum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſivam, ut inviſeret fratrem, quem Romæ eſſe putabat, unde libentius vovit, ut conſpectu fratris perfrui poſſet, nam ſi tali voto emiſſo poſtea vovens intelligeret fratrem non eſſe Romæ, vel mortuum eſſe, non ideo deſinit obligari voto, nam fruitio fratris fuit tantummodo cauſa impulſiva, & ſecundaria voti, non autem primaria, & motiva, ex quo ducitur communiter recepta regula, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare, ultra intentionem voventis, intelligitur enim de intentione primaria, & verſante circa ſubſtantiam actus, vel ſaltem aliquam conditionem ſubſtantialem, & magni momenti.

63 Quarto circa materiam voti, de qua egit Aſteſanus l. cit. ar. 3. conveniunt Doctores ſequentes conditiones habere debere; in primis quod ſit poſſibilis, cum impoſſibile nec efficaciter intendi poſſit, nec ad illud ſit obligatio; debet eſſe bona, quia Deus non acceptat promiſſionem rei ſibi ingratæ, quale eſt opus malum, unde invalidum quoque eſt votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantiis, aut fine fiat bona, quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & ut ait Aſteſanus loc. cit. de obligatione, quæ non eſt ad Dei honorem, nec eſt utilis ad offerentis ſalutem non curat, & ideo talis obligatio non tenet ipſo jure; additur autem, niſi ex circumſtantiis, aut fine bono fiat, quia ſi ſit tale indifferens, quod per aliquam circumſtantiam per comparationem ad voventem ſit conferens ad ſalutem, ſic de illo poteſt fieri votum, licet ratione generis ſit indifferens. Inſuper materia voti non ſolum eſſe debet bona, ſed etiam melior quam oppoſitum, vel actus omiſſio, finis enim intrinſecus voti eſt, quod per ipſum honoretur Deus; id autem fieri non poteſt, niſi aliquod gratum ei offeratur, & gratum eſſe non poteſt, ut quis obligetur ad relinquendum id, quod eſt melius, unde ſi quis voveret ducere uxorem, votum eſſet invalidum, quia eſt impeditivum majoris boni, ſiquidem non compatitur Religionem, quæ eſt ſtatus perfectionis, & conſilii. Addunt tamen Caietanus, Navar. & alii, ut Toletus refert l. 4. cit. c. 17. in aliquo caſu tale votum eſſe validum, ut ſi alicui magis expediret talis ſtatus, quam Religio, quia nimis eſt incontinens, tunc enim votum obligaret, quia illi eſt materia melior. Rurſus vovere propter malum finem, quamvis res ſit bona, nullum eſt votum, imo eſt peccatum, ut ſi quis eleemoſynam voveret ad vanam gloriam, vel victoriam injuſtam obtinendam, aut impetrandum felicem ſucceſſum furti, vel adulterii, quia datio eleemoſynæ ob tales fines eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoveat, ideoque non poteſt eſſe materia voti, ut communiter docent Auctores omnes adducti, & ratio eſt, quia, ut ait Nicolaus de Orbell. l. c. opus bonum relatum ad finem malum eſt formaliter malum. Denique ut Toletus advertit loc. cit. materia voti idonea duplex eſt, quædam eſt, quæ ſub præcepto non cadit, ſed tamen eſt bona, ut qui eleemoſynam voveret, vel peregrinationem, & alia, ad quæ non tenebatur, & tale votum obligat ſub mortali, adeout qui agit contra votum etiam in re antea non debita peccet mortaliter; quædam vero eſt materia alias etiam præcepta, ut qui vovet non fornicari, non occidere, & alia quæ ſub præcepto cadunt, qui tale votum tranſgreditur, bis peccat mortaliter, ſcilicet, & contra præceptum, & contra votum, vel eſt unum mortale duobus æquivalens; unde pœnitens in confeſſione aperire tenetur non tantum peccatum commiſſum, ſed etiam ipſam voti circumſtantiam, atque ita Clericus in majoribus ordinatus, qui votum habet continentiæ, ſi fornicetur, tenetur in Confeſſione dicere non ſolum ſe fornicatum eſſe, ſed etiam ſimul eſſe Clericum, ſi Confeſſarius ignoret, & idem dicendum eſt de Religioſo profeſſo.

64 Quinto de voti obligatione agit Aſteſanus l. c. art. 7. ubi ait certum eſſe votum obligare voventem ad implendum illud quod vovit, itaut qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat juxta illud Deuteronom. 23. *Cum votum voveris Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, quod ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*; & addit ſecundum aliquos magis obligare, quam juramentum, quia obligatio voti cauſatur ex libero conſenſu voluntatis hominis, & fidelitate, quam debet Deo, obligatio vero juramenti ex libero conſenſu hominis, & reverentia, quam debet Deo in quantum eſt prima veritas; infidelitas autem ſervi ad Dominum eſt gravior offenſa quacumque alia irreverentia, quam ſervus domino facere poſſit. Quamvis autem voti tranſgreſſio ſit peccatum mortale ex genere ſuo, quia eſt contra reverentiam, & fidelitatem Deo debitam, & gravem illi infert injuriam, nihilominus ex levitate materiæ poteſt eſſe tantum veniale, ut DD. communiter docent, votum enim ſe habet per modum cujuſdam privatæ legis, quam vovens ſibi imponit, ideoque majorem obligationem inferre non videtur, quam ipſa lex Divina, vel Eccleſiaſtica, cujus tranſgreſſio in materia levi non niſi peccatum veniale cenſetur. Quo autem tempore incumbat obligatio voti adimplendi, ſeu quamdiu citra peccatum illius executio differri poſſit, reſpondet Aſteſanus l. c. hoc deducendum eſſe ex propria voluntate, & intentione voventis juxta illud Deuter. 23. *Quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis obſervabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate locutus es ex ore tuo*, & ideo ſi de intentione, & voluntate voventis ſit obligare ſe ad ſtatim ſolvendum, ſtatim ſolvere tenetur, ſi autem ad certum tempus, vel ſub certa conditione, non tenetur ſtatim ſolvere, ſed nec tardare debet ultra quam intendit obligare ſe Deo; dicitur enim ibidem; *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret Dominus Deus tuus illico, & ſi moratus fueris, tibi reputabitur in peccatum*. Ita diſcurrit Aſteſanus lo. c. & hoc idem communiter Recentiores docent; dum inquit, quod vel vovens ipſe determinavit tempus, vel non, ſi primum, executio voti ultra illud ſine peccato differri non poteſt, &

eo

eo major erit culpa, quo diuturnior erit mora; ſi vero vovens tempus illud non determinavit, votum ſuum adimplere debet, cum primum commode poterit, alias ſi abſque rationabili cauſa differat, peccabit.

65 Itaque obligatio voti tanta eſt, quantam permittit materiæ quantitas, & intentio voventis deſignat, qua ſe, vel multum, vel parum obligare vult, vel abſoluta, vel cum certa conditione, & reſtrictione temporis, unde licet obligatio voti ſit juris naturalis, vis tamen ejus, & obſervandi modus pendet a voluntate; & facto hominis, tanquam prævia conditione, ut taliter, vel tantum obliget, unde qui vovet aliquid ſine certa, ac determinata quantitate, v.g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando, quantum voluerit, modo non ſit tam modicum, ut votum ſuum potius irridere videatur, quam implere, & ſimiliter, qui vovit aliquid ſine certa qualitate, v. gr. Religionem in genere, ſatisfacit voto per ingreſſum cujuſcunque etiam laxioris, modo in ea eſſentialia ſerventur, & ſit approbata, & ratio horum omnium ex intentione voventis deducitur, quia nemo ſe obligare cenſetur niſi ad id, quod commode poteſt, & communiter eſt decens. Item vota perſonalia non niſi per voventem impleri debent, unde qui vovit v. g. peregrinationem Lauretanam, ſi alium conducat, nec perſonaliter vadat, non ſatisfacit, neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit rationabiliter impeditus: vota etiam realia ſolvenda ſunt ex proprio, unde qui nequit ex ſuo ſatisfacere, non tenetur ab aliis mendicare, ut ſatisfaciat; quod ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius ſive rogatus ſive ſponte pro ipſo ſolvere velit, id valet, quia tunc quod alter dat fit ipſius, unde quoad hoc non currit paritas de ſatisfactione voti realis, & perſonalis, res enim quæ eſt unius poteſt fieri alterius per tranſlationem dominii, non tamen actio unius perſonæ poteſt fieri alterius. Denique alieno voto nemo obligatur ex vi illius, unde quamvis hæres teneatur ſolvere vota realia defuncti, non tamen tenetur vi voti, ſed ex juſtitia, ſicuti tenetur alia illius debita, & legata ſolvere, & eodem modo ſi Communitas aliquod votum fecit, in quod poſteri non conſenſerunt, iſti non tenentur illud ſervare vi voti, ſed ratione pacti, ſtatuti, vel longæ conſuetudinis; qua ratione neque filius obligatur voto a patre emiſſo ad ſtatum Religioſum amplectendum, quia obligatio voti, ſicut & cujuſcumque promiſſionis, ex propriæ voluntatis conſenſu oriri debet; ſi tamen filius votum illud patris approbet, & ratum habeat, tunc ad illud implendum tenebitur, unde ſi qui Canones indicare videntur, filium a Patre Religioni devotum teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificaverit. Ita Suarez, Leſſius, Sanchez, Filliucius, Layman, Bonacina, Buſemb. & alii Recentiores paſſim, de quo alia plura etiam videri poſſunt apud Aſteſanum cit. & Angles in Floribus l. c. ex D. Bonaventura, & Ricardo deſumpta.

66 Sexto quod ſpectat ad ceſſationem obligationis voti conveniunt Doctores quatuor præſertim modis ceſſare poſſe, de quibus fuſe agit Aſteſanus noſter loc. c. ar. 8. 10. & 11. Primus eſt, quando talis, & tanta rerum mutatio accidit, quæ ſi ab initio præviſa fuiſſet, votum illud in tali caſu vovens non emiſiſſet; hoc autem contingere poteſt, vel materiæ mutatione, ut ſi materia ante honeſta fiat turpis, vel indifferens, vel majoris boni impeditiva, ratione novæ circumſtantiæ, vel prohibitionis; vel ſi fiat impoſſibilis abſolute, vel ſaltem moraliter, vel defectu conditionis, a qua pendebat; unde ſi quis v. g. voveat jejunare ſingulis diebus Veneris totius anni, illique ſuperveniat gravis infirmitas, tunc ab obſervatione jejunii excuſaretur, & obligatio ceſſaret, quia votum cenſetur factum ſub hac tacita conditione, niſi mutatio ſuperveniet. Quod ſi dubitetur, an mutatio talis ſit & tanta, ut ea præviſa votum non fuiſſet emiſſum, tunc adimplendum eſt votum, quia poſſeſſio ſtat pro voto, & hoc magis cedit in honorem Dei. Ita poſt antiquiores Navarrus, Molina, Henriquez, Valentia, Suarez, Reginaldus, Sanchez, Bonacina, & alii Recentiores paſſim. Secundus modus, quo ceſſare poteſt voti obligatio, eſt per ipſius voti commutationem, quæ ſi fiat in melius fieri poteſt propria auctoritate voventis, dummodo tamen votum illud non ſit Summo Pontifici reſervatum, ita deducitur ex cap. Pervenit, de Jurejurando, ubi habetur promiſſum non infringi ab eo, qui in melius illud commutat. Ratio eſt, quia commutans votum in melius nullam Deo injuriam facit, cum rem illi gratiorem exhibeat, ejuſque voluntati ſatisfaciat. Si vero commutatio voti ſit in aliud opus æquale, non poteſt fieri proprio voventis arbitrio, quia non poteſt aliud pro alio ſolvi, niſi ex promiſſarii conſenſu, et Deus conſentire non videtur, ut ab obſequio ſibi per votum præſtito recedatur ad libitum voventis, niſi aliqua cauſa juſta, & rationabilis urgeat, cujus cognitio ad Superiorem pertinet, vel niſi obſequium aliquod evidenter melius ipſi exhibeatur, in quo caſu nulla requiritur cauſa a Superiore recognoſcenda. Ita Scotus, Suarez, Azorius, Laymann, cum aliis Auctoribus adductis poſt antiquiores.

67 Alii quoque duo ſunt modi, quibus voti obligatio ceſſare poteſt omnino; unus eſt per irritationem, vel reſciſſionem voti auctoritate Superioris; alter quando ejuſdem auctoritate cum vovente ſuper voto diſpenſatur, & inter utrumque modum hæc differentia verſatur, ut Navarrus advertit c. 12. no. 65. quod diſpenſatio propriè ad poteſtatem ſpiritualem ſpectat & cauſam aliquam legitimam exigit, ut valida ſit; irritatio vero ad poteſtatem dominativam pertinet, ſive ſpiritualis ſit, ſive naturalis, vel politica, neque ad ejus validitatem alia requiritur cauſa præter ipſam Superioris voluntatem; ut enim votum obliget requiritur, ut perſona vovens ſit ſui juris quoad illud, quod vovet; unde nullus ſubditus firmiter eo ſe obligare poteſt in iis, in quibus alterius voluntati ſubjacet, niſi conſenſus ejus accedat; & ideo quando Superior votum irritat Religioſi ſibi ſubditi, vir uxoris, tutor pupilli, tunc ceſſat obligatio hujuſmodi voti adimplendi, ut magis infra explicabitur. Diſpenſatio autem eſt abſoluta obligationis voti condonatio nomine Dei facta, unde diſpenſare in voto, nihil aliud eſt, quam nomine Dei condonare obligationem voti, quam vovens erga Deum vovendo contraxerat; quod non in eo ſenſu intelligendum eſt, ut per diſpenſationem detur licentia tranſgrediendi votum, ſed ut explicat D. Th. ar. 10. ad 2. quia auctoritate legitima Superioris diſpenſantis fit, ut hoc quod ſub voto continebatur, non amplius ſub illo contineatur; inquantum determinatur non eſſe congruam voti materiam; ut autem talis diſpenſatio ſit valida, juſta, & rationabilis cauſa requiritur, qualis eſt bonum Eccleſiæ, vel commune Reipublicæ vel notabilis difficultas in voti obſervatione, vel imperfectio actus, aut levitas, & facilitas, ex qua votum proceſſit, ut notat Suarez, Sanchez, Filliucius, Layman, Bonacina, & alii. Hæc autem diſpenſandi poteſtas omnibus Prælatis convenit, qui juriſdictionem habent in foro exteriori, vel privilegium, unde diſpenſare poſſunt, Papa reſpectu omnium fidelium, & in omnibus votis, ut Eccleſiæ caput; Epiſcopus reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus, qui habet juriſdictionem tantum fori interni; item Prælati regulares exempti reſpectu ſuorum Religioſorum, & Novitiorum, idque in votis, quæ vel in novitiatu, vel etiam in ſæculo fecerunt. Et ſupradicti omnes Papa inferiores diſpenſare poſſunt in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad Sanctum Jacobum de Compoſtella, & in Terram Sanctam, hæc enim quinque vota eſſe Pontifici reſervata colligitur ex Extravaganti: Et ſi Dominici de Pœniten. & remiſſ. ubi fertur excommunicatio contra eos, qui ſine Summi Pontificis facultate iſta quinque vota commutant. Ita Suarez, Sanchez, Clavis regia, Leſſius, Layman, Bonacina, Buſemb. & alii paſſim, de quo alia plura videri poſſunt apud Aſteſan. loc. cit. ar. 11.

68 Poſtremo quod ſpectat ad perſonas voti emittendi capaces docet Aſteſanus cit. ar. 6. ubi fuſe de hoc agit, duo præſertim ex parte illarum requiri. Primum eſt, ut qui vovet uſum rationis ſufficienter habeat, unde pueri ante uſum rationis, & amentes, ac furioſi votum emittere non poſſunt; ætas autem, & uſus rationis ad vovendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale perfecto actu humano, & directo in ſe volitum; excepto tamen voto Religionis ſolemni; quod invalidum eſt, ante certam ætatem. Alterum eſt, ut perſona, quæ vovet ſui juris ſit quoad illud, quod vovet, cum enim votum ſit promiſſio facta Deo, ut dictum eſt, & nullus per promiſſionem poſſit ſe firmiter obligare ad illud, quod eſt in alterius poteſtate, ſed tantum ad illud, quod eſt omnino in poteſtate ſua, ideo nullus ſubditus firmiter voto ſe obligare poteſt in his, in quibus poteſtati alterius ſubjacet, niſi conſenſus ejus accedat, ut etiam docuit D. Th. qu. 88. cit. ar. 8. unde licet votum a perſona ſubdita emiſſum ſit verum votum, non tamen eſt firmum, pendet enim ex ſuperioris conſenſu, tanquam ex conditione, quæ ſi accedat, tunc validum cenſetur, ſi vero Superior contradicat, fit irritum. Sex autem hominum genera Aſteſanus enumerat, quæ non ſunt omnimodo in poteſtate ſua, ſed alterius, & ideo non habent liberam vovendi facultatem, ſcilicet, Religioſus, Epiſcopus, Clericus ſæcularis, ſervus, filius familias, & uxor, qui tamen vovendo non peccant, quia ſubintelligitur in eorum voto tacita conditio, ſi placuerit Superioribus ſuis, & de ſingulis diſcutit ibi præfatus Auctor, ſed ſatis nobis erit ex ipſo referre, vota omnia ſive perſonalia, ſive realia impuberum irritari poſſe a patre, tutore, aut aliis perſonis, quorum poteſtati ſubſunt, quod & de Religioſis profeſſis pariter intelligendum eſt reſpectu ſuorum Superiorum, & ad hanc irritationem ſolam Superioris voluntatem ſufficere, nec ullam aliam cauſam requiri; & eadem ratione uxoris vota, quæ ab ea fiunt de iis, in quibus marito ſubeſt, poſſe ab illo irritari, ut habetur cap. Scripturæ, de Voto, ac pariter uxorem eadem ratione poſſe mariti ſui vota reſcindere, quæ derogant juri, quod in ejus corpus habet, ut ſi v. g. immoderatam aliquam voveret abſtinentiam, aut longinquam peregrinationem, ac diuturnam. Eſt tamen aliqua difficultas inter Theologos, quænam ſint ea, in quibus uxor marito ita ſubeſt, ut ſine illius conſenſu de eis vovere non poſſit, & aliqui putant uxorem ita viro ſubditam eſſe, ac Religioſum Prælato, & Superiori ſuo, atque ideo quælibet ejus vota a marito irritari poſſe, ac reſcindi. Alii tamen, ut Sylveſter, Navarrus, Azorius, Suarez, Abellius, & alii multi probabilius, & verius exiſtimant, uxorem marito ſubeſſe tantum quoad conjugii uſum, & familiæ gubernationem, eaque proinde vota duntaxat poſſe a marito irritari, quæ vel uſui conjugii, vel familiæ gubernationi aliquod præjudicium afferre poſſunt; qua etiam ratione

ea-

exiſtimant aliqui poſſe e contra vota quoque realia mariti ob uxore reſcindi, quæ exdunt in detrimentum notabile dotis, vel aliorum bonorum, quæ ipſi, & marito communia ſunt, & ab eo adminiſtrentur, quia talia vota grave præjudicium gubernationi familiæ afferrent.

69 Itaqua ex dictis in hac quæſtione infertur cum Abellio de ſecundo Decalogi præcepto ſect. 2. §. 5. quot modis in hoc præceptum peccetur, etenim ex dictis art. 1. de Blaſphemia colligitur contra illud peccare, qui blaſphemias in Deum, & Sanctos proferunt, illos injurioſe, & contumelioſa nominent, & illis detrehunt, ac meledicunt. Deinde ex dictis in ar. 2. de Iuramento deducitur contre hoc præceptum peccata illos, qui juramentum falſum aſſeverant ſcientes eſſe falſum, eur probabiliter dubitaores eſſe verum; item qui juramento ſe aliquid facere promittunt quod tamen facera non intendunt, vel illud adimplere nolunt, & qui verum quidam jurant, ſed abſque neceſſitate, ſed in re lavis momenti, licet hoc peccetum rationa parvitetis materiæ ſit veniele, niſi forte ob pravam jurandi conſuatodinem fiat mortale, quod præſertim contingit, quendo quis adverſens ex tali prave jurendi conſuetudine ſe frequentar falſum jurare, & tamen de amendatione non corat. Denique ex dictis hoc tertio articulo de Voto infertur contra hoc præceptum peccara, qui votum edimplere omittunt, vel ejus axecutionem abſque urgenti neceſſitate, & cauſa nimis differun, qui aliquod malum vovant, vel bonum ex malu & perverſo fine; itam qui alrarius vota realia, cuius hæreditatam acceperunt, adimplere negligunt, aut alios ad vovendum vi, matu, vel dolo inducunt, aut votorum diſpenſationem a Superioribus obtinere nituntur falſam eis ſupponendo cauſam, ac tandem aliis modis ſuperius inſinuatis. Alia plura de voto ex Recentioribus noſtris videri poſſunt apud Saccum tom. 1. lib. 2. tract. 5. ubi fuſe de hac materia treᴄtet.

QUÆSTIO IV.

De Tertio Decalogi Præcepto.

70 HOc tertium Decalogi præceptum his verbis expreſſum hebetur Exod. 20. *Memento ut diem Sabbathi ſanctifices*; & quidem ſetis rationabiliter ad duo alie primæ tabulæ præcepta connectitur, & continuatur, quia tria Deo debemus ax lege naturæ, ſcilicet fidelitatem, reverentiam, & famulatum. Fidelitas in eo conſiſtit, ut principatus ad alium non deferatur, quod in primo præcepto continetur, ut decleratum aſt. Reverentia vero id exigit, ut nihil injurioſum in eum committetur, quod ſecundo præcepto prohibetur, ut vidimus. Famulatus tandem Deo debetur in compenſationem, & gratiarum actionem pro beneficiis nobis ab eo collatis, præſertim creationis, & Redemptionis; & hic nobis hoc tertio præcepto conſequentar injungitur, quod quidem partim morale eſt, partim cæremoniale, ut docent D. Th. q. 122. ar. 4. & D. Bonav. 3. d. 37. dub. 3. circa literam; morale quidem quatenus per illud præcipitur, ut homo ſepoſitis aliis temporalibus negotiis aliquod ſuæ vitæ temporis ſpatium divino cultui impendat, religioniſque exercitiis deponet; quo pacto omnes ſemper, & eodem modo obliget, cum eb ipſa lege naturali derivetur; cæremoniala varo eſt, quatenus id tempus dies Sabbathi deſignetur, & quoad hoc in novo teſtamento abrogatum aſt; ac pro eo ab Eccleſia deſignetur dies Dominicus in memoriam Dominicæ Reſurrectionis, & aliæ etiam feſtivitates in honorem Chriſti Domini, & Sanctorum aius ſunt inſtitutæ, pari obſervatione, ac cultu obſervendæ, ut declaratur in Catechiſmo Romano p. 3. c. 4. & præſcriptus eſt modus colandi, ut quædam opera illis diebus fiant, & quædam non, & quidem hæc iſto tertio præcepto prohibentur, illa vero præcipiuntur, quæ in præſenti quæſtione ſunt declaranda.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia diebus feſtis prohibeantur.

71 HIc ſupponendum eſt cum communi Doctorum. Summum Pontificem, & Concilium generala jus habate dies feſtos inſtituendi, & receptos abrogandi in tota Eccleſia, cum ſint ſupra totam Eccleſiam, nec aliorum conſilium requirant ad hoc ſtatuendum, Epiſcopi vero jura communi in ſua tantum Diœceſi dies feſtos inſtituera poſſunt Clericorum, & populi conſenſu, ut colligitur ax c. *Pronunciandum*. De Conſecratione, modo tamen conſuetudina receptum eſt, ut dies feſti eb Epiſcopo inſtituantur adhibito ſolum Clericorum conſilio quos tamen in honorem alicuius Beati inſtituera nequit, niſi prius in numerum Sanctorum relatus fuerit, ut habetur cap. 1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum, & cap. finali de feriis; Princeps autem ſæcularis, Reſpublica, vel Civitas dies feſtos inſtituere non poſſunt, tamquam ſacros, quia cultus diei feſti aſt actus Religionis, poteſtas vero ſæcularis aliquid Religioſum, vel ſacrum inſtituera nequit cap. *Cum laicis*, de rebus Eccleſiæ non alienandis, & cap. *Decernimus*, da Judiciis; appoſite etiam dicitur Principem ſæcularem non poſſe inſtituera dies feſtos, tamquam ſacros, quia poteſt prætexto civilis honoris, vel alio titulo ſubditis præcipare, ut tali die a ſervilibus abſtineant operibus, & aliis civilibus negotiis, & forenſibus, & tranſgreſſoribus pœnam irrogere. Ita Clavis regia, Suarez, Sanchez, Sylveſter, Azorius, Angelus, Bonacina, & alii paſſim, hoc ſuppoſito:

72 Primo conveniunt Doctores hoc præcepto in diebus feſtis opera ſervilia prohiberi juxta illud Levit. 23. *Omne opus ſervile non facies in eo*, pro cuius operis ſervilis decleratione advertunt, opera noſtra alia eſſe corporis, ſeu corporalia, & alia animæ, qualia ſunt legere, ſcribere, docere, diſputare, concionari, conſulere, & ſimilia; corporalia vero quædam ſunt ea ſe omnibus communia tam dominis, quam ſervis, nobilibus, & ignobilibus, ut iter facere, venari, ludere, piſcari, canare, uti Muſicis inſtrumentis, & ſimilia; quædam vero ſunt ſervis, & ignobilibus propria, ut arare, ſodere, ſabricare, aut alias eiuſmodi mæchanicas artes exercere, & hæc opera proprie ſervilia dicuntur, quia ex ſe famulatum quamdam important, quo homo homini ſarvit, & famulatur, ſiquidem, ut notat Aſteſanus noſter l. 1. tit. 22. art. 4. opera corporalia intantum ſervilia dicuntur, inquantum propria ad ſervientes pertinent, inquantum autem ſunt communia ſervis, & liberis non dicuntur ſervilia; ex quo deducitur opera ſervilia, quæ die feſto prohibentur, eſſe illa, quæ circa materiam axternam verſantur; & vel mæchanica, & illiberalia ſunt, ut ſodere, & ſabricara; vel tantum laborem corporis requirunt, & ab operariis tantum, & ſervis fieri ſolent, unde ad rationem operis ſervilis impertinent eſt, ut aliqui dixerunt, utrum ax lucro fiat, vel ex recreatione, & an iſta intantione fiat, vel illa, pia nimirum, vel vana, & turpi, quia nihil horum naturam operis immutat. Ita Cajetanus, Suarez, Layman, Azorius, Reginaldus, Nav. Clavis regia, Filliucius, Bonacina, & alii Recentiores paſſim ex Riccardo, Aſteſano loco cit. & aliis antiquioribus, & ſic etiam diſcurrit ex noſtris Nicolaus de Orbellis 3. d. 37. circa tertium Decalogi præceptum. Hæc autem prohibitio conſtat ax variis Conciliorum, & Pontificum decretis, quorum unum, vel alterum hic adducamus, ita enim refert Antoninus Aug. l. 16. tit. 19. cap. 1. decretum fuiſſe in Concilio Romano ſub Eugenio Secundo his verbis; *Conſtat omnes omnino obſervare, ut in die Dominico nullus audeat operationes, mercationeſque peragere, præterquam in cibariis rebus, itaut libere poſſint, ac debite in ea ſecundum poſſibilitatem omnes ad Eccleſiam concurrere, &c. qui vero ruſtica opera die Dominico agere præſumpſerit, contra divina præcepta egiſſe non dubitet*. De hac autem abſtinentia ab operibus ſervilibus in die feſto plura alia videri poſſunt apud Tamburinum de præceptis Decalogi l. 4. c. 3. & ex noſtris apud Montem regalem de tertio Decalogi præcepto cap. 4 ar. 1. & apud Tancredum de Religione lib. 3. de obligatione feſtorum.

73 Secundo operibus ſervilibus ulterius junguntur duo alia operum genera, quæ licet non ſint ſervilia, quia tamen animum nimium a divino cultu abſtrahunt, & temporalibus negotiis applicant, diebus etiam Dominicis, & feſtivis, Eccleſiaſtico jure prohibentur, mercatus ſcilicet, id eſt mercium emptiones, & venditiones, forenſes, ac judiciales actus ad deciſionem cauſarum, tam civilium, quam criminalium, tam ſæcularium, quam Eccleſiaſticarum ſpectantes. Ita Doctores communiter ex cap. 1. de Feriis, idque pariter conſtat ax variis Conciliorum, & Pontificum decretis, unde in Concilio Arelatino ſub Carolo Magno c. 16. prohibetur; *Ne in diebus Dominicis publica mercata, neque cauſationes, diſcrepationeſque exerceantur*. & in Concilio Pariſienſi ſub Gregorio Quarto circa annum Domini 829. celebrato prohibetur pariter: *Ne in hac ſacra, & venerabili die* (Dominica ſcilicet,) *mercatus, & placita, & ruralia quæcumque opera facere præſumant*. Tres autem ſunt mercatus, ut Toletus advertit l. 4. c. 24. primus, qui vix in anno, aut ter ſingulis fit annis, & nundinæ dici ſolent, & hæ non ſunt prohibitæ, aut ſi ſunt, conſuetudo obtinuit, licitas eſſe diebus feſtis, niſi aliquo loco conſuetudo contrarium obtinuerit, dum tamen ſacrum eudiator. Secundus eſt mercatus, qui ſingulis fit hebdomadibus, & hic non licet diebus feſtis, niſi in aliquo loco conſuetudo contrarium obtinuerit; Tertius tandem mercatus aſt emptiones, & venditiones particularium, quæ fiunt quotidie, & hæ etiam prohibentur in dicto Canone. Ita Toletus ad verbum loc. cit. Ex quibus deducitur, quod feſtivis diebus citara non licet, nec teſtes adducere, id eſt, juramentum judiciale exigere, vel proferre, aut ſententiam exequi, quæ ſi feratur, eſt irrita; nec licet vendare, vel emera res non neceſſarias, nec negotiari publica, vel privatim; immo contractus emptionis, locationis, permutationis, & ſimiles, quia intelliguntur nomine mercatus prohibiti; licet tamen die feſto excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informera, advocatum conſulere, conſilia conficera, eligere, &c. ut Buſemb. advertit l. 3. tr. 3. c. ult. quia hæc, & ſimilia ſtrepitum judicialem non requirunt. Ita Suarez, Layman, Filliucius, Bonacina, & alii Auctores cit.

74 Tertio dubitant Doctores de quibuſdam operibus, an ſervilia ſint, ac proinde, an diebus feſtivis ſint prohibita, ut ſunt iter facere, ſcribere, venari, pingere, uti muſicis in-

Digitized by Google

inſtrumentis, & ſimilia; & quidem Navarrus, Suarez, Azorius, & alii communiter dicunt non eſſe opus ſervile, nec diebus feſtis prohibitum iter facere, ſcribere, venari recreationis gratia, quod de piſcatione, & pictura aliqui etiam aſſerunt; appoſite autem additur illa particula recreationis gratia, quia Sylveſter, Angelus, & quidam alii rationabiliter dubitant, an tranſcribere, & pingere lucri cauſa, eademque ratione piſcari, & venari diebus feſtis licitum ſit, cum ejuſmodi opera mercenariorum, & ſervorum ſint propria, quando ob quæſtum, & lucrum principaliter fiunt, ac proinde ſervilia cenſeri poſſint, quare concludunt in diebus feſtis tutius eſſe ab illis abſtinere. Et quidem, ut ſingula breviter percurramus, tranſcriptio non eſt opus ſervile, nec proinde prohibitum in die feſto, ut clare oſtendunt Tamburinus, & Mons regalis noſter loc. cit. ſive enim gratis, ſive ex mercede, ſive ex officio, ſive alio modo fiat, ſemper eſt opus liberale, quia non differt ex his motivis ab ipſa actione ſcribendi, & Romæ paſſim Copiſtæ die feſto ſine ſcrupulo ſuum hoc munus publice exercent abſque ulla Superiorum reclamatione; ſic etiam iter facere, ſive id pedibus fiet, ſive equo, ſive lectica ab hominibus, equiſque portata ſemper licet, quo caſu omnia etiam itineri neceſſaria deferri poſſunt, quia hæc omnia cenſentur neceſſaria itineri, ut ſic, vel quia parva reputantur, vel certe quia conſuetudine ſunt recepta. Servilia item aliqui non putant venari, & aucupari etiamſi hoc fiat ob lucrum, licet alii contrarium ſentiant, & excuſent ſolum per conſuetudinem ad otium, aliaque pejora vitanda, item piſcari ſaltem in fluminibus recreationis gratia, piſcatio tamen moderata eſſe debet, quia laborioſa, & ex officio non licet. Pingere autem, & ſculpere opus ſervile cenſetur ſecundum communiorem, pertinent enim hæc ad vares artes mechanicas ſaltem ſic interpretante hominum uſu, licet Pictores contendant ſuam artem unam eſſe ex liberalibus; cum enim hæc opera ab iis communiter fieri ſoleant, qui aliis inſerviunt, judicanda ſunt opera ſervilia, ac proinde diebus feſtivis illicita, præſertim ſi fiant ob lucrum, & quæſtum, ac notabili temporis ſpatio. Tandem de aliis actibus corporalibus Muſicæ ornatum, pulſationis inſtrumentorum, agitationis corporum, quæ in ſaltationibus, choræis, & tripudiis fiunt, & aliis hujuſmodi, dicendum eſt nullum iſtorum operum proprie, & ſtricte loquendo eſſe ſervile, etiamſi mercenarie fiant, & ob quæſtum, quia ut dictum eſt, hoc naturam operis non mutat; & quidem de Muſica hoc manifeſte patet, quoniam inter artes liberales computatur; tum quia hæc omnia non ſunt proprie, & per ſe ſervorum opera, neque ad ſerviendum fiunt ex genere ſuo, ſed ad recreationem, & honeſtam aſtantium delectationem pariendam, & hic eſt communior, & probabilior DD. dicendi modus.

75 Hic tamen nonnulli advertunt ex D. Chryſ. hom. 8. de Ref. præſertim cum Abellius de tertio Decalogi præcepto §. 1. quod licet feſtis diebus poſt perſoluta Religionis officia honeſta aliqua, & moderata recreatio concedatur, & permittatur; ita tamen, inquit Chryſ. l. c. *Sanctorum dierum feſtivitas agi debet, ut relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum, ſed potius abſtinentes ab omni luxu, ebrietate, & laſcivia id efficere tentemus, ut quicquid tunc corporali abſtinentia non adipiſcimur, mentium puritate quæramus.* Unde plura ſunt opera, quæ quamvis ſervilia non ſint, propter tamen temporis exceſſum, quod in illis impenditur, diebus feſtis illicita cenſentur, ſiquidem hac ratione, & cum tali circumſtantia dierum illorum ſanctificationi omnino opponi videntur; nec enim a peccato excuſari poſſunt, qui ludis, choreis, commeſſationibus, venationibus & aliis ſimilibus totos dies feſtos tranſigunt, de quo gravi abuſu merito conqueritur D. Cyrillus Alexandrinus lib. 8. in S. Joan. cap. 5. his verbis: *Diebus ad exercenda opera ſervilia conceſſis unuſquiſque ſuo intentus eſt operi, & abſtinet a crapula, ludis, & vanitatibus: diebus autem feſtis paſſim concurritur ad cauponam, ad ludos, ad ſpectacula, ad choreas in irriſionem divini nominis, & diei prævaricationem, id ne eſt, o Chriſtiani, celebrare diem feſtum indulgere ventri, & inconceſſis voluptatibus habenas laxare, &c.*

76 Quarto docent communiter Doctores, in hujus præcepti tranſgreſſione materiæ levitatem a peccato ſaltem mortali excuſare poſſe, unde ſi quis in aliquo opere ſervili brevi temporis ſpatio occupetur, puta unius horæ, peccati mortalis reatum incurrere non cenſetur, dummodo tamen ſcandalum abſit. Item quæcumque opera etiam ſervilia feſtis diebus licita reddi poſſe ratione alicujus urgentis neceſſitatis, ſive publicæ, ut dicitur cap. *licet* de feriis, ſive privatæ, ut cum tempore meſſis agricolæ ad cavendum imminentis pluviæ damnum ſegetes, vel fœnum congregant, & exportant; qua etiam ratione pauperes artifices, ſi aliter familiam ſuam alere nequeant, diebus feſtis laborare poſſunt, dummodo ſcandalum abſit, maxime quando plures dies feſti ſimul concurrunt; quamvis in iis, & ſimilibus caſibus ſemper tutius ſit ſuperiorem adire, ſcilicet Epiſcopum, aut in ejus abſentia Parochum, & ab eo licentiam poſtulare. Charitas etiam erga proximum excuſare poteſt, per quam licent, & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & aliarum perſonarum miſerabilium, ne expenſis graventur; qua etiam ratione in parvis oppidis cauſæ civiles ruſticanorum agitari poſſunt ſi aliis diebus adeſſe nequeant. Conſuetudo quoque legitime præſcripta, & a Superioribus minime improbata quibuſdam operibus alias prohibitis a peccato excuſat, cum ſic liceat nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; hac etiam ratione licitum eſt molere præſertim in molendinis ad aquam, vel ventum, ut notat ex noſtris Monſregalis l. c. cap 7. & Aſteſanus tit. 23. ar. 3. in fine, quia cum officium horum molendinorum expleri poſſit ſine magna hominum opere, putat ſervandam eſſe regionis conſuetudinem non prohibitam a Prælatis circa feriationem a talibus operibus. Diſpenſatio tandem Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem, ut Superioris Religionum, imo & Parochi, quando difficilis eſt acceſſus ad Epiſcopum, ab obſervatione feſtorum excuſare poteſt. Aliæ etiam cauſæ aſſignari ſolent excuſantes a peccato facientes opera prohibita die feſto, quæ omnes ad ſeptem reduci ſolent, ut notat Navarrus, Suarez, Layman, Bonacina, Tamburinus, & alii Recentiores paſſim circa tertium Decalogi præceptum, quibus præivit Aſteſanus noſter loc. cit.

77 Quinto tandem dubitari ſolet, an ille peccet mortaliter, qui pluribus diebus feſtis aliqua parva opera ſervilia præſtat, quæ ſimul ſumpta magnam materiam videntur conſtituere, & notabilem temporis partem occupare. Affirmat Tolet. l.c. cum quibuſdam aliis, & ratio eſt, quia illa parva opera continuantur, & unam materiam notabilem integrant ad mortale ſufficientem. Negant probabilius Sanchez, Bonacina, Azorius, Reginaldus, Tamburinus, & alii communiter, & ratio eſt, quia cum cultus feſti ſit affixus diei, tranſeunte die tranſit quoque obligatio cum ipſo, & conſequenter opus ſervile uno die factum parvo temporis ſpatio continuatur cum opere ſervili alterius diei, & conſequenter non integrant unam materiam notabilem ad peccatum mortale ſufficientem, ſicut qui ſingulis diebus aliquos divini officii verſiculos prætermittit, qui ſimul ſumpti, & conſiderati materiam notabilem conſtituunt, mortaliter peccare non cenſetur, quia obligatio divini officii ad talem diem determinata eſt, & affixa, & tranſit cum ipſo die, atque ideo omiſſio verſiculorum in uno die facta, non continuatur cum omiſſione illorum in alio die facta. E contra vero mortaliter peccare cenſendus eſt ille, qui in eodem die feſto diverſis vicibus interpolatis modica quidem laborat, ſed ita ut unitim ad tempus notabile attendatur, & ratio eſt, quia plura illa opera ſervilia diſtinctis vicibus facta uno, eodemque die continuantur, & parva illa temporis intervalla violare in eodem die conflant unam notabilem violationem, ſicut ſi quis eodem jejunii die per diverſa temporis intervalla ſingulis vicibus modice comederet, jejunium violaret, quando modica illa unita notabilem facerent comeſtionem. Et ex hac doctrina ſolvitur alia difficultas, an mortaliter peccet, qui in cauſa eſt, ut multi eodem, aut diverſis diebus opera ſervilia præſtent, quæ licet reſpectu ſingulorum modicum, & exiguum quid cenſeantur, magnam tamen, & notabilem conſtituerent materiam, ſi ſimul acciperentur, & unirentur. Dicendum enim eſt non peccare mortaliter, quia unius opus nequaquam unitur cum opere alterius, idemque erit ſi ſinguli ſucceſſive per modicam horam in eodem die laborent, etiamſi uno poſt alterum laborante, totus dies occuparetur, quia pari modo unius opus cum opere alterius non connectitur, nec continuatur; ſicut ergo ſinguli ſic operantes in die feſto non cenſentur peccare mortaliter, ita neque Dominus jubens ſic illos laborare, quia non magis peccat, quam ipſi ſerviliter laborantes.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

78 QUoniam in hoc tertio Decalogi præcepto exterior Dei cultus præcipitur, ut ſupra dictum eſt, conveniunt Doctores duos præſertim ad ſanctificationem dierum feſtorum requiri; primum eſt, ut ab operibus ſervilibus abſtineatur; alterum eſt ut dies illi cultui divino, aliiſque piis operibus impendantur; poſtquam igitur declaratum eſt in præcedente articulo, a quibus operibus abſtinere debeant fideles feſtis diebus ex vi tertii hujus præcepti; nunc videndum eſt, quæ fidelibus facienda imponantur per hoc præceptum, & per quos actus, & per quæ opera Deus exteriori hoc cultu coli debeat, & quibus proinde operibus hujuſmodi feſtis diebus inſiſtendum ſit ad hujus præcepti obſervationem.

79 Primo itaque ex communi omnium conſenſu præ cæteris Religionis, & pietatis exercitiis, quæ ad debitam feſtorum celebrationem pertinent, hoc præceptum fideles omnes obligat poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, & uſum rationis adepti fuerint, ut Sacratiſſimo Miſſæ Sacrificio interſint cum ea devotione, & attentione, quæ tantum decet myſterium ſingulis Dominicis diebus, & aliis diebus feſtis, quæ ſub præcepto obſervari præcipiuntur; & hoc præceptum Eccleſiaſticum expreſſe habetur de Conſec. d. 1. cap. *Miſſas*, & eadem diſt. cap. *Omnes fideles*, & cap. *Si quis etiam*; ut Aſteſanus noſter advertit lib. 4. tit. 16. de auditione Miſſæ, & Monſregalis loc. cit. cap. 4. ac alii Recentiores paſſim, & ſatis conſtat ex univerſali, & continenti Eccleſiæ praxi. Tria autem præſertim requiri ad hujus præcepti ſatisfactionem docent Doctores communiter; primum eſt præſen-

ſentia moralis, & humana; unde non ſatis eſt, ſi cœperis vigilans intereſſe, & deinde obdormias, cum tunc præſentia moralis per ſomnum interrumpatur, non autem neceſſe eſt audire, vel videre, nam cæcus, & ſurdus ſatis præceptum adimplent. Alterum eſt debita attentio, qui enim corpore quidem præſens eſſet, ſed animo variis cogitationibus per aliquam notabilem Miſſæ partem deliberata diſtraheretur, præcepto non ſatisfaceret; unde hæc attentio conſiſtit ad minus in negatione diſtractionis externæ, ideſt, negatione ejus negotii, vel occupationis externæ, quæ ex ſe diſtractiva ſit mentis ab auditione Miſſæ, quale eſſet, v. g. velle hiſtoriam legere, confabulari, ludere, ſcribere, & ſimilia, ut docent Coninch. Hurtadus, Diana, Leſſius, Henriquez, Layman, Lugo, Tamburinus, & alii Recentiores ex D. Antonino, Durando, Sylveſtro, Medina, & aliis antiquioribus, quare audiens debet eſſe attentus ſaltem virtualiter, & in confuſo, itaut aliquo modo advertat, quid fiat; hinc ſi quis nunc attendet, nunc fabuletur, ut autem ſemper advertere poſſit, quid fiat, licet peccet irreverentia, non tamen damnandus eſt peccati mortalis. Tertium tamen, quod ad hujus præcepti ſatisfactionem requiritur, eſt, ut integra audiatur Miſſa uſque ad Sacerdotis benedictionem juxta Canon. 47. Concilii Agathenſis, & cap. *Cum ad celebrandas* de Conſec. d. 1. qui enim abſque juſta cauſa partem aliquam Miſſæ prætermittit, peccat venialiter quidem, ſi exigua ſit, mortaliter vero, ſi notabilis. Quæ autem ſit hæc notabilis Miſſæ pars, Doctores non conveniunt, aliqui enim eam eſſe exiſtimant, quæ a principio Miſſæ uſque ad Epiſtolam excluſive protenditur, ut Navarrus, Suarez, Toletus, Bonacina, & alii plures. Aliqui vero eam extendunt ad initium Evangelii, ut Sylveſter, Coninchius, Azorius, & alii. Quare ſecundum communem a mortali excuſantur, qui audiunt Miſſam a principio Epiſtolæ, vel ſecundum alios, Evangelii uſque ad finem, vel ab initio uſque ad Communionem: ſed de Miſſa alia plura dicamus diſp. ſeq. cum de præceptis Eccleſiæ tractabimus. Pro nunc addere ſufficiet, ab hoc præcepto excuſare impotentiam phyſicam, ut cum quis eſt in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus; ac etiam impotentiam moralem, cum ſcilicet, non niſi cum ſumma difficultate, vel gravi detrimento proprio, vel alieno temporali, vel ſpirituali Miſſam audire poteſt, ut ſi quis timeat eundo Eccleſiam ab hoſtibus in via occidi, vel ſi domum deſerat, a furibus expoliari, vel ſi infirmum ſolum relinquat, ne grave aliquod patiatur incommodum.

80 Secundo eſt difficultas, an qui diſcedit a loco, ubi dies feſtus colitur, teneatur audire Miſſam præveniendo, ſi eo mane perventurus eſt ad locum, ubi dies feſtus non celebratur. Affirmant Navarrus, Rodriquez, Clavis regia, Emmanuel Sa, Suarez, Graſſius, & plures alii, quorum ratio eſt, quia præceptum Miſſæ afficit ipſum, ubi ipſum deprehendit, & cum hujuſmodi præceptum non ſit ad aliquem horam certam determinatam, obliget ut quamprimum adimpleatur, ſi poſtea adimplere non poſſit. Negat Bonacina diſp. 5. quæſt. 4. punct. 3. cum Sanchez, & aliis quibuſdam, quorum ratio eſt, quia præceptum audiendæ Miſſæ obligat pro tempore matutino uſque ad meridiem, non vero ſimpliciter pro brevi illa hora matutina, aut pro tempore, quo quis futurus eſt extra terminos territorii, in quo dies feſtus celebratur. Unde ad rationem in oppoſitum reſpondet negando præceptum obligare ſummo mane ad Miſſam audiendam, ſed indifferenter obligare pro toto tempore matutino uſque ad meridiem, alioquin homines peccarent quoties Miſſam ſummo mane non audirent. Sed prima opinio probabilior, ac magis pia videtur, quia prævidens aliquod periculum, & impedimentum futurum adimpletionis præcepti, hujus adimpletionem prævenire tenetur, alioquin malitioſe illud prævaricari cenſeretur; ergo qui ſummo mane opportunitatem habet audiendi Miſſam die feſto prævidens fore, ut reliquo tempore Miſſam audire nequeat ob aliquod impedimentum, illam ſummo mane audire tenetur. Nec valet, quod Bonacina reſpondet, ſubditum teneri prævenire adimpletionem præcepti, quoties tempore impedimenti prævиſo adhuc reſpectu ipſius viget obligatio præcepti, non vero teneri prævenire adimpletionem, dum prævidet fore, ut ſubſequenti tempore exemptus remaneat ab onere præcepti. Non valet, inquam, imo hæc eſt manifeſta principii petitio, hoc enim eſt, quod modo diſputamus; & in dubium vertitur, an teneatur prævenire adimpletionem præcepti, qui ipſo adſtringitur, dum prævidet fore, ut ſubſequenti tempore ab onere illius exemptus remanebit; & quamvis præceptum audiendæ Miſſæ abſolute loquendo non obliget pro brevi illa hora matutina, ſed pro tempore matutino uſque ad meridiem; tamen in caſu poſito, quod prævideat impedimentum futurum adimpletionis præcepti, & videtur teneri prævenire adimpletionem præcepti, & conſequenter obligari pro illa brevi hora matutina; non quidem ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed data illa ſuppoſitione præviſionis impedimenti futuri adimpletionis præcepti, etiamſi prævideret fore, ut ſubſequenti tempore ab onere præcepti exemptus remanebit, ſic enim adhuc doloſe, & malitioſe videretur adimpletionem præcepti prætermiſiſſe.

81 Tertio eſt difficultas, An præter Miſſam teneamur ad aliquid aliud in die feſto. Affirmarunt antiquiores nonnulli quorundam Canonum auctoritatibus innixi, qui hoc docere videntur: nam in ſexta Synodo datur licentia iter agendi in die feſto ita dumtaxat, ut hujus occaſione Miſſæ, & orationes non prætermittantur; ergo orationes ſub eodem præcepto conſtituuntur, quo Miſſa. Item ex Concilio Carthaginenſi 4. c. 24. videntur fideles obligari ad audiendam concionem in die feſto, quando in publico Eccleſiæ conventu fit, & idem habetur Can. 10. Apoſtolorum, quod ſcilicet omnes fideles debent, qui ad Miſſas conveniunt, Sanctas Scripturas audire. Et idem etiam deducitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 5. cap. 2. & ſeſſ. 24. c. 4. de Reform. ubi præcipitur Epiſcopis, & inferioribus paſtoribus, ſeu Parochis, ut ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnioribus feſtis populis ſuis per ſe, vel per alios prædicent Verbum Dei. Communis tamen, & vera ſententia, ut refert Monſregalis noſter l. c. ar. 1. docet hoc præceptum colendi Deum die feſto, quatenus affirmativum eſt, non obligare ad exercendum intra illum diem alium actum externum divini cultus præter Miſſam, & ratio eſt, quia Eccleſia nihil aliud præcipit, nec invenitur ſcriptum aliud præceptum, nec traditione, nec conſuetudine habetur. Ita Navarrus, Suarez, Azorius, Layman, & alii Recentiores paſſim dicentes, quod eſto conſultum ſit iis, qui in Miſſa audienda die feſto impediti ſunt, ut alias orationes ad Deum fundant, non tamen id ab Eccleſia præceptum eſt, nam finis præcepti non cadit ſub præcepto, niſi quatenus intrinſece continetur in objecto, quod præcipitur, ut docet D. Thomas part. 2. qu. 110. ar. 9. & 10. at verus cultus Dei eſt quidam finis Eccleſiaſtici hujus præcepti, ſed non præcipitur in alia materia, ſeu objecto, niſi in hoc determinato, ut Miſſa audiatur. Nec auctoritates adductæ aliud convincunt, ex verbis enim eorum non præcipiuntur aliæ orationes ex vi hujus præcepti, præter illas, quæ in Miſſa fiunt, & quibus cum debita attentione debent illi aſſiſtere, vel ſi intelligantur de aliis, continent conſilium, non præceptum, aut certe indicant tantum finem præcepti, qui hujus non ſemper cadit ſub præcepto, ut dictum eſt. Nec etiam ullum eſt præceptum obligans in rigore, & per ſe ad audiendam concionem in die feſto, ut conſtat ex communi uſu, & ſenſu fidelium, & fortaſſe tempore illo hoc ſtatutum fuit ad majorem Fidei Chriſtianæ propagationem, quæ neceſſitas nunc non adeſt. Denique neque in Concil. Trident. id præcipitur, dicit enim Paſtores Eccleſiæ ex officio teneri prædicare Verbum Dei, & docere, ac inſtruere populum, & determinat, ut ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnioribus feſtis hoc faciant, *ubi id commode fieri poteſt*, unde non tam rigoroſe, & præciſe id præcipitur, ut peccante graviter cenſeantur, ſi interdum, vel ſæpius illud omittant, non enim utitur Concilium verbis talem, ac tantam obligationem inducentibus; ſed mandat, ut id faciant illis diebus, & aliis per Quadrageſimam, & Adventum, ſi ita oportere duxerint, ut ibi additur, & alias quotieſcumque id opportune fieri poſſe judicabitur, ut notat Monſregalis loc. cit.

82 Quarto eſt etiam difficultas, An præter cultum externum in die feſto teneamur etiam ad internum. Scotus noſter 3. d. 37. §. *Quantum ad ſecundum*, affirmare videtur, loquens enim ibi de præcepto diligendi Deum ſuper omnia, & de tempore determinato, quo id præceptum obliget, habet hæc formalia verba. Quando autem ſit hoc, forte determinavit illud præceptum divinum, *Sanctifica Sabbatum*, & maneat unuſquiſque apud ſe, ideſt, recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum. Et Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico de conſec. d. 2. cap. *Miſſas* & idem ſentire videtur Caietanus tom. 2. opuſc. tract. 4. ubi ait, quod qui tenetur audire Miſſam die feſto, tenetur non ſolum corpore intereſſe, ſed etiam mente, quia præceptum Eccleſiæ omnibus factum de intereſſendo ſacrificio intelligendum eſt more humano, ut ſcilicet interſint, ut rationabile, atque ita concludit populum obligari ad Miſſæ cultum intereſſendum corpore, & mente, cum animo vacandi Deo, quantum Deus dederit; hoc autem nequit facere non poterit, niſi mentem elevando, & actum dilectionis Dei ſuper omnia exhibendo. Angelus etiam verbo *Feria* nu. 41. dicit, quod tenentur homines, ad eliciendum actum contritionis in diebus feſtis, ſi ſint in peccato mortali. Verum communis, & verior opinio docet præter cultum externum in die feſto audiendi Miſſam non teneri ad ullum actum internum mentis, niſi quantum ſufficit ad attentionem ad Miſſam debitam modo ſuperius explicato, & Navarrus in Manuali cum pluribus aliis, & communis ſententia docet non teneri homines ad actum internum dilectionis Dei ſuper omnia, aut contritionis in diebus feſtis; & hujus opinionis videtur etiam eſſe Doctor noſter loco citato, licet pro oppoſita citetur, dum ait quantum ad cultum Deo exhibendum in diebus feſtis Eccleſiam hoc ſpecificaſſe quantum ad Miſſam audiendam; ergo de mente ipſius ad nullum actum tenemur internum contritionis, vel dilectionis Dei ſuper omnia; & obligationem actus interni tribuit ſanctificationi Sabbati in lege veteri, non autem Dominicæ diei in lege Evangelica, ut evidenter conſtat ex ejus verbis ſupra relatis, quare non puto a communi opinione recedendum.

83 Quinto tandem ex dictis in hac quæſtione infertur cum

Abel-

Abellin de tertio Decalogi præcepto ſect. 2. §. quot modis in hoc præceptum peccetur, etenim ex dictis art. 1. deducitur contra hoc præceptum peccare, qui diebus feſtis contra Eccleſiæ prohibitionem opera exercent ſervilia abſque ulla legitima cauſa, & qui alios ad id cogunt, vel inducunt, ac etiam Superiores ſibi ſubditos permittentes diebus feſtis operibus illis ſervilibus vacare. Item qui diebus illis officinas tenent apertas ad merces vendendas victui quotidiano minime neceſſarias, & qui citra neceſſitatem aliquid vendunt, vel emunt, præſertim ſi in emptionibus, & venditionibus illis tempus aliquod notabile impendatur. Item Judices, ac illorum Officiales diebus feſtis judiciales actus exercentes abſque ulla urgente neceſſitate; & tandem qui totos dies feſtos, aut maximam illorum partem commeſſationibus, choreis, ludis, ac aliis actionibus vanis impendunt. Deinde ex dictis in articulo deducitur graviter contra hoc præceptum peccare qui diebus feſtis Miſſam audire omittunt, vel integram non audiunt; vel ſi præſentes fuerunt, non tamen cum debita attentione adſtiterunt, & partem aliquam ejus vanis cogitationibus, & ſuperfluis confabulationibus deliberata diſtraxerunt; ac denique peccare Patres familias, & alios Superiores, quia a filiis & ſubditis Miſſam diebus feſtis audiri parum curant, & negligunt.

QUÆSTIO QUINTA.

De quarto Decalogi præcepto.

84 EXplicatis hactenus primæ tabulæ præceptis Dei cultum, honorem, & amorem reſpicientibus, nunc ad præcepta ſecundæ tabulæ procedendum eſt, quæ ad proximi dilectionem pertinent, exordio ab illo deſumpto, quod Exodi 20. primum obtinet locum, & illis exprimitur verbis: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.* Ratio autem ordinis, & connexionis, ſeu continuationis hujus quarti præcepti ad tria alia præcedentia primæ tabulæ eſt, quia cum præcepta Decalogi nos ordinent ad dilectionem Dei, & Proximi, hoc quarto præcepto præcipitur ordinatio honoris ad proximum ſuum; inter proximos autem maxime obligamur parentibus, & ideo immediate poſt præcepta nos ad Deum ordinantia, tanquam ad ultimum finem, & univerſale principium noſtri eſſe, ponitur præceptum nos ordinans ad parentes, qui ſunt particulare principium noſtri eſſe; & quoniam præter obligationes generales, quæ unumquemque proximorum ſpectant, ſunt aliquæ ſpeciales filiorum erga parentes, & viciſſim parentum erga filios, quæ hoc quarto Decalogi præcepto præſcribuntur, iſtæ ſunt in præſenti quæſtione explicandæ; quamvis enim in hoc præcepto expreſſa mentio non fiat amoris, & honoris parentum erga filios; nihilominus ſubintelligitur, ut Bonac. advertit diſp. 5. qu. un. punct. 1. ex D. Antonino p. 2. tit. 14. c. 4. cum ipſamet natura parentes in amorem, & honorem filiorum ſufficienter inclinet, opus non fuit hoc debitum exprimere, quia vero filii in honorem, & amorem parentum ita non ſunt propenſi, ideo in hoc præcepto facta fuit expreſſa mentio honoris filiorum in parentes; & hæc omnia docet etiam Aſteſanus noſter l. 1. tit. 24. ar. 1. in fine, & ante omnes D. Bonav. 3. d. 37. dub. 4. litterali.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes.

85 DOcet Catechiſmus Romanus nomine honoris parentibus exhibendi tria præcipue ſignificari, reverentiam ſcilicet, amorem, & obedientiam, quibus aliqui addunt ſuſtentationem, ut Aſteſanus, & Bonacina loc. cit. quæ ad amorem reduci poteſt; hos ergo quatuor actus, in quibus honor parentibus exhibendus præſertim conſiſtit, in hoc articulo explicabimus incipiendo ab actu reverentiæ parentibus debitæ, quem quidem ait Aſteſanus loc. c. eſſe actum cujuſdam virtutis ſpecialis, quæ pietas dicitur, & a Tullio pars juſtitiæ ponitur, cum enim ad rationem juſtitiæ pertineat, quod debitum alteri reddat, ubi invenitur ſpecialis ratio debiti alicui perſonæ, ibi eſt virtus ſpecialis ſub juſtitia contenta; debetur autem aliquid alicui ſpecialiter, quia eſt principium producens in eſſe, & gubernans; hoc autem principium pietas reſpicit, in quantum parentibus, & patriæ, & his qui ad hoc ordinantur, officium, & cultum impendit, & ſic patet, quod pietas eſt virtus ſpecialis ad juſtitiam reducibilis, & quod ad eam pertinet honorem parentibus exhibere. Ita Aſteſan. loc. cit.

86 Primo, itaque ratione pietatis tenetur filius parentibus ſuis reverentiam exhibere; quod non ſolum ex verbis hujus quarti Decalogi præcepti deducitur, *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*, ſed etiam ex ipſo jure naturæ, cui hoc nititur præceptum; jus enim naturæ dictat reverentiam eſſe parentibus exhibendam, non tantum interiorem, quæ fit per recognitionem Superioris, & per quemdam timorem filialem, ſed etiam exteriorem, quæ verbis exhibetur, & aliis ſignis, ſcilicet, de eis honorifice loquendo, aſſurgendo, caput inclinando, famulando, & ſimilibus, quare olim edixerat Deus Exod. 21. *Qui maledixerit Patri, vel Matri morte moriatur*; unde contumeliæ, convitia, irriſiones, & alia ſimilia peccata, quæ in aliis perſonis plerumque ob levitatem materiæ venialem malitiam non tranſcenderent, ſi hæc in parentibus fiant, ob circumſtantiam perſonæ ſecundum communem Doctorum, ut plurimum mortalia cenſentur; & hac eadem ratione ſi filius parentem percutiat, etiamſi percuſſio ſit levis, imo ſecundum aliquos etiamſi ſolum manum attollat ad verberandum, peccatum mortale committit, & ſolummodo intermineri gravis reſpectu illius injuriæ cenſetur. Ita Navarrus, Graffius, Reginaldus, Clavis regia, Bonacina, Tamburinus, & alii paſſim. Item ſi parentes deſpiciat, & agnoſcere nolit, eo quod ſint pauperes; quod ſi tamen exterius tantum diſſimulet, & nolit apud ſe habere ex juſta cauſa, dummodo de neceſſariis provideat, a peccato gravi eum Bonacina excuſat loc. cit. eo quod rationabiliter non ſint inviti, ut ſi v. g. hoc faciat ad vitandum damnum honoris, divitiarum, aut vitæ, quod alioquin illis cognitis incurreret, tunc enim parentes rationabiliter id ægre ferre non debent, nec injuriæ adſcribere, ſed pro filii bono conſentire tenentur tali diſſimulationi. Demum graviter etiam peccat filius contra hoc præceptum, ſi parentes in foro externo etiam de vero crimine accuſet, exceptis tamen criminibus hæreſis, proditionis patriæ, vel conjurationis in Principem, cum non eſt alius corrigendi modus; unde a mortali filius excuſatur, qui parentes infames, aut proditores, vel hæreticos dedignatur, juſtam enim habet dedignationis cauſam in tali caſu, cum bonum commune ſit privato præferendum, tum quia ut ait Aſteſan. loc. cit. honorem Patris cœleſtis tenetur præferre honori patris carnalis, unde in tali caſu ait tenere Evangelicum illud: *qui honorat Patrem, & Matrem pluſquam me, non eſt me dignus*, ſic etiam Bonac. diſcurrit loc. cit. cum Doctoribus allatis.

87 Sed difficultas eſt, An ſi Princeps det liberam facultatem occidendi proſcriptos a patria, liceat ne filius patrem occidere poſſit. Affirmant Juriſconſulti nonnulli, tum quia filius negare debet alimenta patri proſcripto; ergo & poterit occidere; tum quia alicubi adſunt leges, ut qui proſcriptos occiderit, certam mercedem conſequatur, a cujus conſecutione filii non excluduntur. Negant Layman, Tamburinus, & alii Summiſtæ, quia id graviter, atque ideo mortaliter cum Charitate repugnat, & pietate, qua filius Patrem amplecti debet, & ajunt leges illas, quæ filium non excipiebant, jam deſiiſſe, & expiraſſe, quia impiæ ſunt, ut & impium eſſet alimenta denegare patri proſcripto, quod Layman etiam extendit ad parentes reſpectu filii, & ad uxorem reſpectu mariti. Quæres, an in aliquo caſu liceat filio patri ſuo manus violentas inferre. Reſpondet Monſregalis noſter de quarto Decalogi præcepto c. 3. tunc ſolum licere, quando filius vult ſeipſum tueri a nece, quam ubi pater intentat inferre, ſi alio modo ſe tueri non poſſit, aut quando arma capit, ut Rempublicam, Principem defendat, pro quo citat Azorium, & alios. Cæterum, quamvis id in primo caſu concedi poſſit, ac debeat, negat tamen Tamb. l. 5. c. 2. id concedi poſſe in alio caſu, quod probabilius videtur, & ait tantum prohiberi poſſe filium, ne patri alimenta miniſtret, id enim quid negativum eſt, at non poſitive interficere poſſe.

88 Secundo ratione pietatis tenetur filius ſpeciali modo ad amorem erga parentes, adeo ut odium parentum longe gravius peccatum ſit odio cujuſcumque alterius perſonæ, qua de cauſa Navarrus, Toletus, Tamburinus, & alii dicunt hanc circumſtantiam perſonæ parentum in peccato odii eſſe in confeſſione aperiendam, utpote conſtituentem peculiarem impietatis ſpeciem. Neque ſufficit amor internus, ſed tenetur filius ſigna etiam externæ benevolentiæ parentibus oſtendere in occaſione neceſſitatis, ſive corporalis, ſive ſpiritualis; ex quo deducitur amorem, quo filii parentes proſequi tenentur, primo conſiſtere in fuga odii, quod eſt præceptum negativum de non habendo odio parentes, deinde in exhibitione ſignorum amoris, quod eſt præceptum affirmativum ad amorem poſitivum parentum obligans, ſaltem cum ſubeſt neceſſitas corporalis, vel ſpiritualis, quia judicio viri prudentis ſigna amoris exhibere tenentur, v. g. alimenta, & alia ad victum neceſſaria eis ſubminiſtrare, ſi in gravem egeſtatem redacti fuerint; ſi in ægritudinem inciderint, vel in carcerem ſint detruſi, illos viſitare, & quantum in ipſis eſt ſubvenire & ſuccurrere, ut priſtinam ſanitatem, vel libertatem recuperare poſſint; & a fortiori curare, ne abſque digna Sacramentorum ſuſceptione migrent ex hac vita, ne opera pia eorum teſtamentis præſcripta diu differantur, & tandem ne ſuffragiis Eccleſiæ, & aliis ſubſidiis poſt mortem debitis fraudentur. Unde colligitur graviter peccare filios contra amorem parentibus debitum, ſi ſigna odii parentibus oſtendant, eoſque aſpere tractent, ſi eis non ſubveniant in gravi neceſſitate corporali, vel ſpirituali; ſi non impleant eorum teſtamenta, & legata, modo ſint hæredes; ſi grave malum, v. g. mortem illis optent, & ſimilia, ut quamprimum in hæreditatem ſuccedant. Ita Navarr. Reginald. Fill. Tolet. Bonacin. Tambur. & alii paſſim.

89 Sed hic oritur dubium, An ſi pater nulla bona filio relinquat, teneatur hic ex propriis bonis ſolvere debita patris. Affirmant quidam Juriſperiti innixi L. his ſolis ff. de condict. indebit. in qua ſancitur, ſi quis rem alienam acceperit, & res illa in utilitatem alterius fuerit conceſſa, teneri hunc tertium ad ſolutionem, ſi is, qui accepit, non ſolverit, & hoc etiam affirmant de mutua pecunia a Patre accepta, quæ

sa-

Digitized by Google

expenſe fuit pro alimentis ejuſdem filii. Negant Molina, Regin. Sanchez, Tamburin. & quidem probabilius, cum aliis Summiſtis, & ratio eſt, quia mutui repetendi obligatio eſt perſonalis, quare cum filius nomine ſuo pecuniam illam non ſuſceperit, nihil omnino debebit; quod etiam quoad pecuniam pro filii alimentis ſuſceptam, de qua major eſt difficultas, affirmari debet; quia Pater filium alere tenetur, & hic jus habent adverſus Patrem alimenta petendi, qua de cauſa mutuum illud a genitore acceptum ſemper contra illum urgebit, & cadat, & non adverſus filios. Quod etiam probatur a pari, ſicut enim deficientibus viri bonis uxor regulariter non tenetur debita viri ſolvere, etiam ad ipſammet uxorem, & ad familiam alendam contracta, quia utremque alere marito incumbit, & non uxori; ita pariter in caſu poſito, ſi bona paterna non ſuperſint. Neque urget lex in oppoſitum adducta, illa enim ſolum habet locum, cum tertius pecuniam accepit ex cauſa lucrativa, non autem onerosa, at filius alimenta conquiſivit ex cauſa onerosa, quia ipſi omnino a Patre debebantur.

90 Tertio tenentur filii obedire parentibus, unde Apoſtolus pluribus in locis illud inculcat: *filii obedite parentibus veſtris*, ad Epheſ. 6. & quidem in primis eis obedire tenentur in his, quæ ſpectant ad bonos mores, itaut mortaliter peccent, ſi cum pertinacia reſiſtant patri præcipienti, ne ſcortentur, ne ludis prohibitis vacent, ne pravas converſationes foveant, & ſimilia: item obedire tenentur in iis, quæ ad domus gubernationem pertinent, itaut ſi obedire recuſent in re gravi, & alicujus momenti, graviter peccent, maxime ſi ex contemptu id faciant, vel animi obſtinatione. Non tamen obedire tenentur in rebus pravis, quia tantum in iis rebus obedire tenentur in quibus ſunt illis ſubjecti, in rebus autem pravis filius non eſt patri ſubditus, quia præceptum, & voluntas Dei præferenda eſt præcepto, & voluntati patris; nec etiam in iis obedire tenentur, quæ pertinent ad vitæ ſtatum in materia Religionis, aut Matrimonii; ut diximus l. 4. ſent. diſp. 7. de Matrimonio qu. 8. ar. 1. num. 245. ex quo infertur filium licite poſſe inſcio, & non admonito patre Religionem ingredi, ſi ſciat patrem de hac re admonitum reclamaturum, & injuſte impediturum, in his enim, quæ ad perfectiorem vitæ ſtatum pertinent, filius non eſt patri ſubditus. Quamvis autem filius poſt pubertatis annos directe parentibus non ſubjiciatur in his, quæ ad vitæ ſtatum amplectendum, puta Religionis, vel Matrimonii, pertinent, ut docent D. Thomas 2. 2. qu. 189. ar. 6. & Scotus 4. d. 27. qu. 2. plures tamen, & graves Doctores docent filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris uxorem ducit conditioni ſuæ minime convenientem, ut loc. c. diximus, ac etiam filium teneri ab ingreſſu Religionis abſtinere, ut parentibus ſubveniat, quos videt ad extremam neceſſitatem redactos, aut brevi redigendos prævidet, ut mox dicemus. Et quamvis etiam filius ſemper mortaliter peccet non obediendo patri in iis, in quibus illi ſubjectus eſt, ſuppoſita gravitate materiæ; tamen ex levitate materiæ a mortali excuſari poteſt, ut conſtat ex regulis generalibus de gravitate, & levitate peccatorum; imo etiam a veniali interdum excuſari poteſt; ſi pater aliquid filio imperet non intendens illum obligare ad obediendum obedientia ſibi debita; præceptum enim non obligat ultra præcipientis intentionem. Ita de obedientia filiorum parentibus debita diſcurrit etiam Bonacina l. c. punct. 4. cum communi Doctorum, quos ibi refert; & Aſteſ. noſter ante omnes loc. cit. ar. 3.

91 Hic diſputari ſolet, An pater licite poſſit retrahere filium a Religione, ſeu ejus ingreſſum in Religionem impedire; de quo puncto ſufficienter tractavimus diſ. 8. de Reſtitutione in particulari qu. 1. ar. 2. & difficultas reſoluta eſt juxta doctrinam Scoti 4. d. 16. qu. 3. in ſolutione ad 3. prin. Unde hic ſolum addere ſufficit, quod cum Pater licite id facere nequeat, niſi prætextu præſertim paupertatis, & neceſſitatis, ut hoc motivum ſit licitum, & ſufficiens ad impediendum ingreſſum filii in Religionem quinque ſunt neceſſaria, ut notat Monſregalis noſter l. cit. cap. 4. ex D. Th. 2. 2. qu. 101. ar. 4. Primum eſt, ut neceſſitas ſit præſens, vel proxima. Secundum, ut ſit extrema, vel quaſi extrema. Tertium, ut filius remanendo in ſæculo poſſit ſubvenire neceſſitati parentum de præſenti, ideſt, quamdiu durat ipſa neceſſitas, & ingrediendo Religionem non poſſit. Quartum, ut non ſit alius, qui poſſit, & velit ſubvenire. Quintum, ut filius remanens in ſæculo non habeat probabile periculum ſalutis ſuæ ſpiritualis, ideſt, quod in ſæculo non poſſit evitare aliquod peccatum mortale, vel ejus proximam occaſionem, a quo tamen periculo liber fieret per Religionis ingreſſum. Et ratio hujus eſt quia unuſquiſque ex ordine Charitatis propriam ſalutem ſpiritualem magis diligere, & procurare tenetur, quam corporalem aliorum etiam proximorum, & parentum, ut adhuc magis conſtabit ex modo dicendis.

92 Quarto tandem tenentur filii ſubvenire parentibus tam in neceſſitate ſpirituali, quam corporali, modo ſubvenire, & ſuſtentare valeant, & ratio deducitur ex proxime dictis, quia filii ſpeciali modo tenentur ratione pietatis ad amorem erga parentes, non poſſunt autem eos vere diligere, niſi tempore neceſſitatis eis ſubveniant. Ita D. Thomas l. c. Toletus, Reginaldus, Clavis regia, Bonacina, & alii Theologi paſſim: difficultas ſolum eſt an propter ſubventionem parentum poſſit filius dimittere ingredi Religionem, vel ab ea egredi; quæ difficultas reſolvenda eſt conſequenter ad nuper dicta, quod neceſſitas qua premuntur parentes, vel eſt extrema, vel ſaltem gravis, quæ talis hoc loco dicitur, dum pater vivere quidem poſſit ſine alterius ope, sed viveret cum notabili jactura ſui ſtatus, & maximo ſuæ conditionis detrimento, ut mendicando, & famulando aliis. Si neceſſitas non ſit extrema, nec gravis, ſed communis, vel nulla, in tali caſu inquit Aſteſanus l. c. prætermitti poſſunt officia pietatis in parentes propter Religionis divinum cultum, & in hoc ſenſu ait D. Hieronymum eſſe locutum in Epiſt. ad Heliodorum. Per calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem, ad vexilla Crucis evola, ſummum genus pietatis eſt fuiſſe crudelem. Si vero neceſſitas parentum eſt extrema, vel ſaltem gravis, non debet eis relictis Religionem ingredi, quia tranſgrederetur præceptum de honoratione parentum; tenetur n. filius ex præcepto pietatis ſubvenire parentibus in extrema, vel gravi neceſſitate conſtitutis, & præceptum ſemper eſt præferendum conſilio, qualis eſt Religionis ingreſſus, & hoc intelligitur non ſolum de neceſſitate præſenti, ſed etiam ſi probabiliter futura credatur; & de proximo, ut præterea Doctores advertunt, & de neceſſitate parentum præciſe, non autem fratrum, ſororum, vel aliorum propinquorum; non enim ita ſtricto præcepto tenetur iſtis ſubvenire, ſicut illis, & conſequenter neque ob neceſſitatem iſtorum tenetur ſe tanto bono privare ſicut tenetur ad ſubveniendum neceſſitati illorum, dum aliter ſubvenire non poteſt, niſi in ſæculo remaneat. Et tandem in caſu propoſito non ſolum tenetur filius dum eſt in ſæculo, ab ingreſſu Religionis abſtinere, ſed etiam tenetur tempore Novitiatus egredi, ut dictæ neceſſitati parentum ſubveniat, quia in utroque caſu eadem ratio militat, ut Bonacina advertit loc. c. punct. 5. cum pluribus aliis Doctoribus ab ipſo adductis.

93 Major difficultas eſt, ſi neceſſitas parentum poſt profeſſionem filii ſupervenerit, an licite poſſit, & teneatur a Religione egredi ad eam ſublevandam. Reſpondetur cum communi DD. quod ſi ea neceſſitas ſit extrema, tenetur egredi ad tempus ſi aliter neceſſitas parentum ſublevari non poſſit, petita tamen prius ſui Superioris licentia, & facultate, licet non obtenta, ſi autem neceſſitas ſit gravis tantum, in qua utcumque poſſint vivere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Superior permiſerit; & in his caſibus poſt Religionis egreſſum tenetur deferre habitum, & ſervare vota, & præcepta Religionis eo modo, quo commode poteſt, quia per egreſſum ad tempus non eximitur ab obligationibus, quas per profeſſionem contraxit. Dixi *ad tempus* quia ſublevata parentum neceſſitate profeſſus Religioſus tenetur voti Deo facti debet ad Religionem redire, in qua prius per profeſſionem vota Religionis emiſerat; ſublata enim cauſa remanendi in ſæculo non poteſt amplius in eo remanere, quia votum profeſſionis in tali caſu non tollitur, ſed differtur. Ita Monſregalis loc. c. Bonacina, Leſſius, Toletus, Fillucius, Sanchez, Buſem. & alii DD. communiter.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſint obligationes parentum erga filios.

94 Sicut filii erga parentes, ſic etiam parentes erga filios ad aliqua Charitatis officia obligantur, & nomine parentum intelliguntur non tantum genitores, ſed etiam aſcendentes, v. g. avus, proavus, &c. quia ergo, ut fert adagium, per naturam ſenſualitatis amor potius deſcendit, quam aſcendat, ex hoc parentum amore erga filios tria potiſſimum parentes illi debent. Primum eſt alimentatio neceſſaria. Secundum eſt inſtructio in Fide, Religione, & bonis moribus. Tertium eſt cura, ſtudium, & diligentia, ut in certo vitæ ſtatu pro conditione perſonæ filius collocetur. Ita Toletus, Azorius, Reginaldus, Bonacina, Fillincius, Tamburinus, Monſregalis noſter, & alii Doctores communiter, quæ tres obligationes ſunt in præſenti articulo breviter explicandæ.

95 Primo itaque tenentur parentes gravi obligatione juris naturalis conſervationem, & educationem liberorum curare hoc eſt, alimenta, & alia vitæ adjumenta neceſſaria eis ſubminiſtrare; quod intelligendum eſt, quamdiu illis indigent, nec ſibi providere poſſunt, & appellatione alimentorum intelliguntur victus, veſtitus, habitatio, medicinæ, quibus adverſæ valetudini corporis ſuccurritur, & ſimilia; unde graviter peccant parentes, qui ſine juſta cauſa prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt, quia ſic filios deſerere, & derelinquere videntur contra naturalem, & paternam pietatem; dixi ſine juſta cauſa, quia ſi juſtam habeant exponendi cauſam, non peccant, ut ſi pater exiſtat in valde gravi neceſſitate, vel periculo vitæ, aut infamiæ, nulli enim adſcribitur culpæ, quod quis juſta de cauſa facit, cum prudenter operari cenſeatur. Unde mater tenetur, ſub veniali tamen prolem lactare proprio lacte, niſi juſtam habeat excuſationem, & in tali caſu tenetur ſub mortali bonam nutricem quærere, quæ non ſit morbo infecta; item ſecundum jura tenetur uſque ad finem anni tertii prolem alere, poſtea vero ejuſdem prolis educatio ſpectat ad patrem uſque ad emancipationem; limita tamen, niſi hic eſſet pauper, & Mater dives. Pater autem tenetur proli alimenta ſub-

Digitized by Google

ſubminiſtrare, niſi tamen aliunde ſe alere poſſit, & non indigeat, & hoc non tantum de legitima prole intelligendum eſt, ſed etiam de ſpuria, in quo jus civile a Canonico correctum eſt juxta cap. *Cum haberet*; deinde etiam dotem filiæ conſtituere, quia dos ſuccedit in locum alimentorum, quod ampliandum eſt etiamſi filia Monaſterium ingredi velit, quia ſpirituale conjugium favorabilius eſt temporali ex Autent. de Sanct. Epiſcopis collat. 9. ac etiam ſi filia invito parente nubat, quia nullo jure ſufficienter probari poteſt patrem ob id eximi ab onere tradendi dotem, quam alias tradere tenebatur. Unde graviter parentes peccant, ſi diligentiam ſaltem mediocrem non adhibeant, ut bona acquirant, quibus filii alantur, & hæreditatem habeant juxta ſui ſtatus conditionem; item ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant ad liberos honeſte ſecundum ſuum ſtatum educandos, & dotandos, & tandem ſi ſine juſta, & legitima cauſa filiæ dotem negent, vel filium exhæredent, ut quia vult Religionem ingredi, vel quia ipſis invitis nupſit, vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit; ſicut enim pater ſuos liberos dotare tenetur pro matrimonio, vel Religionis ingreſſu, ita etiam ad ſacros ordines ſuſcipiendos. Ita Azorius, Reginaldus, Filliucius, Bonac. Buſemb. & alii DD. ſupracitati.

96 Secundo tenentur parentes gravi obligatione inſtruere liberos per ſe, vel per alios in neceſſariis ad ſalutem, unde procurare tenentur, ut rudimenta fidei addiſcant, ſcilicet Orationem Dominicalem, Symbolum Apoſtolorum, præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, & alia, quæ ſalutem æternam, & ſpirituale animæ bonum ſpectant. Debent etiam illos verbis, & exemplis ad bonos mores inducere, & chriſtiane vivendum, & a peccatorum occaſionibus avertere, eoſque delinquentes non ſolum ita, ſed ex charitate corripere, nec ulla ratione permittere malorum conſortia illos habere, & quantum in ipſis eſt, omni diligentia curare, ut legis mandata obſervent, Eccleſiæ præcepta cuſtodiant, ab omni peccato abſtineant, & virtutes amplectantur, & bonis actibus, & diſciplinis inſtruantur. Unde graviter peccant parentes, ſi negligant, ut filii fidei rudimenta addiſcant, bonis moribus imbuantur, mandata Dei, & Eccleſiæ obſervent, & a peccatis abſtineant; item ſi conſilio, vel malo exemplo ipſos depravent, ſi occaſiones peccandi ab eis non avertant, & in locis ac domibus ſuſpectis habitare permittant, eoſque diſſolutos non objurgent, ac puniant, quod tamen etiam moderate fieri debet, nam etiam peccaret pater immoderate filium verberans, ut ſi v. g. notabilem læſionem filius ex tali percuſſione pateretur, ut notat Bonacina loc. cit. ex Soto, Sylveſtro, Reginaldo, Molfeſio & aliis juxta illud Apoſt. *Patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros*, ubi etiam addit teneri Patrem facere ſumptus, & expenſas, ut filius in litterarum ſtudia incumbat; ſicut cæteri patres ejuſdem conditionis in eadem patria conſueverunt. Ratio horum eſt, quia puerorum animus in tenera, ac puerili ætate eſt tamquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, & ſicut facile cura, & diligentia parentum ducuntur in bonum, ita eorum incuria, & negligentia facilius mali evadant juxta illud Proverb. 22. *Adoleſcens juxta viam ſuam ambulans, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea*, & ut Horatius inquit, *Quo ſemel imbuta recens ſervabit odorem teſta diu*, & ideo parentes in corrigendis filiis, eiſque bonis moribus imbuendis negligentes graviter peccant, & ſæpe etiam in hac vita a Deo puniuntur, ut conſtat de Heli 1. Reg. 2.

97 Tertio tenentur etiam parentes liberis relinquere libertatem circa electionem ſtatus, itaut eum eligere ſinant, ad quem ipſos a Deo vocari cognoverint, itaut neque ab aliquo bono ſtatu amplectendo eos invitos retrahant ſine juſta, ac legitima cauſa; neque e contra ad ſtatum aliquem, ſive Religionis, ſive Sacerdotii, ſive Matrimonii amplectendum invitos cogant, quia ut ait Aſteſanus loc. cit. quilibet ingenuus eſt liber quantum ad pertinentia ad diſpoſitionem ſui ſtatus. Unde graviter peccant parentes, ſi abſque juſta cauſa filios impediant, ne Religionem ingrediantur; ſi poſt emiſſa continentiæ vota in ætate deliberandi vi, aut dolo ab eorum impletione retrahant, vel eos cogant, & conſulant ad conjugium eligendum; item ſi eos invitos dolis, aut minis, niſi in caſibus in jure permiſſis, ad ingreſſum Religionis, aut ſuſceptionem habitus, aut profeſſionem cogant, unde Concil. Trid. ſeſſ. 25. de Regular. cap. 18. excommunicat cogentes ad Monaſterium filias his verbis. Anathemati Sancta Synodus ſubjicit omnes, & ſingulas perſonas cujuſcumque qualitatis, vel conditionis fuerint, fulgantes, ſi quomodocumque coegerint aliquam Virginem, vel Viduam, aut quamcumque aliam mulierem invitam, præterquam in caſibus in jure expreſſis ad ingrediendum Monaſterium, aut habitum ſuſcipere, vel admittendam profeſſionem, quique conſilium, auxilium, vel favorem dederint, ſcientes eam non ſponte ingredi Monaſterium, vel habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere: hæc Conc. loc. cit. ubi ſimili quoque anathemati ſubjicit eos, qui ſanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem velum accipiendi, vel voti emittendi quomodocumque ſine juſta cauſa impedierint, & tales ſunt omnes illi, qui per vim directe, vel indirecte illatam fœminæ ejus voluntatem impediunt, ideſt, per dolum, vel graves minas, & ſimilia.

98 Quarto, quoniam, ut docet Conc. Colon. & alii Doctores in explicatione hujus præcepti, nomine parentum, & præſertim Patris quatuor genera perſonarum comprehenduntur, primum eſt parentum, qui ſecundum carnem nos genuerunt; Alterum eſt ſuperiorum poteſtatem ſpiritualem habentium, ut ſunt Epiſcopi, Curati, Paſtores, &c. Tertium eſt poteſtatem ſæcularem habentium, quales ſunt Reges, Principes, Duces, & Domini; Quartum eſt aliorum, qui aliquam ſuper nos poteſtatem habent, quales ſunt Magiſtri, tutores, & alii hujuſmodi. Ideo, quæ de officiis, & obligationibus filiorum erga parentes, & parentum erga filios dicta ſunt, ſervata debita proportione etiam intelligi debent de officiis, & obligationibus pupillorum erga tutores, & alios parentum vicem gerentes, item de officiis, & obligationibus ſervorum, ſubditorum, & quorumcumque inferiorum erga Dominos, vel quoſcumque Superiores, & e contra, ut docent Navarrus, Bonacina, Toletus, Abellius, & alii Doctores paſſim. Ex quo inferunt Chriſtianos omnes teneri ſub mortali peccato Summo Pontifici obedire in re gravi & juſta ad fidem, & chriſtianam diſciplinam pertinente; ſimiliter Diœceſanos Epiſcopis, Parochianos Parochis, ſervos dominis, ſubditos ſuperioribus, & populos Principibus, in his, in quibus reſpective illis ſubditi ſunt; illiſque non modo obedientiam, & reverentiam, ſed etiam amorem ſpecialem, & illis officia, quotieſcumque recta ratio, & prudentia id poſtulat, exhibere; e contra vero Superiores omnes viciſſim teneri ad diligenter gerendam ſibi ſubditorum curam, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus, prout cujuſque officium poſtulat, ut patet ex 1. ad Timot. *Si quis*, &c. & ratio eſt, quia ſunt eorum caput, ideoque tenentur quodammodo ſervata proportione ad eadem, ad quæ parentes erga filios. Et quidem quod ad temporalia ſpectat, domini ſervis ſuis alimenta ſubminiſtrare tenentur, & mercedem ſolvere debitam, & alia præſtare, quæ juſtitia, vel charitas exigit. Quo ad ſpiritualia vero procurare tenentur, quantum in ipſis eſt, ut in rebus ad ſalutem neceſſariis inſtruantur, ut ſervent præcepta Dei, & Eccleſiæ: unde peccant graviter Domini, ſi ſine juſta cauſa famulos impediunt, ne dies feſtos debite ſanctificent, opera ſervilia eis imponendo, vel alia jubendo, quæ ſine peccato fieri nequeunt; aut ſi graviter delinquentes non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem non moneant; certum tamen eſt in iſta ſpirituali cura, inferiorum ſtrictiorem eſſe obligationem Paſtorum, quibus ex officio id munus incumbit, quam aliorum Dominorum. Et tandem tutor, idemque de curatore dicendum eſt, tenetur curam gerere pupilli, ejuſque bona rite, & fideliter adminiſtrare, quia in hunc finem conſtituitur, & loco patris aſſignatur pupillo; unde ſi delinquat hac in re, vel notabiliter negligens ſit, graviter peccat, & ad compenſationem damni, quod ex eo pupillus accepit, obligatur ſaltem de dolo, & culpa lata. Ita DD. citati, & alii paſſim.

99 Quinto tandem, quoniam non ſolum eſt obligatio parentum in ordine ad filios, ſed etiam inter virum, & uxorem, diſputant ulterius hic Doctores, quid teneantur conjuges erga ſe mutuo ex vi hujus præcepti charitatem jubentis inter propinquiores; & unanimiter docent maritum teneri exhibere uxori honorem, & amorem non ſolum actibus internis, verum etiam externis, quia quilibet tenetur ſeipſum diligere & proximum, uxor autem eſt ita proxima marito, ut ſint duo in carne una Matt. 19. imo etiam præſtare ei obedientiam in iis, in quibus eſt uxori ſubjectus, ut conſtat ex mutua conjugum obligatione, qua alter alteri debitum petenti reddere tenetur. Unde peccat graviter maritus in ordine ad uxorem circa ſpiritualia, ſi abſque legitima cauſa eam impediat ab impletione præceptorum Dei, & Eccleſiæ, ut ſi abſque cauſa illi prohibeat diebus feſtis audire Miſſam, vel jejunet tempora jejuniorum; impediat a Communione &c. Item ſi verbis contumelioſis, & infamatoriis eam afficiat, etiamſi ſine animo infamandi ea proferat; & tanto magis ſi eam atrociter percutiat, vel verberet, moderate tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus quandoque poteſt pro ejus correctione L. Res judicatæ, ff. ſoluto matrimonio, habita tamen ratione conditionis, & ſtatus illius. Item ſi cum uxore habitare recuſet, aut per longum tempus ſe abſentet abſque juſta, & legitima cauſa; ſi alimenta negat, modo maritus uxorem alere poſſit, aut uxor propria culpa a mariti conſortio non receſſerit, & tandem ſi gubernationem domus negligat, & rem familiarem diſperdat. E contra vero uxor tenetur amorem, honorem, & obedientiam viro exhibere in iis, in quibus viro ſubjecta eſt, quia vir eſt ſuperior, & caput mulieris; unde peccat graviter uxor, dum notabiliter inobediens eſt in iis, quæ ad bonos mores, & domus, ac familiæ regimen, & gubernationem pertinent, in his enim viro ſubjecta eſt, quare etiam mortaliter peccat, ſi ſpreto viro ſibi jus, & imperium gubernandæ domus arroget, quia hoc ad virum ſpectat; ut ex 33. q. 5. multis capitibus colligitur. Item peccat graviter uxor, ſi maritum rixis, vel acribus verbis ad gravem iram, vel blaſphemiam provocet, ſi maritum ſequi recuſet domicilium mutantem, dummodo poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis, & contrarium non ſint pacti; & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus, non enim tenetur ſequi maritum vagabundum, ſi tempore contractus vagari non ſolebat, vel uxor hunc mariti morem ignoravit, quæ ſi noverat a principio, tenetur eum ſequi, dummodo ob honeſtam cauſam, & ſine mortis periculo id facere poſſit. Tandem graviter quoque peccat ſi ſine ſufficienti in-

dicio

dicio de mariti continentiæ mala judicet, ſi abſque juſta cauſa debitum neget, & ſi quid notabile contra viri voluntatem expendat, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatus, niſi tamen ex paraphernalibus, ſi habet, id fecerit. Ita Navarrus, Sylveſter, Sanchez, Reginaldus, Toletus, Clavis regia, Sayrus, Filliuc. Bonac. Monſtegalis, & alii DD. paſſim.

100 Hic diſputari ſolet, An ſi maritus æs alienum contraxit, ut uxorem aleret, cogi poſſit uxor illud ſolvere ex propriis bonis defuncto marito, de quo ſeſe Bonacina diſcurrit loc. cit. punct. 7. num. 13. quæ difficultas ſoluta manet ex dictis ar. præced. num. 89. de debitis a patre contractis pro filio alendo, an patre defuncto filius ea ſolvere teneatur ex propriis bonis. Sed major difficultas eſt, & concluſive, in extrema neceſſitate quis magis ſit adjuvandus, Pater, an filius, an uxor, ut v. g. Petrus videt Patrem ſuum, ac etiam filium, & uxorem, vel fratrem in extrema neceſſitate conſtitutos, nec niſi duos habet modicos panes, quorum, unum ſibi reſervat ob individui proprii conſervationem; alterum cui comedendum porrigere debet patri ne, an filio, an uxori, vel fratri? Dicunt aliqui abſolute loquendo potius uxori ſubveniendum eſſe, quam filiis, & parentibus ipſis juxta illud Gen. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem & adhærebit uxori ſuæ*, pro quo dicendi modo citantur Suarez, Valentia, Coninch. Henriquez, Caſtropal. Bonac. & alii. Communior tamen, & probabilior opinio apud Leſſium, Tamburinum loc. cit. & alios Patrem præfert omnibus aliis, quia plura debet filius patri, quam pater filiis, vel quam frater fratri, & conjugi conjux, cum ſit principium carnale ſui eſſe, & ab eo conſtitutionem, & educationem habeat, qua ratione dixit Ariſt. 9. Eth. quod *filius honeſtius ſubvenit parentibus quam ſibi ipſi*. Hoc autem ſignate aſſerunt loquendo de extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate; nam extra illam, & in communibus neceſſitatibus dicunt quemlibet potius filiis ſuccurrere debere, quam genitoribus ipſis, ut ipſa praxis quotidiana docet, quia filius ſub cura parentis eſt, non autem parens ſub cura filii; genitoribus item plus deberet etiam in communi neceſſitate, quam fratribus naturalis ipſa ratio dictat, ac tandem uxorem potius, quam parentes, vel filios, eſſe pariter in communibus neceſſitatibus alendam, ac ſublevandam, utpote viro datam in communi commercio, ut ſociam inſeparabilem, & in hoc ſenſu interpretetur illud Gen. 2. Relinquet homo patrem, & matrem, &c. ut nimirum in communibus neceſſitatibus ſit potius uxori ſubveniendum quam parentibus, & filiis, non autem in extremis. Si tandem quæras, cui potius ex parentibus eſt in extrema neceſſitate ſubveniendum, patri ne vel matri, ſi utrique ſubvenire non poteſt, ſed tantum alterutri, reſpondendum eſt eodem modo, patri nimirum potius ſubveniendum eſſe, quam Matri, ac etiam eadem ratione, parentibus enim in neceſſitate ſubveniendum eſt, tamquam principiis noſtræ originis, nobiliorem autem, & altiorem principii rationem habet Pater, quam mater. Addit tamen Tambur. loc. cit. §. 5. inter hos conſanguineos adeo ſtricte conjunctos, non eſſe mortale dictam prælationem non obſervare, quia inter hujuſmodi obligationes tantum diſcrimen non intercedit, ut ſub pœna mortali alteri alteri præferri debeat.

QUÆTIO SEXTA.

De quinto Decalogi Præcepto.

101 EXplicatis quatuor Decalogi præceptis honorem, & dilectionem Dei, & proximi reſpicientibus, ſequitur, ut præcepta, quibus jus proximi violari prohibetur, aggrediamur, exordio ab illo ſumpto, quod Exodi 20. habetur his verbis. *Non occides*, & eſt quintum Decalogi præceptum, quo prohibetur injuria, qua proximus læditur in perſona propria. Ad cujus explicationem tractari ſolet de homicidio, & mutilatione ſui ipſius, de homicidio, & mutilatione alterius, & de reſtitutione propter alterius injuſtam occiſionem, vel mutilationem facienda, ſed quia hæc omnia ſufficienter pertractata ſunt ſuperius diſp. 8. de Reſt. in particulari q. 2. de Reſtitutione damni in bonis corporis, hic breviter agemus de intelligentia quinti hujus præcepti, & declarabimus quid intelligatur per homicidium hoc præcepto prohibitum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

102 PRimo D. Bonav. 3. ſent. diſp. 37. dub. 5. litterali ait hoc quinto Decalogi præcepto non tantum prohiberi homicidium exterius, ſicut intelligebat populus carnalis in veteri teſtamento, qui ſolum reputabat illud prohiberi, pro quo inferebatur pœna ab ipſa lege, ſed ſecundum intellectum legislatoris, & ſecundum explicationem a Chriſto Domino ſummo legislatore factam Matth. 5. prohiberi & homicidium exterius, & voluntatem deliberativam ordinatam ad lædendum proximum ex iracundia, unde inquit prohiberi iram cum conſenſu deliberativo in animo, & cum expreſſione exterius in verbo, & ſigno, & cum perpetratione in facto, & hoc aperte deducitur ex verbis Chriſti Domini loc. cit. cum inquit: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: non occides: ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio, qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio, qui dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*, quibus verbis dat intelligere triplicem gradum peccati iracundiæ præcedentis homicidii conſummationem, unde non tantum datur intelligi in prædicto mandato prohiberi perpetrationem homicidii in opere, ſed etiam offenſam in corde, oſtenſionem in ſigno, & expreſſionem in verbo. Ita diſcurrit D. Bonav. loc. cit. ex quo diſcurſu colligitur, non modo hoc quinto Decalogi præcepto prohiberi homicidium exterius, ſed etiam quemlibet injuſtum vindictæ appetitum, & quodlibet probroſum, & contumelioſum verbum, aut aliud iræ, & malevolentiæ externum ſignum, quibus veluti gradibus inter rixantes ad ultimum iræ, & vindictæ effectum pervenitur, quod eſt homicidium opere perpetratum, ut etiam advertit Abellius de quinto Decalogi præcepto ſec. 5. §. 1. quæ omnia peccata, cum ſint mortalia, æterna pœna cenſentur eſſe digna, quæ nomine judicii, concilii, & gehennæ ſignificantur, veluti variis gradibus diſtincta, ut ibi communiter Interpretes exponunt. Ex quibus tandem infertur tria præſertim hoc præcepto prohiberi, ut etiam explicatur in Catec. Rom. p. 3. cap. 6. primum eſt, quodlibet nocumentum corporale proximo injuſte illatum, & tanto magis ſibi in propria perſona, vel per ſe ipſum, vel per alium jubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacumque ratione cooperando. Alterum eſt quodcumque convicium, aut probroſum, & injurioſum verbum ex ira, & appetitu vindictæ in eum prolatum. Tertium tandem eſt quilibet deliberatus iræ motus, & injuſtus vindictæ appetitus, etiamſi neque facto, neque ullo verbo, aut ſigno exteriori probatur.

103 Secundo, quamvis certum ſit, & de fide aliquam hominis occiſionem tam jure naturali, quam divino illicitam eſſe, ac prohibitam, non tamen occiſio hominis eſt illicita, ſi præciſe conſideratur quatenus per eam homo privatur vita vegetativa, & ſenſitiva; nam eadem ratione illicitum eſſet animalia occidere ac plantas evellere, & amputare, quod omnino falſum eſt; certum etiam eſt, ac de fide contra Manichæos, licitum eſſe animalia occidere in hominum uſum, ſicut etiam licitum eſt herbas, & plantas ſecare in uſum hominum, aut animalium, ut conſtat Gen. 1. & 9. Nec etiam hominis occiſio eſt illicita ea ratione præciſe, quod per eam vita rationali homo privetur, quia tunc omnis occiſio hominis illicita eſſet, quod etiam falſum eſt, quia pariter certum eſt, ac de fide aliquas hominum occiſiones licitas eſſe, ſiquidem etiam jure naturali notum eſt peccatores, & improbos Reipublicæ pernicioſos licite occidi, nam cum pars naturaliter in bonum totius ordinetur, licitum eſt erga partem id facere, quod bono communi expediens eſt, expedit autem aliquando bono communi, ut malefactores aliis partibus communitatis nocentes deleantur auctoritate publica. Itaque hominis occiſio ea tantum ratione proprie eſt illicita, quod per eam homo vita rationali privatur contra rationem, & voluntatem ſuam rectam, quia jure naturali vivere vult, ac velle poteſt, quamdiu Deo placet; cum enim cædes eſt contra rectam hominis rationem, & voluntatem, tunc propria eſt contra charitatem, & juſtitiam, quia quilibet in tali caſu jus habet ad propriam vitam conſervandam, quo jure rationabiliter privari non poteſt, & talis eſt hominis occiſio, quæ per hoc quintum præceptum prohibetur, & quæ communi uſu homicidium appellatur, quod intrinſece, & ſemper eſt illicitum. Præterea hominis occiſio ex eo peculiariter redditur illicita, quod occidatur ab homine privato, etiamſi aliquis morte ſit dignus, etenim malefactorum occiſio ſolum eſt licita, quatenus bono communi expedire judicatur; quare ad illum duntaxat pertinet cui cura boni communis ſpecialiter incumbit, ac proinde ad eum qui publica fungitur poteſtate, & auctoritate, ut docet Scotus 4. d. 15. q. 3. art. 6. lit. G. §. *Sed quis eſt juſtus occiſor*, ubi inquit hoc præcepto, *Non occides*, prohiberi occiſionem cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, & juſta lege; unde immerito, & inconſiderate nimis Molina, Baynes, Bonac. Amicus, & alii Recentiores oppoſitum Scoto impingunt, quod ſcilicet negaverit licitum eſſe publica auctoritate malefactores occidere, eo quia hoc quinto præcepto ſimpliciter, & abſolute prohibeatur omnis hominis occiſio, cum ſimpliciter dicatur: *Non occides*, quapropter Scoti ſententiam temerariam eſſe dicunt, periculoſam in fide, & praxi totius Orbis Chriſtiani contrariam; temere, inquam, ac temerarie hic error Doctori noſtro impingitur, cum totum oppoſitum loc. c. doceat, ut jam oſtenſum eſt loc. c. diſt. 8. quæſt. 2. ar. 1. n. 19. Adhuc tamen actus occidendi alium etiam privata auctoritate aliquando honeſtus eſſe poteſt titulo juſtæ defenſionis, dummodo id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut ibidem diximus, & probavimus num. 20. cum communi DD. & hoc etiam docet Aſteſ. l. 1. tit. 25. ar. 2. & ex D. Aug. 1. de Civ. Dei c. 2.

104 Tertio ibidem dictum eſt num. 17. quod cum hoc præcepto prohibeatur omnis injuſta hominis occiſio, aut mutilatio, ac notabilis alterius læſio, tanto magis cenſeri debet hoc eodem præcepto injuſtam ſui ipſius occiſionem, mutilationem, & aliam ſui corporis notabilem læſionem prohiberi, quia

Digitized by Google

quia nemo habet auctoritatem in ſeipſum, cum ſolus Deus humanæ vitæ ſit dominus directus, & abſolutus; & licet homo jus habeat vitam ſuam cuſtodiendi, & utendi illa, & ſuis membris; proprie tamen vitæ ſuæ, & membrorum dominium non habet, ut dictum eſt ſupra diſp. 3. de Juſtitia, & Jure quæſt. 2. art. 1. num. 31. quare ex intentione, & directe nemo poteſt ſeipſum licite occidere, vel mutilare; licet tamen carnem vigiliis, & inediæ moderate affligere, ut ſpiritui ſubjiciantur, imo eſt virtutis opus, ut ex Apoſtolo colligitur 1. ad Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo*, qui tamen adverteret vitam ſuam notabiliter minui, & nihilominus continuaret, graviter peccaret, quia hoc fieri non debet cum notabili vitæ, aut virium detrimento, hæc enim eſt indiſcreta corporis caſtigatio, quæ & nocumentum afferre, & majora bona impedire ſolet. Ita Cajetan. Victoria, Clavis regia, Navarr. Laym. Bonac. Filliucius, Diana, & alii paſſim, quorum aliqui dicunt etiam in hoc caſu multos ſe jejuniis affligentes excuſari ob bonam fidem, & zelum Deo placendi. Quod autem ad mutilationem ſpectat, docent communiter DD. ut l. cit. dictum eſt, in duobus tantum caſibus licitam eſſe alicujus membri mutilationem. Primo, quando membrum aliquod corporis, ægrum, vel putrefactum obſtat bono totius corporis, cum enim pars ſit propter bonum totius, quando ei obſtet, deleri poteſt. Secundo quando Judex, & communitatis gubernator judicat talem pœnam expedire in punitionem alicujus malefactoris, v. g. manus abſciſſionem, ut homines a flagitiis arceantur, & bonum commune totius Reipublicæ conſervetur etiam cum detrimento partis. Tandem licitum etiam eſt patribus diſciplinæ cauſa filios verberare, & dominis ſervos, & aliis curam aliorum habentibus moderate tamen, ut dictum eſt q. præced. art. 2. non tamen ita licitum eſt occidere, vel mutilare, non enim tam late patere debet poteſtas eorum, qui imperfectis Communitatibus præſunt, ut ſunt Patresfamilias reſpectu filiorum, & Domini reſpectu ſervorum, quam patet poteſtas ejus, qui præeſt toti communitati Civitatis, vel Regimini.

105 Quarto etiam advertendum eſt, quod quamvis quodlibet homicidium injuſtum, & quælibet notabilis corporis mutilatio ex genere ſuo grave ſit peccatum; interdum tamen ex quibuſdam circumſtantiis occurrentibus poteſt adhuc gravius fieri, ac etiam quandoque levius. Si enim perſona occiſa, vel mutilata ſit ſacra, & Eccleſiaſtica, ſit pater, vel mater, aut Superior, peccatum fit gravius, & pariter ſi occiſio, vel mutilatio, aut gravis alia percuſſio facta ſit in Eccleſia, aut aliquo loco ſacro cum ſanguinis effuſione, unde locus ille pollutus fuerit, quare hæ duæ homicidii, vel mutilationis circumſtantiæ ſunt neceſſario in confeſſione explicandæ. E contra vero, ſi plena rationis advertentia, & deliberatio deeſſet, aut ſi vindicta aliqua levis appeteretur, peccatum ſic non eſſet, niſi veniale, imo quandoque nullum eſſet peccatum, ſi homicidium, v. g. ſit caſuale, & abſque culpa, aut dolo commiſſum, quod præter intentum evenit, ut ſi quis faciat aliquod opus, quod nullo modo de ſe aptum eſt mortem inferre, & tamen inde mere accidentaliter mors ſequitur; ſic etiam nullum eſſet peccatum, ſi juſta aliqua iraſcendi cauſa ſubeſſet, & ſolum correctionis gratia aliqua proferrantur aſperiora verba, dummodo tamen ultra limites a prudentia præſcriptos, nec iræ, nec lingua tranſiliant, ſiquidem ut docet D. Greg. in c. 4. Job. *alia eſt ira quam impatientia excitat, alia quam zelus juſtitiæ format; illa ex vitio, hæc ex virtute generatur*. Rurſus qui voluntarie, & non ſine culpa ſe inebriavit, ſi animi propenſionem, & tirandi in ebrietate conſuetudinem ſuam perſpectam habens, homicidii periculum ſuſpicatus fuerit, duplicis quidem peccati reus eſt, ſcilicet intemperantiæ, & injuſtitiæ, ut ait Ariſt. 3. Eth. c. 5. quamvis enim tale homicidium, non ſit ex propoſito, ſive voluntarium directe, eſt tamen voluntarium indirecte, & in ſua cauſa culpabile; e contra vero qui culpate ſe inebriavit, ſed de homicidii periculo nihil ſuſpicatus fuit, quia antea expertus non erat ſe in ebrietate ad pugnam inclinatum eſſe, ſecuto infelici eventu non eſt de crimine homicidii arguendus, aut puniendus, & ratio eſt, quia tale homicidium neque eſt directe voluntarium, ut patet, neque indirecte, & in cauſa, nam ut aliquid ita voluntarium cenſeatur, opus eſt effectum, ut plurimum, aut frequenter cum aliqua voluntaria operatione conjunctum eſſe, alioquin non cenſebitur effectus per ſe, & ſecundum intentionem virtualem, ſed caſualis, & per accidens; quare tale homicidium non voluntarium ſed caſuale, & inculpatum cenſeri debet, & illa peccavit ſolum in tali caſu peccato intemperantiæ, quatenus ebrius, ſed non contra juſtitiam peccato homicidii, utpote de quo neque cogitavit, nec probabiliter cogitare poterat, aut debebat, qua ratione D. Aug. l. 22. contra Fauſtum c. 44. factum Loth. Geneſ. 19. excuſat. *Inebriaverunt eum, & ſe neſcienti miſcuerunt, quapropter culpandus eſt quidem, non quantum ille inceſtus, ſed quantum illa merebatur ebrietas*. Ita Caſtro, Cajetanus, Covar. Molina, Leſſius, & plures alii apud Layman libr. 3. de Juſt. tract. 3. p. 3. cap. 4. Alii vero talem ab homicidio non excuſant, quia operam dedit rei illicitæ. Ita Aſteſanus noſter l. c. cum pluribus aliis.

106 Quinto ex dictis deducitur cum Abellio ſect. 5. de quinto decalogi præcepto quot modis in illud peccetur, nam in primis peccant illi, qui injuſtum vindictæ appetitum deliberate concipiunt, qui ultra rationis, & charitatis limites motu aliquo iræ ſe abripi ſinunt, qui convicioſa, & probroſa verba in alios proferunt, qui ſibi ipſis ex deſperatione mortem exoptant, aut violenter inferre tentant, aut ſaltem temere, & ſine ulla rationabili cauſa periculo mortis ſe exponunt. Item peccant qui aliquem ſibi non ſubditum verberent, vel percutiunt; aut ſubditum quidem, ſed ſine juſta cauſa, aut licet juſta cauſa, immoderate tamen, & cum notabili exceſſu, unde læſio gravis, & mutilatio, ac etiam mors ſequatur. Item peccant qui ſine legitima auctoritate alterum mutilant, vel occidunt, quia extra caſum neceſſariæ defenſionis nulli id licet, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato, ut patet Exo. 20. & Rom. 1. qua ratione neque marito licet uxorem, neque patri filiam occidere in adulterio deprehenſam, quia ad id auctoritatem publicam non habent, & Leges Civiles id permittentes a Jure Canonico ſunt correctæ, tamquam iniquæ, ut Layman, Buſemb. & alii paſſim advertunt; ſecus eſt de proſcriptis, quos occidendi cuique auctoritas publice conceditur, idque non injuſte, cum ad Reipublicæ defenſionem id ſit neceſſarium. Peccant etiam qui cum legitima auctoritate mutilant, vel occidunt, ſed ſine juſta, & ſufficienti cauſa, aut ex privata intentione, qui alium occidunt ob vitæ, vel honoris, aut pudicitiæ, vel fortunarum defenſionem, ſed non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, qui alium occidunt caſualiter quidem, & præter intentionem, ſed non adhibita ſufficienti diligentia, aut qui ex ignorantia, vel negligentia omittunt aliquid facere, ad quod tenebantur, ex qua omiſſione ſecuta eſt mors alterius, unde non ſolum opere homicidium perpetratur, ſed etiam notabili omiſſione. Rurſus contra hoc præceptum peccant, qui alios ad duellum provocant, vel provocationem illam acceptant, qui duello tamquam patrini, aut ſpectatores interſunt, qui conſilio, favore, aut quavis alia ratione cooperantur, & qui in duellum aliorum conſentiunt, aut cum poſſint, non impediunt, ut conſtat ex dictis ſupra de duello d. 10. q. 4. ar. 2. Demum peccant præterea contra hoc præceptum fœminæ pharmacum ſumentes, vel aliud remedium ad impediendam fœtus conceptionem directe tendens, vel ad expulſionem, & abortum illius, ſive ſit animatus, ſive non. Item matres, quæ in eodem lecto infantes ſecum retinent cum probabili periculo illos opprimendi contra Superiorum prohibitionem. Quæ omnia patent ex dictis diſp. cit. 8. q. 2. art. 1. & c. & alia plura videri poſſunt apud Aſteſ. lib. 5. tit. 26. & ſeq.

107 Sexto dum hæc ſcriberem tantum, & non antea pervenit ad manus Theologiæ Moralis fundamentalis Caramuelis, opiniones valde ſingulares, & peregrinas paſſim proponentis, quarum aliquas hac de cauſa in ſuperioribus propriis locis examinare non potui, nec ſine exacto examine, ac mature reflexione amplectendas opinor, tum quia ut alias dixi terminos antiquos, quos poſuerunt Patres noſtri, tranſgredi non licet, nempe Doctores Claſſici D. Th. Scot. D. Bon. Alexander Alenſis, & alii antiquiores, tum quia vetus adagium eſt, qui tritam, & veterem, ut novam ineat, deſerit viam, ſeſe deceptum ſæpiſſime experitur, quod ſi in materiis ſcholaſticis id dicimus habere locum, tanto magis in moralibus id aſſerendum erit, quæ conſcientiis dirigendis deſervire debent; tum tandem quia ut ab initio in præfatione hujus Tomi Theologiæ Moralis diximus, in tanta rerum implexarum, & arduarum varietate, & caligine ſola ratio ad captivandum intellectum in Chriſti obſequium non ſufficit, ideoque auctoritati Sacræ Scripturæ, Conciliorum, Summorum Pontificum, nec non SS. Patrum, & DD. maxime probatorum, tamquam certiori, & fidei magis amicæ fidendum eſt, ac præcipue nitendum, non autem acumini, & perſpicacitati noſtri intellectus, qui in hujuſmodi rebus, ut ſenſibus conjunctus plerumque caligat. Loquens igitur hic Auctor fundamento 54. de quarto præcepto honorandi parentes, poſtquam dubia quædam propoſuit contra communem ejus explicationem, finem quæſtionis his verbis claudit. Hinc patet quartum Decalogi præceptum non fuiſſe examinatum bene, & debere perpendi quid honorare parentes ſit, & quomodo ſoleat, & poſſit hoc præceptum obſervari, & violari. Meum fuit iſta dubia proponere, aliorum amicorum erit illa ſolvere, & dilucidare. Hæc ibi Caramuel, qui ſi dubia, & difficultates contra communem illius quarti præcepti explicationem propoſuit, & excitavit, illa quoque ſolvere, & dilucidare debebat ad tollendam fidelium perplexitatem, non autem illa inſoluta relinquere ſcrupulis eorum conſcientias implicando. Verum ſi communis illius præcepti explicatio qu. præced. adducta bene intelligatur, & perpendatur, omnia illa dubia facile diluuntur, & patet quid ſit dicendum de furto, & mendacio in parentes, de carnali commixtione filii cum matre, vel ſororibus, ac aliis ſimilibus; ſicut enim qui patrem occidit committit peccatum ſpecie diverſum quam committeret, ſi occideret alium quemcumque, quia peccat contra duo Decalogi præcepta, ſcilicet: Non occides, & honora parentes, ſic etiam dicendum de commixtione filii cum Matre, vel ſororibus quod committit peccatum diverſum ſpecie, quam committeret, ſi cum alia quacumque extranea commiſceretur.

108 Denique hic idem Auctor fundamento §. de Homicidio, quod quinto præcepto interdicitur, q. 5. aſſerit, & valde probabiliter contra hoc quintum præceptum graviter

etiam peccare Medicos ignorantes, & ſtupidos, qui audacter ægros viſunt, & dextrorſum, ac ſiniſtrorſum occidunt; & ait hos peccare mortaliter exercendo praxim, & ægrotorum mortem ipſis imputandam eſſe, ac etiam ad reſtitutionem teneri ſtipendiorum, quæ a Republica recipiunt pro viſendis ægrotis, & honorariorum, quæ habent a ſingulis, ac denique Confeſſarios graviter obligat, ut Medicos pœnitentes ſuper hoc diligenter interrogare, & examinare debeant, an ſcilicet canonice ægros curaverint, an cum eorum periculo alicujus medicaminis experimentum fecerint, & ſimilia, conveniunt enim Doctores communiter, Medicum qui pharmacum infirmo tradit ad ſumendum de tali pharmaco experimentum, graviter peccare contra juſtitiam quoties non adeſt opinio probabilis de illo pharmaco, & ex alia parte Medicus habet remedia probabiliter utilia, qui injuſte vitam infirmi periculo exponit, cum remedia probabilia prætermittit, ut adhibeat incerta. Ita Bonacina diſp. 2. de peccatis qu. 4. punct. 9. in fine cum Clavi Regia, Azorio, & aliis. Et tandem Aſteſ. noſter lib. 6. tit. 14. art. 8. §. *Quid de Medicis*, inquit, quod poteſt eis imputari culpa mortis infirmi ante factum, in facto, & poſt factum, ante factum quidem, quando artem quis medicinæ aſſumit, cum ſit idiota, & ignorans; in facto autem, ut quando licet ſit peritus in arte, non tamen ſequitur traditiones artis, ſed fantaſiam proprii capitis; poſt factum tandem, ut quando licet ſit in arte peritus, & ſecundum artem agat, non tamen diligentiam adhibet, ut infirmus cuſtodiatur, ſi tamen neque ante factum, neque in facto, neque poſt factum in culpa deprehendatur, ſibi non imputatur, ſi aliquis infirmus ex fatuitate ſua, vel aliena, vel caſu fortuito moriatur, unde concludit quemlibet Medicum ad ſuam conſcientiam recurrere debere. Quod ſi propter defectum, vel corruptionem ſpecierum in medicinis poſitarum æger periculum incurrit, reſpondent ſecundum Innoc. extra c. Tua nos, quod ſi medicus debitam diligentiam adhibuit in eligendis ſpeciebus, quicquid ibidem accidit, inculpabilis erit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quandonam, & quo caſu homicidium ſit licitum.

109 Certum eſt ex ſuperius dictis diſp. 8. quæſt. 2. licitum eſſe homicidium, quando fit auctoritate publica per juſtitiam punitivam juxta illud Exod. 22. *maleficos ne patiaris vivere*, licet enim malefactores occidere, inquantum ordinatur ad ſalutem totius Communitatis, & ideo ad illos tantum pertinet, quibus cura committitur communitatis ſervandæ, qua ratione D. Auguſt. 1. de Civit. c. 2. inquit contra hoc præceptum Decalogi non fecere, qui ſceleſtos interficiunt publicæ poteſtatis perſonam gerentes, & hoc etiam docet Scotus l. c. 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. §. *Sed quis eſt juſtus occiſor*, ubi ait, hoc præcepto *Non occides*, prohiberi occiſionem cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, & juſta lege; & ratio naturalis hoc etiam dictat, quia in communitate Reipublicæ jus quoddam eſt publicum puniendi malefactores et nocentes pœna delictis proportionata, pœna autem mortis in graviſſimis delictis, quale præſertim eſt homicidium, prudenter juſta cenſetur, quare ibidem diximus extra caſum neceſſariæ defenſionis nulli licere malefactorem occidere, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato, atque ideo non licere Patri filiam, nec marito uxorem occidere in adulterio deprehenſam, quia ad id auctoritatem publicam non habent, quare ſpeciali decreto Sacræ Congregationis Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis edito 1665. . . 24. Septembris damnata fuit hæc propoſitio: *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam*. Quoniam igitur aliqui nimia licentia hos caſus dilatarunt non ſine ſummo Chriſtianæ pietatis præjudicio; hic diligenter diſcutiendum eſt, in quibus caſibus actus occidendi alium etiam auctoritate privata revera, & probabiliter licitus eſſe poſſit, & honeſtus, & in quibus non.

110 Primo itaque loco ſtatuimus cum communi Doctorum, etiam auctoritate privata licitum eſſe occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem ob ſuæ vitæ defenſionem, & integritatis membrorum, dummodo id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc eſt, quando alia via tueri vita, vel integritas membrorum non poteſt; idque non tantum Laicis, ſed Clericis etiam, & Monachis conceſſum eſſe, ac contra quoſcumque cujuſcumque ſint conditionis, etiamſi Superiores eſſent. Quoniam vero injuſtus aggreſſor, vel invaſor dicitur omnis ille, qui alium injuſte occidere vult, vel mutilare, etiam antequam hoc actu faciat, dum præſumatur prudenter & rationabiliter facturus, ut ibi dictum eſt; ideo oritur dubitatio, an licitum ſit prævenire eum qui paratus eſt injuſte aggredi, & peculiaris difficultas eſt, an liceat prævenire occidendo illum, qui falſis teſtibus vitam alterius oppugnet in judicio, aut falſum teſtimonium apud judicem deponit. Prima opinio affirmat, licere occidere eum, qui apud Judicem falſe accuſatione vel teſtimonio id agit, unde certo tibi conſtat, quod ſit occidendus, vel mutilandus, vel etiam, quod alii difficilius concedunt, amiſſurus bona temporalia, honorem &c. quia hæc non eſt invaſio, ſed juſta defenſio, poſito, quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. Pro qua ſententia citantur Bannes, P. Navarra, Sanchez, Card. de Lugo, Diceſtillus, Diana, Caſpenſis & alii, qui hanc ſententiam ſaltem ſpeculative cenſent veram, aut valde probabilem, ac etiam in praxi aliqui concedunt exercendam. Alii vero id defendere non audent ob periculum magnorum abuſuum, quia homines ſibi facile perſuaderent ſe per calumniam accuſari, & nullum aliud eſſe refugium præter mortem accuſatoris, & teſtis, ſicque via aperiretur infinitis homicidiis. Tum quia falſus teſtis non cenſetur aggreſſor vitæ, aut vim inferre, ſed injuſtitiam dicitur committere, quæ ex ſua natura a judice puniri, & caſtigari poteſt. Tum tandem, quia quando aggreſſio eſt modo explicato remota, nunquam moraliter deerit alius defenſionis modus. Ita Leſſius, Filliucius, Turrianus, Vaſquez, Layman, Bonacina, Tamburinus, Buſemb. & plures alii, quæ ſententia nunc eſt omnino tenenda, & oppoſita rejicienda, quia in prædicto S. Congregationis decreto hæc quoque propoſitio, tamquam ſcandaloſa damnatur: *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt damnum evitari*; & hoc ultimum additur de Iudice, quia aliqui Auctores primæ opinionis abſolute docent, & ſine dubio licere occidere Iudicem iniquum, quem ſcio corrumpere teſtes, ut me occidat publice, quando hoc modo tantum poſſum evadere mortem ab ipſo mihi injuſte inferendam, quia in eo caſu non procedit, ut judex, ſed ut privata perſona colore Iudicis, cum enim contra juſtitiam faciat, propria facit auctoritate, & ut privata perſona. Ita præſertim diſcurrit Caſpenſis tr. 18. d. 3. ſect. 4. cum quibuſdam aliis.

111 Secundo diximus etiam loc. cit. cum communi DD. quod ſicut ad vitæ defenſionem, ſic etiam ad exteriorum bonorum conſervationem licet invaſorem occidere quando bona illa aliter ſalvari non poſſunt; & idem de honore, & fama dici poſſe, quando aliud medium proprii honoris defendendi non ſuppetit; unde quamvis nobilis ab alio invaſus vitam fugiendo ſalvare poſſet, non tenetur fugere, ſi aliquam infamiam ex tali fuga contraheret, ſed invaſorem occidere poteſt, vel mutilare, ſi aliter vitam cum honore ſalvare nequeat. Ita Sylveſter, Soto, Navarr. Leſſius, Toletus, Abelius, & alii communiter, qui tamen advertunt id non licere, niſi nobilibus, & perſonis illis, quæ ſuum honorem tueri maxime obligantur, idque ſolum ad vitandam infamiam, non vero ad injuriam acceptam ulciſcendam. Ita etiam Valentia, Filliuc. Turrianus, & Molina apud Bon. d. 2. ſect. 1. punct. 10. Oppoſitum tamen docere conatur Caram. loc. c. q. 2. de Defenſione honoris, ubi ait, quod licet poſſit Petrus ſuum honorem defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ etiam cum occiſione invaſoris ſtando nudo juri naturæ; ſtando tamen Juri civili, & Eccleſiaſtico, etiam ſub omnibus his circumſtantiis, Petrus pro defenſione ſui honoris invaſorem occidere non poteſt, quia multa jus naturæ tolerat, quæ humanum prohibet, & quamvis de hoc nullum extet jus explicitum, extat tamen, inquit, implicitum, & hoc eſt certiſſimum, nam ſæculares Iudices hanc excuſationem non admittunt, & puniunt de facto illos, qui ob defenſionem honoris aliquem occiderunt; ergo hoc ipſum inſinuare videtur hujuſmodi homicidia eſſe ab Eccleſia, & Canonico jure, ſi non expreſſis verbis, ſaltem implicito præcepto condemnata, & hoc præſertim aſſerit eſſe illicitum Clericis, & Religioſis contra Franciſcum Amicum t. 5. d. 36. n. 118. dicentem etiam Clerico, & Religioſo licere calumniatorem de ſe, vel de ſua Religione gravia crimina ſpargere minitantem occidere, quando alius defendendi Religionis honorem modus non ſuppetat.

112 Sed quamvis hoc ultimum ſit omnino verum, non licere ſcilicet Clericis, & Religioſis talem defendendi modum honorem proprium, vel Religionis, ut nos quoque diximus diſp. 8. cit. qu. 2. art. 2. n. 25. contra eumdem Amicum, eo præſertim, quia talis opinio quoque damnata eſt præcitato S. Congreg. decreto, ubi hæc propoſitio damnatur, ut ſcandaloſa, & erronea; *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minitantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, vel ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publice, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur*. Quamvis, inquam verum ſit, & probabiliſſimum id Clericis, & Religioſis non licere, non ita tamen de Laicis, & ſæcularibus, præſertim nobilibus diſcurrendum eſt, quia non eadem currit paritas de Clericis, & Laicis, ut ibi probavimus, qua ratione Sacra Congregatio hoc aſſertum de Clericis, & Religioſis damnavit, non vero de Laicis, & nobilibus, ſed communem DD. opinionem in ſua probabilitate reliquit. Neque ratio a Ceremuele in oppoſitum adducta urget, quod nempe Iudices hanc excuſationem non admittunt, & de facto illos puniunt, qui ob defenſionem honoris aliquem occiderunt, nam Iudices id faciunt cum plebeis, & ignobilibus, quibus hoc non eſt licitum; & ſi interdum ita etiam procedunt cum nobilibus, hoc inde avenit, quia eis non conſtet, an id fecerint cum circumſtantiis debitis, nimirum cum moderamine inculpatæ tutelæ, quæ conditio omnino neceſſaria eſt, ut talis modus proprium honorem defendendi ſit licitus nobilibus. Plura alia habet ibi hic Auctor

cle-

Digitized by Google

circa hanc materiam, quæ vix percipi poſſunt, & ſine tædio legi ob ſtyli obſcuritatem, & diverſitatem a cæteris Scholaſticis in his materiis pertractandis, cum enim ex ſe ſint difficiles non rethorico modo exagitari poſtulant, ſed facilioti, & magis obvio.

113 Tertio eſt difficultas, An viro nobili duellum acceptare liceat, ne vilis habeatur, & conſequenter ne honorem ſuum amittere cogatur. Solutio difficultatis conſtat ex dictis d. 10. q. 4. art. 2. de Bello, & Duello, ſcilicet non licere niſi in quibuſdam caſibus ibi inſinuatis, & ratio eſt; quia ex una parte fieret contra jus naturale, per quod omnis pugna privata periculo cædis proximi expoſita eſt illicita, & contra graviſſimas Pontificum Conſtitutiones, unde in allato Sacræ Congregationis decreto hæc quoque propoſitio damnatur. *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*, & ex alia parte non deſunt alia remedia conſervendi honorem in ſimilibus provocationibus modo jam inſinuato loc. cit. n. 113. Caſus autem in quibus licitum eſt acceptare duellum, ut ibi diximus, ſunt duo præcipue; primus eſt, quando quis videt ſe injuſte occidendum a provocante, niſi duellum acceptet, ut ſi quis inimicum inermem aggreſſus gladio ſtricto ſic eum minatur: Tecum pugnare volo in eo condicto loco, niſi acceptes, hic te confodiam; te enim in tali caſu licite ſine periculo excommunicationis duellum acceptare poteſt. Alter caſus eſt, quando commune bonum id poſtulat, ut ſi bellum duorum Principum moteiur in duellum ad illud terminandum, & evitandum majus periculum publicæ cædis, ut ibi declaratum eſt. Tamb. tandem cum aliis l. 6. cap. 2. §. 3. addit licitam etiam eſſe acceptionem duelli ob defenſionem bonorum temporalium magni momenti, ut ſi quis de nocte domum cujuſdam divitis ingreſſus, ſic eum alloquatur: Auferam a te hæc pretioſa bona, niſi duellum acceptes; in tali caſu inquit licite poſſe illum acceptare duellum, & ratio eſt, quia ex una parte, humana jura in tanto periculo non urgent, & ex alia hæc eſt defenſio bonorum magni momenti, quæ opinio eſt probabilis licet l. c. oppoſitam tamquam probabiliorem amplectamus. Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris provocatus ſiſteret ſe meræ defenſionis gratia cum ſpe prævalendi, privandus alioquin ob ſuſpicionem ignaviæ dignitate, officio, vel favore Principis, non audent eum damnare Layman, Hurtad. Leſſius, Filliucius, Navarrus, & alii, ut refert Buſemb. lib. 3. tract. 4. c. 5. quod etiam ut probabile admitti poſſet, niſi obſtaret decretum S. Congregationis allatum; idque probabilius cenſet quoque Diana q. 5. tract. 14. reſ. 90.

114 Quarto eſt etiam gravis difficultas, An licitum ſit fugientem inſequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam, vel fuſtem, illumque vulnerare, & repercutere. Prima ſententia abſolute negat, quia non licet occidere, vel vulnerare ſi injuria jam eſt contracta, & aggreſſor jam fugit, quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, & hæc honoris reparatio habet potius ſpeciem vindictæ quam defenſionis. Ita Toletus, Joan. de la Cruz, Turrianus, Malderus, & alii, & ratio eſt, quia qui injuriam intulit, eo ipſo, quod ab injuria ceſſat, ſive per fugam, ſive quovis modo ceſſet, vim non infert, ac ideo repercutiens vim ei non repellit, ſed potius punit, & vindictam ſumit. Secunda opinio diſtinguit, quod ſi ſtatim, & incontinenti etiam ſi percuſſit aufugiat, poteſt percuſſus illum inſequi ad repercutiendum, non ut vindictam ſumat, ſed ut honorem recuperet, quem veluti ſecum actu aufert aufugiens; ex intervallo autem, ac interpoſita mora illum licite inſequi nequit: & ratio eſt, quia hoc eſſet vindictam ſumere, illud autem aggreſſorem moraliter adhuc permanentem vi repellere; tunc enim quamvis ſtatim ab alapa ei inflicta honor ejus phyſice diripuerit, non tamen moraliter; quare ſi in tali caſu læſus magnam faceret honoris jacturam niſi fugientem inſequeretur, poteſt eum perſequi, & repercutere quantum ſatis eſt ad defenſionem honoris. Ita Henriquez, Fernandez, Layman, Bonacina, Tamborinus, Leſſius, Filliucius, Card. de Lugo, & alii, qui tamen addunt hanc opinionem ſpeculative tantum eſſe probabilem, quia practice vix id fieri poteſt ſine vindicta. Denique Diana p. 2. tr. 15. reſ. 15. aſſerit hanc ſecundam ſententiam non tantum ſpeculative probabilem eſſe, ſed etiam eſſe tutam in praxi, ſi non adſit periculum odii, appetitus vindictæ, & exceſſus, quia dum adverſarius fugit, & percuſſus ſtatim inſequitur, moraliter adhuc durat congreſſus, & ait varios & doctiſſimos viros id etiam docuiſſe, quos citat ibidem, & præſertim utrumque Navarrum; ſed Diana ſic diſcurrens principium petit, & a 2. ſententia non differt, nam Auctores illius ideo dicunt eam eſſe tantum ſpeculative probabilem, quia practice vix id fieri poteſt ſine appetitu vindictæ; cum igitur Diana inquit, ſi non adſit periculum odii, & appetitus vindictæ eam ſententiam non tantum eſſe ſpeculative probabilem, ſed etiam in praxi tutam, rem ab Auctoribus illius ſententiæ non differt.

115 Quinto diximus etiam l. cit. numquam licitum eſſe ſeipſum occidere directe, & poſitive, neque ob vitandum peccatum, neque ob defendendam pudicitiam, neque ob fidem, vel Religionem, aut virtutem tuendam, & hæc communis DD. ſententia ex D. Aug. lib. 1. de Civit. cap. 16. & ex Conc. Bracar. p. cap 34. & refertur 23. q. 5. cap. Placuit, ubi ſic decernitur. Placuit, ut qui ſibi ipſis voluntarie aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam mortem ſibi inferunt, nulla prorſus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur; hæc ſunt verba Concilii. Unde neque mulieri licet ſe occidere, ne ab alio corrumpatur, quia ut ait Aſteſ. l. c. non debet in ſe committere crimen maximum quod eſt ſui ipſius occiſio, ut vitet minus crimen alienum, non eſt enim crimen mulieris per violentiam violatæ ſi conſenſus non adſit, quia non coinquinatur corpus niſi de conſenſu mentis, ut S. Lucia dixit, violatio enim non imputatur ei ad peccatum niſi conſenſus adſit, neque per hoc emittitur virtus caſtitatis, & laureola, cum potius pati dicatur, quam agere, & peccare. Nec obſtat, quod licitum ſit deſiderare mortem ob bonum finem, ut v. gr. ad terminandas hujus vitæ miſerias, & ærumnas; quia ſicuti alium, v. g. inſontem non potes occidere ob bonum finem, licet citius eum mittendi ad gloriam, ſic neque teipſum, unde licet ſi mors deſideretur, ut debito modo ſequatur, nihil mali contineat, ſi tamen quis illam ſibi inferat, multum mali continet, cum debitum modum excedat, ſiquidem tunc poteſtatem uſurpat in vitam, quam nullus præter Deum habet. Nec etiam obſtat, quod liceat jejuniis, & carnis afflictationibus ſe macerare, etiamſi vita certius ſic ſit finienda; falſum enim eſt licere ſic ſe macerare, ex intentione ſcilicet citius moriendi, quia id eſſet directe ſe ſenſim occidere, qua ratione diximus art. præced. n. 104. quod ſi quis adverteret vitam ſuam jejuniis, & macerationibus certis notabiliter minui, & nihilominus continueret, graviter peccaret, moderate autem iis afflictionibus ſe afficere ex intentione placendi Deo, & ſubjiciendi carnem ſpiritui diximus eſſe licitum, imo & virtutis opus, quamvis deinde per accidens ſit mors velocius ſecutura, id enim non eſt niſi indirecte mortis ſibi cauſam eſſe, quod in multis caſibus licere jam diximus d. 8. cit. q. 2. art. 1. n. 17. quare concludendum eſt cum communi DD. quod ſi quis contra regulas prudentiæ indiſcrete ſupra vires ſuas ſe cruciaret, & affligeret, unde notabiliter vitam ſibi breviorem redderet, peccati homicidii reus eſſet, & talis occiſio ſui directa eſſet.

116 Sexto tandem ſolet agitari quod de pueris, qui ut ſonoram vocem retineant, ſolertis Medici manu, abſque morali periculo mortis, Eunuchi fiunt, eo enim periculo exiſtente certum eſt non licere, ſicut etiam nec licet Patri id in filio ſine ipſius pleno conſenſu attentare, quia Pater non eſt dominus membrorum filii; his ergo ſuppoſitis conditionibus quæſtio eſt, An conſentientem filium Pater caſtrare poſſit, ut voce, & cantu Eccleſiæ ſerviat, quam fuſe pertractat Caramuel l. c. q. de caſtratione pro parte negativa, & Tambor. l. 6. cap. 2. §. 3. pro parte affirmativa. Negativa pars ita probatur, quia tametſi liceat aliquando membrum aliquod abſcindere, id licet ratione ſolius neceſſitatis, ut dictum eſt ar. præced. n. 104. ſed in caſo propoſito non abſcinditur membrum ea neceſſitate, ut ſcilicet corpus, vel aliquod ejus membrum principale in ſuo eſſe conſervetur, ne pereat, ſed ut vox tantum dulcis, & ſonora conſervatur; ergo nulla ratio naturalis dictat in iſto caſu, ut uni membro damnum inferatur, imo prorſus abſcindatur pro melioranda tantum voce, nam vox dulcis, & ſonora non eſt medium neceſſarium pro ſalute tuenda totius corporis, vel alterius membri principalis; ergo non tenetur aliquod membrum illi ſuccurrere cum tanto ſui detrimento, quia non adeſt ſtatus neceſſitatis, in quo ratione naturali teneretur abſciſſionem pati; & hanc opinionem ait Caramuel eſſe plurium, ſcilicet Dianæ, Tanaſi, Layman, Magalii, & aliorum, quam etiam tenet Buſemb. l. c. ubi ait peccare parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, ut ſint utiles cantui. Affirmativa vero pars probatur a Tamburino l. c. quia juſta videtur eſſe cauſa non deficere in Republica, imo in Eccleſia hos ſonoros Cantatores ad divinas laudes modulandas, tum quia ea abſciſſio non ita notabiliter nocet ipſi individuo, ut reſarciri, ſeu compenſari non poſſit cum emolumento vocis in ſervitium Eccleſiæ, & cum lucro, quod ſperatur ex illa. Nec obſtat, inquit, hominem non eſſe dominum ſuorum membrorum, & ratione ſolius neceſſitatis abſcindi poſſe, cauſis enim juſtis exiſtentibus præciſo mortis periculo, poteſt aliquod membrum amputari, quia dedit Deus homini abſoluto ſuæ vitæ adminiſtratori in juſtis cauſis, & non ſolum in malis ab extrinſeco provenientibus avertendis eam libertatem non denegare, tales autem ſunt cauſæ in probatione concluſionis adductæ, quam tenent Salonius 2. 2 q. 65. art. 1 contr. 2. Paſq. deciſ. 458. & alii, ac etiam probabiliorem reddit quotidiana praxis præſertim in Romana Curia, ubi hujuſmodi Eunuchi permittuntur in ſervitium Muſicæ, & Eccleſiarum. Alia ad hoc quintum Decalogi præceptum ſpectantia videantur d. 8. cit. q. 2.

QUÆSTIO VII.

De Sexto Decalogi Præcepto.

117 DIvus Aug. q. 17. ſuper Exodum, ut refert Aſteſ. noſter lib. 1. tit. 31. docet hoc ſexto Decalogi præcepto, *Non mœchaberis*, non modo prohiberi adulterium, quod nomine Mœchiæ deſignatur, Mœchari enim eſt adulterari, & omnis mœchus adulter eſt; ſed in genere omnem illicitum concubitum, & illorum membrorum omnem illicitum uſum, & ſic etiam diſcurrit Div. Bonav. 3. diſp. 37. dub. 6. litterali, ubi ait in mandatis Decalogi prohiberi peccata, & maxime in mandatis ſecundæ tabulæ, ſecundum quod ſunt ad nocendum proximo ordinata, & quoniam quantum ad peccatum carnis magis offenditur proximus per adulterium, hinc eſt quod illud præcipue prohibetur; in illo tamen intelligitur prohiberi omnis illicitus coitus, & membrorum illorum abuſus, ſive per peccatum fornicationis, ſive per peccatum contra naturam. Septem autem luxuriæ ſpecies numerari ſolent, ut notat Aſteſ. loc. cit. & lib. 2. tit. 46. Fornicatio ſimplex, Adulterium, Stuprum, Raptus, Inceſtus, Sacrilegium, Peccatum contra Naturam, quibus claritatis gratia addi ſolet Impudicitia, quæ conſiſtit in actibus, aſpectibuſque impudicis, & verbis obſcœnis, ac ſimilibus extra matrimonium, de quibus omnibus agendum eſt in præſenti quæſt. ut pateat quid hoc ſexto præcepto prohibeatur, & dicuntur ſpecies morales, non phyſicæ, ut notat Filliucius p. 3. tract. 30. cap. 2.

ARTICULUS PRIMUS.

Aſſignantur, & declarantur ſpecies luxuriæ hoc præcepto vetitæ.

118 PRima ſpecies luxuriæ eſt fornicatio ſimplex, quæ ex Aſteſano l. c. & aliis, communiter eſt inordinatus concubitus, quo ſolutus ſolutam naturali uſu cognoſcit, & intelligitur ſolutus, & ſoluta quolibet vinculo, ſcilicet conjugii, conſanguinitatis, ordinis, religionis ſeu voti continentiæ; naturalis vero uſus dicitur ad differentiam illius, qui eſt contra naturam. Hanc autem ſimplicem fornicationem eſſe peccatum mortale eſt de fide, & oppoſitum aſſerere eſt hæreticum, ut definitum eſt in Clement. *Ad noſtram* de Hæreticis, & expreſſis verbis ita docuit Apoſtolus ad Epheſ. 5. quando dixit, *quod omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti*, & ad Galatas 5. præmiſſa fornicatione, & quibuſdam aliis vitiis ſubdit, quod qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt: ab hoc autem nihil excludit, niſi peccatum mortale, ut ait Aſteſanus loc. c. ad hanc autem ſpeciem reducitur Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata cum certa aliqua perſona ſoluta & cohabitatio cum illa, quod eſt peccatum grave, & periculoſum, eo quod hominem in continuo ſtatu peccati detineat. Unde Doctores communiter docent concubinarium, ſicut & meretricem, ordinarie abſolvi non debere niſi dimiſſa Concubina, ac etiam aliqui addunt, aut muliere ſuſpecta, cujus retentio ſcandalum daret, licet cum ea non peccaret. Ita Navarrus, Sanchez, Filliuc. Buſamb. & alii.

119 Sed difficultas eſt; An copula cum ſponſa alterius de futuro ſit fornicatio ſimplex, vel adulterium. Affirmant plures Doctores ſponſalia addere fornicationi ſponſi, vel ſaltem ſponſæ novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, & in confeſſione neceſſario explicandam. Ita Sanchez, Coninch. Hurtad. Tancred. Diana, Filliuc. & plures alii. Negant alii, & probabilius ſponſalia novam addere malitiam fornicationi, qui proinde dicunt hanc circumſtantiam non mutare ſpeciem, nec eſſe neceſſario in confeſſione aperiendam, quia per ſponſalia nondum ſponſus jus in ſponſæ corpus conſecutus eſt, hoc enim jus conſequitur ſolum ad matrimonium, ſive conſummatum, ſive tantummodo ratum, & ideo tunc tantum erit adulterium, ut jam diximus lib. 4 ſent. diſp. 7. q. 9. art. 3. num. 277. cum Ponte, Meratim, Caſpenſi, Brancato noſtro, Tamburino, & aliis. Præterea eſt difficultas, an copula fidelis cum infideli ſit fornicatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam, in confeſſione neceſſario aperiendam. Hoc ſecundum affirmat Sanchez *lib. 7. de matr.* diſp. 5. & ſequitur Card. de Lugo diſp. 16. *de pœnit.* ſect. 6. cum Navarro, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia Eccleſia, dum prohibet conjugium fidelis cum infideli, prohibet etiam quamcumque conjunctionem, cum ſit idem motivum, idest, ut pro reverentia noſtræ Religionis vitetur illa conjunctio, quæ eſt damnoſa cum ipſi fideli, tum proli educandæ. Tum quia leges Civiles, & Canonicæ gravius puniunt acceſſum fœminæ Chriſtianæ ad Judæum, quam ad quemcumque alium Chriſtianum ſimplicem fornicarium. Negant Azor. part. 3. lib. 3. cap. 99. Tamburinus lib. 7. cap. 1 §. 1. & alii aſſerentes talem copulam non eſſe ſpecie diſtinctam a ſimplici fornicatione, nec eſſe paritatem de matrimonio, & tali copula nam in matrimonio eſt longe major conjunctio, quam in copula furtiva; & quod pœnæ graviſſimæ legibus contra hoc peccatum conſtitutæ oſtendunt ſolum majorem gravitatem peccati intra eamdem ſpeciem, non autem diverſitatem ſpecificam ſicut pœnæ conſtitutæ contra homicidium qualificatum, v. g. proditorum, non oſtendunt differre ſpecie a non qualificato, & utraque opinio eſt probabilis, & hanc ſecundam ſequitur etiam Dian. p. 9. tr. 8. reſ. 4. ac etiam Filliuc. loc. cit.

120 Secunda ſpecies luxuriæ eſt Stuprum, quod eſt Virginis fœminæ defloratio ipſa invita; dicitur *defloratio*, quia per talem inordinatum concubitum virginalis integritas corrumpitur, dicitur *virginis fœminæ*, quia ut notat Toletus l. 5. cap. 12. cum vir primo defloratur, non dicitur ſtuprum, ſed tantum cum defloratur fœmina; dicitur *ipſa invita*, quia aliqui probabiliter exiſtimant, ſtuprum tunc tantummodo eſſe peccatum ſpecie diſtinctum a ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, & illa per violentiam defloratur; unde ſi conſentiat, erit tantum fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, ut probant Leſſius lib. 2. cap. 10. & Sanchez lib. 7. diſt. 12. contra Nav. Azorium, & alios, eſſeque hoc peccatum gravius ſimplici fornicatione, eo quod præter illius malitiam habet ſpecialem deformitatem ob violationem ſignaculi virginalis, & fœminam conſtituit in gravi periculo deinceps peccandi. Obligat autem ſtuprum aliquando ad reſtitutionem, ut notat Toletus ibidem, & Aſteſanus noſter lib. 2. tit. 46. art. 3. & nos quoque diſp. 9. qu. 3. art. 2. ubi diximus illum, qui violentia, aut importunis precibus, vel falſis, ac doloſis perſuaſionibus Virginem ad ſtuprum induxit, teneri, vel eam ducere, vel convenienter dotare, ut habetur ex c. *Si ſeduxerit*, de adulteriis. Item qui virginem conjugii promiſſione decepit, & ſub ejuſmodi ſpe ejus deflorationem obtinuit, teneri eam ducere in foro conſcientiæ, etiamſi ficte tantum, & doloſe promiſerit, ſi paris ſit conditionis. Ita Adrianus, Navarus, Sot. Toletus, Leſſius, & alii paſſim. Si tamen inæqualis eſſet conditionis, & valde inferioris, aut ſi promiſſionem implere non poſſet, quia v. g. eſt conjugatus, vel in ſacris, aut ſi ex illius promiſſionis impletione grave ſcandalum timeretur, tunc eam ducere non tenetur, & promiſſioni ſatisfacere cenſebitur, ſi ſufficientem illi dotem aſſignet pro ratione conditionis, & ſtatus illius. Quando vero virgo non decepta, neque coacta eſt, ſed ſponte conſenſit, & acceptavit, nulla reſtitutionis faciendæ obligatio ex juſtitia incumbit, juxta regulam 28. juris in 6. *ſcienti, & conſentienti non fit injuria*, & leges Canonicæ ad reſtitutionem non obligant niſi eum, qui violentiam, vel dolum, aut deceptionem ad ſtuprum perpetrandum adhibuit, dixi in tali caſu non adeſſe obligationem ullam ex juſtitia, quia adeſſe poteſt ex charitate, quando ſcilicet perſona valde dives eſt, & potens, & fœmina pauper, ut immineat periculum perditionis illius. Alia plura ad hoc ſpectantia vide loc. cit. quæſt. 3. art. 2. & apud Tamb. lib. 7. ait. cap. 5.

121 Tertia luxuriæ ſpecies eſt adulterium, quod eſt inordinatus concubitus cum perſona conjugata, ſive vir tantum, aut mulier, ſive uterque conjugio ſint copulati, quo conjugalis thorus violatur; unde adulterium, ut ait Aſteſanus loc. cit. ex ipſo nomine dicitur quaſi acceſſus ad alienum thorum, qui illicitus concubitus tripliciter fieri poteſt, vel enim eſt conjugati cum ſoluta vel conjugatæ cum ſoluto, vel conjugatæ cum conjugato, & e converſo: eſt autem peccatum mortale, & gravius fornicatione, ac etiam ſtupro tum propter violationem fidei conjugalis, ac etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia mala ex eo peccato conſequentia, ac proinde Job. c. 31. appellavit illud magnum nefas, & iniquitatem maximam, *Hoc nefas eſt*; inquit, *& iniquitas maxima, & ignis uſque ad perditionem devorans, & eradicans germina*; & aliquando etiam cum ſtupro conjungi poteſt, ut cum conjugatus rem habet cum virgine; eſt autem ſemper grave peccatum, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus, eſto enim tunc illi injuria non fiat, quia ſcienti, & volenti non fit injuria, fit tamen ipſi ſtatui conjugali, Sacramento Matrimonii, & huic ſexto Decalogi præcepto; quod ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur peccatum, quam ſi vir, propter incommoda graviora, ut ver. gr. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. & adhuc gravius cenſetur, ſi uterque adulterantium conjugatus ſit, quia duæ injuriæ reſultant in utriuſque conjugem in confeſſione exprimendæ, quæ autem peccata contra fidem conjugii ſub adulterio comprehendantur; quæ ſufficientem cauſam ad divortium præbeant jam declaravimus lib. 4. ſent. diſp. 22. art. 1. num. 563. Tres autem hic ſolent occurrere difficultates. Prima eſt, an adultera teneatur filium ex adulterio ſuſceptum detegere, ne legitimos debita ſibi parte hæreditatis privet. Secunda an adulter teneatur prædicta damna reſtituere, ſicut tenetur adultera. Tertia eſt de filio illegitimo, cujus pater ignoratur, a quo debeat alimenta accipere, quando omnino duo eamdem mulierem cognoverunt, & incertum eſt, quis eorum ſit ejus pater; quas difficultates ex profeſſo tractavimus diſp. 9. cit. q. 3. art. 1. de reſtitutione facienda ratione adulterii.

122 Quarta ſpecies eſt Inceſtus, qui eſt coitus cum conſanguinea, vel affina intra quartum gradum, quo vinculum conſanguinitatis, vel affinitatis læditur, & eſt peccatum mor-

Digitized by Google

mortale gravius præcedentibus, & eo gravius eſt, quo gradus & cognatio eſt propinquior, unde inceſtus cum conſanguinea majus eſt peccatum, quam cum affine, & inter conſanguineas cum conjunctiori, & propinquiori, ſicut etiam inter affines, & rurſus gravius eſt cum affine, quam cum cognato ſpirituali, vel legali. Quæſtio tamen eſt inter Doctores, An omnes inceſtus ſint ejuſdem ſpeciei, hoc eſt, an inceſtus cum Conſanguineis differat ſpecie ab inceſtu cum Affinibus, & rurſus, an inceſtus cum alterutris ex prædictis in uno gradu uſque ad quartum, cum in aliis a quarto eſt ſimplex fornicatio, differat ſpecie ab inceſtu in alio, itaut in Confeſſione talis gradus ſit ex neceſſitate declarandus, quos Conſanguinitatis, & Affinitatis gradus ex profeſſo explicavimus lib. 4. ſent. d. 7. de Matrimonio qq. 17. & 18. tractando de impedimentis ejuſdem; in qua quæſtione tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & tertia veluti media. Prima extrema abſolute aſſerit omnes gradus Conſanguinitatis ſpecie differre non ſolum a gradibus Affinitatis, & cognationis legalis, ſed etiam inter ſe, & conſequenter omnes inceſtus differre ſpecie, prout differunt gradu. Ita Nav. Valent. Vaſquez, & quidam alii, unde volunt gradum ſaltem Conſanguinitatis, & Affinitatis eſſe in Confeſſione declarandum. Ratio eſt, quia longe diverſus, & immanior reputatur inceſtus cum propria Matre, quam cum Noverca, vel aliis cognata cognatione legali, vel ſpirituali; ergo ſignum eſt gradus conſanguinitatis ſpecie differre a gradibus affinitatis, & ab aliis gradibus jure poſitivo impoſitis, & conſequenter inceſtus ſpecie differre. Secunda ſententia extrema aſſerit omnes gradus, & omnes inceſtus ejuſdem eſſe ſpeciei; nec Conſanguinitatem ab Affinitate, nec unum gradum ex his differre ſpecie ab aliis, unde licet gravius ſit contra unum gradum delinquere, v. g. contra primum cum Matre, quam contra alium v. gr. cum Conſobrina, tamen quia non mutatur ſpecies, inquit, non eſſe ea peccata ex neceſſitate in confeſſione aperienda cum tali circumſtantia, & ratio eſt, quia in omnibus his una ſpecie deformitas eſt, licet modo gravior, modo levior, nempe contra reverentiam conjunctis debitam; quod deinde gradus non mutent ſpeciem inde probat, quia hi nihil aliud inferunt, niſi majorem, vel minorem conjunctionem, magis autem, & minus non variant ſpeciem etiam in moralibus, niſi aliunde probetur eſſe contra particularem virtutem, vel contra diverſum rectæ rationis dictamen. Ita Tamburinus lib. 7. c. 4. §. 1. citans Cajet. Sotum, & omnes fere Thomiſtas, cui opinioni adhæret etiam Boſſacina de Matrimonii Sacramento q. 4. punct. 16. quantum ad hoc, quod omnes gradus, & inceſtus ſint ejuſdem ſpeciei, licet adhuc ſubdat hoc non obſtante, gradum inceſtus eſſe neceſſario in confeſſione exprimendum, quod non videtur ſatis conſequenter dictum.

123 Tertia ſententia media, quæ nobis probabilior videtur, affirmat, gradus conſanguinitatis differre ſpecie a gradibus affinitatis, cognationis legalis, & ſpiritualis, gradus vero conſanguinitatis non differre ſpecie inter ſe, ſicut nec inter ſe ſpecie differunt gradus affinitatis, & cæteri gradus, & conſequenter iſta ſententia tenet inceſtum commiſſum cum conſanguinea differre ſpecie ab inceſtu cum affine, vel cum cognata cognatione legali, vel ſpirituali, atque ideo hos gradus eſſe in confeſſione exprimendos; non autem alios intra eamdem lineam, quamvis enim in eadem linea gravior ſit inceſtus, quo gradus eſt vicinior ſtipiti, tamen quia gradus illi ſunt ejuſdem ſpeciei, ſatis erit dicere, habui rem cum conſanguinea in linea recta, licet adhuc ſit valde probabile, ſi inceſtus fuerit in primo gradu explicare, an fuerit inceſtus cum Matre, an cum filia, vel ſorore. Et hoc expreſſa probat ratio adducta pro prima ſententia. Nec urget ratio ſecundæ ſententiæ, quia ut notat Boſſ. l. c. licet circumſtantia aggravans non ſit neceſſario exprimenda in confeſſione, attamen qualitas perſonæ, cum qua commiſſa eſt copula, non eſt circumſtantia actus, ſeu peccati, ſed potius illius objectum, & quid ad actus ſubſtantiam pertinens, circumſtantia enim proprie dicitur illa, quæ actui advenit jam in ſuo eſſe conſtituto, gradus vero, & qualitas perſonæ, cum qua coitur, non eſt proprie quid adveniens actui in ſuo eſſe conſtituto, ſed quid conſtituens actum in ſuo eſſe, ſicut patet de quantitate furti, quando pervenit ad materiam, vel ſummam ad peccatum mortale conſtituendum, tunc enim non eſt amplius circumſtantia actus furti, ſed potius illius objectum. Ita Leſſius, Azorius, Filliucius, Hurtadus, Card. de Lugo, & plures alii, quare concludendum eſt gradum inceſtus exprimendum eſſe in confeſſione, ſaltem ſi fuerit conſanguinitatis, vel affinitatis; & ſatis probabile eſſe inceſtum cum Matre ſpecie differre ab inceſtu cum ſorore, filia, &c. propter incomparabilem violationem pietatis, ratione cujus talis inceſtus cum matre, licet ſit contra eamdem particularem virtutem cum aliis inceſtibus, ſcilicet contra reverentiam conjunctis debitam, eſt tamen particulariter contra diverſum rectæ rationis dictamen ſpecialiter prohibens talem irreverentiam in parentes, & incomparabilem violationem pietatis erga illos debitæ.

124 Quod vero ſpectat ad cognationem ſpiritualem, ſatis etiam probabile eſt, ejus violationem per actum luxuriæ inter Patrinum, ver. gr. vel Matrinam cum ipſo baptizato, quamvis proprie ad hanc inceſtus ſpeciem non pertineat, habere tamen ſpecialem deformitatem, ratione cujus circumſtantia cognationis ſpiritualis ſit in confeſſione aperienda, & ratio eſt, quia inceſtus ſpiritualis addit circumſtantiam Sacramenti, ratione cujus redacitur ad quoddam ſacrilegii genus, ut notat Tamburinus loco cit. cum Sanchez lib. 7. de Matrimonio diſp. 68. Quod ſimiliter dicendum eſt, ſi hoc peccatum committatur cum filia ſpirituali confeſſionis, ideſt, cum ea, cujus quis Sacramentalem confeſſionem accepit; ad hanc enim ſpeciem revocatur tamquam analoga fornicatio cum filia confeſſionis, cum proprie non ſit cognatio ſpiritualis, quam autem grave peccatum ſit hoc conſtat ex cap. *Omnes* & cap. *Non debet*, 30. qu. 1. ubi depoſitio ab ordine Sacerdotali, & perpetua pœnitentia uſque ad finem vitæ decernitur in eum, qui tale ſcelus perpetraverit, & ideo probabile cenſet Sanchez, Coninckius, Facundez, & plures alii talem circumſtantiam ſpiritualis inceſtus eſſe in confeſſione aperiendam, quamvis oppoſitum teneant Azorius, Ledeſma, Filliucius, Emmanuel Sa, Boſſacina, & alii. Hoc autem intelligitur de peccato Confeſſarii commiſſo cum pœnitente extra confeſſionem, quia ſi Confeſſarius utitur Sacramento, tamquam medio, ad pœnitentem ſollicitandam, vel eam in confeſſione ſollicitet; non committit inceſtum, ſed ſacrilegium, quod eſſe in confeſſione neceſſario exprimendum omnes unanimiter docent, ob incomparabilem irreverentiam quam tanto irrogat Sacramento, & de hoc etiam Inquiſitores cognoſcunt.

125 Quinta luxuriæ ſpecies dicitur ſacrilegium, quod eſt peccatum luxuriæ, quo res ſacra violatur, ſive res illa ſit perſona Deo dicata per votum, ſive ſit locus conſecratus, unde ſacrilegium ſecundum nomen ſuum, ſeu ex vi nominis, ut Aſteſanus noſter advertit loco citato, non appropriatur alicui ſpeciei luxuriæ, ſacrilegium enim ex vi nominis eſt læſio rei ſacræ, & ideo prout ad ſpeciem luxuriæ contrahitur, ſubdit, quod proprius, & melius diceretur ſacrilegus concubitus, ſeu inordinatus concubitus, quo continentia Deo ſacra læditur, ſeu violatur, nimirum in Monialibus, & Religioſis, & his, qui ſacros ordines receperunt, vel emiſerunt continentiæ votum, omnium enim talium concubitus ſacrilegium eſt, ac etiam cum copula fit in loco ſacro. Unde Sacerdos, aut Religioſus profeſſus, aut Clericus ſacris initiatus ſacrilegium committit peccando carnaliter cum fœmina, ſimiliter Laicus rem habens cum Moniali; vel Virgine Deo ſacra, ac tandem ſacrilegium committit, qui in loco ſacro copulam habet, etiamſi copula conjugalis aſſit, ſeu conjugatorum, unde circa hoc peccatum circumſtantia perſonæ, vel loci declaranda eſt in confeſſione. Difficultas eſt, an ſi conjuges in aliquo loco ſacro incluſi teneantur, unde exire nequeant, licite copulam inter ſe habere poſſint, & ratio difficultatis eſt, quia per copulam Eccleſia polluitur, & fit ſpecialis injuria Eccleſiæ, vel loco ſacro. Quidam abſolute negant, ut Paludanus, & Tabiena, quidam abſolute affirmant, ſi multo tempore illic detineantur, nec alibi adeſt opportunitas coeundi. Ita Riccardus, Angelus, & Roſella. Alii tandem probabilius diſtinguunt copulam conjugalem dupliciter fieri poſſe, vel ad vitandam incontinentiam, & peccatum carnis, quo vexantur conjuges, vel ad delectationem aut filiorum procreationem ſine ulla neceſſitate, aut periculo incontinentiæ, & in priori caſu dicunt licitam eſſe copulam conjugatorum in loco ſacro, nec per eam pollui Eccleſiam, in poſteriori vero caſu non eſſe licitam, ſed mortale peccatum. Ita, Sylveſter, Toletus, Leſſius, Azorius, Filliucius, Reginaldus, & alii communiter.

126 Rurſus eſt difficultas de oſculis, tactibus, & locutionibus turpibus ſine effuſione ſeminis in Eccleſia publice factis, an habeant ſpecialem malitiam ſacrilegii mortalis in Confeſſione neceſſario explicandam. Affirmant de tactibus impudicis Suarez, Card. de Lugo, & quidam alii. Negant communiter alii, modo periculum non habeant pollutionis adjunctum, quia per tales actus non violatur ſpecialiter locus ſacer, ſicut violatur per pollutionem, quæ ſanctitati loci directe repugnat. Ita Sanchez, Coninckius, Filliucius, Boſſacina, & plures alii, imo Tamburinus loc. cit. cap. 2. §. 1. id negat de tactibus impudicis, etiamſi periculum pollutionis adjunctum habeant, modo non ſequatur pollutio, & rationem adducit, quia hoc ſacrilegium committitur ex eo quod violatur Eccleſia, quæ quidem violatio per Sacros Canones inducta fuit, at per ſolos tactus quomodocumque impudicos, quamvis cum periculo corruptionis, modo pollutio non ſequatur, Eccleſia non violatur, ergo &c. Addit tamen ſi quis hæc vel ſimilia exerceat in loco ſacro cum magna Eccleſiæ irreverentia, ut ſi Meretricem publice ante altare quis impudice tangeret, ſi in ſacro templo laſcivas Comœdias repræſentent, &c. non eſſe negandum ſacrilegii ſcelus in ſua propria ſpecie committi, & ratio eſt, quia eſſet gravis irreverentia divini cultus, atque adeo ipſius Dei injuria notabilis. Et tandem addit nomine loci ſacri in præſenti ad effectum exiſtimandi ſacrilegium, intelligi ſolam Eccleſiam, & ſolum Cœmeterium, hoc eſt, Eccleſiam cum ſuis Cappellis conſecratam, aut ſaltem ab Epiſcopo benedictam, & ſacris officiis jam fidelium ſepulturæ deputatam.

127 Sexta luxuriæ ſpecies dicitur Raptus, & eſt quando perſona aliqua invita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, aut illis, ſub quorum cura eſt, abducitur per vim ad libidinem ex-

explendam, vel ad matrimonium contrahendum, ut patet 36. q. 1. cap. *Lex illa*. Ex quo colligitur ad Raptum proprie dictum tria requiri. Primo requiritur abductio perſonæ raptæ a domo ſua vel paterna, & in aliena detentio, unde raptus non committitur ab eo, qui Virginem in domo patris repertam, vel in alia domo, non educit de ea domo, ſed illam ibi opprimit. Secundo requiritur abductio cauſa inhoneſtæ libidinis explendæ, in qua includitur etiam finis matrimonii contrahendi, nam eo modo, id eſt violenter matrimonium velle, inhoneſta libido eſt. Tertio requiritur vis illata, unde quando nulla vis infertur in abducenda fœmina, ſed ipſa ſponte conſentit, aut etiam precibus cum Amaſio diſcedit, inſciis parentibus, non eſt proprie raptus, ſed fuga voluntaria, quia in tali caſu nulla vis infertur. Ex quibus deducitur, quod ſi fœmina per vim abduceretur non cauſa libidinis, vel matrimonii, ſed redigendi illam in ſervitutem, non erit raptus, ſed plagium, quod eſt ſpecies furti, non raptus; & raptum non committi ſolum quando fœmina per vim abducitur, ſive ipſa ſit virgo, ſive corrupta, ſive conjugata, ſed etiam quando vir, & maſculus per vim abducitur cauſa libidinis, vel matrimonii, ut ſupponitur; nam in tali caſu in raptu viri concurrunt tria illa ad raptum requiſita. Ita Leſſius, Sanchez, Reginaldus, Tamburinus, Card. de Lugo, Bonacina, & alii paſſim, qui tamen advertunt pœnas contra Raptores conſtitutas a Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformatione non incurri per raptum viri, nam ibi expreſſe loquitur tantum de raptore fœminæ, pœnæ autem ſunt reſtringendæ, non amplificandæ, quæ omnia docuit ante Aſteſanus noſter, licet a nemine relatus, quem videtis l. 2. tit. 46. cit. art. 4. ubi agit etiam de pœna Raptorum ſecundum leges Civiles, & Canonicas, etiam maſculorum cauſa abuſus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Peccato contra naturam, & ejus ſpeciebus.

128 Ultima ſpecies luxuriæ eſt peccatum contra naturam omnium graviſſimum, & eſt illud, ut explicat D. Thomas qu. 154. art. 11. quod repugnat naturali ordini venerei actus, qui humanæ ſpeciei convenit, quod quidem peccatum pluribus modis contingere poteſt, ut S. Doctor docet ibidem, & Aſteſ. noſter l. c. art. 7. Uno modo ſi abſque omni concubitu cauſa venereæ delectationis pollutio in ſe procuretur, & hoc peccatum dicitur mollities. Alio modo quando fit per concubitum, ſed non adhibetur perſona ejuſdem ſpeciei, ſed fit per coitum ad rem alterius ſpeciei, & vocatur beſtialitas. Tertio quando adhibetur in coitu perſona quidem ejuſdem ſpeciei, ſed indebiti ſexus, puta coitus maſculi cum maſculo, vel fœminæ cum fœmina, ut Apoſt. dicit Rom. 1. & dicitur vitium Sodomiticum. Quarto modo, quando conjunctio eſt quidem naturalis, & in vaſe naturali cum perſona ejuſdem ſpeciei; ſed conjunctio fit modo indebito, ut quando maſculus cum fœmina congreditur, & in vaſe naturali, ſed præpoſtera retro accedendo, vel monſtroſo alio modo. Cum igitur ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam dicantur illæ in quibus fit ſeminatio modis inſtitutioni naturæ repugnantibus, juxta tales modos numerus, & varietas earum erunt aſſignandæ, cum unuſquiſque illorum ſpecialem contineat turpitudinem caſtitati repugnantem.

129 Prima itaque ſpecies peccati contra naturam eſt mollities, ſive pollutio, quæ ſemper eſt peccatum mortale, quando eſt directe voluntaria, talis enim pollutio eſt contra ordinem naturæ, & contra naturam generationis, & a Regno Dei excludit juxta illud 1. ad Corinth. 6. *Molles Regnum Dei non poſſidebunt*, unde nunquam quovis prætextu etiam tuendæ ſanitatis eſt licita, ut communiter Doctores docent, imo peccatum quoque mortale eſt illa, quæ tantum indirecte eſt voluntaria, id eſt, quæ ſecutura prævidetur ex aliqua cauſa, quæ tamen non vitatur, etiamſi vitari poſſit, ac debeat. Unde ſi pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel non neceſſaria, quæ ſit cauſa propinqua, & natura ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, verba turpia, eorum lectio, & auditio, mortale eſt ab ea non abſtinere, qui enim talem cauſam conſentiens, moraliter in effectum quoque conſentire videtur cum ſit cauſa illius propinqua. Si vero res illa ſit tantum cauſa remota, & tantum per accidens ad pollutionem concurrens ut uſus, vel potus calidorum, agitatio ex itinere, vel curſu equi, crapula, vel ebrietas, & ſimilia indifferentia, pollutio hinc ſecuta non eſt mortalis, modo pollutionem non intendas, quia præter intentionem ſequi cenſetur; & tanto minus etiam mortalis cenſetur pollutio, ſi cauſa ex qua ſequitur ſit res aliqua neceſſaria, vel licita, & honeſta, etiamſi inde ſecutura prævideatur, modo non adſit periculum conſenſus in delectationem, neque quis a talibus actionibus abſtinere tenetur, quare non obſtante pollutionis periculo licet mulierum confeſſiones audire, libros de hujuſmodi rebus loquentes legere ad diſcendum, & alios docendum, tangere ſe ex neceſſitate, & alias res ſimiles ex ſe licitas, & honeſtas facere, etiamſi ex illis prævideatur ſecutura pollutio, vel periculum ejus: additur autem, modo abſit periculum conſenſus, quia ſi tale adeſſet, quod colligitur inde, ſi ſæpius ex ſimili occaſione ſit mortaliter lapſus, a cauſa illa, quantumvis licita, & honeſta abſtinendum eſſet. Quod ſi pollutio nullo modo ſit voluntaria, nec directe, nec indirecte, ut quando inter dormiendum accidit, nec antea occaſionem dediſti proximam, nec poſt experge factus in delectationem ex illa provenientem deliberate conſentis, tunc non eſt peccatum. Quando vero eſt peccatum, quia ſcilicet eſt ſaltem indirecte volita, ad dignoſcendum quando ſit mortale, & quando veniale, aliqui hanc regulam tradere ſolent, pollutionem in cauſa volitam tantum eſt peccatum, quantum eſt ipſa cauſa, ut ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem, ſi ſit venialis venialem, qualis eſt illa, quæ provenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. Ita Navarrus, Sanchez, Layman, Filliucius, Leſſius, Bonacina, Diana, & alii paſſim, qui etiam omnes advertunt, hoc peccatum præter malitiam propriam ſæpe alias habere adjunctas, ut v. g. fornicationis, adulterii, inceſtus, &c. quando nimirum ſe polluens ſimul imaginatur, ac deſiderat concubitum perſonæ alicujus liberæ, vel conjugatæ, vel Deo ſacræ &c. quæ circumſtantia ſi contingat, in confeſſione eſt aperienda, ut nova afferens malitiam ſpecie diſtinctam.

130 Hæc autem pollutio aliquando committitur a perſona una ſe provocante ad illam, ſive fœmina ſit, ſive maſculus, aliquando fit a duabus una alteram adjuvante, ac tangente, ut cum mas altero ipſum tangente ſe polluit; & quando fit a duabus explicanda eſt circumſtantia perſonæ, cum qua, vel cujus ope pollutio commiſſa fuit, cooperatio enim, vel inductio ad peccandum eſt novum peccatum in confeſſione aperiendum. Eſt autem gravis difficultas, an qui pollutus fuit alterius actu teneatur explicare in confeſſione qualitatem perſonæ complicis, quæ illum tetigit, v. g. an laicus pollutus a Sacerdote, vel Moniali mentibus debeat explicare qualitatem perſonæ ſacræ complicis, quæ illum tetigit. Pro parte negativa Diana cap. 9. tract. 8. reſol. 65. refert Tamburinum, Geſualdum, Graffium, Moſcicoſam, Caramuelem, & Layman, tanquam primum hujus ſententiæ Auctorem afferentem, ſæcularem patientem pollutionem ab aliquo in ſacris conſtituto non teneri amplius dicere, niſi paſſus ſum voluntarie pollutionem tactibus alienis, & non teneri explicare circumſtantiam perſonæ ſacræ quam ſententiam dicit expunctam fuiſſe juſſu Sanctæ Inquiſitionis Hiſpanicæ; quare conſulit Auctores, ut impoſterum caveant etiam in ſuis operibus amplius imprimere; & Tamburinus etiam lib. 7. cit. cap. 7. §. 1. graviter de Diana conqueritur, quod ſibi hanc ſententiam impoſuerit, cui nunquam adhæſiſſe dicit, imo contrarium omnino ſemper fuiſſe profeſſum, & ibi ex verbis ſuis ab ipſo relatis oſtendit ejus mentem a Diana, & aliis ſufficienter perceptam non fuiſſe, quam etiam ſequuntur Trullench, Oviedo, & plures alii, ac ego quoque probabiliorem, & tutiorem exiſtimo, licet apud neminem eorum rationem invenerim magis convincentem, quam illam a Tamburino adductam l. cit. quod ſi te polluat vir, vel fœmina communis, quia nihil aliud novæ ſpeciei additur, non affertur, nec committetur quidem novum ſpecie peccatum, ſed intra eamdem ſpeciem duplex erit numero malitia, una quidem in tua pollutione, altera vero in tua cooperatione cum alterius peccato in eadem ſpecie contra Caſtitatem, & in Confeſſione utraque eſt explicanda, ut dictum eſt. At ſi te polluat Sacerdos, vel Monialis, quia tunc additur perſona ſacra, atque ideo additur cooperatio tua cum ejus ſacrilegio, non ſolum nova numero malitia ſuperadditur contra Caſtitatem, ſed etiam contra Religionem, atque ideo in Confeſſione explicanda, tanquam malitia ſpecie diſtincta.

131 Secunda ſpecies peccati contra naturam eſt Sodomia, quæ proprie accepta eſt coitus, ſeu concubitus inter perſonas ejuſdem ſexus, ut docet D. Thom. loc. cit. & alii Doctores communiter; quamvis enim maſculus cognoſcendo fœminam extra vas naturale Sodomiam committere dicatur, nihilominus hæc non eſt proprie Sodomia, & perfecta, ſed dici ſolet Sodomia imperfecta, nam in Sodomia proprie accepta peccatur contra ſexum, & debitum inſtrumentum, ſed quando maſculus cum fœmina præpoſtere congreditur, licet debitum vas non ſervet, ſervat tamen debitum ſexum, & ideo Sodomiam perfectam, & proprie dictam non committit, ſed imperfectam, ac improprie dictam; quæ tamen adhuc eſt in Confeſſione exprimenda, quia talis concubitus, licet non procedat ex affectu ad ſexum indebitum, procedit tamen ex affectu ad partem innaturalem, & vas indebitum. Quare non placet, quod ait Tamburinus l. c. §. 3. quod ſi duo Mares commiſceant corpore, & moveantur ad procurandam pollutionem, vel quomodocumque ſe tangere impudice ex affectu indebiti ſexus, ſicut effuſio ſeminis, vel ſit intra vas præpoſterum, vel etiam extra, dicenda ſit Sodomia, quia quamvis non ſit copula, tamen per illum concubitum eſt affectus venereus ad indebitum ſexum, qui proprie Sodomiam conſtituit, locus enim præpoſterus videtur ſe habere materialiter in Sodomia, formaliter vero ejus eſſentia ſumitur ex motivo, ſcilicet ex concubitu cum affectu ad indebitum ſexum. Non placet, inquam, quia ut conſtat ex definitione Sodomiæ allata, & communiter ab omnibus recepta, ad Sodomiam requiritur copula, & coitus inter perſonas ejuſ-

Digitized by Google

eiuſdem ſexus, itaut peccetur contra ſexum, ac ſimul contra debitum inſtrumentum; una ergo qualiſcumque commixtio, vel amplexus duorum maſculorum inter ſe cum effuſione ſeminis in qualibet corporis parte ſufficit ad conſtituendum Sodomiæ peccatum; ſed requiritur copula, & coitus unius cum alio intra vas indebitum, alias ſæpe confunderentur mollities cum alio habita, & Sodomia, & difficulter una poſſet ab alia diſtingui, & dignoſci. Et plane quando Epiſcopi hoc peccatum ſibi reſervant, a quo inferiores Confeſſarii abſolvere non poſſint, in hoc ſenſu de Sodomia loquuntur, ut praxis ubique docet. Nec urget, quod objicit Tamburinus l. c. fœminam cum fœmina non alio modo commiſceri, niſi per prædictum concubitum cum effuſione ſeminis, & non intra vas præpoſterum, inter illas enim non poteſt eſſe copula propria, & tamen eſſe poteſt Sodomia. Non urget, inquam, quamvis enim inter fœminas invicem coeuntes non poſſit intereſſe copula ita rigoroſe ſumpta, ſicut inter maſculos, poteſt tamen talis intervenire copula, quæ ad Sodomiam ſufficiat conſtituendam, quæ ſit diſtincta a cæteris tactibus, & amplexibus libidinoſis cum effuſione ſeminis, alioquin inter fœminas non poſſet dari mollities unius cum alia diſtincta a Sodomia, quod omnino falſum eſt, conſtat ex dictis, vel in eis Sodomia proprie dicta dari non poteſt, ut ait Summa Diana verbo *Sodomia*, quam proprie ſumptam inquit eſſe actum libidinoſum inter maſculos conſummatum in vaſe non naturali.

132 Poteſt autem Sodomia, ſive perfecta, ſive imperfecta ſimul habere alias malitias adjunctas v. gr. adulterii ſi fiat cum conjugato, vel conjugata, vel inceſtus, ſi fiat cum conſanguineo, vel conſanguinea; in quo caſu ſatis probabile eſt, quod plures docent Doctores, opus non eſſe cognationis gradum in confeſſione exprimere, ſed ſatis eſſe dicere, coivi cum conſanguineo, vel affine, & ratio eſt, quia per talem concubitum nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea ſpeciem variat; ſicut nec etiam opus eſt explicare in Confeſſione Sodomiam fuiſſe cum Virgine commiſſam, ſed ſufficit dicere commiſſam fuiſſe cum fœmina, nam per hoc peccatum clauſtrum virginale non violatur, & conſequenter ſpeciale peccatum ſtupri non videtur committi, quod ſit in confeſſione explicandum. An vero explicandum ſit in confeſſione, quod quis fuerit agens, vel patiens. Affirmant Card. de Lugo, Tamburinus, Caramuel, & alii, quia putant eſſe diverſæ ſpeciei procurare pollutionem propriam, & alienam. Negant probabilius Alphonſus de Leone, Diana, Pontius ex noſtris, & plures alii, quia uterque peccat contra naturam, & uterque alterius peccato cooperatur; unde quamvis agens pollui ſoleat, non vero patiens, tamen patiens ipſius pollutioni cooperatur, & ex hoc quod aliquis ſignificet ſe cum alio Sodomiam commiſiſſe, Confeſſarius ſufficienter intelligit, vel ipſum ſe polluiſſe, & ſic fuiſſe agentem, vel ipſum cooperatum fuiſſe pollutioni alterius; unde non apparet differentia ſpecifica inter procurare pollutionem propriam, & alienam, quando utraque fit per cooperationem alienam; ſi tamen patiens præter cooperationem ad pollutionem alterius, pateretur ipſe quoque pollutionem, aliqui dicunt, quod ratione hujus deberet explicare, quod eſſet patiens, ut ſic explicaret ſecundum peccatum de pollutione propria, quæ ex Sodomia paſſiva ordinarie ſequi non ſolet. Ita Pontius noſter d. 46. q. 7. n. 67. cum pluribus aliis.

133 Quoniam vero Epiſcopi caſum Sodomiæ ſæpius reſervare ſoleant, ut ſic ſubditi melius dirigantur, & abſterreantur a peccato graviſſimo, Summa Diana loc. c. notat varios caſus, in quibus incidiiur, vel non inciditur in Sodomiam reſervatam. Primo ſi fœmina ita cum fœmina congrediatur, ut altera earum maſculi vicem gerat, & effuſio ſeminis intra vas naturale ſequatur, dicendum eſt non incidere in caſum reſervatum Sodomiæ, quia licet non ſervetur ſexus, ſervatur tamen vas debitum. Ita Mazuchellus de Caſ. reſer. diſp. 2. c. 22. contra Lupum de Caſ. reſer. p. 2. caſ. 10. Secundo, licet communiter affirment patientes includi in caſu reſervato Sodomiæ, hoc tamen negant Alphonſus de Leone, Borbonus, & alii, qui præſertim advertunt ſententiam affirmativam procedere, modo agens ſeminet intra vas, cum actio ipſi potiſſimum tribuatur, quia ſi ea perfecta non eſt, peccatum non ſubjicitur reſervationi, neque ex parte patientis, licet etiam ſeminet, quia complementum peccati ſemper ex parte agentis attenditur, ut nobilioris. Tertio qui Sodomiam inchoat in vaſe præpoſtero, ſed poſtea extra vas ſemen emittit, in caſum reſervatum non incidit, quia hic actus non eſt Sodomia completa, & conſummata, ſed inchoata, reſervatio autem includit tantum delictum perfectum, & conſummatum, non autem attentatum. Ita Borbonus in conſil. reg. reſ. 48. contra Fagundez in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 9. Quarto exercens copulam Sodomiticam cum fœminis non incidit, quia in Sodomia proprie ſumpta peccatur non ſolum contra vas, ſed etiam contra ſexum, maſculus autem in tali caſu licet vas debitum non ſervet, ſervat tamen ſexum. Ita Lupus de Caſ. reſer. l. c. contra Fagundez l. c. Quinto tandem aliqui etiam excipiunt impuberes, eo quod regulariter loquendo non compleant. Ita Lupus, & Borbonus cit.

134 Tertia ſpecies peccati contra naturam eſt Beſtialitas, quod eſt graviſſimum inter omnes, quia non ſervatur in eo identitas ſpeciei, & poteſt fieri tam a maſculo, quam a fœmina, ſi hæc ſe proſtituat beſtiæ maſculæ, & quando fit talis nefandus congreſſus, opus non eſt explicare qualis beſtia fuerit, ſive cujus ſpeciei, quia differentia hæc in ordine ad peccatum materialis tantum eſt, & in genere entis, non autem formalis & in genere moris, & omnes hi congreſſus turpitudinem habent ejuſdem rationis, ſiquidem ſunt concubitus cum animali alterius generis, vel ſpeciei. Ita Cajet. Azorius, Filliucius, Bonacina, Tamburinus, & alii paſſim, qui omnes advertunt huc revocari peccatum luxuriæ cum Dæmone ſuccubo, vel incubo, quia adhuc ille non eſt ejuſdem ſpeciei cum homine, etiamſi formam hominis aſſumat; cui peccato ſuperadditur malitia contra Religionem, & ſuperſtitionis, quatenus includit ſocietatem cum dæmone, quæ circumſtantia in confeſſione eſt explicanda, ſuperaddi etiam poteſt malitia Sodomiæ, adulterii, vel inceſtus, ſi congreſſus fiat cum Dæmone in forma juvenis comparente, vel fœminæ conjugatæ, aut conſanguineæ, &c. committitur enim culpa pro qualitate perſonæ, quæ apprehenditur, & ad quam affectus dirigitur. Quæres, an licitum ſit coitum beſtiarum aſpicere, aut ipſarum turpia. Reſpondetur cum Granado in p. 2. contr. 6. tract. 4. d. 7. non eſſe de mortali damnandum inſpicientem verenda beſtiarum etiam turpiter commota, ac etiam earum coitum, quia neutrum iſtorum ad luxuriam multum provocat; at coitum hominum, aut verenda humana contrarii ſexus præſertim ſtudioſe inſpicere eſt valde periculoſum, quia cum honeſtate naturali valde pugnat, & eſt notabilis cauſa ſenſualis commotionis, quare ſic inſpiciens difficile excuſatur a mortali.

135 Quarta ſpecies peccati contra naturam eſt congreſſus inordinatus, ſeu innaturalis, ſive indebitus concubendi modus, cum nempe fœmina in copula eſt deſuper, aut cum maſculus retro accedit vaſe non mutato; hoc autem peccatum ex ſuo genere mortale non eſt, niſi conjungatur cum mortali copula, ſcilicet fornicatione, adulterio, & aliis, unde inter conjuges mortale non eſt, niſi interveniat tanta inordinatio ut generatio impediri poſſit, vel ſemen extra vas effundi, tunc enim eſſet mortale; ordinarie tamen eſt peccatum veniale, & quidem grave in ſuo genere, niſi aliqua neceſſitas excuſet; v. g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, vel utriuſque conjugis, vel alterutrius aliter fieri non patitur, ut quando vir propter pinguedinem non poteſt cum uxore congredi, niſi retro accedat, & ſimilibus; ſecluſa vero neceſſitate, vel juſta cauſa graviter reprehendendi ſunt conjuges ſic congredientes ob pericula generationis impediendæ, quæ occurri poſſunt. Ita Sylveſter, Angelus, Toletus, Cajetanus, Henriquez, Sanchez, Filliuc. Bonacina, & alii. Addit Aſteſanus noſter l. c. quod excluſo caſu neceſſitatis peccat homo hæc faciendo magis cum uxore, quam cum meretrice, quia magis tenetur cavere malum uxoris, quam alterius mulieris.

136 Controverſia autem eſt inter Recentiores ſatis exagitata, An prædicta peccata contra naturam vere, & proprie diſtinguantur ſpecie. Negant aliqui aſſerentes eſſe ejuſdem ſpeciei infimæ, & differre materialiter ſolum, & mere modaliter, quam ſententiam mordicus noviſſime defendit Caramuel fundamento 57. plures pro eo citans Auctores, tamquam genuinam D. Th. q. 154. cit. art. 11. ubi ait *peccatum contra naturam pluribus modis contingere poſſe*, jam ſupra declaratis, ex quibus verbis deducit Doctorem Angelicum peccatum contra naturam in plures modos ſubdividere, & non in ſpecies, atque ideo peccata contra naturam eſſe ejuſdem ſpeciei infimæ, & ſolum materialiter differre, & mere modaliter. Ratio eſt, quia in omnibus eadem eſſentialis malitia reperitur, nempe exercendi actum venereum modo, ex quo non poſſit ſequi generatio; ergo omnia peccata contra naturam ſunt ejuſdem ſpeciei infimæ, & ſolum differunt quoad modum illa exercendi.

Confirmatur, quia ſi omnes prædictæ ſpecies eſſentialiter differrent, aliæ plures aſſignari poſſent, ut ſi expleatur voluptas venerea inter mamillas, inter toros brachiorum, aliiſque partibus. Addit tamen, quod etiam hanc opinionem tenendo debent peccata contra naturam in confeſſione explicari, & peccandi contra naturam modi debent in confeſſione exponi, & diſtingui, ſive peccata contra naturam ſpecie diſtinguantur, ſive non; unde ait hanc conſequentiam non valere, hæc duo peccata non diſtinguuntur ſpecie, ergo non debent in confeſſione diſtingui, nam adulterium ſimplex, & duplex non diſtinguuntur ſpecie, & tamen in confeſſione diſtinguuntur.

137 Oppoſita ſententia, quam dicit Oviedus tr. 6 de vitiis, & peccatis contr. 5. punct. 3. §. 7. eſſe communem Doctorum ſenſum, aſſerit prædicta peccata contra naturam vere, & proprie ſpecie diſtingui in genere moris, & non tantum materialiter, ac mere modaliter. Ratio deducitur ex communi doctrina jam a nobis tradita lib. 2. ſent. diſp. 6. q. 2. ar. 3. & 4. de ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata contra eamdem virtutem, nam dicebamus ibi peccata ſpecie differre, non tantum quæ diverſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extreme, ut prodigalitas, & avaritia; vel ratione diverſæ deformitatis, & diſſonantiæ, id eſt, quæ adeo diverſa ratione, & malitia ejuſdem virtutis materiam attingunt, ut quantum eſt ex natura ejuſdem peccati,

non ſit eadem facilitas moraliter loquendo, neque propenſio utrumque peccatum committendi, qualia ſunt in propoſito mollities, Sodomia, & beſtialitas; quis enim majorem deformitatem, & diſſonantiam non concipit in concubitu beſtiali, ſeu hominis cum beſtia, quam in ſimplici pollutione, etiamſi uterque actus æque generationi opponatur; cum ergo unuſquiſque longe magis horreat beſtialitatem, & Sodomiam, quam ſimplicem pollutionem propriis, vel alienis tactibus excitatam, dicendum eſt hæc peccata ſpecie diſtingui in genere moris, & non tantum materialiter, ac modaliter. Nec valet reſponſio Caramuelis loc. c. dicentis magis, & minus non arguere ſpecificam aliquam diſtinctionem, omnes enim magis horrent ſemper graviora peccata etiam in eadem ſpecie. Non valet, inquam, quia eſto in genere phyſico verum ſit magis, & minus ſpeciem non variare, tamen in genere moris pluries hæc regula fallit, ut patet de quantitate furti, quando pervenit ad materiam, vel ſummam peccatum mortale conſtituentem, tunc enim magis non eſt amplius circumſtantia ejuſdem furti, ſed potius illius objectum, ut dictum eſt artic. præced. n. 123. atque ita dicendum in propoſito, quod major deformitas ſpeciem variat, ut fuſius ex profeſſo contra hunc Auctorem oſtendit D. Ludovicus Epiſcopus Oriolenſis in qu. ſelectis moralibus q. 5.

138 Confirmatur, quia ut diximus l. 4. ſent. diſp. 5. q. 18. ar. 1. circumſtantiæ actus humani, quando ſpeciali prohibitione prohibentur, actum transferunt in aliam ſpeciem moralem ab ea, quam ex ſe habet, & ſunt aperiendæ in Confeſſione ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. ut v. g. alienum accipere eſt illicitum, ſed ſpeciali prohibitione prohibetur accipi de loco ſacro, & ideo ſpeciale peccatum ſacrilegii per hanc circumſtantiam conſtituitur. Sed in propoſito mollities, Sodomia, & beſtialitas ſpeciali prohibitione prohibentur, ut patet ex illis Apoſtoli verbis hæc peccata ſpecialiter prohibentia, *Nec molles, nec maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt*; ergo hæc peccata ſpecie diſtinguuntur. Denique ſi horum peccatorum circumſtantiæ malitiam eorum in eadem tantum ſpecie augerent, nec in aliam transferrent, non neceſſario eſſent in Confeſſione aperiendæ, tales enim circumſtantiæ non ſunt neceſſario explicandæ, ut l. c. diximus, ſed circumſtantiæ prædictorum peccatorum contra naturam ſunt neceſſario in confeſſione aperiendæ, ut etiam Adverſarii concedunt, ergo &c. Ex qua doctrina, fundamento prioris ſententiæ facile occurritur; falſum enim eſt eandem malitiam eſſentialem in prædictis peccatis contra naturam reperiri, licet enim ſingula in hoc conveniant, quod generationem naturalem impediunt, non tamen eodem modo, longe enim major deformitas reperitur in modo impediendi generationem humanam per beſtialitatem, quam per Sodomiam, & in hoc magis, quam in ſimplici mollitie, quæ quidem deformitates ſpeciali prohibitione prohibentur.

Ad Confirmationem negatur conſequentia, quia non quælibet diverſitas explendi voluptatem veneream fundat diverſam diſſonantiam, & deformitatem, etſi modi valde diverſi eam fundent, ſed tantum diverſitates ſpeciali prohibitione prohibitæ, quales non ſunt in argumento adductæ. Denique non ſufficit hæc peccata in confeſſione aperire, tamquam numero diſtincta, ut ait Caramuel. l. c. alioquin qui ſemel habuit mollitiem, ſemel commiſit beſtialitatem, & ſemel Sodomiam, ſatisfaciet in confeſſione dicens; *Ter peccavi contra naturam*, quod licet ipſe gratis concedat l. c. n. 1701. nemo tamen ſanæ mentis concedere debet, quia ut ipſemet jam ſuperius dixerat n. 1648. qui ſic peccavit debet iſtos modos numero diſtinctos, varios tamen, exponere, & explicare, an ſcilicet commiſerit Sodomiam, an beſtialitatem, &c. & tandem ad litem hanc terminandam ſufficit, quod hæc propoſitio damnata fuerit a Sacr. Congregatione fer. 5. die 24. Sept. 1665. *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ.*

ARTICULUS TERTIUS.

De impudicitia, hoc eſt, de tactibus, aſpectibus, ſimilibuſque actibus impudicis inter ſolutos.

139 PRimo, quoniam præter aſſignatas luxuriæ ſpecies ſunt alii plures ejuſdem peccati actus tam exteriores, quam interiores ad unamquamque illarum pertinentes, ſub nomine Impudicitiæ comprehenſi, præter illas hoc ſexto præcepto prohibentur etiam oſcula, tactus, & amplexus inter ſolutos, quæ fiunt ob carnalem, & veneream delectationem, quæ ex illis percipi poteſt, quia hæc quoque ſunt peccata mortalia hoc præcepto prohibita; quamvis enim hæ, & conſimiles aliæ actiones ſint ex genere ſuo indifferentes, & poſſint ſecluſo libidinoſo affectu licite exerceri v. g. ſi quis conſanguineam oſculetur, vel etiam extraneam ſalutando, quia talis eſt patriæ conſuetudo, vel alia rationabili de cauſa; ſi tamen nulla alia hujuſmodi cauſa ſubſit, nec aliud in oſculis, tactibus, & amplexibus intendatur, quam delectatio illa, quæ carnem afficit, & ad libidinem excitat, tunc peccati mortalis reatus incurritur. Ad id autem dignoſcendum diſtinguenda eſt in his actibus delectatio triplex, prima dicitur naturalis, quæ conſiſtit in proportione quadam, & conformitate rei tactæ cum organo tactus, quomodo manus in calore excedens delectatur tangendo manum frigidam, & e contra; ſi quis ergo tangendo manum mulieris hoc ſolum modo delectetur ſine alia ulteriori intentione, quamvis ſit difficile, nullius erit peccati reus. Secunda dici poteſt delectatio moralis, & eſt quam quis ſumit ex oſculo more patriæ, vel tactu manus cauſa amicitiæ exhibito, & hæc etiam licita eſt, & honeſta, quia delectatio, quæ ex his actibus ſumitur, potius eſt voluptas & gaudium mentis, quam affectio ſenſitivi appetitus. Tertia denique delectatio eſt libidinoſa, quæ ſentitur in carne, & oritur ex commotione partium corporis, ſeu ſpirituum vitalium ad pollutionem incitantium, & hæc inter ſolutos eſt peccatum mortale, quia hæc delectatio a natura fuit inſtituta, ut medium ad copulam, & generationem ordinatum; quare cum copula inter non conjugatos non ſit licita, ſequitur nec licitam eſſe delectationem hujuſmodi ſenſualem, quæ etiam venerea appellari ſolet, quia eſt ordinata ad generationem, cui Venerem Gentilitas præficiebat. Ita Navarrus, Cajetanus, Leſſius, Reginaldus, Sanchez, Filliucius, Tamburinus, & alii paſſim apud Bonacinam q. 4. art. punct. 9. ubi ait, quod ſi hujuſmodi tactus, & amplexus, qui fiunt cauſa amicitiæ, & conſuetudinis patriæ, fiant etiam ex aliqua veniali vanitate, joco, curioſitate, & levitate, non videntur peccata pluſquam venialia, modo non adſit periculum conſenſus in delectationem ſenſualem, ſeu veneream, nam poſito tali periculo, ait eſſe mortale; contrarium tamen tutius eſt, ut dicunt alii, quia ob carnis fragilitatem valde difficile eſt hoc periculum abeſſe, quamvis Monſregalis noſter de ſexto Decalogi præcepto cap. 3. in fine dicat tactus hujuſmodi non eſſe mortales, etiamſi inde inſurgat delectatio venerea contra, vel præter voluntatem tangentis, nullo aſſenſu ſuperioris portionis animæ accedente, quem caſum valde difficilem ego cenſeo, quia voluntas noſtra prona eſt condelectari appetitui ſenſitivo, & S. Cong. die 18. Martii 1666. opinionem damnavit, quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

140 Secundo aliter loquuntur præcitati Doctores de aſpectu fœminæ, vel alterius perſonæ ob curioſitatem pulchritudinis; dicunt enim non eſſe peccatum mortale etiam ſi fiat propter delectationem, quæ ſenſu viſus capitur; modo non adſit periculum turpis, & venereæ delectationis, vel alterius luxuriæ. Ratio eſt, quia tantum periculum non reperitur, nec tanta turpitudo in aſpectu, quanta in tactu, nec aſpectus ita provocat ad libidinem, ſicut tactus, tangere enim propius ad libidinem ordinatur, magiſque venerem excitat, hoc eſt, ſpiritus vitales generationi ſubſervientes, quam ſolum aſpicere, quare aſpicere mulieris faciem, manus, brachia, mamillas, ac alias partes ejus honeſtas, non eſt ex ſe peccatum ſaltem mortale, etiamſi fiat ob delectationem ſenſualem in pura viſione reſidentem; nam ſi fiat ob libidinoſam, non excuſabitur a mortali, quare non immerito minus peccato obnoxii ſunt aſpectus, quam tactus; qua ratione concedo etiam, quod ait Monſregalis c. 5. in fine, licet de actu negaverim; ſi mulierem quis intueatur cauſa vanitatis, levitatis, & curioſitatis, non dirigendo aſpectum ad delectationem carnalem, ſed motus tantum ex quadam vanitate, & curioſitate, etiamſi exinde exurgat ſenſualis delectatio ex ſola venuſtate, & pulchritudine rei viſæ, quatenus grata eſt viſui, delectatio illa eſt ſolum peccatum veniale, dummodo in illa ex plena advertentia diu non detineatur, quia tunc eſſet periculum venerei conſenſus, & commotionis ſpirituum ad pollutionem incitantium. Addunt tamen præcitati Doctores aliquos eſſe aſpectus de ſe impudicos, qui ſunt peccaminoſi mortaliter, etiamſi ob malum finem non fiant, ſed ex ſola curioſitate, & levitate; ut quando vir fœminæ pudenda reſpicit, vel e contra, nam hujuſmodi aſpectus, utpote inſtrumentorum ad generationem ordinatorum, valde ad libidinem excitant, & ſpiritus commovent, & conſequenter a gravi peccato non excuſantur, niſi eſſet pudendorum in ſexu infantili, vel puerili, aut ob curioſitatem tam brevi tempore, ut non ſit periculum magnæ commotionis ſpirituum, tunc enim facilius a mortali poterit excuſari, qua ratione etiam aſpicere nudum eum, vel eam, quæ ſit ejuſdem ſexus cum aſpiciente, non eſt mortale, ſed veniale, quia talis aſpectus pudendorum ejuſdem ſexus cum aſpiciente non multum ad venerem excitare ſolet, & ideo a mortali excuſatur.

141 Tertio ex modo dictis quatuor valde notanda deducuntur, ut obſervat Monſregalis loco cit. ex Navarro c. *Si cui*, de Pœnit. d. 1. Primum eſt non eſſe eandem rationem de tactibus, & aſpectibus, quia aſpectus non ordinatur ſecundum ſe ad venerea, ſicut tactus, qui ad eam luxuriæ ſpeciem reducuntur, in qua eſſent, ſi coitus ſequeretur, & propterea in confeſſione exprimenda eſt circumſtantia perſonæ tactæ. Secundum eſt nec viſum, nec tactum eſſe de ſe peccatum, nec quidem veniale, ſi fiant honeſta de cauſa, & abſque delectatione venerea, neque etiam ſi fiant cum ex primo motu inſurgente. Tertium eſt tam tactum, quam viſum eſſe peccatum mortale, ſi fiant deliberate ad habendam delectationem veneream, ut præambulum ad actum carnalem, imo etiam ſi fiant deliberate ad habendam ſolam delectationem veneream ſine relatione ad copulam carnalem.

Quar-

Digitized by Google

Quartum eſt, nec tactum, nec viſum ex cauſa honeſta factum eſſe peccatum mortale; propterea quod ex eis delectatio venerea inſurgat in parte ſenſitiva contra, vel præter voluntatem tangentis, vel videntis, ſi nullus conſenſus voluntatis portionis ſuperioris accedat.

142 Quæres, an & quatenus liceant tactus, & aſpectus inter conjuges, & ſponſos de futuro. Reſp. cum communi DD. conjugibus licere, ſi ad copulam referantur, ad quam licita ſe exercent, & excuſantur a mortali, etiamſi capiantur ob delectationem abſque intentione copulæ conjugalis, quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis, modo non adſit periculum pollutionis extra vas, in tali enim caſu a mortali non excuſarentur, ſicut etiam adeſſet deſiderium, aut delectatio alterius ſponſæ. Quoad ſponſos autem de futuro dicendum eſt tactus impudicos eis non licere, ac proinde a mortali non excuſari, quia tactus hujuſmodi ad copulam proxime diſponunt, quæ non eſt eis licita ante matrimonium contractum. Tactus vero pudici, hoc eſt, in partibus honeſtis, qui poſt ſponſalia abſolute fierent cauſa delectationis ſenſitivæ a pluribus DD. a mortali excuſantur, modo non ſit periculum pollutionis, vel conſenſus in copulam, quorum ratio eſt, quia ſicut matrimonium copulam facit licitam, ita ſponſalia, quæ ſunt prævia ad matrimonium diſpoſitio, hos tactus faciunt licitos, ſi periculum pollutionis non adſit. Ita Navar. Sanchez Tol. Azor. & Fill. & alii. Oppoſitum tamen docent Henriq. Reb. Leſſ. & alii, quorum ratio eſt, quia hæc delectatio a natura inſtituta eſt, ut prævia diſpoſitio ad copulam, quare cum hæc ſit inter ſponſos illicita ante matrimonium, conſequenter etiam delectatio hujuſmodi erit eis illicita; utraque ſententia probabilis eſt ex Bonac. loc. cit. ſed prima mitior, ſecunda tutior, & probabilior ob propoſitionem relatam a S. Congreg. damnatam.

143 Quarto conveniunt Doctores, turpia loqui, & turpia canere tres illas ſpecies delectationum participare ab initio articuli aſſignatas, unde ſi hæc fiant ob bonum finem v. g. cauſa ſtudii, nullum committitur peccatum, ſi tantum ex curioſitate fiant, vel vano ſolatio animi, ſcilicet fallendi temporis, ſeque relevandi a laboribus, eſt peccatum tantummodo veniale, ut patet ex dictis de aſpectu, ſecluſo tamen periculo delectationis libidinoſæ, ut ſupponitur, vel circumſtantia ſcandali adſtantium, ut accidit, quando verba, vel cantiones ſunt valde laſcivæ, & inhoneſtæ, tunc enim probabiliter poteſt credi ſcandalum inde ſuboriri; et ſi fiant cum delectatione ad objecta ipſa, hoc eſt ad res ipſas narratas graviter peccaminoſas, vel cum periculo conſenſus in illam, erit abſque dubio mortale, quia talis voluntas expreſſe libidinoſa cenſetur, & idem pariter dicendum eſt de lectione obſcœnorum, ac eorumdem auditione, qui enim libros legunt de turpibus ex profeſſo agentes, præſcindendo an hi libri ſint prohibiti, vel non, pari modo non peccant, ſi ob bonum finem legant, peccant vero venialiter, ſi ob curioſitatem, vel jocum, & tandem mortaliter, ſi ob libidinoſam delectationem, aut cum periculo aliquo, aut ſeipſos incitandi ad libidinem, & ſic pariter diſcurrendum eſt de aſpicientibus tabulas rebus turpibus depictas, ſuppoſitione facta, quod abſit periculum conſentiendi. Aliter autem dicendum eſt de componentibus, & repræſentantibus comœdias, quæ continent res valde turpes, & ad libidinem excitantes, peccant enim mortaliter, quia dant cauſam ruinæ proximi, quamvis illam non intendant, cum mortaliter certum ſit plures inde ad peccatum incitandos, & idem dicendum eſt de deſcribentibus turpia, & ſpingentibus fœminas cum nudatis pudendis, vel in actu coeundi, quia hæc, & ſimilia valde ad veneream libidinem aſpicientes incitare ſolent. Ex quo etiam deducitur Magiſtratus, qui Comœdias turpes exhiberi permittunt, graviter peccare, cum enim ipſi facile tot lapſus, & ruinas cavere poſſint, ex charitate, imo ex officio tenentur repellere turpia repræſentantes. Ita Sanchez, Filliucius, Cajet. Navarr. Tolet. Azor. Bonac. Tamburinus, & alii paſſim.

144 Quinto, eſt gravis controverſia inter Recentiores, an in rebus venereis detur parvitas materiæ, hoc eſt, utrum in genere luxuriæ ſit debilis aliqua ſenſualis delectatio, quæ ita ſit levis, ut ex ſe non inferat peccatum grave. Aliqui abſolute affirmant, quorum ratio eſt, quia tangere res molles, ſuaves, & temperatas, propter delectationem inde naturaliter exſultandam, non eſt mortale; ergo nec tangere carnes alienas, ſecluſo alio fine, & periculo. Deinde quia delectatio venerea ex ſolo viſu recepta pleruinque non eſt mortale, ut ſupradictum eſt; ergo ſi in cæteris præceptis datur materia parva, etiam dabitur in Caſtitatis præcepto. Tandem quia ſi non daretur, ideo eſſet, quia humana fragilitas eſt maxima, & periculum videtur evidens; ſed hæc ratio non eſt ſufficiens, quia non apparet cur non poſſit Petrus fœminæ pedem leviter pede comprimere, quin ſe exponat evidenti periculo conſenſus in ulteriorem actum, & quis credet non eſſe poſſibile, quod Paulus ex levi, vel ſenſuali curioſitate aſpiciat tranſeuntem fœminam, quin velit ulterius progredi? non ergo neganda videtur parvitas materiæ etiam in materia luxuriæ. Ita Sanchez, Salas, Villalobos, Marcantius, & alii. Negant plures alii, quorum fundamentum præcipuum eſt humanæ fragilitas in rebus venereis, ac proinde imminens periculum conſenſus etiam in rebus minimis, tum quia omnis delectatio venerea ſecundum Galenum eſt inchoatio quædam pollutionis; atqui omnis inchoatus actus pollutionis eſt mortalis; ergo etiam quæcumque delectatio talis. Ita Diana, Caſtropalaus, Trimarcus Teneda, Baldellus, Bon. & alii, qui teſtantur Clem. VIII. in officio S. Inquiſitionis definiviſſe in rebus venereis non dari parvitatem materiæ, & afferunt decretum P. Claudii Aquavivæ Generalis Societ. quo vetuit, ne quis ea patribus ſuis publice, vel privatim doceret, aut ſe judicare ſignificaret oppoſitam opinionem eſſe tolerabilem, vel probabilem.

145 Media via gradiuntur alii. Ita Caramuel fundam. 58. de materia parva, ubi fuſiſſime de hac controverſia diſputat, & ab initio quæſtionis dicit, quod in obſcuriſſima hac materia ſpeculationem a praxi omnino diſtinguere debemus, & tametſi ſpeculative nihil poſſit univerſim ſtatui, putat tamen, & debet practice, unde in reſolutione quæſtionis duas poſtea ſtatuit concluſiones. Prima eſt quod ſpeculative, & præſcindendo a periculo in delectatione venerea detur materiæ parvitas. Secunda eſt, quod ſi hæc delectatio ita parva poſſet poni a parte rei ſine ulterioris periculo, eſſet de facto culpa levis; at quia ſemper adeſt periculum, ſemper eſt mortalis; & quia ſemper eſt periculum, ubi non eſt certa ſecuritas, & qui periculo peccandi ſe exponit, peccat mortaliter, ideo concludit in luxuria ob annexum periculum non dari practice parvitatem materiæ, ſed omnem delectationem libidinoſam, ſi voluntarie eſt admiſſa, eſſe culpam mortalem. Sed cum alia diſtinctione procedit Tamburinus libr. 7. cap. 8. cit. §. 1. & inquit, aliud eſſe dari parvitatem materiæ in materia luxuriæ, & aliud in re venerea, hæc enim duo valde differunt, nec inter ſe confundi debent, nam luxuria late patet ad omnem culpam pertinentem maxime ad ſenſum tactus. Res vero venerea, quam proprie vocavimus libidinoſam, reſtringitur ad culpas pertinentes ad generationem. Hac diſtinctione præmiſſa, inquit in materia luxuriæ poſſe admitti parvitatem materiæ, quia tactus levis ex joco, & curioſitate, ac etiam ex delectatione ſenſuali in puro tactu reſidente, & non libidinoſo, parva culpa eſt, ut ſupra diximus, licet poſſit eſſe gravis ſi ulterius progrediatur, & ob finem libidinoſum aſſumatur, at in re venerea inquit nullam materiæ parvitatem admitti poſſe, ſemper enim eo ipſo, quod venerea eſt, inchoatio copulæ, ſeu pollutionis eſt, atque adeo ipſius procuratio quæ inter ſolutos mortale peccatum ſemper attingit, & hic dicendi modus mihi quoque probabilior videtur, & tutior, ac magis conſonans præcedenti doctrinæ de tactibus, & aſpectibus impudicis, & quidem ſi rationes primæ opinionis bene perpendantur, non aliud probant, quam primam hujus aſſertionis partem, & rationes poſterioris ſecundam, non enim loquitur de parvitate materiæ, niſi in rebus venereis. Verum tamen eſt Caramuelem loc. cit. hanc diſtinctionem non admittere, qua non admiſſa negandum omnino eſt dari parvitatem materiæ in peccato luxuriæ ob nimiam humanæ carnis fragilitatem, ut dictum eſt.

146 Sexto tandem ex dictis colligi poteſt cum Abellio de ſexto Decalogi præcepto §. 2. quot modis in hoc præceptum peccetur, peccant enim qui alias perſonas impudice aſpiciunt; qui oſculis, vel tactibus libidinoſis delectantur; qui in peccatum mollitiei deliberate incidunt, aut eam ſibi tactibus impudicis, vel aliis modis procurare conantur; qui committunt peccatum fornicationis, ſtupri, adulterii, ſacrilegii, inceſtus, aut raptus, qui nefandum Sodomiæ, aut beſtialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis, ac monſtruoſis concubendi modis ſe polluunt. Item qui notabiliter in potu, vel cibo excedunt, unde in ipſis motus ſenſuales, & impudici, & aliquando pollutiones oriri ſolent, quibus regulariter, & frequenter ſe conſentire experiuntur, qui veſtitu, aut geſtu aliquo immodeſto, vel aſpectu hujus peccati occaſionem aliis præbent; qui Comœdiis, aut aliis ſpectaculis, vel ſaltationibus, aut choreis delectantur, in quibus advertunt ſe graves hujus peccati luxuriæ tentationes experiri, eiſque ut plurimum ſuccumbere. Item qui aſpiciunt imagines, vel picturas obſcœnas, & ad libidinem aſpectu ſui excitantes, aut eas publico loco exponunt, unde alii occaſionem peccandi ſumere poſſunt, qui turpes cantilenas, aut verba obſcœna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt; qui novis veſtibus ſe induunt, ut ab aliis concupiſcantur, & litteras amatorias ſcribunt, & ſimilia opera externa faciunt ad rem veneream ordinata.

147 Denique communiter DD. docent illos etiam contra hoc præceptum peccare, qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus deliberate inhærent, ut illis delectentur: qui delectationes illas ſuboriri advertunt, nec illas protinus abjiciunt; ſed potius fovent, quia delectatio moroſa eſt peccatum mortale, & dicitur moroſa, quando homo illi delectationi libere conſentit, aut cum poteſt prohibere, & tenetur, non prohibet. Verum, quæ hoc præcepto per ſe, & directe prohibentur, ad opus pertinent, in nono autem præcepto: *Non concupiſces uxorem proximi tui*, &c. ea ipſa prohibentur in concupiſcentia, quemadmodum ea, quæ in opere prohibentur ſequenti præcepto de non furando, prohibentur in concupiſcentia ultimo præcepto de non concupiſcendo res alienas; quare impudicæ cogitationes, moroſæ delectationes, deſideria, & ſimilia, per ſe, & directe nono

præ-

Digitized by Google

præcepto prohibeatur, quoniam quæ hic præcipiuntur, vel prohibentur in facto, ibi prohibentur, & præcipiuntur in concupiſcentia, & deſiderio, atque ideo hujuſmodi peccata in actionibus internis conſiſtentia per ſe, & directe contra nonum præceptum tendunt, de quibus proinde ibi agemus, non autem contra ſextum, niſi remote, & indirecte.

148 Hic etiam quæri ſolet, an motus ſenſualitatis ſint peccata. Pro cujus quæſiti reſolutione breviter advertendum eſt, motus ſenſualitatis ex communi omnium doctrina alios eſſe primo primos, alios ſecundo primos; primi generis dicuntur illi, qui repente conſurgunt, & omnem rationis conſiderationem præveniunt, itaut nulla ſit apprehenſio, vel ſuſpicio malitiæ, & hi non ſunt in noſtra poteſtate, nec ſunt voliti in ſeipſis, neque in cauſa, non eſt autem peccatum, niſi voluntarium directe, vel ſaltem indirecte, ideſt, vel in ſe, vel in cauſa, & hoc intelligendum eſt non ſolum de primis motibus ſenſualitatis, ſed etiam intellectus, & voluntatis, ut accidit, quando aliquis ſubito malum de proximo ſuſpicatur. Motus ſecundi generis, ſeu ſecundo primi dicuntur illi, qui ſuccedunt motibus primo primis, cum autem in his motibus ſecundo primis adſit aliqua malitiæ advertentia, ſequitur ipſos eſſe peccaminoſos accedente voluntatis conſenſu; ad perfectum autem, & directum conſenſum duo requiruntur, unum eſt perfecta intellectus advertentia; alterum eſt motus, & approbatio voluntatis, unde ſequitur ex duplici capite conſenſum poſſe eſſe imperfectum, ut Becanus advertit part. 2. tract. 2. c. 5. quæſt. 5. ex defectu nimirum advertentiæ intellectus, & ex defectu voluntatis; ſi advertentia intellectus nulla ſit, nullus poteſt eſſe voluntatis conſenſus, quia voluntas non fertur in incognitum, ac proinde nullum peccatum, ſi advertentia intellectus eſt aliqua, ſed tamen imperfecta, poterit quidem eſſe aliqualis conſenſus, non tamen ſufficiens ad peccatum mortale; tandem ſi advertentia intellectus eſt perfecta, & ad hanc accedat motus, & approbatio voluntatis, tunc adeſt plenus, & perfectus conſenſus ad peccatum mortale ſufficiens, quando autem voluntas perfecte conſentire cenſeatur, explicabimus infra agendo de nono præcepto.

QUÆSTIO VIII.

De Septimo Decalogi Præcepto.

149 PRo exacta ſeptimi præcepti declaratione, *Non furtum facies*, quod habetur Exodi 20. tria præſertim DD. tractare ſolent, ut apud Azorium videri poteſt part. 3. lib. 4. & alios paſſim. Primo de Juſtitia, & Jure, ac rerum Dominio, quo pacto nimirum acquiratur, conſervetur, & amittatur, ut ex his poſtea rationes omnes cognoſcamus, quibus ergo proximi bona obſtringimur. Deinde de Contractibus, vel quaſi Contractibus, in quibus Juſtitia commutativa verſatur. Tertio de Reſt. tum in genere, tum in ſpecie ad dignoſcenda delicta, vel quaſi delicta, ex quibus obligatio reſtitutionis oritur. Quoniam vero de his omnibus ſufficienter egimus ſupra diſp. 3. 4. 5. & de Reſtit. tam in communi, quam in particulari diſp. 7. 8. & 9. Lectorem ad ibi dicta remittimus, ne hic eadem fruſtra, & abſque neceſſitate repetamus, & ſolum hic breviter declarabimus, quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibeatur, & quot modis contra hoc præceptum peccetur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid hoc Septimo Decalogi præcepto prohibeatur.

150 PRimo certum eſt, hoc præcepto, quod traditur per modum negationis, *Non furtum facies*, non tantum prohiberi furtum, ſed etiam præcipi Reſtitutionem rei alienæ, & ratio eſt, quia ſicut præceptum affirmativum includit virtualiter negativum, ita e contra negativum includit affirmativum, quare ſicut virtute primi præcepti, quod traditur ſub affirmatione, *Unum cole Deum*, non tantum præcipitur cultus Deo debitus, ſed etiam prohibetur quicquid vero Dei cultui adverſatur, ut in ſuperioribus dictum eſt, ita in hoc præcepto, quod per modum negationis traditum eſt, includitur affirmatio, ſeu præceptum affirmativum, nempe, *Redde quod tuum non eſt*, & ita cum prohibetur furtum, reſtitutio virtualiter præcipitur juxta illud de Regul. iur. in 6 *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*. Tria itaque generatim hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibentur. Primum eſt omnis illicita uſurpatio rei alienæ ſive occulte fiat, qualis fit per furtum, ſive palam, & cum violentia, qualis eſt rapina, hoc enim eſt diſcrimen furti a rapina, ut dictum eſt diſp. 9. quæſt. 1. art. 1. Ita D. Auguſt. lib. quæſt. Exod. quæſt. 71. ubi explicans hujus præcepti intelligentiam inquit, furti nomine omnem illicitam rei alienæ uſurpationem intelligi, non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed nomine furti in lege veteris Teſtamenti, & rapinam intelligi voluit, & quicquid illicite rerum proximi aufertur. Ita diſcurrit D. Auguſt. loc. cit. & refertur 14 quæſt. 5. cap. Pœnale, ubi dicitur, quod pœnale eſt occulte auferre, & multo majoris pœnæ eſt palam eripere, quia ut loc. cit. diximus, peccatum rapinæ gravius eſt furto, ſiquidem ultra injuſtam rei alienæ ablationem, injuria etiam violentiæ illatæ in ea reperitur, quam proinde circumſtantiam in confeſſione aperiendam eſſe ibi diximus, quia eſt circumſtantia mutans ſpeciem, & ſunt peccata furtum, & rapina ſpecie diverſa, ut ibidem ſtatutum eſt cum vera, & communiori ſententia. Secundum quod prohibetur, eſt omnis illicita detentio rei alienæ ex Cap. Sæpe 14. de Reſtit. Spoliatorum, eo quod non multum intereſt, ut ibi dicitur, quoad periculum animæ, injuſte detinere, ac invadere alienum. Tertium tandem eſt omne damnum rebus proximi injuſte illatum, quid autem ſit damnum datum, & quomodo a furto diſtinguatur, jam diximus diſp. cit. quæſt. 2. quare ab initio illius Diſputationis diximus in ſeptimo Decalogi præcepto, *Non furtum facies*, ſub nomine furti comprehendi omnes actiones, vel omiſſiones, quibus proximus in bonis fortunæ læditur ſive rem ejus uſurpando, ſive deſtruendo, & deteriorando, ſive illum impediendo a conſecutione alicujus boni, vel beneficii, ſive non reſtituendo, vel non ſolvendo ei id ad quod jus, & actionem ex juſtitia habet; per hoc enim præceptum omnis hujuſmodi actio, vel omiſſio circa hujuſmodi bona contra juſtitiam prohibetur.

151 Secundo hinc deducit Abellus de ſeptimo Decalogi præcepto §. 10. quod cum ex doctrina D. Auguſt. loc. cit. hoc præcepto prohibeatur, non ſolum quævis injuſta rei alienæ acceptio, & detentio, quæ furti nomine deſignatur, ſed etiam quævis alia injuſta rei alienæ contrectatio, aut damni illatio; conſequenter dicendum eſt etiam prohiberi deliberatam quamlibet voluntatem alterius res injuſte uſurpandi, vel detinendi, aut damnum illis inferendi, ut enim docet D. Th. part. 2. quæſt. 72. art. 7. peccata voluntatis, & operis ejuſdem ſunt ſpeciei, cum hac tamen differentia, quod peccata operis contra hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligant, non vero peccata ſolius voluntatis. Verum de hoc præcepto diſcurrendum eſt, ſicut de præcedenti, quod nimirum quæ hoc præcepto per ſe, & directe prohibentur, ad opus pertinent, in decimo autem præcepto, *Non concupiſces proximi tui*, ea ipſa prohibentur in concupiſcentia; atque ideo quælibet deliberata voluntas res alienas uſurpandi, vel detinendi, vel damnum illis inferendi per ſe, & directe contra decimum tendit præceptum, illoque immediate, & proxime prohibetur, quoniam quæ hic præcipiuntur, vel prohibentur in facto, ibi præcipiuntur, & prohibentur in concupiſcentia, & deſiderio proxime, & immediate; hic autem ſolum mediate, & remote, quatenus actus externus malitiam, & pravitatem ſuam accipit ab interno. Deinde quamvis utique verum ſit ordinarie loquendo ſola peccata operis contra hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligare, non vero peccata ſolius voluntatis, ut nos quoque diximus diſp. 9. cit. quæſt. 2. art. 2. n. 37. nihilominus in aliquo caſu etiam ſolam nocendi intentionem per media alias licite obligationem reſtituendi inducere poſſe ibid. oſtendimus numer. 39. pluribus exemplis cum Hiquæo noſtro in ſuo Commentario 4. d. 15. qu. 2. in fine.

152 Tertio obſervandum eſt cum eodem Abellio, ac etiam ex dictis a nobis loc. cit. hoc præcepto prohiberi illam rei alienæ invito domino uſurpationem, ac detentionem, quæ injuſta eſt, quia ex communi Theologorum ſententia variis in caſibus ablatio rei alienæ invito domino abſque ullo juſtitiæ detrimento fieri poteſt, ſiquidem dominus in talibus caſibus non cenſetur rationabiliter invitus, nam ſaltem in extrema neceſſitate licitum eſt aliena ſurripere, ut dictum eſt diſp. cit. quæſt. 1. art. 2. num. 20. cum in extrema neceſſitate de lege naturæ omnia ſint communia; unde in tali caſu non cenſetur invitus dominus, vel ſaltem non rationabiliter invitus, ſic pariter dum fit ablatio ex joco, quamvis enim invito domino fiat, non tamen cenſetur furtum, ut obſervat Tol. lib. 5. cap. 15. & cum fit ex legitima ſuperioris auctoritate, qui ex juſta, & rationabili cauſa bona unius in alterum transfert, qua ratione Iſraelitæ Ægyptiorum bona auferentes furtum non commiſerunt, nam Deus eos in pœnam ſpoliari voluit. Item cum fit in bonum finem, & convertitur ablatum in domini utilitatem, ut cum a furioſo enſis ſubripitur, ne ullum percutiat; qua ratione nec furatur uxor, quæ pecunias clam aufert marito, ne in ludis, vel commeſſationibus eas profundat, dummodo tamen illas in uſum familiæ convertat, nec peccent qui vinum alterius effundit, ne inebrietur, nec qui chartas diſrumpit, & lacerat, ne alii ludendo blaſphemias proferant, vel alia ratione peccent. Demum diximus etiam diſp. 7. quæſt. 2. art. 1. n. 21. & 30. quomodo, & quibus ſervatis conditionibus licitum ſit rem propriam ab alio injuſte detentam ſubripere, & num. 33. quo pacto licitum ſit etiam interdum rem ſuam recuperare, vel æquivalentem per violentiam, & rapinam.

153 Quarto, certum quoque eſt, ac de fide furtum, & rapinam, quæ hoc præcepto prohibentur, eſſe peccata mortalia ex genere ſuo, ut conſtat ex 1. ad Cor. c. 5. *fures Regnum Dei non poſſidebunt*, & ratio eſt, quia nedum charitati contrariantur, qua proximum diligere tenemur, ac proinde velle illi bona, & non inferre mala, & nocumenta; ſed etiam juſtitiæ opponuntur, quæ reddit unicuique quod ſuum eſt, peccata autem contra juſtitiam, nedum ſunt mortalia ex genere ſuo, ſed etiam ad reſtitutionem obligant, tum tandem quia furtum, & rapina ſunt etiam contra bonum

com-

Digitized by Google

communae, nimitum contre pacem ſocier ıa humanæ, qaæ per furia, & rapines valde turbatur, - que diſſolvitur. Dictum eſt autem aſſe peccata mortal a ex genere ſuo, quoniam in quibuſdam caſibus, & circumſtantiis poteſt quis non ſolum e peccato mortali, ſed etiam a veniali escuſeri, ut quando indeliberatio intervenit, defectus iodicii, probabilia rei alienæ ignorantia, iotentio boni finis, impotantia recuperandi, quod ſibi debetur, ac aliæ aircumſtantiæ nu. præcedenti recenſitæ, ac tandem parvitaa materiæ, quæ ſobripitur, quoniam modicum pro nihilo reputator. Ita Navarr. c. 17. & alii Doctores paſſim; quænem autem in furto eai ſtimanda ſit qnantitas ad peccatum moriale contrahendum ſoſficiens, iam dictum eſt diſp. 9. cit. quæſt. 5. art. 1. num. 6. & ſeq. ubi atiem advertimus hanc pervam qoantitatem ıalem eſſe debara, ut nec per ſe, nec per accidcas canſet proximo in bonis fortonæ corporis, vel enimæ notabile damoum, quoniam ſi quia Sartori v. g. acum, Sutori ſubulam, Scriptori aalamum ſubripiat, aut alteri Artifici aliquod ſuæ artis inſtrumentum neceſſarium, daſectu cuius Artifex per multum temporis ſpatium operari non poſſit, & victum ſibi comparara, quamvis res accapta per ſe notabiliter non lædat, quia eſt modici valoris, lædit tamen per accidens ob rationem allatam, & luctum ſibi ceſſana ax acceptione prædicti inſtrumenti, ac propterea in tali caſu aiuſ modi rei paræ furtum arit peccatum mortala, ut Doctores aummoniter docent, & ax noſtris Monſregalis de ſeptimo Dacalogi præcapto c. 3. art. 2.

154 Quiato, Diana plures alios sitans part. 5. tract. 13. reſ. 98. docet aa Albertino in Rubrica de hæratic. in 6. quæſt. 8. hoc præceptom de non furando, non habera locum io Chriſtianis ſurripientibus res ab infidelibus ea conſenſu Principum, eo quia quicquid poſſidens Turcæ ſunt bona Chriſtianorum tyrannice uſurpata, & ideo omnis Chriſtianus, tanquam membrum Eccleſiæ, poteſt ea io Eccleſiem deferra, & captivi iniuſta ab infidelibus detanti poſſunt a dominis particularibus abſqua iniuſtitia furari, qoantum ſufficit ad congruam compenſationem pro iniuria captivitatis, mercede ſervitutis, ac atiam ratione damni emargentis, & lucri ceſſantis in ſuis negatiationibus, & bonis ob abſentiem a patria; item pro ſufficientia redamptionis a dominia ſuis, & aliis quibuſcumqoa eiuſdem Reipublicæ, ac tandem quod caput aſt, ratione juſti balli, nam Principes Chriſtiaoi ſunt domiai rerum Turcarum, & cum ipſi ſint hoſtes publici, & tyranoice boaa Chriſtianorum poſſideant, ut dictum eſt, ſequitur poſſe Chriſtianos ea tecito Principum conſenſu bona illorum ſurripera, abſque raſtitutionis obligatione. Et hoc Diana docet non taatum da mencipiis, quia Chriſtiani in tarris Turcarum munentes, ut plurimum ſunt mencipia, ſed cum Molina tom. 1. de Juſtitia tract. 2. diſp. 37. extendit ad quemlibet Chriſtianum dicans, poſſe etiam defraudara vectigalia a Turcis impoſita ob ratinnem allatam, quia, ſcilicet, Turcæ ſunt hoſtes publici, & bona Chriſtianorum tyranaica poſſideat, unde Principes Chriſtiani jas habent bellum ipſis gerendi, eoſque jure belli rebus ſuis ſpoliandi. Hanc tamen licentiam quibuſdem limitationibus raſtringit, aiſi ſequatur ſcandalum, vel damnum aliorum Chriſtianorum, vel actio illa ſumendi bona Turcarum non ſit annexa com mandacio, conſciantia arroaes, vel fractioae fidelitatis, ad qnam tenentur qui ſub fide regia ibi edſunt unt negotientur, in hia enim aaſibus Chriſtiani ſuraotas bona Turcarum peccarent, & ſi enim Turcis fœdus inireat val aliquod ſalvum conductom, ad reſtitutionem atiam tenerentur, quia ia bis caſibus non poteſt præſumi conſenſus Chriſtiaaorum Principum, ſic etiam diſcurrit in hac materia Aſteſanus noſtar lib. 1. tit. 7. da Furto art. 3. cum Raymundo, & aliis antiquioribus.

155 Sexto D. Bonaventura 3. diſtinct. 37. dub. 7. ait, quod in hoc præcepto intelligitur prohiberi omnis illicita rei alianæ uſurpatio, & illa poteſt fieri, vel per violentiam, vel per fraudolentiam, & hoc vel ſimpliciter, vel ubi adiacet conſecratio aliqua, unde prohibetur hic furtum ſimplaa, & ſacrilegium, quod aſt furtum perpetratum circa rem ſacram, vel locum ſacrum, ſacrum varo dicitur quicquid mancipatum eſt cultui divian, ut Eccleſia, vel res Eccleſiæ. Quæ circumſtaatia adeo notabilia eſt, quod ut advertunt Fagondez, Caſpenſis, & alii, ſi furto rei parvæ ſacrilegium grave adjungatur, rationae adjuncti ſit peccatum mortala, ut ſi quis agnum ex ſacra cera furetur, ut inda candalam efformet ad domum ſuam illuminandam, vel modicum olei ſaucti chriſmatis, ut io ſuam lucernam effundar ad eundam effectum, ſit enim tali caſu rei ſacræ iniurie notabilis, dum ad illicitos, & profenos uſus coaeartitur; Adduot ramen, quod ſurari modicam caram benedictam aa Altari ad ſe illuminaodum, vel modicum fruſtulam veſtiom Sacerdotalium, ut atritæ veſti aſſuatur, tantom eſſe eanıale, quia in his rebus non ſit iniuria gravis rei ſacræ, cum non ſint ſanctificatæ, & conſecretæ. Idem dicendum, ſi quis rapiet, vel furetur res non ſacras, iu loco tameo ſacro exiſtentes, & ratio eſt, quia ſanctitetam violat, & immunitatem ejuſdem loci ſacri io quo exiſtunt, & hæc circumſtaotie, vel rei, vel loci ſacri in Confeſſione Sacramentali neceſſario explicanda eſt, quia peccati ſpeciem motat ex c. *Quiſquis* 21. in ord. 17. quæſt. 4. & evadit Sacrilegium, ſeu furtum ſacrilagum.

156 Septimo, conveniunt etiam Doctores graviter peccare contra hoc præceptum, etſi non in ſpecie furti, ſi fur ſciat ea jactura rei parvæ domino facturam magnam valda moleſtiam, quia v. g. valde ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt, ut ſi ea viridario auferat domino aliquem fructum, quem ſcit illi eſſe valde cherum, qoa de cauſa ea aius ablatione graeam patitur triſtitiam; in tali enim caſu mortaliter peccat, non quidem in ſpecie furti, ſed contra charitatem ratione contriſtationis, & Bonacina diſp. 2. de Reſtit. in particulari qu. 8. punct. 1. ait hoc diligenter advertendum eſſe, quando ſcilicet furtum, quod eſt veniale ſecundum ſe ratione parvitatis materiæ, ſit poſtaa mortale ratione ootabilis damni, ut dictum aſt de ablatione acus Sutori, vel ratinne alterius cauſæ concurrentis, ut aaemplis modo adductis, quia excommunicatio, inquit, quæ fertur contra fures, niſi reſtituant, illos aon comprehendit qui rem levem furati ſunt, etiamſi ex ejus ablatione mortaliter peccaverint ratione circumſtaotiæ adiunctæ; nem excommunicatio fertar propter furtum mortale, & quod mortalem heber malitiam in ſpecie furti, noa autem io alia ſpecia malitiæ ratione circumſtantiæ adjunctæ; furtum vero rei levis, & exiguæ non eſt mortale io ſpecie furti, ſad in ſpecie iniuſtæ damnificationis, vel alterius malitiæ, pro quo adducit Nevarrum, Lopez, Rebell. Vaſquez, Filliucium, Clavem regiam, & alios. Nec video cur Faber noſter diſp. 48. de Reſt. c. 1. num. 56. commanam adeo doctrinam non recipiat, non enim Auctores citati negant ablationem rei minimæ eſſe peccatum furti, ut eis Faber adſcribit, ſed dicunt non eſſe furtum mortala, ſeu non habere malitiam mortalem in genere furti ratione levitatis materiæ, ſed tantum veniale; & cum excommunicationes ferantur contra fures, ut reſtituant, hoc ipſo ſupponare videntur, quod furtum mortale commiſerint ratione notabilis quantitatis rei ablatæ, ad cujus reſtitutionam teaentur, & non ratione gravis malitiæ adjunctæ in altara ſpecie ratione circumſtentiæ annexæ, quapropter a communi opiniona recedendum non puto, præſertim ob regulam communam, quod pœnæ ſunt reſtringendæ, non ampliandæ.

157 Poſtremo, quando dicitur furtum eſſa acceptionem rei alianæ invito domino, obſervandum eſt, dominum dici poſſa invitum, vel quoad ſubſtentiam ipſam rei, vel quoad modum taatum accipiendi; ad furtum proprie dictum requiritur, qood dominus ſit invitus quoad ſubſtantiem rei ablatæ, & non tantam quoad modum; dicitur autem ſit invitor, qoando non tam rei acceptio, quam modus ipſe occultus accipiendi, facultata non petita, diſplicet domino, & huiuſmodi abletio propria furtom non dicitur, qua ratione Nev. cap. 17. num. 139. inquit plura excuſeri a furto, quæ filii a parentibus, Religioſi a Monaſterio, & famuli a Domino auferunt abſque petita perentia licaotia, Prælati, vel domini, & ad proprium uſom accipiunt, quod appoſita additur, qoia ſi ad uſum aliorum accipiant, ut ſcilicet ea aliis vendant, vel donant, a furto non aacnſantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quot modis contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum peccetur.

158 EX dictis in ſuperioribus in tractatu da Juſtitia, & Jure de obligationibus juſtitiæ commutativæ, & diſtributivæ, ac rurſus de Reſtitutiona tam in communi, quam in particulari ſatis conſtara poteſt, quam varii ſint, & multiplices modi, quibus in hoc præceptum divinum peccetur, quo Deus in tutelam veluti ſuam bona noſtra caeterarum ſuſcapit, ut ait Catechiſmus Romanus part. 3. cap. 8. itant nullus eu iniuſta ſurripere poſſit, aut nobis invitis illa retinara, quin iniuria talis etiem in Deum ipſum refundatur, ac obedientia illi debita violatur. Omnes igitur illos modos maiori, qua fieri poteſt, brevitata, & claritate, ad quatuor, vel quinque capita reducemus.

159 Primo itaque contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum peccatur iniuſta rerum acquiſitione, quæ multipliciter contiagera poteſt, & quidem in primis occulte aliana accipiendo, vel manifeſta per rapinam, & vim, & hoc modo ut notat Monſregelia noſtar loc. cit. capit. 2. non ſolum peccant latrones in viis, ſed etiam Principes iniuſte uſurpantes Civitates, & Caſtra ſine juſto titulo, vel atiam facientes aatorſionas indebitas a Subditis io gabellis, pedagiis, & collectis, de quibus dicitur Ezech. 22. *Principes eius in medio ipſius, quaſi Lupi rapientes prædam*, de quo graviſſimo abuſu hac noſtra ætate præſertim tom urbe urgentu optima diſcurrit Vulpes noſter tom. 3. p. 3. d. 112. ex Scoto 4. d. 15. quæſt. 2 artic. 1. ubi ſatis expreſſa ſignificat rapinam committare Principes indebita ſuis ſubditis onera imponentes, & ab eis exigentes, adeo ut ſit io eis peccatum graviſſimum ſpeciem peſſimam Tyrannidis habens, a quo ſine prævia gravi pœnitentia, ac reſtitutiona abſolvi nequeunt, & ratio aſt, inquit Doctor, quia eorum Principatus politicus eſſe debet, non deſpoticus, & ad commune bonum ſubditorum ordinatus, non ad proprium eorum commodum, utendo ſubditis more pecudum, eos comprimentes, deglutientes, vim inſerentes, ac ſpolia eorum detrahentes Luporum inſtar, ut ait Ezech. loc. cit. ſed quia ut fert

ada-

adagium de Principibus, aut bene aut nihil, quamvis id dixerim zelo ſalutis eorum, celemum cohiben, & ad dicta diſp. 6. quæſt. 1. art. 2. circa hoc punctum me remitto. Item contra hoc præceptum peccant Principes, quando iniquas leges condunt ad lucrandum, de quibus Iſaias dixit cap. 10. *Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes injuſtitiam ſcripſerunt, ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent*; & idem dicendum eſt de injuſtitia Judicum, vel Officialium iniquas ſententias proferentium, vel ex timore, vel ex amore, vel ex odio, vel ex cupiditate, vel ex notabili ignorantia, quos etiam reprehendit idem Iſaias cap. 5. dicens; *Juſtificatis impium pro muneribus, & juſtitiam juſti aufertis ab eo*. Demum ex hoc capite peccant contra hoc præceptum, qui debita non ſolvunt, aut ſolvere nimis diu differunt, cum poſſint, præſertim ſi creditor moleſte ferat dilationem illam, aut ex illa incommodum, aut detrimentum aliquod patiatur; item qui cum ſint alicujus hæredes, aut teſtamenti executores, illius debita, aut legata ſolvere non curant, vel promiſſionem alteri factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt.

160 Secundo contra hoc præceptum faciunt, qui per fraudolentiam, vel dolum alios in contractibus decipiunt, quæ fraus tripliciter contingere poteſt, in ſubſtantia, vendendo ſcilicet unum pro alio, ut exempli gratia aurichalcum pro auro, & aromata unius ſpeciei pro aromatibus alterius ſpeciei, poteſt etiam contingere in quantitate dando diminuta pondera, & rerum menſuras, ac tandem in qualitate, prava pro bonis vendendo injuſto pretio, de quibus dicitur Amos 8. *Audite qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ dicentes, quando tranſibit menſis, & venundabimus merces, & aperiemus frumentum, ut imminuamus menſuram, & ſiclum augeamus, & ſupponamus ſtateras doloſas, ut poſſideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis, & quiſquilias frumenti vendamus*: Unde peccant contra hoc præceptum, qui emendo, aut vendendo dolo, vel fraude utuntur; qui in pondere, numero, vel menſura fraudem aliquam committunt, qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt, aut minus emunt, quam valeat, qui rem defectuoſam pro integra vendunt, nec illius occultum defectum emptori patefaciunt; qui metu injuſte incuſſo, aut dolo aliquem alterum inducunt, ut contractui oneroſo, vel damnoſo, ac ſibi præjudiciali ſubſcribat; qui monopolium aliquod injuſte faciunt, quando ſcilicet plures mercatores ſimul conſpirant, ut merces omnes alicujus generis coemant, eaſque poſtea pro arbitrio ſuo vendant ultra juſtum pretium. Denique ex hoc capite etiam contra hoc præceptum peccant, qui ad lucrum in ludis, vel ſponſionibus faciendum fraude, vel dolo utuntur, qui alium minis, coactione vel fraude aliqua ad ludum inducunt, & qui aleis, & ſimilibus ludis jure civili prohibitis magnam pecuniæ quantitatem exponunt; & qui rem aliquam emunt, quam ſciunt vel dubitant eſſe furtivam, ut ſibi retineant, ut etiam Abellius obſervat loc. cit. §. 11.

161 Tertio etiam fit contra hoc præceptum prava cooperatione ad talia acquiſita illicita, aliquo ex novem modis jam declaratis ſuperius diſp. 7. quæſt. 2. art. 3. explicando, qui etiam ad reſtitutionem teneantur. Ex dictis enim ibidem ſatis conſtat novem eſſe modos, quibus peccatum alienum participatur, & quemlibet illorum obligationem in ſolidum inducere, quando quis eſt cauſa auferendi, vel retinendi rem alienam invito domino, quod etiam docuit Scot. 4. d. 15. quæſt. 2. art. 4. lit. Bb. ubi ait, quod omnis obligatio ad reſtitutionem reducitur ad auferre, vel retinere rem alienam, & hoc velut cauſa principalis, vel proxima, vel inducens, vel coadjuvans, vel non impediens. Facit ergo contra hoc præceptum cooperans ad talia illicite acquiſita, etiamſi nihil ipſe inde percipiat, ut imperando, conſulendo, perſuadendo, & hujuſmodi juxta illud ad Rom. 1. *Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*, tales enim non ſolum contra charitatem graviter peccant, ſed etiam contra juſtitiam, quando talis cooperatio fuit efficax, id eſt, quando ſine ea factum non fuiſſet furtum, vel damnum ſecutum, & ſic intelligitur illud, quod habetur 2. q. 1. c. *Notum*, facientem, & conſentientem pari pœna conſtringi, ubi ait Gloſſa, quod intelligitur de conſenſu cooperationis, ſine qua cooperatione non fieret malum; quod etiam docuit Scot. loc. cit. ubi ait hæc omnia verificari, quando ad conſenſum efficacem reducuntur verum, vel interpretativum; unde cooperantes ad furtum, vel homicidium ad reſtitutionem non tenentur, quando non fuerunt efficax cauſa damni; ut ſi fur v. g. vel homicida mandato, vel conſilio alterius non fuerit efficaciter motus, quia nihilominus furtum, vel homicidium patraturus erat; unde ad inducendam in cooperantibus, & conſulentibus reſtitutionis obligationem requiritur, ut conſilium, mandatum, & aliæ cauſæ morales ſint propriæ cauſæ, id eſt, ut ex ipſis ſequatur effectus, tamquam cauſis, ſine quibus non fieret, ut loco cit. diximus.

162 Quarto, ex obligationibus juſtitiæ diſtributivæ jam ſupra declaratis diſp. 6. qu. 1. fit contra hoc præceptum indebita diſtributione juxta illud ad Cor. 1. cap. 3. *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*, ut enim diximus ibi art. 1. conveniunt omnes in diſtributione officiorum, nedum Eccleſiaſticorum, ſed etiam ſæcularium abſque peccato indignum eligi non poſſe ad aliquod officium, hoc eſt, perſonam ineptam ad ſatisfaciendum obligationibus talis officii; & Principes, ac alios quoſcumque, quibus electio commiſſa eſt, teneri ad reſtitutionem pro damno illo, quod Reipublicæ evenit ex tali electione, & ratio eſt, ut diximus ibi, & obſervat Card. de Lugo de Juſtitia, & Jure diſp. 34. ſect. 2. quia licet juſtitiæ diſtributivæ obligatio proprium, & ſtrictum jus non ſupponat, aut debitum in proprio jure fundatum ad tal. communia bona participanda; aliquod tamen debitum in diſtribuente ſupponit, quia juſtitia diſtributiva intendit æqualitatem, & proportionem geometricam in ſubditis ſervari debere, tam in ordine ad participanda bona communia, quam in ordine ad communia onera ſubeunda, qualia ſunt tributa, & ſimilia gravamina: Juſtitia vero diſtributiva ſolum in Superiore reſidet, vel in ejus vices gerente in ipſo diſtributionis exercitio; unde curare, & ſatagere tenetur eligere ſaltem dignum, & idoneum ad tale officium; nec eligendo indignum excuſatur a peccato, & obligatione, quod eligens neſciebat electum eſſe indignum; nam poſitiva inquirere, & ſcire tenetur eligendum eſſe dignum, & aptum ad tale officium, & diligentiam moraliter ſufficientem adhibere ad indagandam ejus dignitatem, & aptitudinem ad illud officium exercendum. Quod adhuc magis verificatur in diſtributione officiorum Eccleſiaſticorum, & in expendendis beneficiorum illorum redditibus, ut docet Conc. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de diſtributione beneficiorum Eccleſiaſticorum, & ſeſſ. 25. cap. 1. de diſtributione redditum eorumdem, & ratio eſt, quia Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores rerum Eccleſiæ, non domini, ut ait D. Auguſt. ad Bonifacium Comitem ep. 50. & refertur 12. qu. 2. c. *Si primatum*, ubi Gloſſa dicit, quod Eccleſia tenet locum pupilli, & Prælatus locum tutoris, ſicut ergo tutor, ſi male adminiſtrat dilapidando bona pupilli, ut fur habetur, & ad reſtitutionem tenetur, ita & Prælatus ſi bona Eccleſiæ expendit in malos uſus dando ſine neceſſitate conſanguineis, & conviviis, ludis, ac meretricibus, exponit, quod debet dare pauperibus.

163 Quinto tandem contra hoc præceptum peccatur per variam damnificationem, ut incendiis, devaſtationibus agrorum, & caſtrorum in bellis injuſtis, ut dictum eſt diſp. 9. de Reſtitut. damni in bonis fortunæ; in mutilationibus, occiſionibus, falſis accuſationibus, teſtificationibus, & inſtrumentis, ut dictum eſt diſp. 8. qu. 2. de Reſtit. damni in bonis corporis. Rurſus peccant contra hoc præceptum qui res inventas, cum poſſint, vero domino non reſtituunt, vel diligentiam requiſitam ad illud dignoſcendum non curant adhibere. Item qui ſervis, aut mercenariis mercedem, ac debitum ſtipendium detinent, aut notabiliter ejus ſolutionem differunt ſine ulla rationabili cauſa, & tunc quidem adhuc gravius peccant, ſi ex tali dilatione damnum, aut aliquod notabile incommodum illis obveniat. Denique contra hoc præceptum peccant qui ex mutuo uſuras exigunt, ſcilicet pro mutuo pecuniæ, vel rerum, quæ uſu conſumuntur, accipientes aliquid ultra capitale juxta illud Concil. Agatens. & refertur 14. qu. 3. c. uſura 4. in ordine, Uſura eſt, ubi amplius requiritur, quam datur, v. g. ſi dederis ſolidos decem & amplius quæſieris, vel dederis frumenti modium unum, & ſuper aliquid exegeris, ubi evidenter oſtenditur, quod quicquid ultra ſortem exigitur, uſura eſt. Sed de mutuo, & uſura jam ex profeſſo egimus diſp. 5. quæſt. 2. art. 1. ubi oſtendimus uſuram eſſe omnino illicitam, & grave peccatum, quia eſt contra jus naturale, & poſitivum tam divinum, quam humanum, nam de ratione mutui eſt, quod dominium rei mutuet, ac ejus uſus in alium transferatur pro aliquo tempore, & ideo pro tempore mutuationis non poteſt mutuans lucrum accipere ex mutuo, quia juxta regulam a Scoto aſſignatam 4. diſt. 15. quæſt. 2. lit. P. nec commutans, nec mutuans poteſt vendere tempus, quia tempus non eſt ſuum, qua ratione S. C. Romana, & univerſalis Inquiſitionis in quibuſdam propoſitionibus damnatis die 28. Martii 1666. eam præſertim damnaſſe, & prohibuit, quod *licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus*, nam ratione mutui, ut ſic, numquam aliquid lucri licitum eſt accipere, niſi mutuans aliquo alio juſto titulo excuſetur: quibus autem titulis, & in quibus caſibus licitum ſit mutuanti aliquid ultra ſortem accipere, ibidem ſufficienter oſtenſum eſt artic. 3. & 4. quæ ibi videnda ſunt, & conſulenda, ne hic eadem fruſtra, & abſque neceſſitate repetamus.

164 Poſtremo hac de cauſa approbandum non cenſeo, quod inquit Caramuel fundam. 60. de Mutuo, & Uſura, ubi poſtquam cum communi Doctorum dicit, mutuantem licite poſſe aliquid recipere ultra ſortem primo ratione periculi, nempe tot, ac tantas pecunias, quantas poſtulare videtur majus periculum, vel minus. Secundo ratione lucri ceſſantis, tantum nimirum, quantum eſt illud lucrum, quod ceſſat, quod ſi incertum ſit, taxari majoris, vel minoris debebit juxta periculi quantitatem. Tertio ratione damni emergentis, tantum nimirum, quantum ſit damnum, quod certo emergit, nam ſi damnum non certo, ſed probabiliter tantum ſit emerſurum, taxari majoris, vel minoris debebit

juxta

Digitized by Google

juris probabilitatis quantitatem. Quarto tandem addit non poſſe aliquid recipere ratione temporis præciſe, etſi longum id ſit, niſi ſe obliget ad non repetendum. Hæc, inquam, limitatio approbanda non eſt, quia talis aſſertio coincidit omnino cum relata propoſitione a S. Congregatione condemnata, quod licitum ſit mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus; ergo, & intentio Sacræ Congregationis eſt, non ſolum licite non poſſe mutuantem aliquid ultra ſortem recipere ratione temporis præciſe, etſi longum id ſit; ſed nec etiam ratione obligationis, ſi nimirum mutuans ſe obligat ad non repetendum uſque ad certum tempus. Et forte neque Caramuel id intendere voluit, licet ſic ejus verba ſonent; nam immediate poſt ſtatutam illam aſſertionem, eam declarare volens, & quo titulo in tali caſu poſſit mutuans aliquid ultra ſortem accipere, hæc ſubdit verba. Et in tali caſu ſi quid poſtulat, non id ratione ſolius temporis, ſed ratione periculi, aut perdendi capitalis, aut incurrendi damnum inopinatum, aut carendi lucro aliquo, quod poſſet haberi licite ſi adeſſet numerata pecunia, quod quidem periculum, qui plerumque leve eſt, aliquid leve ſolet recipi, poſſetque aliquid grave, ſi eſſet grave. Ita Caramuel l. c. & ita ſententia declarat ratione ſolius temporis non poſſe aliquid recipi ſecundum Canones, unde quoad rem cum communi ſententia videtur; licet ejus loquendi modus in ſua aſſertione expreſſus non ſit admittendus ob allatam propoſitionem nuper a S. Congreg. damnatam, ut ſcandaloſam, & uſuris viam aperientem. Reliqua ad hanc materiam de Mutuo, & Uſuris ſpectantia videantur loc. cit. ubi ea profeſſo declarantur.

QUÆSTIO IX.

De octavo Decalogi præcepto.

165 HOC Decalogi præcepto: *Non falſum teſtimonium dices*, juxta communem Doctorum ſententiam prohibetur omnis injuſta læſio famæ, & honoris proximi, & præcipue omnis falſitas, & mendacium, ac læſio verbalis, quæ fit contra proximum, tum in actibus judicialibus falſo accuſando, vel verum celando, tum etiam extra illos perniciosa mentiendo, pejerando, ſecreta revelando, & ſimilibus. Verum quia de læſione in bonis famæ, & honoris, quæ extra judiciales actus per detractionem, contumeliam, & judicium temerarium proximo irrogatur, ac debita ejus reſtitutione ſufficienter egimus ſupra diſp. 8. quæſt. 3. de injuſtitia, quæ in actibus judicialibus, tam a parte Judicis, quam accuſatoris, teſtis, & rei committi poteſt, ex profeſſo quoque tractavimus ſupra diſp. 6. quæſt. 2. hic ſolum agemus de mendacio, & perjurio, quæ præſertim hoc præcepto prohiberi docet Scotus noſter cum Magiſtro 3. ſent. d. 38. & 39.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit mendacium, & quale peccatum.

166 PRimo mentiri ex D. Aug. l. 1. contra mendacium capit. 42. eſt contra mentem ire, ut indicat ipſa nominis ethimologia, unde mendacium ibi deſcribit, quod ſit *enunciatio falſa cum voluntate ad fallendum prolata*, & eodem modo loquitur c. 22. Enchirid. ubi ait, quod *ille mentitur, qui contra id, quod animo ſentit loquitur voluntate fallendi*; ex qua definitione deducitur duo ad rationem mendacii requiri; unum eſt voluntas fallendi, ſeu falſum enunciandi; alterum eſt locutio, ſeu enunciatio, vel ſignificatio aliqua exterior mentis judicio contraria; ſic etiam ex noſtris definit mendacium Aſteſanus lib. 1. tit. 36. art. 1. quod *ſit falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi*, ad cujus intelligentiam notat, quod dictum exterius duplicem habet comparationem, vel reſpectum, unum ad rem ſignificatam, & ſic dicitur ſermo verus, cum res adæquatur ſermoni, & falſus cum non adæquatur, alteram habet ad intentionem dicentis, & ſic dicitur ſermo verax, cum intentio loquentis adæquatur ſermoni, fallax cum ei non adæquatur; unde ait ad completam mendacii rationem duplicem concurrere falſitatem, unam per comparationem ad rem, alteram per comparationem ad loquentis intentionem, quarum prima in mendacio tenet rationem materialis, & altera rationem formalis, & ab iſta proprie dicitur quis mendax; unde advertit Oibellius 3. diſt. 38. ab initio, ſi quis dicat falſum putans dicere verum, non mentitur, cum nec intendat falſum exprimere, nec proximum decipere; per oppoſitum autem ſi quis intendens falſum dicere dicat verum, mentitur, cum proximum intendat fallere, & aliter ore exprimere, quam habeat in mente; & hoc etiam docuit D. Auguſt. c. 18 Enchirid. ubi ait, quod quando aliquis falſum dicit putans eſſe verum, mentiri judicandus non eſt, quoniam quantum in ipſo eſt, non fallit ille, ſed fallitur, & ideo hæc falſitas materialiter ſolum ſe habet in tali locutione; quando vero aliquis ex intentione fallendi aliquid tamquam verum aſſeverat, quod exiſtimat eſſe falſum, ſive revera id falſum ſit, ſive contra ejus opinionem verum exiſtat, actus ejus inquantum eſt voluntarius, & moralis, habet per ſe, & formaliter falſitatem, & per accidens ſolum, ac materialiter veritatem, & ſic etiam diſcurrit D. Th. 2. 2. qu. 110. art. 5.

167 Secundo, Scot. d. 38. c. q. un. lit. A. cum D. Bonav. ibid. art. 1. q. 2. deducit ex modo dictis omne mendacium eſſe peccatum, quia actus includens intentionem malam nunquam poteſt eſſe bonus, cum formaliter includat malum velle, prolatio autem verborum cum intentione fallendi, quale eſt mendacium, eſt hujuſmodi; ergo &c. Hoc autem ita declarat Doctor l. c. quia licet actus poſitivus, & malitia non fiat unum per ſe, nec in re, nec in conceptu, poteſt tamen aliquod nomen imponi ad ſignificandum, nec actum ſolum, nec deformitatem ſolam, ſed totum ſimul, ſicut hoc nomen adulterium impoſitum eſt ad ſignificandum non tantum actum naturalem coeundi, ſed etiam cum deformitate, ſcilicet, cum aliena: & ſimiliter hoc nomen furtum impoſitum eſt non ſolum ad ſignificandum acceptionem alicujus rei alienæ, ſed etiam contra voluntatem ejus cujus eſt, & cujuſcumque alterius ſuperioris domini; talia autem tota importata per hujuſmodi nomina non videntur poſſe eſſe bona; ſed illud, quod eſt ſibi ſubſtratum, puta actus coeundi, vel accipiendi talem rem poſſibile eſt eſſe ſine tali deformitate. Ita igitur in propoſito, inquit Doctor, licet prolatio talium, vel talium verborum quorumcumque ſignificatorum poſſit eſſe ſine peccato, tamen prolatio eorum cum conſcientia oppoſiti, & per conſequens cum intentione fallendi, non poteſt eſſe ſine peccato, quia includit actum ſubſtratum cum circumſtantiis ipſum neceſſario deformantibus. Ita diſcurrit ad verbum Doctor loc. cit. & hac de cauſa inquit D. Auguſt. l. c. 5. & ſeq. nullo pacto, nullo fine, nulla diſpenſatione humana, vel divina mendacium licitum eſſe poſſe, ut etiam refert Aſtesan. cit. art. 4. unde ſententia quorumdam antiquorum, qui dixerunt mendacium aliquando non ſolum eſſe licitum, ſed etiam neceſſarium, tamquam erronea, & Sacræ Scripturæ contraria damnatur, non tantum a D. Auguſt. l. c. ſed etiam ab Innocentio Tertio c. *Super eo*, de Uſura, ubi dicit: *Scripturam ſacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita ſervanda mentiatur*. Objectiones autem quaſdam ex variis exemplis S. Scripturæ deductas optime diſſolvit Doctor l. c.

168 Tertio Doctor l. c. lit. B. examinat, quale peccatum ſit mendacium, & inquit mendacium aliquando eſſe peccatum mortale, aliquando veniale; mendacium enim eſſe peccatum mortale, ut etiam Aſteſ. advertit l. c. dupliciter poteſt intelligi, nimirum vel per ſe, ſcilicet ratione ſuæ ſpeciei, vel per accidens, ſcilicet ratione alicujus circumſtantiæ adjunctæ, primo modo illud mendacium eſt peccatum mortale, quod eſt ſecundum ſuam ſpeciem contra charitatem, ut eſt mendacium in doctrina religionis; quando ex falſa ſignificatione grave aliquod præjudicium in divinum honorem derivatur; & mendacium, quod eſt in nocumentum proximi, ſeu per quod aliquod grave nocumentum proximo infertur; ſecundo modo dicitur peccatum mortale, quod ſecundum ſuam ſpeciem, ſeu ex objecto non eſt tale, ſed tantum per accidens ratione ſcilicet circumſtantiæ adjunctæ, vel finis intenti, quando ſcilicet, in aliquem pravum finem dirigitur, v. g. ſi quis mentiatur, ut proximi famam graviter lædat, vel notabile damnum in bonis fortunæ ei inferat, & utroque iſto modo dicitur mendacium pernicioſum, & de his intelligitur illud Pſal. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, univerſaliter omne tale mendacium ex deliberatione dictum eſt peccatum mortale, & prohibetur hoc octavo præcepto: *Non falſum teſtimonium dices*, non enim teſtimonium, inquit Doctor eſt præciſe in judicio, ſed quando aliquis ex certa deliberatione aſſerit, quod ignorat, vel cujus oppoſitum ſcit; unde concludit, quod quicumque cum intentione decipiendi proximum profert oppoſitum ejus, quod ſcit, vel credit eſſe verum, & ſic dicendo intendit decipere illi, cui loquitur, vel de quo loquitur, dicit falſum teſtimonium contra proximum. Aliquando etiam mendacium eſt tantum veniale peccatum, quando ſcilicet, ex ratione ſui, vel finis intenti, neque Dei, neque proximi charitati contrariatur, quod ait Doctor contingere poſſe, dupliciter, ſcilicet, vel in mendacio prolato ad aliquam levem delectationem capiendam, quod dicitur mendacium jocoſum, vel in mendacio, in quo utilitas aliqua proximi intenditur, quod dicitur officioſum, & hæc eſt doctrina D. Auguſt. loc. cit. ut Aſteſanus notat; ubi ait, quod *duo ſunt genera mendaciorum in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, ſcilicet, cum aut jocamur, aut proximo conſulendo mentimur*. Et de his duobus mendaciis, inquit Doctor, conceditur communiter, quod neutrum eſt mortale ex ſe, quia neutrum ex ſe charitati repugnat; eſſent autem mortalia, ſi quis ex hujuſmodi videret probabiliter ſcandalum ruinæ mortalis oriri, nec tamen deſineret talia mendacia proferre, & hoc ſive talis eſſet in ſtatu perfectionis acquirendæ ut religioſi, vel exercendæ, ut Prælati, ſive in quovis alio ſtatu, quia teſte Salvatore: *Væ homini illi per quem ſcandalum venit*.

169 Quarto ſubdit Doctor loc. cit. quod licet de iſtis duobus mendaciis officioſo, & jocoſo concedatur communiter neutrum eſſe peccatum mortale in viris imperfectis, quia neutrum ex ſe eſt contra charitatem, nec contra aliquid de ſe requiſitum ad ſtatum talium perſonarum; tamen in viris perfe-

Digitized by Google

perfectis dicitur a quibuſdam utrumque eſſe peccatum mortale ratione circumſtantiæ perſonæ, quia auferunt eis auctoritatem, ne credatur eis, & in hoc faciunt ſtatum ſuum vileſcere, & etiam obſunt audientibus propter ſcandalum. Sed hoc ejicit Doctor, quia nulla circumſtantia facit, quod eſt veniale in uno, eſſe mortale in alio, niſi alius neceſſario obligetur ad id, ad quod non obligatur alter; ſed vir perfectus non obligavit ſe ad veritatem ſervandam in verbis aliquo voto, vel juramento pluſquam quicumque Chriſtianus; ergo circumſtantia perſonæ, quæ non eſt ſpecialiter obligata, non transfert veniale in mortale. Quare ſubdit Doctor diſtinguendum eſſe, & dupliciter intelligi poſſe aliquam perſonam eſſe in ſtatu perfectionis, uno modo in ſtatu perfectionis exercendæ, ut Prælatus, alio modo in ſtatu perfectionis acquirendæ, ut religioſus, & de primo ait concedi poſſe, quod exercendo actus ſibi competentes ratione talis ſtatus, puta docere, iudicare, prædicare, utrumque mendacium eſſet in eo peccatum mortale, quia aufert auctoritatem doctrinæ, quam prædicat juxta illud Aug. in epiſt. ad Hieron. *Si ad Scripturas ſacras admiſſa fuerint quantumcumque jocoſa mendacia, nihil remanet in eis ſoliditatis*, puta ſi Prælatus prædicans miſceat mendacium jocoſum, nihil ſoliditatis remanet in doctrina illa, poteſt enim quilibet dubitare de quocumque dicto ab eo, ſicut de mendacio, & ita peribit auctoritas Doctorum in docendo, & utilitas populi audientis, & conſimiliter peribit auctoritas in judicio ſolemni. Sed in illo, qui habet ſtatum perfectionis acquirendæ, non exercendæ, videtur aliter dicendum, quia talis non videtur obligatus ad aliqua, quæ ſunt perfectionis pluſquam ceteris, niſi ad illa, quæ vovit; non enim aſſumpſit ſtatum curæ paſtoralis, & ideo nec actum pertinentem ad perſonam talem, igitur talis, ſi non exercet actus perfectionis, cujuſmodi ſunt docere, prædicare, & hujuſmodi, non videtur plus peccare mortaliter in mendacio officioſo, vel jocoſo, quam alius Chriſtianus, niſi forte propter ſcandalum, quia imperfecti poſſunt magis ſcandalizari de mendacio talis perſonæ, quam perſonæ communis. Ita diſcurrunt DD. loc. citat. & Scotiſt. ibid. ac præſertim Arer. artic. 6. & Aſteſ. loc. cit.

170 Quinto quæritur. An ad evitandum mendacium in quibuſdam caſibus uti liceat reſtrictionibus mentalibus. Negantem partem mordicus defendit noviſſime Caramuel fundam. 61. & 62. & quam nulla ratione probat, nec auctoritate, ſed ſolis iurgiis, & vellicationibus ſic diſcurrens. Eſt mihi innata averſio contra Reſtrictiones mentales, ſi enim continentur intra terminos pietatis, & ſinceritatis, neceſſariæ non ſunt, nam omnia, quæ ipſæ præſtare poſſunt, præſtabunt conſignificantes circumſtantiæ; quod ſi tales dicantur, ut etiam ibi admittendæ ſint, ubi deſunt circumſtantiæ ſignificantes, tollunt humanam ſocietatem, & ſecuritatem, & tamquam peſtiferæ damnandæ ſunt, quoniam ſemel admiſſæ aperiunt omni mendacio, & omni perjurio viam, & tota differentia in eo erit, ut quod heri vocabatur Mendacium, naturam, & malitiam non mutet, ſed nomen, atque hodie iubeatur Reſtrictio mentalis nominari, quod eſt virus conſpergere ſaccharo, & ſcelus ſpecie virtutis colorare. Ita Caramuel ibi num. 1085.

17 Communis tamen, & vera opinio omnium Doctorum tam veterum, quam recentiorum reſtrictiones mentales admittit, ut omnino neceſſarias in quibuſdam caſibus ad evitandum mendacium, & hæc eſt communis ſententia non ſolum Theologorum, ſed etiam Juriſtarum, qua ratione diximus ſupra diſp. 6. qu. 2. art. 3. reum a Judice non legitime interrogatum ſeu iuris ordine non ſervato, non teneri veritatem aperire, ſed poſſe crimen occultare prudenter, & poſſe uti mentali reſtrictione, & amphibologia, & iuxta illam reſpondere eo modo, quo Scotus declarat 4. d. 15. q. 4. art. 3. & ratio eſt, quia ut ibi diceb mus cum Aſteſano l. 1. tit. 41. art. 8. aliud eſt falſitatem proponere, & aliud veritatem tacere, primum in nullo caſu licet, quia mendacium nunquam eſt licitum, at ſecundum in aliquo caſu licet. non enim tenetur quis ſemper veritatem confiteri coram Judice, ſed tantum quando eſt legitime interrogatus, iuris ordine ſervato, puta eum ſuper aliquo crimine infamia præceſſit, vel aliqua ſigna expreſſa, & indicia extant, vel etiam præceſſit ſaltem ſemiplena probatio; modum autem reſpondendi, ac ſe defendendi in tali caſu docet Doctor loc. cit. lit. G. ubi inquit, quod in hoc caſu cauta eſt reſponſio Juriſtarum: Nego propoſita, ut proponuntur, & hæc quidem ſine mendacio dici poſſunt in propoſito, ait Doctor, quia proponuntur in publico, & ut publica, publice probanda. ſic autem negare ea poteſt quis, ſi ſcit ea non poſſe in publico probari, cum enim eius interrogatio de peccato occulto intelligi non debeat, recte & ſine mendacio reus reſpondere poteſt: Non feci, vel non commiſi crimen, ſcilicet, probabile in iudicio, de quo tantum juridice Judex interrogare poteſt. Nec ſic reſpondendo reus mentitur utendo huiuſmodi verbis, quæ verum ſenſum in mente proferentis habere poſſunt, mendacium enim per ſe in hoc conſiſtit, ut quis verbis eam veritatem negare intendat, quam concipit loquens cum altero, quod in propoſito non contingit, ut ibi declaravimus; ipſe enim verum ſenſum in mente ſua concipit, ſcilicet, non feci, vel crimen non commiſi in iudicio probabile, aut de quo juridice interrogari, vel denunciari poſſim, quod eſt verum; unde falſum omnino eſt in hoc, & ſimilibus caſibus mendacium, & reſtrictionem mentalem coincidere, ut ibi oſtendimus.

172 Sic pariter, & ob eamdem rationem cum communi Doctorum ſuperius in hac d. qu. 3. art. 2. diximus, iurare cum æquivocatione, quando juſta cauſa eſt, & ipſa æquivocatio licet, non eſſe malum; quia ubi eſt ius occultandi veritatem, & ſine mendacio occultari poteſt, nulla iniuria fit Sacramento. Unde æquivocare licet, ſi iuramentum exigatur iniuſte, ut ſi quis iuramentum exigat, qui ius non habet illud exigendi, v. gr. Judex incompetens, vel ſi ſit competens, iuris ordinem non ſervat. Item licet uti æquivocatione in iuramento, ſi per iniuriam, vim, & metum exigatur, ut ſi captus a latronibus ipſum dimittere nolentibus, niſi iuret ſe poſtea daturum Lytrum v. gr. aureos centum, iuſte iurare poteſt æquivoce dicendo, iuro me daturum cum hac mentali reſtrictione, ſi mihi libuerit, & tunc non tenetur, quia abſolute non iuravit daturum, ſed cum conditione, nec mentitus eſt peierando, quia per reſtrictionem mentalem, & ſecundum aliquem ſenſum verborum verum iuravit, & iuſtam rationem æquivocandi habuit, nec in tali caſu tenetur vocabulis uti ſecundum communem ſignificationem. Quare falſum eſt, quod dicebat Caramuel huiuſmodi mentales reſtrictiones tollere humanam ſocietatem, & ſecuritatem, & tamquam peſtiferas eſſe damnandas; nam quamvis verum ſit in communi, & civili hominum ſocietate huiuſmodi mentales reſtrictiones non licere; & quemlibet teneri uti vocabulis ſecundum communem ſignificationem, ut tollatur omnis cauſa decipiendi, & civilis hominum ſocietas ſit ſecura; in prædictis tamen caſibus, quando ſcilicet iuramentum exigitur ſine legitima auctoritate, ut a Judice incompetente, vel per vim, & metum a latronibus in nemore, non tenentur homines uti vocabulis ſecundum communem ſignificationem, ſed poſſunt æquivocatione uti, & cum reſtrictionibus mentalibus loqui ad evitandum mendacium, tunc enim non ſunt in civili ſocietate humana, ſed cum latronibus inhumane tractantibus; atque ideo ſine peccato in his caſibus vim vi repellere licet per mentales reſtrictiones, & æquivoca verba, ut fecit D. Athanaſius cum ſatellitibus Arrianis eum quærentibus, & fuſe oſtendit contra hunc Auctorem D. Ludovicus Epiſcopus Orioleoſis in quæſtionibus ſelectis moralibus q. 51.

173 Sexto movet Caramuel l. c. aliam difficultatem, An innocens ad vitandos cruciatus poſſit ſibi imponere falſum crimen, etſi ob illud ſit poſtea ultima ſententia condemnandus. Et negative reſpondet, quia inquit eſſe peccatum mortale mentiri Reipublicæ legitime, & iuſte interroganti. Cæterum d. 8. qu. 3. art. 3. n. 76. & ſeq. diximus cum communiori, ac veriori ſententia ad evitanda gravia tormenta poſſe quemlibet ſibi falſum grave crimen imponere, etiamſi inde mors ſit ſibi ſecutura, & ratio eſt, quia nemo tenetur cum tanto incommodo vitam ſibi conſervare, ut ibi fuſe oſtendimus, neque mendacium illud, quo in tali caſu falſum ſibi crimen imponit, eſſet pernicioſum, ſed officioſum; quia per illud non ſibi infert malum, quod tantis tormentis notabiliter præponderet, cum crimen falſum fatendo, & ſibi imponendo, brevi morte prolixam, & acerbam redimat; & quibuſdam caſibus peccatum mortale non eſt mentiri Reipublicæ legitime etiam, ac iuſte interroganti, ut diximus d. 6. q. 2. a. 3. n. 43. & ſeq. & Judex juſte, & juridice reum interrogando illum obligat, non quidem ad culpam, ſed ad torturam, ut ſcilicet, homo crimen fateatur, ſi gravia tormenta experiri non vult, melius enim Reipublicæ damnum impeditur dando Judici poteſtatem ad veritatem indagandam per tormenta, quam per obligationem conſcientiæ, ut ibi diximus cum Card. de Lugo, & pluribus aliis. Et tandem quamvis communis opinio teneat reos obligari in conſcientia ſub mortali ad confitendum, quando ſunt juridice interrogati, hoc intelligendum eſt de iis, qui re vera ſunt rei, non autem de innocentibus, ut eſt in caſu noſtro, numquam enim Reſpub. innocentes punire intendit, & condemnare, ac proinde quando dicitur peccatum mortale eſſe mentiri Reipubl. legitime, & iuſte interroganti, hoc de reis intelligendum eſt, non autem de innocentibus. Notanter autem diximus l. c. id fieri poſſe ad evitanda gravia tormenta, quia ad levia tormenta evitanda ſine mortali id nequit fieri, ſiquidem quilibet vitam ſuam cuſtodire, & conſervare tenetur, quando non magna difficultate poteſt, at tunc levia tormenta ſuſtinere poteſt, ideo enim levia ſunt, quia ſuſtineri poſſunt, ſecus ſi eſſent gravia, & præter Auctores l. c. adductos id etiam tenet Tamb. l. 9. c. 3. §. 6.

174 Poſtremo eſt difficultas, An mendacium in facto, quod ſimulatio appellatur, ſit peccatum. Pro cuius quæſiti intelligentia notandum eſt, quod ut ait D. Ambroſius in quodam ſermone, mendacium non ſolum eſt in verbis, ſed etiam in operibus ſimulatis, nam Chriſtianum ſe eſſe dicere, & opera Chriſtiana non facere, mendacium eſt in factis. Quæritur modo, num mendacium in factis ſit licitum, nam ſi mendacium in operibus ſimulatis poteſt licite fieri, ſequeretur quod etiam in verbis licite fieri poſſet, quia non eſt maius peccatum ſimulatio in verbis, quam in factis, imo deteſtabilior videtur falſitas in factis, quia facta magis exſculpunt ea, quæ ſunt in animo, quam verba. Ratio autem

tem

Digitized by Google

tem dubitandi, quod ſimulatio in factis non ſemper ſit peccatum, & aliquando poſſit eſſe bona, deducitur ex facto Davidis, qui coram Achis ſimulabat ſe ſurere 1. Regum 21. & in facto Jehu, qui ſimulabat ſe Baal colere, quando cultores ejus voluit deſtruere 4. Regum 10. Hanc difficultatem reſolvit Doctor l. c. in ſolutione ad ultimum principale, ubi ait, quod ſimulare quidpiam contingit multipliciter. Primo modo ſignis exterius oſtendendo ſe habere aliqua bona, quæ non habet; ut per genuflexiones, orationes, & devotiones oſtendendo devotionem & ſanctitatem ſibi ineſſe, quæ non ineſt, & talis ſimulatio eſt hypocriſis, quæ ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Secundo modo poteſt quis indicare ſignis exterius ſe non eſſe aliquo peccato irretitum, cui tamen addictus eſt, ut ſi quis luxurioſus audiens loqui de mulieribus ſpuat in ſignum ſuæ caſtitatis, cum talis non ſit, & talis ſimulatio eſt hypocriſis, & de genere ſuo peccatum mortale. Tertio modo poteſt quis aliqua ſigna externe oſtendere, quæ ſpectantibus quidpiam ſignificent, quod ſæpe natura non habent repræſentare, ut permittere ſalivam per barbam defluere, ex ſe non eſt inſanæ mentis indicium, ſi tamen poteſt, ut quibuſdam, & in aliqua natione id repræſentet, & qui ſimulando his ſignis indifferentibus uteretur, ait Doctor, quod non peccaret, quia etſi non liceat cuipiam mentiri, poteſt tamen quilibet pro ſuo, vel alterius commodo veritatem tacere, & occultare; & tale ait fuiſſe Davidis factum. Jehu autem a peccato non excuſat, quia nec a cultu Hieroboam receſſit, nec fuit verus Dei cultor.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid, & quotuplex ſit perjurium, & quale peccatum, & quot modis contra hoc præceptum peccetur.

175 PRimo advertendum eſt ex Scoto 3. diſt. 39. qu. un. lit. H quod in perjurio plerumque eſt duplex peccatum, ſcilicet mendacium, tamquam materiale, ut quando quis ſcienter falſum jurat, & aſſumptio nominis Dei in vanum, tamquam formale, unde jurans ſcienter falſum non ſolum mentitur per falſam vocis ſignificationem, ſed etiam irreverentiam committit, & tale perjurium quoad primum pertinet ad hoc præceptum ſecundæ tabulæ, in quo mendacium prohibetur, & quoad ſecundum formaliter pertinet ad primam, quia per præceptum primæ tabulæ irreverentia prohibetur. Duo itaque in perjurio concurrunt, unum formale, quod eſt aſſumere nomen Dei in vanum, & eſt contra præceptum primæ tabulæ; alterum eſt materiale, & eſt mendacium, quod eſt contra præceptum ſecundæ tabulæ, & quia unumquodque denominatur a forma, ideo perjurium ſimpliciter, & principaliter dicitur eſſe contra præceptum primæ tabulæ, minus vero principaliter, & materialiter contra hoc præceptum ſecundæ tabulæ. Poſtquam igitur aliqua de perjurio diximus qu. 3. hujus Diſp. art. 2. in quantum quoad formale ſpectat ad præceptum primæ tabulæ, hic aliqua ſunt declaranda de perjurio pro materiali, quo modo ſpectet ad hoc octavum Decalogi præceptum, ut dictum eſt. Quid autem ſit perjurium patet ex ibi dictis num. 58. quod proprie ſumptum eſt juramentum falſum, quo quis confirmat aliquid eſſe verum, quod ipſe putat falſum, vel confirmat eſſe falſum, quod putat eſſe verum, aut brevius, eſt juramentum de falſo in opinione jurantis, & ratio eſt, quia eſto quod quis juraret eſſe verum, vel falſum, quod eſſet tale a parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale, adhuc perjurus cenſeretur. Ex quo ibidem deducimus cum Scot. d. 39. c. lit. B. omne perjurium cum deliberatione factum eſſe peccatum mortale, quia revera gravis fit Deo irreverentia, quotieſcumque in teſtem mendacii adducitur; quod ſi id fiat ſine ſufficienti deliberatione, erit tantum veniale, inquit Doctor, ut patet ex regula communi de peccatorum gravitate.

176 Secundo hæc doctrina ab aliquibus limitatur; quia quamvis unum perjurium leve, & ex indeliberatione non ſit peccatum mortale, tamen ex conſuetudine pejerare eſt peccatum mortale, quia procedit ex habitu pravo vitioſe acquiſito, unde in propoſito dicunt, quod licet primum perjurium ex indeliberatione factum non ſit peccatum mortale defectu ſufficientis deliberationis, perjurium tamen ſequens ex conſuetudine, etſi factum ſit ſine deliberatione, eſt peccatum mortale, unde ſi aliquis primo jurat indeliberate, excuſatur a mortali, ſed ſi pejerat aſſidue, etiamſi indeliberate, eſt peccatum mortale, quia procedit ex habitu pravo vitioſe acquiſito. Ita Cajet. Navar. Victoria, Tanneres, Ledeſma, & alii. Hunc dicendi modum rejicit Doctor loc. cit. quia habitus inclinans non poteſt facere graviorem culpam, nam ſi quis acquiſivit magnum habitum incontinentiæ, & poſtea pœniteat, ſi poſt pœnitentiam habeat aliquem motum incontinentiæ, licet ad illum inclinet intenſus habitus, non tamen in eo eſt peccatum mortale, imo nec gravius notabiliter, quam eſſet in alio nullum habitum habente. Videtur ergo dicendum, inquit Doctor, quod habitus, vel conſuetudo nihil facit ad propoſitum, unde ſi perjurium fiat indeliberate, quantumcumque frequenter fiat, non eſt peccatum mortale, cum enim actus meritorius etiam ex habitu licitus, ut ſit talis, requirat, quod ſit plene humanus, quod eſt eſſe ex plena deliberatione, ſequitur quod etiam actus demeritorius hoc requirat, non enim pronior eſt Deus ad condemnandum quam ad parcendum. Advertit tamen Doctor, quod aliter habituatus, & aliter non perfecte habituatus, habituatus enim experimento doctus ex frequentatis actibus diutius deliberat, & quaſi in tempore imperceptibili, ut patet de forti, & ſtrenuo milite, qui in repentinis etiam eſt impavidus; ſic igitur a pari dicendum eſt de habituato in malo, quod poſſet ex habitu vitioſo acquirere facilitatem deliberandi prompte de actu vitioſo, & quaſi in tempore imperceptibili, & talis deliberatio eſſet ſufficiens ad rationem peccati mortalis, ſicut eſt ſufficiens ad rationem meriti. Quare concludit Doctor loc. cit. diſtinguendum non eſſe quantum ad rationem peccati mortalis inter raritatem, & frequentiam perjurii, ſed inter deliberationem, & indeliberationem, ita quod deliberatio concurrens reddit peccatum mortale, & hoc ſive ſemel, ſive frequenter, & indeliberatio excuſat etiam, ſive ſemel, ſive frequenter, quia habitus, ſeu conſuetudo peccandi non ſe tenet ex parte circumſtantiæ, & hunc dicendi modum ſequuntur Suar. Sanch. Caſtrop. Reg. Diana, Card. de Lugo, & plures alii, ut refert Tancred. l. 3. diſp. 2. qu. 2.

177 Dices, quod peccator tenetur confiteri ſe conſuetum eſſe facere hoc, vel illud peccatum; ergo vel conſuetudo eſt præcipuum peccatum, vel ſaltem ſe tenet ex parte circumſtantiæ. Reſpondetur, quod confiteri tenetur ſe aſſuetum eſſe pejerare, non quia conſuetudo, vel habitus peccatum aggravet, vel de veniali mortale faciat, ſed quia numerum peccatorum confiteri tenetur, & quoties illud reiteravit, quia numeri peccatorum plures eſt immemor, illum ſaltem implicite confiteri tenetur, quod præſtat dicendo ſe eſſe aſſuetum ad pejerandum, & in tali peccato habituatum. Ita Arer. diſt. 39. cit. quæſt. unic. artic. 7. qui tamen cum Med. & aliis advertit, quod pejerantes ex conſuetudine, qui fere ad ſingula verba jurant per Chriſti nomine nullam adhibendo diligentiam ad hanc pravam conſuetudinem removendam, eſto ſic indeliberate jurent ſatis probabile eſt a mortali non excuſari, quamvis enim formalem non habeant deliberationem, & actualem, cenſentur tamen habere virtualem, & interpretativam, quia deliberare poſſent, ſed contemnunt, & negligunt hanc adhibere diligentiam, ad quam tenentur. Unde Confeſſarius cum peccatore conſuetudinario ita ſe gerere debet, ut primo eum interroget, an antea ſæpe admonitus fuerit, ut hanc conſuetudinem tolleret, & pro viribus evelleret; deinde an de hoc admonitus debitam adhibuerit diligentiam ad eam conſuetudinem tollendam, & extirpandam. Quod ſi numquam fit admonitus, poterit a peccatis abſolvi obligando ipſum ad eam conſuetudinem depellendam; etſi ſæpius etiam admonitus debitam ad hoc diligentiam non adhibuerit, eſto abſolutio ſimpliciter deneganda non ſit, pro ejus tamen correctione, & emendatione ad tempus differri poterit, niſi aliqua juſta cauſa talem dilationem impediat, poſſunt enim juſtæ cauſæ adeſſe, ut ſtatim a peccatis abſolvi debeat.

178 Tertio docet D. Bonav. par. 39. cit. art. 3. quæſt. 3. quod ſicut triplex eſt juramentum, quoddam ſcilicet deliberatum, & ſolemne, ſcilicet quando teſtes jurant ſupra ſancta Dei Evangelia in Judicis præſentia, quoddam deliberatum, ſed non ſolemne, quando quis in privato jurat intendens illud per divinæ veritatis teſtimonium confirmare, quoddam autem nec deliberatum, nec ſolemne, ſicut quando quis jurat in communi ſermone non attendens quem invocat, & ad quid, ſed ex quadam conſuetudine, ita pariter, inquit, triplex eſſe poteſt perjurium, ſeu tripliciter committi, primo cum prævia deliberatione, & ſolemnitate, ut quando juratur ſuper ſancta Evangelia, & hoc perjurium nedum eſt peccatum mortale, ſed hominem etiam infamem reddit, & conſtituit; ſecundo committi poteſt prævia quidem deliberatione, ſed abſque ſolemnitate, atque ita eſt quidem mortale peccatum, ſed hominem infamem non conſtituit; tertio tandem poteſt perjurium committi ex inadvertentia, & ſine deliberatione prævia, & ſic eſt peccatum veniale tantum, ſive juramentum ſit aſſertorium, ſicut eſt juramentum de præterito, aut de præſenti, ſive promiſſorium, ſicut eſt juramentum de futuro; & hoc ſi ex conſuetudine contingat, inquit Seraphicus Doctor, quod eſto ſit veniale ob defectum deliberationis, valde tamen cavendum eſt, quia veniale illud periculoſum eſt, & multum appropinquat ad mortale.

179 Dices, maximum omnium juramentorum eſt jurare per Deum, quia per nihil aliud licite juratur, niſi inquantum in eo ſpecialiter Deus inhabitat, vel eſt, puta per Evangelium, quia in eo ſpecialiter relucet Deus, per Cœlum, quia ſpeciali modo inhabitat ibi Deus, per Eccleſiam, quia ibi ſpeciali modo colitur Deus, quare igitur perjurans per Evangelia eſt infamis, jurans vero per Deum non eſt infamis?

Reſpondet Scotus diſt. 39. cit. in fine, & rationem aſſignat, quia infamatio non ſemper ſequitur qualitatem culpæ, ſed crimen publicum, ſtatutum eſt autem, quod juramentum publicum, & cum deliberatione eſt, quando juratur ſuper Evangelia, & ideo tranſgreſſor talis juramenti præſumitur tamquam violator fidei, & ideo rationabiliter habetur infamis; non ſic autem poteſt præſumi de aliquo leviter perjurante per Deum: unde quamvis cæteris paribus, inquit Doctor, graviſſimum ſit jurare per Deum, po-

ſita

Digitized by Google

ſita tamen indeliberatione as illa parte, & plena delibera- tione ex alia parte, qualis habetur, quando iuratur ſuper Evangelium, ponitur hoc eſſe peccatum mortale, non ſo- lum propter irreverentiam illius, per quem iuratur, ſed propter deliberationem, quæ ponitur hic, & non ibi, nam de iuramentis cum ſolemnitate factis præſumitur, quod num- quam fiant ſine deliberatione.

180 Rurſus ex Scoto loc. cit. & Baſſolio noſtro diſt. 39. cit. quæſt. 2. periurium eſt triplex; unum quando aliquis iurat falſum, quod credit verum. Alterum, quando quis iurat e contra eſſe verum, quod credit eſſe falſum. Ter- tium, quando iurat falſum, & credit, vel ſcit illud eſſe falſum. Primum periurium, quo iuratur eſſe falſum, quod tamen creditur eſſe verum mendacium eſt, non quoad ad formale mendacii, quod eſt repugnantia ad mentem, quia credit illud eſſe verum, ſed quantum ad materiale, quod eſt falſum, iurat enim falſum. Secundum periurium, quo aliquis iurat verum, quod credit falſum, mendacium eſt, quantum ad formale mendacii, quod eſt repugnantia ad mentem, credit enim eſſe falſum, quod iurat eſſe verum. Tertium tandem periurium eſt mendacium completum, quo- ad utrumque, quia & falſum iurat, tamquam verum, & ipſum ſcit, vel putat eſſe falſum. Ita Baſſol. loc. citat. ar- tic. 1.

181 Quarto, eſt difficultas, an periurium ſit maius pec- catum, quam homicidium. Affirmant aliqui cum D. Tho- ma quodl. 1. art. 18. quorum ratio eſt, quia periurium eſt contra præceptum primæ tabulæ, & per hoc immediate con- tra Deum; homicidium vero contra præceptum ſecundæ ta- bulæ, & contra Deum mediate; quod autem eſt contra ra- tionis ordinem directe, & immediate Deum reſpicientem gravius peccatum eſt eo, quod eſt contra rationis ordinem directe, & immediate reſpicientem proximum; ergo &c. Negant probabilius alii, quorum ratio eſt, quia peccatum eo gravius eſt, quo contrariatur directe maiori virtuti, & actui digniori; ſed periurium eſt immediate, & directe con- tra actum virtutis latriæ, homicidium autem eſt directe, & immediate contra charitatem Dei, & proximi ratione actus ſecundarii charitatis, qui eſt diligere proximum, certum eſt autem quod nobilior virtus eſt charitas, quam latria, & perfectior etiam eſt actus proximum ex charitate diligere, quam verum ex legitima cauſa iurare; ergo gravius pecca- tum eſt homicidium, quam periurium. Confirmatur, quia licet offenſa, quæ fit Deo, & quæ divinæ charitati opponi- tur, ut odium Dei, cæteris paribus, ſit ſimpliciter major quam offenſa proximi, vel odium proximi; non tamen quæ- cumque offenſa, vel irreverentia Dei gravior eſt quacumque offenſa proximi, ſicut non quæcumque Regis, vel Princi- pis offenſa gravior eſt quacumque offenſa ſubditi abſolute loquendo, ſed tantum cæteris paribus, ut docet Ariſt. 5. Ethic. unde gravius peccatum eſt occidere ſubditum, quam male loqui de Principe, ergo ſic pariter diſcurrendum eſt in propoſito de periurio, & homicidio; Denique quia ſi ra- tio primæ opinionis urgeret, ſequeretur quod gravius pec- catum eſſet facere opus ſervile aliquod in die dominico, quam homicidium, quia illud eſt contra præceptum primæ tabulæ, non autem homicidium. Dicendum eſt ergo homi- cidium omnibus ſpectatis eſſe gravius, ac deteſtabilius pe- riurio, tum ob graviſſimum, & irreparabile damnum, quod proximo directe infertur, tum quia difficilius multo com- mittitur, periurium autem facile, in quo etiam ſolum in- directe honor Dei læditur, quia talis læſio directa non in- tenditur. Et ad rationem in oppoſitum dicendum eſt utique cæteris paribus graviora eſſe peccata contra præcepta primæ tabulæ, ſed non quodlibet eſt gravius quolibet, ut dictum eſt, alioquin exercere opus ſervile in die feſto gravius pec- catum eſſet homicidio, quod nemo concedet. Ita Riccar- dus, Durandus, Gabriel, Baſſolius, Aſteſanus, & alii anti- quiores, quos ſequuntur Soto, Angelus, Sylveſter, & alii recentiores, præſertim vero Tancredus de Religione lib. 3. diſp. 2. qu. 1. citans Suarez, & alios.

182 Quinto eſt etiam difficultas, An ſi ſcias aliquem eſ- ſe peieraturum, poſſis ab eo petere, ut iuret, quam fuſe pertractat Tancred. l. 3. cit. diſp. 5. qu. 2. & per tres re- gulas ſolvit; ſed brevius, & clarius eam reſolvit Aſteſ. no- ſter tit. cit. art. 3. ex Riccardo 3. d. 39. & q. 3. art. 3. D. Bonav. ibid. quæſt. 2. a. 3. & D. Tho. 2. 2. q. 98. art. 4. & cum hac diſtinctione procedit, quod inducens alium ad iurandum, aut hoc facit perſona publica, & ut perſona pu- blica, & ſecundum ordinem iuris, & ſic non peccat, licet eum falſo iuraturum ſciat, aut probabiliter credat, & ratio eſt, quia facit illud, ad quod ex officio tenetur, unde non tam dici debet illum ad iurandum cogere, quam pars ad- verſa, quæ petit hoc a Judice. Aut facit hoc perſona pri- vata, vel etiam perſona publica, non tamen hoc facit, ut perſona publica, vel ſi hoc facit, ut perſona publica, non tamen iuris ordine ſervato, & ſic graviter peccat 2. 2. qu. 5 illa qui. Movet etiam ibidem Aſteſanus aliud du- bium difficile; An ſi quis audit alium iurare falſum, & ipſe ſcit, & tacet, numquid peccet; quod ibi ex D. Au- guſt. reſolvit, & ejus reſolutio deduci poteſt ex ſuperius di- ctis diſp. 6. quæſt. 2 art. 4. num. 38. an liceat denuncia- re delictum occultum. Et tandem art. 4. agit de pœnis per- iurii, de quibus etiam ex profeſſo ac erudite diſcurſit Tan- cred. lib. 3. cit. diſp. 7. cum Suarez lib. 3. de Jurejur. c. 20. & aliis Doctoribus ab ipſo citatis.

183 Sexto tandem ex proxime dictis, ac etiam in ſupe- rioribus diſp. 6. q. 2. & diſp. 8. qu. 3. deducitur quot mo- dis peccatur in octavum hoc Decalogi præceptum; peccant enim in primis, ut Abellius quoque hic notat §. 10. qui deliberate mendacium aliquod proferunt, quod quidem erit mortale, ſi honori divino, aut proximi bono ſit pernicio- ſum; peccant etiam qui per hypocriſim vitæ ſanctitatem fin- gunt ad alios decipiendos, quod peccatum adhuc gravius erit, ſi ex illo aliquod proximi damnum ſequatur, ut ſi fiat ad diſſeminandos errores. Rurſus peccant contra hoc præceptum, qui extra judiciales actus per judicium teme- rarium, detractionem, & contumeliam proximum lædunt, qui nimirum deliberate, ac temere aliquid mali de proxi- mo judicant, vel ſuſpicantur, vel actiones eius honeſtas, aut indifferentes in ſiniſtram partem accipiunt, ac interpre- tantur; qui alterius famæ ſecreto detrahunt, vel crimen ali- quod falſum ei imponunt, aut peccatum occultum manife- ſtant; qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius de- tractione delectantur, vel detractionem non impediunt, cum poſſint, ac debeant, qui ſuſſurrationibus diſcordias cauſant, vel libellos infamatorios ſcribunt, & aliis legendos expo- nunt. Item qui alterius honori contumeliam irrogant pro- ferendo in eum verba probroſa, & iniurioſa, eiuſdem pec- catum occultum palam exprobando, aut alia quævis cum irriſione, & contemptu obiciendo. Demum contra hoc præ- ceptum peccant qui in actibus judicialibus iniuſtum contra proximum committunt, qui nimirum ſine legitima auctori- tate Judicis officium ſibi arrogant, vel de cauſa aliqua ad ſuum tribunal non ſpectante judicialiter cognoſcere, & ſen- tentiam ferre præſumunt, vel in judicando iuris ordinem non ſervant, de occulto crimina reum indebite interrogan- do ſine ulla præcedente infamia, aut aliis ſufficientibus in- diciis, aut contra allegata, & probata iudicando; qui fa- vore, aut reſpectu aliquo humano a recto iuſtitiæ tramite deflectunt, vel pro ſententia ferenda aliquid ultra iuſtum ſti- pendium exigunt, vel cauſarum expeditionem notabiliter differunt, ut maiores fiant expenſæ, vel aliquid iuſtitiæ con- trarium faciunt, aut fieri permittunt. Peccant etiam qui ad teſtimonium ferendum citati, ac legitime interro- gati aliquid falſum, vel ambiguum etiam pejerando affir- mant, & contra ipſius Judicis mentem reſpondent; item qui crimen aliquod bono communi pernicioſum non denun- ciant, quando commode id poſſunt, & ſine gravi detrimen- to; ac tandem peccant etiam rei quando legitime interro- gati contra Judicis mentem reſpondent, illique legitime ali- quid ſtatuenti; aut iuſtitiæ miniſtris illius iuſſa exequenti- bus reſiſtunt, vel vim aliquam inferunt, ut ſuperioribus diſ- putationibus ſuis propriis locis dictum eſt.

QUÆSTIO X.

De nono, & decimo Decalogi præcepto,

184 TRaditis præceptis, quibus expreſſa prohibentur pec- cata oris, & operis, tandem traduntur ultima duo Decalogi præcepta, quibus prohibentur peccata cordis, con- cupiſcentia, ſcilicet, & deſiderium, & præſertim luxuria, & avaritia, quoad affectum, quæ in ſexto, & ſeptimo præce- pto, quo ad effectum, ſeu operationem fuerunt vetita: no- no namque præcepto prohibetur conſenſus voluntatis in car- nale opus illis verbis Exod. 20. *Non concupiſces uxorem pro- ximi tui*, quod intelligitur de concupiſcentia inordinata, ſcilicet ad fornicandum, vel meretricandum, quia deſidera- re filiam alicuius in uxorem non eſt prohibitum; decimo autem præcepto prohibetur voluntas deliberata iniuſte acci- piendi, vel detinendi alienum: *Non concupiſces rem proximi tui*, & quamvis his duobus ultimis præceptis prohibeatur omnis concupiſcentia, ſeu libido, aut improba voluntas fa- ciendi, & adimplendi quodcumque mortale peccatum, ma- gis tamen explicite prohibetur concupiſcentia voluptatum, & divitiarum, quia ut Aſteſan. obſervat. tit. 43. lib. 1. de- lectatio machiæ, & utilitas divitiarum ſunt propter ſe ap- petibilia, inquantum habent rationem delectabilis, vel uti- litatis, & ideo debuit in eis prohiberi non tantum opus, ſed etiam concupiſcentia, homicidium vero, & falſitas ſecun- dum ſe ſunt horribilia, & ideo non correrit paritas de his, & illis. Et quamvis ea, quæ his duobus ultimis Decalogi præceptis prohibentur, iam ſexto, & ſeptimo ſint quoque prohibita ſaltem mediate, & indirecte, ut in eorum expli- catione dictum eſt; non ſine tamen magna ratione, ut ait Catechiſmus Romanus, hæc duo ultima præcepta aliis præ- cedentibus Deus ſubiunxit, tum ut legum ſuarum perfectio- nem, & ab humanis legibus diſcrimen inſinuaret, quia lex humana iudicat ſolum de peccatis externis oris, & operis, & non autem de peccatis cordis, quia Eccleſia de occultis non iudicat, at lex divina iudicat etiam de occultis, & de peccatis cordis iuxta illud 1. Reg. 16. *Homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor*; tum etiam ut expreſſius moneret, quam cauti, & ſolliciti eſſe debeamus in evitan- dis peccatis, quæ ſola cogitatione, & animi propoſito com- mittuntur, concupiſcentia enim mali eſt radix omnis mali, & principium, ut ait D. Aug. & refertur de Conſt. c. Nem

concu-

Digitized by Google

concupiſcentiam; niſi enim quis concupiſceret, malum non faceret, unde Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, blaſphemia, falſa teſtimonia, & hæc coinquinant hominem.* Prohibentur itaque his duobus ultimis Decalogi præceptis omnes internæ concupiſcentiæ, & delectationes voluntariæ illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto, & ſeptimo vetantur.

ARTICULUS PRIMUS.

De motibus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi, & quomodo, & quando ſint peccata.

185 PRo reſolutione quæſtionis ſupponendum eſt ex dictis in libris de Anima in homine dari operationes intellectus, & voluntatis, quæ appellatur appetitus rationalis, item potentiæ imaginativæ, quæ phantaſia vocatur, & tandem appetitus ſenſitivi. Illæ priores potentiæ, nempe intellectus, & voluntas propriæ ſunt hominis, ut animal rationale eſt; has vero duas poſteriores habemus communes cum beſtiis: in præſenti igitur inveſtigandum eſt, an in appetitu ſenſitivo ſecundum ſe poſſit eſſe peccatum, ſeu an omnes motus concupiſcentiæ circa rem illicitam libertatem, & conſenſum voluntatis prævenientes ſint peccata v.g. motus iræ, odii, libidinis, &c. & quomodo in appetitu ſenſitivo poſſit eſſe peccatum propter conſenſum voluntatis, quæ ſenſui conjuncta nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo, ut dicunt Philoſophi. Rurſus ſupponendum eſt ex dictis ſupra qu. 7. hujus diſputationis art. 3. in fine num. 148. motus ſenſualitatis, & concupiſcentiæ, alios eſſe primo primos, qui nimirum repente conſurgunt, & excitantur, & omnem rationis conſiderationem præveniunt, alios autem ſecundo primos, qui nempe motibus primo primis immediate ſuccedunt; & cum aliqua rationis conſideratione circa objectum propoſitum de ejus bonitate, vel malitia; his præſuppoſitis.

186 Primo conveniunt Doctores motus concupiſcentiæ primo primos, & omnem voluntatis conſenſum prævenientes non eſſe peccata; ita enim contra Lutheranos, & Calviniſtas definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 5. & aperte deducitur ex illo Jacobi p. 14. *Unuſquiſque tentatur a ſua concupiſcentia abſtractus, & illectus, deinde concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum conſummatum fuerit generat mortem*, ubi ut Becan. advertit part. e. tract. e. cap. 5. quæſt. 3. Apoſtolus progreſſum deſcribit, quo a tentatione concupiſcentiæ ad peccatum mortale per voluntatis conſenſum pervenitur. Ex primo ponit ipſum concupiſcentiæ motum, in quo conſiſtit tentatio, quam conſtat non eſſe peccatum, cum ſit potius peccati occaſio juxta illud ibidem: *Beatus vir qui ſuffert tentationem*, ideſt qui eam invitus patitur. Deinde ponit partum concupiſcentiæ, nempe peccatum veniale, qualis eſt delectatio plenam deliberationem præveniens. Tandem ponit mortem, ſeu peccatum mortale, quod oritur ex pleno conſenſu. Ex quo Apoſtoli diſcurſu recte Becan. infert tres motus concupiſcentiæ diſtinguendos eſſe, primum involuntarium, qui nullo modo eſt peccatum. Secundum imperfecte voluntarium, qui eſt peccatum veniale. Tertium perfecte voluntarium, qui eſt peccatum mortale, & hos tres motus ait vocari a Theologis Suggeſtionem, Delectationem, & Conſenſum. Denique ratio etiam id aperte ſuadet; quia peccatum debet eſſe voluntarium, & in noſtra poteſtate; ſed motus concupiſcentiæ rationem prævenientes non ſunt tales, quia primi motus, ut communiter dicitur, non ſunt in noſtra poteſtate, nec ſunt voluntarii directe, vel indirecte, quia non ſunt voliti in ſeipſis, neque in cauſa; Tum tandem quia alioquin ſequeretur hominem juſtum numquam poſſe mereri apud Deum reſiſtendo concupiſcentiis, niſi ſimul peccaret ſaltem venialiter, quod omnino abſurdum eſt; conſequentia patet, quia numquam homo ſuis reſiſtit concupiſcentiis, niſi quando inſurgunt concupiſcentiæ motus. Ex quo deducitur motus concupiſcentiæ omnem voluntatis conſenſum prævenientes, qui proinde dicuntur motus primo primi, non ſolum peccata mortalia non eſſe, ut dixerunt Calvinus, & Lutherus, ſed neque etiam eſſe peccata venialia, ut opinatus eſt Cajet. qu. 74. art. 4. eo quia putavit appetitum ſenſitivum habere propriam libertatem, quæ ſufficiens ſit ad peccatum veniale committendum, quod eſt omnino falſum; quare rationabiliter Becan. loc. cit. talem ſententiam erroneam appellavit, quia ſenſus rationem honeſti cognoſcere nequit, quæ conſiſtit in conformitate ad rectam rationem, ac proinde ſecundum ſe non eſt capax alicujus peccati, quia peccatum in privatione honeſtatis conſiſtit, ac proinde capacitatem ſupponit in ſubjecto, & hoc idem docet Div. Bonaventura 2. diſp. 24. part. e. art. 3. qu. 1. & 2.

187 Secundo conveniunt Doctores in appetitu ſenſitivo poſſe eſſe peccatum propter conſenſum voluntatis, ac proinde licet motus concupiſcentiæ per ſe ſumpti non ſint peccata, poſſe tamen eſſe peccata, ſi voluntatis conſenſus accedat, & ſunt peccata venialia, quando imperfecte conſentit in re gravi, ac etiam quando perfecte conſentit in re levi; & in hoc caſu eſt peccatum veniale ex ſuo genere, vel ex parvitate materiæ, in primo autem caſu eſt veniale ex indeliberatione actus, unde quando voluntas perfecte conſentit in re gravi, motus concupiſcentiæ eſt peccatum mortale; ex quo ſequitur duo requiri, ut aliquis motus concupiſcentiæ ſit peccatum mortale, primum eſt, ut ſit motus turpis in re gravi; alterum eſt, ut voluntas perfecte conſentiat; ad perfectum autem, & directum voluntatis conſenſum duo requiruntur, ut dictum eſt loco ſupra c. unum eſt perfecta intellectus advertentia, alterum eſt motus, & approbatio voluntatis, unde conſequenter ſequitur ex duplici quoque capite conſenſum poſſe eſſe imperfectum, primo ex defectu advertentiæ intellectus, ſecundo ex defectu approbationis voluntatis; quare ſi advertentia intellectus nulla ſit, nullus adeſſe poteſt voluntatis conſenſus circa objectum propoſitum, quia voluntas non fertur in incognitum, ac proinde nullum eſt peccatum, unde ſi aliqua turpis delectatio per aliquod temporis ſpatium in appetitu ſenſitivo duraret, nullum eſſet peccatum, quamdiu ratio non adverteret; ſi vero aliqua adſit intellectus advertentia, ſed tamen imperfecta, poterit quidem eſſe aliquis etiam voluntatis conſenſus, non tamen ad peccatum mortale ſufficiens; ſi tandem advertentia intellectus ſit perfecta, & ad hanc accedat quoque motus, & approbatio voluntatis, tunc adeſt plenus, & perfectus conſenſus ad peccatum mortale ſufficiens, ut loc. cit. dicebamus. Conſenſus autem voluntatis duplex eſſe poteſt, ut communiter DD. advertunt, unus directus, & expreſſus, alter indirectus, ſeu interpretativus, vel virtualis; primus eſt, quando voluntas directe trahit in ſenſualitatis objectum, volendo nimirum, & approbando illud idem, quod appetit ſenſitivus ipſe appetitus, vel quando fertur in ipſos ſenſualitatis motus volendo, ut motus illi in ſenſualitate exiſtant, & permaneant, quando igitur hujuſmodi voluntatis conſenſus intervenit, certum eſt motus ſenſualitatis eſſe peccata mortalia, quia ſunt ſufficienter voluntarii interveniente conſenſu expreſſo, niſi parvitas materiæ aliquando excuſet. Conſenſus vero indirectus, ſeu interpretativus dupliciter contingere poteſt; primo quando aliquid voluntarie fit, quod eſt cauſa motus ſenſualis, ut curioſe legere, jocoſe loqui, immoderate aſpicere; &c. & quando fit aliquid venialiter malum, quod eſt cauſa alicujus motus ſenſualis, ut quando adeſt immoderatus aſpectus, tunc motus inde conſurgens venialis quoque cenſetur; ſi vero ſit aliquid mortaliter malum, quod ſit cauſa alicujus motus ſenſualis, hic quoque mortalis erit; alio modo contingere poteſt conſenſus indirectus, & eſt quando voluntas negative ſe habet, non impediendo, vel reprimendo motus, quos reprimere poteſt, & de hoc eſt difficultas nu. ſeq. diſcutienda.

188 Tertio eſt difficultas, an poſita perfecta advertentia rationis, ſi voluntas directe, & poſitive non conſentiat, ſed quaſi negative ſe habeat, & turpem delectationem excutere non conetur, an tunc cenſeatur ſaltem indirecte, & virtualiter conſentire, itaut peccet mortaliter, & ad peccatum vitandum opus ſit poſitive reſiſtere cogitationibus, & motibus primis. Prima ſententia negat, cujus fundamentum eſt, quia nemo peccat mortaliter, niſi aliquod præceptum tranſgrediatur obligans ad mortale; ſed hoc in propoſito non contingit, quia talis obligatio oriretur ex hoc præcepto negativo *Non concupiſces*; ſed hoc præceptum non obligat ad depellendam concupiſcentiam, ſed ſolum ad non conſentiendum; ergo ſufficit non conſentire, & ſolum negative ſe habere. Confirmatur, quia hujuſmodi motus a natura proveniunt; non eſt igitur credendum de divina bonitate ſalutem æternam hominum his periculis expoſuiſſe, eſſet enim ſalus hominis non levi periculo expoſita, ſi cum a natura ſit in malum proclivis, arctatur ſit non ſolum hos motus non admittere, ſed etiam illos reprimere, & coercere. Tandem ſi ad hoc teneretur, peccabit mortaliter, ſi cauſas non evitet, ex quibus cognoſcit hujuſmodi pravos motus inſurgere, nam ſi poſtquam excitati ſunt, illos reprimere tenetur, a fortiori tenebitur reprimere, ne excitentur, tenebitur ergo ſub mortali fœminam non alloqui, nec videre, aliaque ſimilia omittere, quæ in omnium ſententia, vel bona ſunt, vel ſolum venialia. Ita Caſtropalaus tit. 2. tra. 2. diſp. 2. part. 10. Tambur. lib. 10. cap. 2. pro qua opinione cit. Cajetanum, Navarrum, Tolet. Philiarcum, & plures alios.

189 Secunda ſententia affirmat teneri poſitive reſiſtere cogitationibus, & motibus primis, & non ſufficere, quod voluntas ſolum negative ſe habeat non conſentiendo. Fundamentum eſt, quia præceptum negativum, quod prohibet actum malum, non ſolum prohibet conſenſum in illum actum, ſed etiam voluntariam illius permiſſionem, nam eodem præcepto, quo tenemur non occidere proximum, tenemur etiam ejus mortem non permittere, ſi poſſumus impedire; & ſimile eſt de muliere, cui vis infertur, nam ſi non reſiſtit, conſentire cenſetur: ergo eodem modo qui vim patitur a concupiſcentia, tenetur ei reſiſtere. Unde dicunt hujus opinionis Auctores hoc præceptum: *Non concupiſces*, formaliter eſſe negativum, quatenus prohibet, ne conſentiamus concupiſcentiis, & virtualiter affirmativum, quatenus præcipit, ut iis reſiſtamus, ex quo deducunt non eodem modo nos ad utrumque teneri, nam ad non conſentiendum tenemur ex naturali præcepto negativo, quod pro ſemper obliget, numquam enim in rem turpem conſentire licet, aut proba-

bili periculo conſentiendi ſe exponere. Ad reſiſtendum autem tenemur ex præcepto affirmativo, quod non obligat pro ſemper; ſed ſolum pro eo tempore, quo adeſt delectatio, & ejus turpitudo cognoſcitur. Ita diſcurrit Becan. loc. cit. quæſt. 5. citans D. Thom. part. 74. art. 6. ac etiam Bonac. quæſt. 4. de Matrim. punct. 7. citans Leſſium, Regin. Sanchez, Filliucius, & alios. Ut breviter dicam quid in hac re ſentiam, ſpeculative loquendo, & in rigore metaphyſico, prima ſententia probabilior videtur, at pratice ſecunda, quia ut ſupra diximus, in materia luxuriæ ob nimiam carnis fragilitatem ad pericula evitanda tutior pars eſt amplectenda, & in hoc puncto præſertim unuſquiſque propriam naturam, & complexionem complecti debet, & examinare, nam ſi alias expertus eſt ſe his motibus excitatum non conſenſiſſe, mere negative ſe habendo, illis poſitive reſiſtere non tenetur. & in tali caſu locum habet prima ſententia, at ſi e contra expertus eſt talem reſiſtentiam negativam non ſufficere ad concupiſcentiam expellendam, poſitivam quoque adhibere tenetur ad pericula evitanda, & in hoc locum habet ſecunda ſententia.

190 Quarto tandem ad majorem prædictorum intelligentiam inquirendum eſt, quinam motus concupiſcentiæ ſufficiant, ut accedente perfecto voluntatis conſenſu ſit peccatum mortale, varii enim eſſe ſolent concupiſcentiæ motus, qui in appetitu ſenſitivo excitantur, ut amor, odium, delectatio, triſtitia, timor, ira, & paſſiones conſimiles; & quidem certum eſſe debet apud omnes, quoſdam ex illis eſſe poſſe ob parvitatem materiæ adeo leves, ut accedente etiam voluntatis conſenſu ad peccatum mortale per ſe non ſufficiant, ut ſi quis ex cantu avis, vel citharæ ſono aliquam aliquam delectationem percipiat, vel ex cibi delicatioris comeſtione, etiamſi in eam delectationem conſentiat, talis enim delectatio etiamſi aliqualiter inordinata ob parvitatem materiæ malitiam peccati mortalis non attingit. Tota itaque difficultas eſt de carnali delectatione, ſeu venerea, quæ in appetitu ſenſitivo excitatur, an illa accedente voluntatis conſenſu ad peccatum mortale ſufficiat & difficultas non eſt de venerea delectatione cum executione fœdi operis conjuncta, conſtat enim eamdem eſſe utriuſque malitiam, ſcilicet tam fœdi operis, quam delectationis cum eo conjunctæ; ſed quæſtio eſt de ſenſuali delectatione, quæ ex cogitatione fœdi operis oritur in appetitu. Quam difficultatem breviter, & clare reſolvit, & explicat Becan. loc. cit. quæ. 6 ubi ait duobus modis poſſe aliquem in talem delectationem conſentire, nimirum, vel appetendo talem delectationem cum ipſius operis executione; vel non appetendo operis executionem, ſed ſtando in ſola delectatione operis cogitati; & quidem certum eſt primo modo delectationem ſenſitivam ſemper eſſe peccatum mortale, ſi adſit perfectus voluntatis conſenſus, ut conſtat ex illo Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo*, & hoc intelligendum eſt, quando executio operis cogitati eſt peccatum mortale, & ratio eſt, quia talis conſenſus in delectationem veneream directe cum hoc præcepto pugnat, *Non concupiſces*. Delectatio vero ſenſitiva ſecundo modo, quæ nimirum oritur ex opere cogitato ſine deſiderio executionis, quamvis a quibuſdam excuſetur a mortali, certius tamen, & valde probabilius adhuc mortale peccatum cenſeri debet, ut docet D. Thom. quæſt. 74. art. 8. ad 4. & ratio eſt, quia qui cogitando in opere pravo delectatur, neceſſario affectum ad opus pravum habet, alio executionem ejus nolit ob infamiam, aut aliud incommodum vitandum, & hoc etiam expreſſe ex Scriptura colligitur Jerem. 4. *Uſquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?* & Sap. 1. *perverſæ cogitationes ſeparant a Deo*: & Job. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut non cogitarem quidem de virgine*, quæ omnia magis patebunt ex dicendis de delectatione moroſa art. ſeq.

ARTICULUS SECUNDUS.

De delectatione moroſa, & quot modis contra hæc duo ultima præcepta peccetur.

191 PRimo ad rite percipiendam naturam, & eſſentiam delectationis moroſæ obſervandum eſt, in hoc differre deſiderium, & conſenſum in copulam verbi gratia illicitam a delectatione ipſa, quam quis habet de eadem copula, quod deſiderium eſt actus ex ſe efficax, & conſummatur, ſeu conſummari intenditur ipſo opere externo fornicationis. Delectatio vero eſt actus ex ſe inefficax, & conſummatur interius, non enim tranſit ad volendum exequi id, de quo quis delectatur, nam propterea dicitur etiam delectatio moroſa, quia peccans dum in ipſa delectatione moratur, nec ad opus conſummatum procedere intendit, in eadem veluti conquieſcit. Ita Tamburin. lib. 10. cap. 3. cum pluribus aliis: & ſicut Bonac. obſervat quæſt. 4. cit. de Matrimonio punct. 8. ab initio, dicitur moroſa delectatio, non a mora temporis, eo quod aliquis in ea immoratur, ſed a mora rationis, eo quod homo poſita advertentia malitiæ actus, adhuc delectationem admittat, illique conſentiat; unde ſi quis notabili temporis ſpatio delectationem capiat de re illicita, non advertens ad illius malitiam, delectationem moroſam habere non dicitur, & conſequenter non peccat graviter, peccat vero quando poſita advertentia adhuc in delectatione permanet, & perſeverat, tunc enim proprie dicitur moroſam habere delectationem de re illicita; quæ fuit doctrina Div. Bonaventur. 2. diſt. 24. part. 2. art. 2. quæſt. 1. & 2. ut Monſregalis advertit de ſexto, & nono Decalogi præcepto cap. 5. ubi docet, quod mora temporis, quantum eſt de ſe, non facit, ut quod prius erat veniale, fiat mortale, ſed ſolum occaſionaliter, quia ſcilicet talis mora inducit conſenſum expreſſum, vel interpretativum; tunc autem inducit conſenſum expreſſum, & formalem, quando ex diuturnitate delectationis adeo creſcit libido, ut homo velit omnino in objecti illicit delectatione perſiſtere, & morari; tunc vero conſenſum interpretativum inducit, quando homo advertens periculum delectationis latentæ eam repellere negligit, & reprimere, hoc enim non eſt ſine propriæ ſalutis contemptu, eo quod diſcrimini ſe exponit, illa enim delectatio ſubintrat, ſicut ſerpens, & venena diffundit, per quæ rationalis ſpiritus interit morte culpæ. Itaque per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ, & illicitæ, per delectationem vero ſimplex amor, vel complacentia objecti cogitati abſque deſiderio executionis, & dicitur moroſa non a mora temporis, cum momento perfici poſſit, ſed eo quod voluntas poſt plenam rationis advertentiam ei immoretur.

192 Secundo certum eſt, deſiderium præſertim abſolutum ſive cogitationem cum voluntate conſentiente abſolute in peccatum aliquod perpetrandum, aut in perpetrato complacentia habere eamdem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fertur juxta illud Matth. 5 *Qui viderit*, &c. & ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tamquam objecto, ut dictum eſt lib. 2. ſen. diſp. de Actibus humanis. De malitia vero delectationis ita diſcurrit Div. Bonaventur. loc. cit. quæſt. 2. dicens, quod poteſt diſcerni hoc modo, quia cum percipitur delectatio, aut ſtatim repellitur, aut retinetur; ſi ſtatim repellitur, tunc leve eſt peccatum, vel nullum; ſi vero retinetur, hoc poteſt eſſe tripliciter, aut quia placet ipſa delectatio, & operis conſummatio, ita quod eſt voluntas delectandi in cogitatione, & etiam in opere, ſi facultas adeſſet, & tunc eſt ibi plenus conſenſus, & peccatum mortale. Aut placet delectatio, ſed tamen diſplicet peccati conſummatio, & licet ex hac parte dici poſſit conſenſus ſemiplenus, nihilominus tamen adhuc peccat mortaliter, quia in illam conſentit delectationem. Aut utrumque diſplicet, ſcilicet, ipſa interior delectatio, & operis conſummatio, & tunc aut advertit periculum, aut non advertit; ſi non advertit periculum delectationis, nec repellit eam, peccat, ſed non mortaliter; ſi vero advertit periculum, & delectationem illam non repellit, ſed mentem in talibus cogitationibus tenere ſinit, & tunc peccat mortaliter, quia quamvis non ſit ibi conſenſus expreſſus, & formalis, eſt tamen ibi conſenſus interpretativus; & quamvis ſit aliqualis diſplicentia, adeſt tamen reprimendi negligentia, dum periculum advertit, unde ſanum eſt conſilium, quando de ipſo caſu de mortali pœniteat, quia in dubiis ſecurior via eſt eligenda. Ita D. Bonaventura loc. cit. Ex qua doctrina infertur peccaminoſas eſſe omnes moroſas delectationes quæ ex rebus obſcœnis, cogitatione, vel imaginatione apprehenſis cum pleno, & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur: ac etiam ipſas cogitationes, & imaginationes turpes, quamvis nulla ex illis ſequatur turpis delectatio, ſi tamen illius percipiendæ cauſa animi verſentur, & foveantur, æqualem cum ipſis obſcœnis delectationibus cenſentur habere malitiam, ſcilicet mortalem, quamvis nulla ſubſit voluntas rem illam turpem opere implendi, ut bene advertit Abalius de ſexto Decalogi præcepto §. 1. quod probat ex D. Auguſt. lib. 12. de Trinit. cap. 2. ubi inquit, *Totus homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

193 Tertio conveniunt Doctores in deſiderio, & conſenſu, imo & in gaudio de re illicita jam habita, debere in Confeſſione aperiri perſonæ deſideratæ conditionem hoc modo, deſideravi Virginem, monialem, nuptam &c. & in homicidio deſideravi occidere Patrem, vel fratrem, vel Sacerdotem, &c. & ratio eſt, quia tales voluntatis actus contra diverſas virtutes eſſe ſupponuntur ex diverſa perſonarum conditione, unde conſequenter ſuam ſumunt ſpecificationem a talibus objectis ſpecie morali diverſis, atque ideo in Confeſſione exprimendam. Sed quæſtio eſt inter Doctores de moroſa delectatione, an ſcilicet, ſi quis ſolum delectatur, ſed non deſideret, de copula, quam cogitat cum Virgine, v. g. vel cum Moniali, vel nupta, debeat id explicare, an potius ſufficiat dicere, toties de copula illicita delectatus ſum illam cogitando, ſed non deſiderando. Affirmant aliqui, quorum ratio eſt, quia delectatio venerea non ſolum eſt mala ex malo motivo, ſicut ſunt ceteræ delectationes, ſed etiam eſt mala ex cauſalitate quam ex ſua natura habet in opus externum, unde deducunt venereas delectationes ejuſdem eſſe ſpeciei cum opere externo, atque ideo in confeſſione explicandam eſſe circumſtantiam perſonæ, circa quam fuit delectatio, nam delectatio de nupta alterius habet malitiam adulterii contra caſtitatem, & contra juſtitiam; delectatio de conſanguinea non ſolum habet malitiam ſim-

Digitized by Google

ſimplicis fornicationis, ſed etiam inceſtus, & delectatio de moniali non ſolum habet malitiam ſtupri, aut fornicationis, ſed etiam ſacrilegii in Confeſſione aperiendam. Ita Bonac. qu. 4. c. punct. 8. citans Navarr. S. Antoninum, Leſſium, Tamb. & alios.

194 Alii negant adeſſe obligationem declarandi perſonas circa quas ejuſmodi delectatio verſata eſt; & probant ex oppoſito fundamento, quia delectationes hujuſmodi non variantur ſpecie ex varietate conditionum illarum perſonarum, quia omnes adæquate ſumunt ſuam turpitudinem ex oppoſitione cum virtute caſtitatis, quæ tunc ſola violatur, neque enim ille animus in ea ſola voluntate ſiſtens procedit ulterius ad violandum, ſeu ad deſiderium violandi jus ſpeciale conjugatæ, virginis, ſacræ &c. ergo ſatis explicatur per ſolam oppoſitionem ad virtutem caſtitatis, non ſic ſi quis delectaretur de concubitu conjugatæ formaliter, ut conjugata eſt, ſeu ut virgo, vel ſacra, tunc enim eſſet neceſſe id explicare, ut de ſe patet. Unde conſequenter negant delectationem de re venerea eſſe ejuſdem ſpeciei cum opere externo, & dicunt eſſe tantum illius ſpeciei, cujus eſt motivum, quia delectatio ſumit tantum ſpeciem a motivo; cum ergo motivum delectationis ſit ſolus affectus venereus, qui cum ſola caſtitate oppoſitionem habet, ſequitur illam delectationem habere ſolam malitiam fornicationis contra caſtitatem. Et quod dicunt de delectatione moroſa, videtur etiam ſecundum hanc ſententiam dicendum de aſpectibus, quando ſcilicet qui reſpicit mulieres affectu venereo ſine progreſſu ad eas concupiſcendas, quia tunc videtur ſimiliter delectatio tota conſummari interius. Ita Tamburin. loc. cit. pro qua ſententia adducit Vaſquez, Caſtropalaum, & alios, & utraque ſententia probabilis eſt, ut etiam Bonacina fatetur loc. cit. ſed hic caſus, quod quis ſolum delectetur, ſed non deſideret, de copula, quam cogitat, potius eſt metaphyſicus, quam practicus, quia delectatio moroſa cum deſiderio regulariter connectitur, & unum ex alio ſuboritur.

195 Quarto eſt difficultas, an peccent mortaliter conjuges, qui in alterius abſentia delectentur de actu conjugii præterito, vel futuro, & idem quæri ſolet de vidua, quæ delectatur de copula præterita, & de ſponſa, quæ delectatur de futura. Quoad conjugates communis ſententia docet non peccare mortaliter, quia delectatio bonitatem, & malitiam ſumit a motivo, ſed motivum in hoc caſu eſt actus externus conjugii, ſeu venerea delectatio externa, quæ in conjugatis licita eſt ratione matrimonii; ergo ſtatus matrimonii hæc excuſat inter conjugatos, uti etiam actus impudicos ſolius voluptatis cauſa inſtitutos, modo periculum pollutionis abſit, ut ſupra dictum eſt. Tum quia hæc per ſe tendunt ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur. Quod ad viduam vero, quæ de actu conjugii præterito, & ſponſam, quæ de actu matrimonii futuro carnaliter delectatur, affirmat etiam communior opinio peccare mortaliter ob eamdem rationem, quia delectatio bonitatem, & malitiam ſumit ab objecto formali, & e motivo, ſed motivum iſtius carnalis delectationis eſt actus venereus conjugalis ſub ratione delectabili apprehenſus: ergo ſicut actus venereus externus non eſt licitus reſpectu viduæ, vel ſponſæ, ita neque licita eſt delectatio non conſtante matrimonio, quæ de illo actu capitur. Ita Bonacina loc. citato Tamburinus cap. 4. Sanchez, Vaſquez, Reginaldus, Filliucius, Leſſius, Diana, & alii paſſim. Quæri etiam ſolet, an dari poſſit parvitas materiæ excuſans veneream delectationem a peccato mortali. Sed de hoc jam diximus ſupra quæſt. 7. art. 3. num. 144. ubi cum probabiliori ſententia negavimus parvitatem materiæ in rebus venereis ob nimiam humanæ carnis fragilitatem; nec enim opus eſt in omnibus præceptis dari materiæ parvitatem, ut conſtat de infidelitate, juramento falſo, blaſphemia, & aliis caſibus, in quibus tota ratio malitiæ in qualibet quantitate materiæ reperitur, ut etiam in caſu noſtro accidit propter periculum, ad quod quilibet tactus impudicus, ſeu venerea delectatio inducit, unde concludit Bonacina loc. cit. in re tam lubrica, & periculoſa non eſſe admittendam diſtinctionem materiæ levis a gravi, & venialis delectationis a mortali, dum adeſt advertentia, & conſenſus, excepta venerea delectatione inter conjugatos, quam excuſat matrimonii ſtatus. Alia plura de delectatione moroſa vide apud Turrianum opuſc. 12. diſp. 2.

196 Quinto ex dictis deducitur, quot modis contra hæc duo ultima præcepta peccetur; ſiquidem, ut Catechiſmus Romanus advertit part. 3. cap. 10. in nonum Decalogi præceptum peccant non tantum illi, qui alterius uxorem adultero affectu concupiſcunt, ſed etiam qui eam præmaturo, aut inordinato affectu, ideſt, vivente marito ſibi matrimonio jungi cupiunt, cum mulierem, etiamſi a viro repudiata ſit, alteri in matrimonium ducere non liceat, niſi marito mortuo, unde qui alterius uxorem concupiſcit, facile ex una in aliam incidat cupiditatem, aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiat; quod quidem non ſolum de mulieribus conjugatis intelligendum eſſe dicit Catechiſmus, ſed etiam de iis, quæ alteri deſponſatæ ſunt, neque enim has item concupiſcere licet, cum ii, qui hæc pacta reſcindere ſtudent, violent ſanctiſſimum fidei fœdus; & quemadmodum, quæ alteri nupta eſt, eam concupiſcere omnino nefas eſt, ſic quæ ad Dei cultum, religionemque conſecrata eſt, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Quod vero ſpectat ad decimum, & ultimum præceptum Catechiſmus docet ibidem in illud peccare, qui nimis avide divitias appetunt, & modis pravis, ac illicitis artibus opes augere concupiſcunt, ut qui ludis immoderate abutuntur, & mercatores, qui rerum penuriam, annonæque charitatem appetunt, atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipſi poſſint; qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur. Subdit etiam in hoc præceptum peccare milites, qui bellum expetunt, ut furari liceat illis. Medicos item qui morbos deſiderant, Juriſconſultos etiam, qui cauſarum, litiumque vim, aut copiam concupiſcunt; tum Artifices, qui quæſtus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant, & plane quam noxia ſint, & pernicioſa hæc prava, ac inordinata deſideria, ſi deliberato animo fiant, ac foveantur, deducitur ex illis verbis Apoſtol. 1. ad Timoth. 5. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus; nam qui volunt divites fieri, in tentationem incidunt, & in laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem, radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

197 Poſtremo, ut huic Diſputationi finem imponamus, de decem Decalogi præceptis hæc dicta ſufficiant, cujus denarii numeri ſufficientiam ſi quæres, ſic aſſignari poteſt cum Nicolao de Orbellis 3. diſt. 40. Ad hoc enim, ut quis in aliqua Communitate, & Republica bene commoretur, requiritur ut bene ſe habeat, & ad eum, qui Communitati præeſt, & ad alios communitatis conſocios, & participes. Principi autem communitatis ſubditus tria debet. Primo fidelitatem, ſcilicet ut honorem principatus quantum eſt in ſe in alios non transferat. Secundo reverentiam, ut ſcilicet in eum nihil injurioſum committat. Tertio famulatum, ſcilicet in recompenſationem beneficiorum ab eo receptorum; quorum primum præcipitur primo præcepto, ſecundum ſecundo, & tertium tertio. Ad proximos autem, & conſocios Communitatis bene ſe debet quis habere, & ſpecialiter, & generaliter; ſpecialiter quidem quantum ad eos, quorum eſt debitor, ut eis debitum reddat, ad quod pertinet præceptum de honore parentum; generaliter vero quantum ad omnes, ut nulli nocumentum inferat opere, vel ore, vel corde; opere quidem nec quantum ad perſonam propriam, contra quod dicitur; *Non occides*. Nec quantum ad perſonam conjunctam ad generationem prolis, contra quod dicitur: *Non mœchaberis*. Neque in rem poſſeſſam, contra quod dicitur: *Non furtum facies*. Nocumentum autem oris prohibetur, cum dicitur: *Non loqueris contra proximum falſum teſtimonium*. Nocumentum tandem cordis prohibetur per duo ultima præcepta, cum dicitur: *Non concupiſces uxorem proximi tui. Non concupiſces rem proximi tui.* Ita diſcurrit Orbellius loc. cit.

DISPUTATIO DUODECIMA

DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

1 POſtquam Decalogi præcepta abſolvimus, nunc de præceptis Eccleſiæ breviter agendum eſt, quæ eſto ſint plurima univerſaliter loquendo, præcipue tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur, ut videre eſt apud Petrum Caniſium in ſumma doctrinæ Chriſtianæ cap. 3. & quia non eodem ordine ponuntur ab omnibus, nos de illis diſcurremus juxte ordinem a Toleto, Bonacin. & pluribus aliis communiter obſervatum inchoando a jejunio.

QUÆSTIO PRIMA.

De primo Eccleſiæ præcepto, idest, jejunio.

2 JEjunii nomen quandoque generaliter ſumi ſolet pro abſtinentia a vitiis, & peccatis, ut loquitur D. Auguſt. tr. 13. in Joan. *Jejunium magnum, & generale, eſt abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perpetuum jejunium*, & D. Baſilius hom. 1. de jejunio: *Verum jejunium eſt ab omnibus vitiis eſſe alienum*. Quandoque vero ſumi ſolet ſpecialiter, & magis proprie pro abſtinentia a cibo, & hoc eſt duplex, ut ait Scotus 4. diſt. 8. quæſt. 3. lit. B. & C. aliud naturale, quale requiritur ex præcepto Eccleſiaſtico ad ſumptionem Euchariſtiæ, & eſt carentia cibi ſuſcepti in ſtomacho, vel in via ad ſtomachum, & ab hoc dicitur quis jejunus, antequam cibum ſumat. Aliud Eccleſiaſticum, & eſt abſtinentia quædam, vel cibi ſubtractio ſecundum formam ab Eccleſia præſcriptam, unde tale jejunium non ſolvitur, inquit Doctor, niſi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem Eccleſiæ, & de hoc jejunio, quod dicitur Eccleſiaſticum, in præſenti quæſtione agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Jejunium, quis ejus finis, & modus ad ejus obſervantiam requiſitus.

3 QUoad primum, Jejunium Eccleſiaſticum, de quo hic eſt ſermo, *eſt voluntaria abſtinentia a cibo juxta Eccleſiæ ritum, vel præſcriptum*. Ita Doctores communiter, & colligitur ex Scoto loc. cit. Dicitur *abſtinentia voluntaria*, quia jejunium eſt actus particularis virtutis, ſcilicet abſtinentiæ, ut Aſteſanus oſtendit lib. 5 tit. 28. art. 1. & conſequenter eſt actus liber, & voluntarius, unde ad ſatisfaciendum præcepto jejunii requiritur voluntas, & intentio jejunandi, ſeu faciendi opus præceptum; unde qui invitus omnino abſtineret a cibo, quia nimirum illo careret, non diceretur jejunare, nec obſervare præceptum. Dicitur a cibo, nam potus, quamvis ſit vinum, non ſolvit jejunium, ſive ſumatur ante prandium, ſive poſt, quia jejunium Eccleſiaſticum non conſiſtit in abſtinentia a potu, ſed in abſtinentia a cibo, qui principaliter contra famem eſt inſtitutus, quæ eſt appetitus calidi, & ſicci, ſive cibus ſit denſus, ut panis, caro &c. ſive ſit liquidus, ut puta juſculum &c. unde lac, ſive ante prandium, ſive poſt ſumptum ſolvit jejunium, quia communiter per modum cibi ſumi ſolet; e contra vero ſæpe in die jejunii bibens non violat jejunium, etiam ſi id faceret non ſolum ad ſedandam ſitim, verum etiam cum intentione ſeipſum nutriendi, cum vinum ex ſui natura aptum ſit ad nutriendum, & ratio eſt, quia ex conſuetudine recepta per jejunium ſumptio potus non prohibetur, ſed cibi ſolius; unde quamvis fieret ex nutritionis intentione, adhoc jejunium non ſolveret, quia non prohibetur intentio, ſed ſolum externa cibi refectio, & ideo Scotus loc. cit. dicit jejunium Eccleſiaſticum non ſolvi, niſi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem Eccleſiæ, & ita etiam tenet Bonac. cum pluribus aliis diſp. ult. quæſt. 1. punct. 1. contra Med. Reginal. Abulenſem, Azorium, & alios. Et hac etiam ratione inquit Doctor loc. cit. & ſequuntur alii paſſim, non violare præceptum jejunii, qui tempore jejunii medicamenta, & pharmaca ſumit, ſeu electuaria; & ratio eſt, quia non ſumit titulo cibi, ſed medicamenti. Dicitur tandem in definitione, *juxta Eccleſiæ ritum, vel præſcriptum*, cum enim ab Eccleſia inſtitutum ſit jejunium, de quo hic eſt ſermo, ſervandus eſt modus ad ejus obſervantiam ab eadem præſcriptus, quaſdam requirens conditiones, de quibus mox dicemus.

4 Quoad ſecundum Jejunii finis triplex eſt, ut colligitur ex Div. Bonavent. 4. diſt. 15. part. 2. art. 2. qu. 2. Aſteſan. loc. cit. art. 2. & Toletus quoque advertit lib. 6. cap. 2. Primus eſt concupiſcentiæ carnis repreſſio; ſecundus mentis elevatio ad divinorum contemplationem; tertius eſt ſatisfactio pro pœnis peccatorum, quos jejunii fines explicat Eccleſia in præfatione Miſſæ Quadrageſimæ illis verbis: *Corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris, & præmia*. Jejunium itaque ad tria eſt ordinatum, primo ad concupiſcentiam carnis reprimendam, maxima enim furor carnis temperatur per cibi ſubtractionem, ideoque dicebat Apoſtolus ad Corinth. 6. *In jejuniis multis, in caſtitate, &c.* & Eccleſia præcipuum jejunium, quod eſt in Quadrageſima, inſtituit in principio fere hyemalis æquinoctii, quia tunc ex Solis acceſſu incipit caro vigere magis, & ſanguis fervere, quam cæteris anni temporibus. Secundo ordinatum eſt ad hoc, ut liberius mens noſtra ad ſublimia contemplanda elevetur; corpore namque pleno mens ſenſu opprimitur, nec libere poteſt divinorum contemplationi vacare, & ideo Daniel. 10. legitur, quod poſt trium hebdomadarum jejunium revelationes a Deo accepit, & ob id etiam Eccleſia vigilias aliquot Sanctorum, ac feſtorum inſtituit, in quibus jejunium præcipitur, ut ſolemnitatibus illis mens expeditius vacare poſſit. Tertio tandem ordinatum eſt jejunium ad ſatisfaciendum pro peccatis juxta illud Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro in jejunio*, &c. quamvis enim culpa peccati per contritionem, & pœnitentiæ ſacramentum remittatur, ſæpe tamen tota pœna non remittitur, ſed manet obligatio pœnæ temporalis in Purgatorio ſolvenda, niſi in hac vita illi ſatisfiat, & ideo jejunium eſt inſtitutum, quod eſt pœnale, in pœnarum peccatorum ſatisfactionem, quod quidem intelligendum eſt non ſolum de jejunio a Confeſſario pro pœnitentia impoſito, verum etiam de jejunio voluntarie aſſumpto, ut colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 13. & de ſatisfaciente, ſeu jejunante in peccato mortali etiam exiſtente. Et talis ſatisfactio excedit ſatisfactionem Purgatorii, non ſolum quia multo levior, & brevior, ſed etiam quia cum in gratia fit, eſt meritoria augumenti gratiæ, & gloriæ, quod ſatisfactio Purgatorii non habet, ubi tempus merendi ceſſet.

5 Quoad tertium, ſcilicet quoad modum, quo jejunium Eccleſiaſticum fieri debet, conveniunt Doctores tres præſertim conditiones requiri ad debitam jejunii Eccleſiaſtici obſervantiam. Prima eſt ciborum delectus, ſeu abſtinentia a carnibus, ut conſtat ex D. Baſil. hom. 1. de Jejunio, & D. Auguſt. lib. 20. contra Fauſtum cap. 5. & ex perpetuo Eccleſiæ uſu, & traditione; quamvis enim olim non a carnibus ſolum, ſed etiam ab ovis, & lacticiniis, quæ a carne procedunt, in diebus jejunii abſtinendum eſſet, Eccleſia tamen de priſtino illo rigore nonnihil remiſit ob rationabiles cauſas permittendo in diebus jejunii per annum ova, & lacticinia extra Quadrageſimam, imo etiam intra eam in quibuſdam locis, ut notat Bonac. loc. cit. punct. 2. ex Navarr. Leſſio, Sylvio, Azorio, Laymen, Filliucio, Fagundez, & aliis, ubi etiam monet de tali uſu ovorum, & lacticiniorum conſuli debere, & ſervari locorum conſuetudinem, quæ eſt optima legum Eccleſiaſticarum interpres. Secunda conditio eſt unica in die refectio, & comeſtio, ut communiter docent Theologi omnes, quod melius probari non poteſt, ut idem Bonac. cit. punct. 3. obſervat, quam ex perpetua, & univerſali Eccleſiæ praxi; cum nullum ſuper hoc reperiatur decretum. Verum eſt tamen, quod Eccleſia his poſterioribus ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ mundo ſeneſcente ſemper magis augetur, & aliis rationabilibus de cauſis, tacito conſenſu indulſit, ut præter illam refectionem modicum aliquid cibi ſero per modum cœnulæ, ſeu ut vocant collatiunculæ ſumeretur, & dicitur modicum aliquid cibi, quia qui notabiliter excederet abſque dubio jejunium frangeret, ut ait Bonac. loc. cit. ex Navarro, Armilla, Leſſio, Azor. Reginald. Toleto, & aliis. Tertia tandem conditio eſt certa refectionis hora, itaut unica illa refectio non prandii, ſed cœnæ rationem obtineat; & quamvis olim ſæculis elapſis hæc unica refectio in Quadrageſima uſque ad veſperam protogari ſoleret, aliis vero jejuniorum diebus uſque ad horam nonam, quæ eſt tertia poſt meridiem, ut teſtatur D. Bernardus ſerm. 3. de Quadrageſima; his tamen poſterioribus ſæculis ob eamdem pariter rationem tacito conſenſu indulſit, ut hora illa veſpertina licite anticipetur, & in Quadrageſima, diebuſque aliis jejunii per annum circa meridiem jejunium ſolvi poſſit; unde regulariter loquendo hora hujuſmodi unicæ refectionis eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat, idque non mathematice computandum eſt, ſed moraliter; & dictam horam notabiliter ſine juſta cauſa prævenire, licet Navarr. mortale putet cum quibuſdam aliis, probabilius tamen Tol. Fil. Leſſ. Laym. & alii dicunt eſſe veniale, eo quod non violetur, ſubſtantia jejunii, ſed tantum circumſtantia: dicitur autem *notabiliter & ſine juſta cauſa*, quia prævenire ex juſta cauſa, v.g. ſi iter faciendum ſit; ſi hoſpites dimittendi, &c. & abſque ea per mediam horam tantum, nullum videtur eſſe peccatum, ut docent præcitati DD. & alii paſſim.

6 Circa

6 Circa primam conditionem ad debitam jejunii obſervantiam requiſitam eſt gravis difficultas, quæ in praxi ſæpe contingere poteſt. An ſcilicet diſpenſatus in uſu carnium cenſeatur diſpenſatus ad non jejunandum, & ab unica comeſtione; in qua quæſtione tres ſunt opiniones. Prima opinio abſoluta affirmat, & ratio eſt, quia abſtinentia ab eſu carnium eſt de ſubſtantia jejunii; ergo qui diſpenſatus eſt quoad comeſtionem carnis, eo ipſo eſt diſpenſatus a jejunio. Antecedens ab omnibus conceditur, conſequentia probatur, quia ad actionem aliquam quis teneri non poteſt, ſi ad id, quod eſt de ejus eſſentia, non obligatur, unde conſequenter hæc opinio affirmat eum, cui conceduntur carnes ob diſpenſationem, licite poſſe ſero cœnare, imo pluries in die ſe reficere, quia ab obligatione jejunii jam eſt ſolutus. Ita Azorius, Medina, Henriquez, Filliucius, Toletus, Diana, Tamburinus, & plures alii. Secunda opinio abſolute negat, & ratio eſt, quia neceſſitas, & juſta cauſa, quæ ab integro jejunio excuſat, non excuſat ab omni parte illius; præceptum enim Eccleſiæ licet in totum ſervari non poſſit, in parte tamen, quæ ſervari poteſt, ſervandum eſt ex c. *Cum dilecti* de dolo, & contum. ſic igitur in propoſito diſpenſatus in eſu carnium poterit, ac tenetur ſervare jejunium quoad unicam comeſtionem. Ita Graffius, Pattazn, & alii apud Dianam part. 1. tract. 9. reſol. 25. & ſic etiam ex noſtris ſentire videtur Rubeus diſp. 23. reſol. 5. ubi ait, quod quilibet tenetur obſervare præceptum Eccleſiæ quantum ad omnes illas conditiones, quas poteſt, in eo quod poteſt, & quantum poteſt; ſi enim jejunium ſervare non poteſt in totum, debet illud ſervare in eo, quod poteſt, nam quando alicui fidelium permittitur a regula Eccleſiæ excedere in aliquo, intantum hoc illi permittitur, inquantum ſe extendit ipſius indigentia. Tertia opinio cum diſtinctione procedit, vel enim diſpenſatus ad eſum carnium edit carnes, quia piſces illi nocere ſolent, vel ut vires amiſſas recuperet ob naturæ debilitatem ex morbo præterito relictam, vel ex alio capite provenientem; priori modo diſpenſatus tenetur ad jejunandum, nec licite ſero cœnare poteſt, alterſvero minime, & ideo pluries edere poteſt, nec jejunare tenetur. Ita Leſſius, Reginaldus, Fernandez, Bonac. loc. cit. Angles, & Rodriquez ex noſtris in Summa c. 24. & plures alii. Quæ tres opiniones non ſunt probabiles, ſed prima probabilior videtur, ut teſtatur Diana loc. c. & Villalobus tom. 1. tract. 24. dub. 8. ob robur rationis ejus; nam ut Tamburinus ait lib. 4. cap. 5. aliæ duæ opiniones id negantes, eſſentiam, & ſubſtantiam jejunii aſſignare nequeunt, ſi negant eam in abſtinentia ab eſu carnium ſitam eſſe, & ſi hoc concedant, conſequentiam rationis illius omnino negare non poſſunt, tum quia ut ait Ludovicus a S. Raymundo p. 2. tr. 5. reſ. 2. major, & dignius ſemper trahit ad ſe minus dignum; ergo ſublata abſtinentia a carnibus, quæ eſt fundamentum jejunii, aufertur quoque unica comeſtio.

7 Circa ſecundam jejunii conditionem, quæ eſt unica in die refectio, alia difficultas occurrit, quia ſi unica refectio in die jejunii præcipitur, ſequitur eos peccare mortaliter, qui veſpere jentaculum ſumunt, ſeu ſecundam refectiunculam. Reſpondetur cum Bonacina loc. cit. punct. 3. Navarr. Armilla, Azorio, Reginaldo, Toleto, & aliis communiter negando conſequentiam, quia, ut dictum eſt, illa non dicitur refectio, ſed refectiuncula, & per eam jejunium non ſolvitur, etiamſi non ad ſomnum capiendum, ſed ad nutritionem ordinetur, quia & conſuetudo, & tacitus Eccleſiæ conſenſus hoc permittit, ut diximus. Difficile tamen eſt determinare, quantum cibi ſumere liceat in ejuſmodi refectiuncula, & difficultas præſertim eſt de quantitate cibi, quia in hujuſmodi refectiuncula non ita rigoroſe prohibetur cibi qualitas, ſicut interdicitur quantitas, quia quoad qualitatem in ea prohibentur cibi ad fortem nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ſolent apponi, permittuntur autem leviores, ut fructus, & alia ex ſaccharo, & melle confecta, imo ſecundum aliquos licite etiam indulgeri poteſt juſculi cocti uſus, & cibus aliquis majoris nutritionis, modo cibi quantitas non excedatur, & collatiuncula non fiat cœna; ex quo patet in refectiuncula magis ſervandam eſſe quantitatem, quam cibi qualitatem, nam etiam pro more regionis parum butyri, & caſei permittitur, ut in regionibus Septentrionalibus ob fructuum inopiam, ut ait Layman l. 4. tr. 8. c. 1. Quatuor dicendi modos in hac difficultate reperio. Primus eſt dicentium quantitatem trium, vel quatuor unciarum panis, & fructuum licite ſumi poſſe. Ita Azorius, Emmanuel Sà, & alii apud Bonac. loc. c. Secundus eſt dicentium non eſſe notabiliter excedendam quartam, vel quintam partem eorum, quæ jejunanti ſufficerent ad ordinariam cœnam. Ita Reginaldus, & alii apud eumdem, & Fill. tom. 2. tr. 26. p. 2. c. 2. qu. 7. inquit ita decretum eſſe in quadam celebri Theologorum academia, qui omnes in quartam partem conſenſerunt. Tertius eſt Bonacinæ, & Toleti loc. c. dicentium in hac materia ſtandum eſſe conſuetudini in ſingulis regionibus receptæ, quia refectiuncula fuit per conſuetudinem introducta, atque ideo ſumi poteſt juxta limites receptæ conſuetudinis, dummodo tamen tanta cibi quantitas non ſumatur, ut refectiuncula in cœnam tranſeat. Quartus tandem dicendi modus eſt aliorum dicentium, quod ſicut in prima comeſtione non poteſt determinari, vel taxari omnibus jejunantibus eadem cibi quantitas propter diverſas hominum complexiones, ex quibus fit, quod unus homo majori, alter minori indiget cibo, idem prorſus de cœnula dicendum eſt, ſeu refectiuncula, in qua ſi eadem cibi quantitas pro omnibus indifferenter taxaretur, certe illa quantitas uni inſerviret pro cœna, qui nimirum delicatæ complexionis eſſet, & alteri non ſufficeret ad cœnaculam, qui nimirum robuſtioris eſſet complexionis, qua de cauſa non poteſt pro omnibus certa cibi quantitas rationabiliter taxari, præterquam quod exiſtente aliqua rationabili cauſa v. gr. laboris, ſtudii, vel alterius cujuſcumque rationabilis cauſæ aliquod in tali caſu ultra conſuetum ſumi poteſt, ita ſignificat D. Th. 2. 2. qu. 147. art. 6. ad 1. & ſequitur ex noſtris Rubeus diſp. 23. cit. reſ. 6. & hic dicendi modus cæteris mihi præferendus videtur, & probabilior, quia ad ſcrupulos tollendos hæc cibi quantitas in refectiuncula ſumenda phyſice determinari non poteſt, ſed moraliter juxta diverſitatem complexionum, quod enim ſufficit viro delicatæ complexionis, non ſufficit viro robuſtioris, & fortioris, & ita etiam ſentit ex noſtris Angles de Jejunio qu. 1. art. 2. diffic. 4. ubi ait non eſſe doctrinæ communis præfigere iis menſuram, ſed prudentiæ timoratæ particularium.

8 Circa tertiam jejunii conditionem, quæ eſt certa quædam hora ſumendi refectionem in die jejunii, occurrit difficultas, an peccet qui mane ſumit refectiunculam, quæ veſperi ſumi ſolet, dilato prandio ad veſperas, vel ad noctem. Communis opinio apud Bonacinam loc. c. aſſerit non peccare mortaliter, etiamſi hoc faciat abſque cauſa, quia circumſtantia temporis non eſt de intrinſeca jejunii ratione, & hora ſumendæ refectionis non eſt de ſubſtantia jejunii, ſed tantum illius circumſtantiæ, quia conditio temporis non tanti æſtimatur ab Eccleſia, quin aliquando commutari poſſit, cum refectio antiquitus veſperi ſumeretur, ſi ergo refectiuncula mane ſumatur dilato ad veſperas prandio, præceptum jejunii non violatur quoad ſubſtantiam, ſed ſolum circa temporis circumſtantiam, atque ideo mortaliter non peccatur. Addit tamen peccare venialiter, ſi hoc faciat abſque cauſa, quia conſuetudine receptum eſt, ut refectiuncula in veſperas differatur, & non transferatur in tempus matutinum, qui autem facit contra conſuetudinem legitime introductam peccat ſaltem venialiter. Addit tandem, nec etiam venialiter peccari, ſi id ex aliqua rationabili cauſa fiat, nam talis circumſtantia temporis ob rationabilem aliquam neceſſitatem ſupervenientem licite, & ſine peccato variari poteſt, ſic enim uſu receptum eſt etiam apud viros doctos, & probos, ut ex rationabili cauſa v. g. ob iter peragendum, ob concionem faciendam, ob ſtudium, &c. mane ſumatur refectiuncula dilato in veſperas prandio. Imo Angles noſter loc. cit. diffic. 5. aſſerit integrum eſſe jejunium, ſi hora prandii conſueta collatio ſumatur, & prandium in veſperam differatur, quoniam iſto modo ſervantur adhuc omnes illæ conditiones, quæ ſunt de eſſentia, & ſubſtantia jejunii, nimirum abſtinentia a cibis vetitis, & unica comeſtio, quæ an ſit per modum prandii, vel cœnæ parum refert. Imo addit hunc jejunandi modum ſecundum ſe eſſe convenientiorem ad corporis afflictionem, quamvis alicui particulari forte ſit minus moleſtus. Et hunc dicendi modum puto etiam probabiliorem, nempe qui mane hora prandii refectiunculam ſumit dilato prandio ad veſperas, vel ad noctem, nec etiam venialiter peccare, etiamſi id faciat ſine cauſa, quia hic jejunandi modus conducit magis ad corporis afflictionem, & macerationem, qua de cauſa refectio antiquitus veſperi ſumebatur, ut ſupra dictum eſt ex Bonac. loc. c. punct. 4. & per hoc ſolvitur ratio prioris modi dicendi aſſerentis talem peccare venialiter, ſi id faciat ſine cauſa, quia facit contra conſuetudinem legitime introductam; ſolvitur, inquam, quia refectio antiquitus veſperi ſumebatur ad majorem corporis afflictionem, & oppoſita conſuetudo introducta eſt ab Eccleſia, & permiſſa in majorem jejunantium commoditatem, unde licite, & laudabiliter quiſque cedere poteſt juri ſuo, & ſumpta mane refectiuncula prandium ad veſperas differre pro majori corporis afflictione & maceratione, & hoc etiam tenet Tamburinus l. 4. c. 5. §. 3. n. 10. ubi ait, quod ſub veſperas jentaculum ſumi conſuevit, cum ſit introductum ad ſomnum nocte conciliandum, quia tamen poſita jam ob hanc cauſam conſuetudine, abſolute illud licitum eſt, ideo licite illud meridie aſſumere etiam ſine neceſſitate poterit, rejecta in veſperas integra refectione.

9 Poſtremo eſt difficultas, an qui ſæpius comedit in die jejunii, toties peccet, quot ſunt comeſtiones. In qua difficultate duæ ſunt opiniones. Prima eſt affirmativa, & ratio eſt, quia toties agit contra præceptum jejunii, quoties interpolatis vicibus comedit, ſiquidem præceptum eſt de una ſola comeſtione. Ita Medina, Covarruvias, Monteſinos, & quidam alii. Secunda opinio communior, & probabilior negat dicens, quod non peccatur contra præceptum de jejunando, niſi per ſecundam comeſtionem, & non per alias ſubſequentes, & oppoſite dicit contra præceptum de jejunando, quia & per primam, & per alias refectiones ſubſequentes poteſt homo per intemperantiam peccare, ut patet. Ita Navarrus, Sylveſter, Angelus, Valentia, Leſſius, Azorius, Reginaldus, Toletus, Bonacina, & ex noſtris Rodriquez loco citato & Angles diffic. 6. quod ibi probat, quia in caſu poſito ſola ſecunda refectio eſt, quæ jejunium frangit, non tertia, nec aliæ ſubſequentes, nam quando

iſtæ ſumuntur, jam jeiunium erat per ſecundam refectionem fractum, nec amplius eſt in poteſtate illius ſervare præceptum quoad unicam comeſtionem, nemo autem peccat non ſervando præceptum, quod ſervare non poteſt. Confirmatur a ſimili, quia ſi alicui detur præceptum de non tranſgrediendo aliquem terminum ſignatum, & tranſgrediatur non ſolum uno, ſed multis paſſibus ultra limitem progrediendo, talis non peccat, quoties paſſum paſſui addit ultra limitem præſcriptum, ſed tantum peccat in primo paſſu, quo limitem unius refectionis comedet, qui præfixus fuit, & non toties, quoties extra comederit, & pie credendum eſt intentionem Eccleſiæ non tendere, niſi in refectionem ſolam, qua jeiunium frangitur, non enim ſunt jura amare interpretanda, nec pœnalia ſunt amplianda, ſed reſtringenda. Ita diſcurrit Angles loc. cit. qui tamen addit, ſicut & alii Doctores citati, hoc intelligendum eſſe dummodo in aliis ſubſequentibus comeſtionibus non ſumantur carnes, & alii cibi vetiti, nam in tali caſu toties peccaretur mortaliter contra jeiunii præceptum, & ratio eſt, quia ut ait Angles ibidem, & Bonacina loc. cit. in præcepto jeiunii duo includuntur, primum eſt ſimpliciter negativum, ſcilicet de non ſumendis cibis vetitis in die jeiunii, & ſecundum eſt affirmativum, ſcilicet de unica refectione ſumenda, inter quæ hoc verſatur diſcrimen, quod comedendo cibos vetitos in die jeiunii interpoſitis vicibus, toties quis peccat mortaliter, quoties illos ſumit, non autem comedendo cibos non vetitos, & ratio diſcriminis eſt, quia comedendo cibos non vetitos ſumpta ſecunda refectione poſt unicam præceptam non poteſt amplius ſervari præceptum affirmativum de unica refectione ſumenda, ut oſtenſum eſt; at ſumptis ſemel cibis vetitis poſt unicam refectionem præceptam, adhuc viget obligatio non comedendi cibos vetitos, quæ ſervari poteſt, cum præceptum negativum obliget ſemper, & ad ſemper, unde quoties hoc præceptum negativum non comedendi cibos vetitos violatur diſtinctis actibus, toties novum peccatum mortale committitur.

10 Quæres, an ſit licita abſtinentia, quæ notabiliter noceat ſaluti, aut vitam minuat; Reſpondent Doctores communiter negative, ut conſtat ex dictis diſp. præc. qu. 6. de quinto Decalogi præcepto art. e. n. 115. ubi diximus, quod quando quis abſtinentiis, & jeiuniis corpus caſtiget ad hunc finem, ut citius moriatur ad terminandas hujus vitæ miſerias, & ærumnas peccat mortaliter, tamquam ſui ipſius interfector, moderate autem ſe iis afflictationibus afficere ob bonum ſpirituale animæ, & ea intentione ſubjiciendi carnem ſpiritui diximus eſſe licitum, imo & virtutis opus, quando corpori ſubminiſtratur debitum alimentum ad eius conſervationem ſufficiens, etiamſi inde ſequatur aliqua vitæ abbreviatio, vel infirmitas, hoc enim non eſt diminuere vitam, cum ſufficiens alimentum ſubminiſtretur, ſed tantum eſt non prolongare vitam, quantum poſſet, & non niſi indirecte citioris mortis cauſam ſibi eſſe, quod in multis caſibus licere jam diximus ſupra diſp. 8. qu. 2. art. 5. nu. 17. Ex quo deducitur, quod ſi quis indiſcretas abſtinentias, & jejunia ſuſcipit, quæ vitam abbreviatura ſint, ſed hoc non advertat, & animæ ſpiritualem profectum intendat, excuſatur a peccato. Quod ſi exceſſum abſtinentiæ advertat, & damnum inde ſecuturum, ſed tamen putet ſe bene facere, peccat venialiter ſecundum aliquos, ac etiam mortaliter ſecundum alios, quia ſui ipſius occiſio eſt objectum peccati mortalis, & ſolum ratione ignorantiæ a peccato excuſari poteſt. Ita Saccus ex noſtris in ſua Theologia moral. lib. 1. tract. 5. cap. 10. de vitiis, & peccatis, ubi de Jeiunio tractat, plures alios Auctores adducens.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſit Obligatio Jejunii.

11 PRimo conveniunt Doctores jure Eccleſiaſtico jeiunandum eſſe, quia jeiunia indicta ſunt ab Eccleſia, ut notat Bonac. loc. cit. punct. 5. & præceptum Eccleſiaſticum jeiunii obligare ad ſui obſervationem ſub peccato mortali, ut conſtat ex eo, quod can. 68. Apoſtolorum, & can. 56. ſexti Concilii generalis, item can. 59. Concilii Gangrenſis, & pluribus aliis, jeiunii violatores excommunicationis pœna puniuntur, quæ tamen ab Eccleſia infligi non ſolet, niſi peccato mortali interveniente, ex quo ſequitur peccare mortaliter, qui abſque legitima cauſa ieiunium ab Eccleſia indictum frangunt. Obſervant tamen Aſteſanus ex noſtris lib. 5. tit. 28. cit. art. 3. & Nicolaus de Orbellis 4. diſp. 15. qu. 2. §. 13. cum D. Thom. 2. 2. qu. 147. art. 3. quod jeiunium in communi cadit ſub præcepto legis naturæ, in quantum eſt neceſſarium ad vitationem mali, & proſecutionem boni, ut enim patet ex ſupradictis, jeiunium valet ad vitandum mala, & proſequendum bona, unuſquiſque autem ex naturali ratione tenetur tantum jeiuniis uti, quantum eſt neceſſarium ad prædicta, & ideo jeiunium commune cadit ſub præcepto legis naturæ, ſed determinatio temporis & modi jejunandi ſecundum convenientiam, & utilitatem populi Chriſtiani cadit ſub præceptis juris poſitivi, quod eſt inſtitutum a Prælatis Eccleſiæ, ad quos pertinet ſtatuta præcipere quæ pertinent ad communem fidelium utilitatem, in ſpiritualibus bonis, & hoc eſt jeiunium Eccleſiæ, ut habetur de conſec. diſt. 7. Quadrageſima, & cap. ſeq. Imo quamvis Bonac. loc. c. abſolute dicat jeiunium non eſſe de jure divino, Toletus tamen loc. cit. cap. 3. ait interdum eſſe etiam de jure divino, quando aliter ſaluti ſpirituali nequit provideri, & ſic etiam Cottinus in Summa Diana verbo Jeiunium n. 13. advertit præter jeiunia ab Eccleſia indicta ad quæ obligamur per ſe, adeſſe etiam obligationem de jure divino, qua per accidens jeiunare, vel a carnibus abſtinere tenemur, quando, & quomodo neceſſarium id eſt ſaluti, ſpirituali præſertim, quando urget gravis tentatio carnis, & aliud remedium non ſupponit juxta illud Chriſti Domini: *Hoc genus Dæmoniorum non ejicitur, niſi in oratione, & jejunio*, quod mihi valde probabiliter dictum videtur, & ita etiam ex noſtris diſcurrit Rubeus diſp. 23. cit. reſol. 2.

12 Secundo conveniunt Doctores ex præcepto jeiunandum eſſe diebus ab Eccleſia præſcriptis, & ratio eſt, quia præcepta ſervanda ſunt juxta præcipientis determinationem. Dicitur autem ex præcepto, quia ex devotione, aut ex voto certum eſt jeiunium aliis quoque diebus ſuſcipi poſſe, & poſſe aliquem ad jeiunia etiam obligari per legitimam conſuetudinem, aut per votum, ſed hic eſt ſermo de obligatione per legem univerſalem impoſita, quæ autem ſint tempora jeiuniorum, quæ ab Eccleſia præſcripta ſunt, antiquiſſimum, & a SS. Patribus maxime teſtatum ſemper, & commendatum fuit Quadrageſimæ jeiunium, ac etiam religioſe obſervatum fuit in univerſa Eccleſia jeiunium quatuor temporum, quod quidem vel ab ipſis Apoſtolis, vel non multo poſt Apoſtolorum tempora inſtitutum fuit, ut conſtat ex variis SS. Patrum teſtimoniis. Alia etiam jeiunia indicta ſunt in vigiliis quarumdam ſolemnitatum majorum Chriſti Domini, Beatiſſimæ Virginis Deiparæ, Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum de quibus conſulendæ ſunt locorum leges, & conſuetudines, quia non minorem locum, aut vim habet conſuetudo, quam jus, loc. c. *Conſuetudo* diſt. 1. & C. *Eccleſias* & C. *in iis rebus* diſt. 11. Quare cum in diverſis diœceſibus, vel Regnis diverſæ conſuetudines extent, certa regula aſſignari non poteſt obſervationis vigiliarum, ſed recurrendum eſt ad patriæ, vel loci conſuetudinem, & id obſervandum, quod in qualibet regione lex, ſeu conſuetudo legitima præſcribit, ſi tamen alicuius vigiliæ jeiunium in diem Dominicam incideret, præcedenti Sabbato anticipari debet, ut ex communi Eccleſiæ uſu ſatis conſtat, & ex c. *ex parte* de obſervatione jeiuniorum. Denique ſingulis etiam hebdomadibus, diebus Veneris, & Sabbati a carnibus abſtinendum eſt, ut etiam ex communi Eccleſiæ uſu conſtat, & habetur c. *Quia dies*, diſt. 5. de conſecr. & ex cap. ult. de obſerv. jejun. ubi tamen excipitur, ſi feſtum Natalis Domini in feriam 6. incidat, vel Sabbatum, quia in eo caſu propter feſti excellentiam poſſumus veſci carnibus, niſi alias quis tenetur ex voto, vel obſervantia regulari, ut loquitur ibi Innocentius III. quod tamen Cottinus loc. cit. cum Molin. Fagundez, & aliis apponit de voto, quo quis ſe expreſſe obſtrinxiſſet ad jeiunandum illa die, nam ſi quis generaliter voviſſet ſingulis v. g. Sabbatis, vel feriis 6. jeiunare nihil de eo Sabbati die vel Veneris determinans in quam Domini Nativitas inciderit, non teneretur in illo die jeiunare, quod probat Molin. tom. 1. diſp. 272. quia non eſt veriſimile hunc ſe ad illum ſolemnitatis, & communis lætitiæ diem obligare voluiſſe, tum quia ut inquit Fagundez part. 4. lib. 1. cap. 6. dum certo non conſtat de intentione voventis, votum ſumendum eſt juxta receptum morem Eccleſiæ, qui eſt ut non jeiunetur, ſi in ea die feſtum Nativitatis occurrat, & ſic etiam diſcurrunt Rodriquez, Fagundez, Aaur. Diana, Paſqualigus, & alii plures.

13 Tertio. Hinc deduci poteſt fratres Minores non teneri ad jeiunium in feria 6. quando in ea occurrit feſtum Nativitatis Domini, ut etiam tenet ex noſtris Rubeus loc. c. ſed ad omnes ſcrupulos tollendos hic recolandum eſt, quod habetur in Minoritica Fratrum Min. Conv. in cap. 3. Regulæ in declaratione illorum verborum: *Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria jejunare*, ibi enim habetur, quod Paleſtrelus in reſpon. caſuum conſcientiæ examinans diligenter, & accurate hanc quæſtionem, an feria 6. quando in ea occurrit feſtum Nativitatis Domini, poſſit a Fratribus ſolvi jeiunium cum eſu carnium, concludit tandem, quod ſi in ſolutione huius jeiunii interveniat ſuperioris diſpenſatio, quæ fit ob lætitiam, & exultationem illius ſanctiſſimi diei, tunc ſive illud jeiunium ſit regulare, ſive ſæculare ſolvi poteſt ſine ullo conſcientiæ ſcrupulo, & ſubdit quod huius opinionis eſt etiam Sylv. verbo *Jejunium*, Tabiena, & Navar. in Man. ſi autem nulla interveniat diſpenſatio, tunc nullo modo ſolvi poteſt jeiunium, & ſi auctoritate privata ſolvitur, ſemper mortaliter peccatur, & hoc modo ais intelligendam eſſe auctoritatem Honorii III. de obſervantia jeiunii, ubi expreſſe determinat his, qui voto, vel regulari obſervantia ad jejunium ſextæ feriæ ſunt adſtricti, non licere jeiunium ſolvere, etiamſi in eo die feſtum Nativitatis Domini occurrat, hoc, inquam, intelligendum eſt, ſi ſuperioris diſpenſatio non interveniat, & in hunc modum intelligendi ſunt etiam omnes Doctores aſſerentes tale jeiunium ſine peccato mortali ſolvi non poſſe, & ſic tandem etiam intelligi debent Conſtitutiones noſtræ Urbanæ in cap. 3. Regulæ tit. 18. de Jeiunio, ubi occurrente Nativitatis Domini feſto in feria ſexta præcipiunt in tali

caſu

Digitized by Google

eſu obſervandum eſſe prædictum Honorii III. decretum, & ita etiam ex noſtris ſentit Saccus loc. cit. c. 12. dub. 8. quamvis Lezana oppoſitum teneat in qq. Regular. cap. 7.

14 Quarto certum eſt etiam omnes Chriſtianos completo anno vigeſimo primo, cuiuſcumque ſint dignitatis, aut perfectionis, teneri ſervare ieiunia ab Eccleſia præſcripta, & præcepta, niſi iuſta aliqua cauſa excuſentur, unde etiam in Concilio Viennenſi, ut habetur, cap. *Ad noſtrum de hæreticis* damnatum eſt, tamquam hæreticum illud, quod aſſerebant Beguardi, & Beguinæ, ſolos imperfectos ad ieiunia obligari, perfectos vero ab illis eſſe exemptos, & ratio huius eſt, quia quilibet fidelis Eccleſiæ ſubditus eſt, atque ideo omnia jeiunia tenetur ſervare ab ea præſcripta, quilibet enim ſubditus legibus ſui ſuperioris parere tenetur, ut patet ex regulis generalibus iuris, niſi iuſta aliqua cauſa ſit impeditus. Dicitur notanter completo anno vigeſimo primo, quia ut advertit Aſteſanus loc. cit. tit. 28 art. 3. & alii Doctores communiter, quamvis fideles poſtquam ad rationis uſum pervenerint, aliis legibus per ſe loquendo obedire teneantur, non tamen ſtatim adepto rationis uſu lege jeiunii ab Eccleſia præcepti obligantur, quia in pueris non eſt ita neceſſaria, ſicut in provectis, vitiorum repreſſio, ad quam jeiunium eſt inſtitutum, tum quia crebriori indiget cibo propter neceſſitatem augmenti, & non multo ſimul ſumpto, quia virtus naturalis ob naturæ debilitatem illum in nutrimentum convertere non poſſet, & ideo dum ſunt in augmento, quod ſecundum philoſophum eſt, ut in pluribus, uſque in finem tertii ſeptenii, non tenentur ad jeiunia ab Eccleſia præſcripta, quod etiam notanter dicitur, quia ad alia jeiunia aliquando tenentur, ut omnes fatentur, de jeiuniis ex voto debitis, vel ex pœnitentia, vel ex obligatione, qua etiam adoleſcentes vitia carnis comprimere tenentur, quoties alio modo reprimi, & ſuperari non poſſunt, quam jeiunio; quilibet enim adhibere tenetur media ad ſuperandas tentationes neceſſaria, ne illis opprimatur, unde ſubdit Aſteſ. loc. c. quod licet adoleſcentes ad jeiunia Eccleſiæ non teneantur citra vigeſimum primum annum, adhuc tamen conveniens eſt, ut etiam in hoc tempore ſe ad jejunandum exerceant plus, vel minus ſecundum modum ætatis ſuæ. Et quandoque etiam magna neceſſitate, vel tribulatione imminente in ſignificationem pœnitentiæ arctioris etiam pueris jeiunia indicuntur, onde Joel. 2. dicitur. *Sanctificate jejunium, congregate parvulos, & ſugentes ubera.*

15 Quinto conveniunt præterea Doctores, obligationem jeiunii ab Eccleſia indicti eſſe perſonalem, quia ab ea impoſitum ad affligendum corpus, & carnem edomandam, & ideo non poſſe aliquem jeiunare per alium, & jeiunii præceptum ſatisfacere, quia obligatio perſonalis non poteſt per alium adimpleri. Item eſſe obligationem certo die affixam, & onus præfiniti temporis, & ideo illum, qui eo die jeiunare non poteſt, non teneri loco illius alio die jeiunare, quia obligatio jeiunii ab Eccleſia præcepti eſt affixa diei, & cum ipſo die tranſit, ut patet a ſimili de obligatione Sacerdotum recitandi divinum officium, & de præcepto audiendæ Miſſæ in die feſto. Hoc autem peculiariter aſſeritur de ieiunio ab Eccleſia indicto, quia loquendo de ieiunio debito ex voto, ſtandum eſt intentioni voventis, qui legem, & obligationem voti ſibi imponit, unde qui v. g. vovit bis in hebdomada ieiunare, & non determinatis diebus, poteſt quibus voluerit diebus ieiunare, non enim magis obligatur, quam voto expreſſerit, & ſic pariter diſcurrendum eſt de ieiunio alicui pro pœnitentia impoſito a Confeſſario, quod non ſit onus præfiniti temporis, nam ſi ieiunium v. g. ſeptem dierum pœnitenti a Confeſſario imponitur, quamvis ille incœperit hodie ieiunare, ſi hodie ab ipſo ieiunium frangatur, non peccat, dummodo altero die ieiunando ſatisfaciat. Ita Navarr. Azor. Regin. Leſſius, Bonac. & alii paſſim. Item obſervandum eſt obligationem ieiunii in eodem die aliquando duplicari poſſe ex duplici præcepto, quod duplex præceptum, ſi duas reſpicit virtutes, ut eſt obligatio Fratris Minoris in die Veneris coincidente Vigilia, qui ex præcepto regulæ ieiunare tenetur Religionem reſpiciente, & ex præcepto Eccleſiaſtico reſpiciente Temperantiam, ieiunare omittens duo peccata committit in Confeſſione exprimenda, ſecus vero ſi duplex præceptum eandem reſpiciat virtutem, ut ſi vigilia contingat in Quadrageſima, nam peccata non multiplicantur ex multiplicitate præceptorum, quando eandem reſpiciunt virtutem. Unde qui ieiunium ſolvit ex duplici Eccleſiæ præcepto obligatus, ut v. g. Vigiliæ, & quatuor Temporum, vel vigiliæ, & Quadrageſimæ, unum numero peccatum committit, quia utrumque obligat ex eadem Temperantiæ virtute, at qui ieiunium ſolvit vigilia, ut v. g. & quod is forte voverat, vel illi ex profeſſione ſuæ Religionis impoſitum erat, duplici ſpecie peccati peccat, quia tunc adverſus Temperantiam agit, ac etiam Religionem. Ita Vaſquez, Suarez, Sanchez, Diana, Tamburinus, & alii Doctores paſſim, paucis quibuſdam exceptis.

16 Sexto quod ſupra diximus iuvenes annum 21. non excedentes ad Eccleſiæ ieiunia non teneri, intelligendum eſt de Laicis, & ſæcularibus, ſi enim Religioſi fuerunt, & annos 14. attigerint, tenentur ad ieiunia Religionis, & ſi regula ab ipſis in profeſſione promiſſa obligat ad ieiunia Eccleſiaſtica, etiam ipſi ex vi obligationis regulæ ad ieiunia Eccleſiaſtica tenentur, eo quia in voto ab ipſis emiſſo ſuo iuri communi ceſſerunt, & ita eſt de Profeſſis noſtræ Religionis, eo quia regula S. Patris Franciſci nos ſolum ad ieiunia particularia, ſed etiam ad Eccleſiaſtica nos adſtringit, ut ait Angles qu. 6. cit. diffic. 5. Hoc autem intelligendum eſt de ieiuniis Eccleſiæ univerſalis, nam Religioſi non tenentur ad ieiunia ab Epiſcopo indicta in Diœceſi, vel oppido, intra cuius terminos poſitum eſt Monaſterium, ut Bonac. docet loc. cit. punct. 6. cum Azorio, Reginaldo, & aliis, & ratio eſt, quia Religioſi a iuriſdictione Epiſcoporum ſunt exempti, ut ſupponitur, atque ideo eorum legibus non ligantur. Qua ratione, nec etiam tenentur ad ieiunia, quæ ſervantur in oppido, in quo ſuum habent Monaſterium, ſi ea ieiunia ſint tantummodo per conſuetudinem particularem introducta, & ratio eſt, ut ait idem Bonac. loc. c. quia Laici, & Clerici ſæculares non tenentur ieiuniis in Religione per conſuetudinem introductis; ergo e contra, neque Religioſi tenentur ad ieiunia conſuetudine particulari Laicorum, aut Clericorum recepta, quia hæc a Religioſis recepta non cenſentur, qui ſeorſum ab aliis vivant, atque ideo eos non obligant præciſo tamen ſcandalo. Hoc autem notanter aſſeritur de ieiuniis conſuetudine particulari introductis, quia ieiunia generali conſuetudine alias introducta, & recepta etiam a religioſis ſervari debent, quia conſuetudo generalis omnes generaliter obligare cenſetur, atque ideo etiam ipſos Religioſos, tum quia hac ratione ipſi quoque tenentur feſta ſervare, quæ communi uſu in Civitate, vel oppido coluntur, in quo Monaſterium habent; ergo etiam tenentur ſervare ieiunia ibi generali conſuetudine introducta. Ita etiam Diana part. 5. tract. 9. reſol. 36. cum aliis DD. ab ipſo citatis.

17 Septimo eſt difficultas, an advenæ, aut viatores teneantur ieiuniis locorum, per quæ tranſeunt. Prima opinio affirmat, & probat ex cap. 2. verſ. *Item de illis* de obſerv. ieiuniorum, ubi dicitur, in feſtivitatibus, & abſtinentiis ſervandam eſſe regionis conſuetudinem; ergo peregrini, & viatores tenentur ad ieiunia locorum, per quæ tranſeunt. Ita Maior, Covarr. Lublinus, Malderus, & alii. Secunda opinio negat, cuius ratio eſt, quia leges non obligant, niſi eos, ad quos pertinent, lex autem ieiunii localis non pertinet, niſi ad eos qui ſunt de loco, non materiali modo, ſed formaliter, hoc eſt, qui ſunt de communitate loci; advenæ autem quamvis per breve tempus in aliquo loco morentur, non ſunt de communitate loci, nec ſunt propriæ oves illius gregis. Unde ſicut leges Eccleſiæ univerſalis non obligant infideles, quia de foris ſunt, etiamſi inter fideles habitent, non alia ratione, niſi quia non ſunt de ovili univerſalis Eccleſiæ, ita nec leges ſpeciales Eccleſiæ obligabunt advenas, & peregrinos, quia non ſunt de gremio, & ovili illius Eccleſiæ, cum ſint ibi tantum in tranſitu, & non ut ſubjiciantur ſimul cum cæteris Paſtori. Ita Toletus, Granadus, Filliucius, Fagundez, Diana, Bonacina, Azorius, Reginald. & alii communiter. Huius difficultatis ſolutio pendet ex illa quæſtione in materia de legibus. An leges propriæ alicuius Territorii obligent advenas, & peregrinos, dum ibi reperiuntur, quam tractavimus ſupra diſp. 2. *de legibus* qu. 4. ar. 4. n. 118. unde quamvis utraque opinio ex prædictis ſit probabilis, quia tamen loc. cit. diximus probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem peregrinos, & advenas teneri legibus eius loci, per quam tranſeunt, hic conſequenter dicendum eſt probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem peregrinos, & viatores teneri ad ieiunia locorum, per quæ tranſeunt, & ratio ibi adducta eſt, quia hoc ad bonum Reipublicæ ſpectat, & legum utilitas eadem fere eſt in ordine ad incolas, & exteros, & eodem fere modo confert ad quietem, & tranquillitatem Reipublicæ; unde ſicut lex v. g. ne quis arma noctu geſtet ad evitandas rixas, & homicidia, eodem modo urget, ne peregrini geſtent, & ſimiliter in ordine ad emptionem, & venditionem rerum, ut ſervatur idem ordo in omnibus, ita pariter ibi inferebamus idem dicendum in lege de ieiunio, & abſtinentia a carnibus certis diebus ad ſcandala evitanda. Unde hæc quæſtio reducitur ad contentionem de nomine, quando enim Auctores ſecundæ ſententiæ negant peregrinos, & advenas obligari legibus, & conſuetudinibus particularium locorum, & conſequenter dicunt non teneri ad ieiunia locorum per quæ tranſeunt, ſemper hanc limitationem addunt *præciſo ſcandalo*, & nos quando hic aſſerimus viatores teneri ad ieiunia locorum, per quæ tranſeunt, dicimus talem obligationem adeſſe ad ſcandala vitanda, quæ facile oriri poſſent ex eſu carnium in talibus locis ſaltem apud ſimplices, & idiotas, & ſic docent Ambroſius, & Aug. *Ad quamcumque Eccleſiam veneris, illi te conforma, ſi cuique non vis eſſe ſcandalum*, ex Aſteſano, & Orbellio loc. cit.

18 Poſtremo ex dictis deducitur, quot modis peccatur in hoc Eccleſiæ præceptum, peccant enim in primis qui in diebus ab Eccleſia præſcriptis abſque iuſta cauſa, aut legitima diſpenſatione non ieiunant, aut ieiunium inchoatum ſolvunt, vel carnes edendo, aut alios cibos vetitos, vel per ſecundam refectionem cibis etiam permiſſis ieiunium violando, & unicam refectionem non ſervando, peccant etiam qui in collatiuncula, vel refectiuncula veſpertina ultra quam ieiunii ratio exigit notabiliter excedunt, peccant etiam mortaliter, qui in die ieiunii aliquid licet in exigua quantitate, crebrius comedunt, quamvis enim paucas bucellas ſemel, vel bis comedere extra refectionis tempus non ſit mortale peccatum, ſed ſolum veniale, ſi tamen id crebrius fiat, ſcilicet,

ſepties, vel octies erit mortale, quia ut fert adagium, multa pauca faciunt unum ſatis, & crebræ illæ comeſtiunculæ notabili refectioni æquivalent. Præterea peccat contra hoc præceptum qui alios ad jejunium violandum aliquo modo inducunt, tunc enim cenſentur cum aliis cooperari in fractione jejunii, eſt enim regula generalis in hac materia jejunii, quod quoties aliquis eſt cauſa, ut alii jejunium ſolvant, qui alias jejunare tenebantur, peccat mortaliter ac ſi ipſe non jejunaret; unde peccant caupones, qui cœnam aut alteram refectionem iis apponunt, quos ſciunt ad jejunium obligari, item patresfamilias, villici, & alii curam domus habentes, ſi filiis, ſervis, & famulis cœnam miniſtrent, vel cibos quibus jejunium ſolvant, vel illos laborare cogunt in die jejunii, itaut non poſſint implere præceptum; hoc enim modo aliorum peccato cooperari cenſentur, ſi tamen timeatur, ne ii, quibus cœna negetur, gravius Deum offendant blaſphemias, & convitia proferendo, aut aliquid aliud faciendo, poterit illis cœna apponi, hoc enim modo Leſſius, Abellius, & alii excuſant caupones hoſpitibus, & patresfamilias famulis, & domeſticis cœnam in die jejunii permittentes, ne, ſi denegetur, gravius Deum offendant, alias ſi nihil ſimile timeatur, & abſque gravi incommodo illis cœna negari poſſit, illam permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur. Ita Leſſius, Toletus, Tamburinus, Fagundez, Sanchez, Azor. & alii paſſim, de quo etiam alia plura videri poſſunt apud Lodovicum a S. Raymundo part. 2. tract. 6. reſol. 28.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ cauſæ a jejunio excuſent.

19 JAm dictum eſt art. præced. certum, ac indubitatum eſſe apud omnes Catholicos, præceptum Eccleſiaſticum jejunii obligare ad ſui obſervationem ſub peccato mortali fideles omnes completo anno vigeſimo primo, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur, ſunt enim cauſæ aliquæ, ob quas quivis excuſari poteſt ab obſervatione jejunii, quæ in hoc articulo examinandæ ſunt, & explicandæ, ubi advertendum eſt, quod cum dicimus hos, vel illos quibuſdam de cauſis ab obſervatione jejunii excuſari poſſe, id intelligi debet, ut advertit Abellius loc. cit. & alii Doctores paſſim, quatenus per illud præceptum unica dumtaxat refectio præcipitur, non vero quatenus carnium prohibetur uſus & ciborum ſimilium, hic enim rarius concedi ſolet, nec niſi ratione gravioris alicujus neceſſitatis, quæ ſi evidens ſit, & urgens, nec commode ſuperior adiri poſſit, poterit quis veſci carnibus licite, & aliis cibis vetitis etiam abſque ulla diſpenſatione, quod ſi neceſſitas non urgeat, nec de illa tam evidenter conſtet, diſpenſatione ſuperioris opus erit ad tollendos omnes ſcrupulos, ac ut licite carnibus veſci poſſit, cauſæ autem ab obligatione jejunii excuſantes ad tria præſertim capita revocari ſolent, ut Bonac. advertit loc. cit. punct. ult. ex Navarr. Leſſio, & aliis, primum eſt impotentia, ſecundum labor, tertium pietas, de quibus ſingulis hic modo agendum eſt.

20 Primo itaque ratione impotentiæ a jejunio excuſantur illi qui ſine aliquo gravi incommodo, vel notabili damno jejunare non poſſunt, & ratio eſt, quia nemo ad impoſſibile tenetur, ſive impotentia ſit phyſica, ſive moralis, non enim cum tanto rigore fideles Eccleſia obligare intendit, unde infirmi, convaleſcentes, & debiles jejunare non tenentur, & præſertim quando judicium Medicorum intervenit, item mulieres prægnantes, & lactantes, & ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato, qua ratione excuſantur etiam pueri, & adoleſcentes uſque ad annum vigeſimum primum completum, uti & ſenes communiter ſexagenarii, niſi evidenter conſtet eos ſine damno jejunare poſſe, in dubio enim fortunam tentare non tenentur. Ita DD. communiter, quorum plures abſolute, & ſine ulla limitatione ſexagenarios omnes a jejunio liberant, quæ ſententia probabilior videtur, & conformior tempori, & imbecillitati naturæ humanæ, nam robur ſenium eſt illuſivum, & repetito indiget alimento, unde Pius V. aliique Pontifices negant Clericis lacticinia in Quadrageſima per Cruciatam, ſexagenarios excipiunt. Ita Granad. Eſcob. Laym. Sanchez, Filliuc. Trull. Diana, & cæteri communiter, quando autem prædictis de cauſis non jejunare liceat, aut etiam carnibus veſci, ſtandum eſt Medicorum conſilio, ac etiam ſuperioris auctoritati, & prudentiæ, ut ait Bonac. loc. citat. nam certum eſt majorem infirmitatem requiri ad eſum carnium, quam ad multiplicem refectionem concedendam, quia carnes ſtrictius vetantur præcepto negativo, quam multiplex refectio ex cibis non vetitis; unde cum hæc ſint inter ſe diverſa, conſequenter cui unum conceditur, v. g. multiplex refectio, non ſtatim cenſetur conceſſum aliud, ut patet ex dictis. Unde ille, cui propter debilitatem pluries comedere conceditur, non intelligitur excuſari a carnium abſtinentia, ad quam etiam pueri tenentur ſtatim poſt uſum rationis, & ſenes uſque ad ultimam ætatem, ut probat Eccleſiæ uſus. Et ſic pariter dicendum de lactantibus ſive nutricibus, quod licet excuſentur ab unica comeſtione, cum ſibi, & proli comedere debeant, & ſibi unica comeſtio non ſufficiat, non ſubinde excuſantur a delectu ciborum, licet enim propter alendam prolem ſit neceſſaria major quantitas, non tamen eſt ita neceſſaria qualitas, niſi forte detrimentum infantulo timeretur, in quo caſu faciliſſime debet cum hujuſmodi diſpenſari. Ita Angles ex noſtris cum pluribus aliis qu. 6. cit. de his qui jejunare tenentur diffic. 6. & 7. Denique ex hoc primo capite excuſantur etiam a jejunio pauperes, qui alium cibum non habent præter prohibitum, vel non ſufficientem pro unica refectione, & hic advertendum eſt excuſationem a jejunio ratione impotentiæ non ſolum intelligendam eſſe de jejuniis Eccleſiæ, ſed etiam de illis, quæ quis certis diebus voviſſet in perpetuum, nam de his, & illis eadem paritas currere videtur ratione impotentiæ, quia nemo ad impoſſibile tenetur. Unde Sanch. de Matr. t. 2. lib. 7. diſp. 32. num. 17. ſexagenarios excuſat non ſolum a jejuniis Eccleſiæ, ſed etiam ab his, quæ certis diebus voviſſent in perpetuum, & Diana p. 9. tract. 7. reſol. 73. probabile affirmat non ſolum ſexagenarios non teneri ad jejunia ſui Ordinis, vel ſuæ regulæ, ſed nec etiam juvenes profeſſos ante annum 21. quia lex Religionis proportionari præſumitur cum lege Eccleſiæ, ſed quamvis primum ſatis probabile cenſeam ob debilitatem ætatis ſexagenariæ, non tamen ſecundum, quia experientia docet robuſtiorem eſſe adoleſcentem ante annum 21. quam ſit ſenex poſt annum ſexageſimum completum, & ideo magis abſtinere poteſt, & cum minori vitæ periculo, quam ſenex, cujus robur cum ſit dubium, & illuſivum, ut dictum eſt, non eſt expectandum donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus, non ſic in juvene ante annum 21. & leges Religionis rigidiores eſſe ſolent, quam leges Eccleſiæ univerſalis.

21 Secunda alia cauſa excuſans a jejunio eſt labor, ſiquidem labor corporeus macerans, & notabiliter corpus defatigans a jejunio excuſat. Aſtaſan. & Nicolaus de Orbellis loc. cit. ex D. Th. Richardo, & aliis antiquioribus de manualiter operantibus hanc regulam tradunt, quod ſi jejunando poſſunt victum competenter habere pro ſe, & familia ſua, ſive quia alias ſunt divites, ſive quia de minore labore jejunium ſe um compatiente poſſunt lucrari ſufficientia, non excuſantur a jejunio, ſi vero alias non poſſunt tantum laborare, quod victum ſufficientem acquirant, niſi jejunium frangendo, excuſantur, ex quo deducunt, quod intentio majoris lucri non neceſſarii non excuſat eos a peccato, ſi jejunium ſolvant. Recentiores vero mitius incedunt dicentes, ratione laboris illos eximi a jejunio, qui tali labore victum ſibi comparant, & familiæ, cum quo jejunium viri prudentis judicio conſiſtere non poteſt, quales dicunt eſſe agricolas, fabros ferrarios, lignarios, & ſimiles operarios, ſive divites ſint, ſive pauperes, ut ex declaratione Eugenii IV. deducunt Leſſius, Bonacina, Angles, Toletus, Sylveſter verbo *Jejunium* & alii plures, qui Bullæ ſpecialis, cujus meminit Sylveſter loc. cit. declaravit laborantes, ſeu facientes exercitia per ſe laborioſe, quales ſunt fabri ferrarii, lignarii, murarii, agricolæ, lapidicæ, bajuli, & ſimiles, ad jejunium non teneri etiamſi ſint divites, in qua tamen non eximuntur, qui artes ſedentarias, vel parum laborioſas exercent, ſicut ſcriptores, ſutores, ſartores, & hujuſmodi, ac ſimili ratione dicunt excuſari viatores præſertim pedibus iter facientes ob aliqua negotia, quæ commode differri nequeunt, quando itineris laborem ſimul cum jejunii moleſtia ferre non poſſunt ſine gravi incommodo, quod nutanter adjicitur, nam qui ſolius delectationis gratia, puta venationis, deambulationis, iter alioquin longum ſuſciperent, non excuſarentur, cum in aliud tempus differre poſſent. Advertendum tamen eſt cum Toleto lib. 6. cit. cap. 4. hunc laborem licite a jejunio excuſare præſertim cum ex una trium cauſarum provenit. Prima eſt, cum labor competit alicui ex officio, qui enim ex officio exercitia hujuſmodi laborioſa habent, excuſantur a jejunio, licet ſint divites, quod ſi ea officio non habent, excuſantur adhuc, ſi ea faciunt in utilitatem Reipublicæ, vel communitatis, ut qui tempore belli juvant ad fabricandum, & muros conſtruendos, vel tormenta bellica fundenda, quamvis ex officio hæc exercitia non habeant. Et tandem excuſantur etiam, ſi hos labores aſſumant ad vitandum damnum temporale proprium, vel proximi, & multo magis ſpirituale, & ſic excuſantur, qui tempore jejunii laborant ad extinguendum incendium in re propria, vel proximi, vel ad aliud opus corporale faciendum, quod grave damnum induceret, niſi fieret. Itaque limitatio illa antiquorum Doctorum, quod exercentes artes per ſe laborioſas a jejunio excuſantur, dummodo non ſint divites, non admittitur a Recentioribus, quia Eugenius IV. anno 1440. abſolute declaravit, quod lex jejunii non comprehendat exercentes artes laborioſas cum expreſſione, etiamſi exercentes divites ſint, & ratio etiam id ſuadet, quia non tenentur fideles ſuum honeſtum exercitium diebus deſtinatis derelinquere, ut jejunare poſſint, nec Eccleſia hoc intendit, de quo puncto videndus eſt Saccos ex noſtris lib. 1. tract. 3. cap. 16. dub. 3. ubi fuſe de hoc agit, & alias etiam ampliationes apponit, & ad ſingulas artes deſcendens diligenter examinat, quæ artes ſint valde laborioſæ, & requirant magnam corporis, & continuam agitationem, omnes enim iſtæ ſic laborantes excuſant a jejunio, aliæ autem artes, quæ tantam corporis agitationem non requirunt, ut Sartores, Tonſores, Piſtores, & ſimiles, a jejunio non excuſantur, quia in his exercitiis eſt parvus corporis

Digitized by Google

poris motos, nec vires exhauriant, ſiquidem fiunt cum labore moderato, & ideo poteſt corpus illis laboribus optime cum jejunio ſubſiſtere, nam tunc eſt neceſſaria multiplex comeſtio, quando per laborem, & corporis agitationem vires exhauriuntur,

22 Sed eſt difficultas, an propter laborem rei indifferentis, vel libertæ impenſum liberetur quis a præcepto jejunii. Prima opinio affirmat liberos eſſe a lege jejunii, qui culpa ſua ita defatigati redduntur, ut jejunare non valeant, ut qui defatigatus eſſet ludo pilæ, vel ex venatione, vel ex fœminarum commiſtione, nam tales die, quo præceptum obligat, impotentes ſunt ſervare illud, die vero quo ludunt, vel venantur, nondum advenit; ergo ad jejunium non tenentur, quod locum habere dicunt hujus opinionis Auctores etiamſi in fraudem jejunii id agant, quia dum defatigatio acquiritur, non urget jejunii præceptum, dum vero jam acquiſita eſt, impoſſibilitas adeſt ad jejunandum; ergo &c. Ita Sanchez in ſumma lib. 1. cap. 1e. n. 35. ubi addit, quod ſi quis ſe nimium defatigeret in fraudem jejunii, adhuc non peccaret contra tale præceptum, quia non effectaret non jejunare, cum deberet, ſed fieri impotens ad jejunandum, ac proinde deobligari. Secunda opinio cum diſtinctione procedit, & inquit quod defeſſus ex labore ſumpto ob recreationem honeſtam, ut ex ludo pilæ, non tenetur ad jejunium, nec peccat non jejunando, licet prævideri ſe ſic non poſſe eo die jejunare, quo præceptum urget, & ratio eſt, quia præceptum jejunii non obligat ad abſtinendum ab his honeſtis actionibus, ſecus vero dicendum eſſe aſſerit de actionibus inhoneſtis, ſeu de laboribus ob finem inhoneſtum, ut de commiſtione cum fœminis, nam præceptum jejunii ad hunc vitandum præcipit abſtinentiam, & illud præceptum adeſt prohibens illos labores, & finem inhoneſtam, & ideo peccator contra tale præceptum, quo dictus finis prohibetur, & contra præceptum jejunii. Ita Scotus loc. cit. cum Ledeſma, Molina, Bonacina, Diana, & aliis ab ipſo citatis, ubi addit, quod non jejunans, quia factus eſt impotens ad jejunium ex aliquo actu turpi, tenetur in confeſſione hanc circumſtantiam jejunii explicare, & non ſufficit, ut ſolum actum turpem explicet. Sed quamvis hæc ſecunda opinio ſit tolerabilior prima, quam acriter reprehendit Angles l. cit. difficul. 10. ut nimis laxam, adhuc tamen cum Tamburino loc. cit. §. 7. n. 31. & pluribus aliis, nec excuſandum eſſe exiſtimo eum, qui ſemel, aut iterum aſſumit pilæ ludum, vel venationem prævidens ſe ſic non poſſe eodem die jejunare, & ratio eſt, quia dum urget præceptum, vel eſt in proximo, obligamur non apponere impedimenta ad illius executionem, & ſolum admitti poteſt, quod ſi etiam cum peccato, & turpi actu quis ita ſe fatigat, ut jejunare non poſſit eodem die, vel die ſequenti, in quo præceptum urget, peccavit quidem dum impedimentum jejunio exhibendo appoſuit, at poterit deinde ſine novo peccato comedere, quia tunc vere ſupponitur impotens effectus ad jejunandum, & ſic etiam tenet ex noſtris Rubeus diſp. e3. cit. reſol. 3. ubi ait quod hujuſmodi labor licet ſit rei indifferentis, tamen in præfato caſu voluntarie aſſumptus non excuſat laborantes, quin adhuc peccent mortaliter peccato ejuſdem ſpeciei cum peccato omiſſionis jejunii, non quia peccans frangat jejunium omiſſione externa, ac reali, cum ex tali defatigatione præterita ſupponatur revera impotens ad jejunandum, ſed peccat peccato omiſſionis per appoſitionem impedimenti adimpletionis præcepti, ſiquidem actus, qui eſt cauſa alicujus omiſſionis culpabilis, licet ſit de ſe indifferens, eo ipſo eſt malus malitia ejuſdem rationis cum omiſſione ex ipſo ſequente, vel ab ipſo cauſata, & ſic etiam ſentit Azorius p. 1. l. 7. c. 17. *in fine*.

23 Tertio ratione pietatis excuſantur a jejunio omnes, qui operibus præſtantioribus, vel majoris momenti incumbunt, quæ una cum jejunio abſque gravi incommodo perficere nequeunt, qualia ſunt opera miſericordiæ corporalis, vel ſpiritualis, item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacramenta miniſtrare, & ſimilia; unde a jejunio excuſantur omnes, qui cum jejunio his operibus melioribus vacare non poſſunt, v. g. Concionatores, Præceptores, Ordinarii, Confeſſarii, Lectores, & quotquot opera Charitatis, & miſericordiæ tam corporalia, quam ſpiritualia exercent, quod Bonac. loc. cit. cum aliis putat verum eſſe, etiamſi hæc opera ob mercedem exerceantur, & intelligit de concionatoribus integræ Quadrageſimæ, quia valde laborant, non autem de illis, qui concionantur tantum in Dominicis, niſi ſint valde debiles ad arbitrium viri prudentis, & de Lectoribus etiam quorum labor improbus, vel complexio debilior eſt, quam quæ ſuo muneri cum ſatisfactione obeundo ſufficiat, & de Confeſſariis debilibus, & ſuo muneri aſſiduis. Idem quoque affirmant communiter DD. de Advocatis, & Procuratoribus, ac etiam de Cantoribus, qui ex officio canendi vivunt, & jejunando redderentur inhabiles, imo Sanchez diſp. 44. n. 18. excuſari nedum putat a jejunio, ſed etiam ait ovis veſci poſſe in Quadrageſima ad vocem ſervandam, quia nemo tenetur ob jejunium diminutive munus ſuum obire, addit tamen melius eſſe ad omnes ſcrupulos tollendos, ut ſuperiores cum talibus diſpenſent, quia in omnibus iſtis regula certa, & univerſalis ſtatui non poteſt alia, quam quod lex Eccleſiæ non obliget cum magna difficultate, quia jugum Chriſti ſuave eſt, & onus ejus leve: ſcribas etiam tota die ſcribentes, & ex officio ſcribendi viventes aliqui a jejunio excuſant, & alii non; Sanchez vero loc. cit. inquit, quod vires ſuas conſulat, ne vigeant, ſed pro majori horum intelligentia ſequens quæſitum examinandum eſt.

24 Eſt igitur difficultas, an labor mentis, & ingenii eximat ab obligatione jejunii. Prima opinio negat, cujus ratio eſt, quia labor ille jejunio eximit, qui corpus affligit, & vires exhaurit, ſed hic labor de quo loquimur, corpus non affligit, nec ejus vires diminuit, cum ſit labor mentis, & ingenii, non corporis; ergo non eximit ab obligatione jejunii: pro qua ſententia Saccus loc. cit. dub. 6. citat Mulfeſium, Sanchez, Lublinom, & alios. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, cujus ratio fundamentum deſtruit oppoſitæ ſententiæ, quæ eſt talis, quia labor ingenii, & mentis etiam in corpus redundat ipſum affligendo, & extenuendo, ex labore ſiquidem mentis, ut experientia docet, conſumuntur paulatim ſpiritus, quibus corpus fovetur; unde ſervata proportione ex labore ingenii plus patitur corpus, & extenuatur quam ex labore corporali, ut experientia demonſtrat in his, qui continuo ſtudiis incumbunt, nam eorum complexio continuo ſtudio valde debilitatur. Ita Angles, Laymen, Baſſeus, Bonacina, Trullench. Paſqualigus, & alii communiter de jejunio tractantes, ex quo Paſqualig. de jejunio deciſ. 333. deducit, illos qui ſolent continuo, & aſſidue tota die ſtudiis vacare, vel componendo aliquid typis mandandum, vel ſe præparando pro concionibus, vel pro lectura, vel quacumque alia de cauſa, a jejunio excuſari, etiamſi ſolum ſtudeant cauſa delectationis, dummodo exercitium ſit continuum, & conſuetum, quia poſſunt uti jure ſuo, quod habent ad continuum, & aſſiduum ſtudium, & præceptum jejunii reperit ipſos impotentes. Et quidem valde miror Saccum lit. c. 16. dub. 8. in fine de probabilitate hujus ſecundæ opinionis dubitare, & quod audeat dicere conſuetudinem omnium Religioſorum eſſe contrariam, & in praxi non eſſe tutam, ſi enim hoc privilegium excuſandi a jejunio labori corporis conceditur, quando notabile eſt, & conſiderabilis, cur negandum eſt aſſiduo labori mentis, & ingenii? præcipue quando impenditur in materias Reipublicæ Chriſtianæ neceſſarias, & animarum ſaluti conferentes, qualia eſſe ſolent Religioſorum ſtudia; hanc igitur ſecundam opinionem probabiliſſimam eſſe puto, ac etiam in praxi omnino tutam. Idem de Advocatis, Procuratoribus, & Judicibus dicendum cenſeo cum præcitatis Auctoribus, quando per notabile temporis ſpatium ſtudent, ſcripturas legunt, & ponderant pro Judice informando, & cliente tuendo, vel proferenda ſententia, hæc enim munera requirunt notabilem mentis conatum, & applicationem, naturalem vigorem conſumunt, & extenuant, & ideo quando continua ſunt, & aſſidua, ſunt cum jejunio incompoſſibilia. Denique idem quoque de Medicis dicendum eſt, quando premuntur multitudine infirmorum, itaut huc, & illuc diſcurrendum ſit ad medendum, tunc enim labor eſt magnus, & conſiderabilis, quia in tali caſu cum magna mentis occupatione conjungitur in conſideranda morborum qualitate, & opportunis remediis adhibendis.

25 Quarto alia etiam addi ſolet cauſa a jejunio excuſans, ſcilicet ſuperioris diſpenſatio, qua tamen non eſt opus, ſi neceſſitas ſit evidens, ſed in dubio tantum, idque ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundam refectionem tantum, unde cum quis habet aliquam cauſam dubiam, an excuſat, vel non, petere debet declarationem, vel a Confeſſario, vel a Medico, vel a viro docto, vel a ſuperiore ipſo, qui omnes, & Medici præſertim, advertere debent, ut ait Toletus loc. cit. ne ſint prodigi in hac parte, caute enim debent cauſas diſpenſationis perpendere, & examinare, & non quavis levi cauſa concedere facultatem, ſeu declarare cauſam ſufficientem ad ſolvendum jejunium, aut cibis prohibitis utendum, cauſa autem valida ad diſpenſandum erit, vel vera, vel quæ talis putatur facto ſufficienti examine, ſufficit enim credulitas inculpata, & in hoc advertendum eſt, quod ait Layman lib. 4. tract. 8. cap. 3. in fine, minorem, eamque privatam cauſam ſufficere, ut cum uno, vel paucis in jejunii lege per auctoritatem Prælati diſpenſetur, majorem vero, eamque publicam, ut cum integra communitate diſpenſari poſſit. Talis autem ſuperior habens legitimam facultatem diſpenſandi in lege jejunii ex juſta, & legitima cauſa cum ſuis ſubditis eſt Epiſcopus, & ſic pariter Prælatus regularis reſpectu ſuorum Religioſorum, & ratio eſt quia leges debent ſufficienter communitati providere, ad regimen autem ſuæ cujuſcumque communitatis opus eſt, ut ſuperior Summo Pontifici inferior, habeat in caſu neceſſitatis in quo ad Pontificem recurrere non poſſit, facultatem diſpenſandi in legibus Pontificiis, juſta, & legitima cauſa concurrente; cum ergo jejunii præceptum ſit ex lege Pontificia, Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poteſtatem habent diſpenſandi cum ſuis ſubditis in tali præcepto ex voluntate præſumpta, & interpretativa Summi Pontificis, alias ſufficienter non eſſet fidelibus proviſum. Et eadem ratione probatur eamdem facultatem habere Prælatos regulares reſpectu ſuorum Religioſorum, quia omnes Prælati regulares tam ſuperiores, quam inferiores, ſeu locales habent juriſdictionem ordinariam in ſuos ſubditos; ergo habent facultatem diſpenſandi cum illis in lege jejunii, tam Eccleſiaſtici, quam Regulæ,

gulæ, aut Conſtitutionis. Conſequentia probatur, quia ſi Prælati Regulares talem facultatem non haberent, non poſſent ſuis ſubditis providere in neceſſariis. Additur autem hoc fieri debere ex iuſta, & legitima cauſa ex parte illius, cui concedenda eſt diſpenſatio in lege ieiunii, quia prædicta diſpenſatio, nec ab Epiſcopo, nec a Prælato regulari fieri poteſt ſine tali cauſa, alias diſpenſatio eſſet invalida, & nulla, quia Prælati inferiores non poſſunt diſpenſare, nec licite, nec valide in legibus Superiorum nulla legitima exiſtente cauſa. Ita cum D. Thom. Caietanus, Navarrus, Sylveſter, Medina, Sanchez, Molfeſius, Aſtez. loc. c. tit. 5. & alii paſſim.

26 Sed eſt difficultas, An Parochus præſente Epiſcopo poſſit cum aliquibus in ieiunio iuſta de cauſa diſpenſare. Prima opinio negat, cuius ratio eſt, quia ſi Parochi præſente Epiſcopo talem facultatem haberent, vel hanc haberent a iure, vel a conſuetudine introducta, non primum, quia nullum eſt ius concedens Parochis facultatem diſpenſandi in lege ieiunii etiam ex iuſta cauſa Epiſcopo præſente, neque ſecundum, quia ſolum eſt conſuetudine introductum, ut cum aliquibus Parochi iuſta de cauſa diſpenſare poſſint in ieiunio, quando non eſt facilis ad Epiſcopum aditus, et quando Epiſcopus eſt præſens, facilis eſt aditus ad ipſum; ergo &c. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, cuius ratio fundamentum deſtruit ſententiæ oppoſitæ, quæ eſt talis; quia conſuetudo, & præſcriptio dat iuriſdictionem iis, qui ſunt capaces ipſius, ut colligitur ex cap. *Cum contingat*, de foro competenti, atqui conſuetudine introductum eſt, ut Parochi poſſint in lege ieiunii etiam præſente Epiſcopo cum aliquibus diſpenſare iuſte, & legitime exiſtente cauſa; ergo licet Parochus iure communi talem iuriſdictionem non habeat, bene tamen illam habet ratione conſuetudinis iam introductæ. Quod autem res ita ſe habeat, quotidiana experientia docet, & uſus communiter receptus, quia egentes diſpenſatione ieiunii ex iuſta, & legitima cauſa circa hoc non Epiſcopum, ſed ſolum Parochum adire ſolent, etiamſi Epiſcopus ſit præſens, quia ad Epiſcopum non recurritur in minimis, ut uſus habet, & Epiſcopi, qui quotidie hoc ſciunt, non contradicunt, ſed libenter permittunt, quia ſi in hoc ſemper ad Epiſcopum eſſet recurrendum, nimis ſane onoroſum eſſet, & pro Epiſcopo, qui difficulter his rebus minimis occupari poteſt, & pro ipſis indigentibus, nam acceſſus ad Epiſcopum etiam in Civitate præſentem non eſt ita facilis præſertim hominibus infimæ conditionis, & extra Civitatem degentibus, ut quando opus eſt, haberi poſſit; ergo valde rationabiliter eſt introductum, ut etiam præſente Epiſcopo, vel eius Vicario Parochi diſpenſent. Ita DD. ſupracitati, & plures alii, quos refert, & ſequitur Ludovicus a S. Raymundo tract. 6. cit. reſol. 12.

27 Poſtremo aliæ quoque cauſæ aſſignari ſolent a ieiunio excuſantes, nam DD. paſſim excuſant coniugem, ſi debitum reddere non poſſit, quando ieiunat, uti & uxorem quæ ob maciem non poſſit cum ieiunio ſe viro gratam præſtare, & ratio eſt, quia Eccleſia ſicut non præſumitur velle impedire opera neceſſaria, ita neque opera debita, unde univerſim loquendo nemo tenetur ob præceptum ieiunii omittere opus, ad quod obligatur, niſi obligatio iſta ſit valde levis, & rationabiliter obligationi ieiunii poſtponenda. Ita Caietanus, Navarrus, Medina, Leſſius, Azorius, Regineldus, Toletus, Bonacina, Emmanuel Sa, & alii paſſim, qui etiam excuſant peregrinum, vel ſervum Catholicum inter infideles degentem; nam ſi vitæ periculum immineat, vel alterius mali gravis, ſi ieiunium ſervat in aliquo die præceptum, tali imminente periculo dicunt poſſe ieiunium frangere, & carnes comedere die fidelibus vetito, hinc ſi captivi Chriſtiani in triremibus infidelium, vel ſervi in eorumdem domibus alium cibum præter carnes non haberent, vel ſi ieiunando in odium notabile domini infidelis inciderent, a ieiunii præcepto eximerentur, & ratio eſt, quia præcepta Eccleſiæ poſitiva cum tanto diſpendio non obligent, ut ſæpe dictum eſt. Præterea ait Sanchez in ſelect. 54. excuſari a ieiunio exequentem aliquod opus pium etiam abſque neceſſitate, quod ſecum ieiunium non compatietur, unde ſubdit flagellantes ſe in hebdomada ſancta a ieiunio excuſari, ſi ob debilitatem ieiunium ſervare nequeant; non enim Eccleſia præcipit a flagellis abſtineri ob ieiunium, ſed tantum ieiunium ſervari a potentibus. Denique Medina, Fagundez, Filliucius, & alii dicunt, quod quandoque Charitas, vel etiam urbanitas excuſare poteſt quoque a veniali eum qui die ieiunii ab amico rogatus modicum cibi ſumit pro potu ſumendo, ut duas, vel quatuor amigdales, quod admitti poteſt, quia parvitas materiæ excuſat.

QUÆSTIO II.

De cæteris Eccleſiæ præceptis.

28 CÆtera Eccleſiæ præcepta ſunt quatuor, ſcilicet, de obligatione Miſſæ in die feſto audiendæ, de Confeſſione ſemel in anno facienda, de obligatione Euchariſtiæ in Paſchate ſumendæ, & de ſolvendis decimis, & quoniam de ſacro audiendo in diebus feſtis aliqua diximus diſp. præced. quæſt. 4. de tertio Decalogi præcepto ar. 1. & de aliis duobus ad materiam Sacramentorum ſpectantibus, ſcilicet, de annua Confeſſione, & Communione in Paſchate plura quoque diximus lib. 4. ſent. diſp. 3. de Sacramento Euchariſtiæ, & diſp. 5. de Sacramento Pœnitentiæ, ideo breviter de his agemus in hac quæſtione magis neceſſaria tangendo, & ſummatim complectendo articulo ſequent.

ARTICULUS PRIMUS.

De ſecundo Eccleſiæ præcepto, ideſt, de audiendo ſacro in diebus feſtis.

29 SUpponendum eſt ex dictis loc. c. diſp. præc. quæſt. 4. ar. 2. hoc præceptum expreſſe haberi diſt. 1. cap. Miſſas de conſecr. & omnes fideles obligare poſtquam ad uſum rationis, & annos diſcretionis pervenerunt, ut conſtat ex univerſali, & continua Eccleſiæ praxi, & tria præſertim requiri ad eius impletionem, & ſatisfactionem. Primum eſt præſentia aliqua moralis, & humana, ad quam neceſſe non eſt Sacerdotem audire, vel videre, nam ſurdus, & mutus Miſſæ aſſiſtentes adhuc præcepto ſatisfaciunt, unde nomine auditionis Miſſæ ea actio intelligi debet, per quam quis ſacro intereſt, & aſſiſtit humano modo, corpore, ſcilicet, & mente, & in tali diſtantia, ut ſaltem poſſit Sacerdotem videre, & illius miniſterium attendere, quare ſi aliquis Miſſam audire inciperet, & poſtea per notabilem eius partem etiam involuntarie dormiret, præcepto non ſatisfaceret, quia humano modo, ſcilicet, corpore, & mente Miſſæ non aſſiſteret. Alterum eſt debita intentio, & attentio, ut enim quis huic præcepto ſatisfaciat, debet intentionem habere audiendi Miſſam ſaltem virtualem, & interpretativam, unde ſi quis in Eccleſia maneat, dum fit ſacrum, ad expectandum amicum, ſi intentionem non habet audiendi illam Miſſam, non ſatisfacit præcepto, attentio autem talis eſſe debet, ut audiens ſaltem virtualiter, & in confuſo advertere poſſit quid fiet; unde non tanta requiritur, ut nullatenus divagetur mente, aut, ſed ne diſtrahatur advertenter, & voluntarie, quam voluntariam diſtractionem haberet ille, qui cum ſacrum audit, ſcribere vellet, pingere, vel ſtudere, aut quid ſimile ab auditione, & attentione Miſſæ omnino diſtrahens. Ita docet communior, & probabilior opinio, ut ibi dictum eſt, quamvis de hoc ſint varii dicendi modi, ut videre eſt apud Card. de Lugo diſp. 22. de Sacr. Euchariſtiæ ſect. 2. Tertium tandem ad huius præcepti ſatisfactionem requiſitum eſt, quod integra audiatur Miſſa, itaut pars notabilis eius non omittatur, quæ autem ſit pars notabilis ad peccatum mortale ſufficiens, quamvis de hoc quoque varii ſint modi dicendi, communior tamen, & probabilior eſt, ut etiam ibi diximus, quod a mortali excuſantur, qui Miſſam audiunt a principio Epiſtolæ, vel ſecundum alios Evangelii uſque ad finem, vel ab initio uſque ad communionem incluſive. Ita Navarrus, Soto, Tabiena, Azorius, Suarez, Fagundez, Lugo, & alii paſſim. Denique hoc præceptum audiendæ Miſſæ impletur, quocumque in loco audiatur, ſive in Parochiali, vel Cathedrali, ſive Regularium Eccleſia, ſive in oratoriis privatis, ſive etiam extra Eccleſiam audiatur, & ratio eſt, quia Eccleſia auditionem Miſſæ tantum præcipit, non autem locum, atque ideo quovis loco impletur, ac etiam quæcumque Miſſa audiatur, ſive hoc, ſive illo ritu Catholico dicatur, hac, vel illa lingua, quia præceptum eſt ſolum de audienda Miſſa, unde ſequitur ſatisfieri huic præcepto audiendo Miſſam etiam votivam, & non de feſto, aut Dominica occurrente. Ita Nav. Rodr. Azorius, Filliuc. Nugus, Toletus, Suarez, Conincb. Bonac. & alii paſſim, quo autem ſitu audiendum ſit ſacrum, genibus, v. g. flexis, vel ſtando, vel alio modo; non eſt de neceſſitate præcepti, cavenda tamen eſt irreverentia, vel ſcandalum quantum fieri poteſt ob venerationem tanto myſterio debitam. His itaque ſuppoſitis, ut ab omnibus communiter conceſſis, expediendæ ſunt aliquæ difficultates in hac materia occurrentes.

30 Prima difficultas eſt, an ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus. Affirmat Marcantius in Candelabro myſtico tract. 4. cap. 7. & in Reſolutionibus Moralibus cap. 8. quod probat ex eo, quod iura antiqua ita decernunt, unde Sixtus IV. de tregua, & pace præcipit, ne mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia Dominicis, & feſtis, pro qua citat etiam decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis, in quibus multi, & doctiſſimi fuerunt Theologi. Deinde hoc etiam ait confirmari iure novo, quia Conc. Trid. ſeſſ. 22. decreto de obſervandis in celebratione Miſſæ, ait, Epiſcopos populum monere debere, ut frequenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis, ac maioribus feſtis accedant, & ſeſſ. 24. cap. 4. unumquemque illis diebus teneri Parochiæ ſuæ intereſſe ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei, hæc autem in pleriſque locis præſertim ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam compelli poſſunt. Tandem ait plures Canoniſtas hanc opinionem fuiſſe ſecutos, & a quibuſdam Epiſcopis, etiam modo in praxim fuiſſe deductam. Oppoſitam tamen opinio communiſſima

Google

ſimus aſt, ac in praxim deducta, quie revere ea de re nullum eatat præceptum, & licet olim fortaſſe fuarit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, poſtea tamen privilegiis illi obligationi derogatum fuit, ut ait Card. de Lugo loc. cit. ſect. 1. & S. Congreg. Concil. Trid. declaravit non poſſa ordinarium mulctis & pœnis cogera populum ad audiendam Miſſam, aut concionem in propria Parochie, etiam in caſu negligentiæ, aut contumaciæ. Confirm. quia c. *Ut Dominicis* jubetur Parochus ante Miſſam ajicere eos, qui proprio Parocho contempto illic Miſſam audita vellent; ergo ſine contemptu formali licet. Denique quia univerſalis fidelium, & ipſorum etiam Parochorum, & Confeſſariorum conſuetudo id manifeſte docet, quie nec Parochi in hoc reclament, nec Confeſſarii de hoc pœnitentes interrogant, ut notat Buſembaus lib. 3. cap. 1. dub. 4.

31 Nec obſtant, quæ Mercantius in contrarium adducit, quamvis enim fortaſſe antiqua aliqua jura id haberent, eis poſterioribus temporibus per varia privilegia, receptamque conſuetudinem univerſalem derogatum eſt, & eorum finis erat, ne id fieret cum formali contemptu proprii Parochi, ut patet ex c. cit. *Ut Dominicis*, neque decretum illud Statri urget in contrarium, cum ibi non dicat teneri, ſed tantum *ne publice prædicetur non teneri* prohibeat, ut idem Auctor advertit loc. cit. cum enim honeſtiſſimum ſit, populum in propria Parochia Miſſam audire, idque ſeadere deceat, minime deceret id diſſuadere præſertim publice, inda enim ſcandala, & proprii Parochi contemptus ſequi poſſent, & hoc eſt, quod Statut, & antiqua iura cavere volebant, ut dictum eſt, & ſic etiam intelligenda ſunt decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis, & alia ſimilia, ne ſcilicet cum contempto proprii Parochi ſacrum audiant extra Parochiam, aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata fuiſſe. Ad auctoritatem Concilii Trident. ſeſſ. 22. patet ex eius verbis; tantum enim dicit ibi populum debere monari, non autem teneri, ut frequenter Parochias adeant ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus, & licet ſeſſ. 24. dicat teneri fideles ſuas adire Parochias ad audiendum verbum Dei, nullam tamen facit mentionem Miſſæ, & ea pœnelibus illatio non valet, immo nec illam obligationem quoad conciones audiendas abſolute imponit, ſed expreſſe limitationem addit, *ſi id commode fieri poteſt*, & univerſalis etiam Eccleſiæ conſuetudo oſtendit non eſſe receptam illam obligationem etiam quoad conciones, eo quod fortaſſe id reguleriter fieri commode non poterat, ut notet Cardin. de Lugo loc. cit. Ad ult. eſto aliqui antiquius ſic ſenſerint, hoc tamen tempore poſt claram, & diuturnam Eccleſiæ conſuetudinem, & S. Congreg. Concil. Trident. declarationem, ac etiam ipſorum Pontificum decreta contraria a Buſembaum loc. cit. allata, non reperitur Auctor id aſſerens; quod ſi praxis illa alicubi eſt modo, quod non facile credo, non niſi paucorum eſſe poteſt, & omnino contraria praxi communi Epiſcoporum in omnibus regnis, & provinciis, & inſuper Summi Pontificis, & hæc eſt communis ſententia, quam docent Azorius, Barboſa, Fagundez, Tamburinus, Trellenchus, Lugo, & alii paſſim. Addit Rodriquez tom. 1. cap. 123. num. 6. cum Navarro, Medina, & aliis hanc aſſertionem adeo veram eſſe, ut præcipiente Epiſcopo ſub excommunicatione, quod nemo audiat Miſſam, niſi in ſua Parochia, erit illud mandatum nullius valoris, & Epiſcopus mortaliter peccaret, quia audire Miſſam, & ſatisfacere præcepto extra Parochiam eſt conſuetudo generalis, quam non poteſt Epiſcopus tollere.

32 Secunda difficultas eſt, cuius Sacerdotis audienda ſit Miſſa, ut huic præcepto ſatisfiat. Conveniunt DD. Miſſam a quovis Sacerdote non ſolum valide, ſed etiam licite audiri poſſe, modo non adſit aliqua Eccleſiæ prohibitio, unde a quocumque Sacerdote Catholico Miſſa audiri poteſt, niſi ſit nominatim excommunicatus, interdictus, & ſuſpenſus, unde ſi nullus adeſt in die feſto Sacerdos, niſi is excommunicatus, omittenda potius erit Miſſa in illo die, quam cum illo ſacrum audiendo communicare, quia fortius obligat in Eccleſia præceptum vitandi excommunicatum non toleratum, quam audiendi Miſſam. Ita Toletus, Rodriquez, Tamburinus, Bonacina, Aſteſanus noſter lib. 4. tit. 16. & alii paſſim, qui notanter loquuntur de excommunicato non tolerato, quia excommunicati tolerati, & non vitandi Miſſa audiri poteſt; quamvis enim antea id non licuerit, tamen Concilium Conſtantienſe talem prohibitionem reſtrinxit ad conſcientias ſedandas, ut ſcilicet ſolum obligemur non communicare, ſive in humanis, ſive in divinis cum non toleratis, qua ratione poſſet etiam ex hoc capite audiri ſacrum ab hæretico nondum nominatim denunciato, cum toleratus cenſeatur, donec denuntiatio accedat; ſi tamen iſte cognitus eſſet talis, ſcilicet hæreticus, obſtaret ſcandalum, ne videretur eius Miſſam audiens, vel ipſi favere, vel hæreſis ipſius particeps eſſe. Præterea neque Miſſa audiri poteſt a Sacerdote degradato, & depoſito, quia huiuſmodi Sacerdos ab Eccleſia celebrare prohibetur, nec Eccleſia per ipſum orare intendit, ſicut neque per eos qui ratione cenſuræ ſunt vitandi. An vero Miſſam audire poſſimus Presbyteri concubinarii, non omnes DD. conveniunt; Bonacina de Sacrament. diſp. 4. quæſt. ult. punct. 12. cum aliis ab ipſo citatis affirmant audiri poſſe, cum Presbyter concubinarius non videtur amplius vitandus. Alii vero negant, quia audiens Miſſam illius facit contra prohibitionem Nicolai, & Alexandri diſt. 32. *Nullus*, ubi dicitur, nullus audiat Miſſam Presbyteri, quem ſcit concubinam in domo habere. Ita Sylveſter, Navarrus, Covarruvias, Rodriquez, & alii. Hanc difficultatem tractat ex profeſſo Aſteſanus loco citato, ubi hanc ſecundam opinionem reputat tutiorem, quod ſcilicet non poteſt licita, & ſine peccato audiri Miſſa ab eo, qui eſt publice concubinarius, & quod etiam notorius facti, ideſt cuius teſtis eſt populus, ita quod nulla poteſt tergiverſatione celari, ſtatim eſt ipſo iure ſuſpenſus, & quoad ſe, & quoad alios, & vitari debet a ſubditis in divinis officiis, & Sacramentis, pro qua opinione citat etiam Hoſtienſem, Goffredum, Riccardum, & alios antiquiores Canoniſtas, & conſonat doctrinæ Scoti 4. diſt. 13. qu. 2. art. 5.

33 Tertia difficultas eſt, an poſſit audiri media Miſſa unius, & media alterius, ut v. g. qui audirat mediam Miſſam unius poſt conſecrationem uſque ad finem, ſatisfaciat præcepto audiendo poſtea ab alio uſque ad conſecrationem incluſive. Prima opinio affirmat, quia illæ duæ partes unam integram Miſſam conſtituere poſſunt, ordo autem partium inter ſe ad ſubſtantiam præcepti pertinere non videtur, ſicut qui prius laudes recitaret, quam matutinum, adhuc præcepto ſatisfaceret. Ita Navarrus, Sà, Sotus, Henriquez, Fernandez, Bonacina, Hurtades, & plures alii. Secunda opinio negat, quia ex illis duabus partibus nequaquam conflatur unum ſacrificium, cui intereſſe jubet Eccleſia, cum enim illæ duæ partes ſint inter ſe omnino independentes, unum integrum ſacrificium conſtituere nequeunt, & conſequenter qui eas audit, non audit integram Miſſam, ad quam obligatur. Confirmatur ex evidenti abſurdo, quod ex oppoſita opinione ſequeretur, quod ſcilicet poſſet quis ſimel ab uno Sacerdote dimidiam Miſſam audire, & ab alio celebrante eadem hora, & in vicino altari aliam dimidiam, & hoc pacto ſatisfacere, cum ad utrumque Sacerdotem præſentiam moralem habere poſſit; hoc autem eſt manifeſtum abſurdum, nam hoc ſemel admiſſo, poſſet quis a tribus, vel quatuor Sacerdotibus ſimul in vicinis altaribus Miſſas celebrantibus varias partes Miſſæ audire, & ſatisfacere. Ita Azorius, Toletus, Suarez, Fagundez, Coninchius, Card. de Lugo, Tamburinus, Caſpenſis, & plures alii. Sed quamvis hæc ſecunda opinio ſit ratione firmiori fundata, quia tamen plures Doctores & graves primam ſequuntur, probabile eſt audientem duas medias in caſu neceſſitatis ſatisfacere, & notanter dico in caſu neceſſitatis, quia ut Coninchius advertit quæſt. 83. art. 6. dub. 2. hanc praxim introducere ſine urgente neceſſitate, vel rationabili cauſa non deceret, & qui eam frequentaret, a peccato veniali ſaltem non excuſaretur. Ratio autem probabilitatis primæ opinionis eſt, quia ut ait Coninchius loc. cit. cum Eccleſia ſciat ſuas leges ita a gravibus Doctoribus explicari, hoc ipſo quod eorum explicationes publice imprimi permittit, & doceri, cenſetur ſuum præceptum ſecundum eas bene moderari; ex quo etiam patet non bene deduci abſurdum a ſecunda opinione illatum, veluti ex prima conſequens, quia cum Doctores non eodem modo aſſerant hunc ſatisfacere, ſicut priorem, Eccleſia non poteſt cenſeri in ſuo præcepto ſecundam hanc moderationem admittere, ſicut priorem admittit, quia ejus præceptum revera in rigore unius integri ſacrificii auditionem continet, & mandat, ac propterea dicimus primam opinionem non niſi urgente neceſſitate, & rationabili cauſa practicari debere, ut ſi quis duas duarum Miſſarum dimidietates audiret, ut poſtea urgenti negotio vacet, vel alia rationabili cauſa.

34 Quarta difficultas, & valde controverſa, eſt de attentione ad auditionem Miſſæ requiſita, & eſt eadem quæſtio de attentione debita ad recitandum officium, an ſcilicet ad ſatisfaciendum huic præcepto neceſſaria ſit attentio interior ad Miſſam, eſt enim duplex attentio, ut omnes hic advertunt, & præſertim Card. de Lug. l. c. interna nimirum, & externa, prima conſiſtit in applicatione interna mentis ad Miſſam, vel officium, quæ triplex aſſignari ſolet, vel ad verba integre, & debito ordine proferenda; vel alterius ad ſenſum verborum, quæ eſt melior, vel etiam ad affectum, ideſt ad Deum, & res Divinas contemplandas, quæ eſt optima; externa vero conſiſtit in negatione diſtractionis externæ, ideſt alicuius negotii, vel occupationis externæ, quæ ex ſe mentem ad auditione Miſſæ diſtrahere ſufficit; ut v. g. ſi quis in Miſſa vellet depingere, vel hiſtorias legere, aut ſtudere, vel quid ſimile ab auditione, & attentione Miſſæ omnino diſtrahens, tunc attentionem externam non haberet; ſenſus ergo quæſtionis eſt, an ad ſacrum audiendum neceſſaria ſit interior attentio ad Miſſam, vel ſufficiat ſola exterior, & ſolutio huius difficultatis pendet ab alia, an Eccleſia poſſit præcipere actus internos, & ſupponit aliquo modo eos præcipere poſſe, nam ſi nullo modo eos præcipere poſſet, tunc etiam certum eſſet ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam ſufficere attentionem ſolam externam; ſupponendum eſt igitur cum communiori, & probabiliori ſententia, quod licet Eccleſia non poſſit actum mere internum directe, & per ſe præcipere, ſiquidem extra tribunal confeſſionis non poteſt cognoſcere, & judicare

actus

Digitized by Google

actus internus ; poſſet tamen id fieri indirecte, quatenus hic neceſſarius eſt, ut actus externus in eſſe phyſico libere, ac humano modo ponatur, & habeat rationem boni in eſſe morali, ut docet D. Thom. 1. 2. quæſt. 100. art. 9 & in hoc ſenſu quæritur in propoſito, an ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam neceſſaria ſit attentio interior ad illam.

35 Affirmant quamplures ad ſatisfaciendum huic præcepto audiendi Miſſam ſolam externam attentionem ſufficere ſine ulla prorſus attentione interiori, atque ideo eum, qui interius voluntarie, & libere diſtractus aſſiſtit Miſſæ, ſi tamen non aſſiſtat exterius diſtractus, hoc eſt occupatus aliqua occupatione externa moraliter incompoſſibili cum attentione interna, v. g. ſcribendo, legendo, aut confabulando, ſatisfacere præcepto audiendi Miſſam, atque ita aſſerunt eum ſatisfacere, qui voluntarie toto ſacro eſt diſtractus, modo ſit ibi præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Ita Coninch. Card. de Lugo, Hurtad. Caſpenſis, Tambor Diana, & plures alii Recentiores citantes pro hac opinione alios antiquiores, quorum præcipuum fundamentum eſt, attentionem internam non eſſe de ſubſtantia orationis vocalis, ut patet in forma extremæ unctionis, quæ eſt ſubſtantialiter oratio deprecativa, & tamen ſi Sacerdos ſive involuntarie, ſive voluntarie diſtrahatur, adhuc conficit Sacramentum, ſignum igitur eſt ſubſtantiam orationis non dependere in ſuo eſſe ab actuali attentione, ut conſtat in recitatione Divini Officii. Suppoſito autem, quod diſtractio interna non tollat ſubſtantiam orationis vocalis, & externæ, conſequens iam videtur ſatisfieri ſubſtantialiter præcepto Eccleſiæ, ſi quis Miſſæ aſſiſtat cum huiuſmodi interna diſtractione etiam voluntaria, nam adhuc ponitur ſubſtantialiter totus actus præceptus.

36 Sed quamvis hæc opinio probabilis ſit ob tot DD. Auctoritates, oppoſita tamen probabilior, & magis pia videtur, quam tenent Suarez, Vaſquez, Turrianus, Sotus, Medina, Caietanus, uterque Navarrus, & alii antiquiores, ac Recentiores, & ratio eſt, quia ut arguit Bonacina loc. c. punct. 11. Eccleſia præcipit auditionem Miſſæ, ut eſt actus humanus, & religioſus ; non poteſt autem eſſe actus humanus, & religioſus ſine ulla prorſus interiori attentione, & cum omnimoda voluntaria diſtractione ; ergo verior ſententia eſt, & magis conſulendo non ſatisfieri præcepto ab audiente Miſſam, cui voluntarie mente divagatur, ſi plene advertat ſe diſtractum eſſe, & alienis rapi cogitationibus mentis.

Confirmatur, quia alterius opinionis Auctores externam attentionem, quam dicunt eſſe neceſſariam in auditu Miſſæ, explicant per negationem diſtractionis externæ, hoc eſt, occupationis externæ, quæ ex ſe ſit diſtractiva mentis ab auditione Miſſæ, & moraliter incompoſſibilis cum attentione interna ; ergo per hoc implicite fatentur neceſſariam eſſe aliquam attentionem etiam internam, ſi non actualem, & explicitam, ſaltem virtualem, & implicitam, quæ eſt incompoſſibilis cum actuali, & voluntaria diſtractione interna, quam ipſi admittunt ; unde ſic ſuam ſententiam declarando non videntur ſatis conſequenter loqui. Deinde licet in oratione neceſſaria non ſit attentio actualis, tamen eſt neceſſaria virtualis, ut omnes fatentur in recitatione Divini Officii, idemque de auditione Miſſæ debemus aſſerere ; & hæc cenſetur adeſſe, quamdiu virtute propoſiti recitandi officium, vel audiendi Miſſam nulla, ſeu directe, ſeu indirecte, contraria intentione revocata in verborum recitatione, vel Miſſæ auditione perſiſtimus ; quamvis enim mens ob innatam fragilitatem ad aliena cogitanda deflectat, adhuc tamen cenſetur prior actualis intentio virtualiter, ſeu in ſuo effectu permanere, & ita communiter a DD. intentio virtualis explicari ſolet. Intentio autem directe contraria, vim, & eſſentiam orationis deſtruens eſt, ſi quis cœptam intentionem conſulto, & expreſſe abiiciat, indirecte vero contraria vim etiam orationis abrumpens eſt, ſi quis inter orandum advertens animo ſe diſtrahi, vel actionem exercere attentioni repugnantem, negligat cogitationem diſtrahentem repellere, actionemve, v. g. ſcriptionem, vel confabulationem intermittere ; ergo eo ipſo quod quis voluntarie, & advertenter ſe diſtrahit per cogitationem internam, licet nullam actionem externam diſtrahentem exerceat, adhuc præcepto recitandi officium, vel audiendi Miſſam non ſatisfacit, quia non habet attentionem ſaltem virtualem, quæ ad eſſentiam orationis neceſſaria eſt, hæc enim tollitur tam per intentionem directe contrariam, quam indirecte, qualis eſt voluntaria diſtractio interna ab oratione ad aliena, & impertinentia. Denique ſi ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam ſufficit ſola exterior attentio ſine ulla prorſus attentione interiori ; imo cum omnimoda, & voluntaria diſtractione interna ad aliena, & impertinentia, ſequeretur aliquem præceptis Eccleſiæ ſatisfacere poſſe per meram ſimulationem, v. g. ſimulando ſe pie audire Miſſam, & recitare horas externe, interius vero toto illo tempore ad aliena, & impertinentia eſſe voluntarie, & advertenter diſtractum ; hæc enim eſt vera, & propria ſimulatio. Hac de cauſa Adverſarii quoque fatentur, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionem internam, ut notat Card. de Lugo ſect. 2. cit. in fine, & quando eam dicunt non eſſe neceſſariam, intelligunt de attentione magis formali, & explicita, quam etiam fatentur non poſſe voluntarie omitti abſque culpa veniali propter irreverentiam, & ideo optime etiam dixit Coninc. loc. c. num. 301. adductas ſententias reipſa convenire, & ſolum de nomine videri diſſenſum.

37 Quinta difficultas eſt, An qui recitat, dum Miſſam audit, quæ alias recitare tenetur, impleat ſufficienter præceptum audiendi ſacrum, & ſimul præceptum de recitandis horis, &c. Communis opinio affirmat, & ratio deducitur ex dictis, quia cum illæ orationes præſentiam non tollant, nec attentionem neceſſariam, ſeu ſufficientem auditui Miſſæ, parum refert ad hoc, quod ſint, vel non ſint ex alia obligatione. Tum quia recitans libere Roſarium dum Miſſam audit, vel officium B. Virginis, ex communi ſententia præceptum adimplet audiendi ſacrum, ergo etiam adimplet, ſi ea ex obligatione recitat, ut ratione voti, vel pœnitentiæ iniunctæ, quod enim oratio ſit præcepta, vel non præcepta parum ad hoc refert, ut attentionem impediat, vel non impediat. Alia etiam difficultas examinari ſolet, An qui diſcedit a loco, ubi dies feſtus colitur, teneatur audire Miſſam præveniendo, ſi eo mane perventurus eſt ad locum ubi dies feſtus non celebratur, ſed de hoc ſufficienter iam diximus diſp. præced. quæſt. 4. ar. 2. num. 80. Aliam quoque novam difficultatem excitavit Caramuel in hac materia fundam. 3. §. 31. An auditione unius Miſſæ poſſit ſatisfieri obligationi duorum dierum, & partem affirmantem cenſet poſſe probabiliter defendi, ſicut etiam quod unica officii divini lectione duorum dierum obligationi poſſit ſatisfieri, quod probare conatur ex multiplici diviſione diei, ac noctis contra quem ex profeſſo diſputat D. Ludovicus Epiſcopus Oriolenſis in quæſtionibus ſelectis moralibus quæſt. 10. §. 5. & 4. Sed iam pluries dixi opiniones huius Auctoris alias erudiſſimi exiſtimans, in moribus dirigendis, & caſibus conſcientiæ decidendis non eſſe ſubtilitatibus procedendum, nec dialecticis, aut ſophiſticis cavillationibus, ſed communi via, & trita gradiendum ; quare cum ſententia affirmans nullum habeat Doctorem, ſaltem ab extrinſeco probabilis non erit, ſiquidem etiam Caramuel ipſe non vult ſententiam aliquam probabilitate gaudere, niſi quatuor ſaltem, vel ſex Doctores habeat ſectatores, ſed nec etiam ab intrinſeco eſt probabilis, cum nullam pro ea afferat apparentem rationem ; & plane certum eſt in Eccleſia, quod quando præcipit auditum Miſſæ in diebus feſtis, intendit in ſingulis diebus ſingulas, & diſtinctas audiri Miſſas, & in ſingulis diebus præcipit obligatis ſingulas, & diſtinctas horarum recitationes. Quare ſicut hæc opinio quoad recitationem Divini Officii fuit damnata a S. Congregatione feria 3. die 18. Martii 1666. dum eam propoſitionem, tamquam ſcandaloſam damnat, & prohibet : *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino*, ſic pariter dicendum quantum ad auditionem Miſſæ, cum eidem fundamento nitatur quoad utramque partem.

38 Poſtremo quæritur, quibus de cauſis fideles excuſentur ab auditione ſacri, conveniunt enim Doctores interveniente rationabili cauſa poſſe legitime, & ſine peccato fideles Miſſam omittere, quando eſt in præcepto, quia cum hoc præceptum ſit tantum de iure poſitivo, & Eccleſiaſtico, & de re ad ſalutem non ſimpliciter neceſſaria, non obligat fideles cum tanto rigore, quin poſſint aliquando excuſari, intercedente rationabili cauſa. De hoc iam breviter diximus *diſp. præced.* quæſt. 4. ar. 2. primam & præcipuam cauſam ab hoc præcepto excuſantem eſſe impotentiam, quæ duplex eſſe poteſt, vel phyſica, ut cum quis eſt in carcere detentus, vel lecto ob ægritudinem affixus, quia nemo ad impoſſibile ſimpliciter obligatur ; vel moralis, qualis eſt difficultas ex notabili incommodo proprio, vel proximi, corporis, vel bonorum, ac etiam honoris, ut ſi quis timeat Eccleſiam adeundo in via ab hoſtibus occidi ; vel ſi domum deſerat a furibus expoliari, vel ſi ſit gravis difficultas adeundi Eccleſiam ob notabilem diſtantiam, ac tempus pluvium ; ſi quæ ex occulta fornicatione prægnans timeat, ne id advertatur, ſi e domo prodeat ; ſi quæ ſciret alteri, a quo perdite amatur, ſecuturam occaſionem peccati ſi prodiret, & ſimilia ſequantur incommoda, & ratio huius deobligationis eſt, quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & benevolæ matris. Secunda cauſa eſſe poteſt ignorantia, unde ſi quis ignoret invincibiliter hunc, vel illum diem eſſe feſtivum, quod faciliter in idiotis, & ruſticis contingere poteſt, omnino excuſatur ab auditione ſacri, & ad hanc reducitur etiam naturalis oblivio, vel inconſideratio. Tertia cauſa eſt cenſura, unde qui ſunt in excommunicatione maiori, vel interdicto, non tenentur, nec poſſunt audire ſacrum etiam temporis Præcepti. Quarta cauſa eſt officium, qua ratione excuſantur ab auditione ſacri milites caſtrum cuſtodientes, aut portas Civitatis, quando ſine periculo muneri ſuo deeſſe nequeunt ; cuſtodes infirmorum ſi ob eorum abſentiam infirmi periclitarentur ; Paſtores ovium, & armentorum ſi ob eorum abſentiam grave damnum, & periculum gregis timerent, & ſimilia. Quinta cauſa etiam addi ſolet, ſcilicet, conſuetudo, ut ſi ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus,

vel

Digitized by Google

vel poſt partum, etiamſi plene convaluerint. Ac tandem ſexta cauſa ab aliis additur, nempe quodcumque motivum rationabile, quo quis prudenter, & bona fide ſe excuſari putat ab auditione ſacri. Ita Navarrus, Suar. Filliuc. Bonac. Layman, Caſpenſis, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

De tertio Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de annua Confeſſione.

39 SUpponendum eſt ex iam dictis lib. 4. ſent. diſp. 5. quæſt. 16. de Confeſſione Sacramentali ar. 2. & communi, ac certa Doctorum ſententia, & præſertim Scoti 4. diſt. 17. quæſt. unic. ar. 1. præceptum Divinum Confeſſionis omnes illas perſonas obligare, quæ poſt baptiſmum mortaliter peccaverunt; hoc enim manifeſte conſtat ex cap. *Omnis utriuſque ſexus*, in Concil. Lateran. tum etiam ex Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. ubi ait peccata omnia mortalia poſt baptiſmum commiſſa eſſe in confeſſione declaranda, & ratio eſt, ut ibi diximus, quia cum peccata mortalia ſint materia neceſſaria huius Sacramenti, & cum hoc Sacramentum a Chriſto Domino fuerit inſtitutum, ut medium neceſſarium ad remittenda omnia peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, ſequitur omnes baptizatos conſcientiam peccati mortalis habentes etiam Hæreticos, Apoſtatas, & degradatos hoc præcepto teneri, unde infert Doctor loc. c. omnes baptizatos etiam pueros hoc præcepto teneri, cum primum ad eam pervenerint ætatem, in qua ſint doli capaces, & conſcientiam peccati mortalis habere poſſint; appoſite autem hoc dicitur de peccatis mortalibus, quia venialia quamvis recte, & utiliter in confeſſione aperientur, taceri tamen poſſunt citra culpam, quia ut dictum eſt, ſola mortalia ſunt huius Sacramenti materia neceſſaria. Quo autem tempore hoc præceptum obliget etiam de iure divino diximus ibidem ar. 3. cum Scoto loc. c. ſub O. obligare illum, qui ſibi conſcius eſt alicuius peccati mortalis, in articulo mortis, ac etiam in probabili eiuſdem periculo, ut ſunt navigatio diuturna, bellum periculoſum, partus difficilis, gravis, & periculoſa infirmitas, & alia huiuſmodi pericula, ut deducitur ex cap. *Cum infirmitas* de pœnit. & remiſſ. & hæc eſt communis Doctorum ſententia, ut videre eſt apud Navarrum, Sotum, Angelum, Reginaldum, Vaſquez, Bonacinam, & alios paſſim. Solum controverſia eſt, an hoc præceptum divinum confeſſionis obliget alio tempore, quam in articulo, vel periculo mortis, loquendo de obligatione per ſe, ſcilicet ex vi huius præcepti, & ipſius confeſſionis præciſe, independenter a quocumque alio præcepto, & extrinſeca neceſſitate, quo pacto quilibet habens conſcientiam peccati mortalis iure ipſo Divino confiteri tenetur ante ſumptionem Euchariſtiæ, quæ quidem obligatio non eſt per ſe ex vi præcepti ipſius confeſſionis, ſed ſolum ex vi ipſius Communionis. Pro cuius quæſtionis deciſione diximus etiam ibidem hoc præceptum per ſe aliquando obligare etiam extra articulum, & periculum mortis, vage tamen, & indeterminate itaut nullum tempus aſſignari poteſt, quo obligaſſet, niſi Eccleſia determinaſſet, quod confeſſio fiat ſaltem ſemel in anno; unde quo tempore extra mortis articulum, & periculum, præceptum illud divinum obliget, Chriſtus expreſſe determinare noluit, ſed Eccleſiæ determinandum reliquit, quæ poſtea hoc determinavit in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio Tertio cap. cit. his verbis: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio Sacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere*; quod decretum declarans poſtea Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. inquit, Eccleſiam tali decreto non ſtatuiſſe, ut Chriſti fideles confiterentur, quia iure divino hoc neceſſarium, & inſtitutum eſſe iam intellexerat, ſed veluti modificaſſe, & determinaſſe ipſum præceptum divinum de Confeſſione facienda, ut omnium ſaltem ſemel in anno ab omnibus, & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur, atque ita tempus, quo implendum eſſet, præſcripſiſſe etiam extra articulum mortis, vel eius periculum. His itaque ſuppoſitis ex dictis loc. c. nonnullæ difficultates in hac materia occurrentes, ſunt hic breviter diſcutiendæ; de quibus aguot ex noſtris Aretinus 4. diſt. 17. quæſt. unic. ar. 3. & Branc. diſp. 24. de Sacr. Pœn. ar. 2.

40 Prima difficultas eſt, An hoc præceptum obliget pro aliqua determinata parte anni. Prima opinio affirmat præceptum hoc obligare in parte anni determinata, ſcilicet, in Quadrageſimæ Paſchatis tempore; fundamentum eſt, quia conſuetudo confitendi tempore Quadrageſimali incœpit eo tempore, quo latum fuit præceptum de confitendo ſemel in anno, & communicando ſaltem in Paſchate, cui conſuetudini omnes Pontifices tacite conſenſerunt, hoc ipſo, quod illam videntes approbarunt ergo vim legis obtinet talis conſuetudo, & ad ſui executionem obliget; confirmatur ex diligentia ipſa, quam eo tempore Paſtores Eccleſiæ adhibent, ut ſciant qui ſint confeſſi, & qui non confeſſi. Denique hanc conſuetudinem retinendam eſſe ad implendum hoc præceptum docet etiam Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. in fine his verbis: *Obſervatur vero ille ſalutaris confitendi ſacro illo, & maxime acceptabili tempore Quadrageſimæ, quem morem hæc ſancta Synodus maxime probat, & amplectitur, tamquam pium, & merito retinendum*. Ita Soto, Medina, Azorius, Fagundez, Megale, & plures alii, quod etiam indicaſſe videtur Doctor noſter diſt. 17. cit. quæſt. unic. lit. V. ubi dicit: *Quod quando Eccleſia determinavit ſemel in anno, & illud ſemel videtur ad minus eſſe circa Paſcha*. Oppoſita ſententia communior, & probabilior negat præceptum hoc obligare pro aliqua determinata parte anni, ſed illi ſatisfieri poſſe pro quocumque tempore anni, eaque aperte colligitur ex citato cap. *Omnis*, in quo pro communione determinate tempus Paſchale aſſignatur, pro confeſſione vero quodlibet anni tempus. *Ut ſaltem ſemel*, inquit, *in anno fideliter confiteatur*; ergo in quovis anni tempore quis confiteatur, vere dicitur ſecundum Pontificis decretum ſemel in anno confitari, ac conſequenter huic præcepto ſatisfacere, ſiquidem ut fert axioma commune, præcepta non obligant, niſi ut ſonant. Ita Suarez, Vaſquez, Henriquez, Valentia, Coninchius, Toletus, Layman, Brancatius, Bonacina, Diana, Caſpenſis, Amicus, & alii paſſim.

41 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt cum Amico diſp. 18. de Sacramento pœnitentiæ ſect. 5. & aliis, paſſim conſuetudinem illam introductam eſſe ratione communionis, quæ in Paſchate fieri debet, cum enim fideles ſciant ſemel in anno confiteri debere, & in Paſchate communicare, & ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem confeſſionem eſſe præmittendam; illam differunt ad Quadrageſimam, nec ſi alio tempore confiterentur, deberent poſtea ratione ſacræ ſinaxis iterum confiteri; quamvis certo conſtat hanc conſuetudinem eſſe tacito Pontificum conſenſu approbatam, non tamen conſtat eſſe approbatam quoad præceptum confeſſionis independenter a præcepto communionis, ſed dependenter ab ea; & ſi id conſteret, maxime id eſſet ex decreto Sixti Quarti, qui communiter adducitur, *extra de treugua, & pace*; ſed neque ex tali decreto id deduci poteſt, licet enim ibi fratribus præcipiat, ut prædicent fidelibus: *Eos teneri ad confitendum proprio ſacerdoti ſaltem in Paſchate*, non tamen alia tempora excludit, quaſi ſi fideles confiteantur alio anni tempore, non ſatisfaciant. Ad confirmationem dicendum eam diligentiam tunc a Paſtoribus Eccleſiæ adhiberi, non quia tunc temporis ſub præcepto facienda ſit Sacramentalis confeſſio, ſed quia ratione opportunioris commoditatis iam explicatæ, & ratione Euchariſtiæ ſumendæ, magis conſuetum eſt fidelibus tunc confiteri; unde ſi conſtaret alio anni tempore aliquem fuiſſe confeſſum, contra eum pœnis Eccleſiaſticis non procederent. Ad ultimum dicendum eſt quod eſto Concil. Trid. loc. c. commendet morem Eccleſiæ, & fidelium de confitendo in Paſchate ratione opportunioris commoditatis prædictæ; tamen hoc non præcipit, neque irritat, ſi in alio tempore fiat; neque obligat alias confeſſum ad iterum confitendum; quod tamen facere debuiſſet, ſi fideles obligari voluiſſet ad confeſſionem annuam determinate in Paſchate, & ita etiam explicandus eſt Scotus loc. c. ubi contrariæ opinioni favere videtur, ut ex eius modo dicendi deducitur, dum ait, *illud ſemel videri ad minus eſſe circa Paſcha*, ut etiam Aretinus advertit loc. c. ar. 5.

42 Secunda difficultas eſt; quomodo computandus ſit annus, in quo ſemel ex præcepto Eccleſiaſtico facienda eſt confeſſio. Prima opinio affirmat computandum eſſe a prima die Ianuarii, eoni annus eo die communiter incipere videatur; & ita præcipi, ut ſemel in anno communi quilibet fidelis confiteatur, & ratio eſt, quia Canones, & iure, niſi aliud exprimant, annum accipiunt iuxta communem modum, ſicut ſi præciperetur, ut ſemel in anno feſtum aliquod celebraretur, vel relinqueretur legatum ſingulis annis per ſolvendum ſemel; ſatisfeciſſe obligationi diceretur, qui quovis anni communis die feſtum celebraret, vel legatum ſolveret. Ita Vaſquez, Cardin. de Lugo, Hurtadus, Baranc. Caſpenſ. & alii. Secunda ſententia communior, & probabilior aſſerit annum computari debere a quadrageſima in quadrageſimam, ſeu a tempore Paſchali in tempus Paſchale, itaut anni nomine in eo decreto intelligatur annus Eccleſiaſticus; quamvis enim annus profanus a prima de Ianuarii incipiat, annus tamen præfixus ad iſtius præcepti obſervationem ex conſuetudine populi Chriſtiani iam recepta, quæ eſt optima legum interpres, inchoandus eſt ab uno Paſchate ad aliud Paſcha ſequens circiter, vel ab una Quadrageſima ad aliam Quadrageſimam, & ideo qui intra annum ſic computatum ſemel confeſſus eſt, huic præcepto ſatisfecit, & hoc etiam Doctor innuere voluit loc. c. quando dixit, quod dum Eccleſia determinavit ſemel in anno eſſe confitendum, illud ſemel ad minus videtur eſſe circa Paſcha. Ex quo ſequitur eum, qui in Nativitate Domini, aut alio anni tempore confitetur, præcepto annuæ confeſſionis, ſufficienter ſatisfacere, nec poſtea teneri ex vi huius præcepti in Quadrageſima, vel Paſchate rurſus confiteri, cum iam præceptum adimpleverit: notanter autem dixi ex vi huius præcepti non amplius teneri, quia fieri poteſt, ut alio titulo, vel ex vi alterius præcepti confiteri teneatur, ut ſi Euchariſtiam ſit ſuſcepturus, & conſcientiam peccati mortalis ſe habere advertat, aut ſi mortis periculum ſuperveniat, ut patet ex ſuperius

Digitized by Google

rius dictis. Ita Sylveſter, Victoria, Suarez, Ledeſma, Azorius, Coninchius, Henriquez, Fernandez, Reginaldus, Nugnez, Bonacina, & alii paſſim.

43 Tertia difficultas eſt, an qui non eſt confeſſus intra annum, teneatur ſtatim confiteri initio ſequentis; ſive hoc contigerit ſine culpa ob aliquod legitimum impedimentum, ſive cum culpa. Prima opinio negat, & ratio eius eſt, quia hoc præceptum eſt affirmativum, & determinate obligat pro certo tempore, ergo eo tranſacto iam non obligat, ut patet de præcepto audiendi ſacrum, ieiunandi, & ſimilibus, hæc enim eſt natura præcepti affirmativi, quod elapſo tempore pro quo obligat, non amplius obliget. Ita D. Antonin. Sylveſter, Tabiena, Ledeſma, Brancatus, & Rubeus ex noſtris, quam etiam probabilem exiſtimant Fillius. Diana, & alii. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, cuius ratio eſt, quia aliquid dupliciter præcipi poteſt faciendum tali tempore, primo ob circumſtantiam, & conditionem, ſeu honorem talis temporis, vel diei, ſecundo abſolute, & ſimpliciter non ſpectata circumſtantia, & conditione temporis, ſed ne diutius differatur, hoc autem præceptum confitendi ſemel in anno non determinat tempus, in quo præciſe hæc confitendi obligatio impleri debeat, ſed ultra quod talis obligatio differri non debeat, & ideo quo magis differtur, eo magis obligat, ut cum quis tempus aſſignat, intra quod certe pecunia debita reddatur, quæ obligatio eo magis accreſcit, quo magis differtur; ex qua doctrina ſolvitur fundamentum prioris ſententiæ, quamvis enim præceptum de confitendo ſemel in anno ſit formaliter affirmativum, eſt tamen virtualiter negativum includens nimirum negationem de non differenda confeſſione ultra annum; præcepta vero de ſacro audiendo, de ieiunio, recitandi horas Canonicas, & ſimilia ſunt pure affirmativa, quæ ſuam obligationem ad certum tempus limitant, quo elapſo, cum eo ſimul ceſſat finis, & ratio, ob quam præcepta iſta obligabant. Ita Navarrus, Medina, Henriquez, Suarez, Vaſquez, Valentia, Coninchius, Layman, Caſpenſis, Bonacina, Amicus, Arctinus, & alii communiter. Hic autem advertendum eſt cum Suarez, Coninchio, Amico, & aliis, in caſu propoſito eum, qui confeſſionem præcedentis anni omiſit, non poſſe per confeſſionem anni ſubſequentis utrique præcepto ſatisfacere, & anni præcedentis elapſi, & ſubſequentis inchoati, & ratio eſt, quia Eccleſia huiuſmodi confeſſionem exigit, tamquam ſpectantem ad annum præcedentem; quod tamen intelligendum eſt, niſi confeſſio differatur prope finem anni ſequentis, tunc enim moraliter non cenſeretur amplius ad annum præcedentem pertinere, ſed ad ſubſequentem.

44 Eadem difficultas controvertitur a Doctoribus de confeſſione in articulo, vel periculo mortis, & de Communione in tempore Paſchali, an hæc ſuo tempore non ſervata ſemper obligent, donec impleantur; & quidem de Confeſſione facienda in articulo, vel periculo mortis aliqui eodem modo diſcurrunt, ac de annua confeſſione, ac proinde dicunt eum, qui confeſſus non eſt in periculo mortis, cum haberet conſcientiam peccati mortalis, teneri poſtea quam primum confiteri. Oppoſitum tamen probabilius docent Bonac. diſp. 5. cit. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 4. Amicus diſp. 18. cit. ſect. 6. & plures alii, & ratio eſt, quia præceptum Confeſſionis in articulo obligat præſertim ratione charitatis, quam unuſquiſque tenetur erga ſeipſum habere, ut periculo imminentis damnationis occurratur, ſublato autem mortis periculo, non amplius periculum damnationis adeſt, atque ideo non amplius tenetur ad illud implendum; ex quo patet diſcrimen eſſe inter præceptum annuæ confeſſionis, & confitendi in articulo mortis, hoc enim latum eſt ob circumſtantiam, & conditionem talis temporis, ſcilicet, ob periculum imminentis damnationis, atque ideo confeſſionem omittens in articulo mortis non tenetur poſtea, cum periculum evaſit, illam quamprimum facere; præceptum vero annuæ confeſſionis omiſſæ obliget ad eam quamprimum faciendam elapſo anno præcedente, quia talis terminus ab Eccleſia non fuit appoſitus ad finiendam, ſed ad ſollicitandam executionis obligationem.

45 De Communione vero Paſchali, negant aliqui eum, qui ſine cauſa in Paſchate omiſit Euchariſtiam ſumere, teneri poſtea ſtatim, ſed poſſe abſque novo peccato communionem ad ſequentem annum differre; quorum fundamentum eſt, quia præceptum Euchariſtiæ eſt addictum tempori Paſchali ob illius temporis venerationem, & ſolemnitatem, quo elapſo, cauſa, & finis ceſſat, propter quem impoſitum eſt præceptum. Ita Scotus, Medina, Valentia, Sylveſter, Henriquez, Toletus, & alii. Sed quamvis hæc opinio ſit probabilis, probabilius tamen alii oppoſitum defendunt, nempe præceptum communionis in Paſchate non minus, quam annuæ confeſſionis fideles obligare ad ſtatim illud implendum, ſi non ſit ſuo tempore impletum. Ratio eſt, quia quando aliquid abſolute præcipitur, illique aliquod tempus aſſignatur, tamquam magis congruum adimpletioni præcepti, elapſo eo tempore non ob id obligatio ceſſat, ſed ſumptio Euchariſtiæ abſoluta præcipitur ſaltem ſemel in anno, & tempus Paſchale non eſt aſſignatum ad obligationem finiendam, ſed ad ſollicitandam, & non differendam communionem ultra tempus Paſchatis, quod tempus adimpletioni præcepti magis opportunum eſt, & conveniens; ergo tempore Paſchatis elapſo non ob id ceſſat communicandi obligatio. Unde ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſt ſuſceptionem Euchariſtiæ præcipi in Paſchate ſolum ob venerationem, & ſolemnitatem temporis Paſchalis, non enim ob id præciſe factum eſt, ſed etiam, & præcipue ob præceptum Chriſti, quod independenter a tempore Paſchali fideles obligat, quia non minus præceptum communionis, quam confeſſionis eſt divinum, ut conſtat ex verbis Chriſti Ioan. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, cæterum Eccleſia præcepto ſuo utrumque coniunxit, nempe & præcepti Divini obligationem, & temporis venerationem, quo fuit hoc Sacramentum inſtitutum. Ita Navarrus, Angelus, Azorius, Suarez, Vaſquez, Nugnus, Amicus, Reginaldus, Coninchius, Arctinus ex noſtris, & plures alii, quæ ſententia adhuc magis declarabitur ar. ſeq. num. 54.

46 Quarta difficultas eſt, An habens ſolum venialia teneatur ex præcepto Eccleſiæ confiteri. Prima opinio affirmat, pro qua citatur Alenſis, D. Bonaventura, Riccardus, Sylveſter, & alii antiquiores, ac etiam ſequi videtur Aſteſanus lib. 5. tit. 21. cuius fundamentum eſt, quia Eccleſia præcipit omnes fideles ſingulis annis proprio Sacerdoti ſemel confiteri, ſed qui ſolum venialia habet, materiam habet ſufficientem confeſſionis; ergo tenetur ad confitendum. Confirmatur ex fine præcepti, qui eſt vel ob maiorem ſecuritatem, & Euchariſtiæ reverentiam, vel certe ut Paſtores cognoſcant oves ſuas. Tandem quia abſolute excommunicantur omnes, qui non confitentur ſemel in anno ſine ulla exceptione. Secunda ſententia negat, quam ſequitur Recentiorum torrens, & docet expreſſe Scotus loc. c. 4. diſt. 17. quæſt. un. ar. 3. lit. R. ubi ait, quod quantum eſt ex ſtatutis Eccleſiæ nullus tenetur ad confeſſionem venialium in quocumque caſu. Ratio eſt, quia illud idem præcipit Eccleſia, quod præceperat Chriſtus, ſiquidem Eccleſia multiplicat tantum obligationes quoad numerum, non quoad res præceptas, ſed Chriſtus præcipit ſolum confeſſionem mortalium, ut enim dictum eſt ab initio articuli, quamvis recte, & utiliter venialia in confeſſione aperiantur, taceri tamen poſſunt citra culpam ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. cap. 5. quod non doceret, ſi ſaltem aliquando eſſent confitenda. Confirmat hoc Doctor ex cap. c. *Omnis utriuſque ſexus*, ubi præcipitur omnes fideles teneri ad confitendum ſemel in anno omnia peccata ſua, quod nequit intelligi niſi de mortalibus, nam ſi etiam venialia comprehenderentur, tenerentur fideles ad omnia illa confitenda, quod eſt impoſſibile. Tandem id etiam confirmat ex fine præcepti, & huius Sacramenti inſtitutione, quia Eccleſia utitur Sacramento pœnitentiæ, tamquam tabula ſecunda contra naufragium, quod non eſt in venialibus, nec ob ſola venialia contingere poteſt, nam moriens in peccato veniali ſalvatur, licet prius in Purgatorio a culpa veniali purgetur. Hic tamen advertendum eſt cum Abellio cap. 5. de Sacramento Pœnitentiæ ſect. 22. quod dictum eſt non obſtare, quin adhuc conſultiſſimum ſit iis, qui nullius peccati mortalis ſibi conſcii ſunt, ad pœnitentiæ tribunal tempore Paſchali accedere, & venialia confiteri, imo contingere poſſe, ut is, qui venialia tantum habet peccata, adhuc ad confeſſionem Paſchali tempore obligetur, non quidem per ſe, in quo ſenſu loquitur Scotus, ſed per accidens, & quidem primo ratione ſcandali, quod oriri poſſet, ſi tempore paſchali ad Confeſſionem non accederet; ſecundo ad evitandum peccatum præſumptionis, tertio tandem ne ſeipſum decipiat ſibi nimium blandiendo, putans ſe habere tantummodo venialia, cum forte mortalia quoque habeat, quorum non recordatur, quæ tamen ei remitterentur indirecte ſimul cum venialibus confeſſis, quod potiori etiam ratione in articulo mortis obſervandum eſt.

47 Ad fundamentum prioris ſententiæ neganda eſt conſequentia, quamvis enim Eccleſia poſſit determinare tempus Confeſſionis non determinatum a Chriſto, non tamen aliam materiam huius Sacramenti inſtituere poteſt præter illam, quam Chriſtus inſtituit, inſtituit autem mortalia ſolum, ut materiam neceſſariam, venialia autem, ut liberam, & voluntariam, quamvis ſufficientem, ut diximus lib. 4. ſent. diſp. 5. de Sacramento Pœnitentiæ quæſt. 12. ar. 2. Ad confirmationem Caſpenſis diſp. 24. de pœnitentia diſp. 4. ſect. 4. negat aſſumptum, qui enim venialia tantum habet, non tenetur ex vi præcepti annuæ confeſſionis coram ſuo Sacerdote comparere, quicquid Scotus dicat, ut ille cognoſcat vultum pecoris ſui, & ut dicat ſe non meminiſſe alicuius peccati mortalis, quia ex præcepto confeſſionis non tenetur comparere coram ſuo Sacerdote, ut aliter agnoſcatur, quam in iudicio confeſſionis, ad quam tenetur ex præcepto, quod ſi eius præcepti obligatio ceſſat ex defectu peccati, non aliter cognoſci debet ex vi præcepti. Verum Doctor loc. c. quem ſequuntur Recentiores omnes, inquit fideles debere coram proprio Sacerdote comparere tempore Paſchatis, etiamſi ſola habeant venialia, & dicere ſe non habere niſi tantum venialia, quorum non putent neceſſariam confeſſionem, & hoc facere debent non

ex vi

Digitized by Google

ex vi præcepti annuæ confeſſionis, ſed ad tollendum ſcandalum, ſi quod accidere poſſet, nam qui confeſſionis atteſtationem non deferunt, ſolent ab Eccleſia interdici; hoc ergo modo poteſt Paſtor cognoſcere vultum pecoris ſui abſque confeſſione venialium, ſi coram eo compareat, & dicat ſe velle Euchariſtiam ab ipſo, nolle autem confiteri, quia non habet mortalia, ſed tantum venialia, quæ non ſunt materia neceſſaria confeſſionis, & hoc etiam fatetur Caſpenſis ipſe loc. c. dum inquit, propter notam, & ſcandalum teneri ſola venialia habentem coram proprio Sacerdote comparere, ut ei ſatisfaciat, & Epiſcopo, cui deſertur copia eorum, qui confeſſi ſunt ex teſtimonio confeſſoris, & cæteri excommunicantur: ex quo patet hunc Auctorem Scotum non intellexiſſe, quando enim Scotus ait ſola venialia habentem teneri comparere coram proprio Sacerdote, non aſſerit ad hoc teneri ex præcepto annuæ confeſſionis, ſed tantum ad evitandum ſcandalum, & ne excommunicationem, vel interdictum incurrat; nec quod patet quid ſit dicendum ad ultimum; atque adeo & ratione Euchariſtiæ ſumendæ, & ut paſtor poſſit bene fungi munere ſuo, qui intra annum non confitetur cogi poteſt, ut id faciat, vel ſimilem rationem reddat, cur non fecerit, ut Aratinus ex noſtris advertit loc. c. An vero Eccleſia poſſit præcipere confeſſionem venialium, videri poteſt Brancatus noſter loc. cit. §. 4. ac etiam Caſpenſis loco cit. num. 40.

48 Quinta difficultas eſt. An qui tempore Paſchæ confeſſus venialia tantum incidit poſtea in mortale, teneatur alia vice confiteri in eodem anno, & ratio dubitandi eſt, quia iſte confitendo venialia ſuæ obligationi ſatisfecit de ſemel confitendo in anno, & ideo non videtur ad aliam confeſſionem obligatur. Communis tamen opinio affirmat, & ratio deducitur ex Scoto loc. cit. diſp. 17. quæſt. un. lit. Q. quia præceptum confeſſionis annuæ in cap. *Omnis utriuſque ſexus*, obligat ad peccata mortalia confitenda ſemel in anno, ſi pœnitens intra annum ſit alicuius peccati mortalis conſcius, quod etiam confirmat Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. ſed qui ſemel, vel etiam centies venialia tantum eſt confeſſus, non attulit ea peccata, quæ ad Sacerdotem ſemel in anno afferenda juſſit Eccleſia; ergo in caſu allato tenetur iterum in eodem anno confiteri; unde ad rationem dubitandi negandum eſt aſſumptum, quia ſi venialia confeſſus non fuiſſet, præceptum non violaſſet, ut patet ex dictis, quia ad ea confitenda non tenetur; atque ideo neque per eam confeſſionem præcepto ſatisfecit, unde remanet ſemper talis obligatio, ſi materia obligationis occurrat, ſcilicet mortale. Ita Suarez, Vaſquez, Reginaldus, Zerola, Bonacina, Brancatus noſter loc. cit. & alii paſſim. Dices, qui poſt confeſſionem, & communionem aliquod peccatum mortale commiſit nondum elapſo anno, in quo prius confeſſus eſt, illud peccatum confiteri tenetur, ut annuæ Confeſſionis præcepto ſatisfaciat, quo præcipitur omnia peccata mortalia confiteri; ergo idem dicendum eſt, ſi ſola venialia confeſſus eſſet. Reſpondeo negando aſſumptum, ſi prius confeſſus ſit cum venialibus aliqua peccata mortalia, ut Bonacina advertit loc. c. cum pluribus aliis, & ratio eſt, quia cum ſemel integre confeſſus ſit peccata mortalia, quorum tunc conſcius erat, iuxta cap. *Omnis utriuſque ſexus*, videtur Eccleſiæ præcepto ſatisfeciſſe, quo præcipitur confeſſio ſemel in anno; non autem ſi ſola venialia confeſſus fuiſſet, cum non haberet conſcientiam peccati mortalis, quia eorum confeſſio non præcipitur.

49 Sexta difficultas eſt, an ſit neceſſarium confiteri proprio Sacerdoti. Reſpondet Scotus loc. cit. ſub lit. R. & S. quod Eccleſia in cap. cit. *Omnis utriuſque ſexus*, videtur ſpecificare præceptum divinum quantum ad illud, cui facienda ſit confeſſio, & hoc per illa verba, *proprio Sacerdoti confiteatur*; nam ex prima inſtitutione Eccleſiæ non videntur fuiſſe diſtincti proprii Sacerdotes; quando enim Apoſtoli hinc, & inde ibant prædicando verbum Dei, nec fuit iſte Sacerdos iſtius gentis, nec ille illius, ſed poſtea Diœceſes fuere diſtinctæ, ac etiam Parochiæ, & ſimiliter Sacerdotes in parochiis, & ſubdit, quod proprius Sacerdos dicitur ille, qui habet iuriſdictionem abſolvendi, ſive ex iure ordinario, ſive ex privilegio; unde qui Religioſo approbato ab Epiſcopo confeſſionem facit ſuorum peccatorum, ſatisfacit præcepto confeſſionis, cum huiuſmodi Religioſus ſufficientem habeat iuriſdictionem; quam Scoti doctrinam docent Recentiores communiter, Suarez, Coninch. Reginaldus, Valentia, Henriquez, Nugnus, Peſantius, & alii paſſim, ut refert Bonacina diſp. 5. cit. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 4. in fine, ex quo deducunt Parochos non poſſe ſuos ſubditos prohibere ne confiteantur huiuſmodi Sacerdotibus, ſeu Religioſis ab Epiſcopo approbatis, & ratio eſt, quia facultas Sacerdoti, ſeu Religioſo approbato conceſſa, quaſi relativa cenſetur, ut eo ipſo, quo Religioſus fuit ab Epiſcopo approbatus, & ad confeſſiones audiendas admiſſus, cenſeatur etiam Parochianis data facultas, ut poſſint huic Sacerdoti ſua peccata confiteri, nec amplius eadem peccata proprio Parocho in confeſſione aperire teneantur. Nec obſtat quod in cap. cit. dicitur peccata confitenda eſſe proprio Sacerdoti, idest Parocho, aut alteri de licentia proprii Sacerdotis, non obſtat inquam, quia ut advertit Bonac. loc. cit. cum aliis Doctoribus adductis, non ſolum Parochus, ſed etiam Epiſcopus eſt proprius Sacerdos ſuorum ſubditorum, & ideo qui Sacerdoti confitetur ab Epiſcopo approbato ſatisfacit præcepto Confeſſionis, quia confiteri cenſetur de licentia proprii Sacerdotis, ut dicitur in cap. cit. Hic autem Doctores communiter advertunt, vagabundos, hoc eſt, illos qui nullibi domicilium habent, & peregrinos, qui ratione devotionis peregrinantur, ac etiam viantes, qui abſunt ad tempus a proprio domicilio, ubicumque hi fuerint, confiteri poſſe Curato illius Parochiæ, ubi hoſpitantur, aut Religioſis privilegiatis, ac denique Confeſſariis pro tota illa Diœceſi conſtitutis, ut patet ex conceſſione Eugen. IV. in quadam extravaganti. Univerſi autem Religioſi confiteri nequeunt, niſi ſuo Prælato, vel alteri ſacerdoti de ejus licentia, neque ad audiendam alicujus Religioſi confeſſionem requiritur approbatio Epiſcopi, ſiquidem Religioſi non ſubduntur Epiſcopis, ſed immediate ſummo Pontifici, quod totum deducitur ex cap. cit. *Omnis*, &c. Qui autem de hac materia alia plura deſiderat, videat Pontium ex noſtris diſp. 45. de Sacramento pœnitentiæ, ubi ex profeſſo hanc quæſtionem pertractat quæſt. 9. An qui confitetur Religioſis privilegiatis ſatisfaciat præcepto annuæ Confeſſionis, ob nonnullos in Gallia tunc temporis oppoſitum ſtatuentes, ubi oſtendit in illo præcepto Concilii Lateranenſis per proprium ſacerdotem non intelligi Parochum tantum, nam unuſquiſque Epiſcopus in propria Diœceſi eſt proprius ſacerdos, ſicut & Pontifex a pari in tota Eccleſia; & ad tollendam omnem occaſionem, & tergiverſationem adducit tandem decretum Congregationis Cardinalium ſuper Concil. Trident. confirmatum auctoritate Apoſtolica Innocent. X. hac de re, cui occaſionem dedit Archiepiſcopus Burdigal. qui in ſua Diœceſi impedire volebat, ne Religioſi audirent Confeſſiones ſæcularium a Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſive. Tandem ut ait Toletus lib. 6. cap. 11. vocatur in præſenti proprius ſacerdos unus ex his tribus, aut qui ex officio habet facultatem abſolvendi, ut Prælatus, & Parochus, aut ex commiſſione Epiſcopi, vel Pontificis, qualem habent multi Religioſi, aut ex facultate pœnitenti conceſſa; multi enim pœnitentes per privilegia, aut diplomata, ſeu Bullas proprios Confeſſarios ſibi eligere poſſunt, ut patet de habentibus Bullam Cruciatam, & quocumque modo ſit proprius, ſatis eſt ad audiendas Confeſſiones.

50 Poſtremo quæritur, quibus de cauſis excuſentur fideles ab hoc præcepto annuæ confeſſionis, & conveniunt Doctores, excuſari ab hoc præcepto, qui phyſice non poſſunt, v. gr. quibus deeſt Confeſſarius; deinde qui moraliter non poſſunt, verbi gratia qui prudenter ſigilli revelationem timent, vel qui non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. qua ratione dicebamus lib. 4. diſp. 5. quæſt. 16. & 17. illum excuſari a præcepto non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam divino, qui ſub ſigillo confeſſionis peccata ſua confiteri non poteſt, ut ſi Confeſſarius ſurdus eſſet, vel pœnitens in navi cum aliis exiſtens peccata ſua explicare nequeat, niſi ab aliis audiatur; ac etiam eum, qui revelationem peccati probabiliter timet, aut aliud grave detrimentum; præceptum enim Confeſſionis cum tanto incommodo, ac præjudicio pœnitentis non obligat, & pariter hac eadem ratione dicebamus ibidem cum Scoto 4. diſput. 17. quæſt. unic. in ſolutione principalium, eum, qui nonniſi per interpretem confiteri poteſt, ut peregrinum idiomatis ignarum, a præcepto Confeſſionis excuſari non ſolum Eccleſiaſtico, verum etiam divino, quod pluribus rationibus ibi probavimus quæſt. 16. num. 450. contra nonnullos oppoſitum ſentientes, & præſertim quia in capit. cit. *Omnis utriuſque ſexus* præcipitur confeſſio ſoli Sacerdoti facienda, ſoli autem Sacerdoti non fieret, ſi pœnitens teneretur per interpretem ſua peccata confiteri, ut ibi fuſe oſtendimus, & hæc eſt communis Doctorum ſententia, ut videre eſt apud Bonacinam diſp. 5. cit. quæſt. 5. ſect. 2. punct. ult. Solum eſt aliqua difficultas, an qui non poteſt aliter confiteri, quam per Scripturam, teneatur per Scripturam confiteri, ut ſi pœnitens lingua careat, vel Confeſſarius vitio ſurditatis laboret, aut pœnitens nequeat nutibus, aut alia ratione, quam per Scripturam, peccata ſua explicare, in quo dubio Bonacina loc. cit. duas refert opiniones extreme oppoſitas, & ipſe media via graditur diſtinguendo, quod vel pœnitens commode poteſt per ſcripturam confiteri, vel non poteſt ſine gravi incommodo; ſi commode, & ſine periculo confiteri poteſt per ſcripturam, tenetur ita confiteri, quoties præceptum confitendi inſtat; ſi autem commode, & ſine periculo confiteri non poteſt per ſcripturam, non tenetur hoc modo confiteri. Quomodo autem, & quando confeſſio facta per ſcripturam ſit commoda confitenti jam declaravimus quæſt. 17. cit. art. 3. cum Scoto d. 17. cit. in fine quæſtionis; confeſſio enim facta per ſcripturam Sacerdoti præſenti commoda eſt pœnitenti, & ſine ullo periculo publicitatis peccatorum, poteſt enim ſcribere peccata ſua coram ſacerdote, & ſtatim chartam perfringere, in qua peccata erant ſcripta; confeſſio autem per ſcripturam facta ſacerdoti abſenti eſt omnino incommoda, quia periculo publicitatis expoſita, ut ait Doctor l. cit. & ideo pœnitens ad confitendum per ſcripturam hoc modo non tenetur, quia talis confeſſio eſt illicita, ut oſtendimus l. c. ex decreto Clem. VIII. Conſt. 87. per quam expreſſa prohibet

hibet confeſſionem factam per litteras ſacerdoti abſenti, & declarat illicitam.

ARTICULUS TERTIUS.

De quarto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet de Communione in Paſchate.

51 SUpponendum eſt hic ex iam dictis 4. ſent. d. 1. qu. 10. art. 3. in fine Sacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium dumtaxat neceſſitate præcepti, non autem medii, quod de adultis quidem conſtat, tum ex communi Eccleſiæ conſenſu, tum ex illis Chriſti verbis Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, ubi æterna adultorum ſalus, de quibus ibi eſt ſermo, nulla Euchariſtiæ mentione facta, Fidei, & baptiſmo ſolum adſcribitur, de parvulis autem uſu rationis carentibus id expreſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 4. Quod vero ſit neceſſarium neceſſitate præcepti conſtat ex cap. ſæpe cit. *Omnis utriuſque ſexus* Concil. Lateranenſ. ſub Innocentio Tertio, in quo conſtitutum eſt, ut ſinguli fideles, cum ad annos diſcretionis pervenerint, Sacramentum hoc ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis percipiant, niſi ex licentia proprii ſacerdotis in plures aliquot dies ex aliqua rationabili cauſa differendum eſſe cenſeatur, ubi tempore Paſchatis intelligitur totum illud tempus, quod effluit a Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in albis incluſive, ut ab Eugenio Quarto declaratum fuiſſe refert Navarrus in Manuali cap. 25. unde qui intra illius temporis ſpatium communicet, ſatisfacere cenſetur præcepto Eccleſiaſtico de communicando in Paſchate. Dicitur autem præceptum hoc omnes fideles obligare, quia Eccleſia poteſtatem non habet obligandi alios, quam qui ſunt ſub ejus juriſdictione, qualeſ ſunt ſoli baptizati, quia per Baptiſmum tamquam per januam ingreſſi ſunt in Eccleſiam. Additur, cum ad annos diſcretionis pervenerint, quia non ſtatim ac aliquis pervenit ad uſum rationis ſimpliciter, & abſolute ſumptum, obligatur ad communionem, ſicut obligatur ad confeſſionem, ſed poſtquam pervenit ad annos diſcretionis, ut loquitur Conc. Trident. ſeſſ. 13. can. 9. ſeu ad uſum rationis perfectum, quem anni diſcretionis ſecum deferre ſolent; cum autem hæc diſcretio a decimo anno advenire ſoleat, nec ultra decimum quartum differri, ſequitur obligationem communicandi in adultis a decimo anno incipere uſque ad quartum decimum, ut notat Bonacina cum pluribus aliis diſput. 4. de Sacramento Euchariſtiæ diſtinct. 7. punct. 2. itaut reſpectu illius, cui advenit diſcretio ſufficiens in anno undecimo, incipiat obligatio communicandi in eo anno, & ſic de aliis proportionaliter loquendum eſt juxta judicium prudentum. His itaque ſuppoſitis, ut communiter conceſſis, aliquæ difficultates occurrunt breviter diſſolvendæ.

52 Prima difficultas eſt, an præceptum de communicando ſit Eccleſiaſticum tantum, an etiam divinum; & quamvis aliqui id negare videantur, communis tamen ſententia aſſerit non modo Eccleſiaſticum, ſed etiam divinum de ſumenda Euchariſtia extare præceptum, ut l. citato diximus; & tenet expreſſe Doctor 4. diſt. 13. qu. 1. & conſtat ex verbis Chriſti Domini Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, ubi loquitur de manducatione vera reali, & Sacramentali, & cum non loquatur de neceſſitate medii, quia hoc eſt Sacramentum vivorum, conſequens eſt, ut de neceſſitate præcepti intelligatur; idem colligitur ex illis verbis Lucæ 22. *Hoc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis*, ex quibus Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 2. hoc præceptum deducit inquiens, *Salvator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit*. Hoc autem præceptum non ſolum Apoſtolis, & ſacerdotibus fuiſſe impoſitum, ut nonnulli dixerant, ſed etiam laicis Euchariſtiam ſumentibus, ſatis expreſſe Paulus indicavit 1. Cor. 11. verbis illis: *Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis*. Hoc ergo præceptum ſumendi Euchariſtiam non tantum Eccleſiaſticum eſt, ſed etiam divinum, & Eccleſia tantum præſcripſit tempus, in quo fideles communicari debent ſemel in anno, ſcilicet in feſto Paſchatis.

53 Sed major difficultas eſt, quo tempore divinum hoc præceptum obliget etiam de jure divino. Et de hoc diſcurrendum eſt, ſicut art. præc. diximus de præcepto Divino confeſſionis Sacramentalis, ſcilicet obligare ſaltem in articulo vel periculo mortis, idque deducitur ex perpetua Eccleſiæ praxi; quæ peculiari cura ſemper cavit, ne infirmi ſine Euchariſtiæ ſumptione ex hac vita diſcederent; & ratio ipſa ſuadet, numquam enim major eſſe poteſt neceſſitas hujus Sacramenti, quam in illo articulo, ex quo pendet æternitas, & imminet ultima lucta cum hoſte de perpetua animæ ſalute, unde in Concilio Niceno 1. can. 13. Euchariſtia in fine vitæ ſumenda, vocatur *Viaticum neceſſarium*, & idem habetur in Conc. Cartag. 4. can. 77. Addendum etiam eſt hoc Divinum præceptum obligare etiam aliquando extra articulum, & periculum mortis, vage tamen, & indeterminate, itaut nullum tempus aſſignari poſſet, quo obligaſſet, niſi Eccleſia illud determinaſſet: unde quo tempore extra mortis articulum, & periculum obliget hoc præceptum, Chriſtus expreſſe determinare noluit, ſed Eccleſiæ determinandum reliquit, quod etiam factum fuit in Concilio Lateranenſ. cap. cit. *Omnis utriuſque ſexus fidelis poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur ſuſcipiat reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum*. Itaque quiſque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel probabiliter timet, ver. gr. in gravi morbo ante conflictum, ante navigationem, & ſimilia pericula tenetur ſub mortali communicare, & Euchariſtiam ſumere per modum viatici neceſſarii, niſi tamen paucis quatuor, v. g. vel etiam octo diebus ante communicaſſet, talis enim communio proxime præcedens cenſeretur habere rationem viatici, ut docent Suarez, Reginaldus Fillincius, Coninchius, Caſpenſis, Arcturus ex noſtris, & plures alii, & quod ad hoc quiſque fidelis teneatur ex divino præcepto eſt communiſſime omnium Doctorum opinio, quæ expreſſe deducitur ex relatis Conciliis, unde minime placet, quod ait Gevatius noſter diſput. 10. de Sacramento Euchariſtiæ q. 2. c. 4. num. 184. præceptum divinum de Euchariſtia ſumenda non obligare per ſe, & neceſſario in articulo mortis illum, qui alias in vita etiam multo tempore ante communionem accepit; & ſubdit num. 187. ex hoc, quod Euchariſtia datur infirmis per modum viatici, non bene deduci eſſe neceſſariam in articulo mortis neceſſitate præcepti divini, quandoquidem dicitur præciſe viaticum, quia cum ſit maxime utilis, opportuna, imo efficaciſſima ad ſuperandas tentationes, quibus potiſſimum homo in fine vitæ premitur; ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine infirmis periculoſa infirmitate laborantibus conſuevit dari ſacra Communio. Hoc, inquam, minime placet, quia Concilia allata, hoc viaticum appellant neceſſarium, non autem utile tantum, & opportunum; & ſi hæc eſt antiqua Eccleſiæ conſuetudo, jam vim legis habet, & ſufficienter oſtendit obligare etiam de jure divino, quæ fruſtra evadare conatur Gevatius l. cit. & ita etiam videtur ſentire Doctor 4. diſt. 8. quæſt. 3. ſub D. ubi ait, diſceſſuro ex hac vita dandam eſſe Euchariſtiam, quia eſt viaticum proficiſcentium ex hoc mundo, ut per ipſum ducantur ad terminum.

54 Secunda difficultas eſt, an hoc præceptum ſit ita Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non obligetur amplius ad communicandum illo anno. Prima ſententia affirmat non obligari amplius pro illo anno, ſicut qui hodie non recitavit officium, vel Miſſam non audivit in feſto, non tenetur ad recitandum, quod omiſit, vel audiendam Miſſam die ſequenti, quia ſunt obligationes tali diei annexæ. Ita D. Antoninus, Sylveſter, Nadina, Tabiena, Soto, Victoria, Ledeſma, Toletus, Valentia, Bonacina, Diana, & plures alii. Secunda ſententia communior, & probabilior docet hoc præceptum non eſſe ita Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non amplius in illo anno communicare teneatur, ſed ita obligare, ut qui in Paſchate Euchariſtiam non ſumpſerit, poſtea cum primum commode poteſt, communicare teneatur, ut quanto diutius differet, tanto magis peccatum augeat; unde eadem eſt ratio de hoc Sacramento, ac de Sacramento Confeſſionis, ut diximus art. præced. num. 45. ubi pro hac ſententia plures addidimus Auctores, quam ex noſtris tuetur, & fuſe probat Gavat. diſp. 10. cit. quæſt. 4. cap. 1. & diximus non valere paritatem in argumento pro oppoſita opinione aſſumptam, quia ſuſceptio Euchariſtiæ non præcipitur tempore Paſchatis ſolum ob venerationem, & ſolemnitatem temporis Paſchalis, quare elapſo Paſchatis termino non extinguitur obligatio præcepti, ſed adhuc durat, quia præceptum hoc non eſt, ſicut præceptum jejunandi, vel Miſſam audiendi tali die, ſed duo præcepta virtualiter continet, unum communionis ſaltem ſemel in anno, alterum communicandi in Paſchate; unde quamvis in hoc ſecundum tali termino alligetur, quia reſpicit illius feſtivitatis venerationem, alterum tamen adhuc perſeverat. Illud tamen in hac ſecunda ſententia mihi quoque moderandum videtur cum Card. de Lugo diſp. 16. de Sacramento Euchariſtiæ ſect. 4. quod nimirum ita perſeveret obligatio communicandi poſt Paſcha, ut ipſa ulterior dilatio novam ſemper afferat culpam, & tanto magis peccatum augeat. Hoc enim, ut ait Lugo, non videtur ſatis conſequenter dici, quia ſi illa duo præcepta diſtinguamus, quorum alterum communicandi in Paſchate amplius non obligat, nec obſervari poteſt, ſolum manet obligatio alterius præcepti communicandi ſaltem ſemel in anno, hoc autem non obligat ad communicandum potius hoc menſe, quam illo, ſed ad communicandum ſemel hoc anno, atque ideo non manet obligatio communicandi ſtatim poſt Paſcha, ſed ſolum communicandi ante finem anni, quod præſertim locum habet in ſententia annum computante a principio Januarii uſque ad finem Decembris.

55 Tertia difficultas eſt, an prævidens ſe in Paſchate legitime impediendum debeat præceptum præventione ſolvere communionem anticipando. Prima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia tenemur hoc præceptum ſervare; ergo ubi periculum eſt, ne illud ſervare poſſimus tem-

Digitized by Google

tempore ab Eccleſia præſcripto, tenemur ſaltem illud ſervare tempora anticipato; ſicut anticipata tenemur obſervantiam præcepti de communicando in articulo mortis, ſi periculum ſit, ne tali tempore copiam talis Sacramenti habituri non ſimus. Ita Vaſq. Syl. Nugnus, Fagund. Gavatius ex noſtris l. cit. & ex parte approbat quoque Car. de Lugo loc. cit. Secunda opinio communior, & probabilior negat, cujus fundamentum eſt, quia nemo obligatur ad anticipandum actum præceptum, niſi per talem actum ſatisfacere poſſit obligationi præcepti, quia lex non obligat, niſi ut impleatur; ſe per communionem illam anticipatam ſatisfit obligationi præcepti, ergo non obligatur ex vi illius legis ad præveniendam, & anticipandam communionem, ſicut nec tenetur hodie ad recitandum officium craſtinum, eo quod cras ſit habiturus impedimentum. Major de ſe patet; minor probatur, quia ante prædictum tempus præceptum communionis non obligat, quare ſicut hac ratione, qui prævidet ſe in die feſto impediendum ab auditione ſacri, non tenetur anticipare die antecedenti, ita neque tenetur communionem anticipare, qui ſe prævidet impediendum in Paſchate. Tum quia ſi quis in tali caſu communionem anticipaſſet, & poſtea Paſchali tempore impedimentum non occurreret, quod timebat, teneretur adhuc eo tempore communicare; ergo ſequitur non ſatisfeciſſe anticipando, & conſequenter non teneri anticipare communionem ſumere. Confirmetur hæc aſſertio ex proxime dictis, quia in hoc præcepto communicandi in Paſchate duo præcepta virtualiter continentur, unum communicandi ſaltem ſemel in anno, alterum communicandi in Paſchate; & quidem ut huic ſecundo ſatisfiat, non eſt obligatio anticipandi, ſicut qui cras officium recitare non poteſt, vel Miſſam audire, non tenetur hodie anticipare, nec talis anticipatio ſatisfaceret præcepto, ſed adhuc obligaretur, ſi impedimentum ceſſaret; ſed neque aliud præceptum communionis ſemel in anno obligat ad prævenendum, cum enim hæc obligatio oriatur ſolum ex præcepto communicandi infra annum, & huic obligationi ſatisfieri poſſit communicando duobus, vel tribus menſibus poſt Paſcha, dum ſit ante finem illius anni, non poteſt eſſe obligatio anticipandi ex hoc capite, niſi forte prævideatur impedimentum per totum annum duraturum, tunc enim deberet in principio ipſius anni obſervari, ſicut qui prævidet ſe in die feſto non auditurum Miſſam horis ſequentibus, debet eam prima hora audire ad obſervandum præceptum. Ita diſcurrit ad verbum Card. de Lugo loc. cit. unde non video ex qua parte primam poſſit approbare ſententiam. Ita Suarez, Reginaldus, Coninch. Azor. Aretinus, & Centinus ex noſtris, & alii paſſim. Amicus tandem diſput. 29. ſec. 5. has opiniones conciliare ſatagit diſtinguendo, quia vel timetur futurum impedimentum pro tempore Paſchali tantum, & ſic non tenetur quis prævenire, cum ad hoc non obligetur, vel toto anno, & ſic ait teneri ad communionem anticipandam; & ratio eſt, quia præceptum de communione, ſicut & de Confeſſione, eſt ne ultra annum differatur; igitur qui prævidet ſe impeditum iri per totum annum, tenetur Communionem, ſicut & Confeſſionem anticipare; & hoc eſt, quod nos quoque nuper dicebamus, & quod probat ratio pro prima opinione adducta, & hoc modo prædictæ opiniones conciliari poſſunt.

56 Quarta difficultas eſt, an qui tempore Paſchatis communicavit in peccato mortali, præcepto Eccleſiæ ſatisfaciat; ut ſi ſumat Euchariſtiam non præmiſſa culpabiliter integra confeſſione, vel cum conſcientia peccati mortalis poſt confeſſionem perpetrati. Prima opinio negat, cujus fundamentum eſt, quia Eccleſia hanc communionem præcipit, ut Deus per eam colatur, & animus ſumentis reficiatur, at neutrum per ſacrilegam Communionem fieri poteſt, ergo &c. Ita Durand. Capreolus, Nugnus, Sylvius, Centinus ex noſtris, & quidam alii cenſentes hoc præceptum Eccleſiæ fideles obligare ad digne communicandum, adeo quod qui indigne communicant, duplicem reatum incurrant, ſcilicet commiſſionis, quia Sacramento injuriam intulerunt, & omiſſionis, quia non communicarunt, ut oporteret. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, eum qui ſcienter, vel ignoranter in Paſchate communicavit in ſtatu peccati, ſatisfacere Eccleſiæ præcepto, itaut poſtea non obligetur iterum ad communicandum eodem anno. Fundamentum eſt, quia Eccleſia ſolum actum externum communionis præcipit, quem hic integre ponit, qua ratione ſupra dicebamus etiam per actum prava intentione infectum præcepto audiendi Miſſam ſatisfieri poſſe, dummodo adſit ſufficiens attentio exterior ſuperius explicata, & hoc conſonat etiam doctrinæ Scoti 4. d. 4. q. 5. in fin. lit. G. ubi habet hæc formalia verba, quod actualiter peccans mortaliter in alio, ſive in illo actu, poteſt implere præceptum affirmativum etiam in illo actu; ergo ſic pariter in propoſito, qui ſuſcipit Euchariſtiæ Sacramentum, etiamſi indigne ſumat, præceptum communicandi adimplet, etiamſi alias per ſacrilegium ſumptione Euchariſtiæ mortaliter peccet. Confirm. quia præcepta non obligant ad finem, ſed ad ſubſtantiam præcepti, unde dici ſolet, quod finis præcepti non cadit ſub præcepto; ergo licet Eccleſia in hoc præcepto intendat, quod fideles effectum percipiant hujus Sacramenti, id tamen, quod præcipit, ſolum eſt, quod Sacramentum percipiatur; ergo qui revera hoc ſuſcipit Sacramentum, re vera præcepto Eccleſiæ ſatisfacit; unde ſicut præceptum ſuſcipiendi confirmationem vel ordinem, vel contrahendi matrimonium obſervaretur ab eo, qui indigne ea Sacramenta ſuſciperet, ut ait Doctor loc. cit. & ſicut ſatisfacit præcepto audiendi Miſſam, qui eam ex malo fine, & peccaminoſe audit, ut modo dicebamus; ita pariter in propoſito diſcurrendum eſt de præcepto annuæ Communionis, quia hoc præceptum eſt de Communione Sacramentali, & valida, non autem de fructuoſa, & licet Eccleſia in hoc præcepto etiam fructum ſpiritualem intendat, non tamen præcipit, ut dictum eſt. Ita Suarez, Vaſquez, Coninchius, Henriquez, Corduba, Soto, Lopez, Fagundez, Card. de Lugo, Gavatius, & Aretinus ex noſtris, Bonac. & alii paſſim.

57 Ad fundamentum primæ ſententiæ negatur conſequentia, quia Eccleſia actum tantum externum communionis præcipit, non enim poteſt, vel non ſolet præcipere, niſi actus externos, quos tantum cognoſcere, & judicare poteſt; nec refert, quod eum præcipiat ut Deus colatur, & anima reficiatur, quia finis præcepti non cadit ſub præcepto, ut dictum eſt, quando actus præceptus poteſt integre poni ſine illo, ut contingit in caſu propoſito; tum quia cultus Dei externus in tali communione ſecundum ſpeciem ſuam integre ſervetur. Dices, Eccleſia præcipit ſemel in anno Euchariſtiam *reverenter* ſuſcipere, ut dicitur in cap. cit. *Omnis utriuſque ſexus*, qui autem indigne ſuſcipit, non accedit reverenter, quia hæc particula internam animi diſpoſitionem importat; ergo non ſatisfacit præcepto. Reſp. illo verbo *reverenter* præcipi ſolum ab Eccleſia reverentiam externam, quatenus vero ſignificat quoque reverentiam internam non tam præcipi, quam inſtrui, quid jure naturæ fieri debeat; & quidem ſi Eccleſia etiam internam reverentiam præcipere intenderet, minime congrueret pœna arcendi ab Eccleſia tranſgreſſores, quam ibi imponit, non enim poſſent Prælati eam exequi contra ſic indigne communicantes, cum talem indignitatem dignoſcere nequeant. Dices tandem, debet probare ſeipſum accedens ad Euchariſtiam juxta dictum Apoſtol. *probet autem ſeipſum homo*; ergo quia eam ſumit indigne, & in peccato mortali, huic præcepto ſatisfecere non videtur. Reſpondeo per hoc probari tantum illum, qui cum peccato mortali in Paſchate Euchariſtiam ſumit, peccare contra præceptum divinum, quo præſcribitur, ut Euchariſtia non ſumatur indigne, non vero contra Eccleſiaſticum, quo Euchariſtiæ ſumptio ad tale tempus determinatur. Unde Amic. loc. cit. has quoque opiniones conciliare conatur per præfatam diſtinctionem de duplici præcepto Euchariſtiæ Eccleſiaſtico, & divino; nam per Eccleſiaſticum præcipitur tempore Paſchatis actualis Euchariſtiæ ſumptio quoad ſubſtantiam tantum, & hæc Sacramentalis manducatio ſervatur quoad ſubſtantiam per voluntariam dumtaxat ſuſceptionem hujus Sacramenti; per præceptum vero divinum præſcribitur etiam quoad modum, ut ſcilicet, non ſumatur indigne, præcipitur enim a Chriſto Euchariſtiæ ſumptio ut medium ad conſervandam vitam animæ ſpiritualem Jo. 6. *Caro mea vere eſt cibus, qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, unde non ſolum externam, ſed etiam internam, & condignam præcipit hujus Sacramenti manducationem; atque ita concludit præfatus Auctor ſecundam opinionem veram eſſe loquendo de præcepto Eccleſiaſtico tantum, primam vero loquendo etiam de divino.

58 Quinta difficultas eſt, an ad impletionem hujus præcepti requiratur, ut Euchariſtia in propria Parochia ſumatur. Affirmative reſpondent DD. communiter, hoc etiam expreſſe deducitur ex c. cit. *Omnes utriuſque ſexus*, ubi ab Eccleſia præſcribitur, ut fideles omnes ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis communionem ſumant a proprio Sacerdote, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, ad Paſtorem enim ſpectat paſcere oves ſuas, nec eo invito poteſt alius licite mittere falcem in meſſem alienam; quare qui in Paſchate extra propriam parochiam communicavit abſque ſui paſtoris conſenſu, præcepto Eccleſiaſtico ſatisfeciſſe non cenſetur, etiamſi communicaverit in Eccleſiis Religioſorum facultatem habentium adminiſtrandi Euchariſtiam, ut Bonacina advertit diſp. 4. cit. q. 7. punct. 2. cum enim privilegium ſit in odium juris, ſtricte explicandum eſt, ſalvo ſcilicet jure Parochi, cui Summus Pontifex derogare non præſumitur, niſi de contraria ejuſmodi intentione expreſſe conſtet. Ita etiam Navarrus, Azorius, Henriquez, Reginaldus, & alii paſſim. Peregrinis autem, & vagis poſſunt Regulares dare communionem Paſchalem, quia nullam Parochiam habent, in qua ſatisfacere teneantur, in quo conveniunt communiter DD. quos congerit, & ſequitur Diana t. 2. ar. 2. de dubiis Regularium reſol. 12. Sacerdotes etiam præcepto communionis ſatisfaciunt quovis in loco celebrent tempore Paſchatis, præceptum enim communicandi in propria Parochia ex recepta conſuetudine ad eos ſolum extendi videtur, qui Euchariſtiam ab aliis ſumunt, non vero ad Sacerdotes; Laici etiam Religioſis inſervientes, ac in eorum Monaſteriis degentes, aliiſque locis a Parochorum cura exemptis videntur licite poſſe communionem etiam tempore Paſchatis ſumere iis locis, in quibus degunt ſicut enim inconſultis Parochis ibi ſepeliri poſſunt, ita etiam ibi Sacramenta ſumere poſſe videntur, ut notat Bonac. loc. cit.

cenſetur enim a Parochiis exempti; omnes vero alii tenentur in propria Parochia Euchariſtiam ſumere, ut annuæ Communionis præcepto ſatisfaciant, quia conceſſa etiam facultate eligendi Confeſſarium in eo tempore, non intelligitur data facultas eligendi Miniſtrum Euchariſtiæ, ut notat Suar. diſp. 72. de Sacramento Euchariſtiæ ſect. ..

59 Poſtremo quæri ſolet, quæ perſonæ hoc præcepto adſtringantur. Cujus quæſiti reſolutio patet ex dictis in principio hujus articuli, conſtat enim ſtultos hac lege non teneri, neque pueros ante uſum rationis; quando autem pueri, vel puellæ, poſtquam ad uſum rationis pervenerunt, hac lege teneantur, cum non poſſit in hoc certa regula præſcribi, ſiquidem aliquibus citius, aliis autem tardius advenire ſoleat rationis uſus, omnes in eo convenire videntur hoc non tam ex eorum ætate ſpectandum eſſe, quam ingenii maturitate, & perfecta circa res fidei inſtructione, quare ut obſervat Coninch. qu. 80. art. 11. dub. 4. etſi ſtatim, ac ſunt doli capaces, ac peccarunt mortaliter, obligentur etiam lege confeſſionis, conſuetudo tamen Eccleſiæ in Concilio Lateranenſi fundata habetur, ut non ſtatim ad communionem admittantur, ſed expectent donec circa hoc myſterium ſint ſufficienter inſtructi, quod in illo primo uſu rationis ſufficienter capere non poſſunt, ut debitam ei reverentiam exhibeant, & ideo hoc relinquitur prudentum arbitrio, præcipue tamen parentum, & confeſſariorum, cum ipſorum curæ, ac regimini ſint ſubjecti. Eſt tamen aliqua diſſenſio inter DD. ut Caſpenſis advertit diſp. p. cit. ſect. 7. an ejuſmodi pueris, qui peccare poſſunt, nec adhuc Euchariſtiam ſumpſerunt, danda ſit pro viatico in mortis articulo. Negant Vaſquez, Hurtadus, & alii ob rationem allatam; quia ſcilicet pueris prius advenit tempus obligationis præcepti confeſſionis, quam Euchariſtiæ etiam pro articulo mortis ſumendæ, quia nimirum major diſcretio requiritur, ut quis ad communionem teneatur, quam ad Confeſſionem, ad hoc enim ſufficit, ut inter bonum, & malum diſcernere ſciat; ad illud vero requiritur, quod etiam inter cibum ſpiritualem, & corporalem, ac inter panem Cœleſtem, & communem perfecte diſcernat, & ſic contingere poteſt, ut puer confiteri quidem teneatur in articulo mortis, non tamen communicare. Alii tamen probabilius affirmant, ut Suarez, diſp. 70. ſect. 1. Caſpenſ. loc. cit. & plures alii, quorum ratio eſt, quia articulus mortis eſt tempus divino præcepto præſcriptum habentibus diſcretionis annos ad Euchariſtiam ſumendam. Eccleſia vero ſuo præcepto ſolum determinavit tempus ſuſcipiendi Euchariſtiam extra mortis articulum, quod ex divino præcepto indeterminatum erat; quamvis ergo Eccleſia quoad annuam communionem pueros omnes non incluſerit, ſed cum latitudine parentum arbitrio, & confeſſarii quorum regimini, & curæ ſunt ſubjecti; tamen quoad articulum mortis illa latitudo non eſt admittenda, quia cum articulus mortis ex divino præcepto non ſit determinatus, omnino relictus fuit in ſuo robore etiam reſpectu puerorum annos diſcretionis habentium.

ARTICULUS SECUNDUS.

De quinto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet ſolvendi decimas.

60 ULtimum Eccleſiæ præceptum eſt de ſolutione decimarum, de quo fuſe agit Aſteſanus noſter lib. 7. tit. 35. per plures articulos, quod præceptum habetur c. *Tua nobis*, de Decimis, & aliis Canonibus, quæ ex veteri teſtamento originem duxerunt, ut Aſteſanus notat loc. c. & Toletus l. 6. c. 20. etenim Levit. 13. ex duodecim tribubus, quibus totus populus Judaicus conſtabat, unam elegit Dominus ſcilicet Leviticam, ex qua ſibi miniſtros faceret, & quia hi Divino miniſterio occupati agriculturæ vacare non poterant, aliis præcepit tribubus, ut ex terræ fructibus quos colligebant, decimam partem ſinguli darent in ſuſtentationem hujus tribus, quæ in templo divino miniſterio occupata erat, & hæc quota decima dicebatur; quod præceptum cum eſſet judiciale cum veteri lege ceſſavit, quia tamen in nova quoque ſunt Miniſtri Divino cultui intenti, & applicati, Eccleſia inſtituit, ut eædem decimæ in ſuſtentationem horum Miniſtrorum ſolverentur, de quibus nunc breviter agemus, quia magis ad Canoniſtas hæc materia ſpectat, quam ad Theologos, & pauca pro Confeſſariis ſufficiunt.

61 Primo itaque nomine Decimæ intelligi debet quota bonorum, & proventuum Eccleſiæ miniſtris debita in ipſorum ſubſidium, & ſuſtentationem, ſicut enim Eccleſiæ Miniſtri nobis ſpiritualia ſubminiſtrant, ita quoque par eſt, ut nos ipſis etiam temporalia præſtemus, quibus ſuſtentari queant; unde decimarum ſolutio partim eſt de jure Divino, & partim de jure poſitivo Eccleſiaſtico; ſi enim decima conſideretur ut dicit partem aliquam non definitam ad ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ neceſſariam, debetur ipſis jure naturæ, & divino; jus enim naturæ dictat ſuſtentationem deberi Miniſtris Eccleſiæ, quia dignus eſt operarius mercede ſua, & hoc etiam dictat jus Divinum juxta illud 1. Corinth. *Qui ſpiritualia ſeminant, temporalia metant*; ſi vero conſideretur decima quantum ad quotam partem determinatam, & definitam, ſcilicet quod ſit decima, hoc modo nova lege debetur jure poſitivo Eccleſiaſtico, quia Eccleſia hanc partem taxavit, ubi in antiqua lege hoc modo conſiderata erat etiam de jure divino, quia nimirum Deus tantam partem aſſignavit eſſe contribuendam, quod quidem præceptum, cum morale non fuerit, ſed judiciale, poſt Chriſti paſſionem ceſſavit, ut patet ex dictis 4. ſent. diſp. 1. de Sacramentis in genere. Quare præceptum de ſolutione decimarum, quoad hanc partem, eſt mere Eccleſiaſticum, quia determinatio decimæ partis eſt tempore gratiæ per Eccleſiam inſtituta, ut ſcilicet non minus populus novæ legis Miniſtris ejuſdem exhibeat, quam populus veteris legis miniſtris illius temporis exhibebat. Ita Aſteſanus noſter loc. cit. quem communiter Recentiores ſequuntur, Azorius, Toletus, Bonacina, Tancredus, & alii paſſim. Addit ibid. art. 2. ex Hoſtienſi tres eſſe decimarum ſpecies, ſcilicet, perſonales, ut illæ, quæ debentur ex his, quæ proveniunt ex opera perſonali, & ſolvuntur ex fructibus quos homo ſua acquirit induſtria, ut ex negotiatione, mercatura, & aliis actibus. Quædam vero ſunt prædiales, ut illæ, quæ ex terræ fructibus proveniunt, & debentur, ut oleo frumento, & aliis hujuſmodi, quas ſolum Judæi ſolvebant. Aliæ tandem ſunt mixtæ, quæ, ſcilicet, partim ex prædiis proveniunt, & partim ex hominis induſtria, ut ſunt animalium fœtus, qui partim ex paſcuis, partim ex animalibus proveniunt interveniente hominis induſtria in illis alendis, & cuſtodiendis, & hæ ſunt decimæ, quæ in lege nova ſolvuntur, licet non omnes in omnibus locis, & ita etiam diſcurrunt Auctores ſupracitati de decimarum ſpeciebus.

60 Secundo conveniunt Doctores teneri fideles, ſub peccato mortali, decimas ſolvere Clericis in populi utilitatem laborantibus, ubi tamen eſt conſuetudo ſolvendi; ubi enim non eſt conſuetudo ſolvendi, ſolvere non tenentur, dummodo Parochus ſuam habeat ſuſtentationem, alias Parochiani ipſum alere tenentur, ubi autem eſt conſuetudo ſolvendi, illas ſolvere tenentur, etiamſi Clerici divites ſint, vel improbi, quia decima Clericis non debetur ob ipſorum inopiam, vel paupertatem, ſed ob miniſterium, & laborem, quem in populi utilitatem impendunt, quod ſi non facerent, non poſſent licite decimas percipere, ſive pauperes eſſent, ſive divites; quare non ſolventes decimas peccant contra juſtitiam, quia faciunt contra jus, quod Clerici habent ad illas exigendas, & conſequenter tenentur ad reſtitutionem, niſi decimas ſolvant, dum petuntur juxta locorum conſuetudinem. Notant inſuper Doctores ex c. cit. *Tua nobis*, de Decimis, in ſolvendis decimis prædialibus non eſſe detrahendas expenſas factas in colendis agris, vel fructibus colligendis, aut in meliorandis prædiis, vel domibus, neque detrahendum eſſe ſeminis æſtimationem, aut tributum, vel cenſum, qui alteri ſolvitur; ſed ante omnia ſolvendas eſſe decimas ex omnibus fructibus, antequam expenſæ deducantur, vel tributa, aut alia debita; & ratio aſſignatur c. cit. quia decimæ ſolvuntur in recognitionem dominii univerſalis Dei, quod cum omnia dominia, & jura excedat, & ad omnes fructus ſe extendat, æquum eſt, ut in recognitionem dicti dominii ante omnia debita decimæ ſolvantur. Eſt tamen Doctores inter aliqua diſſenſio, an fideles teneantur propriis expenſis decimam prædialem in horrea Clericorum deferre, & quamvis aliqui id affirment, communior tamen, & probabilior opinio aſſerit per ſe loquendo fideles ad id non teneri, quia jus hoc non præcipit, notanter autem dicitur per ſe loquendo, quia ſi legitima conſuetudine alicubi uſus hic ſit introductus, ut Laici in horrea Clericorum decimam deferant, ſervanda erit conſuetudo. Ita Bonac. diſp. ult. cit. quæſt. 5. punct. 5. in fine plures alios citans, quæ omnia docuit antea Aſteſanus noſter loc. cit. art. 5. ubi tractat quibus dari debeant, & a quibus recipi poſſint decimæ, & docet cum quibuſdam antiquis Doctoribus, & Canoniſtis, quod Clerici, qui ſufficientes habent, unde poſſint vivere ſecundum ſtatum perſonæ, poſſunt decimas recipere, ut procurатores in neceſſitatem pauperum, & utilitatem Eccleſiæ, non autem in uſus proprios, vel malos convertendos, imo ſi in uſus proprios converterent, ſubdit ſacrilegium committere, ſi vero in malos, judicium incurrere, quod probat ex D. Auguſt. ad Bonifacium.

63 Tertio conveniunt DD. neminem non baptizatum teneri per ſe ad ſolvendas decimas perſonales, aut prædiales, ſive ſit Judæus, ſive Infidelis, ſive Catecumenus, quia iſti de manu Sacerdotum Sacramenta non recipiunt, quæ eſt ratio obligationis decimarum, ut conſtat ex c. *Tranſmiſſa* de Decimis, tum etiam quia præcepta Eccleſiaſtica ſolos baptizatos obligant, qui ei ſubditi ſunt. Nec obſtat, quod cap. de *Terris* de Decimis dicatur Judæos etiam teneri ad decimarum ſolutionem, id enim intelligendum non eſt ex vi juris decimarum, ſed ex eo, quia illa prædia, quæ poſſident, onus reale habebant, & obligationi decimarum obnoxia erant ex Gloſſ. in d. c. *De terris*, ut notat Tancred. de Relig. lib. 2. de Decimis q. 9. quia prædia tranſeunt cum onere, & decima ſolvenda eſt illi Eccleſiæ, cui prædia ſunt ſubjecta, ut decernitur cap. 4. de Uſuris; qua ratione etiam ipſi Clerici, Parochi, & Epiſcopi decimas ſolvere tenentur ex bonis, ex quibus decimæ antea ſolvebantur, nam una Eccleſia non amittit jus decimæ ſibi debitæ, licet prædia ad perſonam Eccleſiaſticam devolvantur, quia ſemper cum onere tranſeunt, ut notat Bonac. diſp. cit. q. 5. punct. 3. cum Leſſio, Reginaldo, Tuſco, Moneta, Suar. & aliis, non ergo infideles per ſe loquendo tenen-

Digitized by Google

tenentur ad decimas ſolvendas, & quamvis Eccleſiæ ab infidelibus aliquod tributum exigere poſſet ob expenſas in delegandis fidei prædicatoribus in partibus infidelium; tamen hoc imponere non ſolet etiam infidelibus ſibi temporaliter ſubditis. Regula itaque generalis eſt ſolos fideles ad ſolutionem decimarum teneri, & omnes baptizatos ad illas obligari eo hoc ipſo, quod de manu Sacerdotis, cui ſubjecti ſunt, Sacramenta recipere tenentur ex D. Th. 2. 2. q. 87. art. 1. & 4. inter quos computandi ſunt etiam hæretici, qui hæreſim deponere tenentur, & ſpiritualia a Sacerdotibus recipere; quod ſi hi ſint pauperes valde, itaut congruam non habeant ſuſtentationem perſonæ, & familiæ, etiam ſi tantum eſſent in gravi neceſſitate, non autem extrema, ſatis probabile eſt ad decimas ſolvendas non teneri, quia ipſa inopia pro tunc excuſat, nec Eccleſia cum tanto rigore obligare intendit; tenentur tamen decimas ſolvere, quando ad pinguiorem pervenerint fortunam, ſi vero ratione extremæ neceſſitatis decimas non ſolvunt, poſtea reſtituere non tenentur, etiamſi divites fiant, cum omnia in tali caſu ſint communia, ut patet ex doctrina in ſuperioribus tradita de Reſtit. in commune. Ita Doctores omnes ſupracitati, & ante ipſos Aſteſanus noſter loc. cit. ar. 6.

64 Quarto conveniunt etiam DD. obligationem ſolvendi decimas poſſe privilegio Summi Pontificis condonari, & auferri, quatenus decimæ dicunt quotam fructuum, ideſt determinatam partem, non autem quatenus dicunt eam partem, quæ ad ministrorum Eccleſiæ ſuſtentationem neceſſaria eſt, niſi aliunde proviſum ſit de neceſſariis ad illorum ſuſtentationem. Ratio deducitur ex dictis, quia obligatio ſolvendi decimas, ut dicunt quotam fructuum, ideſt determinatam partem, eſt inducta jure Eccleſiaſtico, & ideo auctoritate Pontificia auferri poteſt, res enim per quas cauſa naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ut ajunt Juriſtæ; quatenus vero dicunt eam partem, quæ ad Miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem neceſſaria eſt, auctoritate Papæ auferri non poteſt, niſi eis aliunde de neceſſariis proviſum ſit, quia decima hoc modo conſiderata debetur jure Divino, & naturæ, in quo Pontifex diſpenſare non poteſt. Ita Sylveſter, Suarez, Reginaldus, Rebuffus, Azorius, Vaſquez, Molfeſius, & Moneta, apud Bonacinam diſp. cit. q. 5. p. 5. & ante ipſos Aſteſanus noſter loc. cit. ar. 2. cum Riccardo 4. diſt. 19. q. 2. ar. 7. Et eadem ratione aſſerunt præfati Doctores per conſuetudinem etiam, & præſcriptionem poſſe pariter auferri obligationem ſolvendi decimas, quatenus decima dicit quotam fructuum, ideſt, certam partem illorum, quia ſi conſideretur, quatenus dicit partem fructuum ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ neceſſariam, obligatio ſolvendæ hujuſmodi decimæ per conſuetudinem abrogari non poteſt, quia hujuſmodi decimæ debentur jure naturæ, ut ſupra dictum eſt, ac divino; conſuetudo autem legem naturalem, vel divinam abrogare non poteſt. Hoc autem intereſt inter conſuetudinem, & præſcriptionem, ut Bonacina advertit loc. cit. quod ad conſuetudinem introducendam conſenſus communitatis requiritur, ad præſcriptionem vero ſufficit factum perſonæ particularis, unde conſuetudo dicitur quid juris, præſcriptio quid facti, & ſicut per conſuetudinem acquiritur jus communitati, ita præſcriptione acquiritur jus privatis perſonis; deinde quia ad præſcriptionem requiritur bona fides, vel titulus, ad conſuetudinem vero minime, & hæc de Decimis dicta ſufficiant, de quibus alia plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum loc. cit.

DISPUTATIO XIII.

DE CENSURIS ALIISQUE POENIS ECCLESIASTICIS.

1 ECCLESIA pro recto animarum regimine non ſolum quædam præcepta tulit ad earum ſalutem valde utilia, & neceſſaria, ſed ad deterrendos homines a peccatis pœnas etiam quaſdam delinquentibus impoſuit, quæ Cenſuræ appellantur; quod quidem nomen ex veteri Romanorum jure deſumptum eſt, ab Eccleſia uſurpatum ad pœnam ſpiritualem ſignificandam, per quam homo baptizatus delinquens, ac contumax bonorum quorumdam ſpiritualium uſu privatur auctoritate ipſius Eccleſiæ, ut magis ex dicendis conſtabit; poſtquam igitur diſputatione præcedenti de præceptis Eccleſiæ tractavimus, in præſenti de pœnis ſpiritualibus ab ea delinquentibus impoſitis agendum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in Communi.

2 IN hac diſputatione de Cenſuris Eccleſiaſticis prius de illis agemus in communi ad earum naturam, & eſſentiam explicandam, quia ſecundum Ariſt. præceptum 1. Phyſicorum communia ſunt particularibus præmittenda; & cum plurima ſint, & varia, quæ de Cenſuris in genere a Theologis explicantur, nos ad prolixitatem evitandam ea ſeligemus, quæ pro ratione noſtri inſtituti magis neceſſaria ſunt, & utilia, & juxta ſubtiliſſimi Doctoris noſtri mentem dilucide explicabimus, ut omnia ad hanc materiam ſpectantia compendio quidem, ſed abſque diſpendio comprehendamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica.

3 PRimo quoad primam quæſiti partem, ut a nomine ipſo exordiamur, cenſura primo ſumi ſolet generaliter loquendo pro omni judicio de aliqua re, quo notantur illa, quæ in ea re laudari poſſunt, vel vituperari, quo pacto librorum recenſores, & correctores ſolent cenſores appellari. Secundo quia apud Romanos conſtituti erant Cenſores, quorum munus erat de populi moribus indagare, & indignos honoribus ſua ſententia repellere, ſumitur cenſura ſpecialiter pro judicio, ſeu ſententia correctiva, aut pro pœna ipſa per eam ſententiam impoſita, ex quo cenſuræ vocabulum ab Eccleſia uſurpatum eſt, ut docet Navarrus cap. 27. Tertio itaque ſumitur cenſura pro pœna correctiva, ſeu medicinali impoſita juriſdictione Eccleſiaſtica ad correctionem populi Chriſtiani, quo ſenſu de ea hic loquimur, & communiter a Doctoribus definiri ſolet, quod eſt *pœna ſpiritualis, & medicinalis pro culpa inflicta, privans uſu aliquorum ſpiritualium bonorum per Eccleſiæ poteſtatem impoſita, ut fidelis baptizatus a contumacia diſcedat*: dicitur *pœna* quia infligitur ob culpam, & in ejus punitionem; dicitur *ſpiritualis*, ad excludendas pœnas corporales, & civiles, quibus malefactores a Judicibus ſæcularibus puniri ſolent; dicitur *medicinalis*, quia ut habetur cap. 1. de ſent. excomm. in 6. inflictione cenſuræ contumax medicinaliter punitur ejus emendationem, & correctionem intendendo, itaut hac poſita cenſura ex ſui inſtitutione exigat auferri. Dicitur *privans uſu aliquorum ſpiritualium bonorum*, ideſt ſpiritualium actionum, quia non privat bonis ſpiritualibus habitualibus, ſive permanentibus, v.g. charactere, poteſtate ordinis, fide, ſpe, charitate, &c. ſed tantum quibuſdam externis, & publicis actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, ut ſunt ſacrificium, adminiſtratio, & ſuſceptio Sacramentorum, indulgentiæ, publica Eccleſiæ ſuffragia, &c. cum enim Eccleſia ſit horum bonorum diſpenſatrix, non autem illorum, bene poteſt iſtis privare, non autem illis. Quod ſi etiam aliquando bonis temporalibus, & corporalibus privat per excommunicationem, ut convictu, & conſortio humano, id facit ſecundario, & indirecte, & inquantum conducunt ad bona ſpiritualia, & ſupernaturalia. Dicitur *per Eccleſiæ poteſtatem impoſita*, quia hæc poteſtas ferendi cenſuras in ſola Eccleſia reſidet, vel in eis, quibus ab Eccleſia committitur, ut ex dicendis conſtabit. Dicitur denique *ut fidelis baptizatus a contumacia diſcedat*, quia hic eſt finis Eccleſiæ in ferenda cenſura, & nondum baptizati non ſunt Eccleſiaſticæ juriſdictionis, ſicque contra eos cenſura ferri nequit. Dicitur etiam eſſe pœna pro culpa inflicta, quia non imponitur cenſura, nec incurritur, niſi ratione criminis, & non niſi propter culpam ac etiam gravem juſte imponi poteſt, ut deducitur ex cap. *Nullus* 15. q. 3. & cap. *Sacro* de ſent. excommun.

4 Secundo, hæc autem cenſura, de qua hic eſt ſermo, dicitur Eccleſiaſtica, quia in ſola Eccleſia Dei reſidet poteſtas ferendi cenſuras; quamvis enim hæretici nonnulli hanc poteſtatem Eccleſiæ negaverint, & præſertim ferendi excommunicationem, quia excommunicatio, & quæcumque alia cenſura in privatione bonorum ſpiritualium conſiſtat, quibus a nulla creatura poteſt homo privari, niſi a ſeipſo; fide tamen ſancitum eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. & 15. in Eccleſia Dei eſſe poteſtatem ferendi cenſuras, ut conſtat ex uſu, & praxi Eccleſiæ, quæ a temporibus Apoſtolorum cenſuras tulit, & præſertim excommunicationem, ut patet ex Canonibus Apoſtolorum, & ex Conciliis generalibus, & ex innumeris Pontificum decretis, quam veri-

tatem D. Th. 3. p. q. 1. art. 2. D. Bonav. 4. diſt. 18. q. 3. Scotus diſt. 19. §. *de Quinto*, ex verbis Chriſti deducunt Matth. 18. dicentis Petro: *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. & ſequitur. *Si non audierit dic Eccleſiæ; ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus*, & concludit: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram*; quæ verba, ut explicent præfati DD. intelligenda ſunt, non de auctoritate ligandi, atque ſolvendi in foro interiori, ſive pœnitentiali, ſed de auctoritate ligandi, atque ſolvendi in foro publico, & judiciali, ut etiam declaravit Innoc. III. in c. *Solita*, de major. & obedientia, & ratio eſt, quia Eccleſia habuit a Chriſto Domino auctoritatem gubernandi fideles, quando dixit Petro, Joan. 21. *Paſce oves meas*, & corrigendi delicta publica illorum verbis admonendo, & per cenſuras coercendo in foro exteriori, ſi opus erit; ac proinde in eodem foro privandi baptizatos ipſi rebelles, & inobedientes bonis ſpiritualibus, quæ ipſius diſpoſitioni, & adminiſtrationi ſubſunt, ut ſunt ſuffragia Eccleſiæ communia, uſus ordinum, & beneficiorum, & commercium cum aliis baptizatis, quæ ſunt membra Eccleſiæ, quamvis ſolus Deus bonis ſpiritualibus mere internis privare poſſit, ut ſunt gratia, virtutes, & dona, & homo poſſit ſua tantum culpa illis a Deo privari. Hæc autem eſt poteſtas ligandi, atque ſolvendi in foro exteriori, & judiciali; unde ut notat Scot. l. c. poteſtas ligandi, & ſolvendi in foro interiori clavis dicitur, quia Cœlum aperit, vel claudit, & poteſtatem Ordinis neceſſario comitatur; poteſtas vero ligandi, & ſolvendi in foro exteriori, & judiciali dicitur proprie gladius, quia Eccleſia per cenſuræ ſententiam ſubditos coercet, & non comitatur neceſſario poteſtatem ordinis; notanter autem dicitur *proprie*, quia etiam hæc poteſtas latius loquendo Clavis dici poteſt, quatenus per cenſuram indignis clauditur Eccleſia, ideſt communio fidelium per excommunicationem, & aperitur per abſolutionem ab ea, ſeu per reconciliationem.

5 Tertio præterea advertit Scotus ibidem loco citato, hanc poteſtatem tribus vicibus Paulum exercuiſſe, prima vice 1. Corinth. 5. deinde 1. ad Timoth. 1. & tandem ad Galatas 1. nam præfatis in locis aliquos homines peſſimos Satanæ tradidit, tradere autem Satanæ in Scriptura Evangelica idem eſt, quod excommunicare; & plures Patres referunt, quod cum ab Apoſtolo aliquis Satanæ tradebatur, ſtatim Dæmon poteſtatem eos vexandi habebat, & hoc conveniens fuiſſe in primitiva Eccleſia, & propter terrorem Chriſtianorum, & propter excellentiam Apoſtolorum; nunc autem tradere Satanæ eſt aliquem privare Eccleſiæ Sacramentis, ac ejus ſuffragiis, quibus contra Diaboli inſidias munimur; & plane hanc quoque poteſtatem ligandi, atque ſolvendi etiam in foro exteriori, & judiciali eſſe in Eccleſia Dei, ipſamet ratio dictat, quia in omni Republica bene ordinata præter poteſtatem directivam per leges, & præcepta, poteſtas etiam juriſdictionis coerciva eſſe debet, rebelles, & inobedientes coercens, ut ſcilicet puniantur, & corrigantur; ergo etiam in Eccleſia Dei, & Republica Chriſtiana talis poteſtas eſſe debet, coercandi ſuos ſubditos, & rebelles per pœnas Eccleſiaſticas correctivas, privando eos uſu miniſterii Eccleſiaſtici, vel Sacramentorum, vel communicationis in fructu ſacrificiorum, orationum, & aliorum bonorum operum, quæ diſpoſitioni ipſius Eccleſiæ ſubjacent, & hoc tum propter commune bonum ejuſdem Eccleſiæ, tum propter proprium ipſorum fidelium, ut propter cenſurarum metum a patrandis peccatis retrahantur. Tandem hæc poteſtas ferendi cenſuras Eccleſiaſticas, ſive in particulari excommunicationem, eſt de jure divino, quia immediate hæc poteſtas a Chriſto eſt Eccleſiæ collata, ut ex allatis teſtimoniis conſtat, & ideo in extrav. *Unam ſanctam*, de major. & obedient. hujuſmodi poteſtas *divina* appellatur, quia ore divino Petro conceſſa fuit, ejuſque ſucceſſoribus, & ideo Chryſ. hom. 4. ad Hebr. & refertur 11. q. 3. c. 31. dicebat: *Nemo contemnat vincula Eccleſiæ, non enim eſt homo, qui ligat, ſed Chriſtus, qui hanc poteſtatem dedit*; quamvis autem poteſtas ferendi cenſuras Eccleſiæ immediate a Chriſto collata fuerit, ut conſtat ex dictis, cenſurarum tamen inſtitutio non fuit immediate facta a Chriſto, ſed ab Eccleſia tantum, quæ pro arbitrio ſuo eas inſtituit, & ordinavit; unde licet poteſtas ferendi excommunicationem, vel quamcumque aliam Eccleſiaſticam cenſuram, ſit de jure divino, inſtitutio tamen cenſurarum eſt de jure humano Eccleſiaſtico, ut docent Doctores communiter, quia Chriſtus id ſuæ Eccleſiæ reliquit, quæ cenſuras, ut nunc ſunt, inſtituit, & eas fert pro ſuo arbitrio, quando expedit pro bono fidelium regimine. Ita etiam de poteſtate ferendi cenſuras diſcurrunt Suar. Henriquez, Avila, Soto, Ugolinus, Vaſquez, Valentia, Coninchius, Filliucius, Hurtadus, Bonac. & Blundus ex noſtris diſp. 3. de cenſuris art. 1. & alii recentiores paſſim.

6 Quarto quoad aliam quæſiti partem conveniunt Doctores triplicem eſſe cenſuram, ſeu eſſentialiter in tres præcipuas ſpecies dividi, ſcilicet in excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, loquendo de cenſura Eccleſiaſtica proprie dicta; & probatur ex Innocentio Tertio in cap. *Quærenti* de verbor. ſignificat. ubi habentur hæc verba: *Quærenti quid per cenſuram Eccleſiaſticam intelligi debeat, cum hujuſmodi clauſulam in litteris noſtris apponimus, reſpondemus, quod per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententia valeat intelligi*. Docet ergo Pontifex tres iſtas eſſe ſpecies cenſuræ Eccleſiaſticæ proprie dictæ, & quidem rationabiliter, quia cuilibet convenit definitio cenſuræ in communi jam traditæ; cuilibet enim convenit, quod ſit pœna medicinalis modo jam explicato, bono ſpirituali privans; & quælibet eſt cenſura diſtincta ab alia, quia quælibet privat diverſis, & diſtinctis bonis, & diverſimode, ut infra ſuis locis patebit de ſingulis diſcurrendo. Eſt tamen difficultas, an præter has tres cenſuræ ſpecies ſint aliæ, & quidem Sotus, Medina, Bannes, & alii Thomiſtæ affirmant, quorum fundamentum eſt, quia cenſura eſt pœna ſpiritualis privans hominem baptizatum uſu aliquorum ſpiritualium; ſed hoc non ſolum convenit excommunicationi, ſuſpenſioni, & interdicto, ſed etiam ceſſationi a divinis, irregularitati, degradationi, & depoſitioni; ergo ſignum eſt has etiam eſſe cenſuras proprie dictas, & conſequenter ſpecies cenſuræ plures eſſe tribus jam enumeratis. Verum oppoſitum expreſſe deducitur ex c. cit. dum enim Pontifex interrogatus, quid per cenſuram Eccleſiaſticam in litteris Pontificiis intelligi debeat, reſpondet intelligi excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, eo ipſo quod alias non enumerat, ſentit tantum eſſe tres illas, & non eſſe plures, alias reſponſio Pontificis diminuta eſſet, & quæſtionem indeciſam reliquiſſet, ſi adhuc aliæ ſpecies extarent; cum ergo prædicta Pontificis reſponſio ſit doctrinalis pro tota Eccleſia, dicendum eſt tres tantum eſſe ſpecies cenſuræ proprie dictæ ab eo enumeratas, & non eſſe plures; quicquid ſit ſumendo nomen cenſuræ communiter, & in ampla ſignificatione, nimirum pro quacumque pœna canonica ratione alicujus criminis inflicta, & ſic etiam ſentit ex noſtris Aſteſ. l. 7. tit. 1. ab initio, ubi ait nomine cenſuræ Eccleſiaſticæ intelligendam eſſe ſententiam excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis ex c. cit. *Quærenti* de verborum ſignificatione. Tandem in ipſomet jure in c. 1. &c. *Statutum* de ſent. excommunicat. in 6. harum trium cenſurarum fit tantum mentio, & nomine cenſuræ numquam aliam pœnam jus intelligit.

7 Ad rationem in oppoſitum neganda eſt minor, quia cenſura directe fertur in pœnam delinquentis, ceſſatio vero a divinis non magis reſpicit delinquentem, quam innocentem, cum tempore ceſſationis æqualiter omnibus officia ceſſent, unde non tam eſt pœna privans hominem uſu aliquorum ſpiritualium, quam ſimplex quædam prohibitio. Rurſus quia cenſuræ dicuntur pœnæ medicinales, quia primario feruntur propter correctionem, & emendationem ejus, qui cenſura ligatur, & per modum vinculi, quod poſita emendatione facile ſolvitur; hoc autem non convenit depoſitioni, degradationi, & irregularitati propter delictum, quæ ex ſe ſunt pœnæ perpetuæ, unde depoſitio, & degradatio vinculum indiſſolubile appellatur; cenſura vero vinculum diſſolubile. Item quia cenſuræ non tollunt proprie ullam poteſtatem ſpiritualem, ſed eam quodammodo ligant, at irregularitas, depoſitio, & degradatio, quantum in ſe eſt, tollens ipſam poteſtatem ſpiritualem, idque in perpetuum ſine ſpe recuperationis, unde etiam pœnæ priores per abſolutionem rei tolluntur, poſteriores vero per ſolam legis diſpenſationem, ſeu relaxationem, quæ ex vi ſua exigit, ut tales pœnæ ſint perpetuæ. Tum tandem quia in privilegiis Pontificum datur primo generatim facultas abſolvendi ab omnibus cenſuris, & deinde datur ſpeciatim facultas diſpenſandi in irregularitate ex delicto contracta, ſignum evidens eam ſub nomine cenſurarum non comprehendi, quæ omnia patent, tum ex cap. 1. de ſent. excommunic. in 6. tum ex Bullis Pontificum, quibus ejuſmodi facultates conceduntur; ex qua doctrina patet, quod non omnis pœna Eccleſiaſtica eſt cenſura, licet omnis cenſura ſit pœna Eccleſiaſtica, & quod cenſura ſe habet ad pœnas Eccleſiaſticas, ſicut minus commune ad communius. Ita Sayrus, Navarrus, Avila, Henriquez, Suarez, Coninchius, Caſpenſis, Hurtad. Faber, & Blundus ex noſtris, & alii paſſim.

8 Quinto tandem præter diviſionem eſſentialem cenſuræ jam aſſignatam, dividitur ulterius accidentaliter in eam, quæ eſt a jure, & in eam quæ eſt ab homine. Cenſura a jure dicitur illa, quæ fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica ſtabili, ac permanente lege, & tamdiu viget, quamdiu ipſa lex, aut Canon vim ſuam obtinet; cenſura vero ab homine dicitur, quæ a Judice, vel Superiore fertur, non per modum legis, ſed per modum ſententiæ judicialis, ſeu præcepti temporalis, & tranſitorii, eſtque vel particularis, nimirum circa aliquod factum particulare, aut certas perſonas, vel generalis, quæ nulla ſingularis facti, ut perſonæ determinatione fertur, & hæc cenſura mortuo Judice ceſſat. Rurſus dividitur cenſura in eam, quæ eſt latæ ſententiæ, quam, ſcilicet, jus, aut Judex ſtatuit ipſo facto ſine alia ſententia incurrendam, atque ideo ipſo facto incurritur abſque alia Judicis ſententia, & in eam quæ non eſt latæ ſententiæ, ſed comminatoriæ, ſeu ferendæ ſententiæ, quæ proinde ante Judicis ſententiam non incurritur, pro quibus dignoſcendis conſideranda ſunt verba, quibus ſententia fertur, tunc enim dicunt Doctores eſſe latæ ſententiæ, quando in lege ponuntur iſtæ particulæ, *ipſo facto, ipſo jure, aut latæ ſententiæ*, aut ſi verba ſint præteriti, vel præſentis temporis, ut quando dicitur, qui hoc, vel illud fecerit, excommunicatur, ſuſpenditur, vel eſt excommunicatus, vel ſuſpenſus, aut volumus, vel jubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. item ſi ver-

Digitized by Google

ſi verba ſint imperativi modi, ut v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus &c. & ratio eſt, quia hæc omnia nullam aliam actionem interponunt. Eſt autem cenſura ſententiæ ferendæ ſaltem, ut plurimum, ſi verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, vel ſuſpendetur qui hoc fecerit, vel ſi verba ſint commınatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adjunctis aliud colligatur, ſi vero verba ſint ambigua, tunc judicandum eſt cenſuram non eſſe latæ ſententiæ, ſed ferendæ, juxta regulam 45. juris in 6. quod in dubio circa pœnas benignior interpretatio ſit facienda, quia odia non ſunt amplianda, ſed reſtringenda, & in mitiorem partem accipienda, & interpretanda, ut eſt commune, & vulgatum omnium Juriſperitorum, ac Theologorum axioma. Tandem dividitur quoque Cenſura in juſtam, & injuſtam, juſta dicitur quæ fertur ab eo, qui legitimam habet auctoritatem, juſtam ob cauſam, præviis tribus monitionibus, & ſervato juris ordine. Injuſta vero dicitur, cui aliqua deficit ex prædictis conditionibus, & hæc rurſus ſubdividitur in validam, & invalidam, cenſuram injuſtam, nihilominus validam eam Doctores eſſe dicunt, quæ fertur ab eo qui legitimam auctoritatem habet, ob cauſam ſufficientem, & aliqua admonitione præcedente, quamvis aliæ conditiones ſupradictæ deſint. Cenſuram vero injuſtam, ac etiam invalidam eam eſſe dicunt, in qua una ex his tribus deeſt conditionibus, nimirum, vel quia fertur a non habente legitimam auctoritatem, vel abſque ſufficienti cauſa, vel ſaltem nulla monitione præmiſſa. Ita Sylveſter, Suarez, Sayrus, Ugolinus, Filliucius, Coninchius, Bonacina, & ante omnes Aſtaſanus noſter loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qui poſſint ferre cenſuram, & quibus modis ſit ferenda.

9 JAm diximus artic. præced. cenſuras, ut nunc ſunt in Eccleſia, a ſummis Pontificibus inſtitutas fuiſſe, quia ſunt tutos quidam generales toti Eccleſiæ communes, qui proinde ab illis tantum inſtitui poſſunt, qui toti Eccleſiæ præſunt, nunc ergo quæritur, in quibus ſit, & reſideat hujuſmodi poteſtas ferendi cenſuras a ſummis Pontificibus inſtitutas, & conveniunt Doctores in illis omnibus, & ſolis hanc poteſtatem ferendi cenſuras reſidere, in quibus eſt poteſtas Eccleſiaſtica, ſive ordinaria, quæ nimirum convenit ex jure ordinario, ſcilicet ex proprio officio, & munere, vel delegata, ſeu commiſſa, quæ ſcilicet non conveniunt ex munere dicto modo conſtituto, ſed tantum ex ſpeciali conceſſione, & commiſſione, & judicis ordinarii arbitrio, ex quo deducitur duplicem eſſe poteſtatem ferendi cenſuras, unam ordinariam, quæ ex jure ordinario convenit, ſive divino, ſive humano, aliam vero delegatam, quæ ſcilicet alicui convenit ex Judicis ordinarii commiſſione, & arbitrio, hoc ſuppoſito.

10 Primo dicendum eſt poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras in Prælatis Eccleſiæ reſidere habentibus juriſdictionem in foro exteriori non impeditam, ac proinde in Summo Pontifice reſpectu omnium Chriſtianorum, & præterea in Epiſcopis, Archiepiſcopis, & Patriarchis reſpectu ſibi ſubditorum, ut ſatis conſtat ex perpetua conſuetudine totius Eccleſiæ; hæc enim poteſtas ad eorum officium ordinarium ſpectat, & requiritur, ut habetur in Trid. ſeſſ. 6. cap. 3. de Reform. & ſeſſ. 14. cap. 4. & in 6. tit. de Officio ordinarii cap. *Ad reprimendum*, & c. *cum Epiſcopus*; eamdem poteſtatem ferendi cenſuras obtinet Legatus a latere Summi Pontificis, ut habetur ex c. *Legatus* de Officio Legati in 6. eamdem quoque habet Vicarius Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, ut habetur ex cap. *Licet* de Officio Vicarii, quia Vicarius Epiſcopi unum tribunal efficit cum ipſo; reperitur etiam in Capitulo Cathedrali Sede vacante, quia Epiſcopo ſuccedit in juriſdictione Epiſcopali, ut colligitur ex c. *Unico* de majoritate in 6. & idem dicendum de Vicario ejuſdem Capituli, ut deducitur ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 16. de Reform. Eamdem quoque poteſtatem habent Cardinales in Eccleſia ſui tituli ex cap. cit. de majoritate, quia in Cardinalibus reperitur juriſdictio Epiſcopalis paritatem in ſuos Parochianos. Concilia item generalia, & Provincialia ex cap. *Grave nimis* de præbendis. Superiores etiam Religionum ex cap. *cum in Eccleſiis*, eodem titulo, ſub his autem comprehendi dicuntur, Generales, Provinciales, Superiores locales, & a fortiori Congregationes, & Capitula Religionum, quia Superiores Religionum etiam immediati ex privilegio Pontificio ordinario conſtituti ſunt Judices, & Paſtores ſuorum Religioſorum etiam in foro exteriori. Ita Doctores communiter apud Bonac. diſp. 1. de Cenſuris q. 1. punct. 2. qui etiam addunt hanc auctoritatem reperiri in multis Archidiaconis, & etiam in Archipresbyteris, & Decanis, ſive ex ſpeciali inſtitutione, & conceſſione, ſive conſuetudine vim juris ordinarii habente, & ſic etiam de poteſtate ordinaria Prælatorum Eccleſiæ ferendi cenſuras diſcurrunt Scotus 4. diſt. 19. cit. §. De quinto, & diſt. 25. q. 1. ubi loquens de Summo Pontifice inquit, quod ille per ſe, & primario eſt Miniſter in ferendo excommunicationem, cui ſubſunt, ſeu cui fideles omnes obedire tenentur, & D. Bonav. 4. diſt. 18. p. 8, q. 3. de cæteris Prælatis, quod probat, quia ſicut poteſtas in foro interiori, ſive pœnitentiali collata a Chriſto immediate Petro Summo Sacerdoti, per ipſum deſcendit in omnes Sacerdotes, ita poteſtas collata a Chriſto, immediate Petro, ut ſupremo Prælato in foro judiciali, per ipſum in omnes alios Prælatos deſcendit, idest, omnes, qui poteſtatem ordinariam habent alios judicandi in foro judiciali Eccleſiaſtico, ſicut enim habent poteſtatem ordinariam judicandi fideles ſubditos, ita etiam eos coercendi per cenſuras Eccleſiaſticas.

11 Secundo eſt aliqua difficultas de Parochis, an habeant poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras in ſuos ſubditos ſaltem pro aliquibus delictis, & quamvis Sylveſter verb. Excommunicatio, exiſtimet Parochum habere poteſtatem ferendæ excommunicationis in furto, & rapina, & ſimilibus caſibus; communis tamen opinio oppoſitum docet, ut videre eſt apud Bonacinam loc. cit. & ratio eſt, quia Parochis ex vi ſui muneris non convenit juriſdictio exterior, & nullibi conſtat hanc poteſtatem illis competere ex jure divino, aut humano, nec etiam eorum muneri, vel officio per ſe neceſſaria eſt, quia in eo ſunt ordinarii judices in foro exteriori, vel contentioſo, ſed tantum in foro interiori, ſeu pœnitentiali, quia in eo ſunt ordinarii Paſtores, & hoc etiam docuerunt D. Bonavent. l. c. q. 4. & Scotus diſt. 19. §. De quinto, ubi ait, quod Sacerdotes Parochiales, & alii conſimiles in nullo caſu excommunicare poſſunt, niſi in quo invenitur eis expreſſe conceſſum, & idem dicit Gloſſa in cap. *Nemo* 2. q. 1. ita pariter circa hoc punctum diſcurrunt Doctores communiter, & ex noſtris Blondus diſp. 3. art. 3. advertit ex Abbat. in cap. 3. de offic. ordin. n. 10. quod ſi alicubi eſt conſuetudo, ut in aliquibus caſibus poſſint Parochi excommunicare, tunc non eſt ex proprio munere parochiali, ſed ex illa conſuetudine, hæc enim interdum juriſdictionem ſecum affert ſuppoſito tacito Pontificis conſenſu; hac vero conſuetudine ſecluſa Parochus in foro contentioſo juriſdictionem non habet ex proprio officio, neque in aliqua cauſa judicium ferre poteſt, eſt etiam communior, & probabilior opinio, quod neque Parochus hanc poteſtatem habeat ex proprio officio pro aliquibus delictis, & in aliquibus caſibus determinatis, ſcilicet in furto, & rapina, niſi ex aliqua conſuetudine, vel privilegio aliquo hoc aliqui habeant, unde poteſtas excommunicandi jure ordinario ſolum ad Epiſcopos extenditur, & ad eos, qui ex ſpeciali inſtitutione, vel privilegio Epiſcopalem juriſdictionem participant, vel etiam ex conſuetudine, quo fit ut ſimplices, & communes Sacerdotes nullam talem poteſtatem habeant, ut docent D. Bonav. & Scotus loc. cit. & Faber cum ipſis diſp. 4. de Cenſuris cap. 2.

12 Tertio, loquendo de poteſtate delegata ferendi cenſuras, in illis omnibus, & ſolis reperitur, quibus delegata fuerit, vel commiſſa ab habentibus poteſtatem ordinariam, dummodo ſint capaces, quod notanter additur, quia poteſtas ferendi cenſuras, nec licite, nec valide jure ordinario delegari poteſt niſi homini viatori, & baptizato, ſiquidem Angelo, vel Beato talis poteſtas committi nequit, cum Eccleſia militans, & viſibilis per Miniſtros viſibiles gubernari debeat, & ſicut non poteſt excommunicari, niſi baptizatus, quia non baptizatus non eſt Eccleſiæ ſubditus, ita non baptizato committi non poteſt poteſtas ligandi baptizatos, ut habetur c. 1. & 3. *de Preſbytero non baptizato miniſtrante*, quia baptiſmus eſt janua Eccleſiæ Sacramentorum. Item nec licite, nec valide jure ordinario delegari poteſt niſi viro, & non fœminæ, ut deducitur ex c. *Dilecta* 12. de majoritate, & obedientia, & ex c. *de Monialibus*, de ſentent. excommunic. & ratio eſt, quia non videtur decens fœminas aſſumere ad exercendum ſpiritualia, & ad judicandum in Eccleſia, ut ait Scotus 4. diſt. 25. quæſt. 2. Rurſus nonniſi viro Clerico committi debet, ut patet ex can. *in nona* 16. quæſt. 7. unde neceſſario requiritur in eo prima Tonſura, per quam in ſtatu Clericali conſtituitur, jure enim Eccleſiaſtico ſtatutum eſt, ut ille, cui committi debet hæc poteſtas, non ſit Laicus, quamvis non requiratur ordo Sacerdotalis, aut alius ordo ſacer, quia poteſtas ferendi cenſuras ſeparabilis eſt a poteſtate clavium, quia ſpectat ad forum interiorem, ſeu pœnitentialem, & neceſſario ordinem Sacerdotalem comitatur, & hæc conditio Clericatus eſt adeo neceſſaria, ut plurimi Doctores aſſerant hominem religioſum, ſi non ſit Clericus, talis poteſtatis commiſſariæ incapacem eſſe, imo ſi habens primam Tonſuram, vel quatuor minores ſit conjugatus, eſt etiam hujus commiſſionis incapax, ut deducitur ex cap. *Sane*, de Clericis conjugatis, reputatur enim, ac ſi eſſet mere laicus, quoad hanc poteſtatem. Ita de poteſtate delegata communiter diſcurrunt Doctores ſupracitati, & præſertim Blondus noſter diſput. 3. cit. ar. 4. qui tamen addunt ex commiſſione Summi Pontificis mere Laicos, qui nec primam Tonſuram habent, poſſe ferre cenſuras, quia prima Tonſura ſolo jure poſitivo eſt ad id requiſita, in quo Papa diſpenſare poteſt; imo hac ratione dicunt Doctores aliqui, ut refert Hurtad. Tractat. de Cenſuris in communi diffic. 4. ex Papæ diſpenſatione poſſe hanc poteſtatem delegari non ſolum non Clerico, & multo melius Clerico conjugato, in quo Doctores omnes conveniunt, ſed etiam viro non baptizato, imo & fœminæ, quia nimirum mere laicus, & fœmina, & Clericus conjugatus, & non baptizatus ex ſolo jure Eccleſiaſtico, in quo Papa diſpenſare poteſt, ſunt prædictæ poteſtatis incapaces.

13 Quarto prætereà obſervant communiter Doctores, poteſtatem delegatam in hoc præſertim ab ordinaria differre, quod habens poteſtatem ordinariam poteſt eam alteri communicare, habens vero poteſtatem tantum delegatam, alteri eam committere non poteſt, ut patet ex cap. ult. De officio legati, & poteſtatem delegatam ferendi cenſuras, ſicut generaliter judicandi in foro exteriori, ita a poteſtate delegantis dependere, ut quando poteſtas delegantis deficit, vel morte, vel alia legitima de cauſa, atque deficiat, vel impediatur poteſtas delegata, unde ſi nondum cauſa inchoata committens moriatur, aut juriſdictionem amittat, vel translatione, vel excommunicatione, vel aliter, in eo cui facta eſt commiſſio, etiam poteſtas delegata ceſſat, ut conſtat ex cap. *Licet*, & ex cap. *Relatum*, & ex c. ult. de officio delegati, dicitur autem, *ſi nondum cauſa inchoata*, quia cauſe inchoata firmatur juriſdictio, nec ceſſat ob mortem delegantis, vel aliam ob cauſam, ut conſtat eo cap. cit. In hoc tamen conveniunt utraque poteſtas ferendi cenſuras, quod ſive ſit ordinaria, ſive delegata, neutra, nec licite, nec valide exerceri poteſt, neque ab excommunicato, neque a ſuſpenſo non tolerato, cum privati ſint ab Eccleſia uſu juriſdictionis, ac proinde ſua præcepta obligare non poſſunt, & conſequenter, nec ſuis cenſuris, quia cenſurarum incurſio inobedientiam ſupponit; quæ non reperitur quamvis non impleatur præceptum excommunicati, aut ſuſpenſi præſertim non tolerati, cum licitum ſit ſubditis non communicare cum illo ſaltem in actibus juriſdictionis, quibus eſt privatus; ex quo etiam ſequitur, quod Epiſcopus excommunicatus, vel ſuſpenſus non poteſt alteri committere, vel delegare excommunicandi poteſtatem, & ſi committit, factum non tenet, quia per excommunicationem, vel ſuſpenſionem poteſtas illius ordinaria ligata eſt, ac impedita; hoc autem intelligendum eſt, ſi ſit publice, ſeu manifeſte excommunicatus, ut patet ex cap. *Ad probandum*, quia ſi excommunicatio vel ſuſpenſio ſit occulta Eccleſiæ, etiamſi nota ei, qui excommunicationem fert, vel aliam cenſuram, excommunicatio valida eſt, quia Eccleſia occulte excommunicatum juriſdictione non privat, licet ipſe tali poteſtate utendo graviter peccet; & idem dicendum eſt de hæretico, & ſchiſmatico, ſi hæreſis eſt manifeſta, vel occulta, ut Blundus advertit loc. cit. art. 5. ab initio.

14 Quinto ulterius aliquæ conditiones requiruntur in ferente cenſuras, ut valide eas ferat, de quibus fuſe agit Blundus noſter diſp. 3. cit. art. 4. præcipuæ autem ſunt iſtæ. Prima, ut habeat legitimam poteſtatem, quod talis poteſtas non ſit impedita, quia hæc ita ſe habet, ac ſi non eſſet, ut conſtat ex modo dictis. Secunda, ut talem habentes poteſtatem libere ea utantur, quia hæc poteſtas eſt moralis, atque ideo uſus ejus moralis, & humanus eſſe debet, talis autem non eſſet niſi a voluntate libera procederet; & cum intentione ſic operandi, nam intentio, & voluntas operandi eſt, quæ dat valorem, & efficaciam actibus hominis cap. *Cum voluntate*, de ſentent. excommunic. Eſt tamen difficultas, an neceſſaria ſit libertas a coactione, ſive utrum cenſura metu extorta ſit invalida, & quidam affirmant, & probant ex cap. *Unico*, de his, quæ vi, metuſve cauſa fiunt, ubi dicitur abſolutionem a cenſura metu extortam eſſe invalidam; quare a fortiori dicunt eſſe invalidam lationem cenſuræ metu extortam, cum hæc ſit odioſa, abſolutio autem favorabilis, & favores ſint ampliandi, odia vero reſtringenda. Communis tamen opinio oppoſitum docet, quam etiam tenet Blundus loc. cit. ut probabiliorem, quia licet non omnia, quæ ex metu fiunt, ſint valida, ut de contractu matrimonii tenet Scotus 4. diſt. 29. aliqua tamen valida ſunt, ut in propoſito cenſura metu extorta, quia nullo jure irritatur, non quidem jure naturali, quia quamvis eo metu fiat, adhuc tamen eſt ſimpliciter voluntaria; deinde non jure aliquo poſitivo, quia nullum tale reperitur; ſicut reperitur de abſolutione a cenſura, unde cum Pontifex id ſpecialiter de abſolutione declaraverit, non autem de latione cenſuræ, ſignum eſt in reliquis nullam factam eſſe mutationem, & quidem ſatis rationabiliter, ut Abbas advertit, cap. 2. De iis, quæ vi, metuſque cauſa fiunt, quia ad irritandam abſolutionem fuit major ratio, quam ad irritandam lationem cenſuræ, ſiquidem quod abſolutio per metum extorta ſit irrita, eſt in favorem Eccleſiaſticæ poteſtatis, ut Eccleſiæ Paſtores a talibus exactionibus redderentur immunes; ſed quod cenſura metu illata ſit irrita, non eſt favor Eccleſiaſticæ poteſtatis, ſed illius in quem cenſura fertur; ergo non ita irritari debuit abſolutio per metum extorta, magis enim proſpiciendum fuit favori poteſtatis Eccleſiaſticæ, quam delinquentis tali favore indigui. Ita Hurtadus loc. cit. difficult. 6. Coninch. diſp. 13. de Cenſuris in Genere dub. 5. & alii Doctores communiter. Tertio ad valide ferendas cenſuras requiritur, ut eas ferens adhuc in ſuos ſubditos ſit intra locum ſuæ juriſdictionis, quia juriſdictio contentioſa, qualis eſt ad ferendas cenſuras exercetur pro tribunali, in quo quis extra ſuum territorium ſedere nequit, unde Epiſcopus extra ſuam Diœceſim exiſtens non poteſt valide etiam in ſuos ſubditos cenſuras ferre, niſi obtineat conſenſum ejus, in cujus juriſdictione reperitur, ut patet ex Clementina *Unica*, de foro competenti, excepto eo caſu, quo Epiſcopus a ſua Diœceſi eſſet vi expulſus, tunc enim ſuos excommunicare poteſt petita, quamvis non obtenta licentia ab Epiſcopo loci. Ita etiam Auctores adducti, & alii paſſim ex eadem Clementina.

15 Denique requiritur, ut in cenſuris ferendis obſervetur forma ſecundum communem Eccleſiæ praxim, ad quam duo præſertim exiguntur, ut notat Abellius cap. 6. de cenſuris in communi §. 4. Primum eſt, ut admonitio aliqua præcedat, ut habetur ex cap. *Sacro* de ſentent. excommunic. & ex capit. *Statutum*, eodem titulo in 6. & ratio eſt, quia ut ſupradictum eſt, & amplius patebit ex dicendis cenſura fertur tantum contra contumaces in Eccleſiam, vel Superiorem; non poteſt autem quis cenſeri talis, niſi admonitio aliqua præcedat, & regulariter loquendo triplex admonitio præmitti ſolet ſecundum communem Eccleſiæ praxim tribus diſtinctis dierum aliquorum intervallis, ut habetur in cap. *Conſtitutionem*, de ſentent. excommunicationis in 6. & in cap. *Omnes Decimæ*, 16. quæſt. 7. & hoc intelligendum eſt, ut communiter explicant Canoniſtæ, niſi neceſſitas aliqua, vel alia rationabilis cauſa trinam illam admonitionem, aut plurium dierum intervallum impediat, ut etiam ex eodem cap. colligitur; & hoc rurſus intelligendum eſt de cenſuris, quæ ſunt ab homine, non de his, quæ ſunt a jure, iſtæ namque admonitionem non requirunt diſtinctam ab ipſa lege, vel conſtitutione, quæ ex ipſo, quo promulgatur, vel notificatur, ſufficientem admonitionem continere cenſetur, illæ vero expreſſam, & diſtinctam admonitionem requirunt, ut Doctores communiter docent. Alterum quod requiritur ad formam cenſuræ eſt, ut feratur in ſcripto, quo exprimatur ſpecies cenſuræ, quæ infligitur, nomen illius, cui infligitur, & cauſa, ob quam infligitur; alias ferens cenſuram ſolo verbo ſine Scriptura mortaliter peccat, ut communiter omnes docent, idque intelligendum eſt, ut notat Bonacina par. 9. quando cenſura fertur contra perſonam aliquam particularem, & determinatam, quando enim cenſura fertur generaliter, non poteſt hoc modo fieri admonitio exprimendo nomen illius, cui infligitur, eo quod delinquentes ignorentur, unde in tali caſu ſufficit admonitionem fieri in loco publico, ut in Eccleſia coram populo, hac enim admonitione præmiſſa delinquentes veniunt in cognitionem cenſuræ, ſufficienterque contumaces dicentur facientes contra prohibitiones, poſtquam illius notitiam habuerunt; & plane in cenſuris ferendis prævia admonitio eſt adeo neceſſaria ut Vaſquez, Avila, & plures alii Doctores exiſtiment admonitionem eſſe de eſſentia excommunicationis, & Eccleſiam non poſſe de plenitudine ſuæ poteſtatis excommunicare ſine prævia admonitione; quod colligunt ex illis verbis: *Si Eccleſiam non audierit, ſit ſicut Ethnicus, & Publicanus*. Suarez tamen, Cajetanus, Filliuc. Alterius, & alii paſſim, ut refert Bonacina loc. cit. cenſent Eccleſiam de poteſtate abſoluta poſſe cenſuras ferre ſine prævia admonitione, quamvis ordinarie non poſſit; quia ſic colligitur ex cap. in cauſis de ſentent. & de re judic. tum quia ferre cenſuras ſine admonitione non ita juri naturali, vel divino repugnat, cum Eccleſia de plenitudine ſuæ poteſtatis id facere poſſit, & ad argumentum in oppoſitum reſpondet Bonacina loc. cit. illis verbis ſermonem eſſe de correctione fraterna, aut de poteſtate ordinaria ferendi cenſuras in Eccleſia, non autem de poteſtate abſoluta. Alia plura de hac materia videri poſſunt apud Bonacinam loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

Qui poſſint ligari cenſuris, & quibus de cauſis.

16 QUoad primam quæſiti partem conveniunt Doctores, poſſe cenſuris ligari ſolos homines, vivos, baptizatos, rationis, & doli capaces, Superiorem habentes, illiuſque ſubditos, a quo cenſuræ feruntur. Prima ergo conditio de parte ſubjecti requiſita ad cenſuram incurrendam eſt, ut ſit homo, unde nec creaturæ irrationales, nec Angeli mali cenſuris ligari poſſunt, quia non ſunt ſubditi alicui Superiori Eccleſiaſtico; & quamvis ab Eccleſia quædam imprecationes ſint inſtitutæ, quibus poſtulatur a Deo deſtinctio locuſtarum, & aliorum quorumdam brutorum, quæ fructus terræ devaſtant, exorciſmata tamen illa excommunicationes dici nequeunt, & ſuperſtitioſum eſſet illa verba proferre intentione ferendi cenſuram, ut ait Navarrus in Summa cap. 27. nam cenſura fertur propter delictum, & contumaciam, ut dicitur Matth. 18. & propter emendationem illius, cui fertur, quorum animalia bruta non ſunt capacia. Secunda, ut ſit vivens hac vita mortali, unde infertur, nec mortuos poſſe cenſuris ligari, quia Eccleſia non habet juriſdictionem in mortuos, ſed in vivos, non enim Dominus dixit, ut Gratianus obſervat cauſa 24. quæſt. 2. quæcumque ligaveritis ſub terra, ſed ſuper terram, ut ſtum eos, ſcilicet, quod viventes pro varietate meritorum ſuorum ſolvere poſſumus, vel ligare, de mortuis autem ſententiam ferre non poſſumus, ſed horum cauſa Dei judicio eſt reſervanda; unde quando Eccleſia concedit indulgentias defunctis, hoc facit per modum ſuffragii, idest, applicando eis partem theſauri Eccleſiæ, non vero per modum abſolutionis liberando eos pœnis purgatorii, ideoque conceſſio indulgentiarum pro defunctis non eſt actus juriſdictionis reſpectu perſonarum, ſed tantum reſpectu theſauri applicati. Nec obſtat in Eccleſia mortuos etiam interdum

Digitized by Google

dum excommunicari, & abſolvi, quia ut Doctores communiter docent apud Bonacinam loc. cit. punct. 4. Blundus ex noſtris diſp. 2. cit. art. 3. ac Faber diſp 4. de excommunic. cap. 3. quando Eccleſia mortuos excommunicat, non eſt per ſententiam condemnatoriam, ſed tantum declaratoriam, quæ reſpicit præteritum, ſcilicet, delictum, ob quod incurrit in via, & pœnas ipſo jure latas; & idem pariter dicendum de abſolutione, & in hoc ſenſu præcipit, qui in excommunicatione mortui ſunt, & abſolvi debere, ſi ante mortem ſigna contritionis dederint cap. *a nobis* 2. & cap. *Sacris* de ſenten. excommun. ubi Covarruvias ſic loquitur, *Conſtat Eccleſiam militantem, nec ligare, nec ſolvere mortuos, ſed poteſt declarare eos deceſſiſſe ligatos, vel abſolutos*, & hoc modo poteſt illos privare Eccleſiaſtica ſepultura, vel concedere.

17 Decado tertia conditio eſt, quod ſit baptizatus, quia Eccleſia in perſonas non baptizatas nullam obtinet juriſdictionem juxta illud Apoſtoli, *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* quod etiam conſtat ex c. *Gaudemus*, de divortiis, ex cap. *Judæis*, diſt. 45. unde Cathecumenus a fide diſcedens Eccleſiaſtica cenſura ligari non poteſt, quia ſine baptiſmo nullus eſt Eccleſiæ ſubjectus, cenſura autem eſt effectus ſpiritualis Eccleſiaſticæ juriſdictionis, ſive poteſtatis, atque ideo non poteſt directe, & proprie exerceri, niſi in baptizatos, ut docet D. Bonavent. 4. diſt. 18. art. 1. q. 4. & Scotus diſt. 19. §. *De quinto*. Quarta conditio eſt, quod ſit rationis, & doli capax, cenſura enim eſt peccati pœna, peccatum autem ſupponit peccatorem eſſe rationis, & doli capacem, ex quo infertur, nec pueros ante uſum rationis, nec perpetuo amentes, qui ante uſum rationis in amentiam inciderunt, cenſuris ligari poſſe, quia non ſunt delicti capaces, propter quod cenſura fertur, neque obligationis, ſed effectus ejuſdem cenſuræ. Quinta conditio eſt, quod in terris ſuperiorem habeat, & ratio eſt, quia ſicut in ferente cenſuram requiritur juriſdictio, tanquam neceſſaria conditio, ita e contra in eo, in quem fertur, eſt neceſſaria ſubjectio, ex quo infertur neminem in ſeipſum cenſuram ferre poſſe, quia non poteſt ſibi ipſi eſſe ſubjectus, nec Pontificem eſſe cenſura ligabilem, quia Superiorem non habet in terris, cui ſpiritualiter ſit ſubjectus, ipſo vero excepto omnis Chriſtianus quacumque dignitate fulgeat, vel excellentia, poteſt aliqua cenſura ligari, quia omnis talis habet Superiorem in ſpiritualibus, ut conſtat ex illa quæſtione, An Reges Chriſtiani, & Principes Superiorem habeant in ſpiritualibus, & ex uſu Eccleſiæ, & Pontificis decretis. Sexta tandem conditio eſt, quod ſit ſubditus illius, a quo cenſuræ feruntur, ſicut enim nullus poteſt legibus ſuis, aut decretis eos obligare, qui non ſunt ſibi ſubditi; ſic nec illos ad id pœnis cogere, vel renuentes cenſuris punire, & ideo de Regulis juris in 6. habetur, quod *ſententia a non ſuo Judice lata nulla eſt*. Hic tamen occurrunt aliquæ difficultates breviter reſolvendæ.

18 Prima difficultas eſt, An Communitas, vel Collegium poſſit cenſura ligari. Ratio dubitandi eſt, quia ad incurrendam excommunicationis cenſuram requiritur, ut ſit homo determinatus, non enim tota univerſitas, vel Collegium excommunicari poteſt, ut conſtat ex c. *Romana*, de ſent. excommun. in 6. & ratio eſt, quia excommunicatio ſupponit peccatum, & contumaciam, ſed non eſt præſumendum, quod in Communitate non ſint aliqui boni, & obedientes, nullus autem bonus, & innocens excommunicari poteſt. Communis opinio diſtinguit de cenſuris, & inquit cenſuram ſuſpenſionis, & interdicti ferri poſſe in Communitatem, Capitulum, & Collegium c. *de Sede vacante*, de ſent. excomm. in 6. licet excommunicatio ferri non poſſit, & ratio diſcriminis eſt, quia ſuſpenſio, & interdictum non ſunt pœnæ ita graves, ſicut excommunicatio, non enim privant hominem ſuffragiis, & auxilio Eccleſiæ, ſicut privat excommunicatio, unde abſurdum non eſt innocentes, & bonos aliquando ligari ſuſpenſione, & interdicto, quæ ſolo peccato Principis, vel Superioris a tota communitate incurri poteſt ex D. Thoma 3. p. q. 47. artic. 4. ad 2. Ex quo ſequitur, quod ſi ſciretur omnes de Collegio, vel communitate deliquiſſe, poſſet in tali caſu tota communitas non ſolum ſuſpendi, & interdici, ſed etiam excommunicari; verum quia id regulariter non contingit, neque ſcitur, ideo Epiſcopus non poteſt excommunicare totam communitatem, vel collegium ſic confuſe, & collective ſumptum, ſed tantum diſtincte, & diſtributive acceptum, unde excommunicatio regulariter loquendo non fertur contra univerſitatem abſolute, ſed in ſingulos delinquentes illius communitatis, & contra particulares perſonas, quæ ſufficienter determinantur per delictum ab ipſis commiſſum, peccatum enim cum ſit actus phyſicus, eſt actus ſingularium ſolum, non vero totius univerſitatis, & ideo ſolum ſingulares perſonæ communitatis excommunicari debent, qui peccatum commiſerunt, cui annexa eſt excommunicatio. Ita Bonac. l. c. q. 1. punct. 4. n. 11. ubi citat Suar. Rodriquez, Filliuc. Coninchium, Seyc. Ugol. & alios, & ex noſtris Blundus l. c. & Rubeus reſol. moral. diſp. 15. reſol. 5. ac Faber diſp. 4. cit. de excommun. cap. 3. n. 118.

19 Secunda Difficultas eſt, An Epiſcopus poſſit ferre cenſuras in ſuum ſubditum extra ſuum territorium exiſtentem, aut in alienum in ſuo territorio exiſtentem. Circa hoc punctum plura diſputant Suarez, Hurted. Coninchius, Caſpenſis, & alii Doctores paſſim; ſed breviter dicendum eſt extra territorium Prælati ſui delinquentem cenſura ab eo latæ non ligari, ut præſertim ex noſtris docent Faber loc. cit. nu. 108. & Blund. loc. cit. art. 5. ita enim definitur in cap. 2. §. *Statuta Epiſcoporum*, de Conſtit. in 6. ubi ratio redditur, quia *extra territorium jus dicenti non paretur impune*, quibus verbis innuitur Epiſcopum non habere juriſdictionem extra ſuum territorium, & idem eſt, quando quis exiſtit in loco exempto a juriſdictione ſui Epiſcopi, quamvis intra ſuum Epiſcopatum; quia locus ille materialiter tantum eſt in territorio talis Epiſcopi, formaliter autem eſt extra territorium illius, cum ſit extra ejus juriſdictionem; nomine autem loci exempti quoad hunc effectum intelligitur locus exemptus ratione ſui, ut ſunt Abbatiæ quædam, & Prioratus aliqui; non autem intelliguntur Religioſorum Monaſteria, quia locus Monaſterii non eſt exemptus ratione ſui, ſed tantum Religioſi ipſi, qui non ratione loci, ſed ratione ſui ſuis Prælatis ſunt ſubditi, ſicut filii parentibus, & ideo ubique terrarum poſſunt a ſuis ſuperioribus generalibus ligari cenſuris. Et quamvis in præcitato textu ſolum ſermo fiat de cenſura lata per viam ſtatuti generalis, ejus tamen ratio æqualiter militat in cenſura lata per modum ſententiæ, ſeu præcepti, quia ſicut Epiſcopus limites habet circa perſonas, ita habet circa locum, ac proinde limites tranſgredi non debet a jure præfixos, non enim magis ſtatutum, quam ſententia, & præceptum a poteſtate juriſdictioni præficitur; ſi vero ſubditus illius Epiſcopi in proprio ejus territorio delinquat, & poſtea in alienum exeat, poterit adhuc cenſura excommunicationis in eum ferri, licet ſit extra territorium ejus, quia jam in proprio territorio deliquit, & ideo propter abſentiam non liberatur a pœna crimini impoſita; quia ratione delicti ſortitur quis forum, ut dicitur in cap. ult. de foro competenti, & ratio id ipſum ſuadet, quia aliàs Eccleſiaſtica poteſtas facile contemneretur, & defraudaretur quæſtum ad forum exterius, nam ſi is non poſſet excommunicari in territorio, in quo deliquit, quia ab eo exivit, nec poſſet excommunicari in aliquo, ad quod ſe contulit, facile Eccleſiaſticam juriſdictionem ſubterfugere poſſet, ac deludere. Denique poteſt etiam Epiſcopus cenſuram ferre in alienum, & externum in ſua Diœceſi delinquentem, unde poteſt peregrinum, qui in ſua Diœceſi delinquit, compellere ad ſatisfaciendum parti læſæ, & nolentem excommunicare, quamdiu in ſua permanet Diœceſi, ut patet expreſſe ex cap. cit. ult. de foro competenti, & ratio eſt, quia talis ratione delicti ſoli Epiſcopo fit ſubditus ad illius peccati correctionem, & hic dicendi modus communior eſt, & probabilior, & conformior iis, quæ diximus diſp. 2. de legib. q. 4. a. 4. n. 118. & diſp. præced. q. 1. ar. 2. n. 27. ubi ſtatuimus probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem peregrinos, & advenas teneri legibus ejus loci, per quem tranſeunt.

20 Tertia difficultas eſt, An cenſura lata contra facientes includat etiam mandantes, & conſulentes. Ratio dubitandi eſt, quia agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur, ut eſt commune Juriſtarum axioma, ſed cenſura eſt pœna, qua ligantur agentes, mandans vero, & conſulens dicuntur conſentientes; ergo conſulens, vel mandans eadem pœna puniri debet, qua faciens punitur, & conſequenter cenſura contra facientes lata conſulentes etiam, & mandantes afficere debet. Communis tamen DD. ſententia apud Bonacinam loco citato punct. 6. aſſerit cenſuram latam contra aliquid facientes non ligare mandantes, vel conſulentes, niſi in ſententia cenſuræ exprimantur, & ratio eſt, inquit, quia ad cenſuram incurrendam actus perfectus requiritur, quantum lex requirit, ſed conſilium, vel mandatum non eſt actus perfectus, quantum lex requirit, niſi exprimatur, quia in odioſis facienda eſt ſtricta interpretatio: ergo &c. quare ſi contra furantes excommunicatio lata eſſet, mandantes, & conſulentes furtum eam non incurrent, quia mandans, vel conſulens proprie furari non dicitur, cum mandatum, & conſilium furtum præcedant; ſecus autem dicendum eſt, quando cenſura fertur quibuſdam verbis, quæ mandantibus etiam, & conſulentibus adaptari poſſunt, ut ſi dicatur, quicumque fuerit cauſa talis delicti, vel qui mediate, vel immediate, aut per ſe, vel per alium illud fecerit, ſit excommunicatus. Ad rationem vero dubitandi dicendum eſt, conſentientes non ſemper eadem pœna puniri, qua puniuntur agentes, niſi conſentientium aliqua ex prædictis modis, & ſimilibus mentio fiat, quia pœnæ ſunt reſtringendæ, & in odioſis facienda eſt ſtricta interpretatio, ut dictum eſt. Ita apud Bonacinam l. cit. Cajetanum, Navarrum, Avilam, Ugolinum, Suar. Reginaldum, Sylveſtrum, Alterium, & alios.

21 Sed adhuc alia difficultas eſt; An eadem perſona mandans, vel conſulens ſi revocat mandatum, vel conſilium, antequam delictum committatur, incurret cenſuram latam ſub prædicta forma, quæ mandantes etiam, & conſulentes comprehendat, ſi poſt talem revocationem mandatus, vel conſultus delictum committat, & quidem Doctores conveniunt revocationem mandati vel conſilii pervenientem ad notitiam mandatarii, vel conſulti cenſuræ incurſionem impedire, quia eo ipſo mandatum, vel conſilium deſinit movere ſeu efficax eſſe, nec

Google

mandans, vel conſulens eſt amplius cauſa operis, ob quod ſolum principaliter cenſura lata eſt; quare difficultas procedit ſolum quando mandati, vel conſilii revocatio quantum eſt ex ſe, efficax eſt, non tamen adhuc impedit effectum, quamvis mandans, aut conſulens omnem ad id diligentiam adhibuerit. Affirmant Navarrus, Molina, Cenin. Bonacina, & alii apud Dianam par. 5. tract. 9. reſol. 58. quorum ratio eſt, quia in tali caſu non obſtante revocatione mandans, aut conſulens adhuc vere eſt contumax, ſeu inobediens Eccleſiæ, quæ ſub cenſura mandatum, aut conſilium prohibuit. Negant probabilius Avila, Seytus, Hurtadus, Caſpenſis, & alii cum Diana loc. c. ex oppoſito fundamento, quia per dictam revocationem quantum eſt ex ſe efficacem, ceſſat omnino, & deſtruitur inobedientia, & contumacia mandantis, vel conſulentis. Eccleſia autem non intendit eum cenſura ligare, qui ante incurſionem jam non eſt inobediens, & contumax, ſed efficaciter pœnitens, ſicut etiam a cenſura incurſa eum abſolvere ſolet, & debet, quem novit efficaciter pœnitentem inobedientiæ factæ.

22 Quarta difficultas eſt, an eadem perſona pluribus cenſuris ſimul ligari poſſit, & quidam certum eſt, & in hoc omnes Doctores conveniunt, propter idem peccatum poſſe ligari cenſuris ſpecie diverſis, qui enim excommunicatus eſt, poteſt ſuſpendi etiam, & interdici, ſi delictum ſit dignum tanta pœna; ſicut etiam propter diverſa peccata, & alterius rationis pluribus cenſuris puniri poteſt ſolo numero differentibus e. g. multis excommunicationibus. Difficultas ſolum eſt, an quando delinquens facit peccata numer. diſtincta, & propter quodlibet impoſita eſt cenſura, v. g. excommunicationis, an in tali caſu tot excommunicationes incurrat, quot fuerint peccata; & affirmative reſpondet Faber, & Blandus h. c. ad D. Bonavent. 4. diſt. 17. p. 2. art. 1. q. 4. Ricardo ibid. ar. 5. q. 4. Alenſi 4. p. q. 24 memb. 1. art. 5. & aliis, unde qui facit plures clerici percuſſiones numero moraliter diſtinctas ot diverſis vicibus, vel plura clericorum homicidia etiamſi unico actu, vel ictu plures occidat, in tot incidet numero diſtinctas excommunicationes, quot fecerit homicidia numero diſtincta, & hac ratione pluribus egebit abſolutionibus, vel unica omnes illas excommunicationes complectente; quando vero non multiplicantur cauſæ, ſeu peccata, ſed eadem ſola permanet, & contumacia perſeverat, licet ad majorem delinquentis confuſionem poſſit pluries denunciari excommunicatus, non tamen erunt plures, & diverſæ excommunicationes, ſed una pluries repetita, unde unica ſola ſufficiet abſolutio; quæ doctrina in eo fundatur principio, quod excommunicatio non fertur, niſi propter peccatum mortale, & mortalem contumaciam, & ideo quando hæc multiplicatur, eſt ſufficiens cauſa, ut etiam excommunicatio multiplicatur, ut ex mox dicendis conſtabit.

23 Quoad aliam quæſiti partem, ob quam ſcilicet cauſam cenſuræ infligantur, breviter dicendum eſt cenſuras infligi ob peccatum mortale exterius opere completum cum contumacia, & hic eſt communis DD. conſenſus. Dicitur primo *ob peccatum*, quia pœna, ut juſte infligatur, ſupponit culpam, cum innocens juſte puniri nequeat, & ideo ubi nullum eſt peccatum, ibi nullus eſt cenſuræ locus. Dicitur ſecundo *mortale*, quia conveniunt Doctores actum illum, ob quem incurritur cenſura gravis, qualis eſt excommunicatio major, ſuſpenſio ab ordine, interdictum generale, &c. debere eſſe mortale, ut habetur in Canone *Nemo Epiſcoporum*, &c. *Nullus Sacerdotum*, 11. q. 3. & in Concil. Triden. ſeſſ. 25. c. 3. de reformat. quia cum hæ cenſuræ ſint pœnæ graviſſimæ, eſſent valde inæquales peccato veniali, utpote levi, ac proinde injuſtæ, ac omnino nullæ, quare excommunicatio propter percuſſionem clerici non incurritur ob levem percuſſionem, etiamſi ex animo mortali lædendi oriatur, quia debet eſſe materia gravis externa; quod autem ſpectat ad cenſuras minus graves, ut excommunicationem minorem, ſuſpenſionem levem &c. pro levioribus interdum, & venialibus peccatis infligi poſſunt. Ita Navarrus, Rodriquez, Suarez, Vaſquez, Toletus, & plures alii apud Bonacinam loc. c. punct. 3. Dicitur *exterius*, quia ob peccatum mere internum cenſura infligi nequit, cum Eccleſia de rebus occultis, & mere internis non judicet, ut habetur ex cap. *Erubeſcat*, & cap. *Sic tuis* de Simonia, & cap. *Chriſtiano* 32. q. 5. & ratio hoc ipſum ſuadet, quia cum Eccleſia ſit viſibilis, actus quem punit, ſenſibilis eſſe debet, & externus, hinc non excommunicatur leviter percutiens clericum, etſi intentionem mortalem habuiſſet, ſicut nec qui interius tantum lapſus eſt in hæreſim, quam exterius non ſignificavit, quia Eccleſia tantum judicat de externis. Ita Doctores communiter apud Bonacinam loc. cit. licet nonnulli Canoniſtæ ſentiant hæreticum pure interiorem incurrere excommunicationem latam contra Hæreticos.

24 Deinde additur quarto *opere completum*, quia ad incurrendam cenſuram requiritur effectus perfectus, & completus, quem legiſlator cenſura punire intendit, unde ſi quis ex voluntate occidendi clericum ſagittam in eum projiciat, ſed eum non attingat, non incidit in excommunicationem contra percuſſores clericorum latam, etiamſi alias graviter peccaverit, & ratio eſt, quia cum impoſitio pœnæ ſit odioſa, ſemper eſt reſtringenda, & ſtricte interpretanda. Ita paſſim Doctores omnes apud Bonacinam l. c. propoſitione quarta, ex qua nonnulla corrolaria deducit ſcitu digna, quæ apud ipſum videri poſſunt. Denique additur *cum contumacia*, quia cum cenſura ſit pœna medicinalis, ut dicitur cap. 1. de ſent. excomm. non exhibetur per modum ultionis, & vindictæ, ſed per modum ſalutaris medicinæ ad retrahendum hominem a peccato, & conſequenter ſemper admonitionem aliquam præcedentem præſupponit, quæ ſine contumacia reſpui non poteſt, unde conveniunt Doctores apud Bonacinam loc. c. non poſſe pro peccato præterito commiſſo ferri cenſuram, ſed ad eam incurrendam requiri contumaciam, unde qui Miſſam die præterita non audivit non poteſt excommunicari propter omiſſionem Miſſæ, ſi non erat impoſitum præceptum Miſſæ audiendæ ſub excommunicatione, quia ferre cenſuram non præſuppoſita dicta monitione jure Canonico vetitum eſt in c. *Romana* 5. & in c. *Conſtitutionem* 9. de ſent. excomm. in 6. & in c. *Reprehenſibilis* 26. de appellationibus, & in aliis capitibus juris, ut Hurtadus advertit l. c. diffic. 12. nam Eccleſia non habet facultatem excommunicandi, niſi rebelles, & contumaces ipſam audire renuentes juxta illud Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus, & Publicanus*, qui autem jam peccatum commiſit, non fuit contumax, rebellis, inobediens Eccleſiæ, eo quod Eccleſia pro tali delicto nullam tulerit prohibitionem ſub excommunicatione, vel alia cenſura; adhuc tamen pro peccato præterito aliqua pœna imponi poteſt, v. g. privatio officii, gradus, vel dignitatis, vel accedendi ad Euchariſtiam pro tanto tempore, ſed hæc pœna non eſt cenſura proprie dicta. An vero Eccleſia de plenitudine poteſtatis poſſit excommunicare, & cenſuras ferre ſine prævia monitione, jam dictum eſt art. præc. num. 15. Et ex præmiſſa doctrina patet ſolutio plurium difficultatum, quæ hic diſputari ſolent, nimirum; An cenſura poſſit valide ferri ob peccatum pure internum, An valide ferri poſſit ob peccatum tantum veniale; An quando cenſura fertur ob aliquod peccatum, tantum feratur ob illud completum in ſuo genere; & An cenſura poſſit ferri ob peccatum exterius abſque inobedientia reſpectu Eccleſiæ, de quibus ſigillatim agit Hurtadus loc. cit. Caſpenſis, Bonacina, & alii paſſim.

25 Quæres, An ad incurrendam cenſuram requiratur peccatum proprium, vel ſufficiat alienum. Reſp. cum Bonac. loc. c. propoſitione prima, & aliis DD. ab ipſo citatis cenſuram excommunicationis non incurri, niſi ob peccatum proprium, ut patet ex c. *Si habes* 24 q. 3. ideoque ſancitum eſt, ut excommunicatio in communitatem ferri non poſſit, ut conſtet ex dictis ſupra num. 18. & ratio eſt, quia excommunicatio eſt graviſſima pœna, & maximis bonis privans, impoſita ob contumaciam ejus, qui eam incurrit, cenſura vero ſuſpenſionis, & interdicti ferri poteſt ob peccatum alterius, unde ut ibi dictum eſt, ferri poteſt in communitatem ob ſolum delictum Principis, vel Superioris c. *Si ſententia* de excomm. in 6. non enim privat hominem ſuffragiis, & auxiliis Eccleſiæ, ſicut privat excommunicatio, in quo caſu non proprie fertur in pœnam illius, qui non peccavit, ſed in pœnam delinquentis, qui ad majorem ſui confuſionem etiam punitur in alio, unde abſurdum non eſt, ut ibi dicebamus, innocentes, & bonos aliquando ligari ſuſpenſione, & interdicto.

ARTICULUS QUARTUS.

Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent, & quis abſolvere poſſit ab eiſdem incurſis.

26 QUatuor præcipue cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſantes a Theologis enumerari ſolent, ut refert Bonac. diſ. 1. c. q. 2. pun. 5. Prima eſt ignorantia invincibilis, ſeu inculpabilis tum juris, tum facti; pro cujus diſtinctionis intelligentia recolendum eſt ex alibi dictis, ignorantiam, vel inadvertantiam, aut oblivionem invincibilem eſſe, ut optime declarat Caſpenſ. diſp. 1. de Cenſur. ſect. 8. quando nulla ratio occurrit de præcepto, neque dubium, neque ſcrupulus, qua de cauſa talis ignorantia vinci non potuit, ideoque dicitur inculpabilis, vincibilem vero e contra eſſe, quando ſe obtulit ratio aliqua præcepti, vel dubium, vel ſcrupulus, ideoque dicitur culpabilis, quia vinci potuit, tenebatur enim tali ignorantia laborans ſufficientem diligentiam adhibere ſecundum prudentiam, & circumſtantias ad ſcrutandam illam rationem legis, vel cenſuræ, quam non adhibuit, & rurſus hæc ignorantia vincibilis duplex eſt, altera dicitur ſupina, ſeu craſſa, quando ſcilicet non vincitur, quia ignorans ex tædio diſcendi non curat ſcire, & altera dicitur affectata, quando nimirum non vincitur, quia ignorans data opera ex fine aliquo vult ignorare, videlicet, vel liberius vivendi, vel ex alio, & ideo perquirere omittit, quæ ſcire tenetur. Rurſus ignorantia alia dicitur eſſe facti, qua ſcilicet quis factum ſuum ignoret, v. gr. ſe occidere hominem, dum putet ſe occidere feram; alia dicitur eſſe juris, ſive naturalis, ſive poſitivi, qua ſcilicet quis ignorat ſuum factum v. g. homicidium eſſe prohibitum cum pœna cenſuræ annexæ. Hoc ſuppoſito conveniunt communiter DD. ignorantiam invincibilem, & inculpabilem excuſare ab incurrenda quavis cenſura, ſive ea ſit facti, ut v. g. ſi neſcias, quem percutis, eſſe Clericum, ſive juris, ut ſi ſcias eſſe Clericum, re-

que

Digitized by Google

qua mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe; & quidem de ignorantia facti conſtat ex cap. *Si vero* 2. de ſent. excom. de ignorantia autem juris conſtat ex cap. *Secunda* conſt. 6. & ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur contumacia, ut ſupradictum eſt; ſed ubi intervenit hujuſmodi ignorantia inculpabilis ſive juris, ſive facti, nulla committitur contumacia; ergo nec ulla incurritur cenſura. Addit Bonac. l. c. cum pluribus aliis etiam ignorantiam pœnæ, id eſt cenſuræ ab ejus incurſione excuſare, v. g. illum, qui ſciret quidem percuſſionem Clerici eſſe divina, & Eccleſiaſtica lege prohibitam, ſed ignoret ſub excommunicationis pœna prohibitam eſſe, ſi Clericum percutiat, quamvis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem; verum talem ignorantiam pœnæ tali delicto impoſitæ a jure delinquentem non excuſare ab excommunicatione incurſu docet Scot. 4. d. 6. qu. 8.

27 Secunda cauſa excuſans ab incurrenda cenſura eſt impotentia faciendi id, quod ſub pœna cenſuræ faciendum præcipitur, & hoc intelligendum eſt, ſive impotentia illa ſit phyſica, ſive moralis tantum, quando ſcilicet aliquis vel nullo modo, vel ſine gravi incommodo id facere nequit; & ratio eſt, quia ad impoſſibile nemo tenetur *L. impoſſibilium*, ff. de regul. jur. tum quia Eccleſiæ præcepta benigna ſunt accipienda, nec credibile eſt illam cum tanto rigore obligare velle; tum tandem quia impotentia faciendi, quod præcipitur, ſive phyſica, ſive moralis tantum excuſat a peccato, & contumacia, ergo excuſat etiam ab incurrenda cenſura, cum cenſura non niſi ob peccatum, & contumaciam incurratur; unde qui propter impotentiam non reſtituit, non afficitur excommunicatione lata contra non reſtituentes, vel rei alienæ detentores. Ita Bonacina loc. cit. punct. 3. cum Navarro, Suarez, Filliucio, Coninchio, Avila, & aliis, qui eodem modo diſcurrunt, quando quis ob metum aliquem gravem, & cadentem in conſtantem virum ejuſmodi præcepto non obtemperat, quia metus etiam gravis a tranſgreſſione præceptorum excuſat, & contumacia contra legem Eccleſiaſticam, cum præcepta Eccleſiæ benigne ſint accipienda, ex quo deducitur Chriſtianos captos a Turcis ſine incurſione cenſuræ poſſe remis naves impellere contra Chriſtianos, ſiquidem metu mortis hoc faciant, & ratio hujus eſt, quia ſicut jugum Chriſti ſuave eſt teſte Joanne Apoſtolo, & mandata ejus gravia non ſunt, ſic etiam par eſt, ut præcepta quoque Eccleſiæ non ſint nimis oneroſa, ſed pia, ac benigne interpretentur, itaut cum tanto incommodo non obligent. Quamvis autem cenſuram non incurrat, qui legem ex gravi metu tranſgreditur, quandoque tamen a gravi culpa non excuſatur, ut Bonacina, Layman, Coninchius, & alii advertunt, nam qui metu mortis adulterium committunt, quamvis ab excommunicatione excuſentur, ſi quæ lata eſſet contra adulteros, tamen excuſantur a peccato contra caſtitatem, & juſtitiam. Hoc autem diximus de metu gravi intelligendum eſſe, quia metus levis, quo ſcilicet malum leve timemus incurſionem cenſuræ non impedit, ut habetur in cap. *Sacris* 5. de iis, quæ vi, metuſve cauſa fiunt, ubi Pontifex ait; eum qui communicat cum excommunicatis, quamvis ob metum communicet, excommunicatione teneri, quia metus non excludit omnino culpam, quamvis eam attenuet, cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere, quæ verba Pontificia de metu levi DD. communiter interpretantur, ut notat Hurtad. l. c. diffic. 23.

28 Tertia cauſa ab incurrenda cenſura excuſans eſt appellatio juſta, & debite facta, quæ tamen cauſa locum habet ſolum in cenſuris ſub conditione latis, modo appellatio fiat ante conditionis adimpletionem, unde ſi Judex, vel Prælatus inferior præcipit alicui ſub interminatione cenſuræ, ut aliquid faciat, vel omittat, ſi in ejuſmodi cauſa ad Superiorem appellatio fiat ante conditionis illius impletionem, excuſabit ab incurſione cenſuræ, non vero poſt ejus impletionem, v. g. ſi excommunicatio hoc modo feratur quod præcipitur alicui ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ut compareat coram Judice intra tres dies, ſi ex aliqua rationabili cauſa ab ea ſententia appellet ante tres illos dies expletos, per talem appellationem cenſura ſuſpenditur; non tamen ſuſpenditur, ſi poſt tres illos dies appellationem differat; & ratio hujus eſt, quia per appellationem juridice factam cauſa eo ipſo ad Superiorem Judicem devolvitur, & juriſdictio inferioris Judicis, qui tulerat cenſuram ſub conditione, ſuſpenditur, unde ſi prior ille Judex poſt appellationem interpoſitam cenſuram ferre velit, invalide ferret, cum ejus juriſdictio ſit ſuſpenſa. Ita Sylveſter, Navar. Henriq. & plures alii apud Bonac. l. c. pun. 2. Difficultas tamen eſt, an appellatio excuſet a cenſuris, ſi poſtea deſeratur, ut ſi Titius citetur a Judice ad comparendum, vel reſtituendum intra menſem ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & ipſe appellationem interponat, an excuſetur ab incurrenda cenſura, etiamſi appellationem non proſequatur, & ratio dubitandi eſt, quod in *cap. licet* 14. de ſent. excom. in 6. habetur eum, qui eſt excommunicatus expreſſe, & nominatim, & aſſerit ſe poſt legitimam appellationem fuiſſe excommunicatum, eſſe denunciandum, ſi tempore præſcripto ad proſequendum appellationem non fuit eam proſecutus. Communis opinio docet apud Bon. l. c. appellationem a ſententia ſub conditione lata excuſare ab incurrenda pœna, etiamſi poſtea appellatio ipſa fuerit derelicta, & ratio eſt, quia ut habetur in cap. *Si a Judice* 10. de appell. in 6. juriſdictio appellatione impeditur, ſuſpenditur, ſeu dormiat, ac proinde quamvis poſtea appellatio deſeratur, ſententia perfici nequit, ſi lata fuit ſub conditione, & nequit valide ferri, ſi omnino feratur poſt appellationem, & quod in oppoſitum adducitur ex cap. *licet* 14. eſt verum quoad præſumptionem in foro exteriori, non autem interiori, quia ſi non inveniatur proſecutus appellationem, præſumitur vel non appellaſſe, vel non appellaſſe legitime, ut notat Hurtadus l. c. diffic. 25.

29 Quarta denique cauſa excuſans ab incurſione cenſuræ eſt voluntas, ſeu conſenſus illius, in cujus favorem cenſura lata fuit; unde ſi quis creditor ab Eccleſiaſtico Judice ſententiam excommunicationis obtineat contra ſuos debitores, niſi intra ſex menſes reſtituant, prorroget vero poſtea, inſcio illo Judice, terminum illum uſque ad annum, debitores elapſis illis ſex menſibus excommunicatione non afficiuntur, ſed tantum poſt annum elapſum. Ita etiam Bonac. l. c. punct. 4. Angel. Suar. Filliuc. Coninch. Hurtad. & alii communiter, & ratio eſt, quia ſi creditor illud debitum abſolute condonaret, utique cenſura quoque ceſſaret ratione materiæ ablatæ, ſupra quam cenſura cadebat, ut omnes concedunt, ergo ſi ſuſpendatur obligatio debiti conceſſa prorogatione termini, etiam ipſa cenſura ſuſpenditur; conſequentia patet e paritate rationis, ſicut enim ſe habet debiti condonatio ad tollendam cenſuram, ita ſe habet ſuſpenſio obligationis debiti ad eam ſuſpendendam, ut recte diſcurrit Bonac. l. c. nam pro tempore, quo obligatio debiti ſuſpenditur per dilationem termini a creditore conceſſi, debitores non ſunt propria debitores, ſed ſunt debitores lapſo dilationis tempore & prorogationis termino. Tum quia Judex non magis obligare debitorem intendit, quam ipſe creditor velit, & intendat, cum Judex in ejus gratiam, & favorem cenſuram concedat. Difficultas tamen eſt, an cenſura incurratur elapſo termino prorogato ab eo, in cujus favorem cenſura lata fuit, & quamvis aliqui negant, communior tamen, & probabilior opinio affirmat apud Bonac. l. c. & ratio eſt, quia quando terminus aliquis apponitur non ad finiendam, ſed ad ſollicitandam obligationem, termino illo elapſo obligatio non ceſſat, quia prorogatio fit ſub eadem conditione *L. Sed etſi*, ff. *de precario*, *L. ſi cum die*, ff. *de arbitris*, at terminus præfixus in ſententia cenſuræ in favorem creditoris conceſſæ non fuit appoſitus ad finiendam ſolutionis obligationem, ſed ad illam ſollicitandam, ut ſcilicet debitor intra illum terminum ſolveret, & ne ulterius differret, ergo debitor elapſo termino ſibi a creditore prorogato ſolvere tenetur, & non ſolvendo cenſuram incurrit, quæ adhuc viget, & ob lapſum termini non extinguitur, tum quia Judex, ut dicebamus, non minus debitorem obligare intendit, quam ipſe creditor velit, & intendat, hic autem debitorem obligare intendit etiam illo termino elapſo. Aliæ etiam cauſæ excuſantes ab incurrendis cenſuris aſſignari poſſunt, emiſſa innocentia ſubditi, injuſtitia materialis cenſuræ, & nullitas ejus, ſive hæc ex defectu juriſdictionis proveniat, ſive cauſa inferendæ cenſuræ, & denique cauſæ omnes a peccatis excuſantes, excuſant etiam ſaltem in foro interno a cenſuris, quæ ſemper peccatum ſupponunt; ſed quatuor jam aſſignatæ ſunt principaliores.

30 Quoad aliam quæſiti partem, quis abſolvere poſſit a cenſuris incurſis, quia de hoc fuſius agemus q. ſeq. de excomm. in particulari, breviter nunc dicendum eſt cenſuris irretitum poſſe ſolum abſolvi ab habente juriſdictionem ſupra ipſum, cum enim abſolutio a cenſuris ſit actus juriſdictionis in foro externo, ideo ſicut ad eas ferendas non requiritur poteſtas ordinis, ſed juriſdictionis, ut dictum eſt ſupra art. 2. num. 10. ex Scoto 4. d. 19. §. *de Quinta*, ita pariter ad eas tollendas; quapropter quamvis excommunicatus non poſſit a peccatis abſolvi, niſi prius abſolutus ſit ab excommunicatione, quia excommunicatus eſt incapax ſuſceptionis Sacramenti, poteſt tamen prius abſolvi ab excommunicatione, quam abſolvatur a peccatis, ut docet D. Tho. 3. p. q. 64. ad 2. Itaque a cenſuris, quæ nemini reſervantur, abſolvere poteſt quilibet habens poteſtatem abſolvendi a peccatis mortalibus, nam eo ipſo, quo Superior cenſuram non reſervavit, cenſetur aliis quoque facultatem abſolvendi conceſſiſſe, ut patet ex c. *Nuper de ſent. excomm.* a cenſuris vero reſervatis abſolvere poteſt, qui eas tulit, vel ejus Superior, aut ſucceſſor, aut delegatus, ut ex communi DD. conſenſu docet Bonac. cit. qu. 4. punct. 1. & habetur ex c. *Perpetua*, & ex cap. *Sacro*, *de ſent. excomm.* Pro articulo tamen mortis conceditur omnibus Sacerdotibus quamvis excommunicatis, & non toleratis abſolvere a quibuslibet cenſuris, quando deficit, qui alias extra eum articulum id facere poteſt, ut patet ex Triden. ſeſſ. 14. cap. 7. ſub conditione tamen, aut ſub onere, ut qui ſic abſolutus eſt, ſi periculum evadat, coram eo compareat, a quo extra eum articulum abſolvendus erat, executurus id, quod ab eo ſibi præſcripſerit, ut habetur in c. *Eos de ſent. excommun.* in 6. Rurſus Epiſcopi non ſolum abſolvere poſſunt a cenſuris latis a ſe, vel prædeceſſoribus ſuis, ſed

etiam

Digitized by Google

etiam ab omnibus cenſuris, & caſibus reſervatis Summo Pontifici, dummodo delicta hujuſmodi cenſuras annexas habentia ſint occulta, id eſt, non ſint publica, vel notoria, aut famoſe, nec ad forum contentioſum deducta, & hoc patet ex Concil. Triden. ſeſſ. 24. cap. 6. ubi prædicta facultas Epiſcopis conceſſa fuit, ut notat Bonac. l. c. poſſunt etiam ſæpe abſolvere a cenſura Papæ reſervata propter impedimentum eius, qui incurrit, vel quando propter ſenium, morbum, ſexum, pauperiem Pontifex adiri non poteſt, ut notat Hurtad. diſp. 15. diff. 3. & idem Bonac. l. c. ex Navarr. Sanch. Avila, & aliis. Tandem variis Religionibus præſertim mendicantibus conceſſa eſt facultas abſolvendi, in foro tamen interno tantum, a variis cenſuris etiam Papæ reſervatis; & per Bullam Cruciatæ conceditur, ut eam habentes ſemel in vita, & iterum in articulo mortis abſolvi poſſint a Sacerdotibus approbatis ab excommunicationibus Papæ reſervatis, etiam in Bulla Cœnæ contentis, excepta excommunicatione hæreſi annexa, ut notat Hurtadus loc. cit.

31 Denique quod ſpectat ad formam abſolutionis conveniunt DD. apud Bonac. loc. c. punct. 5. ad abſolutionem a cenſuris ex parte abſolventis nullam certam verborum formam eſſe neceſſariam, ſed ſufficere quæcumque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa, & exarata, quibus ſufficienter abſolutio exprimatur, & hoc intelligendum eſt de abſolutione in foro interno, quia in foro externo communiter ſervanda eſt forma cuiuſque Epiſcopatus, in abſolutione vero ſolemni a cenſuris ea ſervari debent, quæ in Rituali Romano præſcribuntur, aut aliis cuiuſque Diœceſis propriis. Item una cenſura poteſt auferri alia remanente, unde qui pluribus cenſuris eſt adſtrictus, poteſt abſolvi ab una relictis aliis, quia inter eas non eſt neceſſaria connexio, cum non habeant ordinem inter ſe, veluti peccata, quorum unum remitti, ſeu abſolvi non poteſt, non abſolutis omnibus, cum ipſorum abſolutio non fiat, niſi per infuſionem gratiæ, quæ cum averſione a Deo conſiſtere nequit; quæ quidem averſio in quolibet peccato mortali reperitur, ſunt enim cenſuræ pœnæ, non culpæ, ob culpam commiſſam inflictæ, & ideo una relaxari poteſt altera retenta, unde ſi dicatur, abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ſi quod incurriſti, quantum poſſum, & tu indiges, valet pro omnibus, itaque ſi ſic abſolutus in Jubileo forte omiſiſſet invincibiliter peccatum cenſuram habens annexam, ſcilicet, excommunicationem; poſſet quis poſtea ab eo peccato per quemvis approbatum abſolvi, cum non ſit amplius reſervatum, eo quod cenſura, ratione cuius tantum erat reſervatum, ſit ſublata. Ita DD. communiter apud Bonac. loc. cit. punct. 6. Deinde ex parte illius, qui abſolvitur, duo præſertim requiruntur, ſcilicet, ipſius abſolutionis petitio, non quidem ex neceſſitate, & eſſentia abſolutionis, ſed ex congruitate: & debita ſatisfactio, ſi cenſura lata ſit ob damnum alicui illatum, aut ſaltem ſufficiens cautio de illa præſtanda; & præterea ſi cenſura inflicta ſit ob aliquod grave delictum, cuiuſmodi eſt Clerici percuſſio, aut crimen in Bulla Cœnæ contentum, debet abſolvendus ſub juramento polliceri ſe non amplius tale crimen patraturum, ſeque impoſterum præceptis Eccleſiæ obtemperaturum, ut deducitur ex cap. ex tenore 10. de ſent. excomm. ubi tamen obſervat Bonac. cit. p. ult. hujuſmodi juramento opus non eſſe, dum abſolutio impenditur ſolum in foro pœnitentiæ virtute Jubilæi, aut alterius privilegii, ſed tantum in foro externo, ut reus caveat ab hujuſmodi criminibus in futurum patrandis, pro quo citat Alterium lib. 4. diſp. 7. cap. 2.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Excommunicatione.

32 IN præced. qu. de Cenſura in communi, ſeu in genere viſum eſt, nunc de eius ſpeciebus agendum eſt, & quæ de ipſis cenſuris in communi haſtenus dicta ſunt, de unaquaque illarum intelligi debent, cum in iis ſimili modo conveniant, & per ſe illarum ratio, ut habetur cap 1. *de ſent. excomm. in 6.* quæ autem eſſentialiter generi conveniunt, ſunt etiam communia, & eſſentialia ſpeciebus, & primo de excommunicatione agemus, ac eius effectibus, ut pote quæ gravior cenſura, & pœna aliis exiſtit, ut docet Scot. 4. diſp. 25. qu 1. poſtea de ſuſpenſione, & interdicto.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit excommunicatio.

33 PRimo ut a nomine exordium ſumamus, excommunicatio idem ſignificat, quod a communione ſeparatio; excommunicatus enim dicitur, qui eſt extra communionem ejectus; unde communiter definiri ſolet, quod *eſt cenſura, qua quis ab Eccleſiaſtica communione fidelium ſeparatur*, & ſic etiam definitur a Scoto 4. d. 19. §. *de Quarto*, & colligitur 11. qu. 3. cap. *Omnis Chriſtianus*, ubi dicitur Chriſtianum per excommunicationem ab Eccleſiæ communione removeri, & excludi, non quidem excluſione, vel ſeparatione corporali, quæ fit in carceratione, ſed excluſione, vel ſeparatione, quæ fit per prohibitionem, ne ipſe cum aliis Chriſtianis communicet, nec alii cum eo, ut Scotus declarat loc. cit. quia Chriſtianus per hanc cenſuram fit extra communionem Eccleſiæ, quæ fundamentum habet in verbis Matt. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus, & Publicanus*, id eſt exclusus, & ſegregatus a communione fidelium. Dicitur *Cenſura*, quia eſt pœna medicinalis bono ſpirituali privans, & continetur ſub cenſura, tamquam ſub genere, in quo convenit cum ſuſpenſione, & interdicto, & differt ab irregularitate, degradatione, depoſitione, & ceſſatione a divinis, & aliis inhabilitatibus, vel pœnis, quæ non ſunt cenſuræ proprie dictæ. Dicitur ſeparans a communione fidelium, quia per hanc particulam differt a ſuſpenſione, & interdicto, hæc enim formaliter, & præciſe non privant ſocietate cum aliquo, neque communione in aliquo bono cum aliis, etenim ſuſpenſio privat miniſterio Eccleſiaſtico tantum, ut ſic, quatenus ſcilicet eſt Miniſterium, ſeu uſus, & exercitium Clericalis poteſtatis, & interdictum privat tantum divinis officiis, & bonis, quæ per ipſa participari poſſunt, ut patebit ex infra dicendis. Additur *Eccleſiaſtica*, quia non privat communione, & participatione omnium bonorum ſpiritualium, ſed tantum aliquorum quæ Eccleſiæ poteſtati ſubduntur, non enim privat gratia, & charitate, & aliis virtutibus, ac donis, quæ poteſtati Eccleſiæ per ſe, & directe non ſubduntur, ſed privationem gratiæ, & charitatis per peccatum, & contumaciam præſupponit; imo fieri poteſt, ut quis antequam ab excommunicatione abſolveretur, perfectæ contritionis actus gratiam recuperaſſet; ſimiliter non privat bonis ſpiritualibus particularibus v. g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro excommunicato offerre poteſt; ſed tantum communibus, quæ Eccleſiæ diſpoſitioni ſubſunt, & tria præſertim enumerari ſolent, ut Toletus advertit l. 1. cap. 4. Primum eſt exterior converſatio, quæ in mutuo colloquio, & convictu fidelium conſiſtit. Secundum eſt Sacramentorum participatio. Tertium orationes, & ſuffragia Eccleſiæ, quibus ſuos fideles adjuvare curat, & nomine ipſius factis impetrantur bona interna ſpiritualia. Excommunicatio ergo privat communicatione prædicta, ſive omnino, ſive ex parte, ut ſic comprehendamus tam excommunicationem majorem, quam minorem, & hoc modo explicata excommunicationis definitio utrique convenit, tam majori quam minori, ut etiam ex noſtris docet Blundus diſp. 2. art. 1. licet oppoſitum doceat Faber diſp. 4. cap. 1. num. 12. ſiquidem quia aliquis ſeparari poteſt a communione fidelium, ſeu Eccleſiaſtica; vel in Sacramentis tantum, ut fit per excommunicationem minorem; vel a Sacramentis, & ſimul a conſortio, & politica ſocietate fidelium, ut fit per excommunicationem majorem: ideo in communi dictum eſt, quod excommunicatio eſt excluſio, vel ſeparatio Chriſtiani a communione fidelium, ſive Eccleſiaſtica, ſic enim abſtracte ſumpta comprehendit ſeparationem a communione fidelium in communi, quæ poteſt eſſe ab aliqua communione, vel ab omni communione; & ſic majorem, & minorem comprehendit.

34 Secundo excommunicatio ex parte boni, quo privat, proprie, & principaliter dividitur in majorem, & minorem, ut habetur in cap. penult. *de ſent. excomm.* in quo utraque excommunicatio definitur, dum dicitur, quod excommunicatio minor ſeparat a perceptione Sacramentorum, & major a communione fidelium, ideſt ab omni, quia hæc locutio quamvis indefinita, cum doctrinalis ſit, æquivalet univerſali; & ideo excommunicatio major, quæ ſimpliciter eſt excommunicatio, ut ait Scotus loc. cit. definitur, quod eſt ea, quæ a fidelium, & Eccleſiaſtica communione totaliter ſeparat, & dicitur *totaliter*, quia non ſolum excludit a communione Sacramentorum, tam active, quam paſſive, ſed etiam a communione civili, & politica, quæ in confabulatione, mutua ſalutatione, communi menſa, & hujuſmodi conſiſtit; atque hæc cenſura idem eſt, quod anathema, quo vocabulo ſignificatur aliquem, tamquam ſeparatum ab omni aliorum communicatione, expoſitum eſſe abominationi, & deteſtationi hominum; ac in jure fere ſemper excommunicationis nomine intelligitur, & merito, quia excommunicatio major eſt ſimpliciter, & abſolute excommunicatio, quia eſt totum includens, non ſolum privationem ſuſceptionis Sacramentorum, in qua excommunicatio minor conſiſtit, ſed etiam privationem aliorum; & per hanc majorem excommunicatus eſt duplex, ſcilicet, toleratus, quem fideles vitare non tenentur, & non toleratus, quem tenentur vitare; & quidem poſt Concilium Conſtantienſe non tolerati ſunt hi duo tantum, primo notorius Clerici percuſſor, deinde quis nominatim excommunicatus, unde non teneris vitare eum, quem ſcis contra legem peccaſſe, per quam illi etiam in particulari ſub pœna excommunicationis aliquid eſt vetitum, vel præceptum, requiritur enim, ut per ſententiam ſpecialem, & expreſſam contra perſonam in particulari poſt peccatum commiſſum cenſura ſit publicata; & ſicut excommunicatio non fuit a Chriſto Domino inſtituta, & ordinata, ſed tantum ab Eccleſia, ut univerſaliter de omni cenſura dictum eſt q. præc. art. 1. num. 5. ita dicendum eſt dictam communicationem etiam in divinis eſſe prohibitam jure tantum humano Eccleſia-

eccleſiaſtico, quia excommunicatio major inſtituta tantum eſt ab Eccleſia, & non a Chriſto, quamvis fundata in illis Chriſti verbis Matt. 18. *Sit tibi Ethnicus, & Publicanus*. Excommunicatio vero minor, quæ eſt excommunicatio ſecundum quid ea eſt, quæ a fidelium, & Eccleſiaſtica communione ſecundum quid, ſive partialiter privat, quia licet a communione fidelium excludat, quæ conſiſtit in perceptione, & participatione Sacramentorum, & hoc paſſive tantum; non tamen excludit a politica, & civili communione, ut habetur in cap. cit. penult. *de ſent. excomm.* & communiter omnes DD. docent, tam Theologi, quam Canoniſtæ, qui proinde etiam unanimiter docent cauſam excommunicationis majoris eſſe oportere peccatum mortale, & cum contumacia annexam; cauſam vero excommunicationis minoris poſſe eſſe etiam veniale, cum enim incurratur ob unicam tantum cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato majori excommunicatione communicet iis caſibus, quibus non licet, hoc eſſe poteſt peccatum veniale tantum, ut cum incurritur propter communicationem cum eo in rebus levioribus, ut in menſa, ſalutatione, &c. & poteſt etiam eſſe mortale, ut cum incurritur propter communicationem in rebus gravioribus, & tandem ubi excommunicationis majoris plures ſunt effectus, & graves, ut infra videbimus; excommunicationis minoris unicus tantum eſt effectus, ſcilicet privatio perceptionis Sacramentorum, & paſſivæ electionis ad beneficium.

35 Tertio ex aſſignato diſcrimine inter utramque excommunicationem colligitur definitionem minoris eſſe, quod eſt Cenſura Eccleſiaſtica privans hominem participatione Sacramentorum, ſic enim definitur in cit. cap. pen. *de ſent. excomm.* & a S. Bonav. diſt. 18. art. 4. quæſt. 5. & a Scoto loc. cit. & ab aliis Theologis, & Summiſtis; & ex hac definitione colligitur proprius, & adæquatus hujus excommunicationis effectus, qui eſt privare hominem uſu, & participatione Sacramentorum, ut expreſſe habetur ex cap. cit. & ex cap. *A nobis*, de except. & licet hic effectus excommunicationi quoque majori conveniat, cui excommunicatio minor comparetur per modum partis, dicitur tamen proprius, & adæquatus excommunicationis minoris effectus, quia præciſe hoc ſolum operatur in homine tali cenſura ligato; ex quo ſequitur omnes alios actus Eccleſiaſticæ communicationis, tam ſacros, quam civiles, ſeu humanos licitos eſſe homini minori excommunicatione ligato, ut expreſſe habetur in cit. cap. *A nobis* de exceptionibus, ubi ponitur particula excluſiva, dum dicitur: *Tantum a Sacramentorum participatione eſt remotus*; ergo reliqua ſunt ſibi licita; quare hujuſmodi excommunicatus, & Miſſam audire, & alia divina, quæ Sacramenta non ſunt, participare poteſt, neque privatur communicatione civili, ſive publica, ſive privata, neque juriſdictione, neque Eccleſiaſticis ſuffragiis, ut communiter Theologi docent 4 diſt. 18. & 19. nec etiam adminiſtratione activa Sacramentorum, unde cætera Sacramenta miniſtrando, vel non peccat, ut aliqui putant, vel ſi peccat, tantum venialiter peccat, niſi faciat in contemptum Eccleſiæ, Quam ſententiam probabiliorem exiſtimant Faber, & Blundus ex noſtris loc. cita. propter verba Pontificis in cap. ult. de Cleric. excomm. miniſtr. ubi dicit, quod ſi ligatus excommunicatione minori celebret, peccet *graviter*, ſed dum loquitur de collatione activa Sacramentorum, inquit tantum *peccat*, & non apponit particulam *graviter*, ergo ſaltem venialiter peccet, quam ſententiam tenet Ledeſma, Covar. & alii, & ex profeſſo tuetur Faber loco cit. contra Suarez, & alios.

36 Quarto propterea quamvis excommunicatus minori excommunicatione peccet mortaliter recipiendo Sacramenta, ut habetur in cap. cit. ubi dicitur graviter peccare, qui celebret in minori excommunicatione, adhuc tamen valide ea ſuſcipit, quia Eccleſia non irritat Sacramentum, ſi alias debita materia, & forma cum debita intentione a legitimo Miniſtro applicentur, ut notat Blundus loc. cit. hoc tamen intelligi debet, ut Caſpenſis advertit cum aliis diſp. 3. cit. ſect. 15. excepto Pœnitentiæ Sacramento, quod non eſt validum, quando in eo mortaliter peccatur ex parte recipientis, quia ejus materia eſt etiam diſpoſitio ad gratiam; & rurſus licet hic excommunicatus in receptione Sacramentorum mortaliter peccet, niſi ignorantia vel alia cauſa excuſet, non tamen irregularitatem incurrit, quia non habetur hæc pœna in jure, unde licet celebrans ſcienter in minori excommunicatione graviter peccat, nullius tamen irregularitatis notam incurrit, ut notant Faber, & Blundus loc. cit. & expreſſe docet Scotus 4. diſt. 13. qu. 2. & diſp. 25. quæſt. 1. & ratio eſt, quia talis irregularitas non eſt contra ſic celebrantem in jure expreſſa. Item quamvis ſic excommunicatus c. cit. de ſent. excomm. prohibeatur aligi ad gradus, dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, adhuc tamen talis electio facta eſt valida, non irrita, ſive fiat ſcienter, ſive ignoranter ab electoribus, vel recipiatur ſcienter ab ejuſmodi excommunicato; ſed licet ſit valida, poteſt tamen, & debet per ſententiam irritari, nam Pontifex in illo cap. non dicit electionem illam ipſo jure eſſe irritam, ſed eſſe irritandam, quam opinionem tenet etiam Faber, Blundus loc. cit. cum Ricardo 4. diſt. 18. art. 7. quæſt. 4. Quod ſi aliquando in jure ſignificatur talem electionem eſſe irritam, intelligendum eſt poſt ſententiam, & eſſe irritam declarandam, ut contra Covarruviam, & alios docent Vaſquez, Suarez, Avila, Coninck. Hurtadus, & alii; & hoc intelligendum eſt de electione ad gradus, dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, ut dictum eſt, quia loquendo de electione ad dignitatem laicam, non ſolum talis electio eſt valida, ſed neque irritanda. Denique ab hac excommunicatione lata a jure abſolvere poteſt Parochus, & quilibet Sacerdos habens poteſtatem abſolvendi a mortalibus cum non ſit reſervata. Ita S. Bonavent. 4. diſt. 18. art. 4. quæſt. 6. Ricardus, Gabriel, Mayr. ibidem, & alii. Eſt tamen difficultas, an ſimplex Sacerdos non approbatus ab Ordinario poſſit ab ea abſolvere. Negant plures, affirmant alii, quando ſic excommunicatus non habet peccatum mortale, quia quicumque Sacerdos etiam non approbatus, vel jure divino, vel ſaltem ex permiſſione Eccleſiæ habet poteſtatem abſolvendi a venialibus, & conſequenter ab hac excommunicatione, quando conjuncta non eſt cum mortali. Ita Tabiena, Armilla, Navarrus, Toletus, Hurtadus, & alii apud Caſpenſem loc. cit.

37 Quinto ulterius præter diviſionem eſſentialem excommunicationis jam aſſignatam dantur etiam aliæ diviſiones accidentales, nam ex conſideratione cauſæ efficientis, ſive ejus, a quo fertur, dividitur in excommunicationem a jure, & ab homine juxta dicta quæſt. præced. de Cenſur. in communi art. 2. num. 8. quæ duo membra non differunt, eo quia excommunicatio, quæ eſt a jure, non ſit quoque ab homine, ſiquidem omnis excommunicatio eſt ab homine poteſtatem juriſdictionis habente; ſed quia excommunicatio a jure ea dicitur, quæ fertur per Canonem, ſeu Conſtitutionem, vel ſtatutum perpetuum obligans ſub hac pœna tranſgreſſores illius, & tales ſunt leges omnes in corpore juris inſertæ, vel in extravagantibus Pontificum, in quibus ob bonum commune, & publicum ſtatuitur, ut aliquid fiat vel non fiat ſub hujuſmodi pœna, ut eſt illa, ſi quis ſuadente diabolo Clericum percuſſerit ſit excommunicatus. Excommunicatio vero ab homine dicitur illa, quæ fertur a legitimo Judice, ſervatis juris ſolemnitatibus in aliqua actione, vel negotio ſingulari abſque hoc quod ſtabiliatur jus, vel ſtatutum permanens, ſed ſolum, ut talis actio particularis fiat, vel non fiat ab aliquo, vel aliquibus ſub pœna excommunicationis, quod præceptum particulare ſolum pro ea actione duret, & ea tranſacta ceſſat, ut cum Judex alicui præcipit ſub pœna excommunicationis, ut coram ipſo intra tantum temporis ſpatium comparere debeat ad reſpondendum in jure, & ſic de aliis. Unde ut ſequitur ex dictis loc. cit. de Cenſur. in communi, in hoc præcipue differt excommunicatio a jure ab ea quæ eſt ab homine, quod illa perpetuo duret etiam mortuo, vel remoto ab officio, qui illam tulit, ut habetur in cap. *finali*, & docent ibidem Gloſſa, Panormitanus, & alii Canoniſtæ communiter, nec tolli poteſt, niſi a ſolo Pontifice, qui *ſolus* eſt juris conditor, & ſupra jus. Excommunicatio vero ab homine ceſſat, ſeu ſpirat ſtatim, ac moritur, vel ab officio removetur, qui eam tulit. Ita Navarrus, Paludanus, Sayrus, Toletus, & ex noſtris Aſteſanus lib. 7. tit. 1. Faber diſp. 4. cit cap. 2. Blundus diſp. 2. art. 2. & alii communiter; deinde excommunicatio ex parte ejus, vel eorum, cum vel quibus infligitur, dividitur in generalem, & ſpecialem, ut habetur cap. *A nobis* de ſent. excom. generalis ea eſt, qua generali edicto excommunicantur omnes, qui hoc, vel illud fecerint, unde non fertur in aliquem, vel aliquas perſonas determinate, ſed generatim in eos omnes, qui hoc, aut illud fecerint, vel non fecerint, ſpecialis vero, ſeu particularis eſt illa, quæ determinate fertur in aliquem, vel in aliquos tantum, quod dupliciter fieri poteſt, vel nominatim ipſas perſonas exprimendo, aut quando excommunicatio aliquod particulare factum reſpicit, quod non ad omnes, ſed ad certum, vel ad certos aliquos pertinet, ex quo patet, excommunicationem ſpecialem ſeu particularem, non niſi ab homine ferri ſolere, jus enim ipſum circa determinatos tantum, & particulares caſus non conſtituit, ſed circa univerſales. Ita Gloſſa cap. *Relatum* de jure patronat. & c. *Dolentes* de celebrat. Miſſ. & de Sim. cap. 33.

38 Sexto ex parte modi, quo excommunicatio fertur bene, vel male dividitur in juſtam, & injuſtam: juſta dicitur, quæ fertur ab eo qui legitimam habet auctoritatem, juſtam ob cauſam, præviis tribus monitionibus, & ſervato juris ordine, ut conſtat ex dictis loc. cit. de Cenſ. in com. & docet S. Bonaven. 4. diſt. 18. par. 2. quæſt. 6. illi autem omnes, & ſoli ſententiam excommunicationis ferre poſſunt, qui legitimam juriſdictionem habent in foro externo Eccleſiaſtico ordinariam, vel delegatam, etiamſi ſint inferiores Epiſcopo, & neceſſe eſt ut talis juriſdictio non ſit impedita per aliquam cenſuram Eccleſiaſticam, ſicut eſſet in excommunicato notorie, & ab Eccleſia non tolerato, ut dictum eſt qu. præc. art. 2. num. 10. & ſeq. Cauſa vero legitima, & juſta ferendi excommunicationem præſertim majorem, eſt peccatum mortale, & contumaciæ adjunctum, ut dictum eſt quæſt. præced. ar. 3. n. 23. & ſeq. & non ſufficit quodcumque peccatum mortale, ſed ut inquit Scot. 4. diſp. 19. *de Quinto* debet eſſe peccatum enorme, & publicum, unde merito Doctor ibid. quoſdam Prælatos reprehendit, quos fatuos vocat, qui faciles ſunt ad excommunica-

can-

candum, & frequentem uſum excommunicationis valde deteſtatur, quia excommunicatio, inquit, eſt gladius Eccleſiæ, qui tamen ab Apoſtolis raro invenitur extractus, in omnibus enim Epiſtolis Pauli non invenitur, quod excommunicaverit, niſi tribus vicibus. Tandem ad juſtam excommunicationem requiritur debita forma in ea ferenda, quæ ſatis explicata manet ex ſuperius dictis qu. præc. art. 3. nu. 14. & ſeq. quare injuſta excommunicatio dicitur illa, cui deficit aliqua ex conditionibus prædictis. Et ex his patet alia diviſio excommunicationis, ſcilicet in validam, & invalidam, ſeu nullam, quæ quidem eſt ſubdiviſio excommunicationis injuſtæ, nam juſta excommunicatio ſemper eſt valida, injuſta ergo excommunicatio, & nihilominus valida, ea eſt, quæ fertur a Judice legitimam auctoritatem habente, ob cauſam ſufficientem, & aliqua monitione præcedente, licet aliæ quædam conditiones accidentales deſint pertinentes potius ad ſolemnitatem juris, quam ad ſubſtantiam; excommunicatio vero injuſta, & invalida dicitur illa, in qua deeſt una ex his tribus conditionibus eſſentialibus, & ad ſubſtantiam juris pertinentibus, nimirum, quæ fertur a Judice legitimam auctoritatem non habente, vel abſque ſufficienti cauſa, aut nulla prorſus monitione præmiſſa, ut dictum eſt de validitate, vel invaliditate Cenſuræ in communi quæſt. præc. art. 1. in fin. An vero aliquando excommunicatio obliget in conſcientia, licet ſit nulla, videatur Faber diſp. 4. cit. cap. 3.

39 Denique quando excommunicatio infligitur, ſive a jure, ſive ab homine nulla facta mentione majoris, vel minoris, ſed ſimpliciter, & abſolute, DD. communiter docent intelligi debere de excommunicatione majori, & non minori, ita enim in jure declaratum eſt in cap. penult. de ſent. excom. Et ratio eſt, quam Doctor noſter aſſignat l. c. quia excommunicatio major tantum eſt ſimpliciter, & abſolute excommunicatio, minor vero tantum ſecundum quid, ideo vox illa excommunicationis ſimpliciter, & abſolute prolata præſertim in ſententia ferenda, vel a jure, vel ab homine, majorem excommunicationem indicat, verba enim abſolute prolata ſumuntur in ſignificatione ſua ſimpliciter *L. non aliter, ff. de leg. 3.* Nec obſtat regula Juris in 6. quod in pœnis benignior pars, & interpretatio eſt ſumenda; cum enim ex jure conſtet, quod vox hæc *excom.* abſolute prolata ſtat pro majori, regula illa non habet locum, licet excommunicatio ſit pœna, quia in omni diſpoſitione etiam pœnali verba ſecundum jus ſunt intelligenda.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam ſint effectus excommunicationis majoris, ubi de primo & ſecundo ejus effectu ſpecialiter diſcurritur.

40 Varii ſunt effectus excommunicationis majoris, quidam enim ſunt proximi, & immediati, de quibus hic eſt ſermo, alii vero remoti, & mediati, qui præſertim ſunt duo, primus eſt irregularitas, quam incurrit Clericus excommunicatus exercendo actum alicujus ordinis, ut ſuo loco infra dicemus; alter eſt, quod ſi quis per annum in excommunicatione inſordeſcat, ſit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum, ut talem, procedi poteſt ex Trident. ſeſſ. 2. cap. 3. & eſt ſententia communis Canoniſtarum cum Gloſſa in cap. *Contingit*, de dolo, & contumacia; & ulterius ſi excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtens ſit perſona Eccleſiaſtica, & habeat beneficium, debet illo privari, ut etiam Canoniſtæ docent cap. *Cum bene*, de ætate, & qualitate, & cap. *Rurſus* 11. qu. 3. effectus vero proximi, & immediati, quos hic inquirimus, ſunt plures, qui non eodem modo aſſignantur a Doctoribus, cum enim excommunicatio major ſit cenſura a communione fidelium, & Eccleſiaſtica totaliter ſeparans, ut dictum eſt ar. præced. omnes conveniunt effectum excommunicationis præcipuum, & immediatum eſſe privare excommunicatum communione fidelium. Verum, quia communio fidelium pluribus contingit modis, hinc multi particulares effectus inſurgunt, qui in illa ſeparatione a communione fidelium continentur, & modo ſunt explicandi, & ideo vario modo a DD. aſſignantur, licet omnes in ſubſtantia conveniant, nos autem communiorem & faciliorem modum eos explicandi aſſignabimus.

41 Primus itaque effectus excommunicationis majoris eſt privare excommunicatum ſaltem non toleratum communibus Eccleſiæ ſuffragiis, quorum nomine intelliguntur Sacrificium Miſſæ, orationes, & alia pia fidelium opera, quibus ſe invicem juvant juxta articulum Symboli, *Sanctorum Communionem*, unde ea hoc dicuntur ſuffragia Eccleſiæ, quæ a membris Eccleſiæ fiunt, & hæc ſunt duplici differentia, quædam communia, quæ auctoritate publica fiunt, ut ſacrificium Miſſæ, quod nomine totius Eccleſiæ offertur, & orationes ordinatæ, vel actiones communes ab Eccleſia inſtitutæ, quæ ab ejus Miniſtris, ut ſic fiunt, & indulgentiæ a Summo Pontifice conceſſæ, & ab aliis Prælatis inferioribus facultatem habentibus eas concedendi; quædam vero ſunt ſuffragia privata, vel particularia, quæ ſcilicet fiunt non auctoritate publica, ſed privata, ut jejunia, & orationes privatæ, conveniunt ergo DD. excommunicationem majorem privare ſaltem non toleratos communibus Eccleſiæ ſuffragiis: & ratio a priori hujus eſt ordinatio, & inſtitutio Eccleſiæ, quæ ita inſtituit, ut conſtat ex ipſius uſu, & ex variis juribus deducitur, præſertim vero ex c. *A nobis* 28. & ex c. *Sacris* 38. de ſent. excomm. & hujuſmodi præceptum, ne fiant hæc ſuffragia pro tali excommunicato obligat, ſub mortali, ut docet D. Thom. quol. 11. ar. 9. & DD. communiter, quia materia ex ſe eſt gravis; quod non congrue facit Eccleſia, quamvis pia mater, & in bonum ipſius excommunicati, ut vexatio det ei intellectum, & reſipiſcat, & in bonum commune aliorum, ut terrore contineantur, qua ratione dicitur pœna medicinalis, quia non fertur per modum vindictæ, ſed correctionis, & reſipiſcentiæ. Dices, licet orare pro infidelibus, ut convertantur, & Eccleſia ordinat Miſſas offerri pro reductione hæreticorum, & ſchiſmaticorum, qui ſunt excommunicati. Reſpond. orationes publicas pro infidelibus, & hæreticis fieri poſſe tantum indirecte, non autem directe, etenim directe, & per ſe pro Eccleſia fiunt, ſcilicet pro ejus dilatatione, vel augmento, & unione, & indirecte tantum pro illis quatenus tales orationes publice redundant in bonum infidelium, & hæreticorum, quorum converſione Eccleſia augetur, non ergo licitum eſt Miſſas directe offerre pro reductione hæreticorum, & ſchiſmaticorum, neque pro converſione infidelium, ſed tantum pro dilatatione, & ampliatione Eccleſiæ, quamvis dilatanda ſit eorum reductione, & converſione, quia tunc directe tantum pro Eccleſia offeruntur, etiamſi directe redundet quoque in bonum illorum, ut Hurtadus advertit d. 3. diffic. 2. & Faber ex noſtris d. 4. cit. c. 4. Dices, Eccleſia feria ſexta Paraſceves etiam directe, & per ſe orat pro hæreticis, & ſchiſmaticis. Reſpondeo cum eiſdem Auctoribus Eccleſiam voluiſſe ab illa prohibitione generali illum diem excipere, quia eo die ſpeciali modo repræſentatur paſſio & mors Chriſti Domini, quæ pro omnibus ſufficientiſſima fuit, & ideo Eccleſia orare voluit, ut pro omnibus hominibus etiam infidelibus, & hæreticis efficax ſit, & hoc ex pietate ſua, ut etiam oſtendat deſiderium ſalutis animarum illorum, qui etiam extra ipſam ſunt, quod licite facere poteſt, quia hoc præceptum, ut excommunicatus talis ſuffragiis communibus privetur, eſt poſitivum Eccleſiæ præceptum, & ideo poteſt in illos diſpenſare, ut pro eis oretur etiam per ſe, & directe feria ſexta Paraſceves ob memoriam Dominicæ Paſſionis, non autem aliis temporibus id permittit, unde ſi extra eum diem Paraſceves quis eas orationes diceret, mortaliter peccaret. Ita Faber loc. cit.

42 Verum quia, ut ſupra dictum eſt, excommunicati alii ſunt tolerati, cum quibus licite poſſunt & in humanis, & in divinis communicare fideles, & alii non tolerati, cum quibus ſcilicet fideles licite communicare non poſſunt, nec in divinis nec in humanis, quales ſunt poſt Concilium Conſtantienſe notorius Clerici percuſſor, & quivis nominatim excommunicatus, & ſpecialiter, ac publice denunciatus; quamvis DD. conveniant prædictam ſuffragiorum communium privationem intelligi de non toleratis, & publice excommunicatis; difficultas tamen eſt, an intelligatur etiam reſpectu excommunicatorum toleratorum, ſeu de occultis excommunicatis, vel licet publicis, non tamen in particulari nominati, ut ſunt hæretici omnes, qui ſunt excommunicati, non tamen ſub propriis, vel æquivalentibus eorum nominibus ſunt denunciati, vel nominati, & ob id dicuntur excommunicati occulti in comparatione non toleratorum, licet ſciatur eos eſſe excommunicatos. Prima opinio negat prædictam ſuffragiorum privationem intelligi reſpectu excommunicatorum toleratorum, & aſſerit licere ulicui excommunicato nomine Eccleſiæ orare, vel ſacrificium offerre, ſi non fuerit denunciatus nominatim, vel notorius Clerici percuſſor. Ratio eſt, quia ſicut talem excommunicatum vitare non tenemur, ita neque pro illo orare prohibemur, & ſacrificium offerre etiam nomine Eccleſiæ. Ita Navarrus, Henriquez, Conincbius, Sayrus, Hurtados, Ugolinus, & alii. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat prædictam ſuffragiorum communium privationem etiam ad excommunicatos toleratos extendi, & aſſerit non licere ſine mortali ſuffragia facere pro talibus excommunicatis nomine Eccleſiæ. Ratio eſt, quia ante extravagantem Concilii Conſtant. *Ad evitanda* non poterat hoc licite fieri; ergo neque modo, cum illa Conſtitutio ſolum ſit edita in bonum aliorum fidelium, & noluerit tales excommunicatos relevare in aliquo directe, ut conſtat ex illis verbis: *Per hoc autem non intendimus ipſos excommunicatos, ſuſpenſos, vel interdictos in aliquo relaxare, aut eis quomodolibet ſuffragari*; ſi autem licet pro eis ſacrificium offerre, vel alias publicas orationes facere, valde illa Conſtitutio excommunicatis faveret; ergo hæc eſt Eccleſiæ intentio, ut hujuſmodi excommunicati non reſipiſcentes, & in excommunicatione manentes, his communibus ſuffragiis non gaudeant. Confirmatur, quia per excommunicationem Eccleſia excommunicatum privat omnibus Eccleſiæ ſuffragiis, & hic eſt potiſſimus excommunicationis effectus; cum ergo Concil. Conſtantienſe noluit in aliquo excommunicato relevare, illos non facit per talem Conſtitutionem participes ſuffragiorum Eccleſiæ, atque ideo nec Sacerdos pro eis orare poterit nomine Eccleſiæ, etiamſi ſint tolerati. Nec obſtat, quod ex vi illius Conſtitutionis non cogimur ad vitandum talem excommunicatum, quia hoc eſt in bonum

Digitized by Google

oum aliorum fidelium ; ſed quod non poſſimus pro eo orare eſt in medicinam, & bonum excommunicati, ut ſcilicet ipſe reſipiſcat, & contumacia ejus frangatur. Ita Suarez, Vaſquez, Avila, Caſpenſis, & Blondus ex noſtris diſp. quarta citat. art. quarto, & alii plures, ac etiam Faber loc. cit.

43 Rurſus eſt alia difficultas, an ſuffragia communia poſſint offerri pro excommunicatis contritis, pœnitentibus nondum ab excommunicatione abſolutis. Prima opinio negat, cujus ratio eſt, quia cum excommunicatio non tollatur, niſi per abſolutionem, ita neque ejus effectus, qui eſt excluſio a ſuffragiis communibus, unde ſicut poteſt quis eſſe in gratia, & manere adhuc in excommunicatione, ita ſimiliter cum effectibus excommunicationis. Confirmatur ex cap. *a nobis* 28. & ex c. *Sacris* 38 de ſent. excom. ubi dicitur pro hujuſmodi excommunicatis jam defunctis etiamſi præceſſerint ſigna manifeſta pœnitentiæ, non eſſe oblationes recipiendas, nec orationes faciendas ante impenſam abſolutionem ; ergo multo minus pro illis vivis. Tandem, quia hoc etiam congruit ad reverentiam, & timorem hujus cenſuræ, ut illam homines magis timeant, & in majori veneratione habeant. Ita Soto, Suarez, Coninch. Hurtadus, Caſpenſis, & alii. Secunda opinio, quæ probabilior, & magis pia videtur, affirmat excommunicatum pœnitentem non eſſe his ſuffragiis privatum, & conſequenter infert poſſe ea pro illis offerri, licet non publice. Ratio eſt, quia credi non poteſt Eccleſiam, quæ eſt pia mater, velle a dictis ſuffragiis illum excludere, quia jam non eſt contumax, ſed ſibi per charitatem conjunctus. Confirmatur, quia excommunicatio juſte lata in foro exteriori, ſed injuſte in foro interiori ob cauſam præſumptam, & non veram non valet, unde innocens ſi excommunicetur, non ob id ſuffragiis Eccleſiæ privetur, ut tenent communiter DD. ex cap. *Alma mater*, cum illa ſententia coram Deo non liget, quia excommunicatio ſupponit grave crimen cum contumacia, ſeu rebellione, licet coram Eccleſia in foro exteriori pro excommunicato habeatur ; ergo etiam in propoſito cum cauſa præſumatur in foro exteriori, ſed revera non adſit, ſequitur, quod ſuum effectum non habeat quoad forum interius. Denique ceſſante cauſa ceſſat effectus ejus ; at excommunicatio eſt pœna contra contumacem, & inobedientem Eccleſiæ ordinata ; cum ergo hæc tollitur, tollitur quoque excommunicatio in foro interiori, & apud Deum, & ad priſtinum ſtatum reſtituitur, & ſic gaudet ſuffragiis, & aliis bonis, quibus per excommunicationem privabatur. Ita Riccardus, D. Antoninus, Navarrus, Covarruvias, Aeotius, Faber ex noſtris l. c. & plures alii. Nec rationes in oppoſitum urgent, unde ad primam dicendum eſt, quod licet excommunicatio in foro exteriori non tollatur, niſi per abſolutionem, in foro tamen interiori tollitur etiam per contritionem, & pœnitentiam, & ſic ceſſat ejus effectus ; non tamen ob id ab abſolutione in foro exteriori liberatur, quia ſicut contritio de peccatis includit confeſſionem in voto, unde contritus confiteri tenetur, quamvis peccatum quoad culpam ſit dimiſſum ; ita excommunicatus pœnitens, & contritus tenetur ad petendam abſolutionem in foro Eccleſiæ. Ad Confirmationem dicendum cum Fabro ex illis cap. potius oppoſitum deduci, nam ibi Papa fatetur aliquem eſſe poſſe abſolutum in foro interiori, & apud Deum, & tamen eſſe ligatum apud Eccleſiam, quæ non judicat de occultis, ex hoc enim innuere videtur, quod licet in tali caſu orationibus communibus fidelium non privetur, quia tamen Eccleſia id ignorat, non debet prius orare pro illo, quam abſolvat, quia rectus ordo judicii Eccleſiaſtici hoc poſtulat, ideo ſupra diximus, quod licet pro illo poſſint ſuffragia communia offerri, non tamen publice applicari. Ad ultimum negatur congruum eſſe, ut ablata culpa, & cauſa excommunicationis, adhuc ipſa liget, imo hoc eſt valde incongruum, & irrationabile, neque hoc eſt faciendum, ut ipſa magis timeatur, quia timor debet eſſe rationabilis, ut ait Faber loc. cit.

44 Denique eſt difficultas, an excommunicati adhuc in contumacia manentes priventur orationibus, & ſuffragiis privatis, jam enim ſupra diximus orationes hujuſmodi, & ſuffragia duobus modis a fidelibus fieri poſſe, interdum ſcilicet privatim, ut ſingulæ perſonæ ſunt ; interdum publicae, ut ſcilicet ſunt miniſtri Eccleſiæ, & auctoritate publica, vel ex theſauro Eccleſiæ, ut per indulgentias, & quidem conveniunt Doctores omnes, pro excommunicatis omnibos etiam non toleratis, & in contumacia manentibus poſſe fieri orationes privatas, & pia opera, & ratio eſt, quia Eccleſia de facto hoc non prohibuit, ac proinde poteſt licite, & fructuoſe pro illis privatim orari, & alia ſuffragia privata offerri ; immo addunt etiam in Miſſa in *Memento*, quando mentaliter, & occulte Sacerdos orat, poſſe hoc facere nomine proprio ; licet enim *Memento* ſit pars publici officii, nihilominus in eo non prohibetur privatim etiam orare, pro quibus voluerit Sacerdos, unde non tantum quiſque privatus, ſed etiam Sacerdos poteſt, tamquam perſona privata pro excommunicatis orare etiam in publicis precibus, & ſacro, imo actionem ſacrificandi, prout pendet a merito privato operantis, offerre, vel ejus in *Memento* in particulari meminiſſe, imo addit Blondus noſter d. 4. c. a. 3. non ſolum Sacerdotem poſſe, ut privata perſona, licite in Miſſæ *Memento* pro excommunicato orare, verum etiam fructum Miſſæ, qui ſibi correſpondet, ut privatæ perſonæ, ſive ſecundum meritum perſonale, applicare excommunicato applicatione ſpeciali cum Scoto *quodl.* 20. §. *De primo*, dummodo id ſecrete, & occulte fiat. Verum quamvis hæc ſit communiſſima, & vere omnium ſententia, adhuc tamen probabile cenſet Faber loc. cit. excommunicatum eſſe etiam privatum fructu ſuffragiorum, & orationum particularium, & ratio eſt, quia in ſacris Canonibus habemus excommunicatum ejectum eſſe extra Eccleſiam, & eſſe privatum communione fidelium ; at in communione fidelium, quæ explicatur in ſymbolo, includuntur nedum bona, orationes, & ſuffragia communia Eccleſiæ, quæ ſcilicet a Miniſtris publicis Eccleſiæ fiunt in ſacrificiis, & ſacris orationibus, ſed omnes orationes, & opera pia, quæ fiunt ab unoquoque fidelium privatim, ut ſunt jejunia, macerationes, peregrinationes, & ſimilia. Cæterum a communi ſententia recedendum non eſt, quia Eccleſia de facto id non prohibuit, ut praxis, & conſuetudo Eccleſiæ oſtendit, & hoc valde conſentaneum eſt Eccleſiaſticæ pietati, nec veriſimile eſt Eccleſiam, quæ eſt pia Mater, velle excommunicatos privare ſuffragiis quoque, & orationibus privatis, & quando eos excludit a communione fidelium, excludit ab ea ut includit bona, orationes, & ſuffragia communia Eccleſiæ, non autem particularia, & privata, ut Doctores communiter exponunt. & quamvis Eccleſia id non explicet, in partem favorabiliorem eſt interpretanda juxta regulam juris, & id etiam docet ex noſtris Aſteſanus lib. 7. tit. 9. cum aliis antiquioribus ab ipſo relatis.

45 Secundus excommunicationis majoris effectus eſt privare excommunicatum a communione Sacramentorum tam activa, quam paſſiva, unde communiter Doctores docent, non ſolum excommunicatum denunciatum, ut notorium Clerici percuſſorem, verum etiam occultum, & toleratum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo Sacramenta mortaliter peccare, ita enim colligitur ex c. *Cum illorum*, & ex cap. *Si quem de ſent. excom.* & ex c. *ſi celebrat* de Clerico excommunicato miniſtrante, & ex c. *Evangelicum* 3. quæſt. 4. ubi dicitur excommunicatum eſſe privatum communione fidelium, ſeu Eccleſiaſtica, quæ quidem communio in participatione Sacramentorum principaliter conſiſtit, tum activa, quam paſſiva, idest in illorum adminiſtratione, & ſuſceptione ; ergo dum excommunicatus Sacramenta adminiſtrat, vel ſuſcipit, mortaliter peccat, quia facit contra Eccleſiæ præceptum, ejuſque expreſſam prohibitionem, & hoc etiam communiter docent Theolog. 4. diſt. 18. & Scotus diſt. 13. qu. 2. G. & diſt. 25. quæſt. 5. D. ubi etiam id probat, quia ſi celebrans in minori excommunicatione graviter peccat ex c. *licet de ſent. excom.* ut ſupra dictum eſt, multo magis excommunicatus excommunicatione majori, imo addunt excommunicatum, etiamſi per pœnitentiam in gratiam Dei redierit, adhuc licite non poſſe Sacramenta adminiſtrare, vel ſuſcipere, niſi prius fuerit abſolutus, & ratio eſt, quia per excommunicationem participatione Sacramentorum eſt privatus ; ergo ſemper coram Eccleſia eſt privatus, donec ab excommunicatione non fuerit abſolutus, & ita præſertim docet Ricard. 4. diſt. 18. art. 9. quæſt. 4. Hoc autem diximus intelligendum eſſe de excommunicato non ſolum denunciato, ſed etiam occulto, & tolerato, & quia excommunicatus quicumque abſque ulla exceptione ſecundum jus antiquum Sacramentorum participatione privatus erat, ut patet ex juribus citatis ; ergo etiam ſecundum jus novum, quia, ut ſupra dictum eſt, extravagans Concilii Conſtant. nullo modo excommunicatis favere intendit, at valde faveret, ſi ſine peccato Sacramenta adminiſtrare, vel recipere poſſent, ut Cajetanus advertit in ſumma, verbo *Abſolutio* cum pluribus aliis. Hæc autem omnia intelligenda ſunt, ut communiter Doctores advertunt, & Scotus etiam loc. cit. ex c. *Apoſtolica* de Clerico excommunicato miniſtrante, niſi ignorantia invincibilis, metus mortis, infamia, jactura bonorum, & ſimilia damna excuſent, quia cenſura Eccleſiaſtica cum tanto rigore non obligat, unde ſi quis excommunicatus ignorans invincibiliter ſe eſſe excommunicatum ignorantia juris, vel facti adminiſtraret Sacramenta, vel reciperet, non peccaret mortaliter, quia, ut conſtat ex diſp. de Actibus humanis, peccatum non eſt niſi voluntarium, item ſi aliquis excommunicatus occultus, ſibi tamen notus, urgente gravi neceſſitate Sacramenta adminiſtraret, vel ſuſciperet, verbi gratia ad vitandam mortem, vel infamiam, vel ſcandalum, vel grave jacturam, non peccaret mortaliter, quia lex Eccleſiaſtica, qualis eſt de vitando excommunicato in Sacramentorum participatione, cum tanto rigore non obligat, ut cum periculo mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, & ſimilium. Ita Navarrus, Soto, Sayrus, Layman, Armilla, Emmanuel Sa, Suarez, Faber, & Blondus ex noſtris loc. cit. & alii DD. paſſim. Conveniunt tandem Doctores, ut Hurtadus advertit diſt. 4. diffic. 2. excommunicatum poſſe etiam licite adminiſtrare Sacramenta in caſu neceſſitatis proximi, quia id ſatis ſignificat Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. dum inquit *ex pietate Eccleſiæ omnes Sacerdotes poſſe pro articulo mortis abſolvere quoslibet pœnitentes*, ſub qua particula *omnes* etiam ſacerdos excommunicatus comprehenditur, nam in eo articulo ex voluntate Eccleſiæ ſuſpenditur excommunicatio quoad privationem juriſdi-

Digitized by Google

jurisdictionis, & quoad prohibitionem abſolvendi, & hoc intelligendum, eſt, quando non eſt ejus miniſter, qui id facere poſſit, ſed occurrunt aliquæ difficultates breviter diſſolvendæ. Ita etiam Faber l. c. cap. 5.

46 Prima difficultas eſt, an excommunicatus uſu, & participatione Sacramentorum fiat irregularis, vel aliam cenſuram incurrat. Reſpondetur cum communi Doctorum diſtinguendo de participatione activa, vel paſſiva, nam loquendo de paſſiva, excommunicatus per ſuſceptionem paſſivam Sacramentorum præter peccatum mortale nullam aliam pœnam, vel cenſuram incurrit, niſi ſuſcipiendo Sacramentum Ordinis, & ratio eſt, quia nullus aliquam cenſuram incurrit, vel pœnam Canonicam, niſi a latere Canonum ſit inflicta, ut docet Scotus 4. diſt. 6. qu. 8. & diſt. 7. qu. 4. & diſt. 23. qu. e. at non reperitur aliquod jus, in quo Pontifex aliquam pœnam infligat excommunicato Sacramenta ſuſcipienti, niſi ſit Sacramentum Ordinis; ita enim tradit Innocentius c. 1. *de ſent. excom.* in 6. unde excommunicatus ſuſcipiendo Ordinem ſacrum manet eo ipſo ſuſpenſus ab executione Ordinis, & ſi in eo miniſtret, fit irregularis, hæc enim pœna in jure ſolum in ſuſceptione Ordinis ſacri eſt impoſita, ut patet c. 1. & e. de Schiſmaticis. Ita Doctores communiter, & ita ſentit Scotus 4. d. 25. q. 1. & Blundus, ac Faber cum ipſo, quia jus Canonicum ſic determinat. Loquendo autem de uſu, & participatione activa Sacramentorum certum eſt e contra apud omnes excommunicatum Sacramenta adminiſtrantem fieri irregularem, ut patet ex c. *licet*, & c. ult. de Clerico excommunicato miniſtrante, & c. *Si quis* 11. q. 3. & ex c. *Is qui* &c. *Is cui de ſent. excom.* in 6. unde quoad irregularitatem incurrendam in uſu Sacramentorum non valet paritas de adminiſtratione, & receptione Sacramentorum, quia Jura Canonica talem pœnam imponunt adminiſtranti, non ſuſcipienti, & ratio diſcriminis eſt, quia adminiſtrare ſacramenta major longe dignitas eſt, quam illa recipere. Verum hoc etiam intelligendum eſt, niſi ſacerdos excommunicatus celebret, vel alios Ordinis actus exerceat ad gravem infamiam evitandam, vel mortis periculum, & aliis caſibus ſupradictis, & ratio eſt, quia hæc irregularitas contrahitur ex culpa, quæ nulla eſt in his caſibus, ut docet Scotus l. c. 4. diſt. 13. qu. 2. & diſt. 25. qu. 1. ex cap. *Apoſtolicæ* de clerico excommunicato miniſtrante; unde eſt regula generalis, quod ad incurrendam irregularitatem ex delicto ſeu culpa, ſemper requiritur talis culpa, unde quotieſcumque irregularitas contrahitur ex delicto, ſeu culpa, ſi quis excuſatur a culpa, excuſatur etiam ab irregularitate pro tali culpa inflicta & idem quoque dicendum eſt, ſi ſacerdos Sacramenta adminiſtraret ignorans invincibiliter ſe eſſe excommunicatum. Ita Navar., Corduba, Sayrus, Suarez, & alii Doctores ex cap. *Apoſtolicæ*, & ex Gloſſa ibidem.

47 Secunda difficultas eſt; an Sacramenta ſuſcepta ab excommunicato excommunicatione majori ſint valida; ſupponimus autem hic cum communi Doctorum, & præſertim ex Scoto 4. diſt. 2. §. *Ad quæſtionem*, & diſt. 25. qu. 1. & d. 39. §. *De ſecundo* non eſſe idem in jure validum, & licitum; poteſt enim contingere, quod aliqua actio ſit illicita, quia contra prohibitionem Eccleſiæ, & conſequenter cum peccato mortali, & tamen ſit valida, ut conſecratio facta a Sacerdote hæretico, vel Schiſmatico, ſi fiat cum debita intentione, & omnibus aliis ad valide conſecrandum requiſitis; jam ſupra diximus num. 45. excommunicatum excommunicatione majori etiam occultum, & toleratum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo Sacramenta mortaliter peccare, idque proinde licite facere; nunc ergo videndum eſt, an id faciat valide, quamvis illicite, quod prius de ſuſceptione Sacramentorum explicabimus, & poſtea de adminiſtratione, & in primis certum eſt hanc difficultatem non habere locum in Sacramento Baptiſmi, qui ante ejus ſuſceptionem nullus eſſe poteſt excommunicatus, ut ſupra dictum eſt; nec etiam in Sacramento Euchariſtiæ, quia illud ſupponitur factum ante ejus ſuſceptionem, ſed tantum in aliis quinque ſacramentis locum habet, quæ fiunt quando ſuſcipiuntur, & adminiſtrantur, & quidem de duobus ſacramentis, quæ characterem imprimunt, ſcilicet, Confirmatione, & Ordine ſacro conveniunt Doctores eſſe valida, ſi eſſentialia adſint, ſcilicet, materia, forma, & intentio miniſtri, & characterem imprimere, quia de jure divino, cum hæc adſunt, fit ſacramentum, ſive ſuſcipiens peccet, ſive non, illa recipiendo, quia hoc non pendet a diſpoſitione ſuſcipientis, licet effectum gratiæ propter ſuſcipientis indiſpoſitionem non producant, & idem etiam aſſerunt de ſacramentis extremæ Unctionis, & Matrimonii, quæ ex Chriſti inſtitutione neceſſario perficiuntur, quando forma materiæ applicatur cum debita Miniſtri intentione, & ideo Eccleſia nequit ea annullare, unde tale matrimonium inter excommunicatos non diſſolvitur, ſed ratum habetur, licet effectus gratiæ non ſequatur ex defectu diſpoſitionis ſubjecti recipientis, quod ſi in horum ſacramentorum receptione contingat excommunicatum non peccare, ob ignorantiam invincibilem, vel aliis rationabilibus de cauſis jam explicatis, & eſſe recte diſpoſitum, in eorum receptione etiam per illa ſacramenta gratiam recipiet ex opere operato, quia tunc talis effectus, cum ſit de jure divino, impediri nequit.

48 Difficultas tamen eſt de ſacramento Pœnitentiæ, an ſuſceptum ab excommunicato ſit validum non obſtante excommunicatione, & non eſt difficultas, ſi ſuſcipiens illud a mortali non excuſetur, quod ex vi communicationis ſcienter committit ſuſcipiendo illud, quia in tali caſu omnes concedunt eſſe nullum, cum peccet mortaliter agendo contra cenſuram, quod redundat in defectum materiæ eſſentialis, ſcilicet, doloris eſſentialiter requiſiti, ſed difficultas eſt de excommunicato ignoranter, & inculpabiliter recipiente abſolutionem ſacramentalem a peccatis ſuis, ut puta quia ignoret, vel oblitus eſt ſe eſſe excommunicatum, & conſequenter non abſolvitur ab excommunicatione priuſquam a peccatis, an illa confeſſio ſit valida; & abſolutio ſit rata. Negant tale ſacramentum eſſe validum Paludanus, Antoninus, Sylveſter, Vaſquez, Torres, Hurtado, & alii ex defectu juriſdictionis, quia id eſt prohibitum ab Eccleſia, a qua excommunicatus eſt ſeparatus; ergo de illo Judex Eccleſiaſticus judicare non poteſt. Affirmant Cajet. Navarrus, Angelus, Medina, Suarez, Avila, Sayrus, Coninchius, Bonacina, Caſpanſis, Faber, & Blundus ex noſtris, & plures alii, & hoc aſſerunt non ſolum de excommunicato tolerato, quod etiam Adverſarii concedunt, ſi a tali culpa excuſetur ignorantia, aut inadvertentia invincibili, ſed etiam de non tolerato. Ratio eſt, quia Eccleſia non intendit punire innocentem, qui autem inculpabiliter Sacramentum pœnitentiæ ſuſcipit, eſt innocens, ergo Eccleſia non intendit eum privare beneficio ſuſceptionis Sacramenti, ſed ſolum quando quia eſt contumax juxta illud ex cap. 2. de Conſtit. *Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non debet*. Confirmatur, quia tunc dari poſſunt omnia requiſita ad valorem, & effectum hujus Sacramenti, ſcilicet, materia, forma, intentio, diſpoſitio in ſuſcipiente, & juriſdictio in miniſtro; neque in eo caſu dicendum eſt Sacerdotem carere juriſdictione abſolvendi talem excommunicatum, ut Adverſarii putant, quia Eccleſia in tali caſu auferre non præſumitur poteſtatem juriſdictionis Miniſtro alias eam habente, & proinde abſolutio illa cenſenda eſt valida; unde qui ſuæ excommunicationis invincibiliter oblitus, aut ignorans a peccatis integre confeſſus abſolvitur, non præmiſſa abſolutione ab excommunicatione, vere & fructuoſe abſolvitur, nec talem confeſſionem iterare tenetur, & ſimiliter, quando inſtat mora excommunicati adeo repentina, ut non ſit tempus eum prius ab excommunicatione abſolvendi, tunc abſolutio a peccatis adhuc eſt valida, ſive confeſſarius id faciat ex ignorantia, ſive bona fide, & ratio hujus eſt, quia excommunicatus in his, & ſimilibus caſibus per cenſuram non fit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere priuſquam abſolvatur a cenſura; & ut inquit S. Bon. 4. diſt. 18. art. 4. qu. 4. licet excommunicatus Eccleſiæ prohibitione privetur ſacramentorum participatione, tamen illa prohibitio non eſt irritatio juxta regulam Juris: *Multa prohibentur, quæ tamen facta tenent*. Imo pie credendum eſt Eccleſiam, ut piam Matrem, non intendere in his caſibus excommunicatum ſuſpendere a Sacramentorum participatione, ſed excommunicationem ſuſpendere, ut conſtat ex dictis ſupra num. 45. in fine.

49 Tertia difficultas eſt, an Sacramenta adminiſtrata ab excommunicato excommunicatione majori ſint valida, & rata. Conveniunt Doctores omnia Sacramenta præter pœnitentiam a tali excommunicato miniſtrata eſſe valida, quia in his non requiritur juriſdictionis poteſtas, qua privetur excommunicatus, & ideo ſi adſint omnia pertinentia ad Sacramenti ſubſtantiam nempe debita materia, forma, & intentio miniſtri in ſubjecto capaci, ſunt valida, ut ſuo loco dictum eſt in tractatu de Sacramentis; ex Chriſti inſtitutione independenter a voluntate Eccleſiæ perficiuntur, quando formæ applicatur materiæ cum debita intentione, & malitia miniſtri Sacramentum impedire non poteſt, neque effectum ejus, ſcilicet, gratiæ collationem, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit obex, quia Sacramenta ſunt de jure divino, quod Eccleſia invalidare nequit; & ideo inquit Scotus 4. diſt. 5. quæſt. 1. Baptiſmum ab hæretico, & ſchiſmatico collatum eſſe validum, quod pluribus probat auctoritatibus, & præſertim ex D. Auguſt. ad Oroſium quæſt. 59. idem de ſacramento matrimonii clarum eſt ex c. *ſignificaſti* de eo, qui duxit in matrimonium, ex quo cap. expreſſe habetur matrimonium ab excommunicatis, ſeu inter excommunicatos contractum validum, & ratum eſſe, cum omnes ipſi contrahentes ſint veluti Miniſtri talis ſacramenti quoad ejus eſſentiam, & ſubſtantiam, quæ conſiſtit in mutuo, & libero conſenſu voluntatum ipſorum contrahentium, ut dictum eſt diſp. de Matrimonio, idem etiam docent Scotus de ſacramento Ordinis 4. d. 25. q. 1. §. *De ſecundo*, & D. Bonav. & omnes Theologi cum Magiſtro d. 24. quod valide confertur ab Epiſcopo excommunicato vitando, ſeu denunciato, & colligitur ex c. 1. & ult. *De eo qui furtive ordines ſuſcipit*; & tandem idem quoque Doctores paſſim affirmant de ſacramento Euchariſtiæ, Confirmationis, & Extremæ Unctionis.

50 Sola igitur difficultas eſt de Pœnitentiæ ſacramento; an adminiſtratum ab excommunicato ſit validum, & non eſt difficultas, quando pœnitens abſque excuſatione a culpa excommunicato confitetur, tunc enim certum eſt nullum eſſe, quia tunc non ponitur requiſita materia, ſcilicet vera confeſſio, & dolor requiſitus, ſed tantum eſt difficultas, an præ-

Digitized by Google

ſit præciſe ex vi ipſius excommunicationis invalide ab excommunicato adminiſtretur, & communis ſententia docet Sacramentum pœnitentiæ a Sacerdote excommunicato denunciato, vel notorio Clerici percuſſore adminiſtratum eſſe invalidum, & nullum; & ratio eſt, quam Scotus aſſignat 5. d. 59 §. *De quarto*, quia, ſcilicet, ad hujuſmodi Sacramenti validitatem requiritur in miniſtro, nedum poteſtas ordinis, ſed etiam juriſdictionis, ſed ſacerdos excommunicatus, vel notorie Clerici percuſſor privatur ab Eccleſia juriſdictione, quam habet in adminiſtrando Sacramenta, ut ſumitur ex c. *ad probandam de ſent. & re jud.* & ex c. *Romana* de officio Vicarii in 6. & ex c. *Audivimus* 24. qu. 1. abſolutio autem date a non habente juriſdictionem eſt nulla; ergo &c. appoſite autem hoc dicitur de ſacerdote excommunicato, denunciato, vel notorie Clerici percuſſore, quia poſt decretum Concilii Conſtant in Extrav. *Ad evitanda* Sacramentum pœnitentiæ a ſacerdote occulte excommunicato, ſive tolerato adminiſtratum alicui pœnitenti validum eſt, niſi aliunde eſſentialem habeat defectum, ſcilicet, in materia, vel forma, vel intentione Miniſtri, quia eo ipſo quod Eccleſia in favorem aliorum fidelium eum permittit, & tolerat eis indulgens communicationem cum illo in receptione Sacramentorum ab eo, relinquit illi juriſdictionem ſufficientem ad illud valide efficiendum.

51 Dices Conc. tali decreto noluiſſe favere excommunicato, ut ibi ſe declarat, multum autem ei faveret, ſi Sacramenta ab occulto excommunicato adminiſtrata ex vi illius decreti eſſent valida, & præſertim pœnitentiæ Sacramentum. Reſpondetur ex ſuperius dictis, Concilium per tale decretum noluiſſe favere excommunicato directe, quia non eſt ei eo conceſſum excommunicato cum aliis fidelibus communicare, ſed tantum aliis fidelibus conceſſum eſt pluribus de cauſis poſſe non vitare illum in participatione Sacramentorum, imo & Sacramenta ab illo petere, atque ideo Sacramenta valide ſunt ob fidelium cum ipſo excommunicato occulto participantium utilitatem, licet id quoque reſultet indirecte in commodum etiam ipſi excommunicato. Ita Nav. Suar. Senc. Ugolin & alii Theologi, quos cit. & ſequitur Blund. d. 4. art. 6. Denique adduor DD. ut refert Blund, ibid. & Hurtadus d. 4. diffic. x. quod etiam quando excommunicati communiter ignorentur, ut ſi excommunicatus ſit in loco diſtanti ab eo, in quo denunciatus fuit, vel ubi notorie ob Clerici percuſſionem incurrit excommunicationem, & alias titulum habet coloratum, & idoneum ad abſolvendum, ut ſi officium parochiale habeat, aut licentiam confeſſiones audiendi, Sacramentum pœnitentiæ, & abſolutio collata pœnitenti adhoc valida cenſetur, quia tunc Eccleſia pro ea occaſione excommunicationem ſuſpendit quoad privationem juriſdictionis.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis excommunicationis majoris effectibus.

52 TErtius effectus excommunicationis majoris eſt privatio uſus divinorum officiorum, itaut non tantum eorum fructu careat excommunicatus, ſed etiam ſub mortali iis nequeat intereſſe ſic, quod moraliter cenſeatur cum aliis communicare, niſi ignorantia excuſet, vel neceſſitas, vitandi ſcandali, aliave juſta cauſa, & privetur etiam Eccleſiaſtica ſepultura, ut conſtat ex c. *Reſponſio*, & ex cap. *Nuper de ſent. excomm.* & c. *Alma Mater*; unde excommunicatus etiam toleratus privetur, ne poſſit intereſſe, vel aſſiſtere ſacro, ſive illud audire, vel ei inſervire, ut conſtat ex juribus citatis, & ex c. *Illud* de Clerico excommunicato miniſtrante; quando tamen toleratus vult ſacro aſſiſtere, etſi male faciat, & mortaliter peccet, alii tamen idem ſacrum audientes illum vitare non tenentur, neque expellere, quia communicare cum illo in tali caſu eſt favor fidelibus conceſſus in prædicta Extravagante *Ad evitanda*, licet indirecte ſit favor excommunicati tolerati; excommunicato autem non tolerato nedum non eſt licitum audire ſacrum, ſed neque aliis fidelibus aſſiſtere cum illo in eodem ſacro audiendo, quia in prædicta Extravagante non eſt aliquod innovatum reſpectu excommunicatorum non toleratorum, ſed manet jus antiquum integrum; ſi tamen talis excommunicatus aſſiſtat alteri ſacro licet fiat in eodem templo, hoc non prohibetur, quia non cenſetur communicatio cum non tolerato, quando fidelis aliud ſacrum audit, nec conjungitur ad unam orationem fundendam cum illo. Ita Suarez, Henriquez, Filliucius, Coninchius, Caſpenſis, & alii. Quod autem dictum eſt de communicatione externa prohibita in Miſſa cum excommunicatis non toleratis, & toleratis, hoc idem dicendum eſt in aliis divinis officiis quoad miniſtrationem, quoad cooperationem in ſolemni officio, & publico, & quoad aſſiſtentiam; nomine autem divinorum officiorum intelliguntur Miſſæ ſacrificium, publica oratio, proceſſio, cantus Horarum Canonicarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera Ordini Clericali annexa, quæ ſolemniter fiunt excepta concione; in his enim licet alii fideles toleratum vitare non teneantur, tenentur tamen ſub mortali vitare non toleratum, niſi vel levitas materiæ, vel ignorantia, vel neceſſitas excuſet. Diximus excepta concione, quia cuilibet excommunicato etiam non tolerato licet audire concionem, & ſacram Theologiæ lectionem, quia hæc audire ad converſionem audientium ordinatur, & in ipſis intenditur etiam converſio non tolerati, unde alii fideles concionem, vel ſacram lectionem audientes adeſſe poſſunt, quia aſſiſtentia hujuſmodi ſimultanea in concionibus audiendis non cenſetur communicatio, ſicut in Miſſa. Ita DD. adducti, & colligitur ex c. *Si quis Epiſcopus* 4. q. 3. & c. *Is qui de ſent. excom. in 6.* & c. 1. *de ſententia, & re judicata in 6.* Demum excommunicatus non toleratus poſt mortem ſepultura Eccleſiaſtica privetur ex c. *Sacris* de Sepulturis, & Clementina prima eodem titulo, quia æquum eſt, ut ait ibi Pontifex, ne communicemus defuncto, cui non communicavimus vivo, quod ſi deceſſit cum ſigno contritionis, etiam poſt mortem a cenſura abſolvi poterit, & tunc in loco ſacro ſepeliri; ſi vero in loco ſacro ſepultus eſt, & non abſolutus, debet exhumari, ex c. cit. ſi ab aliis corporibus diſcerni poſſit, quod ſi diſcerni nequeat, non eſt exhumandum. Ita etiam diſcurrit Faber ex noſtris diſp. 4. cit. c. 6. & Blondus loc. cit.

53 Quartus effectus excommunicationis majoris eſt incapacitas, & inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & ad fructus eorum, unde nullus excommunicatus excommunicatione majori quamvis ſit occulta, ſive toleratus, eſt capax beneficii habendi, ſed collatio beneficii eidem facta nulla eſt, uti & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & confirmatio, idque verificatur, etiamſi excommunicatio ignoretur, & ratio eſt, quia ignorantia invincibilis licet excuſet a culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actus. Ita habetur ex c. *Paſtoralis* de Clerico excommunicato, & tenet communis DD. ſententia, Sanchez, Avila, Turrianus, Villalobos, Diana, Leſſius, Bonacina, Sayrus, Caſpenſis, & alii paſſim contra nonnullos id negantes, & ratio eſt jus ipſum ita præſcribens in odium excommunicationis, & quia beneficium datur propter officium, a quo excommunicatus jam eſt ex ſe ſuſpenſus; ex quo inferunt non eo ipſo, quod datur abſolutio ab excommunicatione, revalidari collationem beneficii recepti in excommunicatione, ſed poſt abſolutionem ab excommunicatione iterum dandum eſſe beneficium a potente illud conferre, & ita etiam tenet Blundus noſter d. 4. cit. p. 5. a. 3. Nullus tamen excommunicatus etiam non toleratus privatur ipſo facto beneficio recte, & valide obtento ante excommunicationem, ac proinde licite, & valide retinet adhuc beneficium ante illam ſibi collatum; idque deducunt DD. adducti ex c. *Paſtoralis*, §. *verum* de appellationibus, c. *Rurſus* 11. q. 3. & plane in jure talis privatio non habetur; quod ſi aliquando in jure dicatur excommunicatum *ipſo facto* privari beneficiis obtentis ante excommunicationem, explicant DD. citati hoc intelligi debere poſt Judicis ſententiam, quia cum pœna ſit rigoroſa, non tenetur reus illam in ſe exercere ante ſententiam. An vero excommunicatio major privet fructibus beneficii ante ipſam legitime obtenti diſſenſio eſt inter Doctores. Negant aliqui dicentes excommunicatum poſſe adhuc licite percipere fructus ſui beneficii, dummodo per ſe, aut per Vicarium ſatisfaciat officio, nec eos teneri reſtituere ante Judicis ſententiam. Ita Sanchez, Vaſquez, Bonacina, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii, quorum ratio eſt, quia talium fructuum perceptio non eſt communicare cum fidelibus. Affirmant alii probabilius non poſſe excommunicatum toto tempore, quo eſt excommunicatus, fructus beneficii, cujus adhuc retinet poſſeſſionem, facere ſuos, ſed teneri illos reſtituere etiam ante Judicis ſententiam, ſi eos percepit durante excommunicatione, & hoc clare deducitur ex c. *Paſtoralis* §. *finali de appellat.* & c. *Quod autem* 23. q. 7. & c. *Præter* 32. diſt. & ratio eſt quia beneficium datur propter officium ex *c. finali de reſcriptis* in 6. ſed excommunicatus eſt ſuſpenſus ab officio, quatenus nimirum privatus eſt uſu officii; ergo etiam privatus eſt beneficio, ideſt uſu, & fructibus ejus, & ideo c. cit. *Paſtoralis* dicitur, quod *illi proventus Eccleſiaſtici merito ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur*; quibus verbis innuitur illorum fructuum perceptionem eſſe aliquo modo Eccleſiæ communionem. Ita Covarruvias, Suarez, Toletus, Canus, Arragonius, Paludanus, Sayrus, & ex noſtris Blondus d. 4. cit. par. 5. art. 13. Hæc tamen doctrina limitanda eſt in electione Summi Pontificis, nam ſi aliquis excommunicatus denunciatus eligeretur in Summum Pontificem, valide eligeretur, & eſſet verus Pontifex, ut patet ex Clementina citata, in qua dicitur, quod *ad evitanda Schiſmata, & diſſenſiones nullus Cardinalium poteſt prætextu cujuſcumque Cenſuræ ab hujuſmodi electione repelli*, quæ verba cum ſint generalia, & favorabilia, non ſunt arctanda ad electionem tantum activam, ſed etiam ad paſſivam extendenda; unde ſicut excommunicatio quamvis notoria non reddit inhabiles Cardinales electores ad eligendum, ita nec ut eligantur, hoc enim eſt ſingulare in Summi Pontificis electione ad evitanda Schiſmatum pericula, & nocumenta, quæ ex oppoſito ſequi poſſent, ut hic omnes DD. advertunt, & Blundus noſter loc. cit. art. 1. ita etiam de hoc effectu excommunicationis diſcurrit Faber loc. cit.

54 Quintus effectus excommunicationis majoris eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ externæ, ut deducitur ex can. *Audivimus* 24. q. 1. & ex c. *Ad probandum de ſent. & re judic.* in decretalibus, & c. *In cui* xx. de officio delegat in 6. & ex cap. 1. de officio Vicarii in 6. Actus autem, ſeu uſus

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, quibus excommunicatio privat, ſunt præcipere, legem ferre, vel judicium tam in foro contentioſo, quam in foro pœnitentiæ, diſpenſare, vel licentiam præbere ad aliquod munus Eccleſiaſticum exercendum, iuriſdictionem delegare, indulgentias concedere, & ſimilia; ex quo infertur nedum illicitos eſſe quoſcumque actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ a tali excommunicato exercitos, ſed etiam invalidos, ſi non ſit toleratus, ut deducitur ex c. cit. quod notanter additur, quia ſi ſit toleratus, omnia prædicta ab ipſo facta ſunt valida, quod deducitur ex Extravagante toties allegata *Ad evitanda*, quia eo ipſo, quod Eccleſia illum permittit, & tolerat in favorem aliorum fidelium, facultatem ſufficientem ei relinquit, ut valide tales actus erga illos exerceat; quando tamen excommunicatus toleratus hos actus exercet non provocatus a fidelibus, ſed in hoc ſe ingerit ſine neceſſitate, vel aliis fidelibus non petentibus, quamvis valide id faciat, non tamen licite; quia permiſſio, & indulgentia in hoc ab Extravagante conceſſa, non intelligitur in favorem illius directe, ut ſæpe dictum eſt, ſed in favorem aliorum fidelium. Hinc etiam inferunt Doctores, excommunicatum non toleratum privatum eſſe juriſdictione conferendi Eccleſiaſtica beneficia, & conſequenter, ſi confert, collationem illam invalidam eſſe, & nullam, & qui ſic beneficium a non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus, ac proinde tenetur ſine alia declaratione beneficium una cum fructibus relinquere, & id ſpeciale deducitur ex c. *Ne ſede vacante in 6.* & ex c. *Quia diverſitatem*, ſcilicet, de conceſſione præbendæ, & ex c. *Tanta* de exceſſibus Prælatorum; & hoc verificatur quoad electionem, non ſolum quando excommunicatus eligit ſolus, ſed etiam quando eligit cum aliis non excommunicatis, quia alii non habilitant illum, onde quando alias non conſtat fuiſſe ſuffragia ſufficientia abſque ſuffragio excommunicati, electio cenſenda eſt nulla; & quia e contra excommunicatus non inhabilitat alios ideo quando conſtat abſque illo fuiſſe ſufficientia, ſenſenda eſt valida, etiam quando Capitulum admittit excommunicatum ad electionem, quia talis admiſſio nullo jure invalidat electionem, licet enim alii peccent admittendo excommunicatum ad electionem, non tamen ob id iure eligendi privantur, quia incurrunt tantum excommunicationem minorem ob hujuſmodi admiſſionem, quæ non privat jure eligendi, Ita Henriquez, Coninchius, Hurtadus, & alii Theologi contra quoſdam Canoniſtas oppoſitum docentes, ſi tandem electio certum numerum electorum non requirit; ut majorem partem, ſed omnia requirerentur vota ad eius validitatem, unius excommunicati votum ſufficeret ad eam invalidandam, & hoc in odium, & vindictam excommunicatorum. Ita Innocentius in c. ultim. *de Procuratoribus*, & in cap. *Illa* de electione. Hæc tamen doctrina pariter limitanda eſt in electione Summi Pontificis, quæ valida eſt quamvis a Cardinalibus excommunicatis fiat, & denunciatis ex Clementina cit. *Ne Romani de electione in 6.* Sicut pariter ſupra diximus, ſi quis cum eſſet excommunicatus, in Summum Pontificem eligeretur, valide electus eſſet ob rationes ibi adductas. Demum ſi ab excommunicato tolerato beneficium conferatur, collatio valida eſt, licet ipſe peccet conferendo, ſi ſponte, & non ad petitionem fidelium illud conferat, ut docent Panormitanus, Angelus, Saytus, Suarez, & alii paſſim, quia per Extravagantem *Ad evitanda* nullus favor ſit excommunicato, licet fiat aliis fidelibus; quod autem diximus de collatione beneficii, hoc idem dicendum eſt de præſentatione ad beneficium facta ab excommunicato non tolerato, ac pariter de ejuſdem reſignatione.

55 Sextus effectus excommunicationis majoris eſt privatio communicationis forenſis, vel judicialis, unde excommunicatus vitandus, ſeu non toleratus nec licita, nec valida exercere poteſt actus judicii forenſis, ſeu ad judicium forenſe ſpectantes, etiam ſæculare, ut ſunt judicare, agere, procurare, advocare, ſcribere, & teſtificari; ita habetur c. *Decernimus* 8. *de ſent. excom.* c. 1. *de exceptionibus in 6.* & cap. *Veniens* 38. de teſtibus, & ex aliis iuribus, niſi ſit excommunicatus toleratus, & invitetur ad id ab eis, cum quibus communicat eos exercendo, ut docet D. Bonav. 4. d. 18. art. 4. q. 5. unde nequit eſſe Judex nec Eccleſiaſticus, nec ſæcularis, ut communis ſententia tenet, & praxis Eccleſiæ, & colligitur ex c. *Præſidentes* de Hæreticis; ratio eſt, quia ad hoc, ut leges, vel ſententiæ latæ vim habeant, debent ab eo ferri, qui juriſdictione non eſt privatus, excommunicatus autem eſt juriſdictione privatus, nec poteſt eſſe advocatus, nec procurator in iudicio, neque teſtis ex cap. *Decernimus de ſent. excom.* & ex c. *Intelligimus* de iudiciis, quia privatur excommunicatus civili fidelium conſortio ex c. penult. *de ſent. excom.* ergo etiam privatur eorum conſortio in iudiciis, & ſi comparent, poteſt ei opponi exceptio excommunicationis, & ſi non opponit reus, debet eam opponere Judex ex c. *Decernimus*, ſi eſt excommunicatus vitandus; ſi vero ſit toleratus, poterit Judex, & reus ipſum in iudicio admittere. Nec poteſt eſſe Tabellio publicus, ſcilicet Scriba, vel Notarius ex cap. cit. & ob eamdem rationem, unde eſt regula generalis Doctorum in c. *Ad probandum de ſent. & re iudic.* acta ab excommunicato publico, ſeu non tolerato, virtute publici officii ipſo facto eſſe nulla; acta tamen ab excommunicato occulto valida ſunt, licet ipſe peccet, quia contra Eccleſiæ præceptum communicat cum fidelibus, niſi ad petitionem fidelium, & eorum neceſſitatem ea agat. Nec tandem poteſt eſſe Tutor, aut Curator, neque teſtamenti executor, ut docent Suarez, Saytus, Silvius, Layman, Diana, & plures alii, qui tamen addunt acta ab hujuſmodi Tutore, & Curatore valida fore, ſi non repellatur, vel ei opponatur exceptio excommunicationis, ſic etiam de hoc effectu excommunicationis diſcurrit Blundus noſter diſp. 4. cit. part. 6. & Aſteſanus lib. 7. cit. tit. 9.

56 An vero validi ſint contractus emptionis, venditionis, locationis &c. qui fiunt ab excommunicato denunciato; Doctores reſpondent cum diſtinctione, ſi enim contractus hujuſmodi celebrentur ab excommunicato ratione publici officii v. g. a Prælato, Curatore, Tutore &c. ſunt invalidi, ut colligitur ex cap. *Veritatis* de dolo, & contumacia, & ratio eſt, quia hujuſmodi excommunicatus ſuſpenſus eſt ab officio, & beneficio; ergo caret juriſdictione, & conſequenter contractus ab eo celebrati invalidi ſunt, tamquam a non habente juriſdictionem; ſi vero hujuſmodi contractus ſint celebrati ab excommunicato etiam denunciato, non ratione, & titulo publici muneris, vel officii, ſed privati, ſunt validi, ut communiter docent Canoniſtæ ex cap. cit. *Cum inter de exceptionibus in 6.* & ex cap. *Si vero de ſent. excom.* nam ſi eſſent invalidi, hoc ideo eſſet, quia aliqua lege civili, vel eccleſiaſtica in odium excommunicationis irritantur, ſed nulla in iure reperitur lex talis illos irritans; imo contractus matrimonii eſt validus ab excommunicato initus ex cap. *Significaſti*; item profeſſio in religione facta ab excommunicato eſt valida ex cap. *Cum illorum de ſent. excom.* ut ibi notat Abbas; ſic etiam donatio ab excommunicato facta eſt valida ex cap. *Inter dilectos* de donationibus; ergo idem dicendum eſt de aliis contractibus; imo ut notat Sylveſter verbo *Excommunicatio* contractus celebrati cum excommunicato ita ſunt validi, ut poſſit quis eum in iudicium convenire, & contra ipſum agere petendo ab eo, ut debitum ſolvat ex contractu celebrato, licet excommunicatus non poſſit in iudicio contra alium agere, ut debitum ſolvat, cum poſſit a iudicio repelli, ut dictum eſt; adhuc tamen, ut notat Blundus loc. cit. art. 7. extra iudicium poteſt debitum petere a ſuo debitore, nec peccat petendo a debitore, quod ille ſibi debet, quia in quibuſdam caſibus in iure expreſſis licitum eſt cum excommunicato communicare, & ipſi cum aliis, ut poſtea dicimus. Denique etiam teſtamentum ab excommunicato denunciato factum eſt validum, & ratum, etiam cum excommunicatum inſtituit hæredem; ſi omnibus aliis juxta formam juris conditum ſit, ut colligitur ex cap. cit. *Veritatis* de dolo, & contumacia, & ex cap. *Decernimus de ſent. excomm. in 6.* & ex cap. *ad probandum de ſen. & re iudic.* Ratio eſt, quia teſtamentum valorem habet ex voluntate Teſtatoris, quæ ad hoc efficax eſt, niſi per legem irritetur; at nullum eſt ius irritans teſtamentum ab excommunicato factum, nec incapacem reddens hæreditatis excommunicatum, ne poſſit hæres inſtitui; ſicut etiam nulla eſt lex reddens excommunicatum incapacem illorum, quæ ab inteſtato, vel per donationem ſibi relinquuntur; ergo validum eſt teſtamentum excommunicati etiam cum alium excommunicatum inſtituit hæredem, licet ille peccet teſtando, quia ſic faciendo contra præceptum de non communicando cum aliis fidelibus in actibus civilibus communicavit cum eis; excipiuntur tamen ab hac aſſertione, ut notat Blundus loc. c. art. art. 1. & 2. ii, qui excommunicationem incurrunt, quia inſequuti ſunt hoſtiliter Cardinales cap. *Felicis de pœnis in 6.* ac etiam Hæretici, ac eorum fautores, ſi per annum permanſerint in excommunicatione, ut habetur cap. *Excommunicamus de Hæreticis in 6.*

57 Septimus, & ultimus effectus majoris excommunicationis eſt privatio civilis, & politicæ externæ communicationis fidelium, ideſt, baptizatorum per modum commercii, ſocietatis, & converſationis, itaut excommunicatus non poſſit cum aliis ſic communicare, etiamſi ſit toleratus, & ſi non ſit toleratus, etiam alii cum ipſo communicare non poſſunt, ita enim expreſſe præcipitur c. *Cum excommunicato* 11. qu. 13. & c. *Nuper* c. penult. *de ſent. excom.* quod ſcilicet fideles teneantur vitare excommunicatum denunciatum, & notorium Clerici percuſſorem in communi conſortio, & familiaritate, ita quod non liceat nec ſic excommunicato, nec aliis cum ipſo ſermones miſcere, prandium ſumere, civiles contractus celebrare, & alia hujuſmodi ad humanum, & civile conſortium ſpectantia, quæ hoc verſiculo comprehenduntur, qui ſumitur a Gloſſa in c. *Statuimus de ſent. excomm. in 6. Os, orare, vale, communio, menſa negatur*, & ita communiter explicatur a Doctoribus, quod *Os* ſignificat allocutionem, confabulationem, ſive fiat per litteras, nutus, aut alia ſigna exteriora amicitiæ, & benevolentiæ, ut oſcula, amplexus &c. *Orare* ſignificat communicare cum excommunicato in recitando, aut cantando ſimul, vel alternatim divinum officium, vel idem ſacrum audiendo, & omnem aliam communicationem in divinis, de qua ſupra dictum eſt. *Vale* ſignificat omnem honorificam ſalutationem, qua denotatur bona æſtimatio, vel reverentia tali excommunicato facta, & non tantum verbalem, ut aliqui dixerunt, ſed etiam aliis ſignis factam, ſcilicet aperiendo caput, aut aſſurgendo ei reverentiam facere, ut communior

opinio

Digitized by Google

opinio tenet. *Communio*, & hoc nomine a cæteris diſtinguitur, ſignificat quamcumque cooperationem, ſeu ſocietatem in negotio aliquo gerendo, quæ reliquis quatuor vocibus non ſignificetur, nempe cohabitare ſimul, vel ſimul iter agere, ut comites, item communicare in Sacramentis, & in quocumque humano contractu, ut emptionis, venditionis, locationis &c. qui tamen contractus, quamvis ſint prohibiti excommunicato, adhuc tamen ſunt validi, ut ſupra dictum eſt; *Menſa* tandem ſignificat, & prohibet in eadem menſa ſimul comedere, quod intelligendum eſt formaliter, ideſt, cum alio per modum ſocietatis comedere, & tanquam cum comite, quia tunc eſt vera communicatio unius cum alio, qualis non eſt in caſu, ſi incidas in idem hoſpitium, iter, menſam, imo lectum; unde communiter DD. advertunt Suar. Hurt. Bon. Caſp. Blundur, Faber, & alii paſſim in huiuſmodi rebus ſemper ſecundum prudentiam, & circumſtantias facti attendendum eſſe, an communicatio fidelis cum excommunicato ſit formalis, & per ſe, an vero materialis tantum, & per accidens: quia non prohibetur eſſe in eadem Urbe ſimul, vel platea, vel vico, imo neque in eadem domo, vel menſa quomodocumque, ſed prohibetur communicatio formalis.

58 Quale autem peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato, conveniunt Doctores communicationem in divinis, ut in Sacramentis, in Miſſa, in officiis divinis, ſolemniter, ſeu publice celebratis eſſe mortale ex ſuo genere, ſeu ex objecto propter gravitatem materiæ, quamvis per accidens poſſit eſſe veniale ob ejuſdem materiæ parvitatem, ut ſi communicatio ſit in parva parte Miſſæ, aut officii divini ſolemniter celebrati; quod notanter additur, quia communicatio in officio divino privatim dicto, ut quando excommunicatus, & alter horas canonicas recitant, Clericus enim in ſacris conſtitutus, aut beneficiatus quemvis excommunicatus, officium recitare tenetur, tantum eſt venialis, ut notant Covarruvias, Vaſquez, Hurtad. & alii communiter; loquendo vero de communione civili in humanis, ſeu temporalibus, quamvis aliqui putaverint etiam ex ſuo genere eſſe peccatum mortale, abſolute tamen tenendum eſt cum communi ſententia eſſe tantum veniale, quia eſt materia levis, & maxime vulgaris, & frequens, in quam facile quis labitur; unde veriſimile non eſt pietatem Eccleſiæ has res frequentes, & ex ſe leves ſub mortali præcipere; eſſet tamen peccatum mortale, ſi talis communicatio fieret ex contemptu formali excommunicationis, & clavium Eccleſiæ, vel quia reputetur talis prohibitio inutilis, & vana, vel ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine; ſecluſo igitur contemptu tantum eſt veniale regulariter, ut notant Suarez, Bonacina, Diana, Cajetanus, Henriquez, Caſpenſis, Faber, Blundur, & alii paſſim; & qui cum eo communicet hoc modo, minorem tantum excommunicationem incurrit, quæ privat tantum ſuſceptione Sacramentorum, & electione paſſiva ad beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas ut dictum eſt ſupra ex cap. *Si celebrat de Cler. excom. miniſt.* Dices, ergo unus excommunicatus non tenetur alium vitare, quia uterque eſt extra Eccleſiam; prohibitio autem communicandi cum excommunicatis ſolum fideles includit. Reſpondetur cum Blundo diſp. 4. cit. p. 3. art. 1. negando conſequentiam, ad probationem dicendum eſt, quod nomen *fidelis* ſumitur in propoſito pro quolibet baptizato, qui facto vel ſpeciali jure, ac debito fidelis eſſe debet, unde licet aliquis ſit excommunicatus, nihilominus fidelis eſt, & conſequenter, cum excommunicatio ſeparet a communione fidelium, ſeparat etiam excommunicatum a communione cum altero excommunicato; quod autem ſic accipiatur vox *fidelis*, quando dicitur excommunicationem privare excommunicatum communione fidelium ex eo patet, quod Eccleſia intendit ſeparare excommunicatum a conſortio omnium aliorum hominum, in quos ipſa juriſdictionem habet, ut patet in cap. *Sicut Apoſtolis* cum aliis 11. quæſt. 3.

59 Poſtremo conveniunt Doctores ratione neceſſitatis, vel utilitatis, vel pietatis licitam interdum eſſe communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clerici percuſſore, unde ex cap. *Cum conſideras de ſentent. excom.* & cap. *Quoniam multos* 11. quæſt. 3. aliquas cauſas colligunt, ob quas huiuſmodi communicatio licite haberi poteſt, quas hoc verſiculo communiter exprimunt *Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe*, qui verſus habetur a Gloſſa in cap. *Cum deſideret*, & refertur a D. Bonaventura 4. diſtinct. 18. quæſt. 5. *Utile* ſignificat utilitatem ſpiritualem excommunicati, nempe correctionem, ut ſcilicet a vita ſua mala recedat, convertatur, Prælato obediat, Eccleſiæ ſatisfaciat, & alia huiuſmodi, quod etiam Scotus adnotavit 4. diſtinct. 19. §. *De quinto* ex Paulo ad Theſſal. 3. dicente: *Nolite quaſi inimicum exiſtimare illum, ſed corripite, ut fratrem*; poteſt etiam ſignificare utilitatem illius, qui communicat cum excommunicato, verbi gratia petendo conſilium ab eo, ſi æque bonum ab alio non ſperet, vel utendo medico excommunicato non tolerato, ſi ſit magis idoneus, vel petendo eleemoſynam ab eo, ſi ab aliis æque commode ſubveniri nequit; unde eſt regula generalis, quod ob utilitatem ſpiritualem, vel temporalem tam propriam, quam ipſius excommunicati, poteſt quis cum excommunicato communicare, quando æque commode ab aliis ſubveniri non poteſt. *Lex* ſignificat obligationem illi reddendi, quod ſuum eſt, ut ſi debitor creditori mutuum reſtituat, ſi uxor viro debitum conjugale reddat, unde licite poſſumus ab excommunicato petere debitum, vel reddere ex cap. *Intelleximus* de judiciis, nec excommunicatione merito non eximitur ab obligatione communicationis debitæ ratione matrimonii, ut conſtat ex cap. *Inter alia* 31. *de ſent. excom.* *Humile* ſignificat ſubjectionem, & obſequium, quod filius parenti, ſervus domino deferre tenetur, ob talem enim ſubjectionem poſſunt filii cum parentibus, imo etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines, ac etiam ſervi, & famuli cum ſuis dominis excommunicatis communicare privata communicatione civili, ut patet ex cap. citat. *Quoniam multos*, & docet D. Bonaventura diſt. 18. citat. artic. 4. quæſt. 5 & alii Theologi ibidem, ſi tamen ante excommunicationem fuerint in ſervitio, nec auxilium dederint dominis, ſine quo illud crimen non commiſiſſent, propter quod excommunicati fuerunt, tunc enim non poterunt famuli cum ſuis dominis communicare, quia ſicut habetur in Canon. citat. ſicut ei fuerunt participes criminis, ita debent eſſe participes pœnæ, nec merentur, ut privilegium, quod aliis famulis conceditur, ipſis etiam concedatur, ob dictam tamen ſubjectionem per vocem *Humile* ſignificatam non excipiuntur vaſſali, vel ſubditi alicui in jurisdictione temporali prohibitione communicationis cum domino excommunicato non tolerato, nec e contra ex cap. *Non Sanctorum* 15. quæſt. 6. quia vaſſali nec ſunt filii, nec ſervientes, nec aliter de familia domini temporalis; tum quia moraliter loquendo non eſt neceſſaria hæc communicatio, ſicut eſt neceſſaria cum aliis dominis particularibus, cum quibus eſt cohabitatio, & ob eandem rationem Clerici non excipiuntur a prohibitione communicationis cum ſuo Epiſcopo excommunicato, niſi fuerint de familia, nec e contra, ut habetur in cap. ultimo de exceſſibus Prælatorum, nihilominus propter vexationes, & alia, quæ tales ſubditi prudenter timere poſſunt, interdum poterunt excuſari, ut plures docent DD. de quo puncto alia plura videri poſſunt apud Blundum diſp. 4. cit. p. 6. art. 10. & apud Fabium diſp. 4. cit. c. 7.

60 *Res ignorata* ſignificat ignorantiam excuſare a prædicta communicatione, ut conſtat ex dicto Canon. *Quoniam multos*, quod intelligitur tam de ignorantia facti, ideſt excommunicationis, quam juris, ideſt prohibitionis communicationis cum excommunicato, unde ut ait. S. Bon. loc. cit. ſi communicans cum excommunicato ignoret ipſum eſſe excommunicatum, vel per denunciationem, vel per publicam famam, non peccat, nec minorem excommunicationem incurrit, adhuc enim requiritur notitia moraliter certa non modo excommunicationis, ſed etiam denunciationis ejuſdem, aut incurſionis notoriæ in excommunicationem, aut percuſſionem Clerici, & hoc præſertim verum eſt, quando ignorantia eſt invincibilis, & inculpabilis, quia ſicut talis ignorantia excuſat a culpa, ita etiam excuſat ab excommunicatione, quæ non contrahitur, niſi per aliquam culpam, ut dictum eſt quæſt. præced. art. 4 numer. 26. in dubio vero non peccat quis communicando, imo non poteſt tractari, ut excommunicatus abſque injuria illius, quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, unde cum ille poſſideat jus, & privilegium communicandi cum excommunicato non denunciato per Extravagantem Martini V. *ad evitandam*, tali jure & privilegio ſe privare non debet, quouſque certo ſibi conſtet, vel ſaltem per famam, & rumorem publicum de denunciatione excommunicationis illius notitia ad illum pervenerit. Ita DD. communiter, & Blundus noſter loco citato art. 11. licet Faber loco citato in oppoſitum incliet. Qui vero ſcit aliquem excommunicatum fuiſſe, illum vitare tenetur, donec ſibi conſtet fuiſſe abſolutum, ad quod ſufficiet fama publica abſolutionis, vel quod plures fide digni id pro certo affirment. Ultima particula eſt *Neceſſe*, qua ſignificatur neceſſitatem ſpiritualem, ac etiam temporalem, ſi ſit notabilis, excuſare a prohibitione majoris excommunicationis, ſive hæc neceſſitas ſit ex parte excommunicati denunciati, ſive ex parte communicantis, aut participantis cum ipſo, ut patet ex cap. cit. *Quoniam multos* 11. quæſt. 3. cap. *Inter alia* § *illud de ſent. excommun.* Ex quo ſequitur quemlibet Sacerdotem poſſe miniſtrare Sacramentum pœnitentiæ tali excommunicato in articulo mortis exiſtenti, eumque omni cenſura, & caſibus abſolvere ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. item quemlibet licite poſſe tali excommunicato graviter indigenti victum & veſtitum præbere, eumque hoſpitio recipere, ſi non habeat, a quo recipiatur; & pariter e contra poſſe excommunicatum denunciatum cum quolibet alio fideli communicare in gravi, & notabili neceſſitate, vel animæ, vel corporis conſtituto, eique eadem dona, & auxilia ſpiritualia, vel temporalia ſubminiſtrare, dummodo id non fiat in contemptum excommunicationis, vel Eccleſiæ, & alius idoneus haberi non poſſit ad talem neceſſitatem ſublevandam. Ita S. Bonavent. diſtinct. 18. citat. art. 3. quæſt. 5. Scotus 4. diſtinct. 6. quæſt. 2. & alii Doctores communiter. Item poſſe quemlibet communicare cum tali excommunicato in his, quæ pertinent ad vitandum grave damnum proximi, & præſertim Reipublicæ, quia ut docet Scotus loco citato, quando duo præcepta ſimul concurrunt, præferendum eſt

illud, quod magis urget, & obligat; in caſu autem poſito concurrit præceptum Eccleſiæ, & legis naturæ, quod eſt de vitando gravi damno proximi, & præſertim Reipublicæ; ergo hoc eſt præferendum præcepto Eccleſiæ de non communicando cum excommunicatis, quia ſupponendum eſt Eccleſiam, ut piam Matrem, non intendere in tali caſu ſuum præceptum obligare. Tandem, per *Neceſſe* intelligi etiam poteſt violentia, & gravis metus, ut habetur in cap. *Si vero de ſentent. excom.* quando nimirum per eum, & metum cadentem in conſtantem virum cogamur cum tali excommunicato communicare etiam in divinis, quia lex Eccleſiaſtica non obligat ad ſui obſervationem, quando notabile periculum urget, & gravis jactura. Ita Doctores communiter, & ex noſtris Blundus loc. cit. art. 13. atque hi ſunt caſus, in quibus fideles cum excommunicato denunciato communicare poſſunt ſine peccato, & ſine incurſu excommunicationis minoris.

ARTICULUS QUARTUS.

De cauſis, ob quas incurritur excommunicatio major.

61 POſt explicatam naturam, effectuſque excommunicationis majoris, examinandum eſt, quot ſint, & quinam caſus, in quibus incurritur excommunicatio major, minorem ſiquidem conſtat ex dictis art. 1. hujus quæſtionis unico ſolum caſu incurri, communicationis ſcilicet cum excommunicato in caſibus ſupra explicatis; poſſunt autem hujuſmodi cauſæ aſſignari, vel in univerſali, vel in particulari, & quidem cum in particulari multæ ſint, pluresetiam, & variæ ſunt excommunicationes, quæ in quatuor potiſſimam claſſes dividuntur; nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſervantur, de quibus communiter agunt Summiſtæ verbo *Excommunicatio*, & breviter, ac exacte Buſemb. in Medulla Theologiæ moralis lib. 7. cap. 2. de excommunicatione dub. 4. per plures articulos, quos brevitatis cauſa nos hic omittimus, illas enim ſingillatim recenſere nimis prolixum foret, & ſumma cura collectas quiſque videre poteſt apud Aſteſanum noſtrum lib. 7. cit. tit. a. 3. & 4. Blundum d. 5. part. 1. & 2. Toletum lib. 1. cap. 18. 19. & ſeq. & alios paſſim. Nos igitur in præſenti de his cauſis, & caſibus incurrendi excommunicationem majorem in generali tantum agemus, & quidem in duobus præſertim caſibus generatim incurri ſoler, ut notat Abellios c. 6. de cenſuris ſect. 1. Primo quando fit, vel omittitur aliquid quod a jure prohibitum eſt, vel præſcriptum ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Secundo, quando Judici Eccleſiaſtico, vel Prælato aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ præcipienti, vel prohibenti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti, non obtemperatur.

62 Circa excommunicationes primi generis plura quoque dicenda forent, quis enim hodie eas numerare ſufficiat? inquit Scot. 4. d. 25. q. 1. F. cum creſcant enim in infinitum creſcentibus morbis capitum, non oportet circa hoc membranas implere, ſiquidem plurimæ, & maxime diverſæ per totum iuris Canonici corpus pro variis cauſis, & eventibus late reperiuntur, quæ apud Aſteſanum videri poſſunt lib. 7. cit. tit. 2. ubi exactiſſime eas recenſet, & 98. caſus ſigillatim enumerat in jure contentos, in quibus incurritur excommunicatio major; de uno caſu tantum hic noadiſcurremus, qui frequenter accidere poteſt, & plures habet difficultates, qua ratione nimirum excommunicationem incurrat, qui Clericum, aut Monachum percutit, qui caſus ſtatuitur cap. *Si quis ſuadente* 17. q. 4. ubi Innocentius II. excommunicat omnes, qui violentas manus in Clericum, vel Monachum injiciunt, qui a ſolo Papa, ſive ſingulari privilegio extra mortis articulum abſolvi poſſunt his verbis: *Si quis ſuadente Diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat eum abſolvere*, circa cujus Canonis intelligentiam plura diſcurrunt Aſteſanus loc. cit. tit. 3. & Blundus part. 2. art. 1. & alii paſſim, quod ſcilicet hac voce *ſi quis* comprehenduntur omnes utriuſque ſexus, ordinis, ac dignitatis perſonæ, quæ ſunt excommunicationis capaces, & extenditur etiam ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine factum ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio, aut juſtitia teneantur, ut ſunt omnes, quibus aliorum cura demandata eſt, & ratio deducitur ex cap. *Quantæ de ſent. excom.* ubi habetur non ſolum eos huic excommunicationi ſubjici, qui percutiunt, verum etiam, qui conſentiunt, omnes autem prædicti mandantes, conſulentes &c. ad Clericum percutiendum conſentire cenſentur: hoc autem intelligendum eſt, dummodo ſequatur percuſſio, & mandatum, vel conſilium re vera in percuſſionem influxerit, quia eſt regula univerſalis, quod ad cenſuram incurrendam requiritur effectus ſecutus ſub cenſura prohibitus. An vero mandans, vel conſulens, ſi revocat mandatum, vel conſilium, antequam delictum committatur, excommunicationem incurrat, diſcurrendum eſt juxta dicta ſuperius quæſt. præced. art. 3. num. 21. Nomine Clerici comprehenduntur omnes, non ſolum habentes characterem, ſed etiam habentes primam Tonſuram, etiamſi conjugati ſint, ut habetur cap. *Unico* de Clericis conjugatis in 6. modo privilegio Canonis non ſint privati; amittitur autem hoc privilegium, primo degradatione, ut conſtat ex cap. *Degradatio* de pœnis in 6. deinde profeſſione alicujus artis indecentis, puta hiſtrionia, leonis, cauponis, ut habetur in 6. & in Clemen. de vita & honeſtate Clericorum; & tandem bigamia, ut liquet ex cap. *Nuper* de bigamia; imo Bannes, Suarez, Layman, Coninchius, & alii addunt Clericum non gaudere privilegio dicti Canonis, præſertim poſt Concil. Trident. niſi Clericalem habitum, & Tonſuram deferre ſolitus ſit, vel beneficium Eccleſiaſticum poſſideat, vel alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi deſerviat. Nomine *Monachi* comprehenduntur omnes Religioſi profeſſi, aut converſi, etiam Novitii utriuſque ſexus; item Tertiarii S. Dominici, & S. Franciſci, ſi habitum geſtent, & in communitate vivant, ac etiam Heremitæ alicui regulæ, vel Superiori ſubjecti, ut habetur cap. *Cum illorum, & cap. de Monialibus de ſent. excom. & c. Religioſa de ſent. excom. in 6.* Demum *per manus violentas* intelligi debet omnis actio exterior injurioſa perſonas Eccleſiaſticas violenter tangens, ſive immediate, ſive mediate, ut ſi tangat veſtem &c. nam ſi non tangat, quamvis animo tangendi lapidem projiciat, vel aliquid aliud, ut Clericum percutiat, in hanc Excommunicationem non incidit, & notanter dicitur *actio exterior*, quia ſi quis contumelioſis, & injurioſis verbis Clericum afficeret, non ob id hanc excommunicationem incurreret.

63 Hinc Aſteſanus noſter loc. cit. cum aliis antiquioribus, quos ſequuntur Recentiores paſſim, plures caſus adducit, quibus dignoſci poteſt, quando quis incurrat, vel non incurrat prædictam excommunicationem; incurritur enim, ſi quis Clericum conſpuat, puleeto, luto, vel aqua conſpergat, veſtem laceret, aliquid per vim, & injuriam de ejus corpore eripiat, pileum, v. g. vel pallium, ita ut actio ſit graviter injurioſa; ſi manu, vel pede, aut baculo eum percutiat; ſi manus violentas in equum, cui inſidet, injiciat occidendo, vel vulnerando, licet enim talis actio ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris; ſi eum perſequatur, ut in flumen vel foſſam incidat, vel equo decidat; ſi eum violenter in carcere detineat, vel loco, unde ſine dedecore exire non poſſit; & denique aliqui addunt ex Navarro etiam Clericum in hanc excommunicationem incidere, ſi ex malitia, vel paſſione ſeipſum injurioſe percutiat, ſed probabilius Barboſa, Turrianus, & alii id negant, quia prædictus Canon. *ſi quis ſuadente* manifeſte loquitur de perſona diſtincta Clericum percutiente, tum quia oppoſitum nullo jure probatur. E contra vero excommunicationem hanc non incurrit, qui Clericum percutit cauſa diſciplinationis, & correctionis, ut Pater, quia non eſt etiam per Sacros Ordines liber a Patris poteſtate, ut conſtat ex Authentica *Presbyteros* 1. C. de Epiſcopo. Item præceptor, Superior, aut aliquis propinquus, vel ſenex, ut habetur in cap. 1. *De ſent. excom.* & in cap. *Cum voluntate*. Neque qui clam crumenam abſcindit Clerico, vel veſtem tollit, quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. Neque qui Clericum percutit in tenebris non agnoſcens, quod habitum geſſer, quia ignorantia excuſat. Neque qui eum percutit ad ſe defendendum, vel vitam ſuam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res ſuas cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. Neque qui Clericum percutit repertum in loco ſuſpecto cum uxore ſua, matre, aut filia, aut ſorore. Neque ſi percuſſio ſit jocoſa, qualis eſſe ſolet inter pueros primam Tonſuram habentes, quando ſe percutiunt, vel caſualis, qualis eſſe ſolet, quando janitor turbam ejiciens Clericum percutit. Neque ſi percuſſio fiat ex aliquo ſubito, & indeliberato animi motu, aut ſi injuria, & contumelia illata, viri prudentis judicio, talis non ſit, quæ ad peccatum mortale ſufficiat; nec tandem qui Clericum percutit, qui ipſe voluntarie tali percuſſioni ſe ſubmittit, dummodo actio ſtatui, & Ordini Clericali non ſit injurioſa, & ita intelligitur dictum in cap. *Contingit de ſent. excom.* ut Blundus advertit loco citat. nam ſi ſit injurioſa, non excuſatur percutiens ab hac excommunicatione, quia lata eſt in favorem ſtatus Clericalis, cui privata perſona cedere non poteſt, etiamſi ſponte ſe ſubjiciat, ut notat Panormitan. in d. cap.

64 Denique quamvis hæc excommunicatio ſit Papæ reſervata, poteſt tamen adhuc Epiſcopus ab ea abſolvere in aliquibus caſibus, ut Blundus etiam advertit loc. cit. ex D. Bonav. 4. diſt. 18. art. 4. quæſt. 6. in fine, & Summiſtæ communiter. Primus eſt, ſi percuſſor ſit in articulo mortis, & habetur ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. capit. 7. imo in tali caſu non ſolum Epiſcopus, ſed etiam quilibet ſimplex Sacerdos ex eodem Trid. hanc facultatem abſolvendi habet ab omnibus caſibus, & Cenſuris. Secundus, ſi percuſſor ſit impubes, pauper, æger, mulier, cæcus, clauſus, ſervus, filius familias, nam in cap. *Mulieres* excipiuntur omnes perſonæ, quæ non ſunt ſui juris, ut ſervi, mancipia & hujuſmodi, & hæ perſonæ ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, & debent ex cap. *De cætero de ſent. excomm.* quia poſt Summum Pontificem, quem non poſſunt hæ perſonæ pro abſolutione adire, ordinarius Paſtor eſt Epiſcopus. Tertius eſt, ſi inimicitias capitales habeat, ex quibus vitæ periculum immineat ex c. c. *De cætero*. Quartus, ſi percuſſio occulta ſuit, vel levis quod Epiſcopi judicio relinquitur, ſufficiens tamen ad hanc

excom-

excommunicationem incurrendam & quidem levis cenſetur, ſi fiet palma, pugno, pede, baculo, vel lapide veſtigium non relinquente, enormis vero, ſi cum mutilatione fiat, vel ſanguinis effuſione in notabili quantitate. Quintus caſus eſt, ſi percutiens ſit Princeps, vel magnæ potentiæ, & ſit delicatus, ut laborem adeundi Romanam Sedem ſubire nequeat, ut ex capit. *Mulieres* colligitur, tunc enim conſulenda eſt Apoſtolica Sedes, & de ſtatu perſonæ, & negotii veritate informanda, & interim, dum Pontifex conſulitur, ſub juratoria cautione abſolvi poteſt, ſi aliquod periculum ſit in mora, & idem dicendum eſt de quolibet habente legitimum impedimentum, ut non poſſit Papam adire, vel ejus Legatum. Sextus caſus eſt, ſi Regularis Regularem percutiat, hic enim a ſuo Prælato abſolvi poteſt, nec Sedem Apoſtolicam pro abſolutione tenatur adire ex cap. *Monachi de ſent. excomm.* & recenter dicitur, ſi Regularis Regularem percutiat, quia ſi Clericum ſæcularem percuteret, Papam adire debet, ut expreſſe habetur in cap. *Cum illorum*, licet poſtea conceſſum ſit in cap. *Religioſo de ſent. excomm.* quod in eo etiam caſu ab Epiſcopo abſolvi poſſit. Hoc autem privilegium Regularibus conceſſum in cap. *Monachi* aliqui intelligunt, etiamſi percuſſio enormis fuerit, quia in dicto cap. hæc additur perticula: *Quocumque modo ſe ſe in clauſtro percuſſerint*, ubi nullam facere videtur diſtinctionem inter percuſſionem gravem, & levem. Alii tamen limitant verbum illud *quocumque modo*, dummodo non ſit percuſſio enormis, quæ limitatio expreſſe habetur in cap. *Canonica de ſentent. excomm.* ubi reſervatur conſtitutio dicti cap. *Monachi*, & in fine hæc verba adduntur; *Niſi exceſſus difficilis fuerit, & enormis, & propter quem merito ad Eccleſiam Romanam ſit recurſus habendus*, & hæc eſt communior opinio Canoniſtarum, & Theologorum, præſertim Franciſci de Maironis 4. d. 18. qu. 5. ut obſervat Blundus noſter loc. cit. Quare extra hos caſus nullus ab hac excommunicatione abſolvere poteſt, niſi Papa, vel ejus a latere Legatus, ut habetur ex cap. *Ad eminentiam*: & ita etiam diſcurrit ex noſtris Aſteſanus lib. 7. tit. 13. art. 3.

65 Circa excommunicationes poſterioris generis, quæ ſcilicet feruntur a Judice Eccleſiaſtico, quia non ſolum feruntur contra eos, qui crimen aliquod commiſerunt, ſed etiam ſæpe ferri ſolent contra ſcientes crimen illud fuiſſe commiſſum, & illud denunciare, vel revelare nolentes, ideo ſupereſt diſſolvenda gravis difficultas, an quibuſvis caſibus teneatur quis Iudici talem denunciationem ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare, & niſi fiat, an ſemper excommunicationem incurrat: pro cujus reſolutione conveniunt Doctores varios eſſe caſus, in quibus nulla eſt obligatio faciendi talem denunciationem, ſeu revelationem, ac proinde nulla ex ipſius omiſſione excommunicatio incurritur. Ad illos autem caſus dignoſcendos quædam regulæ aſſignari ſolent, ut Bonacina obſervat diſp. 6. de onere, & obligatione denunciandi eos, quos jure, vel edicto denunciari præcipiunt punct. 1. & Abellius cum ipſo loc. cit. Et quidem in primis certum eſt, qui ad denunciandum ſub pœna cenſuræ obligatur, eſſe debere ſubditum ferentis cenſuram, & conſequenter qui non eſt ſubditus illi, qui monitorium, edictum, aut legem ſub pœna cenſuræ tulit, non ligari excommunicatione lata contra non revelantes, & ratio patet ex dictis ſuperius de Cenſuris in communi, quia actus juriſdictionis non poteſt in non ſubditum exerceri. Ruſſus conveniunt Doctores, neminem teneri in delictis ab aliis commiſſis in ſui damnum, ſeu in cauſa propria denunciare delinquentem, niſi aliter poſtulet publicum, & commune bonum, aut niſi alia circumſtantia hujuſmodi obligationem inducat, & ratio eſt, quia quilibet injurias ſibi factas condonare poteſt juxta conſilium Evangelicum: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos &c.* contra quod præſumendum non eſt Prælatum obligare vel in ſuis monitoriis, & edictis. Item conveniunt neminem teneri vi delicti ad revelandum id quod novit ſub ſecreto naturali, ut, verbi gratia, quando quis conſilii, vel auxilii petendi gratia pro ſalute animæ vel corporis, aut honoris, vel pro defenſione bonorum externorum, crimen ſuum ſub ſecreto alicui manifeſtavit, obligatio enim ſecreti eſt de jure naturæ, unde ſi quis remedium petit a Medico, vel conſilium ab Advocato, iſti revelare non tenentur, imo neque debent, quod hac via cognoverunt, & revelantes in hoc caſu peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur damni illati.

66 Deinde conveniunt Doctores neque etiam obligationem eſſe denunciandi, quando ex tali denunciatione notabile damnum, vel periculum imminet denuncianti in vita, vel in bonis; neque enim lex humana, vel ſuperioris præceptum cum tanto incommodo obligare cenſetur; unde ſequitur uxorem non teneri ad denunciandum crimen Mariti, neque maritum uxoris, neque filium Patris, quia, ſcilicet, damnum mariti, vel Patris non poteſt non redundare in uxorem, aut filium, vel e contra. Quam regulam aliqui extendunt etiam ad generos, ſoceros, fratres, & alios intra quartum gradum. Hoc tamen intelligendum eſt cum hac limitatione, modo crimen non urgeat in detrimentum, & damnum publicum, ſiquidem bonum commune privato præferendum eſt; unde excipiuntur crimina illa, quæ in maximum Communitatis, & Reipublicæ detrimentum redundant, qualia ſunt crimina hæreſis, læſæ Majeſtatis, &c.

propterea filius denunciare poteſt, & contra Patrem teſtari in cauſa hæreſis, eo quod honor, & gloria Dei parentum reverentiæ præferri debet, ac etiam in cauſa læſæ Majeſtatis, quando crimen nondum eſt patratum, ſed eſt in fieri. Præterea nemo obligatur ad denunciandum crimen illud, quod ſcit probari non poſſe, unde ſi quis vidit ſolus furtum aliquod committi, quod nullis aliis teſtibus, aut indiciis probari poteſt, illud denunciare non tenetur; & ratio eſt, quia crimen, quod juridice probari non poteſt, ita ſe habet ac ſi neſciretur, ut colligitur ex cap. *Qualiter, & quando* de accuſationibus; tum quia alioquin noſmet ipſos exponeremus periculo levitatis, & rerum damno, quod fortaſſe injuſte reciperet, revelando ea, quæ juridice probari nequeunt; excipitur tamen crimen hæreſis, aut aliud in grave damnum Communitatis vergens, quod ſemper denunciandum eſt, ut nuper diximus; & idem dicendum eſt, quando quis novit impedimentum aliquod matrimonii, quia ad impediendum matrimonium unus teſtis ſufficit, ut habetur c. *Poſtea* de Sponſalibus, quando vero etiam per alium teſtem omni exceptione majorem delictum probari poteſt, tunc ex decreto lato ad illud manifeſtandum oritur obligatio denunciendi in illo, qui vidit illud committi, hic enim in tali caſu dicitur poſſe illud juridice probare. Hinc tandem ſequitur a fortiori, nullam eſſe obligationem denunciandi delictum, quod non ſcimus vere, & realiter, & cum certitudine aliqua morali non cognoſcimus, qualia ſunt quæ audivimus ex rumore aliquo incerto, vel a perſonis aliquibus levibus quæ, non ſunt fide dignæ, vel quorum habemus levem ſuſpicionem, & ratio eſt, quia talis denunciatio nullam in foro externo fidem facere poteſt, & tanto magis noſmetipſos in tali caſu periculo levitatis exponeremus, & reum damno, quod injuſte recipere poſſet, revelando ea, quæ vere, & realiter neſcimus; cum tandem quia obligatio non eſt extendenda ultra id, quod in monitoriis exprimitur, edicta autem loquuntur de ſcientibus vere, & realiter, & cum morali aliqua certitudine, ſcire enim proprie eſt veritatem viſu, vel alio corporis ſenſu perceptam mente retinere. Ita Bonacina l. cit. & alii Doctores communiter ab ipſo citati.

67 Denique loquendo generaliter de cauſis excommunicationis, ſive a jure, ſive a Judice latæ, conveniunt DD. excommunicationem majorem non niſi ob peccatum mortale ferri poſſe, ut dicitur Can. *Nemo Epiſcoporum*, & in Trident. ſeſſ. 25. de reformatione cap. 3. & non ſolum licite id fieri non poſſe, ſed nec valide etiam a Papa, ut dictum eſt qu. præc. art. 3. nu. 23. quia excommunicatio major eſt pœna nimis excedens, & inæqualis peccato veniali; & non ſolum excommunicatio hæc ferri non poteſt valide, niſi ob peccatum mortale, ſed etiam non poteſt, niſi ob mortale externum, & cum annexa contumacia, ſeu inobedientia reſpectu Eccleſiæ præcipientis, ut ibidem dictum eſt num. 24. Imo, ut obſervat Hurtadus diſp. 12. de excomm. diffic. 3. quamvis excommunicatio major pro quacumque mortali inobedientia reſpectu Eccleſiæ valide ferri poſſit, quia quæcumque mortalis hujuſmodi excommunicatione digna eſt; tamen adhuc illicite fiet, quia ſi pro quacumque feratur, fiet ut excommunicatio major, quæ in animarum medicinam inſtituta eſt, in earum perniciem redundet, quia fideles nimis exacerbabuntur, ſi ita temere, & ita facile feratur; & hoc eſt, quod etiam docuit Scotus 4. d. 19. §. D. quinto, ut diximus art. 1. hujus quæſt. n. 38. ubi ait, quod ad licite ferendam excommunicationem majorem non ſufficit quodcumque peccatum mortale, ſed debet eſſe enorme, & publicum, ideoque merito ibidem reprehendit Prælatos faciles ad excommunicandum, & fatuos appellat, quia excommunicatio eſt gladius Eccleſiæ, qui tamen ab Apoſtolis raro invenitur extractus, ſi quidem in omnibus D. Pauli epiſtolis non invenitur, quod excommunicaverit, niſi tribus vicibus, quas ibi enumerat. Addit tandem Hurtad. ibid. excommunicationem majorem valide, & licite ferri poſſe a jure, & etiam ab homine, non ſolum pro peccatis præteritis, ſed etiam pro futuris ſub conditione, ſi fiant, vel expreſſa vel ſubintellecta, v. g. ſi quis non admiſerit, vel qui non admiſerit Conceptionem Virginis abſque peccato originali, ſit ipſo facto excommunicatus, verum quod dicit de excommunicatione pro peccatis præteritis, non eſt abſolute admittendum, ſed limitandum, ac intelligendum juxta prædicta qu. præc. de cenſuris in communi art. 3. num. 24. Quædam aliæ de cauſis excommunicationis majoris videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 7. cit. tit. 7. ubi docet nec uxorem excommunicari poſſe pro peccato viri, nec filium pro peccato patris, nec ſervum pro peccato domini, nec Principem pro peccato populi ſui, niſi committendo, vel omittendo particeps eſſet peccati populi, ſi nimirum eſſet notabiliter negligens, vel remiſſus in regimine illius, & ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur peccatum proprium, & non ſufficit alienum, ut dictum eſt q. præced. art. 10 fine.

68 Solet etiam hic agi de cauſis impedientibus incurſionem excommunicationis majoris, ſeu de cauſis excuſantibus ab ejus incurſu, de quibus fuſe agit Hurtadus loc. cit. diſp. 13. ſed de hoc diſcurrendum eſt juxta doctrinam circa hoc punctum traditam qu. præc. de cenſuris in communi art. 4. ubi plures aſſignavimus cauſas, quæ ab eis incurrendis excuſare poſſunt, ſed quatuor eſſe diximus præcipuas, & principaliores; prima eſt ignorantia invincibilis, ſeu inculpa-

bilis, tum juris, tum facti; ſecunda eſt impotentia faciendi id, quod ſub pœna cenſuræ faciendum præcipitur; tertia eſt appellatio juſte, ac debita facta; quarta eſt voluntas, ſeu conſenſus illius, in cujus favorem cenſura lata fuit, & denique diximus cauſas omnes a peccatis excuſantes excuſare etiam ſaltem in foro interno a cenſuris, quæ ſemper peccatum ſupponunt, quod præcipue de excommunicatione majori verificatur, ut ſupra dictum eſt, & idea non eſt neceſſe, ut in explicatione harum cauſarum immoremur.

ARTICULUS QUINTUS.

Qui poſſint abſolvere ab excommunicatione majori.

69 PRo abſolutione hujus quæſiti recolenda ſunt, quæ diximus qu. præc. art. 4. de cenſuris in communi, quis poſſit abſolvere ab eiſdem incurſis, & ex ibidem dictis conſtituenda eſt hæc regula generalis pro abſolutione excommunicationis majoris, ſcilicet, hanc debere tolli ab habente poteſtatem, vel juriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam, ſive per privilegium, cujus tenor ſemper eſt diligenter ponderandus, & attendendus modus excommunicationem reſervandi, cui nimirum ſit reſervata: ut tamen diſtinctius hæc omnia percipiantur, ſuppoſita illa vulgata excommunicationis majoris diſtinctione, nimirum quod quædam eſt a Jure, & quædam ab homine, ſive a Judice, ſequentes concluſiones ſunt ſtatuendæ.

70 Primo itaque dicendum eſt, quod ab excommunicatione a jure communi non reſervata Pontifici expreſſa, ex vi juris communis poteſt abſolvere, qui poteſt abſolvere a peccatis, & ratio eſt, quia conditor Canonis dum excommunicationis abſolutionem ſibi non reſervavit, ſpecialiter ſibi eam non retinuit. Ita D. Bonaventura 4. d. 18. art. 4. quæſt. 6. & Scotus d. 25. qu. 1. litt. F. & cæteri Theologi, ac Canoniſtæ, unde Seraphicus Doctor loc. cit. hanc regulam generalem ibi tradit, quod de omni excommunicatione a jure lata, ſive majori, ſive minori, non reſervata, poteſt quilibet abſolvi a proprio Epiſcopo, vel Sacerdote, & ſumitur hæc generalis doctrina ex cap. Nuper de ſent. excommunicationis, ubi dicitur, quod quia Author Canonis eam abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur aliis facultatem relaxandi; & ante declarat, quibus hanc facultatem conceſſiſſe videtur his verbis: *In ſecundo caſu a proprio Epiſcopo, vel Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere*, & idem dicendum eſt de excommunicatione non reſervata lata per ſtatuta particularia Diœceſum, & Provinciarum ex cap. citat. Nuper, ut communis Doctorum ſententia tenet; unde qui habet poteſtatem, ſive ordinariam, ſive delegatam abſolvendi aliquem a mortalibus, poterit etiam eumdem abſolvere a prædicta excommunicatione non reſervata, quia hæc facultas abſolvendi ab excommunicatione a Jure non reſervata extenditur etiam ad omnes illos Sacerdotes, qui ex privilegio, vel alia ratione vices ſubire poſſunt proprii Sacerdotis in Sacramento Pœnitentiæ miniſtrando, quo nomine intelligitur Parochus, ut ex pluribus cap. Juris Canonicis colligi poteſt, præſertim vero ex cap. *Omnis utriuſque ſexus*, de pœnit. & remiſſ. tales autem ſunt, qui habent poteſtatem juriſdictionis abſolvendi a peccatis mortalibus, qui quatenus tale munus exercent, vicem gerunt proprii Sacerdotis, ſcilicet Parochi, quare Regulares ab Ordinario ad Confeſſiones audiendas admiſſi habent hanc poteſtatem abſolvendi ab hujuſmodi excommunicatione a Jure non reſervata, & ideo addit Scotus loco citato. *Per abſolutionem cujuſcumque Sacerdotis juriſdictionem abſolvendi a peccatis habentis*, hujuſmodi excommunicationem tolli poſſe, & hoc etiam innuitur in cap. cit. dum inquit, excommunicationem non reſervatam tolli poſſe per abſolutionem, non ſolum a Papa, ſed etiam a proprio Epiſcopo, imo a proprio ſacerdote, *vel qui eius vices gerit*, per quam particulam inſinuatur, quod hæc facultas abſolvendi ab excommunicatione a jure non reſervata extenditur etiam ad omnes ſacerdotes qui ex privilegio, vel alia ratione vices proprii ſacerdotis ſubire poſſunt.

71 Nec refert, quod ait Faber diſp. 4. cit. cap. 8. n. 453. in illo cap. *Nuper* caſu ſecundo ſermonem fieri de excommunicatione minori, non majori, unde tuſam præmiſſam doctrinam de abſolutione ab excommunicatione majori non reſervata non bene ex illo cap. deduci, ſed potius vim habere ex eo, quod ſic eſt in uſu, & ita ſervatur in praxi. Non refert, inquam, quia ut ait Hurtadus diſp. 15. diffic. 2. quamvis in eo cap. tantum ſit ſermo de excommunicatione minori, ratio tamen dicta, & ibi adducta etiam pro majori militare poteſt; & cum ea ratio tantum deſerviat Pontifici ad declarandam voluntatem excommunicantis, & non ad decernendum, ideo ubi eadem currit ratio, idem eſt dicendum. Verum quidem eſt, quod licet Scotus hanc communem opinionem teneat loc. cit. non tamen omnino approbat rationem ex illo cap. deductam, qua cæteri Doctores utuntur, quod nimirum quia conditor Canonum talis excommunicationis abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo facultatem aliis relaxandi conceſſiſſe videtur; inquit enim Doctor, quem etiam ſequitur Suarez de Cenſur. diſp. 7. ſect. 4. quod illa conſequentia non ſequitur, nec formaliter, nec materialiter ad illud antecedens, ſcilicet Papa non ſibi reſervavit abſolutionem, ergo conceſſit, cum ex ſola negatione reſervationis abſolutionis non ſequatur illius poſitiva conceſſio, etiam loquendo de forma conſequentiæ ſecundum jura, alioquin multa poſſent Prælati inferiores Papæ, quæ Papa non videtur illa ſibi ſpecialiter reſervare, quod tamen falſum eſſe multis exemplis oſtendi poteſt, ut videre eſt apud Fabrum loc. cit. Nihilominus, quia ut Blundus advertit ex D. Bonav. loc. cit. in illo cap. *Nuper* ſex caſus excipiuntur, a quibus non conceditur Epiſcopis, & propriis ſacerdotibus abſolvere, ideirco ſaltem implicite in aliis caſibus id conceſſum eſſe videtur.

72 Secundo dicendum eſt, ab excommunicatione a jure reſervata eum tantum abſolvere poſſe, cui eſt reſervata, aut ejus Superiorem, aut eum, cui ipſe commiſerit per delegationem, vel privilegio, quia eo ipſo, quod reſervatur, non conceditur facultas aliis inferioribus. Epiſcopis vero ex Tridentino ſeſſ. 25. c. 6. de reformatione conceditur facultas abſolvendi ſuos ſubditos ab excommunicatione Papæ reſervata, quando delictum eſt occultum, imo etiam quando excommunicatio eſt publica, ſed excommunicatus eſt legitime impeditus, itaut Papam adire nequeat ex cap. *De cætero de ſent. excom.* ſive ætate ſenili, ſive infirmitate, ſive impubertate, ſive fragilitate ſexus, ut fœmina cujuſcumque conditionis, ſive inimicitia capitali periculoſa, ſive cura familiæ, ſive quia eſt ſub cura parentum, ſive quocumque alio impedimento ad arbitrium prudentis ſufficienti, & hæc omnia conſtant ex variis juribus, in quibus ſic decernitur. An vero non poſſit Epiſcopus uti prædicta conceſſione Tridentini quoad Bullam Cœnæ Domini, & quoad excommunicationes ei annexas, alii affirmant, alii negant, quos omnes refert Hurtad. diffic. 3. & utramque opinionem judicat probabilem. Quando autem, & quomodo poſſit abſolvere illo, cui a Superiore conceditur facultas abſolvendi a reſervatis, vel per delegationem particularem, vel generalem, vel per Privilegia, vel Indulgentias, Jubilæum &c. inſpicienda, & ponderanda ſunt verba in tali facultate poſita, nihil enim præter intentionem concedentis facultatem poteſt efficere, quæ intentio ex verbis concedentis eſt deducenda, & ex circumſtantiis eſt colligendum, an facultas illa extendatur etiam ad reſervata, quando non habetur expreſſe, ſed datur per verba generalia, eſt vero difficultas, an facultas abſolvendi per Privilegia, & per indulgentiam habeat locum tantum in foro interiori, & conſcientiæ, an etiam in foro exteriori; & quidem, quando in privilegio additur, quod fiat pro foro tantum conſcientiæ, certum eſt non valere, niſi pro eo, quia talis additio ad id forum abſolutionem reſtringit; & pariter quando additur, quod etiam fiat pro foro exteriori, valet quoque pro illo, quare difficultas procedit ſolum, quando in privilegio abſolute conceditur facultas abſolvendi nulla additione poſita, nec reſtrictione fori, ut conceditur in bulla Cruciatæ, ac etiam mendicantibus. Aliqui docent tunc abſolutionem etiam valere pro foro exteriori, ſeu contentioſo, quia ex una parte in dicto privilegio facultas abſolvendi conceditur abſolute, & abſque ulla reſtrictione, & altera eſt gratioſa, & liberalis; ergo non eſt reſtringenda, & limitanda. Ita Suarez, Rodriquez, Bonacina, Medina, & alii. E contra vero docent alii plures tunc abſolutionem ab excommunicatione non valere in foro exteriori, ac proinde ſic abſolutum poſſe a Judice tractari ut excommunicatum, & ratio eſt, quia oppoſitum aſſerere eſt contra rigorem juris, & juriſdictionem ordinariorum, quo eorum tribunal non parum turbatur, quod non eſt credendum concedi generali, & abſoluta conceſſione. Ita Covarruvias, Henriquez, Avila, & alii, quos citat, & ſequitur Hurtadus loc. cit. diffic. 4. Tandem Faber. loc. cit. ait, quod ſi abſolute concedatur facultas, videndum eſt, an ex modo conceſſionis, & ex ſubjecta materia intelligatur illam valere quoque in foro exteriori; verbi gratia, ſi concedatur hæc facultas in ordine ad confeſſionem faciendam, & ſuſcipienda Sacramenta, quomodo hæc facultas Jubilæis concedi ſolet, in quibus cum Indulgentia plenaria conceditur quoque facultas abſolvendi a cenſuris, valet ſolum in foro exteriori, & ſic pariformiter eſt de aliis eſſe diſcurrendum, qui dicendi modus ſicut eſt communior inter Doctores, ita quoque eſt probabilior.

73 Tertio dicendum eſt, excommunicationem ab homine latam ab eo per abſolutionem relaxari poſſe, a quo lata fuit, vel a Superiore ejus. Ita D. Bonav. & Scotus loc. cit. & cæteri Theologi eadem diſt. & Canoniſtæ omnes, & habetur ex cap. *Inferior diſt.* 21. & cap. *Ad reprimendum*, & cap. *Paſtoralis* §. *præterea* de offic. Ordinarii, & ratio eſt axioma Theologorum, & Canoniſtarum, quod ejus eſt ſolvere, cujus eſt ligare, cum non minor, vel alia poteſtas requiratur ad abſolvendum, quam ad ligandum; ergo abſolutio ab excommunicatione ab homine lata ab eo præſtanda eſt, a quo lata fuit, niſi ille ſit eo ſuperior, vel niſi excommunicatus ſit in mortis articulo, vel alio evidenti periculo, quia in tali caſu conceditur omnibus Sacerdotibus quamvis excommunicatis, & non toleratis facultas ad abſolvendum ab omni excommunicatione, etiam ab homine, & ſpecialiter lata, quando deficit, qui alias extra eum articulum id facere poteſt, ut poſtea dicamus ex Concil.

Tri-

Digitized by Google

Trident. ſeſſ. 14. can. 7. Quando autem dicitur ab eo relaxandam eſſe per abſolutionem excommunicationem a quo lata fuit, intelligi non debet ſecundum hanc perſonam ſingularem, ſeu ſecundum nomen, & officium, quia licet hæc perſona moriatur, officium tamen, & munus numquam moritur; & ideo ſi Epiſcopus, v. g. qui aliquem excommunicavit moriatur, vel per aliquam cenſuram ſua juriſdictione privetur, aut alio modo; ad ejus ſuperiorem, vel ad ejus ſucceſſorem pro abſolutione recurrendum eſt, ut bene diſcurrit Bluadus loc. cit. quod ait expreſſe colligi ex capit. *Si Epiſcopus ante* 11. quæſt. 3. ubi dicitur, quod ſucceſſor eum abſolvere poteſt, quem Epiſcopus mortuus ligavit, & quod dicitur de Epiſcopo mortuo, id ipſum eſt intelligi debere de depoſito, & quacumque alia ratione privato ab Epiſcopatu. Et quod dictum eſt habet locum non ſolum in ſententia excommunicationis lata ab homine contra aliquem, vel aliquos particulares, poſſe nimirum a tali excommunicatione abſolvere ipſum Judicem, qui excommunicavit, & ejus ſuperiorem, ac etiam eum, cui aliquis eorum commiſerit, & non poſſe alium, quamvis excommunicatio non ſit reſervata, quia abſolutio a dicta excommunicatione a nullo jure conceditur, ut tribunal Judicis ſit ordinarie illæſum, & non turbatum; ſed etiam habet locum in excommunicatione ab homine generaliter lata, nimirum ſententia generaliter lata, ſive medio præcepto generaliter lato, ut cum Prælatus excommunicat quemcumque, vel quoſcumque qui fecerint tale delictum &c. niſi tali tempore ſatisfaciant &c. nam ab hac etiam abſolvere poteſt, qui ſic generaliter excommunicavit, & eo ſuperiores, & ille cui aliquis eorum commiſerit, & nullus alter, præſertim quando excommunicatio hujuſmodi eſt reſervata.

74 Difficultas tamen eſt an ab hac excommunicatione lata generaliter ab homine, quando non reſervatur, poſſit abſolvere qui poteſt ab excommunicatione a jure lata non reſervata. Negant Cajetanus, Suarez, Vaſquez, Ugolinus, & Faber ex noſtris loc. cit. Ratio eſt, quia excommunicatio generaliter lata contra quoſcumque qui aliquod delictum fecerint, non eſt excommunicatio a jure, cum non ſit regiſtrata in corpore juris, neque ſit ſtatutum aliquod, quia hoc reſpicit futurum, & eſt de peccatis futuris, non factis; hæc autem eſt de peccatis, ſeu exceſſis factis & præteritis; ergo debet de ea judicari, ſicut de excommunicationibus latis ab homine decernitur in jure; de illis autem decernitur, quod non poſſunt abſolvi niſi a Judice, qui illas poſuit vel a ſuo Superiore, ut aperte habetur cap. *Nuper de ſentent. excom.* in quo ponitur diſcrimen inter excommunicationem ab homine, & a jure, quod excommunicatio ab homine non relaxatur, niſi a Judice eam ferente, vel ab ejus Superiore; excommunicatio vero a jure poteſt relaxari ab Epiſcopo, vel a Parocho; ergo dicendum eſt excommunicationem generalem non poſſe relaxari, niſi a Judice, qui eam tulit, vel a ſuo Superiore, ut dictum eſt de aliis excommunicationibus ab homine. Ita diſcurrit Faber c. 8. cit. an. 241. Alii vero affirmant ab excommunicatione lata ab homine per generalem ſententiam, ſi non reſervatur in ipſamet excommunicationis impoſitione, poſſe abſolvere quemlibet, qui poteſt abſolvere a peccatis, ut dictum eſt de excommunicatione lata a jure, & non reſervata. Ita Navarrus Coroelio, Coninchius, Avila, Hurtadus, Calpenſis, Diana, & alii, quæ opinio communior eſt, & probabilior, & ratio eſt, quia eo ipſo, quod ejus abſolutio non reſervatur, committi videtur cuicumque qui poteſt abſolvere a peccato, ob quod incurritur, non minus quam abſolutio a jure lata, eo quia abſolvendo a dicta excommunicatione non turbatur tribunal Judicis eam ferentis cum non ſit ei reſervata. Nec obſtat, quod in cap. cit. *Nuper* decernatur, quod excommunicatio, quæ eſt ab homine, non poſſit abſolvi, niſi a Judice, qui eam tulit, vel a ſuo Superiore, nam ibi loquitur ſolum de excommunicatione ſpeciali, & non per ſententiam generalem lata, hæc enim eo ipſo, quod Superior, a quo impoſita eſt, non reſervavit, videtur abſolutionem commiſiſſe cuicumque facultatem habenti, & eo ipſo æquiparatur excommunicationi latæ a jure, & nemini reſervatæ; unde ex prædicto cap. *Nuper* ſolum deduci poteſt, quod ab excommunicatione lata in particulari contra aliquem, tantum abſolvere poteſt, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel ſucceſſor habens æqualem poteſtatem in officio, vel qui habuerit commiſſionem, vel privilegium a potente concedere, ut expreſſe habetur in cap. *Propoſuiſti* de foro competenti.

75 Quarto dicendum eſt, in articulo mortis, vel ejus evidenti periculo omnes Sacerdotes etiam ſimplices poſſe abſolvere a quacumque excommunicatione reſervata, ſicut & a peccatis reſervatis ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. quæ facultas conceditur in tali caſu Sacerdotibus etiam excommunicatis, non toleratis, quando deficiat, qui alias extra eum articulum id faceret, & ratio eſt, quia in hoc caſu omnes Sacerdotes æqualem habeant juriſdictionem ſaltem ex voluntate Pontificis, & Concilii indiſtincte loquentis; imo aliqui afferunt, & non ſine probabili fundamento, hoc etiam verum eſſe, quamvis adſit Sacerdos, qui alias poſſet, & extra eum articulum juriſdictionem haberet, quia cum Concilium non diſtinguat, reſpectu cujuſcumque Sacerdotis, militat ratio ibi a Concilio adducta; *Ne ſcilicet, hac occaſione aliquis exiſtens in tali articulo pereat*, quod enim ille præſens ſit, qui alias juriſdictionem habet, hoc eſt omnino per accidens, & ita tenent Navarrus, Emmanuel Sa, Rodriquez, Vega, Ceſpenſis, & plures alii. Hoc tamen fieri debet exigendo prius, ſi tempus non deficiat, juramentum comparendi, cum primum commode poſſit, coram eo, a quo extra eum articulum legitime abſolvi poteſt, ut generaliter dicitur in cap. *Eos qui* 22. *de ſent. excom.* in 6. exceptis pueris, itaut abſolvendus juret ſe præſentaturum coram Superiore, cum poterit ex c. *Ea noſcitur*, quæ præſentatio non eſt ut reus abſolvatur, cum jam ſit abſolutus, ſed ut Superior medicinam, vel ſatisfactionem neceſſariam imponat; & hoc onus ſe præſentandi eſt perſonale tantum, nec tranſit ad hæredes, ſed tantum onus reſtituendi, ſi defunctus aliquid reſtituere tenebatur; quod ſi abſolutus ab excommunicatione in articulo mortis non ſe poſtea præſentet, cum poſſit, in eandem reincidet excommunicationem reſervatam ex cap. cit. *Eos, qui*, hoc autem tempus quo ceſſante impedimento ſe præſentare tenetur, taxandum eſt prudentis arbitrio attentis circumſtantiis perſonæ, loci & temporis, itaut nulla ſubſit fraus, vel negligentia; quando vero caſui reſervato eſt annexa excommunicatio, tale onus ſe præſentandi imponendum non eſt, quia abſolutio ſupponitur fuiſſe directa, & nullo jure in eo onus ſe præſentandi coram Superiore imponitur, ut Doctores communiter docent. Denique ut Suarez advertit diſp. 7. ſect. [illegible]. ſi in tali articulo contingat moribundum a peccatis abſolvi non poſſe, quia v. g. non eſſet ſanæ mentis, nec ulla contritionis ſigna dediſſet, adhuc tamen a cenſuris eſſet abſolvendus, ut in loco ſacro ſepeliri poſſit, ac etiam ut pro illo Eccleſiæ ſuffragia fieri poſſint.

76 Quinto, quoad conditiones requiſitas in abſolvente, ut abſolutio ſit valida, dicendum eſt præcipuas eſſe, ut habeat poteſtatem juriſdictionis in eum, qui abſolvitur, & quod ſit Clericus ſaltem prima tonſura initiatus, ut conſtat ex dictis qu. præc. de cenſuris in communi ar. 2. quia poteſtas ſpiritualis non competit Laicis, non tamen neceſſarium eſt, quod ſit Sacerdos, ſed ſufficit, ut ſit Clericus, & aliquo ex ordinibus inferioribus conſecratus. Eſt tamen difficultas, an in aliquo caſu poſſit Laicus abſolvere ab excommunicatione, utpote in articulo mortis deficiente Sacerdote, & quamvis aliqui id affirment, attamen ut Faber noſter advertit loc. cit. abſolute tenendum eſt non licere Laicis etiam in tali caſu abſolvere ab excommunicatione, quia Laici clavium poteſtatem in ſpiritualibus non habent, cap. *Verborum* de Pœnitentia diſt. 1. ſed Clericis competit; & cum Pontifex, & Concilium facultatem concedunt in articulo mortis abſolvendi ab omnibus cenſuris, præſumitur id intendere in ordine ad Confeſſionem peccatorum; ut ſcilicet, in illo caſu poſſint a peccatis abſolvi; at poteſtas abſolvendi a peccatis Laico competere nequit; ergo neque facultas abſolvendi a cenſuris in articulo mortis Laico competere poteſt, pro qua ſententia Faber citat Navarrum, Covarr. & alios. Deinde eſt difficultas, an Clericus non Sacerdos habens juriſdictionem Eccleſiaſticam in foro exteriori, ſeu judiciali, & qui in eo foro poteſt excommunicare, & ab excommunicatione abſolvere, poſſit etiam vere quoad Deum, & in foro interno conſcientiæ abſolvere. Negant Sylveſter, & plures Canoniſtæ, quorum fundamentum eſt uſus Eccleſiæ, & auctoritas Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. ubi loquens de conceſſione facultatis hujus articulo mortis, loquitur ſemper de Sacerdotibus. Alii tamen communiter, & probabilius affirmant, ut Antoninus, Covarr. Avila, Hurt. Faber l. c. & plures alii, quorum fundamentum eſt, quia Matth. 18. cit., quibus conceditur poteſtas vere ligandi, etiam conceditur poteſtas vere ſolvendi. Clerici autem quamvis non Sacerdotes, jure communi capaces ſunt Eccleſiaſticæ juriſdictionis in foro exteriori, ſeu judiciali; quare ſicut per eam vere, & quoad Deum poſſunt ligare, ita etiam vere, & quoad Deum poſſunt abſolvere; tum quia hæc abſolutio ab excommunicatione non eſt ſacramentalis, & ideo non indiget Sacerdote pro miniſtro. Concilium autem l. c. quamvis talem facultatem concedat Sacerdotibus illam non habentibus, non ob id eam aufert illis, qui jam ordinariæ, vel ex aliqua delegatione eam habent, quamvis non ſint Sacerdotes. Tandem eſt difficultas, an Clericus non Sacerdos nullam habens juriſdictionem in foro exteriori poſſit ab excommunicatione abſolvere exiſtentem in articulo mortis. Affirmant Sylveſter, Angelus, & alii Summiſtæ, quia Eccleſia eam facultatem concedere poteſt; ergo cum ſit pia mater, eam concedere ſupponitur. Negant Suarez, Vaſq. Hurtadus, & alii Doctores communiter, quia talis poteſtas nullo jure, nec ſcripto, nec conſuetudine firmato invenitur conceſſa, niſi ſolis Sacerdotibus, & ſolum eo fine, ut a peccatis abſolvant, quia abſolutio a peccatis in articulo mortis ad ſalutem eſt maxime neceſſaria, non vero abſolutio ab excommunicatione, ut advertit Hurtad. diſp. 15. diffic. 1. quia excommunicatio ratione ſui non impedit ſalvationem, ſed ratione peccati, cui annexa eſt, imo id quod poſt mortem manet excommunicationis, auferri poteſt poſt ipſam mortem, atque ideo pietati Eccleſiæ non obſtat, quod eam non Sacerdotibus non concedat.

77 Sexto quid ſit dicendum quoad conditiones ex parte abſolvendi requiſitas, conſtat ex dictis qu. præc. ar. 3. præſentia vero localis, vel abſentia ad excommunicandum, & abſolvendum nihil confert, quia videmus continuo, &

præſentes, & abſentes excommunicari, & abſolvi. An vero abſolutio cenſuræ data abſenti habeat effectum ab inſtanti, quo datur ab abſolvente, an vero ab inſtanti, quo talis abſolutio pervenit in notitiam rei antea ligati excommunicatione, conſtabit ex dicendis. Difficultas eſt, an excommunicatus poſſit invitus abſolvi ab excommunicatione, & difficultas eſt, an hoc licite fieri poſſit, nam validam eſſe talem abſolutionem concedunt omnes, ut notat Faber loc. cit. nu. 261. ex D. Thoma, D. Bonaventura, Riccardo, & aliis antiquioribus, quia cum excommunicatio non ſit culpa, ſed pœna, ſicut poteſt ſimpliciter imponi invito, ita abſolute loquendo poteſt ab invito removeri, in hoc enim differt ab abſolutione a peccatis, quæ non poteſt, niſi pœnitenti conferri. In qua re cum diſtinctione procedendum eſt, vel enim eſt ſermo de abſolvente per poteſtatem ordinariam a voluntate excommunicati independentem, vel per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæum, aut aliud privilegium in favorem pœnitentis conceſſum, & ſi hoc poſteriori modo loquamur, dicendum eſt cum Caſp. l. c. ſect. 13. & aliis Recent. nolentem, & invitum abſolvi non poſſe, quia uſus privilegii penderet ex voluntate utentis illo, ac proinde ſi excommunicatus uti eo privilegio recuſet ſibi per Jubilæum conceſſo, Confeſſarius facultatem non habet abſolvendi virtute illius. Si vero loquamur priori modo, ſcilicet, de abſolvente per poteſtatem ordinariam a voluntate excommunicati independentem, tunc rurſus diſtinguendum eſt cum Fabio l. c. vel enim excommunicatus non perſeverat in delicto, ob quod fuit excommunicatus, ſed ab eo recedit, & ſatisfacit; tamen abſolutionem petere non vult, & talis et invitus poteſt ab excommunicatione abſolvi, nedum valide, ſed etiam licite, quia cum ablata ſit contumacia, nulla remanet cauſa, ob quam abſolvi non debeat, quamvis enim abſolutionem petere nolit, hoc parum refert, quia poteſtas abſolvendi a voluntate excommunicati non dependet, & ideo eum ſic invitum licite abſolvere poteſt; vel perſeverat in delicto propter quod fuit excommunicatus, ut hæreticus permanens in hæreſi, vel habens rem alienam, nec volens reſtituere, & ſic invitus non poteſt licite abſolvi, ut docet D. Bonav. diſt. 18. cit. q. 6. quia non poteſt abſolvi, niſi ceſſet a contumacia, propter quam eſt excommunicatus, & conſequenter abſolvi non poteſt, niſi volens ſive de peccato pœniteat, ob quod excommunicationem incurrit, abſolutio enim, ut ait D. Bonaventura l. c. in ſolutione argumentorum, utilis eſt cedenti, non autem in contumacia perſiſtenti, & ideo talem excommunicatum abſolvere nolentem abſolvi, & a contumacia ceſſare, potius eſt præſtare iram, quam miſericordiam, & hoc etiam videtur repugnare juri, quod illam ponit, quia ſic invitum abſolvens hanc cenſuram enervat, & eam contemptibilem reddit. Addit tamen Seraphicus Doctor cum Riccardo, & aliis antiquioribus attentis quibuſdam circumſtantiis poſſe etiam ſic invitum licite ab excommunicatione abſolvi, v. g. quando Judex cognoſcens, quod excommunicatio non prodeſt, ſed obeſt, & conſequenter non eſt medicina, ſed venenum, eo quod excommunicatus a contumacia deſiſtere non; tunc enim ſi Judex prudenter cognoſcat, quod ſi abſolvatur etiam invitus, & contumax, hoc illi proderit, licite ipſum abſolvere poterit, & ita etiam tenent Suarez, Vaſquez, Turrianus, Diana, Caſpenſis, Faber loc. cit. & alii Recentiores, quod etiam intelligendum eſſe dicunt, non tantum de abſolutione ab homine, ut antiquiores dicebant, ſed etiam de abſolutione a jure, ſi tres adſint conditiones. Prima, niſi jure caveatur, ut nullo modo abſolvatur, niſi ſatisfaciat. Secunda, quod non ſit in præjudicium tertii. Tertia, quod non adſit ſcandalum, nec cenſuræ contemptus.

78 Denique quoad formam abſolutionis ab excommunicatione poteſt eſſe ſermo de forma abſolutionis, vel quantum ad ſubſtantiam ad hoc ut ſit valida, vel quantum ad ſolemnitatem, ut diximus qu. præc. de cenſuris in communi n. 4. n. 31. Quantum ad ſubſtantiam omnes Theologi, & Canoniſtæ conveniunt, ut ibi dicebamus, nullam certam verborum formam eſſe neceſſariam, ſed ſufficere quæcumque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa, & exarata, quibus ſufficienter abſolutio exprimatur, qualia ſunt *abſolvo te*, vel *Reconcilio te Eccleſiæ*, *vel tollo a te cenſuram*, vel *benedico te*, & ſimilia, & ſemper exprimi debet perſona abſolventis, perſona quæ abſolvitur, & cenſura, a qua abſolvitur, neque opus eſt exprimere cauſam cenſuræ, imo neque cenſuram ipſam determinatam, ſi intentio ſit abſolvendi ab omnibus, quas poſſit abſolvens, & quibus ligatus ſit abſolvendus; quod ſi pluribus ſit ligatus, & unam tantum abſolvere intendat, nec eam deſignet, a nulla abſolvet, quia non erit major ratio in tali caſu, cur potius ab una abſolvat, quam ab alia, & de jure ordinario talis abſolutio fieri debet verbis, vel ſcripto, non autem aliquo alio ſigno, quamvis ſenſibili, quia ſic in jure ſtatutum eſt, ut patet Clementina ultima de ſent. excommunic. & aliter facta eſt nulla; dixi de jure ordinario hoc neceſſarium eſſe, quia ſi Summus Pontifex declararet ſe alio modo, quam verbo, vel ſcriptis abſolvere, valide abſolveret, ut habetur eadem Clementina, quia ipſe eſt ſupra jus poſitivum humanum, ſecus autem eſt de aliis Prælatis inferioribus, qui formam juris communis ſervare tenentur, nec illud immutare poſſunt; cæremoniæ vero ſervandæ in abſolutione a cenſura in foro pœnitentiæ, & interiori nullæ ſunt præter ſpectantes ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ autem ſint ſervandæ pro ſolemni forma abſolutionis videri poſſunt apud Fabrum loco citato num. 271. & ſeq.

ARTICULUS SEXTUS.

Quædam difficultates explicantur in hac materia.

79 PRima difficultas eſt, an abſolutio ab excommunicatione poſſit ferri ſub conditione de futuro, v. g. ſi ſolveris intra menſem, & dubitatur de conditione ſub futuro, quia fieri poſſe ſub conditione de præterito, aut de præſenti omnes concedunt, quotidie enim hoc modo abſolvimus ante abſolutionem a peccatis dicendo, in quantum poſſum abſolvo te a vinculo excommunicationis majoris, & minoris, ſi forte incurriſti, vel teneris. Aliqui dicunt abſolutionem ſic factam eſſe illicitam, & nullam, quia abſolutio a peccatis non poteſt dari ſub conditione de futuro; ergo neque abſolutio ab excommunicatione, cum de utraque eadem ratio eſſe videtur. Ita D. Antoninus, Sylveſter, Angelus, & alii Summiſtæ. Alii vero aſſerunt talem abſolutionem eſſe quidem validam, ut pote nullo jure irritam, adhuc tamen eſſe illicitam, quia abſolutio dari non debet ab excommunicatione, niſi contumacia ceſſante, & data ſatisfactione, ita quod hæc præcedere debet, non ſubſequi; abſolvere ergo priuſquam fiat ſatisfactio, eſt modus inverſus, & nullus eſt effectus, antequam conditio adimpleatur, & poteſt parere contemptum cenſuræ, nam ſic abſolutus poſſet differre ſatisfactionem ad libitum, quia eſſet in poteſtate ſua conditionem adimplere, atque ideo talis modus abſolvendi eſt illicitus. Ita Avila 2. p. c. 7. d. 3. dub. 15. Faber ex noſtris d. 4. cit. q. 9. & alii Recentiores. Alii tandem aſſerunt valide, & licite hoc fieri poſſe; valide quidem, quia abſolutio ſic facta nullo jure irritatur; ac proinde impleta conditione, ſub qua facta fuit, effectum tollendi excommunicationem habebit; nec eſt par ratio de abſolutione Sacramentali a peccatis, quia hæc eſt ex Chriſti inſtitutione, & ejus effectus annexus eſt ipſi verborum prolationi, abſque poteſtate ſuſpendendi talem effectum poſt dictam prolationem; at abſolvere ab excommunicatione ſub conditione de futuro non eſt contra inſtitutionem, & naturam excommunicationis, ſicut nec eam ferre ſub conditione de futuro; quod etiam licite fieri poſſit probatur, quia nullo jure prohibetur, non quidem poſitivo, cum nullum extet, nec naturali, quia ſic abſolvere non eſt contra rationem, ſicut nec excommunicare ſub conditione, & abſolutio conditionata ab excommunicatione impleta conditione fit abſoluta; ob rationem tamen a ſecunda opinione adductam hic modus abſolvendi, quamvis alioqui licitus, raro eſt in uſu, ſed impleta conditione datur abſolutio de novo. Ita Suarez, Vaſquez, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & plures alii Recentiores.

80 Secunda difficultas eſt, quando facultas abſolvendi conceditur ſub hac conditione *ſatisfacta parte*, ut conceditur in Bulla Cruciatæ; An quis abſolvi poſſit ab excommunicatione incurſa ob injuriam alteri factam non ſatisfacta parte; & quidem conveniunt DD. excommunicatum ob injuriam, ſeu injuſtitiam alteri illatam, licite abſolvi non poſſe, etiam a ſuo ordinario, niſi prius ſatisfaciat parti, ſi poſſit, & abſque gravi detrimento, ut deducitur ex c. 2. de ſent. excom. in 6. & ex cap. ex par. 23. de verb. ſignific. In hujus difficultatis ſolutione cum diſtinctione procedendum eſt; vel enim hæc ſatisfactio commode fieri poteſt ab excommunicato, & abſque gravi detrimento; vel eſt impoſſibile pro tali ſtatu excommunicatum ſatisfacere parti, & quidem in hoc ſecundo caſu, quamvis Sot. in 4. d. 22. q. 2. ar. 3. affirmet non poſſe abſolvi ex tali privilegio, & licentia, quia illa valet tantum adimpleta conditione, quæ cum non adimpleatur, facultas eſt nulla, quia abſolvens valide abſolvere nequit, niſi ſervata privilegii forma, communis tamen opinio aſſerit in tali caſu abſolutionem validam, & licitam, eſſe, ſi excommunicatus ſatisfaciat eo modo quo poteſt, præſtando ſcilicet cautionem vel pignorationem ſaltem juratoriam, ſi aliam non poſſit, & ſigna contritionis oſtendat, & ratio eſt, quia talis additio in privilegio poſita de ſatisfactione facienda intelligenda eſt, quando commode fieri poteſt, & ſine magno detrimento, neque enim veriſimile eſt Pontificem poſtulare conditionem impoſſibilem; & faciens, quod poteſt, videtur ſatisfacere parti, quia pars non debet, nec rationabiliter petere poteſt, niſi id, quod eſt poſſibile. Ita Navarrus, Graffius, Suar. Vaſquez, Henriquez, Avila, Coninchius, Caſpenſis, Hurtados, & Faber l. c. ac alii Recentiores paſſim. Si autem commode ſatisfacere poſſit, tunc adhuc eſt diſtinguendum, ſi enim illa particula *ſatisfacta parte* ponitur in privilegio, tamquam conditio neceſſario requiſita, vel irritans abſolutionem factam illa non adimpleta, & Sacerdos abſolvat non ſatisfacta parte, abſolutio non ſolum illicita eſt, ſed etiam nulla, quia ſatisfactio partis eſt conditio neceſſario requiſita, qua non adimpleta facultas per privilegium conceſſa eſt nulla. Si tamen apponeretur particula illa, non tamquam conditio neceſſario requiſita, ut abſolutio ſit valida, ſed abſolute facultatem abſolvendi concederet, monendo tamen, vel præcipiendo, ut faceret ſatisfacere parti læſæ, & Sacerdos abſolvat, non ſatisfacta

par-

parte, quamvis lethaliter peccet, & teneatur ad reſtitutionem damni inde ſecuti parti læſæ, valide tamen abſolveret, quia haberet adhuc veram poteſtatem juriſdictionis; ſiquidem dicta additione, ſcilicet *ſatisfacta parte*, non limitatur poteſtas delegato collata ex prædicto privilegio, ſed tantum ſit ei admonitio, ut juris communis formam ſervet; & cum in jure communi prædicta verba abſolutionem non irritent, quamvis illicitam reddant, conſequenter neque etiam in privilegio, & ideo diligenter conceſſionis forma inſpici debet, & ſecundum illam judicari. Ita Avila, Hurtado, Tannerus, Diana, Caſpenſis, & Faber loc. cit. contra Suarez, Vaſquez, Coninchium, & alios.

81 Tertia difficultas eſt, an ut is, qui abſolutus eſt ad reincidentiam, iterum in excommunicationem incidat, requiratur nova culpa. Pro cujus quæſtionis intelligentia obſervandum eſt hanc abſolutionem ad reincidentiam poſſe dari dupliciter, ut cum aliis notat Faber loc. c. Primo quando aliquis abſolvitur ab excommunicatione, non ſimpliciter, & abſolute, ſed ad tale, & tantum tempus, & ad certos aliquos effectus tantum legitime exercendos, v. g. ut excommunicatus poſſit ad teſtandum admitti, aut valide beneficii collationem acceptare, & ſimiles, ut colligitur ex cap. *Venerit* 38. de teſtibus; & de hoc caſu non agitur, quia abſolutio ad certum effectum non eſt proprie abſolutio, ſed potius diſpenſatio quædam, per quam non obſtante excommunicatione conceditur, ut talis poſſit hujuſmodi actum facere, talis enim vere manet excommunicatus, nec ullo modo ſolvitur ad ullum alium effectum, niſi ad illum particularem, quare nec proprie illo perfecto in excommunicationem reincidit, quia nullam novam obligationem contrahit, ut Coninchius obſervat. diſp. 14. dub. 16. Secundo poteſt quis abſolvi ab excommunicatione cum conditione, quod intra certum tempus faciat aliquid, & niſi faciat, in excommunicationem reincidat, tunc enim ſi conditionem adimplet, eſt liber ab excommunicatione ſimpliciter, ſi vero non adimpleat, in excommunicationem reincidit. Difficultas ergo procedit, quando abſolutio datur poſteriori modo, in quo puncto Doctores varie diſcurrunt, ſed pro reſolutione breviter dicendum eſt, quod abſolutus hoc ſecundo modo, & cum tali conditione, ut niſi intra menſem ſatisfecerit, rurſus in excommunicationem reincidat, vel commode, & ſine gravi detrimento id facere potuit, vel non; ſi primum, certum eſt per novam culpam reincidere, quia reincidit in novam contumaciam contra illud præceptum, quæ ſine nova culpa dari non poteſt; ſi ſecundum, aliqui dicunt impotentiam implendi conditionem in tali caſu impedire reincidentiam, ſed probabilius eſt, ut ait Faber loc. cit. quod niſi in abſolutione ſpecificerit, quod impotentia excuſet, ſi apponeretur illa particula, *dummodo poſſis*, vel ſimilis, non excuſat, ſed tunc abſque nova culpa reincidit, quia abſolutio valet ſecundum intentionem abſolventis, quæ verbis exprimitur, & tunc reincidit vi prioris ſententiæ, qua prius fuit excommunicatus. Nec obſtat neminem de novo ligari poſſe aliquo excommunicatione ſine novo peccato. Hoc enim ſolum verificatur, cum nova excommunicatio infligitur; ſecus autem eſt, quando prior reddit, quæ abſolute ablata non fuit, ſed ſolum pro certo tempore, & pro reliquo tempore ſub conditione, qua non poſita, & adimpleta, eadem excommunicatio reddit, & propter idem peccatum. Ita Suarez, Filliucius, Hurtado, Faber loc. cit. & plures alii contra Navarrum, Avilam, Coninch. Henriquez, Bannes, Cordubam, Rodriquez, & alios.

82 Quarta difficultas eſt, ſi excommunicatio hoc modo feratur: *Petrus ob tale furtum ſit excommunicatus, donec reſtituat*, an hoc ipſo, quod reſtituit, deſinat eſſe excommunicatus abſque alia abſolutione. Negant Gloſſa, Navar. Sylveſter etiam Faber l. c. c. 8. initio, quia excommunicatio ſolum per abſolutionem tollitur, & in jure reperitur forma abſolutionis præſcripta ad auferendam excommunicationem; ergo abſque ea nequit excommunicatio auferri. Affirmant Covarr. Vaſquez, Coninchius, Caſpenſis, Avila, & alii, quia excommunicatio eſt pœna lata a jure, vel a Judice; ergo non durat amplius, quam vult inflictor ipſius, quod etiam ob eamdem rationem contingit in ſuſpenſione, & interdicto.

Confirmatur, quia cum pœnæ ſint reſtringendæ, ſententia pœnalis non amplius ligat, quam verba in proprio, & rigoroſo ſenſu ſignificant, atque in tali ſententia verba in proprio ſenſu ſolum ſignificant reum ligari uſque ad ſatisfactionem; ergo non amplius ligatur, & hæc ſecunda ſententia communior eſt, & probabilior; ſed ejus ſectatores non conveniunt in ſolutione rationis prioris ſententiæ, etenim Vaſquez, & Coninchius concedunt illud aſſumptum, ſcilicet excommunicationem non niſi per abſolutionem tolli poſſe, nec poſſe auferri, nec deſinere abſque abſolutione, onde in propoſito dicunt talem excommunicationem non tolli ſine abſolutione, quia hæc implicite ſimul fertur cum ipſa excommunicatione, ſub conditione tamen futuræ ſatisfactionis; talis enim ſententia idem valet, ac ſi diceret *Ego te excommunico propter furtum, & rurſum te abſolvo ſtatim, atque ſatisfeceris*. Alii vero, ut Hurtado, & Caſpenſis dicunt, quod quando excommunicatio fertur ad certum tempus, ceſſat eo completo ex cap. In loco 5. q. 4. & ratio eſt, quia excommunicatio major eſt pœna lata a jure, vel ab homine; ergo non durat amplius, quam vult inflictor ipſius, atque ideo tunc non eſt neceſſaria abſolutio, ſed ipſa excommunicatio ex ſe ceſſit finito tempore, quia tantum fertur uſque ad eum terminum cum carentia voluntatis promulgandi excommunicationem ultra illum terminum, ex defectu voluntatis illam prolongandi, ipſa ex ſe ceſſat. Unde in propoſito dicunt, eo modo excommunicandi ad certum tempus non fieri implicite abſolutionem, ſed tantum ferri excommunicationem uſque ad eum terminum, cum carentia voluntatis prolongandi illam poſt illum terminum, quod in rigore non eſt excommunicationem auferre, & ab ea abſolvere; ſed tantum illam non prolongare, & ideo ceſſat non ex voluntate poſitiva eam auferendi, ſed ex defectu voluntatis eam prolongandi, quia abſque voluntate excommunicandi nequit prolongari. Ad rationem autem in oppoſitum dicunt, quod forma abſolutionis ab excommunicatione in jure reperta tantum eſt pro excommunicatione abſolute, & abſque termino lata. Ita Hurtad. diſp. 14. diffic. 1. qui dicendi modus eſt ſatis probabilis.

83 Quinta difficultas eſt; An abſolutus ab excommunicatione in foro conſcientiæ poſſit cum aliis communicare; & actus exercere qui per cenſuram prohibentur. Ille autem dicitur abſolvi in foro interiori, ſeu conſcientiæ, qui abſolvitur ab eo, cui Superior conceſſit facultatem abſolvendi, ſalvo jure cognoſcendi de illo delicto in foro exteriori, & de eo pœnam, & ſatisfactionem imponendi, ut docet Bonacina cum communi Doctorum diſp. 1. de Cenſuris in communi q. 3. pun. 10. quomodo autem dignoſcere poſſimus facultatem datam eſſe ad abſolvendum tantum in foro conſcientiæ, vel in utroque foro, jam diximus artic. præc. nu. 72. Ad hanc difficultatem dicendum eſt cum Navarro, Suarez, Rodriquez, Filliuc. Ugolino, & aliis, quos citat. & ſequitur Bonac. loc. cit. eum, qui erat occultus excommunicatus, obtenta abſolutione in foro conſcientiæ, ſe gerere poſſe tamquam non excommunicatum, ſi vero eſſet excommunicatus publicus, non poteſt uti publice abſolutione obtenta tantum in foro conſcientiæ, neque cum aliis communicare propter ſcandalum, niſi etiam publice conſtet ipſum fuiſſe abſolutum. Hoc autem tripliciter conſtare poteſt publice, primo, dum ſcitur pœnitentem confeſſum fuiſſe tempore Jubilæi, in quo aderat facultas abſolvendi ab illa excommunicatione. Secundo quando ſcitur ipſum fuiſſe confeſſum Confeſſario habenti facultatem abſolvendi a tali excommunicatione, & condignam exhibuiſſe ſatisfactionem. Tertio tandem quando ipſe Confeſſarius hoc atteſtatur, qui tamen cavere debet, ne prædictam faciat atteſtationem niſi a pœnitente prius facultatem obtinuerit illius atteſtationis faciendæ; Confeſſarius enim loqui non poteſt extra Confeſſionem de auditis in illa; in his igitur tribus caſibus uti poteſt publice abſolutione obtenta in foro conſcientiæ, & cum cæteris communicare, quia tunc ceſſat ſcandali periculum. Ita Bonac. loc. cit. Doctoribus adductis, ubi etiam addit, quod quando quis abſolutus fuit in foro conſcientiæ ab excommunicatione publica, poteſt occulte cum iis communicare, quibus notum eſt ipſum fuiſſe abſolutum, quamvis abſolutio publice non conſtet, quia in tali caſu ſcandali periculum imminere non videtur; & quando ejus delictum, ob quod cenſuram contraxit, defertur ad Judicem, non indigere nova abſolutione, ut poſſit cum cæteris communicare, aut actus per cenſuram prohibitos exercere, quia re vera fuit abſolutus, & conſequenter poteſt ſe gerere, tamquam abſolutus, modo aliis conſtet ipſum fuiſſe abſolutum, itaut non ſubſit ſcandali periculum.

84 Sexta difficultas eſt, an excommunicatus ab uno Epiſcopo, ſi mutat domicilium, poſſit ab alio Epiſcopo abſolvi, in cujus Diœceſi de novo domicilium accepit. Aliqui partem tuentur affirmativam, quia jam eſt ſub juriſdictione alterius Epiſcopi. Ita Vaſquez, Turrianus, & quidam alii. Alii vero partem defendunt negativam, quia cauſa jam eſt incepta, & ideo ad priorem Epiſcopum ejuſdem cauſæ conſummatio ſpectat. Ita Suarez, & ex noſtris Faber loc. cit. Alii communius, & probabilius cum diſtinctione procedunt, nam vel excommunicatus a ſuo Epiſcopo eſt excommunicatus non particulariter, nec nominatim, ſed ſolum generaliter, & per ſententiam generalem lata fuit excommunicatio, quia ſcilicet Epiſcopus excommunicavit in genere quemcumque, qui illud delictum fecit; vel eſt excommunicatus particulariter, & nominatim ob aliquod delictum commiſſum; excommunicatus primo modo poteſt ab alio Epiſcopo abſolvi, in cujus Diœceſi domicilium accepit, quia talis excommunicatio non eſt reſervata ei, a quo lata fuit, ſed poteſt a quocumque abſolvi, ſicut excommunicatio a jure; excommunicatus autem ſecundo modo non poteſt abſolvi, niſi a Judice, qui ſententiam tulit, quia ille jam acquiſivit jus, & ideo juriſdictio ſic per actum confirmata non amittitur per mutationem domicilii, & translationem domicilii, nam ex lite coram ipſo Epiſcopo ille accepit jus in illum ex cap. *Propoſuiſti* de foro competenti, & aliter faciendo plures fraudes committi poſſent; Unde qui per ſententiam particularem contraxit excommunicationem, debet abſolvi a Judice, qui illam tulit, & a cujus excommunicatione ligatus fuit, quia ratione illius delicti delinquens eſt ſubditus illius Epiſcopi. Et pariter eadem ratione qui exiſtens in alieno Epiſcopatu citatus fuit in aliqua cauſa coram

illo Epiſcopo, in qua cauſa contingat ipſum quoque excommunicari, ab alio Epiſcopo non poteſt abſolvi, quia es lite coram ipſo Epiſcopo ille accepit ius in eum, ut habetur cap. cit. *Propoſuiſti*, de foro competenti. Ita Navarrus, Caſpenſis, & alii Doctores communiter, & quoad hanc partem conſentit etiam Faber loc. cit. c. 8. apud quem alia quædam dubia videri poſſunt ſoluta ad hanc materiam ſpectantia. Demum quid ſit dicendum de excommunicatione minori, ac eius effectibus, & quis ab ea abſolvere poſſit, ſatis conſtat ex dictis ſupra in hac quæſtione ar. 1. num. 35. & 36. alia plura de excommunicatione videri poſſunt apud Nicolaum de Orbellis 4. diſt. 28. qu. 3. 4. & 5.

QUÆSTIO TERTIA.

De ſuſpenſione.

85 JAm ſupra dictum eſt ab initio huius Diſputationis de Cenſuris qu. 1. art. num. 6. triplicem eſſe cenſuram, ſeu eſſentialiter in tres præcipuas ſpecies dividi, ſcilicet, in excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. De prima Cenſura Eccleſiaſtica, quæ eſt omnium graviſſima, quæſtione præcedenti diſputavimus; in præſenti igitur ſecundam ſpeciem, quæ ſuſpenſio dicitur, aggredimur explicandam, & omiſſis variis acceptionibus, quibus hoc nomen accipi poteſt, ſolum agemus de ſuſpenſione Eccleſiaſtica.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit ſuſpenſio, & quotuplex, & quomodo differat a cæteris cenſuris, & pœnis.

86 PRimo ſuſpenſio eſt cenſura, qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur, hic enim eſt ſermo de ſuſpenſione proprie, & ſtricte ſumpta, & prout eſt Cenſura Eccleſiaſtica Clericorum propria, ſolus enim Clericus ſuſpendi poteſt; unde communiter a Doctoribus definiri ſolet, quod eſt *Cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur, vel arcetur Miniſter Eccleſiæ ab aliqua actu Eccleſiaſtico aliàs ſibi conveniente, & hoc ad tempus*, & ſic etiam definitur a Scoto 4. diſt. 25. qu. 1. H. Cenſura Eccleſiaſtica ſtat loco generis, per quod ſuſpenſio diſtinguitur ab aliis pœna Canonica, quæ non eſt cenſura, ut eſt ceſſatio a divinis, irregularitas, degradatio, & depoſitio, quæ non ſunt cenſuræ proprie dictæ, ut conſtat ex dictis loc. cit. quæſt. 1. art. 1. num. 6. Additur *Qua Miniſter Eccleſiæ*, &c. Siquidem hæc cenſura ab aliis differt Cenſuris, excommunicatione ſcilicet, & interdicto, ut Navarr. advertit. c. 27. quia ſuſpenſio propria eſt Clericorum cenſura, & ſolis Clericis convenit, ut dictum eſt, ferturque formaliter contra eos, qui aut Clerici ſunt, aut beneficium habent: excommunicatio vero, & interdictum ſunt cenſuræ communes Clericis, & Laicis. Additur tandem alia particula, *Ad tempus*, per quam ait Scotus ſuſpenſionem diſtingui ſpecialiter ab aliis pœnis Canonicis, & quamvis Suar. diſp. 25. 1. cum aliis recentioribus hanc particulam non approbet, quia omnes cenſuræ ſunt medicinæ, ut patet cap. *Medicinalis de ſent. excomm. in 6.* & idcirco in ſuſpenſione, quæ eſt cenſura, certum tempus præſcribi non poteſt, ſed ſemper illam conditionem includit *donec reſipiſcat, vel ſatisfaciat*. Hoc tamen non obſtat, quia ut Faber advertit diſp. 6. cap. 1. quando Scotus dicit, quod ſuſpenſio eſt prohibitio ad tempus, non intendit, quod ſuſpenſio, quatenus eſt cenſura, feratur ad determinatum tempus, quia certum eſt ferri ad contumaciam tollendam; & ideo perſeverare poteſt, quantum ipſa contumacia durat, quæ cum ſit incerta, incertum etiam eſt tempus, quo ſuſpenſio durare, & perſeverare poteſt: eatenus igitur dicit Scotus ſuſpenſionem eſſe prohibitionem ad tempus, quia ſuſpenſio ex vi nominis, & ex natura ſua eſt prohibitio non perpetua, ſed temporalis, qui enim ſuſpenditur ab aliquo officio vel beneficio, non privatur illo omnino, ſed remanet ſpes reſtitutionis, in aliis vero cenſuris, ut ſunt excommunicatio, & interdictum, & aliis pœnis Canonicis, ut eſt irregularitas, depoſitio, degradatio, &c. ex vi nominis, & natura cenſuræ non inſinuatur ſpes reſtitutionis, ſed ſolum privatio eorum bonorum, quibus privant, abſtrahendo a perpetuitate prohibitionis, & ſpe reſtitutionis; licet in duabus illis cenſuris, inquantum ſunt ab Eccleſia inſtitutæ, ſpes reſtitutionis includatur, quia ſunt ordinatæ, ut medicinæ, ad contumaciam tollendam. Ita Faber l. c. Aliæ etiam definitiones ſuſpenſionis a Recentioribus aſſignari ſolent, præſertim illa, quod eſt cenſura, qua Clericus impeditur, ne functiones exerceat ſui officii vel beneficii, ſeu qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur, quæ coincidunt cum illa a nobis aſſignata; qui autem ſuſpenſionem violat, & actum exercet, a quo ſuſpenſus eſt, mortaliter peccat, ut docet Navarr. Bon. Suar. & alii communiter, niſi materiæ levitas excuſet; & ſi ſuſpenſionem violet per exercitium ſolemne ordinis alicuius maioris, a quo ſuſpenſus eſt, etiam irregularitatem, ut patebit ex dicendis, incurrit.

87 Secundo ſuſpenſio multiplex eſt, altera enim eſt a iure, & altera ab homine ex Scoto l. c. quæ diviſio communis eſt omni cenſuræ, ut dictum eſt qu. 1. de Cenſuris in communi; peculiaris autem, & celebris diviſio cenſuræ ſuſpenſionis, quam ibidem Doctor aſſignat, eſt in ſuſpenſionem ab officio tantum, ſive officium ſit ordinis, ſive iuriſdictionis, & in aliam a beneficio tantum, ſeu ab adminiſtratione, & fructibus beneficii percipiendis, & aliam addunt DD. communiter ab officio, & beneficio ſimul, quam Scotus omiſit, quia nihil aliud eſt, niſi aggregatum ex utraque ſuſpenſione, ut ait Faber l. c. numeratur tamen, ut tertia ſpecies, quia utraque ſimul habet plures effectus, quam ſuſpenſio ab officio tantum, & ſuſpenſio a beneficio tantum, qua ratione dici ſolet ſuſpenſio totalis, ut expreſſe habetur in cap. *Tuarum* 11. de privilegiis, aliæ vero duæ priores dicuntur partiales, quia per unam ſuſpenditur quis ab officio tantum, & per aliam a beneficio tantum. Unde quando in iure profertur ſententia ſuſpenſionis ſimpliciter, & abſolute, & non exprimitur, an ſit ab officio, vel beneficio, intelligi debet de ſuſpenſione ab utroque, ſive de ſuſpenſione illum integrum effectum complectente, cum non ſit major ratio, quare intelligatur potius de uno quam de alio, ut communiter explicant DD. & ex noſtris Blundus diſp. 6. art. 3. & Faber l. c. Rurſus ſuſpenſio ab officio alia eſt ab officio in totum, qua nimirum quis privatur omni uſu ſui officii, & omnibus actibus ad illud pertinentibus, ut ſi aliquis ſuſpendatur ab ordine, & a iuriſdictione, alia eſt ab officio in partem, qualis eſt illa, qua v. g. quis ſuſpenditur a confeſſionibus audiendis, non vero ab aliis Sacramentis adminiſtrandis, aut aliis, quæ proprium concernunt officium; per officium vero intelligitur in præſenti omnis poteſtas ſpiritualis ad aliquem actum ſpiritualem exercendum, ſive ordinis, ſive iuriſdictionis, ſive adminiſtrationis Eccleſiaſticæ; per beneficium vero intelligitur ius ad capiendum Eccleſiaſticos fructus, vel proventus. Denique quia ſuſpenſio duobus modis ferri poteſt, uno modo, ut pœna medicinalis, quæ poſita emendatione exigat auferri, qua ratione eſt proprie cenſura Eccleſiaſtica, alio modo, ut pura pœna, ſeu vindicta alicuius peccati commiſſi; dividi quoque ſolet in ſuſpenſionem aliam pœnalem, & aliam medicinalem; pœnalis eſt illa, quæ fertur in punitionem, & vindictam delicti commiſſi, & hæc non fertur per modum cenſuræ, ſed per modum pœnæ; medicinalis eſt illa, qua intenditur emendatio delinquentis, & hæc eſt proprie cenſura, ut notat Bonacina diſp. 3. de ſuſpenſione punct. 1. Qui autem majorem harum ſpecierum explicationem deſiderat, Fabrum legat diſp. 6. cit. c. 1. ubi ſigillatim de ſingulis diſcurrit, de quo nos art. ſeq.

88 Tertio Scotus l. cit. cum aliis antiquioribus aliam addunt ſuſpenſionis ſpeciem, quæ eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, quam Recentiores non libenter recipiunt, Suarez namque diſput. 25. ſect. 4. cenſet prohibitionem, qua quis ab ingreſſu Eccleſiæ prohibetur, non eſſe ſpeciem quamdam ſuſpenſionis, ſed interdicti. Cæterum, ut Faber advertit l. cit. & Blundus art. 17. in iure ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ fertur ſub nomine ſuſpenſionis, ut patet ex cap. *Is cui* de ſent. excommunic. in 6. & in cap. ult. de officio Ordinarii in 6. hæc ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ enumeratur cum aliis duabus ſpeciebus ſuſpenſionis ab officio, & beneficio, nam verba textus ſunt illa: *Alioquin Epiſcopi, & eorum Superiores ab ingreſſu Eccleſiæ, cæteri vero ab officio, & beneficio tamdiu ea ipſa noverint ſe ſuſpenſos, quouſque reſtitutionem fecerint de prædictis*; & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia talis prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſuſpenſionis ſpecies, propria Clericorum eſt, unde in cap. cit. fertur pœna irregularitatis contra eum, qui ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ in ea celebrat divina; ut autem eſt ſpecies interdicti, eſt quædam pœna communis Clericis, & Laicis. Quare ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſuſpenſionis ſpecies, in hoc conſiſtit, quod Clericus ſuſpenſus in ea celebrare prohibetur, & divinis officiis intereſſe; poteſt tamen in ea orare, Sacramentum recipere, iuriſdictionem exercere, ac etiam in ea ſepeliri, ſi cum ſignis pœnitentiæ decedat, ut ex c. c. colligunt, Sayrus, Emmanuel Sa, & alii Doctores. Interdum vero ab ingreſſu Eccleſiæ non ſolum prohibet celebrationem divinorum in ea, ſed etiam Sacramenta ibi recipere, privatas orationes ibi fundere, & in ea ſepeliri, & alia huiuſmodi, ut patebit ex infra dicendis de interdicto, atque ita conſtat, quomodo prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſuſpenſionis ſpecies, differat ab eadem prohibitione, quatenus eſt ſpecies interdicti. Tandem ut ait Faber l. cit. hæc diſputatio, an prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ ſit ſpecies interdicti, vel ſuſpenſionis; parvi momenti eſt, quia in iure fertur modo ſub nomine ſuſpenſionis, modo ſub nomine interdicti & ſufficit, ut ſciamus quiſnam ſit effectus talis prohibitionis, ut eſt ſpecies ſuſpenſionis, & ut eſt ſpecies interdicti.

89 Quarto differt ſuſpenſio a cæteris cenſuris, & pœnis Canonicis, & primo quidem differt ab excommunicatione maiori, quia maior excommunicatio plures parit effectus, quam ſuſpenſio, & licet plura ſint eadem materialiter, quibus hæc, & illa privant, ſunt tamen diverſa formaliter, quia illis privant ſub diverſa ratione; nam ſuſpenſio privat v. g. celebratione Miſſæ, quatenus eſt actus ordinis, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, & uſus activus Clericorum proprius; excommunicatio autem major non privat hac ratione,

ſed

ſed quatenus celebrare eſt communicatio in divinis cum aliis infidelibus. Ab excommunicatione minori differt, quia hæc privat ſolum paſſiva receptione Sacramentorum, non vero ſuſpenſio, quæ ſolum privat activa, & plures alios habet effectus, quam excommunicatio minor. Ab interdicto differt, quia ſuſpenſio fertur in Eccleſiaſticas perſonas; Interdictum vero tam fertur in Clericos, quam in Laicos, & interdictum privat uſu paſſivo Sacramentorum, & Eccleſiaſtica ſepultura, quibus non privat ſuſpenſio, & licet ſæpe privent eadem ea materialiter, non tamen formaliter, ſed ſub diverſa ratione; ac denique ſuſpenſio non inducit privationem rerum, ſicut inducit interdictum, ut ex dicendis patebit. Ab irregularitate differt, quod hæc privat ſuſceptione ordinis, ut ordo eſt: ſuſpenſio vero privat exercitio ordinis, vel beneficii, ſeu poteſtatis Eccleſiæ, ut eſt quædam functio. Demum differt a depoſitione, & degradatione, quod utraque iſtarum eſt amotio perpetua, & ſine ſpe recuperandi gradum Clericalem, unde hodie fiunt tantum in ita Clericis, qui brachio ſæculari traduntur, quod non accidit in ſuſpenſione, quæ ex ſe non eſt perpetua, neque annullat officium ipſum, nec beneficium habitum, & eſt pœna medicinalis; depoſitio vero, & degradatio ſunt pœnæ ex ſe perpetuæ, ac proinde neque medicinales, neque cenſuræ, & privant officio, & beneficio habitis, inabileſque reddunt ad beneficia de novo obtinenda; unde per depoſitionem, & degradationem perſona Eccleſiaſtica ob aliquod enorme delictum removetur in perpetuum ab omni ordine, juriſdictione, & beneficio, itaut quamvis ordinis characterem non amittat, qui indelebilis eſt, omni tamen, & quocumque illius uſu privatur abſque ulla ſpe remiſſionis. Quod ſi hæc ſolis fiat verbis, depoſitio verbalis appellatur; ſi vero præter verba aliæ quædam cæremoniæ adhibeantur in Pontificali præſcriptæ, vocatur realis depoſitio, ſeu degradatio, ut fuſe declarat Faber diſp. e. de pœnis, & cenſuris c. 1. cum Scoto l. c. ubi etiam advertit, quod depoſitio verbalis non tollit privilegium fori, degradatio vero tollit, itaut degradatus poſſit a Judice Laico eodem modo plecti, ac ſi nunquam Clericus fuiſſet; & tandem addit ex communi Summiſtarum ſententia depoſitum, & degradatum non eximi ad obligatione ſervandi caſtitatem, & horas Canonicas recitandi, ad quas prius tenebatur, quia obligationes iſtæ ordinibus ſunt annexæ, ſeu poteſtati ordinis, non poteſtati juriſdictionis; tum quia depoſitio, & degradatio ſunt pœnæ, & ideo non imponuntur ad onera tollenda, ſed ad tollendos honores, & adimplenda gravamina, & Scotus addit l. cit. has pœnas numquam a jure, ſed præciſe a Judice infligendas eſſe.

90 Quinto ſi ſuſpenſio proprie, & ſtricte ſumatur, quatenus eſt cenſura, ſeu pœna Eccleſ. lata in pœnam medicinalem ipſius ſuſpenſi, non poteſt valide ferri, niſi ob culpam propriam illius, qui ſuſpenditur, ut Faber advertit diſp. 6. cit. c. e. & ratio eſt quia cum cenſura ſit medicinalis non poteſt ferri, niſi ad tollendum peccatum, & contumaciam, unde quando nulla eſt contumacia, nec culpa, injuſte quis ſuſpenditur, quod maxime veritatem habet de ſuſpenſione ab officio, ſeu ab ordine ſacro, quæ primo, & principaliter eſt cenſura Eccleſiaſtica; imo nequit ferri poteſt ob culpam tantum venialem, ut contra Navarrum, & Avilam tenent Faber, Suarez, Vaſq. Caſpenſis, & alii, quia ex ſe eſt pœna gravior, & quæ non facile tollitur, ac proinde ferri nequit, niſi ob culpam gravem, ſive mortalem: notanter autem dixi, ſi ſuſpenſio proprie, & ſtricte ſumatur, quia ſi ſumatur large pro omni prohibitione utendi aliqua poteſtate, admitti poteſt quod ferri poſſit ob culpam venialem tantum, imo etiam & ſine propria culpa, ut docent aliqui Canoniſtæ, quod deducunt ex c. *Vel non eſt compos*, de tempore ordinandorum, ubi puer ordinatus in ætate 13. annorum ſuſpenditur ab officio Diaconi uſque ad ætatem legitimam, patet enim quod puer ille nullam habebat culpam, ſed Epiſcopus cum ordinando. Qui autem poſſint hac cenſura ligare, vel ligari, ſeu quinam poſſint ſuſpendere, vel ſuſpendi, ſatis conſtat ex dictis de cenſuris in communi, nam poteſtate ordinaria ſuſpendere poſſunt omnes illi, in quibus ex vi proprii muneris jure ordinario, ſive humano, ſive divino, reſidet in foro exteriori Eccleſiaſtica poteſtas, & poteſtate delegata illi ſoli ſuſpendere poſſunt, quibus talis poteſtas delegata fuerit, vel commiſſa ab habente ordinariam poteſtatem. Suſpendi autem poſſunt omnes Clerici viventes, Summo Pontifice excepto, utpote ſubditi Eccleſiæ, & Officii Eccleſiaſtici capaces, ac beneficii, a quibus fit ſuſpenſio, qui vero non ſunt Clerici, effectuum ſuſpenſionis non ſunt capaces.

91 An vero communitas Eccleſiaſtica, ut Collegium, vel Capitulum ſuſpendi poſſit, pendet ex dictis q. 1. de Cenſuris in communi art. 4. n. 18. ibi enim diximus cenſuram ſuſpenſionis, & interdicti utique ferri poſſe in Communitatem, Capitulum, & Collegium, ut habetur cap. un. *de Sede vacante*, & in cap. *Quia ſæpe* 40. de elect. in 6. non autem cenſuram excommunicationis, & ratio diſcriminis eſt, quia ut ibi dicebamus ſuſpenſio, & interdictum non ſunt pœnæ ita graves, ſicut excommunicatio, non enim privant hominem ſuffragiis, & auxiliis Eccleſiæ, ſicut privat excommunicatio, unde abſurdum non eſt aliquos innocentes, & bonos, quatenus ſunt membra illius corporis, ligari interdum ſuſpenſione, & propter peccatum communæ puniri in particulari, tum quia ut ait Faber diſp. 6. cit. c. 2. ſuſpenſio in hoc præſertim ab excommunicatione differt, quod excommunicatio privat bonis perſonalibus, ut participatione Sacramentorum, & aliis rebus divinis, quæ ſunt actiones, quæ non competunt communitati, ut ſic, & collectiva ſumptæ, cum illa, ut ſic, non habeat animam, quæ ſit capax privationis talium bonorum, at Communitas, ut ſic aliquod beneficium habere poteſt, quo tota Communitas fruatur, & habere poteſt aliquam poteſtatem juriſdictionis, ut conferendi aliquod beneficium; quæ poteſtas in corpore totius Communitatis reſidet, & Capituli, non in perſonis particularibus, ut particulares ſunt, ideo tota communitas collective ſumpta ab his beneficiis ſuſpendi poteſt, & ab his actionibus poteſtatis juriſdictionis. Non deſunt tamen qui dicant, ſuſpenſo Capitulo, vel Conventu non cenſeri ſuſpenſos ſingulos, niſi ſint in culpa, ut Emmanuel Sa, Layman, & alii.

92 Poſtremo, quantitas, & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis quibus fertur ab homine, vel a jure, quæ utpote in re odioſa non amplius ſunt extendenda, quam ſignificent proprie, & rigoroſe accepta; quæ autem, & quot ſint ſuſpenſiones a jure, recenſere nimis prolixum eſſet, & quidem Scotus de quatuor tantum mentionem facit, ut Faber advertit l. cit; Summiſtæ vero alias plures recenſent, & Aſteſanus præſertim ex noſtris lib. 7. tit. 56. enumerat uſque ad 52. Nos cum Filliucio tract. 17. cap. 7. & aliis illas ſolum enumerabimus, quæ contrahuntur a Clericis in ipſa ordinatione peccantibus, quæ ſunt duodecim, ex quibus quatuor proveniunt ex parte dantis ordines, octo vero ex parte recipientis. Suſpenduntur igitur. Primo recipientes ordines ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui 2. Recipientes ab alieno ſine licentia proprii. 3. Recipientes a proprio in aliena Diœceſi ſine licentia. 4. Recipientes ab excommunicato, vel ſuſpenſo. 5. Recipientes ante legitimam ætatem. 6. Recipientes extra tempora ſine diſpenſatione. 7. Recipientes non ſervatis interſtitiis. 8 Ordinati ficto titulo. 9. Promoti per ſaltum. 10. Recipientes poſt Matrimonium ratum etiam non conſummatum. 11. Si ſint excommunicati, vel ſuſpenſi, vel interdicti. 12. Si cum litteris Capituli Sede vacante infra annum. Sunt aliæ plures juris ſuſpenſiones, quæ videri poſſunt apud Blundum noſtrum diſp. cit. part. 2. art. 6. Toletum, Suarez, Coninchium, Caſpenſem, & alios. Advertendum tamen eſt cum Hurtad. tract. de ſuſpenſione diffic. 13. plures ſuſpenſiones a quibuſdam aſſerti, quæ vere non incurruntur, nec obligant, niſi poſt Judicis ſententiam, & talem præſertim eſſe loquit, quæ communiter aſſerri ſolet contra Clericum concubinarium notorium ex c. *Quæſitum* de cohabitatione Clericorum, & mulierum, quod etiam aſſerit Bonacina l. cit. punct. 5. cum pluribus aliis ab ipſo citatis. Nihilominus Toletus lib. 1. capit. 7. cum pluribus aliis tenet ſuſpenſionem illam ipſo facto incurri ante quamcumque Judicis ſententiam, & certe Concilium Tridentinum Seſſ. 25. cap. 14. contra Clericos Concubinarios graves decernit pœnas, & innovat, ac confirmat alias antiquis Canonibus latas. Sic pariter Abellius cum Bonacina, Suarez, & pluribus aliis in ſua Medulla cap. 6. de Cenſuris ſect. 2. §. 2. de ſuſpenſione negat recipientem Ordines non ſervatis interſtitiis, aliquam incurrere ſuſpenſionem; & ideo in hac materia caute procedendum eſt, & diligenter examinandum, quæ ſuſpenſiones a jure ipſo facto incurrantur, & quæ non niſi poſt Judicis ſententiam præmiſſa monitione, & hoc deducendum eſt ex verbis, quibus a jure hæc, vel illa ſuſpenſio fertur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus ſuſpenſionis.

93 JAm diximus ſuſpenſionem aliquando imponi abſolute & tunc privare ab officio, & beneficio ſimul; aliquando autem ab officio tantum, & hoc dupliciter, vel ab officio abſolute, & ſimpliciter, ſeu totaliter, vel ab aliquo tantum particulari officio; in præſenti itaque declarandi ſunt ſigillatim ſuſpenſionis effectus, quando hoc, vel illo modo imponitur, ſic enim ſingulæ ſuſpenſionis ſpecies magis innoteſcent.

Primo itaque ſuſpenſio ab officio ſimpliciter, & abſolute lata habet pro effectu privare hominem omni uſu ordinis, & juriſdictionis, ac muneris Eccleſiaſtici alias ſibi convenientis. Hæc aſſertio eſt communis DD. ſententia, quam etiam docent ex noſtris Faber, & Blundus loc. cit. & ratio ipſa ſuadet quia ſuſpenſio ab officio abſolute lata ad aliquam officii Eccleſiaſtici partem non coarctatur; ergo comprehendit totum, quia qui privat, & negat genus, privat, & negat omnes & ſingulas ſpecies illius generis; ac proinde hæc ſuſpenſio ab officio dicitur totalis, ſeu in totum, ut ſupra dictum eſt, quia ſuſpendit ab omni actu ordinis, & juriſdictionis. Suſpenſio vero partialis dicitur, quæ ſuſpendit, vel ab ordine, vel a juriſdictione, non autem ab utroque ſimul, etſi ſuſpendat ab ordine majori, non ſuſpendit ab ordine minori, unde Sacerdotes interdum ſuſpenduntur ab officio Sacerdotali abſolute, ut in c. *Sane* 2. de officio delegati, interdum vero ſolum a celebratione Miſſæ; aliquando ſolum ab officio audiendi Confeſſiones, &

ſic

Digitized by Google

ſic de aliis; & eodem modo ſæpe contingit in ſuſpenſione a juriſdictione, nam in Clem. 2 *De ætate, & qualitate*, &c. delinquens privatur voce in Capitulo, quæ ad juriſdictionem revocatur, aliquando tantum a collatione beneficiorum ex cap. *Grave nimis* de præbendis, & cap. un. *Ne ſede vacante* in 6. Ex quibus patet, quod quando quis abſolute, & ſimpliciter ab officio ſuſpenditur cum illa ſuſpenſio ſit totalis, quia nulla penitus expreſſa limitatio, ſuſpenſus intelligitur ab uſu cujuſcumque ordinis, juriſdictionis, & Eccleſiaſticæ adminiſtrationis, & ulterius impedit, ne aliud ſimile officium ſuſcipi poſſit ex c. ult. de Cler. excomm. miniſtrante.

94 Secundo ſuſpendit etiam ab omni loco, ſi feratur abſolute abſque determinatione loci particularis, ſicut excommunicatus ab Epiſcopo, pro omni loco eſt excommunicatus, quia eſt pœna perſonalis, quæ perſonam ubique comitatur. Si vero determinetur locus, vel ex circumſtantiis colligatur, tantum intra ipſum ſuſpenſus intelligitur; unde qui in uno Epiſcopatu ab officio concionandi, vel Confeſſiones audiendi ſuſpenditur, poterit in alio Epiſcopatu concionari, vel Confeſſiones audire cum licentia illius Epiſcopi, quia effectus ſuſpenſionis ſæpe ſunt partiales, & non totales, & reſpectu unius loci, & non alterius, ut conſtat in extravaganti *Ambitioſæ*, in qua ſuſpenditur a tali Eccleſia, quod non evenit in excommunicatione, qui enim in uno loco eſt excommunicatus, ubicumque debet haberi talis. Similiter ſi feratur ſuſpenſio ſine determinatione temporis, durabit donec auferatur ab habente poteſtatem; ſi vero limitetur ad certum tempus, eo finito ceſſabit abſque aliqua abſolutione, ut ait Gloſſa in c. Sacro *de ſent. excomm.* talis enim ſuſpenſio, ut ſupra dictum eſt, revera eſt pœna, non cenſura, ideoque illa ſoluta, nulla manet obligatio. Ex quo ſequitur eſſe ex ſe eſſe peccatum mortale, ut etiam ſupra diximus, violare ſuſpenſionem ab officio, quia materia ex ſe eſt gravis, niſi inadvertentia excuſet, vel aliquando aliqua materiæ levitas ex accidenti. Ita DD. communiter, ac etiam Faber noſter l. c. Tandem actus ſuſpenſi ab officio aliquando ſunt validi, & aliquando non; ſi enim ſunt actus ſolius ordinis poteſtatem juriſdictionis non requirentes, validi ſunt, quia ſuppoſita debita materia, & forma, & intentione Miniſtri eos Eccleſia impedire non poteſt, quo ad valorem quem habent ex Chriſti inſtitutione, unde Sacerdos ſuſpenſus, ab ordine conſecrans valide conſecrat. Actus vero poteſtatem etiam juriſdictionis requirentes in ſuſpenſo ab officio ſunt invalidi per ſe loquendo, cum ſic ſuſpenſus uſu juriſdictionis ſit privatus; per accidens tamen poſſunt eſſe validi, ut ſi ſuſpenſus ſit occultus, & ab Eccleſia toleratus in officio publico, in tali enim caſu propter commune bonum Eccleſia juriſdictionem ſupplet. Hoc tamen adhuc inter hos actus verſatur diſcrimen, quod ſuſpenſus ab officio, ſi actum ordinis exerceat, ipſo facto irregularitatem incurrit, ſive ſit denunciatus, ſive non, excuſabitur tamen in caſu, quo a culpa mortali excuſatur miniſtrando, v. g. ad vitandam infamiam, vel ſcandalum; ſi vero actum juriſdictionis tantum exerceat, nullam pœnam incurrit ipſo facto, judicio tamen Judicis puniri poteſt, quia talis pœna in jure non invenitur. Ita etiam DD. communiter, ſed præſertim Blondus noſter d. 6. eit. pac. r. ar. 6. cum Scoto 4. diſt. e6. q. r. D. & F. ac etiam d. 25. q. 2. §. *Prima videndum eſt*, ubi uir pœnam irregularitatis eſſe impoſitum contra exercentes officium ordinis, non juriſdictionis.

95 Tertio ſuſpenſus ſive a jure, ſive ab homine ab officio ſimpliciter, non privatur beneficio habito, neque fructibus talis beneficii, ita etiam DD. communiter, & Faber ac Bland. l. c. art. 7. & quidem quod ſpectat ad beneficium habitum, nulla eſt dubitatio, quia in jure iſtæ ſunt ſpecies diverſæ, & una non includit alteram, neque in jure habetur, quod ſuſpenſio ab officio ſe extendat ad ſuſpenſionem a beneficio habito. De fructibus tamen aliqua poteſt eſſe dubitatio, quia beneficium datur propter officium c. ult. *de Reſcriptis* in 6. & acceſſorium ſequitur principale; ergo ex hoc ipſo, quod ab officio quis ſuſpenditur, ſuſpenditur conſequenter a beneficio, officium enim eſt principale, & fructus beneficii ſunt acceſſorium. Nihilominus communis etiam ſententia idem aſſerit quoque de fructibus beneficii; quod ſcilicet ſuſpenſio præciſe ab officio privationem fructuum non includit, quia nullibi in jure talis pœna aſſignatur, & prædictæ privationes ſunt diverſæ, & una alteram non includit, cum ergo ſuſpenſio ab officio non includat ſuſpenſionem a beneficio, nec etiam conſequenter includit privationem fructuum beneficii, quia illi beneficium ſequuntur, & conſequenter ſunt illius, cujus eſt beneficium, ac proinde illos percipere poteſt, dummodo beneficio inſerviat, vel per ſe, vel per alium, tum quia multi ſunt fructus beneficii, qui tantum recitationem horarum Canonicarum requirunt, quas ſuſpenſus beneficiatus privatim recitare tenetur; ergo ſaltem reſpectu iſtorum ſuſpenſus ab officio nullam privationem incurrit, nec ratio dubitandi adducta obſtat, quia illud caput de fructibus beneficii intelligitur, qui ita perſonali miniſterio ſunt annexi, ut abſque illo non dantur, ut ſunt quotidianæ diſtributiones ex c. *licet* de præbendis; qui vero ſuſpenditur ab officio, non ideo privatur fructibus beneficii, cum ſemper teneatur horas Canonicas ſaltem privatim recitare. An vero ſuſpenſus ſimpliciter ab officio impediatur etiam a conſecutione novi beneficii, ita ut collatio talis beneficii ſit irrita, vel tantum irritanda. Hurtad. Tucrian. Caſpenſis, ac etiam Blondus ex noſtris aſſerunt, non eſſe irritam, quia a nullo jure poſitivo id eſt prohibitum, & perſona ſuſpenſa non eſt inhabilis ad conſecutionem novi beneficii, ſed tantum impedita, vel prohibita; dicunt tamen talem collationem eſſe irritandam ex cap. *Cum bonæ memoriæ* 8. ubi decernitur collationem beneficii factam ſuſpenſo per triennium in ſuſpenſionem perſeveranti eſſe irritandam. Probabilius tamen eſt talem collationem eſſe irritam, & ſuſpenſionem ab officio reddere ſuſpenſum inhabilem ad novi beneficii conſecutionem, ut tenent Avila, Suar. Vaſq. & plures alii, ac etiam Faber l. c. Ratio eſt, quia cum beneficium datur propter officium, repugnat, ut illi detur beneficium, qui privatus eſt officio; unde non eſt par ratio, ut ait Faber de perceptione fructuum beneficii jam obtenti, & beneficii de novo poſt ſuſpenſionem collati, nam in primo qui habet beneficium, habet jam jus acquiſitum in fructibus ejus, quo per ſuſpenſionem non privatur; ut in ſecundo nullum jus habetur, & novus titulus confertur, quod ſuſpenſio repugnat, ut dictum eſt; quod vero dicitur in c. cit. *Cum bonæ memoriæ* talem collationem non eſſe irritam, ſed irritandam, explicari debet irritam eſſe declarandam, ſeu ab initio irritam quoque fuiſſe, ut alii ſimiles textus in jure explicari ſolent.

96 Quarto, ſuſpenſio ab officio partiali ab ea parte officii tantum ſuſpendit, quæ per verba indicatur, & ab aliis partibus, quæ in illa parte implicite neceſſario includuntur, a qua fit ſuſpenſio, ab aliis vero partibus, quæ in illa non includuntur, nequaquam. Ita etiam DD. communiter, & præſertim Faber, & Blondus l. c. art. 9. Aſſertio quoad primam partem probatur, & declaratur, quod ſcilicet ſuſpenſio partialis ab officio ſuſpendat tantum ab illa parte officii, quam verba explicant, & ſignificant, nam ſi Epiſcopus aliquis, vel Parochus ſuſpenditur ab ordine abſolute ſine ulla limitatione, hic eſt ſuſpenſus ſolum ab officio, & uſu ordinum omnium; at non eſt ſuſpenſus a poteſtate juriſdictionis, quia poteſtas ordinis, & juriſdictionis ſunt diverſæ poteſtates, & omnino diſtinctæ, quarum una alteram non includit, & una ſine altera conſiſtere poteſt, ut docet Scot. 4. d. 19. §. *De quinto*; ergo ſicut ſuſpenſus ab officio non eſt ſuſpenſus a beneficio, quia illa ſuſpenſio ab iſta præſcindit, & eſt ſpecie diſtincta; ita intra latitudinem officii ſuſpenſio ab ordine abſtrahit a juriſdictione, & Eccleſiaſtica adminiſtratione; unde ſequitur, quod ſuſpenſus ab ordine non eſt ſuſpenſus ab actu eligendi, ſi hanc poteſtatem habeat, quia actus eligendi eſt actus juriſdictionis, non ordinis. Deinde probatur aſſertio quoad ſecundam partem, quod ſcilicet ſuſpenſus ab una parte officii eſt ſuſpenſus ab omnibus incluſis in illa, hac enim ratione ſi Epiſcopus a Sacerdotio ſuſpendatur, etiam cenſetur ſuſpenſus ab ordine Epiſcopali, quia ordo Epiſcopalis includit ordinem Sacerdotalem, atque ideo ſuſpenſus a Sacerdotio conſequenter intelligitur eſſe ſuſpenſus ab ordine, & functionibus Epiſcopalibus; & hac eadem ratione ſuſpenſus ab ordine minori intelligitur etiam ſuſpenſus a majori, cum illum intrinſece ſupponat, & ſicut ſuſpenſus ab ordine inferiori conſequenter eſt ſuſpenſus, ſeu prohibitus, ne Superiorem ordinem recipere valeat ſi illum non habet, ita eſt etiam ſuſpenſus ab uſu illius, ſi illum habeat; eſt enim regula DD. generalis, quod cenſura, quæ impedit ſuſceptionem alicujus ordinis non habiti, a fortiori impedit uſum ejus jam habiti. Demum probatur aſſertio quoad tertiam partem, quod, ſcilicet, ſuſpenſus ab una parte officii non ſuſpenditur ab aliis, quæ in illa non includuntur, nam Epiſcopus, v. g. ſuſpenſus a Pontificalibus non privatur uſu ordinum, quos exercet ſine Pontificalibus, quia hæc non ſunt eſſentialiter connexa, & ideo poteſt hujuſmodi Epiſcopus ſic ſuſpenſus dicere Miſſam privatam, ſicut ſimplex Sacerdos, & eodem modo diſcurrendum eſt de ſuſpenſione ab officio partiali quoad ſolam juriſdictionem, hæc enim non privat ab uſu actuum ordinis, quia poteſtas ordinis, & juriſdictionis ſunt omnino diverſæ, excipiuntur tamen actus ordinis, qui juriſdictionem ſubſtantialiter requirunt, ut miniſtratio Sacramenti pœnitentiæ; quare ſicut juriſdictio in foro contentioſo non requirit neceſſario ordinem, ita nec ordo ſaltem quoad aliquos actus requirit juriſdictionem ad illos exercendos, ut notavit Gloſſa in cap. *Tranſmiſſam*.

97 Quinto ſuſpenſio a beneficio, quæ eſt altera ſpecies cenſuræ, eſt prohibitio a fructuum beneficii perceptione, unde per hanc ſuſpenſionem non intelligitur quis privari beneficio jam obtento, ſed ſolum uſu ejus, quia uſus in fructuum perceptione formaliter conſiſtit, ut DD. communiter docent; ex quo ſequitur quod primarius hujus ſuſpenſionis effectus non eſt privare poſſeſſione beneficii, ſed tantum uſu percipiendi fructus Eccleſiaſticos, quem habet ratione officii. Ita deducitur ex cap. *Cum bonæ memoriæ* de ætate, & qualitate, & ex c. *Cupientes* §. *cæterum* de elect. in 6. & c. *Sicut* de cohabitatione Clericorum, & mulierum; hæc autem ſuſpenſio a beneficio minime includit ſuſpenſionem ab officio, ut ex prædictis c. deducitur, ſed tenetur ſic ſuſpenſus a beneficio exercere officium, ad quod obligat beneficium, ſive ſit juriſdictionis, ſive ordinis, unde ſi beneficium habeat obligationem Miſſas dicendi, tenetur ſuſpenſus a benefi-

cio

Digitized by Google

cio illas dicere, licet fructibus beneficii frui non poſſit, nam cum ſuſpenſio ſit pœna, & hic ſit ſuſpenſus propter ſuam culpam, mirum non eſt, ſi adhuc obligatus maneat ad onera beneficii, & privetur fructibus, quia cenſura non fertur ad tollendum onus, quare ſicut ſuſpenſio ab officio non includit ſuſpenſionem a beneficio, ut ſupradictum eſt, niſi exprimatur; ita e contra nec ſuſpenſio a beneficio includit ſuſpenſionem ab officio niſi exprimatur; ſuſpenſus tamen a beneficio intelligitur etiam ſuſpenſus a conſecutione novi beneficii ob rationem ſuperius adductam de ſuſpenſione ab officio. Ita DD. communiter, & præſertim Faber, & Blund. loc. cit. art. 11. Dices, beneficium datur propter officium; ergo ſuſpenſus a beneficio ſtatim intelligitur etiam ſuſpenſus ab officio, nam ſi quis beneficii fructibus privetur, non poteſt manere obligatus ad officium explendum, ad quod eſt obligatus propter beneficium.

98 Reſp. cum Blundo loco citato ex Gloſſa, & aliis Doctoribus, quod cum ſuſpenſio a beneficio ſit tantum a fructuum perceptione, & non ab ipſo beneficio, fit ut ſuſpenſus a beneficio, idest, a fructibus, ratione tamen beneficii, quod poſſidet, ſit obligatus ad officium, unde licet beneficium detur propter officium, in pœnam tamen ſui criminis poteſt quis a fructuum beneficii perceptione ſuſpendi, & relinqui cum obligatione ipſi beneficio annexa. Unde ſi ſuſpenſus a beneficio fructus ejuſdem capiet, & peccat mortaliter ex ſe, & eos reſtituere tenetur, quia capit non ſuum, & hoc abſque ulla Judicis ſententia, niſi in aliquibus caſibus, de quibus præclare Scot. 4. d. 15. qu. 2. §. *de Quinto*, nullam tamen pœnam incurrit præſertim irregularitatis, quia in jure non invenitur irregularitas lata in violatorem cenſuræ, niſi propter miniſterium in divinis, a quo per cenſuram prohibitus eſt, ut Scotus docet 4. d. 23. q. 2. *O videndum primo*, irregularitas autem cum ſit pœna graviſſima, non contrahitur, niſi expreſſe in jure ob tale, vel tale delictum infligatur, ut idem Scot. docet 4. d. 6. q. 8. & diſp. 13. q. 2. fructus autem, quibus ſic ſuſpenſus privatur tempore ſuſpenſionis, nunquam recuperare poſſunt, ſi eſt valida, quia illis juſte privatur; ſi vero ſententia ſuſpenſionis invalida eſſet, recuperari poterunt, quia in tali caſu injuſte ablati ſunt. Sed quid dicendum, ſi Clericus a beneficio ſuſpenſus non habeat unde vivat, & ſine illis mendicare cogatur. Reſp. cum Fabio noſtro loc. cit. quod ſi eſt ſuſpenſus propter contumaciam, quia non vult Eccleſiæ parere, non eſt alendus ex beneficii fructibus & relinquendus eſt mendicationi, talem enim neceſſitatem ſibi imputare debet cum poſſit recedendo a contumacia, & parendo Eccleſiæ ab ea liberari; ſi vero ſuſpenſus ſit in pœnam delicti commiſſi, de licentia Prælati eſt ei ſubveniendum ob decentiam ſtatus Clericalis, & quia non eſt in poteſtate ſua ab illa ſuſpenſione recedere, ita etiam Bon. d. 3. punct. 2. cum pluribus aliis. Demum ſuſpenſio a beneficio quoad circumſtantiam temporis privat ſuſpenſum fructibus beneficii, donec per eum, qui ſuſpenſionem tulit, auferatur, vel a Superiore ejus; & ſi talis ſuſpenſio ſit ſimpliciter lata, hoc eſt, abſque ſpeciali loci determinatione, tunc extenditur ad omnia loca, idest, privet fructibus cujuſcumque beneficii, ubicumque illud ſit, vel poſſideatur, ſive ſuſpenſio lata ſit a Papa, ſive ab Epiſcopo, ut docet communis ſententia in cap. *Paſtoralis*, §. *Verum*, & in c. *Poſtulaſti* de foro competenti, quid vero nomine fructuum beneficii comprehendatur in ſuſpenſione lata ſimpliciter a beneficio, conveniunt DD. intelligi omnes reditus temporales ratione beneficii acceptos, ſive ſint fructus terræ, ſive animalia ſive pecuniæ, ſive diſtributiones quotidianæ, quæ dantur ratione tituli beneficii, de quo plura videri poſſunt apud Fabrum, & Blund. loc. cit. artic. 16. Addunt aliqui ſuſpenſum a beneficio non poſſe conferre alia beneficia, aut ad ea eligere, ſi jus conferendi, aut eligendi ei conveniat ratione beneficii, a quo ſuſpenſus eſt, quia ipſe privatus eſt fructibus beneficii, inter quos talis collatio eſt computanda. Sed contrarium ait eſſe dicendum Coninch. diſp. 15. de ſuſpenſione dub. 2. quia cap. *Cum Vintonienſis* 25. de electione expreſſe dicitur ſuſpenſos a beneficio poſſe eligere. Ratio eſt, quia electio, aut collatio beneficii eſt propriæ actus juriſdictionis, aut officii Clericalis, a quo talis non eſt ſuſpenſus, & non niſi improprie beneficii fructus dici poteſt.

99 Denique explicandi ſunt effectus prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ quatenus eſt ſpecies quædam ſuſpenſionis, ut diximus art. præc. n. 88. & quidem Faber l. c. ait hanc tertiam ſuſpenſionis ſpeciem privare quibuſdam Sacramentis, & divinis officiis, ſcilicet illis omnibus, quæ in Eccleſia celebrantur, ut eſt celebratio Miſſæ, & divinorum officiorum, quæ in Eccleſia publice fiunt, ac etiam Eccleſiaſtica ſepultura; non privare autem participatione Sacramentorum, & divinorum officiorum, quæ extra Eccleſiam fiunt. Ex quo infert, quod qui interdictus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, poterit intereſſe, & exercere omnia divina officia, quæ extra Eccleſiam celebrari poſſunt; ab omnibus vero in Eccleſia prohibetur, ita quod ſic interdictus non poteſt celebrare, in ea, nec in ea ſepeliri, nec dare, aut recipere Sacramenta, nec aliud miniſterium ſacrum in ea miniſtrare, nec Miſſam, aut aliquod aliud officium ſacrum in ea audire, quæ omnia, inquit, deducit ex cap. *Is cui*, *de ſent. excom. in 6.* Cæterum hæc omnia potius ſunt effectus prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies interdicti, & quædam pœna communis Clericis, & Laicis, prohibitio autem ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſpecies ſuſpenſionis Clericorum propria, in eo conſiſtit quod Clericus ſuſpenſus in ea celebrare prohibeatur, & divinis officiis intereſſe; poteſt tamen in ea orare, Sacramenta recipere, juriſdictionem exercere, ac etiam in ea ſepeliri, ſi cum ſignis pœnitentiæ decedat, ut l. c. diximus, & docet etiam Blundus l. cit. art. 17. cum Sayro, Emanuel Sa, & aliis Doctoribus. Interdictum vero ab ingreſſu Eccleſiæ non ſolum prohibet celebrationem divinorum in ea, ſed etiam Sacramenta ibi recipere, privatas orationes ibi fundere, & in ea ſepeliri; ex quibus conſtat effectus a Fabro enumeratos eſſe proprios prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies interdicti, non autem ſuſpenſionis; quare proprius ejus effectus, ut eſt ſpecies quædam ſuſpenſionis, eſt quod Clericus ſuſpenſus in Eccleſia celebrare prohibetur, & divinis officiis intereſſe; poteſt tamen in ea orare, ſeu privatas orationes fundere, Sacramenta recipere, ac etiam in ea ſepeliri, & ita colligitur ex c. cit. *Is cui*, ut diximus art. præc. n. 8. Hic denique obſervandum eſt cum communi Doctorum ſuſpenſum, quacumque ſuſpenſionis ſpecie ſit ſuſpenſus, non eſſe a nobis neceſſario evitandum, ſicut eſt præceptum de publice excommunicato & denunciato, non enim eſt nobis directe præceptum, ut ſuſpenſos Clericos ulla in re vitemus, ſed tantum ne eos ad exercendum actum eis prohibitum inducamus, aut in eo ipſi cooperemur. Ita Coninchius l. c.

ARTICULUS TERTIUS.

De cauſis ſuſpenſionis, & ejus abſolutione, & ablatione.

100 PRimo quoad primam quæſiti partem de cauſis ſuſpenſionis reſolutio facile deducitur ex dictis art. 1. n. 90. & ſeq. & quidem quod ſpectat ad cauſam efficientem, regula generalis eſt apud Summiſtas illum ſolum ſuſpendere poſſe, ſeu cenſuram ſuſpenſionis ferre, qui excommunicare valet, & habet poteſtatem juriſdictionis, & reliquas conditiones, ut in ſuperioribus dictum eſt de poteſtate ferendi cenſuras. Cauſa vero materialis, ſive proprium hujus cenſuræ ſubjectum eſt clericus, ſeu perſona Eccleſiaſtica, ſiquidem hæc pœna, ut ſupra dictum eſt, propria clericorum eſt, cum materia, circa quam hæc cenſura verſatur, ſub officiis, & beneficiis Eccleſiaſticis contineatur; unde Summo Pontifice excepto, qui cenſuræ non eſt capax, cum in Terris Superiorem non habeat, quilibet alius clericus, etiam ſi Epiſcopus, vel Cardinalis ſit, eſt materia, & ſubjectum aptum hujus cenſuræ, quia dignitas illa non reddit eos correctionis incapaces, nec ab omni humana ſubjectione facit eos immunes, & liberos. Non tamen quilibet clericus a quolibet ſuſpendi poteſt, ſed unuſquiſque a ſuo Prælato, quem jure Ordinario, vel ex privilegio habet, ſolus autem Papa omnes, & ſingulos clericos, & Religioſos ſuſpendere poteſt, cum ſupra Eccleſiam totam habeat poteſtatem, conſequenter ferendi cenſuram in omnes Chriſtianos. Deinde de cauſa finali, ſeu propter quam cenſura ſuſpenſionis ferri poteſt, diximus etiam l. c. cum communiori valide ferri non poſſe, niſi ob culpam propriam illius, qui ſuſpenditur, & eſſe debere mortalem, nec ſufficere venialem tantum, quia ex ſe eſt pœna gravis, & quæ non facile tollitur, ac proinde ferri nequit, niſi ob culpam gravem, ſive mortalem. Nonnulli tamen docent poſſe cenſuram ſuſpenſionis etiam contrahi ſine propria culpa, licet non ſine culpa aliena, & Blund. noſter d. 6. cit. p. 2. art. 4. ait hoc etiam eſſe de mente Scoti 4. diſt. 25. q. 1. D. ubi inquit quod ſi aliquis ignoranter invincibiliter ordines ſimoniace accipiat, non efficitur irregularis, niſi poſtquam hoc ſibi conſtiterit, & actum ordinis ſimoniace ſuſcepti exequatur; verum poſtquam ſibi conſtat de ordine ſic ſuſcepto, ſuſpenſus eſt ab actu illius Ordinis, quouſque a tali ſuſpenſione liberetur; ergo ſecundum Scotum ſimoniace ordinatus ignorans invincibiliter, quod alius pretium dedit, ut ordinaretur, ſuſpenſionem contrahit ſine propria culpa, non tamen ſine culpa Epiſcopi ſimoniace ordinantis, & illius, qui pretium dedit, ut ordinaretur; quare ad has opiniones conciliandas Blund. l. c. cum diſtinctione procedit, & inquit, quod ſi loquamur de ſuſpenſione lata a jure, contingere poteſt aliquem talem incurrere ſuſpenſionem ſine propria culpa, ut patet de eo, qui ignoranter ab Epiſcopo ſimoniaco, vel qui loco, & dignitati renunciavit, ordinatur, talis enim ſuſpenſus eſt ab ordinum executione, non propter propriam culpam, ſed Epiſcopi ſuſpenſi, a quo ordines accepit; ſi vero loquamur de ſuſpenſione lata ab homine, ait talem nunquam incurri ſine culpa ſaltem veniali illius, qui ſuſpenditur; quod ſatis probabiliter dictum videtur. Denique quod ſpectat ad cauſam formalem, ſeu ad formam ferendi ſuſpenſionis Cenſuram, dicendum eſt in ſuſpenſione lata a jure nullam aliam formam eſſe neceſſariam præter verba legis, quæ ſufficienter ſpeciem ſuſpenſionis, & modum illam incurrendi exprimant; in ſuſpenſione vero lata ab homine præter verba, quæ ſufficienter exprimunt modum, & ſpeciem, ſeu effectum ſuſpenſionis, neceſſario requiritur, ſi fertur ob contumaciam, quod monitio præcedat, ut de ipſa contumacia ſuſpenſus convincatur, quia ſi fertur ſuſpenſio in pœna in præteri-

Digitized by Google

terita culpæ non requiritur neceſſario monitio, ut notans Nav. Sayr. Suar. Emmanuel Sa, & alii DD. paſſim, in quo tamen caſu talis pœna non eſt proprie dicta, ut dictum eſt q. 1. de cenſuris in genere art. 3. n. 20.

102 Secundo quo ad alium quæſiti partem conveniunt DD. ut notat Hurt. l. c. diff. 10. & 11. omnia, quæ excuſans opus cui annexa eſt ſuſpenſio proprie dicta, a culpa mortali, impedire effectum, & valorem ſuſpenſionis, quia ſuſpenſio ſtricte ſumpta non incurritur, niſi ob culpam mortalem, ut ſupra dictum eſt, ſaltem regulariter loquendo; talia autem ſunt defectus advertentiæ, & ignorantia invincibilis, ſive iuris, ideſt prohibitionis, ad cuius tranſgreſſionem fertur, ſive facti prohibiti, ac etiam metus gravis mali, ſive in corpore, ſive in fama, & honore, ac etiam in bonis fortunæ, quando opus cui eſt annexa ſuſpenſio, eſt alias prohibitum iure naturali; hæc enim omnia valorem, & effectum ſuſpenſionis impediunt, ut univerſaliter dictum eſt de quacumque cenſura q. 1. art. 4. n. 86. Quibus autem modis ſuſpenſio tollatur, quando incurritur, cum diſtinctione procedendum eſt, ut idem Hurt. advertit, & Faber l. c. poteſt enim ſuſpenſio ferri dupliciter, vel per modum cenſuræ, vel per modum puræ pœnæ; tunc fertur per modum cenſuræ, quando fertur ob contumaciam reſpectu Eccleſiæ, & medicinaliter, itaut emendatione poſita ſit debita abſolutio, ut quando fertur abſolute, & prævia admonitione; tunc vero fertur per modum puræ pœnæ commiſſi delicti, quando fertur ad determinatum tempus, in hoc enim differt a depoſitione, & degradatione, ut ſupra dictum eſt. Quando itaque ſuſpenſio fertur primo modo, ſcilicet per modum cenſuræ, conveniunt DD. per abſolutionem tolli debere, ſicut alias cenſuras: quando vero fertur per modum puræ pœnæ ad certum tempus, dicunt tolli poſſe abſque abſolutione, aut ex ſeipſa impleto termino, ſive temporis, ſive operis, ad quem uſque fuit lata, quod potius eſt ceſſare, quam tolli; aut per diſpenſationem ante impletum terminum ab ipſo ſuſpendente, vel eius ſuperiore, vel ex eorum facultate; & quod finito tempore in ſententia præſcripto auferatur hoc impedimentum, ex eo probatur, quia ſententia non obligat amplius, quam ſit intentio Judicis, vel juris, quæ determinatis verbis ſignificatur & eadem ratio valet, ut etiam tolli poſſit per diſpenſationem ante impletum terminum. Quando autem tempus diſpenſationis incipiat, & quando terminetur, regula generalis aſſignatur, quod incipiat ab eo puncto, ex quo ſententia lata eſt, ſi fertur a Judice; & a tempore, quo delictum commiſſum eſt, ſi eſt a jure; terminatur vero, cum tempus præſcriptum continuatum completur omnino, quod tempus computari debet ſecundum computationem communem temporis in contractibus humanis uſitatam: quia ſuſpenſio eſt prohibitio, ideo prohibet, & ſe extendit ad totum illud tempus completum, quod ſignificat, ut ait Faber l. c.

103 Tertio ſuſpenſio, quæ eſt cenſura, & per modum cenſuræ fertur, non tollitur eo ipſo ablata contumacia, ut quidam Canoniſtæ dixerunt, ſed per abſolutionem potentis abſolvere, ſicut & aliæ cenſuræ ut dictum eſt, & ita tenet communis ſententia; & quidem omnes Sacerdotes in articulo mortis ab huiuſmodi cenſuris, ſicut a quacumque alia & ab omni peccato abſolvere poſſunt, quia in tali articulo nulla eſt caſuum, nec cenſurarum reſervatio ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. extra vero hunc articulum ſi ſit a jure reſervata, debet abſolvi a ſuſpendente, vel ab alio de eius licentia, & privilegio, quando enim conditor Canonis ſibi abſolutionem reſervat tacite, vel expreſſe juxta cap. *Nuper*, nullus inferior abſolvere poteſt. Quando autem non eſt a jure reſervata, an poſſit abſolvi a quovis Confeſſario potente a mortalibus abſolvere, eſt inter Doctores diſſenſio. Affirmant aliqui, quia ab excommunicatione a jure non reſervata poteſt abſolvere, quia poteſt abſolvere a peccatis ex cap. *Nuper de ſent. excom.* ut dictum eſt qu. præced. ar. 5. n. 70. ergo etiam a ſuſpenſione. Communis tamen ſententia docet ab Epiſcopo tantum abſolvi poſſe, vel ab Epiſcopalem auctoritatem habente, non autem a Parocho, vel a quovis Confeſſario potente abſolvere a mortalibus, & inquit non eſſe parem rationem de excommunicatione, & ſuſpenſione; excommunicatio enim a jure non reſervata abſolvi poteſt a quovis Confeſſario potente abſolvere a mortalibus propter maiorem neceſſitatem abſolutionis excommunicationis ad recipienda Sacramenta, ſi quidem excommunicatio maior privat ſuffragiis, & receptione Sacramentorum, quibus non privat ſuſpenſio, ſed ſolum activa eorum adminiſtratione, quæ non eſt neceſſaria ſimpliciter ipſi ſuſpenſo ad ſalutem. Ita Layman, Avila, Henriques, Hurtad. Diana, Caſpenſis, & Faber ex noſtris l. c. ac Blondus art. 7. Sed an hæc facultas Epiſcopis conceſſa competat etiam Superioribus Religionum, eo quod Epiſcopalem habeant auctoritatem erga Religioſos eis ſubditos; communis ſententia affirmant, ut ait Blondus ibidem, & hoc expreſſe inquit declaratum fuiſſe a Pio V. in quodam Brevi ad inſtantiam Provincialis Provinciæ Caſtellæ Ordinis Prædicatorum, quod etiam probat evidenti ratione, quia non ſunt deterioris conditionis Regulares, quam ſæculares, imo melioris, ut patet, ſunt enim in ſtatu altiori, unde ſi Superioribus Religionum talis facultas conceſſa non fuiſſet reſpectu ſuorum ſubditorum, non eſſet Regularibus a Sede Apoſtolica ita benigne proviſum, ſicut ſæcularibus, & eſſent deterioris conditionis, quod non eſt dicendum; ergo non ſolum Epiſcopus, ſed quilibet etiam juriſdictionem Epiſcopalem habens, vel quaſi Epiſcopalem, hoc poteſt reſpectu ſuorum ſubditorum, ut omnes Doctores aſſirment de Capitulo Sede vacante.

104 Quarto ſuſpenſionis cenſura ab homine lata a ſuſpendente abſolvi debet, vel a Superiore eius, vel Succeſſore, vel ab eis facultatem habente; & hoc etiam docet Scotus l. c. d. 25. qu. 3. ubi ait, quod tollitur ſuſpenſio per relaxationem factam ab eo, qui eam tulit, vel ab eius ſuperiore. Si autem ſuſpenſio lata ſit ſub conditione, *donec ſatisfaciat, vel reſtituat*, aliqui dicunt ſecuta ſatisfactione, vel impleta conditione tolli ipſo facto abſque aliqua abſolutione; in hoc enim differre dicunt excommunicationem ex una parte, & ſuſpenſionem, & interdictum ex alia, quod excommunicatio certam formam prærequirit ad hoc, ut excommunicatus ſit abſolvendus, neque eius abſolutio poteſt ex coniecturis, & tacita excommunicantis mente deduci; ſuſpenſio autem, & interdictum nullam certam formam expoſcunt, neque verba requirunt, ut ceſſent, ſed ſufficit tacita Superioris voluntas, quæ reſultet ex illis verbis: *Suſpendo, vel interdico*, donec ſatisfecerit. Ita Layman, Cornelio, Hurt. Caſp. & Bonac. qui etiam alios citat loco c. punct. ult. Alii vero id negant, quando ſuſpenſio fertur per modum cenſuræ, quia cenſura non tollitur eo ipſo ablata contumacia, ut ſupra dictum eſt. Tum quia excommunicatio lata cum hac conditione, *donec ſatisfeceris*, non ceſſat poſita ſatisfactione, ſed adhuc per abſolutionem auferenda eſt, ut omnes concedunt; ergo idem de ſuſpenſione dicendum eſt; Tum tandem, quia alioquin ſequeretur, numquam ferendam eſſe abſolutionem a ſuſpenſione regulariter, & per ſe loquendo, quia non eſt abſolvendus ſuſpenſus ante ablationem contumaciæ regulariter, & licite loquendo; ſi igitur etiam poſt ablatam contumaciam, & ſecutam ſatisfactionem non eſt abſolvendus, ſequitur numquam abſolvendum eſſe. Ita Angelus, Sylv. Avila, Decius, Altarius, & Faber ex noſtris l. c. ubi ait hanc eſſe etiam Scoti opinionem, qui non agnoſcit alium modum auferendi ſuſpenſionem, quatenus eſt cenſura, & per modum cenſuræ fertur, niſi per abſolutionem; nam ſi feratur per modum puræ pœnæ, & ad certum tempus, concedi poteſt, & remitti opinio oppoſita, ut ſupra dictum eſt. Cæterum ſi conſequenter loqui velimus ad dicta qu. præc. art. 6. n. 82 dicendum eſt non ſolum ſuſpenſionem per modum puræ pœnæ latam ad certum tempus tolli poſſe abſque abſolutione impleto termino, ſed etiam ſuſpenſionem latam per modum cenſuræ ſub conditione, donec ſatisfaciat, vel reſtituat, ob rationes ibi adductas, imo hoc aſſerendum eſt etiam de ipſa excommunicatione ſub tali conditione lata, ut ibi dictum eſt, & quando dicitur cenſuram per modum cenſuræ latam non tolli eo ipſo ablata contumacia, hoc intelligendum eſt de cenſura, & excommunicatione abſolute, & abſque termino lata, ſic enim nonniſi via abſolutionis tolli poteſt; & hoc etiam tenere debent omnes DD. ibi citati, ut conſequenter loquantur ad eam doctrinam ab ipſis receptam, & approbatam etiam in materia excommunicationis, licet communiter dicatur excommunicationem cum hac conditione latam *donec ſatisfaceris*, non ceſſare poſita ſatisfactione, ſed adhuc per abſolutionem eſſe auferendam; nam ratio ibi adducta, ita convincit de excommunicatione, ſicut de ſuſpenſione, & interdicto, in quo tamen prudentis Lectoris judicio me remitto.

105 Quinto tandem, quod ſpectat ad formam abſolutionis huius cenſuræ, conveniunt DD. nullam eſſe certam formam verborum præſcriptam pro abſolutione a ſuſpenſione, ſed ſufficere verba, quæ ſolutionem ſignificent a vinculo illo ſuſpenſionis; uſitata tamen forma, ut communiter Summiſtæ dicunt, eſt iſta, *Ego abſolvo te a vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti, & reſtituo te ad executionem tui muneris, vel Ordinis, vel ad tuum beneficium*; quando autem res eſt dubia, apponi debet particula, *ſi quam incurriſti*; non tamen omnia illa verba ſunt neceſſaria, ſed illa ſolum *Abſolvo te a vinculo ſuſpenſionis*, vel *a ſuſpenſione*, quia ſufficit, ut exprimatur actus ſententiæ abſolventis, ut docet Scot. 4. diſt. 14. q. 4. B. de abſolutione a peccatis, unde ſicut in uſu eſt tantum in abſolutione a peccatis, *Ego abſolvo te a peccatis tuis*, ita in propoſito dicere ſufficit: *Ego abſolvo te a vinculo ſuſpenſionis*, cum enim verbum illud, a vinculo ſuſpenſionis, vel a ſuſpenſione, ſit verbum generale, & omnes ſpecies ſuſpenſionis includat; licet abſolvendus ſit ſuſpenſus ab una ſpecie ſuſpenſionis, & non ab alia, ut ab officio, non a beneficio, vel e contra opus non eſt in abſolutione ſpeciem ſuſpenſionis ſpecificare, ſicut neque in abſolutione a peccatis ſpeciem peccati, quia in illo generali nomine comprehenditur, ſed ſufficit, quod abſolventis intentio determinetur ad abſolvendum ab illa ſuſpenſione, quam incurrit, cuius abſolutione indiget. Quod autem ſpectat ad ſolemnitatem abſolutionis huius cenſuræ nihil dicendum remanet, quia ab Eccleſia, ut notat Faber l. c. nulla ſolemnitas eſt inſtituta, quæ in abſolvendo ab hac cenſura ſit ex præcepto ſervanda, quia de hac ſolemnitate nihil in iure reperitur, neque ex praxi communi aliqua eſt in uſu. Denique ſi ſuſpenſio conditionalis fuerit, ut quamdiu

diu quis non ſatisfecerit, ſuſpenderetur, ceſſante conditione, ceſſat per ſe ſuſpenſio, neque alia præterea verbalis abſolutio requiritur, ut ſupra dictum eſt.

QUÆSTIO QUARTA.

De Interdicto.

105 DE excommunicatione, & ſuſpenſione hactenus diſputatum eſt, nunc de tertia cenſuræ ſpecie agendum eſt, quæ interdictum dicitur, & ut a nomine ipſo exordium ſumamus, non ſumitur interdictum in præſenti generaliter, quatenus omnis prohibitio Superioris, & in quacumque materia interdictum appellari ſolet, ſed ſumitur ſpecialiter pro quadam pœna ſpeciali Eccleſiaſtica quorumdam bonorum Eccleſiaſticorum, ſeu divinorum, privative, & per modum cenſuræ impoſita, ut ſumitur in cap. *Quærenti* 20. de verb. ſignific.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Interdictum.

106 PRimo interdicti nomine hic intelligitur Eccleſiaſtica quædam cenſura, per quam fidelibus prohibetur participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ut colligitur ex c. *Non eſt nobis* de ſponſalibus, & ex c. *Quod in te* de pœnitentia, & remiſſione; & definiri ſolet interdum per genus remotum, & interdum per genus proximum; & quidem per genus remotum definitur a Scot. 4. d. 25. q. 1. G. quod interdictum *eſt prohibitio, vel arctatio a quibuſdam actibus Eccleſiaſticis exercendis, vel ab aſſiſtenda quibuſdam talibus*, ubi DD. ſupponit, quod interdictum ſit pœna, & cenſura Eccleſiaſtica, cum antea dixerit: *quinta pœna eſt interdictum*, illa vero particula: *Arctatio a quibuſdam actibus Eccleſiaſticis* eſt prima differentia, qua diſtinguitur ab excommunicatione, quæ eſt exclusio, & privatio univerſalis omnium actuum Eccleſiaſticorum; alia vero particula *vel ab aſſiſtenda quibuſdam talibus* eſt ſecunda differentia, per quam diſtinguitur a ſuſpenſione & aliis pœnis, quæ non conſiſtunt in privatione aſſiſtentiæ divinorum, ſed in miniſtratione, etenim ſuſpenſio, & aliæ pœnæ Eccleſiaſticæ excommunicatione excepta, non privant aſſiſtentia divinis actibus, ſed ſolum interdictum, unde laici hanc pœnam incurrere poſſunt aſſiſtendo divinis actibus prohibitis. Ita hanc Scoti definitionem explicat Faber noſter d. 5. cap. 1. Alii vero frequentius pro majori claritate definitionem interdicti aſſignant per genus proximum hoc modo, *eſt Eccleſiaſtica cenſura privans hominem active, & paſſive ab omnibus divinis officiis, & a certis Sacramentis, & Eccleſiaſtica ſepultura*. Quod ſit cenſura patet ex Innoc. III. in cap. *Quærenti* de verb. ſignif. per quod diſtinguitur ab aliis pœnis Canonicis, quæ non ſunt Cenſuræ, ut ſunt depoſitio, degradatio, irregularitas, & ceſſatio a divinis; per illam particulam *privans hominem active, & paſſive omnibus divinis officiis* diſtinguitur interdictum a ſuſpenſione, quæ licet privet uſu activo officii, non tamen paſſivo, neque privat ſemper omnibus, ſed nunc uno, nunc duobus, & interdum omnibus, & dicitur active, & paſſive privare, quia quæ per interdictum prohibentur, ita prohibentur, ut ea quis dare, nec percipere poſſit, qua ratione interdictus Eccleſiaſticam ſepulturam nec dare, nec recipere poteſt, ſicut etiam, nec divina officia celebrare, nec eis aſſiſtere, differt etiam a ſuſpenſione, quia hæc Clericorum tantum cenſura eſt, ut diximus, interdictum vero eſt cenſura communicans Clericis, & Laicis. Per aliam vero particulam *a cæteris Sacramentis*, &c. ab excommunicatione diſtinguitur, quæ omnium Sacramentorum communione privat, & Eccleſiaſtica ſepultura. Differt tandem ab aliis cenſuris, quamvis enim materialiter plures habeat effectus communes cum illis, ſub diverſa tamen ratione formali, ut etiam diximus de ſuſpenſione qu. præced. art. 1. n. 89. quomodo autem prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies quædam interdicti, ſub hac quoque definitione comprehendatur, patet ex dictis ib. num. 88. licet Blondus diſp. 7. p. 1. art. 1. neget comprehendi, quia putat eſſe tantum ſpeciem ſuſpenſionis, & non interdicti, quod tamen eſt contra communem omnium opinionem.

107 Secundo, interdictum prima ſui diviſione dividitur in locale, perſonale, & mixtum ex utroque, itaut tres ſunt interdicti ſpecies, ſcilicet locale, & perſonale, ac locale, & perſonale ſimul; Ita Doctores communiter, & Scotus l. c. dum ait, quod hæc pœna interdum infligitur loco, & non perſonæ, interdum perſonæ, & non loco, interdum utrique, & ſicut infligitur, ita ſervanda eſt. Interdictum locale illud dicitur, quod directe fertur in locum, quia ſcilicet interdicit divina officia in eo loco celebrari ſecundum modum a Canonibus expreſſum, in perſonas vero tantum indirecte, & per redundantiam quamdam, ſcilicet dum ſunt in illo loco, & in tali Eccleſia, unde illæ perſonæ poſſunt alibi divinis officiis aſſiſtere, Sacramenta recipere, &c. interdictum autem perſonale eſt, quod immediate, & directe fertur in perſonam, per quod perſona arcetur ab uſu tam activo, quam paſſivo quorumdam divinorum officiorum, & in quocumque loco. Interdictum tandem locale, & perſonale ſimul illud eſt, quo locus & perſonæ ſimul interdicuntur. Addit autem Doctor l. c. quod hæc pœna interdicti, ut ab aliis Eccleſiaſticis pœnis diſtinguatur, frequentius infligitur loco, & non perſonis, niſi dum interſunt divinis in tali loco; unde quamvis interdictum in locale, & perſonale dividatur, magis tamen proprie videtur dici de locali, nam per hoc proprie diſtinguitur ab excommunicatione, & ſuſpenſione, quia iſtæ pœnæ proprie contra perſonas feruntur, & non contra loca. Dicitur autem locale, ut Faber advertit l. c. non quia locus ſit proprie capax pœnæ ſpiritualis, ſed tantum per accidens, quo etiam modo dicimus locum cum Eccleſia conſecrari, benedici, &c. & quia tendit in perſonas ratione illius loci, quia in eo divina officia celebrare prohibentur. Et quidem de interdicto locali habetur ſermo c. *Præſenti de ſent. excom. in 6.* & de interdicto perſonali habetur cap. *Sententia* eodem titulo, ex quibus locis colligitur hæc eſſe interdicta ſpecie diverſa, & duas conſtituere ſpecies. Addunt etiam alii aliud interdicti genus, quod ambulatorium appellant, de quo ſit mentio in cap. *Non eſt vobis* de ſponſalibus, & in cap. *Dilectis filiis* de appellationibus, quod dicunt in hunc modum ferri. Interdicimus Petrum, & quemcumque locum, ubi fuerit, vel ubicumque fuerit Petrus, ille locus interdicto ſubjaceat; & hoc interdictum dicitur deambulatorium, quia ambulat cum perſona, itaut locus, in quo fuerit talis perſona, ſit interdictus. Verum opus non eſt ſpecies interdicti multiplicare præter tres aſſignatas, quia hoc interdictum deambulatorium reducitur ad mixtum, quando nimirum, & locus, & perſona ſimul interdicuntur, ut Caſpenſis advertit diſp. 4. ſect. 1. cum pluribus aliis.

108 Tertio, quodlibet ex his Interdictis dividitur rurſus in generale, & ſpeciale, & in primis quantum ſpectat ad interdictum locale diviſio ſumitur ex c. *Præſent. de ſent. excom. in 6.* & ex cap. *Cum in partibus* de verborum ſignificatione; interdictum locale generale eſt, quo aliquis locus generalis, ſeu univerſalis plura, ſcilicet in ſe continens particularia loca interdicitur, ut ſi interdicatur Regnum, Provincia, Diœceſis, Civitas, Villa, Caſtrum, & tota Parochia alicuius Civitatis, ut dicitur in cap. cit. unde ut locus dicatur generaliter interdictus, duo genera locorum continere debet, ſcilicet locum ſacrum, & cultui divino dicatum, qualis eſt Eccleſia, & locum prophanum. Interdictum vero locale ſpeciale eſt, quo locus aliquis particularis interdicitur, verbi gratia Eccleſia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, atque ita extra illum locum poteſt perſona intereſſe divinis. niſi talis perſona illi interdicto particulari locali cauſam dederit, tunc enim nullibi poterit intereſſe divinis, ſed ubique ſe gerere debet, ut perſona interdicta, in hoc enim caſu interdictum particulare locale infert ſecum perſonale, ut notat Caſpenſis loco cit. cum pluribus aliis ex c. *Si ſententia de ſent. excom.* Rurſus interdictum perſonale dividitur ſimiliter in generale, & ſpeciale. Interdictum perſonale generale eſt, quod fertur in aliqua Communitate perſonarum, ut eſt corpus politicum plurium perſonarum collectivum, & in perſonas ſingulas, ut ſunt partes illius Communitatis, ut quando interdicuntur omnes perſonæ unius Regni, Provinciæ, vel Civitatis, aut Collegii, vel Capituli, & huius interdictum conſtringit omnes, qui ex illa Communitate ſunt, etiam innocentes, qui proinde illud ſervare tenentur, niſi ſpeciali aliquo privilegio ſint exempti, ut docet Bonacina diſput. 5. de Interdicto punct. 1. cum pluribus aliis. Interdictum autem perſonale ſpeciale eſt, quod fertur in aliquas perſonas determinatas. Tandem interdictum quoque mixtum aliud eſt generale, aliud ſpeciale, ut notat Blondus noſter loco citato. Generale eſt, quando totum Regnum, vel tota Civitas, vel totum Caſtrum interdicto ſubjicitur, & ſimul omnes perſonæ illius loci; mixtum vero ſpeciale eſt, quando certa aliqua Eccleſia interdicitur, & ſimul aliquæ perſonæ illius; addit præterea Scotus l. c. quod interdictum ſive locale, ſive perſonale, ſive mixtum aliud eſt a jure, & aliud eſt a Judice, ſeu ab homine, quæ quidem diviſio ſatis patet ex dictis de Cenſuris in communi, & excommunicatione, & ſuſpenſione, ſiquidem omnis cenſura aut eſt a jure, aut ab homine, ſeu a Judice. Solet etiam dividi interdictum in totale, & partiale; totale eſt, quod fertur ſine limitatione, & comprehendit omnes interdicti effectus, quod fit, cum perſona, vel locus ſine ulla exceptione interdicitur, partiale vero eſt, quod fertur cum limitatione in ordine ad effectum, ut ſi alicui interdicatur ingreſſus Eccleſiæ tantum, vel ſi privetur tantum Eccleſiaſtica ſepultura.

109 Quarto ex his infertur reſolutio illius difficultatis, an interdictum locale generale inferat interdictum generale perſonale, & e contra; quamvis enim quidam Canoniſtæ dixerint interdictum locale generale ſemper eſſe junctum cum interdicto perſonali generali, dicendum tamen eſt cum communi ſententia, quam ex noſtris defendunt Faber, & Blondus loco citato art. 2. & 7. quod interdictum generale locale non infert interdictum generale perſonale, nec e converſo, ut expreſſe deducitur ex cap. *Si ſententia de excom.* unde ſi locus aliquis eſt tantum interdictus, verbi grat., Regnum, vel Civitas, perſonæ illius Civitatis non

ſunt

ſunt interdictæ, & ejus habitatores poſſunt intereſſe divinis officiis in alio loco non interdicto, & ibi Sacramenta recipere; & pariter Clerici illius Civitatis poſſunt extra illam alibi celebrare divina officia, & omnes extra locum interdictum in Eccleſia ſepeliri, ut docent Coear, Sayrus, Suarez, & alii Doctores paſſim, quod verum non eſſet, ſi interdictum locale generale ſemper junctum eſſet cum interdicto perſonali generali, tunc enim perſonæ illius Civitatis interdictæ neque in illa, neque extra illam celebrare poſſent, nec ſacra audire, nec in Eccleſia ſepeliri. Verum tamen eſt, ut ſupra diximus, interdictum locale generale, quod directe fertur in locum, poſſe quoque interdum in perſonas indirecte tantum ferri, & per quamdam redundantiam, modo jam explicato, dum ſcilicet ſunt in loco ſacro interdicto; unde ſi dicatur in ſententia: *Non liceat in tali loco ſolemniter divina celebrare, nec divinis officiis intereſſe*; hujuſmodi Sententia, licet indirecte, & per ſe in locum feratur, indirecte tamen, & per quandam redundantiam etiam perſonas comprehendit, ut ſunt in tali loco, quia eis, ut ſunt in tali loco, non licet ſolemniter in eo celebrare, vel divinis officiis intereſſe, ut loquitur Scotus l. c. Similiter interdictum perſonale non infert interdictum locale, unde interdicto Clerico non eſt interdicta Eccleſia, & ſi Parochus eſt perſonaliter interdictus, ejus Eccleſia non eſt interdicta, & alius Sacerdos non interdictus poteſt in ea celebrare divina, ut notat Gloſſa in cap. citat. & Sylveſter verbo *Interdictum*; quando autem, & perſona, & locus eſſent interdicta, nec ipſe Parochus, nec alius in alia Eccleſia celebrare poſſet. Ratio autem hujus doctrinæ deducitur ex dictis, quia ſcilicet interdictum perſonale, & locale ſunt interdicta diſtincta; & ideo ferri poteſt interdictum in perſonas, quin feratur in locum, & e converſo, & hoc etiam deducitur ex praxi, & uſu, quia interdicto populo alicujus Civitatis, quælibet alia perſona, quæ non eſt de illo populo, poteſt divina celebrare, & divinis intereſſe.

110 Quinto præterea ex dictis infertur reſolutio alterius difficultatis, an cum interdicitur populus alicujus loci, ſub tali interdicto omnes perſonæ illius loci comprehendantur, conveniunt enim Doctores, ut notat Faber, & Blundus l. c. art. 8. interdicto populo interdici omnes perſonas, quæ ſunt partes illius Communitatis, tam inculpabiles, quam culpabiles, ut conſtat ex c. *Si ſententia de ſent. excomm. in* 6. in quo nulla fit injuria innocentibus, etiamſi eo interdicto impediantur ab eo, quod eis particulariter convenit, quia pœna ſpirituali bene unus pro culpa alterius puniri poteſt, ut notat Gloſſa in cap. cit. & eo magis in propoſito, ut Eccleſiaſtica ſententia plene obſervetur, quæ forte contemptui exponeretur, niſi etiam innocentes ſub illis comprehenderentur. Hoc tamen venit diſcrimen, ut notat Hurt. tract. de Interdicto diffic. 4. inter innocentes & nocentes Communitatis generaliter interdictæ, quod ut deducitur ex c. cit. Innocentes tantum ſunt interdicti, ut ſunt partes, & membra talis Communitatis, ac proinde eo ipſo, quo mutatione domicilii, aut aliter deſinunt eſſe membra illius, deſinunt quoque eo ipſo abſque alia relaxatione eſſe interdicti, ſicut qui poſt interdictum in Communitate latum fiunt illius membra, eo ipſo fiunt interdicti ſententiæ ante in eam Communitatem latæ; nocentes vero, & culpabiles etiam, ut particulares perſonæ ſunt interdicti, ac proinde quamvis per mutationem domicilii, vel aliter deſinant eſſe membra Communitatis illius, adhuc interdicti manent. Item interdicto populo cenſentur omnes de illo populo interdicti, ſive præſentes ſint, ſive abſentes, quia quemvis abſentes ſint, adhuc ad eam pertinent Communitatem, unde quando populus interdicitur, interdicuntur etiam habitantes in ſuburbiis a Civitate aliquantulum diſtantibus, & etiam nobiles; niſi aliquo gaudeant privilegio ſaltem ex conſuetudine. Hoſpites vero longi temporis non intelliguntur interdicti, quia non ſunt de populo illius Civitatis, ſicut neque Scholaſtici externi, qui ſunt veluti hoſpites; ita communiter omnes Doctores tam Theologi quam Canoniſtæ. An vero qui habet duo domicilia in diſtinctis populis, & in uno loco populus eſt interdictus, & in alio non, intelligatur interdictus, nec ne, diſſentiunt Doctores; affirmant aliqui, quia etiam ſi habeat domicilium in altero oppido populi interdicti, & actu habitet in eo, adhuc tamen eſt vere membrum populi interdicti. Ita Hurtad. l. c. cum quibuſdam aliis. Negant alii, ut Sylveſter, Suar. Faber, & Blundus l. c. quia non eſt major ratio, cur ſit interdictus cum populo interdicto, quam quod non ſit interdictus cum populo non interdicto, cum utriuſque æque ſit pars, & potius in partem favorabilem ſit inclinandum. Sed probabilius cum Caſpenſi l. cit. & pluribus aliis diſtinguendum eſt, quod hoc dubium decidendum eſt juxta locorum diverſitatem, in quibus habitat: nam ſi tempore interdicti habitat in loco interdicto, tunc cenſetur interdictus, quia pro tunc intelligitur pars illius populi, non vero quando habitat in loco non interdicto, quia tunc illius pars cenſetur, in quo habitat.

111 Denique conveniunt Doctores, nomine populi interdicti Clericos non comprehendi, ac proinde multo minus Religioſos, nec e contra nomine Cleri interdicti populum comprehendi, ut habetur in dicto cap. *ſi ſententia*, quia Clericus, & populus ſunt diſtinctæ communitates, utpote quæ diſtinctis legibus gubernantur; atque ideo interdicto populo non interdicitur Clerus, quia Clerus non eſt pars populi, & interdicto Clero non interdicitur populus, quia populus non eſt pars Cleri; nec etiam intelligitur interdictus Epiſcopus ex cap. *Quia periculoſum de ſent. excom. in* 6. ubi dicitur, quod Epiſcopi, & alii Prælati illis ſuperiores non comprehenduntur ſub generali ſententia ſuſpenſionis, & interdicti, niſi fiat de eis ſpecialis, & expreſſa mentio; an vero interdicto Clero cenſeantur etiam interdicti Religioſi; affirmant aliqui aſſerentes proinde interdicto Clero interdici etiam omnes perſonas Eccleſiaſticas privilegio Clericali gaudentes, ideſt Religioſos etiam, & Novitios, & converſos, fœminas etiam Religioſas, & converſas. Ita Suarez d. 32. ſ. 2. cum pluribus aliis. Negant alii magis communiter, & probabiliter, & ratio eſt, quia licet in favorabilibus nomine Cleri, & Clerici veniant etiam Epiſcopi, & Regulares, non tamen in odioſis; tum quia ſi interdicantur Religioſi, non cenſentur interdicti Clerici, quamvis Clerici lato modo dicantur Religioſi; ergo a pari, quando interdicuntur Clerici, non cenſentur interdicti Religioſi, non enim ſtatus Religioſorum pejoris eſt conditionis ſtatu clericorum; cum tamen fertur interdictum in omnes perſonas Eccleſiaſticas alicujus civitatis, Provinciæ, vel Regni intelliguntur etiam interdicti Religioſi. Ita Ugolinus, Avila, Alterius, Coninchius, Laymen, Bonacina, Caſpenſis, Diana, Faber, & Blundus ex noſtris l. c. & paſſim alii Doctores: & hæc omnia haſtenus in hoc articulo dicta de interdicto breviter, & clare etiam ex noſtris docent Nicolaus de Orbellis 4. d. 18. q. 9. per plures §. & Aſteſanus in ſua Summa libr. *de Cenſuris* tit. 16. per plures articulos, quamvis a nullo, quem viderim, ex Recentioribus citati.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus interdicti, & pœnis illud violantium.

112 PRimo conveniunt Doctores tres eſſe effectus Interdicti ſimpliciter, & abſolute lati, ſive localis, ſive perſonalis, & loquuntur de effectibus interdicti, qui modo incurruntur poſt Bonifacium VIII. & Martinum V. & Eugenium VI. nam jure antiquo multo plures erant; & expreſſe habentur cap. *Alma Mater*. Primus eſt privatio aliquorum Sacramentorum. Secundo eſt privatio divinorum officiorum. Tertius eſt privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ; dicitur autem tres hujuſmodi effectus eſſe interdicti ſimpliciter, & abſolute lati, & abſque ulla limitatione, quia effectus iſti non ſunt ita inter ſe connexi, quin poſſint ab ipſo latore limitari, & ſeparari, ad differentiam effectuum excommunicationis, qui ſeparari non poſſunt, ſed ſunt ipſo jure connexi; unde fieri poteſt, ut Bonac. loc. cit. punct. 3. ut aliquis interdicatur ab officio ſacerdotali, ſed non ab Eccleſiaſtica ſepultura, vel interdicatur ab officio prædicandi, non tamen a Sacramentis, vel interdicatur ab officio audiendi confeſſiones, non vero ab aliis; quare conſulto ſubdit diligenter advertendam eſſe formam, qua interdictum fertur, nam quando fertur ſimpliciter, & abſolute, ac ſine ulla limitatione, intelligendum eſt quo ad omnes tres recenſitos effectus; quando vero non fertur abſolute, cum reſtrictione, & limitatione, eam tantum actionem prohibet, quæ interdicto exprimitur, & omnem aliam, quæ in ea includitur, & ſine qua illa fieri non poteſt; non vero eam prohibet, ſine qua actio interdicta fieri poteſt, & quæ in interdicto non includitur, propterea verba interdicti ſunt ſemper diligenter conſideranda, & examinanda, ut cognoſcatur, ad quos effectus extendatur, & ad quos non; quia ut diximus interdictum ab ipſo latore limitari poteſt quoad effectus, quia non ſunt jure connexi, ſicut ſunt effectus excommunicationis. Sed quamvis per Interdictum ſimpliciter, & abſolute latum prohibeatur participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ, ſepulturæ, hæc tamen prohibitio varias habet exceptiones tam in participatione Sacramentorum, quam divinorum officiorum, quam etiam Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ut ex modo dicendis conſtabit.

113 Secundo itaque, ut a primo exordiamur effectu, qui eſt prohibitio activa, & paſſiva quorumdam Sacramentorum, explicandum eſt quænam Sacramenta ſint accepta, & quæ non; in primis igitur tempore interdicti, ſive ſit generale, ſive particulare, Sacramenta Baptiſmi, & Confirmationis ſolemniter miniſtrari poſſunt, ut habetur cap. *Quoniam* & cap. *Alma Mater de ſent. excomm. in* 6. conferri poteſt Baptiſmus, & recipi ab interdictis, ac etiam in loco interdicto ratione neceſſitatis hujus Sacramenti, cum enim tunc urgeat præceptum divinum, & naturale, nullo jure Eccleſiaſtico tempore Interdicti hujus Sacramenti collatio, & receptio prohiberi poteſt; & quod dictum eſt de Baptiſmo etiam de Confirmatione dici debet, tum quia Confirmatio eſt veluti complementum Baptiſmi, quia datur ad præſtandam fidem in Baptiſmo receptam; tum quia cap. *Quoniam* cit. æquiparantur Baptiſmus, & Confirmatio quoad eorum miniſterium in interdicto propter moræ periculum, quare in quocumque interdicto ſive locali, ſive perſonali licitum eſt hæc duo Sacramenta miniſtrare; & cum ibi non diſtinguatur de interdicto perſonali, & gratiæ ſint ampliandæ, & pœ-

næ

Digitized by Google

næ reſtringendæ, ſatis probabile cenſet Faber d. 5. cit. n. 17. quod etiam perſonaliter interdictus, qui cauſam dedit interdicto, poſſit utrumque Sacramentum dare propter mortis periculum, quamvis alii id negent. Sacramentum etiam pœnitentiæ, ut ibidem dicitur, miniſtrari poteſt propter neceſſitatem hujus Sacramenti in quovis interdicto, ſive locali, ſive perſonali, præterquam iis, qui ſunt in cauſa culpabili, ob quam latum eſt interdictum, niſi prius ſatisfecerint, aut ſatisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel ſaltem ſe ſatisfacturos eſſe juraverint. Sacramentum item Euchariſtiæ tempore interdicti non niſi in articulo mortis per modum viatici miniſtrari poteſt, ut conſtat ex cap. *Quod in te de pœnit. & remiſſ.* & ex cap. *Permittimus de ſent. excomm.* & idem dicendum eſt in probabili mortis periculo, undecumque periculum illud proveniat, ſive ex infirmitate, ſive ex periculoſa navigatione inchoanda; ſive ex bello, ſive ex damnatione Judicis ad mortem, ſive ex periculoſo partu, tale ſiquidem mortis periculum non eſt tantum in infirmitate mortali, ut notat Scotus 4. diſt. 17. Q. ſed etiam quando quis aggreditur actus arduos, in quibus ſit veriſimile, quod mors immineat, ut Blundus noſter advertit l. c. art. 5. ex Covar. Ugolino, & aliis.

114 De extremæ Unctionis Sacramento dicendum eſt tempore interdicti omnino prohiberi, & ratio eſt, quia nullibi excipitur, cum ergo generalis prohibitio habeatur de Sacramentorum adminiſtratione per interdictum, & illorum adminiſtratio ſolum liceat, de quibus fit exceptio, & de hoc Sacramento nulla fit exceptio, ſequitur illius adminiſtrationem eſſe omnino interdictam. Ita diſcurrit Faber l. cit. n. 26. ſic pariter diſcurrit, & eadem ratione de Sacramento Ordinis, quia per Interdictum generaliter prohibetur adminiſtratio, & receptio Sacramentorum, quæ non excipiuntur. Sacramentum autem Ordinis nullibi excipitur. Et tandem idem quoque aſſerit de Sacramento Matrimonii, quod tempore interdicti licite contrahi nequeat, quia etiam de hoc Sacramento nulla eſt in jure exceptio, idemque docent Blundus noſter, & Bonac. loco cit. & plures alii. Nihilominus ſatis probabiliter docent alii etiam tempore interdicti licite matrimonium contrahi poſſe, dummodo fiat ſine benedictionibus nuptialibus, iſtæ enim tempore interdicti non licent, cum inter divina officia computentur, & Miſſam adjunctam habeant, & preces ſolemnes, quæ tempore interdicti ſunt prohibitæ: quod autem matrimonium modo ſumptum, & ſine benedictione nuptiali licite contrahi poſſit, colligitur ex cap. *Appellamus* de feriis, ubi dicitur matrimonium quocumque tempore contrahi poſſe, & ratio etiam ſuadet, quia matrimonium eſt contractus, contractus autem non eſt prohibitus tempore interdicti, neque perſonis interdictis, & quamvis in baptiſmis habeat etiam adjunctam Sacramenti rationem, hoc tamen obſtare non videtur; quia hoc ſacramentum ſecundum ſubſtantiam, non ab Eccleſia, ſed ab ipſis contrahentibus miniſtratur. Ita Hurtadus, Avila, Sancius, Layman, Coninch. Caſpenſis, Orbellius ex noſtris, & plures alii; imo quidam ex Adverſariis, dum dicunt tempore interdicti matrimonium licite contrahi non poſſe, hoc intelligunt cum benedictionibus nuptialibus, & ita præſertim loquitur Blundus l. c. Quamvis igitur in c. *Si ſent.* 16. *de ſent. excommun. in 6.* ſuſceptio ſacramentorum tempore interdicti generaliter prohibeatur, exceptis caſibus in jure expreſſis, & ſacramentum matrimonii non excipiatur, id tamen intelligendum eſt, ut Hurtadus advertit l. c. diffic. 8. de ſacramentis adminiſtrationi Eccleſiæ commiſſis; hujus autem ſacramenti adminiſtratio non eſt Eccleſiæ commiſſa, ſeu miniſtris ab ipſa ordinatis, aut deputatis, ſed tantum ipſis contrahentibus, ut diſp. de Matrimonio dictum eſt. Quorum autem ſacramentorum participatio ſit licita, & conceſſa etiam tempore Interdicti ex privilegio Mendicantibus, Religioſis, & Bullam Cruciatam habentibus, videri poteſt apud Blundum loc. c. & alios paſſim.

115 Tertio quod ſpectat ad alium Interdicti effectum, qui eſt privatio divinorum officiorum, conveniunt Doctores hoc nomine ſignificari ſacrificium Miſſæ, Horas Canonicas, quæ publice in Eccleſiis cantantur ab ejus Miniſtris, Benedictiones ſolemnes, & alia omnia, quæ a perſonis Eccleſiaſticis publice fiunt ad divinum cultum; hæc enim omnia tempore interdicti prohibita eſſe cenſentur, unde etiam interdicti ob alienam culpam ſacro intereſſe non poſſunt. Clerici tamen, & Religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt, ac debent, ut ante, Miſſas, divinaque officia celebrare in Eccleſiis ſpecialiter non interdictis, ſed januis clauſis, ſine campanarum ſono, voce ſubmiſſa, & excluſis excommunicatis, ac interdictis, ſicut habetur in cap. *Alma Mater*. Permittitur tamen, ut in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. Mariæ Virginis, quibus additus fuit a Martino V. dies feſtus Corporis Chriſti cum octava, & a Leone X. dies feſtus Conceptionis ejuſdem B. Virginis, tempore interdicti generalis Miſſæ, & divina officia publice, & ſolemniter celebrentur, & cantentur januis apertis, cum campanarum ſonitu, admiſſis quoque interdictis, qui cauſam interdicto dederunt, modo iſti longe fiat ab altari, nec ad oblationes, vel communionem accedant. Hoc autem intelligendum eſt de tempore interdicti generalis localis, loquendo vero de interdicto locali ſpeciali, ut de aliqua Eccleſia particulari alicujus Civitatis, privilegia illa ex cap. *Alma* non habent locum, & ratio eſt, quia conceſſiones eorum privilegiorum fuerunt inconvenientia ibi a Pontifice adducta, quod ſcilicet ex rigore ſtatutorum interdicti ceſſabat populorum devotio; hoc autem locum non habet in interdicto particulari locali, quia in tali caſu ſi divina in uno loco non celebrentur, in alio celebrantur; tempore ergo interdicti localis ſpecialis non eſt licitum ſingulis in diebus divina officia celebrare, vel Miſſas, ſed tantum licet in Eccleſiis ſpecialiter interdictis, in quibus Euchariſtia aſſervatur, ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad renovandam Euchariſtiam, & adminiſtrandam infirmis, ſicut jure antiquo licitum erat, nam circa hoc nihil eſt immutatum jure novo in cap. *Alma Mater*, & tanto minus privilegia prædicta illius capitis locum habent in interdicto perſonali, ſive generali, ſive ſpeciali, quia ut dictum eſt, illud loquitur ſolum de interdicto locali generali, non perſonali, unde tempore interdicti perſonalis perſonæ interdictæ perſonaliter interdicto particulari, vel generali Miſſas celebrare non poſſunt, nec eis intereſſe, quia hoc habetur expreſſe in c. *Si Civitas*, &c. *Si ſententia de ſent. excommun. in 6.* Ita Navarrus, Henriq. Bonacina, Caſpenſis, Faber, & alii Doctores paſſim.

116 Quarto, quod ſpectat ad privationem Eccleſiaſticæ ſepulturæ, qui eſt tertius interdicti effectus, conveniunt pariter DD. in loco generaliter interdicto non poſſe aliquem ſepeliri, niſi privilegium habeat ex c. *Quod in te* de pœnit. & remiſſ. ubi præcipitur, ne corpus aliquod defunctum cujuſcumque fidelis laici etiam infantis in tali loco interdicto ſepeliatur, poteſt tamen in alio loco ſacro non interdicto ſepeliri, quando tamen interdictum eſt perſonale, corpus talis defuncti ſic interdicti nullibi ſepeliri poteſt in loco ſacro, ſicut neque ille, qui cauſam dedit interdicto generali locali ex cap. cit. *Si Civitas*; & ratio differentiæ eſt, quia in primo interdicto prohibitio non fertur in perſonas abſolute, ſed ſolum ratione loci; in ſecundo autem abſolute fertur in perſonas. Quamvis autem tempore interdicti localis non poſſint laici, licet non interdicti, ſepeliri in loco interdicto, poſſunt tamen clerici, dummodo perſonaliter interdicti non ſint, etiam in loco interdicto ſepeliri, ſine ſolemnitate tamen, & ſine campanarum ſonitu, ut patet ex c. cit. *Quod in te* de pœnit. & remiſſ. Ita Navarrus, Ugolinus, Sylveſter, Layman, Soarez, Bonacina, Orbellius ex noſtris, Caſpenſis, & alii paſſim; ſic etiam quibus interdictus eſt Eccleſiæ ingreſſus, decedentes cum ſigno contritionis, & pœnitentiæ poſſunt abſolvi, & in loco ſacro ſepeliri, ut habetur ex cap. *Is cui de ſent. excomm. in 6.* ubi dicitur interdictum ab ingreſſo Eccleſiæ non poſſe in ea ſepeliri, nec in Cœmeterio, niſi pœnituerit. An vero laici habentes privilegium tempore interdicti generalis localis aſſiſtendi divinis officiis, eo ipſo gaudeant Eccleſiaſtica ſepultura, eſt contentio inter Doctores. Affirmant Navarrus, Avila, Sayrus, Coninchius, Bonacina, & alii. Ratio eſt, quia in privilegio duo conſiderari poſſunt, unum principale, & aliud acceſſorium; principale eſt divinum officium, acceſſorium eſt ſepultura: qui ergo tempore interdicti habet privilegium principalis, ideſt, officii divini, videtur etiam habere privilegium acceſſorii, ideſt, ſepulturæ, tum quia cui communicamus vivo, poſſumus etiam communicare mortuo. Negant Covar. Ugolinus, Alterius, Caſpenſis, Suar. Faber ex noſtris l. c. & plures alii, quorum ratio eſt, quia hi effectus ſunt ſeparabiles & independentes, & ideo vi conceſſionis circa unum non intelligitur circa aliud, unde videmus tempore interdicti corpora infantium defunctorum loco prophano ſepeliri, & tamen dum vivebant, ad divina officia admittebantur, utraque opinio eſt probabilis, & ſufficienti innixa fundamento, conveniunt tamen in hoc, quod ſi quis haberet privilegium, ut tempore interdicti admittatur ad divina, tunc etiam abſque dubio admittendus eſſet ad Eccleſiaſticam ſepulturam, quia ſub illo modo loquendi generali hæc etiam comprehenditur.

117 Quinto explicatis iis, quæ tempore interdicti jure communi prohibentur; nunc diſcurrendum eſt de iis, quæ jure communi tempore interdicti localis permittuntur, & quidem conveniunt Doctores permitti publice ſalutationem Angelicam, dum pulſatur, recitare, benedictionem menſæ, gratiarum actionem, fructuum benedictionem, & habitus Novitiorum, cantum litaniarum per laicos confratres, ac etiam per Sacerdotes Regulares, ſed abſque ſolemnitate Crucis, & ſine *Dominus vobiſcum*, Crucis adorationem in feria ſexta Paraſceve; permitti etiam, quod ſacerdos, qui juvat infirmum, poſſit recitare Litanias, & alios pſalmos, & coram laicis dicere Evangelia, vel legere paſſionem Chriſti Domini, dummodo non dicat *Dominus vobiſcum*: in loco etiam interdicto legere lectiones Sacræ Scripturæ, Evangelium declarare, aut pſalmos prædicare, concionari, & quod in Eccleſia Conventuali ſubmiſſa voce, & ſine Cantu bini, vel terni horas Canonicas recitare poſſint, januis tamen clauſis, & interdictis, ac excommunicatis excluſis. Ita Blundus noſter d. 7. cap. 2. art. 10. cum Navarro, Sylveſtro, Tabiena, Medina, & aliis. Deinde licet etiam interdictis, ac tempore interdicti actus juriſdictionis exercere, quia effectus interdicti ſunt tantummodo tres, ſcilicet privatio aliquorum ſacramentorum, divinorum officiorum, & ſacræ

ſe-

Digitized by Google

ſepulturæ, actus autem juriſdictionis exterioris ad nullum iſtorum effectuum reducitur; ex quo ſequitur interdictum etiam nominatim denunciatum poſſe excommunicare, vel ab excommunicatione abſolvere, dare indulgentias, & ſimilia, ſed abſque ſolemnitate ſacerdotali; ac etiam indulgentias conſequi poſſe, modo ſit in gratia, & opera præſtet ad conſecutionem indulgentiarum præſcripta, & ratio eſt, quia interdictum conſecutione indulgentiæ non privat, & in pœnis non eſt facienda extenſio. Ita Bon. l. c. punct. 6. cum Nav. Avila, Henriq. Ugolino, Sylveſtro, & aliis. Demum conveniunt DD. nullam eſſe prohibitionem qua laici directe prohibeantur cum interdictis communicare, quamvis nominatim denunciatis, etiam in divinis excepta Eccleſiaſtica ſepultura, & ratio eſt, quia non eſt jus aliquod laicos obligans ad vitandum interdictos, niſi ad non tribuendum illis Eccleſiaſticam ſepulturam, ut habetur Clementina 1. de ſent. excomm. Ita Hurtad. tract. de interdicto diffic. 11.

118 Sextu tandem ſupereſt videre de pœnis, & quas ſecundum Jure incurrunt violantes, ſeu non ſervantes interdictum, & quidem violare interdictum in materia Sacramentorum ea miniſtrando, vel ſuſcipiendo eſt peccatum ſuo genere mortale, quia eſt violatio præcepti Eccleſiaſtici gravis, & cum ſit in materia ſacramentorum, eſt etiam ſacrilegium, tam in laicis recipientibus tantum, quam in clericis miniſtrantibus, vel recipientibus, niſi excuſent bona fides, ignorantia, vel inadvertentia, quia materia ex ſe eſt gravis, & clerici interdictum violantes modo proprio Clericorum miniſtrantes, vel celebrantes irregularitatem incurrunt, ſive interdictum ſit locale generale, ſive ſpeciale, vel perſonale ex cap. *Is cui de ſent. excom. in 6.* & ſunt etiam inhabiles, ut ad beneficia Eccleſiaſtica eligantur. Deinde violare interdictum in divinis officiis quantum ad Clericos eſt ex ſe peccatum mortale, quia ad illos maxime ſpectat illud ſervare, niſi ea levitate materiæ aliquando excuſentur. Similiter laici perſonaliter interdicti audiendo, vel aſſiſtendo divinis officiis ex ſe peccant mortaliter, quia faciunt contra præceptum Eccleſiaſticum grave, ideoque talis violatio, & tranſgreſſio gravis reputatur, & ad peccatum mortale ſufficiens, quia hujuſmodi ſunt, qui præcipue prohibentur; quod ſi laicus non interdictus in loco ſacro ſine ſcandalo Sacrum audiat, vel officiis divinis aſſiſtat, aliqui cenſent non peccare, vel ſolum venialiter peccare, quod probabilius eſt, quia adhuc facit contra Eccleſiæ præceptum, niſi privilegium habeat, vel ſit familiaris privilegium habentis, & illum comitetur. Inſuper Clerici interdictum violantes per actum Ordinis, ſive ſit locale, ſive perſonale, irregularitatem incurrunt, & fiunt irregulares tam active, quam paſſive, & pariter quilibet clericus, ſive ſæcularis, ſive Regularis coram interdictis non toleratis celebrare præſumens, ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenditur, donec ei ſatisfaciat, cujus ſententiam violavit ex cap. *Epiſcoporum* de privilegiis in 6. Laici vero propter meram interdicti tranſgreſſionem nullam pœnam incurrunt, vel Eccleſiaſticam cenſuram; niſi cogentes celebrare divina officia in loco interdicto, vel vocantes ad ea publica prohibitos, vel prohibentes, ne interdicti Miſſæ præſentes exeant moniti a celebrante, nam laici hæc agentes ipſo facto excommunicantur in Clementina 2. de ſent. excommun. Denique violatio interdicti quo ad tertium effectum Eccleſiaſticæ ſepulturæ eſt peccatum mortale, & colligitur ex gravitate pœnæ tali violationi impoſitæ, quæ eſt excommunicatio, ut conſtat ex Clementina 1. de ſepulturis, ubi excommunicantur ipſo facto, qui aliquem ſepeliunt in loco interdicto, & nulla alia pœna præciſe propter hoc incurritur in jure; ſi vero defunctus aliquis contra prædictam prohibitionem ſepeliatur in loco interdicto, non eſt exhumandus, & in loco non ſacro ſepeliendus, niſi ſit affectus cenſura excommunicationis, & ratio eſt, quia per interdictum prohibetur ſolum actus ſepeliendi in loco interdicto, non autem prohibetur corpora ibi ſepulta maneat, ſicut prohibetur de excommunicatis, unde cum materia ſit odioſa, favorabilius eſt exponenda; at ſepultus extra locum ſacrum eſt transferendus. Ita diſcurrunt Doctores communiter de pœnis violantium interdictum generale locale.

ARTICULUS TERTIUS.

De cauſis interdicti, & ejus relaxatione, ac etiam de ceſſatione a divinis.

119 PRimo quo ad primam quæſiti partem cauſa efficiens interdicti eſt ille, qui habet poteſtatem juriſdictionis ferendi interdictum, & interdicere poſſunt iidem, qui excommunicare poſſunt, & ſuſpendere. Ita Doctores communiter, & ratio eſt, quia ferre interdictum eſt actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ; ergo quilibet habens juriſdictionem Eccleſiaſticam, ſive ordinariam, ſive delegatam interdictum ferre poteſt ex cap. *Epiſcoporum* de privilegiis in 6. & ex c. *Sane* 2. de officio delegati, & quia duplex eſt interdictum, aliud a jure, aliud ab homine, ſeu Judice latum; ut notat Scot. 4. diſt. 25. qu. 1. G. ſequitur, quod ejus cauſa efficiens eſt duplex, nimirum, quandoque Jus, & quandoque homo, vel Judex; quare illi ſolum interdictum perſonale, & locale ferre poſſunt, qui juriſdictionem habent Eccleſiaſticam, ſive ordinariam, ſive delegatam in foro exteriori, & contentioſo in illas perſonas, & loca, ut conſtat ex c. *Cum inter de conſuetud.* & ex cap. *Cum ab Eccleſ.* unde Papa omnes Chriſti fideles, & eorum loca interdicere poteſt; legatus Papæ poteſt interdicere in loco, vel Provincia, ubi fruuntur munere legationis, ſicut etiam Nuncius Sedis Apoſtolicæ, ut patet ex cap. *Novit* de officio legati, & Epiſcopus in ſua Diœceſi ordinariam habet poteſtatem hanc cenſuram ferendi etiam ſine conſenſu Capituli, & poteſt ferre interdictum in clericos, & laicos, ex cap. 3. de conſuetudinibus in 6. Quod ſpectat ad cauſam materialem conſtat ex dictis poſſe interdici locum generalem, & ſpecialem, ac etiam univerſitatem ſive collective, ſive diviſive; tam enim locus, quam perſonæ ſub juriſdictione eſſe poſſunt Superioris interdicere potentis; poteſt etiam interdici Communitas perſonaliter ex cap. *Si ſententia de ſent. excom. in 6.* & hoc interdicto generali perſonali nec infantes, nec amentes comprehenduntur, unde in loco ſacro ſepeliri poſſunt, comprehenduntur vero in locali, ſive generali, ſive ſpeciali, eo quod directe locum afficit.

120 Secundo quod ſpectat ad cauſam finalem, ſeu propter quam infligitur interdictum, cum hoc ſit quædam pœna, & Eccleſiaſtica cenſura ex genere ſuo graviſſima, non infligitur ſive a Jure, ſive a Judice, niſi propter aliquod delictum ſibi proportionatum, quod proinde debet eſſe mortale, & cum aliqua contumacia, interdictum itaque perſonale particulare culpam, & contumaciam particularem requirit, alioquin injuſtum eſſet, ut de excommunicatione dictum eſt; & tanto magis, ut feratur interdictum locale, vel perſonale generale in communitatem requiritur peccatum valde grave cum contumacia commiſſum vel ab omnibus, vel a capite, aut præcipuis membris Communitatis, licet reliqui culpa vacent, quamvis enim omnes non peccaverint, quia tamen omnes ſunt de eodem corpore morali etiam innocentes interdici poſſunt, & in hoc ſupra diximus interdictum ab excommunicatione differre, quod hæc in Communitatem ferri non poteſt, interdictum vero utique, ut patet c. *Si ſent. de ſent. excomm. in 6.* & ſic etiam de Interdicto locali generali diſcurrendum eſt, cum enim per iſtud quoque innocentes plectantur, requirit etiam graviſſimam cauſam, ſeu delictum & cum hæc cauſa reperiri non poſſit in loco, qui per ſe, & immediate interdicto ſubjicitur, cum ſit res inanimata, & incapax delicti; reperiri debet in hominibus illius loci, quia propter delictum hominis extranei locus interdici non poteſt, neque ſufficit unius perſonæ privatæ delictum, quia cum interdictum ſit pœna publica, requirit cauſam publicam, vel æquivalentem, quale eſt delictum Principis, vel Rectoris loci, vel Communitatis, ut habetur cap. *Si ſentent. de ſentent. excomm. & c. Non ex vobis* de Sponſalibus, quia tunc talis pœna in particulares, ut partes Communitatis redundans, eſt proportionata culpæ, quæ fuit Communitatis, aut capitis Communitatis, vel alicujus perſonæ publicæ: reſpectu vero innocentium potius habet rationem defenſionis juſtæ, quam pœnæ. Interdictum autem locale ſpeciale requirit quoque culpam gravem, quamvis minorem, quam interdictum generale requirat, quia interdictum locale ſpeciale eſt multo minus gravis pœna, quam ſit interdictum locale generale. Ita communiter diſcurrunt Doctores de cauſa finali, ſeu propter quam infligitur hæc cenſura, & præſertim ex noſtris Faber d. 5. art. q. 1. c. 3. & Blundus d. 7. p. 2. art. 3. De cauſa formali tandem, ſeu de forma, quæ ſervanda eſt in ſententia interdicti ferenda, conveniunt Doctores formam ſubſtantialem requiſitam eſſe verba ſignificantia interdictum ferri, ex quibus colligatur, an interdictum ſit locale, vel perſonale, generale, vel particulare, & quando ſit ample intelligendum, & qua reſtringendum; forma vero accidentalis ferendi hanc cenſuram eſt aliqua ſolemnitas, ad quam præſertim neceſſarium eſt præmittere monitionem, ut interdictus a contumacia deſiſtat, ut de excommunicatione jam ſupra dictum eſt, & poſt latum interdictum neceſſaria eſt quoque denunciatio, ſeu intimatio, ſiquidem ante denunciationem vel intimationem nulla eſt obligatio ſervandi interdictum, ut docent Suarez, Filliuc. Bonac. & alii Doctores paſſim. Hic recenſeri ſolent caſus particulares, in quibus incurruntur interdicta perſonalia, & localia a jure lata, quæ brevitatis cauſa omittuntur, videri enim poſſunt apud Doctores, & Summiſtas paſſim ea referentes, & præſertim apud Blondam loco cit. & Hurtad. cit. diffic. 17. ac Bonacinam cit. punct. 8.

121 Tertio quoad aliam quæſiti partem, quomodo, & a quo interdictum auferri poſſit, conveniunt Doctores, quando interdictum fertur ad certum tempus, ut pura pœna peccati præteriti, ut cum quis interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, tunc finito tempore interdictum ceſſare abſque ulla abſolutione, quia ſententia, vel lex non operatur pluſquam verba ejus ſonant, ut pariter de ſuſpenſione dictum eſt quæſt. præced. art. 3. num. 101. ante tempus vero ſignatum, ut ceſſet, indiget relaxatione Superioris, vel illius, qui illud poſuit, vel ſucceſſoris, aut in eorum facultate, ut ait Scotus 4. diſp. 25. quæſt. 1. G. Si vero interdictum feratur, ut cenſura, & pœna medicinalis, quod

tunc

tunc contingit, quando fertur ob contumaciam reſpectu Eccleſiæ, & medicinaliter, itaut emendatione poſita ſit debita abſolutio, ut quando fertur abſolute, & poſt admonitionem ſolem a iure factam; tunc eget abſolutione, & per abſolutionem tollitur, ſi ſit perſonale; ſi vero ſit locale, tollitur per relaxationem; & ſi ſit reſervatum, debet tolli a reſervante, & ab habente poteſtatem, non enim per inferiorem tolli poteſt, quia requiritur poteſtas iuriſdictionis in foro contentioſo; interdicta autem localia, & perſonalia generalia, quæ iure communi ſunt impoſita, nec ſunt reſervata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio iuriſdictionem habente in Communitatem interdictam, non tamen a Religioſis privilegiatis, quia locus, & Communitas foro pœnitentiæ non ſubiiciuntur; ab interdicto tamen iuris perſonali, ſi reſervatum non eſt, quilibet Confeſſarius approbatus abſolvere poteſt, modo fiat ſatisfactio, vel detur cautio ſufficiens, ut recte docet Faber l. c. & Suar. diſp. 38. ſect. 2. Dubium tamen eſt an cum interdictum fertur ſub conditione, ut ſub hac forma, *donec ſatisfaciat*, vel *reſtituat*, non adimpleta conditione interdictum tollatur abſque abſolutione, ſeu relaxatione facta a Superiore. Suarez, & Faber l. c. tenent neceſſariam eſſe abſolutionem, ſeu relaxationem ab illo, qui interdictum poſuit, vel poteſtatem habet illud auferendi, quod deducunt ex iuribus, quæ ſub illa forma ferunt interdictum, & cenſuras; non enim ſolum ſatisfactionem requirunt ad illas tollendas, ſed etiam abſolutionem, & relaxationem, unde c. *Quamquam* de cenſur. in 6. ubi cenſuræ, & interdictum feruntur contra exigentes ab Eccleſiaſticis perſonis iniuſta tributa, in fine hæc verba habentur. *Nec ab excommunicatione hujuſmodi abſolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie reſtituerint, & de tranſgreſſione competenter ſatisfecerint*; ex quibus verbis conſtat, quod poſt ſatisfactionem exactam adhuc Papa requirit abſolutionem ab excommunicatione, & relaxationem ab interdicto. Sed quamvis hic dicendi modus ſit probabilis, probabilior tamen, & communior opinio docet, quod quando interdictum fertur ſub conditione, donec quis ſatisfaciat, facta ſatisfactione, & ablata contumacia, eo ipſo tollitur ſine relaxatione, vel abſolutione, ut etiam de ſuſpenſione diximus q. præc. ar. 3. num. 103. cum pluribus Doctoribus ibi citatis, & ita etiam de interdicto diſcurrunt Covar. Sylveſt. Caſpenſis, & alii Doctores paſſim, unde Faber l. c. fatetur hanc eſſe communiorem opinionem.

122 Quarto prætarea conveniunt Doctores interdictum locale tam generale, quam ſpeciale non tolli etiamſi Civitas, vel Regnum interdictum deſtruatur, vel diruantur, quia ſemper remanet ſolum, ubi erat Civitas, vel Regnum, ſuper quod principaliter fundatur interdictum, quod propterea locale vocatur, quare ſi de novo fiat in eo ſolo aliqua Eccleſia ſtatim interdicta manet, atque ita ut interdictum, illud tollatur, eget relaxatione, & multo minus interdictum tollit per alienationem, & venditionem loci interdicti a Principe, vel domino illius, quia interdictum eſt onus loci, & ideo locus tranſit ad emptorem cum onere, ſi tamen Princeps illa aliam emeret civitatem, illa non ſubiicitur interdicto, quia a principio talis civitas ſub interdicto comprehenſa non fuit. E contra vero interdictum generale perſonale deſtructa communitate, eo ipſo tollitur, nam tunc perit ſubiectum, in quod directe interdictum ferebatur, unde licet maneant ſingulæ perſonæ, non tamen manent interdictæ, quia interdictum ferebatur in perſonas ſecundario tantum, & ex conſequenti, quatenus erant partes illius totius, quare cum totum illud corpus diſſolvitur, ſtatim interdictum ceſſat, quia ſingulæ illæ perſonæ non amplius manent, ut partes communitatis. Nec obſtat, quod de civitate deſtructa dicebamus, locum, in qua ſita erat, adhuc manere interdictum; quia ibi manet ſolum, & in eo partes integrantes, quæ non ſeparantur, at communitas partes politicas habet, quæ omnes deſtructa communitate ſeparantur, itaut amplius non conſtituant illud corpus, & totum unum morale, quod prius conſtituebant. Si tamen aliqua ex illis perſonis cauſam dederunt interdicto, tunc talis perſona non liberatur ab interdicto per diſſolutionem illius corporis communitatis, quia tunc non eſt interdicta per participationem illius Communitatis, ſicut alii innocentes, ſed eſt cauſa directa, ob quam interdictum eſt latum, & conſequenter in perſonam illius primario, & directe latum eſt, & ſic eſt interdictum perſonale particulare, quare per diſſolutionem illius corporis non liberatur, ſed eget abſolutione, vel relaxatione. Ita Faber l. c. cum DD. relatis.

123 Sed difficultas eſt, quid ſit dicendum, ſi quis perſonaliter interdictus, & in particulari pœniteat, ſed moriatur antequam ab interdicto ſit abſolutus, ceſſet ne interdictum per mortem, & poſſit ſepeliri in loco ſacro, quamvis nulla ſit adhibita abſolutio. Negant Joannes Andreas, Ancharanus, Suarez, Bonacina, & inclinat Faber l. c. quia hæc videtur eſſe ſententia, & ſenſus cap. *Is cui de ſent. excom. in 6.* dum dicit: *Talis quoque ſi hoc interdicto durante decedat, non debet in Eccleſia, vel in Cœmeterio Eccleſiaſtico, niſi pœnituerit, ſepeliri*. Affirmant Avila, Coronio, Caſpenſis, & plures alii, ſi hic moriatur cum ſignis pœnitentiæ, poſſe in loco ſacro ſepeliri, quamvis nulla ſit adhibita abſolutio, & ratio eſt, quia eo ipſo, quod cum pœnitentia deceſſit, manſit abſolutus a iure, quia hoc interdictum quantum ad hunc effectum poſitum erat, niſi pœnituerit, ut patet ex cap. cit. & ideo impleta conditione ſublatum fuit, unde prædictum caput videtur potius huic ſecundæ ſententiæ favere, quæ etiam mihi probabilior videtur ob regulam illam generalem, quod pœnæ, & odia ſunt reſtringenda, non amplianda; eſt etiam difficultas, an interdictum poſſit relaxari ad cautelam, quidam enim affirmant, & quidam negant; ſed breviter dicendum eſt, quod loquendo de interdicto generali locali abſolutio ad cautelam non habet locum, ita enim habetur expreſſe cap. *Præſenti de ſent. excom. in 6.* quando autem eſt interdictum ſpeciale loci, aut perſonæ, poteſt ad cautelam relaxari, quia iure id non prohibetur, & hoc beneficium conceditur regulariter in omni cenſura; ergo neque in hac negari debet. Ita Sylveſter, Angel. Navar. Covar. Suar. & alii paſſim, ac etiam Faber, & Blundus ex noſtris l. c. Denique quantum ad formam ſubſtantialem ſervandam in abſolutione, vel relaxatione interdicti, conveniunt etiam DD. nullam eſſe præſcriptam certam verborum formam, ſed talem eſſe debere, quæ ſine ambiguitate ulla exprimat tolli tale interdictum, ſeu talem locum, vel perſonam ab interdicto liberari.

124 Quinto tandem quoad ultimam quæſiti partem de ceſſatione a divinis, quæ proxime ad interdictum accedit, definiri ſolet, quod *ſit prohibitio, qua in aliquo loco divina officia celebrari, prohibetur, & Sacramenta aliqua adminiſtrari*; & quamvis, aliquo modo cum interdicto, & ſuſpenſione conveniat, cum ſimilia fere prohibeant, diverſo tamen modo prohibent, quia prohibitio hæc non fit ab Eccleſia in punitionem alicuius peccati, nec eſt pœna medicinalis, & ideo non eſt cenſura, ſed fit ab Eccleſia tum in ſignum mœroris ob enormem iniuriam ipſi factam ad imitationem populi Iſraelitici, qui quando captivus ferebatur, in ſignum triſtitiæ organa ſuſpendebat, quibus laudes Deo cantabat; tum etiam in defenſionem, ut cogat iniuriantem deſiſtere ex cap. 1. *de ſent. excom. in 6.* dicitur autem ceſſatio in locum decreta, quia ceſſatio a divinis non afficit immediate perſonas, ſed locum; differt itaque ceſſatio a divinis eſſentialiter a ſuſpenſione, quia ſuſpenſio directe fertur in perſonam, non in locum, at ceſſatio a divinis fertur in locum tantum, quia ex vi ceſſationis a divinis nunquam obiique prohibetur celebrare divina, ſed tantum in aliquo loco, quem reſpicit ceſſatio, ut conſtat ex uſu Eccleſiæ; differt etiam eſſentialiter ab interdicto, quia pœna violantis interdictum eſt irregularitas, ut ſupra dictum eſt, pœna vero violantis ceſſationem a divinis non eſt irregularitas, ſed excommunicatio, ut habetur in Clementina 1. *de ſent. excom.* & hoc etiam differt a ſuſpenſione, quia ſuſpenſus celebrans fit irregularis, non autem qui per ceſſationem a divinis eſt prohibitus, & celebrat. Ita Bonac. Hurt. Caſpenſis, Faber l. c. & alii DD. paſſim tractantes de ceſſatione a divinis, qui etiam quoad effectus eius conveniunt, ceſſatione a divinis in loco, ubi eſt poſita, prohiberi celebrationem divinorum officiorum publicam, privata namque recitatio ſub obligatione ratione beneficii, vel Ordinis non tollitur eo tempore, item adminiſtrationem Sacramentorum exceptis baptiſmo parvulis, & pœnitentia morientibus, & Eucharistia per modum viatici, ut habetur in cap. *Non eſt vobis* 11. de Sponſalibus.

125 Eſt tamen difficultas, an Eccleſiaſtica ſepultura liceat tempore ceſſationis a divinis; plures negant, alii concedunt clericis, quidam Sacerdotibus tantum, ſed omnes ſine fundamento iuris loquuntur, quia tempore ceſſationis a divinis non invenitur in iure prohibita Eccleſiaſtica ſepultura; quare quoad hoc punctum dicendum eſt cum Suarez diſp. 39. ſect. 2. quem ſequitur Faber noſter loc. cit. quod accipiendo Eccleſiaſticam ſepulturam ſimul pro depoſitione Cadaveris in loco ſacro, & cum officio, ut fieri ſolet in mortuorum tumulatione, certum eſt illam tempore ceſſationis a divinis prohiberi, quia officium illud eſt Eccleſiaſticum; at loquendo de ſola, & nuda tumulatione cadaveris ſine ſolemnitate illius officii, dicendum eſt non prohiberi per ceſſationem a divinis, & ratio eſt, quia depoſitio corporis in loco ſacro, ſecluſa divini officii recitatione ſolita, non eſt divinum officium, ſed opus pietatis, & miſericordiæ, ergo ſic unde conſiderata ſine ea ſolemnitate non continetur ſub prohibitione illa divinorum officiorum tempore ceſſationis a divinis. Conveniunt præterea DD. ad ponendam ceſſationem a divinis requiri iuriſdictionem fori contentioſi, & ſemper ceſſationem a divinis ferri ab homine, & numquam a iure; & cauſam ob quam imponitur, debere eſſe peccatum mortale externum communi bono Eccleſiæ univerſalis, vel alicuius particularis contrarium; unde non propter quodlibet peccatum mortale externum ceſſatio a divinis iuſte ferri poteſt; & ceſſatio a divinis ſic lata ſervari debet eo modo, quo de interdicto ſupra explicatum eſt, ut docet Layman cum pluribus aliis cap. 6. de ceſſatione a divinis ex probabiliori Theologorum ſententia. Conveniunt pariter graviter peccare violantes ceſſationem a divinis eo quod faciant contra prohibitionem Eccleſiæ in re gravi; non tamen irregularitatem incurrunt violando ceſſationem a divinis ſive generalem, ſive particularem, nam irregularitas, nec quælibet alia pœna incurritur niſi ſit in iure expreſſa; verum tamen eſt Religioſos etiam exemptos, & privilegiatos excommunicationem incurrere, ſi ceſſationem gene-

generalem non ſervent, quæ ab Eccleſia Cathedrali ſervetur, vel a Parochiali, ut habetur in Clement. 1. *de ſent. excomm.* & conveniunt etiam ad pœnam juſte ferendam quoad ſubſtantialia ea omnia eſſe ſervanda, quæ ſervanda eſſe diximus in ferenda excommunicatione, ut ſit valida, & juſta; quia illa communia ſunt omni ſententiæ juſtæ, & validæ; conditiones vero ad ſolemnitatem requiſitæ apud Fabrum videri poſſunt l. c. & alios paſſim. Conveniunt tandem DD. ceſſationem a divinis ab eo tolli, qui illam poſuit, & cum talis pœna non ſit a jure, ut ſupra dictum eſt, quia in nullo jure aliqua reperitur, ſequitur quod omnis ceſſatio ſit a Judice, & conſequenter ab ipſo, vel ſucceſſore, vel ſuperiore ſolum tolli poſſe, & ſi ponatur, donec ſatisfecerit, ſecuta ſatisfactione eo ipſo tollitur, non tamen ſuſpenditur per appellationem ſequentem; ſicut enim interdictum per appellationem ſuſpendi non poteſt, quia ſecum affert executionem, ut habetur expreſſe c. *Ad hæc quoniam*, de appellationibus; ita quoque de ceſſatione a divinis dicendum eſt, cum in hoc aſſimiletur interdicto, quia ipſa etiam ſecum executionem affert; poteſt tamen ſuſpendi a Judice, qui eam poſuit, vel in partem, vel in totum, quia ab ejus voluntate pendet. Ita Faber l. c. cum pluribus.

Q U Æ S T I O V.

De Irregularitate.

126 HActenus de Cenſuris Eccleſiaſticis diſputavimus, tam in generali, quam in ſpeciali, nunc de Irregularitate agendum eſt, quæ licet non ſit Cenſura Eccleſiaſtica, ut dictum eſt quæſt. 1. de Cenſuris in communi ar. 1. eſt tamen pœna Canonica lata præſertim contra violantes Cenſuras Eccleſiaſticas, & impedimentum Canonicum ſuſpenſionem Ordinum Eccleſiaſticorum, vel eorum uſum impediens, ut ex pluribus Juris capitibus deducit Scotus 4. diſt. 13. quæſt. 2. & diſt. 25. quæſt. 1. & ideo ad complementum hujus diſputationis de Cenſuris quæſtio hæc de Irregularitate valde utilis eſt, imo neceſſaria, ut ex dicendis magis conſtabit, & de ſingulis Irregularitatibus fuſe, & exacte tractat Aſteſ. noſter l. 6. per plures titulos.

A R T I C U L U S P R I M U S.

Quid, & quotuplex ſit Irregularitas, & quinam ejus effectus, & cauſa.

127 PRimo, ut a quid nominis exordiamur. Irregularitas eſt nomen abſtractum ab hoc nomine concreto *irregulare*, quod ſignificat extra regulam, ſicut regulare ſignificat ſecundum regulam, unde irregularitas ample ſumpta ex vi nominis ſignificat, impedimentum quoddam ponens extra regulam; prout autem ad præſentem materiam ſpectat, & contrahitur, ſumitur pro quodam impedimento canonico, quo aliquis ab ordine clericali excluditur, quare tali impedimento detentus extra ordinem illorum ponitur, quibus ad ordinem clericalem aſcendere licet; hinc prout ſpectat ad quid rei communiter a Doctoribus definiri ſolet, quod eſt *impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, & eorum adminiſtrationem impediens*, & ſic etiam definitur a Scoto 4. diſt. 25. quæſt. 1. D. quod *eſt inhabilitas ad ſuſceptionem Ordinum, & executionem actuum Ordinum*, unde ſequitur non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem, etſi enim interdum per modum pœnæ imponatur, proprie tamen pœna non eſt; quicquid dicat Faber diſp. 3. de irregularitate cap. 1. ſiquidem nec etiam irregularitas, quæ contrahitur ex delicto, eſt pœna proprie loquendo, quia non fertur in punitionem delicti, ſed ad evitandam indecentiam, quæ eſſet in eo, quod perſona, quæ tale commiſit crimen, ſuſcipiat Ordines, aut jam ſuſceptos exerceat, ut communiter Doctores advertunt. Sicut enim in lege veteri, ut habetur Lev. 21. & refert Scotus 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. §. *Prima videndum*, aliqui ob quoſdam defectus ad evitandam indecentiam ad miniſteria altaris, & templi non admittebantur; ita in lege nova aliqui fideles ob aliquos defectus inhabiles cenſentur ad ſuſceptionem ordinum, vel ad executionem actuum Ordinum, ut Blundus noſter advertit diſp. 8. de irregularitate p. 1. ar. 1.

128 Itaque prædictas definitiones in unam conjungendo, Irregularitas definiri poteſt ut aliqui dicunt, quod eſt *quædam inhabilitas jure Canonico introducta directe impediens Ordinum ſuſceptionem, & uſu ſuſceptorum*, ubi Ordo late ſumitur, prout etiam primam Tonſuram comprehendit, quam irregularis ſuſcipere non poteſt ſecundum communem DD. opinionem, ut notat Bonac. diſp. 7. de irregularitate quæſt. 1. punct. 1. Dicitur *inhabilitas*, quia eam contrahens redditur incapax ſuſceptionis, ac uſus ordinis, quantum per jus humanum fieri poteſt, in quo differt a ſuſpenſione, & aliis cenſuris, quod hæ immediate, & directe uſum impediunt poteſtatis Ordinis; at irregularitas tollit ipſam potentiam ſuſcipiendi ordinem, ac eo utendi; ſimiliter differt a depoſitione, ac degradatione, quod hæ reſpiciunt per ſe, ac directe ordinem ſuſceptum, ideoque in ſolos clericos cadunt, at irregularitas immediate, ac directe reſpicit, ac impedit ordinem ſuſcipiendum, poteſtque contrahi a non Clerico. Dicitur *jure Canonico introducta*, quia omnis irregularitas eſt de jure Canonico, & nulla eſt de jure divino, ut docet Scot. 4. diſt. 6. quæſt. 8. & diſt. 7. quæſt. 5. & diſt. 13. quæſt. 2. & diſt. 25. quæſt. 1. & diſtinct. 33. quæſt. 2. quibus in locis docet irregularitatem eſſe pœnam Canonicam, & tantum juris poſitivi Canonici, & conſequenter nunquam incurri ob aliquod crimen, vel defectum naturalem, niſi expreſſe ſit in Canone expreſſa, & inflicta, ut habetur cap. *Is qui*, *de ſent. excom. in 6.* ubi dicitur, *Neminem cenſendum eſſe irregularem ob aliquod delictum, niſi expreſſe habeatur in jure*, ex quo ſequitur fœminas, neque non baptizatos eſſe proprie irregulares, & quia eorum incapacitas ſuſcipiendi Ordines, non eſt a jure indicta, ſed oritur immediate ex ipſa natura, ac inſtitutione Sacramenti Ordinis, cui eſſentiale eſt, quod invalide conferatur fœminæ, aut non baptizatis: unde inconſulto aliqui confundunt irregularitatem, & incapacitatem ordinum, dum inter irregulares enumerant fœminas, & infideles, hi etenim potius incapaces ſunt quam irregulares. Additur tandem particula *directe* ad differentiam excommunicationis, quia licet hæc etiam excommunicatum impediat promoveri ad ſacros Ordines, & jam promotum in illis miniſtrare, hoc tamen eſt indirecte, & inquantum Ordo eſt Sacramentum; irregularitas vero impedit directe, & non inquantum Ordo eſt Sacramentum, imo nec inquantum eſt officium, quia hoc facit ſuſpenſio, ſed præciſe inquantum eſt Ordo Eccleſiaſticus, ut Blundus loc. cit. deducit ex verbis Scot. 4. diſtinct. 25. quæſt. 1. F. ubi ait, quod irregularitas tantum excludit ab his, quæ pertinent ad ordines.

129 Secundo ex hac irregularitatis definitione deducuntur ejus effectus; primus enim, & præcipuus eſt impedire ordinum ſuſceptionem, & ſuſceptorum uſum, & quidem de ſuſceptione ordinum patet ex verbis Canonum dicentium: *Non aſpiret ad ordines* cap. *Curandum diſt.* 33. ſeu ad Miniſterium Eccleſiaſticum non admittatur cap. *Si cujus uxorem diſt.* 34 & ex cap. 2. *Significaſti* 16 de homicidio; quamvis autem irregularitas a ſuſceptione ordinum impediat, non tamen ita impedit, quod ſi ordo ab irregulari ſuſcipiatur, ſit nullus, & irritus, adhuc enim valide ſuſcipitur, ut DD. communiter docent, quia Eccleſia, a qua irregularitas eſt inſtituta, Sacramentorum valorem impedire nequit, ſi omnia a Chriſto inſtituta, & requiſita adhibeantur, unde ſi aliquis ante legitimam ætatem ordinaretur in ſacris, qui ſecundum multos eſt irregularis ex defectu ætatis, vere eſſet ordinatus ex Scoto 4. diſt. 25. quæſt. quamvis non licite, ſive ſecundum jura, nam multa prohibentur, quæ tamen facta tenent; de executione vero, & adminiſtratione, eſt etiam communis ſententia, unde irregularis miniſtrans in ordine graviter peccat, ut Scot. docet in 4. d. 73. q. 1. ex cap. *Si celebrat* de Cleric. excom. miniſtr. & ratio eſt quia talis prohibitio gravis eſt, & de re gravi; non tamen irregularis ſuſcipiens ordines, vel in ſuſceptis adminiſtrans novam incurrit irregularitatem, ut DD. communiter docent. Præterea communior, & probabilior ſententia aſſerit, irregularitatem reddere ipſo facto beneficii, vel penſionis collationem factam irregulari invalidam, quia Canones prohibent beneficia conferri irregulari, ut habetur cap. 2. *Clericis pugnantes in duello*, & cap. *Dubium* de elect. cui ſententiæ favet etiam Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. de reform. ubi dicitur, homicidam nullo tempore poſſe ad ſacros ordines promoveri, nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia conferri licere, etiamſi curam non habeant animarum, & ita tenent ex noſtris Blundus diſp. 8. cit. part. 2. art. 19. plures alios adducens Theologos, & Summiſtas. Probabile tamen eſt, ut etiam Hurtad. advertit diſp. 1. de irregularitate diffic. 5. irregularem non privari beneficiis ante irregularitatem obtentis, in quo omnes ait convenire DD. quia hæc privatio ex nullo jure deducitur, imo eddit ex c. *Clericis* 5. ne Clerici, vel Monachi, clare deduci Clericum ob irregularitatem ex mutilatione membrorum provenientem non eſſe ipſo facto privatum, ſed privandum, & conſequenter multo minus ob irregularitatem ex aliis cauſis; unde beneficiarius irregularis licite beneficium retinet, quouſque a Judice privetur, dum poſſit per ſe, vel per alium exercere officium beneficio annexum; idem docet Bonacina diſp. cit. quæſt. 1. punct. 4. plures alios adducens. Non tamen privat irregularitas poteſtate juriſdictionis, nec impedit uſum ejus, ut communiter Canoniſtæ docent in cap. *Tanta* de exceſſibus Prælatorum, & ratio eſt, quia poteſtas juriſdictionis non tantum temporalis, ſed etiam Eccleſiaſtica, eſt diſtincta a poteſtate ordinis, a qua tantum excludit irregularitas, ſive ab ordinum executione, ut docet Scotus 4. diſt. 25. quæſt. 1. Hoc autem intelligendum eſt de juriſdictione in foro contentioſo, quia de juriſdictione fori interioris, quæ neceſſario ſupponit uſum ordinis, & ejus poteſtatem, certum eſt irregularitatem ejus uſum impedire, licet non privet poteſtate. Ita Covarruvias, Azorius, Suarez, Filliucius, Bonacina, & Blundus loc. cit. & alii paſſim.

130 Tertio irregularitas non aliter dividitur, & multiplicatur quam ex cauſa, ob quam fertur, unde altera eſt, quæ contrahitur ex delicto, altera vero non ex delicto, ſed ex aliquo defectu, & quælibet ex his in plures alias ſubdividitur, ut ex dicendis patebit; unde Scotus 4. d. 25. q. 1.

Et ait,

Digitized by Google

Et ait, quod irregularitas quandoque incurritur ex quibuſdam delictis, ſeu criminibus; quandoque ex quibuſdam, quæ non ſunt crimina, & quandoque ex quibuſdam, quæ interdum ſunt crimina, interdum non. Ratio autem huius diviſionis eſt, quia ut Caſpenſis advertit d. 5. de irregularitate ſec. 1. cum omnis irregularitas præciſe propter indecentiam contrahatur in iure ſignatam, quæ eſt ratio communis omnibus irregularitatibus, & hæc indecentia poſſit oriri ex defectu tantum ſine peccato, & etiam ex peccato: ideo irregularitas primo dividi poteſt in eam, quæ eſt ex defectu tantum, & in eam, quæ eſt ex peccato ſive delicto, deinde quia talis indecentia aliquando contrahitur per proprium actum, ſive licitum, v. g. per ſententiam iuſtam judicis ad mortem, ſive per illicitum, ut per celebrationem in cenſura; aliquando etiam ſine proprio actu, v. g. ex defectu originis, ætatis, &c. ideo irregularitas rurſus dividi poteſt in eam, quæ per proprium actum contrahitur, & in eam, quæ contrahitur, ſine proprio actu. Præterea dividitur in totalem & partialem; totalis eſt, quæ omni Ordine ſuſcipiendo & ſuſcepti exercitio privat, ut homicidium, bigamia &c. partialis vero eſt, quæ non impedit omne exercitium Ordinum, ſed tantum aliquo Ordinis miniſterio privat, vel ſolo aſcenſu ad ordinem ſuperiorem, ut fit in Sacerdote, qui ſine ſua culpa pollicem perdidit, qui excepta celebratione, poteſt alia Sacerdotalia munera obire, ut confeſſiones audire, &c. & in Diacono, qui ſiniſtro oculo carens inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt. Quoniam vero indecentia illa, ob quam irregularis privatur Ordinum ſuſceptione, & ſuſceptorum uſu, aliquando oritur ex proprio actu licito, aliquando ex proprio illicito, conveniunt Doctores ad utramque irregularitatem contrahendam requiri actum externum, quia propter actum mere internum irregularitas numquam contrahitur, non enim quis ex ſolo propoſito, & voluntate occidendi incurrit irregularitatem, quinimo nec eam contrahit, ſi actus externus non ſit conſummatus, unde ſi quis in hoſtem ſaggittam proiiciat, ut illum occidat, ſi eum non interficiat, nec enormiter mutilet, talis non eſt irregularis, & ratio eſt, quia Eccleſia per has pœnas Canonicas actus internos punire non intendit, quia eorum non eſt Judex; denique quando irregularitas incurritur propter actum illicitum, ſeu ex delicto, requiritur neceſſario peccatum mortale ſecundum communiorem, & probabiliorem, quia irregularitas ex delicto præſertim contracta eſt maxima pœna; ergo non imponitur, vel incurritur, niſi ex delicto gravi, & ideo ait Scot. 4. d. 25. qu. 2. l. quod propter peccatum non contrahitur irregularitas, niſi ſit tale cui ſit annexa prohibitio Canonica. Quibus verbis indicat requiri gravitatem delicti, & peccatum mortale; quare ſi excuſetur a peccato mortali, vel propter defectum advertentiæ, vel propter levitatem materiæ, numquam incurritur irregularitas de facto ex delicto; notanter autem diximus ad irregularitatem ex delicto incurrendam requiri culpam mortalem, nam ad incurrendam irregularitatem ex defectu nulla culpa eſt neceſſaria, ut patet ex multis irregularitatibus, quæ ex ſolo defectu contrahuntur. Ita Navarrus, Suarez, Sanch. Henriquez, Hurtad. Coninch. Filliuccius Reginaldus, Faber, & Blundus ex noſtris, & alii paſſim.

131 Quarto de cauſis irregularitatis, quod ſpectat ad cauſam efficientem, conveniunt communiter DD. nullam eſſe latam, ſeu impoſitam irregularitatem, niſi e jure humano Eccleſiaſtico, ut colligitur ex c. *Is qui de ſent. excom. in 6.* ubi dicitur nullam incurri irregularitatem, niſi ſit expreſſa in iure; quare irregularitas ſolo iure humano Eccleſiaſtico fertur, & non niſi Papali, quia a nullo Epiſcopo inferiore legitur iure lata, & ratio eſt, quia poteſtas ferendi irregularitatem ad eum pertinet, qui poteſt ius commune Canonicum condere, ut evidenter colligitur ex c. cit. ubi aſſeritur nullam irregularitatem adeſſe, niſi ſit in iure expreſſa. Ita diſcurrunt Doctores communiter apud Bonacinam l. c. Difficultas tamen eſt, an irregularitas ferri, & imponi poſſit per ſententiam a Judice Papæ inferiore. Affirmant aliqui, quia nulla eſt lex quæ prohibeat Judicem hanc pœnam infligere pro aliquo delicto, & pro hac parte citatur communiter Scot. 4. d. 25. qu. 1. D. ubi ait, quod hæc pœna incurritur frequenter e iure, quamvis poſſet aliquando infligi a Judice ſecundum jura; ac proinde eam, tamquam de mente Doctoris, defendit Faber d. 3. cit. c. 1. n. 17. quod etiam hac ratione probat, quia infligere alicui pœnam irregularitatis pertinet ad poteſtatem iuriſdictionis; ſicut ergo Judex per eamdem poteſtatem infligere poteſt alias pœnas canonicas graviores, ut eſt excommunicatio, ut patet, nulla eſt ratio, propter quam cogamur dicere hanc pœnam non poſſe a Judice infligi. Communis tamen opinio partem tuetur negativam, quam dicunt ex uſu Eccleſiæ deduci, quia numquam legitur lata ſententia, qua a Judice inferiore imponatur irregularitas; & ſatis congruenter, quia irregularitas non eſt inſtituta, ut pœna ad punienda delicta, ſed ut impedimentum ad indecentiam evitandam; ad Judices autem inferiores per ſententiam non tam pertinet indecentias vitare quam delicta punire. Ita Soto, Suarez, Avila, Hurtad. & alii plures, qui proinde concludunt Judices Papæ inferiores etiam Epiſcopos ad ferendam irregularitatem, tam per ſententiam, quam per jus, impeditos eſſe jure Papali, non ſcripto, ſed viva voce, aut aliter tradito, ita præſertim Hurtad. diſp. 1. cit. de irregularitate diffic. 6. & hæc ſententia ſicut communior eſt, ita etiam probabilior, & eſt ex mente Scoti 4. diſp. 6. qu. 8. ut Blundus noſter advertit l. cit. art. 3. ibi enim Doctor ponderans cap. *Quibus de conſ. diſt.* 4. in quo ponitur pœna irregularitatis contra ſuſcipientes bis baptiſmum, licet ignorantes, dicit, quod illud cap. deſumptum eſt ex Pœnitentiali Theodori Epiſcopi Cantuarienſis, & ideo in quantum eſt talis Auctoris nullum robur habet infligendi pœnam irregularitatis, ſiquidem ſolus ille hanc pœnam infligere poteſt, qui eſt Eccleſiæ caput, & conditor Canonum; & in fine quæſtionis concludit, quod univerſaliter pœna Canonica non incurritur, niſi inferatur a latore, & conditore Canonis, qui eſt Papa, & tandem ſubdit, quod niſi inveniatur in jure Canonico expreſſe irregularitas inflicta pro aliquo delicto, numquam incurritur. Ex quo patet quam immerito Doctor pro oppoſita ſententia citetur, quamvis enim loc. cit. diſt. 25. dicat, quod hæc pœna infligi poteſt a Judice, hoc non abſolute dixit, ſed addidit *ſecundum jura*, cuius additionis ſenſus eſt, ut idem Blundus advertit l. c. quod Judex interdum irregularitatem imponere poteſt, non tamen novam, ſed e iure prius impoſitam iuxta illud, quod habetur c. cit. *Is qui*, ubi dicitur, quod nullus irregularitatem incurrit, niſi irregularitas ſit expreſſe in iure.

132 Quinto loquendo de cæteris cauſis irregularitatis, conveniunt Doctores quod cauſa materialis, vel potius ſubjectiva, in quam cadit irregularitas, eſt omnis homo capax Ordinis, & ſubditus iuri communi, & ratio eſt, quia irregularitas eſt quædam privatio, ſeu impedimentum ad recipiendos Ordines, & eos iam ſuſceptos exercendos; privatio autem ſupponit ſubiectum capax formæ, cuius eſt privatio; quæ capacitas reperitur ſolum in homine iuri communi ſubdito; quæ particula additur ad excipiendum Summum Pontificem, qui irregularitatem contrahere nequit, quia quamvis ſit ſubiectus iuri ſuo quoad vim directivam, non tamen quoad vim coactivam, ut ſuo loco dictum eſt; ex quo ſequitur fideles omnes, & baptizatos tam laicos, quam Clericos etiam Epiſcopos, & Cardinales ligari poſſe irregularitatibus ipſo iure expreſſis, infideles autem, & fœminæ irregulares dici non poſſunt proprie loquendo, quia capacitatem non habent ad ordines, quorum ſuſceptione, & uſu privat irregularitas; non enim poteſt quis tunc habere privationem, quando non eſt natus habere habitum, ſicut catulus ante novem diem non dicitur cæcus, vel viſu privatus, quia tunc non eſt natus habere viſum; cum ergo homo ante baptiſmum non ſit capax Ordinis ex cap. *Siquidem Presbyter*, & ex c. *Veniens* de Presbitero non baptizato, conſequenter neque eſt capax irregularitatis, cum irregularitas ſit quædam privatio capacitatis ad Ordines. Ita Doctores communiter diſcurrunt de ſubiecto irregularitatis capaci. Sed hæc communis doctrina non videtur de mente Scoti 4. d. 33. q. 2. §. *Hi ſunt duo*, ubi tenet, Bigamum etiam ante Baptiſmum eſſe irregularem, & inquit rationem in oppoſitum adductam non urgere, quia & ſi privatio non poſſit alicui ineſſe, niſi quando illud natum eſt habere habitum, tamen impedimentum habendi habitum pro tempore, quo deberet ineſſe, poteſt præcedere illud tempus habendi habitum, ut patet in exemplo allato, nam catulus ante nonum diem habere poteſt aliquod impedimentum, ne habeat viſum tempore, quo ſibi competeret; irregularitas autem non eſt privatio propria eius, quod eſt habere ordines, ſed magis eſt impedimentum, ne quis ſit capax Ordinis pro tempore, quo ſibi competeret; ergo poteſt eſſe ante baptiſmum. Tum etiam quia licet privatio non poſſit ineſſe, niſi quando poteſt ineſſe habitus; cauſa tamen privationis poteſt ineſſe quando habitus non eſt natus ineſſe; ſed irregularitas eſt cauſa privationis, ſeu carentiæ Ordinis pro tempore congruo, quod eſt poſt baptiſmum, ergo illud tempus præcedere poteſt. Ita diſcurrit Doctor loc. cit. quæ doctrina etiam exinde probari poteſt, quia ſi nulla irregularitas ante baptiſmum contrahi poſſet, fruſtra diſputarent Theologi, an per Baptiſmum irregularitas homicidii, ac Bigamiæ tollatur, ſuppoſito quod aliquis ante Baptiſmum ſit homicida, vel bigamus. Tum tandem quia extat auctoritas Divi Ambroſii, quæ refertur diſt. 26. cap. *Una tantum* dicentis, *Ante Baptiſmum iterata conjugia prærogativæ ordinationis impedimenta generant.*

133 Sed controverſia hæc eſt ſolum in modo loquendi, ut recte notarunt Faber diſp. 3. cit. cap. 8. & Blundus p. 1. art. 7. quando enim Doctor loquit, quod homo etiam ante baptiſmum eſt irregularitatis capax, intelligit fundamentaliter, non formaliter, quia licet omnis homo ante baptiſmum ſit incapax Ordinis propter carentiam baptiſmi, qui eſt janua omnium Sacramentorum, non tamen omnis talis habet impedimentum ad Ordines, quod habet Bigamus, & homicida, atque ideo tale impedimentum dici poteſt irregularitas ſaltem fundamentaliter, ut ait Blundus loc. cit. quod adhuc magis explicat Faber loc. cit. n. 240 dum inquit, quod aliud eſt loqui de impedimento, ſeu defectu, cui eſt impoſita pœna irregularitatis, & aliud eſt loqui de ipſa irregularitate, ſeu de impoſitione irregularitatis illi defectui; impedimentum illud eſt ante baptiſmum, ſed non habet annexam irregularitatem, niſi poſt baptiſmum. Eccleſia enim ordi-

ordinavit, quod hujuſmodi defectus etiam ante baptiſmum contractus, faciat hominem inhabilem ad ſacros Ordines pro eo tempore, quo eſt capax illorum, quod eſt, quando eſt baptizatus, & ideo bigamia ante baptiſmum non eſt irregularitas, ſed ſolum poſt baptiſmum ad differentiam homicidii facti ante baptiſmum, quod Eccleſia noluit eſſe impedimentum Ordinum, nec inducere irregularitatem poſt baptiſmum. Ita Faber diſcurrit, & optime l. c. Et hoc totum fatentur etiam alii Theologi, ut advertit Hurt. diſp. 2. *de Irregularitate diffic.* 20. dum ait Doctores in hoc convenire, quod in rigore loquendo per baptiſmum nulla tollitur irregularitas, quia ante Baptiſmum nulla incurritur, quamvis ante ipſum ſint defectus, & committantur crimina, ob quæ fertur irregularitas contra baptizatos, quia irregularitas eſt impedimentum Eccleſiaſticum, quod nondum baptizatos non afficit, cum non ſint Eccleſiæ ſubjecti; nihilominus qui ante baptiſmum aliquem contraxit defectum, ob quem impoſita eſt baptizatis irregularitas, ſi talis defectus poſt baptiſmum perſeveret, ſtatim poſt baptiſmum irregularis, cum poſt baptiſmum habeat talem defectum, & jam ſit capax irregularitatis, quod de Bigamo definitum eſt in Can. *Si quis viduam* d. 34. ita diſcurrit Hurt. loc. cit. quæ doctrina coincidit omnino cum allata ex Scoto loc. cit. juxta explicationem dictorum Scotiſtarum Fabri, & Blundi.

134 Sexto circa cauſam formalem irregularitatis conveniunt Doctores aliam non eſſe, quam verba ipſa irregularitatem exprimentia; circa formam vero verborum quibus in Iure inducitur irregularitas, dicunt in primis verba juris irregularitatem inducentia debere ſignificare Canonicum Impedimentum ipſo facto incurrendum, nulla expectata Judicis ſententia etiam declaratoria criminis; ac præterea requiri, ut verba, quibus irregularitas incurrenda declaratur, ita ſint propria, ut ſpecie tale impedimentum declarent ab aliis diſtinctum, & ex verbis juris colligendum eſt, an ſignificent irregularitatem totalem, vel tantum partialem; quædam autem regulæ traduntur a Doctoribus ad cognoſcendum an verba ſufficienter exprimant irregularitatem incurrendam, quæ videri poſſunt apud Suarez, Coninchium, Bonacinam, & alios. Denique de cauſa finali, ſeu propter quam incurritur irregularitas, jam conſtat ex dictis ad contrahendam irregularitatem ex delicto neceſſario requiri peccatum mortale, & non ſufficere peccatum veniale, cum enim irregularitas ex delicto contracta ſit maxima pœna, conſequenter non niſi ex delicto gravi imponitur, vel incurritur; neque ad eam contrahendam ſufficere delictum mentale, ſed neceſſario requiri actum externum a lege prohibitum, ut docet D. Th. p. 2. q. 20. ar. 5. ad 6. & alii Theologi, & Canoniſtæ, & ſufficit, quod actus ille externus ſit occultus, excepta irregularitate ex infamia, ut colligitur ex Conc. Trid. decernente poſſe Epiſcopum diſpenſare in omni irregularitate ex delicto occulto proveniente, præterquam in homicidio, unde ſupponit dari poſſe peccata externa occulta ſufficientia ad irregularitatem incurrendam. Neque obſtat in quibuſdam Bullis concedi ſolere facultatem abſolvendi ab irregularitatibus mentalibus, ut enim exponunt Henriquez, Suarez, Coninch. Sayr. Caſpenſ. Bonac. & alii paſſim, per irregularitates mentales intelliguntur irregularitates occultæ, quæ ſcilicet, per actum externum occulte contrahuntur, itaut in judicio probari nequeant. Irregularitas autem quæ non contrahitur ex delicto, propter tria præſertim incurri ſolet, nimirum propter ſervitutem, propter illegitimationem, & propter turpem, vel enormem corporis mutilationem, ſeu defectum, ut Blundus obſervat l. c. ar. 8. apud quem alia plura circa hoc punctum videri poſſunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo, & quando Irregularitas incurratur.

135 PRæcipua difficultas in hoc puncto eſt, an aliquis in dubio judicandus ſit irregularis, pro cujus intelligentia ſupponendum eſt ex alibi dictis in materia de opinione probabili tunc aliquem eſſe dubium de aliqua re, quando eſt ſuſpenſus, & anceps, itaut aſſenſum determinatum nulli parti dubii præbeat, in hoc enim ibi diximus dubium ab opinione differre, quod opinio aſſenſum, ſeu judicium ad unam partem determinatam includit, licet cum formidine de oppoſito, & rurſus dubium eſſe duplex, aliud Iuris, quando nimirum ignoratur lex irregularitatem continens, vel de ea dubitatur, aliud facti, quando ſcilicet dubitatur, an tale factum ſit ex his, quæ prohibet lex ſub irregularitate. Hoc ſuppoſito Doctores conveniunt in hoc, dubitantem tam dubio juris, quam facti, graviter peccare, ſi in tali dubio operetur non adhibita ſufficienti diligentia ad veritatem aſſequendam, & dubium illud expellendum ad arbitrium viri prudentis, nam ſine tali diligentia adhibita cenſetur temere operari, & cum periculo irregularitatem violandi, ſicut in dubio præcepti peccatum eſt facere contra tale præceptum non adhibita prius ſufficienti diligentia ad aſſequendam talis præcepti notitiam. Difficultas ergo eſt, quando præmiſſum eſt ſufficiens examen, & diligentia adhibita, an ſit in jure talis irregularitas, vel ſi conſtat illam extare, dubitatur an tale factum ſit ex his, quæ a lege prohibentur ſub irregularitate, an in hoc caſu poſſit talis dubitans ita ſe gerere, ac ſi irregularis non eſſet.

136 In hac controverſia tres ſolent referri opiniones. Prima abſolute affirmat, tam in dubio juris, quam facti hominem cenſendum eſſe irregularem, unde qui dubius eſt, an in jure ſit alicui delicto, quod commiſit, aut defectui, quem habet, annexa irregularitas, vel qui dubius eſt, an crimen commiſerit, aut defectum habeat cui expreſſe ſit annexa irregularitas, cenſeri debere eſſe irregularem, & debere ſe gerere, ut talem, alias ſic dubius tamen ſe exponeret periculo tranſgrediendi præceptum, vel prohibitionem. Ratio eſt, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda c. *Ad audientiam* de homicidio, & cap. *Significaſti* 2. eodem tit. Nec valet dicere Pontificem ibi loqui de dubio facti, non de dubio juris irregularitatis homicidii, quia ratio data a Pontifice in dubio facti homicidii militat etiam in dubio juris irregularitatis homicidio, ideo enim hoc afferit in dubio facti, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda, ſed etiam in dubio juris irregularitatis tutius eſt ſe reputare irregularem, & ut ſic ſe gerere, ergo tenebitur ad hoc dubius quoque de jure irregularitatis. Ita Vaſquez par. 2. diſp. 66. n. 8. Torreanus de Cenſuris lib. 8. diſp. 57. dub. 5. Hurtad. in præſent. diffic. 3. & 4. & plures alii. Secunda opinio utitur diſtinctione, & ait in foro interiori in dubio cenſendum eſſe irregularem ob rationem pro prima opinione adductam, in foro autem exteriori nequaquam, & ratio eſt, quia Judex in foro exteriori ſe regulare debet ſecundum illas maximas. *Odia, & pœnæ ſunt reſtringendæ, & quod in dubiis reus potius eſt abſolvendus, quam condemnandus* juxta regulam juris in 6. Cum partium jura ſunt obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori; & quod Judex non debet aliquem condemnare, de quo dubitet an condemnari debeat, nec ne. Ita Panormitanus, & Hoſtienſis, Joann. Andreas, Navarrus, & alii Canoniſtæ. Tertia opinio aſſerit in dubio juris neminem eſſe irregularem, in dubio vero facti in utroque foro cenſendum eſſe irregularitatem contrahi; diſſentiunt tamen Doctores, an non ſolum in caſu homicidii, ſed etiam in omnibus aliis caſibus in puro dubio facti ſic dubius cenſeri debeat irregularis; aliqui hoc affirmant in omnibus caſibus, ut Covarruvias, Vaſquez, Faber ex noſtris loc. cit. alii autem in caſu tantum homicidii, non autem in aliis, ut Avila, Suarez, Coninchius, Caſpenſis, Bonacina, Blundus ex noſtris, & alii plures, qui dicendi modus ſicut communior eſt, ita etiam probabilior.

137 Primo itaque dicendum eſt, in dubio juris irregularitatis facta ſufficienti diligentia, & ſemper manente dubio nullus judicandus eſt irregularis, nec tenetur quis ſe gerere ut irregularem, neque in foro interno conſcientiæ, neque externo, unde in tali caſu poteſt practice dubium deponere judicando non eſſe latam irregularitatem. Ita Doctores tertiæ ſententiæ. Ratio deſumitur ex Scoto 4. diſt. 13. q. 2. Hi quia pœnæ ſunt reſtringendæ, & non ampliandæ de Regulis juris in 6. ergo ſi expreſſe non conſtet propter tale delictum in jure latam eſſe irregularitatem, non eſt cenſendus irregularis, qui illud commiſit, quia ait Scotus loc. cit. & 4. diſt. 7. q. 5. numquam cenſendum eſt quis irregularis ob aliquod delictum commiſſum, niſi expreſſe in jure Canonico talis pœna inveniatur, ut habetur cap. *Is qui de ſent. excomm. in 6.* ubi dicitur: *Neminem incurrere irregularitatem, niſi ſit expreſſe lata in jure*; in dubio autem juris non adeſt jus expreſſum ſufficienter irregularitatem indicans, & ita etiam diſcurrit Doctor 4. d. 6. quæſt. 8. in fine; quare ſi irregularitas eſt ita dubia, ut prudentes, & ſapientes judicium ferre nequeant, an in jure contineatur, nec ne, quia non invenitur in jure ex vi verborum inflicta, non poteſt dici in jure expreſſa; atque ideo talis irregularitas abſolute judicanda eſt nulla.

Confirmatur, quia qui ſufficientem adhibuit diligentiam ad dubium juris expellendum, & veritatem indagandam; ſi rei veritatem invenire non potuit, & dubium expellere, eo ipſo ignorantia invincibili laborare cenſetur; ſed qui aliquod præceptum invincibiliter ignorat, excuſatur illud non ſervando, quia ignorantia invincibilis a peccato excuſat; ergo pariter in propoſito qui ſufficientem adhibuit diligentiam ad expellendum dubium juris, & rei veritatem inveniendam circa irregularitatem ob aliquod delictum, nec de illa conſtat, irregularitatem ſervare non tenetur, neque ut irregularem ſe gerere. Quod denique id locum etiam habeat in utroque foro exinde probatur, quia in dubio juris nullus in foro externo judicatur irregularis, ut patet ex c. cit. *Is qui*, ergo neque judicandus eſt irregularis in foro conſcientiæ, quod eſt forum animæ, & miſericordiæ.

138 Secundo dicendum eſt, in dubio facti debere quemlibet ſe gerere pro irregulari, ſeu abſtinere ſe ab actibus Ordinum, donec diſpenſetur. Ita conſtat ex cap. prædicto *Ad audientiam*, & c. *Significaſti* & cap. penult. de Homicidio; quæ quidem capita loquuntur de utroque foro, quia in cap. *Ad audientiam* eſt ſermo de caſu in foro exteriori, in cap. vero *Significaſti* 2. eſt ſermo in foro interiori, & ratio, quæ ibi adducitur, eſt, quod in dubiis pars tutior eſt eligenda, quæ ratio in utroque foro locum habet, ergo in dubio facti in utroque foro debet quis ſe gerere pro irregolari, & hoc etiam

ex-

expreſſe docet Scotus 4. diſt. 5. quæſt. 3. C. ut Blundus advertit, ubi docet quod ſi in tali dubio quis dubitat ſe eſſe irregularem, debet ſe gerere pro irregulari, quouſque dubium perſeverat; quod ſi re vera non ſit irregularis, ceſſante dubio diſpenſationem petere non debet, quia nunquam re vera irregularis fuit. Hæc tamen doctrina de dubio facti ad dubium juris extendi non debet, ut facit prima opinio, quia Pontifex c. cit. loquitur tantum de dubio facti homicidii, non autem de dubio juris irregularitatis homicidii, nec ratio ibi a Pontifice adducta, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, æque militat in utroque caſu, ſcilicet, de dubio facti, & de dubio juris, nam eam rationem Pontifex ibi applicat tantum ad dubium facti homicidii, & in eo intendit tantum obligare, quod quidem facit propter atrocitatem delicti homicidii, quod etiam in dubio facti vult Eccleſia a ſuis miniſtris abeſſe; nam illa regula, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, ex ſe non ſemper obligat in quocumque caſu, ſiquidem ut diximus lib. 2. ſent. diſp. 5. quæſt. 2. de Conſcientia probabili in opinionibus ſæpe contingit, ut opinio minus probabilis ſit tutior, & tamen certum eſt poſſe probabiliorem ſequi opinionem, etiamſi ſit minus tuta; & in dubio, an res ſit alicuius, vel non; ſi quis eam bona fide poſſideat & poſtea dubitat, an ſit ſua, ob tale dubium eam reſtituere non tenetur, ut omnes communiter docent, cum tamen tutior pars eſſet eam reſtituere; non ergo in dubiis ſemper, & in quocumque caſu tutior pars eſt eligenda ſub obligatione.

139 Tertio dicendum eſt, non in quolibet dubio facti aliquem judicandum eſſe irregularem, ſed ſolum in caſu homicidii, de quo caſu tantum citata jura loquuntur, nec doctrinam tradunt generalem in omni caſu. Ita Doctores ultimo citati pro tertia ſententia. Ratio eſt, quia verſamur in materia odioſa, in qua pœnæ ſunt reſtringendæ juxta regulam juris, cum ergo jura citata loquentur ſolum de dubio facti in caſu homicidii, quando eſt dubium facti in aliis quibuſcumque irregularitatibus provenientibus ex aliis quibuſcumque delictis ab homicidio diſtinctis, non eſt cenſendus irregularis neque in foro interno, neque externo, neque in his caſibus ſequenda eſt pars tutior ex obligatione, ſed ſtandum eſt pro poſſeſſione dubitantis, & in eis militat regula juris, *in dubio reum eſſe abſolvendum, & cum jura partium ſunt obſcura, reo potius favendum eſſe, quam actori*, nam plane nimis durum eſſet in quocumque dubio facti obligare propter dubium, ut quis in ſe graviſſimas pœnas exerceat, & eas ſubeat.

Confirmatur, quia in dubio voti, an quis illud emiſerit, non obligatur illo, ut notat Gloſſ. in cap. *finali* de Cenſibus, & Abbas ibidem, & plures alii Theologi; & tamen dubium voti eſt dubium facti, quia votum eſt opus voventis; ergo nec in quolibet alio dubio facti, excepto homicidio, debet quis ſe abſtinere ab uſu ordinum, ſi adhibita ſufficienti diligentia dubium expellere nequeat. Tandem quia eſt dubium juris, utrum in aliis factis, & delictis præter homicidium impoſita ſit irregularitas, in dubio autem juris, ut dictum eſt in prima aſſertione, poſt adhibitam ſufficientem diligentiam ad veritatem indagandam nullus cenſendus eſt irregularis. Nec rurſus hic obſtat, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, quia ut ait Scotus l. c. tunc in dubiis tutior pars eſt eligenda, quando timetur peccati mortalis periculum, ſi alia pars eligetur, ſed in propoſito non eſt periculum peccati, ut patet in exemplis allatis in dubio voti, & de dubio rei bona fide poſſeſſæ, an ſit ſua; tum quia ut Blundus advertit loc. c. ar. 6. non ſemper tenetur, ſeu in omni caſe tutiorem partem eligere docent Antoninus, Sylveſter, Navarrus, Sanchez, & plures alii Theologi, ſed tantum in caſibus a jure expreſſis, in aliis vero eſt de conſilio, non de præcepto, & ita præſertim docet Navarr. in cap. *Si quis autem de pœnit.* num. 34. Tum tandem quia quæſt. 2. cit. de Conſcientia probabili ar. 4. num. 82. latis explicuimus, quomodo intelligi debeat dictum illud, in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam, hoc enim intelligendum eſt de dubio prædicto, quia operans cum tali hæſitatione peccaret contra conſcientiam; ad quam requiritur certitudo moralis de bonitate operationis, & ut ſit tale judicium, quo dicat, hoc mihi licet omni dubitatione ſecluſa ſaltem practica, licet aliqua remaneat ſpeculativa; alioquin durante dubio practico partem tutiorem ſequi tenemur; unde in propoſito, ſi operans practice dubitat, & tale dubium non deponat, tunc in omni caſu dubii, tam juris, quam facti eligere tenetur, quod tutius eſt, ut etiam Blundus advertit l. c. atque ideo in prima aſſertione dicebamus, quod ſi quis dubitet, an verbi gratia lata ſit irregularitas contra raptores, aut qui dubitat, an ſub talibus verbis contineatur irregularitas, ſi adhibita ſufficienti diligentia adhuc perſiſtit in dubio, debet practica dubium deponere, judicando non eſſe latam irregularitatem, ut licite operari poſſit, & abſque periculo incurrendi in irregularitatem, ut etiam notat Bonac. cit.

140 Quarto dicendum eſt ignorantiam juris non excuſare ab irregularitate ex jure expreſſa, unde ſi aliquis Sacerdos eſt excommunicatus, ſed ignorat in jure latam eſſe irregularitatis pœnam contra excommunicatum celebrantem, vel in aliquo ordine miniſtrantem, talis celebrans, vel actum Ordinis exercens eſt irregularis. Ita Scotus 4. diſt. 13. qu. 2. G, quod probat, quia tenetur ille Sacerdos, qui ſe exponit ad talem & tantum actum, ſcire Jura, per quæ poſſit licite exercere talem, & tantum actum, & ideo talis ignorantia non excuſat, ſed forte magis aggravat, & ratio eſt, ut ibid. Aternus advertit ar. 4. quia talis ignorantia in Sacerdote improbabilis omnino eſt, & vincibilis, & ſi non eſt affectata, eſt tamen craſſa, & ſupina, atque ideo ſolis ignorantia juris non excuſat; & cum non excuſet a culpa mortali, non impedit, quin minus hæc irregularitas contrahatur; imo Blundus loc. c. ar. 5. advertit Doctorem hoc idem aſſerere diſp. 6. quæſt. 8. de eo, qui Clericum percutit, vel hominem occidit, & neſcit pœnam irregularitatis latam contra homicidam, & pœnam excommunicationis poſitam contra percutientem Clericum; & pro ratione aſſignat, quia talis dat operam rei illicitæ, de qua re debet ſcire quod ſit illicita; & idem dicit de eo, qui Baptiſmum iterat, nam talem non excuſet ignorantia juris ab Irregularitate, quia debet ſcire, quid jure determinent circa baptiſmum, ejuſque reiterabilitatem, & hanc eamdem ſententiam ſequuntur Soto, Vaſquez, Suarez, Hurtadus contra Navarrum, Sanchez, Coninchium, & alios, quod probant, quia homicidium, v. g. & quodcumque aliud delictum factum contra jus naturale etiam cum omnimoda ignorantia prohibitionis Eccleſiaſticæ ſub pœna irregularitatis, eſt ſimpliciter tale delictum, v. g. homicidium, aut aliud; & quamvis in eo delicto non ſit contumacia in Eccleſia, adhuc tamen remanet in eo ſufficiens indecentia ad ſuſcipiendos ordines, & ad exercendos jam ſuſceptos, ob quam avitandam fertur irregularitas ab Eccleſia, imo in eo remanet ſufficiens culpa, ut ea pœnalitas ei infligatur; ergo abſque fundamento prærequiritur notitia prohibitionis Eccleſiaſticæ ad incurrendam irregularitatem, & tanto minus ſcientia, & notitia annexionis ipſius irregularitatis cum tali delicto, quia de ratione pœnæ, aut quaſi pœnæ non eſt, quod ſit voluntaria, ſed tantum culpa, propter quam incurritur. Ita Hurtad. diffic. 8.

141 Dices, ignorantia juris quo ad cenſuras excuſat, ne incurrantur, ergo etiam quo ad irregularitatem. Aſſumptum patet ex dictis quæſt. 1. hujus diſp. ar. 4. num. 26.

Reſpondetur negando conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt, quia cenſuræ ſunt pœnæ medicinales, quæ pro contumacia formaliter feruntur, & ut ab illa recedatur, ut ibid. dictum eſt; ubi autem intervenit hujuſmodi ignorantia inculpabilis, ſive juris, ſive facti, nulla committitur contumacia, & ideo nec ulla incurritur cenſura, ſed irregularitas, quæ eſt pœna, non fertur ut medicina, ſed in vindictam delicti, & ideo ignorantia juris non excuſat, quin incurratur, quando talis irregularitas eſt in jure expreſſa pro tali delicto, imo juxta doctrinam Scoti adductam aſſumptum illud non eſt univerſaliter verum, ut patet ex exemplo ab ipſo adducto de percutiente Clericum, qui excommunicationem ignorat contra hujuſmodi percutientem, quam tamen adhuc incurrit; ſed ſolum quando excuſat a culpa, tunc enim excuſat etiam a cenſura. Addit tamen Scotus l. c. 4. d. 6. q. 8. C. & d. 13 q. 2. G & d. 25. q. 1. G, quod ignorantia facti probabilis, id eſt, non craſſa, & affectata, ut ipſe loquitur, totaliter excuſat ab irregularitate, quod probat ex cap. *Apoſtolicæ* de Cler. excomm. miniſtr. ubi dicitur, quod ignorans quis probabiliter ſe eſſe excommunicatum, ſi celebret, non incurrit irregularitatem, ſicut nec peccat, & idem habetur cap. *Ignorantia* de Reg. jur. in 6. ubi dicitur, quod ignorantia facti, non juris, excuſat, unde ſi Sacerdos Pariſiis exiſtens excommunicatur Romæ ipſo neſciente, celebrans cum tali ignorantia non fit irregularis, niſi ad famam publicam conſtaret.

142 Quinto tandem dicendum eſt, quando irregularitas incurritur propter actum illicitum, ſeu ex delicto, neceſſario requiri peccatum mortale ſecundum communiorem, & probabiliorem ſententiam, ut dictum eſt ar. præc. num. 130. ex Scoto 4. diſt. 13. quæſt. 2. l. atque ideo omnia, quæ excuſant opus delicti a culpa mortali, excuſant etiam delinquentem ab irregularitate ob illud delictum lata, unde ut advertit Hurtad. loc. cit. cum Avila, Coninch. Bonacina, & aliis, ignorantia invincibilis, & defectus plenæ advertentiæ, conſiderationis, ſive juris, ob cujus violationem fertur irregularitas, ſive facti, quo dictum jus violatur, quia a culpa mortali excuſent, ab irregularitate quoque excuſare cenſentur; & idem aſſerendum dicunt de metu mortis, aut infamiæ: vel alterius gravis nocumenti, quod nimirum excuſet ab irregularitate annexa operi prohibito jure tantum humano, quia tunc metus cujuſcumque nocumenti gravis opus excuſat a culpa ſaltem mortali. Dixi autem hoc aſſerendum eſſe juxta communiorem ſententiam, & probabiliorem, quia Caietanus, Covarruvias, Armilla, Corduba, & alii putant ad incurrendam irregularitatem peccatum veniale ſufficere, quorum ratio eſt, quia occidens aliquem caſualiter dans operam rei licitæ, & non adhibens debitam diligentiam excuſatur a peccato mortali, ut etiam docet Scotus loc. cit. non tamen ab irregularitate, ergo culpa venialis ſufficiens eſt ad contrahendam Irregularitatem. Hæc tamen ratio non urget, ut Blundus advertit loc. c. quia ibi Doctor loquitur de Irregularitate, quæ contrahitur ex homicidio, quod quandoque eſt delictum, quandoque non, ut eſt homicidium caſuale ab eo com-

Digitized by Google

commiſſum, qui det operam rei licitæ, ſed non adhibet debitam diligentiam, hic enim utique adhuc in tali caſu irregularitatem incurrit, ſed hæc ſecundum Scotum eſt alia irregularitatis ſpecies ab ea, quæ ex delicto contrahitur, unde per delictum, ex quo contrahitur alia irregularitas, grave delictum intelligere videtur, quod vocat crimen, ut magis ex dicendis conſtabit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæ ſint Irregularitates ex delicto.

143 JAm ſupra dictum eſt art. 1. huius quæſtionis n. 130. ex duplici capite irregularitatem contrahi univerſaliter loquendo, nimirum, vel ex delicto, vel ex aliquo defectu, inter quas irregularitates hoc præſertim verſatur diſcrimen, quod irregularitas ex defectu, ablato defectu, ſæpe tollitur, quæ vero eſt ex delicto, manet ſemper, donec diſpenſatur in ea, ut ait Præpoſitus can. *Miror* d. 50. & eodem modo diſcurrit Scot. 4. d. 25. qu. 1. E. de ſpeciebus irregularitatis, dum ait, quod irregularitas quandoque incurritur ex quibuſdam delictis, ſeu criminibus; quandoque ex quibuſdam non criminibus; & quandoque ex quibuſdam, quæ interdum ſunt crimina, interdum non; in præſenti igitur inveſtigandum eſt, quot ſint genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur, ſeu quæ, & quot ſunt irregularitates, quæ oriuntur ex delicto cum Scoto loc. cit.

144 Prima eſt ob iteratum baptiſmum ſerio, & ſcienter, eſtque irregularis tam rebaptizans, quam rebaptizatus, etſi in rebaptizante irregularitas tantum ſit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem aſcendere poſſit; quando igitur quis ſcienter rebaptizat, vel rebaptizatur, uterque irregularitatem contrahit, quod tamen intelligendum eſt de baptiſmo abſolute reiterato, qui enim ſub conditione infantem rebaptizaret, de quo dubitaret, an valide baptizatus eſſet, nec peccaret, nec ullam irregularitatem contraheret. Ita Doctores communiter docent; & præſertim Scotus 4. diſt. 6. qu. 8. ex cap. *Ex litterarum* de Apoſtatis, & reiterantibus Baptiſma. Per iteratam autem Baptiſmi collationem, ignoranter factam, putant aliqui rebaptizatum eſſe irregularem, non autem rebaptizantem, quod probant ex cap. *Qui bis*, de conſecr. diſt. 4. ubi dicitur, qui bis ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eis pænitere, niſi quod ſecundum Canones ordinari non poſſunt, niſi magna neceſſitas cogat. Quæ opinio Scoto non placet loc. c. quia ſi rebaptizans ignoranter ignorantia facti, non eſt irregularis, neque ſic rebaptizatus, quia non videtur eſſe majoris ponderis ſecundum rationem de baptizato, quam baptizante, tum quia rebaptizatus ſuam ſalutem quærere tenetur, ne ſit in dubio; ergo dum dubitat, an ſit baptizatus, nec ne, vel ignorat; ſi rebaptizatur, non fit irregularis, quia univerſaliter ignorantia facti probabilis, ut dictum eſt, excuſat ſuſcipientem, & conferentem ab irregularitate. Nec obſtat, inquit Doctor, caput citatum, quia illud non eſt ab Auctore Canonum, ſed ſumptum eſt ex pœnitentiali Theodori Epiſcopi Cantuarienſis, qui poteſtatem non habuit infligendi pœnam toti Eccleſiæ, quia hoc proprium eſt Capitis Eccleſiæ. Per iteratam autem Confirmationem, etiam ſcienter, nec ſuſcipiens, nec confirmans irregularitatem incurrit, licet mortaliter peccet, ut pariter Doctores communiter docent, & præſertim Scotus 4. diſt. 7. quæſt. 4. & 5. contra quoſdam Canoniſtas, qui a paritate rationis, ſive a ſimili de baptiſmo arguunt de Confirmatione per c. cit. *Qui bis*, &c. contra quos arguit Doctor, quia univerſaliter nulla pœna Canonica, & præſertim irregularitas incurritur ipſo jure, nec propter argumenta exponentium Canones, ſive a ſimili, ſive a contrario ſenſu, nec propter eorum auctoritatem, niſi illa ſit expreſſa in jure lata, licet enim Jus conditum exponere poſſint, non tamen condere novum per ſuas expoſitiones; cum igitur non inveniatur in jure expreſſe lata irregularitatis pœna pro iteratione Confirmationis, ſequitur quod non incurratur, & eo maxime, quia conſtitutiones pœnales ſunt reſtringendæ, & non ampliandæ de regulis Juris in 6. Unde ſi voluiſſet Legiſlator talem pœnam pro iteratione Confirmationis infligere, ſicut pro iteratione Baptiſmi, expreſſe illam in aliquo Canone ſtatuiſſet, ſicut ſtatuit pro iteratione baptiſmi; quod etiam confirmat Doctor ex cap. *Illud*, de conſec. d. 5. ubi nulla talis pœna infligitur Epiſcopo iterum confirmanti, ſed nec ſuſcipienti. Alia plura de hac irregularitate videri poſſunt apud Fabrum citat. cap. 3.

145 Secunda irregularitas incurritur ex violatione cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio ordinum, ut ſi quis majori excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto irretitus aliquos actus majorum ordinum ſolemniter exerceat, ut ſi Miſſam celebret vel ſacramentaliter abſolvat, talis enim fit irregularis, ut habetur c. *Si quis Epiſcopus* 11. qu. 3. & cap. *Is qui* de ſent. excomm. Ita Doctores etiam communiter docent, & Scotus præſertim 4. diſt. 51. q. 1. D. Notanter autem hoc diximus de excommunicato excommunicatione majori, quia ſi eſt ſolum excommunicatus excommunicatione minori, & in ea celebret, licet graviter peccet, non tamen irregularitatem incurrit, ut Scotus docet 4. diſt. 13. q. 2. & d. 25. q. 1. & ex cap. *Si celebrat*, de Clerico excomm. notanter etiam hoc diximus de ligato excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto, quia univerſaliter per violationem cujuſcumque Cenſuræ, & impedimenti Canonici, ut depoſitionis, vel degradationis, efficitur quis irregularis, ut docet etiam Doctor cit. 4. diſt. 13. q. 2. lit. E, & I. & maxime, ſi miniſtrans in ordine ſciat ſe eſſe cenſura ligatum, vel tali pœna Canonica impeditum, alioquin ignorantia facti probabilis excuſet, ut etiam D. notat l. c. ex c. cit. *Apoſtolicæ*, & Bonac. cum pluribus aliis ab ipſo adductis diſp. 7. q. 3. punct. 3. ubi etiam addit, quod ſi quis cenſura aliqua ligatus actum ordinis exerceret, urgente aliqua gravi neceſſitate, aut ad vitandum aliquod ſcandalum, irregularitatem non incurreret, & inquit, quod ligatus majori excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto, etiamſi ſit occultus, & toleratus, incurrit irregularitatem exercendo ſolemniter, vel ex officio actus majorum ordinum, niſi excuſetur ratione neceſſitatis, vel ſcandali vitandi, vel ignorantiæ; & hoc notanter aſſeritur de exercitio actus majoris ordinis, quia ob exercitium minoris ordinis non incurritur irregularitas, cum actus minorum ordinum exerceantur ex conſuetudine a Laicis etiam non ſolemnitate.

146 Verum loquendo de ſuſceptione ordinum contra prohibitionem per cenſuras factam, an quis fiat irregularis, non ita conveniunt Doctores, ſicut de exercitio Ordinum, nam aliqui aſſerunt ligatum majori excommunicatione recipiendo ſcienter, vel cum ignorantia craſſa, vel affectata ordines ſacros irregularitatem non incurrere, ſed ſolum remanere ſuſpenſum ab uſu ordinis ſuſcepti cum excommunicatione. Ita Suarez, Filliucius, Coninchius, Barboſa, & quidam alii. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat ſuſcipientes ordines ſacros cum excommunicatione non tantum ſuſpendi ab uſu ordinis ſuſcepti, ſed etiam irregularitatem incurrere, ut ait Bonacina loc. c. punct. 4. & Faber noſter diſp. 3. cit. c. 2. n. 65. nam hoc expreſſe deducitur ex c. 1. de eo, qui furtive ordines ſuſcepit, quia in eo capite aperte dicitur de eo ſic ordinato. *Alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri*, habetur ergo expreſſe ibi in jure pœna irregularitatis impoſita ſuſcipienti ordinem in excommunicatione, cum in eo capite decernatur, quod qui ſuſcepit Subdiaconatum, a quo ſub anathemate prohibitus fuerat, non poſſit aſcendere ad Sacerdotium ſine diſpenſatione. Hoc autem præſertim aſſeritur de ſuſceptione ordinum ſacrorum, nam ligatus majori excommunicatione juxta quoſdam DD. non incurrit irregularitatem recipiendo ordines minores, vel primam Tonſuram, quia hæc irregularitas non eſt in jure expreſſa; quamvis oppoſita ſententia probabilior ſit, ut notat Bonac. loc. c. quia cap. *Cum illorum* de ſent. excom. in 6. ubi talis irregularitas imponitur ſuſcipienti ordines in excommunicatione, loquitur de ſuſcipiente Eccleſiaſticos ordines, nulla facta diſtinctione majorum, & minorum. Hoc tantum intereſt inter ſuſceptionem ordinum, & exercitium eorumdem cum violatione cenſuræ, quod exercens actus majorum ordinum, ſi excommunicatione, vel ſuſpenſione, aut interdicto ſit irretitus, irregularitatem incurrit, ut dictum eſt; ſuſpenſus vero, vel interdictus irregularitatem non incurrit recipiendo ordines ſacros, ſed tantum excommunicatus, & ratio eſt, quia hoc non habetur expreſſe in jure de aliis cenſuris, ſicut de excommunicatione, ut notat Bonacina & Faber loc. c.

147 Tertia irregularitas incurritur quoque ex abuſu ſuſceptionis ordinum, non quidem per violationem cenſuræ, ſed ob delictum, quo quis male ſuſcipit ordines, cum nimirum ſimoniace ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, interdicto, vel hæretico denunciato; niſi excuſet ignorantia, vel metus, qui in conſtantem virum cadere poteſt. Ita Scotus 4. diſt. 25. quæſt. 1. D. de ſimoniace ordinato, & 4. diſt. 13. quæſt. 2. H. ex cap. *Maritum*, diſt. 33. & ex cap. *De cætera* 1. quæſt. 1. & ex cap. *Nobis*, & ex cap. *Si quis*, ita etiam Mayron. 4. diſt. 13. quæſt. 3. Faber diſp. 3. cit. cap. 2. & Blundus diſp. 8. cit. part. 2. ar. 1. & ita etiam diſcurrunt Nav. Emmae. Sa, & alii recentiores, qui etiam idem aſſerunt cum Scoto l. c. de ſuſcipiente ordines furtive, ut expreſſe habetur cap. 1. & c. de eo, qui furtive ordines ſuſcipit. Ille autem furtive dicitur ordines ſuſcipere, ut ibidem Gloſſa explicat, qui ſine Epiſcopi ordinantis ſcientia, & voluntate non vocatus, nec legitime examinatus, vel admiſſus ſe ingerit cum aliis ordinandis, vel nomen alterius approbati uſurpando, vel faciendo alium examinari nomine ipſius, & dando illi nomen ſuum, & poſtea ipſo proprio nomine vocatus ad ordines accedit, in his enim caſibus propriiſſime dicitur quis furtive ordines ſuſcipere, & conſequenter fieri irregularem, & irregularitas eſt ſaltem quo ad aſcenſum ad ordines & diſpenſatio in ea ſpectat ad Papam, ſi ſit publica, & ad Epiſcopos etiam, ſi ſit occulta. Alii etiam caſus referuntur a quibuſdam Doctoribus, in quibus fit aliquis irregularis indebito modo ordines ſuſcipiendo, quos Blundus noſter enumerat l. c. Verum cum pœna irregularitatis non contrahatur, niſi ſit in Jure expreſſa, ut ſupra dictum eſt, & in illis caſibus non inveniatur irregularitas in jure expreſſe, ſequitur in eis irregularitatem non incurri, ſed vel excommunicationem, vel ſuſpenſionem. Advertendum tamen eſt, quod quando quis ordines ſuſcipit ab Epiſcopo non baptizato, vel conſecrato, vel non Sacerdote, qui eſt

unus

Digitized by Google

nus ex prædictis caſibus, ille nihil recipit, cum nullam habeat poteſtatem, ordines conferendi, quia non eſt Epi- ſcopus, qui eatam poteſtatem non habet, ordines conferre non poteſt, ut docet Scotus noſter 4. diſp. 36. quæſt. ſe- cunda.

148 Cæterum de ſimoniace ordinato eſt aliqua difficultas, an fiat irregularis, etenim Suarez de Cenſ. diſp. 43. ſect. 4. contendit ex crimine ſimoniæ irregularitatem non induci, unde vult talem ordinatum ſuſpenſionem tantum incurrere, non irregularitatem, quia talis irregularitas non eſt in ju- re expreſſa; nemo autem judicandus eſt irregularis in jure, niſi caſus ſit expreſſus, quia pœnæ ſunt reſtringendæ, non ampliandæ juxta regulam juris, ut Faber loc. cit. ubi fuſe tractat hanc difficultatem, ait hanc opinionem videri com- muniorem, quia Navarrus cap. 27. ubi tractat de irregula- ritate, & ejus ſpeciebus, hanc ſpeciem irregularitatis ex Si- monia non adducit, ſicut etiam & cæteri Summiſtæ de hac irregularitate nullam faciunt mentionem. Fundamentum ta- men ſententiæ Scoti eſt valde probabile, ut notant Faber, & Blundus loc. cit. quia eſt commune aſſertum, quod cen- ſuræ, ut excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum tollun- tur per abſolutionem, non per diſpenſationem, irregulari- tas vero ſolum per diſpenſationem proprie loquendo; at in multis Canonibus, in quibus fit ſermo de ablatione impe- dimenti ex Simonia contracti, non eſt in uſu verbum *ab- ſolvere*, ſed diſpenſare, quod eſt proprium irregularitatis, ut patet cap. *Nobis* de Simonia a Scoto adducto, nam ibi dicitur, quod cum hujuſmodi ſimoniacis ſolus Papa diſpen- ſat; cum ergo diſpenſare ſit proprie ab irregularitate, non a ſuſpenſione, ut dictum eſt, ſequitur ſimoniace ordinatum irregularitatem incurrere. Confirmatur, quia cum in Bullis Jubilæorum, & in Bulla Cruciatæ conceditur ampla facultas abſolvendi a cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, numquam in- telligitur concedi facultatem diſpenſandi in irregularitate, quia irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, quam doctrinam ait Faber ab ipſomet Suarez approbari loc. cit. diſp. 1. ſect. 3. Denique majori & differenti pœna ſecundum jura punitur ordinatus ſimoniace ſcienter, quam ordinatus ſimoniace ignoranter, ut patet c. cit. *Nobis* de ſimonia, & c. *de ſimoniace*, quia ille eſt pro- prie ſimoniacus, ſed ordinatus ſimoniace ignoranter non eſt ſuſpenſus, & celebrare poteſt quouſque ignorantia invinci- bilis perſeverat, ceſſante autem ignorantia ſtatim ipſo facto eſt ſuſpenſus, & ſi deinde celebret, fit irregularis; ergo non eſt dicendum, quod propter ſimoniæ crimen ſola incurratur ſuſpenſio, alioquin ſimoniacus ſcienter, & ſimoniace ordi- natus ignoranter eadem pœna plecterentur, quod eſt abſur- dum. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quod eſto in capitibus adductis non habeatur clare nomen irregularitatis a ſimoniace ordinato incurrendæ, habentur ta- men verba æquivalentia idem ſignificantia, ut pluribus o- ſtendit Faber loc. cit. & ideo negandum non eſt, in jure non haberi ſimoniæ crimini impoſitam eſſe irregularitatis pœnam, licet ſub nomine ſuſpenſionis, depoſitionis, irrita- tionis, damnationis, & ſimilium applicetur.

149 Quarta irregularitas, quæ rurſus ex abuſu Ordinum contrahitur, eſt, quæ incurritur ob peccatum, quod Cleri- cus certo, ſcienter actum Ordinis facit, quem non habet, ſolemniter exercet, ut ſi ſimplex ſacerdos exerceat actum Or- dinis Epiſcopalis, ſi ſimplex Clericus baptiſmum ſolemni- ter adminiſtret, in his enim & ſimilibus caſibus irregulari- tas contrahitur, ita etiam Doctores communiter, & Scotus præſertim loc. cit. 4. diſt. 25. quæſt. 1. D. & diſt. 13. quæſt. 2. E. ubi ait quod ſi quis non eſt Sacerdos, & attentat face- re, ut ſacerdos, non ſolum peccat mortaliter, & nihil fa- cit, ſed etiam irregularis eſt, cap. 1. & 2. de Cleric. non ordinat. miniſtrant. & univerſaliter quicumque exequens, vel attentans actum alicujus Ordinis, quem non habet, ir- regularis eſt, quod ait conſtare in illo titulo in diverſis ca- pitulis; ex quibus Scoti verbis deducit Blundus loc. c. quod hæc irregularitas non ſolum a Clerico incurri poteſt, ſed etiam a Laico, a Clerico quidem, ut ſi Diaconus v. gr. Sacerdotis munus exerceat, talis enim duplicem incurrit pœnam, nimirum ſuſpenſionis, quoad Diaconatum, & irregularitatis quoad ſacerdotium; a Laico vero, ſi aliquem actum Ordinis Sacri uſurpet, talis enim totaliter a Cleri- catu excluditur, quia irregularis efficitur, ita ut nullum or- dinem ſuſcipere valeat, non tamen incurrit ſuſpenſionem, quia hæc propria Clericorum eſt: & hoc etiam dicunt ali- qui intelligi poſſe de actu Ordinis minoris, ſi tamen exer- ceatur ab aliquo, ac ſi eſſet ordinatus in eo, cum non ſit ordinatus; conſuetudo tamen obtinuit, ut omnem actum minorum Ordinum Laicus exerceat, ut Clericus, & ideo qui eos exercet, irregularitatem non incurrit, ſed tantum exercendo actum Ordinum majorum. Hoc tamen intereſt quoad hanc irregularitatem inter Clericum, & Laicum, ut Suarez advertit diſp. 42. ſect. 4. & Caſpenſis diſp. 42. ſect. 5. quod hæc reſpectu Laici eſt totalis, reſpectu vero Clerici eſt partialis, ut non poſſit aſcendere ad Ordines ſuperiores & manet ſuſpenſus ab executione ordinis præſtantioris, & ultimi per biennium, vel triennium ad arbitrium Epiſcopi, ut habetur cap. illo ſecundo, non vero ab uſu aliorum or- dinum inferiorum ſuſceptorum, ut dixerunt Navarrus, Syl- veſter, Angelus, & alii Summiſtæ.

150 Juxta præmiſſam doctrinam patet, quid ſit dicendum de Clerico per ſaltum promoto, quamvis enim aliqui di- cant, eſſe tantum ſuſpenſum, non vero irregularem, ſi ta- men poſt ſuſceptionem ordinis per ſaltum in eo miniſtret, certum eſt fieri irregularem, quia violans ſuſceptionem per uſum Ordinis irregularitatem incurrit, ut notat Bonacina cit. punct. 4. & Faber, ac Blundus ex noſtris loc. c. quin imo talis afficitur irregularis non ſolum quoad ordinem præ- termiſſum, in quo miniſtrat, ſed etiam ad aſcendendum ad Superiores ordines, unde promotus per ſaltum, v. g. ad Diaconatum, & miniſtrans in Subdiaconatu, quem præter- miſit, manet irregularis, non ſolum quoad talem ordinem, & alios ſuperiores ſuſcipiendum, ſed etiam adminiſtrandum in Diaconatu; nam juxta caput primum allegatum eſt Eccleſia eſt abjiciendus, tamquam inhabilis factus ad omnem ordi- nem, & Eccleſiaſticum miniſterium ob ſuam temeritatem. Idem quoque dicendum eſt de Sacerdote, ſi miniſtret in Epiſcopatu, quem non habet, ſcilicet, confirmando, & ordinando, ut notat Blundus loc. c. talis enim manet irre- gularis, nec in Epiſcopum conſecrari poſſit, & a Sacerdo- tio ſuſpenſus biennio, vel triennio ad arbitrium Epiſcopi, non autem ab executione inferiorum ordinum, juxta doctri- nam cap. 2. cit. de Clerico non ordinat. miniſt. quod etiam colligitur ex regula illa univerſali ſuperius ex Scoto addu- cta, quod *exercens, vel attentans actum Ordinis, quem non habet, fit irregularis*. Hoc autem præciſe aſſeritur de actu ordinis, quia exercens actum juriſdictionis, qua caret, non fit irregularis, ut Doctores communiter docent, unde Sa- cerdos audiens confeſſionem ſine juriſdictione, vel abſolvens non ſubditum, irregularitatem non incurrit, licet mortali- ter peccet, quia actum ordinis non exercet, ſed tantum juriſdictionis.

151 Quinta irregularitas eſt, quæ incurritur ex delicto hæreſis & aliis criminibus ei annexis; dicitur autem hære- ticus ille, qui habet errorem in intellectu de iis, quæ ſunt de Fide, cum pertinacia in voluntate, unde ad hæreſim completam hæ duæ conditiones requiruntur, ut communiter docent Theologi omnes, & Canoniſtæ, nimirum error in intellectu eorum, quæ ſunt de Fide, & pertinacia in vo- luntate, cum enim hæc deficit, eſt purus error, ob quem ſolum non cenſetur quis hæreticus, niſi accedat pertinacia in voluntate. Hæretici itaque omnes, & Apoſtatæ a fide ſunt irregulares ex cap. *Qui in aliquod*, & ex cap. *Presby- teros* diſt. 5. & intelligitur hæc irregularitas, tam in Lai- cis, quam in Clericis, tam ad aſcenſum ad Ordines, quam ad uſum receptorum, ita communiter Doctores omnes, & Scotus noſter diſt. 25. cit. quæſt. 1. in ſolutione ad ultimum principale, ubi dicit, quod Hæreticus ipſo facto etiam ante declarationem eſt irregularis ſecundum jura; unde ad irre- gularitatem incurrendam ſufficit externa hæreſis, licet oc- culta, nec requiritur eſſe notorium, ſive evidentia facti, ſi- ve propria confeſſione hæretici in judicio, ſive per ſenten- tiam Judicis, ut aliqui volunt, quia crimen occultum ſuf- ficit ad incurrendam pœnam irregularitatis, ut ſupra dixi- mus ex Concilio Tridentino; & hæc eſt communior ſenten- tia, quam docuit Scotus loc. cit. dum dicit hanc pœnam non requirere declarationem, & conſequenter ſufficere, quod tale crimen ſit perpetratum. Similiter prædictam irregula- ritatem incurrunt fautores, receptores, & conſilium, aut favorem hæreticis dantes, ut conſtat ex c. *Statutum* 2. de Hæreticis, ubi idem, quod de Hæreticis, ſtatuitur etiam de eorum fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus, unde ſi- ne ullo fundamento de hoc dubitat Hurtadus diffic. 3. cum quibuſdam aliis.

152 Filii etiam Hæreticorum ex eodem cap. *Statutum* ſunt irregulares uſque ad ſecundam generationem, quamvis et- iam veram fidem ſint amplexi, & ab errore parentum re- ceſſerint, ſi tamen eorum parentes ante mortem fuerint Ec- cleſiæ reconciliati, tunc quamvis ipſi parentes etiam poſt hæreſis abjectionem, irregulares adhuc maneant, filii tamen nullam ab eis irregularitatem contrahunt; hoc eorem no- tanter dicitur de filiis Hæreticorum, quia licet quando pa- ter eſt hæreticus, ejus filii, & nepotes ſint irregulares; quando tamen Mater tantum eſt hæretica, irregularitas ex- tenditur ad filios tantum, & non ad nepotes, ut exprimi- tur 2. cit. Et quod dictum eſt de filiis hæreticorum, etiam intelligendum eſt de filiis fautorum, receptorum, ac de- fenſorum eorumdem, quia eodem modo de omnibus illis jura allegata loquuntur. De quibus filiis prædicta jura in- telligi debeant, communior opinio docet, ut ait Faber loc. intelligi indifferenter de omnibus tam legitimis, quam ille- gitimis quocumque modo, ſive ſint nati poſt lapſum pa- tris, vel ante, quamvis aliqui dicant intelligi tantum de filiis poſt lapſum natis, & ratio eſt, quia jura allegata ab- ſoluta loquuntur de filiis hæreticorum, fautorum, & abſ- que ulla exceptione, vel limitatione. Schiſmatici vero, ut ſic, nimirum recedentes ab obedientia Papæ propter aliquam cauſam, ſine hæreſi, vel cooperatione hæreticorum, quia ſic eſſent fautores, & irregularitatem incurrerent, juxta communem ſententiam non ſunt irregulares, quia in ju- re talis irregularitas non habetur, ſed tantum incurrunt alias pœnas contra Schiſmaticos latas, ut advertunt Sua- rez, Caſpenſis, & alii. Religioſi tandem profeſſi a Reli- gione Apoſtatæ ſunt irregulares ex c. fin. de Apoſtatis, ubi

decernitur, durante eo ſtatu, non eſſe admittendos ad Ordines.

153 Sexta irregularitas eſt, quæ incurritur ex delictis infamibus, ſeu infamiam inducentibus in delinquentem, eſt autem infamia, ut ait Scot. 4. diſt. 25. qu. 1. C. ſtatus læſæ dignitatis quantum ad vitam, & mores, ſicut fama eſt ſtatus illæſæ dignitatis quantum ad vitam, & mores, & duplex eſt, ut Doctores communiter docent, & Scotus ibidem, alia juris, alia facti; infamia juris contingit, quando committitur delictum, cui a jure Canonico impoſita eſt pœna infamiæ, & etiam a jure civili, dummodo per jus Canonicum non ſit revocata, nam omnis infamia civilia, quæ per jus Canonicum expreſſe non ſit ſublata, etiam eſt infamia canonica ex cap. *Omnes* 1. 6. quæſt. 1. & duobus modis, inquit Doctor loc. cit. poteſt quis hac via famam amittere, uno modo, quando publica, & notorie committit peccatum aliquod, cui a jure impoſita eſt infamiæ pœna, & hic dicitur infamis a jure ſimpliciter, & abſolute, licet enim de hoc peccato non accuſetur, nec a Judice puniatur, adhuc tamen dicitur infamis a jure ob notorietatem peccati commiſſi: alio modo quando quis accuſatus de crimine, cui a jure pro pœna appoſita eſt infamia, eſt coram Judice convictus, & de illo eſt condemnatus, & tunc iſte eſt infamis, nedum a jure, ſed etiam a Judice, & hæc infamia juris habetur in Canone *Infames* 16. quæſt. 1. ubi etiam recenſentur crimina, ob quæ infamia juris incurritur; quæ ſunt adulterium, inceſtus, raptus virginis, ſodomia, veneficium, duellum, ſacrilegium, ſimonia, hæreſis, favor illius crimen læſæ Majeſtatis, hoſtilis inſecutio Cardinalium, perjurium in judicio, & alia quædam quæ ibi videri poſſunt. Infamia vero facti, quæ popularis dici ſolet, ſeu communis, contingit, quando committitur aliquod delictum, quod infame cenſetur apud viros probos, honeſtos & graves, vel ut alii dicunt quando opinio vitæ alicujus eſt gravata ex aliquo crimine apud bonos, & graves viros non inimicos, nec malevolos, ſed fide dignos; & hæc infamia differt ab infamia juris, ut notat Faber diſp. 2. qu. 1. cap. 2. quia iſta eſt de crimine publice & notorie commiſſo, ut dictum eſt, vel ſi peccatum, cui a jure impoſita eſt infamiæ pœna, eſt occultum, tamen deductum ad forum contentioſum probatur per teſtes fide dignos, & per ſententiam Judicis de illo accuſatus condemnatur; at infamia facti eſt, quæ oritur ex delicto occulto, cui eſt impoſita infamiæ pœna a jure (opinio enim de aliis peccatis, quibus infamia non eſt a jure impoſita, non eſt infamia) non tamen publica, & notorie commiſſo coram pluribus, qui poſſint eſſe teſtes de viſu immediato, ſed noto aliquibus paucis, nec etiam evidenter, ſed per probabiles conjecturas, & adminicula, vel coram uno tantum, qui poſſit eſſe teſtis de viſu immediato, a quo poſtea apud alios divulgatum eſt, per quam divulgationem fama ejus, & bona opinio graviter læſa remanet.

154 Conveniunt itaque Doctores tam infamiam juris, ſive Canonici, ſive Civilis, cui Canonicum non reſiſtit, quam infamiam facti, facere hominem irregularem, infamiam quidem juris ad ordines ſuſcipiendos, & exercendum ſuſceptos, infamiam vero facti ad ordines ſuſcipiendos, ut notant Avila, Caſpenſis, & alii, ac etiam Faber noſter loc. citato cap. 4. in fine. Præterea conveniunt, ut notat Hurtad. 4. prædictam irregularitatem incurri etiam ob infamiam inflictam a Judice per ſententiam; quod innuit quoque Scotus loc. citato, ac etiam propter infamiam ex publica punitione corporali, ut ex publica verberatione, & ob infamiam ex officio, aut ex quacumque alia cauſa provenientem, ut colligitur ex cap. cit. *Infames*. Eſt tamen aliqua difficultas, an irregularitas orta ex infamia juris contrahatur, ſi crimen ſit occultum, ita enim affirmat Suarez diſp. 48. ſect. 5. cum quibuſdam aliis. Communior tamen, & probabilior ſententia docet cum Scoto loc. cit. neceſſario requiri, quod crimina ſint notoria ſive confeſſione rei in judicio, ſive ſententia Judicis declaratoria, ſive notorietate facti, quando ſcilicet crimen ita evidens fuit majori parti viciniæ, ut Collegii, ut nulla poſſit tergiverſatione celari. Ita Avila, Hurt. Caſpenſis, & alii paſſim, quod etiam ipſa ratio ſuadet, quia cum infamia opponatur bonæ famæ, quæ eſt clara cum laude notitia, ut ait D. Auguſt. lib. 83. qu. 31. opus eſt pariter, ut infamia oriatur etiam ex publica delicti perpetrati notitia, quamdiu enim delictum eſt occultum, delinquens pro infami non habetur; ex quo fit, nec adulterium, nec Sodomiam in Sacerdote irregularitatem inducere, ſi hæc delicta ſint occulta, quia textus expreſſus non invenitur, in quo talis irregularitas infligatur; excipienda tamen ſunt ea crimina, quibus ratione ſui, ſecluſa infamia, annexa eſt irregularitas, de quibus ſupra diximus; quia ob hæc, quamvis occulta, incurritur irregularitas, eo quod imponitur ob talia peccata abſolute, & ſecundum ſe conſiderata, & non quatenus ſolum infamiam inducunt; & ideo irregularitatem cauſant, quamvis ſint occulta, qualia ſunt homicidium injuſtum, & rebaptizatio, & miniſtratio Sacramentorum, quando miniſtrans eſt aliqua cenſura ligatus, ac etiam hæreſis, ut ſupradictum eſt, licet hoc neget, Hurtad. loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

De irregularitate orta ex homicidio, & mutilatione.

155 SEjunctim de hac irregularitate agimus ab aliis enumeratis ex delicto contractis, tum quia hæc oritur ex defectu, qui quandoque poteſt eſſe crimen, & non eſſe crimen, ut ait Scot. loc. cit. diſt. 25. quæſt. 1. ſub E. hoc eſt, poteſt eſſe perpetratum cum culpa, & ſine culpa; tum quia irregularitas variis modis ex hoc eodem crimine contrahi poteſt, ut ex dicendis patebit, qui particularem petunt explicationem; quicumque enim alterum injuſte quocumque modo occidit, aut mutilat, vel illius injuſtæ occiſioni, vel mutilationi cooperatur juſſu, conſilio, auxilio, aut alio ſimili modo fit irregularis, neque ſolum incurritur irregularitas ex homicidio voluntario ſimpliciter, & directe, ſed etiam ex caſuali, quod accidit præter intentionem operantis, quando debita diligentia non fuit adhibita, quæ ſi adhibita fuiſſet, homicidium ſecutum non eſſet, quod ſimiliter de mutilatione dicendum eſt, ut ex dicendis conſtabit. Pro intelligentia autem dicendorum, notandum eſt ex Scoto loc. cit. duplex eſſe homicidium, ſcilicet voluntarium, & caſuale; voluntarium eſt illud, quod, directe, & per ſe intenditur ab occidente, quod rurſus duplex eſſe poteſt, aliud eſt ſimpliciter & omnino voluntarium, quando nimirum directe, & immediate intendit hominem occidere; aliud vero eſt voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundum quid, ſeu mixtum cum involuntario, ut cum intendit occidere hominem immediate, quia aliter non potuit evadere mortem, quam occidendo invaſorem; hoc enim homicidium eſt voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundum quid, quia eſt mixtum involuntario, ſi enim aliter poſſet evadere mortem, non occideret; cum vero nullo modo intendit occidere, nec directe nec indirecte, ſed homicidium ſequitur omnino præter intentionem operantis, eſt involuntarium ſimpliciter; ut ſi quis irruat in gladium alterius ex ſeipſo, nullam illi præbendo occaſionem, dicitur homicidium omnino, & ſimpliciter involuntarium. Homicidium vero caſuale dicitur illud, quod non directa voluntate, nec immediate intenditur ab occidente, ſed per accidens evenit; & hoc etiam duplex eſt, aliud eſt omnino caſuale, quod neque in ſe, neque in ſua cauſa eſt volitum, quia neque prævíſum eſt, neque potuit prævideri ſecuturum, & hoc coincidit cum homicidio omnino, & ſimpliciter involuntario; aliud vero eſt, quod quamvis in ſe non fuerit directe volitum, & intentum, indirecte tamen cenſetur aliquo modo volitum in ſua cauſa, ex qua potuit prævideri ſecuturum, quod etiam dupliciter contingere poteſt; primo quando non adhibet diligentiam debitam, quam ſi adhibuiſſet, homicidium ſecutum non fuiſſet; ſecundo quando occidens dat operam rei illicitæ, ut ſi aliquem fuſte percutiat non intendens occidere, ſed fuſtigare, & ſequatur homicidium, tunc enim illi imputatur, ac ſi eſſet voluntarium. Quare nomine homicidii voluntarii intelligitur in præſenti homicidium illicitum, & prohibitum in quinto Decalogi præcepto, & quod in ſe expreſſe, & formaliter eſt volitum, vel ſaltem implicite in cauſa ita propinqua, ut ſit moraliter impoſſibile velle illam cauſam, & non velle illam mortem, vel ſaltem periculo ejus probabili ſe exponere.

156 Deinde obſervandum eſt eamdem eſſe rationem de homicidio, ac de mutilatione quoad hanc irregularitatem incurrendam, quia jura expreſſe nedum homicidium, ſed etiam mutilationem huic pœnæ ſubjiciunt, ut videbimus, tam quoad aſcenſum ad ordines, quam quoad miniſterium in ſuſceptis, ut conſtat ex Clem. *Si furioſus* de homicidio, & ex cap. ult. de homicid. in 6. Mutilatio autem hic intelligitur, ut communiter Doctores exponunt, quando a corpore abſcinditur, & ſeparatur membrum aliquod principale, ideſt, pars corporis etherogenea, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v. gr. pes, manus, oculus, auris, &c. unde ſola ſanguinis effuſio, vel diviſio carnis, per quam ſanguis effunditur, non cenſetur membri abſciſſio, quia corpus homogeneum, ut ſanguis, caro, cutis, & ſimilia proprie loquendo non dicuntur corporis membra, quia Canoniſtæ membrum appellant partem illam, quæ eſt quaſi proximum inſtrumentum alicujus actionis, ut manus, pes, oculus, &c. Aliqui tamen Theologi, ut Cajet. Sotus, Suarez, & alii Recentiores, ac etiam Faber ex noſtris diſp. 3. cit. cap. 7. per membrum intelligunt non ſolum partem iſtam principalem, quæ eſt proximum inſtrumentum alicujus actionis, ſed etiam eam, quæ eſt pars partis principalis, ita quod nedum manus, v. gr. dicatur membrum corporis humani, ſed etiam digitus, unde abſcindens duos digitos principales manus, v. g. pollicem, & indicem ab his Doctoribus cenſetur irregularis, quamvis totam manum non abſcindat, quia adhuc talis abſciſſio cenſetur mutilatio enormis, quia munera, & actiones manus notabiliter impedit; unde breviter dicendum eſt, per mutilationem hic intelligi abſciſſionem integram alicujus membri principalem, vel gravem, & notabilem alicujus talis membri diminutionem. An vero ſub mutilatione intelligatur etiam debilitatio, quæ reddat membrum inutile ad ſuam actionem exercendam, ut

cum

cum quis fuſte frangit brachium, vel manum alteri, quam amplius movere non poteſt; vel requiratur ulterius abſciſſio totalis, & ſeparatio manus, vel brachii a corpore. Aliqui dicunt ſufficere debilitationem cum Panormitano, Sylveſtro, Angelo, & aliis. Aliqui negant cum Navarro, & aliis, quia jure debilitationem non nominant, ſed ſolam mutilationem, quæ ſignificat totalem membri abſciſſionem, & ſeparationem a corpore, & pœnæ non ſunt ampliandæ, ſed reſtringendæ, & idem ſentit Faber loc. cit. Sed breviter dicendum eſt cum Suarez diſp. 48. ſect. 2. & aliis Recentioribus, quod ſi debilitatio talis eſſet, quæ faceret membrum pœnitus inutile, & aridum, ſeu mortuum, in hoc caſu prima opinio admitti poteſt, quia talis deformatio eſt idem, quod abſciſſio totalis, & obtruncatio, cum enim ſit inutile, licet ſit junctum corpori, videtur obtruncatum, & pendulum tantum manere, quod etiam approbat Faber loc. cit. Denique quia tam hominis occiſio, quam mutilatio poteſt eſſe juſta, vel injuſta, hoc eſt publica, vel privata auctoritate facta, videndum eſt, an ex quacumque tali hominis occiſione, vel mutilatione irregularitas contrahatur. His præmiſſis

157 Primo dicendum eſt ex homicidio omnino involuntario irregularitatem non contrahi. Ita DD. communiter, & Scotus loc. cit 4. diſt. 25. qu. 1. E. pro quo adducit diſt. 58. ubi dicitur, quod ſi quis irruit in gladium alterius, morte, vel mutilatione ejus ſecuta, non fit irregularis, & idem habetur in Clement. *de homicidio*, ubi dicitur, quod ſi furioſus, aut inſanus, aut dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit, & idem dicendum eſt de homicidio omnino caſuali, quod neque in ſe, neque in ſua cauſa eſt volitum, quia neque prævíſum eſt, neque potuit prævideri ſecutum, homicidium enim ſic caſuale, ut dictum eſt, coincidit cum homicidio omnino, & ſimpliciter involuntario. Si vero ſit ſermo de homicidio caſuali, quod quamvis in ſe non fuerit directe volitum, & intentum, indirecte tamen cenſetur aliquo modo volitum in ſua cauſa, ex qua prævideri potuit ſecuturum, tunc diſtinguendum eſt, & idem etiam dicendum de mutilatione ſic caſuali. Qui dat operam rei licitæ, & non adhibet debitam diligentiam, quam debet, & poteſt, ne homicidium ſequatur, fit irregularis illo ſecuto, ut docet Scotus loc. cit. tam ad aſcenſum ad ordines, quam ad miniſtrandum in ſuſceptis, ut conſtat ex c. *Dilectus*, & c. *Significaſti*, & c. *Ad audientiam*, de homic. ubi dicitur homicidium caſuale imputari ei, qui dabat operam rei illicitæ ſi debitam diligentiam non adhibuit, & ratio eſt, quia homicidium indirecte voluntarium ſufficiens eſt ad irregularitatem contrahendam, ut omnes docent Doctores, tale autem homicidium eſt indirecte voluntarium, cum debitam diligentiam omiſerit. Qui vero dat operam rei illicitæ, etiamſi debitam adhibeat diligentiam, ne homicidium ſequatur, fit irregularis eo ſecuto ex Scoto loc. cit. ubi ait duas conditiones neceſſario requiri ad hoc, ut quis ex homicidio caſuali irregularitatem non incurrat, nimirum, ut det operam rei licitæ, & debitam adhibeat diligentiam, altera enim deficiente irregularitas incurritur, & hoc expreſſe habetur in c. *Finali*, de homic. ubi dicitur homicidium caſuale non imputari ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa diligentiæ requiſitæ, ex quo deducitur altera iſtarum conditionum deficiente irregularitatem incurri; & hoc deducitur expreſſe etiam ex capit. *Suſcepimus*, & ex c. *de Cætero*, & ex aliis capitibus Juris Canonici.

158 Sed quamvis hæc ſit communis opinio, ac etiam D. Th. 2. 2. qu. 64. ar. 8. aliqui tamen ut Soto, Suarez, & alii oppoſitum ſentiunt aſſerentes, quod eſto quis det operam rei illicitæ, ſi tamen hæc non ſit proxime, & immediate ad occiſionem alicujus ordinata, adhibita debita diligentia, non fit irregularis; unde dicunt, quod non per quodcumque opus illicitum, ad quod ſequatur homicidium, incurritur irregularitas, ſed tantum per opus illud illicitum, quod ex ſe poteſt eſſe cauſa homicidii, ut ſi Clericus det operam rei bellicæ, licet imprudens, & neſciens aliquem occidat, eſt irregularis; at ſi committens adulterium invadatur a marito, quem Clericus adulter occidat, non fit irregularis, quia adulterium, licet ſit opus illicitum, tamen non eſt cauſa ex ſe apta inducere homicidium; unde opus illicitum, ad quod ſequitur irregularitas, eſt illud quod prohibetur propter periculum homicidii, & de hoc jura loquuntur, non autem quodcumque opus illicitum, ſi non ſit tale, quod annexum habeat homicidii periculum. Cæterum opinio Scoti, ſicut communior eſt, ita etiam probabilior, quia ut ait Blundus diſp. 8. cit. art. 9. ſufficit, quod res illa illicita ordinem aliquem habeat, & connexionem cum homicidio ſecuto, ut quis dans operam tali rei illicitæ irregularitatem incurrat, quod vero proxime, vel remote, hoc non dicunt Canones, & hoc patet ex exemplo ab Adverſariis adducto de Clerico adulterium committente, & invaſo a marito, quem occidit, bene etenim prævidere poterat, ac debebat, quod ſi inveniretur a marito, exponebat ſe periculo illum occidendi ad ſui defenſionem.

Confirmatur, quia in jure habentur caſus expreſſi, in quibus quis judicatur irregularis dans operam rei illicitæ, quæ ex ſe nullo modo eſt apta homicidium inducere, ut cauſa illius, quos caſus refert Faber c. 7. cit. in fine: quare ad irregularitatem incurrendam ex homicidio illæ duæ regulæ Scoti, & communioris opinionis ſufficere debent; ſi detur opera rei illicitæ, & ſequatur homicidium, irregularitatem incurri; etſi etiam detur opera rei licitæ, ſed debita diligentia non adhibeatur.

159 Secundo dicendum eſt, ex homicidio omnino voluntario, & injuſto contrahi irregularitatem, & ſic etiam de mutilatione diſcurrendum eſt. Ita Doctores communiter, & Scot. loc. cit. & habetur expreſſe ex cap. *Minor.* diſt. 50. & ex cap. ult. diſt. 55. & ex tit. de homicidio voluntario, & caſuali; ubi notant communiter DD. ad hanc irregularitatem incurrendam non ſufficere ſolam voluntatem occidendi, vel mutilandi cum vulneratione, ſeu percuſſione ad hunc effectum, niſi mors ſequatur, vel mutilatio, & ratio eſt, quia ut ait Doctor loc. cit. talis non eſt vere homicida, & ideo pœnam latam contra homicidas non incurrit, & pœna ipſo jure impoſita non incurritur, niſi per delictum conſummatum, non autem per ſolum volitum, vel intentatum, non tamen requiritur, quod ex illato vulnere ſtatim mors ſequatur, vel mutilatio, ſed ſufficit, quod poſt ſequatur ex tali cauſa, unde qui præbet alicui venenum, licet mors ſequatur poſt longum tempus, talis eſt irregularis, etiamſi poſtea de peccato ſuo pœniteat, ut Blundus advertit loco cit. art. 3. & ratio eſt, quia mors poſtea ex veneno ſecuta, quod præbuit, eſt voluntaria ſaltem in cauſa, ſive in illa priori voluntate, qua voluit præbere, & de facto præbuit venenum. Præterea non ſolum occiſor, vel mutilator, ſeu qui propriis manibus hominem voluntarie, & injuſte occidit, vel enormiter mutilat, fit irregularis, ſed etiam omnes concurrentes voluntarie ad tale homicidium, vel mutilationem, illi autem ſunt omnes, qui in illis duobus verſibus continentur jam ſupra relatis diſp. 7. de reſtitutione in commun. qu. 2. art. 1. agendo de perſonis ad reſtituendum obligatis. *Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus. Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans*; eodem enim modo peccatur circa furtum, ſicut circa homicidium, & alia crimina, & hoc aſſertum fundatur ſuper cap. *Notum ſit* 1. qu. 1. ubi habetur illa maxima: *Facientem, & conſentientem par pœna conſtringit*, qui autem conſentiunt ſunt omnes, qui in prædictis verſibus tanguntur; & de homicidio in ſpecie hoc de mandante habetur c. *is qui* de homic. in 6. & de conſulente habetur in cap. *Pernicioſo* de pœnit. diſt. 1. &c. *Sicut dignum* de homic. & c. *Si quis viduam* diſt. 50. & c. 2. *de Clericis pugnantibus*, & de cooperatore colligitur ex c. cit. *Sicut dignum*, & ex cap. *Significaſti* 2. de homicidio. Sunt autem intelligendæ particulæ illorum verſuum eo modo, quo ibi ſunt explicatæ ex Scoto 4. diſt. 15. qu. 2. art. 4. nimirum, quod concurſus ſeu conſenſus in quolibet ſit efficax, & expreſſus, vel interpretativus, ut diſp. cit. diximus quæſt. 2. art. 1. num. 24. deinde, quod iſte conſenſus ſit vere cauſa homicidii, vel mutilationis, quia ſi ex eo non ſequatur effectus, nulla eſt irregularitas, tunc enim homicidium non cenſetur voluntarium & tandem, quod ſex priores conſentientes ſemper irregularitatem incurrunt; ſed tres ultimi ſolum, quando ex officio homicidium, & mutilationem prohibere tenentur; qui vero non tenentur ex officio, vel juſtitia, non incurrunt, quia talis irregularitas non eſt jure expreſſa, cum non cenſeantur voluntarie concurrere ad effectum homicidii, ſicut qui tenentur ex juſtitia, adhuc tamen peccant contra charitatem, quando ſine læſione perſonæ propriæ, & ſtatus, homicidium impedire poſſunt, & impediunt, ut de furto loc. cit. diximus, eodem enim modo circa homicidium peccatur, ſicut circa furtum, & alia crimina, quamvis Hurt. Caſpenſis, & alii dicant non impedientem homicidium, quod ex juſtitia impedire tenetur, irregularitatem non incurrere, etiamſi ex dolo non impediat.

160 Ex doctrina tamen ibi tradita deducitur, quod ſi mandans aliquem occidi, vel enormiter mutilari, revocat poſtea mandatum, & hanc revocationem intimet mandatario, & manifeſte, irregularitatem non incurrit, ſi mandatarius revocatione non obſtante illum occidit, vel mutilat, cum non amplius ex ejus voluntate mandatarius illum occidat, vel mutilet, ſed ex propria voluntate, & malitia, & hæc eſt communis Doctorum opinio, ac etiam Innoc. in cap. *ad Audientiam*: Non tamen ita conveniunt DD. de conſulente conſilium revocante, aliqui enim dicunt talem revocationem non eſſe ſufficientem ad evitandam irregularitatem, quia adhuc cenſetur cauſa moralis homicidii, non enim eſt par ratio, inquiunt, de mandante, & conſulente, nam in mandante ſatis eſt, ſi revocet mandatum, cum mandatarius agat nomine mandantis, at is, cui datur conſilium, agit proprio nomine, & in propria cauſa, motus rationibus acceptis a conſiliente, & ideo non eſt ſatis revocare conſilium. Ita Angelus, Sylveſter, Majolus, Emmanuel Sà, Leſſius, & ex noſtris Blundus loc. cit. Oppoſita tamen ſententia magis placet, & eſt conformior doctrinæ loco cit. traditæ, ubi diximus tam de mandante, quam de conſulente, ut cenſeantur influere moraliter in delictum mandatum, & conſultum neceſſario requiri, quod concurſus, ſeu conſenſus in quolibet ſit efficax & expreſſus, vel ſaltem interpretativus; at poſt revocationem factam ab hoc vel illo mandati, vel conſilii modo jam explicato, mandatum, vel conſilium non influit efficaciter in delictum, quia

tunc

Digitized by Google

tunc delictum non procedit ex voluntate illa, cujus ipſe mandans, vel conſulens fuit cauſa, cum fuerit efficaciter revocata, ſed tunc actio injuſta alterius malitiæ eſt imputanda. Igitur quoad hoc, nulla eſt differentia inter mandentem, & conſulentem. Ita Coninch. Hurtado, Caſpenſis, & plures alii.

162 Rurſus plures Doctores docent, quod ſi quis illicite conſulat, vel mandet, ut homicidium fiat, ſi mandatarius, vel ille qui conſilium accepit, occidatur ab eo, quem occidere volebat, tunc mandans, vel conſulens non efficitur irregularis, quia in jure irregularitas non eſt lata, niſi ob mandatum, aut conſilium, quo quis mandat, aut conſulit aliquem, ut alterum, vel ſeipſum occidat ſecuto effectu. Ita Torrianus, Hurt. Caſpenſis, & alii. Oppoſita ſententia tamen probabilior videtur, quam docent Avila, Blundus loc. cit. & plures alii, quia qui ſic mandat, vel conſulit, dat operam rei illicitæ, & idcirco ſecuta illius morte irregularitatem non effugit, juxta regulam ſuperius traditam de dante operam rei illicitæ. Verum tamen eſt, ut Blundus advertit, talem irregularitatem potius oriri ex homicidio caſuali culpabili, quam voluntario, cum is, qui mandat, vel conſulit homicidium inimici, nullo modo homicidium mandatarii intendat, vel illius, qui conſilium accepit de occidendo. Denique DD. etiam communiter docent, quod ſi quis mandet occidi unum, & occidatur alius e mandatariis, non eſt reus homicidii ſecuti, nec irregularitatem incurrit, quia tale homicidium, nec directe, nec indirecte eſt illi voluntarium, nec formaliter, nec virtualiter, quia licet mandaverit fieri homicidium, non tamen vage, ſed determinate, id eſt, hujus determinatæ perſonæ. Cæterum valde probabile eſt, ut etiam Blundus advertit loco citato talem adhuc eſſe poſſe reum homicidii caſualis, quia dat operam rei illicitæ, & ex hoc capite irregularitatem contrahere juxta regulam ſuperius traditam.

162 Tertio dicendum eſt, etiam ex homicidio voluntario id eſt, publica auctoritate facto irregularitatem contrahi, ille enim dicitur juſtus occidens, qui non privata auctoritate occidit, ſed publica. Ita ſpecialiter habetur cap. *Sententiam* ne Clerici vel Monachi, ubi decernitur, quod ſententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, nec ſanguinis vindictam exerceat, & de Laicis idem habetur c. 1. & 2. d. 51. in quibus decernitur arcendos eſſe a munere Clericali militares, & Curiales, ſeu miniſtrantes in curia criminali. Ratio autem propter quam ordinavit Eccleſia homicidam voluntarium etiam inculpabilem eſſe inhabilem ad ordines ſacros, & eſſe irregularem, eſt horror ſanguinis affuſi, ut ait Scot. loc. cit. d. 25. qu. 1. infra E. & d. 15. qu. 3. G. qua ratione David, qui tamen juſte occiderat, voluit Deo ædificare domum, ſed quia fuit effuſor multi ſanguinis humani, prohibitus eſt a Deo 2. Regum 7. Unde hæc irregularitas non oritur ex delicto, ſed ex defectu, quem communiter Theologi, & Canoniſtæ lenitatis appellant, quia qui ſic hominem occidit, vel mutilat, etiamſi id juſte faciat, & abſque peccato, adhuc tamen irregularitatem incurrit ex defectu lenitatis propter horrorem ſanguinis, is enim pacem non præfert, & Chriſti manſuetudinem, nec ipſum repræſentat, quare ideo Eccleſia hanc irregularitatem ſtatuit, quia ſacerdos gerit perſonam Chriſti, qui utpote leniſſimus neminem unquam læſit, neque hæc irregularitas contrahitur, niſi ex licita mutilatione, vel homicidio in judicio, vel bello juſto; ut dicamus art. ſequ. n. 176.

163 Quarto eodem modo diſcurrendum eſt de irregularitate, quæ ex bello contrahitur, quod quidem duplex eſt, quoddam defenſivum, quoddam aggreſſivum, & hoc rurſus aliud juſtum, aliud injuſtum. Itaque loquendo de bello aggreſſivo injuſto diſcurrendum eſt, ſicut de homicidio voluntario, & injuſto; quod ſcilicet militantes in bello injuſto, ſive ſint Clerici, ſive Laici ſecuta morte, vel mutilatione alicujus, etiamſi propriis manibus non occidant, ſed occidentibus cooperentur, arma præbeant & auxilium quovis modo præſtent, vel faveant, hortando, conſulendo, &c. irregulares fiunt. Ita Doctores communiter, ſic enim habetur ex cap. *Quod in dubiis* de pœnis, & ex cap. *Si quis* d. 15. & ex aliis c. juris & ratio eſt, quia qui aliquo modo dant cauſam ad homicidium injuſtum, ſunt irregulares, ut ſupra dictum eſt ex cap. *De cætero*, at omnes, qui bello injuſto interſunt, aliquo modo ad injuſtum homicidium cooperantur, ergo ſecuto homicidio irregulares fiunt; unde in bello injuſto, ſi vel unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliqua ratione ſit cooperatus, ut Bonac. advertit qu. 4. punct. 4. cum pluribus aliis. Si vero loquamur de bello juſto aggreſſivo, etiam omnes tam Clerici quam Laici propriis manibus pugnantes, occidentes, & mutilantes inimicos irregularitatem incurrunt; non tamen ex delicto, ſicut pugnantes in bello injuſto, ſed tantum ex defectu lenitatis, ſive manſuetudinis, ſicut enim qui juſte contra aliquem ſententiam ſanguinis profert, ſecuto effectu, irregularitatem incurrit, ut ſupra dictum eſt; ita qui militat in bello juſto aggreſſivo, ſi occidat, vel mutilet, ut patet ex c. *Si quis viduam*, & ex c. *Aliquantus*, d. 50. de quo dicemus art. ſequ. tractando de irregularitate ex defectu lenitatis contracta. Denique loquendo de pugnantibus in bello defenſivo idem dicendum eſt, quod de irregularitate contracta ex homicidio voluntario, quod tamen habet admixtum involuntarium, de quo dicemus concluſione ſequenti.

164 Quinto dicendum eſt, quod qui committit homicidium voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundum quid, ſeu involuntarium permixtum, ut qui occidit aggreſſorem, vel invaſorem ad ſui defenſionem, quia aliter mortem evadere non poterat, ſive ſit Clericus, ſive Laicus, poſt Clem. unic. de homicidio, irregularitatem non incurrit. Ita DD. communiter, tam Theologi, quam Canoniſtæ. Notanter autem dicitur *poſt Clement.* quia ſecundum Scotum loco citato 4. diſt. 25. qu. 1. Alenſem pag. 3. qu. 3. membr. 3. art. 2. D. Thom. 2. 2. qu. 64. art. 7. & alios antiquiores, talis occidens ſecundum jus antiquum diſp. 50. cap. *Si quis viduam*, & diſt. 58. cit. *De iis*, irregularitatem incurrebat, ſed de facili diſpenſabilem; imo & Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. hoc jus antiquum renovare videtur, vel ſupponere illud non eſſe abrogatum, dum ibi diſpenſationem ſuper irregularitatem ex tali homicidio contractam loci Ordinario committit, de qua re fuſe diſputant Recentiores, ut videre eſt apud Covarr. Navarr. Suarez, & alios ab eis citatos. Sed ad vitandam prolixitatem breviter hæc jura conciliari poſſunt cum Fabro diſp. 3. cit. c. 7. num. 218. dicendo, quod Clementina intendit occidentem invaſorem, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ non fieri irregularem, ita nimirum quod nulla ſit culpa in ſic occidente aggreſſorem. Verum quia difficile eſt in hujuſmodi caſu ſervare ad unguem moderamen inculpatæ tutelæ, & facile eſt excedere modum defenſionis, ideo Concil. Trident. dicit in hoc caſu diſpenſationem jure quodammodo deberi, & illam Ordinariis locorum eſſe committendam, quid autem requiratur ad moderamen inculpatæ tutelæ ſatis explicuimus ſupra diſp. 8. de Reſtitutione in particulari qu. 2. art. 1. num. 21. ubi de homicidio licito, & illicito fuſe diſſeruimus, de quo etiam plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 1. tit. 25. art. 2. & Blundum diſp. 8. cit. p. 2. art. 5. & idem afferunt Doctores de eo qui invaſorem occidit ad ſe defendendum, ne ab eo mutilatur, aut graviter vulneretur, vel deformetur.

165 Hoc idem etiam afferunt Doctores de eo, qui invaſorem occidit in defenſionem bonorum temporalium, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, quia hujuſmodi homicidium non eſt peccatum, ut etiam diximus loc. c. dummodo nocumentum temporale ſit grave, & actu injuſte inferatur, & non poſſit alio modo fieri defenſio, niſi per mortem aggreſſoris, & quamvis aliqui dicant hoc ſolummodo Laicis licitum eſſe, non autem Clericis, & Religioſis, quos ſequitur Blundus loc. cit. oppoſitum tamen probabilius eſſe diximus loc. cit. & jura in contrarium afferri ſolita diximus intelligenda eſſe, quando non ſervatur moderamen inculpatæ tutelæ, & tanto magis dicendum eſt id etiam licitum eſſe pro defenſione pudicitiæ, unde ſi quis pro defenſione caſtitatis, ſi alia ratione eam defendere non poteſt, occidat iniquum invaſorem, nec peccat, nec irregularitatem incurrit, quod etiam afferit Scotus 4. d. 15. q. 3. quia ſi licitum eſt propria defendere bona occidendo invaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, multo magis licitum erit defendere pudicitiam, & caſtitatem occidendo, ſi alia ratione defendi non poteſt, cum majus bonum ſit bonum animæ, ut eſt bonum virtutis, quam corporis, ut eſt bonum temporale, ut ait Doctor loc. cit. Hoc etiam afferunt communiter Doctores apud Bonacinam qu. 4. cit. punct. 6. de defenſione famæ, & honoris, quando aliud medium proprii honoris defendendi non ſuppetit, nulla facta Clericorum, & Religioſorum exceptione, quæ tamen fieri debet juxta dicta diſp. 8. cit. qu. 2. art. 1. num. 25. eo vel maxime, quod opinio id aſſerens eſſe quoque Clericis, & Religioſis licitum, damnata fuit a S. Congreg. die 24. Septembr. 1665. Demum idem quoque dicendum eſt de eo, qui cum moderamine inculpatæ tutelæ occidet alterum in defenſionem proximi innocentis, quamvis defenſio non cadat ſub obligatione juſtitiæ, ſed tantum ſit licita, ut etiam diximus loc. cit. n. 26. ex communi Theologorum ſententia; quamvis non deſint, qui oppoſitum ſentiant, ut refert Blundus loc. cit. quorum fundamentum eſt, quia in dicta Clement. ſolum fit mentio de defenſione propriæ vitæ, & non alterius etiam innocentis, tum quia praxis, & conſuetudo Curiæ Romanæ eſt, ut in caſu quo quis vitam defendit proximi innocentis, etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ, quod diſpenſatio petatur.

166 Præterea plures Doctores afferunt prædictam doctrinam etiam habere locum, quamvis occidens dederit occaſionem alteri, ut ipſum invadat, ut dicendo verbum contumelioſum, aut adulterando cum uxore invadentis, ſi nequit aliter ſe defendere, ex quo deducunt adulterum, qui maritum aggreſſorem cauſa neceſſariæ defenſionis occidit, non fieri irregularem; quorum ratio eſt, quia per hoc, quod ille ad alienam acceſſerit uxorem, non eſt privatus jure defendendi ſe, atque ideo ſi occidat, licite occidit, nec irregularitatem incurrit. Ita Covarr. Soto, Medina, Suarez, Sayrus, Avila, Torrianus, Diana, Hurtado, Caſpenſis, & alii, quos ſequitur Blun. loc. cit. Verum oppoſita ſententia probabilior eſt, ut diximus ſupra num. 158. nam ſi aliquis occidens hominem caſualiter dans operam rei illicitæ incurrit irregularitatem, ut ſupra dictum eſt ex Scoto 4. diſt. 25.

qu. 1.

qu. 1. E. tanto magis in adulterio deprehenſus, ſi maritum adulteræ occidat, ut mortem evadat, fit irregularis. Confirmatur, quia ut ibi dicebamus, talis adulter voluntarie ſe ingeſſit actui periculoſo, ex quo probabiliter judicare poterat inde poſſe ſequi homicidium alterius, ac proinde eo ſecuto fit irregularis, & hac ratione, ut refert Navarr. cap. 27. Pius V. declaravit Clericum adulterum, in caſu, quo erat probabile periculum, ne maritus ipſum occideret, vel ipſam adulteram, incurriſſe irregularitatem homicidio adulteræ ſecuto. Ita Navarr. loc. citat. D. Antoninus, Majolus, Villalobos, Aſteſanus ex noſtris lib. 1. tit. 35. & plures alii. Hæc tamen regula in omnibus caſibus prædictis eſt obſervanda, quod quando excedit moderamen inculpatæ tutelæ, licet mortaliter peccet, non eſt dubium incurri irregularitatem homicidii, quia ſolum occidens alium privatim ſine culpa irregularitatem non incurrit.

167 Poſtremo agendum restat de irregularitate, quæ contrahitur medendo, vel chirurgiam exercendo, & breviter dicendum eſt, Laicum exercentem medicinam, vel chirurgiam, ſi debitam diligentiam adhibeat, non fieri irregularem, etiamſi membrum aliquod abſcindat cauſa ſanitatis, vel mors curati ſequatur. Ita DD. communiter ex c. *Ad aures*, de ætat. & qualit. & ratio eſt, quia dat operam rei licitæ, & adhibet diligentiam, quam debet, unde concurrunt illæ duæ conditiones ſuperius ex Scoto recenſitæ num. 158. quæ morte alicuius ſecuta, vel mutilatione excuſant ab irregularitate; tum quia in hujuſmodi abſciſſione, vel exercitio non deeſt lenitas, vel manſuetudo, cum pars abſcinditur ob conſervationem totius. Quid vero dicendum ſit de Clericis, & Religioſis artem Medicinæ, vel Chirurgiæ exercentibus, non conveniunt DD. aliqui enim abſolute dicunt irregulares fieri, ut Blund. noſter loc. cit. art. 10. quia talis ars eſt eis prohibita ex c. *Sententia*, ne Clerici, vel Monachi, & c. *Tua nos*, de homicidio, quare morte curati ſecuta, vel mutilatione, irregulares fiunt, quia dant operam rei illicitæ, ac prohibitæ. Alii vero dicunt non fieri irregulares tale officium exercendo ſecundum regulas artis citra abſciſſionem, vel aduſtionem, & hoc, inquiunt, eſſet, quod ſpecialiter eis prohibetur in allatis c. membra ſcilicet abſcindendo, vel adurendo. Ita Bonac. loc. cit. punct. 5. citans Molin. Henriquez, Sayrum, & alios. Hoc tamen certum eſt apud omnes, Clericum majoribus ordinibus initiatum non peccare, nec affici irregularitate, ſi hanc artem exerceat etiam incidendo, vel adurendo urgente neceſſitate, ut idem Bonac. advertit loc. cit. verbi gr. tempore peſtis, quando non adeſt alius, qui hoc munus exerceat, nam in eo eventu, in quo obligat jus naturæ, ceſſat prohibitio juris poſitivi. Denique ex his conſtat quid ſit dicendum de iis, qui curam infirmorum habent, ſi enim debitam diligentiam, & providentiam adhibeant, morte ſecuta infirmi, irregularitatem non incurrunt, cum concurrant illæ duæ conditiones ex Scoto, quæ morte alicuius ſecuta ab irregularitate excuſant, quod ſi non adhibeant, eam incurrunt. Ita DD. communiter.

ARTICULUS QUINTUS.

Quæ ſint Irregularitates ex defectu.

168 PRima irregularitas eſt ex defectu animæ, ad quam incurrendam triplex defectus a Doctoribus aſſignari ſolet. Primus eſt illius, qui de recenti ad fidem acceſſit, ac proinde Neophiti ſunt irregulares, ut deducitur ex Can. *Neophitus*, d. 61. quod etiam colligitur ex can. 1. & 2. d. 48. & ideo recenter baptizati in adulta ætate ordinari non poſſunt, nec etiam ad ordines minores, ut contra Toletum, & alios advertunt Avila, Suarez, Hurtado, & alii plures, & deducitur ex cap. *Neophitus*, ſi tamen poſt aliquod tempus ſui baptiſmi ita profecit in fide, & in moribus, ut arbitrio Epiſcopi ſit quaſi veteranus Chriſtianus, poterit ordinari, ut ex dicto c. deducitur. Quidam inter irregulares ex hoc defectu recenſent etiam hæreticos, & infideles, non baptizatos, quibus etiam ſubſcribit Blund. noſter loco citato art. 16. ſed ſatis inconſiderate, ut etiam Toletus advertit lib. 1. cap. 59. ſiquidem non baptizati irregulares dicendi non ſunt, cum non ſint capaces ordinis, ut diximus art. 1. hujus quæſtionis num. 128. hæretici vero ſunt ex delicto irregulares, ut conſtat ex dictis art. 3. nu. 151. Secundus eſt defectus uſus rationis ex Scoto 4. d. 13. qu. 2. §. Primo videndum, unde perpetuo amentes cenſentur irregulares, & etiam qui ex crebra indiſpoſitione in furiam incidunt, ut qui morbo laborant epileptico, qui ſunt lunatici, energumeni. Secus autem eſt de phrenetico ex vi morbi, aut vulneris, aut iræ tranſeuntiam, hi etenim ſtatim ac deſinunt eſſe tales, non ſunt irregulares, & ſi illi ſunt ordinati, & intra annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & ad ordinum exercitium permittuntur. Tertius eſt defectus litteraturæ, ſeu ſcientiæ ex cap. *Illitteratos*, d. 36. quæ vero ſcientia, & peritia in ordinandis requiratur, habetur ſufficienter ex Conc. Trident. ſeſſ. 23. de Reform. cap. 4. quæ autem requiratur ad Epiſcopatum habetur ex cap. *Omnes*, d. 38. & aliis cap. Juris, & noviter ex Trid. ſeſſ. 22. de Reform. cap. 2. de ſcientia requiſita in aſſumendo ad Eccleſias Cathedrales. Caſpenſis tamen advertit diſp. 15. ſect. 16. Epiſcopos diſpenſare poſſe cum Religioſis non multum litteratis, ut ad ſacros ordines promoveri poſſint, quia in illis non tanta ſcientia requiritur, ac in Clericis ſæcularibus, cum ad curam animarum non ordinentur, tum etiam quia ex continuo convictu, & communicatione cum doctis in Religione in ſcientia proficiunt.

169 Secunda irregularitas eſt ex defectu corporis, quia ut notat Scot. 4. d. 25. qu. 1. E. ab aliquo contrahi poteſt, vel propter turpem, & enormem mutilationem, ut habetur ex tit. *De corpore vitiatis non ordinandis*, vel propter enormem infirmitatem, ut habetur ex tit. *De Clerico ægrotante, vel debilitato*, movetur autem Eccleſia ad reddendum irregulares corpore graviter vitiatos, vel horribili infirmitate infirmos, ut Scot. advertit 4. d. 25. qu. 2. §. *primo videndum*, quia ſicut in veteri lege Levit. 21. lex hujuſmodi ſtatuta erat, quod qui maculam haberet, non offerret Deo ſuo panem, nec ad miniſterium ejus accederet; ita in lege nova, quæ eſt veteri perfectior, tanto magis ſtatuendum erat, perſonas in naturalibus defectuoſas, ſeu in corpore, ad ſervitium, & cultum Dei in altari non eſſe admittendas propter reverentiam Sacramenti, & ad vitandum ſcandalum puſillorum, & ſubdit Doctor prohibitiones iſtas patere in can. diſt. 25. & extra de corpore vitiatis; tales autem ait eſſe enormiter corpore mutilatos, vel horribili infirmitate oppreſſos, ut leproſi, & hujuſmodi. Itaque enormis mutilatio, quæ gravem inducit deformitatem, & cum qua ſine ſcandalo, & indecentia quis in ordine miniſtrare non poſſet, vel quæ impedit uſum ordinis, inducit irregularitatem ſimpliciter, & abſolute in Laico, ne ordines ſuſcipere valeat, & in Clerico, ne poſſit in ſuſceptis miniſtrare, & ad alios promoveri. Ita communiter DD. ex c. *Si Evangelica*, diſt. 55. & ex c. *Expoſuiſti* de corpore vitiatis non ordinandis; ex quibus cap. etiam deducitur irregularem eſſe mutum, cæcum, aut altero oculo præſertim ſiniſtro carentem, qui dicitur oculus Canonis; item qui ita deformis eſt in manibus, vel in aliquo alio exteriori corporis membro, ut ſine ſcandalo puſillorum, & indecentia in ordine miniſtrare non poſſit; etiamſi nulla ſit mutilatio membri. Si autem deformitas non eſſet notabilis, nec mutilatio gravis, irregularitatem non inducunt, eſt autem modica deformitas, vel non enormis, & turpis mutilatio ex Scot. 4. diſt. 25. qu. 3. §. *De ſecundo*, quæ actum humanum non impedit, ut amputatio digiti, vel alicujus partis digiti, quod tamen intelligendum eſt, dummodo mutilatus non fuerit in culpa talis mutilationis, quia ſi ſponte, & non ex cauſa juſta hæc contigiſſet, irregularitatem induceret, & in tali caſu ordinandos repellitur, & jam ordinatus dejicitur, ex d. 55. c. *Qui partem*, & de hoc defectu alia plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 6. tit. 21.

170 Sic etiam infirmitas enormis, ſeu quæ deformitatem inducit, aut perpetuum impedimentum ad uſum ordinum reddit infirmum irregularem. Ita Theologi omnes, & Scotus loc. cit. & habetur expreſſe in c. *Tua nos*, de Cleric. ægrot. & in toto titulo de corpore vitiatis, & ita lepra, cum ſit infirmitas valde turpis, irregularitatem inducit ex cap. cit. item morbus gallicus, ſi reddat hominem notabiliter deformem, morbus caducus, paralyſis, apopleſia, peſtis, & univerſaliter quælibet alia horribilis infirmitas, ut Scot. loquitur; ſi autem infirmitas non ſit enormis, ſed curabilis, irregularitatem non inducit, non enim quælibet infirmitas, vel ægrotatio facit hominem irregularem, nec infirmitas curabilis vocatur vitium corporis, ut explicatur in L. *Inter ſtuprum*, de verborum ſignificatione; ſic etiam neque irregulares cenſendi ſunt, qui levem mentis alienationem, vel vertiginem, vel deliquium animæ patiuntur; curare tamen debent, ſi ſunt ad ſacerdotium ordinati, ut ſacerdotem habeant aſſiſtentem, quando periculum eſt, ne ſacrificium perficere poſſint. De Hermaphrodito autem conveniunt DD. quod ſi in eo prævalet fœmineus ſexus, vel uterque ſexus cenſetur æqualis, eſt irregularis ob rationem ſuperius adductam, quia ſolus ſexus virilis eſt capax ordinationis, talis autem Hermaphroditus non eſt perfectus vir; ſi vero ſexus virilis prævalet, conveniunt DD. eſſe capacem ordinationis, quia eſt capax characteris, & jam eſt vir, non fœmina, ſed an tunc ſit irregularis, non conveniunt. Aliqui enim dicunt eſſe irregularem propter deformitatem monſtruoſitatis, quæ licet ſenſibus non pateat, tamen cogitationi ſemper occurrit. Ita Navarrus, Sylveſter, Antoninus, Sylvius, Fernandez, & alii plures. Alii ex adverſo negant eſſe irregularem, quia mutilatio, ſeu monſtruoſitas ſine culpa, quæ munus Altaris non impedit, nec ſcandalum affert, irregularitatem non inducit; defectus autem hic Hermaphroditi, licet ſit vitium corporis, cum tamen ſit occultum, nec Altaris miniſterium impediat, nec ſcandalum afferat, cum ſit ſecretum, non videtur irregularitatem inducere. Ita Toletus, Turrecremata, Hurtado, & Faber ex noſtris d. 3. cit. cap. 6. quæ ſententia ſuſtineri poteſt, modo talis defectus non ſit notorius, tunc enim non poſſet promoveri propter ſcandalum.

171 Tertia Irregularitas eſt ex defectu natalium, unde omnes qui non ſunt nati ex legitimo matrimonio vero, vel probabiliter exiſtimato, vel per ſubſequens matrimonium legitimati, aut a jure, vel ab homine canonice, ſive ſint naturales, ſive ſpurii, ipſo jure irregulares ſunt. Ita Do-

ctores

Digitized by Google

ctores omnes tam Theologi, quam Canoniſtæ, & Scot. cit. 4. d. 25. qu. 1. Q. Faber diſp. 3. cit. c. 5. & Blundus diſp. 8. cit. art. 11. & Aſteſan. lib. d. tit. 23. & ita expreſſe habetur in c. 1. & 2. *De filiis Presbyt. non ordin.* & c. *Is qui de filiis Presbyt.* & aliis illegitime natis; dicitur autem quis illegitimus, quando non ex legitimo matrimonio, ſed ex fornicatione, adulterio, aut alio quovis illicito concubitu procreatus eſt. Ratio autem quare Eccleſia pro tali defectu hanc irregularitatem inſtituit, aſſignatur a Scot. loc. citat. quia tales illegitimi, ac male nati præſumuntur imitatores paternæ incontinentiæ, & præſumuntur etiam male morigerati, quia male educati, tum etiam in deteſtationem paterni criminis ob infamiam quandam, & turpitudinem, quam inde filius contrahit. Quamvis autem ſine eorum culpa tales illegitimi hanc irregularitatem contrahant, hoc tamen mirum eſſe non debet, quia ut Blund. advertit loc. c. non proprie ab Eccleſia imponitur, ut pœna reſpectu eorum, ſed tanquam Canonicum impedimentum ob quandam indecentiam, quam ex vitio naturæ illegitimi contrahunt; defectuoſum enim in Altari miniſtrare non decet, ideoque ab Eccleſia merito arcetur, & rejicitur a tali miniſterio, quod per uſum ordinis ſuſcepti exercetur. Tales autem communi jure legitimantur per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modo hi tempore conceptionis valide contrahere potuerint; item per diſpenſationem Pontificiam, licet enim Principes ſæculares per poteſtatem temporalem civiliter legitimare poſſint in ordine ad officia ſæcularia, & hæreditates obtinendas; illa tamen non ſufficit ad irregularitatem tollendam, ſicut neque ſufficiens eſt ad eam inducendam, cum ejus ſit ligare, cujus eſt ſolvere de reg. juris in 6. poſſunt tandem legitimari quoque per profeſſionem religioſam, ut communiter DD. docent, quamvis ad dignitates etiam in Religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, & ſimiles ſine diſpenſatione promoveri non poſſint, & ita Gloſſa, Panormitanus, & alii illum textum intelligunt in c. ult. *De filiis Presbyt.* ut notat Blundus loc. cit.

172 Sed hic duplex occurrit difficultas. Prima eſt quid dicendum ſit, quando eſt dubium, an quis ſit legitimus, debeat ne cenſeri irregularis? Affirmat Vaſquez, cum quibuſdam aliis; ſed negativa ſententia communior eſt, & probabilior, & ſequitur ex dictis ſupra art. 2. hujus quæſt. ubi diximus extra caſum homicidii in dubio juris, vel facti nullum teneri ſe reputare irregularem, quia extra illum caſum nullo jure exprimitur, quod aliquis ſit irregularis. Tum quia ut diximus diſp. 9. qu. 3. de Reſtitutione ex adulterio, filius non tenetur credere matri aſſerenti eum eſſe illegitimum, niſi circumſtantiæ valde urgeant, licet enim filius credat matrem ſuam fuiſſe adulteram, non ob hoc credere tenetur eſſe illegitimum, quia cum ſimul maneat cum marito, potuit concipere ex marito æque, ac ex adultero, & ideo non eſt cenſendus irregularis. Ita Avila, Coninch. Caſpenſis. Diana, Faber loc. cit. & alii communiter. Alia difficultas eſt de expoſitis, an cenſendi ſint illegitimi; Affirmat Hurtad. cum aliis diffic. 14. ac etiam inclinat Faber loc. c. n. 146. ubi approbat ſententiam eorum, qui in hoc caſu aſſerunt conſulendum eſſe, ut diſpenſatio petatur, hoc enim ſecurius eſt, & maxime cum facile ſit eam omittere, ſi enim facile diſpenſatur in illegitimitate nota, tanto magis in dubia. Negativa tamen ſententia etiam in hoc caſu communior eſt, & probabilior, quam ſequitur, & probat Blund. loc. c. quia Jus Canonicum, & Civile in multis favet expoſitis, ut patet ex c. 1. de Infantibus expoſitis, & in C. eodem titulo. Confir. ex Bulla, quam edidit Greg. XIV. in gratiam Confraternitatis pro expoſitis, ubi decernitur, ut habeantur pro legitimis, quia quod aliquis exponatur, non eſt ſignum ſufficiens, quod ſit illegitimus, & extra matrimonium ſuſceptus, nam parentes non ſemel filios ſuos ob paupertatem exponunt. Tandem quia qui non probatur malus in jure præſumitur bonus, vel talis præſumi debet, ut notat Scot. in 4. diſt. 15. qu. 4. §. *De ſecundo*, & d. 29. §. *Hic dicitur*, ex c. un. de ſcrutinio in ordine faciendo, & de regulis juris in 6. ubi habetur, ſemper in dubiis præferenda eſſe benigniora; ergo cum expoſiti non probentur eſſe illegitimi a Jure, ſive ab Eccleſia, pro legitimis habentur.

173 Quarta irregularitas eſt ex defectu ætatis, & libertatis; in primis etenim defectus legitimæ ætatis ad ordines ſuſcipiendos requiſitæ inducit irregularitatem, quamdiu defectus durat ſecundum communem Doctorum ſententiam ex can. 1. d. 59. & c. ult. de temporibus ordinationum, & ita etiam tenet Faber loc. c. c. 6. n. 176. & alii paſſim ex Clem. *De ætate & qualitate*. Blundus autem loc. cit. art. 17. cenſet quod ſi aliquis abſque legitima ætate ordinetur, & non celebret uſque ad legitimum tempus, potius dici debere ſuſpenſum, quam irregularem, quia ſic docet Gloſſa in Clem. cit. ubi ait, quod ſi ante legitimam ætatem quis ordinetur, vere ſuſcipit ordines, ſed non habet legitimam eorum executionem, donec legitimam attigerit ætatem, & ipſo jure eſt ſuſpenſus. Scot. nullam mentionem facit in 4. d. 25. qu. 1. de hac irregularitate ex defectu ætatis, ſed ſolum qu. 2. ejuſdem diſt. dicit pueris prohibitum eſſe ſacros ordines ſuſcipere, licet minores ſuſcipere poſſint, ex quo colligi nequit, quod ſint irregulares ſi ad ſacros ordines accedant, quia non omnis prohibitio Canonica eſt irregularitas, ſiquidem, ut ipſe etiam docet 4. d. 13. q. 2. §. *Primo ſciendum* etiam peccator publicus, & notorius prohibitionem habet, ne celebret, & tamen irregularis non eſt, ſi celebret, licet mortaliter peccet; quapropter ponderanda ſunt verba textus in c. cit. an loquantur de irregularitate, vel ſuſpenſione.

174 Deinde irregularitas contrahitur etiam ex defectu libertatis. Ita DD. communiter, & Scot. loc. c. 4. d. 25. qu. 1. ſub E. & habetur expreſſe in d. 54. & ex tit. de ſervis non ordinandis per totum præſertim c. 1. 2. & 5. Ratio autem, cur Eccleſia hanc irregularitatem impoſuerit, eſt iſta, inquit Doctor, quia ſervus proprie dictus eſt poſſeſſio domini, & ideo non debet ab eo auferri ipſo invito, ac proinde c. cit. ſtatutum eſt, mancipia non poſſe ordinari ante manumiſſionem; at ſi ſervus a ſervitute redimatur, vel a domino libertate donetur, poterit abſque ulla alia diſpenſatione ad ordines promoveri, ut habetur cap. *Servorum*; & c. *Nullus*, & c. *Quicumque* d. 54. & ratio eſt, quia ceſſante ſervitute, ut cauſa, ceſſat irregularitas, ut ejus effectus; ad hanc autem libertatem conſequendam per ordinationem ſufficit qualiſcumque licentia domini etiam tacita, unde ſi ſervus ordinetur domino ſciente, & non contradicente, ſtatim liber evadit, & conſequenter immunis ab irregularitate, ita enim expreſſe habetur c. *Si ſervus* d. 54. ubi dicitur, quod ſi ſervus ſciente Domino, & non contradicente in Clericum fuit ordinatus, ex hoc ipſo, quod conſtitutus eſt liber, ingenuus erit, & conſequenter ab irregularitate immunis ex ſervitute proveniente. Si vero ordinetur Domino neſcio, ideſt ſine ulla licentia, nec tacita, nec expreſſa, nec de novo ad id conſentiente, quamvis aliqui dicant, quod adhuc liber evadit, ſi facile rorretur; Scot. tamen loc. cit. dicit, quod debet domino reddi, qui tamen eum non debet actibus ſuum ordinem indecentibus applicare, ſed actibus ſuum ſtatum decentibus, ideſt, actionibus ſpiritualibus, ut nempe inſerviat divinum officium recitando, preces celebrando, & alia hujuſmodi faciendo, in his enim actionibus dominus potius lucratur, quam lædatur, ut ait Blundus l. c. art. 12. cum actiones ſpirituales ſint utiliores corporalibus, & ſint majoris valoris. Dicit autem Scot. ſic ordinatum inſcio domino deberi et reddi, quia licet in prædictis cap. in favorem ordinis ſtatim ſervo ordinato concedatur, ut ſatisfaciente redimi poſſit; ſine tamen tali ſatisfactione hoc ei jura non concedunt, imo dicunt, quod ſi Epiſcopus fraudis conſcius illum ordinaverit, tenetur duplum reddere domino; quod ſi nullus præter ipſum ſervum ſit in culpa, & factus ſit presbyter, privandus eſt peculio, vel ex miniſterio ſui officii ſatisfacere tenetur.

175 Ad hanc tandem irregularitatis ſpeciem reducitur etiam obligatio ad ratiocinia, ut Fab. advertit diſp. 3. cit. cap. 5. nu. 137. & conſtat ex cap. unic. *De obligatis ad ratiocinia*, ubi dicitur ſic obligatos, quamdiu hæc obligatio durat, eſſe irregulares; dicuntur autem obligari ad ratiocinia, qui rationem reddere tenentur, ob adminiſtrationem rerum temporalium, ſive publicarum, ut ſunt Judices, Tabelliones, Theſaurarii, vel Depoſitarii æris publici, Advocati, Procuratores, & hujuſmodi, ſive rerum privatæ perſonæ, ut Curatores pupillorum, Tutores, & ſimiles perſonæ, tales enim ad ordines promoveri non poſſunt, niſi prius officium illud deponant, & de officio adminiſtrato rationem reddant, ut patet ex cap. cit. De obligatis ad ratiocinia non ordinandis, unde officio depoſito, & reddita adminiſtrationis ratione, ſine alia diſpenſatione ceſſat irregularitas, & ad ordines promoveri poſſunt; hoc autem notanter dicitur de adminiſtratione rerum temporalium, & ſæcularium, quia ob adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum non incurritur irregularitas, cum non ſit adminiſtratio temporalis, ſed ſpiritualis quodammodo, & Eccleſiaſtica; ut advertunt Innoc. & Panorm. in cap. cit. & patet ex c. *Ne Clerici, vel Monachi*. Imo nec hanc irregularitatem incurrunt adminiſtratores rerum piarum, quamvis ſæcularium, ut ſunt res perſonatuum noſarabilium, in quo conveniunt etiam DD. & deducitur ex cap. ult. diſp. 86. & can. 1. diſt. 88. quia talis adminiſtratio non eſt aliena a ſtatu Clericali, nec pure ſæcularis. Tandem qui depoſuit officium, per quod obligabatur ad ratiocinia, & ſuæ adminiſtrationis rationem reddidit, poterit ad ordines promoveri, quamvis adhuc remaneat debitor alicujus ſummæ pecuniæ abſque alia lite, & infamia, quia ſolutus eſt ab obligatione ad ratiocinia, quod eſt illud, quod ad irregularitatem incurrendam jus canonicum requirit, ut præſertim ex noſtris advertunt Faber, & Blund. loc. cit.

176 Quinta irregularitas eſt ex defectu lenitatis, quæ oritur ex homicidio juſto, & contrahitur quando quis directe, vel indirecte morti, vel mutilationi alterius, quamvis modo aliquo licito, & juſto cooperatur. Unde conveniunt DD. Judices omnes ſententiam ſanguinis proferentes (Summo Pontifice excepto, de quo dictum eſt ſuperius immunem eſſe ab omni cenſura, & irregularitate) ideſt, mortis, aut mutilationis; & omnes miniſtros juſtitiæ ad eam cooperantes publica auctoritate, ut accuſatorem, teſtem ferentem teſtimonium in cauſa ſanguinis, advocatum, ſeu procuratorem accuſatoris, & tabellionem fieri irregulares ſententia executioni mandata, ut habetur can. 1. diſt. 51. & cap. 3. Ne Clerici, vel Monachi, & cap. 3. de homicid. in 6. Item omnes alios miniſtros ad executionem ſenten-

tiæ

Digitized by Google

riæ phyſice concurrentes; ut ſunt lictores torquentes reum ad extorquendam veritatem, comitantes eum cauſa ſecuritatis & focum ſtruentes ad comburendum reum, ut ex dict. Can. deducitur, & conſtat ex communi praxi, & uſo. Non tamen irregularitatem incurrunt vendentes, aut donantes ligna ad hæreticum comburendum, gladios, & funes, & alia inſtrumenta ad interficiendos delinquentes, nec qui furcam erigit, nec famuli, qui a Notario dictata ſcribunt, quia nullus ex prædictis concurrit ad iſta injuſte, neque ut miniſter juſtitiæ, ut advertunt Coninch. Hurtad. Caſpenſis, & alii paſſim. Nec etiam irregularitatem incurrit Judex Eccleſiaſticus, qui aliquem degradat, & tradit brachio ſeculari, maxime præmiſſa proteſtatione ſe non intendere ullam pœnam ſanguinis, ut cum pluribus aliis Bonac. docet diſp. 4. qu. 3. de irregular. pun. 1. nec etiam Inquiſitores fidei tradendo aliquos Judici ſæculari comburendos, etiamſi nullam præmittant proteſtationem, ut conſtat ex Bulla Pii V. apud eumdem Bonac. & 10 cap. *Novimus* de verb. ſignif. optime declaratur, cur hujuſmodi Prælati, & inquiſitores non fiant irregulares, ut notat Faber loc. cit. cap. 7. num. 308. quia nimirum in tali actione Prælatus non applicat reum foro ſæculari, & judicio mortis, quia hoc eſſet valde principaliter ad rei mortem cooperari, ſed ſolum declarat illum eſſe reum talis criminis, & proinde ſe illum ejicere a ſtato clericali, & intimare Judici ſæculari, ut eum in ſuum forum recipiat, qui deinde de ipſo judicat ſecundum juſtitiam, & cum juſtitia requirat, ut pœna mortis puniatur, eum morti adjudicat, & ſic etiam rem declarat Blund. loc. cit. art. 6. ex Scot. 4. d. 13. qu. 2. E. & diſt. 25. q. 1. B dum ait Inquiſitorem, vel aliom Judicem Eccleſiaſticum tradere Clericum Curiæ ſæculari non eſſe aliud quam ipſum totaliter excludere ab actibus Eccleſiaſticis, & a tutela, & a foro, & a numero perſonarum Eccleſiaſticarum; hoc autem fieri poteſt ſine ullo irregularitatis periculo, quia terminus hujus actionis non eſt mors, ſed tantum excluſio a ſtatu Clericali; & ita proportionaliter diſcorrendum eſt, dum laicum tradit curiæ ſæculari, non fieri irregularem, quia ipſe non profert ſententiam ſanguinis, nec delegat juriſdictionem, ſed ſolum permittit Judici ſæculari, ut in talem perſonam manummittat, ſuppoſita delicti declaratione. Alia plura ad hoc ſpectantia de Judice, de Accuſatore, de Teſte, & aliis juſtitiæ miniſtris apud eumdem Blundum videri poſſunt.

177 Ad hanc irregularitatis ſpeciem reducitur etiam irregularitas contracta ex bello juſto aggreſſivo, ut diximus art. præc. n. 163. tam enim Clerici, quam Laici propriis manibus pugnantes in bello juſto aggreſſivo, & occidentes, vel mutilantes inimicos, irregolares fiunt, non tamen ex delicto, ſicut pugnantes in bello injuſto, ſed tantum ex defectu lenitatis, ſive manſuetudinis, ut ibi dicebamus; ſicut enim qui juſte contra aliquem profert ſententiam ſanguinis, ſecundo effectu irregularitatem incurrit, ut modo dictum eſt, ita qui militat in bello juſto aggreſſivo, ſi occidat, vel mutilet, & patet ex cap. *Si quis viduam*, & ex cap. *Aliquantus* d. 50. & ex cap. *Petitio tua*, de homicid. Non tamen fit irregularis ille, qui in bello juſto hoſtem invadentem occidit ad propriæ vitæ defenſionem, ut art. præc. dictum eſt, neque qui hoſtem muros Urbis oppugnantem in ſui, ſuorumque defenſionem occidit, aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum, hoſtemque repellendum. Notanter autem dictum eſt, tam Clericos, quam Laicos pugnantes in bello juſto aggreſſivo propriis manibus, & occidentes, vel mutilantes inimicos fieri irregulares; quia ſi propriis manibus non occidant, vel mutilent, non fiunt irregulares, etiamſi alii occidant, vel mutilent, ut docent Navar. Covar. Sylveſter, Emmanuel Sa, Manlius, Blund. loc. cit. & alii DD. paſſim ex c. cit. *Petitio tua*, & ratio eſt, quia tales militantes, cum non occidant, nec mutilent, nec ad alterius occiſionem proxime concurrentes cenſeantur, conſequenter etiam nec videtur irregularitatem incurrere latam contra homicidas, & enormiter mutilantes. Addit tamen Blund. loc. cit. Clericos in tali bello pugnantes, ſi ſint in ſacris, vel beneficiati, licet non occidant, vel mutilent, peccare tamen mortaliter, quia non poſſunt Clerici in tali bello, quamvis juſto, licite pugnare, cum eis omnino ab Eccleſia prohibeatur propriis manibus pugnare, ut habetur in c. *Eos qui* 20. q. 3. & in cap. *Quicumque*, & in c. Clerici 23. q. 8. eo quia non decet eos, qui ſe militiæ ſpirituali tradiderunt, arma, vel negotia ſæcularia tractare; quare ſic pugnando mortaliter peccant, cum faciant contra prohibitionem Eccleſiæ, & ita docent Doctores communiter; quare ſi Pontifex Clericis concedat, ut in aliquo bello juſto propriis pugnent manibus, tunc ſi occidant, vel mutilent, irregularitatem non incurrunt, nec mortaliter peccant.

178 Sexta irregularitas eſt ex bigamia, ſeu ex defectu Sacramenti, qui in bigamia reperitur. Ita DD. omnes, & Scot. 4. d. 25. quæſt. 1. D. & d. 33. quæſt. 2. & habetur expreſſa ex cap. 1. 2. & 4. de Bigamis non ordinandis; rationem vero congruentiæ, quare Bigamus ab Eccleſia arceatur, ne ordinetur in ſacris, vel ſaltem in Sacerdotem, aſſignat Doctor loc. cit. 4. d. 33. quæſt. 2. B. ex D. Aug. & Ambr. defectum ſacramenti, ſeu ſigni ad ſignatum, ut habetur d. 26. c. *Acutius*, & c. *Una*, ſacerdos enim tamquam Chriſti Vicarius in Eccleſia repræſentans perſonam Chriſti non debet habere aliquid repugnans Chriſto in comparatione ejuſdem Chriſti ad Eccleſiam, & Eccleſiæ ad Chriſtum; ſed Chriſtus eſt unicus ſponſus unius Eccleſiæ, & Eccleſia eſt unica ſponſa unius Chriſti ſponſi; ergo habens oppoſitum hujus non recte ſignificat, vel repræſentat Chriſtum in Eccleſia; ſed Bigamus qui habuit duas uxores, vel unam, quæ fuit duorum, habet aliquid repugnans iſti conjunctioni Chriſti, & Eccleſiæ, ergo propter hunc Sacramenti, ideſt, ſignificationis defectus Bigamus congruenter arcetur ab ordinibus; præſertim a ſacerdotio; Cauſa vero neceſſitatis ob quam bigamia inducit irregularitatem, vario modo a Doctoribus aſſignatur, quos omnes refert & rejicit Doctor loc. cit. art. 2. ubi tandem concludit, quod cauſa hujuſmodi irregularitatis non eſt, niſi ex ſtatuto Eccleſiæ, quod quidem ſtatutum habet pro fundamento defectum Sacramenti, id eſt ſignificationis in bigamo jam explicatum. Quando igitur quis pluries matrimonium contraxit, quamvis id licite fiat, tale nihilominus matrimonium pluries iteratum non habet perfectionem omnimodam quantum ad Sacramenti ſignificationem, quia perfecta ſignificare non poteſt unionem Chriſti cum Eccleſia, quando unus, vel una cum pluribus ſucceſſive contraxit, quamvis licite, & ideo hæc irregularitas eſt ſolum ex defectu, non ex delicto.

179 Triplex autem bigamia ex diverſis juribus deducta aſſignatur a Doctoribus in ordine ad inducendum hunc irregularitatis defectum, vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Vera bigamia eſt cum quis valide matrimonium contraxit cum duabus, ſive ante, ſive poſt baptiſmum ex c. 1. & 2. de bigamis; interpretativa, ob quam ſimiliter irregularitas contrahitur, contingit præſertim, quando quis viduam in matrimonium duxit ex Can. *Si quis viduam* diſt. 50. ſimilitudinaria tandem, ut loquuntur DD. eſt quando quis poſt votum ſolemne caſtitatis matrimonium contrahit etiam obtenta diſpenſatione ex can. *Quotquot* 27. qu. 1. dicitur autem ſimilitudinaria, quia aſſimilatur veræ, quæ contrahitur ob duplex matrimonium, quia per votum ſolemne caſtitatis quodammodo contrahitur matrimonium ſpirituale cum Deo. Notanter autem diximus bigamiam interpretativam contingere præſertim, quando quis viduam in matrimonium duxit, quia licet hic ſit modus præcipuus, & magis frequens, quo contingere ſolet; aliis tamen etiam modis contingere poteſt, quibus ſimiliter incurritur irregularitas, ut videre eſt apud Bonac. Hurtad. Caſpenſem, & alios paſſim. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam contrahendam ſponſalia cum pluribus contracta, etiam ſecuta copula, nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus, ſed requiritur matrimonium verum, vel ſaltem præſumptum cum duabus, & conſummatum; diximus *vel ſaltem præſumptum*, quia licet quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, juris tamen interpretatione præſumitur bigamia, licet improprie dicta. Movet autem dubium Scot. loc. cit. C. quare bigamia ante baptiſmum contracta inducat irregularitatem, non autem homicidium, ſed deformitas homicidii per baptiſmum tollatur, non autem bigamiæ, cum tamen bigamia quid minus malum videatur, quam homicidium. Et reſpondet cauſam non eſſe, niſi ſtatutum Eccleſiæ volentis iſtam pœnam remitti per baptiſmum, & non illam, & ait iſtam Eccleſiæ ordinationem eſſe rationabilem ex hoc, quod homicida non eſt inhabilis ad ordines, niſi ob horrorem ſanguinis effuſi, ut ſupra dictum eſt, iſte autem horror tollitur in baptiſmo, quia præſupponitur, quod de lupo factus ſit agnus, ſicut & Paulus ante baptiſmum perſecutor poſt baptiſmum factus eſt ovis, & paſtor. Cum igitur in baptiſmo ceſſet cauſa illius inhabilitatis, debet ceſſare etiam effectus; ſed cauſa inhabilitatis in bigamo ad ordines non ceſſat in baptiſmo, quia ſemper remanet defectus Sacramenti, ideſt, ſignificationis, quæ requiritur in Sacerdote repræſentante Perſonam Chriſti in ordine ad Eccleſiam, ideo nec ibi tollitur effectus, niſi poſtea per ſpecialem diſpenſationem. Ita diſcurrit Scotus loc. cit. alia plura de hac irregularitate ex Bigamia, & variis modis eam contrahendi videri poſſunt apud Aſteſanum l. 6. tit. 7. Fabrum diſp. 3. cit. c. 8. & Blund. loc. citat. art. 18.

180 Septima tandem irregularitas aſſignari ſolet ex defectu bonæ famæ, quando omnino quis aliquam contraxit infamiam, ſive ea ſit juris, qua ratione circulatores, hiſtriones, mimi, comædi, & alii artes ejuſmodi, vel officia exercentes cenſentur infames jure tam civili, quam Eccleſiaſtico, ſive infamia ſit facti, ut quando quis infamiam contraxit crimine aliquo notorio, & ſcandaloſo; ut proditione, ſacrilegio, & aliis ſimilibus criminibus, quæ degradatione, vel depoſitione ſunt digna. Ita hanc irregularitatem explicat Tolet. l. 1. c. 57. cum pluribus aliis, quæ omnia clare deducuntur ex c. *Infames* 16. q. 1. Alii vero hanc irregularitatem ex infamia contractam connumerant inter ſpecies irregularitatum ex delicto contractarum, ut Bonac. diſp. 7. de irregularitate q. 3 pun. 1. cum pluribus aliis. Quare ad confuſionem evitandam diſtinguendum eſt de irregularitate contracta ex infamia cum culpa, vel ſine culpa contrahentis; irregularitas primo modo contracta ex infamia connumerari debet inter ſpecies irregularitatum ex delicto contractarum, ut nos fecimus ſupra art. 3. n. 153. hæc enim incurritur, ut ibi dictum eſt, ex delictis infamibus, ſeu infamiam ducentibus in delinquente; irregularitas vero contracta ex infamia ſe-

cundo

Digitized by Google

eundo modo, ſcilicet ſine culpa, connumerari debet inter irregularitates ex defectu contractas, & talis eſt, quæ contrahitur ex exercitio artium, vel officiorum a jure infamium, vel alio modo ſine culpa, quales ſunt hiſtriones, mimi, comœdi, & alii qui ex officio publica tale officium exercent, & filii publicæ meretricis, quamvis aſter conjugata, aut ex quacumque alia cauſa provenient ſine culpa contrahentis, & de tali irregularitate ex defectu bonæ famæ eſt ſermo in præſenti. Præterea docent etiam Doctores antiquiores ob pœnitentiam ſolemnem incurri irregularitatem, ut conſtat ex cap. *Placuit* & ex cap. *Quicumque* d. 50. & ex cap. *Pœnitentes* d. 55. de qua irregularitate agit Aſtalan. l. 6. cap. cit. 17. quia tamen pœnitentia hæc non amplius eſt in uſu, ideo irregularitas hæc jam non habet locum, ut notavit Hurtad. diffic. 19. Denique aliæ quædam irregularitates a quibuſdam afferri ſolent, quæ communiter rejiciuntur, utpote nullum habentes in jure fundamentum, ut oſtendit Bonacina diſp. 7. cit. punct. 7. §. un.

ARTICULUS SEXTUS.

Quomodo tollatur irregularitas, & quis in ea diſpenſare poſſit.

181 PRimo quoad primam quæſiti partem, conveniunt Doctores quatuor modis irregularitatem tolli poſſe, nimirum ſuſceptione baptiſmi, profeſſione religioſa, ablatione, ſeu remotione cauſæ, & diſpenſatione legitima. Per baptiſmum itaque tollitur quævis irregularitas ex delicto proveniens, vel magis proprie loquendo per baptiſmum fit, ut baptizatus nullam incurrat irregularitatem ratione delictorum, quæ ante baptiſmum commiſit: ſiquidem in rigore loquendo per baptiſmum nulla tollitur irregularitas, quia ante baptiſmum nulla incurritur, cum ſit impedimentum Eccleſiaſticum, quod nondum baptizatos non afficit, cum non ſint Eccleſiæ ſubjecti, quamvis ante baptiſmum ſint defectus, & committantur crimina, ob quæ fertur irregularitas contra baptizatos, ut ſatis ſupra declaratum eſt art. 1. hujus qu. num. 132. & 133. per nulla igitur peccata ante baptiſmum commiſſa fit quis irregularis baptiſmum recipiens, quare nec homicidium ante baptiſmum commiſſum, neque ſententia ſanguinis ſecuta morte data ante baptiſmum facit hominem irregularem, ſi baptiſmum recipiat, quia talis irregularitas in jure non habetur. E contra vero per baptiſmum non tollitur irregularitas, quæ oritur ex defectu, ſi poſt baptiſmum idem defectus remaneat, ut de bigamia dictum eſt art. præc. num. 179. quare autem bigamia ante baptiſmum contracta irregularitatem inducat, non autem homicidium, & homicidii deformitas per baptiſmum tollatur, itaut homicida baptizatus nullam irregularitatem incurrat, non autem deformitas bigamiæ, quæ minor eſt, quam homicidii, jam ibi declaratum eſt ex Scoto 4. d. 33. q. 2. lit. C. Deinde per profeſſionem religioſam tollitur irregularitas ex defectu natalium proveniens, ſeu ex illegitimatione quoad Ordines, licet non quoad prælaturas ex cap. 1. de filiis Presbyt. dictum eſt art. præc. n. 171. Rurſus aufertur etiam irregularitas ex defectu proveniens ſublata cauſa, ob quam fuerat inducta, ut v. g. irregularitas ex defectu ætatis proveniens tollitur per adventum legitimæ ætatis, & ſic de aliis, quæ feruntur pro tali tempore, quo durat talis caſus, ut notat Bonac. qu. 5. cit. punct. 2. Demum tollitur irregularitas per legitimam diſpenſationem, non vero per abſolutionem, cum non ſit cenſura, ut ait Blondus loc. cit. art. 20. & forma diſpenſationis eſt hæc: *Diſpenſo te in irregularitate, quam, vel quas ob hanc, vel illam cauſam incurriſti*, & quidem ſi diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit, ſin minus, eam tantum tollit, quam poteſt, & vult.

182 Secundo quoad alteram quæſiti partem, poteſtas diſpenſandi in irregularitate eſt ſolum Eccleſiaſtica, ſicut enim per ſolam Eccleſiaſticam poteſtatem irregularitas imponi poteſt: ita per eamdem dumtaxat poteſtatem poteſt in ea diſpenſari, quia poteſtas ferendi leges, & in eis diſpenſandi ejuſdem ſunt ordinis, hæc poteſtas jure divino univerſalis, & ſuprema in ſolo reſidet Summo Pontifice, quia ipſe ſolus ligandi, atque ſolvendi poteſtatem immediate habet a Chriſto; tum etiam quia ex ſupradictis omnis irregularitas eſt de jure poſitivo Eccleſiaſtico, in quo jure univerſaliter Papa diſpenſare poteſt, ut ex ejus ſuprema poteſtate conſtat, & ex c. *Sunt quidam* diſt. 25. & ex c. *Significaſti* de electione. Ita Doctores communiter, qui etiam docent nullum Epiſcopum in jure ordinario diſpenſare poſſe in irregularitate ſecundum ſe, ſeu generaliter ſumpta, ſed ſolum in ea, quæ ei conceditur, ut conſtat ex cap. *At ſi Clerici* de judiciis, & ex cap. *Cum illorum de ſent. excom.* Epiſcopis autem in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 6. de *Reform.* conceditur, ut diſpenſare poſſint in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, ac etiam in iis, quæ ad forum contentioſum pervenerunt, cum ſuis ſubditis, & in ſua Diœceſi, unde licet de jure ordinario diſpenſare nequeant in irregularitate, quia inferior in lege Superioris diſpenſare non poteſt; nihilominus ex dicto privilegio diſpenſare poſſunt in præfatis caſibus. Dicitur autem hoc facere poſſe cum ſuis ſubditis, quia cum extraneis diſpenſare non poteſt, ſicut neque poteſt Archiepiſcopus diſpenſare cum extraneis, vel cum ſubditis Epiſcoporum ſuffraganeorum, præterquam in actu appellationis, vel viſitationis Provinciæ, quia hæc auctoritas non conceditur Archiepiſcopo, ut Archiepiſcopus eſt, ſed ut Epiſcopus, ut Bonac. notat q. 5. cit. punct. 1. cum Suarez, & aliis. Hoc tamen privilegium a Trid. loc. cit. Epiſcopis conceſſum, ut communiter Doctores docent, intelligitur tantum in eis Regionibus, ubi acceptatum eſt, nam ubi non eſt acceptatum quoad leges oneroſas, ſupponitur neque acceptatum eſſe quoad favorabiles, ut declaravit S. Conc. Congreg. quia par debet eſſe conditio favorum, & onerum *de Regul. Juris in 6.*

183 Tertio, quando Conc. Trid. loc. cit. concedit Epiſcopis diſpenſare poſſe cum ſuis ſubditis in irregularitatibus provenientibus ex delictis occultis, nomine occulti delicti in dicto decreto, ut notat Hurtad. diffic. 20. ex Avila, Henriquez, & aliis, intelligitur id, quod diſtinguitur a publico, ac proinde occultum dicitur, quod quamvis per teſtes probari poſſit, non tamen eſt publicum, quia nec eſt notorium, nec manifeſtum, nec famoſum, & ratio eſt, quia quando non eſt publicum, ceſſat ſcandalum, quod Tridentinum dicta limitatione evitare intendit, notorium autem dicitur, ut ibidem ait Hurtad. quod eſt notum, aut confeſſione rei in judicio, aut ſententia Judicis late, aut evidentia facti, qua nimirum evidens eſt majori parti viciniæ, vel Communitatis, in qua decem ad minus habitant; manifeſtum vero dicitur, de quo eſt fama in majori parte viciniæ, vel Communitatis a ſcientibus orta, & deducta; famoſum tandem dicitur, quando eſt fama in majori parte Communitatis, non tamen ex certa ſcientia, ſed ex indiciis, & præſumptionibus. Quare in præſenti in hujuſmodi diſpenſationibus non ſumitur occultum, ut alias ſumi ſolet, pro eo ſcilicet, quod non eſt probabile in judicio; ſed ſumitur pro eo, quod non eſt publicum in jure, modo jam explicato; quod valde advertendum eſt, ne quis decipiatur in modo explicandi occultum in diſpenſatione irregularitatis, vel ſuſpenſionis ex delicto occulto, ut notat Caſpenſis diſp. 5. ſect. 17. Itaque Epiſcopus diſpenſare non poteſt in irregularitate, quando delictum eſt publicum, vel notorium, ſed ſolum poteſt, quando delictum non eſt publicum, vel notorium, ut quando eſt notum tribus, vel quatuor tantum, nec eſt fama in majori parte viciniæ vel Collegii de illo delicto, ut etiam Bonacina notavit loc. cit. cum pluribus aliis; exempli gratia, ſi quis majori excommunicatione ligatus publice celebret, ſed illius excommunicatio ſit ignota adſtantibus, & ſic irregularitatem contrahat, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare, quia licet celebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum, ut explicat Bonacina ibidem.

184 Quarto, quando in dicto decreto Tridentini excipitur irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocumque delicto ad forum contentioſum deducto, per illud homicidium intelligitur homicidium inſultum directe, & ex propoſito voluntarium, ut idem Hurtad. advertit loc. cit. unde diſpenſare poteſt Epiſcopus in irregularitate ex homicidio occulto caſuali contracta, ut Blondus etiam afferit loc. cit. Eſt tamen aliqua difficultas de irregularitate ex homicidio, quod quis committit vim vi repellendo, ut ſe a morte defendat; & non eſt ſermo de homicidio, quod quis committit ob inevitabilem neceſſitatem defendendi ſe a morte, quia talis ex ſupradictis in tali defenſione non peccat, nec irregularitatem incurrit ex Clement. *Si furioſus*, ſed ſermo eſt de homicidio commiſſo ab eo, qui ſe defendendo moderamen exceſſit inculpatæ tutelæ, & quamvis aliqui negent poſſe Epiſcopum in tali irregularitate diſpenſare, Blondus tamen loc. cit. affirmet cum Aragonio, Salonio, Vivaldo, Henriquez, Comitol. Sayro, Rodriquez, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia hæc irregularitas non eſt de numero earum, quæ non poſſunt diſpenſari, niſi a Papa, ut notant communiter Doctores ex Trid. loc. cit. Quando etiam in dicto decreto excipitur irregularitas contracta ex quocumque delicto ad forum contentioſum deducto, nomine talis irregularitatis intelligitur illa, ſuper qua, aut ſuper cujus delicto trahitur quis ad tribunal, quouſque ab inſtantia abſolvatur, unde in delicto ad forum contentioſum deducto Epiſcopus diſpenſare non poteſt, quando delinquens de aliquo delicto accuſatus fuit, ut nondum in judicio ſe purgavit; nec definitiva liberatus fuit, aut ab inſtantia; ſed tamen quando delinquens poſt accuſationem ſe purgavit, aut quando defectu probationis abſolutus fuit, tunc enim Epiſcopus cum eo diſpenſare poteſt. & docet Bonacina loc. cit. cum Henriquez, Rodriquez, Molina, Sayro, Suarez, Filliucio, Avila, Sanchez, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia in tali caſu ceſſat ratio deductionis ad forum contentioſum, perinde enim eſt, ac ſi delictum non fuiſſet ad illud deductum, cum accuſatus ad ſuum priſtinum ſtatum reducatur ante accuſationem. Confirmant, quia verba accipienda ſunt cum effectu cap. *Relatum* de clerico non reſidente; ergo quando Concilium in prædicto decreto in privilegio Epiſcoporum excipit crimen ad forum contentioſum deductum, intelligendum eſt cum effectu, ideſt, modo deductio ad forum ſortita ſit effectum.

185 Quinto eſt difficultas, an Epiſcopus finito, & completo judicio diſpenſare poſſit in irregularitate proveniente ex delicto ad forum contentioſum deducto, poſtquam delin-

quens

Digitized by Google

quens convictus fuit condemnatus, & jam punitus. Affirmant Sanchez, Avila, Hurtad. loc. cit. & plures alii, quorum ratio eſt, quia Tridentinum deneget Epiſcopis facultatem diſpenſandi in delictis non occultis, & deductis ad forum contentioſum, ne minuatur, & perturbetur tribunal, & auctoritas Judicum; ſed Epiſcopus diſpenſando cum reo jam convicto in judicio, ac etiam punito, non diminuit auctoritatem, nec turbet tribunal Judicum, quod vitare intendit Trid. cum jam perfectum ſit judicium; ergo poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare. Negat Bonacina loc. c. cum Suarez, Rodriquez, Sanchez, Henriquez, Reginaldo, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia Conc. Trid. loc. c. concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitate ex delicto occulto proveniente, aut non deducto ad forum contentioſum; in caſu autem propoſito delictum deductum eſt ad forum contentioſum, nec eſt occultum, ſed eſt omnino publicum, nam quæ probantur in judicio appellantur publica, & hæc opinio probabilior videtur, & ea ejus fundamento allato facile ſolvitur adductum pro oppoſita ſententia; cum enim Concilium abſolute loquatur, & ſine ulla diſtinctione, conſequenter neque nos diſtinguere debemus, ſed juxta modum loquendi Concilii abſolute aſſerendum eſt, Epiſcopum non poſſe diſpenſare in irregularitate ex hujuſmodi delicto proveniente, cum delictum non ſit amplius occultum in caſu propoſito, ſed publicum omnino, & ad forum contentioſum deductum, & ibi omnino probatum, & condemnatum.

186 Sexto eſt difficultas. An Epiſcopus in caſu homicidii voluntarii juſti occulti diſpenſare poſſit, ut homicida promoveri poſſit ſaltem ad ordines minores, & beneficium ſimplex. Affirmant Gerzies, Medina, Rodriquez, Emmanuel Sà, Toletus, & alii, quorum ratio eſt, quia ante Concilium poterat hoc Epiſcopus, ut habetur cap. de filiis Presbyt. in 6. ergo etiam poſt, cum tale privilegium non ſit per Concilium ſublatum. Negant Navarrus, Sayrus, Suarez, Bonacina, Blundus ex noſtris loc. c. art. 4. & alii communiter, quorum ratio eſt, quia Conc. Trident. dat facultatem Epiſcopis diſpenſandi in irregularitatibus provenientibus ex delictis occultis, excepta irregularitate proveniente ex homicidio voluntario etiam occulto, & abſolute dicit non poſſe Epiſcopum diſpenſare in homicidio voluntario etiam occulto; ergo aufert, quod jus antiquum Epiſcopis concedebat, & hic dicendi modus probabilior videtur, & conformior modo loquendi Concilii. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare in irregularitate proveniente ex mutilatione occulta, quamvis ex induſtria facta, quia mutilatio eſt diſtincta ab homicidio, & ita determinavit Sac. Cardinalium Concilii Congregatio, ut referunt Caſpenſis, Hurtado, Blondus loc. c. & alii communiter. Nec obſtat Clement. 1. de Homicidio, quia ille tantum procedit quoad incurrendam irregularitatem, in hoc enim homicidium, & mutilatio æquiparantur, nam ex utriſque contrahitur, quando mutilatio eſt enormis; non autem quoad diſpenſationem ex eadem Sacr. Concilii Congreg. Et hic obſervandum eſt, quicquid conceſſum eſt Epiſcopis quoad diſpenſationem irregularitatum, intelligi etiam conceſſum Prælatis Religioſorum virtute Indulti Apoſtolici, ſive ſuorum privilegiorum reſpectu ſuorum ſubditorum, ut communiter Doctores advertunt, & ratio eſt, quia Religioſorum Prælati in ſuos ſubditos habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem; unde conſequenter aſſerit Blundus noſter loc. cit. art. ult. poſſe etiam ſuos ſubditos abſolvere percutientes Clericos ſæculares ab excommunicatione, quam incurrunt, ſi percuſſio non ſit enormis, & ſit occulta, in foro conſcientiæ, ac etiam diſpenſare in irregularitate, quam contrahunt, ſi in ea excommunicatione celebrent, dummodo ſit etiam occulta, quod probat ex privilegio fratribus Minoribus conceſſo a Clemente IV. conſt. 4. & a Bonifacio IX. & Eugenio IV.; cui privilegio ait non eſſe derogatum, quod appareat, imo addit aliquos hoc privilegium extendere etiam ad percuſſionem enormiter, modo ſit occulta, quia quando eſt publica, ſoli Pontifici reſervatur.

187 Septimo eſt difficultas, An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate orta ex hæreſi occulta. Hæc enim facultas ei conceſſa videtur ex Concil. Trid. loc. cit. ibi enim conceditur facultas Epiſcopis diſpenſandi in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, & idem in hæreſis crimine poſſe per ſe ipſos, non per Vicarium, & ita ſentiunt Ugolinus, Sanchez, & quidam alii. Communis tamen opinio aſſerit ſolum Pontificem diſpenſare poſſe in irregularitate ob hæreſim contracta, etiamſi hæreſis ſit occulta, quia, ut notat Faber diſp. 3. cit. cap. 5. n. 146. hæc conceſſio revocata eſt per Bullam in Cœna Domini, in qua hoc tempore Pontifici reſervatur poteſtas abſolvendi a cenſura, & a culpa hæreſis, unde conſequenter eſt illi quoque reſervata multo magis diſpenſatio irregularitatis inde provenientis, ubi enim prohibetur majus, intelligitur quoque prohiberi minus, argumento cap. *Cum illorum de ſent. excom.* ubi habetur Epiſcopos in eis caſibus diſpenſare non poſſe, in quibus eſt illis prohibita abſolutio, nam majora illis intelliguntur prohibita, quibus prohibita ſunt minora, cum ergo per Bullam Cœnæ revocata ſit poteſtas abſolvendi, conſequenter intelligitur quoque revocata poteſtas diſpenſandi; atque ideo cum Epiſcopis prohibita ſit abſolutio hæreſis prohibite quoque cenſetur diſpenſatio irregularitatis ex hæreſi provenientis. Ita Suar. Toletus, Filliucius, Bonac. & alii communiter, quapropter Faber loc. c. ait hanc eſſe communem opinionem, quod ſolus Papa in hac irregularitate diſpenſare poſſit.

188 Poſtremo conveniunt Doctores in irregularitatibus ex defectu provenientibus ſolum Pontificem diſpenſare poſſe, non autem Epiſcopum, niſi in aliquo caſu particulari ſit ei conceſſa facultas, ut patebit diſcurrendo per ſingula, etenim in irregularitate ex defectu ætatis ſolus Papa diſpenſare poteſt ex cap. *Nullus de temp. ordin.* in 6. & Gloſſ. Clement. *generalem* de ætate, & quali. In irregularitate ex defectu corporis ſolus Papa diſpenſare poteſt, ſive ſit ex deformitate, ſive ſit ex infirmitate, ut patet ex capitulo *Significaſti* de Corpore vitiatis, Epiſcopus vero judicare poteſt an defectus, vel deformitas irregularitatem inducat ex cap. 2. *de corp. vitiat.* In irregularitate ex defectu animæ etiam ſolus Papa diſpenſare poteſt, ut patet de Neophito apud Toletum, Suarez, & alios; certum eſt Epiſcopum non poſſe diſpenſare circa omnino illitteratum ex cap. *Nullus de temp. ordinand.* in 6. & ex decretis Concil. Trid. adductis, ut notat Faber loc. cit. cap. 6. n. 165. In irregularitate ex defectu bonæ famæ idem pariter dicendum eſt, quia ſolus Papa poteſt omnem infamiam juris, etiam civilis, tollere a quocumque Clerico, & etiam a laico ſibi ſubjecto, ac etiam non ſubjecto, ſi ejus miniſterio indiget, ut notant Innocent. Panormit. & Hoſtienſ. c. *Cum te de ſent. & re jud.* In irregularitate ex defectu natalium ſolus Papa cum illegitimo diſpenſare poteſt ad Ordines majores, ad dignitates, & beneficium curatum ex cap. 1. *De filiis Presb. in 6.* Epiſcopus vero ſolum ad Ordines minores, & beneficium ſimplex ex eod. cap. Nec etiam poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ex defectu lenitatis proveniente, quia ut Bonacina advert. q. 4. punct. ult. Epiſcopus diſpenſare non poteſt in irregularitate, quam Judex cauſam ſanguinis exercens contraxit mandando homicidium, vel mutilationem juxta leges, & gravitatem delictorum, quia Trident. concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario; ſed prædicta irregularitas non provenit ex delicto, ſed ex homicidio juſto volito, ergo nequit Epiſcopus in ea diſpenſare; qua ratione nec diſpenſare poteſt in irregularitate, quam miles incurrit pugnando in bello juſto adverſarium occidendo, quia Epiſcopus ex privilegio Tridentini poteſt ſolum diſpenſare in irregularitate proveniente ex delicto homicidii non voluntarii, ut idem Bonac. notat. ibid.

189 Circa diſpenſationem ſuper irregularitatem ex Bigamia contractam eſt difficultas, ut ait Scotus 4. diſt. 33. q. 2. art. 2. nam neque Papa ſuper illam diſpenſare poſſe videtur, quia cap. *Super eo* de bigamis dicitur: *Quod cum bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet, ut debeant ad Sacros Ordines promoveri*, quibus verbis innuitur non licere Pontifici in hac irregularitate diſpenſare, quia bigamia eſt de jure divino, cum Apoſtolus dicat Epiſcopum eſſe debere unius uxoris virum 1. ad Timot. 3. non poteſt autem Pontifex diſpenſare in jure divino. Certum tamen eſt Pontificem in hac irregularitate diſpenſare poſſe, ut docet Scotus loc. cit. & eſt communis DD. ſententia, cum enim omnis irregularitas ſit de jure canonico, certum eſt Papam ſuper hanc etiam diſpenſare poſſe, quod etiam probat Doctor ex cap. *lector cap.* 33. & ex Gloſſa ibidem, & quando Apoſtolus fecit hoc præceptum, fecit illud tanquam Epiſcopus particularis, & non promulgavit illud, tanquam a Deo conditum, ut advertunt Valentia, Henriquez, Sayrus, Filliucius, Bonac. loc. cit. & alii paſſim; Summus autem Pontifex diſpenſare poteſt in legibus latis ab Epiſcopis, ac etiam ab ipſis Apoſtolis, tanquam Epiſcopis, neque in allato cap. dicitur, quod Papa cum bigamis diſpenſare non poſſit. Sed quod non licet; dicitur autem non licere, ut Scot. declarat loc. cit. non quia omnino non liceat, ſed ſolum quod pro urgenti neceſſitate talis diſpenſatio licet, & non aliter. Itaque in bigamia vera, quando, ſcilicet, quis duas virgines in Matrimonium ſucceſſive, vel viduam duxerat, & cum eis illud conſummaverat, dicendum eſt ſolum Papam diſpenſare poſſe, non Epiſcopum, etenim Sixtus V. ſuper hoc interrogatus reſpondit ex ſententia S. Congregat. ſuper Conc. non poſſe, & Epiſcopum ſic promoventem, & Bigamum ſic promotum aliquas cenſuras incurrere, nam Epiſcopus manet ſuſpenſus a collatione Ordinum, promotus vero ſuſpenſus manet ab executione Ordinum ſuſceptorum, & beneficio privatus, ac inſuper obligatus ad reſtitutionem fructuum, cum non faciat illos ſuos. Ita Toletus l. 1. c. 31. Blundus noſter loc. cit. Caſpenſis, Fernandez, Bonac. & eſt communis recentiorum ſententia.

190 De bigamia vero interpretativa eſt aliqua difficultas. Aliqui enim cenſent Epiſcopum diſpenſare poſſe, quando eſt occulta, & oritur ex delicto etiam alieno, quam contrahit is, qui cognovit uxorem, poſtquam cum alio adulterium commiſit. Alii vero tutius, & probabilius negant Epiſcopum diſpenſare poſſe ad ordines præſertim majores cum bigamo, ſive vero, ſive interpretativo. Ita Hoſtienſis, Præpoſitus, & Panormitanus, & plures alii, quod ſatis probatur ex cap. *Super eo* & cap. *Nuper* de bigamis. Imo Bonac. qu. 2. cit. punct. 5. id etiam affirmat quoad ordines minores,

vel

Digitized by Google

vel ad primam Tonſuram, vel ad beneficium etiam ſimplex, quod ait colligi ex Trid. ſeſſ. 23. cap. 17. ad finem. In bigamia tandem ſimilitudinaria Epiſcopum diſpenſare poſſe etiam quoad aſcenſum ad ſacros ordines affirmant omnes ex cap. *Sane* de Clericis conjugatis, & cap. 1. Qui Clerici, vel voventes; & pariter affirmant, Prælatos Regulares cum ſuis ſubditis in eadem bigamia diſpenſare poſſe, tam ad ſacros ordines ſuſcipiendos, quam ad aſcendum antea receptis. Ita Bonacina loc. cit. Suarez diſp. 59. ſect. 3. Caſpenſis diſput. 5. ſect. 14. & alii paſſim, & hæc de Cenſuris dicta ſufficiant ad explicandam noſtri Doctoris mentem in materia adeo gravi, & neceſſaria.

DISPUTATIO XIV.

DE PRÆCEPTIS PARTICULARIBUS, CERTO HOMINUM STATUI PROPRIIS.

1 Hactenus egimus de præceptis divinis, & Eccleſiaſticis, ac etiam de pœnis quibuſcumque fidelibus communibus, nunc agendum eſt de præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis, ſicut enim fideles omnes præcepta Decalogi, & Eccleſiæ omnibus communia ſub peccato mortali ſcire tenentur, itaut eorum ignorantia vincibilis, aut eorum tranſgreſſio non ſequatur, ſit peccatum mortale, ita etiam quædam particularia præcepta, quæ ad quorumdam ſtatum, & officium pertinent, ipſi quoque ſcire tenentur, de quibus modo breviter agendum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Statu Religioſo.

2 JAm ſupra diximus diſp. 11. quæſt. 1. art. 1. Religionis nomen dupliciter accipi poſſe, primo ut ſignificat virtutem illam inter morales præcipuam, qua ab hominibus Deo debitus cultus, & honor exhibetur, quo ſenſo ibi de Religione tractavimus: ſecundo ut ſignificat ſtatum, & vitæ conditionem multorum fidelium ſpeciali modo, & regulę Deum colentium, in quo ſenſu de Religione nunc agere intendimus, & explicare, in quo conſiſtat ſtatus Religionis hoc modo ſumptæ, & ad quæ Religioſus ex vi ſuæ profeſſionis obligetur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ ſit natura, & eſſentia ſtatus Religioſi.

3 PRimo conveniunt Doctores, quod licet Religioſus dici poſſit quicumque ſancte, ac pie Deum colens, eo quod Religio virtus ſit, qua Deo cultus debitus exhibetur, per antonomaſiam tamen quamdam Religioſi in Eccleſia nominari conſueverunt illi, qui peculiari vitæ inſtituto, & nominatim tribus votis Obedientiæ, & Caſtitatis, & Paupertatis, ſe totos divino cultui addixerunt, & omnino ſe Deo tradiderunt, per obedientiam quidem quoad animum, per Caſtitatem vero quoad corpus, & per paupertatem quoad bona externa; unde ſtatus Religionis ita definiri ſolet ex D. Thom. 2. 2. qu. 108. art. 2. quod eſt quidam modus vivendi totum hominem divino cultui applicans ſub aliqua regula, eum abducendo a curis ſæculi retardantibus a perfecta Charitate, & unione cum Deo, vel ut alii clarius, & diſtinctius loquuntur, *eſt placitum fidelium ad divinæ Charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus ab Eccleſia approbatus.* Dicitur *plurium fidelium*, quia ad ſtatum, atque Ordinem Religioſum requiritur, ut ſit Sacra quædam Congregatio, ſeu Communitas; dicitur *ad divinæ Charitatis perfectionem tendentium*, quia ſtatus Religionis eſt diſciplina quædam, qua aliquibus exercitiis ad perfectionem devenitur, unde ſequitur ſtatum Religioſum eſſe perfectionis, non quidem in eo ſenſu, quod omnes perfecti eſſe debeant, cum quidam eorum ſint incipientes, quidam proficientes, unde Scotus 3. diſp. 18. quæſt. unic. diſtinguens ſtatum perfectionis inquit, quod quædam perſona eſt in ſtatu perfectionis exercendæ, ut Prælatus, quædam vero in ſtatu perfectionis acquirendæ, ut ſimplex Religioſus; ſed in eo tantum ſenſu, quod omnes ad Chriſtianam perfectionem, unionemque cum Deo, tamquam propoſitum ſibi finem ex ſtatus ſui obligatione tendant, ut docet D. Thomas loc. cit. Dicitur *editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ*, quia tria ſunt præcipua hujus perfectionis conſequendæ impedimenta teſte Joan. epiſt. 1. cap. 2. *omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*, ab his autem impedimentis liberatur homo per voluntariam paupertatem, caſtitatem, & obedientiam; de paupertate enim dicitur Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus;* & de obedientia ſubditur ibidem, *veni, & ſequere me;* de Caſtitate tandem etiam ibidem dicitur: *ſunt Eunuchi, qui ſe caſtraverunt*, ideſt amputaverunt uſum, & poteſtatem venereorum, non quidem per abſciſſionem membri corpoream, ſed per votum Caſtitatis propter regnum Dei, ut communiter explicant Patres. Additur autem hæc tria vota debere eſſe perpetua, quia ad ſtatum Religioſum non ſufficit nudum propoſitum ſervendi tria illa Evangelica conſilia, ſed requiritur perſonalis obligatio per vota Deo edita, non ad tempus determinatum, ſed in perpetuum, & uſque ad finem vitæ; unde deducitur eſſentiam ſtatus Religioſi in tribus illis votis conſiſtere juxta cap. ad *Apoſtolicam*, & cap. *Cum ad Monaſterium* de ſtatu Monachorum. Tandem additur, quod hic ſtabilis in communi vivendi modus debet eſſe ab Eccleſia approbatus, quia quamvis olim Epiſcopi Religiones poſſent approbare; poſtea tamen in Conc. Lateran. ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne nova induceretur Religio, niſi a Pontifice approbata, cum enim Religio ſit quædam Sacra Congregatio, ſeu Communitas, in qua conſequenter aliqua ſpiritualis juriſdictio eſſe debet, & hæc a ſolo Papa proveniat, congruum eſt, ut talis Communitas ab eodem approbetur. Ita Aſtetanus noſter lib. 6. tit. 47. de Regularibus, ſive Religioſis art. 2. & poſt ipſum Bellarmin. Soarez, Reginald. Layman, Joannes de la Cruz, Lezana, & alii Recentiores.

4 Secundo, cum ad eſſentiam Ordinis, & ſtatus Religioſi aliud non requiratur, quam ut in eo tria prædicta vota perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ ſub Prælato edantur cum approbatione Eccleſiæ, ut conſtat ex modo dictis, ſequitur varios Religioſorum Ordines in eſſentialibus convenire, & ſolum inter ſe differre accidentaliter, quatenus omnes variis mediis accidentaliter differentibus ad Chriſtianam tendunt perfectionem, quæ eſt Charitas, & conjunctio cum Deo; eſſentialia vero ſtatus Religionis omnibus ſunt communia, commune eſt enim omnibus, ut editis Deo votis in perpetuum a ſe amoveant ea, quæ mortales plerumque a virtutis perfectione impediant, ſcilicet, rerum externarum ſollicitudinem, carnis delectationes, & propriæ voluntatis libertatem; diverſitas vero accidentalis procedit ex diverſitate mediorum, quæ unuſquiſque Ordo juxta Regulam ſuam adhibet ad eumdem finem principalem aſſequendum, ſeu ad ipſa eſſentialia vota melius adimplenda; etenim ad eumdem finem conſequendum diverſa media adhiberi poſſunt, quæ omnia ad ejus conſecutionem idonea ſint, & convenientia, licet alia magis, & alia minus, ex quo diſcrimine oritur, quod inter Religiones, ſeu Ordines religioſos illa perfectior cenſeri debeat, qui ſecundum regulam ſuam habet media magis accommodata ad finem, præſertim principalem conſequendum, huc enim tandem omnia Religionum exercitia tendunt, ac referri debent, ut charitas Dei in nobis perfecta ſit, ut Laym. diſcurrit tr. 5. c. 3. Ex quo etiam deducitur eos qui in Ordinibus militaribus ab Eccleſia approbatis caſtitatem non abſolutam, ſed limitatam, ſeu conjugalem profitentur; licet Eccleſiaſticæ perſonæ cenſeantur, non tamen eſſe proprios Religioſos ex D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 4. ad 3. quia non vovent abſolutam, & omnimodam caſtitatem, cum ducant uxores, unde nec gaudent privilegio cap. *Si quis ſuadente Diabolo*, ut ait Caietanus verbo *Excommunicatio*; ſunt tamen veri Religioſi Commendatarii Melitenſes, ſeu Equites, ſcilicet, S. Joannis, qui ſolemniter vovent perpetuam, & omnimodam Caſtitatem, & Obedientiam, & paupertatem; ſimiliter ex fratribus, & ſororibus Tertiariis, ſive Ordinis Seraphici Patris S. Franciſci, ſive aliorum, tantum ſunt Religioſi proprie dicti, qui in Religionem approbatam, ſecundum certam regulam tria vota ſubſtantialia emittunt; contra vero hi non ſunt veri Religioſi, & proprie dicti juxta doctrinam allatam, qui licet tria iſta vota emittant, & communiter, vel ſeorſim habitent, regulam tamen a Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. Ita Buſembaum lib. 4. capit. 1. ex Layman loco citato & aliis; & ratio horum omnium eſt, quia eſſentia ſtatus religioſi, ut dictum eſt, in hoc conſiſtit, quod ſit fidelium ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ caſtitatis, & obedientiæ ſtabilis in communi vivendi modus, & ab Eccleſia approbatus,

batus, quorum uno deficiente, deficiet etiam ſtatus Religioſus proprie dictus, unde ad ſubſtantiam, & eſſentiam veri & proprii Religioſi quatuor conditiones requiruntur, ut notat Lezana in Summa qq. Regularium cap. 2. Prima eſt profiteri obedientiam, paupertatem, & caſtitatem. Secunda, ut hæc tria vota aliquo firmentur. Tertia, ut tale votum emittatur in Religione aliqua per Sedem Apoſtolicam approbata. Quarta, ut promittens hæc vota ſub juriſdictione, & poteſtate alterius conſtituatur.

5 Tertio conveniunt Doctores ad valorem profeſſionis religioſæ tres requiri conditiones. Prima eſt qualitas, ſeu aptitudo voventis, ſcilicet, ut decimum ſextum ætatis annum expleverit, unumque integrum in probatione ſteterit cum habitu religioſo juxta Concil. Triden. decretum ſeſſ. 25. ca. 15. de Regularibus, nullumque habeat impedimentum, quod per ſtatuta a Pontifice confirmata in eo ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. Secunda, ut profeſſio ſponte fiat non cogente gravi metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eo quod in profeſſionem conſentire noluerit, votum enim factum ex metu gravi injuſte incuſſo a cauſa intrinſeca, ſeu libera ad extorquendum votum ex communi Doctorum conſenſu invalidum eſt, vel quia non eſt ſufficienter voluntarium, vel quia jus illud irritat, aut Deus non acceptat, ne det vim injuſtæ coactionis, ut dicimus de Voto in communi diſp. 11. de præceptis Decalogi qu. 3. art. 3. nu. 161. Tertia conditio eſt conſenſus, & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati Ordinis, cui Religioni incorporari debet, idque ordinarie non tantum cum conſilio, ſed etiam cum conſenſu Capituli, aut certe majoris, vel principalioris partis ejuſdem juxta cujuſcumque ordinis ſtatuta, & conſtitutiones. Ex quo ſequitur eum, qui profeſſionem irritam edidit ex defectu alicujus prædictarum conditionum, religionem egredi poſſe, & uxorem ducere, niſi eam conditionem deficientem poſtea tacite, vel expreſſe ratificaverit; ad evitandum tamen ſcandalum cauſam egreſſus notificare debet, ac inſuper defectum profeſſionis probare, ſi cauſa ad forum exteriorum proveniat, idque intra quinquennium a die probationis, alioquin poſt illud juxta Triden. loc. cit. cap. 19. audiri non debet, quia præſumitur eam per illud ſpatium temporis interea tacite ratificaſſe. Unde non ſolum profeſſio expreſſa, illa ſcilicet, quæ fit verbo, vel ſcripto ipſius voventis, ſed etiam tacita, quæ ſcilicet fit portando per notabile temporis ſpatium habitum proprium Religionis, vel exercendo propria profeſſorum, verum Religioſum conſtituit, ſervatis conditionibus a Concil. Triden. ſeſſ. cit. cap. 5. deſignatis, & ratio eſt, quia jure antiquo utraque profeſſio tam expreſſa, quam tacita erat valida, & per Triden. profeſſio tacita non eſt ſublata, ſed potius confirmata. Ita Navarr. Rodriq. Azor. Leſſius, Layman, Lezana, Miranda, & alii paſſim.

6 Quarto eſt difficultas, an ad eſſentiam Religionis, & ut aliquis verus Religioſus cenſeatur, requiratur ejus vota eſſe ſolemnia, vel ut publica profeſſione ſint edita. Primæ ſententiæ affirmat, quæ communis eſt apud Thomiſtas, ut refert Joannes Cruz de Statu Religionis cap. 2. quod probat, quia ex Bonifacio Octavo cap. unico de Voto, & redemp. ut profeſſio religioſa valeat, debet fieri in manibus illius, qui poteſt profitentem tali Religioni incorporare; & ſubdit, quod licet Gregorius XIII. Bulla 26. declaret Patres Societatis Jeſu eſſe adhuc veros Religioſos, quamvis vota ſimplicia edant, & irritet matrimonium cum illo ſimplici voto caſtitatis celebratum; adhuc tamen eſt differentia inter iſtos, & alios Religioſos voti ſolemnis, quia hi eſſentialiter, & ex jure divino ſunt inhabiles ad matrimonium, & votum votum e tempore Apoſtolorum habet vim irritandi matrimonium, nec extat aliqua lex Eccleſiaſtica, quæ illam vim ei tribuat; tum etiam quia per iſtud votum ſolemne totaliter homo Deo traditur, & conſecratur per internam voluntatem juxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. quæſt. 88. art. 7. At religioſi Societatis voti ſimplicis ex jure Eccleſiaſtico prædicti decreti Gregor. XIII. ſunt inhabiles ad matrimonium, & ſic in omni ſententia poſſunt diſpenſari per Eccleſiam ad matrimonium contrahendum; imo in dicto decreto habetur, quod ex cauſa rationabili poſſunt dicti Religioſi voti ſimplicis a Miniſtro Generali dimitti, & votis iſtis liberari, ſi tamen iſti ſine licentia Miniſtri generalis a Religione recedant; ſunt apoſtatæ, & excommunicati, ut ibidem decernitur. Ita diſcurrit præfatus Auctor loc. citat.

7 Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ſcilicet, non ſolum vota ſolemnia, qualia ſiunt in omnibus Religionibus anno Novitiatus, ſed etiam vota ſimplicia, quæ Patres Societatis emittunt poſt approbationem biennium, conſtituere vere, & proprie Religioſum voventem; ita enim definitum eſt a Gregor. XIII. quæ incipit *Aſcendente Domino*, & ratio eſt, quia illis etiam conveniunt quatuor conditiones ſupra aſſignatæ ad ſubſtantiam, & eſſentiam veri, & proprii Religioſi. Nec obſtat, quod talia vota non ſint perpetua ex parte acceptantis, cum ſic voventes a Societate expelli poſſint; ſufficit enim quod ex parte voventium ſint perpetua, & ipſi libertate diſcedendi a religione careant, quemadmodum, & alterius obligationis perſonalis, aut ſervitutis ſtatum ſatis eſt, quod ſervos ſeipſum a ſervitute eximere non poteſt, licet a domino manumitti poſſit; & ad ſtatum Epiſcopalem ſufficit, quod aliquis Eccleſiæ ſit alligatus, licet auctoritate Papæ transferri, vel omnino liberari poſſit; & idem etiam facere poteſt de ipſis Religionem ſolemniter profeſſis, quamvis enim obligatio ex votis ſolemnibus orta emiſſis in profeſſione Religioſorum ſit perpetua, poteſt nihilominus Summus Pontifex in illa diſpenſare ex ſuprema poteſtate, quam habet; tum quia id ſæpius feciſſe teſtantur hiſtoriæ, tum quia in tali diſpenſatione nihil ficiet contra jus naturale, nec divinum, ut late oſtendimus lib. 4. ſent. d. 7. de Matrimonio qu. 16. art. 2. ubi cum Scoto 4. d. 38. qu. un. ex profeſſo declaravimus, quænam differentia ſit inter votum ſolemne, & votum ſimplex, & in quo proprie ſolemnitas voti conſiſtat, ac etiam quo jure votum ſolemne caſtitatis matrimonium irritet, an tantum jure Eccleſiaſtico, vel etiam jure naturali, & divino, & cum Scoto loc. cit. ſtatuimus hæc vota non differre eſſentialiter, ſed tantum accidentaliter ex ſola Eccleſiæ inſtitutione, ut etiam diximus ſupra diſp. 11. qu. 3. art. 6. nu. 60. itaque ideo Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis, licet ut hoc licite fiat, requiratur publicæ utilitatis cauſa, & urgentiſſima; ex quo patet falſitas fundamenti ſententiæ oppoſitæ. Ita Vaſquez, Sanchez, Valentia, Regin. Layman, Lezana, & alii Recentiores paſſim.

8 Quinto conveniunt Doctores hanc obligationem procurandi perfectionem, ſeu tendendi ad illam in Religioſis eſſe ſub mortali peccato, & ita præſertim ex noſtris Cordaba in Regulam S. Patris noſtri Franciſci c. 1. Rodriquez 3. tom. qq. Regul. qu. 48 art. 2. Lezana loc. cit. cap. 1. & alii paſſim, & ratio eſt, quia talis obligatio eſt de re graviſſima, quam voverunt, & in qua conſiſtit ſubſtantia ſtatus Religioſi. An vero talis obligatio tendendi ad perfectionem in Religioſis ſit diſtincta ab obligatione ſervandi vota, & obſervantias regulares, vel ſit eadem cum illa, Doctores non ita conveniunt; probabilius tamen eſt cum Sanchez lib. 6. in Decalog. cap. 5. Lezana loc. cit. & aliis eſſe eandem, & in illa contentam, ſicut obligatio obediendi Deo, ei placendi, & in ipſo conſtituendi noſtrum ultimum finem, non eſt obligatio diſtincta ab obligatione ſervandi mandata Dei, ſed in illa includitur, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, nam alias quoties Religioſus votum aliquod tranſgrederetur, duplici peccato peccaret, uno nimirum contra votum, altero contra perfectionem, quam procurare tenetur; hoc autem aſſerendum non eſt, quia Religioſus ad eam perfectionem comparandam non tenetur, niſi ad eam, quæ mediis juſtitutis ſeu Religionis haberi poteſt; neque ex vi hujus obligationis, ſeu præcepti tenetur Religioſus omnes ſuas inordinatas paſſiones domitas, & ſuperatas habere, ſed ſufficit ut quantum potuerit conetur eas evincere, & ſuperare, quod Doctores declarare ſolent exemplo a D. Tho. adducto loc. cit. de duobus militibus, quibus Dux præcipit, ut fortiter pugnent, ac dimicent, quorum unus ita hoc adimplet, ut inimicum ſuperet, & occidat; alter vero quamvis fortiter dimicet, & pugnet, inimicum tamen non occidit, nec vincit, uterque enim ſic faciendo ſuæ obligationi ſatisfacit. Tum quia, ut ſupra dictum eſt, ſtatus Religioſus eſt perfectionis non in eo ſenſu, quod omnino perfectus eſſe debeat, ſed quatenus ex ſui ſtatus obligatione ad perfectionem tendere tenetur, quantum potuerit; unde mortaliter peccaret contra hoc præceptum procurandi perfectionem, quando nullo modo curaret de perfectione ſui ſtatus, & ea media contemneret, quibus ad perfectionem perveniri ſolet.

9 Sexto eſt difficultas, an peccata Religioſi graviora ſint peccatis ſæcularium, pro cujus reſolutione Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 47. art. 2. in fine advertit, peccatum quod a Religioſo committitur, poſſe eſſe gravius peccato ſæcularium ejuſdem ſpeciei tripliciter; uno modo ſi ſit contra votum religionis, ut ſi Religioſus fornicetur; ſecundo modo ſi ex contemptu peccet; quia ex hoc videtur eſſe ingratus divinis beneficiis, quibus eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis; tertio propter ſcandalum, quia ad vitam ejus plures reſpiciunt; ſi vero Religioſus non ex contemptu, ſed ex infirmitate, vel ignorantia peccatum aliquod, quod non eſt contra votum ſuæ profeſſionis, committit abſque ſcandalo, ſcilicet, in occulto, refert opinionem D. Thomæ 2. 2. qu. 189. ar. 10. quod levius peccat eodem genere peccati, quam ſæcularis, quia peccatum ejus ſi ſit leve, quaſi abſorbetur a multis bonis operibus, quæ facit, & ſi ſit mortale facilius ab eo reſurgit, primo quidem propter intentionem, quam habet ad Deum erectam, quæ etſi ad horam intercipiatur, facilius tamen ad priſtina reparatur; deinde quia juvatur a ſociis ad reſurgendum juxta illud Eccleſ. 4. *Si unus ceciderit, ab altero fulcietur, væ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſublevantem ſe*. Sed Aſteſanus inquit loc. citat. quod licet prædictæ rationes oſtendunt, quod Religioſus in caſu illo reſurgit, & corrigit ſe facilius, & citius ratione intentionis, & adjutorii majoris, quod ſatis eſt veriſimile; non tamen oſtendunt, quod peccet levius, quin potius ex hoc ipſo, quod Religioſus eſt magis inſtructus, ſequitur quod gravius peccat, quia ſcientia eſt circumſtantia aggravans, non alleviana peccatum; & ex hoc ipſo etiam quod

eſt Religioſus, & ad ea, quæ ſunt perfectionis obligatus, tenetur magis vitare etiam tale peccatum, quam ſæcularis, unde concludit Religioſum peccare gravius cæteris paribus ratione ſtatus, quia ſtatus Religioſus eſt circumſtantia aggravans, non allevians peccatum. Neque hinc ſequitur Religioſos eſſe deterioris conditionis ſæcularibus, quia peccata illorum ſunt graviora peccatis illorum. Sicut enim ratione ſtatus Religioſi quilibet actus bonus in eodem genere in Religioſo melior eſt, & magis Deo acceptus, quam in ſæculari; ita etiam dicendum eſt de actu malo in eodem genere abſque ullo præjudicio ſtatus Religioſi, juxta regulam juris, quod ſi ſentit commodum, debet etiam ſentire incommodum; & hæc etiam eſt communis opinio apud Lezanam loc. citat. quod peccata Religioſi abſolute loquendo debeant cenſeri graviora, cæteris paribus, peccatis ſæcularium, quia cum Religioſus ſit ſpecialiter Deo dicatus, tenetur habere majorem advertentiam ad non peccandum, & placendum Deo; tum etiam ratione alicujus ingratitudinis ob majora beneficia a Deo accepta.

10 Poſtremo, quamvis voluntaria paupertas ſit primum fundamentum ad perfectionem charitatis acquirendam, & ad ſtatum Religionis, ut conſtat ex illo Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*; ac ſi diceret, ab hoc debes incipere, ſi vis ad perfectionem tendere; nihilominus inter illa tria vota Religionis votum obedientiæ eſt præſtantius, ut ait Aſteſanus loc. cit. cum D. Thoma 2. 2. qu. 186. art. 8. Primo quia per votum obedientiæ majus bonum offertur Deo, quam per alia vota, ſcilicet propria voluntas, ratione cujus quod fit ex obedientia eſt magis acceptum Deo, quam id quod fit ex propria voluntate abſque præcedenti voto, & obligatione. Tum ſecundo, quia in voto obedientiæ alia etiam vota continentur, non e converſo, nam licet Religioſus teneatur ex voto ſervare caſtitatem, & paupertatem, tamen hæc, & plura alia cadunt ſub obedientia. Tum tandem, quia votum obedientiæ magis propriè extenditur ad actus propinquos fini Religionis, quanto autem aliquid eſt fini propinquius, tanto eſt melius, & hinc eſt quod votum obedientiæ eſt Religioni eſſentialius, ſi enim aliquis ſine voto Obedientiæ voluntariam paupertatem, vel caſtitatem ex voto ſervet, non ideo pertinet ad ſtatum Religionis, qui præfertur ipſi virginitati etiam ex voto ſervatæ; unde Auguſtinus de Virginitate dixit. *Nemo quantum puto auſus eſt Virginitatem præferre Monaſterio*; & contra vero in Religione, ſi ſola obedientia expreſſe promitteretur, etiam alia tacite, & implicita promiſſa cenſentur, unde in profeſſione Fratrum Prædicatorum ſola obedientia expreſſe promittitur, ut ait Joannes Cruz loc. cit. Et hæc tria vota ſtatui Religioſo ſunt adeo eſſentialia, ut quamvis Pontifex ex ſuprema poteſtate, quam habet, poſſit in eis diſpenſare, ut dictum eſt de voto ſolemni Caſtitatis, præſertim quando urget publicæ utilitatis cauſa, & urgentiſſima, & diſpenſare poſſit in votis ſolemnibus Religionis, ut quis deſinat eſſe Religioſus, non poteſt tamen diſpenſare, ut quis manens Religioſus ſubſtantialibus votis non teneatur, quia ad eſſentiam Religionis illa ſpectant, ut docent Navarrus, Layman, Buſembaum, & nos quoque diximus diſp. cit. de Matrimonio. Denique notat Aſteſanus loc. cit. ad perfectionem ſtatus Religioſi requiri, quod hæc tria, ſcilicet, paupertas, continentia, & obedientia, cadant ſub voto, & non ſufficere nudum propoſitum ſervandi illa tria Evangelica conſilia, ut ſupra dictum eſt; quia ad Religioſos pertinet, quod ſint in ſtatu perfectionis; ad ſtatum autem perfectionis requiritur obligatio ad ea, quæ ſunt perfectionis, quæ quidem fit Deo per votum; unde cum tria prædicta ad perfectionem vitæ Chriſtianæ pertineant, ſtatus Religioſi requirit, quod ad prædicta tria obligetur ex voto.

ARTICULUS SECUNDUS.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ Profeſſionis, & Regulæ ſui Ordinis.

11 PRimo conveniunt Doctores Religioſum vi ſuæ profeſſionis teneri ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis; & ratio eſt, quia ex vi ſuæ profeſſionis tenetur velle ſervare ſuum ſtatum, qui eſt perfectionis, ſive tendentium ad perfectionem; hoc autem eſt intrinſece velle ad perfectionem tendere; & talem obligationem eſſe ſub mortali, & præſertim ex ea parte, qua reſpicit trium votorum obſervantiam; quæ eſt medium præcipuum ad talem perfectionem conſequendam, ut ſupra dictum eſt; quod aperte colligitur ex Concil. Tridant. ſeſſ. 25. de Reform. ca. 1. ubi præcipit, ut omnes Regulares, tam viri, quam mulieres ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum vitam inſtituant, componant, atque in primis, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, ut Obedientiæ, paupertatis, Caſtitatis, ac ſi qua alia ſunt alicujus regulæ, & Ordinis peculiaria Vota, & præcepta, ad eorum reſpectiva eſſentiam, nec non ad communem vitam, & victum & veſtitum obſervanda pertinentia, fideliter obſervent; omniſque cura, & diligentia a Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis Generalibus, & Provincialibus, quam in eorum viſitationibus, quas ſuis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur, cum compertum ſit, ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari, ſi enim illa, quæ baſes ſunt, & fundamenta totius Regularis diſciplinæ, exacte non fuerint conſervata, totum corruat ædificium neceſſe eſt; ita ad verbum Concil. loc. cit. ex quibus verbis patet Religioſum ſub mortali obligari præſertim ad obſervantiam trium Votorum, Obedientiæ, Paupertatis, & Caſtitatis, quæ ſunt veluti baſes, & fundamenta totius Regularis diſciplinæ; quod etiam etiam docet D. Thomas 2. 2. q. 186. ar. 9. ubi ait Religioſum teneri ſub peccato mortali ex genere ſervare tria vota eſſentialia, & ſequuntur communiter alii Doctores.

12 Secundo, difficultas eſt, an Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque eorum, quæ in Regula continentur, quam difficultatem exacte tractat Aſteſanus noſter loc. cit. ubi negative reſpondet, non enim æqualiter obligatur ad obſervandum omnia, quæ ibi continentur, ſed ſecundum magis, & minus, ſecundum quod ibi diverſimoda traduntur; nam in Regulis SS. Patrum continentur aliqua per modum præcepti, & inhibitionis; aliqua per modum ſtatuti rationabilis, aliqua per modum monitionis, & exhortationis, & hujuſmodi, & hoc patet in Regula Beati Patris Franciſci. Religioſus ergo tranſgrediendo illa, quæ continentur in Regula ſuæ profeſſionis per modum præcepti, & inhibitionis, peccat mortaliter. Tranſgrediendo vero illa, quæ continentur ibi per alium modum, non peccat quantum eſt ex vi regulæ mortaliter, niſi forte ratione exceſſus, vel contemptus; aliter ſi SS. Patres Religionum fundatores aliquam Regulam æqualiter ad omnia contenta in ipſa obligare voluiſſent, fruſtra & difformiter ſecundum diverſitatem dictorum modorum eam tradidiſſent. Ita diſcernit Aſteſ. loc. cit. quod etiam confirmat ex Greg. IX. Innocentio IV. Alexand. IV. & Nicolao IV. qui declarando Regulam B. Patris noſtri Franciſci, dicunt non obligari Fratres Minores per illam ſub mortali, niſi ad ea, quæ in ipſa præceptorie, vel inhibitorie ſunt expreſſa. Hoc idem docet D. Thomas loc. cit. ubi ait non teneri Religioſos obſervare omnia in Regula contenta ſub culpa mortali, ſed aliqua ſub mortali, alia ſub veniali, & quædam alia nec etiam ſub veniali; & rationem adducit, quia eo modo obligantur Religioſi obſervare contenta in ſua Regula, ſecundum quod ipſa Regula præſcribit. Regula autem quædam præſcribit, ut obligatoria ſub mortali; alia ſolum ſub veniali, & alia quædam ad nullam culpam.

13 Sed objicitur, quia facere contra votum eſt mortale peccatum; ſed Religioſi voto profeſſionis adſtringuntur ad regulam, & per conſequens ad omnia contenta in ea; ergo peccant mortaliter tranſgrediendo quodcumque contentorum in regula ſua.

Reſpondet Aſteſanus loc. cit. concedendo, quod Religioſi adſtringuntur ad obſervandum regulam, & omnia contenta in ea; non tamen adſtringuntur ad obſervandum omnia illa, & ſingula æqualiter, ut dictum eſt, ſed differenter ſecundum quod ibi differenter traduntur, ut ſcilicet, præcepta, ut præcepta, ſtatuta, ut ſtatuta, & monita, ut monita; hoc enim intendit, qui regulam condidit, & hoc etiam intendit, vel intendere debet, qui regulam aliquam, vel contenta in ea vovet, vel profitetur, & ideo non ſequitur, quod Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque contentorum in regula ſua, niſi tantum quando tranſgreditur illud, quod expreſſe præcipitur, vel prohibetur in ipſa. Si rurſus objicias, quod facere contra votum eſt peccatum mortale, reſpondit Aſteſanus, quod hoc eſt verum, quando aliquis vovet aliquid intendens ſe ad illud faciendum obligare ſimpliciter, hoc eſt obligatione neceſſitatis, ita quod contraveniendo peccet mortaliter, hoc autem modo vovens aliquam regulam non intendit ſe obligare ad obſervandum ea, quæ continentur ibi per alium modum, quam per modum præcepti, vel inhibitionis.

14 Tertio, ex hoc infertur deſcendendo ad ſingula, quod ea, quæ ſunt in regula, & ſpectant ad obſervantiam votorum eſſentialium Religionis, ſine dubio obligant ſub mortali, ut ſupra dictum eſt, quatenus eſt ex genere ſuo, niſi forte ratione parvitatis materiæ ſolum obligent ad veniale; & ratio eſt, quia hoc modo obligant ipſa vota: ea autem quæ ſunt in regula, & ſolum ab ea præſcribuntur, ut opera ſupererogationis, & de conſilio, qualia ſunt exercitia humilitatis, mortificationis, & ſimilia, non obligant ad culpam neque mortalem, neque venialem, & ratio eſt, quia iſta opera non proponuntur, ut præcepta, ſed ſolum pertinent ad majorem Religioſorum charitatem exercendam: unde ad ea, quæ ſunt ſupererogationis, qualia ſunt conſilia Evangelica, non tenetur aliquis niſi ex obligatione propria. Ita Aſteſanus loc. cit. & Lezana Tom. 1. c. 7. quando autem regula præſcribit aliqua, quæ alias ſunt ſub præcepto, v. g. diligere proximum, horas Canonicas recitare, & ſimilia, hæc utique obligant ad mortale, vel veniale ſecundum quod alias obligarent; & ratio eſt, quia hæc proponi non ſolent in regula, tamquam nova præcepta, ſed ſolum cum intentione reducendi in memoriam ea, quæ alias ſunt præcepta a Deo, vel ab Eccleſia, ut Lezana advertit. loc. cit. cum Cajetano, Valentia, & aliis: vel etiam addit, quod ſi hæc, & alia hujuſmodi in Regula ponerentur cum intentione inducendi

novam

novam obligationem, vel præceptum, (quod ex circumſtantiis attendendum eſt) tranſgreſſio talium duas includeret malitias ex doctrina jam tradita lib. 2. ſent. d. 6. de peccatis, unam ex proprio objecto, alteram ex circumſtantia voti, quod frangitur tranſgrediendo regulam ac voto promiſſam, & ratio deducitur ex dictis loc. cit. quia licet diverſitas præceptorum præciſa inſpecta non faciat diverſitatem ſpecificam in peccatis, ut conſtat de frangente jejunium die, quo duplex urget jejunandi præceptum, ut quando in Quadrageſima aliqua occurrit Vigilia, tunc enim duplex peccatum non committit; tamen quando peccatum ad diverſas virtutes oppoſitionem habet, tunc in eo duplex malitia conſurgit; in caſu autem propoſito tranſgreſſio regulæ ad virtutem religionis haberet oppoſitionem ultra illam, quam habet ad illam virtutem, cui opponitur tale peccatum ex objecto; hæc autem malitia ex circumſtantia contra Religionem conſurgens in caſu poſito ſequitur naturam malitiæ ex objecto, ita ut ſit mortalis, vel venialis, ſicut illa fuerit. Quando autem Regulæ inſtitutor ſuam mentem circa obligationem ad culpam non declaravit, attendenda eſt communis acceptatio, & uſus Religionis, cui Regula fuit tradita, ut advertit Lezana loc. cit. ſi enim communis ſenſus, & exiſtimatio Religioſorum fuit illam regulam obligare ad mortale, vel ad veniale tantum, ſic obligare cenſendum eſt, & non aliter; communis enim acceptatio, & conſuetudo eſt optima legum interpres, ut habetur cap. *Cum dilectus* de conſuetudine, nec lex aliter obliget, quam prout communiter ab omnibus accipitur.

15 Quarto, quod dictum eſt de obligationibus Religioſorum ratione regulæ ſui Ordinis, pariter aſſerendum eſt, ſervata proportione, de obligationibus eorumdem ratione Conſtitutionum, ſeu Statutorum ſuæ Religionis; poſſunt enim in Religionibus condi, ſeu inſtitui leges, aut Conſtitutiones Religioſos in conſcientia obligantes ad earum obſervantiam, quæ Conſtitutiones, ſeu Ordinationes in Religione cum regula comparantur, ſicut in naturalibus perfectiones, ſeu formæ accidentales cum forma ſubſtantiali, ſeu anima, quæ eſt perfectio ſubſtantialis compoſiti, unde quando ea, quæ habentur in Conſtitutionibus, vel ſtatutis Religionum, ſunt de rebus alias præceptis jure naturali, divino, vel poſitivo, tranſgreſſio illorum talis cenſenda eſt, qualis ipſa fuerit talium mandatorum tranſgreſſio. Et ſimiliter, quando fuerint res directa ad tria vota ſpectantes, tranſgreſſio illarum mortalis quoque cenſenda eſt, cum ſit de re gravi ex ſuo genere, etſi interdum per accidens ſolum ſit venialis ratione inadvertentiæ, vel parvitatis materiæ, ut ſupra dictum eſt; & tandem quando fuerint res, quæ ſolum ſub conſilio proponuntur, ad nullam culpam obligabunt. Et hic advertendum eſt, quod licet in quibuſdam Religionibus obligatio obſervandi conſtitutiones aliquando ſit ad culpam mortalem, aliquando ad venialem, & aliquando ad nullum peccatum, ſed ad meram pœnam ab ipſis Conſtitutionibus taxatam, ut in Conſtitutionibus Carmelitarum exprimitur part. 3. cap. 1. dum dicitur: *Conſtitutiones noſtri Ordinis neminem ex ſe intendunt obligare ad culpam, ſed ad pœnas.* Nihilominus, ut advertit Lezana c. 8. n. 10. cum Suarez, tom. 4. de Relig. tract. 8. libr. 1. capit. 2. quando conſtitutiones hujuſmodi Religionum obligant ſolum ad pœnam, poſſunt dici obligare ſaltem indirecte etiam ad aliquam culpam, & rationem adducit, quia adhuc tales Conſtitutiones obligant in conſcientia ad patiendum pœnam impoſitam, & dant jus Superiori ad puniendum tranſgreſſorem illarum tali pœna, ergo ſi Religioſus reſiſtat paſſioni tali pœnæ, peccabit juxta gravitatem materiæ, & circumſtantiarum, ac per conſequens tales Conſtitutiones ad aliquam culpam obligant ſaltem indirecte; tum quia alias prædictæ Conſtitutiones non differrent a mero conſilio, nec eſſent vera præcepta. Confirmatur ex dictis lib. 3. de ſent. diſp. 3. de merito Chriſti qu. 9. art. 1. num. 367. ubi diximus, doctrinam illam, quod dari poſſit mandatum aliquod Superioris non obligans ad ullum peccatum etiam veniale, non eſſe omnino certam, quia licet omittere rem ſub ſolo conſilio cadentem nullum prorſus ſit peccatum, valde tamen durum videtur poſſe omitti rem ſub præcepto cadentem abſque ulla prorſus culpa etiam veniali; cum enim earum regularum tranſgreſſores in illis Religionibus quibuſdam pœnis puniantur, hoc ipſo convincuntur ſaltem eſſe veniales, quia non datur pœna ſine culpa, etenim ut Scotus docet quol. 18. L. & O. imputabilitas ſequitur moralitatem, ut ejus propria paſſio, ad præmium quidem actum moraliter bonum, ad pœnam vero actum moraliter malum, quare tranſgreſſiones illæ eo ipſo, quod imputantur ad pœnam, dignæ cenſentur, conſequenter etiam culpabiles, & peccaminoſæ cenſeri debent ſaltem venialiter.

16 Quinto, Lezana cap. 8. cit. n. 25. aliud addit notabile documentum, quod hic refero, quia Religioni noſtræ videtur maxime neceſſarium; ait ergo, quod conſtitutio, ſeu ordinatio Religionis permittens in ea Magiſtros, aut DD. tolerari poteſt, dummodo qui accipit tales gradus ſit idoneus, alias qui ſcit non eſſe idoneum, & petit illos, peccat mortaliter, & tanto magis qui ſcienter admittit, & ſubdit circa hoc punctum advertendum eſſe decretum Clementis VIII. & Urbani VIII. quod de hujuſmodi graduatis ſic loquitur. *Nullus niſi actu legat, vel prædicet, aliquo ſui gradus privilegio gaudeat*, ubi advertit actu legere, vel prædicare dici debere Magiſtro, quando tempore vacationum ſtudentes, ut legant, vel prædicent; & ad hunc abuſum multitudinis Magiſtrorum in Religione noſtra tollendum Conſtitutiones Urbanæ in cap. 5. regulæ tit. 5. ſtatuunt, ne ad Magiſterium promoveantur, niſi Collegiales Collegiorum ab ipſis inſtitutorum, quod ſi quis Apoſtolicas litteras intra, vel extra Ordinem ad Magiſterium ſuſcipiendum obtinuerit, moneant Generalem miniſtrorum, ut ad Summum Pontificem, cui præcipuam perpetuo reverentiam, obedientiamque præſtare tenentur, pro revocatione, ne præter Urbanas Conſtitutiones, Sanctiſſimaque earum decreta aliquem ad hujuſmodi gradum promovere cogatur, humiliter recurrere debeat; qualiter autem, & quomodo hoc noſtrarum Conſtitutionum ſtatutum ſit hactenus obſervatum, oſtendit multitudo Magiſtrorum actu exiſtentium præter alumnos Collegiorum ab ipſis inſtitutorum; Et adhuc major eſt abuſus Provincialium titularium ab eiſdem Conſtitutionibus Urbanis inſtitutorum in cap. 8. *Regulæ* tit. 21. ubi ſtatuunt ad hos Provinciarum titulos eos duntaxat aſſumendos eſſe, qui iiſdem qualitatibus, ac inſignibus decorentur, quibus in tota Religione ad alios Provincialatus ſive per electionem, ſive per inſtitutionem aſſumendos, decoratos eſſe oportet; & quia non poſt multum temporis minus dignis conferebantur, ac etiam indignis, ad tollendum abuſum Provincialatus hujuſmodi ſuppreſſi fuerunt, & abrogati; verum anno 1660. Sanctiſſ. D. N. Alexander Papa VII. a Generali tunc temporis exiſtente extortos conceſſit denuo diſtributionem quatuor Provincialatuum titularium ceſſuram in præmium dignioribus Patribus S. Theologiæ Magiſtris ob laborum, & meritorum præſtantiam ad priſtinam formam Conſtitutionum Urbanarum, ut patet in Decretis nunc temporis impreſſis pro regularis diſciplinæ inſtauratione in Religione noſtra Min. Conv. Sed nihilominus etiam ſub eodem regimine rurſus priſtinus ſubrepſit abuſus, quia in eodem Conventu hos diſtribuendo Provincialatus Magiſter ordinarium, & recens inſigni lectoribus publico viginti annorum ſpatio, & plurium Prælatus fuit, & quapropter Magiſtri Generales pro tempore exiſtentes omni conatu tanto abuſui conſcientia providere tenentur, ac illa ponderata decreta, in quibus non ſolum S. Theologiæ Magiſtris ob exercitium lectorarum ad præſcriptum Conſtitutionum, & titulo concionum in Eccleſiis inſignioribus decernitur in præmium Provinciæ paternitas ex merito; ſed etiam fratribus ſimplicibus quædam prærogativæ minores ob Magiſterium Novitiorum, ob meritum operum muſicalium, ob munus Confeſſarii, ob miniſterium S. officio præſtitum, & hujus ponderis ſimilia onera ſpatio duodecim ſaltem annorum laudabiliter peracta, & hoc ad alliciendum præmio eorum animos, qui plerumque faſtidiunt talium functionum ſubire labores, ſed de præmio imprimentium, ac opera typis tradentium in Religionis utilitatem, & decorem nulla prorſus fit mentio, & hæc eſt potiſſima cauſa, ut diximus ſupra d. 6. 1. ar. 10. ex Card. de Lugo diſp. 35. de Juſtitia, & Jure ſect. 5. cur in Religionibus quibuſdam ſtudia langueant; cum tamen Conſtitutiones noſtræ in cap. 5. Regulæ tit. 4. expreſſe dicant, quod nullum eſt inter Religioſorum exercitia, quod majorem ſibi vindicet laudem, quodve plus ſplendoris Religioni, plus utilitatis proximis afferat, quam laudabilis ſtudiorum occupatio, ſacraque divinarum literarum exercitatio.

17 Sexto, Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum extra ordinem aſſumptus manet adhuc verus Religioſus, ac proinde votis eſſentialibus ſuæ Religionis obſtrictus, & ſumitur ex Gloſſa c. 3. 16. qu. 1. & in c. unico 18. qu. 1. rationem aſſignat D. Thomas 2. 2. 185. art. 8. quia diſpoſitio ad aliquam perfectionem ipſa adveniente non tollitur; ſtatus autem religioſus ad hujuſmodi dignitatem comparatur, ſicut diſpoſitio ad perfectionem, tum quia cum Religioſi ad hujuſmodi dignitates promoventur, etſi quoad aliquos affectus paupertatis, & obedientiæ exempti cenſeantur, non tamen in prædictis votis diſpenſantur ex eodem D. Thoma 2. 2. q. 88. ar. 11. ad 4. & q. 185. art. 8. Et quidem de voto Caſtitatis nullum eſt dubium, nam potius magis roboratum manet in Religioſo jam ad Epiſcopatum promoto, eo quod per Epiſcopalem dignitatem perſona magis manet Deo dedicata, & conſecrata, itaut Epiſcopus violando caſtitatem magis peccat. Dixi autem quoad aliquos affectus obedientiæ, & paupertatis exemptum cenſeri, quia votum obedientiæ manens in Religioſo facto Epiſcopo non eſt reſpectu ſuperiorum Ordinis, ſicut erat antea, ſed reſpectu Pontificis, itaut ultra obligationem, quam habent generaliter omnes fideles, ac alii Cardinales, & Epiſcopi ad obediendum illi, teneatur Religioſus factus Epiſcopus ex vi voti obedientiæ in profeſſione emiſſi illi ſpecialiter obedire. Quo autem ad votum paupertatis, licet eo maneat obſtrictus, quia per ſupradictas dignitates non confertur illi dominium bonorum Eccleſiaſticorum, ſed ſolum eorum adminiſtratio ex voluntate Pontificis, quod voto paupertatis non repugnat; poteſt tamen diſponere inter vivos de ſui Epiſcopatus redditibus eo modo, quo Epiſcopus ſæcularis, unde poteſt de illis diſponere ad moderatam ſui, & familiæ ſuſtentationem ſecundum decentiam ſtatus, ad pia opera, elee-

moſynas, &c. & ratio eſt, quia quamvis Religioſus Epiſcopus verum, & abſolutum dominium non habeat ſuorum redituum, liberam tamen habet illorum adminiſtrationem in honeſtos, & pios uſus; hæc eſt communior, & probabilior ſententia, quam docent cum D. Thoma cita. Suarez, Henriquez, Sanchez, Laymann, Leſſius, Molina, Jo: Cruz, & alii paſſim, ut videre eſt apud Lezanam loc. cit. cap. 17.

18 Unde minime placet, quod ait Angles in floribus 2. p. q. un. de Voto diffic. 13. dub. 3. Monachum ad Epiſcopatum aſſumptum ratione voti in profeſſione emiſſi ad obſervantiam præceptorum ſuæ Regulæ, vel ad tria vota eſſentialia non teneri, jam enim cum ſit ad Epiſcopatum aſſumptus, non eſt Monachus. Non placet, inquam, quia Epiſcopus iſte adhuc manet Religioſus juxta dicta, cum ſtatus Religionis non repugnet ſtatui Epiſcopi, & alias ſtatus Religionis in tribus votis eſſentialiter conſiſtat ex cap. Cum ad Monaſterium de ſtat. Monach. quod etiam ex eo probari poteſt, quod Epiſcopus Religioſus tenetur ex præcepto portare habitum ſuæ Religionis, qui eſt ſignum obligationis ad vota regularia, & ratio eſt, quia obligatio portandi illum non eſt ex ſolo mandato regulæ, aut conſtitutione, ſed ex jure Canonico; ut cap. penult. finali de vita, & honeſt. Clericorum; ac etiam ex rationabili conſuetudine, & ſi quo ad figuram habitus Epiſcopis ſæcularibus ſe conformare poſſint, retento ſolum colore habitus ſuæ Religionis, ut Clemens VIII. conceſſit in Rituali Romano reformato. Verum eſt tamen, quod licet prædicti ex Religionibus aſſumpti ad dignitates Cardinalatus, vel Epiſcopatus ad obſervantiam trium Votorum ſint obligati, non tamen ſubjacent cenſuris, aut pœnis a Religione contra tranſgreſſores impoſitis, eo quod non maneant amplius ſub juriſdictione Religionis, aut Prælatorum ipſius. Quo autem ad alia regulæ præcepta, ac regulares obſervantias ex obligatione moralis honeſtatis ea ſervare debent, quæ ipſorum munus non impediunt, & officium Pontificale, cujuſmodi ſunt ſolitudo, ſilentium, aut vigiliæ graves, quibus impotentes redderentur ad illud exequendum; dixi ex obligatione honeſta ad ea teneri, quia hujuſmodi obligatio ſeu debitum eſt ſolum ſecundum decentiam, & honeſtatem, non tamen legale, aut obligans ad culpam, vel pœnam, & ratio eſt, quia Religioſus factus Cardinalis, vel Epiſcopus extra Ordinem eximitur, & liberatur a jugo Religionis cap. unico, 18. q. 1. Ita DD. adducti, & alii paſſim, quod etiam antea docuit Aſteſanus noſter loc. cit. art. 5. ubi ait, quod cum Monachi ad prælationes tranſeunt ſeculares, & abſolvuntur a quibuſdam obſervantiis, ut a jejunio, ſilentio, & vigiliis; quia ut dicitur 16. quæſt. 1. nemo poteſt Eccleſiaſticis deſervire, & in monaſtica regula ordinarie perſiſtere, ut diſtinctionem Monaſterii teneat, qui quotidie in miniſterio Eccleſiaſtico cogitur permanere; & tandem ſubdit, quod ab aliis non abſolvitur, ut ab habitu, continentia, & proprio non habendo.

19 Septimo, ejecti etiam, & expulſi a religionibus tanquam incorrigibiles manent quoque cum eadem obligatione trium votorum Religionis, ſicut antea, ut fuſe oſtendit Lezana tom. 1. ca. cit. c. 23. Unde neque placet, quod idem Angles ait loc. cit. qu. de Voto diffi. 8. nempe ejectum a Religione non teneri præcepta Regulæ, nec votum obedientiæ, & paupertatis obſervare quia jam non eſt Monachus illius Religionis, & impoſſibile eſt obedientiam ſervare, quia non eſt illis Prælatis amplius ſubditus, atque etiam paupertatem, cum ſine proprio vivere non poſſit; non placet, inquam, quia de voto Caſtitatis, & continentiæ etiam fatetur ipſe obligari ad illud ſervandum, ſicut antea, & ex vi voti obedientiæ tenentur eſſe parati ad obediendum Prælatis Religionis, quando ad ipſam fuerint revocati, ſiquidem jus habent illos revocandi, cujus ſignum eſt, quod in c. final. de regular. innovato a Sacra Congreg. ut ait Lezana loc. cit. præcipitur, ut cenſuris cogantur ad Religionem revertì, quod non eſſet, niſi ad hoc ipſi eſſent ex voto obedientiæ obligati. Tenentur etiam ad votum paupertatis ſervandum eo modo, quo ſtatus illorum patitur, cum ad hoc etiam ſint obligati ex vi ſuæ profeſſionis, in qua non eſt diſpenſatum, unde ejecti, nec habent, nec habere poſſunt dominium alicujus rei, quia hoc eſt directe contra votum emiſſum, ſed ſolum uſum facti, & incertum rerum ſibi ad victum, veſtitum, habitationem, & vitam neceſſariarum, quia hic uſus non eſt contra votum paupertatis emiſſum, quare ſi res illæ eis a religione non ſubminiſtrantur, eo ipſo datur licentia illas quærendi, & habendi, nec etiam poſſunt teſtari, ſi in illo ſtatu moriantur, quia teſtandi poteſtas non eſt cum voto paupertatis compoſſibilis, cum ſupponat dominium rei, & non merum uſum, quem ſolum habent ejecti, cum non ſint domini rerum, quæ poſſident, ſed ſolum adminiſtratores nomine Religionis in ordine ad uſus neceſſarios; & quicquid in tali ſtatu acquirunt, Monaſterio, vel Religioni acquirunt, unde ſunt expulſi, cum ex vi profeſſionis ab ipſis emiſſæ Monaſterium, vel Religio, jus habeat ad omnia imposterum ab ipſis acquirenda. Tum etiam quia hujuſmodi ejecti non ſunt omnino a religione derelicti, ſed ſolum ſeparati a communione, & commercio ipſius, cujus ſignum eſt, quod Religio tenetur eos quærere, & ſi correcti reſipiſcant, iterum recipere, Ita Lezana loc. cit. cum Navarro, Sanchez, Leſſio, Sairo, Molina, & aliis ab ipſo adductis.

20 Poſtremo, an Religioſi habentes parentes in extrema neceſſitate poſitos poſſint Religionem relinquere ad illos ſuſtentandos, dimiſſis variis dicendi modis, opinio affirmativa ſatis probabilis eſt, quam tenet Angles l. c. cum Corduba in medulla fratrum Minorum c. 2. qu. 6. & probat ratione ſatis efficaci, quia cum licitum ſit furari ex ſacrario, ut extremæ in extrema neceſſitate ſubveniatur, ſi aliud remedium adhiberi non poſſit, ut conſtat exemplo Davidis accipientis panes propoſitionis Deo conſecratos ad ſubveniendum eſurientibus; licebit etiam Religioſo Deo conſecrato a Religione recedere, ſi aliter parentibus ſubvenire non poſſit; nam præceptum de ſuſtentatione parentum eſt divinum, & naturale, quod quidem per votum obedientiæ, quod eſt tantum poſitivum, minime fuit revocatum. Hoc autem appoſite aſſeritur in caſu extremæ neceſſitatis parentum, quia quando non extrema, ſed magna egeſtate laborent, ad illos ſuſtentandos ſatis probabile eſt Religioſis non licere a religione recedere, & ratio eſt, quia ſecundum communiorem, & probabiliorem opinionem præceptum eleemoſynæ non obligat, niſi in extrema neceſſitate; erit tamen ſufficiens cauſa hæc impetrandi diſpenſationem a Sede Apoſtolica, ut non obſtante Religionis voto, filius Religioſus a Religione recedere poſſit ad parentes ſuſtentandos, nec alius ſit præter ipſum, qui illis ſubveniat, & hoc erit ſecurius, & tutius, non tamen mutare poteſt religionis habitum, & regularem obſervantiam deſerere, ſed ex vi profeſſionis ſuæ ad paupertatem, & ad cætera Religionis præcepta tenetur, ſicut antea, ſolumque a præcepto obedientiæ eſt liber; & quidem Religionis habitu retento multo melius poterit parentum neceſſitati ſubvenire, quam ipſo dimiſſo, ſive concionando, ſive confeſſiones audiendo, ſive artem mechanicam, aut liberalem exercendo, tenetur enim regulam ſervare, præſertim in his, quæ ad vota eſſentialia pertinent, quantum in ſe fuerit, ſola obedientia dempta. Ita Angles l. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

De obligationibus Religioſorum ratione voti obedientiæ.

21 POſt diſputationem de tribus votis eſſentialibus in communi, nunc de illis agendum eſt in particulari, & quidem primo de voto obedientiæ, deinde de voto Caſtitatis, & ultimo de Paupertate, & ratio hujus ordinis eſt, quia per votum obedientiæ, quo Religioſus propriam abnegat voluntatem offert Deo bonum animæ, quod inter cætera hominis bona eſt excellentius, & nobilius, ut docet Ariſt. 1. Ethic. per votum vero continentiæ, ſeu caſtitatis, quo venereis delectationibus renunciat, offert Deo bonum corporis delectabile; quod quidem ſicut animæ bonis eſt ignobilius, ita bonis exterioribus præcellit; per votum tandem Paupertatis, quo Religioſus omnibus temporalibus fortunæ bonis renunciat cum ſuis juribus, offert Deo exteriora bona, quæ inter prædicta bona infimum tenent locum, itaque obedientiæ votum non ſolum eſt eſſentiale religionis, ſed etiam eſt præcipuum inter tria ſubſtantialia Religionis vota, eo quod per illud propria voluntas Deo offertur, quæ potior eſt, quam corpus, quod offertur per caſtitatem, & exteriora bona, quæ per votum Paupertatis Deo offeruntur.

22 Primo itaque obedientia communiter definiri ſolet ſecundum Doctores, quod eſt virtus, quæ promptum facit hominem ad implendum mandatum Superioris, & Religioſus ex voto obedientiæ obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit ſecundum Regulam, & Conſtitutiones ſui Ordinis, ſive directe, & explicite, ſive indirecte, & implicite, qualia ſunt illa quæ ad regulæ obſervantiam ſunt neceſſaria, & ratio eſt, quia ad hæc omnia ſe Religioſus obligavit eo ipſo, quod profeſſionem emiſit ſecundum regulam; unde ſi Superior ſubdito jejunare præcipiat aliquo die, qui in Regula non exprimitur, vel aliam corporis macerationem ſubire in pœnam delicti commiſſi, tunc Religioſus obedire tenetur, quia hoc totum pertinet, & neceſſarium eſt ad Regulæ obſervantiam; ſic pariter obedire tenetur Superiori præcipienti mandata omnibus Chriſtianis communia, vel etiam omnibus Eccleſiaſticis, vel Religioſis, ut divinum recitare officium, Sacrum diebus feſtis audire, &c. quamvis enim iſta in Regula non contineantur, ſupponuntur tamen quaſi præambula quædam ad ejus obſervantiam neceſſaria; quæ vero ſunt omnino ſupra Regulam, ut, verbi gratia, magnæ auſteritates, nimiæ corporis macerationes, & mortificationes quædam extraordinariæ, nec poſſunt, nec debent a Superiore præcipi, nec Religioſus ad ea tenetur, quia votum Obedientiæ, ut dictum eſt, ſolum ad ea obligat, quæ Regulam concernunt ſive explicite, ſive implicite; ſi tamen in regulam aliquid præcipiant, tunc ſubditus obedire tenetur, eo quod in tali caſu, id quod præcipitur, eſt Regulæ conforme; itaque per votum obedientiæ obligatur Religioſus obedire Superiori ſecundum ſtatuta ſuæ religionis, & non majori rigore obligatur, quam ibi continetur, unde ſi inter ſtatuta illius aliqua non obligent ſub peccato, non tenetur ex vi voti illa ſub

pecca-

Digitized by Google

peccatu ſervare. Ita DD. paſſim apud Lezanam loc. cit. c. 4. quæ omnia etiam Aſteſanus noſter advertit lib. 6. cit. tit. 47. ar. 3. ubi ait, quod ſi loquamur de obedientia ſecundum perfectionem, ſe extendit ſe ad omnia, quæ non ſunt contra Deum, & Regulam profeſſam, ut dicit D. Bernardus, quod perfecta obedientia finem neſcit; ſi autem loquamur de obedientia ſecundum neceſſariam obligationem, hic habet modum, & menſuram ſecundum voti emiſſi magnitudinem, atque ita ſecundum regulam obedire tenetur; ſed ſecundum regulam aliqua dicuntur eſſe explicite, aliqua implicite, ſine quibus regularis obſervantia ſervari non poſſet, & tam in his, quam in illis obedire tenetur; quo autem ad ea, quæ ſunt omnino ſupra regulam, ſubdit diſtinguendum eſſe, aut enim præcipiuntur in cautelam peccati committendi, v. g. quod ſubditus jejunet in pane, & aqua, quia Prælatus videt naturam ejus pronam ad luxuriam, & ſic non tenetur obedire, niſi in caſu, quod non poſſet aliter vitare peccatum; aut præcipiuntur in pœnam peccati commiſſi; & ſic tenetur, aut tandem in augmentum meriti, ut recipere martyrium, & alia hujuſmodi, & ſic non tenetur. Ita Aſteſanus loc. cit. & ita etiam ex noſtris diſcurrit Bartoluccius in Minutica lib. 1. cap. 2. de Voto obedientiæ.

23 Secundo, circa ea, quæ ſunt præter Regulam, ut ſunt illa, quæ nec ibi continentur, nec de illis, quæ ibi continentur, expediunt, vel ordinantur, ut levare feſtucam, & alia hujuſmodi vana, & impertinentia, conveniunt etiam Doctores Religioſum non teneri obedire Prælato ea præcipienti, & ratio eſt, quia obligatio obedientiæ in Religiosis ſolum conſurgit ex voto, quod emiſerunt, hoc autem votum ſolum eſt ſecundum regulam illius Ordinis, & ita quicquid eſt vanum, & impertinens & nullo pacto ad regulam ſpectans, ſub obligatione non cadit, Lez. ca. 4. cit. ex D. Thoma quol. 10. art. 10. & Aſteſ. noſter loc. cit. ſed Bartoluc. loc. cit. ait, quod licet hæc ſit communis ſententia, & ſatis probabilis, & rationi conſona, ut patet ex ejus fundamento, nihilominus oppoſitam eſſe probabiliorem, & perfectioni religioſæ convenientiorem, quam ait eſſe Scoti 4. d. 3. qu. 4. F. docet enim ibi Doctor, quod quando Superior præcipit aliqua vana, & impertinentia, ut levare feſtucam, ſpuere in parietem & ſimilia, quamvis liceat Subdito tale præceptum Superioris contemnere, ideſt rationabile, & infructuoſum judicare: non tamen licet, dum eſt Prælatus, contemnere non obſervando, quia dicitur Matth. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Pharifæi, quæcumque dixerint vobis, ſervate, & facite.* Verum jam ſupra diximus, aliud eſſe loqui de obedientia ſecundum perfectionem, & aliud de obedientia ſecundum neceſſariam obligationem, illa enim extenditur ad omnia, quæ non ſunt contra Deum, & regulam Ordinis, iſta vero ſolum ex voto obedientiæ conſurgit, & modum, & menſuram deſumit ex voti emiſſi magnitudine. Scotus itaque loc. cit. intelligendus eſt de obedientia ſecundum perfectionem, non autem ſecundum neceſſariam obligationem, de qua hic eſt ſermo. Unde licet in regula alicuius Ordinis univerſaliſſima obediendi materia præſcribatur, ut v. g. in regula noſtra Minorum c. 10. ut obediant in omnibus, quæ non ſunt contraria animæ, vel regulæ, & in Conſtit. Soc. Jeſu, ut obediant in omnibus, in quibus manifeſte peccatum non cernitur; tamen id intelligendum eſt ſecundum perfectionem obedientiæ, ad quam Religioſi tendere debent, non autem quatenus obediendi neceſſitas ex voto eſt, ut docet Layman lib. 4. tra. 5. c. 9. ex D. Bonav. in 2. d. 44. ar. 3. qu. 2. & D. Thom. 2. 2. qu. 104. ar. 5. ubi triplicem obedientiam diſtinguit. Prima eſt indiſcreta, quando ſcilicet aliquis obedit in illicitis contra legem Dei, vel regulam Ordinis; altera imperfecta, ſed ſufficiens, quando ſcilicet quis obedit, tantum in his, quæ ſecundum regulam ſunt, & ad quorum obſervantiam ſe voto obedientiæ expreſſe, vel implicite obſtrinxit. Tertia denique omnino perfecta, quæ ſcilicet in omnibus licitis obedit ſine ullo termino, & limitatione, ut ſi quis obediat in omnibus, quæ non ſunt contraria legi Dei, aut regulæ, quam profeſſus eſt, & ita etiam diſcurrunt Major, Sylveſter, Sanchez, & plures alii.

24 Tertio loquendo de his, quæ ſunt contra regulam, ſcilicet, quia eorum oppoſita in regulis præcipiuntur, vel prohibentur, ait Aſteſanus loc. cit. diſtinguendum eſſe, aut enim in eis poteſt diſpenſare Prælatus, aut non, eo quod regula, vel conſtitutio prohibet, ſi ſit certum, quod diſpenſare non poteſt, tunc ſubditus ei in talibus obedire non tenetur, ſi vero ſit certum, quod poteſt, vel ſaltem dubium an poſſit, obedire tenetur c. de *dubiis* 23. q. 1. quid culpatur. Unde quando Prælatus præcipit aliquid contra regulam, ſi tamen conſtet evidenter, ac etiam probabiliter, imo etiam ſi res ſit ſpeculative dubia, quod poſſit in illo diſpenſare, tenetur Religioſus obedire, & ratio eſt, quia in his caſibus credere tenetur, quod præcipiendo illam rem diſpenſat in regula, & quod poteſt diſpenſare, quia ut docet Angelus verbo *Diſpenſatio*, Prælati Ordinis cum interveniunt cauſæ legitimæ, & rationabiles poſſunt exceptis tribus votis eſſentialibus, ſupra totam regulam diſpenſare, & idem dicendum eſt, quando dubitat Religioſus, an Prælatus ex juſta cauſa diſpenſet; quare cum Religioſus, ex ægritudine, aut alio probabili impedimento dubius eſt, an teneatur, v. g. ieiunare, a carnibus abſtinere, divinum officium recitare, &c. tenetur obedire Prælato præcipienti ne jejunet, aut quod carnibus veſcatur, aut quod officium non perſolvat. Ita Lezana loc. cit. cum Navarro, Soto, Leſſio, Salas, & aliis. Ex quo etiam deducitur, non ſolum teneri Religioſum Prælato ſuo obedire in rebus, quas certo cognoſcit eſſe licitas, & honeſtas, ſed etiam quando dubitat, an res, quæ illi præcipitur, ſit licita nec ne, dummodo non ſciat evidenter eſſe malam, & illicitam, & ratio eſt, quia tunc eſt melior conditio ſuperioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi, in dubio autem nemo ſpoliandus eſt iure, quod habet. Nec dicas ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, hoc enim falſum eſt, cum habet debitum parendi, qua ratione D. Auguſt. li. 22. contra Fauſtum c. 74. & 75. docet, quod etiam Regi iniquum indicenti bellum obediendum eſt a ſubditis, dum non conſtat bellum eſſe injuſtum. Imo Lezana loc. cit. cum Corduba, Vaſquez, & aliis aſſerit, idem quoque dicendum in caſu, quo Religioſus judicat probabiliter eſſe malum id quod Superior præcipit, dum enim hoc ei non conſtet evidenter, obedire tenetur, tum propter eamdem rationem, tum quia eſſet confuſio, & deſtructio communitatis, ſi prætextu opinionis probabilis nollet quis ſuperiori obedire; tum tandem, quia alias cogandi eſſent ſuperiores ad non præcipiendum, niſi ex certa, & evidenti notitia honeſtatis rei præceptæ, quod eſt ſupra humanam facultatem. Ex quo tandem deducit, quod male ſciolt quidam Religioſi, qui via Theologia, vel Caſibus conſcientiæ a limine ſalutati, arundine Mathematica, quid Superiores iis, vel illis præſcribendis auctoritatis habeant cum ſcandalo puſillorum factioſe metiuntur: cum teſte D. Greg. in 1. Reg. l. 2. c. 4. *Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit, quia omne vitæ ſuæ judicium majori ſubdidit.*

25 Quarto conveniunt etiam Doctores, Religioſum non teneri obedire Superiori actus mere internos præcipienti v. g. fidei, ſpei, charitatis, &c. & ratio eſt, quia nequit humana poteſtas, vel ſuperior creatus judicare de actibus internis intellectus, vel voluntatis, nec eos præcipere, vel prohibere, cum ſcriptum ſit 1. Reg. in Cant. Annæ: *Deus ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes*, ac proinde Eccleſia dicitur non judicare de internis: quando tamen actus internus eſt modus neceſſarius externi, qui præcipitur, tunc ſub eodem præcepto cadit, quo externus, & tunc obligatur Religioſus ad illum, & hi multoties ab Eccleſia præcipiuntur, & prohibentur ut patet in Bulla Cœnæ, ubi excommunicantur hæretici etiam occulti, & pariter dum Horæ Canonicæ recitantur, devote, & attente præcipiuntur recitari: unde ſi Superior præcipiat Religioſo, quod divinum recitet Officium, aut Miſſam celebret, & applicet pro aliquo, & juxta ejus intentionem, tunc tenetur Religioſus habere actus internos attentionis, & intentionis, quia in tali caſu ſunt modi neceſſarii actuum externorum, qui præcipiuntur, ſiquidem in his, & ſimilibus præceptis, non imponitur ſubditis interior tantum animi motus, ſed præcipitur ipſis interior, ut cum actu exteriori Miſſæ conjungatur, & ſubditi in hoc Prælatis non obedientes mortaliter peccant, cum in re gravi obedientiæ reſiſtant. Ita D. Thoma 2. 2. q. 104. art. 5. Conveniunt etiam DD. Religioſum ex voto obedientiæ, ad obedientiam formalem non teneri, illam ſcilicet, per quam ſubditus præceptum Superioris exequitur ex formali obedientiæ motivo, & quatenus præceptum eſt, & ratio eſt, quia Religioſus non vovet obedientiam formalem, & ſub motivo obedientiæ: ſed tantum obedientiam materialem, id eſt, executionem rei, quæ præcipitur, ex quocumque motivo fiat, unde per illam voto ſuo ſufficienter ſatisfacit, ſicut generaliter fideles hoc etiam modo aliis præceptis ſatisfaciunt, ut dictum eſt 2. ſent. diſ. 6. q. 3. nu. 85. Nec etiam tenetur Religioſus ex vi voti exequi id, quod ſcit ſuum Superiorem velle, ut faciat, niſi hæc voluntas aliquo præcepto, vel intimatione ei manifeſtetur; quia ex vi voti non obligatur, niſi ad obediendum, & exequendum mandata ſui Superioris; voluntas autem Superioris rationem præcepti non habet, niſi ſit intimata. Nec tandem tenetur Religioſus ad ea exequenda, quæ ſibi ſolum a Prælato ſub conſilio proponuntur, quia quæ ſunt ſub conſilio ad nihil obligant, ut ex ipſo nomine conſtat, ſicut vota obedientiæ, caſtitatis, & paupertatis, ad nihil ſæculares obligant, quia illis ſolum proponuntur, ut conſilia, non ut præcepta; quare ex dictis ſequitur Religioſum ex vi voti obedientiæ obligari ſolum ad obediendum præceptis ſuorum Superiorum quomodocumque intimatis, ſive oretenus, ſive ſcripto, ſive alio modo. Ita Lezana loc. cit. cum Suar. Leſſ. Valent. Azor. & pluribus aliis.

26 Quinto, ad digneſcendum quodnam ſit illud præceptum quod ſub peccati mortalis vinculo tranſgreſſores ligat, advertendum eſt ex dictis lib. 2. ſent. d. d. q. 6. de differentia peccati mortalis, & venialis; nomen præcepti ſumi aliquando ſtricte, & proprie, & ſic concernit, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, itaut ſi aliquod illorum quis tranſgrediatur, mortaliter peccet, & hujuſmodi eſt illud: Non mœchaberis, non furtum facies, &c. aliquando minus ſtricte ſumitur, ut nimirum concernit ea, quæ non ſunt

ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, valde tamen utilia, quæ proinde ſi non ſerventur, non ob id mortaliter peccatur, cujus generis ſunt. Non dices verbum otioſum, juterioni non aſſueſcat os tuum, & ſimilia; quæ doctrina habetur ae Scoto a. diſt. at. B. Præceptum ergo primo modo acceptum, eſt illud, quod vere, & proprie eſt præceptum, & ligat ſub mortali culpæ vinculo, niſi parvitas materiæ excuſet, vel inadvertentia, ut ſunt furtum de re parva, læſio famæ, ira ſubitanea, primi motus, & ſimilia. Modus autem cognoſcendi, quando aliquid ſtricte præcipitur, & ut neceſſarium ſimpliciter ad ſalutem, ex quatuor præſertim capitibus deduci poteſt regulariter loquendo, ut paſſim Summiſtæ advertunt, ſcilicet ex materia, quæ præcipitur; ex pœna, ſub qua præcipitur; ex verbis, ſub quibus præcipitur; & ex intentione præcipientis; ubi enim materia, quæ præcipitur eſt gravis, & neceſſaria ad ſalutem, conſtat, quod hujuſmodi tranſgreſſio eſt mortalis, ut illa, non occides &c. Ex pœna vero cognoſcitur, dum aliquid præcipitur ſub pœna gravi, ſive ſit ſpiritualis, ut excommunicatio, ſive ſit corporalis, ut puta mortis, mutilationis membri, publicæ fuſtigationis, perpetui carceris, &c. mortaliter enim tunc peccatur, quia tunc tranſgreſſor notabili ſe exponit periculo contra propriam ſui ipſius charitatem; ſi pœna vero ſit levis, & parva, venialis erit tranſgreſſio; ex verbis autem cognoſcitur, dum aliquid præcipitur in virtute, vel ad meritum ſanctæ obedientiæ, ſub pœna divinæ indignationis, maledictionis æternæ, ſub anathemate, ſub obteſtatione divini judicii; ſub pœna depoſitionis, degradationis, infamiæ, ſuſpenſionis, & ſimilium; item dum ponuntur hæc verba, præcipio, inhibeo, & interdico, mandamus; hæc enim, & ſimilia verba obligationem ſub mortali inducere videntur, ut deducitur ex cap. *Exivi* io Clemen. Tandem ex intentione præcipientis gravitas præcepti dignoſci poteſt, dum manifeſte Prælatus oſtendit mortaliter obligare ſe velle, unde hæc regula certa, & infallibilis aſſignari ſolet in iis, quæ ſolum a voluntate humana dependent, quod ſi Superior in ſuis præceptis obligare ad mortale intendit, obligat; ſi autem non intendit ſic obligare, non obligat. Ita DD. communiter, & Bartoluccius noſter cap. 2. cit.

27 Sexto dubitatur, an teneatur Religioſus obedire Prælato, ut exponat ſe periculo vitæ ad bonum proximi; v. g. an tempore peſtis, vel alterius mali contagioſi, ex quo imminet periculum mortis, teneatur Religioſus obedire Prælato ſuo præcipienti, ut miniſtret infirmis Sacramenta, & ratio dubitandi eſt, quia Religioſus non tenetur ad ea, quæ ſunt ſupra Regulam omnino, ut ſupra dictum eſt, ſicut eſt exponere ſe periculo mortis ad bonum proximi; tum quia hoc ad Epiſcopos ſpectat, & non ad Religioſos, ut ait D. Thomas opuſc. 18. art. 7.

Reſpondetur in hujus dubii ſolutione cum diſtinctione procedendum eſſe; ſi enim peſtis, vel morbus contagioſus eſt inter Religioſos, & in Monaſterio, tenetur Religioſus obedire Prælato ſuo, ut miniſtret infirmis ſuæ Religionis tam temporalia, quam ſpiritualia ad ſalutem corporis, & animæ neceſſaria, quia præſtare Religioſus ſibi invicem mutua hæc miniſteria, & pietatis obſequia ad conſervationem Religionis ſpectantia, concernit Regulam, quam profeſſi ſunt, & ideo tenentur ad ea etiam cum vitæ periculo, ſicut tenentur cum eodem periculo milites in bello præliari, quoniam hoc vitæ periculum concomitanter ſe habet ad opus, quod per ſe præcipitur, ſcilicet, ſervitium infirmorum; quod ſi hoc verificetur de Regularibus in communi, ut docent Cajetanus, Rodriquez, Sanchez, Lezana, & alii communiter; tanto magis in Fratribus Minoribus verificari debet, quia circa curam fratrum infirmorum habent in Regula ſingulare præceptum, ut Bartoluccius noſter advertit. loc. cit. Si vero peſtis ſævit in ſæculo, & extra ordinem, non tenetur regulariter, & per ſe Religioſus obedire Prælato ſuo, ut miniſtret infirmis extraneis cum periculo vitæ, & ratio eſt, quia Religioſum ſervire infirmis extraneis cum periculo vitæ non eſt ſecundum Regulam, ſed ſupra illam. Dixi regulariter, & per ſe Religioſum ad hoc non teneri; quia per accidens, & in caſo, quo deeſſent Parochi, qui Sacramenta infirmis miniſtrarent, vel qui eſſent ob multitudinem infirmorum non ſufficerent, tunc teneretur Religioſus obedire, & Sacramenta extraneis infirmis miniſtrare: & ratio eſt, quia Religioſi præſertim mendicantes; & alii, quorum inſtitutum eſt ſaluti proximorum incumbere, ſunt Epiſcoporum, & Parochorum coadjutores in ſalute proximorum procuranda, & ob id fidelium eleemoſynis ſuſtentantur. Ita Lez. loc. cit. cum Doctoribus citatis; qui idem etiam aſſerit de tempore hæreſis, quæ eſt peſtis animæ ſpiritualis, ſcilicet, Religioſos teneri obedire Prælato ſuo præcipienti, ut aſſiſtant alicui loco ad prædicandum cum D. Thom. opuſc. cit. art. 14. diſputandum, & veritatem Catholicam contra hæreticos defendendum etiam cum periculo vitæ, & ratio eſt eadem, quia hoc non excedit Regulam, quam profeſſi ſunt, ſed potius illam concernit; cum in his neceſſitatibus ſint Epiſcoporum, & Parochorum coadjutores.

28 Septimo, dubitatur ulterius. An Regulares profeſſi teneantur acceptare novam Regulam, ſeu arctiorem vivendi modum, quem nec explicite, nec implicite profeſſi fuerunt. Affirmant Gloſſa, Innocentius, Abbas, Roſella, & alii antiquiores, quorum ratio eſt, quia Religioſi profeſſi propriam voluntatem non habent, ſed eam edito obedientiæ voto in voluntatem ſuperioris tranſtulerunt. Negant alii communiter, ut Angelus, Sylveſter, Armilla, Veſquez, Sanchez, Laymen, & alii paſſim ex oppoſito fundamento, quia Religioſi per votum obedientiæ, non tranſtulerunt omnem voluntatem in Superiorem, ut quælibet ipſis imperare poſſit, ſed tantum ea, quæ obſervationem Regulæ quam profitentur, concernunt, directe, vel indirecte, ut ſupra dictum eſt, & docet D. Thom. quol. 10. art. 10. Veromtamen, ſi ſtatutum Superioris, ſive capituli ſit ad reformationem regulæ antiquæ jam promiſſæ, ut talis reformatio neceſſaria videatur ad religioſæ vitæ conſervationem, atque ut vere Religionis eſſentialia, aliaque ſalubria ſerventur, ſubditi talem reformationem, & novam obſerventiam acceptare tenentur, & ratio eſt quia talis obſervatio, & reſtrictio indirecte pertinet ad Regulam; quando ſine ea Regula, & ordinis inſtitutum in ſuo vigore conſervari non poteſt, & conſequenter quando Religioſus regulam profitetur, & vovet, ad ea omnia etiam ſe obligat ſaltem implicite, ſine quibus ſtatus Religionis in ſuo vigore conſervari nequit, ſed paulatim collabi neceſſe eſt, & relaxari, & huic aſſertioni concordat Concil. Trid. ſeſſ. 25. ubi loquens de Regularium reformatione, habet hæc verba. *S. Synodus neceſſarium eſſe cenſuit, quo facilius ac maturius, ubi collapſa eſt, vetus, ac regularis diſciplina inſtauretur, ut conſtentius ubi conſervata eſt perſeveret, præcipere, &c.* ergo ſi ſtrictior obſervatio neceſſarium medium videatur ad ſubſtantialium votorum in tali ordine obſervationem, Regularibus auctoritate Superiorum, & Capituli imponi poteſt; eſto eam expreſſe non voverint. Advertit tamen Rodriq. t. 1. q. 27. art. 2. dictum Concilii allatum cum hac limitatione intelligi debere, quod locum habeat ſolum, ubi nulla eſt mitigatio Regulæ, ſeu diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ, quia in quibus apparat aliquos ordines eſſe diſpenſatos, uti in noſtro Mio, circa poſſeſſionem bonorum ſtabilium in communi, non eſt cur debeat admitti prædicta Concilii diſpoſitio.

29 Poſtremo eſt difficultas, an liceat Religioſis appellare a correctione ſuorum Superiorum, & ſermo eſt de appellatione ad Judicem ſuperiorem intra ordinem, non autem extra, quia ſi Religioſi ad Tribunalia ſæcularia, vel non ſua appellare præſumunt, in hoc caſu appellatio illi interdicitur per Gregorium XIII. & Julium ſecundum, qui prohibent appellationes Fratrum, & Monialium ad Curias Eccleſiaſticas, aut ſæculares, & præcipiunt ſub excommunicatione Judicibus quarumlibet Curiarum, ne iſtas appellationes ullo modo recipiant, vel cognoſcant, & aliter factæ ab eis irritantur. Prima opinio abſolute negat id licere, cujus fundamentum eſt, quia id prohibetur per Sacros Canones, & per determinationem Summorum Pontificum, præſertim Alexandri Tertii in cap. ad noſtram, & cap. Reprehenſibilis, Innocentii Tertii in cap. cum ſpeciali de appellation. & Bonifac. VIII. in compend. privil. appellation. & favere videtur etiam Conc. Trid. ſeſſ. 25. cit. de Reg. cap. 4. ubi decernit, quod non liceat Regularibus a ſuis Conventibus recedere, etiam prætextu ad ſuos Superiores accedendi, niſi miſſi, vel vocati fuerint. Communis tamen, & vera opinio affirmat id licitum eſſe, & non eſſe contra votum obedientiæ, quod Religioſus gravatus a Prælato cauſe querelæ recurrat ad Superiorem Prælatum, ut ſi eſt gravatus a Priore, vel Guardiano, quod recurrat ad Provincialem, & a Provinciali ad Generalem, tum quia appellatio a gravaminibus eſt de jure naturæ, tum quia poteſtas minoris Prælati eſt ſubordinata majori, & illi ſubjecta, ac per conſequens ab illo diſcutienda; tum tandem quia extat decretum a S. Regularium Congregatione emanatum anno 1587. in quo conceditur, ut Regularium appellatio gradatim fiat, ſcilicet, a Priore, vel Guardiano ad Provincialem, a Provinciali ad Generalem, & a Generali ad Protectorem Religionis, & a Protectore ad eamdem S. Congregationem. Ita Navarrus, Rodriq. Sayrus, Lezana, & Bartoluccius noſter loc. cit. & alii paſſim. Et ad fundamentum prioris opinionis dicunt decreta illorum Pontificum intelligi debere, ſi ſubditi Regulares appellant a ſuorum Superiorum juſtis mandatis, & correctionibus, quæ fiunt juxta ſtatuta Regulæ, vel ordinis, & ad effugiendam regularem diſciplinam, in tali enim caſu appellatio eſt illicita, & injuſta, quia ſubditus ſic correctus non gravatur, appellatio autem fundatur in gravamine, ut habetur cap. *Ut debitum* de appellat. Quando autem Subditus gravatur, & appellat ad ſuos, ac legitimos Superiores & præſertim juxta modum, ac formam a Sac. Congregatione præſcriptam, talis appellatio eſt licita, & rationabilis, & admittenda. Neque id contrariatur Concil. Trident. loc. cit. quia ibi non prohibet Religioſos recurrere ad ſuos Superiores per viam appellationis, ſed tantum abſolute; quinimo addunt præfati Doctores, quod ſi regularis ſit vere gravatus, & oppreſſus, ejuſque appellationem gravans, & opprimens admittere noluit, nec facultatem facere adeundi Superiorem majorem, ſed conjicit in carcerem, aut alio modo impedit; tunc juſte ſine ſui Prælati licentia fugere, & Superiorem adire poteſt, ut a tali gravamine, & oppreſſione liberetur, quia hoc eſt de jure naturæ, nec ob id cenſuram aliquam, aut Apoſtaſiam incurrat.

30 Ca-

Digitized by Google

30 Caveant igitur Superiores, ne ex paſſione, ut interdum accidere ſolet, ſubditum nimis graveut, vel opprimant, quia ut inquit Aſtaſenus noſter loc. cit. plus peccat Prælatus non impendens fidelem curam, quam ſubditus non ſolvens humilem obedientiam. Primo ratione officii, quia debet verbo, & exemplo lucere ſubdito, ſicut Sol in mundo, unde ſicut caſus Solis de Cœlo eſſet maior defectus in mundo, quam unius ſtellæ; ita maior eſt caſus Prælati, quam ſubditi; deinde ratione adiutorii, quia Prælatus habet maius adiutorium ſcientiæ, gratiæ, & obedientiæ ſubditorum ſibi obſequentium, & in omnibus ipſum adiuvantium. Tertio tandem ratione maioris damni, quia ſicut majus damnum eſt corpori infirmitas capitis, quam pedis; ſic defectus Prælati plus nocet Collegio, & religioni, quam defectus unius, ac etiam plurium ſubditorum.

ARTICULUS QUARTUS.

De obligationibus Religioſorum ratione voti Caſtitatis.

31 PRimo conveniunt DD. Religioſum per votum Caſtitatis emiſſum omnes venereas delectationes a ſe abdicare etiam alias in ſtatu coniugali licitas; qui enim caſtitatem in Religione vovit, non ſolum contrahendo matrimonium mortaliter peccat, quin etiam matrimonium ipſum eſt irritum, & invalidum, etiamſi ſit conſummatum, ut habetur in Concil. Vienn. Clem. unica de conſang. Trid. ſeſſ. 24. canon. 9. & aliis Conciliis. Unde Caſtitas, quæ ante votum ad ſolam virtutem temperantiæ, & continentiæ pertinebat, per votum auſſum, pertinet etiam ad virtutem Religionis, & ſic violatio Caſtitatis in Religioſo duplicem habet malitiam ſpecificam in Confeſſione neceſſario explicandam, nimirum luxuriæ contra temperantiam, & caſtitatem, & ſacrilegii contra Religionem. Per Caſtitatem itaque promiſſam obligatur Religioſus ſe abſtinere ab omni voluntaria delectatione venerea interna, & externa, qualiſcumque illa ſit, ut a turpibus cogitationibus, delectationibus moroſis, conſenſu, ac etiam actibus externis, ut ab aſpectu, locutione, tactu, & ſimilibus cum fœminis, & ratio eſt; quia ſicut iſta in ſæcularibus ſunt contra Caſtitatem, vel Continentiam, ita in Religioſis ſunt contra votum; votum enim caſtitatis eſt nova obligatio, quam ſibi Religioſus imponit ſupra obligationem juris naturalis, & divini, quod quidem hæc omnia prohibet extra coniugium; ex quo fit, quod omnis actus venereus, qui in ſæcularibus extra conjugium eſt peccatum contra Caſtitatem, ſit in Religioſo etiam ſacrilegium quia talis actus virtuti Religionis quoque opponitur ratione voti emiſſi, ut dictum. Ita Suarez, Sanchez, Leſſius, Cornelio, Joannes Cruz, Layman, & Lezana loc. cit. c. 5. ubi etiam advertit hanc malitiam ſacrilegii eſſe mortalem in illis actibus, in quibus malitia libidinis in ſæcularibus eſt mortalis, venialem vero tantum, in quibus illa eſt venialis, & ratio eſt, quia circumſtantia voti Caſtitatis obligationem juris naturalis non immutat, ſed ſolum addit circumſtantiam ſacrilegii, quæ circumſtantia naturam actus ſequitur, cui adjungitur. Subdit tandem contingere poſſe, actum venereum, qui in ſæcularibus eſt venialis, verbum v. g. inhoneſtum, geſtum impudicum, & ſimilia eſſe mortale in Religioſo ratione ſcandali, quia cum ſæculares talia in Religioſo vident, grave concipiunt ſcandalum, ſiquidem Religioſus ab his alienus omnino eſſe debet, & hoc ratione ſtatus Religioſi ad exemplum aliorum.

32 Secundo eſt difficultas, quomodo confitendæ ſint circumſtantiæ voti Caſtitatis religioſæ, & annexæ ordini Sacro. An, ſcilicet Religioſus Sacerdos, ſeu in ſacris conſtitutus, contra Caſtitatem peccans teneatur in Confeſſione manifeſtare circumſtantiam voti Caſtitatis religioſæ, & voti Caſtitatis annexi Sacerdotio, aut Ordini ſacro. Affirmant aliqui ut Petrus Ledeſma c. 19. de pœnitent. cum quibuſdam aliis, quorum ratio eſt, quia ibi ſunt duæ malitiæ ſpecie diverſæ, una contra Caſtitatem religioſam, & altera contra Caſtitatem Sacerdotio debitam, aut Ordini ſacro. Communis tamen, & probabilior opinio negat aſſerens ſufficere, quod dicat ſe contra caſtitatis votum deliquiſſe. Ita Lezana loc. cit. cum Sanchez, Bonacina, & aliis paſſim, & ratio eſt, quia ſola præceptorum diverſitas non facit malitias diverſæ ſpeciei, niſi etiam ſint contra diverſas ſpecie virtutes, ut dictum eſt ſupra art. 2. hujus qu. nu. 14. de frangente vigiliam in Quadrageſima occurrentem; in propoſito autem malitia contra Caſtitatem religioſam, & malitia contra Caſtitatem ordini ſacro debitam, non ſunt contra diverſas virtutes, ſed contra eamdam, & ideo non ſunt malitiæ ſpecie diverſæ, nec neceſſario in Confeſſione manifeſtandæ, ambæ enim ſunt contra Religionem unde etiam ſubdit Lezana, quod in caſu quod Confeſſarius cognoſcat pœnitentem eſſe religioſum, Sacerdotem, aut Diaconum, non tenetur pœnitens aliquam dicere circumſtantiam voti Religionis, aut Ordinis ſacri, eo quia Confeſſarius ſciens pœnitentem eſſe Religioſum, Sacerdotem, vel Diaconum, ſufficienter etiam cognoſcit peccata ejus carnalia cum voto ſolemni Caſtitatis oppoſitionem habere, & eſſe ſacrilegia. Ex qua doctrina pendet etiam ſolutio alterius difficultatis. An, ſcilicet, qui ultra votum ſimplex Caſtitatis emiſit etiam votum ſolemne ejuſdem, & contra illam peccet, utramque circumſtantiam in Confeſſione aperire teneatur. Quamvis enim aliqui affirment, eo quod obligatio ſervandi Caſtitatem ex voto ſolemni ſit maior, & diverſa, quam illa, quæ ex voto ſimplici originem ducit. Probabilior tamen, & communior opinio negat id neceſſarium eſſe, cum Lezana loc. cit. eo quod utrumque votum eſt eiuſdem ſpeciei eſſentialiter & ſolum accidentaliter diverſum ex ſola Eccleſiæ inſtitutione, ut dictum eſt art. 1. huius quæſtionis num. 7. Scoto 4. d. 38. quæſt. un. & votum ſimplex Caſtitatis non minus obligat apud Deum, quam ſolemne, ut etiam docet ex noſtris Aſteſanus lib. 8. tit. 16. ac per conſequens in tali peccato ſolum eſt una malitia ſacrilegii, quæ ſufficienter explicatur dicendo, ſe votum Caſtitatis violaſſe.

33 Tertio propter Caſtitatem a religioſis Viris obſervandam, & conſervandam, ab Eccleſia prohibitum eſt illis, intra ſua Monaſteria fœminas admittere, cuiuſcumque qualitatis ſint, & conditionis, & hoc primo ex motu proprio Pii V. edito anno 1570. qui incipit. *Regularium Perſonarum*; Deinde ex alia Conſtitutione Greg. XIII. quæ incipit; *Ubi gratia*, quæ tamen prohibitio de puellis parvulis intelligenda non eſt, ut explicant Rodriquez, Sanchez, Lezana c. 10. & alii communiter, quæ permitti poſſunt intrare Religioſorum Monaſteria, non obſtante prædicta Pontificum prohibitione, eo quod illorum finis eſt, ne detur Religioſis occaſio impudicitiæ, & periculum, quod ceſſat in parvulis puellis. Nomine autem Monaſterii tantum intelligitur Clauſtrum, Dormitorium, & officinæ interiores, ut patet ex Innocentio Quarto, Nicolao Tertio, & Gregorio Nono, ſic explicantibus Regulam Minorum dictum fœminarum ingreſſum vetantem, unde mulieres hortos contiguos Monaſteriis, & Sacriſtiam intrantes, dum tamen per iſtorum portas, & non Conventus intrent, præfatas Pontificum leges ingreſſum in Monaſteria vetantes non violant. Nec obſtat quod Gregorius XIII. in ea conſtitutione dicat, quod non licet intrare Monaſteria, & eorum loca, quia per loca Monaſteriorum intelligit illa, quæ Clauſuræ ſunt ſubjecta, ut ſunt Clauſtrum, Dormitorium, & aliæ Officinæ interiores; ut explicat Ioannes Cruz l. 1. cap. 5. ubi ait ita explicatum eſſe in ſuis Conſtit. FF. Prædicatorum d. 2. c. 1. ubi habetur, quod mulieres non intrent clauſtrum, dormitorium, & alias Officinas interiores, & plane pluribus in locis, ſic uſu receptum eſt, & licet Bonacina de Clauſura qu. 1. pun. 2. & Lezana c. 10. cit. & quidam alii dicant hortos Religioſorum Monaſterio contiguos eſſe clauſuræ ſubiectos, etiamſi habeant ianuam, per quam abſque clauſtrorum ingreſſu in illa intrari poſſit, quia iſta re vera ſunt partes monaſterii, & intra Monaſterii ſepta continentur. Addunt nihilominus, ut videre eſt apud Lezanam loc. cit. quod ſi ſcandalum, & perturbatio Religioſorum abſit, ſitque contrarium uſu receptum, ingreſſus mulierum in ea loca tolerari poteſt; In quibus autem caſibus licitus ſit talis ingreſſus, declarat Pius V. in dicta Conſtitut. *Decet Romanum Pontificem*, declarat enim licere fœminarum ingreſſum in Clauſtra Religioſorum, quando in eis Miſſæ, & Divina Officia celebrantur, ac cum proceſſiones fiunt, & quando Chriſti fidelium cadavera ibi ſepeliuntur, ac etiam pro eis ſuffragia fiunt. Similiter, quando Divinum verbum in Clauſtra Monaſteriorum proponitur, vel per aliam quamcumque cauſam tantus concurſus populi fuerit, quod commode ingredi non poſſit, & egredi per portam Eccleſiæ, concedit, ut dictæ mulieres una cum aliis ſæcularibus perſonis poſſint ingredi, & egredi per portam Clauſtri Monaſteriorum, & locorum Regularium, dummodo recto tramite accedant ad portam, qua exitur a Monaſterio. Alia ad hoc pertinentia, videri poſſunt apud Lezanam, Bonacinam, & Ioannem Cruz loc. cit.

34 Quarto, ſimiliter propter eamdem Caſtitatem a Religioſis fœminis, ſeu Monialibus obſervandam, præcipitur etiam illis non admittere intra ſua Monaſteria quaſcumque perſonas, ſive viros, ſive fœminas, aut e ſuis *Monaſteriis* egredi, pauciſſimis caſibus exceptis. Moniales itaque intra Clauſuram ſui Monaſterii admittere non poſſunt quamcumque perſonam cujuſcumque generis, conditionis, aut ſexus, ita habetur in cap. *Periculoſa* de ſtatu Regul. in 6. & in Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 5. & in Bullis Pii V. & Gregorii XIII. Non extenditur autem hæc prohibitio ad infantes pueros, ſeu puellas, ut advertunt Ioannes Cruz loc. cit. & Lezana cap. 5. & quando Concil. Trident. excludit omnes cuiuſvis ætatis, loquitur de habentibus uſum rationis, & de illis, qui ad peccatum movere poſſunt, ut ſunt fatui, qui licet intrando non peccent, peccant tamen Moniales eos admittentes; licentiam vero ingrediendi dictam Clauſuram concedere poſſunt Epiſcopi reſpectiva ad Monaſteria ſibi ſubiecta, ac etiam Superiores Religioſi in Monaſteriis ſibi ſubditis, & hoc ſemper intelligitur in caſibus neceſſariis, & cauſis legitimis occurrentibus licentiam concedendi. Cauſæ autem legitimæ, ut prædicti Auctores advertunt, ſunt primo neceſſitates communes Monaſteriorum, quæ per ipſas Moniales ſuppleri non poſſunt, v. gr. fabricatorum, portatorum lignorum, & ſimilium deinde neceſſitates ſpirituales, v. g. Confeſſarii, ſeu Sacerdotis miniſtrantis Sacramenta infirmis; & tandem neceſſitates corporales, ut Medici, Chirurgi, &c. & generaliter loquendo ſatis eſt quod hæc, neceſ-

neceſſitas ſit moralis, & nec licet ingredientibus ex aliqua prædictarum cauſarum, finito negotio propter quod ingreſſus eſt, per aliquod temporis ſpatium notabile in Monaſterio immorari, quia jam ceſſavit legitime cauſa ingreſſus, & lex in ſuo robore manet. Licet etiam ſuperioribus Monialium intrare earum Monaſteria in caſibus tamen neceſſariis, & comitari paucis perſonis ſenibus, & religioſis. Ita Gregorius XIII. Bulla 42. ubi etiam Epiſcopi ſine cauſa neceſſaria Monialium earum Monaſteria intrantes interdicuntur pro primo ingreſſu ab ingreſſu Eccleſiæ & pro ſecundo ingreſſu excommunicantur, & ſuſpenduntur a munere Pontificali, & a divinis, & alii Superiores Regulares ſine cauſa neceſſaria in Monaſteria Monialium ſuarum intrantes excommunicentur, & officio, & omni miniſterio ſunt privati. Poſſunt tamen in Monaſteriis Monialium admitti puellæ ſæculares, ut ibi honeſte educentur, ut a S. Congregatione Cardinalium declaratum fuit anno 1575. de licentia tamen Superiorum, ſeu ſi a Superioribus Monaſteriorum licentiam impetraverint, atque Abbatiſſæ, & reliquarum Monialium conſenſus acceſſerit, & aliis conditionibus ſervatis a Sacra Congregat. præſcriptis; atque in eis dum erunt, eamdem ſervare debent Clauſuræ legem, quam Moniales ipſæ, & ſi ſemel exierint, nullam habeant ad ea Monaſteria revertendi facultatem. Ita Auctores ſupra citati.

35 Quinto etiam, ut dicebamus, propter eumdem caſtitatem ſervandam nequeunt Moniales profeſſæ exire a Monaſterio etiam ad breve tempus quovis prætextu ex Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. c. 5. & c. *Periculoſa* jam citato, nec licentia egrediendi Monialibus a Monaſterio concedi poteſt, niſi urgente graviſſima cauſa, ut habetur in dicta Conſtitutione Pii V. anno 1569. ubi tres cauſæ aſſignantur, ſcilicet, *maximi incendii, vel infirmitatis lepræ, aut Epidemiæ*, & exiſtente aliqua iſtarum neceſſitatum, petenda eſt licentia a Superiore, ſi in brevi poſſit haberi, cum talis egreſſio vetita ſit in jure ſine tali licentia in c. *Monachum* 20. q. 4. & in Concil. Trid. loc. cit. ſi tamen periculum ſit in mora, ſat eſt licentia præſumpta, & tunc Moniales ad locum competentem ſe transferre debent, ubi quantum commode fieri poteſt, clauſæ maneant, quouſque de Monaſterio ſit proviſum; ita enim ſtatuit Pius V. l. c. & declaravit, quod ad ſolum tempus neceſſarium ſtare licet Monialibus extra Monaſterium, & non amplius, quia licentia non durat, niſi durante cauſa egreſſionis. Affirmant etiam plures Doctores Navarr. Azorius, Gutierez, Lezana, Joannes Cruz, & alii plures, tres iſtas exceptiones Epidemiæ, Lepræ, & magni incendii in prædicta Conſtitutione contentas extendendas eſſe ad alios caſus ſimiles, vel urgentiores, qualis eſt caſus tempore belli hoſtium invadentium Monaſterium, caſus aquæductus, aut ruinæ domus, & aliorum ſimilium incendio, ac etiam aliarum infirmitatum lepræ, & epidemiæ æquivalentium; unde nomine Epidemiæ dicunt non ſolum peſtem intelligi debere, ſed & morbum etiam alium contagioſum, qui ſolet aliis de familia periculum mortis afferre. Ita Rodriq. Sanchez, Lezana, & alii. Imo addit Jo: Cruz loc. cit. quod ſtando etiam in rigore vocabuli, Epidemia poteſt accipi pro morbo multos invadente, & populariter graſſante etiam ſine pernicie, & morte, quia ſi talis morbus contagioſus etiam abſque pernicie, & morte ex una in alias Moniales tranſeat, & per Monaſterium graſſetur, difficilime clauſura ſervaretur, cum ad minus neceſſe ſit illuc Medicos introducere, & alias mulieres ſæculares ad Monialium medicamen. Difficultas tamen eſt, an iſte egreſſus ſit licitus in infirmitatibus ſoli moniali nocivis, & non toti communitati. Negant Rodriquez, Sanchez, Sylvius, & plures alii, quorum ratio eſt, quia Pontifex in illa exceptione ſolum conſulit vitæ, & incolumitati totius communitatis, aut majoris partis ipſius, non unius, aut alterius Monialis. Tum etiam quia magis præponderat bonum commune Religionis, aut Conventus, quod poſitum eſt in exacta clauſuræ obſervantia, quam bonum particulare vitæ unius monialis: Alii vero etiam oppoſitum probabile cenſent, & magis pium, quia ſæpius hoc nullum præjudicium faciet bono communi Religionis, & lex naturalis conſervandæ vitæ ſuperior eſt quocumque præcepto Eccleſiaſtico. Ita Suarez, Lezana, Joannes Cruz, & alii cum Navarro in cap. *Statuimus*, ubi extendit dictum decretum Pii V. ad infirmitatem ſoli moniali nocivam, cui exeundo e Monaſterio remedium adhibetur, ſi alias periculum vitæ, aut gravis, & diuturnæ infirmitatis probabiliter timeatur. Vide pro aliis caſibus Bonacinam de Clauſur. qu. 1. punct. 9.

36 Sexto, variæ ſunt pœnæ tranſgreſſoribus prædictarum Conſtitutionum impoſitæ; pœnæ etenim, quas Religioſi incurrunt admittentes fœminas in ſua Monaſteria, ſunt privationes officiorum, quæ in præſenti obtinent, & inhabilitatis impoſterum ad illa, & alia omnia, & ſuſpenſionis a divinis ipſo facto ſine ulla declaratione. Ita Pius V. in ſuo motu proprio, & Gregorius XIII. addit privationem dignitatum, & beneficiorum, & inhabilitatis ad illa, & excommunicationum Pontifici reſervatam. Pœnæ vero contra ingredientes Monaſteria monialium ultra caſum neceſſitatis, & ſine Superioris licentia ſunt, excommunicatio ipſo facto ex Concil. Triden. ſeſſ. 25. cap. 5. illamque Summo Pontifici reſervavit Gregorius XIII. in Bulla anno 1575. quæ incipit *Ubi gratiæ*, ubi etiam contra Prælatos, vel Moniales talem ingreſſum permittentes infligit pœnam privationis dignitatum, & beneficiorum ſuorum, ac inhabilitatis ad illa, & alia impoſterum obtinenda. Circa autem hujuſmodi pœnas, quæ in Decretis Pontificum, aut S. Congregationis contra præfatos tranſgreſſores apponi ſolent, advertendum eſt cum Lezana c. 10. quod pœnæ excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis impoſitæ ipſo facto, ut ſi dicatur *ipſo facto, ipſo jure*, aut *eo ipſo* incurrendæ, non ſolum obligant in foro exteriori, ſed etiam interiori conſcientiæ, itaut ante omnem Judicis ſententiam teneatur tranſgreſſor legum ad illas obligantium illas ſubire, hæc enim eſt communis totius Eccleſiæ praxis; quando autem hujuſmodi pœnæ non ponuntur ipſo facto incurrendæ, ut ſi in lege dicatur ſolum *excommunicetur, ſuſpendatur*, vel *ſub pœna excommunicationis, ſub pœna ſuſpenſionis* non incurruntur, donec per Judicem ſit lata talis ſententia, vel declaratio; ſic etiam pœnæ illæ, quæ adjungi ſolent contra tranſgreſſores, privationis vocis activæ, paſſivæ, privationis officiorum, dignitatum, adminiſtrationum, bonorum, &c. & inhabilitatis ad prædicta, vel alia quævis obtinenda ipſo facto, vel ipſo jure &c. infligendæ; hujuſmodi, inquam, pœnæ pariter in conſcientia non obligant ante Judicis ſententiam ad minus declaratoriam tranſgreſſionis talis legis, & ratio eſt, quia ſic uſu receptum eſt apud viros doctos, eo quod hoc eſt conforme naturæ legis humanæ, quæ facilis eſſe debet, & fragilitati humanæ accomodata, nimis enim durum, & aſperum videtur, quod hujuſmodi pœnæ incurrantur ante Judicis ſententiam, & delicti declarationem. Quando tandem non ſolum illæ pœnæ ponuntur ſub illis terminis *ipſo facto, ipſo jure, eo ipſo, &c.* ſed ulterius adduntur hæc verba *abſque ulla declaratione, ante omnem declarationem, abſque ulla Superioris decreto, vel ſententia*, & ſimiles dictiones; tunc valde probabile eſt, tales pœnas incurri, & obligare in conſcientia etiam, & foro interiori ante quamcumque declarationem, quamvis aliqui Theologi oppoſitum ſentiant, & ratio eſt, quia dum Pontifices, & harum legum latores iis utuntur terminis, aliquid intendere videntur, niſi quod ad hoc, quod illæ pœnæ in utroque foro incurrantur, nulla expectetur ſententia, ſed in hoc ſint ſimiles Cenſuris, & irregularitatibus, alias fruſtra, & ſuperflue illæ particulæ apponerentur, *abſque ulla declaratione, ante ullam ſententiam*. Ita Lezana loc. cit. cum Suar. Vaſquez, & pluribus aliis.

37 Poſtremo, Religioſus voto Caſtitatis adſtrictus nefandum Sodomiæ peccatum committens, non ſolum contra hujuſmodi votum graviſſime peccat, ſed etiam pœnas in Concil. Later. latas ſub Alexand. III. relato in c. *Clerici* de exceſſ. prælat. ac etiam alias poſtea a Pio V. in Conſtit. edita anno 1568. quæ incipit *Horrendum illud*, in qua decernitur, quod omnes Presbyteri, & alii Clerici ſæculares, & Regulares cujuſcumque gradus, & dignitatis tam dirum nefas exercentes omni privilegio Clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico priventur; ita quod per Judicem Eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim ſæculari tradantur, qui de eis illud idem capiat ſupplicium, quod in Laicos hoc in exitio devolutos legitimis repertum ſanctionibus conſtitutum. Ita ad verbum loquitur eadem Conſtitutio, ubi cum Navarro, & aliis illa particula advertenda eſt *tam dirum nefas exercentes*, per hanc enim innuitur ad illas pœnas incurrendas non ſufficere, quod quis ſemel, vel altera vice tantum hoc crimen perpetraverit, ſi quidem illa particula denotat actum per plures vices continuatam, & cum in prædicta Conſtitutione hujuſmodi pœnæ non ponantur ipſo facto incurrendæ, juxta regulam datam, dicendum eſt non incurri, donec per Judicem ſit lata talis ſententiæ declaratio. Itaque Religioſus ratione voti Caſtitatis in profeſſione emiſſi ad omnia prædicta obſervanda tenetur; expoſitores tamen regulæ Minoriticæ, ut Bartoluccius noſter advertit in Minorica c. 3. de Voto Caſtitatis, inquiunt, quod voti Caſtitatis vinculum, ſicut & aliorum votorum, Fratribus Minoribus ſtrictiori obſervantia indicitur, quam cæteris Religioſis, & ratio eſt quia non ſolum ipſi tenentur ad præfata Venerea evitanda, quod omnibus Regularibus eſt commune, ſed præterea ipſis ſpecialiter præcipitur, quod omnino evitare debeant ſuſpecta conſortia, & concilia mulierum, ingreſſum in monialium Monaſteria, ac denique compaternitates virorum, & mulierum, quæ a 10. prædictæ Regulæ prohibentur. Peccatum denique Religioſi contra caſtitatem, ſeu lapſus carnis voluntarius opere conſummatus a Superioribus Regularium reſervari poteſt ad majorem, & rigidiorem hujus voti obſervantiam, ut Clemens VIII. declaravit anno 1593. in decreto de Caſuum reſervatione, ubi iſta hoc loco ponitur inter eos quos reſervari poſſe permittit; per lapſum autem carnis voluntarium non ſolum intelligitur fornicatio, adulterium, inceſtus, &c. ſed etiam quæcumque voluntaria pollutio, aut mollities, ut communiter docent Doctores, eo quod etiam iſte eſt lapſus carnis voluntarius, ac etiam in ſua ſpecie opere conſummatus, licet alias in ordine ad alium ultimatum actum, ſcilicet copulam, non ſit conſummatus. An vero caſus reſervati a Prælatis Regularium ſint etiam reſervati pro ſuis Novitiis, Doctores non conveniunt; Ledeſma namque, Joannes Cruz, & quidam alii negativam tuentur partem, quorum ratio eſt, quia ante profeſſionem non ſunt Religioſi; ergo nec legibus Religioſorum ſunt adſtricti. Sed probabilior videtur

Digitized by Google

detur pars affirmativa, & ratio eſt, quia cum Novitii ſint exempti a juriſdictione Epiſcoporum, ut Doctores communiter docent, conſequenter manebunt ſub juriſdictione Prælatorum Ordinis, quem ſunt ingreſſi, ac eorum legibus erunt ſubjecti. Ita Cordoba, Rodriquez, & alii Doctores communiter, & rationabiliter, quia hoc poſtulat recta Novitiorum educatio, & inſtitutio, ut in Regula inſtruantur, quam profiteri volunt.

ARTICULUS QUINTUS.

De obligationibus Religioſorum ratione voti Paupertatis.

38 Quamvis paupertas voluntaria in ordine, & numero trium votorum eſſentialium ſit ultimum, eſt tamen primum fundamentum ad perfectionem charitatis acquirendam, & ad ſtatutum Religionis, ut docet D. Th. 2. 2. q. 186. a. 3. & deducitur ex illo Mat. 19. *ſi vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus:* ac ſi dicat, ab hoc debes incipere ſi vis ad perfectionem tendere, per votum enim paupertatis Religioſus abdicat a ſe dominium cujuſvis rei temporalis, unde paupertas definiri ſolet, quod ſit *voluntaria rerum temporalium abdicatio: per quam Religioſus ipſarum proprietate privatur*, & ratio eſt, quia opponitur proprietati, quæ eſt facultas poſſidendi, & utendi aliqua re ad libitum, ex quo infertur Religioſum peccare mortaliter ex genere ſuo, tale votum violando: in individuo tamen peccabit mortaliter, vel venialiter ex gravitate, vel parvitate materiæ, eo modo, quo peccat, qui rem alienam contrectat Domino rationabiliter invito, & ſic quæ eſt materia gravis ex objecto pro furto, eadem gravis erit pro conſtituendo peccato mortali contra Votum paupertatis, cujus exacta cognitio maxima neceſſaria eſt pro Religioſorum conſcientiis dirigendis, quia alii ſtrictius, alii latius de eo ſentiunt, ex quo non mediocres ſcrupuli oriri ſolent, atque ideo plura in hac materia ſunt examinanda ad ſcrupulos tollendos.

39 Primo itaque Religioſus voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprii, ubi nomine proprii bona temporalia intelliguntur pretio æſtimabilia, quorum dominium, & facultatem diſponendi liberam, & independentem in perpetuum per tale votum a ſe abdicavit, & notanter dicitur hoc de bonis temporalibus, quia Religioſus retinet dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium, eo quod per votum paupertatis non renunciat prædictis bonis, aut juribus ſpiritualibus, ſed ſolum bonis temporalibus, ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 186. art. 7. & non ſolum tenentur Religioſi ex voto paupertatis ad non habendum proprium, ſed etiam ex vi præcepti Eccleſiaſtici, ut patet ex c. *Non dicatis* 12. q. 1. & can. *Cum ad Monaſterium*, quod etiam confirmarunt Concil. Trident. ſeſſ. 25. capit. 2. & plura alia Pontificum decreta. Itaque paupertas Religioſa privat dominio cujuſcumque rei temporalis, cum enim dominium ſit jus perfecte diſponendi de re corporali, per paupertatem hoc jus perfecte diſponendi tollitur, & aufertur; privat etiam uſufructu, quod eſt jus utendi, & fruendi aliena re ſalva ejus ſubſtantia, quia per paupertatem Religioſus hoc quoque jure privatur, nec illud habet, niſi dependenter a Superioris voluntate, & ob eamdem rationem privat quoque uſu juris, qui eſt uſus utendi re aliena; non tamen privat uſu facti, quia hic uſus paupertati non opponitur, ſervi namque nihil habent proprii, & tamen hunc uſum habent reſpectu veſtium, & ciborum, quæ illis a Dominis ſuis adminiſtrantur, & conceduntur. Ita Azorius, Leſſius, Navarrus, Sanchez, Lezana, & alii Doctores paſſim; ex quo infertur Religioſum ob votum paupertatis emiſſum non ſolum non poſſe habere dominium, uſusfructum, aut uſum alicujus rei, prout quid juris important, ſed neque etiam poſſeſſionem, adminiſtrationem, aut peculium, prout etiam quid juris important, quia hæc omnia, hoc modo ſumpta, facultatem important utendi aliqua re ad libitum, & independenter a voluntate alterius, quod voto paupertatis directe repugnat; ſicut enim per votum obedientiæ Religioſus voluntati Superioris omnes ſuas ſubjecit actiones; ita pariter per votum paupertatis ejuſdem Religioſi non remanet poſt votum paupertatis emiſſum, niſi purus uſus facti, ideſt uſus rerum neceſſariarum dependenter a Superioris voluntate, & ad ejus nutum, quia hic uſus cum paupertate non pugnat. Quæ doctrina deducitur ex dictis ſupra diſp. 3. de Juſtitia, & jure qu. 1. art. 1 ubi explicavimus quid ſit dominium, uſus fructus, uſus juris, & uſus facti, ac etiam fuſe declaratur a Fabro noſtro diſp. 45. de Reſtitutione cap. 2. & ſeq. quo autem ſenſu dici poſſit Religioſis libera etiam uſum juris, ut dixit Joannes XXII. in Extravagante *Ad conditorem*, jam declaravimus diſp. 3. cit. q. 1. ar. 1. num. 12. reſolvendo gravem controverſiam olim ortam inter prædictum Pontificem, & Nicolaum Quartum occaſione peculiaris paupertatis, quam profitentur Fratres Minores Regulam S. Patris Franciſci in puritate ſua obſervantes, de qua etiam fuſe tract. Faber loc. cit.

40 Secundo non repugnat voto paupertatis, quod Religioſi habeant bona in communi etiam immobilia, & ratio eſt quia tale votum ſolum dicit abdicationem dominii privati bonorum temporalium, & ita Concil. Trid. ſeſſ. 25. de Regularibus cap. 3. ubi habet. Concedit S. Synodus omnibus Monaſteriis, & Domibus tam Virorum, quam Mulierum, & Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum ſancti Franciſci Capuccinorum, & eorum, qui Minorum de Obſervantia vocantur, etiam quibus, aut ex Conſtitutionibus ſuis erat prohibitum, aut ex privilegio Apoſtolico non erat conceſſum, ut deinceps bona immobilia eis poſſidere liceat, &c. Ita Trident. loc. cit. Quod autem prædicti Minores de Obſervantia, nec in particulari, nec in communi poſſint habere dominium rerum, quas poſſident, jam antea determinarunt Nicolaus IV. cap. *Exiit qui ſeminat*, de verb. ſignific. in 6. & Clemens V. Clem. 1. §. *Proinde cum Vir Sanctus*, quare dominium earum rerum, quas illi Fratres poſſident jam loco ſupra citato diſp. 3. q. 1. artic. 1. reſidere diximus, vel apud eleemoſynarum largitores, vel Sedem Apoſtolicam, nudo dumtaxat uſu facti ad vitæ ſuſtentationem ipſis conceſſo, quod verificatur maxime poſt Bullam quamdam Martini V. & Pauli III. ut refert Rodriquez 2. tom. qq. Regul. quæſt. 125. ar. 6. Quamvis autem majoris ſit perfectionis in Religione nihil habere proprium, nec in particulari, nec in communi, ut probat Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 47. c. 4 ex D. Gregorio hom. 12. ſuper Ezech. & ex D. Auguſt. de doctrina Chriſtiana lib. 3. cap. 3. ac etiam ex illo, quod Chriſtus Dominus dixit Apoſtolis Matt. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam*, quibus verbis videtur Dominus prohibere Apoſtolis, quos voluit eſſe majoris perfectionis, ne aliquo modo poſſiderent in communi, nec in particulari hæc temporalia. Nihilominus conveniunt Doctores, & Patres habere bona in communi non contrariari paupertati Religionis, nec paupertatem Evangelicam lædere, vel minuere, & oppoſitum damnatur a Joanne XXII. in Extrav. cit. *Ad Conditorem*, & in Extravag. *Inter nonnullos*, de verb. ſignific. & illud aſſerentes habentur tamquam hæretici, & in Direct. Inquiſ. q. 1. & 18. ut refert Joannes Crux lib. 1. cap. 4. dub. 2. Imo dicunt aliqui hanc fuiſſe paupertatem ab Apoſtolis ſervatam, quia habebant bona in communi, quod colliguot ex Actor. 2. & ex eo, quod legitur Joann. 12. quod Judas habebat loculos, in quibus ea ſervabat, quæ mittebantur, & Joann. 4. quod Diſcipuli intrabant Civitatem Samariæ, ut emerent neceſſaria. Sed quicquid ſit de hoc, an Apoſtoli habuerint bona in communi, certum eſt illa habere paupertatem Evangelicam non lædere, nec paupertati Religionis contrariari, quia votum paupertatis, ut dictum eſt, ſolum importat abdicationem dominii privati bonorum temporalium.

41 Tertio præterea, modus ſpecialis, quo Religioſi tenentur ſervare votum paupertatis, ut Doctores communiter docent, eſt vivendo vita communi; vivere autem in communi, ut notat Bartoluc. noſter lib. 1. c. 3. de voto paupertatis n. 32. eſt vivere in vera paupertate, & de manibus Prælati ſincere recipere quicquid opus eſt cuique ad ſuæ vitæ ſuſtentationem, puta, victum, veſtitum, Cellam, mobilia, utenſilia, & alia hujuſmodi, & æquo animo remittere, recipere, & reſignare totum, quod per manus obedientiæ ad ipſum Religioſum pervenerit, Tenetur autem Religioſus ad hunc vivendi modum, quia licet ſine tali vita communi votum paupertatis ſimpliciter obſervari poſſit, ut ait Lezana cap. 6. cum Navarro, & aliis, ac etiam Faber noſter diſp. 45. cit. c. 5. cum votum paupertatis ſubſtantialiter in eo conſiſtat, ut non habeatur dominium alicujus rei temporalis, aut uſus ipſius ſine licentia Superioris. Nihilominus Eccleſia Spiritu Sancto edocta, proſpiciens difficultatem obſervandi paupertatis votum ſine prædicta vita communi, ideo hunc ſpecialem vivendi modum omnibus præſcripſit, ut patet ex Concilio Tridentino loc. cit. ubi ſtatuit, quod nemini Regularium, tam Virorum, quam Mulierum liceat bona immobilia, vel mobilia cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus poſſidere, vel tenere, ſed ſtatim ea Superiori tradantur, Conventuque incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regularium concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum, adminiſtrationem, vel commendam. Ita Concil. loc. cit. quæ omnia confirmata fuerunt a Clemente VIII. in decretis pro reformat. Regulas, quæ habentur tom. 3. Bullar. num. 60. & poſtea approbata, & innovata a Sacra Congregatione Concilii Auctoritate Urbani VIII. in decretis de Apoſt. & ejectis. Neque audiendi ſunt, ut recte advertit Lezana loc. cit. aliqui dicentes, mentem Concilii, Summorum Pontificum, & SS. Congregat. eam ſolummodo eſſe, quod Religioſi nihil habeant inamovibile, & independens a voluntate Superioris; non vero, quod non poſſint habere quæcumque bona, ſive mobilia, ſive immobilia, amovibiliter tamen, & dependenter a Superiorum voluntate. Non, inquam, ſunt audiendi, quia hoc eſt manifeſte eludere verba Concilii, Pontificum, & Sacræ Congregat. quorum decretis expreſſe præcipitur quod omnia a Religioſis quomodocumque acquiſita, *Statim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, ac cum aliis ipſius bonis confundantur*. Unde illorum eſt intentium, non ſolum quod Religioſi nihil independenter a voluntate Prælatorum habeant, ſed ut adminiſtratio bonorum illorum ad ſolos Officiales Monaſteriorum pertineant, & non ad ipſos Religioſos privatim, ut inde communis victus, & veſti-

Digitized by Google

veſtiuia omnibus ſuppeditari poſſit, in quo vita communis conſiſtit.

42 Quarto tamen addendum eſt, cum Valentia, Vega, Rodriquez, Lezana, & Fabro noſtro loc. cit. & aliis communiter, quod non obſtantibus prædictis decretis in illis Monaſteriis, in quibus vita communis obſervari poteſt, dando Religioſis ea, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria, ſive ob nimiam paupertatem, ſive ob malitiam, incuriam, vel negligentiam Superiorum, Religioſis aliquod peculium permitti poteſt, etiam rei ſtabilis, annuus redditus, vel cenſus, ſi aliter commode vivere non poſſint, & ſecundum decentiam ſtatus, in ordine tamen ad uſus tantum ſimpliciter neceſſarios, & amovibiliter ad nutum Superioris, & ratio eſt, quia peculium hoc modo ſumptum non eſt Religioſis prohibitum, neque ex natura voti paupertatis, quia votum paupertatis ſolum excludit poſſidere, aut uti aliquo ſe independenter a voluntate Superioris, neque ex vi juris communis; quia licet capit. *Cum ad Monaſterium*, & cap. *Monachi* de ſtatu Monachorum, Religioſis prohibeatur aliquod habere peculium, hoc tamen intelligitur de peculio ſine rationabili cauſa conceſſo, vel irrevocabili, & a voluntate Superioris independenti; ſed ſolum eſt contra præcepta Eccleſiaſtica Concil. Tridentini, & Summorum Pontificum jam relata. Cum igitur hæc præcepta non obligent cum morali impoſſibilitate, qualis in caſibus propoſitis ſupponitur eſſe, tunc non obligare cenſentur, eatenus enim Concil. Tridentinum, & Summi Pontifices prædicta omnia Religioſis prohibuerunt, quia ſupponebat Monaſteria, ac eorum Superiores ſingulis Religioſis omnia neceſſaria ſubminiſtrare, ut ex verbis ipſorum decretorum ſatis conſtat; ergo in caſibus propoſitis, in quibus Monaſteria de neceſſariis non provident, leges iſtæ Eccleſiaſticæ ceſſare cenſentur, & Religioſis licitum eſt peculium prædicto modo declaratum, ac pariter quod ea, quæ Religioſi proprio labore, induſtria, donatione acquirunt, concedantur ipſis ad uſus neceſſarios, & honeſtos. Similiter in prædictis Conventibus, in quibus Religioſi non providentur ſufficienter de neceſſariis ſimpliciter ad vitam, & decentiam ſtatus, vel ob Monaſterii paupertatem, vel ob malitiam, aut negligentiam Superiorum, ut interdum accidere oſtendit Faber cum Navarro diſp. 45. cit. num. 138. licita eſt aliquarum Religionum conſuetudo, in quibus de bonis Monaſterii certa portio pecuniarum, quod veſtiarium appellari ſolet, applicatur Religioſis pro quolibet Menſe, vel anno, & hoc ad uſus ſolum neceſſarios, & dependenter a voluntate Superiorum; hoc ſiquidem aliud non eſt, quam Superiorem applicare neceſſaria Religioſis de bonis Monaſterii, quod ſine dubio licitum eſt, ac debitum, ut advertit Lezana loc. cit. cum Navar. Sanchez, & aliis.

43 Quinto ulterius addendum eſt, quod in prædictis Conventibus, & caſibus, in quibus ob rationes allatas vita communis obſervari non poteſt dando ſingulis, & omnibus Religioſis ea, quæ ſunt eis ſimpliciter neceſſaria ſecundum decentiam ſtatus, ſervandum eſt ad minus commune, & publicum pecuniarum depoſitum ex his, quæ Religioſi acquirunt, aut Monaſteria ipſis concedunt, & quoad portionem ſingulis applicatam, ex quo extrahantur expendenda pro ſingulorum neceſſitatibus; quod ſi tale depoſitum, vel ærarium a Religioſis non ſervatur, pecunias, & alia acquiſita in eo reponendo, ſed apud ſe retinent, peccant, peccato proprietatis, & contra votum paupertatis, quia illas poſſident contra ſui Superioris voluntatem, qui Depoſitarium publicum ad hoc aſſignavit, ut nempe apud illum Religioſi ſuas reponant pecunias, ac etiam contra Pontificum decreta id præcipientium, ut præſertim conſtat ex decreto Sacræ Congregationis Apoſtolicæ viſitationis juſſu Urbani VIII. die 13. Julii anno 1627. pro Franciſcanis Conventualibus Monaſterii Sanctorum Apoſtolorum Romæ, quod habetur in noſtris Conſtitutionibus Urbanis in c. 4. regulæ t. 1. & refertur etiam a Lez. c. 6. ubi habentur hæc verba. *Pecuniæ vero, aliæque res quæcumque Fratrum intra vigintiquatuor horas tradantur Superiori in commune Conventus Ærarium reponendæ, triplicique clave cuſtodiendæ, quarum una penes Guardianum pro tempore exiſtentem; duæ vero aliæ penes alios duos fratres ſingulo quoque anno per Conventum eligendos conſerventur, ex quibus ſubminiſtrentur exhibitori, quantum Religioſæ ejus neceſſitates expoſtulare videbuntur, reliquum penes Ærarium remaneat, & arbitrio duarum ex tribus partibus Capituli, vel Congregationis Provincialis ſingulis annis faciendæ erogetur.* Et idem inferius in eodem cap. a noſtris Conſtitutionibus præcipitur tit. 8. de particularium Fratrum eleemoſynis, & quod qui ſecus attentare præſumpſerit, pecunias quomodolibet acquiſitas, ſeu largitas celando, ſeu malitioſe apud ſe, vel apud alios retinendo, veluti proprietarius puniatur, ex quo ſequitur loquendo de prædictis Conventibus, & caſibus adductis non eſſe contra paupertatem, ſed licitum quod ea quæ Religioſi proprio labore, induſtria, aut donatione acquirunt, ipſis concedantur ad uſus neceſſarios, & honeſtos, ut docent Azorius, Valentia, Graffius, Lezana loc. cit. & plures alii. Hinc Faber noſter diſp. cit. c. 5. num. 125. ſequent. deducit habere aliquid in particulari, ut peculium prædictum, non repugnare vitæ communi ſervatis tribus conditionibus. Prima, quod ſit de rebus neceſſariis, non ſuperfluis. Secunda, quod ſit conceſſum juſta de cauſa. Tertia, quod ſit conceſſum a Superiori; obſervantia enim depoſiti, & ærarii, jam declarata, quamvis non ſit totaliter conformis perfectæ Communitati, eſt tamen prævia, & proxima diſpoſitio ad perfectæ Communitatis introductionem, quia Depoſitum ad hoc inventum eſt, ac inſtitutum, ut auferatur a Religioſis uſus fructus, & adminiſtratio bonorum, quæ ab eis habentur, & Monaſterio incorporentur, ſed quantum ad uſum facti ſimplicem remaneant deſignata ad ſublevandam eorum neceſſitates, & hac ratione pecuniæ ſervatæ non confunduntur.

44 Sexto in prædictis tamen Monaſteriis, & caſibus aſſignatis obſervandum eſt, quoad fieri poſſit, ut notat Lezana loc. citat. quod pecuniæ ex prædicto peculio, bono ſtabili, vel cenſu provenientes, vel ex proprio Religioſi labore, aut induſtria acquiſitæ, vel quas Monaſterium ei conceſſit ad uſus ſimpliciter neceſſarios, non poſſideantur, colligantur, aut expendantur ab ipſis Religioſis, ſed a publicis Monaſterii Officialibus ab ipſo ad id munus deſignatis, id enim expreſſe indicat Concil. Trident. loc. cit. ſeſſ. 25. cap. 2. dicens: *adminiſtratio autem bonorum Monaſteriorum ad ſolos officiales eorumdem ad nutum Superiorum amovibiles pertineant*; & idem præcipiunt etiam Conſtitutiones noſtræ Urbanæ loc. citat. Adhuc tamen licite poteſt aliquando Superior, ut Faber advertit diſp. 45. cit. n. 131. pecunias aliquas pro honeſtis, & neceſſariis indigentiis concedere particularibus Religioſis etiam ab ipſis expendendas, quia de facto videmus ratione itinerum, equitationum, & hujuſmodi, Superiores Religionum, quæ etiam vitam communem exacte obſervant, concedere ipſis particularibus Religioſis pecunias expendendas pro hoſpitatione, equitationibus, & ſimilibus; qua ratione Lezana quoque c. 6. cit. n. 56. cum Sanchez, & aliis inquit, quod conſuetudo etiam aliquid retinendi, accipiendi, dandi, vel expendendi ſine licentia Superiorum, quando eſt recepta, & viget conſentientibus ipſis, excuſat Religioſum a peccato proprietatis regulariter loquendo, quia talis conſuetudo vim licentiæ habet ſaltem tacitæ. Imo Joannes Cruz. l. 1. c. 3. dub. 1. ait cum Victoria, Lopez, & aliis non peccare Religioſum ſaltem mortaliter retinendo pecunias aliquas in Cella, & non in communi depoſito, dummodo tamen animum habeat eas expendendi de licentia Prælati, neque retineat eas in Cella animo celandi Prælato, nam ſi Religioſus, quando fit ſcrutinium a Prælato, aliquid in Cella, vel alibi retentum celaret, mortaliter peccaret ex genere; licet ſi res celata ſit levis, probabile ſit tantum venialiter peccare, ſiquidem in iſtis præceptis, ſicut & aliis naturalibus, & poſitivis, quod ex ſuo genere eſt peccatum mortale, ob levitatem materiæ ſit veniale. Quamvis enim aliqui putent in materia proprietatis non poſſe dari materiam levem, propter quam ſolum venialiter peccetur, ut Vivald. Paſſarellus, Vandellus, & alii, oppoſita tamen ſententia longe probabilior eſt poſſe crimen proprietatis quamvis ex genere ſuo mortale, reddi veniale ex parvitate materiæ, ut dictum eſt initio articuli, itaut ſi Religioſus aliquid leve poſſideat, accipiat, expendat, &c. ſine licentia ſui ſuperioris, ſolum venialiter peccet, quod etiam docet Lezana c. 6. cit. n. 57. Hæc autem omnia approbo cum præfatis Auctor. non ut abuſibus anſam præbeam, ſed ut timoratis conſcientiis Religioſorum ſatisfaciam, qui in prædictis Monaſteriis, ubi vita communis exacta obſervari nequit, aliter vivere non poſſunt.

45 Septimo, conveniunt tamen DD. omnes, quod ſi Prælatus ſubdito permittat, ut bona ex quacumque cauſa, vel titulo provenientia in uſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua, pretioſa, ac ſtatum ſuum excedentia, & dedecentia penes ſe habeat, non ſolum ſubditum peccare contra votum paupertatis, ſed etiam Prælatum, eſtque talis donatio, ſeu alienatio, irrita, & reſtitutioni obnoxia; & ratio eſt quia Prælatus majorem facultatem ſubdito conferre non poteſt, quam ipſe habeat, ipſe autem cum non ſit dominus bonorum Religionis, & Monaſterii, ſed tantum fidelis diſpenſator, non poteſt ea bona inutiliter, & arbitratu ſuo expendere, ſed tantum in Religionis neceſſitatem & utilitatem. Ita Nav. Valentia, Sylvius, Molina, Azorius, Leſſius, Sanchez, Layman, Lezana, & alii paſſim, qui tamen omnes addunt poſſe Religioſum de licentia Superioris facere aliquas moderatas eleemoſynas, & hanc licentiam eſſe debere expreſſam, vel ſaltem tacitam, & præſumptam, quod etiam tacita ſufficiat, ſaltem quoad Deum, & in foro conſcientiæ docet D. Th. 2. 2. q. 32. a. 8. ad primum, qui eam appellat præſumptam, & dicit valere ad faciendam eleemoſynam, ſiquidem aliquid dare, ſeu donare alicui ſine licentia ſaltem præſumpta Superioris eſſet actus proprietatis, & dominii; excepto tamen caſu quod pauper eſſet in extrema neceſſitate conſtitutus, tunc enim poſſet Religioſus ei ſubvenire etiam ſine licentia Superioris, quia in tali neceſſitate omnia ſunt communia, ut in ſuperioribus dictum eſt. Imo Faber noſter diſput. 45. cit. num. 127. docet cum Navarro, & aliis, quod licet etiam concedere religioſo benemerito, ut aliqua elargiatur cognatis pauperibus ad conſervationem ſui ſtatus, præſertim vero, quando ejus intuitu aliqua bona notabilia ab initio ingreſſus, vel poſtea Monaſterio obvenerunt

pec

per ſucceſſionem, artem, & induſtriam ejus, quod probat ex eo quod refert Navarrus Comment. 2. de Regularibus n. 25. ubi ait, quod Dominicani S. Stephani Salmanticæ ſolent Magiſtris ejuſdem Ordinis Cathedras magnorum ſtipendiorum ibi regentibus permittere, ut ea illis cognatis pauperibus ſubveniant; quod etiam ea en confirmari poteſt, quod Monaſteria, & Superiores nomine ipſorum poſſunt, & tenentur de ſuperfluis eleemoſynis facere pauperibus: & ratio eſt, quia ut ait Molina t. 2. de Juſtitia diſp. 276. ipſi quoque obligantur præcepto communi dandi eleemoſynam, ſicut alii.

46 Poſtremo ea dictis reſolvitur quæſtio, an Religioſi vitam communem non obſervantes ſint proprietarii, & pœnas incurrant propietariis indictas. Etenim ut optime Lezana diſcurrit cap. 6. cit. in fine, loquendo de illis Monaſteriis, & Conventibus, in quibus vitæ communis ſuperius explicatæ obſervantia viget, ſi aliqui Religioſi eam non obſervent, abſque dubio proprietarii cenſendi ſunt, ac ut tales plectendi, & ratio eſt. quia Conc. Tr. ſeſſ. 23. cap. 1. Regularibus omnibus tam viris, quam mulieribus præcipit, ut communem vitam, victum, & veſtitum fideliter obſervent, quod præſertim intendit de Monaſteriis, & Conventibus, ubi ſingulis Religioſis neceſſaria ſubminiſtrantur pro victu, & veſtitu ſecundum decentiam ſui ſtatus. Tum quia in tali caſu prædicti Religioſi peculia poſſident, & portiones contra intentionem Regulæ, quam profeſſi ſunt, & voluntatem ſuorum Superiorum, ac etiam Summorum Pontificum, ut conſtat ex eorum decretis ſuperius allatis. Loquendo autem de aliis Conventibus, in quibus vitæ communis obſervantia non viget, vel propter eorum penuriam, & impotentiam ſubminiſtrandi neceſſaria omnibus, & ſingulis Religioſis, vel propter malitiam, & negligentiam Superiorum, qui nolunt, vel negligunt ſingulis Religioſis neceſſaria ſubminiſtrare pro victu, & veſtitu, excuſari poſſunt a peccato proprietatis, ſi alio modo commode, & ſecundum decentiam ſtatus vivere nequeunt, & ad mines commune depoſitum, vel ærarium ſervare debent modo jam explicato. Ita Lezana loc. cit. cum Bartholomæo a Sancto Fauſto de Voto paupertatis quæſt. 196. & 197. Qui tamen, & valde notabiliter addit, Religioſos ita viventes, quia aliter vivere non poſſunt, & vitam communem in prædictis Conventibus obſervare non poſſunt, paratos ſemper, & promptus eſſe debere ad reformationem recipiendam, & vitæ communis introductionem, ſi a Superioribus de novo inſtituatur, ſeu reſtauretur; nec ullo modo talem reformationem, & vitæ communis reſtaurationem ſine graviſſimo mortali peccato renuere poſſe, & ratio eſt, quia cum modus vivendi in vita communi Religioſos omnes ſub mortali peccato univerſaliter obliget, nec ab illius obſervantia aliter excuſari poſſint, niſi quia Monaſterium illis neceſſaria non ſubminiſtrat pro victu, & veſtitu ſecundum decentiam ſtatus; eo ipſo quod hujuſmodi neceſſaria illis ſuppeditantur, & providentur, nulla amplius remanet excuſationis ratio, & hanc ait Lezana eſſe communem Doctorum ſententiam Sylveſtri, Valentiæ, Leſſii, Navarri, Rodriquez, Bartholomæi a Sancto Fauſto, & aliorum paſſim, quorum plures inquit præſertim loqui de obligatione Superiorum ad prædictam vitam communem in omnibus Conventibus introducendam.

47 Et quidem rationabiliter DD. allati hanc Superiorum obligationem exaggerant, quia ut inquit Faber noſter diſp. 45. cit. n. 138. quærens, unde proveniat, quod in quibuſdam Religionibus vita communis exacta non ſervetur, nec introduci poſſit; quamvis hoc proveniat ex nonnullis Religioſis privatis, & ſubditis, qui parum Deum timentes, & ſuæ profeſſionis immemores, volunt pecuniis pro voluntate uti; principalius tamen, & majori ex parte ex imperfectione, & culpa Superiorum majorum provenit, ut ibi cum Navarro oſtendit; quamvis enim extrinſece ſanctitatem, & ſermonibus publicis, ordinibus, & factis quibuſdam externis Religionis reformationem, & vitæ communis reparationem prætendere videantur: intrinſecus tamen ſunt Lupi rapaces, & non niſi pecuniæ inhiantes, & munera accipiantes a Religioſis dignitates, & officia ambientibus, quantumvis indignis, & dignioribus prætermiſſis, & hoc quotidiana experientia demonſtrat in quibuſdam Religionibus, Miniſtri enim Generales terminato eorum officio, ditiores facti, dignitates Eccleſiaſticas extra Religionem quærunt, vel ſi in religione perſiſtant, omnes cumulatas opes ad ſuos Conventus deferunt, in quibus nec etiam vitam communem obſervari procurant, & hoc eſt, quod Faber noſter zelo Religionis impulſus exaggerat, & cum lacrymis deplorat l. c. Ad majorem enti paupertatis declarationem hic ulterius agendum eſſet de largitione munerum Regularibus utriuſque ſexus interdicta, ſiquidem Clem. VIII. in Bulla 28 quæ incipit *Religioſæ*, ut votum paupertatis integre ſervaretur, & bonis religionum conſuleretur, munerum largitiones, ſeu donationes fieri interdixit, injuncta tam largientibus, quam recipientibus pœna; ſed quia de hoc fuſe, & exacte pertractant Bon. 1. t. tr. var. diſp. 3. Joannes Cruz. l. t. c. 3. dub. 4. & Faber diſp. 45. cit. c. 4. in fine, breviter complectitur omnia in prædicta Bulla contenta, brevitatis cauſa omittimus Lectorem ad loc. c. remittendo. Hic etiam agendum eſſet de obligatione Religioſorum recitendi Divinum officium, ſed hæc etiam obligatio ſaltem quoad magis eſſentialia conſtabit ex dicendis de eadem obligatione Clericorum ſæcularium q. ſeq.

QUÆSTIO II.

De Statu Clericali.

48 Nomine Clerici generaliter intelliguntur illi, qui Sacris Ordinibus ſunt initiati, vel ſaltem prima Tonſura; ad quorum ſtatum cum plura pertineant jam declarata lib. 4. ſent. in Tractatu de Sacramentis, & alia plura etiam inferius diſcernenda in eadem materia, hic ſolum agemus de Horis Canonicis, ſeu de Divino Officio recitando, de Beneficiis Eccleſiaſticis, & Simonia; ut quilibet Sacris Ordinibus initiatos, aut Eccleſiaſticis Miniſterio adſcriptus facile dignoſcere poſſit, quæ ſint muneris ſui partes, & quid ratione characteris, & beneficii, vel officii ſuſcepti agere teneatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De obligatione recitandi Divinum Officium, ſeu Horas Canonicas.

49 Officii Divini, vel Eccleſiaſtici nomine intelligitur ſeries Horarum Canonicarum certis temporibus ab Eccleſiaſticis recitanda ex præſcripto, ac inſtitutione Eccleſiæ, & ea antiquiſſima Apoſtolorum, ac Patrum traditione: quatuor autem præſertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri ſolent. Primum, quænam perſonæ ad illas recitandas obligentur. Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, ut tali obligationi ſatisfiat. Tertium, quanta ſit hæc obligatio, & quibus pœnis ſubjaceant illi qui recitare omittunt. Quartum denique quænam cauſæ ab illarum recitatione excuſent, de quibus plura tractant DD. tam veteres, quam Recentiores, quæ nos breviter hoc articulo perſtringemus magis neceſſaria tangendo ad prolixitatem evitandam in materia ſatis trita.

50 Primo itaque quo ad perſones huic obligationi ſubjectas conveniunt communiter Doctores hanc obligationem ex triplici capite oriri; nimirum ex ſuſceptione Ordinis Sacri, ex beneficio Eccleſiaſtico, & ex Religioſi ſtatus profeſſione, atque ideo tria eſſe perſonarum genera, quæ ad Horas Canonicas recitandas obligantur, ſcilicet initiatos Sacris Ordinibus; beneficium aliquod obtinentes, & Religioſos, ſeu in ſtatu Religioſo conſtitutos. In primis igitur omnes Clerici in aliquo Ordine Sacro conſtituti ad Horas Canonicas privatim recitandas ſub culpa mortali obligantur, etiamſi nullum Eccleſiaſticum beneficium poſſideant. Ita communiter Doctores omnes, & præſertim ex noſtris Aſteſanus lib. 6. tit. 1. art. 6. cum D. Bonaventura 4. diſt. 24. par. 1. quæſt. 1. art. 4. & aperte conſtat ex cap. *Dolentes* de Celebratione Miſſarum, ubi ſic dicitur: *Diſtricte præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Dominus dederit, ſtudioſe pariter celebrent, & devote*, præceptum autem obligat ad mortale, & hoc etiam conſtat ex generali totius Eccleſiæ praxi, & conſuetudine, quæ vim legis obtinere merito cenſetur, ut recte Navarrus obſervat c. 7. Deinde etiam omnes Clerici beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, etiamſi nullo Sacro Ordine ſint inſigniti, ad eaſdem Horas Canonicas recitandas ſimiliter obligantur ex Divo Bonav. loc. cit. & expreſſe id etiam deducitur ex cap. *Quia per ambitioſam*, de reſcriptis in 6. & ex Concilio Lateranenſi ſub Leone Decimo ſeſſ. 9. in Bulla reformationis §. *Statuimus*, quam Conſtitutionem renovavit poſtea & explicavit Pius V. Bulla ſua 138. quæ a Navarro refertur cap. 26. Imo Aſteſanus loc. c. addit, quod Clerici beneficiati ſunt obligati ad dicendas Horas Canonicas non tantum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed etiam ex obligatione juſtitiæ, quia Laici ſæculares dederunt eis redditus, ut quia ipſi implicati aſſidue negotiis ſæcularibus non poterant intendere Divinis, ipſi Miniſtri Eccleſiæ vices eorum ſuppleant in Canonicis Horis recitandis. Quod autem dictum eſt Clericos in aliquo Ordine Sacro conſtitutos ad Horas Canonicas privatim recitandas ſub culpa mortali obligari, intelligendum eſt etiamſi ſint ſuſpenſi, excommunicati, interdicti, depoſiti, aut degradati, tum jure Eccleſiaſtico, tum generali Eccleſiæ conſuetudine, ut communiter docent DD. & ratio eſt, quia ut inquit Navarrus in Summa cap. 7. cit. tales privantur honoribus, non oneribus, recitatio vero Divini officii onus eſt, non honor.

51 Quod vero ad Religioſos ſpectat, quamvis aliqui dixerint ad recitationem Divini Officii non teneri, niſi in aliquo Ordine ſacro ſint conſtituti, vel ſpeciali aliquo Regulæ ſuæ præcepto ad id obligentur. Communis tamen, & vera ſententia eſt Religioſos omnes, & ſingulos, qui Religionem profitentur Choro addictam, etiamſi in Sacris Ordinibus conſtituti non ſint, non minus quam Clericos majoribus Ordinibus initiatos ad Divinum Officium recitandum ſub culpa mortali obligatos eſſe. Et ratio eſt, quia licet ad id ratione profeſſionis non obligentur, cum tantum vota Religionis profeſſi fuerint, non autem Divinum Officium

Digitized by Google

cium recitare, neque etiam ex aliquo Eccleſiæ præcepto, cum nullum tale reperiatur; nihilominus antiqua, & laudabilis Religionum conſuetudo ad illos obligat, unde ad id tenentur vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus Religionibus Choro addictis recepta eſt; quare ſi in aliqua Religione talis non viveat conſuetudo, ſicut dicitur eſſe in Societate Jeſu, non erit talis obligatio. Ita Sanctus Antonin. Medina, Rodriq. Suarez, Valentia, Azorius, Lezana, Bellarminus, Leſſius, Layman, & alii paſſim. Profeſſi vero, qui non ſunt Choro deſtinati, verbi gratia, Laici, vel Converſi Religionum, ad id non obligantur nec ex vi profeſſionis Religioſæ, nec ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico, aut conſuetudine, ſed tantum ad dicendas certas orationes; *Pater noſter*, & *Ave Maria*, juxta inſtitutum Regulæ, quam ſunt profeſſi, vel ſuarum Conſtitutionum, ut patet de Converſis Ordinis noſtri Minorum, qui ad prædictas orationes ſub mortali tenentur ratione Regulæ. Neque etiam Novitii ad Officium Divinum tenentur, niſi alias ſint in ſacris conſtituti, quia nulla lex, vel conſuetudo ad id illos obligat, ſiquidem non adhuc vere Religioſi cenſentur, nec in oneroſis, ſub hac voce comprehenduntur. Ita Doctores omnes citati. Præterea ex Clementin. 1. de Regular. omnes Eccleſiæ Regulares tenentur pſallere in Choro quotidie Horas Canonicas, & quamvis hoc præceptum omnes, & ſingulas obliget Religiones magis, vel minus juxta modum ſui Inſtituti, probabiliſſimum tamen cenſet Lez. c. 52. cum Suarez, & pluribus aliis, hanc obligationem eſſe ſub mortali, quia ita eſt communiter receptam, & inquit hanc obligationem præſertim cadere in Superiores locales Conventuum, & Monaſteriorum; illis enim curara incumbit, ut eorum ſubditi huic muneri ſatisfaciant, & ratio eſt, quia quoties obligatio aliqua cadit in corpus aliquod myſticum, & Communitatis, capiti corporis, qui eſt Prælatus, præcipue incumbit curare, ut adimpleatur; tandem addit cum Navarro, Azorio, Rodriquez, & aliis, Moniales etiam teneri ad Divinum Officium recitandum, non quidem ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico, ſed ex conſuetudine, quæ habet vim legis, quod etiam Tol. affirmat l. 2. cit. 12. cum duplici tamen limitatione, quæ apud ipſum videri poteſt.

52 Secundo, quod ſpectat ad modum, & ordinem recitandi Divinum Officium, in primis omnes, qui ad illud recitandum obligantur, recitare tenentur juxta præſcriptum Breviarii Romani a Pio V. editi, & Clemente VIII. reformati, ita enim præcipiunt prædicti Pontifices in Bullis ſuper hoc editis, & præſertim Pius V. in Bulla, *Quod a nobis* 1658 edita, ubi tamen ab hac obligatione eximit Eccleſias, & Religiones, quæ jam a ducentis anni ante illius editionem alio Breviario, vel ex inſtitutione, vel ex conſuetudine uſæ fuerint, eiſque permittit, ut illud deinceps etiam retineant. Ordo autem ſervandus in Horis Canonicis recitandis eſt, qui a Breviario præſcribitur, ſi tamen quis prædictum Ordinem inverterat, verbi gratia ſi Veſperas ante Sextam, aut Nonam recitaverit, ſufficit, ut Horas omiſſas repetat, nec ullum eſt peccatum, quando id fit propter rationabilem cauſam; ſine illa tamen, vel propter incuriam, aut negligentiam, ſolum erit veniale, cum ejuſmodi Ordo extra Chorum præſertim, non ſit ſub præcepto, niſi ſecundario, & tamquam circumſtantia minoris momenti, ita enim communiter hoc Eccleſiæ præceptum interpretantur Navarrus, Sotus, Layman, Lezana, Abellius, & alii paſſim. Singulæ autem Horæ integre, & continue recitari debent, & ſine notabili interruptione, ut habetur cap. *Nihil 7. quæſt.* 1. & cap. *Nullus, de Conſecr.* diſtinct. eo quod unitas uniuſcujuſque horæ Canonicæ ſpectat ad ritum recitandi illam ab Eccleſia præſcriptum. Sed difficultas eſt quale ſit peccatum, cum quis Horarum recitationem notabiliter interrumpit; & conveniunt omnes nullum eſſe peccatum, ſi id fiat aliqua rationabili cauſa, ſi vero nulla talis cauſa ſubſit, aliqui exiſtimant culpam eſſe mortalem, ut Navarrus, & Lezana loc. cit. Alii vero communius, & probabilius cenſent ſecluſo contemptu, non incurri, niſi venialem, neque ullam eſſe obligationem horam inchoatam repetendi, cum ſinguli Pſalmi, immo & ſinguli fere verſiculi per ſe ſuam ſignificationem completam retineant. Addunt tamen, ſi interruptio, quamvis juſta, fuerit diuturna, conſultum eſſe repetitionem facere ſaltem ab initio Nocturni, vel Pſalmi, ſi id commode fieri poſſit. Ita Cajet. Zechios, Layman, Abellius, Fill. Bonac. & plures alii.

53 Omnes etiam Horæ Canonicæ dici debent debitis, & ſtatutis temporibus a legitima conſuetudine præſcriptis, quod præſertim locum habet in recitatione Horarum publica; ſiquidem in privata, quamvis laudabile ſit, ut ſingulæ Horæ ſuis temporibus, & intervallis recitentur, nihilominus ad vitandum mortale peccatum, ut notat Toletus, Leſſius, Abellius, & alii communiter, ſufficit, ut eo intervallo recitentur, quod eſt inter medium noctis præcedentis, & ſequentis, qui enim intra illud tempus recitaverit, ſive in initio, ſive in medio, ſive in fine, ſubſtantiæ præcepti ſatisfacit. Poteſt etiam tam in recitatione publica, quam privata, dici Matutinum ſequentis diei cum laudibus pridie non ſolum poſt Solis occaſum, ut quidam dicunt, ſed etiam ante illum dictis Veſperis, & Completorio quinque horis poſt meridiem, ſive in æſtate, quia ita etiam conſuetudine receptum eſt apud multos, etiam Romæ, ut teſtatur Lezana loc. cit. cum Suarez, & aliis. An vero unica Divini Officii lectione dierum duorum obligationi ſatisfieri poſſit; quamvis Caramuel juxta ſuas novas doctrinas in dubium id revocaverit, unanimis tamen, & firma eſt omnium Catholicorum ſententia negativa, ut videre eſt apud Epiſcopum Oriolenſem Creſpinum a Borgia in quæſt. ſelectis Moralibus quæſt. 10. caſu 3. unde oppoſita ſententia, ut diximus ſupra diſput. 12. quæſt. 2. art. 1. num. 37. a Sacra Congregatione damnata fuit die 18. Martii 1666. qua ratione etiam ibi diximus, auditione unius Miſſæ obligationi duorum dierum non poſſe ſatisfieri; certum eſt enim, & apud omnes Catholicos indubitatum recitationem divini Officii onus eſſe affixum diei, unde ſi non eſſet introducta conſuetudo, vel privilegium concedens, ut Matutinum, & laudes poſſint dici in Veſpere, ad duo officia recitanda teneremur; ergo ſignum eſt, quod voluntas legiſlatoris fuit ad hoc obligare, nec privilegium, ut ſolutionem Matutini, & laudum anticipare poſſimus, debet eſſe in fraudem legis, ut recte diſcurrit Epiſcopus Oriolenſis loc. cit. Tum quia certum eſt non poſſe recitari totum Divinum Officium diei ſequentis in Veſpere præcedenti, ſicut Matutinum; ergo voluntatem expreſſam legiſlatoris habemus, quoad duplex officium Divinum, ut obligationi duorum dierum ſatisfiat. Demum attentio quoque, vel devotio neceſſaria eſt recitantibus Horas Canonicas, ut patet ex cap. cit. *Dolentes*, de Celebratione Miſſar. & hoc præceptum attentionis, ſeu devotionis ex communi ſententia obligat ſub peccato mortali, niſi excuſet levitas materiæ, quando, ſcilicet, eſt defectus attentionis ad paucos verſus, vel pauca verba. Qualis autem, & quanta hæc attentio eſſe debeat jam diximus loc. cit. diſp. 12. qu. 2. art. 1. num. 34. & ſeq. declarando attentionem neceſſariam ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam.

54 Tertio, quanta ſit hæc obligatio quotidie recitandi Divinum officium, patet ex dictis ab initio articuli tantam eſſe, ut mortaliter peccet quiſquis hoc onus habens, Horas Canonicas, vel notabilem earum partem voluntarie omittit, & hæc eſt communis Doctorum opinio contra paucos quoſdam dicentes non eſſe peccatum mortale, niſi quis habeat conſuetudinem eas omittendi, quæ ſententia nihil probabilitatis habere videtur, tum quia eſt contra torrentem Doctorum, tum quia permittit violari præceptum in re gravi, & ad virtutem Religionis pertinens. Quæ autem ſit omiſſio materiæ notabilis ad peccatum mortale ſufficiens Doctores non conveniunt. Quidam enim arcte nimis, ut Navarrus, exiſtimant omiſſionem tertiæ partis unius parvæ Horæ, verbi gratia, unius pſalmi cum Hymno eſſe peccatum mortale. Alii e contra laxe nimis, ut Eſcobius, dicunt unam parva Horam non eſſe partem notabilem reſpectu totius officii, quod per modum unius eſt præceptum. Communis tamen, & probabilior opinio media incedit via dicens, materiam notabilem, cujus omiſſio eſt peccatum mortale, eſſe integrum unius diei officium, vel integram aliquam Horam, ac brevioribus, vel ut addunt aliqui, dimidiam etiam partem illius, unde mortale non erit omittere unum pſalmum etiam ex Horis brevioribus, unam Lectionem, vel quid ſimile ex Matutino, nec tertiam partem Horæ parvæ, quia non cenſetur pars notabilis, & talem etiam dicunt aliqui eſſe in Matutino, quod eſt æquale uni parvæ horæ, unde cum certa regula dari nequeat in hac materia notabili aſſignanda, judicio propriæ conſcientiæ ſtandum erit, quæ prudens ſit, & timorata; & in caſo dubii ad ſcrupulos tollendos explicandum erit in Confeſſione, qualis, & quanta fuerit.

55 Quoniam vero, ut ab initio articuli dictum eſt, obligatio in beneficiariis Clericis gravis eſt, & ſub peccato mortali ex ſuo genere, & non ſit tantum ex virtute Religionis, ſed etiam ex virtute juſtitiæ, quod etiam docent Sanctus Antoninus, Medina, Suarez, Layman, & alii communiter; ideo præter peccati mortalis reatum, quem incurrunt, qui totum unius diei officium, vel aliquam notabilem illius partem recitare omittunt, inducit enim onus reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis officii, ſi elapſis ſex menſibus poſt adeptam beneficii poſſeſſionem culpabiliter officium non recitaverit, ita enim ſpeciali Conſtitutione ſtatutum fuit in Concilio Lateranenſi, ſub Leone Decimo ſeſſione 9. quæ poſtea a Pio V. ut ſupra dictum eſt, renovata fuit, & explicata, & refertur hæc Bulla a Navarro cap. 25. in qua prædicta Conſtitutio ſic declaratur, ut ille qui primis ſex menſibus, poſt adeptam beneficii poſſeſſionem, officium non recitaverit, peccet quidem graviter, non tamen ad reſtitutionem teneatur vi illius Conſtitutionis, quod ſi poſt illos ſex menſes adhuc omiſerit, tunc pro rata illius omiſſionis ad faciendam reſtitutionem obligabitur. Unde qui uno die tantum officium omiſit, reſtituere tenetur omnes fructus beneficii, illi diei reſpondentes, verbi gratia qui accipit annue 355. aureos ex beneficii fructibus, tenetur pro omiſſione officii unius diei unum aureum reſtituere, qui autem Matutinum tantum omiſerit, mediam partem fructuum reſtituere tenetur, nempe medium aureum, qui reliquas Horas etiam mediam partem; qui vero unam tantum ex illis, ſextam partem; quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabricæ, vel pauperibus, ſive illius loci, ubi beneficium ſitum eſt, ſive alterius. Ita Layman, Filliucius, Bonac. Abellius, Diana, & alii communiter contra quoſdam dicentes,

quod

quod ſi Beneficiarius intra unius anni ſpatium per octo, vel decem dies tantum officium omittat, ad reſtitutionem non tenetur. Quamvis autem Concilium omnes fructus prædicto modo pro omiſſione Divini Officii reſtituendos eſſe decrevit, addunt tamen nonnulli DD. hoc decretum cum tali moderamine intelligi poſſe, ut Beneficiarii, qui præter Horarum recitationem aliqua quoque onera habent annexa, verbi gratia, Paſtores, Epiſcopi, &c. eam ſolummodo fructuum partem reſtituant, quæ judicio viri prudentis Horarum Canonicarum recitationi, ſervata debita proportione, reſpondere cenſetur. Ita Medina, Henriquez, Leſſius, Toletus, & alii apud Layman loc. cit. immo aliqui dicunt, quod ſi aliquis Paſtor tantum habeat redditus ad ſuſtentationem, ad nihil obligandus videtur ob officii divini omiſſionem, cum ob alia onera, quæ annexa habere ſupponitur, illi ſuſtentatio debeatur.

56 Quarto, quænam cauſæ excuſant ab Horarum recitatione, conveniunt Doctores in primis excuſare gravem infirmitatem, quam notabiliter talis recitatio aggravaret, in tali enim caſu Eccleſia, quæ eſt benigna Mater, obligare non intendit, ut ſumitur ex c. *Clericum victum*, diſtinct. 91. in dubio autem, an infirmitas ſit talis, quæ excuſat loquiunt ſtandum eſſe judicio Confeſſarii, vel Medici, aut alterius prudentis viri. Deinde urgentem occupationem circa negotium publicum, quod notabiliter impediretur, vel convenienter fieri non poſſet, ſi diceretur Divinum Officium, quomodo Concionatores, vel Confeſſarii aliquando excuſari poſſunt, & idem dicendum de urgenti occupatione circa negotium etiam privatum magni ponderis, ſive proprium, ſive alienum, ut circa curam infirmorum, quia in his, & ſimilibus caſibus veriſimile non eſt Eccleſiam obligare ad Officium Divinum cum tanto diſpendio boni communis, vel particularis; ſi tamen recitatio illa abſque maxima difficultate intra eundem diem naturalem anticipari, vel poſtponi poſſet, id fieri deberet, ut ſi mane prævideas te tota die Confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſunt. Item excuſare recitandi impotentiam, unde ſi quis iter faciens Breviarium amittit, nec aliud reperire poteſt, haud dubie excuſabitur ab officio Divino, quando ſine ſui culpa Breviarium amiſit, vel ei ablatum fuit, quia nemo ad impoſſibile tenetur, quando autem voluntarie, aut per negligentiam culpabilem Breviarium amiſit, non excuſatur, quia tunc non recitatio, ſeu officii omiſſio, cenſetur illi voluntaria in ſua cauſa. Ita Toletus, Suarez, Azorius, Layman, Lezana, Bonacina, Diana, Tancred. & alii paſſim, qui etiam addunt ignorantiam quoque excuſare interdum a recitatione Divini Officii, ut ſi quis, v. g. illud omittat ex naturali quadam oblivione, quia ſcilicet, nec venit in mentem intra tempus debitum obligatio recitandi, nec ipſa recitatio, & ſolum eſſe poteſt aliqua culpa, quæ hominibus timoratis ordinaria eſt levis.

57 Quæres, An qui ob aliquam cauſam ex prædictis integrum diei Officium recitare non poteſt, ſaltem teneatur aliquam illius partem recitare, ſi poſſit. Aliqui dicunt, ſi quis majorem ſaltem, vel præcipuam Officii partem, verbi gratia Matutinum cum laudibus recitare poſſit, obligandum eſſe, non autem ſi partem ſolum minorem, & minus præcipuam, v. g. parvas Horas, vel etiam Veſperas. Ita Navarrus, Azorius, Rodriquez, & alii apud Layman loc. cit. Alii tamen communius, & probabilius dicunt, qui ob aliquam ex prædictis cauſis a Divino officio recitando excuſantur, non tamen excuſari a dicendis illis, vel illis Horis Canonicis, quas commode dicere poſſunt, ſicut qui debet centum, & non poteſt ſolvere, niſi decem, tenetur decem ſolvere, & ſicut qui nequit totam jejunare Quadrageſimam, tenetur ſaltem illis jejunare diebus, quibus poteſt. Quod ſi dubitat, an poſſit unam Horam integram recitare, certus ſit autem ſe non poſſe omnes, ſe omnino in tali caſu excuſatum præſupponere poteſt, & præſumere; in his enim caſibus Eccleſiaſticæ leges cum tanto rigore obligare non intendunt, & materiam anxietatis, & ſcrupulorum parant. Ita Suarez, Layman, Lezana, & alii communiter. Notanter autem diximus infirmitatem gravem a recitatione Divini Officii excuſare, quia levis dolor, v. g. pectoris, vel ſtomachi, ac etiam interdum febris tertiana, aut quartana non excuſat; cum tota die non affligat; quod ſi ægrum nimis laſum, & afflictum relinqueret, adhuc excuſaret. Porro taliter excuſatus, & rationabiliter, aliam Horas legentem audire non tenetur, nec aliam ſubſtituere, ut quidam nimis ſcrupuloſe dixerunt; ſi tamen commode legere poteſt eum ſocio, magis pium, & probabile eſt teneri. Ita Navar. Leſſ. Filliucius, Layman, Bonacina, Diana, & alii plures. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia apud præfatos Auctores videri poſſunt, & præſertim noviſſime apud Trancred. de Relig. tr. 3. l. 4. & Stephanum a S. Greg. l. 3. de Divino Officio, ſeu horis Canonicis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De beneficiis Eccleſiaſticis, & modis licite ea obtinendi, & conditionibus ad hoc requiſitis.

58 CUm beneficia Eccleſiaſtica ſint annexa perſonis Eccleſiaſticis, de quibus hic agimus, & hæc plures habeant obligationes annexas, ut unuſquiſque Beneficiarius ſciat, quid ratione beneficii, vel officii ſuſcepti præſtare teneatur, neceſſarium judicavimus hic agere de Beneficiis, tamquam etiam de annexis ad dictas perſonas Eccleſiaſticas. Cum autem plura circa Beneficia Eccleſiaſtica a Theologis, & Canoniſtis diſputari ſoleant, in præſenti magis præcipua, & maxime ſcitu digna tractabimus ex communiori, ac magis recepta Doctorum ſententia, tam Veterum, quam Recentiorum.

59 Primo itaque, quamvis variæ Beneficii definitiones a Doctoribus aſſignari ſoleant, in hoc tamen communiter conveniunt, quod nomine Beneficii Eccleſiaſtici intelligi debeat; *Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter aliquod officium ſpirituale auctoritate Eccleſiæ conſtitutum*. Ita Leſſius, Layman, Filliucius, Stephanus a Sancto Gregorio, & alii paſſim, & ante omnes Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 33. art. 1. Dicitur *Jus perpetuum*, ad excludendum Vicariam, Commendam, & Capellaniam temporalem, quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur. Nec obſtat, quod Prioratus temporalis, vel etiam Abbatia, & aliæ Prælaturæ, apud Regulares ſint Beneficia, & tamen non ſunt perpetua. Quia etiam Beneficium regulare ex ſua inſtitutione non eſt amovibile, licet ſit amovibile reſpectu perſonæ Superiori ſubjectæ, unde talis amovibilitas non provenit ex natura dictæ Prælaturæ, ſed ex accidenti, ſcilicet, ex Religionis regimine, & ſubjectione ad Superiores majores, qui juſtis de cauſis prædictas prælaturas nolunt eſſe perpetuas. Dicitur *jus percipiendi fructus propter officium*, quia in Beneficii conſtitutione ista concurrunt. Primum eſt officium, ſeu obligatio exercendi aliquam actionem ſpiritualem, ut legendi Horas Canonicas, aut etiam adminiſtrandi Sacramenta, aut quid aliud ſpirituale munus. Secundum eſt jus percipiendi proventum, ſeu fructus ex bonis Eccleſiaſticis, quod jus eſt quid ſpirituale, cum ex cauſa ſpirituali ortum ducat. Tertium eſt ipſe proventus, qui licet in ſe ſit quid temporale, provenit tamen ex bonis Deo dicatis, & ideo jure ſpirituali exigitur, & propter officium ſpirituale. Dicitur tandem *auctoritate Eccleſiæ conſtitutum*, quia ut dictum jus percipiendi fructus Eccleſiaſtici dicatur Beneficium Eccleſiaſticum, opus eſt ut auctoritate Eccleſiæ erectum ſit, vel confirmatum, ut communiter Doctores aſſerunt ex c. *Nemo*, de Conſecrat. diſt. 1. Tum quia ſolius Prælati eſt officia, & Beneficia in Eccleſia inſtituere, eiſque Eccleſiaſticos fructus annectere in ſuſtentationem Miniſtrorum, quibus eget Eccleſia. Tum tandem quia regula 1. Juris in 6. habetur, quod *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione Canonica obtineri*. Hæc autem inſtitutio ſeu collatio juris beneficialis dicitur, quæ ab Eccleſiæ Prælato fit ſecundum formam a Sacris Canonibus præſcriptam. Nec obſtat, quod Laici quoque Reges, aliique Principes quædam beneficia conferant; id enim faciunt non quaſi jure ordinario, ac proprio, ſed ex ſpeciali privilegio, & quaſi delegatione Papæ, ut Layman advert. l. 4. tr. 2. c. 1. Ex quo tandem colligitur beneficia jure Eccleſiaſtico eſſe inſtituta, ut colligitur ex c. 1. & 2. d. 32. & c. *Licet* de præbend. in 6. ex Clem. 1. in fin.

60 Secundo dividitur Beneficium in Sæculare, & Regulare, & utrumque in ſimplex, & compoſitum, ſeu duplex. Ita Auctores ſupracitati, & Aſteſanus noſter lib. 6. cit. titulo, art. 4. in fine. Beneficium regulare eſt illud, quod tantum pro Regularibus inſtitutum eſt, & ſolis Regularibus competit, ut Abbatia, Prioratus, Canonicatus Regulares, &c. Sæculare vero eſt illud, quod pro Clericis ſæcularibus inſtitutum eſt; unde ſine diſpenſatione, nec beneficium regulare Clerico ſæculari conferri poteſt, nec vice verſa beneficium ſæculare Clerico regulari; ut colligitur ex c. *Cum de beneficio de præbend.* in 6. & *cap. Super eo*, de Regularibus. Omne autem beneficium præſumitur eſſe ſæculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam quadraginta annorum, per eam enim ex ſæculare fit regulare; & ſic etiam e contra poterit probari beneficium eſſe ſæculare ratione præſcriptionis, ut patet ex cap. *De Quarta*, de præſcript. & notat Gloſſ. *Cum de beneficio* de præbend. in 6. Beneficium compoſitum, ſeu duplex eſt illud, quod habet adjunctam aliquam adminiſtrationem, aut eminentiam in Eccleſia cum juriſdictione in foro externo, qualia ſunt beneficia curata, Archidiaconatus, Epiſcopatus, &c. Beneficium vero ſimplex dicitur illud, quod nullam adminiſtrationem, aut eminentiam hujuſmodi habet, ſed tantum inſtitutum eſt ad preces Deo fundendas, aliaque Divina officia obeunda, quales ſunt Capellaniæ, Canonic. ſive ſæcul. ſive regul. &c. unde beneficia ſimplicia a compoſitis, ſive duplicibus diſtinguuntur, quatenus ſimplicia ſunt inſtituta tantum ad preces fundendas; duplicia vero habent aliquam adminiſtrationem annexam, & inter beneficia duplicia, quædam ſunt majora, ut Papatus,

Digitized by Google

petus, Epiſcopatus, Cardinalatus; quædam media, ut reliquæ dignitates Eccleſiaſticæ, perſonatus, & officia; denique quædam abſolute Parochialia dicuntur. Ita Navar. Leſſius, Azorius, Layman, & alii paſſim de hac materia tractantes; qui etiam alias Beneficiorum diviſiones aſſignant, ſed iſtæ ſunt principaliores, & ad noſtrum inſtitutum ſufficientes.

61 Tertio Beneficia Eccleſiaſtica tribus modis communiter obtineri ſolent. Primo per electionem, & confirmationem, quæ quidem electio fit a pluribus, ut a Capitulo, & a ſolis Eccleſiaſticis per ſuffragia; confirmatio vero eſt a ſolo Superiore, & eſt collatio beneficii factæ electo, ſi electum idoneum eſſe intelligat. Secundo, per præſentationem Patroni præviam, & inſtitutionem ſubſecutam a Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus; unde præſentatio in eo differt ab inſtitutione, quod illa eſt nominatio alicujus perſonæ idoneæ per Patronum Epiſcopo facta, vel alteri, ad quem collatio pertinet, inſtitutio autem eſt ipſius beneficii, juriumque ipſius collatio, & attributio, quæ ſolum per Eccleſiaſticos fieri poteſt, præſentatio vero etiam per Laicos: & quamvis per Patroni præſentato, & nominato jus ad rem conferat, itaut beneficium alteri conferri nequeat, ſi ſit idoneus, jus tamen in re, & collatio beneficii per inſtitutionem datur. Tertio tandem per collationem liberam, quando nimirum beneficium ſolo jure Prælati datur, nec ſubeſt juri Patronatus, unde etiam Beneficia ex modo ea conferendi dividuntur in Electiva, Patronatus, & Libera. Quamvis autem hi tres ſint communiores, & frequentiores modi obtinendi beneficia; alii etiam duobus modis interdum obtineri poſſunt, nimirum Reſignatione in favorem alterius cum ſecuta collatione, & etiam interdum Permutatione. Reſignatio eſt, quando quis ſuum beneficium libere reſignat, ſeu dimittit in manibus collatoris in favorem alterius. Permutatio vero, quando hæc reſignatio fit cauſa permutandi beneficii cum alterius beneficio. Quoniam vero, ut ſupra dictum eſt, beneficia jure Eccleſiaſtico ſunt inſtituta, ideo ſupremus, & univerſalis omnium beneficiorum collator eſt Papa, qui ipſe eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum, & ita decernitur in cap. cit. *Licet de præbend.* in 6. in Clem. cit. ubi habetur. *Romanum Pontificem plenam, & liberam poteſtatem habere ſuper beneficia*. In qualibet vero Diœceſi Epiſcopus eſt proprius beneficiorum collator, niſi ex legitima præſcriptione hoc jus alteri competat, & ratio eſt, quia Epiſcopus in ſua Diœceſi eſt moderator ſacrorum; ergo & ad ipſum ſpectat officia, & beneficia ſacra conferre. Ita DD. omnes ſupra cit. & alii paſſim.

62 Quarto, ut beneficium aliquod licite, & legitime obtineatur, aliquæ conditiones requiruntur. Prima, ut ſit Clericus ſaltem primæ Tonſuræ, alias ad quodlibet beneficium inhabilis cenſetur, ut conſtat ex cap. *Cum Deo* 27. de reſcriptis, & ex c. *ex literis* in 6. de tranſactionibus. Secunda, ut ſit ex legitimo thoro procreatus, illegitimus enim cujuſcumque beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur. Tertia, ut ſit legitimæ ætatis capit. *Cum in cunctis* de electione, niſi diſpenſetur, ætas autem pro beneficio ſimplici determinatur annus decimuſquartus, ad Curatum vigeſimus quintus inceptus, ad Epiſcopatum vero trigeſimus annus inceptus, ut colligitur ex Trident. ſeſſ. 22. & 23. Quarta, ut nullo ſit inhabilis impedimento, qualis eſt irregularitas, vel excommunicatio, aut alia cenſura Eccleſiaſtica; collatio enim beneficii facta excommunicato excommunicatione majori, ſuſpenſo, interdicto, vel irregulari nulla eſt, & ipſo facto irrita, ut habetur c. *Poſtulaſtis* 7. de Clerico excommunicato, & c. *Tanta* 18. de exceſſibus Prælatorum & c. *Cum dilectus* 8. de conſuetudine. Quinta, ut ſit bonis moribus, & doctrina ſufficienti præditus, ut habetur cap. *Cum in cunctis* de electione, & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 12. dignitas enim perſonæ, ut ad beneficia aſſumi poſſit, in tribus præſertim conſiſtit, ſcilicet in morum probitate, in ſcientia ſaltem earum rerum, quæ ad ſuum ſpectant officium & præterea in aptitudine ad ſuum munus exercendum, qui enim bonus eſt, & doctus, neſcit tamen exercere ſuum munus, vel non poteſt ob alias occupationes, vel quia non eſt datus praxi, & exercitio externo, tunc non cenſetur dignus, ut Mejolos, Rodriquez, Fernandez, & Toletus advertunt, & plures alii. Sexta denique eſt, ut non ſit conjugio copulatus, ut habetur cap. 1. 2. & 8. de Clericis conjugatis, & in Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. unde ſi quis Clericus beneficium habens, & ante ſacrorum Ordinum ſuſceptionem Matrimonium contrahat, ipſo jure illud amittit, ut communis Eccleſiæ praxis, & Doctorum ſententia demonſtrat. Imo, ut habetur cap. *Super inordinata*, & cap. *Gravi* de præbendis, qui recipit beneficium quodcumque, tenetur habere determinatam intentionem ſtatus Eccleſiaſtici, Ordiniſque muneri ſuo neceſſarii, & permanendi in ſtatu Clericali; unde deducunt Doctores illum mortaliter peccare, qui beneficium aliquod acceptat abſque tali intentione, ſed ſolummodo, ut ejus fructus per aliquod tempus accipiat, v. g. donec ſtudiorum curſum abſolverit, vel opulentam uxorem invenerit, imo Navarrus, Leſſius, Layman. & alii dicunt in tali caſu non poſſe beneficium illud licite retinere, & ad reſtitutionem teneri fructuum perceptorum, qui tamen addunt; quod ſi ex juſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis non ſatis illi convenire videatur, poteſt animum mutare, v. g. ſi primogenitus familiæ, aut frater unicus ſine liberis decedat, ad conſervationem familiæ nobilis, vel graves lites ſopiendas inter cognatos hæredes, & ratio eſt, quia pia Mater Eccleſia ita ad Clericalem ſtatum obligare non intendit, ut hæc, & ſimilia bona impediantur.

63 Quinto ex dictis colligitur, quinam dicatur beneficio Eccleſiaſtico dignus, & quinam indignus, dignus enim dicitur ille, qui ſuppoſitis aliis conditionibus habet morum honeſtatem, ſcientiam quoque ad tale munus ſufficientem, ac denique prudentiam, & induſtriam rerum gerendarum, prout ad tale officium deſiderantur; indignus vero dicitur ille, qui talibus caret conditionibus, & conveniunt Doctores grave peccatum eſſe Eccleſiaſtica beneficia conferre indignis, ut teſtatur Innocentius cum Concilio generali in capit. *Grave nimis* de præbendis, & conferentem teneri ad reſtitutionem damnorum, & pœnas juris incurrere, quas Rebuffus memorat in pract. benefic. de pœnis contra collatores. Eſt tamen difficultas, an beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda, quam fuſe ſupra diſcuſſimus diſp. 6. de obligationibus juſtitiæ diſtributivæ q. 1. ar. 1. de diſtributione officiorum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum nu. 7. & ſeq. Unde ex ibi dictis modo breviter aſſerendum eſt, quod licet ille, qui beneficium reſignat in favorem alterius, digniſſimum quærere non teneatur, ſed ſufficiat, ſi dignum quærat, electores tamen, præſentatores, & collatores quantum in ipſis eſt, ſemper curare tenentur, ut beneficia præſertim curam animarum annexam habentia dignioribus conferantur, itaut graviter peccet, & mortaliter is, qui eligit, præſentat, aut confert beneficium præſertim curam animarum habens annexam digno prætermiſſo digniori, qui nimirum aptior videtur, ſperaturque multo melius tali officio functurus; notandum autem hoc aſſeritur præſertim de beneficiis curam animarum annexam habentibus, quia ut dictum eſt loc. cit. loquendo de beneficiis ſimplicibus, facilius excuſari poſſent electores a peccato mortali eligendo dignum prætermiſſo digniori, dummodo tamen communiter, & frequentius digniores eligant, quia ſi communiter, & frequenter eos prætermitterent, non facile a gravi culpa excuſari poſſent, ſiquidem ſic faciendo brevi temporis intervallo Miniſtris indignis Eccleſia repleretur, ut ibi dicebamus cum Cardin. de Lugo diſp. 35. *de Juſtitia, & Jure* ſect. 2. Immo addunt aliqui etiam beneficium curam animarum habens annexam poſſe in aliquo caſu digno conferri, prætermiſſo digniori, ſi id fiat ex legitima cauſa; quia ſi, verbi gratia, Patronus dignum præſentet, collator conferre tenetur, etiamſi alios digniores noverit, & aptiores ad tale officium. Item ſi beneficium ex inſtitutione ſua alicui ex certa familia ſit conferendum, tunc enim aptiori ex illa familia conferendum erit, etiam aliis aptioribus prætermiſſis extra illam; extra autem hujuſmodi caſus beneficia hujuſmodi curam animarum annexam habentia ſemper dignioribus ſunt conferenda, nec aliter ſine gravi peccato fieri poteſt, ut expreſſe docet Trid. ſeſſ. 24. cap. 1.

64 Sexto tandem conveniunt Doctores beneficia Eccleſiaſtica quatuor modis amitti, & vacare, ut Layman advertit loc. citat. cap. 17. Primo per mortem beneficiati, ad quam vacationem requiritur, ut beneficiatus habuerit jus in re, & quaſi dominium beneficii, nimirum ut in beneficio electivo per legitimam electionem, & confirmationem inſtitutus fuerit. Secundo ex juris diſpoſitione decernentis in tali, vel tali caſu beneficium vacare ipſo facto, atque ab altero impetrari poſſe; idque vel propter alterius beneficii incompatibilis conſecutionem, ut v. gr. Epiſcopatus, ex cap. *Cum in cunctis*, & cap. *Multas de præbendis* Vel propter profeſſionem religioſam, ut ſi beneficiatus Religionem ſit profeſſus, cap. *Beneficium de Regularibus* in 6. Vel per contractum Matrimonii cap. *de diverſis* de Clericis conjugatis. Vel propter commiſſionem criminis, cui amiſſio beneficii ipſo facto eſt annexa, ut. gr. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ ſæpius exercitæ, &c. quamvis etiam tunc opus ſit ſententia Judicis declaratoria criminis; antequam criminoſus beneficium dimittere non teneatur, ut docent Azorius, Sanchez, Henriquez, Layman loc. cit. & plures alii. Tertio per Judicis ſententiam ob crimen, cui talis inferenda pœna a jure decernitur, ſcilicet, in homicidam cap. *Clericis*. Ne Clerici, vel Monachi, in hæreticorum receptores, & fautores capit. *Excommunicavimus* de Hæreticis, item in perjurum ſecundum Gloſſ. in cap. *Querelam* de jurejur. Eſt autem non modicum diſcrimen inter privationem beneficii ipſo jure latam, & eam, quæ per Judicis ſententiam inferenda eſt; etenim ſi beneficium per Judicis ſententiam vacare debeat, neque fructus ante percepti condemnato auferri poſſunt; neque reſignatio, aut commutatio beneficii ab eodem facta reſcindi poteſt; bene tamen, ſi pœna privationis ipſo jure contracta ſit; item ſi per ſententiam Judicis ferendam beneficium vacet, non poteſt impetrari, aut auferri, antequam privationis ſententia in criminoſum feratur, bene tamen ſi beneficium ob crimen ipſo jure alicui adimatur. Quarto tandem vacat beneficium per liberam renunciationem, ſeu reſignationem, quæ definitur, *ſpontanea proprii beneficii dimiſſio facta coram legitimo Superiore id acceptante*, & notanter dicitur *dimiſſio*, quia per renunciationem aliquis jus in beneficio amittit, itaut vacare cenſeatur, & alteri poſſit legitime

con-

Digitized by Google

conferri. Additur *ſpontanea*, quia dimiſſio metu extorta, aut dolo, & fraude, irrita eſt, vel ſaltem irritari debet juxta cap. *Super hoc de renunciat.* & cap. *Ad aures* de his, quæ vi, metuſve cauſa. Ita Layman loco citato cum pluribus aliis ab ipſo adductis. Quocunque autem modo ea prædictis beneficium aliquod obtineatur, aut per reſignationem dimittatur, Simoniæ peccatum præ cæteris vitandum eſt, quod in omnibus prædictis modis contingere poteſt, tam ex parte obtinentis, quam conferentis, aut patroni, de quo quidem peccato, quoniam frequenter evenire ſolet, ex profeſſo agemus qu. ſeq.

ARTICULUS TERTIUS.

De Beneficiatis, ac eorum obligationibus.

65 PRimo, ad reſidentiam perſonalem in loco beneficii ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter reddenda obligantur in primis omnes habentes beneficia, quibus animarum cura incombit. Ita ex cap. *Nonnulli*, & in ſuo Ordine, ex cap. *Cum ad hæc* deducit Aſteſanus noſter lib. 6. cit. tit. 34 ubi habetur, quod Clericus reſidere debet in propria perſona faciendo ſervitium Eccleſiæ, ad hoc enim beneficia ſunt inſtituta, ut ſervitium in Eccleſia inde fiat; & ita etiam expreſſe habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 1. *de Refor.* ubi decernitur Epiſcopos, Parochos, eoſque qui curatum beneficium habent, ad talem reſidentiam jure divino teneri; nec ſufficere, ſi per alios adminiſtrent, niſi majus bonum urgeat; quia contra rationem eſt, quod hic officium, & fructus, alter vero onus habeat, & declarat reſidentiæ nomine intelligi debere aſſiduam commorationem in loco beneficii ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter præſtanda, quod etiam antea docuerat Aſteſanus tit. 34. cit. ar. 5. ubi ait, quod qui reſidet in Parochia, & non exercet officium ſuum, non dicitur reſidere, & tenetur ad reſtitutionem fructuum dicto tempori correſpondentium, quia parum eſt ſuam præſentiam exhibere, & curam, ſive ſervitium negligere, quod poſtea etiam docuerunt Sylveſter, Sotus, Layman, Bonacina, Stephanus a S. Gregorio, & alii paſſim; unde ſubdit Aſteſanus ibidem, quod in Cathedralibus Eccleſiis, & Collegiatis diſtributiones quotidianæ tantum præſentibus, qui divinis interſunt, juxta cujuslibet Eccleſiæ rationabilem ordinationem tribui debent; qui vero aliter de diſtributionibus illis aliquid percipit, illius dominium non acquirit, imo illud totaliter reſtituere tenetur, niſi eum infirmitas, vel juſta, & rationabilis neceſſitas corporalis, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſet. Permittitur tamen Epiſcopis a Concilio loc. cit. ſingulis annis ſive continue, ſive interrupte a ſuis Eccleſiis, ſive Diœceſibus ex juſta aliqua cauſa abeſſe duobus, vel ad ſummum tribus menſibus. Curatis vero, ſeu Parochis a ſuis Eccleſiis, ſeu Parochiis per duos tantummodo menſes, ſive continue, ſive interrupte abeſſe poſſe, idque non niſi juſta aliqua de cauſa, & dummodo idoneos Vicarios ab Ordinario approbatos ſubſtituant; quod ſi Epiſcopi intra annum ultra tres, & Parochi ultra duos menſes abſque legitima cauſa per Epiſcopum cognita, & approbata abſint, mortaliter peccant, & fructus beneficii non faciunt ſuos; tum Diana, Bordonus, & alii aſſerunt, ſupradictum Concilii decretum etiam in Superioribus, ſive Prælatis regularibus habere locum, ideoque eos teneri etiam tempore peſtis cum periculo ſuis aſſiſtere; Denique Concilium ſeſſ. 24. cap. 12. idem decernit de iis, qui in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, quod nimirum ſi intra annum ultra tres menſes abſint, primo anno media parte fructuum, ſecundo vero anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, priventur, quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ, non latæ, ut communiter Doctores advertunt, & ex ejuſdem Concilii verbis deducitur.

66 Secundo, ſunt quædam cauſæ a continua reſidentia excuſantes, & ob quas diuturna abſentia quorumcumque beneficiatorum etiam animarum curam habentium licita reddi poteſt, quæ ad quatuor capita revocari poſſunt, quorum meminit Concil. Trident. loc. cit. ut advertunt Azorius, Barboſa, Filliucius, Layman, Bonacina, & alii paſſim; nimirum ut loquitur Concilium, *Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas*, quæ tamen cauſæ a Superioribus approbari debent, ut legitimæ cenſeantur. Ad primum caput ſpectat, v. g. ſi quis a loco beneficii diſcedat cauſa juvandi proximum in gravi neceſſitate auxilio indigentem, ut ſcilicet, odia, vel lites componantur. Ad ſecundum caput ſpectat, ſi a beneficii loco recedat ob aeris intemperiem per aliquod tempus, ob corporis infirmitatem, vel ob aliam juſtam, & rationabilem ſalutis corporalis neceſſitatem, ut ait Aſteſanus loc. cit. v. g. ob capitales inimicitias, vel ad litem proſequendam pro juribus beneficii, & ob alias ſimiles rationabiles cauſas. Ad tertium caput pertinet, ſi mandato Papæ beneficiarius abſit, vel in Apoſtolicæ Sedis ſervitio occupatus ſit, c. *Cum dilectus*, & cap. *Ad audientiam eodem tit.* ubi Doctores notant, & præſertim Abbas, quod occupatus in ſervitio Papæ, quia ſervit Eccleſiæ univerſali, habetur pro reſidente in beneficio Eccleſiæ particularis. Ad quartum ſpectat, ſi Clericus abſit ob negotium Eccleſiæ, ut patet ex c. *Ad audientiam*, & c. *ex parte* eodem tit. ut notat Aſteſanus loc. cit. ubi ſuſe explicat prædictas cauſas a reſidentia beneficii excuſantes. Hinc excuſari poſſunt Cardinales Epiſcopi, quos Summus Pontifex non reſidere permittit, ut illorum opera, conſilio, & prudentia utatur in rebus magni momenti ad Eccleſiam pertinentibus, & Epiſcopi qui legati, vel Nuncii Apoſtolici ſuſcipiuntur in obſequium Eccleſiæ, & Reipublicæ Chriſtianæ, quia in his, & ſimilibus caſibus adeſt cauſa obedientiæ, & utilitatis Eccleſiæ, ut aiunt Azorius, Molfeſius, Reginaldus, Bonacina, & alii paſſim, & ante omnes Aſteſanus loc. cit.

67 Dices, Reſidentia eſt de jure naturali divino, ut expreſſe docet Concil. Trid. loc. cit. ubi ait reſidentiam in beneficiis ſaltem curatis divino jure neceſſariam eſſe; ſed Summus Pontifex, & tanto minus Epiſcopus in jure naturali divino non poteſt; ergo non poteſt alicui etiam in prædictis caſibus facultatem, & licentiam non reſidendi concedere, atque ita abſens a beneficio etiam de licentia Superioris, non excuſatur. Reſpondetur ex alibi dictis, quod eſto Summus Pontifex in jure divino diſpenſare non poſſit, poteſt tamen declarare jus divinum ad hunc, vel illum caſum non extendi, atque ita in propoſito declarare poteſt jus divinum naturale reſidentiæ ad prædictos caſus non extendi, & diſpenſare ſolum in præcepto reſidendi, quatenus pendet a jure poſitivo humano: etenim, ut Bonacina advertit diſput. 5. punct. 5. Reſidentia paſtorum in loco beneficii ad curam gregis, quamvis formaliter ſit de jure divino, radicaliter tamen, & fundamentaliter eſt de jure Eccleſiaſtico, quatenus ab Eccleſia facta eſt beneficiorum diviſio, & quilibet ſuo beneficio deputatus eſt, ſeu quatenus beneficiarius pactum init cum Eccleſia de reſidendo, quod quidem pactum poteſtati Eccleſiæ ſubeſt.

68 Tertio, ut patet, qualiter beneficiati ſe gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum redditibus, loquendo de ea parte redditum, & proventuum Eccleſiaſticorum quæ congruæ, & honeſtæ ſuſtentationi eorum neceſſaria eſt, ac proinde ipſi beneficiati ſuperflua, conveniunt Doctores teneri beneficiarios hanc partem in pios uſus expendere, & peccaturos illos, ſi portionem illam ſuperfluam, & redundantem profanis uſibus, ut propinquis ditandis impendant, ita enim aperte conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. *Reform.* ubi ſic loquitur, *Omnino vero eis interdicit, ne ex reddittibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant, cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis, ut pauperibus diſtribuant, eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa; imo quam maxime poteſt eos Sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis effectum, unde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant.* Quæ ultima verba præſertim ab Eccleſiæ Prælatis etiam Cardinalibus ſunt valde ponderanda, ut ibi Concilium exprimit. Quid autem per pios uſus ſit intelligendum conveniunt Doctores nomine pii uſus intelligi debere, qui vel ad cultum divinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur, hoc eſt ad cultum templorum, vel pauperum neceſſitatem ſublevandam: ideſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſive ad victum, ſive ad ſuum ſtatum ſervandum; item in uſum Religioſorum in Cappellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, & ſimilia opera pia; in prophanos autem uſus conveniunt Doctores licite a Clericis expendi poſſe in primis bona patrimonialia, quæ nimirum ipſis hæreditate, vel induſtria, vel donatione, vel alio modo, quo laici ſolent, ſibi acquirunt, vivendo interim ex fructibus beneficii. Item quaſi patrimonialia, quæ nimirum ipſis, tanquam Clericis obveniunt, non tamen ut redditus beneficii, ſed ut ſtipendia alicujus officii Clericalis, & ob aliquas Eccleſiaſticas functiones, verbi gratia, ob Miſſæ celebrationem, concionem, cantum Eccleſiaſticum &c. Ratio eſt, quia de bonis patrimonialibus certum eſt beneficiarios libere diſponere poſſe, cum hujuſmodi bonorum verum habeant dominium, ſicut laici, neque enim per Clericatum, vel Ordinis ſuſceptionem fiunt dominii incapaces, ac proinde bona patrimonialia ad libitum expendere poſſunt, dummodo in eis expendendis nihil fiat juſtitiæ vel charitati repugnans; & idem quoque de bonis quaſi patrimonialibus, ac etiam de bonis mere Eccleſiaſticis, ſeu de redditibus beneficiorum quo ad eam partem tantum, quæ congruæ cujuſcumque ſuſtentationi neceſſaria eſt, dici poſſe, cenſet Major, Covarruvias, Navarrus, Layman, Abellius, Stephanus a S. Gregorio, & plures alii; unde beneficiarii fructus ſuperfluos in pios uſus expendere tenentur, & aliter faciendo graviter peccant, non autem fructus, quos ſibi ſubtraxerint ex decenti ſuſtentatione.

69 Quarto præterea eſt difficultas, an Beneficiatus, qui beneficii fructus ſuæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluos in prophanos uſus erogat, non ſolum mortaliter peccet, ut dictum eſt, ſed etiam ad reſtitutionem teneatur; cujus difficultatis reſolutio ex alia quæſtione pendet, an ſcilicet beneficiarius verum, & proprium habeat dominium illius partis fructuum, & redituum beneficii, quæ congruæ, & honeſtæ ejus ſuſtentationi neceſſaria non eſt: de qua quæſtione duæ extant celebres Doctorum ſententiæ. Prima ſententia docet poſt erecta beneficia, cæteroſque proventus ſingulis titulis aſſi-

aſſignatos, beneficiarios effici abſolute dominos omnium proventuum; licet enim beneficiarii non habeant dominium beneficiorum, ſaltem habent uſumfructum: uſufructuarius autem dominium fructuum habet: tum quia, & Canones, & Concilia ſæpius dicunt, & repetunt beneficiorum miniſtris beneficio debita exercentem facere fructus illius ſuos: ergo verum eorum dominium acquirit, ac proinde quamvis partem ſuperfluam in prophanos uſus expendendo mortaliter peccat, non tamen ad ullam reſtitutionem faciendam obligatur, non enim ad reſtitutionem tenetur, qui rem ſuam diſtraxit, ſed qui alienam, aut alteri debitam. Ita Covarruvias, Sotus, Leſſius, Reginaldus, Molfeſius, Valentia, Bonacina, & plures alii. Secunda ſententia docet, beneficiarios non eſſe dominos iſtius partis redundantis, ſed tantum diſpenſatores, ac proinde ex juſtitia obligari ad eam partem in pios uſus expendendam, alias ſi ſecus fecerint, non tantum mortaliter peccare, ſed etiam ad reſtitutionem obligari, idest teneri tantumdem ex aliis bonis in pia opera erogandum: aſſumptum vero probatur, quia in primitiva Eccleſia facta fuit fructuum Eccleſiaſticorum diviſio in tres Partes, quarum prima uſibus pauperum deputata fuit: ſecunda conſtituta fuit in reparationem Eccleſiæ, & beneficiorum: tertia in commodam beneficiatorum ſuſtentationem: quod autem in alterius uſum deputatum eſt, non poteſt ſine violatione juſtitiæ, ex qua conſurgit reſtituendi obligatio, ad alium uſum applicari: beneficiarius autem fructus beneficii ſuperfluos prophane expendens eos non applicat ad uſum, ad quem ſunt deputati: ergo contra juſtitiam peccat, & ideo ad reſtitutionem quoque tenetur. Ita Major, Paludanus, Navarrus, Layman, & alii. Quamvis autem ambæ iſtæ ſententiæ ſint valde probabiles ob auctoritatem, & pluralitatem gravium Doctorum eas propugnantium, & ob validitatem rationum, quibus unaquæque fulcitur: poſterior tamen communiter cenſetur tutior, & in praxi conſulenda ad tollendos abuſus, qui frequenter contingere ſolent in expendendis beneficiorum redditibus. Denique ex communi Doctorum conſenſu congrua Beneficiarii ſuſtentatio cenſetur, quæ ad ſtatus, & familiæ ſuſtentationem neceſſaria eſt juxta conditionem ſtatus, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat, unde congrua ſuſtentatio in indiviſibili non conſiſtit, nec reſpectu omnium eſt æqualis, quia plus requirit Epiſcopus, quam Decanus, & hic plus, quam Canonicus, & plus requirit Canonicus in Eccleſia principali, quam ſimplex Parochus, & plus debilis, & tener, quam robuſtus, & valens, & quod ſufficit in uno loco, non ſufficit in alio ob varietatem pretii, victus, & veſtitus; quapropter regula, & modus congruæ ſuſtentationis attendi debet ex uſu aliorum prudentis, & timoratæ conſcientiæ, & in eodem gradu. Ita Buſembaus lib. 4. cap. 2. dub. 3. cum Molina, Bonacina, Layman, Card. de Lugo, & aliis.

70 Quinto ulterius eſt difficultas, an Milites Commendatarii, ut ſunt Equites S. Jacobi Calatravæ, Alcantaræ, aut Florentinæ, Milites S. Stephani, & alii conſimiles poſſint fructus Commendarum ad libitum diſtrahere, & expendere. In qua quæſtione duæ ſunt ſententiæ. Prima negat, quia hujuſmodi Commendæ ſunt bona Eccleſiaſtica, qui autem talia bona obtinet, non poteſt eorum fructus impendere ad ditandos conſanguineos, vel amicos, nec ad prophanos uſus diſtrahere; quod tanto magis de prædictis Commendatariis aſſerendum eſt, quia ſunt veri Religioſi, & votis Religionis adſtricti, nempe paupertatis, obedientiæ, & caſtitatis; cum voto autem paupertatis, dominium bonorum, aut fructuum ſtare non poteſt. Ita Navarrus, Avila, Azorius, Reginaldus, & alii. Secunda opinio affirmat prædictos Equites, ſi prophane fructus Commendarum expendant, non peccare mortaliter, ſed tantum venialiter, ſecluſo peccato, ad quod illos conſummerent, & ratio eſt, quia dicti Commendatarii ſunt domini proventuum, quos ex bonis ſibi commendatis percipiunt, non enim habent votum perfectum paupertatis, nec hujuſmodi Commendæ applicantur eis ſub titulo aliquo ſpirituali, nec ſpiritualis officii, ſed potius titulo ſeculari, nempe militari; imo Gregorius XIII. revocando motum Pii V. eis teſtandi facultatem conceſſit, ſicut etiam antea habebant; quare prædicti Commendatarii hoc tempore graviter peccare non videntur contra paupertatis votum proventus Commendarum ludis exponendo, & ex eis conſanguineos ditando. Ita Bonacina c. diſp. 4. punct. 2. & Stephanus a S. Gregorio lib. 3. *de Beneficiis* cap. 81. qui plures alios adducunt, & videtur opinio communior, & probabilior. Addunt tamen id aſſerendum non eſſe de Equitibus S. Joannis Baptiſtæ, iſti namque ſtrictius vota emittunt, & obſervant, & Commendæ, quæ eis conceduntur, dantur ſub titulo ſpirituali, & cum obligatione etiam recitandi divinum officium: ac præterea cenſent idem dicendum eſſe de Equitibus iſtis, quod de beneficiariis dictum eſt, & conſequenter non poſſe dictarum Commendarum proventus, & fructus ad libitum expendere, ſed ad pios uſus, nec de illis ditare parentes, vel amicos. De aliis autem bonis dicunt poſſe libere pro arbitratu ſuo inter vivos diſponere, & ratio eſt, quia ipſi non vovent rigidam Clauſtralium Religioſorum paupertatem, ſed eam, quæ inter ipſos ſervari ſolet, & tam ex uſu, & approbatione conſtat de prædictis bonis, prout libet, ipſos diſponere: ex quo tandem deducunt prædictos Equites, & Commendatarios S. Joannis Baptiſtæ, qui ultra ſui ſtatus conditionem pecuniam ex Commendis perceptam ludo exponunt, aut in vanos uſus conſummunt, graviter peccare, quamvis enim contra voti obligationem non faciant paupertatis, quam Religioſi Clauſtrales in profeſſione promittunt, faciunt tamen contra ſtrictum Trid. præceptum ſuperius adductum.

71 Poſtremo, Beneficiarii tenentur divinum officium recitare, aliter beneficii fructus non poſſunt facere ſuos, ut dictum eſt ſupra art. 2. num. 50. ex Concilio Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 9. §. *Statuimus*, ubi privantur fructibus Beneficiarii Horas Canonicas omittentes, & ratio eſt regula illa generalis, quod beneficium datur propter officium, quod in ſe continet, cui ſunt annexæ Horæ Canonicæ: quænam autem pars fructuum ob omiſſionem alicujus partis officii, vel totius amittatur, declaratum eſt ibidem num. 55. incipit autem talis obligatio ab eo tempore, quo beneficiarius jus habere incipit in beneficium per collationem, & acceptionem, vel per inſtitutionem, aut confirmationem; verum eſt tamen aliqua eſſe beneficia, quæ ex eorum inſtitutione ad horas Canonicas non obligant, ſunt quædam Præpoſituræ, aliqui Perſonatus, & Præſtimonia quædam, quæ tantum requirunt quotidie Officii B. Virginis recitationem, vel quinque Pater, & Ave, vel pſalmum Miſerere, ut Navarrus, Leſſius, Stephanus a S. Greg. & alii paſſim advertunt. Inſuper intra annum a collatione beneficii curati tenetur beneficiatus Sacerdotii Ordinem ſuſcipere, quem ſi non ſuſcipit, amittit ipſo jure deinceps beneficii fructus, illoſque reſtituere tenetur, ut Navar. advertit in Manuali c. 25. & de oratione 22. ita enim ſtatuitur can. de elect. l. 6. quod qui intra annum a collatione beneficii curati Sacerdotio non initiatur, ipſo jure beneficio privetur; quamvis autem aliæ quoque ſint obligationes Beneficiariorum, principaliores tamen ſunt aſſignatæ, quæ culpam mortalem inducunt, ac etiam interdum fructuum beneficii reſtitutionem.

ARTICULUS QUARTUS.

De Pluralitate Beneficiorum ſimul, & de Penſionibus.

72 PRimo certum eſt ſimpliciter, & abſolute loquendo plura ſimul habere beneficia non licere, ita enim decernitur cap. *Singula* 89. diſt. & in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 17. & hæc prohibitio intelligenda eſt de omnibus beneficiis tam curatis, quam ſimplicibus, ut declaravit Congreg. Cardinalium quam affert Emanuel Sa in Summa cap. 31. cujus rationem reddit Concilium loc. cit. quia pluralitas hujuſmodi magnam inordinationem involvit, dum minuitur cultus divinus, Eccleſia operariis, fundator pia intentione, pauperes atiliores Eccleſiæ ſuturi ſuſtentatione privantur, quando unus plurium officia occupat, & ideo ibi ſtatuit, ut impoſterum unum tantum Eccleſiaſticum beneficium ſingulis conferatur, quod quidem ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri. Ita ad verbum Conc. Trident. loc. c. ubi proinde declarat plures Epiſcopatus, quamvis exiguos, & plura beneficia curata, quamvis exigua, ſimul habere non licere, item nec plura, quæ reſidentiam requirant, quales ſunt Canonicatus, & ſimilia, nec etiam plura ſimplicia, cum unum ſufficit ad decentem beneficiarii ſuſtentationem. Notanter autem diximus regulariter, & ordinarie loquendo plura ſimul beneficia habere non licere, quia in quibuſdam caſibus plura ſimul habere licet etiam ſine ulla diſpenſatione. Primo cum unum non eſt ſatis ad congruam ſuſtentationem beneficiati, dummodo utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, ut ait Concil. l. c. Secundo, quando beneficia ſunt legitime unita, ut quando Parochia eſt Canonicatui annexa, atque acceſſoria, tunc enim utrumque per modum unius poſſidetur. Tertio cum talia beneficia, vel ſaltem alia, excepto uno, perſonalem reſidentiam non requirunt, in his enim caſibus nulla requiritur diſpenſatio, ut docent Nav. Angel. Tol. & alii.

73 Secundo addendum tamen eſt cum Layman, Leſſio, Azorio, & aliis, quod ſi plura illa beneficia compatibilia talia ſint, quod unum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat, ut licita ſimul haberi poſſint, requiritur ſpecialis Papæ diſpenſatio, quæ etiam non niſi ex juſta cauſa, & honeſta eſt concedenda; unde qui per diſpenſationem plura talia beneficia obtinuit, niſi juſta cauſa ſubſiſtit, non erit in conſcientia tutus, ſed alterum reſignare tenebitur, ut docent præfati Doctores; porro juſta diſpenſandi cauſa eſt, ut etiam communiter Doctores docent, evidens neceſſitas, & utilitas Eccleſiæ & quandoque etiam prærogativæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, auctoritas, virtus &c. modo caveatur, ne beneficiorum coacervatio etiam ob perſonæ prærogativam facta ad privatum tantum, & non ad commune bonum referatur, ut notat Buſembaus lib. 4. cit. cap. 2. art. 4. & tandem, ut ait Abellius in Appendice de ſtatu Clericali qu. 4. de illa neceſſitate, & utilitate Eccleſiæ, ac juſta diſpenſandi cauſa, an talis ſit, quæ

plura-

Digitized by Google

pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuſat, penes ipſum Pontificem judicium reſidere debet; quia ceſſante cauſa rationabili, & juſta, ſive honeſtæ ſuſtentationis, ſive neceſſitatis, aut utilitatis ipſius Eccleſiæ, illicitum eſt plura beneficia, quamvis compatibilia, ſimul retinere; nec ad id alla Summi Pontificis diſpenſatio ſuffragari poteſt; cum hæc beneficiorum qualiumcumque pluralitas juri naturali repugnet, quando nulla juſta, & rationabili cauſa cohoneſtatur, & ita ait ſentire præfatus Auctor D. Bernardum epiſt. 271. ad Theobaldum Campaniæ Comitem, & lib. 3. de Conſideratione ad Eugenium, & D. Thomam quodl. 9. art. 15. & plures alios Recentiores ab eo citatos, & præſertim Cardin. Bellarminum in Epiſtola ad Epiſcopum Theanum Nepotem ſuum, ubi poſtquam dixit ſacros Canones multiplicitatem beneficiorum horrere, addit Theologos Pariſienſes poſt longam diſputationem anno 1238. definiſſe. *Neminem poſſe duo beneficia, ſi unum ſufficiat ad eum alendum, obtinere ſine peccato mortali*, quod etiam poſtea a Conc. Trid. definitum eſt loc. cit. Hæc autem omnia de pluralitate beneficiorum illicita optime inſinuavit Aſteſ. noſter lib. 6. tit. 33. ubi contrarium docentes appellat divitibus obedientes, & vitia palpantes, ac foventes.

74 Tertio, quoniam non minores inconvenientia, nec leviores abuſus in materia penſionum contingere ſolent, quam pluralitatis beneficiorum, nonnulla de penſionibus quoque ſubdere neceſſarium duxi, licet non ſatis libenter, quia Veteres Doctores, quos præſertim, ut Magiſtros veneror, parum, vel nihil de hac materia tractant. Penſio itaque communiter definiri ſolet, quod eſt jus percipiendi fructus ex alieno beneficio, cui juri nomen hoc *Penſionis* impoſitum eſt, non ſolum ad indicandum pondus, & onus ſolutionis, quod fert Beneficiarius, ex ſui beneficii fructibus, ſed etiam ad ſignificandum, quod non tantum beneficiario quotidie penſare incumbit, quomodo, & quando talem penſionem ſolvere debeat, ſed etiam penſionario, quod juris penſionis exacti coram Deo rationem eſt redditurus, an juſte, & ex juſta cauſa eam exegerit. Penſio autem triplex eſt, ut Toletus advertit cum aliis lib. 5. cap. 82. quædam eſt temporalis, quædam ſpiritualis, & quædam media, ſeu mixta, quia nec eſt omnino temporalis, ut prima, nec omnino ſpiritualis, ut ſecunda. Temporalis, quæ datur propter Miniſterium temporale Eccleſiæ exhibitum, v. gratia Œconomo, Cantori, Æditio, quæ proinde etiam laicis confertur, ſpiritualis eſt, quæ datur alicui ob officium aliquod ſpirituale erga Eccleſiam, & titulo mere ſpirituali, ut quæ datur Concionatori, & Coadjutori Epiſcopi, vel Parochi. Altera media, ſeu mixta eſt, quæ fundatur quidem in ſtatu ſpirituali, ſeu Clericali, non tamen propter ſpirituale miniſterium confertur, ſed ob aliam cauſam, ut quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur cauſa reſignationis, vel litis componendæ. Prima penſio dicitur laicalis, quia laicis etiam datur; duæ poſteriores vero dicuntur Clericales, quia Clericis tantum conferuntur; inter penſionem vero laicam, & Clericalem hoc præſertim verſatur diſcrimen; quod illa nihil prorſus cum Eccleſiaſtico beneficio commune habet; hæc autem cum eo multum convenit, ſiquidem & jus ſpirituale eſt, vel potius ſpirituali annexum, & ſtatum Clericalem requirit, quamvis autem penſio Clericalis multum cum Eccleſiaſtico beneficio conveniat, adhuc tamen ab eo differt, nec beneficium Eccleſiaſticum proprie dici poteſt, quia non eſt jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis ex ſe in perpetuum, ſed tantum temporale. Beneficium vero ex ſua inſtitutione eſt ita durabile, ut ex unius amotione, qui illud poſſidebat, alium requirat poſtea, cui ſit conferendum. Ita Navar. Tol. Layman, Filliuc. & alii paſſim.

75 Quarto, quaſnam autem penſiones beneficiis imponere poſſit, certum eſt Summum Pontificem talem habere poteſtatem penſiones imponendi ob juſtam cauſam, cum in beneficiis pleniſſimam habeat poteſtatem cap. 2. de præb. in 6. Dixi ob juſtam cauſam, quia ut ait Tolet. loc. cit. cap. 82. conceſſio penſionis eſt quædam diſpenſatio; diſpenſatio autem ſine cauſa non habet locum in foro interiori, & coram Deo, quia Pontifex bonorum, & redituum Eccleſiæ non eſt dominus, ſed tantum diſpenſator univerſalis; unde ſicut cum diſpenſat in voto ſine cauſa, non facit hominem in conſcientia ſecurum; ita in penſionum, & beneficiorum diſtributione, quare nullus ſine ulla cauſa, quamvis diſpenſatus a Summo Pontifice, poteſt illas tuta conſcientia habere. Ita etiam diſcurrit Stephanus a S. Greg. lib. 3. *de Penſione* cap. 84. & ait eſſe communem Theologorum ſententiam, pro qua etiam citat Lugdun. & alios, ac etiam Fernandez part. 4. cap. 15. §. 6. ubi etiam addit juſtam cauſam ad concedendam penſionem eſſe omnem illam, quæ in utilitatem Eccleſiæ cedit. Atque ideo in primis concedi poſſe pro dirimenda lite exorta inter duos circa idem beneficium, ne tempore litis Eccleſia legitimo paſtore careat, ut habetur cap. *Niſi eſſent de præbend.* Deinde concedi poſſe alicui pro ſervitio Eccleſiæ facto, vel faciendo ſive corporali, ſive ſpirituali. Item concedi poſſe Clericis pauperibus, quia illorum congrua ſuſtentatio in decus, & honorem Eccleſiæ reſultat. Præterea etiam concedi poſſe laicis egenis, quia pietas Eccleſiam, ut piam Matrem exornet; ac tandem concedi poſſe in permutatione pinguioris beneficii in minus pingue, ut permutanti fructus integri maneant ad decentiam ſui ſtatus ſervandam. Quamvis autem proprium ſit ſolius Pontificis penſiones deſignare, & imponere, addunt tamen aliqui id etiam poſſe Epiſcopum in quibuſdam cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, verbi gr. propter paupertatem, & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus in permutatione beneficiorum, quæ licet non in perpetuum, neque cum facultate transferendi ad alterum, ſed ſolum ad vitam penſionarii, idеſt, ejus, cui penſio deſignatur, ut habetur in c. cit. *Niſi eſſent de præbend.* Ita Layman, & Filliuc. pro qua ſententia plures alios adducunt; idemque Epiſcopis competere poterat in certis caſibus jure antiquo, cui non eſt derogatum ex nova Conſtitutione Pii V. ut Filliucius declarat tract. 42. *de Penſionibus* c. 2.

76 Quinto, ad hoc ut penſio dicatur legitime, ac juridice impoſita, debet eſſe moderata, ita ut beneficiario relinquatur ſufficiens ſuſtentatio, ut fuſe probat Gigas de Penſionibus quæſt. 6. & 9. talis autem plerumque cenſetur eſſe tertia pars fructuum, unde in beneficio Parochiali poteſt imponi penſio, quando tamen tale beneficium excedat ſummam centum ſcutorum, nam juxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 13. *de Reform.* vetitum eſt, ne Parochi penſione graventur, niſi ultra dictam ſummam centum ducatorum ex beneficio habeat, & talis eſt communis uſus; ſic etiam in Epiſcopatu penſio imponi poteſt, quando fructus Epiſcopatus excedunt ſummam mille aureorum, ut dicitur in Conc. loc. cit. adeout ultra penſionem centum remaneant pro Parocho, & mille pro Epiſcopo; nec obſtat, ſi Beneficiarius haberet pingue patrimonium, quia dicti fructus dantur illi, tamquam merces operis, & miniſterii, unde cum hujuſmodi fructus in ea quantitate ſint ei aſſignati ratione ſtipendii ex eo, quod laboraverit, vel laboret pro Eccleſia, & tale ſtipendium ſit ei jure naturali, & divino debitum, quia dignus eſt operarius mercede ſua, non poteſt juridice tali ſtipendio privari per impoſitionem penſionis, ut late probat Azor. lib. 6. 2. part. qu. 1. cum pluribus aliis, qua ratione multi etiam aſſerunt in diſtributionibus quotidianis penſionem juridice imponi non poſſe, quia dicti fructus dantur, tamquam merces, operis, & miniſterii ex cap. 1. de Cleric. non reſid. & ita tenet Joan. Andreas in rubric. *de Conceſſ. Præbend.* Felinus cap. *Ad aures de reſcr.* Oldradus conſil. 117. & plures alii. Notant etiam hic communiter DD. quod quamvis beneficium ſit juris patronatus, adhuc poteſt ſuper illud penſio imponi, nec ad id requiri patroni conſenſum, quia id nullo jure ſtatutum eſt, & nulla ei fit injuria per talem impoſitionem, cum is fructus ex beneficio non percipiat, ſed tantum habeat jus inſtituendi, & præſentandi quod ei non adimitur; hoc tamen intelligendum eſt, niſi ratione paupertatis patroni eſſent ipſi applicandi fructus beneficii, in tali enim caſu, quod patronus vere pauper eſſet, & alimentis indigeret, & fructus beneficii non ſufficerent pro dicto beneficiario, & patrono, nullo modo in tali beneficio poſſet penſio aſſignari, nam patrono indigenti tenetur Eccleſia, ſeu Beneficiarius beneficium juriſpatronatus habens alimenta præbere ex cap. *Piæ mentis*, & c. *Filiis* 16. qu. 7. & potior in tali caſu reputanda eſt cauſa patroni, quam penſionarii, ut advertit Stephanus a S. Gregor. l. 4. cit. c. 84. n. 11.

77 Poſtremo, circa obligationes penſionarii conveniunt DD. eſſe obligatum ad recitandum Officium B. Virginis poſt Conſtitutionem Pii V. nec facere fructus ſuos, ſi omittat, item non poſſe exigere penſionem in conſcientia, niſi prius litteras Apoſtolicas obtineat dictam penſionem concedentes, nec ſufficit ſimplex impetratio, ut probat Gigas de Penſionibus qu. 34. Præterea valde probabile eſt cum Molina tom. 1. *de Juſtitia & Jure* tract. 2. diſp. 145. & pluribus aliis, penſionarium teneri eodem modo, ac beneficiarium ſuperfluos fructus penſionum in pios uſus expendere, illos autem, quos ſibi ſubtraxerit ex propria, & debita ſuſtentatione expendere poſſe, ut voluerit; ut de beneficiario dictum eſt; inſuper teneri pro rata penſionis ad ſolvenda onera fructibus beneficii ſupervenientia ab eo, qui poteſt imponere, niſi penſio ſit reſervata libera, & ab omni onere exempta, ut Fill. advertit tr. 42. cit. c. 7. ſicut e contra Beneficiarius non tenetur ad penſionem ſolvendam, ſi fructus beneficii in totum, vel in partem perierint, ut communiter Doctores docent, & videri poteſt apud Gigantem, Felinum, Azor & alios paſſim. An vero quis plures poſſit penſiones habere, dicendum eſt cum Stephano a S. Gregor. id ex jure communi non eſſe prohibitum, ſicut eſt de beneficiis, attamen ſpectato jure naturali, habens unam penſionem ſufficientem ad honeſtam vitam, non poteſt aliam habere, ne unus eſuriat, & alius ebrius ſit; poſſunt tamen alicui ob merita, ob nobilitatem, litteraturam, vitæ probitatem, & alias prærogativas plures concedi penſiones; quod tamen intelligendum eſt cum limitatione ſuperius poſita circa pluralitatem beneficiorum, dummodo periculum abſit, ne penſionum coacervatio etiam ob perſonæ prærogativam facta ad privatum tantum, & non ad commune bonum Eccleſiæ referatur. Denique conveniunt Doctores penſionem ex ſe non eſſe perpetuam, ſed extingui per mortem penſionarii, ſicut uſusfructus morte uſufructuarii, poſſe tamen Papam ex plenitudine poteſtatis facere perpetuam; ſed in his & ſimilibus

caſibus ſumma Pontificum prudentia, & zelus optimum D. Bernardi documentum l. 3. cir. de Conſideratione ad Eugenium advertere deberet, quod cum plenitudine poteſtatis concurrat etiam plenitudo juſtitiæ; ubi enim neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt; ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt; utilitas, dico, communis non propria, nam cum nihil horum eſt, non plane fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Ita Bernard. l. 3. cit. prope finem optimo zelo ductus.

QUÆSTIO III.

De Simonia.

78 QUoniam ſimoniæ ſacrilegium Clericis ſpecialiter interdictum eſt, & nedum in beneficiis obtinendis committi poteſt, ſed etiam in aliis caſibus emendo, aut vendendo res ſacras, ideo ſeparatim de ſimoniæ ſacrilegio in hac quæſtione tractamus, quia cupioſiorem exigit tractationem; hoc autem ſimoniæ nomen, originem duxit a Simone Mago, quia primus hic fuit in lege gratiæ, qui Dei donum, ſeu Spiritum Sanctum emere volebat, ut illum venderet Actorum 8. ut ait D. Auguſt. tract. 10. in S. Joan. *Volebat emere Spiritum Sanctum, quia volebat vendere Spiritum Sanctum*; ex quo factum eſt, ut peccatum illud, quo aliquid ſpirituale, aut ſpirituali annexum pecunia, aut aliqua re pretio æſtimabili emitur, aut venditur, ſimonia nuncuparetur, & ſic etiam de hoc ſacrilegio diſcurrit D. Thomas 2. 2. qu. 100. art. 1. Hic igitur breviter perſtringemus, quæ pro hac materia ſunt magis neceſſaria.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Simonia, & quale peccatum.

79 PRimo, Simonia communiter definiri ſolet tam a Theologis, quam a Canoniſtis, quod ſit *ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquod ſpirituale, vel ſpirituali annexum*, quam definitionem ita declarant ex noſtris Aſteſanus lib. 6. tit. 13. art. 1. & Nicolaus de Orbellis 4. diſt. 25. qu. 2. Dicitur *Studioſa voluntas*, ut intelligatur eſſe actus deliberatus, & non ſurreptitius, & debet eſſe actus voluntatis qui ad effectum deducitur, ſeu voluntas ad actum exteriorem progreſſiva, ut loquitur Gloſſ. 1. quæſt. 1. *Qui ſtudet*, quia quamvis ſimonia mentalis ſit peccatum, non tamen obligat ad reſtitutionem rei acquiſitæ ſpiritualis, vel temporalis, niſi ſequatur effectus emptionis, vel venditionis, ſeu nullo pacto interveniente, extra de ſimonia, mandato noſtro. Nomine vero emptionis, & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus, quia ſimonia ſine pactione aliqua non conſiſtit tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto; quod additur, quia obligatio naturalis quæcumque ut gratitudinis, non ſufficit, v. gr. quando quis ſperat, vel intendit tantum, non tamen obligat, quia non facit contractum. Nomine pretii temporalis intelligitur pecunia, vel aliquid pecunia æſtimabile, qualiter eſt munus a lingua, vel a manu, vel ab obſequio, ut communiter docent Theologi, & infra declarabitur. Nomine tandem rei ſpiritualis, quæ per ſimoniam emi, vel vendi dicitur, intelligitur omne id, quod eſt aliquo modo ſupernaturale, hoc eſt, quod a Deo procedit, ut eſt auctor gratiæ, vel ad Deum, ut eſt auctor gratiæ ordinatur, ſive ſit aliquod reale, ſive morale tantum, ſive per modum actus, ſive per modum habitus, ut ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ gratis datæ, aut gratum facientes, ſacramenta, & quilibet uſus poteſtatis alicujus ſupernaturalis, ut eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficii, aliique actus Eccleſiaſticæ juriſdictionis; dicitur tandem *vel Spirituali annexum* ad comprehendendum ea, quæ non ſunt pure ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, eiſque ſunt annexa, vel quia ad officium ſpirituale pertinent, qualia ſunt beneficia Eccleſiaſtica, & vaſa, ornamenta, & cætera ſupellectilia ſacra; ex quo patet malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreverentia, quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubjiciuntur.

80 Secundo conveniunt Doctores, pretium quod pro re ſpirituali tradi ſolet, & cujus ratione ſimonia committitur, triplex eſſe, ſcilicet munus a manu, munus a lingua, & munus ab obſequio, ut Aſteſanus noſter advertit loc. cit. art. 3. & fuſe Bonacina declarat diſp. 1. de ſimoniæ quæſt. 1. punct. 1. ſic enim habetur in cap. *Salvator* 1. qu. 3. & ad hæc tria rerum genera omnia alia revocari poſſunt, quæ in pretium pro re ſpirituali tradi ſolent. Nomine muneris a manu intelliguntur omnia bona externa pretio æſtimabilia, ſive mobilia ſint, ſive immobilia, ſive corporalia, ſive incorporalia, ut habetur cap. *Totum* 1. qu. 1. & cap. *Tua nos*, de ſimon. Et idem dicendum eſt de promiſſionibus, vel obligationibus illorum; unde ſequitur ſimoniam committi, dum quis beneficium, vel rem ſpiritualem alicui confert ob rem aliquam pretio æſtimabilem, ut ob pecuniam, ob remiſſionem debiti; vel ob iſtorum promiſſionem, & ratio eſt, quia promittit temporale pro ſpirituali, & conſequenter tradit munus a manu. Nomine muneris ab obſequio, intelligitur opus hominis conducens ad utilitatem, ſeu commodum temporale hominis, hujuſmodi enim temporale obſequium eſt pretio æſtimabile, ut de ſe patet, pretium enim tradi ſolet, ut obſequium, ſeu miniſterium temporale alicujus obtineatur; unde ſequitur ſimoniam committi tradendo beneficium, vel aliquid aliud ſpirituale cum pacto, ſeu cum onere præſtandi aliquod obſequium temporale, quia in tali caſu exigitur munus ab obſequio pro re ſpirituali, & ita habetur cap. *Cum eſſent*, de ſimonia. Subdit tamen Nicolaus de Orbellis loc. cit. cum Reimundo, Goffredo, & Hoſtienſi, quod obſequium corporale licitum, & honeſtum non inducit vitium ſimoniæ, dum tamen fiat ſine peccato, & ſerviens ſit dignus, ut ſi quis ſerviat Epiſcopo in negotiis ejus, vel Eccleſiæ, quia hoc innuit a contrario ſenſu Canon ille 1. qu. 1. *Sunt nonnulli*, ubi munus ab obſequio dicitur ſervitus indebite impenſa, id eſt obſequium illicitum. Nomine tandem muneris a lingua intelligitur actio precum, ſeu ſupplicationum, & interceſſionum, quæ lingua exerceri ſolent in favorem illius, qui confert beneficium, vel rem aliam ſpiritualem, cum enim hujuſmodi preces, vel interceſſiones fiant in favorem illius, merito hoc nomen muneris a lingua ſibi vendicant; ut tamen preces hujuſmodi rationem pretii habeant, opus eſt, ut fiant ex pacto expreſſo, vel tacito inito cum eo, qui ſpirituale confert, tunc enim pretio æſtimantur, & cum re ſpirituali commutari cenſentur, unde erit ſimonia, ſi prius preces præcedant ex pacto, v. g. ſi interccedas pro me apud Regem, vel Principem, dabo beneficium, ſi vero nullum præceſſit pactum, ſimoniæ culpam non inducunt, quia gratis factæ cenſentur, nec habent rationem pretii defectu pacti, ſeu conditionis. Ita D. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 5. quem ſequuntur Recentiores omnes.

81 Tertio, ſimonia dividitur in eam, quæ eſt juris divini, eſtque prohibita propter malitiam ſuam, v. g. Hoſtiam conſecratam vendere, & eam, quæ eſt juris humani, eſtque mala tantum propter prohibitionem, quo pacto ab Eccleſia prohibetur venditio beneficiorum ſecundum id, quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quo ad jus præciſum percipiendi fructus, unde quælibet venditio, aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis eſt ſimonia jure divino prohibita, ut deducitur ex variis Scripturæ locis, paſſim a Doctoribus adductis; venditio autem, vel emptio alicujus rei temporalis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, ut emptio, vel venditio beneficiorum Eccleſiaſticorum quoad partem temporalem ſimonia eſt Eccleſiaſtico jure cavita, quamvis jus ad percipiendos beneficii fructus materialiter conſideratum, & ſeorſim a quovis officio ſpirituali, & ſacro præciſum, ſit quid temporale, quod proinde jure divino invendibile non eſt; ob reverentiam tamen rei ſpiritualis annexæ Eccleſiaſticis legibus prohibitum fuit, ne tale jus vendi poſſet. Unde ſicut Eccleſia poteſt locum materialem divino cultui dicatum a Laica poteſtate legibus ſuis immunem reddere, itaut qui talem immunitatem violat, contra virtutem Religionis peccet, & ſacrilegium committat, ita prohibere poteſt, ne res aliqua annexa rei ſacræ vendatur ob reverentiam talis rei, itaut ſi vendatur, aut ematur pretio aliquo temporali, venditio illa, aut emptio ſimoniaca cenſeatur. Ita Suarez, Azor. Reg. Leſſ. Laym. Bonac. & alii paſſim.

82 Quarto, rurſus dividitur ſimonia in mentalem, conventionalem, & realem. Mentalis eſt ea, quæ cum externa actione dationis, & acceptionis conjungitur, in qua tamen ſimoniæ malitia non apparet, qua ratione mentalis dicitur, ut Filliuc. advertit tract. 45. cap. 10. non autem quia ſit actus pure internus, ut quidam dicunt. Conventionalis ea eſt, in qua pactum intercedit dandi rem temporalem pro ſpirituali, vel expreſſum, vel tacitum. Realis tandem eſt, quando ex utraque parte pactum executioni mandatum eſt; unde ad perfectam, & realem omnino ſimoniam requiritur voluntas interior contrahendi ſub pretio temporali rem ſpiritualem; præterea pactum explicitum, vel ſaltem implicitum, quod tale cenſendum eſt, cum datur pretium temporale, quamvis nulla conventio præcedat, & tandem exhibitio externa pretii, & externa traditio rei ſpiritualis, unde altero horum deficiente non eſt realis, ſed conventionalis ſimonia. Ita Armilla, Toletus, Fernandez, & alii paſſim. Addi quoque ſolet ſimonia confidentialis, verum ut notat Filliucius loc. cit. hæc diverſam ſpeciem non conſtituit, ſed tantum in ea tres prædicti modi reperiri poſſunt, illa enim dicitur ſimonia confidentialis, cum quis alteri dat beneficium, ut illud ſibi, vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum; unde ſi nullum pactum intercedat, ſed interius tamen ſit mala intentio, erit ſimonia confidentialis mentalis tantum; ſi fiat pactum exterius erit conventionalis; ſi pactum fuerit ex utraque parte completum erit realis.

83 Quinto, conveniunt Doctores ſimoniam eſſe prohibitam jure naturali, divino, & humano, & quidem prohibitam eſſe jure naturæ probatur, quia ratio noſtra lumine Fidei inſtincta naturaliter dictat res ſacras ſancte eſſe tractandas, & nullum pretium temporale eſſe rei ſacræ proportionatum, qua talis eſt, atque ideo, qui rem ſacram vendit, vel permutat, indigne illam tractat, quia ex terminis apparet valde indignum eſſe tales res pro tali pretio vendere, vel permutare,

res

res enim ſpiritualis non poteſt aliquo terreno pretio compenſari, ſicut dicitur de Sapientia Proverbiorum 3. Pretioſior eſt cunctis opibus, & omnia, quæ deſiderantur, huic non valent comparari; quod etiam ſit prohibita jure divino patet ex tertio Regum 13. ubi reprehenditur Jeroboam eo quod daret ſacerdotii pretium, ac etiam ex verbis Chriſti Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*, & tandem, quod etiam prohibita ſit jure poſitivo humano conſtat ex toto titulo *De Simonia*; & ideo ſupra diximus ſimoniam dividi in eam, quæ eſt juris divini, eſtque prohibita propter malitiam, ſeu quia eſt intrinſece mala, & in eam, quæ eſt juris humani, & eſt mala tantum propter prohibitionem. Hinc ad quæſitum illud, an in his quæ ſimoniam induunt, auctoritas Papæ diſpenſare poſſit, & excuſare a ſimonia, reſpondet Aſteſ. loc. cit. art. 2. cum Bernardo extra de pactis. Cum prid. quod in his, quæ ſunt ex ſui natura ſimoniaca in veteri Teſtamento, ut vendere ſacramenta, & hujuſmodi ſpiritualia, non excuſat auctoritas Papæ; in his vero quæ ſunt ſimoniacæ per conſtitutionem Eccleſiæ excuſet, quia poteſt in talibus diſpenſare. Unde ſubdit, quod Papæ non liceret accipere pecuniam pro aliqua re ſpirituali, ſicut nec alteri homini, imo tanto peccaret gravius, quanto locum majorem obtinet, licet enim res Eccleſiæ ſint ipſius, ut diſpenſatoris principalis, non tamen ſunt ipſius, ut Domini, & poſſeſſoris; tandem concludit etiam D. Th. loc. cit. dicere, quod ſi Papa reciperet pro aliqua re ſpirituali, ſive de bonis Eccleſiæ, ſive de bonis aliis, non careret vitio ſimoniæ. Ita diſcurrit Aſteſanus loc. cit. & ſequuntur omnes alii Doctores, ac etiam Orbellius cit. §. 15.

84 Sexto, ex dictis ſequitur ſimoniam eſſe peccatum mortale, & valde grave ex genere ſuo, unde c. *Reperiuntur* 1. qu. 1. dicitur *execrabile flagitium*, & c. *Sicuti*, ideſt, de ſimonia, dicitur *Simoniacam peſtem ſui magnitudine alios animæ morbos vincere*, & ratio eſt, quia aliquis actus eſt malus ex genere ſuo ex hoc, quod tranſit ſuper materiam indebitam; emptionis autem, & venditionis indebita materia eſt res ſpiritualis, quod probat Aſteſanus loc. cit. triplici ratione. Prima eſt, quia res ſpiritualis non poteſt aliquo terreno pretio compenſari, ut ſupra dictum eſt, & ideo Petrus dixit Simoni Actorum 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri*. Secunda eſt, quia illud ſolum eſt materia debita venditionis, cujus venditor eſt Dominus, Prælatus autem Eccleſiæ non eſt Dominus rerum ſpiritualium, ſed diſpenſator juxta illud 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*. Tertia ratio eſt, quia venditio repugnat origini ſpiritualium donorum, quæ proveniunt ex gratuita Dei voluntate, unde Matth. 10. dicitur: *Gratis accepiſtis, gratis date*, & ideo aliquis in vendendo, & emendo ſpiritualia exhibet irreverentiam Deo, & ideo peccat peccato irreligioſitatis. Ita diſcurrit Aſteſanus loc. cit. Ex quo deducitur ſimoniam per ſe opponi virtuti Religionis, ſicut enim ad virtutem Religionis pertinet cultus Dei, ita etiam eidem adverſatur vitium illud, quo Deus in ſe, vel in re ſacra contemnitur, bonitas enim alicujus actus, & illius privatio ad eamdem virtutem ſuo modo pertinent. Negari tamen non poteſt, ut Bonacina advertit diſp. cit. qu. 3. in fine, quin ſimonia poſſit per accidens malitiam quoque injuſtitiæ habere annexam, nimirum dum jus alterius violatur, illique fit injuria, ut, verbi gratia, ſi Parochus nolit ſine pretio ſuis ovibus ſacramenta miniſtrare, quibus alias gratis miniſtrare tenetur, aut ſi calicem conſecratum pluris vendat ratione Conſecrationis, quamvis enim Calix ſacer dignior ſit, & venerabilior, non tamen pretio magis æſtimabilis eſt, ut infra dicemus de obligatione reſtitutionis ob ſimoniam. Hinc tandem concludunt DD. ſimoniam ex genere ſuo graviſſimum crimen eſſe, nec veniale fieri poſſe ex materiæ levitate, quia nullum donum gratiæ licet ſit parvum, & modicum, vendi poteſt ſine gravi irreverentia, tum ipſiuſmet doni, tum etiam Dei, unde tota ratio malitiæ reperitur in venditione rei ſpiritualis in parva quantitate, ac in magna. Poteſt tamen ſimonia eſſe veniale peccatum ob actus imperfectionem, ut inadvertentiam, & inconſiderationem, ac etiam ignorantiam, ut patet ex regulis generalibus traditis in materia de legibus. Ita Soarez, Filliucius, Laymann, Tancred. Leſſ. Bonac. & alii paſſim.

85 Quæres, an ſimonia ſit adeo mala, ut neque per divinam potentiam licita fieri poſſit. Communis opinio affirmat ſimoniam, quæ eſt juris divini, de qua hic eſt ſermo, formaliter ſumptam numquam licitam eſſe, nec licitam fieri poſſe etiam per divinam potentiam. Ratio deducitur ex dictis, quia talis ſimonia non eſt mala, quia prohibita, ſed eſt prohibita, quia mala; ergo intrinſecam habet malitiam ex objecto, ex quo ſequitur in ſimonia diſpenſari non poſſe etiam per divinam potentiam, ſicut eadem ratione diſpenſari nequit in mendacio, vel blaſphemia, & aliis peccatis contra præcepta primæ tabulæ, cum intrinſecam habeant malitiam, quæ auferri non poteſt manente eadem rei eſſentia, & non mutatis circumſtantiis.

Confirmatur, quia, ut arguit Bonac. loc. cit. ſemper eſt contra rectam rationem æſtimare rem ſpiritualem pretio, ſeu re temporali; & quamvis Deus ſit rerum omnium Dominus, facere tamen non poteſt, ut res ſpiritualis non pluris æſtimetur quam temporalis; cum igitur in eo conſiſtat ſimoniæ malitia, ut res ſpiritualis non pluris æſtimetur, quam temporalis, conſequenter in ea, neque per divinam potentiam diſpenſari poteſt; nam ſuperior diſpenſando ſolam aufert prohibitionem: ablata autem prohibitione juris divini, vel humani adhuc ſimonia remanet illicita, quia ut ſupra dictum eſt, non eſt mala, quia prohibita; ſed eſt prohibita, quia mala; & ideo cap. *Sane* 15. quæſt. 13. ſimonia appellatur crimen læſæ Majeſtatis divinæ, & dicitur *jeſtar publica criminis læſæ Majeſtatis eſſe puniendam*. Ita etiam Salas, Suarez, Leſſius, Filliucius, Reginaldus, & alii paſſim.

86 Poſtremo ex dictis colligitur ad rationem ſimoniæ duo præſertim requiri, quorum unum eſt pretium, qualis eſt pecunia, aut quodlibet aliud pretio aliquo æſtimabile, ut declaratum eſt ſupra num. 80. alterum eſt veluti merx, ſcilicet res aliqua ſpiritualis, vel ſpirituali annexa, quæ tali pretio æſtimatur, eoque venditur, vel emitur, materia enim circa quam ſimonia verſatur, eſt res ſpiritualis, aut annexa rei ſpirituali, ut ex ejus definitione deducitur; unde quotieſcumque hæc duo ſimul concurrunt, toties ſimonia committitur: ſi vero vel unum illorum deſit, non committitur. Dices, in quibuſdam caſibus hæc duo concurrunt, in quibus tamen nulla ſimonia committitur, v. g. quando pecunia datur in eleemoſynam pro vita æterna in remiſſionem peccatorum juxta illud Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*: temporalia etiam dantur miniſtrantibus ſpiritualia, & ab eis accipiuntur, tamquam ſtipendium, & tamen in his caſibus nulla committitur ſimonia, ergo &c.

Reſpondet Aſteſanus loc. cit. art. 3. in primo caſu ſimoniam non committi, quia eleemoſyna ita datur pauperibus, quaſi Deo, qui eſt Dominus ſpiritualium, & ideo ſimonia non committitur cum eo, ſicut cum Prælatis Eccleſiæ, quando eis aliquid datur pro beneficio collato, quia non ſunt domini, ſed diſpenſatores eorum. Item prædicta cadunt ſub merito, & proponuntur nobis venalia a Deo pro moneta dilectionis, & operibus charitatis; non ſic de ſpiritualibus, quæ per Miniſtros Eccleſiæ conferuntur; unde corporalis eleemoſyna non eſt pretium vitæ æternæ, niſi in quantum imperatur a charitate. Nec etiam in ſecundo caſu ſimonia committitur, quia temporalia miniſtrantibus ſpiritualia dantur, & ab eis accipiuntur, tamquam ſtipendium neceſſitatis, & pro ſuſtentatione, & ſecundum Eccleſiæ ordinationem, & approbatam conſuetudinem, & non ut pretium mercedis ſpiritualium, quia tunc dantes, & accipientes ſimoniam committerent, non obſtante quacumque conſuetudine; quia conſuetudo non præjudicat juri naturali, vel divino, quod prohibet ſimoniam.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus modis Simonia beneficiis obtinendis, ac in aliis caſibus committi poſſit, vel non.

87 Quoniam hoc ſimoniæ peccatum innumeris fere modis committi poteſt, quos hic ſigillatim referre nimis prolixum eſſet, atque moleſtum; proponenda eſt hic regula generalis, & a Doctoribus communiter recepta, qua in quovis caſu particulari dignoſci poſſit; an ſimonia committatur, nec ne; ad hanc autem regulam ſtatuendam ſupponendum eſt pecuniam, aut aliquid pecunia æſtimabile pluribus modis, & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali dari poſſe, ſcilicet aut in ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, aut in eleemoſynam Eccleſiarum, ſeu Confraternitatum, vel per modum oblationis, quæ Deo fit in perſona Miniſtri, vel per modum liberalis donationis in ſignum gratitudinis; vel per modum laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ, vel tandem per modum pretii ipſius rei ſpiritualis. Hoc ſuppoſito ad dignoſcendum in quibus caſibus committatur ſimoniæ peccatum, vel non, generalis hæc regula eſt ſervanda; quotieſcumque aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum modo jam explicato emitur, aut venditur, quod contingit quotieſcumque pro tali re aliquid pecunia æſtimabile, tamquam illius pretium, datur, aut accipitur; toties ſimoniæ labes incurritur, ſecus vero ſi alio titulo ex prædictis datur, vel accipitur; adhuc tamen tunc etiam examinandum eſt, ac mature perpendendum, qualis ſit ille titulus, an verus, & legitimus, an vero fictus, & ad palliandam ſimoniam appoſitus, ut obſervat Abellius in Appendice cit. art. 2. quæſt. 2. Ita etiam diſcurrit Bonacina loc. citat. paragraph. 2. ubi ait ad cognoſcendum in foro interno an res temporalis tradita ſit pro re ſpirituali per modum pretii, judicium ferendum eſſe ex aſſertione delinquentis, ipſius enim teſtimonio ſtandum eſt, quia culpa ſimoniæ magna ex parte pendet ab intentione operantis cap. *Tua nos* De Simonia. Loquendo autem de foro externo, ſeu quoad alios, qui de actione alterius judicium ferre debent, ait inſpiciendum eſſe, an adſit aliquis titulus probabilis tradendi rem temporalem, qui ſimoniacam labem non contineat, & ejus ſuſpicionem purgare poſſit, ut eſt titulus ſuſtentationis debitæ operario, aut titulus redimendæ vexationis, aut laboris, aut liberalitatis, & ſimiles; & ſi aliquis ex hujuſmodi titulis intercedat, tunc præſumendum eſt pecuniam, vel rem aliam pretio æſtimabilem non dari tamquam pretium rei ſpiritualis. Ratio

Digitized by Google

eſt, quia quilibet jus habet ad bonam famam, & opinionem, dum in illius poſſeſſione exiſtat, ergo niſi oppoſitum conſtet, vel ex ſufficientibus conjecturis colligatur, præſumendus eſt innocens, & immunis a delicto. Ita Bonacina loc. cit. imo addit, hoc verum eſſe poſſe, etiamſi pactum aliquod interceſſerit, nam pactum honeſtum eſſe poteſt, & conſequenter, præſumitur factum ob titulum honeſtum, niſi ſufficientes conjecturæ in oppoſitum exiſtant: ex hac igitur regula generali jam aſſignata plures reſolvi poſſunt difficultates in hac materia.

88 Prima difficultas eſt. An Sacerdos poſſit Miſſam cantare, & exequias celebrare pro pecunia citra ſimoniam. Reſpondet Nicolaus de Orbellis diſt. 25. cit. qu. 2. §. 2. affirmative cum D. Thoma loc. cit. & Scoto 4. d. 5. qu. tam ſi ne, nam D. Thomas inquit, quod Sacerdos poteſt accipere pecuniam, vel aliud, cujus pretium poteſt pecunia æſtimari, non tanquam pretium Conſecrationis Euchariſtiæ, aut Miſſæ celebrandæ, ſed quaſi ſtipendium ſuæ ſuſtentationis, ſiquidem vendere quod ſpirituale eſt in hujuſmodi actibus, aut emere ſimoniacum eſt; ſed accipere, aut dare aliquid pro ſuſtentatione miniſtrantium ſpiritualia ſecundum ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudinem approbatam eſt licitum, ita tamen, quod non adſit intentio emptionis, & venditionis. Prædicantibus etiam verbum Dei temporalia debentur ad ſuſtentationem ipſorum, non autem ad emendum prædicationis verbum, non enim venale eſt Evangelium; ſic etiam temporalia datur Deum laudantibus in celebratione Divini Officii, ſive pro vivis, ſive pro mortuis, & pro proceſſionibus faciendis in aliquo funere, ac anniverſariis celebrandis, quæ recipientes tenentur celebrare pro illis, pro quibus rogantur; ſi autem hujuſmodi aliquo pacto interveniente fiunt, aut cum intentione emptionis, & venditionis ſimoniacum eſt. Scotus autem loco cit. dicit, quod non licet emere, vel vendere actum illum, in quantum eſt ſacramentalis, ſed laborem ſacerdotis in actu illo, ſicut conducuntur hodie ſacerdotes ad celebrandum Miſſas, non ut ipſi vendant, & alii emant actum Celebrationis, in quantum eſt ſacramentalis, quod abſit, ſed ipſi vendunt laborem, & alii eum emunt, quia oportet unumquemque de ſuo labore taliter qualiter victitare. Ita Scotus loco citat. qui tamen oppoſitum docere videtur qu. 20. quol. ubi inter cætera dicit; quod non eſt veriſimile, quod aliquis tantum vellet dare ſacerdoti pro labore corporali. Sed ait loc. cit. dici poſſe ſacerdotes pauperes ſuum laborem pro aliquo temporali permutare, non attendendo præciſe quantitatem laboris, ſed quia ex illo labore quantumlibet parvo oportet ipſos ſuſtentari. Ex qua doctrina D. Thomæ, & Scoti conſtat non committi ſimoniam, ſi ſacerdotes pro celebrationibus Miſſarum, exequiis mortuorum, aliiſque functionibus Eccleſiaſticis ſtipendium, ſeu honorarium accipiant, quando illud non datur per modum pretii, ſed per modum eleemoſynæ, & ſuſtentationis, aut laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ, unde Apoſt. dicit 1. Cor. 9. *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, & qui Altari deſerviunt cum Altari participant*; ita etiam diſcurrit Aſteſanus loc. cit. art. 3. & ſequuntur Recentiores omnes, quos citat Bonacina loc. cit. qu. 4. punct. 2. ubi advertit non obſtare, quod ſacerdotes ut plurimum aliunde habeant, quo ali poſſunt; hoc enim eſt per accidens; nec impedire poteſt, ne ſacerdos accipiat id, quod ſibi ex natura rei debetur, cum nemo etiam dives ſuis ſtipendiis militare teneatur. Hac etiam ratione communiter aſſerunt Doctores licite mercedem aliquam honeſtam pro tradenda Theologiæ doctrina dari, & accipi poſſe, quamvis ſit ſcientia ſupernaturalis, nimirum ratione laboris, qui in tam ſublimi, & ardua ſcientia docenda non niſi maximus eſſe poteſt. Ita Cajetan. Victor. Sot. Suar. Layman. Tancred. & alii paſſim.

89 Secunda difficultas eſt, an occaſione rei ſpiritualis accipi poſſit aliquid temporale titulo gratitudinis citra ſimoniam. Communis opinio affirmat, ſimoniam non committi, dum occaſione rei ſpiritualis accipitur pecunia, ſeu res pretio æſtimabilis, non tanquam pretium rei, ſed gratis, vel titulo gratitudinis. Ratio eſt, quia ſimonia committitur, dum traditur pretium pro re ſpirituali; ſed quod datur occaſione rei ſpiritualis titulo liberalitatis, & gratitudinis, gratis datur, & non tanquam pretium rei acceptæ. Tum quia ſimonia committitur mediante contractu emptionis, & venditionis, in caſu autem poſito talis contractus non intervenit. Tum tandem, quia ſic colligitur ex cap. *Quam pie*, & cap. *Sicut Epiſcopus* 1. quæſt. 2. Certum tamen eſſe debet ſimoniam eſſe, ſi quis ita paciſcatur, dono tibi pecuniam, ſeu aliam rem pretio æſtimabilem, ut mihi viciſſim ex gratitudine rem aliquam ſpiritualem præſtare debeas. Ratio eſt, quia hujuſmodi conventiones nomine donationis, aut remunerationis conceptæ revera non ſunt donationes, ſed permutationes ſimoniacæ, quia in tali caſu ob rem datam accipienti novum onus imponitur viciſſim aliquid dandi, unde datio non eſt gratuita, ſed onerosa, & reciproca, in hoc enim eſſentialis ratio pactionis onerosæ conſiſtit, & quamvis donatarius ex naturali æquitate gratitudinis obligetur ad quamdam antidoralem donationem faciendam, nihilominus, ſi ea in pactum prædicto modo deducatur, novum onus, ſeu obligatio pretio æſtimabilis eis imponitur, etenim, tali pactione ſecluſa, donatarius ad talem donationem faciendam jure cogi non poſſet, etiamſi rem donatam retinere vellet, nec ei injuriam faceret, quia nulla obligatio juſtitiæ adeſſet, ſed tantum gratitudinis, atque ideo in tali caſu ingratus tantum diceretur antidoralem donationem intermittendo. Ita Layman cap. 8. cit. *de Simonia* §. 2. & Bonacina qu. 7. punct. 1. ubi inquit, quod licet nulla ſimonia committatur tradendo aliquid alteri ex gratitudine, ſeu in remuneratione obſequiorum, ut ſi Prælatus beneficia conferat iis, qui de ipſo benemeriti ſunt; committitur tamen, cum quis aliquid ſpirituale tradit alteri cum pacto, ut obſequium ſibi præſtet, vel rem pretio æſtimabilem præbeat, etiamſi diceret, liberaliter trado tibi hoc beneficium, vel rem aliam ſpiritualem, ſi tu rem aliquam temporalem liberaliter promittas. Ratio eſt, quia ſic dicendo obligationem in pactum deducit, & falſa eſt illa propoſitio, quia inducat ſe liberaliter tradere; & liberale donum exigere, cum ſic dicendo contractum onerosum ineat, & re ipſa non donet, ſed vendat; itaque ſine tali pactione ex natura rei ſimonia non eſt, rem temporalem, ac pretio æſtimabilem gratuito donare ei, qui ſpiritualem aliquem actum, aut officium exhibet, & ratio eſt, quia donum gratuitum pretio opponitur, ſiquidem pretium datur, vel promittitur, tanquam viciſſim ex juſtitia debita. Ita etiam de muneribus diſcurrit Nicolaus de Orbellis d. 25. cit. §. 18. ubi ait quod ſimonia aliquando committitur ex datis, acceptiſque muneribus, & aliquando non, & ait dictum illud Iſaiæ 33. *Beatus, qui excutit manus ſuas ab omni munere*, de illis donis intelligendum eſſe, quæ accipientis animum allicere, vel invertere ſolent; ſic etiam Aſteſanus loc. cit. art. 3.

90 Tertia difficultas eſt. An ſit ſimonia promittere, aut donare alicui rem temporalem ſub conditione, ut ab illo opus ſpirituale præſtetur; ut verbi gratia, ſi parentes filiis munera promittant ſub conditione, ut ſacramenta frequentent; ſi Chriſtianus infideli donet ſub conditione, ut ſacramentum Baptiſmi ſuſcipiat; ſi puella viro hæretico futuras nuptias ſpondeat, ſi ad fidem convertatur; ſi puellæ, aut alteri perſonæ aliquid donetur ſub conditione, ſi Religionem ingreſſa fuerit. Affirmare videntur D. Antoninus, Medina, Sylveſt. & Angelus, & alii, quia ſic etiam ſentire videtur D. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 3. ad 3. & quæſt. 189. art. 9. ubi expreſſe docet ſimoniacum eſſe alterum ad Religionem trahere muneribus, ſi pactum interveniat. Communis tamen ſententia docet, ex natura rei ſimoniam non eſſe promittere, donare, aut legare alicui rem temporalem, ac pretio æſtimabilem ſub conditione, aut modo, ut ab altero opus bonum ſpirituale præſtetur, non per modum retributionis, ſeu commutationis, modo jam declarato in exemplis adductis. Ita Layman loc. cit. cum Adriano, Navarro, Molina, Sanchez, Suarez, Maldero, & aliis, quod probat ratione ſatis evidenti, nam certum eſt ſimoniam non committi, ubi non eſt contractus onerosus, & reciprocus, ſed liberalis datio, ſeu donatio; ſi autem promiſſioni, vel dationi conditio, vel modus adjiciatur, qui promiſſario, vel donatario viciſſim non afferat obligationem ſimpliciter, ſed ſolum ſi rem promiſſam accipere, vel rem donatam retinere velit, quod aliquid ab ipſo fieri debeat, non tamen in gratiam, & utilitatem dantis, ſed potius accipientis; tunc non tranſit in contractum onerosum, & reciprocum, ſed adhuc ſub tali conditione, & modo manet liberalis pactio, vel donatio; ergo non eſt illicita, neque ſimoniaca; ſicut enim aliæ ſimiles conditiones gratuitis promiſſionibus, aut donationibus adjici poſſunt, abſque quod evadant onerosi contractus, ut, verbi gratia, ſi pater tuus mortuus eſt, vel ſi Navis ex India venerit, dabo tibi &c. Ita etiam, ſi tale quidpiam a promiſſario, vel donatario factum fuerit, præſertim ſi id reſultet in utilitatem accipientis potius quam dantis, ſicut ergo licitum eſt ſecundum communem Doctorum ſententiam promittere, vel donare alicui rem temporalem, ut ille ad opus bonum ſpirituale inducatur; ita etiam licitum eſſe videtur, promittere, aut dare ſub conditione, vel modo, ut tunc tam accipere, aut retinere promiſſarius, vel donatarius poſſit, ſi opus bonum ſpirituale ab ipſo perfectum fuerit.

91 Quarta difficultas eſt; an ſit ſimonia dare pecunias nolenti baptizare, niſi ita receptis. Affirmant aliqui exiſtimantes id ex natura rei ſimoniacum eſſe, ideoque nunquam licitum eſſe, ac potius permittendum eſſe, ut infans ſine baptiſmo moriatur, ita ſentire videtur D. Thomas loc. cit. & 4. diſt. 25. qu. 2. Paludanus, Sylveſter, Aragonius, & quidam alii, imo & Doctor noſter 4. diſt. 25. quæſt. 1 in fine eſt, quod habens parvulum debet ipſe in tali caſu baptizare, ſi non eſt mancus, vel mutus, vel ſi non poteſt invenire aliquem, qui parvulum baptizet, niſi augendo baptiſmum, debet dimittere parvulum mori ſine baptiſmo, quia non ſunt facienda mala, ut inde eveniant bona, & quilibet magis debet diligere ſeipſum, quam proximum, & per conſequens magis in ſeipſo vitare peccatum mortale, quam in alio damnationem. Communis tamen opinio negat, & magis pia, ac probabiliter docet non eſſe ſimoniam tale pretium offerre pro redimenda illa negationis vexatione, atque ideo non eſſe peccatum dare pecuniam ſacerdoti nolenti parvulum baptizare in extrema neceſſitate exiſtentem, niſi pecunias recipiat, quas licite recipere non poteſt, modo tamen non dentur pro ipſa baptizatione, & actu ſacramentali,

ſed

Digitized by Google

ſed ſolum ad hoc, ut illis moveatur ad faciendum, quod alias facere deberet, Ita Albertus Magnus, Adrianus, Major, Valentia, Suarez, Leſſius, Henriquez, & alii apud Layman l. c. & Pontius ex noſtris d. 36. *de Simonia* q. 2. qui aſſerunt in tali caſu pecuniam dari poſſe ob redimendam injuriam infantis in extrema inevitabili neceſſitate conſtituti; quod tamen aliqui negant in cauſa adulti; quia alio modo ſibi conſulere poteſt, ſcilicet per contritionem, quæ eſt baptiſmus flaminis, atque ideo tantam neceſſitatem non habet, ſicut infans.

92 Hæc autem aſſertio probatur ſatis evidenti ratione, nam dare pecuniam in tali caſu, vel eſſet illicitum, quia in ſe ipſo ſimoniacum eſt, vel quia inductivum ad ſimoniæ peccatum committendum; non primum, quia ſi licet precibus, aut minis alterius animum movere, ut pravum affectum odii, vel iræ, vel avaritiæ deponat, quo ille a debito virtutis opere præſtando impeditur, hoc etiam facere, mediis muneribus, licebit, cum non ſit maior ratio de uno, quam de alio; neque ſecundum, quia ut arguit Pontius l. c. movere aliquem ad aliquid faciendum, quod ipſe poſſet facere, ſi vellet, ſine peccato, imo & quod facere deberet, non eſt malum, nec inductivum ad malum, ſed potius bonum: ſed Sacerdos ille non obſtante pecunia promiſſa, vel data poſſet ſine peccato baptizare, quia poſſet illam oblatam non recipere, vel acceptam ſtatim reſtituere, & gratis baptizare, & id etiam facere tenetur, ſi vero non fecerit, id accidit culpa ipſius; ergo in tali caſu licet dare pecuniam; quia hæc non eo ordinatur, tamquam Sacramenti pretium, neque ex natura operis, ut de ſe patet, neque ex intentione operantis, quia ad hoc ſolum datur ut ſupponimus, ut ea moveatur Sacerdos ad faciendum, quod alias facere tenetur, & ad redimendam infantis injuriam in extrema neceſſitate conſtituti; & hoc etiam valde probabile eſt de adulto, qui non poteſt ab alio baptiſmum ſine pretio obtinere, & eſt in ultimo vitæ periculo, & in periculo damnationis, quia difficilis eſt actus contritionis, cuius flamine baptizetur. Et eadem ratione Suarez, Filliucius, Bonacina, & alii aſſerunt licitum eſſe, ſi Tyrannus, vel infidelis Euchariſtiæ ſacramentum ſacrilege detineat, & tractet, illi pecuniam dare, imo etiam ſponte offerre, ut a ſacrilegio ceſſet, & Sacram Euchariſtiam Eccleſiæ reſtituat, eſto is pecuniam animo ſimoniaco accepturus exiſtimetur, tunc enim non fit Euchariſtiæ injuria, ſed potius honor, & reverentia exhibetur illam a manibus infidelium vindicando, & redimitur injuſta vexatio, quæ Euchariſtiæ impendebat, & idem dicendum de reliquiis ab infidelibus ſacrilege retentis.

93 Nec puto Auctores primæ opinionis ab hac ſecunda ſic explicata diſſentire, illi enim aliud non intendunt, quam quod non liceat dare tali Sacerdoti aliquid pro pretio Baptiſmi, & in hoc ſenſu loquitur præſertim Scotus l. c. ut ſatis ex eius verbis conſtat, quæ habet in fine quæſtionis, ubi ait, quod ſi ſacerdos nitatur vendere actum baptizationis, poteſt ille, qui offert parvulum, emere, non intendens actum illum emere, inquantum eſt ſacramentalis, ſed laborem Sacerdotis in illo actu; & tanto magis inquit, quod ſi ille Sacerdos vellet vendere aquam ſuam, & nullo modo aliter concedere eam, poteſt ipſa emi, eſto etiam quod ſit conſecrata, ſed nullo modo habendo oculum ad Conſecrationem, quia tantum valeret, quantum non conſecrata, ſic enim licet vendere Calicem conſecratum nullo modo oculum habendo ad emendum, vel vendendum Conſecrationem. Ita Doctor l. c. Addendum tamen eſt, & advertendum cum Pontio l. c. quod ſi Sacerdos ille diceret, quod baptizare non vellet, niſi alter vellet ſignificare, quod daret pecunias pro pretio, alterum non poſſe id facere, quia id eſſet intrinſece malum, & in hoc ſenſu etiam forte locuti ſunt Auctores primæ ſententiæ, dum dicunt dare pecunias in caſu poſito eſſe ſimoniacum.

94 Quinta difficultas eſt, quæ ſimonia committatur in beneficiis. Pro cuius reſolutione in primis certum eſt apud omnes ſimoniam eſſe vendere, aut emere beneficium Eccleſiaſticum, ut patet ex cap. *Si quis* 1. qu. 3. ſicut etiam vendere, aut emere, pretiumve dare, vel accipere pro reſignatione beneficii, vel collatione, aut electione ad illud: licet tamen pecuniam dare electoribus, ut indignum non eligant, quia tunc non procuratur, niſi ut tollatur actio iniuſta eligentium, quod conſtat eſſe honeſtiſſimum; non tamen licet pecuniam dare, ut eligatur aliquis dignus in particulari, niſi quando non eſt niſi unus dignus, qui poſſit eligi, & ratio eſt, quia tunc emeretur electio ipſius, quod patet ſimoniacum eſſe, poteſt tamen id fieri in eo caſu, quando non eſt, niſi ut dignus, qui poſſit eligi, quia in tali caſu procuratur pecunia directe, ut non eligatur indignus, quod licitum eſt, ut diximus, & indirecte tantum, ac per accidens, ut eligatur ille, qui ſolus eſt dignus, in quo nihil mali reperitur. Ita Caietanus, Scotus, Toletus, Fernandez, Pontius, & alii paſſim. Item licet reſignare beneficium reſervata penſione, ut patet ex c. *Ad quæſtionem* de rerum permutatione, & ratio eſt, quia ea vera penſio in tali caſu non eſt pretium beneficii, ſed potius pars eius, quæ renuncianti reſervatur, unde licite poteſt Pontifex alicui beneficium conferre, reſervata pro alio penſione, quia id faciendo nihil aliud præſtat, quam fructus beneficii quaſi dividere, & partem beneficiario dare, & partem alteri reſervare, quod licite facere poteſt: ſicut enim plura beneficia poteſt eidem officio annectere, ita poteſt idem beneficium, ſeu fructus eius dividere, & partem aſſignare beneficiario, & partem alteri. Ita Auctores omnes ſupracitati, & ea communi uſu, & conſuetudine ſatis patet. Non tamen licet reſignare alteri beneficium in confidentiam, ideſt, ex intentione illum obligandi, ut poſt aliquod tempus illud reſignet Nepoti, vel amico reſignantis, aut penſionem ex eo alteri ſolvat, hæc enim eſſet ſimonia confidentiæ mentalis, ut communiter Doctores ſentiunt: ſi vero pactum intercedat, committet ſimoniam conventionalem realem, quæ pœnas iuris infert, ut habetur in Bulla Pii Quinti, quam refert Navarrus cap. 23. n. 100. Poteſt etiam licite, & citra ſimoniam in permutatione beneficiorum compenſari fructuum inæqualitas, dummodo ea licentia, & auctoritate Summi Pontificis id fiat, vel reſervando penſionem ex beneficio, quod ampliores habet proventus, vel aliquid præſtando, quod ab ipſo Pontifice, tamquam iuſtum, & licitum approbetur, ut docet Leſſius cap. 35. dub. 17.

95 Sexta difficultas eſt, an titulus redimendæ vexationis excuſet a crimine ſimoniæ tradentem aliquid temporale. Et communis Doctorum ſententia affirmat, iniuſtam vexationem excuſare a labe ſimoniæ, dum pecunia traditur ad tollendam ipſam iniuſtam vexationem, quam quis patitur circa rem ſpiritualem, ita enim habetur in cap. *Dilectus* de ſimonia; & ratio eſt, quia in tali caſu temporale traditur pro temporali non pro ſpirituali, ipſa enim vexatio eſt temporale impedimentum, dum autem temporale traditur pro temporali, ſimoniæ labes non incurritur: unde ille, qui habet ius in beneficio aliquo, ſeu cui beneficii collatio legitime facta eſt, poteſt pretio redimere vexationem iniuſtam, ſi forte quis eum impediat a poſſeſſione capienda, nec in ea redemptione ullam committit ſimoniam, & ratio eſt, quia in tali caſu non emit aliquod ſpirituale, ſed ſolum procurat, ut auferantur impedimenta accipiendi poſſeſſionem rei ſpiritualis, quæ ad ipſum pertinet. Hinc infert Aſtſanus l. c. art. 3. quod ſi Epiſcopus excommunicet me iniuſte, vel minetur auferre mihi beneficium, quod iuſte poſſideo, licite redimo ius meum dando ei pecuniam, ut ſententiam iniuſtam revocet, vel ab hac iniuria ceſſet, quod probat ex c. *Prohibemus extra de Magiſtris*. Ita etiam Suarez, Leſſius, Layman, Bonacina, Pontius, & alii paſſim.

96 Sed maior eſt difficultas, an habens ius litigioſum in beneficio, poſſit dare aliquid alteri tale ius prætendenti, ut non proſequatur ius ſuum, & communis ſententia videtur hoc abſque ſimonia fieri non poſſe, quia dare aliquid, ut alter renunciet iuri ſuo, in tali caſu videtur eſſe ſimoniacum, quia ius illud eſt ſpirituale. Hoc tamen non obſtante, Pontius noſter l. c. & quidem non improbabiliter, exiſtimat non eſſe ſimoniam, ſi daretur aliquid, non pro beneficio, quod dans putaret eſſe ſuum, ſed ut vitaret expenſas, quas ad ius ſuum defendendum facere deberet, nam procurare per decem nummos, ne quis exponatur periculo amittendi centum quos in lite expendere deberet, nihil habet malitiæ, neque enim quod dat eſt ſpirituale, neque illud, pro quo dat. Ex qua doctrina occurrit rationi in oppoſitum adductæ, quamvis enim dare aliquid alteri, ut iuri ſuo renunciet, ſit ſimoniacum, quia ius illud eſt ſpirituale; dare tamen aliquid, ut ceſſet a lite ad proſequendum ius ſuum, non videtur ſimoniacum, quia non ob id ille renunciat iuri ſuo poſitive, ſed tantum negative, nimirum non proſequendo ipſum; illa autem negatio proſecutionis iuris, non eſt quid ſpirituale, & hoc eodem fundamento aſſerit etiam, quod habens poſſeſſionem beneficii cum iure litigioſo, poteſt illud relinquere alteri habenti ſimile ius accepto pretio abſque ſimonia, quia cum non ſit certum, quod beneficium ſit ſuum, ſed propter probabilitatem tamen, quam habet, quod ſit ſuum, vellet in litigando expenſas facere, nullo modo apparet eſſe ſimoniacum ad illas expenſas evitandas aliquid recipere, quia neque quod accipit eſt ſpirituale, neque illud, pro quo accipit, hoc eſt expenſæ, quas in litigio faceret. Hoc tamen ſecundum minus probabile videtur, quam primum, tum quia Eccleſia generaliter interdicit pacta, & conventiones in beneficiis. Tum quia poſſeſſio illius beneficii eſt annexa titulo ſpirituali, & ius beneficiarii firmatur magis, & roboratur poſſeſſione, ut ait Bonac. l. c.

97 Poſtremo, conveniunt Doctores, nullam eſſe ſimoniam, vendere, aut emere Calices etiam conſecratos pretio eodem, quo emerentur, ſi conſecrati non eſſent, quia ut docet Scotus loco citato 4. d. 25. q. 2. in fine, Calices, vaſa alia, & veſtimenta Sacra tenentur ſemper ſecundum ſe pretio æſtimabilia, ac proinde vendibilia; ſi tamen maiori pretio venderentur, quia conſecrata ſunt, tunc ſimonia committeretur, ut etiam Toletus advertit lib. 5. capit. 87. Item nullam eſſe ſimoniam pro dote puellæ, quæ vitam Religioſam vult profiteri, aliquid ab ea, vel eius parentibus accipere pro eius ſuſtentatione; ſecus vero ſi præciſe pro ipſa ſuſceptione ad ſtatum religioſum aliquid acciperetur; dare enim, vel accipere pecunias pro ipſo Religionis ingreſſu, ſimonia eſt, quia eſt res ſpiritualis, utpote a Spiritu Sancto proveniens, & ad finem ſpiritualem tendens. Unde ſolum pro neceſſaria ipſius ingredientis ſuſtentatione aliquid accipi poteſt; quod etiam deduci poteſt ex Concilio Tridentino

Digitized by Google

ſeſſ. 25. cap. 16. de Regul. ubi ſicut concedit accipere aliquid pro ſuſtentatione Novitii, ſic etiam, ut licitum concedere præſumitur pro ſuſtentatione Religioſi, poſita Monaſterii neceſſitate. Unde ſi Monaſterium, vel Religio eſt dives, communior opinio Doctorum cenſet ſimoniam ſapere, aliquid hujuſmodi titulo ſuſtentationis exigere. Quare Innocentius III. in Concilio Generali Lateranenſi cap. 64. habetuque cap. *Quoniam* de ſimonia, prohibuit omnino, ne Moniales, pro admittendis ad ſuum Monaſterium, pretium ullum recipiant prætextu paupertatis, non quidem veræ, ſed fictæ, & ſimulatæ. Unde quamvis aliqui Theologi nitantur excuſare praxim illam, quæ in omnibus fere Monaſteriis Monialium etiam ditiſſimis nunc viget, ut in ea non niſi dote mediante, ac pretio ſub prætextu ſuſtentationis pateat aditus; alii tamen fatentur, id eſſe verum avaritiæ ſignum, & ſpeciem ſimoniæ retinere, ut advertit Abellius loco citato, & plures alii. Conveniunt tandem Doctores, ſimoniam eſſe dare, vel accipere pretium pro abſolutione a peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, juramento, impedimento Matrimonii, irregularitate, &c. Advertit tamen Layman cap. 8. cit. paragraph. 2. in fine, in his poſſe interdum aliquid exigi per modum mulctæ ad piam cauſam applicandæ, qua ratione etiam Bardi pag. 2. tract. 1. ſect. 1. ait non eſſe ſimoniam dare Bullam Cruciatæ pro pecunia, quia pecunia illa ad bonum ſpirituale ordinata jam afficitur quid ſpirituale, & ſic commutatur ſpirituale pro ſpirituali, quod etiam Tancred. approbat lib. 4. de ſimonia diſp. 14.

ARTICULUS TERTIUS.

Quænam ſint pœnæ contra Simoniacos conſtitutæ.

98 LOquimur hic de pœnis, & præſertim a jure impoſitis, certum eſt enim alias quoque imponi poſſe per Judicis ſententiam. Pœnæ autem ſimoniacis a jure impoſitæ intelligendæ ſunt, ſi ſimonia ex utraque parte per traditionem completa ſit, ſeu de ſimonia reali, & completa modo ſuperius explicato art. 1. num. 82. nulla enim pœna Juris incurritur propter ſimoniam mentalem, ut docent communiter Doctores, & colligitur ex cap. ult. de Simonia. Imo aliqui, & ſatis probabiliter opinantur, nec etiam puniri poſſe, quia licet a ſimonia mentali opus externum impetretur, tamen in tali opere non ita prodiiſſet ſimoniaca labes, ut ab Eccleſia puniri poſſit, quæ ſolum judicat de externis. Nulla autem ſimonia etiam realis, & completa juris pœnas ipſo facto inducit præter illas, quæ committuntur in procurandis, aut dandis Ordinibus, Beneficiis, ac ingreſſu Religionis, quia jura de aliis mentionem non faciunt. Ita Azorius notat lib. 6. cit. tit. 55. art. 4. ſatis diffuſe, Nicolaus de Orbellis d. 25. cit. qu. 1. §. 28. & poſt a Navarr. Sylvius, Cajet. Suar. Filliuc. Tancred. Bonac. & alii Recentiores communiter.

99 Primo itaque conferens Ordines cum ſimonia reali, & completa eſt excommunicatus, ut habetur in Extravag. *Cum deteſtabile* de ſimonia, & ſuſpenſus a collatione cujuslibet Ordinis, quod plures explicant Doctores, intelligendum eſſe etiam de prima Tonſura, quia per eam ex communi loquendi modo aliquis ordinari dicitur, hoc eſt, in Ordine Clericorum conſtitui, ac etiam ſuſpenſus eſt ab executione omnium munerum Pontificalium, ut habetur in Bulla Sixti V. edita contra male promoventes, & promotos, ubi aliæ etiam pœnæ ſpecificantur, quod ſcilicet interdictus ſit etiam illi Eccleſiæ ingreſſus; & quod ſi contra ſuſpenſionem, & interdictum illud aliquid fecerit, ſit ab adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ ſuſpenſus, & a perceptione fructuum omnium ſuorum beneficiorum, nullusque præter Summum Pontificem illum abſolvere poſſit, & hæ cenſuræ Sedi Apoſtolicæ reſervantur, etiamſi ſimonia ſit occulta, ut obſervat Layman loc. cit. §. 7. de pœnis ſimoniæ. Qui autem ordinem aliquem ſimoniace ſuſceperit, eſt pariter ipſo facto excommunicatus, ut habetur in eadem Extravag. & incurrit ſuſpenſionem ab Ordinibus, ſeu illorum executione, & non tantum quos ſimoniace ſuſcepit, ſed etiam omnibus ſimpliciter, ut in eadem Extravag. exprimitur, & per ſupra dictam Bullam Sixti V. privatur omnibus dignitatibus, officiis, & beneficiis, & inhabilis ad omnia efficitur, nec ab alio, quam a Summo Pontifice poteſt abſolvi. Hoc tamen intelligendum eſſe explicat Leſſius pro iis locis tantum, in quibus dicta Bulla promulgata fuit, & recepta, exiſtimat enim illam pluribus in locis ignorari, ac proinde non eſſe ubique receptam. Notant etiam communiter Doctores, quod ſi ignorante eo, qui ordinatus eſt, alius pretium ſimoniace obtulit, nulla cenſura ſuſpenſionis incurritur ab eo, qui ignoravit, & culpa caruit, & ita colligitur ex cap. *De ſimoniace*, ubi dicitur, quod cum quidam, ipſis ignorantibus, ſimoniace ordinentur, poſſunt in ſuis Ordinibus remanere, quia ſimoniaci non ſunt. Ita Navarrus, Suarez, Henriquez, Leſſius, Caſtropalaus, Layman, Tancred. & alii paſſim.

100 Secundo, quod ſpectat ad ſimoniam realem, & completam in Beneficiis, qui beneficium ſimoniace confert, aut conferri procurat eligendo, præſentando, confirmando, aut inſtituendo, in primis excommunicationem ipſo facto incurrit Sedi Apoſtolicæ reſervatam, ut habet cit. Extravagant. *Cum deteſtabile*, quæ pœna etiam ibidem decernitur contra operam ſuam interponentes, ut beneficium ſimoniace obtineatur, vel ut Ordo ſimoniace conferatur. Qui vero beneficium ſimoniace acquirit, eſt ipſe quoque ipſo facto excommunicatus, & collatio, ac proviſio beneficii nulla eſt, ac irrita, nullumque jus per eam acquiritur, neque beneficium conſecutus fructus ſuos facit, ſed ad eorum reſtitutionem tenetur, ut in eadem Extravag. ſtatuitur, & in c. *Matthæus*, de ſimonia, ac inſuper fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum, ut habetur ex cap. *Nobis fuit* de ſimonia, & cap. penultim. de electione. Sed dubium eſt, quid nomine beneficii hoc loco intelligatur, cujus occaſione hæc excommunicatio incurritur, dum ſimonia committitur. Aliqui dicunt intelligi ſolum ea, quæ proprie beneficia dicuntur, & appellantur, quorum ratio eſt, quia ſi Summus Pontifex in Extravag. citat. quælibet officia ecgimenis ſpiritualis complecti voluiſſet, clarius locutus fuiſſet, quare cum in materia pœnali verſemur, verba non ſunt interpretatione amplianda, ſed potius reſtringenda. Ita Bonacina de ſimonia quæſt. 7. cit. paragraph. 2. citans Navarrum, Leſſium, Azorium, Sylveſtrum, & alios. Alii vero volunt intelligi non tantum beneficia proprie accepta, verum etiam quæcumque ſpiritualem juriſdictionem, aut adminiſtrationem habent, qualia ſunt officia Religionis, ſcilicet Prioris, Guardiani, Provincialis, Generalis, &c. Ratio eſt, quia Summus Pontifex loco citato uſus eſt nomine officiorum, & non beneficiorum; ut quælibet officia Eccleſiaſtica ſpiritualem juriſdictionem, & adminiſtrationem habentia comprehenderet, & loquitur expreſſe, & ad verbum de Eccleſiis, Monaſteriis, Dignitatibus, Prioratibus, & aliis officiis Eccleſiaſticis, & hoc etiam valde conſentaneum eſt, quia non minora abſurda, & inconvenientia ſequuntur exemptione, & venditione beneficiorum proprie dictorum, quam aliorum ſpiritualem juriſdictionem, & adminiſtrationem habentium, & ideo eidem pœnæ quoque ſubjici debent iſta emmentes, & vendentes ſimoniace, quare hæc ſecunda ſententia tutior eſt, & probabilior, quam tenent Cajetanus, Navarrus, Suarez, Filliucius, Layman, & alii plures. Rurſus dubium eſt, an beneficium ſimoniace obtinens privetur ſuis beneficiis ante legitima obtentis; & Doctores communiter reſpondent talem, cauſa cognita, privandum, ac deponendum eſſe per Judicis ſententiam, ſi ſimonia per ejus culpam commiſſa fuit, ita enim colligitur ex c. *Presbyter* 1. quæſt. 1. & cap. Sicut ſimoniaca, ante latam vero ſententiam ſimoniacus poteſt in foro conſcientiæ beneficia ante legitime obtenta, ac poſſeſſa retinere, & fructus percipere. Ita Ugolinus, Henriquez, Avila, Suarez, Layman, & alii, nec etiam ad alia beneficia obtinenda fit inhabilis ante Judicis ſententiam, ſed tantum ad idem beneficium obtinendum, hoc enim ſolum exprimitur in cap. cit. licet Bonacina oppoſitum teneat qu. cit. punct. 2. diſt. 2.

101 Tertio quod attinet ad ſimoniam pro Religionis ingreſſu, in primis excommunicantur tam dantes, quam recipientes aliquid ſimoniace pro Religionis ingreſſu, ut videre licet in Extravag. 1. de ſimonia. Communiter tamen Doctores advertunt Suarez, Leſſius, Layman, Navarrus, & alii raro hanc excommunicationem incurri ab Religionis ingreſſum, & ab ea excuſare, vel tenuitatem, & paupertatem Monaſterii, vel contrariam conſuetudinem receptam, & ratio eſt, quia Monaſterium eſt inops, itaut commode ingredientem ſuſtentare nequeat, niſi aliquid pro ſuſtentatione tribuat, omnes concedunt illicitum non eſſe aliquid dare, vel recipere ex pacto pro ſuſtentatione ingredientis, quia hoc eſt jus naturale, & in tali caſu datur temporale pro temporali, ſcilicet pro ſuſtentatione ingredientis, non autem pro ſpirituali, ſcilicet pro ipſo Religionis ingreſſu, ut ad ſimoniam committendam requiritur. Si vero Monaſterium dives eſt, quamvis aliqui dicant, ut Toletus, Suarez, Filliuc. & alii, non poſſe quicquam licite dari, vel accipi, & dando, vel accipiendo prædictam cenſuram incurri. Alii tamen dicunt etiam in tali caſu iſtam excommunicationem non incurri dando, vel recipiendo aliquid, non pro ipſo Religionis ingreſſu, ſed pro ipſius ingredientis ſuſtentatione, quia adhuc in hoc caſu eadem ratio militat, quamvis Monaſterium dives ſit, & locuples, quia quoties datur, vel accipitur temporale pro temporali, non committitur ſimonia; ſed in hoc caſu etiam accipitur temporale pro temporali, cum accipiatur pecunia, vel res alia pretio æſtimabilis pro ſuſtentatione Religioſi, quæ pretio æſtimabilis eſt; ergo ſimonia non committitur; atque ideo ſicut Monaſterium inops ſimoniam non committit recipiendo aliquid pro ſuſtentatione ingredientis, ita neque Monaſterium dives, & conſequenter neque excommunicationem incurrit in citat. Extravagant. poſitam contra ſimoniacos pro Religionis ingreſſu, quam ſententiam, ut probabiliorem ſequitur Bonacina loc. citat. paragr. 4. num. 4. & aliis rationibus probat citans pro ea Sylveſtrum, Sotum, Mirandam, Suarez, Layman, & alios. Verum, ut diximus art. præc. n. 97. oppoſita ſententia tutior eſt in conſcientia, plures enim, & graves DD. cenſent ſimoniam ſapere, quando Monaſterium eſt dives, aliquid titulo ſuſtentationis exigere; hoc enim fit prætextu paupertatis, non qui

dem-

Digitized by Google

dem veræ, ſed fictæ, & ſimulatæ, & hoc præſertim aperte docet D. Thom. 4. diſt. quæſt. 3. ad 2. ubi ait, quod quando ſine gravamine Monaſterii recipi poteſt Novitius, Simoniacum eſt aliquid exigere, cui ſubſcribunt Cajetanus, Victoria, Roſella, Armilla, Leſſius, & alii Summiſtæ.

202 Quarto certum eſt ex dictis, & communi Doctorum ſententia ad prædictam excommunicationem contra committentes Simoniam in Ordine, vel beneficio, aut Religionis ingreſſu incurrendam, non ſufficere Simoniam mentalem, quia Eccleſia de internis non judicat, imo neque etiam ſufficere conventionalem, quia ad incurrendam cenſuram requiritur effectus completus, & conſummatus, per Simoniam autem ſolum conventionalem effectus non eſt completus, & conſummatur, ſed per realem; ergo Simonia realis requiritur ad talem excommunicationem incurrendam.

Confirmatur, quia hæc excommunicatio fertur contra dantes, & accipientes, ut textus Extravagant. citat. loquitur; hæc autem verba effectum Simoniæ completum indicant tam ex parte dantis, quam accipientis; tum tandem quia ut teſtatur Bonacina loco cit. ſic uſu, ſtylo, & praxi Curiæ Romanæ receptum eſt, ſicque in Rota Romana ſuſtinari ſolet. Pœnæ etiam prædictæ inflictæ ſunt contra eos, qui Simoniam confidentialem committunt ſuperius explicatam art. 1. num. 82. cum quis, ſcilicet, alteri dat, vel procurat beneficium cum certa confidentia, ideſt, expreſſo, aut tacito pacto, ut is, cui procuratur, elapſo aliquo tempore illud ſibi, vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam fructuum partem, ut patet ex Bulla Pii IV. quæ incipit: *Romanum Pontificem*, & Pii V. quæ incipit *Intolerabilis*; hæc itaque ſpecialis Simonia inducit in primis excommunicationem Papalem utrique parti contrahenti; deinde annullat reſignationem, & collationem beneficii, in quo eſt commiſſa, & inhabilitat ad idem poſtea obtinendum. Rurſus privat omnibus beneficiis, & penſionibus ante obtentis, non tamen ante ſententiam latam, & beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſervantur. Ad prædictas tamen pœnas incurrendas neceſſarium eſt, ut Simonia confidentialis opere impleta ſit dato, & accepto beneficio, licet accipiens viciſſim illam promiſſionem non impleverit, v. g. penſionem nondum ſolverit, unde Simonia confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licet accipiens promiſſionem viciſſim non impleverit, prædictas pœnas inducit. An autem iſta excommunicatio incurratur ſtatim poſt beneficii receptionem ante illius captam pacificam poſſeſſionem, communis opinio affirmative reſpondet, quia recepto beneficio completa videtur actio ſub cenſura prohibita; beneficiatus enim per collationem dicitur beneficium recipere, etiamſi illius pacificam poſſeſſionem adhuc non habeat. Quod autem dictum eſt de Simonia confidentiali in beneficiis, dici etiam debet de confidentia in penſionibus, quia conſtitutio Pii IV. beneficia, & penſiones complectitur, ut patet ex verbis ipſius a Bonacina relatis quæſt. 7. citato punct. 1. §. 1. Ita Leſſius, Suarez, Layman, Bonacina, & alii communiter, quamvis Tancred. hoc ultimum negat diſp. 43.

203 Quinto de reſtitutione debita propter Simoniam plura ſolent a Doctoribus diſputari; ſed breviter dicendum eſt, in primis propter Simoniam pure mentalem nullam deberi reſtitutionem, ita enim habetur cap. ult. de Simonia, & ita docent communiter Doctores. Deinde qui beneficium habet Simoniace obtentum per alium, ſed a ſe bona fide poſſeſſum, non tenetur ſimul cum beneficio fructus collectos, & bona fide conſumptos reſtituere, ſed ſolum eos, quos habet, quando bona fides ceſſat, & beneficium reſignat. Ita Div. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 3. Tandem qui Simoniace pro collatione ordinum, & beneficiorum pecunias accepit, illas reſtituere tenetur ante Judicis ſententiam, & ſimiliter pro collatione ſacramentorum, & ſacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat, ut docet Div. Thom. loco citato art. ult. & ratio eſt, quia jus Canonicum ſupra allegatum illum incapacem reddit dominii talis pretii, & pecuniæ Simoniace acceptæ; & quamvis aliqui Theologi exiſtiment, nullam ad id eſſe obligationem, oppoſitum tamen tutius eſt, ac probabilius, ut videri poteſt apud Leſſium dub. 28. & alios Doctores paſſim, & hoc præſertim de pretio pro collatione beneficii accepto, & de ipſo beneficio Simoniace conſecuto, hoc enim retineri non poteſt etiam ante Judicis ſententiam, ut patet tum ex cap. *Si quis neque* 1. quæſt. 1. tum ex Extrav. *Cum deteſtabile*, de ſimonia; imo non ſolum beneficium ſic conſecutum reſtitui debet etiam ante Judicis ſententiam, ſed etiam fructus ejus jam percepti, ſiquidem nullo juſto titulo retineri poſſunt, cum adeptio beneficii ſimoniaca ſit ipſo facto irrita; tum quia ſic expreſſe habetur in Extravag. cit. *Cum deteſtabile*. Cui vero facienda ſit reſtitutio pretii accepti pro beneficio, collatione Ordinum, ſacramentorum, & ſacramentalium, licet ſint etiam diverſi modi dicendi, brevius tamen, & probabilius dicendum eſt in primis, quod ſi qui dedit, ignoravit ſimoniacum eſſe contractum, ipſi ſemper eſt reddenda pecunia, vel pretium, quia bona fide dedit, ita decernitur cap. *Veniens* de ſimonia. Deinde acceptum pro beneficio, aliave re ſpirituali, non ſecuta collatione, jure naturæ reſtituendum eſt ei, a quo eſt acceptum, quia deeſt titulus retinendi, cum non præſtetur id, pro quo datum eſt. Tandem ſi res tradita ſit, & ſimonia ex utraque parte completa, probabilius eſt reſtituendam eſſe, non danti, ut aliqui dixerunt, ſed Eccleſiæ beneficii, in cujus injuriam ſimonia commiſſa eſt, vel pauperibus, ubi conſuetudine id receptum eſt. Ratio eſt, quia Eccleſia utrumque punire intendit tam ſcilicet dantem, quam accipientem, quia in tali caſu turpitudo delicti, tam dantem, quam accipientem afficit, ideoque dans indignus eſt, ut ipſi reſtitutio fiat, argum. lib. 2. C. de condict. ob turpem cauſam, quapropter D. Thom. 2. 2. quæſt. 42. & 62. Adrianus Covarr. Navarr. Sylveſter, Leſſius, & alii communiter ajunt, quæ ſimoniace accepta fuerunt, ea poſt præſtitam rem ſpiritualem, non danti, ſed Eccleſiæ, vel pauperibus eſſe reſtituenda.

204 Poſtremo de cauſa efficiente ſimoniæ, ſeu de perſonis, quæ illam committere poſſunt, plura etiam a Doctoribus diſputari ſolent; ſed ſuppoſita diſtinctione ſimoniæ præmiſſa art. 1. num. 81. quod alia jure divino prohibita eſt, & alia jure tantum humano, breviter dicendum, omnes cujuſcumque conditionis homines culpam ſimoniæ jure naturali, & divino vetitæ contrahere poſſe; & ratio eſt, quia omnes, etiam Summus Pontifex, juri naturali, & divino ſunt ſubjecti; unde non ſolum Chriſti fideles, ſed etiam infideles peccato ſimoniæ ſubjici poſſunt, ut ſi Baptiſmum, vel Ordinem, vel Epiſcopatum pro filio, vel amico emant, aut alia ratione ſpiritualia tradant prævia pecunia, vel recipiant; & ratio eſt, quia infideles etiam, & Pagani juri naturali, & divino ſubjiciuntur; loquendo autem de ſimonia jure tantum humano prohibita, dicendum eſt omnes cujuſcumque conditionis homines Baptizatos ſimoniam jure Canonico prohibitam incurrere poſſe; & ratio eſt, quia omnes homines baptizati legibus Eccleſiaſticis generaliter latis ſunt ſubjecti, unde licet in tali materia ſimoniæ Summus Pontifex excuſari poſſit, quia ſecum diſpenſare cenſetur, inferiores tamen Prælati, ut Epiſcopi, excuſari non poſſunt, ſed labem ſimoniæ incurrunt, in beneficiis conferendis recipiendo aliquid temporale pro inſtitutione, collatione, reſignatione, permutatione, vel alia proviſione. Clerici etiam pluribus modis ſimoniam incurrere poſſunt, ſi nimirum Ordines per pecuniam recipiant, vel beneficia, & alia Officia Eccleſiaſtica, vel ſi miniſtrent ſpiritualia pro temporalibus, tamquam pro pretio, & ſimilibus modis. Religioſi tandem, tam ut Clerici, quam ut Religioſi, ſimoniaci eſſe poſſunt, ut ſi Religioſum recipiant pro pretio; profeſſionem conferant pro pecunia, vel procurent officia, ut Generalatum, Provincialatum, Prioratum, & ſimilia, ut habetur c. *Salvator*, 1. quæſt. 3. Ita Suarez, Fillincius, Tancredus, Bonacina, & alii Recentiores, & ex noſtris Aſteſanus, & Nicolaus de Orbellis loc. cit.

Digitized by Google

DISPUTATIO XV.

DE PECCATIS.

1 PRÆMISSIS, & expeditis diſputationibus de Legibus, de Juſtitia, & Jure, de præceptis Virtutum Theologicarum, de Legis Divinæ, ſeu Decalogi præceptis, de præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis, ordo doctrinæ poſtulat, ut in præſenti diſputationem ampliſſimam de peccatis aggrediamur, quæ contra prædicta præcepta committi poſſunt. Quoniam vero quoad ea de peccatis, quæ ad ſpeculationem, & ſcholaſticam ſpectant, copioſe, ac ſufficienter egimus, ac diſceptavimus lib. 2. ſent. diſp. 6. hic ſolum, quæ ad moralem doctrinam pertinent, tractabimus, repetendo interdum, & cum majori brevitate, ac facilitate ea dumtaxat, quæ ad praxim attinent, & ad rationem cognoſcendi, & diſcernendi peccata, juvare poſſunt pro directione Confeſſariorum, ac pœnitentium.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & Eſſentia Peccati.

2 IN hac quæſtione non eſt ſermo de natura, & eſſentia peccati originalis quod aliena culpa contrahitur, de quo ſufficienter actum eſt lib. 2. ſent. diſp. 4. qu. 5. ſed de natura, & eſſentia peccati actualis, quod propria culpa contrahitur, & propria voluntate incurritur, & hoc rurſus eſt duplex, unum dicitur propria, & ſimpliciter actuale, quia nimirum in aliquo actu conſiſtit, vel omiſſione actus, ut detractio, deſiderium impudicum, Miſſæ omiſſio, &c. Alterum dicitur habituale, quia, ſcilicet habitualiter perſeverat, donec per pœnitentiam retractetur, ut eſt detractio, fractio jejunii, vel aliud peccatum externa die commiſſum, de quo pœnitentia nondum eſt peracta, & quoniam de peccato habituali quoque ſufficienter egimus 2. ſent. diſp. 6. cit. qu. p. ideo in præſenti de natura, & eſſentia peccati actualis erit ſermo.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit peccatum actuale, & quotuplex.

3 PRimo, pro hujus quæſiti reſolutione ſupponendum eſt ex dictis diſp. 6 cit. qu. 1. malitiam moralem formaliter peccati conſtitutivam in privativo conſiſtere, & non in poſitivo, ut quidam Thomiſtæ dixerunt, quod quidem ſatis evidenter conſtat, & Patrum auctoritate, & ratione; nam D. Anſelmus lib. de concordia præſcientiæ cum libero arbitrio cap. 1. inquit: *Non eſt injuſtitiæ qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia, ſed tantum abſentia debitæ juſtitiæ*, & D. Aug. lib. 12. de Civit. c. 7. ait: *Nemo quærat cauſam efficientem humanæ pravitatis, non enim eſt efficiens, ſed deficiens, quia nec illa effectio eſt, ſed defectio*, & D. Ambroſius lib. de Iſaac, & anima cap. 7. ait: *Quid eſt malitia, niſi boni indigentia?* & eodem modo loquuntur alii Patres, dum eſſentiam, & formalitatem peccati, & mali moralis explicare volentes, ſemper per privationem boni illud exprimunt, ipſum appellantes abſentiam boni, privationem boni, corruptionem virtutis, & ordinis defectum. Hoc idem ratione probatur, & quidem de peccato omiſſionis nulla eſt difficultas, hoc enim peccatum, ut ex ipſo nomine conſtat, concedunt omnes formaliter conſiſtere in carentia ipſius actus honeſti, & debiti, cum ſcilicet quis poteſt, & tenetur illum elicere; ut ſunt omnia peccata contra præcepta poſitiva; de peccato autem commiſſionis probatur ratione Scoti 3. diſt. 27. quia poſita voluntatia, & libera privatione conformitatis ad legem, & regulas morum in voluntate, vel ejus actu, & præciſo quocumque poſitivo illis ſuperaddito intelligitur peccatum; ergo peccatum formaliter, quod eſt malum morale, in tali privatione conſiſtit.

Confirmatur, quia poſita tota ſubſtantia actus cum libera tendentia in objectum, quod proponitur, ut prohibitum, adhuc actus non intelligitur formaliter malus, niſi intellecta tali privatione; ergo &c. Probatur aſſumptum, quia cum actus tendens in objectum prohibitum non poſſit concipi ut talis, niſi ſub privatione conformitatis ad præceptum negativum; conſequens eſt non poſſe concipi, ut malum formaliter, niſi cum præfata privatione, ea namque ſecluſa jam non diceretur actus tendens in objectum prohibitum, atque ideo non diceretur moraliter malus; quaſdam vero Adverſantium reſponſiones ſoſe rejectas vide loc. cit. & hæc eſt communis opinio.

4 Secundo, cujus autem boni ſit hæc privatio, quam malitia formalis peccati importat, aſſerit Scotus loc. cit. 2. diſt. 37. & diſt. 40. & quol. 17. eſſe privationem debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem, quam voluntas procurare tenetur in actu ſuo; hæc autem aſſertio probata ſufficienter remanet ex auctoritatibus, & rationibus modo allatis, quæ dum convincunt peccatum in privatione boni conſiſtere, non de alio bono loquuntur, quam de eo, quod ineſſe debuit operi, vel operanti, cujus privatio eſt carentia rectitudinis debitæ actui, ut ibi loquitur Doct. pro quo etiam alia duo Auguſtini loca adducit, quæ apud ipſum videri poſſunt. Et hæc videtur eſſe communis Theologorum ſententia, dum peccatum communiter definiunt eſſe privationem rectitudinis illius, quam homo ex præſcripto legis æternæ, & rectæ rationis dictamine inducere tenetur in actum ſuum; & duo dicunt ad rationem peccati præſertim requiri, unum quod pertinet ad ſubſtantiam actus humani, tanquam ipſius peccati materiale, nimirum ut talis actus ſit humanus, id eſt, voluntarius, & liber; alterum, tanquam ipſius peccati formale, ut ſcilicet talis actus ſit malus, & pravus, id eſt, ut careat debita commenſuratione ad ſuam regulam; regula autem humanorum actuum proxima, & interna eſt recta ratio, ut dictum eſt diſput. 1. de Conſcientia, remota vero, & principalis, ac primaria, ut dictum eſt diſp. 2. aſt ipſa lex æterna, quæ per lumen rationis naturalis cuicumque manifeſtatur juxta illud Apoſtoli Rom. 2. dicentis homines geſtare: *Opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum.* Et hoc etiam modo Bonac. diſp. 2. qu. 2. de peccato actuali cum Navarr. Medin. Azor. Sanch. & aliis explicat definitionem peccati a D. Auguſt. traditam lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. quod *eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei æternam*, qua definitione comprehenduntur peccata oris, operis, & cordis, ad quæ omnia peccata reducuntur, & ait materiale peccati eſſe actum, ſi loquatur de peccato commiſſionis, formale vero eſſe privationem rectitudinis debitæ illi actui indicatam per illam particulam *contra legem Dei æternam*, ut intelligatur omnia peccata, ſive ſint contra legem naturalem, ſive contra legem ipſam Divinam, ſive contra legem humanam eſſe ſaltem indirecte contra legem Dei æternam, nam lex Divina non ſolum præcipit obedientiam, & adimpletionem legis naturalis, & divinæ, ſed etiam humanæ, *qui enim poteſtati Dei reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*, ad Romanos 13. Demum in idem recidit alia peccati definitio, quæ a pluribus tradi ſolet, quod eſt tranſgreſſio legis, ſive eſt voluntarius receſſus a regula Divina, per quam regulam intelligitur præceptum tam naturale, & divinum, quam humanum, & per receſſum intelligitur actus, vel ejus omiſſio.

5 Tertio, ex præcedenti aſſerto ſequitur, quod de ratione peccati, & mali moralis eſt eſſe contra legem aliquam ex prædictis, itaut omne peccatum tale ſit formaliter, quia prohibitum, itaut ſi per poſſibile, vel impoſſibile quælibet lex ex dictis tolleretur, aut invincibiliter ignoraretur, peccatum non amplius eſſet peccatum formaliter, nec malum morale. Ita colligitur ex D. Bonav. 2. diſt. 35. dub. 4. & Scot. loc. cit. 2. diſt. 37. §. *Concedo igitur*, & 4. d. 50. qu. 1. §. *De Secundo*, ubi ait, quodcumque peccatum ideo eſſe tale, quia eſt contra legem, quod fuſe probavimus diſp. 6. cit. de peccatis qu. 3. art. 1. tum auctoritate, tum ratione. Ita enim expreſſe deducitur ex Sacra Scriptura, nam Rom. 4. habetur, *ubi non eſt lex, neque prævaricatio*, & c. 7. *peccatum non cognovi, niſi per legem*; ac etiam ex Patribus, ut patet ex Auguſt. loc. cit. cum ait peccatum eſſe dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam, & lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſione ait: *neque peccatum erit, ſi non divinitus jubeatur, ut non ſit*, & lib. de duabus animabus contra Manich. inquit, *peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat*; & juxta phraſim Auguſtini loquitur etiam Ambroſius lib. de Paradiſo c. 8. cum inquit: *Quid eſt aliud peccatum niſi legis Divinæ prævaricatio, & cæleſtium mandatorum inobedientia?* quo loquendi modo expreſſe docent actum peccati præciſe eſſe peccatum, quia Divina lege prohibitum, adeout ſi nullum extaret præceptum, nullum eſſet peccatum. Ratione tandem probatur, quia peccatum ex dictis conſiſtit in privatione rectitudinis debitæ, ſed hoc debitum, & obligatio non poteſt eſſe, niſi a lege alicujus ſuperioris, ergo omne peccatum eſſe debet contra aliquam legem, & hæc ſententia verior eſt, & communior in ſcholis Scotiſtarum, & etiam Thomiſtarum, quam tenent Averſa, Salas, Bonacina, Lezana, & alii Recent. paſſim aſſerentes malitiam peccati actualis conſiſtere in contrarietate ad legem.

6 Addendum tamen eſt, ut diximus, & fuſe probavimus loc. cit. in his actibus, qui dici ſolent intrinſece mali, ut ſunt odium Dei, blaſphemia, mendacium, & alia peccata contra primæ tabulæ præcepta, malitiam moralem non ita ex lege lata attendi debere, quaſi poſſint a Deo diſpenſari, ut

bene

bene fiant. Ita enim expreſſe docet Scot. 3. diſt. 37. §. *Ad quæſtionem*, ubi negat præcepta primæ tabulæ, quatenus immediate negative, eſſe diſpenſabilia, licet concedat præcepta ſecundæ tabulæ a Deo diſpenſari poſſe, & ratio a priori eſt, ut ibi diximus, quia quantumcumque ab illis actibus intrinſece malis præſcindamus prohibitionem ex lege derivatam, & conſequenter malitiam formalem in genere moris ex tali prohibitione provenientem; numquam tamen poſſunt hi actus a prohibitione radicali, & fundamentali ſejungi, quæ oritur ex natura actus eo ipſo, quod tranſit ſuper tale objectum, ex qua prohibitione oritur in actu malitia formalis in genere naturæ, quæ ſufficit, ut numquam diſpenſari poſſit, ut licite fiat, ut l. c. fuſe probatur. Quomodo autem etiam peccatum veniale ſit contra legem, & præceptum Dei patet ex dictis diſp. 6. cit. quæſt. 6. num. 163. & adhuc magis conſtabit ex infra dicendis de diſcrimine inter peccatum mortale, & veniale vertente, quia nimirum mortale eſt contra præceptum obligans ad aliquod neceſſarium ad ſalutem, veniale vero contra præceptum obligans ad aliquod utile tantum, non vero ſimpliciter neceſſarium, ut docet Scot. 2. diſt. 21. littera B. qua ratione dici ſolet conſilium. Quo etiam ſenſu dicantur aliqua mala, quia prohibita, & aliqua prohibita, quia mala, patet ex dictis diſp. cit. quæſt. 3. num. 97. ea enim malorum diſtinctio ab omnibus admittitur in hoc ſenſu, quod dantur aliqua mala, quia vetita ſunt præciſe per legem poſitivam; alia vero lege poſitiva quoque prohibentur, quia ſunt mala, hoc eſt, contra legem naturalem, & æternam, unde concluditur non dari peccatum, quod non ſit contra legem, vel poſitivam, vel ſaltem naturalem.

7 Quarto præterea omne peccatum intrinſece etiam includit oppoſitionem cum aliqua virtute, & ratio eſt, quia vitium directe virtuti contrariatur; ſed quodcumque peccatum pertinet ad aliquod vitium, a quo alicitur, vel ad quod diſponat, ergo peccatum omne contrariatur virtuti; & hæc oppoſitio etiam peccati cum virtute eſt maxime illi intrinſeca, & eſſentialis, cum enim malitia peccati in carentia rectitudinis, & honeſtatis virtutis eſſentialiter conſiſtat, ut diximus, conſequenter dicendum eſt hanc quoque oppoſitionem eſſe illi intrinſecam, & eſſentialem. Confirmatur, quia ex hac oppoſitione peccati cum virtute, ſeu rectitudine, & honeſtate illius oritur, quod ſit contra rationem, & naturam rationalem, ac etiam contra legem, & contra Deum; ergo talis oppoſitio eſt maxime intrinſeca, & eſſentialis peccato. Ex eo autem, quod peccatum ſit contra Deum, deducunt plures peccatum etiam intrinſece includere, quod ſit offenſa Dei, quod ex ejus definitione probant, eo enim quod in ipſa dicitur, quod ſit *contra legem æternam*, denotant eſſe contra Deum, ac per conſequens offenſa ipſius. Ita Caſpenſis, Lezana, Granados, Coronel, & faventi Caietanus, Medina, Zomel, Victoria, & plures alii Thomiſtæ. Sed probabilius eſt, quod ait Bonacina l. c. cum pluribus aliis, offenſam, & injuriam Dei eſſe potius veluti quamdam paſſionem, & proprietatem peccati, quatenus peccator peccando Deum offendit, illique injuriam facit, ſicut ſubditus ſuo Principi, vel Superiori injuriam facit, dum ipſius legibus, & præceptis debitam obedientiam non præſtat. Non eſt tamen talis offenſa, & injuria de ratione formali, & intrinſeca peccati, quia ſi per impoſſibile aliquis invincibiliter Deum eſſe ignoraret, ſciret vero homicidium, vel furtum eſſe contra rectam rationem; procul dubio furando, vel occidendo peccaret, ipſius tamen peccatum rationem offenſæ Dei non haberet, ſiquidem de ratione offenſæ, ut inquit Ariſt. 5. Ethic. cap. 8. eſt quod cognoſcatur perſona, quæ offenditur, alias non erit voluntaria, nec imputabilis; ſicut occiſio hominis non eſt voluntaria, aut imputabilis ei, qui invincibiliter eum, quem occidit, putat non eſſe hominem, ſed feram; non ergo includit intrinſece peccatum eſſe offenſam Dei, & ob id etiam excuſatur amens, dum alium injurioſis afficit verbis, quia neſcit illis verbis injuriam irrogare. Nec obſtat quod aiunt Adverſarii, quod adhuc in tali caſu, quo eſſet in aliquo ignorantia Dei invincibilis, tale peccatum Deo diſpliceret, quia eſſet contra rationem, & dictamen rationis, Etenim admiſſo etiam, quod Deo diſpliceret, non tamen peccanti imputaretur, ut offenſa Dei, ob ignorantiam ejus invincibilem, quæ ipſum excuſat.

8 Quinto, quoad alteram quæſiti partem, pluribus, variiſque diviſionibus ſolet peccatum dividi, ut notat Aſteſan. noſter lib. 2. tit. 6. de vitiis, & peccatis in communi ar. 3. quæ in præſenti inſinuandæ ſunt, & inferius ſpecialiter examinandæ. In primis itaque peccatum actuale dividitur in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, ut docet D. Auguſt. lib. de perfectione Juſtitiæ cap. 11. & ratio eſt, quia peccatum actuale eſt tranſgreſſio legis, hæc autem tranſgreſſio duobus modis fieri poteſt, ex Auguſt. l. c. ſi nimirum aut illa fiant, quæ prohibentur, & hoc eſt peccatum commiſſionis; aut non fiant, quæ jubentur, & iſtud eſt omiſſionis. Unde peccatum commiſſionis opponitur præcepto negativo, quod obligat ſemper, & pro ſemper, ſeu omni tempore; peccatum vero omiſſionis opponitur præcepto affirmativo, quod obligat ſemper, ſed non pro ſemper, ideſt, non omni, ſed certo tantum, & determinato tempore obligat. Deinde etiam generaliter dividitur utrumque peccatum tam commiſſionis, quam omiſſionis in mortale, & veniale; peccatum mortale, ut nomen ipſum ſonat, eſt illud, ratione cujus homo gratia ſanctificante privatur, & æterna damnatione puniri meretur; veniale vero, quod quidem peccatum ſit, non tamen gratia ſanctificante hominem privat, neque damnatione æterna dignum reddit, ac proinde, ut ipſum nomen ſonat, facile veniam conſequitur, vel aliquo modo venia dignum eſt, ita communiter diſcutiunt Theologi de differentia peccati mortalis, & venialis, ſic enim colligitur ex D. Auguſt. 21. de Civit. c. ult. & lib. de vera & falſa pœnit. cap. 18. & ex D. Ambroſio lib. de Paradiſo c. 1. & aliis PP. Rurſus ex D. Hieronymo Ezech. 43. dividitur peccatum in peccatum cordis, oris, & operis, & ita etiam colligitur ex D. Auguſt. lib. 11. contra Fauſtum cap. 27. dum ait, peccatum eſſe dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, ſicut enim aliquando bonum pertinet ad cor, ut colligitur ex illo Pſalm. 5. *Qui loquitur in corde ſuo*, aliquando ad os, *qui non egit dolum in lingua ſua*, & aliquando ad opus, *nec fecit proximo ſuo malum*: ita pariter de malo, & peccato diſcurrendum eſt, ut ait Scotus 2. diſt. 42. quæſt. 4. quod etiam in duplici ſenſu poteſt intelligi, ut communiter Doctores advertunt, primo de uno, & eodem peccato, ut v. g. de vindicta, quæ primo in corde concipitur, deinde per verba contumelioſa ad os progreditur, & poſtea ad opus per percuſſionem. occiſionem &c. ſecundo de diverſis peccatis, nam infidelitas perficitur in corde, detractio in ore, & homicidium opere. Item ex D. Greg. 31. Moral. inter peccata quædam ſunt ſpiritualia, & quædam carnalia. Peccata quidem ſpiritualia dicuntur, quæ in electione ſpirituali perficiuntur, & conſummantur, ut ſuperbia, inanis gloria, &c. carnalia vero, quæ in carnali, ut gula, & luxuria, unde dixit Apoſtolus 2. Corinth. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus*.

9 Demum ex parte motivi, ut ait Aſteſanus l. c. peccatum dividitur in peccatum ex ignorantia, ex paſſione, & ex malitia. Peccatum ex ignorantia illud eſt, quod ab ignorantia vincibili voluntarium diminuente, tamquam a cauſa per accidens procedit juxta illud 1. ad Corint. 2. *Si cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*; dicitur autem hoc peccatum ab ignorantia vincibili provenire, quia ut Scotus advertit 2. diſt. 22. quæſt. un. quod ex ignorantia invincibili fit, omnino involuntarium cenſetur, ac proinde peccatum eſſe non poteſt, quia hoc eſſe debet voluntarium; dicitur etiam eſſe ex ignorantia voluntarium diminuente, ad excludendam ignorantiam vincibilem affectatam, ſeu directe volitam, quia ut Scotus ibidem innuit, ignorantia affectata perfectam libertatem non tollit, ac proinde peccatum ex ignorantia non conſtituit, ſed potius ex malitia, quando enim quis ex induſtria, & ex profeſſo aliquid vult ignorare, ut poſtea liberius peccet, tunc prima peccati origo non eſt ignorantia, ſed prava ignorandi voluntas. Peccatum ex paſſione illud eſt, quod ex motione appetitus ſenſitivi originem ducit trahentis voluntatem ad conſenſum, ac proinde ejus libertatem diminuentis juxta illud Jacob. 1. *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, ad hoc enim ut dicatur peccatum ex paſſione, requiritur, ut paſſio perturbans intellectum antecedat, & quodammodo extorqueat voluntatis conſenſum, ut Scotus docet 2. diſt. 6. quæſt. 1. ad 2. nam quando ſequitur, & excitatur a voluntate, ut cum quis ſponte concupiſcentiam in ſe excitat, tunc non eſt peccatum ex paſſione, ſed ex malitia, ſi quidem tunc prima peccati radix, & origo non eſt paſſio, ſed mala voluntas, quæ paſſionem excitat, ut docet Scotus 2. diſp. 34. quæſt. 1. C. Peccatum tandem ex malitia ex Scoto ibidem eſt, quod abſque ignorantia, vel paſſione præcedente ex plena libertate, & voluntate committitur juxta illud Job. 34. *Qui quaſi de induſtria receſſerunt a Deo*, quo ratione Ariſt. 7. Ethic. cap. 7. & 8. vocat hoc peccatum ex electione, & ſic etiam vocatur a Scoto 2. diſt. 6. cit. quæſt. 1. & ratio eſt, quia tunc homo propria ex ſe fertur in malum, quando neque ex paſſione, neque ex ignorantia, ſed propria libertate in illud fertur, & ideo tunc ex malitia peccare dicitur. Conveniunt autem DD. diviſionem peccati in tria prædicta membra non eſſe eſſentialem, ſed accidentalem, quia ſumitur ex diverſis motivis ad circumſtantiam tantum pertinentibus, ut patet in exemplo homicidii, quod committi poteſt ex ignorantia, ex paſſione, & ex malitia, ita ut nulla ex illis motivis inducatur diverſitas eſſentialis, & ſpecifica, ſed tantum accidentalis ex diverſis circumſtantiis ad eamdem ſpeciem pertinentibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid requiratur ad peccatum actuale.

10 PRimo, ad hoc, quod aliquis actus, vel ejus omiſſio ſit peccaminoſus, & culpabilis requiritur, quod non tantum ſit voluntarius, ſed etiam liber, & deliberatus, id eſt, cum aliqua actuali advertentia malitiæ, & ratio deducitur ex dictis 2. ſent. diſp. 5. de actibus humanis quæſt. 1. num. 3. quia ad actum humanum, vel moralem duo requiruntur, nempe quod ſit liber, & deliberatus, hoc eſt, quod libere procedat a voluntate cum delectu operante, & deli-

deliberate ab intellectu, id eſt, ea debita conſideratione, & attentione rationis circa finem, eiuſdemque deliberatione, & conſultatione circa media, quantum ſufficit ad exercitium libertatis; ſolum enim actus huiuſmodi per regulas morum ſunt regulabiles, & poſſunt eſſe boni, vel mali in genere moris, & actuum moralium proprietates habere, ſcilicet eſſe meritorios, vel demeritorios, ac laude, vel vituperio dignos, ut ibi dicebamus. Neque ad actum peccaminoſum præſertim mortaliter ſufficit libertas, & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quia ſcilicet, quis advertere poterat, & debebat, nec quæcumque actualis, qua ſcilicet intellectus malitiam obiecti ſemiplene attendat, ut contingit in ſemiebriis, vel ſemidormientibus, vel ita graviter mente diſtractis, ut ad malitiam obiecti leviter advertant; ſed requiritur, ut homo, & ſufficienter malitiam obiecti advertat, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat, & ratio eſt, quia niſi quis talem advertentiam habeat, vel cogitationem aliquam mali, inadvertentia, ſeu oblivione invincibili laborare cenſetur, quæ ignorantiæ invincibili comparatur. Unde ſicut iſta a peccato excuſat, ita etiam inadvertentia malitiæ, vel periculi excuſare debet. Tum quia non eſt peccatum, niſi voluntarium, ſine advertentia autem voluntarium eſſe non poteſt, cum voluntas non feratur in incognitum; unde quando quis actu peccat, ſemper habere debet advertentiam aliquam malitiæ operis quod præſtat, ſaltem tenuem, & confuſam, ideoque Doctores communiter docent ebrium non peccare formaliter, quando uſu rationis caret, ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, antea contraxiſſe, dum prævidens malum, quod commiſſurus erat, eius cauſam dedit, atque ideo peccaſſe ſolum in cauſa.

11 Secundo, ex his ſequitur ad peccatum contrahendum tres requiri conditiones. Prima eſt, ut ſit voluntarium, ideſt, ut fiat a voluntate conſentiente; & defectu huius conditionis nullus actus, qui neque eſt in voluntate, neque a voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet, ſive is ſit internus, ut cogitationes contra fidem, motus carnis etiam uſque ad effuſionem ſeminis, ſive externus, ac violentus, ut ſtuprum Virginis per vim illatum. Secunda conditio eſt, ut ſit liberum, ideſt, ut ſit in poteſtate voluntatis illud facere, vel non facere, & defectu huius conditionis a peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ, & ſenſualitatis, quibus uſus rationis perturbatur, & libertas tollitur, qui dici ſolent motus primo primi; motus enim primo primus iuxta communem Doctorum dicitur ille, qui omnem rationis uſum, & malitiæ advertentiam prævenit, conſequenter non eſt voluntarius, & liber, cum voluntas in incognitum non feratur; non tamen defectu huius ſecundæ conditionis excuſantur a peccato motus ſecundo primi, talis enim dicitur ille, qui motui primo ſuccedit; & hic cum ſit coniunctus cum aliqua cognitione, & advertentia malitiæ, ad culpam imputatur, quia poſita aliqua malitiæ advertentia, præcaveri poteſt, & repelli, quamvis ſi perfecta non adſit advertentia, & deliberatio, ad mortalem culpam non imputatur, ſed ſolum ad venialem, ut ſupra dictum eſt. Tertia conditio eſt, ut advertatur malitia, & defectu huius conditionis excuſatur a peccato qui aliquo die non ieiunat, nihil cogitans, vel dubitans de ieiunio in tali die; item qui lapidem proiicit per feneſtram nihil advertens periculum lædendi tranſeuntes; vel qui contractum uſurarium celebrat advertens eſſe talem, & tandem hac ratione damna, & eventus ex ebrietate ſecuti, & nullo modo prævisi inculpabiles ſunt, quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi; ſecus vero, ſi ſint prævisi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudentiæ ſit adhibita, ne ſequantur, quod conſulto addimus, quia tali diligentia adhibita, quamvis poſtea eveniant, culpa vacant. Ita Vaſquez, Leſſius, Sanchez, Azorius, Reginaldus, Bonacin. & alii Recentiores, & ante omnes Aſteſ. noſter l. 2. cit. tit. 6.

12 Tertio, conſtat ex dictis qualem advertentiam per ſe requirat peccatum; etenim advertentia ad peccatum mortale requiſita plena eſſe debet, & perfecta per firmum intellectus iudicium de malitia actus, vel ſaltem periculo illius, ut communiter Doctores docent, & ratio eſt, quia cum peccatum mortale ſit gravis Dei offenſa, & creaturæ rationalis irreparabile damnum, quia homo per peccatum mortale æternæ pœnæ ſit reus, plenum, atque perfectum voluntatis conſenſum requirit, qui eſſe nequit abſque plena advertentia, & firmo iudicio de malitia actus, vel ſaltem de periculo malitiæ. Tum quia credibile non eſt infinitam Dei bonitatem, ac pietatem velle, ut homo talis, & tantæ pœnæ reus conſtituatur, niſi expreſſe ad peccati malitiam adverterit, vel ſaltem dubitaverit; & ſi quælibet advertentia ad mortale ſufficeret, iugum Chriſti nimis onerosum eſſet, non ſuave, & leve; ergo ad peccatum mortale requiritur expreſſa advertentia malitiæ, vel periculi. Advertentia autem ad peccatum veniale ſufficiens eſt quæcumque ſemiplena, & imperfecta notitia per imperfectum, & ſemiplenum iudicium de malitia actus, vel de periculo illius, & ratio eſt, quia cum peccatum veniale ſit levis offenſa, nec ſeparans hominem a Deo, ad illud contrahendum ſufficit quicumque ſemiplenus, & ſubreptitius voluntatis conſenſus; & alias quæcumque advertentia etiam imperfecta, & ſemiplena ad prohibendum liberum conſenſum in opus cognitum, ut pravum, eſt ſufficiens. Quæres, an ad peccatum mortale requiratur plena advertentia malitiæ, quatenus malitia eſt mortalis, vel ſufficiat conſideratio, ſeu cognitio malitiæ ſimpliciter. Reſpondet Bonac. diſp. 2. cap. quæſt. 2. p. 3. cum Vaſquez, Reginaldo, & pluribus aliis ſatis eſſe, ut homo advertat ad malitiam abſolute ſumptam, tali enim poſita malitiæ advertentia poteſt homo, & tenetur ulterius inquirere, an malitia ſit gravis, vel levis, & periculum graviter peccandi cavere debet; ſi enim talem cautionem, & inquiſitionem non adhibeat, eo ipſo cenſetur velle opus quavis malitia affectum, ſeque periculo exponit patrandi grave delictum; qui autem ſe periculo graviter peccandi exponit, eo ipſo ſe coinquinat peccato, cuius periculo ſe exponit.

13 Quarto, ultra advertentiam malitiæ prædeclaratam ad peccatum requiritur etiam conſenſus; & ratio eſt, quia nullum eſt peccatum, niſi ſit voluntarium, ſed voluntarium dicitur illud, cui voluntas conſentit, ergo nullum eſt peccatum, niſi adſit voluntatis conſenſus; hic autem poteſt eſſe duplex, unus directus, & expreſſus, alter indirectus, & interpretativus, ſeu virtualis; primus contingit quando voluntas aliquid expreſſe intendens operatur; alter vero contingit, quando quis aliquid facit, vel omittit prævidens ex tali opera, vel omiſſione aliquod peccatum, & malum ſecuturum, aut quando negative ſe habet, vel negligens eſt tentationibus repellendis. Ad peccatum itaque incurrendum, licet conſenſus directus, & expreſſus non ſit neceſſarius, requiruntur tamen ad minus conſenſus virtualis, & interpretativus. Quomodo autem in dubiis diſcernere, & diiudicare poſſimus conſenſum perfectum, & ſufficientem ad mortale, vel imperfectum, & inſufficientem adfuiſſe, ait Bonac. l. c. triplici regula dignoſci poſſe. Prima eſt, ſi homo advertens ad peccatum, ita ſe cognoſcit affectum, & animo diſpoſitum, ut quamvis illud facile committere poſſet, non committeret, ut plurimum iudicandum eſt, non adfuiſſe conſenſum deliberatum, & ad mortale ſufficientem. Secunda regula eſt, ſi dubitans ſit vir ita bonæ, & timoratæ conſcientiæ, ut peccatis diſſentire ſoleat; ut plurimum iudicandum, eſt, non habuiſſe plenam advertentiam, & conſenſum, licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit; ſecus autem dicendum eſt de eo, qui frequenter tentationibus ſuccumbere conſuevit, hic enim in dubio putandus eſt conſenſiſſe perfecte, & ratio eſt, quia fortiſſima præſumptio, & probabilitas deſumitur ex conſuetis, ut aiunt Iuriſperiti. Tertia tandem regula eſt, quando quis dubitat, an aliquid fecerit in ſomno, an in vigilia, an dum eſſet ſui compos, an potius dum ebrietate vel phrenaſi correptus eſſet, non levi dicendum eſt feciſſe, ſeu voluiſſe ſine plena advertentia, & conſenſu, nam quæ cum plena advertentia fiunt, facillime cognoſcuntur facta fuiſſe ratione plenæ advertentiæ, cum rationis uſus liberam permittat homini de ſuis actibus cogitationem, niſi forte mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Ita Bonac. l. c. cum Sanch. Reg. n. Clavis regia, & alii, de quo etiam videri poteſt Becan. tract. 2. de Peccatis cap. 4. quæſt. 5. ubi ait ad perfectum, & directum conſenſum duo requiri, perfectam nimirum intellectus advertentiam, & motum, ac approbationem voluntatis, unde quando hæc duo concurrunt, voluntas plene, & perfecte conſentire cenſetur; ex quo ſequitur dupliciter etiam ex capite conſenſum poſſe eſſe imperfectum, primo ex defectu advertentiæ intellectus, deinde ex defectu voluntatis.

14 Sexto, ex dictis etiam colligi poteſt, quale peccatum ſit deſiderium malum, per quod intelligitur voluntas, intentio, vel deſiderium efficax rei malæ, hoc enim eſſe poteſt, vel abſolutum, vel conditionatum; ſi deſiderium ſit abſolutum, ſive cogitatio cum voluntate in peccatum conſentiente aliquando perpetrandum, aut in peccato iam commiſſo complacentia, dicendum eſt habere eamdem ſpecie malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fertur, et conſtat ex illo Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum, mæchatus eſt in corde ſuo.* Et ratio eſt, quia actus interior ſuam bonitatem, vel malitiam habet ab exteriori, tamquam obiecto, ut Scot. docet quol. 18. Si vero deſiderium eſt conditionatum, rurſus diſtinguendum eſt, ſi enim deſiderium ſit cum conſenſu conditionato, quo quis aliquid concupiſcit ſub tali conditione, quæ omnem malitiam obiecti auferat, non eſt peccatum ſaltem mortale, v. g. vellem prædari, vel fornicari, ſi a Deo mihi permitteretur: ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. Si vero conditio malum non auferat, tunc eſt peccatum, v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer, ſi non eſſem religioſus, fornicarer. Ratio eſt, quia quamvis conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte obiecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum, præciſa conditione non auferente malitiam, ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud appetere abſque conditione. Ita Valent. Saytus, Salas, Sanchez, Layman. Bulemb. & alii. Hoc autem intelligendum arbitror, ſi dum Religioſus hæc dicit, habeat affectum fornicationis faciendæ, ſi eſſet in ſtatu ſæculari; ſecus enim eſt, ſi illis verbis tantum oſtendere vellet, quis facturus fuiſſet in alio ſtatu, qua ratione licitum eſt deſiderium cum conditione hac: *Si prohibitum non eſſet*, v. g. ederem carnes in die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet, hæc

Digitized by Google

enim non peccaret, non ſolum quia conditio omnem malitiam, quæ a ſola prohibitione eſt, auferet, ſed etiam quia ſic dicendo, tantum oſtendere intendit, quid facturus eſſet, ſi Eccleſia id non vetaſſet.

15 Poſtremo eſt ſatis communis opinio, omne peccatum neceſſario ſupponere aliquem errorem, vel inconſiderationem in intellectu, atque ideo non poſſe voluntatem peccando deficere, niſi in intellectu præcedat aliquis defectus, quo non exiſtente, nec in voluntate eſſet peccatum. Ita Thomiſtæ paſſim cum D. Thom. 1. part. qu. 63. art. 3. & 1. 2. quæſt. 77. art. 2. quod probant præſertim ex S. Scriptura, ubi omnia peccata alicui defectui intellectuali tribuuntur, ut Jer. 12. *deſolatione deſolata eſt terra, & quia nemo eſt, qui recogitet corde*. Iſaiæ 5. *propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam*, & Prov. 14. *errant, qui operantur malum*, unde in eadem Scriptura homo juſtus paſſim appellatur ſapiens, peccator vero ſtultus, immo & Ariſt. ipſe 3. Ethic. cap. 1. ait, quod omnis pravus eſt ignorans, & hoc etiam ſuadet ratio ipſa, quia malitia peccati tanta eſt, ut ſi perfecte pro viribus penetraretur, & conſideraretur, certe hominem a peccato deterreret, & ideo dixit Moyſes Deut. 32. *utinam ſaperent, & intelligerent, & noviſſima providerent*. Verum licet ſpectato naturali & ordinario modo operandi voluntatis creatæ ſoleat in intellectu procedere aliqua inconſideratio eorum, quæ poſſunt a peccato voluntatem deterrere, & quamvis, ut regulariter homo male operetur, aliquis, ut plurimum præcedat defectus in intellectu, non quicumque, ſed præciſe talis conſiderationis defectus, qui morali certitudine quadam peccatum impediret, quo ſenſu intelligi debent teſtimonia Scripturæ adducta; tamen abſolute loquendo non eſt neceſſe, ut omne peccatum voluntatis ex aliquo defectu intellectus ſemper procedat, quia ex ſola voluntate eligentis procedere poteſt, ut Scot. noſter docet 2. d. 6. qu. 1. ad 3. & 3. d. 36. art. 2. ubi fuſe probat dari poſſe dictamina prudentiæ ſine actibus virtutis moralis conſequentibus, & conſequenter defectum in voluntate, ſine prævio defectu in intellectu, & 2. d. qu. 4. §. *ad argumentum*, ubi docet voluntatem ita libere aſſentire poſſe majori bono, ac efficacius propoſito, ſicut minori, & minus efficaciter propoſito, quod etiam evidenter oſtendit D. Aug. 12. de Civ. c. 6. exemplo de duobus hominibus æqualiter corpore, & animo affectis eamdem pulchritudinem illam intuentibus, quorum alter conſentit, alter diſſentit: Quæ omnia fuſe examinavimus lib. 2. ſentent. diſp. 3. *de Dæmonibus* qu. 2. ubi etiam cum Scoto oſtendimus malos Angelos non peccaſſe ex ignorantia, aut aliqua inconſideratione, vel inadvertentia, ſed cum pleniſſima ſcientia, & ex mera malitia, quam opinionem præter Scotiſtas plures ſequuntur Recentiores Valentia, Molina, Becanus, Lezana, & alii ibi citati.

QUÆSTIO II.

De Peccato commiſſionis, & omiſſionis.

16 PRæmiſſo examine quidditatis, & eſſentiæ peccati actualis, ac eorum, quæ ad illud incurrendum requiruntur, ac diviſionum ejus in generali, nunc ad illas ſpecialiter examinanda accedimus; & quia art. 1. prima diviſio aſſignata fuit in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, conſequenter eam primo declarandam aggredimur, quam diviſionem eſſe adæquatam ſupponimus cum communi Doctorum contra nonnullos antiquiores; nam omne peccatum eſt contra aliquam legem, ut dictum eſt, omnis autem lex, vel præcipit, vel prohibet aliquid; contra legem præcipientem peccatur omiſſione actus præcepti; contra prohibitionem vero peccatur commiſſione actus prohibiti.

ARTICULUS PRIMUS.

De Peccato Commiſſionis.

17 PRimo quæritur, An malitia peccati commiſſionis conſiſtat in aliquo poſitivo. Specialiter autem hæc difficultas movetur de peccato commiſſionis, quia ut dictum eſt art. 1. præcedentis quæſtionis ab initio, peccatum omiſſionis, ut ex ipſo nomine conſtat, concedunt omnes formaliter conſiſtere in carentia ipſius actus honeſti, cum quis ipſum poteſt, & tenetur elicere, ut ſunt omnia peccata contra præcepta affirmativa, & poſitiva. Plures Theologi ex ſchola Thomiſtarum docent, malitiam peccati commiſſionis, quod actum poſitivum importat, ut eſt homicidium, furtum &c. conſiſtere in habitudine talis actus ad ſuum objectum, ac proinde in aliquo poſitivo, & quamvis in tali peccato admittant etiam aliam malitiam privativam, illam nihilominus poſitivam vocant priorem, & potiorem. Fundamentum præcipuum eorum eſt, quia peccatum commiſſionis, verbi gratia velle furari, vel occidere, præciſe ſumptum, & quatenus importat actum tendentem in objectum illud, quod eſt furari, vel occidere, ſecluſa omni privatione rectitudinis, eſt diſconveniens rationi, & naturæ rationali; ergo eſt malum moraliter, ac proinde malitia moralis ſolum in prædicta tendentia poſitiva actus ad ſuum objectum conſiſtet. Ita quamplures ex ſchola Thomiſtarum, quorum aliqui dixerunt illud poſitivum eſſe aliquid phyſicum, & reale, ut Cajetanus, Medina, Bannes, Zumel, Cabrera, & Salmaticenſes; alii vero, ut Canus, Vaſquez, Perez, Arriaga, Amicus, Oviedo, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores, dixerunt eſſe aliquid morale, nempe diſſonantiam, & diſconvenientiam actus peccaminoſi ad naturam rationalem rationaliter operantem, quam explicant per relationem rationis, aut extrinſecam denominationem.

18 Dicendum tamen eſt cum dicta quæſt. præc. art. 1. & fuſius 2. ſentent. diſp. 6. de peccatis quæſt. 1. etiam malitiam formalem peccati commiſſionis non conſiſtere in aliquo poſitivo, ſive reali, ſive morali, vel rationis. Hæc eſt communior, & probabilior ſententia Antiquorum, & Recentiorum, ut conſtat ex dictis loc. cit. & probatur in primis ex communi doctrina Patrum, qui omne malum præſertim morale, & malitiam peccati ſolum per negationem, ſeu privationem explicant, ut ſupra dictum eſt; deinde ratione, quia ſi malitia formalis peccati conſiſtit in aliquo poſitivo reali, & phyſico, ſequitur Deum non ſolum permiſſive, ſed etiam poſitive eſſe cauſam peccati, influendo nimirum in formalem malitiam peccati, quod valde abſurdum eſt, & anathemate comprehenditur a Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 6. Conſequentia patet, quia omne ens poſitivum eſt a Deo, & Deus eſt cauſa per ſe influens in omnem entitatem realem poſitivam, & creatam, quam rationem late proſequimur diſp. 6. cit. qu. 2. num. 6. & ſequ. varias rejiciendo Thomiſtarum reſponſiones. Quod autem neque conſiſtat malitia peccati commiſſionis in aliquo poſitivo morali, ſeu rationis, ibidem quoque oſtendimus num. 15. & ſeq. hoc enim dicunt eſſe relationem diſſonantiæ, vel diſconvenientiæ ad legem, vel rationem eam proponentem, ſed hæc diſconvenientia non bene concipitur, vel explicatur per modum ordinis poſitivi, & contrarietatis ad legem, aut rationem, etenim potius concipi debet per modum receſſus, & defectionis a lege juxta modum loquendi PP. de malitia peccati: hoc autem modo explicata rationem aliquam poſitivam non importat, ſed ſolum privationem convenientiæ, & conformitatis ad legem. Tum quia admiſſa in actu hac relatione poſitiva diſſonantiæ, hæc neceſſario ſupponere debet in actu receſſum a lege, & carentiam rectitudinis, & conformitatis ad legem; ergo nequit primordialiter actum malum conſtituere. Tum tandem quia non conſiderata in actu poſitivo illa diſconvenientia ad legem, ſed tantum carentia debitæ rectitudinis, & conformitatis ad legem, habetur totum id quod ad rationem malitiæ moralis requiritur; ergo ſuperflua quæcumque alia poſitiva relatio diſconvenientiæ, quam etiam rationem loc. cit. fuſe proſequimur varia repellendo Adverſariorum reſponſa.

19 Addendum tamen eſt malitiam fundamentalem, ſeu radicalem peccati commiſſionis in aliquo poſitivo reali conſiſtere, nimirum in tendentia actus ad objectum rationi diſſonum, ſeu in converſione, per quam voluntas a Deo averſa ad bonum creatum convertitur; & ratio eſt, quia ut recte advertit Lezana tr. 5. de peccatis diſp. 2. quæſt. 1. ex eo, quod actus, v. gr. velle furari, vel occidere tendat in objectum rationi diſſonum, ſeu quod idem eſt, convertatur ad ipſum, oritur in eo privatio rectitudinis juſtitiæ, quæ eſt malitia formalis; ergo talis actus ſecundum ſuam poſitivam entitatem importat eſſe fundamentum, vel cauſam, & radicem malitiæ formalis, ac per conſequens malitia fundamentalis, & radicalis in poſitiva illius actus entitate ſita erit. Et hoc ſolum convincit, & probat argumentum pro oppoſita ſententia adductum, nimirum velle furari, vel occidere, quatenus præciſe importat actum tendentem ad ſuum objectum, ſolum eſſe diſconveniens naturæ rationali fundamentaliter, & radicaliter; non autem proxime, & formaliter, quia hoc habet ratione diſconvenientiæ, quæ eſt convenientiæ, & conformitatis ad rationem privatio, & eodem modo explicandus eſt D. Auguſt. dum peccatum commiſſionis definit *per dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*, quod nimirum definit peccatum per actum quoad materiale ipſius peccati, non quoad formale, juxta dicta ſuperius quæſt. 1. art. 1. num. 4. Alia vero argumenta plura pro poſitivo ab adverſariis adducta vide ſoluta diſp. 6. cit. de Peccatis qu. 1. cap. 2.

20 Secundo quæritur, An malitia peccati commiſſionis formaliter conſiſtat ſimul in poſitivo, & privativo, an potius in ſola privatione. Affirmant aliqui apud Lezanam loc. citat. quæſt. 2. conſiſtere ſimul in poſitivo, & negativo, quorum fundamentum eſt, quia nomina connotativa formaliter important ſimul tam ſubjectum, quam formam illius, ut patet de cæco, & ſurdo, qui formaliter important ſubjectum, & cæcitatem, ſeu ſurditatem; peccatum autem commiſſionis eſt nomen connotativum, ſicut cæcus, & ſurdus; ergo ſimul importabit tam entitatem poſitivam actus, quam privationem conformitatis ad legem.

Confirmatur a pari, quia aliqua ſunt, quæ in ſuo conceptu eſſentiali includunt poſitivum, & negativum, ut patet de ente creato, quod eſſentialiter includit ſuam poſitivam entitatem, & limitationem, ſeu negationem ulterioris perfectionis; ergo idem ſimiliter dici poterit de malitia pec-

Digitized by Google

peccati commiſſionis, prout a peccato omiſſionis diſtinguitur, quod conſiſtat eſſentialiter in poſitivo, & negativo, ſeu privativo. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, & ſequitur ex dictis in reſolutione præcedentis difficultatis; ſi enim malitia formalis peccati commiſſionis conſiſtaret ſaltem inadæquate in poſitivo, conſequenter dici deberet Deum eſſe cauſam peccati commiſſionis quoad illud poſitivum, quod inadæquate importat, quia omne ens poſitivum eſt a Deo, & Deus eſt cauſa per ſe influens in illud; Quare dicendum eſt peccatum etiam commiſſionis in ſola privatione conſiſtere, ut dictum eſt quæſt. præc. art. 1. ab initio, quia poſita tota ſubſtantia actus cum libera tendentia in objectum, quod proponitur ut prohibitum, adhuc actus non intelligitur formaliter malus, niſi intellecta privatione conformitatis ad legem, & illa intellecta, ac poſita in actu, & præciſo quocumque poſitivo illis ſuperaddito, intelligitur peccatum commiſſionis; ergo tale peccatum in ſola hujuſmodi privatione formaliter conſiſtit. Ad rationem in oppoſitum adductam negatur major, ut enim conſtat ex dictis part. 1. Inſtitut. Logic. nomina concreta, & connotativa ſolum formam important pro formali, pro materiali autem, & connotato ſubjectum; unde in propoſito peccatum commiſſionis pro formali ſolam malitiam importat, quæ eſt veluti forma male ſubjectum afficiens, ſcilicet actum, & pro materiali, & connotato ipſum actum, quem afficit. Ad Confirmationem negatur etiam aſſumptum cum ejus probatione, negatio enim ulterioris perfectionis in ente creato non eſt eſſentialis illi, nec in ejus eſſentiali conceptu includitur, ſed illud neceſſario ſequitur, & comitatur, ſicut negatio finitatis, & limitationis ſequitur neceſſario ens increatum, & infinitum.

21 Tertio quæritur, cujus rei ſit privatio malitia formalis peccati commiſſionis. Et dicendum eſt conſequenter ad dicta quæſt. præced. eſſe privationem rectitudinis, ſeu honeſtatis debitæ actui ipſi, qui malus denominatur, ſcilicet, furto, vel mendacio. Quomodo autem hoc ſit intelligendum, jam declaratum eſt diſp. 6. cit. quæſt. 2. art. 2. num. 44. ubi diximus quemlibet actum malum, ſive ex ſola circumſtantia, ſive etiam ex objecto, nedum ſecundum genus, ut aliqui dicunt, ſed etiam ſecundum ſpeciem, & individuum eſſe immediatum ſubjectum privationis peccaminoſæ, quatenus conſideratur ſub differentia paſſiva ad elici, & non elici, continuari, & non continuari, ſic, vel non ſic, elici. Quod etiam ſatis apte ibidem declaravimus ex Scoto quolib. 18. art. 2. ſicut enim, quia voluntas, ut eſt ſub indifferentia activa ad elicere actum, vel non elicere, continuare, vel non continuare, ſtante præcepto legis negativo, debitrix eſt rectitudinis, ut ait Doctor 2. diſt. 37. E. & imputabilis active, ut loquitur quolib. 18. & ſic eliciens actum, dicitur active peccare, vel peccatrix, & privata rectitudine conformitatis ad legem. Ita pariter actus ipſius voluntatis, quia ex ſe liber eſt paſſive, etiam in eo inſtanti, quo fit, ut voluntas active, ut ſtat ſub indifferentia ad elici, vel non elici, continuari, & non continuari, contrahit morale debitum paſſivum, ut materia legis, ut eliciatur, vel non eliciatur, ſic, vel ſic eliciatur; ſecundum quod lex fuerit prohibens, vel præcipiens: adeo quod ſicut indifferentia activa, & debitum activum ex parte voluntatis ſufficit, ut ipſa dicatur peccare, vel peccatrix, ita e contra indifferentia paſſiva, & debitum paſſivum ex parte actus ſufficit, ut in ſe dicatur peccatum, & paſſive capax rectitudinis, & conformitatis ad legem prohibentem, nam ut ſtat ſub indifferentia reſpicit alteram quoque contradictionis partem, ſcilicet non elici, non continuari, in qua fundatur rectitudo præcepti, & hac ratione habet capacitatem ad illam, ſi non phyſicam, & ſubjectivam, ſaltem moralem, & logicam, quatenus de ipſo actu, ſic indifferenti, utrumque extremum cum veritate enunciari poteſt, & conſequenter in hoc eodem ſenſu verum erit dicere, quod ſit capax rectitudinis, vel malitiæ, quæ in illis extremis fundari poſſunt. Ita ibi diſcurrimus de immediato malitiæ ſubjecto. Quam doctrinam ad verbum hic repetere placuit ad tollendam difficultatem de actibus intrinſece malis, quod eorum malitia in privatione debitæ rectitudinis conſiſtere nequeat, quia licet ii actus, qui ſunt tantum ex circumſtantia mali, & non ex objecto, poſſint habere oppoſitam bonitatem, quatenus poterant fieri abſque mala circumſtantia, alii tamen actus, qui ex genere, & objecto ſunt mali, verbi gratia odium Dei, & blaſphemia, ex natura ſua non ſunt capaces oppoſitæ bonitatis, unde deducunt Adverſarii eorum malitiam non poſſe in privatione conſtitui; placuit, inquam, præfatam doctrinam ad verbum repetere, quia ſatis ex ea patet, quomodo, & quo ſenſu etiam actus intrinſece mali dici poſſint capaces rectitudinis debitæ.

22 Quarto quæritur, An peccatum commiſſionis eſſentialiter differat a peccato omiſſionis, & difficultas eſt de peccatis omiſſionis, & commiſſionis eidem virtuti oppoſitis. Aliqui abſolute negant, quorum ratio eſt, quia eſſentia peccati conſiſtit in privatione rectitudinis; ergo ſi privatio eſt ejuſdem rationis in duobus peccatis, conſequens eſt, ut illa duo peccata ſint ejuſdem ſpeciei, licet unum ſit commiſſionis, alterum omiſſionis. Ita autem contingit, quando commiſſio, & omiſſio opponuntur eidem virtuti ſecundum eamdem rationem, ut contingit in commiſſione furti, & omiſſione reſtitutionis, quia utrumque opponitur juſtitiæ, & eodem modo facit inæqualitatem. Ita diſcurrit Becanus tr. 2. cap. 3. qu. 1. cum Valentia, Suarez, & aliis, & Amicus diſput. 22. ſect. 1. inquit, quod eamdem ſententiam cohærenter docere tenentur quicumque rationem conſtitutivam peccati commiſſionis collocant in privatione oppoſitæ rectitudinis debitæ, quare Auctores hujus Sententiæ concludunt differentiam peccati omiſſionis, & commiſſionis in moralibus non eſſe eſſentialem, ſed tantum materialem. Alii vero abſolute affirmant peccatum omiſſionis differre ſpecie a peccato commiſſionis, non ſolum ſi hæc duo peccata materialiter conſiderentur, verum etiam ſi conſiderentur formaliter ſecundum inordinationem, & propriam malitiam contra eamdem virtutem, alioquin odium Dei, & omiſſio amoris ipſius, quæ ſunt contra Charitatem, & hæreſis, ac omiſſio credendi, quæ ſunt contra Fidem, non diſtinguerentur ſpecie, ſiquidem important privationem honeſtatis, ſeu rectitudinis unius, & ejuſdem virtutis; conſequens autem eſt falſum, quia odiſſe Deum, & non amare, cum teneris; hæreſis, & omiſſio actus credendi pluſquam ſpecie differunt, & illa ſunt longe pejora iſtis, nam hæreſis facit infidelem, non autem omiſſio actus credendi. Ita Amicus loco citat. Azorius, Bonacina, Clavis, Regia, Medina, Vaſquez, Curiel, & plures alii.

23 Sed in reſolutione hujus difficultatis media via incedendum eſt, adhibita diſtinctione, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 2. art. 4. ſi enim teneamur, quod una, & eadem virtus poſſit fundare præcepta ſpecie diverſa, unum affirmativum, aliud negativum, ut probabiliſſimum eſt, tunc ſuſtineri poteſt omiſſionem, & commiſſionem contra eamdem virtutem eſſe peccata adhuc ſpecie diverſa. Ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, peccatum non eſt privatio rectitudinis habitualis ipſius virtutis, cui opponitur, neque ex hoc capite peccata poſtulant diſtingui ex rectitudine virtutum, quibus opponuntur, quia non ſunt privationes rectitudinis habitualis earum, ſed eſt privatio rectitudinis actualis, ideſt conformitatis ad unum, vel plura dictamina, & præcepta ejuſdem virtutis ſpecie diverſa, & ita optime ſtare poterunt plura peccata ſpecie diverſa omiſſionis, & commiſſionis contra eamdem virtutem; licet enim illa præcepta, & dictamina ſint circa idem materiale objectum ejuſdem virtutis, non tamen circa idem formale, neque ſecundum eamdem rationem, ut contingit in exemplis allatis de odio, & non amore Dei; hæreſi, & omiſſione actus credendi. Quando vero omiſſio, & commiſſio eidem virtuti opponuntur ſecundum eamdem rationem formalem, ut contingit in commiſſione furti, & reſtitutionis, tunc non ſunt peccata ſpecie diverſa, quia utrumque opponitur juſtitiæ, & eidem præcepto, quod dat unicuique poſſidendum, quod ſuum eſt. Ita diſcurrimus l. c. ubi etiam ſpecialius explicamus, quomodo præceptum affirmativum amoris Dei, & negativum odii poſſint eſſentialiter differre, etiamſi circa eamdem Charitatis virtutem verſentur, adeout inferri poſſit, utrumque peccatum contra illa præcepta, commiſſionis unum, omiſſionis aliud, eſſentialiter differre, & præfata diſtinctione adhibita opiniones adductæ facile conciliari poſſunt, nam ſecunda opinio loquitur in primo ſenſu, prima vero in ſecundo, inquit enim peccata omiſſionis, & commiſſionis eſſe ejuſdem ſpeciei, quando omiſſio, & commiſſio opponuntur eidem virtuti ſecundum eamdem rationem, ut contingit in commiſſione furti, & omiſſione reſtitutionis.

24 Poſtremo, hac eadem doctrina reſolvitur alia difficultas, quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, ut etiam quæſt. 2. cit. art. 3. dictum eſt; malitia enim prodigalitatis, & avaritiæ ſunt diverſæ ſpeciei, quia virtus liberalitatis conſiſtit in medio negans utrumque extremum, alterum per exceſſum, ut prodigalitas, & alterum per defectum, ut avaritia; quapropter liberalitatis virtus duo præcepta, & rationis dictamina neceſſario includit, quorum uno prohibetur exceſſus, & alio defectus; cum liberalis dicatur ille, qui expendit, quando, & quantum eſt neceſſarium, hoc eſt, qui ſumptus facit, neque nimios, & exceſſivos, neque viles, & juſto minores. Cum igitur liberalitas duas rectitudines formaliter includat, vel duo præcepta ſpecie diverſa, conſequenter etiam conformitates ad illa erunt ſpecie diverſæ, & quia prædicta vitia oppoſita, ſunt privationes illarum rectitudinum diverſarum, proinde ipſa quoque ſunt peccata ſpecie diverſa, & ſic etiam Lezana diſcurrit quæſt. 3. cit. de vitiis extremis eidem virtuti in medio conſiſtenti oppoſitis, licet enim honeſtas, & rectitudo virtutis, quæ eſt inter duo extrema vitia, ſit formaliter una, eſt tamen virtualiter duplex, & habet actus, ſeu rectitudines actuales ſpeciei diverſæ, & ita etiam vitia illa contraria ſunt ſpecie diverſa, quia opponuntur diverſis illis actibus, & rectitudinibus actualibus, unum videlicet per exceſſum, & aliud per defectum: unde licet liberalitas ſit una virtus adæquata, & unius ſpeciei adæquatæ, & prodigalitas, & avaritia ſint privationes ejuſdem virtutis liberalitatis, non tamen adæquate unaquæque ſeorſim ſumpta deſtruit duplicem rectitudinem, ex qua componitur liberalitas, ſed inadæquate, ut fuſe explicavimus loc. cit.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

De Peccato Omiſſionis.

25 CErtum eſt præter peccatum commiſſionis dari etiam peccatum omiſſionis, ut ſupra dictum eſt, quia non ſolum homo peccat, quando facit id, quod lex prohibet, & vetat, ſed etiam quando non facit id, quod præcipit, & hic ſecundus defectus eſt omiſſio, ſicut primus commiſſio, unde peccatum omiſſionis eſt carentia actus debiti ex vi præcepti affirmativi; poteſt autem omiſſio dividi in culpabilem, & peccaminoſam, de qua loquimur in præſenti, ut non audire Miſſam die ab Eccleſia præcepto; & in non culpabilem, ſeu non peccaminoſam, ut non audire Miſſam die feriali. Utraque etiam dividitur in omiſſionem actus interioris, v.g. dilectionis Dei, vel actus fidei, & exterioris, ut auditionis Miſſæ, &c. Et tandem dividi poteſt in eam, quæ eſt directe voluntaria, ut ſi quis expreſſe, & explicite velit Miſſam non audire; & in eam, quæ non eſt directe voluntaria, ſed indirecte tantum, & implicite, ut ſi quis illam expreſſe non velit, ſed tamen velit expreſſe cauſam, ex qua talis omiſſio ſequitur, ut ſi quis ludere velit, vel dormire tempore, quo urget Miſſæ præceptum, vel in aliis actibus internis velit occupari tempore, quo præceptum fidei currit, vel dilectionis Dei. His prænotatis,

26 Primo quæritur. An poſſit eſſe peccatum omiſſionis, abſque omni actu, & non eſt quæſtio de actu intellectus, quem neceſſario requiri nullum eſt dubium, ſiquidem ſine cognitione objectum proponente nihil poteſt eſſe voluntarium, nec conſequenter peccatum; ſed quæſtio eſt de actu voluntatis, an, ſcilicet, poſſit dari pura omiſſio peccaminoſa ſine quocumque voluntatis actu, qui cauſa illius exiſtat directe, vel indirecte. Nec etiam eſt quæſtio de modo regulariter, & ordinarie peccandi omiſſive, ſiquidem conveniunt omnes omiſſionem culpabilem regulariter, & ordinarie ab aliquo actu voluntatis oriri directo, ſeu expreſſo, vel ſaltem indirecto, qui antecedenter, aut concomitanter ad omiſſionem ſe habeat; ſed quæſtio eſt, an poſſit dari pura omiſſio culpabilis abſolute loquendo abſque aliquo actu, ſive directe, ſive indirecte in illam tendentem. Quamplures negative reſpondent, quorum fundamentum eſt, quia ut omiſſio ſit peccatum debet ſaltem indirecte, & interpretative eſſe voluntaria, ut de ſe patet, ſed non poteſt eſſe hoc modo voluntaria, niſi procedat ex aliquo actu voluntatis, qui ſit cauſa, vel occaſio illius; ergo &c. minor probatur, quia voluntarium interpretativum, ſeu virtualiter fundatur in aliquo voluntario formali, ideo enim quis dicitur aliquid virtualiter velle, quia vult aliquid, in quo illud virtualiter continetur. Ita Caietanus, Capreolus, Bannes, Vaſquez, Suarez, Lorca, Lezana, Faber ex noſtris, & alii Thomiſtæ paſſim. Alii vero concedunt dari poſſe peccatum omiſſionis abſque omni actu, loquendo de omiſſione interiori, qualis eſt omiſſio actus Charitatis, vel Fidei; non tamen loquendo de omiſſione exteriori, qualis eſt omiſſio audiendi Sacrum die feſto, & ratio eſt, quia videtur omnino impoſſibile, quod quis omittat actum exteriorem eundi ad templum, niſi ſaltem ſedendo, vel ſtando, vel in cubiculo cubando, quando urget præceptum audiendi Sacrum; hæc autem, & alia id genus, licet phyſica non ſint actiones, ſed potius actionum privationes, moraliter tamen cenſentur pro actibus exterois. Ita Azorius, Beccanus, Caſpenſis, & quidam alii.

27 Hanc quæſtionem late tractavimus, & ex profeſſo diſp. 6 cit. *de Peccatis* quæſt. 4. ubi ſententiam affirmativam abſolute ſtatuimus, tanquam de mente Scoti, & Scotiſtarum omnium, & diximus, quod licet regulariter loquendo peccatum omiſſionis non contingat ſine aliquo actu, qui ejus cauſa directe, vel indirecte exiſtat; abſolute tamen loquendo poſſe interdum contingere, ſine omni actu, ita quod, nec phyſice, nec moraliter pura omiſſio peccaminoſa ſit impoſſibilis, ſive interior, ſive exterior, ita enim colligitur ex Scot. 2. d. 42. quæſt. 4. in fine §. *Ad quæſtionem quartam*, ubi explicando diviſionem peccatorum cordis, oris, & operis ait, quod debet intelligi poſitive quoad peccatum commiſſionis, & negative quoad peccatum omiſſionis, unde ſecundum ipſum pura negatio actus debiti eſt peccatum omiſſionis, & idem colligitur ex 1. diſt. 38. *Primum iſtorum ſolvitur*; & videtur etiam eſſe opinio D. Thom. 1. 2. quæſt. 69. a. 2. ubi ait omiſſionem eſſe peccatum actuale, non quia neceſſario habeat aliquem actum, ſed quia negatio, vel privatio actus reducitur ad genus actus, ac proinde eam ſequuntur Salas, Averſa, Hacquetus, & alii etiam ex Thomiſtis. Fundamentum autem præcipuum hujus ſententiæ ſtatuimus eſt ibi ar. 1. quoniam omittere eſt non agere, & æque actum debitum, & præceptum, ſed poteſt voluntas libere non agere actum debitum abſque eo, quod nullum actum interiorem eliciat, aut exteriorem imperet, ſed tantum prævideat ſe debere exercere actum præceptum, & non exerceat; ergo &c. Maior probatur, quia peccatum omiſſionis, quod præcepto affirmativo opponitur, per hoc diſtinguitur a peccato commiſſionis, quod opponitur negativo, quod hoc ex ſuo genere includit actum poſitivum, at omiſſio ſecundum ſe nullum actum includit. Minor vero probatur ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 5. docente non minus eſſe immediate in poteſtate voluntatis non agere, quam agere, cum hoc ſit de ratione libertatis exercitii, & contradictionis, prout diſtinguitur a libertate ſpecificationis, & contrarietatis; ergo cum ad malitiam contrahendam non requiratur voluntarium formale, & explicitum, nec actus poſitivus, quo illa intendatur, ſed ſatis ſit eam tantum prævidere, & prævifam non impedire, poterit voluntas abſque ulla implicantia culpabiliter omittere nullum actum internum eliciendo, qui ſit cauſa talis omiſſionis directe, nec ullum exteriorem imperando, qui ſit ejus cauſa indirecta, ſed ſolum prævidendo imminentis præcepti obligationem, ab omni actu ceſſare etiam exteriori.

Confirmatur, quia ſicut libere me continere poſſum ab actu præcepto ſine actu, quod id directe velim; ſic & a quocumque alio actu, tam interiori, quam exteriori, qui ſit cauſa per accidens, & indirecte, vel occaſio ejus, quia non ſum minus liber ad alios actus, & voluntas æque libera eſt ad actum præceptum, & quemcumque alium, qui poſſit eſſe cauſa indirecte omiſſionis ejus. Plures autem Adverſariorum reſponſiones, & evaſiones vide rejectas, & præcluſas l. c.

28 Pro ſolutione autem fundamenti prioris ſententiæ advertendum eſt, ut quæſt. cit. dictum eſt ar. 2. hos terminos voluntarii directe, & expreſſe, & interpretative in vario ſenſu a Theologis uſurpari ſolere. Quandoque enim ſumuntur pro eo, quod eſt voluntarium in ſe, vel in cauſa; primo modo voluntarius dicitur omnis actus immediate a voluntate elicitus, vel imperatus, ſecundo modo voluntarium dicitur, cujus cauſa eſt volita, ex qua conſequitur effectus voluntarius, ut cum quis jacit ſagittam ad occidendam feram cum periculo occidendi hominem, ſi ſequitur occiſio, dicitur illi voluntaria in cauſa, etiamſi non fuerit intenta, & expreſſe volita, & quidem accipiendo voluntarium indirectum, & interpretativum in hoc ſenſu, ut videtur in argumento ſumi omiſſio actus, quem poterat, ac debebat habere voluntas, dici non debet indirecte volita, ac interpretative, ſed potius formaliter, & expreſſe, ac directe, cum non minus in poteſtate voluntatis ſit immediate ſuſpenſio actus, quam actus ipſe. Quandoque vero voluntarium, virtuale, indirectum, ac interpretativum ſumitur pro eo, quod æquivalenter ſe habet ad actum explicitum, quamvis enim voluntas nullum talem habeat circa objectum, ex varia tamen rerum, ac circumſtantiarum ſerie interpretamus ipſam, ac ſi circa tale objectum haberet actum poſitivum volitionis, vel nolitionis, ut ſi quis in lecto decumbens audiens pulſum Miſſæ, & non ſurgens, etiamſi tam circa actum præceptum, quam circa decubitum in lecto mere negativa ſe habeat; adhuc tamen interpretamur eum nolle ire ad Sacrum, quamvis enim talem actum formalem, & poſitivum non habeat, in tali tamen caſu, dum voluntas non imperat actum eundi templum, cum poſſet imperare, & deberet, ita ſe gerit, ac ſi poſitive nollet actum præceptum, vel poſitive vellet decubitum, ex quo ſequitur Sacri omiſſio; unde accipiendo voluntarium indirectum, virtuale, ac interpretativum in hoc ſenſu neganda eſt minor argumenti cum ejus probatione, quia voluntarium indirectum, & interpretativum in hoc ſenſu opus non eſt, quod reducatur ad aliud voluntarium directum, & formale, ſed ſatis eſt, ut tamquam ad cauſam reducatur ad ipſam liberam voluntatem non operantem cum poteſtate, & debito operandi, nam in eo caſu voluntas ita ſe habet, ac ſi poſitive nollet actum præceptum.

29 Quando autem dicebatur, videri omnino impoſſibile, quod actus exterior eundi ad templum omittatur, niſi ſedendo domi, vel ſtando, vel in lecto cubando, quæ moraliter cenſentur pro actibus externis.

Reſpondetur ex dictis quæſt. cit. ar. 2. num. 106. hoc totum verum eſſe, ſed nihil nobis officere; quando enim aſſerimus omiſſionem, tam interiorem, quam exteriorem poſſe ſine quocumque actu contingere, loquimur dumtaxat de actibus voluntatis elicitis, vel imperatis, unde concedimus utique ad omiſſionem exteriorem ſemper neceſſarium eſſe aliquem actum externum, vel aliquid ſe habens per modum illius, quod ſit ejus occaſio, voluntas tamen circa hoc eſt libera, & poteſt illud imperare, vel non imperare; & quando non imperat, dicimus tunc contingere omiſſionem exteriorem, ſine quocumque formali voluntatis actu tam elicito, quam imperato; quamvis enim interveniat ſeſſio, cubatio, &c. tamen hæc non ſunt formaliter, & expreſſe imperata, ſed tantum virtualiter, & interpretative, unde licet illa cenſeantur pro actibus externis, non tamen a voluntate formaliter ſemper imperatis, quo ſenſu hic de actibus externis loquimur, & dicimus ſine quocumque tali hoc modo conſiderato, hoc eſt, a voluntate imperato, poſſe omiſſionem contingere tam interiorem, quam exteriorem. Ita diſcurrebamus l. c. quæ hic repetere placuit pro fundamentali iſtius difficultatis reſolutione: alia vero plura argumenta contra hanc ſententiam ab Adverſariis objecta vide ſoluta l. c.

30 Secundo quæritur, An actus conjunctus omiſſioni culpabili ſit peccatum. Quoniam dubio præcedenti dictum eſt, regulariter, & ordinarie loquendo peccatum omiſſionis non contingere ſine aliquo actu, qui ejus cauſa directe, vel indirecte exiſtat: quæritur in præſenti, an talis actus regulariter conjunctus cum omiſſione culpabili ſemper ſit pecca-

tum,

tum, ut v. g. ſi quis ſtuderet, aut aliud ageret, dum Sacrum audiendum eſt, an illa actio ſit peccatum. Aliqui affirmant eſſe peccatum ratione omiſſionis, etiamſi ea ſe peccatum non eſſet, ut Capreolus, Valentia, & alii nonnulli. Alii negant eſſe peccatum ratione omiſſionis, ſi in ſe peccatum non ſit, ut Durand. cum quibuſdam aliis. Communior tamen, & probabilior opinio, quam amplexi ſumus quæſt. 4. cit. ar. 5. num. 169. diſtinguit, quia voluntas ejus, qui Sacrum omittit, duobus modis in actum ſtudendi ferri poteſt, vel aliud faciendi, dum Sacrum audiendum eſt; primo antecedenter, itaut voluntas ſtudendi, vel actus ſtudendi ſit cauſa omiſſionis Sacri, ſecundo concomitanter, aut conſequenter; ut cum aliquis propter pluviam, verbi gratia, aut aliam cauſam jam ante deliberate ſtatuit omittere Sacrum, & poſtea ne ſit otioſus, velit ſtudere. Quando igitur actus eſt cauſa omiſſionis culpabilis, tunc eſt peccatum, quia omnis actus liber, qui eſt cauſa alicujus peccati, eſt etiam peccatum, & malitia ejuſdem rationis infectus, unde talis actus in caſu poſito eſt peccatum, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, niſi ſit aliunde malus; ex quo ſequitur in Confeſſione ſatis eſſe, ut v. g. quis declaret ſe in die feſto Miſſam omiſiſſe, nec ulterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit. Hoc tamen cum ea limitatione intelligendum eſt, ut dictum eſt l. c. dummodo actus ille, qui eſt cauſa omiſſionis, non ſit ipſe quoque ſub præcepto, & quidam magis urgenti, tunc enim actus eſt bonus, & a peccato omiſſionis excuſat; eſt enim regula generalis, quod quando duo præcepta ſimul occurrunt, quæ ambo ſervari non poſſunt; tunc illud ſervandum eſt, quod magis urget, qualis dicitur eſſe viſitatio infirmi periclitantis tempore Sacri, nam viſitatio iſta in tali caſu a charitate præcipitur, & ideo auditioni Sacri præferri debet, quæ præcipitur a Religione.

31 Quando vero actus omiſſioni conjunctus non eſt cauſa omiſſionis, nec eſt incompoſſibilis cum actu præcepto, ſed omnino concomitanter ad omiſſionem ſe habet, ut eſt oratio, vel recitatio officii in omiſſione auditionis Miſſæ, tunc non eſt malus ratione omiſſionis, imo bonus, & laudabilis eſſe poteſt, ut ſi quis volens tempore Sacri domi manere propter pluviam, legeret horas Canonicas, non peccaret legendo horas, ſed tantum peccaret omittendo Sacrum. Hoc autem notanter aſſerimus de actu omiſſioni conjuncto, qui non eſt cauſa omiſſionis, nec eſt incompoſſibilis cum actu præcepto, nam aliqui putant actus omnes cum obſervantia præcepti incompoſſibiles, quos homo facere eligit, poſtquam apud ſe ſtatuit non obſervare præceptum, adhuc malitiam omiſſionis contrahere, & aliqui hoc aſſerunt ſaltem de prima operatione, quæ poſt illud propoſitum per ſe primo eligitur, atque incompoſſibilis cum obſervantia præcepti, ut Vaſquez, Becanus, Bonacina, & alii nonnulli. Alii tamen probabilius univerſaliter negant operationes etiam cum obſervantia præcepti incompoſſibiles, quæ fiunt tempore omiſſionis, etiamſi per ſe primo exerceantur poſt voluntatem omittendi præceptum, eſſe peccata, dummodo integrum ſit homini, cum libuerit, eas relinquere, & ad obſervantiam præcepti ſe applicare; unde ſi quis apud ſe deliberavit propter pluviam non ire ad Sacrum, & poſtea ſtudium eligit, ne tempore Sacri otio torpeat, dicunt hoc ſtudium, etiamſi incompoſſibile Sacro, malitiam omiſſionis non contrahere; & hoc probabilius eſſe diximus l. c. & ratio eſt, quia ſuppoſita ſemel illa mala voluntate non audiendi Sacrum, jam omiſſio ſufficienter intelligitur per eam cauſata; neque ſtudium illud eſſe incompoſſibile cum auditione Sacri infert neceſſario eſſe illius cauſam, ſuppoſito enim quod omiſſio Sacri ſemel habeat propriam, & ſufficientem cauſam ſui, quicquid poſtea apponitur incompoſſibile cum auditione Sacri, per accidens ſe habet ad omiſſionem, & nullo modo eſt cauſa illius, quia omiſſio jam intelligitur ſufficienter cauſata per aliam cauſam, nempe per voluntatem omittendi ob difficultatem exeundi a domo propter pluviam. Ita etiam Suarez, Salas, Amicus, Arriaga, Oviedus, Paſqualigus, Lezana, Averſa, Morandus, & alii communiter, ut fuſius proſequimur l. c.

32 Tertio quæritur, quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur. Et quidem certum eſt apud omnes, quando actu omittitur actus præcepti, ſi adſit libertas ad eum ponendum, tunc contrahi peccatum omiſſionis externæ, quia tunc vere, & libere violatur præceptum; unde ſolum difficultas eſt in caſu, quo fuerit impedita libertas ex ebrietate, vel ſomno, & ſenſus quæſiti eſt, an peccatum contrahatur, non tantum quando quis occaſionem dedit, & cauſam probabilem futuræ omiſſionis, ſed etiam tempore poſtea adveniente, quando currit præceptum implendum, etiamſi tunc vitari non poſſit, puta ſi ſequatur omiſſio in ebrietate, vel ſomno, in quo ſtatu eſt impotens ad obſervantiam præcepti. Prima opinio affirmat utroque tempore peccatum omiſſionis contrahi, quando ſcilicet datur cauſa omiſſionis, & quando reipſa accidit, etiamſi tunc ſit ablata libertas per ebrietatem, vel ſomnum. Ita Thomiſtæ paſſim, Cajetanus, Medina, Tannerus, Suarez, Valentia, Lezana, Averſa, Hacquetius, Serra, & plures alii Recentiores. Secunda opinio aſſerit tunc tantum peccatum omiſſionis contrahi, & omiſſionem ad culpam imputari, quando re ipſa currit præceptum, & ponitur omiſſio; & ratio eſt, quia ſicut præceptum affirmativum non obligat ad ſemper, ſed pro determinato tempore, ita omiſſio, quæ præcepto affirmativo opponitur, non contrahitur, nec ad culpam imputatur, niſi pro tempore, quo præceptum obligat; ſed contingere poteſt, ut præceptum obliget tempore, quo quis abſens eſt; ergo, &c. pro qua opinione citari ſolent Marſilius, Altiſiodorenſis, Paludanus, ac etiam ipſe D. Th. qui pluribus in locis ait, pro illo tempore ſolum aliquem ceſſando ab actu peccare, quo obligat præceptum affirmativum. Tertia ſententia e contra tenet, quod licet re vera peccatum omiſſionis contrahatur, quando currit præceptum, ſuppoſita libertate in operante, non tamen ablata libertate per ebrietatem, vel ſomnum, quo ſenſu verſatur hæc quæſtio, ſed in tali caſu aſſerit tunc peccatum omiſſionis contrahi, quando quis dedit cauſam illius, v. g. per ebrietatem, vel ſomnum, non autem ex tempore ebrietatis, vel ſomni, quando actus præceptus, v. g. auditio Miſſæ fieri debebat; pro qua citantur antiquiores D. Bon. Gab. Adrian. Aug. & ſequuntur Recentiores communiter Vaſquez, Arriaga, Amicus, Oviedus, Caſpenſis, Morandus, & alii paſſim.

33 Hanc quoque quæſtionem fuſe tractavimus diſp. 6. cit. quæſt. 4. ubi hanc tertiam ſententiam tenuimus, tamquam de mente D. Bon. 2. diſt. 32. ar. 3. quæſt. 1. ad arg. & diſt. 36. ar. 1. quæſt. 2. ad arg. & 3. diſt. 12. ar. 2. quæſt. 1. ad arg. ac etiam Scoti 2. diſt. 40. & 42. in principio, & fine, & quol. 18. Quare ex ibi dictis abſolute aſſerendum eſt, quod ſuppoſito libertatis impedimento tempore, quo currit præceptum affirmativum, tunc omiſſio talis præcepti non imputatur ad culpam, ſed ſolum quando data libere fuit cauſa ſubſecutæ omiſſionis, quæ proinde in eo caſu peccatum dici non poteſt, ſed tantum effectus peccati, vel ſi peccatum dicatur, non debet dici peccatum in ſe, ſed tantum peccatum in cauſa. Probatur aſſertio quoad primam partem, peccatum enim debet eſſe voluntarium, & liberum, cum libertas ſit fundamentum totius generis moris; ſed omiſſio actus præcepti in ſomno, vel in ebrietate ſecuta, & idem eſt de commiſſione libera, eſſe nequit etiam ſecundario libertate ab actu derivata; ergo nequit eſſe in ſe peccatum, ſed tantum in appoſitione cauſæ: Major patet, probatur minor, quia, ut actio ſit idoneum moralitatis ſubjectum ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 5. in fine, ita debet eſſe libera, ut nedum in principio, ſed etiam in medio, & fine ſit in poteſtate voluntatis elicientis, vel imperantis, ut etiam docet Sc. 2. d. 42. infra B, ſed quando omiſſio in ſomno, vel ebrietate contingit, actus voluntatis jam præceſſit, & omiſſio illa non amplius ſubditur voluntatis dominio, nec ipſa dicitur actu libera reſpectu illius, ergo ſicut in eo caſu ab actu voluntatis libertatem non participat, nec etiam ſecundario, ita nec pariter malitiam. Deinde probatur aſſertio quoad ſecundam partem, quod nempe in his, & ſimilibus caſibus malitia omiſſionis contrahatur in applicatione, & appoſitione cauſæ, quæ fuit in voluntatis poteſtate, quia tunc eſt volita indirecte, & in cauſa talis omiſſio, & directe volitus eſt actus cum obſervantia præcepti incompoſſibilis, ebrietas, ſcilicet, vel ſomnus; ergo tunc contrahitur malitia omiſſionis, ſcilicet in cauſa.

Confirmatur, quia ut dicebamus l. c. hac ratione præciſa etiam in peccato commiſſionis, qui voluntarie alteri venenum propinaverit, etiamſi effectus non ſequatur, peccat in hujuſmodi veneni propinatione, quia tunc voluntarie cauſam homicidii adhibuit, & per ipſum non ſtetit, quin ſequeretur; ergo pariter ſe inebrians, aut dormiens prævidens ex ebrietate, vel ſomno ſecuturam Miſſæ omiſſionem, tunc ejus malitiam contrahit, quia dat ejus cauſam.

34 Nec refert, quod quando cauſam appoſuit, præceptum auditionis Miſſæ non currebat; licet enim tunc præceptum non urgeret ad exercendum actum, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi illum pro tempore debito; hoc enim præcepto non ſolum ipſa auditio Miſſæ præcipitur, ſed etiam ne apponatur cauſa impeditiva ipſius; ſicut præceptum non occidendi nedum homicidium prohibet, ſed etiam probabilem homicidii cauſam. Nec etiam refert, quod dormiens excitetur a ſomno, & Miſſam audiat, quia hoc eſt omnino per accidens, nec id tollit, quin adhuc periculo omiſſionis probabili ſe expoſuerit, eo ipſo quod cauſam appoſuit. Ad fundamentum autem oppoſitæ ſententiæ, quod omiſſio præcepti tunc ſolum eſt, quando præceptum obligat, in caſu vero poſito præceptum obligat tempore, quo quis dormit, vel ebrius eſt; jam reſponſum eſt quæſt. cit. ar. 2. ab initio, præceptum non obligare ad actionem non voluntariam, & ita ad nihil obligare tempore ſomni, vel ebrietatis in ſenſu compoſito; ſed in ſenſu diviſo obligare præceptum ad aliquid libere faciendum, vel non faciendum, hoc, vel illo tempore; quod ſi ebrius es, vel dormis, obligat ad non apponendum libere cauſam faciendi, vel non faciendi hoc, vel illo tempore; qui igitur dat libere, & prævidens talem cauſam, tunc peccat peccato omiſſionis, vel commiſſionis, non autem tunc, quando omiſſio ſequitur, vel commiſſio, ſi ea libera non ſit. Videas autem Adverſariorum reſponſiones, & objectiones vide rejectas, & reſolutas l. c.

35 Quarto tandem quæritur, an qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, incurrat omnes omiſſiones ex eo ſequentes. Ratio dubitandi deducitur ex reſolutione du-

dubii præcedentis, quia ſi in prædictis caſibus peccatum omiſſionis univerſaliter contrahitur in appoſitione cauſæ, ſuon potius pro illo determinato tempore, quo urget præceptum, ſequitur quod qui voluntarie, & propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, ex quo prævidit plures ſecuturas omiſſiones, verbi gratia jejunandi, audiendi Sacrum, recitandi officium, &c. incurrat omnes earum malitias, quod valde durum videtur; probatur ſequela, quia, quando dedit cauſam tali morbo, dedit etiam illam omnibus prædictis omiſſionibus, quas prævidit ex eo futuras. Hanc quoque difficultatem attigimus quæſt. 5. cit. prope finem num. 151. ubi diximus certas eſſe illius ſolutiones, ut eſt videre apud Suarez, Becanum, Lezanam, & alios noſtræ opinionis ſectatores; communiter tamen ab eis ſequelam admitti, ſi hujuſmodi omiſſiones fuerunt actu prævifæ, & ſaltem indirecte voluntariæ. Addunt tamen, quod, ut iſtæ omiſſiones ſint voluntariæ indirecte, opus eſt non ſolum eſſe prævifas, ſed eſſe tales, ut præceptum obliget ad vitandam ægritudinem, & morbum, ne iſtæ ſequantur; præcepta autem poſitiva ad hoc non obligant, niſi quando omiſſiones proxime, ac veluti eodem quaſi tempore moraliter loquendo ſequuntur; unde dicunt, quod quæ jure humano ligant, non imputantur in cauſa remota, quia id eſſet valde durum, ſed tantum in proxima, quæ, ſcilicet, eodem quaſi tempore impedit executionem, vel tollit media ad eam per ſe ordinata, ut in projiciente breviarium, vel ſe inebriante reſpectu officii recitandi, non ſic autem impedit recitationem officii, vel Miſſæ auditionem ægritudo, quæ ex nimio potu, vel culpa incurritur, ſed ſolum valde remote. Ita diſcurrimus loco citato, & eſt plurium ſatis probabilis ſententia.

QUÆSTIO III.

De Peccato mortali, & veniali.

36 SEcunda diviſio generalis peccati actualis quæſt. 1. hujus diſp. art. 1. aſſignata, eſt in mortale, & veniale, ubi dicimus per mortale, ut ipſum nomen ſonat, illud intelligi, quod ita Deum offendit, ut in animam privationem gratiæ inducat, & amicitiæ divinæ, quæ privatio eſt mors animæ, & puniatur etiam æterna pœna, quæ eſt mors ſecunda. Veniale autem, quod licet peccatum ſit, & aliquo modo Deum offendat, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum Deo deſtruat, & æternæ pœnæ reatum inducat, ac proinde ut ipſum nomen ſonat, facile veniam conſequitur, vel aliquo modo venia dignum eſt; verum quia diſcrimen modo allatum quod mortale æterna, veniale temporali pœna dignum ſit, non eſt a priori, ſed a poſteriori, ſupponens aliud diſcrimen primo conſtituens, & unum ab alio diſcernens; ideo in præſenti eorum primaria differentia, ac veluti eſſentialis inquirenda eſt, ut uniuſcujuſque eſſentia, & quidditas dignoſci poſſit; quod breviter expediemus ex iam dictis diſp. 9. cit. de peccatis quæſt. 6. ubi fuſe, & ſcholaſtice de hoc diſcrimine tractavimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An aliud ſit peccatum mortale, aliud veniale, & quomodo inter ſe differant.

37 PRimo certum eſt, & de fide dari quædam peccata mortalia, & quædam venialia tantum; divina namque ſcriptura pluribus in locis teſtatur damnationem, ſeu mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri, ut Epheſ. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, &c. non habet hereditatem in Regno Dei*, & Apoc. 21. *Homicidis, & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in ſtagno ardenti, igne, & ſulphure*; quod vero quædam peccata ſint tantum venialia indicat etiam eadem ſcriptura Prov. 20. *ſepties in die cadit juſtus*, & 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quia peccata non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quo loco, ut D. Auguſt. advertit lib. de natura, & gratia cap. 39. ſermo eſt de peccatis juſtorum, ob quæ juſti eſſe non deſinunt, & quæ proinde cum gratia ſanctificante ſtare poſſint, qualia ſunt peccata venialia; & ita etiam ſtatutum eſt in Concil. Milevitano can. 17. & Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. ubi expreſſe declaratur juſtos, & ſanctos in levia, & quotidiana, quæ etiam peccata venialia dicuntur, quandoque cadere. Præterea certum eſt, ac de fide diſcrimen peccati mortalis, & venialis non ex eo deſumendum eſſe, ut quidam Hæretici dixerunt, quod peccata omnium prædeſtinatorum, aut fidelium venialia ſint; reproborum vero, & infidelium mortalia, ſed ex propria ratione, & natura ipſorum peccatorum; nam ſcriptura expreſſe teſtatur quoſdam prædeſtinatos, & fideles mortaliter peccaſſe, ut conſtat de Davide, cum adulterium perpetravit, quod peccatum mortale fuit, & S. Petro, cum Chriſtum negavit, in qua negatione utique mortaliter peccavit, ut D. Auguſt. teſtatur tract. 66. in S. Joan. ubi dicit illum timendo corporis mortem per illam negationem mortem animæ incurriſſe. Id etiam conſtat ex Bulla Pii V. & Greg. XIII. in qua propoſitio Michaelis Baii damnatur. *Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam*. Denique id etiam probatur ex eo, quod ſi omnia prædeſtinatorum peccata venialia eſſent; ſequeretur a prædeſtinatis gratiam ſanctificantem numquam amitti poſſe, cum per ſolum peccatum mortale amittatur, quod tamquam falſum, & hæreticum a Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 53. damnatum eſt.

38 Secundo, conveniunt Doctores, peccatum mortale duplex eſſe, aliud eſt mortale ex genere ſuo, aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi quo ad perſonam, res, aut jura, vel nos ipſos graviter corrumpit; unde peccata omnia contra virtutes Theologicas mortalia ſunt ex genere ſuo, quia Deum offendunt, & alicui ejus interno bono nocent, verbi gratia, veracitati, miſericordiæ, vel charitati; item fere omnia, quæ fiunt contra Decalogi præcepta, quia quæ contra tria prima præcepta committuntur, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejuſque honori externo, vel interno, quæ vero contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut juri proximi; peccata vero illa ſeptem, quæ capitalia dicuntur, aliqui Doctores aſſerunt non omnia eſſe mortalia ex genere ſuo, de quo infra ſuo loco dicemus, cum de his peccatis capitalibus in ſpecie agemus. Peccatum autem mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut etiam ex genere ſuo indifferens, fit per accidens mortalis, ut etiam inferius ſuo loco declarabitur. Peccatum vero veniale etiam triplex eſt, ut dictum eſt diſp. 6. cit. quæſt. 6. ab initio; aliud eſt veniale ex ſuo genere, & objecto, quia nimirum verſatur circa objectum, quod eſt materia levis offenſæ, ut verbum otioſum, immoderatus riſus, & ſimilia; aliud eſt veniale ex parvitate tantum materiæ, ut furtum in parva quantitate; aliud tandem veniale dicitur ex imperfectione actus, id eſt, ex defectu deliberationis, ut ſubiti, & indeliberati motus odii, invidiæ, ſuperbiæ, luxuriæ, & ſimiles. Hoc autem intereſt inter peccatum veniale ex parvitate materiæ, & veniale ex imperfectione actus, ſeu ex defectu deliberationis, quod veniale ex hoc capite poteſt in quacumque materia contingere etiam ex ſuo genere graviſſima; unde qui ſubita quadam ira correptus blaſphemat, vel alium percutit non plene advertens, quod dicit, vel facit, non peccat mortaliter, ſed venialiter tantum ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis; ad peccatum enim mortale plena advertentia, & deliberatio requiritur, ut dictum eſt quæſt. 1. hujus diſp. art. 2. num. 12. Veniale autem ex parvitate materiæ non poteſt in quacumque materia contingere, non enim in qualibet materia datur parvitas rei, ſeu materiæ, & ratione cujus peccatum, quod alioquin fuiſſet mortale, efficiatur veniale, & ratio eſt, quia ſemper ex ſuo genere invenitur culpa mortalis in ea materia, in qua reperitur integra ratio injuriæ, & offenſæ, cum ergo detur aliqua materia, licet parva, in qua reperitur adhuc integra ratio injuriæ, & offenſæ, ſequitur non dari parvitatem materiæ in qualibet materia. Ita Bonacina diſp. 2. quæſt. 3. punct. 4. cum Suarez, Sanchez, & pluribus aliis; unde deducit non dari parvitatem materiæ in actu odii, quo quis Deum proſequitur, neque in juramento falſo aſſertorio, quamvis res, ſupra quam cadit juramentum, in ſe ſit levis, nam adducitur Deus in teſtem falſi, eique mendacium tribuitur, & in materia Simoniæ, ſi quis vendat rem ſpiritualem, licet valde modicam, & parvam, adhuc peccat mortaliter, quia rem ſpiritualem pretio æſtimat, & conſequenter illi gravem infert injuriam, & idem etiam evenit in quibuſdam aliis materiis, ut diximus de rebus venereis diſp. 9. quæſt. 7. art. 3. num. 144.

39 Tertio, diſcrepant Doctores in aſſignanda propria, & formali ratione, per quam peccatum mortale a veniali differat, de qua quæſtione varias examinavi ſententias quæſt. 6. citat. artic. 1. Quidam enim exiſtimant in eo differre, quod mortale ſit contra legem, veniale vero præter legem. Alii, quod mortale ſit contra præceptum, veniale vero contra Conſilium, qui dicendi modus communiter etiam Scoto tribuitur 2. diſp. art. 8. Alii, quod mortale dicit deordinationem ab ultimo fine, quia tollit charitatem, & gratiam, per quam homo ad Deum ordinatur, & illi tamquam ultimo fini conjungitur; veniale vero non tollit ordinem ad finem, ſed tantum media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet, tamquam ad ultimum finem, nec tamen poteſt, cum peccatum in Deum referri nequeat, unde actus illi, qui immediate tendunt contra finem, ſcilicet Deum, ſunt mortalia; qui tendunt contra media ad finem, ſunt venialia. Denique alii aſſerunt rationem formalem diſtinctivam peccati mortalis a veniali in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperitur contemptus Dei, vel expreſſus, vel tacitus, ſive interpretativus ex quo ſequitur diſſolutio charitatis, & amicitiæ, quæ inter Deum, & hominem intercedit, in peccato autem veniali non reperitur, proinde ipſius charitatis, & amicitiæ divinæ diſſolutio; ſicut in amicitia humana leves amici offenſæ, licet ipſi diſpliceant, non tamen uſque ad illius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum, & unionem diſſolvunt. Omnes tamen iſti dicendi modi fuſe refelluntur a nobis loco citato, eo quia differentiæ ab iis aſſignatæ, vel non

ſunt

ſunt a priori, ſed a poſteriori; & ſi ſunt a priori, non tamen ſunt omnino primæ; unde & etiam ultima differentia licet ſit vera, & cæteris melior, & a Recentioribus communiter magis recepta, & approbata; adhuc tamen neque ipſa eſt prima, & eſſentialis, quam hic veſtigamus, cum per eam non tam eſſentia ipſius peccati, quam unus illius effectus declaretur; tum quia non adhuc per eam ſufficienter declaratur quod hic inquirimus, quid ſcilicet ſit in mortali peccato, ratione cujus ſit gravis offenſa Dei, & odium inimicitiæ ſuadet, & quid in veniali, ratione cujus ſit levis offenſa, nec odium illud ſuadet; quare ſi magis remote, & radicaliter talem differentiam aſſignare velimus, dicere debemus mortale eſſe tranſgreſſionem præcepti graviter obligantis, veniale vero præcepti levis, vel leviter obligantis, quod niſi explicare velimus circulo vitioſo, ut præceptum grave dicatur, quod obligat ſub mortali, & leve, quod obligat ſub veniali; recurrendum eſt, ut ibi dicebamus, ad explicationem ex Scoto nos aſſignandam, quod præceptum graviter obligans ſit illud, quod obligat ad aliquod neceſſarium ad ſalutem conſequendam, illud vero leviter, quod obligat præciſe ad aliquod utile tantum.

Confirmatur tandem; quia licet ea præfata differentia a Recentioribus communiter allata, quod in mortali reperitur contemptus Dei, quia eſt offenſa gravis, in veniali autem non reperitur, quia eſt offenſa levis, etiam oriretur, quod aliud tollat gratiam, & aliud non, & aliud pœnam mereatur æternam, aliud vero temporaneam, adhuc tamen ipſa quoque aliud diſcrimen ſupponit primo conſtitutivum, & unum ab alio diſcriminans; adhuc enim aſſignari poteſt, ac debet alia ratio prior, propter quam mortale dicatur offenſa gravis, & veniale levis, & in mortali reperiatur contemptus Dei, non autem in veniali.

40 Quarto itaque juxta reſolutionem hujus difficultatis jam aſſignatam l. c. dicendum eſt peccatum mortale per ſe, & a priori differre a veniali; quia illud eſt privatio rectitudinis neceſſariæ ad Deum beatificum conſequendum; veniale autem eſt privatio rectitudinis, quæ non eſt neceſſaria, ſed tantum utilis ad talem finem conſequendum. Ita Scotus 2. d. 21. B, dum inquit mortale per ſe a veniali differre, quia peccatum mortale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis non poteſt ſequi aliquo modo, quæ quidem ordinatio habet præceptum, contra quod deordinatio ſit, peccatum autem veniale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, quæ neceſſaria non eſt ad finem conſequendum, ſed eſt utilis, & quæ non eſt de præcepto, ſed potius de conſilio. Ita Doctor l. c. per quæ ultima verba minime negare voluit talem inordinationem prohiberi, aut rectitudinem oppoſitam præcipi, ut Thomiſtæ perperam intelligunt, ſed ſolum non præcipi tanquam medium neceſſarium ad ſalutem, ſed tantum utile; quare lex, cui peccatum veniale opponitur, a Scoto non appellatur præceptum, ſed conſilium, non quia non ſit vere præceptum, & ſit proprie conſilium, quale eſt illud Apoſt. 1. Corint. 7. *De Virginibus præceptum Dei non habeo, conſilium autem do &c.* ſed quatenus præceptum ſimpliciter, & abſolute loquendo illud ſignificat, quod obligat in re gravi, & ad aliquod neceſſarium ad finem conſequendum, & hoc modo Doctorem interpretatur ibi Rada, Faber, Vulpes, Poncius, & alii Scotiſtæ paſſim, ut dictum eſt loco citato. Probatur autem hic dicendi modus ex confutatione aliarum ſententiarum, licet enim concedamus has eſſe differentias mortale peccatum a veniali diſtinguentes, quod mortale eſt offenſa, & contemptus Dei, ac averſio ab eo, non autem veniale, non tamen adhuc probatur has eſſe differentias primo conſtitutivas, quales hic inquirimus, ideo enim mortale eſt offenſa, contemptus, & averſio ſimpliciter a Deo, non autem veniale, quia illud eſt contra præceptum obligans ad aliquod neceſſarium ad ſalutem, iſtud vero eſt contra præceptum obligans ad aliquod utile tantum; hac enim ratione præſertim peccans mortaliter dicitur ſimpliciter, & in rigore Deum offendere, & contemnere, ac ab eo ſimpliciter averti, quia avertitur ab aliquo præcepto obligante ad aliquid neceſſarium ad ſalutem, non ſic peccans venialiter; ergo hæc potius erit prior, & immediata differentia mortalis, & venialis, quam illæ jam aſſignatæ. Varias evaſiones Adverſariorum vide præcluſas l. c. ubi fuſius de hac re diſſerimus.

41 Quinto deinde ex aſſignata differentia colligitur vera definitio peccati mortalis, & venialis, mortale enim eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis ultimus ullo modo conſequi non poteſt; veniale vero eſt deordinatio oppoſita ordinationi utili ad illum finem conſequendum, quæ non cadit ſub præcepto, ſed ſolum ſub conſilio, ab obligatione tamen legis non omnino libero, ſicut eſt conſilium proprie dictum, quod eſt totaliter liberum a legis obligatione, nec ullo modo ſpectat ad legem, quæ quidem definitiones clarius, & brevius ſic confici poſſunt, ut quæſt. 6. cit. dictum eſt num. 165. quod peccatum mortale eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquid neceſſarium ad ultimum finem conſequendum, veniale vero eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod utile tantum, quæ definitiones non ſolum competunt mortali, & veniali ex genere, & per ſe conſideratis, ſed etiam mortali, & veniali ex circumſtantia, ſeu per accidens. De definitione mortalis patet, omne enim mortale ſive ex genere, ſive ex circumſtantiis eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquid neceſſarium, & eſt contra præceptum proprie dictum; quamvis enim verbum otioſum in ſe ſpectatum ſit ſolummodo contra conſilium in ſenſu jam explicato, verbum tamen otioſum propter malum finem, ex quo per accidens ſit mortale, eſt contra præceptum proprie dictum. De definitione venialis autem hoc idem patet, omne enim veniale ſive ex genere, ſive ex circumſtantiis eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod utile tantum, ſive eſt tranſgreſſio conſilii habentis modum præcepti leviter obligantis modo jam declarato; licet enim furtum in levi materia videatur contra illud præceptum, *Non furaberis*, re tamen vera cum tali circumſtantia, ſcilicet, parvitatis materiæ non eſt contra præceptum illud ut graviter obligans, ſed tantum leviter, qua ratione dicitur habere rationem conſilii, quia tum tali circumſtantia non graviter obligat; unde illa eadem lex, *Non furaberis*, idem objectum reſpiciens, ſcilicet, rem alienam, ſi eam reſpicit in magna quantitate, eſt præceptum graviter obligans, quia obligat ad aliquid neceſſarium pro ultimo fine conſequendo; ſi vero in parva quantitate, eſt præceptum leviter obligans quatenus obligat ad aliquod utile tantum, qua ratione dicitur habere rationem conſilii potius, quam præcepti, & idem dicendum de aliis venialibus ex indeliberatione.

42 Poſtremo hic quæri ſolet, an peccatum mortale importet gravitatem infinitam, & proponitur ſolum quæſtio de peccato mortali; quia de veniali concedunt omnes non habere rationem infinitæ offenſæ, neque difficultas eſt, an malitia peccati mortalis ſit infinita ſecundum quid, & intenſive eo modo, quo actus in ſe quidem finitus, attingens tamen objectum infinitum dicitur eſſe quodammodo infinitus extrinſece, & objective, ſic enim concedunt omnes malitiam peccati etiam venialis eſſe infinitam; ſed difficultas eſt de infinitate ſimpliciter, non quidem in tota ſua latitudine, ſic enim conſtat ſolum Deum eſſe infinitum, ſed de infinitate in certo, ac determinato genere, nempe in genere malitiæ, & offenſæ, affirmant Thomiſtæ quamplures, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia offenſa, & injuria creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, & ideo gravior eſt offenſa, quo perſona offenſa dignior eſt; ſed dignitas Dei per peccatum offenſa eſt ſimpliciter infinita; ergo. &c. Hanc etiam quæſtionem ex profeſſo tractavi diſp. 6. cit. quæſt. 7. ubi ar. 5. ſtatutum eſt cum Scoto pluribus in locis ibi citatis, quem Recentiores communiter ſequuntur, peccatum in ratione offenſæ non includere malitiam ſimpliciter infinitam intrinſecam, & formaliter, ſed tantum ſecundum quid, & fundamentum unicum hujus ſententiæ, ac veluti a priori, ut ibi oſtendimus, eſt, quia infinitum ſimpliciter in aliquo genere dicatur illud, quo majus dari non poteſt in eo genere, in quo eſt infinitum; ut conſtat ex dictis in Phyſica declarando naturam, & conditionem infiniti ſimpliciter, & in actu, quod vocant cathegorematicum cum Ariſt. 6. Phyſ. ſi enim daretur majus infinito, jam infinitum haberet terminum, ultra quem procederetur illud, quod eſt majus, atque ita non amplius infinitum foret, ſed finitum in eo genere, in quo infinitum ponebatur, ſed ex peccatis mortalibus unum eſt alio majus, & majus in ratione malitiæ, & offenſæ; ergo nullum peccatum eſt ſimpliciter infinitum. Nec valet communis Adverſariorum reſponſio, argumentum probare tantum malitiam peccati eſſe infinitam in ratione malitiæ, non autem in ratione offenſæ, & injuriæ. Non valet, inquam, quia peccatum eſt malitia, & offenſa Dei, ita tamen, ut malitia ſit radix injuriæ, & offenſæ, peccatum enim Theologice acceptum, & adæquate ideo eſt offenſa, injuria, & contemptus Dei, quia habet malitiam, quæ eſt privatio obſervantiæ, & præcepti legis Dei; ergo ſi ipſa ratio malitiæ in peccatis eſt inæqualis, & ſuſcipit magis, & minus, etiam ratio offenſæ, & injuriæ in omnibus peccatis æqualis eſſe non poteſt, ſed major, & minor pro peccatorum gravitate; conſequentia probatur, quia, uti ibi dicebamus, acceſſorium ſequitur naturam principalis, & quod ſequitur aliud per modum paſſionis, nequit habere perfectiorem modum eſſendi, quam illud.

43 Ad fundamentum in oppoſitum jam diximus quæſt. 7. cit. nr. 2. diſtinguendam eſſe majorem, quod creſcit injuria ex dignitate perſonæ offenſæ, non quoad æqualitatem, ſed ſecundum aliquam proportionem, & ideo ex dignitate infinita Dei offenſi non infertur injuriæ infinitas ſimpliciter, & poſitiva, ſed ſolum infinitas ſecundum quid, & negativa, hoc eſt, excellentia ſuperioris gradus, & ordinis, ad eum ut dari nequeat major gravitas ex tali circumſtantia perſonæ offenſæ, & ratio eſt, quia dignitas perſonæ non eſt cauſa præciſa augmenti offenſæ, ſed alia quoque concurrunt, quæ ſunt finita, & limitata, ſicut etiam e contra actus charitatis in Deum non creſcit in bonitate ad æqualitatem, quatenus objectum eſt bonum, quia actus limitatur principio creato, a quo elicitur. Alia plura ad hanc difficultatem ſpectantia videri poſſunt loco citato, ſiquidem juxta noſtrum inſtitutum ea ſolum hic repetenda, & recolenda judicavimus, quæ ad praxim pertinent, & ad moralem inſtitutionem neceſſaria, vel ſaltem utilia cenſemus.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

An peccatum mortale, & veniale differant genere, vel ſpecie, & qualiter ſit inter utrumque diſcernendum.

44 THomiſtæ, & alii Recentiores in hac quæſtione ita communiter diſcurrunt, quod loquendo de peccato mortali, & veniali quantum ad rationem offenſæ nequeunt eſſe ejuſdem ſpeciei, aut generis, ſed neceſſo eſt differre ſpecie, & genere, quia peccatum mortale eſt gravis offenſa Dei, & privat gratia, & charitate, mortemque animæ ſpiritualem affert, veniale vero eſt levis offenſa, nec privat charitate, & gratia, nec mortem affert ſpiritualem, ut patet ex dictis. Loquendo autem de peccato mortali, & veniali quantum ad rationem malitiæ, dicunt ſpecie differre, ſi comparatio fiat inter veniale ex genere, & mortale ex genere. Ratio eſt, quia habent objectum ſpecie diverſum, & privant perfectione ſpecie diverſa, aliud enim eſt objectum, v. g. verbi otioſi, aliud furti, & alia eſt perfectio, quæ privat mendacium jocoſum, & alia, quam privat homicidium: ſi vero ſermo ſit de veniali ex imperfectione actus, aut ex levitate materiæ, dicunt peccatum veniale ex hoc capite non differre ſpecie a mortali, ſed intra eamdem ſpeciem differre ſolum ſecundum magis, & minus, magis autem, & minus ex communi Philoſophorum axiomate ſpeciem non variant, unde furtum quinque aſſium ejuſdem eſt ſpeciei cum furto centum aureorum, & ab eo ſolum differt ſecundum magis, & minus, nam utrumque reſpicit idem ſpecie objectum, actus autem ſpecificatur ab objecto, & in idem recidit, quod alii dicunt peccatum mortale, & veniale eſſe ejuſdem generis, & ſpeciei in genere moris, quando ſunt circa eamdam materiam, ut furtum grave, & furtum leve, quando vero ſunt circa diverſam, eſſe diverſæ ſpeciei, ac etiam quandoque diverſi generis, ut mendacium jocoſum, & fornicatio. Ita Cajetanus, Medina, Valentia, Zumel, Meratius, Granadus, Becanus, Clavis Regia, Reginaldus, Bonacina, Lezana, & alii communiter cum D. Th. 1. 2. q. 71. art. 7. & q. 88. art. 2. & 6.

45 Nos autem hanc quæſtionem alio modo decidimus de mente Scoti d. 6. cit. de peccatis q. 6. art. 2. ubi diximus peccatum dupliciter conſiderari poſſe, uno nimirum moraliter, ſeu philoſophice, alio modo theologice, ut docet Scot. 4. d. 14. q. 3. B. & d. 21. q. 1. H & alibi frequenter. Peccatum philoſophice conſideratum, eſt, cujus malitia ex naturalibus cognoſci poteſt ut virtuti naturali contrarium. Philoſophi ſiquidem peccatum conſiderant ſolummodo, prout rectæ rationi adverſatur, peccatum vero, theologice conſideratum, eſt, cujus malitia non cognoſcitur, niſi dependenter a revelatione, & quatenus ſupernaturaliter innoteſcit, ut aminicum offenſivum Dei, impeditivum gloriæ, & diſpoſitivum ad pœnam æternam, Theologi enim in peccato attendunt, quod ſit contra Dei voluntatem, ac legem, adeoque ipſius Dei offenſa quædam, & injuria. Hoc autem ſuppoſito diximus ibi, quod ſi peccatum mortale in communi, ut ſub ſe comprehendit mortale ex genere, & ex circumſtantiis, & pariter veniale in communi, ut comprehendit ſub ſe veniale ex genere, & ex circumſtantiis, theologice conſiderentur, differunt inter ſe differentia eſſentiali, & ſpecifica, ac proinde diviſio peccati hoc modo conſiderati in mortale, & veniale, erit generis in ſpecies. Ratio eſt, quia natura, & eſſentia peccati in communi, ut abſtrahit a mortali, & veniali, conſiſtit in privatione rectitudinis, quæ actui ineſſe deberet, ut conſtat ex dictis, & privationes diſtinguuntur penes rectitudines, quibus privant, vel quibus opponuntur, ut rectitudo, vel lex habens rationem præcepti proprie dicti, quod ſcilicet obligat ad aliquod ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, differt eſſentialiter, & ſpecifice a rectitudine, vel lege habente potius rationem conſilii, etiamſi circa idem objectum verſetur, ſi non in genere moris, & philoſophico, ſaltem in genere theologico, & ſi non ex natura rei, ſaltem ex voluntate legiſlatoris, ergo privationes rectitudinis per veniale, & mortale contractæ, ſpecie inter ſe differunt, ac proinde talis diviſio peccati erit generis in ſpecies, & hæc diviſio a Theologis tantum tradita fuit, nec unquam Philoſophis moralibus innotuit, ut Scot. inſinuat. 2. d. 37. D. & 4. diſp. 21. quæſt. 1. & d. 26. qu. 1. concl. 3. & d. 50. qu. 1. ſub E.

46 Verum ſi de peccato philoſophice loquamur, & in genere moris, tunc diſtinguendum eſt, etenim ſi de mortali, & veniali ex genere loquamur, ſpecifice, & eſſentialiter inter ſe differunt, & ratio eſt, quia mortale, & veniale ex genere, ut homicidium, & verbum jocoſum circa objecta ſpecie diverſa ſemper verſantur, atque ideo in genere moris ſemper ſpecifice diſtinguuntur, at ſi de eiſdem loquamur in eodem genere moris, prout ſunt venialia, & mortalia ex circumſtantiis tantum, ſive per accidens, ſic non ſemper ſpecifice diſtinguuntur, quia utrumque peccatum hoc modo conſideratum poteſt eſſe circa idem objectum, & contra eamdem virtutem, ut patet de furto, quod ſive ſit grave, ſive leve ſemper eſt circa idem objectum, ſcilicet rem alienam, & contra eamdem virtutem, & rectitudinem moralem, ſcilicet contra juſtitiam; in genere autem moris, quod peccatum ſit magis, vel minus grave contra eamdem virtutem non variat ſpeciem moralitatis. Ex quo ſequitur communem illam diviſionem peccati mortalis, & venialis in mortale, & veniale aut ex genere, aut ex circumſtantiis, vel ſub aliis verbis in mortale, & veniale aut per ſe, aut per accidens, dari de mortali, & veniali philoſophice conſideratis, & in genere moris, non autem theologice; quia in hoc ſenſu nimirum theologice conſiderata, tam peccatum differunt ſpecie furtum, & verbum jocoſum, quam furtum leve, & grave, quia tam per ſe eſt contra conſilium dumtaxat, non autem contra præceptum proprie dictum, furtum leve, ut ſic, quam verbum jocoſum, ut fuſius explicavimus loc. cit.

47 Sed inſtant Thomiſtæ ſuſtinentes mortale, & veniale non diſtingui ſpecie, quando objectum eſt idem, ſeu quando circa eamdem verſantur materiam, quia peccatum veniale ex ſola indeliberatione habet idem objectum materiale, & formale cum actu deliberato; ergo ſpecie non differunt. Conſequentia probatur, quia actus boni deliberatus, & indeliberatus circa idem objectum ſunt ejuſdem ſpeciei; ergo idem dicendum de actibus malis ſimilibus.

Confirmatur, quia poteſt etiam idem actus numero ſucceſſive fieri mortale, & veniale, ut paſſim Doctores docent, dicentes peccatum mortale poſſe aliquando fieri veniale, & e contra, & nos etiam dicemus artic. ſeq. at ſi mortale, & veniale ſpecie diſtinguuntur, & eſſentialiter id fieri non poſſet, quia quod eſt in una ſpecie eſſentialiter, non poteſt ad aliam tranſire, homo enim non poteſt fieri equus, nec per ſe, nec per accidens; ergo ſpecie non diſtinguuntur.

Reſpondetur, argumentum probare ſolum mortale, & veniale, quando circa idem objectum verſantur, non diſtingui ſpecie in genere moris philoſophice, quod nos quoque gratis concedimus, non tamen probare, quod ſpecie non diſtinguantur adhuc in genere theologico, quia, ut ſupra dictum eſt, ad hanc diſtinctionem inducendam ſufficit diverſa intentio obligandi in legiſlatore; diverſa eſt autem obligatio, quæ inducitur per præceptum proprie dictum ab illa, quæ inducitur per conſilium, & ſi circa idem objectum verſentur, quia præceptum obligat ad aliquid ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, conſilium autem ad aliquid utile tantum, ſine quo finis adhuc conſequi poteſt. Ad confirmationem conceſſa majori negandum eſt minor, & ad probationem dicendum veniale pro formali nunquam mortale fieri poſſe, vel e contra, itaut mortalitas tranſeat in venialitatem, vel e contra, quia hoc implicat, ſicut quod homo fiat equus; ſed bene veniale pro materiali poteſt fieri mortale, & e contra quatenus poteſt idem actus creſcere in libertate, & cognitione objecti, aut quantitate, quo caſu deſineret in eo venialitas, & adveniret mortalitas, unde veniale formaliter nunquam fit mortale, nec e contra, ſed ſubſtratum unius malitiæ tranſit ad aliam, quia tam venialitas, quam mortalitas accidunt actui, nedum in eſſe naturæ, ſed etiam in eſſe moris: & hoc verificatur non tantum de actu exteriori, ſed etiam interiori, qui actus malus inchoari poteſt cum ſemiplena deliberatione, & continuari poſtea cum plena deliberatione, atque ita prius erit venialis, deinde mortalis. Alia plura de hoc puncto videri poſſunt l. c.

48 Quoad aliam quæſtionis partem, quomodo ſcilicet inter mortale, & veniale diſcernendum ſit, quia ad Sacerdotis officium ſpectat lepram a lepra diſtinguere, nec juſtam in pœnitentiæ tribunali ſententiam ferre poteſt, niſi peccatorum gravitatem vel levitatem cognoſcat; variæ regulæ a DD. aſſignari ſolent, qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſci poſſint; prima tamen, & omnium præcipua eſt, quam tradidimus q. 6. cit. art. 2. in fine, & eſt via, ac obligatio præcepti, contra quod peccatum committitur; ſi enim eſt præceptum proprie dictum, obligans ſcilicet ad aliquod ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem conſequendam, peccatum contra illud ſive commiſſionis, ſeu omiſſionis eſt mortale, ſi vero non præceptum proprie dictum, ſed potius habet rationem conſilii, quatenus obligat ad aliquod utile tantum, non autem neceſſarium pro ſalute conſequenda, erit veniale. An autem obligatio ſit præcepti, vel conſilii, ex Scripturis præcipue dignoſci poteſt, ut docet D. Aug. in Enchirid. cap. 78 quando enim Sacræ literæ tradunt peccatum aliquod a Regno Dei excludere, inimicum Dei conſtituere, æterna morte peccatorem dignum efficere, ut ad Rom. 1. *Qui talia agunt digni ſunt morte*, & ad Galatas: *Qui talia agunt Regnum Dei non poſſidebunt*, & ſimilia, ex his, & ſimilibus loquendi modis recte infertur peccata hujuſmodi ex genere ſuo eſſe mortalia; quandoque autem non ita ſtricte obligat, ut de ſtultiloquio ad Epheſ. 5. habetur *ad rem non pertinere*. Quando autem in aliquo caſu ex Scriptura id ſufficienter dignoſci non poteſt, ex communi Eccleſiæ, & Doctorum conſenſu dignoſci poterit, unde cum ex modo loquendi Sacræ Scripturæ non ſatis liquet, an peccatum aliquod ex genere ſuo mortale ſit, aut veniale; videndum eſt quid ſentiant Eccleſiæ Doctores, ſi enim ex communi conſenſu doceant aliquod peccatum eſſe mortale ex genere ſuo, pro mortali habendum eſt, ſi veniale pro veniali, quod ſi de aliquo peccato inter ſe diſſentiant & variæ ſint eorum ſententiæ, ut plures contingit,

Digitized by Google

tunc pars probabilior, & tutior, vel ſaltem probabilis, & tuta eſt eligenda, ut dictum eſt lib. 2. ſent. d. 5. q. 4. & 3.

49 Præterea, ut etiam diximus d. 6. cit. de peccatis art. 2. in fine, poteſt etiam obligatio legis ratione naturali dignoſci, ſi hæc neque ex Scriptura, neque ex Doctorum ſententia poſſit ſufficienter colligi; conſiderari enim debet dignitas, & gravitas materiæ, quæ proponitur, vel prohibetur, & ſi materia eſt digna, & gravis, adhuc conſideranda eſt illius quantitas, & ponderanda, nam etiamſi præceptum eſſet de re gravi, & magni momenti, parvitas tamen materiæ a peccato mortali excuſare poteſt, nam leviter a tali præcepto deficere, perinde eſt, ac leve præceptum tranſgredi. Quod ſi materia gravis, & digna foret, ac etiam in quantitate notabili, adhuc conſiderandum eſt, an conſenſus hominis fuerit plenus, & perfecte deliberatus, vel ſemiplene ac imperfecte. Hæc enim tria bene ponderata mortale a veniali ſufficienter diſcernunt, ut conſtat ex dictis, quia defectus primæ conditionis, ſcilicet dignitatis, & gravitatis materiæ facit peccatum veniale ex genere, & ex obiecto, ut verbum jocoſum, immoderatus riſus, & ſimilia; defectus ſecundæ, ſcilicet materiæ, faciunt peccatum veniale in parvitate, & levitate materiæ, ut furtum in parva quantitate; defectus tandem tertiæ facit peccatum ex indeliberatione, ut ſubiti, & indeliberati motus odii, invidiæ, ſuperbiæ, luxuriæ, & ſimiles.

50 Specialis tamen difficultas eſt de hoc actu: *Volo committere omnia peccata venialia*, an ſit peccatum mortale, vel ſolum veniale. Affirmant D. Antoninus, Sanchez, Scotus, Bonacina & quidam alii. Negant Caietanus, Salas, Granadus, Caſtropalaus, & alii. Sed breviter dicendum eſt cum Lez. d. 5. de peccato veniali q. 7. talem actum conſideratum ſolum ex parte obiecti, & per ſe eſſe peccatum veniale dumtaxat, quia malitia actus interioris ſolum ex obiecto per ſe attenditur, quare cum tale obiectum limites peccati venialis non excedat, ex hac parte malitia talis actus ſolum vel per accidens, & ratione periculi, cui ſe exponit committens, venialis eſſe poteſt; ſi tamen talis actus conſideretur prout venialia, & tanto magis omnia, cadendi in peccatum mortale, valde probabile eſt eſſe peccatum mortale; & ratio eſt, quia quamvis peccata venialia quantalibet unico peccato mortali æquiponderare non poſſint, verisſimum tamen eſt venialia peccata, ut docet D. Th. q. 10. art. 4. & illa præſertim, quæ ex deliberata voluntate committuntur, eſſe diſpoſitionem ad peccatum mortale, quatenus humana voluntas illa committendo aſſueſcit divinæ legi in minoribus non ſubiici, unde paulatim diſponitur ad ipſius divinæ legis iugum etiam in maioribus, & gravioribus excutiendum, iuxta illud Eccl. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*, & illud D. Greg. 4. Paſt. admon. 34. *Qui minima peccata devitare negligit, a ſtatu iuſtitiæ non quidem repente, ſed partibus totus cadit*, quare volens committere omnia venialia, vult ſe exponere periculo proximo peccandi mortaliter, ac proinde mortaliter peccat ſaltem per accidens ratione huius periculi.

ARTICULUS TERTIUS.

An peccatum mortale poſſit aliquando fieri veniale, & e contra.

51 PRimo conveniunt Doctores, peccatum ex ſuo genere mortale poſſe ex accidenti fieri veniale variis modis, quod ita declaratur; tria enim ad peccatum mortale requiruntur, quorum ſi unum deſit, fit veniale, quod alias ex ſe eſt mortale, unum eſt ex parte intellectus, plena ſcilicet advertentia, & deliberatio, & alterum ex parte voluntatis, ſcilicet perfectus conſenſus; & ratio eſt quia ſpectata humana fragilitate divinam bonitatem decere non videtur hominem ſuppliciis punire æternis abſque plena deliberatione, & conſenſu; ut ſatis conſtat ex dictis q. 1. huius d. art. 2. tertium tandem, quod ad peccatum mortale requiritur, eſt gravitas materiæ ſaltem, ut plurimum, & ratio eſt, quia ubi materia parvi eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur, ut plurimum; quod notanter additur, quia cum detur aliqua materia, licet parva, in qua reperitur adhuc integra ratio iniuriæ, & offenſæ, ſequitur non dari parvitatem materiæ in qualibet materia, quæ a peccato mortali excuſet, ut dictum eſt art. 1. huius quæſtionis n. 38. Itaque hinc deducitur, peccatum mortale ex ſuo genere tribus ex cauſis veniale fieri poſſe. Primo ſi ex parte intellectus non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeu deliberatio, qua ratione ira, quæ ex ſuo genere mortalis eſt, propter imperfectionem, actus venialis fieri poteſt, ſi aliquis, verbi gratia, ex imperfecta rationis advertentia, & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat. Deinde peccatum mortale ex genere ſuo poteſt fieri veniale ex parte voluntatis, ſi non adſit perfectus conſenſus, cuius ſigna ſunt, ſi quis valde timide, & ſuſpenſe proceſſiſſe ſe meminit, vel ſi ſemiſomnis fuit non plene ſui compos, iudicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plene vigilaſſet, & ſimilia. Tandem mortale fieri poteſt veniale ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti, qua ratione furtum, quod ex genere ſuo eſt mortale, ratione levitatis materiæ veniale fieri poteſt, ſi res furto ablata ſit viliſſima, & pretii exigui, & infimi; quando autem materia ſit parvi momenti diſcernendum eſt morali iudicio viri prudentis, & attendendæ etiam ſunt circumſtantiæ, quia contingere poteſt, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantiis boni communis, vitandi ſcandali, &c. fiet gravis; unde DD. deducunt gravitatem, vel levitatem materiæ deſumendam eſſe non tantum ex ipſa ſecundum ſe conſiderata, ſed ſpectatis omnibus circumſtantiis, & exemplum commune afferri ſolet de eo, qui ſartori acum furatur, quæ licet ſecundum ſe ſit materia levis, poteſt tamen tale furtum eſſe peccatum mortale, ſi acus ſit ſartori omnino materia neceſſaria ad vitam ſuſtentandam.

52 Secundo conveniunt Doctores, peccatum quoque veniale ex ſuo genere poſſe ex accidenti fieri mortale variis modis, qui tamen omnes hac univerſali regula comprehenduntur, ſcilicet tunc fieri mortale, quando ſupervenit aliqua circumſtantia transferens ad ſpeciem peccati mortalis, in ſingulari autem quinque præſertim modis id poſſe contingere dicunt. Itaque in primis peccatum veniale fit mortale, quando committitur dubitando, aut credendo ſe facere peccatum mortale, tale enim efficitur ex dictamine conſcientiæ erroneæ. Deinde ſi veniale in pravum aliquem finem referatur ex intentione operantis, ut ſi quis verbum otioſum dicat, vel mentiatur eo fine, ut ad fornicationem fœminam inducat; quod tamen non eſt duplex peccatum mortale, unde neceſſarium non eſt mendacium illud in Confeſſione exprimere, ſed ſolum deſiderium fornicationis, quia ſecluſa malitia mortalis finis manet veniale. Rurſus veniale tranſit in mortale ratione nimii affectus in rem aliquam, ut ſi quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, luſum, verba otioſa, & ſimilia, ut mallet feſto omittere Sacrum, quam illis privari, ac etiam ſi committat peccatum veniale cum ea animi præparatione, ut ſi eſſet peccatum mortale, eodem modo perpetraret; hic tamen affectus non tantum habitualis, ſed etiam actualis eſſe debet, ut peccatum contraharet, quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitu tantum es paratus. Praterea veniale fit mortale ratione gravis ſcandali, quod peccator ſecuturum prævidit, aut prævidere potuit, ac debuit, ut ſi ex tali peccato veniali alter occaſionem blaſphemandi deſumat, quia in hoc caſu tali operi aliquid ſuperadditur graviter charitati repugnans. Addunt aliqui veniale, vel opus indifferens tranſire etiam in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando nimirum quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod in mortale labitur, vel proximum periculum peccandi mortaliter, tale autem cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum inducit, unde in Confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe expoſuit, quia eodem genere peccati peccavit iuxta illud: *qui amat periculum, peribit in illo*. Denique peccatum veniale tranſit in mortale, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia ex ſe venialis committatur ex formali contemptu legis, vel Legislatoris, hoc enim eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ, ac formalis inobedientiæ.

53 Tertio eſt ſpecialis difficultas, an peccatum veniale propter ſui multiplicationem fieri poſſit mortale, ita ſcilicet ut plura peccata venialia integrent unum mortale. Ratio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia D. Aug. expreſſe hoc docuiſſe videtur, nam tr. 1. in ep. D. Joan. ait multa peccata levia faciunt unum grande, multæ guttæ implent flumen, multa grana faciunt maſſam, & ſerm. 41. de Sanctis ait, non ſolum maiora, ſed etiam minora, ſi nimirum plura ſunt, mergunt; & epiſt. 198. ſi collecta contra nos fuerint, ita nos gravabunt, & opprimunt, ſicut unum aliquod grande peccatum.

Confirmatur ratione, quia plura furta parva, cum ad materiam gravem perveniunt, fiunt peccatum mortale, & idem argumentum in aliis materiis fieri poteſt; ergo plura venialia unum mortale conſtituunt, & ob id Gloſſa in cap. *Tres ſunt* de pœnit. docet ex pluribus peccatis venialibus fieri unum mortale, ſeu plura venialia unum mortale conſtituere. Communis tamen omnium ſententia oppoſitum docet, multa ſcilicet venialia unum peccatum mortale non efficere per ſe, & formaliter loquendo, ita expreſſe colligitur ex illo Proverbiorum 14. *Septies in die cadit iuſtus*, ubi vocatur homo iuſtus, etiamſi ſepties, id eſt ſæpius, & frequenter venialiter peccet, & ratio eſt, quia multa venialia non privant hominem gratia Dei proxime, & immediate, ſed cum ea ſtare poſſunt, ergo unum peccatum mortale non efficiunt, cum hoc hominem privet gratia Dei. Ita D. Th. p. 2. q. 88. art. 4. Caietanus, Suarez, Vaſquez, Becanus, Lezana, Cnſpenſis, Bonacina, & alii Doctores communiter aſſerentes, veniale non fieri mortale ratione frequentiæ, ſeu conſuetudinis, præciſo tamen contemptu, ſcandalo, & periculo proximo incidendi in mortale, quamvis enim quodlibet peccatum veniale præſertim repetitum ſit diſpoſitio ad peccatum mortale, ut ſupra dictum eſt, non tamen quodlibet inducit periculum proximum peccandi mortaliter, quia eſt ſolum diſpoſitio remota, quæ per ſe non eſt moralis occaſio peccandi mortaliter, ſed tantum in aliquibus peccatorum generibus conſuetudo, & frequentia venialium proximum affert periculum incidendi in peccatum mortale, modo iam explicato articulo præcedenti

n. 50.

n. 50. & ſic intelligendus eſt D. Aug. l. cit. non enim intendit quod peccata venialia fiant mortalia ex repetitione, vel conſuetudine tantum, ſed ratione periculi, quod in quibuſdam peccatorum generibus ex frequentia, & repetitione actuum venialium oriri ſolet.

54 Ad confirmationem ex ratione deducta eſt communis, & optime reſponſio; furtum illud ultimum eſſe peccatum mortale, non quia ex illo, & aliis præcedentibus mortale illud peccatum conſtetur, & coaleſcat, ſed quia in hoc ultimo furto poſt levia furta ad tantam quantitatem fur pervenit, quæ conjuncta cum præcedentibus materiam notabilem, & gravem conſtituit; unde in hoc ultimo furto peccat mortaliter advertens ad quantitatem præcedentem, non quia plura venialia unum mortale efficiant, ſed quia ultimus actus verſatur circa materiam, quæ cum præcedentibus continuata ad peccatum mortale ſufficiens eſt; licet enim materia illius actus ſit ſecundum ſe levis, ac per conſequens ſecundum ſe ſolum ſufficiens pro peccato veniali; tamen prout conjuncta, & unita moraliter cum materia præcedentium eſt gravis, & notabilis, atque ideo ad peccatum mortale ſufficiens; advertendum tamen eſt eſſe debere continuationem moralem juxta commune hominum judicium, & æſtimationem, neque enim continuare levia furta quis dicitur, ſi hodie parvam quantitatem furetur, & poſt ſex menſes parvam aliam, & ſic deinceps. Dices, malitia peccati mortalis ſimpliciter finita eſt, non infinita, ut ſupra dictum eſt; ergo poſſunt tot peccata venialia cumulari, ut ad quantitatem illius malitiæ perveniant.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſunt malitiæ diverſi generis, & ordinis, unde licet peccatum veniale in ſuo ordine poſſit eſſe majus, & majus, nunquam tamen ad malitiam mortalem, quæ eſt altioris ordinis, pertingere poteſt; ut patet de linea reſpectu ſuperficiei, de argento reſpectu auri, & de natura reſpectu gratiæ, ac hominis reſpectu Angeli, quantumcunque enim augeatur perfectio unius, quod eſt ordinis inferioris, nunquam tamen attingere poteſt perfectionem alterius, quod eſt ordinis ſuperioris.

55 Hæc igitur a Doctoribus conſtituitur regula generalis, quod quotieſcumque materia ultimi peccati venialis continuari poteſt cum materia præcedentium, quæ quantitas ex hypotheſi ſufficiat ad mortale, ultimum peccatum, ver. gr. furtum, in quo materia notabilis completur, eſt mortale, quod per ſe alioquin eſſet veniale; quia in hoc ultimo furto continetur expreſſa, vel tacita volitio ſimul injuſte retinendi parvas quantitates etiam antecedenter ablatas; quando vero materia ultimi peccati non poteſt continuari moraliter cum materia præcedentium peccatorum venialium, ultimum peccatum non eſt mortale, quia ſingulæ materiæ ſunt parvæ, & diviſæ remanent abſque morali coninnctione, & conſequenter ultimum peccatum retinet qualitatem peccati venialis. Ita Bon. d. 2. qu. 2. punct. 5. cum pluribus aliis ab ipſo citatis. Quoniam vero hæc doctrina non in omnibus peccatis venialibus locum habet, ut poſtremum ſimul cum præcedentibus materiam notabilem peccati mortalis conſtituat, ut patet de mendacio jocoſo, quod licet millies repetatur, nunquam tamen ſimul cum præcedentibus materiam peccati mortalis integrat, & conſtituit, ideo ad hoc dignoſcendum regulam hanc ſub præfatis verbis, & cum prædicta limitatione aſſignavimus, quod quotieſcumque materia, & objectum peccati venialis ſubſequentis continuari poteſt, & unum quid majus cum materia præcedentium integrare, tunc ultimum peccatum veniale, quod cum præcedentibus materiam conſtituit notabilem, fit mortale, quod alioquin eſſet veniale.

56 Quarto eſt difficultas, an idem actus numero ſucceſſive de veniali fieri poſſit peccatum mortale, & e contra. Negat Faber noſter diſp. 6. de pœnitentia num. 9. eumdem numero actum de veniali ſucceſſive poſſe fieri mortalem, & e contra, fretus auctoritate Scoti quol. 18. X. ubi ait, quod actus de malo non fit bonus, vel de bono malus, quia raptim tranſit, vel ſi manet, manet communiter cum eo ſua rectitudo, nec idem manens mutatur a recto in non rectum. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, ut dictum eſt art. præc. n. 47. & quidem de actu exteriori ſatis de ſe patet, hic enim poteſt eſſe bonus, vel malus, ſi vel ceſſat obligatio præcepti, vel mutetur intentio finis, eodem actu exteriori manente, ac perſeverante; idem etiam de actu interiori probatur, quia, ut ibi dictum eſt, actus malus inchoari poteſt cum ſemiplena deliberatione, & poſtea continuari cum plena deliberatione, atque ita prius erit venialis, deinde mortalis, & contra fieri poteſt, ut actus in principio [illegible] plene deliberatus, poſtea vero ſuperveniente aliqua [illegible] manet imperfecte deliberatus, & ratio eſt, quia [illegible] vel cognitionis variationem in his caſibus va[illegible] affectum, poteſt enim voluntas, adveniente [illegible] formitatis objecti, perſeverare in eodem [illegible] motivo elicito. Neque id Scoticæ doctrinæ [illegible] dictum eſt diſp. 6. citat. de peccatis art. [illegible] ubique docet bonitatem, & malitiam m[illegible] in genere naturæ, & loc. cit. quol. 18. [illegible] malitiam ſe habere ad actum ſicut veloc[illegible] motum, itaut ſicut idem motus poteſt [illegible] nunc velox, ita pariter idem actus elici poteſt conformiter regulæ rectæ, & poſtea non conformiter continuari, & tandem poſtea ſubdit regulariter non ita evenire, quia actus interior raptim tranſit, vel ſi manet, manet cum eo regulariter ſua rectitudo, ex quibus verbis patet, ibi eſſe locutum de eo, quod regulariter, ac ut in pluribus evenit circa actum, non autem ſimpliciter, & abſolute.

57 Quinto, quamvis conveniant Doctores eumdem actum numero ſucceſſive de veniali fieri poſſe peccatum mortale, & e contra, non tamen ita conveniunt, an idem actus numero poſſit eſſe ſimul peccatum veniale, & mortale. Affirmant aliqui, quorum ratio eſt, quia ſi mendacium, v. gr. jocoſum ordinetur ad homicidium, non amittit malitiam ſuam ex objecto venialem, licet acquirat aliam ex fine mortalem. Negant alii, eo quod veniale, & mortale oppoſitionem, & repugnantiam includant, & rationes contradictorie oppoſitas, veniale ſiquidem eſt ab intrinſeco principio reparabile, nec tollit gratiam, & amicitiam cum Deo, mortale vero e contra eſt ab intrinſeco principio irreparabile, tollitque gratiam, & amicitiam cum Deo. Alii vero cum diſtinctione procedunt dicentes, eumdem actum numero, ſi proprie loquamur, non poſſe ſimul eſſe peccatum mortale, & veniale, quia denominationes iſtæ quamdam oppoſitionem, & repugnantiam includunt; poſſe tamen ſimul habere malitias peccati mortalis, & venialis, ſicut enim idem actus poteſt ſimul habere duas malitias ſpecie diſtinctas, ita fieri poteſt, ut uni earum ſit conjunctus contemptus Dei, & non alteri, ut cum quis mentitur contra juſtitiam, nam ibi eſt una malitia contra veritatem, quæ non eſt mortalis, & altera contra Juſtitiam, quæ eſt mortalis. Ita Becanus tr. 2. cap. 2. q. 5. qui dicendi modus non ſatis placet, quia ſi idem actus numero poteſt ſimul habere malitias peccati mortalis, & venialis, ſequitur neceſſario talem actum eſſe ſimul peccatum mortale, & veniale, ut de ſe patet. Unde magis arridet, quod ait Amicus d. 13. ſect. 7. n. 216. non poſſe eumdem actum eſſe ſimul peccatum mortale, & veniale poſitive, ſic enim deberet idem actus continere proprietates utriuſque peccati ſimul, quia hoc importat eumdem actum poſitive eſſe ſimul mortale, & veniale, quod implicat, ut probat argumentum pro parte negante adductum; addit tamen poſſe eumdem actum eſſe ſimul mortale poſitive, & veniale negative, quia ad hoc ſufficit, ut idem actus de facto poſitive contineat proprietates mortalis ratione finis, & eidem conſiderato ratione objecti conveniant proprietates venialis, non quidem actu, & poſitive, ſed potentia, & negative.

Poſtremo eſt difficultas, an idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, poſſit fieri mortale, vel e contra, & communis opinio negative reſpondet cum D. Th. 1. 2. q. 88. art. 4. ubi aperte negat poſſe eumdem actum moraliter ex veniali fieri mortale, licet poſſit idem actus phyſice. Ratio eſt, quoniam actus in eſſe moris principaliter pendet a ratione regulante; ſed alia eſt ratio regulans, a qua diſcordat veniale, & a qua diſcordat mortale; ergo alius eſt actus moralis peccatum veniale, atque mortale, minor probatur, nam regula, a qua diſcordat mortale, eſt dictamen de conſervanda charitate ultimo fini debita; regula vero, a qua diſcordat veniale eſt dictamen de conſervando tantum fervore charitatis erga ultimum finem.

Confirmatur, quia ſicut actus, qui antea bonus erat moraliter, non poteſt effici malus, niſi adſit aliqua mutatio cognitionis, & affectus, ſeu voluntatis; ita actus peccaminoſus venialiter non poteſt idem numero in genere moris effici peccaminoſus mortaliter, niſi adſit aliqua mutatio, vel ratione cognitionis, & deliberationis, vel ratione finis mortaliter peccaminoſi, vel ratione alterius circumſtantiæ. Ita Bonacina, & Amic. loc. cit. cum Medina, Valentia, Clave regia, & pluribus aliis. Verum Auctores iſti non videntur conſequenter loqui, nam ut dictum eſt art. præc. ipſi quoque concedunt veniale ex imperfectione actus, aut ex levitate materiæ non differre ſpecie a mortali, ſed intra eamdem ſpeciem differre ſolum ſecundum magis & minus, unde inferunt furtum quinque aſſium eſſe ejuſdem ſpeciei cum furto centum aureorum, ab eoque differre ſolum magis, & minus, nam utrumque reſpicit idem ſpecie objectum, actus autem ſpecificatur ab objecto; ergo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, hoc eſt, intra eamdem ſpeciem eſſentialem, fieri poteſt mortale ex circumſtantia ſuperveniente gravitatis materiæ, ut v. g. furtum quando pervenit ad quantitatem, quæ ad mortale ſufficiat, & ideo l. cit. dicebamus tam venialitatem, quam mortalitatem poſſe actui accedere, non tantum in eſſe naturæ, ſed etiam in eſſe moris, & illa diverſitas regularum adducta in argumento pro mortali, & veniali, non reſpicit ipſa in genere moris, ſeu philoſophice conſiderata, ſed ſolum theologice, ut declaratum eſt art. præc. n. 45. & ideo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, & modo jam declarato, poteſt fieri mortale, vel e contra.

deliberate ab intellectu, id eſt, ex debita conſideratione, & attentione rationis circa finem, einſdemque deliberatione, & conſultatione circa media, quantum ſufficit ad exercitium libertatis; ſolum enim actus hujuſmodi per regulas morum ſunt regulabiles, & poſſunt eſſe boni, vel mali in genere moris, & actuum moralium proprietates habere, ſcilicet eſſe meritorios, vel demeritorios, ac laude, vel vituperio dignos, ut ibi dicebamus. Neque ad actum peccaminoſum præſertim mortaliter ſufficit libertas, & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quia ſcilicet, quis advertere poterat, & debebat, nec quæcumque actualis, qua ſcilicet intellectus malitiam objecti ſemiplene attendat, ut contingit in ſemiebriis, vel ſemidormientibus, vel ita graviter mente diſtractis, ut ad malitiam objecti leviter advertant; ſed requiritur, ut bene, & ſufficienter malitiam objecti advertat, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat, & ratio eſt, quia niſi quis talem advertentiam habeat, vel cogitationem aliquem mali, inadvertentia, ſeu oblivione invincibili laborare cenſetur, quæ ignorantiæ invincibili comparatur. Unde ſicut iſta a peccato excuſat, ita etiam inadvertentia malitiæ, vel periculi excuſare debet. Tum quia non eſt peccatum, niſi voluntarium, ſine advertentia autem voluntarium eſſe non poteſt, cum voluntas non feratur in incognitum; unde quando quis actu peccat, ſemper habere debet advertentiam aliquam malitiæ operis quod præſtat, ſaltem tenuem, & confuſam, ideoque Doctores communiter docent ebrium non peccare formaliter, quando uſu rationis caret, ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, antea contraxiſſe, dum prævidens malum, quod commiſſurus erat, ejus cauſam dedit, atque ideo peccaſſe ſolum in cauſa.

11 Secundo, ex his ſequitur ad peccatum contrahendum tres requiri conditiones. Prima eſt, ut ſit voluntarium, id eſt, ut fiat a voluntate conſentiente; & defectu hujus conditionis nullus actus, qui neque eſt in voluntate, neque a voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet, ſive is ſit internus, ut cogitationes contra fidem, motus carnis etiam uſque ad effuſionem ſeminis, ſive externus, ac violentus, ut ſtuprum Virginis per vim illatum. Secunda conditio eſt, ut ſit liberum, id eſt, ut ſit in poteſtate voluntatis illud facere, vel non facere, & defectu hujus conditionis a peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ, & ſenſualitatis, quibus uſus rationis perturbatur, & libertas tollitur, qui dici ſolent motus primo primi; motus enim primo primus juxta communem Doctorum dicitur ille, qui omnem rationis uſum, & malitiæ advertentiam prævenit, conſequenter non eſt voluntarius, & liber, cum voluntas in incognitum non feratur; non tamen defectu hujus ſecundæ conditionis excuſatur a peccato motus ſecundo primus, talis enim dicitur ille, qui motui primo ſuccedit; & hic cum ſit conjunctus cum aliqua cognitione, & advertentia malitiæ, ad culpam imputatur, quia poſita aliqua malitiæ advertentia, præcaveri poteſt, & repelli, quamvis ſi perfecte non adſit advertentia, & deliberatio, ad mortalem culpam non imputatur, ſed ſolum ad venialem, ut ſupra dictum eſt. Tertia conditio eſt, ut advertatur malitia, & defectu hujus conditionis excuſatur a peccato qui aliquo die non jejunat, nihil cogitans, vel dubitans de jejunio in tali die; item qui lapidem projicit per feneſtram nihil advertens periculum lædendi tranſeuntes; vel qui contractum uſurarium celebrat advertens eſſe talem, & tandem hac ratione damna, & eventus ex ebrietate ſecuti, & nullo modo prævisi inculpabiles ſunt, quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi; ſecus vero, ſi ſint prævisi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudentiæ ſit adhibita, ne ſequantur, quod conſulto addimus, quia tali diligentia adhibita, quamvis poſtea eveniant, culpa vacant. Ita Vaſquez, Leſſius, Sanchez, Azorius, Reginaldus, Bonacin. & alii Recentiores, & ante omnes Aſteſ. noſter l. 2. cit. tit. 6.

12 Tertio, conſtat ex dictis qualem advertentiam per ſe requirat peccatum; etenim advertentia ad peccatum mortale requiſita plena eſſe debet, & perfecta per firmum intellectus judicium de malitia actus, vel ſaltem periculo illius, ut communiter Doctores docent, & ratio eſt, quia cum peccatum mortale ſit gravis Dei offenſa, & creaturæ rationalis irreparabile damnum, quia homo per peccatum mortale æternæ pœnæ fit reus, plenum, atque perfectum voluntatis conſenſum requirit, qui eſſe nequit abſque plena advertentia, & firmo judicio de malitia actus, vel ſaltem de periculo malitiæ. Tum quia credibile non eſt infinitam Dei bonitatem, ac pietatem velle, ut homo talis, & tantæ pœnæ reus conſtituatur, niſi expreſſe ad peccati malitiam advertere, vel ſaltem dubitaverit; & ſi quælibet advertentia ad mortale ſufficeret, jugum Chriſti nimis onerosum eſſet, non ſuave, & leve; ergo ad peccatum mortale requiritur expreſſa advertentia malitiæ, vel periculi. Advertentia autem ad peccatum veniale ſufficiens eſt quæcumque ſemiplena, & imperfecta notitia per imperfectum, & ſemiplenum judicium de malitia actus, vel de periculo illius, & ratio eſt, quia cum peccatum veniale ſit levis offenſa, nec ſeparans hominem a Deo, ad illud contrahendum ſufficit quicumque ſemiplenus, & ſubreptitius voluntatis conſenſus; & alias quæcumque advertentia etiam imperfecta, & ſemiplena ad prohibendum liberum conſenſum in opus cognitum, ut pravum, eſt ſufficiens. Quæres, an ad peccatum mortale requiratur plena advertentia malitiæ, quatenus malitia eſt mortalis, vel ſufficiat conſideratio, ſeu cognitio malitiæ ſimpliciter. Reſpondet Bonac. diſp. 2. cap. quæſt. 2. p. 3. cum Vaſquez, Reginaldo, & pluribus aliis ſatis eſſe, ut homo advertat ad malitiam abſolute ſumptam, tali enim poſita malitiæ advertentia poteſt homo, & tenetur ulterius inquirere, an malitia ſit gravis, vel levis, & periculum graviter peccandi cavere debet; ſi enim talem cautionem, & inquiſitionem non adhibeat, eo ipſo cenſetur velle opus quavis malitia affectum, ſeque periculo exponit patrandi grave delictum; qui autem ſe periculo graviter peccandi exponit, eo ipſo ſe coinquinat peccato, cujus periculo ſe exponit.

13 Quarto, ultra advertentiam malitiæ prædeclaratam ad peccatum requiritur etiam conſenſus; & ratio eſt, quia nullum eſt peccatum, niſi ſit voluntarium, ſed voluntarium dicitur illud, cui voluntas conſentit, ergo nullum eſt peccatum, niſi adſit voluntatis conſenſus; hic autem poteſt eſſe duplex, unus directus, & expreſſus, alter indirectus, & interpretativus, ſeu virtualis; primus contingit quando voluntas aliquid expreſſe intendens operatur; alter vero contingit, quando quis aliquid facit, vel omittit prævidens ex tali opere, vel omiſſione aliquod peccatum, & malum ſecuturum, aut quando negativa ſe habet, vel negligens eſt tentationibus repellendis. Ad peccatum neque incurrendum, licet conſenſus directus, & expreſſus non ſit neceſſarius, requiruntur tamen ad minus conſenſus virtualis, & interpretativus. Quomodo autem in dubiis diſcernere, & dijudicare poſſimus conſenſum perfectum, & ſufficientem ad mortale, vel imperfectum, & inſufficientem adfuiſſe, ait Bonac. l. c. triplici regula dignoſci poſſe. Prima eſt, ſi homo advertens ad peccatum, ita ſe cognoſcit affectum, & animo diſpoſitum, ut quamvis illud facile committere poſſet, non committeret, ut plurimum judicandum eſt, non adfuiſſe conſenſum deliberatum, & ad mortale ſufficientem. Secunda regula eſt, ſi dubitans ſit vir tia bonæ, & timoratæ conſcientiæ, ut peccatis diſſentire ſoleat; ut plurimum judicandum, eſt, non habuiſſe plenam advertentiam, & conſenſum, licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit; ſecus autem dicendum eſt de eo, qui frequenter tentationibus ſuccumbere conſuevit, hic enim in dubio putandus eſt conſenſiſſe perfecte, & ratio eſt, quia fortiſſima præſumptio, & probabilitas deſumitur ex conſuetis, ut aiunt Juriſperiti. Tertia tandem regula eſt, quando quis dubitat, an aliquid fecerit in ſomno, an in vigilia, an dum eſſet ſui compos, an potius dum ebrietate vel phreneſi correptus eſſet, non leve dicendum eſt feciſſe, ſeu voluiſſe ſine plena advertentia, & conſenſu, nam quæ cum plena advertentia fiunt, facilime cognoſcuntur facta fuiſſe ratione plenæ advertentiæ, cum rationis uſus liberam permittat homini de ſuis actibus cognitionem, niſi forte mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Ita Bonac. l. c. cum Sanch. Reg o. Clavis regia, & aliis, de quo etiam videri poteſt Becan. tract. 2. de Peccatis cap. 4. quæſt. 5. ubi ait ad perfectum, & directum conſenſum duo requiri, perfectam nimirum intellectus advertentiam, & morum, ac approbationem voluntatis, unde quando hæc duo concurrunt, voluntas plene, & perfecte conſentire cenſetur; ex quo ſequitur dupliciter etiam ex capite conſenſum poſſe eſſe imperfectum, primo ex defectu advertentiæ intellectus, deinde ex defectu voluntatis.

14 Sexto, ex dictis etiam colligi poteſt, quale peccatum ſit deſiderium malum, per quod intelligitur voluntas, intentio, vel deſiderium alicujus rei malæ, hoc enim eſſe poteſt, vel abſolutum, vel conditionatum; ſi deſiderium ſit abſolutum, ſive cogitatio cum voluntate in peccatum conſentiente aliquando perpetrandum, aut in peccato jam commiſſo complacente, dicendum eſt habere eamdem ſpeciem malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fertur, ut conſtet ex illo Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam, mœchatus eſt in corde ſuo*, Et ratio eſt, quia actus interior ſuam bonitatem, vel malitiam habet ab exteriori, tamquam objecto, ut Scot. docet quol. 18. Si vero deſiderium eſt conditionatum, rurſus diſtinguendum eſt, ſi enim deſiderium ſit cum conſenſu conditionato, quo quis aliquid concupiſcit ſub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non eſt peccatum ſaltem mortale, v. g. vellem prædari, vel fornicari, ſi a Deo mihi permitteretur: ſi Judex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. Si vero conditio malum non auferat, tunc eſt peccatum, v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer, ſi non eſſem religioſus, fornicarer. Ratio eſt, quia quamvis conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum, præcisa conditione non auferente malitiam, ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud appetere abſque conditione, Ita Valent. Sayrus, Salas, Sanchez, Laymann, Buſemb. & alii. Hoc autem intelligendum arbitror, ſi dum Religioſus hæc dicit, habeat effectum fornicationis faciendæ, ſi eſſet in ſtatu ſæculari; ſecus enim eſt, ſi illis verbis tantum oſtendere velit, quia facturus fuiſſet in alio ſtatu, qua ratione licitum eſt deſiderium cum conditione hac: *Si prohibitum non eſſet*, v. g. ederem carnem in die Veneris, ſi Eccleſia non vetaret ... ...

enim non peccaret, non ſolum quia conditio omnem malitiam, quæ a ſola prohibitione eſt, aufert, ſed etiam quia ſic dicendo, tantum oſtendere intendit, quid facturus eſſet, ſi Eccleſia id non vetuiſſet.

15 Poſtremo eſt ſatis communis opinio, omne peccatum neceſſario ſupponere aliquem errorem, vel inconſiderationem in intellectu, atque ideo non poſſe voluntatem peccando deficere, niſi in intellectu præcedat aliquis defectus, quo non exiſtente, nec in voluntate eſſet peccatum. Ita Thomiſtæ paſſim cum D. Thom. 1. part. qu. 63. art. 3. & part. 2. quæſt. 77. art. 2. quod probant præſertim ex S. Scriptura, ubi omnia peccata alicui defectui intellectuali tribuuntur, ut Jer. 22. *deſolatione deſolata eſt terra, & quia nemo eſt, qui recogitet corde*. Iſaiæ 5. *propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam*, & Prov. 14. *errant, qui operantur malum*, unde in eadem Scriptura homo juſtus paſſim appellatur ſapiens, peccator vero ſtultus, immo & Ariſt. ipſe 3. Ethic. cap. 1. ait, quod omnis pravus eſt ignorans, & hoc etiam ſuadet ratio ipſa, quia malitia peccati tanta eſt, ut ſi perfecte pro viribus penetraretur, & conſideraretur, certe hominem a peccato deterreret, & ideo dixit Moyſes Deut. 32. *utinam ſaperent, & intelligerent, & noviſſima providerent*. Verum licet ſpectato naturali & ordinario modo operandi voluntatis creatæ ſoleat in intellectu præcedere aliqua inconſideratio eorum, quæ poſſunt a peccato voluntatem deterrere, & quamvis, ut regulariter homo male operetur, aliquis, ut plurimum præcedat defectus in intellectu, non quicumque, ſed præciſe talis conſiderationis defectus, quæ morali certitudine quadam peccatum impediret, quo ſenſu intelligi debent teſtimonia Scripturæ adducta; tamen abſolute loquendo non eſt neceſſe, ut omne peccatum voluntatis ex aliquo defectu intellectus ſemper procedat, quia ex ſola voluntate eligentis procedere poteſt, ut Scot. noſter docet 2. d. 6. qu. 1. ad 3. & 3. d. 36. art. 2. ubi fuſe probat dari poſſe dictamina prudentiæ ſana actibus virtutis moralis conſequentibus, & conſequenter defectum in voluntate, ſine prævio defectu in intellectu, & 1. d. qu 4. §. *ad argumentum*, ubi docet voluntatem ita libere aſſentire poſſe majori bono, ac efficacius propoſito, ſicut minori, & minus efficaciter propoſito, quod etiam evidenter oſtendit D. Aug. 12. de Civ. c. 6. exemplo de duobus hominibus æqualiter corpore, & animo affectis eamdem pulchritudinem item intuentibus, quorum alter conſentit, alter diſſentit: Quæ omnia fuſe examinavimus lib. 2. ſentent. diſp. 3. *de Dæmonibus* qu. 2. ubi etiam cum Scoto oſtendimus malos Angelos non peccaſſe ex ignorantia, aut aliqua inconſideratione, vel inadvertentia, ſed cum pleniſſima ſcientia, & ex mera malitia, quam opinionem præter Scotiſtas plures ſequuntur Recentiores Valentia, Molina, Becanus, Lezana, & alii ibi citati.

QUÆSTIO II.

De Peccato commiſſionis, & omiſſionis.

16 PRæmiſſo examine quidditatis, & eſſentiæ peccati actualis, ac eorum, quæ ad illud incurrendum requiruntur, ac diviſionum ejus in generali, nunc ad illas ſpecialiter examinanda accedimus; & quia art. 1. prima diviſio aſſignata fuit in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, conſequenter eam primo declarandam aggredimur, quam diviſionem eſſe adæquatam ſupponimus cum communi Doctorum contra nonnullos antiquiores; nam omne peccatum eſt contra aliquam legem, ut dictum eſt, omnis autem lex, vel præcipit, vel prohibet aliquid; contra legem præcipientem peccatur omiſſione actus præcepti; contra prohibitionem vero peccatur commiſſione actus prohibiti.

ARTICULUS PRIMUS.

De Peccato Commiſſionis.

17 PRimo quæritur, An malitia peccati commiſſionis conſiſtat in aliquo poſitivo. Specialiter autem hæc difficultas movetur de peccato commiſſionis, quia ut dictum eſt art. 1. præcedentis quæſtionis ab initio, peccatum omiſſionis, ut ex ipſo nomine conſtat, concedunt omnes formaliter conſiſtere in carentia ipſius actus honeſti, cum quis ipſum poteſt, & tenetur elicere, ut ſunt omnia peccata contra præcepta affirmativa, & poſitiva. Plures Theologi ex ſchola Thomiſtarum docent, malitiam peccati commiſſionis, quod actum poſitivum importat, ut eſt homicidium, furtum &c. conſiſtere in habitudine talis actus ad ſuum objectum, ac proinde in aliquo poſitivo, & quamvis in tali peccato admittant etiam aliam malitiam privativam, illam nihilominus poſitivam vocant priorem, & potiorem. Fundamentum præcipuum eorum eſt, quia peccatum commiſſionis, verbi gratia velle furari, vel occidere, præciſe ſumptum, & quatenus importat actum tendentem in objectum illud, quod eſt furari, vel occidere, ſecluſa omni privatione rectitudinis, eſt diſconveniens rationi, & naturæ rationali; ergo eſt malum moraliter, ac proinde malitia moralis ſolum in prædicta tendentia poſitiva actus ad ſuum objectum conſiſtet. Ita quamplures ex ſchola Thomiſtarum, quorum aliqui dixerunt illud poſitivum eſſe aliquid phyſicum, & reale, ut Cajetanus, Medina, Bannes, Zumel, Cabrera, & Salmaticenſes; alii vero, ut Canus, Vaſquez, Perez, Arriaga, Amicus, Oviedo, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores, dixerunt eſſe aliquid morale, nempe diſſonantiam, & diſconvenientiam actus peccaminoſi ad naturam rationalem rationaliter operantem, quam explicant per relationem rationis, aut extrinſecam denominationem.

18 Dicendum tamen eſt juxta dicta quæſt. præc. art. 1. & fuſius 2. ſentent. diſp. 6. de peccatis quæſt. 1. etiam malitiam formalem peccati commiſſionis non conſiſtere in aliquo poſitivo, ſive reali, ſive morali, vel rationis. Hæc eſt communior, & probabilior ſententia Antiquorum, & Recentiorum, ut conſtat ex dictis loc. cit. & probatur in primis ex communi doctrina Patrum, qui omne malum præſertim morale, & malitiam peccati ſolum per negationem, ſeu privationem explicant, ut ſupra dictum eſt; deinde ratione, quia ſi malitia formalis peccati conſiſtit in aliquo poſitivo reali, & phyſico, ſequitur Deum non ſolum permiſſive, ſed etiam poſitive eſſe cauſam peccati, influendo nimirum in formalem malitiam peccati, quod valde abſurdum eſt, & anathemate comprehenditur a Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 6. Conſequentia patet, quia omne ens poſitivum eſt a Deo, & Deus eſt cauſa per ſe influens in omnem entitatem realem poſitivam, & creatam, quam rationem late proſequimur diſp. 6. cit. qu. 2. num. 6. & ſeqq. varias rejiciendo Thomiſtarum reſponſiones. Quod autem neque conſiſtat malitia peccati commiſſionis in aliquo poſitivo morali, ſeu rationis, ibidem quoque oſtendimus num. 15. & ſeq. hoc enim dicunt eſſe relationem diſſonantiæ, vel diſconvenientiæ ad legem, vel rationem eam proponentem, ſed hæc diſconvenientia non bene concipitur, vel explicatur per modum ordinis poſitivi, & contrarietatis ad legem, aut rationem, etenim potius concipi debet per modum receſſus, & defectionis a lege juxta modum loquendi PP. de malitia peccati: hoc autem modo explicata rationem aliquam poſitivam non importat, ſed ſolam privationem convenientiæ, & conformitatis ad legem. Tum quia admiſſa in actu hac relatione poſitiva diſſonantiæ, hæc neceſſario ſupponere debet in actu receſſum a lege, & carentiam rectitudinis, & conformitatis ad legem; ergo nequit primordialiter actum malum conſtituere. Tum tandem quia non conſiderata in actu poſitivo illa diſconvenientia ad legem, ſed tantum carentia debitæ rectitudinis, & conformitatis ad legem, habetur totum id quod ad rationem malitiæ moralis requiritur; ergo ſuperfluit quæcumque alia poſitiva relatio diſconvenientiæ, quam etiam rationem loc. cit. fuſe proſequimur varia repellendo Adverſariorum reſponſa.

19 Addendum tamen eſt malitiam fundamentalem, ſeu radicalem peccati commiſſionis in aliquo poſitivo reali conſiſtere, nimirum in tendentia actus ad objectum rationi diſſonum, ſeu in converſione, per quam voluntas a Deo averſa ad bonum creatum convertitur; & ratio eſt, quia ut recte advertit Lezana tr. 5. de peccatis diſp. 2. quæſt. 1. ex eo, quod actus, v. gr. velle furari, vel occidere tendat in objectum rationi diſſonum, ſeu quod idem eſt, convertatur ad ipſum, oritur in eo privatio rectitudinis juſtitiæ, quæ eſt malitia formalis; ergo talis actus ſecundum ſuam poſitivam entitatem importat eſſe fundamentum, vel cauſam, & radicem malitiæ formalis, ac per conſequens malitia fundamentalis, & radicalis in poſitiva illius actus entitate ſita erit. Et hoc ſolum convincit, & probat argumentum pro oppoſita ſententia adductum, nimirum velle furari, vel occidere, quatenus præciſe importat actum tendentem ad ſuum objectum, ſolum eſſe diſconveniens naturæ rationali fundamentaliter, & radicaliter; non autem proxime, & formaliter, quia hoc habet ratione diſconvenientiæ, quæ eſt convenientiæ, & conformitatis ad rationem privatio, & eodem modo explicandus eſt D. Auguſt. dum peccatum commiſſionis definit *per dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*, quod nimirum definit peccatum per actum quoad materiale ipſius peccati, non quoad formale, juxta dicta ſuperius quæſt. 1. art. 1. num. 4. Alia vero argumenta plura pro poſitivo ab adverſariis adducta vide ſoluta diſp. 6. cit. de Peccatis qu. 1. cap. 2.

20 Secundo quæritur, An malitia peccati commiſſionis formaliter conſiſtat ſimul in poſitivo, & privativo, an potius in ſola privatione. Affirmant aliqui apud Lezanam loc. citat. quæſt. 2. conſiſtere ſimul in poſitivo, & negativo, quorum fundamentum eſt, quia nomina connotativa formaliter important ſimul tam ſubjectum, quam formam illius, ut patet de cæco, & ſurdo, qui formaliter important ſubjectum, & cæcitatem, ſeu ſurditatem; peccatum autem commiſſionis eſt nomen connotativum, ſicut cæcus, & ſurdus; ergo ſimul importabit tam entitatem poſitivam actus, quam privationem conformitatis ad legem.

Confirmatur a pari, quia aliqua ſunt, quæ in ſuo conceptu eſſentiali includunt poſitivum, & negativum, ut patet de ente creato, quod eſſentialiter includit ſuam poſitivam entitatem, & limitationem, ſeu negationem ulterioris perfectionis; ergo idem ſimiliter dici poterit de malitia pec-

peccati commiſſionis, prout a peccato omiſſionis diſtinguitur, quod conſiſtat eſſentialiter in poſitivo, & negativo, ſeu privativo. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, & ſequitur ex dictis in reſolutione præcedentis difficultatis; ſi enim malitia formalis peccati commiſſionis conſiſteret ſaltem inadæquate in poſitivo, conſequenter dici deberet Deum eſſe cauſam peccati commiſſionis quoad illud poſitivum, quod inadæquate importat, quia omne ens poſitivum eſt a Deo, & Deus eſt cauſa per ſe influens in illud; Quare dicendum eſt peccatum etiam commiſſionis in ſola privatione conſiſtere, ut dictum eſt quæſt. præc. art. 1, ab initio, quia poſita tota ſubſtantia actus cum libera tendentia in objectum, quod proponitur ut prohibitum, adhuc actus non intelligitur formaliter malus, niſi intellecta privatione conformitatis ad legem, & illa intellecta, ac poſita in eſſe, & præciſo quocumque poſitivo illis ſuperaddito, intelligitur peccatum commiſſionis; ergo tale peccatum in ſola hujuſmodi privatione formaliter conſiſtit. Ad rationem in oppoſitum adductam negatur major, ut enim conſtat ex dictis part. 1. Inſtitut. Logic. nomina concreta, & connotativa ſolum formam important pro formali, pro materiali autem, & connotato ſubjectum; unde in propoſito peccatum commiſſionis pro formali ſolam malitiam importat, quæ eſt veluti forma mali ſubjectum afficiens, ſcilicet actum, & pro materiali, & connotato ipſum actum, quem efficit. Ad Confirmationem negatur etiam aſſumptum cum ejus probatione, negatio enim ulterioris perfectionis in ente creato non eſt eſſentialis illi, ut in ejus eſſentiali conceptu includitur, ſed illud neceſſario ſequitur, & comitatur, ſicut negatio finitatis, & limitationis ſequitur neceſſario ens increatum, & infinitum.

21 Tertio quæritur, cujus rei ſit privatio malitia formalis peccati commiſſionis. Et dicendum eſt conſequenter ad dicta quæſt. præced. eſſe privationem rectitudinis, ſeu honeſtatis debitæ actui ipſi, qui malus denominatur, ſcilicet, furto, vel mendacio. Quomodo autem hoc ſit intelligendum, jam declaratum eſt diſp. 6. cit. quæſt. 2. art. 1. num. 44. ubi diximus quemlibet actum malum, ſive ex ſola circumſtantia, ſive etiam ex objecto, non ſolum ſecundum genus, ut aliqui dicunt, ſed etiam ſecundum ſpeciem, & individuum eſſe immediatum ſubjectum privationis peccaminoſæ, quatenus conſideratur ſub indifferentia paſſiva ad elici, & non elici, continuari, & non continuari, ſic, vel non ſic, elici. Quod etiam ſatis apte ibidem declaravimus ex Scoto quolib. 18. art. 2. ſicut enim, quia voluntas, ut eſt ſub indifferentia activa ad elicere actum, vel non elicere, continuare, vel non continuare, ſtante præcepto legis negativo, debitrix eſt rectitudinis, ut ait Doctor 2. diſt. 37. E. & imputabilis active, ut loquitur quolib. 18 & ſic eliciens actum, dicitur active peccare, vel peccatrix, & privata rectitudine conformitatis ad legem. Ita pariter actus ipſius voluntatis, quia ut ſe liber eſt paſſive, etiam in eo inſtanti, quo ſit, ut voluntas active, ut ſtat ſub indifferentia ad elici, vel non elici, continuari, & non continuari, contrahit morale debitum paſſivum, ut materia legis, ut eliciatur, vel non eliciatur, ſic, vel ſic eliciatur, ſecundum quod lex fuerit prohibens, vel præcipiens: adeo quod ſicut indifferentia activa, & debitum activum ex parte voluntatis ſufficit, ut ipſa dicatur peccare, vel peccatrix, ita e contra indifferentia paſſiva, & debitum paſſivum ex parte actus ſufficit, ut in ſe dicatur peccatum, & paſſive capax rectitudinis, & conformitatis ad legem prohibentem, nam ut ſtat ſub indifferentia reſpicit alteram quoque contradictionis partem, ſcilicet non elici, non continuari, in qua fundatur rectitudo præcepta, & hac ratione habet capacitatem ad illam, ſi non phyſicam, & ſubjectivam, ſaltem moralem, & logicam, quatenus de ipſo actu, ſic indifferenti, utrumque extremum cum veritate enunciari poteſt, & conſequenter in hoc eodem ſenſu verum erit dicere, quod ſit capax rectitudinis, vel malitiæ, quæ in illis extremis fundari poſſunt. Ita ibi diſcurrimus de immediato malitiæ ſubjecto. Quam doctrinam ad verbum hic repetere placuit ad tollendam difficultatem de actibus intrinſece malis, quod eorum malitia in privatione debitæ rectitudinis conſiſtere nequeat, quia licet ii actus, qui ſunt tantum ex circumſtantia mali, & non ex objecto, poſſint habere oppoſitam bonitatem, quatenus poterant fieri abſque mala circumſtantia, alii tamen actus, qui ex genere, & objecto ſunt mali, verbi gratia odium Dei, & blaſphemia, ex natura ſua non ſunt capaces oppoſitæ bonitatis, unde deducunt Adverſarii eorum malitiam non poſſe in privatione conſiſtere; placuit, inquam, præfatam doctrinam ad verbum repetere, quia ſatis ex ea patet, quomodo, & quo ſenſu etiam actus intrinſece mali dici poſſint capaces rectitudinis debitæ.

22 Quarto quæritur, An peccatum commiſſionis eſſentialiter differat a peccato omiſſionis, & difficultas eſt de peccatis omiſſionis, & commiſſionis eidem virtuti oppoſitis. Aliqui abſolute negant, quorum ratio eſt, quia eſſentia peccati conſiſtit in privatione rectitudinis; ergo ſi privatio eſt ejuſdem rationis in duobus peccatis, conſequens eſt, ut illa duo peccata ſint ejuſdem ſpeciei, licet unum ſit commiſſionis, alterum omiſſionis. Ita autem contingit, quando commiſſio, & omiſſio opponuntur eidem virtuti ſecundum eamdem rationem, ut contingit in commiſſione furti, & omiſſione reſtitutionis, quia utrumque opponitur juſtitiæ, & eodem modo facit inæqualitatem. Ita diſcurrit Beccanus tr. 2. cap. 3. qu. 1. cum Valentia, Suarez, & aliis, & Amicus diſput. 20. ſect. 1. inquit, quod eamdem ſententiam vehementer docere tenentur quicumque rationem conſtitutivam peccati commiſſionis collocant in privatione oppoſitæ rectitudinis debitæ, quare Auctores hujus ſententiæ concludunt differentiam peccati omiſſionis, & commiſſionis in moralibus non eſſe eſſentialem, ſed tantum materialem. Alii vero abſolute affirmant peccatum omiſſionis differre ſpecie a peccato commiſſionis, non ſolum ſi hæc duo peccata materialiter conſiderentur, verum etiam ſi conſiderentur formaliter ſecundum inordinationem, & propriam malitiam contra eamdem virtutem, alioquin odium Dei, & omiſſio amoris ipſius, quæ ſunt contra Charitatem, & hæreſis, ac omiſſio credendi, quæ ſunt contra Fidem, non diſtinguerentur ſpecie, ſiquidem important privationem honeſtatis, ſeu rectitudinis unius, & ejuſdem virtutis; conſequens autem eſt falſum, quia odiſſe Deum, & non amare, cum ceteris; hæreſis, & omiſſio actus credendi pluſquam ſpecie differunt, & illa ſunt longe pejora iſtis, nam hæreſis facit infidelem, non autem omiſſio actus credendi. Ita Amicus loco citat. Azorius, Bonacina, Clavis, Regia, Medina, Vaſquez, Curiel, & plures alii.

23 Sed in reſolutione hujus difficultatis media via incedendum eſt, adhibita diſtinctione, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 2. art. 4. ſi enim teneamus, quod una, & eadem virtus poſſit fundare præcepta ſpecie diverſa, unum affirmativum, aliud negativum, ut probabiliſſimum eſt, tunc ſuſtineri poteſt omiſſionem, & commiſſionem contra eamdem virtutem eſſe peccata adhuc ſpecie diverſa. Ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, peccatum non eſt privatio rectitudinis habitualis ipſius virtutis, cui opponitur, neque ex hoc capite peccata poſtulant diſtingui ex rectitudine virtutum, quibus opponuntur, quia non ſunt privationes rectitudinis habitualis earum, ſed eſt privatio rectitudinis actualis, ideſt conformitatis ad unum, vel plura dictamina, & præcepta ejuſdem virtutis ſpecie diverſa, & ita optime ſtare poterunt plura peccata ſpecie diverſa omiſſionis, & commiſſionis contra eamdem virtutem; licet enim illa præcepta, & dictamina ſint circa idem materiale objectum ejuſdem virtutis, non tamen circa idem formale, neque ſecundum eamdem rationem, ut contingit in exemplis allatis de odio, & non amore Dei; hæreſi, & omiſſione actus credendi. Quando vero omiſſio, & commiſſio eidem virtuti opponuntur ſecundum eamdem rationem formalem, ut contingit in commiſſione furti, & reſtitutionis, tunc non ſunt peccata ſpecie diverſa, quia utramque opponitur juſtitiæ, & eidem præcepto, quod dat unicuique poſſidendum, quod ſuum eſt. Ita diſcurrimus l. c. ubi etiam ſpecialius explicamus, quomodo præceptum affirmativum amoris Dei, & negativum odii poſſint eſſentialiter differre, etiamſi circa eamdem Charitatis virtutem verſentur, adeout inferri poſſit, utrumque peccatum contra illa præcepta, commiſſionis unum, omiſſionis aliud, eſſentialiter differre, & præfata diſtinctione adhibita opiniones adductæ facile conciliari poſſunt, nam ſecunda opinio loquitur in primo ſenſu, prima vero in ſecundo, inquit enim peccata omiſſionis, & commiſſionis eſſe ejuſdem ſpeciei, quando omiſſio, & commiſſio opponantur eidem virtuti ſecundum eamdem rationem, ut contingit in commiſſione furti, & omiſſione reſtitutionis.

24 Poſtremo, hac eadem doctrina reſolvitur alia difficultas, quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, ut etiam quæſt. 2. cit. art. 3. dictum eſt; malitia enim prodigalitatis, & avaritiæ ſunt diverſæ ſpeciei, quia virtus liberalitatis conſiſtit in medio negans utrumque extremum, alterum per exceſſum, ut prodigalitas, & alterum per defectum, ut avaritia; quapropter liberalitatis virtus duo præcepta, & rationis dictamina neceſſario includit, quorum uno prohibetur exceſſus, & alio defectus; cum liberalis dicatur ille, qui expendit, quando, & quantum eſt neceſſarium, hoc eſt, qui ſumptus facit, neque nimios, & exceſſivos, neque viles, & juſto minores. Cum igitur liberalitas duas rectitudines formaliter includat, vel duo præcepta ſpecie diverſa, conſequenter etiam conformitates ad illa erunt ſpecie diverſæ, & quia prædicta vitia oppoſita, ſunt privationes iſtarum rectitudinum diverſarum, proinde ipſa quoque ſunt peccata ſpecie diverſa; & ſic etiam Lezana diſcurrit quæſt. 3. cit. de vitiis extremis eidem virtuti in medio conſiſtenti oppoſitis, licet enim honeſtas, & rectitudo virtutis, quæ eſt inter duo extrema vitia, ſit formaliter una, eſt tamen virtualiter duplex, & habet actus, ſeu rectitudines actuales ſpecie diverſæ, & ita etiam vitia illa contraria ſunt ſpecie diverſa, quia opponuntur diverſis illis actibus, & rectitudinibus actualibus, unum videlicet per exceſſum, & aliud per defectum; unde licet liberalitas ſit una virtus adæquata, & unius ſpeciei adæquatæ, & prodigalitas, & avaritia ſint privationes ejuſdem virtutis liberalitatis, non tamen adæquate unaquæque ſeorſim ſumpta deſtruit duplicem rectitudinem, ex qua componitur liberalitas, ſed inadæquate, ut fuſe explicavimus loc. cit.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

De Peccato Omiſſionis.

25 Certum eſt præter peccatum commiſſionis dari etiam peccatum omiſſionis, ut ſupra dictum eſt, quia non ſolum homo peccat, quando facit id, quod lex prohibet, & vetat, ſed etiam quando non facit id, quod præcipit, & hic ſecundus defectus eſt omiſſio, ſicut primus commiſſio, unde peccatum omiſſionis eſt carentia actus debiti ex vi præcepti affirmativi; poteſt autem omiſſio dividi in culpabilem, & peccaminoſam, de qua loquimur in præſenti, ut non audire Miſſam die ab Eccleſie præcepto; & in non culpabilem, ſeu non peccaminoſam, ut non audire Miſſam die feriali. Utraque etiam dividitur in omiſſionem actus interioris, v.g. dilectionis Dei, vel actus fidei, & exterioris, ut auditionis Miſſæ, &c. Et tandem dividi poteſt in eam, quæ eſt directe voluntaria, ut ſi quis expreſſe, & explicite velit Miſſam non audire; & in eam, quæ non eſt directe voluntaria, ſed indirecte tantum, & implicite, ut ſi quis illam expreſſe non velit, ſed tamen velit expreſſe cauſam, ex qua talis omiſſio ſequitur, ut ſi quis ludere velit, vel dormire tempore, quo urget Miſſæ præceptum, vel in aliis actibus interiois velit occupari tempore, quo præceptum fidei currit, vel dilectionis Dei. His prænotatis,

26 Primo quæritur. An poſſit eſſe peccatum omiſſionis, abſque omni actu, & non eſt quæſtio de actu intellectus, quem neceſſario requiri nullum eſt dubium, ſiquidem ſine cognitione objectum proponente nihil poteſt eſſe voluntarium, nec conſequenter peccatum; ſed quæſtio eſt de actu voluntatis, an, ſcilicet, poſſit dari pura omiſſio peccaminoſa ſine quocumque voluntatis actu, qui cauſa illius exiſtat directe, vel indirecte. Nec etiam eſt quæſtio de modo regulariter, & ordinarie peccandi omiſſive, ſiquidem conveniunt omnes omiſſionem culpabilem regulariter, & ordinarie ab aliquo actu voluntatis oriri directo, ſeu expreſſo, vel ſaltem indirecto, qui antecedenter, aut concomitanter ad omiſſionem ſe habeat; ſed quæſtio eſt, an poſſit dari pura omiſſio culpabilis abſoluta loquendo abſque aliquo actu, ſive directa, ſive indirecta in illam tendentem. Quamplures negative reſpondent, quorum fundamentum eſt, quia ut omiſſio ſit peccatum debet ſaltem indirecte, & interpretative eſſe voluntaria, ut de ſe patet, ſed non poteſt eſſe hoc modo voluntaria, niſi procedat ex aliquo actu voluntatis, qui ſit cauſa, vel occaſio illius; ergo & cæt. minor probatur, quia voluntarium interpretativum, ſeu virtualiter fundatur in aliquo voluntario formali, ideo enim quis dicitur aliquid virtualiter velle, quia vult aliquid, in quo illud virtualiter continetur. Ita Caietanus, Capreolus, Bannes, Vaſquez, Suarez, Lorca, Lezana, Faber ex noſtris, & alii Thomiſtæ paſſim. Alii vero concedunt dari poſſe peccatum omiſſionis abſque omni actu, loquendo de omiſſione interiori, qualis eſt omiſſio actus Charitatis, vel Fidei; non tamen loquendo de omiſſione exteriori, qualis eſt omiſſio eudiendi Sacrum die feſto, & ratio eſt, quia videtur omnino impoſſibile, quod quis omittat actum exteriorem eundi ad templum, niſi ſaltem ſedendo, vel ſtando, vel in cubiculo cubando, quando urget præceptum audiendi Sacrum; hæc autem, & alia id genus, licet phyſica non ſint actiones, ſed potius actionum privationes, moraliter tamen cenſentur pro actibus exterius. Ita Azorius, Beccanus, Caſpenſis, & quidam alii.

27 Hanc quæſtionem late tractavimus, & ex profeſſo diſp. 6 cit. *de Peccatis* quæſt. 4. ubi ſententiam affirmativam abſolute ſtatuimus, tamquam de mente Scoti, & Scotiſtarum omnium, & diximus, quod licet regulariter loquendo peccatum omiſſionis non contingat ſine aliquo actu, qui eius cauſa directa, vel indirecta exiſtat; abſolute tamen loquendo poſſe interdum contingere, ſine omni actu, ita quod, nec phyſice, nec moraliter pura omiſſio peccaminoſa ſit impoſſibilis, ſive interior, ſive exterior, ita enim colligitur ex Scot. 2. d. 42. quæſt. 4. in fine §. *Ad quæſtionem quartam*, ubi explicando diviſionem peccatorum cordis, oris, & operis ait, quod debet intelligi poſitive quoad peccatum commiſſionis, & negative quoad peccatum omiſſionis, unde ſecundum ipſum pura negatio actus debiti eſt peccatum omiſſionis, & idem colligitur ex 1. diſt. 58. *Primum iſtorum ſolvitur*; & videtur etiam eſſe opinio D. Thom. 1. 2. quæſt. 69. a. 2. ubi ait omiſſionem eſſe peccatum actuale, non quia neceſſario habeat aliquem actum, ſed quia negatio, vel privatio actus reducitur ad genus actus, ac proinde eam ſequuntur Salas, Averſa, Hacquetius, & alii etiam ex Thomiſtis. Fundamentum autem præcipuum huius ſententiæ ſtatutum eſt ibi ar. 1. quoniam omittere eſt non agere, & exequi actum debitum, & præceptum, ſed poteſt voluntas libere non agere actum debitum abſque eo, quod nullum actum interiorem eliciat, nec exteriorem imperet, ſed tantum prævideat ſe debere exercere actum præceptum, & non exerceat; ergo &c. Maior probatur, quia peccatum omiſſionis, quod præcepto affirmativo opponitur, per hoc diſtinguitur a peccato commiſſionis, quod opponitur negativo, quod hoc ex ſuo genere includit actum poſitivum, at omiſſio ſecundum ſe nullum actum includit. Minor vero probatur ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 5. docente non minus eſſe immediate in poteſtate voluntatis non agere, quam agere, cum hæc ſit de ratione libertatis exercitii, & contradictionis, prout diſtinguitur a libertate ſpecificationis, & contrarietatis; ergo cum ad malitiam contrahendam non requiratur voluntarium formale, & explicitum, nec actus poſitivus, quo illa intendatur, ſed ſatis ſit eam tantum prævidere, & prævisam non impedire, poterit voluntas abſque ulla implicantia culpabiliter omittere nullum actum internum eliciendo, qui ſit cauſa talis omiſſionis directe, nec ullum exteriorem imperando, qui ſit eius cauſa indirecta, ſed ſolum prævidendo imminentis præcepti obligationem, ab omni actu ceſſare etiam exteriori.

Confirmatur, quia ſicut libere me continere poſſum ab actu præcepto ſine actu, quod id directe velim; ſic & a quocumque alio actu, tam interiori, quam exteriori, qui ſit cauſa per accidens, & indirecte, vel occaſio eius, quia non ſum minus liber ad alios actus, & voluntas æque libera eſt ad actum præceptum, & quemcumque alium, qui poſſit eſſe cauſa indirecta omiſſionis eius. Plures autem Adverſariorum reſponſiones, & evaſiones vide rejectas, & præcluſas l. c.

28 Pro ſolutione autem fundamenti prioris ſententiæ advertendum eſt, ut quæſt. cit. dictum eſt ar. 2. hos terminos voluntarii directe, & expreſſe, & interpretative in vario ſenſu a Theologis uſurpari ſolere. Quandoque enim ſumuntur pro eo, quod eſt voluntarium in ſe, vel in cauſa; primo modo voluntarius dicitur omnis actus immediate a voluntate elicitus, vel imperatus, ſecundo modo voluntarium dicitur, cuius cauſa eſt volita, ex qua conſequitur effectus voluntarius, ut cum quis iacit ſagittam ad occidendam feram cum periculo occidendi hominem, ſi ſequitur occiſio, dicitur illi voluntaria in cauſa, etiamſi non fuerit intenta, & expreſſe volita, & quidem accipiendo voluntarium indirectum, & interpretativum in hoc ſenſu, ut videret in argumento ſumi, omiſſio actus, quem poterat, ac debebat habere volunte, dici non debet indirecte volita, ac interpretative, ſed potius formaliter, & expreſſe, ac directe, cum non minus in poteſtate voluntatis ſit immediate ſuſpenſio actus, quam actus ipſe. Quandoque vero voluntarium, virtuale, indirectum, ac interpretativum ſumitur pro eo, quod æquivalenter ſe habet ad actum explicitum, quamvis enim voluntas nullum talem habeat circa obiectum, ex varia tamen rerum, ac circumſtantiarum ſerie interpretamus ipſam, ac ſi circa tale obiectum haberet actum poſitivum volitionis, vel nolitionis, ut ſi quis in lecto decumbens audiens pulſum Miſſæ, & non ſurgens, etiamſi tam circa actum præceptum, quam circa decubitum in lecto mere negative ſe habeat; adhuc tamen interpretamur eum nolle ire ad Sacrum, quamvis enim talem actum formalem, & poſitivum non habeat, in tali tamen caſu, dum voluntas non imperat actum adeundi templum, cum poſſet imperare, & deberet, ita ſe gerit, ac ſi poſitive nollet actum præceptum, vel poſitive vellet decubitum, ex quo ſequitur Sacri omiſſio; unde accipiendo voluntarium indirectum, virtuale, ac interpretativum in hoc ſenſu negandx eſt minor argumenti cum eius probatione, quia voluntarium indirectum, & interpretativum in hoc ſenſu opus non eſt, quod reducatur ad aliud voluntarium directum, & formale, ſed ſatis eſt, ut tamquam ad cauſam reducatur ad ipſam liberam voluntatem non operantem cum poteſtate, & debito operandi, nam in eo caſu voluntas ita ſe habet, ac ſi poſitive nollet actum præceptum.

29 Quando autem dicebatur, videri omnino impoſſibile, quod actus exterior eundi ad templum omittatur, niſi ſedendo domi, vel ſtando, vel in lecto cubando, quæ moraliter cenſentur pro actibus externis.

Reſpondetur ex dictis quæſt. cit. ar. 1. num. 106. hoc totum verum eſſe, ſed nihil nobis officere; quando enim aſſerimus omiſſionem, tam interiorem, quam exteriorem poſſe ſine quocumque actu contingere, loquimur dumtaxat de actibus voluntatis elicitis, vel imperatis, unde concedimus utique ad omiſſionem exteriorem ſemper neceſſarium eſſe aliquem actum externum, vel aliquid ſe habens per modum illius, quod ſit eius occaſio, voluntas tamen circa hoc eſt libera, & poteſt illud imperare, vel non imperare; & quando non imperat, dicimus tunc contingere omiſſionem exteriorem, ſine quocumque formali voluntatis actu tam elicito, quam imperato; quamvis enim interveniat ſeſſio, cubatio, &c. tamen hæc non ſunt formaliter, & expreſſe imperata, ſed tantum virtualiter, & interpretative, unde licet illa cenſeantur pro actibus externis, non tamen a voluntate formaliter ſemper imperatis, quo ſenſu hic de actibus externis loquimur, & dicimus ſine quocumque tali hoc modo conſiderato, hoc eſt, a voluntate imperato, poſſe omiſſionem contingere tam internam, quam externam. Ita diſcurrebamus l. c. quæ hic repetere placuit pro fundamentali ipſius difficultatis reſolutione: alia vero plura argumenta contra hanc ſententiam ab Adverſariis obiecta vide ſoluta l. c.

30 Secundo quæritur, An actus coniunctus omiſſioni culpabili ſit peccatum. Quoniam dubio præcedenti dictum eſt, regulariter, & ordinarie loquendo peccatum omiſſionis non contingere ſine aliquo actu, qui eius cauſa directe, vel indirecte exiſtat: quæritur in præſenti, an talis actus regulariter coniunctus cum omiſſione culpabili ſemper ſit peccatum,

Digitized by Google

tum, ut v. g. ſi quis ſtuderet, aut aliud ageret, dum Sacrum audiendum eſt, an illa actio ſit peccatum. Aliqui affirmant eſſe peccatum ratione omiſſionis, etiamſi ex ſe peccatum non eſſet, ut Capreolus, Valentia, & alii nonnulli. Alii negant eſſe peccatum ratione omiſſionis, ſi in ſe peccatum non ſit, ut Durand. cum quibuſdam aliis. Communior tamen, & probabilior opinio, quam amplexi ſumus quæſt. 4. cit. ar. 2. num. 109. diſtinguit, quia voluntas ejus, qui Sacrum omittit, duobus modis in actum ſtudendi ferri poteſt, vel aliud faciendi, dum Sacrum audiendum eſt; primo antecedenter, itaut voluntas ſtudendi, vel actus ſtudendi ſit cauſa omiſſionis Sacri; ſecundo concomitanter, aut conſequenter; ut cum aliquis propter pluviam, verbi gratia, aut aliam cauſam jam ante deliberate ſtatuit omittere Sacrum, & poſtea ne ſit otioſus, velit ſtudere. Quando igitur actus eſt cauſa omiſſionis culpabilis, tunc eſt peccatum, quia omnis actus liber, qui eſt cauſa effectus peccati, eſt etiam peccatum, & malitia ejuſdem rationis infectus, unde talis actus in caſu poſito eſt peccatum, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, niſi ſit aliunde malus; ex quo ſequitur in Confeſſione ſatis eſſe, ut v. g. quis declaret ſe in die feſto Miſſam omiſiſſe, nec ulterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit. Hoc tamen cum ea limitatione intelligendum eſt, ut dictum eſt l. c. dummodo actus ille, qui eſt cauſa omiſſionis, non ſit ipſe quoque ſub præcepto, & quidem magis urgenti, tunc enim actus eſt bonus, & a peccato omiſſionis excuſat; eſt enim regula generalis, quod quando duo præcepta ſimul occurrunt, quæ ambo ſervari non poſſunt; tunc illud ſervandum eſt, quod magis urget, qualis dicitur eſſe viſitatio infirmi periclitantis tempore Sacri, nam viſitatio illa in tali caſu a charitate præcipitur, & ideo auditioni Sacri præferri debet, quæ præcipitur a Religione.

31 Quando vero actus omiſſioni conjunctus non eſt cauſa omiſſionis, nec eſt incompoſſibilis cum actu præcepto, ſed omnino concomitanter ad omiſſionem ſe habet, ut eſt oratio, vel recitatio officii in omiſſione auditionis Miſſæ, tunc non eſt malus ratione omiſſionis, imo bonus, & laudabilis eſſe poteſt, ut ſi quis volens tempore Sacri domi manere propter pluviam, legeret horas Canonicas, non peccaret legendo horas, ſed tantum peccaret omittendo Sacrum. Hoc autem notanter aſſerimus de actu omiſſioni conjuncto, qui non eſt cauſa omiſſionis, nec eſt incompoſſibilis cum actu præcepto, nam aliqui putant actus omnes cum obſervantia præcepti incompoſſibiles, quos homo facere eligit, poſtquam apud ſe ſtatuit non obſervare præceptum, adhuc malitiam omiſſionis contrahere, & aliqui hoc aſſerunt ſaltem de prima operatione, quæ poſt illud propoſitum per ſe primo eligitur, atque incompoſſibilis eſt cum obſervantia præcepti, ut Vaſquez, Becanus, Bonacina, & alii nonnulli: Alii tamen probabilius univerſaliter negant operationes etiam cum obſervantia præcepti incompoſſibiles, quæ fiunt tempore omiſſionis, etiamſi per ſe primo exerceantur poſt voluntatem omittendi præceptum, eſſe peccata, dummodo integrum ſit homini, cum libuerit, eas relinquere, & ad obſervantiam præcepti ſe applicare; unde ſi quis apud ſe deliberavit propter pluviam non ire ad Sacrum, & poſtea ſtudium eligit, ne tempore Sacri otio torpeat, dicunt hoc ſtudium, etiamſi incompoſſibile Sacro, malitiam omiſſionis non contrahere; & hoc probabilius eſſe diximus l. c. & ratio eſt, quia ſuppoſita ſemel illa mala voluntate non audiendi Sacrum, jam omiſſio ſufficienter intelligitur per eam cauſata; neque ſtudium illud eſſe incompoſſibile cum auditione Sacri infert neceſſario eſſe illius cauſam, ſuppoſito enim quod omiſſio Sacri ſemel habeat propriam, & ſufficientem cauſam ſui, quicquid poſtea apponitur incompoſſibile cum auditione Sacri, per accidens ſe habet ad omiſſionem, & nullo modo eſt cauſa illius, quia omiſſio jam intelligitur ſufficienter cauſata per aliam cauſam, nempe per voluntatem omittendi ob difficultatem exeundi e domo propter pluviam. Ita etiam Suarez, Salas, Amicus, Arriaga, Oviedus, Paſqualigus, Lezana, Averſa, Morandus, & alii communiter, ut fuſius proſequimur l. c.

32 Tertio quæritur, quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur. Et quidem certum eſt apud omnes, quando actu omittitur actus præcepti, ſi adſit libertas ad eum ponendum, tunc contrahi peccatum omiſſionis externæ, quia tunc vere, & libere violatur præceptum; unde ſolum difficultas eſt in caſu, quo fuerit impedita libertas ex ebrietate, vel ſomno, & ſenſus quæſiti eſt, an peccatum contrahatur, non tantum quando quis occaſionem dedit, & cauſam probabilem futuræ omiſſionis, ſed etiam tempore poſtea adveniente, quando currit præceptum implendum, etiamſi tunc vitari non poſſit, puta ſi ſequatur omiſſio in ebrietate, vel ſomno, in quo ſtatu eſt impotens ad obſervantiam præcepti. Prima opinio affirmat utroque tempore peccatum omiſſionis contrahi, quando ſcilicet datur cauſa omiſſionis, & quando reipſa accidit, etiamſi tunc ſit ablata libertas per ebrietatem, vel ſomnum. Ita Thomiſtæ paſſim, Cajetanus, Medina, Tannerus, Suarez, Valentia, Lezana, Averſa, Hurtado, Serra, & plures alii Recentiores. Secunda opinio aſſerit tunc tantum peccatum omiſſionis contrahi, & omiſſionem ad culpam imputari, quando re ipſa currit præceptum, & ponitur omiſſio, & ratio eſt, quia ſicut præceptum affirmativum non obligat ad ſemper, ſed pro determinato tempore, ita omiſſio, quæ præcepto affirmativo opponitur, non contrahitur, nec ad culpam imputatur, niſi pro tempore, quo præceptum obligat; ſed contingere poteſt, ut præceptum obliget tempore, quo quis ebrius eſt; ergo, &c. pro qua opinione citari ſolent Marſilius, Altiſiodorenſis, Palatius, ac etiam ipſe D. Th. qui pluribus in locis ait, pro illo tempore ſolum aliquem ceſſando ab actu peccare, quo obligat præceptum affirmativum. Tertia ſententia e contra tenet, quod licet re vera peccatum omiſſionis contrahatur, quando currit præceptum, ſuppoſita libertate in operante, non tamen ablata libertate per ebrietatem, vel ſomnum, quo ſenſu verſatur hæc quæſtio, ſed in tali caſu aſſerit tunc peccatum omiſſionis contrahi, quando quis dedit cauſam illius, v. g. per ebrietatem, vel ſomnum, non autem ex tempore ebrietatis, vel ſomni, quando actus præceptus, v. g. auditio Miſſæ fieri debebat; pro qua citantur antiquiores D. Bon. Gab. Adrian. Aug. & ſequuntur Recentiores communiter Vaſquez, Arriaga, Amicus, Oviedus, Caſpenſis, Morandus, & alii paſſim.

33 Hanc quoque quæſtionem fuſe tractavimus diſp. 6. cit. quæſt. 5. ubi hanc tertiam ſententiam ſtatuimus tamquam de mente D. Bon. 2. diſt. 34. ar. 3. quæſt. 1. ad arg. & diſt. 36. ar. 1. quæſt. 4. ad arg. & 3. diſt. 12. ar. 2. quæſt. 1. ad arg. ac etiam Scoti 2. diſt. 40. & 42. in principio, & fine, & quol. 18. Quare ex ibi dictis abſolute aſſerendum eſt, quod ſuppoſito libertatis impedimento tempore, quo currit præceptum affirmativum, tunc omiſſio rei præceptæ non imputatur ad culpam, ſed ſolum quando data libere fuit cauſa ſubſecutæ omiſſionis, quæ proinde in eo caſu peccatum dici non poteſt, ſed tantum effectus peccati, vel ſi peccatum dicatur, non debet dici peccatum in ſe, ſed tantum peccatum in cauſa. Probatur aſſertum quoad primam partem, peccatum enim debet eſſe voluntarium, & liberum, cum libertas ſit fundamentum totius generis moris; ſed omiſſio actus præcepti in ſomnis, vel in ebrietate conſecuta, & idem eſt de commiſſione libera, eſſe nequit etiam ſecundario libertate ab actus derivata; ergo nequit eſſe in ſe peccatum, ſed tantum in appoſitione cauſæ: Major patet. probatur minor, quia, ut actio ſit idoneum moralitatis ſubjectum ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 5. in fine, ita debet eſſe libera, ut nedum in principio, ſed etiam in medio, & fine ſit in poteſtate voluntatis elicientis, vel imperantis, ut etiam docet Sc. 2. d. 42. infra B, ſed quando omiſſio in ſomno, vel ebrietate contingit, actus voluntatis jam præceſſit, & omiſſio illa non amplius ſubditur voluntatis dominio, nec ipſa dicitur actu libera reſpectu illius; ergo ſicut in eo caſu ab actu voluntatis libertatem non participat, nec etiam ſecundario, ita nec pariter malitiam. Deinde probatur aſſertio quo ad ſecundam partem, quod nempe in his, & ſimilibus caſibus malitia omiſſionis contrahatur in applicatione, & appoſitione cauſæ, quæ fuit in voluntatis poteſtate, quia tunc eſt volita indirecte, & in cauſa talis omiſſio, & directe volitus eſt actus cum obſervantia præcepti incompoſſibilis, ebrietas, ſcilicet, vel ſomnus; ergo tunc contrahitur malitia omiſſionis, ſcilicet in cauſa.

Confirmatur, quia ut dicebamus l. c. hac ratione præciſe etiam in peccato commiſſionis, qui voluntarie alteri venenum propinavit, etiamſi effectus non ſequatur, peccat in hujuſmodi veneni propinatione, quia tunc voluntarie cauſam homicidii adhibuit, & per ipſum non ſtetit, quin ſequeretur; ergo pariter ſe inebrians, aut dormiens prævidens ex ebrietate, vel ſomno ſecuturam Miſſæ omiſſionem, tunc ejus malitiam contrahit, quia dat ejus cauſam.

34 Nec refert, quod quando cauſam appoſuit, præceptum auditionis Miſſæ non currebat; licet enim tunc præceptum non urgeret ad exercendum actum, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi illum pro tempore debito; hoc enim præcepto non ſolum ipſa auditio Miſſæ præcipitur, ſed etiam ne apponatur cauſa impeditiva ipſius; ſicut præceptum non occidendi nedum homicidium prohibet, ſed etiam probabilem homicidii cauſam. Nec etiam refert, quod dormiens excitetur a ſomno, & Miſſam audiat, quia hoc eſt omnino per accidens, nec id tollit, quin adhuc periculo omiſſionis probabili ſe expoſuerit, eo ipſo quod cauſam appoſuit. Ad fundamentum autem oppoſitæ ſententiæ, quod omiſſio præcepti tunc ſolum eſt, quando præceptum obligat, in caſu vero poſito præceptum obligat tempore, quo quis dormit, vel ebrius eſt; jam reſponſum eſt quæſt. cit. ar. 2. ex Scoto, præceptum non obligare ad actionem non voluntariam, & ita ad nihil obligare tempore ſomni, vel ebrietatis in ſenſu compoſito; ſed in ſenſu diviſo obligare præceptum ad aliquid libere faciendum, vel non faciendum, hoc, vel illo tempore; quod ſi ebrius eſt, vel dormit, obligat ad non apponendum libere cauſam faciendi, vel non faciendi hoc, vel illo tempore; qui igitur dat libere, & prævidens talem cauſam, tunc peccat peccato omiſſionis, vel commiſſionis, non autem tunc, quando omiſſio ſequitur, vel commiſſio, ſi ea libera non ſit. Varias autem Adverſariorum reſponſiones, & objectiones vide rejectas, & ſolutas l. c.

35 Quartò tandem quæritur, an qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, incurrat omnes omiſſiones ex eo ſequentes? Ratio dubitandi deducitur ex reſolutione du-

dubii præcedentis, quia ſi in prædictis caſibus peccatum omiſſionis univerſaliter contrahitur in appoſitione cauſæ, non potius pro illo determinato tempore, quo urget præceptum, ſequitur quod qui voluntarie, & propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, ex quo prævidit plures ſecuturas omiſſiones, verbi gratia jejunandi, audiendi Sacrum, recitandi officium, &c. incurret omnes earum malitias, quod valde durum videtur; probatur ſequela, quia, quando dedit cauſam tali morbo, dedit etiam illam omnibus prædictis omiſſionibus, quas prævidit ex eo futuras. Hanc quoque difficultatem attigimus quæſt. 5. cit. prope finem num. 551. ubi diximus varias eſſe illius ſolutiones, ut eſt videre apud Suarez, Becanum, Lezanam, & alios noſtræ opinionis ſectatores; communiter tamen ab eis ſequelam admitti, ſi hujuſmodi omiſſiones fuerint actu prævisæ, & ſaltem indirecta voluntariæ. Addunt tamen, quod, ut iſtæ omiſſiones ſint voluntariæ indirecte, opus eſt non ſolum eſſe prævisas, ſed eſſe tales, ut præceptum obliget ad vitandam ægritudinem, & morbum, ne illæ ſequantur; præcepta autem poſitiva ad hoc non obligant, niſi quando omiſſiones proximæ, ac veluti eodem quaſi tempore moraliter loquendo ſequuntur; unde dicunt, quod quæ jure humano ligant, non imputantur in cauſa remota, quia id eſſet valde durum, ſed tantum in proxima, quæ, ſcilicet, eodem quaſi tempore impedit executionem, vel tollit media ad eam per ſe ordinata, ut in projiciente breviarium, vel ſe inebriante reſpectu officii recitandi, non ſic autem impedit recitationem officii, vel Miſſæ auditionem ægritudo, quæ ex omiſſione, vel culpa incurritur, ſed ſolum valde remote. Iſta diſcurrimus loco citato, & eſt plurium ſatis probabilis ſententia.

QUÆSTIO III.

De Peccato mortali, & veniali.

36 SEcunda diviſio generalis peccati actualis quæſt. 1. hujus diſp. art. 1. aſſignata, eſt in mortale, & veniale, ubi diximus per mortale, ut ipſum nomen ſonat, illud intelligi, quod ita Deum offendit, ut in animam privationem gratiæ inducat, & amicitiæ divinæ, quæ privatio eſt mors animæ, & puniatur etiam æterna pœna, quæ eſt mors ſecunda. Veniale autem, quod licet peccatum ſit, & aliquo modo Deum offendat, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum Deo deſtruat, & æternæ pœnæ reatum inducat, ac proinde ut ipſum nomen ſonat, facile veniam conſequitur, vel aliquo modo venia dignum eſt; verum quia diſcrimen modo aliorum quod mortale æterna, veniale temporali pœna dignum ſit, non eſt a priori, ſed a poſteriori, ſupponens aliud diſcrimen primo conſtituens, & unum ab alio diſcernens; ideo in præſenti eorum primaria differentia, ac veluti eſſentialis inquirenda eſt, ut uniuſcujuſque eſſentia, & quidditas dignoſci poſſit; quod breviter expediemus ex jam dictis diſp. 9. cit. de peccatis quæſt. 6. ubi fuſe, & ſcholaſtice de hoc diſcrimine tractavimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An aliud ſit peccatum mortale, aliud veniale, & quomodo inter ſe differant.

37 PRimo certum eſt, & ex fide dari quædam peccata mortalia, & quædam venialia tantum; divina namque ſcriptura pluribus in locis teſtatur damnationem, seu mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri, ut Epheſ. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, &c. non habet hæreditatem in Regno Dei*, & Apoc. 21. *Homicidis, & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in ſtagno ardenti, igne, & ſulphure*; quod vero quædam peccata ſint tantum venialia indicat etiam eadem ſcriptura Prov. 20. *ſepties in die cadit juſtus*, & 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quia peccata non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quo loco, ut D. Auguſt. advertit lib. de natura, & gratia cap. 39. ſermo eſt de peccatis juſtorum, ob quæ juſti eſſe non deſinunt, & quæ proinde cum gratia ſanctificante ſtare poſſunt, qualia ſunt peccata venialia; & ita etiam ſtatutum eſt in Concil. Milevitano can. 17. & Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. ubi expreſſe declaratur juſtos, & ſanctos in levia, & quotidiana, quæ etiam peccata venialia dicuntur, quandoque cadere. Præterea certum eſt, ac de fide diſcrimen peccati mortalis, & venialis non ex eo deſumendum eſſe, ut quidam Hæretici dixerunt, quod peccata omnium prædeſtinatorum, aut fidelium venialia ſint; reproborum vero, & infidelium mortalia, ſed ex propria ratione, & natura ipſorum peccatorum; nam ſcriptura expreſſe teſtatur quoſdam prædeſtinatos, & fideles mortaliter peccaſſe, ut conſtat de Davide, cum adulterium perpetravit, quod peccatum mortale fuit, & S. Petro, cum Chriſtum negavit, in qua negatione utique mortaliter peccavit, ut D. Auguſt. teſtatur tract. 66. in S. Joan. ubi dicit illum timendo corporis mortem per iſtam negationem mortem animæ incurriſſe. Id etiam conſtat ex Bulla Pii V. & Greg. XIII. in qua propoſitio Michaelis Baii damnatur. *Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam*. Denique id etiam probatur ex eo, quod ſi omnia prædeſtinatorum peccata venialia eſſent, ſequeretur a prædeſtinatis gratiam ſanctificantem nunquam amitti poſſe, cum per ſolum peccatum mortale amittatur, quod tamquam falſum, & hæreticum a Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 23. damnatum eſt.

38 Secundo, conveniunt Doctores, peccatum mortale duplex eſſe, aliud eſt mortale ex genere ſuo, aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi quo ad perſonam, res, aut jura, vel nos ipſos graviter corrumpit; unde peccata omnia contra virtutes Theologicas mortalia ſunt ex genere ſuo, quia Deum offendunt, & alicui ejus interno bono nocent, verbi gratia, veracitati, miſericordiæ, vel charitati; item fere omnia, quæ fiunt contra Decalogi præcepta, quia quæ contra tria prima præcepta committuntur, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejuſque honori externo, vel interno, quæ vero contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut juri proximi; peccata vero illa ſeptem, quæ capitalia dicuntur, aliqui Doctores aſſerunt non omnia eſſe mortalia ex genere ſuo, de quo infra ſuo loco dicemus, cum de his peccatis capitalibus in ſpecie agemus. Peccatum autem mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut etiam ex genere ſuo indifferens, fit per accidens mortalis, ut etiam inferius ſuo loco declarabitur. Peccatum vero veniale etiam triplex eſt, ut dictum eſt diſp. 6. cit. quæſt. 6. ab initio; aliud eſt veniale ex ſuo genere, & objecto, quia nimirum verſatur circa objectum, quod eſt materia levis offenſæ, ut verbum otioſum, immoderatus riſus, & ſimilia; aliud eſt veniale ex parvitate tantum materiæ, ut furtum in parva quantitate; aliud tandem veniale dicitur ex imperfectione actus, id eſt, ex defectu deliberationis, ut ſubiti, & indeliberati motus odii, invidiæ, ſuperbiæ, luxuriæ, & ſimiles. Hoc autem intereſt inter peccatum veniale ex parvitate materiæ, & veniale ex imperfectione actus, ſeu ex defectu deliberationis, quod veniale ex hoc capite poteſt in quacumque materia contingere etiam ex ſuo genere graviſſima; unde qui ſubito quadam ira correptus blaſphemat, vel alium percutit non plene advertens, quod dicit, vel facit, non peccat mortaliter, ſed venialiter tantum ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis; ad peccatum enim mortale plena advertentia, & deliberatio requiritur, ut dictum eſt quæſt. 1. hujus diſp. art. 2. num. 12. Veniale autem ex parvitate materiæ non poteſt in quacumque materia contingere, non enim in qualibet materia datur parvitas rei, ſeu materiæ, & ratione cujus peccatum, quod alioquin fuiſſet mortale, efficiatur veniale, & ratio eſt, quia ſemper ex ſuo genere invenitur culpa mortalis in ea materia, in qua reperitur integra ratio injuriæ, & offenſæ, cum ergo detur aliqua materia, licet parva, in qua reperitur adhuc integra ratio injuriæ, & offenſæ, ſequitur non dari parvitatem materiæ in qualibet materia. Ita Bonacina diſp. 2. quæſt. 3. punct. 4. cum Suarez, Sanchez, & pluribus aliis; unde deducit non dari parvitatem materiæ in actu odii, quo quis Deum proſequitur, neque in juramento falſo aſſertorio, quamvis res, ſupra quam cadit juramentum, in ſe ſit levis, nam adducitur Deus in teſtem falſi, eique mendacium tribuitur, & in materia Simoniæ, ſi quis vendat rem ſpiritualem, licet valde modicam, & parvam, adhuc peccat mortaliter, quia rem ſpiritualem pretio æſtimat, & conſequenter illi gravem infert injuriam, & idem etiam evenit in quibuſdam aliis materiis, ut diximus de rebus venereis diſp. 9. quæſt. 7. art. 3. num. 144.

39 Tertio, diſcrepant Doctores in aſſignanda propria, & formali ratione, per quam peccatum mortale a veniali differat, de qua quæſtione varias examinavi ſententias quæſt. 6. citat. artic. 1. Quidam enim exiſtimant in eo differre, quod mortale ſit contra legem, veniale vero præter legem. Alii, quod mortale ſit contra præceptum, veniale vero contra Conſilium, qui dicendi modus communiter etiam Scoto tribuitur 2. diſp. 21. B. Alii, quod mortale dicit deordinationem ab ultimo fine, quia tollit charitatem, & gratiam, per quam homo ad Deum ordinatur, & illi tamquam ultimo fini conjungitur; veniale vero non tollit ordinem ad finem, ſed tantum media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet, tamquam ad ultimum finem, nec tamen poteſt, cum peccatum in Deum referri nequeat, unde actus illi, qui immediate tendunt contra finem, ſcilicet Deum, ſunt mortalia; qui tendunt contra media ad finem, ſunt venialia. Denique alii aſſerunt rationem formalem diſtinctivam peccati mortalis & venialis in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperitur contemptus Dei, vel expreſſus, vel tacitus, ſive interpretativus ex quo ſequitur diſſolutio charitatis, & amicitiæ, quæ inter Deum, & hominem intercedit, in peccato autem veniali non reperitur, proinde ipſius charitatis, & amicitiæ divinæ diſſolutio; ſicut in amicitia humana leves amici offenſæ, licet ipſi diſpliceant, non tamen uſque ad illius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum, & unionem diſſolvunt. Omnes tamen iſti dicendi modi fuſe refelluntur a nobis loco citato, eo quia differentiæ ab eis aſſignatæ, vel non

ſunt

Digitized by Google

ſunt a priori, ſed a poſteriori; ſi ſunt a priori, non tamen ſunt omnino prima; unde licet etiam ultima differentia hæc ſit vera, & cæteris melior, & a Recentioribus communiter magis recepta, & approbata; adhuc tamen neque ipſa eſt prima, & eſſentialis, quam hic veſtigamus, cum per eam non tam eſſentia ipſius peccati, quam unus aliquis effectus declaretur; tum quia non adhuc per eam ſufficienter declaratur quod hic inquirimus, quid ſcilicet ſit in mortali peccato, ratione cujus ſit gravis offenſa Dei, & odium inimicitiæ fundet, & quid in veniali, ratione cujus ſit levis offenſa, nec odium illud fundet; quare ſi magis remote, & radicaliter talem differentiam aſſignare velimus, dicere debemus mortale eſſe tranſgreſſionem præcepti graviter obligantis, veniale vero præcepti levis, vel leviter obligantis, quod niſi explicare velimus circulo vitioſo, ut præceptum grave dicatur, quod obligat ſub mortali, & leve quod obligat ſub veniali; recurrendum eſt, ut ibi dicebamus, ad explicationem ex Scoto mox aſſignandam, quod præceptum graviter obligans ſit illud, quod obligat ad aliquod neceſſarium ad ſalutem conſequendam, illud vero leviter, quod obligat præciſe ad aliquod utile tantum.

Confirmatur tandem, quia licet ea præfata differentia a Recentioribus communiter allata, quod in mortali reperitur contemptus Dei, quia eſt offenſa gravis, in veniali autem non reperitur, quia eſt offenſa levis, etiam oritur, quod aliud tollat gratiam, & aliud non, & aliud pœnam mereatur æternam, aliud vero temporaneam, adhuc tamen ipſa quoque aliud diſcrimen ſupponit primo conſtitutivum, & unum ab alio diſcriminens; adhuc enim aſſignari poteſt, ac debet alia ratio prior, propter quam mortale dicatur offenſa gravis, & veniale levis, & in mortali reperiatur contemptus Dei, non autem in veniali.

40 Quarto itaque juxta reſolutionem hujus difficultatis jam aſſignatam l. c. dicendum eſt peccatum mortale per ſe, & a priori differre a veniali, quia illud eſt privatio rectitudinis neceſſariæ ad Deum beatifice conſequendum; veniale autem eſt privatio rectitudinis, quæ non eſt neceſſaria, ſed tantum utilis ad talem finem conſequendum. Ita Scotus 2. d. 21. B, dum inquit mortale per ſe a veniali differre, quia peccatum mortale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis non poteſt ſequi aliquo modo, quæ quidem ordinatio habet præceptum, contra quod deordinatio ſit, peccatum autem veniale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, quæ neceſſaria non eſt ad finem conſequendum, ſed eſt utilis, & quæ non eſt de præcepto, ſed potius de conſilio. Ita Doctor l. c. per quæ ultima verba minime negare voluit talem inordinationem prohiberi, aut rectitudinem oppoſitam præcipi, ut Thomiſtæ perperam intelligunt, ſed ſolum non præcipi tanquam medium neceſſarium ad ſalutem, ſed tantum utile; quare lex, cui peccatum veniale opponitur, a Scoto non appellatur præceptum, ſed conſilium, non quia non ſit vere præceptum, & ſit proprie conſilium, quale eſt illud Apoſt. 1. Corint. 7. *De Virginibus præceptum Dei non habeo, conſilium autem do &c.* ſed quatenus præceptum ſimpliciter, & abſolute loquendo illud ſignificat, quod obligat in re gravi, & ad aliquod neceſſarium ad finem conſequendum, & hoc modo Doctorem interpretatur ibi Rada, Faber, Vulpes, Poncius, & alii Scotiſtæ paſſim, ut dictum eſt loco citato. Probatur autem hic dicendi modus ex confutatione aliarum ſententiarum, licet enim concedamus has eſſe differentias mortale peccatum a veniali diſtinguentes, quod mortale eſt offenſa, & contemptus Dei, ac averſio ab eo, non autem veniale, non tamen adhuc probatur has eſſe differentias primo conſtitutivas, quales hic inquirimus, ideo enim mortale eſt offenſa, contemptus, & averſio ſimpliciter a Deo, non autem veniale, quia illud eſt contra præceptum obligans ad aliquod neceſſarium ad ſalutem, iſtud vero eſt contra præceptum obligans ad aliquod utile tantum; hac enim ratione præcipue peccans mortaliter dicitur ſimpliciter, & in rigore Deum offendere, & contemnere, ac ab eo ſimpliciter averti, quia avertitur ab aliquo præcepto obligante ad aliquid neceſſarium ad ſalutem, non ſic peccans venialiter; ergo hæc potius erit prior, & immediata differentia mortalis, & venialis, quam illæ jam aſſignatæ: Varias evaſiones Adverſariorum vide præcluſas l. c. ubi fuſius de hac re diſſerimus.

41 Quinto deinde ex aſſignata differentia colligitur vera definitio peccati mortalis, & venialis, mortale enim eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis ultimus ullo modo conſequi non poteſt; veniale vero eſt deordinatio oppoſita ordinationi utili ad illum finem conſequendum, quæ non cadit ſub præcepto, ſed ſolum ſub conſilio, ab obligatione tamen legis non omnino libero, ſicut eſt conſilium proprie dictum, quod eſt totaliter liberum a legis obligatione, nec ullo modo ſpectat ad legem, quæ quidem definitiones clarius, & brevius ſic confici poſſunt, ut quæſt. 6. cit. dictum eſt num. 165. quod peccatum mortale eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquid neceſſarium ad ultimum finem conſequendum, veniale vero eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod utile tantum; quæ definitiones non ſolum competunt mortali, & veniali ex genere, & per ſe conſiderato, ſed etiam mortali, & veniali ex circumſtantiis, ſeu per accidens. De definitione mortalis patet, omne enim mortale ſive ex genere, ſive ex circumſtantiis eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod neceſſarium, & eſt contra præceptum proprie dictum; quamvis enim verbum otioſum in ſe ſpectatum ſit ſolummodo contra conſilium in ſenſu jam explicato, verbum tamen otioſum propter malum finem, ex quo per accidens fit mortale, eſt contra præceptum proprie dictum. De definitione venialis autem hoc idem patet, omne enim veniale ſive ex genere, ſive ex circumſtantiis eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod utile tantum, ſive eſt tranſgreſſio conſilii habentis modum præcepti leviter obligantis modo jam declarato; licet enim furtum in levi materia videatur contra illud præceptum, *Non furaberis*, in tamen vera cum tali circumſtantia, ſcilicet, parvitatis materiæ non eſt contra præceptum illud ut graviter obligans, ſed tantum leviter, qua ratione dicitur habere rationem conſilii, quia cum tali circumſtantia non graviter obligat; unde illa eadem lex, *Non furaberis*, idem objectum reſpiciens, ſcilicet, rem alienam, ſi eam reſpicit in magna quantitate, eſt præceptum graviter obligans, quia obligat ad aliquod neceſſarium pro ultimo fine conſequendo; ſi vero in parva quantitate, eſt præceptum leviter obligans quatenus obligat ad aliquod utile tantum, qua ratione dicitur habere rationem conſilii potius, quam præcepti, & idem dicendum de aliis venialibus ex indeliberatione.

42 Poſtremo hic quæri ſolet, an peccatum mortale importet gravitatem infinitam, & proponitur ſolum quæſtio de peccato mortali, quia de veniali concedunt omnes non habere rationem infinitæ offenſæ, neque difficultas eſt, an malitia peccati mortalis ſit infinita ſecundum quid, & intrinſece eo modo, quo actus in ſe quidem finitus, attingens tamen objectum infinitum dicitur eſſe quodammodo infinitus extrinſece, & objective, ſic enim concedunt omnes malitiam peccati etiam venialis eſſe infinitam; ſed difficultas eſt de infinitate ſimpliciter, non quidem in tota entis latitudine, ſic enim conſtat ſolum Deum eſſe infinitum, ſed de infinitate in certo, ac determinato genere, nempe in genere malitiæ, & offenſæ, affirmant Thomiſtæ quamplures, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia offenſa, & injuria creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, & ideo gravior eſt offenſa, quo perſona offenſa dignior eſt; ſed dignitas Dei per peccatum offenſa eſt ſimpliciter infinita; ergo. &c. Hanc etiam quæſtionem ex profeſſo tractavi diſp. 6. cit. quæſt. 7. ubi ar. 1. ſtatuimus cum Scoto pluribus in locis ibi citatis, quem Recentiores communiter ſequuntur, peccatum in ratione offenſæ non includere malitiam ſimpliciter infinitam intrinſece, & formaliter, ſed tantum ſecundum quid, & fundamentum unicum hujus ſententiæ, ac veluti a priori, ut ibi oſtendimus, eſt, quia infinitum ſimpliciter in aliquo genere dicitur illud, quo majus dari non poteſt in eo genere, in quo eſt infinitum; ut conſtat ex dictis in Phyſica declarando naturam, & conditionem infiniti ſimpliciter, & in actu, quod vocant cathegorematicum cum Ariſt. 6. Phyſ. ſi enim daretur majus infinito, tum infinitum haberet terminum, ultra quem protenditur illud, quod eſt majus, atque ita non amplius infinitum foret, ſed finitum in eo genere, in quo infinitum ponebatur, ſed ex peccatis mortalibus unum eſt alio majus, & majus in ratione malitiæ, & offenſæ; ergo nullum peccatum eſt ſimpliciter infinitum. Nec valet communis Adverſariorum reſponſio, argumentum probare tantum malitiam peccati eſſe infinitam in ratione malitiæ, non autem in ratione offenſæ, & injuriæ. Non valet, inquam, quia peccatum eſt malitia, & offenſa Dei, ita tamen, ut malitia ſit eadem injuriæ, & offenſæ, peccatum enim Theologice acceptum, & adæquate idem eſt offenſa, injuria, & contemptus Dei, quia habet malitiam, quæ eſt privatio obſervantiæ, & præcepti legis Dei; ergo ſi ipſa ratio malitiæ in peccatis eſt inæqualis, & ſuſcipit magis, & minus, etiam ratio offenſæ, & injuriæ in omnibus peccatis æqualis eſſe non poteſt, ſed major, & minor pro peccatorum gravitate; conſequentia probatur, quia, uti ibi dicebamus, acceſſorium ſequitur naturam principalis, & quod ſequitur aliud per modum paſſionis, nequit habere perfectiorem modum eſſendi, quam illud.

43 Ad fundamentum in oppoſitum jam diximus quæſt. 7. cit. ar. 2. diſtinguendam eſſe majorem, quod creſcit injuria ex dignitate perſonæ offenſæ, non quidem ad æqualitatem, ſed ſecundum aliquam proportionem, & ideo ex dignitate infinita Dei offenſi non infertur injuriæ infinitas ſimpliciter, & poſitiva, ſed ſolum infinitas ſecundum quid, & negativa, hoc eſt, excellentia ſuperioris gradus, & ordinis, ad quem dari nequeat major gravitas ex tali circumſtantia perſonæ offenſæ, & ratio eſt, quia dignitas perſonæ non eſt cauſa præciſa augmenti offenſæ, ſed alia quoque concurrunt, quæ ſunt finita, & limitata, ſicut etiam e contra actus charitatis in Deum non creſcit in bonitate ad æqualitatem, quantum objectum eſt bonum, quia actus limitatur principio creato, a quo elicitur. Alia plura ad hanc difficultatem ſpectantia videri poſſunt loco citato, ſiquidem juxta noſtrum inſtitutum ea ſolum hic repetenda, & recolenda judicavimus, quæ ad praxim pertinent, & ad moralem inſtitutionem neceſſaria, vel ſaltem utilia cenſemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

An peccatum mortale, & veniale differant genere, vel ſpecie, & qualiter ſit inter utrumque diſcernendum.

44 THomiſtæ, & alii Recentiores in hac quæſtione ita communiter diſcurrunt, quod loquendo de peccato mortali, & veniali quantum ad rationem offenſæ nequeunt eſſe ejuſdem ſpeciei, aut generis, ſed neceſſe eſt differre ſpecie, & genere, quia peccatum mortale eſt gravis offenſa Dei, & privat gratia, & charitate, mortemque animæ ſpiritualem affert, veniale vero eſt levis offenſa, nec privat charitate, & gratia, nec mortem affert ſpiritualem, ut patet ex dictis. Loquendo autem de peccato mortali, & veniali quantum ad rationem malitiæ, dicunt ſpecie differre, ſi comparatio fiat inter veniale ex genere, & mortale ex genere. Ratio eſt, quia habent objectum ſpecie diverſum, & privant perfectione ſpecie diverſa, aliud enim eſt objectum, v.g. verbi otioſi, aliud furti, & alia eſt perfectio, quæ privat mendacium jocoſum, & alia, qua privat homicidium: ſi vero ſermo ſit de veniali ex imperfectione actus, aut ex levitate materiæ, dicunt peccatum veniale ex hoc capite non differre ſpecie a mortali, ſed intra eamdem ſpeciem differre ſolum ſecundum magis, & minus, magis autem, & minus ex communi Philoſophorum axiomate ſpeciem non variant, unde furtum quinque aſſium ejuſdem eſt ſpeciei cum furto centum aureorum, & ab eo ſolum differt ſecundum magis, & minus, nam utrumque reſpicit idem ſpecie objectum, actus autem ſpecificatur ab objecto, & in idem recidit, quod alii dicunt peccatum mortale, & veniale eſſe ejuſdem generis, & ſpeciei in genere moris, quando ſunt circa eamdam materiam, ut furtum grave, & furtum leve, quando vero ſunt circa diverſam, eſſe diverſæ ſpeciei, ac etiam quandoque diverſi generis, ut mendacium jocoſum, & fornicatio. Ita Caietanus, Medina, Valentia, Zumel, Meratius, Granadus, Becanus, Clavis Regia, Reginaldus, Bonacina, Lezana, & alii communiter cum D. Th. 1. 2. q. 72. art. 7. & q. 88. art. 2. & 6.

45 Nos autem hanc quæſtionem alio modo decidimus de mente Scoti d. 6. cit. de peccatis q. 6. art. 2. ubi diximus peccatum dupliciter conſiderari poſſe, nimirum moraliter, ſeu philoſophice, alio modo theologice, ut docet Scot. 4. d. 14. q. 3. B. & d. 21. q. 1. H. & alibi frequenter. Peccatum philoſophice conſideratum, eſt, cujus malitia ex naturalibus cognoſci poteſt ut virtuti naturali contrarium. Philoſophi ſiquidem peccatum conſiderant ſolummodo, prout rectæ rationi adverſatur, peccatum vero, theologice conſideratum, eſt, cujus malitia non cognoſcitur, niſi dependenter a revelatione, & quatenus ſupernaturaliter innoteſcit, ut nimirum offenſivum Dei, impeditivum gloriæ, & diſpoſitivum ad pœnam æternam, Theologi enim in peccato attendunt, quod ſit contra Dei voluntatem, ac legem, adeoque ipſius Dei offenſa quædam, & injuria. Hoc autem ſuppoſito diximus ibi, quod ſi peccatum mortale in communi, ut ſub ſe comprehendit mortale ex genere, & ex circumſtantiis, & pariter veniale in communi, ut comprehendit ſub ſe veniale ex genere, & ex circumſtantiis, theologice conſiderentur, differunt inter ſe differentia eſſentiali, & ſpecifica, ac proinde diviſio peccati hoc modo conſiderati in mortale, & veniale, erit generis in ſpecies. Ratio eſt, quia natura, & eſſentia peccati in communi, ut abſtrahit a mortali, & veniali, conſiſtit in privatione rectitudinis, quæ actui ineſſe deberet, ut conſtat ex dictis, & privationes diſtinguuntur penes rectitudines, quibus privant, vel quibus opponuntur, at rectitudo, vel lex habens rationem præcepti proprie dicti, quod ſcilicet obligat ad aliquod ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, differt eſſentialiter, & ſpecifice a rectitudine, vel lege habente potius rationem conſilii, etiamſi circa idem objectum verſetur, ſi non in genere moris, & philoſophico, ſaltem in genere theologico, & ſi non ex natura rei, ſaltem ex voluntate legiſlatoris, ergo privationes rectitudinis per veniale, & mortale contractæ, ſpecie inter ſe differunt, ac proinde talis diviſio peccati erit generis in ſpecies, & hæc diviſio a Theologis tantum tradita fuit, nec unquam Philoſophis moralibus innotuit, ut Scot. inſinuat. 2. d. 37. D. & 4. diſp. 21. quæſt. 1. & d. 26. qu. 1. concl. 3. & d. 50. qu. 1. ſub E.

46 Verum ſi de peccato philoſophice loquamur, & in genere moris, tunc diſtinguendum eſt, etenim ſi de mortali, & veniali ex genere loquamur, ſpecifice, & eſſentialiter inter ſe differunt, & ratio eſt, quia mortale, & veniale ex genere, ut homicidium, & verbum jocoſum circa objecta ſpecie diverſa ſemper verſantur, atque ideo in genere moris ſemper ſpecifice diſtinguuntur, at ſi de eiſdem loquamur in eodem genere moris, prout ſunt venialia, & mortalia ex circumſtantiis tantum, ſive per accidens, ſic non ſemper ſpecifice diſtinguuntur, quia utrumque peccatum hoc modo conſideratum poteſt eſſe circa idem objectum, & contra eamdem virtutem, ut patet de furto, quod ſive ſit grave, ſive leve ſemper eſt circa idem objectum, ſcilicet rem alienam, & contra eamdem virtutem, & rectitudinem moralem, ſcilicet contra juſtitiam; in genere autem moris, quod peccatum ſit magis, vel minus grave contra eamdem virtutem non variat ſpeciem moralitatis. Ex quo ſequitur commune illam diviſionem peccati mortalis, & venialis in mortale, & veniale aut ex genere, aut ex circumſtantiis, vel ſub aliis verbis in mortale, & veniale aut per ſe, aut per accidens, dari de mortali, & veniali philoſophice conſideratis, & in genere moris, non autem theologice; quia in hoc ſenſu nimirum theologice conſiderata, tam per ſe differunt ſpecie furtum, & verbum jocoſum, quam furtum leve, & grave, quia tam per ſe ſit contra conſilium dumtaxat, non autem contra præceptum proprie dictum, furtum leve, ut ſic, quam verbum jocoſum, ut fuſius explicavimus loc. cit.

47 Sed inſtant Thomiſtæ ſuſtinentes mortale, & veniale non diſtingui ſpecie, quando objectum eſt idem, ſeu quando circa eandem verſantur materiam, quia peccatum veniale ex ſola indeliberatione habet idem objectum materiale, & formale cum actu deliberato; ergo ſpecie non differunt. Conſequentia probatur, quia actus bonus deliberatus, & indeliberatus circa idem objectum ſunt ejuſdem ſpeciei; ergo idem dicendum de actibus malis ſimilibus.

Confirmatur, quia poteſt etiam idem actus numero ſucceſſive fieri mortale, & veniale, ut paſſim Doctores docent, dicentes peccatum mortale poſſe aliquando fieri veniale, & e contra, & nos etiam dicemus artic. ſeq. at ſi mortale, & veniale ſpecie diſtinguantur, & eſſentialiter id fieri non poſſet, quia quod eſt in una ſpecie eſſentialiter, non poteſt ad aliam tranſire, homo enim non poteſt fieri equus, nec per ſe, nec per accidens, ergo ſpecie non diſtinguuntur.

Reſpondetur, argumentum probare ſolum mortale, & veniale, quando circa idem objectum verſantur, non diſtingui ſpecie in genere moris philoſophice, quod nos quoque gratis concedimus, non tamen probare, quod ſpecie non diſtinguantur adhuc in genere theologico, quia, ut ſupra dictum eſt, ad hanc diſtinctionem inducendam ſufficit diverſa intentio obligandi in legiſlatore; diverſa eſt autem obligatio, quæ inducitur per præceptum proprie dictum ab illa, quæ inducitur per conſilium, & ſi circa idem objectum verſarentur, quia præceptum obligat ad aliquid ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, conſilium autem ad aliquid utile tantum, ſine quo finis adhuc conſequi poteſt. Ad confirmationem conceſſa majori negandu eſt minor; & ad probationem dicendum, veniale pro formali numquam mortale fieri poſſe, vel e contra, itaut mortalitas tranſeat in venialitatem, vel e contra, quia hoc implicat, ſicut quod homo fiat equus, ſed bene veniale pro materiali poteſt fieri mortale, & e contra quatenus poteſt idem actus creſcere in libertate, & cognitione objecti, aut quantitate, quo caſu deſineret in eo venialitas, & adveniret mortalitas, unde veniale formaliter numquam fit mortale, nec e contra, ſed ſubſtratum unius malitiæ tranſit ad aliam, quia tam venialitas, quam mortalitas accidunt actui, nedum in eſſe naturæ, ſed etiam in eſſe moris: & hoc verificatur non tantum de actu exteriori, ſed etiam interiori, quia actus malus inchoari poteſt cum ſemiplena deliberatione, & continuari poſtea cum plena deliberatione, atque ita prius erit venialis, deinde mortalis. Alia plura de hoc [illegible] videri poſſunt l. c.

48 Quoad aliam quæſtionis partem, quomodo ſcilicet inter mortale, & veniale diſcernendum ſit, quia ad Sacerdotis officium ſpectat lepram a lepra diſtinguere, nec juſtam in pœnitentiæ tribunali ſententiam ferre poteſt, niſi peccatorum gravitatem vel levitatem agnoſcat; variæ regulæ a DD. aſſignari ſolent, qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſci poſſint; prima tamen, & omnium præcipua eſt, quam tradidimus q. 6. cit. art. 2. in fine, & eſt vis, ac obligatio præcepti, contra quod peccatum committitur; ſi enim eſt præceptum proprie dictum, obligans ſcilicet ad aliquod ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem conſequendam, peccatum contra illud ſive commiſſionis, ſive omiſſionis eſt mortale, ſi vero non præceptum proprie dictum, ſed potius habet rationem conſilii, quatenus obligat ad aliquod utile tantum, non vero neceſſarium pro ſalute conſequenda, erit veniale. An autem obligatio ſit præcepti, vel conſilii, ex Scripturis præcipue dignoſci poteſt, ut docet D. Aug. in Enchirid. cap. 78. quando enim Sacræ litteræ tradunt peccatum aliquod a Regno Dei excludere, inimicum Dei conſtituere, æterna morte peccatorem dignum efficere, ut ad Rom. 1. *Qui talia agunt digni ſunt morte*, & ad Galatas *Qui talia agunt Regnum Dei non poſſidebunt*, & ſimilia, ex his, & ſimilibus loquendi modis recte infertur peccata hujuſmodi ex genere ſuo eſſe mortalia; quandoque autem non ita ſtricte obligat, ut de ſtultiloquio ad Epheſ. 5. habetur *ad rem non pertinere*. Quando autem in aliquo caſu ex Scripturis id ſufficienter dignoſci non poteſt, ex communi Eccleſiæ, & Doctorum conſenſu dignoſci poterit, unde cum ex modo loquendi Sacræ Scripturæ non ſatis liquet, an peccatum aliquod ex genere ſuo mortale ſit, aut veniale; videndum eſt quid ſentiant Eccleſiæ Doctores, ſi enim ex communi conſenſu doceant aliquod peccatum eſſe mortale ex genere ſuo, pro mortali habendum eſt, ſi veniale pro veniali, quod ſi de aliquo peccato inter ſe diſſentiant & variæ ſint eorum ſententiæ, ut plures contingit,

Digitized by Google

tuna pars probabilior, & tutior, vel ſaltem probabilis, & tuta eſt eligenda, ut dictum eſt lib. 2. ſept. d. 5. q. 2. & 3.

49 Præterea, ut etiam diximus d. 6. cit. de peccatis art. 2. in fine, poteſt etiam obligatio legis ratione naturali digno-ſci, ſi hæc neque ex Scriptura, neque ex Doctorum ſenten-tia poſſit ſufficienter colligi; conſiderari enim debet digni-tas, & gravitas materiæ, quæ proponitur, vel prohibetur, & ſi materia eſt digna, & gravis, adhuc conſideranda eſt illius quantitas, & ponderanda, nam etiamſi præceptum eſ-ſet de re gravi, & magni momenti, parvitas tamen mate-riæ a peccato mortali excuſare poteſt, nam leviter a tali præcepto deficere, perinde eſt, ac leve præceptum tranſgre-di. Quod ſi materia gravis, & digna foret, ac etiam in quantitate notabili, adhuc conſiderandum eſt, an conſenſus hominis fuerit plenus, & perfecte deliberatus, vel ſemiplene ac imperfecte. Hæc enim tria bene ponderata mortale a veniali ſufficienter diſcernunt, ut conſtat ex dictis, quia defectus primæ conditionis, ſcilicet dignitatis, & gravitatis materiæ facit peccatum veniale ex genere, & ex obiecto, ut verbum jocoſum, immoderatus riſus, & ſimiles defectus ſecundæ, ſcilicet materiæ, faciunt peccatum veniale in par-vitate, & levitate materiæ, ut furtum in parva quantitate; defectus tandem tertiæ facit peccatum ex indeliberatione, ut ſubiti, & indeliberati motus odii, invidiæ, ſuperbiæ, luxuriæ, & ſimiles.

50 Specialis tamen difficultas eſt de hoc actu: *Volo com-mittere omnia peccata venialia*, an ſit peccatum mortale, vel ſolum veniale. Affirmant D. Antoninus, Sanchez, Sco-tus, Bonacina & quidam alii. Negant Caietanus, Salas, Granadus, Caſtropalaus, & alii. Sed breviter dicendum eſt cum Lez. d. 5. de peccato veniali q. 7. talem actum conſi-deratum ſolum ex parte obiecti, & per ſe eſſe peccatum veniale dumtaxat, quia malitia actus interioris ſolum ex obiecto per ſe attenditur, quare cum tale obiectum limites peccati venialis non excedat, ex hac parte malitia talis actus ſolum vel per accidens, & ratione periculi, cui ſe ex-ponit committens, venialis eſſe poteſt; ſi tamen talis actus conſideretur plura venialia, & tanto magis omnia, cadendi in peccatum mortale, valde probabile eſt eſſe peccatum mortale; & ratio eſt, quia quamvis peccata venialia quan-talibet unico peccato mortali æquiponderare non poſſint, ve-riſſimum tamen eſt venialia peccata, ut docet D. Th. q. 10. art. 4. & illa præſertim, quæ ex deliberata voluntate com-mittuntur, eſſe diſpoſitionem ad peccatum mortale, quate-nus humana voluntas illa committendo aſſueſcit divinæ legi in minoribus non ſubiici, unde paulatim diſponitur ad ipſius divinæ legis iugum etiam in maioribus, & gravioribus ex-cutiendum, iuxta illud Eccl. 19. *Qui ſpernit modica, paula-tim decidet*, & illud D. Greg. 4. Paſt. admon. 34. *Qui mini-ma peccata devitare negligit, a ſtatu juſtitiæ non quidem re-pente, ſed partibus totus cadit*, quare volens committere omnia venialia, vult ſe exponere periculo proximo peccan-di mortaliter, ac proinde mortaliter peccat ſaltem per ac-cidens ratione huius periculi.

ARTICULUS TERTIUS.

An peccatum mortale poſſit aliquando fieri veniale, & e contra.

51 PRimo conveniunt Doctores, peccatum ex ſuo genere mortale poſſe ex accidenti fieri veniale variis modis, quod ita declaratur; tria enim ad peccatum mortale re-quiruntur, quorum ſi unum deſit, fit veniale, quod alias ex ſe eſt mortale, unum eſt ex parte intellectus, plena ſcilicet advertentia, & deliberatio, & alterum ex parte vo-luntatis, ſcilicet perfectus conſenſus; & ratio eſt quia ſpe-ctata humana fragilitate divinam bonitatem decere non vi-detur hominem ſuppliciis punire æternis abſque plena deli-beratione, & conſenſu; ut ſatis conſtat ex dictis q. 1. huius d. art. 2. tertium tandem, quod ad peccatum mortale requi-ritur, eſt gravitas materiæ ſaltem, ut plurimum, & ratio eſt, quia ubi materia parvi eſt momenti, ibi moralitas mo-dica offenſio eſſe reputatur, ut plurimum; quod notanter additur, quia cum detur aliqua materia, licet parva, in qua reperitur adhuc integra ratio iniuriæ, & offenſæ, ſequi-tur non dari parvitatem materiæ in qualibet materia, quæ a peccato mortali excuſet, ut dictum eſt art. 1. huius quæ-ſtionis n. 38. Itaque hinc deducitur, peccatum mortale ex ſuo genere tribus ex cauſis veniale fieri poſſe. Primo ſi ex parte intellectus non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeu deliberatio, qua ratione ira, quæ ex ſuo genere mortalis eſt, propter imperfectionem, actus venialis fieri poteſt, ſi aliquis, verbi gratia, ex imperfecta rationis advertentia, & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat. Dein-de peccatum mortale ex genere ſuo poteſt fieri veniale ex parte voluntatis, ſi non adſit perfectus conſenſus, cuius ſi-gna ſunt, ſi quis valde timide, & ſuſpenſe proceſſiſſe ſe meminit, vel ſi ſemiſomnis fuit non plene ſui compos, iu-dicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plene vigilaſſet, & ſimilia. Tandem mortale fieri poteſt veniale ex parte ma-teriæ, ſi hæc ſit parvi momenti, qua ratione furtum, quod ex genere ſuo eſt mortale, ratione levitatis materiæ venia-le fieri poteſt, ſi res furto ablata ſit viliſſima, & pretii ex-igui, & infimi; quando autem materia ſit parvi momen-ti diſcernendum eſt morali iudicio viri prudentis, & atten-dendæ etiam ſunt circumſtantiæ, quæ contingere poſſunt, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantiis boni communis, vi-tandi ſcandali, &c. fiat gravis; unde DD. deducunt gravi-tatem, vel levitatem materiæ deſumendam eſſe non tantum ex ipſa ſecundum ſe conſiderata, ſed ſpectatis omnibus cir-cumſtantiis, & exemplum commune eſſe ſolet de eo, qui ſartori acum furatur, quæ licet ſecundum ſe ſit materia levis, poteſt tamen tale furtum eſſe peccatum mortale, ſi acus ſit ſartori omnino materia neceſſaria ad vitam ſuſtan-tandam.

52 Secundo conveniunt Doctores, peccatum quoque venia-le ex ſuo genere poſſe ex accidenti fieri mortale variis mo-dis, qui tamen omnes hac univerſali regula comprehen-duntur, ſcilicet tunc fieri mortale, quando ſupervenit ali-qua circumſtantia transferens ad ſpeciem peccati mortalis, in ſingulari autem quinque præſertim modis id poſſe con-tingere dicunt. Itaque in primis peccatum veniale fit mor-tale, quando committitur dubitando, aut credendo ſe face-re peccatum mortale, tale enim efficitur ex dictamine con-ſcientiæ erroneæ. Deinde ſi veniale in pravum aliquem fi-nem referetur ex intentione operantis, ut ſi quis verbum otioſum dicat, vel mentiatur eo fine, ut ad fornicationem fœminam inducat; quod tamen non eſt duplex peccatum mortale, unde neceſſarium non eſt mendacium illud in Con-feſſione exprimere, ſed ſolum deſiderium fornicationis, quia ſecluſa malitia mortalis finis manet veniale. Rurſus venia-le tranſit in mortale ratione nimii affectus in rem aliquam, ut ſi quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, luſum, ver-ba otioſa, & ſimilia, ut malit feſto omittere Sacrum, quam illis privari, ac etiam ſi committat peccatum venia-le cum ea animi præparatione, ut ſi eſſet peccatum mor-tale, eodem modo perpetraret; hic tamen affectus non tan-tum habitualis, ſed etiam actualis eſſe debet, ut peccatum contrahatur, quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitu tantum es paratus. Præterea veniale fit mortale ratione gravis ſcandali, quod peccator ſecutu-rum prævidit, aut prævidere potuit, ac debuit, ut ſi ex tali peccato venialiter alter occaſionem blaſphemandi deſu-mat, quia in hoc caſu tali operi aliquid ſuperadditur gra-viter charitati repugnans. Addunt aliqui veniale, vel opus indifferens tranſire etiam in mortale, ratione periculi inci-dendi in mortale, quando aliquis nimirum ſine ſufficienti cau-tela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod in mortale la-bitur, vel proximum periculum peccandi mortaliter, tale autem cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditio-nis in peccatum inducit, unde in Confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe expoſuit, quia eodem ge-nere peccati peccavit iuxta illud: *qui amat periculum, peri-bit in illo*. Denique peccatum veniale tranſit in mortale, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia ex ſe venialis com-mittatur ex formali contemptu legis, vel Legislatoris, hoc enim eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ, ac formalis in-obedientiæ.

53 Tertio eſt ſpecialis difficultas, an peccatum veniale propter ſui multiplicationem fieri poſſit mortale, ita ſcili-cet ut plura peccata venialia integrent unum mortale. Ra-tio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia D. Aug. ex-preſſe hoc docuiſſe videtur, nam tr. 1. in ep. D. Joan. ait multa peccata levia faciunt unum grande, multæ guttæ im-plent flumen, multa grana faciunt maſſam, & ſerm. 41. de Sanctis ait, non ſolum maiora, ſed etiam minora, ſi ni-mium plura ſunt, mergunt; & epiſt. 198. ſi collecta con-tra nos fuerint, ita nos gravabunt, & oppriment, ſicut unum aliquod grande peccatum.

Confirmatur ratione, quia plura furta parva, cum ad materiam gravem perveniunt, fiunt peccatum mortale, & idem argumentum in aliis materiis fieri poteſt; ergo plura venialia unum mortale conſtituunt, & ob id Gloſſa in cap. *Tres ſunt* de pœnit. docet ex pluribus peccatis venialibus fieri unum mortale, ſeu plura venialia unum mortale con-ſtituere. Communis tamen omnium ſententia oppoſitum do-cet, multa ſcilicet venialia unum peccatum mortale non efficere per ſe, & formaliter loquendo, ita expreſſe colli-gitur ex illo Proverbiorum 24. *Septies in die cadit juſtus*, ubi vocatur homo iuſtus, etiamſi ſepties, id eſt ſæpius, & fre-quenter venialiter peccet, & ratio eſt, quia multa venia-lia non privant hominem gratia Dei proxime, & imme-diate, ſed cum eis ſtare poſſunt, ergo unum peccatum mor-tale non efficiunt, cum hoc hominem privet gratia Dei. Ita D. Th. p. 2. q. 88. art. 4. Caietanus, Suarez, Vaſquez, Be-canus, Lezana, Carpenſis, Bonacina, & alii Doctores com-muniter aſſerentes, veniale non fieri mortale ratione fre-quentiæ, ſeu conſuetudinis, præciſo tamen contemptu, ſcan-dalo, & periculo proximo incidendi in mortale, quamvis enim quodlibet peccatum veniale præſertim repetitum ſit diſpoſitio ad peccatum mortale, ut ſupra dictum eſt, non tamen quodlibet inducit periculum proximum peccandi mortaliter, quia eſt ſolum diſpoſitio remota, quæ per ſe non eſt moralis occaſio peccandi mortaliter, ſed tantum in aliquibus peccatorum generibus conſuetudo, & frequentia venialium proximum affert periculum incidendi in pecca-tum mortale, modo iam explicato articulo præcedenti n. 50.

Digitized by Google

n. 50. & ſic intelligendus eſt D. Aug. l. cit. non enim intendit quod peccata venialia fiant mortalia ex repetitione, vel conſuetudine tantum, ſed ratione periculi, quod in quibuſdam peccatorum generibus ex frequentia, & repetitione actuum venialium oriri ſolet.

54 Ad confirmationem ea ratione deducta eſt communis, & optima reſponſio; furtum illud ultimum eſſe peccatum mortale, non quia ex illo, & aliis præcedentibus mortale illud peccatum conſtetur, & coaleſcat, ſed quia in hoc ultimo furto poſt levia furta ad tantam quantitatem fur pervenit, quæ conjuncta cum præcedentibus materiam notabilem, & gravem conſtituit; unde in hoc ultimo furto peccat mortaliter advertens ad quantitatem præcedentem, non quia plura venialia unum mortale efficiant, ſed quia ultimus actus verſatur circa materiam, quæ cum præcedentibus continuata ad peccatum mortale ſufficiens eſt; licet enim materia illius actus ſit ſecundum ſe levis, ac per conſequens ſecundum ſe ſolum ſufficiens pro peccato veniali; tamen prout conjuncta, & unita moraliter cum materia præcedentium eſt gravis, & notabilis, atque ideo ad peccatum mortale ſufficiens; advertendum tamen eſt eſſe debere continuationem moralem juxta communem hominum judicium, & æſtimationem, neque enim continuare levia furta quis dicitur, ſi hodie parvam quantitatem furetur, & poſt ſex menſes parvam aliam, & ſic deinceps. Dices, malitia peccati mortalis ſimpliciter finita eſt, non infinita, ut ſupra dictum eſt; ergo poſſunt tot peccata venialia cumulari, ut ad quantitatem illius malitiæ perveniant.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſunt malitiæ diverſi generis, & ordinis, unde licet peccatum veniale in ſuo ordine poſſit eſſe majus, & majus, numquam tamen ad malitiam mortalem, quæ eſt altioris ordinis, pervenire poteſt; ut patet de linea reſpectu ſuperficiei, de argento reſpectu auri, & de natura reſpectu gratiæ, ac hominis reſpectu Angeli, quantumcumque enim augeatur perfectio unius, quod eſt ordinis inferioris, numquam tamen attingere poteſt perfectionem alterius, quod eſt ordinis ſuperioris.

55 Hæc igitur a Doctoribus conſtituitur regula generalis, quod quotieſcumque materia ultimi peccati venialis continuari poteſt cum materia præcedentium, quæ quantitas ex hypotheſi ſufficiat ad mortalia, ultimum peccatum, ver. g. furtum, in quo materia notabilis completur, eſt mortale, quod per ſe alioquin eſſet veniale; quia in hoc ultimo furto continetur expreſſa, vel tacita volitio ſimul injuſte retinendi parvas quantitates etiam antecedenter ablatas; quando vero materia ultimi peccati non poteſt continuari moraliter cum materia præcedentium peccatorum venialium, ultimum peccatum non eſt mortale, quia ſingulæ materiæ ſunt parvæ, & diviſæ remanent abſque morali conjunctione, & conſequenter ultimum peccatum retinet qualitatem peccati venialis. Ita Bon. d. 2. qu. 2. punct. 5. cum pluribus aliis ab ipſo citatis. Quoniam vero hæc doctrina non in omnibus peccatis venialibus locum habet, ut poſtremum ſimul cum præcedentibus materiam notabilem peccati mortalis conſtituat, ut patet de mendacio jocoſo, quod licet millies repetatur, numquam tamen ſimul cum præcedentibus materiam peccati mortalis integrat, & conſtituit, ideo ad hoc dignoſcendum regulam hanc ſub præfatis verbis, & cum prædicta limitatione aſſignavimus, quod quotieſcumque materia, & objectum peccati venialis ſubſequentis continuari poteſt, & unum quid moras cum materia præcedentium integrare, tunc ultimum peccatum veniale, quod cum præcedentibus materiam conſtituit notabilem, fit mortale, quod alioquin eſſet veniale.

56 Quarto eſt difficultas, an idem actus numero ſucceſſive de veniali fieri poſſit peccatum mortale, & e contra. Negat Faber noſter diſp. 6. de pœnitentia num. 9. eumdem numero actum de veniali ſucceſſive poſſe fieri mortalem, & e contra, fretus auctoritate Scoti quol. 18. X. ubi ait, quod actus de malo non fit bonus, vel de bono malus, quia raptim tranſit, vel ſi manet, manet communiter cum eo ſua rectitudo, nec idem manens mutatur a recto in non rectum. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, ut dictum eſt art. præc. n. 47. & quidem de actu exteriori ſatis de ſe patet, hic enim poteſt eſſe bonus, vel malus, ſi vel ceſſat obligatio præcepti, vel mutetur intentio finis, eodem actu exteriori manente, ac perſeverante; idem etiam de actu interiori probatur, quia, ut ibi dictum eſt, actus malus inchoari poteſt cum ſemiplena deliberatione, & poſtea continuari cum plena deliberatione, atque ita prius erit venialis, deinde mortalis, & contra fieri poteſt, ut actus in principio ſit plene deliberatus, poſtea vero ſupervenienſe aliqua paſſione maneat imperfecte deliberatus, & ratio eſt, quia non oportet ad cognitionis variationem in his caſibus variari voluntatis affectum, poteſt enim voluntas, adveniente perfecta notitia deformitatis objecti, perſeverare in eodem affectu, ex eodem motivo elicito. Neque id Scoticæ doctrinæ repugnat, quia ut dictum eſt diſp. 6. citat. de peccatis art. 2. num. 274. Scotus ubique docet bonitatem, & malitiam moralem accidere actui in genere naturæ, & loc. cit. quol. 18. docet bonitatem, & malitiam ſe habere ad actum ſicut velocitas, & tarditas ad motum, itaut ſicut idem motus poteſt eſſe nunc tardus, nunc velox, ita pariter idem actus alici poteſt conformiter regulæ rectæ, & poſtea non conformiter continuari, & tandem poſtea ſubſit regulariter non ita evenire, quia actus interior raptim tranſit, vel ſi manet, manet cum eo regulariter ſua rectitudo, ex quibus verbis patet, ibi eſſe locutum de eo, quod regulariter, ac ut in pluribus evenit circa actum, non autem ſimpliciter, & abſolute.

57 Quinto, quamvis conveniant Doctores eumdem actum numero ſucceſſive de veniali fieri poſſe peccatum mortale, & e contra, non tamen ita conveniunt, an idem actus numero poſſit eſſe ſimul peccatum veniale, & mortale. Affirmant aliqui, quorum ratio eſt, quia ſi mendacium, v. gr. jocoſum ordinetur ad homicidium, non amittit malitiam ſuam ex objecto venialem, licet acquirat aliam ex fine mortalem. Negant alii, eo quod veniale, & mortale oppoſitionem, & repugnantiam includant, & rationes contradictorie oppoſitas, veniale ſiquidem eſt ab intrinſeco principio reparabile, nec tollit gratiam, & amicitiam cum Deo, mortale vero e contra eſt ab intrinſeco principio irreparabile, tollitque gratiam, & amicitiam cum Deo. Alii vero cum diſtinctione procedunt dicentes, eumdem actum numero, ſi proprie loquamur, non poſſe ſimul eſſe peccatum mortale, & veniale, quia denominationes iſtæ quamdam oppoſitionem, & repugnantiam includunt; poſſe tamen ſimul habere malitias peccati mortalis, & venialis, ſicut enim idem actus poteſt ſimul habere duas malitias ſpecies diſtinctas, ita fieri poteſt, ut uni earum ſit conjunctus contemptus Dei, & non alteri, ut cum quis mentitur contra juſtitiam, nam ibi eſt una malitia contra veritatem, quæ non eſt mortalis, & altera contra Juſtitiam, quæ eſt mortalis. Ita Becanus tr. 2. cap. 2. q. 5. qui dicendi modus non ſatis placet, quia ſi idem actus numero poteſt ſimul habere malitias peccati mortalis, & venialis, ſequitur neceſſario talem actum eſſe ſimul peccatum mortale, & veniale, ut de ſe patet. Unde magis arridet, quod ait Amicus d. 13. ſect. 7. n. 216. non poſſe eumdem actum eſſe ſimul peccatum mortale, & veniale poſitive, ſic enim deberet idem actus continere proprietates utriuſque peccati ſimul, quia hoc importat eumdem actum poſitive eſſe ſimul mortale, & veniale, quod implicat, ut probat argumentum pro parte negante adductum; addit tamen poſſe eumdem actum eſſe ſimul mortale poſitive, & veniale negative, quia ad hoc ſufficit, ut idem actus de facto poſitive contineat proprietates mortalis ratione finis, & eidem conſiderato ratione objecti conveniant proprietates venialis, non quidem actu, & poſitive, ſed potentia, & negative.

Poſtremo eſt difficultas, an idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, poſſit fieri mortale, vel e contra, & communis opinio negative reſpondet cum D. Th. 1. 2. q. 88. art. 4. ubi aperte negat poſſe eumdem actum moraliter ex veniali fieri mortale, licet poſſit idem actus phyſice. Ratio eſt, quoniam actus in eſſe moris principaliter pendet a ratione regulante; ſed alia eſt ratio regulans, a qua diſcordat veniale, & a qua diſcordat mortale; ergo alius eſt actus moralis peccatum veniale, atque mortale. Minor probatur, nam regula, a qua diſcordat mortale, eſt dictamen de conſervanda charitate ultimo fini debita; regula vero, a qua diſcordat veniale eſt dictamen de conſervando tantum fervore charitatis erga ultimum finem.

Confirmatur, quia ſicut actus, qui antea bonus erat moraliter, non poteſt effici malus, niſi adſit aliqua mutatio cognitionis, & affectus, ſeu voluntatis; ita actus peccaminoſus venialiter non poteſt idem numero in genere moris effici peccaminoſus mortaliter, niſi adſit aliqua mutatio, vel ratione cognitionis, & deliberationis, vel ratione finis mortaliter peccaminoſi, vel ratione alterius circumſtantiæ. Ita Bonacina, & Amic. loc. cit. cum Medina, Valentia, Clave regia, & pluribus aliis. Verum Auctores iſti non videntur conſequenter loqui, nam ut dictum eſt art. præc. ipſi quoque concedunt veniale ex imperfectione actus, aut ex levitate materiæ non differre ſpecie a mortali, ſed intra eamdem ſpeciem differre ſolum ſecundum magis & minus, unde inferunt furtum quinque aſſium eſſe ejuſdem ſpeciei cum furto centum aureorum, ab eoque differre ſolum magis, & minus, nam utrumque reſpicit idem ſpecie objectum, actus autem ſpecificatur ab objecto; ergo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, hoc eſt, intra eamdem ſpeciem eſſentialem, fieri poteſt mortale ex circumſtantia ſupervenientis gravitatis materiæ, ut v. g. furtum quando pervenit ad quantitatem, quæ ad mortale ſufficiat, & ideo l. cit. dicebamus tam venialitatem, quam mortalitatem poſſe actui accedere, non tantum in eſſe naturæ, ſed etiam in eſſe moris, & illa diverſitas regularum adducta in argumento pro mortali, & veniali, non reſpicit ipſa in genere moris, ſeu philoſophice conſiderata, ſed ſolum theologice, ut declaratum eſt art. præc. n. 45. & ideo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, & modo jam declarato, poteſt fieri mortale, vel e contra.

QUÆSTIO IV.

De diſtinctione, & comparatione peccatorum.

59 Cum in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. c. 5. & can. 7. definitum ſit, omnia, & ſingula peccata poſt Baptiſmum commiſſa, quorum memoria haberi poteſt diligenti examine præmiſſo, eſſe in Confeſſione declaranda, ac etiam circumſtantias ſpeciem peccatorum mutantes, ut pœnitens hoc præſtare poſſit, & Confeſſarius illum ad id præſtandum adjuvare, opus eſt inquirere, & declarare, unde ſpecifica, vel numerica peccatorum diſtinctio oriatur, & unde eorum inæqualitas ſit deſumenda, quod in præſenti quæſtione breviter præſtabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Unde ſpecifica peccatorum diſtinctio ſit deſumenda, & unde numerica.

60 Primo, quod ſpectat ad primam quæſiti partem de diſtinctione ſpecifica peccatorum, non eſt hic ſermo de ſpecie, & diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum, ſed de ſpecie, & diſtinctione ſpecifica morali, neque eſt difficultas de peccatis omiſſionis, nam de his concedunt omnes ſpeciem ſumi ex actibus debitis, quorum ſunt omiſſiones, atque adeo omiſſiones illas dicunt eſſe peccata ſpecie diſtincta, quæ privant actibus debitis ſecundum ſpeciem moraliter diſtinctis, ut omiſſio Miſſæ, & eleemoſynæ, ſed præcipua difficultas eſt de diſtinctione ſpecifica peccatorum commiſſionis, in cujus deciſione juxta ſententiarum varietatem circa rationem formalem peccati DD. diſcurrere ſolent; unde qui formalem malitiam peccati commiſſionis conſtitutivam collocant in poſitivo, quamvis peccata omiſſionis ſpecificari concedant per privationem oppoſitæ rectitudinis, qua privant, peccata tamen commiſſionis ſpecificari dicunt, & volunt per ordinem ad objecta, & materiam, circa quam verſantur, atque ideo ex diverſitate objectorum diverſas oriri malitias in actibus humanis. Ita Thomiſtæ ſupra citati qu. 2. hujus diſp. art. 1. ab initio D. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 2. & quæſt. 72. art. 5. & 6. quorum fundamentum eſt, quia commune eſt actibus humanis diverſificari ſpecie per objecta, omnis enim actus eſſentialiter dicit tendentiam ad ſuum objectum; ergo ſpecificatur etiam ab objecto; conſequentia patet, quia quod habet eſſe in ordine ad aliud, ab eo quoque ſpecificationem ſumit; unde concludunt ſpecies morales peccatorum commiſſionis deſumi debere ex objectis ipſorum actuum, vel ex modo tendendi moraliter in illa, hoc eſt, ex reſpectu, & ordine, quo ſunt rectæ rationi diſſona, quia ſæpe contingit, ut objecta phyſice ſpecie differant, & tamen cum recta ratione diſſonantiam non habeant ſpecie diverſam, ac proinde idem peccatum conſtituant in genere moris, ut ſi quis edendo carnes, vel piſces intemperans ſit, carnes, & piſces differunt ſpecie, ut res ſunt, non tamen ut rectæ rationi adverſantur, & ideo peccata ſpecie diverſa in genere moris non conſtituunt. Verum hic dicendi modus ſatis exploſus manet ex dictis loco cit. ubi ſtatutum eſt malitiam formalem peccati etiam commiſſionis non conſiſtere in aliquo poſitivo, ſive reali, ſive morali, vel rationis, ſed in privatione debitæ rectitudinis, & probatum eſt præſertim ex communi Patrum doctrina, quia omne malum præſertim morale, & malitiam peccati ſolum per negationem, ſeu privationem explicant debitæ rectitudinis. Ratio autem adducta, quod omnes actus ſpecie diſtinguantur ex objectis, probat ſolum, ut loc. cit. diximus, peccata commiſſionis quoad materiale ſive entitatem poſitivam ſpecie diſtingui ex objectis formalibus eorum, peccata enim quoad materiale ipſos actus important, quoad formale autem proxime diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſive rectitudine virtutis, qua privant, quia privationes proxime diſtinguuntur ſpecie a formis, quibus privant, peccata autem etiam commiſſionis formaliter ſunt privationes rectitudinum oppoſitarum, & ſolum remote, & fundamentaliter diſtinguuntur ex objectis, cum enim rectitudo virtutis proxime ex objecto ſpecificetur, conſequenter etiam privatio talis rectitudinis ex eodem ſpecificatur remote.

61 Secundo nec etiam qui malitiam peccati tam omiſſionis, quam commiſſionis in privatione debitæ rectitudinis conſtituunt, rem explicant eodem modo. Aliqui enim putant peccata diſtingui ſpecie per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur, & abſolute dicunt diverſitatem ſpecificam rationis formalis cujuſcumque peccati ex diverſitate ſpecifica virtutum, quibus opponuntur, ſumi debere, pro quo dicendi modo etiam Scotus noſter citari ſolet 2. d. 37. q. un. §. *ex iſta ſolutione*, quorum fundamentum eſt, quia ab illo ſumitur ſpecificatio rei, a quo ſumitur conſtitutio ejuſdem, cum eadem ſint principia conſtitutiva, & ſpecificativa, ſeu ſpecifice diſtinguentia; ſed peccata conſtitutionem ſumunt a privatione debitæ rectitudinis oppoſitæ virtutis; ergo ab eadem ſpecificationem ſumunt, quare penes privationes diverſarum rectitudinum oppoſitarum virtutum, diverſitas ſpecifica peccatorum etiam ſumi debebit; & ita furtum, verbi gratia, ideo ſpecie a blaſphemia diſtinguitur, quia illud eſt oppoſitum juſtitiæ, hæc autem religioni; & ſicut igitur juſtitia, & religio ſpecie differunt, ita etiam furtum, & blaſphemiam dicendum eſt ſpecie differre. Sed nec etiam hic dicendi modus, niſi melius explicetur, plene ſatisfacit, quia eidem virtuti peccata ſpecie diverſa opponi poſſunt, ut contra juſtitiam peccata rapinæ, furti, adulterii, homicidii &c. Et contra Religionem idololatria, ſacrilegium, violatio feſtorum, & alia hujuſmodi. Item conſtat de virtutibus, quæ in medio, ſeu mediocritate conſiſtunt, contra quas ſunt duo peccata ſpecie diverſa per exceſſum, & defectum, ut dictum eſt ſupra q. 2. hujus diſp. art. 1. n. 28. Accidit, quod aliqui actus mali, & peccaminoſi eſſe poſſunt, qui tamen non ſunt contra aliquam ſpecialem virtutem, ut verbi gr. actus iſte *volo turpiter vivere*, hic enim actus certum quidem peccatum eſt, & tamen ad aliquam ſpeciem infimam malitiæ, vel peccati ſpectare non videtur, quia pro objecto habet malum, & turpe in communi non determinatum ad aliquam ſpeciem turpitudinis, & malitiæ, quia eſt voluntas, qua quis vult in univerſum male, & turpiter vivere. Concedendum eſt itaque peccata diverſis virtutibus oppoſita, eſſe ſpecie diverſa, quia privationes perfectionum ſpecie diverſarum important, negandum tamen eſt ex oppoſitione ſolum ad virtutes ſpecie diverſas diſtinctionem ſpecificam peccatorum ſufficienter colligi, ut conſtat ex rationibus adductis. Nec oppoſitum docet Doctor loc. cit. ut patet ex his, quæ ibi habet in ſolutione ad 2. ſub littera E. ubi ait, quod cum peccata ſint privationes rectitudinum, quæ deberent ineſſe actibus, non diſtinguuntur per comparationes ad objecta, quæ non ſunt mala niſi materialiter, ſed per comparationem ad rectitudinem aliam, & aliam ſpecie, quæ deberet ineſſe, & ſpecificet non eſſe privationes habitualis rectitudinis ipſius virtutis, cui opponuntur, ſed actualis, quæ nimirum deberet ineſſe ipſis actibus.

62 Tertio, alii dicunt peccata ſpecificari per ordinem ad diverſa præcepta, a quibus unitatem, vel diverſitatem deſumant, quorum fundamentum eſt, quia omne peccatum dicit contrarietatem ad aliquam legem, ut patet ex dictis qu. 1. hujus diſp. art. 1. num. 5. ergo ex diverſitate legum ſumenda eſt diverſitas peccatorum, conſequentia probatur, ſi enim contrarietas ad legem eſt eſſentialis peccato; ergo diverſitas legum cauſat diverſitatem eſſentialem in peccatis. Sed neque hic dicendi modus ſatisfacit, niſi melius explicetur, quod evidenti ratione ſuadetur, quia deſiderium rei alienæ, & furtum rei alienæ ſunt peccata ejuſdem ſpeciei, ut de ſe patet, & tamen ſunt contra diſtincta, & diverſa Decalogi præcepta; furtum enim ſeptimo prohibetur præcepto, quod eſt: *Non furaberis*, deſiderium vero rei alienæ eſt contra decimum, quod eſt: *Non concupiſces rem proximi tui*, & idem argumentum fieri poteſt de ſexto, & decimo ejuſdem Decalogi præcepto, ſic etiam diverſa ſunt præcepta, non furaberis, & reſtitues rem alienam, & tamen furari, & non reſtituere peccata ſunt ejuſdem ſpeciei; ergo diſtinctio ſpecifica peccatorum, ſimpliciter, & abſolute loquendo, non recte ſumitur ex diverſitate præceptorum, quibus illa vetantur. Accidit, quod homicidium v. gr. eſt unum ſpecie peccatum, & tamen duobus adverſatur præceptis, ſcilicet divino, & humano, quibus prohibetur; ergo, &c. Tandem probatur, quia peccatum formaliter conſiſtit in privatione rectitudinis debitæ actui, ut ſæpe dictum eſt, eadem autem privatio reperiri poteſt in aliquo actu prohibito uno, vel pluribus præceptis; ergo, &c.

63 Quia tamen, ut ſatis conſtat ex dictis, ſæpe ex diverſitate præceptorum a poſteriori colligitur peccatorum quoque diverſitas, & hæc regula a DD. aſſignatur ad dignoſcendum, quando recte, & ſufficienter ſpecifica peccatorum diverſitas ex diverſitate præceptorum colligi poſſit, quæ talis eſt, quando peccata prohibita ſunt pluribus præceptis in diverſis materiis, & ob diverſa motiva, vel circa eamdem materiam, ſed propter diverſa motiva formaliter ad diverſas virtutes pertinentia, tunc peccata contra hujuſmodi præcepta erunt in multiplici ſpecie, & inter ſe ſpecie diverſa, ut v. g. ſit præceptum prohibens furtum ſimpliciter, & præceptum prohibens furtum in loco ſacro, primum præceptum inducit motivum juſtitiæ, ſecundum Religionis de cultu ſacris rebus debito, unde qui furatur in loco ſacro duplicem committit malitiam ſpecie diſtinctam, injuſtitiæ ſcilicet & ſacrilegii; & ratio eſt, quia præcepta lata circa eamdem materiam, ſi ſint ex diverſis motivis, materiam præceptam conſtituunt in diverſis virtutibus, & perfectionibus, peccata autem diverſis virtutibus, & perfectionibus ſpecie diſtinctis oppoſita ſunt ſpecie diverſa, qua ratione fractio jejunii Eccleſiaſtici præcepto præſcripti, & ſimul a Confeſſario in ſatisfactionem peccatorum injuncti, duplicem continet malitiam, unam contra temperantiam ratione Eccleſiaſtici præcepti, & alteram contra pœnitentiam ratione Sacramentalis obligationis, quando vero leges prohibentes, vel præcipientes habent eamdem materiam, & idem motivum, in tali caſu unicum tantum erit peccatum, ut conſtat in allato exemplo homicidii, quod eſt unum ſpecie peccatum, quamvis duobus ſit præceptis prohibitum, divino ſcilicet & humano; quando vero præcepta, aut leges habeant diverſa motiva, id deducendum eſt, vel ex diverſitate materiarum, quas præſcribunt leges, vel ex diverſitate virtutum, ſub

cu-

Digitized by Google

cujus motivo eamdem ſæpe materiam præſcribunt, ut conſtat in exemplis allatis de furto in loco ſacro prohibito, & de jejunio ab Eccleſia ob temperantiam, & ſimul a Confeſſario ob pœnitentiam injuncto. Dices, qui facit aliquem actum prohibitum pluribus præceptis, etiam ne eodem motivo latis, committere tot inobedientias quot ſunt præcepta, & conſequenter tot etiam peccata committere, quot ſunt præcepta. Negatur conſequentia, duplex enim eſt inobedientia in præceptorum tranſgreſſione, ut Doctores communiter advertunt, una ſpecialis, qua quis præceptum tranſgreditur ex contemptu expreſſo ſuperioris præcipientis, altera generalis, qua quis præceptum tranſgreditur abſque contemptu, & hæc non addit ſpecialem malitiam, ſed eſt circumſtantia generalis ſingulis peccatis communis, quæ non ita peccatum aggravat, ut diverſitatem ſpecificam ſuperaddat, vel numericam, aut circumſtantiam neceſſario in Confeſſione explicandam, & ideo qui plura tranſgreditur præcepta ex eodem motivo lata, non tot incurrit ſpeciales inobedientias, quot ſunt præcepta. Ita Vaſquez, Clavis regia, Caſpenſis, Amicus, Bonacina, & alii DD. communiter.

64 Ex qua doctrina ſolvitur ratio in oppoſitum adducta, cum enim dicebatur peccatum eſſe tranſgreſſionem legis, aut præcepti, ideoque multiplicatis legibus, ſeu præceptis, multiplicari etiam peccata, quæ ſunt contra illa.

Reſpondetur id eſſe verum, quando multiplicantur præcepta formaliter; id eſt, quando propter motiva diverſarum virtutum lata fuerint, non autem quando ſolum multiplicantur materialiter, hoc eſt, quando lata ſunt ex motivo ejuſdem virtutis; & ratio eſt, quia in hoc ſecundo caſu reſpiciunt ſolam honeſtatem illius ſingularis virtutis, & habent unum dumtaxat motivum formale virtutis, a quo ſpecificantur, ideo ſolum differunt materialiter, non formaliter, & conſequenter peccata contra ipſa commiſſa erunt ejuſdem ſpeciei, etiamſi præcepta, ſeu prohibitiones multiplicentur; at in primo caſu, quando præcepta ſunt lata propter diverſa motiva virtutum, ſunt plura non tantum materialiter, ſed etiam formaliter, quia reſpiciunt diverſas honeſtates virtutum, & habent plura motiva formalia, & conſequenter peccata contra ipſa commiſſa erunt diverſæ ſpeciei. Ita etiam Cajetan. Medin. Valentia, Conrad. Monteſinos, Lezana, & alii paſſim.

65 Quarto itaque juxta dicta ſuperius qu. 2. hujus diſp. art. 1. dicendum eſt peccata ſpecie diſtingui per ordinem ad diverſas ſpecie perfectiones, & rectitudines, quibus privant. Ratio eſt, quia peccatum formaliter conſideratum, ut ibi diximus, conſiſtit in privatione rectitudinis, ſeu perfectionis actus moralis; ſed privatio ſpecificatur a forma cujus eſt privatio, privationum enim ſpecifica diſtinctio, ut docent Philoſophi, non aliunde attenditur, quam ex diſtinctione ſpecifica formarum, quibus privant; ergo cujuſcumque peccati formalis & ſpecifica diſtinctio ab altero deſumenda eſt ex ratione ſpecifica illius rectitudinis, & perfectionis, qua privat. Ex quo ſequitur peccata illa eſſe inter ſe ſpecie diverſa, non modo quæ virtutibus ſpecie diverſis opponuntur, ſed etiam quæ eidem virtuti ſub diverſa tamen ratione formali repugnant, ut dicebamus art. 2. cit. num. 23. & 24. qua ratione perjurium, & voti prævaricatio ſpecie inter ſe differunt, quia eidem virtuti Religionis ſub diverſa tamen ratione formali opponuntur, ut conſtat ex dictis diſp. 11. de præceptis Decalogi in explicatione primi, & ſecundi præcepti; & ob eamdem rationem peccatum furti ſpecie differt a peccato rapinæ, quia eſto eidem virtuti juſtitiæ opponantur; ſub diverſa tamen ratione formali, & ideo perfectio, & rectitudo, qua caret furtum, ſpecie diſtinguitur ab ea, qua caret rapina; furtum enim, quod in occulta acceptione rei alienæ conſiſtit, ea perfectione caret, qua fur ex ſuppoſitione, quod voluiſſet circa rem alienam operari in abſentia domini, tenebatur bene operari abſque damno illius; rapina vero, quæ conſiſtit in acceptione rei alienæ coram domino, vel præſente, aut ſciente domino, caret ea perfectione, qua raptor ex ſuppoſitione, quod voluiſſet circa aliena coram domino operari, tenebatur bene operari abſque injuria, ac violentia domini, ut recte Bon. diſcurrit d. 2. q. 3. punct. 3. Cum ergo perfectiones debitæ actui furti, & rapinæ ſint diverſæ ſpeciei, ſequitur etiam furtum, & rapinam eſſe peccata ſpecie diverſa, licet eidem virtuti ſpecificæ juſtitiæ oppoſita, quia important privationes perfectionum ſpecie diſtinctarum, & ſic de aliis peccatis diſcurrendum eſt, quæ eidem virtuti ſub diverſa tamen ratione formali repugnant.

66 Quinto, quod ſpectat ad diſtinctionem numericam ipſorum peccatorum, dicendum eſt tot eſſe numero diſtincta peccata, quot ſunt actus voluntatis moraliter interrupti, & repetiti. Ita Doctores communiter cum Div. Thom. 1. 2. diſp. 42. quæſt. 5. art. 1. & ratio eſt, quia cum voluntas ſit principium actuum moralium bonorum, & malorum, nec ullum ſit peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberate procedit, hinc ſequitur peccatorum numerum in tantum multiplicari, in quantum ipſius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur, ſicut enim ad unitatem motus requiritur unitas temporis, & continuatio partium ipſius ad invicem, alioquin idem numero motus non cenſetur, ut habetur 6. Phyſ. ita etiam ad unitatem numericam actuum voluntatis, ſed quando actus ſunt moraliter interrupti non eſt unum tempus ſed plura, & diverſa; ergo quando actus voluntatis ſunt moraliter interrupti, non eſt unum numero peccatum, ſed plura; tunc autem actus voluntatis moraliter interrumpi cenſentur, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeverant, hoc eſt, cum nullus effectus aſſignari poteſt, in quo virtualiter, vel interpretative manere cenſeantur; unde qui proficiſcitur ad furandum, vel hoſtem occidendum, quamvis in via voluntatem furandi, vel occidendi ſæpius repetat, non cenſetur niſi unum numero peccatum committere, quia tales actus non ſunt interrupti moraliter, cum prior voluntas furandi, vel occidendi in actione itineris virtualiter perſeveret, & in aliis actionibus externis ad illum finem ordinatis; porro actus moraliter interrumpuntur, itaut nec virtualiter, nec interpretative manere cenſeantur per contrariam voluntatem, ac propoſitum, item per ceſſationem ab actu voluntariam, & liberam, ac etiam ſecundum aliquos per ceſſationem involuntariam, & naturalem, ut per ſomnum, quia cum in illo ceſſet uſus rationis, non continuatur actio libere, & moraliter; licet alii hoc non concedant, quia eſto per hanc interruptionem phyſice actus multiplicetur, non tamen moraliter, quia hoc ipſo, quod animus involuntarie diſtrahitur, prior voluntas interpretative remanet, cum non ſit retractata, nec aliter interrupta. Quomodo etiam peccata numero multiplicari poſſint ex diverſis numero objectis totalibus dicemus infra qu. 5. art. 2. num. 85. & ſeq.

67 Poſtremo, actus externi, licet ſint numero diſtincti, ad eumdem tamen finem, & actum principalem ordinati, modo diſtinctam, & particularem malitiam non habeant, non cenſentur peccata diſtincta ab ipſo fine, & actu principali moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem, ut communiter Doctores docent de oſculis, tactibus, verbis impudicis, & aliis actibus copulam carnalem præcedentibus, vel comitantibus, ac etiam ſubſequentibus, quæ tamquam diſpoſitiones, complementa, & appendices operis unum numero peccatum integrare dicuntur moraliter loquendo; quia nimirum ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis ejuſdem actus humani, & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur, quæ limitationes, & particulæ notanter apponuntur, quia ſi ſimiles actus non ſint initia, vel partes integrantes, vel partes copulæ ſubſecutæ, aut ex illa præterita, & notora rei paulo poſt non conſequantur; cenſentur peccata numero diſtincta, ac in confeſſione exprimenda, ut ſi quis de fornicatione jam præterita glorietur, vel rurſus illam poſtea iterare deſideret. Ita Suarez, Navarrus, Azorius, Filliucius, Buſembaus, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

Unde ſumatur inæqualitas, & gravitas peccatorum.

68 Hic ſupponendum eſt cum communi, & certa ſententia contra Stoicos, non omnia peccata eſſe paria, & æqualia in gravitate, ſed alia eſſe aliis graviora, & minus gravia, & imparia tam in gradu eſſentiali, vel ſpecifico, quam in accidentali, vel individuo, & hoc tamquam dogma fidei colligitur ex diverſis Scripturæ locis, Hier. 7. *Pejus operati ſunt, quam Patres eorum.* Threnorum. 4. *Major effecta eſt iniquitas populi mei peccato Sodomorum.* Joan. 16. *Qui tradidit me tibi, majus peccatum habet*, & 1. Corinth. 5. *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes*, & Deuteron. 25. *Pro menſura delicti erit & plagarum modus*, & ſimiles aliæ auctoritates paſſim habentur tum in novo, tum in veteri teſtamento, & hoc adeo perſpicuum eſt etiam lumine rationis, ut merito dixerit D. Aug. ep. 29. contra omnes ſenſus generis humani Stoicos dixiſſe omnia peccata eſſe inter ſe paria, ſiquidem omnes nationes aliter judicant de diverſis peccatorum generibus, & graviora quædam præ aliis vituperantur, & puniuntur; quem errorem etiam latius impugnat lib. de hæreſibus c. 26. ac etiam D. Hieronym. contra Jovinianum, eumdem ſecutus errorem conſequenter etiam dicit pœnam Inferni pro omnibus damnatis fore æqualem. Hac igitur ſuppoſita veritate Catholica in præſenti examinanda ſunt capita, ex quibus peccatorum gravitas, & inæqualitas eſt deſumenda.

69 Primo itaque conveniunt Doctores, æqualitatem, & gravitatem peccatorum ſumi ex objectis, itaut quo objectum eſt magis rationi diſſonum, eo gravius ſit peccatum, & hac ratione peccata contra Deum ſunt aliis graviora, & in peccatis contra proximum, homicidium eſt gravius furto. Ratio deducitur ex ſuperius dictis qu. 2. hujus diſp. art. 1. ubi diximus, malitiam fundamentalem, ſeu radicalem peccati commiſſionis conſiſtere in tendentia actus ad objectum rationi diſſonum, ex quo ſequitur, quod prout magis, vel minus tale objectum fuerit rationi diſſonum, eo peccatum ſit gravius, aut levius, quod etiam proportionabiliter de peccatis omiſſionis dicendum eſt, ſi quidem cum ipſa omiſſio formaliter ſumpta ſit privatio actus debiti, te-

reſpicit illum quaſi objectum ipſius, & ita eſt gravior, vel levior juxta diverſitatem ipſius; & hac ratione etiam peccata ſpiritualia ſunt carnalibus graviora, quia habent objectum nobiliſſimus. Hæc autem gravitas, ſeu inæqualitas peccatorum, quæ ex objectis eorum ſumitur fundamentaliter, & radicaliter, adhuc melius explicatur per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur, quia malitia formalis peccati tam omiſſionis, quam commiſſionis conſiſtit in privatione rectitudinis alicujus virtutis, ut ſupra dictum eſt, quo ergo major fuerit illa rectitudo, eo pejor erit privatio, ſicut in naturalibus cæcitas eſt ſurditate pejor, quia illa privat nobiliori ſenſu, quam iſta, & hac ratione Ar. 8. Ethic. cap. 10. dixit: *Peſſimum eſt, quod eſt contrarium optimo.* Igitur ex hujuſmodi virtutum inæqualitate ſumenda eſt etiam inæqualitas, & gravitas peccatorum illis oppoſitorum: & hac etiam ratione peccata ſpiritualia, ſive ſint commiſſionis ſive omiſſionis, ſunt graviora carnalibus, quia ſpiritualia perfectioribus opponuntur virtutibus, ſcilicet Theologalibus, & moralibus in intellectu, & voluntate reſidentibus, peccata vero carnalia opponuntur virtutibus inferioribus in appetitu ſenſitivo exiſtentibus, ſcilicet temperantiæ, caſtitati, &c. Itaque quo virtus fuerit perfectior, eo peccatum, quod illi contrariatur, erit gravius, ſi tamen cætera ſint paria præcipue ratione debiti, ut Caſpenſis advertit d. 2. ſec. ult. cum Vaſquez, & aliis, etenim contingere poteſt, ut præceptum virtutis minus nobilis ſtrictius obliget, quam præceptum nobilioris virtutis, ut contingit in miſericordia, quando aliquis eſt in peccato mortali, & ſine diſpoſitione adminiſtrat ſacramentum in caſu neceſſitatis, cum tamen Religio ſit nobilior virtus.

70 Secundo, conveniunt etiam DD. gravitatem, & inæqualitatem peccatorum ex parte circumſtantiarum deſumi, itaut quo pejores fuerint, eo peccata ſint graviora, non ſolum quatenus ab iis accipiunt novam ſpeciem malitiæ, ut patet de furto commiſſo in loco Sacro, quæ circumſtantia addit novam malitiam ſacrilegii, ſed etiam intra eamdem ſpeciem cum objecto principali, ſicut gravius peccatum eſt furari centum, quam decem. Ratio eſt, quia ſicut malitia humanorum actuum non ex objecto deſumitur, ſed etiam ex circumſtantiis, quæ ſunt veluti quædam adjacentia objectis actuum humanorum, ut ſuo loco dictum eſt; ſic pariter ex illis ſumetur gravitas, & inæqualitas peccatorum, itaut quæ pejores fuerint circumſtantiæ, majorem quoque gravitatem peccatis tribuant. Confirmatur, quia hac ratione quædam peccati circumſtantiæ ſunt neceſſario in Confeſſione ſacramentali exprimendæ ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. unde etiam Scot. 4. d. 17. q. 1. H. duplex genus circumſtantiarum in peccatis enumerat, quasdam ejus malitiam aggravantes; quaſdam notabiliter aggravantes intra eamdem ſpeciem, quaſdam vero ſpeciem mutantes, ſeu novum peccatum ſpecie diſtinctum inducentes in eodem actu, qualis eſt alienum accipere in loco ſacro, quia hoc ſpecialem habet prohibitionem ratione loci ſacri, & fornicari cum conſanguinea, vel affine, quia hoc etiam ſpecialem habet prohibitionem ratione conſanguinitatis, & affinitatis, & idem docet Doct. 2. d. 21. q. 2. art. 3. ergo poteſt aggravari peccatum eſſentialiter ex circumſtantiis ſpeciem mutantibus ob ſpecialem earum prohibitionem, vel accidentaliter ex circumſtantiis ſpeciem non mutantibus, ſed tantum intra eamdem ſpeciem aggravantibus, quæ, quando notabiliter aggravant, an ſint in Confeſſione neceſſario explicandæ, ſufficienter diſcuſſum eſt lib. 4. d. 5. q. 18. art. 2.

71 Tertio, ad circumſtantias quoque ſpectat gravitas peccatorum ratione majoris nocumenti, certum enim eſt aggravari peccata, & unum eſſe malus alio ratione nocumenti, quod ex illis ſequitur, ut docet D. Thom. q. 20. ar. 5. & qu. 73. art. 8. & alii Theologi communiter, qua ratione Scotus 3. diſp. 38. qu. un. expreſſe docet, mendacium pernicioſum eſſe ex ſe nocivum, & nocere cui quis mentitur, & de quo mentitur, ejuſque gravitatem penſari ex bono, cujus eſt ablativum, quod ſi fuerit jocoſum, vel officioſum docet ibidem ſub lit. E. magis eſſe peccaminoſum aliquando propter ſcandalum inde ſequens, ut conſtat ex illo Matth. 10. *Væ homini illi per quem ſcandalum venit*; ſcandalum enim nocumentum quoddam eſt; poteſt autem aggravari peccatum ratione nocumenti quandoque intra eamdem ſpeciem, ut ſi quis comedat cibos ſuæ ſanitati nocentes, gravius peccat comedendo cibos plus nocentes, & quandoque ratione nocumenti poteſt oriri nova ſpecies malitiæ in peccato, ut ſi ex furto homicidium ſequatur. Ad circumſtantias etiam ſpectat gravitas peccatorum ex conditione perſonæ, quæ peccat, & in quam peccatur, ut docet D. Thomas loco citato, ac etiam Scotus noſter 2. diſp. 28. quæſt. un. ſub F. ubi ait, peccatum poſſe aggravari ex circumſtantia accidentali propter excellentiam perſonæ, & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcavere peccatum; item propter fortitudinem, & facultatem reſiſtendi; qua ratione ſubdit peccatum Adæ eſſentialiter levius peccato Evæ ex genere ſuo, fuiſſe accidentaliter gravius peccato illius ex circumſtantia dignioris perſonæ, ac etiam quia Adam fuit circumſpectior, excellentior, & fortior Eva ad reſiſtendum tentationi; unde non ſolum ex dignitate perſonæ, ſed etiam ex aliis conditionibus peccatum aggravari poteſt, ut qui ditior eſt magis peccat furando, & furans a magis pauper majus peccatum eſt, ſic de aliis circumſtantiis facile erit prudenti judicio rem expendere. Denique etiam ſumitur peccatorum gravitas, & inæqualitas ex parte voluntarii, ſeu liberi, ut communiter Theologi docent, itaut illud ſit gravius peccatum, quod majori cum libertate, & rationis advertentia perpetratur; illud vero levius, quod cum minori; ex quo infertur ea, quæ ſunt indirecte voluntaria, cæteris paribus, leviora eſſe, quam voluntaria directe, & peccata ex ignorantia, metu, aut concupiſcentia perpetrata leviora eſſe, quam ea, quæ ex malitia, aut electione committuntur, ut Scotus docet 4. d. 43. qu. 1. ſub G. & probat; quia in peccato ex malitia eſt pleniſſima ratio voluntarii, non ſic in peccato ex paſſione, cum paſſio appetitus ſenſitivi minuat rationem voluntarii alliciens voluntatem ad peccandum, & eam non relinquens omnino in ſua diſcretione; & ob id dicit 2. d. ar. cit. peccatum carnis facilius remitti, quia difficilius vincitur, quatenus de noſtro contra nos roboratur, & ideo gravius eſt peccatum ex certa malitia, quam ex paſſione.

72 Quarto circa circumſtantiam perſonæ eſt aliqua difficultas; An gravitas peccandi creſcat ratione perſonæ offenſæ; & ratio dubitandi eſt, quia ſi hoc verum eſſet peccatum veniale fieret mortale ſolum ratione perſonæ offenſæ, & conſequenter leviſſima injuria, verbi gratia, contra Regem erit peccatum mortale; conſequentia probatur, quia ſi peccatum aggravatur ex dignitate perſonæ offenſæ, cum perſonæ dignitas in caſu poſito ſit magna, magna erit etiam aggravatio.

Confirmatur etiam, quia ſi peccatum augetur ex dignitate perſonæ offenſæ, gravius inferiur damnum ratione damnationis æternæ. Veriſſimum tamen eſt peccatum creſcere ex dignitate perſonæ offenſæ, ut Scotus docet in 3. d. 19. q. un. in ſolutione ad ſecundum, ubi ait gravius eſſe peccatum in Deum, quam in creaturam, gravius in Regem, quam in ejus militem, ſupponens peccatum aggravari ratione perſonæ offenſæ tam eſſentialiter ſecundum diſtinctam ſpeciem gravitatis, ſi offenſio illius ratione dignitatis, officii, vel juriſdictionis eſt contra ſpeciale præceptum, quam accidentaliter ſub eadem ſpecie intenſive, vel extenſive, unde homicidium ſacerdotis eſt eſſentialiter gravius homicidio ſæcularis, quia includit totam malitiam ſimplicis homicidii auferens rectitudinem præcepti *Non occides*, & addit novam malitiam ſacrilegii ratione ſacerdotii offenſi, quæ offenſio eſt ſpecialiter prohibita ex Scoto 4. d. 17. ſub N. & eadem ratione occiſio Patris, vel Matris eſt eſſentialiter gravius homicidio alterius, quia ultra malitiam ſimplicis homicidii eſt contra illud præceptum *Honora parentes*. Ad rationem dubitandi allatam neganda eſt conſequentia, licet enim peccatum creſcat ex dignitate perſonæ offenſæ, non tamen creſcit ad æqualitatem, ſed proportionaliter, ut fuſe declaravimus 2. diſp. 6. cit. de peccatis q. 7. & ſemper intra ordinem ipſius offenſæ, quæ ſi levis eſt, numquam fit gravis, neque veniale fit mortale, peccatum enim veniale eſt peccatum in Deum infinitum in dignitate. Ad confirmationem vel neganda eſt conſequentia, quia licet occiſio juſti gravius ſit peccatum ratione dignitatis perſonæ, occiſio tamen peccatoris majus peccatum eſt ratione damni illati; vel concedenda eſt conſequentia, quia niſi damnatio peccatoris eſſet ab occiſore intenta, talis æterna damnatio eſt effectus malæ diſpoſitionis ipſius occiſi, ideo cum illa diſpoſitio ab occiſore non procedat, ſed ab occiſo, occidens non erit cauſa damnationis illius. De qua difficultate alia plura videri poſſunt apud Valpianum noſtrum diſp. 132. de comparatione peccatorum adinvicem ar. 9. ubi tractat; an peccatum aggravetur ratione perſonæ offenſæ, & articul. ſeq. an aggravetur ex magnitudine perſonæ peccantis.

73 Quinto eſt etiam difficultas; An peccatum levius ex objecto poſſit ex aliqua circumſtantia fieri gravius alio peccato graviori ex objecto. Negant Vaſquez, Montaſinus, & alii Recentiores cum Durando 4. diſt. 21. q. 1. quorum fundamentum eſt, quia in naturalibus individuum inferioris ſpeciei, quantumvis intra ſuam ſpeciem perficiatur, numquam attingit, nec attingere poteſt perfectionem ſuperioris ſpeciei; ergo quantumcumque creſcat in peccatis ex circumſtantiis gravitas ſpeciei inferioris, ad ſpeciem ſuperiorem attingere non poteſt; conſequentia patet, quia ſicut res ſe habet in ſpeciebus naturalibus, ita quoque in moralibus. Communior tamen, & probabilior ſententia docet, peccatum levius ex objecto, aut virtute, cui opponitur, adeo poſſe ingraveſcere ex circumſtantiis, ut poſſit eſſe gravius alio peccato graviori ex objecto, & virtute, cui opponitur. Ita Medina, Valentia, Zumel, Azorius, Lorca, Granadus, Lezana, Averſa, & alii communiter. Ratio eſt, quia peccata contra Fidem, & Charitatem ſunt ex objecto graviora, quam fornicatio, & furtum, quæ ſunt contra temperantiam, & juſtitiam; ſed peccatum infidelitatis poteſt fieri veniale, ſi ex ſurreptione, vel indeliberatione contingat, ut ſubitis quibuſdam motibus ante plenam advertentiam, peccatum autem fornicationis eſt peccatum mortale, ſi fiat cum plena advertentia; ergo peccata leviora ex objecto, & virtute, cui opponuntur, ut ſunt furtum, & fornicatio, poſſunt eſſe graviora alio peccato graviori ex objecto, qualis eſt infidelitas, quæ in caſu poſito eſt veniale peccatum

ve-

ratione ſurreptionis, & indeliberationis. Confirmatur, quia homicidium eſt gravius peccatum ex obiecto, & virtute, cui opponitur, quam fornicatio, & tamen fornicatio cum moniali ratione circumſtantiæ ſacrilegii annexæ redditur in tali caſu gravior homicidio; ergo peccatum levius ex obiecto, & virtute, cui opponitur, adeo ex circumſtantiis ingraveſcere poteſt, ut peccatum, quod alioqui erat ex obiecto levius, reddatur ſimpliciter gravius. Tandem id etiam probari poteſt ex naturalibus, quamvis enim aurum ex ſpecie ſua ſit nobilius, & majoris pretii, quam argentum; poteſt tamen eſſe tanta quantitas argenti, ſeu tot nummi argentei, ut in æſtimatione, & morali valore unum nummum aureum excedant; pariter ergo etiam in moralibus contingere poteſt, ut peccatum levius ex obiecto, & virtute oppoſita adæquare poſſit in gravitate, ac etiam excedere peccatum gravius.

74 Ex qua doctrina facile ſolvitur ratio prioris ſententiæ, ſiquidem tantum probat, quod quantumcumque creſcat ſpecies inferior peccati, numquam ad ſpeciem ſuperiorem alterius peccati pervenire poterit quantum ad perfectionem phyſicam, & entitativam, non tamen probat, quin pervenire poſſit quantum ad moralem æſtimationem, quod ſatis conſtat ex adducto exemplo auri, & argenti, ſiquidem, quia aurum eſt metallum altioris ordinis, & nobilius in ſpecie, quam argentum, numquam argentum quantumcumque creſcat, & augeatur ad perfectionem phyſicam, et entitativam ſpeciei auri pervenire poteſt, in ordine tamen ad humanos uſus, & ſecundum moralem æſtimationem, & valorem, poteſt eſſe tanta quantitas argenti, ut perveniat, imo & excedat valorem, & perfectionem moralem ipſius auri. Hoc etiam contingit inter virtutes, poterit enim actus aliquis inferioris virtutis, & ex obiecto ſuo minoris bonitatis reddi ex circumſtantiis magis bonus, hoc eſt, majoris valoris, & æſtimationis moralis, ut patet in exemplo de omittente Miſſam die feſto, ut infirmo aſſiſtet in extrema neceſſitate conſtituto, quamvis enim Religio ſit nobilior virtus, quam miſericordia, tamen in præfato caſu actus aſſiſtendi infirmo ex circumſtantia neceſſitatis extremæ redditur magis bonus, quam actus audiendi Miſſam, qui eſt actus virtutis Religionis.

75 Poſtremo eſt difficultas de vitiis extremis eidem virtuti oppoſitis in medio conſiſtenti, quodnam iſtorum ſit gravius, aut maius in ſua ſpecie, an quod ei opponitur per exceſſum, vel quod opponitur per defectum. Pro cuius deciſione recolendum eſt, quod diximus qu. 2. huius diſp. ar. 1. num. 54. quod licet honeſtas, & rectitudo virtutis, quæ mediat inter duo vitia extrema, ſit formaliter una, eſt tamen virtualiter duplex, & habet actus ſeu rectitudines actuales ſpeciei diverſæ, & ideo illud peccatum ſeu vitium extremum erit gravius, quod actui perfectiori, ſeu rectitudini actualis virtutis opponitur, & illud minus grave, quod opponitur minori perfectioni. Verum quia regula generalis aſſignari nequit, unde dignoſci poſſit, quodnam ſit vitium extremum, quod perfectiori actui, ſeu rectitudini actuali virtutis opponitur; ideo dicendum eſt cum Suarez, Monteſinos, Lezana, & aliis, quod in virtutibus in medio conſiſtentibus, quæ per ſe ordinantur ad impellendum hominem, qualis eſt liberalitas, quæ hominem impellit ad pecuniam elargiendam, & fortitudo, quæ impellit ad aggrediendum pericula, maius vitium illud cenſeri debet, quod tali virtuti opponitur per defectum, quam quod opponitur per exceſſum, itaut majus vitium ſit avaritia, quam prodigalitas, timiditas, quam audacia, ſeu temeritas. At vero per oppoſitam rationem in virtutibus per ſe ordinatis ad hominem cohibendum, ſeu retrahendum, qualis eſt, v. g. temperantia, maius vitium illud cenſeri debet, quod tali virtuti opponitur per exceſſum, quam quod opponitur per defectum, itaut majus vitium ſit intemperantia, quam inſenſibilitas, quia illud magis contrariatur, quam aliud, fini virtutis, qui eſt cohibere, ſeu retrahere illum.

QUÆSTIO QUARTA.

De ſubjecto peccati.

76 NOn eſt hic ſermo de ſubiecto proximo, & immediato peccati, & malitiæ ipſius, conſtat enim ex jam dictis q. 2. huius d. art. 1. n. 21. proximum, vel immediatum ſubjectum peccati, & malitiæ ipſius eſſe ſolum voluntatis actum elicitum, vel imperatum, poſitivum, vel negativum, in quantum voluntas circa quodcumque obiectum creatum, vel increatum tendit libere ſaltem cum indifferentia contradictionis per actum poſitivum, vel negativum, rectum, vel obliquum, ut ex profeſſo jam demonſtravimus 2. ſent. d. 6. de peccatis qu. 2. art. 1. ſed ſermo eſt de ſubiecto remoto, qualis eſt potentia, quæ tales actus elicere poteſt, qui ſint malitiæ moralis capaces.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ potentia poſſit eſſe ſubjectum peccati.

77 COnveniunt omnes DD. voluntatem poſſe eſſe, & de facto eſſe ſubiectum peccati, quod expreſſe docuit D. Auguſt. l. 1. retract. c. 9. ubi ait, quod *voluntas eſt, qua peccatur, & recte vivitur*, & manifeſte deducitur ex eo, quod odium Dei, vel proximi, invidia, &c. ſunt vera peccata, & ſubiectantur in voluntate, cum ſint actus immanentes ipſius, de quorum ratione eſt, quod in ea potentia recipiantur, & ſubiectentur, a qua eliciuntur. Imo addunt omne peccatum, quatenus liberum, & voluntarium eſt, in voluntate ſubjectari, quia nullum eſt peccatum, quod non ſit liberum, & voluntarium; ſed eſſe liberum, & voluntarium a conſenſo voluntatis dependet, & hic conſenſus eſt actus ipſius, & in ipſa receptus; ergo omne peccatum ea ratione, qua voluntarium eſt, & liberum, in voluntate ſubjectatur. Solum ergo difficultas eſt circa alias potentias præter voluntatem, an poſſint eſſe ſubiectum peccati. Pro reſolutione

78 Primo dicendum eſt, ſolam voluntatem eſſe ſubiectum primo actus peccaminoſi, alias vero potentias ejus imperio ſubjectas ſecundario. Ita Scot. 2. d 42. §. *Ad quæſtionem*, ubi præmittit tamquam generale principium in hac materia per ſe notum, quod malitia primo, & formaliter non eſt, niſi in aliquo actu voluntatis, quod probat ex D. Aug. 3. de libero arbitrio dicente, quod *cauſa prima peccandi eſt voluntas*, & non niſi mediante proprio actu elicito, vel imperato, ſiquidem nihil eſt peccatum, niſi quod eſt in poteſtate facientis, & nihil eſt in poteſtate facientis, niſi quod eſt in poteſtate voluntatis eius, ex quo ſequitur, quod in ſolo velle eſt peccatum primo, & in aliis non niſi mediante velle, Tum quia omnis cauſa activa in univerſum præter voluntatem eſt naturaliter activa; ergo nulla præter voluntatem eſt vituperabilis propter ſuam actionem. Ex quo infert Doctor, quod in cogitatione, ſermone, & opere non eſt peccatum formaliter primo, ſed hoc eſt in ſolo actu voluntatis, in illis autem formaliter ſecundo; unde infert poſtea actus inferiorum potentiarum, & actus humanos exteriores poſſe eſſe materialiter peccaminoſos, in quantum poſſunt imperari a voluntate contra regulam rationis, quia ex D. Anſelmo voluntas eſt motor in toto regno animæ, & omnia ſibi obediunt; ſicut ergo voluntas tenetur habere in actibus ſuis rectitudinem, ſic tenetur illam habere in aliis actibus exterioribus, ad quos cooperatur, ut motor, quare tenetur habere rectitudinem tam in ſuis actibus elicitis, quam in imperatis; unde quia iſti quoque actus ſunt liberi libertate participata, ideo ipſi quoque poſſunt eſſe formaliter mali propria malitia eis inhærente, dependenter tamen a voluntate, a qua libertatem participant per eius imperium. Unde omnis potentia, quæ ſubeſt imperio voluntatis, eſt ſubiectum peccati modo prædicto, & nulla potentia diſtincta a voluntate poteſt eſſe principium conſummati peccati independenter a libero voluntatis conſenſo, & hæc eſt communis Theologorum ſententia contra Cajetanum p. 2. qu. 47. art. 4. aſſerentem appetitum ſenſitivum propter coniunctionem cum appetitu rationali participare veſtigium quoddam libertatis, quod ſufficiens eſt ad peccatum veniale, etiam independenter a conſenſu, & motione voluntatis, non tamen ad mortale; quæ doctrina communiter ab omnibus reiicitur etiam ab ipſis Thomiſtis.

79 Secundo ex hoc deducitur dari peccatum ſubiective in potentia intellectiva, in quantum ſubeſt phyſico voluntatis imperio. Ratio eſt, quia in intellectu eſt error, hæreſis, & judicium temerarium, quæ ſunt peccata commiſſionis contra præcepta negativa hos actus prohibentia, & ignorantia culpabilis, ſeu negligentia ad ſciendum, quæ ſcire tenemur, & carentia actus fidei, quæ ſunt peccata omiſſionis contra præcepta affirmativa actus contrarios præcipientia. Quoniam autem peccatum in intellectu reperitur quatenus ſubeſt voluntatis imperio, Scotus loc. c. litt. F. multis reiectis dicendi modis, declarat, quomodo actus intellectus ſit in poteſtate voluntatis, duas diſtinguens intellectiones, ſive diſcretivas, ſive directivas circa unumquodque intelligibile, quarum una eſt confuſa, & imperfecta præcedens naturaliter omnem voluntatis actum, ſiquidem intellectus eſt potentia mere naturalis prius naturaliter operativa, quam voluntas; altera eſt clara, & perfecta a voluntate imperata præſuppoſito objecto jam imperfecte, vel confuſe cognito; poſtquam enim intellectus plura indiſtincte, & confuſe cognovit, & apprehendit, a voluntate poſtea applicetur imperative ad cognoſcendum diſtincte, & clare potius hoc, quam illud. Voluntate igitur imperante, & complacente in aliqua intellectione confirmat intellectum in ea, illamque intendit, unde illa, quæ erat remiſſa, & imperfecta, fit per illam complacentiam perfecta, & intenta, & hoc modo poteſt voluntas imperare cognitionem alicuius objecti, & convertere intellectum ad illam, voluntate autem nolente eliam cogitationem, & non complacente in ea, illa remittitur, vel deſinit eſſe, & ſic dicitur voluntas avertere intellectum ab intellectione illius. Et ex hac doctrina ſolvit ibi Doctor litt. H. argumentum in oppoſitum

probans in cogitatione non poſſe eſſe peccatum, quia cogitatio, eſt in poteſtate voluntatis non dicente Aug. 3. de l. arb. c. 15. *non eſt in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur*, eo quia volitio requirit intellectionem priorem natura. Reſpondet enim Doctor ſufficere, quod illa intellectio ſit imperfecta, & confuſa ad hoc, quod voluntas illi complaceat, vel non complaceat, & intellectum ab ea avertat,

80 Tertio ex hoc ulterius deducit D. loc. c. in ſolutione qu. 3. in ſenſualitate quoque, ſeu in appetitu ſenſitivo poſſe eſſe peccatum, quia appetitus noſter, in quo convenimus cum brutis, eſt liber, & rationalis per participationem, non quidem per actum ſuum, ſed per actum alterius potentiæ, ſcilicet voluntatis, cui ſubeſt, & ideo poteſt converti ad bonum, & averti a bono; in brutis autem licet ſit appetitus ſenſitivus, non tamen eſt particeps rationis in eis, ſicut eſt in nobis; qua ratione in 3. d. 33. ſub lit. A. vocat appetitum ſenſitivum in homine obedibilem ratione mediante voluntatis imperio, cui proxima ſubjicitur, & a qua eius actus imperari poteſt juxta, vel contra regulam rationis, qua ratione eſt hominis imputabilis ad laudem, vel vituperium juxta illud Aug. l. c. de lib. arb. *Motus ſi culpæ imputatur, non eſt naturalis, ſed voluntarius*, in brutis autem motus ſenſualitatis eſt prorſus naturalis. Ad hoc autem magis declarandum, quando nimirum motus ſenſualitatis in nobis ſint peccata; Doctor l. cit. in 2. diſtinguit motus ſenſualitatis in primo primos, qui nimirum præcedunt omnem voluntatis actum, quos voluntas, quia non poteſt, prævenire non tenetur, & de his intelligitur illud Aug. l. cit. *non eſt in poteſtate noſtra quin viſis tangamur*. Deinde in ſecundo primos, hoc eſt, non ſic primos, ſed comitantes ſaltem actum voluntatis, ad quos de facto imperative concurrit ad majorem ejus intenſionem, & durationem, & complacendo, vel condelectando appetitui ſenſitivo. Tertio tandem in quos ſaltem tete poteſt concurrere, quamvis negative ſe habeat, illos non prohibendo, & poſitive in eos non concurrat; & hac diſtinctione præmiſſa motuum ſenſualitatis Doctor in motibus primi generis, vel ordinis nullum peccatum agnoſcit, quia in eis nulla ratio libertatis, vel voluntarii dari poteſt; in motibus ſecundi generis peccatum commiſſionis adſtruit, & in motibus tertii ordinis ſolum omiſſionis peccatum, in quantum voluntas motus illos nec prohibet, nec cohibet. Ex hoc igitur patet, quomodo appetitus ſenſitivus in homine ſubjiciatur voluntatis imperio, ejuſque motus ab ea imperari poſſit, ut liber, & voluntarius dici poſſit ſaltem per participationem, atque ideo poſſit in eo eſſe peccatum, non tantum veniale, ſed etiam mortale; nam motus inordinati appetitus ſenſitivi poſſunt eſſe tam circa levem, quam circa gravem materiam, & tam ex perfecta, quam ex imperfecta advertentia rationis; ergo poſſunt eſſe non tantum peccata venialia, ſed etiam mortalia. Tum etiam quia habitus vitioſi, qui ſunt in appetitu ſenſitivo, tam ad peccata mortalia inclinant, quam ad venialia; ergo poſſunt eſſe principia horum, & illorum, atque ideo utraque in appetitu ſenſitivo ſubjectari poſſunt, & hæc eſt communis Theologorum ſententia.

81 Quarto, An in membris, & potentiis exterioribus poſſit eſſe peccatum, aliqui negant moti auctoritate Div. Thomæ q. 75. art. 2. dicentis, quod in membris externis nullum reperitur peccatum, unde præter voluntatem admittunt peccatum ſolummodo in intellectu, & appetitu ſenſitivo: quorum fundamentum eſt, quia ſolæ iſtæ potentiæ, & actus earum non ita imperio voluntatis ſubjiciuntur, ut moveantur ab illa neceſſario, & infallibili motu, itaut ei reſiſtere non poſſint, ſed potius habent proprium motum contra imperium voluntatis, unde ut ait Ariſt. 1. Politic. cap. 3. ſubjiciuntur ei imperio politico, & non deſpotico, quæ conditio in aliis potentiis exterioribus non reperitur, atque adeo concludunt præter voluntatem ſolum in intellectu, & appetitu ſenſitivo poſſe eſſe peccatum. Communis tamen, & vera ſententia docet etiam in ſenſibus, & membris externis vere peccata reperiri, ut Scotus docet l. c. in ſolutione quæſt. 2. & non tantum in voluntate, intellectu, & appetitu ſenſitivo, & hoc adeo certum eſt, ut mirum ſit in dubium revocari, quod poſſint eſſe ſubjectum peccati, certiſſimum enim eſt viſionem, vel auditionem rei obſcenæ ad libidinem excitantis ſæpiſſime eſſe peccata etiam mortalia, & ſatis de ſe conſtat hæc ſubjectari in potentia viſiva, & auditiva, & ſimiles actus exteriores in Decalogo ſint expreſſe prohibiti, ut *non occides, non mœchaberis, non furtum facies*, quod etiam Chriſtus dixit Matth. 15. *homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, hæc ſunt, quæ coinquinant hominem*. Et probatur evidenti ratione, ut enim dictum eſt 2. ſent. diſput. 5. de actibus humanis q. 5. actus interiores ſunt capaces formalis bonitatis, & malitiæ, licet hanc non habeant a potentia exteriori, qua eliciuntur, ſed ab interno actu voluntatis, a quo libere imperantur; ſed hi actus inſunt aliis potentiis a voluntate, intellectu, & appetitu ſenſitivo, etiam in membris externis, ergo &c.

Confirmatur, quia ut ait Scotus l. cit. ad rationem peccati ſufficit libertas participata a voluntate, & diſſonantia cum regula rationis, & ob hanc cauſam præter voluntatem omnes peccatum conſtituunt etiam in intellectu, & appetitu ſenſitivo; ſed hæc ratio eodem modo urget in actibus membrorum externorum, nam & ipſi libertatem a voluntate participant, cum ab illa imperentur, & habent conſonantiam, vel diſſonantiam cum regula rationis, actus enim potentiæ motivæ, ut ait Doctor, ſubeſt voluntati, & debet eſſe circumſtantionatus, & rectus rectitudine ſibi debita, ut quod tranſeat ſuper materiam debitam, ad hoc ut ordinetur ad debitum finem ergo, &c.

82 Ad rationem in oppoſitum adductam dicendum eſt, illud, quod intellectus, & appetitus ſenſitivus obediunt voluntati politice, itaut poſſint ab ea diſſentire, & proprios habere motus præter ejus imperium, at membra externa obediunt deſpotice, itaut non poſſint non obedire, nec proprium habere motum contra ejus imperium, non convincere, quod in iſtis non poſſit eſſe peccatum, ſed potius oppoſitum, nam qualecumque ſit imperium voluntatis in ſenſus, & membra externa, dummodo illa voluntati obediant, & ab ipſa libertatem participent, ſequitur actus eorum eſſe humanos, ac proinde bonitatis, & malitiæ capaces; tum quia ſi libertas participata eſt moveri, & imperari, quanto major fuerit ſubordinatio, & ſubjectio ad voluntatem, tanto major erit libertatis participatio. Denique ratio allata non convincit, quia libertas ad peccatum neceſſaria non conſiſtit in eo, quod aliqua potentia inferior poſſit repugnare voluntati, ſiquidem potentiæ inferiores, quæ aliquo modo ei repugnant, id præſtant naturaliter, & neceſſario, & non libere, unde ſi intellectus, & appetitus ſenſitivus obediunt voluntati politice, & non deſpotice, non eſt propter aliquam libertatem, quam ex ſe habeant, & per quam imperio voluntatis contravenire poſſint; ſed propter neceſſitatem quamdam naturalem, qua non plene ſubjiciuntur illi, motus enim, quos habent præter voluntatis imperium, ſunt omnino naturales.

83 Poſtremo remanet tamen adhuc alia difficultas, an malitia actus exterioris ſit diſtincta a malitia actus interioris, & communis ſententia Thomiſtarum aſſerit non eſſe diſtinctam, ſed eamdem, quia actus exterior, quatenus eſt in executione, non dicitur malus intrinſece a malitia ſibi inhærente, ſed extrinſece a malitia exiſtente in actu interiori; unde inferunt malitiam formalem actus exterioris eſſe poſteriorem malitia actus interioris, non eo ſenſu quaſi ſint duæ malitiæ formales, quarum una ſit prior, quam altera, ſed quia eſt una malitia formalis, quæ inhæret actui interiori, & per denominationem extrinſecam tribuitur actui exteriori. Verum jam l. 2. ſent. d. 5. cit. qu. 5. ex profeſſo demonſtravimus cum Scoto quol. 18. actum exteriorem habere diſtinctam bonitatem, vel malitiam ſuperadditam illi, quæ ſupponitur in interno, itaut cum ipſo faciat majorem, vel minorem bonitatem, vel malitiam extenſive, quam cæteris paribus ſolus externus non haberet, quod Doctor probat quol. cit. art. 3. expreſſo D. Aug. teſtimonio 13. de Trinit. c. 5. dicentis: *mala voluntate, vel ſola quilibet efficitur miſer, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis adimpletur*, & nos late proſequimur pluribus aliis rationibus l. c. quas hic repetere non eſt opus. Hic ſolum eſt advertendum actus ejuſmodi exteriores dupliciter ſpectari poſſe, primo quatenus ſunt objecta actuum interiorum, ſecundo quatenus ſunt actiones exercitæ, & jam verſantur in executione, tamquam effectus actuum interiorum, ſi primo modo conſiderentur, actus interior habet ſuam malitiam formalem ab exteriori, tamquam ab objecto; ſi vero ſecundo modo, actus exterior habet ſuam malitiam formalem ab interiori, tamquam a cauſa imperante.

ARTICULUS SECUNDUS.

Explicatur diviſio peccati in peccatum cordis, oris, operis.

84 DEclarando q. 1. hujus diſp. art. 1. quid, & quotuplex ſit peccatum actuale, & plures, ac varias diviſiones peccatorum recenſendo, eam quoque aſſignavimus in peccatum cordis, oris, & operis ex D. Hier. ſuper Ezech. c. 43. quæ ſatis in uſu eſt, nam in Confeſſione generali dicimus. *Peccavi cogitatione, verbo, & opere*, & diximus dupliei ſenſu poſſe intelligi, ut Doctores communiter advertunt, primo de uno, & eodem peccato, ut ver. gr. de vindicta, quæ primo in corde concipitur, deinde per verba contumelioſa ad os progreditur, & poſtea ad opus per percuſſionem, occiſionem, &c. ſecundo de diverſis peccatis, ſiquidem nonnulla ſunt, quæ in actu interiori conſummantur, ut odium Dei, vel proximi, & peccatum hæreſis; quædam conſummantur in ore, veluti detractio, & contumelia; quædam denique conſummantur in opere, ut furtum, vel homicidium, & in hac acceptione præſertim de hac diviſione hic eſt ſermo, cum enim jam dictum ſit art. præc. non tantum in voluntate, intellectu, & appetitu ſenſitivo, ſed etiam in ſenſibus, & membris externis vere peccata reperiri; ſequitur non ſolum dari peccata cordis, ſed etiam oris, & operis. Hanc autem diviſionem Scotus l. c. q. 4. §. *Ad quæſtionem quartam*, ita breviter declarat, & inquit, quod D. Hieronymus non dividit hic peccatum actuale formaliter, nec ſubjectum peccati formalis, quia hic eſt actus voluntatis, & non cogitatio, nec ſermo, nec opus exterius; ſed

ſed diſtinguit hic tantum ſubiectum materiale peccati, & poſſet contineri illa diviſio peccati ſub duplici membro ſcilicet, quod quoddam eſt peccatum in actu interiori, quoddam conſiſtit in actu exteriori; primo modo eſt peccatum cogitationis, ſecundo modo ſubdividitur, quia ſic continet locutionem, & operationem, quia locutio maxime convenit homini, ut eſt rationalis, & ut eſt homo, quia ut ſic eſt communicativus, & ſic circumloquimur actum exteriorem per duo membra, & debet intelligi diviſio poſitive quo ad peccatum commiſſionis, negative quoad peccatum omiſſionis in cogitatione, locutione, & opere. Ita Scot. loc. cit. Hac declaratione præmiſſa conveniunt DD. quod loquendo de hac diviſione in primo ſenſu comparando nimirum peccata cordis, oris, & operis in ordine ad idem objectum, ut velle occidere, invitare ad occidendum, & occidere, in hac acceptione, hæc peccata ſpecie non differre, ſed peccatum in corde dicitur inchoari, ore proſequi, opere autem compleri; at loquendo de hac diviſione in ſecundo ſenſu, de diverſis ſcilicet peccatis; quorum aliqua conſummantur in actu interiori, ut odium Dei, & infidelitas; aliqua in ore, ut detractio, & contumelia, & alia in opere, ut homicidium, & furtum, certum eſt peccata cordis, oris, & operis ſpecie differre, quia habent objecta formaliter diverſa, ut de ſe patet. Tota itaque difficultas eſt in explicando, qua ratione peccata cordis, oris, & operis multiplicentur ſpecie, & numero. Pro cujus difficultatis reſolutione

85 Primo dicendum eſt, peccata cogitationis multiplicari ſpecie ex diverſitate objecti, ſive materiæ ſpecie diverſæ, ſive ex objecto, & fine ſpecie diverſis; & ſimiliter etiam numero multiplicari ex parte objecti, ſive materiæ, licet alioquin ſit unus tantum voluntatis actus, quando talis actus dicit ordinem, & reſpectum ad objecta numero diverſa. Ita deducitur ex iam dictis quæſt. 4. hujus diſp. art. 1 de diſtinctione ſpecifica, & numerica peccatorum; & quidem quoad primam partem probatur aſſertum ex variis exemplis etiam ibi adductis, ut verbi gratia ſi quis alium occidere velit, ut bona ejus ſurripere poſſit; vel furari vellet, ut habeat unde det meretrici, in his enim, & ſimilibus caſibus, quamvis unus ſit voluntatis actus, duo tamen ſunt peccata ſpecie diverſa, nimirum homicidii, & furti, vel furti, & fornicationis, & eodem modo diſcurrendum eſt, quando in objecto, & materia ſunt duæ pravitates, vel malitiæ contra diverſas ſpecie virtutes, vel præcepta, ut ſi quis velit rem ſacram furari, vel Sacerdotem occidere, vel poſt votum caſtitatis emiſſum cum ſcorto rem habere. Quo ad aliam partem de multiplicatione numerica etiam probatur, quia ſicut per objecta ſpecie diverſa actus inter ſe differunt ſpecifice, ita etiam ex objectis numero diverſis numerico diſtinguuntur, & peccata numero multiplicantur, unde ſi Petrus, v. g. eodem actu voluntatis tres homines occidere proponit, eſt triplex homicidii peccatum, & idem dicendum eſt de peccato omiſſionis, ut ſi quis velit triem dierum Quadrageſimæ jejunia prætermittere, vel tribus diebus feſtis Miſſam non audire, ut recte diſcurrit Caſpenſis cum pluribus aliis tr. de peccatis diſp. 2. ſect. 8. ubi etiam advertit objecta, ad hoc, ut numero peccata multiplicent, debere eſſe integra, itaut unum non ſit pars alterius, nec omnia, tamquam partes, aliquod totum conſtituant, nam in tali caſu non ſunt objecta numero diverſa, & conſequenter peccata numero non multiplicantur. Ita Vaſq. Azor. Caſpenſis, Averſa, & plures alii contra Navarrum, Bonac. Fill. & alios dicentes, quod ſi quis uno actu deſideret plures mulieres, aut plures homines occidere proponat, vel jejunare nolit per totam Quadrageſimam, vel non recitare officium per menſem, & ſimilia, unum tantum numero peccatum committit, & non plura. Verum, ut aliqui ex citatis Auctoribus notant, hæc eſt lis parvi momenti, nec multum ad rem refert uno, vel alio modo loqui, ſive enim decem peccata dicas velle decem homines occidere, ſive unum parum refert, ſi in illo uno malitiam aſſignes graviorem neceſſario in confeſſione explicandam, cum unum hoc illis decem æquivaleat, proindeque objecti pravitas in confeſſione exprimenda ſit, quippe quæ actum in ſuo eſſe individuali conſtituit, ſic enim ille unus actus æquivalet pluribus, & ſic ſaltem æquivalenter eſt plura peccata.

86 Secundo, quod ſpectat ad peccata oris, aliqui volunt multiplicari ſpecie, quando verbum, ſeu ſermo dirigitur ad ſpeciem diverſam, ut ſi Petrus Paulum compellet Hæreticum, latronem, adulterum, tria peccata contumeliæ ſpecie diſtincta committit, & idem aſſerunt, ſi ſermo dirigatur ad objectum, quod duplicem habet malitiam ſpecie diverſam, ut ſi quis alium appellet furem rerum ſacrarum. Ita Sanchez, Vaſquez, Caſpenſis, & alii nonnulli. Alii vero negant, & dicunt omnes præfatas contumelias ejuſdem eſſe ſpeciei, quia in una ratione formali conveniunt, quæ eſt intentio auferendi alteri honorem; unde ajunt ſufficere in Confeſſione, ſi dicatur, toties contumelia affeci meum proximum, nec requiri quod exprimat appellaſſe illum hæreticum, adulterum, &c. Ita Mol. Emmanuel Sa, Bonac. & alii. Priorem ſententiam probabiliorem cenſeo, quia prædictæ contumeliæ videntur ſpecie diſtinctæ, non autem ejuſdem ſpeciei, quod enim in una ratione formali conveniant, quæ eſt intentio auferendi alteri honorem, probat ſolum, quod veniant in una ratione formali generica, non autem ſpecifica; alioquin omnes blaſphemiæ in Deum, & Sanctos eſſent ejuſdem ſpeciei, nec opus eſſet eas in confeſſione exprimere, quia conveniunt in una ratione formali, quæ eſt intentio auferendi honorem Deo, & Sanctis, imo & de omnibus peccatis hoc idem aſſeri poſſet univerſaliter loquendo, quia omnia conveniunt in una ratione formali, quæ eſt intentio faciendi contra præcepta, ac Deum offendendi, quod tamen aperte conſtat falſum eſſe.

87 Quod vero ſpectat ad pluralitatem numericam peccatorum oris, nec etiam DD. conveniunt. Aliqui enim negant multiplicari numero peccata, ſi quis uno iræ impetu compellet alium ter, vel quater furem, & dicunt neque augeri numero convitia pro numero eorum, quibus objiciuntur, ſi quis ſimul Deo maledicat, & duodecim Apoſtolis, dicunt non eſſe, niſi duplex maledictum in Deum, & in Apoſtolos. Ita Navar. in Manuali c. 6. cum quibuſdam aliis. Affirmant alii in prædictis caſibus peccata numero multiplicari, quia hæc convitia verbo complentur; ergo ſicut cum primo latronem appellaſti, ſemel peccaſti, ſic etiam cum ſecundo, & tertio, quia non eſt major ratio de primo, quam de aliis. Confirmatur, quia ſicut ſi ter mentiris, tria peccata committis, quoniam ſingula ſuo verbo conſummantur; ita etiam ſi ter alium latronem dixeris, tria erunt peccata, quia unumquodque ſuo verbo conſummatur. Denique ſi quis unico ictu tres homines occidit, tria utique committit homicidia numero diſtincta, & in confeſſione aperienda, quia diſtinguuntur ex objectis numero diverſis, quamvis unico actu ſint patrata; ergo hac eadem ratione plura numero maledicta erunt in Deum, & Apoſtolos diſtincta ex objectis numero diverſis, quia non eſt major ratio, cur qui unico ictu tres homines occidit, tria peccata committat, quam qui unico ſermone Deo maledicit, & duodecim Apoſtolis. Alii tandem, & probabilius cum diſtinctione procedunt, quando quis pluribus perſonis injuriam infert, plura peccata committit juxta numerum perſonarum, ac proinde illarum numerum in confeſſione opus eſt explicare, non quia perſonarum pluralitas præciſe ſit circumſtantia ſpeciem mutans, ſed quia eſt objectum terminans, & determinans ipſum actum, ut aliquid ad ipſius ſubſtantiam ſpectans in individuo, cum autem actus ipſe individualis in confeſſione ſit exprimendus, & hic ſufficienter exprimi nequeat, non expreſſo perſonarum numero, ſequitur numerum perſonarum eſſe exprimendum. At vero ſi quis ter, vel quater continuato ſermone alium appellet latronem, unum eſt contumeliæ peccatum, quia una eſt pugna, vel lis, unde licet tres illi actus vel quatuor ſint mali, ſunt tamen partes unius pugnæ, vel litis, idque probatur ex regula ſuperius tradita, quod ad hoc, ut objecta numero peccata multiplicent, debent eſſe integra, itaut unum non ſit pars alterius, nec omnia, tamquam partes, unum totum conſtituant, ſic enim non cenſentur objecta numero diverſa, & conſequenter peccata numero diverſa non multiplicant; ut patet quando quis cum altero dimicat, eumque ter, vel quater pugno percutit, aut vulnerat, tunc enim unum eſt peccatum, quia unica eſt pugna, cujus partes ſunt vulnera illata. Ita Suarez Vaſquez Henriquez Bonac. Caſp. & alii communiter.

88 Tertio, quod ſpectat ad peccata operis, conveniunt Doctores ſpecies multiplicari ex objectis ſpecie diverſis, ut homicidium, furtum, adulterium, &c. item ex objecto plures malitias ſpecie diſtinctas habente, ut furtum rei Sacræ, homicidium Clerici, & ſimilia; ac tandem ex objecto, & fine ſpecie diverſis, ut ſi quis alium occidat, ut bona ejus ſurripiat, quæ omnia patent ex dictis quæſt. præced. ar. 1. explicando, unde ſumatur ſpecifica peccatorum diſtinctio. Numerica vero horum peccatorum diſtinctio ſumenda eſt, vel ex actibus, & objectis numero diſtinctis, vel ſi unus ſit actus, dicit tamen ordinem, & reſpectum ad objecta numero diſtincta, ut ſi quis uno ictu plures homines occidat, plura numero homicidia committit, ut conſtat ex modo dictis. Et tandem, quando hæc peccata operis facto conſummantur, tot ſunt numero peccata, quot actus ſunt, unus poſt alterum, unde ſi quis ter, vel quater fœminam non nuptam cognoſcat, poſt primum actum conſummatum, alter, qui ſequitur, eſt diſtinctum numero fornicationis peccatum, quia eſt omnino alius, & diverſus, & ſua per ſe turpitudine malus, & vitioſus, ac ideo in confeſſione particulariter exprimendus. Qui vero cum tribus fœminis tria commiſit fornicationis peccata, dicere non tenetur, ſe tres fœminas carnaliter cognoviſſe, ſed ſatisfacit dicendo ſe ter fuiſſe fornicatum, nam actus fornicationis cæteris paribus eamdem habet malitiam, ſive committatur cum una, & eadem fœmina, ſive cum pluribus, & diverſis ejuſdem rationis, & conditionis; quod notanter additur, quia ſi fœminæ non ſint ejuſdem conditionis, ut ſi copulam habuit cum virgine ſoluta, & conjugata, tunc exprimere tenetur, ſe toties cum virgine, toties cum ſoluta, & toties cum conjugata rem habuiſſe, quia iſtæ circumſtantiæ ſpeciem mutant. Verum tamen eſt, quod loc. c. diximus explicando, unde ſumatur numerica peccatorum diſtinctio; quod actiones externæ, licet numero diſtinctæ, ad eumdem tamen finem, & actum principalem relatæ, dummodo ſpecialem non habeant malitiam ab eo diſtinctam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali moraliter loquendo, & in ordine ad confeſ-

ſionem,

ſionem, ſed unum numero peccatum cum ipſo conſtituunt, unde oſcula, tactus, verba impudica, &c, copulam carnalem præcedentia, imo, & concomitantia, & ſubſequentia, tamquam complementa, & appendices operis principalis, unum numero peccatum cenſetur, ut Doctores communiter docent.

89 Poſtremo, quia in ſenſualitate quoque, ſeu in appetitu ſenſitivo poteſt eſſe peccatum, ut diximus art. præced. num. 80. ex Scoto 2. diſt. 42. quæſt. 3. ideo hic quoque diſputari ſolet de motibus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi, quomodo, & quando ſint peccata; ſed de hoc ſufficienter, & ex profeſſo tractavimus diſp. 11. de præceptis Decalogi quæſt. 10. art. 1. ubi cum Doctore loc. c. & ex communi omnium ſententia diximus, motus ſenſualitatis, & concupiſcentiæ alios eſſe primo primos, qui nimirum repente conſurgunt, & excitantur, & omnem rationis conſiderationem præveniunt, itaut nulla ſit apprehenſio, vel ſuſpicio malitiæ, & hos diximus non eſſe peccata, quia non ſunt in noſtra poteſtate, nec ſunt voliti in ſeipſis, neque in cauſa, quia ut ait D. Auguſt. 3. de lib. arbitr. c. 15. *Non eſt in poteſtate noſtra, quia viſu tangamur*, non eſt autem peccatum, niſi voluntarium directe, vel ſaltem indirecte, ideſt, in ſe, vel in cauſa; alios autem eſſe ſecundo primos, qui ſcilicet motibus primo primis immediate ſuccedunt, & tum aliqua rationis conſideratione circa objectum propoſitum de ejus bonitate, vel malitia; & hos diximus eſſe poſſe peccata, ſi conſenſus voluntatis accedat; & eſſe peccata venialia, quando imperfecte conſentit in re gravi, ac etiam quando perfecte conſentit in re levi, quando autem perfecte conſentit in re gravi, eſſe peccata mortalia, atque ideo duo requiri, ut aliquis concupiſcentiæ motus ſit peccatum mortale; primum eſt, ut ſit motus turpis in re gravi; alterum eſt ut voluntas perfecte conſentiat; ad perfectum autem voluntatis conſenſum duo etiam requiri, perfectam nimirum intellectus advertentiam, & motum ſeu approbationem voluntatis, quæ omnia fuſe declarantur q. 10. c. a. 1. ubi etiam a 2. egimus de delectatione moroſa, de qua etiam a pluribus hic tractari ſolet.

QUÆSTIO VI.

De Cauſis peccati, & excuſationibus ab eo.

90 CErtum eſt, & apud omnes indubitatum primam, & præcipuam peccati cauſam eſſe voluntatem, quæ a Divinæ legis regula recedit, & libere deflectit. Ita enim ſonantibus verbis docuit Auguſt. l. de duab. anim. contra Manichæos cap. 11. quando dixit *peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe, omnis mens, apud ſe divinitus conſcriptum legit*. Sed quia præter voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ tum externæ, tum internæ ad peccatum moventes, & inducentes, in præſenti quæſtione veſtigandum eſt quænam ſint illæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam ſint cauſæ peccatorum.

91 PRimo ſupponendum eſt peccatum aliquam cauſam habere, cum enim ſit aliquid extra Deum ſuo modo exiſtens in rerum natura, conſequenter ab aliqua cauſa debet eſſe dependens eo modo, quo cauſari poteſt. Unde Doctores communiter dicunt habere quidem cauſam per ſe quoad entitatem poſitivam, quæ præſertim in peccato commiſſionis reperitur; quo autem ad deordinationem, quæ in privatione conſiſtit, habere cauſam tantum per accidens, quia privatio non per ſe intenditur, nec per ſe cauſatur, ut patet in naturalibus; ignis enim cauſando per ſe calorem, cauſat per accidens frigoris privationem, qua ratione dici ſolet, peccatum, prout in privatione conſiſtit, habere tantum cauſam deficientem, non efficientem, & ita diſcurrit D. Tho. quæſt. 75. art. 1. & 2. Hoc tamen intelligendum eſt phyſice loquendo, non autem in genere moris, ſiquidem, ut docet Vulpes noſter diſp. 136. art. 2. & 3. ex Scot. 2. diſt. 36. infra E. loquendo in genere moris non accidit humano actui ex parte agentis deficere, vel non concordare ſuæ regulæ, ſi tale agens voluntarium ex propria libertate a regula ſua deficit, & illi non ſe conformat; & ratio eſt, quia non magis eſt per ſe in libertate voluntatis conformare actum ſuum propriæ regulæ, quam illum non conformare, adeout non magis ex propoſito conformitatem ejus intendet, quam negationem conformitatis, nec magis per ſe primo ab ipſa pendeat concordia ejus cum regula, quam negatio concordiæ, & receſſus a regula; ergo loquendo in genere moris proprie, & rigoroſe loquendo voluntas non eſt cauſa peccati per accidens, ſed per ſe. In hoc igitur ſenſu omnis peccati cauſa eſt creata voluntas, quia ut ait Divus Auguſtin. loc. cit. *Non niſi voluntate peccatur*, & ratio eſt, quia omne peccatum, ideo eſt peccatum, quia voluntarium, & liberum, utique a voluntate creatur, & eſt actus, ſi eſt peccatum commiſſionis, vel a voluntate elicitus, vel ſaltem imperatus, & ſi eſt peccatum omiſſionis, eſt etiam a voluntate, tamquam omittente, quia operari poterat & debebat, aliæ vero potentiæ inferiores ſuos actus exercentes ſunt cauſæ peccati, in quantum voluntati ſubduntur. Sed quoniam præter voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ tum externæ, tum internæ, quibus homo inducitur ad peccandum, de his præſertim hic diſcurrendum eſt.

92 Secundo conveniunt Doctores, & Patres duas eſſe cauſas externas ad peccatum moventes, & inducentes, diabolum, ſcilicet, & mundum, & in primis quod diabolus per ſuggeſtiones ſuas, & tentationes ad peccandum moveat, & inducat, colligitur ex illo Sap. 2. *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum*, & Jo. 8. *ille fuit homicida ab initio*, & 1. S. Petri 5. *Adverſarius veſter diabolus, tamquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret*, quamvis enim dæmon eſſe nequeat cauſa directa noſtræ intellectionis, aut volitionis, ut docet Scot. 2. diſt. 11. quæſt. un. art. 1. ubi ait Angelum non poſſe intellectum humanum effective movere ad aliquem intelligendi actum, neque voluntatem ad aliquem ejus actum; poteſt tamen eſſe cauſa indirecta illorum, primo repræſentando ſenſibus externis objecta ad illos excitandos; ſecundo commovendo phantaſmata, & imaginativam; tertio commovendo humores quibus homo moveatur ad iram, luxuriam, deſperationem, &c. quod etiam docet Doctor ibidem art. 2. ubi ait poſſe Angelum interius inſtigare hominem, ut inducatur ad aliquid agendum, primo immutando exteriores ſenſus per applicationem rerum ſenſibilium efficaciter illos immutantium; ſecundo interiores ſenſus, vel mediate per phantaſmata a ſenſibus externis provenientia, vel immediate efficiendo novum imaginabile aptum illa generare; tertio commovendo, aut perturbando ſpiritus & humores quibus excitetur, & inducatur ad aliquid agendum. Hoc modo poteſt diabolus eſſe cauſa indirecta peccati, ex qua tamen diaboli tentatione nulla ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed ſemper remanet libertas, & poteſtas illi reſiſtendi juxta illud Jacob. in ſua canonica cap. 4 *Reſiſtite diabolo, & fugiet a vobis*, ſupponens non poſſe vim inferre. Quod vero ſpectat ad mundum, hic etiam dicitur cauſa externa hominem movens, & inducens ad peccandum, accipiendo, & intelligendo nomine mundi homines impios, & iniquos juxta expoſitionem Auguſtini in Pſal. 54. certum enim eſt etiam illos, ſive ſuo malo exemplo, ſive nefariis eorum perſuaſionibus ad peccandum aliquando alios inducere juxta illud Eccleſ. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, & qui communicaverit ſuperbo, induet ſuperbiam*.

93 Tertio non defuerunt Hæretici aſſerentes Deum etiam eſſe cauſam, & auctorem peccati, quod probant ex quibuſdam Scripturæ locis, in quibus quædam peccata committi dicuntur ex Dei voluntate, & ordinatione. Deinde, quia in pluribus etiam Scripturæ locis dicitur Deum indurare, excæcare, &c. ut conſtat Exo. 7. Deut. 2. Joſue 11. Iſaiæ 6. & ad Romen. 1. Demum ratione, quia qui eſt cauſa actus, ad quem ſequitur privatio, eſt etiam cauſa talis privationis; ſed Deus concurrendo cum voluntate creata eſt cauſa actus, ad quem ſequitur privatio rectitudinis, in qua conſiſtit malitia peccati; ergo etiam eſt cauſa ipſius malitiæ, ſeu privationis. Cæterum Deum non eſſe cauſam, & auctorem peccati eſt veritas Catholica manifeſte ex Scripturis deducta, Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*, Sapien. 14. *Odio ſunt Deo impius, & impietas ejus*, S. Jacob. 1. *Deus intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat*. Item hæc impietas damnata eſt in Conc. Arauſic. 2. can. 22. & 25. & Trid. ſeſſ. 6. can. 6. & a pluribus Patribus refutata præſertim a D. Baſil. homilia integra, cui titulus eſt, quod Deus non ſit auctor malorum, ubi probat æque impium eſſe dicere Deum eſſe auctorem peccati, ac Deum non eſſe. Tandem probatur ratione, quia Deus non eſt cauſa moralis, neque phyſica peccati; ergo nullo modo eſt cauſa illius, quia nulla alia cauſa eſt præter moralem, & phyſicam, probatur antecedens quoad primam partem, quia cauſa moralis, eſt, quæ agit conſulendo, vel præcipiendo, Deus autem nec præcipit, nec conſulit peccatum, ut conſtat ex locis Scripturæ adductis, & Eccleſ. 15. *Nemini mandavit impie agere*. Quod autem neque ſit cauſa phyſica probatur ex jam dictis 1. ſent. diſp. 4. quæſt. 3. an etiam actus mali ſint a Deo præfiniti, ubi diximus, quod licet Deus poſitive concurrat ad actum, non tamen ad ipſius defectum, ſeu ad privationem rectitudinis, quæ in ipſo actu reperitur, in qua ſola privatione conſiſtit ratio formalis ipſius peccati, & ratio eſt, quia aliter Deus eſt cauſa operis poſitivi, quam ſit homo, Deus enim vult illum actum voluntate tantum conſequente, non vero antecedente, & ita concurrit ad illum, ut quantum eſt ex ſe vellet non concurrere, qua de cauſa licet actus ille una ratione dicatur Deo voluntarius ſimpliciter, alia tamen ratione dicitur involuntarius ſecundum quid; & hinc eſt, quod privatio rectitudinis illi actui annexa, in qua rationem peccati ſtatuimus, ſoli creaturæ tribui debet, ut cauſæ, non Deo, qui enim vult aliquid voluntate antecedente, vult omne illi annexum neceſſario, qui vero vult voluntate tantum conſequente, poteſt etiam velle illud ſine annexo, ut fuſius declaravimus diſp. 4. cit. num. 63. & hæc doctrina, ut ibi notavimus, eſt D. Bonav. 1. diſt. 46. art. 1. quæſt. 2. in ſolutione ad ultimum, quod probabat Deum eſſe cauſam peccati, & velle malum, quia qui vult aliquid, vult omne illi annexum, & reſpon-

Digitized by Google

dat S. Doctor, quod velle aliquid ſtat dupliciter, aut voluntate antecedente, aut voluntate conſequente; quod vult aliquis voluntate antecedente, vult omne illi annexum neceſſario, quod vero vult voluntate conſequente, poteſt etiam velle ſine annexo.

94 Nec urgent teſtimonia Scripturæ in oppoſitum adducta, in quib. quædam peccata committi dicuntur ex Dei voluntate, & ordinatione, hæc enim, & ſimilia loca intelliguntur de Deo, quatenus peccata permittit, ſeu ratione permiſſionis illorum, eſt enim communis regula SS. Patrum, ut Lezana advertit diſp. de cauſis peccati quæſt. 7. quod quoties in S. Scriptura aliquod peccatum Deo tribuitur, id ſit intelligendum ſolum permiſſive. Ita D. Auguſt. de gratia, & l. arb. c. 23. Damaſc. 4. de fide c. 20. Chryſoſt. h. 35. in Matth. quos communiter Theologi, & Scholaſtici ſequuntur. Ad illud de obduratione, & excæcatione reſpondet D. Auguſt. l. 1. ad Simplicianum Deum indurare, & excæcare peccatores. *Non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam*, ſpecialem ſcil. & efficacem, l. 5. contra Julian. cap. 3. & l. de gratia, & l. arb. cap. 21. ait Deum homines indurare, excæcare, & tradere in reprobum ſenſum, quando ob eorum obſtinationem, & pervicaciam peccata ſequentia permittit in pœnam præcedentium. Alias Patrum expoſitiones vide apud Becan. c. 6. de cauſa peccati quæſt. 4. Ad rationem patet ex dictis, quod licet Deus concurrat ad actum peccati, non tamen ad defectum illi connexum, quia vult illum voluntate tantum conſequente, non autem antecedente, unde licet ſit cauſa ipſius actus, non eſt tamen cauſa defectus, qui in illo reperitur, ſicut facultas motrix eſt quidem cauſa deambulationis, non tamen claudicationis, quæ ex ſolo tibiæ defectu provenit, & eodem fere modo diſcurrit Scot. in ſolutione hujus difficultatis 2. diſt. 37. §. *Ad ſolutionem*, ubi ait, quod quando duæ cauſæ partiales concurrunt ad effectum communem ambarum, poteſt eſſe defectus in productione effectus ex defectu unius cauſæ concurrentis præciſe, & non alterius, verbi gratia ad velle concurrit intellectus, & voluntas libera, poteſt igitur eſſe defectus in actu illo ex defectu voluntatis, licet non præcedat defectus in cognitione; ita igitur in propoſito, inquit Doctor, ſi ad velle voluntatis creatæ concurrunt duæ voluntates, ſcilicet, voluntas creata, & divina, poteſt eſſe defectus in ipſo velle ex defectu alterius cauſæ, & hoc quia iſta cauſa poſſet dare rectitudinem actui, quam tenetur dare, & tamen non dat; alia autem licet non teneatur eam dare, tamen quantum eſt ex ſe daret, ſi voluntas creata cooperaretur: univerſaliter enim quicquid Deus dat antecedenter, daret illud conſequenter, quantum eſt ex ſe, niſi eſſet impedimentum, dando autem voluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ ſunt in poteſtate voluntatis, & ideo quantum eſt ex parte ſui dedit rectitudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex conſequenti daret, ſi ipſa voluntas creata quemcumque actum elicitum recte ageret ex parte ſui. Eſt igitur defectus in effectu iſtarum duarum cauſarum, non propter defectum cauſæ ſuperioris, ſed inferioris, non quia cauſa ſuperior cauſet rectitudinem in effectu, & inferior obliquitatem, ſed quia cauſa ſuperior quantum eſt ex ſe cauſaret, ſi cauſa inferior ſecundum ſuam cauſalitatem cauſaret, & ideo rectitudinem non cauſat: eſt propter hoc, quia cauſa ſecunda quantum ad ſe pertinet, non cauſat. Ita ad verbum Doctor loc. cit.

95 Quarto conveniunt DD. unum etiam peccatum reſpectu alterius poſſe, & ſolere habere rationem cauſæ externæ, poteſt autem eſſe cauſa ad modum, quo actus intentionis ſimul cum voluntate eſt cauſa actus electionis, ſic enim intentio verbi gratia ſuperbiæ, vel inanis gloriæ, cauſa eſt aliorum peccatorum, verbi gratia vindictæ, homicidii, furti, &c. & intentio adulterandi, aut furti, poteſt etiam eſſe cauſa homicidii, poteſt etiam eſſe cauſa per modum fomenti, quo pacto docet D. Th. quæſt. 84. art. 1. avaritiam, ſeu cupiditatem eſſe poſſe radicem aliorum peccatorum, quod probat ex illo 1. ad Tim. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, quod ait non eſſe ita intelligendum, quaſi omnia peccata ex cupiditate, & avaritia oriri debeant, ſed quia omnia poſſunt oriri ex illa, ſaltem per modum fomenti, & inſtrumenti, eo quod pecuniæ ſunt inſtrumenta ad omnia vitia. Sc. autem 2. diſt. 6. quæſt. 2. ad argumenta principalia cupiditatem preſſe ſumptam pro inordinato divitiarum appetitu, ut communiter accipitur, non concedit eſſe propriam radicem omnium peccatorum, ſed latius ſumptam pro inordinata cupiditate complacendi ſibi ipſi, [illegible] idem, ac nimia amicitia, vel inordinatus amor ſui ipſius, hic enim ita vera radix eſt omnium peccatorum ex Auguſt. 14. de Civ. Dei cap. ult. *Amor ſui uſque ad contemptum Dei fecit civitatem Diaboli*: quare Scot. loc. cit. art. 1. primam radicem Civitatis Diaboli ponit inordinatam amorem amicitiæ ſui, quæ germinat uſque ad contemptum Dei, quod expreſſe deducitur ex illo Joan. 12. *Qui amat animam ſuam in hoc mundo perdet eam; & qui odit animam ſuam, in vitam æternam cuſtodit eam*: ergo cupiditas ab Apoſtolo appellata radix omnium peccatorum ponitur pro inordinato hoc amore ſui, cui opponitur odium ſui ſanctum, ut fuſius Vulpes oſtendit diſp. 154. artic. quod autem inordinatus amor ſui ſit cauſa omnis peccati, concedit etiam D. Tho. quæſt. 77. art. 4. & quæſt. 84. per totam, quod & ſe probat ex D. Auguſt. loc. cit. Præterea Scot. 3. diſt. 33. lit. B. & 4. diſt. 14. quæſt. 2. §. *Dico*, docet, quod peccatum poteſt eſſe cauſa alterius peccati dupliciter: uno modo diſponendo ad conſimilem actum eliciendum facilius, in quantum uſu, vel conſuetudine ejus in humana voluntate habitus vitioſus generatur: alio modo, in quantum ſemel commiſſum manet objective præſens in memoria peccati per impreſſam ſui ſpeciem, & ideo objectum delectabile illicitum peccati cauſativum ad iterando peccandum efficacius movet.

96 Quinto tandem quod ſpectat ad cauſas peccati internas, licet variæ aſſignari ſoleant, ut intellectus, voluntas, appetitus, imaginatio, & ſimilia, tres tamen præſertim aſſignari ſolent, ſcilicet, Ignorantia, Paſſio, & malitia, ut inductivæ ad peccandum, & ad quas reducatur omne peccatum, unde traditur, ut adæquata diviſio, quia omne peccatum, vel eſt ex ignorantia, vel ex paſſione, vel ex malitia, ut dictum eſt quæſt. 1. hujus diſp. art. 1. num. 9. & hæc triplex peccati cauſa ex S. Scriptura expreſſa deducitur: & quidem de peccato ex ignorantia habetur Actor. 3. *Scio quia per ignorantiam feciſtis*, & 1. ad Corint. 2. *ſi cognoviſſent, numquam dominum gloriæ crucifixiſſent*. De peccato autem ex paſſione Jacob. 1. *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus, concupiſcentia vero cum conceperit, parit peccatum*. De peccato ex malitia tandem Job. 34. *qui quaſi de induſtria receſſerunt a Deo*. Et ratio ipſa, ac etiam experientia hanc diviſionem ſuadet, ac triplicem internam peccati cauſam; quidam enim peccant, quia ignorant, id quod faciunt eſſe peccatum: quidam vero, quia paſſione ad peccandum rapiuntur, alii tandem, nec ignorantia effecti, nec paſſione inducti peccant, ſed ex mera malitia, quæ ratione Ariſt. 7. Ethic. c. 7. & 8. vocat hoc peccatum ex electione, & ſic etiam vocatur a Scoto 2. diſt. 6. quæſt. 1. Ignorantia autem eſt cauſa peccati, non per ſe, & poſitive influendo, ſed per accidens, tamquam removens prohibens; quia nimirum ſcientiam tollit, quæ ſi adeſſet, peccatum impediret juxta illud Apoſt. loc. cit. *ſi cognoviſſent, numquam dominum gloriæ crucifixiſſent*. Paſſio eſt cauſa peccati, quia ut dictum eſt quæſt. præc. art. 1. ex Scoto 4. diſt. 42. in ſolutione quæſt. 3. appetitus ſenſitivus poteſt voluntatem movere ad quoſdam actus indirecte, & ob connexionem harum potentiarum, ratione cujus voluntas nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo. Malitia tandem magis denotat dependentiam peccati ex ipſa vi, & libertate voluntatis, ut ait Doctor loc. cit. 2. diſt. 6. quæſt. 1. tunc homo proprie ex ſe fertur in malum, quando neque ex ignorantia, neque ex paſſione, ſed propria libertate in illud fertur, & ideo tunc ex malitia peccare dicitur. Hæc autem tria peccatorum genera, ut dictum eſt præc. art. in fine, non diſtinguuntur eſſentialiter ex parte hujus triplicis cauſæ, niſi contingant in diverſa materia, ex qua diſtinctionem ſpecificam ſortiuntur, quæ ſumuntur ex diverſis motivis ad circumſtantiam tantum pertinentibus. De hac igitur triplici interna cauſa peccati in ſeq. artic. breviter juxta inſtitutum noſtrum agendum eſt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

99 SUpponendum eſt ex dictis diſp. 13. de Cenſuris qu. 1. art. 4. num. 66. & ex communi Theologorum ſententia, & Scot. 5. diſt. 6. quæſt. 3. ignorantiam aliam eſſe juris, aliam facti; illa eſt, qua ignoratur jus, ſive divinum, ſive humanum, ut ſi quis neſciat legem Eccleſiaſticam die Veneris carnium comeſtionem prohibere, iſta vero, qua ignoratur factum, materia, vel circumſtantia ipſius, ut ſi quis neſciat eſſe carnem id, quod comedit, vel non advertat eſſe diem Veneris, ea enim quæ de ignorantia dicuntur, de inadvertentia quoque, & oblivione intelligi debent. Rurſus alia eſt ignorantia antecedens alia concomitans, alia ſubſequens; ignorantia antecedens eſt, quæ nec directe, nec indirecte volita eſt, ideoque dicitur antecedens quia omnem voluntatis actum omnino antecedit, itaut nullo modo ſit volita ab ipſa, & propterea vocatur etiam invincibilis, & probabilis dicitur invincibilis, quia nulla diligentia vinci potuit, ideoque dicitur etiam inculpabilis; dicitur vero probabilis ſeu juſta quando eſto abſolute loquendo omni adhibita diligentia, quæ adhiberi poteſt, vinci potuerit; non tamen debuit, quia non fuit obligatio adhibendi majorem diligentiam ea, quæ adhibita eſt, quia ſufficiens moraliter cenſebatur, licet cum ea ſuperari non potuerit, ideoque dicitur moraliter invincibilis, ac proinde etiam inculpabilis. Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, adhuc tamen ageretur, ut quando quis inimicum occidit exiſtimans ſe interficere feram, ita diſpoſitus tamen, ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet. Ignorantia tandem conſequens dicitur illa, quæ aliquo modo voluntaria eſt, ſeu per actum voluntatis volita, ſeu directe, & formaliter, ſive indirecte, & interpretative in negligentia ad ſciendum, cum ſcire poſſet, & deberet, & propterea vocatur vincibilis, culpabilis, & improbabilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit, ac debuit,

buit, & quando eſt directe, & expreſſe colita, vocatur affectata, ut cum quis expreſſe vult aliquid ignorare, ut liberius peccet; quando vero eſt indirecte volita ratione negligentiæ vocatur craſſa, vel ſupina, & aliquando negligens, ut quando quis refugit laborem alicujus ſtudii, unde ignorantia rei alicujus ſequitur. Ita Aſteſan. noſter lib. 2. tit. 5. art. 2.

98 Quantam autem diligentia ſit adhibenda, ut ignorantia aliqua judicetur invincibilis; certum eſt, quod quotieſcumque quis præſtat omne id, quod præſtare tenetur ad ignorantiam expellendam, & ad acquirendam ſcientiam oppoſitam, quam habere tenetur, tunc ignorantia adhuc in eo remanens erit invincibilis, & inculpabilis, quia juxta communem Theologorum ſententiam ad expellendam ignorantiam non tenetur homo adhibere omnem diligentiam phyſice poſſibilem, ſiquidem cum lex Dei ſit jugum ſuave, cum tanto rigore obligare cenſenda non eſt, ſufficit, ſi adhibeat diligentiam moraliter poſſibilem, & quæ moraliter ſufficiens cenſeatur ad ignorantiam expellendam. Qualis autem, & quanta hæc moralis diligentia eſſe debeat, & quando dicatur quis omnem diligentiam præſtare, quam adhibere tenetur, hæc regula generalis a Theologis communiter aſſignari ſolet, quod quotieſcumque adhibet humanam, & moralem diligentiam, quam adhibere ſolent homines cordati in aliquo negotio gravi, conſulendo, ſcilicet, viros doctos, & adhibet diligentiam prudenti judicio ſufficientem, quamvis poſſet habere majorem, non tenebitur, & ignorantia erit vincibilis. Unde cum poteſt quis, nec tenetur ignorantiam vincere, quando nulla ratio occurrit de præcepto, nec ullum occurrit dubium, vel ſuſpicio de conditione, & malitia objecti, etenim abſque hujuſmodi cogitatione homo induci nequit ad veritatem inquirendam. Neque tenetur quis ignorantiam vincere, quando conſultis viris doctis, & peritis, invenit opinionem probabilem juxta moralem, & prudentem æſtimationem, tunc enim non tenetur homo illam deponere, & licet contingat in re illam eſſe falſam, adhuc tamen qui juxta illam ſe gerit prudenter operari cenſetur, & excuſatur a culpa, ut dictum eſt lib. 2. diſp. 5. quæſt. 2. de Conſcientia probabili. His igitur ſuppoſitis quæritur in præſenti, qua ratione ignorantia poſſit eſſe cauſa peccati, & quæſtio non eſt de cauſa per ſe, quia cum ignorantia ſit privatio, ſcilicet, ſcientiæ, non poteſt eſſe hoc modo cauſa peccati, nec quoad materiale, nec quoad formale, ſed eſt quæſtio de cauſa per accidens, ſcilicet, ut removens prohibens, quatenus removet ſcientiam, quæ ſi adeſſet, impediret peccatum, ne fieret, hoc enim modo non ſolum poteſt eſſe cauſa actus deordinati, ſed etiam ipſius deordinationis, in qua malitia formalis peccati conſiſtit. Pro reſolutione quæſiti.

99 Primo conveniunt Doctores, ignorantiam antecedentem invincibilem tam juris, quam facti omnino a peccato excuſare, atque ideo eſſe cauſam peccati, non poſſe competere ignorantiæ omnino invincibili, ſed tantum vincibili. Ita D. Thomas quæſt. 76. art. 3. Scotus 4. diſt. 30. quæſt. 1. & cum illis communiter omnes, & probatur ex verbis Chriſti Domini Joan. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent* quæ verba ſic explicat D. Bernardus epiſt. 77. ad Hugonem de S. Victore: *ſi locutus fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret*, & Auguſt. tract. 89. in S. Joan. cit. *illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationem habere, non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo, quod in Chriſtum non crediderunt*. Probatur etiam ratione ex Scot. loco cit. deducta, peccatum non eſt, niſi voluntarium, ex Aug. de vera Religione, ſed ignorantia invincibilis, ſeu quod idem eſt, antecedens, facit actum involuntarium ex 3. Ethic. ut concedunt Theologi omnes; ergo a peccato excuſat, nec poteſt eſſe cauſa peccati, quod neceſſario debet eſſe voluntarium, atque hæc vera ſunt, ſive ignorantia ſit habitualis proveniens a negligentia ad ſcientiam acquirendam, ſive tantum actualis per modum oblivionis, vel inadvertentiæ, quia ut ſupra dictum eſt, ea quæ de ignorantia habituali dicuntur, de inadvertentia quoque, & oblivione intelligi debent. Dices, qui invincibiliter ignorat eſum carnium die Veneris eſſe prohibitum, ex tali ignorantia movetur ad carnes edendas ea die; ergo videtur eſſe cauſa peccati. Reſpondetur per hoc probari tantum ignorantiam invincibilem eſſe cauſam peccati quoad actum, ſeu materiale peccati dumtaxat, non quoad formale, ſeu malitiam formalem, & deordinationem, unde quoad modum loquendi dici poterit hanc ignorantiam eſſe cauſam peccati materialiter, non autem formaliter, hoc eſt, illius operis, quod materialiter quidem vitioſum eſt, formaliter tamen non imputatur ad culpam, unde in hoc ignorantia invincibilis a vincibili differre dicitur, quod invincibilis eſt cauſa peccati quantum ad actum, ſeu materiale peccati dumtaxat; vincibilis vero etiam pro formali. Ita Caietan. Vaſq. Valent. Averſa, Lezana, Tannerus, & alii paſſim.

100 Secundo conveniunt DD. ignorantiam conſequentem, ſeu vincibilem non excuſare a peccato opus factum ex ipſa, atque ideo eſſe cauſam peccati non tantum materialiter, ſed etiam formaliter, & hoc eſt, quod imputetur ad culpam. Ita D. Thomas, & Scot. loc. cit. & alii cum ipſis; & colligitur ex S. Scriptura, in qua ſæpe de peccatis ex ignorantia fit mentio, & indicantur digne reprehenſione, & ſupplicia; probatur etiam ratione ex oppoſito fundamento, quia nimirum hujuſmodi ignorantia eſt volita, & voluntaria, qua ratione vocatur conſequens, deinde eſt culpabilis, idcirco vocatur vincibilis, & ideo non excuſat a peccato opus quod ex ipſa provenit, unde licet quis neſciat, vel non advertat aliquod eſſe malum, aut etiam putet eſſe bonum, ſi tamen veritatem ſcire potuit, & neglexit ſcire, peccatum utique eſt illi voluntarium ſaltem in cauſa, quod ſatis eſt, ut ei imputetur ad culpam. Cum autem talis ignorantia conſequens, & vincibilis duplex eſſe poſſit, affectata ſcilicet, vel non affectata, ut conſtat ex dictis, hoc inter utramque verſit diſcrimen, quod ignorantia illa, quæ non eſt affectata, minuit peccatum, quia minus voluntarium reddit, ea vero quæ eſt affectata, peccatum non minuit, ſed potius auget. Quænam autem proprie ignorantia vincibili dici poſſit, ac debeat, declarandum eſt conſequenter addicta de ignorantia invincibili, nimirum ignorantiam vincibilem eam eſſe judicandam, quæ ſtudio, & diligentia adhibita ſuperari poterat, quia, ſcilicet, in mentem venit rei ignoratæ cogitatio, & dum ſufficiens diligentia fieri potuerit ad habendam veritatis, & præcepti cognitionem, non fuit adhibita, ſed omiſſa, & neglecta. Unde peccata ex hac ignorantia provenientia regulariter loquendo cenſentur eſſe ejuſdem ſpeciei, ac ſi fierent ex malitia, quia habent idem objectum formale, & eſſe directe volita, prout contingit in peccatis, quæ fiunt ex malitia, aut ſolum indirecte, prout accidit in iis, quæ ex hujuſmodi ignorantia fiunt, differentiam ſolum arguit accidentalem, ut notat Lezana diſp. 9. cit. quæſt. 3. imo proprie loquendo quæ fiunt ex ignorantia affectata, dici debent directe volita, appellatur enim affectata, quia eſt volita ex nimio affectu voluntatis ad peccandum, juxta illud Pſalm. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*, unde quæ ex tali ignorantia fiunt, ſunt potius peccata ex malitia, nam quando quis ex profeſſo vult aliquid ignorare, ut poſtea liberius peccet, tunc prima peccati origo, non eſt ignorantia, ſed prava voluntas ignorandi, unde Divus Bernardus epiſt. 77. citat. Greg. libr. 25. moral. cap. 16. Auguſt. lib. de gratia, & lib. arb. cap. 3. docent quod neſcire ſit ignorantiæ; nolle autem ſcire ſit ſuperbiæ, quod ſignificat peccatum illud, quod eſt ignorantiæ affectata, proprie eſſe peccatum ex malitia.

101 Tertio, an ignorantia concomitans excuſet a peccato, Doctores non conveniunt, aliqui enim negant excuſare a peccato, alii vero affirmant. Alii tandem media via procedunt dicentes, ignorantiam concomitantem excuſare a peccato opus externum, quod ex illa fit, non vero operantem, aut actum internum illius. Sed breviter diſtinguendum eſt, de ignorantia concomitanti vincibili, vel invincibili; ſi fuerit vincibilis, non excuſat a peccato, quin potius accuſat, & eſt peccatum; & ratio eſt, quia eſt volita in ſua cauſa immediata, ſcilicet, in negligentia inquirendi veritatem, ut qui intendens occidere feram, occideret inimicum, nulla diligentia adhibita, in hoc caſu ignorantia non eſt cauſa peccati, quia ſi ſciviſſet, nihilominus occidiſſet, ſed eſt peccatum propter cauſam dictam, nempe quia voluit cauſam immediatam homicidii, ſcilicet, negligentiam inveſtigandi veritatem, ut bene diſcurrit Angles in Floribus 2. diſt. 22. quæſt. 2. art. 3. diſt. 2. ſi vero ignorantia comitans fuerit invincibilis, tunc a peccato excuſat, & ratio eſt, quia ignorantia talis, etſi non faciat actum involuntarium, quia non cauſat aliquid voluntati repugnans, facit tamen non voluntarium, quia non poteſt eſſe actu volitum, quod eſt ignoratum, & ſic in hujuſmodi actio non reperitur ratio voluntarii, ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt. Confirmatur quia actus ille, ex quo ſequitur homicidium commiſſum per ignorantiam invincibilem concomitantem ſagittario, ſeu venatori nullo modo imputandus eſt ad culpam, & homicidium inde ſecutum rationem peccati non habet, etſi ratihabitio ſubſecuta fuerit, quia de ratione peccati eſt; quod ſit voluntarium, tale autem homicidium in caſu prædicto nullo modo eſt voluntarium, non quidem formaliter, ideſt in ſe, ut patet, neque interpretative, ideſt in ſua cauſa, quoniam præfuit debita diligentia, neque virtualiter, quia ſagittatio, ex qua ſecutum eſt homicidium, non fuit ab animo iræ, aut vindictæ imperata; ſed ab animo venandi; ergo, &c. Notanter autem addidimus, niſi ratihabitio ſubſecuta fuerit, nam ſi illi placuerit occidiſſe inimicum: eſſet mortale juxta illud Proverb. 2. *Lætantur cum male fecerint*.

102 Dices, ſi ille ſciret, adhuc inimicum ſuum occideret, ergo ſemper occiſio inimici indirecte ſaltem eſt voluntaria, atque ideo peccatum in caſu ignorantiæ concomitantis etiam invincibilis, quia occidens inimicum putans occidere feram ita diſpoſitus eſt, ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet. Reſp. cum Angles c. quod hæc conditionalis, ſi ſciret dictus ſagittarius ibi latere inimicum, occidiſſet ipſum, poteſt dupliciter haberi, vel formaliter tempore, quo mittit ſagittam dicens; ſi in illo nemore lateret inimicus meus, libenter eum occiderem, & hoc modo homicidium tunc eſſet volitum, & conſequenter peccatum, aut habetur in promptitudine animi, & diſpoſitione habituali, ita quod ſi recordaretur inimici, formaret dictam conditionalem, quam non format, quia non recordatur, & in hoc caſu conditionalis non efficit actum culpabilem; &

ratio

Digitized by Google

ratio eſt quia ſolus actus eſt meritorius, aut demeritorius & non ſolus habitus, præparatio autem animi ſolum ſapit naturam habitus. Quando igitur in argumento dicitur occidentem inimicum, qui putat occidere feram, eſſe ita diſpoſitum, ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet, atque ideo homicidium eſſe ad culpam imputandum, neganda eſt conſequentia, quia ſic eſt diſpoſitus tantum habitualiter, non actualiter, quod ad præſentem autem homicidii nil refert, bonitas enim, vel malitia actus non pendet ex habituali, ſed ex actuali voluntate, pendet enim ex ea, quatenus eſt principium elicitivum, aut imperativum actus, habitualis autem voluntas in prædicto caſu nihil elicit, vel imperet in ordine ad præſentem inimici occiſionem. Ex qua doctrina ſolvi poſſunt omnia, quæ contra noſtrum aſſertum ſolent objici.

103 Quarta eſt difficultas. An ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſit in ſeipſa peccatum, & habeat ſpecialem malitiam præter malitiam peccati, cujus eſt cauſa. Varii quoque in hac difficultate ſunt modi dicendi; ſed breviter dicendum eſt, quod ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſemper eſt peccatum, ſive ratione ſui, ſive ratione negligentiæ ad ſciendum, & eſt ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo, quod fit ex eadem ignorantia. Ita Alenſis, D. Bonavent. & alii antiquiores 2. diſt. 22. & Recentiores ex noſtris Angles loc. cit. art. 2. diffic. 1. & Vulpes diſp. 135. art. 2. ex Scoto 4. diſt. 6. quæſt. 8. Quoad primam partem probatur, quia hæc ignorantia eſt vincibilis; ergo culpabilis, idem enim eſt ignorantiam eſſe vincibilem, ac eſſe culpabilem, ſicut e contra idem eſt ignorantiam eſſe invincibilem ac eſſe inculpabilem. Confirmatur, quia ignorantia actualis, de qua præſertim hic eſt ſermo, eſt carentia actus debiti, ſcilicet ſcientiæ actualis, vel conſiderationis alicujus rei, ſcilicet, myſteriorum fidei, vel rerum ſpectantium ad officium; cujuſcumque hoc enim ratione hujuſmodi ignorantiæ adeſt inconſideratio, eſt ergo in ſe verum peccatum omiſſionis, & contra præceptum affirmativum ſciendi talem rem. Quod etiam ſit ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo, quod fit ex eadem ignorantia, probatur, quia ignorantia vincibilis articulorum fidei eſt mortale peccatum ſecundum ſe, quamvis nullum aliud peccatum inde ſequeretur; & ratio eſt, quia eum credere ſit ſub præcepto; qui enim non crediderit, condemnabitur, profecto, qui non habuerit fidem articulorum propter ignorantiam culpabilem, ſive vincibilem, erit hujus præcepti reus, & ex conſequenti mortaliter peccabit. Et eadem eſt ratio de ignorantia earum rerum, quas quis tenetur ſcire propter operationem, ut ſunt verbi gratia tempus, quo obligant præcepta jejunii, Confeſſionis, Communionis, & ſimilia, quicquid dicat Lezana diſp. 9. quæſt. 2. ubi ait tamen ignorantiam non eſſe ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo, quod committitur propter ipſam. Quod autem eadem ſit ratio quoque harum rerum probatur, quia ignorantia culpabilis, in eo, qui ignorat aliquod præceptum Eccleſiaſticum, ſive præceptum aliquod ad ſuum ſtatum pertinens ſecundum ſe, eſt mortale peccatum, & ratio eſt, quia ut ait Angles loc. cit. ſcientia dictorum eſt neceſſaria ad cavendum mortale, & cum laborans tali ignorantia in certiſſimo periculo peccandi mortaliter conſtituatur, erit talis ignorantia ſecundum ſe mortale peccatum, cum ſit certiſſima occaſio peccandi mortaliter. Ad quam autem peccati ſpeciem revocetur talis ignorantia, & cui virtuti opponatur, eſt fere communis opinio eſſe peccatum oppoſitum præcepto, & virtuti, ex qua homo tenetur aliquid ſcire, vel facere, nam exponit ſe periculo faciendi contra præceptum talis virtutis, non curando ipſius cognitionem, & ſcientiam, ut in exemplis adductis ignorantia temporis jejunii opponetur temperantiæ, vel abſtinentiæ, ad quam pertinet jejunium, ignorantia articulorum fidei erit ſpeciale peccatum contra virtutem fidei, ex cujus præcepto tenetur homo ipſius myſteria ſcire. Satis etiam probabile eſt opponi virtuti ſtudioſitatis, ad quam pertinet inclinare voluntatem, ut moveat intellectum ad acquirendam ſcientiam rerum, quas homo ſcire tenetur.

104 Quinta tandem eſt difficultas, quarum rerum ignorantia ſit vincibilis, aut poſſit eſſe invincibilis, & difficultas eſt de jure naturali, & poſitivo divino, vel humano. Et quidem de jure poſitivo humano certum, & notum eſt facile contingere poſſe, & ſæpe invincibilem ignorantiam, ſive ſit jus poſitivum civile, ſive Eccleſiaſticum, & ratio eſt, quia non omnes tenentur ſcire jus poſitivum, non enim colligitur neceſſario ex principiis univerſaliſſimis juris naturalis, ut præcepta Decalogi, ſed ſolum ex beneplacito legiſlatoris [illegible] dependet; unde qui inculpabiliter ignorat legem, quæ cavetur ne frumentum vendatur ultra pretium a lege definitum, neque erit reus injuſtitiæ, neque ad reſtitutionem tenebitur, & qui ignorat catalogum aliquos libros prohibentem, ſi ob ignorantiam invincibilem librum prohibitum retineat, vel quia oblitus eſt libri, vel quia conſuluit peritiores, qui forte catalogum ignorabant, in hoc caſu excommunicationem non contrahet, ac in aliis caſibus ſimilibus. Ita Angles loc. cit. diffic. 5. qui tamen recte ſubdit, neminem poſſe ignorantiam invincibilem habere eorum, quæ ſunt juris poſitivi, & frequentiſſime omnibus nota, unde qui percutit Clericum eſt excommunicatus, & peccat, qui in Quadrageſima comedit ova, & lacticinia, & ratio eſt, quia horum ignorantia culpabilis cenſeri debet, cum ſint hæc lippis, & tonſoribus nota. Loquendo vero de jure poſitivo divino, communis hoc tempore eſt Theologorum ſententia, ut refert Averſa quæſt. 76. ſect. 4. dari poſſe infidelem in partibus orbis præſertim a Chriſtianitate remotis, qui omnino invincibiliter totam fidem Chriſtianam ignoret, eumque proinde, ſi in tali ſtatu moriatur, non fore damnandum ob peccatum infidelitatis, ſed ob alia peccata contra legem naturæ, & ita expreſſe docuit Divus Thomas 2. 2. quæſt. 10. art. 1. ubi ait, infidelitatem in his, qui nihil audierunt de rebus fidei, non eſſe peccatum, & tales infideles non damnari propter culpam contra fidem, ſed propter peccatum originale, & alia peccata contra legem naturalem. Non deſunt tamen graviſſimi DD. negantes dari poſſe ignorantiam invincibilem fidei, & affirmantes nullum infidelem ſine ſua culpa ignorare poſſe myſteria fidei, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, quia hæc fides ad ſalutem neceſſaria poteſt haberi ab omnibus adultis, etiam gentilibus quantum eſt ex parte Dei, niſi ipſimet impediant, quod colligitur ex illo Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ut jam diximus l. 3. ſent. diſp. 6. quæſt. 15. art. 2. num. 390. de quo plura videri poſſunt apud Angles loc. cit. diff. 3. & Vulpes diſp. cit. art. 6. Quod ad præſentem errorem ſpectat, & ad fideles, docet Vulpes ibi ex Scot. 3. diſt. 25. quæſt. 1. fideles omnes per ignorantiam invincibilem excuſari non poſſe a culpa contra præcepta divina, ſive de credibilibus, ſive de agibilibus in Symbolo, & Decalogo contentis; poſſe tamen dari in aliquibus fidelibus ignorantiam aliquorum credibilium, & agibilium invincibilem, & a culpa excuſantem, ut poſſe facile contingit pueros, habentes tamen uſum rationis, invincibiliter ignorare, ſe teneri ad præmittendam confeſſionem, vel contritionem; ad ſuſcipiendum Confirmationis Sacramentum, ſi habeant conſcientiam peccati mortalis, niſi de hoc doceantur, & ſic in aliis caſibus. Quæ doctrina ab aliis etiam Theologis paſſim traditur.

105 Denique loquendo de jure naturali dicendum eſt cum Thoma quæſt. 94. art. 6. ex Scot 3. diſt. 37. quæſt. un. §. *Ad quæſtionem*, quos alii Theologi paſſim ſequuntur, univerſaliſſima ipſius juris naturalis principia ex terminis nota, vel concluſiones neceſſario ex iis ſequentes, quæ ſunt ſtrictiſſime de lege naturæ, a quovis homine adulto invincibiliter ignorari non poſſe, cujuſmodi ſunt hæc. *Bonum eſſe faciendum, malum fugiendum, nemini injuriam inferendam*, ſunt enim hæc univerſales, & per ſe notæ humanarum actionum regulæ unicuique hominum naturaliter inſitæ, ut docet D. Auguſt. lib. 2. de lib. arb. cap. 10. loquendo vero de jure naturali latius ſumpto, & quoad alia principia minus univerſalia, quo pacto dicuntur aliqua eſſe de lege naturæ, quia ſunt multum conſona illi legi, licet non ſequantur neceſſario ex principiis præfatis, quæ ſunt nota ex terminis, & omni intellectui apprehendenti ſunt neceſſario notæ; dicendum eſt ignorantiam invincibilem de illis in quibuſdam hominibus eſſe poſſe etiam toto vitæ tempore, manifeſtum enim eſt quamplura eſſe juri naturali repugnantia, & minime conſona, quæ non ſolum ab indoctis, & rudibus, ſed etiam a doctis, & ingenii acumine præcellentibus talia eſſe ignorantur, ſiquidem & Caſſianus olim, & alii eruditiſſimi, ac vitæ ſanctitate præcellentes viri, ut in ejus collationibus habetur, exiſtimarunt mendacium aliquando eſſe licitum ad bonum aliquod promovendum, vel malum impediendum; imo etiam nunc quamplures doctiſſimi viri, ac in Theologia verſatiſſimi inter ſe diſſentiunt de re aliqua ad jus naturæ ſpectante minus preſſe ſumptum, ut patet in materia mercaturæ, & de contractibus, in qua ſunt multi contractus in uſu penes multos, poſiti tamen in controverſia inter Theologos, an ſint liciti, & juſti, vel uſurarii, & injuſti, & variæ ſunt ſententiæ inter ſe oppoſitæ quibuſdam affirmantibus, aliis vero negantibus, unde ſequitur quoſdam illorum ignorantia invincibili juris naturalis laborare, quæ eos a peccato excuſet, & omnes eorum probabilem opinionem ſequentes in talibus contractibus.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis cauſis interioribus peccati, ſcilicet, paſſione, & malitia.

106 PRimo quo ad primam quæſiti partem, per paſſionem hoc loco intelligitur operatio appetitus ſenſitivi; quæ actio vocatur paſſio ratione immutationis corporalis, quæ huic actioni conjungitur, quod autem peccatum cauſetur etiam aliquando ex motibus, & paſſionibus appetitus ſenſitivi, teſtatur S. Scriptura Dan. 13. *Concupiſcentia ſubvertit cor tuum*, Jac. 1. *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, & Rom. 7. *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*, unde peccatum ex paſſione illud eſt, quod oritur ex motione appetitus ſenſitivi trahentis voluntatem ad conſenſum, ac proinde ejus libertatem diminuentis, ſiquidem, ut docet Scot. 2. diſt. 42. in ſolutione quæſt. appetitus ſenſitivus poteſt voluntatem movere ad quoſdam actus indirecte, ratione ſcilicet connexionis harum po-

tentia-

tentiatum voluntas nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo; notanter autem dicitur hoc peccatum ex paſſione oriri ex motione appetitus ſenſitivi, trahentis voluntatem ad conſenſum, nam paſſio, ſive motio appetitus circa voluntatem dupliciter ſe habere poteſt, nam aliquando antecedit, & quodammodo voluntatis conſenſum extorquet; aliquando vero ſequitur, & excitatur a voluntate, ut cum quis motum ſenſualitatis, & carnis concupiſcentiam in ſe excitat, & ſolum primo modo peccatum ex paſſione conſtituit, de quo in præſenti eſt ſermo; non autem ſecundo modo, ſic enim non eſt peccatum ex paſſione, ſed ex malitia, quia tunc prima radix peccati non eſt paſſio, ſed mala voluntas, quæ ex mera ſua libertate paſſionem excitat; & hoc eſt valde advertendum, quia inter utrumque peccatum magnum verſatur diſcrimen, quia hoc poſterius multo gravius eſt, cum ex plena libertate fiat, & deliberato propoſito, & paſſio excitata non impediat, vel minuat voluntatis affectum circa turpem delectationem, ſed potius augeat. Hoc autem peccatum, quod ex paſſione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eo quod paſſiones ſint quædam veluti animæ ægritudines, & infirmitates, poteſt autem paſſio dupliciter voluntatis conſenſum præcedere, & quodammodo extorquere, ut Scotus docet loco citato; primo ita antecedenter ad ipſum rationis judicium, ut homo, antequam ad malitiam ſui actus attendat, paſſione aliqua præoccupetur, & tunc ſi adeo vehemens illa ſit, ut ipſius rationis judicium prorſus obnubilet, ac perturbet, ita ut ad malitiam ſui actus attendere nequeat ob ejus vehementiam, nullum erit peccatum, ut contingit in motibus primo primis, cum nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua conſenſus voluntatis liber eſſe non poteſt, ſecundo ita ut paſſio judicium rationis non tollat, ſed illud tantum ex parte diſtrahat, aut impediat, ita ut ratio ſufficienter malitiam ipſius actus advertat, & tunc a peccato non excuſet, illius tamen gravitatem minuit, ut contingit in motibus ſecundo primis, & declaravimus qu. 5. art. 1. num. 80.

107 Secundo ſequitur Doctor loco citato paſſionem, ſeu concupiſcentiam non eſſe cauſam peccati directe, & per ſe, ſed ſolum indirecte ex parte objecti, quod etiam docet D. Th. quæſt. 77 art. 1. cum enim appetitus ſenſitivus ſit quid materiale, & corporeum, non poteſt per ſe, & directe agere in voluntatem, quæ eſt potentia ſpiritualis, & a qua peccatum provenit, ſolum igitur indirecte eſt cauſa illius ex parte objecti ex eo, quod paſſio ſeu concupiſcentia eſt occaſio, quod voluntas feratur in bonum illud ſenſibile, ſeu delectabile, circa quod verſatur ipſa paſſio; quod adhuc magis declarat 3. diſt. 15. quæſt. un. §. *Quantum ad ſecundum*, ubi ait, voluntatem noſtram moveri a paſſione appetitus ſenſitivi ex connexione ejus cum illo, in quantum operatur pro ſtatu iſto dependenter ab illo, ſufficit enim connexio hæc, & dependentia, ut delectabile conveniens appetitui ſenſitivo conveniat etiam quodammodo voluntati, & ſubdit voluntatem humanam moveri primo a paſſione appetitus ſenſitivi per diſtractionem, vel per impedimentum judicii rationis ad exercitium ſuæ libertatis neceſſario prærequiſiti, & probat ex D. Auguſt. 14. de Civit. Dei cap. 16. dicente, dolorem vehementem, vel ſummam delectationem in parte ſenſitiva uſum rationis impedire, & ex Ariſtot. 7. Ethic. c. 9. dicente, quod delectatio vehemens ſuratur intellectum ſæpiſſime ſapientis; ergo voluntas indirecte movetur a paſſione appetitus ſenſitivi ad operandum contra regulam rationis. Confirmatur, quia ut etiam docet Doctor quol. 18. art. 1. objectum voluntatis debet eſſe præcognitum, & practice judicatum ſecundum principia prudentiæ, ut actus ejus ſit honeſtus, & cum omnimoda immutabilitate elicitus, ſed paſſio vehemens appetitus ſenſitivi impedit omnino, aut ſaltem valde perturbat uſum rationis, & judicium intellectus, ergo poteſt voluntas indirecte impediri ab appetitu ſenſitivo, ne agat ſecundum regulam rationis. Ita etiam diſcurrit Lezana diſp. 9. cit. quæſt. 5. ubi ait paſſionem, ſeu concupiſcentiam eſſe cauſam peccati indirecte duplici modo; primo quidem per abſtractionem, ſeu diſtractionem, eo quod cum tam phantaſia, quam intellectus ſint vires, & potentiæ ejuſdem animæ, & invicem connexæ pro ſtatu iſto, dum phantaſia advertit vehementer ad objectum ſenſibile, quod eſt objectum paſſionis appetitus, diſtrahitur intellectus propter connexionem, & ſympathiam harum potentiarum ad hoc, ut non conſideret rationem mali, quæ eſt in tali objecto, ſed tantum rationem boni delectabilis. 2. modo poteſt eſſe paſſio cauſa peccati indirecte alliciendo, ſeu alliciendo ipſam voluntatem ad objectum illud delectabile, & intellectum ad hoc, quod ſub ratione boni convenientis illud proponat, qui duplex modus ex illo Jacobi 1. expreſſe colligitur; *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, ubi prima particula *abſtractus*, primum modum inſinuat, & altera illectus ſecundum denotat; cum enim paſſionem appetitus aliqua alteratio, ſeu immutatio corporalis humorum, membrorum, &c. comitetur ad objectum illud delectabile inclinans, facile etiam inde provenit, quod voluntas etiam trahatur ab ipſa, & conſequenter ad peccatum, quia nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo.

108 Tertio ex dictis infertur peccata ex paſſione provenientia ſemper aliquem defectum in intellectu præſupponere, ratione cujus poſſunt dici aliquo modo ex ignorantia procedere. Ita Scotus 2. diſtinct. 43. quæſt. 1. & 2. & 3. diſt. 37. art. 2. ubi affirmat peccatum ex paſſione appetitus ſenſitivi habere aliquam annexam ignorantiam, & ratio eſt, quia illa paſſio immutans phantaſiam, trahit intellectum ad apprehenſionem ejuſdem ſenſibilis fortiter illam immutantis, ac inſuper allicit voluntatem ad operandum circa illud idem; atque ita diſtrahit intellectum a conſideratione malitiæ, quæ eſt in peccato; hæc autem abſtractio, vel diſtractio eſt quædam inconſideratio, ſeu defectus perfectæ cognitionis; ergo peccata ex paſſione facta ſemper defectum aliquem in intellectu ſupponunt, ratione cujus dici poſſunt aliquo modo ex ignorantia procedere. Confirmatur ex Ariſt. 7. Ethic. cap. 3. & 10. ubi ait incontinentem, ideſt, ex paſſione peccantem ſe habere ſicut ſe habet ſemidormiens, vel temulentus; ergo habet aliquem defectum in intellectu. Et ob id Scot. loco citato peccatum hoc vocat ex infirmitate dictum a peccato ex certa malitia, ad quod voluntas movetur ex ſola ſua libertate, nulla præcedente paſſione ex parte ſenſitiva, nec ignorantia ex parte intellectus, & 2. diſt. 37. quæſt. 1. ad 1. ait hoc peccatum in nobis contingere pro hoc ſtatu naturæ corruptæ ex vulnere peccati originalis, quod reddit hominem infirmum ad reſiſtendum appetitui ſenſitivo immutato a præſente ſenſibili contra ordinationem rationis, donec per gratiam conſummatam in patria perfecte ſanetur.

109 Quarto quo ad ſecundam quæſiti partem, peccatum ex malitia dicitur illud, quod committitur non ex ignorantia, aut paſſione, ſed ex certa ſcientia, induſtria, & propoſito, & ex plena libertate, & voluntate. Ita D. Thomas quæſt. 78. art. 3. & Scotus 2. diſt. 43. quæſt. 2. quos paſſim alii omnes ſequuntur. Quod autem peccatum cauſetur etiam ab ipſa malitia, ſeu pravitate voluntatis, ita ut homo aliquando ex certa, & deliberata malitia peccet, conſtat ex Scriptura Job. 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt a Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt*, & ex Ariſtot. 7. Ethic. cap. 10. ubi peccantem ex paſſione vocat incontinentem, peccantem vero ex malitia vocat malum, ſeu malignum; unde Ariſtot. ibi vocat hoc peccatum ex electione, & Scriptura vocat peccatum ex induſtria, quia nimirum committitur ſine ignorantia ex parte intellectus, & ſine aliqua paſſione appetitus ſenſitivi. Confirmatur etiam ex Patribus, quia Auguſtin. lib. 83. quæſt. 26. inquit, quod præter peccata, quæ ex ignorantia contingunt, vel ex infirmitate paſſionis appetitus ſenſitivi, ſunt alia, quæ contingunt ex ſola malitia, & induſtria. Probatur tandem ratione, quia libertas in homine dupliciter minui, vel impediri poteſt; primo ex parte intellectus, & hoc facit ignorantia; ſecundo ex parte appetitus ſenſitivi, & hoc facit paſſio; ergo quando nec ignorantia adeſt ex parte intellectus, nec paſſio ex parte appetitus ſenſitivi, & adhuc peccatum contingit, tunc peccatum eſt plene liberum, & omni excuſatione carens, ac proinde dicitur peccatum ex malitia. Unde infertur peccatum ex malitia non dici tale, quia ex malitia antecedente procedat eo modo, quo peccatum ex ignorantia, vel paſſione procedit ex illis antecedenter ſe habentibus ad peccatum, ſed ſolum dici peccatum ex malitia negative, ideſt, non ex alia cauſa, quam ex libertate voluntatis, in malum conſentientis; unde ipſa libertas voluntatis, quæ male ſua utitur facultate, & a nullo ſollicitata peccat, denominatione quadam extrinſeca vocatur malitia, quæ de cauſa peccata ex malitia, cæteris paribus, majorem habent culpam, ut infra dicemus.

110 Quinto, cum dicitur peccata ex malitia non accidere ex ignorantia, occurrit difficultas, an fieri poſſit, ut peccatum contingat ſine ullo errore, aut defectu præcedente in intellectu, ut ſignificari videtur, quando dicimus aliqua peccata eſſe ex ſola malitia. Et quidem inter Scholaſticos valde communis eſt ſententia aſſerens nullum peccatum contingere abſque aliquo defectu in intellectu, quod probant ex Ariſt. 3. Ethic. cap. 1. & 7. Ethic. cap. 3. ubi habet, quod *omnis peccans eſt ignorans*, & ex modo loquendi S. Scripturæ, quæ pluribus in locis dicit peccatores errare, erraſſe, vel ſimilia, qualis autem eſſe debeat hic defectus in intellectu neceſſario præcedens defectum voluntatis, non conveniunt, & in varias ſententias ſunt diviſi. Ita Thomiſtæ omnes cum D. Thoma 1. p. qu. 63. art. 3. & p. 2. q. 77. artic. 2. Oppoſitum docet Scotus 3. diſt. 6. quæſt. 3. ad 3. & 3. diſt. 36. artic. 1. ubi fuſe probat dari poſſe dictamina prudentiæ ſine actibus virtutis moralis conſequentibus, & conſequenter defectum in voluntate ſine prævio defectu in intellectu, idem docet D. Bonavent. 2. diſt. 41. art. 3. in fine quæſt. & diſt. 43. art. 1. quæſt. 1. & ſequuntur plures Recentiores, Valentia, Molina, Becanus, Arriaga, Lezana, & plures alii, quorum fundamentum eſt, quia voluntas eſt libera quo ad ſpecificationem, & exercitium; ergo poſita omnimoda ſcientia excludente omne genus ignorantiæ, erroris, vel inconſiderationis, adhuc peccare poteſt; ac per conſequens peccatum eſſe poterit ſine ullo genere ignorantiæ. De hac controverſia tractavimus ex profeſſo l. 2. diſp. 3. q. 3. ubi diximus, quod regulariter loquendo, ut homo male operetur, aliquis ut plurimum præcedit defectus in intellectu, non quicunque, ſed præciſe talis conſiderationis defectus, quæ morali certitudine quadam peccatum impediret;

Digitized by Google

diret; & ratio eſt, quia malitia peccati tanta eſt, ut ſi perfecte pro viribus penetraretur, & conſideraretur, certe deterreret hominem à peccato, & in hoc ſenſu dicimur in S. Scriptura omnia peccata tribui alicui defectui intellectuali, ut habetur Jerem. 12. *deſolatione deſolata eſt terra, quia nemo eſt, qui recogitet corde*. Addimus tamen art. 2. ſimpliciter, & abſolute loquendo nullum defectum eſſe neceſſarium in intellectu, ut ſit defectus in voluntate, & tunc proprie, & in rigore dicitur peccatum ex malitia, quia quamvis regulariter, & moraliter loquendo ſemper aliqua inconſideratio, & inadvertentia peccatum præcedat, phyſice tamen, & ex natura rei non eſt hoc neceſſarium, cujus rei ſignum eſt, quod multi peccant non ſolum cum remorſu conſcientiæ, quod eſt ſignum peccare omnimode ſcienter, & cum advertentia omnium, quæ animadverti debent, ſed etiam ex induſtria, & omnimoda [illegible]entia, de quibus intelligitur illud Job. 34. *Quaſi ex induſtria receſſerunt ab eo*, qui modus peccandi proprie conſtituit peccatum ex malitia, prout diſtinguitur a peccato ex paſſione, & ignorantia. Cætera ad hoc punctum pertinentia videantur loc. cit.

111 Sexto eſt difficultas, an peccata ex habitu vitioſo commiſſa dici debeant ex malitia, aut potius ex paſſione. Affirmat Lezana cit. quæſt. 6. cum pluribus aliis dici debere ex malitia cum D. Thom. quæſt. 78. art. 2. & 3. & ratio eſt, quia illud dicitur fieri ex malitia, quod fit a voluntate ex ſeipſa; ſed habitus eſt aliquid intrinſecum voluntati, & procedens ex actibus ab ea elicitis, & in ipſa intrinſece receptis, paſſio autem eſt aliquid extrinſecum ipſi elicita, & intrinſece recepta ſolum in appetitu; ergo quod fit ex habitu, dici debet fieri ab ipſa voluntate ex ſe, ac per conſequens ex malitia, non ex paſſione. Scotus autem 3. diſt. 33. quæſt. un. B. & 4. diſt. 14. quæſt. 1. art. 1. §. *Dico*, ſupponens ex actibus malis frequentatis habitum vitioſum in voluntate generari, affirmat quidem peccatorem ex habitu remanere pronum ad ſequendam illam inclinationem vitioſi habitus, ut difficulter eligat bonum a ratione dictatum, & delectabiliter oppoſitum ſecundum malam conſuetudinem præcedentem, non tamen affirmat peccantem ex tali habitu peccare ex malitia, ſed potius ex impotentia, ita ut ejus peccatum ſit potius infirmitatis, quam malitiæ. Ratio eſt, quia peccatum ex certa malitia, ut notat Vulpes diſp. cit. art. 4. procedit ex ſola libertate voluntatis, ut nihil ſit eam ad malum alliciens ex eodem Scot. 3. diſt. 43. quæſt. 2. at ex habitu acquiſito vere allicitur voluntas, veluti ex cauſa naturali ad peccandum facilius, & intenſius adjuvante, & inclinante; ergo tale peccatum eſt potius infirmitatis, & impotentiæ, quam certæ malitiæ. Confirmatur, quia magis eſt libera voluntas non male habituata ad peccandum, & non peccandum, quam male habituata cum vehementia continua habitus per modum ponderis libertatem, & dominium actus imminuat; ergo peccatum ex tali habitu procedens potius infirmitatis eſt, quam malitiæ, quia non procedit ex omnimoda, & plena voluntatis libertate, ſicut requiritur ad peccatum ex malitia. Denique, tale peccatum eſt etiam ignorantiæ, & ſtultitiæ; quia ut ait Scot. 3. diſt. 36. art. 2. habitui vitioſo ex actibus malis in voluntate genito reſpondet ſemper habitus ſtultitiæ genitus in intellectu ex frequentatis judiciis erroneis, ex quo dicitur omnis malus ignorans. Ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, quod voluntas tunc ex malitia peccare dicitur proprie loquendo quando ex pura libertate eligit ſibi malum ſine impulſu occaſionis extrinſecæ; habitus autem malus ex frequentatis actibus malis acquiſitus eſt inductivum extrinſecum, licet inhæreat voluntati, in quantum accidens, & ideo peccatum ex habitu extrinſece acquiſito eſt magis proprie infirmitatis, vel impotentiæ, quam certæ malitiæ, unde difficultas iſta eſt potius contentio de nomine, quam de re.

112 Poſtremo ex dictis concludendum eſt, peccatum ex malitia cæteris paribus eſſe majus, & gravius peccato ex ignorantia, aut paſſione, non quidem ea ratione, ut aliqui dixerunt, quia voluntas per tale peccatum intendat malitiam, vel malum ſub ratione mali; hoc enim eſt impoſſibile, ut dictum eſt in l. de Anima diſp. 7. quæſt. 5. nu. 99. & ſeq. ſed quia ex certa ſcientia, & cognitione mali eſt ex ſe circa illud, & ſi ſub ratione alicujus boni utilis, vel delectabilis, unde peccatum ex malitia eſt magis voluntarium, & liberum, cum voluntas committat illud ex ſeipſa, peccata autem ex ignorantia, & paſſione, non niſi ab illis inducta. Ex aliis vero duobus membris peccatum ex ignorantia ex ſuo genere levius eſt, quam peccatum ex paſſione, quia ignorantia minuit liberum, & voluntarium, paſſio vero licet minuat liberum, auget tamen voluntarium, & voluntatis conatum, tum quia facilius poteſt aliquis vitare peccatum ex paſſione, quam ex ignorantia, & ita de gravitate horum trium peccatorum diſcurrit D. Greg. l. 25. Moral. c. 16. ubi ſic ait: *Gravius quidem peccatur infirmitate, quam ignorantia, ſed multo gravius ſtudio, quam infirmitate*, & ita etiam de peccato ex malitia, & paſſione diſcurrit Scot. 2. diſt. 43. quæſt. 2.

ARTICULUS QUARTUS.

De cauſis excuſantibus a peccatis.

113 PRimo conſtat ex dictis ſupra art. 2. num. 99. ignorantiam antecedentem invincibilem tam juris, quam facti a peccato excuſare, & ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, nullum eſt peccatum, niſi voluntarium, ſed ignorantia invincibilis facit actum involuntarium, ut omnes etiam Philoſophi docent ex 3. Ethic. cum voluntarium ſupponat cognitionem, & uſus libertatis noſtræ in cognitione, tanquam radice nitatur; unde a peccato excuſatur, qui cognitionem aliquam, ſeu cognitionem legis habuit, vel aliquam advertentiam circa malitiam objecti, vel facti; ſed adhibita morali diligentia veritatem rei attingere non potuit, & ob id ab eo non abſtinuit, a quo abſtinere tenebatur; in tali enim caſu ignorare cenſetur ignorantia invincibili, ut patet ex dictis; etenim qui poſita dubitatione, vel cogitatione præcepti, vel malitiæ operis, eam adhibuit diligentiam, quam vir prudens ſufficientem judicabat juxta facti, & negotii qualitatem, & circumſtantias, non peccat ſi quidem poſtea præſtet, a quo revera abſtinere tenebatur, nec illi ad culpam eſt imputandum, cum ex invincibili ignorantia factum cenſeatur, quæ a peccato excuſat. Notanter autem hoc aſſerimus de ignorantia invincibili malitiæ objecti, vel facti, quia ignorantia invincibilis pœnæ a peccato non excuſat, & ratio eſt, quia ignorantia invincibilis pœnæ voluntarium non tollit, & advertentiam ſufficientem ad legem, & prohibitionem, & factum prohibitum, & conſequenter ad peccatum, ſed cum ignorantia invincibili pœnæ advertentia totius prohibetur, aut facti prohibiti poteſt reperiri, & conſequenter peccati, ergo idem ignorantia pœnæ a peccato non excuſat. Ita DD. communiter, Azor. Sanchez, Valentia, Suar. Reginaldus, Bonac. & alii paſſim.

114 Secundo conveniunt etiam Doctores, impotentiam adimplendi præceptum excuſare a peccato, ſive impotentia ſit phyſica, ut quando quis in carcere clauſus Miſſam audire nequit die feſto; ſive moralis, ut quando quis præceptum adimplere nequit ſine gravi incommodo, & periculo gravis damni proprii, vel alieni, utraque enim impotentia eſt ſufficiens cauſa excuſandi a peccato; & ratio eſt quia ad impoſſibile nemo tenetur, & impoſſibilium non eſt obligatio l. *Impoſſibilium*; qua ratione diximus ſupra diſp. 12. qu. 1. art. 3. ratione impotentiæ illos excuſari a jejunio, qui ſine aliquo gravi incommodo, aut notabili damno jejunare non poſſunt; non enim cum tanto rigore fideles Eccleſia obligare intendit, unde infirmi, convaleſcentes, & debiles jejunare non tenentur, & præſertim quando judicium Medicorum intervenit. Hic tamen DD. advertunt, quod qui totum præceptum adimplere nequit, tenetur adimplere partem, quam novit ſe poſſe adimplere, modo ſit pars notabilis, & cenſeatur a ſuperiore intenta. Ita Bonac. cum pluribus aliis diſp. 2. c. quæſt. 8. pun. 2. cujus ratio eſt, quia qui poteſt partem materiæ præceptum adimplere, ſi pars ſit dividua, ſeu ab alia diviſibilis & inſeparabilis, non habet ſufficientem cauſam, quæ ab obligatione illius partis adimplendæ eximatur juxta regulam juris, qui non poteſt ſolvere totum, quod debet, ſolvat quod poteſt; notanter autem dicitur, modo ſit pars notabilis, & a ſuperiore intenta cenſeatur, quia ſi pars ſit parvi momenti, aut talis, quæ a ſuperiore intenta non cenſeatur, conſequenter nulla cenſetur adeſſe obligatio illius levis partis adimplendæ, quia ſubditus non obligatur ultra voluntatem, & intentionem ſuperioris, & legiſlatoris, ut conſtat ex dictis ſupra diſp. 2. *de legibus*. Ex qua regula deducitur eum, qui ob infirmitatem, vel aliam rationabilem cauſam divinum officium recitare non poteſt totum, tenetur ſaltem ad eam partem, quam commode perſolvere poteſt, modo ſit pars notabilis; eum vero, qui lege aliqua, vel voto Domum Lauretanam, vel Romam adire tenetur, ad quam ob impotentiam pervenire non poteſt, ad partem itineris, quam implere poteſt, non teneri, quia talis pars a legiſlatore intenta non cenſetur, cum legiſlator ſolum intendat obligare ad iter illud peragendum ratione termini, quem ſupponimus ob impotentiam attingi non poſſe, licet pars itineris peragi, & confici poſſit, & ſic diſcurrendum in aliis ſimilibus caſibus, ut docet Suar. Azor. Bonac. loc. cit. & plures alii. Quid vero dicendum ſit de eo, qui voluntarie ſe conjicit in aliquod impedimentum, quo poſito non poterit præceptum adimplere, an in eo caſu ob impotentiam excuſetur a peccato, patet ex dictis ſupra quæſt. 2. art. 2. de peccato omiſſionis in fine n. 35. de quo etiam poteſt videri Bon. l. c.

115 Tertio, conveniunt præterea Doctores per vim abſolutam alicui illatam excuſari a peccato, dicitur autem vis abſoluta, per quam homo omnino invitus ad aliquod prohibitum faciendum, vel præceptum omittendum impellitur, nihil ad hoc conferente ipſius voluntate, ut quando fœmina trahitur ad carnale peccatum committendum animo omnino repugnante, vel quis die feſto violenter impeditur, ne adeat Eccleſiam ad Sacrum audiendum; vis igitur abſoluta in hoc ſenſu alicui illata a peccato excuſat, & ratio eſt, quia ut ſæpius dictum eſt, non eſt peccatum, niſi voluntarium; at voluntarium excluditur, & impeditur, cum vis abſoluta alicui

cui

Digitized by Google

cui infertur, quia is, qui per vim abſolutam aliquid facere cogitur, vel omittere, non conſentit; atqui &c. Verum ne in iudicando de peccatis ex hac doctrina errare contingat; advertit Reginaldus lib. 12. cap. 6. in fin. ad illud violentiæ genus, per quod homo excuſatur a peccato, duplicem reſiſtentiam eſſe neceſſariam; unam ex parte voluntatis, hoc eſt, ut ipſa nolit violentiam inferri; ſi enim velit poſitive violentiam inferri, aut negative ſe habeat, itaut neque velit, neque nolit, ſed ſuſpenſa maneat, non dicetur vim abſolute pati, nec violentiam inferri; unde ſi fœmina neque volens, neque nolens ad copulam carnalem trahatur, a peccato non excuſatur. Alteram ex parte facultatis membrorum exteriorum, nempe, ut is qui vim patitur, quantum poteſt exterius agentis conatui ſe conatibus impediat, & propulſet per fugam, aut clamores, aut alios externos actus ad reſiſtendum idoneos, & accommodatos, unde ſi quis manu ab altero per vim arrepta trahatur ad Clericum percutiendum, & quantum poteſt trahenti, & vim inferenti non reſiſtat, non excuſatur a peccato, & ſi eum occidat, ab homicidio, quia in tali caſu violentiam abſolute pati non cenſetur, & ita diſcurrit Bonac. loc. cit.

116 Quarto, conveniunt etiam Doctores, nullum metum per ſe excuſare a peccato, & ideo quando quis timore inducitur ad faciendum aliquid illicitum, quamvis per metum minuatur malitia, quia minuitur libertas; non tamen excuſatur a culpa, quia ſicut metus non tollit voluntarium ſimpliciter, ita nec liberum ſimpliciter ad culpam requiſitum, & ſufficiens, & ad ſummum excuſari poterit quoad gravitatem culpæ, alleviatur enim peccatum ejus, qui ex metu delinquit; quod autem metus non tollat voluntarium ſimpliciter, probat Scot. 3. d. 15. qu. un. lit. S. verſ. *Hoc credo falſum*, exemplo Mercatoris merces in mare projicientis ad evitandum naufragium; quod enim voluntas abſolute, & efficaciter vult, & exequitur, abſolute eſt voluntarium, & non niſi ſecundum quid, ſeu ſub conditione involuntarium; ſed talia ſunt, quæ ex metu fiunt, ut conſtat in prædicto exemplo, etenim mercator metu ductus merces in mare vult efficaciter projicere, cum re ipſa illas projiciat, nihil enim magis abſolute, & efficaciter volumus, quam quod libere, & re ipſa facimus; quoniam vero huic efficaci voluntati annexa eſt diſplicentia inefficax, qua eas projicere nollet, & de facto non projiceret, niſi naufragium timeret; hinc eſt, quod ea, quæ metu fiunt, abſolute, & ſimpliciter ſunt voluntaria, & involuntaria tantum ſecundum quid, & ſub conditione: atque ideo ſi metu facis, quod ſimpliciter malum eſt, ſimpliciter, & abſolute peccas, quia operatio, quæ fit ex metu, habet rationem voluntarii ſufficienter ad peccatum. Notanter autem diximus nullum metum per ſe excuſare a peccato, quia interdum poteſt excuſare per accidens, quando ſcilicet, eſt tanta paſſio metus, ut turbato judicio vere tollatur deliberatio, quæ ad peccandum requiritur; poteſt enim metus, quando gravis eſt, adeo judicium turbare, ut non ſinat aliud libere operari. Eſt autem metus gravis, qui & cadens in conſtantem virum dicitur, præcipue opinio mortis, aut alterius mali notabilis propriæ vel propinquarum perſonæ, famæ, aut fortunis probabiliter imminentis, unde ad gravem metum non ſufficit quævis levis mali ſuſpicio, ſed requiritur præſentia, aut probabilis mali conjectura, ut jam diximus l. 4. diſp. 7. *de Matrimonio* q. 4. art. 2. n. 120. & ſeq. ubi etiam advertimus, quod utrum metus cenſeatur gravis, vel levis, non ſolum conſiderandum eſt ratione mali, quod imminet, ſed etiam perſonæ, & probabilitatis. nam qui levis eſt viro conſtanti, & forti, facile cenſebitur gravis imbecillo, ac mulieri, quod enim viro conſtanti, & forti formidabile non eſt, fœminæ tamen, vel puero, aut ſeni ſatis formidabile merito videtur, ut etiam diximus ſupra diſp. 4. *de Contractibus* q. 1. ar. un. n. 19.

117 Quinto addunt communiter DD. quod quævis tranſgreſſio legis ex quocumque metu orta ſit culpabilis, quia eſſentia peccati in voluntaria legis tranſgreſſione conſiſtit; ſæpe tamen contingit ob periculum alicujus mali ceſſare in eo caſu legis obligationem, & propterea tunc ſine peccato fieri, quod extra illum caſum eſſet peccatum; in tali autem caſu opus excuſatur a peccato, non quia fiat ex metu, ſed quia lex non obligat cum periculo talis mali, unde operatio ex tali periculi metu procedens non eſt tranſgreſſio legis, nec peccatum. Quando autem ceſſet obligatio legis ratione metus, vel periculi, communior, & probabilior Doctorum opinio affirmat, ratione metus gravis imminentis ceſſare primo leges humanas, quæ pendent a libera voluntate Superioris, quia non eſt credibile legem humanam cum tanto onere obligare, cum enim rationabiliter operetur, non cenſetur velle obligare cum tanto diſpendio, ut v. g. audiatur Sacrum, vel ſervetur jejunium cum periculo vitæ; ſi tamen obſervatio legis humanæ ad conſervandum bonum, aut avertendum malum commune neceſſaria ſit, quod pluris æſtimatur, quam bonum privatum, qualis eſt vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ut ſi, verbi gratia tempore belli Dux mandat militi, quod a ſtatione non recedat, item ſi perituræ ſint animæ, niſi tempore peſtis Paſtor ægros adeat; per accidens etiam interdum accidere poteſt, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis, ut verbi gratia, ſi quis cogere vellet tranſgredi Eccleſiæ præceptum in Religionis contemptum, & odium fidei. Præceptum vero legis naturalis negativum prohibens rem intrinſece malam violare non licet, ne quidem ob metum mortis: hac ratione mendacium in nullo periculo poteſt carere malitia, quia contrarietas locutionis cum interno conceptu, in qua hujus peccati malitia fundatur, eadem ratione in quovis gravi perſeverat periculo; idem dicendum de Idolorum cultu, & ſimilibus. Notanter autem hoc dicitur de lege naturali rem intrinſece malam prohibente, quia multæ leges etiam naturales, aut divinæ, quæ non prohibent rem aliquam intrinſece malam, non obligant in periculo gravis damni; ut patet in primis de voto, quod licet debitum ſit jure divino naturali, non tamen obligat cum periculo gravis incommodi; item de reſtitutione, quæ licet jure divino, & naturali ſit facienda, tamen non obligat cum longe majori proprio detrimento; ac etiam de confeſſione, quæ licet jure divino ſit ante ſumptionem Euchariſtiæ præmittenda, tamen non obligat ſimpliciter in omnibus caſibus. Ita Henriquez, Vaſq. Suar. Sanch. Azorius, Becan. Laym. Arriag. Salas, Clavis regia, & plures alii apud Bonac. loc. cit.

118 Poſtremo, in jure humano diſpenſatio legislatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex juſta cauſa excuſat a tranſgreſſione præcepti, & ratio eſt, quia cum ſit auctor ſuæ legis, poteſt quemvis ab ea excipere; unde ſi Petrus obtenta diſpenſatione aliquid faciat, quod præciſa diſpenſatione peccatum eſſet, excuſatur a peccato, quia non facit contra legem, cum per validam diſpenſationem ab obligatione legis exemptus fuerit; ſecus autem dicendum, ſi diſpenſatio ſit invalida, quia per talem diſpenſationem nullus ab obligatione legis eximitur, & conſequenter neque ab ejus tranſgreſſione excuſatur. Ita Doctores communiter. Quis autem, quomodo, & quando valide poſſit diſpenſare conſtet ex dictis ſupra diſp. 2. de legibus qu. 6. ar. 2. ubi de ceſſatione legis per diſpenſationem tractavimus. Quæres, an ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet diſpenſatio ipſa? Affirmant aliqui, ſicut enim ceſſat obligatio legis, quando illius cauſa, & ratio ceſſat, ita aſſerunt de diſpenſatione dicendum, quod ejus cauſa ceſſante, ipſa quoque diſpenſatio ceſſat. Negant alii, quia per illam diſpenſationem vere relaxata eſt illa lex, ac ejus obligatio extincta, ac proinde reviviſcere nequit, eo quod cauſa ceſſaverit. Verum l. c. diximus in hoc puncto cum diſtinctione procedendum eſſe, ac media via incedendum; ſi diſpenſatione redacta ad actum irrevocabilem ceſſat tota cauſa, non ideo ceſſat, vel vim amittit diſpenſatio, v. g. ſi diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum, & idem eſt, ſi beneficium per diſpenſationem quis obtineat, & poſtea ceſſat cauſa, ob quam diſpenſatum fuit. At ſi diſpenſatio excuſabat ab obſervatione alicujus præcepti, quod extenditur per tempus, v. g. jejunio in Quadrageſima, vel ab horis Canonicis diurnis propter ægritudinem, tunc ceſſante cauſa, ceſſat quoque diſpenſatio, quia nimirum ab initio ſupponitur data durante cauſa infirmitatis, & pro ſingulis illis diebus, quibus durabat infirmitas.

QUÆSTIO VII.

De Effectibus peccati.

119 POſt completam tractationem de cauſis peccati, nunc de ejus effectibus agendum eſt, certum enim eſt ut colligitur ex pluribus S. Scripturæ locis, ac Patrum teſtimoniis peccatum aliquos habere effectus; quamvis enim peccatum pro formali ſit nihil, aut privatio; pro materiali tamen actum poſitivum importat, & ita ratione illius aliquem poteſt habere effectum; immo etiam pro formali reſpectum adhuc aliquos poteſt habere effectus, etſi non phyſicos, ſaltem moraliter, ut ex dicendis patebit: de his igitur effectibus in præſenti quæſtione breviter eſt diſcurrendum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint peccati actualis effectus.

120 PRimo certum eſt, ac de fide per peccata actualia & perſonalia ſingulorum amitti dona Dei gratuita, atque adeo effectum eſſe peccati donis gratuitis ſpoliare: ita per peccatum mortale amittitur gratia habitualis ſanctificans, & Charitas, quæ non ſunt habitus, vel virtutes realiter diſtinctæ, ſed una, & eadem virtus, ut ex profeſſo oſtendimus l. 3. ſent. diſp. 7. *de Juſtificatione* q. 6. ex Scoti 2. d. 27. ubi ſtatuimus gratiam habitualem non eſſe habitum realiter a Charitate diſtinctum, ſed tantum ratione, ita ut nimirum, quod quatenus nos Deo facit gratos, dicitur gratia ſanctificans, quatenus vero nos inclinat, & pronos facit ad Deum diligendum, Charitas appellatur, quod evidenter deducitur ex Conc. Tr. ſeſſ. 6. c. 7. ubi dicitur, hominem impium juſtificari *dum per Spiritum Sanctum Charitas Dei diffunditur in corde ipſius*, quibus verbis fieri mentionem de gratia ſanctificante de ſe patet, quæ per peccatum mortale amittitur; habitus vero fidei amittitur per peccatum infidelitatis, & habitus ſpei per peccatum deſperationis.

Digitized by Google

tionis. Quamvis autem per peccata venialia hæc dona non omittantur, ſolum enim mortale eſt, quod ob ſui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo ſolvit, & deſtruit, pœnamque inducit æternam; adhuc tamen per peccatum veniale, ut communiter docent Theologi, fervor charitatis minuitur, & aliqua temporalis pœna inducitur. Rurſus docent Theologi peccata actualia auferre, vel impedire plurima auxilia divinæ gratiæ, quæ ad bene operandum conferri ſolent, quoniam iſtis per peccata obicem ponimus. Immo aliqui exiſtimarunt peccata adeo augeri poſſe, ac multiplicari, ut Deus quibuſdam omne auxilium deneget in perpetuum. Communis tamen, & vera Theologorum ſententia eſt, ac divinæ pietati valde conſona, peccatoribus quibuſcumque quandiu in hac vita morantur, auxilia ad pœnitentiam ſufficientia numquam denegari, ut diximus l. 1. ſent. diſp. 5. de divina prædeſtinatione, & reprobatione.

121 Secundo, certum eſt etiam effectum peccati eſſe maculam quandam, & deformitatem, quam anima per peccatum contrahit, & quæ tranſacto ipſius peccati actu in ea remanet, donec juſtificetur; ita expreſſe colligitur ex S. Scripturæ, Joſue 22. *Uſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in vobis permanet*, Jerem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus*, Eccl. 31. *Qui inventus eſt ſine macula*, & aliis Scripturæ locis, in quibus peccatores appellantur immundi, coinquinati, ſordidi, & ex Patribus, qui eodem modo loquuntur. Conveniunt autem Doctores hanc maculam eſſe habituale peccatum, quod tranſacto actu peccati remanet in peccatore, & cenſetur durare, ac perſeverare, quouſque per pœnitentiam deleatur; & dicitur habituale peccatum eo quod veluti habitualiter remanet in anima poſt peccatum actu commiſſum; unde peccatum illud habituale diſtinguendum eſt a vitioſo habitu, ſeu a prava illa inclinatione, & propenſione, quæ in anima generatur ex actibus peccati frequentatis, ac ſæpius repetitis, & in ea remanet etiam poſtquam ipſa peccati macula per infuſionem gratiæ deleta eſt, nec tollitur niſi per contrarios virtutis actus, & ſæpe repetitos. Quid autem hæc macula importet, ſeu habituale peccatum ſic ſumptum, variæ ſunt Theologorum ſententiæ quas ſigillatim, & accurate examinavimus l. 2. ſent. diſp. 6. cit. quæſt. 9. de macula, ſeu peccato habituali. Communis tamen, & valde celebris ſententia in ſchola Thomiſtarum eſt, peccatum habituale formaliter conſiſtere in privatione nitoris, & pulchritudinis animæ, ſeu gratiæ, ex D. Thom. part. 2. quæſt. 76. ar. 1. & 2. licet non omnes eam eodem modo explicent, ac defendant. Verum peccatum habituale non poſſe in ſola, ac nuda privatione gratiæ conſtitui probavimus evidenter quæſt. cit. ar. 1. ex Scot. 2. diſt. 37. §. *Iſtæ quæſtiones*, quia hinc ſequeretur peccatum ſecundum ſe non eſſe peccatum, quia non privaret hominem gratia, quæ per primum ſupponitur totaliter ablata; & omnia peccata habitualia eſſent ejuſdem ſpeciei, quia omnis privatio gratiæ eſt ejuſdem ſpeciei, cum omnes privationes non aliunde diſtinctionem ſumant, quam ab habitibus quibus privant.

Confirmatur in præſenti, quia privatio gratiæ propriæ loquendo ſpectat ad primum effectum peccati jam aſſignatum, qui eſt ſpoliare hominem donis gratuitis; ergo macula, quæ eſt alter effectus peccati, & quam importat habituale peccatum, non poteſt adæquate conſtitui in ſola, ac nuda privatione gratiæ, unde non ſatis conſequenter ad principia noſtra Vulpes diſp. 145. ar. 1. & 5. maculam habitualem cauſatam per peccatum in anima conſtituit in privatione gratiæ.

122 Tertio itaque ex dictis quæſt. cit. ar. 6. in declaranda vera, ac germana Scoti ſententia de peccato habituali, in quo conſiſtit macula habitualis, de qua eſt ſermo, dicendum eſt formale conſtitutivum peccatoris eſſe reatum quemdam, ſeu quamdam obligationem ex actu peccaminoſo contractam; qua ſtatim ac aliquis peccat, realiter obligatur ad pœnam peccato correſpondentem, quouſque pœna illa ſoluta fuerit, vel remiſſa. Ita clariſſime loquitur Doctor 4. diſt. 14. quæſt. 1. ar. 1. qui modus loquendi, ut recte intelligatur, neque Adverſariorum cenſuræ ſit obnoxius advertendum eſt, ut ibi diximus, quod per hujuſmodi reatum, & obligationem ad pœnam duo intelligi poſſunt, nempe vel ordinatio, & deputatio ad pœnam, quæ eſt denominatio extrinſeca, aut relatio ſumpta ab actu divinæ voluntatis, quo peccator ob actum peccaminoſum præcedentem deputatur ad pœnam illi debitam; vel denominatio intrinſeca, aut relatio ab actu ipſo peccati præterito deſumpta, quæ eſt dignitas pœnæ, vel deputationis, ac ordinationis ad pœnam, quatenus eo ipſo, quod homo peccavit, redditur dignus ex ipſo actu peccati, quod ordinetur ad pœnam. In primo ſenſu talis obligatio ad pœnam dicitur ſimpliciter, & abſolute reatus pœnæ; at in ſecundo ſenſu proprie dicitur reatus culpæ, qui veluti paſſio conſequitur ad ipſum actuale peccatum, & manet moraliter, vel habitualiter in peccatore etiam actu peccaminoſo phyſice præterito, quando igitur Doctor l. c. ſtatuit formale conſtitutivum habitualis culpæ in reatu, & obligatione ad pœnam peccato correſpondentem, non loquitur de reatu primo modo inſpecto, quo ſenſu ſimpliciter, & abſolute dicitur reatus pœnæ, ſed loquitur de reatu in ſecundo ſenſu, quo pacto dicitur reatus culpæ, unde ſecundum Scotum macula, quæ eſt alter effectus peccati, de quo hic loquimur, non conſiſtit in obligatione ad pœnam conſequenter actum divinæ ordinationis, ſed conſequenter actum ipſum peccati, quæ proinde dicitur dignitas pœnæ.

123 At objiciunt Adverſarii, quod per habitum gratiæ ſanctificantis formaliter homo conſtituitur mundus, ſanctus, ac Deo acceptus, ergo per privationem illius erit formaliter immundus, & maculatus, & hoc eſt eorum præcipuum fundamentum.

Reſpondemus q. cit. ar. 8. gratiam poſſe dupliciter conſiderari, vel materialiter, ut eſt habitus quidam ſupernaturalis, vel formaliter ſub ratione gratiæ, quam formalitatem non participat, niſi quatenus per eam homo ordinatur ad Deum, et ad finem ſupernaturalem, & habet jus ad gloriam; unde privatio e contra gratiæ in tantum eſt macula animæ in quantum eam tali jure privat, ſi autem tali jure privari eſt macula animæ, tanto magis ordinari ad pœnam damnationis erit ejuſdem macula; itaque ordinatio ad gloriam eſt formaliter animæ mundities, & pulchritudo, & ordinatio ad pœnam e contra eſt immundities, & turpitudo, quoniam ex divina ordinatione hujuſmodi formales effectus non exercentur modo, niſi mediante habitu gratiæ, & ejus privatione, ideo dicebamus ibidem privationem gratiæ materialiter ſaltem, & concomitanter ad conſtitutionem habitualis culpæ concurrere, non autem formaliter ob plures rationes loc. cit. adductas.

124 Quarto, præter reatum culpæ, in quo macula habitualis conſiſtit, eſt etiam alter peccati effectus, qui dicitur reatus pœnæ, ut patet ex modo dictis; certum eſt enim pœnam aliquam peccatis hominum ex divina juſtitia eſſe decretam juxta illud Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis*, & Rom. 2. *Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*. Hæc autem pœna, cum juſte a Deo ſit decreta, ſupponit peccatorem illa dignum eſſe, illiuſque reatum per peccatum incurrere; reatus vero pœnæ duplex eſt, unus dicitur reatus pœnæ æternæ reſpondens peccato mortali nondum remiſſo, alter eſt reatus pœnæ temporalis reſpondens peccato veniali, aut mortali jam deleto, pro quo nondum ſatisfactum eſt, unde patet omne peccatum inducere reatum pœnæ, non ſolum quo ad dignitatem, id eſt, quod omne peccatum ſit pœna dignum; ſed etiam quo ad ordinationem voluntatis Dei, & deputationem ad pœnam, hoc eſt, quod nullum peccatum abſque ſatisfactoria recompenſatione relinquatur. Verum eſt tamen, ut notat Averſa quæſt. 87. ſect. 1. non omnia peccata de facto plectenda eſſe, quantum in ſe merentur, ſiquidem Deus ex ſua miſericordia peccata remittit, & homo etiam per Dei gratiam ſatisfacit, ne patiatur pœnam pro peccatis alioquin ſibi debitam, ut conſtabit ex dicendis inferius de Sacramento pœnitentiæ. Quare dicendum eſt nullum peccatum abſque ſufficienti recompenſatione relinquendum eſſe; quia nimirum pro omni peccato, vel ſubire pœnam oportet illi debitam, vel exhibere Deo ſatisfactionem pro pœna æquivalentem, conſiderata etiam ſuperabundanti Chriſti ſatisfactione pro peccatis omnibus, quæ nobis ex divina miſericordia remittuntur, & ratio eſt quia ordo divinæ juſtitiæ petit, ut nulla culpa abſque pœna, vel ſatisfactione proportionata relinquatur.

125 Quinto ad dignoſcendum, quanta ſit pœna cuicumque actuali peccato divinitus decreta, cum diſtinctione procedendum eſt: ſi enim de peccato mortali ſit ſermo, certum eſt, ac de fide, unicuique peccato mortali pœnam æternam, tam damni quam ſenſus eſſe conſtitutam, & quidem de pœna damni, quæ in beatificæ viſionis privatione conſiſtit, ſatis conſtat ex illo Matth. 8. ubi de reprobis, & peccatoribus dicitur, quod *ejicientur in tenebras exteriores*; de pœna vero ſenſus ex eodem S. Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*, de qua pœna fuſe tractavimus lib. 2. ſent. diſp. 3. *de Dæmonibus* quæſt. 6. ubi etiam advertimus, quod cum in S. Scriptura dicitur, pœnam æternam cuicumque peccato mortali eſſe conſtitutam, non ſolum de perpetuitate ipſarum pœnarum quoad durationem, ſeu extenſionem id eſt intelligendum, ſed etiam de earumdem pœnarum intenſione, & immutabilitate, ita ut nullam earum immutationem damnati unquam habebant, ut deducitur ex illo Iſaiæ cap. ult. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*. Quo vero ratione juſtus Deus ob unicum peccatum mortale, quod aliquando breviſſimum, & quaſi momentaneum eſt, pœnam æternam decreverit, & ſtatuerit, jam declaratum eſt 2. diſt. d. *de peccatis* quæſt. 7. ar. 2. num. 195. ex Scot. 3. diſt. 19. quæſt. un. ad 3. & 4. diſt. 50. in fine, ubi ait pœnam peccato mortali correſpondentem non eſſe infinitam intenſive, ſed extenſive, & quo ad durationem tantum, neque infinitæ pœnæ duratio correſpondet peccato mortali ex propria natura, inquit Doctor, quia poſſet Deus abſolute loquendo aliquam peccato mortali infligere pœnam, quæ ſi tantum duraret per momentum eſſet ſufficienter peccatum puniret, ſed hoc accidit ex ordinatione divina ſic diſponente, quia enim culpa, & peccatum durat in obſtinata damnatorum voluntate, ideo quoque pœna durat, ut docet D. Auguſt. de fide ad Petrum circa medium dicens: *permanente in eis iniquitatis affectionis malo, permanet in eis juſta*

retributionis damnatis: Hoc autem non ita intelligendum eſt, ideo damnatos æterna pœna puniri, quia actu demereantur, poſtquam ſunt in termino, neque quod actu puniantur propter illam malam voluntatem, cum enim ſint in termino, non ſunt in ſtatu nec merendi, nec demerendi, ſed ita intelligi debet, ut ibi explicavimus, quia quando erant in via, fuerint in cauſa, ut quantum eſſet ex ſe ipſis, in tali ſtatu ſemper permanerent, unde duratio illa in æternum in peccato eſt voluntaria in cauſa, dum voluntarie deceſſerunt in tali ſtatu, in quo pœnitentiam agere non poſſunt, & ideo proportione ſervata etiam pœna eſt in æternum duratura, quod Doctor in 4. d. 46. qu. 4 ad 2. explicat exemplo de ſervo ſe in foveam projiciante, e qua non poſſit niſi Domini auxilio exire, ſic enim quantum eſt ex ſe voluntatem habuit interpretativam manendi ſemper in tali ſtatu. Solet etiam alia ratio aſſignari æternitatis pœnæ, & eſt quia maxima expedit, ut peccata gravia, qualia ſunt mortalia, vitentur, ſi enim eſſet ſpes finis pœnæ, non multo curarent homines de illa. Ita diſcurrimus loc. citato.

126 Denique ſi de peccato veniali ſit ſermo, certum eſt de fide peccata venialia juſtorum, neque in hac vita, neque in futura puniendo eſſe pœna æterna, ſed ſolummodo temporali, ſicut etiam de fide certum eſt homines juſtos in accepta juſtitia uſque ad mortem perſeverantes æterna beatitudine non eſſe privandos. Solum eſt difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores, & reprobi ex hac vita decedunt, an, ſcilicet, veniale mortali conjunctum puniatur in Inferno pœna æterna; affirmant Thomiſtæ cum D. Thom qu. 87. art. 5. ad 3. pœnam illam fore æternam, non tam ratione gravitatis, quam irremiſſibilitatis ipſius peccati venialis ratione conjunctionis cum mortali, cum in Inferno nullus neque remiſſioni, neque redemptioni ſit locus. Negant Scotiſtæ cum Scoto 4. d. 15. qu. 1. & d. 21. quæſt. 1. aſſerentes peccatum veniale ſive in hac vita dimiſſum quo ad culpam, ſive non, ſola temporali pœna etiam in Inferno puniri, licet cum mortali conjunctum, atque ideo veniale in Inferno dimitti poſſe, nedum quo ad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Hanc quæſtionem ex profeſſo tractavimus l. 2. d. 6. c. qu. 7. ubi ſtatuimus peccata venialia in Inferno non puniri pœna æterna ſenſus, ſed tandem eorum pœnam finiri, & quidem de veniali in hac vita remiſſo quo ad culpam, non vero quo ad pœnam, hoc docet etiam D. Thom. 4. d. 22. qu. 1. art. 1. & ratio eſt, quia qui ſolvit rem, quam debet, a debito illius omnino liberatur; ergo damnatus, qui totam temporalem pœnam veniali correſpondentem patitur in Inferno, vere liberatur a debito illius pœnæ, cum paſſione illius ſolvat & patiatur totum, quod ſolvere, & pati debebat. Nec obſtat, quod in peccato mortali eveniat, quia Deus ſemper punit citra condignum, & eſto quod ſecundum rigorem juſtitiæ puniret ad condignum, omnino injuſtum eſſet æternam pœnam infligere pro veniali in hac vita remiſſo, cui ſecundum ſe pœna temporalis debebatur. Idem dicendum eſt etiam de peccato veniali non remiſſo quo ad culpam, ſcilicet non puniri æterna pœna ſenſus, quia peccatum veniale, quamvis non remiſſum quoad culpam, tantum eſt dignum pœna temporali, & determinata, quam vere ſolvit qui patitur in Inferno, & paſſione illius temporalis pœnæ extinguitur debitum, ſeu dignitas illius pœnæ.

127 Neque obſtat, ſolutionem pœnæ apud Deum debere eſſe ſatisfactoriam, paſſionem autem pœnæ debitæ damnatorum in Inferno ſatisfactoriam non eſſe apud Deum; alias in hac vita per pœnalitates impatienter toleratas pœnam reſtantem ex peccatis remiſſis quoad culpam ſolveremus. Non obſtat, inquam, quia etiam paſſione non ſatisfactoria quod poteſt apud Deum ſolvi pœna, ut in pœnalitatibus in hac vita etiam impatienter toleratis, ſi in punitionem peccati a Deo immittuntur, & ordinantur, loc. cit. late oſtendimus. Senſus vero illius catholici axiomatis, quod in Inferno nulla eſt redemptio, ut etiam ibi diximus art. 2. eſt, quod nulla eſt ſpes inde evadendi, ſive ibi aliquid veniale remitti poſſit, aut aliqua pœna venialis, etiam mortalis jam hic dimiſſi, ſive non. Alias vero objectiones contra hoc noſtrum aſſertum vide ſolutas loc. cit. ubi etiam diſſerimus, an veniale in Inferno remitti poſſit nedum quoad pœnam ſed etiam quoad culpam, quod eſt difficilius.

ARTICULUS SECUNDUS.

An peccatum diminuat bonum naturæ, ſeu inclinationem naturalem ad bonum.

128 CErtiſſimum eſt, ac de fide per omnia peccata lædi quodam modo naturam, ita enim expreſſe ex Sacra Scriptura colligitur, quæ ad hanc læſionem explicandam, variis utitur nominibus infirmitatis, corruptionis, vulneris, plagæ, & ſimilibus, ut Pſal. 37. *putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ*. Pſ. 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*. Jer. 17. *Sana me Domine, & ſanabor*. Ezech. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur*. Matth. 9. *Non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibus*. Sic etiam loquuntur Concilia, & Patres, unde in Concil. Arauſic. 2. can. definitum eſt, per peccatum totum hominem *ſecundum corpus, & animam in deterius commutatum*, & in Trid. ſeſſ. 6. cap. 1. liberum arbitrium per peccatum manſiſſe *viribus attenuatum*. Ratio etiam id ſuadet, quia omne peccatum naturam dedecet rationalem, & dicitur eſſe contra naturam: ergo hac ſaltem ratione naturam aliquo modo lædit. Et conveniunt Theologi, & Patres ſpecialiter per peccatum originale valde læſam eſſe humanam naturam, quod etiam expreſſe ex Sacra Scriptura deducitur, nam Geneſ. 2. dicitur hominem per peccatum mortem incurriſſe, ubi nomine mortis intelliguntur etiam ægritudines, & aliæ hujus vitæ miſeriæ, & ærumnæ, & c. 3. dicitur hominem propter peccatum factum eſſe ſubjectum laboribus, doloribus, & aliis hujus vitæ moleſtiis, quibus omnibus certe læditur humana natura, & c. 6. & 8. expreſſa eſt inclinatio humanæ naturæ ad malum, & ipſius naturæ deordinatio propter peccatum; quod etiam ſuadet ratio, nam cum Dei perfecta ſint opera, credibile non eſt tantam motuum perturbationem, & repugnantiam, tantamque inclinationem ad malum humanæ naturæ, quanta in hoc ſtatu cernitur, in ipſo primo ſtatu, quo Deus hominem condidit, extitiſſe, ſed aliquo peccato ipſius accidiſſe, quo natura vitiata, & depravata fuerit; quæſtio ergo ſolum eſt, quæ, & qualis corruptio naturæ, & boni ejus diminutio ſit effectus peccati, & quomodo.

129 Primo itaque conveniunt Theologi per peccatum non tolli, neque corrumpi ullam perfectionem intrinſecam, & naturalem ipſius hominis; cum enim D. Dionyſius cap. 4. de divinis nominibus aſſerat etiam in Dæmonibus naturalia manſiſſe integra poſt peccatum, hoc idem Theologi conſequenter aſſerunt de hominibus, & ratio eſt, quia perfectiones naturales hominis, & ei intrinſecæ ſunt ab ipſa natura humana inſeparabiles; ergo neque eſſe effectus peccati illarum corruptio, vel diminutio, cum quia, ut conſtat ex ſuperius dictis, peccatum eſſentialiter eſt tantum privatio rectitudinis actui debitæ, ſolam ergo illi opponitur, ac per conſequens perfectiones naturales homini intrinſecæ per illud non corrumpuntur; nec ulla perfectio, vel potentia humanæ naturæ debita naturaliter dici poteſt per peccatum aboleri per ſe loquendo; quod notanter additur, quia ut advertit Avarſa qu. 85. ſect. 3. ex accidenti fieri poteſt, ut aliquis naturali quadam perfectione deficiat, ſic enim poſt primi parentis lapſum multi naſcuntur monſtruoſi, & abſque aliquo corporis membro, cum tamen in ſtatu innocentiæ omnes integri, & perfecti nati fuiſſent. Corruptio itaque naturæ humanæ per peccatum primi parentis originata conſiſtit in diſſolutione illius ordinis, ſive harmoniæ, quæ, dono juſtitiæ originalis conſtabat, ut & corpus animæ, & ſenſualitas rationi, & ratio Deo plene ſubjiceretur; quapropter proprie, & formaliter loquendo naturæ corruptio ex peccato originali contracta, eſt defectus illius facultatis, quam ex juſtitiæ originalis ſupernaturali dono natura humana habebat ad exequendum ſine ulla difficultate officium naturale virtutum earum, quarum actiones lege naturæ præcipiuntur, & præſcribuntur; munus enim juſtitiæ originalis in ſtatu innocentiæ erat, ut declaravimus lib. 2. diſp. 4. quæſt. 5. de peccato originali art. 5. num. 147. comprimere motum, & rebellionem potentiæ inferioris circa proprium bonum delectabile; hac enim de cauſa voluntas, ut ait Div. Anſelmus ibi cit. amiſſa juſtitia originali, quæ erat frænum ipſius, facit actus inordinatos, & ſequitur appetitum ſenſitivum inordinate, & contra rationem debitam, & quoniam illa facultas, quam juſtitia originalis per modum fræni præſtabat, in quatuor potentiis inerat, intellectu, ſcilicet, voluntate, concupiſcibili appetitu, & iraſcibili, idcirco Patres, & Theologi dicunt naturam humanam ex originali peccato quatuor vulnera accepiſſe, ſcilicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, concupiſcentiam in appetitu concupiſcibili, & infirmitatem in iraſcibili, ut infra dicemus, & declarabimus.

130 Secundo, conveniunt præterea Doctores per peccatum originale, & per peccata etiam actualia aliquo modo minui perfectionem naturalem, ſeu inclinationem naturalem ad bonum honeſtum operandum, ita enim deducitur ex illo Job. 7. *factus ſum mihimetipſi gravis*, ideſt, difficilis ad bene operandum; & ex illo Pſalm. 13. *corrupti ſunt, & abominabiles, non eſt, qui faciat bonum*, ac etiam ex verbis relatis Tridentini, non enim dici poteſt liberum arbitrium viribus attenuatum propter peccatum, niſi propter diminutionem aliquam inclinationis naturalis ad bonum honeſtum operandum. Non tamen omnes eodem modo rem explicant, aliqui enim velle videntur hanc diminutionem inclinationis naturalis ad bonum fieri proprie, & intrinſece eo modo, quo minuitur quantitas per ablationem alicujus partis, & qualitas per ablationem gradus, & ita ſentire videntur D. Thom. quæſt. 85. c. &c. Bonavent. 2. d. 35. art. 1. & 2. quem dicendi modum Scot. rejicit 2. diſt. 37. paragraph. *Iſta vero ſufficiunt*, ac etiam alii communiter, quia proprie, & intrinſece minui eſt per ablationem alicujus partis, vel gradus formæ, quæ dicitur minui, ut dictum eſt; & illud quod diminuitur per ablationem alicujus integræ partis, poteſt denique omnino tolli, ſi illa actio iteretur, atque iterum reperatur, ſed inclinatio naturalis ad operandum bonum honeſtum, ſi radicaliter ſumatur, eſt ipſa animæ ſubſtantia; ſi proxime, eſt ipſa potentia intellectus, vel volun-

Digitized by Google

voluntatis, quæ non ſuſcipiunt magis, & minus, quod auferri vel addi poſſit; ergo non poteſt intrinſece minui.

Confirmatur, quia ſi per peccatum diminuitur intrinſece inclinatio naturalis ad bonum, multiplicatis peccatis tandem omnino tolleretur, ac per conſequens poſt plura peccata commiſſa deſtrueretur, anima, intellectus, voluntas, &c. & procedendo in peccatis æqualibus, vel majoribus. ſequitur, quod natura humana tandem totaliter conſumeretur, quia omne finitum per ablationem finiti tandem conſumitur, ut ait Doctor loc. cit. ergo corruptio, vel diminutio naturæ, ſeu naturalis inclinationis ad bonum honeſtum operandum, quæ eſt effectus peccati, non poteſt conſiſtere in tali diminutione intrinſeca hujus naturalis inclinationis.

131 Tertio itaque dicendum eſt cum communiori opinione quæ eſt Scoti loc. cit. per peccatum non diminui inclinationem naturalem ad bonum honeſtum intrinſece, ſed tantum extrinſece, hoc eſt, non per ablationem alicujus intrinſeci, ſed per appoſitionem alicujus impedimenti, propter quod reddatur difficilis, vel minus idonea ad operandum, quo ratione dici poteſt diminui potentia viſiva per appoſitionem alicujus veli ante oculos, vel etiam per augmentum contrarii, qua ratione, ſi ex duobus exercitibus contrariis, qui primo erant æquales, unus poſtea augeatur, alter, qui non eſt auctus, minorari dicitur, & fieri minus potens, & eadem ratione, ſi duo corpora prius eſſent æqualia, & uni aliquid adjungeretur, alterum jam eſſet minus alio, non per ablationem alicujus partis, ſed quia alterum per additionem partis alicujus majus factum eſt. Hoc igitur modo dicendum eſt per peccatum diminui inclinationem naturalem ad bonum honeſtum operandum, nam diminui aliquam inclinationem extrinſece eſt reddere difficiliorem, & minus idoneam ad ſuum finem, vel effectum, per appoſitionem, ſcilicet, alicujus impedimenti extrinſeci, vel per augmentum contrarii, ſic autem per peccatum diminuitur inclinatio naturalis ad bonum honeſtum, quia per quodcumque peccatum ſive mortale, ſive veniale producitur aliqua diſpoſitio vel habitus ad ſimiles actus peccaminoſos, quod eſt impedimentum ad bene operandum, & rurſus per talem diſpoſitionem, vel habitum contraria inclinatio ad malum creſcit, & augetur, ſicut enim per actus bonos augetur, & roboratur inclinatio naturalis ad bonum honeſtum, ita per malos, & peccaminoſos diminuitur ſaltem extrinſece. Et in hoc ſenſe etiam Vulpes noſter diſp. 145. ar. 2. exponit dictum Tridentini, quod per *peccatum liberum arbitrium hominis eſt attenuatum*, nimirum quatenus extrinſece tantum ob pœnalem dependentiam in operando a ſenſibus dicitur liberum arbitrium noſtrum pronum, & inclinatum, ſed non extinctum, quia nihil extrinſece ex natura potentiæ eſt ablatum, nec datur alius habitus vitioſus in nobis, niſi extrinſece acquiſitus impediens tantum exercitium naturalis inclinationis noſtri rationalis appetitus ad virtuoſa agendum ſecundum ordinationem, rationis, & ſic etiam mentem D. Th. interpretantur ejus Expoſitores, ſpecialiter Monteſinos, Caſp. Vaſq. Tann. Lez. Averſa, & alii paſſim, & cum Scoto conciliari procurant; quando enim Scotus dicit inclinationem hominis ad bonum non minui per peccatum, de interna diminutione intelligi debet, ut ejus verba ſonant, & quando D. Th. & D. Bon. dicunt hominis inclinationem diminui per peccatum, intelligi debent de diminutione extrinſeca jam declarata. Hic tamen advertendum eſt, quod ſi per inclinationem naturalem ad bonum honeſtum intelligatur illa, quæ per virtutes acquiſitas præſtatur, poſſe in hoc ſenſu dici aliquando minui etiam intrinſece peccatum actuale, & perſonale, cum enim per hoc introducatur interdum habitus, vel diſpoſitio virtuti acquiſitæ contraria, conſequenter talis virtus quoad aliquem gradum diminuitur, quod eſt intrinſece diminui modo jam explicato.

132 Quarto conveniunt etiam Doctores, quatuor eſſe vulnera, quæ in natura oriuntur ratione peccati, ſcilicet, ignorantiam, malitiam, concupiſcentiam, & infirmitatem, & colligitur, ut Scotus advertit 2. diſt. 37. cit. quæſt. un. ſupra F. ex parabola Lucæ 10. de illo, qui *aſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones, qui deſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt ſemivivo relicto*, hic enim homo, ut paſſim Patres exponunt, ſymbolum eſt hominis, qui poſt peccatum non ſolum manet ſpoliatus gratuitis, ſed etiam vulneratus in naturalibus, quod non eſt ita intelligendum, ut explicat Doctor l. c. quaſi natura humana fuerit per peccatum poſitive vulnerata, ſed tantum privative, quia nimirum per peccatum juſtitia originalis expoliata fuit, per quam omnes potentiæ erant unitæ, & conformes, & inferiores ſubjectæ ſuperioribus, & obedientes, poſt peccatum autem diviſæ manſerunt, & diſſidentes, hæc autem potentiarum diviſio, ſeu vitium inferiorum a ſuperioribus diſcontinuitas metaphorice vulnus appellatur, metaphora deſumpta ex vulnere in animalibus, in quibus vulnus nihil aliud eſt, quam partium unitarum diviſio, & diſcontinuatio; qui enim vulneratur, inquit Doctor, nullam ſui partem amittit, ſed tantum ſolvitur continuitas determinatæ partis corporis, ut fiat inhabilis ad operationes ſuas. Ex hac autem potentiarum diviſione, & diſcontinuitate quatuor prædicta vulnera ſunt in potentiis animæ cauſata, ut notat Vulpes diſp. cit. ar. 3. ignorantia in intellectu, ut intelligens dependenter a phantaſmatibus confuſis multa ignoret ſibi pertinentia, & deficiat in conſiderando ea, quæ movent ad pie vivendum: malitia in voluntate, ut ea propria libertate inclinetur potius ad ſequendum quodlibet, quam quod recta ratio dictat; concupiſcentia in appetitu ſenſitivo, qua inclinatur in bonum ſenſui delectabile, cui ſæpius peccatum conjungitur; & infirmitas in iraſcibili, qua infirma eſt ad vincendas tentationes, & aggrediendum bonum arduum, quod eſt ejus objectum, prout deberet, magis enim timet mortem, aut aliud damnum corporale, quam peccatum; quamvis autem hæc quatuor vulnera præcipue ſint effectus peccati originalis, ut ſupra dictum eſt, quia per illud amiſſa eſt juſtitia originalis, quæ potentias inferiores ſuperioribus ſubjiciebat, & obedientes reddebat; nihilominus ſunt etiam ſuo modo peccati actualis, & perſonalis effectus, ut docet D. Thom. 85. cap. ar. 3. nam per illud ratio hebetatur, & obſcuratur in agendis, voluntas induratur ad bonum, & major difficultas bene agendi accreſcit, & concupiſcentia magis exardeſcit.

133 Quinto tandem conveniunt Doctores eſſe etiam effectum peccati privationem ſpeciei, modi, & ordinis, & docet D. Thom. quæſt. cit. ar. 4. & Scot. in reportatis 2. d. 35. quæſt. 1. ar. 2. ex D. Aug. de natura boni c. 3. & 4. & in Enchiridio c. 6. Hoc autem ita declarat Vulpes diſp. cit. ar. 4. quia cum peccatum formaliter ſit privatio rectitudinis debitæ, & concordiæ cum ſua regula in actu humano, ideo ponitur privatio ſpeciei, quia ſpecies eſt gradus poſitivus humani actus, ſcilicet formalis ejus pulchritudo conſiſtens in integritate omnium ſibi convenientium ſecundum ordinationem regulæ rationis, quam aufert formaliter peccatum; ergo eſt privatio ſpeciei in humano actu. Deinde in hac conformitate cum ſua regula conſiſtit formaliter quoque modus humani actus, quia revera eſt conformitas ejus cum ſuo exemplari; ergo peccatum eſt privatio prædicti modi in actu humano. Tandem peccatum eſt formaliter, vel virtualiter demeritorie averſio ab ultimo fine; ergo eſt etiam privatio ordinis, qui in humano actu eſt converſio formalis, vel virtualis ad Deum.

134 Poſtremo eſt difficultas, an unum peccatum poſſit eſſe pœna alterius, de qua ipſe agens Faber, noſter de pœnitentia diſp. 8 c. 9. & Vulpes d. 147. ar. 2. & Scot. 2. d. 36. adducitur pro parte affirmative, ac etiam D. Bon. ibid. D. Thom. autem pro parte negativa q. 87. ar. 2. Quia tamen quæſtio potius videtur de nomine, quam de re, ut ait Lezana diſp. cit. quæſt. 6. breviter dicendum eſt unum peccatum eſſe poſſe pœnam alterius, non ratione malitiæ moralis, ſed ratione alicujus mali adjuncti, præſertim vero denegationis auxilii efficacis, quæ in omni peccato præſupponitur. Ratio eſt, quia pœna eſt effectus juſtitiæ vindicativæ, ac proinde debet eſſe tale malum, quod Deus poſſit intendere, & efficere; ſed malitia moralis non eſt hujuſmodi, ergo ſecundum ſe ex juſtitia vindicativa Dei procedere nequit, ſed ſolum ratione mali adjuncti in punitionem peccatoris, & præſertim ratione permiſſionis, & denegationis auxilii efficacis, quod Deus ſæpe denegat propter peccata præcedentia, & in hoc ſenſu dicit Scot. l. c. peccatum eſſe poſſe pœnam peccati, ut patet ex his, quæ habet d. 37. in fine ſolvendo argumentum in oppoſitum, quod erat tale: omnis pœna juſta eſt a Deo, nulla autem culpa eſt a Deo; ergo nulla culpa eſt pœna peccati. Reſpondet Doctor, quod quædam pœna eſt poſitiva, ſicut calor ecce ens eſt diſconveniens carni, & talis poteſt eſſe a Deo efficiente; alia eſt privativa, cujuſmodi eſt peccatum, & talis non eſt a Deo efficiente, ſed deſerente, ideſt, naturam, quæ deficit, derelinquente in ſuo defectu, & in omnibus defectibus conſequentibus ad illum defectum, ubi includuntur multæ carentiæ perfectionum convenientium tali naturæ, & ſic concludit Doctor quod pœna, quæ eſt peccatum, non eſt a Deo efficiente, vel deficiente primo, ſed tantum eſt a Deo deſerente voluntatem ratione primi demeriti, quæ deſerta a Deo cadit in ſecundum demeritum. Ita diſcurrit Doctor l. c. ex quibus verbis patet ipſius mentem eſſe, quod peccatum ratione malitiæ moralis, & ſecundum ſe, nequeat eſſe pœna peccati præcedentis, ſed ſolum ratione mali adjuncti, ſcilicet ratione permiſſionis, & denegationis auxilii efficacis, quod Deus ſæpe denegat propter peccata præcedentia. Quem dicendi modum ad unguem ſequitur Caſp. d. 6. ſect. 6. cum pluribus aliis recentioribus.

135 Sed objicies, Scotum paulo ſuperius § *Ad quæſtionem tertiam* docere, quod unum peccatum poteſt eſſe pœna alterius etiam ratione malitiæ moralis, & quatenus eſt carentia boni convenientis voluntati ſecundum affectionem juſtitiæ; quod probat, quia ablatio boni commodi pœna eſt, quia conveniens ei; ſed bonum juſtitiæ eſt magis conveniens voluntati, quam bonum commodi; igitur ejus ablatio ipſa eſt pœna, ſi enim privatio boni utilis, & delectabilis poteſt habere rationem pœnæ, tanto magis privatio boni honeſti, ſiquidem non minus eſt hoc diſconveniens naturæ rationali, quam illa, imo magis, & hoc confirmat Doctor per vulgatum illud Aug. dictum lib. 1. Confeſſ. cap. 12. *Juſſiſti Domine, & ita eſt, ut animus inordinatus pœna ſit ſibi.* Reſpondetur cum Lezana l. c. hoc tantum probare, quod lato modo loquendo poteſt unum peccatum dici pœna al-

terius; quia ad hoc, ut aliquid habeat rationem pœnæ lato modo ſumptæ, ſufficit quod illud ſit diſconveniens naturæ rationali, & illi occaſione peccati proveniens; ſed peccatum etiam formaliter inſpectum ratione malitiæ eſt contrarium, & diſconveniens naturæ rationali, & occaſione alterius peccati illi proveniens; ut probat argumentum adductum; poteſt ergo habere rationem pœnæ lato modo ſumptæ, non autem propriè, & in rigore, ut eſt effectus virtutis juſtitiæ vindicativæ, quia ad hoc requiritur, ut poſſit infligi ab eo, qui culpam punit, & quod honeſte poſſit a Judice juſto amari, & appeti, Deus autem non poteſt infligere peccatum quoad malitiem, nec illud, ut ſic, amare, aut appetere, dicitur enim Habacuch: *Mundi ſunt oculi tui, ne videant malum*; erit ergo ſolum pœna lato modo ſumpta, & in hoc ſenſu duntaxat loquitur Doctor l. c. & ideo recte ait Lez. l. c. hanc quæſtionem potius eſſe de nomine, quam de re, & hoc etiam modo ait Averſa quæſt. 87. ſect. 5. duas relatas ſententias conciliari poſſe.

QUÆSTIO VIII.

De peccatis capitalibus in ſpecie.

136 EGimus hucuſque in præcedentibus quæſtionibus de peccatis in generali, modo in hac ultima quæſtione ad ſpecialia deſcendendum eſt, & præſertim diſcurrendum de ſeptem peccatis capitalibus, quæ ſunt ſuperbia, avaritia, luxuria, invidia, ira, gula, & acedia, & capitalia dicuntur, quoniam ab his alia peccata oriuntur; & inſtar capitis, quod influit in membra, ipſa etiam influunt in alia peccata, ut docet D. Greg. 35. mor. cap. 31. & notant hic graves DD. hæc ſeptem non debere appellari peccata mortalia, ut apud multos eſt in uſu, ſed capitalia, tum quia non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo, ut ex dicendis conſtabit, tum quia rudes homines, cum iſta tantum peccata audiunt vocari mortalia, credunt iſta ſola mortalia eſſe, nec dari alia peccata mortalia, quod eſt falſum, nam ſunt alia etiam peccata contra Decalogi præcepta, & ideo ait Scot. 2. diſt. 42. quæſt. 5. quod ſecundum rationem formalem peccatorum diviſio iſta ſeptimembris non eſt ſufficiens; imo quod eſſet per ſe accipienda diſtinctio peccatorum, vel ex carentia, vel ex obliquitate præceptorum, ita quod ſicut ſunt decem præcepta, ita ſint decem peccata capitalia, & poſſet etiam ſumi diſtinctio peccatorum ex oppoſitione ad virtutes: ſuſtinendo tamen, & exponendo aſſignationem ſeptem vitiorum capitalium, quæ eſt in communi uſu, dicendum eſt, quod hæc ſeptem capitalia vitia dicuntur, quia ex illis frequentius alia peccata oriuntur ſecundum rationem cauſæ finalis, licet aliqua peccata interdum ex aliis cauſis oriri poſſint, ut notat Nicolaus noſter de Niſe tr. 3. p. 3. q. 4.

ARTICULUS PRIMUS.

De prioribus peccatis capitalibus.

137 PRimo inchoando a ſuperbia recolendum eſt, quod diximus 2. ſent. diſp. 3. quæſt. 4. ar. 1. ex Scoto 2. diſtin. 6. quæſt. 2. ſuperbiam dividi in propriam, & impropriam, ſeu late dictam; ſuperbia proprie dicta eſt immoderatus affectus propriæ excellentiæ ad alios relatæ, quibus aliquis præeſſe, vel antecellere cupit, quod ex ipſo nomine ſuperbiæ clare deducitur, ſuperbire enim idem ſonat, quod velle ſuper alios ire, unde proprie definitur, quod ſit *appetitus propriæ excellentiæ ſuper alios*, alio vero modo magis communi, & vulgari ſuperbia appellatur quæcumque nimia complacentia ſui, quam aliquis habet cum magna æſtimatione illius perfectionis, quam in ſe videt, & amet, quo pacto exponit Doctor Auguſtinum 14. de Civit. Dei cap. 13. dicentem, quod ſibi placens immoderate dicitur ſuperbus, negat itaque Scotus affectum nimiæ complacentiæ ſui ipſius eſſe ſuperbiam proprie dictam, ſed vocat illum luxuriem quamdam ſpiritualem, quæ proprio nomine Philautia dicitur, & lato modo ſuperbia; etenim ſuperbia proprie dicta ſupra amorem ſui inordinatum addit relationem præcellendi alios, quæ diſtinctio omnino neceſſaria eſt, ut ibi dicebamus, ad diſtinguendas formalitates horum vitiorum, ſiquidem eitia proprie diſtinguuntur per errores, quibus opponuntur, cum igitur humilitas explicetur per hoc quod quis ſe aliis minorem exiſtimet, & velit aliis ſubiici, ita e contra ſuperbia proprie dicta includit præfatam relationem excellentiæ ſuper alios; atque ideo appetitus immoderatæ excellentiæ ſine relatione ad alios, quibus aliquis præeſſe deſideret, non exprimit formalitatem propriam, & ſpecificam ſuperbiæ, quæ dicitur ambitio, ſed tantum genericam, & communem. Quo autem modo ſumpta ex quibus aſſignatis hoc primum peccatum capitale conſtituat, non omnes convenire videntur, etenim ut refert Aſteſanus noſter lib. 2. tit. 51. Iſidorus, & Caſſianus hoc primum peccatum capitale ſtatuunt ſuperbiam preſſe, & propria ſumptam, at D. Gregorius loc. cit. ſtatuit ſuperbiam preſſe; & generice ſumptam, prout eſt inordinatus amor propriæ excellentiæ præciſa relatione ad alios; quibus aliquis præeſſe deſideret, & ita communiter Theologi ſentire videntur, qui hoc primum capitale peccatum definiunt, quod eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ ſimpliciter, & abſolute loquendo, & dicunt ſuperbiam ſic ſumptam eſſe peccatum mortale ex objecto, & ex genere ſuo; aliquos tamen ſuperbiæ motus eſſe veniales propter eorum imperfectionem, dum ſcilicet ais ratio non conſentit, vel ex alia circumſtantia, & ita etiam ex noſtris ſentire videtur Nicolaus de Orbellis 2. d. 42. ubi de his ſeptem vitiis capitalibus tractat.

138 Secundo ſuperbiæ hoc modo ſumptæ, licet plures ſoleant aſſignari ſpecies, tres tamen ſunt præcipuæ, quæ & filiæ ſuperbiæ appellari ſolent, quatenus ab ea originantur, ut videre eſt apud Orbellium loc. cit. Layman, Toletum, Saccum, Buſembaum, & alios paſſim. Prima eſt vanagloria, ideſt, cupiditas inanis gloriæ, vanus enim glorioſus vult propriæ excellentiæ manifeſtationem, ſive veræ, ſive fictæ, unde appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam, & ſic oritur ex ſuperbia; vane igitur gloriari eſt inordinate appetere propriæ excellentiæ manifeſtationem cum laude indebita, & immerita, hanc enim gloriam appetere, quando excellentia eſt vera, non eſt ex ſe malum, ſed indifferens, eſt autem malum, cum appetitur inordinate, unde hoc peccatum eſt tantum veniale ex genere ſuo, ut docet D. Thom. quæſt. 132. ar. 3. & ratio eſt, quia per hoc vitium intra ſuos terminos contentum nec Deo, nec proximo gravis irrogatur offenſa; fit tamen ſæpe mortale per accidens, ſcilicet, vel ratione materiæ, ſi e. g. gloriatio ſit de re moraliter mala, vel ex fine malo, vel cum notabili damno proximi, qualis fuit jactantia Pheriſæi Luc. 18. cum dixit, *non ſum ſicut cæteri homines, raptores, adulteri, velut hic publicanus*, quod animadverſione dignum eſt, propter frequentiam harum comparationum, quæ communiter fiunt. Secunda ſpecies, ſeu filia ſuperbiæ eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires, cum enim homo vult dicere, vel facere ſupra id, quod poteſt, dicitur præſumptuoſus, ut, v. g. quis præſumat dignitatem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis Sacri, item officium Medici, Advocati, Confeſſarii &c. ſine debita peritia, & licet hoc peccatum veniale ſit communiter, fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferatur, ut in exemplis allatis, peccat etiam mortaliter, qui aliquid præſumit cum periculo probabili proprii gravis damni corporalis, vel ſpiritualis, ut cum quis equum ferocem aſcendit, vel pondus immodicum ſubit, & ſimilia facit ſuas vires excedentia: item cum ſe exponit periculo peccandi, ut qui cognoſcens ſe proclivem ad venerea, præſumit cum fœmina loqui, & cum ea ſola habitare, eſt enim ſic præſumere Deum tentare, ut docent Navarrus, Toletus, & alii Summiſtæ. Tertia ſpecies eſt ambitio; quæ communiter definiri ſolet, quod ſit inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, ut ſi ambias beneficium, vel officium, quo es indignus, unde dicunt ex genere ſuo eſſe tantum veniale peccatum, & ex circumſtantia externa fieri mortale, ut ſi beneficium ambias illicito modo, & medio v. g. per ſimoniam, vel officium in Republica ad damna ferenda. Ita Navarr. Toler. Fernandez, Buſembaus, & alii paſſim. Verum cum ambitio ſit ſuperbia propria ſumpta, ut diximus, includit relationem excellentiæ ſupra alios, atque ideo talis relatio in ejus definitione exprimi debet, quod ſcilicet ſit inordinatus appetitus honorum, & dignitatum ad præcellendum aliis, ſicut humilitas, quæ illi opponitur, definitur per hoc, quod quis ſe aliis minorem exiſtimet, & velit aliis ſubiici; & hoc modo explicata ambitio, cum ſit ſuperbia proprie dicta, cenſeri debet peccatum mortale ex genere ſuo, & veniale tantum ex circumſtantiis; cum enim diſtinctio, & gravitas peccatorum ſumatur ex oppoſitione ad virtutes, quarum rectitudine privant, & ambitio, cum ſit ſuperbia propria dicta, opponatur humilitati, quæ principalis eſt virtus inter morales, conſequenter cenſenda eſt peccatum mortale ex genere ſuo, & non tantum veniale, niſi ex circumſtantiis.

139 Tertio, Avaritia definitur, quod ſit inordinatus divitiarum appetitus, ſeu immoderatus amor habendi, quod ita declarat Nicolaus de Orbellis l. c. quod ſi amor iſte ſit tantus, ut propter ipſum non vereatur homo facere contra amorem Dei, & proximi, puta alienum injuſte ſurripiendo, vel detinendo, ſeu ad hæc deliberatam voluntatem habendo, erit peccatum mortale; ſi autem inordinatus amor infra hæc ſiſtat, ut ſcilicet homo, quamvis ſuperflue divitias amet, non tamen propter ipſas vellet facere aliquid contra Deum, & proximum, ſic avaritia eſt tantum peccatum veniale, & hoc eſt, quod ſub aliis verbis docet Tolet. l. 7. tr. de ſeptem peccatis mortalibus c. 25. ubi ait, quod ad cognoſcendum, quale peccatum ſit avaritia, opus eſt conſiderare, & diſtinguere; quando contra juſtitiam exercetur, vel contra liberalitatem, quando enim eſt contra juſtitiam, ut cum pecuniæ affectu quis retinet alienum, aut aliqua via injuſta alienum accipit, mortaliter peccat, niſi ob levitatem materiæ, vel ob defectum deliberationis a mortali excuſetur, tunc enim tantum venialiter peccat. Quando vero eſt contra liberalitatem, tunc ex ſe veniale peccatum eſt, quamvis fiat mortale, cum opponitur præcepto charita-

rita-

Digitized by Google

ritatis; quod tunc contingit, quando ex tali divitiarum immoderato affectu ſuccurrere indigenti recuſat poſito in extrema, aut gravi neceſſitate, tunc enim ad hoc obligatur ex præcepto charitatis, & ita etiam diſcurrit ex noſtris Aſteſ. l. 2. tit. 30. ubi quærens, an avaritia ſemper ſit peccatum mortale, reſpondet eſſe mortale, quando opponitur juſtitiæ, ſic enim ad avaritiam pertinet injuſte alienum accipere, vel retinere; quando autem opponitur liberalitati, ſic dicit inordinatum amorem divitiarum, qui ſi creſcat tantum, quod propter ipſum non vereatur quis facere contra amorem Dei, vel proximi, erit mortalis, ſi autem infra hoc ſiſtat, eſt venialis.

140 Quarto ex avaritia plura oriuntur vitia, quæ ejus filiæ dicuntur, ut notat Aſteſanus, Orbellius ex D. Gregorio loc. cit. ſcilicet proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, & obduratio contra miſericordiam. Rationem reddunt, quia cum avaritia ſit immoderatus amor divitiarum, avarus in duobus excedit; primo namque ſuperabundat in retinendo, & ſic ex avaritia oritur obduratio contra miſericordiam, quia ſcilicet cor ejus miſericordia non emollitur, ut de ſuis divitiis ſubveniat miſeris; ſecundo ad avaritiam ſpectat ſuperabundare in accipiendo, & ſecundum hoc avaritia poteſt conſiderari dupliciter, uno modo ſecundum quod eſt in affectu, & ſic ex avaritia oritur inquietudo, in quantum ingerit homini ſollicitudinem, & curas ſuperfluas, *avarus enim non implebitur pecunia:* Eccleſiaſt. 5. alio modo poteſt conſiderari in effectu, & ſic in acquirendo aliena quandoque vi utitur, quod pertinet ad violentias, & rapinas, quandoque etiam deceptione, ſeu dolo, quæ quidem ſi fiat verbo, erit fallacia quantum ad ſimplex verbum, perjurium autem ſi addatur juramenti confirmatione; ſi autem dolus committitur in opera, tunc aut quantum ad perſonam, & ſic eſt proditio, ut patet de Juda, qui ex avaritia proditionem commiſit in Chriſtum, quantum vero ad res, erit fraus, vel furtum, & ita etiam poſteriores Summiſtæ Navarrus, Toletus, Saccus, Buſembaus, & alii has avaritiæ filias explicant, & declarant. Advertit autem Orbellius loc. cit. prædicta vitia ex avaritia pullulantia appellari ejus filias, & non ſpecies, quia aliud eſt peccatum habere ſpecies, & aliud habere filias, licet enim aliquando ſpecies, & filiæ in idem concurrant, ſiquidem ſpecies vitii capitalis ad idem genus pertinent, filiæ tamen plerumque ad aliud genus pertinent, cum unum vitium oriatur ex alio, & vitium oppoſitum uni virtuti oritur ex vitio oppoſito alteri virtuti, ſicut odium Dei, quod opponitur charitati, oritur ex luxuria, quæ opponitur caſtitati, & perjurium quod opponitur religioni, oritur ex avaritia. Subdit tamen, quod aliquando idem vitium poni poteſt filia, & ſpecies ejuſdem vitii, ſicut in propoſito fraus vel furtum eſt filia avaritiæ, cum ex ipſa oriatur, & eſt etiam ejus ſpecies, cum ſub ipſa contineatur, & ſic etiam de avaritia diſcurrit ex noſtris Nicolaus de Niſe tract. cit. de ſeptem vitiis quæſt. 5.

141 Quinto, luxuria eſt vitium capitale, quod committitur, cum homo utitur venereis præter debitum ordinem rationis, ac proinde definitur, quod eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum uſus cum ex natura ſua ſit inſtitutus ad humani generis conſervationem, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui eo abutitur, eum lædit, & homines, & ideo ex genere ſuo eſt peccatum mortale; cujus ſeptem ſpecies numerari ſolent, ut notat Aſteſanus lib. 1. tit. 31. & lib. 2. tit. 46 nimirum Fornicatio ſimplex, Adulterium, Stuprum, Raptus, Inceſtus, Sacrilegium, & Peccatum contra naturam, quibus claritatis gratia addi ſolet Impudicitia, quæ conſiſtit in actibus, aſpectibus impudicis, & verbis obſcœnis, ac ſimilibus extra matrimonium, de quibus fuſe tractavimus diſp. 11. quæſt. 7. de ſexto Decalogi præcepto, & quæſt. 10. de nono, & decimo Decalogi præcepto; unde hic ſolum reſtat agendum de filiabus luxuriæ, quæ ab Aſteſano, Orbellio, Nicolao de Niſe, & aliis paſſim octo aſſignantur ex D. Gregorio loc. cit. ſcilicet, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror, ſive deſperatio futuri; quæ ſic intelligi debent, quod cæcitas mentis eſt, cum quis adeo addictus eſt turpitudini, ut de cœleſtibus non cogitat; præcipitatio, qua quis ex eadem cauſa ſine conſilio operetur, inconſideratio, quando in modo delinquit inconſiderate agens, quæ ſtatum, vel perſonam dedeceat: inconſtantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum a piis propoſitis mox deficit, & hæc quatuor priores ſunt mortales, quando ultimus finis in creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei graviter obligans prætermittitur, & ſe tenent ex parte intellectus. Aliæ vero quatuor poſteriores ſe tenent ex parte voluntatis, nempe amor ſui, talis enim homo ob voluptates carnis ſeipſum finem conſtituit ſuarum actionum, non Deum. Odium Dei, laſcivus enim a rebus divinis abhorrere ſolet, imo ab ipſo Deo, utpote peccatorum vindice. Affectus præſentis ſæculi, quia voluptatum carnalium amor ita animam afficit, ut etiam æternæ beatitudini renunciare paratus eſſet, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur. Horror futuri ſæculi, quando voluptati-

bus immerſus mortem inordinate timet, & de ea cogitare noleus vitam illicitis mediis prolongare ſtudet, & hæ quatuor poſteriores, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales; ex indeliberatione vero, vel alia actuum imperfectione ſunt veniales. Ratio autem ſufficientiæ hujus numeri filiarum luxuriæ videri poteſt apud Orbellium, & Nicolaum de Niſe loc. cit.

142 Sexto, Invidia eſt triſtitia de alieno bono, prout illud eſt diminutivum propriæ excellentiæ, ſeu in quantum tale bonum minuit excellentiam invidentis; hoc enim vitio volumus, & deſideramus alium carere tali bono, quia per illud nos excellit, quare invidere ex vi nominis idem importat, quod non velle videre, volumus enim non videre, rem ipſam, cui invidemus, quam bonum, quod invidemus; unde invidia eſt directe contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia deſtructum optat, & non deſtructum dolet, & ideo eſt peccatum mortale ex genere ſuo, cum bonum, de quo triſtamur eſt grave, & cum libere, ac ſcienter in talem triſtitiam conſentimus; quod notanter additur, quia ſunt etiam interdum primi motus invidiæ in perfectis viris ex ſurreptione inſurgentes, qui ſunt veniales, & ſimile eſt de invidia parvulorum, in quibus non eſt uſus rationis, & de motu invidiæ ſecundum quod eſt paſſio ſenſualitatis. Non eſt autem peccatum triſtari de alieno bono, non quia alius habet tale bonum, ſed quia nos non habemus illud, aut aliud ſimile, & hæc triſtitia propria eſt zelus, ut ait Ariſt. 2. Rhetoric. & ſi ſit de bonis honeſtis, eſt laudabilis, juxta illud Cor. 14. *Æmulamini charismata meliora*; unde talis triſtitia vocatur a Patribus invidia ſancta. Ita Aſteſanus lib. 2. tit. 63. Orbellius & Nicolaus de Niſe loc. cit. qui etiam advertunt, quod licet invidia oriatur ex inani gloria, dicit enim Philoſophus 2. Rhetor. quod amatores honoris, & gloriæ magis invident; adhuc tamen hoc non obſtante ponitur unum de vitiis capitalibus, non enim eſt contra rationem vitii capitalis, quod ipſum ex alio oriatur, ſed quod non habeat aliquam rationem principalem producendi ex ſe multa genera peccatorum.

143 Denique Invidiæ quinque aſſignantur filiæ ex D. Gregorio loc. cit. quæ ſunt odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in adverſis proximi, & afflictio in proſperis; cujus numeri rationem, & ſufficientiam aſſignat Orbellius loc. cit. ex Alenſi, quia omnis invidia aut eſt in affectu, aut in ſermone, aut in opere; ſi in affectu, ſic eſt odium; odire enim proximum eſt affectare ejus malum, & hoc dupliciter, quia ſi ſit affectio mali pœnæ propter vindictam habendam, ſic ad odium iam pertinet; ſi autem ſit affectio mali damni, ſic pertinet ad invidiam, quia enim invidus de bono proximi triſtatur, ad hanc triſtitiam tollendam movetur ad deſiderandum, quod proximus illo bono careat; ſi autem ſit invidia in ſermone, tunc aut ille ſermo ordinatur ad diſcordias ſeminandas, & ſic eſt ſuſurratio; aut ad famam proximi tollendam, & ſic eſt detractio; ſi autem ſit in opere, aut eſt reſpectu adverſitatis proximi, quam deſiderat, & procurat, & ſic eſt exultatio in adverſis; aut eſt reſpectu proſperitatis, & ſic eſt afflictio in proſperis, quando nimirum proſpera proveniunt proximo contra conatum invidentis ea impedire nitentis. Nicolaus autem de Niſe hujus numeri ſufficientiam ſic aſſignat, quia in conatu Invidiæ eſt aliquid, tamquam principium, aliquid tamquam medium, & aliquid tamquam terminus; principium eſt, ut aliquis minuat gloriam alterius, vel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio, vel manifeſte, & ſic eſt detractio; medium autem eſt quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut hoc poteſt, & ſic ſequitur exultatio in adverſis; aut non poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis; terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectans cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium. Alia plura de Invidia videri poſſunt apud Vulpium noſtrum tom. 2. part. 3. d. 59.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cæteris peccatis capitalibus.

144 PRimo, ulterius procedendo ad cætera peccata capitalia, & loquendo de ira, certum eſt hanc eſſe paſſionem quamdam, & ideo definitur, quod ſit inordinatus vindictæ appetitus, unde ſi ordinate appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ, ut cum Superiores iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt, ſeu vindicant. Notant autem Nicol. de Niſe, & Orb. l. c. iram iræ poſſe eſſe inordinatam dupliciter, primo ex parte objecti, ſeu appetibilis, ut ſi quis appetat vindictam injuſtam, ſeu ob injuſtam cauſam, vel juſto majorem, optando inimico mortem, quam non meretur, vel propria auctoritate exequendam, vel denique licet vindicta ſit juſta, non tamen eam appetit propter debitam finem, ut propter juſtitiæ conſervationem, aut peccatorum cohibitionem, vel aliorum quietem, ſed ut ſatiativam animi ſui malevoli, & ſic ira de genere ſuo eſt peccatum mortale, quia charitati, & juſtitiæ contrariatur; poteſt tamen contingere quod talis appetitus vindictæ ſit peccatum veniale propter

imperfectionem actus, quæ quidem imperfectio contingere poteſt, vel ex parte appetentis, puta cum motus iræ non rationis prævenit, vel ex parte appetibilis, puta cum quis appetit in aliquo modico ſe vindicare, quod nempe eſt ita parvi momenti, ut ſi etiam actualiter inferatur, non eſſet peccatum mortale, puta ſi quis parum trahat aliquem puerum per capillos, vel aliud hujuſmodi. Alio modo poteſt motus iræ eſſe inordinatus quantum ad modum iraſcendi; quia, ſcilicet, nimis ardenter iraſcitur, vel iram ſuam nimis manifeſtat exterius per ſigna, & ſic ira ſecundum ſe non habet rationem peccati mortalis, ſed ex genere ſuo eſt veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidenti, ut ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum, & ſimilia.

145 Secundo aſſignant Doctores noſtri ſupracitati ſex iræ filias ex D. Greg. l. c. quæ ſunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia, cujus numerationem, & ſufficientiam hoc modo reddunt; Ira namque tripliciter conſiderari poteſt. Primo modo ſecundum quod eſt in corde, & ſic ex ea duo vitia naſcuntur, primum eſt indignatio, in quantum quis reputat eum, contra quem iraſcitur, indigne ſibi tale quid feciſſe; aliud eſt tumor mentis, in quantum quis animum ſuum implet diverſis cogitationibus diverſas excogitando vindictæ vias, unde licet tumor mentis aliquando pro inflatione ſuperbiæ accipiatur, non tamen in propoſito, ſed ſumitur pro quodam conatu, ſive audacia hominis vindictam intentantis. Secundo modo conſideratur ira ſecundum quod eſt in ore, & ſic ex ira duplex vitium procedit; primum dicitur clamor, in quantum aliquis inordinate, & confuſe loquendo iram ſuam demonſtrat; aliud autem vitium eſt, ſecundum quod quis in verba injurioſa prorumpit, quæ quidem ſi ſint contra proximum peccatum illud dicitur contumelia; ſi vero ſint contra Deum, dicitur blaſphemia attribuendo Deo, quod non eſt ei attribuendum, vel negando ab eo, quod eſt ei attribuendum, blaſphemia etiam Sanctorum redondat in Deum. Tertio modo conſideratur ira ſecundum quod procedit uſque ad factum, & ſic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ de facto proximis inferuntur ex ira. Ita etiam de his iræ filiabus diſcurrit Buſemb. l. 5. c. 3. dub. 6 cum Tol. Baldel. Bon. & aliis Summiſtis, ubi etiam advertit ad diſcernendam earum malitiam, quod indignatio, quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet indigne ſe ab alio tractari, communiter eſt veniale, imo ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt peccatum, poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ graven. Tumor mentis, quo quis moroſe diverſas vindictæ vias excogitat, & his cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, judicandum eſt. Clamor, cum iratus vocem extollit, multa inordinate, & confuſe effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. Blaſphemia ex communi omnium conſenſu eſt mortale, ut dictum eſt diſp. 11. de præceptis Decal. quæſt. 3. ar. 1. Contumelia qua quis proximo malum aliquod objicit, eſt ex genere ſuo mortale, ſi fiat cum intentione illum inhonorandi; quod notanter additur, quia animo corrigendi, & humiliandi poteſt Superior objicere ſubdito verbum aliquod contumelioſum, quomodo Chriſtus Apoſtolos vocavit ſtultos, & Apoſtolus Galatas inſenſatos, in quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus gravius dehonoretur, quam per delictum meruit. Rixæ tandem, ſi modum non excedant, ſicut leviculæ pugnæ, veniales ſunt; ſecus ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, & cædes; ſuntque hæc communiter peccata ex parte inchoantis rixam; alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Vide Aſteſan. lib. 2. tit. 49. ar. 3.

146 Tertio, Gula eſt inordinatus appetitus cibi, & potus, oppoſitaque virtuti temperantiæ, & ſobrietatis, & conveniunt DD. eſſe peccatum veniale tantum ex genere ſuo, quia præciſe ſumptum non repugnat charitati Dei, vel proximi; quia vero ex circumſtantiis mortale fieri poteſt, ad diſcernendum quando ſit veniale, & quando mortale, notandum eſt ex Nicolao de Niſe l. c. q. 6. talem appetitum cibi, & potus poſſe eſſe inordinatum dupliciter; uno modo per carentiam ordinis debiti circa finem ultimum, quia nimirum a Deo avertit, puta cum quis delectationi gulæ inhæret, tamquam ultimo fini, & eam præfert divinæ dilectioni juxta illud Pauli, *quorum Deus venter eſt*, & ſic eſt peccatum mortale. Alio modo poteſt eſſe talis appetitus inordinatus per carentiam ordinis in modo appetendi tantum, puta, cum quis nimis ardenter delectationem ciborum concupiſcit, aut etiam aliquem exceſſum; ſic tamen, quod propter hoc nihil agere vellet contra legem Dei, & tunc eſt peccatum veniale tantum; poteſt autem hic exceſſus, vel inordinatio quinque modis committi, ut Aſteſ. advertit l. 2. tit. 42. ex D. Greg. l. c. nimirum, ſi edas ante tempus, ſi nimis exquiſita, ſi plus juſto, ſi voraciter, ſi nimis exquiſite præparata, qui quinque modi continentur in hoc verſu, *ſi propere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe*, & nullo ex his modis gula eſt peccatum mortale, quia nullus horum modorum repugnat præciſe charitati Dei, vel proximi: fit tamen peccatum mortale, ut Fernandez advertit p. 4. c. 2. §. 6. primo, quando in ea ponitur ultimus finis, ut dictum eſt; ſecundo, cum eduntur prohibita a lege; tertio, cum ex cibo, & potu oritur grave damnum corporis, veluti ægritudo, vel damnum animi, veluti peccatum mortale. Quarto, quando ſcandalum oritur ex nimia ſuperfluitate ciborum, de quo ſcandalo Paulus dicebat, ſe numquam manducaturum carnes, ſi ſciret fratrem inde ſcandalo offendi. Quinto tandem propter ciborum qualitatem, quos nimirum natura non creavit ad eſum, vel potum hominum, qualis eſt caro humana, & ſanguis humanus, ut docent Cajetanus, Navarrus, Toletus, & alii paſſim.

147 Quarto, circa ebrietatem, an ſit peccatum, notandum eſt cum Aſteſano noſtro l. 2. tit. 43. ebrietatem dupliciter ſumi poſſe, uno modo pro defectu, qui provenit ex nimia vini potatione, & ſic eſt pœna conſequens ex culpa; alio modo pro actu, quo quis in talem incidit defectum, & ille actus dupliciter adhuc ebrietatem cauſare poteſt; primo ex vini generoſitate præter opinionem bibentis, & ſic poteſt eſſe ſine peccato; alio modo ex inordinata concupiſcentia, & uſu vini, & ſic eſt peccatum; unde malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ in eo conſiſtit, quod quis ſine juſta, & gravi cauſa, tantum ob voluptatem, aut ingluviem, ſciens, & volens privet ſe uſu rationis, qui neceſſarius eſt ad peccatum declinandum, & opera virtutum exercenda, privet, inquam, ſe uſu rationis non ſimpliciter, ut fit in ſomno modo naturali inſtituto ab auctore naturæ ad virtutum, & vitæ conſervationem; ſed violenter, & modo innaturali rationem perturbando in modum amentia fieri; quare ebrietas, qua prædicto modo ratio plene ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale, & de facto eſt mortale, cum advertit, quod potus eſt potens inebriare, quia per ebrietatem ſe privat proxima poteſtate utendi ratione ad omnem ſuam neceſſitatem, quando vero non advertit, tunc poteſt eſſe cum peccato veniali. Ita etiam de ebrietate diſcurrit Orbellius l. c. ubi ait aliquem tripliciter inebriari poſſe, uno modo ita quod neſciat potum eſſe immoderatum, & inebriare potentem, puta quia ignorat vini fortitudinem, & generoſitatem, & ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato, ut patet de ebrietate Noe in lib. Geneſis; alio modo ſic, quod aliquis percipiat potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimat eſſe ſufficientem, & potentem ad inebriandum, & ſic ebrietas poteſt eſſe cum peccato veniali. Tertio modo contingere poteſt, quod aliquis bene advertat potum eſſe immoderatum, ac etiam ad inebriandum potentem, & ſufficientem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam a potu abſtinere, & talis mortaliter peccat, cum ſciens, & volens uſu rationis ſe privet, & periculo peccandi graviter ſe exponat. Cum autem gula ſit vitium capitale, quinque habet filias, ut docent Aſteſanus, & Orbellius l. c. ex A. Greg. 31. moral. quæ inepta lætitia, ſcurrilitas, ideſt, jocularitas quædam proveniens ex defectu rationis, immunditia, quæ poteſt attendi ſecundum inordinatam emiſſionem quarumlibet ſuperfluitatum, vel ſpecialiter quantum ad emiſſionem ſeminis, quæ ſi voluntaria ſit, eſt peccatum mortale; multiloquium; & hebetudo mentis circa intelligentiam, ſcilicet, propter fumoſitates ciborum caput perturbantes, quas gulæ filias eodem etiam modo explicant Layman, Leſſ. Baldal. Eſcob. & alii paſſim.

148 Quinto, ad explicandum ultimum capitale peccatum, quod eſt acedia, ait Orbellius l. c. & Aſteſ. lib. 2. tit. 36. quod acedia ſecundum Damaſcenum eſt quædam triſtitia aggravans, quæ, ſcilicet, ita deprimit animum hominis, ut nihil ei agere libeat, unde acedia importat quoddam tædium operandi juxta illud Pſal. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio*; hic tamen ſpecialiter accipitur, ut ſignificat triſtitiam, ſeu faſtidium ſpiritualis boni, unde communiter definiri ſolet cum D. Thom. 2. 2. quæſt. 35. ar. 2 quod eſt faſtidium ſpiritualium rerum, & ideo directe repugnat effectui charitatis, qui eſt gaudere de bono ſpirituali, ex quo ſequitur ſecundum ſuum genus eſſe peccatum mortale. Hic tamen advertendum eſt cum Nicolao de Niſa l. c. quæſt. 4. quod peccata, quæ ex genere ſuo ſunt mortalia, non ſunt mortalia, niſi quando ſuam perfectionem, ſeu ſuum eſſe completum conſequuntur, eſt autem conſummatio peccati in conſenſu rationis, unde ſi deſit rationis conſenſus, tunc propter imperfectionem actus peccatum eſt veniale; quare eſt regula generalis, quod in quocumque genere peccati ſenſus inordinati motus abſque conſenſu rationis expreſſo, vel interpretativo rationem peccati mortalis habere non poſſunt; motus ergo acediæ in propoſito, quando eſt propter repugnantiam carnis ad ſpiritum, ſi ratio ſibi non conſentit, eſt peccatum veniale; imo ſi ratio viriliter deteſtetur, nullum penitus eſt peccatum, ſed materia exercendæ virtutis, quod etiam eſt intelligendum in omni genere peccati; ſi vero motus acediæ habeat conſenſum rationis, ita quod voluntas deliberata fugiat, & horreat, ac quaſi deteſtetur bonum divinum, & ſpirituale, carne omnino contra ſpiritum prævalente, tunc manifeſtum eſt, quod acedia eſt peccatum mortale. Hinc deducunt Navarrus, Sylveſter, Toletus, Fernandez, & alii Summiſtæ verb. *Acedia* eum peccare mortaliter, qui faſtidioſus vitæ, & ærumnarum deliberate optat ſe numquam fuiſſe natum, aut conceptum, vel potius eſſe brutum animal, quam hominem; ſi quis tamen afficeretur triſtitia ex eo, quod implere tenetur opus laborioſum ſpirituale ſibi injunctum, ut jejunare, horas Canonicas recitare, Sacrum audire, & ſimilia, opus tamen faceret, hoc eſt, jejunare, Sacrum audire &c. dicunt, quod non peccaret. Et hæc omnia Scoti doctrinæ ſunt conformia, q. 2. diſp. 6.

Digitized by Google

diſp. 6. quæſt. 2. & diſp. 42. quæſt. 5. in parte ſenſitiva hominis ponit acediam vitium capitale, in quantum partem intellectivam inclinat, trahit, & allicit ad peccaminoſe contemnendum, negligendum, vel appretiandum bona ſpiritualia neceſſaria, vel actus ad Deum ſuper omnia diligendum, & ad vitam æternam promerendam; & cum hæc omnia concedat Vulpes l. c. diſp. 68. non video, qua ratione poſtea ibi neget ar. 3. acediam ex proprio genere contrariari charitati, & ex genere ſuo eſſe peccatum mortale.

149 Denique Acedia eſt etiam vitium capitale, ut eſt communis omnium ſenſus; & ratio eſt, quia ſicut invidia, quæ eſt triſtitia de bono proximi, eſt vitium capitale, eo quod ex invidia homo impellitur ad aliqua facienda, ut fugiat triſtitiam, vel triſtitiæ ſatisfaciat, ut dictum eſt ar. præced. ita in præſenti eadem ratione acedia, quæ eſt triſtitia de bono divino, & ſpirituali, vitium capitale poni debet, cui proinde ſex filiæ communiter aſſignentur ex D. Gregorio loco citato, quæ ſunt malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, & vagatio mentis circa illicita, ut ſpecialiter docent Doctores noſtri ſupracitati, Aſteſanus, Abellius, & Nicolaus de Nisa, qui loco citato advertit, malitiam hic non ſumi ſecundum quod eſt genus omnium vitiorum, ſed ſpecialiter pro ea, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe, aut quia ipſum pœnitet bene feciſſe, aut quia contemnit Dei beneficium, verbi gratia, deſiderando non fuiſſe natum, vel non agnoviſſe Chriſtum. Neque etiam rancor hic accipitur communiter pro quadam indignatione contra eum, qui ad ſpiritualia bona inducit. Neque etiam accipitur hic evagatio mentis circa illicita, prout generaliter in omni peccato reperitur, ſed ſpecialiter, in quantum, ſcilicet, propter faſtidium, & triſtitiam bonorum ſpiritualium aliquis ſe transfert ad delectabilia exteriora; & hæc ex ſe venialis eſt, niſi cum ex præcepto aliquo talis attentio exigitur, ut in audienda Sacro diebus feſtis, & in recitandis horis Canonicis, quando homo ad eas obligatur, in his enim rebus mentis evagatio mortalis eſſet, ſi notabilis eſſet, & culpabiliter, ſeu ex negligentia haberetur. Puſillanimitas eſt reſpectu conſiliorum, ut notat Aſteſanus loco citato, quia nimirum homo divina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi non audet, & hæc venialis eſt ex ſe. Torpor vero eſt circa præcepta, quo, ſcilicet, homo negligit, & omittit facere, quæ ſunt ex præcepto, & hic mortale eſt, & charitati adverſatur, quia quicumque debet ſuam ſalutem procurare, & operari. Deſperatio tandem eſt, qua homo diffidit ſe finem ſupremum conſecuturum, hæc autem facile oritur ex acedia, quia homo velut arduum, & difficilis conſecutionis reſpicit talem finem; eſt autem deſperatio mortale grave, cum fit ex pleno rationis conſenſu, venialis vero, quando eſt ſolum quidem motus imperfectus. Hic vero communiter Doctores advertunt, quod cum tali genere acediæ non peccatur, niſi quando actio virtutis ſub præcepto cadens ob ſui difficultatem omittitur, vel negligentius quam par eſt, exercetur; expelli debet hoc vitium non fugiendo, ſed reſiſtendo, & opus virtutis fortiter aggrediendo, & ratio eſt, quia difficultates in exercitio virtutum non tam vehementes ſunt, ſicut falſa apprehenſione ab inexpertis æſtimantur; tanquam rerum ſpiritualium ſtudium quanto magis exercetur, tanto avidius retinetur juxta illud Sapientis de ſapientia loquentis cap. 8. *Non habet amaritudinem converſatio illius, neque tædium convictus illius, ſed lætitiam, & gaudium.* Ita Laymen lib. 2. tract. 3. cap. p.

DISPUTATIO XVI.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

1 POST Diſputationem de Peccatis ordo Doctrinæ expoſtulat ut materiam de Sacramentis aggrediamur, quæ ſunt remedia animam a maculis peccatorum expurgentia per collationem gratiæ, quemadmodum enim erudite diſcurrit Abellius in ſua Medulla Theologica p. 2. tr. 5. de Sacramentis, quod olim per Ezec. 36. pollicitus fuerat Deus effuſurum ſe ſuper ſervos ſuos, & ancillas ſuas aquam mundam, qua emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis a Chriſto Domino poſtmodum inſtitutis adimplevit, hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ ut declarat Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. divinum illum gratiæ ſanantis, & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt; & hi ſunt fontes illi Salvatoris, ex quibus cum gaudio haurire poſſumus aquam vivam, quæ fiet in nobis fons aquæ ſalientis in vitam æternam, ut ipſe dixit Joan. 4. Quoniam vero de hac materia Sacramentorum jam accurate, ac dilucide tractavimus ex profeſſo l. 4. ſent. quoad ea præſertim, quæ ad ſpeculationem, & ſcholaſticam doctrinam ſpectant, non tamen omnia, quæ ad practicam, & moralem; ideo ad complementum noſtræ Theologiæ Moralis neceſſarium duximus hanc materiam Sacramentalem rurſus pertractare, addendo alia ad doctrinam moralem ſpectantia, ac interdum cum majori facilitate, & brevitate aliqua repetendo ibi pertractata, quæ ad praxim attinent, ut hic Tractatus de Sacramentis adeo neceſſarius ſit ex omni parte integer, & completus. Totaque hæc tractatio ſic optime diſponetur, ut prius de Sacramentis in Genere, poſtmodum de ſingulis in ſpeciali tractetur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & eſſentia Sacramenti in genere.

2 HOc Sacramenti nomen apud Latinos idem ſignificat, quod apud Græcos nomen *Myſterium*, unde hæc nomina, tamquam ſynonima interdum accipi ſolent; et patet ex illo Apocal. 17. *Et in fronte ejus ſcriptum myſterium, & ego oſtendam tibi Sacramentum mulieris*; quamvis autem hoc Sacramenti nomen plures habeat acceptiones, duobus tamen præſertim modis apud Sacros Scriptores acceptum reperitur; uno modo pro re occulta, & latente, quo ſenſu dicitur Epheſ. 1. *Ut notum nobis faceret Sacramentum voluntatis ſuæ*; alio modo pro ſigno ipſius rei latentis, & occultæ; et patet ex verbis Apoſtoli Epheſ. 5. ubi matrimonium appellat Sacramentum magnum, quia eſt ſignum alicujus rei latentis, & occultæ, nimirum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego dico in Chriſto, & in Eccleſia*, & in hac poſteriori acceptione uſurpatum eſt hoc nomen a SS. Patribus, & ab ipſa Eccleſia in præſenti ad ſignificandam cæremoniam quamdam ſenſibilem, aliquam ſanctitatem conferentem, ut ex dicendis conſtabit, & in hoc ſenſu inveſtigamus modo naturam, & eſſentiam Sacramenti in genere.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat.

3 JAm diximus lib. 4. diſp. 1. de Sacramentis in genere quæſt. 1. ar. 2. partes, & varias Sacramenti definitiones a Theologis aſſignatas, quæ recte intellectæ, & explicatæ, vel in unam, & eamdem coincidunt, vel ſaltem ex illis vera, & integra Sacramenti definitio colligi poteſt, ut enim inquit Scotus 4. diſt. 1. quæſt. 2. in calce, quod una definitio non exprimit, per aliam exprimitur, & ſic ex omnibus colligendo, quod in ſingulis ſparſim invenitur, haberi poteſt hæc definitio completa, & omnibus numeris abſoluta, quam ipſe Doctor aſſignat quæſt. 2. ar. 1 ſub. lit. F. dicens, quod Sacramentum eſt, *ſignum ſenſibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutem hominis viatoris*, quam definitionem Joannes Echus homil. 4. de Sacramentis ait eſſe omnibus aliis præferendam, quia ex communi omnium ſenſu tria ad eſſentiam Sacramenti ſpectare dicuntur; primum, ut ſit ſignum ſenſibile; ſecundum, ut ſignificet ſanctitatem, & juſtitiam ex Dei inſtitutione; tertium, ut eamdem efficiat; qua de cauſa Theologi paſſim docent Sacramentum eſſe ſignum practicum, quia non tantum ſignificat, ſed etiam efficit, quod ſignificat; ſed hæc tria continentur, & explicantur in allata definitione, ut mox ex ejus declaratione conſtabit; unde coincidit cum illa, quæ traditur in Catechiſmo Conc. Trid. part. 2. cap. 1. quod, Sacramentum *eſt res ſenſibus ſubjecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis, & juſtitiæ tam ſignificandæ, tam efficiendæ vim habet*, ſingulas autem allatæ definitionis particulas explicabimus breviter repetendo, quæ ſæpe diximus loco citato.

4 Primo itaque Sacramentum dicitur *ſignum*, quod ſumitur ex Scriptura, nam Geneſ. 17. Circumciſio, quæ inter vetera Sacramenta erat præcipuum, dicitur *ſignum fœderis*, & ad Roman. 6. Baptiſmus appellatur ſignum ſepulturæ, &

reſurrectionis. Signum autem non ſolum dici poteſt in ordine ad cognoſcendum, & manifeſtandum aliquod occultum, quo pacto ſumitur ab Auguſt. l. 2. de Doctrina c. 1. ubi definit eſſe illud, *quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire*, & dicitur ſignum cognoſcendi, quo modo hædera dicitur ſignum vini venalis, nomina rerum, fumus, ignis, &c. ſed etiam ad faciendum id, quod ſignificatur, quo pacto ſigna dicuntur illa quando inter aliquos conveniunt, vel ex pacto ſuo, vel ex mandato Superioris, ut dato tali ſigno certa quædam operatio fiat. Quando itaque Sacramentum dicitur *ſignum*, non debet hæc prima particula accipi pro mero ſigno cognoſcendi, quod dicitur ſignum mere ſpeculativum, quaſi negando, vel excludendo ſignum faciendi, quod dicitur practicum; ſed potius accipi debet in communi, ut conſequenter per alias ſequentes particulas determinetur, quonam modo Sacramentum ſit ſignum, & hoc valde rationabiliter, quia *ſignum* in hac definitione ſtat loco generis, aliæ vero particulæ ſequentes, *inſtitutione divina efficaciter ſignificans*, tenent locum differentiæ genus illud contrahentis, ac determinantis. Additur vero, quod hoc ſit *ſignum ſenſibile*, quia debet eſſe ſignum ipſis hominibus, qui non niſi per ſenſus in cognitionem ducuntur, & ideo dixit Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. *Si incorporeus eſſes, nude ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet, ſed quia corpori conjuncta eſt anima tua, idea rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur*, & hoc ad ſuavem Dei providentiam pertinuit, ut per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia, veluti manu duceremur ad cognitionem, & perceptionem rerum ſpiritualium, & divinarum.

5 Secundo dicitur, *ſignum efficaciter ſignificans*, ut oſtendatur Sacramentum non eſſe purum ſignum cognoſcendi, ſed etiam faciendi, quod ſignificat, quia Sacramenta, ut ait Scotus l. c. ſunt ſigna practica gratiæ, & non tantum ſpeculativa, unde per hanc particulam inſinuatur, quod non ſolum ſignificant, ſed etiam cauſant gratiam; & per hanc particulam diſtinguuntur Sacramenta novæ legis a Sacramentis veteris legis, quæ in ſuſcipiente veram animæ ſanctitatem non cauſabant, quæ ſolum per gratiam habitualem, & ſanctificantem habetur, ſed tantum legalem, & imperfectam, unde in Sacramentis veteris legis ſignificatio gratiæ erat pure ſpeculativa, & ideo Concilium Florentinum in litteris unionis aſſignando diſcrimen inter Sacramenta veteris, & novæ legis, eis ſolam tribuit gratiæ ſignificationem, illius nempe, quæ per novæ legis Sacramenta nobis conferenda erat ex meritis Chriſti; noſtris vero Sacramentis non tantum ejuſdem gratiæ ſignificationem tribuit, ſed etiam cauſationem. Rurſus per eamdem particulam, *efficaciter*, non tantum innuitur Sacramenta novæ legis practice gratiam ſignificare, ſed etiam modus, quo illam conferunt, ut docet Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. ubi inquit Sacramenta novæ legis non ponentibus obicem gratiam conferre infallibiliter; per hoc enim innuitur, quod gratiam non conferunt per modum meriti, aut actionis meritoriæ, ſicut datio eleemoſynæ propter Deum gratiam confert eam largienti, ſi ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis; ſed conferunt ex opere operato, ideo virtute ſua, & ex meritis exhibitis Paſſionis Chriſti, ideoque ex parte ſuſcipientis aliud non requiritur, quam quod obicem peccati non ponat, ut docet Scotus 3. diſt. 1. quæſt. 6. K. & magis patebit ex dicendis. Et hoc etiam eſt, quod exprimitur in definitione Sacramenti tradita a Catechiſmo l. c. cum ait, *ſanctitatis & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere*, quibus verbis indicatur Sacramentum eſſe ſignum quoddam practicum, cujus uſu, ſeu applicatione fideles interius ex opere operato ſanctificantur, & exterius veluti ſymbolo, ſeu nota quadam ab aliis gentibus diſcernantur, ut magis ex dicendis conſtabit.

6 Tertio dicitur, *ex inſtitutione divina*, quia Sacramentum non eſt ſignum naturale, aut phyſicum gratiæ, ſicut fumus ignis, ſed voluntarium, & ad placitum, & ratio eſt, quia nulla res creata ex ſui natura habet, quod poſſit eſſe gratiæ ſignificativa, gratia enim nedum ab agente naturali produci nequit, ſed neque ejus poſſibilitas innoteſcere poteſt, niſi per fidem. Imo Sacramentum nedum eſſe non poteſt ſignum gratiæ practicum, & faciendi naturale; ſed nec etiam ſpeculativum, & cognoſcendi, quia tale ſignum eſt illud, quod natura duce, & ex ſeipſo ducit in cognitionem alterius, ſicut fumus reſpectu ignis, aurora reſpectu diei; at Sacramenta, cum ſint ſenſibilia, & materialia nequeunt nos ducere naturaliter in cognitionem rei ſpiritualis, & præſertim ſupernaturalis. Additur etiam quod ſit ſignum ex inſtitutione divina, ſeu ex ſola Dei voluntate, & inſtitutione, quia ſolius Dei eſt illa ſigna inſtituere, quæ juſtitiam & ſanctitatem ſignificare, & conferre poſſint, ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam, & juſtitiam efficere; cum enim gratia ſit ſpecialis divinæ naturæ participatio, nulla creatura ex natura ſua virtutem habet producendi illam, ſed ſolus Deus. Hoc tamen non obſtat, quin Chriſtus Dominus etiam in quantum homo fuerit cauſa miniſterialis principalis ipſorum Sacramentorum, & ad eorum interiores effectus, non ſolum meritorie, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operatus; quod ita intelligi debet, ut declaravimus diſp. 1. cit. quæſt. 6. ab initio, quod Chriſtus Dominus, qua Deus, tamquam cauſa principalis, & qua homo, tamquam cauſa immediata determinans ſigna illa ſenſibilia ſaptem, & tamquam merens, & Deus iis mediantibus concurreret ad conferendam gratiam efficaciter, & infallibiliter, inſtituerit immediate omnia novæ legis Sacramenta; ex quo infertur ſolum Deum eſſe cauſam principalem effectus interioris Sacramenti, ſcilicet gratiæ, & charitatis; Chriſtum vero, ut hominem, eſſe cauſam principalem meritoriam illius effectus, efficientem vero miniſterialem ex commiſſione Dei. An vero potuerit homini, vel Angelo communicari poteſtas inſtituendi Sacramenta tractamus ex profeſſo quæſt. 6. cit.

7 Quarto dicitur, *ſignum efficaciter gratiam ſignificans*, quia juxta definitionem Sacramenti ex Scoto traditam de ſui ratione ejus eſt, non tantum ſignificare, ſed etiam efficere veram gratiam, & ſanctitatem ex opere operato, hoc autem modo Sacramenta tantum novæ legis rationem Sacramenti habent, non autem veteris legis, quia illa veram, & propriam ſanctitatem non cauſabant, ſed tantum impropriam, & figurativam, quod ſi interdum cauſabant veram, & propriam ſanctitatem, hoc non faciebant ex vi propria, ſeu ex opere operato, ſed tantum ex opere operantis, ſola Circumciſione excepta, quam vult Doct. noſter veram contuliſſe ſanctitatem ex opere operato, ut fuſe oſtendimus diſp. 3. cit. quæſt. 2. ar. 3. Addit autem Doctor, *gratiam, vel effectum eſſe gratuitum*, quia in Euchariſtia res Sacramenti non eſt gratia habitualis animæ inhærens, ſed gratia per ſe ſubſiſtens, ſcilicet, Chriſtus ipſe ſub ſpeciebus Euchariſticis, & ideo ut utrumque includeret, illam appoſuit particulam, *vel effectum ejus gratuitum*; gratia enim inhærens non datur, niſi quando ſpecies recipiuntur. Quare Sacramentum Euchariſtiæ primo, & principaliter ſignificat verum Chriſti Corpus ſub ſpeciebus contentum, qui dicitur effectus gratuitus, quia ex gratuita Dei voluntate procedens; & dicitur effectus, non quia tunc de novo fiat, ſive eſſe accipiat, ſed quia fit de novo præſens illis ſpeciebus per tranſubſtantiationem panis, & vini in ipſum, quod eſt opus divinæ gratiæ, ut ex inferius dicendis conſtabit in propria diſputatione hujus Sacramenti. Hinc ſequitur, ea quæ Sacramentalia dicuntur, v. g. benedictio Abbatis, conſecratio Virginis, &c. non eſſe proprie Sacramenta, quia præciſe ex uſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt, uti nec actus virtutum, præterquam quod hi ſenſibiles non ſint.

8 Quinto tandem dicitur, *ordinatum ad ſalutem hominis viatoris*, ut explicaretur cauſa finalis hujus inſtitutionis, & ſimul indicaretur Sacramentum eſſe inſtitutum communi, & univerſali lege ad uſum hominum, & totius humani generis, & non pro certa aliqua perſona, & in privato aliquo, & peculiari caſu; & ratio eſt, quia Sacramenta tradita ſunt Eccleſiæ in communem fidelium utilitatem, & omnium ſalutem, atque ideo lege communi inſtitui debuerunt. Ex quo fit verba illa Chriſti ad Magdalenam, & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata tua*, & inſufflationem Chriſti in Apoſtolos, per quam Spiritum Sanctum dedit illis dicens: *Accipite Spiritum Sanctum*, non fuiſſe Sacramenta, quamvis fuerint ſigna rei ſacræ, ſcilicet, gratiæ, a Chriſto Domino inſtituta ad ſanctificationem, eo quia non fuerunt ab eo inſtituta, neque ut cæremoniæ frequentandæ continuandæ, & permanentes in Eccleſia; neque in beneficium totius Eccleſiæ, & ad uſum communitatis fidelium, ſed fuerunt opera particularia, & ſigna in quibuſdam certis caſibus, & in beneficium ſingularium perſonarum, & ideo non veniunt ſub nomine Sacramenti, prout hic ſumitur, ſcilicet pro ſigno ſtabiliter inſtituto in beneficium Eccleſiæ, & communem fidelium utilitatem. Similiter Martyrium ob eamdem cauſam non eſt Sacramentum, quamvis enim ex opere operato, gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum, ut fuſius diximus diſp. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione quæſt. 7. Ex quibus infertur ad eſſentiam Sacramenti tria requiri. Primum eſt, ut ſit ſignum ſtabile, & communi, ac univerſali lege inſtitutum ad communem fidelium utilitatem. Secundum, ut ſignificet veram, & propriam ſanctitatem, qualis eſt gratia habitualis, & ſanctificans. Tertium, ut eamdem efficiat ex opere operato, id eſt uſu ſuo, & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſive per actum, aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis, quæ eſto ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio ſine qua non, ut conſtabit ex dicendis.

9 Denique ex dictis infertur definitionem Sacramenti ex Scoto aſſignatam eſſe optimam, quia habet verum genus, & differentiam, & quædam addita, quæ ſemper in definitione relativorum, qualis eſt Sacramentum, poni debent, cum eorum definitio non ſit pure quidditativa, ſed data per additamentum; nam *ſignum* ponitur, ut genus, quod pertinet ad relationem, alia vero duo, *ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans*, locum tenent differentiæ, ut conſtat ex dictis. Et quia in definitione relativi fundamentum, & correlativum ponuntur, tamquam addita, ideo in hac definitione Sacramenti, quod pro formali relationem importat, ponitur *ſenſibile*, pro fundamento, ſeu ſubjecto relationis, *gratia, vel effectus ejus gratuitus*, pro correlativo, ſeu termino illius ſigni, quod eſt Sacramentum. Additur tandem, quod ſit ordinatum *ad ſalutem hominis viatoris*, ut in-

Digitized by Google

indicaretur finis, & modus quo talis ſacramentorum inſtitutio facta eſt, ut explicatum eſt; quare nil deeſt, ut hæc definitio ſit vera, & propria eo modo, quo ſacramentum definiri poteſt. Ex hac etiam definitione conſtat, quænam importentur a ſacramento intrinſece, & in recto, & quæ extrinſece, ac in obliquo; nam intrinſece, & in recto importantur illa, quæ locum generis tenent, & differentiæ, nimirum *ſignum*, quod ponitur ut genus; *ex inſtitutione divina, efficaciter ſignificans*, quod ponitur, ut differentia; cætera vero, quæ ponantur ut addita, nimirum *ſenſibile*, ut fundamentum talis relationis, *gratia*, *vero vel effectus Dei gratuitus*, ut correlativum, importantur extrinſece, & in obliquo, ut indicat Doctor loc. cit. I. quomodo autem, & in quo ſenſu materia, & forma dicantur partes extrinſecæ ſacramenti, dicemus art. ſeq. ita circa aſſignatam ſacramenti definitionem diſcurrimus diſt. 1. cit. de Sacram. in genere qu. 1. art. 1. ubi etiam ar. 2. plures ſolvuntur objectiones, quæ contra ipſam fieri ſolent, & ibi videri poſſunt; nam ex earum ſolutione adhuc magis elucescit præfatæ definitionis intelligentia.

ARTICULUS SECUNDUS.

De materia, & forma Sacramentorum.

10 DOgma Catholicum eſt, hæc noſtra ſacramenta novæ legis conſtare quaſi materia rebus, ac veluti forma verbis, aliqua materia cum forma, tam in naturalibus, tum in artificialibus proportione ſervata; quomodo autem conſtent rebus, & verbis, tamquam materia, & forma, ut ex partibus ea intrinſece componentibus, ſuſe declaravimus diſt. 1. cit. qu. 3. ubi ab initio quæſtionis adſeruimus ex Scoto 4. diſt. 3. qu. 2. §. *His primo*, pro recta hujus compoſitionis intelligentia ſacramentum dupliciter conſiderari poſſe; vel ut eſt quoddam totum ex rebus ſenſibilibus, & relatione ſigni conſtans, vel ex parte fundamenti, in quo relatio ſigni fundatur, ut eſt quoddam compoſitum ex aliquibus rebus, & verbis; quorum primum dicitur materia, alterum forma, non proprie, ſed metaphorice, & proportionaliter, itant nomine rerum intelligatur id omne, quod in ſacramentis quaſi indeterminatam habet ſignificationem, nomine vero verborum id, per quod illud determinatur, ut v. g. in Baptiſmo aqua naturalis ſe habet, ut materia, qua ſignificare poteſt ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem, ſed cum dicitur: *Ego te baptizo* manifeſtatur quod aqua utimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem. Sacramentum primo modo conſideratum eſt compoſitum phyſicum, & accidentale, cujus forma eſt relatio ſigni, alia vero ſunt fundamentum, vere enim a relatione ſigni afficitur illud ſubjectum, ſicut quælibet relatio ſubjectum, in quo fundatur, informat; unde tunc dicta materia, & forma, ideſt, res, & verba ſimul habent ſe inſtar materiæ, ſignificatio vero formæ inſtar formæ. Secundo autem modo conſideratum eſt compoſitum morale, & artificiale, ſiquidem ex beneplacito illa duo, ſcilicet res, & verba, ſunt aſſumpta, ut fundamentum relationis ſigni, & unum non informat, vel ſubjectat alterum; quare minus recte, ut diximus loc. cit. nonnulli Recentiores putant, hanc quoque compoſitionem eſſe phyſicam, quia ad talem compoſitionem conſtituendam non ſufficit partes eſſe phyſicas, ſed requiritur ipſam quoque compoſitionem eſſe aliquo modo phyſicam, nimirum, aut per realem unionem, aut continuationem, aut contiguitatem partium in ordine ad certam figuram conſtituendam, quarum compoſitionum nullam habent res, & verba ſacramentorum, ut ex dicendis conſtabit. Quando itaque in propoſito quæritur, an ſacramentum conſtet rebus, & verbis, tamquam materia, & forma; non eſt ſermo de ſacramento primo modo ſumpto, ut eſt quoddam totum ex rebus ſenſibilibus, & relatione ſigni conſtans; ſed eſt ſermo de ſacramento ſumpto ſecundo modo, ſcilicet quoad ſuum eſſe partiale ex parte fundamenti, in quo relatio ſigni fundatur, & quæſtio eſt, an in quolibet ſacramento res, & verba ita ad invicem conjungantur, ut partes illius intrinſecæ, & eſſentiales cenſeantur, pro cujus reſolutione,

11 Primo dicendum eſt, omnia novæ legis ſacramenta rebus, & verbis conſtare, vel formaliter, vel ſaltem æquivalenter, tamquam ex materia, & forma, ut verbi gratia, in Baptiſmo res ſenſibilis, & actio, ideſt, aqua, & ablutio, in unctione oleum, & unctio dicitur materia, & quidem oleum, & aqua materia remota, actio vero illa materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, ut in matrimonio ſignum conſenſus, dicuntur forma. Ita ſtatuimus loc. cit. & expreſſe declaratur in Concil. Florent. in decreto Eugenii Papæ, ubi poſt enumerationem ſacramentorum novæ legis hæc verba leguntur: *Hæc omnia ſacramenta tribus perficiuntur, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri cum intentione*; Ac etiam in Scriptura quibuſdam ſacramentis expreſſe res, & verba aſſignantur, nam de Baptiſmo habetur Matth. 28. *Baptizantes eos*, ecce res, ſcilicet, ablutionem, *In nomine Patris, & Filii, &c.* ecce verba. Deinde in Euchariſtiæ inſtitutione legimus Chriſtum accepiſſe panem, & dixiſſe illa verba; *Hoc eſt corpus meum*, & ſimiliter de extrema Unctione habetur Jac. 5. *Ungentes eum Oleo ſancto in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum*. Notanter autem diximus ſacramenta noſtra conſtare rebus, & verbis, vel formaliter, vel ſaltem æquivalenter; nam aliqua ſi non in tanto rigore, ſaltem æquivalenter conſtant rebus, & verbis, ut Matrimonium, & Pœnitentia; in Matrimonio enim ſemper verba interveniunt, vel formaliter, ut cum expreſſe pronunciantur a contrahentibus, aut ſaltem æquivalenter, ut cum per ſigna, & nutus ſignificantur: & quando Concilia, & Patres dicunt in ſacramentis præter verba requiri res, aliud docere volunt, quam quod præter verba quæ ſunt forma, & a miniſtro prolata, requiritur aliud, quod dicitur res, hoc eſt, contradiſtinctum ab eo, quod locum formæ tenet, & ab eo aliquo pacto determinabile: quod autem hoc aliud, quod habet rationem materiæ, & tenet locum rei, ſint verba, vel actiones alterius potentiæ, parum refert. Atque ita in ſacramento pœnitentiæ Confeſſio ipſa exterior, ſive verbis, ſive nutibus, aut aliis ſignis exterioribus facta, eſt vera res ſacramenti pœnitentiæ contradiſtincta a verbis a Miniſtro prolatis, quæ ſola ſunt forma. Et ſic pariter dici poteſt in ſacramento Matrimonii, quod forma ſunt verba, vel alia ſigna exteriora conſenſum contrahentium exprimentia, res autem eſt traditio, ſeu translatio poteſtatis in corpora, vere enim transfertur dominium, & corpora traduntur; atque ita datio corporum eſt materia, & tenet locum rei in ſacramento Matrimonii, ut expreſſe docuit Doctor 4. diſt. 26. qu. 1. ſub P. quæ omnia propriis locis de unoquoque ſacramento magis explicabuntur.

12 Secundo dicendum eſt res, & verba, quæ dicuntur materia, & forma ſacramentorum ſemper eſſe partes intrinſecas, & eſſentiales ſacramentorum, quæ in uſu conſiſtunt, & in fieri, qualia ſunt omnia præter Euchariſtiam, quæ habet modum permanentis, ac veluti etiam in facto eſſe conſiſtit, & utraque eſſe fundamentum relationis ſigni, quam ſacramentum pro formali importat. Ita etiam ſtatuimus loc. cit. & eſt communis omnium ſententia, quod ibi probavimus ex analogia ad compoſitionem naturalem, in qua partes illæ per modum materiæ, & formæ concurrere dicuntur, quæ ſunt compoſito intrinſecæ, & eſſentiales, una per modum determinabilis, alia per modum determinantis, ſed in ſacramentis novæ legis in uſu, & fieri conſiſtentibus, tam res, quam verba ſe habent, ut partes intrinſecæ, & eſſentiales ſigni ſacramentalis, res quidem, ut quid determinabile, verba vero, ut quid determinativum, ergo, &c. minor probatur, utraque enim neceſſaria ſunt, & utraque ſufficiunt ad fundandam ſignificationem ſacramentalem, ſiquidem in ſacramento Baptiſmi, v. g. nec ablutio ſine verbis, nec verba ſine ablutione ſufficerent ad internam animæ ablutionem ſignificandam, ablutio enimque ſine verbo *Baptizo* indifferens eſt ad humectationem, frigefactionem, & ablutionem ſignificandam, & verbum *Baptizo* ſine ablutione eſt falſum. De Euchariſtia vero, quia eſt ſacramentum permanens, aliter diſcurrendum eſſe inquit Doctor 4. diſt. 8. qu. 1. quamvis enim verba conſecrationis poſſint dici forma ſacramenti Euchariſtiæ, quatenus ſunt forma conſecrationis, quæ eſt inchoatio hujus ſacramenti, proprie tamen loquendo non ſunt pars intrinſeca, & eſſentialis illius, ut evenit in cæteris ſacramentis, quæ in uſu conſiſtunt, quia tunc non eſſet ſacramentum permanens, cum verba non poſſint eſſe, niſi ſucceſſiva, ipſa tamen conſecratio conſiſtit in fieri, & ideo aliquam formam verborum requirit, ſed illa non eſt forma ſacramenti, ſed conſecrationis ſacramenti, & in tantum illa verba dici poſſunt ſacramentalia, quia ad hoc ſacramentum pertinent, tamquam forma conſecrationis ejus, quæ eſt hujus ſacramenti inchoatio, ſed non dicuntur ſic ſacramentalia, ſicut verba Baptiſmi, illa enim ſunt ſacramentalia, quia ſunt forma illius ſacramenti. Unde inquit Doctor hoc ſacramentum Euchariſtiæ conſiſtere in ſpeciebus conſecratis, itaut ipſæ ſpecies viſibiles ſint materia, ideſt, proximum fundamentum relationis ſignificationis, ipſa ſignificatio ſit formale. Et ſi quæras quodnam ſit in hoc ſacramento, tamquam materia, & aliud tamquam forma. Reſpondet, quod non eſt hic aliud, tamquam materia, & aliud tamquam forma, ſicut eſt in aliis, cujus ratio eſt, quia hoc eſt ſacramentum permanens, & ideo non poſſunt aliqua verba ad ejus eſſentiam pertinere, unde tandem concludit in ſolutione ad quartum, utramque ſpeciem panis, & vini eſſe ſignum unius rei, ſcilicet Corporis Chriſti ſub illis exiſtentis.

13 Sed objiciunt aliqui, quod ſupra diximus ex Concil. Florent. omnia ſacramenta tribus perfici neceſſario, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & Miniſtro, ubi etiam ſpecificatam materiam ſacramenti Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum, quia in Euchariſtiæ inſtitutione legimus Chriſtum accepiſſe panem, & illa verba dixiſſe: *Hoc eſt Corpus meum*. Reſpondetur, quando Concil. Florent. ait materiam Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum, hoc eatenus dixit, quatenus ſint materia conſecrationis, quæ eſt inchoatio ſacramenti Euchariſtiæ; dixerat enim prius loquens de ſacramentis in genere, omnia tribus neceſſario perfici: rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & Miniſtro; ex quibus colligitur illa tria ſolum eſſe neceſſaria ad fieri cujuslibet ſacramenti, & hæc tria utique concurrunt etiam ad fieri ſacramenti Euchariſtiæ; quod eſt Conſecratio,

Digitized by Google

tio, unde quando ſubdit hæc omnia rebus conſtare, ſenſus eſt, quando non poteſt fieri ſacramentum, niſi per verba, & res, quod de omnibus eſt verum, & in hoc ſenſu quoque verum eſt Euchariſtiam in ſuo fieri habere res, & verba, at neceſſe non eſt, ut in facto eſſe hæc adſint. Quare argumentum ex verbis Concilii deductum ad ſummum probat, panem, & vinum eſſe materiam Conſecrationis, verba vero formam; & in tantum hæc dici poſſe materiam, & formam ſacramenti Euchariſtiæ, quatenus ſunt materia, & forma Conſecrationis; at abſolute id aſſeri nequit, quia ſic innueretur in Euchariſtia una cum Corpore, & Sanguine Chriſti ſubſtantiam panis, & vini remanere, quod eſt hæreticum, ut ſuſe diſcurrimus loc. cit.

14 Tertio dicendum eſt, ut ſacramentum ſit validum, debere inter materiam, & formam, v. g. inter effuſionem aquæ in Baptiſmo, & pronunciationem verborum talem, & talem eſſe conjunctionem, ut ſecundum moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuſcumque ſacramenti, una alteram afficiat, hoc eſt, ut verba cenſeantur in talem rem cadere, & cum ea unum totale ſignum conſtituere. Ita Doctores communiter, & præſertim Scotus 4. d. 6. qu. 3. litera B. ubi inquit, quod inter materiam, & formam ſacramentorum talis ſimultas requiritur, qualis requiritur in actibus humanis, noluit enim Chriſtus nos obligare ad tam ſubtilem ſimultatem, quamvis poſſet homo percipere, & ſervare. Ratio eſt, quia ſimultas materiæ, & formæ ſumi debet juxta naturam compoſiti; ſi compoſitum ſit phyſicum, debent ſimul eſſe phyſica, ſi morale, moraliter; unde in propoſito cum ſacramentum ſit compoſitum morale, & non phyſicum, ſatis erit ſi moraliter ſimul judicentur eſſe, etſi phyſice aliqua mora intercedat. Sufficit ergo tanta conjunctio, ſeu propinquitas temporis inter res, & verba, quanta moraliter requiri cenſetur ad verificandum ſenſum verborum, applicationem materiæ determinantem, quod totum prudenti judicio, & humano more æſtimandum eſt, ſicut fieri ſolet in aliis ſimilibus humanis rebus, & negotiis. Quoniam vero ſacramenta ex diverſis actibus humanis conſtant, quorum alii majorem ſimultatem, alii minorem ex natura ſua poſtulent, non poteſt una certa regula in omnibus aſſignari, ſed ſingularum operationum, quibus ſacramenta conſtant, eſt perpendenda natura, & juxta earum diverſitatem poterit major, aut minor temporis propinquitas inter res, & verba eſſe neceſſaria, & ſufficiens, nam in confectione ſacramenti Euchariſtiæ requiritur, ut eo ipſo tempore, quo verba formæ proferuntur, materia ſit præſens, hanc enim, ut præſentem ſignificant pronomina demonſtrativa *Hoc, vel Hic*. In Sacramento autem Pœnitentiæ, & Matrimonii major diſtantia admitti poteſt inter accuſationem pœnitentis & abſolutionem ſacerdotis, quia peragitur per modum judicii, in quo accuſatio præſupponitur abſolutioni, nec requiritur, ut ſententia judicis cum rei accuſatione tempore conjuncta ſit; in Matrimonio etiam unius conjugis conſenſus poſt alterius conſenſum tamdiu ſequi, quamdiu hic moraliter permanere cenſetur, ſicut in aliis contractibus. In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine requiritur talis conjunctio, ut dum Miniſter verba pronuntiat, moraliter etiam cenſeatur lavare, &c.

15 Quamvis autem, ut dicebamus, non poſſit in omnibus una certa regula aſſignari, in praxi tamen hoc ſemper in omnibus eſt ſervandum, ut materia, & forma ſacramenti taliter conjungantur, quod ſine periculo, & dubio, ſed modo certo, & tuto ſacramenta adminiſtrentur, qua ratione Doctor loc. cit. in ſacramento Baptiſmi requirit phyſicam ſimultatem ſaltem inter aliquam partem prolationis formæ, & materiæ, ut vel incipiat forma, antequam deſinat materia, vel e contra incipiat materia, antequam forma abſolvatur, quam Scoti opinionem eſſe in praxi ſervandam conſulunt Navar. Sylveſter, Vivaldus, & plures alii apud Abell. part. 2. tract. 1. de ſacramentis in genere ſect. 2. ubi ait, quod in ſacramentis, quæ in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificat, quamvis aliqui Doctores arbitrentur ad illorum validitatem ſatis eſſe, ut moralis aliqua conjunctio inter materiam & formam reperiatur, ideoque validum, v. g. fore Baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen, & tutior eſt in praxi aliorum Doctorum ſententia ad majorem certitudinem, ſcrupuloſque tollendos, qui aſſerunt materiam, & formam ſimul reipſa conjungi debere, ita ut ſimul tempore materia ſacramenti applicetur, & verba formæ proferantur, aut ſaltem priuſquam materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoetur, vel vice verſa.

16 Quarto dicendum eſt, materiam, & formam ſacramentorum novæ legis fuiſſe determinatas ex inſtitutione Chriſti quoad ſubſtantiam, ita quod ſi aliæ ſubſtantiæ ponantur, quoad ſubſtantiam non fiat ſacramentum. Ita etiam ſtatuimus qu. 3. cit. cum Scoto 4. diſt. 3. quæſt. 2. & eſt communis Doctorum ſententia, quæ in primis conſtat ex Scriptura, ubi leguntur res, & verba a Chriſto Domino determinata pro ſacramentis. Deinde ex Conc. Florent. loc. cit. ubi ſingulis ſacramentis determinatas formas, & materias aſſignavit, & ex Trid. ſeſſ. 3. can. 1. ubi docet ſacramenta novæ legis fuiſſe a Chriſto Domino inſtituta, ut inſtrumenta ad cauſandam gratiam, ac proinde ea inſtrumenta pro libito variare, & mutare non licebit, & conſequenter res, & verba ſacramentorum certa, & determinata eſſe debent, & ideo ſeſſ. 20. cap. 20. aſſerit, Eccleſiam non habere poteſtatem circa ſubſtantiam ſacramentorum. Demum id quoque conſtat ex perpetua, & conſtanti Eccleſiæ traditione, quæ ſemper docuit res, & verba determinata requiri ad ſacramenta. Unde D. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hierar. cap. inquit: *Primi duces Sacerdotalis muneris viſibilibus ſignis cæleſtia ſacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt*. Obſervent autem communiter Doctores determinationem illam materiæ, & formæ, ſeu rerum, & verborum non eſſe æqualem, & ejuſdem rationis in omnibus ſacramentis novæ legis, ſed latitudinem quamdam habere, intra quam poteſt variatio aliqua reperiri abſque præjudicio validitatis ſacramenti; nam Chriſtus inſtituit, v. gr. pro Euchariſtia panem de tritico, & vinum de vite, poteſt autem intra latitudinem hujus panis talis variatio reperiri, quod ſit ex una, vel alia ſpecie tritici, quod ſit azymus, vel fermentatus, & intra latitudinem vini, quod ſit album, vel rubrum, purum, vel lymphatum, itaut talis materiæ variatio ſacramentum non irritet, dummodo vinum ſit de vite expreſſum, & panis non ex alio genere frumenti, quam ex tritico. Sic etiam in ſacramento Pœnitentiæ quilibet dolor de peccatis ex ſupernaturali aliquo motivo elicitus, licet non ſit ejuſdem ſpeciei, ad illius ſacramenti validitatem ſufficit, quia nimirum dolor ille ex quocumque motivo ſupernaturali elicitus, ſive ſit contritio, ſive attritio, eſt ſufficiens diſpoſitio ex parte pœnitentis ad abſolutionem peccatorum in Confeſſione recipiendam; e contrario autem in Baptiſmo, v. gr. ſi aqua ſit congelata, quamvis ejuſdem ſit ſpeciei cum liquida, non eſt tamen materia Baptiſmi ſufficiens, quia non eſt apta ad corporalem ablutionem, unde determinatio materiæ in ſacramentis petenda eſt præſertim ex aptitudine ad uſum ipſius ſacramenti ſecundum inſtitutionem Divinam. Sic pariter in forma ſacramentorum aliqua conſimilis latitudo reperitur intra determinationem illius a Chriſto factam, nam cum in reliquis ſex ſacramentis certa quædam, & determinata verba ore prolata requirantur; in Matrimonio ſigna, & nutus ad conſenſum de præſenti exprimendum verborum loco ſubſtitui poſſunt; & in aliis etiam ſacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum ex qualitate ſoni, vel ſyllabarum, quibus illa conſtant, deſumenda non eſt, ſed ex ſignificatione, itaut eadem determinate verba cenſeantur, quorum eadem eſt ſignificatio, ſive Hebraico proferantur, vel Græco, aut Latino ſermone, ſive vulgari Italico, Gallico, aut Hiſpanico, quia Chriſtus non determinavit, ut verba ſacramentorum hoc, vel illo idiomate proferantur, unde mutatio unius vocis in aliam eundem ſenſum retinentem ſacramentum non invalidat.

17 Quinto dicendum eſt, ut valeat ſacramentum, non debere fieri ſubſtantialem, ſeu eſſentialem mutationem materiæ, vel formæ, accidentalem vero mutationem, etſi ſæpe ſit illicita, non tamen invalidum facere ſacramentum. Ita etiam communiter Theologi docent, & Scotus præſertim 4. diſt. 3. qu. 2. & diſt. 8. qu. 1. & alibi. Porro mutatio materiæ ſacramentorum tunc ſubſtantialis cenſetur, quando tanta eſt, ut ſecundum communem uſum, & æſtimationem hominum differat nomine, & re ab ea, quam Chriſtus præſcripſit, & inſtituit; accidentalis dicitur, quando cum ea eumdem adhuc retinet uſum, & nomen; formæ ſimiliter mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus verborum, accidentalis autem, quando adhuc manet; unde ad dignoſcendum, quæ mutatio ſit eſſentialis, & quæ accidentalis, hæc regula generalis eſt obſervanda, quod tunc mutatio eſſentialis cenſetur, quando ſecundum prudentem æſtimationem non manet amplius eadem res in ſubſtantia, nec in verbis eadem ſignificatio, itaut illa mutatio, quæ deſtruit ſenſum verborum a Chriſto inſtitutum, eſt ſubſtantialis, quæ vero non deſtruit, cenſetur accidentalis; ex quo ſequitur nullum eſſe ſacramentum defectu materiæ, ſi materia cruda conſecratur, id eſt, farinacea maſſa nondum piſta, & igne cocta, quia ſecundum communem uſum, & æſtimationem non eſt panis, ſive hæc differat ſpecie ſubſtantiali a pane, ſive non; item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo, quia non habent communem uſum, & nomen aquæ elementaris, etſi phyſice ſpecie non diſcrepent, valet tamen ſacramentum, & ſi aqua Baptiſmi ſit calida, & panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c. Defectu vero formæ ſacramentum eſt nullum, ſi litteræ aliquæ mutentur ſenſum variantes, quod facile in initialibus contingit, ut ſi dicatur, in nomine Matris, Filii, &c. item ſi magna verborum fiat interruptio, itaut moraliter cohærere non videantur. Rurſus ſi forma diviſim a pluribus proferatur, v. g. unus dicat. Ego te baptizo, alter in nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. Forma vero valet, etſi non liceat, ſi omittas voces non eſſentiales, v. g. *Ego, & Amen* in Baptiſmo, *enim* in forma Euchariſtiæ, ſi tantum verba tranſponas, ut Hoc meum eſt Corpus, ſi ſynonima ſubſtituas, v. g. abluo pro baptizo, ſi verbum aliquod addatur, quod tamen ſenſum ejus non evertat, v. g. In nomine Patris, qui te creavit, & ſimilia; in his enim omnibus, & ſimilibus caſibus mutatio formæ cenſetur eſſe acci-

den-

Digitized by Google

dentalis tantum, ut docet D. Thomas qu. 6 art. 7. Scotus loc. cit. & ſequuntur Layman, Toletus, Bonacina, Filliuc. & alii Summiſtæ paſſim.

QUÆSTIO II.

De effectibus Sacramentorum.

18 SAcramenta maxime per ordinem ad effectus ſunt conſideranda, utpote ex quibus eorum vis & efficacia magis percipitur: duplex autem ſacramentorum effectus a Theologis communiter aſſignari ſolet; unus primarius, qui eſt gratia habitualis, quæ eſt qualitas ſupernaturalis qua homo formaliter juſtificatur, qua de cauſa dicitur gratia ſanctificans; alter ſecundarius, qui dicitur Character, quo nomine intelligitur ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam ſacramenta imprimitur, ratione cujus ſunt irreiterabilia, de hoc itaque duplici ſacramentorum effectu in hac quæſtione agamus, & prius de primario, ac poſtea de ſecundario.

ARTICULUS PRIMUS.

De primario effectu Sacramentorum, qui eſt gratia.

19 PRimo certum eſt, ac de fide contra quoſdam veteres, ac etiam recentiores Hæreticos, ſacramenta novæ legis conferre gratiam ſanctificantem, & juſtificantem; non tantum Fidem excitando in ſuſcipiente, ſed per ſe, & proprie ex divina inſtitutione, hoc enim expreſſe Scripturæ teſtimonia demonſtrant, dum per ſacramenta præter Fidem remiſſionem peccatorum nobis promittunt, ac animæ ſalutem, quæ non niſi per gratiam juſtificantem obtineri poteſt, quod patet per plura ſacramenta diſcurrendo; de Baptiſmo quidem Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* quibus verbis regeneratio ſpiritualis, quæ fit per gratiam, aquæ Baptiſmali, tamquam cauſæ tribuitur; de Pœnitentia Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c.* quibus verbis ſignificatur ſacerdotes in ſacramento pœnitentiæ per abſolutionem vere peccata remittere, ac proinde gratiam conferre, ut declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. & 9. de Euchariſtia Jo. 6. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, vita utique ſpirituali, & gratiæ; de Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum*; & tandem de extrema Unctione Jacob. 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini, &c. ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, quibus verbis, declaratur vis hujus ſacramenti ad remittenda peccata, et proinde ad gratiam conferendam. Unde ſequitur alia quoque ſacramenta eumdem habere effectum, cum horum, & aliorum ſit par ratio.

Confirmatur auctoritate Conciliorum, & Patrum, nam in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & Trid. ſeſſ. 7. c. 6. expreſſe definitum eſt: *Gratiam conferri per legis Sacramenta ſemper, & omnibus quantum eſt ex parte Dei, ſi rite ea ſuſcipiant*, quod etiam expreſſe docent Chryſoſtomus homil. 60. ad populum dicens: *Deum per viſibilia ſigna inviſibilem largiri virtutem*, & Auguſt. in Pſal. 37. dicens: *Sacramenta novi teſtamenti dare ſalutem*, & ſic etiam loquuntur alii Patres. Denique hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia infantibus rite, & legaliter ſacramentum Baptiſmi exhibetur, per quod mediante Divina gratia peccatum originale deletur, in quibus tamen actus fidei non excitatur, tum quia alioquin ſacramenta non plus valerent, quam prædicatio Evangelii, aliaque externa ſigna, quibus in audientium, & videntium animis fides excitatur.

20 Secundo certum eſt etiam, ac de fide, ſacramenta novæ legis gratiam producere, & conferre, non ſolum in quantum ſuſcipientes ad aliquem actum fidei, aut alium pium affectum objective excitant, ut præfati ſectarii dicebant, ſed propria virtute & efficacia, non quidem principaliter, hoc enim ſolius Dei eſt proprium, ſed inſtrumentaliter, & ex opere operato, ut Theologi loquuntur; quod ut facilius intelligatur, notandum eſt ex Scoto 4. d. 1. q. 6. K. dupliciter gratiam obtineri poſſe, uno modo ex opere operantis, & eſt quando obtinetur ex merito, vel ratione diſpoſitionis præciſe, ut eſt ab operante, quo modo ſemper intervenit aliquod meritum ſaltem de congruo reſpectu gratiæ; alio modo ex opere operato, & eſt quando præciſa ratione operis externi, vel ſacramenti applicati datur aliqua gratia ultra omne meritum operantis, tam de condigno, quam de congruo. Unde in propoſito gratiam conferri ex opere operantis in aliquo ſacramento idem eſt, ac conferri intuitu meriti ipſius operantis, ſeu illius, qui eſt conficiens, vel adminiſtrans ſacramentum, aut illud ſuſcipiens: gratiam vero conferri ex opere operato idem eſt, ac conferri gratiam præciſe vi ipſius operis operati, ideſt, ſacramenti applicati, & facti, prout juxta Divinam inſtitutionem faciendum eſt. Quod igitur novæ legis ſacramenta gratiam quoque conferant ex opere operato ſatis aperte demonſtrant Scripturæ teſtimonia jam relata, quæ hanc vim ſingulis tribuunt ſacramentis, tum quia alioquin ex opere operantis poteſt, & ſolet homo gratiam conſequi, vel ejus augmentum per alios quoque virtutum actus, unde non eſſet quicquam proprium, ac peculiare ſacramentorum ſic gratiam conferre. Confirmatur etiam auctoritate Conciliorum, & Patrum, nam Trid. ſeſſ. 7. can 8. dicit: *Si quis dixerit per novæ legis Sacramenta non conferri gratiam ex opere operato, anathema ſit*, & D. Aug. lib. 19. contra Fauſtum cap. 11. vim ſacramentorum quoad gratiam conferendam appellat *inenarrabilem*, &c. 16. ait, *Sacramenta novæ legis plurimum a legalibus diſtare, & eſſe virtute majora, utilitate potiora*, talia autem non eſſent, ſi ſolum ex opere operantis gratiam conferrent. Item S. Cyprianus ſerm. de Cœna Domini ait: *Sacramentis ineſſe æternæ vitæ effectum*. Denique Innocentius III. lib. 1. de Myſteriis Miſſæ loquit: *Miſſæ ſacrificium conferre gratiam, licet per malos miniſtros, quid etiamſi opus operans ſit fortaſſe immundum ex parte miniſtri, tamen opus operatum eſt ſemper mundum reſpectu Dei*. Cum autem ſacramenta dicuntur hoc modo conferre gratiam, hoc intelligi debet, ut ſupra diximus, non quidem in eo ſenſu, quod ſint cauſa principalis, cum enim gratia ſit ſublimis quædam naturæ Divinæ participatio, ſolus Deus eſſe poteſt cauſa principalis, & auctor gratiæ, ſed dici debent cauſæ inſtrumentales, quatenus talia ſigna ſenſibilia aſſumuntur a Deo ad conferendam gratiam ſupra omnem eorum virtutem, & extra omnem naturæ ordinem.

21 Tertio, quia duplex occurrit modus, quo ſacramenta dici poſſunt ſic inſtrumentaliter gratiam conferre, unus phyſicus, itaut ſacramentum per veram, & propriam efficientiam ex ipſa ſacramenti ſubſtantia directe, & immediate manantem, per verum, & phyſicum influxum gratiam in anima producat, quo pacto anima, v. gr. per oculum, tamquam per inſtrumentum, actum viſionis producere dicitur; alter moralis, itaut gratia a ſolo Deo immediate producatur, & ad præſentiam, & exhibitionem ipſius ſacramenti, tamquam ſigni ab ipſo inſtituti, in animam infundatur, quæ actio gratiæ productiva non ab ipſo ſacramento directa, & immediate egrediatur, ſed a ſolo Deo ad exhibitionem ſacramenti, qui modus cauſandi ſolet dici cauſalitatem moralem. Controverſia famoſa eſt inter Thomiſtas, & Scotiſtas, quonam horum modorum ſacramenta ſint cauſæ inſtrumentales gratiæ, an ſcilicet, phyſice, vel ſolum moraliter. Thomiſtæ affirmant ſacramenta per phyſicam efficientiam, & cauſalitatem gratiam conferre; Scotiſtæ vero aſſerunt eſſe cauſas tantum morales, quatenus ad gratiam producendam, & ſuſcipientibus largiendam movent ipſum Deum gratiæ omnis auctorem, & largitorem, qui Deo gratiam illam tunc vult conferre, quia ſacramentum recte perfectum, & debite ſuſceptum eſt. Quam ſententiam ex profeſſo docuit Scot. 4. diſt. 1. qu. 4. & 5. §. *Ad primam ergo quæſtionem*, & nos fuſe defendimus d. 1. c. de Sacram. in genere qu. 4. ex Conciliis, & Patribus efficientiam gratiæ tribuentibus immediate, & proxime ipſi Deo, per miniſterium tamen, & exhibitionem ipſius ſacramenti, ita enim expreſſe docuit Concil. Moguntinum ſub Paulo III. celebratum anno 1549. cap. 11. ubi loquens de ſacramentis novæ legis, & eorum efficacitate in gratia conferenda ait, *non eſſe ritus ſimplices, ſed ſacroſancta ſingula, & efficacia ſigna, quæ rite ea ſuſcipientes gratiam eis conferendo ſanctificant; gratiam vero Sacramentalem, non ex ipſa externarum rerum virtute, nec ex merito miniſtri, ſed ex interna, & divinæ operationis virtute æſtimandam eſſe*, quibus verbis exprimit Concilium gratiam nobis per ſacramenta collatam non externo ſymbolo ſacramentali tribuendam eſſe, ſed internæ virtuti, & operationi divinæ.

22 Hoc idem innuunt Patres, Ambroſius, Auguſt. Hieron. Cyprianus, & alii loc. cit. adducti, dum dicunt in ſacramentorum ſuſceptione Deum ſolum eſſe, vel Spiritum ſanctum, qui animam ſanctificat, mundat, & lavat, dum exterius ſacramentum perficitur, elementum lavare exterioſecus, Deum vero mundare intrinſecus, & tandem ſacramentum ſignificare viſibiliter, quod Deus agit inviſibiliter; quo quidem loquendi modo ſatis aperte Patres ſignificant, non ipſum ſacramentum per modum cauſæ phyſicæ gratiam efficere, ſed Deum ipſum immediate ad exhibitionem ſacramenti. Denique rationibus hoc idem ibi probavimus oſtendendo improbabilitatem, & impoſſibilitatem utriuſque modorum, quibus Thomiſtæ defendere, & ſuadere nituntur ſacramenta phyſice gratiam cauſare, & præſertim modi communioris, quo utuntur, dum dicunt ſacramentum immediate efficere ipſam gratiam in anima recipiendo in ſe virtutem quamdam a Deo ſuperadditam, qua per modum inſtrumenti elevatur ad producendum gratiæ effectum, hunc enim dicendi modum ex inſtituto rejicit Doctor loc. cit. 4. d. 1. qu. 5. §. *Contra opinionem iſtam*, quia gratia eſt adeo ſublimis, & excellens Divinæ naturæ participatio, ut non videatur poſſibilis ulla virtus creata illius phyſica effective: vel enim hæc eſſet corporea, vel ſpiritualis, non primum, quia virtus corporea non ſufficit ad producendam formam taliter ſpiritualem, & ſupernaturalem, nam adhuc ita eſſet improportionata, ſicut ipſa ſacramenti ſubſtantia, quod eſt corporeum. Neque ſecundum, quia virtus ſpiritualis in ſubjecto corporeo collocari nequit, cui tamquam accidens inhæreat, aut enim eſſet indiviſibiliter, ideſt, tota in toto, & tota in qualibet parte, aut diviſibiliter, ideſt, tota in toto, & pars in parte; non primo modo, quia inter omnes formas materiam perficientes ſola intellectiva ponitur talis, nec ſecundo modo, quia tunc extenderetur per accidens in ſubjecto, quod

eſt con-

eſt contra rationem virtutis ſpiritualis, ut diſcurrimus q. 4. cit. art. 1. num. 149. & ſequentibus. Deinde art. 2. num. 155. probamus cum Doctore loc. cit. quod etiam ſi poſſibilis eſſet modus illa cauſalitatis, adhuc ſacramentis, prout de facto ſunt inſtituta, tribui non debet, nec concurrere poteſt, nam per ſacramenta, quæ in fieri conſiſtunt, & ſucceſſive exercentur, gratia producitur in inſtanti ultimo, in quo jam non eſt ſacramentum, nempe per primum non eſſe illius; in quo verum eſt dicere, cum ſit inſtans extrinſecum, nunc non eſt ſacramentum, ſed immediate ante fuit; ergo nequeunt eſſe cauſæ inſtrumentales phyſicæ, quia nihil poteſt phyſice cauſare etiam per modum inſtrumenti, niſi actu exiſtat, ſiquidem actualis exiſtentia eſt conditio ſimpliciter neceſſaria ad phyſicam cauſalitatem, ſive principalem, ſive inſtrumentalem. Reſponſiones autem, & objectiones Thomiſtarum ademuſſim rejectæ ſunt, & ſolutæ loc. cit. Sunt vero cauſæ morales gratiæ ſacramenta non quidem principales, ſed tantum inſtrumentales, tum quia ſic vocantur a Concil. Tridant. ſeſſ. 6. cap. 7. tum quia cauſa moralis principalis ipſius gratiæ eſt paſſio Chriſti Domini, ut dicitur ibidem, in cujus virtute dumtaxat ſacramenta hunc ſuum attingunt effectum.

23 Quarto, cum certum ſit ſacramenta omnia novæ legis conferre gratiam ſanctificantem, ſive primam, ut Baptiſmus, & Pœnitentia, ſive ſecundam, quæ eſt augmentum ipſius præhabitæ gratiæ, ut reliqua ſacramenta, quæri ſolet, an ſacramenta cauſent aliam gratiam, quam ſanctificantem, quod quæſitum breviter reſolvimus diſp. cit. qu. 10. art. 1. ubi cum communi ſententia diximus nullam gratiam conferri per ſacramenta a gratia habituali diſtinctam præter auxilia aliqua particularia, quæ Deus dare decrevit tempore opportuno ſacramenta debite recipientibus, quod etiam deducitur ex Scoti principiis, poſtquam enim 4. diſt. 1. qu. 4. & 5. docuit ſacramenta gratiam conferre habitualem, ſeu ſanctificantem, agens poſtea de ſacramentis in particulari, aliquos peculiares effectus ſingulis aſſignat, & gratias diſtinctas ab illa communi, quam omnia cauſant, quæ non important, niſi auxilia prædicta, agens enim de Baptiſmo inquit per gratiam ab illo collatam nos regenerari, per Confirmationem nos roborari ad confitendum conſtanter Chriſti fidem, per Ordinem dari gratiam digne exequendi miniſteria ſacra, quod conſequenter de aliis quoque dicendum eſt, ut docet D. Bernardus ſerm. de Cœna Domini; etenim per ſacramentum Euchariſtiæ conferuntur ſubſidia ad perſeverandum in gratia, & ut non ſentiamus tam magnas iræ, invidiæ, & luxuriæ tentationes, quas ſine illo ſacramento experiremur; per ſacramentum Pœnitentiæ pœna æterna in temporalem commutatur; per ſacramentum Matrimonii dantur auxilia ad ejus onera ſuſtinenda, & prolem recte educandam; & tandem per extremam Unctionem conferunt auxilia, quibus infirmus reſiſtit tentationibus in fine vitæ occurrentibus, & quibus ſanitatem recuperat, ſi magis ad bonum animæ conducat. Unde concluditur, quod gratia, quam ſingula ſacramenta addunt ſupra communem gratiam, quam omnia conferunt, conſiſtit in auxiliis actualibus ad fines ſpeciales tendentibus, ob quos ſingula ſacramenta ſunt inſtituta; atque ita gratia ſacramentalis differt a gratia communi habituali ab omnibus ſacramentis cauſata per ordinem ad peculiares effectus ſacramentorum, ad quos præſtandos gratia ipſa communis ordinatur per ſpecialia Dei auxilia in ſingulis ſacramentis collata, quæ doctrina eſt etiam D. Bonaventuræ 4. diſt. 1. qu. 6. & diſt. 7. art. 1. qu. 2. & in hoc ſenſu dici ſolet ſingula ſacramenta ſpecialem aliquam gratiam conferre, ratione cujus inter ſe diſtinguuntur, quatenus quodlibet ſacramentum confert peculiarem gratiam ex vi ſua diſtinctam a gratia alterius ratione peculiaris effectus, quæ quidem ſpecialia auxilia diſtincte etiam recenſentur, ac enumerantur a Concil. Flor. in decreto Eugenii Papæ, & diſtinctius, ac facilius intelligentur ex iis, quæ infra de unoquoque ſacramento in particulari dicenda ſunt. Tribuuntur autem illa ſpecialia auxilia non ſtatim, ac ſacramentum recipitur, ſed iis temporibus, & occaſionibus, in quibus convenientia, & neceſſaria talia auxilia videntur illi, qui eſt, ut ait Propheta Pſalm. *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.*

24 Quinto quæritur, an ſacramenta novæ legis æqualem ſemper conferant gratiam. Pro reſolutione notandum eſt, quæſitum hoc in duplici ſenſu accipi poſſe: primo, an diverſa ſacramenta, ut v. g. Baptiſmus, & Euchariſtia æqualem conferant gratiam, ſecundo, an unum, & idem ſacramentum æqualem conferat gratiam omnibus illud ſuſcipientibus. Et quidem in primo ſenſu omnes conveniunt conferre inæqualem, nam in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 7. definitum eſt ſacramenta omnia non eſſe inter ſe æqualia, ſed alia aliis digniora eſſe, & excellentiora, unde communiter hic ordo dignitatis inter ſacramenta aſſignari ſolet, ut etiam ſatis indicat Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. & ſeq. quod omnium digniſſimum, & præſtantiſſimum ſit Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſacramentum, ſecundum dignitatis locum obtineat ſacramentum Ordinis, tertium Confirmatio, quartum Baptiſmus, quintum extrema Unctio, ſextum Pœnitentia, & ſeptimum Matrimonium, valde autem conſentaneum eſt Deum voluiſſe majorem, & uberiorem gratiam conferre cæteris paribus per ſacramenta digniora, & perfectiora, qua ratione Theologi communiter dicunt Euchariſtiæ ſacramentum majorem, & uberiorem gratiam præ cæteris conferre. In ſecundo autem ſenſu concedunt omnes ſacramenta ejuſdem rationis inæqualem conferre gratiam pro inæquali recipientis diſpoſitione, itaut major gratia conferatur magis diſpoſito, & minus diſpoſito minor, ſic enim expreſſe docet Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. dum inquit loquens de adultorum juſtificatione, illos juſtitiam recipere *ſecundum propriam cujuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, & ratio deducitur ex perfectiſſima Dei providentia, & juſtitia diſtributiva, quemadmodum enim majori contritioni, & diſpoſitioni juxta ſacramentum major quoque gratia correſpondet, ita majori attritioni, quæ in ſacramento locum contritionis ſupplet, major quoque gratia correſpondere debet. Petes, an gratia illa uberior, quæ melius diſpoſitis tribuitur, ſit tantum ex opere operantis, an etiam ex opere operato.

25 Aliqui putant melius diſpoſitis tribui majorem gratiam non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, nam actus illi, per quos homo ad ſuſcipiendum aliquod ſacramentum diſponitur, duobus modis ſpectari poſſunt, primo prout ſunt ex ſe alicujus gratiæ meritorii, ſecundo prout paſſive diſponunt ſubjectum ſuum, & magis aptum reddunt ad effectum ſacramenti recipiendum, & ſic duplex illis reſpondet gratia; ſi ſpectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; ſi poſteriori modo, reddunt hominem aptum ad majorem gratiam ſacramentalem ex opere operato recipiendam. Ita Abellyne cap. 1. de ſacram. in genere ſect. 5. cum Becano, & aliis. Sed quamvis hoc ſit ſatis probabiliter dictum, aliter tamen pluribus Scotiſtis dicendum videtur de mente Doctoris 4. diſt. 4. q. 7. §. *ſic ergo*, quod ſcilicet illa uberior gratia, quæ melius diſpoſitis tribuitur, ſit tantum ex opere operantis, non autem ex opere operato; inquit enim ibi, quod quantum ex parte ipſius ſacramenti Deus aliquam gratiæ portionem diſpoſuit regulariter conferre cum illo ſigno, ita quod nulli minorem, & ita dici poteſt conferri virtute Baptiſmi, de quo ibi loquitur; quia virtute veritatis hujus ſigni, & ſicut determinatio illa univerſalis quantum ad illum gradum eſt uniformis, ita & effectus æqualis; ex quibus verbis mens ejuſdem colligitur eſſe, ut advertimus diſp. 1. cit. qu. 9. art. 1. quod Deus de facto gratiam ſacramentalem determinavit ad certum, & determinatum gradum, ita quod nulli ſuſcipienti Baptiſmum, v. g. conferatur unquam major, vel minor gradus gratiæ, & illa confertur ſemper ex vi ſacramenti illud ſine obice ſuſcipienti; & ex vi ejuſdem, quod eſt idem ac ex opere operato, nunquam major confertur, vel minor, ſed omnibus æqualis; & ſi interdum alicui melius diſpoſito conferatur major, id erit ex opere operantis, & non ex opere operato, & ratio eſt, quia quodlibet ſacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promiſſione Dei, ut docet Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 7. de ſacramentis in genere, & ideo hic effectus ex parte ſacramenti ſemper eſſe debet æqualis, ſicut enim ſacramentorum ſignificatio debuit eſſe determinata pro ſingulis, ita & eorum efficientia quantum eſt ex parte ſacramenti; hæc tamen eſt quæſtio de nomine, quia ſemper major gratia confertur melius diſpoſitis, ſive hæc majoritas ſit ex opere operantis, ſive ex opere operato.

26 Sexto quæri ſolet, an omnia ſacramenta vim habeant conferendi primam gratiam. Hanc difficultatem reſolvimus diſp. 1. cit. qu. 10. art. 2. ubi diximus cum Scoto 4. d. 9. qu. un. & diſt. 25. qu. un. non omnia ſacramenta ex ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis primam gratiam conferre; nam quædam per ſe, & principaliter ſunt inſtituta ad delendum peccatum originale, vel actuale, ut Baptiſmus, & pœnitentia, quæ proinde ex vi ſua, & propria inſtitutione habent conferre primam gratiam, ideoque communiter ſacramenta mortuorum appellari ſolent, quia nimirum ſunt inſtituta ad præbendam vitam ſpiritualem iis, qui ſpiritualiter per peccatum mortui erant. Alia vero ſunt ſacramenta per ſe, & principaliter inſtituta ad perficiendam magis animam, ut Confirmatio ad roborandam animam, non enim corroboratur, niſi quod prius eſſe habet, & Euchariſtia ad eamdem reficiendam per modum cibi ſpiritualis, ideoque dici ſolent ſacramenta vivorum, quia per ſe loquendo ſupponunt, & juxta ſuam inſtitutionem animam eſſe in gratia. Ex quo fit ut volentes ad hæc ſacramenta vivorum accedere, ita diſpoſiti eſſe debeant, ut ſaltem in ſua conſcientia, & æſtimatione eſſe in ſtatu gratiæ ſupponantur, quod non requiritur in accedentibus ad ſacramentum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, quæ dicuntur ſacramenta mortuorum. Addimus tamen loc. cit. per accidens, & indirecte fieri poſſe, ut ſacramenta inſtituta ad primam gratiam conferendam conferant augmentum gratiæ, & e contra illa, quæ inſtituta ſunt ad augmentum, conferant aliquando etiam primam gratiam, quod ita declaravimus ibidem, quia contingere poteſt ex una parte, ut accedens ad Baptiſmum, vel pœnitentiam ſupponatur eſſe in ſtatu gratiæ per actum perfectæ contritionis, in quo ſane caſu hæc duo ſacramenta, aliunquin per ſe ad primam gratiam conferendam inſtituta, conferant ſecundam, ſeu augmentum gratiæ, ut ait Doctor 4. diſt. 4. qu. 6. Ex alia parte poteſt etiam per accidens contingere, ut aliquis habens aliquod mortale oblitum, putans tamen bona fide ſe eſſe in gratia, cum attritione accedat ad

ſacra-

ſacramentum aliquod vivorum, & tunc ex virtute talis ſacramenti, alioqnin ad ſolum gratiæ augmentum conſerendum inſtituti, primum gratiam recipiat, & a peccato juſtificatur, & ratio eſt, quia ſacramenta omnia ex ſe vim habent conferendi gratiam non ponentibus obicem, ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 6. & 7. taliter autem ſe habet homo bona fide accedens, & inculpabiliter ignorans ſe eſſe in ſtatu peccati, ſed tamen re vera attritus de peccatis, cum qua attritione reciperet utique gratiam per ſacramentum baptiſmi, vel pœnitentiæ; ergo etiam dici debet retinere primam gratiam in tali caſu per ſacramentu vivorum modo jam explicato loco citato. Specialis tamen difficultas eſt de ſacramento Eucharistiæ, an valeat primam gratiam conferre, & peccatum mortale remittere ſaltem per accidens, de qua fuſe agimus etiam loc. cit. ad quem brevitatis gratia Lectorem remitto.

27 Poſtremo quæri ſolet, quo tempore ſacramenta gratiam conferant. Conveniunt Doctores ſacramenta cauſare gratiam, quando ſunt in eſſe completo ſacramenti, idest in eo inſtanti, in quo materia, & forma habent perfectam ſignificationem, ad quam ſunt inſtituta, ſive ſacramentum ſit completum, & perfectum in ultimo inſtanti prolationis verborum, ſive in ultimo inſtanti materiæ, ſive in ultimo inſtanti utriuſque, ſi materia, & forma ſint ſimul. Ratio eſt, quia ſacramenta gratiam producunt in eo inſtanti, in quo gratiam ſignificant, ſiquidem ſacramentum eſt ſignum practicum, ut ſupra dictum eſt, quod ſcilicet ſignificat, & ſignificando producit, ſed ſignificat gratiam in eo inſtanti, in quo materia, & forma perfectam habent ſignificationem; ergo, &c. unde ſacramentum baptiſmi, v. gr. cauſat gratiam in eo inſtanti, in quo ablutio, & prolatio verborum perfectum ſenſum gignit, & conſequenter non eſt verus baptiſmus, quando quis, aut nondum abluit, aut nondum protulit verba perfectum ſenſum habentia, Ita Soarez, Henriquez, Coninch. Bonac. & alii paſſim. Qui tamen minus recte dicunt illud ultimum inſtans, in quo completur ſacramenti ſignificatio, & gratia producitur, eſſe inſtans intrinſecum; hoc enim repugnat principiis Philoſophiæ docentis ſucceſſiva deſinere per ultimum inſtans extrinſecum, ſeu per primum ſui non eſſe, quatenus valet dicere, modo non eſt, immediate antea erat; unde aſſignari non poteſt ultimum eſſe entis ſucceſſivi, nec ejus ultimum indiviſibile, ſicut aſſignatur punctum in linea, eo quod ſit ens permanens; ergo gratia producitur in ultimo inſtanti extrinſeco, in quo jam non eſt ſacramentum, ſed immediate antea fuit, cum enim hoc ſit ens ſucceſſivum, excepta Euchariſtia, v. gr. prolatio verborum, vel motus localis ablutionis in baptiſmo, debet deſinere per primum non eſſe; in quo verum eſt dicere, cum ſit inſtans extrinſecum, nunc non eſt forma illa integra, ſed immediate antea fuit, hoc eſt toto tempore ab inceptione prolationis uſque ad illud inſtans, ut fuſius dictum eſt diſp. cit. qu. 4. art. 1. num. 158.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectu ſecundario quorumdam Sacramentorum, qui eſt Character.

28 PRimo conveniunt Doctores nomine Characteris intelligi ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam ſacramenta imprimitur, ut enim diximus diſp. 1. cit. qu. 5. art. 1. Character eſt nomen græcum idem ſignificans, quod latine ſonat ſignum, nota, vel ſigillum alicui rei impreſſum, & affixum; & dicunt eſſe ſignum indelebile, nec ullis peccatis obliterari poſſe, ut proinde ſacramenta, quæ illum imprimunt, iterari non poſſe; immo Characterem illum manere etiam poſt mortem; non ſolum in animabus beatorum, ſed etiam damnatorum, in illis quidem ad majorem ornatum, & ſplendorem, in iſtis vero ad majorem ignominiam, & confuſionem. Ita de nomine, & natura Characteris diſcurrit Scotus noſter 4. diſt. 6. qu. 9. §. *De Primo*, & ita expreſſe definitum eſt in Concil. Trid. in decreto Eugenii Papæ, & in Trid. ſeſſ. 7. can. 9. & ante præfata Concilia idipſum docuerunt SS. Patres, unde D. Ambroſ. lib. 1. de Spiritu Sancto inquit, *Spiritu ſignamur, ut ſplendorem, atque imaginem ipſius tenere poſſimus, quod eſt utique ſpirituale ſignaculum*, & Cyrill. Hieroſ. præfatione in Catech. Baptiſmi ſacramentum per affectus definiens ait eſſe *ſignaculum ſanctum, & indelebile*, & ſic etiam de Charactere diſcurrit D. Aug ſerm. de geſtis cum Emerito c. 6. & l. 2. contra Epiſt. Parmeniani. Et quidem ejuſmodi Characterem vere imprimi animæ per ſuſceptionem quorumdam ſacramentorum colligitur etiam ex pluribus Scripturæ locis, ut ad Epheſ. 1. *In quo credentes ſignati eſtis*, ubi Apoſtolus loquitur de ſignaculo ſpirituali, quod accipitur in Baptiſmo, ut exponunt Chryſ. Hieron. & alii Patres; & ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum, in quo ſignati eſtis in diem redemptionis*, quem etiam locum intelligit Hieron. de Charactere baptiſmali. Item 2. Corint. 1. *Unxit nos Deus, & ſignavit nos*, ubi Apoſtolus de ſacramento Confirmationis loquitur, & Unctioni illius ſignaculum conjungit, quæ loca fuſius declarata apud Bellarm. videri poſſunt tr. 5. l. 2. c. 20.

29 Secundo conveniunt Doctores tria tantum ſacramenta Characterem imprimere, Baptiſmum ſcilicet, Confirmationem, & Ordinem, ut conſtat ex Conc. Florent. & Trid. cit. quod etiam ratione ſuadetur, ut diximus qu. 5. cit. quia tria illa tantum ſacramenta iterari non poſſunt, ut ex praxi continua Eccleſiæ colligitur, alia vero quatuor iterari poſſunt; hoc autem verum non eſſet, niſi Characterem imprimerent, ſiquidem ex ſola Characteris impreſſione Trid. loc. cit. deducit illa tria ſacramenta iterari non poſſe, alioqnin nulla ratio eſſet, cur iterari non poſſent, ſicut alia ſacramenta, ergo ex non iteratione, tamquam ab effectu, quod Characterem imprimant, recte deducitur. Rurſus hoc probat Scot. 4. diſt. 6. qu. 10. ut loc. cit. dicebamus eleganti congruentia ex politia humana deducta, nam ſicut qui in familia Principis bene diſpoſita, vel exercitu bene ordinato ad diverſa applicantur officia, diverſis notis, ac inſignibus notari ſolent; quibus eorum munus cognoſcatur, & ab aliis diſcernantur; ita in exercitu, & familia Chriſti diverſi ſunt hominum ordines, ſinguli propriis Characteribus notati, quibus eorum munus cognoſcatur, & ab aliis diſcernantur; nam per Baptiſmi Characterem homo familiæ, & militiæ Chriſti adſcribitur, & ab omni alio extra hanc familiam diſtinguitur; per Characterem Confirmationis deputatur homo tamquam miles Chriſti ad certamen ſpirituale, ad profitendam fidem, & ſtrenue pugnandum contra fidei perſecutores, & tandem per Characterem Ordinis deputatur homo, tamquam Chriſti Miniſter ad ſacramenta diſpenſanda, & varias actiones ſacras obeundas juxta Ordinum diverſitatem; quam congruentiam indicavit etiam D. Aug. cit. lib. 2. contra epiſt. Parmeniani, nam ibi loquens de Baptiſmo, & Ordine dicit, ſacramenta illa non minus inhærere apoſtatis, quam corporalem notam Imperatoris militibus fugitivis, ideoque illa non eſſe iteranda, dum apoſtatæ ad Eccleſiam redeunt; hac igitur ratione valde congruum eſt, ut per tria illa ſacramenta diverſi imprimantur Characteres juxta graduum, & munerum diverſitatem. Ex quo rurſus Doctor loc. cit. ſub lit. I. deducit rationem, cur alia ſacramenta præter hæc tria Characterem non imprimant, nullus enim habet determinatum gradum in familia Regis, quia comedit, vel bibit, nec quia poſt offenſam Domini reconciliatur ſibi, nec quia perſonas multiplicat in illa politia, nam iſti actus communes eſſe poſſunt omnibus in quocumque gradu, ſed alium gradum habet aliquis, quando in familia Domini recipitur, alium quando conſtituitur miles ad Rempublicam defendendam; & alium quando conſtituitur; ut ſupremus in familia ad conſtituendum alios in gradibus determinatis. Sic in propoſito alia ſacramenta, ut Euchariſtia ad nutritionem ſpiritualem ordinata, Matrimonium ad procreationem corporalem, Pœnitentia ad reconciliationem in nullo certo gradu conſtituunt in Eccleſia, immo poſſunt eſſe communes omni membro Eccleſiæ in quocumque gradu; atque ideo nulla eſt ratio, vel congruitas, cur hæc ſacramenta Characterem imprimant, ſicut illa tria.

30 Tertio conveniunt etiam Theologi, ut loc. cit. dicebamus, in hoc, quod Character producatur a ſacramento eo modo, & eo tempore, quo producitur gratia ſanctificans, ſi non adſit obex. Ratio eſt, quia Character eſt effectus ſacramenti ſecundarius, ſicut gratia eſt primarius, ut ſupra dictum eſt, ideoque produci debet ex opere operato, & tunc quando ſacramentum cenſetur completum, ut de gratia jam diximus. Quod tamen cum hoc diſcrimine, & limitatione intelligendum eſt, quod gratia, ſi adſit obex, non producitur, producitur tamen Character, & ratio eſt, quia ipſa non ponitur directe ad ſanctificandum, & juſtificandum, ſicut ponitur gratia, unde quando adeſt obex, adhuc Character producitur ipſo non obſtante, gratia vero ſolum, quando obice ablato ſacramentum iterum reviviſcit. Ex quo deducitur ad productionem Characteris nullam requiri diſpoſitionem, qualis requiritur ad productionem gratiæ, ſed ſolum quod ſacramentum debito modo conficiatur, hoc eſt, cum debita materia, & forma, & intentione Miniſtri. Et hinc tandem deducitur Characterem eſſe animæ impreſſum indelebiliter, ut ſupra dictum eſt, cujus rationem innuit Doctor loc. cit. §. *Ad quæſtionem*, quia quidquid corrumpitur, vel corrumpitur ex defectu ſubjecti, vel conſervantis, vel ratione contrarii oppugnantis; at Character ex nullo capite ex enumeratis corrumpi poteſt; non quidem ex primo, cum ejus ſubjectum ſit anima, quæ eſt immortalis; non ex ſecundo, quia conſervatur a Deo; nec denique ex tertio capite, quia nullam formam phyſice contrariam habet, nec etiam moraliter, ſi enim ullam talem haberet, maxime eſſet peccatum, conſtat autem eum manere in peccatoribus ex auctoritate Patrum, & Conciliorum, præſertim Concilii Florentini, & Trident. cit. quare ſequitur eſſe indelebilem, & a parte poſt, æternum, ut loc. cit. fuſe diſcurrimus.

31 Quarto quamvis etiam Theologi paſſim in hoc conveniant, quod Character eſt ens phyſicum reale ab anima realiter diſtinctum, quia impreſſio Characteris eſt actio realis, juxta modum loquendi Conciliorum, & Patrum, atque ideo Character eſt res aliqua vere, & realiter exiſtens, non vero ſola rationis relatio, aut extrinſeca denominatio, cum ſit effectus per realem actionem productus. Adhuc tamen in multis aliis diſcrepant, & diſputant, an ſit forma realis relativa, vel potius forma aliqua abſoluta de genere qualitatis, & ad quam illius ſpeciem pertineat. Et quamvis etiam con-

Digitized by Google

conveniant, quod unum ex potiſſimis prædicatis Characteris ſit eſſe ſignum, & ſigillum quoddam ſpirituale deſignans ſubiectum, & ſegregans ab aliis, qui tale ſignum non habent, adhuc tamen diſputant, an ſit ſignum, aut ſigillum hoc naturaliter ſignificans, vel ſolum ad placitum, & ex inſtitutione Divina; de quibus omnibus ſuſe diſputamus loc. cit. ubi dicimus, quod licet de mente Scoti 4. diſt. 6. qu. 10. cit. probabiliter defendi poſſit Characterem eſſe formam realem relativam de numero earum relationum, quæ in ſchola noſtra extrinſecus advenientes appellari ſolent; probabilius tamen eſſe formam realem abſolutam de genere qualitatis etiam de mente ejuſdem; & rurſus non eſſe ſignum naturaliter ſignificans aliquem eſſe Chriſti famulum, aut militem eius, vel poteſtatem illam, quam habeat ordinati, ſed mere ad placitum, & ex inſtitutione Divina, quæ omnia fuſe probamus qu. 5. cit. art. 7. concl. 1. & 2. addimus concl. 3. Characterem non eſſe merum, & nudum ſignum Chriſto conformativum, & configurativum abſque aliqua prorſus activitate, & potentia cauſandi, ut quidem putant, imo potius habere virtutem, & potentiam aliquo modo ordinatam ad quoſdam effectus aliquo modo cauſandos, quod manifeſte deducitur ex modo loquendi Patrum Ambroſii, Nazianzeni, Auguſtini, & aliorum, qui in Charactere aliquam virtutem agnoſcunt ad aliquos effectus operandos, unde Catechiſmus Romanus de ſacramento Confirmationis loquens ait, Charactere per ipſum impreſſo, nos veluti Chriſti militas, contra nobis inſitum hoſtem; & ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus armari, atque inſtrui; armari autem Charactere virtutem quamdam eius, & efficaciam ſignificat ad agendum, & reſiſtendum. Addimus tamen ibidem concl. 4. Characterem non eſſe potentiam proprie, & phyſice activam, aut paſſivam, neque habere ex natura ſua phyſica ullam rationem potentiæ reſpectu illorum effectuum, qui communicantur iis, qui eo inſigniti ſunt; ſed ſolum eſſe moralem quamdam poteſtatem, & habilitatem; quod facile ſuadetur, quia Character in aliquem effectum phyſice non influit, ſed tantum moraliter, quatenus eſt quoddam ſignum ex Divina ordinatione ad hoc inſtitutum, ut qui illo fuerit inſignitus, aptus ſit, & habilis ad ea munera exercenda, quæ reperiuntur in receptione, vel adminiſtratione horum ſacramentorum; quod declaratur diſcurrendo per tria ſacramenta Characterem imprimentia, nam per baptiſmi Characterem fidelis eſt aptus ad recipienda cætera ſacramenta; per Characterem Confirmationis ad tuendam fidem; & per Characterem Ordinis ad miniſtranda aliis ſacramenta: hoc autem totum provenit ex Ordinatione, & inſtitutione Divina, quatenus per eam factum eſt, ut anima recipere poſſit valide nullum ſacramentum, niſi Baptiſmo ſuppoſito, cum tamen anima phyſice loquendo poſſit æque ſuſcipere alia ſacramenta, ſive habeat baptiſmi ſacramentum, ſive non, neque ex officio adminiſtrari, aut confici ſacramenta, niſi ab habente Characterem Ordinis.

32 Quinto dicimus loc. cit. concl. 5. quod ſi Character ponatur accidens abſolutum, & qualitas quædam ſpiritualis ſupernaturalis, ut probabilius eſſe diximus, in ſecunda qualitatis ſpecie reponi poteſt, ut eſt poteſtas quædam ſpiritualis ad aliquid agendum, vel recipiendum; Character quidem Baptiſmi ad recipiendum, Ordinis vero, & Confirmationis ad agendum. Ita enim docet Doctor loc. cit. §. *Ad quæſtionem*, & facile probatur ex dictis, quia potentia, quæ eſt ſecunda ſpecies qualitatis eſſentialiter importat qualitatem, quæ ſit principium alicuius operationis; ſed Character eſt qualitas ex divina inſtitutione ordinata ad aliquam operationem, ordinatur enim ad cultum Dei, qui in ſacramentorum receptione, vel adminiſtratione exercetur: nam Character baptiſmalis, ut dictum eſt, reddit hominem habilem, & idoneum ad omnia ſacramenta recipienda, ac eorum effectus, itaut ſine tali Charactere, neque vera ſacramenta reciperentur, neque illorum effectus. Character Ordinis dat facultatem homini, ut diverſa munera ipſorum ordinum exerceat, & miniſtret. Character denique Confirmationis hominem ad hoc diſponit, & ordinat, quod fidem coram Tyranno confiteatur, quaſi ex proprio officio, & munere; ergo Character tacitus in ſecunda qualitatis ſpecie reponitur, quam in aliis. Ex quo tandem ſequitur, Characterem tria præſertim efficere in anima, cui imprimitur, ut notat Abal. loc. cit. ſect. 6. Primum eſt, quod conferat poteſtatem quamdam ſpiritualem ad ea peragenda, quæ ad cultum divinum ſpectant, quæ quidem poteſtas, vel eſt paſſiva, ut in Baptiſmo, vel activa, ut in Ordine, & Confirmatione, ut declaratum eſt. Secundum eſt, quod hominem Chriſto Domino configuret, a quo tamquam a Summo Sacerdote omnis poteſtas ſpiritualis derivatur; & ideo qui Charactere aliquo ſunt inſigniti, Chriſto Domino magis aſſimilantur, quam ſimili Charactere carentes. Tertium tandem eſt, quod hominem conſignet, eumque ab aliis ſecernat, qui huiuſmodi Characterem non receperunt; unde qui Charactere ſacerdotali, v. g. ſunt inſigniti, quovis in loco, vel ſtatu reperiantur per totam æternitatem, ut tales, agnoſci poterunt, & ab aliis diſtingui.

33 Denique diſputant DD. in quo ſubiecto proxime imprimatur Character, tamquam in immediato ſubiecto, an ſcilicet in eſſentia, & ſubſtantia ipſius animæ, vel potius in potentiis eius intellectu, aut voluntate. Thomiſtæ, quamplures illud in intellectu reponunt, ut Caiet. Capreolus, Soto, Nugnus, Ledeſma, & alii. Scotiſtæ vero paſſim in voluntate reponunt cum Scoto 4. d. 6. quæſt. 11. Alii tandem communiter in eſſentia, & ſubſtantia animæ immediate, ut Recentiores paſſim. Quæſtio itaque eſt de ſubiecto proximo, & non remoto, quia hoc ſolum poteſt eſſe homo, qui ſolus eſt ſacramentorum capax, & effectuum ipſorum, inter quos eſt Character, & tota difficultas eſt de ſubiecto proximo, & immediato, quod notanter additur, quia loquendo de ſubiecto proximo, ut a remoto condiſtinguitur, certum eſt tale ſubiectum eſſe animam, ut definitum eſt in Conc. Flor. & Trid. cit. Quia tamen in anima diſtinguimus eſſentiam, & duas potentias ſcilicet intellectum, & voluntatem, quæſtio eſt inter Theologos, cuinam proxime, & immediate ſubiectetur character, an in ipſa animæ ſubſtantia, an in aliqua ex eius potentiis: & quidem cum anima ſit ſpiritualis, & indiviſibilis ſubſtantia, & omnes ejus potentiæ ſint idem realiter cum ipſa in ſchola noſtra, ut dictum eſt in libris de Anima; certum eſt in ipſam totam eſſe characteris ſubiectum inhæſionis, unde in ſententia noſtra non eſt tanta difficultas in hoc puncto, quanta eſt in ſententia Thomiſtarum potentias animæ realiter ab ipſa diſtinguentium, ſiquidem apud nos hæc ſola remanet difficultas, an character ſubiectetur in anima ſub ratione formali animæ, an potius ſub ratione formali intellectus, vel voluntatis. Et pro reſolutione dicendum eſt cum Scoto loc. cit. characterem immediate ſubiectari in voluntate, ſeu ſubiectari in anima ſub ratione formali voluntatis, ut ex profeſſo diſputavimus qu. 5. cit. art. 4. & probavimus rationibus ſatis evidentibus cum Doctore. Primo quia ſi character eſt ſignum, vel fundamentum obligationis animæ ad Deum, rationabile eſt, quod ponatur in illa potentia, cuius eſt primo obligari, vel eſſe rationem contrahendi obligationem, talis autem eſt voluntas, quia præciſe per ejus actum aliquis ſe obligat principaliter, illa enim quæ concurrunt ibi ex parte intellectus, vel alterius potentiæ in homine, non ſunt niſi præambula quædam ad firmum velle, quod eſt rationabiliter proponere, vel vovere, vel alia ſigna illud eſſe firmum manifeſtantia. Confirmatur, quia diſpoſitio, & forma, ad quam eſt diſpoſitio, ponuntur in eodem ſubiecto; ergo cum gratia, & charitas ponatur in voluntate, tamquam in ſubiecto, ſequitur characterem quoque debere in voluntate locari, tamquam in ſubiecto proximo, & immediato, cum ſit diſpoſitio ad gratiam ſacramentalem. Tandem quia etiamſi character non ſit potentia phyſice, aut phyſica operativa, eſt tamen potentia moralis reddens homines aptos, & idoneos ad actus exercendos pertinentes ad recipienda, vel miniſtranda ſacramenta, qui actus immediate, & principaliter a voluntate exercentur, ſiquidem per actus ſacramentales debitum honorem Deo reddimus, qui eſt actus Religionis, quæ eſt virtus ad voluntatem pertinens, cum ſit pars juſtitiæ, quam omnes Theologi docent in voluntate collocari. Varias autem reſponſiones, & evaſiones Adverſariorum vide rejectas, & præcloſas loc. cit.

QUÆSTIO III.

De Miniſtro, & ſuſceptore Sacramentorum.

34 De cauſis intrinſecis materiali, & formali ſacramentorum ſatis egimus qu. 1. explicando, quæ pertinent ad naturam, & eſſentiam ſacramenti; quod ſpectat ad cauſas extrinſecas pro cauſa finali ſufficiunt, quæ hactenus diximus quæſt. præc. de ſacramentorum effectibus, ſacramenta ſiquidem ad ſuos effectus conferendos proxime ordinantur, quare in præſenti quæſtione agendum reſtat de cauſa effectiva, & ſubiectiva: effectiva duplex eſt, prima influens, ſeu cauſa principalis efficiens ſacramentorum, quæ eadem eſt cum auctore, & inſtitutore ſacramenti, qui ſolus eſt Deus, & inſtrumentalis coniuncta, humanitas Chriſti, ut dictum eſt ſupra qu. 1. art. 1. n. 6. Secunda eſt cauſa conficiens, & conferens ſacramentum, & eſt Miniſter, qui Chriſti virtute ſacramentum conficit; cauſa tandem ſubiectiva eſt is, qui ſacramentum ſuſcipit, & de his in præſenti breviter agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis ſit Miniſter Sacramentorum, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.

35 Hic ſupponendum eſt cum communi ſententia ex D. Thoma qu. 64. art. 3. diſt. 6. qu. 5. de facto, & lege ordinaria ſolum hominem viatorem eſſe legitimum ſacramentorum Miniſtrum, ut conſtat ex variis Scripturæ teſtimoniis 1. Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, & Epheſ. 4. *ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, quoſdam Paſtores, & Doctores*, & Hebræor. 10. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum.* Et tandem ex inſtitutione particulari cuiuslibet ſacramenti conſtat poteſtatem illam ſolis hominibus viatoribus eſſe collatam, iis enim dixit: *Baptizate omnes gentes*, dum baptiſmum inſtituit; *hoc facite in meam commemorationem*, dum inſti-

Digitized by Google

inſtituit Euchariſtiam; *Et quorum remiſeritis peccata*, &c. dum inſtituit Pœnitentiæ ſacramentum. Notanter autem dicimus ita eſſe de facto, & lege ordinaria, quia de poſſibili, & ex privilegio particulari, ut ait Doctor loc. cit. poteſt ſacramentorum eſſe Miniſter quilibet ratione utens, ſive ſit Angelus, ſive anima ſeparata, ſive homo beatus, ſive damnatus, unde D. Aug. lib. 2. contra Parmenianum cap. 15. inquit: *Quod attinet ad Baptiſmum, adeſt Deus, qui dat, ſive per ſeipſum, ſive per hominem, ſive per Angelum.* Talis autem Miniſter nullam habet cauſalitatem in gratiam, quæ producitur per ſacramentum, niſi quatenus habet intentionem, & adhibet materiam, & formam, quæ materia, & forma, ſuppoſita miniſtri intentione, eſt cauſa moralis proxima, & totalis gratiæ per ſacramentum collatæ, ut ſupra dictum eſt, & hoc ſufficiat pro deciſione quæſiti quoad primam partem, pro reſolutione autem quoad alteram

36 Primo dicendum eſt in Miniſtro ad hoc, ut valide ſacramentum aliquod adminiſtret, duo præſertim requiri ſecundum communem omnium ſententiam. Primum eſt ſufficiens, & legitima poteſtas, cum enim ſacramenta non agant, & operentur, niſi ſupernaturali modo, & juxta Divinæ inſtitutionis præceptum, ut ſupra dictum eſt; hinc neceſſario ſequitur illos duntaxat cenſeri debere idoneos Miniſtros ad illa conficienda, qui ſecundum rationem inſtitutionis cujuſque ſacramenti ſufficientem a Deo poteſtatem acceperint. Hæc autem poteſtas reſpectu Baptiſmi ſecundum Divinam inſtitutionem in omnibus, & ſingulis viatoribus etiam Infidelibus ſufficiens reperitur, reſpectu vero Matrimonii in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento Canonico obſtrictis, & tandem reſpectu aliorum quinque ſacramentorum in iis ſolum, qui Sacerdotali, aut Epiſcopali charactere ſunt inſigniti, ut inferius locis de unoquoque ſacramento magis explicabitur. Alterum quod requiritur in Miniſtro, ut valide ſacramentum aliquod adminiſtret, eſt intentio conficiendi ſacramentum, & ad ejus effectum concurrendi, vel ſaltem in genere faciendi id, quod Chriſtus faciendum inſtituit, vel quod ipſa Eccleſia facit; ut docet Scotus loc. cit. quod quidem primum ſancitum eſt in Conc. Florent. in decreto ad Armenos, cum inquit: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, ſcilicet rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia*, & poſtea in Trid. ſeſſ. 7. can. 11. cum ait: *Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.* Et ratio etiam ex inſtitutione ipſius Chriſti deducitur, quia ſacramentorum ſuorum Miniſtros voluit, ut ea humano, & rationabili modo conficerent, & miniſtrarent, unde & Apoſtolus eos diſpenſatores vocat, ut ſignificet illos conſiderate, & cum certa intentione operari debere, ut etiam Doctor inſinuat loc. cit. qu. 5. in corpore quæſtionis.

37 Secundo, quando dicimus ex parte Miniſtri neceſſariam eſſe intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, per hanc intentionem non intelligitur ſola intentio faciendi meram actionem externam eo ritu, quod eſt ab Eccleſia præcepta, & mere materialiter ſumpta; ſed intentio conficiendi illam, quatenus eſt ſacramentum; quod eſt dicere requiri intentionem explicitam, vel implicitam conficiendi verum ſacramentum, & faciendi, quod Chriſtus inſtituit, adeo quod non ſufficit prior illa intentio materialiter, ut validum conficiatur ſacramentum, ſed requiritur intentio illa formalis faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel Eccleſia intendit, vel quod alii Miniſtri Chriſti intendere ſolent. Ita jam ſtatuimus diſp. 1. cit. qu. 7. art. 1. cum Scoto 4. d. 6. q. 5. D. Bonav. qu. 6. art. 3. qu. 1. Alenſi qu. 8. membro 3. art. 1. & eſt communis Theologorum ſententia, quod ibi probavimus præſertim ex definitionibus Conciliorum jam adductis ad valorem ſacramenti requirentium intentionem faciendi id, quod facit Eccleſia; hæc enim intentio non eſt facere duntaxat actiones externas ſacramentales a Chriſto Domino inſtitutas, quaſi materialiter ſumptas; ſed eſt etiam intentio illas faciendi formaliter, prout ſunt ſacramenta; quia cum Concilia definiunt eſſe neceſſariam intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, damnat errorem Hæreticorum dicentium, quantumvis incuſe, aut per ludibrium miniſtretur forma, aut materia ſacramenti, vere confici ſacramenta, ut patet ex Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 9. de pœnit. ubi inquit, quod, ſi Sacerdos non ſerio, ſed joco abſolutionis verba proferat, abſolutio non valet, quod etiam prius ſancivit Conc. Conſtant. ſeſſ. ult. & contra hunc errorem dicunt Concilia requiri in Miniſtro intentionem faciendi id, quod facit Eccleſia; ſed qui jocoſe, aut per ludum ſacramenta miniſtrat, vere haberet intentionem faciendi res externas, in quibus materialiter ſacramentum conſiſtit; alia ergo intentio requiritur a Conciliis, ſcilicet faciendi ſacramentum formaliter, ut tale, & exercendi actiones externas, quatenus ſacramentales ſunt, ut fuſe probavimus loc. c. ubi etiam nonnullas objectiones ſolvimus contra neceſſitatem hujus intentionis, non ſpernendas, quæ ibi videri poſſunt.

38 Tertio, cum triplex eſſe poſſit Miniſtri intentio in ſacramentis exercendis, ſcilicet actualis, habitualis, & virtualis, quæ eſt veluti media inter illa duo membra, ut ait Doctor 4. diſt. 6. qu. 6. A. quatenus eſt imperfectior prima, & perfectior ſecunda; ad valorem ſacramenti ſola habitualis intentio non ſufficit, quia habitualis intentio, ut explicat Doctor loc. cit. nihil aliud eſt, quam propenſio illa, & facilitas, ſeu promptitudo ad efficiendum ſacramentum, quæ oritur ex iterata ſæpius ſacramentorum adminiſtratione; hæc autem poteſt etiam eſſe in dormientibus; hi enim multa aliquando faciunt ex habitu jam acquiſito, quæ tamen neque ad præmium, neque ad pœnam imputantur, quia ſine deliberatione fiunt; ſi vero habitualis intentio explicetur cum pluribus Recentioribus pro actu præterito, & non retractato, nec etiam hoc modo ſumpta eſt ſufficiens, quia intentio ad ſacramentum conficiendum requiſita debet eſſe cauſa influens in ejus effectionem; ſed intentio mere habitualis in hoc ſenſu nullo modo in effectionem ſacramenti influere poteſt, quia talis intentio neque manet in ſeipſa, cum jam ſit præterita, neque in aliquo effectu inde ſecuto, quia ut ſupponimus, nulla actio ad ſacramentum ordinata ex tali intentione orta fuit, alias non eſſet intentio mere habitualis, ſed virtualis; cum ergo ſacramentum, & ejus effectio nec immediate, nec mediate ex tali intentione procedat, dicendum eſt talem habitualem intentionem nullo modo ſufficere. Actualis autem intentio eſt quidem ſufficiens ad valorem ſacramenti, imo ſufficientiſſima, ea enim eſt, qua aliquis ſacramentum conficiens actu, & de facto intendit conficere, ſeu facere, quod facit Eccleſia; non tamen eſt abſolute neceſſaria, quia non major intentio requiritur in actionibus ſacramentalibus, quam in aliis actionibus moralibus, & meritoriis, ad quas non neceſſario requiritur actualis intentio, ſed ſufficit virtualis, tum quia, ut ait Doctor, noluit Deus hominem obligare cum tanto rigore, vel ad nimis difficile, & moraliter impoſſibile, eſt autem impoſſibilis moraliter continuata attentio in aliqua actione, quia ut ait Auguſt. 3. de lib. arb. non eſt in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur, & experientia docet objectum ſenſibile ob connexionem appetitus ſenſitivi cum intellectivo voluntatem diſtrahere, & rationem. Quare concluditur, ut ait Doctor, & eſt communis ſententia, ſolam virtualem intentionem eſſe ſufficientem, & neceſſariam ad conficiendum verum ſacramentum; virtualis autem intentio dicitur illa, qua operans virtute actualis intentionis prius habitæ facit omnia, quæ facit, tanquam ex radice, ita, quod intentio illa actualis præhabita ſit principium ordinatum ad omnes actus ſequentes; & in propoſito ea eſt, quæ cum paulo ante actu extiterit, nec revocata fuerit, ex vi illius miniſter actionem ſacramenti perficit, ut cum quis, v. g. ex intentione celebrandi Miſſam, & conficiendi ſacramentum Euchariſtiæ, veſtes ſacras induit, & ad altare accedit; quod ſi poſtea in ipſo conſecrationis actu ex humana fragilitate diſtrahatur, dummodo verba conſecrationis ſuper materiam aptam debite proferat, nec primam intentionem revocet, valide ſacramentum conficit, quia id facere cenſetur vi actualis illius intentionis præteritæ, quæ cauſa extitit, ut veſtes Sacras indueret, ad altare accederet, & alia egerit, cum quibus conſecratio connexionem habuit, ut fuſe explicatum eſt qu. 7. cit. art. 2. Quod autem intentio interpretativa non ſufficiat diximus ibi num. 283.

39 Quarto præterea addendum eſt ad efficiendum ſacramentum neceſſariam eſſe intentionem abſolutam, neque ſufficere conditionatam, niſi talis ſit, quæ ſtatim in abſolutam tranſeat; ita etiam ſtatuimus qu. 7. cit. art. 2. in fine, & eſt communis omnium ſenſus. Ratio primæ partis eſt, quia ut ibi dicebamus, intentio pro conficiendo ſacramento debet eſſe efficax, at ſola abſoluta intentio eſt efficax, non autem conditionata: ergo illa eſt neceſſaria. Probatur etiam, & explicatur ibidem quoad alteram partem, quia conditio appoſita intentioni, vel eſt de futuro, vel præterito, vel præſenti; ſi eſt de futuro v. gr. abſolvo te, ſi cras reſtitutionem feceris, non conficit ſacramentum, quia talis conditio de futuro ſuſpendit intentionem præſentem, & facit, quod tunc Miniſter intentionem non habeat, ſiquidem intentio, quam habet, ab illa conditione futura dependet; ſed ad ſacramenta conficienda requiritur intentio de præſenti, quia requiritur intentio influens in adminiſtrationem illorum, vel actualis, vel ſaltem virtualis, ut dictum eſt, ſi vero intentio eſt de præterito, vel de præſenti, opus eſt, ut vel omnino deſtruat intentionem, vel illam relinquat abſolutam, & efficacem, nam ſi conditio illa nec fuit, nec eſt, jam deſtruit intentionem, quia voluntas ſub conditione, non poſita conditione, nulla eſt: ſi vero conditio illa vel fuit, vel eſt, jam intentio tranſit in abſolutam, quia voluntas conditionata, impleta conditione fit abſoluta: unde quando quis ſub conditione hac alterum baptizat, ſi non es baptizatus, ego te baptizo, illa conditio vel eſt adimpleta, vel non; ſi non eſt adimpleta, deſtruitur intentio ob rationem allatam; ſi vero eſt adimpleta, intentio tranſit in abſolutam, & ita conficit ſacramentum, & hac de cauſa, ut loc. cit. dicebamus, jura conſulunt, quod ſi ſacramenta fiant ſub conditione, hæc conditio ſit de præterito, vel de præſenti, non vero de futuro, nam adimpleta conditione conficitur ſacramentum; non adimpleta non conficitur; quia ſtatim intentio deſtruitur: ſi vero conditio appoſita ſit de futuro, ſemper eſt contraria ſubſtantiæ ſacramenti, & nihil efficit, etiamſi conditio appoſita poſtea impleatur, quia ad conficiendum ſacramentum [illegible]

Mini-

Miniſtri intentionem requireret materia, & forma ſacramenti, at poſtea cum impletur conditio, licet intentio adeſſet, non tamen adeſt materia, & forma ſacramenti, quippe quæ jam præterit, & ideo nec antea, nec poſt fit ſacramentum, ut etiam Becanus obſervat c. 5. de ſacramentis in communi qu. 4.

40 Dices, ſi ſacramentorum validitas pendet ab intentione Miniſtri, duo ſequerentur abſurda, primum ſacramenta noſtra incerta eſſe, ac dubia, quia non poſſumus eſſe certi de intentione Miniſtri, cum hæc nobis non conſtet; alterum eſt, malitiam Miniſtri alteri nocere poſſe quoad ſalutem animæ, ut ſi Miniſter, baptizans puerum, intentionem non haberet illum baptizandi, quod omnino durum videtur.

Reſpondetur ex dictis loco cit. negando ſequelam primi abſurdi loquendo de certitudine morali, quæ ad ſecuritatem, & tranquillitatem animi ſufficere debet, quod, ſcilicet ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de ſacramenti ſuſcepti validitate; imo ſicut ex præcepto charitatis judicia omnia temeraria, & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcumque ſacramentorum miniſtrum abjicere debemus; ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima, & ſufficiente intentione suboriri poſſent, repudiare tenemur; unde argumentum probat tantum nos non habere certitudinem phyſicam de intentione Miniſtri, quæ quidem neceſſaria non eſt, non autem probat de certitudine morali, quæ ſufficit ad pacandos animos, ſicut hac morali certitudine quieſcit filius credens firma eſſe talis patris filium, cum tamen facile contingere poſſit ex levitate matris, vel tentatione, aut alia occaſione, quod eſſet alterius patris filius. Ad aliud abſurdum evitandum plura quoque diximus qu. 7. c. num. 271. & valde probabilem eſſe diximus Alenſis, Durandi Gabrielis, & aliorum Doctorum ſententiam, qui exiſtimant in eo caſu, in quo ex malitia, vel ignorantia, aut inadvertentia Miniſtri in collatione alicujus ſacramenti intentio ſufficiens adhibita non eſſet, Chriſtum Dominum, tamquam ſummum Sacerdos, qui numquam in neceſſariis deeſt, defectum illius ſacramenti ſuppleturum eſſe; nec deeſt congruentia, ut Deus cauſa principalis inſtituens, & cauſans hominum ſalutem medio ſacramenti, in eo caſu, quo ſacramentum abſque ulla ſuſcipientis culpa, ſed ſolum conferentis ſit nullum, ſua divina miſericordia defectum ſuppleat in his, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria.

41 Quinto ulterius quæritur, an præter legitimam poteſtatem, & ſufficientem intentionem in Miniſtro requiratur etiam fides, & gratia ſanctificans ad valorem ſacramenti, & eſt communis Catholicorum dogma contra Donatiſtas, & alios Hæreticos neutram requiri ad ſacramenti validitatem, quia valor ſacramenti per ſe non pendet ex fide, vel ſanctitate Miniſtri, ac proinde validum eſt ſacramentum, quod confertur ab Hæretico, vel ſchiſmatico, vel peccatore, dummodo reliqua neceſſaria concurrant, & ita expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 12. de ſacramentis in genere, & can. 4. de baptiſmo, & olim definitum fuerat in Conc. Nicæn. 1. can. 19. & Carthagin. 2. can. 1. & a Summis Pontificibus Leone Magno epiſt. 77. ad Nicetam, & Gregorio Magno lib. 4. regiſtri epiſt. 71. Ratio eſt, quia Miniſter ſacramentorum operator auctoritate, & poteſtate a Deo accepta, ut omnes concedunt; hanc autem poteſtatem non aufert Deus propter peccatum, aut infidelitatem Miniſtri, quia poteſtas conficiendi ſacramentum non eſt gratia gratum faciens, ſed gratis data, & non datur in utilitatem Miniſtri, ſed aliorum; ergo non debet auferri propter peccatum Miniſtri, quia alii non debent puniri propter peccatum alterius.

Confirmatur, quia ut paſſim docent Patres, & Concilia, ſi valor ſacramentorum dependeret a probitate, aut fide Miniſtri, multi redderentur perplexi de valore ſacramenti, quia ſtatus Miniſtri quoad ſanctitatem, & fidem incertus eſt, neque de ea poteſt eſſe tanta certitudo moralis, ſicut de intentione, de qua ipſe Miniſter certitudinem phyſicam habere poteſt, non autem de ſua probitate, & fide; & multo facilius eſt Miniſtrum habuiſſe intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, ſeu quod idem eſt, faciendi verum ſacramentum, quam ipſum eſſe juſtum, & ſanctum, & ideo decuit, & congruum fuit valorem ſacramenti ab intentione Miniſtri pendere, non ſic e ſanctitate. Addendum tamen eſt, ad hoc ut Miniſter non modo valide, ſed etiam licite ſacramentum conficiat, fidem, & gratiæ ſanctificantis ſtatum in eo requiri; tum quia Chriſto, cujus eſt Miniſter, ſe conformare debet, tum quia ſancta ſancte ſunt tractanda, ut conſtat ex D. Dionyſio de Eccl. Hierarch. c. 1. ubi ait, quod *malis non eſt fas tangere ſymbola*, ideſt, ſacramenta, & ex D. Aug. lib. 2. contra Parmenianum, ubi dicit quod *etiam Sacramenta, cum obſint indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus*.

42 Sexto ex hoc deducunt Doctores communiter, & præſertim Avellius loc. cit. ſect. 8. quod quotieſcumque aliquod ſacramentum eſt conficiendum, illius Miniſter diligenter examinare debet, an peccati alicujus mortalis ſit conſcius, & ſi ita eſſe deprehendat, vel dubitet, illud prius ſacramentali confeſſione delere debet, ſi opportunitas adſit, ſin minus ſaltem perfectæ contritione actu expiare, non enim licet ſacerdoti adminiſtrare ſacramenta cum ſola attritione cognita, quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ, ut Bonac. advertit cum pluribus aliis qu. 3. punct. 2. §. 1. Excipitur tamen caſus neceſſitatis urgentis v. gr. Baptiſmi puero moribundo conferendi, tunc enim quam primum fieri poteſt, illius ſaluti conſulendum eſt, omiſſis quibuſcumque aliis; nec peccaret qui tunc Baptiſmum in peccato mortali miniſtraret, ſi contritionis eliciendæ tempus non ſuppeteret. Plures etiam aſſerunt non eſſe peccatum mortale ex ſe, & ex genere ſuo, qui in ſtatu peccati mortalis Euchariſtiam alteri ſumendam porrigat, ſicut neque ſi Parochus, vel alius Sacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu peccati adſiſtat celebrationi Matrimonii, quia in tali actione non Miniſtri, ſed teſtis honorati perſonam ſuſtinet; nec etiam ſi Diaconus, vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent, quia hæ actiones non tendunt proxime ad ſanctificationem animæ ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales; qua ratione etiam Sacerdos, vel Epiſcopus mortaliter non peccat, ſi ſacramentalia exerceat in peccato mortali v. gr. nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vaſa conſecret, concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, & ſimilia. Ita Valentia, Suarez, Henriquez, Vaſquez, Layman, Coninchus, Card. de Lugo, & alii communiter, quamvis Cajetanus, Sylvius, Navarrus, Filliucius, & alii oppoſitum ſentiant; ſed licet prior ſententia ſit maxime probabilis, in praxi tamen tutius eſt, ut antequam Miniſter functionem ſolemnem cujuſcumque ordinis ſacri exerceat, ſi peccati mortalis conſcius ſit, actum contritionis ſemper præmittat ob ſacramenti reverentiam.

43 Denique docent communiter Doctores, & præſertim Averſa qu. 64. de ſacramentorum cauſis ſect. 2. in fine non omnes, qui poſſunt valide, poſſe etiam licite ſacramenta præbere; ſic enim recto Eccleſiæ regimini congruebat, ut quibuſdam certis Miniſtris ſacramenta miniſtrare ex officio competeret, & non aliis, ad confuſionem evitandam, & alia inconvenientia; unde ſoli Sacerdotes in neceſſum poſſunt licite ſacramenta Miniſtrare, excepto Matrimonii Sacramento, cujus Miniſtri proprii ſunt ipſimet contrahentes, ut dictum eſt l. 4. d. 7. *de Matrimonio* qu. 2. art. 2. ac etiam excepto Baptiſmo in caſu neceſſitatis quando nullus adeſt Sacerdos, tunc enim etiam ab aliis licite conferri poteſt: ſed nec etiam omnes ſacerdotes, ſive etiam Epiſcopi licite poſſunt quæcumque ſacramenta quibuslibet miniſtrare, ſiquidem ad hoc Miniſterium peculiarem habere debent juriſdictionem, vel ordinariam, qualem reſpectu ſuorum ſubditorum habent Epiſcopi, & Parochi, qua ratione dicuntur illarum ovium Paſtores, vel delegatam, ideſt, ex commiſſione, & licentia ejuſdem proprii Paſtoris, qualis ſæpe concedi ſolet etiam aliis Sacerdotibus, qui non ſunt animarum Paſtores, & hujuſmodi juriſdictio, ſeu juriſdictionis poteſtas, vel ordinaria, vel delegata in ſacramento Pœnitentiæ non ſolum eſt neceſſaria ad licite, ſed etiam ad valide abſolvendum, ut Theologi communiter docent; ac etiam in ſacramento Matrimonii ad ejus valorem hæc juriſdictionis poteſtas neceſſaria eſt ex decreto Conc. Trid. licet enim contrahentes ſint Miniſtri, debet tamen adſiſtere Parochus, vel alius ſacerdos de ejus licentia. Demum præter hanc juriſdictionem ſacramenti Miniſter ad licita ſacramenta miniſtranda debet eſſe expeditus, & liber ab omni Eccleſiaſtica cenſura, & impedimento, alioquin ſi excommunicatione, interdicto, ſuſpenſione, aut irregularitate ligatus eſſet, graviter in miniſtrando peccaret, ut dictum eſt ſupra diſp. 13. *de Cenſuris*.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis ſit ſuſceptor Sacramentorum, & quæ in illo requirantur ad validam, & licitam eorum ſuſceptionem.

44 Hic etiam ſupponendum eſt cum communi Theologorum ſententia, quod ſicut de facto, & lege ordinaria ſolus homo viator eſt legitimus ſacramentorum Miniſter, ut dictum eſt art. præc. ita etiam ſolus homo viator, & in hac vita degens eſt ſubjectum ſacramentorum capax, & ratio eſt, quia ſacramenta ſunt inſtituta ad ſalutem hominis viatoris, & in remedium peccati, ut patet ex definitione ſacramenti ſuperius tradita; ergo ſolus homo eſt ſubjectum ſacramentorum capax, quamdiu in hac vita degit, in qua remedio eget ad tollenda peccata, & gratiam acquirendam. Notanter vero diximus de facto, & lege ordinaria ſolum hominem viatorem eſſe ſubjectum ſacramentorum capax, quia de potentia abſoluta etiam Beati poſſent ſacramenta recipere; hoc enim nullam involvit implicantiam; Angeli tamen nullatenus ſunt ſacramentorum capaces, quia ſunt omnino prorſus ſpirituales; ſacramenta vero in rebus materialibus conſiſtunt, ut conſtat ex dictis; adhuc tamen verum eſt non omnes, & ſingulos homines eſſe omnium ſacramentorum capaces, nam aliqui ſunt incapaces Ordinis, ut fœminæ, alii ſunt incapaces extremæ Unctionis, ut pueri, qui nondum ad rationis uſum pervenerunt, & aliqui etiam ſunt incapaces Matrimonii propter impotentiam perpetuam, aut propter defectum uſus rationis, & hoc ſufficiat pro reſolutione quæſiti quo ad primam partem; quo autem ad alteram.

45 Primo declarandum eſt, quæ intentio requiratur, & ſufficiat in ſuſcipiente ſacramenta, & quidem in primis

certum

Digitized by Google

certum eſt in infantibus, vel adultis perpetuo amentibus nullam requiri intentionem, cum nullum poſſint actum voluntatis elicere, ac proinde valide ea ſacramenta recipere, quorum ſunt capaces, v. g. Baptiſmum, & Confirmationem, etiamſi id nullo modo intendant; ſicut etiam e contra certum eſt invalide ſacramentum conferri omnino invitis, & voluntate repugnantibus, & contradicentibus, vel iis, qui voluntatem habuerunt numquam ſuſcipiendi ſacramentum, & in amentiam inciderunt, antequam eam revocarent, ita enim expreſſe habetur cap. *Majores* de Baptiſmo. In adultis vero, ſi ſint rationis compotes, requiritur conſenſus ad validam cujuſcumque ſacramenti ſuſceptionem. Id expreſſe deducitur ex Conc. Arauſic. 1. cap. 12. ubi habetur *Obmuteſcens baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet*, & ex Conc. Cartag. 3. cap. 35. ubi habetur *Ægrotantes ſi reſpondere non poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſui ſunt, dixerint baptizentur*; unde Concilia ſupponunt non poſſe ægrotantibus, vel obmuteſcentibus ſacramenta baptiſmi, aut Pœnitentiæ miniſtrari; niſi aliquando voluntatem ea ſuſcipiendi habuerint, & oſtenderint, alias fruſtra teſtimonium aliorum de tali voluntate requireretur, qua etiam ratione in Rituali Romano Pauli V. prohibetur baptizari eum, qui cum aliquando rationis uſum habuerit, ante amentiam numquam voluntatem oſtendit baptiſmi recipiendi; & hoc rationi valde conſentaneum eſt, ut qui compos rationis vult beneficium tam magnum recipere, ipſe in ſuam utilitatem adminiculum conſenſus adhibeat, ut Pontius etiam obſervat diſp. 41. *de Sacramentis in genere* qu. 10. concl. 3. Sufficit autem ad hoc quælibet intentio, ſive actualis, ſive virtualis, ſive etiam habitualis, ut adultus valide ſacramentum ſuſcipiat, ac proinde opus non eſt, ut actu intendat, dum ſuſcipit, ſed ſufficit, ut aliquando id intenderit, & numquam revocaverit, & ita etiam ſuavis Dei providentia poſtulat, ut ſicut nullum ſine ſuo conſenſu juſtificat, ita abſque ejus conſenſu nullum per ſacramenta conſecraret, ac proinde qui aliquando uſum rationis habuit, & nulla unquam ratione ſacramentum appetiit, invalide illud ſuſcipit; an vero ſufficiat voluntas mere interpretativa, & in cauſa, licet aliqui id negent, ut Coninchius, Caſpenſis, & alii, probabiliter tamen admitti poteſt, ut diximus diſp. 1. c. qu. 7. ar. 2. nu. 284. quia cum intentio ex parte ſuſcipientis requiratur ſolum, tamquam diſpoſitio, ſeu conditio, per quam ſuſcipiens intelligatur non repugnare ſacramento, non vero ut principium actionis ſacramentalis, ſicut requiritur in Miniſtro, quemadmodum in ſuſcipiente ad talem non repugnantiam indicandam ſufficit ſola intentio habitualis, ita etiam interpretativa ſufficere videtur, quorum neutra ſufficit in Miniſtro; unde diverſa eſt omnino ratio de Miniſtro, & ſuſcipiente, tum ex inſtitutione ipſa Chriſti, tum ex ipſa rerum proportione, qua plus requiritur ad agendum, quam ad recipiendum. Hæc eſt communis Theologorum doctrina, & præſertim Scoti 4. diſp. 4. qu. 4. ubi quærit, an adultus non conſentiens poſſit effectum baptiſmi recipere, & ait adultum ratione utentem, & contrarie ſimpliciter diſſentientem non valide baptizari, quia Deus per ſapientem dicit Prov. 23. *Fili præbe mihi cor tuum*, nolens aliquem omnino invitum familiæ ſuæ adſcribi, ſuſcipiens autem baptiſmum adſcribitur per hoc familiæ Chriſti, & licet ſpecialiter ibi de baptiſmo loquatur, eſt tamen doctrina generalis pro omnibus ſacramentis recipiendis.

46 Secundo ad declarandum, an præter intentionem prædictam requiratur adhuc ulterior diſpoſitio in adultis ad ſacramenta valide ſuſcipienda, ſcilicet fides, & probitas ſuſcipientis, diſtinguendum eſt de diſpoſitione, quæ requiritur ad ſubſtantiam, vel valorem ſacramenti, & de diſpoſitione, quæ requiritur ad effectum principalem ſacramenti, qui eſt gratia juſtificans quia aliud eſt ſacramentum, aliud effectus ſacramenti, & ſacramentum eſt prius natura, quam effectus; loquendo igitur de prima diſpoſitione ad valorem ſacramenti non eſt neceſſarium ut recipiens habeat fidem, aut ſanctitatem, excepto Pœnitentiæ ſacramento, ubi requiritur diſpoſitio fidei, & contritio, vel attritio, quod aperte conſtat ex Conciliis, & Pontificibus, qui juxta ritum Eccleſiæ Hæreticos baptizatos, vel ordinatos nolunt rurſus baptizari, vel ordinari. Unde ſupponunt ſacramentum ſine vera fide, & conſequenter ſine ſanctitate eſſe validum, & idem docent SS. Patres. Ratio autem hujus rei alia non eſt, quam inſtitutio Chriſti, qui probitatem, aut fidem ſuſcipientis non præſcripſit, tamquam conditionem ad valorem, & ſubſtantiam ſacramenti neceſſariam, niſi in ſacramento Pœnitentiæ, de cujus ſubſtantia eſt pœnitentia interna peccatoris, quam ſimul cum externa Confeſſione, pro parte eſſentiali per modum materiæ inſtituit. Loquendo autem de diſpoſitione, quæ requiritur ad effectum principalem, qui eſt gratia, nam ad Characterem non alia diſpoſitione eſt opus, quam quæ ad valorem ſacramenti requiritur, loquendo, inquam, de tali diſpoſitione, aliqua alia adhuc diſpoſitio requiritur, & conditio, ob cujus defectum ſacramenta, quamvis valida, dicuntur informia; unde, ut Baptiſmus, & Pœnitentia gratiam conferant juſtificantem, licet non requiratur in ſuſcipiente prævia aliqua ſanctitas, ſeu gratia ſanctificans, adhuc tamen requiritur fidei, ſpei, & contritionis, vel attritionis diſpoſitio, ut infra ſuis locis explicabitur, non requiritur autem gratia ſanctificans, quia duo ſacramenta ſunt inſtituta ad primam gratiam conferendam, & ideo dicuntur ſacramenta mortuorum; ad reliqua vero ſacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſuſcipiens ſit in gratia, quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt augumentum tantum gratiæ conferunt, etſi aliquando per accidens dent primam, cum ſcilicet quis bona fide putat ſe carere mortali. Ita Layman, Bonacina, Becanus, Averſa, & alii communiter, quæ omnia fuſe declarata ſunt 4. ſent. diſp. 2. qu. 5. de diſpoſitione neceſſaria ad recipiendum Baptiſmum requiſita, & de aliis ſacramentis in propriis locis; non enim poteſt una regula de ſacramentis omnibus definiri, quænam diſpoſitio ad hunc ſacramentorum effectum requiratur, & quinam ſit obex effectum hunc impediens, ſed diſtincta, & in ſpecie de ſingulis eſt aſſignanda; in genere autem hæc adnotare ſufficiet, non eſſe neceſſarium ad omnia ſacramenta recipienda accedere in ſtatu gratiæ, & ſpecialiter id neceſſarium non eſſe ad ſacramenta baptiſmi, & Pœnitentiæ, quia hæc per ſe inſtituta ſunt ad primam gratiam conferendam, & peccatorum remiſſionem, ſed ſatis eſſe ad hæc accedere cum deteſtatione, & pœnitudine peccatorum, ſive hæc ſit contritio, ſive & attritio, & cum propoſito ab iis impoſterum abſtinendi.

47 Tertio ex hoc deducunt Doctores communiter, & præſertim Averſa qu. 64. cit. ſect. 9. in fine, graviter peccare, & ſacrilegii reum eſſe accedentem ad aliquod ſacramentum ſuſcipiendum, ſi conditiones non adhibeat, quantum eſt ex parte ſua, ad ejus valorem requiſitas, & pariter ſi diſpoſitionem non adhibeat requiſitam ad effectum gratiæ recipiendum, & obicem ponat juxta illud Apoſtoli 1. Corint. *Qui indigne manducat, & bibit, judicium ſibi manducat, & bibit*, ſi nimirum cum conſcientia peccati mortalis Euchariſtiam ſuſcipit; & eadem regula eſt de reliquis ſacramentis, proportione ſervata, ut ſi quis v. g. baptiſmum ſuſcipiat, vel abſolutionem ſacramentalem abſque attritione ſaltem ſuorum peccatorum, & pariter ſi alia ſacramenta ſuſcipiat cum conſcientia peccati mortalis, grave ſacrilegium committit; quæ obligatio ex ipſa vi, & inſtitutione ſacramentorum ortum trahit, cum enim ſacramenta vim habeant gratiam conferendi ex eorum inſtitutione, gravem irreverentiam eis inferunt, qui ſine debitis diſpoſitionibus ad illa accedunt, quia eorum virtutem ſupernaturalem impediunt conferendi gratiam, & quantum eſt de ſe irritam reddunt ſacramentorum vim, & ſignificationem; ex vi tamen hujus obligationis quicumque habet conſcientiam peccati mortalis confeſſionem ſacramentalem præmittere non tenetur ad quodcumque aliud ſacramentum ſuſcipiendum, excepto Euchariſtiæ ſacramento, de quo quantum ad hoc extat ſpeciale præceptum, ut ſuo loco videbimus; ſed ſatis erit per ſe loquendo præmittere, vel confeſſionem, vel contritionem, qua prudenter quis putet ſe in gratia repoſitum eſſe, imo loquendo de Baptiſmo, quando quis indiſpoſitus, & cum ſacrilegio ſuſcipit illud, ſed poſtea ſe diſponit, effectum quoque gratiæ Baptiſmalis recipiet, ut dicemus diſp. ſeq. Denique qui vult ſacramenta ſuſcipere, liber eſſe debet, & expeditus ab excommunicatione, & interdicto ex inſtituto Eccleſiæ talem ſuſceptionem impediente; imo ſi quis etiam eſſet in ſtatu gratiæ, quod quidem eſſe poteſt per actum contritionis ſimul cum hujuſmodi cenſura accedendo ad ſacramentum, grave adhuc peccatum ſacrilegii committeret, & ideo abſolutionem a cenſura prius procurare debet.

48 Quarto conveniunt Doctores adultum ſacramenta recipientem recipere majorem, vel minorem gratiam juxta diſpoſitionem meliorem, vel minus perfectam, qua ſe præparat, ac diſponit ad illa recipienda, ut dictum eſt ſupra qu. 2. ar. 1. n. 24. ita enim expreſſe habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. ubi loquens de adultorum juſtificatione per baptiſmum, de quo & aliis ſacramentis quantum ad hoc eſt eadem ratio, inquit illos *Juſtitiam recipere ſecundum menſuram, quam Spiritus Sanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundum propriam cujuſque diſpoſitionem*, & hoc valde congruum eſt, ut ex hoc magis accurate ad melius ſe diſponendos, & ne talis diligentia ſit fruſtranea: an vero illis major gratia detur virtute ſacramenti ex opere operato, an vero ob meritum diſpoſitionis ex opere operantis, ibidem dictum eſt num. 25. Quamvis autem gratia, quæ datur in baptiſmo, & in aliis ſacramentis ſemper ſit æqualis, quantum eſt ex parte ipſius ſacramenti, in parvulis, vel adultis æque diſpoſitis, & ita ſit de facto, attamen de poſſibili, & ex ſpeciali privilegio poteſt uni communicari major gratia, quam alteri, non obſtante æqualitate diſpoſitionis, & hoc ex triplici capite, ex ſpeciali nimirum Dei benevolentia, qui eſt cauſa principalis: ſecundo ex ſpeciali Paſſionis Chriſti applicatione, quæ eſt cauſa meritoria; tertio tandem ex meritis Miniſtrorum, & adſtantium, qui ex opere operantis, & de congruo poſſunt ſuſcipienti aliquem gratiæ gradum mereri; ita expreſſis verbis Scotus 4. diſt. 4. qu. 7. §. *Sic ergo*, ubi aſſertionem probat quoad ſingulas partes, & nos ea profeſſi defendimus diſp. 1. cit. de ſacramentis in genere qu. 9. contra Recentiores omnes oppoſitum aſſerentes ex verbis Concil. Trident. cit. quibus expreſſe docet gratiam dari ſecundum propriam uniuſcujuſque diſpoſitionem, & cooperationem; ſicut ergo magis diſpoſitis major gratia datur per ſacramentum,

ita æqualiter diſpoſitis æqualis gratia dari debet. Verum ut diximus loc. cit. ar. 2. ex verbis Concilii potius oppoſitum deducitur, quia non ſolum diſpoſitionem aſſignet pro menſura quantitatis gratiæ conferendæ, ſed etiam voluntatem Dei; & Concilium ibi loquitur de facto, & de eo, quod contingit ex lege communi; nos autem cum Scoto loquimur de poſſibili, & de eo, quod contingere poteſt ex ſpeciali privilegio, non enim Doctor ſuſtinet de facto hanc aſſertionem de inæqualitate procedere ex parte cauſæ principalis, aut meritoriæ, ut ei Recentiores imponunt, ſed de poſſibili, ut apertis verbis loquitur cit. cap. cum inquit: *Dubium eſt de facto, ſed poſſibilitas eſt oſtenſa.* Alia ad hunc punctum ſpectantia videantur loco citato.

49 Quinta eſt difficultas, an ſacramenta ſine debita diſpoſitione ſuſcepta ſuos conferant effectus ſaltem homine poſtea ſe diſponente; & difficultas procedit, quando ſacramentum integrum ſuſcipitur quoad eſſentialia, tamen ſine effectu ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, quia non accedit legitime diſpoſitus, & ideo ejus effectum non recipit, an ſcilicet in eo caſu ſublato obice, & accedente diſpoſitione, quam ſuſcipiens omiſerat, ſacramentum gratiam producat. Quamvis autem de Baptiſmo id omnes affirment, ut ſuſe diſcernimus diſ. 2. cit. qu. 6. & declaramus cum Scoto 4. d. 4. qu. 5. de cæteris tamen ſacramentis varii ſunt modi dicendi, ut ibidem diximus ar. 3. communior tamen, & probabilior eſt, hoc privilegium convenire omnibus ſacramentis characterem imprimentibus, ac proinde non ſolum Baptiſmo, ſed etiam Ordini, & Confirmationi concedi debere, quæ nullo modo iterari poſſunt, quod præſertim ex noſtris docuerunt Baſſolius, Pontius, Biancatus, & alii Recentiores; colligunt ex Scoto 4. d. 1. qu. 5. §. *Contra iſtam opinionem*, Verſ. *Quarto arguitur* in fine, ubi negat per alia ſacramenta imprimi naturam characteri ſimilem, quia alias recedente fictione ſuum cauſarent effectum, ſcilicet gratiam, ſi adeſſet diſpoſitio ad eam. Advertimus tamen ibi articulo 3. nu. 164. quod potior ratio, cur Baptiſmus inter alia ſacramenta hoc habeat privilegium conferendi gratiam recedente fictione, ſive obice, vel impedimento, non eſt, quia characterem imprimat, ſed quia eſt medium ad ſalutem neceſſarium, ſcilicet ad remiſſionem originalis culpæ, & peccatorum mortalium antecedentium; quare cum ſemel ſuſceptus iterari non poſſit, ne præcludatur via ſalutis, neceſſario dicendum eſt eumdem baptiſmum cum obice ſuſceptum habere poſtea vim remittendi illa peccata ablato obice, atque adeo conferendi gratiam juſtificantem, & hæc eſt ratio, quam Doctor adducit 4. d. cit. quæſt. 5. B. hæc autem ratio non procedit de Confirmatione, & Ordine, quamvis characterem imprimant, quia hæc ſunt ſacramenta neceſſaria ad ſalutem, nec per ſe inſtituta ad peccatorum remiſſionem.

50 De ſacramento Matrimonii, & extremæ Unctionis hoc idem afferunt alii, quod ſcilicet gratiam conferant ablato obice, & fere eadem ratione, quia hæc etiam aliquo modo ſunt irreiterabilia, licet characterem non imprimant, nam Matrimonium iterari nequit ante mortem alterius conjugum, nec extrema Unctio in eadem infirmitate iterari poteſt. Sed hæc ratio minime urget, ut ibi diximus num. 166. quia hæc duo ſacramenta ſunt ſimpliciter iterabilia, quod illis tribus characterem imprimentibus nullo modo convenire poteſt; tum quia dato etiam, quod hæc ſacramenta ſint aliquo modo irreiterabilia, jam dictum eſt etiam in ſacramentis ſimpliciter irreiterabilibus, qualis eſt Baptiſmus, non eſſe irreiterabilitatem ſolam præcipuam rationem, cur ſacramentum ablato obice gratiam conferat, ſed quia cum irreiterabilitate medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, quod de his duobus ſacramentis affirmari non poteſt. De ſacramento autem Euchariſtiæ omnes fere conveniunt, ut diximus ibidem, ſemel cum obice ſuſceptum peccati mortalis, gratiam poſtea non conferre ablato obice, qua de cauſa dixit Apoſtolus eam indigne ſuſcipientem, & in peccato, judicium ſibi manducare, & quidem maxima irreverentia Chriſto Domino exhibita ſub Sacratis ſpeciebus contento, merito exigere videtur, ut tale ſacramentum ab ratio indigne ſuſceptum, nec tunc, nec poſtea ablato obice gratiam conferat, præſertim cum poſſit iterum digne ſumi in ordine ad conſequendam ſimilem gratiam, qualem conferret, niſi obex adeſſet. De Pœnitentia tandem negat expreſſe Doctor loc. cit. 4. diſt. 1. qu. 5 poſſe gratiam conferre ablato obice, quod nos etiam in inſtituto defendimus lib. 4. diſp. 5. de ſacramento Pœnit. qu. 14. ubi abſolute negamus poſſe dari hoc ſacramentum validum, ſed informe, ut conceditur de Baptiſmo.

51 Poſtremo eſt difficultas, an a malis Miniſtris liceat ſacramenta recipere; mali autem, & indigni Miniſtri ſunt, qui habent quidem poteſtatem ſacramenta conficiendi, ſunt tamen in ſtatu tali, ut ſine peccato tali poteſtate uti non poſſint; quæritur ergo, an liceat a talibus Miniſtris ſacramenta petere, & recipere quales maxime ſunt illi, qui notorie in peccato aliquo mortali exiſtunt, ut publici concubinarii, de peccatis enim occultis nemo judicare debet. Huic quæſtio communiter cum diſtinctione reſpondert ſolet a Doctoribus, quod duplex eſt Miniſter indignus, alter toleratus ab Eccleſia, alter non; toleratus vocatur, qui licet ſit peccator, tamen ab Eccleſia non eſt præciſus, nec a ſacramentorum miniſterio per cenſuram Eccleſiaſticam prohibitus, & præciſus. Rurſus vel Miniſter eſt is, cui ex officio ſacramenta miniſtrare incumbit, ut Epiſcopus, & Parochus, aut is, cui non ex officio id incumbit, ſed tantum ex delegatione, & tandem vel hic eſt expoſitus ad ſacramenta miniſtranda, ut quando Confeſſarius aliquis in loco ſedet, ubi confeſſiones audire ſolet, vel non eſt expoſitus. Hac diſtinctione præmiſſa æſtimant communiter Doctores non licere petere, vel accipere ſacramenta a Miniſtro non tolerato, quia qui Sacramentum petit a tali Miniſtro, communicat peccato illius, talis enim ſacramentum adminiſtrare non poteſt ſine peccato mortali, cum ſit illi ab Eccleſia graviter prohibitum; excipiunt tamen caſum extremæ neceſſitatis, quia in tali caſu ceſſat prohibitio, & ideo tunc licitum eſt petere, ut Scotus docet 4. d. 5. qu. 2. unde in articulo mortis licite peti poteſt a ſacerdote etiam non tolerato, ſi alius ſacerdos non adſit. Ita Canus, Azorius, Becanus, Abellius, & alii paſſim, & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Joann. Galemart capit. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trident. Deinde dicunt licitum etiam eſſe nulla urgente neceſſitate ſacramenta petere, ac recipere a Miniſtro, cui ex officio ſacramenta miniſtrare incumbit, quamvis malus ſit, & indignus, quamdiu tamen ab Eccleſia toleratur, & ratio eſt, quia ſubditus, qui tale jus habet petendi, & accipiendi ſacramenta ab eo, ob illius malitiam tale jus amittere non cenſetur, ſimiliter dicunt ab eo etiam, cui ex officio ſacramenta miniſtrare non incumbit, ſi ſit expoſitus, & ab Eccleſia toleretur, licitum eſſe ſacramenta recipere, quia ipſe adminiſtrans illa ſibi ſoli nocet, ut habetur Can. *Sciſcitantibus* 25. qu. 8. Tandem dicunt a malis Miniſtris, qui nec expoſiti ſunt, nec ex officio miniſtrare tenentur, non licere illa petere, ſi nulla urgeat neceſſitas, & ratio hujus eſt, quia hoc eſſet vere eos ad peccandum inducere, de quo poteſt videri Toletus lib. 1. cap. 92.

QUÆSTIO QUARTA.

De numero, ordine, & neceſſitate Sacramentorum.

52 DE diverſitate ſacramentorum veteris, & novæ legis, & quantum Evangelica ſacramenta præſtent, ac præcellant antiquis; item quot, & quæ fuerint cetera ſacramenta & præſertim quid ſit dicendum de Circumciſione pro ſtatu legis ſcriptæ, ſufficienter jam diſcurrimus 4. ſent. diſp. 1. de ſacram. in in genere qu. 2. Quare hic ſolum reſtat aſſignare numerum, & ordinem ſacramentorum novæ legis, ac eorum neceſſitas declaranda, ut deinceps de ſingulis pertractemus; quod breviter agemus duobus articulis ſequentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ, & quot ſint noſtra Sacramenta, & quem ordinem inter ſe habeant.

53 PRimo Eccleſiæ Catholicæ conſtans eſt ſententia ſacramenta novæ legis eſſe numero ſeptem, nec plura, nec pauciora, quæ ſunt: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium, quod tamquam dogma de Fide definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 10. & antea in Florentino ſeſſ. ultima, & a Lucio Papa Tertio c. *Ad abolenda*, de Hæreticis, aliiſque antiquioribus Pontificibus, & Conciliis, & colligitur ex Scriptura, nam de Baptiſmo Joan. 3. dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*, & Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* De Confirmatione Actorum 8. ubi Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, ut eis daretur Spiritus Sanctus: *Tunc imponebant manus ſuper illos & accipiebant Spiritum Sanctum*, ubi Eugenius Quartus in Florent. cit. per manus impoſitionem intelligit Chriſmatis Unctionem, & per accipere Spiritum Sanctum intelligit donum gratiæ ſanctificantis. De Euchariſtia Joan. 6. Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. patet hoc ſacramentum fuiſſe a Chriſto Domino inſtitutum in ultima Cœna, ubi dedit auctoritatem Apoſtolis Sacramentum hoc conficiendi dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* De Pœnitentia Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* De Ordine conſtat in Evangelio Chriſtum ordinaſſe ſuos Apoſtolos in ſacerdotes, quando in nocte Cœnæ dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, & quando poſt Reſurrectionem eiſdem dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, de quo etiam recte intelligitur locus ille 2. ad Timotheum 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt, per impoſitionem manuum mearum.* De Extrema Unctione Jacob. 5. ubi habetur: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio Fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittuntur ei.* Denique de Matrimonio pro-

bari

bari ſolet ex illo Pauli ad Epheſ. 5. ubi de Matrimonio loquens ait: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, quibus verbis ſignificat Apoſtolus Matrimonium eſſe ſacramentum, ut Aug. exponit lib. 1. de nupt. & concup. c. 21. licet Scot. noſt. 4. d. 26. ſub lit. t. dicat hujus ſacramenti inſtitutionem plenius deduci ex illis verbis a Chriſto prolatis Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Quamvis enim ibi tantum approbaverit contractum inſtitutum Gen. 2. & per conſequens illum ibi non inſtituerit, inſtituit tamen ſacramentum, ſeu illum contractum ad dignitatem ſacramenti evexit, quæ quidem S. Scripturæ teſtimonia amplius ſuis locis illuſtrabuntur tractando de unoquoque ſacramento, & inſtitutione illorum.

54 Secundo, ratio, ſeu potius congruentia, cur ſeptem numero ſacramenta fuerint inſtituta, deſumi ſolet ex analogia inter corporalem, & ſpiritualem vitam, ut docent D. Th. 3. p. qu. 65. ar. 1. & Sco. 4. d. 2. qu. 1. hoc modo, nam in vita corporali requiruntur quædam ex parte cujuslibet particularis perſonæ, quædam ex parte totius Reipublicæ, ex parte hominum ſingulorum requiruntur tria per ſe, nempe generatio, augmentatio, nutritio, & duo per accidens, nimirum remedia contra morbos, ſi infirmitas occurrat, & remedium contra omnes reliquias, ut perfecte convaleſcat. Ex parte vero Reipublicæ duo requiruntur, primo parentes, qui vitam corporalem hominum propagare poſſint, ſecundo Principes, & Magiſtratus, qui eam ordinent, & gubernent. Eodem ergo modo in vita ſpirituali res ſe habet; primo requiritur regeneratio, quæ fit per Baptiſmum, ſecundo augmentatio, ſeu roboratio, quæ fit per Confirmationem; tertio nutritio ſpiritualis, quæ fit per Euchariſtiam; quarto remedium contra morbum peccati, quod fit per Pœnitentiam; quinto remedium contra reliquias peccatorum, quod per extremam Unctionem habetur; ſexto ex parte Reipublicæ Matrimonium, quo licite propagantur homines ad cultum Dei deputati; ſeptimo tandem inſtitutum eſt Ordinis ſacramentum pro recta Eccleſiæ gubernatione; & hanc totam congruentiæ rationem clare expreſſit quoque Concilium Florentinum his formalibus verbis: Per Baptiſmum ſpiritualiter renaſcimur; per Confirmationem augemur in gratia, roboramur in fide; renati autem, & roborati nutrimur divina Euchariſtiæ alimonia; quod ſi per peccatum ægritudinem incurrimus, ſpiritualiter per Pœnitentiam ſanamur; ſpiritualiter etiam, & corporaliter, prout expedit animæ, per Extremam Unctionem; per Ordinem vero Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter; per Matrimonium tandem corporaliter augetur. Hic autem advertendum eſt, quod licet Concil. Florent. & Trident. definierint ſeptem tantum eſſe Eccleſiæ ſacramenta, non tamen definierunt ſingula dicere ſpeciem ultimam, & infimam, ſed reliquerunt Scholaſticis diſputandum, præſertim de ſacramento Ordinis, & Euchariſtiæ, ut lib. 4. ſent. jam diſcuſſum eſt in propriis horum ſacramentorum diſputationibus.

55 Tertio, ſi Sancti Patres aliquando alios ritus, vel cæremonias ſacramenta vocant, non loquuntur in propria, ſed in lata ſignificatione, ut communiter Doctores docent, qui etiam ad hoc recte intelligendum advertunt, ad conficienda ſacramenta duplicem ritum requiri, unum eſſentialem, qui eſt de neceſſitate ſacramenti, & alium accidentalem, qui eſt tantum de neceſſitate præcepti; ad ritum eſſentialem ſacramenti requiritur materia, & forma, & intentio Miniſtri; ad ritum vero accidentalem certæ cæremoniæ requiruntur ex Eccleſiæ inſtitutione, ſeu actiones externæ, & religioſæ, quibus ſacramenta licite, & ordinate miniſtrantur juxta Eccleſiæ præſcriptum. Circa quod conveniunt Doctores, quod ſacramenta, nec licite, nec valide adminiſtrantur ſine ritu eſſentiali, & ratio deducitur ex proxime dictis, quia ritus eſſentialis conſiſtit in materia, & forma, ac debita intentione Miniſtri, ſacramenta autem aliquo iſtorum deficiente, non valide adminiſtrantur, cum ſacramenta his tribus perficiantur, ut conſtat ex ſuperius dictis: ſine ritu autem accidentali, quamvis valide adminiſtrentur, non tamen licite, quia tenemur nos accommodare ritibus Eccleſiæ in ſacramentorum adminiſtratione, ut conſtat apud omnes, ac proinde variare ritus, & cæremonias Eccleſiæ eſt peccatum mortale ex genere ſuo contra Religionem, niſi quis ob levitatem materiæ a mortali excuſetur, qualis videtur eſſe, ſi quis lingua vulgari baptizet, & non latino idiomate abſque neceſſitate, & ratio eſt, quia peccatum contra Religionem, qualis eſt variatio rituum, & cæremoniarum ab Eccleſia præſcriptarum, eſt mortale, poſita gravitate materiæ, tum quia ritus a Summo Pontifice præſcripti neque per alios Prælatos, Summo Pontifici inferiores, mutari poſſunt, quia inferior legem ſuperioris abrogare non poteſt. Poteſt tamen Epiſcopus in ſua Diœceſi ritus mutare, qui Summo Pontifice præſcripti non fuerunt, ſiquidem in poteſtate Epiſcopi eſt ea facere, quæ ad rectum Eccleſiæ ſuæ regimen pertinent, dummodo a Summo Pontifice non impediatur. Ita Suarez, Valentia, Henriquez, Reginaldus, Leſſius, Azorius, Caſpanſis, Becanus, Averſa, Bonacina, & alii paſſim.

56 Quarto, quod ſpectat ad ordinem, quam inter ſe ſacramenta tenent, docent etiam præfati Doctores multiplicem ordinem inter ſacramenta conſiderari poſſe. Primus eſt ordo numerationis, ſeu connexionis, quo ſuperius enumerata ſunt ex Concil. Florent. & Trident. ut primum locum obtineat Baptiſmus, ſecundum Confirmatio, tertium Euchariſtia, quartum pœnitentia, quintum Extrema Unctio, ſextum Ordo, & ſeptimum Matrimonium, cujus ordinis ratio ſumitur præcipue ex analogia illa, & proportione vitæ ſpiritualis ad corporalem. Secundus eſt ordo dignitatis, & perfectionis, quo aliquod fit aliis dignius, & excellentius, & juxta hunc ordinem omnium digniſſimum, & præſtantiſſimum eſt Euchariſtiæ ſacramentum, ut ſupra diximus ar. 1. hujus quæſt. 2 num. 24. ex Trident. ſeſſ. 7. cap. 1. & ſeq. & ratio hujus præeminentiæ eſt, quia hoc ſacramentum continet realiter, & ſubſtantialiter Chriſtum ipſum ſub ſpeciebus Euchariſticis; ſecundum dignitatis locum obtinet ſacramentum Ordinis, tertium Confirmatio, quartum Baptiſmus, quintum Extrema Unctio, ſextum Pœnitentia, & ſeptimum Matrimonium, quod etiam inſinuat Trident. loc. c. Tertius eſt ordo executionis, ſive ſuſceptionis, & ſic ante omnia ſuſcipitur Baptiſmus, & primum locum obtinet, quia ipſe eſt janua omnium ſacramentorum, itaut alia ſacramenta inde ſuſcipientur eodem ſuſcepto Baptiſmo; ſecundo ſuſcipi ſolet Confirmatio, quamvis non de neceſſitate, ſed de congruentia, tertio per ſe loquendo ſequitur Euchariſtia, & dicitur per ſe, quia per accidens, ſi nimirum interponatur peccati mortalis impedimentum, tunc mediare debet ſacramentum Pœnitentiæ, unde ut obſervat Averſa qu. 65. ſect. 2. hic mos in Eccleſia ſervatur, ut adulti qui baptizentur, ſtatim confirmentur, & ad ſumendam Euchariſtiam admittantur, ſed quia filii ex parentibus fidelibus orti ſtatim in infantili ætate baptizantur, & non niſi per plures annos ad communionem admittuntur, & interim ex humana fragilitate peccata contingent, ideo inter fideles Pœnitentiæ ſacramentum ſumptionem Euchariſtiæ præcedere ſolet. Tandem ſequitur Extrema Unctio, quæ reliquias peccatorum abſtergit, & ad finalem præparationem diſponit, ut ait Scotus l. c. & hæc ſunt quinque ſacramenta, quæ ſingulas perſonas reſpiciunt, & per ſe in eodem ſuſcipiente ordinem habent; inter ſacramenta vero Ordinis, & Matrimonii hic ſuſceptionis ordo non reperitur, quia non per ſe in eodem ſubjecto junguntur, ſed mere per accidens, quatenus contingere poteſt, ut conjugatus decedente, aut conſentiente uxore, promoveatur ad ordines, vel antea ordinatus in minoribus, poſtea Matrimonium contrahat?

57 Denique quartus, & ultimus eſt ordo neceſſitatis, quo ſcilicet, unum ſacramentum præ aliis eſt neceſſarium, & hunc ordinem reſpiciendo primum locum tenet baptiſmus, deinde Pœnitentia, quia nullus ſalvari poteſt ſine baptiſmo, vel etiam ſine pœnitentia poſt lapſum in peccatum, tertium locum obtinet Ordo, qui reſpectu totius Eccleſiæ eſt neceſſarius. Alia vero quatuor ſacramenta dicuntur neceſſaria ad melius eſſe. Confirmatio poſt Baptiſmum, Euchariſtia, & Extrema Unctio poſt Pœnitentiam, Matrimonium ad fidelium multiplicationem, ſed de hac ſacramentorum neceſſitate diſtinctius agemus artic. ſeq. Addit Averſa loc. c. ordinem quoque tractationis, & doctrinæ, quia in declarandis, & conſiderandis ſingulis ſacramentis non omnes eundem ordinem ſervant, hic autem ordo doctrinæ in tractatu de ſacramentis præſertim ex natura rei poſtulare videtur, ut initium a baptiſmo deſumat, utpote qui eſt janua omnium ſacramentorum, & ſacramentum pertinens ad generationem ſpiritualem animarum; & finem attingat in ſacramento Extremæ Unctionis, ut pote pertinente ad finalem præparationem, hoc enim eſt ſacramentum, ut inquit Scot. loc. cit. quo æger finaliter præparetur, quia vita iſta ſpiritualis quædam via eſt ordinata, ut bene vivens in ea, de ipſa ſine impedimento tranſeat ad aliam, pro qua præparatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

An omnia Sacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria, & quomodo.

58 PRimo, conveniunt DD. fuiſſe aliquo modo neceſſarium ad ſalutem hominis viatoris ſacramenta inſtitui, non quidem ſimpliciter, & abſolute, ſed ad melius eſſe, & facilem illius conſecutionem, & quidem quod ſacramentorum inſtitutio non fuerit ſimpliciter, & abſolute neceſſaria exinde probatur, quia virtus infinita Dei non eſt ſacramentis alligata, ut communiter Theologi dicunt. Deus enim libere ſacramenta inſtituit ad noſtram juſtificationem, & ſalutem, ſiquidem alio modo poterat, & ſine ſacramentis hominem ſalvare, poterat enim inſtituere, ut per ſolos actus ex opere operantis homines ſalvarentur; fuit tamen neceſſarium ad melius eſſe, & faciliorem ſalutis conſecutionem, quia multo melius, & utilius fuit ſacramenta inſtituere, præſertim propter parvulos, & infantes, qui cum actu proprio juſtificari non poſſent, optime illis proviſum eſt, ut per aliquod externum remedium eis applicandum, & ex opere operato juſtificari poſſent ab originali, atque ſalvari, & hoc etiam multo melius, & utilius fuit propter adultos, ut abundantiorem, & uberiorem per ſacramenta gratiam reciperent, & cum majori certitudine juſtificarentur. Hinc deducitur

Digitized by Google

Sacramenta eſſe neceſſaria ſolum ex ſuppoſitione, ſeu ſuppoſita Chriſti inſtitutione, quantum ad uſum, & exercitium, quia nimirum inſtituta ſunt a Chriſto tamquam media, & remedia, ſine quibus homo juſtificari, & ſalvari non poteſt, quod intelligendum eſt indefinite, ideſt, non de omnibus, & ſingulis ſacramentis, ſed abſolute, & in genere, ſicque intellecta propoſitio eſt de fide, ut habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can 4.

59 Secundo ad hoc melius, & diſtinctius intelligendum duplicem ſolent Theologi præſertim Recentiores diſtinguere neceſſitatem reſpectu ſalutis, ſeu vitæ æternæ, unam medii, alteram præcepti, ut diximus diſp. 2 ett. *de Sacramentis in genere*, qu. 10. art. 3. illud dicitur neceſſarium neceſſitate medii juxta potiorem modum explicandi utramque neceſſitatem, quod eſt omnino per ſe neceſſarium ad gloriæ conſecutionem, ideoque ab antiquioribus Theologis neceſſarium ſimpliciter appellabatur: ſic ſtatus gratiæ dicitur neceſſarius ad gloriam conſequendam, gratia enim juſtificans ſecundum legem Dei ordinariam eſt medium neceſſarium ad conſequendam beatitudinem, quatenus ſine illa de lege Dei ordinaria nullo modo obtineri poteſt, quare illud dicitur neceſſarium neceſſitate medii, quo prætermiſſo, etiamſi ex ignorantia, vel oblivione prætermittatur, ſalus non obtinetur juxta legem Dei ordinariam. Neceſſarium vero neceſſitate præcepti ſolum eſt neceſſarium quaſi per accidens, quia tantum ſe habet, ut removens prohibens, quatenus ſcilicet præceptum implendo tollitur peccatum, quod ex illi tranſgreſſione committeretur, & gloriæ conſecutionem impedire poterat deſtruendo ſtatum gratiæ, qui eſt ſimpliciter ad eam neceſſarius: unde quod eſt neceſſarium hoc ſecundo modo dumtaxat, cum ſit ſolum quaſi per accidens neceſſarium, ſi prætermittatur ob ignorantiam, vel impotentiam, non impedit gloriæ conſecutionem, quia in tali caſu ad culpam non imputatur; unde quia jejunium ſolum eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, ſi quis ob impotentiam non jejunet, vel ob ignorantiam præcepti inculpabilem, excuſabitur a peccato, ac proinde jejunii omiſſio gloriæ conſecutionem non impediet. Hujus autem duplicis neceſſitatis diſtinctio, licet quibuſdam ex noſtris non placeat ſine ullo fundamento, ut loco citato ex profeſſo oſtendimus; eſt omnino neceſſaria ad dignoſcendum, quænam Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii, & quæ ſolum ſint neceſſaria neceſſitate præcepti, ut mox explicabimus.

60 Tertio præmiſſa hac doctrina pro terminorum declaratione, & modo loquendi, dicendum eſt cum Scoto pluribus in locis, quædam ſacramenta eſſe ſimpliciter neceſſaria juxta modum loquendi veterum Scholaſticorum, vel eſſe neceſſaria neceſſitate medii juxta modum loquendi Recentiorum, ut Baptiſmus; quædam vero eſſe eodem modo neceſſaria, non tamen omnibus, ut Pœnitentia, quæ ſolis adultis peccatoribus eſt neceſſaria; nam Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ ad primam gratiam conferendam ſunt inſtituta; Baptiſmus quidem ſimpliciter reſpectu omnium pro culpa originali delenda, Sacramentum vero Pœnitentiæ pro actuali delenda in adultis, ſi poſt baptiſmum ſuſceptum illos peccare contingat; ſed gloria haberi nequit ſine prima gratia; ergo hæc duo Sacramenta ſunt neceſſaria ſimpliciter, ſeu neceſſitate medii præfato modo explicata. Dices, ſi quis ante ſuſceptum baptiſmum actum contritionis eliciens, aut dilectionis Dei ſuper omnia moriatur, ſalvabitur; & idem dicendum de eo, qui poſt baptiſmum ſuſceptum peccaſſet; ergo hæc ſacramenta non ſunt ſimpliciter neceſſaria, ſeu neceſſitate medii. Huic inſtantiæ jam occurrimus l. cit. nu. 366. iſtos in prædictis caſibus ſalvari, quia prædicta ſacramenta habent in voto, & deſiderio ſuſcipiendi, quia ſuſciperent de facto, ſi poſſent, ita etiam diſpoſuit ſuavis Dei providentia, ut cum prædicta duo ſacramenta ſint ſimpliciter neceſſaria, quando nequeunt ſuſcipi in re, ſufficiant in voto, vel in aliquo æquivalenti, ſi votum non habet locum, ut in parvulo, cui ſufficit martyrium, ſi baptiſmum ſuſcipere nequit, quod baptiſmus ſanguinis dici ſolet. Dices rurſus, non minus contritione, ut ſit medium juſtificans, involvitur votum reſtituendi, & quodcumque aliud præceptum adimplendi, quam baptiſmum recipiendi; ergo ſi neceſſarium neceſſitate medii eſt id, quod in re, vel in voto ad juſtificationem requiritur, nonminus reſtitutio, & jejunium, quam Baptiſmus, & Pœnitentia erunt neceſſaria neceſſitate medii. Reſponſum eſt ibid. num. 367. negando conſequentiam, quia licet ad illud, quod dicitur neceſſarium neceſſitate medii requiratur, quod ſine ipſo, vel in re, vel in voto ſalus obtineri non poſſit; hoc tamen non ſufficit, ſed ulterius requiritur, quod per ſe, & poſitive in juſtificationem influat modo jam ſupra explicato n. 59. & non tantum per accidens, & per modum removentis prohibens; quod in propoſito de reſtitutione, & jejunio, & aliis præceptis minime verificatur; ſicut enim reſtitutio in re, vel jejunium non concurrit ad juſtificationem, ut medium poſitive influens, ſed tantum ut removens prohibens, nempe peccatum, quod ex tranſgreſſione præcepti reſtitutionis, vel jejunii contraheretur; ita neque votum ejus poſitive concurret, ſive ut medium quoad juſtificationem.

61 Quarto quædam ſacramenta ſunt toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria vage non determinando perſonas, & talia ſunt ſacramenta Ordinis, & Matrimonii. Ratio eſt, quia nequeunt homines ſalutem conſequi, niſi aliqua ſacramenta, recipiant, hæc autem nequeunt confici, & miniſtrari, niſi a ſacerdotibus, & perſonis Deo ſacratis; ergo ſimpliciter neceſſarium eſt Ordinis ſacramentum, per quod homines fiunt Dei Miniſtri vage tamen, & indefinite, ita ut aliqui ex tota communitate debeant ſacramenta illa conficere, & miniſtrare. Sic etiam de Sacramento Matrimonii diſcurrendum eſt ſervata proportione, quia in tota Eccleſia propagatio humani generis eſt neceſſaria, pro qua etiam extat præceptum naturale; contractus autem Matrimonii in lege nova ad eſſe ſacramenti a Chriſto eſt elevatus, ergo etiam ſacramentum Matrimonii eſt ſimpliciter neceſſarium in Eccleſia Dei vage, & indefinite, ita ut aliqui ex tota Communitate illud ſacramentum ſumere debeant, licet nullus in particulari teneatur, & plura adhuc de convenientia, & neceſſitate horum ſacramentorum in ſequentibus dicenda ſunt, & maxime in ſpeciali tractando de ſingulis, quare in præſenti ſolum advertere ſufficit, quod licet Ordo, & Matrimonium ad bonum commune totius Eccleſiæ maxime requirantur, & neceſſaria ſint, ad ſalutem tamen uniuſcujuſque fidelium nullam neque medii, neque præcepti neceſſitatem inferunt.

62 Quinto Euchariſtiæ ſacramentum eſt neceſſarium dumtaxat neceſſitate præcepti, ut conſtat ex Trid. ſeſſ. 13. can. 9. ubi damnatur quicumque dixerit homines non teneri ex præcepto Sanctæ Eccleſiæ in feſtis Paſchalibus communicare ſtatim ac ad uſum rationis pervenerint: eſt tamen aliqua inter Theologos diſſenſio, an præceptum de Euchariſtia ſumenda ſit Eccleſiaſticum tantum, an etiam divinum, & hoc ſecundum valde probabilius videtur, ut diximus l. c. num. 370. & expreſſe tenet Scot. 4. d. 13. qu. 3. quia Chriſtus Joan. 6. aperte dixit ſe velle ſumi in Euchariſtia a quolibet Chriſtiano verbis illis: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, ubi loquitur Chriſtus de manducatione, & potatione vera, reali, & ſacramentali, & cum non loquatur de neceſſitate medii, quia hoc eſt ſacramentum vivorum, ſequitur quod de neceſſitate præcepti ſit intelligendus. Eccleſia vero tantum præſcripſit tempus, in quo fideles communicari debent ſemel in anno, ſcilicet, in feſto Paſchatis, ut dictum eſt ſupra diſp. 11. *de præceptis Eccleſiæ* qu. 2. ar. 3. Dices, hoc ſacramentum eſſe neceſſarium etiam neceſſitate medii, & ſimpliciter, quia ſicut ſe habet cibus corporalis, & materialis ad vitam corporalem, ita panis Euchariſticus ad vitam ſpiritualem; ſed cibus corporalis eſt ſimpliciter neceſſarius ad vitam corporalem, ergo ſpiritualis ad vitam ſpiritualem.

Reſpond. ex dictis q. 10. c. ar. 3. in fine Euchariſtiam non comparari cibo materiali quoad neceſſitatem vitæ ſimpliciter, alioquin in omni ætate, & tempore ſumenda eſſet, quod tamen Eccleſia prohibet; ſed tantum quoad augmentum vitæ, & ejus conſervationem; quare cum hic cibus ſpiritualis ad alendam vitam gratiæ ſpiritualem ordinetur, quæ non niſi per actionem malam deperditur, quæ ſit libera, non erit neceſſarius ſimpliciter, ſicut cibus materialis ad vitam corporalem, unde paritas aſſumpta non currit in omnibus, ut argumentum ſupponit.

63 *Poſtremo* communis etiam ſententia docet ſacramenta Confirmationis, & extremæ Unctionis non eſſe neceſſaria neceſſitate medii, neque præcepti, ut etiam diximus l. c. Ratio eſt, quia cum ſint ſacramenta vivorum, & inſtituta ad dandam ſecundam gratiam, ſeu gratiæ augmentum, aperte deducitur non eſſe neceſſaria neceſſitate medii, quia augmentum gratiæ non eſt medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, cum ſine illo ſalus haberi poſſit. Neque etiam ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti, ut ait Scot. 4. d. 7. qu. 2. quia de illis nullum extat præceptum, ſed ſolum obligant ad non contemnendum, quare ad ſummum dici poſſunt neceſſaria neceſſitate ſecundum quid, hoc eſt utilia, cum enim per ipſa conferatur gratia, & ſint inſtituta ad particularem finem in ſalutem hominis viatoris, non eſt dubitandum, quin ſint maxima utilia, & proficua ad eamdem ſalutem obtinendam, ut infra ſuis locis explicabitur.

DISPUTATIO XVII.

DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE.

1 POST tractatum de Sacramentis in genere deſcendimus ad tractatum de Sacramentis in ſpecie, & in particulari, quem merito inchoamus a Baptiſmo, quia janua eſt reliquorum, & ſine ipſo ad aliud Sacramentum non eſt aditus. Non agitur hic autem de Baptiſmo ſanguinis, ideſt martyrio, nec de Baptiſmo flaminis, ſeu ſpiritus, ideſt contritione cum voto baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta proprie dicta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui dicitur ablutio corporis exterior ſub præſcripta forma verborum facta, ut poſtea dicemus. Huic autem Diſputationi de Baptiſmo aliam quoque addimus, & annectimus de Confirmatione, tum quia ita fecimus lib. 4. ſent. diſp. 2. quæſt. 8, tum quia ibidem præcipuas de hoc Sacramento difficultates ex profeſſo diſcutimus, unde opus non eſt in præſenti diſtinctam de eo diſputationem inſtituere.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Baptiſmi, ac ejus neceſſitate.

2 NOmen Baptiſmi, quod a voce græca derivatum eſt, ex vi vocabuli lotionem, immerſionem, ſeu lavacrum importat, & ex uſu omnium Patrum, Conciliorum, & ipſius Eccleſiæ impoſitum eſt ad ſignificandum aliquod Sacramentum ſpeciale legis Evangelicæ, quod conſiſtit in quadam ablutione facta ſub certa verborum forma ſignificante ablutionem animæ a peccato, ut declarat Catechiſmus Conc. Trid. p. 2. Hic igitur breviter videndum eſt quid ſit Baptiſmus hoc modo acceptus, quæ ejus neceſſitas, & quando a Chriſto Domino fuerit inſtitutus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Baptiſmus, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, ac neceſſitas.

3 PRimo, ad explicandam Baptiſmi eſſentiam Doctores communiter utuntur definitione tradita a Magiſtro ſent. 4. d. 3. q. 1. quod *ſit ablutio corporis exterior facta ſub præſcripta forma verborum*, quæ quidem definitio, quia aliquas patitur difficultates, nec omnino claram eſſentiam exprimit Baptiſmi, ut notat Scot. 4. d. 3. q. 1, aliam clariorem ibi tradit dicens, quod *eſt Sacramentum ablutionis animæ a peccato conſiſtens in ablutione hominis aliqualiter conſentientis facta in aqua ab alio abluente, & in verbis certis ſimul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis*, quam definitionem carpunt nonnulli Thomiſtæ, & alii Recentiores veluti continentem, & involventem particulas, & conditiones ſuperfluas, nempe ut ablutio ſit hominis aliqualiter conſentientis facta ab alio, & ut verba cum intentione debita proferantur. Verum, ut diximus 4. ſent. diſp. 2. qu. 2. definitioni relationis in concreto addere conditiones, & rationes fundandi non eſt contra artem definiendi relationes, nec contra naturam definitionis datæ per additamentum, quæ ſpecifica, & propria exponit, & convertitur cum definito, talis autem eſt definitio a Scoto tradita, utpote data per omnes cauſas, tum phyſicas, tum metaphyſicas juxta Ariſt. mentem; cum enim dicitur *eſt Sacramentum* per hanc particulam aſſignatur genus metaphyſicum, eſt enim Baptiſmus Sacramenti ſpecies. Cum dicitur *ablutionis animæ a peccato* per hoc cum cæteris particulis ſequentibus indicatur ejus differentia a cæteris Sacramentis. Cum additur *conſiſtens in ablutione hominis aliqualiter conſentientis* indicatur materia proxima cum ſubjecto; cum dicitur *facta in aqua* indicatur materia remota. Cum deinde additur *in certis verbis ſimul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis* aſſignatur forma, & intentio in miniſtro requiſita. Quare datur per omnes cauſas, per efficientem, ſcilicet cum intentione; per finalem, ſcilicet ablutionem animæ a peccato; per materialem, nempe ablutionem, & verba, & tandem per formalem ſcilicet ſignificationem, ac etiam per ſubjectivam cum ſuis diſpoſitionibus, ideſt, hominem aliqualiter conſentientem; cum igitur explicet eſſentiam Baptiſmi per omnes cauſas tam phyſicas, quam metaphyſicas, omnibus numeris abſoluta cenſeri debet. Accedit, quod definitio Baptiſmi a Magiſtro tradita ſimpliciter, & abſolute inſpecta, ut ſonat, non ſoli Baptiſmo Sacramentali competit, ut bene diſcurrit Hiquæus noſter 4. d. 3. q. 1. *in fine*, quia ſi quis baptizaret Canem, vel aliud animal, ut maleficiquandoque faciunt, cum præſcripta verborum forma, non eſſet ablutio baptiſmalis, quamvis eſſet exterior corporis ablutio cum præſcripta verborum forma; recte ergo ponitur in ea definitione, quod ſit *ablutio hominis*. Item ſi invitus baptizaretur, non eſſet baptiſmalis ablutio; ergo bene additur *aliqualiter conſentientis*. Ruſus ſi hæc ablutio fieret a ſeipſo, non eſſet baptiſmalis, ergo recte additur *ab alio facta*. Præterea ſi eſſet in alio liquore non eſſet baptiſmalis; recte ergo additur *in aqua*. Demum, ſi joco, & ſine intentione fieret, neque eſſet baptiſmalis, recte ergo additur *cum debita intentione*, atque ideo definitio illa nullam continet particulam ſuperfluam.

4 Secundo, quod ſpectat ad ipſius Baptiſmi neceſſitatem, certum eſt de fide eſſe neceſſarium omnibus cujuſcumque ſexus, ætatis, & conditionis non tantum neceſſitate præcepti, ſed etiam medii, ut dictum eſt q. præc. art. 2. n. 60. quod primo probatur, ex ipſius Chriſti verbis Jo: 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto; non poteſt introire in regnum Dei*. Deinde probatur ex Conciliis Carthag. & Milevit. in quibus damnatus eſt error Pelagianorum dicentium, parvulos ſine baptiſmo ſalutem conſequi poſſe, & etiam ex Concil. Conſtantienſi, in quo denuo proſcriptus eſt idem error ab Wicleffo renovatus, & tandem Trident. ſeſſ. 7. can. 5. ubi anathematizatur qui dixerit Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium non eſſe. Ruſus probatur ex Auguſt. li. 3. de orig. animæ c. 9 & l. 1. de peccatorum meritis, & remiſſ. c. 18. & Hier. li. 3. contra Pelagium, & aliis SS. Patribus a Bellarmino relatis l. 1. de Bapt. c. 4. Denique probatur ratione, quia illud eſt neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem, ſine quo ſalus obtineri non poteſt, ut conſtat ex dictis qu. præced. ar. 2. n. 59. ſed ſine Baptiſmo ſalus obtineri non poteſt, ut patet ex verbis Chriſti relatis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*, ubi illa particula *Niſi* denotat neceſſitatem medii, ergo, &c. Ex quo etiam ſequitur Baptiſmum eſſe quoque neceſſarium neceſſitate præcepti, quia quod eſt neceſſarium neceſſitate medii, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, cum major neceſſitas inferat minorem; Hæc tamen eſt differentia inter parvulos, & adultos, ut etiam loc. cit. inſinuavimus, quod parvulis neceſſarius ſit Baptiſmus reipſa ſuſceptus, adultis vero, vel in re, vel in voto, quod etiam declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 6. ubi dicit *Juſtificationem a peccatis poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro, aut ejus voto fieri non poſſe*, unde communiter dici ſolet Baptiſmum eſſe neceſſarium neceſſitate medii in re, vel ſaltem in voto, quando non adeſt facultas illum ſuſcipiendi in re; quare per votum baptiſmi intelligitur illud ſuſcipiendi deſiderium, & propoſitum, non quidem nudum, aut ſimplex, ſed fidei, & perfectæ contritioni conjunctum, quia ſine actibus harum virtutum nullus adultus extra Sacramentum juſtificari poteſt, ut conſtat ex dictis l. 2. ſent. d. 7. de juſtificatione.

5 Tertio, hinc deducitur in caſu neceſſitatis in adultis ſuppleri poſſe Sacramentum Baptiſmi per contritionem, atque ideo Baptiſmum in re non eſſe adultis ſimpliciter neceſſarium ad primam gratiam conſequendam, & peccatorum remiſſionem, ſed ſufficere contritionem in ſe votum Baptiſmi continentem, ut ex Scoto deducitur 4. diſtin. 4. quæſt. 6. ab initio, & fuſe probavimus 4. ſenten. diſputat. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione quæſt. 7. artic. 1. ex illis præſertim Scripturæ locis, in quibus promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio hominibus vere pœnitentibus, ut Ezechiel. 18. *Si egerit pœnitentiam impius, vita vivet, & non morietur, &c.* ex his enim, & ſimilibus Scripturæ locis conſtat perfectam contritionem eſſe ſufficientem, & ultimam diſpoſitionem ad gratiam ſanctificantem, quæ contritio utique haberi poteſt ab homine adulto ante realem baptiſmi ſuſceptionem, cum voto tamen ſuſcipiendi, quod conſtat ex Act. 10. ubi legitur Cornelium Centurionem ante Baptiſmi ſuſceptionem fuiſſe juſtificatum, quare dicit D. Auguſt. l. 4. contra Donat. c. 22. *Fidem, converſionemque cordis id, quod ex Baptiſmo deeſt, poſſe ſupplere, ſi forte ad celebrandum Myſterium Baptiſmi anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt*, quod ipſe quoque oſtendit exemplo Cornelii Centurionis ante realem baptiſmi ſuſceptionem juſtificati. Neque hinc ſequitur ſuperfluam fore poſtea baptiſmi ſuſceptionem, ſiquidem de eo Cornelio Aug. cap. cit. jam diceret, quod & de quolibet aliquo dici poteſt: *Si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti Sacramenti reus extitiſſet*. Hic tamen advertendum eſt, quod diximus q. 7. cit. a. 1. n. 1. e. quod licet regulariter loquendo in caſu potius votum baptiſmi eſſe debeat explicitum, tamen in aliquo caſu

ſufficere votum Baptiſmi in actu contritionis incluſum, & non neceſſario requiri explicitum, ſed interdum etiam ſufficere implicitum; votum enim Baptiſmi poteſt eſſe duplex, vel dupliciter fieri poteſt, explicite ſcilicet, & implicite; tunc fit explicite, quando adultus non ſolum de ſuis peccatis contritionem habet cum propoſito generali ſervandi deinceps omnia, & ſingula præcepta, ſed etiam cum ſpeciali propoſito Baptiſmum ſuſcipiendi, quod haberi non poteſt ſine fide, & cognitione Baptiſmi, & hoc eſt votum Baptiſmi explicitum. Implicitum vero eſt, quod in ipſa contritione, & generali propoſito omnia mandata ſervandi continetur, & hoc dicimus ad juſtificationem ſufficere, quod etiam indicavit Trid. ſeſſ. 14. c. 4. ubi dicit perfectam contritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad gratiam, in ea autem includitur votum Baptiſmi ſaltem implicite, quia includitur propoſitum ſervandi omnia mandata, & adimplendi omnia ad ſalutem neceſſaria, qualis præſertim eſt Baptiſmi ſuſceptio.

6 Quarto, conveniunt præterea DD. & paſſim docent SS. Patres Baptiſmum adultorum ſuppleri poſſe per martyrium, quando adeſt Baptiſmi impoſſibilitas, ita ſtatuimus diſp. 2. c. qu. 7. art. 2. cum Alenſi D. Th. D. Bon. ex Scot. loc. cit. & diſt. 14. qu. 1. lit. V. quod probant ex illo Matth. 10. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*, quibus verbis D. Aug. l. 2. de orig. anim. c. 12. aſſerit: *Martyres, quibus contigerit ante pro Chriſti nomine occidi, quam Chriſti Baptiſmate diluí, exceptos eſſe ab hac ſententia, niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* Sola difficultas eſt de modo, an ſcilicet ſic Baptiſmus ex opere operato tollit totam culpam, & pœnam, ſicut etiam martyrium vi ſua præter meritum patientis gratiam conferat. Et quamvis aliqui antiquiores id negaverint, communior tamen, & probabilior ſententia affirmat martyrium ex ſingulari privilegio, & ſpeciali Dei diſpenſatione habere vim conferendi primam gratiam, & conſequenter ad inſtar ſacramenti Martyrem juſtificare ex opere operato, itaut ſi quis ad martyrium accedat, adhuc in peccatis exiſtens, tamen ſine affectu ad aliquod peccatum, ut cum fide, & dilectione inchoata, & pœnitentia ſaltem imperfecta, qualis requiritur etiam ante Baptiſmum aquæ, in virtute Martyrii ex opere operato juſtificabitur, atque ſalvabitur, hoc eſt vi ſua ad eviteodam de nomine quæſtionem ita ſtatuimus l. c. cum Scot. 4. d. 4. q. 6. ubi dicit, quod ſi Baptiſmus ſanguinis ſit completus, martyr moritur, evolat in cœlum, nec tenetur ad Baptiſmum aquæ, & eodem modo diſcurrit d. 4. qu. 1. §. *Sed nec debet ſequens*, & ſequuntur Recentiores omnes ibi citati. Ratio autem hujus effectus fundatur præſertim in promiſſione Chriſti, qui voluit hoc ſpeciale privilegium iis concedere, qui pro ipſo moriuntur, ut non minus in ſanguine ſuo, quam in aqua baptizari poſſint, ut ex ejus verbis colligitur Matth. 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor ego eum coram Patre meo*, & Marc. 18. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet eam*, quæ verba juxta Aug. interpretationem 13. de Civitate Dei c. 7. ſpecialem continent promiſſionem factam iis, qui vitam pro Chriſto exponunt; unde inquit ibi Auguſt. quod quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantum valet iis ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerentur ſacro fonte ipſius Baptiſmatis, nam qui dixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, etiam dixit: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus*, & rurſus: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*, ergo ſi Baptiſmus vim habet utramque culpam, & pœnam tollendi, eo quod ſit ſacramentalis, ſeu Myſtica configuratio mortis Chriſti, ut habetur ad Rom. 6. multo magis Martyrium illam vim habebit, cum ſit realis conformatio cum Chriſto, quo argumento uſi ſunt Clemens, Cyprianus, Tertullianus, & alii Patres, ut fuſe diſcurrimus loc. cit. ubi etiam nonnullas evaſiones, & objectiones ſufficienter præcludimus, & ſolvimus: quæ autem diſpoſitio requiratur ad martyrium in adultis, etiam tractavimus ibi art. 3.

7 Quinto, ſtatuimus etiam ibidem art. 4. cum communiori, & probabiliori ſententia non tantum Baptiſmum adultorum, ſed etiam infantium per Martyrium ſuppleri poſſe, ut expreſſe etiam tenet Doctor noſter 4. diſt. 4. qu. 3. §. *Dicitur*, ubi docet etiam infantes, qui in utero cum ipſa Matre propter Chriſtum trucidantur, conſequi eundem Martyrii fructum, quem conſequuntur qui excluſi ab utero Matris eodem titulo trucidantur, unde tanto magis ſupponit de infantibus ab utero materno excluſis nullum eſſe dubium, quin ſint Martyrii capaces, ſeu Baptiſmi ſanguinis. Hoc autem probari ſolet, ut diximus ibi, præſertim ex traditione Eccleſiæ, & SS. Innocentium exemplo, quos Eccleſia tamquam Martyres colit, ut patet in eorum officio, in hymno enim inquit: *Salvete flores Martyrum*, & rurſus in oratione; *Deus, cujus præconium Innocentes Martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt*; & paſſim etiam apud SS. Patres pro Martyribus habentur, unde Auguſt. inquit lib. 3. de Symbol. ad Catechumenos: *Sanctos Innocentes ab originali peccato fuiſſe ſuo ſanguine dilutos*, & 3. de lib. arb. cap. 23. ait: *Non fruſtra Infantes illos, qui ab Herode occiſi ſunt, in honorem Martyrum receptos commendat Eccleſia*, & ita etiam eos appellant, Chryſoſtomus, Cyprianus, Bernardus, Hilar. Hieron. Beda, & alii Patres, quorum verba paſſim referunt Recentiores. Hoc etiam probari poteſt ex modo dictis, quod ſcilicet Martyrium non tantum ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato gratiam confert, atque ideo etiam parvulis illud patientibus pro Chriſto ſuum effectum conferre poteſt, ſcilicet primam gratiam peccatum originale delentem, & hanc confert moraliter, non phyſice, quatenus Deus intuitu Martyrii, quod eſt optimum opus, eique gratiſſimum, hanc gratiam confert ad inſtar ſacramentorum ob ſpeciale privilegium, peculiaremque, promiſſionem, quam fecit Chriſtus verbis illis: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*. Neque ob id eſt ſacramentum, quia ſacramentum eſt actio quædam ſacra, & ſancta ad cultum veri Dei ordinata, & a Chriſto inſtituta, Martyrium vero, dum ex impietate Tyranni provenit, nedum ſacra actio non eſt, ſed potius ſacrilega, & impia, qua ſervi Dei crudeliter necantur, & Deus ipſe graviter offenditur; unde non confert gratiam active Sacramentorum more, ſed tantum paſſive, quatenus patienti Martyrium promiſit Deus ex ſpeciali privilegio gratiam conferre. Cætera ad hoc punctum ſpectantia videantur loc. cit. ubi fuſe de hoc diſcurrimus.

8 Poſtremo ex dictis facile eſt intelligere, quid communiter Patres, & Theologi ſignificare velint, cum triplicem Baptiſmum diſtinguunt, fluminis, flaminis, & ſanguinis, Baptiſmus enim fluminis eſt Baptiſmus jure ſuſceptus; Baptiſmus flaminis eſt Baptiſmus in voto; Baptiſmus denique ſanguinis eſt Martyrium, quod morte pro Chriſto perpeſſa eſt. De primo dicitur Joan. 3. *Venit Jeſus in terram Judææ, & baptizabat*; de ſecundo legitur Actor. 1. *Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non poſt multos hos dies*, de tertio Marci 10. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum, & Baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Hinc ſequitur, ut notat Gloſſa cap. *Baptiſmi vicem*, de conſecrat. diſt. 4. tria eſſe baptiſmata ſacramenta, quia Baptiſmus fluminis tantum eſt proprie ſacramentum, qui eſt unicus in eſſentia, & ſpecie athoma juxta illud Pauli ad Epheſ. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma*, quem locum de unitate ſpecifica ibi Chryſoſtomus interpretatur; reliqua vero duo non ſunt proprie ſacramenta, quia ut Gloſſa loquitur, non ſiunt accedente verbo ad elementum, ſed vicem tantum ſacramenti ſupplendo per cordis contritionem, vel ſanguinis pro Chriſto effuſionem, quia ſic, inquit Gloſſa, mundatur homo a peccatis per pœnitentiam, vel ſanguinis effuſionem, ſicut per Baptiſmi lavacrum. Ita ad verbum diſcurrimus qu. 7. cit. ab initio.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quando Baptiſmus fuerit inſtitutus a Chriſto, & cœperit eſſe ſub præcepto.

9 PRimo, ut jam diximus diſp. 2. cit. qu. 1. ſupponit quæſtio Baptiſmum fuiſſe vere, & immediate ab ipſo Chriſto inſtitutum, & ex verbis quæ deducitur expreſſe Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* & Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, & quærit de tempore, quo fuerit inſtitutus, an ante, vel poſt Paſſionem, & Reſurrectionem ipſius. Quamvis autem Antiquiores quidem, ut Alenſis, Albertus, Mairon, & alii putaverint inſtitutum fuiſſe poſt Paſſionem, & Reſurrectionem ejus, quando Apoſtolis dixit loc. cit. Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Communis tamen, & verior ſententia docet, ut diximus ibidem, fuiſſe a Chriſto inſtitutum ante ipſius Paſſionem, ut Scot. docet 4. d. 3. q. 4. quem ſequuntur non ſolum Scotiſtæ omnes, ſed etiam Recentiores omnes ibi citati, & probat ex ipſa Evangelica narratione Jo. 3. ubi cum expreſſe legatur, Chriſtum ante ſuam Paſſionem per diſcipulos baptizaſſe, nulla eſt ratio negandi, Baptiſmum fuiſſe ante ejus paſſionem inſtitutum. Nec valet expoſitio quorumdam Patrum, quibus innititur oppoſita ſententia, dicentium Apoſtolos tunc baptizantes non dediſſe illum baptiſmum, qui eſt novæ legis ſacramentum: ſed vel eumdem quem dabat Joan. Baptiſta, vel alium qui eſſet ſolum figura, & quaſi inchoatio Baptiſmi a Chriſto inſtituendi. Non valet, inquam, quia, ut ait Doctor loc. citat. cum Auguſt. ep. 108. videntes diſcipuli Joannis diſcipulos Chriſti baptizantes conqueſti ſunt apud Joannem, quod alii ſint baptizare; ſi autem baptizaſſent Baptiſmo Joannis, nullam habuiſſent cauſam querelæ, quod Apoſtoli baptizaſſent Baptiſmo Chriſti; ergo Apoſtoli non dabant baptiſmum Joannis, ſed alium omnino diverſum a Chriſto inſtitutum, quam Scoti rationem late proſequitur Suarez diſp. 19. ſect. 2. Nec etiam bene dicitur illum baptiſmum fuiſſe quidem a Chriſto inſtitutum ante paſſionem, non tamquam verum ſacramentum, ſed ſolum tamquam figuram, ac veluti inchoationem baptiſmi poſtea inſtituendi. Non enim conveniens erat, ut Chriſtus ipſe, in cujus adventu umbræ, & figuræ omnes ceſſare debebant, uteretur baptiſmo, qui eſſet ſolum umbra, & figura veri ſacramenti, tum quia baptiſmus ille dabatur in Spiritu Sancto, ut ipſe Jo. Baptiſta atteſtabatur; ergo gratiam conferebat, & verum erat ſacramentum. Ita diſcurrimus loc. cit.

10 Secundo, licet certum ſit baptiſmum fuiſſe a Chriſto

Domi-

Digitized by Google

Domino inſtitutum ante ipſius mortem, & paſſionem; addit tamen Scot. loc. cit. ex Scriptura aſſignari non poſſe certum, ac determinatum tempus, quo ante ejus mortem fuerit inſtitutus, quod probat rejiciendo ſingulos dicendi modos. Quod enim communiter dici ſolet ex D. Thom. qu. 66. art. 32. fuiſſe proprie inſtitutum, quando Chriſtus in Jordane a Joanne baptizatus eſt, non ſufficienter probat, quia Chriſtus Dominus non fuit baptizatus Baptiſmo ſuo, ſed Baptiſmo Joannis: bene tamen ait Doctor, tunc aquam dedicavit ex contactu ſuæ mundiſſimæ carnis, tamquam ſui Baptiſmi materiam idoneam, ut docet D. Ambr. lib. 2. in Lucam, dum ait: *Baptizatus eſt Dominus non mundari volens, ſed mundare aquas, ut ablutæ per Chriſti carnem, quæ peccatum non cognovit, baptiſmatis jus haberent*; quod quidem non in uno ſenſu intelligendum eſt, ut l. c. diximus, quaſi contactu ſuæ carnis tunc Chriſtus aliquam virtutem mundandi communicaverit aquis, ſed illa ſanctificatio aliud non fuit, niſi ordinatio, ſeu deſignatio qua Chriſtus ordinavit, & dedicavit aquam, tamquam ſui baptiſmi idoneam materiam. Neque etiam recte dici poteſt inſtitutum fuiſſe per verba illa Nicodemo dicta, Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* quoniam generale præceptum omnibus neceſſarium, & ſolemne, quale eſt Baptiſmi Sacramentum, decens non erat inſtitui coram privata perſona; & ex vel maxime, quia per Nicodemum talis Baptiſmi inſtitutio promulganda non erat; quare concludit Doctor, quod licet inſtitutio Baptiſmi fuerit facta ante mortem Chriſti, tempus tamen præciſum, & determinatum in Evangelio non legitur, & eodem modo diſcurrit etiam D. Bonav. 4. d. 3. q. 2. dum ait, quod Chriſtus non ſolum inſtituit Baptiſmum, ſed etiam inſinuavit, antequam inſtitueret, ac denique inſtitutum illum ſtabilivit, & approbavit; inſinuavit quidem, quando fuit a Joanne in Jordane baptizatus; inſtituit vero, quando ipſe, & diſcipuli ejus baptizabant; confirmavit denique, & approbavit poſt Reſurrectionem, quando dixit Apoſtolis Mat. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Varias reſponſiones, & objectiones Vaſquez, & aliorum vide præclaras, & ſolutas l. c.

11 Tertio, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem, quando ſcilicet Baptiſmus cœperit eſſe ſub præcepto, inquit Doctor l. c. non ſtatim, ac fuit inſtitutus, cœpiſſe eſſe ſub præcepto, quod probat, quia licet ante mortem Chriſti fuerit inſtitutus, non fuit tamen hominibus tunc propoſitus, ut medium ad ſalutem neceſſarium, quia præceptum ejus non fuit eo tempore datum, neque enim nobis traditum eſt, nec ſcriptum ante Chriſti mortem, & reſurrectionem, ſed poſt, cum dixit Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* & quamvis antea Nicodemo dixerit, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* non eſt veriſimile, Baptiſmum ab eo tempore fuiſſe neceſſarium, quo Chriſtus hæc verba protulit; quia illa non protulit tamquam legem condens, vel promulgans, ſed in privato colloquio ſermonem habens; tum quia illis verbis minime Chriſtus indicavit, quod jam tunc neceſſarium eſſet ad ſalutem, ſed quod tempore ſuo futurum erat neceſſarium; unde verba illa ſupponunt pro eo tempore, quo talis renaſcendi modus fuerit hominibus præſcriptus, & per illa potius explicavit neceſſitatem Baptiſmi futuram, quam dederit formale præceptum. Accedit ratio generalis ex debita, & congrua diſpoſitione divinæ providentiæ deſumpta, quia credibile non eſt, Chriſtum voluiſſe homines obligare eodem tempore duplici lege, alioquin non jugum ſuave, ſed onus intolerabile fuiſſet hominibus impoſitum, qui eodem tempore fuiſſent ad onera veteris, & novæ legis adſtricti; lex autem vetus obligavit, & duravit ſaltem uſque ad mortem Chriſti, quia ut inquit Doctor, lex vetus mala non erat, ſicut idololatria, & ideo non debuit ſubito repelli, & extingui, ſed debuit ſynagoga cum honore ſepeliri, ut oſtenderetur fuiſſe bona pro tempore ſuo, & in hac poſitione nobiſcum conveniunt etiam Thomiſtæ, & alii communiter.

12 Quarto addit Scotus, Baptiſmum neque cœpiſſe eſſe ſub præcepto ſtatim poſt Chriſti mortem, vel ejus Reſurrectionem ut dicunt Thomiſtæ; quia Baptiſmus ante Chriſti mortem ſtatim poſt ejus inſtitutionem non fuit ſub præcepto, ſed tantum ſub conſilio, quia lex Evangelica, quæ eſt perfectiſſima, non debuit præcipitanter imponi, ſed prius per conſilium ad ejus obſervantiam debuerant homines allici, ut poſtea exercitatis poſſet ſub præcepto imponi; ſi ergo poſt ejus inſtitutionem non ſtatim fuit ſub præcepto, ita nec ſtatim a morte Chriſti cœpit eſſe ſub præcepto, ſed tantum ſub conſilio; conſequentiam probat Doctor, quia nullus aliter ſe habet nunc, quam prius, ad aliquam legem, vel præceptum, niſi quia aliter ſibi eſt promulgatum, lex ſiquidem, vel præceptum ante ſufficientem ejus promulgationem obligare non incipit; ſed a Paſſione Chriſti ſtatim lex Evangelica, & Baptiſmi præceptum non fuit aliter promulgatum, ac ante Chriſti mortem; ergo reſpectu ejus non aliter ſe habuerunt homines, quam ante Chriſti mortem. Major patet, quia promulgatio eſt de intrinſeca ratione legis obligantis, vel ſaltem neceſſaria conditio ad ejus obligationem, unde apud Juriſperitos commune eſt axioma, quod *lex non obligat, niſi promulgata*, & hanc promulgationem ajunt tantam eſſe debere, ut ſit ſolemnis, adeut non ſit ſatis, ut in una, vel altera Regni parte fiat, ut in univerſum Regnum obligationem inducat, ut ſatis conſtat ex dictis ſupra diſp. 2. *de legibus* quæſt. 1. art. 2. n. 17. & 18. Minor probatur, quia in paſſione Chriſti tantum abeſt, quod publica quædam, ac ſolemnis Evangelii facta fuerit publicatio, ut Apoſtoli ejus præcones futuri ob metum Judæorum tunc temporis latitarent, unde poſt Chriſti mortem, ejuſque reſurrectionem uſque ad Pentecoſten nulla talis promulgatio legitur facta, ſed Chriſtus toto eo tempore privatim tantum Apoſtolos inſtruebat, qua ratione, & quomodo poſt acceptum Spiritum Sanctum in die Pentecoſtes Evangelium promulgare deberent. Imo eis prohibebat, ne prius illud promulgarent, ut habetur Act. 1. *Et conveſcens præcepit eis ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris &c.* Neque Apoſtoli uſque ad illum diem publice prædicaverunt juxta illud Lucæ 24. *Vos autem ſedete in illa Civitate, donec induamini virtute ex alto.*

13 Quinto tandem concludit Scotus l. c. obligationem Baptiſmi generaliter, & quoad omnes incæpiſſe poſt ſufficientem, & ſolemnem Evangelii promulgationem Orbi univerſo factam, & ita etiam expreſſe Conc. Trid. docere videtur ſeſſ. 6. c. 4. ubi de juſtificatione loquens vocat eam tranſlationem peccatoris de ſtatu peccati ad gratiam, *quæ quidem tranſlatio*, inquit, *poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poteſt*; ubi notanda ſunt illa verba *poſt Evangelium promulgatum*, ait enim Concilium neminem ſine baptiſmo juſtificari poſſe, non ſtatim poſt mortem, vel reſurrectionem Chriſti, ſed poſt Evangelium promulgatum; ergo ex Concilio ante Evangelii promulgationem, & præcepti de Baptiſmo per aliud medium juſtificari poterant, nempe per Circumciſionem, & ſolum poſt ſolemnem Evangelii promulgationem obligatio baptiſmi incæpit. Neque communis Thomiſtarum reſponſio ſatisfacit, Concilium tantum requirere hanc promulgationem, ut poſſit ignorantia tolli, quia homines a Baptiſmi ſuſceptione excuſabantur, non autem ad obligationem ejus inducendam, quæ ſtatim poſt Chriſti mortem incæpit. Hæc enim expoſitio eſt omnino præter Concilii mentem eo loci, ubi minime docere intendit, qua ratione homines peccent baptiſmum non ſuſcipiendo, ſed qua ratione abſque illo juſtificari nequeant, ſive ejus obligationem ignorent, ſive non.

14 Cæterum gravis adhuc urget difficultas, quandonam facta fuerit ſufficiens, & ſolemnis Evangelii promulgatio, itaut cœperit omnes obligare, & an facta fuerit ſimul apud omnes gentes, vel potius ſucceſſive, & aliquo temporis tractu. Dixerunt aliqui factam fuiſſe in die Pentecoſtes, quia eo tempore Apoſtoli prædicaverant variis linguis omni nationi. Quoniam ergo illi promulgationi interérant homines ex omni fere natione, quæ ſub Cœlo eſt, ut patet Actor. 2. veriſimile eſt illam promulgationem fuiſſe univerſalem, & ſolemnem, & hinc etiam deducunt uno, eodemque tempore legem novam cœpiſſe ubique vim ſuam habere, ſicut eodem tempore pro toto terrarum Orbe fuit lex vetus abrogata, itaut obligare deſineret, & hoc tempus dicunt fuiſſe diem illum Pentecoſtes; nam videtur omnino certum illos, qui tunc illi promulgationi interérant, cum ſtatim in ſuam patriam redirent, hoc totum aliis nationalibus ſuis notificaſſe, nec amplius obligatos fuiſſe ſervare legis veteris cæremonias. Scotus tamen q. 4. c. §. *Quantum ergo*, quamvis concedat in die Pentecoſtes novam legem proprie obligare cœpiſſe, quia tunc incæpit ſolemnis Evangelii promulgatio, & Apoſtoli cœperunt publice Evangelium prædicare; negat tamen in illa die ſimul, & ſemel omnes obligaſſe gentes ubique terrarum; ſed inquit, quod in die Pentecoſtes miſſo Spiritu Sancto ſolemniter prædicaverunt, & appoſitæ ſunt animæ in illo die circiter tria millia, & baptizati ſunt Actor. 2. Inde autem ad alias Civitates ſecundum ordinem cuilibet loco, vel genti erat tempus, in quo ibi publice, & ſolemniter prædicabatur lex Evangelica, ita quod tempus non incæpit ſimul apud quoſcumque, ſed ex Sion exibat lex, & verbum Domini de Jeruſalem juxta prophetiam Iſaiæ; & quibuſdam incæpit tempus obligationis ad menſem poſt Pentecoſten, & aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, & ſic deinceps, ſicut eis prædicabatur. Ita diſcurrit Doctor loco cit. itaut certa regula temporis deſignari nequeat pro ſingulis locis, ſed debet res moraliter æſtimari, ſicut in promulgatione humanarum legum, nempe ut lex intercedat tempus moraliter requiſitum quo diffundi poſſit ſufficiens notitia legis, quia lex nova non debuit temere, & præcipitanter induci, hoc enim eſſet contra ſuavem Dei providentiam, & induceretur onus grave, & non leve, & hoc ipſum oſtendunt, & ſuadent congruentiæ ex Doctore ſuperius allatæ. Alia ad hoc punctum ſpectantia videantur loco cit.

QUÆSTIO II.

De materia, & forma Baptiſmi.

15 Explicata eſſentia, & exiſtentia Baptiſmi, ut ejus eſſentia phyſica magis pateat, & materia, & forma Baptiſmi in præſenti quæſtione eſt breviter declaranda, recolendo

quæ fuſe diximus lib. 4. d. 2. cit. *de Baptiſmo* q. 2. ar. 1. & 2. & cum duplex ſit materia Baptiſmi, proxima ſcilicet, & remota, agemus prius de materia remota, poſtea de proxima, ac denique de forma ejuſdem.

ARTICULUS PRIMUS.

De materia remota, & proxima Sacramenti Baptiſmi.

16 PRimo, ſtatuendum eſt ſolam aquam ſimplicem, naturalem, & elementarem eſſe legitimam materiam remotam Sacramenti Baptiſmi, ex jam dictis loc. cit. Ita de fide definitum eſt in Conc. Lateranenſi c. *Firmiter*, de ſumma Trinitate; in Florentino in Decret. Eugen. & Trid. ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo, & habetur ex pluribus Scripturæ locis; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari*, &c. Actor. 8. *Mundans eam lavacro aquæ*, &c. ad Epheſ. 5. Nec aliter poteſt probari aſſertio inquit Scotus 4. d. 3. quæſt. 3. §. *Hic dicendum*, niſi ex voluntate Chriſti inſtituentis aquam veram, & naturalem pro materia hujus Sacramenti, ut patet Joan. 3. & Matth. 3. ſubdit vero hujus inſtitutionis apertas eſſe congruentias, quia aqua eſt frigida, fluida, lucida, neceſſaria, & communis, quæ proprietates hujus illi conveniunt, in quo Baptiſmus fieri debet, quia eſt ad reprimendum æſtum concupiſcentiæ; ad flectendum rigorem inobedientiæ, ad illuſtrandam claritatem fidei, ad introducendum in eam ſalutis, & hoc Sacramentum eſt commune omnibus, & cum ſit Sacramentum neceſſitatis, in ea materia inſtitui debuit, quæ ubique reperiatur. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa, quæ eſt naturalis, & ſimplex, ſive ſit ex mari, ſive ex flumine, aut fonte, aut palude, vel ex pluvia, aut ex nive, & glacie reſoluta, ut docet D. Thomas quæſt. 66. art. 3. & 4. & hæc ita neceſſaria eſt, ut non ſufficiat quicumque alius liquor, quamvis aptus ad lavandum, & quamvis ſimilis aquæ naturali, ut fuſe tradit Doctor loc. c. in quo ſingularis elucet divinæ miſericordiæ benignitas, ut Catech. Roman. obſervat part. 2. c. 2. quod ad Sacramentum tantæ neceſſitatis, & utilitatis conficiendum materiam illam elegerit, quæ ſemper præſto eſt, atque ab omnibus ubique facile parari poteſt. Hinc communiter inferunt Theologi, aquas omnes artificiales, quæ v. g. ex roſis, aut aliis floribus, vel herbis eliciuntur, & alios humores mixtos, verbi gratia, ut lacrymas, ſalivam, ſudorem, brodium, vinum limphatum, cerviſiam, & ſimiles liquores, qui ab aqua naturali ſpecie differunt, non eſſe idoneam, & ſufficientem Baptiſmi materiam, & ratio eſt, quia morali hominum æſtimatione non cenſetur aqua naturalis, & uſualis. E contra vero dicunt ex quacumque aqua naturali, quamvis accidentaliter immutata, Baptiſmum valide confici poſſe, dummodo ſecundum communem hominum æſtimationem veram naturalis aquæ formam retineat, ac proinde nihil validitati hujus Sacramenti obeſſe, ſi aqua calida ſit, vel frigida, pura, vel impura, aut aliquo liquore alieno in modica quantitate permixta; adhuc enim valide, inquiunt, Sacramentum confici, quod notanter additur, quia, ut licite adminiſtretur, aqua pura eſt adhibenda, quantum fieri poterit.

17 Secundo, ſtatuendum eſt materiam proximam hujus Sacramenti eſſe ablutionem ex aqua naturali, ut conſtat ex illis Chriſti verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. & ex continuata totius Eccleſiæ praxi, & doctrina, eſtque res de ſe clara, cum enim aqua ſit Baptiſmi materia remota, ut dictum eſt, oportet materiam ejuſdem proximam conſiſtere in applicatione ipſius materiæ remotæ, quæ fit per ablutionem, & hoc etiam indicat ipſum Baptiſmi nomen, quod proprie dicit ablutionem, non enim quis baptizatur, niſi dum abluitur, & intelligitur hic ablutio, ut notat Doctor l. cit. non tantum, ſicut aqua dicitur lavare corpus quaſi formaliter, ſed ſicut homo dicitur lavare corpus cum aqua quaſi proprie active, nam ſolus contactus corporis ab aqua, quæ eſt quaſi ablutio formalis, non eſt inſtituta tanquam ſignum, vel pars ſigni, ſed ipſa lotio effective ab aliquo abluente facta; nec oportet, quod ſit ablutio, ut importet amotionem ſordium a corpore per contactum aquæ, ſed ſufficit lotio in communi dicta corporis ab aqua, alio hoc ergo, quod nihil aliud eſt, niſi quod oportet iſtum contactum corporis ab aqua fieri ab alio cauſante iſtum contactum: Ex quo deducitur hanc ablutionem conſiſtere in contactu ſucceſſivo corporis, & aquæ, vel ſcilicet, corporis per aquam traducto, ut ſi fieret per immerſionem ejus in aquam, vel aqua fluente per corpus, ut ſi fieret per aſperſionem, vel infuſionem aquæ ſuper corpus, & requiritur etiam, quod iſte contactus ſit immediatus, id eſt, quod immediate tangat corpus; unde non ſufficeret circa veſtes, ut ſi quis ablueretur corio incluſus. Quæſtio tamen eſt, an ablutio, quæ eſt materia proxima hujus Sacramenti, ſit ablutio actio, hoc eſt, quatenus active exercetur ab eo, qui abluit, vel potius ablutio paſſio, id eſt, quatenus paſſive recipitur in eo, qui abluitur; quam difficultatem breviter reſolvimus q. 2. art. n. 36. dicentes, ablutionem, quæ eſt materia proxima hujus Sacramenti, non eſſe ablutionem actionem, ſed ablutionem paſſionem, ut docet Scotus 4. d. 6. qu. 2. ſub D. quod ibi probat, quia ſi Baptiſmus eſſet ablutio, quæ eſt actio, ſequeretur quod ſi Miniſter ſimul, & eadem aſperſione plures baptizaret, eſſet ibi unicus tantum Baptiſmus, quia eſſet unica tantum actio, quod eſt falſum; & e contra ſi duo active eumdem hominem baptizarent, ſequeretur plura ibi eſſe Sacramenta, quia ibi plures interveniunt actiones, quod etiam eſt falſum, quia homo ille unum tantum ſuſciperet Baptiſmum, ſicut una tantum eſt ablutio paſſive.

18 Tertio quoniam ut ſupra dictum eſt, ablutio dupliciter exerceri poteſt, ut paſſim Theologi docent, uno modo per aſperſionem, ſeu effuſionem aquæ in corpus; alio modo per immerſionem corporis in aqua, & conſuetudo Eccleſiæ utrumque modum in diverſis locis obſervat, & in praxi ſervanda eſt conſuetudo cujuſcumque loci; difficultas eſt, num ubi poſteriori modus abluendi ſervari ſolet, ſit de neceſſitate, & valore Sacramenti, ut poſt immerſionem ſequatur emerſio, vel etiam valeat Baptiſmus, ſi projiciatur, & ſubmergatur infans in puteum, vel flumen cum prolatione verborum. Communis opinio Recentiorum tenet, non eſſe de neceſſitate Sacramenti emerſionem, ſed valere Baptiſmum factum per projectionem, & illam immerſionem puram ſufficere, & eſſe vere, & proprie ablutionem baptiſmo idoneam, quamvis illicitam, iniquam, & mortiferam, dummodo proferatur integra forma ante mortem infantis; quorum fundamentum eſt, quia quamvis in tali caſu ſequatur ſubmerſio, & mors infantis, nihilominus infans poteſt vere dici ablutus, & baptizatus, quia Baptiſmus non ordinatur ad vitam corporis, ſed animæ; unde ſicut, ſi ſuper infantem in cuna jacentem ſuperinfundat quis tantam aquæ copiam, ut eum coopertum relinquat, utique vere baptizat, ſi cætera adſint; ſic pariter ſi illum projiciendo ſubmergat; quemadmodum etiamſi Sacerdos Catechumenum mergat in fontem, ex quo eum caſu extrahere nequeat, ſed ſubmergatur, modo adſit intentio baptizandi, & cætera adſint, adhuc vere baptizat. Ita Suar. Vaſq. Coninch. Laym. Hurtad. Valent. Diana Bonacina, Caſp. Averſa, & alii paſſim.

19 Oppoſitum tamen docuimus q. 2. cit. art. 1. nu. 14. cum Scoto 4. d. q. 3. ſub A. ubi in quodam corollario dicit, quod ſi parvulus eſſet de ponte projectus, non eſſet baptizatus, quia hoc modo non eſt ad vitam ordinatur, ſed ad mortem, quæ opinio communis eſt in ſchola Scotiſtarum, ac etiam apud antiquiores Ricard. Palud. Marſil. Holcot. Alliacenſ. Sylveſt. Armil. & alios, præſertim Aſteſan. lib. 4. tit. 3. art. 7. & probatur ratione Doctoris ibidem, quia ablutio Baptiſmalis ordinatur ad vitam, & non ad mortem per ſe loquendo, nec veriſimile eſt Chriſtum pro materia proxima hujus Sacramenti ordinaſſe materiam, quæ ex natura ſua eſt ordinata ad mortem corporalem, qualis eſt ſubmerſio; hoc etiam ad ſuavem ejus providentiam ſpectet, & Chriſtus Sacramentorum inſtitutor ſic Sacramenta inſtituit, ut per virtutem, quam corporaliter per materiam ſenſibus conferunt, arguamus inviſibilem gratiam, quam animæ conferunt; unde ſicut in aqua hoc Sacramentum eſt inſtitutum, quia quemadmodum corporaliter maculas abluit, ita & ſpiritualiter, ſic pariter, ſi materia hujus Sacramenti vitam ſpiritualem præſtare debet, hoc per fomentum corporale innuere debet; in caſu autem poſito tantum abeſt, ut ablutio etiam corporalem juvet, quod potius ex natura ſua eam deſtruit.

Confirmatur, quia ut arguit Aſteſanus noſter loco citat. cum Riccardo, proxima materia Baptiſmi eſt ablutio in aqua, qui autem aqua abluitur, primo aqua cooperitur vel in toto, vel in parte, & poſtea diſcooperitur, unde propter primum repræſentat Chriſti ſepulturam, propter ſecundum, ejus Reſurrectionem, quamvis autem infans in caſu prædicto per actum illius, qui ipſum projicit in aquam, immergatur, non tamen eſt actus ordinatus ex ſui natura ad hoc, ut puer abluatur, ſed ut ſubmergatur; ergo, ut baptiſmus per immerſionem factus ſit verum Sacramentum, debet poſt eam immediate ſequi emerſio, quia Baptiſmus eſt Sacramentum non tantum repræſentans Chriſti ſepulturam, quod fit per immerſionem, ſed etiam reſurrectionem, quod fit per emerſionem immediate ſequentem. Denique cum ſubmerſio non vitam, ſed mortem pariat corporalem, non eſt cenſenda apta hujus Sacramenti materia, qua vita deſignari debet, non interitus, ut fuſius loc. cit.

20 Hinc patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ; negatur enim ſubmerſionem infantis in puteum, vel flumen eſſe vere, & proprie ablutionem, & mundationem a ſordibus, quia ex natura actionis ordinatur ad mortem infantis, non autem ad ablutionem, per quam tolluntur ſordes ſalva ſubſtantia, & vita baptizati; etenim in communi modo loquendi id ablui dicitur, & lavari, quod vel non totum immergitur, vel immerſum emergitur ſtatim; unde etiam negatur, ſi ſuper infantem in cuna jacentem tanta aquæ colluvies ſuperinfundatur, ut moriatur, eſſe verum Baptiſmum, quia ablutio, quæ eſt materia Baptiſmi proxima, talis eſſe debet, ut ex natura ſua ad mortem baptizandi non ordinetur, hoc enim magis congruum eſt divinæ inſtitutioni, & ablutioni uſuali, ſeu conſuetæ, & morali; & licet Baptiſmus non ordinetur ad vitam corporis, ſed animæ, adhuc tamen neque per ſe ordinatur ad mortem corporis, quin etiam Chriſti Reſurrectionem figurare debet, ac repræſentare; ſic autem ordinaretur, ſi ſub materia ejus comprehenderetur ablutio ex natura ſua ad mortem corporis ordinata, qualis eſt ſubmerſio, quia in hoc ſenſu dici poteſt Baptiſmus etiam ordinatus

Digitized by Google

natus ad vitam corporalem, quatenus pro eius materia talis ablutio eſt inſtituta, quæ ex natura ſua compatibilis ſit cum vita corporali. Caſus autem ille, quo non poſſet miniſter Catechumenum ex fonte extrahere, vel flumine, ad rem non eſt, ut l. c. dicebamus; tunc enim eſſet verus Baptiſmus, quia per accidens in tali caſu ſequeretur mors baptizati, nimirum ex defectu virium Miniſtri non potentis illum extrahere; non autem per ſe, & natura ſui, ut evenit in caſu ſubmerſionis, de qua eſt ſermo, ut fuſius l. c. diſcurrimus.

21 Quarto, quia Baptiſmalis ablutio, ut ſupra dictum eſt, etiam alio modo exerceri poteſt, nempe per aſperſionem, ſeu effuſionem aquæ in corpus, qui modus baptizandi ut plurimum in Eccleſia ſervatur, certum eſt apud omnes non oportere ablutionem fieri toto corpore, aut majori ejus parte, alioquin nullus Baptiſmus nunc perfectus eſſet, quia regulariter in ſolo capite datur, non enim eſt veriſimile, inquit Scotus 4. diſp. 4. quæſt. 3. §. *ad quæſtionem*, quod in die Pentecoſtes, quando baptizati ſunt tria millia ab Apoſtolis Act. 2. quod quilibet, quantum ad totum corpus ſuum lavaretur aqua, ſed præciſe quantum ad faciem aſpergendo, vel quantum ad caput perfundendo. Difficultas tamen eſt, quænam pars corporis ablui debeat, ut validus ſit Baptiſmus, & quidem conveniunt Doctores, Baptiſmum haud dubie validum fore, ſi caput hominis abluatur, quod docet D. Thomas quæſt. 56. art. 11. ad 4. & Scotus loc. cit. ubi dicit, quod ſi appareat ex utero Matris caput infantis, & in ea corporis parte baptizetur, ſi puer naſceretur, & ex utero matris exiret, non oporteret ipſum rebaptizare, quia illa cenſetur pars hominis præcipua, utpote in qua viget omnis ſenſus, & hoc ex Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe conſtat ex cap. *Poſtquam vos* de conſecrat. diſt. 4. & ex Catechiſ. Triden. part. 2. cap. 2. Validum quoque fore Baptiſmum exiſtimant Soto, Suarez, Laym. Iſambertus, & plures alii, ſi ſcapulæ, pectus, aut alia hujuſmodi pars notabilis abluatur; cæterum ſi alia pars minus notabilis v. g. manus, pes, &c. tantummodo ablueretur, ut ſi infans in egreſſu ex utero materno manum, vel pedem proferret, Doctores non conveniunt. Aliqui enim dicunt ſimpliciter, & abſolute loquendo validum eſſe Baptiſmum abluta quacumque corporis parte etiam minima, quorum fundamentum eſt quia ſicut homo dicitur tangi, & vulnerari, in quacumque parte tangatur, & vulneretur, ita etiam dicitur ablutus in quacumque corporis parte abluatur. Tum quia anima rationalis eſt in qualibet parte; ergo quacumque corporis parte abluta etiam minima, vere denominari poteſt totus homo ablutus, & effectus Baptiſmi etiam in anima recipi poteſt. Ita Vaſq. Henriq. Diana, Caſpenſis, Meratius, & plures alii Recentiores, quorum aliqui etiam dicunt ad valorem Baptiſmi ſufficere, ſi aqua ſolos capillos attingat, & per eos defluat, etiamſi cutem non attingat, quia capillos quoque putant animatos anima rationali, vel ſaltem computantur tamquam corporis partes, & ſumuntur, ut unum totaliter cum corpore.

22 Oppoſita tamen ſententia probabilior eſt, ut diximus quæſt. 2. cit. num. 45. nimirum telem Baptiſmum non eſſe tutum, & nullam eſſe certitudinem, quod Baptiſmus datus in aliqua minima corporis parte ſit validus, & propterea ſic baptizatum in caſu neceſſitatis iterum eſſe rebaptizandum ſub conditione, & hæc eſt communior opinio cum D. Thom. & Scoto loc. c. ubi poſtquam dixit, quod ſi appareat in utero Matris caput infantis, & in ea corporis parte baptizaretur, non oportere ipſum rebaptizare, ſi ex utero matris exiret; ſubdit deinde, quod ſi appareat tantum pars minus principalis, ſcilicet, manus, vel pes, illa eſt baptizanda, ſi aliquod vitæ periculum immineat, quia ibi eſt tota anima, licet non omnis ſenſus, ſicut in capite, quamvis hoc minus ſufficeret, ut eſſet ſimpliciter baptizatus, unde ſi naſceretur poſtea vivus, eſſet ſub conditione rebaptizandus, ut habetur extra de Baptiſmo, & eius effectu, cap. *De quibus*. Ita ibi Doctor, qui ſi id aſſerit de manu, & pede, tanto magis credendum eſt hoc idem de minimis partibus aſſeruiſſe, ut de digito, vel auricula. Ratio eſt, quia hoc Sacramentum, ſicut eſt ſumme neceſſarium, ita cum maxima ſecuritate tradendum eſt, ne anima infantis periculo exponatur, & propterea monemur textu citat. *Extra de Baptiſmo*, & in Rituali Romano in prædictis caſibus, ubi perplexitas ſecuritati præſtat, iterandum eſſe Baptiſmum ſub conditione, quod utique Eccleſia non conſuleret, ſi in prædictis caſibus validus eſſet Baptiſmus ſine ulla hæſitatione, ut prima opinio aſſerere videtur. Addit Layman cum quibuſdam aliis idem ſentiendum eſſe, ſi infans pelle adhuc illa, quam vocant ſecundinam, circumdatus, propter periculum baptizetur, cum a quibuſdam dubitetur, an ſit pars infantis; ſed de hoc diſcurrendum eſt, ut inquit Averſa q. 64. ſect. 4. quod ſi veſtis, vel membrana illa eſſet adeo ſubtilis, vel poroſa, ut aqua ad ipſum corpus permearet, & circa illud flueret, tunc validus eſſet Baptiſmus, quod ſi res dubia eſſet, ob majorem ſecuritatem, Baptiſmus repeti deberet ſub conditione; & hoc idem pariter aſſeri deberet, ſi ſoli capilli aqua perfunderentur, ut l. c. diximus nu. 47. quia ad veritatem Baptiſmi opus eſt, ut aqua corpus, & carnem tangat, juxta illud Aug. hom. 80. in Joan. *Quæ eſt iſta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Cum igitur capilli non ſint veræ, & propriæ corporis partes, ſed potius ornamentum, eorum præciſa ablutio non erit materia Baptiſmi idonea, & ideo tutius eſt in re tanti momenti Baptiſmum ſub conditione repetere.

23 Ad fundamentum prioris ſententiæ jam diximus loc. c. nu. 46. quod licet anima ſit in qualibet corporis parte, & quamvis juxta communem loquendi modum dicatur homo vulneratus in quacumque corporis parte vulneratur etiam minima, non tamen in communi modo loquendi vere & proprie dicitur ablutus per lotionem cujuſcumque minimæ partis illius: & ideo ſi ſolus pes, aut digitus abluatur, non videtur validus baptiſmus; cum per hujuſmodi partis ablutionem non videatur ſufficienter homo denominari ablutus, etſi in caſu neceſſitatis adminiſtrandus ſit Baptiſmus in qualibet parte, etiam in ſolo digito, ſi nequeat in capite baptizari, ob ſummam hujus Sacramenti neceſſitatem. Verum eſt tamen, quod l. c. addimus, & notat Averſa l. c. quæſtionem hanc eſſe potius de nomine, quam de re, quia nec auctores primæ ſententiæ ita validum putant ejuſmodi Baptiſmum, ut negent tranſacta neceſſitate debere poſtea in aliqua parte principali ſub conditione repeti ad dubium, quod antea non valuerit. Nec Auctores ſecundæ ſententiæ putant eſſe ita invalidum; quin adhiberi poſſit, ac debeat in caſu neceſſitatis, in quavis minima parte ob aliquam probabilitatem, & ſpem quod valeat; unde omnes in hoc conveniunt, quod ob ſummam hujus Sacramenti neceſſitatem debet in caſu neceſſitatis quodcumque remedium adhiberi, & tentari, in quo ſit aliqua ſpes, & probabilitas utilitatis, & ob certitudinem, & ſecuritatem remedii tantæ neceſſitatis, omnis cautela major adhiberi debet, quæ opportuna ſit, & poſſibilis, cum nunquam ſatis tuto æternæ animarum ſaluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, conſuli poſſit.

24 Quinto tandem eſt difficultas, quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria, an ſcilicet ſufficiat quæcumque modica aquæ quantitas, utpote aliqua gutta ad valorem Baptiſmi. Negant Bonac. Granad. Laym. & alii Recentiores, & ratio eſt, quia ad Baptiſmum requiritur contractus ſucceſſivus, & tanta aquæ quantitas, qua poſſit homo denominari ablutus; ex quo inferunt, invalidum eſſe Baptiſmum, quando quis una, aut duabus aquæ guttis aſpergitur, eo quod non poſſit ſic dici homo ſimpliciter ablui. Affirmant Vaſq. Henriq. Meratius, Averſa, Caſp. & alii plures, dummodo tantum gutta aquæ fluat, ac extendatur per aliquas corporis partes, alioquin ſi in aliqua parte ſiſteret, & non flueret, vere non ablueret. Sed etiam hæc quæſtio potius eſt de nomine, quam de re, ut diximus q. 2. cit. ar. 1. in fine. Neque enim Auctores primæ opinionis negant paucas aquæ guttas ad Baptiſmum ſufficere, ſi per partes corporis fluant, ſed dicunt eas non ſufficere, quia regulariter perſiſtunt, & non fluunt per corpus. Neque Auctores ſecundæ opinionis aſſerunt eſſe materiam ſufficientem, ſi perſiſtant, & non fluant per corpus. Addimus tamen ibidem ſecundum dicendi modum magis conformari Doctori d. 4. c. q. 4. dum ait in die Pentecoſtes fuiſſe homines circa ter mille baptizatos, non quod in toto corpore, vel majori parte fuerint abluti, ſed præciſe quantum ad faciem aſpergendo, vel quantum ad caput perfundendo, quibus verbis innuit Doctor, partem illius multitudinis fuiſſe ſingulatim per ſufficientem aquæ copiam ſuper caput affuſam baptizatos, partem vero pro temporis anguſtia per aſperſionem aquæ in facies eorum per guttas aquæ, quæ tamen fuerint ſufficiens Baptiſmi materia. Unde deducitur ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus tangant cum aliqua ſui diviſione, & partium ſucceſſione; cum enim hoc ſit Sacramentum neceſſitatis, dicendum eſt modicam aquam ſufficere, quanta ſatis eſt ad abluendum, vel tangendum corpus ſucceſſive per aliquas partes, & eam aquæ quantitatem adhibendam eſſe, quæ ad eius validitatem citra quodcumque dubium ſufficere poſſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De forma Sacramenti Baptiſmi.

25 CErtum eſt, ac de fide eſſe neceſſariam in hoc ſacramento, certam verborum formam; & veram, ac legitimam eſſe illam, quæ ſumitur ex illis Chriſti verbis Matt. ult. *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ut conſtat ex Concilio Lateranenſi cap. *Firmiter* de Summa Trinitate, Florent. in decret. Eugen. & Trident. ſeſſ. 7. can. 4 de Baptiſmo. Verum tamen eſt aliquam reperiri diverſitatem in accommodatione, & uſu huius formæ inter Eccleſiam Latinam, & Græcam, ſiquidem Latini baptizant dicendo; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, Græci vero baptizant dicendo *Baptizetur*, vel ut Arcudius vult, *Baptizatur ſervus Chriſti in nomine*, &c. eſtque de fide utroque modo formam eſſe validam, & legitimam, ut patet ex Concil. Florent. cit. & ipſo Eccleſiæ uſu, nobis tamen non licet uti forma Græcorum, quia eſt contra conſuetudinem, nec fieret ſine ſcandalo; rationem autem hujus diverſitatis,

Digitized by Google

ſtratis jam aſſignavimus qu. 2. c. art. 2. cum Scoto 4. d. 3. qu. 1. §. *de ſecundo*, quæ ibi videri poteſt; hic autem breviter declaranda ſunt, quæ ſunt de eſſentia formæ prædictæ.

26 Primo, itaque in prædicta forma exprimi debet actio ipſius Miniſtri, ut docent D. Thom. qu. 66. art. 5. & Scot. loc. cit. *De tertio*, & jam diximus qu. 2. cit. num. 51. ſive exprimatur per verbum activum, ut fit a Latinis, ſive per paſſivum, ut fit a Græcis, & ſumitur ex illo Matth. ult. cit. *Baptizantes eos*, *&c.* ubi exprimitur actus ille baptizandi, & ratio eſt, quia Baptiſmus eſt ſacramentum in uſu conſiſtens; in ſacramentis autem in uſu conſiſtentibus exprimitur actio ipſa ſacramentalis; tum etiam quia in collatione baptiſmi duplex intervenit cauſa, una principalis, quæ eſt Sancta Trinitas; alia inſtrumentalis, quæ eſt miniſter baptizans; ergo in forma baptiſmi utramque exprimi debet & Trinitas invocata, cujus nomine, auctoritate, & virtute fit baptiſmus, & exterior actus baptizandi, qui fit a Miniſtro. Unde Alexander III. cap. 1. de baptiſmo, & ejus effectu dicit, quod *ſi quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & non dixerit, Ego te baptizo, non eſt puer baptizatus*, & in hoc etiam ſenſu Eugenius IV. in Conc. Florent. cit. explicuit ſenſum formæ Græcæ, *Baptizetur talis ſervus Chriſti*, hoc eſt, ſubdit Eugenius baptizetur manibus meis, quibus aperte indicat in forma, quam prædiceret, implicite ſubintelligi *manibus meis*, unde ſaltem virtualiter exprimitur actus, ut a Miniſtro. Quare putandum non eſt, ut diximus loc. cit. Græcos aliam aſſumpſiſſe formam a Latinis, quaſi actionem Dei dumtaxat, non autem Miniſtri inſtrumentaliter deſignari vellent; ſed indicativum modum neglexerunt, ut denotarent Miniſtrum totum opus, ut cauſam principalem non perficere, nec ſibi nomen baptiſmi arrogare poſſe; quia per verbum indicativi modi, quo utuntur Latini, videbatur eis anſam dari quibuſdam putandi, non actum operis dumtaxat, ſed omnem etiam effectum baptiſmi principaliter a Miniſtro manare, unde ad tollendum hoc ſchiſma inter eos ordinatum fuit, ut Miniſter non exprimeretur in propria perſona, nec actus baptizandi indicativo modo exprimeretur, ſed optativo; qua etiam de cauſa Doctor loc. cit. ait verbum illud *Baptizetur* in forma Græcorum non eſſe imperativi modi, ut volunt Recentiores, ſed optativi, ad ſignificandum non eſſe Miniſtrum, qui virtutem det baptiſmo, ſed Deum, illum vero deſiderare tantum, & orare Deum, ut virtutem baptiſmo conferat, quia imperativus modus neceſſitatem Miniſtri deſignat, non ſic deprecativus.

27 Secundo, requiritur etiam neceſſitate ſacramenti, ut diximus loc. cit. ut in forma baptiſmi exprimatur perſona, quæ baptizatur, ut patet in utraque forma Latinorum, & Græcorum, per illud verbum *Te* in forma Latinorum, aut *talis ſervus* in forma Græcorum, ut hoc modo explicetur diſtinctio inter perſonam baptizantem, & baptizatam, quod ad valorem baptiſmi neceſſarium eſt, quia nemo ſeipſum baptizare poteſt. Non ita tamen opus eſt exprimi perſonam baptizantis directe, baptiſmus enim forma Græcorum conſueta miniſtratus validus eſt, ut conſtat ex Concil. Florentino cit. & tamen in ea forma perſona miniſtri baptizantis directe non exprimitur. Ita Scotus loc. cit. §. *de tertio*, ubi ait, quod licet ſuſcipientem neceſſe ſit in forma baptiſmi exprimere, miniſtrum tamen non eſt neceſſarium aliquo verbo exprimi; unde non ſolum, ſi prætermittatur *ly Ego*, & dicatur *Baptizo te*, ubi in ipſo verbo ſatis includitur perſona Miniſtri, ſed etiamſi nec in ipſo verbo explicetur, ut patet in forma Græcorum, adhuc perficitur ſacramentum. Dices hoc repugnare præcedenti aſſerto, in quo diximus exprimendam eſſe actionem Miniſtri, quæ exercetur circa eum, qui baptizatur. Hanc inſtantiam præcluſimus loc. cit. negando aſſumptum, aliud enim eſt exprimendam eſſe in forma actionem, quæ exercetur circa eum qui baptizatur, aliud vero exprimendam eſſe perſonam Miniſtri baptizantis; item aliud eſt, non eſſe neceſſarium directe exprimere perſonam miniſtri, & aliud eſt debere directe, & explicite excludi; primum quidem aſſerimus, non ſecundum, non enim valeret, ſi quis diceret, baptizat te Chriſtus, & non ego, quia illo ipſo modo dicendo *baptizat te Chriſtus*, debet implicite, & indirecte ſubintelligi, baptizat te Chriſtus per hoc meum miniſterium, ſive per meas manus, ideoque non debet hoc excludi directe per aliam contrariam negationem, ſi enim talis excluſio fieret dicendo, baptizat te Chriſtus, & non ego, profecto non baptizaret, quia intentioni Chriſti, & Eccleſiæ adverſaretur, ſed ſi talis non fiat excluſio, etiamſi directe perſona Miniſtri non exprimatur, ſed tantum perſona Chriſti, adhuc eſt forma ſufficiens, quia Chriſtus intelligitur per ſuum miniſterium baptizare; & in hoc ſenſu Eugenius IV. in Conc. Florent. explicavit ſenſum formæ Græcæ *Baptizetur N. ſervus Chriſti*, &c. ut ſupra dictum eſt.

28 Tertio præterea, ut docent D. Thomas, & Scotus loc. cit. & eſt communis Theologorum ſententia, ad valorem Baptiſmi neceſſaria eſt expreſſio, & invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis ſub unitate Deitatis, quod ſignificatur illo verbo *in nomine*, unde Sanctus Hieronymus ſuper cap. 4. ad Epheſ. ait, *non baptizamur in nominibus Patris*, *&c. ſed in uno nomine, quo intelligitur Deus*, & Aug. lib. 3. *contra Maxim.* cap. 32. inquit, *conferri baptiſmum, non in nominibus, quia tres unum ſunt*. Exprimi etiam debet explicita, & diſtincta prolatio, & invocatio trium perſonarum SS. Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut conſtat ex citatis Chriſti Domini verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris*, *&c.* tum ex Conc. Later. 2. c. *Firmiter* ex D. Aug. loc. cit. Leone ep. 4. Cypriano ep. 63. ad Jubaianum, & aliis Patribus. Ex quo Theologi communiter deducunt, eum invalide baptizare qui his formis uteretur, ego te baptizo in nomine Chriſti, aut qui diceret in nomine trium perſonarum, aut in nomine SS. Trinitatis, & ratio eſt, quia his formis non exprimuntur nominatim tres Trinitatis perſonæ, quarum explicita expreſſio ad valorem Baptiſmi neceſſaria eſt, & non ſufficit implicita. Dices ab initio naſcentis Eccleſiæ adminiſtratum fuiſſe ab Apoſtolis baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti, ut habetur pluribus in locis Actuum Apoſtolorum. Huic inſtantiæ late ſatisfecimus loc. cit. quare ex ibi dictis reſpondetur, vel id fuiſſe permiſſum Apoſtolis a Chriſto Domino ſpeciali diſpenſatione, ut magis eo tempore Chriſti nomen innoteſceret, ut inquit Doctor loc. cit. nobis tamen permiſſum non eſſe, eo quod ceſſaverit cauſa talis diſpenſationis baptizandi hoc modo; Vel ipſos etiam Apoſtolos formam Baptiſmi conſuetam ſervaſſe cum expreſſa invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis facta ſpeciali mentione Jeſu Chriſti in ſecunda perſona hoc modo: *Ego te baptizo in nomine Patris*, *& Jeſu Chriſti filii ejus*, *& Spiritus Sancti*; ut explicat Sanctus Cyprianus Epiſt. 73. ubi exponens Sancti Petri verba Actorum 2. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu*, ſic ait, *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque filius adjungeretur.*

29 Quarto, ulterius quæri ſolet; An baptiſmus collatus ſub hac forma exprimendo Trinitatem perſonarum ſub aliis nominibus, ſcilicet, *genitoris*, *geniti*, *& procedentis ab utroque*, ſit validus. Affirmant aliqui eſſe validum, quia hæc nomina videntur ſinonyma ſaltem quo ad principalem ſignificationem cum Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, quia in idem recidunt Pater, & Genitor, Filius, & Genitus, Spiritus Sanctus, & Procedens ab utroque; unde illa mutatio non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis, ſed qu. 2. cit. num. 56. diximus cum Scoto loc. cit. ſub H. nec valide, nec licite poſſe ſic Trinitatem invocari, quin non ſervaretur forma a Chriſto inſtituta, & ratio eſt, inquit Doctor, quia ſicut Deus dederat Judæis nomen divinam eſſentiam ſignificans ſub propria ratione, ſcilicet *Tetragrammaton*, ita Chriſtus dedit Eccleſiæ nomina perſonas Divinas ſignificantia ſub propriis rationibus, & in exercitio Baptiſmi ſub illis invocari debent, & talia ſunt hæc nomina Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, illa vero nomina Genitor; Genitus, & ab utroque Procedens, non ſignificant Divinas perſonas ſub propriis rationibus, ſed tantum earum notionem, & originationem, unde falſum eſt illa nomina eſſe ſinonyma proprie loquendo, quia verba iſta dicuntur ſinonyma, proprie loquendo, quæ eamdem rem ſignificant, ſub eadem ratione; at diverſa ſunt ſignificata illorum nominum, quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus ſignificant propriam eorum rationem perſonalem; at Genitor, Genitus, & ab utroque Procedens ſignificant tantum eorum notionem, & generationem, & idem etiam docuerunt D. Thomas qu. 66. cit. art. 7. ad 7. D. Bonavent. 4. d. 3. qu. 3 art. 2. Alenſis, & alii antiquiores, quos ſequuntur paſſim Recentiores; quos de cauſa Auctores oppoſitæ ſententiæ ingenue fatentur ſuam ſententiam eſſe tantum ſpeculative probabilem, non tamen in praxi ponendam, & addunt, quod ſi contingat aliquem fuiſſe ſub illa forma baptizatum, genitoris, geniti, & ab utroque procedentis, iterum baptizandum eſſe ſub conditione, ut videre eſt apud Calpenſem diſp. 1. *De Baptiſmo* ſect. 3. *in fine*.

30 Quinto, quia dictum eſt ſupra de neceſſitate ſacramenti requiri, ut in forma baptiſmi exprimatur perſona, quæ baptizatur, occurrit difficultas. An validus ſit baptiſmus collatus alicui, quem Miniſter credebat eſſe maſculum, cum ſit fœmina, aut eſſe filium Petri, cum ſit filius Pauli; eſt igitur difficultas, an error perſonæ baptiſmum deſtruat. Affirmant aliqui apud Bonacinam diſp. 2. cit. qu. 2. punct. 4. num. 26. quia ſacramentum Matrimonii vitiatur, & irritum redditur per errorem perſonæ, ut omnes concedunt; ergo idem dici debet de Baptiſmo. Communis tamen opinio negat, ut ait Bonacina loc. cit. & ſequitur ex noſtris Angles quæſt. ult. de Miniſtro ſacramentorum art. 8. diffic. 3. Ratio eſt, quia quamvis in caſu poſito Miniſter ſpeculative erret, tamen practice non errat, cum dirigat, & dirigere debeat intentionem ſuam in præſentem perſonam, ne irritum faciat ſacramentum, ſicut valida eſt abſolutio, quam quis impendit illi quem credit eſſe virum, cum ſit fœmina, & hoc non ex alia ratione, niſi quia intentionem ſuam dirigit in præſentem perſonam. Quare valide baptizant, qui baptiſmum confert filio Petri, quem putabat eſſe filium Pauli; modo intentionem contrariam non habeat, qualem haberet, ſi diceret volo hunc baptizare, qui eſt filius Pauli, quod ſi forte alius ſit, eum baptizare non intendo; tunc enim invalide baptizaret, quia in particulari deficeret intentio ad valorem baptiſmi neceſſaria. & in tali caſu Miniſter ſuo miniſterio abuteretur, debet namque prius baptizandum cognoſcere, & intentionem ad illum, quicumque ſit baptizandus, dirigere, & in caſu, quo quis pro fœ-

mina

mina baptizatus fuerit in infantia, & nomen ei impoſitum, quod fœminis imponi conſuevit, ſi poſtea in virili ætate virilia membra prævaleant, quæ in infantia ita latebant, ut fœmina putaretur, non eſſet rebaptizandus, ſed ſolum nomen commutandum in nomen viri, ut Bonacina advertit loc. cit. cum Scoto, Sairo, Vivaldo, & aliis, qui dicunt in Luſitania erraſſe quoſdam, qui baptiſmum iterum contulerunt cuidam jam provectæ ætatis, qui ſemper fœmina exiſtimatus fuerat. Ad rationem in oppoſitum negandum eſt paritas de Matrimonio, & baptiſmo, aliiſque Sacramentis, quia Matrimonium contrahens hic & nunc cum tali perſona particulari contrahere intendit, & ſecundum conditiones individuas; at baptizans, vel alia Sacramenta adminiſtrans nec reſpicere debet perſonas particulares ſecundum conditiones individuas, ſed perſonam præſentem, qualiſcumque ſit, conditiones ſolum neceſſarias ad confectionem Sacramenti conſiderare debet, ut valide conferatur.

31 Denique quæri ſolet; An baptiſmus ſit validus, quando cum aliqua verborum mutatione adminiſtretur, pro cujus quæſiti ſolutione varias aſſignat regulas Scotus loc. cit. generalis autem regula illa eſt, quam aſſignavimus præcedenti diſp. *de Sacramentis in genere* qu. 1. art. 2. num. 17. quod quando in verbis ſubſtantialis mutatio contingit, ut ſi verbis aſſumerentur ſenſum diſtinctum importantia a ſenſu, qui ſub verbis formæ continetur, tunc ſacramentum invalidum cenſeri debet, ſi vero mutatio ſit tantum accidentalis, tunc validum adhuc eſt Sacramentum. Unde cenſetur valide baptizare, qui omittit tres illas particulas, *Ego*, *In*, *Amen*, nam mutatio non eſt ſubſtantialis, nec deſtruit ſenſum formæ, & cum non ſit materiæ gravis non efficit baptizantem reum lethalis culpæ; ſi vero omittantur aliæ verba, invalidus eſt baptiſmus, quia mutatur forma ſubſtantialiter, & non remanet idem ſenſus. Sic etiam valide baptizare cenſetur, qui loco illius particulæ *Ego*, dicit, *Nos*, quando particula *Nos* idem ſignificat quod *Ego*, aut qui baptizando Principem dicit, Ego vos baptizo; nam per hujuſmodi permutationem non variatur ſenſus formæ ſubſtantialis. Ita Bonacina loc. cit. cum pluribus aliis ab ipſo citatis. Dubium tamen eſt, an particula conjunctiva, quæ ponitur inter nomina perſonarum ſit de neceſſitate, ac validitate formæ. Affirmant Conrad. Vivald. Reginald. Barthol. de Angel. & alii, quia particula & confert ad ſignificandam diſtinctionem inter Divinas perſonas. Negant alii probabilius, quia ſine tali particula conjunctiva adhuc conſiſtit, & bene exprimitur Divinarum perſonarum diſtinctio. Ita Coninchus, Comitol. Toletus, Diana, Caſpenſis, Arriaga ex noſtris, & alii plures, in rigore tamen, ut ait Averſa qu. 66. cit. ſec. 5. ſatis eſſet ſemel apponere talem particulam, ſcilicet ante nomen tertiæ perſonæ dicendo, In nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, quia more latino idem eſt ſenſus, ac ſi per ſingula nomina repeteretur. Eadem dubium etiam eſt, an ordo nominandi Divinas perſonas, ſcilicet primo Patrem, ſecundo Filium, tertio Spiritum ſanctum, ſit de eſſentia formæ, & aliqui affirmant, quia hic ordo eſt de ſubſtantia Trinitatis, alii tamen cum Bonacina loc. cit. probabilius dicunt talem ordinem in nominando non eſſe de eſſentia formæ, quia etiamſi quis diceret, In nomine Filii, & Patris, adhuc vocabula ipſa ordinem originis denotant, qui eſt de ſubſtantia Trinitatis, ſiquidem omnino Filius a Patre procedit, & ſic a fortiori dicunt non eſſe contra formæ efficaciam, ſi inter alias partes illius invertatur ordo, dummodo debitus ſenſus retineatur, ut ſi quis diceret. Ego te nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti baptizo te, aliquo modo. Non vacaret tamen mortali culpa, ut ait Averſa loc. cit. invertere ordinem Divinarum perſonarum, aut aliam notabilem inverſionem ordinis in tota forma facere; unde licet non ſit de neceſſitate Sacramenti, eſt tamen de neceſſitate præcepti, ut forma fiat cum dicto ordine.

QUÆSTIO TERTIA.

De Miniſtro, & Suſceptore Baptiſmi.

32 MInister Baptiſmi proprie intelligitur ille, qui baptizat, qui hoc Sacramentum confert: duplex autem eſt hic baptiſmi miniſter, vel adminiſtrator, primus dicitur miniſter ſolemnitatis, cui nimirum competit ex officio hoc Sacramentum cum debita ſolemnitate miniſtrare; alter vero dicitur miniſter neceſſitatis, ad quem non ſpectat ex officio, ſeu vi ſui muneris, ſed tantum ob neceſſitatem, defectu illius baptiſmum adminiſtrare. Item ſuſcipere baptiſmum dicuntur illi, qui baptizantur, non ſolum adulti, qui ſua ſponte, & voluntate baptizari petunt, & conſentiunt, ſed etiam infantes, quibus nihil de hac re cognoſcentibus confertur baptiſmus. De his igitur tractandum eſt in præſenti quæſtione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis poſſit Baptiſmum conferre, & adminiſtrare.

33 PRimo, ut jam diximus d. 2. cit. qu. 3. quamvis ſoli Presbytero ex officio, ex vi ordinis, & conſecrationis miniſtrare baptiſmum incumbat, & Diacono etiam ex vi ordinis, & commiſſione Presbyteri, & Parochi, ut docet D. Thomas q. 67. art. 2. in caſu tamen extremæ neceſſitatis pueri, v. gr. periclitantis quævis perſona humanæ rationis particeps vir, aut fœmina, fidelis, aut infidelis, non ſolum valide, ſed etiam licite baptizare poteſt, dummodo poſſit actum abluere, & legitimam formam proferre cum debita intentione faciendi, quod facit Eccleſia, ut docet Scot. 4. d. 6. p. 1. & licet antiquis temporibus multis etiam Eccleſiæ Patribus hic punctus fuerit dubius, modo tamen abſque erroris periculo negari non poteſt, cum id fuerit expreſſe definitum ab Innocentio Tertio in Concilio Lateran. c. *firmiter*, de Summa Trinitate, & Fide Catholica, & ab Eugenio IV. in Concil. Florentin. in decreto fidei, cujus rei congruentia eſt maxima hujus Sacramenti neceſſitas, ob quam oportuit valide a quavis perſona humana habente prædicta requiſita valide miniſtrari poſſe, & hac ratione ait D. Tho. qu. 67. cit. ar. ita a Chriſto Domino inſtitutum fuiſſe, ut nimirum Sacramentum ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, ſeu neceſſitate medii a quocumque homine in caſu neceſſitatis valide, & licite conferri poſſet, dummodo non adſit alia perſona dignior, unde in caſu neceſſitatis docent communiter Doctores ordinem hunc eſſe ſervandum, ut dignior minus digno præferatur; ordo autem dignitatis, & Prælationis hic eſt. Primo Sacerdos, deinde Diaconus, poſtea Subdiaconus, poſtmodum initiatus Minoribus Ordinibus, inde habens primam tonſuram, ultimo laicus, & inter hos vir præfertur fœminæ, fidelis autem fœmina præfertur viro infideli, atque ita præſente Sacerdote non baptizet Diaconus; præſente Diacono non baptizet Clericus inferior, vel Laicus, nec præſente viro baptizet fœmina. Addunt etiam communiter DD. apud Laym. c. 7. de Baptiſmo hunc ordinem invertere, interdum eſſe peccatum mortale, & quandoque veniale tantum; mortale quidem dicunt eſſe, ſi præſente Sacerdote Laicus, aut etiam inferior Clericus baptizare præſumeret; veniale vero duntaxat, ſi præfatus ordo invertatur inter alios Clericos inferiores, & Laicos, vel inter virum, & mulierem; imo nullam fore culpam, ſi aliqua adſit rationabilis cauſa inverſionis iſtius ordinis, ut quia obſtetrix melius, & certius modum baptizandi callet, vel quia virum accedere non debet ad puerum baptizandum nondum omnino ex utero matris editum. Cum autem dicimus quemlibet hominem in caſu neceſſitatis non modo valide, ſed etiam licite miniſtrare poſſe, hoc eſt intelligendum abſque ſolemnitate, id eſt, abſque cæremoniis illis, quæ ex præcepto Eccleſiæ in collatione baptiſmi adhiberi ſolent, etenim ſi Laicus cæremonias illas uſurparet, mortaliter peccaret, & irregularis fieret, ut habetur c. *Si quis* extra de non ordinato miniſtrante.

34 Secundo quæritur, an unus Miniſter poſſit valide ſimul, & ſemel plures baptizare ſub hac forma, *Ego vos baptizo*, cui quæſito reſpondet Scot. d. q. 2. §. *De tertio membro*, ut etiam diximus qu. 3. cit. a. 2. affirmative, non enim eſt contra baptiſmi inſtitutionem plures ſimul baptizari ab uno, imo fundari videtur in illis verbis *Baptizantes eos*, &c. & ita credibile eſt, ut Doctor ſupra diceret, Apoſtolos tria millia hominum baptizaſſe in die Pentecoſtes, ut habetur Act. 2. unde inquit, quod in caſu neceſſitatis, quod ſingulos ſigillatim baptizando aliqui periclitarentur, non ſolum eſſet validum, ſed etiam licitum; extra vero caſum neceſſitatis, quamvis eſſet validum, tamen eſſet illicitum, & grave peccatum; quia eſſet contra ritum Eccleſiæ in re gravi. Quærit autem Doctor loc. cit. an in tali caſu eſſet unus baptiſmus, vel plures pro numero eorum, qui baptizantur, & ratio dubitandi eſt, quia non eſt, niſi unica forma, nam verba ſunt tantum ſemel, & ab uno prolata. Et reſpondet eſſe plura baptiſmata, & Sacramenta pro numero eorum, qui baptizantur; cujus ratio eſt, quia plures ſunt baptizati & per conſequens plures baptizationes paſſivæ, atque ideo baptiſmata plura, quia ſacramentum baptiſmi præſertim in baptizatione paſſiva conſiſtit. Ad rationem vero dubitandi adductam dicit, minime opus eſſe ad pluraficationem alicujus omnia, quæ ſunt in ipſo plurificari, ſed ſufficit aliquod plurificari ad hoc, quod totum plurificetur; & illa etiam forma non eſt ſimpliciter una, quia ly *Vos* includit ſingulare pluries geminatum, unde forma, ſeu verborum prolatio eſſet ſaltem virtualiter, ſeu æquivalenter multiplex, quaſi diceretur; Ego te baptizo Petre, Baptizo te Paule, & ſic de ſingulis; & tandem plures ſunt effectus, nempe diſtincti in ſingulis, qui baptizantur, gratia, ſcilicet, & character, quare vis quoque ſignificativa, & cauſativa talis effectus ſe habet, ut multiplex. Ita diſcurrimus l. c. cum Doctore, quem dicendi modum communiter Recentiores ſequuntur ibi citati, ubi alia plura vide ad hoc ſpectantia.

35 Tertio major eſt difficultas, an plures poſſint eumdem hominem baptizare ſimul, ſeu uni, & eidem valide baptiſmi ſacramentum miniſtrare, quam difficultatem etiam reſolvimus qu. 3. cit. a. 1. cum Doctore 4. diſp. 6. qu. 2. ubi

Digitized by Google

ab initio ait, pluribus modis contingere poſſe, quod plures ſimul eumdem baptizent. Primus eſt, ſi plures ſimul & eodem tempore corpus abluant, & debitam formam cum debita intentione proferant. Secundus, ſi plures ſimul id faciant, ſed uno prius altero, vel abluente, vel formæ prolationem abſolvente. Tertius uno tantum abluente, & altero formam proferente, puta ſi unus ſit mutus, & tantum abluat, alter ſit brachiis mutilus, & verba tantum proferat. Quartum tandem addunt alii, ſi plures abluant, & ſimul hanc formam proferant: *Nos te baptizamus in nomine Patris, &c.* Et quidem in primo caſu ait Doctor l. c. §. *De primo* cum Alenſi, Divo Thoma, D. Bonav. Riccardo, & aliis antiquioribus, quos ſequuntur Recentiores communiter, baptiſmum validum eſſe, quia in tali caſu veriſimile non eſt factum unius irritare factum alterius, non enim unus habet actionem contrariam alterius opus irritantem, ſed omnino ſimilem; at ſi unus tantum Miniſter ſacaret, & adminiſtraret baptiſmum, eſſet verum Sacramentum; ergo eſto alius quoque idem faciat, & adminiſtret ſacramentum, factum alterius validum erit. Confirmatur; quia poſſunt ſimul plures Sacerdotes eamdem hoſtiam conſecrare, ſiquidem recenter creati Sacerdotes ſimul cum Epiſcopo vere conſecrant; ergo a pari ſi plures baptizent, verum, & validum ſacramentum conferunt, tandem in iſto concurrunt omnia ad baptiſmum neceſſaria requiſita, nam ſinguli applicant integram formam, & materiam independenter ab alio; ergo ſi ſinguli debitam habeant intentionem, ut ſupponitur, verum conficient ſacramentum. An vero in præfato caſu conferatur unus, vel multiplex baptiſmus, fuſe diſcuſſimus l. c. & diximus quæſtionem non eſſe magni momenti, & quodcumque dicatur facile, & probabiliter admitti poſſe; addimus tamen, quod præſtat dicere, cum Doctore loc. c. D. ſi plures eumdem baptizarent, unum eſſe baptiſmum, & non plures, quia Sacramentum baptiſmi magis, & principalius conſiſtit in Baptizatione paſſiva, quam in activa; quare ſicut in caſu, quod unus miniſter ſimul & ſemel plures baptizet, diximus eſſe plura baptiſmata, quia plures ſunt baptizati, & per conſequens plures baptizationes paſſivæ; ita e contra in caſu, quo plures unum & eumdem ſimul baptizent, unus baptiſmus dici debet, & non plures; quia licet ſint plures baptizationes activæ, unica tamen eſt paſſiva, ſicut unus tantum eſt baptizatus, ut ibi fuſe diſcurrimus.

36 Quarto, conveniunt etiam Doctores, ut diximus qu. cit. n. 66. in ſecundo caſu jam poſito, ſi plures unum baptizent ita, ut unus alterum præveniat in abſolvenda forma cum appoſitione materiæ, baptiſmum a primo collatum eſſe validum, & ab ipſo ſolum conferri, altero nihil efficiente; & ratio, qua omnes utuntur, eſt iſta, quia ſubjectum ſemel baptizatum incapax eſt ulterioris baptiſmi, cum hoc Sacramentum ſit de numero irreiterabilium, ut ſuperius dictum eſt; ergo quicquid poſtea fit ab alio Miniſtro abluente, & verba proferente, irritum eſt, ac inane. E contra vero non ita conveniunt Doctores, an in tertio caſu propoſito ſit validus baptiſmus, nempe ſi unus Miniſter materiam adhibeat, & alter formam, ille aquam infundendo, & iſte verba proferendo. Quidam enim antiquiores, quibus adhæret Caietanus 3. p. q. 67. art. 6. talem baptiſmum valere dixerunt, ſi forma proferatur ritu Græcorum; baptizetur ſervus Chriſti, vel etiamſi formæ Latinorum inhærendo dicerent in plurali: Nos te baptizamus. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, talem nempe baptiſmum non valere, ac etiam in caſu neceſſitatis, ſi conveniant mutus, & mancus, non poſſe puerum valide baptizare, itaut mutus lavet, & mancus verba proferat. Ita Alenſis, D. Thomas, Divus Bonaventura, & Scotus loc. cit. §. *De ſecundo* lit. E. quod ibi probat, quia actus ille eſſet contra Chriſti inſtitutionem, qui ſic inſtituit baptiſmum, ut ab unico miniſtro utraque actio prodiret, ſcilicet, abluendi, & verba proferendi, ut ex illis verbis colligitur. *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. hoc enim ita intellexit, ut idem ipſe Miniſter actum ablutionis exerceat, & verba ipſa proferat. Deinde probat etiam Doctor, quia baptiſmus ille ſub nulla forma valeret; non quidam ſub forma inter Latinos conſueta dicendo: *Ego te baptizo*, quia ſi mancus hanc formam proferat, falſum diceret, cum ipſe non abluat, ſed mutus, & conſequenter nequit eſſe conveniens forma Sacramenti, & idem eſt, ſi diceret, *Nos te baptizamus*, quia cum ab uno ſolo abluatur, propoſitio etiam falſa eſt. Nec tandem valeret ſub forma Græcorum; quia adhuc ſub ea forma debet ſic exprimi actus baptizandi, ut intelligatur eſſe ab eo Miniſtro, qui verba profert, ut dictum eſt qu. præcedenti art. & nu. 67. & Græca illa oratio non eſt pura deprecatio, ſed efficax operatio, quaſi diceretur, per actum iſtum, qui a me fit, baptizetur iſte; ergo mancus formam iſtam proferens, & non abluens, veram formam non ſervaret dicendo: *Baptizetur ſervus Chriſti*, quia eſſet oratio falſa, cum actus abluendi a proferente non exeat. Reſponſiones autem, & objectiones Caietani vide præcluſas, & ſolutas loc. cit.

37 Quinto tandem, neque Doctores conveniunt, an validus ſit baptiſmus a pluribus collatus in quarto caſu jam poſito, nempe ſi plures Catechumenum abluant, & ſimul hanc formam proferant: *Nos te baptizamus in nomine &c.* Aliqui enim abſolute affirmant, ut Marſilius, Ricardus, Major, Paludanus, Durandus, & Caietanus, talem baptiſmum eſſe validum, quia ab omnibus Theologis communiter conceditur poſſe plures miniſtros eodem tempore unum hominem valide baptizare, ſi unuſquiſque aquam infundens dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c. ut diximus in primo caſu; ſed quando plures ad baptizandum concurrunt, melius, & convenientius eorum pluralitas exprimitur per hanc formam: *Nos te baptizamus*, quam per illam: *Ego te baptizo*, nam per eam non ſignificatur plurium Miniſtrorum conventus, qui ad unum baptizandum concurrunt, ſed potius unius tantum Miniſtri perſona; ergo & cæt. Alii vero cum diſtinctione procedunt, & inquiunt, quod ſi Miniſtri dicentes: *Nos te baptizamus*, habeant talem intentionem, ut nullus eorum per ſe totum baptiſmum conferat, ſed unus ſimul, & unus dependenter ab alio, ita quod forma faciat ſenſum complexivum, Sacramentum nullum eſt, quia illa intentio eſt contra ſignificationem, & veritatem formæ, per quam ſignificatur abluentem baptizare independenter ab alio. Si vero Miniſtri dicentes: *Nos te baptizamus*, habeant intentionem, quod unuſquiſque eorum per ſe, & independenter ab alio totum conferat baptiſmi Sacramentum, tamquam ſi ipſe eſſet ſolus, itaut proferant talem formam in ſenſu copulativo cum tacita intentione integre baptizandi, vere baptizant, quia tunc quilibet habet intentionem ad Baptiſmum ſufficientem. Ita Suarez, Averſa, & alii Recentiores.

38 Communior tamen, & probabilior ſententia abſolute negat talem baptiſmum eſſe validum, ita quod ſi duo baptizarent dicentes: *Nos te baptizamus*, neque in ſenſu complexo, neque in ſenſu copulativo Sacramentum efficeretur. Ita Vaſquez, Coninchius, Caſpenſis, Surianus, Bonacina, Ledeſma, Cantinus ex noſtris, & alii paſſim. Ratio eſt, quia in utroque ſenſu datur in forma variatio eſſentialis, ut diximus q. cit. n. 73. nam forma baptizandi ex ſuo modo ſignificandi, ſignificat baptiſmum ab uno miniſtro cauſari, cum ſit hæc: *Ego te baptizo*, & conſequenter ſignificat ab illo cauſari adæquate, & independenter ab alio; at hæc forma: *Nos te baptizamus*, licet ſignificet baptizare, ſignificat tamen me baptizare cum alio inadæquate; ergo habet modum eſſentialiter diverſum ab eo, qui fuit inſtitutus a Chriſto. Nec ſufficit dicere argumentum valere, ſi talis forma proferatur, & intendatur in ſenſu complexivo, non autem copulativo. Nam quando uterque dicit *Nos*, ſignificatur tunc per illam particulam pluralis numeri, quod ab utroque complexim adminiſtratur baptiſmus, & ſic a quolibet partialiter, non totaliter, ac etiam in ſenſu copulativo indicatur, quod unus baptizat cum alio, & dependenter ab alio; ergo in neutro ſenſu efficitur Sacramentum. Dices, parum referre, quod in caſu poſito uterque baptizantium formam explicet in numero plurali, quia ſi aliquis Epiſcopus ob dignitatem perſonæ diceret baptizando, *Nos te baptizamus*, adhuc verus eſſet baptiſmus, ſic enim illa particula, aſto in plurali prolata, numerum ſignificat ſingularem, cum unus ſolus baptizet. Sed hæc inſtantia non eſt ad rem, gratis enim concedimus propoſitionem illam poſſe ab uno ſolo proferri baptizante ob dignitatem perſonæ, quam ſuſtinet, ut ſolent primates, & magnates dicere, Nos dicimus, Nos volumus, in hoc autem ſenſu non agitur hæc quæſtio in præſenti, ſed in ſenſu proprio, quod particula *Nos* numerum pluralem ſignificet, & conventum plurium ad unum, & eumdem baptizandum.

39 Ad fundamentum vero oppoſitæ ſententiæ jam occurrimus loc. cit. nu. 74. gratis concedendo verum eſſe baptiſmum a pluribus collatum dicente unoquoque: *Ego te baptizo*, quia per hanc formam, non conventus plurium, ſed unuſquiſque, ut integer Miniſter deſignatur, & totalis, ac ab alio independens: At dicendo, Nos baptizamus, ex vi propoſitionis indicatur ſenſus complexivus, vel plurium copulativus, indicans utrumque partialiter ad baptiſmum concurrere, quod eſt contra ejus inſtitutionem, qua ratione in primo caſu, quod plures eumdem baptizarent unoquoque dicente, *Ego te baptizo*, dicendum eſt ſingulos illorum eſſe cauſam integram, & totalem Sacramenti, quia in cauſis moralibus, & inſtrumentalibus non repugnat dari plures cauſas totales ejuſdem effectus. Sacramenta autem, ut dictum eſt diſp. præced. non phyſice, ſed tantum moraliter concurrunt ad productionem gratiæ. Dices; hæc propoſitio, *Nos te baptizamus*, æquivalet iſtis ſingularibus: Ego te baptizo; & Ego te baptizo, ſed ſi quilibet Miniſtrorum diceret in ſingulari, Ego te baptizo, verus eſſet baptiſmus, ut ſupra dictum eſt in primo caſu; ergo quamvis dicatur in numero plurali, Nos te baptizamus, adhuc verus erit baptiſmus.

Reſpondetur negando majorem, nam ſicut dicit Priſcianus, illud pronomen *Nos* non geminat ſingulare ſuum, ut dicatur Ego, & Ego, ſed Ego, & Tu, vel Ego, & ille: & ideo hæc propoſitio *Nos te baptizamus*, non reſolvitur in has duas, Ego baptizo, & Ego baptizo, ſed in has, Ego baptizo, & ille baptizat, &c. & ideo ſi dicatur, Nos baptizamus, aliquid dicitur, quo forma variatur etiam eſſentialiter, ut dictum eſt loc. cit.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

40 CErtum eſt, ac de fide quemlibet hominem in ſtatu viæ baptiſmi capacem eſſe, ut expreſſe colligitur ex verbis Chriſti Matt. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. & quidem de adultis nulla eſt difficultas, de his enim præſertim ſermo eſt ibi, ſiquidem ſicut ad Evangelicam doctrinam audiendam ſunt idonei, ſic etiam ad percipiendum Baptiſmi Sacramentum, qui omnium Sacramentorum eſt janua. De infantibus vero rationis uſum nondum aſſecutis negarunt Hæretici nonnulli contendentes, non niſi adultis conferendum eſſe Baptiſmum, atque ideo dicebant infantes, cum ad ætatem adultam pervenerint, iterum rebaptizandos eſſe, ſi ante uſum rationis baptizati fuerunt, qua de cauſa Anabaptiſtæ ſunt appellati. Verum contra hunc errorem, ut ait Scotus 4. diſt. 4. qu. 2. & 2. fides Catholica docet, parvulos etiam uſum rationis nondum aſſecutos eſſe baptizandos, & Baptiſmi ſuſcipiendi eſſe capaces pro remiſſione peccati originalis, quod in carnali conceptione contraxerunt, ut inquit Divus Auguſtin. de fide ad Petrum, quod clare deducitur ex verbis ipſius Chriſti Matt. 19. *Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim Regnum Cælorum*, ideoque hæc veritas, tamquam dogma de fide in pluribus Conciliis definita eſt, ut in Concilio Milevitano can. 2. c. 23. ubi hæc habentur: *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, anathema ſit*, ac etiam in Vienenſi, ſub Clemente Quinto Clementina 1. de Summa Trinit. & fide Cathol. ac tandem in Trid. ſeſſ. 5. can. 4. ideoque D. Auguſt. libr. 10. de Geneſ. ad litt. ait hanc baptizandorum puerorum in Eccleſia conſuetudinem eſſe traditionem Apoſtolicam, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia cum Baptiſmus ſit neceſſarius, non tantum neceſſitate præcepti, ſed etiam medii, ut ſæpe dictum eſt, & conſtat ex illo Joann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto &c.* conſequens eſt, ut quilibet homo natus, & in hoc mortali corpore exiſtens, ſive adultus ſit, ſive infans, ſive vir, ſive fœmina ſit ſubjectum baptiſmi idoneum, quia prædicta Chriſti verba, cum ſint univerſalia, & neminem excludant, ad quemlibet hominem ſunt extendenda. Quoniam vero circa hoc punctum dubia quædam occurrere ſolent, hic breviter ſunt reſolvenda.

41 Primo quæritur, An liceat baptizare infantes in utero Matris exiſtentes. Reſpondet Scotus 4. d. 4. cit. q. 3. §. *Ad quæſtionem*, quod vel puer ſecundum omnes partes eſt in utero matris, vel ſecundum aliquam partem apparet extra uterum; ſi primo modo, ait quod poteſt baptizari, quia baptiſmus eſt lotio, vel ablutio in aqua, ſed parvulus ſic in utero exiſtens non poteſt lavari, quia nec ſic immediate tangi ab aqua, & ſic etiam diſcurrit D. Tho. q. 68. ar. 11. unde ſubdit quod ad Baptiſmum conferendum expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex utero materno, quia in Concilio Neocæſarienſi cap. 6. dicitur baptiſmum mulieris prægnantis non prodeſſe filio. Si tamen periculum aliquod immineat, & ſecundum aliquam partem infans extra uterum appareat, ſubdit Scotus, quod aut apparet pars principalis, ut caput, & tunc poteſt baptizari in illa parte, nec eſt poſtea rebaptizandus, ſi eum perfecte naſci contigerit, quia cenſetur ſimpliciter baptizatus, non eſt enim veriſimile, inquit Doctor, quod in die Pentecoſtes, quando baptizati ſunt tria millia Actor. 2. quod quilibet quantum ad totum corpus ſuum lavaretur aqua, ſed præciſe quantum ad faciem aſpergendo, vel quantum ad caput perfundendo: ſi autem appareat pars minus principalis, ſcil. manus, vel pes, illa eſt baptizanda, quia ibi eſt tota anima, licet non omnis ſenſus, ſicut in capite; etſi hoc minus ſufficerat ad hoc, ut eſſet ſimpliciter baptizatus, unde ſi naſceretur poſtea vivus, eſſet ſub conditione rebaptizandus, ut docetur extra de Baptiſmo, & ejus effectu c. *De quibus*, ut jam diximus q. præcedenti ar. 1. n. 21. & tandem ſubdit Doctor, quod ſi puer non naſcatur vivus, credendum eſt, quod Deus ſuppleat, quod impotentia impediret, & ideo talis, etiamſi mortuus naſcitur, ſepeliendus eſt in terra benedicta. Et hæc eſt communis Theologorum ſententia contra Cajet. 3. p. q. 68. ar. 2. & 11. ubi ait parvulos exiſtentes in utero matris, etiamſi nulla pars corporis extra uterum appareat, poſſe ſalvari per baptiſmum in voto parentum, hoc eſt, per fidem parentum facta oblatione prolis ad Deum cum invocatione Trinitatis; quia valde conſonum eſt Divinæ miſericordiæ, ut nullus ſit hominum ſtatus, in quo ſalvari non poſſint; ſed impoſſibile eſſet ſalvari puerum, qui intra uterum Matris moritur, niſi illis ſubvenire poſſet fides parentum modo jam explicato. Hæc tamen opinio, quamvis ſpeciem quamdam pietatis præſeferat, eſt aliena a ſenſu, & dogmatibus Eccleſiæ, & ideo Pius V. in editione illa Romana operum D. Thomæ juſſit eſſe prætermittendam, ut refert Araujo noſter 4. d. 4. q. 3. a. 3. ubi ad fundamentum Cajetani reſpondit, quod non eſt illis parvulis impoſſibilis ſalus propter defectum miſericordiæ divinæ, nam jam Deus inſtituit remedium generale Sacramenti Baptiſmi, ad quod ſi pervenirent, ſalvarentur; cui addendum eſt Deum providiſſe pro quolibet hominum ſtatu, & etiam pro parvulis in utero Matris exiſtentibus, non quidem per baptiſmum, ſed per martyrium; ut jam diximus 4. d. 2. qu. 7. art. 4. ubi ſtatuimus baptiſmum infantium poſſe per martyrium ſuppleri, quod etiam docet Doctor diſp. 4. cit. quæſt. 4. §. *Dicitur*, ubi inquit infantes, qui in utero cum ipſa matre propter Chriſtum trucidantur, conſequi eumdem effectum martyrii, quem conſequuntur, qui excluſi ab utero Matris eodem titulo trucidantur.

42 Secundo quæritur, An Monſtrum ex viro, & fœmina genitum ſit baptizandum, & ſit baptiſmi capax, quod notanter additur, quia Satyrus, vel genitus ex fœmina, & bruto non eſt capax baptiſmi, ſiquidem nec eſt homo, nec originale peccatum habet, cum peccatum originale ex Adamo per virilem virtutem traducatur.

Reſpondent Doctores communiter, quod ſi monſtrum ſit tale, ut de eo dubitetur an ſit homo, & animam habeat rationalem, ſi nihil certi dignoſci poſſit, mortiſque periculum immineat, baptizari debet hac conditione adhibita, *ſi homo es, ego te baptizo*, quod ſi poſtea certo conſtiterit eſſe hominem, non eſt rebaptizandus, quia illa conditio ſemper fuit vera. Si vero nullum ſit in mora periculum, medici conſuli debent, & alii in hac arte periti, ac etiam tutius erit rem ad Epiſcopum deferre, ordinemque ab illo præſcriptum exequi, ut habetur in Rituali Romano titulo de Baptiſmo. Si Monſtrum autem tale ſit, de quo dubitetur an ſit unus homo, vel plures, reſpondent cum Scoto 4. d. 6. qu. 2. §. *De quarto*, quod ſi tempus haberi poteſt ad diſcernendum, an monſtrum ſit ſimpliciter una perſona, vel duæ, de hoc debet haberi diligens inquiſitio, antequam baptizetur, diſcerni autem præſertim poterit, ſi unum, vel plura capita in eo ſint, unum, vel plura pectora, tunc enim totidem erunt corda, & animæ, homineſque diſtincti probabiliter loquendo, quod notanter additur, quia ait Doctor, nec ſignum de duobus capitibus eſſe omnino certum, quia tamen raro, vel numquam accidit, quod ſint duæ animæ, qui ſint duo capita, vel duæ partes principales capitis, ſubdit quod ſi certitudo haberi poteſt, & ſint partes, de quibus patet, quod pertinent ad diſtinctas perſonas, in tali caſu ſeorſim ſinguli erunt baptizandi, & ſeparatim perfundi debebit iſta pars, & illa cum iteratione formæ in ſingulari ſuper utramque. Si autem certitudo haberi non poſſit, baptizandum eſt ſaltem in illis partibus, quæ principaliter pertinent ad unum cum forma in ſingulari, & ſecundo abluendæ ſunt aliæ partes, quæ non videntur principaliter pertinere ad illum primum, & hoc cum forma, quæ ſervanda eſt in illis, de quibus eſt dubium, quæ ponitur extra de baptiſmo, & ejus effectu c. *De quibus* Ita Doctor l. c. quod etiam habetur in Rituali Romano l. c. ubi declarat, quod ſi diſtinctio illa perſonarum non poſſit certo deprehendi, ut ſi monſtrum duo quidem capita habeat, non vero duo pectora, tunc in uno abſolute baptizari debet, in altero ſub conditione.

43 Tertio quæritur, An adulti amentes ſint baptizandi. Reſpondent Doctores communiter cum diſtinctione. Vel enim fuerunt perpetuo amentes, nec ſperatur eos rationis compotes aliquando eſſe futuros, & talibus conferri debet baptiſmus, ſicut aliis infantibus, cum baptiſmus ſit Sacramentum maximæ neceſſitatis; & ſicut ad valorem baptiſmi infantis non eſt opus, ut baptizetur cum ejus conſenſu, cujus tunc non eſt capax, cum uſu rationis careat; ita neque ad valorem baptiſmi amentis, ſed ſufficit Eccleſiæ voluntas, & ratio eſt, quia ſicut prædicti peccato originali maculati ſunt per alienam voluntatem, ſcilicet, primi parentis, ita per alienam quoque, ſcilicet Eccleſiæ voluntatem ab ea labe mundari poſſunt, ita Bellarminus, Henriquez, Bonacina, & alii paſſim ex Concilio Carthaginenſi, & Arauſicano. Si vero amentes aliquando uſum rationis habuerunt, & poſtea in amentiam lapſi ſunt, rurſus diſtinguendum eſt; etenim ſi conſtet illos, dum mentis compotes erant, baptiſmum petiiſſe, vel acceptaſſe, nec voluntatem illam mutaſſe, baptiſmus erit illis conferendus, ſi vero dubitetur, an petierit baptiſmum ante amentiam, inquiunt DD. citati baptizandos eſſe ſub conditione, ſi baptiſmum petierunt, vel acceptarunt, modo non conſtet permanſiſſe in ſtatu peccati mortalis, & ratio eſt, quia melius eſt ipſos decedere cum baptiſmo dubio, quam ſine ullo baptiſmo. Verum ſi conſtet in ſtatu peccati permanſiſſe, ut in concubinatu, non ſunt baptizandi, quia baptizarentur cum obice, & Sacramentum miniſtraretur indignis, unde etiam habetur in Conc. Triden. in tali caſu a baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſſe. Et hæc tota doctrina eſt Scoti 4. d. 4. qu. 4. §. *Hic diſtingua*, ubi etiam ipſe in ſolvendo hoc dubio cum ſimili diſtinctione procedit, & inquit, quod idem eſt judicium faciendum de adultis, qui numquam rationis uſum habuerunt, quales ſunt amentes, vel fatui a nativitate, atque de pueris reſpectu baptiſmi, cum hoc tamen diſcrimine, quod ſi ſperatur adultum aliquando eſſe curandum, & rationis uſurum, expectandum eſſe tale tempus, ut cum majori reverentia Sacramentum recipiat; ſi vero deſperetur illum perventurum ad uſum rationis, ſtatim eſſe baptizandum: Amentes vero, qui ex ſana mente in amentiam inciderunt, ſubdit judicandos eſſe ſecundum eam voluntatem, quam habuerunt, dum ſanæ mentis extiterunt; unde ſi tunc in eis apparuerit voluntas ſuſcipiendi baptiſ-

mum

Digitized by Google

mum debet in ſoria, vel amentia conſtitutis Sacramentum exhiberi, ſi deſperatur illos ad uſum rationis perventuros denuo, quia alias eſſent in periculo damnationis; an vero ſi dum ſana mente pollebant, nulla in eis apparuerit talis voluntas, inquit nequaquam eſſe baptizandos. De quo puncto alia plura videri poſſunt apud Aret. q. 4. cit. ar. 3.

44 Quarto quæritur, An liceat infidelium infantes invitis parentibus baptizare. Quæſtionem hanc jam ex profeſſo diſcurrimus d. 2. cit. q. 4. ubi ab initio diximus nomine infidelium hic intelligi ſolos non baptizatos, non autem Hæreticos, & Apoſtatas, qui a fide defecerunt, cum enim iſti adhuc in ſua Apoſtaſia ſint Eccleſiæ ſubjecti, ſicut ipſi ad fidem ſervendam cogi poſſunt, ita & eorum filii ipſis etiam renitentibus poſſunt baptizari, ſiquidem ratione parentum quoad ſalutem ſpiritualem manent Eccleſiæ ſubjecti. Neque eſt quæſtio de validitate baptiſmi, quia infantes hujuſmodi ſunt baptiſmi capaces, & poſſunt eis applicari omnia ad ejus valorem eſſentialiter requiſita, ſcilicet, materia, & forma cum debita intentione Miniſtri, nec requiritur proprius conſenſus, cum uſum rationis non habeant, neque parentum, quia in his, quæ ad juſtificationem ſpectant, voluntas parentum non cenſetur voluntas filii, niſi in jure civili ad aliquos effectus civiles a voluntate parentibus lucitis, unde quæſtio eſt ſolum an licite id fieri poſſit. Negat Divus Tho. 2. 2. q. 10. ar. 2. & 3. par. q. 67. ar. 10. cum ſuis ſectatoribus, & eſt communis Recentiorum ſententia. Affirmat Scotus cum ſuis 4. d. qu. 9. quæ controverſia, ſi bene perpendatur, potius eſt de nomine, quam de re, quia Scotus etiam id abſolute non affirmat, ſed quibuſdam cautelis adhibitis, quibus conſideratis utraque ſententia fere in idem recidit. Prima enim ſententia aſſerit infantes infidelium invitis eorum parentibus non eſſe baptizandos, ſi ſub illorum cura, & poteſtate remaneant, aut periculum ſit, ne ad eorum curam, & poteſtatem redeant, & ab illis pervertantur. Si autem ab illorum cura, & poteſtate juſte abſtrahi poſſunt, itaut nullum ſit periculum, ne ad illos redeant, aut ab illis pervertantur, affirmat in tali caſu licitum eſſe infantes illos etiam invitis parentibus baptizare, & ſimiliter ait hoc eſſe licitum in caſu, in quo infans eſſet in certo periculo mortis, de cujus vita deſperatum eſt, quia in eo eventu ceſſat periculum perverſionis, & ſubveniendum eſt proximo extreme indigenti. Ita diſcurrunt Soto, Vaſquez, Valentia, Reginaldus, Coninchias, Complutenſis, Amicus, Averſa, & alii Auctores primæ ſententiæ. Sed his quoque cautelis adhibitis aſſerit Scotus loc. cit. ſententiam affirmativam, non aliter, nec alio modo, ut diximus q. 4. cit. ar. 3. ab initio, nimirum ſi præcaveri poſſit, ne infantes occidantur a parentibus, ne baptizentur, & ſit aliqua certitudo, quod tales infantes baptizati ſint religioſe educandi, ne irreverentia accidat fidei ob Apoſtaſiam, quibus cautelis adhibitis conſtat hanc controverſiam eſſe potius de nomine, quam de re, & Recentiores ita loquentes in Scoti ſententiam proſſus incidere. Aliqua autem ad rem ſpectantia vide accurate diſcuſſa loc. cit.

45 Quinto quæritur, An jam juſtificati teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi; & ratio dubitandi eſt, quia non legitur de Apoſtolis, nec de B. Virgine, quod fuerint baptizati, tum quia ſi juſtificatus baptizaretur, videtur fieri injuria Sacramento, injuria enim eſt Sacramento, quod ſit ſignum falſum; ſed jam juſtificatus ſuſcipiens baptiſmum, facit hoc, tunc enim baptiſmus ceret ſignificato, cum non det gratiam; ergo &c. Hanc quæſtionem tractat Scotus 4. d. 4. qu. 6. & reſpondet affirmative etiam juſtificatos teneri ad baptiſmum ſuſcipiendum poſt ſufficientem ipſius promulgationem, & eſſe capaces effectus baptiſmi, quod intelligit tam de juſtificatis mediante voto baptiſmi, quam de illis, qui eſſent juſtificati ſine tali voto; quæ eſt communis Doctorum ſententia, & quidem de juſtificatis primo modo, ſcilicet, mediante voto baptiſmi, res de ſe patet, quia eo ipſo, quod non juſtificantur niſi mediante tali voto, ſequitur manifeſte, quod teneantur poſtea ad baptiſmum, quando illum ſuſcipere poſſunt. De aliis vero juſtificatis etiam probatur, quia præceptum baptiſmi eſt univerſale; ergo etiam juſtificati ſecundo modo a tali obligatione eximi non debent, præſertim cum nulla ſit cauſa, ob quam eximi debeant, quia illis eſſet maxime utile baptiſmum ſuſcipere, ut eo mediante characterem reciperent, & etiam augmentum gratiæ, & aliorum Sacramentorum capaces redderentur; tum quia ait Doctor, omnes ad legem Chriſti ſunt adſtricti; & ideo ſignum Chriſti recipere debent, ſcilicet, characterem baptiſmalem, quilibet enim debet eſſe membrum Eccleſiæ militantis, non ſolum latenter, ſed etiam patenter, ne alios ſcandalizet, unde concludit Doctor quemlibet viatorem qualitercumque juſtificatum, niſi cum eo Deus ſpecialiter diſpenſet, poſt baptiſmum promulgatum per modum præcepti ad illum teneri. Hinc deducitur valde probabile eſſe, quod Apoſtoli fuerint vel a Chriſto, aut a ſe invicem baptizati, ut tenet D. Auguſt. & habetur in decreto de Conſec. diſtinc. 4. canon. *Quando alibi*, nec ulla videtur neceſſitas, quod Chriſtus cum Apoſtolis in hoc diſpenſaverit, tum quia Chriſtus etiam in ſeipſo voluit baptiſmum, ſaltem Joannis, ſuſcipere, antequam legem baptiſmi aliis imponeret, quia Actorum 1. dicitur, quod *Chriſtus cœpit facere, & docere*, debebant ergo Apoſtoli, ſicut & Chriſtus primo facere, deinde docere. Idem etiam ſubdit pie credendum eſſe de B. Virgine, cum voluerit & ipſa purificari juxta legem Moyſis; niſi ipſa forte ſit excepta ab illa lege, quia forte habuit in conceptione filii ſui illam plenitudinem gratiæ, ad quam Deus diſpoſuit eam pervenire. Denique reſpondet ad rationem dubitandi in oppoſitum, quod non ſit injuria Sacramento, nec per hoc ſit, quod ſit ſignum falſum, quia vel ibi confertur aliqua gratia de novo, per quam augetur præcedens, & tunc eſt ſignum practicum; vel nulla, ſi jam prius erat gratia perfecta, & adhuc etiam tunc eſt ſignum practicum verum, non reſpectu gratiæ in fieri, ſed in eſſe; & ſimiliter reſpectu ablutionis interioris, non quæ tunc ſit, ſed prius factæ. De quo alia plura videri poſſunt apud Hiquæum in Comment. d. 4. cita. quæſtion. 6.

46 Denique quod ſpectat ad aliam quæſiti partem de diſpoſitionibus ad ſuſcipiendum fructuoſe baptiſmum neceſſariis, de adultis ſolum quæſtio intelligenda eſt, non de parvulis, & quia de hoc ex inſtituto tractavimus d. 2. cit. qu. 5. ex jam ibi dictis cum Scoto 4. d. 4. q. 4. breviter nunc dicendum eſt, tres diſpoſitiones ad baptiſmum fructuoſe recipiendum in adulto requiri; prima eſt ejus conſenſus, ita D. Tho. qu. 68. ar. 7. & Scot. loc. cit. quod probat, quia Deus per Sapientem dicit Proverb. 23. *Fili præbe mihi cor tuum*, nolens aliquem omnino invitum familiæ ſuæ adſcribi; ſuſcipiens autem baptiſmum adſcribitur per hoc familiæ Chriſti, & hoc etiam certum eſt ex praxi Eccleſiæ, quæ numquam adultum baptizat, niſi prius illum interroget, an velit, & reſpondeat, velle, aut ſaltem ſibi conſtet, quod antea baptiſmum petierit, quod etiam docuit Innocentius Tertius c. *Majores* de Baptiſmo, & ejus effectu, unde poſtea etiam Paulus Quintus in Rituali Romano monet, non niſi volentem eſſe baptizandum; amentes vero, qui lucida habent intervalla, eſſe baptizandos, dum mentis ſunt compotes, ut ſuum poſſint præbere aſſenſum; non requiritur autem conſenſus actualis expreſſus, ſed ſufficit virtualis, aut interpretativus, ſeu ut adultus aliquando habuerit actualem ſuſcipiendi baptiſmi voluntatem, eamque non retractaverit. Secunda diſpoſitio ad ſuſcipiendum baptiſmum neceſſaria eſt fides ex Scoto loc. cit. ut conſtat ex illo Matth. ult. *Docete omnes gentes, qui crediderit, & baptizatus fuerit*, &c. & Actorum 8. ubi Eunucho baptiſmum poſtulanti Philippus reſpondit: *ſi credis ex toto corde, licet*; & hoc etiam conſtat ex praxi Eccleſiæ, quæ baptizandum de principalibus fidei noſtræ articulis interrogat, illiuſque publicam profeſſionem ab eo exigit; ſufficit autem, ut diximus q. cit. a. 2. nu. 123. quod hæc fides ſit actualis; nec neceſſaria eſt habitualis; nam ante juſtificationem in baptiſmo receptam non datur in recipiente fides habitualis, ſimul enim dantur in effectu baptiſmi tres virtutes Theologicæ. Tertia diſpoſitio neceſſaria in adultis, qui cum peccato originali aliquod mortale conjunctum habeat, eſt aliqua pœnitentia, ac diſplicentia peccatorum commiſſorum; ita diximus ibidem nu. 125. ex Doctore l. c. & eſt certum de fide, ut expreſſum eſt Actorum 2. illis Sancti Petri verbis: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum*, & hæc neceſſitas, & obligatio pœnitentiæ ante baptiſmum ad dignam, & ſalutarem ejus ſuſceptionem definita fuit in Conc. Carth. 4. c. 85. & nuper in Trid. ſeſſ. 6. c. 6. de juſtificatione, ubi dicuntur peccatores diſponi *per eam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet*, & eadem eſt frequens doctrina Patrum; qualis vero debeat eſſe hæc pœnitentia, & qualis ille dolor, & ex quo motivo elicitus, ſufficienter declaratur l. c. Notanter autem diximus has tres conditiones requiri in adulto ad baptiſmum fructuoſe recipiendum, quia ad ejus validitatem prima ſolum neceſſaria eſt, ut conſtat ex c. *Majores*, &c. *de Judæis* d. 64. & ex D. Auguſt. l. 2. contra Petilian. & l. de Catech. rud. c. 17. Unde quando quis ſerio vult baptiſmum recipere, quamvis neque fidem, neque de peccatis commiſſis dolorem habeat, vere ipſius baptiſmi characterem recipit, non tamen gratiam ſanctificantem, neque alios effectus ab ipſa pendentes, de quibus agemus q. ſeq. Ideoque dicebamus q. 5. c. a. 2. n. 122. Baptiſmum ſeparari poſſe a ſuo effectu principali, qui eſt gratia ſanctificans, ejus efficaciam ſequente, quia poteſt quis accedere cum diſpoſitione ad baptiſmum ſufficientem, ejuſque valorem, & non ad effectum baptiſmi, qui eſt gratia, & hoc reſpectu adultorum, quia reſpectu parvulorum eadem eſt diſpoſitio ad validitatem, atque ad effectum baptiſmi, vel potius nulla talis requiritur diſpoſitio, ſed ſufficit capacitas phyſica, ut ait Doctor d. 4. q. 4. A. & docet Triden. ſeſſ. 7. cap. 13. & 14. quia parvuli ſunt incapaces diſpoſitionis moralis, & idem eſt judicium de adultis amentibus, & perpetuo furioſis, nam neque in his aliqua requiritur diſpoſitio moralis ad baptiſmum, vel ejus effectum, ut ſupra dictum.

QUÆSTIO IV.

De effectibus Baptiſmi.

47 Quoniam, ut dictum eſt d. præc. de Sacramentis in genere qu. 2. ſacramenta maxime per ordinem ad effectus ſuos conſideranda, utpote ex quibus eorum vis, & efficacia magis percipitur, in præſenti quæſtione diſcurrendum

dum

dum eſt de effectibus Baptiſmi, & videndum quos effectus per ſe confert Baptiſmus, & quia hæc quæſtio magna ex parte reſoluta fuit loc. c. de ſacramentis in genere, ideo in ea explicanda breviter procedemus ea tantum addentes, quæ ibi non ſunt declarata.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint effectus Baptiſmi.

48 PRimo dicendum eſt in Sacramento Baptiſmi imprimi characterem, quod eſt ſignum quoddam ſpirituale indelebile, ratione cujus baptiſmus ſemel rite ſuſceptus iterari non poteſt. Hoc aſſertum eſt de fide, quod probat Scotus 4. d. 6. quæſt. 9. §. *Ad quæſtionem*, quia de ſacramentis Eccleſiæ ſentiendum eſt, ſicut ſentit Romana Eccleſia, ut dicitur in cap. *Ad abolendam* extra de Hæreticis, ſed Eccleſia Romana ſentit characterem imprimi in anima in ſacramento Baptiſmi, ut conſtat ex cap. *Majores* de Baptiſmo, & ejus effectu, ubi Innocentius Tertius dicit; Qui ficte accedit ad baptiſmum, characterem ſuſcipit Chriſtianis impreſſum, & ibidem in fine ejus capituli dicitur: Tunc characterem imprimit ſacramentalis operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem. Igitur propter auctoritatem Eccleſiæ tenendum eſt in baptiſmo imprimi characterem. Deinde hoc dogma, ut de fide definitum eſt in duobus Conciliis generalibus, ſcilicet, in Conc. Florentino in decreto Eugenii §. *Quinta Eccleſiaſticorum*, & Trid. ſeſſ. 7. can. 9. de ſacramentis in genere, unde hac ratione ibi declarat hoc ſacramentum iterari non poſſe, & per iſtum characterem baptizatum fieri habilem ad valide recipiendum reliqua ſacramenta, eſt enim Baptiſmus ſacramentorum janua, ut loquitur Concilium ubi ſupra. Tandem id etiam ex diverſis congruentiis Doctor probat, quæ apud ipſum videri poſſunt; naturam autem hujus characteris cum ſuis proprietatibus jam late explicuimus 4 diſput. 1. de ſacramentis in genere quæſt. 5. unde hic ſolum eſt advertendum ad hunc effectum characteris recipiendum præciſe in adultis non eſſe aliam diſpoſitionem neceſſariam, quam virtualem ipſorum conſenſum ſuſcipiendi ſacramentum, unde imprimi poteſt abſque reliquis effectibus gratiæ, & donorum, ut dictum eſt art. 2. q. præced. *in fine*, & exprimit Innocentius Tertius cap. *Majores* cit.

49 Secundo dicendum eſt in Baptiſmo per ſe infundi gratiam habitualem una cum virtutibus Theologicis fidei, ſpei, & charitatis, & de gratia quidem expreſſe definitum eſt, cum in Concil. Florent. loc. cit. tum in Tridentino ſeſſ. 6. can. 11. ubi dicitur, quod nullus juſtificari poteſt, niſi per habitum gratiæ infuſum, ſic enim loquitur. *Si quis dixerit homines juſtificari, vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffunditur, atque illis inhæreat*, &c. Sed in Baptiſmo juſtificantur homines; ergo per habitum gratiæ animæ infuſum, & ſic etiam loquitur Scotus 4. diſt. 4. quæſt. 5. *Ad quæſtionem*, ubi ait, quod ſicut eſt creditum parvulo in Baptiſmo originale dimitti; ita & creditum eſt ſibi gratiam infundi, quia Deus pro ſtatu naturæ lapſæ nulli remittit culpam, niſi cui datur gratia, nullum enim liberat a perditione, niſi quem ordinat ad hoc, ut ſit filius regni. Quod etiam cum gratia habituali in Baptiſmo infundantur aliæ virtutes Theologicæ expreſſe deducitur ex eodem Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. ubi definitur juſtificationem fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, ſcilicet, charitatis, quæ in cordibus eorum diffunditur, qui juſtificantur, atque ipſi inhæret ſimul cum fide, & ſpe, & verba Concilii ſunt iſta; *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur fides, ſpes, & charitas*, & ibidem definit cauſam inſtrumentalem hujus juſtificationis eſſe baptiſmum. Præterea Thomiſtæ aſſerentes præter virtutes Theologicas admittendas eſſe quoque morales per ſe infuſas ordinis ſupernaturalis eſſentialiter diverſas ab acquiſitis pure moralibus, conſequenter dicunt has etiam virtutes morales in baptiſmo infundi, quod probant ex Concil. Viennenſi in Clement. de ſumma Trinitate, & fide Catholica, ubi definitur in Baptiſmo infundi gratiam, & virtutes, & ex Catechiſm. Romano de Baptiſmo, ubi dicitur: *Gratiæ adhæret nobiliſſimus virtutum comitatus, quæ in animam ſimul cum gratia divinitus infunduntur*. Sed admittendas non eſſe hujuſmodi virtutes morales per ſe infuſas, & a Theologicis, ac moralibus acquiſitis eſſentialiter diverſas jam oſtendimus l. 3. ſentent. diſp. 7. *de virtutibus* quæſt. 2. cum Scoto 3. diſt. 39. qu. un. ubi etiam art. 1. diximus Concil. Viennenſe per *virtutes* ſolas Theologicas intelligere, quia controverſia, quæ fuerat inter Theologos tempore Innocentii Tertii in Concil. Lateran. & refertur capit. *Majores*, erat de virtutibus Theologicis, & non Moralibus, ut Vaſquez advertit diſ. 86. c. 2. ait enim fuiſſe opinionem multorum Scholaſticorum aſſerentium nec etiam virtutes Theologicas infundi ſimul cum gratia, & ideo cum Clem. Quintus in Conc. Viennenſi, tamquam probabiliorem opinionem approbavit in Baptiſmo infundi gratiam, & virtutes, de Theologicis virtutibus intellexit, non de Moralibus, quæ quidem virtutes Theologicæ cum gratia infuſæ nobiliſſimus virtutum comitatus optime vocari poſſunt, ut loquitur Catechiſmus, ut loc. cit. fuſe declaramus.

50 Tertio dicendum eſt, per gratiam in Baptiſmo infuſam non ſolum deleri originale peccatum, ſed etiam omnia actualia, ſi quæ ante Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa ſunt, non tantum quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam illis debitam. Ita expreſſe definitum eſt in Concilio Florentino in Decreto Eugenii citato §. *Primum omnium* his verbis; *Hujus Sacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis*, quoad culpam. Quod attinet vero ad pœnam proprie dictam, quatenus ſcilicet diſtinguitur a pœnalitatibus naturam corruptam conſequentibus, quales ſunt paſſibilitas corporis, ægritudines, dolores, fames, ſitis, fomes peccati, & potentiarum inordinatio, quas ipſa experientia notum eſt per Baptiſmum non auferri, patet ex eo, quod hac ratione ibi neget baptizatis imponenda opera ſatisfactoria pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis his verbis: *Omnis quoque pœna, quæ pro ipſa culpa debetur, propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda eſt ſatisfactio, ſed morientes, antequam culpam aliquam committant, ſtatim ad Regnum Cœlorum, & Dei viſionem perveniunt*; ex quo etiam deducitur Baptiſmum non ſolum delere peccatum originale, & actuale mortale ante ipſum commiſſum, ſed etiam veniale, quia ſi Baptiſmus vi ſua non ſe extenderet etiam ad venialia remittenda, non poſſet pœna illis debita condonari, cum nequeat ſaltem de lege ordinaria condonari pœna manente culpa, id etiam habetur expreſſe *de conſecrat.* diſput. 4. cap. *Per Baptiſmum*, ſub his verbis, *Quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum eſt, totum abolitur, & quaſi factum non ſit habetur*, ſed ſi peccata remiſſa eſſent punienda poſt Baptiſmum ſuſceptum, non haberentur tamquam non facta, atque ideo dici debent per baptiſmum deleri tam quoad culpam, quam quoad pœnam. Tandem hoc idem etiam noviſſime definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 5. cap. 5. ubi docet homines per Baptiſmum renaſci Deo innocentes, immaculatos, innoxios, Deo dilectos, hæredes Dei, cohæredes Chriſti: *Itaut nihil prorſus eos ab ingreſſu Cæli remoretur*; remoraretur autem, ſi una cum originali in adulto omnia perſonalia non delerentur tam mortalia, quam venialia, cum etiam venialia, quamdiu non remittuntur, ab ingreſſu regni cœleſtis retardent, & expreſſius ſeſſ. 6. cap. 14. dicit in ſacramento pœnitentiæ non ſemper totam pœnam temporalem remitti, ut in Baptiſmo fit, quod latius repetit ſeſſ. 14. c. 8. ubi in hoc conſtituit diſcrimen inter juſtificationem, quæ per Baptiſmum, & per ſacramentum pœnitentiæ fit. Et hoc confirmari poteſt ex univerſali Eccleſiæ praxi, quæ nulla unquam ſatisfactionis opera baptizatis imponere ſolet, ſicut imponit ſacramentaliter confeſſis, imo Catechiſ. cit. dicit *ſine maxima Sacramenti injuria fieri non poſſe*.

51 Quarto dicendum eſt, præter gratiam ſanctificantem baptiſmum conferre quoque omnia illa auxilia ſupernaturalia, quæ ſunt proportionata fini, ad quem baptiſmus eſt inſtitutus. Hoc conſtat ex his, quæ ſupra diximus diſp. præced. qu. 2. art. 2. num. 23. ubi univerſaliter oſtendimus omnia, & ſingula ſacramenta præter gratiam habitualem, & ſanctificantem ab omnibus ſacramentis cauſatam, conferre quoque propriam gratiam ſacramentalem ad proprium finem ordinatam, ob quem ſingula ſacramenta ſunt inſtituta, quæ gratia ſacramentalis, ut ibi explicavimus, in quibuſdem auxiliis conſiſtit, quibus homo ſupernaturaliter adjutus facilius proprium finem conſequitur, ad quem ſacramentum ordinatur. Cum igitur proprius finis ſacramenti Baptiſmi ſit ſervare legem Chriſti, ejuſdem Religionem profiteri, conſequenter gratia ſacramentalis baptiſmi conſiſtit in quibuſdam ſupernaturalibus auxiliis, quibus Deus Chriſtianos ſpeciali modo ad ſervandam divinam legem, ſacramenta digne ſuſcipienda, aliaque Religionis, & pietatis officia exequenda habiles reddit, ut explicat Catechiſmus loco cit. quam gratiam ſacramentalem ait procedere ex arctiſſima illa unione, qua per Baptiſmum Chriſto Domino baptizati, tamquam capiti ſuo, membra copulantur, & connectuntur. Præter hos effectus principaliter, & per ſe a baptiſmo collatos, aliosque effectus ſecundarios ſolent enumerare SS. Patres, & Doctores, ut refert Aſteſanus noſter lib. 4. & Bonaſina diſp. 2. qu. 2. punct. 7. ut eſt ſanitas, quam baptiſmus aliquando confert, ut dicitur de Lepra Conſtantini, ablatio irregularitatis ex delicto, obligatio ſervandi præcepta Eccleſiæ, & alia hujuſmodi, quæ apud Auctores paſſim videri poſſunt, ex quibus Baptiſmi effectibus colligi poteſt, ut inquit Abellius c. 1. *de Baptiſmo* ſect. 6. qualis, & quanta ſit hujus ſacramenti excellentia, & dignitas, quanta etiam ejuſdem utilitas, & neceſſitas; ac proinde quam juſta ratione præceperit Eccleſia in Rituali Romano tit. de Baptiſmo ut parvuli recenter nati quam primum ad Eccleſiam baptiſmi ſuſcipiendi cauſa deferantur, & quam graviter peccent parentes, qui ob inanes cauſas, & vanos quoſdam reſpectus per plures dies hujus ſacramenti ſubſidio infantes privant, eoſque ſine ulla rationabili, & ſufficienti cauſa beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

52 Quinto quæritur, an omnes baptizati recipiant æqualiter effectum Baptiſmi, qui eſt gratia, ſeu in Baptiſmo conferatur ſemper ſuſcipientibus æqualis gratia. Quæſtionem hanc de ſacramentis in communi jam reſolvimus diſp. præced. qu. 2.

q. a. a. t. nu. 24. nunc ſpecialiter diſcutienda eſt de Sacramento Baptiſmi cum Scot. 4. diſt. 4. q. 7. & in duplici ſenſu poteſt intelligi, primo an ex parte Sacramenti ſemper detur omnibus æqualis gratia; ſecundo an ex parte ſuſcipientis detur uni interdum maior gratia, quam alteri. Et quidem in primo ſenſu inquit Doctor in corpore quæſtionis §. *Sic ergo*, quod gratia, quæ datur in Baptiſmo, ſemper eſt æqualis quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti, quod ita declarat, quia aliquam gratiam diſpoſuit Deus regulariter conferre cum iſto ſigno, ita quod nulli minorem, & iſta poteſt dici conferri virtute baptiſmi, quia virtute veritatis hujus ſigni, & ſicut determinatio illa univerſalis quantum ad iſtum gradum eſt uniformis, ita effectus æqualis confertur ſemper ex vi Sacramenti ſine obice illud ſuſcipientis, & ex vi ſacramenti nunquam maior confertur; ex qua Scoti doctrina ita probatur aſſertio quoad hanc partem, quia ab eadem cauſa, & æqualiter ſe habente æqualis producitur effectus; ſed Baptiſmus habet ſemper æqualem virtutem, ergo quantum eſt ex parte ipſius ſacramenti ſemper æqualem gratiam cauſabit. Verumtamen, ſubdit Doctor, quia Deus prædeſtinavit diverſos electos ad diverſos gloriæ gradus; & hoc ante determinationem hujus ſigni ad tantam, vel tantam gratiam conferendam, & ordinato ad majorem gloriam rationabiliter poteſt conferri maior gratia; poſſet Deus in determinando veritatem, ſeu certitudinem hujus ſigni diſponere conferre alicui ſuſcipienti præciſe illam gratiam, quæ requiritur ad certitudinem ſigni, & alicui majorem, quem prædeſtinavit ad majorem gloriam, ſed ille ulterior gradus non conferretur virtute Baptiſmi, ſed de ſpeciali benevolentia divina; ita quod haberet iſte duplicem gratiam, unam ex vi ſacramenti Baptiſmi, illam, ſcilicet, quam determinavit Deus conferre infallibiliter, & regulariter Baptiſmo mediante, & alteram ex ſpeciali benevolentia divina, quæ licet non ſit effectus Baptiſmi, ſicut prior, dicitur tamen effectus, quia concurrit ad eamdem numero gratiam conſtituendam in baptizato cum illo gradu priori, & concomitanter ſe habet cum effectu Sacramenti, licet non ſit proprie illius effectus. Tandem addit Doctor, quod etiam ex parte cauſæ meritoriæ, qualis eſt paſſio Chriſti, poteſt eſſe in baptizatis inæqualitas gratiæ ſuſceptæ, quia cum Chriſtus noverit omnes electos, & gloriam, quam eis diſpoſuit Deus dare, potuit efficacius offerre paſſionem ſuam pro illis, quibus diſpoſuit Deus maiorem gloriam conferre.

53 Denique quo ad aliam quæſiti partem, an, ſcilicet, ex parte ſuſcipientis detur uni maior gratia, quam alteri, reſpondet Doctor litter. D, §. *De tertio*, quod vel baptizati ſunt parvuli, vel adulti comparando parvulum ad parvulum, cum nullum habeant motum proprium, nullam habent inæqualitatem ad gratiam ex parte ſui recipiendam, poteſt tamen in parentibus unius eſſe major motus, quam alterius pro ſuo parvulo, vel in aliquibus aliis miniſtrantibus, aut aſſiſtentibus Baptiſmo, ob quorum merita Deus uni parvulo majorem gratiam conferre poteſt, quam alteri, ſed hoc non virtute Baptiſmi, ſed meritis, & hoc modo forte parentes B. Nicolai orationibus ſuis meruerunt ſibi majorem gratiam, quæ erat in eo etiam parvulo principium tam notabilis effectus, ut duobus diebus in hebdomada unica tantum lactatione contentus maneret; unde quo ad hoc magis optandum eſt puerum baptizari a bono Sacerdote, quam a malo, quia orationes ſacerdotis boni, quas multas facit ante, & poſt Baptiſmum, magis exaudiuntur, & proſunt illi, pro quo fiunt, quam orationes mali. Ubi tamen advertendum eſt, hoc meritum miniſtri, & aliorum aſſiſtentium eſſe de congruo, & non de condigno, ſiquidem Theologi omnes communiter in hoc conveniunt, quod purus homo alteri non poſſit primam gratiam mereri de condigno, ut docet Alenſis 3. part. q. 69. memb. 5. art. a. D. Thom. p. 2. qu. 114. art. 6. Bonavent. a. d. 27. ar. a. q. 1. & alii antiquiores, quam totam doctrinam vide fuſius declaratam l. 4. diſp. 1. *de Sacramentis in genere* qu. 9. ubi etiam diximus non obſtare, quod contra hoc a Recentioribus afferri ſolet ex eo, quod communiter dicitur, ſacramentum non dependet a malitia, vel bonitate Miniſtri; ſiquidem hoc intelligitur ſolum quantum ad ſubſtantiam ſacramenti, effectum, & fructum ejus ordinarium, quod plane non obſtat, quin adhuc Deus adjicere poſſit ex liberalitate aliquid ob impetrationem aliorum. Deinde ſubdit Doctor loc. cit. prope finem quæſtionis, quod ſi baptizati ſint adulti, cum illi per motum proprium poſſint eſſe inæqualiter diſpoſiti, & in ſacramento conferatur gratia ſecundum proportionem diſpoſitionis in ſuſcipiente, ſequitur inæqualis effectus pro ratione majoris, vel minoris diſpoſitionis, & ſic expreſſe docet etiam Concil. Trident. ſeſſion. 6. cap. 6. ubi loquens de adultorum juſtificatione ait illos juſtitiam recipere *Secundum propriam cujuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, quod etiam valde conſonum eſt perfectiſſimæ Dei providentiæ, ac juſtitiæ diſtributivæ, ſicut enim majori contritioni, & diſpoſitioni extra ſacramentum major quoque gratia correſpondet, ita pariter maiori attritioni, quæ in ſacramento locum contritionis ſupplet, maior quoque gratia correſpondere debet, ut dicebamus diſp. præced. qu. 2. ar. 1. nu. 24. de ſacramentis novæ legis in univerſum. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia actus activorum ſunt in patiente diſpoſito 2. *de Anima tex.* 24. idest, formæ recipiuntur in ſubjecto ſecundum diſpoſitionem illius; ſed inter adultos poteſt unus eſſe magis diſpoſitus ad Baptiſmum ſuſcipiendum, quam alter; poteſt enim unus accedere cum maiori devotione, quam alter: ergo in magis diſpoſito perfectior recipitur Baptiſmi effectus, atque ita ex parte recipientis poteſt dari maior gratia in Baptiſmo, & ita tenent Doctores communiter, D. Antoninus, Sylveſter, Nugnus, Suarez, Reginaldus, Coninc. Vivaldus, Bonacina, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

An fictio impediat Baptiſmi effectum, & hic conferatur illa recedente.

54 NOtandum eſt fictionem hic accipi, prout opponitur diſpoſitioni, ille enim ad Baptiſmum ficte accedere cenſetur, qui non eſt ſufficienter diſpoſitus ad ejus receptionem ſumpto nomine ex Sapient. 1. *Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum*; ſicut ergo in adulto duplex diſpoſitio requiritur, una ad valorem Baptiſmi, altera ad effectum illius; ſic etiam eſt duplex fictio, ſeu indiſpoſitio, prima impediens valorem Baptiſmi, ſecunda effectum ejus principalem, qui eſt gratia: prior eſt, quando quis Baptiſmum recipit ſine voluntate, ſeu intentione illum recipiendi; poſterior eſt, quando quis caret fide, vel attritione, aut propoſito ſervandi mandata Dei; quæ diſpoſitiones requiruntur ad effectum Baptiſmi conſequendum qui eſt gratia, ut dictum eſt qu. præced. ar. a. num. 46. Hic autem obex gratiæ duplex eſſe poteſt, primus quaſi negativus, ut cum quis ad ſacramentum indiſpoſitus accedit, hoc tamen invincibiliter ignorat, & ideo non peccat, licet ob defectum diſpoſitionis requiſitæ effectum ſacramenti non recipiat; Alter eſt poſitivus, quando quis actualiter peccat in ipſa ſacramenti ſuſceptione, ut ſi ſciens ſe eſſe in peccato mortali, ſacramentum ſuſcipiat. Vel loquendo juxta phraſim antiquiorum fictio, quæ effectum Sacramenti impedit duplex eſſe poteſt, una ſine peccato, quæ tunc accidit, quando quis abſque idonea diſpoſitione ad baptiſmum accedit bona fide credens ſe eſſe ſufficienter diſpoſitum, altera cum peccato, & tunc accidit, quando quis ſciens ſe eſſe in peccato mortali abſque aliqua diſpoſitione debita doloris de ſuis peccatis ad ſacramentum accedit, & juxta hanc diſtinctionem reſolvenda eſt quæſtio propoſita breviter ex jam fuſe dictis 4. d. 2. cit. qu. 6.

55 Primo itaque dicendum eſt, quod loquendo de fictione ſeu indiſpoſitione valorem Baptiſmi impediente, hac poſtea recedente valor Baptiſmi non ſequitur; at loquendo de fictione impediente tantum ejus effectum, hac recedente effectus baptiſmi ſequitur, & confertur. In hac aſſertione conveniunt omnes Doctores, & ratio eſt, quia valor Baptiſmi a ſola ſuſcipientis voluntate non dependet, ſed etiam ab aliis conditionibus ad illum neceſſario requiſitis, ſcilicet intentione Miniſtri, ac etiam a debita materia, & forma, quæ proinde ſi deſint, Baptiſmus validus eſſe nequit, etiamſi adſit voluntas recipientis, per quam fictio primi generis removeretur; at effectus Baptiſmi, qui eſt gratia, poſito Baptiſmo cum legitima diſpoſitione, infallibiliter ſequitur: ergo ſi per ſufficientem diſpoſitionem fictio ſecundi generis removetur, ſtatim Baptiſmi effectus ſequitur, qui per hujuſmodi fictionem impeditus erat. Dices, quando hujuſmodi fictio ſecundi generis removetur, jam reipſa Baptiſmus non adeſt, ſed antea præceſſit; ergo tunc effectum ſuum producere nequit. Conſequentia probatur a ſimili de valore Baptiſmi, ideo enim non fit validus Baptiſmus recedente fictione primi generis, quia materia forma, & intentio Miniſtri jam tranſierunt, valor autem Baptiſmi pendet ab illis præſentibus, non præteritis; idem ergo dicendum de effectu Baptiſmi, qui eſt gratia, quod recedente fictione ſecundi generis, non ſequitur, nec confertur, quia Baptiſmus non eſt præſens, ſed tranſivit. Reſpondetur negando paritatem de valore, & effectu Baptiſmi, valor enim Baptiſmi intrinſece, & eſſentialiter pendet a materia, & forma, ac intentione Miniſtri, atque ideo pendet ab illis præſentibus, non præteritis, effectus autem Baptiſmi, qui eſt gratia pendet a Baptiſmo effectiva tantum, tamquam ab inſtrumento morali, quod moraliter operari poteſt, etiamſi phyſice non ſit præſens; quamvis igitur, quando obex, vel fictio ſecundi generis removetur per ſufficientem diſpoſitionem, jam reipſa non ſit Baptiſmus, ſed tranſierit; hoc tamen minime obſtat, quia talis effectus principaliter a Deo pendet, & inſtrumentaliter a Baptiſmo effective in genere cauſæ moralis, quæ operari poteſt etiamſi non ſit præſens phyſice.

56 Secundo, loquendo de fictione, ſeu indiſpoſitione impediente tantum Baptiſmi effectum, ſi Baptiſmus ſuſceptus fuerit cum obice tantum negativo, qui, ſcilicet, eſt ſine peccato, dicendum eſt fortior poſtea ſuum effectum in tali homine ſe diſponente per ſolam attritionem, nimirum tunc gratiam infundi, peccatum originale remitti, nec non, & peccata omnia tam mortalia, quam venialia Baptiſmum antecedentia, & condonari debitam pœnam, & quidem hoc totum haberi virtute Baptiſmi præteriti, quamvis enim tunc baptiſmus non adſit, ſed tranſierit, hoc tamen non obſtat, quia talis effe-

Digitized by Google

effectus tunc ſequatur, & conferatur, quia ut ſupra dictum eſt, pendet ab ea effectiva tamquam ab inſtrumento morali, quod moraliter operari poteſt, etiamſi non ſit phyſice præſens; in hac concluſione Doctores etiam omnes fere conveniunt, quod quando obex eſt tantum negativus, ſola ſufficiat attritio, ut diximus quæſt. 6. cit. art. 5. & ratio eſt, quia in eo qui ficte ad baptiſmum accedit cum obice tantum negativo ſine actuali peccato, ſufficienter tollitur fictio, & talis obex, ſi poſt ſuſceptum baptiſmum non peccavit mortaliter; ergo jam relinquitur locus baptiſmo, ut ſuum poſſit producere effectum. Conſequentia patet, quia in tali caſu opus non eſt ſacramento pœnitentiæ, cum ſupponamus omnia peccata ante baptiſmum eſſe perpetrata, aſſumptum probatur, quia attritio ſufficiens eſt diſpoſitio in ipſo baptiſmo, ut conſtat ex dictis diſp. 2. cit. quæſt. 3. ergo etiam poſt baptiſmum, ſi nullum interea acceſſerit peccati impedimentum; Tum quia fictio, de qua hic eſt ſermo, cum ſit obex negativus tantum, in ſola carentia diſpoſitionis conſiſtit; ergo poſita diſpoſitione tollitur fictio, in caſu autem noſtro non opus eſt alia diſpoſitione, quam attritione; ergo hac poſita tolluntur omnia peccata vi ſolius baptiſmi.

57 Tertio dicendum eſt, quod ſi baptiſmi ſacramentum fuerit ſuſceptum cum obice poſitivo, & cum fictione, quæ eſt cum peccato, tunc neceſſaria eſt contritio, vel attritio ſimul cum ſacramento pœnitentiæ ad tollendam talem fictionem, & ad hoc, ut baptiſmi ſacramentum ſuum producat effectum. Hæc etiam concluſio eſt fere communis, paucis quibuſdam exceptis, qui dicunt hominem in tali caſu gratiam poſſe recipere virtute novæ contritionis, vel ſacramenti pœnitentiæ, non autem prioris baptiſmi. Fundamentum præcipuum eſt, ut diximus, & late explicuimus quæſt. 6. art. num. 142. auctoritas D. Aug. lib. 1. *de Baptiſmo contra Donatiſtas* cap. 12. & lib. 3. cap. 13. & lib. 6. cap. 5. quæ inſerta eſt in jure his verbis. *Tunc valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegio perſeverante, peccatorum ablutionem non ſinebat fieri*, quam auctoritatem late explicamus l. c. Deinde probatur ratione, quia baptiſmus debet aliquando ſuum effectum habere, ſi tollatur obex fictionis, aut impedimenti, alias non poſſent peccata ante baptiſmum ficte ſuſceptum commiſſa unquam deleri; non enim deleri poſſunt per pœnitentiam per ſe loquendo, & multo minus per alia ſacramenta; nam pœnitentia per ſe non reſpicit, tamquam proprium objectum, niſi peccata poſt baptiſmum commiſſa, aut quæ committuntur in ipſa baptiſmi ſuſceptione, ut omnes fatentur. Tandem probatur, quia neque contritio, neque pœnitentiæ ſacramentum totam pœnam peccatis debitam condonat, nec per ſe, nec per accidens, ſed hoc tantum convenit baptiſmo; ergo cum baptiſmus iterari non poſſit, dicendum eſt peccata jam commiſſa ex ei præcedentia baptiſmi dimitti recedente fictione, cum hic effectus baptiſmi aliunde ſuppleri non poſſit, ut loco citato fuſe demonſtramus.

58 Quarto dicendum eſt, quod eſto in caſu propoſito præcedentis aſſerti peccata baptiſmum præcedentia tollantur vi baptiſmi præcedentis ſublata fictione per contritionem, vel pœnitentiam; ipſa tamen fictio, & ſacrilegium per ipſam commiſſum in ſuſceptione baptiſmi non tollitur in virtute baptiſmi, ſed virtute contritionis, vel pœnitentiæ. Hæc etiam aſſertio eſt Scoti loc. cit. in qua omnes convenire videntur, & primo probatur ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 14. ubi aſſeritur peccata poſt baptiſmum commiſſa non poſſe per baptiſmum deleri, ſed per pœnitentiam. Deinde probatur ratione, nam cum peccatum in ipſa ſuſceptione baptiſmi commiſſum, & poſt ipſam ſuſceptionem perſeverans ſit poſterius baptiſmo ſaltem natura, quia eſt ſacrilegium commiſſum ob indignam baptiſmi ſuſceptionem, non poteſt deleri, niſi per ſacramentum pœnitentiæ, vel per contritionem; ergo poſita contritione, vel attritione cum ſacramento pœnitentiæ directe deletur peccatum in ſuſceptione baptiſmi commiſſum. Demum probatur, quia, ut inquit Doctor, tale fictionis peccatum per ſe, ac directe opponitur ipſi baptiſmo, & ejus effectui: eſt enim formaliter injuria, & irreverentia in ſacramentum, & eſt impedimentum baptiſmalis effectus; ergo per ipſum baptiſmum auferri nequit, ſed alio adæquato remedio tolli debebit, qua fictione ſublata totum ſuum effectum baptiſmus habebit quo ad reliqua peccata ipſum præcedentia. Hoc idem aſſerendum eſſe inquit Doctor l. c. litt. D. etiam de peccatis baptiſmum concomitantibus, ut ſi v. g. contingat, quod quis in ipſa actuali ſuſceptione baptiſmi habeat voluntatem furandi, aut fornicandi, aut odii, vel invidiæ &c. talia nimirum peccata baptiſmum concomitantia modo prædeclarato virtute contritionis, vel pœnitentiæ dimitti, ſicut dimittitur ipſa fictio, non virtute baptiſmi; quod etiam tenent Coninchius, Caſpenſis, & alii Recentiores; & probant ratione a Scoto inſinuata, communiter enim ab omnibus conceditur ideo indignam baptiſmi ſuſceptionem non poſſe poſtea per ipſum dimitti, quia directe impedit effectum ejus, ac ei irreverentiam infert; non enim probabile videtur ſacramentum eſſe inſtrumentum ad remittendum illud peccatum, quod ejus effectum impedit, eique directe opponitur, & irreverentiam infert; unde neque pœnitentia tollit peccatum in actu ipſo pœnitentiæ commiſſum: hoc enim beneficio privatur, qui ei injuriam infert, ſicut qui violat Eccleſiam, beneficio privatur immunitatis Eccleſiaſticæ; ſed alterum peccatum ſacrilegæ fictioni conjunctum in caſu poſito eodem modo virtuti baptiſmi opponeretur, ejus effectum impediret, & injuriam inferret; ergo per ipſum remitti non poteſt. Minor probatur, quia indigna ſacramenti ſuſceptio ideo ejus virtutem directe impedit, quia debitæ diſpoſitioni directe repugnat; atqui quodvis aliud peccatum mortale durans in ſuſceptione ſacramenti uſque ad ultimum ejus inſtans debitæ diſpoſitioni directe repugnat, imo ad ipſam ſacrilegam fictionem attinet, quia omne peccatum, quod fit contra dignam ſacramenti ſuſceptionem, integrat fictionem, ergo pariter impedit ejus virtutem, ac proinde ejus virtute remitti non poteſt. Ex quo ſequitur tam ipſam baptiſmi indignam ſuſceptionem, quam aliud quodlibet peccatum illam concomitans, poſtea ſpecialiter in confeſſione explicandum eſſe; quia per baptiſmum remitti nequeunt, ut qu. cit. proſequimur nu. 150.

59 Quinto, ex hoc deduximus q. cit nu. 153. ſacramentum baptiſmi reviviſcens quandoque gratiam conferre, ut cauſam totalem, quandoque vero, ut partialem tantum, quando reviviſcit per ſolam attritionem, & per ablationem obicis negativi tantum, tunc ſolus totam gratiam confert, ut conſtat ex dictis concluſione ſecunda n. 59. quia in eo caſu nihil eſt aliud, quod poſſit gratiam cauſare. Quando vero reviviſcit per ſacramentum pœnitentiæ in ablatione obicis poſitivi, ut in caſu concluſionis tertiæ nu. 57. ſimul natura cum eo confert gratiam, ut cauſa partialis, & quidem majorem, quam unumquodque ſeorſim per ſe conferret, quia utrumque ſacramentum vim habet cauſandi certam gratiam, nec unum alterius vim impedit. Ita Doctor qu. 5. cit. lit. D. ubi ait, quod ad juſtificandum fictum poſt fictionem concurrunt pœnitentia, & baptiſmus, ut cauſæ partiales, quarum quælibet reſpicit objectum ſuum, baptiſmus enim reſpicit originale, & actualia, ſive propria ante ejus ſuſceptionem commiſſa, pœnitentia vero omnia alia, quæ fuerunt cauſa fictionis, vel poſt baptiſmum commiſſa. Et ratio eſt, quia tunc nec baptiſmus poteſt gratiam conferre ex ſe ſolo, cum peccata poſt ſe commiſſa remittere nequeat; nec pœnitentia poteſt peccata delere ante baptiſmum commiſſa, quia ei non ſubjacent. Et cum ex alia parte nequeat gratia infundi ſine peccatorum remiſſione, nec unum peccatum poſſit ſine alio remitti, ſequitur neutrum ſacramentum poſſe habere effectum ſine alio, ſed ſuum effectum conſequuntur ſimul dependenter a ſe mutuo, ſeu cum mutua dependentia unius ab alio, ſicut duo idem levant pondus, quod neuter ſeorſim levare poterat. Ita diſcurrit Doctor loco citato. Plures autem inſtantias Vaſquez diſput. 159. capit. 3. vide ſolutas quæſt. 6. cit. art. 2. contra præcedentem doctrinam.

60 Poſtremo quærunt hic Theologi. An Circumciſio quæ olim apud populum Judaicum divinitus inſtituta fuerat peccati originalis remiſſionem, & gratiam ſanctificantem ex opere operato contulerit. Negant Thomiſtæ communiter cum D. Thoma qu. 70. art. 4. quod probant ex Conc. Florentino in decreto Eugenii, ubi dicitur. *Sacramenta legis antiquæ non cauſaſſe gratiam, ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam figuraſſe*. Affirmativam ſententiam jam ex inſtituto defendimus 4. diſp. 1. *de Sacramentis in genere* qu. 2. art. 3. ubi concluſ. 1. diximus, Circumciſionem non ſolum fuiſſe a Deo inſtitutam in ſignum populi hoc charactere ſignati, ſed etiam in remedium originalis culpæ pro parvulis, ut docet Scot. 4. d. 1. qu. 6. ab initio ex pluribus Patribus, præſertim ex Auguſt. lib. 3. *contra Julianum* cap. 18. lib. 5. cap. 9. & cap. 2. de gratia, & peccato originali cap. 30. lib. 16. *de Civitate Dei* c. 27. *l. 4. de baptiſmo* c. 24. & alibi frequenter, quod deducit ex ipſamet inſtitutione Circumciſionis Geneſ. 17. *Maſculus, cui præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima ejus de populo*, quem locum ita interpretatur Aug. cum aliis Patribus, quia parvuli originali culpa vulnerati, niſi per Circumciſionem ejus remiſſionem obtinebant, damnabantur. Deinde concluſ. 2. ibidem diximus cum Doctore loco citato, Circumciſionem gratiam contuliſſe ex opere operato, quod neceſſario ſequitur, ex præcedenti aſſerto; ſemel enim conceſſo, quod circumciſio inſtituta fuerit ad delendum originale peccatum, ſtatim ſequitur, quod gratiam contulerit, non enim aliter de potentia ordinaria peccatum originale deleri poteſt, quam per gratiæ collationem, ut omnes concedunt; quod vero eam contulerit ex opere operato, probatur etiam auctoritate Patrum, qui manifeſte eamdem cauſalitatem, & eumdem tribuunt cauſandi modum circumciſioni, & remedio legis naturæ, quam baptiſmo reſpectu gratiæ, unde D. Gregor. lib. 5. Moral. capit. 2. inquit: *Quod apud nos valet aqua baptiſmi, hoc egit pro iis, qui de Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium Circumciſionis*. Probatur etiam ratione, quia circumciſio effectum juſtificationis habebat parvulis applicata abſque bono, vel meritorio opere miniſtrantis, ſiquidem etiam ab infideli poterat conferri, ac ex pravo fine valida, ſi facere intendiſſet, quod Eccleſia, vel congregatio fidelium intendebat ex D. Aug. lib. 2. contra Creſconium capit. 31. & epiſt. 103. ubi ait Circumciſionem a Samaritano collatam fuiſſe validam non minus, quam nunc ſit baptiſmus ab Hæretico collatus; cum ergo ex opere operantis gratiam non conferret, ſequitur, eam contuliſſe ex opere

operatum, ſiquidem alius modus non datur in productione gratiæ, niſi ex intuitu meriti ſuſcipientis, vel miniſtrantis, aut virtute ipſius ſacramenti conferatur. Ad auctoritatem vero Concilii Florentini adductam jam reſponſum eſt quæſt. 2. cit. art. 4. num. 90. ex doctrina Scoti quæſt. 6. cit. lit. I. Concilium eſſe locutum de ſacramentis Moſaicæ legis, atque proprie dictis, atque ideo ſub iis Circumciſionem non comprehendiſſe, quia ante legem Moſaicam per multos annos inſtituta fuit, unde D. Paulus etiam dicit Circumciſionem non fuiſſe ex lege, ſed Patribus, ideoque ſecure dici poteſt eam fuiſſe ſaltem præciſe veteris legis ſacramentum, nec ſub illius legis ſacramenti per ſe includi, atque ita neque cum eis connumerari debere, niſi veluti per accidens, quatenus in lege Moyſis inſerta fuit, & confirmata; alioquin de ſe erat ſacramentum, & remedium legis naturæ, in quantum erat quædam determinatio illius remedii in populo Hebræo. Quod autem ſit diſcrimen inter vim Circumciſionis, & baptiſmi ad conferendam gratiam, jam diximus quæſt. cit. concluſ. 3. quod Circumciſio non habet vim juſtificandi adultos ab actuali peccato, ut habet baptiſmus, ſed tantum parvulos ab originali, nec vim habuit augendi gratiam quando applicabatur homini prius juſtificato, ut facit baptiſmus, ut Scotus docet diſt. 1. quæſt. 6. citat. lit. I.

QUÆSTIO V.

De Sacramento Confirmationis.

61 QUoniam Confirmationis ſacramentum ſpecialiter inſtitutum eſt, ut roborentur baptizati in ſpirituali militia Chriſti ad fortiter pugnandum, tum interius contra tentationes, tum exterius in quibuſvis caſibus etiam cum diſcrimine vitæ, ſi opus ſit, pro conſervatione fidei in baptiſmo receptæ, quam baptizati conſervare profeſſi ſunt, ut conſtabit inferius agendo de hujus ſacramenti effectibus, quod ideo dici ſolet complementum, & perfectio gratiæ baptiſmalis; convenienter poſt baptiſmum, in præſenti, & hac ultima quæſtione de Confirmatione agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine, & eſſentia Confirmationis, ejuſque inſtitutione, ac neceſſitate.

62 PRimo, ut a nomine inchoemus, per hoc nomen Confirmationis intelligitur in Eccleſia ritus ille, quo Epiſcopus baptizati frontem ſacro Chriſmate ungit ſub certa verborum forma, qui ritus licet a SS. Patribus diverſis nominibus appellari ſoleat, nam a S. Clemente epiſt. 4. *Conſignatio* vocatur, a S. Cypriano epiſt. 73. ad Jubaianum *Signaculum Dominicum*, a S. Auguſtino l. 2. *contra Petilianum* c. 104. *Sacramentum Chriſmatis*, & aliter ab aliis; communi tamen nomine, & magis uſitato in Eccleſia vocari ſolet *Confirmatio*, quod nomen, ut Abellius advertit. cap. 3. *de Sacramento Confirmationis* ſec. 1. ante 1300. annos uſurpatum reperitur a S. Melchiade Pontifice in Epiſtola ſua decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ubi ait, quod *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius*. Quod autem ſpectat ad eſſentiam, & quid rei, communiter definiri ſolet, ut notat Bonac. diſp. 3. punc. 1. quod Confirmatio eſt ſacramentum, quo homo viator baptizatus inungitur in fronte ab Epiſcopo cum Chriſmate, & præſcripta verborum forma ad fidei robur conſequendum; in qua definitione quatuor cauſarum genera exprimuntur, ac etiam ſubjectum iſtius ſacramenti capax, quod eſt homo vivens in hoc mortali corpore, per particulam *inungitur* indicatur cauſa materialis proxima, quæ eſt unctio, per aliam *cum Chriſmate* indicatur materia remota, quæ eſt Chriſma, per aliam *ab Epiſcopo* indicatur cauſa efficiens miniſterialis hujus ſacramenti, dicitur *ſub præſcripta verborum forma* ad denotandum cauſam formalem, quæ in verbis ab Epiſcopo prolatis continetur; additur tandem *ad fidei robur conſequendum*, ut effectus, & cauſa finalis hujus ſacramenti oſtendatur. Quam definitionem adhuc magis explicat Scotus noſter 4. diſt. 7. qu. 1. ab initio, dum inquit, quod Confirmatio, ſeu ſacramentum Confirmationis eſt unctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis, vel liberi arbitrii numquam uſi, facta in fronte in figura Crucis cum Chriſmate ſanctificato, & hoc a Miniſtro idoneo ſimul cum intentione debita inungente, & verba certa proferente, ſignificans efficaciter ex inſtitutione divina unctionem animæ per gratiam roborantem ad confitendum cum conſtantia fidem Chriſti.

63 Secundo, certum eſt, ac de fide, Confirmationem eſſe ſacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum, ut jam diximus 4. diſp. 3. cit. qu. 8. de ſacramento Confirmationis ab initio; ita enim definitum eſt in Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum §. *Secundum* & poſtea in Tridentino ſeſſ. 7. cap. 1. *de Sacramentis in genere*, & can. 1. de Confirmatione, quæ veritas manifeſta etiam colligitur ex ſcriptura Actorum 8. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*, ubi Eugenius Quartus in Florentino cit. per manus impoſitionem intelligit Chriſmatis unctionem, & per accipere Spiritum ſanctum intelligit donum gratiæ ſanctificantis, & ſic etiam explicatum fuit in Conc. Senonenſi decreto 10. his verbis: *Qui tunc impoſitionis manuum, nunc Confirmationis appellatum eſt Sacramentum*, & eodem ſenſu hunc locum explicant D. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, & D. Cyprianus epiſt. 73. ad Jubajanum. Et ex hoc eodem loco evidenter colligitur hoc ſacramentum eſſe a baptiſmo condiſtinctum, ait enim ſacer textus de Apoſtolis loquens: *Qui cum veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Jeſu.* Et quamvis neque ex hoc loco, neque ex ullo alio ſacræ ſcripturæ inſtitutio hujus ſacramenti efficaciter deduceretur, ut quidam Heretici contendunt, adhuc id non obſtaret, ut inquit Scotus d. 7. cit. quæſt. 1. litera C. ſupponitur enim adhuc inſtitutum eſſe a Chriſto, licet tempus, & modus hujus inſtitutionis in ſcriptura non legatur, forte quia hiſtoriographi ſcripturam uſque ad tempus illud non produxerunt, non enim produxerunt ultra tempus Apoſtolorum; nec enim eſt improbabile, inquit Doctor, multa eſſe tradita auctoritative a Chriſto Eccleſiæ per Apoſtolos, quæ tamen in ſcriptura non legimus, ut dicit Damaſcenus libr. 4. cap. 4. & plura de fide credimus, quæ ex ſcriptura non conſtant, ſed ex perpetua Eccleſiæ traditione juxta illud Pauli 2. ad Teſſalon. 2. *Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*; hujus etiam ſacramenti inſtitutio ex perpetua Eccleſiæ traditione nobis conſtant, quam nobis ſcriptam plures reliquerunt Pontifices, & Patres, quos late referunt Bellarminus in hoc loco cap. 3. Suarez diſp. 32. ſec. 1. Amicus diſput. 13. ſec. 1. & alii Recentiores paſſim, ex quibus Patrum teſtimoniis præclarum præſertim eſt illud Auguſtini l. c. ubi ait, quod *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus*.

64 Tertio, quo autem tempore hoc ſacramentum fuerit a Chriſto Domino inſtitutum, quamvis aliqui, ut ait Suarez diſp. 32. cit. ſect. 2. cenſeant fuiſſe inſtitutum poſt Chriſti Domini reſurrectionem, cum Apoſtolis plenitudinem Epiſcopalis poteſtatis in corpus myſticum Eccleſiæ ſuæ contulit, illis dicens: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*; communis tamen, & probabilior ſententia eſt, ut diximus qu. 8. cit. quod in nocte cœnæ fuerit a Chriſto Domino inſtitutum, unde promanavit conſuetudo ſacrum Chriſma conficiendi inſtitutum in die Cœnæ Domini, quæ quidem ſemper in Eccleſia ſervata eſt, & adhuc ſervatur, & hanc ſententiam expreſſe tradidit Fabianus Papa ep. 2. c. 1. dum ait. *In die illa Dominus Jeſus poſtquam cœnavit cum Diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut a Sanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, Chriſma conficere docuit*, ubi per Chriſma ſacramentum Confirmationis intelligitur, quod totum poſtea confirmavit etiam Catechiſmus Romanus de ſacramento Confirmationis: ubi tamen advertendum eſt, quod licet ea nocte Apoſtolos docuerit Chriſma conficere, ſatis tamen probabile eſt nondum eorum tunc temporis datam eſſe poteſtatem conferendi hoc ſacramentum, quia nondum Apoſtoli in ultima Cœna inſtituti erant Epiſcopi, ad quos tantum ſpectat hoc miniſtrare ſacramentum, ſed Chriſtum id Apoſtolis contuliſſe poſt reſurrectionem Joan. 20. cum dedit eis plenariam poteſtatem ordinis ſacerdotalis, & Epiſcopalis, quando dixit: *Accipite Spiritum Sanctum*, &c. per quod etiam conciliari poſſunt allatæ opiniones dicendo cum Coninchio, Averino, Bonacina, & aliis, inſtitutionem ſacramenti Confirmationis inchoatam fuiſſe in die ultimæ cœnæ, cum ibi inſtituta fuerit materia, & forma; completam vero fuiſſe hujus ſacramenti inſtitutionem poſt Chriſti Domini reſurrectionem Jo. 20. cum data fuit Apoſtolis plena poteſtas ordinis ſacerdotalis, & Epiſcopalis. Nullatenus admittenda eſt opinio quorumdam dicentium hoc ſacramentum fuiſſe inſtitutum Matt. 19. quando Chriſtus parvulis imponebat manus, cum enim parvuli nondum eſſent baptizati, veriſimile non eſt tunc inſtitutum fuiſſe Confirmationis ſacramentum, quod baptiſmum ſupponit, ſed ibi potius deſignatum, & ſignificatum fuiſſe.

65 Quarto quod ſpectat ad obligationem hujus ſacramenti ſuſcipiendi, ſatis conſtat ex dictis 4. diſp. 1. *de Sacramentis in genere* qu. 10. art. 3. num. 369. ſacramentum Confirmationis non eſſe neceſſarium neceſſitate medii neque præcepti; non quidem neceſſitate medii; quia cum ſit ſacramentum vivorum, & inſtitutum ad dandam ſecundam gratiam, ſeu gratiæ augmentum, aperte deducitur non eſſe neceſſarium neceſſitate medii, quia gratiæ augmentum non eſt medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, cum ſine illo ſalus haberi poſſit, & experientia conſtat plures ſalvari ſine confirmatione, ut patet in infantibus baptizatis ante ſuſceptam Confirmationem ex hac vita decedentibus; unde concludit Scotus diſt. 6. cit. qu. 2. hoc non eſſe ſacramentum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem juxta illud Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, & de Conſec. diſt. 5. ubi habetur, quod baptizatus per ſolum baptiſmum ſalvetur. Neque jam eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, quia nec ex ſcriptura, nec traditione, neque fine, aut inſtitutione ſacramenti tale præceptum colligitur; quamvis enim confirmatio vires tribuat, & robur ad profitendam,

Digitized by Google

tendam, & confitendam fidem; nihilominus hujuſmodi vires per alia media adhuc obtineri poſſunt, ut mediis orationibus, confeſſione, & Euchariſtia, unde neque Eccleſia urget ejus ſuſceptionem ullis pœnis. Ex quo fit, ut qui Confirmationem ſponte omittit, non peccet mortaliter ſecluſo contemptu, vel alia circumſtantia, quod notanter additur, quia obligatur adultus, ut ait Doctor loco cit. ad non contemnendam hujus ſacramenti ſuſceptionem, ſicut habetur extra de ſentent. excom. ubi dicitur in Gloſſa, quod non eſt plene Chriſtianus, qui contemnit, & in hoc ſenſu explicat id, quod habetur de conſec. diſt. 5. ubi dicitur, quod omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum poſt baptiſmum Spiritum ſanctum ſuſcipere debent, ut pleni Chriſtiani inveniantur; loquitur enim de adulto, inquit Doctor, qui debet ſuſcipere, idest, non contemnere, & pro tempore congruo ſuſcipere in effectu; judicaretur enim contemptus, ſi omnino opportunitate oblata non ſuſciperetur: quam Scoti doctrinam amplectuntur etiam Toletus, Sylveſter, Abellius, Layman, & alii ab ipſo citati cap. 5. de Confirmatione, qui exiſtimant proxime ad contemptum accedere, ſi quis non curaret hoc ſacramentum ſuſcipere, oblata illius ſuſcipiendi opportunitate, quam poſterum non adfuturam prævideret.

66 Denique Abellius cap. 3. cit. ſect. 4. cum Hamberto diſt. 7. art. 1. aſſerit, in iis locis, ubi viget, aut imminet perſecutio contra Eccleſiam, teneri quemlibet adultum, ſi Epiſcopum commode adire poſſit, hoc ſacramentum ſuſcipere, ut ex illo robur, & vires ad fidem conſtanter profitendam acquirat, ſicut, & illum qui graves contra fidem experiretur tentationes, quas per hujuſmodi ſacramenti virtutem ſe poſſe tantummodo ſuperare exiſtimaret: unde non ſatis mihi probatur, quod ait Bonacina diſp. 3. cit. punct. 2. num. 2 qui Confirmationem ſponte omittit, non peccare mortaliter, ſecluſo contemptu, etiamſi omittat, quando fidem proteſtari debet coram Tyranno; non inquam, mihi ſatis probatur, quia omiſſio Confirmationis in tali caſu ſaltem proxime ad contemptum accedit. Et ſic etiam ſentire videtur Buſembaus in ſua Medulla Theologica lib. 6. tract. 1. c. 2. dub. 3. ubi ait, quod non ex ſolo contemptu, ſed etiam ex aliqua alia circumſtantia Confirmatio aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio v. g. ad cavendum ſcandalum, vel ratione conſcientiæ, quia quis valde metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc ſacramento.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quænam ſit materia, & forma ſacramenti Confirmationis.

67 Conveniunt Catholici omnes, ut diximus q. 8. c. art. 1. & 2. materiam remotam hujus ſacramenti eſſe Chriſma ex oleo olivarum, & balſamo confectum, & ab Epiſcopo benedictum, proximam vero eſſe ipſius Chriſmatis unctionem in fronte ſuſcipientis ab Epiſc. factam in figura Crucis; formam vero conſiſtere in his verbis, quæ ab Epiſcopo proferuntur: *Signo te, vel conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; ita D. Tho. q. 72. a. 2. & 4. & Scotus noſter l. c. diſt. 7. q. 1. ab initio, & conſtat tum ex Conc. Florent. in decreto Eugenii, tum ex Catechiſmo Romano p. 2. cap. 3. ac etiam ex ipſo uſu, & praxi Eccleſiæ; unde licet non habeatur in ſacris litteris expreſſum, tamen ex communi PP. & Theologorum conſenſu, ac etiam ex traditione ipſa Eccleſiæ, & praxi ſatis conſtat, quæ autem ſufficit ad reddendam rem tamquam de fide certam. Et quidem quantum ad materiam proximam, quod in unctione conſiſtat, nomen ipſum Chriſmatis oſtendit, quo hoc ſacramentum ſolet etiam communiter appellari, nam Chriſma Græce eſt Latine unctio, & Paul. 2. ad Corint. 1. inquit: *Qui confirmat nos Deus, & unxit nos*. Quod vero ad materiam remotam ſpectat ejus convenientiam explicat Doctor q. cit. in fine hac ratione, quia nimirum Chriſma habet ſimilitudinem cum effectu hujus ſacramenti, oleum enim nitorem habet, & ſupereminet cæteris liquoribus, & eſt materia proxima incendii; per primum ſignificat claritatem, vel munditiam; per alia duo ſignificat charitatem, & balſamum, quod habet bonum odorem, ſignificat bonam famam juxta illud 2. Corint. *Chriſti bonus odor ſumus*, balſamo etiam corpora mortuorum condiuntur, ne putreſcant, ideo ſignificat incorruptionem; per illam ergo materiam ſcilicet Chriſma ex oleo, & balſamo confectum ſignificatur, quod confirmatus debet habere munditiam, & charitatem, & bonam famam, quia ſine iſtis non eſt multum authentica Confirmatio fidei Chriſtianæ. Demum de ſufficientia formæ dubitari non poteſt, cum Eccleſia in doctrina ſacramentorum errare nequeat, ut notat Doctor diſt. 6. quæſt. 8. de charactere ex cap. *Ad abolendum* de hæreticis, & ejus ſufficientia patet, quia exprimit materiam proximam, & remotam, cauſam inſtrumentalem, & principalem, & denique ſubjectum, & effectum hujus ſacramenti, ut patet diſcurrenti per ſingulas particulas, & declarat Doctor l. c. ſed quia in hac materia aliquæ difficultates occurrunt q. cit. accurate diſcuſſæ, ex earum reſolutione ibi traditæ aliqua ſunt hic obſervanda ad clariorem, & certiorem hujus veritatis intelligentiam.

68 Primo itaque quia antiquiores quidam dicerunt ſolam Epiſcopalis manus impoſitionem eſſe materiam eſſentialem hujus ſacramenti, quod probant ex facto Apoſtolorum, qui ut legitur Act. 8. & 19. per ſolam manuum impoſitionem hoc ſacramentum miniſtrabant nulla mentione facta de Chriſmate, aut alia materia; hic obſervandum eſt, nullam manuum impoſitionem ab ea condiſtinctam, quæ requiritur in ipſa ſacri Chriſmatis unctione, eſſe eſſentialem hujus ſacramenti materiam, ut Scotus docet loc. cit. in ſolutione ad primam objectionem ſub lit. C. & fundamentum habet in Conc. Florent. cit. ubi Eug. IV. in decreto unionis Armenorum dicit, *loco illius manus impoſitionis Apoſtolicæ dari nunc in Eccleſia Confirmationis Sacramentum*, hoc eſt ſacri Chriſmatis unctionem, unde in Pontificali Rom. hujus manus impoſitionis nulla prorſus fit mentio præter eam, quæ Chriſmatis unctio in modum Crucis applicatur in fronte confirmandi, & eadem plane veritas ex ritu etiam græco colligitur, in quo præter Chriſmatis unctionem nulla alia manuum impoſitio adhibetur. Ad objectionem ex facto Apoſtolorum deſumptam ab initio naſcentis Eccleſiæ reſpondent Bellarminus, Uvaldenſ. Hug. & alii impoſitionem manuum, cujus fit mentio in actis Apoſtolorum, aliam non fuiſſe, quam unctionem Chriſmaticam, cum Apoſtoli non ungerent, niſi imponendo manus, ac proinde illam manuum impoſitionem ſeu per conjunctam fuiſſe cum Chriſmatis unctione, quæ reſponſio admitti poſſet, ut diximus loc. cit. niſi obſtaret Auctoritas Conc. Florent. in decreto cit. dum ait loco manus impoſitionis, qua utebantur Apoſtoli ab initio naſcentis Eccleſiæ, ſucceſſiſſe poſtea in Eccleſia Confirmationem, hoc eſt Chriſmatis unctionem; quibus verbis expreſſe ſignificatur aliam fuiſſe manus impoſitionem, quam tunc Apoſtoli adhibebant, ab ea qua nunc utitur Eccleſia, alioquin non bene diceretur loco illius nunc ſucceſſiſſe Chriſmatis unctionem, nam ut una res proprie alteri ſuccedere dicatur, debet eſſe ab ea diverſa, cum nulla res ſibi ſuccedere dicatur. Ac proinde dicimus meliorem eſſe Scoti reſponſionem loco cit. hoc feciſſe Apoſtolos ab initio naſcentis Eccleſiæ ex ſingulari diſpenſatione, & ſpeciali Chriſti privilegio pro eo ſolum tempore, quo Spiritus Sanctus ſupra fideles ſub viſibilibus ſignis deſcendebat, ac proinde tunc neceſſaria non erat ſenſibilis materia ſacramentalis; quando vero hujuſmodi ſigna viſibilia ceſſarunt, uſi ſunt Apoſtoli Chriſmate in hujus ſacramenti collatione, quam expoſitionem dedit etiam Div. Thomas quæſt. 62. cit. art. 2. & ulterius addendum eſt, quod quando manuum impoſitione utebantur, non erat ſacramentum, ſed ex ſpeciali diſpenſatione eo modo conferebant rem hujus ſacramenti, ſcilicet, Spiritum Sanctum, ſeu ejus gratiam, quando vero ceſſantibus illis miraculis ab initio Eccleſiæ neceſſariis ad fidem introducendam, utebantur unctione Chriſmatis, & conferebant gratiam Spiritus ſancti, tunc Confirmatio illa erat ſacramentum, ut l. c. fuſius explicamus.

69 Secundo obſervandum eſt ex dictis qu. 2. n. 123. ad ſubſtantiam hujus ſacramenti neceſſario requiri Chriſma compoſitum ex oleo olivarum, & balſamo; ita enim expreſſe docent D. Bonav. 4. d. 7. par. 1. qu. 2. Alenſis, & D. Th. & Scotus loc. cit. dum ait materiam remotam hujus ſacramenti eſſe Chriſma compoſitum ex oleo olivarum, & balſamo, & hoc quidem de neceſſitate ſacramenti, ut explicant ibi Scotiſtæ omnes cum omnibus fere Recentioribus, paucis quibuſdam exceptis, qui cum Caietano docent ad validitatem Confirmationis ſolum oleum ſufficere poſſe, nec mixtionem balſami requiri, niſi ex Eccleſiæ præcepto, eo modo quo in ſacramento Euchariſtiæ commixtio aquæ in calice eſt de præcepto; quia Eugenius IV. in ſuo decreto in Concil. Florent. ita dixit aquam debere vino admiſceri in ſacramento Euchariſtiæ, ſicut balſamum oleo in Confirmatione; ſed hoc non obſtante vinum ſine aqua eſt materia ſufficiens in Euchariſtia; ergo ſic pariter oleum in Confirmatione ſine balſamo; tum quia materia ſacramentorum debet eſſe communis, & facilis, nec conſtitui debet in liquore pretioſo, & raro, qui non facile invenitur, cujuſmodi eſt balſamum, debet etiam eſſe clara, & certa, de qua nemo dubitare poſſit, ut patet in materia Baptiſmi, Euchariſtiæ, & aliorum ſacramentorum, et difficile eſt invenire verum, & genuinum balſamum, & in omnium ſententia faciliſſime illud adulterari poteſt. At hæc opinio non ſatis probabilis videtur, ut loco citato diximus, cum Concilia, & Patres, ut habetur in Catech. Rom. ſupra, perpetuo docuerint hoc ſacramentum per Chriſma, ſeu unguentum ex oleo, & balſamo confici oportere, quod expreſſis verbis præſertim declaravit Concil. Florent. cum abſolute docet loco citato materiam hujus ſacramenti eſſe Chriſma ex oleo, & balſamo confectum; unde omnino falſum eſt eodem modo locutum eſſe Concilium de mixtione aquæ cum vino in calicis conſecratione, & mixtione balſami cum oleo in Confirmatione; nam loquendo de materia Euchariſtiæ vinum de vite abſolute dicit eſſe materiam, cui poſtea addit ratione myſterii aquam debere miſceri, quæ verba denotant ſolum vinum eſſe materiam, & poſtea addendam eſſe aquam veluti de neceſſitate præcepti; materiam vero Confirmationis ait eſſe non ſolum oleum cui admiſceatur balſamum, ſed Chriſma ex oleo, & balſamo confectum. Nec opus fuit materiam hujus

ſacramenti eſſe ita obviam & communem, ut eſt materia aliorum, quia non eſt tantæ neceſſitatis ad ſalutem ſicut alia, cum non ſit neceſſarium neceſſitate medii, neque præcepti; & cum balſamum in modica quantitate ſufficiat, facile haberi poteſt præſertim Indicum, quod in magna copia ex India defertur; & pro materia hujus ſacramenti ſufficit quodlibet balſamum, ſive perfectum, quale dicitur eſſe Syriacum, ſive imperfectum, quale reputatur Indicum, ubi naſcitur in magna copia, hoc enim quoque ſufficit ad hujus ſacramenti materiam, ut patet ex declaratione Pauli Tertii, & Pii Quarti, & parum ad hoc refert, quod ſit ejuſdem, vel alterius ſpeciei cum Syriaco, ſicut nec refert de diverſis vini ſpeciebus pro materia Euchariſtiæ; de quo alia plura vide l. c.

70 Tertio tandem obſervandum eſt, ad ſubſtantiam quoque hujus ſacramenti requiri, ut Chriſma ſit ab Epiſcopo benedictum, ut docet D. Thomas cit. art. 3. & Scotus diſt. 7. qu. 1. ſub lit. D. & conſtat ex Concil. Florent. citat. in prædicto decreto de unione Armenorum; tum ex Innocentio I. Epiſt. 29. ad Decentium, tum etiam ex communi, & perpetua Eccleſiæ praxi. Ratio autem cur materia hujus ſacramenti debeat neceſſario eſſe benedicta, ut ſacramentum valide conferatur, aſſignatur a Soto loc. cit. eo quia Chriſtus contactu ſuæ carnis mundiſſimæ omnem aquam conſecravit in uſum baptiſmi, non ſic autem materiam illam Confirmationis, & ideo requiritur hic ſpecialis conſecratio, & ſanctificatio, quod etiam inquit eſſe rationabile magis hic, quam ibi, quia baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, & ideo poteſt a quocumque Miniſtro conferri, & rationabile eſt, quod in aqua non conſecrata, alioquin materia conveniens non poſſet eſſe communis, & impediretur ſalus multorum. Ita Doctor loc. cit. qua ratione utitur etiam Catechiſmus Romanus ad hoc idem probandum. Ex qua doctrina facile rejicitur quorundam opinio aſſerentium conſecrationem Epiſcopi eſſe neceſſariam neceſſitate tantum præcepti, non vero ſacramenti, quod probant, tum quia hæc Chriſmatis benedictio eſt aliquod ſacramentale ab Eccleſia inſtitutum, ſicut benedictio aquæ baptiſmalis, tum quia eodem Chriſmate ab Epiſcopo benedicto inunguntur baptizandus, & confirmandus; ſed reſpectu baptizandi eſt pura cæremonia ab Eccleſia inſtituta; ergo etiam reſpectu confirmandi, Ita Paludanus, Capreolus, Cajetanus, Soto, Palatius, Valentia, & quidam alii. Sed facile ſolvitur, ut dicebam, hujus ſententiæ fundamentum ex prædicta Scoti doctrina aſſignando diſparitatem de benedictione Chriſmatis, & aquæ baptiſmalis; ideo enim benedictio aquæ baptiſmalis, ſicut etiam benedictio Chriſmatis, quo baptizandi unguntur, eſt ſacramentale quoddam, quia talis benedictio non fuit a Chriſto inſtituta, ſed ab Eccleſia ordinata, & conſequenter ſine illa validus poteſt eſſe baptiſmus, at benedictio Chriſmatis, quo ungitur confirmandus, eſt ab ipſo Chriſto inſtituta, ut conſtat ex Concil. cit. & ideo ſine ipſa validum eſſe nequit Confirmationis ſacramentum. Ita diſcurrimus q. 8. c. n. 227. quibus nunc addimus cum Abellio, & Jemberto loc. cit. nullam certam benedictionis formulam a Chriſto Domino fuiſſe determinatam, illudque ſolum modo decreviſſe, ut Chriſma benediceretur ab Epiſcopo, modum vero benedictionis Eccleſiæ arbitrio reliquiſſe, qua Epiſcopus uti debet. An vero ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſit Chriſmatis conſecratio ſimplici Sacerdoti committi, vide q. 8. c. n. 228.

ARTICULUS TERTIUS.

De Miniſtro, & ſuſceptore Confirmationis, ac ejus effectibus.

71 PRimo conveniunt DD tamquam in dogmate de fide, ut jam diximus q. 8. cit. a. 3. ordinarium hujus ſacramenti Miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum; ita enim definitum eſt in Concil. Conſtantienſi ſeſſ. 8. & in Florent. ab Eugenio IV. in ſuo decreto fidei, ubi rationem reddit ibi, quia de ſolis Apoſtolis, quorum vicem tenent Epiſcopi, legitur, quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant; quod poſtea confirmatum eſt in Trident. ſeſſ. 7. can. 3. dum inquit, quod *ſi quis dixerit S. Confirmationis ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem Sacerdotem, anathema ſit*. Et non tantum eſt ordinarius, ac neceſſarius miniſter neceſſitate præcepti, ſed etiam ſacramenti, ut dictum eſt loc. cit. itaut ſi ſimplex Sacerdos propria auctoritate illud conferre tentet, nihil efficiet, quia cum ex inſtitutione Chriſti ordinarius Miniſter ipſius ſit ſolus Epiſcopus, a quocumque inferiori collatum erit invalidum, qua de cauſa Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. inter alias functiones proprias Epiſcoporum, quarum functionum poteſtatem reliqui ſacerdotes ordinis inferioris nullam habent, ponit hanc etiam, ſcilicet Confirmationis ſacramentum conferre; quod etiam antea docuit Innocentius I. Ep. 29. ad Decentium, ubi ait, non ab alio, quam ab Epiſcopo Confirmationis ſacramentum eſſe conferendum. Ex quo ſequitur, ut diximus loc. cit. a quolibet Epiſcopo etiam hæretico, & degradato hoc ſacramentum collatum eſſe validum; & ratio eſt, quia ad hoc ſacramentum miniſtrandum valide, aliud non requiritur, quam materia debita, & forma a Miniſtro habente ordinem Epiſcopalem miniſtrata, ſed per hæreſim, vel degradationem Epiſcopus ordinem Epiſcopalem non amittit, cum hic a Chriſto pendeat, nec per ullum peccatum tollitur, aut impeditur, quo minus valide, eſto non licite, Epiſcopales exerceat functiones, ut habetur ex eodem Trid. ſeſſ. 7. can. 11. de ſacramentis in genere, talis enim functio eſt actus Ordinis, nec a Juriſdictione dependet, ut valide fiat.

72 Secundo, addimus tamen ibi num. 245. ſecundum communiorem, & veriorem ſententiam tum Veterum, tam Recentiorum, ſcilicet Alenſis, D. Thomæ, D. Bonav. Riccardi, & Scoti q. cit. ſub lit. B. ex commiſſione, ſeu delegatione Summi Pontificis Confirmationis ſacramentum poſſe a ſimplici Sacerdote miniſtrari, cujus ſententiæ præcipuum fundamentum eſt factum D. Greg. Papæ lib. 3. epiſt. 65. & refertur cap. *Pervenit*, d. 95. qui tandem permiſit, & conceſſit presbyteris Sardiniæ confirmare, ſeu ſacramentum Confirmationis conferre; cujus diſpenſationis meminit Eugenius IV. in Conc. Florent. cit dicens: *legitur aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili, & urgenti cauſa ſimplicem Sacerdotem Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum*; ubi notanter dicitur cum Sacerdote tantum diſpenſationem factam fuiſſe, quia alteri, vel etiam Diacono tale munus committi non poteſt, etiam a Rom. Pontifice; dicitur etiam id factum fuiſſe per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, quia Epiſcopus, ut communiter DD. docent, etiam ad ſuos ſubditos non poteſt committere munus confirmandi ſimplici ſacerdoti, poteſt tamen alteri Epiſcopo per litteras dimiſſorias; additur tandem ſimplicem ſacerdotem ex tali diſpenſatione hoc Confirmationis ſacramentum miniſtrare poſſe Chriſmate per Epiſcopum confecto, quia quamvis ſimplex ſacerdos ex diſpenſatione ſummi Pontificis poſſit extraordinarie hoc Confirmationis ſacramentum conferre, tamen ſacrum Chriſma conficere ſemper ex perpetua Eccleſiæ praxi Epiſcopo ſoli reſervatum fuit, ut ſuperius dictum eſt cum communi Doctorum & probat Hambertus diſput. 2. art. 6. Ex his itaque patet ſolum ſacerdotibus, & ſolum a Summo Pontifice hoc miniſterium delegari poſſe, & nullum eſt fundamentum, vel exemplum ad hanc facultatem ulterius extendendam, ut aliqui dixerunt; tota autem difficultas hujus communis ſententiæ conſiſtit in explicando, quomodo poſſit, vel potuerit Pontifex ea, quæ jure divino ſunt Epiſcopi propria, conferre ſimplici ſacerdoti, cum Miniſter ſpectet ad eſſentialia ſacramenti; de qua difficultate fuſe agimus qu. 8. cit. num. 247. & ſeq. An autem ex commiſſione ſummi Pontificis poſſit etiam ſimplex ſacerdos Chriſma conficere vide qu. 8. art. 1. num. 228.

73 Tertio, quod ſpectat ad ſuſceptorem hujus ſacramenti, conveniunt Doctores ſolum hominem viatorem eſſe hujus ſacramenti capacem ex illa generali regula, quod omnia ſacramenta ſint pro hominibus viatoribus inſtituta, eo quod ſoli homines viatores ſint novæ gratiæ capaces, ejuſque ſacramenti. Item ſolos homines baptizatos eſſe ejuſdem ſacramenti capaces, cum baptiſmus ſit janua ſacramentorum faciens baptizatos omnium illorum capaces. Denique omnem hominem viatorem, ſive infantem, ſive adultum, ſive virum, ſive fœminam, ſive rationis compotem, ſive amentem eſſe hujus ſacramenti capacem. Et ratio eſt, quia omnis homo baptizatus eſt capax effectus iſtius ſacramenti; ergo etiam & ipſius ſacramenti, etenim qui capax eſt effectus ſacramenti, eſt etiam ipſius ſacramenti capax, ſiquidem ſacramentum eſt propter effectum. Addunt tamen, quod licet infantes ante uſum rationis valide confirmari queant, melius tamen eſt conferre illis, poſtquam ad rationis uſum pervenerunt, ut recordentur ſe hoc ſacramentum recepiſſe, ac tiberum recipiant, & uſum rationis expectandum eſſe praxis Eccleſiæ docet. Præterea dicunt non ſolum pueris, ſed etiam amentibus, qui ante amentiam petierunt, conferri poſſe Confirmationis ſacramentum; immo addunt aliqui etiam perpetuo amentibus adminiſtrari poſſe, & moribundis, etiamſi illud antea non petierint. Et ratio eſt, quia non poteſt afferri ſufficiens ratio, qua oſtenderetur hos privandos eſſe gratia habituali, quæ per ſacramentum Confirmationis confertur. Nec obſtat iſtos non eſſe præliaturos, & fidem proſtraturos, hoc enim eſt per accidens, & perpetuo amentes, ac in periculo mortis exiſtentes non recipiunt hoc ſacramentum ad pugnam, & conflictum, ſed ad meritum obedientiæ, & gratiæ augmentum, quod eſt eis valde utile, nam effectus hujus ſacramenti eſt character, & augmentum gratiæ, ut mox dicemus, & nulla in hoc caſu eſt ſacramenti irreverentia, ad hæc enim rite conferenda ſufficit in parvulo, & eadem eſt ratio de perpetuo amente, ſola voluntas Chriſti, & Eccleſiæ. Ita Bonacina cum pluribus aliis ab ipſo citatis diſp. 3. qu. un. punct. 4. quod rorum etiam innuitur a Scoto in definitione Confirmationis allata, dum loquitur, quod Confirmatio eſt unctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis quoad adultum, vel libero arbitrio numquam uſi quoad infantem & perpetuo amentem.

74 Quarto, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem de hujus ſacramenti effectibus; quamvis plures enumerari ſoleant, tres tamen ſunt præcipui, & principales, ad quos alii reduci poſſunt. Primus illis cum aliis ſacramentis communis eſt, nempe augmentum gratiæ ſanctificantis; non enim hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad dandam

pri-

Digitized by Google

primam gratiam, quia illa ſola ſacramenta ſunt inſtituta ad dandam primam gratiam, quæ per ſe inſtituta ſunt ad tollendum originale peccatum, vel mortale; at ſolus baptiſmus inſtitutus eſt ad tollendum originale peccatum, & reliqua quæ cum eo fuerint conjuncta; ad tollendum vero alia peccata poſt baptiſmum commiſſa ſolum pœnitentiæ ſacramentum eſt inſtitutum, ut conſtat ex Conc. Florent. cit. in decreto Eugenii, & Trid ſeſſ. 7. & 14. ergo ſacramentum Confirmationis neque ad remiſſionem peccati, neque ad primam gratiam conferendam per ſe inſtitutum eſt, ſed tantum augmentum ejus. Quo fit, ut hoc ſacramentum per ſe requirat ſtatum gratiæ in ſuſcipiente, unde nequit adultus cum conſcientia peccati mortalis licite ad illud accedere, quamvis in eo caſu characterem adhuc acciperet, quia hic cum peccato non pugnat; ſed ſolum in ſuſcipiente requirit virtualem, & interpretativam voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum. Secundus effectus hujus ſacramenti proprius, & peculiaris eſt complementum, & perfectio gratiæ baptiſmalis, & auxilium quoddam ſpeciale actualis gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Chriſti fidem totetius fideliter contra quaslibet tentationes retinendam & exterius in quibuſvis caſibus etiam cum vitæ periculo, ſi opus fuerit, fortiter profitendam. Ita Doctores communiter, & conſtat ex decreto Eugenii, & Conc. Trid. cit. & antea docuerat S. Melchiades Papa in epiſt. cit. ad Epiſc. Hiſp. ubi ait: *In Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam, in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.* Cum igitur hoc ſacramentum ex ordinatione Chriſti ad Chriſtianam Religionem tuendam inſtitutum ſit, præter augmentum gratiæ habitualis peculiaria confert auxilia ſuo tempore danda ad hunc effectum facilius conſequendum. Tertius denique hujus ſacramenti effectus eſt character ſpiritualis, qui per hoc ſacramentum indelebiliter animæ imprimitur, diſtinctus a charactere Baptiſmali, quia peculiari nota confirmatus inſignitus, adſcribitur in militia Chriſti. Ita expreſſe definitum eſt tam in Concil. Florent. cit. in decreto de unione Armenorum §. *Quinta*, quam in Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. & antea definitum fuerat in Concil. Toletan. 8. can. 7. & etiam in Concilio Cabilonenſi 3. can. 27. Quod autem Character Confirmationis a charactere Baptiſmali ſit diſtinctus ex eo patet, quia diſtincta ſunt ſacramenta, ſicut quia ordo eſt ſacramentum diſtinctum a Baptiſmo, & Confirmatione, diſtinctum quoque ab illis imprimit characterem; tum etiam quia character baptiſmalis, nullum alium ſupponit in ſuſcipiente characterem, eſtque prima janua, & omnino neceſſarius ad alia ſacramenta ſuſcipienda, character vero Confirmationis baptiſmalem ſupponit, & ad reliqua ſacramenta neceſſarius non eſt.

75 Quinto tandem quæritur quæ diſpoſitio requiratur in adulto ad ſacramentum Confirmationis valide, & fructuoſe recipiendum; pro cujus quæſiti reſolutione ſupponendum eſt ex dictis, Confirmationis ſacramentum ſolis baptizatis valide conferri poſſe, quia hujus ſacramenti character, ut modo dicebamus, Baptiſmi characterem ſupponit, itaut, ſi quis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, quia Baptiſmus eſt janua omnium ſacramentorum. Hoc ſuppoſito in primis certum eſt ad effectum hujus Sacramenti per ſe loquendo neceſſarium eſſe, ut qui illum recipit, primam gratiam habeat, quia hoc per ſe inſtitutum eſt, non ad primam gratiam conferendam, ſed tantum ejus augmentum, ut dictum eſt; unde qui baptizatus eſt, ſi Baptiſmalem gratiam non amiſit, ſufficienter diſpoſitus eſt ad effectum hujus ſacramenti recipiendum, nec novam diſpoſitionem neceſſario requirit, ſive infans ſit, vel adultus. Si vero poſt Baptiſmum mortaliter peccavit, per ſe loquendo indiget contritione, vel attritione cum ſacramento pœnitentiæ, ut digne hoc ſacramentum recipere poſſit, ac ejus effectum. Et ratio eſt jam adducta, quia indiget prima gratia ad effectum hujus ſacramenti recipiendum, unde cum eam peccando amiſerit, opus eſt, ut eam prius recuperet, quam ad effectum hujus ſacramenti recipiendum accedat. Deinde in adulto requiritur conſenſus, non tantum per modum diſpoſitionis ad effectum ſacramenti, ſed etiam per modum intentionis, & voluntatis ad valorem ſacramenti neceſſariæ; unde adultus ratione utens, ſi ad hoc ſacramentum accedat ſine tali conſenſu, ideſt nolens confirmari, ſacramentum non recipit, quia nullus adſcribitur militiæ Chriſti invitus, ut etiam de Baptiſmo dictum eſt; non tamen opus eſt conſenſum hujuſmodi eſſe actualem, vel virtualem, ſed ſufficit, quod ſit conſentiens habitualiter, hoc eſt ut prius habuerit voluntatem Confirmationis, & poſt talem conſenſum non habuerit diſſenſum contrarium; unde qui talem conſenſum habuit, nec illum revocavit, ſi poſtea in amentiam incidit, adhuc ſufficienter diſpoſitus hoc ſacramentum ſuſcipit; demum ſi detur adultus ratione utens, qui mere negative ſe habeat ad hoc ſacramentum recipiendum, hoc eſt, non conſentiens, neque diſſentiens tam actualiter, quam habitualiter, illud valide reciperet, quia oportet hominem ratione utentem, aliquam habere devotionem ad ſacramentum ad hoc, ut illi valeat, aliter enim illud contemnere cenſetur, ut patet ex dictis de ſacramentis in genere, & de Baptiſmo quæſt. 3. art. 2. num. 46. & ex definitione Confirmationis a Scoto tradita, quod eſt unctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis quoad adultem. Alia plura de hoc ſacramento videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 4. tit. 7.

DISPUTATIO XVIII.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

1 PLURA de ineffabili, & auguſtiſſimo Euchariſtiæ ſacramento diſputavimus lib. 4. ſentent. diſp. 3. & ea præſertim, quæ ad ſpeculationem, & ſcholaſticam doctrinam ſpectant, ſed quia plura etiam omiſſa ſunt ad practicam, & moralem attinentia, ideo pro complemento noſtræ Theologiæ moralis hanc ſublimem diſputationem rurſus percurrere opus fuit, addendo alia ad moralem doctrinam ſpectantia omiſſa, & ibi pertractata breviter repetendo, & cum majori facilitate eodem fere ordine, quo in præcedentibus diſputationibus uſi ſumus.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Euchariſtiæ, ac ejus exiſtentia.

2 VAriis nominibus Sanctiſſimum hoc Sacramentum a Sanctis Patribus nuncupari conſuevit, ut ſacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti, ſacramentum altaris, Sacra Synaxis, Communio, & ſimilibus, ſed præ cæteris uſitatiſſimum eſt in Eccleſia Euchariſtiæ nomen, quod idem latine ſonat, ac *Bona gratia*, vel quia Chriſtum gratiæ auctorem realiter continet, vel quia futuram gloriam ſignificat, unde futuræ gloriæ pignus dicitur; vel ad denotandum nos in hoc ſacramento gratias ubertimas, imo & ipſum gratiarum fontem a nobis recipere, & per idem ſacramentum acceptiſſimas Deo gratias referre poſſe, ut dicitur in Catechiſmo Trident. part. 2. cap. 4. Cæterum quovis nomine appelletur hoc venerabile ſacramentum, illud ſignificat, quod a Chriſto Domino in ultima Cœna inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis, & vini vere, & realiter, & ſubſtantialiter ejuſdem Chriſti Corpus, & ſanguis continetur, ut in Concil. Tridentin. definitum eſt ſeſſ. 13. capit. 1. & 2. ejuſque eſſentia, & exiſtentia in præſenti quæſtione eſt declaranda.

ARTICULUS PRIMUS.

An Euchariſtia ſit ſacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat.

3 PRimo, quod ſpectat ad hujus ſacramenti exiſtentiam, & inſtitutionem, ſupponendum eſt, tamquam certum de fide, ut Scotus docet 4. diſt. 8. quæſt. 1. Euchariſtiam eſſe vere, & proprie ſacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutam in ultima Cœna, ut habetur Lucæ 22. ubi dedit auctoritatem Apoſtolis hoc ſacramentum conficiendi dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; & hoc quidem certum eſt de fide, ut diximus 4. diſp. 3. cit. ab initio, tum ex communi, & perpetua Eccleſiæ traditione, tum ex pluribus Conciliis, in quibus hæc veritas definita eſt, ut in Concil. Carthag. 4. can. 29. & in Concil. Lateranenſ. cap. *Firmiter* de Summa Trinitate, & in Concil. Florent. in decreto Eugenii, ac denique in Tridentin. ſeſſ. 7. can. 1. & ſeſſ. 13. eſtque veritas adeo manifeſta, ut nullus Hæreticorum, qui ſacramenta aliqua novæ legis agnoverunt, hoc negaverint. Congruitatem autem, & convenientiam inſtitutionis hujus ſacramenti deducit Doctor, tum ex fine cultus, & Religionis circa Chriſtum; congruum enim fuit Chriſtum eſſe nobiſcum in tali ſigno ſenſibili, ut magis excitetur quilibet ad reverentiam, & devotionem erga Chriſtum; tum etiam ex neceſſitate ipſius

ſacramenti, quia congruum fuit ut poſt generationem ſpiritualem, quæ fit in Baptiſmo, & poſt augmentum, ſeu robur, quod in Confirmatione acquirimus ad confeſſionem, & defenſionem fidei, daretur nobis nutrimentum ſpirituale ſub ſimilitudine nutrimenti corporalis, quod præcipue in pane, & vino conſiſtit. Ex quo tandem deducitur eſſe etiam ſacramentum ab aliis diverſum, quia habet materiam, & formam ab aliis diverſam, & diverſum modum ſignificandi gratiam, quam confert: quia in Euchariſtia datur nobis augmentum gratiæ, non per modum roborantis ad pugnam ſpiritualem, ut datur in Confirmatione, ſed ad nutriendam, & augendam vitam animæ; & ideo ſub ſpecie cibi corporei eſt poſitum, ut inſinuetur eoſdem effectus in anima cauſare, quos cibus naturalis in corpore cauſat. Quod vero ſpectat ad hujus ſacramenti eſſentiam Scotus loc. cit. ſic illud deſcribit: *Euchariſtia eſt Sacramentum Corporis Chriſti, & Sanguinis veraciter contenti ſub ſpeciebus panis, & vini poſt conſecrationem factam a Sacerdote ſub certis verbis cum debita intentione prolatis ex inſtitutione divina, veraciter ſignificans corpus Chriſti, & ſanguinem ſub eis realiter contineri*, in qua definitione *Sacramentum* genus definiti denotat, nempe relationem, ſigni in recto; *corporis, & ſanguinis* terminum talis relationis, ſeu ſignificatum; *ſub ſpeciebus panis, & vini* denotant materiam converſionis, & fundamentum proximum talis relationis; *poſt conſecrationem* indicat actionem ſacramentalem; *a Sacerdote* miniſtrum idoneum talis Sacramenti, *certis verbis* formam conſecrationis, & tandem ex *inſtitutione divina veraciter ſignificans* modum ſignificandi.

4 Secundo, quoniam ad hoc ſacramentum perficiendum multa concurrunt, & præſertim quatuor, ſcilicet conſecratio, corpus, & ſanguis Chriſti, ſpecies conſecratæ, & uſus ſive ſumptio ſacramenti, ex quibus primum, & quartum in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, ſecundum vero, & tertium in re permanente, quæritur, in quibus ex iſtis omnibus eſſentia ſacramenti Euchariſtiæ proprie, & intrinſece conſiſtat; Heretici nonnulli, ut refert Caſtro de Hereſibus verbo *Euchariſtia* hæreſ. 11. contendunt hoc ſacramentum non in re permanente, ſed in re tranſeunte conſiſtere. Calvinus quidem in ſolo illius uſu, & ſumptione, Kemnitius autem tum in ſumptione, tum in conſecratione ipſius, ut refert Bellarminus lib. 4. de Euchariſtia, oppoſitum docent Catholici omnes, & præſertim Scotus quæſt. 1. cit. ſupra lit. D. ubi inquit, quod uſus hujus ſacramenti non eſt ſacramentum, ſed quædam diſpoſitio ſacramentalis, ſeu via, quia hoc ſacramentum applicatur membro Eccleſiæ, & ratio eſt, quia ante ſumptionem ſacramentum eſt eſſentialiter integrum, ut habetur ex Triden. ſeſſ. 13. cap. 3. & probatur ex verbis conſecrationis, quæ ante ſumptionem proferuntur, & in inſtanti terminativo prolationis ſuam habent veritatem, atque ideo ante illam datur verum ſacramentum; tum quia hoc ſacramentum non reputatur tale ſolum, quando ſumitur, & eſt in ore ſuſcipientis, ſed etiam quando in ſacrario ſervatur, defertur ad infirmos, & in proceſſionibus circumfertur, & ut tale adoratur; unde concludit Doctor loc. cit. ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum in re aliqua permanenti conſiſtere, & ſic corpus Chriſti Domini poſt verba conſecrationis prolata reſiſtet exiſtens ſub ſpeciebus panis, & vini eſt proprie, & vere ſacramentum, ſive ſumatur, ſive in ſacrario ſervetur, unde colligitur hoc ſacramentum ab aliis ſex in eo præſertim differre, quod alia ſacramenta in aliqua actione tranſeunte conſiſtant, ſcilicet in applicatione formæ ad materiam, nec proinde exiſtant, niſi cum actu conferentur, & ſuſcipiuntur, at ſacramentum Euchariſtiæ in aliqua re permanenti conſiſtit, ut ait Doctor l. c. Denique tanto magis certum eſſe debet, nec panem, nec vinum hujus ſacramenti eſſentiam ingredi, nam materia remota nullius ſacramenti eſſentiam ingreditur. Neque gratiam ſacramentalem, quæ nobis media ſumptione confertur, quia hæc potius eſt effectus ſacramenti, & ad ſummum ſolum concurrit, ut terminus ſignificationis ſacramentalis, nec etiam conſecrationem ſumptam pro actione conſecrativa, quia ſacramentum Euchariſtiæ eſt res permanens, & non in ſolo uſu conſiſtit, ut cætera ſacramenta, ut ſupra dictum eſt.

5 Tertio, cum igitur conſtet tamquam dogma de fide, ſacramentum hoc in re permanenti conſiſtere, diſputant Doctores, num in ſolo Chriſti corpore ſub ſpeciebus contentum, num in ſolis ſpeciebus, num in utroque ſimul ſacramenti hujus ratio proprie conſiſtat, & eſt valde communis opinio inter Recentiores aſſerentes conſiſtere tam in ſpeciebus conſecratis, quam in Chriſti corpore ſub iis exiſtente, proindeque ſacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis, ac corpore, & ſanguine Chriſti Domini; quod probant ex cap. *Hoc eſt de conſec. diſt.* 2. ubi dicitur hoc ſacramentum *conſtare duobus, viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili Chriſti carne, & ſanguine*, deinde ex eo, quod Concil. Trid. dicit in Euchariſtiæ ſacramento vere contineri corpus, & ſanguinem Chriſti, unde infertur aliquid aliud ab ipſo Chriſti corpore, & ſanguine ad rationem ſacramenti pertinere, nimirum ſpecies, & accidentia, ſub quibus continentur. Ita Victoria, Vaſquez, Coninchius, Amicus, Card. de Lugo, Moœndus, Aballius, & alii quamplures. Sed quamvis verum ſit, ſpecies panis, & vini pertinere ad rationem eſſentialem hujus ſacramenti, ut ait Doctor l. c. & eſt communis Theologorum ſententia contra Uvaldenſem tom. 2. de Sacramentis c. 21. Attamen in rigore loquendo corpus, & ſanguis Chriſti, quæ continentur in ſacramento Euchariſtiæ, neque totaliter, ut dicebat Uvaldenſis, neque partialiter, ut ajunt Recentiores citati, hoc ſacramentum conſtituunt, itaut utrumque complectatur, & ſpecies ſacramentales, & corpus, & ſanguinem Chriſti, & ſupponat pro aggregato ex utroque. Ita jam ſtatuimus diſp. 3. cit. quæſt. 1. art. 1. n. 14. & ſeq. cum Scoto l. c. in ſolutione ad 3. quod ibi fuſe probavimus, quia de ratione ſacramenti eſt, quod ſit ſignum ſenſibile, ſeu ut loquitur Trid. inviſibilis gratiæ viſibilis forma: ſed corpus, & ſanguis Chriſti, ut in Euchariſtia exiſtunt, non ſunt ſigna ſenſibilia, & viſibilia; ergo &c. Tum quia corpus, & ſanguis Chriſti non ſunt ſignum, ſed ſignificatum in Euchariſtia, ſpecies enim, ſeu accidentia illa conſecrata ſignificant ibi eſſe corpus, & ſanguinem Chriſti; ergo non ſunt ſacramentum, nec ad rationem ſacramenti intrinſece, & eſſentialiter ſpectant, quod eſt eſſentialiter ſignum; conſequentia patet, quia implicat idem eſſe ſimul ſignum, & ſignatum; probatur aſſumptum ex Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. ubi ait, *commune hoc quidem eſt Sanctiſſimæ Euchariſtiæ cum cæteris ſacramentis ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inviſibilis gratiæ formam inviſibilem*, ubi Concilium loquitur de ipſis ſpeciebus præciſe, diſtinguens ſignatum, & ſignum permanens, formam viſibilem, & gratiam inviſibilem a ſe invicem, ſicut in aliis ſacramentis diſtinguuntur. Evaſiones vero Adverſariorum ex dictis præcluſes loco citato.

6 Nec urgent quæ in oppoſitum adducuntur, nam locus illius capituli *Hoc eſt* non eſt ad rem, quia ibi loquitur de ſacrificio Miſſæ, & de compoſitione ſacrificii, in quo offertur Chriſtus ſub ſpeciebus, & non de compoſitione ſacramenti, inquit enim *Sacrificium Eccleſiæ duobus confici, & duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie &c.* imo potius eſt ad oppoſitum, quia iiſdem verbis illius Capituli habetur ſacramentum Euchariſtiæ eſſe ſpecies, corpus vero Chriſti eſſe rem ſacramenti, ſic etiam quod ex Conc. Trident. adducitur, potius eſt ad oppoſitum; dicit enim in hoc Euchariſtiæ Sacramento vere contineri corpus, & ſanguinem Chriſti; ergo ſolæ ſpecies, ſub quibus continentur, erunt eſſentialiter ſacramentum, non vero corpus, & ſanguis Chriſti, quia non poteſt idem eſſe ſui ipſius continens. Nec tandem urget, quod etiam ſolet objici, plures Patres dicere Euchariſtiam eſſe ex duobus compoſitam, nempe ſpeciebus, & corpore Chriſti; & ex viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili corpore, & ſanguine Chriſti. Quia ut diximus loc. cit. art. 2. num. 30. hoc modo loquendi nil aliud docere prætendunt, quam quod cum ſpeciebus eſt etiam ſimul corpus, & ſanguis Chriſti, nihil curando quam faciant compoſitionem, & an utrumque ſit de eſſentia hujus ſacramenti, quia de hoc puncto non diſputabant cum Hæreticis, ſed tantum de intima Chriſti præſentia ſub ſpeciebus, quam illi negabant.

7 Quarto, tandem addimus quæſt. cit. concl. 5. num. 18. quod quamvis ſacramentum Euchariſtiæ eſſentialiter, & in recto ſolas ſpecies ſacramentales importet, & pro illis ſupponat, connotare tamen adhuc corpus, & ſanguinem Chriſti ſub ipſis contenta, & in hoc ſenſu dici poſſe ſacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis, & corpore, & ſanguine Chriſti, itaut unum importetur in recto, & aliud in obliquo, ſeu pro connotato. Ita Scotus loc. cit. lit. G. §. *Si autem quæras*, ubi dicit, quod Euchariſtia ſupponit tantum pro ſpeciebus, quatenus continent corpus, & ſanguinem Chriſti, quod diximus manifeſte deduci ex pluribus teſtimoniis, quæ rationem ſacramenti ſolis ſpeciebus attribuunt, canit enim Eccleſia in ſequentia Miſſæ, *fracto demum Sacramento ne vacilles, ſed memento tantum eſſe ſub fragmento, quantum toto tegitur*, fractio autem eſt ſpecierum, ut patet ex verſu ſequenti, *ſigni tantum fit fractura, qua nec ſtatus, nec ſtatura ſignati minuitur*; item in cap. *Berengarius* dicitur poſt conſecrationem non ſolum manere in altari ſacramentum, ſed etiam ipſum Chriſtum; ex quibus, & aliis teſtimoniis loc. cit. adductis ſatis conſtat ſolas ſpecies dici ſacramentum. Nec ſatisfacit Adverſariorum reſponſio dicentium, ſpecies non dici ſacramentum tantum, quia ipſæ ſolæ ſint ſacramentum, ſed quia non habent aliud munus, quam ſacramenti, non enim ſignificantur, ſed ſignificant tantum. Non, inquam, ſatisfacit hæc reſponſio, immo potius argumentum confirmat, nam ſi ſpecies dicuntur ſacramentum, quia ſignificant, & non ſignificantur, hinc deducitur ipſas ſolas eſſe ſacramentum proprie loquendo, non autem corpus Chriſti, quia de ratione ſacramenti eſt ſignificare, & non ſignificari; tum quia ipſæ ſolæ corpus Chriſti practice ſignificant, atque ideo in ipſis tantum hoc ſacramentum eſſentialiter conſiſtit, hoc enim eſt primarium hujus ſacramenti ſignificatum. Quod autem ſaltem de connotato, & in obliquo corpus Chriſti ad hoc ſacramentum pertineat, quatenus ſcilicet eſt objectum ſpecierum, & terminus continentiæ earum, eſt adeo clarum, ut ab ullo negari poſſit; cum enim in hoc ſacramento principale ſignatum ſit corpus, & ſanguis Chriſti, quæ poſt conſecrationem per ſpecies repræſentantur, ſequitur neceſſario hæc aliquo modo, nempe pro connotato, & in obliquo ad ſacramenti eſſentiam pertinere, & ſacramen-

tum,

Google

tum ab eis extrinſece ſpecificari eo modo, quo relationes, & relativa e ſuis terminis extrinſece ſpecificari dicuntur; cum enim ſacramentum Euchariſtiæ, ſicut & alia, ſit in genere ſigni, ſignum autem dicat ordinem ad ſignatum, & ſpecialia Sacramenta penes hoc diſtinguantur, quod ordinem dicunt ad ſpecialia, & diverſa ſigna formaliter, opus eſt, ut ipſum ſignatum in quolibet ſacramento habeat rationem formæ extrinſecæ, a quo extrinſece ſpecificetur eo modo, quo relationes, & relativa e ſuis terminis ſpecificari dicuntur. Et quod dicitur de Euchariſtiæ ſacramento, in quantum eſt ſignum quoddam, poteſt, ac debet dici de eodem, in quantum continet corpus, & ſanguinem Chriſti, nam continens etiam dicit ordinem ad contentum. Alia plura ad hoc ſpectantia vide l. c.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Unitate hujus Sacramenti, ac neceſſitate.

8 AGitatur hæc quæſtio, ut diximus diſp. 3. cit. quæſt. 2. ab initio, tam de unitate, vel pluralitate ſpecifica, quam numerica; cum enim conſtet hoc Sacramentum confici ſub duplici ſpecie, ſcilicet, panis, & vini, quæritur an ſit unum, vel potius plura ſpecie ſacramenta ſub ſpecie panis, & ſub ſpecie vini. Et cum etiam conſtet idtiet confici in diſtinctis formulis panis, & potionibus vini, quæritur an ſit unum, vel plura numero ſacramenta in pluribus hoſtiis conſecratis, & pluribus vini potionibus: quo ad alteram quæſiti partem de duplici etiam neceſſitate medii, vel præcepti quæſtio intelligi poteſt, & hoc ſuppoſito breviter ex ibi dictis, per ſequentes concluſiones eſt reſolvenda.

9 Primo itaque loquendo de unitate ſpecifica dicendum eſt hoc ſacramentum ſimpliciter, & abſolute debere dici unum, non unitate ſimplicitatis, & indiviſibilitatis, ſed unitate integritatis, & perfectionis eſſentialis. Ita ſtatuimus quæſt. 2. cit. art. 1. n. 37. cum Scoto 4. d. 8. q. 1. ſub lit. D. quod ibi probat, & declarat dicens, corpus Chriſti poſſe dupliciter conſiderari; primo ſtricte, ut includit partes tantum animatas, cujuſmodi non eſt ſanguis, & alii humores, licet ſint in potentia proxima, ut animentur, & in carnem animatam convertantur, & hoc modo corpus eſt eſſentialiter aliud a ſanguine; ideoque dari poteſt proprium ſignum ſignificans corpus hoc modo ſumptum, prout a ſanguine contradiſtinctum. Alio modo poteſt corpus accipi prout includit omnia illa, quæ pertinent ad totum corpus organicum, ſcilicet, partes animatas, & inanimatas, & humores, & ſpiritus, & hoc modo ſanguis eſt aliquid corporis ſic ſumpti, & corpus ſic ſumptum eſt unum unitate integritatis, & dari poteſt aliquod ſignum tali unitate unum, quod tale corpus integrum ſignificet; atque ita ſignum proprium corporis primo modo ſumpti, quales ſunt ſpecies panis, & ſignum proprium ſanguinis, quales ſunt ſpecies vini, poſſunt eſſe unum ſignum corporis ſecundo modo ſumpti, unum, inquam, unitate integritatis, non indiviſibilitatis, cum enim ſignatum ſit unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, eadem pariter unitas eſt adſcribenda ſigno, ut ſacramento, nempe ipſis ſpeciebus panis, & vini, & per conſequens dicendum eſt non plura, ſed unum eſſe ſacramentum Euchariſtiæ in hoc ſenſu. Congruum autem fuit, inquit Doctor, hoc ſacramentum habere talem unitatem integritatis, & non indiviſibilitatis, quia eſt ad completam animæ nutritionem inſtitutum, quæ ſignificatur per completam corporis nutritionem, completa autem hominis nutritio fit ex aliquo uno unitate integritatis, non indiviſibilitatis, ſcilicet, ex alimento, non enim nutrit ſufficienter cibus ſine potu, nec e contra. Itaque ſicut in rebus phyſicis plures ſubſtantiæ diverſæ ſpeciei poſſunt concurrere ad unam ſubſtantiam unius ſpeciei etiam athomæ integrandam, ut patet de carne, oſſibus, & nervis ad conſtitutionem corporis humani unius ſpeciei athomæ concurrentibus; ita pariter in præſenti ſpecie panis, & vini concurrunt ad componendum unum totum integrale ſacramentum per modum partium diſtinctæ ſpeciei, quia re vera forma, & materia corporis eſt tam diſtinctæ ſpeciei a forma, & materia ſanguinis, quam a materia, & forma cujuſcumque alterius ſacramenti, & præterea in ratione ſigni formaliter ſunt inſtituta ad ſignificanda ſignata omnino diverſa, etenim quando conſecratur panis, ex vi verborum convertitur, & ponitur ibi tantum corpus Chriſti primo modo ſumptum, ex concomitantia ſolum ponitur ibi ſanguis, quia verum Chriſti corpus ſine ſanguine non reperitur; ſimiliter dum conſecratur vinum, ibi ex vi verborum eſt ſanguis Chriſti, & corpus per concomitantiam, ut notat Doctor 4. diſp. 10. q. 4. ad 2. Itaque ſacramentum Euchariſtiæ eſt unum ſignum, & ſacramentum unitate integritatis, non indiviſibilitatis; ita quod ex utroque ſigno partiali ſpecierum Euchariſtiæ integratur unum ſignum totale corporis Chriſti late ſumpti, prout ſcilicet ſanguinem etiam includit. Et quando dicimus utramque ſpeciem habere ſe tamquam partem integralem hujus Sacramenti, non in eo ſenſu intelligendum eſt, ut illud integrent tantum ſecundum aliquam perfectionem debitam, non tamen eſſentialem, ſicut pes, & manus hominem integrare dicuntur, ſed in eo ſenſu, ut ſint partes integrantes illud eſſentialiter, ita quod qualibet earum deficiente deſinat eſſe hoc ſacramentum quoad ſuam integritatem eſſentialem.

10 Dices, ergo in natura harum ſpecierum ſalvabitur eſſentia hujus ſacramenti, quod eſt falſum, ſi enim ſub utraque ſpecie ſeorſim totus, & integer ſumitur Chriſtus, verumque ſacramentum; ergo ſub utraque ſpecie ſumitur ſimpliciter ſacramentum, et qua ita in utraque ſimpliciter ſalvatur eſſentia ſacramenti, idque expreſſe docet Trid. ſeſſ. 21. c. 1. ubi dicitur: *ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, & verum Sacramentum ſumi*. Reſpondemus q. 2. cit. nu. 39. in utraque ſpecie ſeorſim ſalvari eſſentiam hujus ſacramenti materialiter, & implicite, non vero formaliter, & explicite, ut requiritur ad complementum, & integritatem eſſentialem hujus ſacramenti; cum enim ſub qualibet ſpecie ſit totus Chriſtus, ut animam ſpiritualiter reficiat, ut definit Trid. loc. citat. habetur integrum ſacramentum quoad rem ſignificatam, ſcilicet Chriſtum, & perfectam refectionem; non tamen quoad modum ſignificandi, & ex vi ſacramenti, ſeu formaliter, quia tali pacto ſub ſpeciebus panis continetur tantum corpus, ſeu caro Chriſti, & per modum cibi; & ſub ſpeciebus vini continetur tantum ex vi verborum ſanguis Chriſti, & per modum potus. Nec aliud intendit Trident. l. c. dicens contra Hæreticos neceſſariam non eſſe communionem ſub utraque ſpecie, quia communicantes ſub una tantum ſpecie nihil minus ſuſcipiunt, nec minus reficiuntur ſpiritualiter, quam communicantes ſub utraque, cum in qualibet ipſarum ſit totus Chriſtus quoad rem ſignificatam, licet non quoad modum ſignificandi. Neque per illam particulam *verum Sacramentum* intendit Concilium alteram ſpeciem per ſe ſumptam eſſe abſolute integrum Euchariſtiæ ſacramentum quoad eſſentiam, non enim inquit ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum ſumi Sacramentum, ſed ait ſumi *Totum atque integrum Chriſtum, & verum Sacramentum*, quibus verbis diſerte diſcernit inter veritatem, & integritatem, vel totalitatem ſacramenti, & ait ſumi in altera ſpecie totum, & integrum Chriſtum, non tamen totum, & integrum ſacramentum, adhuc tamen verum ſacramentum, eo quod communicantes ſub una tantum ſpecie nihil minus ſuſcipiunt, nec minus reficiuntur ſpiritualiter, quam communicantes ſub utraque, cum in qualibet ipſarum ſit totus Chriſtus, quantum attinet ad rem ſignificatam, licet non quoad modum ſignificandi.

11 Secundo dicendum eſt, unitatem hujus ſacramenti non eſſe ſpecificam tantum ſpecie ſubalterna, ut aliqui dicunt, ſed etiam ſpecie infima, & athoma. Ita Scotus loc. c. & Scotiſtæ omnes, & ſequuntur Recentiores paſſim, & probatur in primis, quia hoc ſacramentum proprie, & ſimpliciter loquendo, & a Concil. Trid. & Catechiſ. Romano enumeratur, ut unum, ſic enim loquitur agens de ſacramento Euchariſtiæ, *non plura, ſed unum Sacramentum, Eccleſiæ auctoritate docti confitemur*, ac etiam Patres de Euchariſtia ſemper loquuntur, tamquam de uno ſacramento; ſi ergo hoc ſacramentum proprie, & ſimpliciter loquendo eſt unum, ſequitur eſſe unum unitate ſpecifica infima, & non tantum ſubalterna; quamvis enim homo, & leo conveniant in ratione animalis, tamquam generis proximi, vel ſpeciei ſubalternæ; adhuc tamen ſimpliciter dicuntur plura animalia, & unum tantum ſecundum quid, quia unitas generica, etſi ſit etiam generis proximi, eſt unitas tantum ſecundum quid. Confirmatur, quia ſi ſpecies panis, & vini ſunt partes integrantes Euchariſtiam integritate eſſentiali, ut dictum eſt; ergo non poſſunt eſſe partes tantum ſubjectivæ illius, quæ ſolum potentia ſunt in ſuo toto, ſed debent eſſe integrales, quæ neceſſario ſunt actu in toto; eſſent autem partes ſubjectivæ tantum, ſi eſſent ſacramentum unum ſpecie tantum ſubalterna, ſicut homo, & leo ſunt partes tantum ſubjectivæ animalis generis proximi, & ſacramentum Euchariſtiæ, ut ſic, eſſet tantum totum univerſale reſpectu ſacramenti corporis & ſanguinis Chriſti, non autem integrale, ut loquitur Scotus, ſicut animal reſpectu hominis, & leonis eſt totum univerſale tantum, non integrale. Demum quemadmodum convivium corporale, quamvis ex cibo, & potu integretur, eſt unum ſpecie infima, quia refectio corporalis integra ex cibo, & potu conſtat, ſiquidem nec ſolus cibus, nec ſolus potus eſt integra refectio, ſed utrumque ſimul, ita ſingulæ ſpecies non ſunt ſacramentum totale, ſed ſolum partiale habentes ſignificationes partiales ad invicem ordinatas ad conſtituendam, & integrandam unicam ſanctificationem totalem unius ſigni ſpeciei infimæ; quemadmodum cibus, & potus ordinati ſunt ad integrandum unum convivium totale & unam refectionem ſpecie infima. Objectiones autem contra aſſerta prædicta vide ſolutas q. 2. cit. art. 2.

12 Tertio, loquendo de unitate numerica, licet aliqui dicant Euchariſtiam eſſe unum numero ſacramentum ex parte rei contentæ, eſſe vero plura ex parte ſpecierum continentium, abſolute tamen dicendum eſt ſacramenti Euchariſtiæ multiplicationem numericam eſſe concedendam, adeo ut non ſit unum ſacramentum, quod ubique ab omnibus fidelibus ſumitur; ita ſtatuimus quæſt. 2. cit. artic. 3. cum communiori ſententia tum Scotiſtarum, tum Recentiorum, & ratio eſt, quia una particula conſecrata ſignificat corpus Chriſti præſens, & eſt cauſativa gratiæ per modum cibi independenter ab omni alia particula conſecrata, ergo eſt ſacramentum corporis Chriſti ſecundum ſe conſidera-

Digitized by Google

dentium, nec dici poteſt, quod ſit idem numero Sacramentum cum alia particula conſecrata, quia una poteſt in pixide conſervari, & alia corrumpi, ergo nequit dici eſſe idem numero Sacramentum cum illa, alioquin de eodem contradictoria verificarentur, ſcilicet, corrumpi, & non corrumpi, recipi, & non recipi. Hæc autem unitas, vel pluralitas numerica l. c. diximus, non eſt deſumenda ex unitate, vel pluralitate ſumentium, aut ſumptionum, ut quidam putant, quia ab eo res habet unitatem a quo habet entitatem; unitas enim cum ſit paſſio intrinſeca rei, a propria, & intrinſeca ejus entitate ſumenda eſt, ſed antecedenter ad uſum, & ſumptionem habet Euchariſtia totum ſuum eſſe eſſentiale, quidditativum, & permanens, ut patet ex dictis nit. præced. ergo antecedenter ad ſumptionem habet ſuam unitatem vel multiplicitatem numericam. Hæc ergo ſumenda eſt ex unitate, vel pluralitate numerica ſpecierum conſecratarum, ut dictum eſt l. cit. n. 63. & ratio eſt, quia tota eſſentia Sacramenti Euchariſtiæ in ſpeciebus conſecratis conſiſtit, ergo ad earum multiplicationem debent quoque ſacramenta numero multiplicari, & Chriſtus hoc ſacramentum inſtituit in ſpecie conſecrata panis ſecundum ſe, & in ſpecie conſecrata vini ſecundum ſe, & ſecundum earum phyſicam unitatem, quia in qualibet harum ſpecierum independenter ab altera eſt ſignificatio corporis, vel ſanguinis Chriſti, & ſignificatio corporis practica, vel factiva gratiæ; ac proinde plures hoſtiæ conſecratæ, etiamſi ſimul conſecrentur, & ſumantur, adhuc ſunt plura numero Sacramenta, quia ſunt plures numero diſtinctæ, & phyſice diſcontinuatæ, & in qualibet ſenſim, & ab altera independenter hoc Sacramentum eſt inſtitutum, & plane ſicut pluralitas numerica aliarum ſacramentorum deſumitur a pluralitate numerica ſignorum ſenſibilium, ut patet in Baptiſmo, Confirmatione, Pœnitentia &c. ex quibus conſtituuntur, ita pariter de Euchariſtia diſcurri debet. Objectiones autem contra hoc aſſertum vide ſolutas qu. 2. cit. art. 4.

13 Quarto, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem de neceſſitate hujus ſacramenti, conveniunt Doctores Euchariſtiam in re ſuſceptam, nec infantibus, nec adultis eſſe neceſſariam neceſſitate medii, ſeu non eſſe medium neceſſarium ad primam gratiam obtinendam. Ita D. Thomas qu. 65. art. 4. & D. Bonav. 4. d. 10. p. 2. art. 2. qu. 1. quos alii paſſim ſequuntur, & colligitur ex Trident. ſeſſ. 13. c. 2. ubi docet ad primam gratiam obtinendam ſufficere Baptiſmum, & Pœnitentiam, quia baptiſmus per ſe primo ad remiſſionem peccati originalis eſt inſtitutus; Pœnitentia vero ad remiſſionem peccatorum mortalium poſt baptiſmum, ac proinde dicuntur ſacramenta mortuorum; ergo Euchariſtia nunquam eſt neceſſaria ad primam gratiam juſtificantem. Confirmatur, quia nullum ſacramentum ſupponit neceſſario effectum, propter quem per ſe primo inſtitutum eſt, ut conſtat ex terminis; at uſus hujus ſacramenti primam gratiam, & remiſſionem peccati per ſe ſupponit, & multo magis, quam reliqua, quæ dicuntur Sacramenta vivorum, ut deducitur ex Tridentin. ſeſſ. cit. c. 7. ubi docet præmittendam eſſe confeſſionem ad Euchariſtiam ſumendam, cum quis conſcius eſt peccati mortalis, etiamſi contritum ſeſe exiſtimet; ergo hoc ſacramentum nulla ratione per ſe inſtitutum eſt ad primam gratiam conferendam, ac proinde ad ſalutem conſequendam neceſſarium non eſt neceſſitate medii. Neque obſtat, quod eiſdam fere verbis, quibus Chriſtus Joan. 3. propoſuit neceſſitatem baptiſmi: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* expreſſerit etiam neceſſitatem hujus Sacramenti: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, &c. non habebitis vitam in vobis.* Non obſtat, inquam, quia ut hic notant communiter Doctores, talis forma verborum de ſe indifferens eſt ad ſignificandam neceſſitatem medii, vel præcepti, unde ſenſus ex materia, ſupra quam verba illa cadunt, eſt colligendus, & diſcernendus; nam ſi ſermo ſit de aliqua re, vel actione ad primam gratiam obtinendam neceſſaria, præter neceſſitatem præcepti continet etiam neceſſitatem medii, ſi vero ſit ſermo de actione aliqua, quæ primam gratiam acquiſitam ſupponat, neceſſitatem præcepti ſolum ſignificat. Ita Recentiores communiter, & præſertim Caſpenſis tract. 22. diſp. 1. ſec. 5.

14 Quinto tandem hinc ſequitur Euchariſtiæ Sacramentum eſſe neceſſarium dumtaxat neceſſitate præcepti, ut dictum eſt ſupra diſp. 16. qu. 4. art. 2. in fine, & conſtat ex Trid. ſeſſ. cit. ubi damnatur quicumque dixerit homines non teneri ex præcepto Sanctæ Eccleſiæ in feſtis Paſchalibus communicari ſtatim, ne ad uſum rationis pervenerint, ubi etiam addidimus hoc præceptum de ſumenda Euchariſtia ſecundum probabiliorem, & communiorem ſententiam, quam expreſſe tenet Scotus 4. d. 13. qu. 2. non tantum eſſe Eccleſiaſticum, ſed etiam divinum, quia Chriſtus Joan. 6. aperte dicit ſe velle ſumi in Euchariſtia a quolibet Chriſtiano verbis illis: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, ubi Chriſtus loquitur de manducatione, & potatione vera, reali, & ſacramentali; & cum non loquatur de neceſſitate medii, ut dictum eſt, quia hoc eſt ſacramentum vivorum, ſequitur quod de neceſſitate præcepti ſit intelligendus; Eccleſia vero tantum præſcripſit tempus, in quo fideles communicari debeant ſemel in anno, ſcilicet, in feſto Paſchatis, ut dictum eſt ſupra diſp. 12. de præceptis Eccleſiæ q. 2. art. 3. Quamvis autem hoc Sacramentum non ſit neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii, ſed tantum præcepti; aſſerunt tamen Doctores communiter, ut notat Caſpenſis loc. cit. eſſe moraliter adultis neceſſarium in re, vel in voto ad perſeverandum in gratia, hoc eſt, valde utile, & efficax; & ratio eſt quia Euchariſtia eſt inſtituta a Chriſto Domino ad præſervandum hominem a peccatis, ut docet Trident. ſeſſ. 13. cit. c. 2. & ad conſervandum hominem in gratia; cum ergo hoc ſit adeo arduum, & difficile, & homo tam fragilis, ſi poſſit, & non ſuſcipiat Euchariſtiam, videtur moraliter loquendo caſurus; & hoc videntur ſignificare Patres, dum hujus Sacramenti neceſſitatem extollunt ad perſeverandum in gratia, præſertim vero Cyrillus lib. 10. in Joan. c. 13. ubi ait: *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura ad incorruptibilem vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur*, loquitur enim de impoſſibilitate morali, non de abſoluta.

QUÆSTIO II.

De materia Euchariſtiæ.

15 Sicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota, ita etiam in Euchariſtia, ſed ordine inverſo, ut notavimus 4. diſt. 3. cap. qu. 3. nam in aliis materia remota eſt res permanens, proxima vero ejus uſus, qui tranſit; in hoc autem Sacramento remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet, ſpecies panis, & vini; quæritur ergo tantum de remota, illa nimirum, quæ facta conſecratione tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti. Supponimus autem in præſenti ex Conciliis Lateranenſi, Florentino, & Tridentino a Recentioribus paſſim relatis, materiam remotam Euchariſtiæ omnino neceſſariam eſſe panem, & vinum, quod etiam conſtat ex perpetua traditione, & uſu Eccleſiæ, quæ nunquam in alia materia conſecravit exemplo Chriſti Domini, qui corpus ſuum in pane, & ſanguinem ſuum in vino conſecravit, ut conſtat Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. Corin. 11.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis panis, & qualis vinum requiratur ad Euchariſtiam conficiendam.

16 PRimo dicendum eſt materiam conſecrationis corporis Chriſti neceſſario eſſe debere panem triticeum aqua naturali confectum, & igne decoctum, vel aſſum. Ita jam ſtatuimus diſp. 3. cit. qu. 3. art. 1. cum Scoto 4. diſt. 11. par. 2. q. 5. eſt communis Doctorum ſententia, & quidem quod ſolus panis ex frumento, vel tritico confectus ſit ſufficiens, & apta hujus Sacramenti materia, expreſſe deducitur ex Concil. Florent. ubi in decreto Eugenii ſtatutum eſt: *Euchariſtiæ materiam eſſe panem triticeum, & vinum de vite*; ex quo ſequitur panem ex hordeo, avena, aut aliis ſimilibus granis a tritico ſpecie diverſis non eſſe idoneam hujus ſacramenti materiam, unde patet falſum eſſe, quod docuit Cajetanus Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quovis pane cujuſvis ſpeciei, dummodo ſit aptus ad veſcendum. An autem confici poſſit in pane permixto ex tritico, & aliis granis, hæc regula aſſignari ſolet, ut notat Aſteſanus noſter part. 1. ſuæ ſummæ l. 4. tit. 9. de materia Euchariſtiæ, quod aut eſt tanta permixtio, quod trahitur triticum ad ſpeciem alienam, vel ad medium, ut quando ex utraque parte eſt æqualis permixtio, & tunc in eo confici non poteſt; aut manet adhuc ſpecies panis triticei, ut quando virtus tritici præponderat, & ſic poteſt confici, quando autem ita ſit, ex accidentibus cognoſci poteſt; præcipue ex ſapore, quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam, eſt tamen ſemper optimum, & reverentiæ tanto Sacramento debitæ convenientiſſimum, ut panis conſecrandus ex puro tritico conficiatur ſine ulla granorum quorumvis admixtione. Deinde quod ſolus panis aqua naturali confectus ſit hujus Sacramenti materia idonea, probat Scotus loc. cit. quia ita ſupponitur panem illum fuiſſe formatum, quo uſus eſt Chriſtus conſecrando, tum etiam quia panis communis, & uſualis, quo utuntur homines, ſolum ſit ex materia triticea, & aqua naturali. Ex quo rurſus conſtat falſum eſſe, quod ait Cajetanus qu. 74. art. 7. panem ex aqua roſacea confectum eſſe materiam ſufficientem hujus Sacramenti; nam ſicut neceſſe eſt totam farinam, vel ſaltem majorem ejus partem eſſe triticeam; ita pariter opus eſt totam aquam, vel ſaltem majorem ejus partem eſſe naturalem, non autem artificialem, qualis eſt aqua roſacea. Tandem quod panis ex aqua naturali, & farina triticea confectus debeat etiam eſſe calore ignis concoctus probatur, quia ſolus panis triticeus in conviviis communiter uſitatus morali hominum judicio cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſive aſſus; unde neque maſſa farinæ nondum igne cocta, neque panis ille, qui ex melle, aut butyro eſſet coagmentatus, aut friaus, vel elixus ſufficiens hujus Sacramenti materia cenſetur; ad hoc enim, ut ſit talis, debet per ignem coqui, itaut aſſetur, vel torreatur, ſive in furno, ſive ſub cineribus, ſive alio conſimili modo, non autem elixetur, vel frigatur; alioquin non eſſet verus, & uſualis panis, in quo Chriſtus conſecravit.

17 Se-

17 Secundo dicendum eſt loquendo de neceſſitate ſacramenti tam panem fermentatum, quam azymum eſſe materiam conſecrationis ſufficientem; loquendo autem de neceſſitate præcepti tenentur Latini conſecrare in pane azymo, & Græci in fermentato juxta diverſum ritum Eccleſiæ Latinæ, & Græcæ. Ita ſtatuimus l. c. & quoad primam partem aſſertio eſt communis inter Catholicos, & ita docet Scotus loc. cit. ubi ait ſimpliciter tenendum eſſe, quod de neceſſitate panis conſecrabilis non eſt, neque ut ſit azymus, neque fermentatus, & probatur ex Conc. Flor. in decreto unionis §. 2. ubi definitum eſt in azymo, ſive fermentato pane triticeo Corpus Chriſti veraciter confici. Deinde, quia ut conſtat ex traditione Eccleſiæ Chriſtus inſtituit pro materia ſubſtantiam panis triticei azymo, & fermentato communem, ſicut ſubſtantiam vini communem albo, & nigro, & quidem quod panis fermentatus ſit ſufficiens materia Euchariſtiæ, patet, quia eſt aptiſſimus ad uſum ſuſtentandi hominem, per quem uſum effectus hujus Sacramenti ſignificari debet; de pane vero azymo hoc idem efficaciter probatur ex facto Chriſti, qui ut conſtat ex Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. panem, & vinum conſecravit in primo die azymorum, in quo Judæis non licebat habere apud ſe panem fermentatum, ut conſtat ex Exod. 12. & 13. Quoad ſecundam partem eſt etiam communis aſſertio inter Theologos, & colligitur ex Florent. c. definiente in alterutro pane, ſcilicet azymo, & fermentato corpus Domini conficere debere unumquemque juxta ritum ſuæ Eccleſiæ ſive Occidentalis, ſive Orientalis, quo loco particula *debere* indicat obligationem præcepti ſervandi conſuetudinem propriæ Eccleſiæ, unde Catechiſmus Romanus dicit nulli licere privata auctoritate, aut potius temeritate Eccleſiæ ſuæ ritum immutare; ex quo ſequitur ſacerdotem Græcum in Eccleſia Græca pane fermentato, Latinum vero in Eccleſia Latina non niſi azymo uti debere. Quod quidem præceptum de pane azymo tantummodo ad conficiendam Euchariſtiam in tota Eccleſia Latina adhibendo adeo ſtricte obligare aſſerit Abelly cum Iſamberto c. 4. de SS. Euchariſtia ſect. 3. ut ne quidem in caſu neceſſitatis exiſtimet ſacerdotem Latinum in pane fermentato conſecrare licite poſſe, quod probat ex cap. finali Extra de celebrat. Miſſarum, ubi Sacerdos, qui in pane fermentato conſecraverat, punitur officii depoſitione, & emiſſione brachii, quamvis excuſationem neceſſitatis prætexeret.

18 Tertio dicendum eſt ſolum vinum de vite eſſe aptam materiam ad conſecrationem ſanguinis Chriſti; ita etiam ſtatuimus l. c. qu. 3. art. 2. & eſt communis aſſertio omnium Catholicorum, & Scoti qu. 6. cit. §. ad ſecundam qu. & ratio principalis, inquit Doctor, ex Chriſti inſtitutione deducitur Matth. 26. qui cum vinum conſecraſſet illis verbis. *Hic eſt ſanguis meus*, ſtatim ſubjunxit verba illa: *non bibam amodo de hoc genimine vitis*; & idem habetur Marci 14. Quod ſi hæc verba fuerunt a Chriſto prolata ante conſecrationem, ut quidam volunt, adhuc tamen ex ipſis eodem modo conſtat vinum ex vite fuiſſe in ea menſa propoſitum, & Chriſti verbis conſecratum, & inſtitutum ad conficiendum ſanguinem Chriſti, ut in eum locum præſertim notarunt Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. Idem etiam definitum eſt in pluribus Conciliis, ſcilicet in Aurelianenſi quarto cap. 4. Lateranenſi cap. *firmiter* de ſumma Trinit. & fide Catholica, in Florentin. in decreto Eugenii, & tandem Trident. ſeſſ. 13. can. 2. Declarat etiam Doctor hoc vinum eſſe debere de uva expreſſum, quamdiu enim liquor eſt in uva tantum habet magis rationem comeſtibilis, quam potabilis, unde muſtum ex uvis maturis expreſſum eſſet quidem in rigore materia valida, quamvis aliqui de hoc dubitent, non eſſet tamen conveniens, donec ſit purum, & ſufficienter concoctum, eo quod muſtum ſemper habet aliquam imperfectionem, & mixtionem alterius rei; in caſu tamen neceſſitatis non eſſet peccatum in muſto conſecrare, ut patet ex cap. *Cum omne crimen de conſecr. d.* 2. Ex quo ſequitur nullum alium liquorem a vino vitis eſſe materiam ſufficientem conſecrationis, unde excluduntur vina, quæ non ſunt vitis, puta ex pomis malogranatis, moris, frumento, & ſimilibus, quæ non ſunt vinum de vite, & vinum appellantur, eo quod colorem vini referant, & ad modum vini conficiantur. Item excluduntur liquores aliqui, qui licet ſint ex uvis, non tamen ſunt vinum ſimpliciter, puta agreſtis, ſapa, aquatum, acetum, ſi jam proprie ſit acetum, tunc enim ſpecie differt a vino, ut ex utriuſque diverſis affectionibus, & proprietatibus conſtet; nam ſi ſit vinum quod ſolum incipiat aceſcere, eſſet adhuc materia ſufficiens, ſed non conveniens, unde conficiens in illo peccaret. De vino autem congelato, quamvis quidam Theologi exiſtiment non eſſe idoneam conſecrationis materiam, attamen l. c. cum communi ſententia ſtatuimus vinum quoque congelatum eſſe ſufficientem conſecrationis materiam; quia ut docet Scot. 4. d. 11. q. 4. vinum condenſari poteſt, & rareſieri ſubſiſtentia Euchariſtia, rarefactio enim, & condenſatio ſubſtantiam vini non deſtruunt, ſicut congelatio aquæ, olei, & cujuſcumque alterius liquoris fluxibilis non deſtruit præfatos liquores, unde ſi poſt conſecrationem accidat congelatio, adhuc permanet ibi ſanguis Chriſti, ut habetur in rubrica Miſſalis, & ſimiliter ſi vinum congelatum liquefiat, poteſt optime conſecrari, ex quo manifeſte deducitur per congelationem vinum ſubſtantialiter non immutari, ſicut nec alios liquores fluxibiles. Adhuc tamen verum eſt, quod eſto in vino gelato poſſit fieri valida conſecratio, ad majorem tamen decentiam, & ſcrupulos evitandos, ut monet Suarez d. 45. ſect. 1. conſultius eſt, vel aliud vinum adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis, aut admoto igne liqueſacere, ut ſic convenientius conſecrari poſſit, quod quidem rubricæ Miſſalis faciendum eſſe præſcribunt, ſi poſt conſecrationem vinum congeletur, ut a Sacerdote celebrante ſumi poſſit.

19 Quarto dicendum eſt aquam vino permiſcendam eſſe ante conſecrationem, in parva tamen quantitate, itaut ſpecies vini non ſolvatur, ſed potius ipſa aqua in vinum convertatur, & ſic in vinum converſa conſecretur, talem tamen, mixtionem non eſſe neceſſariam neceſſitate ſacramenti, ſeu non eſſe de eſſentia conſecrationis. Ita etiam ſtatuimus l. c. cum Scoto ibidem, & eſt communis aſſertio inter Catholicos, & quidem quod in conſecratione Calicis aqua ſit apponenda in pluribus Conciliis definitum eſt, Toletano, Carthaginenſi, Bracharenſi, Florentino, & tandem in Trident. ſeſſ. 22. can. 7. & 9. & hoc in Eccleſia ſemper obſervatum fuiſſe teſtantur SS. Patres, qui fuſe a Gratiano citantur 2. de Conſecr. idque ex profeſſo probat S. Cyprianus epiſt. 63. ad Cæcilium. Quod autem hujuſmodi mixtio non ſit neceſſaria neceſſitate ſacramenti, ex eiſdem etiam Conciliis colligitur, conſulto enim dicitur in Florentino, *materiam eſſe vinum, cui aqua ante conſecrationem ſit miſcenda*, non autem dixit eſſe vinum, & aquam, vel mixtum ex vino, & aqua, ſed tantum dixit vinum, ubi de ſacramento Confirmationis loquens abſolute dixit, materiam illius eſſe oleum balſamo mixtum. Hoc etiam expreſſe docet Catechiſmus Romanus c. 4. ubi dicit ſine tali permixtione Sacramentum conſtare poſſ., & in Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 7. dicitur, id ab Eccleſia præceptum eſſe ſacerdotibus, unde ſequitur non eſſe ex inſtitutione divina neceſſarium, & neceſſitate ſacramenti, ſed tantum neceſſitate præcepti, & Eccleſiaſtici tantum, non vero divini, ut etiam docet Scotus l. c. quod etiam probari poteſt ex Conciliis jam citatis; in Florentino enim decernitur, ut Armeni debeant aquam admiſcere, quia omnes Eccleſiæ ab initio hoc ſervaverunt, & ſervant, & inconveniens eſt, ut aliqua Religio diſcrepet ab hac univerſali obſervatione; quibus Concilii verbis aperte indicatur, neceſſitatem faciendi talem permixtionem peti ex conſuetudine Eccleſiæ, ac proinde præcepti Eccleſiaſtici, cum conſuetudo vim habet legis.

20 Quinto tandem addimus q. 3. cit. ar. 2. in fine, hanc aquam in ſubſtantia debere eſſe naturalem, non artificialem, ut eſt roſacea, vel ſimilis, quia illa ſimpliciter intelligitur nomine aquæ, & præceptum talis admixtionis potiſſimum eſt ad imitandam mixtionem a Chriſto factam, qui ſine dubio aquam admiſcuit naturalem, & in caſo, quo illa deeſſet, nullatenus per ullam aquam artificialem ſuppleri poteſt, ſeu alium liquorem. Deinde hujuſmodi aqua in modica quantitate adhiberi debet, ut ſupra dictum eſt, nam in Concil. Florent. cit. dicitur illam eſſe debere modicisſimam, & idem docet Eccleſiæ uſus, cui omnis Sacerdos ſe conformare tenetur, & ratio eſt, quia quælibet parva aquæ gutta, dummodo ſenſibilis ſit, ſufficit ad ſignificationem, ad quam ritus hic deſervit, & ex alia parte, quo minor eſt aqua, eo commodius poteſt in vinum converti, & deinde cum ipſo in ſanguinem, & hæc eſt ratio, quam D. adducit d. 11. qu. 7. in fine, ubi ait ita modicam eſſe apponendam, & ita tempeſtive, ut ante conſecrationem poſſit in vinum converti, quia non convertitur in ſanguinem, niſi prius ſit converſa in vinum. An vero aqua mixta vino poſſit immediate in ſanguinem Chriſti converti, late diſſerimus diſp. 3. quæſt. 4. cum ſit controverſia hac præſertim tempeſtate valde celebris, ibique aſſerimus art. 5. cum communiori, & antiquiori ſententiæ, aquam vino mixtam non immediate, ſed tantum mediate in ſanguinem converti, quatenus prius in vinum convertitur per ipſius vini virtutem, ex quo ſequitur converſio ejus in ſanguinem, & hanc controverſiam in præſenti omittimus, quia eſt quæſtio mere Scholaſtica.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur.

21 PRimo conveniunt omnes, ut diximus d. 13. cit. qu. 5. art. 2. materiam conſecrandam ſive panis, ſive vini Sacerdoti celebranti ſufficienter debere eſſe præſentem ad hoc ut conſecratio ſit valida, itaut aliquo ſenſu, puta viſu, vel tactu deprehendi poſſit. Et hoc conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam ſacerdoti conſecranti præſentem eſſe ſignificant, quia particulæ illæ demonſtrativæ *Hoc*, & *Hic*, quæ in conſecratione panis, & vini adhibentur ſi per ſe ſumantur, & juxta propriam ſignificationem, & acceptionem, denotant præſentiam localem rei, quæ per tales particulas oſtenditur; quæ enim a longe videmus non ſignificamus pronomine *Hoc* ſed *illud*, unde talis præſentia non eſt ad ſacramentum conficiendum

ſuffi-

ſufficiens; duo enim materia conſecranda requirit, & notitiam aliquam ſenſus, ut certum reddat conſecrantem de qualitate materiæ, & debitam loci propinquitatem, cum debeat a miniſtro conſecrari, quod fieri nequit, niſi ſit ipſi moraliter præſens, unde non ſumitur hic præſentia pro ſola exiſtentia rei in loco, ſed etiam pro relatione ejuſdem ad cognitionem proferentis, itaut illa materia dicatur miniſtro præſens, quæ aliqua cognitione ab ipſo percipitur, puta viſu, vel tactu. Non eſt autem neceſſe, ut materia percipiatur in ſe, ſed ſufficit, ut percipiatur in ſuo continente, ut panis in piaxide, vinum in calice etiam coopertum, unde quod materia præſens ſive panis, ſive vini ſit operta, vel non operta, nihil refert, nam demonſtratio per tales particulas *Hoc*, & *Hic* juxta communem uſum etiam proprium refertur ad res præſentes, non ſolum diſcoopertas, ſed etiam opertas; & operimentum quoties ſe habet per modum proximi continentis, ſeu cooperientis materiam conſecratam non tollit ſufficientam præſentiam, ſecus autem eſſet; ſi corpus, quo materia celatur, non haberet talem habitudinem ad materiam, ut ſi inter materiam, & conſecrantem intercederet paries, aut quid ſimile, tunc enim conſecratio non teneret, ut docent communiter Doctores, quia non eſt præſentia requiſita. Ex quo ſequitur, quod quando cumulus aliquis hoſtiarum, vel formularum in altari exponitur coram Sacerdote, poſſint omnes ab illo valide conſecrari, quamvis non videat ſingulas, nec tangat, quia ſingulæ cenſentur ei moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo, quem videt, aut tangit; materia vero valde procul v. g. centum paſſibus diſtans, etſi videri poſſit, invalide conſecratur, quia moraliter cenſetur abſens, cum non poſſit demonſtrari per *ly Hoc* vel *Hic*. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum judicio pendet.

22 Secundo conveniunt omnes ad validitatem conſecrationis opus eſſe, ut materia non ſolum ſit moraliter præſens, ſed etiam ut per intentionem conſecrantis certa ſit ac determinata, ac conſequenter illam ſolam materiam valide a Sacerdote conſecrari, quam determinate conſecrare intendit. Ratio eſt, ut dicebamus q. 5. cit. n. 128. quia intentio miniſtri adeo neceſſaria ad fieri cujuſcumque ſacramenti requiritur ex Concil. Florent. & Trident. ut ſi illa deſit, nullo modo ſacramentum conficiatur. Tum quia actiones ſunt ſingularium, & circa ſingularium ex 1. Metaph. ergo ſi Sacerdos determinatam intentionem non haberet circa materiam aliquam ſingularem, ac determinatam, nihil efficeret; unde non ſufficit, quod materia conſecranda ſit ſacerdoti localiter præſens, ſed etiam per ejus intentionem determinari debet, ut ſit hæc, vel illa. Hinc communiter notant, quod ſi ſacerdos ver. gr. manu tenens decem hoſtias intendat tantum novem conſecrare, non determinando quas, vel unam tantum conſecrare intendat, non determinando quam, nihil conficeret, etiamſi tota illa materia ſit ſufficienter præſens. Ratio eſt, quia intentio conſecrantis debet eſſe practica, & non tantum ſpeculativa, talis autem eſſe non poteſt, niſi circa determinatam materiam; tum quia particula demonſtrativa formæ non deſignabit materiam, quæ conſecratur, nec effectum, qui ex conſecratione fit. Quare ad ſcrupulos vitandos communiter docent tutius eſſe, ut ſacerdos ſemper conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamvis earum numerum ignoret, illius enim primæ intentionis virtute omnes conſecrantur, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, ſed ad eam, quam præ manibus habet, ſolummodo attendat. Unde ſi ſacerdos conſecret exiſtimans tantum unam conſecrare hoſtiam, & poſtea reperiat duas, ſi intentionem ad unam hoſtiam ita coarctavit, ut omnem aliam poſitive excluſerit, nulla erit conſecrata; ſi vero intentionem non tam coarctatam habuerit, ſed conſecrandi materiam ſibi præſentem, & quam ad conſecrandum detulit, utraque hoſtia conſecrata manebit; nec obſtat falſa illa exiſtimatio, quod ſit una tantum hoſtia, quam ſecum detulit ad altare, quia talis exiſtimatio ſpeculativa, & privata cenſetur, nec nocet intentioni practicæ, & generali Sacerdotis, quam ſemper habere ſupponitur ſacerdos conſecrandi totam materiam quam habet præſentem, & qua generali intentione tota illa materia præſens determinationem recipit in ordine ad conſecrationem.

23 Tertio conveniunt rurſus omnes quamcumque minimam quantitatem ſenſibilem, in qua ſubſtantia panis, & vini conſervari poteſt, eſſe aptam materiam conſecrationis. Ratio eſt, ut dicebamus q. cit. n. 129. quia talis particula eſt præſens localiter, & eſt deſignabilis per particulam demonſtrativam *Hoc* vel *Hic*, quod ſufficit ad hoc, ut poſſit converti in corpus, & ſanguinem Chriſti. Tum quia hæc particula omnes habet conditiones ad conſecrationem requiſitas, eſt enim ſenſibilis, quæ eſt præcipua ſacramenti conditio: & ſub ea conſervatur ſubſtantia panis, & vini, quæ eſt materia remota hujus ſacramenti; nec refert, quod ſit minima, dummodo ſit ſenſibilis, nam Chriſtus de facto exiſtit ſub quacumque minima parte hoſtiæ conſecratæ. Ex quo ſequitur, quod ſi panis, vel vinum ſit in tam exigua quantitate, ut modo humano, & naturaliter ſenſibilia non ſit, nulla ratione valide conſecrari poterit, quia quandocumque ſacramentum ex inſtitutione divina habeat, quod ſit ſignum ſenſibile, & conſequenter materiam requirit, quæ ſit ſenſibilis, atque ideo, quod actu ſenſibile non eſt, valide conſecrari non poteſt. Dices; Chriſtus conſervatur in quavis parte etiam inſenſibili hoſtiæ conſecratæ, ſi a toto divideratur, quia in Florent. & Trid. abſolute, & ſine ulla limitatione definitur corpus Chriſti contineri ſub ſingulis ſpecierum particulis etiam ſeparatione facta; ergo poſſet etiam in ea primo produci, nam eadem diſpoſitio requiritur ad conſervandum, atque ad perficiendum hoc ſacramentum. Reſpondemus l. c. negando conſequentiam, quia aliqua exiguntur ad fieri rei, quæ ad conſervationem neceſſaria non ſunt, unde licet conſervari poſſit Chriſtus facta ſeparatione ſub qualibet particula, non tamen conſecrari; quia in fieri neceſſe eſt materiam poſſe demonſtrari, ut conſecretur; ſed poſt conſecrationem non eſt id neceſſarium, ut conſervetur.

24 Quarto, quoad quantitatem ex parte magnitudinis non omnes conveniunt, ſed variæ ſunt opiniones ut diximus q. 5. cit. n. 131. Aliqui affirmant dari terminum in quantitate quoad magnitudinem, ultra quam ſacramentum nequit valide confici. Alii e contra abſolute negant dari ullum terminum, etiamſi in infinitum procedatur in extenſione. Alii tandem negant quidem, ſi in infinitum fingamus panem, vel vinum extendi; aut ultra ſenſum, poſſe conſecrari, non quidem ob exceſſum quantitatis, neque defectu poteſtatis conſecrandi, ſed defectu præſentiæ requiſitæ. Ita Suarez, Averſa, Morandus, Amicus, Pontius, & Gavarinus noſtras, & alii paſſim, & hæc opinio ſicut eſt communior in Scholis, ita etiam probabilior. Ratio eſt, quia ad præſentiam requiſitam in re conſecranda requiritur, ut res ſit præſens aliquo modo practico, & moraliter, & demonſtrabilis per *ly Hoc* vel *Hic*, ut ſupra dictum eſt, at ſi panis, vel vinum eſſent in immenſa aliqua magnitudine extenſa, non diceretur talis particula demonſtrari, nec eſſe præſens practice, & moraliter; ergo &c. Neque enim ad hoc, ut aliquid dicatur alicui eſſe præſens morali modo, itaut ſit proprie demonſtrabile per *ly Hoc* ſufficit, quod ſit continuatum cum eo, quod eſt illi præſens, & demonſtrabile; unde videmus, quod licet aer ver. gr. qui eſt in ſuprema aeris regione, continuetur cum eo, qui eſt nobis præſens, & terra, quæ eſt hic Mediolani v. gr. continuetur cum ea, quæ eſt Romæ; non tamen loquendo de aere ſupremæ regionis, aut de terra, quæ eſt Romæ, dicemus *hic aer*, vel *hæc terra*, ſed potius ille aer, illa terra, non ſecus ac ſi eſſent omnino diſcontinuate ab aere, & terra nobis præſenti. Ex quo patet ad hoc, ut materia conſecrabilis dicatur moraliter præſens, & ſenſibilis, non ſufficere quamcumque partium continuitatem, ſed talem eſſe debere, quæ ſufficiat ad demonſtrandum aliquid præſens per illa pronomina *Hoc*, & *Hic*, & ita ſolum illæ partes, quæ ſunt intra ſphæram activitatis potentiæ ſenſitivæ, poſſunt dici moraliter præſentes, & ſenſibiles, licet ratione partium interpoſitarum actu non ſentiantur. Quanta autem debeat eſſe hæc propinquitas, quæ ſufficiat ad faciendam rem moraliter præſentem, nulla certa regula præſcribi poteſt, & mathematica menſura definiri; ſed prudenter dijudicari debet juxta ſenſum, & proprietatem loquendi, de quo videri poteſt Bonacina qu. 2. punct. cap. 6. n. 10. & 9. Itaque concludendum eſt materiam Euchariſtiæ per ſe non habere terminum ſuæ magnitudinis, aut parvitatis, hoc eſt, ex vi formæ, & poteſtatis, quæ eſt in Miniſtro, ſed accidens, quia materia conſecrabilis debet eſſe moraliter præſens conſecranti, & ſenſibilis, hoc eſt, quæ aliquo ſenſu percipi poſſit, atque ideo ſolum per accidens habet terminum ſuæ magnitudinis, & parvitatis, ut fuſius declaravimus loco citato.

25 Quinto conveniunt Doctores ad conficiendam Euchariſtiam neceſſariam eſſe quoque conſecrationem ſub utraque ſpecie, ſed diſcrepant in hujuſmodi neceſſitate explicanda, an ſcilicet ſit neceſſaria ſola neceſſitate præcepti, an etiam ſacramenti; & fuit opinio quorumdam antiquorum, quam refert Innocent. III. lib. 4. *de officio Miſſæ* cap. 25. qui dicebant ambas ſpecies ita neceſſario ad hoc ſacramentum requiri, ut ſi una abſque altera conſecretur, irritum omnino, ac invalidum eſſet ſacramentum. Oppoſita ſententia communis eſt inter DD. ut jam diximus qu. 5. cit. art. 1. ſcilicet, non eſſe de neceſſitate ſacramenti Euchariſtiæ utriuſque ſpeciei conſecrationem, utriuſque panis, & vini, itaut ſi in una tantum ſpecie fieret conſecratio, validum eſſet ſacramentum; & ita etiam ſentit Scotus 4. d. 8. q. 3. §. *Reſpondeo*, ubi in fine inquit in hoc Sacramento plures concurrere conſecrationes, non quidem totales, ſed partiales, itaut ſit una forma tantum conſecrationis unitate integritatis, non vero indiviſibilitatis, quæ continet in ſe plures formas partiales, diſtinctio autem illarum formarum partialium, ait Doctor, patet, quia una eſt efficax ſine alia, quod manifeſtum eſt, alioquin enim fideles corpus adorantes ante conſecrationem ſanguinis eſſent idololatræ, quod falſum eſt, quæ ratio fuit D. Bernardi epiſt. 69. ubi hinc idem probat, quia communiter una pars materiæ, ſcilicet panis, conſecratur ante vinum, & ſtatim a populo adoratur, tamquam Sacramentum Euchariſtiæ, antequam conſecretur vinum. Confirmatur, quia hoc ſignificant ipſa conſecrationis verba *Hoc eſt &c.* cum enim veriſſime ſint, antequam vinum con-

Digitized by Google

conſecretur, neceſſario ſub accidentibus panis conſtituunt Chriſti corpus, antequam ſub accidentibus vini ſit ſanguis: quod etiam idem eſſet, ſi prius conſecraretur vinum, quam panis, quia una conſecratio non pendet eſſentialiter ab alia, cum effectus unius formæ non ſit per ſe, & neceſſario connexus cum effectu alterius, unde corpus ex ſe poteſt eſſe ſeparatum a ſanguine, & e contra, ut fuit in triduo mortis Chriſti. Tum tandem, quia hoc eſt proprium debitæ formæ, ut ſi proferatur ſuper debitam materiam a Miniſtro cum ſufficienti intentione, infallibiliter faciat, quod ſignificat. Objectiones quaſdam in contrarium vide ſolutas loc. cit.

26 Sexto conveniunt rurſus DD. ad Euchariſtiam conficiendam neceſſariam eſſe conſecrationem ſub utraque ſpecie neceſſitate præcepti, ſed diſcrepant in ea explicanda; quidam enim dicunt eſſe neceſſariam ſola neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici, ut Adrianus, Maior, Alenſis, Navarrus, & alii apud Suarez diſp. 43. ſect. 2. Communis tamen, & probabilior ſententia docet, ut diximus loc. cit. conſecrationem ſub utraque ſpecie non ſolum eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici, ſed etiam divini, ut notat Bonacina diſp. 4. cit. q. 2. punct. 3. & ita etiam ſentit Scotus loc. cit. ubi ſub lit. D. ponit caſum, quod Miniſter parans calicem ſacerdoti ex aliqua negligentia pro vino ponit aquam, & ſacerdos non advertens, & ſupponens miniſtrum rite omnia feciſſe, procedit uſque ad perceptionem, & percipiens liquorem de calice advertit eſſe aquam. Et reſpondet, quod in tali caſu tenetur conſecrare ſanguinem de novo, & conſecratum percipere, quod probat, quia quando ſunt duo præcepta ordinata, præceptum Superioris magis ligat, nunc autem præceptum Chriſti, & Eccleſiæ eſt, quod ſacramentum, quando conficitur, conficiatur integrum, & inquit de iſta integritate ſervandam eſſe diſtrictam Eccleſiæ obligationem de Conſec. d. 2. cap. *Comperimus*, & diviſionem prohiberi a Chriſto ea prima inſtitutione hujus ſacramenti; quare aſſertum hoc quoad utramque partem eſt DD. l. c. & quoad primam partem patet ex cap. c. *Comperimus*, ubi dicitur non poſſe a ſacerdote abſque gravi ſacrilegio dividi myſterium, & non ſumi utramque partem hujus Sacramenti. Quoad alteram quoque partem probatur, nam quod ex Chriſti inſtitutione pendet, de iure divino cenſeri debet, ſed utramque ſpeciem ad hoc ſacramentum requiri ex Chriſti pendet inſtitutione, ut inquit Doctor; ergo præceptum hoc non tantum ab Eccleſia pendet, ſed etiam a Chriſto, & conſequenter eſt de iure divino. Minor probatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. ubi indicat hoc ſacramentum ita a Chriſto inſtitutum eſſe, ut noluerit fieri ſine ſacrificio corporis, & ſanguinis ſui, ut patet ex illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ſed ſacrificium corporis, & ſanguinis, quod Chriſtus inſtituit, non poteſt eſſe ſine conſecratione panis, & vini, ut patebit ex inferius dicendis de ſacrificio Miſſæ; ergo neque hoc ſacramentum confici poteſt abſque conſecratione panis, & vini ex præcepto etiam divino.

27 Poſtremo ſequitur ex proxime dictis neque Summum Pontificem diſpenſare poſſe, ut in una ſola ſpecie conſecretur, ut diximus l. c. cum communi ſententia; & ratio eſt, quia in iis, quæ ſunt iuris divini nequit Eccleſia diſpenſare, quandoquidem inferior in lege Superioris diſpenſare non poteſt, ut aiebat Scot. l. c. & ita ſtatutum fuit ab Urb. II. q. 1. c. *Sunt quidam*, & Zoſimo c. *Contra ſtatuta*. Confirmatur, quia non minus eſt de jure divino integritas huius ſacramenti, quam illius materia; ſicut ergo nequit Pontifex ſupra materia ſacramentorum diſpenſare, ut quod deficiente vino alius liquor ſufficiat, & deficiente pane triticeo ſatis ſit hordeaceus; ita neque diſpenſare poteſt, ut deficiente vino in ſolo pane conſecratio fiat, vel e contra.

Confirmatur tandem, quia Eccleſia diſpenſare non poteſt in iis, quæ ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinent; utraque autem ſpecies pertinet ad integritatem ſubſtantialem Euchariſtiæ, ut ſupra dictum eſt, cum Sacramentum non ſit integrum, & perfectum ſine utraque ſpecie, & plane ſi poſſet Pontifex circa ſacramentum Euchariſtiæ diſpenſare in iis, quæ Chriſtus circa illud inſtituit; nulla poſſet aſſignari ratio, cur pariter diſpenſare non poſſet in ſigillo Confeſſionis, Matrimonio conſummato, materia Baptiſmi, & aliorum ſacramentorum. Objectiones quaſdam in contrarium vide ſolutas l. c. n. 123. & 124.

QUÆSTIO III.

De forma Euchariſtiæ.

28 Quemadmodum duplex eſt materia partialis ſacramenti Euchariſtiæ, nimirum panis, & vini, ut conſtat ex dictis quæſtione præced. ab initio; ita pariter eſt duplex partialis forma, alia dicitur forma Sacramenti corporis, & alia ſanguinis; & de hac duplici forma in præſenti qu. diſcurrendum eſt; & primo loco agemus de forma ſacramenti corporis, poſtea vero de forma ſacramenti ſanguinis breviter repetendo, & cum majori facilitate, quæ de hoc fuſe diximus 4. ſent. diſp. 3. qu. cit. 6. & 8. & ſeq. & alia addendo ibi omiſſa ad moralem doctrinam ſpectantia, ut fecimus qu. præced. agendo de materia Euchariſtiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & qui verus, & proprius verborum illius ſenſus.

29 Primo conveniunt omnes Catholici formam conſecrationis corporis in illis quatuor verbis conſiſtere *Hoc eſt corpus meum*; ita enim docuit Apoſt. 1. Cor. 11. ubi recitans, & docens formam, qua Chriſtus conſecravit, dicit: *Hoc eſt corpus meum*. Ita etiam docuit Conc. Florent. in decreto Eug. ubi in ſpecie loquens de ſacramento Euchariſtiæ dicit formam huius ſacramenti eſſe verba illa Salvatoris: *Hoc eſt corpus meum*, quibus hoc ſacramentum conficitur, Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens illa verba hoc conficit ſacramentum, & idem tandem docet Trid. ſeſſ. 13. Conveniunt etiam particulam *enim* non eſſe de eſſentia formæ conſecrationis, & conſequenter nec de neceſſitate ſacramenti, ſed tantum poni ad continuanda quatuor præfata verba cum præcedentibus, ſcilicet: *Qui pridie &c.* eſſe tamen de neceſſitate præcepti, unde qui eam omitteret, graviter peccare, contra perpetuam, & univerſalem Eccleſiæ conſuetudinem. Solum igitur eſt difficultas, an quatuor iſta verba ad ſubſtantiam, & validitatem ſacramenti ſufficiant, an etiam neceſſaria ſint verba præcedentia: *Qui pridie*, ut ſacramentum conficiatur. Aliqui dicunt, quod licet illa verba non ſint forma, vel pars illius, eſſe tamen ita neceſſario requiſita, ut ſi ſacerdos illis prætermiſſis conſecraret, vel nihil efficeret, vel ſaltem dubium eſſet, an conſecraſſet, quia verba illa præcedentia ſunt neceſſaria, tanquam conditio determinans modo ſenſibili prolationem formæ fieri in perſona Chriſti, quæ opinio communiter tribuitur Scoto 4. d. 8. quæſt. 2. §. *de ſecundo dico*, eamque ſequuntur nonnulli Scotiſtæ, ut Rada, Faber, & Brancatus. Communis tamen ſententia docet verba præcedentia illud pronomen *Hoc* non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolum præcepti, ac proinde ſi omitterentur, adhuc per illa quatuor verba: *Hoc eſt corpus meum*, vere Euchariſtiæ ſacramentum conficeretur, quamvis enim verum ſit, quod illa quatuor verba abſolute prolata ſine præcedentibus ex vi verborum non ſignificant id, quod efficitur, ſed corpus proferentis, quia ly *Eſt* unit ly *Corpus* ad eum, qui dicit *meum*, tamen ſi ſacerdos, cum illa verba profert, intendat corpus Chriſti, jam hæc non ſignificant corpus proferentis, ſed Chriſti, quam opinionem ut communiorem, & probabiliorem nos etiam amplexi ſumus 4. diſp. 3. qu. 6. cit. art. 1. ubi etiam cum cæteris Scotiſtis diximus eſſe de mente Doctoris, quamvis enim qu. 2. cit. art. 4. pro prima opinione ſtare videatur, poſtea tamen art. 3. eiuſdem quæſtionis in communem opinionem ipſe quoque condeſcendere videtur, ut ibi explicat Hiquæus, etenim ex diſcurſu Doctoris, quem habes ſub lit. Y. verſ. *ſic ergo breviter* colligitur, quod quotieſcumque Sacerdos intendit proferre, & profert verba conſecrationis ſecundum quod fuerunt a Chriſto inſtituta, ſufficienter intelligitur loqui in perſona Chriſti, & habetur totum id, quod requiritur, ut Sacramentum conficiatur, ſcilicet intentio debita, & inſtrumentum debitum, cui Deus aſſiſtit, ut fuſe l. citato diſcurrimus, & objectiones in oppoſitum ſolvimus art. 2.

30 Secundo conveniunt etiam omnes Catholici verba illa *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel illis æquivalentia: *Hic eſt ſanguis meus*, nam illa verba intelliguntur per figuram metonimiam pro re contenta in calice, eſſe ſimpliciter de eſſentia conſecrationis calicis, vel ſanguinis, itaut illis omiſſis, eſto alia proferantur, non erit vere ſacramentum, & hoc de fide tenendum eſt, quia illis verbis fit, & ſignificatur vinum eſſe converſum in ſanguinem Chriſti, ſicut his verbis: *Hoc eſt corpus meum* fit, & ſignificatur panem eſſe converſum in Corpus Domini. Quare ſolum eſt dubium de verbis aliis hæc verba antecedentibus, ſcilicet: *ſimili modo*, ac etiam ſubſequentibus, ſcilicet *novi, & æterni teſtamenti &c.* & quidem de antecedentibus eodem modo diſcurrendum eſt, ut de præcedentibus formam conſecrationis panis, quod nimirum ſint neceſſaria tantum neceſſitate præcepti, non vero ſacramenti, ut conſtat ex modo dictis in ſimili de conſecratione panis; de ſubſequentibus vero tres eſſe diximus præcipuas ſententias diſput. 3. cit. qu. 7. Prima aſſerit omnia verba in forma Calicis, quæ utimur, contenta eſſe de eſſentia conſecrationis, pro qua citatur D. Thomas 3. p. qu. 78. art. 3. & 4. d. 8. & q. 2. art. 2. Secunda vero aſſerit verba illa: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum* eſſe eſſentialia, illa vero intermedia *novi, & æterni teſtamenti* non eſſe eſſentialia, ſed proferri ad magis explicandum myſterium, quam ſequuntur nonnulli Recentiores. Tertia tandem ſententia, quæ eſt communis, docet ſola illa verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel æquivalentia: *Hic eſt ſanguis meus*, eſſe de eſſentia conſecrationis calicis, reliqua vero eſſe tantum neceſſaria neceſſitate præcepti, ſaltem in Eccleſia Latina, quam diximus eſſe Alenſis, Div. Bonaventuræ, ac etiam Scoti loc. cit. qu. 2. art. 2. poſtquam enim ibi impugnavit opi-

Digitized by Google

opinionem D. Thomæ aſſerentis omnia verba eſſe eſſentialia, deinde ſub lit. D. §. *De ſecundo articulo* citat. dicit breviter, quod non eſt nobis traditum omnino certitudinaliter, an ad formam conſecrationis ſanguinis pertineant aliqua verba poſt illud *ſanguinis mei*; ideo periculoſum eſt hoc aſſerere, quibus verbis expreſſe docet verba illa, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, eſſe eſſentialia, cætera vero, quæ ſequuntur, non eſſe eſſentialia, & periculoſum eſſe illud aſſerere ſine ſufficienti auctoritate.

31 Hinc concludimus l. c. dicendum eſſe, formam conſecrationis ſanguinis in illis verbis eſſentialiter conſiſtere: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel in æquivalentibus, *Hic eſt ſanguis meus*, verba vero ſequentia non eſſe de eius eſſentia, & probamus a priori, quia illa ſola verba ſunt de eſſentia conſecrationis Calicis, quæ ſufficienter ſignificant præſentiam ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus vini, ſed ſola verba illa: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, id ſufficienter ſignificant; ergo &c. Maior patet, quia verba illa ſufficiunt ad eſſentiam formæ, quæ ſignificant ea, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti, verba enim ſacramentalia id efficiunt, quod ſignificant; minor probatur, quia illa verba ſignificant id, quod ſub ſpeciebus vini continetur, eſſe Chriſti ſanguinem, & hoc in ultimo inſtanti ſuæ prolationis antecedenter ad prolationem ſequentium; ergo cum tota ratio ſacramenti in ſignificatione conſiſtat, verba illa ad conſecrationem ſufficientia erunt.

Confirmatur, quia prolatis illis tantum verbis neceſſario cauſatur præſentia ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus, cum neceſſario ſint vera, & ex inſtitutione divina efficiant quod ſignificant; ergo ipſa ſola ſunt de eſſentia conſecrationis Calicis, quia antecedenter ad ſequentia verba continent veritatem, & veriſſima ſunt. Tandem, quia non ſunt minoris efficaciæ verba illa: *Hic eſt ſanguis meus* in conſecratione Calicis, quam iſta: *Hoc eſt corpus meum* in conſecratione panis; ergo ſicut hæc ſufficiunt ad converſionem panis in corpus Chriſti, nec ſunt de eſſentia alia ſequentia verba, *Quod pro vobis tradetur*; ita & illa ad converſionem vini in ſanguinem, nec erunt de eſſentia alia ſubſequentia verba, *Qui pro vobis effundetur*, & hæc eſt communis, & vera ſententia, tam antiquorum, ut diximus, tum Recentiorum, Vaſq. Suar. Conioch. Card. de Lugo, Becani, Meratii, Averſæ, Hurtadi, Caſpenſis, & aliorum paſſim. Reſponſiones autem, & obiectiones Adverſariorum vide reiectas, & ſolutas l. c.

32 Tertio, quod ſpectat ad verum, & proprium illorum verborum ſenſum, quibus fit conſecratio, quæritur, an debeant intelligi recitative tantum, ſeu materialiter, an vero ſignificative ſeu formaliter, ſeu an ſacerdos verba illa proferat animo ſolum referendi verba ab ipſo Chriſto in huius ſacramenti inſtitutione uſurpata, an etiam animo exercendi ſignificationem illorum & conſecrandi, ſeu convertendi panem, & vinum in corpus, & ſanguinem eiuſdem Chriſti; in qua quæſtione tres etiam ſententias eſſe diximus diſp. 3. cit. qu. 8. duas nimirum extremas, & tertiam mediam. Prima extrema docet prædicta verba ſolum recitative, & materialiter dici a Sacerdote, pro qua citantur plures antiquiores, Ocham, Maior, Durandus, Salmeron, Mirandulanus, Catherinus, & alii. Secunda extrema aſſerit ſignificative tantum proferri, & formaliter, quam tenet Vaſquez, Amicus, Bernal, & alii Recentiores. Tertia tandem ſententia media aſſerit utroque modo proferri, quæ eſt opinio Divi Thomæ, D. Bonav. Scoti l. c. & omnium Thomiſtarum, & Scotiſtarum, & quidem in primis quod recitative proferantur probamus qu. 8. cit. art. 1. quia illud verbum *dicens* immediate ponitur in Canone Miſſæ ante verba conſecrationis, ergo hæc verba proferri a Sacerdote recitative negari nequit, quia ſacerdos expreſſe narrat verba illa fuiſſe a Chriſto prolata in ultima Cœna, dicit enim: *Benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens, accipite, & manducate: Hoc eſt corpus meum*; ergo ſacerdos profert illa verba recitative, quia narrat quid Chriſtus Dominus in huius ſacramenti inſtitutione fecerit, & dixerit, aliquid autem recitative proferri aliud non eſt, quam proferri, ut dictum ab alio. Deinde quod etiam ſignificative, & formaliter a ſacerdote proferantur, probatur, quia ſacerdos illa verba non profert animo ſolum referendi verba ab ipſo Chriſto in huius ſacramenti inſtitutione uſurpata, ſed etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi, ſeu convertendi panem, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti, ut ipſe fecit. Tum quia expreſſe deducitur ex eo, quod in decreto Eugenii declaratur ſacerdotem in perſona Chriſti loquentem hoc conficere ſacramentum; non loqueretur autem in perſona Chriſti, ſi tantum narraret, & recitaret id, quod Chriſtus dixit. Tum tandem, quia ut dicebamus loco cit. ex mera ratione verborum non colligitur præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, verba namque præciſe recitativa, & hiſtorica prolata ſolum referunt factum Chriſti, & ſolum ſignificant id, quod Chriſtus habuit in manibus poſt eorum prolationem eſſe corpus, & ſanguinem ſuum, non autem hoc, quod ſacerdos habet in manibus, eſſe corpus, & ſanguinem Chriſti, ut ergo hoc colligatur, proferri etiam debent ſignificative, & formaliter. Reſponſiones autem, & obiectiones Adverſariorum vide reiectas, & ſolutas l. c.

33 Quarto quæritur, quid demonſtret pronomen *Hoc*, vel *Hic* in forma conſecrationis, & ratio dubitandi eſt, quia vel pronomen *Hoc* in forma corporis ſignificat panem, & tunc propoſitio eſſet falſa, quia panis non eſt corpus Chriſti, vel ſignificat accidentia panis, & neque hoc dici poteſt ob eamdem rationem; vel demonſtrat ipſum corpus Chriſti, & hoc etiam dici nequit; quia quando profertur, corpus Chriſti non adeſt, cum non ponatur, niſi in fine prolationis totius formæ. Ad quam difficultatem ſolvendam tres etiam diximus qu. 8. cit. eſſe dicendi modos. Primus eſt, ut pronomen illud accipiatur ſubſtantive ſaltem in forma conſecrationis panis, & per illud ſignificatur ſubſtantia corporis Chriſti, confuſe tamen eo pronomine deſignata, itaut nec determinat ſubſtantiam panis, nec ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed dicat ſubſtantiam ab utraque abſtrahentem, ſive individuum ſubſtantiale vage, & indifferenter ſumptum, quod tandem per ipſum propoſitionis prædicatum determinatur in fine prolationis verborum ad ſubſtantiam corporis Chriſti ſignificandam. Ita Suar. Cardin. de Lugo, Averſa, & plures alii Recentiores. Secundus dicendi modus aſſerit prædictum pronomen ſumi adiective, & habere ſuſpenſam ſignificationem uſque ad finem prolationis verborum, & totius propoſitionis, ſicut habent termini ſyncategorematici, itaut eodem modo hæc Chriſti verba intelligantur: *Hoc eſt corpus meum*, ſicut ſi quis diceret: *Hoc eſt theſaurus meus*, & ſicut etiam Pater cœleſtis de eodem Chriſto Domino dixit: *Hic eſt filius meus dilectus*, & hoc præſertim cernitur in forma conſecrationis ſanguinis, ubi pronomen *Hic* accipitur adiective, ſiquidem in genere maſculino convenit cum ſanguine, non eſt autem maior ratio, cur pronomen *Hic* in forma ſanguinis adiective ſumatur, quam pronomen *Hoc* in forma panis. Ita Maior, Maldonatus, Vaſquez, Hurtadus, Amicus, Caſpenſis, & alii. Tertius dicendi modus eſt Scoti 3. d. 8. cit. qu. 2. concl. 8. & 9. ubi aſſerit *ly Hoc* & *Hic* ſumi ſubſtantive, & non adiective, & non demonſtrare aliquod ſingulare vagum commune ſubſtantiæ panis, & corporis Chriſti, ſive ſubſtantiæ vini, & ſanguinis eius, ſed denotare ſingulare, & individuum entis, quod in fine prolationis formæ contrahitur, & determinatur ad ſignificandum corpus, vel ſanguinem Chriſti, quæ eſt communis Scotiſtarum ſententia, quam fuſe probamus, & declaramus q. 6. cit. art. 2.

34 Quod autem pronomina *Hoc*, & *Hic* in formis conſecrationis non adiective, ſed ſubſtantive ſumantur, probamus ibi ex ipſa Grammatica, quia pronomina demonſtrativa hic, hæc, hoc, tunc adiective ſumuntur, quando actu alicui ſubiecto copulantur, ut hic calamus eſt obtuſus, hæc pagina eſt alba, hoc atramentum nigrum; ſubſtantive vero, quando per ſe ponuntur nulli ſubſtantivo copulata, ut hic eſt calamus, hæc eſt pagina, hoc eſt atramentum; cum ergo illa pronomina in formis conſecrationis per ſe ponantur, & nulli ſubſtantivo actu, & explicite copulentur, ſubſtantive, non adiective ſumuntur. Deinde pronomina *Hoc*, & *Hic* non demonſtrare aliquod ſingulare vagum commune ſubſtantiæ panis, & corporis Chriſti, ſive ſubſtantiæ vini, & ſanguinis probamus ibidem, quia quodcumque ſingulare vagum commune corporis Chriſti, & aliis corporibus, & ſubſtantiis, habet ſe per modum ſuperioris reſpectu corporis Chriſti, ſed quod eſt inferius prædicatione propria, & naturali non poteſt prædicari de ſuperiori, ſicut non bene de animali prædicatur, quod ſit homo, ſed e contra; Tum quia pronomina illa demonſtrant id, quod in ultimo inſtanti prolationis verborum reperitur, hoc autem non eſt aliquod commune pani, & corpori Chriſti, vel vino, & eius ſanguini, ſed ipſum corpus, & ipſe ſanguis Chriſti; ergo &c. Tandem, quod illud pronomen *Hoc*, quamvis ſecundum rem demonſtrat Corpus Chriſti, tamen ſecundum modum ſignificandi, vel ex vi ſignificationis ſuæ demonſtrat ſingulare entis, itaut ſit ſenſus: *Hoc ens eſt corpus meum*, probamus ibidem ſupponendo ex dictis in Logica qu. 1. de genere art. 5. dari individua generica, de quibus genus immediate prædicari poteſt, & quod in ſingularibus eſt ordo ſecundum ordinem univerſalium, & quod prius univerſale quodcumque poteſt intelligi deſcendere in proprium ſingulare, quam contrahatur per differentiam aliquam ad aliquod inferius tamquam ad ſpeciem, ut ſi habeamus ordinem iſtorum ſingularium, hoc ens, hæc ſubſtantia, hoc corpus, & ſic deinceps uſque ad ſortem; quare in propoſito pronomen *Hoc* licet ſignificet corpus Chriſti ſecundum rem, ſecundum tamen modum ſignificandi, ſeu ex vi ſuæ ſignificationis ſignificat ſingulare entis, ſcilicet hoc ens; unde licet pronomen *Hoc* ſecundum rem corpus Chriſti ſignificet, illud tamen diverſa ratione ſignificat, nam corpus Chriſti ſignificat corpus Chriſti, ut eſt ſingulare naturæ determinatæ, at vero pronomen *Hoc* ſignificat corpus Chriſti, ut eſt ſingulare entis, & ut eſt præſens, & demonſtrabile, non quidem per ſe, ſed per accidentia, ſub quibus continetur, & hæc conceptuum diverſitas ſufficit, ne illa propoſitio: *Hoc eſt corpus meum* ſit identica, ſed formalis, ut ibi fuſius explicamus. Reſponſiones autem, & obiectiones Adverſariorum vide reiectas, & ſolutas l. c.

35 Quinto tandem quæritur; quomodo hæc forma conſecrationis vera eſſe poſſit, & ratio dubitandi eſt, quia prius requiritur rem aliquam eſſe, quam veram eſſe propoſitio.

poſitionem, quæ affirmat illam eſſe ratis axioma philoſophicum; ab eo quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa; forma autem conſecrationis, cum efficiat rem illam, quam enunciat, eſt illa prior, & ex conſequenti falſa; cum ſignificat id eſſe, quod nondum eſt. Veritas tamen Catholica hæc eſt, verba conſecrationis in hoc Sacramento propria, & in rigore ſermonis eſſe vera, quando proferuntur, quamvis nonniſi in ultimo inſtanti prolationis eorum reperiatur corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, & ſanguinis ſub ſpeciebus vini. Ita jam ſtatuimus d. 3. c. qu. 9. art. 1. quam veritatem in toto rigore logico demonſtrat Scot. loc. cit. per tredecim concl. & præcipua ratio eſt, quia veritas propoſitionis non regulatur pro tempore, quo copula profertur, ſed pro tempore, quo tota propoſitio abſolvitur, atque ideo a tota propoſitione finita deſumitur; ſed in ultimo inſtanti prolationis verborum, quod eſt primum non eſſe illorum, in quo præciſe inſtanti verborum ſacramentalium ſignificatio intelligitur completa, res per illa ſignificatæ a parte rei exiſtunt, ſcilicet corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, & ſanguis ſub ſpeciebus vini; ergo formæ illæ ſecundum omnem rigorem, & verborum proprietatem ſunt veræ. Minor eſt de fide, major probatur, quia conceptus per orationem prolatam cauſatus non habetur niſi in ultimo inſtanti prolationis ejuſdem: ergo ut aliqua propoſitio vocalis ſit vera de rigore ſermonis, ſatis eſt, quod in ultimo inſtanti, in quo conceptus illius completur, ſignificatum per eam a parte rei exiſtat; unde hæc oratio: *Hoc eſt corpus meum*, non ſortitur veritatem, & ſignificationem totalem, niſi ſit omnino finita, & ſecundum omnes ejus partes completa; ſi enim quis hanc orationem proferret: *Hoc eſt corpus*, & non proferret *meum*, ſed diceret *Petri*, certe talis oratio referretur tota ad corpus Petri; ergo ejus ſenſus nondum determinatus eſt, niſi ultima quoque particula proferatur, per quam determinantur termini priores, & copula eorumdem, & tunc integra propoſitio dicitur exiſtere, non vero antea, & id maxime in propoſito dicendum eſt, cum enim formæ conſecrationis ſint practicæ, & operativæ, totam earum veritatem referunt ad ultimum inſtans, in quo operantur, & tota hæc eſt Scoti doctrina loc. cit. §. *aliter ergo* in prima concluſione. Ex qua etiam ſolvitur ratio dubitandi adducta, quod hoc præſertim verſatur diſcrimen inter propoſitiones, quæ vim ſignificativam ſolummodo habent, & eas, quæ vim etiam habent effectivam illius, quod enunciatur; quod illæ ſupponant rem, quam enunciant, jam eſſe, hæ vero illam efficiant; unde ad veritatem formæ conſecrationis, per quam corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis ponitur, ſufficit quod in eodem inſtanti prolationis verborum, quo ejus ſignificatio completur, res per eam ſignificata, & enunciata talis a parte rei ſit, qualis eſſe ſignificatur, & enunciatur, quod cum in forma illa reperiatur, ut ex dicendis art. ſeq. conſtabit, ſequitur illam eſſe; & ita etiam diſcurrit Abellius cap. 4. art. ſect. 4. de mente D. Thomæ in ſolutione hujus quæſiti, & alii Recentiores paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.

36 EXplicata veritate verborum conſecrationis Euchariſticæ, eorumdem efficacia modo eſt declaranda: tria vero ſunt præſertim, atque maxime admiranda, ut docet Catechiſmus Rom. p. 2. cap. 4. quæ per verba conſecrationis efficiuntur. Primum eſt, quod verum, & proprium Chriſti corpus, & illud idem, quod ex Sanctiſs. Virgine natum ad dexteram Patris ſedet, & verus, ac proprius ejuſdem ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, in hoc ſacramento realiter, & ſubſtantialiter contineatur: Secundum eſt, quod nulla in ſacramento illo remaneat panis, aut vini ſubſtantia, quamvis id a ſenſibus alienum omnino videatur, ſed tota ipſius panis, & vini ſubſtantia in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti Domini convertitur. Tertium denique eſt, quod in eo Sacramento accidentia panis, & vini, quæ oculis, aliiſque ſenſibus percipiuntur, ſine ullo ſubjecto mirabili quadam ratione remanent, & operantur, quæ tria hic ſunt breviter explicanda, & tamquam de fide ſtatuenda.

37 Primo itaque ſtatuendum eſt, ut diximus diſp. 3. cit. q. 10. tamquam dogma Catholicum in pluribus Conciliis definitum Epheſino, Romano, Viennenſi, Conſtantienſi, Florentino, & aliis contra plures Hæreticos antiquos, & Recentiores, cæteraſque Sacramentarios, ſub ſpeciebus Euchariſticis contineri vere, & realiter, & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem Chriſti, & non tantum in figura, ſigno, & virtute, ut illi comminiſcuntur verum ſenſum ſcripturarum, Conciliorum, & Patrum detorquentes: etenim hæc Catholica veritas nullam habet repugnantiam cum principiis philoſophicis, ut oſtendit Scot. 4. d. 10. q. 1. ex quibus ſupponimus nullam eſſe implicantiam idem numero corpus per potentiam Dei abſolutam eſſe in pluribus locis, & habere plures præſentias, ſive hujuſmodi præſentiæ ſint diverſæ rationis, ſcilicet una circumſcriptiva, alia definitiva, ſive ejuſdem rationis, ſcilicet plures circumſcriptivæ, vel plures definitivæ, in hoc enim nullam eſſe implicantiam de potentia Dei abſoluta jam oſtendimus diſp. 11. Phyſ. Unde non obſtat, quod Sacramentarii objicere ſolent, poſſibile non eſſe Chriſtum totum in tam parva hoſtia contineri realiter, & in ejus qualibet minutiſſima particula, ac ſimul in Cœlo, & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe. Hæc enim, & ſimilia argumenta probant ſolum iſta videri poſſe impoſſibilia iis, qui Dei poteſtatem incomprehenſibilem, & immenſam bonitatem, ac magnam charitatem ignorant, ut ait Apoſt. ad Eph. 2. fideles vero, qui firmiter credunt *non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum*, ut teſtatus eſt Angelus, firmiſſime etiam ſibi perſuadent realem illam Chriſti præſentiam in hoc ſacramento tam expreſſis divinæ veritatis teſtimoniis aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licet poſſibilitatis illius modum ignorent. Totus itaque Chriſtus ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt præſens ſacramento Euchariſtiæ, ideſt, ſecundum corpus, ſanguinem, animam, divinitatem, & ſubſiſtentiam divini Verbi, & non tantum ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum accidentia ſua omnia intrinſeca, & abſoluta, quæ habet in Cœlo, atque adeo etiam ſecundum ipſius quantitatem: & totus Chriſtus tam quoad ſubſtantiam, quam quo ad accidentia eſt in hoc ſacramento, ac qualibet ejus particula tamdiu, quamdiu ſpecies manent incorruptæ, & ita definitum eſt in Conciliis citatis. Licet autem totus Chriſtus ſit in qualibet ſpecie, non tamen eodem modo eſt ſub una, atque ſub altera ſecundum corpus ſuum, & ſanguinem, nam ut paſſim Theologi declarant, ſub ſpecie panis ex vi quidem conſecrationis, & primario tantummodo eſt corpus, per concomitantiam vero, & quaſi conſequenter, & ſecundario eſt ibi ſanguis, & reliqua, quæ ad Chriſtum pertinent; e contra vero ſub ſpecie vini ex vi conſecrationis; & primario eſt tantum ſanguis, per concomitantiam autem, & ſecundario corpus etiam, & reliqua; & ratio talis præſentiæ ſumitur ex verbis ipſius conſecrationis, quibus id, quod in ſacramento ſit, ſignificatur, ut l. c. fuſe declaravimus.

38 Secundo fides Catholica docet, non ſolum corpus, & ſanguinem Chriſti Domini realiter in ſacramento Euchariſtiæ exiſtere, ut dictum eſt, ſub ſpeciebus panis, & vini; ſed præterea nihil ſubſtantiæ panis, & vini in eo remanere, totamque panis, ac vini ſubſtantiam tranſmutari, & converti in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti, ut de fide definitum eſt in Conciliis Rom. ſub Gregorio VII. & Nicolao III. Lateran. ſub Innocentio III. Conſtantienſ. ſeſſ. 8. & Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & can. 2. ubi eam propriè, & aptiſſime tranſubſtantiationem appellat, ut diximus diſp. 3. cit. q. 10. contra Hæreticos tam Calviniſtas negentes prorſus realem præſentiam Chriſti, ſub ſpeciebus, ſine qua non poſſet eſſe hujuſmodi converſio; quam Lutheranos, qui licet realem præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus admittant, adhuc tamen putant manere ſimul ſub ſpeciebus ſubſtantiam panis, ideoque actionem illam, per quam ponuntur ſub ſpeciebus conſecratis corpus, & ſanguis Chriſti, vocant Impanationem, non autem Tranſubſtantiationem. Nec obſtat Euchariſtiam in ſcripturis vocari panem, ut 1. Corinth. 10. unde inferant panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, alias falſo panis diceretur; vocatur enim panis, vel quia ante conſecrationem vere panis fuit, ideoque panis dicitur, quamvis amplius non ſit; vel quia exteriorem figuram panis retinet, & alia panis accidentia, ſicut Geneſ. 18. Angeli vocantur viri; quia exterius tales apparebant, licet realiter tales non eſſent. Nec etiam obſtat verbum *Tranſubſtantiationis* in Scriptura non reperiri; ſiquidem neque in illa reperitur verbum *Conſubſtantialis*, quod tamen Concilium Nicænum primum uſurpavit ad Chriſti Domini naturam Divinam explicandam, quare idem quoque rationabiliter Concilia Lateranenſ. Florent. & Trident. facere potuerunt ad Euchariſtiæ myſterium, & veritatem expreſſius ſignificandam, & ab erroribus vindicandam, ut notat Abellius cap. 4. citat. ſect. 5. paragrapho 2. Sicut autem per tranſubſtantiationem ſit converſio panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti, & ea ratione ſiſtitur ille in Euchariſtia præſens: ita etiam aſſerendum eſt hunc talem effectum, omnino etiam fieri virtute verborum formæ, tamquam per Dei quoddam inſtrumentum, atque ideo per opus ipſum Eccleſiaſtici miniſterii, & deducitur ex facto ipſius Chriſti, & inſtitutione; quibus accedit, quod ſacramenta novæ legis ſignificando efficiunt idipſum, quod ſignificant, ut ſupra dictum eſt; ſiquidem eorum ſignificatio non eſt pura ſpeculativa, ſed practica, & operativa; ſed verba illa, ut ſignificant eſſe præſens Corpus Chriſti, ſunt de ſubſtantia ipſius ſacramenti; ergo idipſum efficiunt, tamquam pars ſacramenti, & conſequenter dicendum eſt etiam ipſum Miniſtrum, ut illa verba profert, una cum illis quoque concurrere ad converſionem inſtrumentaliter, ſi quidem & Miniſter, & opus ipſum Eccleſiaſtici Miniſterii cenſeri debent, tamquam unum inſtrumentum integrum ad ſacramenti effectum attinens.

39 Tertio præterea fides Catholica docet, ſpecies illas, ſeu accidentia panis, & vini, puta figuram, colorem, ſaporem, &c. manere ſine ullo ſubjecto: ita definitum eſt in Conc. Conſtantienſi ſeſſ. 8. ubi damnata eſt, tamquam falſa, & hæretica hæc Wiclefi propoſitio: *Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in Sacramento*, &c. & denuo definitum

eſt

Digitized by Google

eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 2. & ſequitur ex proxime dictis, aliter enim non fieret ſolæ tranſubſtantiationis, ut perſpicuum eſt; id tamen de omnibus accidentibus conjunctim ſumptis eſt intelligendum; alioquin verum eſt, quod diximus diſp. 3. cit. q. 15. ab initio cum Scoto l. c. & D. Th. qu. 77. ar. 1. & 2. ſolam quantitatem panis, & vini ab omni ſubjecto ſeparatam divina virtute in hoc ſacramento exiſtere, reliqua vero accidentia in quantitate recipi, & ſuſtentari, tamquam in proximo, & immediato ſubjecto, ubi recipiebantur antea, quando ſimul cum quantitate ſubſtantiæ inhærebant. Ex quo conſequenter dicimus nullam fieri mutationem in reliquis accidentibus, ſed in ſola quantitate, nam ſola quantitas manet ſeparata a proprio ſubjecto, ſcilicet, ſubſtantia, reliqua vero manent, ut antea, totaliter, ac ſufficienter ſuſtentata a quantitate, quia quantitas eſt ſubjectum immediatum, & proximum aliorum accidentium, per quod ſubſtantiæ inhærent, ut oſtenſum eſt diſp. 2. Phyſ. qu. 3. ar. 2. Sola remanet difficultas, quomodo accidens ſeparatum conſervetur. Aliqui enim volunt in tali caſu novum perſeitatis modum accidenti ſeparato fore concedendum loco actualis inhærentiæ, ac ei oppoſitum, cujus virtute per ſe exiſteret ſine ſubjecto. Alii concedunt quidem Deum tale accidens conſervaturum abſque aliqua additione alterius modi poſitivi, non tamen eadem actione, qua prius eamdem formam in ſubjecto conſervabat, ſed influxu alterius omnino rationis. Alii utrumque aſſerunt, in tali ſcilicet caſu accidens ſeparatum fore conſervandum, tum per novum modum poſitivum, tum per novam actionem. Nos autem utrumque negamus l. n. cum Scoto 4. d. 12. q. 1. & 6. §. *Ad argumenta*, ubi accidenti ſeparato nullum concedit novum perſeitatis modum poſitivum pro ejus conſervatione, ut per ſe exiſtere dicatur, ſed tantum negativum, quatenus, ſcilicet proſequitur Deus conſervationem accidentis ſecundum ſuam entitatem, & ſubtrahit concurſum, quo conſervabat ſubjectum, & inhærentiam accidentis in ſubjecto, ac etiam negat accidens ſeparatum indigere ad conſervationem ſuæ entitatis novo concurſu a priori diverſo ſecundum rem, quo conſervabatur in ſubjecto, quam etiam ſententiam late probavimus diſputat. 3. Phyſ. quæſt. 4. art. 2.

40 Quarto circa efficaciam verborum conſecrationis eſt difficultas, an verba conſecrationis ſuum effectum operentur, quatenus vera, adeout veritas formæ ſit cauſa converſionis panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti, vel potius e contra converſio ſit cauſa veritatis; vel brevius, an verba conſecrationis ſint cauſæ converſionis, non ſolum ratione ſignificationis, ſed etiam ratione veritatis. Thomiſtæ communiter partem tuentur affirmativam, eo quia Concilia, & Patres ex veritate verborum deducunt converſionem panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti. Scotus vero 4. diſt. 8. qu. 2. cit. prope finem exiſtimat verba pro illo priori eſſe quidem ſignificativa ſui objecti, non tamen vera, nec falſa, ſed neutra, hoc eſt præſcindere ab utroque, ac proinde verba illa eſſe cauſam converſionis ratione ſignificationis, non autem ratione veritatis, quam ſententiam non ſolum ſequuntur Scotiſtæ omnes, ſed etiam Recentiores fere omnes communiter Suarez, Vaſquez, Lugo, Averſa, Caſpenſis, Becanus, & alii paſſim; quapropter d. 3. cit. q. 9. ar. 2. ſtatuimus cum Scoto loc. cit. formam conſecrationis eſſe converſivam, ſeu cauſare tranſubſtantiationem, & præſentiam corporis, vel ſanguinis Chriſti, in quantum eſt ſignificativa, non autem in quantum eſt vera, unde verba conſecrationis, eſto ſint vera in fine prolationis, non tamen ſunt converſiva, quatenus vera, ſed quatenus econtra, & præcedentia veritatem ſaltem natura; & quidem quoad primam partem nulla eſt difficultas, quia omnia ſacramenta ſuos effectus cauſant, quatenus ſunt quædam ſigna ſenſibilia a Deo aſſumpta, & inſtituta, ut ad eorum poſitionem Deus aſſiſtens ponat effectus aliquos; ergo cauſant quatenus ſignificant; tum quia ex eo, quod forma conſecrationis ſignificet corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus, colligitur, quod cauſet præſentiam ejus ſub illis, nam ſacramenta efficiunt, quod ſignificant; quo ad ſecundam partem probat Doctor loco citato, ideo hæc oratio eſt vera: *Hoc eſt corpus meum*, quia ex completa panis deſtruitur, & corpus Chriſti ſub ſpeciebus ponitur, in quo conſiſtit converſio; ergo prius natura ponitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, quam intelligatur oratio illa veritatem habere. Conſequentia patet, nam cauſa, & omnis ratio, ſecundum quam cauſat, debet præcedere effectum ſaltem natura, quam rationem late proſequimur loco citato, ubi etiam videri poſſunt reſponſiones Thomiſtarum rejectæ, & objectiones ſolutæ.

41 Poſtremo hic quæri ſolet, an plures formæ poſſint ſimul concurrere ad ejuſdem materiæ conſecrationem, ſeu an plures ſacerdotes poſſint ſimul eamdem materiam conſecrare, & eſt dubium nedum de valida, ſed etiam de licita conſecratione; quam quæſtionem qu. cit. ar. 2. *in fine* diximus eſſe reſolvendam juxta dicta ſuperius de baptiſmo diſp. præced. q. 3. art. 1. num. 35. ubi diximus ex Scoto d. 6. q. 2. plures eumdem baptizantes ſic, quod omnes ſimul formam expleant, ſingulos eorum verum, ac validum ſacramentum conficere. Ita igitur in propoſito quoque dicendum eſt, plures Sacerdotes formam conſecrationis in eodem inſtanti ſimul ſuper eamdem materiam proferentes cum recta, & abſolute intentione illam conſecrandi, ſi ſimul verba conſecrationis abſolvant, omnes vere ſacramentum conficere; ſicut enim plures præfato modo eumdem baptizantes validum Baptiſmi ſacramentum conficiunt, ita eadem ratione de Euchariſtia diſcurrendum eſt, & ſicut in eo caſu diximus plures illos baptizantes concurrere, ut cauſas totales morales ad eumdem baptiſmum; ita pariter in propoſito dicendum eſt, plures Sacerdotes unam, & eamdem hoſtiam ſimul conſecrantes vere ſe habere, ut cauſas totales eumdem effectum totaliter cauſantes in genere moris, quia id non importat in ſigno reſpectu ſignæ phyſicam, & eſſentialem dependentiam, quam tantum negamus poſſe in uno aliquo effecto reperiri ad plures cauſas totales, quæ fuit doctrina Scoti loc. cit. a nobis late tradita, & diſputata diſp. 8. Phyſ. q. 3. art. 2. Quod etiam licite poſſint totidem plures ſacerdotes eamdem materiam conſecrare probat conſuetudo, qua Eccleſia Romana utitur cum ſacerdotibus de recenti ordinatis, qui omnes cum Epiſcopo ordinante concelebrant ſimul cum ipſo verba conſecrationis ſuper eamdem materiam proferentes, quem ritum ab omnibus Epiſcopis obſervari præcipitur in novo Pontificali juſſu Clementis VIII. edito; unde eſt ſententia hoc ſæculo adeo communis, & certa, ut ſine maxima temeritate in dubium revocari nequeat.

ARTICULUS TERTIUS.

Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti.

42 PRima difficultas eſt. Quid ſit proprie illa tranſubſtantiatio, & quomodo intelligi debeat. Varii ſunt modi dicendi Theologorum in hac re, & fuſe diſcurrimus diſp. 3. cit. qu. 12. art. 2. ubi diximus communiorem, & probabiliorem tum Antiquorum, tum Recentiorum eſſe illorum, qui dicunt tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti non eſſe ipſius corporis Chriſti ſubſtantialem productionem, ſeu mutationem, id eſt, Chriſti corpus per illam tranſubſtantiationem de novo non produci, nec ſubſtantialiter mutari, aut localiter moveri, ſed per vim, & efficaciam conſecrationis fieri, ut deſinente tota panis ſubſtantia corpus Chriſti, quod eſt in Cœlo, ſine ullo motu locali, aut mutatione ſubſtantiali jam eſſe incipiat ſub ſpeciebus ipſius panis; adeout converſio panis in corpus Chriſti ſit tranſubſtantiatio non productiva, ſed adductiva, vel tranſlativa, & actio per quam Chriſtus in ſacramento ponitur, realiter & formaliter ſit actio, per quam producitur præſentia ſacramentalis Chriſti ad ſpecies panis, & vini, quia hoc vere, eſt, quod fit in hoc ſacramento, ut Chriſtus, qui erat in ſeipſo, præſens fiat ipſis ſpeciebus, quæ actio vocatur adductio, quia corpus Chriſti non per motum localem fit præſens ſpeciebus, ſed per quamdam aliam ſimplicem mutationem conſtituitur in ſacramento, quia Chriſtus nec deſerit locum Cœli, ſed ibi ſemper permanet, nec ſucceſſive advenit, ut fiat præſens ſpeciebus, nec tranſit per medium, ſed ſtatim, & immediate fit præſens. Et hæc eſt expreſſe Scoti ſent. 4. d. 11. qu. 3. *Quantum ergo ad iſtum articulum*, ubi ait, quod tranſubſtantiatio poni poteſt duobus modis, uno modo quod ſit ad ſubſiſtentiam, ut per ipſam accipientem eſſe, alio modo ut ſit ad ſubſtantiam, ut per ipſam accipientem eſſe hic; prima poteſt dici productiva ſui termini ad quem, ſecunda adductiva; quia per ipſam adducitur terminus, ut ſit hic; tranſubſtantiatio primo modo non poteſt eſſe ad ſubſtantiam, quæ præfuit, quia non videtur poſſe poni ſecundum eſſe ſuum antiquum, ſed ſecundo modo bene poteſt eſſe ſic præexiſtens, quia poteſt fieri de novo præſens hic, ubi fuit terminus a quo, manente tamen ubi erat prius; ita Scotus loc. c. unde ad hanc tranſubſtantiationem requiritur, ut corpus Chriſti fiat præſens vere, & realiter accidentibus panis, itaut corpus quod prius non erat præſens ſub accidentibus, poſt conſecrationem fiat præſens, & terminus formalis tranſubſtantiationis ſit ſubſtantia corporis Chriſti ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale antiquum, & præexiſtens, relatio vero præſentialitatis in corpore Chriſti fundata, & ad ſpecies terminata ſit terminus concomitans, quatenus tranſubſtantiatio adductiva includit mutationem quamdam ad ſimplicem præſentiam circa terminum ad quem, ratione cujus poteſt eſſe, ubi non præfuit, & ubi præfuit terminus a quo, ut Doctor declarat loc. cit. ita ſtatuimus qu. 13. cit. art. 1. & ex profeſſo deſcendimus, & art. 2. ſolvimus objectiones contra tranſubſtantiationem adductam.

43 Secunda difficultas eſt, An præſentia ſacramentalis Chriſti ad ſpecies præter inſeparabilem earum præſentiam eo pacto divino includat etiam aliquam unionem phyſicam corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus. Affirmant Thomiſtæ, & plures Recentiores dicentes, talem præſentiam ſacramentalem Chriſti ad ſpecies haberi per unionem phyſicam formalem ſimilem illi, quam habebat ſubſtantia panis, & vini cum iiſdem accidentibus, dempta inhærentia: itaut Chriſtus incipiat eſſe ſub ſpeciebus non ſolum per ſimplicem præſentiam, ſive coexiſtentiam, ſed etiam per unionem quamdam, qualis erat inter ſubſtantiam panis, & accidentia ejuſdem, ſublata tamen inhærentia. Oppoſitum ſtatuimus diſt. 3. cit. quæſt. 10. art. 1. ubi n. 230. aſſerimus hanc

nec

inter ſpecies, & corpus Chriſti nullam phyſicam intercedere unionem, ſed ſolum realem, & inſeparabilem præſentiam, qua Chriſtus eſt indiſſolubiliter præſens ſpeciebus, quæ indiſſolubilis præſentialitas non ab aliqua formali unione phyſica attendi debet, neque ab aliquo naturali, & neceſſario vinculo, ſed ſolum a divina voluntate, quæ decrevit corpus Chriſti eſſe intime præſens ſpeciebus quouſque eſſe ſpecierum retinent. Ita Scot. 4. d. 10. q. 6. concl. 4. cum tota ſua ſchola, & probatur quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nulla autem eſt neceſſitas ponendi aliam unionem, quam illam præſentiæ a Deo conſervatæ, quamdiu ſpecies manent; ergo &c. Minor probatur, primo, quia Patres, & Concilia præſertim Florentinum, & Tridentinum, quæ exactiſſime Chriſti exiſtentiam in Euchariſtia declarant, aliis vocabulis non utuntur, quam præſentiæ, vel continentiæ; ergo ſignum eſt, nullam aliam unionem inter Chriſtum, & ſpecies eſſe neceſſariam; deinde quia eo ipſo, quod neceſſario ex pacto Dei illa præſentia conſequatur corporis Chriſti ſub ſpeciebus, neceſſario etiam movebitur Chriſtus motis ſpeciebus, ut patet, & iis monſtratis poteſt ſemper vere dici: *Hoc eſt Corpus Chriſti*, quia corpus Chriſti ſub eis continetur. Tandem quia alia unio formalis phyſice non datur, niſi vel partium in continuo, vel formæ in ſubiecto, quorum neutrum dici poteſt, quia licet ſpecies, & corpus Chriſti compenetrentur ad invicem, non tamen continuantur; nec accidentia ullo pacto corpori Chriſti inhærent, ut ſubiecto, nec illud totaliter efficiunt, non enim dicitur quantum, vel album quantitate, vel albedine panis; neque e contra corpus Chriſti afficit ſpecies, cum nihil ab eo recipiant, aliter non eſſent ibi accidentia ſine ſubiecto. Nec etiam dici poteſt eam unionem eſſe effectivam, ut alii comminiſcuntur, qualem intercedere dicunt inter ferrum, & magnetem illud ſibi copulantem, ut loc. cit. fuſe oſtendimus Adverſariorum reſponſa reiiciendo, & obiecta ſolvendo art. 2. quæ ibi videri poſſunt. Nec tandem valet dicere cum aliquibus hanc unionem eſſe ineffabilem, & inexplicabilem, quia ſic eludi poſſent omnes difficultates circa fidei myſteria contingentes, quod eſt contra Apoſtoli monitum dicentis, nos eſſe debere paratos de illis rationem reddere, quantum fieri poteſt ex principiis fidei.

44 Tertia difficultas eſt, quid ponatur in hoc ſacramento ex vi verborum, & per concomitantiam. Hoc etiam ſufficienter declaravimus diſp. 3. cit. quæſt. 31. art. 1. in fine, ubi diximus, quod licet totus Chriſtus ſit ſub utraque ſpecie, & in qualibet ejus parte, non tamen eodem modo eſt ſub una, atque ſub altera ſecundum corpus, & ſanguinem, ut docet Scotus diſt. 10. citata qu. 4. & ſatis patet ex dictis de forma conſecrationis in ſuperioribus, & art. praced. n. 37. nam ſub ſpecie panis ex vi conſecrationis, & primario tantummodo eſt corpus; per concomitantiam vero, & quaſi conſequenter, & ſecundario eſt ibi ſanguis, & reliqua, quæ ad Chriſtum pertinent: e contra autem ſub ſpecie vini tantum eſt ſanguis ex vi conſecrationis, & primario, per concomitantiam vero corpus etiam, & reliqua, & ratio huius diſpoſitionis ſumitur ex verbis conſecrationis, quibus id, quod in hoc ſacramento fit, ſignificatur. Hoc autem amplius declarat Doctor loc. cit. dicens, aliquid poſſe eſſe in Euchariſtia primo, & ex vi verborum, aliquid vero concomitanter, ac veluti ſecundario; ſub ſpecie panis primo, & ex vi verborum ponitur corpus Chriſti animabile, vel animatum, vel exanime, hoc eſt, ut a mortuo, & vivo præſcindit, quia in forma nulla fit mentio vivi, aut mortui, ſed corporis, quod ut ſic ab utroque ſtatu reſcindit; atque ita Sancti de hoc ſacramento loquuntur dicentes, illud corpus eſſe in Euchariſtia, quod natum eſt ex Virgine, pependit in Cruce, jacuit in ſepulchro, & glorioſum reſurrexit. Conſequenter vero eſt ibi omne abſolutum, & omne reſpectivum cum corpore coniunctum, quod abſolutum, & reſpectivum ſit prius natura ipſo ubi; itaut ſub ſpecie panis concomitanter eſt anima, ſanguis, Verbum unitum corpori, & animæ, eſt quantitas corporis, & qualitas naturalis eius, eſt ſcientia, & gratia animæ, & ſimilia. Sub ſpecie autem vini primo, & ex vi verborum eſt ſanguis, concomitanter ſunt anima, corpus, & Verbum, & accidentia ſanguinis, & aliorum concomitantium. Et hæc tota doctrina Scoti confirmata eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 3. ubi diſerte docet animam eſſe ſub utraque ſpecie per concomitantiam his verbis dicens: Verum Chriſti corpus, utrumque ejus ſanguinem ſub panis, & vini ſpecie una cum ipſius anima, & divinitate exiſtere; ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum, ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur; divinitatem quoque propter admirabilem illam eius cum corpore, & anima hypoſtaticam unionem; quapropter veriſſimum eſt tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri; totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quavis eius ſpeciei parte, totus item ſub vini ſpecie, & ſub quavis eius ſpeciei parte exiſtit. Ita diſcurrit Conc. loc. cit.

45 Quarta difficultas eſt, an Chriſtus in Euchariſtia propriam retineat quantitatem, & eamdem figuram, quam habet in Cœlo. Hoc etiam ſufficienter declaravimus qu. cit. cit. art. 2. ubi diximus cum Scoto diſt. 18. cit. qu. 1. & eſt communis Theologorum ſententia, ſubſtantiam corpoream Chriſti exiſtere in ſacramento cum illa partium diſtinctione, & organorum diſpoſitione, quæ corpori humano connaturalis eſt, & quæ convenit ipſi Chriſto in ſe, unde habet corpus Chriſti in Euchariſtia omnes ſuas partes diſtinctas, & ordinatas eo modo, quo illas habet in ſe, quam extenſionem vocat Doctor partium in ordine ad ſe, & eſt ſeparari poſſe ab extenſione earumdem partium in ordine ad locum, ita quod in uno etiam puncto loci poſſit totum corpus exiſtere cum hac diſtinctione, & diſpoſitione partium in ordine ad ſe. Hinc diſtinguit Doctor duplicem poſitionem, una dicit ordinem partium in toto, altera eſt commenſuratio partium corporis contenti ad partes corporis continentis; prima poſitio, & extenſio eſt differentia quantitatis, & de eius eſſentia; altera vero eſt de prædicamento ſitus, & eſt modus quantitativus, quo corpus commenſuratur loco, & eſt reſpectus extrinſecus adveniens. Quoniam vero omne abſolutum alteri abſoluto comparatum poteſt eſſe ſine reſpectu extrinſecus adveniente, utpote qui non neceſſario ſequitur extrema, ut reſpectus intrinſecus adveniens; ideo poteſt quantitas corporis Chriſti eſſe præſens quantitati parvæ, & modum quantitativum non habere, ſecundum quem ei commenſuretur; unde licet corpus Chriſti in comparatione ad quantitatem hoſtiæ habeat reſpectum intrinſecum advenientem inæqualitatis, nam eſt maius corpus Chriſti, non tamen habet reſpectum extrinſecum commenſurationis ad quantitatem hoſtiæ, quia totum corpus Chriſti eſt in tota quantitate hoſtiæ, & totum in qualibet illius parte, quod etiam dici debet de ſanguine reſpectu quantitatis vini ſecundum proportionem. Sic pariter diſtinguenda eſt duplex figura in corpore quanto, ut ſignificat Doctor 4. diſt. 12. qu. 42. una intrinſeca, & quantitativa, quam alii organicam appellant, quæ fundatur in poſitione de genere quantitatis: altera extrinſeca, & ſitualis, quæ fundatur in poſitione de genere ſitus; prima conſiſtit in tali ordine, & ordine talium partium inter ſe, ratione cuius inter illam, & iſtam partem mediant plures, vel pauciores: altera vero eſt talis diſpoſitio partium in ordine ad locum, qua ſcilicet caput eſt ſurſum, pedes deorſum, manus ad latera, & ſic de aliis. Quia ergo illa attenditur penes ordinem partium in toto, & ad ſe invicem, iſta penes ordinem partium in loco, ideo hæc eſt corpori accidens per accidens, ac proinde ab ipſo ſeparabilis, illam vero ſemper retinet etiam exiſtens in loco indiviſibiliter. Et ideo de figura intrinſeca, & quantitativa dicendum eſt, eamdem quam Chriſtus habet in Cœlo, etiam in Euchariſtia retinere, quia licet ibi partes corporis eius ſint in eadem ſpatii parte, habent tamen talem ordinem naturalis inter ſe, ut ratione illius caput immediate ſit unitum collo, non manibus, vel pedibus, & ratione cuius etiam talem exigunt localem diſpoſitionem, ſi connaturali modo locentur, ut caput eſſe ſurſum, pedes deorſum, & ſic de aliis. Ita diſcurrunt Suarez diſp. 48. ſect. 1. Card. de Lugo diſp. 8. ſect. 2. & alii Recentiores.

46 Quinta difficultas eſt de actione, & paſſione accidentium in Euchariſtia, an, ſcilicet, accidentia in Euchariſtia poſſint habere quamcumque actionem, & paſſionem, quam potuerunt habere in ſubiecto, de qua quæſtione late agimus d. 3. cit. q. 15. & quod ſpectat ad actionem diximus ibi art. 1. omnes actiones, quas prædicta accidentia poſſunt cauſare, dum ſubiecto inhærent, per ſolum inſtinctum accidentalem, poſſunt etiam cauſare in Euchariſtia, ut Scotus docet 4. diſt. 13. q. 3. & eſt communis Theologorum ſententia; & ratio eſt, quia accidentia Euchariſtica eamdem retinent naturam, quam prius habebant coniuncta; ergo poſſent agere per ſe ſola quicquid poterant, dum in ſubiecto erant; conſequentia patet, quia forma manens eadem in eſſe eamdem habet virtutem, & conſequenter eiuſdem actionis principium eſſe poteſt.

Confirmatur, quia inhærentia in ſubiecto erat ſolum neceſſaria, ut in rerum natura exiſterent; ſed in Euchariſtia perfecte exiſtunt per divinam virtutem; ergo agere poterunt quicquid antea poterant, etſi non ſint in ſubiecto: & ut ad ſingularia deſcendamus, diximus ibidem, accidentia Euchariſtiæ eaſdem actiones intentionales exercere poſſe, quas antea, hoc eſt producere omnes ſpecies intentionales, quas poterant coniuncta, ut experientia docet, tanguntur enim, videntur, guſtantur, odorantur, &c. Item efficere poſſunt omnem accidentalem alterationem, quam antea poterant in ſubiectum externum, nam calefaciunt, frigefaciunt, ſpecies vini in magna quantitate inebriant, etſi eſſent maximæ activitatis, poſſent ultimo diſponere ad formam ſubſtantialem de novo gignendam, & ad priorem corrumpendam. Ratio eſt, inquit Doctor d. 12. quæſt. 3. citat. lit. k. quia quando aliqua forma eſt totale principium activum reſpectu actionis alicuius, ſi illa manet per ſe ſub modo convenienti ad agendum, poteſt eſſe principium eiuſdem actionis; ſed qualitas eſt principium formale, & totale utriuſque actionis, quæ ſibi competere poteſt, ſcilicet realis in paſſum ipſum alterando, & intentionalis in ſenſum; & quando eſt ſeparata a ſubiecto, eſt tamen in quantitate

ſive

Digitized by Google

ſive habens extenſionem, ſicut ante ſeparationem a ſubſtantia, atque adeo manet ſub modo convenienti ad agendum, qui eſt modus extenſionis; ergo poteſt eſſe principium utriuſque actionis: major patet, quia totali principio poſito, & ſub ratione, qua natum eſt eſſe principium, producere poteſt illud, cujus eſt principium; minor de actione intentionali patet, quod enim accidentia ſint principium totale ſenſationis, manifeſtum eſt, accidentia enim ſunt illa, quæ immediate per ſe ſubjiciuntur ſenſibus; ſubſtantia vero non niſi per accidens, ſcilicet mediantibus ipſis accidentibus, & hinc provenit accidentia ſeparata eodem omnino modo ſenſus immutare, ſicut quando erant conjuncta. Hoc idem etiam probatur de actione reali, quia illa forma eſt principium totale actionis, quæ eſt principium aſſimilandi ſibi paſſum; ſed accidentia ſeparata in Euchariſtia ſunt hujuſmodi præſertim in actione reali; ut patet de frigiditate, quæ ab accidentibus vini producitur in alio vino, hæc enim eſt totaliter ſimilis frigiditati producenti; ergo &c.

47 Damus quod ſpectat ad paſſionem diximus qu. cit. art. 2. ſpecies Euchariſtiæ ab agente creato mutari poſſe ſecundum locum, ut docet Scotus diſt. 10. art. qu. 4. lit. E. quia ſacerdos huc, & illuc hoſtiam defert, & hoſtia ſibi derelicta deorſum cadit ex impetu propriæ gravitatis, principium enim intrinſecum, quo gravia moventur deorſum, eſt gravitas, ut dictum eſt diſp. 3. in lib. de Cœlo q. 2. Rurſus mutari poſſe motu alterationis, ut caleſieri, & frigeſieri, & hoc ab agente naturali, ut docet Doctor loc. citat. quia ſubſtantia ipſa tranſmutatur ab agente naturali mediante quantitate, ſiquidem mutationes naturales fiunt per contactum phyſicum, & corporeum; ergo prius fit mutatio in quantitate quam in ſubſtantia, atque adeo quantitas ſeparata a ſubſtantia non minus ad qualitatem poterit, immediate agente naturali, tranſmutari. Tandem diximus etiam ibi ſpecies ſacramentales tranſmutari poſſe ab agente naturali motu rarefactionis, & condenſationis, & probavimus ex iam dictis de rarefactione, & condenſatione diſp. 4. de generat. & corrupt. qu. 5. ubi docuimus tamquam probabilius, & menti Doctoris conformius, non acquiri per eas, veluti per ſe terminum, niſi novam extenſionem localem partium locati majorem, vel minorem ad prædicamentum ſitus pertinentem; ſi ergo per rarefactionem, & condenſationem non acquiritur, vel deperditur quantitas, ſed tantum major, vel minor extenſio localis, eadem quantitate permanente; ergo hujuſmodi mutationes fieri poſſunt circa ſpecies ſacramentales ab agente naturali. Conſequentia patet, quia tantum illi oppoſitum tenent, qui dicunt per condenſationem, & rarefactionem variari quantitatem; et quando ſpecies rareſiunt, majorem dumtaxat extenſionem localem acquirunt, quam in condenſatione deperdunt, quare earum quantitas non ſecundum rem variatur, ſed tantum ſecundum modum, ſcilicet ſecundum reſpectum quemdam extrinſecus advenientem ad partes loci, non autem in ordine ad ſe, ut loc. cit. fuſius explicamus. Quid autem poſſit Chriſtus agere, & pati prout exiſtens in Euchariſtia, vide d. cit. q. 14. ubi de hoc agimus ex profeſſo, & plures alias reſolvimus difficultates ad hanc materiam de tranſubſtantiatione ſpectantes.

QUÆSTIO IV.

De effectibus Euchariſtiæ.

48 CErtum eſt, ac de fide ſacramentum Euchariſtiæ digne ſuſceptum ſuum conferre effectum; idque ex opere operato, ut de omnibus ſacramentis novæ legis iam definitum fuit in Conc. Florent. in decreto de unione Armenorum, & rurſus in Tridentino in univerſali quidem de omnibus ſeſſ. 6. cap. 7. & ſeſſ. 7. can. 6. & 8. in particulari vero de Euchariſtiæ ſacramento ſeſſ. 13. cap. 2. In præſenti igitur quæſtione inquirendum eſt, quinam ſint effectus Euchariſtiæ in particulari, & quomodo, ac tempore ab ea conferantur, & quæ diſpoſitiones ad dignam hujus ſacramenti ſuſceptionem ſint neceſſariæ, quod hic præſtabimus breviter percurrendo, quæ de hoc late diſputavimus diſp. 3. cit. qu. 17.

ARTICULUS PRIMUS.

Qui ſint effectus Euchariſtiæ, & quomodo, ac quando ab ea cauſentur.

49 PRimo conveniunt Doctores, ut dictum eſt l. c. primarium, & per ſe effectum hujus Sacramenti eſſe ſecundam gratiam, ſeu augmentum gratiæ. Ratio eſt, quia hoc eſt ſacramentum vivorum, non vero mortuorum, ut clare deducitur ex illo Joh. 6. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, quare ſicut cibus, & potus vitam ſomentis augent, ita hoc ſacramentum vitam ſpiritualem gratiæ augebit, quam ſupponit, cum inſtitutum ſit per modum cibi, & potus; cujus finis eſt ſpiritualis animæ nutritio. Unde ſicut nutritio corporalis vitam corporalem ſupponit, ita nutritio ſpiritualis animæ, quæ fit virtute hujus ſacramenti, vitam ſpiritualem ſupponit, ac proinde appellatur ſacramentum vivorum, quia ex inſtitutione ſua gratiam in ſuſcipiente ſupponit, cibus enim non datur mortuis, ut reſurgant, & ad vitam revocentur, sed tantum vivis, ne moriantur, & in vita conſerventur, & augeantur. Confirmatur, quia ut in pluribus Conciliis definitum eſt, & Theologi communiter docent, hoc ſacramentum per ſe, & ex inſtitutione ſua peccatum mortale non remittit, nec primam gratiam confert habitualem, quia per modum cibi, & potus inſtitutum eſt; atque ideo ex ſui inſtitutione vitam gratiæ in ſuſcipiente ſupponit, & peccati mortalis remiſſionem; ergo primarius, & per ſe illius effectus, ad quem inſtitutum eſt, eſt gratiæ augmentum, non vero ipſa prima gratia habitualis. Notanter autem dicitur hunc eſſe primarium, & per ſe illius effectum; ex ea inſtitutione ſua, quia ut diximus qu. 17. cit. art. 1. n. 307. in aliquo caſu veluti per accidens, ſecundario, & indirecte primam gratiam conferre poteſt, & peccatum mortale remittere, ut Scotus docet 4. d. 9. q. un. §. *de ſecundo*, & ex inſtituto declaravimus d. 1. *de Sacramentis in genere* qu. 10. art. 2. num. 350. ubi etiam talem caſum indicavimus, quo id contingere poſſit; quando nimirum quis ad Euchariſtiam accedit nullam habens conſcientiam peccati mortalis, & putans invincibiliter ſe eſſe in gratia, eo quod facto diligenti peccatorum examine nullius peccati recordatur; vel ſi recordetur, nec habet copiam Confeſſarii, habet actum quem putat contritionis, cum re vera non ſit, niſi attritio; iſte enim cum tali diſpoſitione Euchariſtiam ſumens, vere accedit digne, & ſine obice, atque ita recipit gratiam, cum omnia ſacramenta gratiam conferant non ponentibus obicem ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 7. ut fuſius declaravimus loc. cit.

50 Secundo conveniunt etiam Doctores, ut diximus l. c. præter augmentum gratiæ, qui eſt primarius, & præcipuus hujus ſacramenti effectus, quoſdam alios etiam cauſare, de quibus fuſe Recentiores, etenim peccata venialia remittit, & a mortalibus præſervat, ut docet Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. ubi ait Euchariſtiam eſſe antidotum, quo a quotidianis liberamur culpis, & a mortalibus præſervamur, & S. Bernardus ſerm. de Cœna Domini, ubi dicit, *duo in nobis hoc Sacramentum operari, ut & ſenſum minuat in minimis, & in gravioribus tollat omnino conſenſum*, hos autem duos effectus tribus præſertim præſtat modis, ut docent plures SS. Patres, primo ſuggerendo vires, & robur addendo per augmentum gratiæ, ſecundo amovendo peccandi occaſionem juxta illud Pſal. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos, qui tribulant me*, tertio protegendo nos a dæmonum impugnationibus, ipſoſque dæmones arcendo. Item diminuit fomitem, & inordinatum appetitum, quia Chriſtus Dominus ſe in hoc ſacramento ſumendum nobis exhibet, non modo tamquam cibum, quo nutrimur, ſed etiam tamquam ſalutare medicamentum, quo naturæ noſtræ infirmitates, ideſt pravæ inclinationes, immoderati affectus, &c. curentur; unde S. Greg. Niſſenus Orat. Catech. c. 37. dicit, Euchariſtiam eſſe: *Salutare medicamentum veneni damnum, quod corpori fuerit inditum, per contrariam repellens affectionem*. S. Ambroſ. l. 5. de ſacram. c. 4. *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmationis*. Rurſus quædam ſpecialia gratiæ actualis auxilia opportuno tempore vi hujus ſacramenti digne ſuſcepti conferuntur, per quæ charitas conſervatur, roboratur, & perficitur, ut explicat S. Chriſoſt. hom. 6. ad populum Antioch. dum ait hoc eſſe ſacramentum, in quo Chriſtus Dominus maximam erga nos charitatem evidentiſſime teſtatur. Tandem præſtantiſſimus etiam hujus ſacramenti effectus recenſetur a PP. ſingularis quædam, & inexplicabilis unio Chriſti Domini cum eo, qui ſacramentum illud digne ſuſcipit juxta illud, quod ipſe dicit Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*, & de hac mirabili unione cum magno pietatis affectu ſæpe loquuntur PP. ſed præſertim S. Chryſ. loc. c. ubi ait: *Propterea ſeipſum nobis immiſcuit, & corpus ſuum in nos contemperavit, ut unum quid efficiamur, tamquam corpus capiti coagmentatum, ardenter enim amantium hoc eſt*. Hoc autem diximus q. 17. cit. art. 1. in fine, intelligendum non eſt de unione aliqua phyſica, ut quidam explicare videntur, quaſi dicat aliquid præter unionem per affectum, & præter ſolam indiſtantiam localem Chriſti ſub ſpeciebus ad os, & ſtomachum communicantium; ſed tantum de unione quadam morali, quatenus communicantes dicuntur una caro cum Chriſto, dum digne accedunt ad ejus carnem manducandam, & ſanguinem bibendum, quia ſpeciali modo fiunt ejus membra, quatenus quodammodo in ipſo convertuntur, & ipſos reſpicit quaſi carnem ſuam.

51 Tertio loquendo de modo, quo primarius effectus hujus ſacramenti cauſatur, eſt præcipua difficultas, an hoc ſacramentum majorem gratiam conferat virtute utriuſque ſpeciei, quam unius tantum; & quæſtio eſt de ſpeciebus diverſæ rationis, panis ſcilicet & vini, quibus hoc ſacramentum, tamquam perfectum convivium ſpirituale integratur, non autem de ſpeciebus ejuſdem rationis; de his enim omnes concedunt, quod etiam multiplicatæ in eadem ſumptione per ſe, & ex vi ſacramenti majorem non conferunt gratiam, quam conferrent non multiplicatæ, imo quam conferret vel minima pars hoſtiæ conſecratæ: Eſt etiam

quæ-

quæſtio de ſpeciebus diverſæ rationis per ſe, & vi ſacramenti conſideratis, non autem ratione melioris diſpoſitionis ſubjecti, quia alioquin ſi quis poſt unam ſumptam ſpeciem intarim ferventiores actus eliciens melius diſponatur, jam ratione melioris diſpoſitionis ſumendo aliam ſpeciem majorem gratiam conſequatur, quod quidem concedi debet non tantum de pluribus ſpeciebus diverſæ rationis, ſed etiam ejuſdem rationis, utpote per plures hoſtias in una communione ſumptas, itaut ſucceſſive una poſt aliam ſumatur. Negant D. Thomas, D. Bonavent. Cajetanus, Valentia, Suares, Amicus, Coninchius, Becanus, Averſa, Morandus, Bonacina, & ex noſtris, Gavarius, Brancatus, & alii communiter, quod probant primo ex Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 3. dicente. *Nulla gratia neceſſaria ad ſalutem fraudari eos, qui unam ſpeciem ſolum accipiunt*, per quod innuit tantam gratiam recipere, qui unam tantum ſpeciem recipit, ſicut qui utramque. Deinde quia alioquin poſſent laici merito de Eccleſia conqueri, quod uſum Calicis ipſis interdixerit. Demum quia in qualibet ſpecie eſt totus Chriſtus; ergo per quamlibet ſpeciem datur tota gratia hujus ſacramenti. Affirmant Alenſis, Vaſquez, Lugo, Caſpenſis, Orlandus, Meratius, Beroal, & ex noſtris Pontius, Hiquæus, & alii.

52 Quamvis autem utraque opinio ſit probabilis, & negativa etiam communior, nos tamen qu. 17. cit. art. 2. diximus affirmativam videri probabiliorem, quod ibi probamus, quia hoc ſacramentum non ſolum, ut ſacrificium, eſt ſub utraque ſpecie inſtitutum, ſed etiam ut ſacramentum Joan. 6. *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*, nam ad completum convivium requiritur cibus, & potus; ergo qualibet pars hujus ſacramenti habet cauſare gratiam, & ſuam habet ſignificationem diverſam, & ſuum refectionis modum, quia ſacramenta id efficiunt, quod ſignificant, atque ideo non minus uni, quam alteri ſigno reſpondere debet ſua propria gratia ſacramentalis. Confirmatur, quia qualibet ſpecies habet propriam ſignificationem gratiæ diſtinctam a ſignificatione alterius, cum una ſignificet animæ refectionem per modum cibi, & alia per modum potus; ergo qualibet habet proprium effectum diſtinctum ab altera, ſiquidem cauſalitas ſequitur ſignificationem, ac per conſequens quando ſumitur utraque ſpecies, ſumitur plus gratiæ, quam cum recipitur una. Tandem hæ duæ ſpecies faciunt ad integritatem convivii ſpiritualis; ſed cauſis pluribus, quando integrant unam, cuilibet ex ratione propria convenit eſſe partem in cauſando: ergo idem in propoſito dicendum, eſt has ſcilicet, duas ſpecies unam cauſam integram in ſpecie conſtituere, & conſequenter quamlibet propriam habere efficaciam, cum ergo qualibet per ſe gratiam conferat, ſi ambæ ſumuntur, major fructus percipitur, & conſequenter utraque ſimul uberiorem gratiam conferi, quam altera tantum; qua ratione Clemens VI. in Bulla ad Regem Galliæ conceſſit ei communionem ſub utraque ſpecie, dicens hoc ei permittere *ad majus gratiæ augmentum*, ita diſcurrimus loc. cit. præcludendo varias Adverſariorum evaſiones, quæ ibi videri poſſunt. Ad id, quod ex Trident. adducitur in oppoſitum, reſpondemus ibidem ex verbo noſtræ potius favere ſententiæ; non enim abſolute dicit Concilium, nulla gratia fraudari eum, qui ſub una tantum ſpecie ſacramentum recipit, ſed dicit, *nulla gratia neceſſaria ad ſalutem fraudari*, quibus verbis ſupponere videtur accipientem unam tantum ſpeciem aliqua gratia privari, quam tamen dicit ad ſalutem non eſſe neceſſariam. Ad ſecundum non poſſunt Laici de Eccleſia conqueri, tum quia non ob id aliqua gratia ad ſalutem neceſſaria privantur, ut declarat Concilium; tum quia in hujus ſacramenti diſpenſatione non tam attendi debet ſuſcipientium utilitas, quam ipſius ſacramenti reverentia, quia periculum eſt Calicis effuſionis in tanta communicantium multitudine; qua etiam de cauſa non datur hoc ſacramentum parvulis baptizatis, nec amentibus perpetuis, ac ægrotis vomitum patientibus, nec una die bis ſumi poteſt, quæ omnia ſuſcipientium utilitatem impediunt, & tamen ob reverentiam huic ſacramento debitam omittuntur. Ad ultimum negatur conſequentia, quia quamvis totus Chriſtus ſit ſub qualibet ſpecie, tamen virtus cauſativa gratiæ in hoc ſacramento non eſt ſolus Chriſtus, ſed Chriſtus, & ſpecies; ille ut cauſa principalis, iſtæ ut inſtrumentales, ideo quia ſpecies vini a ſpeciebus panis ſunt diverſæ, opus eſt diverſum quoque cauſare effectum; cum quia licet totus Chriſtus contineatur in hoſtia, non tamen, ut potabilis, ſed ut cibus, ideoque ibi cauſat ſolum effectum cibationis ſpiritualis, non vero potationis. Alia quædam ad hoc ſpectantia vide loc. cit.

53 Quinto loquendo de tempore, quo hoc ſacramentum incipit conferre gratiæ augmentum in ejus ſumptione; Aliqui dicunt tunc primum Euchariſtiam gratiam conferre, quando primum eſt in ore, quia vera ibi fit manducatio juxta ſignificationem ipſius verbi *manduco*, derivatur enim a *mando*, quod ſignificat dentibus, & ore cibum conterere; gratia autem hujus ſacramenti non eſt promiſſa, niſi manducationi ipſius juxta illud Joan. 6. *Qui manducat me, ipſe vivet propter me*, quare, inquiunt, gratiam dari, cum hoſtia ſumpta eſt in ore, etiamſi non ſit in ſtomachum tranſmiſſa, alioquin ægroti, qui hoſtiam præ infirmitate nequeunt in ſtomachum tranſmittere, non acciperent gratiam, quod videtur abſurdum; Ita Vaſquez, Becanus, & alii.

Communis tamen opinio, ut diximus loc. cit. docet hoc ſacramentum gratiam non conferre, niſi trajiciantur, & deglutiantur ſpecies, quia hoc eſt proprie comediſſe, & bibeſſe, nec enim in communi modo loquendi dicitur quicquam ille comediſſe, vel bibiſſe, qui panem, aut vinum in ore ſumens, aut etiam panem dentibus conterens, totum inde expueret nihil deglutiens; unde quamvis verbum *manduco* derivatum videatur a verbo *mando*, quod ſignificat cibum ore, & dentibus conterere, tamen ſi proprie loquamur, eſto manducatio a maſticatione incipiat, principaliter tamen, imo eſſentialiter in trajectione cibi conſiſtit, & tranſmiſſione in ſtomachum, & in eo conſummatur; quod etiam modo de potu diſcurrendum eſt, quia nec bibiſſe potum dicitur, qui deguſtans ſtatim expuit, nec manducaſſe, qui acceptum in ore cibum ſtatim ejecit, imo ab omnibus hic cenſetur jejunans, quæ eſt doctrina Scoti expreſſa 4. d. 8. qu. 3. loc. cit. ubi de cibo loquens, & ejus ſumptione, ut frangit jejunium, ait opus eſſe, ut cibus ſtomachum intret, quia jejunium eſt carentia cibi ſuſcepti in ſtomacho, vel ut ejus ad ſtomachum, ita quod intret ſtomachum; juxta quam doctrinam non ſolvitur jejunium naturæ, niſi cibus ſtomachum intret, atque ideo manducatio, quæ jejunium frangit, eſſentialiter petit trajectionem, ſeu tranſmiſſionem cibi in ſtomachum, & ita debet ſumi manducatio in propoſito, & non pro ſola maſticatione, quæ ore, & dentibus exercetur. Neque præbetur Euchariſtia infirmis, qui deglutire non poſſunt, ſed ſollicite curari ſolet, ut hoſtiam trajiciant, non ergo Euchariſtia gratiam confert ſtatim, ac linguam vel palatum attingit, vel quamdiu in ore retinetur; ſed requiritur, & expectatur trajectio per guttur; Tunc igitur hoc ſacramentum incipit primo cauſare gratiam, quando primo verum eſt dicere hoſtiam fuiſſe in ſtomacho receptam, ſeu in ultimo inſtanti terminativo, in quo verum eſt dicere, ſpecies ſacramentales eſſe ad ſtomachum trajectas.

54 Quinto tandem eſt difficultas, an Euchariſtia per ſe, & ex opere operato gratiam conferat quouſque in ſtomacho exiſtit, præſertim ſi homo tunc temporis melius diſponatur. Communis opinio negat, cujus fundamentum præcipuum eſt, quia gratia hujus ſacramenti non eſt promiſſa, niſi manducationi ipſius, ut jam dictum eſt, ſed toto tempore, quo poſt comeſtionem ſpecies durant in ſtomacho, non manducatur; ergo nec gratiam influit. Ita Victoria, Vaſquez, Bonacina, Meratius, Granado, Caſpenſis, & ex noſtris Pontius, Gavarius, & alii paſſim. Alii vero adhuc pie, & probabiliter docent, ſacramentum Euchariſtiæ toto tempore, quo durant ſpecies in ſtomacho, augere gratiam ex opere operato, ſi homo, qui recipit illud, magis, ac magis adhuc ſe diſponat. Ita Caietanus, Valentia, Suarez, Coninchius, Averſa, Lugo, Orlandus, & ex noſtris Hiquæus, & alii, quem dicendi modum qu. 17. cit. art. 2. in fine diximus valde pium eſſe, & aptiſſimum ad excitandos homines ad devotionem, & reverentiam huic ſacramento exhibendam toto eo tempore, quo in ipſis permanet ob ſpem majoris fructus, & exaltat miſericordiam Dei erga nos, & hujus ſacramenti excellentiam, ſuadet enim Chriſtum omniſa non manere eo tempore in ſtomacho, & eſt rationi valde conſentaneum, quia hoc ſacramentum gratiam confert per modum nutrimenti; ſed cibus præcipue nutrit, quando eſt in ſtomacho calore naturali adjutus; ergo etiam hoc ſacramentum calore melioris diſpoſitionis quaſi adjutum animam ſpiritualiter nutriet, quæ nutritio ſpiritualis in augmento gratiæ conſiſtit, ut expreſſe ſignificatur in decreto Eugenii citat. ubi dicitur: *Omnem effectum, quem cibus & potus materialis quoad vitam operatur corporalem ſuſtentando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operari ſpiritualem*. Ex quo etiam facile occurritur rationi prioris ſententiæ, quod gratia hujus ſacramenti præciſe manducationi ipſius promiſſa eſt; licet enim tranſacta ſumptione, & quando Euchariſtia durat in ſtomacho, non perſeveret manducatio ſacramenti phyſice, adhuc tamen moraliter perſeverat ratione diſpoſitionis, & ita credibile eſt, & pium etiam tunc temporis cauſare gratiam, ſeu augmentum gratiæ ex opere operato. Hoc ſaltem certum eſt in hac materia, optime eum facere, qui ob reverentiam tanti ſacramenti diſponit ſe ad recipiendum gratiæ augmentum, quamdiu ſpecies ſacramentales intra ſeipſum conſervat, ſic enim faciendo, ſi non accipiat vi ſacramenti ex opere operato illud augmentum, recipiet tamen ipſum meritoria ex opere operantis propter ipſam bonam diſpoſitionem, ut Pontius obſervat d. 44. qu. 10. num. 8. Tandem monet ſapienter Abellios cum Ilamberto c. 4. cit. ſect. 6. in fine, ad hos Euchariſtiæ effectus per totam vitam obtinendos ſacramenti illius perceptionem ſæpe repetendam eſſe, adeout exiſtimet via fieri poſſe, ut qui e propria ſponte, ac deliberate ab hoc ſacramento per longum tempus abſtineat, quin in novum aliquod peccatum mortale dilabatur; hujus tamen ſacramenti frequentia ſemper cum hac conditione intelligi debet, ut quoties ſumitur, digne, & cum debitis diſpoſitionibus ſumatur, de quibus agendum eſt art. ſeq.

ARTICULUS SECUNDUS.

De diſpoſitionibus ad dignam hujus Sacramenti perceptionem neceſſariis.

55 Primo conveniunt Doctores, primam, & præcipuam diſpoſitionem neceſſariam ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem eſſe munditiem ab omni peccati mortalis macula, & gratiæ ſanctificantis in ſuſcipiente ſtatum; atque ideo præmittendam eſſe confeſſionem ſacramentalem ante hujus ſacramenti ſumptionem ab eo, qui alicujus peccati mortalis a ſe commiſſi conſcius eſt, ita D. Thomas qu. 79. art. 3. & Scotus d. 8. cit. qu. 3. ſupra B. & ratio deducitur ex dictis, cum enim hoc ſacramentum ſe habeat inſtar ſpiritualis alimenti, vitam ſpiritualem in ſuſcipiente neceſſario ſupponere debet; quare Apoſt. 1. Cor. 11. aperte declarat indigne manducantem, & bibentem *reum eſſe corporis, & ſanguinis Chriſti*, & Patres communiter docent Euchariſtiam ſumentes cum conſcientia peccati mortalis graviſſimum committere peccatum, quod quidem peccatum indigne communicantium aliqui Patres cum peccato Judæ proditoris comparant, ut D. Auguſtinus tr. 6. in S. Joan. alii cum peccato eorum qui Chriſtum Dominum occiderunt, ut D. Chryſoſt. hom. 6. ad pop. Antioch. quare monet Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. quod *communicare volenti revocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum, probet autem ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa confeſſione ſacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* Notanter autem dicitur ad dignam ſacræ Euchariſtiæ ſumptionem requiri munditiam a quovis peccato mortali, non vero a peccato veniali, quia per hoc ſanctificantis gratiæ ſtatus non deſtruitur, ut eſt de fide, qui ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem eſt ſufficiens. Hoc autem totum intelligendum eſt, ut explicat Conc. loc. cit. modo non deſit copia Confeſſoris, & extra caſum neceſſitatis urgentis.

56 Secundo difficultas eſt, an accedens ad ſacramentum Euchariſtiæ debeat eſſe in gratia per confeſſionem, vel ſufficiat per contritionem. Communis opinio affirmat non ſufficere ſtatum gratiæ per contritionem, ſed debere eſſe per confeſſionem, quod deducunt ex Concil. Trid. loc. cit. ubi ait neceſſariam eſſe confeſſionem ad dignam hujus ſacramenti ſumptionem, etiamſi contritio de mortali adſit, ita Bonac. diſp. 4. qu. 6. punct. 1. plures alios citans, imo Suar. diſp. 66. ſect. 3. & Card. de Lugo diſp. 14. ſect. 4. dicunt eum, qui per revelationem ſciret ſe per contritionem juſtificatum eſſe, obligari nihilominus ad confeſſionem ante communionem præmittendam, & ſequitur etiam ex noſtris Aretinus d. 9. qu. 1. art. 130. ubi ait eſſe de fide communicaturum habentem aliquod mortale peccatum, de quo contritus eſt, & non confeſſum, prius teneri tale peccatum confiteri, quam communicet, ſi adſit copia Confeſſarii. Oppoſitum tamen, & quidem ſatis probabiliter, docet Gavatius ex noſtris d. 24. qu. 3. c. 1. ubi ait quod qui in mortale aliquod incidit, ejuſque contritionem vere a parte rei habet, abſque actuali confeſſione poſſet digne ad ſacramentum Euchariſtiæ accedere, quod deducitur ex Scoto loc. cit. ubi ait, quod qui in peccato mortali non contritus Euchariſtiam recipit, illum ſpiritualiter non recipit, quia non recipit effectum ſpiritualem, ad quem illius ſuſceptio ordinatur, qui eſt ſpiritualis animæ nutritio; quibus inſinuat Doctor, quod peccator contritus Euchariſtiam ſpiritualiter reciperet, etiam omiſſa confeſſione, in tantum enim confeſſio neceſſaria videtur, ut homo peccator digne accedat ad Euchariſtiam ſuſcipiendam, inquantum per illam homo peccator juſtificatur, & Deo gratus redditur; ſed non minus per contritionem juſtificatur homo, & Deo fit gratus; ergo etiam non præmiſſa confeſſione contritio ſufficit, ut homo digne communicet. Neque Concilium loc. cit. inquit neceſſariam eſſe confeſſionem, etiamſi contritio adſit, ſed ait etiamſi peccator exiſtimet ſe eſſe contritum, vel ſibi videatur contritus, quæ duo diverſa ſunt, unde obſervat Gavatius loc. cit. n. 64. Auctores citatos maxima æquivocatione laborare non diſtinguentes inter has duas propoſitiones, quæ tamen re vera aliæ ſunt, & diverſæ ab invicem: Prima eſt, peccator vere contritus poteſt abſque præmiſſa confeſſione digne ad Euchariſtiam accedere. Secunda, peccator, qui ſe contritum exiſtimat, vel qui ſibi contritus videtur, non tenetur confeſſionem præmittere illius peccati, cujus conſcientiam habet, ſed abſque illa poteſt ad ſacramentum Euchariſtiæ accedere; & hanc ſecundam propoſitionem tradidit Tridentinum, non vero primam. Quoniam vero difficile eſt vera, & propria contritio, & adhuc difficilius hominem cognoſcere ſe ita eſſe contritum, hac de cauſa pro majori ſecuritate præceptum exiat præmittendi confeſſionem ante Euchariſtiæ ſumptionem; ſi quis peccati mortalis conſcius ſit, quantumvis ſibi contritus videatur; unde ſi quis etiam eſſet vere contritus de tali peccato, adhuc peccaret ex hoc capite accedendo ad Euchariſtiam ſine confeſſione, quia faceret contra tale præceptum. In eo vero caſu, quo quis per revelationem ſciret, ſe per contritionem juſtificatum eſſe, ſatis probabile eſſet non obligari ad confeſſionem ante communionem præmittendam, quia tale præceptum latum eſt ob incertitudinem cognitionis veræ contritionis, unde in caſu propoſito locum non haberet; ſed ſine ullo ſcrupulo ad Euchariſtiam accedere poſſet omiſſa confeſſione, nam ex certitudine cognitionis veræ contritionis præſumere poſſet ſe tali præcepto non adſtringi, qui tamen caſus eſt pure metaphyſicus.

57 Tertio difficultas eſt, quo jure ſacramentalis confeſſio ſacræ communioni præmittenda ſit; in qua tres extant ſententiæ. Prima docet eſſe juris divini naturalis, quia reverentia huic ſacramento debita exigit hominem, quantum poſſibile eſt, digne ad illud accedere, ne injuria inferatur tanto ſacramento, quod per ſe ſtatum gratiæ requirit, nullum autem certius remedium eſt ponendi ſe in ſtatu gratiæ, ac proinde digne accedendi ad hoc ſacramentum, quam ſacramentalis confeſſio, ut de ſe patet, cum ad perfectam contritionem difficilius, & rari perveniant. Hic tamen dicendi modus communiter non recipitur, quia non ſemper tenetur homo in ſuis operationibus certiora adhibere media, præſertim quando medium certius omne dubium oppoſitæ partis adhuc non tollit, ut eſt in propoſito caſu, in quo neque ſacramentalis confeſſio omne dubium tollit, quod peccatum ſit remiſſum, cum etiam dubium ſit, an ad confeſſionem ſacramentalem cum ſufficienti dolore accedamus ad tale ſacramentum requiſito. Quare abſolute loquendo huic obligationi ſatisfacere poteſt homo per ſolam contritionem de peccato commiſſo, quia per hanc non ſolum omnium mortalium remiſſionem conſequitur, ſed gratiam ipſam, per quam formaliter fit juſtus, & ſanctus. Secunda ſententia aſſerit hujuſmodi præceptum eſſe divinum poſitivum a Chriſto ſtatutum, & a Paulo traditum, & promulgatum verbis illis 1. ad Cor. 11. *probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*, ita plures Thomiſtæ Soto, Suarez, Vaſquez, Valentia, Averſa, Card. de Lugo, Bernal, & alii. Tertia ſententia aſſerit prædictum præceptum non eſſe divinum, nec naturale, nec poſitivum, hoc eſt immediate a Chriſto Domino ſtatutum, ſed vel Apoſtolicum, vel præciſe Eccleſiaſticum. Ita Scotus noſter 4. d. 9. qu. un. in fine, ubi ait hoc præceptum de præmittenda confeſſione ante ſumptionem Euchariſtiæ eſſe ſtatutum illa lege Apoſtoli, quæ ponitur 1. Cor. 11. probet autem ſeipſum homo &c. & ait illa verba eſſe Apoſtoli, non Chriſti, cui dicendi modo expreſſe favet Conc. Trid. loc. cit. dum ait: *communicare volenti revocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum: probet ſeipſum homo &c.* probatur ratione evidentiſſima, quia ex communi Theologorum conſenſu præceptum divinum confitendi per ſe, & mediate non obligat, niſi in articulo mortis, ſive ut ait Scotus loc. cit. ad aliquando, quod quando ante ſpecificationem Eccleſiæ fuit indeterminatum ad quodcumque ante mortem; ergo per ſe non obligat ante communionem, quam ſententiam ſequuntur Jo. Medina, Palatius, Navarrus, Alphonſus de Caſtro, Coninchius, & plures alii, & Gavatius egregie defendit qu. 3. cit. c. 3.

58 Quarto difficultas eſt, an ad percipiendum primarium hujus ſacramenti effectum, ſcilicet augmentum gratiæ, præter ſtatum juſtitiæ, & ſanctitatis, neceſſarius ſit aliquis devotionis affectus ex pia aliqua conſideratione præcedens. Affirmant aliqui dicentes, quod ſi talis devotionis affectus ex aliqua actuali diſtractione, aut aliquo actuali peccato veniali impediatur, etiam impedirí fructum hujus ſacramenti, quoniam veniale peccatum opponitur fervori, & devotioni ad perceptionem hujus ſacramenti requiſitis, pro qua opinione citantur Alenſis, D. Bonav. Durandus, Cajetanus, & alii antiquiores, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia SS. Patres ad effectum hujus ſacramenti percipiendum magnam animi devotionem, charitatis fervorem, vel quid ſimile poſtulare videntur. Tum quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi, & potus, quâ viventem non nutriunt abſque proprio actu vitali ipſius viventis. Communis tamen, & probabilior ſententia eſt, ut diximus diſp. 3. cit. qu. 17. art. 2. ab initio, quod ad percipiendum hujus ſacramenti fructum, ſcilicet augmentum habitus gratiæ, & ſanctitatis in ſuſcipiente Euchariſtiam, præter ſtatum gratiæ nulla alia actualis devotio requiritur, itaut ille effectus nullatenus impediatur aliquo peccato veniali, vel mentis diſtractione; ita colligitur ex Scoto d. 6. qu. 6. & diſt. 9. qu. un. & docent paſſim Recentiores ibi citati, & probatur ex Concil. Trid. loc. cit. ubi ait diſpoſitionem neceſſariam ad hoc ſacramentum eſſe ſtatum gratiæ, & ſanctitatis, & ſi ſit conſcientia peccati mortalis, quod præmittatur confeſſio, & nullam aliam Concilium diſpoſitionem requirit. Deinde quod talis effectus nullo peccato veniali impediatur ex eo patet, quia ſi peccata venialia ſunt præterita, & non remiſſa, virtute hujus ſacramenti remitti poſſunt; ſi autem ſunt præſentia, etiamſi actu committantur, adhuc cum augmento gratiæ non repugnant, ſicut enim in facto eſſe, & permanenter ſimul cum ea conſiſtere poſſunt, ita etiam in fieri non repugnant. Denique quod neque actualis diſtractio hunc effectum impediat probatur, quia ſi eſt voluntaria ex hac parte ſolum addit culpam venialem, quæ hoc augmentum non impedit, ut modo dictum eſt, ſi vero involuntaria, tanto minus impedit; quare ad ſummum impedire poterit fervorem charitatis, & auxilia actualia, quæ tunc virtute ſacramenti tribui

ſolent,

ſolent, non vero augmentum gratiæ habitualis. Ad fundamentum in oppoſitum ex SS. Patribus deſumptum jam occurrimus loc. cit. Patres enim devotionem actualem in recipientibus Euchariſtiam poſtulare, non tamquam diſpoſitionem neceſſariam ad ejus effectum recipiendum, ſed tamquam utilem, & maxime decentem ſacramenti hujus dignitatem; tum etiam ob majorem gratiam recipiendam, tum denique ob commotum actualium auxiliorum, quæ in perceptione ſacramenti conferri ſolent. Ad rationem etiam ibidem dictam, ut hoc ſacramentum augeat gratiam, ſufficere, quod inveniat vitam ſpiritualem in anima, & digne ſuſcipiatur; ſic enim facta eſt promiſſio gratiæ a Chriſto Domino medio hoc ſacramento, & ad ſummum probat requiri voluntatem ſaltem virtualem recipiendi ſacramentum; & quod accedens ad hoc ſacramentum cum peccato veniali actuali non recipit ejus effectum quaſi ſecundarium, qui eſt fervor charitatis, non tamen probat, quod non recipiat primarium, qui eſt augmentum gratiæ, quia hæc cum peccato veniali oppoſitionem non habet.

59 Quinto conveniunt præterea DD. aliam quoque requiri diſpoſitionem ex parte corporis, ut ſcilicet, qui Euchariſtiam vult recipere, ſit jejunus, idest, ut nihil cibi, vel potus a media nocte ſumpſerit. Ita D. Thom. qu. 80. art. 8. & Scot. diſp. 8. cit. qu. 3. idque in variis Conciliis definitum eſt, ut in Carthag. 3. c. 29. & Toletan. 7. can. 2. & rationem congruitatis aſſignat Aug. e. 118. nempe, *ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Chriſtiani Corpus Domini intraret, quam reliqui cibi*, quem auctoritatem referunt Angelicus Doctor, & Subtilis, & inde deducunt quale hujuſmodi jejunium eſſe debeat, perfectum ſcilicet, & naturale, itaut omnem prorſus cibi, potus, medicinæ, aut cujuſvis alterius rei comeſtibilis, vel potabilis in quantumlibet parva quantitate ſumptionem excludat. Unde etiam deducunt, quod ſi quis ſanguinem, vel alium humorem ex capite fluentem, aut cibi reliquias dentibus adhærentes, aut os eluendo aquæ guttulas cum ſaliva mixtas caſualiter deglutiret, jejunium violare non cenſetur, neque ob id a communione abſtinere tenetur, quia nempe non ſe habent per modum cibi, ſed potius per modum ſalivæ. Nec etiam jejunium ſolvere cenſetur, qui aromata ori apponit, atque dentibus tergit ad vitandum, v. g. aerem noxium, dummodo nihil deglutiret; ſi enim deglutiret, jejunium ſolveret, quamvis poſtea evomeret. Præceptum hoc de præmittendo jejunio ipſi communioni Euchariſtiæ non eſt naturale divinum, quia ex natura rei non inconvenit hoc ſacramentum ſumi poſt alicujus cibi, vel potus ſumptionem, alioquin nec in articulo mortis poſſet dari non jejunis per modum viatici, nec Chriſtus Dominus poſt cœnam illud ſumpſiſſet, & Apoſtolis tradidiſſet. Nec etiam hujuſmodi præceptum eſt divinum poſitivum, ut conſtat ex D. Auguſt. loc. cit. ubi ſubdit, quod *ideo non præcepit Chriſtus quo deinceps ordine ſumeretur Euchariſtia, ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum*, unde reſtat ut tale præceptum ſit merte Eccleſiaſticum, ut docent Scotus, D. Thomas loc. citat. quos omnes alii paſſim ſequuntur. Nec obſtat, quod Chriſtus in cœna ſacramentum iſtud inſtituit, & poſtquam cœnavit illud diſcipulis ſuis tradidit, ut patet Lucæ 22. & 1. ad Corint. 11. Non obſtat, inquam, quia ut docet D. Bonavent. d. 8. art. 2. quæſt. 2. hora illa conveniens fuit primæ inſtitutioni, ſed uſui noſtro non convenit, nam uſus idoneitatem ſuſcipientis exigit, homo autem ſaturus ad ſpiritualia peragenda non eſt idoneus.

60 Aſſignantur tamen nonnulli caſus, in quibus ſecundum communem Doctorum ſententiam, & Eccleſiæ praxim non jejuno Euchariſtiam ſumere licet; Primus eſt, quando in periculo mortis per modum viatici ſumenda eſt, ut docent D. Thom. & Scotus loc. cit. idque colligitur ex Concil. Conſtantienſi ſeſſ. 13 ubi prohibet hoc ſacramentum recipi a fidelibus non jejunis, *niſi in caſu infirmitatis, aut alterius neceſſitatis a jure, vel Eccleſia conceſſe, vel admiſſa*. Secundus caſus eſt, quando id exigere videtur reverentia huic ſacramento debita, ut in caſu v. g. quod niſi ſtatim ſumatur Euchariſtia, vel incendio abſumenda eſt, vel infidelium, aut impiorum manibus profananda; tunc enim a ſacerdote vel a quovis alio etiam non jejuno ſumi poteſt, ac debet, quod tamen intelligendum videtur in caſu, quo ibi non adſit aliquis jejunus, qui ſacramentum ſumere poſſit. Tertius caſus eſt, quando ſacrificii perficiendi neceſſitas incumbit, quod tripliciter contingere poteſt, ut Gavantus noſter advertit diſp. 11. cit. qu. 5. c. 2. primo ſi ſacerdos loco vini aquam conſecravit, vel alium liquorem, illumque ſumpſit, tunc enim vinum accipere debet, & conſecrare, & poſtea ſumere, licet non jejunus. Secundo ſi poſt Conſecrationem recordetur ſe non eſſe jejunum; tunc enim debet adhuc hoc non obſtante Miſſam proſequi, ut ſacrificium perficiat. Tertio, ſi poſt Conſecrationem, ſed ante ſacramenti ſumptionem ſacerdos celebrans moriatur, tunc enim debet alius ſacerdos etiam non jejunus ſacrificium inchoatum perficere, ſi jejunus commode haberi nequeat, qui Miſſam abſolvat, & ſacrificium perficiat. Hoc autem ita probat Scot. loc. cit. Quando ſimul concurrunt duo præcepta, quæ ſimul ſervari nequeunt, illud ſervandum eſt, quod ſtrictius, & fortius obligat ex regula generali communiter recepta; ſed præceptum de ſacramento integro ſumendo ſtrictius, & fortius obligat, quam præceptum de non ſumendo a jejuno, quia hoc eſt præceptum Eccleſiæ dumtaxat, illud vero eſt divinum, nempe Chriſti, qui illud integrum inſtituit, ac confecit, integrumque a ſacerdotibus ſumi mandavit: ergo illud ſtrictius, & fortius obligat, atque ideo in caſibus poſitis illud ſervandum eſt, altero omiſſo. Quartus denique caſus eſt, quando poſt ſumptam ablutionem, animadvertit ſacerdos aliquas hoſtiarum a ſe conſecratarum particulas in patena ſupereſſe, illas enim tunc licite abſumere poterit, ut docent Navarrus, Suarez, Coninch. Bonacina, & alii paſſim.

61 Poſtremo ad dignam hujus ſacramenti perceptionem requiritur, ut notat Abell. cit. ſect. 7. §. 1. ut nulla Eccleſiæ prohibitio talem perceptionem impediat, in tali caſu quantumvis quis ſanctus, & juſtus exiſtat, Eccleſiæ parere tenetur, nec contempto, aut neglecto illius præcepto digne poteſt quis ad talem menſam accedere: unde ſi quis excommunicationis alicujus ſententiæ fuerit ſuperiori auctoritate perculſus, ab Euchariſtiæ perceptione abſtinere tenetur, quantumvis alias coram Deo innocens & ab omni culpa immunis exiſtat, donec vel innocentiam ſuam ſuperiori probaverit, vel abſolutionem ab excommunicatione acceperit, ut enim recte monet D. Gregor. Hom. 29. in Evang. *Paſtoris ſententia juſta, vel injuſta ſemper eſt timenda. Et is, qui ſub manu Paſtoris eſt, timeat ligari, vel injuſte, nec Paſtoris ſui judicium temere reprehendat, ne ſi injuſte ligatus ſit, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.*

QUÆSTIO IV.

De Suſceptione, & Miniſtro hujus Sacramenti.

62 PRius hic egimus de ſuſcipientibus hoc ſacramentum, quam de Miniſtro, quia ſuſceptio majorem habet connexionem cum quæſtione præcedenti de effectibus Euchariſtiæ, & diſpoſitionibus neceſſariis ad primarium ejus effectum percipiendum. Duplex autem eſt hujus ſacramenti miniſter, alter conficiens, cujus poteſtas verſatur in materia conſecranda, alter tantum diſpenſans, qui ſolum diſtribuit materiam jam conſecratam; unde in hoc ſacramento duplex quoque miniſterium diſtinguitur, quæ duo in aliis ſacramentis non diſtinguuntur, quia conſiſtunt in fieri, & conficiuntur, dum conferuntur, & in utroque ſenſu de miniſtro, & miniſterio hujus ſacramenti agemus in præſenti qu.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint hujus Sacramenti capaces.

63 PLuribus modis hoc ſacramentum ſuſcipi poteſt, ut docet Scot. 4. d. 8. qu. 3. ab initio, & poſtea Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 8. ubi triplicem diſtinguit modum ſuſcipiendi Euchariſtiam; nempe ſacramentalem tantum, ſpiritualem tantum, ſacramentalem, & ſpiritualem ſimul. Sacramentaliter tantum illi communicare dicuntur, qui re ipſa ſacramentum percipiunt manducando corpus, & bibendo ſanguinem Chriſti Domini, ex ſua tamen indiſpoſitione effectum ſacramenti non recipiunt, ad quem ordinatur hujus ſuſceptio, qui eſt animæ nutritio ſpiritualis per gratiam datam a Chriſto; Spiritualiter tantum communicant illi, qui voto, & deſiderio ſine reali ſumptione hoc ſacramentum appetunt, & ex Trid. cit. illi proprie ſic communicare dicuntur, qui in ſtatu gratiæ inveniuntur, & ita ex fide viva deſiderant, quæ per dilectionem operatur; de quo communicandi modo explicat Scotus loc. cit. illud Auguſtini dictum de Conſec. d. 2. *Et quid paras dentem, & ventrem? Crede, & manducaſti*; talis enim ſpiritualiter nutritur. Sacramentaliter tandem, & ſpiritualiter ſimul illi communicant, qui cum debita præparatione, ac diſpoſitione accedentes realiter hoc ſacramentum recipiunt, ac etiam ex opere operato ejus effectum, unde hoc tertio modo, inquit Scot. loc. cit. recipit ſacramentum bonus fidelis ſine peccato mortali ſecundum poſſibilitatem ſuam, & quia diligenter conſcientiam examinavit; & talis vere nutritur, & Chriſto cibo ſpirituali unitur, & incorporatur ſecundum illud Aug. *Crede, & manducabis non me convertes in te, ſed tu converteris in me*, hoc enim intereſt inter cibum corporalem, & ſpiritualem, quod cibus corporalis convertitur in nutriendum, ſed in nutritione ſpiritualiter cibatus convertitur in cibum. Hoc igitur quæritur; quinam poſſit hoc tertio modo Euchariſtiam ſuſcipere, & conveniunt Doctores ſolos homines viatores ſic Euchariſtiam ſuſcipere poſſe, & ſolos baptizatos, & non alios eſſe proprie hujus ſacramenti capaces, quod conſtat ex illa regula generali ſuperius tradita, Baptiſmum eſſe januam aliorum ſacramentorum, & cætera ſacramenta, baptiſmo non præmiſſo, prodeſſe non poſſe; tum etiam ratione ſpeciali de hoc ſacramento, quia non genitus nutriri non poteſt, & ita homo non regeneratus per baptiſmum non eſt hujus ſpiritualis nutrimenti capax. Hoc ſuppoſito breviter examinandæ ſunt aliquæ difficultates hic occurrentes.

64 Primo dubitatur, an infantes, & amentes ſint hujus ſacramenti capaces. Pro parte affirmativa facit, quod in quibuſdam Eccleſiis olim fuit conſuetudo præbendi Euchariſtiam parvulis poſt baptiſmum, cujus rei pro antiquo tempore

meminit Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. Hierar. & pro mediis temporibus *Alcuinus* l. de Divinis Officiis c. de Sabbato Sancto; quam conſuetudinem neque condemnat Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 4. ubi ait: *Neque damnanda eſt antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis ſervavit, ut enim Sanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt, &c.* Communis tamen, & certa ſententia docet, omnes baptizatos etiam infantes eſſe quidem capaces, ut cum fructu hoc ſacramentum percipere valeant, non tamen expedire de facto ſacramentum iis præbere. Et quidem quoad primam partem aſſertum conſtat ex Conc. Trident. c. dum enim conſuetudinem parvulos communicandi non damnat in antiquis Patribus, jam ſentit Euchariſtiam effectum ſuum poſſe in illis habere, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ut conſtat ex dictis qu. præc. art. 2. n. 58. actualis devotio neceſſaria non eſt ad fructum hujus ſacramenti percipiendum, ſed ſufficit ſolus ſtatus gratiæ, qualis in parvulis reperitur; unde ſicut alia ſacramenta, quæ non requirunt eſſentialiter operationem ſuſcipientis, ut non ſolum Baptiſmus, ſed etiam confirmatio, & ordo valida ſunt, ſi dentur parvulis, ita etiam de Euchariſtia dicendum eſt in propoſito reſpectu ipſorum. Quod autem de facto non expediat tale ſacramentum eis præbere patet ex præſenti uſu, & praxi Eccleſiæ, & recte quidem antiqua illa conſuetudo communicandi parvulos ſublata eſt ob reverentiam, ac decentiam tanti ſacramenti, & ad evitandum periculum, cum alioquin id non ſit neceſſarium parvulis ad ſalutem, ut ait Trident. loc. cit. quare licet non extet de hoc expreſſa prohibitio, id tamen eſt prohibitum ſaltem per conſuetudinem ab Eccleſia approbatam, & traditam Parochis pro regula in Rubricis Romanis Pauli V. Quod vero ſpectat ad amentes, cum diſtinctione procedendum eſt, vel enim ſemper caruerunt uſu rationis & ſunt perpetuo amentes, & de his diſcurrendum eſt ſicut de infantibus, quare ſicut iſtis, neque in articulo mortis, licitum eſt Euchariſtiam præbere, ita neque perpetuo amentibus. Amentibus vero, qui prius uſum rationis habuerint danda eſt Euchariſtia in articulo mortis, ſi prius habuerunt voluntatem eam ſuſcipiendi, quam habuiſſe prudenter creditur, quia habuerunt voluntatem implendi omnia præcepta, inter quæ extat præceptum divinum de accipiendo viatico, quod proinde iis denegandum non eſt, cum ſint capaces effectus, & fructus hujus ſacramenti, niſi conſtet commiſiſſe aliquod mortale, nec ſit periculum irreverentiæ, ut vomitus, expuitionis, &c. His tandem, qui non omnino amentes ſunt, ſed debilem tantum habent rationis uſum, non eſt hoc ſacramentum omnino negandum etiam extra articulum mortis, ſed pro ratione diſpoſitionis, & devotionis adminiſtrandum. Ita Suar. Vaſquez, Averſa, Caſpenſis, Amicus, Abellius, & alii Theologi paſſim cum D. Thoma qu. 80. art. 9.

65 Secundo dubitatur, qua ætate pueri ſint hujus ſacramenti capaces, & eis adminiſtrari debeat. Et quidem in c. *Omnis utriuſque* eſt *poſtquam ad uſum rationis pervenerint*, quod quidem D. Anton. Paludanus, Jo. Sancius, Caſtropal. Philippus de Cruce, & probabile reputat Diana p. 3. tr. 6. reſ. 70. intelligunt ſtatim, ac puer uſum rationis attigerit, ſive ſtatim atque ſit capax peccati mortalis, atque præcepto confeſſionis, quod ibidem ſancitum eſt, incipiat obligari. Alii vero DD. communiter de hoc præcepto tractantes intelligunt, uſque dum puer perfectiorem, & maturiorem judicii uſum aſſequatur; quod plane non poteſt certa menſura pro omnibus definiri, ſed cujuſque pueri indoles eſt conſideranda, quia alii citius, alii tardius perfectionem judicii aſſequentur, neque tamen requiritur, ut puer pleno, ac perfecto judicio polleat; ſed ſatis eſt, ut aliqualem uſum rationis habere incipiat, quo poſſit actum fidei, & devotum aliquem affectum circa hoc ſacramentum elicere. Unde prudentiſſime inquit Abell. c. 4. c. de Euchariſtiæ ſect. 9. graviter aliquando peccare parentes, paſtores, & Confeſſarios, qui ex incuria primam puerorum communionem nimis differunt, quos D. Franciſcus Saleſius Epiſcopus Gebennenſis in ipſo rationis crepuſculo ad Chriſtum Dominum volebat in hujus ſacramenti participatione adduci, ut illius gratiis irrorati, tanquam novellæ olivarum in circuitu menſæ Domini adoleſcerent, eaque confortante baptiſmalem innocentiam felicius, & conſtantius cuſtodirent. Addunt tamen communiter Doctores quando pueri jam rationis uſum adepti incidunt in mortis periculum, etiam communicari poſſe ante eam ætatem, qua iis ſolcat hoc ſacramentum concedi, quod exemplis ſuadent, & ratione, ſi enim olim dabatur infantibus ſtatim poſt baptiſmum, & nunc etiam datur amentibus, qui ſolum antea rationis uſum habuerunt, ſed poſtea omnis humanæ cognitionis expertes ſunt, iiſque debet ex obligatione a Paſtoribus dari; multo magis pueris dari debebit aliqualiter cognoſcentibus, immo tanta cognitionis luce præditis, quanta ſufficit ad mortale peccatum, & ad confitendum, & dolendum de peccatis ſuis, & qui ſunt vere capaces obligationis, & præcepti. Tum quia niſi tunc impleatur divinum communionis præceptum, jam non remanet tempus ulterius illud adimplendi, utpote morte inſtante, quare tunc non adeſt commoditas differendi, ſicut circa præceptum Eccleſiaſticum annuæ communionis, atque ideo non ſolum poteſt, ſed ex obligatione debet tunc a Paſtoribus hoc ſacramentum pueris miniſtrari. Ita diſcurrit Averſa qu. 8. de ſacram. Euchar. ſect. 5. cum Suar. Henriq. Laym. Bonac. Diana, Reg. Salas, & aliis.

66 Tertio dubitatur, an mutis, & ſurdis a nativitate, non ſolum in articulo mortis, ſed etiam in vita Euchariſtia ſit adminiſtranda. Communis opinio affirmat, & fundamentum eſt, quia muti, & ſurdi a nativitate capaces ſunt ſacramenti pœnitentiæ, ut tenent communiter Doctores; ergo etiam ſacramenti Euchariſtiæ; probatur conſequentia a paritate rationis, quia plura difficiliora, vel ſaltem non minus difficilia quis cognoſcere debet, ut valide, & fructuoſe confiteatur, nimirum diſcrimen inter peccatum mortale, & veniale, dolorem de peccatis præteritis ſufficientem ad validitatem confeſſionis, firmum propoſitum illa non reiterandi, & animum ſatisfaciendi, ac alia, quæ non minus difficilia ſunt ad capiendum, quam illa quæ ad validam Euchariſtiæ ſumptionem requiruntur. Confirm. quia muti, & ſurdi, ut plurimum adeo perſpicaci pollent ingenio, ut plura difficillime ipſis per ſigna, & nutus ſignificata intelligant & intellecta facile ſignis manifeſtant, ut ipſa experientia docet; ergo per ſigna quoque, & nutus poteſt eis Euchariſtiæ myſterium explicari, & diſpoſitiones ad dignam eis ſuſceptionem requiſitæ, & poſtea communicari. Denique quamvis muti, & cæci a nativitate ſint capaces ſacramenti pœnitentiæ, adhuc tamen hoc de mutis difficilius eſt, quam de ſurdis, ut diximus 4. diſp. 5. qu. 16. art. 2. num. 240. & ſeq. quia confeſſio ſacramentalis aliquo ſigno ſenſibili fieri debet, ſignum autem ad confeſſionem aptiſſimum eſt humana vox, quia diſtinctius, & certius ſignificat, quam alia omnia ſigna ſenſibilia, & eſt inter homines maxime uſitatum, & notum, ideoque in Concil. Flor. in decreto Eugenii materia ſacramenti pœnitentiæ dicitur eſſe oris confeſſio. Et nihilominus hoc non obſtante diximus ibidem cum communi Theologorum ſententia ex Scoto 4. diſt. 17. qu. un. in ſolutione principalium mutos eſſe capaces ſacramentalis confeſſionis, & ad illam de jure divino teneri, quia manifeſtatio humanorum conceptuum poteſt fieri non ſolum voce, & locutione, ſed etiam ſcripto, aliiſve ſignis, & nutibus, ut conſtat de moribundis, qui non potentes loqui, ſigna contritionis, & confeſſionis adhibent; ergo tanto magis id aſſerendum erit de ſacramento Euchariſtiæ, pro cujus ſumptione non ſunt neceſſaria ſigna adeo ſenſibilia, ita etiam Diana t. 5. tr. 6. reſol. 6. & 7. Caſp. tr. 22. diſp. 9. ſect. 5. in fine, & alii paſſim.

67 Quarto dubitatur, an rei ad mortem damnati ſint Euchariſtiæ capaces, ut licite illis denegari non poſſit. Affirmat communis opinio apud Caſpenſ. loc. cit. damnatis ad mortem dandam eſſe Euchariſtiam; etiamſi non ſit jejunus, quia ex una parte is tenetur ex præcepto, cum ſit in articulo mortis, nec violenta mors tollit ei hanc obligationem; & ex alia Judex non tenetur differre executionem, quando commode non poteſt, & multo minus, ſi reus ex induſtria jejunium violaret, ut vitam protraheret; Imo ſubdit ibidem contra Julium Clarum, Zerolam, & alios Juriſtas non eſſe indecens Euchariſtiam recipere quoque in ipſo die mortis, ac etiam quamvis pridie ante mortem ſumpta eſſet Euchariſtia a damnato per modum viatici, ſi tamen devotionis cauſa ipſa quoque die mortis iterum communicare vellet, non ſolum non eſſe impediendum, ſed potius hortandum, ut tolerabilius mortem pateretur, ut etiam Sanchez notat in ſelect. diſp. 4. num. 4. Verum quamvis hic ſit communis dicendi modus, & Chriſtianæ pietati valde conſentaneus, nihilominus ſatis etiam probabiliter addit Abell. ſec. 9. cit. cum Iſamberto, Eccleſiam poſſe ſpeciali aliquo decreto, vel ratione alicujus conſuetudinis hujuſmodi reos ad mortem damnatos ſacramentalis Euchariſtiæ ſumptione privare, quod præſertim probat ex eo, quod Eccleſia olim in quibuſdam Conciliis, ac nominatim in concilio Illiberitano quoſdam peccatores publicos, licet pœnitentes, & ſacramentaliter abſolutos, ſacra viatici ſumptione etiam in articulo mortis privavit; ergo idem etiam nunc in ſimilibus caſibus facere poterit ad horrorem quorumdam criminum altius animis imprimendum, cum in diſpenſatione ſacramentorum ſalva illorum ſubſtantia plenariam a Chriſto Domino poteſtatem acceperit. Ita diſcurrit Abellius loc. cit.

68 Quinto tandem dubitatur, an Laici teneantur communicare ſub utraque ſpecie. Affirmant Hæretici multis Scripturæ, & Patrum auctoritatibus moti, præſertim verbis illis Jo. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem non habebitis vitam in vobis*, ubi Chriſtus eodem modo neceſſitatem communicandi, ſub utraque ſpecie promulgat, quo Baptiſmi neceſſitatem promulgaverat Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*; cum igitur particula *Niſi* neceſſitatem indicat, æqualis erit neceſſitas in utraque ſpecie communicandi. Oppoſitum docent Catholici omnes juxta definitionem Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 1. 2. & 3. ubi ait Laicos, & Clericos non conficientes nullo præcepto divino ad Euchariſtiæ ſacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum obligari, neque ullo pacto ſalva fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat; quia fatendum eſt etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum ſumi; ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem illos defraudari, qui unam ſolum ſpeciem accipiunt, ut dictum eſt qu. præc. art. 1.

Digitized by Google

art. 1. num. 51. & hoc etiam habetur in Concil. Conſtant. in quo primum uſus Calicis videtur fuiſſe prohibitus, ut innuit Trid. loc. cit. dum ait in Eccleſia progreſſu temporis gravibus, & juſtis cauſis mutatam fuiſſe illam conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie, & certe ut Abellius advertit loc. cit. in Scripturis etiam Act. 2. 20. & 27. fit mentio ſolius fractionis panis, in cujus communicatione fideles dicuntur fuiſſe perſeverantes illis verbis: *Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*, & idipſum Jo. 6. Chriſtus ipſe expreſſit: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, & olim in Eccleſia ſacramentum hoc ſub ſola ſpecie panis ad communionem infirmorum aſſervatum, ipſiſque infirmis miniſtratum fuiſſe conſtat ex Conc. Nicen. can. 12. & 14. & ex Euſeb. lib. 6. Hiſt. Eccleſ. c. 35. & etiam ex S. Greg. Nazianz. in oratione de Gorgoniæ ſorore; ex quibus clariſſime conſtat, quantum a veritate alienum ſit, quod Hæretici dicunt, fideles omnes, & ſingulos ad communionem ſub utraque ſpecie ſumendam ex divino præcepto obligari; & in antiqua Eccleſia fuiſſe quoque in uſu communionem in unica ſpecie. Nec unquam in Eccleſia Catholica uſitata fuit communio ſub utraque ſpecie prætextu neceſſitatis, & obligationis, ſed ſolum cauſa devotionis, quæ poſtea aucto fidelium numero, & imminuto miniſtrorum ſtudio, merito in hanc reverentiam, & cautelam commutata eſt, ut in ſola panis ſpecie communio præbeatur, ad evitandum præſertim periculum ut aliquid ſanguinis effundatur, quod quidem magis cavendum eſt, quam aliquid panis in terra decidat, quia gutta ſanguinis colligi non poteſt.

69 Nec obſtant verba illa Joan. *Niſi manducaveritis*, &c. ſenſus enim eorum non eſt, quod neceſſaria ſit communio ſub utraque ſpecie conjunctive, ad quod demonſtrandum Conc. Trid. loc. cit. refert verba ex eodem Evangelii textu jam adducta, *Panis quem ego dabo*, &c. in quibus ſola panis ſpecies nominatur; & ad illa verba explicanda plures expoſitiones a Doctoribus adduci ſolent, frequentior autem, & probabilior eſt particulam illam *Et* non ſumi collective, ſive copulative, ſed disjunctive, nam etiam Dialectici tradunt aliquando particulam *Et* ſignificare disjunctive, ut ſenſus ſit, Niſi manducaveritis carnem filii hominis, vel biberitis ejus ſanguinem, &c. Et hic modus ſumendi particulam *Et* pro *Vel* frequentiſſimus eſt in ſacra Scriptura, ut notat etiam Gavettus ex noſtris diſp. 10. qu. 3. cap. 2. nam Levitici 20. dicitur, *Qui maledixerit Patri, & Matri, ſanguis ejus ſit ſuper eum*, hoc eſt qui maledixerit Patri, vel Matri, alioquin non dixiſſet, ſanguis ejus, ſed ſanguis eorum, & Exodi cap. 21. *Filium quoque, & filiam ſi cornu percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubjacebit, ſi ſervum, ancillamque invaſerit, triginta Siclos argenti Domino dabit*, ac ſi dixiſſet, filium quoque, vel filiam, ſimiliter ſi ſervum, vel ancillam, & alia exempla ſimilia habentur quoque in teſtamento novo, ut Act. 3. *Argentum, & aurum non eſt mihi*, ideſt, argentum, aut aurum; & hanc expoſitionem indicat Trident. loc. cit. dum ait ex illis verbis non recte colligi communionem ſub utraque ſpecie, nam qui dixit, Niſi manducaveritis, &c. dixit quoque, Qui manducaverit ex hoc pane vivet in æternum; & dixit etiam, Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis ſit legitimus hujus Sacramenti Miniſter.

70 PRimo dicendum eſt, ſolum novæ legis ſacerdotem, ut miniſtrum legitimum Euchariſtiam conficere poſſe, & ut Miniſtrum ordinarium diſpenſare. Ita Theologi omnes cum D. Thoma qu. 82. art. 3. & Scoto diſt. 13. qu. 2. & quoad primam partem conſtat ex ipſis Chriſti verbis Lucæ 22. & Matth. 26. *Hoc facite*, &c. quibus ſolis Apoſtolis, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus hanc Euchariſtiæ conficiendæ poteſtatem conceſſit; conſtat etiam ex Conc. Later. ſub Innocentio III. c. *Firmiter*, in quo ſtatuitur: *Neminem niſi ſacerdotem rite ſecundum claves Eccleſiæ ordinatum ſacramentum hoc poſſe conficere*, quod etiam expreſſe definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. & SS. Patres unanimiter docent. Quoad ſecundum etiam conſtat ex verbis Apoſtoli ad Corint. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, & ex verbis, quæ Eccleſia recitat in hymno Corporis Chriſti: *Sic ſacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit ſolis Presbyteris, quibus ſic congruit ut ſumant, & dent cæteris*, unde in c. *Pervenit* de Conſec. d. 2. reprehenduntur quidam ſacerdotes, qui Laicis Euchariſtiam dabant ad infirmos deferendam. Hoc etiam definitum fuit in Concil. Niceno 1. c. 18. ubi dicitur: *Miniſtrare hoc ſacramentum proprium eſt Presbyteri, & non Diaconi*, & poſtea in Trid. ſeſſ. 13. c. 8. ubi dicitur: *Hunc ſemper in Eccleſia morem fuiſſe, ut Laici a ſacerdotibus communionem acciperent.* Denique id probat Scot. loc. cit. ratione ex congruitate deducta, ſicut enim ab anima mediante corde illius virtutes ad cætera membra derivantur, & in corde eſt principalis ſedes ejus ex Ariſt. l. de hiſt. anim. c. 16. & ſicut in qualibet politia actus principales ad eam pertinentes alicui perſonæ in illa præcipuæ competunt; ita congruum eſt actum iſtum diſpenſandi Euchariſtiam apud illum reſidere, qui in Eccleſiaſtica Hierarchia principalis eſt, qualis eſt ſacerdos. Notanter autem dicitur ſolum ſacerdotem eſſe ordinarium diſpenſationis, & adminiſtrationis hujus ſacramenti Miniſtrum, quia ut teſtantur S. Ambroſius l. 1. off. c. 41. & S. Juſtin. Apolog. 2. in fine, primis Eccleſiæ temporibus ob ſacerdotum penuriam extraordinarie hæc Euchariſtiæ diſpenſatio Diaconis etiam commiſſa fuit, & delegata, quod tamen tempore conſequenti ad ſolam cauſam neceſſitatis redactum fuit, ut declaratur in Conc. Carthag. 4. can. 38. Unde dicunt etiam DD. communiter, nunc quoque ex commiſſione ſacerdotis, & cauſa neceſſitatis poſſe Diaconum hoc ſacramentum diſpenſare, et ſi infirmus in mortis articulo viaticum poſtularet, nec adeſſet ſacerdos, poſſet Diaconus illi adminiſtrare, quia id ei convenit jure communi, ut conſtat ex Concilio Niceno can. 14.

71 Secundo eſt difficultas, an ex commiſſione, ſeu neceſſitate poſſet etiam Clericus minor Diacono, aut purus Laicus hoc ſacramentum infirmo miniſtrare, aut ſibimet ſumere in mortis articulo. Affirmant plures, quia priſcis temporibus Euchariſtia dabatur in manus proprias Laicorum, ut ſe communicarent, & interdum per Laicos ad infirmos mittebatur, ut narrat Euſeb. l. 6. Hiſtor. cap. 36: unde nulli dubium eſt tunc licuiſſe; Sed etiam poſt rigoroſam prohibitionem, quæ habetur in c. cit. *Pervenit*, & non multis ante annis narratur etiam ac laudatur, Mariam Scotiæ Reginam in Anglia detentam, inſtante ſibi ob fidem Catholicam morte, per ſe ſumpſiſſe ſacram Euchariſtiam, quam ad hunc finem a Catholico ſacerdote receptam ſecum aſſervabat, quare id etiam his temporibus in caſu præciſæ neceſſitatis concludunt licitum eſſe; ita Suar. Valentia, Layman, Fillliuc. Reginald. Diana, Lezana, Caſtropal. Gavet. ex noſtris, & plures alii, qui etiam rationem reddunt, quia jure ſolum humano prohibitum eſt Laico attingere Euchariſtiam ex c. cit. *Pervenit*; jus autem humanum non videtur in tali eventu obligare, ſed potius videtur cedere graviori præcepto Divino, quo fideles tenentur in articulo mortis communicare. Negant plures alii, quorum præcipuum fundamentum eſt prohibitio relata in c. cit. *Pervenit*, quod decretum confirmat Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 8. ubi ait, in *Sacramentali ſumptione ſemper in Eccleſia Dei mos fuit ut Laici a ſacerdotibus communionem acciperent, qui mos tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendens jure, ac merito retineri debet*, quæ conſuetudo fundatur tum in reverentia ipſa ſacramenti, ob cujus dignitatem decet, ut non niſi a ſacerdote, & in ſolo neceſſitatis caſu tantum a Diacono adminiſtretur. Tum quia cum hoc ſacramentum non ſit ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii, ſed tantum utile, non obligat niſi cum debitis circumſtantiis ad ipſius debitam reverentiam requiſitis, quæ privatæ perſonæ utilitati prævalere debet; unde in pluribus locis, etiam ubi ſunt pauci ſacerdotes, & Diaconi non ſufficientes ad communicandos moribundos omnes, multi permittuntur mori abſque viatico; quod tamen non contingeret, niſi exiſtimaſſet Eccleſia ob reverentiam ſacramenti interdicere, quod nemo, niſi ſacerdos, aut Diaconus Euchariſtiam miniſtret, etiam in caſu neceſſitatis, quia non eſt ſacramentum neceſſarium neceſſitate medii. Et ad id, quod refertur de Regina Scotiæ, dicunt illam habuiſſe privilegium ad hoc faciendum a Summo Pontifice, & præterea ſine privilegio illud facere potuiſſe ad vitandam irreverentiam, quæ ab Hæreticis ſacramento inferri potuiſſet, quo caſu quicumque etiam non jejunus Euchariſtiam ſumere poteſt, aut miniſtrare; potuit etiam id facere ex ſententia ſui Confeſſarii, aut alterius Viri docti, qui fuiſſet opinionis oppoſitæ. Ita Alenſis, D. Thom. Henriquez, Bonac. Ceſpenſ. Amic. Pontius, Aſteſanus noſter, & plures alii, quæ opinio ſicut eſt communior, ita etiam probabilior, utpote conſuetudini Eccleſiæ conformior.

72 Tertio, quoniam hoc ſacramentum ad legitimam ſui adminiſtrationem duplicem requirit poteſtatem, Ordinis ſcilicet & juriſdictionis, ut communiter docent Doctores, ulterius addendum eſt, nullum ſacerdotem poſſe licite alteri Euchariſtiam adminiſtrare, niſi ſit ejus proprius Paſtor, vel ex proprii Paſtoris commiſſione, ſeu licentia expreſſa, vel rationabiliter præſumpta id faciat; pro cujus declaratione ſciendum eſt ex communi etiam Doctorum conſenſu duplicem eſſe juriſdictionem, ordinariam ſcilicet & delegatam; ordinaria reſidet in ſuperioribus, quorum officio annexa eſt, ut in Summo Pontifice pro univerſa Eccleſia, in Epiſcopo pro ſua Diœceſi, in Parocho pro ſua parochia, in Generali Religionis pro tota ſua Religione, & ſic de aliis ſuperioribus ordinatis. Delegata eſt, quæ communicatur a ſuperiore, vel ad tempus huic, & illi perſonæ; vel ſtabiliter per privilegia toti Religioni, aut communitati; loquendo igitur de juriſdictione ordinaria, proprius hujus ſacramenti diſpenſator eſt ſacerdos, qui paſtor eſt ovium, ad Paſtorem namque pertinet proprias oves paſcere, & nutrimentum præbere; cæteris vero convenit ex commiſſione, vel privilegio, quæ commiſſio exhiberi poteſt, vel per expreſſam voluntatem, vel per ratihabitionem, ſeu rationabilem præſumptionem; licet enim diſpenſatio Euchariſtiæ ſit propria Paſtoris, & ejus qui habet juriſdictionem; ipſa tamen actualis diſtributio non eſt actus juriſdictionis & ob id ad eam non requiritur approbatio Epiſcopi, nec neceſſaria eſt expreſſa voluntas, vel ratihabitio, ſed ſufficit rationabilis præſumptio, quæ non ſufficit adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ, ut ſuo loco dicemus,

Ex privilegio autem jam a Sede Apoſtolica conceſſum eſt omnibus Ordinibus, vel ſaltem excommunicatione privilegiorum, ut toto anno, excepto feſto Paſchæ Reſurrectionis, poſſint omnibus fidelibus in ſuis Eccleſiis Euchariſtiam miniſtrare. Ita Suarez, Vaſquez, Coninchius, Caſpenſis, Amicus, Averſa, Lugus, Caſtropal. Gavatius diſp. 3. cit. q. a. ubi fuſe de hac re tractat, & alii paſſim, qui etiam addunt poſſe dare Viaticum in caſu neceſſitatis, quando Parochus expectari non poteſt, vel ejus conſenſus haberi, nam in tali caſu poteſt bene præſumi conſenſus Parochi; ſed talis præſumptio conſenſus ipſius non ſufficit, ut detur communio Paſchalis, quia facile illa communio differri poteſt, donec conſenſus expreſſus illius habeatur.

73 Quarto quæritur, quænam diſpoſitio requiratur in ſacerdote Euchariſtiæ ſacramentum adminiſtrante; & quidem in conficiente hoc ſacramentum ſtatum gratiæ requiri, ut licite illud conficiat, fatentur omnes, quamvis enim in ſtatu peccati adhuc valide conficeret; grave tamen ſacrilegium committeret, faceret enim contra reverentiam huic ſacramento debitam ex eadem ſpecie Religionis, qua præſcribitur hoc ſacramentum digne tractari, tam in conſecratione, quam in oblatione. Difficultas tamen eſt, an etiam ad diſpenſandum aliis hoc ſacramentum requiratur ſtatus gratiæ, ut licite diſpenſet. Affirmant plures requiri, quorum ratio eſt, quia ſacerdos eſt miniſter deputatus ex officio ad hoc munus, & conſecratus cum ſpeciali gratia; qui autem ex officio deputatus eſt ad miniſtranda ſacramenta, debet eſſe in gratia, alioquin graviter peccat indigne tractando ſacramenta in peccato mortali. Ita Suarez, Valentia, Coninchius, Bonacina, Reginald. Villalobos, Filliucius, & alii, citantur etiam pro hac ſententia D. Thom. Ricardus, & alii antiquiores, qui tamen revera loquuntur ſolum de ſacerdote celebrante, & Euchariſtiam conficiente, non autem diſpenſante, de quo præſens quæſtio. Negant alii dicentes, ſacerdotem in peccato mortali exiſtentem non peccare mortaliter, ſed venialiter tantum diſpenſando aliis hoc ſacramentum, & hæc ſententia eſt ſatis probabilis, poteſtque commode defendi, ut eſt Averſa quæſt. 10. cit. de Miniſtro Euchariſtiæ ſect. 5. quia in hoc miniſterio ſacerdos non conficit ſacramentum, ſed ſolum applicat, quare ſe habet, veluti in rebus naturalibus cauſæ per accidens applicans activa paſſivis; & non eſt ita per ſe, ac indirecte inſtrumentum Dei ad ſanctificandum hominem, ſicut quando actu conficit ſacramentum conſiſtens in fieri; non videtur ergo tam graviter obligari, eſſe in ſtatu gratiæ, ut alioquin in hoc miniſterio mortaliter peccet, ſed tamen ob reverentiam tanto ſacramento debitam ſaltem venialiter peccabit, dummodo id contingat ſine ſcandalo ſuſcipientium. Ita diſcurrit Averſa loc. cit. pro qua ſententia citantur ab ipſo Sylvius, Nugnus, Cabrera, Kelliſonus, Vaſq. Lugus, uterque Ledeſma, Joan. de Croce, Barboſa, Diana, & alii.

74 Quinto præterea debet cavere ſacerdos, ne hoc ſacramentum miniſtret cenſura aliqua irretitus, etiamſi alioqui ſe repoſuiſſet in ſtatu gratiæ, aliter non ſolum mortaliter peccaret, ſed etiam irregularitatem incurreret, utpote cum tali impedimento actum Ordinis exercens, ut ſupra dictum eſt diſp. 13. de cenſuris qu. 2. art. 2. quod tamen intelligendum eſt excepto caſo extremæ neceſſitatis ad communicandum infirmum. Dubium tamen eſt, an poſſit fidelis in caſu neceſſitatis Euchariſtiam accipere ab excommunicato, degradato, ſchiſmatico, hæretico, & dubium non eſt de excommunicato ab Eccleſia tolerato, a quo etiam extra caſum neceſſitatis Euchariſtiam accipere poſſumus, quando commode alium habere nequimus; ſed tantum de excommunicato non tolerato, qualis eſt nominatim excommunicatus, & notorius Clerici percuſſor, cum quibus tantum in ſacris communicare prohibemur juxta decretum Conc. Conſtant. Negant plures ex antiquis, pro qua ſententia citari ſolent D. Thom. D. Bonav. Durandus, Paludanus, Paletius, & alii Scholaſtici 4. d. 13. quorum fundamentum eſt prohibitio ipſa Eccleſiæ, quæ prohibet nos cum huiuſmodi hominibus in ſacris communicare, ut dictum eſt diſp. cit. a quibus non niſi ſacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria in articulo mortis, ex eadem Eccleſiæ conceſſione ſuſcipere poſſumus. De Baptiſmo habetur 24. qu. 1. can. *Si quem*, qui deſumptus eſt ex D. Aug. lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 2. De pœnitentia vero habetur cap. *Quod in te*, de pœnitentiis, & remiſſionibus, docetque Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. ubi definit in articulo mortis quoſcumque ſacerdotes abſolvere poſſe quoſcumque Pœnitentes a quibuſcumque peccatis; de communione vero, reliquiſque ſacramentis nulla fit mentio. Affirmant plures ex Recentioribus, ut Soto, Suarez, Vaſq. Amicus, & alii, quæ ſententia probabilior videtur, & conformior jam dictis diſp. 13. cit. qu. 2. art. 2. quorum fundamentum eſt, quoniam eadem jura, quæ in articulo mortis concedunt ſacramentum pœnitentiæ ab omnibus ſacerdotibus ſuſcipiendum, concedunt etiam viaticum, ut conſtat ex cap. citato *Quod in te*, ubi Pontifex expreſſis verbis declarat, quod eodem verbo, quo pœnitentiam concedit morientibus, concedit quoque viaticum.

Confirmatur ratione, quoniam hoc ſacramentum jure divino obligat in articulo mortis, ſed Eccleſia prohibere non poteſt, ne hoc jus in eo articulo ſervetur, niſi ſolum in caſu irreverentiæ; nulla autem eſt irreverentia hoc ſacramentum in mortis articulo ſuſcipere a nominatim excommunicato, degradato, Schiſmatico, Hæretico, alioquin ſequeretur, neque non poſſe in articulo mortis ſacramentum Pœnitentiæ a tali ſacerdote recipere, cum eodem modo ſit contra reverentiam ſacramenti pœnitentiæ, ut illud a talibus Miniſtris impendatur. Tandem quia eo ipſo, quod Eccleſia in tali caſo facultatem concedit moribundis ab hujuſmodi Miniſtris ſacramenta petendi, hoc ipſo concedit illis quoque poteſtatem ea ipſa ſacramenta in tali caſu licite miniſtrandi, petere enim, & miniſtrare ſunt correlativa, unde non poteſt in tali caſu, eſſe licita petitio, quin ſimul licita ſit adminiſtratio ſacramenti, & ideo nulla a petente committitur irreverentia a talibus Miniſtris in articulo mortis ſacramenta ſuſcipiendo.

75 Ex qua doctrina facile occurritur fundamento prioris ſententiæ, illa enim Eccleſiæ prohibitio non ſe extendit ad fideles in articulo mortis conſtitutos, in quo ſicut licitum eſt ab huiuſmodi miniſtris accipere ſacramentum Baptiſmi, ut etiam Scot. docet 4. d. 5. qu. 1. & pœnitentiæ, ita & Euchariſtiæ, ut jam oſtenſum eſt. In hac tamen difficultate mihi valde probatur, quod ait Amicus diſp. 31. de Miniſtro Euchariſtiam diſpenſante ſect. 2. in fine, cum pluribus aliis, quod quia vix in praxi fieri poteſt, ut ab huiuſmodi Miniſtris hoc ſacramentum ſine ſcandalo aliorum adminiſtretur, aut periculo ſalutis ipſius ſuſcipientis, ne in eorum errores, & hæreſes, quas plerumque ſolent hæretici, & Schiſmatici in ſacramentorum adminiſtratione admiſcere, conſentiat; conſultius eſt in eo articulo mortis a communione abſtinere, quam ab huiuſmodi Miniſtris illam accipere cum tanto periculo, præſertim cum hoc ſacramentum non ſit ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii; Quod confirmari poteſt exemplo Hermenegildi filii Leovigildi Regis Viſigothorum, qui potius elegit a parentibus occidi, quam ab Epiſcopo Ariano Euchariſtiam accipere ipſa die Paſchatis, propter quod factum mirifice laudatur a D. Greg. lib. 3. Dialog. cap. 31. & refertur 24. qu. 1. can. *Capis*, quia nimirum optime, & laudabiliter communionem ab Hæretico oblatam renuit, ne videretur cum illo in hæreſim conſentire, & ad evitandum periculum, ne ab eo in errorem induceretur, ad hunc enim finem a parente ad eum miſſus fuerat, ut illum in ſuum traheret errorem, ut innuit D. Greg. l. c.

76 Poſtremo examinandum eſt, quomodo ſe debeat gerere Miniſter cum peccatore Euchariſtiam poſcente, num ſcilicet peccatori Euchariſtiam petenti poſſit Miniſter abſque peccato diſpenſare, aut potius illam denegare debeat; notanter autem additur *Euchariſtiam poſcenti*, quia certum eſt Miniſtrum non poſſe illi, quem ſcit eſſe in peccato, ultro Euchariſtiam offerre licite, & abſque peccato. In ſolutione iſtius difficultatis procedendum eſt juxta regulas generales traditas diſp. de ſacramentis in genere circa ſacramentorum adminiſtrationem, diſtinguendo de peccatoribus publicis, vel occultis, & de adminiſtratione publica, vel ſecreta. Si igitur peccator ſit occultus, & publice Euchariſtiam petat, omnino ſacerdos debet illam dare, ut docent Alenſ. qu. 11. memb. 2. art. 3. D. Thom. qu. 80. art. 6. D. Bonav. diſp. 9. qu. ult. & alii Theologi paſſim, quia peccator occultus habet jus in facie Eccleſiæ Euchariſtiam petendi, quo jure privari non poteſt, niſi aliqua cauſa manifeſta, unde ſi ſacerdos illam denegaret, peccatum ejus proderet, atque ideo peccaret; quamvis enim quoad forum internum, & coram Deo nullum habeat jus ad petendam Euchariſtiam, habet tamen quoad forum externum, & in facie Eccleſiæ, quo jure privari non debet, aut repelli, niſi in facie Eccleſiæ ſit ſufficienter convictus. Si vero peccator ſit publicus, & notorius, nullo modo Euchariſtia eſt conferenda, niſi de emendatione conſtet, ut docent præfati Doctores, quia peccator notorius, & publicus, cum ſit in ſtatu notorie indigno, & abſque debita diſpoſitione, non habet jus in eo ſtatu Euchariſtiam petendi, atque ideo eſt illi omnino deneganda, quocumque modo illam petat. Tandem ſi peccator ſit occultus, & Euchariſtiam ſecreto petat, adhuc eſt Euchariſtia deneganda, quia peccator ille nullum jus habet petendi Euchariſtiam, & nullum adeſt periculum illius peccatum prodendi, quia ſecreto petit, hoc autem intelligendum eſt, dummodo per ſacramentalem confeſſionem peccatum illius Miniſtro non innotuerit, tunc enim quamvis nullum adeſſet infamiæ periculum, eſſet illi nihilominus omnino Euchariſtia adminiſtranda, quia Confeſſarius ex ſigillo tenetur non ſolum aliis, ſed nec ipſi pœnitenti abſque illius licentia, peccata in confeſſione detecta objicere, & exprobrare, hoc autem faceret ſaltem implicite, ſi ſumpta occaſione confeſſionis Euchariſtiam petitam pœnitenti denegaret, de quo plura alia videri poſſunt apud Gavatium diſp. 13. cit. qu. 3. quæ in fine huius Diſputationis de Sacroſancto Miſſæ ſacrificio tractari ſolent, quam materiam ad ſequent. diſp. de ſacramento Ordinis remittimus agendo de Ordine ſacerdotii, ut fecimus in 4. ſent. libro.

DISPUTATIO XIX.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

1 POST diſputationem ſda ſacramento Eucharistiæ aliam aggredimur de ſacramento Ordiois, utpote quæ com illa neceſſariam habet conneaionem, ſiquidem Ordo, ſeu ordinatio, ut inquit Scotus 4. d. 24. qu. on. art. 3. eſt inſtitutio alicujus iu gradu Eccleſiæ præemioente, cui convenit aliquod miniſterium circa Eucharistium exhibendum, & ſeptem gradus, quibus conſtat Ordinis ſacramentum, appellantur gradus per ſimilitudinam, quia per eos, quaſi gradus aſcenditur ad Presbyrratos dignitatem, virtuta cujus homo conſtituitur legitimus Euchariſtiæ miniſter tam qooad confectionem, quam qooad diſpenſatinnem, ut dictum eſt diſp. præc. Et quoniam plura quoque de hoc ſacramento diximus lib. 4. ſent. diſp. 4. ad ſpeculationem præſertim ſpectantia, breviter hanc diſputationem eupediemus ex dictis ibidem, addendo alia ad moralem doctrinam attmentia ibi omiſſa.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Sacramenti Ordinis.

2 NOmen Ordinis, quod ex ſe latiſſimum habet ſignificationem, ut obſervat Scotus loc. cit. magis in rigore accipitur pro gradu eminenti in politia, vel Communitate aliqua, & Republica, ſic enim dicitur Ordo Senatoriens, ordo equeſtris, & ſimiles, & hinc ab Eccleſia uſurpatom eſt ad ſignificandum certum ſtatum, & gradum perſonarum, qui dicitor Ordo Clericalis, nempe Miniſtrorum, qui ad res divinas, & ſacras ſunt deputati, ut docet etiam Catechiſmus Romanus part. 2. cap. 7. Tum etiam ad ſignificandum ritum illum ſacrum, quo quiſque Miniſtrorum illorum ſolemni religione conſecratur, ac divino cultui, ſacriſque Altaribus deputatur, & in hoc ſenſu ſumitur in præſenti.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Ordo, & an ſit Sacramentum, & quotuplex.

3 QUamvis ſit aliqua Doctorum varietas in aſſignanda Ordinis definitione, quæ potius eſt de nomine, quam de re, ut diximus diſp. 4. cit. qu. 1. ab initio, clarior tamen, & exactior eſt, quam tradit Doctor loc. cit. quod Ordo, ſeu ordinatio eſt inſtitutio alicujus in gradu Eccleſiæ præeminenti, cui convenit aliquod miniſterium circa Euchariſtiam exhibendum facta a Miniſtro idoneo, certa verba proferente, & ſimul cum intentione debita miniſterium gradus illius aliquo ſigno viſibili repræſentans, ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans gratiam præeminentem, qua ordinatus digne aliquod miniſterium exequatur. Ita Doctor loc. cit. ubi ait ex hac communi Ordinis definitione proportionaliter deduci poſſe rationes ſpeciales Ordinis cujuslibet; & notanter ibi dicitur præcipue circa Euchariſtiam, quia actus Ordinum verſantur ſolum circa illam, ut infra dicetur, vel ſaltem actus principaliores eorum; dicitur autem a *Miniſtro idoneo*, ſcilicet ab Epiſcopo quantum ad ſacros Ordines, eam quantum ad alios non ſacros, aliqui non Epiſcopi poſſunt eſſe Miniſtri; dicitur tandem *proferente verba certa*, quantum ad formam, vel formas ordinationum, quæ ſunt diverſæ in diverſis Ordinibus, ut patet in libris Epiſcoporum. Quæritur ergo in præſenti, an Ordo ſic ſumptus ſit ſacramentum, quæ quidem quæſtio dupliciter intelligi poteſt; Primo in genere, an ſcilicet in Eccleſia Dei ſit ſacramentum Ordinis, ſecundo in particulari, an quilibet Ordinum Eccleſiaſticorum, qui communiter ſeptem enumerantur, ſit ſacramentum, pro cujus reſolutione.

4 Primo dicendum eſt, Ordinem eſſe ſacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum. Ita ſtatuimus loc. cit. tamquam dogma fidei contra Hæreticos quoſdam, & ſatis aperte ex ipſa Scriptura deducitur, nam in Evangelio Chriſtus ordinavit ſuos Apoſtolos in Sacerdotes, & Epiſcopos, quando in nocte Cœnæ dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, & quando poſt Reſurrectionem eis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, Joan. 20. Deinde Apoſtoli ipſi ordinaverunt ſeptem illos viros Actorum 7. *Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus*. Ordinaverunt Paulum, & Barnabam Act. 10. *Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus dimiſerunt illos*, item colligitur ex verbis Apoſt. 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, ubi loquitur de ſacra Ordinatione ipſius Timothei, ex quibus locis deducitur in ſacra Ordinatione aliquem ritum ſenſibilem intervenire, & collationem gratiæ per hunc ritum, unde ſequitur veram rationem ſacramenti in ordinatione reperiri; & quod ordinatio Miniſtrorum Eccleſiæ ſit a Deo inſtituta, & mandata non ſolum demonſtratur ex Patribus, Pontificibus, & Conciliis, ut referunt Bellarminus, Vaſquez, Becanus, Averſa & alii, ſed aperte etiam colligitur ex Act. cap. 13. *Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos*, & c. 20. *in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, & ad Epheſ. 14. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios autem Paſtores, & Doctores*. Et hoc tandem ſuadet ratio ex congruitate deducta, ut dicebamus loc. cit. nam extat in Eccleſia exercitium ſacrorum functionum, & præſertim conficiendi ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum, & ſacrificium, item abſolvendi a peccatis, & ſimiles; & quia non expediebat, neque decens erat, ut omnibus promiſcue, & abſque diſcrimine hoc miniſterium competeret, & poteſtas; opus plane fuit, ut ipſe Chriſtus legitimum hanc poteſtatem in Eccleſia ad hæc facienda reliquiſſet, & ritum aliquem viſibilem, ſeu ſenſibile ſignum inſtitueret, quo talis poteſtas, & gradus certis quibuſdam perſonis a legitimo Miniſtro communicaretur, & hic ritus, & hoc ſignum eſt ſacramentum Ordinis, de quo loquimur.

5 Secundo dicendum eſt ſeptem eſſe Ordines proprie dictos, ſcilicet Oſtiariatum, Lectoratum, Exorciſtatum, Acholytatum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyratatum; primam vero Clericalem Tonſuram non eſſe Ordinem proprie dictum, ſed eſſe purum Eccleſiæ inſtitutionem, & eſſe diſpoſitionem, ac præparationem ad præfatos Ordines, quorum tres poſteriores dicuntur majores, quatuor vero priores dicuntur minores. Hoc aſſertum conſtat ex diverſis Conciliis ſeptem illos Ordines enumerantibus, ut ex Conc. Roman. ſub S. Sylveſtro a. 4. Carthag. 4. c. a. Florent. in decret. Eugenii, & nuper ex Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. ubi hos ſeptem Ordines Eccleſiæ enumerat, quoſdam majores, & quoſdam minores, per quos velati per gradus ad ſacerdotium aſcendimus; & ita etiam diſcurrit Scotus 4. d. 24. cit. art. 2. ſit. D. ubi inquit, quod communiter ſeptem Ordines ponuntor tres majores, & ſacri, & quatuor minores, & non ſacri, quorum ſufficientia ſic aſſignatur; quia Ordo eſt poteſtas, & gradus præeminens ad actum ſacramentalem, præcipue circa Euchariſtiam, aut igitur directe, & immediate, aut indirecte, & mediate. Primo modo deducuntur tres Ordines ſacri, qui dicuntur majores, ſecundo modo quatuor non ſacri, qui dicuntur minores; primum ſit tripliciter, aut Euchariſtiam conficiendo, & ſic eſt Ordo ſacerdotii, aut diſpenſando, & tractando eam in vaſis, & ſic eſt Ordo Diaconatus, unde patet quod legere Evangelium non eſt principalis actus Diaconi, ſed ſecundarius, aut ſubminiſtrando materiam Euchariſtiæ, & ſic eſt Subdiaconatus, cujus etiam legere Epiſtolam, eſt actus minus principalis, & ſecundarius; alii autem quatuor Ordines minores accipiuntur reſpectu actuum remote ſe habentium ad Euchariſtiam, ut Doctor ibidem explicat. Quod vero ſpectat ad Clericalem Tonſuram, quamvis Canoniſtæ quidam aliis Ordinibus annumerandam eſſe arbitrentur; communis tamen, & vera Theologorum ſententia eſt, ut diximus qu. 1 cit. art. 1. non eſſe ordinem, ſed ſolummodo cæremoniam Eccleſiaſticam, quæ præparat, & diſponit ad Ordines ſuſcipiendos, ut D. Thom. D. Bonav. Scot. & alii Theologi 4. d. 24. communiter docent, & clare conſtat ex Concilio Trid. ſeſſ. 23. c. 2. ubi numerantur, & nominantur ſinguli Ordines; nec tamen inter primam ponit Tonſuram, ſed diſtincte, & ſeparatim eam commemorat, tamquam quid prævium ad omnes Ordines, cum dicit: *Ut qui jam Clericali Tonſura inſigniti eſſent, per minores, & majores Ordines ad Sacerdotium aſcenderent*, quibus verbis expreſſe primam Tonſuram a numero etiam ordinum minorum excludit, & clarius adhuc in Catechiſ. Rom. loc. cit. dicitur, Tonſuram eſſe tantummodo præparationem quamdam ad Ordines ſuſcipiendos, ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & ſponſalia ad Matrimonium.

6 Tertio dicendum eſt, non tantum Ordinem in genere, ſed etiam in particulari unumquemque Ordinem Eccleſiaſticorum eſſe ſacramentum; ita ſtatuimus diſp. 4. cit. quæſt. 2. art. 1. cum communi, ac retinenda Theologorum, ac Canoniſtarum ſententia, & probatur aſſertum primo de illis omnibus Ordinibus in genere ex Concil. Trident. cit. c. 2. ubi cum omnes ſeptem Ordines annumeraſſet, eoſdemque ſemper in Eccleſia fuiſſe dixiſſet, c. 4. & poſtea abſolute definit Ordinem eſſe ſacramentum abſque ulla reſtrictione ad majores Ordines, aut minorum excluſione, unde deducitur ſecundum ejus mentem omnes ſeptem Ordines univerſaliter loquendo habere veram ſacramenti rationem, & a Chriſto Domino inſtitutos fuiſſe. Nec obſtat, quod tres tantum majores Ordines dicantur ſacri, quia ut cum

Iſamberto obſervat Abellius c. 7. de ſacramento Ordinis ſect. 1. non ſic vocantur, quaſi ſolis illis ratio ſacramenti competeret, ſed quia ſolis illis votum continentiæ annexum eſt. Denique de ſingulis etiam in particulari probatur loc. cit, ut ibi videri poteſt: quare ſola remanet difficultas, quomodo prædicti Ordines unum conſtituant ſacramentum; ſi enim ſinguli rationem ſacramenti participent, ſequitur plura eſſe ſacramenta, quam ſeptem, at hæc quoque difficultas ſoluta eſt diſp. cit. quæſt. 1. art. 2. in fine ex Scoto d. 24. cit. qu. un. art. 4. ubi docet duas unitates his ſeptem Ordinibus tribui poſſe. Prima eſt unitas generis propinqui, adeo quod omnia ſint unum ſacramentum in genere propinquo, non remoto; quod declarat exemplo virtutum moralium, nam Juſtitia, Fortitudo, & Temperantia ſunt tria genera virtutum, quorum unumquodque ſub ſe varias continet virtutum ſpecies, & tamen omnes illæ tres virtutes continentur ſub uno genere communi, quod eſt virtus moralis; ſic igitur pariter in propoſito iſti ſeptem Ordines ſunt unum ſacramentum unitate generis propinqui, quod eſt Ordo, & eſt genus ſubalternum, quod reſpectu ſacramenti in communi ad ſeptem Eccleſiæ ſacramenta eſt ſpecies, eſt vero genus reſpectu iſtorum ſeptem ſpecierum Ordinum, ſeu Ordinationem ſub illo contentorum, quod Ordo ſacer appellatur, & eſt ſupremum ſacramentum, quam ſolutionem amplectitur Bellarminus lib. 1. de ſacramento Ordinis cap. 8. & alii Recentiores paſſim, dum inquiunt, quod quamvis ſinguli Ordines rationem ſacramenti habeant, unum tamen in genere ſacramentum ſimul conſtituunt, quod ſufficit, ut Ordo dicatur unum generice ſacramentum, quod ſub ſe diverſas continet ſpecies. Alia unitas, quæ his etiam ſeptem Ordinibus tribui poteſt, eſt unitas Ordinis, & cujuſdam connexionis, quam habent inter ſe, & ad ſacerdotium, qui eſt ſupremus Ordo, ad quem alii ordinantur, quatenus in Clericum aſſumendus prius debet primam Tonſuram recipere, deinde Oſtiariatum, & ſic deinceps gradatim uſque ad Sacerdotium, quamvis hæc gradatio non ſit ſimpliciter neceſſaria neceſſitate ſacramenti, ſed tantum præcepti Eccleſiaſtici, ut loco citato diximus. Addit tamen Doctor hanc unitatem Ordinis, & Subordinationis non eſſe illam, propter quam Ordo, vel ordinatio eſt unum ſacramentum, ſed magis eſſe unitatem priorem jam aſſignatam, nimirum generis propinqui.

7 Quarto dicendum eſt, Epiſcopatum quoque eſſe Ordinem proprie dictum ab omnibus enumeratis diſtinctum etiam a Sacerdotio. Ita ſtatuimus cum communiori in Scholis qu. 1. cit. art. 1. num. 8. in quam etiam magis Doctor inclinare videtur loc. c. art. 2. & expreſſe deducitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. ubi declarat præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipue pertinere, & poſitos, ſicut idem Apoſtolus ait, a Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei, eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe, ac ſacramentum Confirmationis conferre, & paulo poſt addit; docet inſuper Sacroſancta Synodus in ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, &c. Itaque Concilium docet Epiſcopos ad Hierarchicum Ordinem pertinere, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, per quos utique cæteros ordines intelligit; facit deinde mentionem de Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum ordinum; quare ſicut ordinatio Sacerdotum, & aliorum Ordinum eſt ſacramentum Ordinis, ita & ordinatio Epiſcoporum; ſed poteſtas data per ordinationem, quæ eſt ſacramentum, eſt Ordo proprie dictus; ergo & Epiſcopatus quoque erit talis Ordo, & ab aliis diſtinctus, quia Concilium illum annumerat, ut ab aliis condiſtinctum. Cui veritati ſuffragantur etiam SS. Patres, qui Epiſcopatum Ordinem vocant; ut S. Anacletus epiſt. 3. cap. 1. S. Caius epiſt. ad Felicem Epiſcopum, & S. Ambroſius lib. 3. de ſacramentis cap. 1. ſuffragatur etiam ratio, quia Epiſcopatus eſt gradus, quidam præeminens in Eccleſiis, & poteſtas quædam ad actus ſacramentales, qui nullo modo conveniunt cæteris Ordinibus, ut ad actus ordinandi Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos ſimiliter ad actum confirmandi, & conficiendi Chriſma. Tum quia non minus videtur neceſſarius in Eccleſia aliquis Ordo reſpectu actuum ſacramentalium per ſe, & magis nobilium abſque comparatione, quam reſpectu ſacramentalium per accidens, & indirecte, ac minus nobilium; ſed planum eſt quod actus illi, ad quos diſponit gradus Epiſcopi, vel Epiſcopatus ſunt per ſe Sacramentales, & valde nobiliores, & excellentiores actibus, ad quos diſponunt omnes alii Ordines a Sacerdotio; quamplures enim ſunt indirecte tantum Sacramentales, ſicut actus Subdiaconi, quatuor minorum Ordinum; ergo, &c. Et ſane omnino abſurdum videtur, quod Ordines minores, aut etiam Diaconatus, & Subdiaconatus ſint Ordines proprie dicti, & non Epiſcopatus; cum hæc poteſtas ſit longe excellentior illis.

8 Quinto etiam addendum eſt, Epiſcopatum non ita a Sacerdotio diſtingui, ſicut alii Ordines inter ſe diſtinguuntur. Ita quoque ſtatuimus loc. cit. cum communi ſententia a Sacerdotio Epiſcopatum diſtinguente, & deducitur ex Scoto loc. cit. alii namque Ordines ita ſe habent, ut notat ibi Doctor, quod ſolum ex præcepto Eccleſiæ debet inter eos ſervari certa quædam connexio, & graduatio, alioquin quantum ad ſubſtantiam revera valeret quicumque Ordo, etiamſi alium non ſupponeret ante ſe, ita quod ſi Sacerdotium ipſum alicui non habenti Diaconatum conferretur, imo nec ullum prorſus ex aliis inferioribus Ordinibus, adhuc eſſet ratum & validum, nec repeti, & iterari deberet, quamvis ex ipſius Eccleſiæ præcepto ab ejus exercitio ille ſuſpenſus remaneret, & ratio eſt, quia nullus Ordo ex illis ſeptem in collatione de neceſſitate Sacramenti ab alio dependet, ut patet *Extra* de Clerico per ſaltum promoto c. un. in quo non eſt reiterandus ordo ille, ſed caute ſupplendum eſt, quod fuerit omiſſum. At non ita ſe habet Epiſcopatus reſpectu Sacerdotii, imo tantam cum eo habet connexionem, quod niſi Sacerdotium præcedat, invalide confertur: unde ſi aliquis non Sacerdos ordinaretur in Epiſcopum, nihil fieret, quia Epiſcopatus de neceſſitate ſacramenti a Sacerdotio dependet, & hoc totum eſt de inſtitutione ipſius Chriſti; unde deberet prius ille in Sacerdotem ordinari, & poſtea tota conſecratio Epiſcopalis ex integro repeti deberet rurſus, & iterari, quia nimirum illa, quæ anteceſſit, fuit irrita prorſus, & nulla, atque ideo ob hanc neceſſariam connexionem Epiſcopatus cum Sacerdotio, & neceſſariam dependentiam ab illo, non poteſt ita diſtingui ab eo, & ſeparari, ſicut alii Ordines ab invicem diſtinguuntur.

9 Dices communis, & antiqua Eccleſiæ traditio habet, quod ſint tantum ſeptem Ordines Eccleſiaſtici, vel ergo Epiſcopatus poni non debet Ordo, vel ſaltem non diſtinctus a ſacerdotio. Ad hanc inſtantiam Auctores aſſerentes Epiſcopatum eſſe Ordinem proprie dictum, & ab Ordine Sacerdotii ſimpliciter diverſum, gratis concedunt Ordines eſſe plures, quam ſeptem, & quando ſeptem communiter aſſignantur, & enumerantur, ajunt ſermonem eſſe de Ordinibus ad ſacerdotium requiſitis, & Concilia de illis ſeptem præſertim mentionem feciſſe, quia ſupponebant ſatis notum eſſe, Epiſcopatum eſſe ordinem particularem, a reliquis diſtinctum. Melius tamen reſpondetur, ut dictum eſt loc. cit. optime in Eccleſia aſſignari, & retineri numerum Ordinum ſeptenarium, quorum ſeptimus ſupremus, & ultimus dicatur Ordo Sacerdotii; ita tamen, ut hic ultimus Ordo ample ſumatur, & nomen Sacerdotii, non tantum pro poteſtate conſecrandi, ſed etiam valide conferendi illa ſacramenta, quæ requirunt miniſtrum conſecratum; ac deinde hoc tamquam genus dividatur in duas ſpecies, hoc eſt, in duos Sacerdotii gradus, unum ad conficienda ſacramenta Euchariſtiæ, Abſolutionis, & extremæ Unctionis, alterum ad ſacramenta Confirmationis, & Ordinationis, itaut Epiſcopatus, & Presbyteratus faciant unum Ordinem unitate generica, qui in duas ſpecies dividatur, quarum una includit, vel præſupponit aliam, & uni quidem relictum eſt idem commune nomen Sacerdotii, alteri vero attributum eſt nomen proprium Epiſcopatus, quod quidem fundamentum habet in dicto Anacleti Papæ cit. qui epiſt. cap. 1. dicebat, bipartitum eſſe ordinem Sacerdotum, & duos eſſe Ordines Sacerdotum, ſcilicet Epiſcoporum, & Presbyterorum, idque ex Chriſti Domini inſtitutione; de quo plura alia videri poſſunt loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis, & quæ ſint Officia ſingulorum.

10 PRimo dicendum eſt, materiam remotam ſacramenti Ordinis in generali eſſe rem illam, quæ ab Epiſcopo traditur ſuſcipienti aliquem Ordinem, proximam vero eſſe illius rei traditionem, formam denique in verbis illis conſiſtere ab Epiſcopo prolatis, quibus exprimitur poteſtas Ordinis, qui confertur. Ita Doctores communiter, & conſtat ex Concil. Carthag. & ex Florent. in decret. Eugenii, ubi dicitur materiam ſacramenti Ordinis eſſe rem illam, cujus traditione confertur Ordo, formam vero eſſe verba, quæ ab Epiſcopo in hujuſmodi traditione proferuntur; loquendo vero de materia, & forma ſingulorum Ordinum in particulari recolendum eſt, quod diximus diſt. 4. cit. qu. 3. ab initio, Chriſtum Dominum non determinaſſe in omnibus ſacramentis æqualiter ſpeciem rei ponendæ pro materia; in aliquibus enim non determinavit rem ponendam, vel exhibendam talem ſecundum ſpeciem infimam, ſed ſolum per ſe deſignavit in materiam alicujus ſigni externi poſitionem, vel traditionem externam alicujus rei ſenſibilis aptæ, ut per ipſam ſignificaretur talis effectus ſacramentalis, relinquendo Eccleſiæ determinationem magis ſpecialem rei adhibendæ. Quod præſertim patet in exemplo Confeſſionis ſacramentalis, nam pro materia ſacramenti pœnitentiæ inſtituta eſt manifeſtatio peccatorum ſenſibilis; quomodocumque hoc contingat, ſive enim hæc manifeſtatio fiat ſenſibilis per verba, ſive per ſolos nutus eſt ſufficiens, quia tale ſignum externum confeſſionis peccatorum habet ſubſtantiam ſigni a Chriſto inſtituti; atque ita dicendum eſt in præſenti de ſacramento Ordinis, quod Chriſtus pro materia quorumdam Ordinum inſtituit traditionem alicujus rei accommodatæ ad ſignificandum talis Ordinis miniſterium, poteſtatem, & gratiam; non tamen deſignavit ipſe rem numero, vel ſpecie determinatam, ſed ſpecialem ejus rei determinationem Eccleſiæ reliquit, ut hæc opportune determinaret talem rem,

vel

vel illam eſſe tradendam, ubi v. g. librum, vel vas, cereum, vel candelabrum, vel utramque; & plane id ipſa experientia docet, quia non ſolum ipſe Chriſtus illam materiam non adhibuit, quæ de facto in collatione Ordinum adhiberi ſolet, ſed nec etiam Apoſtoli illam ab initio adhibebant; ſiquidem tunc temporis ab Eccleſiæ primordio nec liber Evangeliorum, nec Epiſtolarum extabat, cujus traditio eſt materia alicujus Ordinis de facto. Quare veriſimile non eſt Chriſtum quorumdam Ordinum materias determinaſſe, quæ modo ſunt in uſu, ſed illam materiam Eccleſiæ determinationi reliquit. Ita Doctores communiter ibi citati.

11 Secundo igitur ad ſingulos Ordines in particulari deſcendendo in aſſignanda materia, & forma cujuſcumque Ordinis, ac eorumdem officii, procedemus juxta Scoti doctrinam 4. diſt. 24. qu. unica, & ea quæ habentur in Concilio Carthaginenſi cit. & in Pontificali Romano, ut fecimus q. 3. cit. art. 1. Itaque materia ordinationis Oſtiarii eſt traditio clavium Templi per manus Epiſcopi, forma vero ſunt verba illa, quibus utitur conſecrans, quando illas porrigit; ex quo conſtat officium Oſtiarii eſſe aperire, & claudere fores Eccleſiæ ad ingreſſum fidelium, & ad cuſtodiam ſacrarum rerum. Materia, & forma ſacramenti, quo confertur Ordo Lectoratus, eſt porrectio, vel traditio Codicis, de quo ordinandi legere debent, & verba, quæ proferuntur ab Epiſcopo Codicem tradendo, unde Lectoris officium eſt legere ad populum lectiones ſacras, ſive ſimpliciter recitando, ſive canendo. Materia, & forma Exorciſtatus eſt traditio libri exorciſmorum ad expellendos Dæmones ab obſeſſis, & verba, quæ tunc ab Epiſcopo proferuntur, quibus ordinans dat ei poteſtatem ad expellendos Dæmones, & hoc eſt peculiare officium Exorciſtæ. Materia, & forma Acolytatus eſt traditio Cerei extincti, & urceoli vacui cum verbis, quæ tunc Epiſcopus profert. Ex quo ſequitur duplex eſſe Acolyti officium in dicta duplici Ordinationis parte ſignificatum, unum eſt lumina accendere, & deferre, & cum his Sacerdoti aſſiſtere ad Euchariſtiæ ſacrificium. Alterum eſt præparare, & porrigere urceolos cum vino, & aqua ad idem ſacrificium peragendum, ideſt urceolos, cum vino, & aqua Subdiacono præparare. Unde quia hic concurrunt duæ materiæ, & duæ formæ, dubitari ſolet, quænam earum ſit de eſſentia, & in qua parte conſiſtat propria hæc Ordinatio. Aliqui volunt conſiſtere in priori illa parte, ſcilicet in traditione Cerei cum ſuis verbis, quia illud videtur Officium hujus Ordinis præcipuum, unde & ſumptum eſt nomen Acolyti, & Ceroferarii. Alii e contra contendunt conſiſtere in poſteriori parte, ſcilicet in traditione Urceoli cum ſuis verbis, quia hoc miniſterium magis directum eſt, & proximum ad Euchariſtiæ ſacrificium. Melius tamen, & tutius affirmant alii, ut diximus loc. cit. media via incedentes in ordinatione Acolyti, materiam, & formam in duplici parte conſiſtere, & ex utraque coaleſcere, materiam, ſcilicet ex traditione Urceoli vacui, & candelabri cum Cereo extincto, formam vero ex verbis ipſi correſpondentibus, unde tutius, & probabilius videtur utramque traditionem, tam Urceoli, quam Cerei eſſe in hac Ordinatione eſſentialem, tum quia utraque ponitur æqualiter in Conciliis, & Catechiſmo, ac Pontificali Romano; tum quia in iis, quæ ad validitatem ſacramentorum ſpectant, tutior ſemper pars eſt amplectenda.

12 Tertio duplex quoque eſt materia partialis, & duplex forma Subdiaconatus, & Diaconatus. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt traditio Calicis vacui cum patena vacua cui partialis hæc forma reſpondet; *Videte cujus miniſterium vobis traditur*; poſterior ejuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet hæc altera partialis forma, *Accipite librum Epiſtolarum, & habete poteſtatem legendi eas in Eccleſia Dei, &c.* Ex quo patet præcipuum Subdiaconi officium eſſe, ut ait Doctor loc. cit. art. 2. in fine, ſacra vaſa, calicem, ſcilicet, & patenam ad uſum ſacrificii præparare, & ad altare deferre: aliud vero officium minus præcipuum eſt Epiſtolam in Miſſa ſolemniter cantare, prout Eccleſiæ ritus obſervat. Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quæ fit ſuper ordinandum: forma correſpondens illi ſunt hæc verba; *Accipite Spiritum Sanctum, ad robur ad reſiſtendum Diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*; poſterior partialis materia eſt traditio libri Evangeliorum, forma ei reſpondens verba illa: *Accipite poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei, &c.* Ex quo patet duos eſſe præcipuos actus Diaconatus, vel officia; primum eſt miniſtrare materiam ad conficiendam Euchariſtiam, & diſpenſare Corpus, & Sanguinem Chriſti; alterum eſt Evangelium legere, ſive canere inter Miſſarum ſolemnia, prior tamen actus eſt nobilior, inquit Doctor loc. cit. quia immediatius ordinatur ad Euchariſtiam conficiendam, in ordine ad quam jam ſupradictum eſt Ordines diſtingui, & alios dici Majores, alios Minores, legere autem Evangelium eſt actus remotior. Verum quia in his Ordinationibus quoque traditur ab Epiſcopo duplex materia, & profertur duplex forma, inſurgit dubitatio ſimilis præcedenti, quænam illarum ſit materia, & forma eſſentialis, in qua dubitatione pariter ſunt opiniones, duæ extremæ aſſerentes unam, vel alteram materiam, & formam dumtaxat eſſe eſſentialem, & tertia media aſſerens materiam, & formam in his Ordinationibus Subdiaconatus, & Diaconatus in duplici parte conſiſtere, & ex utraque coaleſcere; unde materiam Subdiaconatus conſtituit in traditione Calicis vacui, & patenæ vacuæ, & ſimul in traditione libri Epiſtolarum, formam vero in verbis, quibus utraque traditio fit ab Epiſcopo. Et ſimiliter Ordinationem Diaconatus adæquate conſtituit in utraque parte, ſcilicet in impoſitione manus, & libri Evangeliorum traditione cum ſuis verbis, quæ in utraque dicuntur; & ex utraque ratione inquit integram compleri materiam, & ex utraque prolatione integram formam; quam ſententiam docet Sanchez, Henriquez, Bellarminus, Lugo, Coninchius, Bernal, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores communiter, & late defendimus loco citato, ut probabiliorem, ut ibi videri poteſt.

13 Quarto præterea duplex etiam eſt materia partialis, & duplex forma Presbyteratus; prior partialis materia eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane, ſeu hoſtia ſuperpoſita; forma correſpondens ſunt hæc verba, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini*: poſterior partialis materia ejuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper ordinandum, partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt*. Quæſtio eſt autem ſimiliter inter Doctores, an ſola traditio calicis cum vino, & patenæ cum hoſtia ſit materia ſufficiens, & eſſentialis, & verba illa, quæ tunc ab Epiſcopo proferuntur; an vero etiam impoſitio manuum ſit materia neceſſario requiſita, ut de eſſentia, & ſimul etiam verba ab Epiſcopo prolata, dum manus imponit, ſint eſſentia formæ. In qua controverſia ſunt pariter tres ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima extrema docet materiam eſſentialem hujus ordinationis eſſe ſolam impoſitionem manuum Epiſcopi, formam vero eſſe verba illi correſpondentia, & ratio eſt, quia hujus tantum fit mentio in Concil. Carthag. 4. cap. 3. Secunda extrema docet totam eſſentiam ordinationis hujus conſiſtere in traditione patenæ cum pane, & calicis cum vino, & verbis ei adjunctis, impoſitionem vero manus cum verbis ei correſpondentibus non eſſe de eſſentia, & ſubſtantia Ordinis ſacerdotalis, ſed eſſe ſacramentalia, quæ ſunt adhibenda ratione præcepti, non vero quia ſint de eſſentia, qui dicendi modus eſt communis apud Summiſtas. Media ſententia communior, & tenenda aſſerit ſacerdotis ordinationem adæquate conſiſtere, tum in traditione patenæ, & calicis cum pane, & vino, tum in illa manuum impoſitione, quæ fit ab Epiſcopo poſt hanc traditionem, atque adeo integram materiam eſſe hanc traditionem, & impoſitionem, integram vero formam eſſe verba; quæ in utroque actu ab ordinante proferuntur, quam opinionem etiam, ut probabiliorem, qu. 3. cit. art. 2. amplexi ſumus, & docet Scotus diſt. 24. qu. un. art. 3. ubi conceptis verbis inquit: in ſacerdotio videri probabile, quod ibi ſint duæ formæ partiales, in quarum altera confertur poteſtas conficiendi Euchariſtiam, & in alia poteſtas abſolvendi in ſacramento Pœnitentiæ: & iſtis conjunguntur duæ materiæ, hoc eſt, duo ſigna viſibilia propria, formæ primæ traditio calicis, & patenæ cum hoſtia, ſecundæ formæ impoſitio manus Epiſcopi ſuper caput ordinandi, ut ſic Epiſcopus concorditer agat cum Summo Epiſcopo Chriſto, qui prius contulit poteſtatem Apoſtolis tam conficiendi Euchariſtiam, quam abſolvendi a peccatis.

14 Ex qua doctrina deſumitur unicum hujus aſſertionis fundamentum, nam in Sacerdotio perfecto duplex reperitur poteſtas, una eſt in corpus Chriſti naturale, & phyſicum, qua quis conſtituitur potens Euchariſtiam conficere; altera eſt in corpus Chriſti myſticum, ſeu morale, quia quis poteſt peccata fidelium remittere, & ſacramenta Pœnitentiæ, atque Extremæ Unctionis miniſtrare, & utraque poteſtas pertinet formaliter ad eumdem Ordinem Sacerdotii, ut expreſſis verbis docet Scotus loc. cit. litt. G. ubi ait, quod utraque poteſtas, ſcilicet in corpus Chriſti verum, & myſticum committitur cuilibet ſacerdoti complete ordinato, & quod utraque poteſtas integrat totum Ordinem ſacerdotii, & iſta poſterior præſupponit illam priorem in ſubjecto ex neceſſitate Ordinis; ſi ergo hæ duæ poteſtates ſunt ita eſſentialiter connexæ neceſſitate Ordinis, & de jure divino, falſum eſt manuum impoſitionem, per quam traditur ſecunda Poteſtas, eſſe cæremoniam tantum accidentalem, & neceſſariam ſolum neceſſitate præcepti, quia non eſt perfecte, & complete ſacerdos, qui utramque poteſtatem non habet. Fundamenta vero utriuſque extremæ ſententiæ vide ſoluta loc. cit. Ex his patet primaria, & præcipua ſacerdotis officia, quæ ei de jure divino, & ex vi ſuæ inſtitutionis conveniunt, & quæ ſunt ei ita propria, & annexa, ut nec valide, nec licite exerceri poſſint ab alio quocumque non ordinato ſacerdote; patet, inquam, hæc eſſe, nimirum conſecrare panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem Chriſti, ſive offerre hoc ſacrificium, quod in lege Evangelica eſt unicum, & ſingulare; item a peccatis abſolvere, quod eſt ſacramentum Pœnitentiæ miniſtrare; demum præbere etiam Extremæ Unctionis Sacramentum. Alia quædam minus præcipua addi ſolent, quæ in Pontificali videri poſſunt.

15 Quinto tandem de Epiſcopatu loquendo aliqui dicunt tripli-

Digitized by Google

triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus, triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum a tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum Sanctum*. Secunda materia partialis eſt unctio capitis, & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecrationem Epiſcopi, forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa unctione a conſecratore Epiſcopo proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio baculi paſtoralis, annuli, & libri Evangeliorum; forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert, ita Abell. cum Iſamberto, & aliis cap. 7. de Sacram. Ordinis ſect. 2. Cæterum, ut diximus quæſt. 3. hujus art. 2. in fine, communior, & probabilior opinio eſt, hanc ordinationem eſſentialiter, & adæquate conſiſtere in manuum impoſitione, tamquam in materia, & verbis, quæ in illa dicuntur, tamquam forma: *Accipe Spiritum Sanctum*, quæ etſi ſint verba generalia, hic & nunc denotant Apoſtolicam dignitatem, qua creatus Epiſcopus in Eccleſia refulget; ita Bellarm. Vaſq. Layman, Avarſa, Caſpenſis, Bernal, & alii paſſim, & ita quidem ex Scriptura deducitur, ubi Apoſtolus ordinationem Timothei per manuum impoſitionem nominabat, & eodem modo antiqui P.P. locuti ſunt, nominantes conſecrationem Epiſcopalem per manuum impoſitionem, quorum teſtimonia adducunt Auctores relati. Ex quo deducitur, unctionem capitis, & manuum, & verba illa: *Ungatur, & conſecretur caput tuum cœleſti benedictione &c.* ad eſſentiam hujus ordinationis non pertinere, quia id etiam videmus in multis cæremoniis Baptiſmi, Presbyteratus &c. quæ ſunt ſolummodo Sacramentalia, non Sacramenta, neque partes Sacramenti eſſentiales; ubi etiam advertendum eſt Epiſcopum ab Epiſcopo ordinari debere, non ab inferiori ſimplici Sacerdote, imo jure ſaltem Eccleſiaſtico a tribus Epiſcopis ejus conſecratio fieri debet.

16 Duum officia Epiſcopo propria, ut loc. cit. dictum eſt, quædam conſiſtunt in miniſterio eorum Sacramentorum, quæ peculiariter ad Epiſcopum ſpectant, & jure divino illi competunt, & ex inſtitutione ipſa Chriſti, nimirum conferre Sacramentum Confirmationis, conferre Sacramentum Ordinis, item benedicere, & conſecrare ipſum Chriſma, quod eſt materia confirmationis, ac tandem benedicere, & conſecrare oleum infirmorum pro Sacramento Extremæ unctionis. Quædam vero conſiſtunt in quibuſdam aliis benedictionibus, & conſecrationibus, quæ peculiariter ad Epiſcopum ſpectant jure Canonico, & Eccleſiaſtico, quia ſunt ritus ab Eccleſia inſtituti, tamquam cæremoniæ quædam, & ſolemnitates Eccleſiaſticæ, ut benedicere & conſecrare Templa, & altaria, & vaſa ad Sacrificium Euchariſtiæ deſervientia, ſcilicet calicem, & patenam, Campanas quoque pulſandas ad divina officia, Virgines, & Moniales, tamquam Chriſti Sponſas, qui omnes ſacri ritus in Pontificali Romano late deſcribuntur.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Miniſtro, & Suſceptore Sacramenti Ordinis, ac ejus effectibus.

17 DEclaratis, quæ pertinent ad eſſentiam hujus Sacramenti in præcedenti quæſtione, in præſenti agendum eſt de Miniſtro, & ſuſcipiente hoc Sacramentum, & declarandum, quis legitime Sacramentum Ordinis conferre, & quis item illud ſuſcipere poſſit, & quænam qualitates, ſeu diſpoſitiones requirantur in illis, qui ad Ordines ſunt promovendi, & tandem, quinam ſunt hujus Sacramenti effectus, quod breviter duobus articulis ſequentibus expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, & quis illud ſuſcipere poſſit.

18 PRimo, quod ſpectat ad primam quæſiti partem, certum eſt, ac de fide, ordinarium hujus Sacramenti miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, ut conſtat ex Conc. Flor. in decret. Eugenii, & Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. ac etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione, & pluribus SS. Patrum teſtimoniis probat Aſteſ. ubi ſ. lib. 6. cit. ar. 2. ubi etiam rationem congruam hujus divinæ inſtitutionis adducit ex D. Bonav. 4. diſt. 25. q. 1. art. 1. quia ſicut ad ſolum principem pertinet, non tantum ordinare in exercitu viros bellatores, ſed etiam Duces exercitus; ſic & ad Epiſcopos ſolos, qui ſunt in Eccleſia Principes, non tantum ordinare homines ad certandum contra fidei perſecutores audacter confitendo fidem Chriſti, quod fit per Sacramentum Confirmationis, ſed etiam conſtituere Duces exercitus Eccleſiaſtici, quod faciunt conferendo Sacramentum Ordinis; ſed difficultas eſt, an omnis, & quilibet Epiſcopus, etiam excommunicatus, aut hæreticus, vel degradatus poſſit valide ordinare; & communiter affirmative reſpondent cum D. Bon. l. c. & Scoto, ac Riccardo ibidem, ac etiam Aſteſ. l. c. fundamentum eſt, quia ſicut poteſtas conſecrandi a charactere Sacerdotali dependet, ita poteſtas ordinandi fundamentaliter, & eſſentialiter a charactere dependet Epiſcopali, cum ipſa ordinatio fiat per modum cujuſdam conſecrationis, character autem iſte æque in Epiſcopis, ac in Sacerdotibus eſt indelebilis; ergo hanc poteſtatem retinent Epiſcopi, licet ſint excommunicati, vel interdicti, vel ſuſpenſi, aut privati Epiſcopatu, quia adhuc characterem retinent Epiſcopalem, cui annectitur prædicta poteſtas Ordines conferendi. Quamvis autem talis ordinatio eſſet valida, adhuc tamen eſſet illicita, ut enim Epiſcopus non modo valide, ſed etiam licite Ordines conferat, ab omni cenſura, & impedimento Canonico immunis eſſe debet, alioquin illicite conferret, & ordinatus ab excommunicato vitando ſuſpenſionem incurrit, ut patet ex dictis de Cenſuris. Ita Vaſquez, Coninchus, Bonacina, Henriq; Furnarius, Soto, Abell. & alii communiter.

19 Secundo eſt difficultas, an ex commiſſione Summi Pontificis poſſit aliquis alius ab Epiſcopo conferre Ordines; & conveniunt Doctores ex diſpenſatione Summi Pontificis ſimplicem Sacerdotem Ordines minores conferre poſſe, non autem aliquem non Sacerdotem; & ratio eſt, quia collatio Ordinum eſt actus Ordinis, actus autem Ordinis non poteſt exerceri ab eo, qui caret Ordine; quod autem ſimplex Sacerdos poſſit ex diſpenſatione Summi Pontificis conferre Ordines minores, ex eo conſtat, quod Abbates Regulares ſuis ſubditis primam Tonſuram, & quatuor minores ex conceſſione Summi Pontificis conferre poſſunt, ut habetur cap. *Quoniam*, diſt. 96. & cap. *Cum contingat* extra de ætate, & qualitatibus ordinandorum, & etiam ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 21. de Reform. De Diaconatu autem, & Subdiaconatu Doctores non conveniunt; antiquiores enim communiter negant hos Ordines a ſimplici Sacerdote conferri poſſe, etiam ex conceſſione Summi Pontificis, nam jure divino determinatus videtur miniſter ſacri Ordinis, ita docet Aſteſ. l. c. cum D. Th. 4. diſt. 25. q. 1. ar. 1. & ſequuntur Bellarminus, Henriquez, Covarruvias, Suarez, Furnarius, Bonacina, & alii plures. Affirmant alii, ut Abell. l. c. quod probat ex privilegio per Innocentium VIII. Anno Domini 1488. Abbatibus Ciſtercienſibus conceſſo, ut quibuſcumque Monachis ſui Ordinis Subdiaconatum, & Diaconatum conferre poſſint. Hoc ſaltem certum eſſe debet de Presbyteratu, ut etiam Abellius ipſe concedit, cum enim nullum extet ſimilis privilegii exemplum, nec ulli ſimplici Sacerdoti, quamvis in maxima dignitate conſtituto, Summus Pontifex conceſſerit unquam facultatem ordinandi Sacerdotes, hinc conſequenter inferendum eſt, ejuſmodi facultatem ita ſoli Epiſcopo competere, & convenire, ut nullis aliis delegari, aut committi poſſit. Quod tandem ſpectat ad Epiſcopatum, quamvis ut ſupra dictum eſt, & habetur in Pontificali Rom. ad conſecrandum Epiſcopum, tres Epiſcopi jure communi requirantur, poteſt nihilominus Pontifex diſpenſare, ut unus Epiſcopus alium Epiſcopum ordinare ſolus poſſit, quod probat Abellius loc. cit. ex facto S. Gregorii Papæ, qui cum Auguſtino Epiſcopo in Angliam miſſo diſpenſavit, ut quando ibi ſolus eſſet Epiſcopus, ſolus etiam alios Epiſcopos ordinare poſſet, donec plures eſſent, qui cum illo Epiſcopalem ordinationem facerent.

20 Tertio, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem, conveniunt communiter Doctores, ſolos maſculos eſſe Sacramenti Ordinis capaces, ita enim conſtat ex perpetua Eccleſiæ traditione, & colligitur ex Apoſtolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet mulierem in virum dominari, & 1. Corinth. 12. jubet eſſe ſubditam, nec permitti ei in Eccleſia loqui, vel docere, qui vero ad Ordines promoventur, præeminentiam accipiunt, ac poteſtatem in alios; & cap. *Nova quædam*, de pœnitent. & remiſſion. dicitur mulierem ſacræ ordinationis eſſe adeo incapacem, ut ne quidem Sanctiſſimæ Virgini Deiparæ, quæ tamen univerſis Apoſtolis longe dignior, & eminentior fuit, claves Regni Cœlorum traditæ fuerint. Nec obſtat, quod ex antiquis Canonibus conſtet in Eccleſia primitiva fuiſſe Diaconiſſas, Presbyteras, Oſtiarias, &c. ſic enim dicebantur, non quia ullo Ordine fuerint inſignitæ, ſed quia erant uxores Diaconorum, vel Presbyterorum, vel quia deputatæ erant ad quædam officia, & munia exteriora præſertim erga alias mulieres obeunda abſque ulla ordinatione. Et hac ratione tenetur etiam communiter Hermaphroditum, qui magis inclinat in ſexum fœmineum, non eſſe ſubjectum hujus Sacramenti idoneum. Ut autem maſculi valide ordinentur, debent eſſe baptizati, quia character Ordinis præſupponit de neceſſitate characterem Baptiſmi, ut conſtat ex cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato, ubi dicitur, quod fundamento non exiſtente, nihil poteſt ſuper ædificari, Baptiſmus autem eſt fundamentum, & janua omnium Sacramentorum, & ideo ſine Baptiſmo, nec Ordo, nec aliud Sacramentum valide ſuſcipi poteſt; unde ſi quis non baptizatus credens ſe eſſe baptizatum, ad Ordines accedat, & ad ſacerdotium promoveatur, talis non eſt ſacerdos, nec Sacramentum Euchariſtiæ conficere poteſt, nec in foro pœnitentiali abſolvere: Unde talis in Presbyterum ordinatus, ſi ſe deprehenderit non eſſe baptizatum, debet baptizari, & iterato ordinari, ut habetur capite citato, & docet Aſteſanus lib. 6. tit. 2. ar. 4. ex D. Bonav. 4. diſt. 24. par. 2. quæſt. 1. ar. 3. & D. Th. ibidem. Si vero maſculus fuerit baptizatus, eſt ſubjectum Ordinis capax, quamvis ſit infans, & careat uſu rationis, ut habetur cap. unico

aarca

extra de his, qui per ſaltum ordinantur, ubi dicitur illos non eſſe reordinandos, qui ante diſcretionis annos acceperunt minores Ordines, unde ſupponit maſculos rationis uſu carentes eſſe capaces ſacramenti Ordinis, quod etiam ratio ſuadet, quia hoc aliud impedire non poſſet, niſi defectus conſenſus, ſed iſte non magis ad hoc requiri debet, quam ad ipſum Baptiſmum, ac etiam Confirmationem, & Euchariſtiam, quæ infantibus olim etiam conferebantur, uſus enim rationis ſolummodo requiri videtur in ſuſcipientibus ſacramenta, quæ conſiſtunt in aliquo actu ipſius ſuſcipientis, ſicut eſt Matrimonium, quod conſiſtit in mutuo contrahentium conſenſu, & Pœnitentia, ad quam neceſſarius eſt dolor, & confeſſio, qui ſunt actus Pœnitentis; non eſt autem neceſſarius rationis uſus in ſuſcipiente ſacramenta, per quæ datur aliqua poteſtas, quæ eſt prior actu, quale eſt in propoſito Ordinis ſacramentum. Ita Bon. diſp. 8. qu. un. punct. 5. & alii DD. communiter ab ipſo cit.

21 Quarto, ad hoc ſacramentum Ordinis non tantum valide, ſed etiam licite recipiendum, aliæ quoque requiruntur conditiones. Prima eſt, ut ſuſcipiens hoc ſacramentum ſit confirmatus, quia licet Ordo non ſupponat neceſſario Characterem Confirmationis, ut valide ſuſcipi poſſit, ut ait Aſtefanus loco cit. & Doctores communiter concedunt, illum tamen ſupponit, ut licite conferri poſſit, ut patet ex Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. ubi prohibentur initiari Tonſura, qui ſacramentum Confirmationis non ſuſceperunt. Secunda, ut ſuſcepturus Ordines initiatus ſit prima Tonſura, ut patet ex communi uſu, & praxi Eccleſiæ, valida tamen eſt ordinatio ante primam Tonſuram, cum nullo jure colligatur hanc neceſſariam eſſe ad validam Ordinis ſuſceptionem, ut obſervat Bonac. loc. cit. cum Toleto, Fornario, & aliis. Tertia eſt legitima ætas, quamvis enim jure divino, & ex inſtitutione Chriſti, & conſequenter ad valorem Ordinis nulla certa ætas requiſita ſit in ordinando, jure tamen Eccleſiaſtico pro ſingulis Ordinibus eſt præſcripta, ad primam Tonſuram, & minores Ordines requiruntur ſeptem ſeptem anni completi, ad Subdiaconatum viginti duo, ad Diaconatum viginti tres, ad Presbyteratum viginti quinque, ut decernit Trid. ſeſſ. 23. cap. 12. de Reform. quod tamen intelligendum eſt de annis inchoatis, etiamſi per medium tantum diem ſint inchoati, ut conſtat ex Bulla Pii II. quam refert Quaranta verb. *Ordinatio*, ad Epiſcopatum vero requiruntur juxta juris antiqui diſpoſitionem triginta anni completi, ut habetur cap. *Cum in cunctis*, de electione, & nihil jure novo in contrarium ſtatutum eſt. Quarta conditio eſt ſcientia ſufficiens ad uſum uniuſcujuſque Ordinis, quapropter Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 12. in promovendis ad minores requirit, ut ſaltem linguam Latinam intelligant, in promovendis vero ad Subdiaconatum, & Diaconatum exigit cognitionem eorum, quæ ad iſtos Ordines pertinent, & tandem cap. 14. in promovendis ad Sacerdotium eam ſcientiam exigit, qua poſſint populum docere neceſſaria ad ſalutem, atque administranda ſacramenta, ut fuſe declarat Abell. c. 7. cit. ſect. 4. ex qua Concilii doctrina ſatis prudenter deducit, plerosque decipi exiſtimantes ſufficere ſimplici ſacerdoti, qui neque curam animarum ſuſcipere, neque divinum Verbum prædicare, neque audiendis confeſſionibus, aut aliis ſacramentis adminiſtrandis vacare intendit, ſi linguam Latinam utcumque intelligat, & ea, quæ ad Miſſam celebrandam, Officiumque divinum recitandum ſpectant, didicerit; cum tamen Concilium abſolute nullos ad ſacerdotium promoveri velit, niſi qui ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & adminiſtranda ſacramenta idonei comprobentur, quod eſt valde obſervandum, ut licite quis ad ſacerdotium promoveri poſſit.

22 Quinto, præterea ad legitimum tempus Ordinationis requiritur, & eſt quinta conditio, ut ſerventur temporum interſtitia, id eſt, ut poſt aliquem Ordinem ſuſceptum non niſi anno elapſo ſuperior Ordo conferatur, quod non ſolum in majoribus, ſed etiam minoribus Ordinibus ſervari debere teſtantur Navar. Major. Menoch. Reginald. & alii apud Bonac. loc. c. qui tamen advertunt interſtitia non eſſe mathematice computanda, ſed moraliter, & juxta ritum Eccleſiæ, nimirum ab una Quadrageſima ad aliam, a Pentecoſte, ad Pentecoſten, quamvis inter primam, & ſecundam Pentecoſtes ſolemnitatem duodecim menſes non ſint elapſi; ut Barboſa declarat ex Cardinal. Congreg. ſeſſ. 23. cap. 11. poſſe tamen Epiſcopum in illis temporum interſtitiis ex cauſa rationabili diſpenſare, & omnes etiam minores Ordines ſimul, & eodem die conferre, non vero duos majores, neque etiam ipſos minores ſimul cum aliquo majori abſque Summi Pontificis diſpenſatione cap. *Dilectus*, de temporibus ordinandorum. Sexta conditio eſt, ut ordinandus nullo cenſuræ vinculo ſit innodatus, præſertim excommunicatione, ſiquidem excommunicatio ſacramentorum ſuſceptione privat, ut conſtat ex dictis de cenſuris; item, ut nulla etiam ſit irregularitate impeditus, irregularitas enim eſt inhabilitas ad Ordines ſuſcipiendos; unde ſpurius licite non poteſt Ordines ſuſcipere, neque carens debita membrorum integritate, ut carens naſo, vel digitis ad hoſtiam elevandam, vel perfringendam neceſſariis, vel manus habens inſtabiles, & tremulas, itaut periculum adſit effuſionis Sanguinis in elevando Calice, nec tandem qui ad mortem alicujus cooperatus eſt; licet ad Ordines promoveri poteſt, cum ſit irregularis, & graviter peccat Ordines ſuſcipiendo, & eo ipſo ab Ordinum ſuſceptorum exercitio ſuſpenſus eſt, ut conſtat ex dictis de irregularitate. Septima conditio eſt, ut ordinandus nulla lethali culpa ſit inquinatus, ſiquidem ut ait Catechiſmus Romanus loc. cit. qui mortiferi alicujus peccati ſibi conſcius initiari ſe curaret, vel pateretur, novo, & maximo ſcelere ſe obſtringeret, & ideo monet ibidem, ut qui ſacris ſunt initiandi præſertim, prius Pœnitentiæ ſacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant.

23 Denique præfatis conditionibus, & diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis addenda eſt adhuc una quam valde inculcat Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 2. de Reform. ut ordinandus habeat titulum, quando ad ſacros Ordines promovetur. Cum enim non deceat, ut Concilium loquitur, eos qui divino miniſterio adſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, ſtatuit Synodus, ne quis deinceps Clericus ſæcularis, quamvis alias ſit idoneus moribus, ſcientia, ac ætate ad ſacros Ordines promoveatur, niſi prius legitime conſtet, eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, pacifice poſſidere, aut patrimonium, vel penſionem vere ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ iis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint, atque illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint, donec beneficium Eccleſiaſticum ſint adepti ad uſum ſufficiens, vel aliunde habeant, unde vivere poſſint, hocque ſtatuit Concilium antiquorum Canonum pœnas ſuper his innovando, quia compertum fuerat complures pluribusque in locis ad ſacros Ordines admitti, qui variis artibus, ac fallaciis fingebant ſe beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam facultates idoneas obtinere. Ex quo Concilii decreto deducit Abellius ſect. 4. cit. in fine, quam graviter peccent illi, qui ficto interdum, & ementito patrimonii titulo ſe Ordinibus ſacris ingerunt, aut ſtipulationes aliquas de renunciando titulo illo, aut fructibus ejus numquam exigendis contra Concilii mentem faciunt, nec verentur Spiritui Sancto mentiri, qui haud dubie maledictionem pro benedictione expectare debent, ac merito formidare, ne tam indigna, & ſacrilega ſacramenti ſuſceptio ipſis in animæ perniciem, æternamque ruinam vertatur. De quo puncto alia plura etiam videri poſſunt apud Bonacinam loc. cit. & quas pœnas recenſeant.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

24 PRimo conveniunt Doctores, per dignam cujuſcumque Ordinis, ſive majoris, ſive minoris ſuſceptionem conferri gratiam, tum ſanctificantem, ſicut fit in aliorum ſacramentorum ſuſceptione, cum hic ſit effectus omnium communis; tum ſpecialem, & cujuſcumque Ordinis propriam, quæ conſiſtit in jure quodam accipiendi ſpecialia quædam auxilia functionibus, & Officiis cujuſcumque Ordinis proportionata, per quæ is, qui aliquo Ordine eſt initiatus, ad officia illa debite, & rite exercenda peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur; & hæc auxilia ſpeciali Dei providentia conſequuntur, non ſolum in ipſa actuali Ordinis ſuſceptione, ſed etiam quoties ſuſceptus Ordo eſt exercendus. Conveniunt ulterius per Ordinum ſuſceptionem conferri quoque jus quoddam ad ſacras, & religioſas functiones cujuſque Ordinis proprias legitime exercendas, cum in præſertim fine unuſquiſque Ordo conferatur, ut patet ex verbis in uniuſcujuſque Ordinis collatione prolatis. Conveniunt tandem per ſacramentum Ordinis imprimi quoque Characterem indelebilem, quod expreſſe definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. & can. 4. & conſtat ex dictis diſp. de ſacramentis in genere, & ex communi ſenſu Eccleſiæ docentis ſacramentum Ordinis iterari non poſſe magis, quam Baptiſmum, & hoc quidem ex impreſſione Characteris indelebilis provenire; unde quando ordinatos interdum deponi, vel degradari contingit ob gravia crimina perpetrata, Character Ordinis ab eis non aufertur; cum ſit indelebilis; ſed tantum gradus, & honor, ac locus Ordinis debitus, itaut quoad hunc gradum, honorem, & locum cum laicis reputentur, & pro talibus habeantur. Hic tamen occurrunt aliquæ difficultates breviter diſcutiendæ.

25 Secundo eſt difficultas, an omnis Ordinatio, ſeu quodlibet Ordinis ſacramentum imprimat Characterem. Negant Vaſquez, & alii exiſtimantes aliquos Ordines non eſſe ſacramenta proprie dicta. Affirmant alii oppoſitum tenentes cum D. Thoma, & Scoto, ſingulos nimirum Ordines eſſe ſacramenta proprie dicta, juxta quam ſententiam conſequenter affirmandum eſt quemlibet ex prædictis Ordinibus Characterem imprimere, ut diximus diſp. 4. cit. qu. 3. ar. 2. quæ ſententia communior eſt, & probabilior, & expreſſe ex Concil. Trid. loc. cit. deducitur, ubi cum abſolute loquendo de Ordinis Sacramento dicat Characterem imprimere, conſequenter ſignificat, cuicumque ſacramento Ordinis ſub ipſo contento id competere.

Confirmatur, quia ex communi Eccleſiæ ſenſu quodlibet Ordinis ſacramentum eſt irreiterabile, ergo quodlibet Characterem imprimit, hæc enim communiter cenſetur eſſe cauſa irreitetiter-

reiterabilitatis ex Concil. Florent. in decreto Eugenii, ubi habetur ſacramenta novæ legis, quæ iterari non poſſunt, Characterem imprimere. Nec valet quorundam reſponſio dicentium, quod imprimitur per aliqua Ordinis Sacramenta, non eſſe novum Characterem diſtinctum a Charactere Ordinis prioris, ſed potius quamdam illius extenſionem. Non valet, inquam, quia, ut loc. cit. diximus, hoc eſt gratis, & voluntarie dictum ſine ullo prorſus fundamento, quia non eſt facilius explicare, & intelligere, quomodo talis extenſio fieret, quam quomodo novus Character imprimatur; imo eſt longe difficilius, nam talis extenſio abſque alicuius qualitatis in anima impreſſione concipi nequit, at illa qualitas, quâ fieret extenſio; omnes utique conditiones habet ad rationem Characteris requiſitas, ergo eſſet Character, atque ideo intelligi nequit fieri novam prioris Characteris extenſionem abſque novo Charactere addito.

26 Tertio eſt difficultas, an ad valorem ſingularum Ordinationum, ut hunc ſuum producant effectum, & Characterem imprimant, ex parte ordinandi requiratur tactus phyſicus rei, cujus traditione ordinatur, & quæſtio eſt de neceſſitate ſacramenti, quia de obligatione præcepti habetur expreſſa in pontificali tale præceptum, ut tangatur calix, & patena ſuperpoſita. Negant quamplures neceſſarium eſſe contactum illum phyſicum, & quoad hoc ajunt ſufficere hæc inſtrumenta porrigi ei, qui ordinatur, præſenti, & conſtituto coram ordinante, quia ad verificationem formæ non eſt neceſſarius tactus materiæ phyſicus, ut enim quis vere, & proprie dicat; *Accipite hoc, vel illud*, non eſt neceſſe, ut ille, cui offertur, vel porrigitur, accipiat illud, ſed ſufficit, ut illi offeratur, & porrigatur. Ita Caietanus, Victoria, Armilla, Tabiena, & alii Summiſtæ. Sed quamvis hic dicendi modus ſit probabilis, communior tamen, & probabilior eſt ſententia requirens contactum phyſicum ſaltem mediatum, eius materiæ, cuius fit traditio, dum conceditur poteſtas Ordinis, dummodo non in tanto rigore intelligatur, ita ſtatuimus loc. cit. cum Valentia, Averſa, Coninchio, Bonacina, Caſpenſi, & pluribus aliis etiam ex noſtris, quod præſertim probant auctoritate Clementis VIII. qui ſpeciali diplomate decrevit ordinari ſaltem ſub conditione, qui tunc temporis fuerant ab Epiſcopo Sagienſi ordinati, eo quod nec Epiſcopus illa per ſeipſum tradidiſſet inſtrumenta ordinandis, nec ordinandi phyſice inſtrumenta illa tetigiſſent; hoc etiam ſuadet ratio; ſicut enim ex ea parte, qua aliquis ordo confertur per manuum impoſitionem, opus eſt, ut ordinatus vere, & phyſice ab ordinante tangatur, ſic pariter dum Ordines conferuntur per inſtrumentorum porrectionem, neceſſe erit verum, & phyſicum contactum intercedere ſaltem mediatum, & certe plena, & plena verbi illius, *Accipe*, ſignificatio id quoque exigere videtur, ut nempe is, qui ordinatur, vere tangat, & hoc pacto ſacra inſtrumenta accipiat, quod enim non apprehenditur, aut tangitur, non accipitur. Notanter autem dicitur, contactum verum, & phyſicum *ſaltem mediatum* intercedere debere, quia alioquin opus non eſt ad valorem Ordinationis, ut ordinatus immediate tangat ſuis manibus ſacra inſtrumenta, nam etiamſi id contingeret mediante aliquo velo, id ad valorem ſufficeret, imo de facto cum materia ordinationis Sacerdotalis ſit panis, & vini, non tamen immediate tangitur ipſum vinum, ſed ſolum calix vinum continens, ſicut neque opus eſt ad valorem Sacramenti tangi panem immediate, ſed ſatis eſt tangere patenam, in qua continetur, ut docent Sylveſter, Angelus, Sanchez, Averſa, Iſambertus, Abellius, & alii Auctores huius ſententiæ.

27 Quarto eſt difficultas, an Ordinatio Epiſcopi imprimat Characterem a Sacerdotali diſtinctum. Auctores aſſerentes Epiſcopatum eſſe quidem verum Ordinem, & Sacramentum, non tamen a Sacerdotio diſtinctum, ſed facere, & complere unum Ordinem cum illo, conſequenter hi dicunt non imprimi per ipſum novum, ac diſtinctum Characterem, ſed ſolum extendi eumdem priorem Sacerdotalem ad hoc, ut valeat perficere novos actus Epiſcopales. Sed juxta dicta qu. præc. ar. 2. dicendum eſt in Epiſcopatu addi, & imprimi novum Characterem ab aliis diverſum etiam a Sacerdotali; ita cum communiori, & probabiliori jam ſtatuimus loc. cit. & ratio eſt, quia Trid. loc. cit. can. 9. abſolute docet per ſacramentum imprimi Characterem, cum ergo Epiſcopatus ſit Ordo ſimpliciter a Sacerdotio diſtinctus ex dictis ibidem, & per eum nova poteſtas conferatur ordinato ad novos actus Sacramentales diſtincta a poteſtate collata per Ordinem, & Characterem Presbyteratus, conſequenter dicendum eſt novum, atque diſtinctum imprimere Characterem, & ut ibidem dicebamus, magis præſtat dicere per Epiſcopum novum, & diſtinctum imprimi Characterem, quam extendi priorem Sacerdotalem, quia explicari commode nequit, quomodo talis fiat extenſio, niſi aliquid de novo infundatur; quod ſi de novo fit talis qualitas, dici potius debet novus Character, quam prioris extenſio.

Confirmatur, quia ſi in aliis inferioribus Ordinibus imprimitur intrinſeca qualitas in eorum collatione, quæ dicitur Character in anima, & non eſt ſola extenſio Characteris Ordinis prioris, ut ſupra dictum eſt; hoc tanto magis de Epiſcopatu affirmandum erit, qui eſt Ordo longe nobilior illis, & longe excellentiorem ordinato affert poteſtatem. Tandem probatur, quia per Epiſcopatum nova, & diſtincta poteſtas tribuitur ordinato, quam non habet ſimplex Sacerdos, & non eſt unus Ordo cum Sacerdotio, ſed ſimpliciter ab eo diverſus, licet neceſſario ipſum præſupponat; ergo per ipſum quoque novus imprimitur Character, ſicut fit in aliis Ordinibus præcedentibus.

28 Quinto præterea eſt difficultas de connexione Ordinum inter ſe, an ſcilicet ex eorum inſtitutione ſint ita connexi, ut Character Ordinis poſterioris neceſſario præſupponat in Ordinato impreſſionem Characteris prioris, & ratio dubitandi eſt, quia Ordines inſtituti ſunt, tamquam gradus; ergo ex ipſa inſtitutione fit, ut non poſſit aſcendi ad poſteriores, niſi per inferiores. Cæterum ſatis conſtat ex dictis quæſt. præced. & ex Scoto diſt. 24. ar. 4. connexionem hanc, & gradationem Ordinum nequaquam requiri ad validitatem ſequentium, nec ſimpliciter eſſe de jure divino, & ex inſtituto Chriſti, ſed fuiſſe ab Eccleſia tantum injunctam; unde nec Character Sacerdotalis præſupponit neceſſario neceſſitate Sacramenti Characteres aliorum Ordinum præcedentium, nec ullus ex inferiorum Ordinum Characteribus præſupponit neceſſario ullum ex reliquis, ut notat Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 1. art. 4. Hocque probavimus q. 3. cit. articul. 2. ex ipſo iure in cap. un. de Clerico per ſaltum promoto, ubi qui omiſſo Diaconatu fuerat conſecratus Sacerdos, non iubetur in Sacerdotem reordinari, ſed permittitur in Ordine Sacerdotis miniſtrare, poſtquam Diaconatum acceperit, quod utique factum non eſſet, ſi impreſſio Characteris Sacerdotalis Characterem Diaconatus neceſſario præſupponeret neceſſitate Ordinis, & ſacramenti, quod conſequenter dicendum eſt de aliis Ordinibus reſpectu præcedentium. Addidimus autem ibidem, quod licet aliqui Canoniſtæ hoc etiam aſſerant de gradu, ſeu Charactere Epiſcopali reſpectu Sacerdotalis, quod non ex intrinſeca ratione, ſeu Chriſti inſtitutione hic ſupponatur ab illo, ſed tantum ex Eccleſiæ præcepto, itaut ſi quis non Sacerdos in Epiſcopum ordinatur, valeat hæc ordinatio, nec ſit iteranda. Nihilominus communis, & vera Theologorum ſententia eſt Epiſcopalem Ordinationem de ipſo iure divino, & Chriſti inſtitutione Sacerdotium ſupponere ita neceſſario, itaut abſque ipſo non valeat, & qui abſque Sacerdotio in Epiſcopum ordinatus fuiſſet, deberet denuo poſt Sacerdotalem ordinationem ſuſcipere Epiſcopalem. Unde Epiſcopatus quamvis formaliter Diaconatum non includat, vel neceſſario ſupponat neceſſitate ſacramenti, nec alios Ordines præcedentes, includit tamen formaliter, & intrinſece Sacerdotium, vel ſaltem illud neceſſario præſupponit juxta dicta ſuperius, ideoque vocatur abſolute Sacerdotium. Ratio autem congrua iſtius eſſentialis incluſionis, vel dependentiæ eſſe poteſt, quia nemo dare poteſt, quod prius in ſe non habet, vel formaliter, vel eminenter; non poteſt ergo Epiſcopus ordinare Sacerdotes, quod eſt eius præcipuum, & primarium munus, niſi ſit Sacerdos.

29 Poſtremo eſt difficultas, an Character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali, pro cuius reſolutione qu. 3. cit. ar. 3. duos aſſignavimus dicendi modos, quorum uterque probabilis eſt. Primus eſt plurium Scotiſtarum ex Scoto deſumptus diſt. 24. cit. ar. 2. quod ſi loquamur de Charactere totali, integro, & perfecto, quem habet Epiſcopus, ut eſt Sacerdos, & Epiſcopus, eſſe ſine dubio digniorem, quia includit alterum, & aliquid amplius; ſi vero conſideretur Character particularis, qui ſuperadditur Characteri Sacerdotali in ordine ad functiones illas, quæ ſoli Epiſcopo competunt, eſt omnino inferior, quia maioris dignitatis eſt conficere Corpus, & Sanguinem Chriſti, & abſolvere a peccatis, quam conferre Ordines, & Confirmationem, aut conſecrare Chriſma, ut patet. quem dicendi modum ſequitur Bellarminus de Ordine cap. 6. cum pluribus aliis Recentioribus. Alius dicendi modus aſſerit deſendi etiam poſſe Ordinem Epiſcopalem non ſolum eſſe excellentiorem, & nobiliorem Sacerdotali, ſi ſumatur, quatenus illum includit, & aliquid ſuperaddit; ſed etiam ſi præciſe ſumatur, aut ſi per Dei potentiam abſolutam realiter ſine illo daretur. Ratio eſt, quia vere quidem poteſtas conſecrandi Euchariſtiam eſt in hoc genere ſuprema, ſed certe poteſtas Epiſcopalis non eſt ab hoc aliena, quinimo per ſe valet conſtituere ipſos Sacerdotes, qui habent conſecrare Euchariſtiam, & per ſe conferre hanc poteſtatem illis; unde per modum cauſæ univerſalis, & ſuperioris modo quodam eminenti reſpicit hunc ipſum effectum, qui eſt conſecrare Euchariſtiam, quare ex hac parte Character, & ordo Epiſcopalis etiam per ſe, ac præciſe ſumptus eſt ſuo modo Sacerdotali ſublimior. Ita Averſa qu. 1. ſect. 10. cum aliis Recentioribus, quod etiam antea docuit Baſſolius noſter 4. diſt. 14. ubi ait prope finem quæſtionis nullum eſſe inconveniens aſſerere, quod ſicut Epiſcopatus eſt ſuperior, & poſterior ordo Sacerdotii, ita etiam ſit nobilior, quia Sacerdotium ex Epiſcopatu dependet, cum nullus in Sacerdotem niſi ab Epiſcopo ordinatur, & ita actus Sacerdotii virtualiter continentur in actu Epiſcopatus, & Sacerdotium in Epiſcopatu.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.

30 QUoniam ſupra diximus primarium, & principale munus ſacerdotis eſſe, conſecrare panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem Chriſti, & hoc Sacroſanctum Euchariſtiæ ſacrificium Deo in Miſſa offerre, quod quidem in lege Evangelica unicum eſt, & ſingulare; nunc inquirendum eſt, & declarandum, an in Miſſa verum, & proprium ſacrificium Deo offeratur a ſacerdote, quod breviter reſolvemus ex jam dictis diſp. 4. cit. quæſt. 4. ſupponendo hic nomine *Miſſæ* ſecundum communiſſimam, ac uſitatiſſimam illius acceptionem, ſignificari actionem illam Religioſam divinitus inſtitutam, per quam Chriſti Domini corpus, & ſanguis conſecratur, offertur, & ſumitur cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis.

ARTICULUS PRIMUS.

An in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium Deo offeratur, & quænam partes ejus ad rationem Sacrificii pertineant.

31 PRimo, ut pateat in quo vera, & propria ratio ſacrificii conſiſtat, conveniunt Doctores, quod quamvis ad rationem ſacrificii requiratur, ut per illud ſignificetur interna animi noſtri ſubmiſſio, & ſuprema Dei excellentia, hoc tamen non ſufficit, quia in eo ſacrificium convenit cum aliis actibus Religionis, adoratione namque interna animi noſtri ſubmiſſionem profitemur, & ſupremam Dei excellentiam, & majeſtatem, & tamen hæc veram, & propriam ſacrificii rationem non participat, nam ſacrificium proprie dictum non modo in nullo actu pure interno, ſed neque in quolibet externo ſalvari poteſt, quia ſacrificium eſt peculiaris actus Religionis, quo ſpeciali quodam modo proteſtamus excellentiam Dei abſolutam, & noſtram ſubjectionem per oblationem rei externæ. Hinc Recentiores communiter, ut diximus diſp. 4. cit. quæſt. 4 ab initio, dicunt rationem ſacrificii conſiſtere in immolatione rei Deo oblatæ, qua Deum ipſum auctorem vitæ, & mortis noſtræ præſertim profitemur, qua ratione ſacrificium definiunt, quod *ſit nota, ſeu ſignum exiſtens in re Deo oblata, qua Deum ipſum Auctorem vitæ, & mortis profitemur*, & per hoc ſacrificium diſtinguunt ab omnibus aliis actibus Religionis, & præcipue a laude, adoratione, & ſimplici oblatione, cum quibus majorem habet ſimilitudinem; laude ſiquidem, & adoratione eminentiam divinæ naturæ ſupra omne creatum proteſtamur; ſimplici oblatione ſupremum ejus, & abſolutum dominium in res omnes creatas; ſacrificio autem profitemur ejus omnipotentiam, qua eſt Auctor vitæ, & mortis, & poteſt cuncta deſtruere pro arbitratu ſuo, ſicut nos rem, quam ei ſacrificamus, in ejus honorem deſtruimus. Sed hunc dicendi modum loc. cit. rejicimus, quia, & laus, & adoratio, & ſimplex rei oblatio fieri poſſunt Deo, ut Auctori vitæ, & mortis; etenim ex motivo recuperandæ ſanitatis, vitandæ mortis, aut ob ſanitatem jam recuperatam poſſumus Deum laudare, adorare, argentum, & aurum, aut vaſtes offerre, in quo caſu hujuſmodi actus laudis, adorationis, & oblationis, utique Deo fierent ex motivo omnipotentiæ Dei vitæ, & mortis Auctoris.

Confirmatur, quia latria eſt cultus divinitati debitus propter ſeipſam, ſive ob ejus excellentiam abſolute conſideratam; ſed ſacrificium eſt actus externus ad ſupremum latriæ cultum pertinens; ergo ſicut cultus latriæ Deo convenit, qua Deus eſt, & ratione divinitatis, ita & ſacrificium Deo debebitur, qua Deus eſt, & non qua præciſe eſt vitæ, & mortis Auctor. Quapropter ibi diximus cum Hiquæo, Gavatio, & aliis Scotiſtis, ſacrificium proprie dictum, de quo hic eſt ſermo, melius definiri, quod ſit oblatio externa alicujus rei permanentis Deo exhibita, qua ſignificatur ſupremum dominium, aut excellentia Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum, mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, aut immutatione. Per hoc enim ſufficienter ſalvatur, quod ſacrificium ſit actus Religionis, & quidem ſupremæ ſpeciei, quæ eſt latria, & ſufficienter diſtinguitur a quocumque alio, quod non eſt ſacrificium; per hoc enim, quod dicitur oblatio externa rei permanentis diſtinguitur a laude, quæ fit verbis, & ab adoratione, quæ fit per genuflexionem; per id quod additur, cum aliqua deſtructione, vel immutatione rei oblatæ, diſtinguitur a ſimplici oblatione: per alias tandem particulas exprimitur ejus ſignificatio in ordine ad terminum, & diſtinguitur ab oblatione facta Deo mediate, ut a primitiis, decimis &c.

32 Secundo conveniunt Doctores, & Catholici omnes in Miſſa verum, & proprie dictum ſacrificium Deo offerri, & contra Hæreticos plures id negantes, & expreſſe deducitur ex ipſa Chriſti inſtitutione, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, ubi verbum *facite* æquivalet verbo *ſacrificate*, ſic enim interdum Scriptura loquitur, ut Levit. 15. *Sumet duos turtures, dabitque Sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocauſtum*, unde denotat rationem ſacrificii, quia juſſit Chriſtus hoc myſterium exerceri, velut ad perpetuo retinendum, ac repetendum ſuæ mortis ſacrificium, quod in hoc Sacramento myſtice renovatur. Ita communiter Patres hunc locum exponunt, ducti teſtimonio Andreæ Apoſtoli, qui Ægeæ Proconſuli ſuadenti ut Diis immolaret, reſpondit: *Ego omnipotenti Deo immolo quotidie, non Taurorum carnes, nec Hircorum ſanguinem, ſed immaculatum Agnum in altari*, quo clarius dici non poterat in hujus veritatis teſtimonium. Deinde probatur auctoritate Eccleſiæ, quæ ſemper intellexit in hoc myſterio Euchariſtiæ verum ſacrificium ex mandato Chriſti celebrari, ut in pluribus Conciliis definitum eſt, nimirum in primo Concilio Niceno can. 14. in 1. Toletano can. 5. in Antiſiodorenſi can. 8. in Lateranenſi cap. 1. in Florentino in decreto Eugenii, ac demum in Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. ubi ſic loquitur: *Eccleſiæ ſuæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, reliquit ſacrificium, quo cruentum illud ſemel in Cruce peractum repræſentaretur, ejuſque memoria in finem uſque ſæculi permaneret, atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur*, & tandem concludit can. 1. *Si quis dixerit in Miſſa non offerri Deo verum, & proprium ſacrificium &c. anathema ſit*. Tandem probatur ex ratione ſacrificii ſuperius aſſignata, quæ tota in hoc myſterio completur cum omnibus conditionibus requiſitis, ejus enim definitio communiter recepta eſt, quod ſit externa oblatio, & immutatio alicujus rei permanentis exhibita in honorem, & cultum Dei ad recognoſcendam, & proteſtandam ſummam ejus excellentiam, & ſupremum dominium, facta per legitimum Miniſtrum, & per legitimam auctoritatem inſtituta; ſed hæc tota ratio plane in myſterio Euchariſtiæ, & celebratione Miſſæ invenitur; nam panis, & vinum converſa in Corpus, & Sanguinem Chriſti offeruntur Deo in ſignum ſupremi ipſius dominii, & noſtræ ſubjectionis; fit hæc etiam oblatio per legitimum Miniſtrum, nempe per Sacerdotem ad hoc officium ſpecialiter deputatum, & inſtituta eſt per legitimam auctoritatem, nempe ab ipſo Chriſto, qui eſt Caput, legiſlator, & Eccleſiæ fundator; fit etiam rei oblatæ conſumptio, quia Chriſtus ipſe deſinit eſſe, quatenus eſt ſub ſpeciebus panis, & vini viſibilis, & ſenſibilis, & ſpecies ipſæ Sacramentales conſumuntur, nam per manducationem, & potationem deſinunt eſſe; verum igitur, & proprium ſacrificium in Miſſa aſſeritur; quamvis enim in Miſſa interveniat myſtica tantum victimæ, ſeu hoſtiæ immolatio, adhuc tamen talis immolatio eſt vera, & realis hoſtiæ ſacrificatio, unde ad verum, ac reale ſacrificium ſufficit myſtica hoſtiæ occiſio, hoc eſt Sacramentalis Chriſti definitio ſub ſpeciebus, ut loc. c. fuſe oſtendimus, ubi ar. 1. ita ad verbum diſcurrimus, & alia plura videri poſſunt ad hunc punctum ſpectantia.

33 Tertio, quoniam plures actiones in Miſſa exercentur, quibus hoc ſacrificium percipitur, ideo dubitatur, quænam ipſarum præſertim ad eſſentiam ſacrificii ſpectet, & de duabus præſertim ipſius Miſſæ partibus eſt difficultas, conſecratione ſcilicet, & communione, an utraque, vel una tantum illarum ad rationem, ſeu eſſentiam ſacrificii pertineat, de aliis enim, quæ in Miſſa fiunt, conveniunt fere omnes, quod ad eſſentiam ſacrificii minime pertineant, ſed quod ſint tantum cæremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ, quarum aliæ ſunt præparatoriæ, ut eſt oblatio panis, & vini in Offertorio, quod ab oblatione denominatur; aliæ ſunt repræſentativæ eorum, quæ in Paſſione Chriſti Domini geſta ſunt, aliæ demum ſignificativæ fructus, qui ex illo ſacrificio in fideles derivatur. Tres autem ſunt celebriores Theologorum ſententiæ in hac quæſtione; prima aſſerit rationem, ſeu eſſentiam ſacrificii in ſola conſecratione conſiſtere, ſumptionem vero ſe habere potius conſequenter, & non niſi extrinſece ad illud pertinere, cujus fundamentum eſt, quia hujus ſacrificii eſſentia in ea actione conſiſtit, quæ eſt expreſſiſſima Paſſionis, & mortis Chriſti Domini; repræſentatio, atque conſecratio eſt hujuſmodi, cum in illa vi verborum corpus ſeorſum a ſanguine ponatur, & ſic fiat myſtica quædam ſeparatio ſanguinis ab ipſo corpore, in qua quidam ſeparatione realiter in Cruce facta poſita fuit vera, & propria ratio ſacrificii cruenti in ipſa Cruce peracti; ergo &c. Ita Alanus, Suarez, Vaſquez, Coninchius, Meratius, Bernal, Caſpenſis, & alii. Secunda aſſerit ſolam ſumptionem eſſe proprie, & formaliter ſacrificium, conſecrationem vero ſe habere antecedenter, veluti actionem præviam, & præparatoriam; cujus fundamentum eſt, quod ad rationem ſacrificii pertineat realis quædam immutatio, ſeu deſtructio rei oblatæ; per conſecrationem autem nulla fit Corporis, & Sanguinis Chriſti deſtructio, ſed potius nova ipſius ſub ſpeciebus ſacramentalibus poſitio, quæ per communionem deſtruitur, per quam proinde fit, ut Corpus Chriſti eſſe ſacramentale amittat per deſtructionem ſpecierum, & ſic realiter immutetur; ergo in ſola ſumptione vere, & proprie hoc ſacrificium conſiſtit. Ita Angles, Ledeſma, & alii apud Vaſquez diſp. 222. c. 3. Tertia tandem ſententia communior, & probabilior aſſerit, nec ſolam conſecrationem, nec ſolam ſacramenti ſumptionem integrare eſſentiam ſacramenti Euchariſtici, ſed utramque ſimul. Ita Bellarminus, Scotus, Lugo, Averſa, Amicus, Abellius, & ex noſtris Hiquæus, Pontius, Gavatius, & alii quamplures, quam ſententiam nos quoque tuemur qu. 4. cit. art. 2. & 3.

34 Quarto itaque cum hac ultima ſententia aſſerendum eſt

in

Digitized by Google

in utraque actione ſimul, conſecratione ſcilicet, & ſumptione hujus ſacramenti rationem ſacrificii eſſentialiter conſiſtere, & neutram ſine alia ſufficere, & hoc ſolum probant rationes pro utraque parte adductæ; & quidem de conſecratione patet ex eo, quod Eccleſia præcipit, ut habetur in Jure cap. *Nihil*, & cap. *Illud* 6. qu. 1. ut ſi contingat Sacerdotem celebrantem facta conſecratione mori ante Communionem, alius Sacerdos etiam non jejunus Miſſam perficiat, conſummando totam victimam, ne ſcilicet ſacrificium imperfectum relinquatur, per quod innuitur hoc ſacrificium abſque ſumptione non eſſe integrum, ac perfectum eſſentialiter; nec ratio adducta pro prima opinione convincit, quia myſtica illa ſeparatio ſanguinis a Corpore Chriſti non ſufficit ad rationem ſacrificii, ad hanc enim realis aliqua mutatio rei ſacrificatæ requiritur, alioquin non ſacrificium, ſed ſimplex oblatio foret, ut conſtat ex dictis; cum ergo talis immutatio in ſola conſecratione non reperiatur, hinc ſequitur in illa ſola perfectam, & completam ſacrificii rationem minime reperiri. Præterea, quod nec etiam ſola ſumptio ſufficiat ad eſſentiam hujus ſacrificii conſtituendam ex eo patet, quia ſi hæc ſola eſſentiam ſacrificii conſtitueret, & conſecratio ſolum ſe haberet, ut actio prævia, & præparatio ad ſacrificium, ut dicebat ſecunda ſententia, nempe tamquam productio, vel adductio victimæ per ſumptionem ſacrificandæ; ſequeretur, quod etiamſi Sacerdos ex hoſtiis multo ante conſecratis, vel ab aliis, vel a ſe, poſtea ſumeret, talis ſumptio adhuc ſacrificii rationem haberet, dum fieret intentione offerendi cultum Deo, & præterea cum ſumptio etiam laicis conveniat, & omnino eadem ſacrificium, ſequeretur rationem ſacrificii ab uſu ſacramenti differre in ſola diverſitate ſumentis, & intentionis, & non ex ipſa ratione, & uſu externo, quæ ſunt abſurda manifeſta; quare ratio pro hac ſententia adducta probat quidem ſumptionem ſacramenti quoque eſſe de eſſentia ſacrificii, in quo præter oblationem victimæ, quæ offertur, neceſſaria eſt etiam aliqua victimæ immutatio, quæ fit in ipſa ſumptione; non tamen probat in ea ſola rationem ſacrificii conſiſtere; unde ex his ſufficienter deducitur utramque actionem, nempe conſecrationem, & ſumptionem eſſentialiter ſacrificium Euchariſticum integrare, nam ea tantum actio cenſenda eſt eſſentialis huic ſacrificio, quæ omiſſa neceſſario eſt repetenda, quia nequit hujus neceſſitatis alia aſſignari cauſa; ſed tantum conſecratio, & conſumptio omiſſa neceſſario eſt repetenda, ut conſtat ex proxime dictis; ergo &c.

35 Quinto tandem addendum eſt, ut diximus l. cit. quod quamvis utraque actio ad eſſentiam hujus ſacrificii pertineat, adhuc tamen conſecratio magis principaliter ſe habet, & ratio eſt, quia illa actio magis principaliter ad eſſentiam ſacrificii concurrit, propter quam principaliter confertur poteſtas ipſa ſacrificandi, nam poteſtas ſacrificandi eſt propter ſacrificium, ſed poteſtas ſacrificandi principaliter confertur propter conſecrationem; ergo hæc principalius ſpectat ad ſacrificium. Minor colligitur ex forma Sacerdotii a Conc. Florent. aſſignata, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia &c.* ſed hæc poteſtas principaliter cadit ſupra conſecrationem Corporis, & Sanguinis Chriſti, nam propter hanc illa principaliter confertur, ut conſtat ex Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. ubi actionem ipſam conſecrandi aſſignat, tamquam primam, ac principalem actionem Sacerdotii. Tum quia hæc actio conficiendi ſacramentum eſt magis digna, quam illud ſumendi, & in conſecratione magis repræſentatur paſſio Chriſti, quæ fuit ſacrificium cruentum, ut oſtendit ratio adducta pro prima ſententia, cui deinceps ſubſtitutum eſt hoc noſtrum ſacrificium incruentum, ac demum in perſona Chriſti exercetur. Verum quamvis conſecratio ſit pars principalior hujus ſacrificii, adhuc tamen difficile eſt explicare, quomodo ad eſſentiam ſacrificii pertineat, de cujus ratione eſt, ut victima, quæ ſacrificatur, immutetur, & deſtruatur; in conſecratione autem tantum abeſt, ut deſtruatur Chriſtus, quod potius tunc ſub novo modo eſſendi in ſacramento conſtituitur, ut ratio adducta pro ſecunda ſententia urgebat, quomodo ergo per conſecrationem immutatur, prout ad rationem ſacrificii requiritur? pro hujus difficultatis explicatione varii dicendi modi ſunt a Recentioribus excogitati, quos retulimus, & examinavimus quæſt. 4. cit. art. 3.

36 Poſtremo autem ibi nu. 83. hanc difficultatem ſolvimus dicendo, Conſecrationem ad intrinſecam, & eſſentialem rationem ſacrificii Miſſæ ſpectare, quatenus habet rationem oblationis, qua Sacerdos perſonam Chriſti gerens ejuſdem Corpus, & Sanguinem Deo ſuper Altare offert; itaut tota ratio intrinſeca, & eſſentialis ſacrificii Miſſæ conſiſtat, tum in conſecratione, ut habet rationem oblationis, qua Chriſtus in Altari ſub ſpeciebus panis, & vini offertur; tum in ſumptione, per quam victima per Conſecrationem oblata immutatur, & ad deſtructionem ſpecierum ſecundum eſſe ſacramentale deſtruitur. Quod totum conſonat doctrinæ ab initio quæſtionis de ſacrificio in communi traditæ; ſicut enim ibi diximus ad eſſentiam, & naturam ſacrificii in communi, proprie accepti, duo pertinere, nempe oblationem externam, & ſenſibilem ex una parte, & rei oblatæ deſtructionem ex alia; Ita in propoſito in ſacrificio Miſſæ dicimus intervenire Conſecrationem, tamquam oblationem externam, & ſenſibilem, & ſacramenti ſumptionem, tamquam rei oblatæ deſtructionem, & totam hanc doctrinam deducit Gavatius noſter part. 1. diſp. 1. qu. 3. ex Scoto 3. qu. 9. quæſt. un. art. 2. ubi ſacrificium Miſſæ oblationem appellat, quam debet Sacerdos offerre pro ſe, & pro populo, & quol. 20. ab initio ſub A. quod quandocumque Chriſtus, ut Summus Sacerdos offert, panis, quem dat, id eſt, caro ejus eſt mundi vita; tunc autem ſemetipſum Chriſtus offerre dicitur, quando dat nobis carnem ſuam, quod utique non fit, niſi in Conſecratione, dum dicit: *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum*; ergo de mente Doctoris Conſecratio habet rationem oblationis, quod etiam expreſſe colligitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. & can. 2. ubi docet Chriſtum Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus poteſtatem dediſſe offerendi ſacrificium Miſſæ verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*; unde & can. 2. ait: *Si quis dixerit, illis verbis, hoc facite &c. non ordinaſſe, ut ipſi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & ſanguinem ſuum, anathema ſit*, ex quibus verbis expreſſe conſtat apud Patres Concilii conſecrare, & offerre eſſe unum, & idem.

Confirmatur ex forma ordinationis Sacerdotis, in qua dicitur: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo*, in illa autem forma accipit poteſtatem conſecrandi; ergo Conſecratio habet rationem oblationis in Miſſa; & hic etiam eſt communis loquendi modus Patrum, dum de Conſecratione loquuntur, quod eam appellant oblationem in Sacrificio Miſſæ, quod probat Gavatius ibidem plurium Patrum teſtimoniis, quæ apud ipſum videri poſſunt. Alia plura ad hunc punctum ſpectantia vide qu. 4. cit. & præſertim ar. 4. ubi exacte ſolvuntur quæcumque contra præfatam doctrinam objici poſſunt.

37 Solet etiam hic diſputari, an utriuſque ſpeciei Conſecratio ſit de eſſentia ſacrificii Miſſæ, de quo egimus ex profeſſo diſp. cit. quæſt. 5. & breviter diximus, quod ſi ſacrificium ſumatur ſolum pro reali oblatione, & immutatione rei in honorem Dei juxta ea, quæ diximus de ſacrificio dicta ſunt; ſic in ſingulis Euchariſtiæ partibus & in qualibet per ſe, ratio ſacrificii invenitur, quia ſacrificium hoc modo ſumptum eſt oblatio externa rei permanentis cum ejuſdem deſtructione facta a legitimo miniſtro, ſummam Dei excellentiam, noſtramque erga eamdem ſubjectionem repræſentans, ſed ſola Conſecratio panis eſſet oblatio externa Corporis Chriſti cum ejuſdem immutatione, ſicut enim ſpecies panis diſtincta conſecratione, ita diſtincta ſumptione ſumitur a ſpecie vini, & ideo quoad hanc conſiderationem ſola utriuſque ſpeciei conſecratio veram, & eſſentialem haberet ſacrificii rationem, ſi vero ulterius conſideretur, quod eſt ſpeciale in Euchariſtiæ ſacrificio ex vi ſuæ inſtitutionis, quod nempe ſit expreſſa, & completa repræſentatio ſacrificii cruenti in Paſſione Chriſti peracti, plane ſecundem hanc conſiderationem hoc ſacrificium expreſſe, & complete, non niſi conſecratio utriuſque ſpeciei reperiri poteſt, quia cum Chriſtus per realem occiſionem, & ſeparationem corporis, & ſanguinis immolatus fuerit, ideo hoc myſterium inſtituere voluit, in quo myſtice toties denuo mactaretur, quoties hoc myſterium exercetur, hæc autem myſtica mactatio in ipſa ſeparatione corporis, & ſanguinis, quantum eſt ex vi verborum, conſiſtit, quod plane, niſi utriuſque conſecrationis virtute haberi poteſt, ut ſuſe loc. c. diſcurrimus, & declaramus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ res ſit oblata in hoc ſacrificio, & quiſnam offerens.

38 QUoniam tria in hoc myſterio reperiuntur omnino diſtinguenda, primo panis, & vinum quantum ad ſubſtantiam, quæ deſtruitur, deinde Chriſtus ipſe, qui fit ſacramentaliter præſens ſub ſpeciebus, & tandem ſpecies ſacramentales, quæ remanent cum ſubſtantia Chriſti, & prius erant cum ſubſtantia panis, & vini, diſputant Theologi, quænam res propria ſit, quæ offertur, & ſacrificentur in Euchariſtia, ut vera, & proprie ſacrificium dici poſſit; & Recentiores aliqui, ut Vaſq. Coninch. Mercnius, & alii, quos ſequitur ex noſtris Gavatius diſp. 1. cit. de Sacrificio Miſſæ q. d. dicunt, id quod in hoc ſacrificio offertur, eſſe ſolum Chriſtum cum ordine ad ſpecies, ipſas tamen ſpecies intrinſece ad ſacrificium Miſſæ non pertinere, ut partem rei oblatæ; is enim ſub ſpeciebus panis, & vini ipſe obtulit corpus, & ſanguinem ſuum, igitur res oblata fuit corpus, & ſanguis, ſpecies vero id, ſub quo. Similiter ſi ſe ipſum ſub ſignis ſenſibilibus immolandum inſtituit, jam res immolata eſt Chriſtus; ſpecies autem, non id quod, ſed ſub quo Chriſtus immolatur, adeo ut res in hoc Sacrificio oblata, & immolata in recto eſt Chriſtus, ſpecies autem in obliquo ſolum, unde concludunt, quod ſpecies non ſunt res oblata, nec pars rei oblatæ, ſed modus ſub quo Chriſtus offertur, & immolatur. Circa aliam quæſiti partem quæſtio eſt de Chriſto, an actu una cum ſacerdote hoc ſacrificium offerat, & ſit principalis offerens, & qualiter, an ſcilicet, an immediate, & proxime offerat, vel remote tantum, & mediate, hoc eſt, mediantibus ſacerdotibus, & ſimiliter Recentiores nonnulli dicunt Chriſtum Dominum, non ſolum remote, & mediate, ſed etiam proxime, & immediate hoc ſacrificium offerre; quorum ratio eſt, quia hoc modo ma-

lius

Digitized by Google

ſius ſalvatur, quo pacto Chriſtus ex Trident. ſeſſ. 22. c. 2. ſit principalis offerens in hoc ſacrificio, ſic enim non tantum remote, & habitu, ſed proxime etiam, & actu ponitur concurrere cum ipſo ſacerdote ad actionem ſacrificandi. Ita Bellarminus, Suarez, Coninchius, Miranda, Caſpenſis, Caſtropalaus, Fornarius, & alii. Pro reſolutione quæſiti quoad primam partem.

39 Primo ſtatuendum eſt ex jam dictis q. 4. c. ar. 2. quod licet ſubſtantia panis, & vini ſit quidem aliquo modo materia hujus ſacrificii, non tamen proprie, & principaliter ſit res, quæ immolatur, & ſacrificatur. Et quidem quod ſit aliquo modo materia ſacrificii patet ex modo loquendi Eccleſiæ in Offertorio Miſſæ, cum dicit: *Suſcipe Sancte Pater hanc immaculatam hoſtiam &c. Offerimus tibi Domine Calicem ſalutaris, &c.* illud autem, quod tunc in manibus ſacerdos tenet, eſt ſubſtantia panis, & vini; unde licet illa oblatio non ſit formaliter immolatio, ſaltem indicat illud, quod tunc offertur, eſſe materiam ſacrificii, quatenus conſtat ex pane, & vino, tamquam ex termino a quo, & materia tranſeunte; non tamen eſt res, quæ proprie, & principaliter ex intento offertur, & ſacrificatur, ſeu victima, quæ immolatur; quia licet ſubſtantia panis, & vini in hoc ſacrificio deſtruatur in proteſtationem divinæ potentiæ, ac proinde ſit aliquo modo hujus ſacrificii materia, quia tamen ejus deſtructio non eſt primario, ac per ſe intenta, ſed ſecundario ad verificanda verba Conſecrationis, & ad introductionem Corporis, & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus, quæ in hoc Sacramento ſunt per ſe, & primario intenta; ideo nequit eſſe proprie materia hujus ſacrificii, ſed ſolum ſpectat ad illud, ut terminus a quo, & materia tranſiens, quæ ad præſentiam rei principaliter intentæ corrumpi debet, ac deſinere.

40 Secundo dicendum eſt, Chriſtum ipſum eſſe rem, quæ proprie, & principaliter in hoc ſacrificio offertur; ita Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. ubi de Chriſto loquens inquit, *quod in Euchariſtia novum inſtituit Paſcha ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum*, & cap. 2. *In divino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit*, quo etiam loquendi modo paſſim utuntur Patres, dum dicunt Chriſtum ipſum, Corpus, & Sanguinem Chriſti ſacrificari, offerri, & immolari in Altari. Quod ſi quæras, an ſimul cum humanitate in hoc ſacrificio offeratur etiam ſuppoſitum divinum, dicendum eſt eo modo, quo fuit in Cruce oblatum, offerri quoque in Altari, & ſacrificio Miſſæ, nempe per ſolam Idiomatum communicationem, non per formalem actionis ſacrificativæ ſubjectionem, implicat enim ſuppoſitum divinum eſſe capax immutationis, quæ ad ſacrificium requiritur, & ſignificationis divini cultus, nam hæc ſupponit inferioritatem ad Deum. Confirmatur, quia Chriſtus in ſumptione ſacramentali immutatur modo ad ſacrificium ſufficienti, quia licet non deſtruatur quoad eſſe ſimpliciter, ſicut in antiquis ſacrificiis victima mactabatur, & cremabatur; deſtruitur tamen quoad eſſe Sacramentale, & licet non deſinat quoad ſubſtantiam, bene tamen quoad præſentiam Sacramentalem; idque omnino ſufficit, ut proprie dici poſſit in Euchariſtia ſacrificari, quia hoc ſacrificium ſic Deus inſtituit, hoc nempe modo extraordinario, & ſingulari aliis victimis, & ſacrificiis non communi.

41 Tertio dicendum eſt ſpecies etiam Sacramentales aliquo modo pertinere ad rem, quæ in hoc myſterio ſacrificatur. Hoc enim expreſſe deducitur ex verbis Tridentini allegatis, dum inquit Chriſtum obtuliſſe corpus, & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſeipſum ſub ſignis viſibilibus inſtituiſſe, quo plane loquendi modo ſignificavit, has quoque ſpecies ad victimam hujus ſacrificii pertinere; imo Concilium in illo eodem capite rationem congruitatis aſſignat, dum inquit: *Ut dilectæ Sponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium*, quia ergo victima, ut ſit humano uſui accommodata, debet eſſe ſenſibilis, ideo & ipſæ ſpecies ad rationem hujus victimæ pertinere debent. Confirmatur, quia ſpecies ipſæ in hoc ſacrificio valde immutantur, nam in ſumptione conſumuntur, & in Conſecratione a ſubjecto ſeparantur; ergo nil obſtat, quin pertinere poſſint ad rem, quæ in hoc Sacramento ſacrificatur. Tum tandem quia expreſſe habetur in Canon. *Hoc eſt* de Conſec. diſp. 2. ubi dicitur: *Hoc ſacrificium duobus conſtare, viſibili, ſcilicet, elementorum ſpecie, & inviſibili Domini Noſtri Jeſu Chriſti carne, & ſanguine*, ita etiam Suarez, Becanus, Sforza, Averſa, Amicus, & alii Recentiores. Quod autem dicebant Auctores ſupra adducti, ſpecies Sacramentales ad rem oblatam in hoc ſacrificio non pertinere, ut partem ejus, ſed eſſe purum modum, ſub quo Chriſtus offertur, & immolatur, eſt pura de nomine contentio, ut diximus q. 4. cit. n. 74. & ſeq. nam Hiquæus 4. diſt. 13. q. 5. ſui Commentarii aſſerit ipſe quoque nobiſcum ſpecies in ratione ſacrificii unum integrum conſtituere cum Chriſto ſub ipſis, gratis adhuc concedens ſpecies ſe habere, ut quo, & Chriſtum, ut quod, & rationem adducit, quia ſacrificium eſt viſibile, & ſenſibile ſignum, & mediantibus ſpeciebus convenit Chriſto eſſe, quod habet in Sacramento, & ſacrificio, ergo ab iis in ratione ſacrificii non præſcindit, quia tamen Chriſtus, ut ſub ſpeciebus offertur, ideo oblatio terminatur ad Chriſtum, ut ad rem principaliter oblatam, & ad ſpecies, ut quo. Non ergo repugnat, quod ſpecies pertineant ad rationem ſacrificii tantum, ut quo, & adhuc cum Chriſto, ut quod, integrent unam rationem ſacrificii cum ipſo, quare concluſionem l. c. utramque opinionem ſuſtineri poſſe, quia in re Auctores utrinque conveniunt, & ſolum in modo loquendi diſcrepant, omnes enim concedunt ſpecies ſacramentales pertinere ad rem, quæ in hoc myſterio ſacrificatur, quod eſt intentum noſtrum in hoc puncto, ſive ut quo, ſive ut quod.

42 Quarto quod ſpectat ad aliam quæſiti partem; Chriſtus Dominus eſt principalis offerens Miſſæ ſacrificium. Ita D. Th. q. 82. ar. 1. & Scot. quodl. 20. ob rationem lit. A. ubi explicans illud Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, ſubdit, quandocumque enim Chriſtus, ut ſummus ſacerdos offert, panis quem dat, ideſt, caro ejus, eſt mundi vitæ, quibus verbis ſignificat, quod Chriſtus eſt offerens ſacrificium Miſſæ, non quomodocumque, ſed ut ſummus ſacerdos, & principalis offerens, unde Tataretus ibi, & alii Scotiſtæ dicunt, quod ſacerdos offert miniſterialiter Chriſtum, & Chriſtus offert ſe principaliter, quam doctrinam poſtea confirmavit Conc. Trid. l. c. dum inquit, *Chriſtum eſſe nunc offerentem Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc obtulit in Cruce*, quod etiam antea docuerat Conc. Lateran. ſub Innocentio III. ut refertur c. *Firmiter* de ſumma Trin. & fide Catholica, *Idem ipſe Sacerdos eſt, & Sacrificium Jeſus Chriſtus*, & ſic etiam colligitur ex Scriptura, ut explicant Sancti Patres, & præſertim D. Aug. lib. 10. de Civit. Dei cap. 20. ubi dicitur de Chriſto, *Tu es Sacerdos in æternum*, optime enim intelligi poteſt ſacerdotium Chriſti dici æternum, ideſt, perpetuum in toto ſæculi decurſu, quia ſemper Chriſtus ipſe in hoc ſacrificio officium gerit ſacerdotis, ſub ſpeciebus panis, & vini. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, ut notat Averſa qu. 11. ſect. 8. & Bellarminus lib. 6. de Euchar. c. 4. quia cum ſacrificium ſit oblatio, perſonam quoque offerentem involvit, unde ut ſit Deo acceptum, debet eſſe a digno, & grato offerente, & ideo Gen. 4. dictum eſt: *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain autem non reſpexit*, ſed ſic eſt quod interdum contingit Miſſam ab indigno Miniſtro celebrari; ergo alius debebat eſſe Summus ſacerdos, nempe Chriſtus, ſemper offerens principaliter hoc ſacrificium, & cujus vice alii ſacerdotes offerunt, adeoque hoc ſacrificium ſemper eſt Deo acceptiſſimum, ſicut munus miſſum a Principe per manus famuli, quod juxta dignitatem mittentis accipietur, & non juxta conditionem famuli; & eleemoſyna data a probo hero per manum iniqui ſervi adhuc eſt Deo accepta intuitu dantis. Per hunc enim modum ſalvatur, ut docet Scotus loc. cit. quo pacto actio ſacrificandi non inquinatur, etiamſi a malo Miniſtro procedat, ſed ſemper ex opere operato ſuum conſequatur effectum, quia nimirum actio illa ſacrificativa non accipit ſuam honeſtatem, ſaltem completam, ut procedit a Miniſtro, ſed ut eſt a Chriſto aſſumpta, ut principali offerente, mediante Miniſtro, tamquam inſtrumento.

43 Quinto addendum eſt, Chriſtum Dominum principaliter hoc ſacrificium offerre, non quia proxime, & immediate offerat, ut dicebant Auctores citati ab initio articuli; ſed ſolum quatenus illud inſtituit, non quomodocumque, ſed a ſacerdotibus ſuo nomine Patri offerendum, unde Chriſtus non eſt offerens proxime, & immediate, ſed remote, & mediantibus ſacerdotibus, quatenus iſti in perſona illius offerunt, ita D. Thomas, & Scotus loc. cit. ut fuſe declarat Gavarius noſter diſp. 5. qu. 1. cap. 1. & ſequuntur Henriquez, Vaſquez, Becanus, Amicus, Averſa, & alii Recentiores communiter: & probatur in primis ex Conc. Florent. in decreto de ſacramentis, ubi inquit, quod *Sacerdos in perſona Chriſti loquens conficit hoc Sacramentum*; ergo non Chriſtus immediate, & proxime, ſed ſacerdos perſonam Chriſti gerens ſacrificium hoc conficere dicitur, quem modum etiam indicat Conc. Trid. dum inquit, Chriſtum eſſe nunc offerentem *Sacerdotum miniſterio*, & idem demonſtrat Gavarius l. c. pluribus Patrum teſtimoniis, quæ apud ipſum videri poſſunt. Deinde hoc etiam ratio ipſa ſuadet, nam ut Chriſtus ſit principalis offerens in hoc ſacrificio, ſufficit ut ſacerdos in perſona ipſius offerat, & per virtutem ab ipſo acceptam, ſicut enim vere dicitur agere, qui per alium agit, tamquam per ſuum ſubſtitutum, & per virtutem, & auctoritatem illi impertitam, & communicatam. Ita Chriſtus vere ſacrificare dicitur, cum per ſacerdotes, tamquam per ſuos ſubſtitutos, & per virtutem illis communicatam ſacrificet. Confirmatur, quia ut Amicus advertit diſp. 33. ſect. 4. ſi aliquis Apoſtolus in triduo conſecraſſet, talis ſacrificii principalis offerens fuiſſet idem Chriſtus, non ratione actualis oblationis, ad quam tunc Chriſti anima a corpore ſeparata non concurriſſet, cum hoc ſit munus totius compoſiti; ergo ratione inſtitutionis, & virtutis ſacerdotibus communicatæ, tamquam Chriſti Vicariis, & Miniſtris. Propria ergo ratio, qua vere Chriſtus dicitur principalis offerens in hoc ſacrificio eſt, quia ſic illud inſtituit, ut offeratur nomine ipſius, & ab ipſius perſona, hac enim ratione quilibet ſacerdos ſe habet, ut Miniſter Chriſti ſummi ſacerdotis, & ita ſe gerit, ac ſi diceret, offero tibi Deus hoc munus nomine Chriſti filii tui; ſive Chriſtus filius tuus per

mi-

manus meas mittit, ſibi hoc munus acceptiſſimum Corporis, & Sanguinis ſui, ſicut quando famulus nomine ſui Domini aliquod munus defert alteri, ut declarat Averſa l. c.

44 Demum, quia ſacerdos dicitur hoc ſacrificium offerre, non tantum nomine Chriſti, ſed etiam nomine Eccleſiæ, difficultas eſt, quomodo id ſit intelligendum; Amicus, & Averſa l. c. cum Bellarmino, Vaſquez, & aliis ſic explicant, quod dicitur ſacerdos hoc ſacrificium offerre quoque nomine totius Eccleſiæ, ſed diverſo modo, quo illud offerre dicitur in perſona Chriſti, quoniam in perſona Chriſti ſacerdos offert, tamquam inferior nomine, & juſſu ſuperioris, nomine vero Eccleſiæ, tamquam ſuperior pro inferiore, eſt enim Eccleſia, prout a ſacerdotibus contradiſtinguitur, populus fidelis, qui hoc ſacrificium offert per ſacerdotem, tamquam per ſuperiorem, & advocatum ſuum apud Deum. Concurrit autem ad hoc ſacrificium offerendum Eccleſia, vel habitualiter, & interpretative, quo pacto omnes fideles etiam abſentes concurrunt vel actualiter, & expreſſe, ut præſentes, qui ſimul cum ſacerdote illud offerunt actu; vel cauſaliter, ut qui precibus illud, vel eleemoſyna procurarunt, unde unuſquiſque eo magis de illius fructu participat, quo expreſſius, pluribuſque titulis ad illud concurrit. Ita Amicus ad verbum ſect. 4. cit. in fine.

45 Cæterum diſtinctius, & magis accurata cum diſtinctione procedit Gavardus noſter in hujus puncti declaratione diſp. 2. cit. quæſt. ult. ubi ait, quod Eccleſia non tantum ſumitur in communi modo loquendi pro populo, ſed pro univerſo fidelium cœtu, ut loquuntur Recentiores adducti; ſed etiam ut ſupponit pro Prælatis, & præſertim ſummo Pontifice, ad quem ſpectat ritus, & cæremonias Miſſæ ordinare, quemvis ergo accipiendo Eccleſiam in primo ſenſu, ſcilicet, pro univerſo fidelium cœtu, verum ſit, quod ſacerdos offerens hoc ſacrificium nomine Eccleſiæ offert illud tamquam ſuperior pro inferiore, accipiendo tamen Eccleſiam in ſecundo ſenſu, dicitur illud offerre, tamquam inferior pro ſuperiore, Eccleſia enim in hoc ſenſu ſupponit pro Prælatis, nempe pro Epiſcopis, a quibus ſacerdotes poteſtatem celebrandi, & ſacrificium offerendi accipiunt, reſpectu quorum ſacerdotes non ſe habent, ut ſuperior, ſed ut inferior; ergo Eccleſia in hoc ſenſu vere dicitur per ſacerdotem ſacrificium Miſſæ offerre, ut ſuperior per miniſtrum inferiorem, cui offerendi poteſtatem erogata eſt; neque offert ſacerdos in perſona Eccleſiæ, ut ſic, ut ſuperior in perſona inferioris; ſed ut miniſter inferior nomine ſuperioris. Si vero Eccleſia ſumatur in alio ſenſu, prout ſcilicet intelligitur pro univerſo fidelium cœtu, utique verum eſt ſacerdotem ſacrificium offerre nomine Eccleſiæ ſic ſumptæ, tamquam ſuperiorem pro inferiore, & advocatum ejus apud Deum. Nec ullum eſt inconveniens fideles etiam concurrere aliquo modo ad hoc ſacrificium offerendum, ſtat enim quod ſoli ſacerdotes proxime, & immediate ſacrificium Miſſæ offerant tamquam particulares Miniſtri ad hoc munus deputati; alii vero fideles remote modo jam explicato, & ipſis ſacerdotibus mediantibus. Adhuc enim ſalvatur ſolos ſacerdotes hoc ſacrificium offerre oblatione proprie dicta, quatenus illis ſolis ſacrificare convenit; cæteri vero fideles Laici dici poſſunt & ipſi illud idem ſacrificium offerre, quatenus interno affectu ſacrificio conſentiunt, & fructuum illius poſtulant eſſe participes, quatenus ſacerdoti externe ſacrificanti cooperantur, petendo, aut procurando ſacrificium, dando eleemoſynam, aut ſacrificanti inſerviendo, vel orationibus aſſiſtendo, his enim actionibus dicuntur fideles etiam ſpecialiter ſimul cum ſacerdote hoc ſacrificium offerre. Denique quod alii quoque fideles hoc ſacrificium offerant conſtat ex ipſo Canone Miſſæ, ubique ante Conſecrationem dicitur. *Et omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis*, & peracta Conſecratione ſubditur; *Unde & memores, Domine nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta, &c. offerimus præclaræ Majeſtati tuæ de tuis donis, ac datis, hoſtiam puram, &c.* ſicut etiam ante Conſecrationem dicitur, *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, &c.* dicuntur autem fideles hoc ſacrificium offerre, non quia ad id efficiendum phyſice vel moraliter concurrant, ſed quia ſacerdos eſt a Deo deputatus pro populo, ut nomine fidelium illud offerat, & pro eorum ſalute.

QUÆSTIO IV.

De effectibus Sacrificii Miſſæ.

46 Supponendum eſt ex Scoto quodl. 20. ab initio, & communi DD. ſententia Sacrificium Miſſæ duplicem habere valorem, alterum ex opere operantis, & ex opere operato ad effectus ſuos producendos; primumque eſſe, qui ex bonitate ipſius Miniſtri emanat, quod quidem illis cum omnibus aliis piis operibus commune eſt, ſecundum qui ex Chriſti inſtitutione competit, ſive bene moraliter dat, ſive male, ſive operans ſit in ſtatu gratiæ, ſive peccati, dummodo opus ipſum exequatur ſecundum quod fuit a Chriſto Domino inſtitutum; unde Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. dicit: *hujus ſacrificii oblationem ita eſſe mundam, ut nulla indignitate, vel malitia offerentium inquinari poſſit.* Hic non diſputamus de effectibus, quos hoc ſacrificium cauſat ex opere operantis, ſed de effectibus, quos cauſat ex opere operato, quatenus eſt opus Chriſti nullo habito reſpectu ad diſpoſitionem Miniſtri offerentis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint hujus ſacrificii effectus.

47 Primo, conveniunt Catholici omnes, hoc ſacrificium ex ſui inſtitutione, & ex opere operato habere vim remittendi pœnam peccatorum ſuppoſita remiſſione culpæ, ſicque eſſe vere ſatisfactorium, & propitiatorium, & non ſolum pro vivis, ſed etiam pro defunctis, idest, animabus in Purgatorio detentis: & expreſſa colligitur ex Trid. ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. in quibus definit, hoc ſacrificium non ſolum prodeſſe ſumenti, ſed etiam iis, pro quibus offertur tam vivis quam defunctis pro peccatis, pœnis, & ſatisfactionibus. Habetur etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione, & fidelium exiſtimatione, ratione vero non alia conſtare poteſt, quam voluntate, & inſtitutione Chriſti, ita Eccleſiæ ſuæ manifeſtata, & ex efficacia paſſionis Chriſti; cujus cruenti ſacrificii hoc incruentum eſt repræſentatio, ac veluti renovatio. Dum autem dicitur virtute hujus ſacrificii remitti pœnas debitas poſt remiſſionem culpæ reſtantes; intelligi debet, quod immediate remittantur, & non tantum mediate impetrando auxilia ad opera ſatisfactoria, hoc innuit Conc. l. c. cum ait per hoc ſacrificium prædictas pœnas non ſolum fidelibus vivis remitti, ſed etiam defunctis in Purgatorio degentibus, quibus utique immediate remittuntur, & non impetratione gratiæ actualis ad bona opera ſatisfactoria excitantis, quia in Purgatorio non eſt locus ſatisfaciendi, ſeu exercendi opera ſatisfactoria, ſed ſolum ſatiſpatiendi, & ſola pœnarum perpeſſio, idem ergo de vivis quoque dicendum eſt, cum idem ſacrificium pro utriſque offeratur, & quantum ad hoc non ſit in eo diverſa virtus reſpectu horum, & illorum. Denique dici debet conferri hunc effectum ex opere operato, idest, ex ipſa hujus ſacrificii inſtitutione, & Chriſti promiſſione independenter a merito, & probitate operantis, atque ideo conferri certo, & infallibiliter ſtatim de præſenti, ſicut ſacramenta conferunt gratiam, dummodo tamen non inveniant obicem, idest, culpam non remiſſam, & ratio eſt, quia huic ſacrificio aliquis effectus eſt tribuendus, quem lege infallibili conferat, cum habeat rationem cauſæ particularis ſicut ſacramenta, per quam ex opere operato meritum paſſionis Chriſti nobis applicatur, non poteſt autem commodius alius aſſignari effectus immediatus, & infallibis, quam prædictarum remiſſio pœnarum, ut paſſim docent Theologi omnes, quia talis effectus non dependet a dignitate Miniſtri, ut ait Conc. l. c. Scotus quodl. 20. ab initio quæſtionis.

48 Secundo, loquendo autem de remiſſione peccatorum quoad culpam docent communiter Theologi non remitti immediate peccata mortalia quoad culpam, neque conferri primam gratiam, etiamſi is, pro quo hoc ſacrificium offertur, attritus ſit, ſed tantum mediate, quatenus Deus hoc ſacrificio placatus confert auxilia, quibus homo diſponitur ad veram pœnitentiam, & peccatorum remiſſionem, & ita etiam expreſſe docet Conc. Trid. l. c. dum loquens de ſacrificio Miſſæ quoad remiſſionem peccatorum quantum ad culpam inquit: *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens crimina, & peccata etiam ingentia dimittit*, ubi nomine gratiæ non intelligitur gratia ſpiritualis, & formaliter juſtificans, alioquin non ſubderet Concilium, *donum pœnitentiæ concedens*, ſed intelligitur gratia actualis auxilii, ſeu præveniens, qua excitamur ad pœnitentiam, & peccatorum deteſtationem. Ex quo Theologi communiter deducunt remiſſionem peccatorum quoad hujus ſacrificii effectum, non eo modo, quo in Baptiſmo, & Pœnitentia per infuſionem gratiæ habitualis remitti ſoleat, ſed ea ſolum ratione, quod hujus ſacrificii intuitu donum pœnitentiæ Deus conferat, idest, gratiæ actualis elicientis auxilium, quo peccator excitetur, & adjuvetur ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad abſolutionem in Sacramento pœnitentiæ digne, & fructuoſe recipiendam, ut declarat expreſſe Trid. l. c. quæ etiam eſt expreſſa Scoti doctrina 4. diſt. 13. ubi docet peccata mortalia non niſi per Baptiſmum, & Pœnitentiam remitti, & ſimiliter Baptiſmum duntaxat, & Pœnitentiam eſſe media per ſe inſtituta ad acquiſitionem primæ gratiæ; igitur etiam juxta doctrinam Scoti, ut etiam obſervat Gavardus noſter diſp. 4. cit. quæſt. 2. ſacrificium Miſſæ nec peccata mortalia immediate remittit, nec primam gratiam confert, & hæc etiam fuit expreſſa D. Th. ſententia 4. diſt. 12. quæſt. 2. ar. 2. proinde ſequuntur Bellarminus, Azorius, Suarez, Coninchius, Vaſquez, Lugus, Meratius, Bonacina, Averſa, Amicus, Caipenſis, & Recentiores omnes. Negant, & urgent teſtimonia Patrum a quibuſdam adducta, qui putant ſacrificium hoc habere vim conferendi etiam immediate primam gratiam, & peccatorum mortalium remiſſionem homini attrito, pro quo offertur. Non urgent, inquam, quia, ut etiam advertit Gavardus l. c. licet plures Patres dicant per hoc ſacrificium peccata mortalia deleri; non eſt tamen ne-

Digitized by Google

neceſſe, ut de immediata deletione, & remiſſione id intelligatur, ſed mediata, hoc eſt, mediante pœnitentiæ dono, ut aepiicat Concil. l. c. Dices, ergo non per ſacrificiam, ſed per pœnitentiam dicerentur peccata remitti. Reſpondeo per eteemqua, per pœnitentiam qeidem immediate, per ſacrificium vero mediate, quatenus virtute ſacrificii confertur auxilium gratiæ prævenientis, qua peccetur ed pœniteotiam excitatur, per quam deinde peccata remittentur, ut ſæpte dictum eſt; & ſic etiem tenent ex noſtris Arat. 4. diſt. 14. qu. e. ert. 4 & Angl. 4. qu. *de valore Miſſæ diffic.* 4.

49 Tertio, loquendo de remiſſione peccatorum venialium quoad culpam, plures ex allegatis I. D. præſertim Coninch. Suarez, Vaſquez, Amicus, Caſpenſis, Averſa, & alii eodem modo diſcortunt, ac de remiſſione mortalium, ſcilicet non remitti venialia quoad culpam immediate per hoc ſacrificium, ſed tantum mediate, impetratione nimirum auxiliorum, quæ ad contritionem perfectam, vel ſuſceptionem ſacramenti excitent pœnitentes, & rationem deducunt ex tractatu de pœnitentia, ubi docent venialia extra ſacramentum non remitti ſine contritione, & infuſione gratiæ. Alii vero aſſerunt ſacrificium hoc, nedum habere vim peccata venialia remittendi mediante auxilio ſupernaturali divinæ gratiæ eo modo, quo de mortalibus jam dictum eſt, ſed etiam immediate, per ſe, & ex opere operato, ita Canus, Henriq. Nugn. Diana, & Gavat. ex noſtris qu. 2. cit. c. 3. & alii plures, dummodo ille, pro quo ſacrificium offertur, obicem non ponat, hoc eſt, ad peccata venialia affectum, & complacentiam non habeat, ſive illa non continuet; quod plane videtur ſatis probabiliter dictum, & ſatis evidenter probat Gavat. ibidem ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. ubi docet, peccata venialia non eſſe materiam neceſſariam ſacramenti pœnitentiæ, ſed multis aliis remediis expiari poſſe, ut nos quoque fuſe docuimus 4. diſt. 5. qu. 9. de remiſſione peccatorum venialium art. 1. & 3. atqui nullum aliud remedium ad id efficacius videtur, quam Miſſæ ſacrificium, quod ut idem Concilium docet ſeſſ. 22. cap. 1. fuit a Chriſto Domino Eccleſiæ ſuæ ſponſæ relictum, quo ſalutaris ſacrificii cruenti Crucis virtus in remiſſionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur. Si ergo Chriſtus Eccleſiæ ſuæ reliquit hoc ſacrificium, ut per illud paſſionis ejus virtus nobis applicaretur in remiſſionem peccatorum venialium; veriſimile eſt ſacrificium hujuſmodi habere vim remittendi peccata venialia etiam immediate, & non mediate tantum eo modo, quo peccata mortalia per illud remittuntur, cum longe facilius venialia remittantur ex genere ſuo, quam mortalia. Confirmatur, quia Concilium dum de remiſſione mortalium loquitur per Miſſæ ſacrificium, modum etiam aſſignat, quo illa remittit, nimirum non immediate, ſed mediante divinæ gratiæ auxilio, modo jam explicato; loquens vero de remiſſione venialium abſolute inquit ille per ſacrificium Miſſæ remitti, quatenus nobis virtutem paſſionis Chriſti applicat, ſive ſacrificii cruenti Crucis in eorum remiſſionem. Demum id etiam deducitur ex jam dictis diſp. 7. qu. 9. de remiſſione peccatorum venialium, ubi diximus talem remiſſionem fieri poſſe per meram extrinſecam Dei condonationem abſque ulla gratiæ habitualis infuſione, aut formali peccati retractatione; ergo nulla poteſt aſſignari ratio, cur non poſſit ſacrificium Miſſæ habere vim illam remittendi immediate. Quod autem venialia remitti poſſint abſque gratiæ infuſione probavimus qu. cit. art. 3. ex Scoto 4. diſt. 21. lit. E. quia peccatum veniale non includit privationem gratiæ, ſed eſt cum illa compoſſibile, ergo ad illud tollendum non requiritur neceſſario gratiæ infuſio. Quod etiam non requiratur actualis pœnitentia, & formalis peccati retractatio ibidem late demonſtravimus, & expreſſe Doctor ipſe docet 4. diſt. 9. D. dum ait, quod de peccato veniali non oportet dubitare, quia de illo non eſt neceſſitas pœnitentiæ formalis, & actualis, ex qua doctrina ſolvitur fundamentum prioris modi dicendi, quod venialia extra ſacramentum ſine contritione, & infuſione gratiæ, remitti non poſſint.

50 Quarto, dicunt aliqui hoc ſacrificium habere etiam per ſe, & ex opere operato vim augendi gratiam immediate, ſeu conferendi augmentum gratiæ habitualis hominibus juſtis. Communis tamen ſententia affirmat virtute hujus ſacrificii gratiam habitualem non augeri immediate, ſed tantum mediate, quatenus virtute illius conferuntur juſtis auxilia actualia, & efficacia ad bona opera exercenda, quibus in juſtitia, & ſanctitate creſcant. Ita Doctores omnes ſupracitati, & alii paſſim, & deducitur expreſſe ex Conc. Trid. ſeſſ. 7. ab initio, ubi docet omnem veram juſtitiam per ſacramenta, vel incipere, vel cœptam augeri, vel amiſſam reparari; ſola igitur ſacramenta ſunt, quæ per ſe immediate, & ex opere operato gratiam conferunt; & ratio etiam id ipſum ſuadet, quia alias ſequeretur hoc ſacrificium poſſe offerri pro infantibus, ut in gratia continuo creſcant, & poſſe adultum ſine interiori motu recipere augmentum gratiæ, juſtiorem fieri, & majoris beatitudinis capacem, quod non videtur ſatis ſolide dictum; conſequentia patet, quia hoc ſacrificium motum voluntatis non requirit, ut conferat effectum ſibi immediate convenientem, & ex opere operato, et pro quo offertur; quare nullatenus putandum eſt illum, qui abſque receptione ſacramenti concurrit ad Miſſam, vel pro quo celebratur Miſſa, per hoc recipere novum augmentum gratiæ præter meritum operantis; & multo minus ſi erat in ſtatu peccati, licet attritus, recipere primam gratiam, & remiſſionem mortalium peccatorum, cum enim ſacrificium Miſſæ per ſe ad augmentum gratiæ conferendum inſtitutum non ſit, tanto minus poterit per accidens primam gratiam conferre. Quare concludendum eſt hoc ſacrificium habere vim tantum impetrativam mediante augmento gratiæ, ſi enim pro aliquo peccatore oblatum vim habet impetrandi eidem auxilium divinæ gratiæ, quo excitetur ad eliciendum actum perfectæ contritionis de peccatis, multo magis ſi pro homine juſto, & in ſtatu gratiæ offeratur, auxilium eidem impetrare poterit, quo diſponatur ad eliciendum actum bonum de condigno augmenti gratiæ, & gloriæ meritorium. Ita Doctores omnes allegati, & præſertim Gavatius noſter d. 4. cit. q. 3.

51 Quinto tandem conveniunt Doctores hoc ſacrificium habere virtutem impetrandi a Deo plura bona temporalia, quatenus ad ſpiritualia conducunt, & ordinantur; ita colligitur ex Scoto quodl. 20 cit. lit. B. in fine, & expreſſe docetur a Trid. ſeſſ. 22. cit. cap. in fine, ubi aſſeritur hoc ſacrificium offerri non ſolum pro peccatis, pœnis, & ſatisfactionibus, ſed etiam pro aliis neceſſitatibus, qua ratione dici ſolet hoc ſacrificium eſſe propitiatorium, ſatisfactorium, & impetratorium, & hoc etiam deducitur ex continua praxi, & perpetuo uſu Eccleſiæ, in qua offeruntur ſacrificia pro peſte avertenda, pro pluvia petenda, vel aëris ſerenitate juxta temporum contingentiam, pro pace obtinenda, tranquillitate Reipublicæ, Principum concordia, & aliis innumeris beneficiis impetrandis. Notatur autem additur virtute hujus ſacrificii a Deo impetrari plura bona temporalia, quatenus ad ſpiritualia ordinentur, & conducant, quia hujus ſacrificii effectus nituntur meritis ſacrificii cruenti a Chriſto in Cruce oblati, at nobis non promeruit Chriſtus in Cruce bona temporalia, niſi in ordine ad ſpiritualia, & prout ad illa conducunt, & ordinantur. Et hinc eſt, quod effectus hujuſmodi non ſemper, & infallibiliter obtinentur, quia non ſemper ad bonum ſpirituale conducunt, & animæ ſalutem, ſæpe enim Miſſæ celebrantur pro ſalute, pro pace, & aliis neceſſitatibus, & tamen ipſe effectus non obtinetur, ut ſatis experientia conſtat, licet credibile ſit ſemper aliquid a Deo obtineri, nec ſacrificium in vanum offerri, etiamſi non obtineatur id, pro quo de facto offertur. Et hoc etiam ſuaderi poteſt exemplo extremæ Unctionis, cujus effectus eſt etiam ſanitas corporalis, non tamen abſolute, ſed prout animæ ſaluti id expedierit, ut docet Trid. ſeſſ. 14. c. 2. Et tandem, quod virtute hujus ſacrificii impetrentur bona temporalia ſolum prout ad ſpiritualia ordinantur, conſtat ex 1. ad Timot. c. 2. ubi cum obſecraſſet Apoſt. fieri orationes, poſtulationes gratiarum pro omnibus hominibus, pro Regibus, &c. ſtatim immediate ſubjunxit, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate, hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri &c.

52 Poſtremo hinc colligitur illius quæſiti reſolutio, an Miſſæ ſacrificium effectus ſuos infallibiliter producat, etenim ut Abellius advertit ſect. 11. de ſacrificio Miſſæ §. 3. in fine cum diſtinctione procedendum eſt, ſi enim conſideretur, ut eſt latreuticum, & Euchariſticum, infallibiliter ſuum conſequitur effectum reſpectu Dei, ad quem laus, & honor ex hoc ſacrificio redundat, & illi ſemper acceptiſſimum eſt. Si vero conſideratur, ut ſatisfactorium habet etiam ſuum effectum in illis, pro quibus offertur, dummodo nullum ponant obicem, quando eis talis fructus applicatur; hoc eſt, ut ſint in ſtatu gratiæ conſtituti; nunquam enim peccati pœna relaxatur, niſi ſimul remittatur culpa, vel antea ſit remiſſa; confertur autem hic effectus illis, pro quibus hoc ſacrificium offertur ſecundum modum, & menſuram tum inſtitutionis ipſius Chriſti, tum devotionis, & bonæ diſpoſitionis illorum. Si tandem hoc ſacrificium ſpectetur, ut impetratorium, dici poteſt habere hanc quoque efficaciam infallibilem ad bona ſpiritualia, vel temporalia in generali a Deo impetranda, non vero ad hæc, vel illa in particulari; cum ex parte Dei nulla intercedat promiſſio abſoluta de his, aut illis ſpecialibus bonis ſacrificii hujus intuitu conferendis, nulla enim talis conſtet abſoluta Dei promiſſio ex Scripturis, vel Patribus, ſed tantum conditionata; ſi nimirum bona illa hic, & nunc conducant ad majorem Dei gloriam, & illius, vel illorum pro quibus poſtulentur, ſalutem, ut conſtat ex loco Scripturæ cit. 1. ad Tim. c. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quantam vim, & efficaciam habeat hoc ſacrificium in ſuis effectibus conferendis.

53 MOvetur hoc quæſitum de vi, & efficacia extenſiva, non autem intenſiva; etenim quantam virtutem intenſive habeat Miſſæ ſacrificium in ſuis effectibus conferendis, quantam ſcilicet pœnam remittat, quantam ſatisfactionem exhibeat, item quantam gratiam auxiliantem conferat,

& ſimiliter de aliis temporalibus beneficiis, non poteſt certa menſura definiri, nec certa regula aſſignari, niſi quod cenſeri debet majorem, vel minorem conferre juxta majorem, vel minorem ſubjecti diſpoſitionem, cui applicatur, & auxilia gratiæ, aliaque beneficia conferre etiam plus, aut minus, juxta divinæ providentiæ diſpoſitionem. Movetur igitur quæſtio de vi, & efficacia extenſiva tantum, ſeu de effectu extenſivo, & ſenſus eſt, an Miſſa, v. g. oblata pro quatuor habeat majorem effectum remiſſionis pœnæ extenſive, quam ſi offeratur pro uno, an vero inter illos dividatur ille effectus, qui tribueretur uni v. g. ſi uni defuncto remitteretur unus annus Purgatorii, ille annus dividatur inter quatuor defunctos, itaut ſingulis quarta pars anni remittatur; & ſimiliter etiam, an virtus impetratoria hujus ſacrificii ſit determinata, num potius extenſive infinita, ut poſſit pluribus, & pluribus prodeſſe abſque ſingulorum detrimento. Unde ex hujus difficultatis ſolutione pendet celebris illius practicæ quæſtionis deciſio; an liceat ſacerdoti plura adæquate ſtipendia a pluribus accipere; ſi enim Miſſæ ſacrificium talem valoris infinitatem habeat, videri poſſet licere, quia in tali caſu facta hac ſuppoſitione, per applicationem ad plures non minueretur fructus Miſſæ ad ſingulos. Si vero talis infinitas negatur, negandum etiam erit licere, nam qui pro Miſſa juſtum ſtipendium donat, ea intentione præbet, ut totus fructus remiſſionis pœnæ ſibi applicetur.

54 His præacceptis pro intelligentia quæſtionis, eam breviter reſolvemus ex fuſe jam dictis de hac materia 4. diſp. 4. cit. qu. 6. juxta doctrinam Scoti quodl. 20. ubi hanc controverſiam præ cæteris eruditiſſime tractat; in qua diximus tres extare ſententias, duas extremas, & unam mediam. Prima affirmat hoc ſacrificium habere vim, & efficaciam infinitam extenſive, ſcilicet quantum ad numerum eorum, quibus prodeſſe, & applicari poteſt ad conferendos ſuos effectus, id eſt poſſe pluribus applicari, atque tantumdem unicuique prodeſſe, ac ſi nulli alteri applicaretur, quæ ſententia fundatur in valore hujus ſacrificii, tum ex parte rei oblatæ, quæ infinita eſt, tum ex parte principalis offerentis, qui eſt idem Chriſtus, & in ritu Eccleſiæ, quo poſſunt ſacerdotes in Memento vivorum, & mortuorum plures, & plures commemorare nullo præſcripto termino ad hoc, ut fructum ſacrificii participent. Ita Cajet. Sylv. Canus, Cord. Vaſq. Nugnus, Pont. & alii; ſecunda ſententia negat, & aſſerit hoc ſacrificium habere virtutem ita limitatam, ac determinatam etiam extenſive, ut ſi una Miſſa dicatur pro pluribus, ille ſolus effectus, qui datus fuiſſet uni, per partes diſtribuatur inter illos plures; quæ ſententia fundatur praxi Eccleſiæ, quia ſolent ſacerdotes determinate pro certis perſonis Miſſas applicare, nec permittitur unam Miſſam pro pluribus celebrare, qui ſinguli integrum dederunt ſtipendium; & hanc limitationem deducit ex conditione ipſius actionis ſacrificandi, quæ in ſe, & ut procedit a tali Miniſtro immediate, finita eſt, ac limitata, quare non poteſt ejus virtus ad plures & plures æqualiter extendi, ſed ejus effectus determinatus diſtribueretur per partes, ſi pluribus applicetur. Ita D. Bonaventura, Scotus, Riccard. Navarr. Bellarminus, Valentia, Coninchius, Suarez, Bonac. Toletus, & ex noſtris Aretinus, Hiribarnes, Hiquæus, Gavarrus, & alii Recentiores. Tertia opinio media aſſerit virtutem impetratoriam hujus ſacrificii non eſſe determinatam, ſed eſſe infinitam extenſive, itaut poſſit pro pluribus, & pluribus abſque ſingulorum detrimento prodeſſe. Sed virtutem ſatisfactoriam affirmat eſſe ſimpliciter limitatam, ut non niſi certum effectum, vel totum uni, vel per partes diſtributum pluribus conferre poſſit; & fundamentum eſt, quia effectus ſatisfactionis, id eſt, remiſſio pœnæ datur ſtatim, & infallibiliter, & totaliter ex opere operato, quare poteſt, & debet certam habere menſuram; at impetratio ad diſpoſitionem divinæ providentiæ refertur, ut quatenus ei placitum eſt, beneficia, quæ petimus, largiatur, cujus non eſt abbreviata manus in paucis, vel in multis. Ita Averſa, Caſpenſis, Filliucius, Alphonſus de Leone, & alii Recentiores. Pro reſolutione juxta dicta l. c.

55 Primo dicendum eſt valorem hujus ſacrificii ad ſatisfaciendum pro debito pœnæ reſtantis poſt remiſſionem culpæ, qui eſt primus, & principalis effectus, qui certo, & infallibiliter ex opere operato per hoc ſacrificium confertur, non eſſe infinitum, ſed finitum juxta diſpoſitionem divinæ ſapientiæ, & meritum Chriſti, & Dei voluntatem, & inſtitutionem. Ita D. Bonaventura 4. d. 45. art. 3. & Scotus quodl. 20. lit. N. ubi inquit, quod Miſſa non tantum valet virtute ſacrificii applicata pluribus in eodem gradu, ſicut ſi uni ſoli applicaretur, & eſt communis Auctoribus ſecundæ ſententiæ. Probat autem id Doctor quodl. cit. art. 1. infra B. quia ſi idem numero ſacrificium ob ſui infinitatem ex æquo pluribus, imo infinitis prodeſſe poſſet, ac ſi uni tantum illorum applicaretur, vel paucioribus, tunc fruſtra in Eccleſia eſſent ſpeciales orationes aſſignatæ, aliæ pro vivis, & aliæ pro defunctis, & iterum pro vivis aliæ, & aliis, ut patet in orationibus in Miſſali Romano pro diverſis perſonis aſſignatis, & ſtatibus, vel Congregationibus, fruſtra, inquam, eſſent iſtæ ſpecialiter aſſignatæ, quia non plus valerent illæ, quam generaliter cuicumque in Eccleſia. Sequeretur etiam, inquit Doctor ibidem paulo inferius, ſacerdotes qui non ex ſtipendio, nec ex aliqua alia obligatione, ſed ex mera devotione celebrant, contra charitatem facere, ſi pro una Purgatorii anima celebrant, quia ſecundum ordinatam charitatem pro omnibus celebrare deberent, nam ex charitate tenetur ſacerdos impertiri bonum pluribus, dummodo hoc poſſit per eumdem actum ſine diminutione boni alicujus eorum, atque ita per unicam Miſſam totum Purgatorium evacuare poſſet. Sequeretur tandem quemlibet ſacerdotem unico ſacrificio ſatisfacere poſſe pro quibuſcis fundationibus, & obligationibus pia teſtatorum voluntate relictis, ac denique poſſe ab uno, vel diverſis plura ſtipendia accipere, & unica Miſſa omnibus ſatisfacere, quod eſt contra Eccleſiæ praxim. Ratio autem a priori hujus aſſertionis eſt, ut l. c. dicebamus, quia oblatio hujus ſacrificii, ut fit a Chriſto, neque eſt actio meritoria, neque ſatisfactoria, cum Chriſtus, nunc nec mereatur, nec ſatisfaciat; unde ſolum habet vim tollendi debitum pœnæ, quatenus ex Chriſti inſtitutione habet annexas ſatisfactiones præteritas ipſius Chriſti; congruum autem fuit, ac convenientiſſimum, ut hæc annexio fieret finito, & limitato modo, & cum virtute finita, ut hac ratione ſæpius a ſacerdotibus frequentaretur, & offerretur, ſi autem infinitum habuiſſet valorem, unum ſacrum pro omnibus defunctis ſufficeret, & pro omnibus vivis, ac per conſequens inutiliter multiplicarentur Capellaniæ, & obligationes aliæ, quas fideles in commodum animarum ſuarum pie fundere ſolent. Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum primæ ſententiæ, quamvis enim ſacrificium Miſſæ ſit in ſe valoris infiniti tam ratione rei oblatæ, quam ratione principalis offerentis cujus dignitas, & excellentia infinita eſt, nihilominus efficientia & influxus actualis ipſius ſacrificii eſt ſolummodo finitus, ut docet etiam D. Th. 4. d. 45. q. 2. art. 4. Euchariſtia namque non eſt majoris efficientiæ in ratione ſacrificii, quam in ratione ſacramenti, quam ſicut in ratione ſacramenti, quamvis ſit infiniti valoris, & excellentiæ, non tamen niſi limitatos producit effectus, ita a pari in ratione ſacrificii non niſi finitos producet, & limitatos.

56 Secundo, addendum tamen eſt ex dictis l. c. etiam in hoc ſacrificio quamdam valoris infinitatem ſyncategorematicam aſſignari poſſe reſpectu ejuſdem effectus ſatisfactionis, quatenus creſcere poteſt valor ſemper ex majori, & meliori diſpoſitione offerentis, vel illius pro quo offertur, quæ devotio, cum ſemper creſcere poſſit; poterit etiam eodem modo creſcere valor ſatisfactionis ſyncategorematice. Hanc etiam tenent aſſertionem plures ex Auctoribus ſecundæ ſententiæ, nec Doctoris repugnat l. c. ubi cum negat hujuſmodi valorem eſſe infinitum in hoc ſacrificio, loquitur de illo valore ex ſe, & independenter a meliori diſpoſitione. Unde concluſio ſic eſt intelligenda, ut dicebamus loc. cit. quod ſi hoc ſacrificium conſideretur per ordinem ad eos, pro quibus offertur, nulla habita ratione diſpoſitionis ipſorum, certum habet effectum, ac limitatum, quem in illis cauſat, qui proinde effectus pluribus applicatus ſemper fit minor proportionaliter, ſi vero conſideretur cum ordine ad diſpoſitionem, quam ſinguli habent ad hoc ſacrificium, non habet hoc ſacrificium limitationem ad aliquem determinatum effectum, quo perfectiorem cauſare non poſſit, ſed eo majorem in unoquoque ex opere operato cauſabit, quo majorem ac meliorem diſpoſitionem invenerit in ſubjecto, cui applicetur. Concluſio autem ſic explicata probatur; hunc enim modum cauſandi ideo ſacramentis tribuimus, ut majorem, ſcilicet gratiam ex opere etiam operato conferant magis diſpoſito, & minus diſpoſito minorem ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. quia facit ad majorem ſacramentorum venerationem, ſic enim fideles devotius, & ferventius ad ea ſuſcipienda præparantur; ergo ob eamdem rationem ſimilem cauſandi modum huic ſacrificio tribuere debemus, cum æque teneamur, hanc majorem fidelium devotionem ſalvam, ac venerationem erga hoc ſacrificium. Unde cum res ita ſe habeat, quod non minorem devotionem Chriſtus a fidelibus erga hoc ſacrificium expoſcat, cenſendum eſt prædicto modo hoc ſacrificium inſtituiſſe ad eos magis ad hanc majorem devotionem excitandos.

57 Tertio dicendum eſt, valorem hujus ſacrificii non ſolum quoad vim ſatisfactivam, ſed etiam quoad vim impetrativam illi ex opere operato competentem finitum, & limitatum eſſe, & propterea ſacrificium idem pluribus applicatum minus illis prodeſſe, ac ſi paucioribus, vel uni tantum applicaretur. Ita ſtatuimus loc. cit. contra tertiam ſententiam mediam; & eſt Scoti quodlib. 2. infra lit. C. quam probat, quia ſacrificium Miſſæ non minus finite, & limitate applicat paſſionem Chriſti ad ſatisfaciendum; ergo ſicut quoad vim ſatisfactivam minus prodeſt oblatum pro pluribus, quam pro paucioribus, ut probatum eſt, etiam quoad vim impetratoriam minus proderit, probat Doctor aſſumptum, quia ſi virtus ſacrificii Miſſæ impetratoria eſſet infinita extenſive, adeo quod poſſet pluribus, & pluribus prodeſſe abſque ullo ſingulorum detrimento, ſequeretur per unum ſacrificium poſſe tam facile impetrari primam gratiam, & donum pœnitentiæ peccatoribus quotcumque, ſicut uni, quia ad hoc non requiritur pœnæ ſolutio, ſed ſola placatio, & impetratio boni ab ipſo. Et ita

etiam

etiam æque facile poſſet ſanitas impetrari omnibus ægrotis uno ſacrificio ſicut uni, quæ omnia communi fidelium ſenſui repugnant, alias fruſtra Eccleſia determinatas orationes adhiberet pro privatis hominibus, & pro rebus particularibus obtinendis.

Confirmatur, quia in amicitia humana dilectus per ſupplicationem ſuam meretur majus bonum uni, quam ſi ſupplicaret pro multis, nam pro uno exaudiretur ut tantum bonum impetret ei, qui ſi pro multis peteret, vel non pro omnibus exaudiretur, vel non tantum bonum impetraret, & iſtud ſecundum juſtam legem amicitiæ, igitur per unum ſacrificium non poteſt tantum bonum pro multis impetrari, ac uni ſoli, pro quo ſpecialiter offertur. Ex qua doctrina rejicitur etiam fundamentum illud tertiæ ſententiæ mediæ, quod impetratio non fundatur in proportione, & convenientia orationis cum beneficio petito, ſed in liberalitate, & ubertate Dei, quæ non minuitur, etiamſi oratio pro multis fiat.

58 Quarto addendum eſt præterea ex dictis loco citato vim etiam hujus ſacrificii impetrativam poſſe aliquo modo dici ſyncategorematice infinitam, quatenus fructus ejus, qui per modum impetrationis obtinetur, ratione devotionis, aut multitudinis offerentium poteſt in infinitum ſemper creſcere. Hanc etiam tenent quamplures ex Auctoribus ſecundæ ſententiæ, nec etiam hæc repugnat Doctori loco citato, ubi quando negat hanc vim impetrativam eſſe infinitam in hoc ſacrificio, loquitur de illa prout ei competit ex opere operato, & independenter a meliori offerentium diſpoſitione. Et facile probatur, quia enim plures ſacrificium idem offerunt, & quo devotius, ac ferventius tam Sacerdos, quam reliqui adſtantes, eo plane majorem habet vim impetrandi, nam ſinguli tantum impetrant, quantum impetrarent ſi ſoli in ſuo ordine offerrent, modo æque efficaciter, & ferventer ad ſacrificium concurrant, ac ſoli eſſent; quod explicari poteſt exemplo plurium eamdem navim trahentium, ſi aſſociati eumdem conatum adhibeant, quem adhiberent, ſi unuſquiſque ſeorſim traheret. Ex quo deducitur, ut omnes communiter advertunt, quando plures eamdem Miſſam audiunt, aut ei inſerviunt, & ita eam aliquo modo offerunt, non ideo eos ſingulos minorem effectum percipere, ut aliqui dicunt, quibus adhæret Gavatius noſter disp. 3. citat. quæſt. 2. in fine; falſum enim prorſus eſt, quod ex majori adſtantium multitudine minuatur fructus, quia cum ſint ibi diſtinctæ oblationes, etiam diſtincti ſunt effectus iis correſpondentes, qui potius ex multitudine concurrentium creſcunt; tantum abeſt, ut minuantur; quo enim numeroſior eſt offerentium multitudo, eo major Deo honor exhibetur, ſicut Princeps multitudine adſtantium, & ſibi deſervientium magis honorari cenſetur, tum quia plurium preces ſimul per modum unius Deo oblatæ, ſunt magis efficaces, quam ſi omnes eſſent ſeparatim oblatæ, quia etiam hic verificatur, quod vulgo dicitur, *Major eſt virtus unita, ſeipſa diſperſa, & virtus unita fortior*, qua ratione SS. Patres, & Concilia Miſſam Parochialem commendant propter majorem in illa fidelium offerentium unionem, & uberiores, quæ inde profluunt benedictiones: & hac eadem ratione Eccleſia in neceſſitatibus curat, ut multi ſimul ad Miſſam ſolemnem audiendam, & ſimul orandum concurrant.

59 Quinto tandem ex dictis deducitur Miſſæ ſacrificium non æque prodeſſe iis, pro quibus offertur tantum generaliter, ac illis, pro quibus offertur ſpecialiter, & nominatim, quod ſatis conſtat ex ipſa ipſius Eccleſiæ praxi; fruſtra enim Eccleſia pro certis, & determinatis perſonis illud offerret, ut pro infirmo, vel muliere prægnante, & pro hoc, vel illo defuncto ſi non magis prodeſſet iis, pro quibus ſpeciatim offertur, quam pro aliis: ſacrificium vero Miſſæ ſpecialiter pro pluribus oblatum, non tantum prodeſſe illis ſingulis, quantum uni eorum, ſi pro illo ſolo ſpecialiter offerretur, ac proinde ſacerdotem, qui ratione ſtipendii a pluribus perſonis accepti, aut alia de cauſa ad ſacrificandum eſt obligatus, non ſatisfacere unicum pro illis offerendo ſacrificium; quod plane conſtat, ut diximus, ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu, & continua praxi, qua tam multæ ſingulares Miſſæ pro ſingularibus perſonis offeruntur, quod utique non faceret, ſi pro illis pluribus, vel omnibus oblatæ æque illis ex opere operato prodeſſent, ac ſi pro ſingulis offerrentur; & quidem cum Miſſæ ſacrificium pro defunctis oblatum aliter illis prodeſſe non poſſit, niſi ad pœnæ temporalis relaxationem ab ipſo in Purgatorio luendæ, ſi Miſſa una pro pluribus oblata tantum pœnæ ſingulis relaxaret, quantum relaxaret uni, ſi pro eo ſolo offerretur, utique non tam multæ Miſſæ pro uno dumtaxat, & non pro omnibus, aut ſaltem pro pluribus ſpeciatim offerrentur, ut quotidie contingere videmus: nec in reductione Miſſarum ad minorem numerum adeo rigoroſe procederet Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. de Reform. & ipſa Sacra Congregatio in tot Bullis ſuper hoc emiſſis, ſi Miſſam pro pluribus oblatam tantum ſingulis prodeſſe exiſtimaret, quantum ſi pro uno dumtaxat offeratur; hocque intelligi debet de ſacrificio Miſſæ non tantum prout eſt ſatisfactorium, quo ratione quando pro pluribus ſpeciatim offertur minus ſingulis prodeſt, minuſque pœnæ redimit reſpectu ſingulorum, quam ſi pro uno tantum offeratur, quia, ut ſic ſe habet per modum cujuſdam ſolutionis, quæ cum finita ſit ſine dubio minuitur, ſi in plures dividatur, ſed etiam quatenus eſt impetratorium, loquendo de vi impetrativa illi ex opere operato competente, ut dictum eſt num. 57.

QUÆSTIO V.

De ſubiecto, pro quo hoc Sacrificium offerri, & applicari poteſt.

60 QUoniam ſacrificium Euchariſtiæ non ſolum ad præſtandum cultum Deo eſt inſtitutum, qua ratione Latreuticum, & Euchariſticum dicitur, ſeu ſacrificium laudis quatenus fit in gratiarum actionem pro ſummo beneficio Paſſionis Chriſti accepto; ſed etiam ad obtinendam culpæ, & pœnæ remiſſionem, qua ratione Propitiatorium appellari ſolet, & Impetratorium, quatenus ad omnia bona impetranda conducit, tam ſpiritualia, quam corporalia; videndum ſupereſt, pro quibus illud licite, & valide offerri poſſit, & quibus hujuſmodi fructus provenire poſſint; & quæſtio propoſita intelligenda eſt, non de eo Miſſæ fructu, qui ex opere operantis provenit, certum enim eſt hujuſmodi fructum a quolibet ſacerdote applicari poſſe iis omnibus vivis, & defunctis, pro quibus orationes ſuas particulares dirigere poteſt, cum de utroque ſit par ratio, ſed de fructo illo, qui eſt ex opere operato.

ARTICULUS PRIMUS.

Pro quibus licite, & valide Miſſæ Sacrificium offerri poteſt.

61 IN hujus quæſtionis reſolutione in quibuſdam conveniunt Doctores, & in quibuſdam diſcrepant, ut ergo certa ab incertis ſeparemus, conveniunt omnes in primis in eo, quod ſacrificium Miſſæ licite, & valide offerri poſſit pro omnibus, & quibuſcumque fidelibus baptizatis, & non excommunicatis, ſive vivis, ſive defunctis in Purgatorio exiſtentibus, idque conſtat ex perpetua, & univerſali ipſius Eccleſiæ praxi, & ex ritu illo, quo in Miſſæ celebratione ſacrificium hoc offerri conſuevit. *Pro omnibus orthodoxis, atque Catholicæ, & Apoſtolicæ fidei cultoribus, &c. & pro omnibus in Chriſto quieſcentibus, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis*, & ita docet Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. quoniam hi omnes ſunt effectuum hujus ſacramenti capaces. Conveniunt etiam omnes in contra ſacrificium Miſſæ, nec licite, nec valide pro damnatis offerri poſſe, ſive cum peccato aliquo actuali mortali, ſive cum ſolo originali deceſſerint; & ita docet D. Aug. lib. 1. de origine animæ c. 9. & 11. & eſt de fide contra Origenem damnatos æterna pœna eſſe cruciandos, juxta illud Matt. 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum*, & ratio eſt manifeſta, quia hoc ſacrificium nihil eis prodeſſe poteſt, cum non amplius ſint in ſtatu conſequendi novam miſericordiam, nec damnati, nec pueri ſunt aliqua ratione membra Chriſti, quando cum peccato originali deceſſerunt, ſacrificium autem Miſſæ offerri non poteſt, niſi pro iis, qui ſunt membra Chriſti, ſi non actu, ſaltem potentia ex Aug. loc. citato. Conveniunt item ſacrificium Miſſæ proprie loquendo pro Sanctis, & Beatis, qui jam ſunt in termino beatitudinis, offerri non poſſe; & ratio eſt, quia nulla opus habent ſatisfactione, nec pro culpa, nec pro pœna, cum enim ſint in termino finali beatitudinis, ab utraque omnino ſunt immunes; tum etiam quia nulla re indigent, quam illis poſſimus per ſacrificium impetrare; ergo proprie loquendo, pro illis Sacrificium hoc nequit offerri. Dixi proprie loquendo, quia minus proprie loquendo licite, & valide poteſt hoc ſacrificium offerri in honorem, & memoriam ſanctorum, ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 3. non quod illis offeratur ſacrificium, ut ibid. declaratur, ſed Deo ſoli, qui illos coronavit. Hæc ſunt in quibus Doctores communiter conveniunt, in quibuſdam autem aliis diſcrepant, quæ breviter hic ſunt reſolvenda.

62 Primo dubitatur, an Miſſæ ſacrificium licite offerri poſſit pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Affirmant nonnulli hoc ſacrificium directe pro infidelibus non baptizatis, & excommunicatis baptizatis licite offerri poſſe, & ſequitur ex noſtris Pontius disp. 44. quæſt. 10. concl. 4. ubi ait, quod fructus hujus ſacrificii, quatenus eſt impetratorium gratiæ, & favoris, poteſt participari etiam a non baptizatis, & ab excommunicatis quoque, ut offertur pro illis a ſacerdote, quatenus particularis perſona, non vero quatenus illud offert nomine Eccleſiæ; imo Gavat. noſter disp. 5. cit. quæſt. 2. c. 1. aſſerit Miſſæ ſacrificium non ſolum per modum impetrationis, verum etiam ex opere operato pro non baptizatis, & præſertim Catechumenis licite, & valide a ſacerdote offerri poſſe, pro excommunicatis vero valide quidem, ſed non licite. Communior tamen, & probabilior opinio docet, indirecte quidem pro infidelibus non baptizatis, ſicut & pro

excommunicatis baptizatis, ſacrificium Miſſæ licite offerri poſſe, & de facto ſic offerri, quatenus ſcilicet pro incremento, & exaltatione Eccleſiæ, & quovis ſchiſmata ab ea tollendo offertur, quæ duo per converſionem infidelium, & reſipiſcentiam excommunicatorum maxime fiunt; directe autem nec pro infidelibus non baptizatis, nec pro excommunicatis baptizatis licite offerri poſſe. Et quidem, quod nec valide, nec licite poſſit directe offerri ſacrificium Miſſæ pro non baptizatis, quamvis Catechumenis conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ, quamvis ſummo affectu, veluti pia Mater eorum converſionem, & ſalutem exoptet, nullam tamen mentionem eorum in Miſſa fieri voluit, neque orationes ullas pro eis in illa inſtituit offerendas, niſi in ſolo die Paraſceves; quod tamen ſine dubio feciſſet, ſi pro eis hoc ſacrificium offerri voluiſſet, hoc etiam confirmat Div. Th. q. 79. art. 7. teſtimonio D. Aug. l. 1. de origine animæ c. 9. aſſerentis hoc ſacrificium non eſſe directe offerendum, niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti, & hoc etiam ſuadet manifeſta ratio, ut Caſpenſis advertit d. 8. de ſacrificio Miſſæ ſect. 4. quia Baptiſmus eſt janua omnium ſacramentorum, & ideo qui non eſt capax fructuum ſacramentorum, nec erit capax fructus ſacrificii hujus ex opere operato, ſed omnes nondum baptizati non ſunt capaces ſacramentorum, cum nondum ſint ingreſſi januam Eccleſiæ per Baptiſmum; ergo, &c. Quod autem neque pro excommunicatis poſſit offerri, quorum nomine intelliguntur nominatim excommunicati, vel notorii Clericorum percuſſores juxta extravagantem Martini Quinti, quæ incipit *Ad evitanda*, conſtat ex prohibitione Eccleſiæ c. *A nobis* &c. *Sacra*, extra de ſent. excomm. ubi vetatur pro illis Miſſæ ſacrificium offerri, quam tamen prohibitionem Navarrus cum aliis cenſet non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam jam contritos, licet nondum ab excommunicatione abſolutos, pro quibus exiſtimat, licite hoc ſacrificium offerri poſſe. Sed forte hæ duæ ſententiæ facile conciliari poſſunt, nec in re diſcrepant, ſed tantum in modo loquendi; cum enim hæc ſecunda negat, poſſe licite hoc ſacrificium offerri pro infidelibus, non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis, intelligit non poſſe offerri directe, & nomine Eccleſiæ, & quando prima affirmat offerri poſſe, intelligit id fieri poſſe a ſacerdote indirecte, & ut a privata perſona, non autem nomine Eccleſiæ, ut patet legenti illius ſectatores.

63 Secundo dubitatur, an licite hoc ſacrificium offerri poſſit nomine Eccleſiæ pro excommunicato tolerato, nec nominatim denunciato. Affirmant plures, quia per conceſſionem Concilii Conſtantienſis poteſt excommunicatus occultus in loco ſacro ſepeliri, non poteſt autem more Eccleſiaſtico ſepeliri quis, quin preces, & orationes pro eo offerantur, & divina officia celebrentur. Poteſt etiam cum aliis admitti, quando Miſſæ ſacrificium offertur, tunc autem ſacerdos pro omnibus circumſtantibus orat, ut patet ex illis verbis in Memento. *Et omnium circumſtantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium*, & denique quia in dicto Concilio permittitur communicare cum hujuſmodi excommunicatis occultis, & toleratis in quibuſcumque divinis, vel extra, & eos non vitare, ita Navarrus, Henriquez, Ugolinus, Avila, Coninch. Lugus, Averſa, Caſtropalaus, & ex noſtris Faber de cenſuris diſp. 4. c. 4. & Gavatius q. cit. c. 4. & plures alii. Negant alii, quorum ratio eſt, quia prædicti excommunicati manerent, & non manerent excommunicati, quod implicat; manerent quidem ex ſuppoſitione, quod abſolutionem aſſecuti non fuiſſent; non manerent autem, quia communicarent cum aliis fidelibus in communibus Eccleſiæ ſuffragiis; excommunicatus vero eſt membrum ab Eccleſia præciſum, ergo ſi gaudet communibus Eccleſiæ influxibus, & beneficiis, non eſt membrum ab Eccleſia præciſum. Unde ad rationem primis ſententiæ reſpondent Concil. Conſtant. ad evitanda ſcandala, & ſuccurrendum conſcientiis timoratis ſolum conceſſiſſe fidelibus, ut poſſint communicare cum excommunicatis toleratis, quantum ad externam converſationem, tam in divinis, v. g. in audiendo ſacro, in adminiſtratione, & receptione ſacramentorum, quam in humano convictu, ut conſtat ex proœmio illius Conſtitutionis; non vero voluiſſe eis concedere internam ſuffragiorum communionem. Ita Valentia, Suarez, Vaſquez, Bonacina, Marchinus, & plures alii, quam etiam ut veriorem, & probabiliorem opinionem ſequitur Caſpenſis l. c. Et plane utraque opinio mihi quoque probabilis videtur, quod ſi quis negantem probabiliorem exiſtimare velit, non tamen aſſerere debet Concilium Conſtantienſe noluiſſe omnino concedere hujuſmodi excommunicatis internam ſuffragiorum communionem univerſaliter loquendo, ſed tantum contumacibus, & impœnitentibus; non autem excommunicatis per veram pœnitentiam jam contritis. Si enim hoc probabiliter aſſeritur de excommunicatis notoriis, & toleratis, quod, nempe, hujus ſacrificii fructus participare poſſint, quando per veram pœnitentiam ſunt contriti, licet nondum ſint ab excommunicatione abſoluti, ut ſupra dictum eſt, idipſum tanto magis aſſeri poteſt, & debet de excommunicatis occultis, & toleratis, & hoc modo etiam opiniones conciliari poſſent, quod prima affirmans hoc ſacrificium offerri poſſe nomine Eccleſiæ pro excommunicatis occultis, & toleratis, loquitur de illis, qui per veram pœnitentiam ſunt contriti; ſecunda vero negans hoc ſacrificium pro his excommunicatis offerri poſſe, intelligit de illis, quamdiu in contumacia exiſtunt, & ſunt impœnitentes.

64 Tertio quamvis certum ſit hoc ſacrificium pro damnatis offerri non poſſe, ut ab Inferno liberentur, ut ſupra dictum eſt, adhuc tamen dubitatur, an ſaltem illis prodeſſe poſſit ad aliquam pœnæ mitigationem, ſeu remiſſionem. Aliqui dixerunt per ſuffragia minui etiam damnatis pœnam debitam peccatis venialibus in hac vita remiſſis quoad culpam, ac minui etiam pœnam debitam peccatis mortalibus remiſſis quoad culpam, & non ad plenum in hac vita quoad pœnam condonatis, pro qua ſententia Amicus diſp. 33. ſect. 5. citat. Majorem in 4. d. 45. qu. 1. & Scot. etiam noſtrum 4. d. 15. q. 1. §. *De quarto*. Communis tamen & vera Doctorum ſententia eſt nullo modo ſuffragia prodeſſe damnatis, ideoque non poſſe hoc ſacrificium pro ipſis offerri, & oppoſita ſententia communiter erronea cenſetur, vel ſaltem errori proxima, quæ veritas deducitur ex communi Eccleſiæ ſenſu, quæ docet in inferno nullam eſſe redemptionem, & ex ipſo damnatorum ſtatu, qui in termino exiſtentes nullius ſunt redemptionis capaces, ſicut e contra, quia Beati ſunt in termino beatitudinis, nullius ſunt diminutionis gloriæ capaces, quare graviter peccaret, qui pro damnatis oraret, ut recte Maironus noſter 4. d. 45. qu. 5. art. 3. & expreſſe prohibetur cap. *Pro obeuntibus* 13. q. 2. Adhuc tamen verum eſt, ut jam ſtatuimus, & late probavimus 2. ſent. diſp. 6. q. 8. peccatum veniale ſive in hac vita dimiſſum quoad culpam, ſive non, ſola temporali pœna etiam in Inferno puniri, licet cum mortali conjunctum, & pariter pœnam peccati mortalis hic dimiſſi; ſed non in hac vita ſolutam, in Inferno perſolvi, talis enim ſolvitur in Inferno per ſatiſpaſſionem, & non per ſatisfactionem, aut per ſuffragia, pœna enim ſolvi putatur, quatenus juſtitiæ debetur per ſolam ſatiſpaſſionem involuntariam, & in hoc ſenſu loquitur Doctor l. c. quod declarat exemplo ex actibus humanis deſumpto, ſi enim aliquis offenſæ in Regem correſpondens præciſe ſecundum legem abſciſſio manus, ſi iſti etiam invito abſcinditur manus, ſatiſpatitur, & hoc adeo ſufficit Regi, quod ſecundum legem, & juſtitiam non debet ab eo pœnam ulteriorem exigere, & tamen non recipit eum in gratiam, vel amicitiam. Quinam autem ſit ſenſus illius Catholici axiomatis, quod in Inferno nulla eſt redemptio, jam fuſe declaravimus q. 8. cit. art. 2. eſſe quod ibi nulla eſt ſpes evadendi, ſive ibi remitti poſſit per ſatiſpaſſionem involuntariam aliquod peccatum veniale, aut aliqua pœna venialis, vel mortalis jam hic dimiſſi, ſive non, ut ibi fuſius videri poteſt.

65 Quarto, quamvis etiam omnes Catholici doceant hoc ſacrificium non tantum vivis baptizatis, ſed etiam defunctis in Purgatorio exiſtentibus applicari poſſe quoad pœnarum remiſſionem, ut dictum eſt, adhuc tamen quæſtio eſt, quomodo hoc ſacrificium defunctis proſit, an ſcilicet remiſſionem pœnæ animabus purgantibus hoc ſacrificium conferat infallibiliter, & ex certa lege, aut tantum per modum liberalis impetrationis. Aliqui dixerunt remiſſionem pœnæ animabus purgantibus hoc ſacrificium conferre tantum per modum liberalis impetrationis, non vero infallibiliter, & ex certa lege, ita Soto in 4. d. 13. q. 2. art. 2. Can. lib. 12. de locis Theol. c. 13. & quidam alii. Thomiſtæ Communior tamen, & probabilior opinio docet hunc effectum remiſſionis pœnarum ab animabus purgantibus infallibiliter, & certa lege participari, & ex opere operato hujus ſacrificii, ita Suar. Vaſquez, Henriquez, Coninch. Caſpenſis, Amicus, Averſa, & alii Recentiores paſſim, & Faber ex noſtris tom. de Pœnitentia diſp. 37. cap. 2. & nos quoque docuimus 4. diſp. 4. cit. qu. 7. art. 2. colligitur ex Scoto quodl. 20. art. 1. principali 2. puncto §. *De ſecundo autem in iſto articulo*, quod ibi multipliciter probamus, ſed præſertim ex deſtructione præcipui fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quod eſt, quia præcipua conditio ad percipiendum fructum hujus ſacrificii ex opere operato, & infallibiliter, eſt ſtatus viatoris, ut paſſim Theologi docent; animæ autem in Purgatorio exiſtentes non ſunt amplius in via, & ſunt extra poteſtatem, & dominium Eccleſiæ militantis, & ideo non poſſunt infallibiliter, & ex certa lege participare bona ipſius, ſed tantum per modum liberalis impetrationis, nempe prout Deo placuerit orationes vivorum, & Eccleſiæ ſacrificia pro defunctis acceptare; ſed hæc ratio non convincit, ut ibi diximus, nam quando dicitur ſtatum viatoris ad hunc effectum participandum neceſſario requiri, etiam ſtatum Purgatorii comprehendere debemus, nam quatenus qui illic ſunt, ad ultimum terminum non adhuc pervenerunt, aliqua ex parte viatores ſunt adhuc maxime quoad remiſſionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obtinendam, atque ideo animæ in Purgatorio detentæ ſunt capaces fructus ex opere operato hujus ſacrificii, utpote quæ aliqualiter ſunt viatrices. Tum quia animæ Purgatorii ſunt membra Chriſti, & quamvis non poſſint mereri, nec demereri, quia tamen non ſunt omnino in termino, & extra viam, nam adhuc ſunt in via ad Cœlum, ideo hoc ſacrificium poteſt eis prodeſſe, ſicut prodeſt vivis. Tum tandem quia paſſim verbis apud Patres, & Concilia dicitur hoc ſacrificium vivis prodeſſe, & defunctis, ut patet apud Trid. ſ. 22. cap. 2. can. 3. & ſeſſ. 25. in

de-

Digitized by Google

decreto Purgatorii, & ita in forma Ordinis ſacerdotalis æque poteſtas tribuitur ſacerdotibus, & non magis determinatur ad vivos, quam ad defunctos, dum dicitur; *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis, & defunctis*. Quare ex hoc capite concludendum eſt animas purgantes adhuc eſſe ſub poteſtate, & dominio Eccleſiæ militantis, nam licet ſint in termino merendi, non tamen ſunt in termino, ſed adhuc in via ſolvendi debita, quæ ex peccatis in hac vita commiſſis, & non ad plenum expiatis contraxerunt, ideoque poterunt militantis Eccleſiæ ſuffragiis, & ſatisfactionibus infallibili lege juvari, cum non minus dominium quantum ad hoc Eccleſia in eas habeat, quam in viventes. Alias probationes vide l. c. & objectiones in oppoſitum ſolutas.

66 Quinto tandem dubitatur, an Miſſæ ſacrificium ex opere operato proſit non ſolum illis, pro quibus offertur, ſed etiam ipſi ſacerdoti offerenti, quatenus præciſe eſt offerens; intelligitur autem dicitur ex opere operato, quandoquidem quod ſacerdos offerens poſſit ex opere operantis ſibimet aliquem fructum impetrare, nulli dubium eſſe poteſt, cum oblatio facta ab homine exiſtente in gratia ſit actio digniſſima, & ad impetrandum apta. Affirmant aliqui ſacerdotes offerentes participare hunc ſacrificii fructum, non ſolum quatenus hoc ſacrificium pro ſe offerre poſſunt, ſed etiam quatenus offerentes ſunt formaliter, quorum fundamentum eſt, quoniam ipſa actio offerendi de ſe digniſſima eſt, et ad illam etiam qua oblatio eſt præciſe, hic effectus conſequatur, cum illa fiat in perſona Chriſti fundata in meritis ipſius, igitur ſi hic effectus eſt proprius iſtius ſacrificii, maxime ratione hujus oblationis, quæ ſuum valorem immediate accipit a re oblata, quæ eſt corpus, & Sanguis Chriſti, ita Suarez diſp. 79. ſect. 5. Amicus diſp. 33. ſect. 6. num. 171. & quidam alii. Communior tamen, & probabilior opinio negat, docetque nullum in ſacrificio Miſſæ fructum ex opere operato provenire ſacerdoti offerenti, quatenus eſt offerens præciſe, quod probatur ex eo, quod Apoſtolus dicit ad Hebræos cap. 5. Pontificem, ſeu Sacerdotem conſtitui pro hominibus in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, unde concludit, quod *debet quemadmodum pro populo, ita etiam, & pro ſemetipſo offerre pro peccatis*, & cap. 7. ſubdit. *Qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi*; ex quibus Apoſtoli verbis expreſſe deducitur, ſacerdotem effectum ſacrificii ſui participare, non in quantum ſacerdotem, ſed in quantum peccatorem, proindeque, ut effectum aliquem ſui ſacrificii participet, neceſſario requiri, ut paſſive ſe habeat ad illud, ideſt, ut illud offerat pro ſe, ſicut & pro aliis, ad quos ex ejus applicatione fructus Miſſæ derivatur.

67 Denique confirmari poteſt etiam ex verbis, quibus per Epiſcopum ſacerdos conſecratur; *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium tam pro vivis, quam pro defunctis*, hæc enim verba ſignificant illi conferri poteſtatem, qua proſit iis, pro quibus Miſſæ ſacrificium oblaturus eſt, unde ſequitur ſacerdotem præciſe eatenus ſibi prodeſſe, non quatenus Miſſæ ſacrificium offert, ſed quatenus etiam pro ſe ipſo offert; & hæc doctrina non ſolum eſt D. Thom. 3. part. quæſt. 22. art. 4. ad 2. ſed etiam Scot. quodl. 20. I. ubi dicit, quod etſi bonum reddendum virtute ſacrificii non debeatur ſacerdoti pro ſe, debetur tamen Eccleſiæ ſecundum ejus diſtributionem, quia ipſe ex ordine ſuo eſt nuncius ſponſæ ad ſponſum offerens petitiones ſpecialiter pro determinatis perſonis, & ita diſpenſatorie, vel diſpoſitive determinans eis illud, quod pro talibus petitionibus reddatur; ita diſcurrit ad verbum Doctor l. c. quibus verbis ſignificat affectus, qui ex opere operato correſpondent virtuti ſacrificii a determinatione, & applicatione ſacerdotis dependere, ideoque non niſi illis prodeſſe, quibus ab ipſo ſacrificium applicatur; quare ut dicebat Apoſtolus, ad talem fructum participandum debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis; & hæc eſt ſententia communior, & probabilior, ut dicebam, quam ſequuntur Vaſquez, Coninc. Lugo, Meratius, Abellius, & alii plures, & ex noſtris Gavatius diſp. 2. cit. qu. 2. Ratio autem in oppoſitum adducta probat ſolum ſacerdotem offerentem poſſe ex opere operantis ſibimet aliquem fructum hujus ſacrificii impetrare, non autem ex opere operato, de quo tantum effectu procedit propoſita quæſtio, ut ſupra dictum eſt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qualis eſſe debeat Sacerdotis applicatio, ut Miſſæ fructus in alios derivetur.

68 PRimo, conveniunt Doctores ex jam declaratis fructuum Miſſæ generalitate, ut notat Abellius ſect. 12. de Miſſæ ſacrificio §. 5. ex inſtitutione Chriſti notabilem aliquam partem relictam eſſe liberæ applicationi, & determinationi ſacerdotis, tamquam ipſius Miniſtri, & diſpenſatoris myſteriorum ejus, quod conſtat ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu, & quotidiana praxi, quæ morem fidelium, & conſuetudinem approbat, qui expetunt pro ſe ſacrificium illud peculiariter offerri, quod utique fruſtra fieret, ſi jam ex Chriſti Domini, & Eccleſiæ inſtitutione omnis ejus fructus applicatus eſſet, nulluſque ſupereſſet per ſacerdotis intentionem applicandus. Sicut autem ſacerdos in hujus ſacrificii actione omnibus aliis cum ipſo offerentibus, modo ſuperius explicato, ſuperior exiſtit, ita etiam fructuum illorum applicatio ab ejus intentione præſertim dependet, ut Scotus docet loc. cit. itaut, ſive licite, ſive illicite applicet, valida tamen, & rata ſit ſemper ejus applicatio, cum ſit actus a poteſtate Ordinis pendens, ut patet ex verbis relatis, quibus per Epiſcopum ſacerdos conſecratur, qui proinde ejus voluntati ſubjacet. Verum eſt tamen certo determinari non poſſe, quantus ſit fructus Miſſæ, quem Chriſtus voluit, ſive generatim ad omnes fideles vivos, & defunctos, ſive ſpeciatim ad hos, vel illos ſecundum intentionem particularem ſacerdotis celebrantis, derivari, ut ait Abell. l. c. cum nec Sac. Scripturæ, nec Eccleſiæ traditio, nec Concilia, aut Patres quidquam de hujuſmodi quantitate definierint, aut tradiderint, ideoque ſatis eſſe, ut ſacerdos celebrans ſaltem tacite, vel interpretative tantum de hujuſmodi fructu ſacrificii his, aut illis ſecundum devotionem, & obligationem applicare valit, quorum Chriſtus Dominus ipſi applicandum conceſſit. Hoc itaque ſuppoſito modo declarandum eſt, quænam applicatio requiratur ex parte ſacerdotis celebrantis, ut Miſſæ fructus in alios derivetur, & quænam ex parte ejus requirantur, ut applicatio ſit valida, & licita.

69 Secundo conveniunt Doctores, ad hoc ut valide hujus ſacrificii fructum applicet, in primis requiri ejus intentionem eo modo, quo ſuperius dictum eſt requiri, ut ſacramentum aliquod valide conficiatur, dubitatur tamen qualis eſſe debeat hæc intentio, & applicatio, & conveniunt Doctores, non requiri neceſſario applicationem actualem, ſed ſufficere virtualem, ut ſupra de ſacramentis in genere docuimus. An vero ſufficiat intentio habitualis eſt difficultas, negat Vaſq. diſp. 38. cap. 6. cum aliis ſufficere habitualem, quia applicatio habitualis dicitur voluntas præterita nondum retractata, ut ſi ego hodie pro anima Petri applicarem Sacra per totum menſem, vel annum facienda, cum ergo hæc voluntas, & intentio ad valorem ſacramenti ſufficiat, ut omnes admittunt, ſic inquit Vaſquez, neque ſufficere ad valorem ſacrificii, & ſequitur Abellius l. c. cum Granado, & quibuſdam aliis. Communior tamen, & probabilior ſententia, ut diximus qu. 7. cit. art. 2. docet non eſſe neceſſariam in ſacerdote actualem, vel virtualem intentionem, aut applicationem, ſed ſufficere habitualem, hoc eſt, quod prius intentionem actualem habuerit, ipſamque non retractaverit. Ita Scotus quodl. 20. D. ubi dicit, quod non oportet celebrantem pro multis tunc de eis actu cogitare, ſed ſufficit, quod ante recollegerit iſtos, pro quibus intendit ſpecialiter orare intentionem, & ſuam talem Deo obtulerit, et tunc etiam, ſi tantum in communi eorum memoriam habet, hoc ſufficit, quia tunc Deus oblationem, & devotionem ſuam pro illis acceptat, pro quibus ordinavit ſe prius velle offerre. ita Doct. ibi, quem ſequuntur Suarez, Lugo, Bonacina, Diana, Averſa, Ceſpedes, Coninchus, Hurtado, & ex noſtris Gavetius, Caeteraus, Brancatus, & alii Recentiores paſſim, ut diximus l. c. ubi etiam advertimus proprie loquendo de intentione habituali, non importare intentionem meram præteritam non retractatam per actum contrarium, ut communiter Recentiores exponunt, ſed potius promptitudinem quamdam per actus præcedentes acquiſitam, qualis etiam in dormientibus eſſe poteſt, ut explicat Doctor 4. d. 6. qu. 5. lit. A. ſed accipiendo etiam habitualem intentionem pro volitione præterita non retractata, ut ipſe quoque accepit 4. d. 4. q. 4. lit. H. adhuc dicimus, quod licet ad valorem ſacramenti non ſufficiat, ſufficit tamen ad valorem ſacrificii, ut pro aliquo tertio applicetur dicatur.

70 Quare autem ad conficiendum ſacramentum, & præſertim Euchariſtiam talis intentio habitualis non ſufficiat, ſed requiratur actualis, vel ſaltem virtualis, ad valorem vero ſacrificii ſufficiat habitualis, ideſt, quæ antecedenter intervenerit, & retractata non ſit, jam loc. c. duplicem aſſignavimus. Prima eſt, quod hæc applicatio ſacrificii non eſt tamquam voluntas, & intentio faciendi talem actum, quæ proinde influere debet, & movere in actum ad hoc ut illum conſtituat in tali ſtatu morali; ſed eſt tamquam donatio & translatio fructus percipiendi ex tali actu, quæ quidem valide, & efficax eſt, quamdiu retractata non fuerit; unde in ſacerdote duplex intentio conſideranda eſt, una eſt, qua vult celebrare, & conficere ſacramentum, & ſacrificium, & hæc quidem debet eſſe actualis, vel ſaltem virtualis, quia eſt voluntas faciendi talem actum, debetque influere, & movere ad ipſum faciendum; altera, qua vult, ut fructus talis ſacrificii, quando celebrabit, perveniat ad talem perſonam, & hæc ſatis eſt, ut præceſſerit, & retractata non ſit. Alia autem diſparitas ibidem quoque aſſignata inter Miſſæ applicationem, & intentionem conficiendi ſacramentum eſt, quod ut aliqua forma habitualiter permanere dicatur, vel phyſica, vel ſaltem moraliter, opus eſt, quod in eo ſubjecto, vel aliquem relinquat habitum, vel ſaltem obligationem aliquam ſequentem ad illam formam, quo pacto actus contrahendi univerſaliter loquendo

etiam præteriti, quæ obligationem relinquunt, moraliter permanere dicuntur. Ita autem contingit in propoſito, nam quando ſacerdos Miſſam pro aliquo ſingulis anni diebus celebrare promittit, talis promiſſio obligationem relinquit, ratione cujus habitualiter durare, & permanere cenſetur in genere moris, ideoque talem intentionem habitualem ſufficere dicebamus, ut ſingulis poſtea diebus ſacrificium pro illo applicatum cenſeatur; At non ſic res ſe habet de intentione jam diu præterita, & non retractata de conficiendo ſacramento, quia hæc per id nec phyſice, nec moraliter permanet; non quidem phyſice, quia nec in ſe ipſe duret, nec in aliquo effectu permanet ab ipſa ſecuto; nec etiam moraliter, quia nulla eſt obligatio ex tali intentione præterita; ideoque intentio habitualis nullo modo dici poteſt, nec ullo modo ſufficiens pro conficiendo ſacramento. Quaſdam objectiones in contrarium vide ſolutas loc. cit.

71 Tertia eſt difficultas, an applicatio ſacrificii, & an valide ſit, fieri debeat ſecundum intentionem a ſacerdote habitam, vel ſecundum intentionem debitam, hoc eſt, an Deus attendat ad intentionem, quam de facto habet ſacerdos, an vero ad illam, quam habere debebat juxta præceptum, vel juxta aliam obligationem, ut ſtipendii accepti, vel promiſſionis. Aliqui dicunt, quod ſi ſacerdos applicet Miſſam alicui, & ſuperior ſacerdotis applicet alteri, aut præceperit ſacerdoti, ut applicet illi, cui intendit ipſe ſuperior, tunc valere applicationem, ex juſſionem ſuperioris, & non ſacerdotis, ac fructum ſacrificii pervenire ad illum, cui vult Superior, non cui vult ſacerdos, ita quamplures Summiſtæ, Corduba, Barboſa, Diana, Marchinus, Alphonſus de Leone, Ledeſma, Gavarius, & alii, pro qua ſententia etiam Scotus citari ſolet, quodl. 20. art. 2. K. ubi dicit, quod quando habetur doctrina certa de applicatione, eſt ſic facienda, ita quod ſi contrarium fiat forte, nec ei, cui applicatur valet, & applicanti nocet, quia peccat. Oppoſita tamen ſententia, ut diximus qu. 7. cit. art. 2. communior eſt, & probabilior, quæ aſſerit peccare quidem talem ſacerdotem, vel contra obedientiam, vel contra juſtitiam, attamen ſuam applicationem potius valere, & fructum ſacrificii pervenire ad eum, cui ipſe applicat. Ita Suar. Vaſq. Lugus, Coninchius, Averſa, Caſpenſis, & alii plures, & ex noſtris Gavarius d. 5. cit. qu. 2. c. 5. ubi bene ponderat Scot. l. c. §. *De ſecundo articulo principali*, expreſſe pro hac ſententia ſtare, inquit enim lit. H. & I. eſſe in poteſtate ſacerdotis celebrantis applicare virtutem ſacrificii, quod probat ex Div. Auguſtino, ac etiam ratione, quia ſicut ſacerdoti ſacrificium offerenti convenit determinare intentionem ſuam, pro quo ſpecialiter offerat, ſic convenit ſibi diſpenſatorie, vel diſpoſitive determinare, cui virtute ſacrificii, bonum, quod impetratur, reddatur; & tandem concludit, quod ſacerdos ratione Ordinis habet gradum notabilem in Eccleſia, propter quem ſibi convenit offerre, & oblationis virtutem determinare; & in hoc non eſt præciſe orgenum, ſed miniſter, & diſpenſator, miniſter reſpectu oblationis, diſpenſator reſpectu determinationis virtutis ſacrificii ad certas perſonas; ſicut igitur ſacerdos ſolus poteſt hoc ſacrificium Deo offerre proprie loquendo de ſacrificii oblatione, ita ipſe ſolus valet virtutem ſacrificii ad hanc, vel illam perſonam determinare, quia Miniſter, & diſpenſator hujus ſacrificii eſt ipſe ſacerdos, non ejus Prælatus; & hac ratione Scoti, quæ eſt a priori, utuntur Recentiores omnes ad hoc aſſertum probandum, unde non video, quomodo illum citent pro oppoſita ſententia, ejus enim verba ſuperius adducta non ſufficiunt, ut de mente Doctoris tale feratur judicium, quia non aſſertive illud dicit, ſed dubitative, ut oſtendit particula *forte*, & advertit Gavar. l. c.

72 Et per hoc refellimus l. c. reſponſionem, quam Adverſarii ſolent adhibere, oblationem ſacrificii quoad ſubſtantiam utique a voluntate Prælati pendere non poſſe, bene tamen quoad applicationem pro hoc, vel illo. Hanc enim ſolutionem allata ratio directe impugnat, quia utrumque fit immediate a ſacerdote ex commiſſione Chriſti, & poteſtate ab ipſo accepta, ut conſtat ex forma, qua ſacerdos ordinatur, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium pro vivis, & defunctis*, per quam non ſolum datur ſacerdoti poteſtas conſecrandi, ſed etiam ſacrificium applicandi; ergo non tantum quoad Conſecrationem, ſed *etiam quoad applicationem operatur*, ut Miniſter Chriſti, & ex commiſſione, & poteſtate ab ipſo accepta, ut dicebat Doctor loc. cit. Confirmatur, quia ſicut in aliis ſacramentis, dum Miniſter intendit conficere, & conferre alicui ſacramentum, quamvis id faciat contra voluntatem, & præceptum ſuperioris, aut quamcumque obligationem, adhuc ſua confectio, & collatio ſacramenti valebit, dummodo adſint reliqua ad valorem ſacramenti requiſita; ita pariter in propoſito tam ejus oblatio, quam ſacrificii applicatio erit valida, & effectum habebit, quamvis contra præceptum obedientiæ, aut debitum juſtitiæ; & ratio eſt, quia in adminiſtratione, & applicatione ſacramentorum ſubditus non pendet a voluntate ſuperioris, quoad valorem actionis, excepto pœnitentiæ ſacramento, ad quod requiritur eſſentialiter juriſdictio, cujus collatio pendet a ſuperiore, ut diſcurrimus l. c. ubi videri poſſunt nonnullæ objectiones in oppoſitum ſolutæ.

73 Quarto conveniunt Doctores, ut applicatio illa ſpecialis a Sacerdote facienda ſit valida, & licita, neceſſario requirit, quod ſit determinata, & certa, ne effectum hujus ſacrificii ſuſpenſum relinquat. Verum hæc certitudo, & determinatio non eodem modo ab omnibus explicatur. Aliqui enim adeo rigoroſe id intelligunt, ut dicant ſacerdotem non poſſe celebrationem Miſſæ prævenire, offerendo, & applicando pro eis, qui poſtea eleemoſynas dabunt, quia applicatio hujus ſacrificii non poteſt eſſe ſuſpenſa, & ſicut ſacramentorum ſic etiam ſacrificii effectus a futura conditione pendere non poteſt. Ita Corduba, Suarez, Conin. Barboſ. Abellius, Ilembertus, Marchinus, Caſpenſis, & alii plures. Alii vero dicunt ſacerdotem id facere poſſe, modo non intendat effectum ſacrificii ſuſpendere ad illud uſque tempus, quo ſibi tradetur eleemoſyna; non enim eſt in poteſtate ſacerdotis effectum ſacrificii ſuſpendere, ſicut enim omnia ſacramenta, ſimul atque perficiuntur, ſuum habent effectum ex opere operato, nec eſt in poteſtate miniſtri illum ſuſpendere, & in futurum reſervare, ita ſacrificium ſuum habet effectum ex opere operato, nec miniſter poteſt ſua intentione illum in futurum reſervare. Sacerdos igitur, qui anticipate celebrat Miſſas, effectum ſacrificii non ſuſpendit, ſed ex tunc applicat ſacrificii valorem pro eo, qui dabit eleemoſynam, ſatisfacit, & poteſt accipere eleemoſynam pro Miſſa jam celebrata. Ratio eſt, quia fructus ſacrificii anticipate celebrati prodeſt certæ perſonæ eleemoſynam tradituræ, cum perſona ſit certa in mente Dei, & ſit capax fructus, ut ſupponitur, & ſacerdos mentem ſuam in ipſam dirigat pro ipſa Miſſæ ſacrificium offerendo; Tum quia ſicut bonus debitor ſatisfacit creditori anticipata ſolutione, ita ſacerdos, &c. Ita Bonac. d. 4. q. ult. punct. 7. §. 5. pro qua citat Arragonium, Reginaldum, Patrum Navarrum, Rodriquez, Henriquez, & alios, & inquit idem ſenſiſſe Congregationem Pœnitentiariæ Mediolanenſis ipſo præſente, & ita conſulente, qui dicendi modus mihi etiam ſatis probabilis videtur, Deus enim utique novit futurum eſſe, ut talis craſtina die, vel poſtea roget ſacerdotem, ipſique eleemoſynam largiatur, ut pro ſe offerat, & ideo Deus talem oblationem, & applicationem anticipatam acceptare poteſt, quo ſuppoſito effectus hujus ſacrificii ſuſpenſus non relinquitur. Subdit tamen Bonacina l. c. in praxi hujuſmodi conſuetudinem non eſſe approbandam, & tolerandam, tum quia redolet nimiam lucri cupiditatem, tum quia fideles retrahi poſſent ab eleemoſynis in futurum tradendis pro celebratione Miſſarum, ſi ſacerdos offerenti eleemoſynam reſponderet, applico tibi ſacrificium, quod alias celebravi, ſic enim facile homines ſibi perſuaderent, ſacerdotem accipere ſtipendium, & non perſolvere onus, pro quo ſtipendium accepit; quare talis applicatio non eſt in conſuetudinem trahenda, ſed ſolum in aliquo caſu neceſſitatis permittenda. Et ſic etiam de difficultate diſcurrit Amic. diſ. 33. c. ſect. 8. in fine.

74 Quinto tandem eſt difficultas, an qui tenetur in aliqua Eccleſia celebrare ſine ſacrificii applicatione, ſeu obligatione talis applicationis, poſſit Miſſam illam alteri applicare, & pro illa ſtipendium accipere, v. g. ex quando datur ſtipendium ſacerdoti, non pro applicatione ſacrificii, ſed pro cultu Eccleſiæ, vel commoditate populi, tunc poſſit ſacerdos Miſſam applicare pro aliquo alio, & ab eo ſtipendium accipere. Negant aliqui, quia id expreſſe prohibitum eſt per ſacram Congregationem Concilii Trid. in declaratione Decreti de celebratione Miſſarum ſub Urban. VIII. emanati: communior tamen, & probabilior ſententia affirmat, ſacerdotem licite id facere poſſe, quia in tali caſu licet pro cultu Eccleſiæ, vel populi commoditate celebrare teneatur, nullam tamen obligationem habet applicationis ſacrificii, ſed ea libera manet, qua ratione Bonacina q. cit. punct. 8. tenet cum pluribus aliis ab ipſo citatis, Parochum illis diebus, quibus non tenetur ſuis ovibus Miſſæ Sacrum applicare, poſſe ab aliquo ſtipendium accipere, & pro ipſo ſacrificium offerre, quia non eſt deterioris conditionis cæteris ſacerdotibus, cæteri autem ſacerdotes opus non habentes Miſſæ applicandæ, poſſunt eleemoſynam accipere; Decretum autem S. Congr. adductum intelligendum eſt de ſacerdote volente ſatisfacere una Miſſa duplici obligationi celebrandi pro duobus, de hoc enim caſu Decretum loquitur, ut patet ipſum legenti. Ita Suarez, Vaſq. Lugus, Caſpenſ. Bon. & alii paſſim, & præſertim Averſ. qu. 21. de ſacrificio Miſſæ ſect. 17. plures alios citans, quia dum ſacerdos, inquit titulo beneficii, vel quovis alio tenetur ſolum ad celebrationem tali loco, vel tempore, & non ad applicationem ſacrificii, nihil hæc obligatio præjudicat applicando alteri ſacrificium, & accipiendo ſtipendium; nec ex alia parte ſimiliter præjudicat ei, a quo ſtipendium accepit, dum ei integre ſacrificium applicat, quod alio titulo celebrare, ſed non applicare tenebatur, nec alio quovis jure id vetitum eſt. Decretum enim S. Congreg. ut diximus, intelligi debet de ſacerdotibus, qui aliis titulis celebrare tenebantur cum applicatione ſacrificii ad aliorum intentionem, ut colligitur ex ipſa ſerie, & tenore legis in ea materia editæ.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS TERTIUS.

De ſtipendio, quod pro celebratione Miſſæ accipere licet.

75 Conveniunt Doctores, & Catholici omnes, ſacerdoti licitum eſſe pro ſacro faciendo ſtipendium accipere ſive per modum annui redditus cum onere celebrandi, ſive per modum manualis eleemoſynæ pro ſingulis Miſſis, ut moris eſt, quod ſatis patet ex communiſſima Eccleſiæ praxi ex mente omnium Prælatorum, ac Summorum Pontificum, & ex generali doctrina Chriſti in Evangelio Matt. 10. & Apoſtoli 1. ad Corinth. 9. unde ſumptum eſt illud: *Qui altari ſervit, de altari vivere debet*; atque ideo in Concilio Agathenſi definitum eſt ſacerdotes licite, & juſte poſſe accipere certum pro Miſſa ſtipendium. In aſſignanda autem ratione hujus rei non omnes eodem modo loquuntur, communior tamen, & facilior modus dicendi eſt, licitum eſſe ſtipendium illud accipere pro vitæ ſuſtentatione, ſive ex toto, ſive ex parte, quia dignum certe eſt, ut qui aliquid in alterius gratiam facit, ſive in miniſterio ſpirituali in alterius bonum occupatur, ab eo ſuſtentetur, hic enim titulus abunde ſufficit ad juſtificandam hanc ſtipendii acceptionem, & communiter a Doctoribus approbatur, quia ex Evangelico l. c. deducitur, licet aliqui alios titulos, rationeſque quæſierint; & hanc rationem præſertim aſſignat Scotus 4. d. 5. q. 2. in fine, ubi ait, quod habens parvulum baptizandum, quem Sacerdos non vult baptizare, niſi vendendo actum baptizationis, poteſt emere a ſacerdote talem actum, non in quantum eſt quid ſacramentale, ſed poteſt emere laborem ſacerdotis in illo actu, ſicut conducuntur ſacerdotes ad celebrandas Miſſas, non ut ipſi vendant, & alii emant actum celebrationis, in quantum eſt quid ſacramentale, quod abſit, ſed ipſi vendunt laborem, & alii emunt illum, quia oportet unumquemque de ſuo labore taliter qualiter victitare, & vitam acquirere. Quod fuſius declaravimus ſupra d. 14. q. 3. art. 2. tradendo regulam generalem, & a Doctoribus communiter receptam, qua in quovis caſu particulari dignoſci poſſit, an ſimonia committatur, nec ne; unde fit nullam hic intervenire ſimoniam, cum ſtipendium nulla ratione exigatur, aut detur in pretium rei ſacræ, vel miniſterii ſacri, ſed tantum pro vitæ ſuſtentatione ex eo debite, quod alteri ſpiritualia miniſtrentur, non enim eſt ſimoniæ occupari in miniſtrando ſpiritualia ſub onere, ut alter ſuſtentationem præſtet; idque licite facere poſſunt non ſolum ſacerdotes pauperes, ſed etiam divites, ut l. c. dicebamus, & communiter etiam Doctores advertunt, nam etiam ſacerdos aliunde dives adhuc jus habet ſe ſubſtentandi ex altari miniſterio, ſi velit, etiamſi aliunde habeat, unde alı poſſit, hoc enim eſt per accidens, nec impedire poteſt, ne ſacerdos accipiat id, quod ſibi ex natura rei debetur, cum nemo etiam dives ſuis ſtipendiis militare teneatur. Ita Cajet. Sylveſter, Suar. Vaſq. Navarrus, Coninch. Caſtr. Bonacina, & alii paſſim, quia nimirum ſtipendium illud non accipitur titulo eleemoſynæ ad paupertatem ſupplendam, ſed titulo juſtæ ſuſtentationis propter opus in alterius gratiam factum, ac proinde non minus digni ſunt mercede ſua ſacerdotes aliunde divites, quam pauperes. Conveniunt tandem Doctores ſtipendium juſtum, & condignum pro Miſſæ celebratione illud cenſendum eſſe, quod lege communi Prælati, vel Epiſcopi, & communi Eccleſiæ conſuetudine taxatum eſt, ex prudenti hominum æſtimatione, vel judicio, ſicut contingit in aliarum rerum pretii taxatione, quæ pecuniis æſtimari ſolent. His præſuppoſitis, ut communiter conceſſis, plura dubia circa hujuſmodi ſtipendium controverti ſolent, quæ hodie ceſſaſſe videntur poſt decreta S. Congregationis Concilii juſſu Urbani VIII. edita anno 1625. ac proinde breviter expediemus.

76 Primo dubitatur. An pro unica Miſſa ſacerdos pauper poſſit accipere tot ſtipendia, quot ſufficiunt ad ejus diurnam ſuſtentationem. Affirmabant Scotus, Aragonius, Nugnus, & plures alii ex eo principio, quod Miſſa ſit valoris infiniti extenſive, ac proinde pluribus applicata tantumdem ſingulis proſit; Negabant Suarez, Vaſquez, & alii ſupra citati quæſt. præced. art. 2 imagis communiter, vel ex oppoſito principio, quod Miſſa ſit valoris finiti extenſive, itaut pluribus applicata certus ejus fructus ſingulis per partes diſtribuatur, ut nos quoque magis ibidem approbavimus ex Scot. quol. 20. quoad ſatisfactionis effectum, vel etiam admiſſa illa valoris infinitate, quia adhuc ſacerdos titulum non habet percipiendi duplex ſtipendium pro ſuſtentatione, ſuppoſito quod unum ſit congruum, & proportionatum. Sed quicquid ſit ſtando in jure naturali, jam modo controverſia hæc eſt deciſa ex jure poſitivo in prædictis decretis de celebratione Miſſarum, in quibus generaliter cuilibet ſacerdoti interdicitur, ſive ſit dives ſit ſive pauper, pro una Miſſa plura accipere ſtipendia, & ideo modo ita omnino obſervandum eſt; non quaſi per hoc damnata ſit prior opinio ſuo antiquo ſtatu, ut advertit Averſa ſect. 17. cit. ſed quia ipſa lege poſitiva illius uſus, & praxis eſt prohibitus, ſicut paſſim prohiberi poſſunt, & ſolent alia, quæ alioqui ſtando in ſolo jure naturæ licita erant; verba autem prædicti decreti ſunt iſta: *Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat, ac præcipit, ut abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, itaut alioquin iis, ad quos pertinet, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quinimo graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur*; & ita etiam jam pridem docuit ex noſtris Nicolaus de Orbellis 4. d. 13. q. 4. ubi ait obligatum ad dicendam Miſſam pro uno non ſufficienter ſolvere debitum dicendo Miſſam pro ambobus, nam qui tenetur ad melius bonum non ſatisfacit ſolvendo minus bonum, ſed ex ſuppoſitione tenetur iſte ad dicendum duas Miſſas ex obligatione, qua ſe ſingulatim cuilibet obligavit; ergo non ſatisfacit dicendo Miſſam pro ambobus. Imo, quia aliqui dicerent poſſe ſacerdotem ſatisfacere per unam Miſſam, ſi plura diminuta ſtipendia acceptaret, niſi oppoſitum expreſſe promiſerit, & præſertim in caſu, quo ſacerdos nimia coactus inopia ea diminuta ſtipendia acceptavit, declarat ulterius S. Congregatio, & præcipit, ut omnino tot Miſſæ dicantur, quamvis recepta ſtipendia ſint exigua, & incongrua, ſive ſacerdos expreſſe promiſerit, ſive tacuerit, neque excipitur, quando ſacerdos ex nimia inopia diminutum ſtipendium acceptavit; ſed pro tot diminutis ſtipendiis, tot Miſſas, quot fuerunt requiſitæ, ex integro celebrare debet.

77 Secundo dubitatur, an poſſit ſacerdos duobus ſtipendiis a duabus perſonis acceptis ſatisfacere unica Miſſa applicando uni partem ſolitam, & alteri ſuam partem, quæ ipſi celebranti correſponderet. Affirmarunt aliqui, quos refert Diana tom. 1. tr. de celebr. Miſſar. reſol. 14. quia præter valorem ſpecialem pro iis, quibus Miſſa applicatur, cenſetur habere alium pro ipſomet celebrante, in quantum offert, & hunc ipſum valorem dicunt poſſe quoque pro aliis applicari, atque ideo poteſt ſacerdos pro applicanda hac ſua parte aliud ſtipendium accipere; idque ait Averſa l. c. eam poſt edita decreta admitti a Bartholomeo de S. Faulo, Peirino, Bordone, & aliis dicentibus, æquivalere, & ſufficere valorem, & fructum unius Miſſæ ad hunc effectum; vel ſaltem æquivalere, & ſufficere fructum trium Miſſarum, hoc eſt, ſi partem ſibi correſpondentem in tribus Miſſis applicet ſacerdos pro una Miſſa debita. Alii tamen id verius negant, ut Suarez, Bonacina, Averſa, Caſpenſis, Lugo, & alii paſſim, & ratio id convincit, quia vel illam partem in alium ſacerdos transferre non poteſt, vel certe res eſt valde dubia, & obſcura an habeat effectum etiam quoad ſatisfactionem ex opere operato; at qui dat ſtipendium pro Miſſa, valorem certum ſibi applicari intendit, non autem incertum, & dubium, & ſub opinione Doctorum manentem, & præſertim poſt prædictum Congregationis decretum nulla de hac re poteſt eſſe dubitatio, cum prohibeatur unquam unica Miſſa duobus ſtipendiis ſatisfacere etiam cum onere reſtituendi, & præcipit expreſſe: *ut abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint.* Addit tamen Averſa loc. cit. quod ſi ii, qui ſtipendia tribuunt vel diminuta, vel etiam integra, contenti ſint, ut per unam Miſſam illis ſatisfiat, ſive applicatione valoris, & fructus ad eumdem ſacerdotem ſpectantis, ſive etiam abſque eo, tunc id ſane licebit, quia ſcienti, & volenti non fit injuria. Hinc minime placet, quod noviſſime ſcripſit Ludovicus a S. Raimundo part. 2. tract. 2. de ſtipendio Miſſæ reſol. 1. aſſerens, ut verius, & probabilius abſolute, fructum ſpecialem Miſſæ ſacerdoti correſpondentem eſſe applicabilem ab ipſo pro aliis perſonis, & conſequenter poſſe ſacerdotem pro dicta applicatione ſtipendium diſtinctum accipere ab eo, quod accipit pro applicatione fructus ſoliti non obſtante decreto Urbani octavi de celebratione Miſſarum. Hoc enim eſt aperire etiam avaritiæ quorumdam ſacerdotum, & abuſibus, quos ſacra Congregatio prædicto decreto præcludere omnino intendit, qui paſſim contingebant in ſtipendiis accipiendis pro Miſſarum celebratione, dum præcipit expreſſe, *ut abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint*, ubi ponderanda eſt particula illa *abſolute*, tali enim generali, & abſoluto loquendi modo prohibet etiam, ne poſſit ſacerdos duplex ſtipendium pro una Miſſa accipere applicando uni perſonæ partem ſolitam, & alteri ſuam partem. Nec valet quod inquit, cum prædicta lex ſit pœnalis, potius reſtringendam eſſe, quam ampliandam juxta regulam juris in 6. Non valet, inquam, quia regula illa locum habet, quando lex pœnalis non abſolute, & generaliter aliquid prohibet, ſicut prohibet in propoſito, nulla limitatione admiſſa, vel tergiverſatione, hæc enim erat ſacræ Congregationis intentio.

78 Tertio dubitatur, an ſacerdos, qui Miſſas dicendas ſuſcepit, poſſit poſtea aliis ſacerdotibus dicendas dare, retenta ſibi parte ſtipendii accepti, & dato illis ſtipendio quidem juſto, ſed inferiori; & ratio dubitandi eſt, quia cum det alteri ſacerdoti ſtipendium juſtum pro Miſſa celebranda, licite videtur hoc poſſe facere. Nihilominus id etiam in prædicto decreto expreſſe interdicitur, & præcipitur, ut totum acceptum ſtipendium ſacerdoti celebraturo reddatur his verbis: *Ac ſimiliter omne damnabile lucrum ab Eccleſia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepit celebrandam cum certa eleemoſyna, ne eamdem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retenta, celebrandam committat.* Non tamen per hoc intelligitur prohiberi, quo minus beneficiatus habens pinguiorem redditum pro certis Miſſis celebrandis, poſſit exceſſum ſibi retinere, dato al-

alteri conſueto ſtipendio; nec enim tenetur dare ſtipendium alteri Sacerdoti celebranti ad rationem redditunm beneficii, ſed ſufficit quod det eleemoſynam congruam, ut ipſamet S. Congregatio declaravit, quæ hoc intelligit ſolum de Sacerdote, qui ab aliquo ſuperabundans ſtipendium pro Miſſa accepit, in tali caſu tenetur integrum ſtipendium alteri ſacerdoti tribuere, cui eaſt Miſſam remittere. Item nec prohibetur, quo minus Eccleſiarum adminiſtratores exiguam aliquam partem iuſti ſtipendii retinere poſſint pro expenſis, quas faciunt in ordine ad eaſdem Miſſas, dum alios non habent redditus ad id ſufficientes, ut eadem Sacra Congregatio declaravit. Petes, ſi ſacerdos alteri Miſſam dicendam committet, quam ipſe accepto ſtipendio dicere debebat, & alter ſacerdos partem ſtipendii remittat, & contentus ſit parte aliqua, an poſſit tunc primus retinere ſibi partem ex voluntate condonantis. Affirmant Lugus, Diana, Averſa, & alii, & quidem ſatis probabiliter, quia ſicut poſſet mere gratis ſecundus Sacerdos celebrare, ut primum liberet ab onere ſuſcepto, quo caſu condonat illi totum ſtipendium acceptum, ſic poſſet a fortiori condonare partem, ac proinde prædicto decreto non prohibetur, quominus poſſit dari alteri ſacerdoti diminutum ſtipendium ad celebrandum, retenta ſibi parte, quando alter ſciente, & ſponte conſentit, volenti enim, & ſcienti nulla fit iniuria. Hoc etiam minime placet, quod ait Bordonus reſ. 25. q. 18. ubi inquit etiam poſt decretum Urbani tradentem ſtipendium tantum retenta ſibi parte minori, aut maiori non peccare mortaliter, nec ad reſtitutionem teneri, quia nulli infertur damnum, neque iniuria, ſed ſolum fit contra ſimplicem prohibitionem, quod non poteſt eſſe niſi peccatum veniale, & hoc non intelligit ſolum in una, aut paucis Miſſis, ſed abſolute, & abſque ulla limitatione; quod plane admittendum non eſt, quinimo, ut ait Averſa l. c. ſi quis pro magno Miſſarum numero recipit ab alio integra ſtipendia, & alterum Sacerdotem decipiat dicendo ſe non accepiſſe niſi dimidiata, eumque hoc dolo ad ea acceptanda inducat, graviter peccaret, & ad reſtitutionem obligaretur; ſi tamen patefacta veritate eum inducat, ut ſciens, & volens conſentiat, ſic tota prædicta excuſari poterit.

79 Quarto, quoniam ut ſupra dictum eſt triplex eſt huius ſacrificii fructus; primus eſt, ut conferat gratiam, & peccata remittat modo iam explicato q. præc. art. 5 ſicque dicitur propitiatorium; ſecundus eſt, ut nobis impetret bona, quæ petimus, & ſic dicitur impetratorium, tertius eſt, ut ſatisfaciat pro peccatis, & pro pœnis eis debitis, & ſic dicitur ſatisfactorium; quæritur modo, an ſacerdos poſſit pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere a diverſis perſonis applicando uni fructum impetrationis, alteri fructum ſatisfactionis. Affirmant aliqui, quia contingere poteſt, & de facto aliquoties contingit, ut duæ perſonæ petant eidem ſacerdoti, ut pro eis unam Miſſam celebret, & una petat, ut celebret Miſſam pro defuncto, & alia, ut illam Miſſam celebret pro ſalute alicuius infirmi; in tali autem caſu prima petit tantum fructum Miſſæ ſatisfactorium, cum anima in Purgatorio exiſtens non ſit capax fructus impetratorii; alia vero ſolum petit impetrationem, & non ſatisfactionem; cum ergo iſti duo fructus impetrationis, & ſatisfactionis ſint realiter diſtincti, & ſeparabiles, utrique obligationi ſatisfaciet ſacerdos dicendo, e. g. Miſſam de Spiritu ſancto, vel de B. Virgine, & applicando uni perſonæ fructum Miſſæ impetratorium, & alteri ſatisfactorium ex accepto ab eis ſtipendio; ita Marchinus de Sacram. Ord. tract. 3. p. 3. c. 16. ubi alios, ſuppreſſo nomine, refert. Communis tamen, & vera ſententia negat, & ratio eſt, quia qui dat ſtipendium pro Miſſa, cenſetur velle fructus omnes, qui ab ea procedunt, tam impetratorium, quam ſatisfactorium, nam interrogatus, utrumque velle ſine dubio reſponderet, & ſtipendium pro utroque eſt ſufficiens; ergo ſacerdos ex iuſtitia tenetur applicare utrumque fructum danti tale ſtipendium.

Confirmatur, quia Sac. Congreg. in allato decreto de celebratione Miſſarum expreſſe præcipit, ut Sacerdotes abſolute tot Miſſas celebrent, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, & cum generaliter, & abſolute loquatur, generaliter, & abſolute intelligi debet, ut diximus; ergo ſtante ſupradicto decreto non poteſt ſacerdos etiam in caſu poſito duplex ſtipendium accipere a diverſis perſonis pro eiuſdem Miſſæ applicatione. Ad rationem prioris opinionis licet aliqui concedant poſſe ſacerdotem ſe obligare ad unum fructum Miſſæ, & non ad alium de conſenſu, & voluntate largientis eleemoſynam pro Miſſæ celebratione, ut Bordon. l. c. quia fructus illi ſunt realiter diſtincti, & ſeparabiles; abſolute tamen, & abſque eius conſenſu id nullatenus ſacerdoti licet, quia tribuens eleemoſynam habet ius ad utrumque Miſſæ fructum, & uterque illi debetur ratione ſtipendii dati, & utrumque ſibi vult applicari ſaltem implicite, atque ideo ſacerdoti non licet velle ſe obligare ad unum Miſſæ fructum, & non ad alium abſque ſcientia, & conſenſu explicito tribuentis. Ita Navarr. Bonac. Poſſevin. Tambur. Pellizar. Lezana, Ludovicus a S. Reymundo, & alii paſſim.

80 Quinto dubitatur, an omiſſio unius Miſſæ, pro qua acceptum eſt ſtipendium a ſacerdote, ſit peccatum mortale. Negant aliqui docentes ſacerdotem omittentem unam Miſſam celebrare, pro qua ſtipendium accepit, non peccare mortaliter, ſed tantum venialiter ob parvitatem materiæ, & damni illati, quia ſtipendium regulariter loquendo notabilem furti materiam non attingit, ita Sanchez lib. 1. *de Matrimonio* d. 5. n. 25. cum quibuſdam aliis. Communis tamen, & vera opinio affirmat omiſſionem unius Miſſæ, pro qua receptum eſt ſtipendium; eſſe peccatum mortale; & ratio eſt, quia obligatio in ſacerdote conſurgens ex acceptatione ſtipendii eſt de genere iuſtitiæ, & ad iuſtitiam commutativam reducitur, ita quod ſi opus non adimpleatur, onus reſtitutionis relinquatur, cenſeturque hæc obligatio ita gravis, ut Sacerdos accepto ſtipendio non celebrans mortaliter peccat, etiamſi alioquin ſtipendium acceptum notabilem furti materiam non attingat; licet enim damnum pecuniæ non ſit grave, damnum tamen ſpirituale per privationem debiti fructus Miſſæ eſt ſatis grave; quia dictus ſacerdos per talem omiſſionem privat eum, qui dedit ei pro Miſſæ celebratione ſtipendium iuſtum, fructu ipſius Miſſæ, quo ipſe dans ſtipendium a Deo impetrabat vel beneficium aliquod, vel liberationem alicuius animæ a pœnis Purgatorii; atqui hoc totum eſt quid grave, & conſequenter omiſſio illa gravis eſt, utpote tertiam perſonam privans beneficio gravi ſpirituali, ergo ſacerdos per talem omiſſionem mortaliter peccat contra virtutem iuſtitiæ, ſiquidem ratione pacti initi cum perſona illa iuſtum ſtipendium ei dante pro tali Miſſæ celebratione, pro illa dictam Miſſam celebrare tenebatur; quamvis enim proprie commutatio dici non poſſit inter Miſſam, quam Sacerdos veluti dat, & ſtipendium, quod accipit; tamen in tantum iuſte accipit ſtipendium in ſui ſuſtentationem, in quantum Miſſam celebrat in beneficium dantis ſtipendium, ideoque ſi iuxta illius intentionem non celebrat, iniuſte ſtipendium retinet, & ad reſtitutionem tenetur; ex qua doctrina ruit prioris ſententiæ fundamentum, quia gravitas omiſſionis dictæ Miſſæ non eſt penſanda cum ſtipendio, ſeu eleemoſyna data pro tali Miſſæ celebratione, ſed cum privatione fructus ipſius Miſſæ impetratorii, & ſatisfactorii, quæ privatio eſt in materia gravi ſpirituali debita ex iuſtitia. Ita Petrus, Navarra, Aragonius, Alphonſus de Leone, Bonacina, Acarla, Ludovicus a S. Reymundo, & alii communiter.

81 Poſtremo quæritur, an Sacerdos poſſit accipere plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus ſatisfacere poſſit. Circa hoc in citato decreto S. Congregatio decrevit, & prohibet, ne accipiantur eleemoſynæ pro Miſſis, niſi oneribus ante ſuſceptis ſatisfactum ſit, vel ut in declarationibus eiuſdem decreti explicatum fuit, niſi infra modicum tempus poſſit omnibus ſatisfieri, vel qui dat eleemoſynam ſciat, & conſentiat, ut toto illo tempore celebratio differatur, donec aliis ſatisfiat; ex conſenſu enim partis bene poteſt celebratio Miſſarum quantumcumque differri, quia ſcienti, ac volenti non fit iniuria: ad paucos etiam dies poteſt differri, quia non eſt mora notabilis. Quid autem intelligendum ſit per modicum tempus ſeu quanta intelligatur modica dilatio pro qualitate huius materiæ, Ledeſma, Villalobos, Diana, Lugus, Averſa, Caſpenſis cenſent ad quinquaginta, vel ſexaginta dies, & Pontius noſter addit ſeptuaginta, ita ſcilicet, ut per tot diebus poſſit anticipata ſacerdos ſtipendium Miſſarum accipere, addit tamen Averſa q. 11. cit. ſect. 18. quod eſt valde advertendum pro occaſione rerum poſſet contingere, ut etiam unius diei dilatio ſit nimia, ut ſi quis hoc mane Miſſam petat pro illa eadem die dicenda, pro infirmo agonizante, periclitante, & ſimilibus, ita ut præter gravem culpam dilationis teneretur etiam ſacerdos reſtituere ſtipendium tranſacta iam indigentia Miſſæ. Specialiter autem pro ſuſcipiendo onere Miſſarum in perpetuum ſub certo ſtipendio ſingulis, vel certis diebus celebrandarum, in iiſdem decretis Sacræ Congregationis duæ conditiones diſtricte iniunguntur; una eſt ne id onus ſuſcipiatur, niſi de Superioris licentia, nimirum Epiſcopi in Eccleſiis ſæcularium, & Generalis, vel Provincialis in Eccleſiis Regularium, qui ſuperiores accurate conſiderare debebunt, ſi attentis aliis ſimilibus oneribus, & numero ſacerdotum tali Eccleſiæ inſervientium locus remaneat nova onera Miſſarum ſuſcipiendi, & adimplendi; altera conditio eſt, ne pecunia pro tali onere aſſignata expendatur, ſed omnino in aliquo fundo fructifero cum expreſſa oneris mentione implicetur, ut inde perpetuus ſimiliter cenſus pro futuris temporibus percipiatur. Reliqua ad hoc ſacrificium ſpectantia facillima ſunt, & apud Auctores communiter, ac ſufficienter declarata.

DIS-

DISPUTATIO XX.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

1 JAM diximus diſputat. 16. quæſt. 4. agendo de ordine tractationis ſacramentorum referre, quo ordine quis tractaverit de ſacramentis in particulari, cum nullus talis ex natura rei aſſignari poſſit, niſi ut initium talis tractatus a Baptiſmo deſumatur, utpote qui eſt janua omnium ſacramentorum, & ſacramentum pertinens ad generationem ſpiritualem animarum, & finem attingat in ſacramentum extremæ Unctionis, utpote pertinente ad finalem præparationem pro tranſitu ex hac vita ad aliam. Et quoniam ibidem diximus quædam ſacramenta eſſe omnibus, & ſingulis ſimpliciter neceſſaria, ut ſacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, utpote ad primam gratiam conferendum inſtituta, Baptiſmum quidem pro culpa originali delenda, Pœnitentiam vero pro actuali delenda in adultis, ſi poſt ſuſceptum Baptiſmum illos peccare contingat, quædam vero eſſe toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria vage tantum, non determinando perſonas, qualia ſunt ſacramenta Ordinis, & Matrimonii. Quamvis lib. 4. ſentent. ultimo loco de hoc ſacramento egimus, placuit hic de ipſo agere immediate poſt diſputationem de ſacramento Ordinis, ob hanc convenientiam, quam invicem habent, quod ſunt neceſſaria vage non determinando perſonas; de hoc autem ſacramento diſcurremus breviter repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia, & alia addendo ibi prætermiſſa, ut fecimus in præcedentibus diſputationibus.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & Inſtitutione Matrimonii.

2 MAtrimonii nomine, quod etiam conjugium, & connubium appellari ſolet, intelligitur legitima viri, & mulieris conjunctio individuam vitæ ſocietatem retinens, ut docet Catechiſmus Romanus part. 2. cap. 8. eſſe autem licitum, ac honeſtum contra quoſdam Hæreticos in pluribus Conciliis eſt definitum, Grangenſi cap. 11. can. 8. Brachar. can. 11. Tolet. 1. & aliis, expreſſe enim docuit Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Qui Matrimonio jungit Virginem ſuam, bene facit, & ſi nupſerit Virgo, non peccavit*, imo Scotus 4. diſt. 26. quæſtion. unic. nedum ex relatis, ſed etiam ex naturalibus fuſe demonſtrat Matrimonium, etiam ut a ſacramento præſcindit, eſſe actum licitum, & honeſtum, quia nimirum eſt medium proportionatum ad finem per ſe bonum, & honeſtum; ſcilicet, ad filiorum procreationem, & generis humani propagationem eo modo, quo decet humanam naturam; ſolet autem dividi matrimonium in legitimum, ratum, & conſummatum; legitimum dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas non impeditas contractum eſt, quale olim erat ante Chriſti Domini adventum, & quale etiam nunc eſt inter Ethnicos, & infideles. Ratum in ſe includit legitimum, & addit rationem ſacramenti, per quod majorem acquirit firmitatem, & indiſſolubilitatem, qua ratione dicitur ratum, ut docet Innoc. III. in cap. *Quanto* de divortiis, dum inquit; *Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum*, quia, ut ait Gloſſa, diſſolvi poteſt: inter fideles autem non tantum legitimum, ſed & ratum exiſtit, quia habet rationem ſacramenti, ac proinde eſt indiſſolubile. Matrimonium tandem dicitur conſummatum, quando realis corporis uſu, & legitima conjugum copula perficitur, & completur.

ARTICULUS PRIMUS.

An Matrimonium ſit Sacramentum, & in quo eſſentialiter conſiſtat.

3 PRimo conveniunt Doctores, quod ſicut in prima mundi conditione matrimonium a Deo inſtitutum eſt, tamquam officium naturæ, cum dixit conjungens Adamo cum Eva Geneſ. 2. *Relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, ut fuſe Scotus oſtendit 4. diſt. 26 cit. ſub lit. H. & Q. & nos cum ipſo 4. diſt. 7. quæſt. 2. art. 2. ita in ipſius mundi inſtauratione per Chriſtum facta ſacramenti dignitas illi adjuncta eſt, itaut Matrimonium, quod inter fideles legitime contrahitur, ſit ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione verum, ac proprie dictum novæ legis ſacramentum, & hæc eſt veritas de fide definita in Concil. Floren. in decretis Eugenii, & in Trid. ſeſſ. 24. cap. unic. & can. 1. damnantur, qui dixerint non eſſe ſacramentum novæ legis: & eadem veritas conſtat ex univerſali, & perpetua Eccleſiæ traditione a tempore Apoſtolorum, & ex SS. Patrum teſtimonio, qui Matrimonium ſacramenti nomine vocant, atque proprium ſacramentorum effectum tribuunt, ſcilicet gratiæ collationem, unde Auguſt. lib. de fide, & operibus cap. 7. inquit: *in Eccleſia nuptiarum non ſolum vinculum, verum etiam ſacramentum ita commendatur, ut non liceat viro uxorem ſuam alteri tradere, & l. de bono conjugali* cap. 18. *in noſtrarum nuptiis plus valet ſanctitas ſacramenti, quam fœcunditas uteri*, & Ambr. lib. 1. *de Abraham* cap. 7. ait, *eum qui conjugii thorum polluit, peccare in Deum, ejuſque gratiam ſolvere, ac ſacramenti cœleſtis amittere conſortium*, & Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Jo. cap. 22. vocat nuptias ſanctas, & ait Chriſtum ſua inſtitutione ſanctificaſſe principium noſtræ nativitatis, & in ipſius nuptiis præparaſſe gratiam hominibus. Tandem etiam ratione ſuadetur, nam cæremonia externa cum ſignificatione rei ſacræ, & cum annexa promiſſione gratiæ eſt ſacramentum: matrimonium autem in lege Evangelica eſt hujuſmodi, nam externa contractus celebratio viri cum fœmina efficiens obligationem perpetuam eſt cæremonia externa, & ſignum ſenſibile: adeſt etiam rei ſacræ ſignificatio, quæ duplex eſt, una eſt conjunctio Chriſti ſponſi cum Eccleſia, altera vero eſt conjunctio viri cum fœmina per dilectionem, & chriſtianam charitatem, ut ſignificat Paulus ad Epheſ. 5. *Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam*, ubi etiam verba illa ſubdit: *Sacramentum hoc magnum eſt*, quibus verbis Tridentinum ait loco citato inſinuari, quod matrimonium ſit ſacramentum. Quando autem Chriſtus hoc ſacramentum inſtituerit, Doctores non eodem modo diſcurrunt, quamplures dicunt Chriſtum hoc ſacramentum inſtituiſſe in nuptiis Canæ Galileæ Jo. 2. eo quod aliqui Patres doceant Chriſtum ſua præſentia tunc nuptias ſanctificaſſe; ſed plane in ea functione nihil prorſus de Matrimonio Chriſtus protulit, ut fecit, quando alia ſacramenta inſtituit. Quare Scotus loco citato inquit hujus ſacramenti inſtitutionem planius non poſſe deduci, quam ex illis verbis a Chriſto prolatis Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; licet enim ibi tantum approbaverit contractum inſtitutum Gen. 2. & per conſequens illum ibi non inſtituerit; inſtituit tamen ſacramentum, ſeu illum contractum ad dignitatem ſacramenti evexit, quod poteſt accipi ex illo verbo, quod additur. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, ut non intelligatur ibi conjunxiſſe pro inſtituiſſe præciſe contractum matrimonii, ſed conjunxiſſe tunc gratioſe per inſtitutionem ſacramenti concomitantis illum contractum conjungentem. Ita Doctor ibi ſub lit. K. quam ſententiam tenet etiam Sanchez lib. 2. diſp. 4. & alii plures apud ipſum.

4 Secundo ad declarandum, in quo eſſentialiter ratio Matrimonii conſiſtat, notat Doctor loco citato ſub lit. O. verſ. *De quinto concluſ.* ut diximus quæſt. 1. cit. art. 1. ab initio tria in matrimonio diſtingui debere, ſeu matrimonium tripliciter ſumi poſſe. Primo pro vinculo inter conjuges, quod conſiſtit in relatione mutuæ obligationis, ſeu dominii, & ſervitutis, quia hinc inde corpora traduntur in poteſtatem in ordine ad finem contractus, quæ relatio eſt moralis, ſeu rationis materialiter, & permanens. Secundo ſumitur matrimonium pro ipſo contractu in fieri, ex quo manat vinculum illud, tamquam ejus effectus, & conſiſtit in actione illa tranſeunte contrahendi inter conjuges; unde matrimonium hoc ſecundo modo ſumptum ſe habet ad matrimonium primo modo dictum, ſicut cauſa in fieri, quemadmodum generatio ad paternitatem, vel potius ſicut baptizari, & ordinari ad characterem. Tertio tandem ſumitur pro ſacramento, ſeu ſigno ſenſibili cauſante gratiam, & eſt ſimiliter in fieri, & ſimul eſt, & non eſt cum matrimonio ſecundo modo ſumpto, idemque non ſemper manet, nec in aliquo permanenti conſiſtit, addit autem Doctor acceptionem hujus vocis matrimonii eſſe æquivocam, ſi ponatur æque primo illa importare, ſed hoc minime aſſerendum eſſe ait, ſed potius dicendum, quod hoc nomen abſolute prolatum directe, & principaliter ſignificat primum, hoc eſt, vinculum ipſum jam explicatum in recto; alia vero duo, non niſi ut connotata, & in obliquo, itaut pro ſecundo dicatur contractus matrimonii, & pro tertio ſacramentum Matrimonii, ubi non eſt conſtructio intranſitiva, ſed tranſitiva, & hæc acceptio matrimonii, itaut abſolute prolatum ſupponat pro vinculo permanenti inter conjuges, conformior eſt modo loquendi Canonum, & Conciliorum; unde Tridentinum ſumit matrimonium pro ipſo vinculo in cap. doctrinali, & in cap. 2. de Reform. Matrim. ſeſſ. 24 & ſeq. & etiam communiter Doctores dicunt matrimonium conſiſtere in vinculo. Quia tamen in communi modo loquendi

Digitized by Google

matrimonii nomen ad illa tria ſignificanda extendi ſolet; ideoque quando quæritur, quid ſit matrimonium, & in quo ejus ratio formalis conſiſtat, ſeu definitio, melius eſt declarare prius, de quo matrimonio ſit ſermo, ſeu in qua acceptione, an, ſcilicet de matrimonio, quod eſt contractus civilis tantum, an de eo, quod etiam eſt ſacramentum, an tandem de illo, quod eſt vinculum ex contractu ortum; quare ad rem magis declarandam, & confuſionem evitandam aſſignat Doctor tres matrimonii definitiones juxta triplicem ejus acceptionem jam declaratam.

5 Tertio itaque definit Doctor loco cit. Matrimonium ut ſupponit pro vinculo hoc modo, *Matrimonium eſt vinculum indiſſolubile inter marem, & fœminam ex mutua translatione poteſtatis corporum ſuorum in ſe invicem facta ad procreandam prolem bene educandam*, quæ definitio optima eſt, quia datur per omnia quatuor cauſarum genera; per cauſam formalem, dum dicitur *vinculum indiſſolubile*, per materialem dum dicitur *inter marem, & fœminam*, per efficientem cum dicitur *ex mutua translatione*, & tandem per finalem, dum additur *ad procreandam prolem*. Quare eſſentia matrimonii, ut eſt quid permanens, conſiſtit in vinculo illo perpetuæ obligationis, ſeu juris dominii mutui inter marem, & fœminam, quod ex contractu translationis ortum eſt, & mutua corporum traditione; & ratio eſt; quia in matrimonio nihil eſt permanens, niſi vinculum, quod, in mare, & fœmina mutuum permanet uſque ad mortem ex 1. Corint. 7. *Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir ejus vivit, & mulier non habet ſui corporis poteſtatem, ſed vir, neque vir habet ſui corporis poteſtatem, ſed mulier*; patet ergo hoc ſolum vinculum in matrimonio eſſe quid permanens, contractus enim, & civiliter, & ſacramentaliter conſideratus tranſit. Ex quo ſequitur conjunctionem hanc maritalem non eſſe ipſam copulam carnalem, quia hæc etiam eſt tranſiens, & ante illam eſt verum, & legitimum matrimonium, imo ſine copula poteſt per totam vitam durare, ut patet de matrimonio S. Joſeph cum B. Virgine, neque etiam eſſe præciſe putam animorum conjunctionem, quia hæc etiam inter fratres, & amicos reperiri ſolet; ſed in eo conſiſtere, quod ex mutuo conſenſu, per quem ſemel facta eſt dominii corporum mutua translatio, uterque conjux jus habet, & poteſtatem utendi corpore alterius ad actum conjugalem, quæ poteſtas, & jus poteſt aliquando quoad actum ſecundum impeditum remanere, vel ad tempus, vel etiam ad totam vitam; quare copula ſequens non ſe habet, tamquam pars eſſentialis, & intrinſeca matrimonii, ſed ſe habet tamquam complementum, & conſummatio matrimonii; unde conjuges per copulam matrimonium conſummare dicuntur; ac proinde diſtingui ſolet in ratum, & conſummatum, ut diximus, & quamvis de ratione matrimonii conſummati ſit copula, quia per hanc proprie conſummatur, & completur, tamen abſque hac ſubſiſtit matrimonium, quod dicitur ratum. Aliqua tamen eſt difficultas inter Doctores, quid importet hoc vinculum, ut habet vim denominandi contrahentes ligatos, quamdiu vivunt, quidam enim dicunt eſſe relationem aliquam realem ex contractu præterito inter conjuges reſultantem, alii vero dicunt eſſe relationem rationis, quia actio præterita conſequitur non inducit vinculum ex natura actionis phyſicæ, ſed quia moralis eſt, & ſubeſt legi, & inſtitutioni. Sed plane ut diximus loco cit. nec oportet, nec expedit hoc vinculum matrimoniale explicare per relationem vere, & proprie realem, nec per relationem vere, & proprie rationis; ſed potius explicandum eſt per denominationem realem extrinſecam ex ipſomet contractu præterito derivatam; hoc enim per ſe ſufficit, quia ex vi illius vere, & proprie conjuges manent inter ſe colligati cum dicto dominio, & ſubjectione; neque ad id opus eſt alia relatione, aut forma reali diſtincta, ut fuſe loco cit. oſtendimus.

6 Quarto deinde definit Doctor matrimonium ſecundo modo ſumptum, nempe pro ipſo contractu in fieri dicens, quod *Contractus matrimonii eſt maris, & fœminæ mutua translatio corporum ſuorum pro uſu perpetuo ad procreandam prolem debite educandam*. Hæc etiam definitio recta, & ſufficiens cenſeri debet, ut diximus l. c. quia conſtat ex genere, & differentia abſque ulla ſuperfluitate, & conſequenter eſſentiam matrimonii declarat hoc ſecundo modo accepti, & a quorumque alio contractu diſtinguitur, ut patet per ſingulas particulas diſcurrendo: dicitur *translatio*, quia in hoc convenit, tamquam in genere, cum quorumque alio contractu, quilibet enim contractus fundatur in *do, ut des*, mutua autem translatio explicat hanc mutuam dationem omni contractui communem; *corporum ſuorum*, deſignat materiam hujus contractus, ut a cæteris diſcernitur: *Maris, & fœminæ*, perſonas contrahentes ſignificat, quia aliæ non ſunt capaces hujuſmodi contractus: reliquæ tandem particulæ uſum, & finem hujus contractus explicant; ergo hæc definitio eſt bona, quia translatio tenet locum generis, ea autem quæ transferuntur dicto modo, ſcilicet, pro uſu perpetuo, & ad prædictum finem, ſcilicet ad procreandam prolem, ſunt differentiæ translationis eam contrahentes ad hanc ſpeciem contractus; cum igitur allata definitio hæc omnia explicet, recta, & ſufficiens cenſeri debet, & cum ea coincidit definitio Matrimonii conſueta in jure Canonico, & Civili ex Alexandro Tertio deſumpta in cap. *Illud quoque de præſumptione* quod eſt; *conjunctio maritalis viri, & mulieris inter perſonas legitimas individuam vitæ conſuetudinem retinens*, quam etiam Magiſter ſent. aſſignavit, & Scotus approbat diſp. 27. quæſt. 1. nam per ly *Conjunctio* explicatur Matrimonium in ratione contractus; uniuntur enim per voluntates mutuas, per ly *Maritalis*, excluditur conjunctio fornicaria; per ly *viri, & mulieris*, excluduntur perſonæ ejuſdem ſexus, quæ non ſunt matrimonii capaces, & dicitur in ſingulari, quia matrimonium debet eſſe unius tantum cum una; per ly *inter legitimas perſonas*, excluduntur, qui aliqua lege prohibentur Matrimonio copulari, hic enim contractus fit tantum inter perſonas habiles ſecundum leges. Denique additur *individuam vitæ conſuetudinem retinens*, ad explicandum vinculum indiſſolubile, quod oritur ex tali contractu, & per quod Matrimonium ab aliis contractibus differt, quorum vinculum mutuo contrahentium conſenſu diſſolvi poteſt, hoc vero minime, quod etiam inſinuatur in definitione ex Scoto allata per illa verba, *pro uſu perpetuo*, ideſt, vita durante ob vinculi indiſſolubilitatem; hæc indiſſolubilitas eſt huic contractui adeo neceſſario connexa, ut Matrimonii vinculum etiam antequam elevaretur a Chriſto ad eſſe Sacramentale, erat inſolubile, & tale etiam fuit ab initio lege naturæ, ut Doctor advertit diſp. 31. lit. D.

7 Quinto, tandem definit Doctor loc. cit. Matrimonium tertio modo ſumptum, nempe prout ſupponit pro ſacramento dicens, quod ſacramentum Matrimonii eſt *expreſſio certorum verborum, vel ſignorum æquivalentium maris, & fœminæ ad ſe invicem ſignificantium traditionem mutuæ poteſtatis corporum ad prolem debite procreandam, ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans gratiam conferendam mutuo contrahentibus ad conjunctionem mutuam animorum gratioſam*. Quæ etiam definitio perfecta eſt, cum explicet omnia ad hoc ſacramentum Matrimonii eſſentialia; dicitur enim *expreſſio certorum verborum, vel ſignorum*, quia ſacramentum Matrimonii fundatur in contractu matrimoniali qui conſiſtit in prædicta expreſſione interni conſenſus per actus externos, & ſenſibiles, ut patet ex proxime dictis; cum vero additur: *Ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans gratiam, &c.* ſpecificatur Matrimonium ſub ratione Sacramenti, & diſcernitur a Matrimonio infidelium, & antiquorum temporum, quod non eſt, nec erat proprie ſacramentum, nec conferebat gratiam; & ratio ſacramenti in noſtro Matrimonio proprie conſiſtit in virtute ei a Chriſto collata ad conferendam gratiam contrahentibus, ſicut ſuſcipientibus alia ſacramenta, & cum dicitur hoc ſacramentum ex inſtitutione divina efficaciter ſignificare gratiam conferendam contrahentibus, ſignificatur quod ſit ſignum ſenſibile conferens gratiam ſanctificantem ex opere operato, quæ eſt ratio generica ſacramentorum novæ legis. Cum vero additur: *ad conjunctionem mutuam animorum gratioſam*, denotatur finis, & differentia hujus gratiæ ſacramentalis, ut diſcernitur ab aliis ſacramentis, quia gratia baptiſmalis eſt ad regenerandum, gratia Confirmationis ad roborandum in fide, & ſic de aliis ſacramentis, quæ ſicut contra differentes morbos viatoris ſunt inſtituta, ita gratiam conferunt ad hunc, vel illum finem, Matrimonium vero ad finem deſignatum, & proprium in ordine, ſcilicet, ad bene ferenda onera matrimonialis contractus; quia per hoc quod ſacramentum iſtud confert gratiam ſanctificantem, & alias gratias, & auxilia ad finem prædictum, ſignificatur differentia ipſius in fine ab aliis ſacramentis, quæ per ſe ad hoc non ſunt inſtituta; de quo effectu loquitur Doctor d. 26. cit. ſub litera N. ſed ad alios fines valde diverſos, ut patet tractando de ſingulis ſacramentis p. 3. Denique ex his ſatis conſtat rationem hujus ſacramenti conſiſtere in contractu, & in ipſo præciſe fundari, non autem in vinculo, & in actu illo tranſeunte, non in effectu permanente, atque ideo eſſe ſolum ſacramentum in fieri, non autem deinceps in facto eſſe; nam ſolum illa contractus, actu tranſiens, inſtitutus eſt, & elevatus, tamquam medium ad conferendam gratiam, non vero vinculum ex illo actu reſultans, & deinceps permanens. Ratio eſt, quia quodlibet ſacramentum ex inſtitutione Chriſti ſuo uſu gratiam confert, at vinculum matrimoniale ſuo uſu non ſanctificat; alias dicendum eſſet, quod quoties conjuges in ſtatu gratiæ coirent, & actum matrimonialem exercerent, toties gratiam novam acciperent, non ſolum ex opere operantis ſed etiam ex opere operato, quod eſt aperte falſum; nequaquam enim putandum eſt per ipſam copulam dari ex opere operato ſacramentalem gratiam, aut alium ſpiritualem effectum, & quoties iteratur copula, dari ex opere operato aliud gratiæ augmentum, & hic eſt communis Theologorum ſenſus, ut videri poteſt apud Coninchium, Averſam, Gaſpenſem, & alios in cujus probationem addi ſolet, quod dicitur c. *Connubia* 32. q. 2. ex Origene h. 6. in Numer. *Non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præſentia Spiritus Sancti dabitur*. At alia plura ad hunc punctum de effectu Matrimonii ſpectantia, vide diſp. 7. tit. q. 1. art. 1. ubi in fine articuli etiam explicamus quomodo ſacramentum Matrimonii ſit unum.

ARTI-

ARTICULUS SECUNDUS.

De Materia, forma, & Miniſtro Matrimonii.

9 PRimo omiſſis variis Theologorum ſuper hac quæſtione ſententiis, quas exacte diſcuſſimus d. 7. cit. q. 2. diximus ibi nr. 1. n. 53. probabiliorem eſſe, quæ docet materiam hujus ſacramenti eſſe corpora contrahentium, mutuo tradita, vel tradenda, formam vero eſſe verba eorumdem, vel alia ſigna externa æquivalentia ſufficienter exprimentia conſenſum, quam etiam diximus eſſe de mente Scoti d. 26. cit. de materia quidem in calce quæſtionis ad 2. ubi ait, contrahentes eſſe materiam; de forma vero ſub lit. L. ubi ait, quod verba contrahentium hinc inde expreſſiva conſenſus, vel alia ſigna externa æquivalentia ſunt una forma unitate integritatis, quia ſunt unum ſignum integrum reſpectu contractus, & reſpectu gratiæ. Idem ſentit. D. Bonav. 4. d. 26. part. 2. q. 1. ubi ait, quod ſemper vir, & mulier ſunt materia hujus ſacramenti, & D. Thom. d. 41. q. 3. ar. 2. ubi in corpore quæſtionis ait, quod debitam materiam hujus ſacramenti facit perſonarum legitimitas & debitam formam expreſſio conſenſus interioris per verba. Hoc idem ſentiunt Scotiſtæ paſſim, Baſſolius, Almainus, Tataretus, Brancatus, & alii, quos ſequitur magna Recentiorum caterva, Vaſquez, Ponce, Meratius, Hurtad. Caſpenſis, Laymann, & alii quamplures; & evidenti ratione probatur, quia ut ſæpe ibi dictum eſt, Chriſtus Dominus in nullo penitus naturam hujus contractus immutavit, ſed ſolum ad ſtatum ſacramenti evexit, ut eſſet gratiæ collativum; eadem ergo materia, & forma erit in hoc contractu aſſignanda, quæ in aliis contractibus civilibus aſſignari ſolet, qui ſacramenta non ſunt; clare autem conſtat in aliis contractibus materiam eſſe eam, de qua contrahitur, & inter contrahentes convenit, & formam eſſe mutuum contrahentium conſenſum ſignis externis, & ſenſibilibus expreſſum, ſic in contractu venditionis res ipſæ, quæ venduntur, ſunt materia contractus, ut equus, vel domus, & forma eſt conſenſus ipſe, ut verbis, vel aliis ſignis externis expreſſus. Cum ergo eadem ſit materia, & forma Matrimonii, quatenus ſacramentum eſt, & quatenus contractus, concludendum eſt in hoc ſacramento conſenſum verbis, vel aliis ſignis expreſſum eſſe formam, materiam vero eſſe corpora contrahentium, ut mutuo tradita, vel tradenda, & ſicut in aliis contractibus materia eorum debet eſſe legitima, ideſt, non impedita lege aliqua, ſic etiam in Matrimonii contractu corpora debent eſſe legitima, hoc eſt, non impedita, vel naturali, vel humana lege, de quibus impedimentis infra erit ſermo. Confirm. quia hæc ſententia valde quadrat verbis Eugen. in decreto fidei Conc. Flor. ubi dicit omnia ſacramenta tribus perfici, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & intentione Miniſtri; nam juxta hanc ſententiam, res ſunt corpora contrahentium, forma autem ſunt verba eorum conſenſum exprimentia; poſtea vero loquendo de hoc ſeptimo ſacramento, quod eſt Matrimonium, cauſam ejus efficientem, aſſignavit dicens, quod *cauſa efficiens Matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*, & cum in aliis ſacramentis materiam, & formam deſignaſſet, abſtinuit ab aſſignanda materia, & forma hujus ſacramenti, non tantum ob varias Theologorum opiniones in hoc puncto, ſed præſertim, quia cum hoc ſacramentum rationem contractus ſupponat, illam ſupponit Eugenius eſſe materiam, & formam Matrimonii, ut ſacramentum eſt, quæ fuerit illius, ut contractus eſt, tantumque aſſignavit cauſam Matrimonii efficientem.

10 Secundo, quia diſcrepant etiam hujus probabilioris ſententiæ Auctores in aſſignanda proxima hujus ſacramenti materia, diximus deinde loc. cit. num. 54. probabiliorem modum dicendi in hoc puncto eſſe eorum, qui dicunt corpora contrahentium eſſe materiam remotam, & circa quam contractus matrimonii, traditionem vero, & acceptationem corporum, non quidem verbalem, ſed realem, eſſe Materiam proximam. Ratio eſt, quia omnia ſacramenta habent eſſe in fieri, excepta Euchariſtia, atque ideo etiam Matrimonio talis materia aſſignari debet, quæ in fieri conſiſtat, ſed nequit melius alia conſtitui, niſi traditio illa, ſicut enim in Baptiſmo, & Confirmatione, Ordine, & extrema Unctione actio, & cum materia remota exercetur, dicitur materia proxima, idem pariter dicendum eſt de corporum traditione in matrimonio, & ſicut in aliis donationibus, & commutationibus dicitur vere, & realiter quis tradere, cum explicet de præſenti ſuam rem alteri transferre, & tamen datio non eſt conſenſus, quia hic eſt cauſa dationis, neque verba, quia hæc exprimunt eam, ſed actualis, & realis externa tranſlatio; ita in matrimonio diſcurrendum eſt. Et ſicut in donationibus regulariter intervenit actus aliquis tangendi rem datam in ſignum poſſeſſionis, ſic etiam hic intervenit manuum tactio, qua poſſeſſio corporum mutuo datur, & fides perpetua exprimitur; hæc ergo realis datio, ut diſtinguitur a verbali, eſt matrimonii materia proxima, ita Hurtades d. 3. diffic. 41. Brancatus noſter d. 23. ar. 3. & 4. & plures alii. Dices, omnia alia Sacramenta per verba perficiuntur, ut patet ex Conc. Florent. in prædicto fidei decreto, ubi etiam Eugenius de matrimonio loquens expreſſe ait per verba de præſenti perfici; ergo ſola verba ſunt de eſſentia formæ ſacramenti hujus, nec alia ſigna externa æquivalentia ſufficiunt. Deinde Eccleſia inquit mutare materiam, & formam ſacramentorum, ſed poteſt Eccleſia variare materiam prædictam, quia poteſt utriuſque conſenſum de habili ad contrahendum inhabilem reddere, & contra, ergo &c.

11 Reſpondemus loc. cit. negando paritatem de hoc, & aliis ſacramentis, quia alia ſacramenta in elementis fundantur, vel aliis rebus, at matrimonium conſiſtit in contractu ejuſdem omnino rationis cum eo, qui inter homines fieri ſolet, neque Chriſtus Dominus illum ullo modo immutavit, vel ejus naturam alteravit, ſed ſolum ad ſtatum ſacramenti evexit, unde cum etiam per nutus fieri ſoleat, & alia ſigna a verbis diverſa, ſic etiam remanſit. Neque Eugenius in eo decreto abſolute dixit matrimonium per verba de præſenti perfici; ſed addidit particulam *regulariter*, per quam indicare voluit hoc ſacramentum etiam nutibus, vel per Epiſtolam perfici poſſe abſolute loquendo, atque adeo verba præciſe non eſſe de ratione, vel conſtitutione formæ iſtius ſacramenti, nec aliter dici poteſt, quia ſurdis, & mutis permittitur contrahere, & frequenter in hoc contractu matrimoniali contrahentes a Parocho interrogantur, an conſentiant, quibus ſufficit innuere, quod ſic, ut ait Triden. ſeſſ. 24. c. 1. Ad aliud dicendum eſt matrimonium ab Eccleſia variari poſſe ex ea parte, qua eſt contractus humanus, & liber; hac enim ratione ejus poteſtati ſubjicitur; non autem ex ea parte qua eſt ſacramentum, & gratiæ collativum, hoc eſt in quantum eſt ſignum ſenſibile, & practicum gratiæ ſanctificantis. Chriſtus autem non aliam materiam, & formam pro hoc ſacramento inſtituit, niſi illam, quam habet, ut contractus eſt, itant matrimonium ſemel inſtitutum ſub ratione contractus ab humana poteſtate, habet ex divina inſtitutione, quod ſit ſacramentum, & retinet pro materia, & forma eamdam omnino, quam habebat, ut contractus; neque Eccleſia ſtatuere poteſt, ut id, quod pro contractu matrimonii eſt materia, forma, & Miniſter, non ſit etiam pro eo, ut ſacramentum eſt.

12 Tertio quoad aliam quæſiti partem, quis ſit hujus ſacramenti Miniſter, quamvis non deſint, qui putaverint eſſe Sacerdotem, vel Parochum, quia actio ſacramentalis eſt Sacra, & ideo miniſter etiam debet eſſe Sacer; vera tamen, & communis ſententia, ut diximus q. cit. ar. 2. oppoſitum docet: Parochum, ſcilicet, non eſſe hujus ſacramenti Miniſtrum, ſed ipſos contrahentes, quod etiam expreſſe docuit Scot. diſt. 26. cit. ſub lit. M. verſic. *de miniſtro eſt aliud dubium*, ubi ait, quod ipſimet contrahentes ſibi ipſis miniſtrant hoc ſacramentum, vel mutuo, vel uterque ſibi, integrant tamen unum Miniſtrum, ut ſupra dixerat de unitate formæ. Et hoc etiam expreſſe deducitur ex doctrina decreti fidei Eugenii Quarti jam citati, ubi ait, quod *cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*, quibus verbis ſignificat nullam aliam eſſe cauſam efficientem vinculi matrimonii præter mutuum contrahentium conſenſum, ideoque Sacerdotem non eſſe hujus ſacramenti Miniſtrum, ſed ſolos contrahentes. Probatur etiam ratione ex natura ipſius contractus deducta, circa quem nihil immutatum eſt, niſi quod ad rationem ſacramenti in lege Evangelica fuit elevatus; hoc ſacramentum in contractu conſiſtit, contractum autem non Sacerdos, ſed ipſi contrahentes celebrant, ergo non Sacerdos, ſed ipſi contrahentes ſunt Miniſtri ipſius ſacramenti, vel ut aiebat Doctor loc. cit. ſunt ambo unus Miniſter totalis integraliter, & duo partiales, quia ſic concurrunt ad efficiendum contractum. Neque Concilium Tridant. ſeſſ. 24. c. 1. aſſiſtentiam Parochi requirit, tamquam Miniſtri ſacramentum conficientis, ſed tamquam conditionem neceſſariam ad validitatem contractus, ac proinde verba illa quæ profert, *Ego vos conjungo*, non pertinent ad formam hujus ſacramenti, ſed ex Eccleſiæ inſtituto adhibentur ad contractum mutuum ipſorum contrahentium comprobandum, unde ſenſus illorum eſt, ego vos declaro conjunctos, vel approbo conjunctionem veſtram maritalem, nam vere ante hæc verba Parochi jam peractum eſt ſacramentum, ſicut & contractus in ipſo mutuo conſenſu expreſſo contrahentium, nec rurſus aliter, nec alio modo Rituale Romanum adminiſtrationem hujus ſacramenti tribuit Parocho, niſi in quantum debet in ipſo contractu aſſiſtere, ac poſtea benedictionem ſolemnem impertiri. Neque obſtat, quod actio Sacramentalis ſit Sacra, hinc enim non ſequitur neceſſario Miniſtrum quoque ejus eſſe debere Sacrum, ut patet in Baptiſmo, quem tamen etiam laici valide conferre poſſunt. Dices, contrahentes ſunt materia hujus ſacramenti, ut ſæpe dictum eſt: ergo non poſſunt eſſe Miniſtri; conſequentia patet ex paritate aliorum ſacramentorum, in quibus Miniſter numquam poteſt eſſe materia, tum quia materia non coincidit cum efficiente ex communi Philoſophorum axiomate. Reſpondeo negando conſequentiam cum ejus probatione; diſpar enim eſt ratio aliorum ſacramentorum, quia alia non conſiſtunt in contractu perſonæ Miniſtri, ſicut matrimonium, ideoque materia, & miniſter in hoc ſacramento coincidunt; illud vero axioma Philoſophicum licet ſit verum, ut in pluribus, non tamen uni-

univerſaliter etiam in phyſicis, ut patet de agentibus actione immanenti, omnes enim potentiæ vitales ſuos cauſant actos, eoſque recipiunt.

13 Quarto addendum eſt ulterius, ut etiam diximus loc. cit. contrahentes non tantum eſſe Miniſtros hujus ſacramenti, quando per ſe ipſos immediate contractum efficiunt Matrimonii, ſed etiam quando fit per procuratores, vel per litteras, aut internuntios, quod valide fieri poſſe mox dicemus, ita Vaſquez, Ponce, Hurtadus, & alii Recentiores. Ratio eſt, quia tunc etiam ipſi ſunt, qui moraliter contrahere dicuntur, quamvis enim Procuratores, & non ipſi, phyſice conſenſus eliciant, & eos exprimant, quia tamen virtute principalium, & ex eorum commiſſione, & nomine eos eliciunt, & exprimunt, non autem pro ſeipſis, & nomine proprio, ideo ipſi principales dicuntur abſolute contrahere, & non procuratores, niſi cum addito, nempe inſtrumentaliter, ſeu ut miniſtri inſtrumentales. Quod, ſi quando matrimonium fit per procuratores, adhuc ipſi conjuges ſunt Miniſtri contractus, & Sacramenti: tanto magis id aſſerendum erit, quando contrahunt per epiſtolam, & nuncios, quia tunc ipſi ſunt, qui non tantum moraliter, ſed etiam phyſice conſentiunt exprimendo conſenſum per epiſtolam, ac proinde quando contractus fit per epiſtolam, conſenſus conjugum, & ſcripturæ, quibus exprimuntur, ad eſſentiam contractus, & Sacramenti pertinent, & quando fit per nuncios, conſenſus conjugum, & verba nuncii nomine ipſorum prolata pariter etiam ad contractus, & ſacramenti eſſentiam ſpectent, ut advertit Hurtad. diſp. 3. diff. 22. Verum an inter abſentes matrimonium valide contrahi poſſit, eſt aliqua difficultas, quamvis enim conveniant DD. contractum matrimonii antiquitus valide celebrari potuiſſe in abſentia per Procuratores; ut conſtat ex c. fin. de Procuratoribus in 6. adhuc tamen opinati ſunt aliqui poſt Concil. Trid. valide fieri non poſſe inter abſentes per Procuratorem hujuſmodi contractum, ubi ejus decretum de matrimonio publicatum eſt, & receptum, quia nimirum Concilium ad valorem matrimonii etiam ſub ratione contractus requirit, ut omnino coram Parocho, & teſtibus contrahatur, quod quidem per eoſdem contrahentes immediate fieri debet, & non poteſt fieri per Procuratorem, vel epiſtolam; nam Concilium hanc regulam tradit, quod *Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto dicat, ego vos in matrimonium conjungo*, ubi plane ſupponit ambos contrahentes debere per ſe, & immediate ac præſentialiter adhibere, & exprimere conſenſum ſuum, non autem mediante procuratore, vel internuncium, aut per epiſtolam. Alii vero licet gratis concedant poſſe valide, & licite, etiam ſtante decreto Concil. Trid. contrahi Matrimonium per procuratorem, vel internuncium, aut litteras, adhuc tamen negant talem contractum baptizatorum in abſentia factum, quamvis validum, habere rationem ſacramenti, & eſſe gratiæ collativum, quod probant ex paritate aliorum ſacramentorum, nam pœnitentiæ ſacramentum requirit præſentiam pœnitentis ad abſolvendum, quia in ejus forma dicitur; *Ego te abſolvo*, & ſimiliter Baptiſmus, & alia ſacramenta ob eamdem rationem, ſic etiam in Matrimonio dicitur; *Ego te accipio in conjugem*, ergo etiam in ipſa præſentia contrahentium requiritur, pro qua ſententia citantur Cajetanus, Canus, Victoria, uterque Ledeſma, & alii, ſed his non obſtantibus pro reſolutione.

14 Quinto, dicendum eſt, valide celebrari Matrimonium inter abſentes per Procuratorem, epiſtolam, vel nuncium, & in ratione contractus, & in ratione ſacramenti; Ita ſtatuimus cum communi, & vera ſententia qu. 2. cit. art. 3. & eſt de mente Doctoris 4. diſt. 26. lit. M. ubi docet Matrimonium poſſe celebrari per alium nomine contrahentium, & loquitur de Matrimonio, tam ſub ratione contractus, quam ſacramenti, & d. 27. qu. 2. ad 2. ubi dicit, quod ad contractum Matrimonii ſufficit parentes contrahere pro filiis, & ſufficere ſine quibuſcumque verbis contractum per litt. ſiquidem in aliis contractibus emptionis, & venditionis, ſirmior contractus habetur in litt. quam in verbis nudis, & ac in tali contractu ſalvetur quoque ratio ſacramenti, ſe remittit ad ea quæ dixerat d. 26. concluſ. 4. & quidem quod ſit validum Matrimonium inter abſentes celebratum ſub ratione contractus conſtat ex cap. ult. cit. de Procuratoribus in 6. & cap. *Honorantur* 32. qu. 2. neque diſpoſitio uttam poſt Tridentinum locum habere poteſt, ſiquidem Concilium circa hoc nihil innovavit, ſed tantum aliquid addidit ex parte formæ ad tollendos abuſus, & fraudes, & modus ille interrogandi contrahentes, & dicendi illa verba: *Ego vos in Matrimonium conjungo*, ponitur a Concilio tamquam ordinarius & conſuetus, nam in rigore loquendo ſufficit, ſi proferatur & exprimatur conſenſus, abſque ulla interrogatione, nec illa verba Parochi ſunt de eſſentia hujus contractus: præterquam quod, quando intervenit Procurator, poteſt a Parocho interrogari de conſenſu pro ſuo principali, & de facto ita practicatur, quando contractus fit per Procuratorem, quod Procurator coram Parocho, & teſtibus dicit, talis accipit te in uxorem, mediante me, aut ego nomine talis, verbi gratia, Petri accipio te in illius uxorem, aut alio ſimili modo, quo apte exprimatur conſenſus ſui principalis. Ad hoc autem ut matrimonium per Procuratorem valide contrahatur, tres requiruntur conditiones, ut habetur in dicto c. final. de Procuratorib. in 6. Prima eſt, ut Procurator habeat ſpeciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda eſt, ut id exequatur per ſe ipſum, & non per alterum a ſe ſubſtitutum. Tertia eſt, ut hujuſmodi commiſſio non revocetur ante contractum Matrimonium, etenim ſi alter conjugum talem commiſſionem revocaſſet, Matrimonium non ſubſiſteret, ut fuſius declaramus l. c. & eodem modo poteſt etiam contractus Matrimonii per epiſtolam valide celebrari, ut patet ex l. *Mulierem*, ff. de ritu nuptiarum, quia per epiſtolam poteſt quis proprium conſenſum coram Parocho, & aliis teſtibus exprimere, & ex tunc per eumdem alterius conſenſum, ſi vere conſentiat coram eiſdem acceptare, quod ſufficienter fiet his verbis ſcriptis, vel æquivalentibus: *Accipio te in meam Conjugem*: celebratur enim contractus per litteras eiſdem verbis ſcriptis quibus voce prolatis in præſentia celebrari ſolet. Tandem valide etiam celebrari poteſt per internuncium, qui referat, & exprimat, ut nuntius eſt, nomine mittentis conſenſum ipſius dicendo: *Petrus v. gr. mittit me, ut ſuo nomine nunciem tibi, ipſum te velle in uxorem.* Et his caſibus, quando nimirum contractus Matrimonii per epiſtolam, vel nuncium celebratur, ille cui mittitur epiſtola, vel nuncius exprimens conſenſum ipſius mittentis, etiam debet ſuum conſenſum, & acceptationem traditionis ſibi factæ a mittente exprimere ipſi mittenti, vel per alteram epiſtolam, vel per nuncium, quia illi facienda eſt expreſſio talis, ſive in ſua perſona per epiſtolam, ſive alteri ad id commiſſionem habenti, ut nuncius habere ſolet.

15 Denique quod Matrimonium inter abſentes prædicto modo contractum ſit etiam validum in ratione ſacramenti proprie dicti probatur, quia in Matrimonio ſic celebrato concurrunt omnia ad ſubſtantiam ſacramenti ſervandam neceſſaria, ſcilicet materia, forma, & intentio contrahentium, datur enim materia, nempe contrahentium corpora, datur legitima forma, utriuſque nempe conſenſus ſufficienter expreſſus per ſigna, vel verba mandantis, quatenus per Procuratorem innoteſcunt, vel per epiſtolam, aut internuncium, intentionem contrahentium adeſſe ſupponimus; ergo nihil deeſt ad ſubſtantiam ſacramenti neceſſarium. Confirmatur, nam quotieſcumque in Matrimonio ſalvatur ratio veri, & legitimi contractus, ſalvatur etiam ratio ſacramenti; quia ut ſæpe dictum eſt, Chriſtus in nullo prorſus naturam Matrimonii immutavit, ſed illam ad rationem ſacramenti evexit, atqui in Matrimonio contracto inter abſentes fideles, ac baptizatos ſalvatur ratio contractus naturalis, & civilis, ut conſtat ex modo dictis, & præterea ſervari etiam poſſunt omnes conditiones poſtea a Trid. ſtatutæ, & præſcriptæ, exprimendo nimirum prædictum conſenſum coram Parocho, & duobus teſtibus, interveniente etiam ipſo Procuratore, vel nuncio; ergo nihil omnino deeſt, quin ſit verum ſacramentum. Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ urget ex paritate aliorum ſacramentorum deductum, quia hoc eſt ſpeciale in ſacramento Matrimonii, eo quod fundatur in contractu, ejuſque naturam ſubſequitur, contractus autem ex ſua natura præſentiam contrahentium neceſſario non poſtulat, ſed etiam poteſt inter abſentes perfici. Et in aliis ſacramentis illa determinata verba cum illis pronominibus ex inſtitutione Chriſti ſunt de neceſſitate ſacramenti, & ad eorum veritatem requiritur præſentia Miniſtrantis, & ſuſcipientis; at illa verba, *Ego accipio te in Conjugem*, non ſunt determinate requiſita; quia per quæcumque verba, vel etiam ſigna conſenſum traditionis dominii corporum exprimentia poteſt Matrimonium perfici: hujuſmodi autem conſenſus, & traditio, & conſenſus mutui expreſſio poſſunt eſſe inter abſentes per Procuratorem, vel nuncium, vel epiſtolam. Neque dicas fieri poſſe, ut is, qui per Procuratorem contrahit, eo tempore, quo Procurator ejus conſenſum per verba de præſenti exprimit, ſit in ſtatu peccati mortalis, hoc enim non obſtat, quin matrimonium illius ſit vere ſacramentum, quamvis nullam ex eo gratiam recipiat ob diſpoſitionis defectum in ſuſcipiente. Alia plura ad hoc punctum ſpectantia l. c. videri poſſunt.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæſita nonnulla reſolvuntur.

16 PRimo quæritur, an Matrimonium etiam ante legem Evangelicam, & in omni populo fuerit ſacramentum. Extat quorumdam opinio, ut diximus qu. 1. cit. art. 3. qui putarunt ab ipſo mundi exordio, & ex immediata inſtitutione divina Matrimonium fuiſſe ſacramentum habens virtutem conferendi gratiam, & ita quidem primum fuiſſe inſtitutum a Deo inter Adamum, & Evam in ſtatu innocentiæ, ac deinde poſt peccatum fuiſſe denuo reparatum ad talem ſtatum ſacramenti ex meritis Chriſti præviſis, ac deinceps inter omnes populos tale fuiſſe, ac tandem fuiſſe in lege Evangelica a Chriſto Domino confirmatum, ita Alenſis, Catherinus Petrus Soto, Alphonſus de Caſtro, Albertus Pighius, & quidam alii, quod probant ex auctoritate veteris Teſtamenti, quia dum Geneſis primo dictum eſt: *Maſculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait, creſcite, & multiplicamini*; illa benedictio otioſa cenſeri non debet, ſed potius gratiam contuliſſe, & pro reliquis conju-

Digitized by Google

coniugibus promiſiſſe, & ideo ſingulariter hominibus data fuit, non aliis animalibus. Verum iam diximus ibidem communem, & veram opinionem in Schola, tam Thomiſtarum, quam Scotiſtarum, & Neotericorum eſſe, quod licet Matrimonium fuerit in omni lege, & apud omnes nationes hominum, & inde dignum in ratione contractus civilis; non tamen fuiſſe in omni lege ſacramentum, ſed tantum in Evangelica per Chriſti inſtitutionem. Ita Doctor loco citato littera K, quod poſtea in Trident. Concil. definitum eſt ſeſſ. 7. his verbis: *Si quis dixerit omnia ſeptem Sacramenta non fuiſſe a Chriſto Domino inſtituta, anathema ſit*, inter quæ ſacramenta etiam Matrimonium recenſet, & ſeſſ. 24. can. 3. ſtatuitur. *Si quis dixerit matrimonium non eſſe vere, & proprie ſacramentum ex ſeptem legis Evangelicæ a Chriſto Domino inſtitutum, neque gratiam conferre, anathema ſit*, & etiam ibidem dicit, & ſubdit Matrimonium in lege nova coniugiis per Chriſtum gratiam præſtare, quod falſum eſſet, ſi Matrimonium in vetere lege verum fuiſſet ſacramentum, ſiquidem tunc etiam in illa lege gratiam contuliſſet. Idem etiam indicavit Concilium Florentinum in decreto Eugenii, ubi pariter docuit ſeptem eſſe novæ legis ſacramenta a Chriſto inſtituta, inter quæ Matrimonium quoque connumerat, & de omnibus ait per hoc differre a ſacramentis veteris legis, quod noſtra ſacramenta gratiam continent, & conferunt, & ſic etiam loquuntur communiter Patres. Neque etiam dici poteſt ſaltem poſt Chriſti adventum matrimonium inter Infideles habere rationem ſacramenti: quia Baptiſmus eſt ianua omnium ſacramentorum, ac proinde nullus, niſi ſuſcepto Baptiſmo eſt ſacramentorum capax a Chriſto inſtitutorum. Ad fundamentum autem oppoſitæ ſententiæ negandum eſt, benedictionem illam Dei primis parentibus datam vim habuiſſe conferendi gratiam, aut ſanctificandi; ſiquidem fuit ſolum approbatio quædam divini operis in eſſe naturæ, unde etiam falſum eſt illam benedictionem fuiſſe hominibus ſingulariter datam, & non aliis animalibus, nam paulo ante creationem volucrium, & aquatilium pariter *benedixit eis dicens, creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris, aveſque multiplicentur ſuper terram*.

17 Secundo quæritur, an matrimonium Infidelium ſaltem, quando ambo coniuges baptizantur, evadat ſacramentum, cum antea ſimplex contractus eſſet. Affirmant quamplures, quorum aliqui docent ſine ullo novo conſenſu, aut ratificatione fieri ſacramentum, & fundamentum eſt, quia contractus ipſorum præteritus non habuit aliud impedimentum, ut non fuerit ſacramentum, quam quod non fuerit baptizatorum; ergo cum contractus præteritus maneat moraliter, & ſit baptizatorum, evadit ſtatim ſacramentum poſt ſuſceptum Baptiſmum; præſertim cum tam congruum ſit, quod illis provideatur de remedio huius ſacramenti, ut aliis quibuſcumque fidelibus ad ferenda Matrimonii onera, pro quo dicendi modo citantur D. Thomas, Paludanus, Hiſpalenſis, Covarruvias, Sanchez, Becanus & ſequitur Averſa q. 1. de Matrimonio ſec. 6. & ex noſtris Pontius diſp. 40. q. 3. Alii vero docent fieri ſacramentum, ſi interveniat novus conſenſus, ſeu ratificatio; & fundamentum eſt quia Matrimonium ante Baptiſmum contractum poterat diſſolvi, poſt Baptiſmum autem non poteſt amplius diſſolvi; ergo poſt Baptiſmum fit ſacramentum, non poteſt autem fieri, niſi per novum conſenſum, vel ratificationem præcedentis. Ita Capreolus, Echius, Bellarminus, Henriquez, Bonacina, Ledeſma, Abellius, & ſequitur ex noſtris Brancatus diſp. 53. art. 9. Oppoſita ſententia abſolute negat matrimonium contractum inter infideles poſſe unquam fieri verum ſacramentum, ita Vaſquez, Sylvius, Conincbrus, Ponce, Diana, Caſpenſis, Hurtadus, & ſequitur ex noſtris Hiquæus 4. d. 36. in Commentario num. 58. quam ſententiam loc. cit. diximus eſſe probabiliorem, quia nullo ex duobus modis aſſignatis matrimonium iam inter infideles contractum fieri poteſt ſacramentum, quando baptizantur, & ad fidem convertuntur. Non quidem primo modo, quia eſſentia ſacramenti huius annexa eſt contractui in fieri, non autem contractui in facto eſſe, vel moraliter permanenti, nec vinculo permanenti poſt contractum, hoc enim ſacramentum eſt quid tranſiens in fieri, & in actione conſiſtens, cum ergo contractus ille præteritus non fuerit inter baptizatos, dici nequit evadere ſacramentum, quando baptizantur, quia tunc actu non exiſtit, ſed fuit ante; ſacramenta namque tunc tantum fiunt quando applicatur materia, & forma eorum phyſice, quando autem baptizantur infideles, illis non applicatur materia, & forma huius ſacramenti, qui eſt mutuus conjugum conſenſus, iuxta primum dicendi modum; ergo tunc non conficitur hoc ſacramentum, nec præteritum matrimonium evadit ſacramentum; neque Baptiſmus illo vinculo concedit aliam firmitatem, niſi quod ſit ratum, hoc eſt, non poſſit diſſolvi; unde fatemur vinculum Matrimonii conſummati fieri per Baptiſmum utriuſque conjugis omnino indiſſolubile, non tamen ſacramentum; quia per Baptiſmum non applicatus materia, & forma neceſſariæ huius ſacramenti.

18 Quod autem neque ſecundo modo, hoc eſt, per interventum novi conſenſus, aut ratificationem prioris iam præteriti poſſit Matrimonium infidelium ad ſtatum ſacramenti tranſire; probatur, quia nequeunt infideles illi de novo Matrimonium contrahere, cum non poſſint ſibi mutuo corpora tradere, quia neuter iam habet ſui corporis poteſtatem, & nemo poteſt alteri tradere, quod ſuum non eſt; ergo Matrimonium inter infideles iam contractum non poteſt fieri ſacramentum per interventum novi conſenſus, vel ratificationem prioris; antecedens patet, conſequentia vero probatur. Ideo enim Auctores ſecundi modi dicendi ad novum conſenſum recurrunt, vel ratificationem prioris, ut fingant novam materiam, & formam huius ſacramenti; ſed hic contractus non poteſt innovari, quia ſupponit contractus huiuſmodi partes eſſe ſui iuris, quod de iam coniugatis dici nequit, cum iam legitimum contractum celebraverint, qui non eſt ſuſpenſus, aut impeditus, neque poſito Baptiſmo amplius impediri poteſt, ſi eſt Matrimonium conſummatum. Ex quo patet quid ſit dicendum ad fundamentum utriuſque modi dicendi primæ ſententiæ, quando vero addebatur congruum eſſe, quod etiam infideles coniugati, & ad fidem converſi huius ſacramenti remedium participent ad ferenda Matrimonii onera, quæ fuit utilitatis ratio, ob quam Chriſtus hoc ſacramentum inſtituit; dicendum eſt magis videri rationi congruum, ut dicatur Deum per fidem, converſionem, & Baptiſmum eorum ſupplere gratiam, & auxilia, quæ ſolent coniugatis hoc ſacramento conferri ad onera Matrimonii ferenda, quam ut detur gratia ſacramenti huius nullo adhibito ſacramento. Et ex his tandem ſolutio alterius dubii deduci debet, an etiam quando unus ſolus convertitur, matrimonium antea initum fiat ſacramentum, ſi enim quando ambo conjuges ad fidem convertuntur, matrimonium antea initum non tranſit ad ſtatum ſacramenti, ut hactenus oſtenſum eſt; tanto minus, & ob eamdem rationem, quando unus tantum ex coniugibus venit ad fidem, & baptizatur, eius matrimonium rationem ſacramenti aſſumet, ſiquidem in utroque caſu eadem militat ratio, ut conſideranti patebit, licet oppoſitum doceant Averſa loco cit. & etiam Brancatus noſter artic. 10. ut conſequenter loquentur ad ſua principia.

19 Tertio quæritur, an matrimonium fidelis cum infideli ſit ſacramentum ſaltem ex parte ipſius fidelis; & difficultas procedit ex ſuppoſitione, quod inter baptizatum, & non baptizatum poſſit valide fieri matrimonium, obtenta nimirum diſpenſatione de contrahendo cum infideli; & quidem certum eſt non eſſe ſacramentum ex parte coniugis infidelis, quia iſte eſt defectu Baptiſmi aliorum ſacramentorum incapax, quare eſt ſola difficultas ex parte baptizati. Affirmant Soto, Catharinus, Echius, Rebellus, Averſa, & ex noſtris Hiquæus, Pontius, & Brancatus; fundamentum eſt, quia potuit ſic optime inſtitui a Chriſto Matrimonium in ſacramentum, ut ſemper quando contrahitur ab aliquo baptizato, atque ideo ſacramentum novæ legis capaci, vere ſit in illo ſacramentum, etiamſi alter ex contrahentibus ob defectum Baptiſmi non ſit capax alterius ſacramenti, eratque hæc inſtitutio rationabilis, quia perinde indiget talis fidelis contrahens cum infideli ope, & ſubſidio ſpirituali per auxilia gratiæ, ad quæ conferenda fuit a Chriſto data vis ipſi matrimonio, nec oportebat hanc vim ſubtrahi ob incapacitatem alterius contrahentis.

Confirmatur, quia de facto, ſi ex duobus contrahentibus unus ſit per peccatum mortale indiſpoſitus, & incapax ad recipiendum tunc effectum huius ſacramenti, adhuc alter, qui eſt diſpoſitus, & capax vere recipit totum effectum ſuum qui ad eum ſpectat; ergo ſic pariter in propoſito poteſt habere vim conferendi gratiam in uno, qui eſt capax ſacramenti ratione Baptiſmi, quamvis non in altero, qui ſit incapax ob defectum Baptiſmi, & ita in uno ſit ſacramentum, & non in altero. Tandem, quia quamvis infidelis ſit incapax huius ſacramenti, adhuc tamen bene poteſt eſſe, ut eius actio concurrat ad conſtituendam eſſentiam ſacramenti per modum materiæ, & formæ in altero conjuge fideli; ſicut certe valet ſacramentum baptiſmi datum etiam ab infideli, & non baptizato ſervatis conditionibus ad valorem requiſitis, quia ipſimet coniuges dicuntur huius ſacramenti Miniſtri, & hoc ſacramentum conficere, ut ſupra dictum eſt.

20 Negant e contra tale matrimonium etiam ex parte fidelis eſſe ſacramentum Vaſquez, Henriquez, Sanchez, Conincbrus, Iſambertus, Hurtadus, Ponce, Caſpenſis, & alii Recentiores, quam ſententiam loco cit. diximus eſſe probabiliorem. Fundamentum eſt, quia eſſentia huius ſacramenti conſiſtit in mutuo expreſſo conſenſu utriuſque coniugis, & non unius tantum, ſed dum alter eſt infidelis, ſeu non baptizatus, atque adeo incapax huius ſacramenti, iam non poteſt adhibere conſenſum aptum ad eſſentiam ipſius ſacramenti; ergo tale matrimonium nec ex parte illius, qui baptizatus eſt, erit ſacramentum, cum non habeat totam ſacramenti eſſentiam requiſitam. Confirmatur, quia Chriſtus Dominus in ſolo contractu integro hoc ſacramentum inſtituit, ut prædictum eſt; ſed in ſolo baptizato non eſt integer, & perfectus contractus, ſed in utroque coniuge; ergo in ſolo baptizato non habet rationem ſacramenti, & ſicut matrimonium eſt unicus contractus duorum, ſic etiam eſt unicum ſacramentum in ambobus coniugibus. Denique quia quamvis potuerit quidem hoc ſacramentum a Chriſto inſtitui, ut quando contrahitur ab aliquo fideli, & baptizato, vere ſit in illo ſacramentum, etiamſi alter ex contrahentibus ob defectum baptiſmi non ſit capax huius ſacramenti, & potuit etiam facere, ut ipſe conſenſus coniugis infidelis concurreret ad conſtituendam eſſentiam ſacramenti in altero

conjuge fideli, quamvis ipſa non ſuſcipiat ſacramentum, ſicut de facto valet ſacramentum Baptiſmi datum etiam ab infideli, & non baptizato; quamvis inquam, hoc totum concedamus, nullam tamen habemus conjecturam, quod ita de facto ſit inſtitutum, imo potius oppoſitum deducitur ex Scripturis, Conciliis, & Patribus, expreſſe docentibus ſolum contractum matrimonialem baptizatorum eſſe elevatum ad rationem ſacramenti; quare concludendum eſt, quod ſi vera eſt illa propoſitio ex doctrina fidei, quod ſolus contractus inter baptizatos eſt elevatus ad rationem ſacramenti, contractus fidelis cum infideli non eſt ſacramentum etiam ex parte ipſius, quia talis non eſt contractus baptizatorum, ſeu inter baptizatos, ſed eſt contractus baptizati cum infideli, & non baptizato.

21 Ad fundamentum primæ ſententiæ patet ex dictis, quod utique poterat ſic inſtitui ſacramentum Matrimonii, neque negari poteſt, quod talis inſtitutio rationabilis fuiſſet ob rationem ibi allatam, at non apparet ex Scriptura, Conciliis & Patribus, quod ſic fuerit inſtitutum, ſed potius oppoſito modo, quia dicunt ſolum contractum inter baptizatos ad rationem ſacramenti elevatum eſſe. Neque ob id fidelis infideli conjunctus deſtitutus eſſet auxiliis neceſſariis ad ferenda Matrimonii onera, quæ per hoc ſacramentum conferri ſolent, nam adhuc in hoc caſu ille haberet virtute fidei, & Baptiſmi, ut ſupra dicebamus de matrimonio infidelium, quando ambo baptizantur. Ad Confirmationem patet per idem, quod ſicut de facto matrimonium inter fideles confert gratiam uni, & non alteri obicem ponenti peccati mortalis, unde reſpectu illius remanet informe; ita etiam taliter inſtitui poterat, ut inter fidelem, & infidelem contractum eam haberet conferendi gratiam illi, & non iſti, quia eſt incapax ſacramenti hujus ob defectum Baptiſmi; at de facto non eſt ita inſtitutum, quia ambo contrahentes debent eſſe baptizati, ut ſit contractus ſacramentalis, cum ſolum matrimonium baptizatorum ſit ad rationem ſacramenti elevatum, ut loquuntur Concilia, & Patres. Ad ultimum paritas ex ſacramento Baptiſmi deſumpta, quod poteſt etiam ab infideli conferri, plane omnino claudicat, quia baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis pro animarum ſalute, & ideo ita inſtitutum eſt, ut valeat etiam datum ab infideli, & non baptizato, ſervatis conditionibus ad valorem baptiſmi requiſitis, non ita matrimonium, & quamvis talis fidelis contrahens cum infideli ope, & ſubſidio ſpirituali indigeat, ad quæ conferenda ſacramentum Matrimonii fuit a Chriſto inſtitutum, hoc poteſt ſuppleri virtute ipſius fidei, & baptiſmi, ut ſupra dictum eſt.

22 Quarto quæritur, an inter baptizatos poſſit celebrari matrimonium, quod non ſit proprie ſacramentum, ſeu an inter fideles poſſit ſeparari a matrimonio ratio ſacramenti, ita ut ſit tantum contractus legitimus, & non ſacramentum, ut, v. g. ſi duo fideles haberent intentionem contrahendi Matrimonium validum, non tamen faciendi ſacramentum, & hoc quia forte ſunt in peccato mortali, & nolunt committere aliud mortale per ſacrilegium, faciendo, ſcilicet, & recipiendo ſacramentum Matrimonii in mortali. Negant Ledeſma, Coninchius, Sanchez, Averſa, & communiter noſtrates Hiquæus, Poncius, Brancatus, & alii Recentiores; fundamentum eſt, quia Chriſtus inſeparabiliter addidit contractui baptizatorum rationem ſacramenti, quod conſtare videtur ex Concil. Flor. & Trid. abſolute, & abſque ulla limitatione dicentibus, matrimonium baptizatorum eſſe ſacramentum, cum igitur contractus Matrimonii ex Chriſti inſtitutione intrinſeca, & neceſſario ſit ſacramentum, non poteſt ex intentione contrahentium ſeparari ratio ſacramenti a ratione contractus; unde volens, & intendens contractum, vult etiam implicite, & intendit conſequenter ſacramentum, ac proinde intentio in contrahentibus non conficiendi ſacramentum repugnat directæ intentioni faciendi Matrimonium ut contractus eſt, quia ex inſtitutione Chriſti inſeparabilis eſt in Matrimonio fidelium ratio ſacramenti a contractu Matrimonii.

23 Affirmant alii inter baptizatos poſſe fieri, ut contrahentes ex ſuo arbitrio, & intentione ineant validum, & ratum Matrimonium in ratione humani, ac civilis contractus, excluſa ratione ſacramenti, ſi nempe intendant vere inter ſe contrahere, ſeque mutuo obligare, & ſibi invicem dominium ſuorum corporum tradere, non tamen conficere, & ſuſcipere ſacramentum. Ita Vaſquez, Rebellus, Hurtadus, Caſpenſis, Ponce, Boſſacina, Diana, & alii plures, fundamentum eſt, quia ſine intentione Miniſtri nullum fit ſacramentum, ad ejus enim validitatem hæc tria concurrunt; materia, forma, & intentio Miniſtri, cum igitur Miniſtri hujus ſacramenti ſint conjuges ipſi, ut ſupra dictum eſt, ſi non habent intentionem conficiendi ſacramentum, ſed tantum civilem contractum, plane talis contractus, eſto validus, rationem ſacramenti non habebit. Et abſque fundamento dicitur Chriſtum ita inſeparabiliter addidiſſe contractui baptizatorum rationem ſacramenti ut deficiente ratione ſacramenti ex defectu intentionis conficiendi ſacramentum, vel aliter, inſtituerit contractum irritum evadere, hoc inquiunt, dicitur ſine fundamento, nam Chriſtus elevando Matrimonium in ſacramentum, ipſum contractum Matrimonii in ſua natura reliquit, & tantum illi adjunxit ſignificationem infallibilem gratiæ ſanctificantis; ergo non repugnat dari inter baptizatos Matrimonium validum, & legitimum in ratione contractus, non vero in ratione Matrimonii. Concilia vero abſoluta illa locutione, quod Matrimonium baptizatorum ſit ſacramentum, tantum indicare voluerunt, Chriſtum omnem contractum Matrimonii baptizatorum validum abſque aliqua exceptione in ſacramentum inſtituiſſe; quod non tollit poſſe non fieri ſacramentum, ſi deſit intentio requiſita, ſicut contingere poteſt, quod ablutio, & prolatio verborum Baptiſmi, quas abſque exceptione aliqua Chriſtus in ſacramentum inſtituit, ex defectu intentionis requiſitæ, non fiat ſacramentum.

24 Fatentur tamen taleſ Auctores conjuges in tali caſu ſacrilegium committere contra reverentiam ſacramento debitam celebrando contractum abſque ratione ſacramenti, quia id eſſet actionem ſacramentalem irritare, ſi quidem tenebantur etiam habere intentionem ſacramenti, cum Chriſtus Dominus Matrimonium in ſacramentum inſtituerit; ſicut quilibet alius ſacramentorum Miniſter mortaliter peccat, dum abſque intentione conficiendi ſacramentum præſtat id quod Chriſtus in ſacramentum inſtituit. Quænam autem harum opinionum ſit probabilior, & magis de mente Doctoris noſtri jam diximus loc. c. in fine articuli deducendum eſſe ex his, quæ habet diſt. 26. q. ſub lit. L. verſ. *Sed hic eſt dubium*, ubi formam hujus ſacramenti inquirit, & ibi totum ejus diſcurſum ad verbum retulimus, ex quo diſcurſo Hiquæus, & Brancatus deducunt primam opinionem eſſe magis de mente ejus, quia in ultimis verbis dicit, quod omnem contractum Matrimonii legitimum concomitatur ſacramentum in lege Evangelica, ideſt, inter baptizatos, quia illud ſignum, quod requiritur ad contractum, eſt ex inſtitutione divina hoc ſacramentum independenter a contrahentibus, & non ex eorum voluntate. Verum notemus ibi, quod quamvis in fine illius diſcurſus ita loquatur Doctor, tamen ab initio etiam dixit, quod ſi pro forma hujus ſacramenti determinatæ ſunt verba, ſequitur etiam in lege Evangelica quandoque dari contractum ſine ſacramento, cum contrahatur quandoque inter mutos ſine verbis, & ait iſtud non eſſe abſurdum, unde abſolute loquendo non videtur habere pro inconvenienti, quod in lege Evangelica dari poſſit in aliquo caſu matrimonium in ratione contractus, & non ſacramenti, nec iſtud eſt abſurdum, inquit Doctor, quia poſſibile eſt, quod uſque ad legem Evangelicam frequenter contrahebatur, ubi tamen nunquam fuit ſacramentum proprie loquendo; quare ſic intelligendo Scoticum diſcurſum probabilior eſſet de mente ipſius ſecunda opinio, quam prima, ſed quia hic caſus præciſionis contrahentium eſt pure metaphyſicus, quoniam moraliter poſſibile non apparet, quod volens inire contractum talem nolit ipſum inire, ut ſacramentum, quænam harum opinionum ſit probabilior, non determinavimus, ſed prudentis lectoris judicio determinandum reliquimus.

QUÆSTIO II.

De validitate Matrimonii.

25 CONveniunt DD. quatuor præſertim requiri ad Matrimonii validitatem. Primum eſt, ut contrahentes liberum præbeant conſenſum, illumque de præſenti per verba aliqua, vel ſigna exteriora exprimant, ut docet Catechiſ. Rom. p. 2. c. 8. Secundum eſt, ut conſenſus illius expreſſio fiat coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, ut expreſſe habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. *de Reformatione Matrimonii*. Tertium eſt ætas pubertatis in utroque contrahentium, in mare quidem annorum quatuordecim completorum, in fœmina vero duodecim item completorum, ut habetur ex c. *Continebatur*, & c. *Atteſtationes*, &c. ult. de diſpenſatione impuberum, ubi pueri, & puellæ ante dictam ætatem declarantur inhabiles ad Matrimonium contrahendum, niſi malitia ſuppleat ætatem, & ob juſtam aliquam cauſam cum illis diſpenſetur. Quartum tandem ad validitatem Matrimonii requiſitum eſt, ut in contrahentibus nullum ſubſit impedimentum Canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat, de quibus impedimentis inferius ſuo loco dicemus, verum quia circa prima duo requiſita præſertim aliquæ difficultates occurrunt, hic breviter illas declarabimus ex jam dictis l. 4. diſp. 7. cit. *de Matrimonii Sacramento* qu. 3. & 4.

ARTICULUS PRIMUS.

De mutuo contrahentium conſenſu ad Matrimonium neceſſario.

26 PRimo quoad primam conditionem ad validitatem Matrimonii requiſitam conveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 3. cit. art. 1. ad valorem contractus Matrimonii mutuum conſenſum contrahentium neceſſario requiri, itaut ſi ex parte alicujus contrahentium liber ille conſenſus deſit, Matrimonium ſit nullum, ut patet ex decreto fidei in Conc. Florent. ubi Eugenius Quartus definit, quod *cauſa efficiens Matrimonii eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*, & idem habetur cap. *Tua* 26. de Sponſalibus, & deducitur ex natura ipſa, & ſpeciali conditione hujus contractus;

tractus, quicquid ſit de aliis contractibus, in quibus alioquin poteſt contrahentium conſenſus aliunde ſuppleri; nec ſufficit, quod conſenſus iſte ſit ſimplex quædam voluntas, & complacentia, ſed eſſe debet volitio efficax, ut in dicto cap. *Tua* ſignificatur; & ratio eſt, quia per Matrimonii contractum dominium corporum invicem traditur, quod abſque conſenſu efficaci tradi nequit. Nec ſufficit, ut ex quacumque deliberatione procedat, ſed ex plena deliberatione procedere debet ad peccatum mortale ſufficiente, ſiquidem Matrimonii contractus magni ponderis eſt, & momenti, utpote dominii corporis translativus in alteram perſonam in ordine ad carnalem conjunctionem, & gravis obligationis inductivus in ipſo transferente dominium, & hæc eſt communis doctrina in omni ſchola, quam ex profeſſo tradidit etiam Scotus 4. diſt. 26. litt. G, diſt. 27. quæſt. 2. & diſt. 28. & 29. & 30. Et hic conſenſus, qui ordinarie ad validitatem Matrimonii neceſſarius eſt, non poteſt ſuppleri per ullam humanam auctoritatem; unde nec Pontifex, nec ullus Princeps ſæcularis poteſt quemquam cogere ad Matrimonium, etiamſi appareat urgens neceſſitas, ut dicebamus loco cit. cum communi Doctorum, quia Deus hoc ſibi reſervavit, & inſtituit abſolute contractum per conſenſum maris, & fœminæ, cui alligavit contractum, itaut ſine illo fieri nequeat; unde quamvis Princeps Eccleſiaſticus, vel ſæcularis poſſit præcipere, ut vir, vel fœmina conſentiant in matrimonium, tamen ſine eorum conſenſu nullatenus eos poteſt maritali vinculo copulare; & ratio eſt, quia Reſpublica tantum habet poteſtatem ſupra res, & corpora civium, quatenus publico bono expedit, at bono Communitatis minime expedit, ut vir, & fœmina contra eorum voluntatem, ac ipſis invitis matrimonialiter conjugentur, imo matrimonia ſic inita infelices haberent exitus, nam conjugium ſuapte natura ordinatur ad ſuſcipiendam, & educandam prolem per mutuum amorem inter conjuges; nulla ergo humana poteſtas ad hoc ſe extendit, ut uni tradat dominium conjugale corporis alterius abſque proprio utrum conſenſu, ſed ipſimet homines habent ſinguli ſuorum corporum poteſtatem ad tradendum ſui dominium in uſum conjugalem, an vero ſaltem poteſtate divina poſſint vir, & fœmina abſque proprio conſenſu in Matrimonium copulari, fuſe diſputamus loco citato, ad quem lectorem remittimus.

27 Secundo conveniunt Doctores ad hujuſmodi contractum non ſufficere conſenſum mere internum, ſed requiri, ut exterius ſignificetur, & exprimatur. Ita Theologi paſſim, & Juriſtæ, ut diximus quæſt. 3. cit. art. 3. & Scotus noſter 4. diſtinct. 26. cit. lit. G. ubi loquens de actibus conſentiendi maris, & fœminæ, ait oportere iſtos actus per aliqua certa ſigna mutuo exprimi, alioquin neutri conſtaret de actu voluntatis alterius, & idem repetit diſt. 27. quæſt. 2. Probatur ex Conc. Florent. in decreto Eugenii citato, ubi hæc expreſſio ponitur, tamquam pars eſſentialis, & conſtitutiva matrimonii: idem conſtat ex jure Canonico, & Civili, ubi paſſim hæc expreſſio intervenire ſupponitur, tamquam ipſius conjugii conſtitutiva, ut habetur cap. *Licet*, &c. *Tua fraternitati*, & cap. finali de Sponſalibus. Hoc etiam ſuadet ratio, quia matrimonium eſt humanus contractus, eſt enim mutua traditio, & acceptatio corporum ad uſum conjugalem, at omnis humanus contractus per actus humanos, & ab hominibus perceptibiles fieri debet, alioquin, ut inquit Doctor, neutri contrahentium conſtaret de actu voluntatis alterius, quoniam per voces, & ſigna externa conceptus interni manifeſtantur, eſt etiam matrimonium in lege nova ſacramentum; ergo non ſufficit ad illud conſenſus mere internus, niſi externo, & ſenſibili ſigno ſit expreſſus. Sed dubium eſt, num ſaltem ex diſpoſitione divina poſſet conſtitui matrimonium ſolo interno viri, & fœminæ conſenſu abſque alia expreſſione externa, ſed Deo revelante utrique alterius conſenſum, & ita ſupplente humanam expreſſionem; in qua difficultate aliqui affirmant, ut Coninchius, & Averſa, alii negant, ut Sanchez, Ponce, Caſpenſis, & alii paſſim. Quam contentionem loco citato diximus eſſe ſolum de nomine, & quoad communem loquendi modum de matrimonio negantem ſententiam eſſe probabiliorem: hic enim ſermo eſt de matrimonio, & aliis contractibus inter homines ex natura rei, & ſpectata ipſa contractuum humana inſtitutione, & in hoc ſenſu dicimus etiam ex divina diſpoſitione non poſſe matrimonium conſtitui nec ſub ratione contractus, nec ſub ratione ſacramenti, ſolo interno viri, & fœminæ conſenſu abſque alia expreſſione externa, ſed Deo ipſo utrique revelante alterius conſenſum, at in alio ſenſu loquendo de contractibus, & ſacramentis, ſicut ſpirituali modo inter Angelos inſtitui potuerunt, ſi Deus miraculoſe efficeret, ut homines ſibi invicem per conceptus loquerentur, ut Angeli loquuntur, plane negandum non eſt, internum conſenſum per ſigna intellectus tunc manifeſtatum ſufficientem eſſe ad contrahendam obligationem, & vinculum matrimoniale, & per talem modum internum contractus poſſe Deum conferre gratiam, ſicut nunc confert per actum externum ſenſibilem. Hoc autem non tollit, quin ex ipſa naturali contractuum inſtitutione inter homines neceſſaria ſint ſigna externa ſenſibilia, quandoquidem natura nos animo, & ſenſu conſtare voluit, & non alio modo intelligere, quam per ſenſus.

28 Tertio conveniunt etiam Doctores verba non eſſe ſimpliciter neceſſaria ad valorem hujus contractus, ſed adhuc ſufficere nutus, & alia ſigna externa verbis æquivalentia, & ſufficientia ad exprimendum conſenſum internum, omnes enim concedunt verba non eſſe in omnibus neceſſaria, nam bene poteſt inter ſurdos, & mutos contrahi matrimonium per alia ſigna, & nutus, ut habetur cap. cit. *Tua* de Sponſalibus, ubi dicitur ſurdos, & mutos contrahere poſſe ſine verbis, & hoc idem Scotus inſinuat diſt. 26. lit. L. & adhuc expreſſius diſt. 28. quæſt. 1. ubi movens dubium de contractu matrimonii, an poſſit fieri ſine verbis, ſed aliter, affirmative reſpondet. Hoc autem intelligendum eſt de valore matrimonii, non tantum ſub ratione contractus, ſed etiam ſacramenti, quoniam in cap. cit. *Tua* de Sponſalibus ſermo eſt de matrimonio, quod etiam ſit ſacramentum inter fideles, & hoc idem inſinuat Florentinum in decreto Eugenii, ubi loquens de ſacramento matrimonii ait regulariter per verba perfici, ſignificans per illam particulam *regulariter* poſſe etiam in aliquo caſu aliter perfici, per nutus ſcilicet, & alia ſigna verbis æquivalentia, ſed difficultas eſt, an in potentibus loqui requirantur verba de neceſſitate ſacramenti, aut ſaltem ex præcepto. Affirmant aliqui Juriſtæ ſpeciali jure Eccleſiaſtico neceſſaria eſſe verba in potentibus loqui ad valorem matrimonii, & neceſſitate ſacramenti, eo quod in prædicto cap *Tua* aperte dicitur, quod *neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti*; Quidam vero Theologi, licet non admittant ea eſſe neceſſaria neceſſitate ſacramenti, dicunt tamen eſſe neceſſaria neceſſitate, & obligatione præcepti, quia ſaltem illa ratio in cap. *Tua* ſatis indicat neceſſitatem præcepti. Ita Sylvius, Ledeſma, Rodriquez, & Averſa, & quidam alii.

29 Communis tamen ſententia negat verba etiam in potentibus loqui eſſe neceſſaria neceſſitate ſacramenti, quod expreſſe habetur in cap. 1. de Deſponſ. Impuberum in 6. ubi ſtatuitur valere matrimonium quando parentes exprimunt conſenſum nomine filiorum præſentium, & non contradicentium, quia hoc eſt ſufficiens ſignum, quod ipſi conſentiunt, quod idem etiam docuit Scotus diſt. 27. quæſt. 2. ad 2. & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia cum ad rationem contractus, & ad veram expreſſionem conſenſus partium alia ſigna exteriora ſufficientia poſſint præter verba, & in matrimonio debeant omnino ſufficere inter ſurdos, & mutos, congruum non erat, neque expediens, ut Eccleſia in reliquis præfigeret verba, tamquam neceſſaria neceſſitate ſacramenti ad valorem matrimonii, & hoc etiam conſtat ex praxi Eccleſiæ in Rituali Romano de ſacramento Matrimonii, ubi dicitur, quod ad illud contrahendum *non ſufficit conſenſus unius, ſed debet eſſe amborum, & expreſſus aliquo ſigno ſenſibili, ſive fiat per ſe, ſive per Procuratorem*, neque id reſtringit Rituale ad ſolos mutos, ſed indifferanter loquitur de omnibus, & loquitur de matrimonio, non tantum, ut contractus civilis eſt, ſed etiam ut ſacramentum. Negat etiam communior opinio in potentibus loqui verba eſſe neceſſaria neceſſitate præcepti, ut dictum eſt l. c. Ita Sanc. Ponce, Coninch. Hurt. Filliuc. Diana, & ex noſtris Henq. & Branc. & alii Recentiores dicentes, quod licet ſit valde congruum, ut matrimonium per verba celebretur, & hæc ſint valde convenientia ad rem tanti momenti; ſecluſo tamen ſcandalo, non videtur eſſe de præcepto divino, aut Eccleſiaſtico, modo ſubſit aliqua cauſa ſufficiens, ut verecundia in puellis, quia recedere a communi forma, quæ eſt in uſu per verba, & re gravi, ſi fieret ex contemptu, & ſine cauſa, peccatum utique eſſet, ſi tamen ex cauſa excuſante, qualis in puellis eſt pudor, non eſt peccatum, quia onera non ſunt aggravanda, niſi lex ſit expreſſa, nulla autem lex in contrarium apparet, quæ verba eſſe adhibenda præcipiat; etenim in dicto cap. *Tua* ſignificatur tantum verba eſſe neceſſaria, ut matrimonium, & conſenſus contrahentium clarius conſtet Eccleſiæ, quæ non judicat de occultis, & tamquam id, quod regulariter facit ad probationem matrimonii faciliorem, non autem voluit illic verbis ſignificare Pontifex, quod Eccleſia exigat tantum verba, alioquin ſtatim ſibi contradiceret, dum ſubdit, quod ſurdi, & muti poſſunt contrahere matrimonium ſine verbis per mutuum conſenſum aliis ſignis expreſſum.

30 Quarto conveniunt DD. verba, vel alia ſigna, quibus contrahitur matrimonium, talia eſſe debere, ut exprimant de præſenti, & tunc, quando proferuntur, conjuges mutuo transferre, ſeu dare ſua corpora adinvicem. Ita D. Th. D. Bonav. & Scotus 4. d. 28. qu. 1. ubi ait ſignificationem verborum debere eſſe talem, ut exprimat conſenſum, & contractum de præſenti; quia ſunt ſigna repræſentativa, non autem prognoſtica, quod quidem commune eſt omnibus ſacramentis. Probatur ex c. *Licet* de ſponſa duorum, & ex tot. tit. de ſponſalibus, & de Clandeſtina Deſponſatione, ubi contractus matrimonialis per hoc a ſponſalibus ſecernitur, ſeu a ſimplici promiſſione, quod ille ſit per verba de præſenti tranſlationem exprimentia, & pro præſenti; hæc vero per promiſſionem de futuro, & per verba exprimentia tranſlationem faciendam. Deinde probatur ex Conc. Flor. in Decreto Eugen. ubi loquens de matrimonio inquit, quod *cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*. Tandem probatur ratione a Scoto ibi inſinuata, quia contractus matrimonialis eſt actualis traditio

mutua poteſtatis corporum adinvicem, ſed ſola verba, ſeu ſigna, quæ jam exprimant de præſenti, ſignificat actualem dationem, & traditionem, non autem verba de futuro; quia nullus promittendo tradit illud, quod promittit, imo eſt contradictio, quia promiſſio eſt de tradendo in futurum; ergo conſenſus, & contractus matrimonialis non poteſt exprimi, & celebrari, niſi per verba de præſenti. Hoc etiam probat Doctor de matrimonio ea ratione, qua ſacramentum eſt, quia intentio Miniſtri de ſacramento conficiendo, quando verba profert, non poteſt eſſe de futuro, ſed neceſſario eſſe debet de præſenti, nec intendere pro futuro eſt ſufficiens intentio in miniſtro ad ſacramentum conficiendum, ſed oportet, quod intendat pro præſenti, ſicut ſignum ſignificat, omnia enim verba ſacramentorum talia ſunt, quæ ſignificant, repræſentative effectum tunc fieri, quando proferuntur, non autem prognoſtice, ſcilicet faciendum; ergo contrahentes non contrahunt, nec ſacramentum efficiunt, ſi conſenſum præſtant per verba de futuro, ſed neceſſario debeat eſſe de præſenti, ut appareat conſenſum eſſe de translatione dominii corporum pro præſenti, & manifeſtent exterius tunc fieri translationem dominii in corpore contrahentium, quando verba proferuntur ab illis, vel ſigna æquivalentia demonſtrant. Qualiter etiam hujuſmodi nubentium conſenſus poſſit adhiberi, & exprimi per procuratorem, nuncium, aut epiſtolam, jam declaratum eſt ſupra qu. præc. ar. 2. n. 14. & 15. ubi etiam ſtatuimus talia matrimonia non ſolum valere in ratione contractus, ſed habere etiam veri ſacramenti rationem, etiam ſtante decreto Concilii Trid.

31 Quinto, eſt tamen gravis difficultas, quam fuſe exagitamus l. c. an ſimultas temporis requiratur ad conſenſum mutuum de præſenti, ut ſit validus, in qua diximus tres eſſe opiniones, duas extremas, & tertiam mediam, quæ probabilior eſt, & communior. Prima extrema abſoluta affirmat utriuſque conſenſum debere ſimul exprimi, & incontinenti abſque temporis intervallo, ita nonnulli Juriſtæ; ſecunda extrema docet nihil referre quantocumque tempore conſenſus conjugum inter ſe diſtent, & nullam temporis concomitantiam, aut propinquitatem requiri ad matrimonii validitatem, ut patet de contractu facto per litteras, vel Procuratorem inter abſentes, & longe diſtantes, poteſt enim eſſe, ut unus exiſtens in Europa velit contrahere cum exiſtente in India, nam in tali caſu magna temporis diſtantia inter utriuſque conſenſum intercedere debet. Tertia ſententia media negat contra primam neceſſarium eſſe, quod conſenſus contrahentium ſimul tempore exprimatur, & contra ſecundam nihil referre, quantocumque tempore conſenſus inter ſe diſtent; & inquit ſufficere, & requiri inter conſenſum, & expreſſionem amborum contrahentium talem conjunctionem, ut moraliter permanere cenſeatur conſenſus, & expreſſio ex parte unius, quouſque adhibeatur ex parte alterius, cenſeturque moraliter permanere juxta intentionem, & diſpoſitionem illius, qui prior conſenſit. Ita colligitur ex Scot. d. 26. concl. 4. & 5. ubi ait ad validitatem matrimonii non eſſe ſemper neceſſariam ſimultaneam exiſtentiam conſenſuum, ſed eam ſufficere, quæ ſufficit ad contractum legitimum, & ſequuntur Recent. paſſim Soto, Lopez, Henr. Ledeſm. Sanch. Dian. Ponce, Averſa, Coninch. Hurt. Caſp. & ex noſtris Hiq. d. 28. q. un. & quoad primam partem manifeſta experientia convincitur in matrimoniis per epiſtolam, nuncium, aut procuratorem celebratis, in quibus conſenſus partium ſimul exprimi nequit, ergo ſimultanea conſenſuum coexiſtentia ad validitatem matrimonii non eſt neceſſaria. Quod autem inter conſenſus contrahentium neceſſaria ſit aliqua ſimultas, vel propinquitas ſaltem moralis, & talem oportet intervenire conjunctionem, ut moraliter permanere cenſeatur conſenſus, & expreſſio ex parte unius, quouſque adhibeatur ex parte alterius contra ſecundam opinionem, nec ad valorem matrimonii ſufficere qualemcumque, & quantamcumque temporis intercapedinem probatur, quia quamvis nullum tempus definite præſcribatur ad expectandum alterius contrahentis conſenſum, omnes tamen implicite cenſentur ſaltem indeterminate aliquod tempus contractum perficiendo ita præſcribere, quia nemo eſt, qui velit perpetuo alterius conſenſum expectare, & de ſtatu ſuo continuo permanere ſuſpenſus; ergo omnino dici debet aliquam moralem conjunctionem requiri inter conſenſum, & expreſſionem amborum contrahentium, ut matrimonium valeat, & hæc tamdiu permanere cenſetur, quamdiu durat moralis, ſeu habitualis permanentia conſenſus; conſenſus autem tamdiu moraliter, vel habitualiter perſeverat, donec explicite vel ſaltem implicite revocetur. Quantum autem tempus hoc caſu debeat effluxiſſe, ut quis cenſeatur ſuum revocaſſe conſenſum, non poteſt generatim præſcribi, ſed ex intentione, & diſpoſitione contrahentis diſcerni debet, & ex modo conſentiendi, & variis circumſtantiis, quæ in re morali occurrere ſolent, ut fuſius declaramus l. c.

32 Sexto conveniunt Theol. proprium, & per ſe objectum conſenſus maritalis eſſe jus, & mutuum dominium in corpora conjugum, itaut præfatus conſenſus expreſſe ferri debeat, ut in objectum, & in materiam circa quam, in mutuam dominii corporum traditionem, & acceptationem in ordine ad actum conjugalem, & copulam carnalem, ut docet Scot. 4. d. 30. q. 2. ar. 2. & deducitur ex jam dictis de ſubſtantia matrimonii, ad cujus eſſentiam pertinere diximus mutuam illam corporum traditionem, & acceptationem in ordine ad copulam, & actum conjugalem; non tamen eſſe, ut habeant intentionem re ipſa exercendi copulam, quaſi etiam copula ipſa ingrediatur objectum proprium, & per ſe hujus contractus, & conſenſus conjugum ad eſſentiam ſacramenti neceſſarius debeat etiam eſſe expreſſus in copulam carnalem; quia copula carnalis eſt tantum actus, & uſus poteſtatis, & dominii per matrimonii contractum acquiſiti in corpora conjugum, actus autem, & uſus contractus, vel rei contractæ numquam dicitur pars contractus, nec ei eſſentialis; unde quando matrimonium dicitur per copulam conſummari, non ideo dicitur quia matrimonium per talem actum compleatur quoad aliquam ſui partem eſſentialem, vel integralem; ſed quia poteſtas, & dominium rei per propriam operationem, & actum completur; atque ideo tota matrimonii eſſentia conſiſtere poteſt abſque conſenſu ſaltem explicito in copulam, ſicut etiam veritas, & validitas matrimonii conſiſtere poteſt, etiamſi copula numquam ſequatur, ut communiter aſſeritur de Sanctiſſimo conjugio Deiparæ cum S. Joſeph; quare ſolum eſt difficultas, an ſaltem neceſſe ſit, ut conſenſus conjugum indirecte, & implicite feratur in copulam, quam ex profeſſo tractavimus q. 3. c. ar. 3. & ibi videri poteſt. Denique quia in quolibet contractu poteſt aliquis ſuum præſtare conſenſum dupliciter; abſolute nimirum, quando, ſcilicet datur abſque ulla conditione, & limitatione; vel conditionate, hoc eſt dependenter ab aliqua conditione, a cujus exiſtentia valor contractus dependet, quia fit dependenter ab illa, diſputatur hic ulterius a Theologis, quænam conditiones matrimonium invalident, & quæ non; de qua etiam quæſtione ex profeſſo diſſerimus d. 7. c. q. 5. & ibi ejus reſolutio videri poteſt, & præſertim, an matrimonium contractum ſub conditione ſervandi caſtitatem ſit validum, ubi n. 162. affirmative reſpondemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De libertate ad conſenſum conjugalem requiſita.

33 PRimo conveniunt Doctores, ut ſupra dictum eſt, conſenſum ad matrimonium requiſitum liberum eſſe debere, id eſt a ratione deliberata profectum, alioquin conſenſus obligationem non induceret, cum hæc ſit in contractibus effectus quidam deliberatæ rationis contrahentium, imo Scotus 4. d. 29. q. un. ar. 1. docet liberum conſenſum ad matrimonium requiri, non tantum jure humano, ſed etiam divino, ut ex profeſſo cum ipſo demonſtravimus d. 7. c. q. 4. ar. 4. ut vero pateat quæ, & qualis eſſe debeat libertas ad conſenſum conjugalem requiſita, duplex libertas conſiderari poteſt, ut diximus q. 4. c. ar. 1. una dicitur a neceſſitate, quæ ſcilicet opponitur omnimodæ neceſſitati, & determinationi ad unum, quo pacto actiones humanæ dicuntur liberæ ad differentiam actionum naturalium, & hæc dicitur libertas phyſica, qua fruitur ſola rationalis natura, eo quia uſum rationis participat. Alia dicitur libertas a coactione, quæ opponitur externo impulſui, & motivo, quo dicitur quis invitus conſentire, & cogi ad aliquid faciendum, quo impulſu actus redditur ſecundum quid involuntarius, ſalva adhuc phyſica libertate, quia voluntas non poteſt cogi ſimpliciter ad actum volendi, ut docet Doctor l. c. ſed tantum ſecundum quid, metu ſcilicet majoris mali, quod declarat exemplo mercatoris projicientis merces in mare, ut ſubmerſionem evitet, & libertas huic extrinſecæ coactioni, & violentiæ oppoſita libertas civilis appellari ſolet, & quidem certum eſt libertatem primi generis, ſcilicet phyſicam, quæ opponitur neceſſitati, & determinationi ad unum, ad contractum matrimonii neceſſario requiri, non qualemcumque, ſed plenam & perfectam, & ex plena, & perfecta deliberatione, & advertentia procedentem, & ratio eſt, quia matrimonium eſt contractus humanus, cujus objectum, & materia, circa quam verſatur, eſt valde gravis, nimirum proprii corporis traditio ſub alterius poteſtate. Unde pueri, qui nondum ad perfectum rationis uſum pervenerunt, inſani, & mente capti tempore, quo uſu rationis carent, non poſſunt valide matrimonii contractum celebrare ex defectu plenæ libertatis, quam dicimus requiri, & de furioſo definitur in cap. *Dilectus* de ſponſalibus, & in l. d. tit. 2. part. 4. & in aliis juribus declarantur tales prorſus inhabiles ad alios humanos contractus; atque ideo tanto magis ad iſtum, qui eſt de re graviſſima.

34 Secundo, major difficultas eſt de libertate civili, ſeu a coactione, an ſcilicet hæc etiam ad validitatem matrimonii ſit neceſſaria, itaut conſenſus ad illud requiſitus debeat eſſe, non tantum phyſice, ſed etiam civiliter liber, & minime coactus; pro cujus deciſione duplex metus diſtingui ſolet, unus gravis, qui cadit in conſtantem virum, ſeu quem vir conſtans, & fortis prudenter, & rationabiliter concipit, alter levis & non cadens in conſtantem virum, & eſt ille quem concipit vir exilis, & puſillo animo, vel etiam fortis, imprudenter, & irrationabiliter. Unde Scot. q. c. ar. 1. duas conditiones aſſignat metus cadentis in conſtantem virum, prima eſt, quod malum ſit grave. quæ gravitas attendi debet ex natura mali in ſe, ut patet in exemplis ab ipſo adductis de morte, carcere, captivitate, & mutilatione enormi, ſtupro & ſimilibus, non autem ex vana, & non fundata æſtimatione patientis, aut metuentis; altera conditio eſt, ut illa mala

cer-

Digitized by Google

certo immineant, hoc eſt; ſecundum prudentem, & fundatam æſtimationem, quæ ſufficit ad electionem rectam in actibus humanis, quod ſi conditiones iſtæ ſimul non concurrant, metus non cenſebitur gravis, ſed levis. Rurſus advertendum eſt gravem metum dupliciter incurri poſſe, vel incuti, vel ſcilicet injuſte, ut cum Tyrannus mortem minatur alicui, niſi adoret idola, vel juſte, ut cum Princeps minatur ſubdito mortem, ſi rebellionem tentet, hiſque omnibus modis poteſt quis induci ad matrimonium contrahendum. Hoc prænotato inquit Doctor l. c. ad valorem matrimonii requirit conſenſum ita liberum, & voluntarium, ut non ſit metu gravi injuſte incuſſo extortus, alioquin matrimonium eſſe ipſo facto nullum, & irritum in utroque foro, ſcilicet conſcientiæ, & externo & hæc eſt communis Theologorum, Juriſtarum, & Moralium ſententia, quam docuerunt D. Thom. D. Bonav. Riccardus. Paludanus, & veteres alii Scholaſtici, & ſequuntur paſſim Recentiores, eſtque expreſſa in jure cap. *cum locum*, & c. *Veniens* eod. tit. de Sponſalibus, & cap. *Significabit*, in quibus locis aperte deciditur, ut Doctor advertit, matrimonium contractum ex metu cadente in conſtantem virum eſſe ipſo facto nullum, & irritum in utroque foro, & non ſolum ſenſus eſt, quando deeſt conſenſus internus, ſed etiam quando adeſt, ipſo metu extortus.

35 Hic autem advertendum eſt, ut loco citato dicebamus, duplicem eſſe metum gravem, alium intrinſecum, qui nempe provenit a cauſa intrinſeca, ut ſi oriatur ex remorſu conſcientiæ, vel metu gehennæ, alium extrinſecum, qui ſcilicet provenit a cauſa extrinſeca, ut ab homine privato, vel a Judice. Quando hic dicimus matrimonium ex metu gravi contractum ipſo facto nullum eſſe, & irritum, ſermo eſt de metu a cauſa extrinſeca proveniente, quia ſi ab intrinſeco proveniat, certum eſt non irritare matrimonium, quia ſponte fit, & totum eſt ab intrinſeco abſque alia vi, debet ergo intelligi de metu gravi a cauſa extrinſeca proveniente, ac etiam injuſte incuſſo, ut ſi quem velit aliquis interficere, aut infamare, niſi in matrimonium conſentiat, nam ſi juſte ſit incuſſus, ut cum Epiſcopus excommunicationem minatur Petro, niſi Mariam ducat, cum qua ſponſalia contraxit, vel Judex cogit illum ad ducendam virginem, quam violavit, hoc, inquam, pacto, metu ad extorquendum conſenſum juſte incuſſus matrimonium non irritat, quia hoc modo cogitur ad id, quod ipſe contrahens facere tenebatur, qua ratione metus potius videtur eſſe ab intrinſeco, quam ab extrinſeco, quia ipſemet dedit juſtam cauſam iſtius metus incutiendi.

36 Tertio eſt difficultas apud Doctores de metu reverentiali, quando v. g. puella jubenti Patri, ut cum tali viro nubat, contradicere non eſt auſa, an ſcilicet metus iſte debeat cenſeri gravis, atque ſufficiens ad matrimonium irritandum. Nonnulli Juriſtæ ſignificarunt metum reverentialem ſufficere ad irritandum matrimonium, alioſque contractus, itaut contrahens ab aliquo præſtitus ex reverentia erga majores non valeat ex defectu libertatis ad matrimonium requiſitæ, & ſequuntur Navar. & quidam alii, quos citat Laymann part. 2. de Sacramento Matrimonii cap. 5. Communior tamen, & probabilior opinio docet, ſolam reverentiam erga majores, ſive metum reverentialem non ſufficere ad reddendum irritum matrimonium, niſi accedente rationabili timore gravis mali. Ita Soto, Henriquez, Leſſius. Coninchius, Lopez. Sanchez, Averſa, Abelly, & alii Moraliſtæ dicentes metum illum reverentialem tunc ſolummodo reputari gravem, ac proinde validitati matrimonii contrarium, quando voluntati, & imperio Patris, aut alterius Superioris conjunctæ ſunt minæ graves, aut aliqua ſævitia, idemque dicendum ſi timeatur gravis, & diu duratura indignatio Patris. Neque dicas metum reverentialem ſe ſolo ſufficere ad annullandam profeſſionem Religioſam, ut plures docent Doctores, atque idem etiam ſufficientem eſſe ad annullandum matrimonium, cum tam ad profeſſionem emittendam, quam ad matrimonium contrahendum liber requiratur conſenſus, eo quod agatur de electione ſtatus, quæ eſt materia gravis. Hoc enim non urget, nam longe probabilior eſt omnino contraria aſſerens dictum metum reverentialem ſe ſolo non ſufficere ad reddendam invalidam profeſſionem, niſi parentes adhibeant minas, vel ſævitiæ conjunctæ modo jam explicato, alioquin profeſſio adhuc valida erit, ut colligitur ex c. *Puella* 20. qu. 2. ubi textus ad annullandam puellæ profeſſionem non ſolum Patris imperium ponderat, ſed etiam coactionem. Ita docet Sanchez l. 4. diſp. 6. Stephanus a S. Gregorio lib. 3. de matrimonio, qui plures alios citat.

37 Quarto præterea eſt etiam difficultas, an blanditiæ, ac etiam preces importunæ poſſint afferre metum gravem cadentem in conſtantem virum, atque ita matrimonium annullare. Negant Juriſtæ nonnulli, etiamſi dictæ preces a Superiore adhibeantur, ubi ſimul conjungitur reverentia, quæ illi debetur, ac defertur, ſufficere ad incutiendum metum gravem, ſeu cadentem in conſtantem virum, ita Abbas cap. *Cum inter* de elect. num. 8. ubi ait preces inſtantiſſimas Principum nullum metum non inducere ad reſcindendum actum, niſi ſævitias ſoleant in ſibi non obtemperantes exequi, ſic etiam diſcurrunt Henriquez, Lopez, Ledeſma, Averſa, & alii dicentes ſolas preces, & blanditias, quamvis importunas, non ſufficere ad reddendum irritum matrimonium, niſi tamen adjungatur metus alterius damni, aut indignationis, qui quidem metus facile adjungitur in repellendis precibus Principis, aut Superioris, cujus gratia, & benevolentia ſubditus indigeat. Fundamentum eſt, quia ſola precum importunitas, & frequentia, & ſola blanditiarum ſuavitas non debet tantam vim viro conſtanti inferre, & hæc moleſtia non eſt tam magna, ut quis ad ſe liberandum ab ea debeat prudenter facere rem tam magnam, ſicut eſt contrahere matrimonium ſibi alioquin ingratum, ſed ad ſummum hæc importunitas comparabitur metui levi, qui non ſufficit ad matrimonium irritandum. Affirmant alii Juriſtæ dictas preces importunas cum metu reverentiali junctas ſufficientes poſſe incutere timorem in virum conſtantem cadentem, quod probat ex c. *Pretio* de jurejurando, ubi dicitur juramentum, quod Antiochenus Princeps extorſit, non eſſe ſervandum, & rationem reddunt Innocentius, Hoſtienſ. Jo. Andreas, & alii, quia precibus importunis extorſit, & in penpetis terminis profeſſionis, & matrimonii docet annullari per dictas preces importunas cum metu reverentiali Covar. 4. decretal. 3. par. c. 3. & alii Juriſtæ, quos ſequitur Sanchez lib. 4. diſp. 7. explicans per preces importunas debere intelligi inſtantiſſimas, ac ſæpius inculcatas, & explicatas. etenim preces Principis dicuntur in jure extorquere, & cogere, ut habetur in cap. cit. *Pretio* de jurejurando, & cap. *Cum inter* de elect. & hoc idem ſentit Stephanus a S Greg. loc. cit. cum aliis Recentioribus.

38 Inter has opiniones viam mediam elegimus loc. cit. diſtinguendo, quod vel preces, & blanditiæ adhiberi poſſunt ab æqualibus etiam inferioribus, vel a Superioribus, & majoribus; primo modo, quia non ſunt cum metu reverentiali conjunctæ, quantumvis ſint inſtantiſſimæ, & importunæ, certum eſſe debet ſufficientes non eſſe ad metum inducendum cadentem in virum conſtantem, nec conſequenter ad matrimonium annullandum. At ſecundo modo, cum metui reverentiali ſint conjunctæ, quando ſunt importunæ, hoc eſt, inſtantiſſimæ, ac ſæpius repetitæ, & inculcatæ, ſufficientes videntur cum ſecunda ſententia ad inducendum metum gravem, & matrimonium irritandum. Nec juvat dicere cum Averſa qu. 4. ſect. 5. non quaſcumque principis preces habere vim coactionis, ſed tantum quæ ferunt periculum gravis indignationis. Nam, ut ipſe quoque fatetur ibidem, facillimum eſt tale periculum adeſſe in repellendis precibus Principum, & Superiorum, qui ob ſupremam eorum auctoritatem ſolis nutibus obediri prætendunt, ut ipſa experientia docet, qua de cauſa ſimpliciter, & abſolute, & abſque ulla limitatione Principis preces in jure cap. cit. conſenſum ſubditorum cogere, & extorquere dicuntur. Unde ratio inducta pro prima ſententia locum non habet in precibus Principum quando ſunt importunæ, ac ſæpius inculcatæ; quia quando ſunt tales eo ipſo prudenter judicari poſſunt habere periculum annexum gravis indignationis Superioris; quod ſi preces Principis non ſunt tales, in tali caſu ratio adducta valet, & prima ſententia recte diſcurrit, neque ſecunda contradicit. Et hoc a fortiori de blanditiis aſſerendum eſt, quod nempe non inducant coactionem matrimonium irritantem, quia ut inquit Doctor diſt. 29. tit. ad 3. prin. in eis eſt multum de voluntario, ſiquidem voluntas frequenter appetitui ſenſitivo concordat, cui nata eſt condelectari. Objectiones quaſdam contra præmiſſam doctrinam de conſenſu coacto vide ſolutas q. 4. cit. art. 2.

39 Quinta tandem eſt difficultas, an matrimonium metu extractum juramento, aut ſequenti conſenſu, vel copula validari poſſit, & quidem ut diximus qu. 4 cit. art. 3. eſt communis opinio matrimonium metu gravi extortum, licet juramento firmetur, irritum eſſe, & expreſſe habetur in jure c. 2. De eo, qui duxit in matrimonium, ubi declaratur non fuiſſe validum matrimonium quoddam metu contractum, & juramento firmatum, & ratio etiam id ſuadet; quia eo ipſo, quod Eccleſia irritum declaravit matrimonium metu contractum; ſupponitur etiam declaraſſe irritum tale matrimonium etiam juramento firmatum, quia nempe ſemper conſenſus eſt coactus, & juramentum ipſum eſt coactum, ac vi extortum. Tum quia ſi tale juramentum validum redderet matrimonium, vanum eſſet remedium ab Eccleſia ſtatutum declarando, & decernendo tale matrimonium eſſe irritum, & nullum, qui enim ad matrimonium compellit; ad juramentum etiam compellere poſſet, & ita mens Eccleſiæ deluſa remaneret, ita Sanchez, Hurtadus, Ponce, Corduba, Averſa, Carpenſis, Stephanus a S. Gregorio, & alii paſſim. Deinde conveniunt DD. matrimonium metu contractum poſſe validari per novum conſenſum ſpontaneum poſtea præſtitum, ſed non conveniunt in modo declarandi. Quamplures dicunt ad faciendum validum matrimonium, quod re vera eſt invalidum defectu conſenſus interni, vel ratione gravis metus, ſufficere ſi conſenſus de novo præſtetur ab eo, qui conſenſerat ficte, aut per metum gravem, perſeverante adhuc altero conjuge in ſuo priori conſenſu; & ratio eſt, quia ex parte alterius ſponſi adſunt omnia requiſita ad contrahendum matrimonium, & deeſt tantummodo conſenſus ejus, qui ficte, vel cum metu conſenſit; ergo accedente novo conſenſu ex parte iſtius validum fit matrimonium, tunc enim adeſt mutuus conſenſus, quo matrimonium perficitur, & nihil aliud deeſt. Ita Navar. Rodriquez, Sanchez, Henriquez, Coninch. Averſa, Bonacina, & alii, quorum aliqui addunt non eſſe neceſſarium in hoc caſu aliquo ſigno externo exprimere conſenſum, qui de novo præſtatur, ſed ſufficere conſenſum internum, nec etiam opus eſſe aliquid dicere

alteri conjugi, qui vere conſenſit, nam ex parte ipſius non ſequitur novus conſenſus. Verum loco citato hunc dicendi modum non approbavimus, & diximus in utroque caſu neceſſarium eſſe iterari conſenſum utriuſque conjugis, & neceſſarium eſſe, ut exterius quoque renovetur, quia expreſſio exterior antiqua exhibita ab eo, qui ficte conſenſit, vel ex gravi metu, non eſt expreſſio ſufficiens conſenſus poſtea eliciti, & tandem in utroque caſu utrumque conjugem conſcium debere fieri de nullitate matrimonii, quia alter conjux talis nullitatis ignarus alio modo ſufficienter conſentire non poteſt ad revalidandum matrimonium nullum, quæ omnia ibi late probata ſunt, ac ibi videnda.

40 Denique loquendo de copula carnali conveniunt DD. matrimonium metu gravi contractum, & ſimul eodem metu conſummatum nullum eſſe, & nequaquam ratificari per copulam conſummatam, ut docent Sanchez, Ponce, Hurtadus, Caſpenſis, & alii communiter, qui etiam conveniunt convalidari per ſequentem copulam affectu conjugali ſponte habitam, idest animo ſe habendi perpetuo conjuges, non autem animo fornicario explendi, ſcilicet, tunc ſuam libidinem abſque intentione perpetui conjugii, & hoc expreſſe habetur in cap. *Is quidem* de ſponſalibus, & ſuadet ipſa ratio, quia hæc eſt expreſſa renovatio conjugalis, non metu, ſed ſponte facta. Quia tamen copula ſimplex non eſt ſignum ſufficiens exterius, ſeu expreſſio exterior maritalis conſenſus, ſed tantum pium, & prudens indicium expreſſionis antea factæ, & coitus non facit matrimonium, ſed voluntas ex c. *Beata Maria*, & c. *Conjuges*, aliqui Doctores dicunt in præfato caſu copulæ metum paſſum debere manifeſtare novum ſuum conſenſum conjugi, vel antea copulam, vel in ea, quod ſi ita fiat, tunc per eam conſenſus expreſſionem proprie loquendo validatur matrimonium antea nullum, & per copulam quodammodo confirmatur, tamquam per pium, & prudens indicium expreſſionis antea factæ, & in hoc ſenſu dicit Eccleſia cap. cit. & cap. *Ad id*, matrimonium metu contractum per ſubſequentem copulam affectu maritali habitam validari. Quam doctrinam nos quoque loc. c. ſatis approbavimus, quia cum revocari nequeat, & ratificari matrimonium antea nullum, aliud fiat Sacramentum, magis pium eſt dicere, quod Sacramentum fiat per expreſſionem conſenſus factam antea copulam, vel in ea, quam per actum ipſius carnalis concubitus, quia ut ſæpe jura inculcant, coitus non facit matrimonium, ſed voluntas.

ARTICULUS TERTIUS.

De altera conditione ad validitatem Matrimonii requiſita, ubi de Matrimonio Clandeſtino.

41 ALteram conditionem ad validitatem matrimonii requiſitam ab initio hujus quæſtionis num. 25. tam diximus eſſe, quod conſenſus illius expreſſio fiat coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, quamvis enim matrimonia clandeſtine contracta eſſent olim ſolummodo illicita, nova tamen jura ſunt quoque invalida, ut in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. de reformatione matrimonii conſtitutum eſt. Quare ubi promulgatum eſt prædictum Tridentin. decretum de matrimoniis clandeſtinis, requiritur etiam ad matrimonii validitatem præſentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de illius, vel ordinarii licentia, adeo ut ſi non adſit, non ſufficiat contrahentium conſenſus, modo jam declarato expreſſus, unde communiter Theologi dicunt, quod ubi decretum illud eſt promulgatum, ſi matrimonium contrahatur per procuratorem, per nuncium, vel per litteras, neceſſe ſit, ut etiam Parochus, & teſtes adhibeantur, qui teſtari poſſint de conſenſu utriuſque præſtito per litteras, vel internuncium, ut declaravimus diſp. 7. cit. qu. 3. num. 95. unde præſentia Parochi, vel alterius Sacerdotis ab eo, vel ordinario ſubſtituti, & teſtium, quam Concilium ad matrimonii validitatem requirit, non tantum phyſica eſſe debet, ſed etiam moralis, itaut intelligant quid agatur, & de eo teſtari poſſint, qua ratione teſtes a Concilio vocantur, ut advertunt Layman, Ledeſma, Abellius, & alii Recentiores paſſim. In præſenti igitur de matrimonio clandeſtino agendum eſt, & videndum quo jure, & ex quo tempore ſit prohibitum, licet autem nomen hoc matrimonii clandeſtini apud Canoniſtas plures habeat acceptiones, tamen apud Theologos duobus tantum modis matrimonium dicitur clandeſtinum, uno modo ex defectu proclamationum, ſeu denunciationum, quæ ante contractum matrimonii præmitti ſolent, inter quas matrimonii clandeſtini acceptiones hoc intereſt, quod priori modo ſumptum poſt definitionem Concil. Trid. l. c. eſt nedum illicitum, ſed etiam invalidum, quando fit ſine Parocho, & teſtibus, at poſteriori modo ſumptum, quamvis ex eodem Trid. ibidem ſit prohibitum, non tamen eſt irritum, & invalidum quia nullo jure irritatur; unde matrimonium ſine denunciationibus prævis, & abſque earum diſpenſatione contractum eſt tantum illicitum, non autem invalidum, ut poſtea dicemus. De matrimonio itaque clandeſtino in ultimo ſenſu hic agendum eſt.

42 Primo itaque conveniunt Doctores, tam Theologi, quam Canoniſtæ matrimonium Clandeſtinum non eſſe prohibitum jure divino, ſed tantum jure Eccleſiaſtico, ut diximus diſp. 7. cit. quæſt. 8. art. 1. quia ex ſolis Eccleſiæ decretis habetur talis prohibitio in pluribus Conciliis, patet in cap. finali de Clandeſtina deſponſatione, non autem ex Sacra Scriptura, quia nullum tale extat præceptum nec in veteri, nec in novo teſtamento. Conveniunt etiam ex antiquis temporibus, imo a principio Eccleſiæ fuiſſe prohibitum, ut teſtatur Tridentin. loc. cit. ubi loquens de matrimoniis Clandeſtinis ait; *Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit*, unde in Eccleſia ſemper prohibita fuere, & illicita, ea qui ſequitur ſic contrahentes, etiam ubi Trident. non viget, peccare mortaliter, ut Brancatus noſter advertit d. an. art. 2. in fine. Quo autem ad invaliditatem ejuſdem, dicendum eſt, quod quamvis ante Tridentinum validum fuerit, eſto illicitum, tamen poſt ejus definitionem omnino invalidum, & illicitum eſt, adeo quod invaliditas matrimonii clandeſtini non fuit ab Eccleſia introducta in ejus initio, neque in alio tempore ſequenti uſque ad Concil. Trident. in quo declarata, & firmata eſt, & hæc aſſertio communis eſt inter Catholicos, & quoad utramque partem patet ex ejuſdem Concilii verbis l. cit. ubi ſic loquitur. Dubitandum non eſt clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata, & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit, & poſtea ſubdit: impoſterum, qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat. Ita Concilium ibi, ex quibus verbis conſtat hanc invaliditatem non ſolum eſſe circa perſonas, ſed etiam circa contractum ipſum, itaut matrimonium clandeſtinum ex defectu Parochi, & teſtium non ſolum ſit invalidum, eo quod perſonæ ſic contrahentes redditæ ſunt inhabiles, ſed etiam quia ipſemet contractus redditus eſt inhabilis, & ſufficiens ad obligandum contrahentes, finis autem, & motivum, quod habuit Eccleſia ad irritanda matrimonia clandeſtina fuit, ut polygamias impediret, & perpetuos concubinatus, & alia plura Reipublicæ incommoda ex illis derivata, quæ per ſimplicem prohibitionem conſeque impediri non potuerunt, ut loc. cit. verbis expreſſis Concilium ſe declarat.

43 Secundo, occurrit difficultas, qualiter Eccleſia reddere potuerit irritum matrimonium clandeſtinum antea validum, & ratum, & ratio dubitandi eſt, quia ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam, & validitatem pertinent, ab Eccleſia mutari non poſſunt, quia quicquid ad eorum valorem requiritur, fuit jure ipſo divino a Chriſto Domino inſtitutum, ſi ergo olim conſenſus clandeſtinus ad valorem matrimonii ſufficiens fuit, etiam nunc ſufficiens erit, nec videtur Eccleſia potuiſſe matrimonium clandeſtinum invalidare. Sed hæc difficultas loc. cit. ex communi Doctorum ſententia ſoluta eſt, quod licet Eccleſia facere non poſſit, quod verus, & legitimus contractus non ſit materia ſufficiens Sacramenti matrimonii, ut a Chriſto inſtitutum eſt, poteſt tamen facere, ut ille, qui antea verus, & legitimus erat contractus, non ſit deinceps legitimus, & validus, novas inſtituendo leges, & ſolemnitates, quia humana poteſtas variare poteſt ea quæ ſpectant ad validitatem contractus, & ideo Eccleſia mutare potuit conditiones, & circumſtantias hujus contractus ſicut, & aliorum, requirens juſtis de cauſis ad ejus validitatem ſolemnitatem illam, quæ antea neceſſaria non erat, præſentiam nempe Parochi, & aliorum teſtium. Ex quo patet quid ſit dicendum ad rationem dubitandi adductam, quamvis enim Eccleſia efficere non poſſit, ut validus contractus non ſit ad rationem hujus Sacramenti ſufficiens, quia ſubſtantia matrimonii eſt contractus legitimus, & validus, & a Chriſto ad rationem Sacramenti elevatus eſt, ideoque Eccleſia facere non poteſt, ut contractus legitimus non ſit Sacramentum, adhuc tamen Eccleſia immutare poteſt, ut talis contractus ſit, vel non ſit legitimus, & ad hoc ut contractus validus exiſtat, certas conditiones apponere, quæ ſi deſint, cenſebitur invalidus, nec proinde ad hujus Sacramenti ſubſtantiam, ſeu validitatem ſufficiens erit, & hoc non eſt per ſe, & directe ſubſtantiam Sacramenti immutare, ſed tantum per accidens, indirecte, & remote, quatenus invalidando matrimonium clandeſtinum, impeditur ne talis contractus fiat Sacramentum, ſeu ad ſtatum Sacramentalem elevetur. Quamvis igitur Eccleſia inſtitutionem Chriſti immutare non poſſit efficiendo, ut contractus legitimus non eſſet Sacramentum, optime tamen facere potuit, ut non eſſet legitimus contractus, niſi qui tali forma, & publicitate ineatur, nempe coram Parocho, & teſtibus. Ita Scotus qu. un. in fine, ubi ait, quod Eccleſia bene poteſt aliquid immutare circa materiam habilem, vel inhabilem, & declarare perſonas idoneas, vel non idoneas, ſed non poteſt circa illud, quod eſt eſſentiale contractui matrimonii, præſuppoſita materia idonea.

44 Tertio, eſt rurſus difficultas, an matrimonium clandeſtinum poſt Tridentinum ſit ita invalidatum, ut in nullo caſu ſit validum inter fideles, v. g. quando abſque gravi detrimento, ſive in articulo mortis, ſive extra, nequit

matri-

matrimonium omitti, ſeu differri, celebretur invalide abſque Parocho, cujus non eſt copia. Affirmant aliqui in prædicto caſu valide fieri matrimonium abſque Parocho, imo etiam abſque teſtibus, utpote ſi quis lethaliter vulneratus, vel morti proximus contrahit clandeſtine cum fœmina concubina, tum ob ſalutem animæ, tum ob mulieris honorem, & ut filios legitimos reddat, ſi tunc copia Parochi, & teſtium haberi non poteſt; nam in tali præſertim caſu ceſſat finis legis, quia ſtatim ſequitur mors, unde nullum eſt periculum tranſeundi ad ſecundas nuptias, & perpetui concubinatus, ad quæ Tridentinum reſpexit, quando clandeſtinum invalidavit. Confirmatur, quia lex poſitiva præſertim humana non obligat cum gravi incommodo, & nocumento, ut conſtat de lege audiendi Miſſam, aut jejunandi, vel divinum officium recitandi; quare hujuſmodi caſum poſſumus conjectari Conc. comprehendere noluiſſe. Ita Soto 4. diſt. 22. q. 1. quem ſequitur Grafhos l. 2. dec. c. 85. & quidam alii. Communis tamen opinio oppoſitum docet, nempe ob nullam neceſſitatem tale matrimonium valiturum, ſicut neque inter conſanguineos, aut aliter jure Eccleſiaſtico impeditos, & ratio eſt, quia ut diximus l. c. quia Tridentinum abſolute, & abſque ulla limitatione irritat matrimonium abſque Parocho, & teſtibus celebratum, & reddit perſonas inhabiles, quæ nulla neceſſitate habiles fieri poſſunt, & univerſaliter loquitur de omni matrimonio clandeſtino, & de omnibus contrahentibus toti Eccleſiæ præſcribens, quinam contractus matrimonialis ſit validus; ergo neque præfati caſus, neque præfati contrahentes excipiuntur. Ita Sanchez, Ponce, Hurtadus, Averſa, Biancatus, & alii communiter. Et ad rationem in oppoſitum reſpondent, quod quamvis urgens neceſſitas excuſet ab obligatione legis poſitivæ præcipientis, aut prohibentis etiam divinæ, non tamen efficit habilem alias lege inhabilem, neque validum, quod lege irritante eſt nullum; & licet motivum legis invalidantis fuerit illud jam in argumento adductum, & illud ceſſet in aſſignatis caſibus, non ob id ceſſare cenſendus eſt vigor legis, quia lex contra omnes contractus clandeſtinos lata eſt univerſaliter, & abſolute loquendo, quia Eccleſia præſcribere voluit formam, & validitatem legitimi contractus in univerſum, & formam eſſentialem, & neceſſariam in omni caſu, nullam permittens exceptionem, & moribundus ille bene ſalvari poteſt per pœnitentiam de præterito, neque exiſtimatio famæ mulieris, & legitimatio prolis tanti ponderis eſt, ut aditum relinquere debeat ad infringendam Eccleſiæ legem præſcribentem formam ſubſtantialem conjugii inter fideles.

45 Dices, pro caſibus ſimilibus extremis Eccleſia de remedio providit in aliis materiis, ut caſuum reſervatorum, cenſurarum, &c. ergo etiam in hac. Reſpondemus loc. c. negando conſequentiam, quia illa ſunt ad ſalutem neceſſaria, non autem matrimonium, nam ſi moribundus ſit concubinarius, poterit continere, & confiteri abſque matrimonii contractione, ut dictum eſt, ac proinde Eccleſia pro hoc caſu non diſpenſavit in matrimonio clandeſtino. Adhoc tamen verum eſt, quod ſi poſt matrimonium coram Parocho, & teſtibus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens; tunc obtenta diſpenſatione ſatis erit, ut vir, & mulier de novo conſentiant in matrimonium inter ſe mutuo contrahendum, & conſenſum illum ſigno aliquo exteriori ſibi invicem manifeſtent, nec ad id Parochi, aut teſtium præſentia requiritur, ut docent Navarrus, Sanchez, Hurtadus, Merstius, Caſpenſis, & alii. Ratio autem diſparitatis in hoc caſu, & aliis ſupra adductis eſt; quia in hoc ultimo caſu optime validatur matrimonium abſque nova Parochi præſentia, & aliorum teſtium, eo quod præſentia antiqui, & præcedens in caſu impedimenti, vel defectus occulti ſufficit ad evitanda incommoda, quorum intuitu Tridentinum irritavit matrimonia facta abſque parochi præſentia, & aliorum teſtium, quod in aliis caſibus ſupra adductis dici non poteſt, quia nulla præceſſit Parochi, & teſtium præſentia. Sufficit, inquam, in hoc ultimo caſu antiqua præſentia Parochi, & teſtium ad evitanda abſurda ex clandeſtinis matrimoniis conſurgentia, quia tunc matrimonium, eſto invalidum ex occulto defectu, publicum fuit in facie Eccleſiæ, & iden ſi aliud matrimonium contrahere vellent, impedirentur ab Eccleſia, quæ primum matrimonium in foro externo validum judicaret, qua de cauſa matrimonium ſic contractum nequit dici clandeſtinum, quia ſemel in facie Eccleſiæ contractum fuit, quod ſufficit ad tollendam clandeſtinitatem.

46 Quarto præterea eſt difficultas, an ut valide matrimonium contrahatur, præmittendæ ſint denunciationes, quæ ſunt admonitiones quædam, quibus in Eccleſia publice prolatis nominibus nubere cupientium monentur Chriſtiani, ut ſi aliquod impedimentum noverint inter eos, illud revelare teneantur, vocanturque etiam publicationes, & proclamationes, quod prius ſtatutum fuit in Conc. Lateran. ſub Innocentio Tertio cap. 41. & refertur cap. *Cum inhibitio* de Clandeſt. Deſponſ. & rurſus innovat, ac præcipit Trid. loc. c. ubi decernit, ut antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuncientur, qui matrimonium contrahere volunt. Non deſunt Juriſtæ opinantes has denunciationes ita ad valorem matrimonii eſſe neceſſarias, ut iis non præmiſſis contractus ſit irritus, & nullus, ſicut de aſſiſtentia Parochi, & teſtium ſupra dictum eſt. Fundamentum eſt, quia Trid. eodem decreto, eodemque verborum tenore præcipit, ut antea præmittantur denunciationes, ac poſtea cum aſſiſtentia Parochi, & teſtium matrimonium contrahatur, ſicut ergo irritum eſt prætermiſſa Parochi, & teſtium aſſiſtentia, ita etiam prætermiſſis denunciationibus. Confirm. quia matrimonium eſſentialiter requirit publicitatem, cum clandeſtinum ſit irritum, & invalidum, ac denunciationes non minus ad publicitatem ſpectant, quam Parochi aſſiſtentia, imo magis, quia inſerviunt ad detegendum, ſi quæ ſint impedimenta inter contrahentes; ergo ſi aſſiſtentia Parochi eſt ad valorem matrimonii neceſſaria, tanto magis denunciationes. Tandem quis fruſtratorium eſſet Concilii præceptum de denuntiationibus, niſi ad valorem requirantur.

47 Communis tamen, & vera ſententia, ut diximus qu. 8. cit. ar. 1. aſſerit ad validitatem matrimonii prævias denunciationes non requiri, ſicut requiritur Parochi, & teſtium aſſiſtentia. Ratio eſt, quia non ſunt neceſſariæ ad ſubſtantiam hujuſmodi contractus ex natura rei, ſeu jure naturali, quia alii contractus his proclamationibus non egent, & ante Conc. Later. non conſtat fuiſſe in uſu. Neque ſunt neceſſariæ ex inſtitutione Chriſti, quia neque ex Scriptura, neque ex traditione id habetur, & tamen ante dictum Later. Conc. vera matrimonia fiebant. Nec tandem ſunt neceſſariæ ad valorem matrimonii ex Eccleſiæ decreto, ſed tantum ad ſolemnitatem, & ex præcepto, quod ſatis patet ex ipſo Conc. Trid. cum enim decretum commune præceptum tuliſſet de præmittendis denunciationibus, ac de aſſiſtentia Parochi, & teſtium in ipſo contractu; poſtea clauſulam irritantem adjecit ſolum de aſſiſtentia Parochi, & teſtium, non autem de præviis denunciationibus; inquit enim: *Qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat*; ex quibus verbis patet Concilium non ponere denunciationes inter requiſita ad valorem, & ſubſtantiam matrimonii, quia inter ea, ſine quibus matrimonium eſt nullum, ipſas non recenſet, ſed tantum aſſiſtentiam Parochi, & teſtium. Confirmatur, quia Concilium ibidem arbitrio Epiſcopi, & Ordinarii remittit, ſi expedire judicaverit, prætermitti denunciationes, ſignum evidens non illas conſtituiſſe tamquam de ſubſtantia contractus, ſed ad ſummum, tamquam de obligatione. Denique Ponce l. 5. quæſt. 30. & alii Recentiores referunt, ita declaratum fuiſſe a S. Congr. Concilii, quia de hoc requiſita reſpondit, matrimonium ſic contractum, hoc eſt ſine denunciationibus, & proclamationibus, quæ ſolent præmitti, non eſſe invalidum, & nullum, ſicut illud, quod ſine præſentia Parochi, & teſtium contrahitur. Hinc patet ad fundamentum in oppoſitum, quod ex eodem Concilio deſumi videbatur, licet enim ea omnia requirat, non tamen omnia, tamquam ad valorem, & ſubſtantiam matrimonii requiſita, & licet in priori parte eodem tenore verborum præceptum injungat de præmittendis denunciationibus, & aſſiſtentia Parochi, non tamen clauſulam irritantem apponit, ſicut in poſteriori parte facit, ubi ſolum loquitur de aſſiſtentia Parochi, & teſtium, & clauſulam irritantem apponit, unde ad ſummum dicetur Conc. in prima parte illius decreti præſcribere formam, & limitare modum, ut matrimonium licite contrahatur, non autem ut valide, quaſi omnia illa ſint etiam de neceſſitate valoris. Ad Confirmat. negatur minor, quia ut patet ex dictis, licet tota illa publicitas a Concil. præcipiatur, & per denunciationes, & per Parochi, & teſtium aſſiſtentiam, tamen in poſteriori parte decreti ſecunda tantum publicitas pro validitate præſcripta eſt, & ad hanc tantum clauſula irritans appoſita eſt, & non ad primam. Ad ultimum negatur conſequentia, non enim fruſtratorium eſt præceptum de denunciationibus præmittendis, cum ſit ad finem detegendi impedimenta, quæ inter eos eſſe poſſunt, qui matrimonium contrahere intendunt.

48 Quorum tandem inquæritur, quænam requirantur, ut matrimonium non modo valide, ſed etiam licite contrahatur, & communiter reſpondent DD. quatuor præſertim neceſſaria eſſe. Primum eſt, ut conſtat ex modo dictis, ut antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum, ita enim præſcribitur in Conc. Lateran. & Trident. cit. & hæ denunciationes ab utriuſque contrahentium Parochis fieri debent, ſi forte ad diverſas Parochias pertinent, ut impedimenta, ſi quæ ſubſint, ex utreque detegi poſſint, a quibus denunciationibus, vel illarum aliquibus poteſt Epiſcopus diſpenſare ex juſta cauſa, ut in præfato decreto declaratum eſt, ita Sanchez, Henriquez, Layman, Abellius, & alii paſſim. Secundum eſt, ut ipſi contrahentes nullius peccati mortalis ſibi conſcii ſint, unde Conc. Trid. loc. cit. monet conjuges, ut antequam contrahant, ſua peccata diligenter confiteantur; & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, cum enim matrimonium ſit ſacramentum

Digitized by Google

vivorum, ab iis, qui per peccatum mortui ſunt, nec licite, nec utiliter ſuſcipi poteſt. Tertium eſt, ut matrimonium a filiis familias cum conſenſu parentum contrahatur, quamvis enim matrimonium, invitis parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſerventur, ſit validum, ut definitum eſt in Concil. Trident. in decreto de reformatione Matrimonii cap. 1. certum eſt tamen, ut communiter Doctores doceant, graviter peccare filios familias, ſi invitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito, Matrimonium contrahant. Quartum denique eſt, ut tempore apto, & convenienti Matrimonium celebretur, ſerveturque Eccleſiæ interdictum nuptiarum celebrationem prohibentis a prima Dominica Adventus uſque in diem Epiphaniæ, & a feria 4 Cinerum uſque ad oct. Paſchatis incluſive, ut habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 24. cit. cap. 10. quæ omnia etiam fuſius jam declaravimus diſp. 7. cit. qu. 8. in fine.

QUÆSTIO III.

De Matrimonii unitate, & indiſſolubilitate.

49 DEclaratis, quæ pertinent ad Matrimonii eſſentiam, ac validitatem in ratione contractus, & ſacramenti, modo diſcurrendum eſt de ejuſdem Matrimonii unitate, vinculo, firmitate, ſeu indiſſolubilitate, quæ ipſum conſequuntur, & comitantur, veluti connaturales ejuſdem proprietates, quæ omnia breviter expediemus percurrendo, quæ de hac materia, & fuſe diximus, & ex profeſſo lib. 4. diſp. 7. *de Matrimonii Sacramento* qu. 6. & 7.

ARTICULUS PRIMUS.

De Matrimonii unitate.

50 UNitati matrimonii Polygamia opponitur, ſeu uxorum pluralitas, quæ duplex eſſe poteſt, ut dicebamus qu. 7. cit. ab initio, una ſucceſſiva, quando ſcilicet ſucceſſive quis plures habet uxores, altera ſimultanea, quando aliquis ſimul habet plures. Et quidem pluralitatem uxorum ſucceſſivam validam eſſe, & licitam, altero conjugum mortuo, eſt communis Catholicorum ſenſus contra Montaniſtas, & Novatianos olim ſecundas nuptias damnantes, & aperte colligitur ex D. Paulo 1. Corinth. 7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt, cui vult nubat, tantum in Domino*, & Rom. 7. *Si mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri, ut non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro*. Quod poſtea confirmatum eſt in Concil. Flor. quod expreſſe definit, non ſolum ſecundas nuptias licitas eſſe, ſed etiam tertias, quartas, ac ulteriores quoque eſſe licitas, & ita loquitur in Armenorum inſtructione. Et idem ratione conſtat, quia morte unius conjugis ſolvitur in ſuperſtite vinculum, & obligatio; ergo cum alteri libere contrahere poteſt, quia ex priori matrimonio nullum ligaminis impedimentum relinquitur; rationes vero Hæreticorum, & præſertim Kemnitii ſolvunt Dogmatici paſſim. Quare remanet ſola quæſtio de Polygamia, & pluralitate uxorum ſimultanea, quam licet omnes matrimonio repugnare concedant, & invalidam, ac illicitam eſſe in lege Evangelica, diſputant tamen quo jure ſit prohibita, & an aliquando fuerit licita, & permiſſa; pro cujus quæſtionis reſolutione breviter recolenda ſunt, quæ diximus loc. cit.

51 Primo conveniunt DD. & Catholici omnes Polygamiam ſeu pluralitatem uxorum jure divino eſſe prohibitam, & repugnare primæ inſtitutioni matrimonii, quæ a Deo facta eſt in terreſtri Paradiſo, quod deducunt Hieronymus, Chryſoſtomus, Anſelmus, Beda, & alii Patres ex ipſa Adami, & Evæ creatione, quia ſi Deus voluiſſet matrimonium eſſe unius cum multis, creaſſet Adamo, non unam tantum, ſed plures fœminas, quas in uxores ducere potuiſſet; cum ergo unam tantum creaverit, ſatis conſtat voluiſſe, ut unam tantum haberet uxorem, non plures, qua ratione Innocentius III. cap. *Gaudemus* de Divortiis dicit, unam tantum coſtam in unam tantum fœminam converſam fuiſſe, & non plures in plures. Hoc etiam deducitur ex verbis illis a Deo prolatis Geneſ. 2. *Erunt duo in carne una*, ubi ſupponitur conjuges non poſſe eſſe plures, quam duos. Conveniunt præterea polygamiam jure divino poſitivo prohibitam eſſe in lege quoque Evangelica, ut aperte colligitur ex verbis ipſius Chriſti Matth. 19. & Marci 10. ubi expreſſe docet eſſe adulterum eum, qui dimiſſa uxore ducit aliam. quod non eſſet, ſi vivente priori alia quoque eſſet uxor ejus legitima; & hoc poſtea tamquam de fide definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 24. can. 2. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum, anathema ſit*, quod etiam antea docuerunt Divus Thomas, Divus Bonaventura, & Scotus 4. diſtinct. 33. Conveniunt tandem pluralitatem maritorum ſimul cum una uxore eſſe etiam jure naturali illicitam, & nullam; quia hæc polygamia, quæ magis proprie dicitur Polyviria, directe militat contra finem primarium matrimonii, ſcilicet contra prolis generationem, & commodam ejus educationem; ſiquidem commixtio plurium virorum cum eadem muliere generationem maxime impedit, ut docent Medici, & experientia conſtat in meretricibus, quæ hac de cauſa numquam, vel raro concipiunt, quando pluribus commiſcentur viris; nocet etiam hæc virorum pluralitas debitæ prolis educationi, quia nullus virorum, quibus eadem uxor communis eſſet, ſufficienter filiorum educationi incumberet ob prolis incertitudinem, quia nullus proprium filium agnoſceret. Et hac de cauſa Canones, Concilia, & Patres numquam de Polyviria, hoc eſt, virorum pluralitate locuti ſunt, quia de hac numquam fuit quæſtio, ſed ſolum de polygamia, ſeu pluralitate uxorum.

52 Secundo eſt difficultas, an pluralitas uxorum ſimul etiam jure naturali ſit illicita, & irrita, & quidem communis opinio hoc ſimpliciter, & abſolute affirmat. Verum melius cum Scoto diſtinguendum eſt, & dicendum polygamiam eſſe contra jus naturæ late ſumptum, non autem ſtricte, & in rigore, etenim ut docet Scotus 4. diſt. 17. & diſt. 26. F. & repetit in propoſito diſt. 33. quæſt. 1. §. *Ad argumenta* in ſolutione ad primum, lex naturæ dupliciter ſumi poteſt, primo pro primis principiis practicis notis ex terminis, vel pro concluſionibus ex his principiis deductis, & hoc modo dicitur eſſe de lege naturæ, quod eſt verum practicum ſimpliciter notum lumine rationis naturalis, & primum, & potiſſimum gradum tenet principium practicum notum ex terminis, ſecundum gradum tenet concluſio demonſtrata ex talibus principiis; ſecundo ſumitur lex naturæ late pro omni eo, quod eſt conſonum legi naturæ primo modo dictæ, & dicitur lex naturæ ſecundario, & addit quod circa primum, ſeu quod eſt de lege naturæ primo modo, nulla cadit diſpenſatio, & ideo oppoſitum ſemper videtur eſſe peccatum, et circa ſecundam poteſt cadere diſpenſatio; unde tandem concludit ſecundo tantum modo monogamiam eſſe de lege naturæ, & polygamiam contra illam, non vero primo modo. Et quidem polygamiam eſſe contra jus naturæ late ſumptum omnes concedent, & ſatis de ſe patet, nam conſonum eſt legi naturæ, ut unus unam ducat, & cum ea perpetuo contrahat, nec ipſa vivente aliam ducet; ergo polygamia eſt contra jus naturæ late ſumptum; conſequentia patet, & probatur aſſumptum, nam eſt legi naturæ conſonum, quod proles bene, & commode educetur; quod concupiſcentiæ, & incontinentiæ commode, & opportune ex utraque parte provideatur, & tandem, ut pax, & amicitia in domo, familia, & Republica, quantum fieri poteſt, conſervetur, at hæc omnia bene, & facile cum unitate uxoris conſerventur, & valde difficulter cum pluralitate; ergo, &c. Quod autem polygamia non ſit contra jus naturæ ſtricte, & in rigore ſumptum probatur, quia illud dicitur eſſe de jure naturæ hoc modo, quod eſt ex terminis notum, vel ex principiis per ſe notis neceſſario deductum, ſed conjugatum cum una non poſſe ſimul etiam cum alia conjugari non eſt ſic notum, ergo, &c. Minor probatur, quia hoc non includitur in illo primo principio: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris, & quod tibi vis, alteri feceris*, etenim in tali contractu non læderetur jus alterius, quia ſupponitur, quod fieret cum tali ſcientia, & implicito uxoris primæ conſenſu, ut ſi ei non placeret, poſſet alteram deinceps ducere, tum quia ſicut poteſt mulier renunciare totaliter juri ſuo, ita quod ſi poſtea petat, non teneatur vir reddere, ita poteſt renunciare parti juris ſui, ideſt, partialiter juri ſuo cedere, quod transferat jus, quod cedit, in aliam, & hoc videtur licitum, dummodo non ſit ſpecialis ſuperioris prohibitio. Neque injuſtitia adeſſet in hac ſecunda permutatione, inquit Doctor, quia quantum ad finem principalem matrimonii, ſcilicet prolis procreationem, plura valet vir, quam mulier, quia vir poteſt ſimul, & proximo tempore plures fœcundare mulieres; ſed mulier non niſi ab uno viro fœcundari poteſt, & ideo quoad hunc finem matrimonii præcipuum plus valet vir, quam mulier; quare concludit Doctor, quod niſi divina lex polygamiam prohiberet, jure naturæ licita eſſet; tum quia nec eſt contra prolis educationem, quia poſſet ducere, quarum prolis educandæ cum ſubſidio præſertim ipſarum ſufficere poſſit. Denique ſi polygamia eſſet contra jus naturæ ſtricte, & in rigore ſumptum, numquam a Deo fuiſſet in hoc diſpenſatum, quia ſupra tale jus nulla cadit diſpenſatio, inquit Doctor; patet autem quod in veteri lege polygamia aliquando diſpenſata fuit, ut mox dicemus; ergo &c. Objectiones autem quaſdam contra hanc doctrinam vide ſolutas loc. cit.

53 Tertio præterea eſt difficultas, an polygamia fuerit aliquando valida, & licita, & conveniunt Theologi, ac Juriſtæ polygamiam plurium virorum cum una uxore ſemper fuiſſe illicitam, & contra jus naturale, & poſitivum, nec unquam fuiſſe permiſſam, & ita præſertim docet Scotus diſtinct. 33. cit. §. *Ad argumenta* in ſolutione ad 2. princ. ubi ait, quod numquam fuit ex parte juſtitiæ inter commutantes ſic commutare, ut minus eveniret finis principalior, & magis eveniret finis minus principalis, quia finis principalis eſt magis intendendus, ſed pluralitas maritorum magis eſſet ad finem minus principalem, ſcilicet ad ſedandam libidinem, & multo minus ad finem principaliorem, ſcilicet fœtus generationem, quia eadem mulier infra idem tempus a pluribus viris fœcundari non poſſet. Quod ex D. Auguſt.

detem-

Digitized by Google

deſumpſit lib. de Bono Conjugat. c. 17. ubi inquit, quod non ſicut uni viro plures licebat habere uxores, ita uni fœminæ plures viros, duobus enim, ſive pluribus maritis vivis nullam legimus ſerviſſe Sanctarum, plures autem fœminas uni viro legimus conjunctas, plures enim fœminæ ab uno viro fœtari poſſunt, una vero a pluribus non poteſt. Ita Auguſtinus l. c. ergo nunquam a Deo diſpenſatum fuit pro Polyviria, ſeu maritorum pluralitate. Imo Bellarminus, Soto, & alii dicunt, nec Deum diſpenſare poſſe, ut una mulier plures ducat maritos. Communior tamen, & probabilior opinio oppoſitum docet, & ratio eſt, quia Deus diſpenſare poteſt in aliis quoque præceptis Juris naturæ, ut in fornicatione, furto, homicidio, & ſimilibus, ut docet Doctor 3. diſp. 36. ergo pariter etiam in hoc diſpenſare poſſet, cum non ſit præceptum urgentius illis. Tum quia Deus in tali caſu poſſet res ita diſponere, ut ex hujuſmodi polygamia non ſequerentur illa inconvenientia, ob quæ a lege naturæ eſt prohibita, atque ideo tali diſpoſitione facta lex naturæ non obligaret.

54 Quarto conveniunt etiam Doctores polygamiam, ſeu pluralitatem uxorum per ſingularem Dei diſpoſitionem olim conceſſam fuiſſe antiquis Patribus, ita Scotus diſt. 33. cit. a. 2. ac Divus Thomas, Divus Bonaventura ibidem, quod probat Doctor ex Geneſ. 16. & 25. de Abrahamo, qui habuit Saram, Agar, & Ceturam, de Jacob, qui habuit Rachelem, & Liam, & de David 2. Regum 5. qui plures habuit uxores; probabile autem non eſt, quod hi Patres ſic contrahendo aliquid fecerint illicitum, ſed potius credendum eſt, quod illas non accepiſſent, niſi fuiſſet cum illis diſpenſatum, & hoc in caſu paucitatis fidelium procreantium prolem, ut hoc modo plures mulieres ab uno fœcundarentur, & ſic proles ad divinum cultum propagaretur, & multiplicaretur. Quod vero id ſit contra jus naturale non obſtat, ut id Deus concedere poſſit, quia non eſt contra jus naturale ſtricte ſumptum, & primario, ſed tantum late ſumptum, & ſecundario, ut ſupra dictum eſt. Tum quia ut docet Scotus 3. d. 36. & ſequitur Hurtad. d. 9. difficult. 2. cum aliis Recentioribus, ipſius Dei conceſſione, & diſpenſatione, quæ eſt juris declaratio, vel juris revocatio, deſinit eſſe contra jus naturæ, quia deſinit eſſe contra jus uxoris, cum Deus, ut ſupremus corporum Dominus, poſſit viro facultatem concedere, ut valide, & abſque injuſtitia in uxorem aliis quoque uxoribus ſuum tradat corpus; ſicut etiam conceſſione divina facta alicui, ut alterum occidat, vel ejus bona accipiat, occiſio illius, & bonorum acceptio deſinit eſſe injuſta, & contra jus naturale, quia Deus eſt ſupremus Dominus bonorum, & vitæ omnium. Tum tandem, quia Doctor loc. cit. optime declarat, quomodo adhoc in tali caſu ſervabatur juſtitia conſiderando contractum ex parte contrahentium; quando enim aliquid ordinatur ad duos fines, unum principalem, & alium minus principalem, rationabile eſt uti illo eo modo, quo magis confert ad finem principalem, licet per hoc aliquid detrahatur fini minus principali, verbi gratia, cibus valet ad duo, ſcilicet, ad delectationem, quæ eſt finis minus principalis, & ad nutritionem, qui eſt magis principalis ſecundum rectam rationem, & conveniens eſt, ut aliquis utatur cibo eo modo, quo magis expedit nutritioni, licet in hoc aliquid detrahatur delectationi. Ita ergo in propoſito iſte contractus matrimonii eſt ad bonum prolis, ut ad finem principalem, & ad vitandam fornicationem, ut ad finem minus principalem; ergo ſecundum rectam rationem debent contrahentes ſic commutare, ut commutatio plus valeat ad procreationem prolis, licet minus valeat ad illam redditionem debiti, ſed hoc fit in commutatione corporis unius viri pro pluribus corporibus mulierum, quia corpus viri ad prolis procreationem, qui eſt finis principalior, plus valet, quam corpus mulieris, ut ſupra dictum eſt: ergo abſolute faciendum eſt in caſu neceſſitatis, quia quando eſt neceſſarius valde finis principalis, negligendus eſt finis minus principalis.

55 Quinto addendum eſt, quod polygamia conſiſtens in hoc, quod aliquis poſt repudium unius uxoris acciperet alteram, qualis erat in uſu apud Judæos, fuit licita ex diſpenſatione divina in lege Moſaica. Ita ſtatuimus q. 7. cit. ar. 2. cum Scoto d. 33. cit. q. 3. contra illos, qui dicebant repudium in lege Moſaica non fuiſſe conceſſum per veram, & propriam diſpenſationem, quæ faceret illud licitum, ſed fuiſſe ſolum permiſſum & toleratum ad majus malum evitandum, ſcilicet uxoricidium, hoc idem defendunt Scotiſtæ, & Moraliſtæ omnes; Fundamentum eſt, quia Moyſes hanc permiſſionem ſcripſit in Legum Codice, non per modum puræ permiſſionis, ac tolerantiæ, ſed etiam diſpoſitionis, & legis, ut patet in Deuteron. c. 24. & Malachiæ 2. ubi præceptivo modo repudium permittitur, ergo non potuit eſſe ſimplex tolerantia, vel conniventia, quia nullus legiſlator aliquid tolerans contra legem propriam, vel alterius Superioris poſitiva lege, vel edicto tolerantiam ſcribit in Codice Legum, ſed in facto tantum per punitionis ſuſpenſionem eaſdem ſuffert. Confirmatur; quia lex juſta non debet dare alicui occaſionem peccandi mortaliter; ſed ſi repudium in Lege Moſaica fuit ſimpliciter illicitum, tunc lex Moyſis dediſſet per ſe, & directe occaſionem peccandi. Denique aliud eſt permittere tantum, & diſſimulare aliquid, aliud eſt ipſum dictare, & conſulere, aut præcipere, primum fieri poteſt a lege, vel legiſlatore reſpectu mali per ſuſpenſionem punitionis, ſed ſecundum non; quam ſit reſpectu mali a lege juſta, vel legiſlatore. Cum ergo lex Moyſis juſta fuerit, & non ſolum repudium permiſerit, ſed faciendum dictaverit, ſequitur repudium ſub illa lege non tantum fuiſſe permiſſum, & toleratum ad majus malum evitandum, ſed etiam juſtum, & licitum ex divina diſpenſatione, quia Moyſes, ut legiſlator, inquit Doctor, non fuit niſi præco Dei, nam ſi ſola permiſſio fuiſſet, ac tolerantia Moyſis, ſequeretur ipſum manifeſte populum decepiſſe, & malum perpetuum commiſiſſe, & Deum graviter offendiſſe, quod de Moyſe nefas eſt cogitare, dum legem Dei tunc populo præſcribebat. Objectiones autem quaſdam contra hoc vide ſolutas loco citato.

56 Poſtremo concludendum eſt, in lege Evangelica nullo modo licitam eſſe polygamiam, nec habendo plures uxores ſimul, nec habendo ſucceſſive plures repudiando primam. Ita Doctor. loc. cit. & eſt communis inter Catholicos, quia conceſſio populo fideli facta revocata fuit a Chriſto Domino Matth. 6. & 19. qui matrimonium reduxit ad ſuam primam, & naturalem inſtitutionem, quando dixit: *Erunt duo in carne una*, non tres vel quatuor, *& eum, qui dimiſſa uxore aliam ducit, mœchari, & eſſe adulterum*, cum ergo prima matrimonii inſtitutio polygamiam excludat, ut ſupra dictum eſt, ſequitur hanc diſpenſationem fuiſſe a Chriſto penitus ſublatam. Hoc totum etiam definitum eſt in Conc. Trident. ſeſſ. 24. can. 2. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum; anathema ſit*. Accedit tandem ratio, quia matrimonium in nova lege eſt Sacramentum ſignificans unionem Chriſti cum Eccleſia; ergo debet eſſe neceſſario unius cum una. Addunt etiam communiter Doctores, non ſolum quoad Chriſtianos prædictam conceſſionem fuiſſe penitus ſublatam per legem Chriſti, ſed etiam quoad Judæos, & alias nationes omnes, itaut jam non Chriſtianis ſolum, ſed etiam aliis omnibus polygamia ſit vetita. Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus ſimpliciter, & abſolute pro omnibus hominibus, & non pro Chriſtianis tantum matrimonium reduxit ad primævum ſuum ſtatum, & modum de jure naturæ, Unde apud Judæos, & alios infideles jam ulteriora connubia nec valent, nec licent; non quia id mera Chriſti lege ſit vetitum, cui legi ſine baptiſmo præcedente alii populi non ſunt ſubjecti, ſed quia, cum jure ipſo naturali omnes adſtringantur, ſublata eſt per Chriſtum conceſſio, ſeu diſpenſatio de polygamia. Ex quo factum eſt, ut quando infidelis conjugatus cum pluribus ad fidem convertitur, & baptiſmum ſuſcipit, non permittatur in conjugio permanere, niſi cum prima, quam habebat, uxore. Addit tandem Doctor poſſe caſum neceſſitatis occurrere ex bello, vel peſte, in quibus multitudo virorum caderet, multitudo mulierum maneret; & tunc in tali caſu licitam eſſe poſſe polygamiam ex parte commutantium, ſicut olim in antiqua lege ad propagationem, & multiplicationem cultorum veri Dei; nec deficeret ibi, niſi complexio juſtitiæ, quæ eſt ex approbatione divina, quæ forte tunc fieret, & Eccleſiæ ſpecialiter revelaretur. Ita concludit Doctor noſter loc. cit. quod ſatis pie, & prudenter dictum cenſendum eſt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De matrimonii indiſſolubilitate, & perpetuitate.

57 PRimo conveniunt Catholici omnes, ut diximus q. 6. cit. art. 2. contra quoſdam Hæreticos matrimonium legitime contractum ſive ratum, ſive conſummatum inter fideles continere nexum perpetuum, & indiſſolubilem, & ita præſertim docuit Scotus noſter in toto tractatu de matrimonio a 36. uſque ad 42. ubi nil aliud tam frequenter repetit, & inculcat, quam matrimonialis vinculi indiſſolubilitatem, non tantum ſub ratione Sacramenti, ſed etiam ſub ratione legitimi contractus a Sacramento præſcindentis, & ita expreſſe docet d. 31. q. 1. §. *Ad quæſtionem* ſub lit. D. movens dubium, an iſta indiſſolubilitas conveniat matrimonio Evangelico propter rationem Sacramenti, ut aiunt Gloſſæ, & quidam Canoniſtæ, reſpondet: Dico, quod in lege naturæ fuiſſet indiſſolubile, & tunc non fuiſſet proprie Sacramentum annexum contractui matrimonii, & Chriſtus potuiſſet iſtam indiſſolubilitatem præcepiſſe in quinta ſuæ legis, licet nullum Sacramentum adjunxiſſet illi contractui. Ita Doctor loc. cit. quæ omnia poſtea per Trident. confirmata videntur ſeſſ. 24. in principio de matrimonii reformatione, ubi hoc ipſum de omni matrimonio generaliter docet; idemque inſinuat Gregorius Nonus in cap. finali de Conditionibus appoſitis, ubi ait conditionem perpetuitati matrimonii repugnantem eſſe contra ſubſtantiam illius, & manifeſte deducitur ex Geneſ. 2. ubi generaliter dicitur: *Quam ob rem relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, hoc eſt, ut explicat Scotus diſt. 26. F. & H. non momentaneo accipiet, vel ad tempus; ſed perpetuo, & tota vitæ duratione; idem deducitur ex Matthæi 19. ubi de matrimonio dicitur: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & Marci 10. & Lucæ 16. ubi omnis, qui uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari dicitur. Idcirco Paulus ad Roman. 7. dixit

Mulier vivente viro, obligata eſt legi, nam durante conjugum exta maritali vinculo, & lege matrimonii ſunt devincti, unde ortum habuit vulgaris matrimonii definitio, quod eſt *viri, & fœminæ maritalis conjunctio individuam vitæ ſocietatem, & conſuetudinem retinens.* Et tandem hac de causa communiter Doctores ajunt ceſſata in matrimonio, & exceptionem pati vulgatam, & communem regulam de Contractibus traditam c. 1. de Regulis juris: *Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem ſolvitur*, hæc enim regula ſolum habet locum in aliis contractibus, in quibus ratione materiæ poſſunt contractus diſſolvi ex ipſamet contrahentium voluntate, qui ut libere contraxerunt, ita & pro arbitratu ſuo poſſunt contractum reſcindere cedentes juri ſuo, vel ex poteſtate ſuperioris illos ex juſta cauſa reſcindentes hæc autem regula in matrimonio non tenet, tum propter bonum commune, cum matrimonii diſſolutio in detrimentum publicum vergat, tum propter jus divinum, quo matrimonium indiſſolubile fuit inſtitutum, ut mox dicemus.

58 Secundo, hoc ſuppoſito ex communi Doctorum, eſt difficultas, quo jure matrimonium ſit indiſſolubile, ſive præciſe ratum, ſive etiam conſummatum, de quo plures ſunt ſententiæ. Aliqui enim dixerunt ex ſola Eccleſiæ inſtitutione, & diſpoſitione indiſſolubilitatem matrimonii provenire, ita plures Juriſperiti apud Sanchez lib. 2. diſp. 13. Alii aſſerunt, non jure naturali, ſed ſupernaturali divino; vel ab origine mundi, vel etiam a Chriſto Domino in lege gratiæ matrimonii contractum indiſſolubilitatem accepiſſe, ita Sanchez loc. cit. Tancred. ibidem, Coninchius diſp. 26. dub. 2. & alii ab ipſis citati. Alii tandem affirmant etiam jure naturali eſſe matrimonium indiſſolubile, tam conſummatum, quam ratum etiam in ratione contractus, ut a ſacramento præſcindit, ita communiter Scholaſtici 4. diſt. 31. quos ſequuntur Vaſquez, Meratius, Ponce, Corduba, Lopez, Hurtadus, Bellarminus, Rebellus, Avela, Bonacina, Caſpenſis, Azorius, & alii paſſim. Nos autem qu. 6. cit. art. 2. ſtatuimus in primis matrimonium fuiſſe inſtitutum indiſſolubile jure divino ſupernaturali a Mundo condito, & poſtea tale confirmatum fuiſſe a Chriſto Domino in lege gratiæ, ita Scotus d. 26. qu. un. lit. H. & Q. ubi ait obligationem matrimonii indiſſolubilem fuiſſe a Deo inſtitutam lege ſua poſitiva, & eſt communis Theologorum ſenſus, tam veterum, quam Recentiorum, quod probat Doctor ex illo Geneſ. *Adhærebit uxori ſuæ*, id eſt, non momentanee accipiet, inquit Doctor, & probat etiam ex oraculo Chriſti, qui Matth. 19. interrogatus, an liceret uxorem dimittere ex quacunque cauſa, reſpondit: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio maſculum, & fœminam creavit eos; & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, & concludit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*, quibus verbis Chriſtus expreſſit, non poſſe uxorem dimitti, quia a Deo facta eſt conjunctio, & Deum inſtituiſſe contractum indiſſolubilem inter virum, & fœminam, qui auctoritate humana diſſolvi nequeat.

59 Deinde dicimus Matrimonii indiſſolubilitatem eſſe quidem legi naturæ valde conformem, non tamen eſſe de lege naturæ ſtricte, & in rigore loquendo; & ratio eſt, quia ut diximus art. præced. n. 52. ex Scoto 4. diſt. 17. & 26. proprie, & in rigore loquendo illud dicitur eſſe de lege naturæ, vel jure naturali, cujus veritas eſt nota ex terminis, vel quod ſequitur evidenter ex tali principio ſic noto; unde in rigore loquendo nihil aliud eſt de lege naturæ niſi principium, vel concluſio demonſtrata, indiſſolubilitas autem matrimonii non eſt quid ex terminis notum, neque ex primis principiis practicis neceſſario deductum, ſi enim ſic nota eſſet, omnes nationes id cognoſcerent, & cognoviſſent, quia lex naturæ omnibus, & ſingulis hominibus nota eſt, hoc autem falſum eſt, ut de ſe patet. Et quamvis poſſit eſſe legis naturæ præceptum, & lumine naturæ notum, eſſe neceſſarium ad genus humanum propagandum, & conveniens ad bonam prolis educationem, & Reipublicæ conſervationem, ut mas, & fœmina inter ſe contrahant cum tali obligatione; non tamen poteſt ex terminis apparere, vel ex principiis evidentibus neceſſario deduci talis obligatio, & indiſſolubilitas contractus, ut omnino neceſſaria ad talem finem conſequendum, ſed ſolum ut magis apta, & ad talem finem idonea, ac proinde quod ſit legi naturæ valde conveniens; nam ſine tali contractu indiſſolubili adhuc prolis propagatio, & educatio conſiſtere poſſet, mediante nimirum contractu ad tempus, & annos determinatos, quamdiu v. g. conjuges ſint apti ad generationem, & nati ad conſiſtentem ætatem pervenerint. Addimus tandem ibi in fine articuli, quod licet matrimonii vinculum antequam elevaretur a Chriſto ad ſtatum ſacramenti, erat indiſſolubile, & tale etiam fuit ab initio; adhuc tamen ex tali elevatione ejus indiſſolubilitas magis firmata eſt, ac ſtabilita, itaut ex nullo capite humana auctoritate ſolvi poſſit, ita declaravit Innocentius III. in cap. *Quanto* de Divortiis, ubi Pontifex aſſignans diſcrimen inter fidelium, & infidelium conjugia, inquit, quod etſi matrimonium verum inter fideles exiſtat, non tamen eſt ratum, quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit conjugii ſacramentum, ut ipſum in conjugibus illis durante perduret. Ita ille, quod etiam adhuc magis conſtat de matrimonio conſummato; quia nulla adeſt diſpenſatio ad ſolvendum matrimonium conſummatum fidelium, ſicut eſt ad ſolvendum matrimonium infidelium, ut habetur d. 28. qu. 2. c. Finali, *ſi infideles*, ubi permittitur, quod ſi unus ex conjugibus convertatur ad fidem, & alius renuens vult diſcedere, poteſt diſcedere, nec eſt ei ſervanda fides conjugii, ſed hoc non ex alio capite provenire poteſt, niſi quia matrimonium fidelium eſt ſacramentum, infidelium autem minime. Hoc autem præſertim aſſeritur de matrimonio conſummato, quia hoc in ratione ſacramenti repræſentat unionem hypoſtaticam Verbi cum natura humana, quæ unio ſicut eſt indiſſolubilis, ita etiam indiſſolubile eſt matrimonium conſummatum inter fideles, quod illam repræſentat, ut ait Innocentius III. de Bigamis c. *Debitum*.

60 Tertio eſt difficultas, an matrimonium diſſolvi poſſit ob aliquam cauſam in lege Evangelica, nam Græci omnes affirmant poſſe diſſolvi ob adulterium alterius conjugis moti ex verbis Chriſti Matth. 19. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit mœchatur*, quibus concedere videtur, quod vir poſſit uxorem dimittere, & aliam accipere ob cauſam adulterii, pro cujus difficultatis reſolutione qu. 6. c. art. 2. ſtatuimus in primis, matrimonium Chriſtianorum conſummatum eſſe omnino indiſſolubile, itaut neque ob adulterium alterius conjugis, neque ob hæreſim, aut moleſtam cohabitationem, vel aliam ſimilem cauſam diſſolvi poſſit, ac proinde, alio conjuge ſuperſtite nunquam licitum eſſe ad alias nuptias tranſire. Hæc eſt communis Catholicorum ſententia, quam Scotus ex inſtituto docuit 4. diſp. 31. G. & diſt. 33. qu. 3. §. *Alia opinio*, ubi ait repudium a Deo conceſſum in lege Moyſis fuiſſe a Chriſto in lege ſua Evangelica penitus, & quacumque ex cauſa abrogatum. Quod poſtea confirmatum eſt in Conc. Flor. & Trid. ſeſſ. 24. cap. 5. & 7. & probatur evidenter ex Sacra Scriptura Marci 10. ubi Chriſtus Dominus generaliter loquens ait. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam, & ſi uxor dimiſerit virum, & alii nupſerit, mœchatur*, idem habetur Lucæ 16. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, & aliam ducit, mœchatur, & qui dimiſſam a viro ducit, mœchatur*, & Rom. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi, & vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro*, & Corinth. 1. cap. 7. *iis, qui matrimonio juncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*. Probatur etiam hæc veritas pluribus SS. Patrum teſtimoniis, & Pontificum reſcriptis, quæ fuſe a Bellarmino referuntur cap. 16. & Brancato noſtro diſp. 16. art. 7. tandem probatur ratione jam inſinuata, Matrimonium Chriſtianorum conſummatum, eſt ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, quatenus ſub ratione ſacramenti repræſentat unionem hypoſtaticam Verbi cum natura humana, ut ait Paulus ad Epheſ. 5. ſed illa conjunctio eſt indiſſolubilis, ergo & Matrimonium Chriſtianorum eſt indiſſolubile. Ad fundamentum in oppoſitum ex verbis Matth. 19. deſumptum reſpondetur ex doctrina Patrum, Conciliorum, & reſcriptis Pontificum, in repudio, ſeu perfecta dimiſſione quoad vinculum duo eſſe conſideranda, ſcilicet dimiſſionem tori, & poteſtatem ducendi aliam: Chriſtus igitur in præfatis verbis hæc duo diſtinguit, & unum in cauſa fornicationis concedit, ſcilicet dimiſſionem, alterum vero, ſcilicet, poteſtatem aliam ducendi omnino abrogavit, alioquin eſſet manifeſta contradictio cum præcedentibus verbis, quibus repudium, quod erat in lege Moſaica permiſſum, & ſolutionem quoad vinculum omnino reprobaverat, ſolum ergo concedit illis verbis, quod ex cauſa fornicationis poſſit quis uxorem dimittere quoad cohabitationem, & thorum, non tamen quoad vinculum, nec in ullo caſu permittit licere aliam ducere, priore conjuge vivente, & ſic patet, quod idem dicit Matthæus, quod Lucas, & Marcus, & in hoc ſenſu hunc locum expoſuit præſertim D. Auguſt. lib. 2. de adulterio conjugat. cap. 9.

61 Deinde dicimus ibidem Matrimonium Chriſtianorum ratum, & non conſummatum jure derivato a Chriſto Domino in favorem profeſſionis religioſæ poſſe diſſolvi quoad vinculum per ingreſſum alterius conjugis in Religionem. Ita communiter Doctores, quos adducunt, & ſequuntur Sanchez, Tancred. Ponce, Meratius, Caſpenſis, & alii paſſim, & Scotus noſter ex profeſſo 4. d. 31. qu. un. C. ubi inquit; quod Chriſtus, qui indiſſolubilitatem induxit Matth. 19. probans pro lege ſua repudium Moſaicum, ipſe relaxavit indiſſolubilitatem, quando alter conjugum ad Religionem convertitur, unde Eccleſia nunquam attentaſſet poſt Matrimonia rata non conſummata licentiare alterum ad Religionem, altero manente in ſeculo, niſi Chriſtus hoc inſtituiſſet, habetur autem hoc ex facto Chriſti vocantis Joannem Apoſtolum, & Evangeliſtam a nuptiis Joan. 2. cujus exemplum imitati ſunt alii. Doctor loc. cit. quod totum poſtea confirmatum eſt in Conc. Trid. in ſeſſ. 24. can. 6. & in jure Canonico c. *Ex publico* de Converſione Conjugatorum, & c. *Ex parte tua* eodem titulo, ubi aſſeritur: *Ex ſacri eloquii interpretatione, & divina revelatione in Eccleſia Chriſti ſemper fuit cuſtoditum, ut ratum Matrimonium per profeſſionem ſolemnem diſſolveretur*, unde ex Chriſti privilegio, ut Scotus dicebat, profeſſio religioſa vim obtinuiſſe creditur

diri-

Digitized by Google

diſſolvendi Matrimonium ratum, quod non aliunde conſtat, quam per Eccleſiæ traditionem. Hoc etiam ratione ſuadetur, quia recta ratio dictat, ſemper licitum eſſe tranſitum de ſtatu minus perfecto ad perfectiorem, ſi abſque alterius detrimento id fieri poſſit; at ſtatus religioſus perfectior eſt, & ſtatus conjugii imperfectior, ergo poteſt quis ab iſto ad illud tranſire, ſi abſque alterius detrimento id fieri poſſit, quod fit quando Matrimonium eſt tantummodo ratum, & nondum conſummatum, quia tunc nulla eſt proles, & uxor, ſi velit alteri nubere, poteſt, & æque bene, ac antea, cum ſit Virgo, & ex tali ſeparatione nihil infamiæ incurrat, ut de ſe patet, neque ulla fit ei injuria, ſed marito conſentire tenetur perfectiores nuptias cum Chriſto inire volenti, cum id ſine ullo ſuo incommodo facere poſſit, quam materiam fuſe proſequitur Brancatus noſter diſput. 16. art. 13. 14. & 15. Addimus tandem ibi in fine articuli Matrimonium inter infideles contractum diſſolvi poſſe quoad vinculum, ſi alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit altari cohabitare ſine injuria Creatoris. Ita Doctor 4. d. 39. ſub E. & F. idem docent D. Thomas, & D. Bonavent. & eſt communis omnium Theologorum, & Canoniſtarum ſententia, quam deducunt ex verbis Apoſtoli 1. ad Corint. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi*, quæ verba non ſunt intelligenda tantum de ſeparatione quoad thorum, & cohabitationem, ſed etiam quoad vinculum Matrimonii, & eſt res in Eccleſia deciſa, & expreſſa in jure cap. *Si infidelis* ex Divo Ambroſio dicente, ut in ejus laudata expoſitione refert Cornelius a Lapide. *Qui in infidelitate perſeverat, non debetur ei reverentia conjugii, qui horret auctorem conjugii, ſed poteſt alteri ſe conjungere*, & D. vo Gregorio ſic exponente: *Contumelia Creatoris ſolvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur, infidelis autem diſcedens, & in Deum peccat, & in Matrimonium, nec eſt ei fides ſervanda conjugii*. Idem habetur cap. *Quanto*, & capit. *Gaudemus* de Divortiis ex Innocentio Tertio, ubi Pontifex declarat, quod frater, aut ſoror fidelis non ſubjiciatur ſervituti, & ligamini prioris conjugii, ſed poſſit illud diſſolvere, & aliud inire conjugium cum altera, ſcilicet perſona fideli, quod fuſius adhuc declaramus loc. cit.

62 Quarto tandem eſt difficultas, an Matrimonium ratum non conſummatum auctoritate Pontificia diſſolvi poſſit, & eſt quæſtio de Matrimonio rato extra caſum profeſſionis religioſæ, ita ut ſenſus ſit, an poſſit etiam in aliis caſibus ex diſpenſatione Summi Pontificis abſque ſolemni profeſſione alterius conjugum vere diſſolvi Matrimonium iſtum nondum conſummatum, itaut ambo libere poſſint ad alia tranſire conjugia, an, inquam, id fieri poſſit ex ejuſdem Pontificis diſpenſatione, gravi interveniente cauſa, hac enim deficiente certum videtur non poſſe valide diſſolvi, etiam per diſpenſationem Rom. Pontificis. Negant quamplures ex communi principio, & fundamento, quod nequeat Pontifex diſpenſare in jure naturali, & divino, ut dicitur in tractatu de legibus; Matrimonium autem ratum eſt ex ſua natura, ac divino jure indiſſolubile, ita communiter diſcurrunt Scholaſtici veteres. Alii e contra volunt Matrimonium ratum eſſe quidem ex natura ſua indiſſolubile propria contrahentium auctoritate, tamen non ſolum poteſtate divina, ſed etiam humana Summi Pontificis poſſe diſſolvi, ita Recentiores communiter, Sanchez, Henriquez, Bonacina, Averſa, Caſpenſis, Laymann, Navarrus, & alii paſſim, & præſertim qui dicunt inſolubilitatem Matrimonii rati eſſe juris Eccleſiaſtici. Quoniam hæc eſt una ex præcipuis controverſiis in hac materia, late eam diſcurrimus quæſt. 6. cit. art. 3. ubi diximus poſſe etiam ex diſpenſatione Summi Pontificis in aliis quoque caſibus præter caſum profeſſionis Religioſæ, vere diſſolvi Matrimonium ratum, nondum conſummatum, itaut ambo libere poſſint ad alia tranſire conjugia, & hæc videtur probabilior ſententia, quia auctoritati Pontificiæ favorabilior in re juſta, & ſuadetur ex ipſo facto, quia pluries in hac re Summi Pontifices diſpenſarunt, ut de Eugenio IV. & Martino V. teſtatur D. Antoninus 3. par. tit. 1. cap. 21. & de Paulo Tertio, & Pio Quinto teſtatur Navarrus in Summa c. 22. & de Gregor. XIII. refert Henriquez l. 11. de Matrimonio c. 8. una die cum undecim diſpenſaſſe.

Confirmatur, quia Summus Pontifex poteſt diſpenſare, & de facto diſpenſavit, ut pluribus exemplis oſtendimus loc. cit. in profeſſione ſolemni, quod eſt vinculum potentius, cum hoc dirimat vinculum Matrimonii non conſummati; ergo a ſimili, vel a fortiori Pontificia poteſtas extenditur ad Matrimonium ratum, quod eſt minoris vinculi, quia ſicut ad commodum, & prudentem gubernationem fidelium convenienter Chriſtus Eccleſiæ ſuæ poteſtatem reliquit diſpenſandi in votis ſolemnibus, quæ alioquin cum ſint promiſſiones factæ Deo obligant de jure divino naturali, tanto magis ob eamdem rationem de diſpenſatione Matrimonii rati hoc aſſeri poterit, quod ſolo jure divino poſitivo eſt indiſſolubile, non autem naturali in rigore loquendo, ut ſupra declaratum eſt.

63 Addimus tamen loc. cit. Pontificem hanc habere auctoritatem non ex ſolo humano jure, quaſi ſolum humana lege, & conſtitutione, atque inter Chriſtianos Pontificia, juſſum ſit ne Matrimonium ratum diſſolvatur, ſed dici debet Pontificem hanc auctoritatem habere ex Divina conceſſione Chriſti Domini, ut ejus Vicarium in Eccleſia, quia Romano Pontifici a Chriſto Domino collata eſt poteſtas diſpenſandi non ſolum in jure divino, quando hoc ad bonum Eccleſiæ regimen expedire cenſetur eo tamen modo, quo diximus in ſuperioribus diſput. 2. de legibus qu. 3. ar. 2. in fine, per declarationem nimirum, & interpretationem, quæ proprie non eſt diſpenſatio, & in rigore loquendo, ut ibi declaravimus, & expreſſe deducitur ex illo Jo: ad Petrum, & ejus ſucceſſores: *Paſce oves meas*, ſed quandoque expedit ſic diſpenſare in Matrimonio rato nondum conſummato, ut patet in aſſignandis cauſis talis diſpenſationis; ergo hæc poteſtas Romano Pontifici neganda non eſt, atque ita dici debet Pontificem hanc habere auctoritatem ex divina conceſſione Chriſti, quo pacto licet Matrimonium ratum ex natura ſua dicatur non poſſe diſſolvi, adhuc tamen plene divinæ ſubditur poteſtati, et Dei auctoritate diſſolvi poſſit, & ſicut Chriſtus eidem ſuæ Eccleſiæ poteſtatem reliquit diſpenſandi in voto profeſſionis, quod eſt majus vinculum, ſic etiam ad meliorem fidelium gubernationem hujuſmodi poteſtatem reliquit diſpenſandi in Matrimonio, gravi interveniente cauſa. Ex his hoc patet ad fundamentum primæ ſententiæ negantis poſſe Pontificem diſpenſare ad diſſolvendum Matrimonium ratum, eo quod nequeat diſpenſare in jure naturali, & divino, nam ſatis dictum eſt id non poſſe Pontificem auctoritate humana, ſed ſolum divina ſibi a Chriſto Domino conceſſa. Addimus tandem ibi, juſtam requiri cauſam ad hoc, ut Pontifex non ſolum licite, & abſque peccato, ſed etiam et valide diſpenſet in Matrimonio rato, cum enim ſupponamus ex dictis etiam hoc Matrimonium ratum eſſe jure divino inſolubile, ad ſummum ex juſta cauſa dici debet conceſſa poteſtas illud diſſolvendi, ſicut pariter requiritur in omni diſpenſatione, nequit enim Pontifex uti auctoritate diſpenſativa in lege divina, quæ ex ſpeciali conceſſione ejus diſpoſitioni hic, & nunc ſubjicitur, niſi ut fidelis diſpenſator in ædificationem, & juſta interveniente cauſa, alias non ratificatur talis diſpenſatio a Deo, qui poteſtatem tribuit in ædificationem, non in diſſipationem, & deſtructionem, & hanc opinionem, ut tutiorem, & probabiliorem ſequuntur Sanchez, Barboſa, Averſa, Tancred. & ex noſtris Hiquæus, & Brancatus, & eſt non ſolum contra Juriſtas aſſerentes inſolubilitatem Matrimonii rati eſſe juris humani, ſed etiam contra quoſdam Theologos, qui licet fateantur eſſe juris divini naturalis, vel poſitivi, dicunt tamen Chriſtum conceſſiſſe abſolute hanc diſpenſandi facultatem Pontifici etiam ſine cauſa, ne relinqueret locum perplexitati. Quæ autem ſint juſtæ hujus diſpenſationis cauſæ, variæ aſſignari ſolent, ut magna inæqualitas inter virum, & fœminam, vel periculum magni ſcandali, vel damni inter conjunctos, aut perpetuæ diſcordiæ inter conjuges ipſos, item impotentia conſummandi poſt contractum, vel perpetuus morbus alteri conjugum ſuperveniens, ſed hæc res prudenti judicio diſpenſantis potius relinquenda eſt, ut diximus l. c.

QUÆSTIO IV.

De Sponſalibus Matrimonio præviis.

64 ANte Matrimonium non ſolum Denunciationes præmitti ſolent, ſed etiam ſponſalia, hoc eſt, promiſſio, & conventio contrahendi, non quidem quaſi id neceſſarium ſit ex natura Matrimonii, vel ejus valore, aut ex præcepto Eccleſiæ, ut de Denunciationibus dictum eſt, ſed quia ad præventionem, & ſecuritatem Matrimonii futuri hoc eſt utile, & opportunum, velut quædam moralis prævia diſpoſitio ad illud, & dicuntur ſponſalia a verbo *Spondeo*, quod eſt promitto, ſeu e ſpondendo, aut ſponte promittendo, & ſignificat ſpontaneam promiſſionem mutuam inter virum, & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo, ſponſaliorum namque obligatio non contrahitur per ſolum deſiderium, aut propoſitum Matrimonii contrahendi, niſi promiſſio interveniat, eaque mutua, & reciproca; unde ſponſalia proprie dicta, de quibus hic loquimur, definiuntur, quod ſunt *futurarum nuptiarum mutua promiſſio*, ut habetur in c. *Noſtrates* 30. qu. 6. & L. 1. ff. de ſponſalibus, & quia de his Scotus ex profeſſo non tractat, ex Sacris Canonibus, & Theologis moralibus quæſtionem hanc expedimus breviter repetendo, quæ de hoc ſeſe diximus 4. diſp. 7. cit p. 9.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ, & quot ad Sponſaliorum valorem requirantur.

65 PRimo conveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 9. cit art. 1. ad validitatem ſponſaliorum requiri, ut ſpondentes vere, & animo promittant, & talis promiſſio ſit libera & voluntaria, quia ſponſalia obligationem inducunt, vis autem obligandi ex voluntate oritur, ac proinde talis promiſſio libera eſſe debet, & voluntaria, ac etiam deliberata, non enim ad inducendam obligationem eſt ſufficiens,

niſi ex plena advertentia & deliberatione procedat, quia ratione non ſolum deliberata eſſe debet, ſed etiam ſpontanea, ut excludatur promiſſio, metu, vel fraude extorta, quæ non eſt valida, ut ſupra dictum eſt de Matrimonio ex metu extorto, quæ autem, & qualis deliberatio requiratur, & ſufficiat ad ſponſalia, communiter dicunt illam requiri, & ſufficere, quæ ad peccatum mortale requiritur, & ſufficit, cum enim ſponſalia obligent ſub mortali, petunt plenam deliberationem, & maturum judicium, quale ad mortale requiritur. Nec major advertentia eſt neceſſaria, ut quidam putarunt; quia Eccleſia ætatem ſufficientem ad ſponſalia ſeptennium deſignavit, ſiquidem uſus rationis, & libertas regulariter ſeptennio incipit, ut habetur in cap. *Litteras* 4. in cap. *Acceſſit* 5. & in cap. *ad diſſolvendum* 12. & in cap. un. de ſponſalibus impub. & rationabiliter hæc ætas aſſignatur ut ſufficiens ad ſponſalia, quia talis ætas ſufficiens eſt ad uſum rationis, & ad graviter peccandum, ac proinde hic uſus rationis ad ſponſalia ſufficiens cenſeri debet. Deinde conveniunt ad valorem ſponſalium neceſſariam eſſe mutuam promiſſionem ſponſi, & ſponſæ, & ita deducitur ex l. 1. ff. de ſponſalibus, ubi ſponſalia vocantur repromiſſio, hoc eſt reciproca promiſſio; & ratio eſt, quia ſponſalia promiſſionem continent futuri Matrimonii, ſicut ergo Matrimonium utriuſque partis conſenſu perficitur, dum vir, & fœmina ſe invicem in conjuges accipiunt; ita ſponſalia non niſi mutua utriuſque partis promiſſione de contrahendo Matrimonio perficiuntur, & ſicut Matrimonium eſt duorum mutuam, & reciprocam ſuorum corporum poteſtatem tradentium, ita ſponſalia ſunt duorum mutuam, & reciprocam ſuorum corporum poteſtatem promittentium, ſiquidem res, quæ in contractum Matrimonii traditur, in contractu ſponſaliorum prævio promittitur. Ex quo ſequitur ſponſalia, non niſi per mutuam ipſorum contrahentium promiſſionem conſtitui, itaut vere non fiant uno promittente pro alio, etiamſi Pater pro filio, vel filia promitteret, abſque promiſſione propria ipſius patris, vel ſaltem abſque ejus mandato, ut alius tamquam Procurator promittere valeat, ut habetur l. *Sponſalia l. In ſponſalibus*, & l. *filio familias* ff. de ſponſalibus, & cap. *Acceſſit* de Deſponſat. Impuber. & cap. unico ſub eodem titulo in 6. An vero cenſenda ſit repromiſſio ad ſponſalia ſufficiens, quando alter fidem dedit de Matrimonio contrahendo, alter vero non expreſſe repromiſit, ſed alterius promiſſionem tantum acceptavit vide l. cit. ubi cum communiori negative reſpondemus. Conveniunt tandem Doctores promiſſionem declaratam de Matrimonio contrahendo ad valorem ſponſalium neceſſariam, ſigno aliquo ſenſibili exprimi debere, quia hæc promiſſio debet contrahentibus innoteſcere, alias non poſſet eſſe mutua, quare ad definitionem ſponſalium ſuperius relatam a Canoniſtis traditam, quod *ſunt futurarum nuptiarum mutua promiſſio*, addunt Theologi Morales hanc aliam particulam *ſigno aliquo ſenſibili expreſſa*; quæ autem, & qualis expreſſio per verba, aut ſigna requiratur ad conſtituenda ſponſalia, diſcurrendum eſt, ſicut ſupra dictum eſt de Matrimonio in ſimili propoſito. Ex quo patet diſcrimen, quod verſatur inter promiſſionem, quæ fit Deo per votum, & inter promiſſionem, quæ fit homini; promiſſio enim quæ fit Deo, ſufficit, ut ſit interna, cum Deus intueatur cor. 1. Regum 16. non vero ſufficit, ſi fiat homini, quia ex actu humano ab homine imperceptibili, qualis eſt actus mere internus, inſurgere nequit obligatio cum alio.

66 Secunda eſt difficultas, an ſponſalia clandeſtina ſint valida & licita, ſeu an ſponſalia debeant publice, vel poſſint valide, & licite etiam clam iniri. Non defuerunt ex Canoniſtis, qui dixerint, quod ſicut ad Matrimonii valorem requiritur illa ſolemnitas, ut publice coram Parocho, & teſtibus contrahantur ex decreto Concil. Trid. ut ſupra dictum eſt, ita etiam requiratur ad validitatem ſponſalium, nam eadem ratio, ob quam Eccleſia olim prohibuit, & poſtea in Tridentino irritavit Matrimonium clandeſtinum, etiam in ſponſalibus procedere videtur, ne ſcilicet quiſquam poſtquam tibi promiſit clam, & privatim, impune deinceps promittat aut contrahat cum altera, dum prior promiſſio in facie Eccleſiæ non poteſt probari, & ob alia hujuſmodi inconvenientia. Communis tamen ſententia oppoſitum docet ut diximus qu. 9. cit. art. 2. nempe non eſſe de neceſſitate, nec de obligatione ſponſalium, ut publice, ſive coram Parocho, & teſtibus ineantur, ſed bene poſſe etiam clam, & private inter ipſos promittentes iniri, non ſolum valide, ſed etiam licite. Ita Sanchez, Lopez, Hurtad. Becanus, Rebellus, Averſa, Coninchius, Brancatus ex noſtris, & alii paſſim. Fundamentum eſt, quia ſponſalia clandeſtina neque irrita ſunt, neque prohibita jure naturali, ut patet, neque alio jure poſitivo de ipſis ſpecialiter lato, quia ſi aliquo, maxime prædicto Tridentino, eo autem non irritantur, nec prohibentur, atſi Matrimonium clandeſtinum; ergo ad ſponſalia extendi non debet, lex enim Trident. irritans, & prohibens tale Matrimonium eſt correctoria juris communis, ac proinde ultra caſum ab ea expreſſum extendi non debet l. *Præcipimus C. de appellationibus*. Confirmatur, quia ita de facto declaravit S. Cardinalium Congregatio, ut refert Hurtad. diſp. 1. diff. 2d. ubi etiam Rebellum citat hæc verba S. Congregationis referentem: *Decretum Trid. quo ſtatuit, ut Matrimonium fiat coram Parocho, & teſtibus non habere locum in ſponſalibus*, & ita etiam uſus Eccleſiæ ſuadet, non enim conſuetum eſt inter fideles, ut ſponſalia coram Parocho celebrentur, & interdum inter ſolos contrahere volentes nullis aliis præſentibus, vel conſciis perficiuntur, ſuper qua re tamen conſuli debent cujuſque Diœceſis conſuetudines, & leges particulares. Hinc ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, quod eadem ratio prohibitionis procedat de matrimonio clandeſtino, & de ſponſalibus, nam matrimonium clandeſtinum a Tridentino prohibitum eſt ad adulteria vitanda, ſolebant enim aliqui, ſpreto priori matrimonio clam inito, publice aliam ducere, & cum ea in perpetuo adulterio vivere, cum enim de priori matrimonio Eccleſiæ non conſtaret, ad ſecundum cogebat, quod erat adulterium coram Deo, unde in matrimonium maximum aderat periculum, quia poſt unum matrimonium contractum omne aliud ſubſequens erat invalidum, hoc autem periculum non habet locum in ſponſalibus, nam matrimonium contractum, prioribus ſponſalibus cum alia contemptis, validum eſt, quamvis illicite contrahatur ſcil. cum injuria prioris ſponſæ, & promiſſionis, ut fuſius declaratum eſt loc. cit.

67 Tertio, quamvis Doctores conveniant ad validitatem ſponſalium requiri, ut contrahentes ſaltem ætatis annum ſeptimum expleverint, quia uſus rationis, & libertas ſeptennio incipere ſolet regulariter loquendo, & ſecundum communem naturæ curſum, ut conſtat ex cap. *Litteras*, & cap. *Acceſſit* de deſponſatione impuberum, adhuc tamen difficultas eſt, an ad valorem ſponſalium requiratur ſeptennium mathematice completum, & an ſi malitia ſupleat ætatem, hoc eſt, quando ante ſeptennium uſus rationis eſt perfectus, ſponſalia ſint valida ante illud contracta, & ſint valida, ac etiam licita. Negant plerique ad valorem ſponſalium neceſſario requiri ſeptennium mathematice completum, dicentes etiam antea poſſe tam valide, quam licite iniri ſponſalia, & ſatis eſſe, ſi puer ſit proximus ſeptennio, eique pauci deſint dies ad illud complendum, pro qua opinione citari ſolent D. Thomas D. Antoninus, Victoria, Vivaldus, Diana, & alii, quorum fundamentum eſt, quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & quod parum diſtat, nihil diſtare videtur; unde qui proxime completurus eſt ſeptennium, moraliter habetur, ac ſi complevisset. Immo volunt prædicti Auctores valere etiam ſponſalia, quandocumque malitia ætatem ſuppleat, ideſt prudentia, & judicium rationis ſeptennium prævenit, in præſenti enim materia malitia nil aliud ſignificat, quam diſcretionem, & uſum rationis perfectum, & fundamentum eſt, quia cum etiam in jure præſcripta ſit certa ætas ad matrimonii valorem, tamen declaratur ſufficere minor ætas, ſi malitia ætatem ſuppleat c. *de illis* 2. de deſponſatione Impub. & quod dicitur de matrimonio debet pariter ad ſponſalia extendi ex l. *Oratio* ff. de ſponſalibus; ergo pariter ſponſalia ante ſeptennium valide contrahi poterunt quando malitia ætatem ſupplet.

68 Communior tamen, & probabilior opinio, ut diximus loc. cit. docet vere requiri ſeptennium completum ad valide ineunda ſponſalia, ita Sanchez, Ponce, Coninchius, Tancred. Hurtad. Caſpenſis Averſa, Brancatus ex noſtris, & alii paſſim. Ratio eſt, quia profeſſio ante annum 16. completum eſt irrita ex Trident. ſeſſ. 24. c. 15. & Teſtamentum conditum ante annum 14. completum, eſt invalidum l. *Qui ætate* ff. Qui teſtamentum condere poſſunt; ergo ſimiliter ſponſalia ante ſeptennium completum celebrata erunt invalida, cum eadem ſit utrobique juris diſpoſitio; habentur enim textus expreſſi in jure Canonico, in quibus hæc ætas præſcribitur. Neque admittenda eſt illa exceptio, & limitatio valere ſponſalia, ſi deſint tantum pauci dies ad complendum ſeptimum annum, dum enim ex ipſo jure expreſſo requiritur certus annus completus, jam deficit præſcripta ætas, ſi vel unus dies deſit; unde communiter Doctores requirunt etiam ultimum diem anni ſeptimi ſaltem inchoatum, ut ſeptennium dicatur completum, & ſufficiens ad valide ineunda ſponſalia. Immo Hurtad. d. 1. diffic. 24. contendit non ſufficere ultimum diem ſeptennii eſſe inchoatum, ſed debere eſſe completum, quia quouſque completus ſit, non eſt ſeptennium, mathematice completum, nec in indiviſibili conſiſtens, idem ſentit Brancatus noſter diſp. 27. art. 5. ſicut de tempore ordinationis in Sacris certum eſt, inquit, quod niſi completus ſit annus 21. & incipiat 22. ætas non ſufficit ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 12. & idem inquit eſſe de profeſſione regularium, qua ſtatuitur, ut profeſſio non fiat ante 16. annum completum, & niſi dies ultimus anni 16. ſit expletus, irrita eſſet profeſſio, quia re vera non eſſet expletus annus 16. Verum Ponce, Averſa, Becanus, Caſpenſis, & alii communiter dicunt ſufficere, ſi ultimus dies anni ſeptimi ſit inchoatus, licet nondum totus effluxerit, quia in rebus favorabilibus id ſufficit, qualia ſunt teſtamentorum, contractus matrimonii, & ſponſalium, & ita in favorem Teſtamentorum ſtatutum eſt l. *qua ætate* ff. de Teſtamentis, & idem ſentiendum eſt tempore ordinationis in Sacris, & Religioſæ profeſſionis, nimis enim rigoroſum videtur mathematicum illud complementum; eo enim ipſo quod ultimus dies eſt inchoatus, licet nondum totus effluxerit, vere, & proprie juxta juris ſtatutum ſeptennium completum dici poteſt, non autem ſi deſint dies pauci, dum enim ex jure ipſo requiritur certus annus completus, ſi vel unus dies deficit, ætas a jure præſcripta, ut dictum eſt. Unde regula illa, quod parum diſtat, nihil

Digitized by Google

nihil diſtare videtur, non habet locum ubi terminus eſt a jure præſcriptus, neque pro nihilo reputatur illud parum, quod jure ipſo exigitur, nec moraliter in jure habetur, ac ſi compleſſet annum, ſi deſint pauci dies, & unus ſolum ad complendum ſeptimum annum, ſed oportet, ut ſaltem ſit inchoatus ultimus dies talis anni, etiamſi nondum totus effluxerit. Et juxta hunc dicendi modum regula illa poteſt habere locum, quod parum pro nihilo reputatur, & quod parum diſtat nihil diſtare videtur, ſi enim dies ultimus anni ſeptimi ſit inchoatus, etiamſi nondum totus effluxerit, adhuc in rei veritate, & abſque juris præjudicio ſeptennium completum dici poteſt, quia nullus dies anni deficit etiam ultimus, cum jam ſupponatur inchoatus.

69 Quarto rurſus neque admittenda eſt alia exceptio, & limitatio, ut dicebamus loc. cit. valere ſponſalia ante ſeptennium, ſi malitia ſuppleat ætatem, ita probabilius tenent Abbas, Angelus, Roſella, Vaſquez, Hurtad. Averſa, Brancatus noſter, & alii. Ratio eſt, quia jus talem exceptionem non apponit in ſponſalibus: & plane ſi apponeretur, fruſtatoria omnino fuiſſet lex de ætate ſeptem annorum, ſiquidem ſufficeret quæcumque ætas, in qua uſus rationis adeſſet, & ad nihil prorſus prædicta juris diſpoſitio deſerviret, quia ſi malitia ſupplet ætatem, ſponſalia eodem modo fiunt, aut non fiunt valide, ſive adſit ſeptennium a jure præſcriptum, ſive non. Neque ex eo, quod hæc exceptio in ætate ad matrimonium requiſita appoſita fuerit, debet pariter extendi ad ætatem in ſponſalibus requiſitam, ut urgebant Auctores primæ opinionis: non enim generaliter quod decretum, & ſtatutum eſt in matrimonio, etiam de ſponſalibus intelligi debet, ut de publicitate ſupra dictum eſt, nec ſpecialiter in præſenti caſu eadem ratio exceptionis militat in ſponſalibus, quæ in matrimonio, nam ætas ſufficiens ad matrimonium definitur probabilitate ad generandum, quæ ſi citius adveniat, minor etiam ſufficiet ætas, ſicut de facto ſufficit in fœmina ætas, duodecim annorum, cum in viro requiratur quatuordecim, & ita habetur eo c. *de illis* x. de Deſponſ. Impub. ubi dicitur, quod ſi fuerint ita ætati proximi, quod carnali copula conjungi potuerint, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent, & hæc eſt ratio, quæ communiter aſſignari ſolet, cur Jus canonicum eamdem ætatem in viris, & fœminis ad ſponſalia præſcripſerit, cum tamen diverſam ad matrimonium exigat, nam ad ſponſalia ſufficit uſus rationis, qui regulariter eodem tempore viris, & fœminis obvenit ſeptennio expleto, ad matrimonium autem requiritur potentia generandi, quæ tardius in viris reperitur, ut docet D. Thomas qu. 43. ar. 2. & 3. Reſponſionem autem Sanchez, Ponce, Becani, Caſpenſis, & aliorum docentium, malitia ætatem ſupplente adhuc valide ſponſalia contrahi ante ſeptennium vide rejectam ar. 2. cit. num. 269. Quæ vero habilitas requiratur ad ſponſalia ineunda, conveniunt Doctores omnes, illas ſolas perſonas ad ſponſalia habiles eſſe, inter quas matrimonium conſiſtere poteſt, eadem ad ſponſalia eadem requiratur habilitas, quæ ad matrimonium, ſponſalia namque ſunt futuri matrimonii promiſſio, ideoque inhabiles ad matrimonium, inhabiles quoque ad ſponſalia cenſentur.

70 Quinto tandem eſt difficultas, an eſſet peccatum mortale, ſi quis ſponſalia contraheret ante legitimam ætatem a jure præſcriptam. Affirmant aliqui, quod deducunt ex c. 2. de Deſponſ. Impub. ubi diſtricte inhibetur, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel Canonibus præſcriptam non pervenerit, conjungantur, niſi forte aliqua urgentiſſima cauſa interveniente, quæ diſtricta inhibitio vim præcepti continet, unde qui contra eam facit, videtur peccare mortaliter, & in re gravi. Verum loc. cit. in fine articuli negantem ſententiam probabiliorem cenſemus cum præcitatis Auctoribus Sanch. Tancred. Coninch. Ponce, Hurtado, Averſa, Becano, Caſpenſi, & aliis. Ratio eſt evidens, quia pueri ante legitimam ætatem ſponſalia contrahere nequeunt, niſi contrahant ante uſum rationis, ut conſtat ex dictis; ſed ante uſum rationis peccare non poſſunt, ſaltem mortaliter; ergo contrahendo ante legitimam ætatem non peccant. Quod ſi pueri ante ſeptennium plenum rationis uſum habere ſupponantur, & promittant inter ſe matrimonium, neque per hoc adhuc dici poſſunt peccare, licet non poſſint adhuc ſponſalia perficere, quia promittunt ſibi quantum poſſunt humano modo, & valebit promiſſio quantum in ea infantili ætate valere poteſt per modum ſimplicis promiſſionis, unde neque ſubeunt impedimentum publicæ honeſtatis ab Eccleſia conſtitutum, ſuper quod cadit jus Eccleſiæ, ut ſponſalia non valeant ante completum ſeptennium. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt textum illius juris Canonici de matrimonio intelligendum eſſe, non de ſponſalibus, ut exponit Panormitanus cum aliis Canoniſtis, loquitur enim de conjunctione, non de promiſſione, ut liquido conſtat ex illa particula *conjungatur*, ſponſalia autem non ſunt conjunctionis promiſſio, & cum res ſit pœnalis, & prohibitoria, ultra proprium ſenſum, & ſignificatum extendi non debet.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quam obligationem ſponſalia inducant.

71 Conveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 9. cit. art. 3. ab initio ſponſalia valide obligare in foro conſcientiæ ſub mortali, itaut ex promiſſione illa mutua inter virum, & mulierem, ſive privatim, ſive in faciem Eccleſiæ facta, oriatur obligatio ſub peccato mortali ad illam ex parte utriuſque adimplendam, contrahendum, ſcilicet, matrimonium, & majorem adhuc eſſe hanc obligationem, ſi ſponſalia fuerint juramento firmata, ita habetur in luin c. *ex litteris* & c. *Requiſivit* de ſponſalibus, cap. *Deſponſata*, & cap. *De conjugali* 27. quæſt. 2. quibus in locis obligatio gravis inſinuatur inter ſponſos ad matrimonium contrahendum, atque ideo ſub culpa mortali. Accedit etiam ratio ex ipſa rei natura, & ex vi ipſius contractus promiſſorii deducta, quia ex contractu oritur obligatio juſtitiæ ſub mortali, quando materia eſt gravis, & conſtat ex dictis ſupra diſp. de Contractibus; hæc enim eſt natura, & vis contractus, qui eſt mutuus, & oneroſus ex utraque parte, ut graviter obliget ex juſtitia ad ſui obſervationem, ſed ſponſalia ſunt contractus mutuus, & oneroſus inter ſponſos in materia gravi, itaut injuſte aget, & gravem injuriam irroget alteri parti illa pars, quæ reſilit, & recuſat adimplere promiſſa; ergo &c. Diximus autem loc. cit. ſponſalia obligare ſub mortali per ſe loquendo, & quantum eſt ex natura ipſorum, quia alioquin ex juſta cauſa, & juſto modo poteſt eſſe licitum reſilire, ſi nimirum ex adimpletione promiſſionis, ſive ex illo matrimonio prævideatur ſecuturum aliquod grave malum, vel magnum ſcandalum, ut graves rixas inter parentes contrahentium, vel aliud grave incommodum, etenim juſtitia non obligat ad faciendum malum, eſt autem malum celebrare matrimonium cum ſcandalo aliorum, in hoc, inquam, Doctores omnes conveniunt, ſed in pluribus aliis diſcrepant, quæ hic ſunt breviter ſolvenda ex dictis loc. cit.

72 Primo dubitatur, an ſponſalia obligent etiam in foro externo: itaut ad implendum promiſſum matrimonium poſſit Judex Eccleſiaſticus compellere ſponſum injuſte a ſponſalibus recedentem. Aliqui dixerunt tunc ſolum eſſe cogendum, quando ſponſalia juramento firmavit, quod deducitur ex c. *Ex litteris* de ſponſalibus, ubi Pontifex reſcribit compellendum eſſe promiſſorem per cenſuram Eccleſiaſticam, ſi promiſſionem juramento firmaverit, quia contra juramentum venire periculoſum eſt, ita Soto, Viguerius, Bart. Ledeſma, Tabiena, & alii nonnulli. Alii vero aſſerunt non eſſe cogendum, etiamſi juramento ſponſalia firmaverit, ſed tantum eſſe monendum, & ſi monitis non acquieverit, relinquendum, quod probant ex cap. *Requiſivit* de ſponſalibus, ubi Pontifex expreſſe definit, mulierem, etiam quæ cum juramento promiſit, monendam eſſe potius, quam cogendam, quia matrimonia debent eſſe libera, & coactiones ſolent habere difficiles exitus, ita Angelus, Armilla, & pauci quidam alii. Communior tamen opinio docet, ut diximus loc. cit. per ſe loquendo injuſte a ſponſalibus reſilientem, petente parte, debere, primo admoneri, & ſi nolit parere, per cenſuras, & alia juris remedia cogendum eſſe, ſive ſponſalia juramento confirmata fuerint, ſive ſola fide firmata, ita Sanchez, Ponce, Tancred. Averſa, Caſpenſis, Becanus, Coninch. Hurtad. Brancatus noſter, & alii paſſim, qui tamen addunt aliquando per accidens non eſſe cogendum, quamvis ſponſalia ſint jurata, quando nimirum ex matrimonio timetur prudenter malus exitus. Et quidem quod per ſe, idest, periculo excluſo mali exitus, & gravis incommodi, cogendus ſit quando ſponſalia ſunt juramento firmata, ſatis patet ex cap. cit. *ex litteris*, & ratione conſtat, quia ad Judicem præſertim Eccleſiaſticum ſpectat juramento obſtrictum cogere ad juramenti impletionem, cum ejus violatione nimia Deo inferatur injuria. Et etiam quod cogendus ſit, ſi juramentum non præceſſit, ſed ſola fide ſponſalia fuerint firmata, evidens ratio convincit, quia contrahentes ſponſalia tenentur ſervare fidem ex juſtitia, & ad Judicem compellere ſpectat, ut unicuique petenti, quod ſuum eſt, reddatur debitum ex juſtitia. Neque obſtat cap. cit. *ex litteris*, ubi cogendos dicit eos qui juraverint, non enim ob id negat obligationem ex ſponſalibus ortam, ut ſic, non ſufficere, ut Judex compellat, ſed ſolum juramentum adducitur pro cauſa, quia erat ſufficiens, & major, quam ſola ſponſalium promiſſio. Neque ſequitur invalide eum matrimonium contrahere, qui metu excommunicationis ad id compellitur, nam metus excommunicationis juſte incuſſus, ut in præſenti ſupponitur, non cadit in conſtantem virum, & conſequenter matrimonium non irritat. Et quod adducitur ex cap. *Requiſivit*, ubi dicitur ſponſam recuſantem monendam eſſe potius, quam compellendam, intelligitur de compulſione, ſeu coactione extraordinaria, quia ex matrimonio extraordinarie coacto exitus difficiles frequenter eveniunt. Et hoc etiam advertitur in cap. *ex litteris*, ubi dicitur nolentem compellendum eſſe, niſi rationabilis cauſa obſtet, qualis eſt prudens timor mali exitus, nam exiſtente hujuſmodi rationabili cauſa, quæ ad prædicta male extendi poteſt, compellendus non erit.

Google

erit. Ex quo probata manet altera pars aſſerti, nimirum quod per accidens, quando ſcilicet timetur periculum mali certus, non ſit cogendus reſiliens ad implenda ſponſalia etiam jurata; & ratio eſt, quia minus malum ſæpe permittendum eſt ad vitandum majus; at majus malum eſt ſcandala, & perpetuas rixas, & inimicitias oriri, quam fidem ſponſalium frangi; ergo quando ex matrimonio contracto malum gravius timetur, quam ſi non impleta ſponſalia, ut quando timentur perpetuæ rixæ, aut uxoris deſertio, nolens non eſt cogendus, hoc minus malum permitti poteſt, ut illud majus evitetur.

73 Secundo dubitatur, an ex ſponſalibus ſuboriatur nova malitia præter fornicationem in actibus carnalibus ſpondentium cum aliis perſonis. Affirmant plures ſponſalia addere fornicationi ſponſæ, aut ſponſi cum alia perſona novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, & in confeſſione neceſſario explicandam. Ita Sanchez, Coninchius, Hurtad. Tancred. Diana, Fillincius, & alii, quorum fundamentum eſt, quia ſponſi per ſponſalia ſibi mutuo reddunt jus juſtitiæ ad corpora; ergo violatio corporis promiſſi ſponſi, vel ſponſæ eſt injuſta, ſcilicet contra jus, quod quilibet ſponſus habet in corpus alterius. Negant alii ſponſalia novam ſuperaddere malitiam fornicationi, qui proinde dicunt hanc circumſtantiam non mutare ſpeciem, nec eſſe neceſſario in Confeſſione aperiendam. Ita Ponce, Mercerius, Caſpenſis, Brancatus noſter, & alii communiter, quam opinionem loc. cit. diximus eſſe probabiliorem. Ratio eſt, quia peccatum hujuſmodi adulterium non eſſet, ut deducitur ex ejus definitione, quam D. Auguſt. aſſignat lib. 2. de adult. conjug. & habetur c. 2. cauſa 36. quæſt. 1. *Adulterium eſt alieni thori violatio*, & eſt etiam Iſidori ex cap. Non mœchaberis, ubi ſuper Exod. c. 29. ſic habet: *Specialiter adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit*, ſic etiam omnia jura loquuntur, quæ ſtatuunt adulterum eum eſſe, qui habens uxorem, alteri commiſcetur, & e contra, unde adulterium dicitur quaſi ad alterius torum acceſſus; ſed ſpondens tantum alicui eam [illegible] in uxorem non eam adhuc habet uxorem, & ſpondentes [illegible] habent ſuum torum; ergo copula eorum cum aliis non eſt adulterium proprie loquendo de adulterio, & accedens ad ſponſam de futuro cum alio non violat alienum torum, et proinde nec adulterium committit. Deinde nec committitur ulla injuſtitia, quia ſponſalium ſubſtantia in eo conſiſtit, ut ſpondentes futuro tempore matrimonium mutuo promittant contrahendum, & ad id ſe obligent, ſed dum cum alia perſona fornicantur, contra hanc obligationem nihil faciunt, nec alter quoad hoc læditur alterius, quia tali fornicatione non obſtante ſemper talis obligatio manet, & voluntate implendi promiſſum; ergo &c. Hinc ad fundamentum alterius ſententiæ neganda eſt conſequentia, quia illud jus non eſt aliud, quam jus in uno habendi alium aliquando in conjugem, & acquirendi dominium corporis ejus, quod jus nec tollitur, nec violatur per fornicationem, quia plane ei ſatisfiet, dum alteri ſe in conjugem tradet. Cum igitur ſponſus, vel ſponſa ante ſponſalium ſuum corpus, & jus in illud alteri non dederit, ſed tantum promiſerit, injuſtitiam contra promiſſarium non committit, ſi illud alteri ad fornicandum commodaverit, ſicut ſi promittens alteri agrum vendere, interim illum alteri commodet etiam ad damnificandum, nullam ob id injuſtitiam promiſſario facit.

74 Tertio dubitatur, an qui prius votum ſimplex caſtitatis, vel Religionis emiſit, & puellam defloravit cum promiſſione matrimonii, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum. Et difficultas procedit, quando Virgo voti ignara erat, quia ſi conſcia eſſet, nulla erit obligatio eam ducendi, imo nec reſarciendi damnum illatum, quia mala fide permiſit damnum illud ſibi inferri. Prima opinio docet votum caſtitatis, vel Religionis impedire obligationem ducendi ſic defloratam, ac proinde defloratorem teneri voto. Ita Navarrus, Rodriquez, Vivaldus, Laymen, Hurtad. Diana, & alii. Ratio eſt, quia per votum prius Deus acquiſivit jus, quod non poteſt vovens propria auctoritate tollere ſuſcipiendo ſtatum voto contrarium. Tum quia prædictus non tenetur illam ducere ratione promiſſionis, quia fuit nulla, utpote rei illicitæ ratione voti præſuppoſiti, neque tenetur ratione damni illati, quia huic ſatisfieri poteſt conſtitutione dotis, aut aliter. Alia opinio docet votum ſimplex caſtitatis, aut Religionis non impedire obligationem ducendi illam etiam cum animo conſummandi. Ratio eſt, quia ex voto oritur ſola obligatio ſpectans ad virtutem Religionis, ex ſponſalibus vero obligatio rigoroſa juſtitiæ, quæ arctior, & ſtrictior eſt. Tum quia promiſſio voti ad Deum fuit mere liberalis, at promiſſio ſponſalium ad alterum fuit onerosa cum reciproca obligatione ex parte alterius; nec Deus ita rigide exigit obſervantiam promiſſionis ſibi factæ, præſertim cum injuria alterius, & ita cenſetur in eo caſu eam relaxare. Tum tandem, quia votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex juſtitia. Ita Sanchez, Leſſius, Tancred. Vaſquez, Rebellius, Caſpenſis, & plures alii. Has tamen opiniones facile conciliavimus loc. cit. media via incedendo, & dicendo, quod ſi damno illato nequit alia via ſatisfieri, niſi eam ducendo, ut regulariter contingit, quando defloratio non caute facta a viro, aut ab eo publicata, virgo eſt infamata, non ceſſat ipſo facto voti obligatio, ſed emergit ſufficiens cauſa petendæ, & obtinendæ diſpenſationis, qua obtenta tenetur illam ducere ob rationes ſecundæ opinionis, quia ſcilicet votum non obliget cum damno notabili debiti alteri ex juſtitia. Et hoc aſſerendum eſt, quando neceſſaria ſit ſatisfactio, non enim ſemper eſt neceſſaria, ut notat Hurtad diffic. 21. tunc ſcilicet, quando deflorata non eſt infamata a viro, & æque bene nubit, ac ſi non eſſet deflorata, & quando eſt neceſſaria, ut cum non poteſt æque bene nubere, tum ſatisfieri poteſt per conſtitutionem dotis ſufficientis ad reſarcimentum damni per deflorationem illati, & univerſaliter loquendo impleri poteſt, et debet votum caſtitatis emiſſum abſque damno defloratæ, quando alia via, quam ducendi eam, poteſt ei ſatisfieri, ut ſæpe poteſt. Quando autem non poteſt alia via ſatisfieri, niſi eam ducendo, erit obligatio eam ducendi, & tunc votum obligabit quoad redditionem debiti conjugalis, etiamſi quoad petitionem obliget, & quoad alios actus. Quod ſi, ad tollendum omnem dubietatem, & ſcrupulum, petatur in tali caſu, & obtineatur voti diſpenſatio, ut conſultius judico, tunc votum penitus evaneſcet tam quoad redditionem debiti conjugalis, quam quoad petitionem, & alios actus.

75 Quarto dubitatur, an qui defloravit virginem ſpe fictæ promiſſionis Matrimonii, eam ducere teneatur, in qua difficultate conveniunt Doctores, quod ſi fictus promiſſor ſigna dedit, quibus fœmina ſufficienter agnoſcere potuit ſubeſſe dolum promiſſionis, vel ipſa agnoſcendo inæqualitatem conditionis rem intellexit, vel ſuſpicata eſt ficte Matrimonium promitti; in eo caſu non tenetur fictus promiſſor ad promiſſionem implendam, quia ex mera ſua voluntate conſenſit, & decepta non fuit, nec tenetur ratione damni illati, quia volenti, & ſcienti nulla fit injuria. Quod ſi fœmina ſufficienter agnoſcere non potuit ſubeſſe dolum promiſſioni, & conſenſit decepta, & ſpe fictæ promiſſionis inducta, conveniunt etiam Doctores eum, qui ficte, ſeu verbaliter tantum promittens Matrimonium ſub ea ſpe virginem defloravit, teneri aut ad eam ducendam, aut ad ſatisfaciendum damno deflorationis; eſt autem difficultas, an teneatur determinate ad eam ducendam in uxorem. Negant aliqui præſertim ſi diſparis ſint conditionis in nobilitate, vel divitiis, dicentes ſatisfacere conſtituendo ei dotem ad ſupplendum damnum deflorationis; & ratio eſt, quia ille nullam incurrit obligationem ratione promiſſionis, quæ fuit omnino ficta, ſed ſolum ratione damni illati; ergo ad nihil amplius tenetur quam ad ſatisfaciendum damno illato, dotem ſufficientem addendo, ut nubat viro ſibi ſimili in qualitate, & conditione. Ita D. Antoninus, Bart. Ledeſma, & alii nonnulli. Affirmant alii, & ratio eſt, quia iſte vere intulit damnum virgini contra ejus voluntatem, quæ ſolum conſenſit ſub conditione promiſſionis veræ, & non fictæ; ergo tenetur ex juſtitia eam ducere, quia quamvis damnum deflorationis poſſit pecunia compenſari, non tamen ulla deceptio, niſi eam in uxorem ducendo. Ita Sanchez, Vaſques, Tancred. Mercerius, Becanus, Caſpenſis, Ponce, & plures alii. Alii tandem docent prædictum teneri ex fidelitate ad eam ducendam in uxorem, quamvis, ſit multo nobilior illa; ex juſtitia vero ad id non teneri, ſed ſatisfacere, ſi damnum deflorationis pecunia compenſabit, aut conſtitutione dotis ſufficientis, aut aliter. Ratio prioris partis eſt, quia prædicta promiſſio, quamvis ſolum verbalis, eſt vera promiſſio reſpectu hominis; ergo obligat ex fidelitate ad ſtandum promiſſioni Matrimonii. Ratio poſterioris eſt, quia qui ita ficte promiſit, non tenetur promiſſione ipſa, aut contractu, aut ex juſtitia; quia ex promiſſione noluit conferre jus juſtitiæ; ſed tantum tenetur ratione damni illati, quia injuſte, utpote deceptione illatum eſt. Ita diſcurrit Hurtadus diſp. 1. difficul. 18. & quidam alii cum ipſo.

76 Sed jam diximus loc. cit. quod quamvis omnes iſtæ opiniones ſint probabiles, ſecunda tamen probabilior videtur, quod ſcilicet, qui ſub ſpe fictæ promiſſionis virginem defloravit, eam ducere tenetur ſub mortali in uxorem, nec damno illato ſatisfacit conſtituendo ei dotem ſufficientem, ut nubat viro ſimili in qualitate, & conditione. Ratio eſt, quia licet fictus promiſſor non obligetur ex promiſſione, quia ſe ipſa non fuit vera promiſſio, ſed promiſſionis fictio; obligatur tamen ex juſtitia commutativa, nimirum ex contractu ad hanc juſtitiam pertinente, ut patet de omnibus aliis contractibus conditionalibus, ubi interveniunt pactum, & illa conditio, do, ut des, vel facio, ut facias; nam in his contractibus, ubi alter ex ſua parte implevit, tenetur juſtitia alter implere, quamvis ficte contraxerit, quia ex juſtitia vere contrahere tenebatur; juſtitia autem commutativa non tantum petit reddi æquale, ſed interdum, ut idemmet reddatur, ut ſi equum furatus es, non ſatisfacis reddendo pecuniam, nam unum pro alio creditore invito reddi non poteſt l. 2. ff. *ſi certum petatur*; ſed in hoc caſu intervenit perfectus contractus, ſcilicet do, ut des, vel facio, ut facias; ergo cum puella promiſſionem impleverit tradendo corpus ſuum innitens promiſſioni Matrimonii, ſi ſe defloratam dediſſet, tenetur fictus promiſſor implere ducendo eam, & adhibendo conſenſum ex juſtitia debitum; non quidem ratione damni illati, ut prima, & tertia opinio dicebat,

Digitized by Google

hat, quia nullum damnum illatum eſt virgini ſub tali conditione conſentienti, ſed ratione contractus, & pacti initi. Et hoc ibi aſſerendum eſſe diximus, quamvis ſponſore diſpari ſuæ conditionis in nobilitate, vel divitiis, & hoc intelligendum eſſe non ſolum quando mulier fuit inæqualitatis inſcia, ſed etiam dum fuit ſatis conſcia, ſibi tamen perſuaſit Matrimonium ab illo ex animo promitti; & ratio eſt, quia intervenit verus contractus obligans ex juſtitia commutativa ad ſervandam conditionem, ſub qua fuit initus; nec diſparitas conditionis eximit promittentem ab obligatione implendi id, quod ficte promiſit, alias ſi ex animo promiſiſſet, non maneret ſua promiſſione ex juſtitia obligatus ob eamdem inæqualitatem, ſed tantum ex fidelitate. Nec refert, quod hæc inæqualitas virgini nota fuit indicium ſufficiens, & argumentum doli, & fraudis in viro nobili in promiſſione facienda, ac proinde ſaltem in tali caſu non tenere fictum promiſſorem ad promiſſionem implendam, quia ergo non conſenſerit, hac data hypotheſi, ſpe futuri Matrimonii in copulam, ſed libere, & independenter a tali ſpe, quia ſatis agnovit ſibi ficte promitti. Hoc enim gratis omnino dicitur, quia ut notat Caſpenſis diſp. 5. ſect. 4. ſæpe nobiles, ac divites, & hoc paſſim videmus, non ſolum ſponſalia, ſed Matrimonium quoque cum mulieribus abjectis, & plebeis, ac pauperibus contrahere ſolent, atque ideo ergo illa potuit credere, & ſperare ſecum fieri, quod cum aliis ſuæ conditionis ſæpe factum eſt; unde ſi bona fide, & ſimplici animo conſenſit, contractus tenet, & fictus promiſſor promiſſum implere tenetur, nec ſatisfacit, dotem conſtituendo, etſi ipſa complaceat, & remittat. Unde addimus loc. cit. in fine articuli non placere, quod ait Bonac. quæſt. 5. punct. 5. num. 7. plures alios adducens, virum in tali caſu non teneri ad illam fœminam ducendam, ſed neque ad illam dotandam, eo enim in tali caſu illi injuriam feciſſe non cenſetur, cum fœmina videatur ſciens conſenſiſſe. Non placet, inquam, quia licet ſupponatur conſcia notabilis diſparitatis, adhuc bona fide id facit, & ſimplici animo inducta ſpe futuri Matrimonii ob alios ſimiles caſus ſæpe ſecutos, quare contractus adhuc tenet, & fictus promiſſor tenetur implere promiſſum ratione contractus, & pacti initi.

77 Quinto tandem dubitatur, quid dicendum ſit de ficta Matrimonii promiſſione quoad vim obligandi, quam difficultatem late tractavimus qu. 9. cit. art. 4. ubi diximus in promiſſione Matrimonii triplicem eſſe poſſe voluntatem, unam promittendi, alteram obligandi ſe per promiſſionem, tertiam implendi quod promiſſum eſt, & ſic e contra tribus etiam modis promiſſionem fictam fieri poſſe, primo quando quis exterius, & verbaliter promittit, interius vero animum promittendi non habet, ſecundo ſi habet animum promittendi, non tamen ſe obligandi, tertio ſi promittens animum habeat promittendi, & ſe obligandi, non tamen promiſſum implendi. Et diximus cum communi DD. in hoc tertio genere promiſſionis eum, qui habet animum promittendi, & ſe obligandi, non tamen implendi, revera contrahere ſponſalia, & obligari ad præſtandum id, quod promiſit, ratio eſt quia obligatio ſequitur naturaliter ex voluntaria promiſſione animo ſe obligandi facta; ergo ſicut poſito igne neceſſario ſequitur calor, etiam ſi nolit apponens, ita poſita voluntaria promiſſione animo ſe obligandi facta, ſequitur naturaliter obligatio, quæ per contrariam voluntatem non adimplendi impediri non poteſt, quia poſitis rerum naturis, nullus earum effectus neceſſarios impedire poteſt. De aliis vero duobus promiſſionis fictæ generibus diximus diſcrepare DD. quorum opiniones ibi exacte examinavimus, & pro reſolutione diximus, quod loquendo de primo genere promiſſionis fictæ, verius, & probabilius eſt promiſſionem Matrimonii externam ſolis verbis, & oretenus factam, abſque animo promittendi non ſufficere ad ſponſalia, & in foro interno non obligare. Ita Sanchez, Tancred. Coninch. Meratius, Becanus, Caſpenſ. Acerſa, Braocatius noſter, & alii communiter, & probabilior ſententia, quæ probatur ex ratione contractus, ſiquidem contractus, ſeu pactum eſſentialiter eſt duorum conſenſus, & conventio ex l. 1. ff. de Pactis, ſponſalia vero ſunt verus contractus, verumque pactum; ergo impoſſibile eſt, ut ſubſiſtant ſine intentione promittendi, ſeu conſenſu interno; ideoque dictum eſt ſupra, ſi fiant ab impuberibus infra ſeptennium, eſſe irrita, & nulla ex defectu conſenſus ex cap. *Litteras*, & cap. *Continebatur*, de Deſponſ. Impub. Confirmatur a pari de voto, & Matrimonio ipſo, ſi enim in his deficiat intentio vovendi, & contrahendi, ipſo facto nulla ſunt, & nihil ſit in foro interno, licet Eccleſia in externo præſumat eſſe verum votum, & verum Matrimonium. Dices cum Vaſquez, Ponce, & aliis oppoſitum ſentientibus promiſſio, quamvis tantum exterior, & verbalis eſt vera promiſſio reſpectu hominis, qui cor non intuetur; ergo eſt valida ad obligandum. Reſpondetur hoc probare tantum, ut diximus, quod talis promiſſio vera reputaretur in foro externo; & talem Eccleſia eſſe præſumeret, non tamen probat, quod vera, & legitima eſſet in foro interno, de quo hic loquimur, ut fuſius declaravimus loc. cit.

78 Loquendo vero de ſecundo genere promiſſionis, quando nimirum habet quis animum promittendi, non tamen ſe obligandi, an obliget talis promiſſio; quamvis aliqui affirment, & conſequenter dicant ſic promittentem vere ſponſalia contrahere, & obligari; negativa tamen ſententia communior eſt, & probabilior, diximus loc. cit. quam tuentur Auctores adducti, & omnes probant hac unica ratione, quæ eſt efficaciſſima, quia conditio verbis expreſſa, vel mente retenta, quæ adverſatur ſubſtantiæ Matrimonii, ipſum annullat, quamvis contrahens cum illa conditione habeat animum contrahendi ex cap. *finali* de condit. appoſitis, ergo ſimiliter invalidabit ſponſalia, & quamcumque promiſſionem conditio contraria ſubſtantiæ illorum; at de intrinſeca ratione ſponſalium, & cujuſvis alterius contractus eſt animus, & intentio ſe obligandi; ergo conditio, quæ huic animo adverſatur, promiſſionem reddit invalidam. Minor ſubſumpta probatur, quia conſenſus ſine obligatione non ſufficit ad contractum oneroſum, ideo enim contractus dicitur oneroſus, quia contrahenti imponit onus ad aliquid faciendum, dandum, & permutandum; ergo ſi deſit conſenſus ad dandum, faciendum, &c. non eſt contractus. Et plane immerito prorſus negat Hurtad. diſput. cit. diffic. 10. intentionem non ſe obligandi eſſe contra ſubſtantiam promiſſionis, hoc enim aperimus in Matrimonio; ſi enim quis conſentiat abſque animo ſe obligandi, non tenet, ut omnes fatentur; ergo idem dicendum erit in ſponſalibus, cum ſint contractus ejuſdem rationis, idem etiam experimur in voto; ſi enim deſit animus ſe obligandi, jam non eſt votum ex cap. *Litteraturam* de voto; ergo de ſponſalibus idem dicendum eſt, cum ſit eadem ratio, ſicut enim per votum aliquid Deo promittimus, ita per ſponſalia Matrimonium promittitur ſponſæ. Immo hac ratione deducunt Auctores citati, nec hujuſmodi promiſſionem animo non ſe obligandi factam obligare etiamſi juramento firmetur, ſuppoſito promittentem non habere animum ſe obligandi, tamen ſi habeat animum promittendi, jurandi; & ratio eſt, quia ſicut promiſſio per ſe non obligat, niſi adſit animus obligandi, ita pariter juramentum non obligat, niſi adſit animus obligandi, nec Deus acceptat juramentum niſi ſecundum hominis intentionem cap. *humanæ aures* 22. quæſt. 5. Notanter autem diximus promittentem eo modo, ſcilicet, cum animo promittendi, non autem cum animo ſe obligandi, non obligari ex vi talis promiſſionis ad eam ſervandam, quia, ut Bonacina advertit cum Leſſio, Ledeſma, Rebello, & aliis, fieri poteſt, ut ob aliam rationem ſervanda ſit promiſſio, ut ratione vitandi ſcandali, ſi aliter vitari non poteſt, quam per adimpletionem promiſſionis; immo ficte promittens etiam hoc modo cogetur in foro externo ſtare promiſſioni, eamque ſervare, quia ut ſupra dictum eſt, intaſſe præſumetur cum animo, & intentione jurandi, & ſe obligandi. Similiter fieri poteſt, ut obligetur ſtare promiſſioni non ſolum ratione ſcandali vitandi, ſed etiam ratione damni præcavendi, ut quando quis ficta promiſſione matrimonii, aut ficto juramento aliquam decepit illam deflorando, quamvis enim in tali caſu non teneretur ex vi promiſſionis, aut juramenti ſervare promiſſum Matrimonium, celebrando cum decepta, teneretur tamen ratione damni injuſte illati, ut dictum eſt. Objectiones in oppoſitum vide ſolutas loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quibus modis, & quibus de cauſis Sponſalia diſſolvantur.

79 PRimo, quia contractus ſponſalitius non eſt natura ſua indiſſolubilis, ſicut conjugalis, ut habetur cap. 2. de ſponſalibus, conveniunt Doctores omnes, tam Theologi, quam Canoniſtæ, ut diximus diſp. 7. cit. quæſt. 10. obligationem in ſponſalibus contractam aliquando ceſſare, & diſſolvi poſſe ob aliqua impedimenta ſupervenientia, ſeu ob juſtam aliquam cauſam, cum enim in ſola promiſſione de futuro conſiſtat, poteſt omnino diſſolvi, itaut promiſſionis obligatio ceſſet, dicuntque ſponſalia pluribus modis diſſolvi poſſe, quorum præcipuos, & magis ordinarios hic breviter referemus ex dictis loc. cit. Itaque in primis ſponſalia diſſolvi poſſunt per mutuum conſenſum, & mutuam ipſorum ſponſorum remiſſionem libere factam; & ratio eſt, quia contractus hic natura ſua diſſolubilis eſt, ut diximus, contractus autem diſſolubilis ex voluntate contrahentium diſſolvi poteſt, res enim per quas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ut patet ex regula generali omnium contractuum, & obligationum, quæ ſumitur ex cap. 1. de Regulis juris; & idem dicendum eſt, quando ſponſalia fuerint juramento firmata, quia cum materia juramenti, in quam cadit, ſit promiſſio facta homini, altero promiſſionem remittente, ceſſat obligatio juramenti, quæ in illa fundabatur, cap. *Debitores* de jure jurando. Hoc autem tantum de ſponſalibus puberum intelligendum eſt, ut diximus loc. cit. non autem impuberum, impuberes dicuntur pueri, qui annum ætatis 14. non attingunt, & puellæ non attingentes 12. & conſequenter puberes dicuntur, qui 14. annum jam attigerunt, & puellæ, quæ annum 12. Quando igitur ſponſalia inter impuberes inita fuerunt, vel ambos, vel unum puberem, & alterum impuberem, non poſſunt impuberes ſua voluntate reſilire, & ſponſalia reſcindere, antequam ad pubertatem per-

perveniat, ſed ſolum poſſunt ſtatim, ac pubertatem attingunt, ita definitum eſt in cap. *De illis* 7. de ſponſal. Impub. cujus diſpoſitionis hæc ratio fuit, ut immaturitati impuberum occurratur, qui ob eam ſæpius contraherent, & diſſolverent, tum quia, ut ſi forte minus prudenter ſe obligaverint, poſſint obligationem excutere, cum ad majorem ætatem pervenerint, & uſus rationis magis capacem. Unde ſponſalia ante pubertatem inita non habent vim ſimpliciter obligandi ad contrahendum in pubertate, ſed habent vim ligandi, ne interim alia ſponſalia ineantur, & inducunt publicæ honeſtatis impedimentum: Et ſi impuberes, qui ſponſalia contraxerunt, ita ſe habeant, ut unus prius ad pubertatem perveniat, quam alter, non poſſunt ſponſalia diſſolvi, donec alter quoque ad pubertatis annos pervenerit, & habetur ex eodem cap. cit. *De illis*.

80. Secundo conveniunt Doctores ſponſalia quoque diſſolvi per Religionis ingreſſum, quod etiam intelligendum eſt, ſi fuerint juramento firmata, ut diximus qu. 18. cit. art. 1. quia cum juramentum ſit in confirmationem ſponſalium, ceſſante ſponſalium obligatione, ceſſat etiam juramenti obligatio, ſed non eodem modo rem declarant; aliqui enim dicunt ſponſalia non diſſolvi per Religionis ingreſſum, niſi profeſſione ſecuta, ac proinde ſi ſponſus tempore Novitiatus Religionem deſerat, teneri ad fidem ſervandam; nam ingrediens Religionem non ſtatim cedit juri ſuo, ſed ſub ea conditione, ſi profeſſus fuerit; ſponſalia namque per ingreſſum Religionis dirimi dicuntur, quia eſt mors quædam ſpiritualis, et non eſt mors ſpiritualis Religionis ingreſſus, niſi facta profeſſione. Ita Durandus, Paludanus, Viguerius, Veracruz, & Armilla. Alii vero communius, & probabilius exiſtimant ſponſalia dirimi per ſolum Religionis ingreſſum alterius ſponſorum, etiamſi profeſſionem non emittat, ita enim deducitur ex c. *Ex publico* de Converſione conjugatorum, ac proinde, manentem in ſæculo poſſe ſtatim aliud Matrimonium contrahere, & a fide priorum ſponſalium omnino ſolutum eſſe, ratio eſt, quia eo ipſo quod quis Religionem ingreditur, ſatis ſe declarat ſponſalibus renunciare, ſiquidem in eo notabilis fit mutatio ſtatus, nam vulgo magnum cenſetur dedecus Matrimonium inire cum eo, qui fuit Monachus, aut cum ea, quæ fuit Monialis; ergo manens in ſæculo liber eſt ab obligatione. Ita Navarrus, Soto, Ledeſma, Sylveſter, Angelus, Sanchez, Averſa, Becanus, Toletus, Bonacina, & alii paſſim. Rurſus aliqui volunt ſponſalia per Religionis ingreſſum penitus diſſolvi ex parte utriuſque ſponſi, tam ſcilicet ex parte ingredientis Religionem, quam ex parte manentis in ſæculo, itaut hic ſit liber ad aliud Matrimonium contrahendum, & ille ſi a Religione egrediatur, ſit etiam liber ad contrahendum cum alia. Ita Sanchez, Tancred. Henriquez, Bonacina, Becanus, Stephanus a S. Gregorio, & alii. Ex adverſo autem probabilius tenent alii quamplures ſolvi quidem ſtatim ſponſalia ex parte remanentis in ſæculo, itaut eo ipſo ſit liber ad aliud Matrimonium contrahendum; non tamen ſtatim ſolvi ex parte alterius Religionem ingredientis, ſed hunc adhuc obligatum manere, ut ſi forte egrediatur, & altera pars eum acceptet, teneatur adhuc cum ea contrahere. Ita Ponce, Coninch. Hurtad. Rebellus, Averſa, Caſpenſis, Brancatus ex noſtris, & plures alii. Et quidem ſtatim diſſolvi ſponſalia ex parte manentis in ſæculo, conceditur ab Auctoribus etiam primæ opinionis, & facile probatur, quia quando fit notabilis mutatio ſtatus in altero ſponſorum, ceſſat obligatio ſponſalium in quacumque ſententia; nam contractus ſponſalium hanc conditionem tacitam involvit, niſi fiat notabilis mutatio ſtatus; hæc autem in iſto caſu occurrit, nam ingreſſu Religionis notabilis mutatio ſtatus fit in perſona ingrediente, ut dictum eſt, adeout a Religione egrediens fiat moraliter minus aptus ad nuptias, quia magnum dedecus cenſetur inire Matrimonium cum tali ob notam gravem levitatis, & inconſtantiæ oſtenſam in egreſſu, & permanens in ſæculo cogitur expectare, an alter profiteatur, quod eſt onus grave; ergo, &c. Quod autem non ſolvantur ſponſalia ſtatim ex parte alterius, qui Religionem ingreditur, ſed adhuc maneat obligatus, ſi e Religione egrediatur, ad fidem ſervandam, & cum ea contrahere, quæ remanet in ſæculo, ſi parata ſit eum acceptare, probatur, quia non fit liber jure aliquo poſitivo, cum nullum tale extet, neque in ingreſſu ipſo, quia ante profeſſionem poteſt egredi, ergo ſi egrediatur, & alter acceptet, tenetur adhuc ſtare promiſſis, non enim rationi conſonum eſt, ut qui retrocedit, gaudeat favore Religionis, ſed ut ad ſæculum redeat cum antiquis obligationibus, & oneribus.

81 Tertio conveniunt rurſus Doctores, ut dictum eſt loc. cit. quando unus ex ſponſis vovet caſtitatem, alterum manere liberum a ſponſalibus, quia vovens ſuo voto obligationi alteri renunciaſſe cenſetur, quia intendit ad id ſe obligare, quod cum Matrimonio ſibi promiſſo eſt incompoſſibile, conveniunt etiam, ſuſceptionem Ordinis Sacri, utpote ad Matrimonium inhabilitantis, diſſolvere ſponſalia prius facta, ut habetur ex c. *Scripſit*, 27. qu. 2. immo ad votum ſuſcipiendi Sacros Ordines, ſponſam manere liberam a ſponſalibus, quia eo voto ſponſus ſuo juri, & obligationi ſponſæ renunciaſſe cenſetur. Idem per votum ſuſcipiendi Ordines Sacros, & majores, quia ſponſalia non diriguntur per votum ſuſcipiendi Ordines minores, immo neque per realem eorum ſuſceptionem, cum minores Ordines ſtatui Matrimonii non repugnent. Eſt tamen difficultas, an per votum ſimplex caſtitatis ſubſequens, vel ſuſcipiendi Sacros Ordines ſolvantur ſponſalia etiam ex parte ipſius voventis, & liber maneat ab ipſis. Negant aliqui, quod deducitur ex cap. *Veniens*, quia Pontifex jubet pœnitentiam imponi ob mentitam fidem mulieri, quæ poſt ſponſalia votum caſtitatis emiſerat; ergo votum caſtitatis ſubſequens ſponſalia dirimit. Deinde probant ratione, quia illicite, & invalide promittitur Deo res prius alteri homini promiſſa, & debita, ut ſi quis prædium dedit, vel promiſit Petro cum titulo oneroſo, non poteſt illud dare, vel promittere Eccleſiæ, ſed per ſponſalia promiſerat quis corpus ſuum alteri homini; ergo non valide promiſerat per votum caſtitatis Deo, vel Sacrorum Ordinum in præjudicium prioris promiſſionis, ita Navarrus, Sanchez, Tancredus, Reginaldus, Rebellus, Coninchus, Hurtadus, Valentia, Becanus, & alii. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat, & ratio eſt, quia in ſponſalibus, ut dictum eſt, ſubintelligitur illa conditio, niſi perfectior vitæ ſtatus eligatur, non enim debent perfectionem impedire; cum igitur per votum caſtitatis, vel ſuſcipiendi Ordines Sacros perfectior vitæ ſtatus eligatur, ſtatus enim cælibatus, & Clericatus perfectior eſt ſtatu Matrimonii, ut conſtat ex Tridentino ſeſſ. 24. can. 10. ſequitur ſponſalia dirimi per votum ſimplex caſtitatis, vel Sacros Ordines ſuſcipiendi, eorumque obligationem ceſſare ex utraque parte. Ita Sotus, Henriquez, Ponc. Rodriquez, Ledeſma, Cajetanus, Suarez, Vaſquez, Naldus, Angelus, Averſa, Bonacina, Caſpenſis, Brancatus noſter, & alii paſſim. Ad fundamentum primæ opinionis ex can. citat. deductum dicendum eſt per mentitam fidem non intelligi fidem ſponſalitiæ promiſſionis, ſed fidem Deo datam per votum, quia mulier illa poſt votum Deo factum cum alio contrahere volebat, ut patet ex verbis textus, & Gloſſa ibidem, vel ſi per fidem intelligatur ſponſalitia promiſſio, adhuc aliqua debuit pœnitentia injungi, eo quod illa mulier non tam caſtitatis amore, quam potius ne compelleretur cum illo ſponſo contrahere, votum emiſit, ut narratur in textu. Ad rationem, ſi argumentum valeret, magis urgeret contra Religionis ingreſſum poſt Matrimonium tentum, quam contra votum poſt ſponſalia emiſſum, quia ibi facta eſt traditio, & tranſlatio corporum, quæ non eſt facta in ſponſalibus, & tamen Deus acceptat rem alterius, tanto ergo magis poterit Deus acceptare rem alteri promiſſam, & adhuc non collatam; major ergo eſt falſa, quando prior promiſſio eſt obſtaculum implendi perfectiorem ſtatum ob rationem allatam; in aliis vero promiſſionibus, quæ perfectiori ſtatui non obſtant, qualis eſt in argumento aſſignata, & ſimiles, eſt vera illa doctrina, & Deus talem rem alteri promiſſam acceptat, quia promittens conditionalem habuit intentionem de non ſtando contractui, ſi vellet uti divino privilegio ſolvendi illum Deo ſe dedicando. De quo alia plura vide loc. cit.

82 Quarto conveniunt Doctores, quod ſi Matrimonium de præſenti cum alia contractum ſit validum, diſſolvuntur priora ſponſalia c. *Si inter* de ſponſalibus, quamvis peccet mortaliter qui ſic contrahit, ut habetur cap. *Sicut ex litteris* de ſponſalibus. Ratio eſt, quia obligatio Matrimonii eſt major, quam ſponſalium, ergo ſi illa adſit, hæc ceſſat, ſi vero Matrimonium cum alia contractum ſit irritum, adhuc obligant priora ſponſalia, quia non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, ut habet 52. regula juris in 6. hoc autem intelligendum eſt reſpectu illius, qui cum alia Matrimonium contraxit invalidum, non autem reſpectu innocentis, hic enim liber eſt a ſponſalium obligatione, eo quia alter receſſit a contractu cum illo jam inito. Difficultas tamen eſt, an ita ceſſet, ut penitus extinguatur, vel an ſponſus ſoluto Matrimonio cum alia contracto per mortem illius non amplius ad priora ſponſalia teneatur. Aliqui docent omnino ceſſare, & penitus extingui, itaut ſoluto Matrimonio, ſive morte, ſive profeſſione ſecundæ, contrahere cum prima, ſive relicta non teneatur etiam ipſa volente. Ratio eſt, quia jam per ſubſequens Matrimonium extincta prorſus erat ea priorum ſponſalium ex juribus antea adductis; ſed obligatio ſemel extincta non revivicit ex c. *Quæris*, de Conſecr. diſt. 4. Confirmatur quia Matrimonium ſuperveniens eſt fortius vinculum vinculo ſponſalium præcedentium, & ejuſdem rationis cum illo, & cum eo incompoſſibile; ergo extinguit illud, ſicut etiam qui vovet profiteri in Religione ſtrictiori liberatur omnino ab eo voto per profeſſionem factam in Religione laxiori. Ita Sanch. Tancred. Henriquez, Villalobos, Leſſius, Becanus, Bonacina, Filliucius, Stephanus a S. Gregorio, & quidam alii. Communior tamen, & probabilior ſententia docet teneri. Ratio eſt, quia jam tantum ille manet liber ab obligatione ſponſalium præcedentium, quia per ſequens Matrimonium impeditur ne eam adimplere poſſit; ſed per diſſolutionem Matrimonii tale impedimentum tollitur, & redditur habilis, & expeditus ad illam adimplendam; ergo adimplere tenetur ſi prior ſponſa cum eo contrahere velit, unde quamvis vinculo Matrimonii durante cum ſecunda ſopita ſit obligatio ſponſalitia reſpectu primæ, non tamen omnino extinguitur, ideoque tali vinculo deficiente cum ſecunda, reviviſcit ſponſalitia cum prima ad contrahendum Matrimonium cum ipſa, ſi velit, Confirmatur quia obligatio valide contracta non

ſemper

ſemper extinguitur per impedimentum fortius ſuperveniens, ſed ſuſpenditur, ut cum quis votum Religionis emiſit, & poſtea Matrimonium contraxit, & conſummavit, mortua uxore Religionem adhuc ingredi tenetur; ergo ob eamdem rationem idem erit in præſenti dicendum. Ita Adrianus, Ledeſma, Hurtades, Coninchius, Vega, Ponce, Averſa, Caſpenſis, Brancatus ex noſtris, & alii quamplures.

83 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, illa enim tota utique definiunt debere hominem manere in Matrimonio poſt priora ſponſalia contracto, quia ipſo durante priorem promiſſionem ſponſalitiam nequit implere, ſed non dicunt priorem illam obligationem ita penitus extingui, ut etiamſi Matrimonium cum ſecunda contractum per ejus mortem diſſolvatur, non teneatur amplius homo factus liber a conjugio eam adimplere. Ad Confirmationem negatur aſſumptum quoad ſecundam partem, quamvis enim vinculum Matrimonii ſit fortius obligatione ſponſalitia, & ejuſdam rationis cum ea, non tamen eſt incompoſſibile cum ea, ut refertur ad tempus ceſſationis ipſius vinculi, unde licet quamdiu vinculum Matrimonii durat, ejus impletionem impediat, & obligationem ſuſpendat, non tamen omnino tollit, & extinguit. Nec valet aſſumpta paritas de voto ingrediendi Religionem ſtrictiorem, quod omnino extinguitur per profeſſionem in Religione laxiori, & ratio diſparitatis eſt, quia votum illud ſimplex commutatur in eam profeſſionem, & votum ſolemne, aut ex privilegio Eccleſiæ, & jure Pontificio, aut ab ipſo profitente, quia profeſſio quamvis in Religione laxiori, certa majus bonum eſt, quam votum proficiendi in ſtrictiori, ut ait Hurtad. diſp. 2. diffic. 3. ita diſcurrimus qu. cit. art. 1. in fine.

84 Quinto conveniunt prætarea Doctores fornicationem ſponſi, vel ſponſæ ſponſalibus ſupervenientem innocenti præbere jus diſſolvendi ſponſalia, ita enim definitum eſt in c. *quemadmodum*, 25. de jurejurando, etiamſi ſponſalia fuiſſent juramento firmata; & ratio eſt, quia juramentum illud hanc tacitam includit conditionem, ſi alter contra deſponſationis fidem non peccaverit, alias fidem frangenti fides ſervanda non eſt, quæ ratio æque probat de ſponſo, qui fornicando ſimiliter fidem notabiliter frangit. Eſt tamen duplex difficultas; Prima eſt, an diſſolvantur ſponſalia, quando fornicatio eſt involuntaria, ut quando ſponſa per vim cognita eſt. Secunda eſt, an per fornicationem a ſponſa æſtimata virgine ante ſponſalia commiſſam, & poſt ſponſalia a ſponſo cognitam, poſſint ſponſalia ex parte ſponſi diſſolvi. Circa primam, quamvis aliqui negent, quia ſponſa in tali caſu eſt inculpabilis, nec fidem fregiſſe cenſetur, nec in futurum ſuſpecta redditur: Communis tamen opinio docet poſſe diſſolvi, & ratio eſt, quia iſta cenſetur notabilis mutatio ex parte ſponſæ, ac quæ ad dedecus grave pati poteſt, cum vulgo ſatis infame ſit corruptam ducere in uxorem, præſertim cum non ita facile conſtare poſſit ſponſam per vim, & omnino involuntarie cognitam eſſe; & quamvis etiam id conſtaret, & ſponſa in tali caſu inculpabilis eſſet, adhuc tamen facta eſt talis mutatio circa eam, propter quam merito ſponſus eam repudiare poteſt, & hoc clare deducitur ex cap. *Raptor*, 37. quæſtion. 1. ita Henriquez, Sanchez, Tancredus, Reginaldus, Navarrus, Coninchius, Rodriquez, Ledeſma, Becanus, Bonacina, Hurtadus, Stephanus a S. Gregorio, & alii paſſim; qui etiam addunt ob eamdam rationem ſponſalia diſſolvi poſſe ex parte ſponſi, ſi ſponſa permittat ſe turpiter tangi, quia eo ipſo haberetur omnino impudica, ac proinde vilior, & etiam quia notabiliter frangit, ſeu in re gravi, legem ſponſalium, ſeu fidem. Circa ſecundam difficultatem Paludanus cum quibuſdam aliis partem tuentur negativam, quod deducitur ex c. *Quemadmodum* 25. de jurejurando; ubi dicitur ſponſum non poſſe objicere ſponſæ fornicationem ſponſalia præcedentem. Communis tamen opinio affirmat ſponſum adhuc reſilire poſſe, non quia ſponſa fidem fregerit, aut quia ob fornicationem ſponſalia præcedentem in poſterum ſuſpecta reddatur, ſed quia adhuc per talem fornicationem eſt notabiliter vilior, quam æſtimatur a ſponſo: quare ſponſus in tali caſu graviter deceptus cenſeri debet, & quod tantum per errorem conſenſerit, contractus autem, cui error gravis cauſam dedit, poteſt a decepto irritari, & ob eamdem rationem propter fornicationem præcedentem ſponſæ exiſtimatæ honeſtæ ante ſponſalia commiſſam, & poſtea cognitam a ſponſo, poteſt ſponſus a ſponſalibus reſilire, quia, ſcilicet illa fornicatione reddita eſt notabiliter vilior. Neque contra id obſtat prædictum cap. *Quemadmodum*, quia ibi aperte loquitur de fornicatione præcedenti cognita ante ſponſalia, ut Gloſſa ibi advertit, & paſſim Doctores exponunt; ſponſa autem e contra ob fornicationem ſponſi præcedentem, quamvis ignoratam, & poſtea cognitam reſilire non poteſt, quia ſponſus ob illam non eſt notabiliter vilior in ordine ad Matrimonium, ita docent Sanchez, Tancredus, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii Auctores ſupracitati, quia id ſponſæ non eſt dedecus, nec per ejuſmodi actum vir redditur infamis, ut nota inuratur ſponſæ, nec ignominioſum eſt ſponſæ talem virum ducere, ſicut eſſet ſponſo talem mulierem ducere.

85 Sexto prætarea conveniunt Doctores ſponſalia quoque diſſolvi per lapſum termini conſtituti ad contrahendum Matrimonium, ſi terminus ille præfixus ſit, tamquam terminus finiens obligationem, ultra quem contrahentes obligari nolunt; diſſolvi, inquit, ex parte illius, per quem non ſtetit, quo minus Matrimonium iniretur; ratio eſt, quia prædictus terminus in tali caſu ad id fuit aſſignatus, ut eo tranſacto finiatur obligatio; ergo is, per quem non ſtetit, ab obligatione liber manet, quia obligari tantum voluit uſque ad præfatum terminum, & non ultra; alter vero, per quem ſtetit, non manet liber, quia tunc quamvis finita fuerit obligatio orta per ſe ex dictis ſponſalibus, obligatur tamen per accidens, ut reddat, quod debuit ex juſtitia reddere. Si vero terminus obligationi adjiciatur, & prærogatur non ad finiendam obligationem, ſed ad ſollicitandum obligationis effectum, ſeu ad conſtituendum tempus, ut deinceps debitor in mora conſtituatur non ſolvendo, tunc lapſus termini obligationem non extinguit: ratio eſt, quia tunc terminus non fuit præfixus ad finiendam obligationem, ſed tantum ad ſollicitandum ejus effectum, ac proinde eo finito, & tranſacto, non eo ipſo finitur obligatio. Si tandem terminus nullus ſit præfixus, nec alia conditio, non tenetur promiſſor ſtatim implere, ſed tantum requirente eo, cui facta eſt promiſſio, hoc enim generale eſt in omni debito abſque termini præfixione, quod ſolum tenetur debitor ſolvere a creditore requiſitus; & in hoc caſu ſponſalia diſſolvi poſſunt, quando dilator requiſitus ab altero ſponſo ad perficienda ſponſalia, & Matrimonium contrahendum ita differt, & prorogat, ut judicio prudentum cenſeatur ſponſalibus renunciaſſe, aut quando mora eſt tanta, ut alter non cenſeatur ſe uſque ad tantum obligaſſe, quæ omnia prudentium arbitrio diſcernanda ſunt. Ita Reginaldus, Coninchius, Hurtades, Becanus, Gutierez, Rebellus, & alii Auctores ſupracitati. Qui ulterius adducunt ſponſalia etiam quamvis juramento firmata, per diſceſſum alterius ſponſi in longinquas partes abſque conſenſu alterius dirimi, & diſſolvi ex parte relicti. Ita habetur expreſſe in c. *De illis*, 5. de ſponſalibus, cujus diſpoſitionis ratio eſt, quia ſponſus tam longe diſcedens cum mutatione domicilii, & abſque alterius licentia juri ſuo renunciare videtur, atque ita poteſt alter eam tacitam renuntiationem acceptare, & Matrimonium cum alio contrahere. Et quamvis Jus Civile L. 2. C. de repudio præſcribat talem ſponſum expectandum eſſe per triennium, ſi fuerit extra Provinciam, vel per biennium intra Provinciam, tamen vel dictum jus habet vim tantum in foro externo, ut ait Bonacina q. 1. punct. 6. *in fine*; vel melius dicendum cum aliis jus Civile fuiſſe correctum per jus Canonicum l. c. cujus deciſioni ſine dubio in hac materia ſtandum eſt, cum ſit ſatis conſona rationi.

86 Denique conveniunt Doctores, ſponſalia quoque diſſolvi poſſe per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contracta ſupervenientem, quæ ſi ab initio extitiſſet, aut prævisa fuiſſet, a ſponſalibus contrahendis merito abſterruiſſet, ut ſi alter ſponſorum in morbum contagioſum incidat, lepram, paralyſim, morbum gallicum, aut notabilem corporis defectum, vel deformitatem, item ſi notabilem famæ, aut bonorum jacturam patiatur, ſi ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat, ſi graves inter ſponſos, aut eorum parentes inimicitiæ oriantur, ſi ſponſus patriam ſuam mutare, vel vagari cum gravi ſponſæ incommodo conſtituat; in his enim, & ſimilibus caſibus, qui judicio viri prudentis dignoſci debent, ſponſalia diſſolvi poſſunt. Ratio horum omnium eſt, quia contractus ſponſalitius tacite fit ſub hac conditione, quod ſi adſit rerum notabilis mutatio, ob quam ſponſalium impletio ſit notabiliter gravior, & oneroſior, is cui fit, reſilire poſſit. Accedit, quod promiſſio ſemper ſupponitur, & intelligitur facta, rebus in eodem ſtatu permanentibus ex c. *Quemadmodum* de jurejurando. Immo etiam ſi aliqua ejuſmodi cauſa tempore ipſo ſponſalium extiterit, nec niſi poſt illa contracta deprehendatur, adhuc in hoc caſu ſponſalia diſſolvi poſſunt, cum enim ſponſalium tempore defectus non appareret, perinde erat, ac ſi non eſſet, quando vero apparere incipit, perinde eſt, ac ſi de novo exiſtat, nam in jure paria cenſentur non eſſe, & non apparere, L. *In fundi* ff. de contrahenda empt. & hæc omnia intelligenda ſunt, etiamſi ſponſalia eſſent juramento firmata, quia juramentum naturam ſequitur promiſſionis; & hujus obligatione ceſſante, ceſſat etiam juramenti obligatio, ut ſæpe dictum eſt. Ita Sanchez, Ponce, Tancred. Coninchius, Tuſcus, Riccius, Reginaldus, Molina, Ledeſma, Valentia, Averſa, Hurtades, Caſpenſis, Brancatus ex noſtris, & alii paſſim. Ita diſcurrimus qu. 50. cit. ar. 2. ubi etiam in fine difficultatem illam expendimus, an propria auctoritate liceat a ſponſalibus reſilire juſta de cauſa, vel opus ſit auctoritate Judicis Eccleſiaſtici, cui cum communi Doctorum ibi reſpondemus, quod ſi cauſa diſſolvendi ſponſalia moraliter certa ſit, nulla Judicis auctoritate opus eſt, niſi ratione vitandi ſcandali, quando nimirum publice contracta fuere, unde etiam pluribus in locis obſervatur, ut a ſponſalibus publice initis reſilire non liceat, niſi cauſa etiam prius ad Ordinarium delata, & ab ipſo probata; unde propria, & privata auctoritate ſponſalia diſſolvere licebit, quando hæc clam contracta fuerunt, & cauſa ea diſſolvendi occulta eſt, & dum publice contracta ſunt, & juſta cauſa ea diſſolvendi etiam publica conſtat, quia ex hac diſſolutione ſponſalium propria, & pri-

vata

vata auctoritate facta nullum oritur ſcandalum. Si autem cauſa diſſolvendi ſponſalia dubia ſit, nec certo conſtet eſſe juſtam, & ſufficientem, tunc propria, & privata auctoritate ea diſſolvere non licet, quia quilibet ſponſus vi contractus ſponſalitii eſt in poſſeſſione juris acquiſiti, ut fiat, quod promiſſum eſt, in dubio autem nemini licet propria, & privata auctoritate alterum de poſſeſſione ſui juris detrahere, ſed ad hoc decidendum requiritur legitima Judicis auctoritas.

QUÆSTIO IV.

De Matrimonii Impedimentis.

87 POſtquam in præcedentibus de eſſentia Matrimonii, & ſponſalium dictum eſt, nunc de impedimentis ejuſdem agendum eſt, de quibus tractat Scotus 4. diſtinct. 34. uſque ad 42. hæc autem impedimenta duplicis ſunt generis, quædam enim matrimonium contrahendum ſolummodo impediunt, alia vero etiam contractum dirimunt, & hæc Doctor loc. cit. appellat ſimpliciter talia, quia non ſolum obſtant, ne licite contrahatur, ſed etiam ne valide, illa vero vocat impedimenta tantum ſecundum quid, quia prohibent quidem matrimonium, non tamen reddunt illud irritum, & nullum, ſi cum ipſis contrahatur, ſed tantum illicitum. Unde impedimenta primi generis dicuntur mere prohibentia, ſecundi vero generis dicuntur etiam dirimentia juxta diviſionem communiter a Doctoribus traditam, hanc igitur quæſtionem breviter expediemus juxta fuſe dicta, & diſputata de hac materia diſp. 7. quæſt. 11. & ſeq.

ARTICULUS PRIMUS.

De impedimentis non dirimentibus, ſeu mere prohibentibus.

88 HIc ſupponendum eſt ex dictis q. 11. cit. ar. 1. Eccleſiam ex auctoritate ſibi a Chriſto Domino collata in omnes fideles potuiſſe ex cauſis rationabilibus certa quædam Matrimonii impedimenta inſtituere, non tantum prohibentia, ſed etiam dirimentia, & ita de fide definitum eſt in Conc. Triden. ſeſſ. 24. can. 3. 4. & conſtat ex praxi, & uſu Eccleſiæ, & ſicut in veteri teſtamento quædam impedimenta matrimonii conſtituta fuere, ita expediens fuit, ut in lege quoque nova conſtituerentur, & quamvis a Chriſto Domino non fuerunt immediate conſtituta, hoc tamen prudenter, & utiliter fecit Eccleſia, in qua hæc poteſtas remanſit, ut docet Scotus diſt. 35. & ſeq. quibus in locis expreſſe docet potuiſſe Eccleſiam ſtatuere impedimenta matrimonium etiam dirimentia, & de facto ſtatuiſſe, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia jure humano nemo neget ſtatui poſſe nonnullas conditiones humanorum contractuum, ut licite, & valide celebrentur; cum igitur matrimonium ſit quidam contractus humanus, ex ea parte qua talis eſt, poterat utique ex ipſo jure humano hujuſmodi conditionibus ſubjici, & poterat humana poteſtate illicitus reddi, imo & irritari non minus, quam reliqui contractus ſtatuendo, ut matrimonium ab his, vel illis perſonis, aut hoc, vel illo modo factum ſit illicitum, ac etiam invalidum & nullum, & quidem ut ab impedimentis non dirimentibus, ſed mere prohibentibus exordium ſumamus, impedimenta hujus generis quinque communiter a Theologis numerantur, ut diximus diſp. cit. qu. 11. ar. 1. ut videre eſt apud Bonacina, q. 3. punct. 14. qui alios cit. & Brancatum noſtrum diſp. 36. nimirum Interdictum, Catechiſmus, Votum ſimplex, Sponſalia, & Crimen, quæ memoriæ juvandæ cauſa verſibus quibuſdam comprehenduntur, qui paſſim a Summiſtis referuntur.

89 Primum itaque impedimentum eſt Eccleſiæ Interdictum, ſeu prohibitio, ut habetur in cap. *Non uxorem* 33. q. 1. & c. *Capellanus*, de feriis; interdicti autem nomen id ſonat, quod prohibitio, quare ſi ample in hac ſignificatione ſumatur, omnia impedimenta generaliter comprehendit, ſpecialiter autem hic nomine Interdicti intelligitur prohibitio matrimoniorum ratione feriarum, interdictum eſt enim ab Eccleſia, ſeu prohibitum, ne quibuſdam anni temporibus matrimonia fiant, & diverſa de hoc fuit prohibitio pro temporum varietate, nunc autem impedit ab Adventu uſque ad Epiphaniam, & a feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſive, ut habetur in Triden. ſeſſ. 24. c. 10. Verum tamen eſt Conc. l. c. prohibere ſolum dictis temporibus ſolemnitatem nuptiarum, unde de licentia Ordinarii poſſunt etiam in illis ſponſalia, & matrimonia celebrari abſque ſolemnitate, ut ait Gloſſa communiter recepta in dicto cap. *Capellanus* de feriis, ſecluſa vero licentia prohibitum eſt temporibus illis matrimonia celebrare, ut hic notant Sanchez, Reginaldus, Coninchius, Bonacina, & alii. Non tamen eſt vetitum his temporibus conſummare matrimonium ante contractum, nam jura non loquuntur de conſummatione matrimonii, ut notant relati Auctores; prohibitio igitur matrimoniorum in prædictis temporibus complectitur ſolum ſolemnia cum publica benedictione in Eccleſia, & aliis ejuſmodi pompis, ut patet expreſſe ex ipſis Concilii verbis, quod etiam antea adnotavit D. Bonaven. 4. diſt. 32. p. 4. qu. 1. ubi etiam congruentiam aſſignat, cur illis præſertim temporibus Eccleſia matrimonia prohibuerit ſic celebrari. Interdicti etiam nomine in propoſito intelligendum venit, quando ab Epiſcopo prohibentur nuptiæ, donec aliqua cauſa examinetur, ut notat Novellus in inſtructione Chriſtiana ad Parochos de Sacramento Matrimonii verſus finem, pro quo citat. c. 1. 2. & 3. de Matrimonio contracto contra interdictum. Interdicti enim nomine intelligi poteſt peculiaris prohibitio, non a jure, ſed ab homine, quæ interdum fit certis aliquibus perſonis, ne contrahant, & poteſt juſte fieri non ſolum a Pontifice, ſed etiam ab Epiſcopo, ut dictum eſt, imo etiam a Parocho ex cauſa, & ad tempus, ut ait Averſa qu. 10. ſect. 2. ubi etiam advertit, quod quandocumque in tali prohibitione, & interdicto, etiamſi fit a Pontifice, non apponitur expreſſe forma irritans, remanet purum impedimentum prohibens, & non dirimens. Quis enim in hoc diſpenſare poſſit, dictum eſt loc. cit.

90 Secundum impedimentum eſt Catechiſmus, qui eſt inſtructio fidei, quæ fit ante januam Eccleſiæ ſuper baptizando a patrino, qui ad interrogationem factam a Parocho reſpondet nomine ejus, qui baptizari debet, per hanc ergo ſacram cæremoniam contrahit hic patrinus cognationem quamdam ſpiritualem cum eo, quem tenet, ob quam prohibitum eſt illi cum eo poſtea contrahere, ita habetur ex cap. *Contracto*, de cognat. ſpirit. & c. 2. de cognat. ſpirit. in 6. & hoc dicitur impedimentum Catechiſmi prohibens, ſed non dirimens, eſtque rationi conſonum, ut ſicut patrinus tenens in baptiſmo contrahit cum baptizato perfectam cognationem ſpiritualem matrimonium dirimentem; ita patrinus tenens tantum in Catechiſmo quamdam contraheret imperfectam, ac veluti inchoatam cognationem ſpiritualem ſolummodo prohibentem, & de hoc impedimento mentionem facit Scotus 4. d. 42. K. ubi ait per Catechiſmum, qui præcedit baptiſmum, oriri cognationem ſpiritualem, per quam impeditur matrimonium contrahendum, licet non dirimatur contractum, ac etiam D. Bonaventura ibidem par. 1. q. 1. Sed dubium eſt, an hoc impedimentum jure novo Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de Matrim. fuerit ſublatum. Negant aliqui dicentes ibi tantum fuiſſe reſtrictam ad eaſdem perſonas, & gradus cum cognatione ſpirituali perfecta ortam ex baptiſmo. Ita Palacius, Navarrus, Ugolinus, Vega, & quidam alii, quos ſequitur Brancatus ex noſtris d. 3d. ar. 2. Communis tamen, & probabilior opinio affirmat, ut diximus l. c. hoc impedimentum jure novo per Conc. l. c. fuiſſe ſublatum, ita enim clare habent ex verbis ipſius, ut etiam notavit Averſa qu. 10. ſect. 3. in fine, ibi enim poſt deſignatas perſonas, inter quas contrahi voluit ſpiritualem cognationem, concludit: *Omnibus inter alias perſonas hujuſmodi ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis*, quo loquendi modo non tantum impedimentum dirimens, de quo præſertim agebat, ſed etiam mere prohibens ſatis attingit, & cum hoc impedimentum in nulla parte deſignaverit, jam in omnibus ſuſtulit, & quando etiam Concilium dubie, & obſcure eſſet locutum, adhuc hæc opinio, ut communior, & probabilior amplectenda eſt, quam oppoſita, quia lex dubie loquens pro parte favorabili eſt declaranda, cum privilegia ſint amplianda, & pœnæ reſtringendæ, unde hanc opinionem ſequuntur Henriq. Sanch. Reginaldus, utraque Ledeſma, Tancred. Coninch. Gutierez, Ponce, Fillиuc. Emman. Sa, Diana, Becanus, Bonac. Averſa, Abellius, Steph. a S. Greg. & tota fere Recentiorum caterva, imo Ponce l. 6. c. 11. teſtatur, ita S. Congregationem declaraſſe, cujus verba ibidem refert.

91 Tertium matrimonii impedimentum eſt votum caſtitatis, hoc autem poteſt eſſe duplex, aut ſolemne, quale eſt in profeſſione religioſa, vel etiam in ſuſceptione Ordinis Sacri, aut ſimplex, quare priorum fieri ſolet; de voto ſolemni agemus poſtea inter impedimenta dirimentia, nunc vero ſermo eſt de voto ſimplici caſtitatis, vel ingrediendæ Religionis, vel ſuſcipiendi Sacros Ordines, vel non nubendi, & de hoc impedimento etiam loquitur Doctor 4. d. 38. qu. un. C, ubi inquit, quod votum ſimplex continentiæ non impedit ſimpliciter, licet enim impediat matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum, quod ſolum impedimentum dirimens, dicitur ſimpliciter impedire. Hoc igitur votum ſimplex caſtitatis jure declaratum eſt impedimentum prohibens matrimonium contrahendum, ut conſtat ex c. *Si quis* 27. q. 1. & c. un. *de voto in 6.* Ratio eſt quia matrimonium repugnat adimpletioni hujuſmodi voti, & tali voto adſtrictus contrahendo matrimonium graviter peccat, cum faciat contra votum in re gravi, quamvis matrimonium ab eo factum ſit validum, quare Doctores communiter dicunt, quod qui cum hujuſmodi voto matrimonium contrahit, diſpenſatione illius non obtenta, non ſolum mortaliter peccat, ſed nec etiam debitum conjugale licite petere poteſt, quamvis reddere poſſit, ac debeat, & hoc etiam jam pridem docuerunt D. Thom. 4. d. 38. q. 1. ar. 3. D. Bonav. ibidem p. 2. q. 1. hæc autem vis eſt in voto, non tam ex præcepto poſitivo Eccleſiæ, quam per ſe ex jure divino, & naturali, quia hoc ſua natura, ſeu ſuo jure naturali impedit ſub mortali ne fiat matrimonium, quia ſic contrahere eſt contra fidem

Deo

Deo datam in ſe gravi, & ea natura rei quiſque tenetur ſervare, quæ Deo promiſit; quare hoc matrimonii impedimentum eſt de jure divino naturali, & peccaret quoque alter conjugum, qui talis voti conſcius contraheret, tamquam alterius peccato cooperans. Sed dubium eſt, an ſic vovens poſſit ſine peccato matrimonium contrahere animo determinato non conſummandi. Affirmant plures abſoluta loquendo, quia votum caſtitatis, & Religionis impediunt tantum contrahere cum animo conſummandi, quare ſi talis animus abſit, votum caſtitatis Matrimonium non impedit. Ita Hurtad. diſp. 11. diffic. 10. Caſpenſis diſput. 8. ſect. ult. & alii. Sed hoc non placet ſic abſolute prolatum, ut diximus loc. cit. ut enim hoc licite fieri poſſit, requiritur etiam alterius conjugis conſenſus, alioquin fieret ei injuria, & eſſet quædam illuſio; ſi autem in hoc alter etiam conjugum conſentit, aut etiam ſimili voto ad perpetuam continentiam ſe obligat, tunc quidem votum Caſtitatis Matrimonium non prohibet, nec contrahens peccat, dummodo periculum copulæ abſit, hoc enim modo valide, & licite Matrimonium, & ita de facto contraxiſſe B. Virginem, & S. Joſeph communiter docent Doctores; ſecluſo autem alterius conjugis conſenſu, is qui contraheret animo non conſummandi, licet non peccaret contra votum caſtitatis, niſi ratione periculi, cui ſe exponeret; peccaret tamen adhuc contra juſtitiam, & debitum conjugale, ut etiam bene advertit Averſa qu. 10. cit. ſect. 4. ita diſcurrimus loco cit. ubi etiam quædam alia dubia reſolvimus ad hoc ſpectantia.

92 Quartum Matrimonii impedimentum, ut etiam diximus loco cit. eſt contractus ſponſalium cum alia perſona initus, hæc enim ſponſalia antea celebrata impediunt licite Matrimonium cum alio, vel cum alia. Quod ſi de facto Matrimonium contrahatur, & celebretur, valebit utique, ſeu validum erit, illicitum tamen erit, & injuſtum contra obligationem juſtitiæ ex ſponſalibus ortam, qui enim ſponſalia contraxit cum una perſona, gravem contraxit obligationem ſtandi ſponſalibus, ſiquidem ſponſalia ſunt Matrimonii promiſſio, quæ obligationem ſub mortali inducit, ut declaratum eſt quæſt. præced. ubi etiam art. 3. declaravimus ex profeſſo, quibus modis, & quibus de cauſis liceat a ſponſalibus reſilire; & diximus, quod in hoc caſu licet per Matrimonium de præſenti cum alia contractum priora ſponſalia diſſolvantur, ut habetur cap. *Si inter* de ſponſalibus; non tamen ita ceſſat obligatio, ut penitus extinguatur adeo, ut ſponſus ſoluto Matrimonio cum alia contracto per mortem illius non amplius ad priora ſponſalia teneatur; quamvis enim vinculo Matrimonii durante cum ſecunda ſopita ſit obligatio ſponſalitia reſpectu primæ, non tamen omnino extincta eſt, & ideo tali vinculo deficiente cum ſecunda per mortem illius, reviviſcit obligatio ſponſalitia cum prima ad contrahendum Matrimonium cum ipſa, ſi velit, ut ibi probavimus, non enim Matrimonium cum ſecunda contractum eſt incompoſſibile cum obligatione ſponſalitia reſpectu primæ, etiamſi quamdiu durat, impletionem illius impediat, & ſit incompoſſibile cum ipſa impletione.

93 Quintum tandem Matrimonii impedimentum eſt crimen, ubi tamen advertendum eſt, ut diximus q. 13. cit. art. 2. crimen duo impedimenta conſtituere, unum dirimens, de quo dicemus infra, aliud vero mere prohibens, de quo modo agendum eſt, & declarandum quodnam ſit hoc genus criminis, quod conſtituit hoc impedimentum mere prohibens. Hoc itaque crimen, quod Matrimonium prohibet, ſeptem delicta ſub ſe continere dicitur ex antiquo jure Canonico, ut uxoricidium, Presbytericidium, inceſtus, & alia loc. cit. a nobis enumerata, & declarata, ob quæ olim quaſi pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat, ſed circa hæc omnia impedimenta ex crimine orta occurrit difficultas, num hæc impedimenta adhuc vigeant, & obligent, in qua tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & una media, ut dictum eſt loc. cit. Prima eſt hujuſmodi impedimenta ſemper obligaſſe ſub mortali, & adhuc etiam ſic obligare, ſicut & alia impedimenta jam relata non ex crimine orta, ita Rebellus, Toletus, Brancatus noſter, & alii, quorum ratio eſt, quia nulla eſt facta Canonum, & decretorum circa hæc impedimenta immutatio; ergo ſicut prius, ita & nunc adeſt obligatio. Nec valet dicere, hæc impedimenta prohibentia ex crimine orta eſſe jam per conſuetudinem abrogata, nec amplius obligare. Quia conſuetudo mala contra legem eſt corruptela non ſequenda, ſed abjicienda ex diſt. 8. cap. *Malum*, & conſuetudo obſtans Canonicis inſtitutis eſt nulla c. *Ad noſtram*, de Conſuetud. nec demum valet præſcriptio conſuetudinis, quando obſtat jus commune, etiamſi bona fide aliquid fiat ex cap. 1. de præſcr. in 6. Secunda ſententia extrema aſſerit hæc omnia impedimenta mere prohibentia, & ex crimine orta eſſe jam per conſuetudinem abrogata, nec amplius obligare, nec oportere de his petere diſpenſationem ad licite contrahendum, aut ſaltem cum limitatione hæc impedimenta non amplius vivere in locis, ubi conſtet de conſuetudine abrogante, aut ſaltem non amplius ligare, ubi talis contraria conſuetudo ſcientibus, & approbantibus, ſeu tolerantibus Prælatis invaluerit, ita Navarrus, Sanch. Tancred. Coninch. Ponce, Diana, Ledeſma, Bonac. Gotier. Averſa loc. cit. ubi hanc rationem affert, quia ſane de facto non apparet talia impedimenta eſſe in uſu, nec ſolet de iis diſpenſatio peti, & hoc bene ſciunt Prælati, & Pontifex ipſe, & tamen ea renovare, aut de eorum obſervatione ſolliciti eſſe non curant, quare dici poſſunt de conſenſu ipſius Eccleſiæ abrogata eſſe, & in iis abrogandis non obſtant iſtæ leges, quæ contrariam conſuetudinem reprobabant, ut corruptelam, loquebantur enim tantum de impedimentis dirimentibus.

94 Denique tertia ſententia media, quæ magis placet, ut diximus loc. cit. & per quam duæ extremæ conciliari poſſunt, eſt, quod etiam olim jure antiquo non aliter accepta ſunt hæc impedimenta ex crimine orta, niſi ut quando crimina eſſent publica, aut in judicio Eccleſiaſtico convicta, talis pœna pro iis imponeretur, ut delinquentes ad Matrimonium contrahendum non admitterentur, unde etiam nunc poſſunt Judices Eccleſiaſtici, ob hujuſmodi crimina talem pœnam imponere, neque hoc ſit abrogatum, ſi cauſa ad judicium Eccleſiæ deducatur. Et eſt falſum, quod in hoc ſenſu ſuper his impedimentis ex crimine ortis Prælati conniveant, loquendo de formali connivenția, immo experientia eſt in contrarium, quia connivența formalis eſt, quando cum ſcientia, quæ pro foro externo eſt neceſſaria, nempe publica tacetur, non enim tenentur, neque poſſunt de occultis judicare; ſi autem aliquos hujuſmodi impedimentis irretitos contraxiſſe comperiunt juridice, & cum ſufficienti probatione, contra eos juris remediis omnino procedunt, & hoc quidem non alio jure, quam antiquo; ergo in hoc ſenſu loquendo hæc impedimenta adhuc vigent, & obligant, & hanc tertiam ſententiam etiam obligare videntur Brancatus noſter, & Averſa loc. cit. & plures alii ſequuntur, quæ etiam tanto magis tuenda eſt de aliis impedimentis mere prohibentibus non ex crimine ortis, nam etiam experientia conſtet, quod ſi Prælati juridice comperiant aliquos tempore interdicti, vel feriarum, vel aliis etiam impedimentis non ex crimine ortis detentos contraxiſſe, contra eos procedunt, & pœnis a lege præſcriptis, tamquam reos plectunt. Quis autem diſpenſare poſſit in dictis impedimentis non dirimentibus, ſed mere prohibentibus, jam ſatis declaravimus loc. cit. in fine ſecundi articuli, & ruſus dicemus infra art. 4. in fine num. 115.

ARTICULUS SECUNDUS.

De impedimentis Matrimonium dirimentibus.

95 JAm diximus ſuperius ab initio quæſtionis impedimenta ad Matrimonium duplicis eſſe generis, quædam impedientia, vel prohibentia tantum, alia vero etiam dirimentia, quibus nimirum efficitur, ut Matrimonium non tantum illicite, ſed etiam invalide contrahatur; unde hæc impedimenta non in ſenſu dirimentia dicuntur, quaſi diſſolvant Matrimonium jam factum, & valide contractum, ut ea ipſius vocabuli etymologia deſignari videtur, ſiquidem ex antea dictis ſatis conſtat, Matrimonium ſemel valide contractum, etiamſi ſit tantum ratum, diſſolvi non poſſe, niſi per ſolemnem Religionis profeſſionem, ſed in hoc ſenſu tantum dirimentia dicuntur, quia impediunt, ne Matrimonium valide contrahi poſſit. Hæc igitur impedimenta duodecim communiter a Theologis enumerantur, quæ his tribus verſibus comprehenduntur, qui etiam a Scoto referuntur 4. diſt. 30. qu. un. litt. M.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis,

Hæc ſunt duodecim impedimenta ex antiquo jure Canonico excogitata, ſed ut diximus diſp. 7. cit. qu. 13. art. 1. præter hæc aliud quoque impedimentum dirimens jure novo inſtitutum fuit in Conc. Trid. nempe Raptus irritans, & dirimens Matrimonium inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc in poteſtate illius fuerit, ita enim decrevit ſeſſ. 24. cap. 6. *Inter raptorem, & raptam quamdiu ipſa eſt in poteſtate raptoris, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium*, hoc tamen non eſt omnino novum, quia facile reduci poteſt ad impedimentum vis, ſeu violentiæ contra Matrimonii libertatem. Quando autem, & quomodo hæc impedimenta Matrimonium dirimant, & invalidum reddant, conveniunt Doctores, non ſolum invalide contrahere illos, qui vere ſe agnoſcunt aliquo horum impedimentorum detentos, ſed etiam quando impedimentum ſubeſt, & eſt eis ignotum, etiamſi bona fide contrahant, & præmiſſis antea debitis diligentiis, & ratio eſt, quia dum re vera talia ſubſunt impedimenta; eo ipſo inhabiles ſunt ad contrahendum, quamvis ipſi id ignorent, & propterea eorum Matrimonium reipſa eſt nullum, & invalidum, detecto errore ſtatim remedium quærere debent ad Matrimonium convalidandum, ne in peccato permaneant. An vero valeat Matrimonium, ſi è contra aliqui contrahant putantes ſe aliquo impedimento dirimente laborare, cum tamen re vera tale impedimentum non adſit, & ſcientes Matrimonium cum tali impedimento contractum eſſe invalidum, diſſenſio eſt inter Doctores, quam exacte diſcurrimus loc. cit.

96 Quomodo autem, & qualiter Matrimonium cum impedimento dirimente contractum convalidari debeat ſublato impedimento, in primis certum eſſe debet, ut diximus qu. 13. cit. art. 2. non ſufficere ſolam impedimenti ablationem,

ſed

Digitized by Google

ſed novum conſenſum requiri, & ita expreſſe docet Doctor 4. d. 35. quæſt. un. C. ubi ait, quod ſtante tali impedimento primus conſenſus non fuit Matrimonialis, & ideo nullus actus poteſt eſſe licitus in virtute illius conſenſus, & ideo adhoc ut ſint conjuges, requiritur novus conſenſus, primus autem conſenſus non fuit Matrimonialis, quia præſtitus fuit inter perſonas tunc inhabiles, atque ideo nullius erat valoris, nec virtute illius Matrimonium unquam perfici poteſt, ſed opus eſt, ut poſtquam per impedimenti diſpenſationem perſonæ factæ ſunt habiles, novus adhibeatur conſenſus, quo Matrimonium perficiatur. Addit ulterius Doctor ibidem non ſufficere novum conſenſum illius tantum conjugis, qui impedimentum novit, & poſtmodum fecit eſſe ſublatum, ſed requirit novum conſenſum ex parte utriuſque, & ita communiter ſentiunt Doctores, cujus ratio eſt, quia ex utraque parte defuerat conſenſus legitimus, & validus, cum eſſet inter perſonas inhabiles, & incapaces; Quod ſi impedimentum erat ex parte unius tantum, ut quando neſciente muliere viri conjugium initus eſt cum ea contractus, vivente adhuc propria uxore, poſt illius mortem, & habita diſpenſatione, adhuc ex parte utriuſque neceſſarius eſt novus conſenſus ad validandum Matrimonium, quia licet nullum eſſet impedimentum ex parte mulieris, ejus tamen conſenſus non fuit validus, inquit Doctor, quia conſenſit in eum, tamquam in potentem contrahere, ipſe autem ex parte ſui non erat talis, qualis eum credit. Et tandem in hiſce caſibus non ſatis eſt interius renovari conſenſum, ſed requiritur ſimul novus conſenſus externus, ſive novi conſenſus expreſſio, quoniam totus antecedens conſenſus tam quoad actum internum, quam externum, erat nullus, & irritus ex utraque parte ob rationem allatam. An vero ad validitatem Matrimonii, & legitimam conſenſus renovationem requiratur, ut conjux ignarus fiat conſcius nullitatis, controverſia eſt inter Doctores, quam etiam exacte diſcutimus loco citato. His itaque ſuppoſitis, jam explicanda ſunt prædicta impedimenta.

97 Primum impedimentum eſt error, qui dupliciter contingere poteſt, vel circa ſubſtantiam perſonæ, ut ſi quis ducat Claram exiſtimans eſſe Annam, vel circa ipſius perſonæ qualitatem, ut ſi quis ducat Claram exiſtimans eſſe nobilem, vel divitem, quam poſtea comperit eſſe ignobilem, vel pauperem, & quidem priori modo conveniunt Doctores reddere Matrimonium invalidum, non autem poſteriori. Ut autem hoc clarius, & magis fundate percipiatur, advertendum eſt ignorantiam ab errore differre, eo quod ignorantia dicat tantummodo negationem ſcientiæ, quæ dici ſolet ignorantia ſimplicis negationis, error autem dicat judicium perverſum intellectus, qui dici ſolet ignorantia pravæ diſpoſitionis, uterque tamen ſufficit ad cauſandum actum involuntarium, quia voluntas non fertur in incognitum, quilibet autem ex his erroribus duplex eſt, ſcilicet, vel antecedens contractum, & cauſans illum, qui a Juriſperitis dans cauſam contractui appellatur, & eſt dum aliquis nollet inire Matrimonium cum tali, ſi ſciret eſſe talem, & non eam, quam ipſe putat, & intendit determinate Claram, & tamen offertur ei Anna, quam exiſtimat eſſe Claram. Alius vero error dicitur concomitans, dum re vera ignorat illam ſibi oblatam eſſe Annam, ſed exiſtimat eſſe Claram, ſi tamen id agnoſceret, id ipſum vellet, eam diſpoſitus eſt; contraheret etiam cum illa perſona, quæ illi offertur, ſi eam agnoſceret. Hoc ſuppoſito communis ſententia docet errorem circa ſubſtantiam perſonæ, ſive ſit antecedens, ſive etiam concomitans, dirimere Matrimonium, non tantum jure poſitivo, ſed etiam naturali, ut ſtatuimus diſp. 7. cit. quæſt. 14. art. 8. cum D. Thoma, Bonavent. & Scoto 4. d. 30. qu. 1. ubi ait errorem ſubſtantiæ in omni contractu illum invalidare, ut ſi vendatur aurichalcum pro auro, nulla eſt venditio, & ſic de aliis. Probatur autem ſpecialiter in propoſito, quod ſit de jure naturæ, nam quod ſit de jure poſitivo conſtat ex cap. un. 29. qu. 1. quia jure naturali exigitur conſenſus liber ad valorem alicujus contractus, ſaltem circa id, quod eſt per ſe objectum talis contractus, ſed ad libertatem requiritur cognitio, & advertentia rationis, quæ in utroque errore nequaquam reperitur, quamvis enim error concomitans non cauſet involuntarium poſitive, cauſat tamen non voluntarium, cum nihil ſit volitum, quin præcognitum, nec poſſit eſſe voluntarium, quod eſt ignoratum, ac proinde etiam non reperitur libertas ſufficiens, & neceſſaria ad valorem illius conſenſus, conſenſus enim conjugalis circa talem perſonam non ſolum debet eſſe voluntarius negative, aut non voluntarius, ſed debet eſſe voluntarius poſitive cum tali perſona ad hoc, ut valeat, & vinculum Matrimonii inducat. Ita Recentiores etiam omnes ſentiunt.

98 Circa errorem vero qualitatis, ut nobilitatis, aut divitiarum, conveniunt Doctores in caſibus jure etiam naturali Matrimonium dirimere, ut etiam diximus loc. cit. Primo quando fit Matrimonium dependenter ab ea qualitate, tamquam a conditione, ut ſi contrahens his verbis ſuam exprimeret intentionem: *Contraho tecum modo ſis dives vel nobilis*, eſſet etiam invalidum Matrimonium, niſi illa conditio, quæ tunc ſpectat ad objectum per ſe illius intentionis, verificaretur, & ratio eſt, quia cum tunc deficiat conditio, ſub qua fit contractus, deficit etiam contractus ipſe. Secundo dirimit Matrimonium hic error, quando redundat in perſonam, & tranſit in errorem perſonæ modo jam explicato loco cit. Extra autem hos duos caſus conveniunt Doctores errorem qualitatis per ſe non dirimere Matrimonium, & ita expreſſum habetur in cap. *Unica* cit. 29. qu. 1. ubi dicitur, quod error fortunæ, & qualitatis non excludit conſenſum, unde quæ nubit pauperi putans illum eſſe divitem, non poteſt renunciare, quamvis erraverit, ſimiliter qui accipit corruptam, vel deformem, quam exiſtimabat virginem, vel pulchram, non poteſt illam dimittere, & cum alia contrahere, & optimam rationem reddit Sanchez lib. 7. diſp. 18. quia cum nihil ſit volitum, quin præcognitum, quando error eſt in apprehenſione rei non neceſſariæ ad eſſentiam contractus, & ad ipſius finem, ſed in aliquo accidente, efficit quod contractus ſit quoad eſſentiam voluntarius, & quod tantum ſit involuntarius ſecundum quid, & quantum ad illud accidens, in quo verſatur error, non vero reddit illud involuntarium ſimpliciter quoad ſubſtantiam, ſiquidem intentio non reſpicit qualitatem, tamquam objectum per ſe, ſed tamquam aliquid accidentarium objecto per ſe. Sed difficultas eſt, an error qualitatis matrimonium dirimat, quando dat cauſam contractui, quando, ſcilicet error circa qualitatem perſonæ talis eſt, ut quis niſi ſic circa qualitatem deceptus non contraheret, ſed non voluntatis actu fertur in perſonam, prout tali qualitate indutam. Affirmant aliqui, ut Præpoſitus, Medina, Ponce, & Brancatus noſter diſp. 20. art. 5. Communis tamen, & certa ſententia Theologorum, & Juriſtarum eſt, errorem qualitatis per ſe Matrimonium non dirimere, etiamſi fuerit antecedens, & dans cauſam contractui, niſi tamen conſenſus fuiſſet conditionatus ſub tali qualitate, aut niſi error qualitatis tranſeat in errorem perſonæ, ut ſupra dictum eſt, alioquin non valeret Matrimonium, quando aliqua accipitur, ut virgo, quæ talis non eſſet, quod tamen neque Auctores oppoſitæ ſententiæ concedunt, quia oppoſitum expreſſe habetur in dicto cap. *Unica* 29. qu. 1. conſequentia patet ex paritate rationis, vir enim ducit illam ex errore, quo putat eam virginem alioquin non ducturus, ſi ſciret eam, & contrahens regulariter hanc qualitatem intendit in conjugem determinate, & explicite. Ita diſcutimus loc. cit. ubi ſolvimus rationem in oppoſitum.

99 Secundum Matrimonii impedimentum eſt *conditio*, cum autem nomen conditionis ſit in ſua ſignificatione adeo amplum, inter impedimenta Matrimonii adaptatum eſt ad denotandum peculiariter ſtatum ſervilem, & hoc ex communi uſu, vel abuſu, ut diximus loc. cit. art. 2. quia proprie loquendo ait Scotus 4. d. 42. N. impedimentum conditionis importat conſenſum conditionatum contra tria bona Matrimonii, ut habetur cap. fin. condit. oppoſit. & ſervilis conditio intelligitur eorum, qui ſunt proprie ſervi, idest mancipia, & ita ſunt Domini, ac ſub ejus poteſtate, ut eos vendere poſſit, & de conditione ſervitutis in hoc ſenſu hic eſt ſermo. Hoc ſuppoſito conveniunt Doctores Matrimonium contractum cum errore conditionis non eſſe invalidum, quando perſona, cum qua contrahitur, eſt æqualis, aut melioris conditionis, & ita præterea docet Scotus 4. d. 30. q. 1. B. & d. 36. q. 1. art. 1. ubi dicit errorem in meliori, & etiam æquali conditione non annullare Matrimonium, quia in utroque caſu conditio contrahentis non fit deterior, ſed melior in primo, & qualis in altero caſu. Eccleſia enim hoc impedimentum appoſuit, ut non fiat injuria perſonæ liberæ, cum igitur nulla inæqualitas interveniat, vel injuria, quando perſona, cum qua contrahitur, eſt æqualis, vel melioris conditionis, ſequitur Matrimonium in tali caſu cum conditionis errore contractum eſſe validum. Ex quo fit ſervum contrahentem cum ſerva, quam credebat eſſe ſervam, valide contrahere, & ita habetur c. *Si quis*, & c. *Ad noſtram* de conjugio ſervorum, nam in primo caſu fieret æqualis conditionis, & in ſecundo melioris.

100 Conveniunt etiam Doctores, ut diximus loc. cit. Matrimonium contractum cum errore conditionis eſſe invalidum, quando conditio errantis fit deterior, ut quando liber contrahit cum ſerva, quam credebat liberam, quod etiam conſtat ex Juribus adductis, & ratione jam aſſignata, cum enim ab Eccleſia hoc impedimentum fuerit inductum ad tollendam inæqualitatem, & ne injuria fieret alteri contrahenti, magna adeſſet inæqualitas, ſi validum foret matrimonium, quando fit deterior conditio errantis, ſic in caſu poſito contingeret, quando ſcilicet liber cum ſerva contraheret, quam liberam eſſe credebat. Ita etiam Doctor loc. cit. quod probat ratione ſatis evidenti, quia liber intendit commutationem ſui corporis liberam facere pro poteſtate libera corporis alterius, ſed ſervus non poteſt hanc liberam facere, quia eſt omnino ſubditus Domino per ſervitutem, qui eum vendere poteſt etiam extra patriam in longinquas regiones; ergo liber non cenſetur in ſervam ſcienter conſentire, & ſic ex defectu conſenſus liberi contractus eſt nullus. Et hoc etiam aſſerendum eſt, quando ignorantia ſervitutis eſt vincibilis, ut hic notant Sanchez, Coninchius, Aversa, & alii, quia nempe hic non agitur de culpa vitanda, ſed de validitate matrimonii, quæ requirit omnino ſcientiam conditionis hujus, ut dicebamus de errore perſonæ; quare in hoc caſu ignorantia vincibilis, & craſſa non æquiparatur ſcientiæ, ſicut dici ſolet in materia de culpa vitanda, quando tamen contrahens opinionem haberet, vel probabilem dubitationem de conditione ſervilis perſonæ,

cum

Digitized by Google

tum qua contrahit, tunc bene matrimonium valeat, ut hic advertunt Bonacina, Ponce, Rebellus, Averſa, & alii, quia hæc opinio, & dubitatio venit ſub nomine ſcientiæ, idest, notitiæ in hac re, & in hoc caſu contrahenti non fit injuria, eo quod inæqualitas videatur eſſe voluntaria. An vero error ſervitutis, ſeu ignorantia in perſona libera dirimat matrimonium jure naturali, aut tantum Eccleſiaſtico, & quædam alia dubia ſoluta videri poſſunt loc. c. & etiam alia plura a Theologis, & Canoniſtis de hoc impedimento ſervitutis diſputare ſolent, quæ apud alios videnda relinquimus, quia hujuſmodi impedimentum hodie inter Chriſtianos rariſſime contingit, niſi forte reſpectu eorum, qui per Judicis ſententiam damnati ſunt ad triremes in perpetuum eorum vita durante, aut carceri perpetuo mancipati, tales enim cum ſint ſervi pœnæ, ut jura loquuntur, ſervilis conditionis leges ſubire debent. Hæc autem omnia videri poſſunt apud Scotum clare diſcuſſa d. 36. q. 1. ubi ex profeſſo agit de impedimento ſervitutis.

101 Tertium impedimentum eſt Votum ſolemne, ſcilicet illud, quod emittitur vel in ſuſceptione ſacrorum ordinum, vel in profeſſione Religionis, tale ſiquidem votum non modo impedit matrimonium contrahendum, quod etiam facit votum ſimplex caſtitatis, ut dictum eſt art. præced. ſed etiam contractum dirimit, & ita definitum eſt in Concilio Vienneſi Clement. unica, & in Trid. ſeſſ. 24. can. 9. & in aliis Conciliis relatis a Sanchez lib. 7. diſp. 26. & aliis Theologis, ita ut ſi poſt hoc votum emiſſum contrahatur matrimonium, irritum ſit, & nullum. Ut autem recte intelligatur differentia vertens inter hæc duo vota, ſolemne ſcilicet, & ſimplex, videnda ſunt quæ diximus diſp. 6. cit. quæſt. 16. art. 2. ubi cum Scoto 4. diſt. 38. q. un. fuſe, & ex profeſſo declaravimus, quænam differentia ſit inter votum ſolemne, & ſimplex, & in quo proprie voti ſolemnitas conſiſtat, ac etiam quo jure votum ſolemne matrimonium irritet, an tantum jure Eccleſiaſtico, vel etiam jure naturali divino, & cum Scoto loc. c. ſtatuimus, hæc vota non differre eſſentialiter, ſed tantum accidentaliter ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, atque ideo Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis, & ſic expreſſe habetur c. *Unico* in 6. his verbis: *voti ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ conſtitutione eſt inventa*. Unde concludit Doctor in fine quæſtionis, quod ratio hujus differentiæ eſt tantum Eccleſiæ ſtatutum, quæ illegitimat perſonam ſolemniter voventem ad contractum matrimonialem, non autem voventem ſimpliciter, & congruentia hujus eſſe poteſt; inquit Doctor, quia vovens ſimpliciter non ſic ponit ſe in poteſtate Eccleſiæ quantum ad propoſitum contractus, ſicut vovens ſolemniter non ſolum in manu Dei ſe ponit, ſicut vovens ſimpliciter, ſed etiam in poteſtate Eccleſiæ, & ideo voventem ſolemniter cogit Eccleſia ad non contrahendum, & talem contractum illegitimat, ſed voventem ſimpliciter relinquit divino judicio tantum, unde licet contrahendo mortaliter peccet, non tamen Eccleſia talem contractum dirimit, & hanc ſententiam non ſolum ſequuntur Scotiſtæ, ſed etiam Recentiores fere omnes, ut Sanch. Tancred. Ponce, Coninch. Averſa, Caſpenſis, Hurtad. Bonacina, Becanus, Stephanus a S. Gregorio, & alii paſſim, qui proinde aſſerunt votum ſolemne, & ſimplex ejuſdem materiæ v. g. caſtitatis non differre eſſentialiter, nec ex ipſius voti natura, nec jure divino, ſed tantum accidentaliter ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, quæ inſtituit, ut votum ſolemne dirimat matrimonium ſubſequens, non autem ſimplex, votum enim ſolemne nihil habet ſupra votum ſimplex, ratione cujus magis dirimat matrimonium, quam ſimplex, excepto Eccleſiæ decreto, ſicut enim in voto ſolemni perſona traditur Deo, ita etiam in ſimplici. Rationes autem oppoſitæ ſententiæ vide ſolutas l. c.

102 Quartum matrimonii impedimentum eſt cognatio, quæ ſignificat conjunctionem quamdam inter certas perſonas, ob quam inter eas matrimonium non admittitur. Triplex autem a Theologis diſtinguitur, naturalis ſcilicet, ſpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam conſanguinitas vocatur, eſt vinculum perſonarum, quæ ab eodem proximo ſtipite per carnalem propagationem deſcendunt; de quo impedimento tractat Scotus 4. d. 40. q. un. & ad declarandum, quomodo cognoſcendi ſint gradus conſanguinitatis, & in primo articulo aſſignat deſcriptionem conſanguinitatis, & diſtributionem graduum, & tres regulas generales, quæ communiter a Theologis, & Canoniſtis ſunt receptæ, ut diximus diſp. 7. cit. q. 17. ar. 1. inquit itaque conſanguinitatem deſcribi poſſe quod ſit vinculum perſonarum ab eadem perſona carnali propagatione deſcendentium, illa autem perſona, a qua deſcendunt, dicitur ſtipes, linea vero dicitur ordinata collectio hujuſmodi perſonarum, & dividitur in aſcendentem, & deſcendentem, quæ dicitur linea recta, & in tranſverſalem, ſeu collateralem, linea recta deſcendens eſt a perſona propagante ad propagatas, ut pater, filius, nepos, &c. linea aſcendens eſt e converſo, ut pater, avus, proavus, &c. linea vero tranſverſalis eſt, quando ambæ perſonæ deſcendunt ab eadem, & neutra ab altera, ut frater, ſoror, conſobrini, &c. In his autem lineis ſunt diverſi gradus cognationis, gradus autem eſt determinata propinquitas perſonæ ad perſonam, ſiquidem in linea aſcendentium, & deſcendentium quælibet perſona addita alteri facit gradum, unde pater, & filius ſunt in primo gradu, nepos in ſecundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto; in linea vero tranſverſali duo fratres ſunt in primo gradu, horum filii in ſecundo, ita conſequenter. Porro ad diſtantiam illam dignoſcendam, & computandos ipſius conſanguinitatis gradus tres regulas generales aſſignat Doctor, quas alii etiam paſſim adducunt. Prima regula hæc eſt, quod in linea recta aſcendentium, & deſcendentium tot numerentur gradus, quot perſonæ, unde pater, & filius in primo conſanguinitatis gradu conjuncti eſſe dicuntur, quia filius a patre una generatione deſcendit, nepos eſt in ſecundo cum avo, quia ab eo deſcendit duabus generationibus, proavus, & pronepos ſunt in tertio, abavus, & abnepos in quarto gradu, & ſic deinceps. Secunda regula eſt, quod in linea tranſverſali æquali tot gradibus unus conjungitur alteri, & ab eo diſtat, quot quilibet conjungitur ſeu communi ſtipiti, & ab eo diſtat; ratio eſt, quia ratione illius tantum conjunguntur, & in ordine ad illum diſtant, unde fratres, & ſorores ſunt in primo gradu lineæ tranſverſalis; quia in eo gradu ſunt cum ſuo communi ſtipite proximo, quo mediante inter ſe conjunguntur, & in ordine ad quem diſtant, patrueles vero, & conſobrini, ſeu filii, & filiæ fratris, & filii, ac filiæ ſororis ſunt in ſecundo gradu, nepotes, & neptes ex fratre, & nepotes, ac neptes ex ſorore in tertio gradu, pronepotes, ac pronepotes ex fratre, & pronepotes, ac pronepotes ex ſorore ſunt in quarto gradu, & ſic deinceps. Tertia regula eſt, quod in linea tranſverſali inæquali tot gradibus unus conjungitur alteri, & ab eo diſtat, quot quis remotior eſt a communi ſtipite proximo, & ei conjungitur, & ab eo diſtat. Ratio eſt, inquit Doctor, quia perſonæ, quæ ſunt in linea tranſverſali, non habent inter ſe propinquitatem, niſi ratione communis ſtipitis, a quo originem ducunt, & ideo non poſſunt inter ſe propinquius conjungi, quam remotior eorum conjungatur ſtipiti, unde patruus, & nepos ex fratre ſunt in ſecundo gradu, quia eodem diſtat nepos ex fratre ab avo, qui eſt ſtipes utriuſque, & ſimiliter pronepos diſtat a patruo in tertio gradu, quia eodem diſtat a proavo, & ſic deinceps. His præmiſſis, inquit Doctor, quod aliqua variatio facta eſt pro decurſu temporis in deſignatione gradus, ad quem ſe extendat hæc prohibitio, & irritatio matrimonii, etenim olim extendebatur uſque ad ſeptimum gradum, ut patet ex pluribus capitib. 35. qu. 3. ſed poſtea ſub Innocentio Tertio reſtricta eſt uſque ad quartum gradum incluſive, ut patet ex cap. *Non debet* de Conſanguinit. & affinitate, quod confirmatur a Trid. ſeſſ. 24. cap. 5. An autem conſanguinitas in linea recta, ac etiam tranſverſali, & in quo gradu matrimonium dirimat etiam de jure naturæ fuſe, diſputavimus l. c.

103 Cognatio ſpiritualis eſt quædam propinquitas orta ex adminiſtratione, vel ſuſceptione Baptiſmi inter ſuſceptos, & baptizatum, illiuſque patrem, ac matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, ejuſque patrem, ac matrem, quod etiam de Confirmatione intelligendum eſt, unde hæc cognatio deſcribitur a Scoto 4. d. 42. q. un. ab initio §. *Reſpondeo*, quod eſt quoddam vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramentorum ſpecialiter Baptiſmi, & Confirmationis. Hæc tamen ſpiritualis cognatio, quæ tale affert impedimentum matrimonium dirimens, non eſt inducta jure naturali, aut divino, ſive ex intentione ipſa horum Sacramentorum, ſed ex mero jure Eccleſiaſtico, & ſtatutum fuit in Concilio Niceno can. 21. quod poſtea ab aliis Pontificibus, & Conciliis confirmatum eſt, & præſertim in Trident. ſeſſ. 24 *de reformat. matrim.* cap. 2. & habetur in jure Canonico per plura cap. 30. qu. 1. de cognatione ſpirituali in decretalibus, & eodem tit. in 6. Ratio autem congruitatis, cur Eccleſia hanc cognationem ſpiritualem, tanquam impedimentum dirimens, conſtituerit potius in Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis, quam in aliis, fundatur in quadam congruentia, & ſimilitudine generationis naturalis, ut Doctor innuit loc. cit. ſicut enim per generationem naturalem naturalis cognatio contrahitur, ita per generationem ſpiritualem, quæ fit per hæc Sacramenta, contrahitur ex Eccleſiæ inſtituto cognatio quædam ſpiritualis, & ſicut cognatio naturalis eſt impedimentum matrimonium dirimens ob reverentiam conſanguineis debitam; ita pariter congruum fuit, ut per hanc quoque ſpiritualem cognationem matrimonium dirimatur inter perſonas quas afficit, ob reverentiam cognationis ſpiritualis. Quamvis autem olim jure antiquiori hujuſmodi cognatio ſpiritualis plures comprehenderet perſonas, modo tamen per Tridentinum loc. cit. jure novo inter pauciores reſtricta eſt, ubi declarat, quod miniſter baptizans, ſeu confirmans, & patrinus, ac matrina tenens in baptiſmo, ſeu confirmatione contrahit hanc ſpiritualem cognationem cum baptizato, ſeu confirmato, & cum patre, ac matre ejus, nec ultra has perſonas cognatio hæc extenditur. Ex quo ſequitur, ut hinc notant Sanchez, Hurtadus, Meratius, & alii, nullam inter ipſos ſuſcipientes contrahi cognationem, hoc eſt, inter virum, & fœminam tenentes baptizatum, aut confirmatum, proindeque patrinum poſſe valide, & licite eam conducere in matrimonium, cum qua ſimul alienum filium e ſacro fonte ſuſcepit, ut conſtat ex Bulla Pii Quinti, quæ incipit *Cum illius vicem*. Hic tamen DD. communiter obſervant hoc impedimentum ſpiritualis cognationis a patrino,

vel mutrina non contrahi in adminiſtratione baptiſmi privata abſque ſolemni ritu, ſed tantum a baptizante; ratio eſt, quia ea cognatio ſpiritualis ex parte illorum non contrahitur præciſe propter munus, quod exercent tenendi parvulum, ſed quia ſolemniter, ſeu ritu ſolemni tale munus exercent, at ex parte baptizantis contrahitur præciſe propter munus baptizandi quacumque etiam ſolemnitate præciſa. Excipiunt tamen caſum, in quo maritus conjugis ſuæ prolem in neceſſitate baptizat, tunc enim nullam cum ea contrahit cognationem, ut habetur cap. *Ad limina* 30. q. 1. ita diſcurrimus q. 17. cit. art. 2. cum Sanchez, Suarez, Tancred. Hurtad. Rebel. Diana, Bonac. & aliis contra Navarrum, Coninch. Pontium, & alios, ubi etiam ſolvimus tres præcipuas difficultates in hac materia occurrentes.

104 Cognatio denique legalis dicitur, quæ ex humana adoptione naſcitur, ut diximus l. c. eſt enim propinquitas perſonarum ex adoptione proveniens, adoptio vero eſt perſonæ extraneæ in filium, aut in filiam legitima aſſumptio, & quoniam hæc cognatio a lege eſt introducta ad producendas, ſeu propagandas familias, quod fit dum aliqua familia extinguitur, niſi alius in eam adoptetur, ſeu inſeratur, ideo dicitur legalis: & hoc matrimonii impedimentum primo introductum eſt lege Civili *Adoptivus* ff. de Ritu Nupt. & Inſtit. de Adoption. quod lex Canonica poſtea confirmavit cap. *Ita diligere* cap. *Per adoptionem* 30. q. 3. & extra cap. un. de Cognatione legali. Ut autem magis pateat, unde hæc cognatio legalis oriatur, & ad quas perſonas ſe extendat, advertit Scot. diſt. 42. cit. ub initio q. lit. B. quod adoptio eſt duplex, una perfecta, quæ dicitur arrogatio, per quam adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis; & fit hæres illius neceſſarius etiam ex teſtamento non ſecus, ac filius naturalis, neque talis adoptio fit, niſi auctoritate ſupremi Principis. Alia eſt imperfecta, ſeu ſimplex, quæ nomen adoptionis retinet, & fieri poteſt auctoritate Magiſtratus inferioris Principe, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, quia eſt ſub poteſtate ſui patris naturalis, & non hæres neceſſarius in teſtamento, ſed tantum ab inteſtato. Conveniunt DD. ex adoptione perfecta oriri cognationem legalem matrimonium dirimentem, ſed difficultas eſt, an hæc oriatur etiam ex adoptione imperfecta. Negant Sanchez, Henriquez, Tancred. Meratius, Bonacina, Reginald. Filliucius, Averſa, Caſpenſis, & alii communiter, quorum ratio eſt, quia jura, quibus hoc impedimentum introductum eſt, potius reſtringenda ſunt, quam dilatanda in favorem matrimonii; ergo cum loquantur de adoptione abſolute, intelligi debent de ſola adoptione perfecta, quia imperfecta abſolute talis non eſt. Verum Scot. loc. cit. docet cognationem legalem matrimonium dirimentem non tantum ex adoptione perfecta oriri, quæ dicitur arrogatio, ſed etiam ex imperfecta, & ſimplici; ita etiam Scotiſtæ omnes, Baſſolius, Hiquæus, Bruneates, & inſuper Ricardus, Paludanus, D. Antoninus, & ex Recentioribus Petrus Soto, Toletus, Lopez, Angelus, Tabiena, Ponce, Rebellus, Hurtadus, & alii, quod probant ex contrario fundamento, quia ubi jura non diſtinguunt, neque nos diſtinguere debemus; at jura, quibus ex adoptione inducitur cognatio legalis matrimonium dirimens, loquuntur de adoptione abſolute, & abſque ulla diſtinctione, ut explicat Gloſſa in cap. unico de cognatione legali, ubi habet, per decretalem iſtam, quæ indiſtincte loquitur de adoptione, non diſtinguendo inter adoptatum, & arrogatum, introductam eſſe cognationem legalem. Tum quia adoptio imperfecta, quamvis ſit imperfecta, eſt tamen abſolute, vere, & proprie adoptio; ergo dicta jura non ſunt reſtringenda ad cognationem legalem ex adoptione perfecta. Alia quædam ad hoc punctum ſpectantia vide latius explicata loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

Alia impedimenta matrimonium dirimentia explicantur.

105 Quintum matrimonii impedimentum eſt *Crimen* dirimens, quia de alio impedimento criminis mere prohibente jam tractavimus ſupra art. 1. hoc autem impedimentum criminis, quod non tantum impedit, ſed etiam dirimit, eſt duplex, ut habetur ex cap. *Si quis vivente* 31. q. 1. & cap. *Significavit*, & cap. *Super hoc* de eo qui duxit. Primum eſt homicidium, ſeu occiſio conjugis, aliud vero eſt adulterium, ut diximus diſp. 7. cit. qu. 19. art. 1. Tunc homicidium præciſe ſecluſo adulterio matrimonium dirimit, quando vir, & fœmina ex intentione ineundi matrimonium contrahendi in necem mariti mulieris conſpirat, vel in necem uxoris ejus, morte ſequuta quovis modo ad eam necem concurrent, ſive utroque phyſice per ſeipſos occidendo, ſive moraliter imperando, conſulendo, ſuadendo, &c. ſive altero phyſice, & altero moraliter concurrente; ita DD. communiter docent, & Scotus loc. cit. 4. diſt. 35. quæſt. un. ubi advertit quaſdam requiri conditiones, ut crimen ſolius homicidii impedimentum dirimens inducat. Prima eſt, ut uxor occidat maritum, vel maritus uxorem phyſice, vel moraliter modo jam declarato; unde ad inducendum hoc impedimentum non ſufficit ſola homicidii ratihabitio abſque cooperatione, quia ratihabitio non eſt homicidium, ſed poſterior homicidio, nec in ipſum influit nec phyſice, nec moraliter, ita Valentia, Sanchez, Henriquez, Gutterez, & alii apud Bonac. quæſt. 3. punct. 6. Secunda conditio ex Bonacina ibidem eſt, ut vir, & fœmina, qui conjugium contrahunt, ambo ſimul in mortem conjugis conſpiraverint, unde ſi unus illorum machinatus ſit mortem abſque alterius conſpiratione, non contrahit impedimentum matrimonium dirimens; modo non interceſſerit adulterium cum homicidio, ut habetur cap. *Super hoc* de eo, qui duxit in matrimonium. Oppoſitum tamen tenet Averſa quæſt. 18. ſect. 4. ubi ait, non ſolum quando ambo concurrunt, & conſpirant in necem, ut contrahant, incurrere hoc impedimentum; ſed etiam ſufficere ex hac parte machinationem, & intentionem unius etiam invito altero, & inquit ſic expreſſe haberi in jure cap. *Si quis vivente* 31. quæſt. 1. ubi jura imponunt hoc impedimentum machinatori, & conſequenter eodem impedimento ligant etiam alium, cum quo ille intendebat contrahere, quia non poteſt unus abſque alio illud incurrere, & dum jura ita clare loquuntur, diximus l. cit. hoc probabilius eſſe, licet Doctor in primum magis inclinare videatur. Tertia conditio eſt, ut in finem contrahendi vir, & fœmina machinentur mortem, ut patet ex eodem cap. *Si quis*, ſi enim ob alium finem fecerint, ut ex odio, vel vindicta, & non ex intentione contrahendi matrimonium inter ſe, tunc homicidium matrimonium non dirimit, & conſequenter poterit cum ea matrimonium contrahere, & in hac conditione conveniunt omnes fere DD. quia expreſſe deducitur ex jure loc. cit. Quarta conditio eſt, ut mors ipſa ſequatur realiter, & ex vi actionis illorum, quia ſi ex inſcitia Medici, vel Chirurgi, vel ex alia cauſa ſequatur, tunc tale homicidium matrimonium non dirimit, & colligitur ex eodem cap. cit. *Si quis* 31. q. 1.

106 Aliud vero crimen dirimens eſt adulterium, ubi etiam DD. communiter advertunt apud Bonacinam loc. cit. ſolum, & nudum adulterium non ſufficere ad dirimendum matrimonium inter adulteros; ſed ut dirimat matrimonium, quod poſtea adulteri inire tentaverint, unum ex his tribus delictis debet habere conjunctum. Primum, vel homicidium ad hunc finem factum, ut cum adultero ſuperſtite, quamvis illius cædis minime conſcio, contrahere poſſit. Secundum, matrimonium contractum de præſenti ſuperſtite conjuge, qui adulterii injuriam patitur, & hoc verum eſt, ſive adulterium præceſſerit contractum matrimonii, ſive ſecutum ſit, ſive matrimonium clandeſtine contrahatur, ſive coram Parocho, & teſtibus. Tertium, ſcilicet promiſſionem futuri matrimonii mortuo conjuge, quando nimirum alter conjux adulterium committit, & pollicetur ei, cum quo adulteratur, ſe contracturum cum eo poſt obitum conjugis, & hæc promiſſio ab eo acceptetur. Unde concedunt Doctores adulterium etiam abſque machinatione in mortem conjugis matrimonium inter ipſos adulteros contrahendum dirimere, ſi adulterium conjungatur, aut cum matrimonio per verba de præſenti inter ipſos adulteros inito, adhuc, altero conjuge ſuperſtite, aut cum promiſſione matrimonii contrahendi cum altero complice facta ante mortem conjugis, ut conſtat ex cap. *Relatum* 31. q. 1. & ex cap. 1. 6. 7. & ult. De eo qui duxit in matrimonium, & talis promiſſio ſeria eſſe debet, & ex corde, debet eſſe mutua, & ab utroque acceptata, ac tandem abſoluta, & ſine conditione præter conditionem mortis ipſius conjugis. Et hæc tota doctrina eſt Scoti q. cit. *in fine*, ubi recolligendo dicta inquit, quod adulterium ſe ſolo non inducit impedimentum criminis matrimonium dirimens, ſicut neque etiam fides data, ſeu promiſſio ſe ſola ſufficit, niſi conjungatur adulterium, ſeu machinatio mortis, machinatio autem mortis ſe ſola abſque alio ſufficit, ſi fiat intuitu matrimonii contrahendi, ſi autem ex alio fine fiat, ut ſi uxor in odium mariti ejus mortem permittat, non ſufficit ſaltem in foro interno, quia in foro externo præſumitur ſolam machinationem mortis impedire contractum, ut dici concluſ. 3. Hoc autem totum aſſeritur ſuppoſito, quod uterque delinquens norit adulterium, nam ſi alter, vel uterque probabiliter ignorabat vinculum prioris matrimonii, atque adeo ſe committere peccatum adulterii, non contrahitur impedimentum dirimens matrimonium, ut patet ex cap. *Veniens* de eo qui duxit in matrimonium. Tandem ſubdit Doctor d. 35. lit. G. nec jure naturæ, nec divino inductum eſſe hoc impedimentum, ſed tantum Eccleſiaſtico, ut fuſe proſequimur l. c.

107 Sextum matrimonii impedimentum, ut diximus q. 19. cit. art. 2. cum Scoto d. 39. q. un. eſt *Cultus diſparitas*; quando ſcilicet baptizatus contrahit matrimonium cum fœmina non baptizata, aut mulier baptizata cum viro non baptizato, hoc enim eſt impedimentum dirimens, non quidem jure naturali, vel divino, ſed tantum jure Eccleſiaſtico poſitivo, quia Eccleſia, ait Doctor l. c. illegitimavit fidelem reſpectu infidelis c. *Sic enim* 28. qu. 1. cujus rationem inſinuat, quia ibi non eſt completa ratio Sacramenti ex parte infidelis, qui non fuit baptizatus, cum baptiſmus ſit janua Sacramentorum, & hoc impedimentum colligitur etiam tum ex Concil. Toletano 3. c. 14. tum ex communi praxi ipſius Eccleſiæ, quæ ſufficiens eſt ad tale impedimentum inducendum, quamvis etiam non eſſet in jure expreſſum, ut Bonac. advertit l. c. punct. 7. Quo autem ad matrimonium inter Catholicos, & Hæreticos con-

ve-

venirent Doctores; ut diximus l. c. talem cultus diſparitatem matrimonium non dirimere, & hoc etiam ſatis patet ex ipſa conſuetudine, & praxi Eccleſiæ; numquam enim talia matrimonia quoad vinculum diſſolvuntur, aut irrita judicantur, & cap. decrevit *de Hæreticis* in 6. mulier catholica nubens hæretico privatur quidam dote, ſed matrimonium velut ſupponitur, patet etiam ex reipſa, quia nullo jure ſtatutum eſt hoc impedimentum. Certum tamen eſt etiam ex communi Doctorum talia conjugia jure Eccleſiaſtico eſſe prohibita, & illicita; non ſolum ex pluribus Canonibus paſſim adductis, ſed etiam ex Concilio generali Calcedonenſi can. 14. ubi talia matrimonia interdicta fuerunt, & cap. c. *Decrevit* de Hæreticis in 6. ubi etiam puniuntur. Addit etiam Averſa qu. 18. ſect. 2. talia matrimonia etiam jure naturali eſſe prohibita, & illicita, quia frequenter tale matrimonium affert Catholico perverſionis periculum, & proli pravæ educationis, diſcordias, & & rixas in familia, ob quæ conſequenter ex natura rei illicitum eſt, & cavendum redditur, quod pluribus etiam probat Layman cap. 14. de impedimentis matrimonii, ubi etiam monet experientia compertum eſſe ex hujuſmodi matrimoniis tot, & tanta ſequi ſpiritualia incommoda, tum ipſi conjugi Catholico, tum liberis ac Chriſtianæ Reipublicæ, ut plerumque legi charitatis adverſetur, in quo caſu inquit, nec quidem ſummum Pontificem id diſpenſative permittere poſſe, niſi probabilis aliqua ſpes ſubſit hujuſmodi matrimonii longe majores fructus ſpirituales obventuros eſſe, quorum intuitu incommoda illa, tamquam minora, utcumque tolerari poſſunt. Unde quamvis fateantur omnes ex diſpenſatione Pontificis licere Catholicis contrahere cum Hæreticis, hoc tamen intelligi debet ſolum ex ea parte, qua tale conjugium lege poſitiva Eccleſiæ prohibetur, alioquin ex alia parte, qua jure naturali eſt illicitum inſtante perverſionis periculo, nulla Eccleſiaſtica diſpenſatio ſuffragari poteſt, ut etiam obſervat Averſa loc. cit. ſublato ergo hoc periculo, poteſt ſine dubio Pontifex diſpenſare, quia ſic faciendo relaxat ſolum ſuam legem poſitivam. Alia plura videri poſſunt l. c. ad hoc impedimentum ſpectantia.

108 Septimum impedimentum eſt *vis*, ſeu metus gravis injuſte incuſſus, quando nimirum quis vi, aut metu ejuſmodi ad contrahendum matrimonium inducitur, quod nullo modo contraxiſſet, niſi ad id prædicto modo compulſus fuiſſet, de quo dictum eſt ſupra qu. 2. ar. 2. de libertate ad contractum conjugalem requiſita: violentia enim, ſeu vis, quæ inter impedimenta dirimentia recenſetur, coactionem ſignificet, qua quis minis, & metu ad contrahendum inducitur: qualiter autem, & quo jure matrimonium metu contractum ſit irritum, & nullum ex defectu libertatis ad talem contractum requiſitæ, tam ex inſtituto tractavimus d. 7. cit. qu. 4. ar. 3. ubi diximus eſſe irritum non tantum jure Eccleſiaſtico, ſed etiam jure naturali, & poſitivo divino cum Scoto d. 29. ar. 2. ubi ait hoc impedimentum eſſe de jure naturæ, vel ſaltem divino poſitivo, & impedimentum coactionis non eſſe a ſola Eccleſia inductum, ſed a Deo, ab Eccleſia tamen fuiſſe expreſſum, & explicatum. Quare hic ſolum reſtat agendum de impedimento raptus, qui proxime ad violentiam accedit, ut ſupra diximus, & importat violentam fœminæ extractionem de domicilio, ſeu loco, in quo morabatur, ſive eſſet domus parentum, ſive alius quicumque, itaut violentia, qua adducitur ſit phyſica, aut moralis, nempe minis, & metu gravi, non autem ſolis precibus, aut blanditiis, ſeu donis, aut promiſſis, vel etiam dolo, & fallaciis, ut diximus d. 7. cit. qu. 14. c. 3. Et quidem jure antiquiori hoc impedimentum ita matrimonium dirimebat, ut nullatenus inter raptorem, & raptam conſiſtere poſſet, etiamſi rapta in priſtinam libertatem remiſſa conſentire, & contrahere vellet, ut habetur c. *Placuit* 36. qu. 2. jure tamen Canonico noviori correctum eſt, vel potius ablatum in c. finali de Raptoribus, ubi ſub Innocentio Tertio ſtatutum fuit, matrimonium inter raptorem, & raptam valere, ſi rapta conſentiat libere abſque clauſula, quod rapta prius eſſet in locum alium liberum reſtituta. Jure tandem noviſſimo Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de matrimonio irritatur matrimonium inter raptorem, & raptam, quamdiu rapta manet in poteſtate raptoris, non vero ſi fuerit ſeparata, & in loco tuto, & libero reſtituta, unde Concilium limitare hoc impedimentum conſtituit, ſcilicet pro eo ſolum tempore, quo rapta in poteſtate raptoris manſerit, ſed poſtquam in locum liberum fuerit reſtituta extra poteſtatem raptoris, poſſe cum eodem raptore contrahere, ſi velit, abſque ulla impedimenti diſpenſatione: ubi etiam advertendum eſt, hoc impedimentum tantum habere locum ubi Tridentinum receptum fuit, & viget. Circa tamen hoc Tridentini decretum, aliquæ contingunt difficultates, quas exacte examinamus l. c. ſed præſertim dubitatur, an raptus, quo fœmina invitis parentibus ipſa tamen conſentiente, rapitur, matrimonium dirimat. Affirmant aliqui dicentes, quod raptus proprie dicitur, quando perſona aliqua invita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, ſeu illis, de quorum cura eſt, abducitur per vim ad matrimonium contrahendum, vel libidinem explendam, ita Bonacina, qu. 4. punct. 18. citans Henriquez, Gutierez, Tuſcum, Molinam, & alios. Negant vero Sanchez, Tancredus, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii, & merito quidem, quia ut ait Hurtad. d. 23. diffic. 3. Tridentinum in dicto decreto loquitur tantum de raptu, quo læditur libertas ad matrimonium requiſita, quia huic læſioni tantum occurrere intendit: dicto autem raptu, quemvis vero, non læditur libertas ad matrimonium requiſita, quia non fit invitæ fœminæ, cujus tantum libertas, & non parentum, ad matrimonium conducit, ideoque in dicto decreto conſulitur libertati, non parentum, ſed ipſorum contrahentium tantum. Alias quatuor difficultates ad hoc punctum ſpectantes vide ſolutas, l. c.

109 Octavum impedimentum eſt *Ordo*, quando ſcilicet, quis initiatus eſt ſacris Ordinibus, vel aliquo illorum, tales enim ordines ob votum ſolemne caſtitatis, quod habeant annexum, matrimonium contrahendum impediunt, & contractum dirimunt, ut habetur c. un. de Voto in 6. & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 9. ita ſtatuimus d. 7. cit. qu. 16. ar. 2. cum Sc. 4. d. 38. q. un. Quod autem de ordine ſacro id intelligatur, eſt evidens, quia Canones, & Concilia loquuntur de ordine ſacro in communi, ut omnes, & ſingulos comprehendit, maxima autem, ait Doctor l. c. §. *Dico ergo*, congruentia fuit ad hoc ſtatuendum, quia talis deputatus Miniſterio ſacro, quod munditiem requirit mentis, & carnis, perſpicacitatem intellectus, & fervorem affectus, ad quæ omnia diſponit continentia, & ad eorum oppoſita frequentia carnalis actus, nec in hoc debet aliquis dicere Eccleſiam ſibi præjudicare in ſuo jure, quia Eccleſia communiter non cogit aliquem ad ſuſceptionem Ordinis ſacri, & ſatis publicavit, quod poſt talem Ordinem ſuſceptum, ſuſcipiens eſt inhabilis ad contrahendum, igitur voluntarie incurrit talem inhabilitatem, ita Doctor l. c. Diximus autem l. c. ex communi tam Veterum, quam Recentiorum ſententia jure tantum Eccleſiaſtico, & non divino ſacris Ordinibus hanc continentiæ obligationem eſſe annexam, quæ ſit impedimentum dirimens matrimonium poſt Ordines Sacros contractum, quia nullum extat divinum præceptum de hac re, neque ex lumine naturali colligi poteſt; quamvis enim ratio naturalis dictet eſſe valde conſentaneum, ut diximus, quod ſacri homines ab actibus carnalibus abſtineant, & uſu matrimonii, non tamen dictat eſſe neceſſarium; alioquin veteris teſtamenti Sacerdotes uxores habere non potuiſſent; quod etiam Doctor confirmat ex conſuetudine primitivæ Eccleſiæ, quæ multis jam ſæculis Græcæ Sacerdotibus uſum matrimonii conceſſit ante ordinationem contracti, ut patet in c. *Cum olim* in decretalibus de Clericis conjugatis. hoc autem non feciſſet, ſi cœlibatus jure divino eſſet Sacerdotio annexus. Unde autem in Ordinatis oriatur hoc impedimentum dirimens, an, ſcilicet, hæc inhabilitas proveniat præciſe ex vi voti cum ſacris ordinibus annexi, an etiam ex ſtatuto Eccleſiæ inhabilitantis exiſtentem in ſacris ordinibus ad matrimonium, ex inſtituto jam diſſeruimus l. c. ubi diximus de mente Doctoris noſtri obligationem continentiæ ſacris ordinibus annexam eſſe non tantum ex vi voti, ſed etiam directe, & immediate ex præcepto Eccleſiæ imponentis talem obligationem iis, qui ordinantur in ſacris, ſicut præcipit, & obliget ad recitandum divinum officium, ut fuſe proſequimur loc. cit.

110 Nonum impedimentum eſt *ligamen*, quod ait Doctor 4. diſt. 33. nil aliud importare, quam vinculum viri cum uxore poſt contractum matrimonium legitimum, ſive conſummatum, ſive tantummodo ratum, quamdiu enim hoc vinculum durat, matrimonium cum quovis alio contrahendum impedit, ac dirimit, idque non tantum jure Eccleſiaſtico, ut patet ex cap. 1. & ult. de ſponſa duorum, ſed etiam jure divino, ut ſatis conſtat ex prohibitione Chriſti Domini Matth. c. 19. & Marc. c. 10. ubi dicitur: *Quicumque dimiſerit uxorem, & aliam duxerit mœchatur*, ex quibus verbis ſic ait a fortiori Innocentius Tertius c. *Gaudemus* extra de Divortiis. *Si ergo uxore dimiſſa, duci alia non poteſt, quanto fortius, & ipſa retenta*; & ratio eſt, quia uxor dimiſſa poſt legitimum matrimonium adhuc eſt vera uxor; & hoc idem ex Eccleſiæ praxi, & communi Chriſtianorum uſu expreſſe deducitur: unde Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 2. hoc idem his verbis definit. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures habere uxores, & hoc nulla divina lege eſſe prohibitum, anathema ſit*; ita diſcurrimus diſt. 7. cit. q. 16. ar. 1. unde deduximus, quod ſi contingat quempiam adhibita omni diligentia, & cum morali certitudine de morte prioris conjugis, contrahere novum matrimonium; ſed poſtea detegatur priorem conſortem adhuc vivere, hoc ſecundum matrimonium non valere, quamvis bona fide contractum, & mulierem teneri ad priorem conjugem reverti dimiſſo ſecundo, quia bona illa fides ligamen contractum cum priori non diſſolvit, & ita expreſſe deciſum eſt in jure c. *Dominus* de ſecundis nuptiis, & cap. Cum *per bellicam*, & hic eſt communis Doctorum conſenſus. Eſt tamen difficultas, an valide ſecundum contrahat matrimonium, qui ſine ſufficienti probatione, & certitudine de morte prioris conjugis illud contrahit, ſed de facto poſtea invenitur illum fuiſſe antea defunctum. Negat Ponce lib. 7. cap. 53. quia ex c. *In præſentia* inhabilis redditur perſona conjugata ad iterum contrahendum, donec certum nuncium accipiat de morte prioris conjugis. Communis tamen opinio affirmat, ut diximus loc. cit. cum ſit re vera contractum mortuo priori conjuge, & ita expreſſe habetur c. cit. *Dominus* de ſecundis nuptiis, quamvis enim, ut matrimonium illicite

contrahatur, præcipiat Pontifex ibi, quod nullus ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtat, quod ab hac vita migraverit conjux ejus, adhuc tamen ſupponit, & docet valere hoc Matrimonium abſque tali certitudine contractum, & ſolum dirimi, quando de vita ejus conſtiterit. Neque in cap. adducto *In præſentia* dicitur oppoſitum, ſed tantum declaratur ibi illicitum ſecundum Matrimonium ante habitam certum nuncium de morte prioris conjugis, non tamen per hoc redditur nullum in caſu, quod re vera prior conjux ſit defunctus.

ARTICULUS QUARTUS.

De cæteris impedimentis, ac eorum diſpenſatione.

111 DEcimum impedimentum eſt *Honeſtas* publica, quæ ut docet Scotus 4. diſt. 42. §. *Ad quæſtionem* eſt propinquitas quædam jure Eccleſiaſtico introducta oriens ex ſponſalibus inter ſponſum ex una parte, & conſanguineos ſponſæ ex altera, & e contra: aut oriens ex matrimonio rato nondum conſummato inter maritum, & conſanguineos uxoris, & e contra, & impedit, ne quis contrahere valeat cum perſona conſanguinea illius, cum quo tale Matrimonium iniérat, vel ſponſalia, unde ad perſonas affines non extenditur, ſed attingit tantum perſonas conſanguineas illius, cum quo inita ſunt ſponſalia, vel Matrimonium, & in jure hoc impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis appellari ſolet, quia juſtum, & æquum eſt, ut ob publicam honeſtatem, ſeu decentiam inter dictas perſonas Matrimonium non contrahatur. Ex quo conſtat hoc impedimentum diſtingui ab impedimento affinitatis, quia hoc oritur ex ſponſalibus, vel ex Matrimonio rato non conſummato, illud vero contrahitur ſolum per copulam carnalem licitam, vel illicitam, ut mox dicemus. Quamvis autem jure antiquo impedimentum iſtud uſque ad quartum gradum protenderetur, ſicut extenditur affinitas, ut patet ex cap. *Unico* de ſponſalibus; jure tamen novo in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 3. conſtitutum eſt, ut impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum ultra primum gradum non extendatur; unde ſi quis de futuro contraheret cum aliqua, ea mortua non poſſet cum ejus matre, vel ſorore contrahere, quia ſunt in primo gradu, in cæteris autem gradibus poſſet. Quando vero hoc impedimentum oritur ex Matrimonio rato, extenditur ad quartum gradum, ſicut ante Tridentinum extendebatur, & ſecundum juris antiqui diſpoſitionem relictum eſt, ut conſtat ex decreto Pii V. quod incipit *Ad Romanum ſpectat*, lex autem hujus impedimenti habetur tit. De ſponſalibus cap. *Juvenis* cap. *Veniens* cap. *Ad audientiam*, & cap. *Sponſam*; ita diſcurrimus de hoc impedimento diſp. cit. quæſt. 18. ar. 2. ubi etiam nonnullas ſolvimus difficultates circa hoc impedimentum contingentes, quæ ibi videri poſſunt, & hic ſolum advertere ſufficit in ſolutione illius dubii, an ex ſponſalibus etiam invalidis hoc impedimentum dirimens oriatur, aliter eſſe jure antiquo, aliter ex novo procedendum eſſe, nam jure antiquo ex ſponſalibus quavis ratione invalidis, dummodo non eſſent invalida ex defectu conſenſus, oriebatur impedimentum publicæ honeſtatis, ut habetur cap. un. cit. de ſponſalibus in 6. & refert Doctor l. c. At jure novo poſt Conc. Trid. ex ſponſalibus invalidis quomodocumque non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, ita enim clariſſime decernit. ſeſſ. 24. citata cap. 3.

112 Undecimum impedimentum eſt *Affinitas*, quam Doctor deſcribit l. c. quod ſit vinculum quoddam perſonæ ad perſonam ex carnali copula cum perſona alteri conſanguinea contractum, ſive ut alii definiunt, & recidit in idem, eſt propinquitas perſonalis proveniens ex carnali copula, ſive hæc ſit licita, ſive illicita, ut habetur cap. *Diſcretionem* de eo qui duxit, & in Trid. ſeſſ. 24. cap. 4. & quia talis conjunctio accedit ad fines quaſi ipſiuſmet conſanguinitatis, propterea affinitas vocatur, inquit Doctor. Contrahitur autem ex uno capite inter conſanguineos viri cognoſcentis fœminam, & ex alio inter ipſam fœminam cognitam præciſe, & ſimiliter ex eodem capite inter conſanguineos fœminæ cognitæ, & inter ipſum virum cognoſcentem dumtaxat ex alio. Ex quo infertur neque cognoſcentem contrahere affinitatem cum cognita, vel e contra; neque conſanguineos cognoſcentis cum conſanguineis cognitæ, vel e contra; propterea duo fratres poſſunt ducere duas ſorores, & filius poteſt ducere illam, cujus matrem pater ejus duxit cap. *Super his* de Conſanguinitate, & Affinitate, quare ſi Petrus habeat copulam cum Anna, fit affinis conſanguineis Annæ in eo gradu, in quo ſunt ipſi conſanguinei Annæ cum ipſa, unde ſi ipſi ſunt ejus conſanguinei in primo gradu, fiunt affines cum Petro in primo gradu, & idem dicendum eſt de conſanguineis Petri reſpectu Annæ, nam ipſa per copulam habitam cum Petro fit affinis conſanguineis Petri in eo gradu, in quo ipſi conſanguinei ſunt cum Petro; licet autem Petrus fiat affinis cum conſanguineis Annæ, & Anna fiat affinis cum conſanguineis ipſius Petri, nihilominus conſanguinei Petri, & conſanguinei Annæ non ſunt affines inter ſe, nullo enim jure talis affinitas probari poteſt, quia affinitas affinitatem non parit, & hæc eſt communis omnium doctrina tam Theologorum, quam Juriſtarum, cum expreſſe habeatur in jure. Subdit deinde Doctor quod affinitas proprie gradus non habet, ſed menſurantur gradus affinitatis juxta gradus conſanguinitatis; atque ideo diſtantia, vel propinquitas affinitatis eſt menſuranda juxta diſtantiam, vel propinquitatem gradum conſanguinitatis cum ea perſona, per quam paritur affinitas; unde ſtipes in affinitate ſunt illæ duæ perſonæ, quæ ſe carnaliter cognoſcunt, quæ proinde non dicuntur affines, ſed principium affinitatis, ut ſi Petrus carnaliter cognoſcat Annam, Petrus, & Anna ſunt ſtipes affinitatis ex eorum copula conſurgens. Quare Doctor ad cognoſcendum affinitatis diſtantiam, & propinquitatem talem regulam aſſignat, *quoto gradu conſanguinitatis aliquis diſtat ab alio, tota gradu affinitatis ab eodem diſtat illa, quæ eſt ab iſto carnaliter cognita*, unde gradus affinitatis ita computantur, ut conſanguinei viri cognoſcentis fœminam eum gradum affinitatis cum ipſa teneant quem ipſi conſanguinei tenent cum viro illo, qui fœminam cognovit; & ſimiliter ex parte fœminæ eum gradum affinitatis teneant cum viro cognoſcente fœminam, quem fœminæ conſanguineæ illius mulieris cognitæ tenent conſanguinitatis cum ipſa hac muliere cognita. Quare ſi Petrus verb. grat. cognoſcit Annam conjugem ſuam habentem fratres, ſorores, patrem, & matrem, frater, & ſoror Annæ ſunt affines Petri in linea tranſverſa, pater vero, & mater Annæ ſunt affines Petri in linea recta, nam in affinitate computandi ſunt gradus eodem modo, quo in conſanguinitate, pro cujus majori intelligentia videri poteſt arbor affinitatis deſcripta a Braneato noſtro diſp. 26. ar. 1.

113 Conveniunt autem Doctores, affinitatem jam declaratam Matrimonium dirimere jure ſaltem Eccleſiaſtico, ne inter affines valide contrahi poſſit, ut diximus quæſt. 18. cit. ar. ita enim habetur ex pluribus capitibus 35. quæſt. 2. quæſt. 10. atque ſacris Canonibus, & aliis Pontificum, & Conciliorum decretis, & hoc ſive affinitas conſurgat ex copula licita, & conjugali, ſive illicita & fornicaria. Hoc tamen inter copulam licitam, & illicitam verſatur diſcrimen, quod ex copula licita oritur impedimentum matrimonium dirimens uſque ad quartum gradum, ex illicita vero oritur impedimentum dirimens Matrimonium uſque ad ſecundum dumtaxat, ut noviſſime Conc. Trid. declaravit ſeſſ. 24. cap. 4. ubi nihil innovavit circa affinitatem ex copula conjugali conſurgentem, ſed illam reliquit uſque ad gradum, in quo antea determinata erat, ob reverentiam Matrimonii, affinitatem vero ortam ex copula fornicaria uſque ad ſecundum gradum tantum revocavit, licet olim etiam in gradibus remotioribus dirimeret, & hoc fecit ob difficultatem detegendi affinitatem ex copula fornicaria conſurgentem in ulterioribus gradibus, unde qui fornicatus eſt cum aliqua poteſt contrahere Matrimonium cum conſanguinea illius in tertio, vel quarto gradu. Eſt tamen difficultas inter Doctores, an affinitas dirimat Matrimonium etiam jure naturæ in aliquo gradu, & eſt præſertim quæſt. de affinitate ex copula conjugali, & licita, ortam enim ex copula illicita, & fornicaria omnes concedunt non impedire, niſi ex jure poſitivo Eccleſiæ, quia nec ratione, nec auctoritate oppoſitum conſtat; in qua difficultate variæ ſunt ſententiæ, quas fuſe examinavimus l. c. ubi diximus communiorem, & probabiliorem univerſaliter docere in nullo affinitatis gradu jure naturali irritum eſſe Matrimonium, & ita præſertim Scot. docere diſp. 42. §. *Ad quæſtionem* ubi ait, quod affinitas ſimpliciter impedit Matrimonium, & ratio non eſt, niſi ſtatutum Eccleſiæ illegitimantis affines, & in eodem gradu impedit Matrimonium, in quo conſanguinitas, loquendo de affinitate propria dicta. Ita etiam Alenſis, Cajet. Sanch. Henriq. Tancred. Ponce, Hurtad. Meratius, Caſp. Enoac. Diana, Avarſa, & alii Recentiores paſſim, & Scotiſtæ omnes, & præſertim Braneatus noſter diſp. 36. ar. 8.

114 Duodecimum tandem impedimentum eſt: *Impotentia*, ideſt, inhabilitas perpetua ad conſummandum Matrimonium, ut diximus diſp. 7. cit. quæſt. 15. cum enim finis primarius Matrimonii ſit prolis generatio, & hæc non niſi per copulam carnalem naturali modo obtineri poſſit, plane vir, & fœmina, qui Matrimonio ſunt jungendi, ad hujuſmodi copulam habiles eſſe debent, ut ait Scotus 4. diſt. 34 q. un. ubi agit de hoc impedimento, quare impotentia, & inhabilitas ad exercendam copulam carnalem ad humanam generationem neceſſariam maxime Matrimonium impedit, & eſt impedimentum dirimens, ſive hoc ſe teneat ex parte viri, ſive ex parte mulieris, dummodo fuerit eo tempore, quo Matrimonium contractum eſt, non vero poſtea ſubſecutum ſit. Unde inhabilitas non eſt ex eo præciſe, quod alteruter conjugum, aut uterque ſint ſteriles, quia impotentia ad generandum, ſeu ad prolificandum, dummodo adſit potentia ad copulam carnalem, & ſeminationem, non eſt impedimentum dirimens, ut omnes paſſim concedunt cum Soto 4. diſt. 31. quæſt. un. ad 3. princ. ubi ait, quod contrahens non tenetur abſolute ad prolem, ſed conditionate ſi eveniat ad gratanter ſuſcipiendam, & religioſe educandam, & ubi eſt certa impoſſibilitas ad bonum prolis, tunc Matrimonium eſt ibi in remedium non in officium, quia ut ſupra dixerat d. 26. ſub Q. & R. inſtitutio divina reſpectu Matrimonii, licet fuerit ad procurandam

pro-

prolem, tanquam propter finem principalem, & primarium, tamen præter hoc fuit inſtitutum etiam in remedium, ſcilicet, vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, tanquam propter finem ſecundarium, & minus principalem, quare in caſu ſterilitatis matrimonium eſt in remedium concupiſcentiæ, quia homo poſt Adæ lapſum utitur concupiſcentia, Deus autem huic morbo piiſſime ſubvenit, ut etiamſi proles non poſſit haberi, matrimonia fiant, ideo dicit Apoſtol. 1. Corinth. 7. propter vitandam fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & mulier ſuum virum, & poſtea nulla prolis mentione facta ſubdit, *melius eſt nubere, quam uri*, quare Doctores omnes docent validum eſſe matrimonium inter ſteriles contractum, quia inter iſtos adhuc intercedit vera copula apta ex natura ſua ad generationem prolis, ut videre eſt apud Bonac. q. 3. punct. 13. ubi alios citat. Si vero talis impotentia uveniat poſt matrimonium conſummatum, aut etiam ſi ſequatur matrimonium ratum, licet præcedat conſummationem, non dirimit matrimonium, quia cum matrimonio rato fuit poteſtas irrevocabiliter tradita, licet poſtea evaniat impedimentum actus, & ita de omni matrimonio deciſum eſt cap. *Hi qui*, 32. qu. 7. tum conſummato, quam rato, ſi quidem etiam matrimonium ratum ex inſtitutione ſua indiſſolubile eſt, ſolumque ex conceſſione Chriſti factum eſt, ut per auctoritatem Eccleſiæ ſolvi poſſit, ſicut de facto ſolvitur per ſolemnem profeſſionem, ſed ſtatutum non eſt, ut per ſuperveneientem impotentiam diſſolvatur. Ita Scotus l. c. Sanchez, Henriquez, Averſa, Filliucius, Brancatus noſter, & alii communiter. Si vero dubitetur, an impotentia præceſſerit, vel ſupervenerit ad conjugalem contractum, licet aliqui dixerint non debere dirimi matrimonium, ſed potius præſumi, ac ſuſtineri debere validum, communior tamen ſententia eſt, ut diximus l. c. in tali dubio debere potius præſumi impedimentum præceſſiſſe, atque adeo matrimonium non valere, ſed dirimi debere, ita Bonacina loco citato & Averſa quæſt. 13. ſect. 4. qui alios adducunt. Quæ autem, & qualis impotentia dirimat matrimonium, & an Hermaphroditus valide contrahere poſſit, & quomodo, fuſe declaravimus quæſt. 35. cit. art. 2.

115 Quæres, quis in ſupradictis impedimentis diſpenſare poſſit. Communis, opinio docet in impedimentis non dirimentibus poſſe Epiſcopum diſpenſare excepto voto Caſtitatis, & Religionis, ita præſertim Bonacina q. 3. punct. 15. ubi rationem adducit ex Navarro, quia quamvis inferior non poſſit diſpenſare in lege Superioris per ſe loquendo, nihilominus conſuetudine receptum eſt, ut diſpenſatio iſtorum impedimentorum non obtineatur a Papa, excepto voto Religionis, & Caſtitatis, quod Pontifici reſervatum eſt, quæ tamen communis opinio nonnullas pariter exceptiones, ut notavimus diſputatione 7. cit. qu. 82. *in fine* ibi videndas. Loquendo autem de impedimentis dirimentibus conveniunt Doctores, Summum Pontificem diſpenſare poſſe in impedimentis jure ſolum Eccleſiaſtico matrimonium dirimentibus, cum plenariam habeat poteſtatem in totum jus Eccleſiaſticum, & ut Theologi, & Canoniſtæ aiunt, totum corpus juris ſit in ejus poteſtate reconditum, & e contra conveniunt diſpenſare non poſſe in impedimentis dirimentibus jure naturæ & divino, ſiquidem in illis impedimentis poteſtatem non habet, quia cum diſpenſatio proprie dicta ſit juris relaxatio, non habet ſummus Pontifex poteſtatem relaxandi jus naturale, & divinum, nam Pontifex non habet poteſtatem in jus ſuperius, ſeu in legem ſuperioris ſui, qualis eſt lex divina, aut naturalis. Satis tamen probabile eſt, ut diximus diſp. 7. cit. quæſt. 80. ultim. quæſt. quod licet Papa relaxative diſpenſare nequeat in aliquo caſu juris naturalis, aut divini, quæ ſola propria, & rigoroſa diſpenſatio dicitur, habeat tamen poteſtatem declarandi, quando præcepta naturæ obligant, quando non in quibuſdam caſibus particularibus, & hac ratione dici poſſit, quod poteſtatem habeat diſpenſandi declarative in iis, & ſimiliter etiam in jure divino poteſtatem habeat declarandi, quando lex aliqua divina non obliget, ita enim expreſſe docuit D. Bonaventura 4. diſp. 38. par. 2. quæſt. 3. de quo videri poteſt Brancatus noſter diſp. 38. ar. 2.

116 Eſt tamen difficultas, an ſummus Pontifex diſpenſare poſſit in voto ſolemni Religionis, quam fuſe diſcutimus diſp. 7. cit. qu. 20. ar. 1. Negant Thomiſtæ communiter cum D. Tho. 2. 2. qu. 88. ar. 2. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia nequit Pontifex diſpenſare in his, quæ ſpectant abſolute ad jus naturale, & divinum, ſi quidem non poteſt inferior in lege ſuperioris propria auctoritate diſpenſare eſt, Can. *inferior* 21. alioquin tolleretur debita ſubordinatio inferiorum ad ſuperiores, ſed votum ſolemne Religionis matrimonium irritat, non tantum jure Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali, & divino, quod probant pluribus rationibus l. c. adductis, ergo &c. Affirmant tamen Scot. 4. d. 38. q. un. & cum eo alii omnes extra ſcholam D. Thomæ, Summum Pontificem poſſe diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis, ut valeat tali voto adſtrictus matrimonium inire, quando juſta eſſet cauſa, eſt autem juſta cauſa, non quando reſpicit bonum alicujus particularis, ſed quando ita exigit bonum commune alicujus Regni, & Reipub. poſſe inquam, in tali caſu diſpenſare, non quidem ad tempus, ut aliqui dixerunt v. gr. ut duret in matrimonio, donec filios generet, quia hoc eſt contra ſubſtantiam matrimonii, quod eſſentialiter eſt vinculum perpetuum, ſed debet diſpenſare abſolute, vel ſaltem cum hac conditione, ut uxore conſentiente, vel fornicante poſt prolem ſuſceptam teneatur ad Religionem redire. Ita cum Scot. Scotiſtæ omnes, & Caiet. etiam ex Thomiſtis 2. 2. q. 88. ar. 2. Sanch. Tancred. Coninch. Ponce, Leſſius, Reginaldus, Bonacina, Hurtadus, Averſa, Azorius, & alii paſſim, quod probant ex pluribus caſibus ſecutis, quia de facto Summi Pontifices non ſemel diſpenſarunt in votis Religionis ſolemnibus, v. g. Alexander Tertius diſpenſavit cum Nicolao Juſtiniano Monacho, ut Surius refert, ut Matrimonium contrahere poſſet. Idem etiam referunt factum fuiſſe cum Rege Aragoniæ, in voto ſolemni Religionis, item etiam cum Conſtantia ſanctimoniali filia Rogerii Regis Siciliæ, Cœleſtinus Papa diſpenſavit, ut Monaſterium poſt profeſſionem exiens Henrico Sexto Regi nuberet, & alia quoque ſimilia exempla in hiſtoriis leguntur; ergo poſſunt Summi Pontifices diſpenſare in voto ſolemni Religionis, quia ab actu ad potentiam conſequentia tenet. Varia autem ſubterfugia, & evaſiones Adverſariorum ad hoc argumentum eludendum ex hiſtoriis, & caſibus ſecutis adductum vide præcluſas loc. cit.

117 Ratio autem a priori ad hoc idem probandum eſt, quia ut loc. cit. dicebamus, non poſſumus, nec debemus negare Pontifici Eccleſiæ capiti, quod concedere poſſumus abſque ullo abſurdo, & quod ſit valde expediens gubernationi Eccleſiæ; ſed poſſe Pontificem in his votis diſpenſare nullum eſt abſurdum, & regimini Eccleſiaſtico valde expediens, ergo &c. Minor probatur, & quidem quod ſit valde expediens, ſatis conſtat, nam poteſt evenire caſus, ut Regnum integrum deperdatur, vel maxime deturbetur, niſi Religioſus aliquis ex illa ſtirpe regia ſuperſtes ducat uxorem, ut hac noſtra tempeſtate vidimus in Regno Poloniæ; quod autem nullum ſit abſurdum, probatur ex deſtructione fundamenti opinionis adverſæ, quæ in tantum affirmat non poſſe Summum Pontificem in voto ſolemni Religionis diſpenſare, in quantum putat votum ſolemne Matrimonium irritare, non tantum jure Eccleſiaſtico, ſed etiam jure naturali, & divino; ſed falſitas hujus fundamenti conſtat ex jam dictis diſp. 7. cit. q. 46. ar. 2. ubi ex inſtituto oſtenſum eſt ut ſupra diximus ar. 1. hujus qu. nu. 101. ſolo jure Eccleſiaſtico, non autem jure naturali, aut divino factum eſſe, ut votum ſolemne profeſſionis religioſæ Matrimonium dirimat, & profeſſos reddat inhabiles ad contrahendum, quia ſolemnitas ipſa voti in profeſſione religioſa ſolo jure Eccleſiaſtico eſt inſtituta, ut ibi late demonſtratum eſt pluribus, & efficacibus motivis. Ex quibus patet quid ſit dicendum ad rationem oppoſitæ ſententiæ, conſtat enim ex dictis nec majorem, nec minorem, eſſe ſimpliciter veras, ſed cum aliqua limitatione; licet enim nequeat Pontifex abſolute, & in rigore diſpenſare in his, quæ ſpectant ad jus naturale, & divinum, poteſt tamen diſpenſare diſpenſatione declarativa, interpretativa, vel ex commiſſione extraordinaria Chriſti ſuperaddita officio ſummi Paſtoris, & legiſlatoris Eccleſiaſtici ad remittendum nomine Dei obligationem ortam ex voto ipſi Deo facto, quæ extraordinaria commiſſio conceſſa eſt in illis verbis Joan. 21. *Paſce oves meas*, ut advertunt Hurtad. diſp. 16 diffi. 1. Caſpenſis diſ. 20. ſect. 1. & alii; qui etiam adduut, quod quia hæc poteſtas ſuperaddita eſt Pontifici, non abſolute, & in deſtructionem, ſed tantum in ædificationem, ideo voti diſpenſatio abſque rationabili cauſa ſpirituali cedente in ædificationem eſſet invalida. Nec etiam vera eſt abſolute minor, quamvis enim votum Religionis jure naturali obliget, ipſa tamen voti ſolemnitas in profeſſione religioſa ſolo jure Eccleſiaſtico inſtituta eſt ex jam dictis q. 16. cit. ar. 2. Rationes vero, quibus Adverſarii oppoſitum probare contendunt jam ſufficienter ſolutæ ſunt q. 20. cit. ar. 1.

118 Denique quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, jam dictum eſt q. 20. cit. ar. 2. ex communi Doctorum conſenſu ad valorem diſpenſationis a Pontifice concedendæ in iis impedimentis, quæ ſunt de mero jure Eccleſiaſtico nullam requiri cauſam, ſed ſolam ejus voluntatem ſufficere, & poſſe pro ſuo libito diſpenſare in lege propria abſque ulla cognitione cauſæ, ſi ipſe vere diſpenſare intendat; & ratio eſt, quia cum lex humana a voluntate legiſlatoris totam ſuam vim habeat, jam tali voluntate ceſſante etiam ſine cauſa lex obligare deſinit, & ſic valet legis relaxatio, ſive diſpenſatio in tali caſu, ut non ſolum validi, ſed etiam liciti ſint actus ſubditorum, qui deinceps contra talem legem fierent ex toto, vel ex parte ſublatam; oppoſite autem dicitur, ſi ipſe vere diſpenſare intendit, quia ſi intentionem diſpenſandi non habeat, niſi exiſtente juſta cauſa, diſpenſatio ſine tali cauſa obtenta non valet, non quidem ex poteſtatis defectu, ſed intentionis; ideo ſi Pontifici falſæ cauſæ exponantur, obtenta diſpenſatio minime valebit, quia Pontifex ex dicta ſuppoſitione, non niſi veris exiſtentibus narratis diſpenſare intendit. Diximus etiam in iis impedimentis, quæ ſunt de mero jure Eccleſiaſtico, quia ſi Pontifex diſpenſare poteſt aliquo modo etiam in iis impedimentis, quæ ſunt de jure divino, & naturali, nempe poteſtate extraordinaria, & a Chriſto Domino ſuperaddita, ut ali-

qui volunt, vel poteſtate ſolum declarativa, ſeu interpretative, ut alii contendunt juxta dicta ſuperius quæſt. præc. id utique non poteſt, niſi ex juſta cauſa, ut ibi diximus, ſine qua diſpenſatio non valeret, ex eo ſacto cum votum obliget de jure divino, & naturali, ſaltem ad prohibendum, ſi non ad dirimendum, requiritur juſta cauſa, ut voti diſpenſatio valeat, itaut ſi abſque tali cauſa diſpenſaretur, non ſolum illicita eſſet diſpenſatio, & contractus Matrimonii illicitus, ut ait Averſa quæſt. 19. ſect. 4. ſed etiam invalida juxta ſuperius dicta, quia ad valide diſpenſandum in votis, quibus Matrimonium impeditur, ſeu prohibetur, neceſſaria eſt etiam rationabilis cauſa judicio prudentis diſcernenda ſecundum communem opinionem, ut notat Hurtad. diſp. 26. diffic. 3. & Stephanus a S. Gregor. cap. 112. *in fine*, pro quo Canoniſtas citat in Gloſſa cap. *Non eſt votum*, ubi dicitur inferiorem invalide diſpenſare in lege Superioris abſque juſta cauſa, unde conſequenter deducit Summum Pontificem abſque juſta cauſa diſpenſantem in voto, vel juramento, aut aliis ad jus divinum ſpectantibus, non tantum illicite, ſed etiam invalide diſpenſare. Qua ratione in caſibus, quibus etiam ab Epiſcopis concedi poteſt diſpenſatio, vel aliis ex delegatione Pontificia etiam in impedimentis, quæ ſunt de mero jure Eccleſiaſtico, omnino cauſa requiritur ad valorem diſpenſationis; & ratio eſt, quia cum agatur de lege Superioris, non eſt in libera facultate inferiorum ei derogare, ſed ſolum in quantum expreſſe, vel præſumptive illis a Superiore permittitur. Certe autem Pontifex non intendit, nec conſentit, ut quiſquam alius infra ipſum abſque rationabili cauſa diſpenſet, atque ideo quæcumque alia diſpenſatio ab aliis infra ipſum ſine tali cauſa conceſſa non erit valida. Quæ autem alia requirantur ad validitatem diſpenſationis magis ad particularia deſcendendo videantur l. c.

QUÆSTIO SEXTA.

De effectibus Matrimonii, atque Divortio.

119 PRo Complemento hujus diſputationis de Matrimonii Sacramento reſtat poſtremo agendum de ejus effectibus, atque Divortio, quamvis enim, Matrimonium inter Chriſtianos legitime contractum, & ab ipſis conſummatum ſit omnino indiſſolubile quoad vinculum conjugale, ſunt tamen aliqui caſus, in quibus poſſunt conjuges licite ab invicem quoad thorum, & cohabitationem ſeparari, remanente tamen ſemper vinculi conjugalis indiſſolubilitate: hanc igitur quæſtionem quoad utramque partem breviter expediemus ex jam fuſe dictis, & diſputatis de hac materia diſp. *de Matrimonii Sacramento* 4. ſent. lib. quæſt. 12. & 13.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint Matrimonii effectibus.

120 COnveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 11. cit. ar. 1. præter gratiam ſanctificantem, quæ per hoc Matrimonii Sacramentum confertur, & eſt communis omnium Sacramentorum effectus, & præter gratiam Sacramentalem iſtius propriam, & peculiarem, quæ conſiſtit in quibuſdam ſpecialibus gratiis actualibus auxiliis, quæ opportuno tempore hujus Sacramenti intuitu conjugibus conferuntur ad ipſius Matrimonii officia debite, ac mere obeunda; tres præterea eſſe hujus Sacramenti peculiares, & principales effectus, qui alio nomine a Patribus, & Theologis tria Matrimonii bona appellari ſolent, quæ ſunt Sacramenti indiſſolubilitas, prolis legitimæ ſuſceptio, ac pia educatio, & thori conjugalis fides. Hoc autem non ita intelligendum eſt, ut ibi dicebamus quaſi hoc Sacramentum præter hæc tria alia quoque bona annexa non habeat, nimirum concupiſcentiæ remedium, mutuum conjugum adjutorium, mutua obſequia, & ſimilia, qui etiam ſunt effectus, & bona Matrimonii; ſed hæc tria præſertim aſſignantur tamquam præcipua, & principalia, de quibus agit Scotus noſter 4. diſt. 31. & 32.

121 Primo itaque quod ſpectat ad Matrimonii indiſſolubilitatem, quod vocat Doctor l. c. bonum ſacramenti, certum eſt ex dictis ſupra q. 3. ar. 2. Matrimonium inter Chriſtianos legitime contractum, & ab ipſis conſummatum eſſe omnino indiſſolubile quoad vinculum, id enim conſtat tum ex Scriptura Marci 10. & Luc. 16. ubi Chriſtus Dominus hanc de Matrimonio Chriſtianorum legem tulit: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & alteram duxerit, adulterium committit*, Tum ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 5. & 7. de refor. Matr. ubi anathema profertur in eos, qui dixerint propter adulterium, hæreſim, aut quamlibet aliam cauſam Chriſtianorum Matrimonia diſſolvi poſſe quoad vinculum. Nec obſtat, quod Chriſtus Matth. 19. dixerit uxorem dimitti poſſe ob fornicationem, quia intellexit poſſe dimitti quoad thorum, & cohabitationem, non vero ſeparari quoad ipſius Matrimonii vinculum, ut declaravit D. Aug. de adult. conjug. c. 15. & nos explicuimus q. 3. cit. ar. 2. Certum quoque eſt ex dictis ibidem Matrimonium ratum quidem, ſed non adhuc conſummatum, quamvis ſit verum ſacramentum; ſolvi tamen poſſe etiam quoad vinculum, ſi alter conjugum votum ſolemne religionis emittat, ut definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 6. & hæc relaxatio Chriſti, inquit Doctor diſp. 31. cit. lit. C. rationabilis fuit, quum rationabile eſt obligationem ad minus bonum commutari in obligationem ad majus bonum ab eo, qui habet auctoritatem commutandi; profeſſio autem in Religione eſt obligatio ad majus bonum, quia ad ſpirituale cum propoſito continentiæ perpetuo, & illum ſtatum prætulit ſtatui conjugali. Et tandem hac de cauſa c. *Ex publico* de converſione conjugatorum ſecundum communem Doctorum ſententiam, & expoſitionem tempus conceditur Judici, ut conjugi de Religionis ingreſſu deliberanti ante Matrimonii conſummationem bimeſtre ſpatium definiat, intra quod vel religionis ingreſſum, & propoſitum exequatur, vel conjugi debitum reddat.

122 Secundo quod ſpectat ad bonum prolis, certum eſt Matrimonium a Deo inſtitutum eſſe ad generis humani conſervationem, & multiplicationem, & ad ipſius Eccleſiæ propagationem, & eſt finis principalior Matrimonii, & ad hunc finem ordinatur etiam bonum fidelitatis: ponitur etiam quidam alius finis annexus Matrimonio, ſcilicer, vitatio fornicationis pro tempore lapſus, non ſolum enim Matrimonium eſt in officium procreandi prolem, ſicut tempore innocentiæ, ſed etiam eſt in remedium concupiſcentiæ. Notant autem Baſſolius, Nicolaus de Niſſa, & alii Scotiſtæ cum Doctore, opus non eſſe, ut hoc bonum prolis ponatur in re, & in effectu abſolute inter conjuges, ſed ſufficit ſub conditione ponatur, ut ſi evenerit proles, quod non poteſt poni ſine redditione debiti, non impediatur, nec perimatur, & ſi ſubvenerit, religioſe educetur. Quare abſolute loquendo poteſt alter non petere, & ſic etiam alter non reddere, immo, & Matrimonio jam rato, ſive etiam conſummato, poſſunt perpetuam vovere continentiam; unde ſi ex amore virtutis, & ad perfectius, liberiuſque Deo ſerviendum pari conſenſu continentiam ſervare velint, haud dubie perfectiorem ſtatum adhuc eligerent, ut D. Auguſt. docet epiſt. 56. ad Armentarium, & Paulinam conjuges, quos ad ſervandam continentiam efficaciter hortatur, quam communi voverant conſenſu, & idipſum quoque probat lib. 1. de conſenſu Evangel. cap. 1. ex caſtiſſimo conjugio Deiparæ Virginis, & S. Joſeph, quod inter eos interceſſit abſque ullo Virginitatis detrimento, quorum proinde exemplo concludit, magnifice inſinuari fidelibus conjugali etiam ſervata pari conſenſu continentia, poſſe permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Multum etiam confert Matrimonium proli genitæ, ut notat Averſa quæſt. 12. ſect. 2. efficit enim filios legitimos, quod multum valet ad bonorum ſucceſſionem, & graduum, ac dignitatum ſucceſſionem, non dum in ſæculo, ſed etiam in Eccleſia juxta varias leges civiles, & Eccleſiaſticas. Rurſus Matrimonium habet vim legitimandi filios antea ſuſceptos, ita quod ſi vir, & fœmina per illicitam copulam prolem habuerint, & poſtea juſto Matrimonio conjungantur, per hoc ſubſequens Matrimonium legitimi redduntur filii antea geniti per copulam illicitam ad bonorum ſucceſſionem, & graduum, ac dignitatum capacitatem; ita enim ſtatutum fuit jure civili, cum variis limitationibus, & adhuc magis ampla jure Canonico, & abſque alia limitatione, niſi quod antea tales parentes eſſent ad contrahendum habiles, & nullum haberent impedimentum dirimens, ita habetur cap. *Tanta* cap. *Conqueſtus* cap. *Tranſmiſſa* & cap. *Cauſam*. Itaque Matrimonium duplici nomine cohoneſtatur ex prole, primo quia proles per ſe magnum bonum quoddam eſt, cum illius procreatio ſocietatem humanam conſervet, & augeat; ſecundo quia filii ex vero Matrimonio ſuſcepti, vel poſt illud cenſentur eſſe legitimi, hoc eſt, idonei ad bonorum hæreditatem, & ſucceſſionem, ad publicas dignitates, & officia in Republica; qui autem extra Matrimonium procreantur, illegitimi ſunt, & inhabiles ad officia.

123 Tertio quod ad thori conjugalis fidem pertinet, ſive fidelitatis ad conjugem in duobus conſiſtit hæc fides, vel tribus; primo quod non tradatur corpus unius conjugis, niſi alteri conjugi, quia hoc eſſet contra juſtitiam, & fidelitatem, & iſtud eſt neceſſarium ſemper in omni Matrimonio, & invariabiliter in omni lege, ſicut non permittere adulterium, unde conjuge vivente alter conjux cum alia perſona contrahere nequit, nec ullo modo permiſceri. Deinde thori conjugalis fides exigit; ut ambo conjuges mutuo cohabitent, & mutua obſequia in re familiari adminiſtranda, & filiorum educatione præſtent, ad quod quidem reciproce obligantur, & etiam cogi poſſunt a Judice tam Eccleſiaſtico, quam ſæculari ex cap. *Litteras* de reſtitut. ſpoliatorum; cum autem vir ſit caput uxoris, & familiæ, ut dicitur Epheſ. 5. tenetur uxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtrationem ſpectant, & viciſſim obligatur vir ad alimenta, & alia vitæ ſubſidia uxori, ac reliquæ familiæ præſtanda; cumque ad virum pertineat pro libitu ſuo domicilium eligere, ac mutare uxor eum ſequi tenetur, ut habetur ex c. *Unaquæque* 13. q. 2. ut docet Navarrus c. 14. ubi tamen recte monet uxorem non teneri virum ſequi cum gravi corporis, vel animi incommodo, ut ſi ad bellum proficiſcatur, cui ſubſcribunt Sanch. Tancred. Scotus, Layman, Abell. Averſa, & alii paſ-

ſim,

ſim; in quibus autem caſibus an poſſint conjuges licite ab invicem quoad thorum, & cohabitationem ſeparari, dicemus poſtea nr. ſeq. Tandem fides conjugalis conſiſtit in tradendo corpus ſuum conjugi petenti pro loco, & tempore, ſeu ut vir, & uxor ſibi mutuo debitum conjugale reddant, prout loquitur Apoſt. 1. Corin. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, ſimiliter autem vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier;* unde idem præcipit, *ut uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro*, idque ſive debitum illud conjugale expreſſe petatur, ſive tacite, & hæc obligatio mutua reddendi debitum conjugale eſt ſub peccato mortali, ſi alter conjugum ſerio, inſtanter, & rationabiliter illud petat. Diximus autem teneri conjuges debitum ſibi invicem reddere pro loco, & tempore, quia reddere debitum eſt præceptum affirmativum de juſtitia, & fidelitate obſervanda ad alterum; præcepta autem affirmativa licet obligent ſemper, non tamen ad ſemper; ſed pro loco, & tempore ſecundum circumſtantias debentes concurrere ad actum. Unde conjux unus tenetur alteri debitum reddere pro quandocumque ejus petit, ſed in aliquibus caſibus debet etiam non reddere, ut inquit C. diſp. 3. quæſt. un. §. *Ad quæſtionem*, ut quando unus conjugum adulterium commiſit, vel fornicationem, tunc enim jus petendi amiſit, & conjux innocens debitum ipſi negare poteſt. Item ſi ex redditione debiti imminet probabile periculum damni notabilis in ſalute corporali, quia rectus naturæ ordo exigit, ut prius conſulatur incolumitati proprii individui, quam generationi prolis, quod verum eſt, etiamſi exigenti immineat incontinentiæ periculum, quia cum tanto detrimento non tenetur vitare periculum alterius, ut Sanchez, Coninch. Hurtad. & alii advertunt. Item ſi uxor ſit prægnans, & proli conceptæ probabile mortis periculum immineat.

124. Quarto movet difficultatem Scotus l. c. quomodo hæc tria bona in quolibet Matrimonio reperiantur, nam in primis de indiſſolubilitate, quæ dicitur bonum ſacramenti, videtur, quod non reperiatur in Matrimonio rato non conſummato; quia diſſolvitur per votum ſolemne Religionis, ut ſupra dictum eſt. Deinde dubitatur etiam de bono prolis, quia cum ſterili, vel virgine, quæ vovit Virginitatem, vel cum ſene jam impotente poteſt eſſe Matrimonium, & tamen non eſt ibi bonum prolis, nec in re, nec in ſpe. Denique dubium eſt etiam de bono fidei, ſeu fidelitatis, quia inter adulteram, & virum ſuum eſt verum Matrimonium, & tamen non eſt ibi bonum fidei. Reſpondet Doctor etiam Matrimonium ratum jure divino poſitivo eſſe perpetuum, excepto caſu profeſſionis Religioſæ, quem exemit Chriſtus a lege indiſſolubilitatis, quod etiam conſonat rationi naturali rectæ, ut ſupra dictum eſt: in hac ergo lege indiſſolubilitatis Matrimonii Chriſtus ipſe diſpenſavit, cum non comprehendit caſum converſionis conjugis ad Religionem, non conſummato Matrimonio; Quando ergo Matrimonium dicitur eſſe indiſſolubile, intelligi debet de ſolubilitate ab homine, non autem a Deo, qui poteſt etiam Matrimonium conſummatum diſſolvere, ut habetur Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & ideo purus homo non poteſt conjuges diſſolvere, nec tota hominum communitas; & quando alter conjugum ante Matrimonii conſummationem Religionem ingreditur, illa diſſolutio fit a Deo, non ab homine, unde Deus inſtituit profeſſionem, ſeu votum ſolemne unicum remedium diſſolutionis Matrimonii, & non quodlibet votum ſolemne, ſed religionis, nam votum ſolemne ſuſcipiendi ordines ſacros non diſſolvit Matrimonium, nec cum eo eſt incompoſſibile, niſi mero jure Eccleſiaſtico. Ad ſecundum inquit Doctor, quod obligatio non eſt abſolute ad bonum prolis, ſed ſub conditione, ſi ſcilicet eveniet ad grataoter ſuſcipiendum, & religioſe educandum, & non ad procurandum ſtudioſe oppoſitum per aliquem modum illicitum, ſcilicet ne eveniat; & ita patet ad aliud, quod dicitur de virginibus, & ſterilibus, & aliis non potentibus generare, vel non volentibus propter votum caſtitatis emiſſum, quia non obſtantibus prædictis poſſunt contrahere, & ſufficienter in eorum Matrimonio habetur bonum prolis, ſcilicet ſub conditione modo jam declarato. Addit tamen Doctor l. c. in ſolutione ad 3. princ. quod ſecundum rei veritatem ubi eſt certa impoſſibilitas ad bonum prolis, non videtur actus ille conjugalis multum excuſari per illud bonum ſub conditione, & in tali caſu, inquit Doctor, Matrimonium eſſe tantum in remedium, non in officium. Ad ultimum ait Doctor, quod bonum fidei ſemper in Matrimonio reperitur ex obligatione, licet non ſemper in executione; unde licet inter adulterum, & innocentem non ſit bonum fidei quantum ad actum ex parte adulterantis, adeſt tamen in obligatione, quia uterque conjux ad tale bonum obligatur ex vi Matrimonii; & de his Matrimonii bonis plura videri poſſunt apud Aſteſ. lib. 8. tit. 10.

125 Quinto conveniunt Catholici omnes, uſum Matrimonialem, ſeu copulam conjugalem, quæ eſt effectus Matrimonii, ex ſe licitam eſſe, ut diximus quæſt. et. cit. ar. & ſatis aperte conſtat ex eo, quod Deus Geneſ. c. primis parentibus commendavit uſum conjugalem illis verbis: *Creſcite, & multiplicamini*, & ex eo, quod ad Hebr. 7. thorus conjugatorum dicitur a Paulo, *immaculatus*, imo Scotus noſter 4. diſt. 26. quæſt. un. fuſe demonſtrat, nedum ex revelatis, ſed etiam ex naturalibus Matrimonium etiam,

ut a ſacramento præſcindit, eſſe actum licitum, & honeſtum, quia eſt medium ex natura rei proportionatum ad finem per ſe bonum, & honeſtum, ſcilicet, filiorum procreationem, & humani generis propagationem eo modo, quo humanam decet naturam. Verum quia per licitam, & honeſtam copulam intelligendo illam, quæ omni prorſus culpa vacet tam veniali, quam mortali, & e contra illicitam, quæ etiam venialiter ſolum ſit culpabilis, valde refert conſideratio finis, & aliqua difficultas, quo fine ſit exercendus talis actus, ut licite fiat; & quidem conveniunt omnes actum conjugalem, non ſolum ob prolis generationem, quæ eſt ejus finis primarius, & immediatus, ſed etiam ad vitandam incontinentiam in altero conjuge, dum alter videt illum eſſe in periculo, eſſe licitum, & honeſtum, quia eſt actus Charitatis ex fine ſalutis ſpiritualis proximi, & etiam juſtitiæ reddere indigenti, quod ſuum eſt; & ita expreſſe docuit Scotus 4. diſt. 32. A. ubi conſiderato duplici fine Matrimonii, & propter prolem generandam, & propter fornicationem vitandam, docet uſum Matrimonii, ſeu copulam carnalem conjugum eſſe ex genere ſuo actum virtutis, ſaltem juſtitiæ. Difficultas tamen eſt, an in actu conjugali facto ad vitandam propriam incontinentiam ſit aliqua culpa ſaltem venialis, & quidem Magiſter 4. diſt. 31. quem etiam nonnulli ſequuntur Theologi, & Summiſtæ, exiſtimat in eo eſſe culpam ſaltem venialem. Ratio eſt, quia utens actu conjugali ad eum finem, non intendit proprium finem ipſius actus, ſcilicet, prolis generationem, ut patet; Communis tamen ſententia eſt nullum eſſe peccatum nec veniale, conjugem petere debitum præciſe, ut incontinentiam in ſeipſo vitet; ita præſertim Almainus ex noſtris 4. diſt. 26. quæſt. un. in fine, quod probat ex D. Paulo 1. Corinth. 7. ubi ait, *propter fornicationem autem unuſquiſque uxorem ſuam habeat, & unaquæque ſuum virum*, ideſt, ad vitandam fornicationem, & infra cum ſuaſiſſet conjugibus aliquando orationi vacare, & communi conſenſu a conjugio abſtinere, ſubdit, *iterum revertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram*, qui loquendi modus plane non denotat permiſſionem venialis peccati, ſed omnino conceſſionem actus liciti. Hinc etiam Almainus deducit rationem, qua poſtea uſi ſunt Nav. Rebel. Coninch. Ponce, Hurtadus, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim hanc opinionem ſequentes, quia uſus conjugalis ſuppoſito peccato, ſeu lapſu humanæ naturæ ordinatur ſua natura in remedium concupiſcentiæ propriæ, unde ait Paulus l. c. *Qui non poteſt continere, nubat in Domino*, unde ſæpius replicat Scotus, quod Matrimonium in ſtatu naturæ corruptæ non eſt ſolum in officium, ſed etiam in remedium: ergo ſi quis ordinet actum Matrimonialem in illum finem, propter quem inſtitutum eſt Matrimonium in ſtatu naturæ corruptæ, dicitur referre in finem rectum, quamvis minus principalem, quam ſit prolis generatio; & erit actus licitus, quia nulla lex eſt, quæ cogat, ut in uſu rei principaliorem finem ſemper intendamus, alias in præſenti materia uſus conjugalis ad vitandam incontinentiam in altero conjuge exiſtente in periculo ejus non eſſet licitus, & ſterilis non poſſet uti Matrimonio, quia nequit prolis generationem intendere. Ex qua doctrina patet ad rationem in oppoſitum, negatur enim aſſumptum, quia in ſtatu naturæ lapſæ etiam concupiſcentiæ extinctio eſt finis Matrimonii proprius, & quamvis ſit minus principalis, non tamen pervertitur ordo utendo tali medio, quia adhuc adhibetur medium per ſe licitum, ac etiam ad talem finem ordinatum, nec ulla lex obligat, ut dicebamus, quod quis ordinare debeat actum ſuum ad finem primarium, & principalem, ac perfectionem, ſed ſatis eſt, ſi ordinet ad finem in ſe quoque licitum, & honeſtum, ad quem ſuo quoque modo refertur.

126 Poſtremo major adhuc eſt difficultas, ut l. c. dicebamus, an uſus conjugalis factus ſolius voluptatis, & delectationis cauſa, quæ in ipſo actu eſt, ſit licitus. Negat Mairon, Hugo, Hoſtienſis, Sanch. Tancred. & quidam alii, exiſtimantes copulam conjugalem ob talem finem exercitam eſſe peccatum mortale, vel ſaltem culpa veniali non carere. Fundamentum hujus ſententiæ ſumitur præſertim ex auctoritate; nam D. Auguſt. de bono conjugali cap. 6. ait: *Conjugalis concubitus generandi cauſa non habet culpam, concupiſcentiæ vero ſatiandæ venialem habet culpam*; & cap. *Vir cum propria* adducitur hæc auctoritas ex D. Greg. *Cum, non amor procreandæ prolis, ſed voluptas dominatur in opere commiſtionis, habent* etiam *ipſi conjuges in ipſa commiſtione quid defleant*, & plures alii Patres eodem modo loquuntur, a quibus etiam inter ipſos conjuges damnari videtur copula gratia ſolius voluptatis habita. Verum Auctores adducti, & præſertim Almainus noſter l. c. & eſt modo communior opinio, aſſerunt etiam ob finem delectationis, ſervata tamen convenienti moderatione, non eſſe illicitam copulam, nec venialiter culpabilem. Ratio eſt, quia in humanis operationibus culpabile non eſt moderate appetere delectationem in iis a natura inſitam, quando ipſæ operationes per ſe licitæ ſunt, & honeſtæ, nec immoderato exceſſu, aut aliis prævis circumſtantiis vitiantur, ut patet in delectu ciborum, & potus; et delectatio carnalis copulæ conjugalis ex ipſa rei natura eſt annexa, & evidius appetitur ob conſervationem ſpeciei, & dicta delectatio,

ſeu voluptas vere eſt licita, ſicut & actus ipſe; ergo talis finis intentus inter conjuges culpabilis non erit, quibus copula ipſa per ſe licita eſt; dummodo neque actu, neque habitu alii fines Matrimonii excludantur, quia hac ratione non tantum eſſet veniale, ſed etiam mortale, atque ideo talis actus ex eo fine præciſe ex ſuo genere non eſt malus, niſi aliqua circumſtantia vitietur. Unde non carebit ſaltem culpa veniali, ſi fiat ob capiendam nimiam delectationem, ſeu ex deſiderio nimiæ delectationis, & hoc tantum voluerunt innuere Patres illo loquendi modo, voluerunt enim ſolum damnare exceſſum, non tamen moderatum voluptatis uſum, & ita Auguſt. exponit Almainus l. c. Addit tamen Brancatus noſter diſp. 39. ar. 3. quod licet uſus conjugii ob finem delectationis moderatæ non ſit culpabilis, eſt tamen valde periculoſum illum velle propter talem finem, quia difficile concupiſcentia moderamen ac limites agnoſcit, nam modus in voluptate ſenſuali, quæ mentem abſorbet, vel abſolute ſervari non poteſt, vel ſaltem cum difficultate, & qui eam amat, & appetit, raro non ſine exceſſu amat, & appetit, ut Patres eo loquendi modo innuere voluerunt. Quare concludit, & quidem ſatis rationabiliter, quod licet velle copulam conjugalem ex fine voluptatis moderatæ, non excludendo poſitive alios Matrimonii fines, non ſit peccatum, eſt tamen valde periculoſum ex tali fine eam velle, quia difficulter cum tali moderamine appeteretur. Quibus autem aliis modis actus conjugalis ſiat illicitus fuſe diſcuſſimus quæſt. 21. cit. ar. 2. & 3.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus de cauſis inter Conjuges divortium fieri poſſit.

127 Divortium dicitur, vel a diverſitate mentium, vel quia hi, qui Matrimonium diſtrahunt, in diverſas partes eunt, ut notat Aſteſ. noſter lib. 8. tit. 36. unde definitur, quod ſit *legitima viri ab uxore, vel e converſo ſeparatio*, ff. de Divortiis, L. 1. & dicitur ſeparatio legitima, quia ſine lege, vel ratione fieri non debet, & hic ſumitur pro diſſolutione Matrimonii, & ſeparatione conjugum quoad thorum, & habitationem ſimul remanente tamen ſemper vinculi conjugalis indiſſolubilitate, quo ſenſu communiter a Theologis uſurpatur, & a Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 8. dum ait. *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter conjuges quoad thorum, & cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.* In hoc igitur articulo videndum eſt; qualiter poſſit unus conjux ab altero ſeparari, & recedere ob illius delictum & culpam etiam eo invito, nam qualiter poſſint conjuges per profeſſionem religioſam, aut ſuſceptionem Ordinis ſeparari, ut quando uterque conjux pari conſenſu religionem ingreditur, jam ſuperius dictum eſt; & conveniunt etiam DD. poſſe conjuges ex mutuo conſenſu, ſeclulo incontinentiæ periculo, thoro ſeparari, aut ad tempus, aut in perpetuum, ut melius Deo ſerviant, aut ob aliam honeſtam cauſam, immo poſſe etiam continentiam vovere, quamvis neuter Religionem ingrediatur. Hic igitur inquirendæ ſunt cauſæ, ob quas divortium quoad thorum, & habitationem licite fieri poſſit, aut in perpetuum, aut ad tempus ob delictum, & culpam alterius conjugis, hoc autem maxime proprie divortium appellatur, quod facile reſolvemus ex jam dictis diſp. 7. cit. quæſt. 22.

128 Primo certum eſt apud Doctores, ut diximus quæſt. 22. cit. ar. 1. quod licet adulterium non ſit cauſa ſufficiens faciendi divortium quoad vinculum inter conjuges, ut dictum eſt ſupra quæſt. 3. ar. 2. de Matrimonii indiſſolubilitate; nihilominus eſt cauſa ſufficiens divortii perpetui quoad thorum, & habitationem, & hoc oſtenditur ex triplici jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico; naturali quidem, quia hoc totum oritur ex natura ipſius contractus conjugalis, ut conjux, qui non ſervavit Matrimonii fidem, alteri præſtare non debeat conjugale commercium; fides autem data in Matrimonio perfecte violatur per fornicationem, & commixtionem carnalem cum alio, quam cum proprio conjuge, conjuges enim Matrimonium ineunt, ut per illud fiant una caro ex 2. Geneſ. dividit autem carnem conjux ille, qui cum alio commiſcetur. Item conceſſum eſt etiam jure divino, ut patet Matth. 5. & 19. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam excepta fornicationis cauſa*, &c. quod non intelligitur quoad vinculi ſolutionem, ut l. c. dictum eſt, ſed tantum quoad divortium, de quo nunc eſt ſermo, quoad thorum, ſcilicet, & cohabitationem. Et tandem hoc etiam ſtatutum eſt jure Eccleſiaſtico cap. *Significaſti*, cap. *Gaudemus*, cap. *Ex litteris* de Divortiis, & aliis Sacris Canonibus, quos refert ex noſtris Brancatus diſp. 42. ar. 3. & Aſteſ. lib. 8. tit. 36. & alii Recentiores paſſim. Suntque in hac re æquales tam vir, quam uxor, quæ eodem modo ob adulterium mariti poteſt ab eo ſeparari, ut communiter docent Doctores contra Caietanum, quia uterque ſibi mutuo obligatur ex juſtitia ad fidem ſervandam, ut probat Orbellius noſter 4. diſt. 35. quæſt. 1. ex cap. *Si quis uxorem* 32. qu. 2. Et ex natura Matrimonii etiam hoc deducitur, quia tenetur etiam vir adulterando frangit conjugii fidem, atque adeo juſtam cauſam uxori præbet denegandi illi deinceps conjugale commercium, & licet gravior injuria, & infamia, ac Matrimonii læſio ab uxore adultera inferatur contra virum, ejuſdem tamen ſpeciei injuria quoque infertur uxori a viro adultero, nec magis, & minus variant ſpeciem, & ideo eamdem cauſam divortii præbet vir uxori adulterando, & fidem conjugalem frangendo. Poteſt autem hæc ſeparatio fieri a conjuge innocente licite, & juſte quoad thorum propria auctoritate, & abſque Judicis ſententia, hæc enim eſt conditio per ſe incluſa in conjugali contractu, ut ſupra dictum eſt, ut in tantum unus conjugum teneatur alteri fidem ſervare in reddendo debito, in quantum alter illi fidem ſervaverit in non habendo copulam cum alia perſona, & ideo tali conditione non adimpleta eo ipſo ſolvitur a debito conjugali reddendo. Loquendo autem de divortio quoad ſeparationem habitationis, licet ſint varii modi dicendi, diximus tamen l. c. probabilius eſſe per ſe loquendo non poſſe conjugem læſum propria auctoritate divortium facere ab adultero invito, ſed ad hoc Judicis ſententiam eſſe neceſſariam, ut docent D. Thom. & D. Bonaventura, & pluribus etiam textibus Canon. oſtendit Brancatus noſter diſp. 42. ar. 9. §. 2. ſi tamen præter adulterium, ſive publicum, ſive occultum, adſit etiam alia cauſa conjuncta, ut ſævitia, vel inſidiæ mortis, alteriuſve gravis damni, & imminens ſit periculum, poteſt innocens propria auctoritate divortium facere, non quidem ratione adulterii præciſe ſoſpecti, ſed ratione illius cauſæ annexæ, ut idem Auctor advertit ibidem.

129 Secundo conveniunt Doctores, ut diximus ibidem, nomine adulterii, quod ſufficientem divortii cauſam præbet, præſertim copulam conſummatam intelligi, quæ ex natura ſua habilis ſit ad generationem, qualis eſt uxoris cum alio viro, vel viri cum alia fœmina. Sed quia alia etiam peccata contra conjugii fidem committi ſolent, nempe vel non conſummata, ſed per ſolos actus impudicos cum alia habitos, vel conſummata contra ordinem naturalem, ut pollutio extra vas, Sodomia, & beſtialitas, hinc diſputatur, num hæc etiam ad divortium ſufficiant, ita ut ſub adulterii nomine comprehendi poſſint. Prima opinio ſatis communis, & probabilis affirmat, copulam Sodomiticam cum tertia perſona habitam, ac etiam beſtialitatem ad divortium ſufficere. Fundamentum eſt, quia per Sodomiam, aut beſtialitatem non minus frangitur fides conjugii, quam per copulam naturalem cum tertia perſona habitam, nam ille actus carnalis frangit fidem, qui carnem unius conjugis ab alio dividit; talis autem eſt Sodomia ab uno conjuge habita cum tertia perſona, nam carnem ſuam uxor, vel vir in tali caſu alteri jungit, licet modo innaturali, & idem etiam de peccato beſtialitatis cenſendum eſt; quando enim unus conjugum divertit ad unionem carnalem cum beſtia, ſeparat ſe a carne alterius conjugis, & frangit fidem ei datam; aliis vero actibus impudicis cum tertia perſona factis, ſive ſint tactus, ſive etiam pollutiones, ſi non fiat cum copula, gratis concedit hæc opinio cauſam ſufficientem non præbere ad faciendum divortium, quia his actibus non dividitur caro, ſed tantum quando fit unitas carnis cum tertio; at per quoſcumque actus impudicos excluſa copula carnali, non fit unitas carnalis cum alio; ergo neque diviſio a conjuge proprio; ita ſignificarunt D. Th. D. Bonaventura, Riccardus, Durand. & alii antiquiores 4. diſt. 35. quæſt. 2. quos ſequuntur plures Recentiores, Sanchez, Tancred. Coninch. Hurtad. Bonacina, ac Summiſtæ paſſim, & Branc. ex noſtris diſp. 44. cit. ar. 3. Alia opinio negat ob hæc peccata luxuriæ dari poſſe divortium, & ratio eſt, quia Chriſtus Dominus in verbis Matt. cit. tantum ob adulterium permiſit divortium, & non ob alia luxuriæ peccata, & cum ſimus in lege pœnali, mitior interpretatio ſumenda eſt, atque ideo dicendum hæc alia peccata præter copulam adulterinam generationi aptam non ſufficere ſimpliciter ad divortium. Ita Abulenſis, Palatius, Innocentius, Cardinalis, & alii ex Juriſtis, quos ſequuntur, & referunt Ponce l. 9 c. 17. Averſa q. 23. ſect. 1. & alii, quæ quidem ſententia quoque ſua probabilitate non caret, ſi enim concedit prima opinio nec etiam pollutionem habitam cum tertia perſona, dummodo non adſit copula, & intra vas fœminis effuſio, ad divortium ſufficere, quia adhuc non eſt diviſio carnis ſuæ in alterum per copulam, & concubitum; ita etiam concedere debet ob eamdem rationem nec copulam Sodomiticam cum tertia perſona habitam, & cum effuſione ſeminis intra vas innaturale ſufficere ad divortium, quia ut arguit Averſa l. c. licet hæc ſit copula conſummata, & ſit diviſio carnis ſuæ in alterum; tamen non eſt copula ad generationem per ſe habilis, propter autem illa adulterina copula juſtam divortii cauſam præbet, quia unus conjux poſſet prolem gignere cum alia perſona, & in domum, & familiam prolem adulterinam inducere. Confirmatur, quia ſicut hæc ſola copula fundare affinitatem ſufficit, & in viro bigamiæ irregularitatem inducere, & non alia quæcumque, ita etiam iſta ſola videtur ad divortium ſufficere. Denique ſi prima opinio admittit quamcumque pollutionem extra vas, & cum quibuſcumque tactibus ad divortium non ſufficere, etiamſi in omni tali peccato adſit ſpecialis malitia, ac deformitas contra fidem Matrimonii, ſic pariter id admittere poterit de copula in vaſe innaturali, vel cum beſtia, quia in tali copula non eſt habilitas ad prolem generandam.

130. Ter-

Digitized by Google

130 Tertio conveniunt Doctores, ut dictum eſt qu. 22. art. 1. doctrinam generalem nunc traditam de divortio, quod unus conjugum ab alio juſte, & licite faceret, poteſt ob ejus adulterium plures limitationes, & exceptiones habere, quia plures ſunt caſes, in quibus non poteſt adultera a viro accuſari, vel dimitti, ut notat Orbellus ex noſtris 4. diſt. 35. unde dicunt adulterium non ſufficere ad divortium, quando adulterium commiſſum eſt ſine culpa conjugis adulterii, tunc enim non licet alteri divortium facere, non ſolum quoad ſeparationem habitationis, ſed nec etiam licebit negare debitum, ſiquidem nec per viam pœnæ, nec conventionis debet hæc privatio habere locum, ubi non eſt culpa; id autem contingere poteſt, quando uxor probabiliter credens virum mortuum alteri nubit, nam in hoc caſu non poteſt ob adulterium a viro ſupervaniente dimitti, quia re vera non eſt culpa formaliter adulterii, & fractæ fidei, ut habetur c. *Si virgo* 34. qu. 2. & ea fornicationis culpa non fuit formaliter injurioſa viro, qui putabatur defunctus, & idem habetur cap. *Cum per bellicam* ibidem, quia per talem ignorantiam, ac bonam fidem excuſatur culpa. Similiter ſi uxor cognita ſit per fraudem ab aliquo ſe virum ejus ſimulante, puta ſi ad mulierem nocte quis accedat ſub ſpecie mariti, aut ad virum alia mulier ſub ſpecie uxoris ex c. *In lectum* 34. qu. 2. & ratio eſt, quia talis ignorantia tollit voluntarium, & culpam excuſat. Tandem idem dicendum, ſi per vim cognita ab alio fuerit, dummodo illata eis reddat omnino copulam involuntariam, quia tunc nullam formalem injuriam infert, neque formale adulterium committit, & ita habetur c. *Ita* 32. quæſt. 5. quia non eſt peccatum, niſi voluntarium, & liberum, ita communiter DD. Theologi, & Canoniſtæ, de quo plura vide apud Brancat. noſtrum diſp. 42. art. 6. §. 1. Item conveniunt Doctores neque adulterium ſufficere ad divortium, quando injuria adulterii remiſſa eſt, in hoc enim caſu innocens ab adultero recedere non poteſt, quia tali remiſſione cedit juri ſuo diſcedendi. Hæc autem remiſſio fieri poteſt, vel expreſſe, ut quando expreſſe ſe remittere affirmat, vel tacite, ut quando conjux adulterii conſcius ad adulteram libere accedit petendo, vel reddendo debitum, vel illam adhuc retinet, vel recipit, cum illam antea dimiſiſſet, hæc enim omnia ſufficiens remiſſionis ſignum cenſentur, & condonationis; ſecus autem eſt, ſi hæc faceret adulterii ignarus, aut non omnino voluntarie, & libere, ſed cauſa redimendæ alicujus vexationis, tunc enim non cenſetur remittere, quia tunc acceſſus non eſt ſufficiens remiſſionis ſignum, ut quando uxor metu mariti, aut præcepto Judicis ad hæc compellitur, antequam adulterium probare poſſit. Ita Sanchez, Tancred. Coninch. Hertad. Caſpenſis, & alii paſſim.

131 Quarto conveniunt Doctores adulterium non ſufficere ad divortium, ſi vir ſit cauſa fornicationis uxoris, ut ſi eam proſtituat, ſive lenocinium exerceat, ita habetur ex cap. *Diſcretionem* de eo qui cognovit conſanguineam. Quod verum eſt, ſive invitam proſtituat, ſive volentem, hoc eſt, quando mulier etiam libenter, & ſponte conſentit, & quando volenti adulterare ei ipſe conſentit, ut contra quoſdam antiquiores docent communiter Recent. adducti, & ratio eſt, quia eſt ſemper particeps ejuſdem culpæ, & deducitur ex verbis citati Canonis, dum additur *præſertim invitam*, quia per hæc verba ſupponitur id etiam eſſe verum, quando non proſtituitur invita. Et eodem modo nec poteſt mulier divortium facere a viro, in cujus adulterium ipſa conſenſit, quæ eadem prorſus eſt deciſio juris, & ratio, æquum enim non eſt, ut vir objiciat uxori, vel e contra, adulterium ipſius conſenſu factum, & ut ob id debitum neget. Et idem dicendum, ſi vir adulterii conſcius non prohibeat, cum poſſit abſque gravi damno, cenſetur enim conſentire, quoties potens prohibere non prohibet, ſi juſtam cauſam non habeat ad non prohibendum, & ita habetur ex L. 2. C. *Ad legem Juliam de adulteriis*, quia in tali caſu, ita ſe habet, ſicut qui poſitive conſentit, etenim hoc modo tacite, & facto ipſo conſentit, ac licentiam uxori adulterandi concedit. Secus dicendum de uxore, putant Sanchez, Tancred. Caſpenſis, & alii, ſi conſcia ſit adulterii viri, & non prohibeat, nec tamen poſitive conſentiat; volunt enim adhuc ſimpliciter divortium facere poſſe, quia communiter uxores non audent reprehendere viros, & cum uxor ſit inferior, ac proinde non ſit ejus officium prohibere viri delicta, ejus taciturnitas non reputatur conſenſus, ſicut in viro. Averſa tamen cum aliis quæſt. 23. ſect. 3. eamdem cenſet eſſe rationem de uxore reſpectu viri, licet enim in regimine domus ſit ei ſubjecta, eſt tamen par illi quoad debitum conjugalis fidei, ac pariter ejus officium eſt viri adulterium, ſuique injuriam prohibere, ſi poteſt, pari enim modo ab Apoſtolo dictum eſt: *Vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier*; licet ergo difficilius, & rarius contingat, ut uxor poſſit prohibere, & impedire virum, caſu tamen quo commode poſſit, ſi non impediat, videtur quoque tacite conſentire; & certe, inquit Averſa, fœmina quæ tali ſenſu, & animo vigeat, ut audeat a viro ob ejus adulterium recedere, vel debitum denegare, multo promptius audere poterat reprehendere virum, quando fructum ſine ſuo damno ſperabat.

132 Quinto præterea conveniunt DD. adulterium non ſufficere ad divortium, quando ab utroque conjuge commiſſum eſt, ut conſtat ex c. *Significaſti* 4. de Divortiis, in tali enim caſu neuter tuta conſcientia poteſt alterum dimittere, quia injuria uni facta compenſatur injuria ei ab altero facta, & quamvis aliqui Juriſtæ dixerint opus eſſe, quod utriuſque conjugis delicta ſint numero, & gravitate paria ad hoc, ut de rigore fiat delictorum compenſatio, quia hæc ratio redditur in jure loc. cit. *Quod paria delicta mutua compenſatione tollantur*: Theologi tamen communiter aſſerunt ad compenſationem ſufficere quodcumque alterius delictum, quod per ſe præbuiſſet ſufficientem divortii cauſam, & ſic intelligi paria delicta, ideſt, pariter per ſe ſufficientia ad divortium. Ita Scot. Paludan. Gabriel. Palatin. Tabiena, Sanch. Hurtad. Caſpenſis, Averſa, Ponce, Coninch. & alii Recent. Unde non ſufficit quod unus unicum tantum commiſerit adulterium, & alius plura, non ſufficit, inquam, ut qui unum tantum commiſit poſſit divertere ab altero, qui plura commiſit, nec quod unus tantum ſecreto, alter vero publice adulteravit, quia pares ſunt quoad hoc, quod aſt eſſe infideles, & fidei fractores, & dediſſe cauſam ad divortium ſufficientem; & bene poteſt adulter publicus opponere conſorti volenti divortium facere, ſeu neganti debitum, ſimile delictum ſibi notum, quamvis apud alios occultum, & ita illum compenſationis lege adſtringere, dummodo tamen de ſimili conſortis adulterio ſit certus; alioquin ſi certus non ſit, non poteſt ad compenſationem adſtringere, quia ut jura loquuntur, certi ad incertum, & liquidi ad illiquidum compenſatio fieri non debet. Rurſus dicunt aliqui, non ſufficere, ut unus ſit emendatus, alter in adulterio perſiſtat, etiamſi emendatus admoneat, ſeu reducat alterum ad emendationem, & reconciliationem, quia emendatio injuriam illatam non aufert, & ex imitatione non extinguitur injuria imitato illata, nam ea imitatio, vel inductio non eſt ſatiſfactio pro illa, ut ait Ponce l. 9. cap. 17. Hurtad. d. 11. diff. 3. & plures alii. Verum melius reſpondent alii cum D. Bonav. 4. d. 35. in expoſitione litteræ, poſſe in tali caſu emendatum petere divortium a non emendato, quando illum admonuit, ut ſe corrigeret, & nihilominus ſe corrigere noluit, ſed denuo in adulterium lapſus eſt. Ratio eſt, quia mediante admonitione contra correctus, & emendatus ſuum declarat animum, & reditum ad primum ſtatum, & jus acquirit, & præteritis delictis terminum compenſationis imponit, ideoque deinceps ſe habet ad inſtar innocentis, quare ab altero adhuc in ſuo crimine perſeverante, & contumaci juſte tunc poterit divortium facere abſque compenſationis obſtaculo. Ita Sanchez, Tancred. Coninch. Reginaldes, Henriquez, Ledeſma, Averſa, Bonacina, & alii.

133 Sexto ulterius addunt alii, neque adulterium ſufficere ad divortium, ſi innocens poſt divortium factum adulteret, tunc enim innocens poſtea factus nocens alterum emendatum tenetur admittere, quia injuria ſibi facta ſufficienter compenſatur per adulterium poſtea a ſe contra alterum commiſſum. Ita Coninch. Hertad. Averſa, Caſpenſ. & alii contra Sanch. Tancred. & Rebellum, quod verum eſſe dicunt, quamvis divortium factum ſit per ſententiam Judicis. Ratio eſt, quia poſt ſententiam quoque ſemper manet vinculum Matrimonii, & tenetur alter quamvis dimiſſo ſervare fidem; quare etiam poſt ſententiam innocens adulterando conjugi dimiſſo injuriam infert, qua poſtea compenſatur injuria ipſi innocenti facta a dimiſſo, & conſequenter jus antea innocentis perſiſtendi abſque altero ceſſat, quia per ſententiam non acquiſivit jus adulterandi, ſed tamen per eam declaratum fuit, quod jus habeat divertendi ab altero, ſententia enim jus facit, non crimina fovet; ergo vere injuriam intulit, & conſequenter eſt compenſanda, quia quamvis ſententia lata ſit, illa tamen reſpexit tantum ſtatum præſentem, juxta quem lata eſt, & ideo non tollit reo jus compenſationis, ſi innocens in futurum fiat nocens, quia quoad hanc partem nunquam hæc ſententia in rem judicatam tranſire cenſetur, quaſi oppugnari nequeat, & reſcindi, ſed ſemper conjux condemnans audiri debebit, & veris probationibus adductis alterius delicti abſolvi, & remitti. Ex quo infertur eum, qui adulterium commiſit poſt divortii ſententiam nondum mutato ſtatu, teneri ſibi reconciliare conjugem dimiſſum, etiamſi ad hoc a Judice non compellatur; quod ſi ſtatum mutaſſet per profeſſionem in Religione, vel Ordinum ſuſceptionem; nec tenetur, nec poteſt jam redire, cum Religio jam in Religioſum jus acquiſierit, quod ſtrictius eſt jure conjugis dimiſſi, de quo alia plura videri poſſunt ad hoc punctum ſpectantia quæſt. 22. cit. art. 2. & apud Brancatum noſtrum diſp. 52. artic. 6. §. 4.

134 Poſtremo conveniunt Doctores, ut diximus etiam qu. 22. cit. art. 3. alias etiam eſſe cauſas ſufficientes præter adulterium ad faciendum divortium quoad thorum, & habitationem, non quidem in perpetuum, ſed quamdiu ipſæ cauſæ durant, & ad duo capita generalia reduci poſſunt, quia Doctores communiter affirmant, & deducitur ex prædictis capitibus juris, conjugem poſſe ab altero ſeparari; primo quando cohabitare nequit cum illo ſine gravi animæ periculo, deinde quando nequit habitare cum eo etiam abſque gravi corporis periculo, quod etiam ratione ſuadetur, quia conſentaneum non eſt, nec ratio exigit, ut cum tanto detrimento animæ, vel corporis obligationi cohabitandi ſatiſfiat,

fiat,

Digitized by Google

fiat, ac proinde iure naturali ſeparari licet, unde ceſſante dicto periculo ad cohabitationem redeundum eſt, quia ob illud tantum coniux a cohabitatione excuſabatur, quare tali cauſa ceſſante, etiam divortium ceſſare debet. Ex quo deducitur primo coniugem ſeparari poſſe ab altero, quando ab eo provocatur, & inducitur ad peccandum mortaliter, & admonitus non deſiſtit a provocando, & inſtigando, in hoc enim caſu coniux caſtigatus timens ſibi lapſum recedere poteſt, quia non tenetur cum altero coniuge cum tanto periculo permanere. Secundo poſſe ſeparari, quando alter labitur in hæreſim, vel apoſtaſiam, quia ſemper cohabitatione cum eo perſeverante in hæreſi, aut in apoſtaſia eſt periculum aliquod infectionis tam coniugi innocenti, quam proli, conſtat ex c. *De illa 6.* de Divortiis, & c. *Idololatria*, lapſus enim in hæreſim, vel infidelitatem eſt quædam fornicatio ſpiritualis, ob quam licitum eſt facere divortium, ſicut licitum eſt ob fornicationem carnalem. Tertio poſſe coniugem ab alio ſeparari, quando ob eius furiam, vel ſævitiam timet ſibi grave aliquod damnum, quod virum conſtantem terreat, vel ob morbum contagioſum, quia ratio non exigit, ut cum tanto detrimento obligationi naturali cohabitandi ſatisfiat; docent autem communiter Doctores ſub nomine ſævitiæ venire omnem metum damni notabilis cadentem in conſtantem virum, ut periculum vitæ, crudelem caſtigationem, moleſtam cohabitationem, diſcordias, & iurgia gravia, ut fuſe declaravimus artic. 3. cit. num. 584. Quarto tandem dicunt coniuges ſeparari poſſe, quando alter eſt veneficus, quia venefici ſæpe etiam coniunctiſſimis graviter nocere ſolent, utpote qui Dæmonis conſilio agunt.

585 Quæres, an facto divortio licitum ſit utrique coniugi mutare ſtatum, & quidem conveniunt DD. coniugem innocentem poſt divortium rite factum ob adulterium, etiam altero invito, poſſe caſtitatem vovere, ſacris initiari, & Religionem ingredi, quia tunc innocens ita eſt in perpetuum ab altero ſolutus quoad thorum, & cohabitationem, ac ſi alter mortuus eſſet, & ita aperte definitum eſt in iure c. *Agatboſa* 27. qu. 2. c. *Conſtitutus*, & c. *Conventens* de Converſ. Coniugatorum. Difficultas autem eſt, an liceat etiam coniugi adultero mutare ſtatum poſt factum divortium per Iudicis ſententiam ingrediendo Religionem, vel Ordines ſuſcipiendo. Affirmant aliqui etiam invito, & renitente coniuge innocente, vel ſaltem licere inſcio, & inconſulto innocente, quamvis non eo invito, admittunt Paludan. Henriq. Anglus, & quidam alii. Communis tamen ſententia docet coniugem adulterum non poſſe altero inconſulto, & tanto minus invito, etiamſi ſeparatio facta ſit per Iudicis ſententiam, quia lata fuit in favorem innocentis, non vero in favorem nocentis, ac proinde quoties innocens velit, alter manet obligatus, & eſt ad ipſum revocandus; unde adulter invito, & inconſulto innocente ad Religionem tranſire nequit, nec ſacris initiari, aut caſtitatem vovere; & ſi profeſſus ſit, vel ſacris initiatus, vel votum emiſerit, ab innocente revocari poteſt, & votum irritari, contra enim tus coniugis innocentis profeſſio, & votum non valet. Bene tamen poterit adulter mutare ſtatum de licentia, & conſenſu innocentis, quia iam eo ipſo innocens cedit iuri ſuo declarando ſe non curare reconciliari, & coniugale conſortium inſtaurare; Et ad hoc ſufficit licentia tacita, ideſt, ſi innocens ſciat alterum velle mutare ſtatum, & potens reclamare non contradicat, nec reſiſtat. Ita Sanch. Tancred. Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii paſſim. Hoc tamen totum intelligendum eſt, ut declarat Averſa q. 23. ſect. 8. quando adhuc innocens ſtatum non mutavit, ſi enim tunc repugnet mutationi alterius, velitque reconciliari, non poteſt adulter mutare ſtatum, ſed reconciliationem acceptare tenetur, nec etiam tunc temporis poteſt adulter mutare ſtatum inſcio, & inconſulto innocente, quia cum hic ius habeat Matrimonium inſtaurandi per reconciliationem, debet adulter explorare, an alter velit. Sed poſtquam innocens ſtatum mutavit, ideſt, profeſſionem in Religione emiſit, vel Sacrum Ordinem ſuſcepit, poterit pariter ipſe adulter ſtatum mutare, quia jam non poteſt amplius revocari, & ad reconciliationem invitari, ita diſcurrimus qu. 22. cit. art. 1. in fine, de divortio ob adulterium ſecuto. Si vero ſit ſermo de divortio facto ob alias cauſas prædictas ab adulterio diſtinctas, aliter diſcurrendum eſt, quia ut communiter DD. advertunt, in nullo ex dictis caſibus poteſt per ſe ſeparatio fieri in perpetuum, ſed tantum quamdiu durat prædictum periculum; quia ob illud dumtaxat unus conjugum a cohabitatione cum altero excuſatur, ideoque eo ceſſante periculo ad cohabitationem rurſus reverti tenetur. Quapropter, an facto divortio ex prædictis cauſis ab adulterio diſtinctis ſit licita mutatio ſtatus, plura circa hoc punctum dici ſolent a DD. tam Canoniſtis, quam Theologis, quæ breviter evolvimus, & reſolvimus q. 22. cit. art. 3. n. 586. & ibi videri poſſunt. Reliqua vero ad hoc ſacramentum Matrimonii ſpectantia videantur diſp. 7. ſæpe cit. l. 4. ſent.

DISPUTATIO XXI.

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

1 POſtquam in præcedentibus egimus de ſacramentis Ordinis, & Matrimonii ob convenientiam, quam invicem habent, quod ſunt ſacramenta toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria, vagè tamen non determinando perſonas, nunc de Pœnitentiæ ſacramento agendum eſt, quod eſt ſacramentum omnibus, & ſingulis ſimpliciter neceſſarium pro actuali culpa delenda in adultis, ſi poſt ſuſceptum Baptiſmum illam peccata contingat. Verum quia pœnitentia aliquando accipitur pro virtute pœnitentiæ, aliquando pro ſacramento pœnitentiæ, quandoque etiam pro Confeſſione, quandoque pro ſatisfactione, & aliquando etiam pro aliis actibus, breviter hic agemus in primis de pœnitentia virtute, poſtea de pœnitentia ſacramento, & tandem de Confeſſione, & ſatisfactione, quæ ſunt partes ſacramenti pœnitentiæ iuxta ordinem ſervatum l. 4. ſent. diſp. 5. de pœnitentiæ ſacramento, & virtute, & hoc totum agemus breviter repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia pro conſcientiis dirigendis, & alia addendo ibi prætermiſſa.

QUÆSTIO PRIMA.

De Pœnitentia, ut eſt virtus.

2 PŒnitentia, ut diximus diſp. 5. cit. qu. 1. ab initio, ſecundum communem etymologiam derivatur a pœna, & tenere, & dicitur pœnitentia, quaſi pœnæ tenentia, ut ait D. Auguſt. l. de vera, & falſa pœnitentia cap. 11. ſicut verbum pœnitere ſignificat animi dolorem, ſive retractationem, ac deteſtationem facti præteriti. Unde Eccleſia ſemper hoc nomine uſa eſt, quatenus non ſolum ſignificat mutationem, & emendationem anteactæ vitæ, ſed præcipue animi dolorem, & afflictionem, & quamdam voluntariam punitionem, quam pro commiſſis culpis ſibi peccator infligit, unde pœnitentia in præſenti quæſtione accipitur pro hujuſmodi peccati remedio, quo peccator a Deo remiſſionem obtinet, quod quidem remedium a mundi initio in omni lege fuit a Deo hominibus conceſſum, quo & ipſi primi parentes, ac deinceps omnes alii peccatores ſuorum delictorum veniam conſequi potuerunt, quare pœnitentia in hac quæſtione non ſumitur pro uno ex ſacramentis novæ legis, ſed in latiori ſignificatione, qua virtus pœnitentiæ appellatur, ut enim dantur aliæ virtutes de aliis bonis actibus, ita nominatur hæc virtus, cujus munus eſt pœnitere de peccatis commiſſis, ut magis ex dicendis conſtabit.

ARTICULUS PRIMUS.

An pœnitentia ſit ſpecialis virtus a ceteris diſtincta, & quæ ſit propria ratio ejus, ac objectum.

3 DUo ſupponenda ſunt in hac quæſtione, ut diximus loc. cit. tamquam communiter conceſſa, & apud omnes certiſſima, primum eſt pœnitentiam eſſe virtutem, quia præcepta divina ſunt de actibus virtutum, extat autem præceptum de pœnitentia agenda Matth. 4. *agite Pœnitentiam*, ergo non eſt dubium pœnitentiam eſſe rationi conformem, & conſequenter eſſe virtutem, ſi habitualiter ſumatur, vel eſſe actum virtutis, ſi ſumatur pro actu ex tali habitu producto, probatur etiam ratione ex Scoto 4. dub. cit. 4. d. 14. qu. 2. A. quia habitus pœnitentiæ ſive infuſæ, ſive acquiſitæ reſpectu omnium ſuorum actuum conſideratus eſt electivus, ſecundum rectam rationem eſt per ſe principium actus laudabilis, eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, eſt qualitas, qua bene vivitur, & nemo male utitur, ergo eſt virtus, & ejus actus ſunt virtuoſi. Conſequentia patet ex definitione virtutis, aſſumptum vero probatur, quia inclinat ad deteſtandum, & vindicandum peccatum, ad acceptandam, & ferendam pœnam pro peccato voluntarie ex dictamine rationis recto, & omnes hujuſmodi actus ſunt lauda-

Digitized by Google

laudabiles, & præmiabiles, per eam homo bene, & ſancte vivit, & diſponitur ad amicitiam Dei, quæ eſt quid optimum. Et quamvis pœnitentia videatur involuntaria, quia eſt contra inclinationem voluntatis conſideratæ ſecundum affectionem commodi, eſt tamen voluntaria, ſi voluntas conſideretur ſecundum affectionem juſtitiæ, ac deliberationis, licet enim pœna ſit omni naturæ, & potentiæ contraria, voluntas tamen ea libertate ſua poteſt aliquam ſibi inferre pœnam, vel etiam potentiis inferioribus; ut docet Scot. diſt. 14. cit. quæſt. 2. lit. X. Alterum quod in hac quæſtione ſupponitur, eſt pœnitentiam non eſſe virtutem Theologicam, ſed moralem, quia virtus Theologica habet Deum pro objecto, non vero aliquod creatum, ut conſtat ex dictis lib. 3. ſent. diſp. 6. de Virtutibus Theologicis, pœnitentia autem non habet Deum pro objecto, nec formali, nec materiali, ſed aliquod creatum ordinabile ad aliud, objectum enim ejus materiale eſt peccatum commiſſionis, vel omiſſionis præteritum, formale vero vel compenſatio injuriæ Deo factæ, vel vindicabilitas, & punibilitas mali per pœnam, vel reconciliatio, & pax habenda cum Deo, vel malitia ipſa, ut deſtruibilis juxta optimum diverſitatem, aut quid aliud ſimile, ergo pœnitentia non eſt virtus Theologica, ſed moralis. Tum quia pœnitentia reducitur ad juſtitiam, quæ eſt virtus moralis, ut infra conſtabit, & hoc totum docet etiam Scot. 4. diſt. 14. quæſt. 2. lit. G. ubi ait pœnitentiam ad virtutes morales eſſe reducendam, eo quod objectum ipſius ſit aliquod creatum ordinabile ad aliud. Hoc ſuppoſito pro reſolutione quæſtionis.

4 Primo notandum eſt, ut diximus diſp. 5. cit. quæſt. 1. art. 1. ab initio ex Scoto 4. diſt. 14. quæſt. 1. art. 3. §. *De ſecunda concluſione*, quod cum pœnitere ſit quaſi pœnam tenere ſecundum nominis ethymologiam, hoc poteſt eſſe quadrupliciter. Primo per actum voluntatis imperativum, quæ ſibi, & aliis imperat ſecundum Auguſtinum, imperando nimirum intellectui, ut conſideret peccatum eſſe offenſivum ſummæ Majeſtatis, & bonitatis divinæ, quæ eſt ſuper omnia diligenda, & imperando ſibi ipſi nolitionem, ſeu deteſtationem peccati commiſſi propter cauſandam triſtitiam, licet quandoque iſta triſtitia non ſequatur; & hoc modo pœnitere eſt vindicare, vel punire peccatum a ſe commiſſum, quia applicare ſibi ipſi pœnam eſt tenere eam, & illud poteſt intelligi ſive applicet, vel infligat pœnam in effectu, vel affectu, quia vindicans non minus vindicat, etſi quandoque pœna non ſequatur propter defectum alicujus cauſæ ſecundæ, dum tamen ipſe æque, & juſte intendat pœnam infligere. Secundo modo pœnitere contingit deteſtando, vel odiendo, aut nolendo peccatum a ſe commiſſum, & hoc in particulari ſub propria ratione, vel in generali ſimul de quocumque peccato a ſe commiſſo, & utiam loquendo de diſplicentia formali, vel virtuali, quæ nimirum illam includit, ſicut cauſa effectum, licet etiam effectus non ſequatur, ut eſt actus dilectionis divinæ, ad quem nata eſt ſequi talis diſplicentia. Tertio modo pœnitere contingit, pœnam inflictam, ſcilicet triſtitiam gratanter acceptando, & talis complacentia triſtitiæ eſt actus voluntatis habentis triſtitiam pro objecto volito ad quod ſequitur paſſio gaudii gaudendo, ſcilicet de ipſa triſtitia, ſicut dicit Auguſtinus, *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat*. Quarto tandem modo pœnitere contingit pœnam ſibi pro peccato inflictam patienter ſufferendo, & ſic pœnam tenere eſt pœnam non abjicere remurmurando, unde ſuſtinere eſt ſub actione infligentis ſe illi conformando tenere, & hoc eſt minus, quam tertium, ut patet. Poteſt autem pœna ſumi pro triſtitia, quæ eſt in parte intellectiva, & quæ primo, & proprie eſt pœna, & ſecundum Auguſtinum 14. de Trinitate eſt diſſenſio animæ ab his, quæ nobis nolentibus accidunt; vel pro alio diſconvenienti in parte ſenſitiva, cauſatur itaque paſſio a duobus primis actibus pœnitendi, & ſupponitur a duobus ultimis; Ex quo ſequitur triſtitiam, vel dolorem non eſſe pœnitentiam proprie ſumptam, quatenus eſt virtus, vel virtutis actus, ut plures inconſiderate loquuntur, quia pœnitentia in actione potiſſimum conſiſtit, triſtitia aut eſt paſſio quædam; tum quia pœnitentia eſt tentio activa pœnæ, imo eſt ipſa pœna tentia, ut notat Baſſolius diſt. 14. quæſt. 1. art. 1. tum tandem quia triſtitia eſt objectum pœnitentiæ, vel affectus cauſatus ab illa, non autem ipſa pœnitentia. Hanc vero pœnitentiæ diſtinctionem, & diviſionem fuiſſe rationabiliter a Doctore noſtro aſſignatam contra nonnullos Recentiores fuſe demonſtramus loc. loc.

5 Secundo iſta ſuppoſita doctrina, & ſufficienti diviſione actuum pœnitentiæ reſolvit Doctor quæſtionem diſt. 14. cit. quæſt. 2. art. 1. dicens, quod pœnitere ſecundo modo, ſcilicet, deteſtari peccatum non eſt actus alicujus ſpecialis virtutis, ſed eſt actus cujuſcumque virtuti appetitivæ communis, quod probat quia quæcumque virtus inclinans ad complacendum in bono honeſto inclinat etiam ad deteſtandum, & odio habendum, ſive ad diſplicentiam de malo inhoneſto oppoſito, ut verbi gratia, Caſtitas ſicut inclinat ad actum caſtum, ita inclinat ad deteſtandum actum inhoneſtum caſtitati contrarium, & humilitas inclinat ad deteſtandum actum ſuperbiæ, quia opponitur actui humilitatis, & ſic de cæteris. Eodem etiam modo diſcurritur de pœnitere tertio modo, quod eſt gratanter acceptare pœnam pro peccato inflictam, quia quæcumque virtus poteſt eſſe principium acceptandi, & volendi aliquod objectum, poteſt etiam inclinare, & eſſe principium ad acceptandum aliquid in ordine ad illud objectum; per diverſas autem virtutes poteſt acceptare aliud, & aliud objectum, in ordine ad quod poſſit pœna inflicta pro peccato acceptari; nam ſi ex Charitate amatur Deus, poteſt acceptari pœna in quantum reductiva eſt ad Dei amicitiam. Si autem ex virtute ſpei deſideratur Deus, ut bonum mihi, ex virtute ſpei acceptatur pœna, ut ordinativa ad conſecutionem, & poſſeſſionem hujus objecti. Si ex virtute timoris cavetur amiſſio vitæ æternæ, ex ipſa quoque poteſt acceptari pœna, ut illam amiſſionem excludens. Si ex amicitia honeſta ad ſeipſum diligit quis ſibi munditiam, & innocentiam, ex illa etiam poteſt acceptare pœnam, quæ ſolvit reatum, qui infuit. Ita diſcurrit Doctor loc. cit. in fine primi articuli, ex quo patet actum quoque illum pœnitendi tertio modo non eſſe unius ſpecialis virtutis, ſed plurium. Et hanc doctrinam ex Recentioribus præſertim acceptat, & approbat Averſa quæſt. 2. de Pœnitentiæ virtute ſect. 2. eamque declarat dicens, ſumi poſſe pœnitentiam generaliter, prout ſpectat ad omnes, & ſingulas virtutes in propria materia, quia proſus ejuſdem virtutis eſt velle aliquod bonum honeſtum, & nolle malum illi oppoſitum. Sumi etiam poteſt pœnitentia circa univerſitatem peccatorum, prout incluſa in Charitate Dei, vel virtute Spei, vel alia ex virtutibus; peccatum enim poteſt conſiderari quaſi malum Dei, prout Deo diſplicet; item ut malum quoddam ſpirituale ipſius peccantis, quatenus ſcilicet per peccatum mortale amittit homo gloriam æternam, & pœnitentia de peccato primo modo ſpectat ad virtutem charitatis, ſecundo autem modo ad virtutem Spei, quia ad eamdem virtutem, quæ gaudet de aliquo bono, ſpectat dolere de malo oppoſito. Rurſus conſideratur peccatum, ut eſt contra legem, & obedientiam generalem, quæ omnia præcepta complectitur, ſicque dolere, & pœnitere de peccatis ſub hoc motivo ad virtutem obedientiæ pertinebit. Et quatenus peccatum conſideretur ut eſt contra gratitudinem debitam Deo ſummo benefactori, ejus deteſtatio ſpectabit ad virtutem gratitudinis; ita diſcurrit Averſa ibidem, quæ eſt ipſiſſima Scoti doctrina loc. cit.

6 Tertio deinde inquit Doctor loc. cit. quod pœnitere primo modo ſumptum eſt actus cujuſdam virtutis ſpecialis ſub juſtitia contentæ, eſt enim actus juſtitiæ punitivæ, quæ eſt pœnitentia proprie dicta, & pariter inquit pœnitere quarto modo, qui eſt patienter ferre, eſſe actum virtutis particularis, ſcilicet patientiæ. Ut autem oſtendat pœnitentiam proprie ſumptam eſſe ſpecialem virtutem, & non univerſalem, ideſt, incluſam in omnibus, quæ odio habent malum propriæ honeſtati, ſeu bonitati oppoſitum, utitur duplici argumento ex duobus mediis deducto, ſcilicet a ſpecialitate objecti, & a ſpecialitate circumſtantiarum, quod in unum ita reduci poteſt; Illa eſt ſpecialis virtus, & a cæteris diſtincta, quæ peculiare objectum formale habet, & peculiarem laudem, ac difficultatem in objecto ſuo attingendo; ſed pœnitentia primo modo ſumpta, quæ eſt proprie pœnitentia, eſt hujuſmodi; ergo &c. Minor, quod attinet ad objectum probatur, nam pœnitentia hujuſmodi reſpicit per ſe, & formaliter rationem peculiarem objecti, quam nulla alia virtus attingit, reſpicit enim peccatum, quatenus vindicabile, & per pœnam expiabile, ut ait Doctor lit. C. reſpicit enim peccatum præteritum, quatenus ut eſt offenſa Dei, poteſt aboleri, & deſtrui deteſtando illud, ut Deus qui antea propter peccatum fuit homini iratus, fiat eidem propitius, & placatus. Eſt autem formale hoc motivum pœnitentiæ objectum, neque ab ulla alia virtute reſpicitur per ſe, & formaliter niſi a pœnitentia, ut magis infra patebit, & ſine dubio eſt per ſe honeſtum, & appetibile, ut peccatum per pœnam deleatur, ut Deus antea iratus nobis fiat propitius, & placatus, ac proinde ex hoc objecto habet actus pœnitentiæ peculiarem laudem, & honeſtatem; an autem pœnitentia, qua peccatum præteritum doletur, ſit actus abſolutus, & efficax, vel conditionatus, videndus eſt Doctor 2. diſt. 6. qu. 1. & 3. diſt. 15. paragraph. *Aliter poteſt dici*, ac etiam quod nos diximus qu. 1. cap. 1. num. 50. Quod vero pœnitentia peculiarem quoque habeat difficultatem in objecto ſuo attingendo, quam aliæ virtutes circa ſuum non habent, probatur, nam in hoc ipſo actum, quod ſic aboleatur Dei offenſa, & reddatur homini Deus ex irato placatus, eſt peculiaris difficultas a difficultate cujuſque virtutis diſtincta, nam virtus pœnitentiæ cum verſetur in peccato præterito deſtruendo, id homini robur præſtat, ut quamvis peccati illecebras, & blandimenta ſit expertus, adhuc peccatum efficaciter deteſtetur, quod quidem eſt multo difficilius; per alias autem virtutes peccata ipſis contraria averſatur quis formaliter, & per ſe, non ut jam expertus, ut facit pœnitens, ſed abſolute, ut habent turpitudinem tali, vel tali virtuti repugnantem, ſive illam quis expertus ſit, ſive non; unde nulla virtus per ſe habet difficultatem illam peculiarem, quam per ſe, & formaliter ſuperat virtus pœnitentiæ propter experientiam peccati præteriti, & ideo bene dicebat Doctor loc. cit. quod nulla alia virtus verſatur circa tale objectum, ſcilicet peccatum, ut vindicabile, & per pœnam expiabile, nec actus ullius virtutis habet tales circum-

Digitized by Google

conſtantias, quæ conveniunt actui pęnitentiæ, ut in tale objectum tendenti, ſcilicet, finem, modum, & hujuſmodi. Ex hoc igitur ſatis patet præter pęnitentiam generaliter ſumptam prout ſpectat ad omnes, & ſingulas virtutes in propria materia, dari proprie ſpecialem virtutem pęnitentiæ, quæ omnia peccata complectitur condiſtinctam a prædictis omnibus virtutibus cujus proprie, & ſpecifica ratio eſt pęnitere, vel pęnam tenere de peccatis formaliter conſideratis, quatenus ſunt offenſæ, & injuria Dei, ſive velle ſatisfacere Deo offenſo, & offenſam per pęnam aſſumptam reſarcire; in peccato namque conſiderari poteſt non ſolum turpitudo contra propriam virtutem, non ſolum eſſe quaſi malum quoddam Dei, eſſe malum proprium peccantis, eſſe contra legem, & obedientiam, ſed prætetea ratio offenſæ, & injuriæ contra Deum tanquam ſupremum Dominum; pęnitere ergo de peccatis ſub hoc formali motivo eſt ſpecialis pęnitentiæ virtus a cæteris condiſtincta. Ita etiam diſcurrit Avarſa loc. cit. ubi quoque hanc virtutem ex humanis deducit, quia etiam inter homines eſt quædam virtus ſpecialis, quæ unumquemque obligat, ne offendat, & ſi forte offenderit, debeat ſatisfacere, & offenſam per pęnam voluntarie aſſumptam reſarcire; ſimilis ergo quædam virtus ſpecialis agnoſcenda eſt hominis erga Deum, & hæc eſt pęnitentia ab aliis virtutibus condiſtincta, de qua modo agimus, & rationem loquimus.

7 Quarto quod attinet ad aliam quæſiti partem de objecto formali pęnitentiæ varii ſunt dicendi modi, quos accurate, & ſigillatim examinamus diſp. 5. cit. qu. 2. art. 2. ubi in fine concludimus probabiliorem dicendi modum eſſe illorum, qui motivum formalem ſpecialis pęnitentiæ aſſignant ipſum peccatum ut vindicabile, hoc eſt in pęnam commutabile, & per aliquam ſatisfactionem, vel ſatispaſſionem expiabile, quod motivum diſtinguit pęnitentiam a ceteris virtutibus, quæ licet peccatum deteſtentur, ut contrarium proprio objecto, non tamen ulterius tendunt ad illud expiandum per aliquam ſatisfactionem. Et hic eſt modus dicendi Scoti loc. cit. & fuit etiam D. Thom. 3. part. qu. 85 art. 3. quem bene probat Brancatus noſter cum aliis Scotiſtis diſp. 3. art. ult. quia peccatum ex communi ſententia eſt objectum materiale, in quod tendit pęnitentia, ſed ſub nulla alia ratione tendit in illud, niſi ſub ratione vindicabilis, & per pęnam expiabilis; ergo &c. Minor probatur, non enim poteſt eſſe peccatum ejus objectum ſimpliciter ſub ratione mali, ſeu privatione boni alicujus virtutis, quia ſic reſpicitur, vel reſpuitur a qualibet virtute, cui opponitur, non ſub ratione offenſæ Dei, ut plures arbitrantur, quia ſub hac ratione a charitate reſpicitur, & reſpuitur, quæ vult in Deo omne bonum, & reſpuit omne malum tam in bonis intrinſecis quam extrinſecis. Non ſub ratione injuriæ, quia ſic reſpicitur a juſtitia commutativa, quæ dictat compenſationem pro offenſa, & præſcindit a pęnali, & non pęnali actione. Nec denique alia ratio eſt aſſignabilis in peccato, ſub qua reſpiciatur a pęnitentia, niſi ſub ratione vindicabilis, & punibilis, & per pęnam expiabilis, ut patet ex impugnatione aliorum modorum dicendi. Confirmatur, quia ſub hac ratione vindicabilitatis ad nullam aliam virtutem pertinere poteſt præterquam ad pęnitentiam, ut poteſt inductione oſtendi tam in moralibus, quam theologicis virtutibus; non quidem ad Fidem, quæ pro objecto reſpicit verum a Deo revelatum; non ad Spem, quæ reſpicit bonum poſſidendum; non ad Charitatem, quæ reſpicit bonum amico inexiſtens, vel inexiſtere potens. Et ex virtutibus moralibus, non ad Fortitudinem, quæ reſpicit arduum aggrediendum, non ad Temperantiam, quæ reſpicit mediocritatem in delectationibus, remanet ergo ut ad Juſtitiam pertineat, hæc autem commutativa eſſe non poteſt, ut ex dicendis patebit, ergo erit juſtitia punitiva; juſtitia autem proprii peccati punitiva eſt virtus pęnitentiæ, quia tenet pęnitentiam ſibi, & non infligit alteri, ergo objectum formale pęnitentiæ eſt peccatum, quatenus vindicabile. Denique per hunc dicendi modum ſalvantur omnia, quæ de virtute pęnitentiæ dicuntur, ſalvatur enim, quod ſit virtus, quia vindicabilitas peccati eſt aliquid eligibile ſecundum rectam rationem, ſalvatur quomodo reſpiciat peccatum in ratione objecti odibilis, & deteſtabilis, quod toties in Scriptura, & Patribus inculcatur, ſalvatur ordo actuum, quos in peccati punitionem elicit, vel imperat pęnitentia, & denique ſalvantur cætera alia, quæ pęnitentiæ tribui ſolent, ut ex argumentorum ſolutione oſtendimus quæſt. 2. cit. art. 5.

8 Quinto tandem ad declarandam ulterius, quæ virtus ſit pęnitentia, jam diximus d. 5. cit. qu. 3. art. 1. eſſe quamdam juſtitiam erga Deum, ideoque ad juſtitiam reduci debere, ut eſt una, & particularis virtus ex Cardinalibus, ut ex Sacra Scriptura colligitur Baruc. 2. *Anima, quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, dat tibi gloriam, & juſtitiam Domino*, & probat Scotus quæſt. 1. cit. ſub lit. A. hac ratione, quia virtus inclinans ad puniendam tranſgreſſionem legis eſt juſtitia ex Ariſt. 10. Ethic. c. ult. ubi agens de vitiis, & virtutibus legem poſitivam ſtatuit, quia eſſet præmiativa virtutum, & punitiva vitiorum, quæ lex ad virtutem juſtitiæ ſpectat, ſed pęnitentia ad hoc inclinat, ut patet ex dictis, quia actus potiſſimi pęnitentiæ ſunt actus, quibus pęna infligitur pro legis tranſgreſſione, tum quia ad juſtitiam propria ſpectat ſatisfacere alicui pro offenſa illata, reſarcire, & compenſare injuriam illatam, & hoc proprie præſtat pęnitentia erga Deum; ergo eſt juſtitia quædam, & proprie loquendo juſtitia vindicativa dici debet, ſeu ejus ſpecies, ut docet Scotus loc. cit. lit. F. ubi ait eſſe actum juſtitiæ punitivæ, & probatur ex definitione Auguſtini communiter a Theologis recepta, quod ſit, *Vindicta puniens in ſeipſo, quod dolet commiſiſſe*; ſi enim pęnitentia ex ſua ratione formali eſt vindicta, jam eſſentialiter erit juſtitia vindicativa. Hoc etiam evidenter deducitur ex Conc. Trident. quia pęnitentiæ ſacramentum eſt tribunal juſtitiæ, & non alterius, quam vindicativæ, ut patet ex ſeſſ. 14. cap. 2. ubi ait pęnitentes, tanquam reos ſiſti ante hoc ſacramentum, & peccatorum remiſſionem recipere, & cap. 5. & 8. dicit ad divinam juſtitiam ſpectare pęnitentes recipere, & pęnam remanere peccantibus poſt baptiſmum, pro qua ordinatur opus ſatisfactorium, quod aliter appellat pęnas ſatisfactorias, quarum neceſſitatem oſtendit ex condecentia divinæ juſtitiæ peccatum vindicantis, unde cap. 8. ipſum ſatisfactorium opus pęnam vocat; ergo eſt propria actus juſtitiæ vindicativæ ſatisfactionem pro peccatis præſcribere. Et tandem probatur ratione ex his deducta, quia Deus ex juſtitia vindicativa ordinat peccatum per pęnam, & actus pęnitentiales in hoc ſacramento ex Conc. loc. cit. ſed etiam eſt finis exequentis pęnam, ſeu Miniſtri, & ipſius Judicis; peccator autem eſt Miniſter exequens in ſeipſum, vel contra ſeipſum pœnam mediante virtute pęnitentiæ; ergo virtutis pęnitentiæ finis proprius, & intrinſecus eſt vindicare peccatum; minor probatur, quia ut miniſter ordinate procedat, debet procedere ex fine legis, & legislatoris, cum idem ſit finis poteſtatis miniſterialis, & principalis cauſam delegantis.

9 Sed Objicies, juſtitia eſt ad alterum, pęnitentia eſt ad ſe; ergo non eſt juſtitia, nec ad juſtitiam pertinet. Confirmatur, quia poteſt pęnitens ſatisfacere Deo per actum temperantiæ, & fortitudinis, ſed tales actus non ſunt juſtitiæ, nec ordinantur ad alterum; ergo &c. tandem proprium eſt juſtitiæ ponere æqualitatem inter exceſſum, & defectum, implicat autem creaturam ponere æqualitatem inter exceſſum peccati, & defectum offenſæ, quia nullam poſſumus pro offenſa Dei condignam offerre ſatisfactionem; ergo &c.

Reſpondet Doctor qu. cit. lit. O. juſtitiam non eſſe ad alterum ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed ad alterum, vel quaſi ad alterum; & ſic etiam ſe habet pęnitentia, nam actum vindicandi peccatum poteſt aliquis eodem modo ſecundum rectam rationem exercere in ſeipſum, ſicut in alterum; quando enim exercet in ſeipſum, non exercet in ſe, niſi ut in alterum, quia exercet in ſe, niſi in quantum ſibi committitur a legislatore in iſtum reum vindicare; accidit autem, quod iſte, cui committitur, ut Miniſtro judicis, ſit ipſe reus, quia eodem modo exerceret ſecundum rectam rationem Miniſtri in reum, ſi eſſet omnino alius in perſona, hoc, inquam, accidit in juſtitia, ſicut accidit Medicinæ, quod Medicus ſanet ſeipſum, cum ipſa reſpiciat ſanabile, ut ſic. Ad Confirmationem dicendum, quod poteſt pęnitens Deo ſatisfacere per actus temperantiæ, & fortitudinis elicitive ſolum, nam poteſt pęnitentia quoſcumque actus virtutis imperare, & per tales actus a ſe imperatos, & a propriis virtutibus elicitos Deo ſatisfacere, in quo caſu actus illarum virtutum imperative tantum erunt pęnitentiæ; elicitive autem illius erunt virtutis, ex cujus motivo proxime eliciuntur. Ad ultimum probat tantum pęnitentiam non eſſe juſtitiam ſimpliciter perfectam, & rigoroſam, quod gratis concedimus, quia talis inter Deum, & Creaturam non datur, ut dictum eſt lib. 3. ſent. diſp. 3. de Merito Chriſti qu. 5. art. 3. ſed veluti ſecundum quid, ac deficientem a rigore juſtitiæ, ut late explicamus qu. 3. art. 1. n. 49. Inſtabis pęnitentiam ſaltem non eſſe juſtitiam vindicativam, quia hæc vere, & proprie eſt in Judice, non in reo, ſicut eſt pœnitentia; Tum quia juſtitia vindicativa per ſe non intendit reconciliationem, ſed æqualitatem compenſæ, nam ſæpe inter inimicos datur æqualis compenſatio, & juſta ſolutio abſque reconciliatione; at pęnitentia per ſe intendit deſtructionem peccati ut cum Deo amicitia recuperetur. Reſpondetur ex modo dictis juſtitiam vindicativam non eſſe in Judice tantum, ſed vel in ipſo, vel in Miniſtro ab ipſo delegato, quia dum Judex vindictam juſte imperat, & ex recto dictamine legis, Miniſter ad imperationem Judicis exequens juſte agit, & actum juſtitiæ exercet, ſic autem pœnitens dicitur in ſeipſo punire, & vindicare peccatum, ut Miniſter Dei legislatoris, unde juſtitia vindicativa non ei convenit, ut reo, ſed ut Dei miniſtro in tali cauſa conſtituto. Ad Confirmationem dicendum, quod quamvis peccator per pœnam Deo reconcilietur, hic tamen non eſt finis præcipuus, & proximus pœnitentiæ, ſed remotus, & minus principalis, ut docet Doctor cit. lit. F. ubi ait, quod quamvis peccator per pœnitentiam Deo reconcilietur, ipſa tamen pęnitentia vindicativa non eſt principaliter ad hanc reconciliationem ordinata, ſed potius ad commutationem culpæ in pęnam, ſeu ad juſtam correſpondentiam, quam lex exigit inter culpam, & pœnam.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

An Pœnitentia ſit virtus infuſa, vel acquiſita, & ejus actus ſint ſupernaturales, & quomodo.

10 EXplicato pœnitentiæ objecto cum ſuo modo, quo debet attingi ad quidditatem ejus penitus declarandam, remanet explicandum, an ſit virtus infuſa, vel acquiſita, & an actus ejus ſint ſupernaturales quoad ſubſtantiam, vel tantum quoad modum, & ſermo eſt de pœnitentia Chriſtiana, quæ ad gratiam aliquo modo diſponit ſive mediante ſacramento, ſive extra, ſive remote, ſive proxima, ſunt autem actus pœnitentiæ ſicut etiam cujuslibet habitus, alii eliciti, alii imperati: eliciti ſunt, quos ipſa phyſice producit, & hi quidem omnes intrinſece tendunt ſub motivo formali pœnitentiæ, imperati vero, quos non cauſat phyſice, ſed alias inducendo virtutes, ut eos eliciant, etenim ut dictum eſt lib. 2. ſent. diſp. de actibus humanis, quælibet virtus poteſt imperare actus aliarum virtutum eos dirigendo, & extrinſece ordinando in finem, quem ipſa reſpicit, & ad quem illi ſunt apti, & idonei, unde regula univerſalis eſt eos omnes actus poſſe a pœnitentia imperari, qui utiles apprehenduntur ad finem pœnitentiæ conſequendum, actus enim aliarum virtutum, tam interni, ut charitatis, fidei, quam externi, ut eleemoſynæ, jejunii, & orationis apti ſunt, & idonei ad vindicationem, & compenſationem peccati a pœnitentia intentam, veluti præcipuum ejus finem, & intrinſecum, ut ſuperius dictum eſt.

11 Primo itaque quæſiti reſolutio quoad primam partem, an ſcilicet pœnitentia ſit virtus infuſa, vel acquiſita, ut jam diximus qu. 3. cit. art. 2. pendet ex doctrina jam tradita, lib. 3. ſent. diſp. 6. de virtutibus moralibus qu. 2. ubi concluſum eſt præter virtutes Theologicas non dari alias morales per ſe infuſas, ut communiter tenent Thomiſtæ, & articulo primo in fine, id etiam de virtute pœnitentiæ aſſeruimus cum Scoto diſt. 14. cit. qu. 2. in ſolutione ultimi principalis, & qu. ſeq. & communiter etiam defendunt Scotiſtæ, & alii Recentiores; ubi tamen advertendum eſt, quod quando Doctor ait loc. cit. pœnitentiam eſſe virtutem moralem, acquiſitam quoad habitum, & non per ſe infuſam, intelligitur in eo ſenſu, & rigore, quo Theologi de virtute per ſe infuſa loquuntur, & eo modo, quo virtutes Theologicas Fidem, Spem, & Charitatem, virtutes per ſe infuſas appellant, hoc eſt habitus quoad ſubſtantiam ſupernaturales totaliter, & immediate in anima a Deo cauſatos, quia de ratione entis a Deo infuſi in hoc ſenſu eſt, ut Deus activa totaliter phyſice cauſet id, quod in ſubjectum aliquod infundit, ut patet de infuſione animæ, luminis gloriæ, & virtutum Theologicarum. Non autem loquimur in ſenſu Patrum, qui infuſum appellare ſolent, quodcumque gratuito a Deo donatum, & ejus gratia obtentum, ad quod natura propriis viribus pertingere non poteſt, nam in hoc ſenſu pœnitentia Chriſtiana, quæ eſt diſpoſitio ad juſtificationem, utique infuſa dici poteſt, & debet, quatenus divina gratia auxiliante, & excitante donatur mediante ſuo actu, nam actus pœnitentiæ, ut ſit fructuoſus, & ad juſtificationem diſponat, gratiam auxiliantem, & excitantem requirit, ut Patres, & Concilia frequenter docent, & in hoc ſenſu pœnitentia eſt virtus ſupernaturalis, ut ſupernaturale diſtinguitur contra id, quod ſit viribus ſolius naturæ ſine adjutorio gratiæ ſpecialis, non autem ut ſignificat virtutem infuſam ſupernaturalem quoad ſubſtantiam in ſenſu, quo jam frequentius ſumitur a Theologis, quatenus diſtinguitur contra virtutem acquiſitam moralem.

12 Secundo, hac de cauſa Doctor loc. cit. duplicem ſecernit pœnitentiam cum Auguſt. lib. de vera, & falſa pœnitentia, unam infructuoſam abſolute poſſibilem ex naturalibus hominis, alteram fructuoſam, quæ eſt opus Dei ab ejus miſericordia inſpiratum, etenim ut docet ipſe 3. diſt. 33. & 36 omnis virtus appetitiva, qualis eſt pœnitentia, quia eſt in voluntate, habet ſua peculiaria dictamina in intellectu, a quibus in ſuis actibus regulatur, quorum aliqua ſunt mere naturalia, ideſt, habita abſque ulla revelatione, ſed ſolo naturæ ductu, ut v. gr. quod Deus ſupremum Numen, & prima cauſa eſt colenda: quod tibi non vis, alteri ne feceris, & his ſimilia, quæ dictat natura, & ſic virtus, quæ tali lumine regulatur, nequit reſpicere objectum ſupernaturale, quatenus tale, quia omnis actus, vel habitus objectum ſupernaturale ſic reſpiciens a lumine ſupernaturali fidei principium habet, & originem trahit, & hoc modo virtus pœnitentiæ in pagano quoque, & infideli dari poteſt cum dictamine naturali, quod omne malum eſt pœnitendum, hæc tamen virtus ejuſque actus ſupernaturale, ut ſic, non reſpicit. Cæterum præter hæc dictamina naturalia dantur etiam dictamina revelata, hoc eſt, per fidem nota, ut ſunt dictamina Decalogi, & aliorum revelatorum in lege nova, & veteri, quæ poſſunt regulare virtutes naturaliter acquiſitas, quatenus actus ex tali dictamine eliciti, & cum auxilio etiam ſupernaturali objecta ſupernaturalia reſpicere poſſunt, & ſic de pœnitentia dicimus in propoſito, quod ſuppoſito dictamine revelato, & credito Deum offendi per omne peccatum, ejus gratiam amitti, & obligationem ad pœnam æternam remanere, inſuper Deum per vindictam, & dolorem de peccato commiſſo placari, ſi hujuſmodi actus ex talibus dictaminibus eliciantur, & ſupernaturali auxilio, talis actus eſt ſupernaturalis, & reſpicit objectum ſupernaturale, etiamſi ab habitu naturaliter acquiſito procedat, ut etiam Brancatus noſter advertit diſp. 1. qu. ult. cum aliis Scotiſtis.

13 Tertio, plures rationes ad noſtram aſſertionem probandam Scotiſtæ adducere ſolent, quæ generaliter probant non dari virtutes morales per ſe infuſas ab acquiſitis diſtinctas; peculiaris tamen, & magis convincens pro pœnitentia virtute eſt iſta, ut diximus qu. 3. cit. art. 2. quod nulla eſt neceſſitas, aut fundamentum ſtatuendi actum pœnitentiæ, ut virtutis per ſe infuſæ, niſi in ordine ad deletionem peccati, quod ineſt, & non remittitur, niſi ſuppoſita pœnitentia, & per ipſam, tamquam per diſpoſitionem præviam, ut patet ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. 6. 7. & 14. ſed pœnitentia per ſe infuſa inutilis eſt ad hunc effectum; ergo fruſtra, & ſine fundamento ponitur. Major patet, quia nec Scriptura, nec Patres, nec Concilia alium uſum pœnitentiæ tribuunt, vel agnoſcunt; Minor probatur, quia prius natura habet homo dolorem de peccatis, quam Deus illum juſtificet; ergo talis dolor non eſt elicitus a pœnitentia infuſa, & hic actus ſemper præcedit ejus infuſionem; conſequentia patet, quia pœnitentia infuſa ſecundum Adverſarios non infunditur, niſi in ipſo juſtificationis inſtanti, quare ſi pœnitentiæ actus præcedit juſtificationem, ut ejus prævia diſpoſitio, etiam præcedet pœnitentiam infuſam, atque ideo hæc neceſſaria non erit, ſiquidem abſque tali habitu infuſo Deus acceptavit pœnitentiam actualem ex dictamine revelato, & auxilio ſupernaturali præcedentem. Confirmatur, quia impoſſibile eſt, quod actus, qui eſt cauſa diſponens ſubjectum ad infuſionem alicujus habitus, producatur ab illo eodem habitu infuſo, quia idem eſſet cauſa, & effectus reſpectu ejuſdem, quod implicat, & hoc etiam univerſaliter verificatur in diſpoſitionibus ad alias formas, nec calor lignum diſponens ad introductionem formæ ignis, non producitur a forma ignis ad quam diſponit, ſed comproducitur ab ipſo igne; Ignis enim producens formam in ligno, ſimul producit calorem ultimo diſponentem lignum, & ipſam formam ignis. Neque obſtat quod urgent, & ſæpius inculcant Thomiſtæ, actum pœnitentiæ, ut ſit fructuoſus, & diſpoſitio ſufficiens ad gratiam, & juſtificationem eſſe debere ſupernaturalem, atque ideo talem actum ab habitu ſupernaturali, & infuſo procedere debere. Non obſtat, inquam, quia ut fuſe diſcurrimus loc. cit. ad ſupernaturalitatem actus, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, minime opus eſt, quod ab habitu infuſo ſit elicitus, ſed ſufficit, quod ſit ab una cauſa ſupernaturali, nempe ab auxilio ſpeciali, nec aliam cauſam hujus actus ſupernaturalem requirit Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 5. & 6. definit enim ibi contra Pelagianos, & Semipelagianos, illos actus non fieri ſine adjutorio Dei ſpeciali, & ſolis liberi arbitrii viribus, dicens. *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus Sancti gratia, atque ejus adjutorio, &c* & hoc idem definiunt Patres, & Auguſtinus poſt Concilium Dioſpolitanum art. 7. de aliarum virtutum actibus, ut ſint ſufficientes diſpoſitiones ad juſtificationem, quas non ob id licet conſtituere infuſas, & denique omnia, quæ in hac materia decernunt Patres, & Concilia, concernunt actum, & non habitum, & ideo nihil faciunt ad rem, ut fuſe proſequimur loc. cit. ubi ſolvimus quæcumque Thomiſtæ in oppoſitum objiciunt.

14 Quarto quoad aliam quæſiti partam, an hi actus, ut a pœnitentia procedunt, ſint naturales, vel ſupernaturales, & quomodo, advertendum eſt pro quæſiti intelligentia, quod ſupernaturalitas eſt duplex, prima quoad ſubſtantiam, quæ excitative eſt ſupra omnem exigentiam, & capacitatem ſubjecti, & a ſola natura produci poteſt, ut gratia, viſio beata, habitus infuſi, qui a ſolo Deo, vel non niſi media aliqua cauſa creata ſupernaturali produci poſſunt; Altera quoad modum, quæ ſolum ſe tenet ex parte producentis, vel modi producendi, ut cum effectus eſto ſecundum entitatem ſuam præciſe ſpectatam naturæ facultatem tranſcendat, modus tamen, quo producitur, prorſus naturæ facultatem excedit, quo pacto viſus cæco nato reſtitutus, & revocatio defuncti ad vitam effectus dicuntur ſupernaturales, quia licet in ſe entitative ſint naturales, quia tamen ſunt ſupra, ac præter exigentiam naturæ, quia in his circumſtantiis, & diſpoſitionibus viſus, & vitæ productionem non poſtulat, ideo dicuntur ſupernaturales quoad modum. Quæritur ergo in propoſito, an actus pœnitentiæ ſint ſupernaturales quoad ſubſtantiam, vel tantum quoad modum; & pro reſolutione jam diximus diſt. 5. cit. qu 4. art. 1. quod quamvis dari poſſit actus vindicandi, & deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis ex parte intellectus ratione dictaminis, & ex parte voluntatis ratione principii, hoc eſt ſine auxilio ſupernaturalis gratiæ, actus tamen pœnitentiæ, qui diſponit ad juſtificationem, & gratiam, eſt ſupernaturalis tam ratione dictaminis, quam ex parte principii, ſcilicet divini auxilii concurrentis. Hoc aſſertum eſt Scoti 4. diſt. 14. qu. 2. art. 2. & in fine quæſtionis, ubi docet dari pœnitentiam duplicis generis, ut dictum eſt, unam fructiferam, ideſt, ferentem fructum, ut veniam peccatorum, & gratiam, quam proinde dicit eſſe meritum de congruo, ſeu diſpoſitionem reſpectu juſtificationis; aliam vero non fructiferam, ideſt, hos effectus non ferentem, & primam dicit ſine amore Dei habe-

haberi non poſſe; ſecundam vero ait abſoluta ex puris naturalibus hominis innaſci poſſe, & add. diſt. 14. qu. 3. ab initio A. B. & C. duplicem rurſus ait dari poſſe pœnitentiam, unam naturalem, ideſt naturali lumine notam, quamdam vero ſupernaturaliter notam, ideſt fide, & habentem dictamen ſupernaturale dictans, quæ pœna, & quomodo ſit a pœnitente tenenda. Et quidem, quod poſſit dari actus deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis ex parte dictaminis, ac proinde quod poſſit peccator peccatum deteſtari ex puris naturalibus ſolo influxu generali, probatur, quia peccator naturaliter cognoſcere poteſt peccatum eſſe offenſivum Dei, & averſivum ab ipſo, ut ab auctore, gubernatore, & fine naturæ; ergo ſub hac ratione poteſt illud ex puris naturalibus deteſtari. Et ſimili ratione probatur dari poſſe actum deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis ex parte principii, ideſt, ſine auxilio ſupernaturali, quia poſſunt dari actus aliarum virtutum moralium abſque auxilio ſupernaturali gratiæ, quia auxilium ſupernaturale non tam datur ad ſuperandam difficultatem actus, quàm ad proportionandum illum fini; cum ergo actus deteſtandi peccatum ex fine naturali bono, ſicut & actus aliarum virtutum ex eodem fine facti proportionem habeant cum objectis, potentia, fine, & aliis circumſtantiis, nil obſtat, quin fieri poſſint a potentia naturali abſque aliquo principio, ſeu auxilio ſupernaturali.

15 Quod vero prædictus actus pœnitentiæ naturalis non ſit meritorius gratiæ de congruo, neque ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, quæ eſt altera pars aſſerti, probatur, quoniam actus pœnitentiæ, qui diſponit ad juſtificationem, & gratiam, eſt donum Dei, & Deo tribuitur, ut ſpeciali auctori, & ex ſpeciali ejus motione pendet, ita habetur Jeremiæ 31. *Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam*, in quem locum Hieronymus ait, *Ergo ipſam, quod agimus pœnitentiam, niſi Dei nitamur auxilio, implere non poſſumus*, & ad Tim. 2. inquit Apoſtolus: *Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant a Diaboli laqueis*; in quem locum ait Chryſoſtomus. *Et quis hoc dat, niſi qui reſpexit Petrum negantem, & fecit flentem?* Sic etiam olim ab antiquis Patribus, & Conciliis contra ipſum Pelagium decretum fuit, ut habetur in Concilio Paleſtino art. 2. *Ut fateatur ſecundum gratiam, & miſericordiam Dei veniam pœnitentibus dari, non ſecundum merita eorum, quandoquidem etiam ipſam pœnitentiam eſſe donum Dei dixit Apoſtolus, ubi ait, Ne quando det illis Deus pœnitentiam*; quæ autem mere naturalia ſunt, non dicuntur ſpecialia dona Dei, cum ſint omnibus communia. Hoc idem ſancitum fuit in Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 3. *Si quis dixerit ſine Spiritus Sancti inſpiratione, & ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Ex quo etiam deduci poteſt ratio, quia actus pœnitentiæ Chriſtianæ hominem diſponit ad juſtificationem, per hoc enim a quavis alia pœnitentia diſtinguitur, quæ ad hoc non ſufficit, ſiquidem per illa verba *ut oportet* innuitur dari aliqua alia pœnitentia, quæ ad juſtificationem non diſponit; quod autem ad juſtificationem diſponit, ſolis naturæ viribus fieri nequit, ut definitum eſt in Concilio Arauſicano 2. can. 6. 9 & 10. & in Trid. loc. cit. alioquin ſola natura juſtificationem inchoare poſſet contra divina oracula; ergo pœnitentia naturalis prodiens a libero arbitrio cum ſolo concurſu generali Dei neque eſt diſpoſitio ad gratiam, neque meritoria de congruo ad expiationem peccati, & juſtificationem peccatoris. Ex quibus teſtimoniis deducitur actum pœnitentiæ Chriſtianæ, quæ eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, non tantum eſſe debere ſupernaturalem ratione dictaminis ex parte intellectus, ſed etiam ex parte voluntatis ratione principii, ſcilicet auxilii divini moventis, & concurrentis; & hoc inſinuare voluit Trid. cum inquit: *Si quis dixerit ſine Spiritus Sancti inſpiratione, & ejus adjutorio*; &c. nam per inſpirationem ſignificat dictamen, per revelationem, vel illuminationem ex parte intellectus, & per ejus adjutorium denotat ſpeciale auxilium, & ſpecialem motionem ex parte voluntatis. Et hanc fuiſſe germanam, & perpetuam Doctoris noſtri ſententiam ſuſe demonſtramus lo. citato ubi etiam convincenter rejicimus calumniam, ei communiter impoſitam, quod 4. diſt. 14. quæſt. 2. paragraph. de 1. principali docuerit poſſe peccatorem ex ſuis viribus naturalibus cum communi influentia Dei pœnitere de ſuis peccatis, hancque pœnitentiam eſſe diſpoſitionem de congruo ad infuſionem gratiæ, & remiſſionem peccati. Hoc enim falſo imponunt Doctori noſtro, ut late diſcurrimus ibidem.

16 Quinto tandem dicimus qu. 4. cit. art. 2. quod quamvis actus pœnitentiæ Chriſtianæ, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem peccatoris, debeat eſſe ſpiritualis, ut dictum eſt, non tamen eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ut communiter Thomiſtæ aſſerunt, & alii Recentiores, ſed tantum quoad modum. Quod quidem deducitur ex dictis lib. 3. ſent. diſp. 6. de virtutibus Theologicis qu. 6. ubi diximus, etiam actus ſupernaturales credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi non eſſe ſupernaturales quoad ſubſtantiam, & entitatem, ſed tantum quoad modum; quod ibi præſertim deduximus ex diſcrimine actuum ſupernaturalium patriæ, quales ſunt viſio, & fruitio beata, ab actibus ſupernaturalibus viæ credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi, quando namque Patres, & Concilia de actibus patriæ loquuntur glorioſis, & beatificis, abſolute negant poſſe rationalem creaturam per proprias vires naturales elicere Deum, eoque beata ſrui abſque ſpeciali elevatione per lumen gloriæ facta, aut conſimili auxilium ſpeciale, ut conſtat ex Conc. Viennen. in Clementina, quæ ibi citatur, *Ad noſtram de Hæreticis*. At quando de actibus viæ loquuntur ſupernaturalibus credendi, ſperandi, &c. dicunt ſpeciale auxilium ad eos exercendos eſſe neceſſarium, non ſic abſolute loquuntur, ſed cum quadam limitatione, ut conſtat ex Conc. Tri. ſeſſ. 6. cit. can. 3. dicente, hominem non poſſe ſine gratia, & ſpeciali auxilio credere, ſperare, & Deum ſuper omnia diligere, *ut oportet ad hoc, ut ei juſtificationis gratia conferatur*; quo loquendi modo indicat dari poſſe alios actus harum virtutum, qui non ſint *ſicut oportet* ad juſtificationem, & vitam æternam, hoc eſt, qui ſint naturales ſecundum ſubſtantiam, non ſupernaturales; ſi enim exprimere voluiſſet eſſe ſimpliciter, & abſolute ſupernaturales ſecundum ſubſtantiam, & non tantum ſecundum eam circumſtantiam *ſicut oportet*, adeo quod liberum arbitrium viribus propriis actus illius ſecundum ſubſtantiam attingere non poſſit; nulla aderat neceſſitas illam particulam apponendi *ſicut oportet*, ſed abſolute dicere poterat hominem ſine gratia non poſſe credere, ſperare, & diligere, ut juſtificationis gratiam conſequatur, ſicut abſolute loquitur Conc. Viennen. de actibus beatificis patriæ.

17 Cum igitur Conc. Trid. ſeſſ. 6. cit. can. 3. eodem modo loquatus de actu pœnitendi, qui eſt diſpoſitio ſufficiens ad juſtificationem, dicendum eſt hunc pariter actum eſſe ſupernaturalem dumtaxat quoad modum, non quoad ſubſtantiam. Imo potiori ratione de actu pœnitendi id eſt aſſerendum, quam de actu credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi, quia iſti ſunt actus virtutum Theologicarum, & infuſarum, non autem actus pœnitendi, quia pœnitentia ex dictis non eſt virtus Theologica, neque infuſa; quare ſi hoc non obſtante adhuc actus credendi, ſperandi, & diligendi Deum ſunt in noſtra ſententia actus ſupernaturales tantum quoad modum, non quoad ſubſtantiam, id tanto magis dicendum erit de actu pœnitendi. Et plane dum Concilium ad pœnitendum, ſicut oportet, ut juſtificationis gratia conferatur, requirit auxilium ſpeciale, non obſcure indicat dari quoque aliquod pœnitere ejuſdem rationis quoad ſubſtantiam, ac entitatem phyſicam, ſed non cum illo modo *ſicut oportet*, ad quod non requiritur ſpeciale auxilium, hoc autem aliud eſſe non poteſt, quam actus pœnitentiæ naturalis, qui quoniam ex ſupernaturali motivo non procedit, neque ex aliquo ſpeciali concurſu indebito, non eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem cum, nullus actus ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, eſſe poſſit, ne quidem remota, niſi ex ſpeciali auxilio Dei dato per Chriſtum procedat, ut docent Concilia, & Patres, cum omnis diſpoſitio ad juſtificationem a gratia Dei inchoari debeat, objectiones autem Adverſariorum contra allatam doctrinam vide ſolutas loc. cit.

QUÆSTIO II.

De actibus contritionis, & attritionis.

18 DUplex diſtingui ſolet pœnitentia Chriſtiana, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 5. ab initio, altera perfecta, quæ Contritio dicitur, altera imperfecta, quæ Attritio nominatur, quæ diſtinctio præſertim intelligitur de pœnitentia ſumpta pro pœnitudine de peccatis præteritis cum propoſito amplius non peccandi, & approbantur a Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. ubi eam perfectam appellat, quæ etiam habet juſtificandi ex ſe independenter a ſuſceptione ſacramenti, & per ſe ſufficiens eſt ad remiſſionem culpæ; Imperfectam vero, quæ quidem ſuo modo utilis eſt, & ſaltem remote ad juſtificationem diſponens, ſed de ſe non ſufficit ad juſtificandum, ſufficit autem cum ſuſceptione ſacramenti Baptiſmi, vel Pœnitentiæ. Ratio autem hujus diſparitatis eſt, quia omnis pœnitentia, aut peccatum deteſtatur ex ſupremo, & perfectiſſimo motivo, quatenus Dei offenſa, & ſic dicitur pœnitentia perfecta, ſeu Contritio, aut ex aliquo motivo infra Deum, & ſic dicitur pœnitentia imperfecta, ſeu Attritio. Conveniunt autem in hoc Contritio, & Attritio, quod utraque eſt actus ſupernaturalis ex auxilio ſupernaturali procedens, ut colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. & 14. ubi decernit, quod nulla pœnitentia, etiamſi cum baptiſmi ſuſceptione ſit connexa, ſit ſufficiens ad juſtificationem, niſi a gratia excitante, & adjuvante oriatur, & ſeſſ. 14. cap. 4. illam contritionem imperfectam quæ Attritio dicitur, declarat donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis, quo adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Conveniunt etiam in hoc, quod uterque actus, tam attritionis, quam contritionis debet eſſe adeo efficax, ut formaliter, vel ſaltem virtualiter includat propoſitum de cætero non peccandi, itaut ſimpliciter voluntatem avertat ab affectu peccandi, alias enim eſſe non poterit ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, cujus infuſioni affectus peccandi adverſatur, unde pœnitentia definitur ſeſſ. 14. cap. 4. quod *eſt animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero.*

Cum

Cum ergo Contritio, & Attritio in his rationibus conveniant, & aliis quoque conditionibus ad rationem veræ pœnitentiæ neceſſariis inferius aſſignandis, nunc videndum eſt, in quibus differant, & quomodo ab invicem diſtinguantur, quod percipi non poteſt, niſi prius inveſtigando utriuſque eſſentiam, & formalem rationem.

ARTICULUS PRIMUS.

De actu Contritionis pœnitentiæ perfectæ.

19 SUmendo igitur Contritionem in rigore pro pœnitentia perfecta, & prout ab attritione diſtinguitur, opus eſt explicare quid ſit, ſive per quid hæc perfecta pœnitentia conſtituatur. Contritio itaque proprie dicta ſolet a Theologis definiri, quod ſit deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero ex motivo charitatis, vel eſt deteſtatio peccati propter Deum ſumme dilectum, vel eſt dolor, quem quis concipit de peccato ex eo, quod diligat Deum ſuper omnia amore amicitiæ. Ex quo deducitur, quod ut contritio ſit proxima diſpoſitio ad gratiam, debet procedere ex ſupernaturali Dei dilectione, quod colligitur ex Triden. ſeſſ. 6. c. 6. ubi deſcribens pœnitentiam adultorum ad juſtificationem neceſſariam, docet eam ex dilectione Dei procedere, & ſeſſ. 14. c. 4. affirmat pœnitentiam, quæ extra Sacramentum hominem cum Deo conciliat, eſſe charitatem perfectam, deducitur etiam ex Scriptura Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, ubi peccatorum remiſſio dilectioni Dei tribuitur, ita etiam paſſim docent Patres præſertim Auguſt. ſerm. 7. de tempore, ubi ait. *Pœnitentiam certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei*. Accedit tandem ratio, quia contritio debet eſſe per ſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, & remiſſionem peccati mortalis; ergo debet includere averſionem a peccato, quæ per odium ejuſdem habetur, & converſionem ad Deum, quæ ſit per actum amoris Dei ſuper omnia; pro cujus majori declaratione diſcurrendum eſt breviter per ſingula, quæ diſputari ſoleat, an ſint ad contritionem requiſita, ex dictis qu. 5. cit. ar. 2. & ſeq.

20 Primo itaque quæritur, quo pacto contritio includat hanc ſupernaturalem Dei dilectionem, an, ſcilicet, requiratur formalis amor Dei, & explicitus, an ſufficiat virtualis ſaltem, & implicitus. Affirmant aliqui neceſſariam eſſe dilectionem formalem imperantem, quod probant, quia ex Scriptura, & Patribus perfecta pœnitentia procedit ex dilectione Dei; ergo procedit ex illa tamquam ex actu imperante diſtincto, quod etiam Trid. tenere videtur l. c. ubi dilectionem Dei requirit, ut cauſam pœnitentiæ, & deteſtationis peccati; ex qua doctrina hæc etiam ratio conficitur, electio medii poſterius eſt ſemper intentione finis juxta illud axioma, ordinate volens prius vult finem, deinde media ad finem; ſed contritio peccati per ejus deteſtationem eſt medium ordinatum ad dilectionem Dei; ergo prius eſt volita dilectio Dei, quam contritio eliciatur. Ita Canus, Soto, Conink. Lorca, & alii Recentiores, & ex noſtris Faber d. 16. c. 1. Dicimus tamen l. c. quod licet regulariter loquendo perfecta contritio ſupponat dilectionem Dei formalem, a qua imperetur, abſolute tamen loquendo, poteſt juſtificari peccator abſque formali amore per deteſtationem perfectam peccati includentem in ſe virtualiter Dei amorem, atque ita perfecta contritio non neceſſario ſimpliciter ſupponit dilectionem Dei formalem, ſed ſat eſt virtualis, quam includit in actu ipſo deteſtationis propter Deum elicitæ. Et hæc aſſertio quoad utramque partem deducitur ex Scoto d. 14. cit. qu. 2. §. *In iſta quæſtione*, verſ. *alia concluſio*, ubi ait; quod licet regulariter charitati conveniat uti actu pœnitentiæ, interdum tamen etiam actus ipſe charitatis ab actu pœnitentiæ imperari poteſt, & ita tenent non ſolum Scotiſtæ communiter, ſed etiam Suarez, Vaſq. Averſa, Amic. Card. de Lug. & alii Recentiores, quod pluribus probavimus loc. cit. ſed ratione præſertim, quia non repugnat inveniri veram contritionem ſine formali actu amoris Dei ſuper omnia, ſiquidem hujuſmodi actus differunt objectis, quorum unum ſine altero menti objici poteſt; poteſt enim peccator conſiderare peccatum, ut divinæ bonitati ſumme repugnans, illud repræſentare voluntati, ut tale, quamvis non apprehendat explicite Deum, ut ſuper omnia amandum, ac proinde poterit voluntas in tali caſu elicere unum actum, nempe perfectæ deteſtationis peccati, quamvis alium non eliciat, & erit adhuc vera contritio, quia amor Dei ſuper omnia in tali actu virtualiter continetur; ex eo enim quod vera contritio peccatum deteſtatur, tamquam divinæ bonitati ſumme repugnans, ex vi illius ferretur in Deum per actum amoris ſuper omnia, ſi Deus tamquam amandus objiceretur. Hoc etiam confirmat Card. de Lugo diſp. 5. de pœnit. ſection. 7. quia idem eſt deteſtari peccatum ex motivo charitatis, ſeu quia malum Dei eſt, ac velle Deo carentiam peccati, licet quoad modum tendendi differant hi duo actus, ſicut etiam hi actus, quo volo Petro viſum, vel quo nolo Petro eſſe cæcum, nam licet unus ſit per modum fugæ, & alter proſecutionis, re tamen vera habent idem objectum ſaltem virtualiter, unde ſit actum contritionis, qui ex motivo charitatis ſit, ſemper eſſe actum dilectionis, licet non ita explicitum, ac ſi tenderet per modum proſecutionis, unde concludit contritionem ſine alio actu amoris ſufficere, quia ipſa ſemper eſt actus amoris ſaltem virtualiter.

Et Hinc patet ſolutio fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quando enim Scriptura, & Patres dicunt ad contritionem perfectam neceſſario requiri dilectionem Dei, loquuntur de pœnitentia, quæ ordinarie concipitur ex dilectione formali imperante, quippe quæ perfectior eſt, & uſitatior; Vel non ſunt intelligendi tantum de dilectione formali, ſed etiam virtuali, qui caſus tunc contingit, quando peccator juſtificatur abſque proprio, & formali actu amoris Dei in ipſa tunc elicito, ſed per deteſtationem perfectam peccati, quæ & virtualiter, & voto amorem Dei includit, qualis eſt deteſtatio peccati, quatenus eſt contra bonum Dei in ſe, quæ deteſtatio vere dici poteſt propter Deum ſumme dilectum, quia eſt elicita ex charitate ejus, & reſpiciendo ſolum ad bonitatem, & amicitiam ipſius, unde eſt vere actus charitatis non minus, quam dilectio formalis; non tamen hæc diſplicentia eſt amor Dei formalis, quia non eſt formaliter actus proſecutionis, ſed fugæ, nec tendit in Deum, ut in objectum *Quod*, ſed ſolum tamquam in motivum *Quo*, quatenus reſpicit illum, ut rationem proximam deteſtandi peccatum. Ad rationem dicendum eſt, quod eſto contritio peccati per ejus deteſtationem poſſit eſſe medium ordinatum ad dilectionem Dei, immo ita ſit regulariter loquendo; tamen interdum etiam poteſt eſſe medium ordinatum ad finem charitatis abſque formali dilectione Dei; poteſt enim peccator conſiderare peccatum, ut divinæ bonitati ſumme repugnans, quod eſt motivum charitatis, & illud repræſentare voluntati, ut tale; quamvis non apprehendat explicite Deum elicere ſuper omnia amandum; in quo caſu voluntas elicit actum perfectæ deteſtationis peccati ſine actu formali amoris Dei, ut enim actus dicatur formalis amor Dei, non eſt ſatis, quod ſit elicitus a charitate, quia charitas habet unum objectum primarium, quod eſt Deus, & alia ſecundaria, ex quibus quædam amat propter Deum, ut proximum, alia odio habet, ut peccatum; unde in illo caſu deteſtatio peccati eſt amor Dei virtualis tantum, non formalis, & eſt actus non ab ipſa charitate imperatus, ſed formaliter ab ipſa charitate elicitus, quod fuſius adhuc declaramus l. c. qu. 5. ar. 2. nu. 91. & ſeq.

21 Secundo quæritur, an ſit de ratione Contritionis, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem extra Sacramentum, quod ſit ex motivo charitatis. Affirmant Thomiſtæ communiter, & Neoterici, ut actus contritionis proxime diſponat ad gratiam, & peccati remiſſionem extra Sacramentum, debere eſſe ex motivo charitatis, ac proinde Contritionem definire ſolent *eſſe dolorem de peccatis propter Deum ſumme dilectum*, & colligunt ex Scripturis, & Patribus, qui dicunt amorem Dei ad juſtificationem requiri formalem, vel ſaltem virtualem, qui utique non haberetur, ſi motivum charitatis non interveniret; quare Vaſquez qu. 75. ar. 2. erroneam cenſet ſententiam dicentium actum Contritionis, qui non ſit dilectio, vel ex illa proficiſcatur, ſufficere ad juſtificationem, & hanc etiam opinionem ſequuntur Suarez, Valentia, Bellarminus, Conincbins, Amicus, & plures alii, ac etiam ex noſtris Poncius diſp. 45. qu. 2. Nos tamen diximus loc. cit. quod licet pœnitentia de peccatis ex motivo formali charitatis, & dilectionis Dei ſit perfectiſſima contritio, de qua maxime verificatur, quod ſit proxima diſpoſitio ad gratiam juſtificantem; adhuc tamen contritio, & pœnitentia de peccatis ex motivo juſtitiæ, quatenus peccata ſunt contra debitum, & contra jus Dei, vel ex alio motivo ſpectante ad Deum, probabilius videtur eſſe ſufficiens in ratione ultimæ, ac proximæ diſpoſitionis ad juſtificandum peccatorem. Ita colligitur ex Scot. 4. diſt. 14. qu. 2. §. *Ad ſecundum*, ubi dicit, quod poteſt præcedere actus intentionis, ſeu voluntatis vindicandi peccatum, qui non eſt actus charitatis, vel ex motivo charitatis elicitus, ſed potius eſt proprius actus pœnitentiæ virtutis, & ex motivo juſtitiæ elicitus, ſub qua continetur pœnitentia, & ex illo poteſt immediate oriri deteſtatio peccati, ita etiam Baſſolius ibid. q. 2. ar. 2. & ſequuntur Scotiſtæ paſſim, & Nominales affirmantes, ut contritio ſit proxima diſpoſitio ad juſtificationem; ſufficere quod eliciatur ex motivo ſatisfaciendi Deo, vel conſequendi remiſſionem peccatorum, aut reconciliationem cum Deo, vitæque emendationem, vel ex alio motivo ſpectante ad Deum, quam opinionem cenſet quoque probabilem ipſe Suarez diſp. 4. ſect. 2. licet ibi in partem negativam inclinat, ac etiam Card. de Lugo d. 5. ſect. 1. ubi ait non eſſe dignam cenſura, qua eam notavit Vaſquez, eamque ſequuntur plures Recentiores, ſed egregie præ omnibus defendit Averſa qu. 3. ſect. 5.

22 Probatur autem in primis ex modo loquendi Sacræ Scripturæ, ubi non ſemper videtur exigi pœnitentia ex motivo dilectionis Dei, ſeu charitatis, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad remiſſionem peccatorum, ſed ex motivo univerſaliori, & præſertim ex motivo peculiari ipſius pœnitentiæ, quatenus eſt ſpecialis virtus a cæteris diſtincta, ut patet ex illo Ezech. 18. *ſi impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor*; & idem indicat modus loquendi Patrum frequenter dicentium Deum eſſe paratum dare ſuam gratiam peccatori ſe a ſuis viis convertenti; & plane durum nimis videtur, ut inquit Averſa, illum actum, qui maxime proprie virtutem pœnitentiæ

tentiæ

tentiæ conſtituit; non eſſe idoneum ad juſtificationem, & remiſſionem peccatorum, alioquin male factum fuiſſet, ut nomen pœnitentiæ tali actui, & virtuti appropriaretur, ſi per ſe non eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, ſed potius appropriari debuiſſet ſoli virtuti charitatis, ſi ſolum ex hoc motivo eſt ſufficiens ad juſtificationem diſpoſitio. Confirmatur, quia ideo Adverſarii dicunt contritionem ut ſit proxima diſpoſitio ad gratiam, ex ſupernaturali dilectione procedere debere, & motivo charitatis, quia pœnitentiæ ex tali motivo elicitæ juſtificatio, & peccati remiſſio in Scriptura promittitur, ut Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, ſed non minus frequenter in Scriptura promittitur juſtificatio, & peccati remiſſio contritioni, & perfectæ peccatorum deteſtationi ex ſolo motivo pœnitentiæ, quatenus eſt ſpecies juſtitiæ vindicativæ, & virtus a cæteris diſtincta, ut patet ex locis ſuperius adductis; ergo hæc Dei promiſſa liberaliora nimis rigoroſe reſtringuntur ad contritionem ſolam ex motivo dilectionis. Denique aliunde definiendum non eſt, quænam pœnitentia ad juſtificationem ſufficiat, quam ex Sacra Scriptura; hæc autem aliud non dicit, quam opus eſſe peccatorem toto corde converti ad Deum, idest, deteſtando peccatum ſuper omnia deteſtabile, & propter Deum; ſed hoc totum ſalvatur in pœnitentia de peccatis aſſumpta propter Deum ex motivo juſtitiæ, quatenus peccatum eſt offenſa Dei; ſic enim pœnitendo, dicitur peccator ad Deum toto corde converti, & peccatum ſuper omnia deteſtari, idest, ſuper quodcumque aliud malum pœnæ, itaut paratus eſſet, quodcumque incommodum, & quamcumque pœnam ſubire potius, quam Deum offendere; ergo talis pœnitentia ex motivo juſtitiæ elicita videtur ad juſtificationem ſufficiens.

24 Et plane, ut loc. cit. dicebamus, huic doctrinæ favet communis fidelium conceptus; quem habent de pœnitentia, ipſi enim dum de contritione cogitant, & ipſa mediante ſtudent a peccatis juſtificari, abſolute de peccatis ſuis dolere conantur, quatenus ſunt contra Deum, & dum confitentur, dicere ſolent ſe dolere de peccatis commiſſis eo quod per illa Deum offenderunt, neque cogitant aut doleant de peccatis ſimpliciter, ut ſunt malum Dei, & Deo diſplicent, vel ut ſunt offenſa, & injuria indebita Deo, ergo perfectam contritionem reſtringere non oportet ad illam ſolam, quæ eſt actus charitatis; ſed ampliari bene poteſt ad illam quoque, quæ ſit actus juſtitiæ, qua fideles dolent de peccatis ſuis ob offenſam Deo illatam, ut ait Lugus loc. c. quod fruſtra nititur evadere Poncius. Neque in hac ſententia difficultatem ingerit modus loquendi Patrum, & Theologorum; qui expreſſe videntur poſtulare dilectionem, & charitatis motivum ad hoc ut peccata remittantur, qui modus loquendi videtur etiam ex Scriptura deſumptus; quando enim Scriptura dixit peccata propter dilectionem remitti, non ob id negavit etiam per actum pœnitentiæ ſpecialis, quæ eſt juſtitia vindicativa, poſſe remitti; immo id pluries affirmat, ut conſtat ex dictis, & quando dixit peccatores toto corde ad Deum converti debere, non determinavit id ex motivo charitatis neceſſario fieri debere, poteſt enim intelligi id etiam fieri poſſe ex motivo ipſius juſtitiæ. Et demum, quando Theologi dixerunt contritionem eſſe dolorem de peccatis propter Deum ſumme dilectum; vel id dixerunt, quia pœnitentia de peccatis ex motivo formali charitatis, ac dilectionis Dei eſt inter omnes perfectiſſima contritio, de qua maxime verificatur; quod ſit proxima diſpoſitio ad gratiam juſtificantem, vel abſolute dicere voluerunt eſſe dolorem de peccatis propter Deum ſumme dilectum, quatenus ſunt contra Deum ſumme appretiatum, & præferendo Deum omnibus aliis rebus, abſtrahendo de reliquo ab una, vel alia formalitate, in quorum peccata ſunt contra bonum Dei, & Deo diſplicent, quod eſt motivum charitatis, aut ſunt contra bonum Deo debitum, & offenſam Deo irrogant, quod eſt motivum juſtitiæ, ut explicat Averſa. Quaſdam autem Adverſantium inſtantias, & objectiones vide ſolutas l. c.

25 Tertio quæritur, an ſit de ratione contritionis ut ſit proxima, & ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, quod ſit cum ea conjuncta, ſeu quod ſit formata habitu charitatis. Affirmant Thomiſtæ paſſim, quia putant contritionem perfectam, quæ eſt ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, procedere ab habitu charitatis, conſequenter a gratia immediate, ſi hæc ab habitu charitatis non diſtinguitur, & mediate, ſi ſunt duo habitus inter ſe diſtincti. Ita tenent Cajetanus, Conradus, Medina, Soto, Canus, Valentia, Vaſquez, Martinez, Torres, Serra, & alii Thomiſtæ communiter ſtati auctoritate Divi Thomæ quæſt. 113. art. 8. aſſerentis infuſionem gratiæ eſſe primam in juſtificatione, & poſt illam ſequi motum liberi arbitrii in Deum, & in peccatum, ex quo ſequi videtur actum contritionis efficienter a gratia habituali procedere, & conſequenter, ut ſit talis, debere eſſe conjunctam cum gratia, & charitate. Nos tamen diximus quæſt. 5. cit. num. 99. contritionem perfectam habere quidem pro eodem inſtanti temporis, in quo eſt, gratiam, & juſtificationem annexam, tamen ut formatam habitu gratiæ, & charitatis, non diſponere ad juſtificationem, & peccati remiſſionem, ac proinde non eſſe de ratione ejus, ut ſit ultima diſpoſitio ad gratiam, quod ſit cum ea conjuncta; ita jam docuimus lib. 2. ſent. diſp. 3. 8.

de Juſtificatione q. per totam, de mente Doctoris 4. diſt. 14. q. 2. N. & diſt. 16. q. 2. ubi in eodem temporis inſtanti, in quo ſit juſtificatio, duo diſtinguit inſtantia naturæ, unum, in quo contritio gratiam habitualem præcedit, ut proxima, & ultima diſpoſitio ad ipſam, alterum quo ipſam comitatur, & jam intelligitur gratia formata, ubi in priori ſigno intelligebatur, ut informis: unde inquit ibi contritionem, non quidem ut charitate formatam, ſic enim conſequitur, vel concomitatur juſtificationem, & peccati remiſſionem, ſed quæ eſt formata charitate, & in ſenſu diviſo diſponere ad juſtificationem, qua ratione diſtinguitur a ſe ipſa, ut informata, & ita ſentiunt Scotiſtæ, ib. Baſſolius, & Hiquæus, Bruxatur diſt. 8. art. 13. & Faber diſp. 16. cap. 1. in fine, & ſequuntur Recentiores omnes citati diſp. cit. de juſtificatione quæſt. 7. qui tenent contritionem, ut eſt proximam, & ultimam diſpoſitionem ad juſtificationem, & gratiam habitualem, non procedere efficienter ab ipſa, ſed ſolum ab auxilio ſpeciali cum libero arbitrio. Et quidem quod contritio perfecta in eodem temporis inſtanti, in quo elicitur, habeat juſtificationem annexam, etiam ſine receptione actuali ſacramenti, docet expreſſe Concilium Trident. ſeſſ. 14. & paſſim concedunt omnes, quia per hoc præſertim a poſteriori differt contritio ab attritione, quod illa infallibiliter gratiam affert ſine ſacramenti ſuſceptione, hæc autem non.

26 Quod autem contritio, ut formata habitu charitatis, non diſponat ad juſtificationem, quæ erat altera pars aſſerti, probatur, quia in eo poſteriori naturæ ſigno, in quo intelligitur formata gratia, ſupponit juſtificationem, & peccati remiſſionem; ergo non diſponit ad eam; conſequentia patet, quia nulla forma diſponit ad effectum formalem, quem includit, alioquin diſponeret ad ſe ipſam: ergo nequit pœnitentia, ut formata habitu charitatis diſponere ad juſtificationem, in qua formaliter includitur ipſa charitatis infuſio, & peccatorum remiſſio. Reſtat ergo, ut diſponat ad eam ſolum in priori ſigno naturæ conſiderata quatenus informis, quia quælibet diſpoſitio præcedit formam, ad quam diſponit, tempore, vel ſaltem natura, quare cum talis ſit contritio reſpectu gratiæ habitualis, ſolum in priori ſigno naturæ erit diſpoſitio, in quo intelligitur ut informis. Et quidem in eo ipſo ſigno naturæ, in quo præcedere intelligitur, tamquam diſpoſitio ad gratiam, dicenda eſt contritio, ſic eam appellat Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. ubi docet hanc eſſe præviam diſpoſitionem ad juſtificationem, & c. 7. inquit, *hanc autem diſpoſitionem, ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*; ergo ut prior juſtificatio, quamvis in eo priori intelligatur, ut informis, eſt vere, & proprie contritio, quia ut talis cauſat moraliter, & infallibiliter gratiam, & eſt actus peccati deteſtativus ob Dei amorem, & denique in eo ſigno habet omnia prædicta eſſentialia contritionis, ut ab attritione diſtinguitur. Neque fundamentum in oppoſitum urget, quia diſp. cit. de juſtificatione qu. 7. ex profeſſo demonſtravimus contritionem, ut eſt proxima, & ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, nequaquam ab ea elici, & effective procedere, ſed præſupponi ad ipſam per modum diſpoſitionis; & meriti de congruo, cum enim Deus gratiam habitualem infundat intuitu talis diſpoſitionis præcedentis, ut ait Concil. l. c. jam nequit actus ille, qui eſt diſpoſitio, eſſe ab eadem gratia, ut principio efficiente. Neque hinc ſequitur liberum arbitrium ſe ſolo ad juſtificationem diſponi ex viribus naturalibus, quod fuit error Pelagii, ſufficit enim, ut ille actus ab auxilio efficaci, & gratia actuali procedat, ut non dicatur eſſe motus liberi arbitrii nudi, ut ſuo loco c. oſtendimus, & in hoc ſenſu explicari poteſt D. Thomas loc. c. dum ait, infuſionem gratiæ eſſe primam in juſtificatione, & poſt eam ſequi motum liberi arbitrii in Deum, ut nimirum loquatur de infuſione, & communicatione gratiæ actualis, & non habitualis.

27 Quarto quæritur, an ad veram contritionem requiratur intenſio in tali, vel tanto gradu, num potius ſufficiat ſubſtantia actus in quocumque ſit gradu. Faber noſter tom. de pœnitentia diſp. 16. c. 2. tenet de mente Doctoris eſſe, quod contritio requirat determinatam, & certam quamdam intenſionem, citans eum in 4. diſp. 14. q. 2. ar. 2. item tenet Hiquæus 4. d. 14. q. 2. in Comment. fundamentum eſt, quia contritio eſt actus a charitate imperatus, ſed hæc includit intenſionem, quia amat Deum ſuper omnia, ſiquidem præceptum charitatis erga Deum obligat, ut ametur *ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima*, Deut. 6. hoc autem adhiberi nequit, niſi toto conatu cauſetur amor, totiſque viribus; ergo actum intenſum faciunt, & ad hoc tenetur homo, ut conteratur. Nos tamen diximus qu. 5. cit. art. 2. ad veram contritionem non requiri intenſionem in tali, vel tali gradu, ſed ſufficere ſubſtantiam actus in quocumque ſit gradu, & hanc eſſe veram, & genuinam Doctoris noſtri ſententiam, quam ſequuntur Scotiſtæ paſſim, ut Aretinus, Hiribarnes, Poncius, Braun. & alii, & nos quoque ſtatuimus lib. 3. diſp. 6. qu. 12. ubi docuimus de mente Doctoris 3. diſt. 27. qu. un. Deum eſſe ſuper omnia diligendum appretiative tantum, ſeu prælative, non autem intenſive, & probatur ex ibi dictis, quia ad actum charitatis non requiritur certa intenſio, hæc enim accidentalis eſt, & ſola appretiatio eſt ei eſſentialis, ut in formis, quæ intendunt, & remittuntur

iuntur, ſemper ſunt ejuſdem rationis, ut ſpeciei in quocumque grado; ergo idem quoque de contritione dicendum. Confirmatur, quia peccatum mortale quantumvis remiſſum tollit gratiam, & charitatem; ergo e converſo contritio quantumvis remiſſa, dummodo ſit vera contritio, peccatum tollet, quia contritio etiam minus intenſa eſt dolor ſuper omnia, non quidem intenſive, ſed appretiative, immo ſi non eſſet appretiative ſummus, quantumcumque eſſet ſumme intenſus, non ſufficeret, debet ergo eſſe ſummus appretiative, quia debet oriri ex motivo charitatis Dei ſuper omnia, unde ſicut amor Dei ſuper omnia non debet neceſſario eſſe ſummus intenſive, ſed tantum appretiative, quia ſcilicet præfert Deum creaturæ, ut loco cit. declaratum eſt, ſic etiam ſervata proportione de contritione dicendum eſt. Ad fundamentum in oppoſitum primo poteſt negari major univerſaliter vera, quia ut conſtat ex dictis, & docet Scotus q. 2. cit. lit. S. contritio non tantum cenſeri poteſt ex motivo, vel imperio charitatis, ſed etiam ex motivo proprio juſtitiæ, vel pœnitentiæ. Deinde conceſſa majori debet adhuc negari minor, quia ut diximus lib. 3. d. 6. cit. q. 11. ar. 2. ex illis teſtimoniis colligitur tantum obligatio diligendi Deum ſuper omnia appretiative, itaut pro nulla creatura velimus Deum offendere, aut ei diſplicere, & in hoc conſiſtit totalitas cordis, mentis, & virium, qua præcipimur Deum diligere, non autem in totalitate intenſionis, quia quantum ad hanc conditionem, ut inquit Doctor cum Auguſtino, non poteſt hoc præceptum in via adimpleri, ſed tantum in Patria.

28 Et ex hac doctrina diximus rurſus lo. cit. ſolvi aliam quæſtionem quoque quæ hic diſputari ſolet, quantumnam vera pœnitentia, & perfecta contritio debeat deteſtari peccatum, ſicut enim Deus eſt ſuper omnia diligendus appretiative, ita & contritio debet deteſtari peccatum ſuper omnia alia mala appretiative, quia enim peccatum avertit a Deo ſuper omnia diligibili, ideo debet homo plus fugere, & deteſtari peccatum, quam quodcumque aliud ſummum malum pœnæ, ſive incommodum. Quod exemplo amoris explicari ſolet, tunc enim amor dicitur appretiative ſummus, cum noſtra æſtimatione aliquid tanti facimus, & ita eum amamus, ut parati ſimus, ſi neceſſe ſit, quodlibet præ illo negligere, & hac ratione diligimus Deum appretiative. Eodem igitur modo eſt de deteſtatione diſcurrendum, quod ſcilicet id ſumme deteſtamur, quod præ aliis odio habemus, quare ut deteſtatio peccati ſit actus veræ contritionis, debet eſſe ſupra omne deteſtabile, & ſupra omne malum pœnæ, debetque a pœnitente odio haberi, non ſolum ſuper quodcumque malum, & incommodum, quod homines in hac vita perpeti ſolent, & poſſunt, ſed ſupra omne malum pœnæ etiam ipſius inferni, ſi ab eo culpa præſcindatur, quia malum pœnæ etiam æternæ eſt minus malum malo culpæ. Quando autem diximus deteſtationem peccati, ut ſit actus veræ contritionis, debere eſſe ſupra omne deteſtabile, & ſupra omne malum pœnæ, advertunt omnes hoc non eſſe ita intelligendum, quaſi per ſe, & neceſſario requiratur, ut expreſſe comparatio fiat inter peccatum, & omne aliud malum in particulari, quia nec præcipitur huiuſmodi expreſſa comparatio, nec fideles de hoc ſunt ſolliciti, nec Confeſſarii hanc expreſſam comparationem a pœnitentibus poſtulant, immo nec etiam illis conſulere debent, quia mala in particulari conſiderata magis terrent. Satis ergo erit actum pœnitentiæ talem eſſe, ut implicite, vel virtualiter, aut interpretative deteſtetur peccatum pluſquam omne aliud malum in univerſali, quia quicumque ſe diſponit ad primam gratiam poſt peccatum recipiendam, debet eſſe in ea animi diſpoſitione ſaltem virtualiter, ut ſi occurreret occaſio peccandi mortaliter, potius eligeret pœnam quamlibet, quam iterum mortaliter delinquere, hoc autem eſt peccatum deteſtari ſupra omne malum pœnæ ſaltem implicite, & virtualiter. Ita rem declarant Navar. Valentia, Suar. Averſ. Caſpenſ. Amic. & communiter Doctores, & ex noſtris Brancatus ſuſe d. 7. a. 7.

29 Quinto quæritur, an ad contritionem requiratur certa temporis mora, ſeu duratio, & ſenſus eſt, an odium peccati, vel contritio requiret durare aliquo tempore, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem. Affirmat Cajetanus cum quibuſdam aliis tom. 1. opuſc. tract. 4. quæſt. 2. ubi ait, Deum non juſtificare peccatorem mox, ut habet dolorem de peccatis propter Deum ſuper omnia amabilem, & propoſitum vitandi peccatum ſupra omne vitabile, ſed expectare etiam tum incertum nobis tempus priuſquam ſibi reconciliet, quod probat, quia ſi Deus ſtatim in ipſo inſtanti contritionis infallibiliter infunderet gratiam ſanctificantem, jam homo poſſet eſſe certus de ſua gratia, cum poſſit nobis evidenter conſtare dolere nos de peccatis propter Deum, at nemo certus eſſe poteſt de ſtatu gratiæ; ergo ſignum eſt actum contritionis debere aliquo tempore durare, antequam Deus gratiam infundat, neque nobis conſtare, quanta ſit illius temporis menſura. Communis tamen opinio docet, ut diximus loc. cit. ad remiſſionem ſolius culpæ quantumcumque graviſſimæ ſufficere momentaneam contritionem, & deducitur evidenter ex Scriptura Iſaiæ 30. *Ad vocem clamoris tui ſtatim, ut audierit, reſpondebit tibi*, & Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit ab impietate*, ubi in *quacumque die*, proinde valet, ac ſi diceret *in quocumque momento*, juxta communem Patrum expoſitionem. Hoc idem docent Patres, Leo Papa Epiſt. 91. *Apud Deum nullas patitur veniæ moras vera converſio*, quod confirmat Cyprianus de Cœna Domini exemplo boni latronis, cui ſtatim contrito dictum fuit; *Hodie mecum eris in Paradiſo*, unde ſubdit, *cujus impietas in momento induit pietatem*, quare Auguſtinus in Enchiridio cap. 65. concludit, *quod non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris, cor enim contritum, & humiliatum Deus non ſpernit*. Accedit etiam ratio, quia ſicut juſtus eodem inſtanti quo peccat, juſtitiam amittit, ſic peccator eodem inſtanti, quo conteritur, juſtitiam acquirit, alias ſequeretur poſſe fieri, ut ſi quis habens peccatum haberet veram contritionem, & moreretur illo intermedio tempore, antequam Deo reconciliaretur, damnaretur, quod eſt abſurdum.

30 Notanter aveni diximus, ad remiſſionem ſolius culpæ etiam graviſſimæ momentaneam contritionem ſufficere, quia ad remiſſionem totalem peccatorum; tam ſcilicet quoad culpam, & omnem pœnam temporalem virtute ſolius contritionis exigitur extenſio doloris per aliquam temporis moram; quia quo peccata ſunt graviora, eo major dolor deſideratur, ut omnis remiſſio pœnæ habeatur, non ſolum intenſive, ſed etiam extenſive, ſic enim habetur in Apoc. *Quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*, unde ad remiſſionem culpæ, & omnis pœnæ major requiritur ſatisfactio, quam ad remiſſionem culpæ tantum, & per conſequens major temporis mora erit neceſſaria. Imo actus pœnitentiæ virtutis, quæ eſt deteſtatio peccati, etſi ſalvari poſſit in unico inſtanti pro remiſſione culpæ, adhuc tamen conſulendum eſt peccatori ut quo magis poteſt, illum protrahat, & ita conſulebat D. Aug. lib. de vera, & falſa pœnitentia cap. 13. *Omnes fructus Pœnitentiæ pavor habere, nunquam credat ſufficere, ſemper doleat, ſemper coram Domino erubeſcat, & dolorem cum vita finiat*. Accedit etiam ratio, quia actus inſtantaneus dolendi proportionem non habet cum actu peccandi, qui numquam, vel raro per unicum tantum inſtans durat. Ad fundamentum in oppoſitum negatur ob id poſſe hominem eſſe certum de ſua juſtitia, quamvis enim poſſit eſſe notum per vitalem experientiam, ſe habere actum doloris, & contritionis, non tamen eſt evidens illum actum eſſe ſupernaturalem, vitalis enim experientia per ſe non ſufficit ad diſcernendum, an actus internus ſit naturalis, vel ſupernaturalis, & ratio deducitur ex dictis, quia actus pœnitentiæ non eſt ſupernaturalis quo ad ſubſtantiam, ſed tantum quo ad modum, ut dictum eſt q. præc. art. 2. n. 16.

31 Sexto quæritur, quale propoſitum de cætero non peccandi requirat contritio, an ſcilicet formale, vel actuale, an potius virtuale, ſufficiat, nam abſolute loquendo de ratione pœnitentiæ eſt propoſitum non peccandi impoſterum abſtrahendo a propoſito formali, & virtuali, qua de cauſa hoc propoſitum indefinite ponitur a Concil. Trident. ſeſſ. 14 cap. 4. in definitione contritionis, cum inquit, quod eſt dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero, & ſeſſ. 6. c. 6 idem propoſitum recenſet inter diſpoſitiones ad juſtificationem requiſitas, & hoc adeo verum eſt, ut Scotus 4. diſt. 14. q. 4. in ſolutione ad 2. princ. hoc propoſitum de non peccando impoſterum, non ſolum ad rationem contritionis poſtulat, ſed etiam ad veritatem attritionis. Controverſia igitur eſt, quale debeat eſſe hoc propoſitum, an ſcilicet requiratur explicitum, & formale, quo nimirum pœnitens actualiter ſtatuat non amplius peccare, vel ſufficiat implicitum, & virtuale, ideſt, imbibitum in ipſamet deteſtatione de peccatis commiſſis, quæ nempe deteſtatio talem vim habeat, quod ſi a pœnitente explicite quæratur, an vellet iterum peccare, non poſſet ſimul cum illa deteſtatione habere animum peccandi, ſed ſi aliquem actum circa hoc eliciat, non niſi propoſitum abſtinendi a peccatis habebit. In qua controverſia tres ſunt ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima extrema affirmat requiri formale, & actuale, quod quidem aliqui requirunt tantum de neceſſitate præcepti, aliqui vero etiam de neceſſitate medii, pro qua ſententia plures citantur Thomiſtæ, & ex noſtris Brancatus diſp. 8. art. 14. & Hiquæus diſp. 17. q. un. in Comment. Secunda ſententia extrema negat neceſſario, & per ſe requiri formale propoſitum, aſſerens ſufficere virtuale incluſum in ipſa deteſtatione peccatorum, vel obedientiali dilectione Dei. Ita Major, Argentinus, Medina, Valentia, Vega, Conincchius, & alii. Tertia ſententia media, quam ſequimur loco citato, aſſerit expreſſum propoſitum de cætero non peccandi per ſe quidem, & regulariter eſſe neceſſarium, ſive neceſſitate præcepti tantum, ſive etiam medii, quando pœnitens cogitet, & advertat etiam de tempore futuro, per accidens tamen, & in aliquo caſu defectu conſiderationis, aut temporis ſufficere virtuale, & implicitum, & ſequuntur Navarrus, Suarez, Vaſquez, Henriquez, Nugnus, Amicus, Lugus, Averſa, & ex noſtris Aretinus diſp. 14. qu. 3. art. 8. Hiibarnes eadem diſt. qu. 2. ſect. 7. & plures alii Scotiſtæ, & Recentiores, & quidem hoc aſſertum quoad primam partem eſt Scoti diſp. 14. cit. quæſt. 4. §. *Ad primum argumentum*, ubi ad rationem contritionis cum diſplicentia de peccatis commiſſis exigit etiam propoſitum cavendi de cætero, quam ſufficienter probant rationes, & auctoritates, quæ pro priori ſententia adduci ſolent, ſic enim loquitur Scriptura Iſaiæ 1. *Lavamini, mundi eſtote, aufer-*

te malum cogitationum veſtrarum, quieſcite agere perverſe. Amos 5. *Odite malum; & diligite bonum*, ad Epheſ. 4. *Deponite veterem hominem, & induite novum*, in quibus, & ſimilibus auctoritatibus paſſim in Scriptura occurrentibus præter deteſtationem præteritæ vitæ, ſemper propoſitum additur novæ vitæ. Sic etiam loquuntur Patres, ut Ambroſius, Gregorius, & alii, dum pœnitentiam definiunt, quod ſit *præterita mala plangere, & plangenda iterum non admittere*. Sic etiam Concilia loquuntur, præſertim Florentinum in decreto Eugenii Quarti, & Trid. l. c. dum dicunt ad contritionem pertinere, ut doleat de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero. Sic tandem ſuadet ratio, quia perfecta pœnitentia eſt motus, quo anima per gratiam movetur a ſtatu peccati ad ſtatum juſtitiæ juxta illud *declina a malo, & fac bonum*, hic autem includit receſſum a malo per deteſtationem vitæ prioris, & acceſſum ad bonum per deſiderium, & propoſitum vitæ melioris; ergo per ſe, & regulariter loquendo, quando per tempus licet, & cum deteſtationem præteritæ vitæ ſubit memoria futuræ, & non impedit invincibilis ignorantia, vel naturalis oblivio talis propoſiti, hoc eſt neceſſarium formale, & explicitum, ſive ut medium, & diſpoſitio ad juſtificationem, ut aliqui volunt, ſive ut præceptum naturali jure conjunctum cum deteſtatione præteritæ vitæ, ut fert communior opinio.

32 Quo vero ad aliam partem, quod, ſcilicet, quoties advertentia futuræ vitæ defuerit inculpabiliter, tunc ſatis ſit virtuale propoſitum, & implicitum, ſive in Dei dilectione imbibitum, ſive in actu deteſtationis peccati, quatenus offenſa Dei eſt, eſt etiam Scoti 4. d. 22. q. 1. § *De tertia*, ubi ait, quod pœnitens quotieſcumque digne pœnitet, obligat ſe ſaltem in voto ad non peccandum impoſterum, quia ſine tali propoſito non eſt digna pœnitentia. Itaque in caſu naturalis oblivionis, aut invincibilis ignorantiæ, vel temporis defectu, expreſſum propoſitum cavendi peccata in futurum non eſt ad juſtificationem neceſſarium, ſed ſufficit virtuale, & implicitum, ſiquidem veriſimile non eſt in his caſibus peccatorem non juſtificari, ſi alias fecerit, quantum in ſe fuit, deteſtando efficaciter peccata commiſſa ex motivo charitatis, nam in his caſibus defectus formalis propoſiti ad culpam imputari non poſſet, alioquin ſequeretur, quod ſi quis præterita peccata ex vehementi amore Dei deteſtans moreretur ſtatim, antequam de futura vita cogitare poſſet, gratiam conſecuturus non eſſet, quod omnino alienum eſt a miſericordia Dei, qui diligentes ſe diligit. Dato ergo caſu, quod pœnitens præ nimio dolore peccatorum non recordaretur vitæ futuræ, cum tali tamen diſpoſitione, quod ſi recordaretur, proponeret efficaciſſime in futurum cavere, talis dolor eſt propoſitum virtuale, & pœnitens in tali caſu excuſatur ab actuali, ut patet in celebri illa Davidis juſtificatione, in qua nulla fit mentio hujus propoſiti, ſed ſtatim exclamanti *Peccavi*, ſubjungitur a Propheta Nathan, *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*, ubi inquit Aug. hom. 41. de tempore: *in his tribus ſyllabis peccavi, flamma Sacrificii coram Domino aſcendit in cælum*. Accedit etiam ratio, quia dolor de peccatis commiſſis propter offenſam Dei virtualiter includit propoſitum cavendi poſterioti tempore peccata, ergo in his caſibus ſufficiens cenſeri debet, cum includat receſſum a quovis peccato etiam futuro, ſaltem virtualiter: conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia ſola deteſtatio peccati commiſſi ſeparat cor ab affectu peccati, non tantum præteriti, ſed etiam peccati abſolute ſumpti, prout eſt indifferens ad præſens, præteritum, & futurum; ergo ſaltem implicite in ſe imbibit propoſitum vitandi peccata etiam impoſterum, atque adeo erit ſufficiens diſpoſitio in illis caſibus ad juſtificationem; neque prædictorum caſuum poſſibilitas negari poteſt, etenim contingere poteſt, aliquem peccatorem ſubita ſic morte præveniri, ut recordari quidem poſſit peccatorum commiſſorum, & de eis dolens, & clamans *Domine miſerere*, moriatur, antequam de futuro aliquid cogitare, & ſtatuere potuerit. Objectiones in oppoſitum vide ſolutas loco cit.

33 Septimo quæritur, an votum, ſeu propoſitum Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu Confeſſionis ad contritionem requiſitum, ut ſit proxima, & ultima diſpoſitio ad juſtificationem ex Trid. ſeſſ. 6. c. 14. & ſeſſ. 14. cap. 4. debeat eſſe ſemper explicitum, & formale, an interdum ſufficiat etiam implicitum, & virtuale. Recentiores communiter affirmant ſufficere virtuale, & implicitum, de quo putant Tridentinum eſſe locutum loc. cit. quia ibi loquitur de Sacramenti voto, quod in ipſa contritione includitur; non includitur autem, niſi virtualiter. Alii vero e contra dicunt, votum Sacramenti pœnitentiæ non ſufficere, ſi ſit implicitum, ſed ſemper explicitum eſſe debere, & actum ab ipſa contritione diſtinctum, ita præſertim ex noſtris Brancatus diſp. 8. art. 5. Nos tamen diximus q. 5. cit. art. 3. nu. 117. per ſe, & regulariter loquendo tale votum eſſe debere formale, & explicitum, per accidens tamen, & in aliquo caſu implicitum, & virtuale ſufficere poſſe, ut in præcedenti quæſito dictum eſt de propoſito non peccandi impoſterum. Aſſertum quoad primam partem deducitur ex Scot. 5. diſp. 17. q. un. in ſolutione principalium ad auctoritatem Auguſtini, & Caſſiodori, ubi dicit contritioni annexum eſſe votum confitendi, nec deleri peccatum per contritionem ſine propoſito Confeſſionis, & loquitur de voto explicito, & formali, ut patet legenti textum, & ibi notat Hiquæus, & expreſſe etiam deducitur ex Conc. loc. c. ubi votum Sacramenti requirit, tamquam aliquid ab ipſa contritione diſtinctum, & non tantum, ut virtualiter in ipſo contritionis actu incluſum, ita habetur ſeſſ. 6. c. 14. ubi loquens de pœnitentia hominis Chriſtiani poſt lapſum inquit: *ea continere non modo ceſſationem a peccatis, & eorum deteſtationem, aut cor contritum, & humilitatum: verum etiam eorumdem Sacramentalem Confeſſionem, ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam*; hi autem actus ſunt diverſi, & tamquam diverſi numerantur; ergo ſenſus Concilii eſt, quod regulariter loquendo tale votum Sacramenti Pœnitentiæ debeat eſſe expreſſum, & formale, & fieri debeat per actum ab ipſo actu contritionis diverſum. Idem etiam D. Bonavent. par. 1. ejuſdem diſt. 17. ar. 1. ubi aſſerit, neminem juſtificari poſſe abſque Sacramento Confeſſionis ſaltem in voto, loquitur de voto explicito, & ſic explicat plures Sanctorum auctoritates docentium neminem ſine confeſſione juſtificari poſſe, & ſic etiam diſcurrunt Alenſis pag. 4. q. 9. membr. 2. art. 1. & D. Thomas 3. par. qu. 86. art. 6. Magiſter diſp. 1d. cap. 2. & alii antiquiores, apud quos non ita familiaris fuit diſtinctio voti formalis, & virtualis, ſicut eſt apud Recentiores. Quod autem per accidens, & in aliquo caſu ſufficiat aliquando votum confuſum, & implicitum Sacramenti Pœnitentiæ, verbi gratia, in caſu ignorantiæ, quando eſt defectus inſtructionis, qui caſus contingere poteſt etiam frequenter in iis, qui minus ſunt inſtructi, concedunt Recentiores paſſim, & ex noſtris Hiquæus diſp. 17. quæſt. un. n. 112. & probatur, quia hoc ſatis congruum videtur divinæ Miſericordiæ, & infirmitati noſtræ, & tale propoſitum re vera ſufficit, ut vere peccatum remitti dicatur in ordine ad claves, ergo aliud non requiritur. Conſequentia probatur, quia alias faciens, quod in ſe eſt ex fide, & gratia Deus deeſſet, hic autem in tali caſu aliud præſtare nequit ex impedimento ſuppoſito defectus ſufficientis inſtructionis, quamvis habeat bonam voluntatem, & perfectum dolorem de peccatis commiſſis, ergo &c.

34 Octavo quæritur, an contritio neceſſario cadat ſuper omnia peccata memoriæ præſentia, vel poſſit eſſe de aliquo tantum. Affirmant aliqui dari poſſe veram pœnitentiam formaliter de uno peccato, & non de aliis, quæ utilis, & fructuoſa ſit, itaut per talem actum conſequatur fructum pœnitentiæ, qui eſt remiſſio omnium peccatorum, ita Jo: Medina tract. de pœnitentia qu. 12. per. 2. Fundamentum eſt, quia non repugnat peccatorem moveri ad unum peccatum deteſtandum propter peculiarem oppoſitionem cum aliquo attributo, & perfectione divina, non deteſtando ſimul cætera, v. g. motus ex peculiari affectu erga Sanctitatem divinam deteſtari poteſt peccatum blaſphemiæ ob peculiarem oppoſitionem, quam cum tali habet attributo, non deteſtando reliqua peccata intemperantiæ, aut injuſtitiæ erga proximum. Quod autem talis actus ſit charitatis erga Deum, licet imperfectus, & inadæquatus, ex eo conſtat, quia pro motivo formali habet ipſam increatam Dei ſanctitatem, ob quam immediate movetur ad deteſtandum blaſphemiæ peccatum, ut peculiariter huic divinæ perfectioni oppoſitum, ergo talis actus eſt bonus, & laudabilis, & poteſt eſſe ſupernaturalis, ſicut actus aliarum virtutum. Nos autem diximus loc. cit. nu. 122. contritionem, quæ eſt vera, & imperfecta pœnitentia in ſcripturis injuncta pro peccatorum remiſſione eſſe debere adæquatam de omnibus peccatis mortalibus formaliter, vel ſaltem virtualiter, nec poſſe unum mortale deteſtari, quin ſimul alia commiſſa deteſtentur. Et hæc eſt communis ſententia, quæ expreſſe deducitur ex ſcripturis, quibus de omnibus peccatis pœnitentia inducitur, ut patet illo Ezech. 17. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ſuis*. Patet etiam ratione, quia contritio, ut talis, deteſtatur peccata propter Deum ultimum finem ſuper omnia dilectum, ut conſtat ex dictis, ergo implicat ut deteſtetur unum peccatum mortale, quin ſimul deteſtetur omnia memoriæ præſentia ſaltem virtualiter, & penitus excludat complacentiam de aliquo alio peccato. Conſequentia patet, quia ſi per contritionem homo deteſtetur peccatum, jam eo ipſo implicat cum contritione retinere affectum, & complacentiam ad aliquod peccatum mortale, nam hoc ipſo non deteſtaretur peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum, ſiquidem non deteſtaretur illud propter Deum dilectum ſupra illam creaturam, cujus complacentiam, & affectum præferret complacentiæ, & dilectioni Dei. Ut ergo contritio ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, ſi ſit expreſſe, & formaliter de uno ſolo peccato, debet ſaltem virtualiter eſſe de omnibus aliis, quod tunc contingit, ſi ſit motivo generali, quatenus communi omnibus peccatis, poteſt enim quis de aliquo peccato dolere conſiderans illud, ut offenſa Dei, itaut moveatur formaliter hac ratione deteſtabilitatis ſecundum ſe ſpectata, unde cum alia quoque peccata ſint malum, & offenſa Dei, hæc pœnitentia, ſaltem virtualiter, cætera quoque complectitur peccata, & eſt talis, ut prorſus excludat complacentiam, aut voluntatem de aliis peccatis. Hinc patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, nam actus, quo peccator unum peccatum mortale deteſtatur, ut ſpecialiter alicui divino attributo oppoſitum, cum ſit ex particulari motivo cujuſ-

dam

Digitized by Google

dum certæ virtutis, non eſt dolor alia diverſa peccata virtualiter includens, quin imo ex ſui ratione videtur poſſe ſecum admittere complacentiam de aliquo alio peccato, atque ideo non eſt cenſenda ſufficiens diſpoſitio, ne quidem cum Sacramento ad juſtificationem.

35 Nono quæritur, an ad contritionem requiratur, ut ſit de ſingulis peccatis diſtincte, itaut de ſingulis mortalibus culpis debeat eſſe contritio. Affirmant aliqui, & ita ſignificat Sylveſter verbo *Contritio* num. 5. Angelus nu. 4. & alii, quorum fundamentum eſt, quia magis tenemur ad habendam contritionem, quam confeſſionem de peccatis, quoniam a contritione nulla excuſat neceſſitas; ſed tenemur omnia, & ſingula peccata in particulari confiteri; ergo & de omnibus, & ſingulis conteri. Confirmatur, nam graves morbi ſpeciales requirunt medicinas; ergo, & graves culpæ ſpeciales deteſtationes. Demum ita quoque docet Catechiſmus de Sacramento pœnitentiæ §. *Maxime autem*. Nos tamen dicimus loc. cit. n. 125. ad veram contritionem, quæ ſit ſufficiens diſpoſitio, ſive intra, ſive extra Sacramentum non requiri, ut unicuique peccato mortali ſua reſpondeat ſpecialis deteſtatio, ſive per unum, ſive per diverſos actus, ſed ſufficere pœnitentiam de omnibus peccatis commiſſis in confuſo, & in generali. Ita Scot. 4. diſt. 25. qu. 1. §. *Ex hoc patet*, ubi dicit, quod una contritio in ſpecie poteſt competere pluribus in ſpecie peccatis, & quod una numero eſt ſufficiens ſub una generali ratione de pluribus numero, & paulo infra, §. *De quinto articulo* aſſerit, ſufficere contritionem expreſſam de uno, quæ habitualiter, ſeu virtualiter extenderetur ad reliqua, & ita tenent communiter Scotiſtæ Hiquæus, Aretinus, Faber, & alii ibidem, & Recentiores quoque Suarez, Vaſquez, Amicus, Averſa, Coninch. qui alios citant. Fundamentum eſt, quia ex Scriptura hoc non habetur, ſed potius oppoſitum, ut patet ex loco Ezech. adducto: *ſi impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ſuis*, &c. ubi de omnibus peccatis pœnitentia in ſingulari exigitur, & non pœnitentiæ; ſic etiam nullum Concilium ſancivit, ut de multis peccatis multæ habeantur contritiones, ſed ad peccata delenda dicunt contritionem ſufficere ſine ſacramento in re, ſed ſolum in voto, vel attritionem cum ſacramento, & non exigunt attritiones, vel contritiones in plurali. Unde perfecta contritio ad deletionem peccatorum requiſita non coaleſcit ex pluribus actibus ſingulis peccatis correſpondentibus, neque eſt illorum ſimul collectio, ſed eſt ſimplex voluntatis motus omnia peccata reſpiciens in generali, & ſic illa deteſtans. Unde ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur paritas de Confeſſione, & Contritione ſecundum ſe conſiderata, nam ex vi inſtitutionis hujus Sacramenti per modum judicii exercendi tenetur quidem pœnitens diſtincte recogitare, & in memoriam ſibi reducere ſua peccata ad hoc, ut ea confiteatur; non tamen ſingillatim diſtinctos actus doloris elicere, aut unum deteſtationis actum ad ſingula diſtincte, & ſingillatim terminatum; ſed ſatis erit unus actus omnia complectens in generali moraliter confeſſioni conjunctus, & ſicut in ordine ad confeſſionem ſufficit una contritio de omnibus confitendis, ita in ordine ad pœnitentiam una deteſtatio de omnibus pœnitendis in generali. Ad Confirmationem negatur omnimoda paritas de morbis corporalibus, & ſpiritualibus; ad hos enim ſufficit una medicina efficax, qualis in propoſito ex inſtitutione divina eſt contritio de omnibus in genere ſub ratione offenſæ, fruſtra enim fit per plura, quod per unum fieri poteſt. Ad ultimum Catechiſ. illud tantum ſuadet, ut quid perfectius, non autem præcipit, ut neceſſarium, ut conſtat ex ejus verbis, *Hortandi, & movendi ſunt*, &c.

36 Poſtremo quæritur, an contritio de pluribus peccatis ſimul requirat diſtinctam eorum recogitationem, ſeu an eſſe debeat de omnibus mortalibus diſtincte recogitatis, an tantum confuſe cognitis. Affirmant aliqui contritionem plurium peccatorum ſpecie diverſorum requirere cogitationem illorum diſtinctam, confuſam vero, & in generali nullo modo ſufficere. Ita præſertim ex noſtris Branc. diſp. 8. ar. 11. quod pluribus ibi probare contendit, quæ fuit opinio Caj., Soti, & Medinæ, ut refert Suar. ſect. 6. quod probant ex Scriptura, quæ videtur requirere ſaltem diſtinctam recogitationem omnium peccatorum, Pſ. 76. *cogitavi dies antiquos &c. exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum*, Iſ. 36. *recogitabo tibi annos meos*. Sic etiam PP. docuiſſe videntur, præſertim vero Chryſ. h. 9. ad Hebr. circa finem, ubi loquit, *Si quis recognoſcat ſe peccaſſe, & non ad ſingulas ſpecies deſcendat, nunquam ceſſabit*. Deinde probant ratione, quia talis debet eſſe cognitio peccatorum præcedens contritionem, qualis debet ſufficere ad confeſſionem; ſed ad hanc non ſufficit confuſa cognitio peccatorum; ergo neque ad eam; minor patet; probatur maior, quia contritioni competit gratiæ collatio, & peccatorum remiſſio quatenus habet eorum confeſſionis; ergo eorum cogitatio talis eſſe debet, qualis ad confeſſionem requiritur; adeout contritus peccatorum ſuorum confeſſionem facere poſſit abſque alia recogitatione.

37 Nos tamen dicimus loc. cit. num. 129. ad valorem contritionis extra Sacramentum non neceſſario requiri examen, & recogitationem explicitam ſingulorum peccatorum in particulari, ſed ſufficit ut homo feratur in omnia formaliter, & actu expreſſo de illis delendo in generali. Ita Scotiſtæ omnes, & Recentiores citati pro præcedenti aſſerto, ex quo hoc quoque neceſſario ſequitur, ſi enim ſemper opus eſſet ad juſtificationem media contritione conſequendam ſingula peccata ſua in ſpecie, & numero recolere, peccator ad mortem illico raptus non poſſet juſtificari, & paſſim contingere poſſet quempiam ad talem terminum devenire, ut de peccatis ſuis inciperet diſtincte recogitare & pœnitere, ſed quia non haberet ſpatium omnia percurrendi, non poſſet juſtificari, quod eſt contra valorem virtutis pœnitentiæ communiter a Patribus edoctum; ergo dolor de peccatis confuſe conſideratis ſortiri poteſt rationem contritionis, ſi in peccatum feratur ſub contritionis motivo, poteſt enim ex confuſa conſideratione vitæ præteritæ dolere propter Deum ſumme dilectum, ac firmiter proponere vitæ emendationem, quamvis nullum peccatum in particulari conſideret. Pro majori autem intelligentia hujus doctrinæ advertendum eſt ex dictis l. c. quod quando quæritur, an ad veram contritionem requiratur diſtincta recogitatio omnium peccatorum, poteſt hoc dupliciter intelligi; primo, an contritio extra Sacramentum cogitationem requirat de ſingulis peccatis mortalibus, ut homo juſtificari poſſit, ſeu an ea cognitio de ſingulis peccatis requiratur ex ſpeciali præcepto contritionis; & in hoc ſenſu dicimus non requiri; ſecundo intelligi poteſt, an contritio requirat talem peccatorum cogitationem in ordine ad confeſſionem, ſeu ex ſpeciali præcepto confeſſionis, & hoc omnino negari non poteſt; unde ſi aliqui PP. & antiquiores Theologi contrariæ ſententiæ favere videantur, certe loquuntur de examine, & cogitatione in ordine ad confeſſionem, non autem in ordine ad valorem contritionis extra Sacramentum. Et in hoc ſenſu locutus eſt Scot. 4. d. 17. qu. un. art. 2. M. cum dicit faciendam eſſe inquiſitionem poſſibilem fragilitati humanæ ad recogitanda peccata, loquitur enim in ordine ad confeſſionem faciendam, inquit enim quod peccata ſic ad memoriam reducta debet pœnitens poſtea confiteri; alioquin loquens d. 15. qu. 1. §. *De quinto articulo* de peccatorum recogitatione in ordine ad contritionem habendam extra Sacramentum aperte dicit, quod non eſt neceſſe intellectum ſimul conſiderare hoc peccatum, & illud, nec voluntatem pœnitere ſimul de hoc, & illo, ſed ſufficit, quod dum cogitat de uno, & pœnitet de illo, promptus quoque ſit cogitare, & pœnitere de alio, ſi ſibi occurreret, ut Faber etiam notat diſp. 16. c. 2.

38 Ad auctoritates pro oppoſita ſententia adductas dicendum eſt Scripturam ibi narrare, quod viri Sancti, & perfecti fecerunt ad pleniorem, & perfectiorem pœnitentiam, & ſatisfactionem, non tamen juſſiſſe ita ab omnibus fieri debere, unde hoc eſt conſilium, non præceptum: Patres quoque commendarunt quidem diſtinctam peccatorum recogitationem ad pleniorem pœnitentiæ modum, & aliquando ad obligationem confeſſionis in lege Evangelica reſpexerunt. Chryſoſtomus autem non negat abſolute poſſe peccatorem juſtificari per contritionem, niſi per prævium examen ad ſingulas peccatorum ſpecies deſcendat, ſed ſolum negat perſeveraturum in gratia, quia regulariter oportet propoſitum deſcendere ad particularia, ut occurrente poſtea occaſione ſervetur, & perſeveret, quæ regula apud viros ſpirituales ſatis communis eſt; unde nos quoque fatemur, in praxi utiliſſimum eſſe peccata ſingula in memoriam revocare ad perfectiorem contritionem habendam. Ad rationem negatur major, quia non eodem modo quorum ad hoc fuerunt homines in lege veteri obligati ad contritionem, ſicut nunc ad confeſſionem, quia hæc obligatio eſt nova in lege Evangelica, alioquin neque ex lege veteri, neque jure naturali talis apparet obligatio; ad probationem majoris, conceſſo antecedente negatur conſequentia, ex hoc enim quod contritio virtutem habeat peccata remittendi, quatenus habet annexum confeſſionis votum; ſolum ſequitur pœnitentem teneri ad diſtinctum peccatorum examen quando aderit confitendi opportunitas. Alias rationes ad idem vide ſolutas loc. cit. & reſponſiones Adverſariorum præcluſas.

ARTICULUS SECUNDUS.

De actu Attritionis pœnitentiæ imperfectæ.

39 Diximus ab initio quæſtionis attritionem eſſe dolorem aliquem de peccatis, qui non eſt tam perfectus, nec eſt ultima, & proxima diſpoſitio ad gratiam, ſicut eſt ipſa Contritio, & Scotus ipſe 4. diſtinct. 14. quæſt. 2. N. & quæſt. 4. nomine attritionis intelligit actum odii, doloris, ſeu deteſtationis peccati, qui ſecundum ſe, & proxime non diſponit ad gratiam ſanctificantem, ſed eſt tantum remota diſpoſitio, & fit proxima virtute Sacramenti reipſa ſuſcepti. Cæterum, ut diximus diſp. 5. cit. quæſt. 6. ab initio eſt aliqua attritio non ſolum inſufficiens ad remiſſionem peccatorum per ſe ipſam obtinendam, hoc eſt abſque Sacramento in re, ſed etiam inſufficiens cum ipſo ſacramento, ut ſi ſit actus naturalis, vel non ſit efficax in ordine ad peccata vitanda, quia nimirum eſt abſque propoſito actuali, vel ſaltem virtuali emendandi vitam. Et de hac attritione hic non eſt ſermo, quia hæc non eſt attritio ſupernaturalis, quæ juvat ad ſalutem, & de qua Tr. ait ſeſſ. 14. c. 4. eſſe donum Spiritus ſancti, & includere propoſitum non peccandi de cætero; ſed illa, quæ eſt actus ſupernaturalis, & ex Spiritus ſancti impulſu elicitus, quæ licet per ſeipſam ad gra-

Digitized by Google

tiam obtinendam ſit inſufficiens, efficitur tamen ſufficiens virtute Sacramenti, unde ſuperius diximus hanc attritionem ſupernaturalem in hoc convenire cum contritione, quod eſt dolor de peccatis cum propoſito emendandi vitam, & ſpe veniæ divinitus obtinendæ, nam tam attritio, quam contritio eſt peccatorum deteſtatio, deteſtatio autem idem eſt, quod nolitio, & diſplicentia peccati, quæ a dolore diſtinguitur ſicut cauſa ab effectu, & ſeparari poſſunt, in Beatis enim eſt perfecta diſplicentia de peccatis ſine dolore, dolor autem eſt effectus deteſtationis in ſubjecto doloris capaci, adhuc tamen ſoleat Concilia, & Patres contritionem, & attritionem appellare dolorem, ſumpta denominatione non ab eſſentia rei, ſed ab effectu. Sicut autem ſupra naturam, & eſſentiam Contritionis veſtigavimus, varias difficultates reſolvendo, quæ de ipſa diſputari ſolent, ſic pariter in hoc articulo de attritione procedemus.

40 Primo itaque explicandum eſt, quænam ſint motiva Attritionis ex dictis quæſt. 6. cit. art. art. 1. & quidem attritionis illius, & Chriſtianæ, quæ homini ad ſalutem prodeſſe poteſt, & de qua hic eſt ſermo, Conc. Trid. l. c. ſeſſ. 14. c. 4. duplex aſſignat motivum, unum quo concipitur ex turpitudinis peccati conſideratione; alterum vero, quo concipitur ex gehennæ, & pœnarum metu; juxta quam doctrinam duplex erit attritio, una oritur ex conſideratione fœditatis peccati, altera ex metu gehennæ, & aliarum pœnarum, cujus diviſionis ſufficientiam ſic explicemus l. c. quia infra dolorem peccati propter Deum, vel dolet quis, quia peccatum in ſe malum eſt, & deforme, vel quia eſt ſibi cauſa mali, ſcilicet pœnæ, & ita adæquate hoc duplex motivi genus communiter a Theologis recipitur, & aſſignatur; & hoc etiam inſinuavit Scot. ipſe 4. diſt. 20. quæſt. 1. §. *In iſta quæſtione*, ubi poſtquam dixit deteſtationem ordinatam, quæ vere contritio eſt, debere elici a principio libero, & habere pro fine ipſum Deum, cujus conſideratio, & amor voluntatem moveat ad deteſtanda peccata, paulo infra oſtendit, quænam ſit attritio, dicens, quod in extremis, morte ſubitanea imminente, difficile eſt habere actum ita circumſtantionatum, quia qui uſque tunc impœnitens fuit, non videtur extorquere a ſeipſo diſplicentiam novam, niſi timore pœnæ imminentis. præſumitur enim, quod ſi remotus eſſet a pœna, ſicut prius, non extorqueret a ſeipſo illam diſplicentiam ſicut nec prius. Ita D. ibidem, quibus verbis expreſſe indicavit diſplicentiam ortam a timore gehennæ conſtituere attritionem, & ſe ſola non ſufficere ad ſalvandum [illegible], diſplicentiam vero ortam ex conſideratione Dei, ut ſuper omnia diligibilis, conſtituere contritionem, & ſe [illegible] ad ſalutem ſufficere ſine Sacramento, ut etiam notavit Hiberus noſter diſp. 6. ſec. 1. Sub nomine autem pœnarum [illegible] advertimus l. c. non ſolum comprehendi pœnam æternam Inferni, ſive ſenſus, ſive damni, ſed etiam pœnas temporales Purgatorii, & hujus vitæ, ſcilicet peſtis, famis, belli, vel alterius damni, quo Deus ſæpe punit peccata, etiam in hac vita; ſiquidem Deus minatur, & pœnas æternas & temporales hujus ſæculi ad homines deterrendos, ut ex [illegible] pœnæ fugiant culpam, ac proinde timor hujuſmodi [illegible] eſt ac honeſtus, item metu pœnæ temporalis hoc [illegible] timore, inquit Trid. ſupra, utiliter concuſſi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem terroribus plenam pœnitentiam [illegible]. Et hic etiam advertendum eſt, ut ibi [illegible] pœnam hominibus metuendam, ut a Deo inflictam, [illegible], & non ab homine, metus enim pœnæ præcise [illegible] ab homine procedit, ſive per vindictam, ſive per [illegible], non ſufficit ad attritionem, tum quia [illegible] hic metus hujus pœnæ ab omni peccato, ſed ab externo tantum, quod ſolum homo animadvertere, & punire poteſt, tum quia cum omnis juſtificatio etiam in Sacramento ſit converſio hominis ad Deum qui avertitur præciſe ob metum humanum, is nullo modo convertitur ad Deum, ſed ſolum ad hominem. Difficultates autem, quæ circa hoc motivum fieri poſſunt, vide ſolutas qu. 6. cit. art. 1. num. 139. & ſeq.

41 Secundo circa aliud motivum attritionis a Concilio aſſignatum ex turpitudinis peccati conſideratione eſt difficultas, in quo conſiſtat ratio talis turpitudinis, & quæ peccati turpitudo ſit ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis. Affirmant aliqui nullam turpitudinem contra virtutem, & honeſtatem naturalem eſſe ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, ſed eam dumtaxat peccati turpitudinem, quæ opponitur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter cognitæ. Fundamentum eſt, quia ea tantum peccati turpitudo eſt ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, quæ opponitur peccato in hoc ſtatu commiſſo, ſed peccatum in hoc ſtatu commiſſum includit averſionem a Deo objecto ſupernaturali; ergo ea tantum peccati turpitudo erit ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, quæ opponitur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter notæ, ut ſunt irreverentia contra Deum finem ſupernaturalem, ingratitudo, inobedientia, & ſimilia. Ita Lugo diſp. 5. ſec. 6. Amic. diſp. 5. ſec. 2. Caſpenſ. diſp. 3. ſec. 7. & alii Recentiores. Nos tamen diximus l. c. n. 143 cum communiori opinione quamlibet turpitudinem moralem peccati, ſive oppoſitionem dicat alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter cognitæ, ſive non, dummodo ſit ſupernaturaliter, idest, per fidem nota, ſufficere, ut ſit motivum attritionis Chriſtianæ. Ita Suarez diſp. 5. ſect. 3. Averſa q. 2. ſec. 14. Brancatus ex noſtris diſp. 9. art. & alii Neoterici paſſim. Ratio eſt, quia Concilium non ſe reſtringit ad illas peccati turpitudines tantum, quæ opponuntur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter notæ, ſed indefinite loquitur de peccati turpitudine, ut opponitur huic, vel illi virtuti in particulari, excepta Charitate, ut ſi deteſteris furtum, quia eſt contra juſtitiam, fornicationem, quia eſt contra caſtitatem, &c. & omnis talis actus eſt vere bonus, & honeſtus in genere moris, & de genere virtutis moralis, quia ipſa honeſtas ſicut oppoſita turpitudo, non ſolum naturali lumine conſtat, ſed etiam revelatione divina, & lumine fidei, & talem actum ſupponimus eſſe ex ſuperiori auxilio gratiæ, & de ordine ſupernaturali ſaltem ſecundum modum, ſicut de aliis ſimilibus actibus ſalutaribus Concilium loquitur; ergo talis dolor, & attritio de peccatis ob eorum intrinſecam turpitudinem, & ex amore oppoſitæ honeſtatis, ut per divinam legem præceptæ, & revelatæ, erit vere ſalutaris, & cum Sacramento ſufficiens ad juſtificationem diſpoſitio. Per quod patet ad fundamentum in oppoſitum; falſum enim eſt eam tantum turpitudinem eſſe ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, quæ opponitur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter notæ, nam aliæ quoque turpitudines peccatorum, ut huic, vel illi virtuti in particulari opponuntur, ſunt contra Deum legiſlatorem, cum rectitudines oppoſitæ ſint a Deo præceptæ, & per fidem revelatæ, ut media idonea ad ſalutem conſequendam, ut fuſius oſtendimus loc. cit.

42 Tertio, quia dictum eſt etiam attritionem eſſe aliquo modo deteſtationem peccati propter Deum, dubitatur ulterius; an ſit ita deteſtatio peccati propter Deum, ut etiam dilectionem Dei includat formaliter, vel ſaltem virtualiter. Affirmant aliqui ex noſtris, ut Faber diſp. 16. cit. c. 3. Hiquæus 4 d. 14. qu. 2. n. 219. Poncius d. 45. quæſt. 3. immo hi duo ultimi dicunt attritionem, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem conſequendam in ſacramento pœnitentiæ aliter debere ex motivo charitatis ſive proximo, ſive remoto, hoc eſt, elici, vel imperari a charitate. Nos tamen diximus art. cit. n. 146. attritionem elici non poſſe ex motivo charitatis proxime, & immediate, ſed ſic elici ex metu gehennæ, aut turpitudine peccati, aliove motivo honeſto, quod non ſit motivum charitatis; ita enim fert communis opinio, & eſt expreſſa Concilii Trid. ſeſſ. 14. c. 4. ubi hanc differentiam ponit inter attritionem, & contritionem, quod attritio eſt, vel ex motivo turpitudinis peccati, vel ex timore pœnarum; contritio vero ex alio motivo nobiliori, quia eſt dolor de peccato, prout eſt offenſa Dei ſuper omnia dilecti, vel diligibilis, ergo non requiritur ad conſequendam gratiam in Sacramento pœnitentiæ attritio ex motivo charitatis proxime, & immediate, nec talis attritio eſt dabilis, quia eo ipſo non amplius eſſet attritio, ſed contritio. Unde ibidem rejectis Poncii, & Hiquæi reſponſionibus, concludimus n. 148. quod formale motivum, in quod contritio tendit, eſt peccatum, ut offenſivum Dei, eique adverſativum, ut ſupernaturalis finis ſuper omnia diligibilis. Formale autem motivum, in quod tendit attritio, eſt peccatum deteſtabile propter aliquod motivum infra Deum ſuper omnia diligibilem. Inſuper immediatum motivum, quo utitur contritio ad peccatum deteſtandum eſt Deus ipſe, ex cujus complacentia movetur ad illud deteſtandum, immediatum vero motivum attritionis eſt aliqua honeſtas ſupernaturalis creata, Deus autem ſolum extrinſece terminat actum attritionis Chriſtianæ, ut finis *Cui*; & hoc omnino neceſſarium eſt, quia ſi quis peccatum deteſtaretur præciſe propter timorem gehennæ, itaut in illo timore ultimo ſiſteret, & non ordinaret actum illum ad timorem filialem, ſed illum pro ultimo fine ſibi conſtitueret, licet actus non eſſet de ſe malus, ſed bonus, tamen non eſt attritio, quæ eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem in Sacramento pœnitentiæ, quia excluderet debitum finem ultimum; quando autem talem finem non excludit, eſt ſufficiens diſpoſitio cum Sacramento ad juſtificationem, quia ſufficienter tollit affectum ad peccandum; & conſequenter tollit obicem ad Sacramentum, illa enim attritio ſufficienter tollit affectum ad peccandum, quæ actu animum peccatoris convertit ad Deum a quo avertit peccatum, ſed omnis attritio concepta ex aliquo motivo ſupernaturali cum ordine ad Deum objectum, & finem ſupernaturalem *Cui*, ſi animum peccandi excludat, efficaciter convertit hominem ad Deum; igitur omnis attritio concepta ex motivo ſupernaturali cum ordine ad Deum objectum, & finem ſupernaturalem *Cui*, ſi voluntatem peccandi excludat, erit ſufficiens diſpoſitio cum Sacramento ad juſtificationem, atque ideo falſum eſt, quod præfati Scotiſtæ dicebant, ut quis bene diſponatur per attritionem ad juſtificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ conſequendam, ſemper opus eſſe, quod habeat dolorem de peccatis ex motivo charitatis ſive elicite, ſive imperate; ſufficit enim, quod attritio concepta ſit ex aliquo motivo ſupernaturali cum ordine ad Deum objectum, & finem ſupernaturalem *Cui*, hic autem non eſt ordo, quem importat dilectio formalis, vel virtualis Dei, & eſt proprius contritionis, quia non eſt ordo ad Deum tamquam ad objectum, ex cujus amore movetur pœnitens ad deteſtandum peccatum; ſed eſt ordo ad Deum, tamquam ad juſtum peccati vindicem, quem pœnitens timet, timens enim malum ſibi imminens ab aliqua determinata perſo-

Digitized by Google

na, timet etiam perſonam; non ergo ex hoc, quod attritio dicit ordinem ad Deum hoc modo, & eſt propter Deum, ſequitur quod ſemper eſſe debeat ex motivo charitatis formali, vel virtuali. Objectiones autem præfatorum Scotiſtar. vide ſolutas l. c.

43 Quarto quæritur, quo pacto attritio a contritione diſtinguatur, circa quod varios dicendi modos recenſemus, & examinamus qu. 6. c. ar. 2. ubi in fine concludimus ex ſuperius dictis ſufficienter deduci. in quo attritio, & contritio conveniant, & in quo differant. In primis enim conveniunt ex parte objecti materialis, & proximi, ſcilicet peccati, nam ambæ circa illud verſantur. Deinde ex parte modi illum reſpiciendi, ſcilicet, averſando, & deteſtando illud ſuper omnia. Rurſus in efficacitate deſtruendi illud, nam uterque actus voluntatem deſtruendi peccatum includit formaliter, vel virtualiter modo ſibi proportionato, & uterque includit voluntatem, & propoſitum non peccandi de cætero ex Trid. l. c. Item conveniunt in ordine, & origine, quia uterque eſt actus ordinis ſupernaturalis, & conſequenter ex auxilio gratiæ procedens. Denique quia neuter requirit certum aliquem intentionis gradum, aut certam durationis quantitatem. Potiſſimum vero diſcrimen, & a priori inter attritionem, & contritionem ſumendum eſt ex diverſo formali motivo, in quo tendunt, nam formale motivum, in quo contritio tendit, eſt peccatum, ut offenſivum Dei, eique adverſativum, ut ſupernaturali fini ſuper omnia diligibili. Formale autem motivum, in quo tendit attritio, eſt peccatum deteſtabile propter aliquod motivum infra Deum ſuper omnia diligibilem, quod Conc. Trid. ſeſſ. 14. ait. c. 4. ſpecificat communiter eſſe, vel peccati turpitudinem, vel timorem pœnarum; cumque hæc differentia attritionis, & contritionis aſſignetur ibidem expreſſis verbis a Concilio, quiſque tenetur ad ſe conformare, & talem differentiam, ut primariam, & eſſentialem agnoſcere. Adhuc tamen Concilio non repugnat alias aſſignare differentias, veluti ſecundarias, & accidentales, qualis eſt illa, quod contritio conſtat ſe ſola gratiam cauſare ſine ſacramento reipſa ſuſcepto, & in effectu, ſed cum ſolo ejus voto, & in affectu, loquendo nimirum de cauſalitate diſpoſitiva, non autem formali; attritio vero non cauſat gratiam ſine Sacramento reipſa ſuſcepto, & in effectu, atque ideo illa ſe ſola ſufficit ad juſtificationem extra Sacramentum obtinendam, hæc vero ſufficit ſolum ad juſtificationem in Sacramento obtinendam. Hæc, inquam, etiam eſt vera, & propria differentia attritionis, & contritionis etiam ab eodem Concilio aſſignata, & paſſim a Theologis adducta; non tamen eſt primaria, & eſſentialis, ac veluti per cauſam, ſed tantum ſecundaria, & accidentalis, ac veluti per effectum; & ſi quæ aliæ etiam aſſignentur differentiæ inter attritionem, & contritionem, pariter accidentales, & ſecundariæ cenſeri debent, ut ab illa omnino prima, & eſſentiali originem ducentes, quæ ſumitur per originem ad objecta formalia, & motiva, penes quorum diverſitatem actus eſſentialiter ſpecificari ſolent.

44 Quinta eſt difficultas, an attritio poſſit fieri contritio, & quomodo. Affirmant aliqui illo vulgariter dicto innixi, quod peccator virtute ſacramenti ex attrito fit contritus, & videtur etiam favere Doctor diſt. 14. quæſt. 1. & 2. N. ubi ait attritionem fieri poſſe contritionem. Pro reſolutione autem hujus difficultatis jam diximus quæſt. 6. cit. art. 3. numer. 168. attritionem ſumi poſſe, vel juxta ſenſum antiquorum Scholaſticorum, qui per attritionem intelligebant illam peccati deteſtationem, ſive perfectam, ſive imperfectam, quæ gratiæ infuſionem præcedebat, quam eandem poſtea continuatam poſt gratiæ infuſionem, contritionem appellabant. Vel in ſenſu Recentiorum, qui juxta modum loquendi Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. per contritionem intelligunt deteſtationem peccati propter Deum ſuper omnia diligibilem, quæ ſine ſacramento pœnitentiæ in re, ſed ſolum in voto peccata delet, & gratiam cauſat per modum moralis diſpoſitionis, per attritionem vero deteſtationem factam ex inferiori, & imperfectiori motivo, nempe pœnarum, vel turpitudinis peccati quæ ſine ſacramento in re ſuſcepto juſtificationem non cauſat. Quando itaque Doctor l. c. dicit attritionem fieri poſſe contritionem, accipit in primo ſenſu ab Antiquioribus uſurpato ut patet legenti textum, in quo ſenſu utique attritio fieri poteſt contritio, quia nullum eſt inconveniens, nec ulla repugnantia, quod actus doloris de peccatis commiſſis ſine ſacramento in re ſuſcepto duret uſque ad illud inſtans, in quo Deus decrevit gratiam infundere ſine ſacramento, qui actus ante gratiæ infuſionem dicatur contritio, quia eſt informis; & poſt talem infuſionem dicatur contritio, quia eſt actus formatus juxta modum loquendi veterum qui actum informem appellabant attritionem, formatum vero gratia, contritionem; nulla enim eſt repugnantia, quod actus aliquis intrinſece immutetur per ſolam adjacentiam ad aliquod extrinſecum, modo unam habeat denominationem, modo aliam, & in hoc ſenſu quoque Doctorem explicant Hiquæus d. 14. q. 2. n. 115. & Brancatus diſp. 9. art. 3. At accipiendo attritionem, & contritionem juxta mentem Conc. l. c. & modum loquendi Recentiorum pro dolore nimirum perfecto, vel imperfecto ratione motivi, non vero gradualis intentionis, numquam ſecundum rem, & eſſentiam attritio fieri poteſt contritio, nam cum attritio, & contritio in hoc ſenſu ſint actus eſſentialiter diverſi juxta diverſitatem objectorum formalium, & motivorum, a quibus ſpecificantur, non poteſt unus intrinſece in alium mutari, quia fieri non poteſt, ut idem actus numero, qui erat ante eſſentialiter attritio, poſtea fiat contritio; ſi enim qui antea peccatum deteſtabatur ex motivo pœnarum, vel peccati turpitudine, poſtea ex motivo charitatis incipiat illud deteſtari; tunc quidem ex attrito fiet contritus, non tamen attritio fiet contritio, ſed poſt attritionem ſuccedet contritio; ſicut quando in aqua calori ſuccedit frigus, dicitur quidem calidum fieri frigidum, non tamen calor fit frigus; unde melius eſt dicere hominem ex attrito fieri contritum per advenientem gratiam, quam attritionem fieri contritionem, quia hic poſterior loquendi modus ſignificat mutationem intrinſecam attritionis in contritionem.

45 Et hinc patet intelligentia illius vulgariter dicti, quod peccator virtute ſacramenti ex attrito fit contritus, non enim ſenſus eſt attritionem intrinſece mutari in contritionem, cum enim ſint actus eſſentialiter diverſi, non poteſt unus intrinſece in alium mutari, nec etiam ita debet intelligi quaſi homo recipiens abſolutionem, eo ipſo tranſeat ex actu attritionis ad actum contritionis, incipiatque poſtea deteſtari ex perfecto motivo propter Deum, ſed intelligendum eſt ſolum per denominationem ab affectu deſumptam, ac veluti per quamdem æquivalentiam, in quantum, ſcilicet ut recipit effectum virtute Sacramenti nimirum juſtificationem, quam alioquin habuiſſet ex vi contritionis, cujus defectum ſupplet abſolutio, vel in quantum contritio dicitur a conterendo, ac delendo peccato, per ſacramentum enim abolentur, ac deſtruuntur peccata; & in hoc eodem ſenſu dici etiam poteſt attritio extrinſece tantum mutari in contritionem, quia nimirum ſuſcepta gratia per Sacramentum, & quæ ex intrinſeco motivo erat, & perſeverat attritio, dicitur ex ſupervenienti gratia contritio, quia virtute Sacramenti habet effectum contritionis, quod eſt reddere hominem gratum, & amicum Deo per juſtificationem; & hoc totum eſt de mente Doctoris 4. diſt. 17. quæſt. un. ubi docet attritum virtute ſacramenti juſtificari, & eſt communis Theologorum ſenſus, & diſtinct. 14. quæſt. 4. in ſolutione ad 2. principale, ubi in hoc eodem ſenſu jam explicato concedit attritionem fieri contritionem.

46 Sexta eſt difficultas, an attritio etiam cognita, ut talis, ſufficiat ad juſtificationem cum Sacramento. Negant quamplures apud Averſam q. 11. ſect. 4. quorum aliqui neceſſariam ſimpliciter putant eſſe in hoc Sacramento contritionem perfectam, non ſolum obligatione præcepti, ſed etiam de neceſſitate medii ad ejus effectum conſequendum, ita ut etiamſi bona fide quis confiteatur cum ſola attritione nihil proficiat. Alii vero dicunt eſſe quidem neceſſariam ex obligatione præcepti ad effectum Sacramenti conſequendum, non tamen neceſſitate medii, ita quod ſi quis bona fide accedat putans ſe eſſe contritum, cum tamen revera ſit tantum attritus, adhuc recipit gratiam Sacramenti. Fundamentum eſt, quia ſciens eſſe attritum, & non contritum accedit ad ſacramentum cum conſcientia peccati mortalis, ergo ponit obicem gratiæ, peccatum enim mortale gratiæ repugnat, atque ideo attritio cognita, ut talis, non ſufficit ad juſtificationem cum Sacramento, & ſic etiam ſentire videtur ex noſtris Faber diſp. 16. cap. 3. num. 69. ubi ait, quod nota attritio, quæ eſt præciſe propter timorem pœnæ, & non propter Deum, non eſt vera attritio Chriſtiana, nec ſufficit ad Sacramentum baptiſmi, vel pœnitentiæ digne ſuſcipiendum, ejuſque effectum conſequendum, quibus verbis ſignificare videtur ſaltem eſſe debere putatam contritionem, licet poſtea diſp. 18. cap. 3. oppoſitum probabilius putet. Nos tamen diximus quæſt. 6. cit. art. 3. num. 171. in hoc Sacramento non eſſe neceſſariam perfectam contritionem nec neceſſitate medii, nec obligatione præcepti, ſed ſufficere attritionem etiam cognitam ad recipiendam abſolutionem, & gratiam ſacramentalem. Ita Doctor diſt. 14. quæſt. 4. cit. in ſolutione ad 2. princ. ubi ait, concedo ergo, quod ante perceptionem dignam pœnitentiæ oportet ſuſcitari, vel ſimpliciter, vel ſecundum quid, ſcilicet, ut habeat diſplicentiam aliquam de peccatis; & infra diſt. 19. in reſponſione ad quæſtionem §. *Contra primum*, ubi determinat Sacramentum pœnitentiæ poſſe digne recipi ab attrito ex attritione, quæ non ſufficeret extra Sacramentum; & hoc idem jam ante ſtatuerat de Baptiſmo 4. diſt. 4. quæſt. 5. ab initio, ubi dicit accedentem ad Baptiſmum debere eſſe de peccatis commiſſis, vel contritum, vel ſaltem attritum, qua de cauſa nos quoque ſuperius diſp. 17. de Baptiſmo quæſt. 3. art. 2. diximus ad effectum Baptiſmi conſequendum, ſcilicet gratiam, neceſſariam non eſſe in adultis pœnitentiam, quæ ſit vera, vel ſaltem putata contritio, ſed ſufficere attritionem etiam cognitam, ut talem, & eſt communis opinio in Scholis, quam tenet Soarez, Vaſquez, Lugus, Ceſpenſis, Averſa, Coninch. Bec. Valentia, Bellerminus, Bonacina, & ex noſtris Hiquæus, Poncius, Brancatus, Aratinus, & alii Theologi paſſim.

47 Probatur autem primo ex Doctrina Evangelii. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, & ubicumque Clavium ſit mentio, quarum clavium poteſtas data eſſet ſolum ad declarandum omnia peccata mortalia jam remiſſa per contritionem, non autem ad remittenda, niſi ſufficeret attritio cum Sacramento, ut patet; fateri ergo oportet aliquam

diſpoſitionem eſſe, quæ licet per ſe non ſufficiat ad conſequendam peccatorum veniam, ſufficit tamen cum ſacramento, quæ utique non eſt perfecta contritio, ſed attritio ſolum, & hoc non ſolum in eo, qui dubitaret, eſſe perfecte contritum, ſed etiam in eo, qui cognoſcit ſe ſolum attritum. Deinde probatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. ubi attritioni tribuit eam vim cum ſacramento, quam habet contritio extra ſacramentum, ſufficit enim contritio ad juſtificationem; rurſus attritioni tribuit vim in ſacramento, quam ei negat extra ſacramentum, ergo ſupponit in ſacramento eſſe ſufficientem ad juſtificationem. Neque dicas ibi Concilium loqui de attritione, quæ contritio æſtimatur, nam loquitur ibi de ea quæ concipitur ex metu gehennæ, vel peccati turpitudine, hæc autem eſt æſtimata attritio, & cognita, ut talis, tum quia æſtimatio non facit ad veritatem diſpoſitionis, præſertim quando eſt erronea, ſicut illa, quæ putat attritionem eſſe contritionem, cum re vera non ſit talis, cum veritas contritionis non pendet ab æſtimatione noſtra, ſed ſolum ab acceptatione divina, circumſtantiis honeſtis, & gratiæ. Tandem probatur ex inſtitutione hujus ſacramenti, quod dicitur mortuorum, & per modum judicii reconciliativi; ergo de ſe non ſupponit vitam, & reconciliationem actu habitam, ſcilicet per contritionem; tum quia inſtitutum eſt tanquam novum remedium ad faciliorem remiſſionem peccatorum, quo carebat lex vetus; at niſi ſufficeret attritio cum ipſo, ſed requireretur contritio, eſſet gravior, & difficilior remiſſio in lege nova, quam antiqua, in qua ſola contritio ſine onere ſuſcipiendi ſacramentum juſtificabat, cum ergo ſufficiat attritio cum ſacramento ad veniam peccatorum obtinendam, non ſolum non tenetur peccator accedere cum contritione, ſed poteſt ſciens, & volens cum tali diſpoſitione accedere ad ſacramentum, qua virtute ſacramenti juſtificetur, quod eſt dicere attritionem, etiam cognitam ut talem, ſufficere cum ſacramento ad juſtificationem. Ad rationem in oppoſitum neganda eſt conſequentia, quia ille ſolum gratiæ ſacramentali obicem ponere cenſetur, qui accedit cum diſpoſitione repugnante effectui, ad quem primo, & per ſe ſacramentum ordinatur; conſcientia autem peccati mortalis non repugnat remiſſioni ipſius peccati, & ad quem tanquam ad proprium effectum primo, & per ſe ſacramentum pœnitentiæ ordinatur. Sed quod repugnat remiſſioni peccatorum eſt complacentia in ipſis, & propoſitum, vel voluntas peccandi mortaliter; & ideo ad hoc ſacramentum digne ſuſcipiendum neceſſario prærequiritur, quod pœnitens habeat veram attritionem Chriſtianam, quæ omnem complacentiam in peccato, & omne propoſitum, ac voluntatem peccandi mortaliter excludat. Alias rationes quoque contra noſtrum aſſertum vide ſolutas loco citato.

48 Septima eſt difficultas, an attritio debeat eſſe formalis, & expreſſa deteſtatio, ſive dolor de peccatis, an vero ſufficiat virtualis. Navar. cap. 1. n. 18. Emanuel Sa verbo *Contritio*, & alii Summiſtæ, affirmant ſufficere virtualem, unde dicunt ad effectum hujus ſacramenti ſufficere eam attritionem, qua pœnitens dolet ſe non habere dolorem peccatorum. Communis tamen opinio eſt, ut diximus ar. cit. n. 173. dolorem debere eſſe formalem, & expreſſum de peccatis, & virtualem non ſufficere. Ita Vaſq. Hurt. Caſp. & alii, & probatur tum ex Trid. ſeſſ. 14. c. 3. & 4. ubi inſinuat ad effectum hujus ſacramenti conſequendi requiri dolorem formalem de peccatis, tum ex inſtitutione hujus ſacramenti per modum judicii voluntarii reconciliativi, quod non poteſt conſiſtere, niſi ille qui vult reconciliari cum eo, quem offendit, vere, & actu doleat de offenſa, eamque deteſtetur, ſicut veram, & actualem accuſationem exhibet. Quare qui vere non dolet, nullo modo juſtificetur, etiam ſi id inculpabiliter faciat, & novam culpam non committat. Ex quo etiam ſequitur neque juſtificari etiamſi doleat ſe non dolere, neque enim dolere de carentia doloris eſt dolere de peccatis, ſicut ſi doleas, quia non amas aliquem, non ideo illum amas; tum quia dolere de defectu, ſeu carentia doloris non eſt dolere de peccato, nec expreſſe, ut patet, neque virtualiter, quia carentia illa doloris, ſeu dolor de tali carentia non continet virtualiter dolorem de peccato, cum ſufficiens non ſit, nec efficax ad excitandum dolorem de peccato. Ita tamen loquitur communis opinio, ut diximus l. c. quia ex quatuor modis pœnitendi a Scoto aſſignatis d. 14. q. 1. art. 3. §. *De ſecunda Concluſione* ſolum ſecundum agnoſcit, quod eſt deteſtari, vel odio habere peccatum a ſe commiſſum, ſeu diſplicentiam habere de peccato a ſe commiſſo; ut etiam alio modo poteſt voluntas pœnitere, ut Doctor docet ibidem, per actum ſcilicet imperativum imperando nimirum intellectui, ut conſideret peccatum ut offenſivum Dei, & imperando ſibi ipſi nolitionem, ſeu deteſtationem peccati commiſſi ad cauſandam triſtitiam, & dolorem; & hoc modo pœnitere eſt vindicare, vel punire peccatum a ſe commiſſum, quia applicare ſibi pœnam eſt tenere eam, & iſtud poteſt intelligi, inquit Doctor, ſive applicet, vel infligat pœnam in effectu, vel affectu, quia vindicans non minus vindicat etſi quandoque pœna non ſequatur propter defectum alicujus cauſæ ſecundæ, dum tamen ipſe æque, & juſte intendat pœnam infligere, quem pœnitendi modum, ut primum, & præcipuum a Scoto aſſignatum jam declaravimus ab initio hujus diſp. q. 1. art. 1.

Juxta igitur hunc dicendi modum etiam prima opinio optime defendi poteſt, quod interdum quoque ſufficiat dolor virtualis de peccatis, ac etiam dolor non habendi dolorem de peccatis; ſi enim pœnitens per actum voluntatis imperativum cauſas proximas triſtitiæ, & doloris applicaret, ut mentem ad conſiderationem turpitudinis peccati, & nolitionem ejus, quamvis dolor, & pœna non ſequatur interdum ex defectu alicujus cauſæ ſecundæ, adhuc non minus vere pœnitere cenſendus eſt, quia ut inquit Doctor l. c. vindicans non minus vindicat, etſi quandoque pœna non ſequatur propter defectum alicujus cauſæ ſecundæ, dum tamen ipſe æque, & juſte intendat pœnam infligere.

49 Poſtremo eſt difficultas, an ad valorem ſacramenti requiratur quod prædictus dolor Confeſſionem præcedat. Affirmant aliqui dolorem hunc ſacramento neceſſarium debere eſſe priorem confeſſione non ſolum natura, ſed etiam tempore. Ita Coninckius diſp. 4. dub. 6. cum quibuſdam aliis, fundamentum eſt, quia confeſſio debet reddere ſenſibilem dolorem internum ſignificando illum, non poteſt autem eſſe ſignum doloris, niſi ex ipſo dolore procedat, neque enim alio modo dolorem ſignificare poteſt niſi tanquam cauſam; ergo ſi dolor non eſt cauſa confeſſionis, non redditur dolor ſenſibilis per confeſſionem. Confirmatur, quia confeſſio debet eſſe ſignum doloris, actus vero externus non poteſt eſſe ſignum interni, quem non ſupponit. Denique accuſatio vera debet eſſe profecta ex odio delicti; ergo ſi confeſſio non oritur ex dolore, non fuit vera accuſatio. Nos tamen diximus art. 3. cit. in fine opus non eſſe, quod prædictus dolor confeſſionem præcedat, ſed ſatis eſſe ſi ipſam ſequatur ante abſolutionem. Ita Suar. Lugus, Amicus, Caſpenſ. & alii paſſim, & eſt fere communis in Scholis; probatur ex praxi fidelium tam pœnitentium, quam Confeſſariorum, ſi enim illi aliquando peccata confiteantur abſque dolore, & a Confeſſarii exhortatione excitati doleant eam cepiſſe peccata, neque ab iis ad ea repetenda urgentur, ſed ſtatim abſolvuntur, tanquam rite, & ſufficienter diſpoſiti. Confirmatur, quia nulla eſt ratio, cur dolor ille ſubſequens non ſufficiat, quia licet confeſſio ſine dolore facta, nec ſit ſacramentalis, nec accuſatio, tamen per ſubſequentem dolorem informatur, & ſubjecta clavibus, & accuſatio, & ſacramentalis eſt. Tandem recte proceditur in hoc negotio, ſi facta prius omnium peccatorum explicatione, & poſtea concepta contritione, vel attritione poſtremo dicat pœnitens, ſe dolere de omnibus peccatis, jam expoſitis, & illorum veniam petere, & ſi nihil dicat pœnitens ſufficit, quod expoſitis omnibus peccatis percutiat pectus, ut fieri ſolet, cum etiam illa ſola pectoris tunſio, eſt vera accuſatio, utpote doloris effectus, & index.

50 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt contritionem in eo caſu, vel attritionem fieri ſenſibilem per ipſam confeſſionem præcedentem, ad quod non requiritur, ut confeſſio ſit effectus doloris, ſed voluntatis ſuſcipiendi ſacramentum, ut hæc voluntas inferat poſitionem doloris neceſſarii, unde confeſſio ſignificare poteſt dolorem, non ſolum, ut ſui cauſam, ſed etiam ut effectum provenientem ab alia cauſa, nempe a voluntate, ſeu intentione ſuſcipiendi ſacramentum, ac conſequenter ponendi omnia ad illud requiſita. Cum autem unum ex his ſit dolor, eo ipſo, quod pœnitens peccata confitetur, oſtendit ſe de iis doluiſſe, vel dolorem habiturum eſſe ante abſolutionem, confeſſio autem non ſolum ſignificat cauſam illam, id eſt, intentionem dictam ſed etiam alium effectum ejuſdem intentionis, nempe dolorem cum ipſa connexum, & ab ipſa inſeparabilem, ſed disjunctive, ſcilicet vel poſitum, vel ponendum ante abſolutionem, quo dolore, ſive præterito, ſive præſente, ſive etiam conſequente, ſufficienter redditur doloroſa confeſſio propter connexionem ſcilicet confeſſionis, & doloris in illa intentione ſuſcipiendi ſacramenti cum omnibus requiſitis.

Ad Confirmationem pariter dicendum eſt actum externum eſſe poſſe ſignum actus interni, vel præcedentis, vel ſaltem concomitantis, aut ſubſequentis ante abſolutionem, & in prædicto caſu confeſſionem eſſe ſignum doloris concomitantis modo jam explicato. Ad ultimum eodem modo dicendum eſt accuſationem veram procedere ex odio delicti, vel præcedente, vel ſaltem concomitante, aut ſubſequente, quod in eo caſu non reſpicit proprie, ut ſui cauſam, ſed ut coeffectum ab eadem cauſa manantem, & procedentem, ſcilicet ab intentione, & voluntate ſuſcipiendi ſacramentum pœnitentiæ cum omnibus requiſitis. Alia plura ad actum attritionis, Scholaſtice ſpectantia. videri poſſunt quæſt. 6. citat.

QUÆSTIO III.

De neceſſitate, & efficacia Pœnitentiæ virtutis ad remiſſionem mortalium.

51 QUæſtio procedit de potentia ordinaria, ut diximus d. 5. cit. q. 7. nam loquendo de extraordinaria vult Doctor 3. d. 14. q. 1. V. pœnitentiam non eſſe neceſſariam, ut ſine ea, implicet contradictionem remiſſio peccati, quia poſſet Deus de potentia abſoluta ſine ullo actu peccatoris omnem culpam, & pœnam remittere, ut jam ſtatuimus lib. 2. ſentent. diſput. 7. de juſtifica: quæſt.

q. 4. & quando etiam Deus peccatum remittere vellet, mediante aliquo peccatoris actu, adhuc ſine pœnitentia remittere poſſet; ſicut enim de facto pœnitentiam deſtinavit inter media neceſſaria ad culpæ remiſſionem, ita deſtinare poterat aliam, ſcilicet temperantiæ, miſericordiæ, &c. cum id abſolute ex ſua voluntate dependeat. Procedit etiam quæſtio ſolum de adultis, etenim de parvulis loquendo, certum eſt juſtificari poſſe, & de facto ſic juſtificari per gratiam eis in Baptiſmo collatam ſine aliquo motu voluntatis eorum, cum in ea ætate ſint incapaces; Pœnitentia autem duplex eſt, formalis nimirum, ſeu explicita, nempe deteſtatio, & dolor de peccato commiſſo cum propoſito emendationis, & virtualis, ſeu implicita, quæ conſiſtit in dilectione Dei ſuper omnia, ſeu in actu perfecto amoris Dei, qui virtute continet pœnitentiam formalem. Duplex etiam eſt neceſſitas, nempe medii, & præcepti, ut dictum eſt ſupra diſp. 16. de ſacramentis in genere quæſt. 4 art. 2. dicitur aliquid neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo, vel ex natura rei, vel ex inſtitutione Dei non poteſt haberi finis, itaut carentia, & omiſſio ipſius ſive culpabilis, ſive inculpabilis impediat conſecutionem finis, unde vocatur neceſſitas finis, & unicum medium; illud vero dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, cujus culpabilis tantum, non autem inculpabilis tranſgreſſio, vel omiſſio impedit conſecutionem finis, ut loco citato declaravimus. In præſenti igitur quæſtione explicandum eſt, quanta ſit hujus pœnitentiæ neceſſitas, quæ, & qualis pœnitentia ſit neceſſaria, quando talis neceſſitas urgeat, & tandem quomodo pœnitentia cauſet remiſſionem peccati mortalis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quanta ſit Pœnitentiæ neceſſitas, & quæ Pœnitentia ſit ad ſalutem neceſſaria.

52 PRimo pro reſolutione quæſiti, quoad primam partem jam diximus q. 7. cit. art. pœnitentiam eſſe neceſſariam neceſſitate medii ad ſalutem homini lapſo in peccatum mortale; & eſt aſſertio de fide, quam Scot. docet 4. diſt. 14. qu. 1. D. & X. & d. 17. F. ubi indiſcriminatim loquitur de omni ſtatu hominis poſt peccatum, & probatur ex Sacra Scriptura, quæ ubique peccatoribus hoc unicum pœnitentiæ remedium proponit, ut Eccleſiaſt. 13. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum*, & Luc. 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis*, quare dicit Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 1. quod fuit pœnitentia univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad gratiam, & juſtitiam aſſequendam neceſſaria. Probatur etiam ex Patribus, qui nil frequentius inculcant, quam ut peccatores pœnitentiam agant, quia hoc eſt illis unicum ſalutis remedium, unde inquit Aug. epiſt. 50. *Niſi egerit pœnitentiam, ſalvus eſſe non poterit*, qua ratione etiam pœnitentiam ſecundam tabulam poſt naufragium appellare ſolent, per quam ceu unicum remedium poſt fractam innocentiæ navem a naufragio arripimur, & portam ſalutis intramus; dicitur autem ſecunda tabula poſt naufragium, quia prima eſt Baptiſmus, per quem homo naufragus ex peccato originali ſalvatur, ut notat Scot. d. 14. c. qu. 1. D. Ex quo loquendi modo Scripturæ, & Patrum ſatis conſtat pœnitentiam eſſe proprie neceſſariam neceſſitate medii ex inſtitutione, & ordinatione Dei, ſine quo non contingit peccatorem juſtificari, adeout ſi peccator etiam abſque nova culpa impœnitentiæ, vel ex inculpabili oblivione, vel ex ſubitanea morte, aut rationis amiſſione deficiat in adhibenda debita pœnitentia, non juſtificabitur, neque ſalvabitur, ſed ob priorem culpam non remiſſam damnabitur. Deinde diximus art. cit. no 179. pœnitentiam eſſe etiam neceſſariam neceſſitate præcepti, quod etiam clare deducitur ex Scriptura, quæ non ſemel de peccatis commiſſis pœnitentiam injungit ſub forma præcepti, & Ezech. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris*, Joel. 2. *Convertimini ad me, ſcindite corda veſtra*, Matth. 3. *Agite pœnitentiam*, quæ verba utique præceptum ſonant, & ſuadet etiam ratio, quia ſi pœnitentia eſt neceſſaria tamquam medium, non poteſt non eſſe etiam ex præcepto, quia ſicut homo tenetur ad ſibi procurandum ſuum ultimum finem, ſic pariter tenetur ad ponenda media pro talis finis conſecutione. Tandem addimus ibidem n. 181. pœnitentiam eſſe peccatori neceſſariam, non tantum ex præcepto poſitivo, ut conſtat ex modo dictis, ſed etiam naturali, ut ait Scotus 4. d. 14. c. q. 1. & 3. A. quia jus naturæ obligat, ut homo applicet ea, quæ ſibi ſunt neceſſaria ad finem conſequendum, quem ſibi acquirere tenetur, ſed pœnitentia eſt neceſſaria de lege ordinaria ad juſtificationem acquirendam, & hæc omnino neceſſaria eſt ad beatitudinis conſecutionem, quam unuſquiſque ſibi procurare tenetur, ergo &c. Unde autem oriatur talis pœnitentiæ neceſſitas, & ex quibus motivis ſit attendenda, late declaremus loco citato n. 190. & ſequenti.

53 Secundo pro reſolutione quæſiti, quoad alteram partem, quæ ſcilicet, & qualis pœnitentia ſit neceſſaria ad ſalutem, in primis certum eſt, ut diximus quæſt. cit. art. 2. ab initio pœnitentiam, quæ in lege tam naturæ, quam Moyſis erat ad ſalutem neceſſaria poſt peccatum perſonale commiſſum, fuiſſe actum contritionis perfectæ, ut docet Doctor loc. cit. in quibus indifferenter loquitur de omni ſtatu, & poſtea confirmavit Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. ubi docet quovis tempore fuiſſe pœnitentiam neceſſariam univerſis hominibus, qui ſe aliquo peccato mortali inquinaſſent, ad gratiam, & juſtitiam aſſequendam, quam pœnitentiam pro antiquis Patribus inferius poſtea declarat fuiſſe contritionem perfectam. In lege autem gratiæ neceſſaria eſt, vel contritio perfecta extra ſacramentum, vel imperfecta, quæ dicitur attritio cum ſacramento, etenim Trid. l. c. duabus cauſis juſtificationem tribuit per infuſionem gratiæ, & deletionem peccati, ſcilicet ſacramento pœnitentiæ, & perfectæ contritioni cum voto ſacramenti, quia in lege gratiæ, ut contritio ad ſalutem ſufficiat, eſt neceſſarium habere votum ſacramenti pœnitentiæ, ut etiam ante Trid. docuit Scot. 4. d. 17. q. un. X. & ratio eſt, quia in lege Evangelica fideles obligantur ad pœnitentiam ſacramentalem, itaut illis non ſufficiat contritio, ut hanc obligationem adimpleant, ſed et iamſi prius per contritionem juſtificati ſint, adhuc tenentur ſacramentaliter confiteri, quia nimirum in contritione ipſa votum ſacramenti includebatur, & hæc obligatio oritur ex præcepto Chriſti, ut poſtea de ipſo ſacramento oſtendemus. Difficultas tamen eſt, an ad pœnitentiam ad ſalutem neceſſariam ſufficiat ſola attritio cum ſacramento confeſſionis. Et quamvis Valentia diſp. 7. q. 8. de Contritione punct. 4. abſolute affirmet in nullo caſu, in quo per ſe obligat præceptum contritionis, poſſe per ſolam attritionem cum ſacramento Confeſſionis ſuppleri, quia præceptum datum de uno actu non adimpletur per alium actum, atque ideo poſt confeſſionem factam adhuc teneri ad contritionem perfectam. Communis tamen ſententia affirmat, ut diximus l. c. ad remiſſionem peccati ſufficere attritionem cum ſacramento, & præter hoc peccatorem non teneri per ſe ex vi pœnitentiæ ad contritionem. Ita Navarrus, Canus, Suarez, Vaſquez, Coninchus, Henriquez, Amicus, Averſa, & alii communiter, & ſequitur ex dictis quæſt. præc. art. 2. n. 46. ubi diximus cum Scoto ibi citato attritionem etiam cognitam ut talem ad ſacramentum Confeſſionis ſufficere, & effectum ejus conſequendum, nam alioquin opus eſſet ad hoc ſacramentum accedere cum contritione ſaltem putata, & gravior, & difficilior eſſet remiſſio peccatorum in lege nova, quam antiqua, in qua ſola contritio juſtificabat ſine onere ſuſcipiendi ſacramentum, unde ſequeretur duplicatum fuiſſe onus pœnitentiæ in lege Evangelica. Tum quia hinc ſequeretur ſacramentum confeſſionis peccata remittere in voto contritionis ſuo tempore exercendæ, quod falſum eſt, cum potius res e contra ſe habeat, quod contritio peccata remittit in voto confeſſionis ex Trid. loc. cit.

54 Ratio autem a priori hujus veritatis, ut diximus l. c. eſt Chriſti voluntas, qui in lege Evangelica præceptum contritionis commutavit in præceptum confeſſionis, atque ideo in omnibus caſibus, in quibus antea contritio obligabat, nunc per ſacramentum Confeſſionis ſuppleri poteſt. Unde non per hoc dicitur diſpenſatum fuiſſe antiquum contritionis præceptum, ſed ſolum commutatum, quia loco contritionis per ſacramentalem Confeſſionem poteſt tunc adimpleri. Ex quo patet ad fundamentum allatum in oppoſitum, nam juxta explicationem Eccleſiæ in Trid. loc. cit. nomine legitimæ, & perfectæ pœnitentiæ non tantum intelligitur contritio, ſed etiam attritio cum ſacramento, etenim ad hoc disjunctim tenemur in lege gratiæ, itaut per utrumque disjunctim præceptum pœnitentiæ adimpleri poſſit; unde præceptum pœnitentiæ ſuppleri poſſe per ſacramentum Confeſſionis non tollit præceptum pœnitentiæ ſpecialis virtutis, ſeu contritionis, ſed tantum facit, quod hæc non ſit determinata neceſſaria, quia etiam ſervari poteſt per attritionem in ſacramento, quod eſt novum remedium in lege Evangelica ad faciliorem remiſſionem peccatorum, quo carebat lex vetus.

55 Tertio eſt difficultas, an ſaltem in articulo mortis teneatur peccator non ſolum per confeſſionem cum attritione, ſed etiam per veram contritionem agere pœnitentiam. Affirmant Valentia, Suarez, Tannerus, Sanchez, Granados, & alii Recentiores putantes ſaltem in articulo mortis præceptum contritionis per ſe obligare independenter a præcepto Confeſſionis. Fundamentum eſt, quia cum homo non poſſit eſſe certus ſe eſſe in gratia, & poſſit in ſacramento aliquis intervenire defectus, vel ex parte pœnitentis, vel ex parte Sacerdotis, debet homo pluribus modis ſuam procurare juſtificationem, ut tutius poſſit ex hac vita decedere. Confirmatur, quia non eſt omnino certum attritionem cognitam, ut talem, ad ſacramentum ſufficere, & ideo quamvis alioquin in rebus moralibus operari ſufficiat juxta opinionem probabilem, tamen in re graviſſima, & in extremo mortis articulo debet homo tutiſſimum adhibere remedium, & hoc ex charitate erga ſeipſum. Tandem quia ſi quis in extremo mortis articulo conari ad perfectam contritionem renueret, ſuſpectum ſe redderet ne ſufficientem quidem habere attritionem, ſed potius occultum aliquem affectum ad peccatum. Nos tamen diximus art. cit. nu. 196. neque in articulo mortis teneri ad contritionem, qui per ſacramentum confeſſionis in eo articulo juſtificatus eſt, ſed tantum teneri in caſu, quod copiam Confeſſoris non haberet. Ita Scotus 4. diſt. 19. quæſt. 2. *in calce*, & d. 20. q. un. A. ubi docet pœni-

pœnitentiam vel ſolam interiorem, vel exteriorem cum ſuſceptione ſacramenti pœnitentiæ ſufficere ad ſalutem alicujus etiam in extremis, & ſequuntur Recentiores communiter, Card. de Lugo, Amicus, Averſa, Becanus, Turrianus, Laym. Diana, & ex noſtris Faber, & Branceius, & alii paſſim. Probatur ex Trid. ſeſſ. 14. cit. c. 4. univerſaliter docente, vel contritionem perfectam, vel attritionem cum ſacramento ſufficere ad ſalutem, & ſufficienter diſponere ad obtinendam Dei gratiam, & peccatorum remiſſionem, nullum excipiendo caſum. Confirmatur, quia nequit aſſignari ratio, cur in aliis temporibus ſufficiet ſola attritio, etiam cognita, ut talis, & non in articulo mortis; ergo ſi in aliis ſufficit temporibus, etiam & in ipſo mortis articulo, cum tunc non minorem habeat virtutem ſacramentum Confeſſionis, quam in aliis temporibus, & plane fruſtra proviſum eſſet fidelibus in nova lege de ſacramento pœnitentiæ, ſi hoc in majori neceſſitate illis non proficeret, ſed contritio neceſſaria eſſet, ſicut in veteri lege. Sicut ergo aliis temporibus præcepto contritionis ſufficienter ſatis fit per ſacramentum Confeſſionis, ita & in articulo mortis, ubi major eſt neceſſitas.

56 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur, hominem in articulo mortis ad tutiorem onus obligari, & ſi poteſt aliquis intervenire defectus, vel ex parte pœnitentis, vel ex parte Confeſſarii, idque ad talem obligationem inducendam ſufficeret, hoc etiam aſſerendum eſſet extra mortis articulum, quia tales defectus etiam extra mortis caſum contingere poſſunt; tum etiam quia eſto poſſit aliquis intervenire defectus ex parte pœnitentis, poteſt etiam in exercenda contritione id contingere, quare ſuæ obligationi pœnitens ſatisfacit, dum morali certitudine rite confiteri conatur; ad ſupplendum vero Confeſſarii defectum ſufficit bona fides pœnitentis, & moralis quædam certitudo abſque alia cautela, niſi quando occurrit aliqua particularis, & moralis ratio dubitandi, ut dici ſolet in collatione Baptiſmi, Ordinis, & aliorum ſacramentorum exercitio. Ad confirmationem negatur aſſumptum, etenim poſt Concil. Trid. ſatis certum moraliter eſt attritionem etiam cognitam ad ſacramentum pœnitentiæ ſufficere, ut ſupra dictum eſt, inſuper falſum eſt hominem in mortis articulo teneri tutiorem viam ſub præcepto eligere; ſufficit enim, ut eligat tutam, & moraliter certam, quæ omne dubium practicum tollat oppoſitæ partis, & hoc præſertim verum eſt, quando neque pars tutior omne dubium metaphyſice tollit, ut eſt in propoſita de contritione, de qua nunquam poteſt eſſe quis certus metaphyſice, ſed ſolum a tuta differt ſecundum magis, & minus intra eundem moralis certitudinis gradum. Ad ultimum argumentum, non eſt ad rem, quia ſupponimus hominem in mortis articulo conſtitutum facere, quod in ſe eſt, & moralem adhibere diligentiam, ac diligens ſtudium rite, & devote confitendi.

57 Quarto eſt difficultas, an ſemper ſit neceſſaria pœnitentia formalis, vel potius aliquando ſufficiat virtualis, hoc eſt, an per ſolum actum dilectionis Dei ſuper omnia, qui dicitur pœnitentia virtualis, quia continet virtute deteſtationem peccatorum abſque actuali pœnitentia, poſſit in aliquo caſu peccatum remitti. Negant aliqui in ullo caſo etiam naturalis oblivionis, & invincibilis ignorantiæ, ac etiam martyrii pro Chriſto perpeſſi ſufficere pœnitentiam virtualem in eo, qui peccata commiſit, ſed ſemper requiri pœnitentiam formalem, & actualem peccatorum ſaltem in genere ab eo, cui nulla occurrit memoria peccatorum in ſpecie. Ita Cujacius in relectione de pœnit. par. 3. §. *De Charitate*, Petrus Soto de Inſtit. Sacerd. lect. 4. & quidam alii Thomiſtæ, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia implicat eſſe veram dilectionem Dei in peccatore ſine formali pœnitentia, & deteſtatione peccati, nam eſt natura charitatis, & dilectionis Dei ſuper omnia ut ſtatim peccatorem excitet ad formalem deteſtationem offenſæ contra Deum ſaltem in genere, ſi ſpecialiter memoriæ non occurrat. Nos tamen diximus ar. cit. num. 199. cum communiori ſententia, quod licet regulariter pœnitentia formalis poſt mortale ſit neceſſaria ad ſalutem, in aliquo tamen caſu poteſt non eſſe neceſſaria, ſed ſuppleri per pœnitentiam virtualem, qualis eſt dilectio Dei ſuper omnia. Ita Scotus 4. d. 14. q. 1. *De ſecunda concluſione*, & §. *Ex his ad ſolutionem* & Scotiſtæ omnes ibidem, quam Scotiſticam ſententiam ſequuntur communiter Recentiores, Bellarminus, Suarez, Vaſquez Coninc. Lugus, Amicus, Averſa, Valentia, Navarrus, Cordoba, Bonacina, & plures etiam ex Thomiſtis cum S. Thom. 3. p. q. 87. art. 1. & Cajet. ibid. Hoc autem probat Doctor d. 14. c. q. 1. lit. V, quia alioquin daretur caſus, in quo peccator deſtitueretur medio ad ſalutem contra Scripturam Dei miſericordiam exaggerantem, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur, & vivat, nec prius deficit, quam deſeratur, ſequelam vero probat, quia poteſt quis in actu ferveris ad martyrium ſtatim ſuſtinendum rapi, ubi forte non eſſet cogitatio de peccatis commiſſis, nec per conſequens aliqua pœnitentia formalis; ergo in tali caſu homo ille non ſalvaretur, quia pœnitentiam formalem non habet de peccatis ſuis; hoc autem dici non poteſt, quia nullus excluditur a Regno Cælorum, qui facit quod eſt ſimpliciter neceſſarium, & ſibi poſſibile, ut facit homo ille in tali caſu; neceſſitatus enim tunc ad toto corde inſiſtendum circa actus diſtrahentes a cogitatione de peccato commiſſo ad profitendam fidem coram Tyranno, ad patienter ſufferendum martyrium, qui actus in eo inſtanti diſtrahunt, & impediunt peccatorum cogitationem, & deteſtationem, igitur in tali caſu dicendum eſt ad ejus juſtificationem ſufficere ſervantiam amoris actum, quo mortem ſubit pro fide.

58 Ratio autem a priori hujus aſſerti eſt, quia dilectio ſupernaturalis, & efficax eſt perfecta converſio creaturæ ad Deum, ergo ſtatim ei correſpondet converſio Dei ad creaturam juxta illud Zachariæ 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, alioquin pateretur in amore ſe vinci a creatura, ſi poſita converſione perfecta ipſius ad Deum, Deus ſtatim non converteretur ad eam; ad hoc faciunt plura Scripturæ, & Patrum teſtimonia, in quibus dilectioni Dei vis juſtificandi, & remittendi peccata concedi videtur, ut Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*; Joan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*, &c. 14. *Qui diligit me diligetur a Patre meo*, & Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; & 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*, ita etiam loquuntur Patres, ut Bernardus epiſt. 75. Origenes hom. 2. in Leviticum, Auguſtinus de natura, & gratia c. ult. & tract. 5. in epiſt. Jo. & alibi frequenter. Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt, ita eſſe per ſe loquendo ſuppoſita ſaltem dubia peccatorum memoria; per accidens autem oppoſitum accidere poteſt, quando ſcilicet homo non habet ſpatium vitam ſuam examinandi, & pro tunc peccata memoriæ non occurrunt, ut in caſu martyrii adducto, quod autem in eo caſu dilectio Dei ad peccatorum deteſtationem non excitet, non eſt ex defectu ſui, ſed vel inculpabilis memoriæ peccatorum, vel opportunitatis temporis, in quo aut urget præceptum majus, ut in profitenda fide coram Tyranno, cum ad utrumque ſimul animos attendere nequit, aut non poteſt ſimul in eodem momento utrumque actum dilectionis, & deteſtationis elicere; hoc enim efficacitati dilectionis non obeſt, quo minus opportuno tempore deteſtationem excitet, ut bene diſcurrit Amicus diſp. 14. ſect. 3. & eſt doctrina Scoti loc. c. Alias objectiones vide ſolutas loc. c.

59 Quinto eſt difficultas, an cum actuali memoria peccatorum charitas ſupplere poſſit neceſſitatem pœnitentiæ formalis. Affirmant aliqui, quorum fundamentum eſt, quia pœnitentia eſt præceptum affirmativum, de cujus ratione eſt non obligare ſemper, ſed ſuo tempore, igitur poterit peccator tempore, quo pœnitentia formalis non obligat, habere dilectionem Dei ſuper omnia abſque pœnitentia formali peccatorum, quæ tunc menti occurrunt, ſed ſolum habere propoſitum pœnitendi tempore ſuo; ergo ſtatim hic juſtificabitur ſine formali pœnitentia peccatorum, quorum præſentem memoriam habet; hæc ultima conſequentia probatur, quoniam dilectio Dei ſuper omnia perfecte convertit animum peccatoris ad Deum, & aliunde non ſtatim tenetur ad obſervantiam præcepti de formali pœnitentia; ergo dilata pœnitentia formali ad tempus debitum, quando de ea præceptum currit, poterit interim juſtificari per ſolum actum dilectionis formalis, pro qua ſententia citari ſolent Medina, Gabriel, Cajetanus, Navarrus, Vega, quibus ſubſcribunt Valentia, Lugus, & Averſa, qui volunt actum amoris ſufficere etiam in caſu, quo homo recordetur ſuorum peccatorum, ſed non inſtet tunc præceptum, & obligatio pœnitentiæ. Nos tamen diximus art. cit. n. 203. non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad gratiam juſtificantem dilectionem, quæ non ſtatim peccatorem excitat vel ad formalem deteſtationem peccatorum, quorum memoriam habet, vel ad deteſtationem in genere, ſi dubius ſit, an aliquid commiſerit, cujus memoriæ non occurrit. Ita Scotus 4. d. 14. cit. q. 1. ubi inquit, quando adeſt memoria actualis peccatorum neceſſariam eſſe formalem diſplicentiam, & 4. d. 49. q. 4. ſub N. ubi ait, quod actu cogitans peccatum, & ſine omni diſplicentia peccat, & d. 45. q. 3. in reſponſione ad 3. princ. inquit hominem obligari ad contritionem peccatorum commiſſorum, quotieſcumque illorum recordatur, quod probat hac ratione, quando enim Petrus ſui peccati recordatur, aut ſequitur velle, & complacere in illo, aut nolle, ſive diſplicere, aut nec placere, nec diſplicere, ſi primum, Petrus malus eſt, quia complacet in peccato, quod commiſit; ſi ſecundum, habetur intentum, quia diſplicet; ſi tertium adhuc malus eſt, quia ſi quis prudens, & ſciens cogitat de aliquo, quod eſt contra Deum, & illud ei non diſplicet, non habet veram Dei dilectionem, quia illa non patitur ſecum aliquid, quod ſit contra Deum. Ex quo ſequitur dilectionem Dei in eo, qui memor eſt peccati, habere connexionem moralem neceſſariam cum pœnitentia formali, ita quod ſi quis Deum diligit perfecte, & toto corde, & actu cogitat de offenſa ei illata per peccatum, non poterit non triſtari de hujuſmodi peccato, & injuria. Et tandem ex hac eadem doctrina facile ruit fundamentum oppoſitæ ſententiæ, ſupponit enim hominem non obligari ad deteſtationem peccati quotieſcumque memoriæ occurrit; cujus oppoſitum docet Doctor loc. cit. & nos etiam rurſus dicemus art. ſeq. & hoc idem cum Doctore tenent Amicus, Faber, Aretinus, & Branceius l. att. & alii Scotiſtæ, ac Recentiores.

60 Poſtremo eſt difficultas, an qui ſine formali contritione juſtificatur extra ſacramentum per formalem Dei amorem

cum

cum oblivione, vel inadvertentia inculpabili ſuorum peccatorum, teneatur poſtea, cum ipſorum recordatur, elicere formalem contritionem, ſi nullam deteſtationem ſaltem in genere de eis habuit. Negat Vaſquez qu. 86. art. 4. dub. 2 quia præceptum contritionis eo fine impoſitum eſt, ut homo a peccato juſtificetur: ergo hoc fine per formalem Dei amorem obtento ceſſat contritionis obligatio. Confirmatur, quia præceptum Confeſſionis non eſt impoſitum eo fine dumtaxat juſtificationis obtinendæ, ſed etiam ſubjiciendi peccata clavibus: ergo licet juſtificatus extra ſacramentum teneatur poſtea confiteri, tamen juſtificatus extra ſacramentum per formalem Dei amorem, non tenebitur poſtea conteri. Nos tamen art. c. n. 205. affirmative reſpondemus cum Scoto loc. cit. 4 d. 45. qu. 3. in ſolutione ad 3. princ. ubi non ſolum aſſerit viatorem obligari ad contritionem ad aſſequendam peccatorum remiſſionem, quotieſcumque recordatur cum plena deliberatione, ſed etiam ait ad hoc fore obligatos Beatos ipſos, ſi in illis daretur memoria peccatorum, vel ſi datur, niſi gaudium beatificum impediret, & ſequuntur communiter Recentiores, Suarez, Coninch. Amicus, Henriquez, Caſpenſis, & ex noſtris Aretinus, & Faber loc. cit. Verum tamen eſt, ut diximus loc. cit. Recentiores citatos id tenere, non ex eo capite, quod præceptum contritionis obliget, quotieſcumque peccata memoriæ occurrunt, nam plures id negant, ut videbimus art. ſeq. ſed quia cum hoc præceptum ſit naturale fundatum in ipſa natura reconciliationis, poſito quod defectu inculpabili oblivionis non fuerit ſtatim adimpletum, adimplendum eſt cum primum poteſt; poteſt autem cum primum oblita peccata mentem ſubeunt. Et quidem ſi Deus ultra formalem ſui amorem ſine memoria peccatorum elicitum exigit accedente recordatione formalem contritionem, plane rem exigit multum rationi conſonam, nam valde conſonum eſt rationi, ut qui alium offendit, ultra actum amoris erga illum elicitum, debeat quoque illi ſigna doloris, & pœnitentiæ de offenſione illata exhibere, hoc enim eſt ſignum indicans veram, & efficacem dilectionem, quæ de ſe talem infert illatæ offenſæ deteſtationem.

61 Ex quo patet ad fundamentum Vaſquez negandam eſſe conſequentiam, nam per formalem Dei dilectionem remiſſum eſt peccatum cum obligatione ad contritionem, quia deteſtatio formalis eſt effectus naturaliter conſequens dilectionem efficacem Dei, & pœnitentia formalis requiritur ad præceptum naturaliter ſervandum, cum primum ſervari poteſt, poteſt autem, cum primum oblita peccata mentem ſubeunt. Ad Confirmationem negatur pariter conſequentia, quia ſicut Deus per contritionem extra ſacramentum juſtificat cum obligatione confitendi, cum primum poterit, ita per formalem ſui amorem in caſibus allatis peccata remittit, ut quando poſtea peccator juſtificatus ſui peccati recordatur, de eo quoque conteri teneatur, quia Deus cum tali onere cenſetur illud remiſiſſe, ſicut remittit illud cum onere confitendi, ſi hoc fieri poſſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quando neceſſitas pœnitentiæ urgeat, & præceptum contritionis obliget.

62 SErmo eſt rurſus de pœnitentia virtute, non ſacramento, ut diximus qu. 7. cit. art. 4. ab initio, nam bene notum eſt extare apud fideles præceptum annuæ Confeſſionis, quod eſt poſitivum Eccleſiaſticum quantum ad hanc temporis determinationem; ſermo item eſt de obligatione per ſe, & ab intrinſeco ratione virtutis pœnitentiæ, certum enim eſt per accidens, & in gratiam alterius obligare aliquando, ut ſi conſcius peccati mortalis debeas ſacramentum aliquod ex his, quæ vivorum dicuntur, ſuſcipere, vel quodcumque ſacramentum ex officio miniſtrare, nam in tali caſu obligatio pertinet ad Religionem, non autem ad pœnitentiam, ſi alioquin non occurrat tempus, in quo ſimul urgeat pœnitentiæ præceptum. Certum autem eſt in primis præceptum pœnitentiæ per ſe obligare in periculo mortis, ſi peccator non habeat copiam Confeſſarii, & eſt communis omnium ſenſus, nam ſi tunc pœnitentia non fiat, aliud tempus non ſupereſt, quo fiat, non enim in alia vita datur locus pœnitentiæ ſalutari; & quidem tunc temporis per ſe, & ex natura rei intrinſece obligat, & idem dicendum eſt in caſu, quo periculum amentiæ immineret, quod quantum ad hoc periculo mortis æquivalet; Remanet itaque dubitatio, an extra periculum mortis aliquo alio tempore tale præceptum per ſe obliget, quod reſolvemus juxta dicta art. 3. cit.

63 Primo itaque dubitatur, an peccator poſt commiſſam culpam ſtatim, & abſque dilatione reſurgere teneatur, & pœnitere. Affirmant quamplures ex veteribus Theologis, quorum aliqui dixerunt, quod licet non obligaret omnes ſtatim poſt peccatum, ſaltem obligare aliquos, ſcilicet Religioſos, utpote qui maiorem cum Deo profitentur familiaritatem, atque adeo continuo poſt peccatum tenentur illi reconciliari, ita præſertim D. Bonav. 4. diſt. 17. part. 3. art. 2. quod probant in primis ex pluribus Scripturæ locis, in quibus dilatio pœnitentiæ damnatur, ut Eccleſiaſt. 5. *Non tardes converti ad Dominum, & non differas de die in diem,* & ad Rom. 2. *Tu autem ſecundum duritiam tuam, & impœnitens cor tuum theſaurizas tibi iram in die iræ*, & ſic loquuntur Patres. Deinde ratione, quia numquam licet peccatum committere; ergo neque in eo manere, atque ideo ſtatim peccator tenetur per pœnitentiam reſurgere. Tandem id ſpecialiter probant de Religioſis, quia Religioſus ſaltem tenetur ſemper tendere ad perfectionem, ſed quando eſt in peccato mortali non tendit; ergo ut tendat, tenetur ſtatim reſurgere. Negant alii communiter teneri peccatorem de rigore, & per ſe loquendo ſtatim, ſed quamprimum poſt peccatum commiſſum redire ad pœnitentiam, & quia Alenſis, D. Thomas, D. Bonaventura, & Scotus nihil expreſſe de hoc determinarunt, utrum ſit neceſſarium, & de præcepto, ſed ſolum tamquam decens, & magis congruum commendarunt, ideo hæc ſecunda opinio, ut diximus art. 3. c. num. 208. tenenda eſt, ut modo communis in ſchola Recentiorum, quia non ex ipſo, quod aliquid eſt congruum, & decens, fingendum eſt præceptum naturale, quo præcipiatur, ratio clariſſima eſt, quia licet obligatio ad non peccandum ſit per modum præcepti negativi, obligatio tamen reſurgendi poſt peccatum commiſſum eſt per modum præcepti affirmativi; ergo non obligat ſemper, & pro ſemper, ſed certis & determinatis temporibus. Confirmatur, quia ex oppoſita ſententia ſequitur, peccatorem continuo peccare actualiter, quia qui tenetur ad aliquod præceptum affirmativum, eo tempore, quo tenetur, & non implet, peccat peccato actuali; ergo ſi peccator ſtatim poſt peccatum commiſſum ſemper tenetur præcepto contritionis, & ſtatim pœnitere abſque ulla dilatione, ſemper peccat actuali peccato, quod nimis durum eſt, & contra communem ſenſum fidelium, nam neque pœnitentes ſe accuſant de hac dilatione, neque Confeſſarii eos interrogant. Tandem neque Religioſi ipſi ex perfectione ſui ſtatus tenentur ſtatim e peccato reſurgere, quia Religioſi non tenentur ad plus, quam alii, niſi ad quod voto ſe adſtrinxerunt, licet poſſint, & ſoleant ex vi ſuæ regulæ ad ſæpius, & citius confitendum obligari.

64 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, teſtimonia illa Scripturæ, & ſimilia indicare tantum conſilium, & non præceptum, vel ſi præceptum importent, hoc ſolum jubemur deſiſtere ab actualibus peccatis committendis, & repetendis; vel tandem ſi præceptum important de non differenda pœnitentia, hoc ſolum convincit præceptum de contritione obligare aliquibus aliis temporibus extra articulum mortis, quod gratis concedimus, ut mox dicemus, non vero quod ſtatim obliget poſt peccatum commiſſum. Dices, ſemper tenetur homo non eſſe Deo infenſus, & inimicus; ergo ſi peccatum incurrit, ſtatim tenetur ab eo reſurgere, cum per peccatum homo fiat Deo infenſus, & inimicus. Reſpondetur ſemper hominem teneri non eſſe Deo infenſum, & inimicum actu, non autem habitu, niſi quando currit præceptum de reconciliando nos cum Deo. Ad confirmationem negatur conſequentia, utique enim verum eſt, numquam licere manere in peccato actuali illud continuando, ſed non eſt eadem obligatio ſtatim reſurgendi a peccato habituali, quia in iſto non permanet homo per aliquam actualem tranſgreſſionem, ſed ſolum per dilationem pœnitentiæ, ad quam adhuc non obligatur. Ad ultimum tendentia ad perfectionem in Religioſo eſt finis, & circumſtantia generalis, ſicut amicitia Dei, & obedientia Decalogi in Chriſtiano, ideo quia generalia ſunt, quamvis in quolibet peccato omittantur, niſi per ſe, & directe contrarium intendatur, diverſum peccatum non conſtituunt. Quando itaque dicitur Religioſum ſemper teneri tendere ad perfectionem, hoc ita intelligendum eſt, ut numquam velit regredi, vel non progredi directa, & expreſſa voluntate, non vero indirecta, & implicita, qualis eſt in caſu noſtro. Alias objectiones ad idem vide ſolutas loc. cit.

65 Secundo dubitatur, an ſaltem alio tempore ante mortis articulum præceptum contritionis per ſe obliget de peccatis commiſſis pœnitere. Negant Vaſquez dub. 6. Hurtad. diſſic. 4. & alii aſſerentes præceptum pœnitentiæ obligare per ſe ſolum in mortis articulo, quia tantum videtur contra rationem, & contra charitatem erga Deum in æternum permanere in inimicitia Dei, & ita etiam ſentit Caietanus in ſumma verbo *Contritio*. Oppoſitum tamen docet communis ſententia tam Veterum, quam Recentiorum apud Con. Lugum, Suar. Averſ. Caſp. Amicum, & alios, ut diximus art. 3. cit. n. 211. & fuit præſertim expreſſa Scoti ſententia 4 d. 20. ubi egit de difficultate pœnitentiæ in extremis, & in ſolutione ad 2. princ. ait, quod qui determinat non pœnitere, niſi in articulo mortis, mortaliter peccat, quia exponit ſe periculo diſcedendi ex hac vita in peccato mortali, cum articulus mortis ſit incertus; & hoc ſuadent plura Scripturæ teſtimonia pœnitentiæ dilationem uſque ad extremum vitæ damnantia, & Patrum acriter reprehendentium nimiam pœnitentiæ dilationem, inter quos Auguſtinus præſertim a Scoto loco cit. relatus pœnitenti in articulo mortis minime credit, unde inquit ſerm. 37. de temp. *Age pœnitentiam, dum ſanus, ſecurus es quando eo tempore pœnitentiam egiſti, in quo peccare potuiſti; ſi autem vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa*, ita Aug. l. c. Et ratio expreſſa deducitur ex triplici motivo generali pœnitentiæ, quod aſſignevimus

mus d. 5. cit. qu. 7. art. 1. num. 190. & ſeq. nimirum charitatis Dei, charitatis propriæ, & juſtitiæ, cum enim dilectio Dei hominem obliget, ut interdum in ſpatio vitæ actum dilectionis exerceat, utique eadem ipſa charitas peccatorem obligabit, ne per totam ejus vitam, aut magnam vitæ partem inimicus Deo exiſtat. Et cum homo ſe diligere teneatur quoad bona ſpiritualia, maximum plane malum ejus eſſet, & graviſſimum animæ periculum per totam ejus vitam, aut magnam vitæ partem in ſtatu periculi jacere, raro enim conceditur diu vixiſſe in peccato, & mori in gratia juxta tritum adagium, *qualis vita, finis ita*, unde inquit Aug. loc. cit. *Pœnitentia ſera, raro vera*. Et denique ex ſpeciali etiam motivo juſtitiæ, ſeu pœnitentiæ, ut eſt ſpecialis virtus, peccator obligari videtur, ne tamdiu differat ſatisfactionem Deo offenſo, hic enim eſſet manifeſtus divinæ amicitiæ contemptus.

66 Quando autem intra vitæ curſum, ſeu quanto tempore poſt commiſſum peccatum, teneatur peccator ex natura rei ad pœnitentiam, difficile eſt determinare. Coninch. Lugus, & alii ſpatium trium, aut quatuor annorum deſignant, ſed pro diverſo ſtatu perſonarum, aut circumſtantiarum erit hoc tempus plus, vel minus contrahendum, ſicut in aliis materiis jejunii, furti, dilationis votorum, & ſimilibus fieri ſolet; unde magis coarctari debebit pro Religioſis v. gr. quam pro Laicis ratione ſtatus & conditionis perſonarum. Solet etiam hoc tempus in quibuſdam occaſionibus determinate aſſignari; obligat enim quoties quis tenetur elicere actum dilectionis erga Deum, certum eſt autem præcepta Fidei, Spei, & Charitatis non obligare ſolum in fine vitæ; tunc ergo pariter etiam pœnitentiæ præceptum obligabit, quia ut ſupra dictum eſt, amor Dei ſuper omnia neceſſario infert dolorem de peccatis, quando menti occurrunt, & propoſitum firmum ea impoſterum cavendi, unde quando quis tenetur ad Dei amorem, tenetur etiam ad pœnitentiam peccatorum menti occurrentium. Rurſus obligat in morali periculo vitæ, ut paſſim docent Doctores, eſt autem morale periculum vitæ, non in quo uni, aut alteri, ſed in quo pleriſque ſolet mors contingere, ut in bello, vel longa, & periculoſa navigatione, quia morale periculum vitæ æquivalet ſupremo mortis articulo; tenetur, inquam, homo in his caſibus, vel ad actum contritionis, ſi copia Confeſſarii non adeſt, vel ad ſacramentum Confeſſionis ſaltem cum attritione. Addunt alii alios caſus, in quibus tale præceptum urget, ſed minus certos, ut videri poteſt loc. citato.

67 Tertio dubitatur, an hoc præceptum obligat, quoties peccata commiſſa menti occurrunt, & eſt quæſtio de cogitatione completa, & deliberata, quando ſcilicet voluntas ex electione cogitat de peccato commiſſo, vel ſi ex accidenti tali contingat recordatio, voluntarie, & deliberata ſiſtit in tali cogitatione, nam de cogitatione indeliberata, & ex ſurreptione omnes concedunt hominem non teneri de peccatis commiſſis conteri, quoties ſic menti objiciuntur. Negativa ſententia communis eſt inter Recentiores, ut videre eſt apud Suarez diſp. 14. ſect. 4. fundamentum eſt, quia in prima dubitatione propoſita hujus articuli diximus poſt peccatum commiſſum non ſtatim teneri hominem de illo pœnitere; non poteſt autem pœnitere, niſi cum primo occurrit memoria peccati, ex quo ſequitur evidenter non teneri pro quocunque tempore, quo ei in memoriam venit, alioquin etiam teneretur, cum primo ei occurrit poſt ejus commiſſionem. Confirmatur, quia non minus obligat præceptum charitatis ad Deum diligendum, quam contritionis ad deteſtandum peccatum, quia non eſt gravius hoc præceptum de odiendo peccato, quam de amando ſummo bono; ſed ſola memoria Dei practice diligibilis non obligat ad actualem Dei dilectionem; ergo nec ſola memoria peccati practice deteſtabilis ad actualem ejus deteſtationem. Damum quia fideles communiter non putant ſe eſſe ad hoc obligatos, nec etiam ipſi ſe de hoc peccato omiſſionis accuſant, aut Confeſſarii de illo eos interrogant.

68 Affirmativa vero ſententia, ut magis pia, apud veteres Theologos eſt magis recepta, ut diximus ar. cit. n. 214. & expreſſe deducitur ex Scoto l.c. 4. d. 46. q. 3. ad 3. princ. ubi quærens, an Beati cum recordantur peccatorum commiſſorum triſtentur, inquit. Si viator completa deliberatione recordari non poteſt peccatum commiſſum, quin deteſtetur, vel diſpliceat, alioquin peccat ad minus omittendo &c. & inferius d. 49. q. 4. ſub N. ubi dicit, actu intelligens Deum, & nullo modo diligens peccat, ſimiliter actu cogitans peccatum, & ſine omni diſplicentia peccat; ſequuntur Scotiſtæ paſſim præſertim Branc. d. 14. art. 7. & Faber d. 18. cap. 4. pro qua etiam adducit D. Th. D. Bon. & Alenſem. Verum eſt tamen, ut Brancatus notat loc. c. quod quando ii Theologiæ proceres dixere tam de lege naturæ, quam poſitiva divina peccatorem teneri ad dolendum de peccatis commiſſis, quoties de illis complete, ac deliberate recordatur, non eſſe ſolum locutos de pœnitentia juſtificante, qualis eſt contritio, ut loquuntur Recentiores, ſed de omni actu pœnitentiæ indiſcriminatim, ſive contritionis, ſive attritionis, & de contritione ſive formali, ſive virtuali; quia revera non eo ipſo, quod homo recordatur peccati commiſſi, ſtatim tenetur ſe ad juſtificationem diſponere per actum contritionis perfectæ, alioquin fruſtra inſtitutum eſſet pœnitentiæ ſacramentum, nam homo teneretur ſemper accedere juſtus ad confeſſionem; ſed ſufficit, & præcepto pœnitentiæ ſatisfacit, ſi ſe diſponit ad juſtificationem ſaltem per attritionem. Et hoc etiam ſatis congruum eſt, ac rationi conſentaneum, quia ſicut alia præcepta, ſive naturæ, ſive poſitiva, licet pro certis caſibus obligent, non tamen obligant ad actus perfectiſſimos, qui in talium præceptorum victoribus fieri poſſunt; ita de pœnitentiæ præcepto dicendum eſt, quod non ſemper obliget ad perfectiſſimum. Aſſertum vero ſic explicatum probatur ratione Scoti 4. diſp. 46. q. 3. *in ſolutione* ad 3. princ. ſuperius adducta, quia peccatur deliberate cogitans de peccato commiſſo, hoc eſt, ex electione, & cum attentione, vel illud deteſtatur, & habetur intentum, vel complacet in eo, & ſic peccat novo peccato commiſſionis, vel nec complacet in illo, nec diſplicet de illo, & ſic ad minus peccat peccato omiſſionis, inquit Doctor. Neque dicas tunc non peccare peccato omiſſionis, quia tunc præceptum pœnitendi non obligat, unde poteſt ſe e peccato omittere abſque actu amoris, vel odii, complacentiæ, vel diſplicentiæ. Quia hæc eſt manifeſta principii petitio, quod tunc præceptum pœnitentiæ non obliget, hoc enim eſt, quod modo diſputatur, & nos aſſerimus, quod ſi præceptum eſt aliquando de peccatis commiſſis pœnitere, non poteſt opportunius tempus aſſignari, quam cum menti occurrunt ex electione, & plena deliberatione, ut offenſiva Dei; ergo tunc obligat, ut ea actu deteſtamur, quia ſi hoc non eſt opportunum tempus deteſtandi peccatum, nullum tempus erit a lege naturæ determinatum, in quo tale præceptum urgere debeat; quia in tali tempore attente cognoſcitur, & cum plena deliberatione ejus malitia apparet.

69 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt nos negaſſe hominem teneri ad pœnitentiam ſtatim poſt commiſſum peccatum in eo caſu, quod id aſſerebant Doctores ſupracitati, qui volebant quamprimum moraliter fieri poteſt teneri peccatorem ad examen conſcientiæ faciendum de peccatis commiſſis, & eorum cogitationem procurare, & de illis pœnitentiam agere, & in eo ſenſu eam opinionem rejecimus, ut nimis rigoroſam, & diximus ad tale examen non teneri, neque ad talem pœnitentiam; cum quo tamen adhuc ſtat, quod ſi aliqua occaſio ſeſe offert de peccati commiſſi cogitatione habenda plena, & deliberata, tunc ad illius deteſtationem teneatur, tunc enim tempus eſt, in quo debet poni actus ejus in eſſe, & in quo obligat præceptum pœnitentiæ. Ad Confirmationem negatur minor, imo retorquetur argumentum, nam quoties deliberate cogitat homo de ſummo bono, tenetur illud amare; ergo quoties cogitat deliberate de ſummo malo, quale eſt peccatum, ut Dei offenſivum, tenetur odio habere, eodem enim modo ſe habent odium mali, & amor boni, nam ex naturæ principiis hæc doctrina deducitur, quod nocivum cum attente conſideratur, odio haberi debet. Ad ultimum negatur aſſumptum, certum enim eſt, quod regulariter loquendo, quando quis de peccatis commiſſis attente cogitat, vel illa odit, vel in illis complacet, & de tali complacentia ſe in confeſſione accuſat, & a Confeſſario interrogatur, an eam habuerit; unde eo ipſo, quod ſe accuſat habuiſſe complacentiam de peccato commiſſo, cum illud recogitavit, ſufficienter confitetur omiſſionem deteſtandi, quæ cum tali complacentia eſt neceſſario annexa. Alias objectiones ad idem vide ſolutas l. c.

70 Quarto tandem dubitatur, an peracta ſemel rite pœnitentia reſtet obligatio rurſus pœnitendi, quoties peccata remiſſa menti occurrunt. Negant Recentiores communiter poſt pœnitentiam ſemel, ac ſufficienter rite peractam, quoties peccata memoriæ occurrunt, actu poſitivo pœnitentiam continuare, ſeu repetere, niſi in quantum denuo lapſus eſt, quia tunc ſine dubio neceſſaria eſſet & pœnitentia. Ita Valentia, Suarez, Vaſquez, Coninch. Amicus, Averſa, & alii paſſim. Fundamentum eſt, quia præceptum pœnitentiæ ſemel obligat tantum circa eadem peccata, quia habita ſemel pœnitentia, & contritione perfecta de uno, vel pluribus peccatis, ille liberatur a pœna æterna, & fit amicus Dei, & hæres vitæ æternæ, ergo non obligat quotieſcumque peccatum memoriæ occurrit. Confirmatur, quia ſi teneretur homo pœnitentiam reiterare quotieſcumque peccata ſemel expiata ex ſe in memoriam recurrunt, & ad hoc obligaretur ex vi ipſius pœnitentiæ: deberet etiam per ſe procurare hanc peccatorum cogitationem, quod patet eſſe falſum. Tandem, quia nequit aſſignari motivum dolendi de peccatis dimiſſis, cum memoriæ occurrunt, & maximum onus imponeretur hominibus abſque neceſſitate; peccator enim ſemel juſtificatus obligatur tantum ad pœnitentiam deinceps negative, ſeu habitualiter continuandam, ne unquam ſcilicet complaceat de peccato commiſſo, & in hoc ſenſu Patres dicunt debere adhuc peccatorem juſtificatum pœnitentiam per totam vitam continuare; non tamen tenetur actu poſitivo illam repetere, quando peccata memoriæ occurrunt.

71 Cæterum ſatis quoque pium, & probabile eſſe diximus ar. c. num. 221. teneri hominem ad pœnitendum etiam de peccatis dimiſſis pœnitentia virtute ſive formali, ſive virtuali, quoties de illis complete, & deliberate recordatur. Ita Doctor loc. cit. 4. d. 45. q. 3. ad 3. prin. ubi loquitur

et-

Digitized by Google

etiam de peccatis dimiſſis, nam ait ad hoc obligatos etiam fore Beatos, ſi in illis daretur memoria peccatorum, vel ſi datur, niſi gaudium beatificum impediret; certum autem eſt peccata Beatorum ante ingreſſum beatitudinis fuiſſe deleta, & hoc idem docuerunt Alenſis, D. Thomas, & D. Bonaventura, ut refereat Faber, & Brancatus l. c. & probatur eadem ratione, qua idem probatum eſt præcedenti dubio de peccatis commiſſis: cum enim homo poſt peccatum dimiſſum etiam recordatur illius, vel illud amat, vel odit, quamvis enim ſit dimiſſum non ob id ceſſat eſſe malum, ejuſque ideo non ceſſat exigere odium ſui, & in hoc ſenſu etiam dicunt Patres adhuc peccatorem juſtificatum continuare debere pœnitentiam per totam vitam, quoties illi de novo ſua peccata dimiſſa in memoriam redeunt cum cogitatione practica de iis, prout deteſtabilia ſunt. Nec rurſus repliceare juvat non teneri peccatorem juſtificatum peccatum ſic ei præſentatum deteſtari, ſed ad divertendum intellectum a tali objecto, ne ſe exponat periculo peccati, vel ab omni actu ceſſare. Non ſufficit, inquam, quia incidente cogitatione practica de peccatis commiſſis vel dimiſſis, quatenus deteſtabilia ſunt, non videtur voluntas poſſe ab omni actu ceſſare, & mere negative ſe habere nullum prorſus eliciendo actum, nam hoc eſt difficile, & moraliter non contingit; ſed debet aut velle, aut nolle actum deteſtationis: nolle videtur malum; ergo tenetur velle. Nec etiam actus divertendi intellectum a tali objecto ſufficit, nam hoc ſaltem Adverſarii negare non poſſunt, quod ſi quando incidit memoria peccati remiſſi, adſit periculum complacentiæ, vel delectationis moroſæ, tunc tenemur poſitivum pœnitentiæ, ac diſplicentiæ actum elicere, quia per hoc tutius excluditur peccatum, quam per actum diverſivum.

72 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt, præceptum contritionis, ſeu pœnitentiæ utique tantum obligare ſemel pro venia obtinenda, adhuc tamen etiam obligare ad eam repetendam incidente cogitatione practica de peccatis remiſſis quatenus deteſtabilia ſunt, ne novum peccatum committatur. Ad Confirmationem negatur conſequentia, ex hoc enim quod incidente practica cogitatione de peccatis etiam remiſſis, quatenus deteſtabilia ſunt, teneatur homo ad repetandum pœnitentiæ actum minime ſequitur, quod etiam ſemper teneatur per ſe procurare hanc peccatorum recogitationem; unde gratis concedimus in nullo tempore per ſe teneri hanc peccatorum recogitationem procurare ad ea deteſtanda, ſed ſolum per accidens ex tali ſuppoſitione, quod menti objiciantur ut deteſtanda; & per hoc ſalvatur diſcrimen valde notandum quod verſatur inter obligationem pœnitentiæ ad deteſtanda peccata commiſſa, ac remiſſa, quando menti occurrunt; nam ad hæc deteſtanda tenemur prævie ex tali ſuppoſitione, quod menti occurrant, atque ita mere per accidens, ad illa vero tenemur etiam per ſe aliquando ante mortis articulum eorum recogitationem procurando. Ad ultimum negatur aſſumptum, quia ſicut bonum exigit ſemper amari, etiam poſtquam millies eſt amatum, ita & malum exigit ſemper odiri etiam poſt plura odia præcedentia, unde remiſſio peccati non tollit, quin rurſus odiri debeat, quando menti occurrit, ut practice deteſtandum. Neque ob id maximum onus imponitur hominibus abſque neceſſitate, quia præceptum pœnitentiæ non per ſe obligat poſt peccatorum remiſſionem abſolute loquendo, quaſi teneatur homo etiam per ſe hanc peccatorum recogitationem procurare, ſed ſolum per accidens facta nimirum tali ſuppoſitione, quod ex occaſione aliqua peccata dimiſſa in mentem recurrant, ut practice deteſtanda, & adſit periculum complacentiæ, vel delectationis moroſæ, tunc enim tenemur elicere poſitivum pœnitentiæ actum, ac diſplicentiæ, quia per hoc tutius peccatum excluditur, quam per actum diverſivum, ut ſupra dictum eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

Quomodo pœnitentia, ſeu contritio cauſet remiſſionem peccati mortalis.

73 Explicata pœnitentiæ virtutis neceſſitate, in hoc ultimo articulo explicanda eſt ejuſdem virtutis efficacia ad tollendum peccatum mortale, quod breviter expediemus ex jam dictis in hac materia d. 5. cit. q. 8. ubi ab initio diximus, certum eſſe in lege Evangelica duo dari remedia ad delendum peccata poſt baptiſmum commiſſa, ſcilicet, contritionem perfectam, & attritionem cum Sacramento, ut ſatis conſtat ex ſuperius dictis; pœnitentia virtus, quæ dicitur attritio de facto non poteſt ſe ſola abſque ſacramento delere peccata mortalia, ut docet Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. circa finem, ubi ait attritionem non diſponere ad juſtificationem, & gratiam ſe ſola, licet id faciat cum ſacramento, quod etiam antea docuit Scot. 4. diſt. 19. qu. 2. in fine, & ratio eſt in promptu, quia ſi attritio ſufficeret, fruſtra inſtitutum eſſet pœnitentiæ ſacramentum in ſupplementum efficaciæ attritionis. Pœnitentiæ autem virtus, quæ dicitur contritio nedum in lege veteri efficaciam habuit delendi peccata mortalia, ſed eam quoque habet in lege Evangelica hac conditione, quod ſaltem in voto ſacramentum requirit pœnitentiæ, ut docet Trid. l. c. & Scotus 4. diſt. 10. qu. un. A. Nunc igitur diſcurrendum eſt de modo, quo pœnitentia, ſeu contritio cauſet remiſſionem peccati mortalis, in qua quæſtione diximus l. c. tres præſertim eſſe ſententias. Prima tenet peccati deletionem a contritione cauſari phyſice, & in genere cauſæ efficientis; ita quidem Thomiſtæ, eo quod D. Thomas q. 85. art. 2. ad 3. dicit pœnitentiam expellere peccatum effective, & expreſſive docet Ledeſma 4. p. qu. 27. art. 4. Secunda ſententia docet contritionem in genere cauſæ formalis ex natura rei expellere culpam, itaut habeat formaliter vim juſtificandi peccatorem, vel per ſe, & præciſe ſumpta, vel ſaltem conjuncte cum gratia habituali. Ita Vaſquez p. 2. diſp. 203. Mooratius, Hurtad. Turrianus & alii. Tertia tandem, & communior ſententia docet contritionem ſolum eſſe diſpoſitionem ad remiſſionem peccati, vel ſe ſola, & ex natura ſua, ſicut eſt calor ad expulſionem frigoris, vel ex inſtitutione divina. Quid autem pro reſolutione hujus quæſtionis dicendum ſit, fuſe declaravimus q. 8. cit. ar. 1. & 2. unde breviter repetendo ibi dicta quæſitum reſolvemus.

74 Primo dicendum eſt, contritionem non eſſe deletivam culpæ phyſice, & in genere cauſæ efficientis, neque in genere cauſæ formalis, quaſi per contritionem homo formaliter juſtificetur, ſed tantum moralis diſpoſitivæ. Concluſio eſt valde communis contra primam, & ſecundam ſententiam, & quoad primam partem probatur, quia forma non expellit aliam phyſice, & efficienter, niſi producendo in ſubjecto formam aliam phyſice cum illa incompoſſibilem, ut patet de igne per phyſicam efficientiam frigiditatem a ligno, vel aqua expellente, quia in eis phyſice calorem inducit; ſed contritio non producit phyſice formam cum peccato incompoſſibilem, ſcilicet gratiam, vel charitatem; quamvis enim Thomiſtæ nonnulli dicant actum ipſum pœnitentis concurrere phyſice effective, ſaltem inſtrumentaliter ad producendam gratiam ſanctificantem in anima, hoc tamen falſum omnino eſt, quia gratia, & charitas non ab actibus noſtris, eſto ſupernaturalibus, ſed a ſolo Deo phyſice, & immediate producitur. Tum quia eſto etiam actus ſupernaturales ipſius pœnitentis eo modo ad producendam gratiam inſtrumentaliter concurrant; gratia tamen peccatum non expellit phyſice, & ex natura rei, ſicut calor frigus, quia non opponuntur phyſice, & ex natura rei, ſed tantum moraliter, & demeritorie, ut dictum eſt lib. 2. diſp. 7. de Juſtificatione quæſt. 2. ergo &c. Tum tandem quia contritio intantum delet culpam, in quantum ſtatuit Deus ad diſpoſitionem ejus culpam delere; ergo etiam delet non in genere cauſæ phyſicæ, ſed moralis tantum.

75 Quod vero contritio neque ſit deletiva culpæ in genere cauſæ formalis, quaſi per contritionem homo formaliter juſtificetur, ſed tantum moralis diſpoſitivæ docet ex profeſſo Scotus 2. diſtinct. 17. q. 1. ubi ait hominis juſtificationem de facto fieri per habitum infuſum, & non per ſolum actum, 4. diſt. 14. qu. 2. §. *De ſecundo principali*, ubi docet attritionem perfecte circumſtantionatam in genere moris, quæ in ejus ſententia eſt contritio informis, quatenus natura præceſſit gratiam, eſſe diſpoſitionem tantum, & meritum de congruo ad juſtificationem, & peccati remiſſionem; quatenus vero formata eſt gratia, delere peccata etiam formaliter, non ratione ſui, ſed gratiæ annexæ, a qua valorem accipit, & ſic etiam loquitur Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. ubi ait, *hanc diſpoſitionem, ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*, & ſeſſ. 14. cap. 4. docet per *contritionem nos præparari ad juſtificationem*: forma autem diſpoſitiva ad aliquem effectum non cauſat eum formaliter, & præſertim ſi ſolum ſit diſpoſitio in genere moris, ſicut eſt contritio, non enim eſt diſpoſitio ad juſtificationem phyſice, & ex intrinſeca ſua natura, ut dictum eſt diſp. cit. de juſtificatione quæſt. 8. art. 3. ſed tantum ex inſtitutione Dei libera illam acceptantis in ordine ad remittendum peccatum. Item Tridẽnt. loc. cit. contritionem, & pœnitentiam appellat formam impetrativam remiſſionis peccatorum, dum ait: *Contritionem fuiſſe omni tempore neceſſariam ad impetrandam veniam peccatorum*, forma autem impetrativa alicujus effectus non cauſat eum formaliter, ergo ex modo loquendi Concil. Trident. clare deducitur contritionem non cauſare peccati remiſſionem in genere cauſæ formalis, ſed proprie eſſe cauſam remiſſionis peccatorum, tamquam cauſam moralem per modum diſpoſitionis, impetrationis, & præparationis ad gratiam ſanctificantem, quæ formaliter peccata remittit, & delet, ut ex profeſſo docuimus diſp. 5. de juſtific. qu. 8. art. 1. ubi oſtendimus ſolam, & adæquatam cauſam formalem juſtificantem in nobis eſſe gratiam habitualem, ut docet Trid. ſeſſ. 6. c. 7. dum inquit, quod *unica formalis cauſa eſt Juſtitia Dei, qua nos juſtos facit*, atque ideo diximus actum contritionis non habere per ſe vim juſtificandi formaliter peccatorem, ſed gratiam habitualem eſſe per ſe cauſam adæquatam formalem talis juſtificationis, itaut etiam ſine alia diſpoſitione propria peccatoris ipſum juſtificaret.

76 Secundo, quia adhuc ulterius dubitatur, num pœnitentia ita ſit cauſa moralis juſtificationis, ut ſe habeat per modum meriti ad illam, aliqui enim tenentes nullum meritum debere præcedere juſtificationem, negant pœnitentiam ullam habere meriti rationem volentes ut, niſi nomine diſpoſitionis moralis, ideo pro reſolutione hujus difficul-

Digitized by Google

ſiculiaris aſſerimus quæſt. 8. eit. art. 1. num. 226. poſſe dici peccatorem per pœnitentiam perfectam, qualis eſt contritio, aliquo modo juſtificantem gratiam mereri; ſed quia duplex eſt meritum, ſcilicet de congruo, & de condigno, addimus ibidem non mereri de condigno, ſed ad ſummum de congruo. Ita Scotus loc. cit. 4. d. 14. q. 1. Y. & q. 2. §. *De ſecundo principali*, & diſt. 19. in fine, & diſt. 20. ab initio, ubi docet pœnitentiam virtutem, quæ juſtificare poteſt ſine ſacramento in re, hoc facere, ut meritum de congruo, ſic etiam paſſim Scotiſtæ loquuntur, Faber, Hiquens, Hiribarnes, Brancatus, & alii, qui etiam advertunt, ita quoque locutum fuiſſe D. Thomam part. 3. qu. 109. art. 7. Alenſem q. 17. membr. 1. art. 2. & D. Bon. 4. diſt. 16. art. 3. qu. 1. & ſic etiam loquuntur Recentiores, ut videre eſt apud Avarſam part 4. qu. 114. ſect. 6. & Cardinalem de Lugo diſp. 8. de pœnit. ſect. 6. Et quidem quod pœnitentia perfecta non deleat peccata, nec ad juſtificationem diſponat, ut meritum de condigno, deducitur ex omnibus Scripturæ locis, quibus ſignificatur peccatorem gratis juſtificari, juxta illud Roman. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius;* At ſi contritio eſſet meritum deletionis culpæ de condigno, talis deletio culpæ non eſſet gratia, & donum liberale Dei, ſed merces, & præmium, quod enim debetur merito de condigno eſt merces, & præmium & hæc eſt expreſſa doctrina Trid. ſeſſ. 7. cap. 8. dum inquit, quod gratis juſtificari omnino dicimur, quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur. Quod vero recte, & candide dici poſſet contritionem peccata delere, & ad juſtificationem diſponere per modum meriti de congruo, probatur, quia in Scripturis pœnitentiæ voluntariæ, & contritioni promittitur remiſſio peccati; at non poteſt ei promitti, ut merito de condigno, quia tale meritum gratiæ ſtatum ſupponit in operante, talis autem pœnitentia eſt a peccatore; reſtat ergo ut ei promittatur, veluti merito de congruo. Neque huic loquendi modo obſtet Scriptura appellans juſtificationem peccatoris gratuitam, hoc enim loquendi modo ſolum ſignificat juſtificationem cadere non poſſe ſub merito de condigno, quia hoc genus meriti excludit gratiam, & donum, & habet pro termino præmium, & mercedem ex juſtitia, at meritum de congruo nequaquam, ſed habet pro termino beneficium, & donum cum hoc ſolo diſcrimine, quod meritum de congruo aliquo modo diſponit ad illud obtinendum ſine tamen excluſione gratiæ tribuentis, quod non evenit in dono, & beneficio collato abſque ulla prævisione operis illius, qui confertur, ut ſatis patet ex dictis de natura utriuſque meriti jam declarata leg. 3. ſect. dict. 3. quæſt. 1. ergo nil obſtat, quin pœnitentia perfecta, ſeu contritio dici poſſit peccata delere, & ad juſtificationem diſponere per modum meriti de congruo.

77 Tertio, ex dictis etiam deduci poteſt deciſio quæſiti illius, an pœnitentia virtus ſit etiam cauſa gratiæ juſtificantis, & quomodo, poteſt enim dici cauſa moralis tantum, & diſpoſitiva, & per modum meriti de congruo; quæ aſſertio deducitur ex Scoto l. c. & Concilio Tridentino in omnibus relatis locis, in quibus docet pœnitentiam perfectam eſſe præparationem, & diſpoſitionem ad juſtitiam, quæ eſt gratia habitualis nos juſtificans, quo loquendi modo, aliquam cauſalitatem illi tribuit reſpectu gratiæ peccatori conferendæ, & cum hæc phyſica eſſe nequeat, quia ſic ſolus Deus gratiam cauſat juxta illud Pſalm. 84. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*, ut ſit cauſa in genere cauſæ moralis tantum, & quidem Concilium ipſum, dum loco citato contritionem vocat diſpoſitionem, impetrationem, & præparationem ad gratiam juſtificantem, quæ formaliter peccata remittit, & delet, nedum cauſalitatem, ſed etiam ſpeciem cauſalitatis inſinuare videtur, ſcilicet moralem.

Confirmatur ex omnibus Scripturæ locis, tam veteris, quam novæ legis, in quibus pœnitentiæ promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio, ut Ezech. 18. *In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius, & vita vivet*; ſi ergo poſita pœnitentia perfecta pro veteri lege cauſabatur infallibiliter gratia in homine contrito, in nova autem ea poſita cum voto Sacramenti eadem cauſatur, plane negari non poteſt, quin ſit aliquo modo cauſa gratiæ; illa enim cenſetur cauſa ſufficiens, & efficax alicujus effectus, qua poſita ponitur effectus, & qua ablata aufertur; cum ergo non ſit cauſa phyſica, erit ad minus cauſa moralis, ſi enim ſaltem hoc modo non cauſaret gratiam, explicari non poſſet quomodo ad juſtificationem diſponat, & peccatorum remiſſionem. Denique quod nequeat eſſe niſi cauſa moralis, probatur, quia quod non cauſat effectum ex natura ſua, ſed ex pacto, & voluntate, vel ordinatione alterius, alió modo cauſare nequit, quam moraliter, & diſpoſitive, ut patet de meritis, & precibus, immo & de ipſis Sacramentis; ſed pœnitentia non cauſat gratiam, & juſtificationem, niſi ex pacto, & promiſſione Dei, ut conſtat ex omnibus Scripturæ locis, in quibus a Deo pœnitentiæ promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio; ergo non aliam cauſalitatem exercere poteſt, quam moralem, & per modum impetrationis, ut Concilium loquitur; ſi enim hoc ſaltem genus cauſalitatis non exerceret, explicari non poſſet, quomodo ad juſtificationem, & gratiam habitualem præparet peccatorem, ac diſponat. Et hic advertendum eſt, quod omnia, quæ de pœnitentia perfecta dicuntur, hoc eſt de contritione ſine ſacramento in ordine ad juſtificationem cauſandam, dici quoque debet de pœnitentia imperfecta, ſcilicet attritione cum ſacramento, hæc enim quoque virtute ſacramenti in ea ſuſcepti æquivalet contritioni, & pœnitentiæ perfectæ, atque ideo utraque eſt cauſa efficax, & infallibilis gratiæ juſtificantis modo declarato.

78 Quarto dicimus etiam q. 8. cit. art. 1. num. 229. virtute pœnitentiæ de facto omnia mortalia ſimul remitti, nec unum ſine alio remitti poſſe: quod aſſertum cenſetur eſſe de fide, expreſſe enim deducitur tum ex Scriptura, quæ non niſi integram peccatorum remiſſionem promittit pro integra pœnitentia, ut patet ex dicto Ezech. cit. *In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius*, tum ex doctrina Conc. Trident. de Juſtificatione ſeſſ. 6. & de pœnit. ſeſſ. 14. ubi juſtificationem declarat per modum vivificationis, & liberationis a morte juxta modum loquendi Sacræ Scripturæ; hæc autem non habetur, niſi per integram omnium peccatorum mortalium remiſſionem, nam per unum ſolum peccatum mortale, quod in anima remaneret, homo non eſſet juſtus, ſed impius, non eſſet vivus, ſed mortuus ſpiritualiter, demum non eſſet in ſtatu ſalutis, ſed damnationis æternæ. Hoc idem probatur ratione, quia peccatorum remiſſio de facto ſit per juſtitiam inhærentem, & formam juſtificantem, quæ dicitur gratia habitualis, ex Trid. ſeſſ. 6. ſed gratia de facto nullum peccatum mortale ſecum compatitur, & hominem pœnitens juſtificat, & ſanctificat, & ſi pœnitens de uno ſolo peccato complacentiam haberet, jam eſſet prorſus indignus remiſſionis aliorum juxta illud Jacob. 2. *Qui in uno offendit, factus eſt omnium reus*. Notanter autem dicimus de facto, & de potentia ordinaria unum peccatum mortale ſine alio remitti non poſſe, quia licet aliqui id affirment etiam de potentia Dei abſoluta, ut Valentia, Vaſquez, Becanus, Amicus, & alii, quorum fundamentum eſt, quia peccatum mortale etiam de potentia Dei abſoluta non niſi per infuſionem gratiæ remitti poteſt, quam dicunt intrinſece, & ex natura rei, cum omnibus, & ſingulis mortalibus æque formaliter repugnare. Alii tamen concedunt id fieri poſſe per potentiam Dei abſolutam; ita Doctores omnes citati lib. 2. d. 7. qu. 3. tenentes omne peccatum non ſolum in pura natura, ſed etiam in jam elevata ad finem ſupernaturalem poſſe a Deo ex vi alterius providentiæ ab ea, quæ nunc eſt, remitti abſque infuſione gratiæ ſanctificantis, & abſque ulla forma intrinſeca per ſolam extrinſecam condonationem, quæ eſt expreſſa Scoti ſententia pluribus in locis ibi adductis art. 1. juxta quod principium poſſet Deus de potentia abſoluta unum condonare peccatum, aliis non condonatis, & hoc idem deduci poteſt ex alio quoque principio in ea diſp. 7. quæſt. 2. præmiſſo, quod gratia, & peccatum non ex natura rei, ſed tantum ex Dei ordinatione ad invicem repugnat, ideoque de potentia Dei abſoluta poſſe eſſe ſimul, atque per infuſionem gratiæ poſſe remitti unum peccatum ſine alio, quia juxta hoc principium ſola gratia ex ſe non delet peccatum, niſi accedente extrinſeca condonatione, & favore divino modo jam explicato diſp. 7. cit. quæſt. 1. art. 2. atque ita poteſt dari gratia cum extrinſeca condonatione unius peccati, & non alterius, & poteſt a Deo ordinari ad delendum unum peccatum ſine alio.

79 Quinto tandem dicimus art. cit. n. 231. virtute pœnitentiæ, ſeu contritionis ſimul cum culpa etiam ſemper remitti pœnam æternam, non tamen totam pœnam temporalem, ſive in hac vita, ſive in Purgatorio luendam. Quod aſſertum eſt etiam communiter omnium Catholicorum, & expreſſe docuit Scotus diſt. 14. quæſt. 1. cit. lit. L. & H. ubi poſtquam dixit tranſacto actu peccaminoſo remanere in peccatore reatum, ſeu obligationem ad pœnam æternam, docet deinceps hunc reatum per pœnitentiam deleri, & diſt. 20. ab initio docet deleri, vel per pœnitentiam interiorem, ſcilicet contritionem, vel per ſacramentum, & tandem diſt. 14. qu. 4. & d. 22. lit. F. ait, quod dum reatus pœnæ æternæ deletur, commutatur ex Dei miſericordia pœna æterna in temporalem, vel in via, vel in Purgatorio ſolvendam. Quoad primam partem probatur ex Scriptura, quæ inſeparabiliter jungit ſtatum culpæ cum reatu damnationis æternæ, & e contra remiſſionem culpæ, ſeu juſtificationem cum redintegratione ad gloriam, & liberatione a tali damnatione, ut conſtat ex illo ad Rom. 6. *Nunc liberati a peccato ſervi facti Deo habentes fructum veſtrum in ſanctificatione, finem autem vitam æternam*. Et hoc idem docet Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. ubi ſupponit pœnam æternam ſimul cum culpa mortali deleri, & hoc tandem ſuadet ratio, quia ordinarie non remittitur culpa, niſi per gratiam habitualem, hæc autem eſt filiatio adoptiva Dei hominem conſtituens Hæredem vitæ æternæ ex eodem Tridentin. ſeſſ. 6. citat. cap. 4. & 7. ergo tollit reatum, ſeu dignitatem pœnæ æternæ, non enim poteſt quis ſimul eſſe dignus vita, & pœna æterna.

80 Quoad ſecundam partem probatur etiam ex communi Theologorum conſenſu, qui dicunt, dum cum reatu culpæ

de-

deletur quoque reatus pœnæ æternæ, commutari ex Dei miſericordia pœnam æternam in temporalem, vel in via, vel in Purgatorio ſolvendam, & hoc etiam ſancivit Trid. ſeſſ. 14. c. 6. contra Hæreticos noſtri temporis id negantes, ac conſequenter Purgatorium, ſuffragia, & indulgentias pro defunctis, ut refert Bellarm. lib. 4. de pœnit. cap. 2. verba vero Conc. ſunt hæc: *Sancta Synodus declarat falſum omnino eſſe, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino numquam remitti, quin univerſa etiam pœna condonetur*. Denique hoc etiam ſuadet ratio ex offenſis humanis deducta, in quibus remiſſa tota offenſa per acceptationem in amicitiam, adhuc poteſt, & ſolet offenſus ab offendente aliquam ſatisfactionem exigere ad reſarciendum jus læſum publicæ juſtitiæ; ergo ſimiliter poteſt Deus peccatorem ad ſuam amicitiam acceptare condonata perfecte culpa, & adhuc ab eo aliquam exigere pœnam in recompenſationem divinæ juſtitiæ læſæ, nam qui Deum offendit, non ſolum amicitiam violavit, ſed etiam jus, & juſtitiam, quare utraque redintegranda eſt, & bene poteſt ſeparatim una abſque alia reſarciri, nam poteſt quis eſſe alteri amicus, & ſimul debitor juſtitiæ, quia hæc jura, cum ſint diverſa, non ſibi contradicunt. An autem de potentia Dei abſoluta poſſit Deus remittere culpam non remiſſo debito pœnæ æternæ, diſputamus loc. citat. in fine art. & objectiones contra præcedentem doctrinam ſolvimus artic. 2. ejuſdem quæſtionis.

QUÆSTIO IV.

De remiſſione peccatorum venialium.

81 DEclarata remiſſione peccatorum mortalium per virtutem pœnitentiæ, in præſenti qu. diſcurrendum eſt de remiſſione venialium, pro quo ſupponendum eſt ex dictis l. c. diſt. 6. de peccato habituali, etiam ex peccato veniali cauſari in anima aliquam maculam, quæ conſiſtit non quidem in privatione alicujus gradus gratiæ habitualis, quandoquidem ſit cum ea compoſſibilis in quocumque gradu; ſed vel in denominatione a præcedenti culpa non retractata, vel in aliquo alio ab ea moraliter relicto, & permanente, pro quo homo nondum condigne ſatisfecit, quæ macula, & denominatio cauſa eſt, ut in homine aliquid ſit quod Deo diſpliceat, & quod impediat aliquorum donorum collationem, & auxiliorum, quibus homo charitate, quam habet, ferventius ageretur. Certum autem eſt, ut jam diximus diſp. 5. cit. n. 9. ab initio, & paſſim concedunt omnes, maculam peccati venialis ſufficienter tolli per contritionem formalem, vel ſaltem virtualem, ac etiam per attritionem cum ſacramento, nam ſi hæc ſufficiunt ad maculam abſtergendam peccati mortalis, tanto magis venialis, & nedum per ſacramenta tolluntur, ſed etiam per ſacramentalia, qualia ſunt oratio Dominica, aſperſio aquæ benedictæ, largitio eleemoſynæ, benedictio Epiſcopi, &c. Sed difficultas eſt de modo, quo hæc omnia maculam venialem tollant, & an præter hæc aſſignata dentur etiam alia media ad illam tollendam, adeo ut, quamvis longe difficilior ſit reſurrectio a peccato mortali, quam a veniali, difficilius tamen eſt explicare qualiter per pœnitentiam peccata venialia remittuntur, de quo varii ſunt modi dicendi, quos fuſe examinamus loco cit. quæſitum autem nunc breviter juxta dicta ibidem de mente Doctoris reſolvemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo remittantur venialia in hac vita.

82 PRimo dicendum eſt peccatum veniale poſſe deleri extra ſacramentum per contritionem, ſive generalem reſpicientem omnia peccata in genere, ſive etiam per ſpecialem tendentem diſtincte in veniale, & poſſe etiam deleri virtute attritionis cum ſacramento, immo etiam extra ſacramentum in homine juſto. Concluſio quoad primam partem eſt communiter conceſſa, & eſt Scoti 4. d. 21. qu. 1. §. *In iſta quæſtione*, ubi ait, peccatum veniale in hac vita remitti poſſe per pœnitentiam interiorem, & exteriorem, ubi nomine pœnitentiæ exterioris ſacramentum pœnitentiæ intelligitur, & obvia eſt probatio; quia contritio extra ſacramentum, & attritio cum ſacramento ſufficientes ſunt ad delendum mortale, ut conſtat ex dictis qu. præced. ergo tanto magis ſufficientes erunt ad veniale delendum; dicuntur autem ſufficientes ad delendum veniale peccatum, quia non ſunt media neceſſaria, ut inquit Doctor l. c. cum per alia quoque remitti poſſit. Quod autem in homine juſto poſſint venialia deleri etiam per ſimplicem attritionem ſine ſacramento, quæ eſt altera pars concluſionis, eſt Scoti & Scotiſtarum, Suarez 3. part. diſp. 11. ſect. 2. Coninch. diſp. 2. dub. 14. & aliorum contra Vaſquez, & alios Recentiores in homine juſto ad deletionem venialis extra ſacramentum requirentes contritionem formalem, vel ſaltem virtualem, & probatur, quia ex oppoſita ſententia ſequeretur, quod magis, vel æque rigoroſa ſatisfactio exigeretur pro peccato levi, & gravi, quod non congruit juſtitiæ; ſed contritio formalis, vel virtualis neceſſario extra ſacramentum ad deletionem peccati mortalis exigitur, ut conſtat ex dictis quæſt. præc. ergo talis ſatisfactio non neceſſario exigitur ad deletionem venialis præſertim in homine juſto, ſed minor ſufficit, qualis eſt attritio. Confirmatur, quia attritio quoque eſt verus actus pœnitentiæ, & habet oppoſitionem cum peccato veniali, quia eſt odium, nolitio, & deſtructio ipſius; ergo poteſt illud delere, conſequentia patet, quia melius deſtrui nequit actus volitionis præteritus, quam per nolitionem, & retractationem ejuſdem, qualis in propoſito eſt attritio reſpectu venialis peccati. Reſponſiones autem, & objectiones Adverſariorum vide rejectas, & ſolutas q. 9. ar. 1. & præſertim illam, quam adeo exagerant, quod ſi ſola attritio ſufficeret ſine ſacramento, numquam venialia vere remitterentur in ſacramento, quia jam ſemper inveniretur remiſſio facta per attritionem.

83 Secundo dicendum eſt, juſtum poſſe quoque venialia delere per actus aliarum virtutum, qui æque placent Deo, ac veniale diſplicuit, ſi ab ipſomet operante ad talem finem referantur, ſcilicet deletionis peccati, vel ſaltem a Deo ad talem finem acceptentur. Hæc aſſertio verbatim eſt Scoti loco cit. & omnium Scotiſtarum, & tenet Suarez d. 11. ſect. 3. quamploribus probat Brancatus noſter diſp. 15. art. 11. & quidem cum Trident. ſeſſ. 14. c. 5. dicat multis remediis poſſe deleri venialia ultra formalem pœnitentiam, quæ ſit contritio, vel attritio, utique ſub iis remediis opera quoque aliarum virtutum implicite intelliſit, utpote in exiſtimatione æquivalentia venialibus offenſis; nulla enim eſt ratio cur magis diſplicere debeat levis offenſa, qualis eſt veniale, quam placere actus fidei, charitatis, miſericordiæ, temperantiæ, &c. facti ab homine juſto. Confirmatur exemplo ex humanis deducto, nam ſi Princeps ſit leviter offenſus a Subdito, & hic opus heroicum faciat ad ei placendum, & talem offenſam tollendam; ſtatim Princeps talis operis intuitu placatur, & offenſam dimittit, ſiquidem ei magis placet tale opus heroicum, quam levis illa offenſa diſplicuerit; ergo idem de Deo dicendum, qui in benignitate, miſericordia, & liberalitate ſuperari non poteſt, quis enim dicat Deum non acceptare jejunia, peregrinationes, opera pietatis, & ſimilia pro deletione venialium, aut non magis, vel ſaltem æque placere Deo hæc opera facta a juſto pro delendis venialibus, ac diſpliceant ei venialia? eo præſertim quia venialia ſunt leves offenſiones, & interdum parum ſpontaneæ, & præfati virtutum actus aliquo modo a priori defectu voluntatem vertunt, & alioquin magnum valorem a gratia accipiunt, quæ ſupponitur in homine juſto, atque adeo ſunt Deo magis grati, quam veniale diſplicuerit; ergo ſatis erunt ad remiſſionem. Dummodo inducant in genere cauſa moralis ad illam exhibendam, & quod ea opera ſic acceptet, ſatis pium eſt credere, ac rationabile, quia per illa tantus honor exhibetur Deo, immo major, quam ſubtractus ſibi fuerit per veniale, & talibus operibus ſæpe in Scriptura talis acceptio promittitur, & remiſſio; ut dimittendo alterius injuriam *Dimittite, & dimittetur vobis*, *dimitte noſtris debita noſtra*, &c. ut Auguſt. notat Epiſt. 108. Denique quodlibet opus bonum ex gratia procedens eſt meritorium augmenti gratiæ & gloriæ; ergo & remiſſionis culpæ venialis, patet conſequentia, quia hæc remiſſio eſt quid minus, quam vita æterna, qui autem poteſt in majus, poteſt etiam in minus. Objectiones autem Adverſariorum vide ſolutas art. 1. cit. num. 256.

84 Tertio diximus etiam loc. c. n. 253. pœnitentiam valere ad remiſſionem venialium, non per modum formæ phyſicæ, & cauſæ formalis, ſed ſolum per modum cauſæ moralis, & in homine juſto etiam per modum condignæ ſatisfactionis, ſeu meriti de condigno. Et quidem pœnitentiam tollere venialia, non per modum formæ phyſicæ, & cauſæ formalis, ſed moralis tantum, probatur, quia venialia compatiuntur cum juſtitia, ſeu gratia habituali, quæ hominem juſtificat; ergo a fortiori cum contritione, aut alia quacumque forma, quæ ad juſtitiam ſolum diſponit: conſequentia patet, quia quod eſt compoſſibile cum aliqua forma, tanto magis compoſſibile eſt cum diſpoſitione ad eam. Quod vero in homine juſto valeat pœnitentia per modum condignæ ſatisfactionis, ſeu meriti de condigno, quæ erat altera pars aſſerti, facile probatur, quia ſi conſideretur actus pœnitentiæ de venialibus elicitus ab homine juſto, ſicut hic actus eſt meritorius de condigno gloriæ, ita poteſt de condigno valere ad remiſſionem peccati venialis, & ſicut homo juſtus poteſt de condigno ſatisfacere pro pœna temporali relicta ex culpa remiſſa, ſive mortali, ſive veniali, ut Trid. docet loc. cit. ita etiam ſatisfacere poterit pro ipſa culpa veniali. Et ratio eſt, quia homo juſtus, cum ſit vere dignus gloria, poteſt etiam de condigno removere impedimenta ab ingreſſu gloriæ retardantia; hujuſmodi autem eſt pœna temporalis ſolvenda, & ſic etiam culpa venialis expianda. Diximus autem hoc totum procedere de homine juſto, quia alioquin de peccatore loquendo remiſſio peccati venialis datur omnino gratis, id eſt, ſine merito, vel ſatisfactione condigna, quia nec ordine naturæ, nec tempore ſupponit perſonam gratam, ſed ſimul omnino cum ipſa gratia confertur, & ideo ſicut gratis datur, ita hæc remiſſio, quia ante gratiam ſanctificantem nulla ratio juſtitiæ, nec meritum, aut ſatisfactio de condi-

gno in nobis eſſe poteſt. Objectiones autem Adverſariorum ruſus vide ſolutas ar. cit. n. 255. & ſequent.

85 Quarto conveniunt alterius communiter Patres, & Doctores per ſacramenta quoque venialia remitti, ut diximus q. 9. cit. art. 2. quorum commune fundamentum eſt, quia omnia ſacramenta, ut inſtrumenta paſſionis Christi ad ſanctificandas animas ſunt inſtituta, eaſque perfecte diſponendas ad gloriæ conſecutionem, & conſequenter ad tollenda omnia impedimenta, quæ aliquo modo poſſunt a gloriæ conſecutione impedire; cum igitur venialia nos a conſecutione gloriæ retardent, debent per ſacramenta rite ſuſcepta remitti. Et quidem venialia remittunt non ſolum excitando fervorem charitatis, quo formaliter illa expellantur, ut aliqui dixerunt; ſed ex ſe, ſive ex opere operato illa remittunt poſita ſufficienti ſubjecti diſpoſitione, nam ſi ratione tantum fervoris in actum ſuſceptione excitati remitterentur, jam non ex merito, & opere operato Christi, ſed ex merito, & opere ſuſcipientis remitterentur, non autem ex vi ſacramenti. Tum etiam quia non ſemper ſacramenta etiam digne ſuſcepta talem fervorem excitant; & ita in tali caſu verum non eſſet ſacramentum remittere venialia etiam in non ponentibus obicem; fatendum ergo eſt ſemper ea ſe illa remittere poſita ſufficienti diſpoſitione ſubjecti ad tollendum obicem pro digna ſacramenti ſuſceptione. Quæſtio tamen eſt, quam diſpoſitionem ſacramenta in ſuſcipiente requirant ad tollendum obicem, ut ea remittere poſſint. Communiter requirunt ad minus attritionem de peccato veniali commiſſo, quia attritio neceſſario requiritur in ſuſcipiente ſacramentum, tamquam diſpoſitio ad tollendum obicem, & abſolutionem obtinendam. Verum licet attritio neceſſario prærequiratur ad conſequendam abſolutionem mortalium, ut ſupra dictum eſt, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali conjuncta, tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in multis, talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem, ut ſacramentum eorum abſolutionem influere poſſit; ſed ſufficere poteſt etiam aliqua minor diſpoſitio, nempe actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntas recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, hæc enim cenſetur virtualis quædam peccati deteſtatio, dum homo vult eius medicinam aſſumere, quod etiam concedunt Soto, Suarez, & alii plures.

86 Quinto de Sacramentalibus difficultas eſt, an ipſa quoque remiſſionem venialium ex opere operato conferant, an potius ex opere operantis tantum: Quidam dicunt hæc ſacramentalia eam aliam non habere remittendi venialia, niſi excitando in nobis motum contritionis, aut dilectionis, per quem immediate venialia tollantur, ita plures apud Henriquez lib. 1. de ſacramentis cap. 21. Alii vero dicunt hæc ſacramentalia per modum impetrationis venialia dimittere propter fidem, & orationes Eccleſiæ, quas in benedictione aquæ, ſalis, &c. ſolet orationes adhibere, quibus petit, ut huiuſmodi res benedictæ ad ſalutem mentis conferant, & corporis, ut conſtat ex Miſſali Romano. Alii tandem contendunt hæc ſacramentalia ex inſtitutione Eccleſiæ habere vim remittendi venialia, non tantum ratione impetrationis, aut quia excitant motum contritionis, & pœnitentiæ, ſed etiam ex opere operato, ut refert & tenet Valentia q. 4. de Pœnitentia; ratio eſt, quia ſacramentalia ſemper remittunt peccatum veniale, & tamen non ſemper in nobis excitant motum pœnitentiæ; ergo venialia non remittunt ſolum excitando pœnitentiam, ſed ex opere operato.

87 Nos tamen diximus art. 2. cit. num. 260. Sacramentalia ab initio quæſtionis enumerata, quæ hoc nomine appellantur, quia ſunt cæremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ ad ornatum, ſolemnemque ritum ſacramentorum, non remittere venialia ex ſe, & ex natura ſua, & ex opere operato, aut ex vi ſuæ inſtitutionis, ſed ſolum quatenus excitant motum pœnitentiæ venialium, aut eam a Deo impetrant. Ita Recentiores communiter, & indicavit Doctor diſt. ac. cit. qu. 1. ab initio quæſtionis argumenta proponendo, dum ait: *per pœnam minimam poſſe remitti veniale, dum tamen ſit voluntaria, ut aſperſione aquæ benedictæ, & huiuſmodi*, ubi rationi voluntatis, & actui interiori, & tandem operi operantis, ſeu pœnæ voluntariæ, quam amplectimur, tribuit venialium remiſſionem, & non ipſi aſperſioni, ut ſigno efficaci, & operi operato. & ſic etiam loquuntur Faber, Hiribarnes, Brancatus, Hiquæus, et alii Scotiſtæ. Ratio, qua omnes nituntur, eſt, quia ſi huiuſmodi ſacramentalia ex opere operato venialia remitterent, vel id eſſet ex inſtitutione Christi, vel Eccleſiæ, non primum, quia de hac inſtitutione nullibi conſtat; neque ſecundum, quia Eccleſia auctoritatem non habet inſtituendi certa, & infallibilia remedia, ſeu ſigna ad remittenda venialia, ergo proprie loquendo ſacramentalia huiuſmodi non debent venialia remittere ex opere operato, ſi nimirum ex opere operato dicatur illud, quod de condigno, & infallibiliter ex meritis alterius datur, vel operatur. Dixi proprie loquendo, quia ſi illud dicatur ex opere operato, quod confertur non ſolum intuitu operantis, ſed alterius etiam, ſic dici poſſunt ex opere operato cauſare, quia habent efficaciam, quatenus, ſanctitas Eccleſiæ ipſis applicatur mediantibus orationibus, quibus hunc effectum ipſis impetrat a Christo Sponſo. Ratio eſt, quia alioquin Eccleſia fruſtra illas orationes adhiberet benedicendo, & conſecrando aquam luſtralem, & ſimilia, ſi non poſſent habere ſuum effectum, ſaltem per modum impetrationis, quod etiam non ita intelligendum eſt, quaſi Eccleſia orationibus ſuis impetret nobis immediate remiſſionem venialium, quando utitur ſacramentalibus, ſed quia impetrat nobis contritionem, & pœnitentiæ motum, per quam venialia tollantur, qua ratione tandem ſacramentalia non dicuntur remittere venialia ipſi ex opere operato, licet intercedat Eccleſiæ impetratio, ſed ex opere operantis, quia Eccleſia ſuis orationibus non impetrat nobis immediate remiſſionem, ſed impetrat contritionem, per quam venialia tolluntur, tum etiam quia hic affectus non eſt omnino infallibilis, quia non eſt fundatus in aliqua ſpeciali promiſſione Dei.

88 Ex quo patet prædicta ſacramentalia non delere venialia ex eo præciſe, quod excitent motum aliquem pœnitentiæ, per quem immediate venialia tollantur, ut prima opinio dicebat; quia ſic dicendo nihil ſacramentalibus illis concederetur, tum etiam, quia librorum lectio, verba concionantis, & amicorum correctiones hos motus excitare ſolent, neque ob id librorum lectio, concio, correctio, & ſimilia dicuntur venialia delere. Neque dicuntur venialia delere per modum impetrationis præciſe propter fidem, & orationes Eccleſiæ, quæ in benedictione aquæ luſtralis, & ſimilium adhibentur, ut ſecunda opinio dicebat, quia Eccleſia ſuis orationibus, ut dictum eſt, nobis non impetrat immediate venialium remiſſionem, quando ſacramentalibus utimur, ſed quia nobis impetrat pœnitentiæ motum, per quem peccata tolluntur, alioquin poſſent ſacramentalia dormienti, & fatuo applicari, atque venialia deleri. Ut ergo ſacramentalia ſuum ſortiantur effectum utrumque requiritur, & unum ſine alio non ſufficit, requiritur, inquam, motus virtutis internus pœnitentiæ ſacramentalia ſuſcipientis, ſuppoſita Eccleſiæ impetratione, per quod patet ad fundamentum illius tertiæ ſententiæ, negatur enim ſacramentalia poſſe venialia delere peccata, etiam quando in nobis nullum excitant pœnitentiæ motum. Neque opus eſt talem virtutis motum a ſacramentalibus excitatum eſſe ſemper contritionem, vel attritionem formalem, ut paſſim Recentiores loquuntur, alioquin majus remedium, & potentius requireretur ad delendum venialia, quam mortalia, nam ad delendum mortalia ſola contritio ſufficit, ad venialia vero delenda ipſa requireretur cum uſu ſacramentalium; tum quia ſi ſemper formalis pœnitentia requiritur, non multi eſſent modi venialia delendi, ut docet Trid. ſeſſ. 14. c. 5. dicens: *quod multis aliis remediis poſſunt expiari*, ſed unus, ſcilicet formalis pœnitentia. Sufficit ergo ad venialia hoc modo delenda, quod ſacramentalia habeant annexum aliquem actum, qui ſit vel pœnitentiæ formalis, vel virtualis, vel ad ſummam, qui referat talem uſum ſacramentalium ad talem finem, ideſt, ut peccata venialia deleantur, ut ait Doctor diſt. 21. q. 1. E.

89 Sexto tandem eſt difficultas, an venialia in hac vita poſſint ſine mortali dimitti. Communiter concedunt omnes, ut diximus q. 9. cit. art. 3. peccata mortalia remitti poſſe abſque venialium remiſſione, quia non omnis diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem mortalium ſufficit ſemper ad remiſſionem venialium, nam actus, quo quis deteſtatur peccata, quatenus ſunt gravis offenſa Dei, eſt diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem mortalium, non vero venialium, cum huiuſmodi actus deteſtationis non habeat ſufficientem incompoſſibilitatem cum venialibus permanere, quæ ſunt levis offenſa Dei. Sed controverſia eſt, an etiam e contra poſſint in peccatore venialia remitti ſine mortalibus per diſpoſitionem ſufficientem ad illorum remiſſionem, non vero iſtorum. Et quidem communis opinio id negat, quia licet concedant omnes gratiam habitualem non requiri formaliter ad remiſſionem venialis, cum nulla gratia habitualis quantumvis intenſa incompoſſibilis ſit cum peccato veniali; dicunt tamen neceſſario requiri, vel antecedenter, vel concomitanter, itaut nemo de facto aſſequatur remiſſionem peccati venialis, niſi vel jam juſtus ſit, vel tunc juſtificetur. Ita Suarez, Vaſquez, Nugnus, Valentia, Coninch. Peſantius, Amicus, Becanus, Bonacina, Aversa, & alii Recentiores paſſim, quos ſequitur ex noſtris Brancatus diſt. 15. art. 9. quorum commune fundamentum eſt, quia remiſſio venialium in hac vita ſine infuſione gratiæ habitualis fieri nequit, cum quo non ſtat peccatum mortale, quod ita probant, quia ſi veniale poſſet ſine mortali remitti, vel id fieret in ſacramento, vel extra, non in ſacramento, quia ibi ſemper confertur gratia habitualis, quando digne ſuſcipitur, mortale autem cum tali gratia conſiſtere nequit. Nec extra ſacramentum; quia vel remitteretur per attritionem, vel per contritionem, attritio ſola non ſufficit, nec habere poteſt in peccatore de ſolis venialibus, Deus enim excitare non ſolet peccatorem ad dolendum de ſolis venialibus, ſed potius, ac principaliter de mortalibus, contritio tandem non ſolum venialia, ſed etiam mortalia tollit, nullus ergo eſt caſus in quo venialia tollantur manente mortali.

90 Nos tamen art. 3. n. 264. aſſerimus ex oppoſito fundamento poſſe remitti veniale peccatum relicto mortali, cui erat conjunctum per attritionem ſupernaturalem, & extra ſacramentum, nec ſemper ad eius remiſſionem requiri gra-

Digitized by Google

gratiam habitualem antecedenter, vel conſequenter; ita enim inquit Doctor diſt. 21. cit. q. 1. E. cum ait, poteſt dici alio modo, quod peccatum veniale in iſta vita remitti poteſt, non tantum per pœnitentiam interiorem, vel exteriorem, quia illa non eſt neceſſaria ad hoc, ſed per aliquem actum Deo magis acceptum, quam venialis diſpliceat, &c. ubi cum Doctor conferat pœnitentiam interiorem cum exteriori, ſcilicet ſacramento, inde infertur nomine interioris intellexiſſe veram contritionem formalem, vel virtualem non vero attritionem, quia hæc ſeorſim ſumpta non æquivalet ſacramento, neque illud continet in voto, quare vult Doctor peccatum veniale poſſe in hac vita remitti abſque ſuſceptione ſacramenti pœnitentiæ, & abſque contritione formali, vel virtuali, per ſolam, ſcilicet attritionem ſupernaturalem, ſeu alium actum æqualis valoris, quo revocetur actus pravus venialis, & hanc ſententiam, ut de mente Doctoris ſequuntur Hiribarnes diſp. 19. ſect. 4. Hiquæus ibidem in comment. & alii Scotiſtæ. Probatur 1. quia per ſacramentalia remittuntur venialia, neque Eccleſia explicat uſum ſacramentalium eſſe tantum pro juſtis, imo contrarium, ut in aſperſione aquæ benedictæ, quæ tam juſtis, quam peccatoribus communicatur, & ita communis videtur fidelium ſenſus, qui in ſuſceptione ſacramentalium, v. gr. aſperſione aquæ benedictæ, benedictionis Epiſcopi, &c. putant etiam in ſtatu peccati mortalis ſe a venialibus liberari, & hoc idem ſignificavit D. Aug. in Enchirid. cap. 71. cum inquit: *De quotidianis levioribus culpis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit, eorum enim eſt dicere Pater noſter, &c.* *fidelium* dicit, & non *Juſtorum*, ut omnes comprehendat. Deinde probatur cum Hiquæo ex deſtructione oppoſiti fundamenti, quod erat, ad remiſſionem venialis neceſſariam eſſe gratiæ habitualis infuſionem, vel antecedenter, vel concomitanter, nam veniale ex dictis privationem gratiæ non includit, & compatitur cum ipſa; ergo ad ejus remiſſionem non neceſſario gratiæ infuſio requiritur. Tandem probatur ex deſtructione alterius fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quod ſola attritio ad deletionem venialis non ſufficiat, nam ut arguit Hirbarnes l. c. ita ſe habet attritio reſpectu venialis, ſicut ſe habet contritio reſpectu mortalis, ſed hæc deſtruit mortale, ergo & illa veniale poteſt delere: major probatur, quia ſicut mortale eſt averſio a rectitudine ardua, & neceſſaria ad ſalutem, & gratiæ conſervationem; ita veniale eſt averſio a rectitudine exigua, & nihil ad hanc conſervationem, ſi gratia adeſt, & ſicut contritio æquivalet illi rectitudini eximiæ, & illam continet, ſic etiam attritio æquivalet rectitudini parvæ, & illam continet; ergo ſicut contritio remiſſionem mortalis inducit efficienter per modum cauſæ moralis, & de congruo; ita attritio poterit ſervata proportione deletionem venialis inducere, & ſicut contritio habet rationem meriti de congruo reſpectu deletionis mortalis; ita attritio habebit eamdem reſpectu expiationis venialis.

92 Dicas remiſſio venialium eſt reintegratio ad familiaritatem Dei, quæ eſſentialiter ſupponit amicitiam ejuſdem, nam talis remiſſio fieri nequit ſine reſtitutione ſpecialium auxiliorum quibus homo per peccata venialia voluntarie ſe privavit, hæc autem auxilia familiariſſime hominem cum Deo ſtringunt, atque ideo venialium remiſſio hominem reſtituit ad perfectam familiaritatem cum Deo, quæ amicitiam ejuſdem neceſſario ſupponit, atque adeo implicat ea remitti habitualem gratiam non habentibus. Reſpondetur ex dictis ar. cit. n. 266. non eſſe univerſaliter verum, remiſſionem venialium eſſe reintegrationem ad Dei familiaritatem, quæ eſſentialiter amicitiam ejuſdem ſupponit, ſed tantum verificatur in juſto, cui dum per venialium remiſſionem reſtituuntur auxilia, quibus per venialia ſe privavit, ſtatim etiam ad familiaritatem Dei reſtituitur, quia talia auxilia ipſum in ſtatu amicitiæ inveniunt, quem effectum in peccatore producere nequeunt, quia in ſtatu amicitiæ eum non reperiunt. Itaque univerſaliter loquendo tam reſpectu juſti, quam peccatoris remiſſio venialium fit per reſtitutionem quorumdam auxiliorum, quibus homo per peccata venialia voluntarie ſe privavit; hæc autem auxiliorum reſtitutio ex diverſo ſubjectorum ſtatu, diverſos quoque ſortitur effectus, nam ſi talis reſtitutio fiat juſto, hominem reſtituit ad perfectam Dei familiaritatem, quia ipſum invenit in ſtatu gratiæ, & amicitiæ; ſi vero fiat peccatori de ſolis venialibus attrito talem effectum producere nequit, ſed alium longe inferiorem, quia ipſum invenit in ſtatu inimicitiæ, & peccati. Neque novum eſt, quod eadem cauſa ex diverſa ſubjectorum diſpoſitione in quæ agit, diverſos quoque producat effectus ſecundarios, ut conſtat de Sole, qui per eumdem calorem ceram liquefacit, & lutum indurat; ſic inquam in propoſito earum auxiliorum, & donorum reſtitutio, per quam veniale deletur tam in juſto, quam in peccatore, licet in utriſque eumdem primarium producat effectum, nempe venialium deletionem, non tamen eumdem ſecundarium, nam in juſto ratione ſui ſtatus inducit familiaritatem cum Deo, & facit ut ferventius utatur charitate, quam habet, quem effectum in illo peccatore ſortiri non poteſt ratione ſui ſtatus, ſed aliud longe inferiorem, quæ doctrina eſt valde notanda pro hujus difficultatis ſolutione. Alias objectiones Adverſariorum vide ſolutas a. 4. c. in fine.

ARTICULUS SECUNDUS.

An veniale poſſit in alia vita dimitti, & quomodo.

92 PRimo certum eſt mortale in alia vita dimitti non poſſe, illi enim non remiſſo debetur æterna punitio, & ideo quæſitum movetur ſolum de peccato veniali, & de hoc quidem quoad culpam, quia quoad pœnam certum eſt in Purgatorio dimitti, quando in hac vita fuit quoad culpam remiſſum, quia ei correſpondet pœna temporalis, non æterna. Negarunt aliqui venialia poſt hanc vitam remitti poſſe, quia poſt hanc vitam non eſt tempus merendi, & ſatisfaciendi pro peccatis juxta illud Jo. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt, veniet nox, quando nemo poteſt operari*; per diem autem Patres intelligunt tempus vitæ præſentis, per noctem vero futuræ, ita Alenſis 4. p. qu. 15. memb. 3. art. 3. ubi negat venialia poſt hanc vitam remitti, ſed ſolum in hac vita ſaltem in termino continuativo vitæ, & mortis, prout paſſim a Recentioribus refertur. Communis tamen ſententia, ut diximus qu. 9. cit. art. 4. affirmat, & deducitur ex illo Matth. 12. *Qui peccaverit in Spiritum Sanctum non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro*, ex quo Patres deducunt, præcipue Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 9. eſſe aliqua peccata, quæ in futuro ſæculo remittuntur, *in qua ſententia datur intelligi*, inquit Gregorius, *quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam vero in futuro poſſe laxari*. Et ratio eſt, quia poteſt aliquis ex hac vita decedere cum ſolis venialibus, poteſt enim decedere ſine quacumque conſideratione venialium, & per conſequens ſine ulla deteſtatione illorum, & abſque alicujus Sacramenti ſuſceptione, ut patet de illo qui ſolis venialibus detinetur, & vadit dormitum, & inter dormiendum occiditur, vel in amentiam perpetuam cadit; & cum certum ſit, quod ſalvabitur, quia eſt in gratia, & ſolo veniali detinetur, nec perpetuo ſtabit in Purgatorio ratione peccatorum venialium, nec cum culpa veniali beatificabitur, quia nihil inquinatum intrabit Regnum Cœlorum; ergo poteſt acquirere venialium remiſſionem poſt hanc vitam, ſive id fiet in ipſa ſeparatione animæ a corpore, ſive toto tempore Purgatorii. Neque urget, quod dicebat Alenſis, poſſe venialia dimitti, ſaltem in termino continuativo vitæ, & mortis, nam aut illud inſtans eſt intrinſecum vitæ, aut intrinſecum morti, implicat enim eſſe intrinſecum utrique ſimul, cum nequeat vita, & mors, quæ ſunt contradictoria, ſimul eſſe in eodem inſtanti; non poteſt autem dici, quod ſit intrinſecum vitæ, quia cum adhuc anima pro inſtanti ſit in via, poſſet venialiter peccare, cum igitur in eodem inſtanti non poſſit quis peccare, & peccata ſimul retractare, aſſignandum eſt aliud tempus, in quo poſſit tale peccatum remitti, quod aliud eſſe non poteſt, quam inſtans intrinſecum morti, vel tempus in quo manebit in Purgatorio. Quare tenendum eſt poſſe veniale peccatum poſt hanc vitam dimitti.

93 Secundo remanet tamen adhuc difficultas de modo, & quando poſt mortem remittantur, de quo varii extant dicendi modi hic breviter examinandi: & quidem valde communis, & plauſibilis eſt tam apud Veteres, quam Recentiores, quod peccatum veniale quoad culpam remittitur decedenti in charitate poſt hanc vitam per aliquem actum bonum converſionis animæ ad Deum, & deteſtationis venialium. Ita quod anima in primo inſtanti ſeparationis ejus a corpore poteſt habere ferventem actum dilectionis Dei, & contritionem etiam perfectam omnium præcedentium culparum, quia in eo inſtanti optime cognoſcit ſtatum ſuum, & eſt expedita ad operandum, & ex parte Dei habet auxilium efficaciſſimum juxta menſuram ſuæ gratiæ, & ipſa ſtatim ſine mora operatur, & perfecte tendit in Deum, & avertitur ab omnibus venialibus, atque ideo ille actus ſufficit, ut ſtatim tollantur omnia illa peccata quoad culpam. Ita Durandus, Paludanus, Riccardus, Baſſolius, Almainus, quos ſequitur tota Modernorum Caterva, Henriquez, Suarez, Vaſquez, Amicus, Coninchius, Lugus, Becanus, Averſa, Caſpenſis, & alii paſſim, quorum aliqui etiam dicunt venialia deleri poſſe poſt mortem per actus contritionis, & charitatis factos in alia vita, ſcilicet in Purgatorio aliquo tempore poſt ſeparationem animæ a corpore, quia ex natura rei neceſſe non eſt, ut in primo ſeparationis inſtanti anima ſtatim eliciat ſufficientem actum pœnitentiæ pro ſuis venialibus. Sed hic dicendi modus Scoto non placet, 4. d. 21. qu. 1. ubi in fine quæſtionis ante principalium ſolutionem inquit, quod ponere in anima ſeparata aliquem bonum motum, vel diſpoſitionem, qua de congruo, vel de condigno quis mereatur deletionem culpæ venialis, non eſt conſonum doctrinæ theologicæ, quæ ponit ſtatum illum immunem ab his, & in re obſcura magis recurrendum eſt ad regulas generales, & modum remiſſionis ſecundum legem ordinariam, quæ reſpicit opera Viatoris, quam aliquid ſtatuendum contra legem, quæ non admittit ſtatum merendi in alia vita, quia poſt mortem non eſt amplius tempus merendi, nec ſatisfaciendi, ſed ſolum ſatiſpatiendi, ut aperte colligitur ex teſtimonio Joan. cit. *operamini donec dies eſt, venit nox, quando nemo poteſt operari*, & ex verbis Eccleſiaſt. *Ante obitum tuum operare juſtitiam, quia non eſt*

apud

O-ij

apud Inferos invenire cibum, quam rationem proſequuntur ibidem Faber, Aretinus, Hiquæus, & præſertim Brancatus diſp. 15. art. 13. reſponſiones autem, ac evaſiones Recentiorum vide rejectas, & præcluſas art. 4. cit. n. 172.

94 Tertio, alius dicendi modus dimittendi venialia poſt mortem aſſignatur a Scoto l. c. 4. d. ar. qu. 1. E. & eſt quod peccata venialia decedentis in charitate ſtatim poſt mortem remittantur non quidem per aliquem actum meritorium, quem habeat juſtus poſt mortem, ut præcedens opinio aſſerebat, ſed propter aliquem actum factum a juſto in vita acceptatum a Deo ad remiſſionem venialium talis hominis ſtatim poſt ejus mortem, quamvis homo ille poſt mortem per actum proprium de novo non mereatur remiſſionem illorum venialium. Idque ſuadet Doctor, ut diximus loc. c. quia ad peccatum veniale delendum non requiritur neceſſario pœnitentia, & diſplicentia formalis peccati, ſed poteſt deleri per aliquem actum magis Deo gratum, quam actus peccati diſplicuerit, ut dictum eſt art. præced. cum ergo in vita ſic culpa venialis poſſit dimitti, non eſt inconveniens dicere, quod etiam in primo inſtanti poſt mortem deleatur per acceptationem operum illorum a Deo, licet juſtus tunc non poſſit illa referre meritorie ad Deum pro illis culpis. Cur autem Deus in vita prius illorum operum intuitu peccata venialia non deleverit, ſed tantum in primo inſtanti poſt mortem, reddit rationem Doctor, quia cauſa impedibilis, dum eſt impedita, non ponit effectum, dum vero non eſt impedita ponit, ſed merita illius morientis in charitate eſſent cauſa ſufficiens deletionis venialium illius, vel relata ab ipſo, vel a Deo acceptante illa in ordine ad aliud, ſi ergo non poſuit ille obicem continuando peccatum, in vita erunt ei dimiſſa, ſi vero poſuit obicem, Deus in vita illa non dimiſit; quia ergo poſt mortem non poteſt amplius obicem ponere continuando in peccato, quia poſt mortem nemo amplius meretur, vel demeretur, ſtatim venialia remittuntur ob actus bonos, qui in vita præceſſerunt, & magis Deo placuerunt, quam veniale diſplicuerit. Concludit itaque Doctor remitti uſque venialia in primo mortis inſtanti, non per actum tunc elicitum, ut præcedens modus aſſerebat, quia tunc homo eſt extra ſtatum viæ, ſed per merita facta in vita relata ab ipſo merente, vel a Deo ad remittenda hæc venialia poſt mortem, quem dicendi modum amplius declaravimus l. c.

95 Quarto, alius quoque dicendi modus, quo peccatum veniale poteſt in alia vita dimitti, aſſignatur a Scoto loc. cit. & eſt per ſatiſpaſſionem, ſeu ſolutionem totius pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, itaut nil aliud ſit culpæ venialis remiſſio in purgatorio, quam ſolutio pœnæ temporalis debitæ pro illa, quod ita declarat Doctor, quia actu tranſacto culpa quæ manet, nihil aliud eſt, niſi reatus ad debitam, iſte vero reatus peccati venialis non eſt, niſi ad pœnam temporalem, ut conſtat ex dictis; ergo ſoluta pœna temporali in purgatorio, quæ pro veniali debetur, culpa venialis erit remiſſa, quem dicendi modum ſequuntur veteres Scotiſtæ, ac etiam Recentiores, Faber, Aretinus, Gavardus, & alii paſſim, paucis quibuſdam exceptis, utpote conformem doctrinæ, quam univerſaliter tradit Doctor de macula, & peccato habituali 4. d. 14. qu. 1. ar. 6. ubi ait formale conſtitutivum peccatoris eſſe reatum quemdam, ſeu quamdam obligationem ex actu peccaminoſo contractam, qua ſtatim ac aliquis peccat, ſive mortaliter, ſive venialiter, obligatur ad pœnam peccato correſpondentem quocumque pœna illa ſoluta fuerit, quam germanam Scoti ſententiam de peccato habituali late declaravimus libr. 2. ſent. diſp. 6. qu. 8. ar. 6. & ſeq. Verum quia non omnes Scotiſtæ, ut diximus l. c. hunc dicendi modum a Scoto aſſignatum pro dimiſſione venialis culpæ in alia vita eodem modo declarant, ideo ex dictis l. c. de habituali peccato advertendum eſt, quod cum ait Doctor peccatum veniale poſſe in purgatorio dimitti per ſatiſpaſſionem, ſeu ſolutionem totalis pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, per pœnæ ſolutionem non eſſe præciſe intelligendam ipſius pœnæ exhibitionem, & exactionem, nam hæc quoque datur in Inferno, ubi damnati pœnam temporalem luunt pro peccatis venialibus in hac vita commiſſis, & non remiſſis; & tandem per ſatiſpaſſionem talis pœnæ finitur, & terminatur, cum ſit temporalis, & non æterna, ut diximus diſp. 6. cit. de pec. qu. 8. & adhuc reatus culpam non dimittitur, ſed perſeverat ratione ſtatus, ut ibi dictum eſt n. 230. & ratio eſt, quia aliud eſt loqui de pœna actuali exhibita, & aliud de dignitate, & obligatione ad eam ex tali actu contracta, in qua proprie conſiſtit reatus culpæ; poteſt enim adhuc iſta manere culpa non retractata, etiamſi pœna ſemel ſit ſufficienter inflicta, & ſoluta, ut ſi reus ob commiſſum crimen mereatur una tantum vice fuſtigari, ſi poſtquam eſt virgis cæſus, peccati patrati non pœniteat, adhuc crimen in eo habitualiter, vel moraliter manent, quatenus non eſt retractatum, dicitur fuſtigatione dignum, ſeu illa pœna, quæ ſemel ei fuit inflicta, non autem nova fuſtigatione, hoc enim eſſet novam dignitatem ponere, non antiquam notare, quod evidenti exemplo declaratur; Doctor enim eximius, poſtquam ſemel Doctoratus lauream accepit, adhuc dicitur laurea dignus, non quod ſit ſemper laureandus quamdiu vivit, ſed quia ſemper dignitatem tenet ad lauream, quam ſemel accepit, ut diſcurrimus l. c.

96 Quando igitur in præſenti dicimus veniale etiam quoad culpam poſſe in purgatorio remitti per ſolutionem totius pœnæ temporalis illi debitæ, non tantum intendimus ſolutionem ab illa actuali pœna, ſed etiam a dignitate, & obligatione ad eam, in qua præcipue reatus culpæ venialis conſiſtit, adeo quod ſoluta totali pœna ſtatuta pro venialibus non ſolum anima purgans ab actuali illa pœna liberatur, ſed etiam a debito, & obligatione ad eam, in qua conſiſtit ipſius culpæ venialis reatus, & hanc venialium remiſſionem Patres aperte deducunt ex illa Apoſtoli auctoritate 1. Corint. 3. ubi loquens de anima purgante inquit; *Sic ſalvus erit quaſi per ignem*, quibus verbis inſinuat peccata venialia in purgatorio dimitti per ſatiſpaſſionem, & purgationem ignis, non tantum quoad reatum pœnæ, quæ remanſit ibi luenda pro peccatis in hac vita remiſſis, ſive venialibus, ſive mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis; nam hominem ibi ſalvum fieri per purgationem ignis præcipue ſignificat liberationem ejus a culpa, & non tantum a pœna. Et quando dicimus deletionem venialium fieri per ſolutionem pœnæ illis debitæ, non ita intelligendum eſt quaſi per talem ſolutionem ex ſe ipſo veniale deſtruatur, ſicut ex ſolutione pecuniæ alicui debitæ deſtruitur debitum abſque beneficio, & gratia creditoris dimittentis; ſed ita intelligendum eſt, ut ſoluta pœna veniali debita, intuitu illius ſolutionis per ſatiſpaſſionem Deus culpam dimittat, hoc enim totum pendet ex ordinatione divina, ut Suarez etiam concedit tract. 5. diſp. 7. ſect. 3. nam Deus cum ſit juſtus, accommodat pœnam dignitati culpæ. Unde facta quacumque ſolutione pœnæ, adhuc fatendum eſt Deum remittere culpam, licet ejus intuitu, ita quod non a ſemetipſa ceſſat culpa, neque per remiſſionem factam ab ipſo ſolvente pœnam, ſed ipſe Deus remittit ejus intuitu, iniquitates enim noſtras ipſe delet, unde dicebat per Iſaiam 43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas*, & alibi: *Quis eſt qui peccata deleat, niſi ſolus Deus?* Itaque duo ultimi modi pro remiſſione venialium aſſignantur a Scoto loc. cit. tamquam aliorum probabiliores, & quidem hic ultimus etiam a D. Greg. aſſignatur 4. Dialog. cap. 39. ubi dicit: *De quibuſdam levibus culpis eſſe ante judicium purgatorius ignis credendus eſt*. Alter vero de remiſſione eorumdem per merita præcedentia, confirmatur ex Gloſſa D. Greg. allata ab Alenſe q. 25. memb. 3. ar. 3. §. *Super dictum* Matth. c. 12. dicente: *Quædam enim culpæ in hoc ſæculo relaxantur, quædam vero parva in futuro, quæ quidem poſt mortem gravant, ſed dimittuntur, ſi homo bonis actibus in vita, ut ibi dimittantur, promeruit*, quæ auctoritas clarior eſſe non poteſt pro ſecundo dicendi modo venialia dimittendi in purgatorio.

97 Quinto tandem eſt difficultas, an veniale etiam in Inferno dimitti poſſit non tantum quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Affirmant Fab. Hiquæus, & alii Scotiſtæ, quorum fundamentum eſt, quia juxta hoc principium de remiſſione venialis in Purgatorio quoad culpam per ſolam ſatiſpaſſionem, videtur defendi poſſe veniale etiam in Inferno remitti non tantum quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Nos tamen diximus q. 9. cit. ar. 4. in fine longe probabilius eſſe poſſe veniale in Inferno dimitti tantum quoad pœnam, quæ temporalis eſt, non vero quoad culpam, & ratio diſcriminis inter damnatos, & purgantes eſt, quia ſatiſpaſſio damnatorum omnino involuntaria eſt, atque coacta, atque ideo licet poſſit eſſe ſufficiens ad pœnam tollendam, cum enim in tali ſatiſpaſſione ſervetur æqualitas juſtitiæ pro puniendo peccato, acceptanda videtur tamquam ſolutio ſufficiens ad pœnam tollendam, non tamen culpam, quia ad hoc ulterius requiritur, ut pœna ſit ſufficienter tolerata, & ſine murmuratione, ut ex profeſſo declaratum eſt diſp. 6. c. de peccatis q. 8. quomodo autem durante culpa in damnatis peccati venialis poſſit ceſſare pœna, & ordo ad eam, declaratum eſt ibidem præſertim n. 235. ut ſupra dictum eſt. Itaque concludendum eſt animabus in Purgatorio exiſtentibus venialia dimitti, tum quoad culpam, tum quoad pœnam; non per bonum actum voluntatis, quem habent, ut aſſerebat primus dicendi modus jam relatus, ſed vel ob ſolutionem pœnæ temporalis debitæ, ut aſſerebat tertius dicendi modus, vel intuitu meritorum in vita præcedentium, ut aſſerebat ſecundus; ſi enim ante mortem fuit obex, ob quam deleri non potuerunt illorum intuitu, ceſſante obice per ſeparationem animæ, potuerunt illa merita talem ſortiri effectum, ut uterque dicendi modus a Scoto approbetur l. c. In Inferno autem veniale mortali connexum dimitti poteſt quoad pœnam, non quoad culpam, ita quod veniale in Inferno pœna æterna non puniatur, ſed temporali, ut late oſtendimus d. 6. c. de peccatis q. 8. cum Scoto diſt. 21. q. 1. quia peccato veniali nec per ſe, nec per accidens æterna pœna debetur, quatenus ſcilicet eſt connexum cum mortali, ut ibi fuſe diſcurrimus. Et hæc de pœnitentiæ virtute ſufficiant.

QUÆSTIO V.

De Pœnitentia, ut eſt Sacramentum.

98 JAm diximus ab initio diſputationis hujus pœnitentiæ nomen in duplici ſenſu a Theologis ſumi ſolere; pri-
mo

Digitized by Google

mo pro virtute morali, cujus proprius actus eſt deteſtari peccatum, ac de illo commiſſo dolere, quatenus eſt offenſa quædam, & injuria Deo illata, ut explicatum eſt. Secundo pro uno ex ſacramentis novæ legis, ideſt, pro ritu aliquo externo, & ſenſibili divinitus inſtituto actus quoſdam hominis pœnitentis, & Miniſtri abſolventis complectente, cujus virtute a peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſolvitur, ac Deo reconciliatur; poſtquam igitur egimus de pœnitentia virtute ſequitur, ut de pœnitentia ſacramento agamus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De exiſtentia Sacramenti Pœnitentiæ, ac ejus eſſentia.

99 PRimo, hoc eſſe ſacramentum novæ legis proprie dictum, & a Chriſto Domino immediate inſtitutum contra Hæreticos quamplures definitum eſt in Conciliis, Conſtantienſi, Florent. & Triden. ſeſſ. 14. c. 1. & can. 3. quam inſtitutionem deducunt, ut diximus d. 5. cit. qu. 11. ex illis verbis, quæ dixit Chriſtus Apoſtolis Jo. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*; quod etiam antea docuit Scotus 4. diſt. 2. q. 1. ubi explicans quænam ſit hæc auctoritas Apoſtolis a Chriſto data dimittendi peccata, inquit, non eſſe poteſtatem principalem, quia hæc eſt ſolius Dei propria, ſed arbitram & miniſterialem, qualis eſt auctoritas Judicis arbitri, quod etiam adhuc magis explicat diſt. 14. q. 4. §. *Quoad hoc ſecundum*, ubi dicit, quod pœnitentia eſt abſolutio, id eſt, quædam ſententia definitiva abſolvens reum, non tamen ſententia Judicis principalis, ſed Judicis ſecundarii, vel commiſſarii; poteſt enim quis cognoſcere in cauſa ex commiſſione, & ſententiare vel pro condemnatione rei, ſi indignus eſt, vel pro ejus abſolutione, ſi dignus ſit, & tandem hoc idem confirmat 4. diſt. 17. qu. un. quod autem hæc inſtitutio facta fuerit per modum Sacramenti proprie dicti contra Hæreticos id negantes, ex iiſdem Chriſti verbis deducitur, & ratione ſuadetur, quia ad rationem ſacramenti proprie dicti duo maxime requiruntur, & ſufficiunt, ſcilicet, ritus extrinſecus, ſive ſymbolum divinitus inſtitutum, & promiſſio gratiæ juſtificantis illi ſymbolo annexa; ſed in relatis Chriſti verbis Jo. 20. utrumque reperitur, promiſſio quidem gratiæ in illis verbis potentiſſima eſt, cum dicitur, *remittuntur eis*, remittuntur enim peccata, cum quis juſtificatur; ſignum etiam ſenſibile ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans abſolutionem hominis a peccato clariſſime eiuſdem Domini verbis inſinuatur, nam, cum Sacerdotibus conceſſerit poteſtatem remittendi, & abſolvendi, planum illa poteſtas aliquo ſigno ſenſibili eſt exercenda, cum homines corpore conſtet; unde abſolutionis verbum ex eo loco clare deducitur. Et cum abſolvi nequeant, qui ligati non ſunt, ut etiam qui ſolvi nolunt, dum ſcilicet paratum animum non indicant recipiendi abſolutionem, nec teſtantur ſe peccaſſe, & ea peccata diſplicere, ex eodem loco colligitur ex parte pœnitentis quoque intervenire debere ritum externum, & ſenſibile ſignum, quo hanc animi diſpoſitionem Judici Sacerdoti oſtendat; nil ergo deficit, quin pœnitentia ex vi ſuæ inſtitutionis ſit vere, & proprie novæ legis ſacramentum.

100 Secundo, ejuſdem dogmatis veritas expreſſis etiam Patrum teſtimoniis probari ſolet, nam D. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, poſtquam poteſtatem Sacerdotibus collatam ad remittenda peccata contulit cum poteſtate eorumdem ad Euchariſtiam conficiendam, poſtea conferens eamdem cum poteſtate baptizandi inquit: *Neque enim ſolum tum nos regenerant, ſed etiam poſtea condonandorum nobis peccatorum poteſtatem obtinent.* Item D. Ambroſius lib. 1. de pœnitentia c. 7. inquit: *Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? quid intereſt utrum per pœnitentiam, an per lavacrum hoc jus ſibi datum Sacerdotes ſibi vindicent?* & tandem Petrus Chriſologus ſerm. 81. *Ubi ſunt*, inquit: *qui per hominem non poſſe peccata remitti, præſcribunt? remittit Petrus peccata, & tota cum gaudio ſuſcepit pœnitentes, atque omnibus Sacerdotibus hanc a Deo conceſſam amplectitur poteſtatem.* Quibus Patrum teſtimoniis non ſolum conſtat, Pœnitentiam eſſe verum, & proprie dictum novæ legis ſacramentum, ſed etiam ab omnibus aliis diſtinctum, & diverſum, & præſertim a Baptiſmo contra eoſdem Hæreticos id negantes; quod etiam docet Scotus iiſdem l. c. etenim ut conſtat ex dictis de Sacramentis in genere, Sacramenta proprie dicta penes duo inter ſe diſtinguuntur, ſcilicet, penes ſignum ſenſibile, & penes effectum; patet autem hæc duo in Baptiſmo, & Pœnitentia eſſe omnino diverſa, nam pœnitentiæ ſignum ſenſibile eſt abſolutio Sacerdotis, & confeſſio ipſa pœnitentis, ut modo dictum eſt; ſignum vero Baptiſmi eſt ablutio facta in aqua naturali cum illis verbis: *Ego te baptizo &c.* ſunt enim diverſa ſigna, & effectus, quia licet in utroque ſacramento gratia juſtificans ſignificetur, diverſo tamen modo fit hæc ſignificatio, nam pœnitentia eſt ſignum gratiæ juſtificantis, quatenus hominem liberat a peccato actuali poſt Baptiſmum commiſſo, Baptiſmus vero eſt ſignum ejuſdem gratiæ, quatenus liberat ab originali, & ab actuali quoque ante Baptiſmum commiſſo. Qua etiam ratione probatur ab aliis quoque ſacramentis diſtingui, nam in aliis pariter ſacramentis diverſa ſunt ſigna ſenſibilia, ac diverſi effectus, & ſignata, ut patet diſcurrenti per ſingula.

101 Tertio, circa eſſentiam, ſeu eſſentialem hujus ſacramenti conſtitutionem eſt valde agitata inter Scholaſticos controverſia, quæ tamen, ut omnes, fatentur, eſt ſolum de nomine, & modo loquendi, omnes enim admittunt ad faciendum pœnitentiæ ſacramentum hæc omnia requiri, ſcilicet, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem ex parte pœnitentis, & abſolutionem ex parte Sacerdotis, & ſine his perſiſi non poſſe, & eſt diſſidium poſtea in modo explicandi, quomodo hæc omnia concurrant ad ſacramentum pœnitentiæ conſtituendum, an ſcilicet omnia prædicta dici poſſint, & debeant vere, & in rigore partes ſacramenti pœnitentiæ eſſentiales, vel ſaltem integrales, an potius in uno tantum tamquam in principali conſiſtat, in aliis vero tamquam in circumſtantiis, aut diſpoſitionibus ad illud neceſſariis. Pro cujus difficultatis reſolutione advertimus qu. 11. ar. 1. ab initio duplicem in ſacramentis novæ legis compoſitionem conſiderari poſſe ex Scoto 4. d. 3. qu. 2. §. *Hic primo*, prima eſt ex ſigno, & ſignificatione, quam Recentiores ſacramentalem appellant, & fit ex rebus, & verbis, tamquam ex ſubjecto, & ſignificatione Sacramentali, tamquam forma; *in* omni enim ſacramento invenitur id, quod aſſumitur ad ſignificandam gratiam, & ipſa ſignificatio, ſeu inſtitutio, & poteſtas ſignificativa, & in hoc ſenſu in omnibus Sacramentis, ac etiam in iſto pœnitentiæ ſignificatio eſt forma, reliqua vero omnia etiam abſolutio ipſa in propoſito ſunt materia, quia ea omnia aſſumpta ſunt, & inſtituta ad gratiam ſignificandam. Secunda vero compoſitio in ipſa materia ſignificante conſiderari poteſt, quæ proinde dicitur materialis, fitque ex rebus, & verbis, & ad ſacramentalem præſupponitur, & fit ex illis rurſus, tamquam ex materia, & forma, & in hoc ſacramento fit ex actibus pœnitentis, tamquam ex materia, & ex verbis Sacerdotis, tamquam forma; utraque autem eſt materia reſpectu alterius formæ, quæ eſt gratiæ ſignificatio, quam ſacramentum quodlibet pro formali importat. Et quidem omnes Theologi in hoc convenire videntur, ut dictum eſt l. c. abſolutionem eſſe partem hujus ſacramenti intrinſecam, & eſſentialem, ut docet Scotus loc. cit. quod etiam probari poteſt ex Conc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 3. ubi ait, vim hujus ſacramenti præcipue in verbis illis ſitam eſſe, *Ego te abſolvo*, &c. abſolutio enim eſt id, quod potiſſime ſignificat, & operatur remiſſionem peccatorum, ergo ipſa eſt pars potiſſima, & principalis hujus ſacramenti, ut Sacramentum eſt, quia poſitis omnibus aliis; & ſola deficiente abſolutione non datur ſacramentum pœnitentiæ.

102 Quarto, diximus quoque loc. cit. nu. 309. actus etiam pœnitentis eſſe partem materialem intrinſecam hujus Sacramenti adæquate conſiderati, & ſumpti pro aggregato ex rebus, & verbis, quod eſt proximum, & adæquatum fundamentum ſignificationis Sacramentalis, quod etiam probavimus ex eodem Triden. loc. cit. ubi dicit, quod ſunt quaſi materia hujus ſacramenti ipſius pœnitentis actus; qui quatenus in pœnitente ad integritatem ſacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remiſſionem ex divina inſtitutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur. Confirmatur, quia forma abſolutionis habet vere rationem formæ in genere moris ſcil. rationem determinantis, ac perficientis, ac non modo informantis, ergo debet ei neceſſario correſpondere in genere moris aliqua materia per modum determinabilis, & perfectibilis, hæc enim ſunt correlativa: hæc autem materia per verba abſolutionis determinabilis, & perfectibilis aliud commodius ſtatui nequit, quam ipſius pœnitentis actus. Denique ſicut in Baptiſmo v. g. non ſola verba miniſtri, ſed etiam ablutio in ipſo ſacramento includitur, & ſic in aliis, ita etiam non ſola verba abſolutionis ſed confeſſio quoque ſupra quam abſolutio cadit, includitur in hoc ſacramento, & hoc totum ex utraque parte compoſitum fundat integram, & totalem ſignificationem Sacramentalem a Chriſto inſtitutam, Chriſtus enim non ſolum abſolutionem, ſed etiam actus pœnitentis inſtituit, ut ad eorum omnium poſitionem conferretur gratia, & ideo omnia hæc dicuntur ſignum efficax, & cauſa moralis gratiæ, ac remiſſionis peccatorum, licet unum eorum ſit cauſa magis principalis, & alia minus. Et hæc eſt etiam communis Recentiorum ſententia dicentium eſſentiam Sacramenti pœnitentiæ in utroque conſiſtere, ſcilicet, in abſolutione, & in actibus pœnitentis, quia eſſentia hujus ſacramenti conſtat ex materia, & forma, ſicut eſt in cæteris, forma autem eſt abſolutio, materia vero actus pœnitentis. Neque oppoſitum ſentit Scotus 4. d. 14. q. 4. ut cenſent nonnulli Scotiſtæ, quamvis enim ibi, & d. 16. q. 1. ſacramentum pœnitentiæ abſolute dicat eſſe abſolutionem, propter quod velle videtur, quod ſola abſolutio ſit integrum fundamentum ſignificationis ſacramentalis, & actus pœnitentis ſint quid prærequiſitum. Hæc tamen mens ejus non eſt, ut etiam Faber ipſe fatetur d. 9. c. 2. quia pœnitentiæ ſacramentum definiens ait, quod eſt *abſolutio hominis pœnitentis &c.* Unde actus pœnitentis quoque agnoſcit eſſe partem iſtius ſacramenti, & cum abſolutione conſtituere integrum fundamentum relationis ſigni, qua etiam ratione diſp. 17. quæſt. un.

R. contritionem, & confeſſionem partes pænitentiæ appellat, ut l. c. fuſe oſtendimus.

103. Quinto addimus l. c. n. 313. inter partes materiales hujus Sacramenti adæquate ſumpti præter Confeſſionem aſſignandas eſſe quoque contritionem, & ſatisfactionem, cum hac tamen limitatione, ut ſatisfactio in voto, ideſt, propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi ſit pars eſſentialis Sacramenti, in re autem exhibita, ſive executio ejuſdem ſit tantum pars integralis. Et quidem quod contritio ſpectet ad materiam eſſentialem hujus Sacramenti ex eo patet, quia quando abſolute loquendo confeſſio dicitur hujus Sacramenti materia, intelligitur confeſſio doloroſa, quæ fit cum peccatorum deteſtatione, & ideo hæc tamquam una adæquata materia aſſignatur, nam ſine hac confeſſio non haberet veram rationem accuſationis ſui ipſius, ſed eſſet ſolum hiſtorica quædam narratio, vel ſimulata quædam accuſatio, unde illa actio veram rationem judicii non haberet; Quod vero ſatisfactio in voto, ſeu propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi in vindictam peccati commiſſi ſit pars eſſentialis hujus Sacramenti, deducitur ex Scoto 4. d. 16. q. 1. E. ubi ait, quod dum perficitur Sacramentum pænitentiæ per abſolutionem, debet pænitens habere votum ſatisfaciendi, & hoc modo ſatisfactio dicitur concurrere tunc ad perficiendum Sacramentum, qui enim contritus vel attritus confitetur, habet etiam votum, & propoſitum ſatisfaciendi, ideſt, ſolvendi pœnam poſt abſolutionem relinquendam, nam ſi peccator tale propoſitum non haberet ſaltem implicite, ſed haberet voluntatem contrariam, vel negativam, Sacramentum non conficeretur: ergo in hoc ſenſu pars ejus eſſentialis cenſeri debet, nam judicialis abſolutio eſſentialiter dicit accuſationem delicti cum propoſito exequendi pœnam a Judice infligendam, & ipſam Judicis ſententiam, & in hoc ſenſu ſatisfactionem quoque eſſe partem eſſentialem hujus Sacramenti, & non tantum integralem docent etiam Amic. diſp. 10. ſect. 4. Brancatus noſter diſp. 15. art. 1. & plures alii. Tandem, quod ſatisfactio in re exhibita non ſit pars eſſentialis, ſed tantum integralis ex eo patet, quia enim perfecta eſt eſſentia Sacramenti, & collata juſtificationis gratia ante executionem ſatisfactionis injunctæ, ideo ſatisfactio reipſa exhibita pars eſſentialis Sacramenti cenſeri non debet, ſed tantum integralis, quia licet ad primum, & præcipuum ejus effectum non ſit neceſſaria, ſcilicet, ad remiſſionem culpæ, cum hæc a ſatisfactione reipſa exhibita non dependeat, conducit tamen ad ſecundum effectum, ſcilicet, ad remiſſionem pœnæ temporalis, & ideo ſatisfactio ſic ſumpta dicitur tantum pars integralis, quia ſine ipſa conſtaret utique eſſentialiter Sacramentum, ſed veluti mutilum, ſicut ſe habet homo ex anima, & corpore eſſentialiter conſtans, deficiens tamen brachiis, aut alia parte ex illis, quæ dicuntur integrales, quia hoc Sacramentum non ſolum eſt ſignum, & cauſa remiſſionis culpæ, ſed etiam pœnæ relictæ ex peccato, cum hoc tamen diſcrimine, quod primo, & eſſentialiter conſtituitur per rationem ſigni practici ſignificantis remiſſionem peccati, ſecundario autem remiſſionem pœnæ temporalis, & ideo ſatisfactione deficiente licet adhuc in eſſentia conſtitutum remaneret ob remiſſionem peccati ut ipſius obtentam; remaneret tamen veluti mutilum, quia non eſſet ſignum, & cauſa remiſſionis pœnæ temporalis poſt remiſſionem peccati adhuc remanentis.

104. Sexto deducimus ex dictis l. c. nn. 315. Sacramentum pænitentiæ eſſentialiter conſtare contritione, confeſſione, & propoſito ſaltem implicito ſatisfaciendi, tamquam materia, & abſolutione juridica miniſtri, tamquam forma. Ratio eſt, quia primarius, & adæquatus conceptus hujus Sacramenti totaliter, & adæquate conſiderati modo ſuperius explicato eſt eſſe ſignum efficax gratiæ reconciliativæ peccatoris cum Deo per modum judicii abſolutorii, ut omnes concedunt, ſed hic conceptus non ſalvatur ſine omnibus enumeratis, ſcilicet ſine contritione, confeſſione, & ſatisfactione in voto, ſeu propoſito ſatisfaciendi ex parte pœnitentis, & abſolutione juridica ex parte Miniſtri, ergo &c. Minor probatur, nam judicialis abſolutio eſſentialiter dicit, & importat accuſationem delicti cum propoſito exequendi pœnam a Judice infligendam, & ipſam Judicis ſententiam, ut ſupra dictum eſt, quatenus autem eſt ſignum gratiæ cum Deo reconciliativæ neceſſario ſupponit contritionem ex parte reconciliandi, ſine qua perfecta conciliatio intelligi nequit, ut ſupra dicebam; ergo ſine omnibus prædictis conceptus hujus Sacramenti eſſentialis adæquate ſalvari nequit, ſcilicet, ſine contritione, confeſſione, & propoſito ſatisfaciendi, tamquam materia ex parte pœnitentis, & juridica abſolutione, tamquam forma ex parte miniſtri, ut bene diſcurrit Amic. l. c. Confirmatur, quia nihil obſtat, quin omnia prædicta dicantur partes eſſentiales hujus Sacramenti adæquate accepti, nempe pro aggregato jam explicato, quod eſt proximum fundamentum ſignificationis Sacramentalis, vel enim obſtaret, quia ſunt res diverſi generis, & non componunt aliquod per ſe unum, cum non ſe habeant per modum per ſe actus, & per ſe potentiæ; vel quia non omnia importantur æqualiter per concretum Sacramenti, ſed unum in recto, & aliud in obliquo: ſed primum non obſtat, nam ſolum impedit, quin dicantur partes eſſentiales entis per ſe metaphyſica, & logicæ; at præter hoc eſſe eſſentiale, datur etiam alius modus eſſendi tale, nam omne accidens concurrens cum ſubſtantia ad totum accidentale conſtituendum, dicitur eſſentiale tali toti, cum non minus ad illud unum requiratur, quam aliud. Neque ſecundum obſtat, quia non repugnat aliquam eſſe partem alicujus concreti, quæ tamen per illud non ſignificetur in recto, ſed tantum in obliquo, ut patet de albo, cujus pars intrinſeca tam eſt albedo, quam ſubjectum, eſto unum importetur in recto, & aliud in obliquo, ergo etiam in propoſito nil obſtat, quin actus pœnitentis, & abſolutio dicantur partes eſſentiales hujus Sacramenti. Alias objectiones contra præcedentem doctrinam vide ſolutas q. cit. art. 2.

105. Septimo concludimus q. 13. cit. ar. 3. n. 328. Sacramentum pœnitentiæ ſumptum pro aggregato, quod eſt proximum fundamentum ſignificationis Sacramentalis, importare in recto abſolutionem, in obliquo vero actus pœnitentis. Ita Scot. & Scotiſtæ paſſim l. c. 4. d. 14. q. 4. A. & d. 16. q. 1. E. quod etiam ſentire videntur D. Bonav. Alenſis, & Riccardus in præſenti, quatenus dicunt, quod conſiderando pœnitentiam, prout eſt Sacramentum, ſupponit pro abſolutione, quod evidenter deducitur ex Trid. ſeſſ. 14. cit. c. 4. dum ait vim hujus Sacramenti præcipue in verbia illis formæ ſitam eſſe. *Ego te abſolvo*, & ex Conc. Colonienſi c. 3. dum inquit, hoc Sacramentum potiſſimum in abſolutione presbyteri conſiſtere, quæ teſtimonia clariora eſſe nequeunt pro noſtri aſſerti probatione, quod hoc Sacramentum principaliter, & in recto abſolutionem importet, actus vero pœnitentis in obliquo tantum, & pro connotato: id enim ſignificatur in recto ab aliquo concreto, quod eſt principalius in eo; ſed ex Conciliis adductis abſolutio in hoc Sacramento principalius importatur, quia in eo dicunt præcipuam hujus Sacramenti virtutem ſitam eſſe; ergo &c. Quod vero actus pœnitentis importentur in obliquo probatur, quia ex dictis in Inſtit. log. cap. 3. importari per modum connotati, & in obliquo, aliud non eſt, quam concretum intelligi non poſſe, niſi ad ejus intellectionem aliud cointelligatur, quod datur intelligi ex modo ſignificandi principalis ſignificati; ſed ita ſe habent actus pœnitentis in Sacramento pœnitentiæ, quia nequit haberi conceptus quidditativus, & quietativus judicii, & ſententiæ judicialis ſine accuſatione, examine, & confeſſione, judicium enim humanum intrinſece conſtat, non ſolum ex ſententia Judicis, ſed ex aliis etiam actibus judicialibus; ergo cum hoc Sacramentum ſit a Chriſto inſtitutum per modum judicii, connotat, & dat intelligere actus pœnitentis, ideoque cum definitur, dicitur eſſe *abſolutio hominis pœnitentis &c.* Tandem, quod nequeat in recto importare utrumque, nempe abſolutionem, & actus pœnitentis, probatur ex dictis in ſummulis l. c. quia nullum compoſitum accidentale poteſt ex æquo importare utramque partem, ſcilicet ſubjectum, & formam, cum non faciant per ſe unum logice, & metaphyſice, ſed unum importatur in recto, & principaliter ſignificatur, aliud in obliquo, & connotatur; cum igitur aggregatum ex rebus, & verbis in hoc ſacramento ſit compoſitum accidentale, nec dicat per ſe unum logice, & metaphyſice, nequit illa ex æquo importare in recto, ſed importabit illud in recto, quod principaliter ſignificatur, ſcilicet, abſolutionem, & in obliquo quod connotatur, vel datur intelligi ex modo ſignificandi principalis ſignificati, nempe pœnitentis actus.

106 Sed objiciunt quidam Thomiſtæ putantes cum Scoto 4. d. 14. qu. 1. art. 1. ſacramentum pœnitentiæ ſupponere in recto pro actibus pœnitentis connotando in obliquo abſolutionem, quia illud importatur in recto ab aliquo concreto, quod ex vi nominis datur intelligi, ſed ex vi nominis pœnitentiæ non datur intelligi abſolutio, quia abſolutio non eſt pœnitentia, ſed ſolum pœnitentis actus, nam ſolus pœnitens dicitur ponere pœnitentiam. Reſpondemus loc. c. n. 329. majorem verificari, quando nomen ad ſignificandum totum impoſitum, vel ex tota rei eſſentia, vel ſaltem ex parte ejus principaliori derivatum eſt; interdum vero contingit tale nomen deſumi ex una parte magis nota, licet principalior non ſit, ut conſtat de Baptiſmo, qui talis a ſola abſolutione denominatur, quæ eſt pars magis nota, ſed minus principalis, imo quandoque ex ſolo affectu deſumatur, ut Ordo, qui potius videtur effectus ſacramenti, quam ipſa actio ordinandi; unde argumentum concludit ſolum hoc ſacramentum eſſe pœnitentiam ratione alicujus ſuæ partis eſſentialis, præter quam abſolutionem quoque includit, tamquam partem etiam magis principalem, quo pacto etiam Confirmatio dici ſolet Chriſma ab altera parte, & extrema Unctio a ſola materia denominatur. Præterquam quod hoc ſacramentum non tantum dicitur pœnitentiæ, ſed etiam interdum appellatur ſacramentum reconciliationis ab affectu, interdum abſolutionis a forma, ſic enim appellatur a Trid. ſeſſ. 14. cit. c. 3. & quandoque etiam appellatur ſacramentum Confeſſionis a notiori parte materiæ, & ita vulgariter vocatur.

107 Denique ut diximus l. c. nn. 332. conſequenter ad doctrinam allatam Scot. 4. d. 14. q. 4. ſub A. hoc ſacramentum definit, quod eſt *abſolutio hominis pœnitentis facta certis verbis cum debita intentione prolatis a Sacerdote juriſdictionem habente ex inſtitutione divina efficaciter ſignificantibus abſolutionem animæ a peccato*, quæ definitio cæteris exactior cenſeri debet, quia hujus ſacramenti quidditatem per omnes cauſas explicat: tantum illa prima particula *abſolutio*

expli-

explicat formam huius ſacramenti pro aggregato ſumpti, & quia in omni ſacramento verba ſunt forma, hic explicatur genus verborum, ſcilicet abſolutorium, illa particula *hominis pœnitentis* materialem explicat cauſam; quia pœnitentis actus ſunt materia huius ſacramenti modo jam explicato; aliæ duæ particulæ *a Sacerdote juriſdictionem habente ex inſtitutione divina* cauſam efficientem explicant, tum miniſterialem, qui eſt Sacerdos, tum principalem, qui eſt Deus; illa particula *ſignificantibus* explicat formale per ſe huius Sacramenti, etenim ut ſæpe dictum eſt ex Scoto 4. d. 5. qu. 2. §. *Hic primo* relatio ſigni ad ſignatum eſt formale per ſe in quocumque Sacramento; ac tandem illa particula *abſolutionem animæ* explicat cauſam finalem proximam huius Sacramenti; ergo eſt definitio data per omnes cauſas, atque ideo aliis exactior, ut fuſius declaramus l. c. Quomodo autem Sacramentum pœnitentiæ ſit unum, & qua unitate vide l. c. n. 334. & ſeq.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſit materia Sacramenti Pœnitentiæ.

108 JAm in ſuperioribus dictum eſt ex Scot. 4. d. 3. q. 2. §. *Hic primo* duplicem in Sacramentis novæ legis compoſitionem conſiderari poſſe, juxta quam duplex quoque materia, ac duplex forma in eis aſſignari poteſt, quodlibet enim ſacramentum habet compoſitionem ex relatione ſigni, & rebus in quibus talis relatio fundatur, & juxta hanc compoſitionem, quæ Sacramentalis dicitur, forma eſt relatio ſigni, materia vero res, in quibus fundatur. Et quoniam res, in qua fundatur relatio illa, plura includit, nimirum verba, & alia quæ non ſunt verba, habet aliam quoque compoſitionem ex rebus, & verbis, quia ergo talis compoſitio etiam in Sacramento pœnitentiæ reperitur, nempe ex verbis abſolutionis a Sacerdote prolatis, & ex actibus ipſius pœnitentis, ut conſtat ex ar. præced. videndum eſt in præſenti quodnam ex illis habeat rationem materiæ, & quodnam rationem formæ. Pro reſolutione autem quæſiti ſupponimus ex dictis d. 5. cit. qu. 12. a. 1. ab initio in Sacramento pœnitentiæ, ſicut & in aliis novæ legis ſacramentis, duplicem materiam eſſe diſtinguendam, remotam ſcilicet, & proximam, materia remota ſacramenti dicitur illa, circa quam verſatur materia ipſa proxima, ut in Baptiſmo aqua dicitur materia remota, quia circa illam verſatur ablutio, quæ eſt materia proxima. Rurſus materia alia eſt ex qua, & alia circa quam, prima dicitur quæcumque res concurrens ad conſtitutionem alterius per modum ſubjecti, ut lignum reſpectu arcæ, vel ſtatuæ, & dicitur *ex qua*, quia ex ea, & forma res conſtat, & componitur. Materia vero, circa quam proprie talis dicitur in ordine ad aliquam potentiam, vel actum, & eſt quæcumque res, quæ poteſt eſſe objectum alicujus potentiæ, vel actus; hoc prænotato.

109 Primo diximus l. c. actus pœnitentis eſſe materiam proximam huius ſacramenti, ſcilicet contritionem ſeu dolorem ſumpto generatim hoc nomine, prout etiam attritionem complectitur, confeſſionem, ac etiam ſuo modo ſatisfactionem. Ita expreſſe docent Florentinum in litteris Eugenii, & Triden. ſeſſ. 14. c. 3. ubi abſolutionem vocant formam huius ſacramenti, actus vero pœnitentis quaſi materiam, adhibent autem particulam illam diminuentem *quaſi*, quia in aliis ſacramentis materia eſt aliquod ſenſibile, & tangibile corpus, ſeu eius applicatio, ut aqua, & ablutio, oleum, & unctio, in hoc autem non eſt talis materia corporea, ſed ſolum humana locutio, ut explicat Catechiſmus de ſacramento pœnitentiæ n. 14. Ratio autem deducitur ex jam dictis diſp. *de Sacramentis in genere*, ubi loquendo de compoſitione materiali Sacramentorum ex rebus, & verbis juxta doctrinam Scoti l. c. 4. d. 3. qu. 2. dicebamus illud; quod eſt magis ſignificativum, & determinativum eſſe formam, quod autem eſt magis determinabile, & minus ſignificativum eſſe materiam, ac ideo dicebamus communiter in quocumque ſacramento rem eſſe materiam, quia eſt magis determinabilis, & minus ſignificativa, verba vero eſſe formam, quia ſunt magis ſignificativa. Cum igitur ad ſacramentum pœnitentiæ componendum pro materiali, & aggregato concurrant res, & verba ſicut ad alia ſacramenta, & res ſint pœnitentis actus, ſine quibus forma nihil efficit, nec efficacem habet ſignificationem, ſequitur in hoc ſacramento actus pœnitentis merito dici materiam, & verba abſolutionis formam. Dicuntur autem materia proxima, quia proxima ad ea ſpectant, quæ ſunt ad hoc ſacramentum ſimpliciter neceſſaria, & ſine quibus eſſentia huius ſacramenti ſubſiſtere nequit, qua ratione dicuntur etiam partes huius ſacramenti eſſentiales, ut dictum eſt ar. præc. ac proinde etiam dici debent materia *ex qua* huius ſacramenti, & non tantum *circa quam*, ut dicit Pontius d. 45. quæſt. 1. nam eo ipſo, quod Concilia, & Patres actus pœnitentis appellant pœnitentiæ partes, jam explicari nequeunt de materia *circa quam*, quia hæc numquam eſt pars illius, cuius dicitur materia *circa quam*, ſed neceſſario intelligi debent de materia *ex qua*, quæ neceſſario habet rationem partis.

110 Secundo diximus ibidem n. 339. materiam remotam huius ſacramenti eſſe tantum peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa, vel potius materiam remotam huius ſacramenti eſſe peccata actualia pœnitentis, quatenus ſunt materia circa quam verſatur, ſicut Medicina circa vulnera. Ita Scotus 4. d. 4. q. 5. ad 3. & eſt communis in omni ſchola; & probatur, quia materia remota huius ſacramenti, quod per modum judicii antecedenter fuit inſtitutum, eſt illa, quæ eſt materia judicii, ſed materia remota judicii ſunt crimina delinquentis emendanda; ergo materia remota huius ſacramenti ſunt peccata pœnitentis. Tum quia illa eſt materia remota alicuius ſacramenti, circa quam verſatur materia eiuſdem proxima, ut dictum eſt ab initio articuli, ſed materia proxima huius ſacramenti ſunt actus pœnitentis ex præcedenti aſſerto, qui verſantur circa peccata tanquam circa materiam deſtruendam; ergo &c. Deinde quod ſint peccata tantum actualia poſt baptiſmum commiſſa probatur, quia peccatum originale, & actualia ante baptiſmum commiſſa tolluntur per ipſum baptiſmum, ut ex Trid. deducitur cap. 1. & 2. ubi dicitur pœnitentiæ ſacramentum inſtitutum eſſe ad reconciliandos fideles poſt baptiſmum lapſos, & ratio eſt, quia Judicis ſententia non poteſt valide ferri, niſi in eos, & circa ea, in quæ juriſdictionem habet; at Sacerdos juriſdictionem habet tantum in eos, qui in Eccleſia per januam Baptiſmi ſunt ingreſſi, ac proinde in ea tantum peccata poſt talem ingreſſum commiſſa; peccatum autem originale, aut etiam actuale ante baptiſmum commiſſum non ſubjicitur juriſdictioni, aut judicio Eccleſiæ, cum homo, dum ea commiſit, non eſſet ſubditus Eccleſiæ, & Eccleſia non judicet de illis, qui non ſunt ſubditi juxta illud 1. Corinth. 5. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt?* Tandem, quod huiuſmodi peccata poſt baptiſmum commiſſa melius dicantur materia circa quam, quam remota materia ex qua, patet, quia materia quoque remota eſt pars conſtitutiva ejus, cujus eſt materia, ut patet in omni compoſito naturali, & artificiali, ac etiam in aliis ſacramentis, ut conſtat de aqua in Sacramento Baptiſmi & oleo benedicto in extrema Unctione, at peccata numquam hoc ſacramentum conſtituunt, & ideo non recte eius materia appellantur etiam remota, ſi per hanc intelligatur materia ex qua, ſed tantum quatenus ſunt materia circa quam verſatur hoc ſacramentum, ſicut medicina circa vulnera, ut etiam Brancatus notavit diſp. 17. ar. 2. & Coninch. d. 4. dub. 3.

111 Tertio diximus ibid. n. 340. omnia peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa eſſe huius Sacramenti materiam cum hoc diſcrimine, quod mortalia ſunt materia neceſſaria, venialia vero tantum ſufficiens. Hæc eſt communis aſſertio, & Scoti 4. diſt. 17. q. un. in fine, & habetur ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. ubi dicit peccata venialia in confeſſione omitti poſſe abſque peccato, non autem mortalia, & ratio eſt, quia Sacramentum hoc eſt neceſſarium poſt naufragium, hac enim ratione dicitur a Patribus ſecunda tabula poſt naufragium; ſed ſic eſt, quod ſola peccata mortalia naufragium inducunt, non autem venialia, quia cum gratia ſanctificante ſunt compatibilia; ergo ſola mortalia ſunt hujus Sacramenti materia neceſſaria, non vero venialia, ſed tantum ſufficiens, & hoc etiam verum eſt de mortalibus per contritionem remiſſis, adhuc enim ſubjici debent abſolutioni Sacramentali, & ideo nonniſi in voto Sacramenti dicuntur remitti. Dices, quando Chriſtus dedit Sacerdotibus poteſtatem abſolvendi peccata verbis illis: *Quorum remiſeritis peccata &c.* vel incluſit venialia, vel non; ſi non, ergo non dedit eis poteſtatem ab eis abſolvendi, atque ideo non erunt apta confeſſionis materia, ſi incluſit; ergo ſicut propterea fideles obligavit ad confitenda mortalia, & dedit poteſtatem Sacerdotibus ea retinendi, ita etiam de venialibus. Reſpondetur cum Averſa qu. 10. ſect. 2. Chriſtum in poteſtate remittendi peccata, quam contulit Sacerdotibus, incluſiſſe utique etiam venialia, ſed non ob id fideles obligaſſe ad eorum confeſſionem, & verba Chriſti in ſenſu diſtributivo, & accommodato accipi debere pro hoc duplici peccatorum genere, ut illa peccata, quorum remiſſio eſt neceſſaria, cadant ſub materia debita & neceſſaria, alia vero quorum remiſſio non eſt neceſſaria, cadant ſub materia libera. Inſuper poteſtas remittendi peccata Sacerdotibus data poteſt quoque ſuper venialia cadere, quatenus poteſt Sacerdos denegare eorum abſolutionem homini non rite diſpoſito, ſine qua abſolutione adhuc homo ſalvari poterit, ſi non habeat peccatum mortale adjunctum, quod eſt cum gratia incompoſſibile, & aliis etiam modis remiſſionem eorumdem venialium obtinere poterit præter Confeſſionem Sacramentalem, ut ſupra dictum eſt quæſt. præced. ar. 1. de venialium remiſſione. Tandem quando dicimus peccata mortalia eſſe materiam neceſſariam hujus Sacramenti, hoc intelligendum eſt etiam de peccatis mortalibus dubiis, quæ ut dubia ſunt confitenda, ut omnes docent.

112 Quarto eſt difficultas, an peccata valide confeſſa, & remiſſa poſſint eſſe materia novæ confeſſionis ſacramentalis, & difficultas eſt de materia ſufficienti, non vero neceſſaria; omnes ſiquidem fatentur non eſſe materiam neceſſariam, cum ſemel ſint dimiſſa per hoc ſacramentum. Negarunt aliqui Nominales, quorum fundamentum eſt, quod nihil amplius circa talia peccata jam remiſſa, & confeſſa poſſit abſolutio operari: nec verificaretur tunc forma abſolutionis, quia peccata jam ſemel abſoluta rurſus abſolvi non poſſunt, ſiquidem nullus ſolvi poteſt, niſi ligatus; ergo non eſſet abſolutionis capax talis pœnitens quia non eſſet ligatus, alioquin hoc ſa-

ſacramentum etiam innocenti poſſet impendi, qui nunquam peccavit. Ita Gabriel 4. d. 17. qu. 1. ar. 3. dub. 2. Rubion. d. 15. q. 2. & quidem alii. Nos tamen diximus qu. 12. cit. n. 342. cum communi ſententia, licitum eſſe de eiſdem peccatis valide confeſſis, & abſolutis novam petere abſolutionem ſacramentalem, & conſequenter poſſe eadem peccata jam remiſſa eſſe materiam ſufficientem iteratæ confeſſionis ſacramentalis. Ita expreſſe Scot. 4. d. 19. qu. 2. in fine in ſolutione primi principalis, ubi concedit valide, & licite idem peccatum jam remiſſum iterum ſubdi clavibus. Et probatur ex extravag. 1. Benedicti XI. de Privil. ubi ait, quod *licet de neceſſitate non ſit iterum eadem confiteri peccata, tamen quia propter erubeſcentiam, quæ magna eſt pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confeſſio, reputamus ſalubre*. Idem deducitur ex can. *Quem pœnitet* de Pœnitentia d. 1. ubi ſic legitur. *Unde patet, quod quanto pluribus confitebitur ſub ſpe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius conſequetur miſericordiam remiſſionis*, & tandem colligitur ex communi praxi, & uſu piorum hominum, qui ſæpe generales confeſſiones de ſuis peccatis alias confeſſis facere ſolent, etiamſi nullum dubium habeant, quod priores confeſſiones fuerint validæ, nec alia peccata nova afferant, ſed ſolum peccata antea confeſſa. Hoc etiam conſtat ex multis Regulis, & Conſtitutionibus plurium Religionum, & Ordinum, qui pie, ac ſancte alumnos ſuos ad Generales Confeſſiones faciendas obligant.

113 Ad fundamentum in oppoſitum negatur aſſumptum, falſum enim eſt peccata ſemel remiſſa non eſſe amplius capacia novæ ſacramentalis abſolutionis ſaltem novo titulo, alioquin neque peccata contritione remiſſa eſſent ſacramentalis abſolutionis capacia, quod optime declarant Card. de Lug. diſ. 13. n. 17. nam ſicut qui ſemel ſe obligavit alicui ad aliquid præſtandum, poteſt iterum ſe ei obligare ad idem, & qui ſemel vovet, poteſt iterum vovere, & ſæpius idem objectum promittere; ſic qui remiſit debitum, poteſt iterum idem remittere, nam remittere in rigore eſt ſe obligare per ceſſionem juris ad non utendum jure acquiſito jure offenſæ in ordine ad talem, vel talem effectum; quare ſicut poſſumus per obligationem repetitam dare idem jus, ſeu jus ad idem alicui, ita per remiſſionem repetitam poſſumus renunciare eidem juri in favorem alicujus: ex quo etiam patet, quod licet qui nunquam ligatus fuit, non ſit ſolutionis capax qualis eſt innocens, tamen qui ſemel ligatus fuit, & abſolutus, poteſt iterum aliquo novo titulo abſolvi per ceſſionem juris, quod aliquando habuimus. Falſum eſt rurſus quod tunc non verificaretur forma abſolutionis, nam conſtat ex uſu hominum, quod eamdem offenſam ſæpius remittere ſolent ſæpius cedendo juri quod aliquando habuerunt, nec tamen putant ſe mentiri quando ſecunda vice remittunt. Alias objectiones ad idem vide ſolutas l. c.

114 Quinta eſt ulterius difficultas, an ſufficiat ad novum ſacramentum conficiendum, novam tantum addere confeſſionem eorumdem peccatorum jam confeſſorum abſque novo dolore informatam, num potius requiratur præterea novus dolor de eiſdem peccatis, quæ iteratæ confeſſione ſubjiciuntur clavibus. Primum affirmant aliqui apud Dian. 4. de ſacram. reſol. 116. ac etiam Faber. noſter l. c. ubi inquit, quod cum quis ſemel confeſſus eſt peccatum, & manet in eadem diſpoſitione, ut attritionis, vel contritionis, eſt ſufficienter diſpoſitus ad ſecundam abſolutionem abſque nova diſpoſitione, vel dolore, ſicut fuit ad ſuſcipiendam primam abſolutionem, atque ideo concludit hanc novam diſpoſitionem non eſſe neceſſariam. Cæterum, ut diximus q. 12. c. n. 344. longe probabilior eſt opinio oppoſita afferens non ſufficere ad novum ſacramentum conficiendum novam tantum addere confeſſionem eorundem peccatorum jam confeſſorum, ſed requiri præterea novum dolorem de eiſdem peccatis, quæ iterata confeſſione ſubjiciuntur clavibus. Ita Navarrus, Suarez, Vaſquez, Coninch. Amicus, Averſa, & alii, quos citat, & ſequitur Bon. diſp. 5. q. 3. punct. 1. in fine, ubi ait eadem peccata poſſe inſervire pro materia remota plurium ſacramentorum Pœnitentiæ, modo adſit diſtincta materia proxima, hoc eſt, diſtinctus dolor, & diſtincta confeſſio. Ratio eſt, quia ad novum ſacramentum conficiendum requiritur nova ſaltem materia proxima a priori diſtincta; ſed eadem peccata nova tantum confeſſione ſubjecta clavibus ſine novo dolore non eſt nova materia ſufficiens ad novum ſacramentum conſtituendum; major patet ex ſupra dictis; minor probatur, quia quando confeſſio dicitur materia proxima, & pars eſſentialis integrans ſacramentum pœnitentiæ, non intelligitur de confeſſione nuda, & abſolute ſumpta, ſed dolore informata, quæ fit cum peccatorum deteſtatione, ut conſtat ex ſuperius dictis. Nec reſpondere juvat cum Fabro loc. c. ſufficere ad hoc, ut novo tantum actu prior dolor applicetur ſuper eadem peccata de novo confeſſa, ſic enim intelligitur ſecunda confeſſio priori dolore informata. Falſum enim eſt id ſufficere, nam omnino requiritur, ut novus eliciatur doloris actus a priori diſtinctus, ratio eſt, quia novus ille tantum actus voluntatis prioris doloris applicativus ſuper eadem peccata de novo confeſſa non præbet materiam novam proximam, quam diximus requiri ad novum ſacramentum conſtituendum; nam talis novus actus eſt tantum conditio applicans priorem dolorem, non autem intrinſece ſacramentum conſtituens; ergo non poteſt præbere novam materiam proximam novi ſacramenti conſtitutivam cum nova abſolutione ſacramentali.

115 Denique concluſimus q. cit. n. 345. iteratam Confeſſionem ſacramentalem eorundem peccatorum jam remiſſorum novo dolore informatam non tantum eſſe validum ſacramentum, ſed etiam fructuoſum, & ſalubre. Ita Scotus loc. cit. ubi concedit valide, & licite idem peccatum jam dimiſſum iterum ſubjici clavibus, ac etiam fructuoſe, & aperte deducitur ex Extravag. jam citata Benedicti XI. ubi ait, *Ut eorumdem peccatorum iteretur confeſſio, reputamus ſalubre*, & ſolide probatur cum Amico l. c. quia non ſolum licite, ſed etiam cum fructu reperimus ſuper eadem peccata ſemel contrita novam, & novam contritionem elicere; ſacramentum; ergo etiam licite, & cum fructu poſſumus ſuper eadem peccata ſemel confeſſa novam, & novam ſacramentalem iterare confeſſionem. Conſequentia probatur, quia ſacramentum Confeſſionis in lege Evangelica ſuccedit præcepto contritionis, illudque facilitat, & adjuvat, ut quod non poteſt imperfecta contritio extra ſacramentum aſſequi, aſſequatur cum ſacramento; ergo ſicut nondum inſtituto Confeſſionis ſacramento, poterant peccatores contritionis actus ſuper eadem peccata cum fructu iterare, & replicare; ita inſtituto Confeſſionis ſacramento, non tantum valide, & licite, ſed etiam cum fructu poſſumus ſuper peccata illud iterare modo jam explicato, alioquin in Evangelica lege minus efficax, & fructuoſum eſſet ſacramentum quam fuerit in veteri contritionis præceptum.

Confirmatur, quia poteſt peccatum contritione remiſſum cum ſacramentali abſolutione verum conſtituere ſacramentum, non modo validum quoad eſſentiam, ſed etiam efficax & fructuoſum quoad effectum; ergo pariter poterit peccatum priori confeſſione, & abſolutione remiſſum cum iterata confeſſione, & abſolutione validum conſtituere ſacramentum, & non modo validum quoad eſſentiam, ſed etiam efficax, & fructuoſum quoad effectum; aſſumptum conceditur communiter ab omnibus: conſequentia probatur: tum quia non minus contritus, quam ſecundo confitens accedit cum peccatis jam deletis, & remiſſis, ac proinde ſine materia abſolvenda; tum quia non minus in uno, quam in alio verba formæ verificari debent; igitur ſi hoc non obſtat in uno, neque obſtabit in alio.

116 Reſpondet Faber diſp. 11. cit. cap. 2. in fine non eſſe parem rationem de eo, cui dimiſſum eſt peccatum per contritionem, antequam obtineret abſolutionem ſacramentalem, & de eo, cui dimiſſum eſt peccatum per abſolutionem ſacramentalem, quia in primo caſu nondum obtinuit totum beneficium, quod per ſacramentum ſibi obvenire poterat, ideo per abſolutionem ſacramentalem obtinet totum illud, quod juſte ſibi obvenit; at in ſecundo caſu pœnitens obtinuit jam totum beneficium, quod ſibi exiſtenti in illa diſpoſitione obveniebat ex juſtitia, ideo ſtante eadem diſpoſitione per vim clavium nihil amplius ſibi debetur, ideo per ſecundam ſententiam, & abſolutionem nihil novi beneficii accipere poteſt. Sed hæc ſolutio, ut diximus ibidem num. 346. procedit ex ea ſuppoſitione, quod in iteratione confeſſionis eadem ſit diſpoſitio ex parte pœnitentis, nec ullus novus dolor elicitus de peccatis jam commiſſis, & remiſſis: qua data ſuppoſitione gratis utique concedimus ſecundam abſolutionem non ſolum futuram inefficacem, & infructuoſam quoad effectum, ſcilicet, gratiæ augmentum, ſed etiam invalidam quoad eſſentiam ſacramenti, quia ut ſupra dictum eſt, ut ſecunda abſolutio ſit verum ſacramentum, non ſolum requiritur nova confeſſio eorundem peccatorum, ſed etiam novus dolor de eiſdem peccatis, quo dato caſu etiam Faber ipſe concedit ſecundam abſolutionem non ſolum futuram validam quoad eſſentiam, ſed etiam fructuoſam quoad effectum, ſcilicet, gratiæ augmentum. Ex his itaque conſtat, quomodo de mente Doctoris ſuſtineri poteſt iteratam Confeſſionem eorumdem peccatorum novo dolore informatam non ſolum eſſe validam, ſed etiam fructuoſam, non tantum quoad primum effectum, nimirum gratiæ augmentum, ſed etiam quoad ſecundum, ſcilicet, dimiſſionis pœnæ temporalis, quæ ſolvenda remanſerat poſt primam Confeſſionem, ut l. c. declaravimus.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæ ſit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

117 CОnveniunt Doctores, & eſt communis Catholicorum ſenſus, in Eccleſia Dei extare poteſtatem abſolvendi a peccatis tam quoad culpam, quam quoad pœnam, ut expreſſum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. c. 14 ubi docetur per ſacramentum pœnitentiæ, vel per ejus votum pœnam æternam una cum culpa remitti. Certum item eſt ad formam hujus Sacramenti neceſſario aliqua verba requiri juxta definitionem Concil. Florent. in decreto Eugenii generatim ſtatuentis ſacramenta novæ legis verbis conſtare, tanquam forma, quod poſtea loquens ſpecialiter de hoc ſacramento loquit, ejus formam eſſe verba abſolutionis, quæ ſacerdos profert, cum dicit, *Ego te abſolvo*, &c. quo etiam modo loquitur

Trid.

Tridan. ſeſſ. 14 cap. 3. ubi inquit, *formam hujus Sacramenti ſitam eſſe in illis Miniſtri verbis*, &c. quod etiam antea docuit Scotus 4 d. 14. qu. 4. A. & d. 1. E. ubi ait pœnitentiæ ſacramentum conſtare forma, quæ aliud non eſt, quam abſolutio facta certis, ſeu determinatis verbis ſignificantibus abſolutionem animæ a peccato. Verum quia circa hoc plures inſurgunt difficultates, opus eſt eas breviter explicare juxta dict. qu. 12. c. ar. 2.

118 Primo itaque dubitatur, an ad formam hujus ſacramenti requirantur eſſentialiter verba proprie dicta, ſeu an abſolutio ſacramentalis neceſſario certis verbis ſit proferenda. Non deſuerunt dicentes ad valorem hujus ſacramenti opus non eſſe, ut abſolutio verbis proferatur, & vocaliter, ſed ſufficere alio ſigno, ſcilicet, ſcripto, vel nutu indicari; quorum fundamentum eſt, quia ſacramentum hoc inſtitutum eſt per modum judicii, ergo id quod ſufficit requiritur ad valorem ſententiæ in aliis judiciis, ſufficit etiam in hoc; ſed ſententia judicialis poteſt, & ſolet a Judice etiam ſcripto proferri, ergo ſic etiam pariter ſacramentalis abſolutio; ſicut a pari eo quia ſacramentum Matrimonii ſequitur naturam humani contractus; idem poteſt etiam ſcripto, aut nutu, & per Procuratorem perfici, quamvis alioquin in aliis ſacramentis omnino debeat forma voce proferri. Ita Paludanus, Adrianus, Medina, Soto, Navarrus, & alii apud Suarez d. 19. ſect. 1. Vera tamen, & communis ſententia docet, ut diximus l. c. nu. 352. in hoc ſacramento abſolutionis formam proferri debere certis verbis voce formatis, & pronunciatis, & hoc non ſolum ex obligatione præcepti, ſed etiam ex neceſſitate valoris. Ita præſertim Scotus noſter l. c. & clare deducitur ex Flor. in cit. c. univerſaliter docente, omnia novæ legis ſacramenta perfici verbis tamquam forma; & quamvis poſtea loquens de Matrimonio dicat, regulariter perfici verbis, indicans poſſe interdum ſine illis fieri, hæc ipſa exceptio, ut Lugus adverſit d. 13 ſect. 1. firmat regulam in contrarium, cum de aliis ſacramentis nihil tale dicatur. Imo idem Concilium de hoc ſacramento pœnitentiæ ſpecialiter loquens expreſſe ait, quod *forma hujus ſacramenti ſunt verba abſolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit*, &c. ubi ly *verba & profert* neceſſitatem verborum expreſſe indicant in hac forma. Specialiter etiam de hoc ſacramento Trid. ſeſſ. 14. c. 3. dixit ejus formam in Miniſtri verbis conſiſtere. Ratio autem potiſſima ſumenda ex inſtitutione Chriſti, quam traditio, & conſuetudo Eccleſiæ perpetua manifeſtavit; omnino ergo neceſſe eſt, ut Sacerdos voce ſua explicite, proferat verbum proprium hujus ſacramentalis abſolutionis expreſſivum, & communem hanc regulam Pœnitentia cum aliis ſacramentis participat ex eodem Eccleſiæ uſu, & communi Theologorum intelligentia, & ſolum exceptio fit juxta mentem Eccleſiæ de ſacramento Matrimonii, ut patet ex Flor. cit. quod ſolum de Matrimonio hanc generalem ſacramentorum regulam limitavit.

119 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ jam l. c. n. 354. negavimus, judicium ſacramentale quoad omnia judicio publico ſubordinari debere, quamvis enim abſolutio ſit ſententia quædam judicialis, non ob id debet in omnibus naturam humani judicii imitari; in illo enim nequit idem ſimul eſſe teſtis, & reus, in hoc autem niſi idem ſit teſtis, & reus, ſacramentum non eſt validum; illud poteſt eſſe coactum, hoc non niſi voluntarium; in hoc Judex reum confitentem abſolvit, non damnat, in illo e contra; ſicut ergo in his conditionibus judicium ſacramentale non ſequitur naturam judicii publici, ita neque in aliis, de quibus argumentum urget, nam illud fieri poteſt verbo, aut ſcripto, immo regulariter ſcripto perficitur, non voce, hoc vero non niſi verbo, & voce, & ratio a priori eſt, quia judicium publicum ad externum Reipublicæ bonum ordinatur, ad quod ſufficit externa delicti emendatio, at judicium ſacramentale ordinatur ad internam animi ſalutem, quæ liberam poſtulat retractationem, & Confeſſionem peccatorum. Nec valet inſtantia de Matrimonio, quod ſine verbis contrahi poteſt per ſola ſigna æquivalentia conſenſum mutuum exprimentia; nam Matrimonium in aliis etiam pluribus conditionibus ſacramentorum aliquorum inſtitutum non ſervat, ut ſuo loco viſum eſt, cujus diſparitatis variæ congruentiæ aſſignari ſolent, ſed pro adæquata ratione diſcriminis ad ſolam Chriſti voluntatem, & inſtitutionem recurrendum eſt, ut diximus loc. ci.

120 Secundo dubitatur, quænam ſint eſſentialia verba in conſueta forma ſacramenti pœnitentiæ. Circa quod plures ſunt dicendi modi, quorum præcipuus docet omnia, & ſola illa verba *abſolvo te a peccatis*, ad eſſentiam formæ hujus Sacramenti pertinere. Fundamentum eſt quoniam illa indicant Florent. & Trid. dum poſt illa verba *Ego te abſolvo*, addunt *& cætera*. Deinde quia verba hæc *abſolvo te*, ſine aliis ſunt ex ſe indifferentia ad ſignificandam abſolutionem a cenſura, vel abſolutionem a peccatis; ut igitur determinate hanc ſignificent, determinanda ſunt per particulam *a peccatis*. Vera tamen, & communis ſententia, ut diximus l. c. n. 355. docet, ſola illa duo verba *abſolvo te* eſſentialem formam hujus ſacramenti conſtituere, & ad ejus valorem ſufficere, ac neceſſaria eſſe; & ita præſertim docuit Scot. diſt. 4. a. qu. Ex *hoc patet*, ubi dicit, quod communiter iſta verba ſunt apta *Ego te abſolvo*, quæcumque alia prætermittantur, vel conſequantur ſecundum diverſam conſuetudinem in diverſis Eccleſiis. Nec apponit particulam *Ego* tamquam neceſſariam, quia præter verbum *abſolvo* non eſt neceſſarium ad valorem ſacramenti pronomen *Ego*, cum per ſe includatur in ipſo verbo, ut patet. Nec etiam neceſſe eſt addere a peccatis, nemo enim eſt, qui audit Sacerdotem illa verba proferentem ſuper peccatorem peccata ſua confitentem, qui eo ipſo non intelligat Sacerdotem ſignificare illis verbis, quod abſolvat pœnitentem a peccatis, quæ confeſſus eſt. Ratio eſt, quoniam ea tantum verba eſſentialem formam hujus ſacramenti conſtituunt, quæ cum adjunctis circumſtantiis exprimunt principalem effectum ſacramenti, talia autem ſunt illa duo verba *abſolvo te* in forma ſacramenti pœnitentiæ; ergo hæc tantum ſunt de eſſentia formæ. Major patet, quia illa tantum verba ſufficiunt, quæ ſufficienter ex natura ſua ſignificant peccatorem abſolvi a peccatis per Sacerdotem. Minor vero probatur, quia verba illa *abſolvo te* licet indifferentia ſint ad ſignificandum abſolutionem tam a cenſura, quam a peccatis, prolata tamen ſuper pœnitentem, qui ſua peccata confeſſus eſt Sacerdoti, determinantur ad ſignificandam abſolutionem a peccatis, qui eſt principalis hujus ſacramenti effectus. Ad fundamentum prioris ſententiæ negatur conſequentia, alioquin ſequeretur etiam, quod addi deberet *in nomine Patris*, &c. quod etiam auctores illius ſententiæ negant, non enim magis particula *& cætera* referri debet ad *a peccatis*, quam ad *in nomine Patris*, itaque Concilia illa addunt particulam *& cætera*, non quia indicare voluerint, alia etiam verba ſequentia ad eſſentiam formæ hujus ſacramenti ſpectare, ac eſſe eſſentialia, ſed ſolum integralia, quæ ex conſuetudine, & præcepto Eccleſiæ adduntur eſſentialibus, vel ut indicarent ſe non definire, an alia verba eſſentialiter requirantur, ſed hoc relinquere Theologis diſputandum. Ad Confirmationem patet ex dictis quomodo verba illa *abſolvo te* ſuper pœnitentem prolata qui Sacerdoti peccata ſua confeſſus eſt, determinatur ex tali circumſtantia ad ſignificandam abſolutionem a peccatis.

121 Tertio dubitatur, an hoc ipſum verbum *abſolvendi* ſit ſimpliciter neceſſarium ad ſubſtantiam hujus ſacramenti, & valorem formæ; an potius ad valorem ejus etiam aliquod aliud verbum æquivalens ſufficere poſſit. Et quidem communis etiam eſt opinio poſſe valide dari per verba æquivalentia, ut diximus l. c. nu. 357. ac præſertim ſufficere verbum remittendi dicendo: *Remitto tibi peccata tua*, quia Chriſtus Dominus ſub hoc ipſo verbo dixit, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, ſimiliter verbum dimittendi, condonandi, indulgendi, parcendi, liberandi, quæ etiam habeant vim ſententiæ judicialis. Ita Averſa q. 12. ſect. 2 cum aliis Recentioribus, quod etiam antea docuerat Scot. diſt. 14. cit. qu. 4. lit. C. ubi inquit; ex hoc patet ratio, quare non eſt neceſſe in iſto ſacramento eſſe iſta præciſa verba, ſcilicet, *Ego te abſolvo*, ſicut in Baptiſmo, vel Euchariſtia, quia ſufficit, quod exprimatur actus ſententiæ abſolutionis, ſicut in Judicio publico non oportet eſſe limitata verba; talis autem Judicialis actus ſufficienter exprimitur per alia verba ſynonyma æquivalentia, nam verba requiſita ad quodlibet ſacramentum ea debent eſſe, quæ ſignificent illam actionem, quam ſignificant verba Chriſti, & illum effectum quem cauſant ex opere operato; ſed verba ſynonyma cum illis *abſolvo te* habent totum hoc; ergo &c. Idem etiam dicendum de pronomine *Te*, ſufficit, enim ad valorem ſacramenti idem exprimere aliquo modo æquivalenti, utpote in tertia perſona, vel ſub nomine proprio prælentis, *Abſolvo hunc hominem*, *abſolvo Petrum*, ut notat etiam Averſa l. c. aut ſi honoris gratia Sacerdos diceret, *Abſolvo Dominationem tuam*, *Excellentiam tuam*, & ſic ſub aliis titulis conſuetis, vel indicando perſonam in particulis ſequentibus, ut *abſolvo a peccatis tuis*, vel *remitto peccata* tua, quamvis enim eſſet imperfectus loquendi modus, quia dici deberet, abſolvo te a peccatis tuis, remitto tibi peccata tua, tamen adhuc haberet ſenſum integrum, ac determinatum, quantum ſufficeret; culpabilis tamen eſſet in hac re immutare ritum Eccleſiæ. Ex qua doctrina, quæ eſt communis in omni ſchola, concluditur, quod quibuſcumque verbis proferatur forma abſolutionis, ſufficiens eſt ad valorem Sacramenti, quoties per illa verba ſufficienter ſignificatur actus Judicis proferentis ſententiam deciſivam abſolutionis peccatorum.

122 Quarto dubitatur, an forma ſacramenti pœnitentiæ ſit valida, ſi proferatur deprecatoria, an potius proferri debeat indicativo modo ad hoc, ut ſit valida. Quidam antiquiores dixerunt non recte dari abſolutionem ſub forma, & modo indicativo *Abſolvo te*, ſed potius dari debere per modum deprecativum, ſeu per modum orationis, v. gr. dicendo, *abſolvat te Deus*, ſicut nempe in ſacramento extremæ Unctionis forma profertur per modum deprecationis; *Indulgeat tibi Dominus* &c. quia iſte modus loquendi ſub verbo indicativo denotat veluti auctoritatem cauſæ principalis peccata remittentis, ſed ſub modo deprecativo denotaret miniſterium cauſæ inſtrumentalis, certe autem Sacerdos non eſt auctor principalis peccata remittens, ſed eſt tantum Miniſter, ac veluti inſtrumentum, cui modo dicendi aliqui etiam Patres favere videntur, & decreta Juris, dum abſolutionem a Sacerdote datam vocant orationem, & ſupplicationem. Vera tamen, & communis ſententia, ut diximus qu. 12. cit. ar. 3. num. 359. docet formam abſolutionis modo deprecativo

prolatam non ſufficere ad valorem, & eſſentiam hujus Sacramenti, ut ſi dicatur: *Abſolvat te Deus*. Ita colligitur ex Scoto loc. cit, & ratio eſt, quia non remanet idem ſenſus in verbo deprecativo *abſolvat*, & in verbo indicativo *abſolvo*, nam per verbum *abſolvo* oſtenditur id quod fit, per verbum vero deprecativum oſtenditur affectus, & deſiderium illius, quod fieri optatur.

Confirmatur, quia hoc Sacramentum inſtitutum eſt per modum judicii ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. & 5. ſententiæ autem Judicis deciſiva tradi nequit modo deprecativo, ſed profertur modo indicativo, & non eſſet ſententia, ſi modo tantum optativo proferretur. Demum id colligitur ex ipſis Chriſti verbis; non enim dixit: *Peccata illorum pro quibus oraveritis, remittuntur eis*, ſed ſimpliciter & abſolute dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, unde ſi quis pœnitentem abſolveret dicendo: *Abſolvat te Deus*, nihil efficeret. Ex quo ſolvitur fundamentum in oppoſitum, diverſa namque eſt ratio de Sacramento extremæ Unctionis, & pœnitentiæ, hoc enim inſtitutum fuit per modum judicii, non autem orationis, vel deprecationis, quare merito Sacerdos juxta eamdem normam a Chriſto traditam dicit modo indicativo *Abſolvo te*; at forma extremæ Unctionis inſtituta eſt per modum ſubſidii, & orationis, ut deducitur ex Epiſt. Jacobi c. 5. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini, &c. nec ille modus indicativus in Sacramento pœnitentiæ per ſe denotat auctoritatem cauſæ principalis, ſed potius communis eſt & indifferens etiam ad Miniſtrum, nam Judex etiam non ſupremus, ſed Miniſter, aut delegatus Principis dicit quoque in cauſis decidendis; ego judico, abſolvo, condemno, quare etiam in hac locutionis modo indicativo optime intelligitur Sacerdos totum facere auctoritate Chriſti Domini juxta verba, quæ formæ abſolutionis præmitti ſolent. Quando denique Patres interdum abſolutionem vocant orationem, & deprecationem; hoc dicunt ob alia verba deprecatoria, quæ in hoc miniſterio adjungi ſolent, ut exponit D. Thomas q. 84. ar. 3. ad 2.

123 Quinto dubitatur, an abſolutionis forma ſub conditione prolata ſit valida. Communis ſententia docet, ut diximus l. c. nu. 362. quod abſolutio data ſub conditione de præterito, vel de præſenti valida eſt, non vero quæ profertur ſub conditione de futuro. Ratio prioris partis eſt, quia illa conditio de præterito, vel de præſenti non ſuſpendit actum, & ex multis cauſis poteſt dubitare Sacerdos, an rite abſolverit pœnitentem, ac proinde poteſt ita abſolvere: ſi non es abſolutus, ego te abſolvo. Ratio poſterioris partis eſt eadem, quia conditio de futuro ſuſpendit actum, illa enim verba, abſolvo te ſi cras reſtitues, vel eleemoſynam dederis, reddunt hunc ſenſum, verba quidem abſolutionis nunc profero, ſed effectum illorum conferre nolo uſque ad illud tempus, quo reipſa reſtitues, vel eleemoſynam debis; quod quidem non eſt in poteſtate Miniſtri, quia hoc Sacramentum eſt agens neceſſarium, ac proinde in eo inſtanti, in quo eſt, producit effectum ſuum in ſuſcipiente recte diſpoſito, neque eſt in poteſtate Miniſtri talem effectum ſuſpendere. Ita ferm explicant Averſa, Caſpenſis, Bonacina, Ledeſma, Iſembertus, Gammachæus, Abell. & alii Recentiores paſſim.

124 Verum hæc communis ſententia plures, & graves patitur difficultates, ut oſtendimus loc. cit. niſi melius explicetur, ac proinde ſubdimus ibidem nu. 363. eam ſic eſſe explicandam, quod conditio vel eſt de re neceſſario connexa cum actu Miniſtri, vel cum ipſo pœnitente, v. g. ſi ego ſum vivus, ſi ſum Sacerdos, &c. quæ ſubintelliguntur, etiamſi non proferantur; ſic ex parte pœnitentis, ſi es contritus, ſi es integre confeſſus, quæ etiam ex parte ipſius ſupponuntur: vel conditio eſt de re contingenti, & hæc vel præterita: vel futura, vel præſenti; & tunc dicendum eſt, quod nulla conditio ſequens naturam actus, ſive ſit præſens, ſive præterita impedit valorem abſolutionis, nam talis conditio non deſtruit actum illum, nec ejus ſignificatum mutat, & etiamſi non apponeretur, adhuc ut appoſita ſubintelligeretur, v. g. hæc conditio, te abſolvo, ſi es capax, vel rationis compos, vel ſi habeo poteſtatem abſolvendi, & ſimiles, nam conditiones hujuſmodi ſupponuntur ad hoc, ut abſolutio ſit valida, unde quando etiam explicite, & verbaliter apponerentur, valorem formæ non deſtruunt, vel impediunt. Deinde dicendum eſt conditionem de præſenti, vel præterito contingenti, & incerto reddere invalidam abſolutionis formam, quia talis conditio reddit formam dubiam, cum neque Miniſter, neque ſuſcipiens ſint certi de adimpletione talis conditionis; ut v. g. ſi Princeps dormit, vel nocte præterita dormivit, Ego te abſolvo, talis conditio reddit invalidam abſolutionis formam, reddit enim ſignum Sacramentale incertum, & indeterminatum, ſiquidem neque Miniſtro, neque ſuſcipienti certa eſt illius conditionis adimpletio. Tandem dicendum eſt formam abſolutionis prolatam cum conditione de re poſſibili, vel futura contingenti non eſſe validam ob eamdem rationem, quia forma valida eſt ſignum certum effectus Sacramentalis, talis autem non eſt forma ſub illa conditione prolata, nam propoſitio conditionalis non facit certitudinem, niſi adimpleta conditione, ſed ſi conditio eſt futura, non eſt impleta quando forma profertur, atque ideo tunc non eſt certum ſignum,

nec dici poteſt, tunc formam eſſe validam, quando adimpletur conditio, quia tunc verba non adſunt, neque aliæ compartes; ergo neque validitas; tum quia pœnitens poſſet mori antequam conditio adimpleatur, vel Miniſtri intentio retractetur. Rationes vero dubitandi oppoſitum vide ſolutas loc. cit.

125 Sexto tandem dubitatur, an abſolutio poſſit conferri abſenti, qui per ſcripta, vel nuncios confiteretur, vel ſaltem an confeſſus Sacerdoti præſenti poſſit ab eodem abſente per litteras abſolvi. Non defuerunt plures, & graves Auctores, qui opinati ſunt valide, & ex juſta cauſa etiam licite dari poſſe abſolutionem inter abſentes, nempe per Epiſtolam, vel internuncium, vel propria voce abſolvendo abſentem. Fundamentum eſt, quia hoc Sacramentum in forma judicii exercendum eſt ex Trid. ſeſſ. 14. cap. 9. ſed natura judicii non poſtulat præſentiam judicandi, cum poſſit judicari, & abſolvi etiam abſens, ut conſtat de excommunicato. Sed quamvis ſic aliquando opinari licuerit, tamen ut diximus l. c. n. 366. poſt interpoſitam Sedis Apoſtolicæ declarationem, ac juſſionem, certum jam eſt non poſſe abſolutionem inter abſentes dari nec licite, nec valide, itaut ſemper invalidum ſit Sacramentum pœnitentiæ collatum abſenti, ſive pœnitens confeſſus fuerit præſens, ſive abſens; ita declaravit Clemens VIII. in Bulla ſuper hoc edita anno Domini 1602. die 19. Julii, ubi ut falſa, temeraria, & ſcandaloſa damnatur hæc propoſitio, *licere per litteras, ſive per internuncium Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere*, prohibetorque ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ ſoli Papæ reſervatæ: *Ne illa publice: vel privatim doceatur, neque unquam, tamquam aliquo caſu probabilis defendatur, aut ad praxim quovis modo deducatur*; quibus verbis innuitur, & ita ab omnibus intelligitur, interdictam eſſe abſolutionem in abſentia, non ſolum in uſu ordinario, ſed etiam in caſu extremæ neceſſitatis; & ita non ſolum prohiberi, ut illicitam, ſed demonſtrari quoque ut invalidam. Et quidem hoc ipſum deducitur ex ipſa propria hujus Sacramenti formæ *abſolvo te*, quæ præſentem perſonam demonſtrat; hic enim loquendi modus proprie ad perſonam præſentem dirigitur; & quamvis ſcribens per Epiſtolam eodem modo alloquatur abſentem, non tamen voce, ſed ſcripto, jam autem ſupra diffic. 2. ſtatutum eſt abſolutionem dari debere voce, & non ſcripto. Hoc idem ex Trid. deducitur ſeſſ. 14. c. 2. ubi loquens de hujus Sacramenti inſtitutione a Chriſto facta inquit, *ante hoc tribunal tamquam reos ſiſti voluit, ut per Sacerdotum ſententiam ab admiſſis peccatis poſſent liberari*, quo loquendi modo expreſſe Concilium ſignificat debere pœnitentem conſtitui perſonaliter ante ipſum Sacerdotem, ut ab eo abſolutionem recipiat. Deinde, hoc etiam probatur evidenti ratione, quia Sacerdos abſens nequit ſufficienter ſtatum rei cognoſcere per litteras, qui variari poteſt, & peccare poſt eas ſcriptas; ergo nec licite, nec valide poteſt ab ipſo abſolvi in tali abſentia. Tandem hoc idem probat etiam Scotus 4. diſt. 17. qu. un. in ſolutione principalium prope finem, quia hoc forum eſt ſecretum, talis autem modus miniſtrandi hoc Sacramentum per litteras, vel internuncium non eſt ſecretus; ergo &c.

126 Addimus tamen ibid. n. 367. adhuc validum eſſe Sacramentum, ſi pœnitens per litteras mittat ſua peccata Confeſſario, & deinde in præſentia ejuſdem dicat ſe de omnibus illis, quæ ſcripſit, accuſare, & ab eodem Confeſſario abſolutionem obtineat in præſentia: ita inquit Doctor l. c. dum inquit cum Gloſſa validam eſſe pœnitentiam per Scripturam, dummodo poſtea abſolutionem obtineat in præſentia Sacerdotis, quod etiam tenet Aret. de mente Doctoris 4. d. 17. qu. unic. ar. 8. & ſequuntur Valentia, Henriq. Suar. Nugnus, Bonac. Amicus, & alii Recentiores affirmantes poſſe pœnitentem Sacerdoti abſenti per litteras, vel nuncium confeſſum ab eodem poſtea præſenti abſolvi. Ratio eſt, quia in tali caſu tam abſolutio quam confeſſio fieri cenſetur in præſentia pœnitentis, & Confeſſarii, & nihil deſiderari videtur ad validitatem confeſſionis, cum pœnitens in tali caſu cum dolore integre ſe accuſet de omnibus peccatis. Ex quibus ſequitur relatam Pontificis propoſitionem *non licere per litteras Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere*, intelligendam eſſe conjunctive, ut nimirum non liceat per litteras ſimul confiteri, & abſolvi, non autem disjunctive quoad confeſſionem dumtaxat. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ jam abſolutæ neganda eſt minor de judicio Sacramentali, quod ad certam verborum formam limitatur, ad quod cætera judicia non ſunt limitata, ut conſtat ex dictis, hoc enim judicium ſpecialiter ita fuit a Chriſto inſtitutum, prout Sacramenti naturæ, & tenori congruum erat, & ita etiam propriæ rationi hujus Sacramenti congruebat, quod non ex aliorum accuſatorum dicto, vel teſtium peragitur, ut judicia humana, ſed ſolius ejuſdem rei, neque ex deductis, & probatis in foro externo, ſed ex ſtatu, & diſpoſitione præſenti ipſius pœnitentis. Alias objectiones ad idem vide ſolutas l. c. in fine quæſtionis.

QUÆ

QUÆSTIO VII.

De vi, & effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

127 JAm diximus d. 1d. de Sacram. in genere, vim, & effectum communem omnium Sacramentorum novæ legis Evangelicæ eſſe conferre ſanctificantem gratiam, unde iuxta hanc regulam generalem omnibus Sacramentis communem hoc Sacramentum vim habet conferendi huiuſmodi effectum. Effectus autem proprius huius Sacramenti, quem expreſſe, & peculiariter ſignificat, prout a cæteris diſtinguitur, eſt remiſſio peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum, ad hunc enim finem proprie inſtitutum eſt per modum iudicii, ut ſupra dictum eſt, omneſque eius partes confeſſio, abſolutio, & ſatisfactio ad hunc effectum a divina inſtitutione ſignificandum, & conferendum maximam habent proportionem; pro maiori igitur explicatione effectus huiuſmodi remittendi peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & quorundam aliorum, hæc quæſtio inſtituitur, quam breviter reſolvemus iuxta dicta d. 5. cit. qu. 13. declarando etiam diſpoſitionem ad tales effectus conſequendos neceſſariam.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint effectus huius Sacramenti.

128 PRimo dicendum eſt, proprium, primarium, ac per ſe effectum huius Sacramenti, & poteſtatis clavium eſſe remittere peccata poſt Baptiſmum commiſſa quantumcumque gravia quoad culpam. Hæc eſt vera, & communis ſententia, ut diximus q. 13. cit. ar. 1. contra antiquos quoſdam Scholaſticos, qui dixerunt effectum abſolutionis Sacramentalis in hoc conſiſtere, quod Sacerdos declaret, & pronunciet peccata eſſe remiſſa a Deo, quia ſolius Dei eſt peccata remittere Iſaiæ 43. Sacerdos vero per abſolutionem Sacramentalem oſtendit pœnitentem eſſe abſolutum in facie Eccleſiæ, itaut ſenſus verborum abſolutionis ſit, Ego te oſtendo, & declaro abſolutum a Deo per contritionem præcedentem; quem dicendi modum omnino reprobarunt D. Tho. q. 86. ar. 6. & Scot. 4. diſtinct. 14. q. 4. ar. 3. & diſt. 19. qu. un. ubi ex profeſſo contra Magiſtrum oſtendit, hoc Sacramentum principaliter habere vim remittendi peccata quantum ad culpam, & hunc eſſe primarium eius effectum; ita etiam omnes alii Scholaſtici, & morales Auctores, qui propterea dixerunt, non neceſſario prærequiri contritionem pro diſpoſitione ad huius Sacramenti ſuſceptionem, ut Veteres illi dicebant, ſed ſufficere attritionem, & hæc ſententia eſt adeo hoc tempore certa, ut oppoſitam erroneam putent Suarez, Vaſquez, Lugo, Amicus, Averſa, & alii Recentiores, nam cenſetur damnata a Trid. ſeſſ. 14. can. 9. illis verbis. *Si quis dixerit abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis non eſſe actum iudicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi, & declarandi peccata eſſe remiſſa, anathema ſit.* Et hæc veritas aperte deducitur ex ipſis Chriſti verbis Joan. 20. *quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, quæ in proprio, & rigoroſo ſenſu ſignificant remiſſionem peccati quoad culpam, & ſimiliter cum dixit Matth. 16 & 18. *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlis*, utrique primario de peccatis intellexit quantum ad culpam, nam ſi eſſet abſolutio declaratoria tantum, quaſi iam ſolutio peccatorum contritionem præceſſiſſet, non bene dixiſſet; *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*, ſed dicere debuiſſet, *fuit ſolutum in Cœlis*, quia ſolutio facta fuiſſet a Deo intuitu contritionis abſolutionem præcedentis, cum ergo non dixerit *fuit ſolutum*, ſed *erit ſolutum in Cœlis*, ſignum eſt hoc conſequenter ſe habere, illud vero præcedere.

129 Deinde hoc etiam probat Doctor ratione l. c. nam oppoſita opinio Sacramento pœnitentiæ nimis derogare videtur, nam iuxta illam per Sacramentum pœnitentiæ numquam deletur peccatum, ſed neceſſe eſſet prius deleri per contritionem ad hoc, quod digne ſuſciperetur Sacramentum pœnitentiæ, & ex eo ſequeretur etiam hoc non eſſe Sacramentum novæ legis, & Sacerdotem Evangelicum non differre a legali, ſi non abſolveret a peccatis, ſed ſolum pœnitentem iam abſolutum declararet. Tandem probatur deſtruendo fundamentum oppoſitæ ſententiæ, cum enim dicebant, ſolius Dei eſſe peccata dimittere Iſaiæ 43. inquit Doctor. 4. diſt. 19. q. un. B. hoc eſſe verum auctoritative, & principaliter; Sacerdos autem peccata dimittit diſpoſitive, & inſtrumentaliter, ut inſtrumentum Paſſionis Chriſti, non quidem attingendo illum effectum phyſice, & virtute propria, nec alterius, ſed attingendo moraliter modo iam declarato l. c. nu. 375. Aliud etiam fundamentum falſum eſt, quod neceſſario requiratur contritio ante huius Sacramenti ſuſceptionem, ut pœnitens cenſeatur recte diſpoſitus, & ſic ante abſolutionem conſequatur peccatorum remiſſionem ex vi contritionis. hoc, inquam, falſum eſt, nam pœnitens cum ſola attritione accedit vere diſpoſitus ad hoc Sacramentum, ſiquidem attritio ſola eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam huius Sacramenti recipiendam, & cum hoc Sacramento ſufficienter diſponit ad primam gratiam, & peccati remiſſionem obtinendam, ut late oſtendit Doctor 4. d. 14. qu. 4. ar. 3. & poſtea Concil definivit ſeſſ. 14. cap. 4. & magis conſtabit ex ſeq.

130 Secundo, effectus huius Sacramenti non tantum eſt remiſſio peccatorum mortalium, pro quorum remiſſione præcipue inſtitutum eſt, ſed etiam venialium, ſicut enim quivis poteſt pie, & ſalubriter hæc in confeſſione declarare, quia ut ſupra dictum eſt, licet venialia non ſint materia neceſſaria, ſunt tamen materia ſufficiens; ita de illis quoque remiſſionem virtute huius Sacramenti conſequi pro certum eſt; nam ſi venialia etiam per alia Sacramenta remitti poſſunt, ut dictum eſt ſupra q. 4. ar. 1. nu. 85. tanto magis per hoc Sacramentum, quod ſpecialiter inſtitutum eſt pro remiſſione peccatorum poſt baptiſmum commiſſorum. Eſt tamen difficultas inter Theologos, qua ratione peccata venialia in Sacramento pœnitentiæ remittantur; aliqui dicunt hanc peccatorum venialium remiſſionem in Sacramento pœnitentiæ fieri per gratiam ſanctificantem per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non ſolum ſecundum ſe præciſe conſideratam, ſed præſertim ut datam intuitu præviæ de illis attritionis, quæ rationem formalem cum illis peccatis habet repugnantem, cum ſit gratia reconciliationis ab ipſis. Ita Vaſq. p. 2. d. 207. c. 4. cum pluribus aliis. Verum ad remiſſionem venialis neceſſariam non eſſe gratiæ habitualis infuſionem nec antecedenter, nec concomitanter, iam diximus l. c. quia veniale privationem gratiæ non includit, & compatitur cum ipſa, atque ideo ad eius remiſſionem non neceſſario gratiæ infuſio requiritur. Et quamvis attritio neceſſario præerequiratur in ſuſcipiente hoc Sacramentum, tanquam diſpoſitio ad tollendum obicem, & abſolutionem obtinendam mortalium, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali coniuncta; tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in iuſtis, talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem, ut eorum abſolutionem Sacramentum inſluere poſſit, ſed ſufficere etiam poteſt aliqua minor diſpoſitio, nempe actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntas recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, ut a venialibus purgari poſſit, hæc enim cauſatur virtualis quædam peccati venialis deteſtatio, dum homo vult eius medicinam aſſumere, ut ab eo purgetur, ita iam ſtatuimus ſupra loquentes de remiſſione venialium qu. 4. cit. ar. 1. & magis declarabimus inferius agendo de dolore, & propoſito requiſito ad confeſſionem venialium. Quare concludendum eſt, ut diximus ibidem in fine articuli nu. 91. quod univerſaliter loquendo tam reſpectu iuſti, quam peccatoris remiſſio venialium per Sacramentum pœnitentiæ fit per reſtitutionem quorumdam auxiliorum, quibus homo per peccata venialia ſe voluntarie privavit; hæc autem auxiliorum reſtitutio in diverſo ſubiectorum ſtatu diverſos quoque ſortitur effectus, nam ſi talis reſtitutio fiat iuſto, hominem reſtituit ad perfectam Dei familiaritatem, quia ipſum invenit in ſtatu gratiæ, & amicitiæ; ſi vero fiat peccatori de ſolis venialibus attrito, talem effectum producere nequit, ſed alium longe inferiorem, quia ipſum invenit in ſtatu inimicitiæ, & peccati, ut ibi declaramus; verum tamen eſt venialia in hac vita non poſſe ſine mortali dimitti per Sacramentum pœnitentiæ, ſed tantum per attritionem ſupernaturalem, & extra Sacramentum, ut ibidem diximus num. 90. ſic enim in peccatore poteſt remitti veniale peccatum ratione mortalis, cui erat coniunctum, ut ibi declaramus, non autem per Sacramentum pœnitentiæ.

131 Tertio eſt difficultas, quando producatur hic effectus infuſionis gratiæ, & remiſſionis peccatorum per verba abſolutionis ſacramentalis, an ſcilicet ſola illa verba *Abſolvo te*, quæ ſupra diximus eſſe de eſſentia formæ, concurrant de facto ad effectum ſacramenti, num etiam concurrant alia ſequentia *a peccatis tuis*. Qui contendunt particulam *a peccatis* eſſe de eſſentia, & neceſſitate huius formæ requiſitam ad valorem ipſius abſolutionis, ut tenet Averſa qu. 32. ſect. 3. cum aliis ab ipſo relatis, conſequenter volunt illa quoque verba concurrere ad effectum ſacramenti, itaut effectus non ponatur, donec omnia proferantur. Vaſquez autem, Henriquez, & alii, quamvis teneant in rigore ſola illa verba, *Abſolvo te*, ad valorem formæ ſufficere, quia implicite important illa quoque *a peccatis tuis*: dicunt tamen, quod quando de facto illa quoque expreſſe apponuntur, pertinere ad eſſentiam, & ſubſtantiam formæ, atque adeo concurrere, nec poni effectum donec illa prolata ſint. Denique Suarez, Card. de Lugo, Amicus, Hiquæus, Pontius, & alii communiter tenent, non concurrere, quia cum verba *Ego te abſolvo* ex ſe ſufficiant, nec verba illa ſequentia diſtrahant illorum ſignificationem ad aliam ſignificationem, omnino cauſare debent gratiam in ultimo inſtanti, quo proferuntur, & ſic ſequentia verba non concurrerent. Tamen adhuc probabile videtur, ut loc. cit. nu. 376 quod ait Pontius diſp. 46. quæſt. 2. quod ſi Sacerdos intenderet non ſignificare abſolutionem a peccatis, niſi per integram formam, non cauſaretur gratia per propria verba *Te abſolvo*, niſi adderetur *a peccatis*, & conſequenter in tali caſu hæc quoque ultima verba ad effectum concurrerent; cum enim priora verba quantum eſt ex ſe, poſſent ſignificare aliam abſolutionem, quam a peccatis, ut puta a cenſuris, ab intentione ſacerdotis dependet, quod abſolute prolata ſine particula *a peccatis* ſignificent abſolutionem ab iis, ideoque ſi intendat tantum per omnia verba ſignificare abſolutionem a peccatis,

videtur quod in tali caſu illa ſola verba *Ego te abſolvo* non ſufficiant ad habendum Sacramenti effectum. Et quamvis intentio privata Miniſtri validitatem formæ mutare non poſſit, quando manet intentio univerſalis faciendi quod facit Eccleſia, & Chriſtus inſtituit, & proferuntur verba ex ſe determinata ad ſignificationem, quam forma debet habere; tamen quando ad aliquid verba ſunt æquivoca, & ex ſe indifferentia ad aliud ſignificandum, ſatis probabile eſt quod ab intentione Miniſtri dependeat illa verba indifferentia ad ſenſum debitum, & requiſitum limitare.

133 Quarto eſt difficultas, quomodo ſalvetur vis, & effectus hujus Sacramenti, & quem ſenſum habeat forma abſolutionis, quando invenit jam peccata remiſſa, vel per contritionem, vel aliam antecedentem confeſſionem, jam enim dictum eſt q. præced. ar. 2. num. 112. peccata ſemel valide confeſſa, & remiſſa poſſe eſſe materiam novæ Confeſſionis Sacramentalis. Ratio dubitandi eſt, quia quando peccata jam ſunt condonata, & remiſſa vel per contritionem, vel per aliam confeſſionem præcedentem, non abſolvitur tunc ab illis, non enim abſolvitur ille, qui vinculis non eſt ligatus, nec poteſt condonari debitum, quod non eſt: cujus difficultatis ſolutio, omiſſis variis dicendi modis l. c. ſigillatim examinatis ar. 3. deducitur ex ſuperius dictis, effectum, ſcilicet, Sacramentalis abſolutionis non tantum ſemper eſſe infuſionem gratiæ peccatorum remiſſivæ, ſed actualem quoque ipſorum remiſſionem juxta proprium, & abſolutum ſenſum ipſorum verborum, etiamſi inveniantur jam remiſſa peccata vel per præviam contritionem, vel antecedentem confeſſionem, & ratio conſtat ex ibidem dictis, quia minime implicat peccata iterum atque iterum remitti, & fieri novam eorumdem remiſſionem, ac novum remiſſionis actum, & ſicut ab initio per infuſionem gratiæ talis peccatorum remiſſio facta fuit, ita denuo per aliam gratiæ infuſionem, & accretionem fieri poteſt; quod totum ibidem, fuit etiam cum Lugo, & Averſa ex humanis deductum, qui enim offenſus fuit, vel alterius creditor erat, etiam facta reconciliatione, ac debito ſoluto, poteſt adhuc rurſus, ſi voluerit, aut alter rogaverit, offenſam, vel debitum dimittere dicendo, dimitto iterum offenſam, vel debitorem, & poteſt de hoc novam Scripturam condere, & hoc novo titulo rurſus juri ſuo cedere, non obſtante priori ceſſione. Poteſt pariter, qui ſemel promiſit, & ad aliquid ſe obligavit, iterum promittere, & ad illud idem ſe de novo obligare, prout de facto ſolemus idem votum apud Deum repetere; ergo & Deus, ac Sacerdos nomine ipſius poteſt idem de novo peccatum dimittere, titulo præſertim novi doloris de ipſo eliciti; conſequentia patet, quia divina peccatorum noſtrorum remiſſio, eſt veluti promiſſio de indignatione non retinenda pro noſtris offenſis, quæ quidem promiſſio repeti poteſt, quæ repetitio talem vim habet, ac ſi diceret, etiamſi antea non remiſiſſem, aut promiſiſſem, nunc remitto, nunc promitto, in quo caſu ponitur quidem novus voluntatis actus in hominibus, ex parte Dei ponitur aliquis novus effectus ad extra.

132 Neque hæc doctrina, ut dicebamus q. 13. cit. ar. 2. nu. 387. repugnat Doctrinæ Scoti 4. d. 14. qu. 4. in ſolutione ad 2. princ. quando enim inquit ibi, quod cum per præviam contritionem jam obtenta eſt peccatorum remiſſio, tunc per Sacramentum pœnitentiæ non deletur peccatum; ſed gratia, quæ inerat, augetur; non loquitur de quacumque peccati remiſſione, & abſolutione, ſed de omnino prima peccati remiſſione, quæ proprie dicitur peccati deletio, & deſtructio; per alias enim remiſſiones ſequentes, & repetitas licet peccatum rurſus dimitti dicatur, & condonari, non tamen proprie deleri, & aboleri; non enim proprie deſtruitur, & abolatur, niſi quod actu eſt, & exiſtit, & quod non eſt plane deleri non poteſt. Et quando etiam dixit d. 19. qu. un. in ſolutione rurſus ad 2. prin. quod nullus ſolvi poteſt, niſi ligatus, jam dictum eſt ſupra qu. præced. ar. 2. nu. 113. quod licet, qui numquam ligatus fuit, qualis eſt innocens, non ſit ſolutionis capax; tamen qui ſemel ligatus fuit, & abſolutus, poteſt iterum aliquo novo titulo abſolvi per novam juris ceſſionem, quod aliquando habuimus in ipſum, ut ibi diximus; quare illa propoſitio, nullus poteſt ſolvi, niſi ligatus, valet in phyſicis, non in moralibus, quia licet in phyſicis ſolutio ſupponat ligamen, nequit enim imaginari, quomodo ſit ſolvendus, niſi in aliquo vinculo, ſeu ligamine concipiatur; in moralibus tamen poteſt quis pluries ſolvi, quia pluries judicari; licet enim homo a vinculis corporeis ſolutus non poſſit amplius ſolvi, poteſt tamen offenſa, ac debitum jam remiſſum iterum atque iterum remitti, quia poteſt offenſus, vel creditor iterum atque iterum ſe obligare ad non exigendum illud debitum, nec indignationem concipiendam propter illam offenſam, quod eſt proprie cedere juri, & offenſam remittere.

134 Quinto eſt difficultas, an per pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant; de duplici autem bonorum operum genere propoſita difficultas intelligi poteſt; primo de his, quæ in ſtatu peccati mortalis exercentur, & opera mortua vocantur; ſecundo de illis, quæ in ſtatu quidem gratiæ facta ſunt, ſupervenienti autem peccato mortali extinguuntur, vimque ſuam, ac meritum amittunt, & proinde opera mortificata dicuntur; & quidem loquendo de operibus bonis primi generis certum eſt, opera bona facta in ſtatu peccati mortalis nihil unquam homini juſtificato profutura eſſe ad gloriam conſequendam, ut enim diximus lib. 2. ſent. d. 7. de juſtificatione inter conditiones operis vitæ æternæ meritorii prima, & præcipua eſt, ut fiat ab homine juſto, & in ſtatu gratiæ ſanctificantis conſtituto; unde D. Aug. tract. 71. in Joan. explicans illa Chriſti verba: *Sine me nihil poteſtis facere*, dicit opera fidelium a Chriſto Domino per peccatum mortale excisorum nihil illis ad vitam æternam conſequendam prodeſſe; loquendo autem de operibus bonis ſecundi generis, ſcilicet, factis in ſtatu gratiæ ſanctificantis, & per peccatum mortificatis dicendum eſt virtute hujus Sacramenti reviviſcere, itaut jus quod homo ſibi ad æternam gloriam per opera illa acquiſierat, eidem reſtituatur, & hic eſt communis Theologorum ſenſus, & præſertim Scoti 4. d. 22. q. un. ar. 2. quod quidem ex profeſſo probavimus d. cit. de juſtific. qu. 10. ar. 1. ubi diximus etiam merita mortificata reviviſcere per quamcumque juſtificationem ſubſequentem, non tantum juxta diſpoſitionem, quam habet reſurgens, verum etiam quoad totum jus, quod habuerant ante reſpectu præmii eſſentialis, quod etiam expreſſe docuit Concil. Trid. ſeſſ. 16. c. 6. ubi ait: *Juſtificatis hominibus, ſive acceptam gratiam perpetuo ſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint, proponenda eſſe Apoſtoli verba, abundate in omni opere bono ſcientes, quod Deus non eſt injuſtus ut obliviſcatur operis veſtri*. Ubi ponderanda eſt diſtinctio gratiæ perpetuo ſervatæ, & gratiæ amiſſæ, ſed recuperatæ, quæ videtur inutilis, niſi Concilium intelligeret per pœnitentiam priſtina merita reſtaurari; & hoc etiam expreſſe docuit D. Hieronym. in c. 3. ad Galat. dum inquit: *Qui ob Chriſti fidem laboraverit, & poſtea lapſus fuerit in peccatum non perdet merita ſua, ſi ad priſtinam fidem, & ſtudium revertatur*. De hoc etiam alia plura videri poſſunt d. 5. cit. de pœnitentiæ Sacramento q. 10. ubi non ſolum agimus de reviviſcentia meritorum per pœnitentiam, ſed prætered diſputamus, an ſicut bona opera mortificata per pœnitentiam reviviſcunt, ita e contrario peccata in Sacramento pœnitentiæ ſemel remiſſa per ſubſequens peccatum mortale redeant quoad reatum culpæ, quam pœnæ.

135 Poſtremo eſt difficultas, an ſemper hoc Sacramentum conferat ſuum effectum, vel poſſit eſſe validum, & informe, Sacramentum dicitur validum, quando conſtat omnibus ſuis partibus eſſentialibus; informe vero, quando non confert actu gratiam ſanctificantem ob indiſpoſitionem ſuſcipientis; itaque quia alia quædam Sacramenta poſſunt eſſe vera, & valida, & carere effectu gratiæ ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, ut præſertim ſupra dictum eſt de Baptiſmo d. 17. qu. 5. ar. 2. nu. 46. modo dubium eſt de hoc quoque Sacramento, an in aliquo caſu validum eſſe poſſit, & ob aliquam indiſpoſitionem ſuſcipientis effectu gratiæ carere, quo ſenſu diceretur informe, non quaſi in ſua forma eſſentiali deficiens, alioquin etiam invalidum eſſet, ſed tamquam deficiens ſolum in effectu gratiæ, quæ eſt forma animam ſanctificans. Affirmans ſententia communis eſt in ſchola Thomiſtarum, quam ſequuntur Suarez, Lugur, Valentia, Averſa, Caſpenſis, Henriquez, Navarrus, Diana, Bonacina, & alii Moreles, quod præſertim deducunt ex paritate aliorum Sacramentorum, quæ poſſunt eſſe valida quoad eſſentiam, & informia quoad effectum, ut communiter aſſeritur de baptiſmo. Verum tamen eſt hos auctores inter ſe diſcrepare, in quibus caſibus poſſit hoc Sacramentum eſſe validum, & informe, & quamvis major pars eorum affirmet, hoc evenire poſſe ex defectu doloris, ſi nempe pœnitens accedat abſque dolore, vel ſaltem cum aliquali dolore, non tamen ſufficienti, nec habente omnes conditiones requiſitas ad effectum gratiæ; adhuc tamen non conveniunt qualis eſſe debeat hic dolor, qui ad eſſentiam Sacramenti ſufficiat, non tamen ad effectum.

136 Nos tamen id abſolute negamus d. 5. cit. q. 14. ar. 2. cum Scoto 4. d. 1. q. 5. ubi §. *Contra iſtam opinionem* in fine, ubi inquit, quod in ficte pœnitente ceſſante fictione nihil eſt, quod ſufficiat ad effectum veræ pœnitentiæ, aliquin non oporteret talem ficte confeſſum de eiſdem peccatis alias confiteri, & verſ. *Quarto arguitur* inſinuat privilegium illud baptiſmi conferendi gratiam recedente fictione, ſeu ablato obice ad ſummum convenire poſſe cæteris Sacramentis characterem imprimentibus, Ordini, ſcilicet, & Confirmationi, & ita tenet etiam Gabriel, Major, Adrianus, Joan. Medina, Vega, Vaſquez, Coninch. Turriſeus, Amicus, Layman, Emanuel Sa, Fagundez, & alii Recentiores; quorum fundamentum eſt, quia hoc præſertim diſcrimen verſatur inter hæc, & alia Sacramenta, quod illa non includunt, ut partem eſſentialem, ipſam ſuſcipientis diſpoſitionem, unde poſſunt eſſe valida quoad eſſentiam, & informia quoad effectum, quia omnia eſſentialia includere poſſunt, etiamſi debitam ſuſcipientis diſpoſitionem non includant in ordine ad effectum; at Sacramentum pœnitentiæ ipſam pœnitendi diſpoſitionem includit, ut partem eſſentialem, quam ſi ſemel includit, non ſolum erit validum, ſed etiam efficax, & formatum; ſi vero non includit, non ſolum erit inefficax, & informe, ſed etiam invalidum. Ex quo patet falſam eſſe paritatem aſſumptam de hoc, & aliis Sacramentis, magna enim eſt differentia hujus Sacramenti

ab

Digitized by Google

ab aliis, in quibus diſpoſitio neceſſaria ad effectum diſtinguitur ab omnibus iis, quæ ad eorum eſſentiam requiruntur, at in hoc Sacramento idem actus, qui eſt diſpoſitio neceſſaria ad ipſius effectum, eſt etiam ipſius pars eſſentialis. Ratio autem cur præſertim Baptiſmus inter alia Sacramenta poſſit eſſe validum, & informe, & gratiam conferre recedente fictione, non autem pœnitentia, eſt, quia ut docet Scot. 4. diſt. 2. qu. 5. lit. D. eſt medium ad ſalutem neceſſarium, ſcilicet, ad remiſſionem originalis culpæ, & peccatorum mortalium antecedentium; quare cum ſemel ſuſceptus iterari non poſſit, ne præcludatur via ſalutis neceſſarium dicendum eſt, eumdem baptiſmum cum obice ſuſceptum habere poſtea vim remittendi illa peccata ablato obice, atque adeo tunc conferendi gratiam ſanctificantem, quæ neceſſitas de Sacramento pœnitentiæ non urget, cum iterari poſſit. Alias autem objectiones contra hanc ſententiam vide ſolutas qu. 14. cit. ar. 3.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ diſpoſitio ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum ſit neceſſaria, ad ejus effectus conſequendos.

137 PRimo dicendum eſt, aliquem actum interiorem pœnitentiæ, ſeu aliquem dolorem formalem, & expreſſum eſſe neceſſarium non ſolum ad effectum, ſed etiam ad eſſentiam hujus Sacramenti, ita quod, ut confeſſio ſit valida, non ſufficit negative ſe habere neque complacendo, neque diſplicendo, ſed omnino requiritur formalis diſplicentia, & dolor peccatorum commiſſorum. Ita ſtatuimus cum communi Doctorum diſp. 5. cit. quæſt. 15. ar. 2. contra Sylveſtrum, Roſellam, & alios quoſdam Summiſtas dicentes, quod ſi quis integre omnia ſua peccata confiteatur, & abſolvatur, licet negative ſe habeat formaliter quoad hoc, quod eſt complacere, vel diſplicere, de peccatis, nihilominus verum recipit Sacramentum, immo & gratiam; quia ipſa voluntaria abſolutionis ſuſceptio ſine obice peccati actualiter voliti, & in quo complaceat, eſt quædem virtualis attritio, quæ ſufficit, ut virtute Sacramenti gratiam conſequatur. Hæc aſſertio definita eſt in Concil. Florent. & Trident. quæ Concilia explicari non poſſunt de dolore virtuali, nam hic ſalvari non poteſt, cum peccata actu memoriæ non occurrunt; at vero ad Sacramentum Confeſſionis neceſſaria eſt actualis memoria peccatorum, quæ ſunt confitenda; & quidem Triden. ſeſs. 14. cap. 3. & 4. poſtquam definivit Contritionem eſſe partem Sacramenti pœnitentiæ, ſtatim explicat hujuſmodi contritionem importare animi dolorem, & peccati deteſtationem, qui autem peccata ſua confitendo mere negative ſe habet, non dolet vere, & proprie; ergo dolorem non habet ad eſſentiam hujus Sacramenti neceſſarium, & tanto minus ad ejus effectum percipiendum. Accedit contritionem, ſeu dolorem ſumpto generatim hoc nomine prout etiam attritionem complectitur, eſſe partem hujus Sacramenti eſſentialem, & ad ejus eſſentiam neceſſario requiſitam, ut ſupra dictum eſt quæſt. præced. ar. 2. num. 109. ergo talis interior pœnitentia per modum actus formalis, & expreſſi neceſſario requiritur præſertim ad recipiendum hujus Sacramenti effectum, hic enim non habetur, niſi a Sacramento eſſentialiter perfecto: quapropter Vaſquez quæſt. 92. ar. 1. dub. 2. oppoſitam ſententiam non dubitavit appellare erroneam, & contra omnes Doctores; hoc etiam expreſſe docuit Scotus, quidquid aliqui dixerint, pluribus in locis, nam diſp. 14 quæſt. 5. in ſolutione ad 2. princ. ait, ante dignam hujus Sacramenti ſuſceptionem opus eſſe, ut peccator deteſtetur, vel ſimpliciter, quod fit per contritionem, vel ſecundum quid, quod ait fieri per aliqualem diſplicentiam de peccatis, quæ communiter eſt attritio, quod etiam antea docuerat eadem diſp. 13. qu. 2. ar. 2. ubi ait rurſus deteſtationem peccati eſſe duplicem, unam, quæ eſt perfecta, & cum omnibus circumſtantiis, quæ eſt contritio, aliam quæ eſt imperfecta, & caret aliqua, vel aliquibus circumſtantiis, & eſt attritio; & hoc rurſus repetit inferius diſp. 17. §. *de articulo*, & d. 19. §. *Ad quæſtionem*, quibus in locis aperte docet non ſatis eſſe ad hoc Sacramentum accedere cum ſola voluntate illud recipiendi: ſed præterea neceſſarium eſſe dolorem formalem, & expreſſum de peccatis commiſſis, non ſolum ad effectum, ſed etiam ad eſſentiam hujus Sacramenti.

138 Diximus etiam ſupra quæſt. 3. ar. 2. num. 48. ad effectum, & valorem hujus Sacramenti non ſufficere dolorem de non dolere, ſed dolorem, & diſplicentiam de ipſis peccatis eſſe debere, quia accuſatio Sacramentalis eſt de ipſis peccatis; ergo & eorumdem peccatorum deteſtationem involvere debet, & pœnitentia quæ in ſcripturis requiritur, & toties peccantibus inculcatur, plane intelligitur de ipſis peccatis. Diximus etiam ibidem num. 49. minime opus eſſe, quod prædictus dolor confeſſionem præcedat ordine temporis, ut contendunt Layman, Coninch. & quidam alii Recentiores, ſed ſatis eſſe ſi ipſam ſequatur ante abſolutionem, & forte etiam ſi in ipſa abſolutione, ſeu abſolutionis actu concomitetur, licet probabilius ſit debere actum doloris ad abſolutionem ſupponi; ſicut confeſſio ipſa, quia hæc tota materia, ſuper quam cadit abſolutio, nec proferri poteſt judiciali ſententia, niſi poſt accuſationem; ille ergo dolor qui eſt de ſubſtantia, & valore hujus Sacramenti, ad abſolutionem ſupponi debet, quia hoc Sacramentum miniſtratur per modum judicii reconciliativi, in quo ante abſolutionem præſupponitur cognitio cauſæ, & dolor de peccato commiſſo. Diximus tandem ſuperius quæſt. 5. ar. 2. num. 114. non ſolum quandocumque fit nova confeſſio de novis peccatis, & requiritur nova abſolutio, requiri novum ac diſtinctum actum doloris; ſed etiam quando fit nova confeſſio de antiquis peccatis jam confeſſis, vel ex oblivione inculpabili prætermiſſis, & poſtea menti occurrentibus, nec priorem dolorem in præcedenti confeſſione habitum ſufficere, ut dixerunt Ledeſma, Diana, Joannes de Cruce, & quidam alii Summiſtæ. Et quidem in nova, ac repetita confeſſione de peccatis alias confeſſis novum, & diſtinctum doloris actum requiri, ibi convincenter probatum eſt, quia debet eſſe nova, ac diſtincta materia proxima pro nova forma, & nova ſubſtantia Sacramenti, hæc autem materia proxima in hoc Sacramento eſt contritio, & confeſſio, quare ſicut dari non poteſt denuo abſolutio, niſi adſit nova confeſſio, ita etiam niſi adſit nova contritio, ſeu novus dolor. Quod vero novus etiam requiratur dolor, in nova confeſſione de peccatis jam oblitis, & poſtea menti occurrentibus, nec prior dolor in præcedenti confeſſione habitus ſufficere poſſit, probatur modo evidenti ratione, quia dum quis rite confitetur, ſed aliquo obliviſcitur, etiam facta diligenti examine, intantum dicitur indirecte quoque abſolvi a peccatis oblitis, inquantum habuit dolorem univerſalem de omnibus peccatis commiſſis etiam invincibiliter oblitis, ad quæ talis dolor cenſetur ſaltem virtualiter extendi; hæc autem virtualis extenſio doloris ſic de omnibus explicatur, quod ob ſufficientem diligentiam adhibitam pœnitens cenſetur promptus ad eliciendum actum doloris formalem circa peccata oblita, & ad illa in confeſſione manifeſtanda, ſi menti occurrant; ergo talis virtualis extenſio doloris neceſſario petit, ut quotieſcumque peccata jam oblita, & indirecte remiſſa menti occurrunt, circa illa eliciat novum doloris actum in nova confeſſione de illis facienda.

139 Secundo dicendum eſt, ſimul cum dolore jam explicato requiri propoſitum de cætero non peccandi; ita ſtatuimus quæſt. 15. cit. art. 2. num. 417. cum communi Theologorum, & præſertim Scoto 4. d. 14. in ſol. ad 1. princip. ubi ad rationem contritionis cum diſplicentia de peccatis commiſſis exigit etiam propoſitum cavendi de cætero, & poſtea definitum eſt in Trid. ſeſs. 14. cap. 4. ubi hoc propoſitum ponit in definitione contritionis cum inquit, quod eſt dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero, & ſeſs. 6. cap. 6. idem propoſitum recenſet inter diſpoſitiones ad juſtificationem requiſitas: nam hoc includitur in ipſo dolore efficaci peccatorum, ubi nomine doloris comprehendimus etiam ejus cauſam, nempe peccati deteſtationem ſeriam, & efficacem. Et ſicut peccati deteſtatio ſeria debet eſſe, & efficax, talis etiam debet eſſe voluntas de cætero abſtinendi a peccato; neque ſufficit volitio inefficax, ſi quidem cum hac ſtare poteſt volitio efficax peccandi in futurum, ut patet in exemplo projicientis merces in mari ob metum tempeſtatis; qui utique nollet merces projicere, ſi aliter vitam ſervare poſſet. Solum controverſia eſt, an hoc propoſitum ſemper debeat eſſe explicitum, & actuale, an interdum ſufficiat implicitum, & virtuale, quam jam reſolvimus ſuperius quæſt. 2. art. 1. num. 31. & 32. ubi diximus per ſe, & regulariter loquendo neceſſarium eſſe formale, & explicitum propoſitum non peccandi in poſterum; per accidens tamen, & in aliquo caſu defectu conſiderationis, aut temporis ſufficere virtuale, & implicitum, nam ſaltem quando pœnitens invincibili ignorantia talis propoſiti laborat, aut nulla ſubeſt futuræ vitæ memoria, ſed ſolius præteritæ deteſtandæ, ſufficere videtur virtuale propoſitum eſſentialiter incluſum in ipſo efficaci peccatorum dolore, quæ dum efficaciter pœnitens deteſtatur, virtualiter, & implicite proponit eadem amplius non committere. Secus autem eſt, ſi adſit memoria futuræ vitæ, & formalis propoſiti de cætero non peccandi, tunc enim tenetur explicite tale propoſitum habere, ut loc. cit. ex inſtituto probatum eſt. Ex quo ſequitur attritioni Sacramentali eſſe magis intrinſecam deteſtationem præteritæ vitæ, quam propoſitum emendationis futuræ, quia ſine illa nullus poteſt eſſe dolor, bene tamen ſine propoſito ſaltem formali, unde Mairon 4. diſt. 14. qu. 1. ad 4. ait ſatis eſſe propoſitum negativum non peccandi.

140 Tertio dicendum eſt, ad Confeſſionem validam, & fructuoſam non neceſſario requiri contritionem perfectam, ſed ſufficere attritionem, etiam cognitam, ut talem. Ita ſtatuimus q. 15. cit. num. 418. cum Scoto 4. d. 14. q. 4. *in ſolutione* ad 2. prin. & 19. *in reſponſione ad quæſtionem* §. *Contra primum*, unde neque neceſſaria eſt attritio putata contritio, ut quidam dicunt, ſed ſufficit attritio etiam cognita, ut talis, ut ſupra diximus q. 2. ar. 2. n. 46. quod expreſſe deducitur ex Trid. loc. cit. ubi loquens de contritione imperfecta, ſive attritione ait, quod quamvis ſine Sacramento pœnitentiæ, ſuos eius formalia verba, per ſe ad juſtificationem perducere nequeat peccatorem;

enim

enim tamen ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum diſponit, quod intelligendum eſt ultimo, & infallibiliter, nam etiam extra Sacramentum diſponit, ſed non proxime, & infallibiliter. Deinde hoc ipſum ſuadet ratio, quia baptiſmus, & pœnitentia ſunt Sacramenta mortuorum, hoc eſt, ad ſuſcitandos ſpiritualiter mortuos per ſe inſtituta; et ſi contritionem perfectam prærequirerent, ut neceſſariam diſpoſitionem ad eorum valorem, & effectum percipiendum, nunquam mortuos ſuſcitare poſſent, cum jam eos ſupponerent contritione ſuſcitatos; qua etiam ratione probatur ſufficere attritionem etiam cognitam, ut talem; cum enim prædicta Sacramenta ſint ad mortuos ſuſcitandos per ſe inſtituta, jam qui ſe mortuum ſentit per peccatum mortale, & ſolam attritionem in ſe experitur, licite poteſt velle per Sacramentum ſuſcitari, atque ideo non eſt opus, ut credat, & putet ſe eſſe contritum, ſeu contritione vivum, ut loc. cit. ex inſtituto probatum eſt. Hic tamen advertendum eſt, ultra ibidem dicta, quod quando dicimus ad valorem, & effectum hujus Sacramenti ſufficere attritionem, intelligendum eſt de attritione, quæ in re ſit talis; & non ſufficit tantum putata, ut aliqui dicebant nimis laxantes habenas. Ratio eſt, quia hæc requiritur, ut pars eſſentialis Sacramenti; cum enim Concilia dicunt dolorem de peccatis ad hoc Sacramentum eſſentialiter requiri, non de dolore putato loquuntur, aut intelligi poſſunt, ſed de dolore vero, & reali; ſicut cum dicunt ad baptiſmum aquam requiri, panem, & vinum ad Euchariſtiam, loquuntur de aqua, pane, & vino veris, & realibus, non autem putatis: Sacramentum vero non eſt validum, nec ſuum effectum conferre poteſt; niſi ſit eſſentialiter perfectum; ergo ad valorem, & effectum hujus Sacramenti non ſufficit attritio tantum putata, quia talis exiſtimatio nihil ponit in re, & ſola notitia non mutat naturam objecti. Quare etiam ſi pœnitens putat invincibiliter ſe accedere diſpoſitum, ſi re vera talis non ſit, effectum ſacramenti non conſequitur, ſed tantum a peccato excuſatur; imo ſacramentum eſt nullum, & irritum, quia deficit eſſentialis pars ſacramenti.

141 Quarto dicendum eſt, attritionem in Confeſſione ſacramentali neceſſariam, & ſufficientem eſſe debere ſupernaturalem, & ex duobus motivis a Conc. Trid. aſſignatis loc. cit. naturalem vero, & ex motivo mere humano elicitam non eſſe ſufficientem. Ita etiam ſtatuimus q. 15. cit. n. 419. ſatis conſtat ex dictis ſuperius q. 2. art. 2. n. 39. & ſeq. Et quidem attritionem ad hoc ſacramentum requiſitam eſſe debere ſupernaturalem, ſeu actum ordinis ſupernaturalis ſaltem quoad modum docet expreſſe Trid. loc. cit. ubi ait eſſe donum Dei, & ex Spiritus ſancti impulſu; & deducitur ex generali doctrina, quæ tradi ſolet in materia de gratia, ſcilicet, hominem non poſſe ex naturæ viribus ad juſtificationem ſe diſponere, ac præparare abſque ſpeciali, & ſupernaturali auxilio, & actus noſtros naturales, & ſolis naturæ viribus elicitos non eſſe idoneam diſpoſitionem ad gratiam, nec valere in ordine ad ſalutem; unde talis attritio ordinis mere naturalis nedum ad effectum hujus ſacramenti eſt inſufficiens, ſed etiam ad valorem, quia Concilium loc. cit. dolorem exigit, nempe ordinis ſupernaturalis, tamquam de neceſſitate, & ſubſtantia ipſius ſacramenti. Qua etiam ratione probatur non ſufficere attritionem de peccatis ob humana incommoda, ſed eſſe debere elicitam, vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu; ut loquitur Concilium, & docent Suar. Vaſq. Coninch. Amicus, Hurtadus, Averſa, & alii Recentiores, & facile ſuadetur, quia accuſatio ſacramentalis, & deteſtatio peccatorum debet eſſe formaliter de peccatis, prout mala ſunt, ac deteſtabilia in genere moris, & vel explicite, vel ſaltem implicite in ordine ad Deum, ut ſic enim ad hoc tribunal deferuntur, & cum hac diſpoſitione huic foro ſubjici debent, ut a Sacerdote, tamquam a Judice conſtituto a Deo remittantur; ſed dolor de peccatis ob detrimentum mere humanum ex iis reſultans, vel etiam ab humano Judice inflictum, vel infligendum, eſt mere naturalis, nec eſt de peccatis proprie, & formaliter, ut ſunt mala, & deteſtabilia in genere moris, nec per ſe excludit voluntatem peccandi, nec induit moralem probitatem, & relationem ad Deum, nec ullo modo ad ſupernaturalem ordinem elevatur; ergo dicendum eſt dolorem de peccatis ob humana incommoda, vel ex alio motivo mere humano non valere, nec eſſe de genere attritionis ſalutaris, & in ſacramento ſufficientis, qualis in Concilio deſcribitur. Talis autem e contra eſt illa attritio, quæ peccata deteſtatur ob timorem Inferni, vel etiam Purgatorii, ac etiam aliarum pœnarum hujus vitæ, ſi conſiderentur, prout a Deo infliguntur in odium, & vindictam peccati. Talis etiam eſt attritio illa, quæ peccata deteſtatur ob eorum turpitudinem moralem, quia hoc motivum ſaltem implicite in Deum refertur, ſicut etiam opera moralium virtutum exercere ob earum honeſtatem; atque ideo utraque attritio illa eſſe poteſt ſupernaturalis, & ad valorem, & effectum hujus ſacramenti ſufficiens, ut conſtat ex dictis ſupra qu. 2. ar. 2. n. 39. & 40.

142 Quinto dicendum eſt, interiorem pœnitentiam confitentis eſſe debere integram, & adæquatam de omnibus peccatis mortalibus formaliter, vel ſaltem virtualiter; nec poſſe unum mortale deteſtari, quin ſimul alia commiſſa deteſtetur. Ita etiam ſtatuimus qu. 15. cit. ar. 2. in fine, ubi etiam diximus non eſſe id ita intelligendum, quaſi opus ſit, ut unicuique peccato mortali ſua reſpondeat ſpecialis deteſtatio, ſive per unum, ſive per diverſos actus, ſed ſufficere pœnitentiam de omnibus peccatis commiſſis in confuſo, & in generali ex Scot. 4. diſt. 15. qu. 1. §. *Ex hoc patet*, ac etiam paulo infra §. *de quinto articulo* ut jam ex inſtituto oſtendimus ſupra q. 2. ar. 1. n. 35. Non tenebitur autem, qui bona fide putat ſe non habere alia peccata mortalia, pœnitere, et dolere ſub conditione ſi quæ forte alia habeat, qui tamen rationabiliter de hoc timere poteſt, ut facile contingit in iis, qui diu confeſſionem diſtulerunt, ad hoc teneri videtur, ſicut etiam qui confitetur in articulo mortis, quia tunc debet cum majori ſecuritate ſuæ ſaluti conſulere. In aliis autem ordinariis confeſſionibus, eſto hoc non ſit neceſſarium, adhuc tamen conſultiſſimum erit ſemper habere univerſalem dolorem de omnibus mortalibus, ſi quæ forte commiſſa ſint, & tunc in mentem non veniant. Ita diſcurrit Averſa qu. 12. ſect. 6. ubi proinde conſulit pœnitentem, ut ſemper doleat de peccatis ex motivo generali, & attritionem concipiat ex motivo univerſali complectente etiam aliud peccatum ſibi occultum, & invincibiliter oblitum, ſic enim ſaltem virtualiter, & implicite hujuſmodi attritio attingit etiam hoc peccatum, ac proinde adhuc eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, quia vere, & realiter voluntas per illud motivum generale avertitur ab omni peccato, ſuper quod cadit tale motivum, & ita non ponit obicem gratiæ, ſolumque remanet obligatio confitendi poſtea, & expreſſe, ac formaliter pœnitendi de illo alio peccato, ſi quando poſtea in mentem veniat. Ad veram tandem, & idoneam pœnitentiam non requiri certam actus intenſionem, nec durationem ſive in ſacramento, ſive extra ſacramentum jam probatum eſt ſuperius qu. 2. ar. 1. n. 27. & 29.

143 Sexto, quia ſuperius dictum eſt, etiam peccata venialia ſola abſque mortalibus eſſe poſſe materiam ſufficientem hujus ſacramenti, hic etiam quæri ſolet, an ſimilis diſpoſitio ſit quoque neceſſaria in confeſſione venialium pro eorum remiſſione, vel aliqualiter ſufficiens ſufficiat attenta levitate peccati venialis. Eſt itaque difficultas, an in Confeſſione, quæ fit de venialibus, requiratur dolor formalis, & expreſſus ſaltem per modum attritionis, & abſolutus, ac efficax, ſicut dictum eſt requiri in confeſſione mortalium. Affirmant Lugo diſt. 14. ſect. 8. Averſa qu. 12. ſect. 1. & alii Recentiores paſſim, quorum fundamentum eſt, quia adhuc in confeſſione venialium procedit eadem neceſſitatis ratio, ſiquidem talis confeſſio debet adhuc eſſe vera accuſatio, & ut ſit materia ſufficiens ad valorem ſacramenti, debet eſſe cum dolore, & deteſtatione talium peccatorum, & hic actus eſt adhuc de neceſſitate, & ſubſtantia ipſius ſacramenti, partes enim eſſentiales ejus ex doctrina Conciliorum ſunt contritio, & confeſſio, nomine autem contritionis non poteſt intelligi dolor aliquis imperfectus, ſeu diſplicentia inefficax, quia hæc non eſt deteſtatio, aut retractatio, imo poteſt ſtare ſimul cum propoſito iterum committendi illud peccatum, & cum ipſo peccato actuali, eſt autem incredibile, quod Deus remittat peccatum etiam veniale habenti complacentiam in ipſo, nec deſerenti formaliter, aut ſaltem virtualiter priorem voluntatem peccaminoſam. Nos tamen diximus qu. 15. cit. ar. 2. n. 422. quod licet attritio neceſſario prærequiratur in ſuſcipiente hoc ſacramentum, tamquam diſpoſitio ad tollendum obicem, & abſolutionem obtinendam mortalium, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali conjuncta; tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in juſtis, talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem, ut eorum abſolutionem ſacramentum influere poſſit; ſed ſufficere etiam poteſt aliqua minor diſpoſitio, nempe actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntas recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, ut a venialibus purgari poſſit, hæc enim cenſetur virtualis quædam peccati venialis deteſtatio, dum homo vult ejus medicinam aſſumere, ut ab eo purgetur, ut ſupra dictum eſt q. 4. ar. 2. n. 85. & ar. præced. n. 230. & ſequuntur Soto, Ledeſma, Henriquez, Nugnez, & alii Neoterici dicentes ſufficere aliquam retractationem virtualem per quemcumque actum, quo quis deſiderat emundari a venialibus, & tenet ex noſtris Hibernus diſp. 19. ſect. 1. Probatur autem ex dictis loc. cit. nam ſola attritio abſque contritione ſacramento ſufficit in homine juſto ad deletionem venialis ex ibi dictis, ergo ad tollendum obicem in ſacramento, qui talem remiſſionem impedire poteſt, aliqua diſpoſitio minor attritione formali ſufficere poteſt, conſequentia patet, quia ad tollendum obicem minus requiritur, quam ad ipſum veniale tollendum, ergo ſi ad delendum ipſum veniale ſatis eſt attritio, ad tollendum obicem in ſacramento minus requiritur. Confirmatur, quia peccatum mortale eſt gravis offenſa Dei, & maxima averſio ab eo, veniale vero levia omnino, & exigua, cum gratiæ, & amicitiæ Dei non opponatur; ergo ad tollendum obicem reſpectu venialis, ejuſque remiſſioni impetrandæ in ſacramento minor diſpoſitio ſufficere poterit, quæ ſcilicet ſit attritio virtualis,

tis, ut igitur homo ſuſcipiens Sacramentum non dicatur ponere obicem remiſſionis venialis, ſatis erit, ut ſacramentum accedat ſine actuali complacentia venialis, & affectu recipiendi ſacramentum, ejuſque effectum, cum tale deſiderium ſit virtualis quædam retractatio venialis, quatenus homo paratus eſt ſumere remedium talis mali deſtructivum. Denique quia ex oppoſita ſententia ſequeretur, quod magis, vel æque rigoroſa diſpoſitio requireretur ad remiſſionem peccati levis, & gravis, quod juſtitiæ non convenit.

144 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſponſum eſt l. c. n. 423. quod licet ad conſequendum fructum hujus ſacramenti pro remiſſione mortalium neceſſaria ſit attritio formalis ad tollendum obicem ob peccati mortalis gravitatem, tamen ad conſequendum fructum pro remiſſione venialium ob eorum levitatem ſufficit alia diſpoſitio minor jam declarata, nempe ut homo non habeat actualem complacentiam talium peccatorum, & habeat voluntatem recipiendi effectum remedii, quod aſſumit; hæc enim eſt quædam virtualis attritio, & deteſtatio peccati, dum homo vult efficaciter ejus medicinam, & antidotum aſſumere; tali enim affectu ſufficienter excluditur quælibet complacentia peccati venialis, & quodlibet propoſitum committendi iterum illud peccatum, unde licet non ſit diſplicentia ita perfecta, ſicut eſt formalis attritio, eſt tamen diſplicentia efficax ſicut illa, deſiderium enim, quo juſtus cupit a peccato emundari per ſuſceptionem ſacramenti, eſt quædam ſaltem virtualis deteſtatio, & retractatio peccati, dum homo vult ejus medicinam aſſumere, & quamvis ea ſola non ſufficiat extra ſacramentum ad deletionem venialis, ut attritio formalis, dicimus tamen ad id ſufficere cum ſacramento, quia ſufficit ad tollendum obicem pro effectu ſacramenti conſequendo. Quando vero dicitur attritionem, & dolorem formalem etiam in confeſſione venialium eſſe ſaltem neceſſariam ad valorem hujus ſacramenti, quia a Conciliis ponitur ejus pars eſſentialis, & ſine vero, & efficaci dolore hoc ſacramentum conſiſtere nequit; reſponſum eſt loc. c. ad valorem confeſſionis venialium poſſe etiam ſufficere attritionem virtualem jam explicatam; cum hæc æquivaleat deteſtationi, & retractationi formali ipſorum, ut jam dictum eſt, & quando Concilia dicunt ad valorem confeſſionis neceſſariam eſſe attritionem formalem, & verum, ac efficacem dolorem, loquuntur præſertim de confeſſione mortalium, vel venialium cum aliquo mortali, nam pro pura confeſſione venialium poteſt etiam ad ipſius valorem attritio virtualis jam explicata. Aliam vero ſolutionem, ſi hæc non placet, vide l. c.

145 Septimo ulterius eſt alia difficultas, an debeat etiam pœnitens dolere de omnibus venialibus, quæ confitetur. Affirmant aliqui teneri pœnitentem ſub mortali habere ſaltem attritionem de omnibus venialibus, quæ confitetur, itaut quamvis non ſit obligatus de his confiteri, & poſſit quæ voluerit prætermittere, tamen ſuppoſito, quod velit de eis confiteri, debere accedere cum eorum attritione, & alioquin peccare mortaliter, ita referunt Suarez diſp. 20. ſect. 6. Lugus d. 14. ſect. 8. Averſa qu. 11. ſect. 6. fundamentum eſt, quia cum materia hujus ſacramenti ſit confeſſio cum dolore, niſi quis habeat verum dolorem, ſubjicit pro materia ſacramenti potius hiſtoricam narrationem, quæ non eſt apta materia, quare facit injuriam notabilem ſacramento, & ita ſacrilegium committit. Communis autem opinio Recentiorum affirmat non teneri pœnitentem ex neceſſitate de omnibus venialibus dolere, quæ confitetur, ſed tantum de aliquibus, ne irritum ſit ſacramentum, quia dum pœnitens confitetur aliqua peccata cum diſpoſitione idonea ad valorem, & effectum ſacramenti, jam ponit in eum exercitium ſacramenti, ne ſit irritum, & careat effectu, & de reliquo non irrogat gravem injuriam ſacramento exponendo ſimul aliqua venialia, de quibus non percipiat in ſe diſpoſitionem, & attritionem requiſitam ad eorum remiſſionem, ſicut non peccant qui ſimul cum peccatis accuſant ſe de quibuſdam defectibus, & imperfectionibus rationem culpæ non habentibus, ſed tantum importantibus carentiam majoris perfectionis, quæ non eſt proprie materia hujus ſacramenti, ita Suarez, Lugus, Averſa, Henriquez, Hurtad. & alii Recentiores.

146 Hic tamen dicendi modus, ut diximus l. c. n. 425. recta procedit tenendo communem opinionem, quod in confeſſione venialium requiratur dolor formalis, & expreſſus ſaltem per modum attritionis, ſicut requiritur in confeſſione mortalium, ſic, inquam, verum eſt non teneri pœnitentem ex neceſſitate de omnibus venialibus dolere, quæ confitetur, ſed tantum de aliquibus, ne irritum fiat Sacramentum. Cæterum tenendo juxta doctrinam præmiſſam in ſolutione præcedentis difficultatis attritionem formalem, & expreſſam non eſſe neceſſariam diſpoſitionem pro remiſſione venialium, quando non ſunt cum mortalibus admixta, ſed ſufficere poſſe minorem diſpoſitionem, nempe actualem non complacentiam de talibus peccatis, & voluntatem efficacem recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, ut a venialibus purgari poſſit, juxta, inquam, hanc doctrinam tenetur pœnitens accedens ad ſacramentum cum ſolis venialibus de iis omnibus hoc modo dolere, & pœnitere, nam talis pœnitentia importat non ſolum diſplicentiam de talibus peccatis, & voluntatem recipiendi remedium, quod aſſumit, ſed talis actus debet neceſſario cadere ſuper omnia venialia, quæ confitetur, nam ſi ad omnia non ſe extenderet, jam de aliquo veniali complacentiam actualem haberet, vel diſplicentiam inefficacem, nec voluntatem efficacem haberet aſſumendi remedium pro purgatione omnium venialium, quæ confitetur; Unde ſic accedendo gravem injuriam faceret ſacramento, & ideo loquendo de iſta minori diſpoſitione, quam diximus pro remiſſione venialium ſufficere mediante ſacramento, debet talis pœnitentia ad omnia venialia ſe extendere, quæ in confeſſione aperiuntur, alioquin confeſſio irrita eſſet, & confitens mortaliter peccaret, quia cum obice accederet ad ſacramentum.

147 Poſtremo eſt difficultas, an etiam in Confeſſione venialium requiratur propoſitum efficax formale, vel virtuale evitandi omnia peccata venialia. Nam ex una parte tale propoſitum videtur neceſſarium ad excludendam voluntatem iterum venialiter peccandi; ex alia vero parte videtur, quod non, quia ſcimus nos non poſſe vitare omnia illa, ſuppoſita fragilitate noſtra, unde dicitur de venialibus; quod *ſepties in die cadit juſtus*; nemo autem poteſt efficaciter velle, quod videtur eſſe moraliter impoſſibile, non enim dari poteſt voluntatis propoſitum, & decretum efficax circa objectum cognitum impoſſibile: hinc oritur dubium, quonam modo poſſit pœnitens hoc propoſitum habere circa peccata venialia impoſterum vitanda; pluribus modis hanc poſſibilitatem explicare conatur Lugus diſp. 14. ſect. 9. & præſertim inquit, quod pœnitens poteſt habere dolorem, & propoſitum de his peccatis venialibus, quæ confitetur; & habere dolorem de his omnibus, ac propoſitum vitandi omnia ſimilia; neque neceſſe eſt in peccatis venialibus, ſicut in mortalibus, habere animum omnia poſſibilia vitandi, in hoc enim differt confeſſio de venialibus a confeſſione mortalium, in qua requiritur ſemper univerſale propoſitum vitandi omnia, quod propoſitum non requiritur ad remiſſionem venialium, tale igitur propoſitum ſatis erit ad conſequendam veniam omnium venialium quæ confitetur, quem dicendi modum ſequitur etiam Averſa qu. 11. ſect. 2. cum quibuſdam aliis. Sed hunc dicendi modum rejecimus l. c. quia cum tali propoſito limitato ad ſimilia peccata tantum evitandi, qualia confeſſus eſt, ſeu non iterum illa committendi, ſtare poteſt voluntas committendi alia venialia diverſa, ſive diverſæ ſpeciei; ſicut ergo in confeſſione mortalium non ſufficit propoſitum ſic limitatum, ſed requiritur, propoſitum univerſale omnia prorſus mortalia evitandi, ſive ſimilia, qualia confeſſus eſt, ſive diſſimilia, & alterius ſpeciei; ita etiam dicendum de propoſito in confeſſione venialium requiſito ad conſequendam veniam omnium eorum, quæ confeſſus eſt.

148 Dicendum ergo potius eſt, ut ibi ſtatuimus, quod poteſt, ac debet pœnitens non ſolum actu dolere de omnibus præteritis, & dicere, quod nullum vellet commiſiſſe, ſed etiam habere propoſitum faciendi diligentiam evitandi in poſterum quodlibet ſingillatim, & cavendi quantum ex divina gratia ſibi concederetur: poteſt, inquam, habere propoſitum efficax faciendi quantum eſt ex parte noſtra, & quantum in nobis fuerit ad vitanda illa, quantum humano modo fieri poſſit ſuppoſito divinæ gratiæ auxilio, hoc enim propoſitum ſufficit ad hoc, ut in ſacramento remittantur omnia venialia, quæ ſunt confeſſionis materia, & ita videtur ſentire Suarez diſp. 4. ſect. 3. neque diſſentit Averſa loc. cit. ubi gratis concedit, quod hæc diligentia apprehendi poteſt a pœnitente, ut poſſibilis, & quod excludit voluntatem committendi ullum veniale in particulari; non enim bene ſtaret cum illo animo voluntas mentiendi venialiter, aut negligenter orandi, & ſic de ſimilibus; atque hoc propoſitum de futuro ſatis correſpondet cum dolore de præterito, & ſufficiet ad conſequendam veniam de omnibus antea commiſſis. Ad rationem vero dubitandi adductam, quod nemo poteſt efficaciter velle, quod videt eſſe moraliter impoſſibile, non poteſt autem homo in hac vita ob ejus fragilitatem omnia venialia vitare; dicendum eſt, quod licet hoc verum ſit, adhuc tamen homo vera, & realiter phyſicam ſemper habet potentiam, & auxilium ſufficiens ad vitanda quælibet peccata venialia, nec vitando plura, & plura talem amittit potentiam vel viribus deficit, & auxiliis ad alia vitanda ſufficientibus. Quando ergo dicitur homini impoſſibile omnia evitare venialia, hoc intelligendum eſt de potentia morali dumtaxat, non autem phyſica, & hoc eſt propter maximam, & ingentem difficultatem, & ob magnam ſui fragilitatem, ac divinam permiſſionem, quamvis autem voluntas circa objectum phyſice impoſſibile efficax propoſitum habere non poſſit, ut ad volandum, vel movendum ſaxum excedentis ponderis, poteſt tamen habere circa moraliter impoſſibile ſuppoſito auxilio divino, atque ideo poteſt homo proponere efficaciter modo jam explicato ab omnibus venialibus in futurum abſtinere, etiamſi ſciret, vel probabiliter dubitat ob magnam difficultatem, & ſui fragilitatem ſe in plura, & plura ſucceſſive lapſurum, talis enim dubitatio efficacitatem propoſiti non tollit.

QUÆ-

QUÆSTIO SEPTIMA.

De Confeſſione Sacramentali.

149 POſt contritionem, quæ eſt prima pars materialis, & eſſentialis hujus ſacramenti, agendum eſt de confeſſione externa, quæ eſt altera pars eſſentialis ſacramenti hujus, & notior contritione, ut per ſe ſenſibilis; ſumitur autem Confeſſio in præſenti pro manifeſtatione, ſeu accuſatione ſuorum peccatorum in foro interno coram legitimo Miniſtro ad finem obtinendi eorum veniam, & remiſſionem per abſolutionem, & hæc eſt propria ſacramentalis confeſſio, de qua hic eſt ſermo, & eſt actus pœnitentiæ virtutis, qui hic conſideratur, ut altera pars hujus Sacramenti, definitur autem, ut diximus diſp. 5. cit. qu. 16. quod ſit *accuſatio Sacramentalis legitima de peccatis propriis facta coram Sacerdote ad eorum veniam impetrandam virtute clavium*, prima particula ſtat loco generis, quia confeſſio Sacramentalis non eſt qualiſcumque peccati propalatio, & manifeſtatio, reliquæ vero locum tenent differentiæ, etenim *Sacramentalis* ponitur ad differentiam Contritionis, quæ eſt confeſſio coram Deo, & aliarum confeſſionum non ſacramentalium, *legitima* ponitur ad differentiam earum, quæ carent conditionibus requiſitis, *de propriis peccatis* ponitur ad differentiam confeſſionis laudis, in qua Deum laudamus, non autem noſmet accuſamus, *facta coram Sacerdote* ad differentiam confeſſionis externi fori factæ coram Judice criminali, additur eadem *ad veniam impetrandam* ad differentiam confeſſionum pœnalium, quæ ad punitionem præciſe ordinantur, non ad veniam. Itaque in præſenti qu. diſcurrendum eſt de neceſſitate hujus confeſſionis ſacramentalis, de modo quo fieri debet, ac de ejuſdem integritate, quod breviter reſolvemus juxta dicta diſp. 5. cit. qu. 16. 17. & 18.

ARTICULUS PRIMUS.

An Confeſſio Sacramentalis ſit ad ſalutem neceſſaria, & quomodo.

150 PRo reſolutione quæſiti ſupponendum eſt ex dictis qu. 16. cit. ar. 1. ſacramentum pœnitentiæ fuiſſe a Chriſto Domino inſtitutum complete quoad omnes ſuas partes, etiam quoad confeſſionem ſacramentalem contra quamplures Hæreticos, id negantes, & hoc præſertim docet Scot. 4. diſt. 17. qu. un. ar. 1. & poſtea tamquam de fide definitur in Conc. Trid. ſeſs. 14. c. 5. ubi ſic loquitur, *ex inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ univerſa Eccleſia ſemper intellexit, inſtitutam etiam eſſe a Domino integram peccatorum confeſſionem, & omnibus poſt Baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam exiſtere*, unde infra concludit repellendam eſſe inanem eorum calumniam, qui eam a mandato divino alienam, & inventum humanum eſſe, atque a Patribus in Conc. Lateran. congregatis initium habuiſſe docere non verentur. Hanc autem integram hujus ſacramenti inſtitutionem ſufficienter colligi ex verbis Chriſti Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata* &c. docet Scotus loc. cit. ac etiam poſtea Concil. Trid. nam per hæc verba, inquit Doctor, acceperunt Apoſtoli, ac eorum ſucceſſores poteſtatem remittendi, & retinendi peccata fidelium, & conſtituti ſunt, tamquam Judices, qui pœnitentibus rite diſpoſitis ſententiam abſolutionis, & remiſſionis proferrent, indignis vero, & indiſpoſitis ſententiam retentionis, ſed certo judicium exercere, & ſententiam proferre non poteſt, niſi prius cognita, & diſcuſſa cauſa, de qua agitur, ergo ex inſtitutione hujus ſacramenti, & de jure divino, explicite, & diſtincta confeſſio peccatorum præcedere debet. Hoc ſuppoſito.

151 Primo dicendum eſt, hoc ſacramentum eſſe medium neceſſarium ad conſequendam remiſſionem mortalium, quæ poſt baptiſmum commiſimus, neceſſitate divini præcepti, & conſequenter confeſſionem ſacramentalem eſſe fidelibus eodem modo neceſſariam, & in hoc ſacramento requiſitam ex inſtitutione ipſa Chriſti, & divino jure, atque ut talem ſemper, & ab initio in Eccleſia viguiſſe. Ita Scotus loc. cit. cum omnibus Catholicis contra Hæreticos id negantes, & conſtat auctoritate plurimorum Conciliorum generalium, ac præſertim Lateranenſis ſub Innocentio III. c. 21. Conſtant. ſeſs. 8. Florent. in decreto Eugenii, & Trid. ſeſs. 14. cap. 5. cit. ubi ait ex inſtitutione ſacramenti pœnitentiæ a Chriſto facta integram peccatorum confeſſionem omnibus poſt baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam exiſtere, & can. 6. damnat negantes confeſſionem ſacramentalem inſtitutam eſſe a Chriſto, & neceſſariam jure divino, & can. 7. declarat eſſe de jure divino neceſſarium confiteri in ſacramento pœnitentiæ omnia, & ſingula peccata mortalia. Et quidem ut ait Scotus, & poſtea Trid. loc. cit. neceſſitas hujus ſacramenti, ſive confeſſionis ſacramentalis ſufficienter etiam deducitur ex relatis Chriſti verbis Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* &c. ſuppoſita obligatione hominis ad diligendum Deum, & ſe ipſum, facta autem hac obligatione ſic arguit Doctor, qui amiſit primam gratiam tenetur eam recuperare ex illis duobus præceptis, Diligas Dominum Deum tuum, & diliges te ipſum, ſed ubi ſunt duæ viæ conſequendi ſalutem, tenemur ad faciliorem, & tutiorem, alioquin videremur ſalutem contemnere eam periculo exponendo, facilior autem, & tutior via eſt peccati remiſſionem conſequi per pœnitentiam ſacramentum, quam per pœnitentiam virtutem, quia ad conſequendam gratiam cum pœnitentia ſacramento ſufficit attritio, cum pœnitentia vero virtute requiritur contritio, quæ eſt longe difficilior; ergo ſub præcepto tenemur hoc ſacramentum ſuſcipere ad peccati remiſſionem certius conſequendam, ita diſcurrit Doctor ſub lit. D. & Aſtaleſanus noſter cum ipſo lib. 5. tit. 10. ar. 2. Deinde neceſſitas hujus ſacramenti, ſive confeſſionis ſacramentalis poteſt rurſus efficaciter deduci ex aliis Evangelii locis, ut diximus loc. cit. n. 436. & notat Averſa q. 3. ſect. 2. in quibus Chriſtus per ſimilitudinem clavium hujus ſacramenti eſſentiam, & excellentiam expreſſit, ſicut enim clavis ad oſtium aperiendum eſt omnino neceſſaria ut qui foris ſunt, ingredi poſſint, ita poteſtas Sacerdotis ad ſolvendum, & ligandum a Chriſto ei communicata, quæ dicitur clavis, neceſſaria eſt ad aperiendam januam remiſſionis peccatorum, & Regni Cœlorum, alioquin ſi abſque hujuſmodi clave pateat aditus, fruſtra data eſt clavis Sacerdotibus, & fruſtra diceretur Clavis, ergo illis, quibus a Sacerdotibus per poteſtatem clavium apertio, & ſolutio non conceditur, clauſa manet janua, atque ideo hoc miniſterium, & ſacramentum eſt eis ad ſalutem neceſſarium; quare concludendum eſt Confeſſionis neceſſitatem, ſicut & ordinationem fuiſſe a Chriſto inſtitutam, eſſeque vere de jure divino, quæ tamen neceſſitas intelligenda eſt quando talis confeſſio fieri poteſt, caſu enim quo fieri non poſſet, ſufficere poteſt ſola confeſſio in genere ad hoc, ut ſacramentum valide, & utiliter conficiatur, & abſolutio pœnitenti impendatur, imo etiamſi deſit copia Confeſſarii, ſola contritio ſufficere poteſt cum ſacramento in voto, ut paſſim omnes docent.

152 Secundo dicendum eſt, pœnitentiæ ſacramentum neceſſarium eſſe, non tantum neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii in re, vel in voto illis, qui mortaliter poſt baptiſmum peccarunt. Ita jam ſtatuimus ſupra diſp. 16. de ſacramentis quæſt. 4. artic. 1. cum Scoto loc. cit. ubi etiam has duo neceſſitates generatim explicuimus, & probatur in primis ex Trid. ſeſs. 14. cap. 2. ubi definit pœnitentiæ ſacramentum ita neceſſarium eſſe lapſis poſt baptiſmum, ſicut baptiſmus eſt neceſſarius iis, qui nondum illum ſuſceperunt, ſed baptiſmus neceſſarius eſt neceſſitate medii in re, vel in voto, ut loc. cit. dictum eſt, ergo pariter pœnitentiæ ſacramentum neceſſarium eſt vel in re, vel in voto lapſis poſt baptiſmum. Deinde probatur ratione, quia ex dictis ibidem illud eſt neceſſarium neceſſitate medii in re, vel in voto, quo prætermiſſo in re, vel in voto ſalus obtineri non poteſt, ſed prætermiſſo pœnitentiæ ſacramento in re, vel in voto ſalus obtineri non poteſt ab eis, qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, ergo pœnitentiæ ſacramentum eſt illis neceſſarium neceſſitate medii in re, vel in voto. Tandem effectus, ad quem hoc ſacramentum ordinatur, eſt reconciliatio cum Deo, & peccati mortalis remiſſio poſt baptiſmum, ſine hac autem reconciliatione, & remiſſione ſalus obtineri non poteſt, & hic effectus nulla ignorantia ſuppleri poteſt etiam invincibili; ergo non tantum eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, quia talis neceſſitas per ignorantiam invincibilem ſuppleri poteſt, ut loc. cit. dictum eſt, ſed etiam neceſſitate medii. Ex quo patet mortaliter peccantem poſt baptiſmum ſalvari non poſſe, niſi pœnitentiæ ſacramentum recipiat in re, vel in voto, hoc eſt, niſi recipiat ipſum pœnitentiæ ſacramentum, aut actum contritionis eliciat, in quo votum ſacramenti pœnitentiæ continetur, aut eliciat actum dilectionis Dei ſuper omnia, qui actus contritionis æquivalet; unde inquit Triden. ſeſs. 14. cap. 4. remiſſionem peccati non eſſe contritioni attribuendam ſine voto ſacramenti, quod in illa includitur. Sufficit vero contritio cum voto ſacramenti, quando vel adhuc non inſtat tempus obligationis, quo peccator per confeſſionem juſtificari teneatur, vel ſi teneretur, non poſſet tunc confiteri, & hæc tota doctrina expreſſe habetur apud Doctorem cit. 4. diſt. 17. quæſt. unic. in ſolutione principalium ad auctoritatem Auguſtini & Caſſiodori, ubi dicit contritioni annexum eſſe debere votum confitendi, nec deleri peccatum per contritionem ſine propoſito confeſſionis, nam qui actum contritionis elicit, tenetur adhuc eadem peccata, quorum remiſſionem per actum contritionis obtinuit, ſubjicere ſuo tempore ſacramento pœnitentiæ; contritio enim non ita juſtificat, ut peccatorem liberum relinquat ab obligatione ſubjiciendi peccata ſacramento pœnitentiæ, quamvis remiſſionem peccatorum illorum per contritionem obtinuerit; unde qui contritionis actum elicit, obtinet quidem virtute illius peccatorum remiſſionem, non tamen ſimpliciter, & abſolute, ſed per ordinem ad futuram confeſſionem, cum Deus velit illa eadem peccata ſubjici debere; facta autem confeſſione a tali obligatione pœnitens liberatur: ſicut quando res aliqua venditur, & traditur

om-

emptori ante pretii ſolutionem, acquirit quidem emptor illius rei dominium, & venditor tradit per ordinem tamen ad futuram ſolutionem. Quomodo autem hinc non conſequatur contritionem in nova lege eſſe deterioris conditionis, & minoris virtutis, & efficaciæ, quam eſſet in veteri lege, ubi iuſtificabat independenter a confeſſione, iam quoque declaratum eſt loco citato, ubi diximus potius hinc ſequi, quod modo ſit maioris virtutis, & efficaciæ, quam fuerit in veteri lege, quia nemini poteſt eſſe certum, ſi veram habeat contritionem; efficacia autem ſacramenti eſt certa fide divina, quare per ordinem ad ſacramentum maiorem ſortit valorem, & certitudinem, ut etiam docet Bonacina diſp. 5. qu. 2. punct. 3.

153 Tertio dicendum eſt cum Scoto diſt. 17. cit. q. un. art. 2. præceptum divinum Confeſſionis omnes illas perſonas obligare, quæ poſt baptiſmum mortaliter peccaverunt, etiam Hæreticos, Apoſtatas, & degradatos. Hoc maniſeſte habetur tum ex Conc. Later. cap. *Omnis utriuſque ſexus*, tum ex Triden. ſeſſ. 14. cit. cap. 2. ubi dicit baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminaverint, ad pœnitentiæ tribunal ex Chriſti Domini inſtituto ſiſti debere, & ratio eſt, quia cum peccata mortalia ea ſuperius dictis ſint materia neceſſaria huius ſacramenti, & cum hoc ſacramentum ſit a Chriſto inſtitutum, ut medium neceſſarium ad remittendum omnia peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, ſequitur omnes baptizatos conſcientiam peccati mortalis habentes hoc præcepto teneri. Unde infert Doctor loc. cit. omnes etiam pueros baptizatos, cum primum ad eam pervenerint ætatem, in qua ſint doli capaces, & conſcientiam peccati mortalis habere poſſint, hoc præcepto teneri. Ex quo fit infantes ante uſum rationis non eſſe huius obligationis capaces, non ſolum, quia non ſunt capaces præcepti, ſed etiam quia non ſunt peccati actualis capaces, quando eſt materia huius ſacramenti, & eadem ratione, ſi quis eſſet adultus innocens, & in gratia confirmatus, ut fuit B. Virgo, non obligaretur hoc præcepto, ut ait Doctor cit. in ſolutione ultimi argumenti. Dubium tamen eſt de Infidelibus, an teneantur tali Confeſſionis præcepto. Affirmant aliqui puros etiam Infideles, qui baptizati non ſunt, hoc præcepto obligari, non quidem Eccleſiaſtico annuæ Confeſſionis, ſed divino de Confeſſione ſimpliciter facienda, quod etiam tenent nonnulli ex Scotiſtis, ut diximus loc. c. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia præceptum de confitendis peccatis non eſt humanum, ſed divinum; ergo non ſolum ad illud tenentur fideles, qui ſunt intra Eccleſiam, ſed etiam Infideles extra Eccleſiam exiſtentes, quia præceptum divinum obligat omnes.

154 Nos tamen diximus quæſt. 6. cit. num. 442. quod licet de poſſibili potuerit hoc præceptum Confeſſionis etiam ad infideles non baptizatos extendi, non tamen de facto extenditur. Ita Scotus loc. cit. & eſt vera, & communis ſententia, quæ ex eo deducitur, quod peccata ante baptiſmum commiſſa non ſunt materia neceſſaria ſacramentalis Confeſſionis, ut Doctor docet ibidem, & poſtea definitum eſt in Concil. Florent. & Trident. nam ſeſſ. 6. cap. 14. docet ſacramentum pœnitentiæ eſſe a Chriſto inſtitutum pro iis, qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, & ſeſſ. 14. cap. 1. & 2. inquit, quod ſi iuſtitiam in baptiſmo ſuſceptam conſtanter tueremur, non opus fuiſſet aliud ab ipſo baptiſmo ſacramentum ad peccatorum remiſſionem inſtitui; ſi autem peccata ante baptiſmum commiſſa eſſent materia neceſſaria ſacramenti pœnitentiæ, deberent etiam per baptiſmum remiſſa ſubiici clavibus, quia in baptiſmo non remitterentur, niſi in ordine ad claves, ſicut remittuntur peccata extra ſacramentum per contritionem; atque ita præter baptiſmum neceſſarium etiam fuiſſet pœnitentiæ ſacramentum, adhuc conſtanter conſervata iuſtitia baptiſmali, quod negat Triden. loc. cit. ergo infideles non baptizati non obligentur hoc præcepto, imo nec confiteri poſſunt peccata ante baptiſmum commiſſa, ſed pro iis delendis tenentur ſolum ſuſcipere baptiſmum; nec ad hunc finem, & ex hoc motivo baptizari tenentur, ut confiteantur, itaut ſecus faciendo duplex peccatum committant, ut aſſerunt Auctores oppoſitæ opinionis, qui intelligunt, non quod in eo ſtatu infidelitatis confiteri teneantur, ſed quod ad hoc ipſum baptizari debeant, ut confiteantur, ita quod prætermittentes baptiſmum non ſolum peccent contra ipſum baptiſmi præceptum, ſed etiam contra hoc Confeſſionis. Fundamentum vero in oppoſitum quod præceptum Confeſſionis eſt divinum, non humanum, & ideo obliget omnes, & cum ſit univerſale, omnes comprehendit, parum urget; hoc enim intelligitur ſolum de omnibus talis ſacramenti capacibus, quales non ſunt Gentiles, & infideles, cum enim Eccleſia non iudicet, niſi per baptiſmi ianuam fuerint in ipſam ingreſſi ex Triden. ſeſſ. 14. cap. 2. quod probat ex verbis Apoſtoli ad Corin. 1. *quid enim mihi de iis, qui foris ſunt iudicare?* ad ſolos baptizatos hoc præceptum reſtringi debet.

155 Quarto eſt difficultas an muti iure divino teneantur ad hoc ſacramentum, & quomodo. Ratio difficultatis eſt, quia confeſſio ſacramentalis aliquo ſigno ſenſibili fieri debet, cum nequeant homines ſibi invicem ſuos manifeſtare conceptus, niſi per ſigna ſenſibilia, ſignum autem aptiſſimum ad confeſſionem eſt humana vox, quia diſtinctius, & certius ſignificat, quam alia omnia ſigna ſenſibilia; ergo mutus, qui loqui non poteſt, ad hoc præceptum teneri non videtur. Confirmatur quia in Concil. Floren. in decreto Eugenii materia huius ſacramenti dicitur eſſe oris confeſſio; ergo de neceſſitate, & valore huius ſacramenti videtur eſſe, ut voce fieri debeat, ſicut ablutio aquæ in baptiſmo. Tandem de neceſſitate huius ſacramenti eſt, ut abſolutio ore proferatur, ut ſupra dictum eſt, unde Conc. Floren. loc. cit. dicit formam huius ſacramenti eſſe verba Sacerdotis; ergo ita etiam de confeſſione dicendum videtur. Nos tamen loc. c. n. 447. diximus, mutos etiam de iure divino adhoc ſacramentum teneri. Ita Scotus diſt. 17. cit. qu. unic. in ſolutione principalium, & eſt communis Theologorum ſententia. Probatur, quia nullum extat præceptum divinum, vel Eccleſiaſticum, ut confeſſio ſacramentalis humana voce fiat; non quidem divinum, quia neque ex ſacra ſcriptura, neque ex traditione conſtat de huiuſmodi præcepto; neque ex eius inſtitutione hoc præceptum colligi poteſt, ſiquidem ex eius verbis ſolum habemus neceſſarium eſſe, ut pœnitens iudici cauſam ſuam manifeſtet; hinc tamen deduci non poteſt opus eſſe, ut hæc notitia detur per proprium ſermonem humanum, nam hæc etiam haberi poteſt per quamcumque expreſſionem per alia ſenſibilia ſigna; & ita ſervatur in praxi, ut conſtat de moribundis, qui non potentes loqui ſigna contritionis, & confeſſionis exhibent, ſic ergo pariter muti ſua peccata exprimere poterunt nutibus, vel aliis ſignis: habetur etiam exemplum in ſacramento matrimonii, quod pariter non ſolum voce, ſed aliis etiam ſignis mutui conſenſus expreſſivi perfici poteſt. Nec etiam de hac re requiritur Eccleſiaſticum præceptum, aliudve decretum, imo ex conſuetudine Eccleſiæ oppoſitum colligitur, nam cum pœnitens loqui non poteſt ſi quovis alio modo conſcientiam ſuam Sacerdoti ſignificet, cenſetur ſufficere, ut abſolvendus ſit, ſicut de moribundis dictum eſt. Et plane optima fuit congruentia talis inſtitutionis, quia hoc ſacramentum præcipue inſtitutum fuit, ut remedium ad ſalutem peccatorum maxime neceſſarium; ergo eius effectus ad aliud ſignum limitari non debuit, quod ſæpiſſime in articulo neceſſitatis deeſt, huiuſmodi autem eſt vox articulata, & humanus ſermo, quo non ſolum muti, ſed etiam moribundi ſæpe uti non poſſunt.

156 Ad fundamentum in oppoſitum, conceſſo antecedente quoad omnes partes, negatur conſequentia, quia manifeſtatio humanorum conceptuum poteſt fieri, non ſolum voce, & locutione, ſed etiam ſcripto aliiſque ſignis, & nutibus, unde bene poteſt quis peccata ſua aliis ſignis exprimere, & accuſare, & conſequenter bene poterit ab illa Sacerdote abſolvi; adhuc tamen optimus, & conſuetus eſt modus confitendi per vocem, & verba, quæ in humano commercio ſunt commodiſſima ſigna. Ad Confirm. patet per idem, ideo enim Conc. Floren. peccatorum accuſationem in hoc ſolo appellavit oris confeſſionem, quia ordinario modo ſic fieri ſolet, imo debet ex obligatione ſic fieri voce ab eo, qui poteſt niſi rationabili cauſa excuſetur, non tamen eſt abſolute pro omnibus neceſſarium, & in quocumque caſu, & ideo Conc. Trid. ad omnem tollendam ambiguitatem particulam oris omiſit, & ſolam dixit confeſſionem in genere, & abſolute ſumptam eſſe materiam; ex quo patet diſcrimen inter materiam ſacramenti huius, & baptiſmi, non enim eſt una in ſpecie materia huius ſacramenti, ſicut eſt aqua in baptiſmo, ſed eſt una unitate generica, quia eſt manifeſtatio peccatorum per ſigna; in baptiſmo vero requiritur omnino ablutio aquæ, nec ſufficit alius quicumque liquor, quia ſpecie, ac determinate in tali materia ſacramentum baptiſmi eſt inſtitutum. Ad ultimum negatur conſequentia, non enim ita neceſſarium eſt confeſſionem fieri voce, ſicut abſolutionem, quia ex Concil. cit. eſſentialis formæ ratio huius ſacramenti conſiſtit in verbis, cuius etiam congrua ratio reddi poteſt, quia nimirum materia ſacramenti non ſemper expreſſam continet ſignificationem, ſed hæc completur per formam, & perficitur, & ideo magis neceſſarium eſt verbum ex parte formæ, quam ex parte materiæ; tum etiam quia moraliter loquendo nunquam, aut vix contingit neceſſitas abſolvendi ſine verbo, confitendi autem frequens eſt, quare in Concilio Arauſicano I. ſub Leone I. cap. 12. ſtatutum eſt *obmuteſcentem ſi nutibus confiteatur, abſolvendum eſſe*.

157 Quinto eſt difficultas, an pœnitens ex vi præcepti Confeſſionis, & de iure divino teneatur confiteri per Interpretem ſi aliter non poſſit. Affirmant Sylveſter, & Canus apud Suarez ſect. 6. Lugus diſp. 15. ſect. 5. Caſpenſis diſp. 4. ſect. 3. Brancatus ex noſtris diſ. 23. ar. 6. & alii Recentiores, quorum fundamentum eſt, quia licet præceptum divinum non obliget ad confitenda peccata cum gravi detrimento extrinſeco, ex confeſſione tamen facta per interpretem fidelem, & prudentem, qui eodem modo obligatur ſecreto, & ſigillo ac Confeſſarius, non videtur tale detrimentum ſequi, niſi quod peccata, quæ alias uni tantum nota eſſe deberent, ſcilicet Confeſſario, manifeſtentur duobus, illi nimirum, ac interpreti. At hoc in-

com-

Digitized by Google

commodum non videtur tanti ponderis eſſe, ut pœnitentem excuſet ab obligatione divini præcepti, quia ſæpe habens peccatum reſervatum abſolvitur ab inferiori, cum onere tamen comparendi poſtea coram Superiore, cui caſus reſervatur, ac ei manifeſtandi, & tamen non ob id pœnitens à tali obligatione eximitur; ergo etiam ita dicendum eſt de obligatione confitendi per interpretem, æque enim in utroque caſu urget periculum damni publicitatis. Nos tamen diximus loc. cit. n. 450. ex præcepto divino, & multo minus Eccleſiaſtico non teneri fideles ad confeſſionem per interpretem, ita Doctor expreſſe d. 17. cit. q. un. in ſolutione principalium, ubi in reſponſione ad argumentum, quid ſit dicendum, ſi interpres ſit neceſſarius, ut confeſſio in particulari fiat, ait eum non teneri per interpretem confiteri, maxime quando timetur eum non eſſe idoneum, aut ſecretum, non negat autem eum ſic poſſe confiteri, ſi velit, ſed negat eum obligatum eſſe ad ſic confitendum, ut ibidem advertit Hiquæus in Commentario n. 121. & Pont. diſp. 45. qu. 6. ubi particula illa *maxime* non tenetur reſtrictive, quaſi ſolum in tali caſu non teneatur, ſed ampliative, nam ſupra dixerat abſolute loquendo non videri neceſſarium ex præcepto divino confiteri per Interpretem, & poſtea ſubdit maxime non teneri, quando timetur eum non eſſe ſecretum, & hæc eſt communis opinio apud Recentiores, Suarez, Vaſquez, Averſam, Coninchium, & alios.

158 Quod autem talis confeſſio per Interpretem non ſit ex præcepto divino præter rationem a Scoto inſinuatam loc. cit. clare deducitur ex Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. ubi inquit, cæterum quoad modum confitendi ſecreto apud ſolum Sacerdotem, etſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, tum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem delicta ſua publice confiteri poſſit, non eſt tamen hoc divino præcepto mandatum, nec ſatis conſulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta præſertim ſecreta, publica eſſent confeſſione aperienda. Hæc ibi Concilium. Quibus verbis patet confeſſionem hujuſmodi, licet non ſit a Chriſto vetita, non tamen eſſe præceptam nec divina, nec humana lege, atque adeo nullum, neque jure divino, neque Eccleſiaſtico teneri ad aliam confeſſionem præter ſecretam, & auricularem ſoli Sacerdoti factam. Nec valet reſpondere cum Lugo cit. Concilium ſolum loqui de Confeſſione ſecreta, prout contradiſtinguitur a publica, quæ fieret coram multis, qualis non eſt quæ fit per interpretem, neque enim eſt publicum, quod per interpretem fideliſſimum, & ſtricto præcepto obſtrictum dicitur Confeſſario, ſicut neque eſt publica confeſſio, qua idem peccatum reſervatum manifeſtatur Superiori, & inferiori. Non valet, inquam, quia Conc. accipit confeſſionem ſecretam, ut diſtinguitur a publica, non ſolum coram multis facta, ſed etiam facta duobus, ut ſunt Sacerdos, & Interpres, ait enim a Chriſto ſolum eſſe præceptum *modum confitendi ſecreto apud ſolum Sacerdotem*, quibus verbis excluditur quilibet alius præter Sacerdotem. Et quamvis etiam Concilium loqueretur de confeſſione publica coram multis facta, tamen ratio, ob quam dicit Concilium talem confeſſionem publicam non fuiſſe a Chriſto præceptam, probat etiam quod non præceperit illam, quæ fieret per interpretem, hæc enim ratio eſt publicitas, quæ in utraque confeſſione reperitur, tam coram multis facta, quam per interpretem, nec differunt niſi quoad magis, & minus; eo enim ipſo, quod Confeſſio non fit ſoli Sacerdoti, jam eſt aliquo modo publica, vel ſaltem non ſecreta, ſicuti a Chriſto eſt præcepta, qui præcepit ſolum *modum confitendi ſecreto apud ſolum Sacerdotem*, ut ſonantibus verbis Concilium expreſſit. Neque eſt par ratio de confeſſione, qua idem peccatum reſervatum Superiori, & inferiori manifeſtatur, & de confeſſione per interpretem facta, nam in eo caſu facile poteſt impediri ſignificatio peccati alteri, quam Confeſſario, primo quia ad hunc finem in qualibet Eccleſia inſtitui ſolent Pœnitentiarii publici facultatem habentes abſolvendi a reſervatis, & ſi Confeſſarius talem facultatem non haberet, poteſt ipſam petere pœnitens, & procurare per Confeſſarium ipſum abſque eo quod Superior veniat in notitiam perſonæ pœnitentis. Deinde quia poſſet immediate confiteri ipſimet Superiori, qui ipſum audire teneretur, ſi alii confiteri non vellet, ab illa obligatione, qua alter teneretur ipſi peccatum reſervatum manifeſtare, neque enim Superiori pœnitentem obligare poteſt, ut pluribus quam uni peccatum ſuum confiteatur. Tum tandem, quia in tali caſu de peccatis reſervatis Superior, & inferior unum audientem conſtituere videntur ob unicam poteſtatem juriſdictionis abſolvendi ab illis, quod dici nequit de confeſſione per interpretem facta, qui nullam ſupponitur habere poteſtatem nec ordinis, nec juriſdictionis unde re vera, & phyſica, & moraliter ſunt plures audientes; ex qua doctrina ſolvitur fundamentum prioris ſententiæ.

159 Secundo eſt difficultas, quo tempore præceptum Confeſſionis obliget de jure divino, & ſermo eſt de obligatione per ſe, & ex vi præcepti ipſius Confeſſionis, nam loquendo de obligatione per accidens certum eſt, fideles in quibuſdam caſibus de jure divino ad præceptum confeſſionis teneri, quos aſſignat Faber diſp. 28. cap. 2. & Bran. diſp. 43. a. 11. & alii Recentiores paſſim, & indicat Scotus ipſa mox citandus dicens, fidelem ad confeſſionem teneri etiam quando vult exercere actus aliquos, quibus debetur reverentia ſpecialis, ut quando vult communicare &c. In hoc autem ſenſu loquendo, ut diximus qu. 10. cit. ar. 3. omnes concedunt cum Scoto 4. diſt. 17. quæſt. unic. ar. 2. ſub O, hoc præcepto obligari fideles omnes, qui ſunt in articulo mortis, & conſcientiam peccati mortalis habent; etenim ſi tunc hoc præceptum non adimpleant, non amplius illud adimplere poſſunt, vel ſaltem ſe periculo exponunt illud non adimplendi. Concedunt item pariter omnes cum Scoto loc. cit. hoc præcepto obligari etiam illos, qui ſunt in probabili mortis periculo, poſtquam enim dixit loc. cit. divinum præceptum obligare ad ſacramentum pœnitentiæ, quandocumque homo eſt in articulo mortis, ſubdit deinde, & declarat hoc non eſſe tantum in infirmitate mortali, ſed etiam quando aggreditur actus arduos, in quibus ſit veriſimile, quod mors immineat, ut in bello mortali naufragio &c. Unde non ſolum dicimus in mortis articulo, quo quis eſt certo moriturus, ſeu lethali premitur morbo, ſed etiam periculo, cum ſcilicet quis periculoſum bellum, vel diuturnam navigationem, aut ſimilia pericula ingreditur, hi enim omnes ante articulum, vel periculum mortis confiteri tenentur, dum copiam Confeſſarii habent, & peccati mortalis conſcientiam ob rationem allatam; quia cum hoc præceptum non obliget, niſi ad confitenda mortalia, ſi in articulo, vel periculo mortis conſtitutus nullam conſcientiam peccati mortalis habeat, hoc præcepto non tenebitur. Sola ergo difficultas eſt, an hoc præceptum divinum Confeſſionis fideles obliget alio tempore, quam in articulo, vel periculo mortis loquendo de obligatione per ſe independenter a quocumque alio præcepto, & extrinſeca neceſſitate, cum extra hæc tempora non videatur aliud certum tempus aſſignabile, in quo hoc præceptum per ſe obliget. Negant quamplures dicentes ſecluſo præcepto Eccleſiaſtico non teneri quemquam ex divino jure ante mortis articulum, aut periculum confiteri, eo quod ex præcepto Confeſſionis ſimpliciter non alia obligatio temporis oriatur, cum enim ſit præceptum affirmativum non obligat, niſi tempore neceſſitatis, eſt autem hoc tempus ſolus articulus, vel periculum mortis, ita Suar. Coninch. Lugus, Filliucius, & alii Recentiores citantes Durandum, Paludanum, Riccardum, & alios antiquiores. Affirmant alii præceptum divinum Confeſſionis adhuc extra caſum articuli, vel periculi mortis obligare, ſed non conveniunt in aſſignando tali tempore. Aliqui enim dicunt obligare ſtatim, ac quis peccavit. Alii vero, quoties ex dilatione confeſſionis oritur probabile periculum oblivionis peccatorum, ut videre eſt apud Fabrum diſp. cit.

160 Nos tamen diximus qu. 16. cit. ar. 3. cum communiori, & probabiliori ſententia, præceptum divinum confeſſionis ex vi ſua non ſolum obligare in mortis articulo, verum etiam aliquoties extra mortis periculum, vage tamen, & indeterminate, itaut nullum tempus aſſignari potuit, in quo obligaſſet, niſi Eccleſia id determinaſſet, quod ſaltem confeſſio fiat ſemel in anno. Ita Amicus, Caſpenſis, Averſa, & ex noſtris Hiquæus 4. d. 17. q. un. Faber loc. c. & alii paſſim. Quod autem hoc præceptum per ſe aliquando obliget etiam extra articulum, & periculum mortis ſatis evidenter deducitur ex Trid. ſeſſ. 14. c. 5. ubi ſic loquitur: *Neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiterentur, quod jure divino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerit, ſed ut præceptum Confeſſionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus, & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur.* Cum ergo Concilium his verbis doceat determinatum fuiſſe ab Eccleſia hoc tempus, in quo Chriſti fideles tenerentur hoc divinum præceptum de confitendo adimplere, neceſſario intelligit de tempore, quo extra mortis articulum hoc idem præceptum jure divino obligaſſet, hoc enim tantum tempus Eccleſiæ determinatione egebat; at ſi tempus implendi hoc præceptum jure divino eſſet tantum articulus, vel periculum mortis, tum in tali caſu determinatum eſſet tempus impletionis præcepti jure divino, atque ideo non potuiſſet Eccleſia ſtatuere, ut obligaret ſemel in anno, quando enim præceptum, & tempus præcepti jure divino conſtituta ſunt, non poſſunt ab Eccleſia mutari. Probatur etiam ratione ſatis congrua, quia finis inſtitutionis hujus ſacramenti non fuit, ut hominem ſolum in extremo vitæ diſponeret, ut ſacramentum extremæ unctionis, ſed ut hominem a peccatis mundaret, & in gratia Dei conſervaret in hac vita, ut opera meritoria vitæ æternæ operari poſſet, quæ ſine gratia haberi non poſſunt, alias ſequeretur, quod in hac vita non teneretur facere bonum, aut ſuis meritis ingredi Regnum Cælorum, & ſibi præparare coronam, quod in ſtatu peccati aſſequi nequit, ergo ſicut ante finem vitæ tenetur ad actus aliarum virtutum, & ſuam ſalutem operari mediante fide, ſic etiam ad pœnitentiam, ſicut enim ad effectum ſalutis fides ſine operibus mortua eſt, ita opera exiſtentis in peccato mortali mortua ſunt. Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ urget, quamvis enim hoc ſit præceptum affirmativum, adhuc ta-

men

Digitized by Google

men negandum eſt obligare tantum in extrema neceſſitate, licet in ea tantum determinate obliget, extra quam nonniſi vage, & indeterminate obliget quantum eſt ex ſe, ut mox dicemus.

161 Deinde quod extra mortis periculum hoc præceptum confeſſionis obliget tantum vage, & indeterminate, itaut nullum tempus aſſignari poſſit, quo obligaſſet, niſi Eccleſia id determinaſſet, quod ſaltem confeſſio fiat ſemel in anno, pendet ex dictis ſupra de pœnitentia virtute qu. 3. ar. 2. ubi n. 65. diximus etiam aliquo tempore extra mortis articulum, vel periculum præceptum contritionis de peccatis commiſſis per ſe obligare, difficile tamen eſſe tale tempus ex natura rei determinare, ſi ergo præceptum contritionis de peccatis commiſſis non habet determinatum tempus extra caſum extremæ neceſſitatis, non eſt cur dicamus illud habere præceptum divinum confeſſionis, quæ minus neceſſaria eſt, quam contritio. Quod etiam oſtendi poteſt excludendo duos modos jam relatus pro hujuſmodi temporis determinatione extra mortis articulum, quod enim tempus determinatum obligationis, vel adimpletionis hujus præcepti de jure divino non ſit ſtatim poſt peccatum commiſſum, conſtat ex dictis loc. cit. qu. 3. ar. 2. n. 63. ubi ſtatuimus non teneri peccatorem ſtatim conteri, & pœnitere poſt peccatum commiſſum, alias eſſet in continuo peccato, qui ſtatim ac peccat non conteritur, vel diligit Deum, ſicut qui non reſtituit, quod nullus concedit, ſi ergo non tenetur peccator ſtatim poſt peccatum commiſſum conteri, & pœnitere, multo minus tenebitur ſtatim confiteri, quia non eſt major neceſſitas confeſſionis, quam contritionis, quia ſine confeſſione poteſt quis ſalvari, ſi nimirum habeat contritionem, nec adſit copia Confeſſarii, at ſine contritione nequaquam. Confirmatur ex communi fidelium ſenſu, qui numquam ſe accuſant, quod non ſtatim, ac peccaverant, ſint confeſſi, & ex ipſo Eccleſiæ præcepto de annua Confeſſione, non enim Eccleſia voluit, aut potuit obligationem iuris divini retardare, & ſi tunc urgeret obligatio, erraſſet Eccleſia talem differendo obligationem, ſeu dilationem concedendo per annum integrum, & ea ſtante occaſionem prævaricandi fidelibus obtuliſſet, qui abſque ullo ſcrupulo, ac conſcientiæ remorſu putent ſe de rigore obligationis non teneri citius confiteri.

162 Denique quod neque determinatum tempus obligationis hujus præcepti ſit, quando ex dilatione confeſſionis oritur probabile periculum oblivionis peccatorum, ut aſſerebat alter ex duobus dicendi modis jam relatis pro ſecunda ſententia, quem ſignificarunt Marſilius, Sotus, Medina, Nugnez, & quidam alii, colligitur ex eodem uſu Eccleſiaſtici præcepti, quia alias multi de facto tenerentur frequentius, quam ſemel in anno confiteri, facile namque in unius anni ſpatio periculum occurrit oblivionis de aliquibus peccatis, & circumſtantiis, ac præſertim de eorum numero, cum multi de facto omnia ſua peccata intra annum commiſſa memoria retinere nequeant, unde ſequeretur non ſufficienter Eccleſiam tempus determinaſſe, quo omnes Chriſti fideles integre hoc præceptum adimplere valeant. Confirmatur, quia ſi hæc opinio vera eſſet, ſequeretur pœnitentem teneri confiteri adamuſſim omnia peccata, quæ re vera commiſit; at hoc eſt falſum, quia ex præcepto divino confiteri non tenemur, niſi omnia illa peccata, quæ menti occurrunt poſt diligens examen, ut Trid. definit ſeſſ. 14. c. 5. Tandem hoc idem ratio ipſa ſuadet, quia ex obligatione integritatis in confeſſione ſervanda ad ſummum deducitur pœnitentem teneri moralem facere diligentiam eo tempore, quo confitebitur, in ſuis peccatis recolendis, & ea tantum confiteri, quæ poſt maturam diligentiam, & prudentem diſcuſſionem recordatus fuerit, nec obligatur facere extraordinariam diligentiam, qualis eſſet anticipare confeſſionem, hac de cauſa, nec etiam peccata commiſſa ſcribere tenetur, ut ſufficienter memoriæ fragilitati provideat, & nulli dubium eſt, quod hoc remedio ſatis memoriæ conſuleret. Concludendum igitur eſt, ut diximus quæſt. 16. cit. in fine, præceptum Confeſſionis ex vi ſua non ſolum obligare in mortis articulo, vel periculo, verum etiam aliquoties extra mortis periculum, ut ſupra dictum eſt, vage tamen, & indeterminate, itaut nullum tempus aſſignari poſſit quo obligaſſet, niſi Eccleſia id determinaſſet, quod ſaltem Confeſſio fiat ſemel in anno. Et quamvis Soto, Navarrus, Bonacina, & alii Summiſtæ dicant tempus hoc poſſe, ac debere determinari juxta prudentis viri judicium ad conſulendum propriæ ſaluti, & alia evitanda peccata; difficile tamen eſt tale tempus aſſignare extra articulum, & periculum mortis, maxime cum quacumque neceſſitate aſſignata in ſpeciali poſſit eſſe remedium dilectio Dei vel contritio de peccatis commiſſis; ideoque probabilius alii Doctores cenſent neceſſariam fuiſſe Eccleſiæ determinationem, quæ vagum hoc tempus, ac indeterminatum ad certum ſpatium limitaret, ſcilicet ſaltem ſemel in anno. Ex quo infertur, cum Chriſtus non determinaverit tempus præcepti Confeſſionis, reliquiſſe illud Eccleſiæ determinandum, ut recte advertunt Amicus, & Caſpenſis loco citato, & Aſteſanus noſter lib. 5. cit. tit. 12. ubi ait, quod Eccleſia potuit in hoc præcepto tempus determinare, cum ſit præceptum diſciplinæ, non naturæ. De præcepto autem Eccleſiæ annuæ Confeſſionis ſufficienter tractavimus in ſuperioribus diſp. 12. qu. 2. art. 3.

ARTICULUS SECUNDUS.

An ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe ſecreta, & de quibuſdam aliis ejus conditionibus.

163 Hic advertendum eſt, ut diximus diſp. 5. cit. q. 17. ab initio, duplex eſſe Confeſſionis ſecretum. unum quod ſervare tenetur Confeſſarius audita alterius Confeſſione, quod Confeſſionis ſigillum dici ſolet, de quo infra, alterum, quo pœnitens debet ſecreto facere Confeſſionem apud ſolum ſacerdotem, quo ſenſu confeſſio dicitur ſecreta, non ſolum prout ſecretum opponitur publico, & publicum dicitur, quod omnibus, aut pluribus innoteſcit, & quod paucis notum eſt dicitur adhuc ſecretum, ſed rigoroſe excludendo omnem alium præter Sacerdotem, unde etiam dici ſolet auricularis Confeſſio. Quæſtio igitur eſt an confiteri publice coram pluribus ſit contra inſtitutionem hujus ſacramenti, & ita non ſit vera ſacramentalis confeſſio; ſupponit autem hæc quæſtio modum ſecretæ Confeſſionis honeſtum, & ſanctum eſſe, & a Chriſto Domino inſtitutum, & non habet ſolum ex pura Eccleſiæ traditione, ut nonnulli dicunt Hæretici, qui error poſtea damnatus eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 6. his verbis: *Si quis dixerit modum ſecrete confitendi ſoli ſacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſervavit, & obſervat, alienum eſſe ab inſtitutione, & mandato Chriſti, & inventum eſſe humanum, anathema ſit.* In hac autem quæſtione diximus loco citato, tres eſſe ſententias, duas extremas, & unam mediam. Prima extrema docet conditionem ſecreti eſſe de eſſentia confeſſionis, & neceſſitate hujus ſacramenti, ita quod ſi omittatur confeſſio non ſit ſacramentalis, quam enixe defendit Faber d. 29. c. 6. tamquam de mente Doctoris 4. d. 17. qu. un. ubi in ſolutione principalium ait confeſſionem factam per Interpretem non eſſe pœnitentialem, vel ſacramentalem, quia non eſt confeſſio ſecreta, ſed quodammodo publica. Secunda ſententia extrema aſſerit e contra conditionem ſecreti nullatenus eſſe de eſſentia, & neceſſitate hujus ſacramenti, atque ideo eſſe poſſe veram Confeſſionem ſacramentalem, etiamſi publice fiat, aut pluribus ſacerdotibus, aut per Interpretem, ita Recentiores communiter cum Suarez diſp. 21. ſect. 2. ubi non ſolum dicit ſecretam Confeſſionem non eſſe de neceſſitate ſacramenti ex inſtitutione Chriſti, ſed nec etiam eſſe de neceſſitate præcepti ex parte pœnitentis, quia nullum in hoc re invenitur præceptum divinum. Tertia ſententia media aſſerit modum confeſſionis ſecretæ eſſe ex inſtitutione Chriſti, & non habere iſtum modum confitendi ex ſola Eccleſiæ traditione, ut ſtatuit Trid. loc. cit. non tamen iſtum modum eſſe de neceſſitate ſacramenti ſimpliciter, & abſolute loquendo, & in quocumque caſu, ſed tantum prout regulariter fit, adeo ut confeſſio publice facta in aliquo neceſſitatis caſu, ut in loco, ubi plures infirmi ſimul jacent tempore peſtis, vel in repentino incendio, terræ motu, naufragio, & ſimilibus, eſſet vera Confeſſio ſacramentalis, non quidem quoad modum a Chriſto inſtitutum, & in Eccleſia uſitatum, ſed tantum quoad ſubſtantiam, quatenus includit informationem Judicis in ſubſtantia, cum intentione recipiendi abſolutionem, quia in quantum ſervat in ſubſtantia, ſufficit in caſu quo nequit obſervari modus jam a Chriſto inſtitutus, & in Eccleſia conſuetus, ita ex noſtris Hiquæus, Aretinus, Brancatus, Pontius, & alii Scotiſtæ, qui in hoc ſenſu Scotum interpretantur, nec oppoſitum tenuiſſe, cum ſolum dicat, quod non ſit neceſſarium confiteri per Interpretem, vel pluribus Sacerdotibus, & quamvis det pro ratione, quod forum hoc eſt ſecretiſſimum, tamen ſine dubio loquitur de ipſo, ut regulariter contingit, & ut ex præcepto quis tenetur ad illud accedere, hoc enim ſolum ſufficiebat intento ipſius, quod erat probare confeſſionem per Interpretem non eſſe neceſſariam, & ſub præcepto non cadere; Pro reſolutione igitur quæſtionis juxta hanc tertiam ſententiam, & doctrinam loc. cit. traditam.

164 Primo dicendum eſt, quod quamvis Chriſtus inſtituerit modum confitendi ſecretum, tamquam modum Confeſſionis regularem, & ordinarium, ac per ſe convenientiorem, non tamen iſte modus eſt de eſſentia, & neceſſitate ſimpliciter Confeſſionis Sacramentalis. Ita ſtatuimus q. 17. cit. ar. 2. n. 403. contra primam opinionem relatam, & clare deducitur ex Trid. cit. ſeſſ. 14. cap. 5. ubi ſic loquitur. Cæterum quoad modum confitendi ſecretum apud ſolum Sacerdotem, & ſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, tum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem delicta ſua publice confiteri poſſit, non eſt hoc tamen divino mandato præceptum; ita Concilium, quibus verbis clare inſinuatur, quod confeſſio ſecreta utique inſtituta eſt a Chriſto ſub obligatione, non tamen publica, licet neque hanc vetuerit fieri poſſe in aliquo caſu neceſſitatis, & ob aliquas fines particulares ultra abſolutionem obtinendam. Neque ſic

tamen

tamen inſtitutus eſt modus iſte ſecreto confitendi, quod non poſſit pœnitens renunciare tali modo, ſive juri ſuo, quia ob illius famam, & quietem conceſſus fuit, quæ renunciatio illicita eſt pœnitenti, ut ex Concilio conſtat, eſtque conſona juri naturali divino, & Eccleſiaſtico. Confirmatur, quia plura habemus circa ſacramenta a Chriſto Domino inſtituta, quæ tamen non ſunt de eſſentia, & neceſſitate ſacramenti ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed tantum ordinarie, & regulariter, ſic a Chriſto Domino Eccleſia accepit modum orandi, gratias agendi, & benedicendi, ante Euchariſtiæ conſecrationem, ipſe enim gratias agens benedixit, fregit &c. & tamen ſi abſque his omnibus fieret conſecratio, adhuc valida eſſet, quia de eſſentia ſacramenti nihil aliud eſt, quam materia, forma & intentio Miniſtri, ſic ergo in propoſito, quamvis a Chriſto hunc Confeſſionis modum Eccleſiæ acceperit, nec poſſit Eccleſia illum abrogare, vel immutare, nihilominus ſi Confeſſio in aliquo neceſſitatis caſu, aut alia rationabili de cauſa publice fiat, adhuc erit vera, & ſacramentalis confeſſio, ſi reliqua quæ habent rationem materiæ, & formæ non deficiant. Ex quo ſequitur Confeſſionem publice factam Sacerdoti in aliquo neceſſitatis caſu, vel alia rationabili de cauſa, ſi cætera adſint, eſſe validam, & ſacramentalem, ut deducitur expreſſe ex Concilio loc. cit. ubi ait Chriſtum non prohibuiſſe Confeſſionem publicam, ſi pœnitens eam facere velit, licet ſolam ſecretam præceperit, ut regulariter, & ordinarie faciendam, & ſatis patet Concilium ibi loqui de Confeſſione ſacramentali, quicquid dicat Faber loc. citat. ibi enim loquitur de Confeſſione in genere; quæ eſt accuſatio ſui ipſius, eamque diſtinguit in publicam, & ſecretam, docens ſolam ſecretam eſſe præceptam, non vero publicam; ex quo minime ſequitur publicam, non eſſe ſacramentalem, ſaltem quoad ſubſtantiam, ſed ſolum, quod non cadat ſub divino præcepto.

165 Confirmatur, quia adſunt aliqui caſus, in quibus Confeſſio eſt facienda, & tamen ſecreto, & ſoli Sacerdoti fieri non poteſt, ut quando confeſſio fit per Interpretem, certum eſt enim talem Confeſſionem, ſi fiat, validam eſſe & ſacramentalem, ſive homo teneatur ſic confiteri, quando aliter non poteſt, ſive non. Alius eſt, ſi in articulo, vel periculo mortis, ut in bello, vel in naufragio, vel in aliquo loco peſte laborante plures confiteri velint, & non poſſint, niſi aliis audientibus, & ſimul confitentibus, certum eſt enim has, & ſimiles Confeſſiones validas eſſe, & ſacramentales. Quod vero ait Faber talem Confeſſionem eſſe quidem validam, non tamen ſacramentalem, nec Sacerdotem tunc abſolvere pœnitentem, ut Miniſtrum ſacramenti, ſed ut Judex, & Miniſter publicus in foro externo, & ea auctoritate, qua abſolveret habens auctoritatem in foro publico, eſt plane contra omnium ſenſum, fideles enim ſic decedentes ex hac vita in illis neceſſitatis caſibus firmiter credunt decedere cum ſacramento pœnitentiæ, & Sacerdotes ipſi tunc temporis intendunt ſic confitentibus ſacramentalem impendere abſolutionem ejus formam proferendo, & ita eſt in praxi, ſicut præteritis annis magna pietatis laude auditum eſt, erumpentibus e Veſuvio monte ingentibus flammis, & tota Civitate Neapolis crebris terræ motibus contremeſcente, paſſim in viis, & templis plurimos graviora ſua peccata coram quolibet obvio ſacerdote proclamaſſe abſolutionem petendo, ut refert Averſa q. 10. ſect. 5. *in fine*. Quod ſi aliter eſſet, in magnum verteret fidelium ſic decedentium detrimentum, quia attritio cum ſacramento conjuncta ſufficiens eſt ad delenda peccata, non autem extra ſacramentum, unde ſi aliquis in illis caſibus ſolam de ſuis peccatis attritionem haberet, non vero contritionem, veniam illorum non conſequeretur. Nec ſatisfacit, quod ait Faber, Eccleſiæ datam eſſe poteſtatem in utroque foro abſolvendi, & illam abſolutionem a peccatis in foro externo valere etiam in Cœlis, ſicut ſacramentalem, gratis enim hoc omnino aſſeritur, quia privilegium, & virtus remittendi peccata confeſſa ſacerdoti etiam cum ſola attritione data eſt ſolum abſolutioni ſacramentali, ut conſtat ex Scripturis, Conciliis, & Patribus, non autem alteri abſolutioni judiciali. Ratio tandem a priori eſt, quia licet Confeſſio fiat non ſecreto, adhuc poteſt eſſe vera accuſatio ex dolore cordis profecta, & per illam dari ſacerdoti ſufficiens notitia, ut poſſit de peccatis judicare; ergo etiamſi in aliquo neceſſitatis caſu alii interſint, & audiant, adhuc validitas Confeſſionis ſalvari poteſt. Nec valet Fabri reſponſio, non ſufficere ad ſacramentum pœnitentiæ peccata manifeſtare ſacerdoti, & cum dolore cordis ad abſolutionem eorum obtinendam, ſed requiri inſuper quod Confeſſio ſit ſecreta. Hæc enim eſt manifeſta principii petitio, hoc enim eſt, quod in diſputatione vertitur, & quod directe illa ratio impugnat, quia ad eſſentiam ſacramenti nil aliud requiritur, quam materia, forma, & intentio Miniſtri, quæ omnia ſunt in Confeſſione publice facta in prædictis.

166 Secundo dicendum eſt, Confeſſionem publice factam ſacerdoti in prædictis neceſſitatis caſibus, vel alia rationabili de cauſa, licet eſſet ſacramentalis quoad ſubſtantiam, ut probatum eſt, non tamen quoad modum, quo ſcilicet eſt inſtituta a Chriſto, & ad quem obligat Confeſſionis præceptum. Hanc aſſertionem ſtatuimus quæſtion. 17. cit. numer. 466. cum Auctoribus tertiæ ſententiæ mediæ, per quam facile conciliari poſſunt aliæ duæ opiniones extremæ, & explicari in quo ſenſo dixerit Doctor noſter talem Confeſſionem non eſſe ſacramentalem, negat enim eſſe ſacramentalem, non ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed reſpective ad modum ſecretum confitendi, cum quo obligat præceptum affirmativum ſacramenti, & ſine quo non obligat. Probatur autem, & explicatur aſſertio, nam in communi modo loquendi, ut aliquid dicatur ſimpliciter, & abſolute tale abſque addito, non ſolum requiritur ut ſit tale ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum reliquas conditiones ad illud regulariter requiſitas; qua ratione puer, & infans licet ſit homo ſecundum ſubſtantiam, quia tamen non eſt rationis compos, & nec dum ad uſum rationis pervenit, non appellatur homo, aut vir, ſed puer, & infans, quia in communi modo loquendi per hominem intelligitur, qui eſt rationis compos, & jam ad rationis uſum pervenit: ſic igitur in propoſito eſt de Confeſſione publica diſcurrendum, quod licet quoad ſubſtantiam poſſit eſſe ſacramentalis, quatenus nimirum includit informationem Judicis in ſubſtantia, & cum intentione recipiendi abſolutionem a ſacerdote, & fit a pœnitente, tamen quia non habet conditionem, & modum, quo a Chriſto Domino inſtituta fuit, & præcepta, & quo regulariter, & ordinarie in Eccleſia exerceri ſolet; ideo ſimpliciter, & abſolute loquendo non dicitur ſacramentalis, quia modus ſecreti deficit, ſed dicitur talis tantum in ſubſtantia. Confirmatur; quia illa confeſſio dici debet, & conſuevit ſacramentalis ſimpliciter, & abſolute loquendo, quæ regulariter exigitur, & non illa, quæ in caſu tantum neceſſitatis permittitur, vel alia rationabili de cauſa, & non aliter, quia in quantum ſervat ſubſtantiam Confeſſionis Sacramentalis, ſufficit in caſu in quo nequit obſervari modus regulariter requiſitus. Demum, quia talis confeſſio, quia publica eſt, per accidens ſe habet ad Sacramentum, in tantum enim reſpicit Sacramentum, & rationem ejus participat, in quantum præciſe eſt accuſatio rei apud Judicem cum intentione ab eo recipiendi abſolutionem; quod vero fiat apud alios, vel aliis præſentibus, eſt omnino impertinens ad Sacramentum, licet ad alios fines a Concilio relatos conferre poſſit, ut ad ſui humiliationem, aliorum exemplum, Eccleſiæ ædificationem, &c. qui tamen fines non ſunt Sacramentales, redundant enim omnes ex Confeſſione illa, ut notificat peccata aliis publice, qui non habent poteſtatem judiciariam abſolvendi, & non in ordine ad abſolutionem, unde pœnitens eſt abſolutionis capax, & Confeſſio Sacramentalis ex præciſe ratione, qua dirigitur ad Confeſſarium pro informatione danda, & abſolutione obtinenda, non vero ex ratione, qua fit publice, & ad alios dirigitur nullam habentes poteſtatem judiciariam abſolvendi, unde ex hac parte confeſſio dici non debet, nec poteſt Sacramentalis. Rationes vero quibus Faber l. c. probare nititur confeſſionem publice factam, ſive in caſu neceſſitatis, ſive alia rationabili de cauſa, nullatenus Sacramentum eſſe, nec etiam ſecundum ſubſtantiam, vide ſolutas q. 17. cit. ar. 2.

167 Tertio, quia plures alias conditiones ad veram, & legitimam Confeſſionem requiſitas Theologi recenſere ſolent, & eas tantum hic examinare intendimus, quæ aliquam habent difficultatem, cæteræ namque apud Summiſtas paſſim explicatæ videri poſſunt, hic dubitari ſolet, an Confeſſio Sacramentalis debeat neceſſario eſſe vocalis, itaut neceſſario ſit facienda voce humana, & propria pœnitentis, quando impotentia non impedit, nam in tali caſu certum eſt, & exploratum apud omnes, quantum ad ſubſtantiam Sacramenti attinet, ſatis eſſe quamcumque expreſſionem per quæcumque ſigna ſenſibilia, & ita ſervatur in praxi, ut etiam mutis, qui nutibus, vel aliis ſignis peccata ſua exprimunt prout poſſunt, impendatur abſolutio, & ſimiliter moribundis, qui non potentes loqui, ſigna contritionis, & confeſſionis exhibent, ut dictum eſt art. præced. num. 155. eſt igitur difficultas, an excluſo actu impotentiæ ſit de neceſſitate, & obligatione præcepti confiteri per vocem. Communis Recentiorum ſententia, ut diximus q. 17. cit. art. 3. nu. 475. docet, adeſſe quidem gravem obligationem, ſed quæ rationabili cauſa excuſari queat, nec quidem ex inſtitutione hujus Sacramenti, vel ex ullo præcepto divino, vel Eccleſiaſtico talem obligationem haberi; ſed tamen ex uſu ipſo, & ſtylo fidelium in Confeſſionibus faciendis, & Sacerdotes non permitterent aliter confiteri volentes, ſatis hanc obligationem fundari, qua ſuppoſita inde conſequenter redderetur irrita, & invalida confeſſio ſecus facta. Addunt tamen hanc obligationem non eſſe talem, ac tantam, quæ ex rationabili cauſa aliquam exceptionem, & excuſationem non admittat. Et ſufficiens ratio præſertim cenſetur ad excuſandum a confeſſione vocali, etiam excluſo caſu impotentiæ, magna difficultas, vel nimia verecundia in exprimendis peccatis commiſſis, ſi puella verbi gratia præ nimio pudore non audeat ſua peccata verbo proferre; ſed facilius ſcripto legenda traderet; aut ſi infirmus gutture laborans, & cum difficultate loquens commodius deſcribere poſſet; cum enim talis obligatio confeſſionis vocalis ſit ſolum ex conſuetudine introducta, non

eſt

Digitized by Google

eſt accipienda cum tanto rigore. Ita Suarez, Vaſquez, Becanus, Coninch. Lugo, Layman, Diana, Caſpenſis, Filliucius, Averſa, Fagundez, Stephanus a S. Gregorio, & alii Recentiores paſſim.

168 Probabilius tamen ſtatuimus q. 17. cit. art. 3. n. 476. cum Frbio d. 19. cap. 2. Brancato diſp. 10. art. 4. & 5. & aliis Scotiſtis adeſſe præceptum divinum Confeſſionis vocalis, nec erubeſcentiam excuſare, ſed ſolam impotentiam. Colligitur ex Scoto 4. d. 15. q. 1. art. *in fine*, & d. 17. q. 1. *in principio*, & et. a. per totum, ubi confeſſionem ſacramentalem docet eſſe actum externum, & ex ſua inſtitutione vocalem, quando naturalis impotentia non impedit, ut accidit in mutis, quod ſi quis difficultatem habet loquendi, ut accidit in balbutientibus, poteſt verba nutibus adjuvare, ut ſufficienter poſſit Confeſſarius pœnitentis conceptum intelligere, & hoc aperte habetur c. *Quem pœnitet* de pœnitentia diſtinct. 1. illis verbis: *Præcepit enim Dominus mundandis, ut oſtenderent ora Sacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata, nec per nutum, nec per ſcriptum manifeſtanda, dixit enim ora monſtrate, erubeſcentia enim victa timore offenſi fit venia criminis.* Ex hoc ergo Canone habemus tacere confeſſionem oris, eſſe divinum præceptum, nec erubeſcentiam excuſare, hæc enim confeſſio ex natura ſua habet pro objecto actus pœnitentis, præſertim confeſſionem, quæ ſecundum uſum humanum fit voce humana, atque adeo ex intrinſeca ſua ratione confeſſionem modo humano requirit, ſi naturalis impotentia id non impedit. Confirmatur ex Concilio Florentino in decreto poſt ultimam ſeſſionem, ubi materiam ſacramenti pœnitentiæ aſſignans dicit eſſe *oris confeſſionem*, quia hæc ſola, & univerſaliter fit confeſſio ſacramentalis, ſed quia regulariter, & ordinarie vocaliter fieri debet, quando naturalis impotentia non obſtat, præter quam nulla rationabilis cauſa occurrere poteſt, qua quis coram ſacerdote oris confeſſionem omittere poſſit. Denique ut bene diſcurrit Brancatus noſter l. c. ſi hoc aſſeretur, facile inveniretur maxima fidelium copia, & præcipue puellarum, quæ hac diſpenſatione uti vellet, cum enim notum non ſit, cujus gradus, vel intenſionis debeat eſſe pudor a tali præcepto excuſans, faciliſſime eam ſibi ineſſe exiſtimabit, unde brevi tempore confeſſio vocalis non amplius eſſet in uſu, & deficeret.

169 Quarto præterea eſt difficultas, an confeſſio ſit vere ſacramentalis, & valida, ſi fiat per ſcripturam præſenti Miniſtro, & hic non loquimur de obligatione, & præcepto confitendi per ſcripturam, quando non poteſt voce, nam de hoc ſufficienter dictum eſt art. præced. ſed ſermo eſt de validitate confeſſionis ſacramentalis, & ſenſus eſt, an confeſſio facta per ſcriptum, quod legatur a Sacerdote præſente, ſit contra Chriſti inſtitutionem, atque ideo nulla, & invalida. Pro cujus difficultatis reſolutione jam diximus l. c. n. 477. confeſſionem per ſcriptum factam Sacerdoti præſenti eſſe validam, præſertim vero quando vocaliter fieri nequit; ita Scotus d. 17. cit. qu. 1. in fine, & probatur quia Chriſtus confeſſionem inſtituendo aliud non voluit niſi quod homo aliquod ſignum ſenſibile faceret, quo ſua peccata manifeſtaret ſubmittendo ſe ſacerdoti, unde dictum eſt ſupra materiam hujus ſacramenti non eſſe unam in ſpecie, ſicut eſt aqua in baptiſmo, ſed eſſe unam unitate genericam, quæ eſt manifeſtatio peccatorum per aliquod ſignum ſenſibile, ſive hoc ſit vox, ſive ſcriptum, ſive nutus, ſed per ſcriptum hoc totum habetur, quia per hoc ſua manifeſtat Sacerdoti præſenti delicta, & ſe illi ſubmittit, ergo &c. tunc enim eſſet invalida confeſſio, quando Chriſtus decreviſſet ſolam confeſſionem vocalem eſſe ſignum ſacramentale. Confirmatur, quia ſi confeſſio per ſcriptum Miniſtro præſenti eſſet invalida, vel hoc eſſet, quia regulariter vocalis in Eccleſia eſt in uſu, & in cap. *Quem pœnitet* diſt. 1. dicitur confeſſionem non debere ſcripto fieri, ſed hoc non obſtat, quia Eccleſia permittit, ut mutus, vel moribundus, aut alio ſimili morbo correptus per ſcriptum, vel per nutus confiteatur, & in cap. cit. vult non fieri licite, niſi adſit neceſſitas, cum ergo ipſa nequeat materiam ſacramentorum facere, ſignum eſt, dum utitur hac confeſſione, ipſam quoque ſub Chriſti inſtitutione contineri. Vel hoc eſſet, quia per ipſam tollitur pudor, & verecundia, quæ eſt pœna a Chriſto intenta in confeſſione, at neque etiam id obſtat, quia eſto in abſentia Miniſtri tolleretur, vel minueretur verecundia, dum tamen ſcriptum in præſentia illius legitur, minime hæc tollitur, vel notabiliter minuitur, cum quemlibet pudeat de ſuis occultis, ac delictis, quæ alter in ſua præſentia legit. Vel hoc eſſet, quia abſolutio nequit valide niſi per verba conferri; Et neque id obſtat, nam de abſolutione hoc conſtet ex Eccleſiæ doctrina, & traditione, de confeſſione vero conſtet oppoſitum. Vel tandem hoc eſſet, quia confeſſio per ſcriptum vetita eſt ab Eccleſia ut invalida; & illicita, & neque hoc obſtat, quia id intelligendum eſt de confeſſione per ſcriptum facta in abſentia ſacerdotis, non in ejus præſentia; ut mox dicemus. Dices, vel Chriſtus inſtituendo confeſſionem in ſignum ſacramentale habuit in mente pro objecto vocalem, & ſcriptum, vel non: ſi ſecundum, ergo nullus unquam poteſt uti ſcripto, ſi primum; ergo indifferenter quilibet poteſt uti ſcripto, ſicut vocali, cum æqualiter a Chriſto in ſignum ſacramentale ſit deputata. Reſpondetur, quod quando Chriſtus confeſſionem inſtituit in ſignum ſacramentale habuit pro objecto talis inſtitutionis aliquod ſignum ſenſibile, quo homo peccata ſua Sacerdoti manifeſtaret abſtrahendo a voce, ſcripto, nutibus, & aliis ſignis ad humanos conceptus exprimendos idoneis, cum hoc diſcrimine tamen, ut vocalis confeſſio ſemper eſſet in uſu, & regularis modus confitendi; ſcripto vero, & per nutus in caſibus dumtaxat neceſſitatis, in quibus nimirum vox non ſuppeteret, undecumque hoc proveniret, & ita etiam ſentiunt Suarez d. 21. ſect. 3. & Vaſqu. qu. 91. art. 3. dub. 4.

170 Quinto tandem eſt difficultas, an confeſſio per ſcripturam in abſentia ſacerdotis ſit valida, & ſacramentalis, communis ſententia negat, nedum eſſe validam, & ſacramentalem, ſed aſſerit etiam eſſe illicitam ex decreto Clementis VIII. Conſtitutione 67. per quam expreſſe prohibet confeſſionem ſacramentalem per litteras Sacerdoti abſenti, & declarat illicitam; ita Recentiores omnes poſt tale decretum a Sede Apoſtolica emanatum, ac etiam Scotiſtæ omnes idem affirmarunt etiam ante tale decretum, quia Scot. 4. d. 17. qu. un. circa finem expreſſe docet confeſſionem per ſcripturam abſenti Sacerdoti non valere. Hæc tamen difficultas non ita abſolute decidi debet, ſed juxta doctrinam ſuperius aſſignatam qu. 5. cit. art. 3. num. 155. nempe adhuc tali conſtitutione non obſtante, validum eſſe ſacramentum, ſi pœnitens per litteras peccata ſua confeſſario mittat, & poſtea in præſentia ejuſdem dicat, ſe de omnibus illis, quæ ſcripſit, accuſare, & ab eodem confeſſario abſolutionem in præſentia obtineat; ſupponendo tamen, quod talem confeſſionem per ſcripturam fecerit in caſu alicujus neceſſitatis, nam extra talem caſum confeſſio nec valide, nec licita foret. Ita innuit Doctor loco cit. dum inquit cum Gloſſa validam eſſe confeſſionem per ſcripturam, dummodo poſtea abſolutionem obtineat in præſentia Sacerdotis, quod etiam tenent Valentia, Henriquez, Suarez, Nugnus, Amicus, Bonacina, & alii Recentiores, quin in tali caſu tam abſolutio, quam confeſſio fieri cenſetur in præſentia pœnitentis, & confeſſarii, ſiquidem pœnitens in tali caſu cum dolore ſe iterum accuſat de peccatis commiſſis jam per ſcripturam Confeſſario manifeſtatis. Quare dicebamus loc. cit. propoſitionem Pontificis in allato decreto inſertam: *Non licere per litteras Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere*, intelligendam eſſe conjunctive, ut nimirum non liceat per litteras ſimul confiteri, & abſolvi, non autem disjunctive quoad confeſſionem dumtaxat. Ratio eſt, quia aliud eſt loqui de confeſſione, aliud vero de abſolutione, hæc enim ad certa quædam verba limitata eſt, quæ requirit pœnitentis præſentiam, ac proinde nonniſi proprio ſacerdotis verbo imponendi poteſt, at confeſſio ex ſui inſtitutione ad certa verba non limitatur, quæ confitentis, & audientis præſentiam requirant, unde fieri poteſt per nutus, per ſcriptum, & per Interpretem, quando urget neceſſitatis cauſa. Congruentia vero hujus inſtitutionis fuit, quia multo plures cauſæ poterant pœnitentem impedire a vocali confeſſione in præſentia Sacerdotis, quam Sacerdotem a vocali abſolutione in præſentia pœnitentis, ut loco citato declaratum eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

An ut confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe integra, & quomodo.

171 CConveniunt Doctores omnes inter cæteras Confeſſionis conditiones præcipuam eſſe ejus integritatem, & hanc ad validitatem, & fructum ejus neceſſariam eſſe, non tantum jure Eccleſiaſtico, sed etiam divino, pœnitenteſque ad omnia ſua peccata in Confeſſione declarande, & exprimenda teneri, & hoc ſonantibus verbis docuit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. ubi non modo indicat neceſſitatem integritatis in confeſſione ſervandæ, ſed etiam quis ſit illius modus, ſeu quænam requirantur, ut confeſſio integra eſſe cenſeatur, quæ omnia fuſe declarata ſunt diſput. 5. cit. quæſt. 17. & hic breviter repetamus.

Primo igitur ad integritatem confeſſionis ſecundum mentem Concilii requiritur, ut pœnitens confiteatur omnia peccata mortalia a ſe commiſſa, quod & antea docuerat Scotus 4. d. 17. qu. un. ſub M. ubi ait pœnitentem teneri, & debere confiteri peccatum mortale, nam per veniale nullus periclitatur extra unitatem Eccleſiæ, quia peccatum veniale ſtat cum perfecta charitate, quæ eſt unitis ſalvans, & ideo ex prima inſtitutione pœnitentiæ, ut ſecundæ tabulæ poſt naufragium, non oportet aliquem ad ipſam confugere pro remedio contra peccatum veniale, ſed tantum contra mortale. Imo inferius poſtquam docuerat peccata venialia eſſe materiam ſufficientem, licet non neceſſariam hujus ſacramenti, ideoque hominem poſſe venialia confiteri, & hanc confeſſionem eſſe verum pœnitentiæ ſacramentum, movens poſtea dubium ſub lit. R. an obligatus confiteri ſemel in anno, ſi urgente præcepto Eccleſiæ non habeat niſi

venialia tantum, teneatur ad confeſſionem illorum pro obſervantia præcepti, reſpondet non teneri dicens, quantum capitur ex ſtatutis Eccleſiæ generalibus, nullus tenetur ad confeſſionem venialium in quocumque caſu, neque in hoc Eccleſia ſpecificavit præceptum de Confeſſione, & objiciens ſibi, quomodo in eo anno poterit Paſtor ovis ſuæ animum cognoſcere, reſpondet tunc ſufficere, ſi ſuo ſacerdoti dicat, Domine regratior Deo, quia ex quo fui ultimo confeſſus, non habeo conſcientiam de peccato mortali, date mihi Euchariſtiam. Et hoc docuit etiam Trid. loc. cit. dum inquit mortalia eſſe deferenda ad Sacerdotes Judices, & Chriſti Vicarios, venialia vero, quamquam utiliter deferantur, poſſe ſine culpa taceri, & aliis modis remitti, ut ſupra declaratum eſt agendo de hujus ſacramenti materia. Omnia itaque mortalia pœnitens confiteri tenetur a ſe commiſſa, etiamſi aliqua peccata mortalia inveniantur antea remiſſa, non tamen confeſſa, utpote remiſſa per actum perfectæ contritionis, aut per aliam confeſſionem indirecte, in qua ex oblivione inculpabili omiſſa fuerunt, & ratio eſt, quia illa remiſſa non fuerunt virtute contritionis, vel præcedentis confeſſionis indirecte, niſi in voto confeſſionis de illis faciendæ. De illis vero peccatis, de quibus pœnitens dubitat, utrum mortalia ſint, vel utrum ſint a ſe commiſſa, communis Doctorum ſententia eſt, & in praxi tenenda, pœnitentem ad ea ſub dubio confitenda obligari, quia in dubiis tutior pars eſt tenenda, ut videri poteſt apud Aretinum 4. diſp. 17. qu. un. ar. 11. & omnia illa peccata mortalia uni, & eidem Sacerdoti eſſe confitenda, neque ſine ſacrilegio confeſſionem dividi, vel dimidiari poſſe, ita ut quædam peccata uni, reliqua vero peccata alteri Sacerdoti declarentur, cum hæc diviſio, & dimidiatio confeſſionis integritati ejus repugnet, nec poſſit unum peccatum mortale ſine alio remitti, & ita præſertim obſervat Abellius c. 5. *de Pœnitentia* ſect. 14. cum Petro de Ledeſma tract. *de Sacram. pœnit.* c. 16.

172 Secundo ad integritatem Confeſſionis requiritur, ut pœnitens omnia mortalia confiteatur, tam quoad ſpeciem, quam quoad numerum eorum in eadem ſpecie, neceſſe eſt autem confiteri ſpecies omnes peccatorum morales, non vero phyſicas, quando moralem non mutant, ut ver. gr. quod occiſio facta ſit gladio, vel veneno, & ratio eſt, quia non cognita ſpecie peccatorum, non poteſt a Judice hujus fori cauſæ gravitas dignoſci, nec debita pœnitentia pro gravitate peccatorum imponi. Nec obſtat, quod rudes, & idiotæ ſpecierum peccati diverſitatem ignorent, quia in tali caſu ſatisfaciunt, ſi factum narrant. Numerus etiam peccatorum eſt neceſſario in confeſſione exprimendus dicendo, toties furatus ſum, fornicatus, vel mentitus, quod ſi certus numerus non occurrat, debet exprimere veriſimilem, dicendo ſe decies, vel centies, aut circiter mentitum eſſe. Habetur autem hoc in Conc. Florent. ſeſſ. ult. *de hoc Sacramento*, & in Trid. l. c. ſeſſ. 14. c. & can. 7. cum dicant neceſſarium eſſe confiteri omnia, & ſingula peccata mortalia, nempe de jure ipſo divino, qui loquendi modus plane denotat, non ſolum varias ſpecies eſſe exprimendas, ſed & ſingula peccata ſub eadem ſpecie. Qui ergo determinate recordatur de numero ſuorum peccatorum, debet abſolute dicere, toties ſum mentitus, vel fornicatus, & ſic de ſingulis peccatis mortalibus. Qui vero non determinate, & præciſe de certo numero ſuorum mortalium peccatorum recordatur, debet dicere circiter, ſive inter plus, & minus, quia plerumque præſertim in longioris temporis confeſſione impoſſibile eſt exacte numerum peccatorum exprimere, & ad impoſſibile nemo tenetur, quare ſatisfacit dicendo quantum poſt moralem diligentiam in mentem revocat. Quod ſi neque hoc modo aliquid veriſimile dicere confidit ob memoriæ labilitatem, vel peccandi frequentiam, vel temporis longitudinem ut contingit de meretrice multorum annorum ſpatio vitam fornicariam agente, vel viro pluribus annis concubinam habente, & ſimilibus, debebit ſaltem dicere tempus, quo in tali ſtatu permanſit, quantum ſibi videtur, exprimendo conſuetudinem, & frequentiam peccandi, ut toties in die, vel hebdomada, vel menſe. Et in confeſſione meretricis ultra tempus, vel biennium, aut decennium meretricii, & frequentiam, ut toties in die, hebdomada, vel menſe, debet exprimi certarum ſpecierum numerus, ut ſi peccavit cum viris conjugatis, cum Religioſis, vel ordinatis in ſacris, ſi peccato contra naturam, hæc enim peccata diſtinctam habent ſpecie malitiam, & facilius numerari poſſunt, quia non ſolent eſſe ita frequentia, & hæc eſt communior Theologorum ſententia in explicatione peccatorum facienda in confeſſione quoad numerum, & ſpecies eorum, ut dicebamus loc. cit.

173 Tertio requiritur, ut pœnitens non tantum explicet omnia peccata mortalia modo jam dicto, ſed etiam omnes circumſtantiae ſpeciem peccati mutantes; ita Concil. l. cit. ubi advertendum eſt, quod circumſtantia peccati eſt conditio non pertinens ad ſubſtantiam actus, ſed aliquo modo ipſum attingens, & circumſtans, ut dictum eſt lib. 2. ſunt. diſp. 6. de peccatis, quæ dum tranſit in objectum, ceſſat eſſe circumſtantia, & conſtituit ſpeciem actus, & ſolum dicitur circumſtantia reſpectu alterius ſpeciei, quam in eodem actu præſupponit, ut quando quis in loco ſacro furatus, locus ſacer reſpectu furti eſt quidem circumſtantia, quia illud præſupponit in actu per ablationem rei alienæ, at reſpectu ſacrilegii non eſt circumſtantia, ſed objectum, quia illud primo conſtituit. Septem vero circumſtantiæ numerari ſolent, *Quis*, *Quid*, *Ubi*, *Quibus auxiliis*, *Cur*, *Quomodo Quando*; harum autem quædam mutant ſpeciem peccati, vel de veniali in mortale, vel de una ſpecie in aliam, ut furari in loco ſacro, fornicari cum conjugata, conſanguinea, moniali; tunc enim fornicatio mutatur in adulterium, vel inceſtum, vel ſacrilegium, & hæ debent neceſſario confiteri ex Concil. l. c. Quædam vero non mutant ſpeciem, ſed tamen aggravant, vel minuunt peccatum intra eamdem ſpeciem, ut ſunt quantitas, conatus, intenſio, malitia, ignorantia, paſſio &c. gravius ſiquidem peccatum eſt intra eamdem ſpeciem, quod fit majori conatu, quam quod minori, item quod ex malitia, quam ex ignorantia, vel paſſione, & gravius demum eſt furtum mille aureorum notabiliter furto decem, vel novem aureorum. Quædam tandem circumſtantiæ nec ſpeciem mutant, nec notabiliter aggravant, ut ſi inimicum occidiſti ferro, vel ligno, & tales certum eſt apud omnes non eſſe neceſſario confitendas, ſed tantum ſpeciem mutantes, nam de notabiliter aggravantibus intra eamdem ſpeciem eſt controverſia inter Doctores, ut mox dicemus ex Trid. cit. quod etiam Scotus antea docuerat d. 17. qu. un. cit. art. 2. N. dum inquit eas circumſtantias notabiliter aggravantes eſſe neceſſario confitendas, quæ ſpeciali prohibitione prohibentur, v. g. alienum accipere eſt illicitum, ſed ſpeciali prohibitione prohibetur accipi de loco ſacro, & ideo ſpeciale peccatum, ſcilicet ſacrilegii per hanc circumſtantiam conſtituitur. Regula autem ad diſtinguendas circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, vel ſolum intra eamdem ſpeciem aggravant, hæc eſt, ſi illa circumſtantia faciat ut actus pertineat ad aliud vitium, & ſit contra aliam virtutem, mutat ſpeciem; ſi vero non faciat ut ſit contra aliam virtutem, ſive ad aliud vitium pertineat, non mutat, ſed aggravat intra eamdem ſpeciem. Ad vitandas autem perplexitates, in quas perſonæ idiotæ aliquando incurrunt neſcientes, quænam ſint circumſtantiæ ſpeciem peccati mutantes, vel notabiliter tantum intra eamdem ſpeciem aggravantes, aut quomodo explicari debeant, ſufficit ut ad ſacramentum pœnitentiæ accedentes circumſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt, & ſe ipſas ſtatim evidenter produnt, in Confeſſione explicent, & parati eſſe ſincere ac humiliter reſpondere ad ſacerdotis interrogata, cujus eſt dignoſcere circumſtantias in Confeſſione neceſſario explicandas, ac de eis pœnitentem interrogare.

174 Quarto de circumſtantiis autem, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggravant, an ſint in Confeſſione neceſſario explicandæ, controverſia eſt inter Doctores; dixi autem notabiliter aggravantes, quia ex una parte certum eſt apud omnes circumſtantias parum aggravantes non eſſe neceſſario explicandas, ut dictum eſt, & ex alia certum eſt pariter circumſtantias aggravantes in infinitum, id eſt, quæ ex veniali faciunt mortale peccatum, eſſe explicandas, licet enim hujuſmodi actus in eamdem ſpeciem remaneat, quæ ex objecto petitur, in ratione tamen propria peccati, & offenſæ divinæ diverſitatem acquirit etiam pluſquam ſpecificam; ſurripuiſti v. g. Sutori pauperi acum, quo victum ſibi, ac familiæ parabat, teneris hanc confiteri circumſtantiam, quæ furtum tuum alioquin veniale ex genere ſuo facit mortale. Et ob eamdem rationem circumſtantiæ minuentes in infinitum, hoc eſt, de mortali facientes veniale ſunt aperiendæ, ut v. g. ſi cogitationem habuiſti de fornicatione, ſed abſque plena deliberatione, teneris explicare deliberationem imperfectam, quæ a mortali excuſat. Quæſtio igitur eſt de circumſtantiis in eadem ſpecie, & intra eumdem gradum peccati mortalis, & quidem notabiliter, ſeu multum aggravantibus, in qua quæſtione duæ ſunt oppoſitæ ſententiæ. Prima affirmat hujuſmodi circumſtantias eſſe neceſſario confitendas, cujus præcipuum fundamentum eſt, ut obſervat Abellius ſect. 14. cit. quod ſine illarum circumſtantiarum notitia vix poſſint Confeſſarii dignoſcere, quales, & quantas ſatisfactiones, aut reſtitutiones injungere, quæ remedia proponere, aut conſilia pœnitentibus ſuggerere debeant, aliter enim haud dubie ſe gerere debet Confeſſarius cum eo, qui brevi, aut qui diuturno tempore in peccati alicujus cœno hæſit; aliter cum illo, qui ex gravi, & inveterato odio, ac qui ex repentina ira, deliberate tamen, malum aliquod intulit, aut optavit, cum tamen hæ circumſtantiæ peccati ſpeciem non mutent, ſed tantummodo aggravent. Ita Alenſis, Altiſiodorenſis, Major, Medina, Suarez, Coninchius, Nugnus, Sanchez, Fagundez. Henriquez, Amicus, Abellius, & Recentiores alii, & ex noſtris Hiquæus, Faber, Aretinus, & alii. Secunda ſententia negat. Ita D. Th. D. Bonav. Albertus Magnus, Durandus, ex Recentioribus vero Vaſquez, Valentia, Lugus, Becanus, Peſantius, Reginaldus, Diana, Bonacina, Caſpenſis, Averſa, & alii plures, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia Conc. Trid. l. c. circumſtantias tantummodo ſpeciem peccati mutantes in Confeſſione declarandas eſſe dicit, nulla facta mentione circumſtantiarum illarum, quæ tantummodo notabiliter aggravant in eadem ſpecie, quod tamen dicere non omiſiſſet, ſi neceſſarium eſſe judicaſſet, illas in confeſſione exprimere; & hanc ſententiam etiam

Digitized by Google

ex noſtris ſequuntur Pontius, Hiribarnes, & Brancatius. In hoc autem diviſi ſunt Scotiſtæ, quia Scotus d. 17. cit. ſub N. docet dari etiam circumſtantias quaſdam non mutantes ſpeciem, de quibus inquit non eſſe ita certum, quod eas oporteat confiteri, licet tutius, & utilius fateantur eas confiteri, quod nemo negat.

175 Nos autem diximus quæſt. 18. cit. art. 1. quod licet utraque ſententia ſit probabilis, & in praxi tuta, tum ob inſignium Doctorum auctoritatem, tum ob rationum momenta, nihilominus, quia Doctor nobis libertatem reliquit hanc vel illam tuendi, & quia ſecunda etiam ſpeculative fortioribus videtur niti fundamentis, aſſerendum eſſe cum ea circumſtantias etiam notabiliter peccatum aggravantes intra eamdem ſpeciem non eſſe per ſe loquendo ex obligatione explicandas ad Confeſſionis integritatem ſervandam. Nonnulli autem additur per ſe loquendo, quia per accidens interdum poteſt eſſe obligatio eas manifeſtandi, nempe ſi propter talem circumſtantiam peccatum habeat reſtitutionem, vel cenſuram annexam, in quo caſu jam obligatio aliunde oritur, non autem ex hoc capite præciſe, quia circumſtantia eſt notanter aggravans; quod ibi probamus ſatis evidenti, ac efficaci ratione, quia non eſt imponenda obligatio, & quidem tam oneroſa, qualis illa, niſi conſtet de lege, ſive præcepto eam imponente, ſed de hoc non conſtat; ergo &c. major patet, quia lex non obligat, niſi promulgata, imo in dubio legis latæ lex non obligat, minor probatur, quia neque ex Scriptura, neque ex ſenſu Eccleſiæ, cujus eſt jus divinum interpretari, colligitur hujuſmodi præceptum, & quidem Conc. Trid. loco cit. ubi exacte hujus ſacramenti inſtitutionem declarat, & explicat quæ ad obligationem Confeſſionis pertinent, non meminit harum circumſtantiarum; ſed obligationem limitat, & reſtringit ad numerum peccatorum, & circumſtantias ſpeciem mutantes, atque adeo tacite excludit alias circumſtantias ſpeciem non mutantes, quales ſunt aggravantes; in doctrinalibus autem, ſive in dogmaticis, limitatio doctrinæ, & reſtrictio ad unam partem excludit aliam. Nec valet communis Adverſariorum reſponſio Concilium ea tantum definire, quæ certa ſunt, ut moris eſt, reliqua vero ſub inquiſitione Doctorum reliquiſſe, quibus præjudicare Concilia non ſolent. Nam hoc ſubterfugium per allatam doctrinam omnino præcluditur, expreſſe enim Concilium inquit, nihil aliud in Eccleſia a pœnitentibus exigi, quam ut poſt diligens conſcientiæ examen ea peccata confiteantur, quæ ad memoriam veniunt quoad ſpecies, & circumſtantias ſpeciem mutantes; at in doctrinalibus, ubi præſcribuntur ea, quæ neceſſaria ſunt, ea quæ prætermittuntur, tacite dici videtur non eſſe neceſſaria; cum igitur Concilium agens de circumſtantiis dicat eſſe præceptum confitendi illas, quæ ſpeciem mutant, & de aggravantibus taceat, utique virtualiter negat tale præceptum ad eas extendi, cum enim dicat: *Nihil aliud a pœnitentibus in Eccleſia exigitur*; ergo nihil aliud eſt ſub præcepto, niſi quod ibi ponitur. Alias rationes vide l. c. & de circumſtantiis actus humani, quæ diximus lib. 2. ſent. d. 5. q. 4. art. 4.

176 Ad fundamentum alterius ſententiæ jam diximus loco cit. quod ſi argumentum valeret, probaret etiam circumſtantias non notabiliter aggravantes eſſe neceſſario confitendas, quod nec ipſi Adverſarii concedunt, imo etiam notabiliter alleviantes; ſicut enim dicunt aggravantes eſſe neceſſario confitendas, ut Confeſſarius probe cauſam noſcat, & æquam injungat pœnitentiam, & ne illa gravitas Confeſſarium lateat, ita plane ob eamdem rationem notabiliter minuentes explicari deberent, ne plus concipiat Confeſſarius, quam quod factum eſt; quod licet aliqui ex Adverſariis concedant, eſt tamen omnino falſum, & contra communem uſum fidelium, quia hoc ſacramentum non eſt ad ſe excuſandum, ſed ad ſe accuſandum, manifeſtatio autem talium circumſtantiarum notabiliter minuentium videtur non accuſatio, ſed excuſatio, quam poteſt cum laude, & merito omittere pœnitens. Itaque ad argumentum negandum eſt aſſumptum, & dicendum eſt ſufficere illud ſacerdotis judicium, in quo ſpecies peccatorum, & eorum numerum, & circumſtantias ſpeciem mutantes cognoſcat, ad condignitatem pœnitentiæ, & culpæ ſufficere, quod pœnitentia reſpondeat dignitati culpæ ſecundum ſuam naturam ſpecificam ſpectatæ. Neque Eccleſia obligare voluit ad exactius judicium, quo cognoſcantur circumſtantiæ aggravantes intra eamdem ſpeciem, impoſſibile enim eſt moraliter loquendo omnes tales circumſtantias cognoſcere, & explicare; neque opus eſt pœnitentiam reſpondere perfectiſſimæ condignitati culpæ ſecundum omnes circumſtantias aggravantes, non enim cum tanto rigore hoc ſacramentum eſt inſtitutum; quare ad ſummum concludit argumentum tutius, & utilius eſſe tales circumſtantias confiteri, ut ait Scotus loco cit. & nemo negat, non vero neceſſarium & ex obligatione. Dices, ſequeretur hinc poſſe pœnitentem citra culpam in confeſſione mentiri, vel ſaltem occultare majorem gravitatem, ut ſi dicat, furatus ſum quinquaginta aureos, cum centum furatus fuerit, non enim hæc circumſtantia eſſet neceſſario confitenda. Reſpondetur negando conſequentiam, quia furatus centum aureos tenetur totum numerum confiteri non quidem per ſe, ſed per accidens, ob obligationem ſcilicet reſtitutionis annexam, ut ſupra dictum eſt, in quo caſu jam obligatio aliunde oritur, non autem ex hoc capite præciſe, quia eſt circumſtantia notabiliter aggravans; & ab illa etiam obligatione præſcindendo numquam licet pœnitentem mentiri in confeſſione, vel majorem occultare quantitatem in his circumſtantiis citra culpam, non quia has circumſtantias taceat, ſed quia non confitetur peccatum, quod fecit, ſed aliud, quod non fecit; vel certe non explicat totum peccatum, quod fecit, ſed partem tantum, ut fuſe loc. c. oſtendimus, ubi etiam alias objectiones in oppoſitum ſolvimus ibi videndas, & in fine articuli quæſitum illud breviter reſolvimus: An pœnitens teneatur has circumſtantias aggravantes manifeſtare, ſi a Confeſſario interrogetur.

177 Quinto tandem certum eſt apud omnes, licet id non eodem modo omnes explicent, ad hanc Confeſſionis integritatem aſſequendam præſupponi debere diligens, & exactum conſcientiæ examen, quia eo ipſo, quod confeſſio integra omnium mortalium eſt ſub præcepto, ſub eodem quoque præcepto cadit diſcuſſio, examen ad confeſſionem prævium, quæ abſque prædicto examine integre fieri nequit moraliter loquendo, & ideo Tridentin. loco citato inquit, *oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri*. Et quamvis non poſſit aſſignari aliqua certa regula ad dignoſcendum quando examen ſit ſufficiens ad integram peccatorum expreſſionem, Scotus noſter quem poſtea Recentiores omnes ſunt ſecuti, ad tollendos ſcrupulos d. 16. q. 1. art. 2. inquit neceſſarium eſſe præmittere diligentem inquiſitionem ſecundum poſſibilitatem fragilitatis humanæ, quod ita declarat, ut homo adhibere debeat tantam diligentiam in ſuæ conſcientiæ examine, quantam adhiberet circa aliquod arduum negotium, quod ſibi multum eſſet cordi, ut ſi vellet uxorem ducere, vel Principem alloqui in cauſa amiſſionis magnæ partis bonorum; talia, inquam, ac tanta diligentia ſufficit, etiamſi alioquin præſumi poſſet, quod per exquiſitam diligentiam & iſta majorem plura adhuc peccata in mentem venirent, & hoc eſt, quod communiter dicitur ad examen conſcientiæ requiri ſummam diligentiam moraliter poſſibilem; non vero phyſice. Unde nec ſufficit nimia levis, quæ apta non ſit peccata in memoriam revocare, nec nimis exquiſita requiritur, qualis maxima ſollicitudine adhiberi poſſet; ſed ad tollendos ſcrupulos conveniens, & mediocris diligentia adhiberi debet quanta prudentis viri arbitrio ſufficiens videntur, & ut inquit Doct. quanta in rebus gravibus, & magni momenti a viris cordatis, & prudentibus adhiberi ſolet. Et hæc pro vario perſonarum ſtatu, & pro quantitate temporis ab alia confeſſione elapſi inæqualis eſſe debet, & major in uno requiritur, quam in alio, ubi certa regula, & menſura tradi non poteſt, niſi prout in ſingulis prudentia dictaverit, non enim rudiores ad tam examen ſunt obligandi, ut docti, & prudentes, ſed Confeſſarii induſtria adjuvari debent, ita tamen ut aliquam ſaltem diligentiam juxta ſuam capacitatem præmiſerint, ad evitandas perplexitates, & ſcrupulos tollendos, in quos perſonæ laicæ, & idiotæ aliquando incurrere ſoleat neſcientes, quanta, & qualis diligentia requiratur ad ſufficiens conſcientiæ examen, quod Confeſſioni faciendæ præmitti debet, ut peccatorum ſuorum abſolutionem medio hoc Sacramento conſequi poſſit; & hæc Scoti doctrina paſſim a Summiſtis recipitur, & approbatur.

ARTICULUS QUARTUS.

An ſemper, & in omni caſu confeſſio debeat eſſe integra, vel aliquando non integra ſufficiat, imo non explicita.

178 DE hoc puncto ex profeſſo tractamus d. 18. cit. art. 2. & 3. ubi ab initio advertimus, quod confeſſio formaliter non integra dici ſolet, quando pœnitens in confeſſione aliquod peccatum mortale culpabiliter omittit; confeſſio vero materialiter non integra vocatur, in qua pœnitens non peccat omittendo rationabili de cauſa aliquod peccatum mortale, quod per ſe loquendo ſub gravi culpa exprimere tenetur. Et quidem certum eſt omnino ex dictis confeſſionem debere eſſe integram utroque modo per ſe loquendo, & regulariter, at per accidens, & in quibuſdam caſibus fatentur omnes ſufficere quandoque etiam non integram, ſeu dimidiatam, in qua nimirum aliquod mortale peccatum aliqua rationabili de cauſa, & legitimo impedimento prætermittatur, vel aliqua circumſtantia alioquin neceſſario exprimenda. Unde communiter dicunt Sacerdotem poſſe infirmum abſolvere in tribus præſertim caſibus, etiamſi confeſſio quoad exteriorem ſermonem non ſit integra. Primo quando cœpit confiteri, & non poteſt confeſſionem perficere, & complete. Secundo, quando ſignis, & nutibus explicat ſua peccata in ſpecie. Tertio quando ſignis, & nutibus exprimit aliqua peccata in ſpecie, & non poteſt omnia exprimere. In his autem caſibus licet confeſſio non ſit integra materialiter, quia aliquod omittitur

peccatum; adhuc tamen dicitur integra formaliter, hoc eſt, quantum ad intentionem, & moralem poſſibilitatem, atque obligationem pœnitentis, quia tale peccatum omittitur rationabili de cauſa, & legitimo impedimento, & talis confeſſio adhuc vim habet conferendi gratiam ſanctificantem, & remittendi omnia peccata mortalia tam confeſſa, quam omiſſa, quia non poteſt unum ſine alio remitti; cum hoc tamen diſcrimine, quod quæ in confeſſione exprimuntur, directe, & per ſe abſolvi dicuntur, & remitti; reliqua vero indirecte & per concomitantiam; quæ proinde non manent exempta ab obligatione confitendi, ſicut priora directe remiſſa, ſed confiteri debent, ſi poſtea poſſint exponi, & abſolutioni directe ſubjici. Verum quia ſunt aliqui caſus, in quibus dubium eſt, an ſufficiat confeſſio non integra peccatorum; non erit abs re principaliores hic referre, & breviter percurrere.

179 Primo conveniunt DD. confeſſionem materialiter non integram locum habere, ſeu licitam eſſe, quoties ex ea grave damnum, aut incommodum, ſive temporale, ſive ſpirituale, vel pœnitenti, vel Confeſſario, vel aliis imminet, aut prudenter timetur. Ratio eſt, quia Sacramentum Confeſſionis non obligat ad integritatem Confeſſionis materialem cum gravi damno faciendam, ut de caſu oblivionis definit Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. præcepta enim poſitiva cum tanto incommodo obligare non ſolent. Damnum autem ſpirituale pœnitentis pluribus modis contingere poteſt, ſi nimirum timeatur, ne decedat abſque abſolutione ob imminens mortis periculum, ſive ex morbo ingruente, ſive ex incendio, ſive ex naufragio; ſi timeat ne inducatur a Confeſſario ad peccata ſimilia iis, quæ confitetur; ſi timeat, ne diutius hærendo in examine peccatorum carnalium ſeipſum excitet ad turpia deſideria, latius animi erit in tali caſu leviter conſcientiam examinare, licet aliquod peccatum elabatur, quam curando confeſſionis integritatem inſiſtere cum periculo peccandi, ut nor. Coninch. d. 7. no. 65. Damnum vero temporale ejuſdem pœnitentis eſt, ſi timeat ſibi mortem, vel gravem morbum ex longiori mora apud Confeſſarium peſte, vel alio contagioſo morbo infectum, ſi timeat ſibi grave odium, vel perſecutionem a Confeſſario, cujus fratrem, v. g. occidit, vel ſororem violavit; ſi timeat ſibi gravem infamiam, quia putet, vel probabiliter dubitat Confeſſarium revelaturum eſſe peccatum, ſi æger ob difficultatem loquendi, vel capitis imbecillitatem non poſſet ſine gravi incommodo in recenſendis, vel exquirendis peccatis immorari. Si denique non poſſit confiteri, niſi per Interpretem, vel coram aliis, qui in eodem ægri tecto, vel cubiculo decumbunt, tunc enim reticere poſſet, quæ graviorem infamiam afferrent. Damnum ſpirituale Confeſſarii eſt, ſi timeas, ne ille ex tuorum peccatorum narratione occaſionem ſumat ſimilia, vel alia peccata committendi; temporale vero, ſi periculum incurrat, ne contagio, quo tu laboras, inficiatur. Ita Suarez, Coninch. Granado, & alii apud Averſ. q. 10. ſect. 15. quicquid dicat Marc. de peſte p. 3. c. 4. imo ad mutilandam confeſſionem urgeris, non ſolum ob damnum temporale Confeſſarii, ſed etiam ob ſpirituale aliorum, ſi eodem morbo laborent, ut ſcilicet etiam Sacramenta miniſtret in penuria Sacerdotum. Sed ne in mutilanda Confeſſione propter damna imminentia aliqua interveniet deceptio, hæc erunt obſervanda. Primum eſt, ut damna hujuſmodi ſint vera & ſubſiſtentia, non autem imaginaria, ſeu ex levi ſuſpicione orta. Secundum, ut non ſit alius Confeſſarius, cui citra incommodum illa confitearis. Tertium, ut ea tantum peccata reticeas, de quibus prudenter times. Quartum denique ut memineris peccata prætermiſſa, cum damna illa ceſſaverint, eidem vel alii Confeſſario eſſe aperienda, a quo directe ſecundum ſacramentale judicium abſolvaris.

180 Secundo eſt difficultas, an ſufficiat confeſſio peccatorum in genere, qua ſcilicet pœnitens nullum explicet peccatum in ſpecie, ſed ſolum ſe accuſat in genere multa peccata commiſiſſe, quia nempe ſenſibus deſtitutus non poteſt aliud edere. Negant quamplures Thomiſtæ apud Card. de Lugo, & Dianam de abſolutione ſacramentali ſect. 1. Ratio eſt, quia materia proxima hujus ſacramenti debet eſſe confeſſio, qua per accuſationem rei nova notitia datur Confeſſario, quam antea non habebat de ſtatu pœnitentis, quod non accidit in propoſito, ſciebat enim etiam antea Confeſſarius pœnitentem habuiſſe, vel commiſiſſe peccata, ſeu eſſe peccatorem juxta illud 1. Jo. cap. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non eſt*. Confir. quia Trid. docet neceſſariam eſſe confeſſionem peccatorum, non tantum in genere, ſed etiam in ſpecie, quia cum abſolutio ſit actus judicialis, cauſa debet eſſe ſacerdoti diſtincte cognita. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat apud Recentiores, & ex noſtris præſertim Ponc. Aret. Hiribarnes, & Feber diſp. 64. c. 4. ubi ait hanc eſſe probabiliorem, & magis piam, quia valde durum videtur, quod qui in extremo vitæ ſuæ cupit, & vult ſuſcipere ſacramentum pœnitentiæ, tamen propter infirmitatem aliquam impedientem loquelam, & alios motus, quibus peccata ſua particularia intelligibiliter ſacerdoti manifeſtare non poſſit, privetur beneficio tanti ſacramenti, & ei præcluſa ſit via ſalutis. Nec ſufficit dicere poſſe in tali caſu ſalvari per actum contritionis. Nam talis actus eſt valde perfectus, quem non ita facile homo elicere poteſt, præſertim in articulo mortis conſtitutus, ubi gravitas infirmitatis, tentationes, & alia negotia eum valde perturbant, ideo ſi ſolam habeat attritionem, non ſalvabitur ſine ſacramento, cum ſacramento autem ſalvatur, & ideo hæc ſecunda opinio eſt probabilior, quæ probatur ex decretis Conciliorum, & Pontificum, & præſertim Pauli V. in Rituali Romano, ubi ſtatuitur abſolvendum eſſe infirmum, qui petit confeſſionem his verbis: *ſi æger confitendi deſiderium, ſive per ſe, ſive per alios oſtenderit, abſolvendus eſt*. Quare Sacerdos non ſolum poteſt, ſed etiam debet impendere abſolutionem ægroto in caſu propoſito, ne forte, ſi ſolum habeat attritionem, damnetur; quia cum beneficio abſolutionis factus eſſet ſalvus. Ad fundamentum prioris opinionis dicendum eſt, ad rationem, & valorem Confeſſionis ſufficere, ſi ſit accuſatio de peccato commiſſo, qualis eſt in propoſito, licet imperfecta, ſed quanta haberi tunc poſſet, qua deferatur notitia delicti, ſive eam jam haberet Judex, ſive non, & petatur remedium implorando ejus officium, ut patet quotidiano experimento fori externi. Conc. vero Trid. loquitur de integritate confeſſionis prout per ſe, & regulariter fieri debet ex inſtitutione Chriſti, non autem prout per accidens contingere poteſt, & in aliquo caſu neceſſitatis, ſicut hic loquimur; tunc enim ſufficere poteſt confeſſio in genere facta peccatorum commiſſorum, quæ ex impotentia exprimi nequeunt quoad ſpeciem; hæc enim confeſſio generalis in tali caſu ſatis inſtruit Confeſſarium, ut poſſit cognoſcere illum pœnitentem habere materiam remotam ſacramenti, quæ ſunt peccata, & velle ab illis abſolvi, quæ ſunt per ſe requiſita ex parte pœnitentis ad valorem confeſſionis, unde licet in tali caſu peccata in ſpecie non exprimat, impotentia excuſetur.

181 Tertio eſt difficultas, an poſſit abſolvi qui morbo oppreſſus nullum peccatum neque in genere confitetur, ſive ore, ſive nutu, exhibet tamen ſigna doloris coram Sacerdote, ſive explicita in ordine ad Confeſſionem, & claves Eccleſiæ, ut ſi dicat Confeſſario dolere ſe de peccatis, velle confiteri, & petere a Deo veniam propter abſolutionem obtinendam, ſive abſque ordine explicito ad claves, & ſine mentione Confeſſionis, ut ſi tundat pectus, ſi imaginem ſacram cum ſuſpiriis aſpiciat, ſi dicat, Miſerere mei Deus. Negant Suarez, Bon. Mergela, & alii pauci, qui licet dicant exhibenti ſigna primi generis poſſe, ac debere abſolutionem impendi, non tamen exhibenti ſigna ſolum ſecundi generis. Ratio eſt, quia vera, & neceſſaria materia hujus ſacramenti eſt propria confeſſio, & accuſatio, non autem ſola devotio, & contritio, ſeu veniæ petitio, quamvis exterius expreſſa. Nos tamen diximus quæſt. 18. cit. ar. 2. num. 500. quæcumque ſigna tam primi, quam ſecundi generis ſufficere, ut laboranti in extremis abſolutio ſacramentalis impendi poſſit. Ita Lugo, Diana, Layman, Sanchez, & alii quamplures etiam ex noſtris. Ratio eſt, quia non ſolum prima, ſed etiam poſteriora ſigna ſunt quædam confeſſio in ordine ad abſolutionem ſacramentalem, non quidem expreſſa, ſed tacita, quæ ſufficit in caſu illo extremæ neceſſitatis; ergo &c. conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia etiam perditiſſimi homines in caſu propoſito quantam habent vocem promere ſolent in petenda confeſſione; ergo etiam in eo, qui deſtitutus eſt voce, ſigna illa ſunt tacita confeſſio, quia & ipſi animæ ſuæ remedium quo poſſunt modo quærunt. Et quidem ex Aug. ſerm. 44. tunditur pectus, ut arguatur, quod latet in pectore, & evidenti pulſu occultum caſtigetur peccatum; eſt ergo pectoris tunſio aliqua peccati manifeſtatio, & accuſatio, ac proinde confeſſio, eſto magis explicitis ſignis prioribus illa innoteſcat. Confirmatur, quia ex Laymen, Sancio, & aliis apud Dianam conferri poteſt abſolutio moribundo, quando dubium eſt, an ſigna prædicta procedant ex contritione, aut ex morbi, & mortis anguſtia, ac mœrore, cum prodeſſe poſſit infirmo, nec obeſſe ſacramento propter appoſitam conditionem; ergo multo magis conferri poterit, ſi dubitetur ſolum, an ſigna data ordinentur ad claves, nec ne, ſaltem ſub conditione. Tandem probatur ex Rituali Romano Pauli V. juſſu edito, docente ad impendendam abſolutionem moribundo ſenſibus deſtituto ſatis eſſe, ſi confitendi deſiderium oſtenderit.

182 Quarto eſt difficultas, an qui abſente Confeſſario petiit confeſſionem, & ſigna pœnitentiæ exhibuit, poſſit deinde ab illo ſuperveniente abſolvi, cum jam ſenſibus eſt deſtitutus, itaut nullum ſignum coram ſacerdote oſtendat. Negant Soto, Victoria, Canus, Navar. Ledeſma, & alii. Ratio eſt, quia materia eſſentialis hujus ſacramenti eſſe videtur confeſſio, qua pœnitens ſe accuſat coram ſacerdote de ſuis peccatis; ergo non ſufficit, nec valet confeſſio facta in abſentia. Confirm. quia Clemens VIII. decrevit nullo modo licere confiteri per litteras, aut internuncium; ſed confeſſio pœnitentis in dicto caſu fit per internuncium, & teſtem ſupervenienti ſacerdoti; ergo non eſt ſufficiens. Communis tamen Recentiorum ſententia affirmat Suarez, Vaſq. Valentia, Lugo, Layman, Acatſa, Amicus, & ex noſtris Ponc. Branc. Aret. & alii; probatur autem clare ex pluribus Conciliorum, & Pontificum decretis, Arauſicanum enim can. 12. decrevit, quod ſubito obmuteſcens baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium verbis habeat, & Carthag. 4. cap. 63. decrevit, quod qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu dum ad

eum

Digitized by Google

tum ſacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Idem decrevit Leo I. epiſt. 91. & refertur c. *His, qui tempore*, & tandem hoc confirmavit Paulus V. in Rituali Romano c. verbis jam relatis. Et plane ſine ullo fundamento negant Soto, & alii quidam prædicta decreta intelligenda eſſe de abſolutione ſacramentali a peccatis, ſed de abſolutione cæremoniali a cenſuris Eccleſiæ. Nam & in illis antiquioribus decretis, & præſertim in noviſſimo Rituali Romano ſermo eſt de abſolutione ſacramentali a peccatis, quæ in illis decretis nomine pœnitentiæ, & reconciliationis intelligitur, ut conſtat ex eorum tenore, & intento. Probatur etiam ex deſtructione oppoſiti fundamenti, quia in tali caſu illa confeſſio eſſet integra formaliter, nam pœnitens talibus ſignis peccata ſua ſacerdoti ſubjiciendo facit, quod in ſe eſt, & quantum poteſt hic, & nunc, & confeſſarius per ea ſigna ſufficiens judicium format, quantum fert occaſio, & caſus neceſſitatis de peccatis, & diſpoſitione pœnitentis; ergo poteſt ac debet abſolutionem impendere.

183 Ex quo patet ad fundamentum in oppoſitum, nam Confeſſio facta per ſigna, & facta per Interpretem in caſu neceſſitatis eſt vera confeſſio, licet imperfecta, ut ſuperius viſum eſt, confeſſio autem facta a moribundo in caſu noſtro eſt hujuſmodi, nam fit per ſigna, & per teſtem ea fideliter ſacerdoti ſupervenienti referentem, quæ proinde æquivalet Confeſſioni factæ per Interpretem; ad judicium autem ſacramentale ſufficit qualiſcumque peccati notitia, qualis a reo hic, & nunc haberi poteſt, unde falſum eſt abſolute loquendo, quod in argumento aſſumebatur, materiam eſſentialem hujus ſacramenti eſſe confeſſionem, qua pœnitens ſe accuſat coram ſacerdote de ſuis peccatis; nam etiam ſuperius diximus confeſſionem per Scripturam in abſentia ſacerdotis eſſe validam, & ſacramentalem, dummodo poſtea abſolutionem pœnitens obtineat in præſentia ſacerdotis, ita notavimus ſupra q. 5 art. 3. n. 135. & in præſenti quæſtione art. 2. n. 170. Nec etiam obſtat Decretum Clementis VIII. circa cujus intelligentiam variæ ſunt excogitatæ expoſitiones, quarum quinque refert Averſa q. 10. ſect. 17. quæ ſingulæ aliquam patiuntur difficultatem. Quare potius dicendum eſt ex prædictis l. c. circa illius decreti intelligentiam, Clementem prohibere Confeſſionem per litteras, & internuncium confeſſario abſenti, tamquam inſufficientem ad abſolutionem validam abſenti conferendam a ſacerdote paſitat abſente, cui fiebat, non vero hujuſmodi Confeſſionem, quæ fit per petitionem Confeſſarii, & ſigna doloris, quæ eſt omnino diverſæ rationis a Confeſſione priori, & ideo illa ſolum Confeſſio prohibita eſt ex vi illius decreti, non autem iſta. Unde Coninch. d. 7. n. 105. ex Epiſtola Archiepiſcopi Armacani refert eundem Clementem declaraſſe: *Non fuiſſe ſibi propoſitum damnare, ſeu prohibere, quod abſolutio ſacramentalis impendatur accidenti in eo caſu*, & Averſa loc. c. refert in Congregatione etiam S. Inquiſitionis Romanæ ſub die 2. Decembris 1621. damno declaratum, ac juſſum fuiſſe, ut Rituale in prædicto caſu obſervaretur, nec decreto Clementis VIII. id repugnare.

184 Quinta eſt difficultas, num ſi peccatum commiſſum ſit cum quadam complice, nec poſſit quis integre ſuum confiteri peccatum cum circumſtantia ſine manifeſtatione complicis, ſi v. g. peccavit quis cum ſua ſorore, matre, vel filia bene nota eidem Confeſſario, num, inquam, poſſit tacere, vel dicere debeat talem circumſtantiam, non alio imminente damno, niſi ſola notitia, & infamia complicis apud confeſſarium, ſi enim prudenter timeretur infamandam eſſe complicem a Confeſſario apud alios, aut occidendum, tunc complex non eſt revelandus, in eo enim caſu non obligare integritatem materialem Confeſſionis concedunt omnes, ut ſupra dictum eſt; unde hæc controverſia non intelligitur de infamia, vel damno, quod complici timetur ex malitia, vel imprudentia Confeſſarii, ut quod illum ſit revelaturus, aut malum aliquod illaturus, ſed ſola infamia apud Confeſſarium, quæ per ſe ex confeſſione talis peccati ſequitur, intelligitur etiam in caſu, quo alium Confeſſarium adire non poſſit, qui complicem ignorat, & urgeat confitendi neceſſitas, nam ſi commode poſſet, alium adire teneretur. Affirmant aliqui poſſe, ac debere pœnitentem tacere circumſtantiam complicis in tali caſu. Fundamentum eſt, quia quando duo præcepta concurrunt, quæ ſimul ſervari non poſſunt, ſervandum eſt illud, quod eſt majus, & fortius; at majus, & urgentius præceptum eſt de ſervanda fama proximi, cum ſit juris divini naturalis, quam de integritate Confeſſionis, quæ eſt juris divini poſitivi; ergo quando ſimul concurrunt, ſervanda eſt fama proximi, & omittenda integritas Confeſſionis. Confirmatur, nam hac ratione non tenemur confiteri per Interpretem, aut circumſtantiam explicare, ex qua probabiliter timemus nobis, vel alteri infamiam ſecuturam, aut illam a Confeſſario alteri revelandam, quia noſtra, & proximi fama integritati confeſſionis eſt præferenda. Demum quia præceptum divinum integritatis confeſſionis non obligat, quando ex ea grave damnum proximo imminet, nec putandum eſt eum tam magno proximi detrimento obligare. Ita Marſilius, Navarrus, Palatios, Valentia, Armilla, Bannes, Faber ex noſtris diſp. 24. a. 5. & alii.

185 Communior tamen, & probabilior opinio, diximus loc. cit. n. 504. affirmat complicis circumſtantiam eſſe manifeſtandam, ut confeſſio ſit integra, præſertim ſi nullum aliud damnum ſequatur, quam infamia complicis apud ſolum ſacerdotem. Ita D. Thom. D. Bonaventura, Durandus, Paludanus, Major, Almainus, Suarez, Vaſquez, Coninch. Lugus, Baconus, Amicus, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim, & hæc etiam fuit opinio Scoti 4. d. 21. q. 2. verſ. *De quid*, ubi hanc opinionem, ut veram ſupponit, inquit enim Confeſſarium teneri ad ſigillum non ſolum peccati confitentis, ſed circumſtantiarum etiam, & perſonæ ſecundæ, cum qua peccatur, unde ſupponit in confeſſione poſſe licite revelari perſonam complicis, & veram eſſe opinionem communem, quæ aſſerit non ſolum licere, ſed etiam teneri. Probatur primo auctoritate D. Bernardi opuſc. de formula honeſtæ vitæ, ubi circa finem ait: *De nullo prorſus ſiniſtre loquaris, quantumcumque ſit verum, vel manifeſtum, niſi in confeſſione, & hoc ubi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum*, ſentit ergo D. Bernardus circumſtantiam complicis eſſe in confeſſione explicandam, quando aliter tuum peccatum manifeſtare non potes, vel Confeſſarium adire, cui complex ſit ignotus. Confirm. quia ſi non teneremur ad manifeſtandam perſonam complicem, etiam quando nullum aliud damnum ſequitur complici præter illam ſimplicem notitiam, quæ Confeſſario datur, & qualemcumque infamiam, quam apud illum incurrit; ſequeretur conjugatam non teneri adulterium confiteri, quia illud redundat in infamiam alterius conjugis, nec conjugatos obligari ad peccata confitenda in abuſu matrimonii commiſſa, quando uterque eſt Confeſſario notus. Tandem probatur deſtruendo oppoſitum fundamentum, quod erat eſſe præceptum naturale de non infamando proximo, ſed occultum proximi peccatum alteri manifeſtare non eſt intrinſece malum, & contra legem naturalem, ſed tantum in duobus caſibus, ut notat Bec. c. 36. q. 2. nimirum quando fit ſine rationabili cauſa, & quando fit ex intentione infamandi proximum, nam hujuſmodi intentione deficiente, & alioquin rationabili cauſa interveniente, non erit peccatum detractionis, aut infamationis; unde ſi aliquis ſciens uxorem adulterium commiſiſſe, hoc communicaret amico taciturno, & ſecreto per modum conſultationis, ut nempe conſulat quid agendum, an occidenda, vel dimittenda, vel corrigenda; nulli dubium eſt hoc fieri poſſe ſine ullo ſcrupulo peccati mortalis, quia hæc manifeſtatio fit rationabili de cauſa, & ſine intentione infamandi uxorem. At in noſtro caſu non eſt intentio infamandi proximum manifeſtando complicem peccati, ſed integre confitendi, quia Deus obligat ad manifeſtandum peccatum in ſpecie, quæ exprimi nequit ſine manifeſtatione perſonæ complicis; tum quia ratione ſigilli, quo Confeſſarius obſtringitur, aliqui volunt nullam ſequi complicis infamationem apud Confeſſarium, quod etiam innuit Doctor l. cit. Quod autem ſit ſufficiens cauſa probatur, quia majus bonum eſt regulariter integritatem confeſſionis conſervare ob reverentiam ſacramenti, quam ſervare famam unius apud ſolum confeſſarium, quando hinc ſequeretur aliqualis infamia complicis apud illum, nam integritas confeſſionis a Chriſto præcepta, & ad valorem ſacramenti neceſſaria majoris momenti eſt, quam non infamare proximum apud ſolum confeſſarium ſigillo Confeſſionis obſtrictum, præcipue ſi aliud damnum non timetur.

186 Hinc patet ad fundamentum alterius opinionis, negatur enim indirectam complicis manifeſtationem ad proprium peccatum exprimendum eſſe proximi infamationem, ſicut enim per Adverſarios non eſt proximi infamatio, quando perſona complicis manifeſtatur ob ipſius utilitatem; ita etiam dicendum in caſu noſtro, quia nec fit animo infamandi, nec ſine rationabili cauſa, & ſufficienter compenſatur hoc qualecumque damnum utilitate, & integritate confeſſionis. Ad confirmationem negatur paritas, quia jure divino tenemur integram facere confeſſionem, non ſic autem tenemur ad confeſſionem per Interpretem, ex vi enim ipſius non tenemur, niſi ſoli Confeſſario propria manifeſta peccata. Ad ultimum gratis omnino concedimus præceptum divinum integritatis Confeſſionis non obligare, quando grave damnum ex ea proximo imminet, utpote ſi probabiliter timeatur infamandum eſſe a Confeſſario apud alios, aut occidendum, in his, inquam, & ſimilibus caſibus gratis concedimus non obligare integritatem materialem Confeſſionis; ſed negatur in propoſito tam grave damnum, & detrimentum ſequi complici ex ejus manifeſtatione Confeſſario, qui ſub ſigillo tenetur ejus peccatum occultare, ſicut principalis; ſi enim hoc fieri poteſt abſque ſcrupulo peccati mortalis cum amico ſecreto, & taciturno per modum conſultationis, ut ſupra dictum eſt, multo magis id fieri poterit in Confeſſione, ubi ſigillum tam ſtricte obligat. Sed inſtat Faber loc. citato, ex hac noſtra ſententia plura ſequi poſſe inconvenientia in locis, ubi non eſt facile poſſe invenire Confeſſarium, qui non cognoſcat complicem, ut in vicis, ubi eſt unus ſacerdos Parochus tantum, vel in Conventibus Regularium, ubi omnes ſe agnoſcunt; in his enim locis exprimere in Confeſſione perſonam complicem magnum poteſt afferre detrimentum, & vero paucis ſcandala ſaltem ſucceſſu temporis. At hæc inſtantia pa-

parum urget, quia ut patet ex dictis, quæſtio præſens, & caſus propoſitus non eſt quando ex manifeſtatione complicis timetur prudenter aliquod malum ejus extrinſecum ex malitia, vel imprudentia Confeſſarii, ut quod illum ſit revelaturus, aut aliquid mali illaturus, ut urget inſtantia facta, in tali enim caſu gratis omnino concedimus oppoſitam ſententiam eſſe ſequendam; ſed præſens caſus eſt, quando nullum aliud damnum complici obveniat præter illam ſimplicem notitiam, quæ Confeſſario datur, & famæ diminutionem, quam apud illum incurrit, & ſufficienter compenſari dicimus, utilitate, & integritate confeſſionis.

187 Poſtremo dubitatur, an dimidiari poſſit Confeſſio in caſibus reſervatis; in quo caſu triplex occurrit difficultas. Prima, an poſſit Superior abſolvere tantum a reſervatis, & quoad reliqua pœnitentem remittere ad inferiorem. Secunda, an quando Superior abſolvit tantum a reſervatis, teneatur pœnitens ſimul cum non reſervatis ie confiteri etiam reſervata. Tertia, an interdum poſſit inferior ſaltem indirecte a reſervatis abſolvere; quas difficultates exacte tractavimus q. 18. cit. art. 3. & breviter expediemus qu. ſeq. agendo de caſuum reſervatione.

ARTICULUS QUINTUS.

An, & in quibus caſibus Confeſſio ſit invalida ac repetenda, & quomodo.

188 Confeſſio tunc valida eſſe cenſetur, & non iteranda, quando eſt apta, ut ex ea ſacramentum perfici poſſit, & e contra tunc cenſetur invalida, & repetenda, quando ſacramentum pœnitentiæ ex ea fieri nequit; ex duobus autem præſertim capitibus Confeſſio reddi poteſt invalida, & irrita, ſub quibus alia plura continentur; primo ex parte pœnitentis, nimirum ex defectu diſpoſitionis, ex omiſſione culpabili peccatorum, ex incapacitate effectuum, & ſimilibus; ſecundo ex parte Miniſtri, ut ex defectu juriſdictionis, debitæ intentionis, ſcientiæ ſufficientis, ex defectu auditus, qui eſt diſtractus, vel dormiens, & aliis hujuſmodi; ſatis autem conſtat ex dictis Confeſſionem interdum invalidam eſſe, & irritam, & quandoque mortaliter peccari, & ſacrilegium committi in actuali ſuſceptione ſacramenti, in quo caſu tantum abeſt, ut quicquam proſit, ut potius nova culpa animam gravet; atque ideo talem confeſſionem eſſe de novo iterandam, & peccata repetenda. Neque dicas nullibi reperiri obligationem peccata confeſſa eſſe denuo in hoc judicio ſacramentali repetanda. Hic ergo veſtigandi, & recenſendi ſunt caſus, in quibus Confeſſio cenſetur invalida, & rurſus repetenda, & quomodo.

189 Primo itaque ex defectu pœnitentis iteranda eſt confeſſio, quoties pœnitens culpabiliter moraliter integre non confitetur, ſed omittit aliquod peccatum in Confeſſione; item ſi ex defectu examinis culpabili peccatum aliquod contingat omitti. Aſſertio eſt communis, & quoad primam partem probatur; quia integra peccatorum confeſſio eſt de neceſſitate ſalutis, ut diximus ar. præced. ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. per totam, ſed facta cum illa omiſſione non eſt integra; ergo remanet obligatio faciendi integram, & conſequenter eſt repetendi totam confeſſionem, & in tali caſu ſufficere dicere peccatum omiſſum. Quamvis enim nullibi reperiatur explicite, reperitur tamen implicite, nam ex ipſa inſtitutione ſacramenti pœnitentiæ, & neceſſitate confeſſionis ſacramentalis obligatio ſufficienter deducitur, cum enim ad ſalutem neceſſarium ſit omnia peccata mortalia confiteri ad abſolutionem, & remiſſionem obtinendam, & per confeſſionem illam mutilatam non ſint abſoluta, neque remiſſa, remanet ſemper obligatio ea dicendi, & eo modo, quo ſunt abſolutionis capacia: hoc autem fieri nequit, niſi ſimul dicantur, quia dimidiam a Deo ſperare veniam impium eſt, ut eſt commune Theologorum adagium. Hoc tamen totum intelligendum eſt, ut etiam communiter Doctores advertunt, quando Confeſſarius memoriam non habet de prima confeſſione; nam ſi illam habeat, ſufficit quod pœnitens in genere ſe accuſat de peccatis antea confeſſis, & addat peccatum omiſſum, & ſacrilegium commiſſum, ſic enim adhuc ſufficienter peccata jam omiſſa ſubjiciuntur clavibus, & de omnibus poteſt judicium ferri, & ſententia, atque ideo in tali caſu non eſt neceſſaria repetitio. Et ſic pariter diſcurrendum eſt quoad ſecundam partem, quod ſi ex defectu examinis aliquod peccatum omitti contingat, & defectus ſit culpabilis, confeſſio eſt repetenda, ſi Confeſſarius præteritæ confeſſionis non recordetur, quia confeſſio non integra voluntarie repetenda eſt, ut conſtat ex probatione primæ partis, talis autem eſt confeſſio cum omiſſione procedente ex culpabili defecto examinis, quia omnis omiſſio orta ex ignorantia conſequenter eſt voluntaria; ſi autem Confeſſarius præcedentis confeſſionis recordatur; ſufficit pariter, ut pœnitens in genere ſe accuſet de prius dictis addens omiſſa, & negligentiam examinis, unde proceſſit omiſſio, dum enim recordatur Miniſter de prius dictis a pœnitente, & additur manifeſtatio peccati omiſſi, & negligentiæ, poteſt judicium de omnibus ſufficienter ferri.

190 Addit inſuper Brancatus noſter diſp. 10. de pœnitentia art. 9. §. 2. ex defectu quoque culpabili examinis, etiamſi nullum in confeſſione omittatur peccatum, repetendam eſſe confeſſionem modo jam prædicto, quia per illam Confeſſionem, ad quam præcedit negligentia culpabilis examinis, non habetur effectus confeſſionis, id eſt, remiſſio peccatorum, & gratiæ infuſio, tenetur enim pœnitens conformare ſe præcepto dictanti confeſſioni debere præmitti diligens examen ad illam integre faciendam. Sed hoc minime placet, quia ſi in confeſſione nullum omittitur peccatum, jam ſignum eſt præceſſiſſe ſufficiens conſcientiæ examen, & nullam adeſſe culpabilem examinis negligentiam, neque pœnitens in hoc caſu peccat contra præceptum de faciendo gravi examine ante confeſſionem, quia hoc præceptum habet pro fine integritatem ejus, quæ in tali caſu non omittaretur, unde talis doctrina ſolum conferret ad ſcrupulos inducendos, & magnam conſcientiæ perturbationem, quilibet enim facta etiam integra confeſſione, dubitare poſſet, an diligenter ſe excuſſerit, nec ne, & frequenter confeſſiones repetendæ eſſent. Notanter autem diximus ex omiſſione culpabili alicujus peccati, vel defectu culpabili examinis iterandam eſſe confeſſionem, quia ut notat Averſa qu. 10. ſect. 19. cum Gerſone, Adriano, Sylveſtro, Navarro, & aliis, ſi ignorantia, ſed oblivio, & inadvertentia fuit invincibilis, & inculpabilis ſaltem moraliter, etiamſi pœnitens non excuſetur a culpa veniali, non ob id redditur confeſſio invalida, & repetanda, ſed tantum relinquitur obligatio ſupplendi poſtea defectum, id eſt, confitendi illa ſolum peccata, quæ prætermiſſa fuerant, quando, ſcilicet poſtea pœnitens cognoſcat, ſeu recordabitur, & advertet illa eſſe peccata mortalia: unde aiunt prædicti Doctores, pueros, & puellas, qui grandiores facti noviter agnoſcunt quædam eſſe mortalia, quæ prius ex ignorantia omiſerant confiteri, non teneri iterare priores confeſſiones, ſed tantum confiteri illa, quæ noviter dicunt eſſe mortalia.

191 Secundo ex defecto etiam diſplicentiæ, ſeu attritionis de peccatis commiſſis, ac etiam ex defectu propoſiti non peccandi de cætero eſt iteranda confeſſio. Hæc etiam eſt communis, & probatur; quia dolor de peccatis commiſſis eſt unum ex requiſitis ad confeſſionem validam, ut ſupradictum eſt ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. & ſequent. unde ait Scotus 4. diſt. 14. quæſt. 2. X. quod ſine dolore peccatum non remittitur, & quod graviter peccat, qui dolorem ad confeſſionem requiſitum propria culpa prætermittit cum ponat obicem ad ſacramentum, & in materia ſacramenti deficiat, eodem modo probatur, quod ſi deficiat propoſitum formale, aut virtuale non peccandi de cætero, ut ſupra explicatum eſt, pœnitens confeſſionem iterare teneatur, quia tale propoſitum ingreditur partem ſacramentalis confeſſionis ex Tridentino loc. citato, ſiquidem debet eſſe connexum contritioni, in cujus definitione includitur, ut ſuperius dictum eſt, & ſine tali dolore ponitur obex ſacramento, & nullus effectus cauſatur. Ex quo etiam ſequitur, ex defectu quoque intentionis relinquendi occaſionem peccandi proximam iterandam eſſe confeſſionem, quando enim pœnitens noluit deſerere ſtatum, & occaſionem proximam peccandi moraliter cenſetur voluiſſe permanere in ſtatu peccati mortalis, & debitum dolorem non habuiſſe. Notanter autem dicimus talem iterationem oriri ex defectu intentionis relinquendi occaſionem proximam peccandi, quia confeſſio facta abſque voluntate relinquendi occaſionem remotam peccandi non eſt iteranda; occaſio enim proxima eſt illa, ut communiter Summiſtæ docent, quæ inducit aliquem frequenter ad peccandum, ſeu cum qua difficillime homo abſtinet a peccato; remota vero e contra eſt illa, quæ non ita frequenter ad peccandum inducit, & cum qua abſque tanta difficultate a peccando abſtinet; unde confeſſio facta ſine voluntate relinquendi occaſionem remotam peccandi non caret propoſito non peccandi, nec habet conjunctam voluntatem actualem, vel virtualem peccandi; ſolum autem illa confeſſio eſt iterenda ratione propoſiti, & voluntatis non peccandi de cætero, quæ vel caret voluntate non peccandi, vel eſt conjuncta cum voluntate peccandi ſaltem virtuali, qualis eſt tantum occaſio proxima peccandi, non autem remota. Ex hic etiam deducitur, quod ſi excommunicatus ſcienter, & mala fide confiteretur, & abſolutionem a peccatis reciperet abſque prævia abſolutione cenſuræ, confeſſionem irritam, & ſacrilegam faceret, quam proinde repetere deberet; & ratio eſt, quia primo deficit in confeſſionis integritate, cum taceat excommunicationem, & peccatum, quod tunc denuo committit, deinde deficit in dolore, ac propoſito ad validitatem confeſſionis requiſito, ſiquidem actualiter habet voluntatem peccandi, dum eo ipſo actu peccat. Quando vero quis bona fide confitetur, & abſolvitur cum cenſura, probabilis eſt confeſſionem eſſe validam, nec eſſe repetendam, ſed ſatis eſſe, ut poſtea cognita excommunicatione ejus abſolutio obtineatur. Ita Averſa, Cardinalis de Lugo, Brancatus noſter loco cit. Navarrus, Sylveſter, Toletus, & plures alii.

192 Tertio, ex defectibus occurrentibus ex parte Confeſſarii repeti debet confeſſio facta ſacerdoti, non audienti, aut

non

Digitized by Google

non percipienti, & repetenda eſt ex toto, vel ex parte, ſi facta ſit apud Confeſſarium non audientem ea ſurditate, vel non attendentem ea ſomno, vel ea diſtractione, vel non percipientem loquelam ex diverſitate idiomatis; & ratio eſt, quia Confeſſio inſtituta a Chriſto eſt manifeſtatio peccatorum facta alteri, qui debet judicare; ergo ſi pœnitens advertit, quod Confeſſarius peccata non audivit, tenetur confeſſionem ex integro repetere; ſi vero deprehendat aliquam ſolum partem non fuiſſe auditam, vel perceptam, utpote ob ſomnum Confeſſarii, vel diſtractionem, vel ob ſtrepitum externum, qui auditum impediverit, hanc ſolum partem repetere tenebitur; ſi autem pœnitens eſt certus, quod Confeſſarius ob ſomnum, vel diſtractionem aliqua peccata non audivit, & alia audivit, vel diſcernere nequit, quænam audita fuerit, & quæ non, omnia repetere tenebitur, quia in tali caſu obſtat periculum defectus integritatis; & ſemper remaneret dubium, an omnia ſint confeſſa, necne; ergo ſemper erit obligatio repetendi, ſicut ſi dubius es, an confeſſus fueris aliquod mortale, vel illud omiſeris, certe teneris illud confiteri; tenebitur ergo pœnitens in tali caſu totam repetere confeſſionem quoad materiam moralem, & neceſſariam. Si tandem bona fide, & abſque advertentia pœnitentis peccata confeſſa non audiantur a Confeſſario, vel quia dormit, vel quia de aliis cogitat, non tenetur pœnitens Confeſſionem repetere, aſi quando poſtea talem defectum deprehendit, hoc autem deprehenſo, illum ſupplere tenetur, etiamſi illa confeſſio, & abſolutio ex ejus bona fide, & diſpoſitione valida fuerit, & effectum gratiæ contulerit, ut ait Averſa l. c. cum pluribus aliis, licet valde de hoc dubitet Brancatus c. §. 6. n. 244. de illo, qui ſic confitetur ſolum attritus, hic enim juſtificatus eſſe non videtur, quia attritio non ſufficit ad juſtificandum ſine ſacramento, in hoc enim caſu videtur, quod ſacramentum non fieret, quia confeſſio non fuit tota audita: ergo ſi Deus alio modo extraordinario hunc non juſtificaret, non videtur eſſe in ſtatu ſalutis. Poſſet tamen dici, quod hoc modo ſit inſtituta confeſſio, ut ſi ea parte pœnitentis non obſtet, etiamſi tota non audiatur, ſufficiat, nam pœnitens, qui in caſu mortis totam nequit perficere confeſſionem, ſi abſolvitur cum attritione, eſt ſalvus; ergo multo magis totam perficit, & ex alterius incuria ſua peccata non audiuntur, quia eſt eadem impotentia phyſica in utroque caſu, qui enim neſcit ſe non fuiſſe auditum, impotens phyſice eſt ad cognoſcendum ſuam obligationem. Et ſi in tali caſu ſacramentum non fieret, dicendum eſt Deum ex ſua miſericordia alio modo extraordinario hunc juſtificare, & defectum ſacramenti ſupplere, ut dici ſolet in aliis ſimilibus caſibus; quia pœnitens facit, quod in ſe eſt, & ignorat ſe ad aliud obligari.

193 Quarto repetenda pariter eſt confeſſio facta advertenter, & ex induſtria a pœnitente ſacerdoti ignaro, & diſcernere neſcienti, quæ neceſſaria ſunt, ut quæ ſint peccata mortalia, & venialia, quando ſit facienda reſtitutio, remota occaſio, & ſimilia; in tali enim caſu non cenſetur pœnitens diſpoſitus ad ſacramentum illud judiciale, ita enim ſe habet, ac ſi peccata ſua manifeſtare nollet, atque ideo facit confeſſionem irritam, & ſacrilegam, eamque prorſus repetere debet, & in hoc omnes conveniunt, eſtque res de ſe clara. Dubium tamen eſt, an pœnitens qui bona fide confeſſus eſt Sacerdoti indocto, & minus idoneo, ac ſufficienti ad ipſius confeſſionem excipiendam, quem poſt confeſſionem cognovit neſciviſſe diſtinguere inter peccata mortalia, & venialia, vel inter reſervata, & non reſervata, teneatur iterum confeſſionem repetere. Affirmat D. Antoninus, Ricardus, Sylveſter, Victoria, Vaſquez, & Torrianus, apud Averſam l. c. Negant alii, modo pœnitens bona fide confeſſus ſit, & modo Confeſſarius poteſtatem habeat abſolvendi ab hujuſmodi peccatis reſervatis. Ratio eſt, quia obtinuit abſolutionem ſacramentalem ab habente facultatem abſolvendi, & plene peccata ſua manifeſtavit, ut ſupponitur, nec obicem poſuit valori ſacramenti; hoc autem intelligunt, modo ſacerdos, cui pœnitens ſua peccata confitetur, non ſit adeo rudis, & indoctus, ut nulla omnino ratione cognoſcat peccati gravitatem, ſed illam aliqua ratione cognoſcat, quamvis in particulari neſciat diſcernere, & diſtinguere ſpecies in particulari. Ita Bonacina diſp. 5. qu. 5. punct. 3. plures alios citans, & Brancatus noſter loco cit. Melius tamen, & clarius cum diſtinctione procedendum eſt, & dicendum cum Averſa loco cit. non teneri pœnitentem bona fide confeſſum repetere confeſſionem, vel aliqua peccata ex eo capite, quod Confeſſarius inter mortalia, & venialia non bene diſcerneret, dummodo tamen factum a pœnitente ſit enarratum, & a Confeſſario perceptum, ſicut reipſa erat; etenim hac ignorantia non obſtante, adhuc eſt vera, & ſacramentaliter eſt abſolutus, & licet in ſatisfactione congrua injungenda defecerit, hic non eſt error ſubſtantialis, ob quem confeſſio neceſſario repeti debeat, & ſi etiam ex Confeſſarii incuria, & imperitia pœnitens de ſuis obligationibus non fuit ſufficienter monitus, & inſtructus, ut reſtituendi, ſolvendi, & ſimilibus, ſatis erit ſi alium virum doctum conſulat, a quo inſtruatur abſque confeſſionis repetitione. Si autem ex imperitia Confeſſarii pœnitens non diſtincte expreſſit peccatorum ſpecies, non explicavit circumſtantias ſpeciem mutantes, nec numerum peccatorum determinavit, ut facile accidere poteſt; tunc utique ſubdit Averſa, talem defectum ſupplere tenebitur, & ea dicere, quæ prætermiſit, quod non eſt proprie confeſſionem repetere quoad ea, quæ dixit, niſi forte ad aliquam circumſtantiam explicandam, vel multitudinem peccatorum numericam, denuo commemorare ſit opus id quod antea conciſe, vel confuſe dictum fuerat: & ita etiam diſcurrunt Coninchius, Caſpenſis, & alii ab ipſo Averſa cit.

194 Quinto debet repeti Confeſſio, quando pœnitens non fuit legitime abſolutus, quod pluribus modis evenire poteſt ex defectu ſolius Confeſſarii, ut ſi hic debitam abſolutionis formam non protulerit, vel ſi intentionem requiſitam non habuerit, vel ſine ſufficienti juriſdictione abſolverit, vel ſi Eccleſiaſtica cenſura, aut inhabilitate ligatus fuerit, in his enim caſibus eſt confeſſio repetenda, quamvis bona fide ex parte pœnitentis facta ſit, & cum omnibus debitis conditionibus, ſi poſtea deprehendantur defectus, quia confeſſio ad validam abſolutionem ordinatur, qua verum ſacramentum perficiatur, & ideo quamdiu hæc obtenta non fuerit, obligatio manet eam procurandi per iteratam confeſſionem, & ſi pœnitens talis defectus in ſacerdote conſcius erat, grave quoque ſacrilegium commiſit, de quo proinde in iterata confeſſione ſe accuſare debebit. Quod autem diximus de defectu ſacerdotis Eccleſiaſtica cenſura, vel inhabilitate ligati, intelligendum eſt in caſu, quo ſit vitandus juxta Extravagantem: Ad evitanda, quia hic eſt juriſdictione privatus, quod ſi non ſit vitandus, juriſdictione non caret, & licet ipſe peccet ſe ingerendo, non peccat tamen requirentibus miniſtrando, nec illum requirens, ut dictum eſt ſupra diſp. de Cenſuris. Quod vero diximus de defectu juriſdictionis, intelligendum eſt, ſi omni juriſdictione careat, itaut in nulla peccata ex his, quæ confeſſus eſt pœnitens, juriſdictionem habeat, tunc enim nulla eſt confeſſio, & iteranda, ſed ſi habuit in aliqua, v. g. in non reſervata, tunc eſt valida, quia etiam reſervata manent indirecte remiſſa, ſicut peccata oblita etiam indirecte remittuntur, ſi pœnitens ſit in bona fide, cum obligatione tamen confitendi apud alium habilem miniſtrum de ſolis reſervatis, poſtquam ſciverit, & non de aliis, a quibus jam fuit valide, & directe abſolutus, ſiquidem bona fide illi ſacerdoti confeſſus erat, neſciens peccata illa eſſe reſervata, vel putans eum plenam habere poteſtatem etiam ab illis abſolvendi. Ita Averſa, Caſpenſis, Bonacina, Brancatus, & Arſtinus ex noſtris, & alii paſſim.

195 Sexto eſt difficultas, an Confeſſio facta ſacerdoti in juriſdictione dubio ſit repetenda; quæ difficultas alio modo proponi ſolet, an confeſſio facta Miniſtro, qui communi errore, & titulo colorato putatur habere juriſdictionem, ſit valida, vel potius invalida, & iteranda, cum advenit notitia erroris, & illegitimitatis; ex cujus dubii ſolutione pendet quid ſit dicendum de Confeſſione facta Confeſſario excommunicato evitando, qui communi errore, & titulo colorato præſumebatur legitimus Confeſſarius in loco, ubi facta eſt confeſſio; unde hoc non intelligitur de privata tantum opinione ſolius ſacerdotis, vel pœnitentis, ſed communi aliorum, quando ſcilicet communiter habetur talis. Prima ſententia negat talem confeſſionem eſſe repetendam, fundamentum eſt, quia in eo caſu cenſetur Eccleſia poteſtatem concedere, nam hoc ipſo, quod Miniſtri in abſolvendo ſequantur opiniones probabiles Doctorum, ducuntur regula humana ad operandum humano modo proportionata: ergo hoc ipſo Eccleſia cenſetur eorum geſta approbare ſupplendo defectum poteſtatis, ubi, & quantum opus fuerit, ne publicum bonum animarum lædatur; quæ doctrina colligitur ex Lege *Barbarius*, ff. de Officio Prætoris, in qua, ne publicum bonum lædatur, ſtatuitur, ne res a putato tantum Prætore geſtæ irritæ ſint, & invalidæ, nam hoc inquit: *humanus eſt*, eadem ergo ratione dicendum in prælato caſu ſacerdotem Eccleſiaſtico jure habere poteſtatem abſolvendi a peccatis, ne publicum bonum animarum patiatur damnum.

Confirmatur, quia Parochus tantum putatus, utpote ſimoniace beneficium obtinuit, ex eadem tacita conſeſſione Eccleſiæ cenſetur habere omnem poteſtatem ad ſuum officium rite obeundum. Ita Amicus d. 13. de Confeſſione ſect. 12. n. 275. cum Leſſ. Henriq. Lugo, Sanch. Bonav. & aliis; ex quo etiam deducit validas eſſe Confeſſiones factas ſacerdoti, qui cum falſa licentia Ordinarii aliorum excipit confeſſiones, ut etiam cum aliquibus ſentit Diana tract. 4. de ſacramentis reſol. 172.

196 Alia ſententia affirmat talem confeſſionem eſſe iterandam, ubi primum pœnitenti conſtiterit, quod ſacerdos nullam juriſdictionem habuit. Fundamentum eſt, quia ad ſacramentalem abſolutionem non ſufficit tantum putata, vel probabilis poteſtas, ſed requiritur realis, & certa; ſicut nec ſat eſt putatus dolor, ſed requiritur realis, quoniam hæc non pendet ex opinione Doctorum, ſed ex Chriſti inſtitutione; ergo ut primum pœnitenti conſtiterit, quod ſacerdos nullam habeat poteſtatem, tenetur priorem confeſſionem repetere. Ita Suarez diſp. 26. ſect. 6. cum pluribus aliis, quam opinionem tuentur enixe ex noſtris Brancatus d. 22. cit. art. 9. n. 267. dicens omnino ab Eccleſia non poſſe ſuppleri defectum juriſdictionis in illo communi erro-

errore; nullibi enim habetur hæc doctrina, quod Eccleſia det juriſdictionem non habenti, quando alii putant habere, alioquin dici poſſet, quod ſi in Civitate fœmina exiſtimata vir, & ſacerdos, quia alienigena, attentaret audire confeſſiones, vel ex facultate obtenta ab Epiſcopo putanta eſſe Sacerdotem, vel quia putatur obtinuiſſe; pœnitentes confeſſi non tenerentur ad repetendas confeſſiones, quod eſt falſum. Imo ſi ſimplex ſacerdos, aut Clericus fingens ſe Epiſcopum, & putatus talis, confirmaret, & ordinaret, ſequeretur eos eſſe confirmatos, & ordinatos, quia Eccleſia ſuppleret communem errorem, quod nemo dicet. Quare concludit, quod ubi non eſt poteſtas, deeſt validum exercitium illius quomodocumque putetur ibi eſſe poteſtatem; neque umquam Eccleſia dat poteſtatem alicui ad faciendum valide, quod tentat facere, & non habet poteſtatem per hoc quod exiſtimatur habere.

197 Quamvis hæc ſecunda opinio tutior ſit, & ſecurior prima; firmo tamen non nititur fundamento, quia negant Auctores primæ ſententiæ poteſtatem abſolvendi, qua in dicto caſu ſacerdos utitur, eſſe tantum putatam, & conſiſtentem in ſola hominum opinione, licet ea prærequiratur, ut neceſſaria conditio, qua poſita Eccleſia ipſa ex æquitate juris conſeratur concedere realem poteſtatem ad abſolvendum, quæ poteſtas cum ſit juriſdictionis, pendet ab Eccleſia, ut ponatur, vel non ponatur, ut bene diſcurrit Amicus l. c. ubi proinde negat eſſe eamdem rationem de dolore putato, quoniam hic non pendet ab Eccleſia, ſed ab ipſo pœnitente, & ideo primam ſuppleri poteſt inſcio etiam eo cui conceditur, quia conceditur ad publicum bonum, non autem ſecundum. Ex qua doctrina ſolvitur etiam ratio Brancati noſtri ex abſurdis deducta, quæ ex prima ſententia ſequerentur, negatur enim illa ſequi abſurda, poteſtas enim ordinis diſtincta eſt a poteſtate juriſdictionis, quæ ab Eccleſia pendet, ut ponatur, vel non ponatur, illa vero immediate pendet a Deo, a quo eſt immediate inſtituta, & ideo Eccleſia facere non poteſt, quod fœmina exiſtimata vir, & ſacerdos valide Confeſſiones audiat, & pœnitentes abſolvat, neque quod ſimplex Clericus ſe fingens Epiſcopum, & communiter talis putatus valide confirmet, & ordinet: quia deficeret illis poteſtas Ordinis, quæ ab Eccleſia immediate non pendet ut ponatur, vel non ponatur, ſed a collatione Ordinis Sacerdotii, & Epiſcopatus, quod eſt ſacramentum immediate a Chriſto inſtitutum. Sed neque etiam opinio ſatis firmo nititur fundamento, quia ut diximus 2. ſent. diſp. 5. qu. 3. de Conſcientia probabili art. 4. ex obligatione virtutis Religionis in materia ſacramentorum, ac etiam miniſterio tenemur ſequi opinionem tutiorem, & certiorem ob ſpecialem materiæ cuſtodiam, & omnimodam ſacramentorum venerationem ex inſtitutione Chriſti Domini præciſe dependentem. Cum igitur ſecunda opinio tutior ſit, & ſecurior, ut dictum eſt, hæc ſequenda videtur, & dicendum iterandam eſſe Confeſſionem, ubi primum pœnitenti conſtiterit, quod Confeſſarius nullam habuit juriſdictionem ad ipſum abſolvendum. Et ne dicatur, quod hoc tenendo male proviſum eſſet iis, qui errore inculpabili detinerentur, ne ſtatum Miniſtri illegitimi cognoſcerent, addendum eſt infinitam eſſe Dei miſericordiam, nec abſolute ſuam omnipotentiam ſacramentis alligaſſe, ut communiter docent Theologi, atque ideo exiſtimandum eſt, quod Deus in tali caſu alia via illis peccata condonet, & det gratiam, quam per eam Confeſſionis, ut ſupra dictum eſt de eo, qui in caſu mortis totam nequit facere Confeſſionem ſi abſolvitur cum ſola attritione; vel dicendum, quod Deus eos illuminat, ut errore exuantur, ut in aliis caſibus ſimilibus dici ſolet, quia pœnitens facit, quod in ſe eſt, & ſe ad aliud obligari inculpabiliter ignorat.

198 Poſtremo, ut conſtet quonam modo ſit repetenda Confeſſio in caſibus prædictis, conveniunt Doctores, quod ſi Confeſſio apud alium Confeſſarium a priori diverſum ſit repetenda, debet omnino explicite, & diſtincte omnia repeti peccata quoad eſſentiam, & numerum, ac ſi penitus dicta non fuiſſent, & ratio eſt, quia prior illa Confeſſio, & notitia priori Confeſſario præſtita nihil prorſus notitiam, & informationem poſteriori confert, ut de ſe patet, quare debent omnia peccata huic de novo, & integro narrari, & manifeſtari. Si vero Confeſſio fiat apud priorem Confeſſarium, aliqui dicunt ſufficere, ut pœnitens ſe accuſet in genere de peccatis eidem Confeſſario antea manifeſtatis in alia Confeſſione, etiamſi Confeſſarius oblitus ſit ſtatus pœnitentis. Ita Medina qu. 24. de Confeſſione, quod tenet Diana 3. par. tract. 4. reſol. 123. exiſtimans abſolutionem fore validam in eo eventu, quamvis Confeſſarius neque ſtatum peccatoris generatim recordetur, ſed ſolum quod ſibi confeſſus fuerit. Alii vero contra volunt de novo, & diſtincte, ac explicite repetendam eſſe Confeſſionem, quia neceſſaria eſt in Confeſſario diſtincta peccatorum notitia, ut medelam neceſſariam adhibere poſſit, & ideo requiritur diſtincta Confeſſio. Ita Corduba in ſumma q. 1. Suarez diſp. 22. ſect. 6. Coninch. diſp. 7. ſect. 11. Brancatus loc. c. & alii nonnulli. Alii tandem communius, & probabilius media via incedentes docent, quod ſi Confeſſarius recordetur ſaltem in confuſo de ſtatu conſcientiæ pœnitentis, vel ſaltem pœnitentiæ illi injunctæ, opus non ſit diſtincte Confeſſionem repetere, ſed ſufficienter confitebitur dicens, ſe iteratam feciſſe Confeſſionem ob hanc vel illam cauſam, accuſando uno verbo generatim de omnibus peccatis tunc dictis; hæc enim accuſatio cum illa ſtatus notitia ſufficit, ut Confeſſarius recte judicet, & pœnitentiam imponat, ac proinde ut convenienter abſolvere poſſit, atque ita quidem ſervatur in praxi; nam ſæpe quando differt abſolutionem ab uno die in aliam, non recordatur diſtincte, & explicite omnium, quæ audivit, ſed ſolum in confuſo ſtatum pœnitentis comprehendit, & hoc ſufficit ad abſolutionem tribuendam, & congruam pœnitentiam imponendam; hoc etiam igitur ſufficiens erit in repetendis Confeſſionibus invalide factis, ſive ex defectu doloris, ſive ex defectu integritatis, & aliis capitibus; nec opus eſt ut ſacerdos diſtincte, & in ſpecie recordetur peccatorum illorum, ut contendit etiam Brancatus noſter ar. 9. cit. num. 285. Ita Navarrus, Sylveſter, Vaſquez, Valentia, Henriquez, Toletus, Bonacina, Reginaldus, Layman, Caſpenſis, Averſa, & alii paſſim.

QUÆSTIO VIII.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

199 Certa fide tenendum eſt, ut diximus 4. ſent. diſp. 5. cit. quæſt. 19 ſolum Sacerdotem eſſe hujus ſacramenti Miniſtrum, ita definiunt Concilium Conſtantienſe in Bulla Martini V. & Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 6 & 10. quod etiam ex Scripturis evidenter deducitur, nam Jo. 10. & Matth. 18. ſolis Apoſtolis, ac eorum ſucceſſoribus promiſſa, & conceſſa eſt clavium poteſtas illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, ut unanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, & præſertim S. Ambroſius lib. 1. *de pœnitentia* cap. 3. S. Auguſt. lib. 2. cont. Epiſt. Parmeniani cap. 12. & S. Leo epiſt. 91. ad Theodorum. Et inſulſum omnino eſt, ac ridiculum, ut ibi dicebamus, quod ait Lutherus, per illa verba Chriſtum omnibus Chriſtianis talem contuliſſe facultatem; ſiquidem expreſſe ex ipſo Evangelico textu deducitur, tunc Chriſtum Dominum ſolis diſcipulis eſſe locutum, qui erant ibi congregati, *foribus clauſis propter metum Judæorum*, atque ideo illis ſolis talem conceſſiſſe facultatem, & auctoritatem; qui erant Apoſtoli, & conſequenter eorum ſucceſſoribus, ut patet ex univerſali Eccleſiæ traditione. Verum quia circa modum hujus miniſterii aliquæ ſunt difficultates, breviter ſunt explicandæ ex ibi dictis, & alia addenda ibi omiſſa ad moralitatem ſpectantia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ Miniſter.

200 Primo pro reſolutione quæſiti dicendum eſt, quod quamvis certum ſit ſolum Sacerdotem eſſe legitimum hujus ſacramenti Miniſtrum, ut dictum eſt, non tamen quilibet ſacerdos quoslibet pœnitentes valide abſolvere poteſt, ſed præter poteſtatem ordinis, quam in ordinatione accipit, requiritur ulterius in eo poteſtas juriſdictionis; quarum poteſtatum diſtinctionem ita explicavimus cum communiori loco cit. quod quamvis ſacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediate a Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata; non tamen accipit materiam, cui poteſtatem illam applicet, nec vi ordinationis ſuæ ſubditos habet, in quos judicialem illam poteſtatem exerceat, ſed per Eccleſiam poſtea iſti determinantur, quatenus Sacerdotes conſtituit Judices vel ordinarios, vel delegatos talium, & talium. Ita declaratum fuit in Concil. Florent. in decreto Eugenii, in quo dicitur: *Miniſtrum ſacramenti pœnitentiæ eſſe ſacerdotem habentem auctoritatem abſolvendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione*, & poſtea confirmatum eſt in Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. ubi expreſſe dicit, *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem*. Et hoc totum ſignificavit Scot. 4. diſp. 19. qu. unic. art. 4. ubi docet remiſſionem peccatorum ex poteſtate clavium totaliter provenire, quam Sacerdos in ſua ordinatione accipit, tamquam a principio, ſeu poteſtate, per quam directa ſit ipſa remiſſio, quia remiſſio ſit virtute ſacramenti, & directa per abſolutionem, quæ eſt uſus clavis, & per miniſtrum ex divina inſtitutione; non autem per aliquam inſtitutionem humanam Eccleſiæ, quæ nullam habet poteſtatem ſacramenta inſtituendi, aut eis efficaciam ullam tribuere, ſeu effectum, ſecundum quod inſtituta ſunt a Chriſto, & mediante ſola Chriſti inſtitutione. Unde ſicut Eccleſia accepit tantum juriſdictionem fori externi, mediante qua nequit peccata remittere, ita quicquid per hanc poteſtatem facit directe, non concedit auctoritatem dimittendi peccata proprie, & directe. Quia tamen auctoritas in ſua ordinatione ſacerdotibus conceſſa non tollit auctoritatem Eccleſiæ conceſſam juriſdictionis, ſubordinationis, & hierarchiæ, quam in perſonas omnes habet, ideo huic auctoritati ſubordinatur clavium poteſtas indirecte, quatenus de-

Digitized by Google

determinatio, & conceſſio perſonæ, in quam exerceri poſſit ſententiæ, directa ſpectat ad Eccleſiam, ut inquit Trident. loc. cit. illis verbis: *Quoniam igitur natura, & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos dumtaxat feratur &c.* Quamvis ergo Sacerdos a Chriſto poteſtatem acceperit abſolvendi a peccatis directe, & quando abſolvit, in perſona Chriſti abſolvat, ut ejus Vicarius, & in virtute poteſtatis illius, a quo data eſt; quia tamen ut illa poteſtas valide exerceatur, requirit ſubditum, in quem feratur ſententia, quem Sacerdos ex vi ordinationis ſuæ non habet; ſed debet ab Eccleſia recipere, quæ ſola in ſubditos poteſtatem habet per ſe, & reliqui dependenter ab ipſa, ſeu ex ejus conceſſione, hinc manet ſuſpenſa poteſtas clavium, donec per Eccleſiam reducatur ad actum, quod totum optime advertit Hiquæus 4. diſp. 19. quæſt. un. art. 4. in Commentario.

201 Secundo hinc deducit Doctor loco cit. poteſtatem clavium eſſe potentiam remotam, & non propinquam, quia potentia remota eſt, qua quis de ſe, & ſimpliciter agere poteſt, propinqua vero, & proxima requirit paſſum approximatum, & non impedimentum, ut agat, ex Ariſt. 9. Met. c. 4. ubi docet quod potentia activa, cui ſtatim reſpondet paſſiva, & non eſt impedibilis, eſt potentia propinqua ad agendum; potentia vero, cui ſtatim non reſpondet paſſum, vel eo habito eſt impedibilis durante impedimento non eſt potentia propinqua, ſed remota. Quia ergo Sacerdos ex ordinatione Sacerdotali non ſtatim materiam habet, in quam claves exerceat, ſed opus eſt, quod aliquis ſubditus ſibi aſſignetur in quem habeat juriſdictionem, & uſum clavium, non ſolum ad hoc, quod rite abſolvat, ſed ad hoc ut ſimpliciter abſolvat, quia ut habetur in 6. de Regulis juris, ſententia a non ſuo Judice lata eſt nulla; ideo talis poteſtas ordinis, ſeu clavium præciſe ſumpta eſt remota, non propinqua. Et hinc Doctor ibidem aſſignat diſparitatem inter poteſtatem conſecrandi, & abſolvendi in ordinatione Sacerdoti collatam, quod illam nequeat Eccleſia valide ſuſpendere quoad nullitatem actus, quem facit, ſi attinet, quia poteſtas illa cum habeat materiam in re ipſa independenter ab Eccleſiæ juriſdictione, & conſenſu, eſt poteſtas proxima nulli alteri ſubordinata, non ita poteſtas abſolvendi, quæ non habet materiam independenter a conſenſu, & auctoritate Eccleſiæ, ideoque ſuſpenſa manet, donec accedat Eccleſiæ approbatio reſpective ad deſignationem ſubditorum, quam tribuit vel ratione muneris, & officii, ad quod aliquem aſſumit, vel ratione beneficii, cui annexa eſt animarum cura, & hæc vocatur ordinaria, vel tantum delegat auctoritatem perſonæ, quæ dicitur delegata, quia non ex munere, & officio conveniens; & ſic intelligitur habere auctoritatem, & juriſdictionem uno, vel altero modo Confeſſarius in Eccleſia, ut poteſtatem clavium rite, & valide exercere poſſit, & hæc eſt communis doctrina Scotiſtarum diſt. 17. cit. Aretini ibidem, Fabri diſp. 25. c. 3. Brancatus diſp. 19. art. 3. & aliorum.

202 Tertio eſt difficultas, an quilibet Sacerdos etiam non approbatus poſſit a peccatis abſolvere venialibus, & mortalibus alias confeſſis. Affirmant plures quemlibet Sacerdotem etiam non approbatum a peccatis mortalibus alias confeſſis, & remiſſis & a quibuſvis venialibus quemlibet ſacramentaliter abſolvere poſſe, dummodo tamen non ſit excommunicatus, aut alio impedimento Canonico notorie obſtrictus. Ita Vivaldus, Peſantius, Suarez, Henriquez, Reginaldus, & alii apud Bonacin. diſp. 9. q. 7. de Sacram. Pœnit. punct. 1. ſive id poſſit ex vi ordinationis ſuæ, ſive ex conſuetudine, vel tacita Eccleſiæ conceſſione, ſive ex eo, quod pœnitens quoad ea peccata ſe ei ſubjicit, quæ clavibus Eccleſiæ non tenetur ſubjicere, eum ſit materia libera; Hoc idem docent alii a nobis citati quæſtion. 19. citat. art. 2. qui dicunt antiquos Doctores ſuppoſuiſſe hanc conſuetudinem Eccleſiæ, quod quilibet Sacerdos in materia libera abſolvere poſſit. Addunt tamen adhuc quamplures iſtorum hanc juriſdictionem quoque haberi ab Eccleſia immediate, & non ſimpliciter de jure divino, aut ab ipſo pœnitente libere ſe ſubjiciente huic, vel illi Confeſſario in confeſſione venialium, & hanc eſſe juriſdictionem non ordinariam, ſed delegatam per univerſalem conceſſionem quoad hoc factam ab Eccleſia omnibus Sacerdotibus. Verum Faber noſter diſp. 15. cap. 3. verſus finem, Brancatus diſput. 19. art. 3. in fine cum aliis negant ſimplices Sacerdotes poſſe a peccatis abſolvere venialibus, & mortalibus alias confeſſis, quia hoc etiam fieri nequit ſine peculiari juriſdictione, cum etiam ſuper materiam liberam hoc miniſterium exerceatur per modum judicii. Nullibi autem apparet, quod Deus in Ordine det hanc juriſdictionem Sacerdoti quoad venialia, & mortalia dimiſſa, quia illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata &c.* inſtituit hoc Sacramentum contra peccata indiſtincta, nec ulla ratio expoſtulat, ut ibi conſtituat Sacerdotes Judices animarum cum plena poteſtate in cauſis levioribus, ut ſunt peccata venialia, in cauſis vero gravioribus, ut ſunt mortalia, cum auctoritate diminuta. Nec dici poteſt, quod ab Eccleſia, ſcilicet, Concilio, vel Papa ſupremam auctoritatem habente conceſſa ſit ſimplici Sacerdoti hujuſmodi juriſdictio, & facultas quoad peccata venialia, non enim apparet a quo Concilio, vel Papa talis conceſſio facta fuerit; Neque apparet in Eccleſia talem ſemper extitiſſe conſuetudinem, quia noſtris temporibus nullum videmus ſimplicem Sacerdotem audire confeſſionem etiam venialium, niſi habeat auctoritatem juriſdictionis ordinariam, vel delegatam, idque expreſſe deducitur ex Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. ubi ait in Eccleſia Dei ſemper fuiſſe cuſtoditum, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis & nullius momenti eſſe abſolutionem, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut delegatam non habet juriſdictionem, Navarrus in Manuali c. 4. & in cap. placuit diſt. 6. *de Pœnit.* inquit, nullibi legiſſe, nec vidiſſe eſſe in uſu hanc conſuetudinem, ut Sacerdos non admiſſus ab Ordinario abſolvat etiam a venialibus.

203 Quarto eſt difficultas, an quilibet Sacerdos etiam ab Ordinario non admiſſus poſſit in articulo mortis pœnitentem abſolvere. Communis ſententia docet, quemcumque Sacerdotem quamvis nec approbatus ſit, nec ab Ordinario admiſſus, imo etiamſi excommunicatus, ſuſpenſus, degradatus, aut hæreticus ſit, ut poſtea dicemus, poſſe tamen quemlibet pœnitentem a quibuſvis peccatis, & cenſuris in articulo mortis abſolvere, ut docet D. Bonavent. 4. diſt. 19. art. 3. quæſt. 1. quod expreſſe deducitur ex ipſis Concilii verbis ſuperius relatis in præſenti Eccleſiæ id reducentibus, dum inquit: *Pie admodum in Eccleſia Dei cuſtoditum fuit ſemper, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis*, & ſumitur etiam ex ipſa forma reſervationis caſuum, qua Pontifices mortis articulum ſemper excipere ſolent, unde talem auctoritatem quoque in mortis articulo ab Eccleſia quilibet ſimplex Sacerdos habere ſupponitur, ut ſonantibus verbis docet Concilium l. c. Per articulum vero mortis, licet Canus, Soto, Valentia, Covaruvias, & quidam alii Summiſtæ intelligant in rigore tempus illud, quo certo, & de proximo mors inſtat, unde negant in urgenti mortis periculo poſſe Sacerdotem ſimplicem audire, & abſolvere pœnitentem, contendentes hanc auctoritatem eſſe illi conceſſam in ſolo mortis articulo, non periculo; alii tamen Theologi communiter per articulum mortis etiam illius probabile periculum intelligunt, quale eſt eorum, qui prælium, aut periculoſam navigationem proxime ſunt inituri, & in hoc neceſſitatis caſu, & periculo dicunt poſſe ſimplicem Sacerdotem audire, & abſolvere pœnitentem, quæ explicatio articuli mortis fundamentum habet in ipſo jure, ubi ſacri Canones pro eodem accipiunt articulum mortis, & periculum mortis c. *Si quis ſuadente &c.* & c. 17. q. 4. & cap. *Eos qui de ſent. excom. in 6.* Et hoc etiam rationi ſatis conſonum eſt ob animarum remedium, & ſalutem, ne perditionis periculo exponatur; quare ſicut fideles non tantum in articulo mortis rigoroſe ſumpto, quando nimirum proximus eſt, ac inevitabilis ſecundum communem naturæ curſum, ſibi conſulere, & propria peccata confiteri tenentur, ſed etiam in alio quocumque probabili mortis periculo; ita & Eccleſia cuilibet Sacerdoti in ſimilibus caſibus facultatem audiendi, & abſolvendi conferre cenſetur. Hæc eſt autem in tali caſu periculi mortis differentia obſervanda, quod Sacerdos ille a quibuſcumque peccatis tunc directe abſolvat etiam reſervatis; a cenſuris vero non, niſi ſub ea conditione, ut elapſo mortis periculo pœnitens ſe coram Superiore ſiſtat, id quod ſibi ab illo injungatur, præſtiturus, ut cit. cap. declaratur. Ita Medina, Sylveſter, Suarez, Vaſquez, Nugnus, Coninchius, Lugus, Caſpenſis, Averſa, Diana, Abellius, & ex noſtris Faber, & Poncius, & alii paſſim.

204 Quinto eſt difficultas, an ſimplex Sacerdos hanc habeat auctoritatem in prædictis caſibus etiam præſente Parocho, vel alio Confeſſario delegato. Affirmant Navarrus, Rodriquez, Henriquez, Villelobos, Barboſa, Ledeſma, Diana, & probabile etiam cenſent Cardinalis de Lugo, & Caſpenſ. eo quod Concil. Trident. in verbis adductis amplam, & abſolutam facultatem concedit omnibus Sacerdotibus pro articulo mortis abſque ulla exceptione, & limitatione, cum igitur verba Concilii ſint univerſalia, & nullam conditionem, vel limitationem apponant, & abſolute, ac indiſtincta dicat, omnes Sacerdotes ea poteſtate gaudere in illo articulo, nullum eſt fundamentum eam limitandi, & reſtringendi, cum lex ipſa non diſtinguat, nec reſtringat. Communis tamen, & probabilior ſententia negat. Ita Valentia, Vaſquez, Coninchius, Molina, Torrianus, Averſa, Avila, Bonacina, & abſolute Lugus, & Caſpenſis, & alii paſſim. Probatur ex ipſo jure; quia in antiquis Canonibus c. *Aurelias* cap. *Presbyteri*, & cap. ult. quæſt. 6. expreſſe hæc limitatio ponebatur, ut quando haberi poterat facultas a legitimo Superiore ad abſolvendum infirmum periclitantem, deberet hæc facultas exequi, ſive pro foro externo, ſive etiam interno. Neque cenſendum eſt Tridentinum in allegatis verbis plus concedere voluiſſe ultra antiqua jura, cum verbis expreſſis declaret, ſe confirmare ſolum id, quod in Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuerat, unde intelligi debet ſicut Eccleſiæ uſus, & antiquiora jura dictabant, ut nempe Sacerdotes omnes in mortis articulo, quando neceſſitas urget, nec adeſt ſuperior habens facultatem, poſſint a quibuſcumque caſibus reſervatis abſolvere. Accedit etiam congrua ratio hujus intelligentiæ verborum Concilii, quia ceſſante fine legis ceſſat ipſa lex; finis autem legis hujus fuit, fidelium neceſſitati in his caſibus ſubvenire, ut patet ex illis verbis; *Ne ipſa occaſione aliquis pereat*; ſed hæc neceſſitas non eſt, quando adeſt proprius Sacerdos, & ſuperior facultatem habens ordinariam, vel delegatam. Quod tandem con-

firma-

firmatur etiam ex uſu, & praxi Eccleſiæ in aliis ſacramentis adminiſtrandis, quæ plane ab alieno Sacerdote infirmis non miniſtrantur, niſi in defectum proprii.

205 Sexto eſt etiam difficultas, an hæc facultas ſit etiam conceſſa Sacerdotibus excommunicatis, ſuſpenſis, interdictis, & hæreticis. Negant Medina, Covarruvias, Navarrus, Soto, Ledeſma, & alii, quorum fundamentum eſt, quia cenſura Eccleſiaſtica ipſo facto tollit juriſdictionem; ſed juriſdictio neceſſaria eſt ad abſolutionem a peccatis; ergo cenſura impedit talem abſolutionem. Affirmat tamen communis, & probabilior opinio, ut diximus etiam loc. cit. & ratio eſt, quia ad id etiam inſtantia neceſſitatis extenditur, & ſacri Canones, ac Trident. Concilium ample loquuntur abſque ulla exceptione; tum quia hæretici, Schiſmatici, & alii quovis vinculo irretiti Sacerdotes non ceſſant eſſe Sacerdotes ex hæreſi, ſchiſmate, & quavis alia cenſura, & pro illo actu eis juriſdictio non aufertur, juriſdictio enim tollitur Sacerdotibus per voluntatem Eccleſiæ, tales enim cenſuræ ſunt ab homine; ſed Eccleſia pro eo articulo, & in tali caſu concedit eis juriſdictionem, quia nullum excipit Sacerdotem, ut conſtat ex Trident. cit. Adhuc tamen valde probabile cenſemus, quod ait Averſa quæſt. 16. ſect. 3. in fine, quod ſi adſint ſimul unus ſimplex Sacerdos nullo impedimento ligatus, & alius excommunicatus vitandus, vel hæreticus, debet præferri Sacerdos ſimplex altari impedito, dum commode fieri poteſt, quia tunc ceſſat neceſſitas utendi miniſterio alterius impediti, & excluſi, de quo plura videri poſſunt apud Brancatum noſtrum diſp. 19. art. 9.

206 Septimo ex dictis deducebam loc. cit. num. 531. certum eſſe ex fide, ne valide quidem poſſe ullum Sacerdotem audire confeſſionem, & abſolvere a peccatis abſque poteſtate iſta juriſdictionis, quod patet ex hujus ſacramenti inſtitutione, nam Sacerdotes ex vi hujus inſtitutionis illud adminiſtrant cum auctoritate ferendo ſententiam remiſſionis aut retentionis peccatorum, tamquam Judices, & ſuperiores quidem fidelium quoad hunc actum in tribunali, & foro conſcientiæ, hanc autem auctoritatem ferendi talem ſententiam, ſive dicendi jus appellant omnes in propoſito juriſdictionem, ſive juriſdictionis poteſtatem, igitur æque de fide certum eſt non poſſe hoc ſacramentum valide adminiſtrari ſine hac poteſtate juriſdictionis, ut valide feratur illa judicialis ſententia in foro conſcientiæ. Sequitur ſecundo ex dictis hanc juriſdictionis poteſtatem, quæ ex divina inſtitutione neceſſaria eſt, ut adminiſtratio hujus ſacramenti ſit valida, non omnes Sacerdotes in quoslibet pœnitentes habere, ſed alios in alios juxta Eccleſiæ deſignationem; ac proinde aliquo modo diſtare a poteſtate Ordinis ipſius Sacerdotalis. Sequitur tandem poteſtatem juriſdictionis, quæ ultra poteſtatem Ordinis ad abſolvendum requiritur, & quam non omnes Sacerdotes habent, neceſſariam ad id eſſe non ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto, ſed etiam ex ipſa Chriſti inſtitutione, & jure divino, nam ex Chriſti inſtitutione eſt neceſſe, ut Sacerdotes abſolutionem impendant, tamquam Judices; ergo etiam ut ad id habeant juriſdictionis poteſtatem, quæ ad id requiritur, non enim poteſt quis munus Judicis obire ſine competente juriſdictionis poteſtate, ut conſtat in quocumque foro.

207 Poſtremo addimus hic, in Sacerdotibus qui parochiale beneficium non habent, præter juriſdictionem, & poteſtatem, quæ ipſis demandari poteſt, requiri quoque Epiſcopi approbationem, quæ nihil aliud eſt quam authenticum teſtimonium de illorum capacitate, & ſufficientia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eoſque ſacramentaliter abſolvendos; cenſetur autem Epiſcopus aliquem approbare hoc ipſo quod ſciens, & volens ei præcipit, ut confeſſiones audiat; & ita definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 23. c. 5. de Reform. ubi: *Decernit Sancta Synodus nullum etiam Regularem poſſe Confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videtur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.* Ex quibus verbis manifeſte deducitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo eſt approbatus, ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum idoneum non eſſe, ac proinde nec licite, nec valide abſolutionem Sacramentalem conferre poſſe: deducitur etiam ex hoc Concilii decreto, etiam Doctores, & Lectores licenciatos in ſacra Theologia, vel jure Canonico, de quorum ſcientia conſtat, ſive ſæculares, ſive regulares, teneri hanc approbationem petere, & obtinere, ut valide confeſſiones excipere, & pœnitentes abſolvere poſſint; & e contra Superiores Religionum poſſe ſuis dare Religioſis licentiam ſibi eligendi in Confeſſarium aliquem e Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis, quia Concilium approbationem illam ad confeſſiones tantum ſæcularium exigit. Notanter autem diximus in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter poteſtatem juriſdictionis, quæ ipſis demandari poteſt, requiri quoque Epiſcopi approbationem; quia ex natura rei per talem approbationem nullum jus confertur, nec ulla juriſdictio ad confeſſiones audiendas, ſed ſolum perſona judicatur habilis, & idonea, cui juriſdictio conferatur, ſine qua approbatione invalide ei hoc munus committeretur ad audiendas ſæcularium confeſſiones. Hoc autem præcipue conſtat in Religioſis, qui quamvis ab Epiſcopo approbentur ad excipiendas ſæcularium confeſſiones, tamen ab eo juriſdictionem non accipiunt, ſed immediate a ſummo Pontifice, cui etiam immediate ſubjiciuntur. Ita Suarez, Coninchius, Cardinalis de Lugo, Ceſpenſis, Iſambertus, Abellius, & alii paſſim.

208 Hic autem advertendum eſt, quod, ut Regularis licite utatur Epiſcopi approbatione circa ſæcularium confeſſiones, debet eſſe a Prælato ſuæ Religionis approbatus Generali, vel Provinciali; ita habetur in Clement. c. *Dudum de ſepulturis*, ubi dum Pontifex Regularibus facultatem concedit audiendi ſæcularium confeſſiones, primo vult eos examinari, & approbari a ſuis Prælatis, & deinde præſentari Epiſcopis, ut de eorum licentia, & beneplacito poſſint in Diœceſibus eorumdem ſæcularium confeſſiones audire. Et hæc eſt communis Religionum praxis, nulla enim eſt ferè Religio, quæ ſuis fratribus non prohibeat vel petere approbationem Epiſcopi, vel ea petita, ac obtenta abſque approbatione ſui Generalis, vel Provincialis, atque ideo Regularis abſque tali approbatione ſui Superioris implicite, vel explicite procurans ab Epiſcopo approbationem, & ea utens, illicite facit. Et quidem ſatis conſulto hæc praxis in Religionibus obſervatur, quia Superiores Ordinis fratrum vitam & mores norunt, ac eorum habilitatem, & capacitatem, alioquin accidere poſſet, ut ſuſpenſi, interdicti, excommunicati &c. aliquando ab Epiſcopis approbarentur. Notanter autem dictum eſt hanc approbationem ſuorum Superiorum in Regulari requiri, ut approbatione Epiſcopi licite utatur circa ſæcularium Confeſſiones, quia utens approbatione Epiſcopi abſque prævia, vel ſaltem ſequenti approbatione Prælatorum Ordinis in abſolvendis ſæcularibus valide abſolvit, licet illicite, quia requiſita ad abſolvendos ſæculares etiam in Regularibus ex Concil. cit. ſunt approbatio, & licentia Epiſcopi. Ita Rodriquez, Layman, Cardinalis de Lugo, Emmanuel Sa, Brancatus, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

De aliis conditionibus in Miniſtro hujus Sacramenti requiſitis, & ejus obligationibus.

209 IN præcedenti articulo actum eſt de conditionibus, & qualitatibus in Miniſtro hujus ſacramenti adeo neceſſariis, ut ſine ipſis facta confeſſio invalida foret, nunc agendum eſt de aliis, quæ ſunt neceſſariæ dumtaxat ad congrue, & debite miniſterium ſuum exercendum, & licet quamplures loquentes de conditionibus miniſtri idonei ad hoc ſacramentum has conditiones cum aliis confundere ſoleant, re tamen vera non ſunt confundendæ, quia aliud eſt loqui de conditionibus ſimpliciter neceſſariis, ut hoc miniſterium valide fiat, & aliud eſt loqui de requiſitis, ut recte fiat, ſicut etiam aliud eſt quærere, quæ ſint conditiones neceſſariæ confeſſario jam in munere Confeſſoris conſtituto, & aliud eſt loqui de conditionibus requiſitis in perſona ad hoc munus eligenda, ut ad hoc miniſterium idonea cenſeatur, & obſervandum eſt eaſdem requiri conditiones in perſona admittenda ex auctoritate delegata ad confeſſionem, & in perſona deputanda ad aliquod beneficium, & auctoritatem ordinariam quantum ad hoc munus.

210 Primo itaque requiritur probitas in Confeſſario ad hoc miniſterium licite exercendum, certum enim eſt ſancta non niſi ſancte eſſe tractanda, nec ſacramenta in ſtatu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin novum mortale peccatum incurratur, ut habetur *c. Illud* diſt. 95. & cap. *per Iſaiam* 1. quæſt. 1. non tamen in rigore tenetur prævia confeſſione ſe præparare, ſed ſi commode non poſſit, & aliqua neceſſitas urget, ſufficit perfecta contritione ſe elevare, quod totum non eſt in hoc ſacramento peculiare, ſed commune ad ſacramentorum miniſterium, ut definit Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 12. & ita etiam docuit Scotus 4. diſt. 5. quæſt. 1. ubi docet in miniſtro ſacramentorum ad valide miniſtrandum ſtatum gratiæ non eſſe neceſſarium, bene tamen ad licite miniſtrandum, ad hoc enim ſtatus gratiæ requiritur, ut eadem diſt. oſtendit quæſt. 2. G. & quæſt. 5. K. Sed quia ſpecialiter in hoc Sacramento plures interveniunt actiones, nempe audire confeſſionem, imponere ſatisfactionem, & abſolvere a peccatis, quæ actiones non niſi ſucceſſive a Miniſtro exerceri poſſunt, quæritur ulterius, an miniſter teneatur eſſe in ſtatu gratiæ, quando abſolvit, an etiam quando audit confeſſionem pœnitentis. Aliqui dicunt ſatis eſſe, ſi Confeſſarius procuret ſe reponere in ſtatu gratiæ, dum vult abſolutionis ſacramentalis verba proferre, etiamſi antecedenter eſſet in ſtatu peccati, & ratio eſt, quia in hoc actu proprie perficitur ſacramentum, & confertur ſacramentalis gratia pœnitenti, ita Henriq. Lugus, Diana, Averſa, Caſpenſis, & alii. Non minus tamen probabilis, imo forte probabilior eſt aliorum opinio dicentium Miniſtrum teneri eſſe in gratia non tantum quando abſolvit, ſed etiam quando audit pœnitentium confeſſiones, quia uterque eſt actus Sacramentalis, & unus ordinatus ad alium, & uterque eſt actus clavium, ut ſupra dictum eſt, cum igitur neceſſitas præfatæ bonitatis ſit ob ſanctitatem, & reverentiam ſacramenti, uterque actus unum facit ſacramentum, uterque eamdem ſanctitatem requirit. Dices, diſpenſans Euchariſtiam in mortali non agit illicite, ſicut neque parochus in

morta-

Digitized by Google

mortali aſſiſtere matrimonio, ergo neque audiens confeſſionem in mortali, ſed ſufficit ut culpa careat, dum abſolvit. Negatur paritas, quia primi actus, ſcilicet diſpenſare Euchariſtiam, & Matrimonio aſſiſtere, non ſunt actus ſacramentales ſicut audire confeſſionem in ordine ad abſolutionem; hoc enim Miniſter ſacramenti vere, & proprie cognoſcit in cauſa, & poteſtatem clavium exercet, quod exercitium eſt actus Ordinis, non ſic matrimonio aſſiſtere, & intereſſe, quia ipſi contrahentes ſunt miniſtri, Parochus autem officium teſtis adhibet, ut ſcilicet talis contractus in facie Eccleſiæ fiat, ut ſuo loco dictum eſt, ita Suarez, Vaſquez, Poſſevinus, Bonacina, Brancatus, & alii. Ad hanc autem probitatis conditionem addi debet, ne Sacerdos ſit aliqua cenſura, aut irregularitate ligatus, alienim eo hoc etiam capite hoc ſacramentum miniſtrans graviter delinqueret, & ſi eſſet aliqua cenſura ligatus, eo ipſo irregularitatem incurreret, tamquam exercens Ordinis ſacramentum cenſura ligatus, quod pariter omnibus ſacramentis eſt commune, ut communiter Doctores docent.

211 Secundo requiritur in Confeſſario ſcientia, & eruditio conveniens ad hoc miniſterium, & hic diſtinguendum eſt cum Fabro noſtro diſp. 26. cap. un. de ſcientia neceſſaria ad valorem ſacramenti, & de ſcientia neceſſaria ad hoc tantum, ut rite, & recte, & ſine peccato hoc ſacramentum adminiſtretur, ſi enim ignorantia in Sacerdote tanta eſſet, ut non ſciat formam abſolutionis, nec ſciat communiter diſcernere inter mortalia, & venialia, hæc redderet nullam confeſſionem, quia ſi formam abſolutionis ignorat, nullum eſt ſacramentum, ut ait Navarrus in Summa c. 9. Quia tamen hæc ignorantia regulariter non datur in eo, qui ad hoc miniſterium vult admitti, & nullus Chriſtianus ignoret, quod blaſphemare, hominem occidere, vel alienam cognoſcere eſt peccatum ducens hominem ad infernum, & e contra dicere verba otioſa, & ſimilia eſſe peccata levia, per quæ quis non damnatur, & conſequenter eſſe venialia; ideo hic tantum eſt ſermo de ſcientia quæ eſt conditio neceſſaria ad recte miniſtrandum hoc ſacramentum, & ſine peccato, & quæritur qualis, & quanta eſſe debeat, & talem ſcientiam eſſe neceſſariam ſatis de ſe patet, quia ad recte exercendum ſuum officium debet eſſe unuſquiſque idoneus, ac ſufficienter inſtructus, ne errandi periculo ſe exponat; ergo tanto magis Confeſſarius, qui in hoc miniſterio Judicis, & Medici perſonam ſuſtinet, quare graviter peccaret qui ſine ſufficienti ſcientia hoc officium aſſumeret. Ut igitur Confeſſarius debito ſuo muneri ſatisfacere poſſit, conveniunt Doctores teneri ſcire non ſolum quæ ſunt de ſubſtantia huius ſacramenti, ſed etiam quæ de præcepto, ut qualis eſſe debet diſpoſitio pœnitentis ad fructum huius ſacramenti percipiendum, quæ ſint peccata, vel non, quæ peccata ſaltem ex genere ſuo ſint mortalia, vel venialia, quæ circumſtantiæ peccati ſpeciem mutent, vel notabiliter aggravent. Item ſcire debet obligationes reſtituendi, impedimenta Matrimonii, quæ ſint peccata reſervata, quibus ſint annexæ cenſuræ, a quibus poſſit abſolvere, aut non poſſit, in caſibus vero difficilioribus circa cenſuras, obligationem reſtitutionis, &c. debet ſi non ſciat ſaltem dubitare, ut abſolutionem differat quouſque doctores conſularit. Unde non tenetur Confeſſarius, exacte omnia ſcire ad moralem doctrinam ſpectantia, ſed quæ communiter occurrunt, & nota eſſe ſolent, nec tenetur prompte omnia diſcernere, & memoria retinere, ſed ſatis erit, ſi in caſibus difficilioribus, & raro occurrentibus dubitare ſciat, ut ſpatium accipiat ad libros legendos, vel doctiores conſulendos. Debent etiam attendi circumſtantiæ pœnitentium, & locorum, ubi Confeſſarius tale munus exercet, non enim opus eſt eſſe per ſe ſatis inſtructum Confeſſarium audientem viros peritos, & doctos qui poſſunt tunc ſupplere Confeſſarii defectum in rebus neceſſariis ipſum inſtruendo, & plures tenentur ſcire Confeſſarii in Civitatibus expoſiti, quam in pagis, & villis, ad illos enim Judices, Curiales, & Mercatores accedere ſolent, qui caſus incurrunt difficiliores, non autem ad iſtos. Ita Lugo, Averſa, Caſpenſis, Bonac. Abell. & ex noſtris Faber, & Brancatus, & alii paſſim.

212 Ex quo deducunt graviter peccare Sacerdotem ignaros, & ſine ſcientia requiſita ſe exponentes ad audiendas confeſſiones, & neſcientes diſtinguere mortale a veniali, nec mortale a mortali, neque circumſtantias peccatorum ſpeciem mutantes, & graviter peccare, quoties hoc miniſterium exercent, ac etiam graviſſime Epiſcopos, & alios Prælatos, qui tales Sacerdotes ſuis præficiunt ovibus, totias enim exponunt ſe periculo ſacrilegii, ut, ſcilicet ſolvant, quos non poſſunt, & ligent præter formam debitam, ideoque tales Sacerdotes non cenſet idoneos pro hoc miniſterio clare docuit Benedictus XI. Extravag. *Inter cunctas de Privil.* explicans illud Oſeæ 4. *Tu ſcientiam repulisti, & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi, quia labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam*, alias prout ad eum pertinet, ſubdit ibi Pontifex, inter peccatum, & peccatum diſcernere non poteſt. Excipitur tamen communiter, ut Faber noſter advertit diſp. 36. cit. in fine, mortis articulus, & captivitas inter Saracenos, & ſimiles alii caſus, in quibus copia alterius Sacerdotis non adeſt, nec de proximo ſperatur, & periculum urget: tunc enim dummodo Sacerdos abſolutionis formam ſciat, & proferre poſſit, & cognoſcat in genere aliqua peccata mortalia, ſicut quilibet idiota Chriſtianus cognoſcere ſolet, tuta conſcientia hoc munus exercere poteſt, nam in his, & ſimilibus caſibus quodcumque peccatum, & quælibet cenſura abſolvi poteſt, & nulla, vel parva ſatisfactio injungi poteſt, & ſufficit bonum propoſitum in pœnitente, ſi poteſt, & dolor de omiſſis, ut docet Nav. in Summa c. 4. cit. & alii paſſim.

213 Tertio requiritur in Confeſſario prudentia, quæ etiam neceſſaria eſt non ſimpliciter ad valorem ſacramenti, ſed ſecundum quid, ut ſcilicet hoc ſacramentum recte, & ſine peccato adminiſtretur, ut dictum eſt de ſcientia, ſicut enim prudentia in aliis rebus agendis eſt neceſſaria, ut agens ſuum finem conſequatur; ita etiam in Confeſſario eſt neceſſaria prudentia ad ſuum finem conſequendum qui eſt facere ſententiam juſtam, & rectam de peccatis confeſſis, & juſtam imponere pœnitenti ſatisfactionem, ut in gratiam Dei illum reſtituat; quod fieri ſolet nunc inſtruendo illum, nunc interrogando, nunc arguendo, nunc ad pia opera incitando, & opportuna remedia adhibendo, ut pœnitentem ad omnia peccata manifeſtanda inducat, ad contritionem, & firmum propoſitum non amplius recidivandi, ad occaſionem evitandam, & ſimilia; qualis autem, & quanta hæc diligentia, & prudentia eſſe debeat, ſolet a Summiſtis declarari exemplo Medici corporalis; ſicut enim hic nihil intactum relinquit ut infirmitatem depellat, & infirmum ſanet, ita Confeſſarius, qui eſt medicus ſpiritualis, ſe gerere debet, ut morbum peccati ab anima abiciat. Unde ſi pœnitentem advertat aliqua ignorare ad hoc ſacramentum neceſſaria, tenetur eum inſtruere, & admonere quantum poteſt, verbi gratia ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medii ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere, ut obligatum eſſe ad odium deponendum, ad reſtitutionem famæ, honoris, aut bonorum, ad occaſionem peccatorum tollendam, ad removenda, vel reparanda ſcandala, aliave damna, quæ intulit; ſimiliter eadem prudentia Confeſſarii requiritur in tranquillando pœnitentis animo, ſi forte ſcrupulis agitatum eſſe percipiat, eoque per ſpem, & confidentiam in Deum erigendo, ſi timore nimio, aut aliqua deſperationis tentatione depreſſum eſſe cognoſcat. Denique ut optime advertit Cardinalis de Lugo diſp. 22. num. 37. quando Confeſſarii Principum, Prælatorum, aliorumque magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio v. g. circa collationem beneficiorum, electionem miniſtrorum, gubernationem ſubditorum, impoſitionem pedagiorum, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius pœnitentem admonere de ſua obligatione, alias ſi abſolvit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cæcus cæcum ducens ambo in foveam Inferni cadunt, ratio eſt, quia in talibus raro eſt ignorantia invincibilis, & inculpabilis, & raro contingit, quod illa ſcandalum non afferant in ſubditis, & damnum commune. Hæc etiam prudentia Confeſſarii præſertim requiritur in ſigillo, ſeu ſecreto Confeſſionis inviolabiliter ſervando, de quo dicemus infra.

214 Quarto loquendo de Confeſſarii obligationibus, dixerunt aliqui non teneri Miniſtrum in diſcurſu confeſſionis interrogare, & examinare pœnitentem, ſed tantum attendere, & judicare ea quæ pœnitens confitetur, ita inſinuat Scotus 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 4. quia inquit, officium, & onus Confeſſarii per ſe eſt audire, non autem interrogare. Rectius tamen alii communiter docent per ſe etiam teneri Confeſſarium opportune interrogare pœnitentem, & ita adjuvare ad integram confeſſionem perficiendam, & præſertim ad hoc tenetur, quoties videt eum ex ignorantia, aut oblivione, aut inconſideratione, aut pudore vel alia quavis de cauſa culpabiliter omittere, quod ad integritatem confeſſionis requiritur. Ita D. Thomas, D. Antoninus, Navarrus, Reginaldus, Suarez, Averſa, Caſpenſis, & alii paſſim, & habetur cap. *Qui vult confiteri de pœnit. diſt.* 6. ubi dicitur *quod diligens inquiſitor ſapienter interroget a peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare*, & rationabiliter quidem, quamvis enim per ſe loquendo Confeſſarii officium non ſit interrogare pœnitentem, ſed audire; quando tamen pœnitens in confeſſione deficit, ipſum adjuvare tenetur, cum enim ſit Judex, & Dei miniſter, ſatagere debet ad perfectionem hujus judicii, & ſacramenti, procurando Confeſſionis integritatem, non ſolum quantum ad bonam fidem, & ſufficientem pœnitentis diligentiam, ſed etiam materialiter, quantum morali modo fieri poteſt; illos autem pœnitentes, qui per ſe ſunt ſatis inſtructi, & ad ſua peccata dicenda cum ſuis circumſtantiis idonei, opus non eſt, ut Confeſſarius interroget, ſed tantum eos, qui hoc adjutorio indigere videntur, & quando advertit pœnitentem non ſe ſufficienter examinare, ſi enim defectus culpabilis eſſet, & ex negligentia, confeſſarius plane delinqueret indiſpoſitum abſolvendo. Neque circa tales pœnitentes oportet, ut confeſſarius perquirat quæcumque in mentem venire poſſunt, ſeque, & pœnitentes nimium vexare; immo ſi rudes ſunt, & idiotæ, non expedit, ut ea perquirat, quæ fortaſſe ſunt illis ignota, ſic enim illos indirecte doceret de talibus peccatis, quæ committi poſſunt, & hoc præſertim circa peccata carnalia obſervari debet modeſte tantum interrogando, quæ præciſe neceſſaria ſunt, nec ſuperfluas, & curioſas interrogationes multiplicando, ne nimium ruborem pœnitentibus ingereret, & ne ſe, vel illos in aliquod periculum

gulum pravæ delectationis conticiat ob fragilitatem humanam in hac materia venerea.

215 Quinto, tenetur etiam confeſſarius ad hoc ſacramentum perficiendum, advertere, ut pœnitens ſit rite diſpoſitus per contritionem, vel ſaltem attritionem de præterito, & propoſitum de futuro; & circa hanc diſpoſitionem expendendam non levis aliquando difficultas occurrit, quomodo Confeſſarius ſe gerere debeat cum iis, qui frequenter in eadem peccata relabuntur, hæc autem diſpoſitio vel per ſe deprehendi poteſt ex ſignis, aut verbis ipſius pœnitentis, vel ex conditione, & ſtatu ejuſdem prudenter præſumi. Et quidem quando cognoſcit pœnitentem non eſſe ita diſpoſitum, & ſtatum peccati mortalis relinquere nolle, utique eum abſolvere non debet, quales ſunt qui inimicis reconciliari recuſant, alienum reſtituere cum poſſint, nec proximas peccandi occaſiones relinquere volunt, tales enim veram contritionem de peccatis commiſſis habere non cenſentur, nec verum propoſitum de eiſdem in futurum non committendis. Si vero Confeſſarius deprehendat pœnitentem ex mera fragilitate in eadem peccata ſæpe relabi, certum eſt toties abſolutionem illi dari poſſe, quoties in illa peccata relabitur, dummodo vere contritus, vel attritus de illis ad pœnitentiam accedat, & cum firmo propoſito non amplius peccandi, ſic enim docet Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. his verbis: *Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed toties, quoties ad pœnitentiæ tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari*, quod etiam paſſim docent SS. Patres, & præſertim Div. Hieronymus epiſt. 46 ad Ruſticum dicens: *Non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi convertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur*, & ratio eſt, ut inquit Navarrus in Manuali cap. 3. quia frequens peccati recidiva non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo judicari poſſit pœnitentiam, ſeu contritionem non eſſe veram, ſed eſt tantummodo ſignum maximæ fragilitatis humanæ, neque ad recipiendam abſolutionem requiritur, ut pœnitens non amplius in futurum peccet, ſed ut amplius peccare nolit. Quamvis autem hæc ita ſe habeant, nihilominus ut advertit Abellius cap. 5. cit. *de Sacram. Pœnit.* ſect. 19. debet Confeſſarius prudenter, non tantum quid poſſit abſolute loquendo, ſed potius quid hic, & nunc ipſi pœnitenti ſit magis expediens, utilius enim interdum erit, ſi frequens Confeſſionis uſus illi ſit nocivus v. g. ſi occaſionem liberius peccandi inde deſumat, eum privare beneficio abſolutionis, vel illam in aliquot dies differre, & interim pia quædam opera, & pœnitentiæ exercitia illi imponere, quæ omnia ex varia pœnitentis diſpoſitione dijudicari debent, & Confeſſarii prudentia potius dignoſci poſſunt, quam ex certis regulis, & præceptis.

216 Sexto tenetur præterea Confeſſarius monere pœnitentem, qui ignorantia vincibili, & moraliter culpabili eſt in malo ſtatu, quia alias ſacramentum non bene adminiſtrabitur propter indiſpoſitionem pœnitentis; ſi vero ignorantia ſit invincibilis, & inculpabilis v. g. ſi pœnitens bona fide rem alienam poſſideat, vel ſi ignoranter contraxit, & retinet matrimonium cum impedimento dirimente, & ſimilia, tenetur quidem monere, & inſtruere pœnitentem, eumque educare ex invincibili ignorantia, quando ſperatur fructus, nec incommoda graviora timentur, quæ limitatio appoſite additur, quia ſi timeatur admonitionem non profuturam, ſed potius fore nocivam, quia nimirum pœnitens adhuc admonitus in illo ſtatu permanebit, in quo per ignorantiam excuſabatur, vel ſaltem adhuc manebit in peccandi periculo, tunc debet potius ab admonitione ceſſare, illumque in bona fide relinquere, ne admonendo talium peccatorum pœnitenti cauſam præbeat. Unde ſi Confeſſarius pœnitentem prævideat non reſtituturum, ſi ipſi nullitas tituli detegatur, quem prodeſſe putat, non eſt illi talis nullitas a Confeſſario non interrogante detegenda, & ſi advertat matrimonium eſſe nullum, ſed timet conjuges adhuc in conjugio permanſuros poſt admonitionem, ſive in periculo continuandi actus conjugales, vel ſi timeat aliud notabile damnum ex ea admonitione ſecuturum, ut v. g. ex conjugum ſeparatione magnum ſcandalum, aut perſonarum infamiam vel hoſtilitatem ac filiorum periculum; tunc pariter diſſimulare debet ab admonitione ceſſando, & pœnitentem in bona fide relinquere, quia non debet cum tanto proximi periculo, ac diſpendio providere, ubi alioquin formalis culpa non erat, ſed tantum opus materialiter malum, & per ignorantiam inculpabilem excuſatur. Ita Suarez, Lugus, Sanchez, Villalobos, Diana, Layman, Averſa, & alii paſſim; qui tamen addunt, quod ſi opus redundaret in grave Communitatis damnum, ut v. g. ſi Confeſſarius advertat quempiam invalide ordinatum in Sacerdotem bona fide celebrare, & ſacramenta adminiſtrare, illum adhuc admonere tenetur, etiamſi timeat eum in tali miniſterio perſeveraturum, quia hoc reſultat in grave damnum ſpirituale Communitatis, & ſeparari poteſt poſt factam admonitionem illum ſaltem aliquo tempore poſt ab eo miniſterio ceſſaturum.

217 Septimo, quia contingere poteſt, ut Miniſter in Confeſſione aliquam ex regulis traditis non obſervet, & defectum aliquem committat, ſive culpabiliter ac malitia, vel vincibili ignorantia, ſive inculpabiliter, & ex bona fide, videndum eſt qualiter obligatus remaneat talem defectum ſupplere, & corrigere, & quia tales defectus ex pluribus, & variis capitibus contingere poſſunt, breviter de principalioribus diſcurrendum eſt, & dicendum, quod ſi defectus contingat quoad valorem, & ſubſtantiam ſacramenti, ut ſi Sacerdos non protulit integram, & neceſſariam abſolutionis formam, vel abſque intentione, aut juriſdictione ex parte ſua, vel abſque diſpoſitione neceſſaria ex parte pœnitentis, dicendum eſt cum Fabro noſtro diſp. 33. cap. 3. Bonacina diſp. 5. quæſt. 7. punct. 6. & aliis, quod ſi poſſit Confeſſarius ſine ſcandalo, & ſine gravi ſuo detrimento eum admonere, ut iterum confiteatur, ad id tenetur admonendo ipſum de abſolutione invalide collata, ſi autem id facere nequeat abſque gravi ſuo detrimento, ad hoc non tenetur, ſed ſolum debet de illo peccato pœnitere; pœnitenti enim fit parum nocumentum, quia jam ipſa durante bona fide ſatisfecit præcepto, & conſcientiæ ſuæ. Unde non valet paritas de Baptiſmo, & Ordine invalide collato alicui, quia admoneri debet de tali invaliditate propter ſpiritualia incommoda, quæ ſequuntur, quia in illis nocumentum ſuſcipientis eſt graviſſimum, & irreparabile, qui enim invalide eſt baptizatus, alia ſacramenta recipere nequit, & invalide ordinatus non poteſt alia ſacramenta valide adminiſtrare, quæ ſunt incommoda magni momenti, non ſic de adminiſtratione invalida ſacramenti pœnitentiæ, ut dictum eſt, & conſequenter invalide abſolvens poteſt ob leviorem cauſam excuſari ab admonitione facienda pœnitenti, quam excuderetur invalide baptizans, vel ordinans. Si vero defectus in Confeſſione contingat ſolum circa materialem integritatem ſalva tamen validitate, & ſubſtantia ſacramenti, utpote quia Confeſſarius non ſatis interrogavit, & examinavit de neceſſariis ſpeciebus, aut circumſtantiis, aut numerum peccatorum pœnitentem alioquin bona fide confitentem, ſi Confeſſarius ipſe fuit poſitive cauſa, ut ille prætermitteret aliqua neceſſario explicanda, utpote dicendo opus non eſſe talia dicere, tenetur pariter poſtea, dummodo ſine ſcandalo, aut gravi detrimento poſſit, illum monere ad hoc, ut materialis confeſſionis integritas reſarciatur, ſi vero Confeſſarius non fuit poſitive cauſa, ſed tantum per omiſſionem non interrogavit, ſive id ex pura inadvertentia, ſive etiam ex negligentia, voluntaria acciderit, non remanebit eum tanto rigore obligatus ad talem admonitionem, quia defectus eſt ſolum materialis, & non ab ipſo confeſſario poſitive cauſatus, nec alterius damni illativus, ita cum tali diſtinctione via media graditur Averſa quæſt. 16. ſect. 13. inter duas opiniones extremas ab ipſo ibi relatas, quarum una abſolute affirmat Confeſſarium etiam in hoc caſu teneri pœnitentem monere pro ſupplendo defectu integritatis, alia abſolute negat.

218 Poſtremo, ſi defectus in Confeſſione commiſſus ſit talis qui damnum aliquod inferat pœnitenti, ut verbi gratia ſi Confeſſarius eum non monuit, & obligavit ad evitandam occaſionem proximam peccandi, quam habeat, & ideo in periculo relabendi remanſit, in tali caſu tenetur talem ſupplere defectum monendo, & inſtruendo pœnitentem ad hujuſmodi occaſionem evitandam, ac novum damnum illi imminens, quando commode, & ſine ſcandalo, ac ſuo detrimento id facere poſſit, ad idem etiam tenetur, quando defectus in Confeſſione commiſſus in damnum tertii redundat, utpote quia pœnitentem non obligavit ad reſtituendum, quod debebat, ad tollendum ſcandalum, &c. & tanto magis ſi redundet in damnum publicum, ut ſi non obligavit pœnitentem ad denunciandum Hæreticum, aut patriæ proditorem, aut in Confeſſione ſollicitatorem, ſive alio modo, in his enim caſibus tenetur etiam Confeſſarius talem ſupplere defectum, non ſolum ob bonum proprium ipſius pœnitentis, ut ſcilicet eum tollat ex ſtatu ſaltem materialiter pravo, ſed etiam propter bonum tertii & præſertim Communitatis, quod ſaltem ex charitate procurare tenetur, & hunc ſupplere debet defectum, in quantum poteſt ſine ſcandalo, aut ſui notabili detrimento, in qua tamen comparatione, ut notat Averſa loc. cit. poteſt aliqua diverſitas conſiderari, quia juxta majus, vel minus damnum tertii, aut communitatis poteſt obligari ad aliquod incommodum ſubeundum, puta ſi damnum tertii ſit in magna copia bonorum, in fama inſignis perſonæ, in periculo rebellionis, & perverſionis populi, & ſimilibus caſibus, in quibus prudenti arbitrio diſcernendum erit quid præponderet. In omnibus autem ſupradictis caſibus certum eſt apud omnes nullatenus poſſe Confeſſarium pœnitentem abſentem abſolvere, quia talis abſolutio prorſus invalida foret, ut dictum eſt in ſuperioribus, abſolutio tamen ab excommunicatione, aliave cenſura valere, & dari poteſt etiam in abſentem, imo, & invitum, ac indiſpoſitum, ſervatis tamen regulis ſuo loco jam traditis de Cenſuris. Alia plura de obligationibus Confeſſariorum videri poſſunt apud Averſam quæſt. 16. citat. ſect. 12. 16. & 13.

QUÆSTIO IX.

De Miniſtro Confeſſionis quoad caſus reſervatos.

219 AD conditionem juriſdictionis, & approbationis, quæ in Miniſtro ſacramenti pœnitentiæ requiritur, ut dictum eſt, conſequitur caſuum reſervatio, cum ſit quædam talis juriſdictionis, vel approbationis requiſitæ limitatio, ut

ſcilicet

Digitized by Google

ſcilicet ad certos caſus non extendatur; de qua re, quia ſpeciales continet difficultates, præſens quæſtio inſtituitur, in qua tamquam certum de fide ſupponendum eſt, in Eccleſia Dei eſſe poteſtatem reſervandi in foro conſcientiæ, ita enim definitum eſt in Concilio Tridentino contra Vvicklephum, & alios hæreticos ſeſſ. 14. cap. 7. ubi ita aſſeritur: *Magnopere ad Chriſtiani populi diſciplinam pertinere, ut atrociora quædam, & graviora crimina, non a quibuſvis, ſed a Summis dumtaxat Sacerdotibus abſolverentur*, ac deinde can. 11. ſic ſtatuit, *Si quis dixerit Epiſcopos non habere jus reſervandi ſibi caſus, atque ideo caſuum reſervationem non prohibere quo minus Sacerdos a reſervatis vere abſolvat, anathema ſit*; idem habetur in aliis antiquis juribus, & ſacris Canonibus, ac etiam Pontificiis Conſtitutionibus paſſim ab aliis citatis. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia, ut ſupra dictum eſt, in hoc pœnitentiæ ſacramento non ſolum poteſtas Ordinis requiritur, ſed etiam juriſdictionis, quæ a ſuperioribus debet communicari inferioribus, at reſervatio, ut modo dicebamus, nihil aliud eſt quam quædam ejuſdem juriſdictionis limitatio, ut non ſe extendat ad certos caſus, ergo Superiores eam limitare poterunt communicando illam quoad plures, vel pauciores caſus, ad plures, vel pauciores perſonas, ut magis expedire videbitur, quod eſt ſibi eorum abſolutionem reſervare in foro conſcientiæ. Confirmatur, quia poteſtas juriſdictionis, ut ſupra dictum eſt, confertur per aſſignationem ſubditorum, ſed ille, cujus eſt aſſignare ſubditos, non magis illos alicui ſubdere poteſt abſolute quo ad omnia peccata, quam quo ad aliqua tantum; ergo aliqua poteſt ſibi reſervare peccata, illa nimirum, in quibus pœnitentem non vult ſubdere Confeſſario; quia tamen in hac materia plures contingunt difficultates, in præſenti quæſtione ſunt breviter examinandæ ſaltem principaliores, quod enim a ſuperioribus reſervari poſſint, & recte ſoleant certa ſubditorum peccata, omnes Theologi docent, & fideles ipſi in communi praxi agnoſcunt, ut ſic ſubditi melius dirigantur, & a peccatis abſtineantur, quorum difficilem vident remiſſionem.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam, & quæ peccata reſervare poſſint.

220 PRimo conveniunt Doctores, hanc peccatorum reſervationem facere poſſe omnes, & ſolos Superiores, qui facultatem habent concedendi ordinariam, vel delegatam juriſdictionem, aut approbationem ad confeſſiones audiendas erga ſubditos ſuos. Ratio deducitur ex dictis, quia cum poteſtas juriſdictionis, quæ cum poteſtate Ordinis annexa eſſe debet, emanat a Pontifice in Epiſcopos, & alios inferiores Paſtores, poteſt eam illis limitatam concedere, & illi pariter eamdem ſuis inferioribus limitare in iis, in quibus hoc ſibi a Summo Pontifice non eſt prohibitum, & aliqua peccata ab eorum poteſtate excipere, itaut ab ipſis abſolvere non poſſint, quia Superior poteſt id, quod ſaluti ſubditorum expedire judicat, reſervatio autem peccatorum ad ſalutem animarum expedire poteſt, ut pœnitentes a peccatis facilius abſtineant, & retrahantur. Hinc ergo Summus Pontifex ſibi peccata reſervare poteſt in univerſa Eccleſia, & erga omnes fideles, cum enim ſit ordinarius Epiſcopus totius orbis Chriſtiani, & a quo omnis juriſdictio in peccata pendet, poteſt conſequenter in toto orbe ſuam exercere poteſtatem, cum reſervatio in ſola negatione juriſdictionis ad aliqua peccata conſiſtat, & ea reſervare poteſt vel cum excommunicatione annexa, vel ſine illa, licet ordinarie numquam caſus reſervet in foro conſcientiæ ſine cenſura, ut conſtat ex his, quæ ſibi reſervat in Bulla Cœnæ Domini, & ita definitum eſt in Concil. Trident. l. c. ubi ait, quod: *Merito Pontifices maximi pro ſuprema poteſtate ſibi in Eccleſia credita cauſas aliquas criminum graviores ſuo potuerint peculiari judicio reſervare*, idque expreſſe habetur in aliis antiquis juribus, & ſacris Canonibus ex 17. quæſt. 3. cap. *Si quis*; ex lib. 5. decret. tit. *de Judæis* c. *Conqueſti*, ex 6. decret. de ſent. excom. cap. *Quicumque* in Clement. eodem cap. *Si Dominiti*, item de pœnit. & remiſſ. & aliis Pontificum Conſtitutionibus aliqua gravia delicta ſibi reſervantium. Hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ille præ cæteris abſolutionem aliquam peccatorum ſibi reſervare poteſt, cui a Deo immediate cura omnium ovium commiſſa eſt, talis autem eſt Summus Pontifex, ut eſt certum de fide ex verbis Concilii modo relatis. Neque dicas nullibi in Scriptura talem exprimi poteſtatem Pontifici traditam, exprimitur enim ſaltem implicite in collatione poteſtatis facta Petro ſuper oves univerſas verbis illis: *Paſce oves meas*, eſt enim talis poteſtas de intrinſeca ratione poteſtatis ordinariæ præſertim ſupremæ, ut poſſit delegare, committere cauſas omnes, vel aliquas.

221 Secundo Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poteſtatem habent reſervandi ſibi abſolutionem aliquorum peccatorum; Ita habetur in Conc. Trid. loc. cit. ubi ſubdit: *Hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi in ædificationem tamen, non in deſtructionem, liceat pro illis in ſubditos tradita ſupra reliquos inferiores auctoritate, præſertim quoad illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt*. Ratio eſt, quia Epiſcopi ex Act. 20. *Attendite vobis*, &c. & ex co. quæſt. 1. cap. *decretum*, cap. *hic quidem*, cap. *Regendo*, & c. *Quotamque*, auctoritatem habent regendi, corrigendi, & judicandi Eccleſiam ſibi commiſſam, & alios delegare poſſunt ad eam regendam, ut Vicarios, & alios Commiſſarios; ergo aliquorum peccatorum abſolutionem Epiſcopus ſibi reſervare poteſt, delegans enim ex natura delegationis non cogitur totam ſuam delegare poteſtatem. Non tamen conveniunt Doctores, quinam caſus Epiſcopis ex jure ſint reſervati, quidam enim negant abſolute ullos caſus eſſe ita reſervatos, alii vero cenſent Epiſcopis reſervatum eſſe quodcumque peccatum enorme, publicum, & ſcandaloſum, ob quod olim publica pœnitentia impoſita fuit, ut adulterium notorium, & homicidium, & alii aliter ſentiunt. Quare in hac difficultate tutius eſt, ut ait Layman. tract. 6. de Sacram. pœnit. cap. 12. ut quilibet Confeſſarius conſuetudinem, & ſtatuta Synodalia, & Epiſcopalia attendat, ac reſervationes ſpeciales Diœceſis illius, in qua verſatur, iiſque ſe præ ſe conformet. Omnes item Prælati habentes juriſdictionem in animas, quocumque nomine vocentur, ut Præpoſiti, Abbates, & etſi a Summo Pontifice prohibeantur, poſſunt reſervare ſibi aliquorum caſuum abſolutionem, ideo enim præciſe Papa in toto Chriſtiano Orbe, & Epiſcopi in ſuis Diœceſibus quorumdam delictorum abſolutionem ſibi reſervare poſſunt, quia habent juriſdictionem in ſubditos; ſed alii quoque Prælati ſupradicti juriſdictionem ſpiritualem habent in ſubditos, ut ſupponitur, quorum ſunt Ordinarii; ergo, &c. Quicumque igitur Prælatus habens juriſdictionem Epiſcopalem non ſolum reſervare poteſt, ne Parochi, aliique Presbyteri ſæculares ad confeſſiones audiendas delegati a certis peccatis abſolvant, ſed etiam ne Sacerdotes Regulares, qui alioquin juriſdictionem habent a Pontifice, ſed tamen ab Epiſcopo approbantur, quia pariter hæc approbatio ab Epiſcopo, & juriſdictio etiam a Pontifice cum hac limitatione, & conditione eis conceditur. Denique Parochi etiam pro ſua Parochia aliquos ſibi caſus reſervare poſſunt, quia eo ipſo, quod ſunt Parochi, in ſuas oves juriſdictionem habent ordinariam, & quamvis id Parochis non ſit in uſu, per deſuetudinem tamen hæc poteſtas non omittitur, ut quidam dicunt; bene tamen verum eſt, quod fere inutilis eſſet talis reſervatio a Parocho facta, cum alii de licentia Papæ, vel Epiſcopi abſolvere poſſent. Ita Averſa, Caſpenſis, Faber, & Bragcat. ex noſtris, & alii paſſim.

222 Tertio Superiores quoque Regularium poſſunt ſibi reſervare abſolutionem quorumdam peccatorum; & ratio eſt quia ſunt vere Prælati, & curam habent animarum ſibi ſubditarum ex Clement. 1. de rebus Eccleſiaſt. non alienand. & ex cap. Abbatis, de privil. in 6. ergo cum talem curam habeant dependenter a Papa, juxta ejus præſcriptum poſſunt ea uti, unde Provinciales ad id munus canonice electi in Provincia ſua ſtatim poſt electionem accipiunt juriſdictionem quaſi Epiſcopalem a Summo Pontifice immediate, dependenter tamen a ſuo Generali; Generales vero etiam illam a Pontifice immediate accipiunt, qui eam reſtringere, & limitare poteſt, quoties neceſſarium, & utile ad animarum ſalutem judicaverit, & idem etiam dicendum eſt de aliis Superioribus localibus, quocumque nomina appellentur, veluti Prioribus, Rectoribus, Guardianis, &c. juriſdictionem nimirum a ſummo Pontifice immediate accipere, cum dependentia tamen a ſuis Generalibus, & Provincialibus. Quare ſicut Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, & Parochi in ſuis Parochiis caſus reſervare poſſunt, & peccata illa, quæ ad majorem ſubditorum ſuorum fructum judicaverint expedire, ſic pariter Generales in ſuis Religionibus, Provinciales in ſuis Provinciis, & Superiores locales in ſuis Monaſteriis, niſi illis tale jus a Summis Pontificibus reſtringatur, quod notanter additur, quia Clemens VIII. in ſua Conſtit. data ad. Maii 1594. decrevit, in unaquaque Religione undecim peccata reſervari poſſe, non plura, nec omnia, ſed ex illis undecim, vel omnia, vel aliqua pro beneplacito Superiorum, & Religionis utilitate, & illis undecim enumeratis ſubdit Pontifex; *Si quod aliud præterea peccatum grave pro Religionis conſervatione, aut conſcientiæ puritate reſervandum videbitur, id non aliter fiat, quam Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia, matura diſcuſſione, & conſenſu*. Ex quibus verbis conſtat nullum Prælatum Regularem aliquod peccatum reſervare poſſe præter illa undecim ibi enumerata, aut quæ a Capitulo generali, vel Provinciali determinata fuerint, matura diſcuſſione præmiſſa, & vocalium conſenſu, & Generales, aut Provinciales aliquod peccatum in particulari reſervare non poſſe pro aliquo Monaſterio, Collegio, aut domo, præter undecim ibi enumerata, etiamſi id expedire judicaverint, niſi cum conſenſu Capituli generalis, vel provincialis, non vero localis, ut in eadem Conſtitutione expreſſe habetur; ut vero in qualibet Religione ſciatur quinam ex illis undecim caſibus ſint reſervati, & cui Superiori, an Generali, Provinciali, vel locali, inſpiciandæ ſunt in particulari cujuſcumque Religionis Conſtitutiones, & ſtatuta.

223 Diſſenſio tamen eſt inter Doctores, an præter undecim peccata ibi enumerata poſſint Prælati Regulares aliqua alia peccata non quidem reſervare, ſed ſolum ſub excommunicatione prohibere ob gravem cauſam, reſervando ſibi abſolutionem prædictæ cenſuræ. Affirmant Suar. Villalo-

bos

bus, Coriol. Fagund. & quidam alii hac ratione, quia decretum Clem. VIII. expreſſe loquitur de culpis, non de cenſuris, nam verba decreti ſunt: *Nemo ex Regularium Superioribus peccatorum abſolutionem ſibi reſervet, exceptis*, &c. ergo non prohibetur reſervatio abſolutionis a cenſura, ſed tantum a culpa, ſunt enim hujuſmodi abſolutiones longe diverſæ, & ad diverſum forum, & juriſdictionem ſpectant. Confirmatur, quia per illud decretum non eſt ablata facultas Superiori cenſuras imponendi, impoſitio autem excommunicationis ab homine ex natura ſua judici illam imponenti reſervatur. Communior tamen, & probabilior ſententia negat, quam tenent Peyrin. Sanch. Megala, Moſſeſ. Caſpenſis, Diana, & alii communiter, & ex noſtris Faber diſp. 27. cap. 1. in fine, & Branc. diſp. 19. art. 11. §. 4. & ratio evidentiſſima eſt, quia in prædicta Clementis Conſtitutione, omnis reſervatio Prælatis interdicta eſt circa peccata, illis undecim exceptis, & hoc factum fuit in favorem ſubditorum regularium ad tollendam indiſcretionem quorumdam Superiorum, qui minutiſſima etiam peccata quædam ſibi reſervabant, ſi autem poſſent reſervare cenſuras ſine diſcuſſione, & conſenſu capituli generalis, vel Provincialis, ratione cenſuræ appoſitæ jam illud peccatum reſervatum maneret, & ſic videtur inventum, & excogitatum in fraudem legis Pontificiæ nolentis, & prohibentis alia peccata reſervari, quam undecim ibi expreſſa. Confirm. quia quantum ad hoc eadem videtur ratio de impoſitione cenſurarum, etenim ut ait Soto 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 5. verſ. ſi-nam, quidam Superiores ſatis ad fictum zelum oſtentandum ſunt ita proni ad hujus gladii extractionem, qui tamen ab Apoſtolis raro inveniuntur extractus, ut multa pericula indicant. Denique ut referunt Card. de Lugo, Caſp. Branc. noſter, & alii, cum a nonnullis Regularibus dubitaretur, an in prædicto Decreto Clementis etiam cenſuræ comprehenderentur, itaut iiſdem Superioribus abſque capituli generalis, vel Provincialis aſſenſu aliquibus peccatis in hujuſmodi decreto non contentis excommunicationem annectere, ejuſdemque abſolutionem ſibi reſervare liceat, S. Cardinal. Congr. negotiis Regularium præpoſitorum ſub die 7. Julii 1617. expreſſe declaravit cenſuras quoque in ſupradicto decreto comprehendi. Quare & ipſe Suar. diſp. 29. ſec. 3. fatetur, cum reſervatur caſus habens excommunicationem annexam, ipſam reſervationem cadere ſimul ſuper culpam, & cenſuram, ſiquidem cenſura propter gravitatem culpæ imponitur; ſi enim gravis non eſſet, impoſitione cenſuræ non egeret, & etiam reſervatione, unde tandem & ipſe concludit in fine melius eſſe id non facere ſine ſpeciali conſenſu Capituli generalis, vel provincialis juxta formam præſcriptam in prædicto decreto Clementis VIII. ad omnem dubitationem tollendam, quæ doctrina maxime eſt obſervanda, quia plures Superiores eam penitus ignorant.

224 Quarto quod ſpectat ad aliam quæſiti partem, quænam peccata poſſint, ut ſoleant reſervari, certum eſt non ſolere peccata venialia reſervari, neque mortalia ſemel rite confeſſa, & abſoluta, quia talis reſervatio inutilis omnino foret, cum enim reſervatio ex Conc. loco citato ad coercenda atrocia delicta ſit inſtituta, utique nec ſuper venialia, nec ſuper mortalia jam abſoluta imponi debet, tum quia cum non adſit obligatio confitendi talia peccata, poſſet homo libere de aliis confiteri, & ab eis abſolvi, ſimiliter nec reſervari ſolent peccata mere interna, utcumque ſint mortalia, quia cum Eccleſia præcipue externa ſpectet, opus non eſt, ut peccata mere interna reſervet, ſed aliqua tantum mortalia externa, unde dum abſolute reſervantur homicidium, adulterium, & ſimilia, hoc intelligitur, quando hæc peccata fuerint opere commiſſa, non autem puta voluntas occidendi, adulterandi, & ſimilia interna peccata, immo ſi quis paraverit arma ad occidendum, & mulierem ſollicitaverit ad adulterandum, hæc peccata ſub reſervatione non cadunt, niſi opere committantur, & dum etiam reſervatur peccatum hæreſis intelligitur ſolum, quando externis verbis, aut ſignis profertur, ut communiter Doctores advertunt. Itaque regulariter peccata, quæ reſervantur, intelliguntur opere completa, & conſummata, & non tantum externius inchoata, bene tamen, ut notat Averſa quæſt. 17. de Caſuum reſervat. ſect. 2. poſſunt ex intentione Superioris, & cum ſufficienti expreſſione reſervari peccata etiam attentata, ſeu inchoata, & interdum de facto quædam ita reſervari ſolent, ut plerumque ab Epiſcopis reſervatur quæcumque attentatio impudicitiæ cum Monialibus etiam per verba, ſive ſint cum animo deveniendi ad copulam, ſive abſque tali animo, ſicut de facto in Canone non ſolum occiſio Clerici reſervatur, ſed quæcumque etiam injurioſa percuſſio. An vero peccata mortalia interna reſervari poſſint, negant aliqui eo quod Eccleſia non judicet de internis, nec poſſint ſuper illa ferre cenſuras. Communior tamen, & probabilior opinio apud Fabrum loc. cit. affirmat Superiorem poſſe reſervare ſibi peccata mortalia mere interna, quia ſicut potuit ſuſpendere juriſdictionem Sacerdoti, ne omnino alicui hoc ſacramentum miniſtret, ita poteſt illi auctoritatem limitatam concedere ad hæc peccata mentalia, & non ad alia, de facto tamen regulariter non reſervantur, quia, ut dictum eſt, Conc. Trident. reſervatio introducta eſt propter atrociora & graviora crimina, quæ diſciplinam Chriſtianam perturbare poſſunt, qualia non ſunt peccata mere mentalia. Nec ratio in oppoſitum adducta urget, reſpondetur enim cum Fabro loco cit. Eccleſiam non judicare de occultis quoad forum externum, ſed ſecundum allegata, & approbata; neque imponere cenſuras peccatis occultis, quia cenſuræ pertinent ad forum externum, & ideo cadere debent ſuper peccata, quæ ad forum externum deduci poſſunt, licet etiam ligent in foro interiori quoad peccata mortalia quibus ſunt annexæ, & ſic etiam ex noſtris diſcurrit Brancatus loco cit. §. 7.

225 Quinto præterea conveniunt Doctores, tam Papam quam Epiſcopos, & alios potentes reſervare aliqua peccata, poſſe ſub cenſura, & ſine illa reſervare, etenim illa reſervatio cadere poteſt utique non tantum ſuper cenſuram, ſed per ſe ſuper ipſum peccatum, ut ſupra dictum eſt, & nulla eſt neceſſitas reſervandi ſemper peccatum ſub cenſura, imo plerumque expedit, ac ſufficit reſervationem abſque cenſura imponere, & quamvis Summus Pontifex non ſoleat caſus reſervare, niſi cum excommunicatione conjuncta, ut patet in Bulla Cœnæ, in Sacris Canonibus, & aliis Apoſtolicis Conſtitutionibus; invenitur tamen aliquando etiam peccatum aliquod ſine excommunicatione reſervaſſe, ut conſtat in Conſt. *Sanctum & ſalutare*, a Sixto V. edita contra Clericos male promotos, & Prælatos male promoventes, cum Cenſura tamen ſuſpenſionis, aliiſque graviſſimis pœnis. Alii vero Prælati, ſive ſæculares, ſive Regulares plura ſolent paſſim reſervare peccata abſque ulla cenſura, vel pœna, ut conſtat in praxi, & de Epiſcopis hoc aperte dixit Conſil. loc. cit. dum inquit, licere eis reſervare peccata *præſertim illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt*, his enim verbis indicavit poſſe etiam laudabiliter abſque excommunicationis cenſura reſervare peccata, quando autem in reſervatione peccatorum annexa eſt cenſura, non ſolum ipſa cenſura reſervatur, ſed per ſe etiam, & directe peccatum ipſum, itaut ſimpliciter cenſura tolli poſſet, & adhuc remaneret peccati reſervatio; ita Doctores paſſim, præſertim Averſa loc. cit. & Brancatus noſter §. 8. Ad dignoſcendum vero ſpecifice quænam peccata poſſint, ac ſoleant reſervari, certum eſt reſpectu Summi Pontificis ob amplitudinem poteſtatis ejus nullum in ſpecie excipi peccatum, quod ab eo reſervari non poſſit, de facto autem reſervantur ea, quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur, & in Decreto, & in Decretalibus, & in Clementinis, & in Extravag. in multibus propriis, ſi vero loquamur de Epiſcopis in jure communi nullum eſt peccatum Epiſcopo reſervatum, & ideo inſpiciendæ ſunt Conſtitutiones, & conſuetudines Diœceſum conſuetudine tamen introducta, ut notat Caſp. diſp. 6. ſect. 1. in fine, reſervantur Epiſcopis homicidia voluntaria, ſcripturarum falſificatio, ſacrilega violatio immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticæ, ſortilegia ſeu divinationes, & ex reſervatis Pontifici remittitur Epiſcopo Clerici violenta percuſſio, quando non eſt enormis, & etiam enormis, quando percutiens eſt legitime impeditus Pontificem adire, imo ut obſervat Layman tract. 5 par. 2. de excomm. c. 6. reſervatio etiam aliorum caſuum a Summis Pontificibus facta non eſt adeo ſtricta, & rigoroſa, quin ob plures cauſas relaxetur, & ad Epiſcopalem juriſdictionem devolvatur, quæ cauſæ tres præſertim in jure Canonico exprimuntur in cap. *De cætero*, & cap. *Ea noſcitur* de ſent. excommun. Prima eſt ætatis infirmitas, ſi nimirum impuberes in caſum aliquem incidant Pontifici reſervatum, ſic etenim ab Epiſcopo etiam poſt pubertatem abſolvi poſſunt, ut habetur cap. *Pueris* de ſent. excom. Secunda eſt ſexus infirmitas, qua ratione mulieres lapſæ in excommunicationem Papæ reſervatam abſolvi poſſunt etiam ab Epiſcopo, ut habetur cap. *Mulieres*, & cap. *Quamvis eodem* titulo. Tertia tandem eſt quodvis legitimum impedimentum adeundi Sedem Apoſtolicam, qua ratione excuſantur pauperes, ſenes, valetudinarii, qui non ſunt ſui juris, vel ob periculum vitæ, infamiæ, ſcandali, vel alia ſimili de cauſa impediuntur, ne Romam adire poſſint ad abſolutionem recipiendam, ut toto illo titulo variis capitibus explicatur, unde concludunt communiter Doctores eſſe regulam communiter receptam quod caſus Papalis ſuperveniente impedimento legitimo Romam adeundi ſit Epiſcopalis, ut Abellius advertit c. 5. cit. ſect. 17.

226 Sexto conveniunt etiam Doctores, ita poſſe Superiores ſibi aliqua reſervare peccata, ut tamen non niſi diſcrete, & aliqua rationabili de cauſa id facere debeant, alioquin ſecus faciendo peccarent, & reſervatio illicita foret, quia hujuſmodi poteſtas reſervandi certa peccata a Chriſto Domino relicta eſt Eccleſiæ in ædificationem illius, ut inquit Trident. loc. cit. non in deſtructionem animarum, qualis eſſet quæ ſine juſta, & rationabili cauſa fieret; ſic enim durum nimis, & oneroſum redderet hujus ſacramenti uſum, peccatores ab ejus ſuſceptione, ac Sacerdotes a Miniſterio nimis absterreret: quæ conſideratio, & obligatio etiam in Summo Pontifice procedit, unde quamvis valide poſſit ſibi Pontifex omnes reſervare caſus ex plenitudine poteſtatis, quam habet, cum enim ipſe ſit ſupremum caput in Eccleſia, habet auctoritatem ſine ulla limitatione, & poteſt pro libito quantum ad validitatem ea uti, alioquin difficile eſſet diſcernere, an reſervationes, & conceſſiones, aut diſpenſationes ab eo factæ eſſent validæ, vel non, quia dubitari poſſet, an factæ eſſent ex legitima cauſa, & ſic omnia fere eſſent incerta; quamvis, inquam, va-

Digitized by Google

valide id faceret ob ſupremam, & independentem ejus auctoritatem, adhuc tamen faceret illicite, quia omnis poteſtas a Chriſto Domino procedens ordinata eſt. De Epiſcopis vero major eſt difficultas, & aliqui negant reſervationem ſine juſta, & rationabili cauſa factam eſſe validam. Sed Faber loc. cit. Suarez, Averſa, Caſpenſis, & alii communiter cenſent idem dicendum quantum ad validitatem in iis, quæ ſibi a Summo Pontifice non prohibentur, nam ſi ſemper cauſa legitima requireretur ad reſervationis validitatem, ſemper dubitari poſſet, an adeſſet legitima cauſa, & ſic innumeri ſcrupuli in mente Epiſcopi, & ſubditorum generari poſſent; poſſunt ergo etiam Epiſcopi abſque ulla cauſa ad libitum ſuum reſervare peccata, quæ voluerint valide quidem, ſed illicite, ſicut abſolutio contra eam data invalida ſit ob eaſdem rationes adductas pro reſervatione e Summo Pontifice facta.

227 Poſtremo quæri ſolet, a quo data ſit Superioribus poteſtas reſervandi peccata, an a Deo immediate, vel ab homine. Soto 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. cum quibuſdam aliis abſolute affirmat hanc juriſdictionis poteſtatem reſervandi peccata eſſe in omnibus Superioribus immediate a Deo; Communis tamen, & vera ſententia, quam ſequuntur Faber loco cit. & Brancatus §. 5. aſſerit, quod poteſtas Pontificis ad reſervandam ſibi peccatorum abſolutionem utique data eſt illi a Deo immediate, quia ſicut Petrus a Deo immediate juriſdictionem accepit ex Joan. 21. & 24. 2. quæſt. 1. cap. *Petrus*, ita & Summus Pontifex ejus ſucceſſor, ac vices gerens 2. ex diſtinctione 22. c. *Quamvis*, & 29. 9. quæſt. 3. cap. *Nemo judicabit*; tum quia Papa nulli ſubjacet, ſed ſoli Deo; ergo ſi habet juriſdictionem in alios, hæc a Deo, nam Papæ electio, & inſtitutio eſt a Deo, licet a Cardinalibus deſignetur perſona ex diſt. 79. cap. *Electionem*, cum ergo Papa juriſdictionem in omnes Chriſtianos a Deo habeat, ab eo etiam poteſtatem habet ſibi retinendi aliqua peccata, quæ immediate vult judicare, & abſolvere. Epiſcoporum vero poteſtas, & aliorum Prælatorum ad reſervanda peccata eſt immediate ab homine, nam juriſdictio eorum omnium immediate eſt ab homine, licet enim ordo, & character Epiſcopalis ſit a Deo immediate per miniſterium aliorum ordinantium Epiſcoporum, & ideo ejus uſus quoad validitatem a nullo homine auferri poteſt, nec impediri; juriſdictionis tamen poteſtas a Papa Epiſcopo datur, & confertur, ideoque Epiſcopi dicuntur vocati in partem ſollicitudinis, quia cura animarum Pontifici immediate commiſſa eſt per illa verba: *Paſce oves meas*, cum facultate alios quoque aſſumendi in adjutorium ſuum, & hinc eſt, quod a Papa ſuſpendi poſſunt, ac juriſdictione privari, quod facere non poſſet, ſi talem juriſdictionem immediate a Deo haberent, & de facto Clemens VIII. nam impedivit Prælatis Regularium ne excederent in reſervando, & potuit impedire, ne ullum reſervarent; ergo idem facere poteſt cum aliis Prælatis, & Epiſcopis, cum omnes æque illi ſubdantur; omnis ergo juriſdictio communicata eſt a Chriſto immediate Summo Pontifici, & ab eo aliis, ut Epiſcopis, & ab Epiſcopo Parochis, & ideo Parochi, & alii poteſtatem ordinariam habentes numquam ſunt independentes a juriſdictione Superioris.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam poteſtatem habeant abſolvendi a caſibus reſervatis.

228 DUobus modis poteſt quis e caſibus reſervatis abſolvi, ſcilicet directe, & indirecte, directe dicitur abſolvi, cum abſolutionem recipit ab habente poteſtatem abſolvendi a reſervatis; indirecte vero cum abſolvitur ab aliis peccatis non reſervatis; & per accidens quoque a reſervatis abſolvitur, ut infra declarabitur, ſic etiam juriſdictio ad abſolvendum a peccatis reſervatis directe duobus modis poteſt haberi; primo poteſtate ordinaria, ſecundo delegata. Ut ergo certa ab incertis ſecernamus, ſit primo certum eſt poſſe eumdem Prælatum, qui reſervavit, ab iis pœnitentem abſolvere directe ex ſua ordinaria poteſtate, ac juriſdictione, dummodo tamen habeat etiam Ordinis poteſtatem annexam, idest ſit ordinatus Sacerdos: ratio eſt, quia qui poteſt ligare, poteſt etiam ſolvere; unde & Superior qui reſervavit, & Superior ipſius reſervantis facultatem habet ordinariam, & directam abſolvendi a caſibus reſervatis, quare peccata reſervata Epiſcopis poſſunt abſolvi ab ipſis Epiſcopis, & etiam a Summo Pontifice, & peccata in Religionibus reſervata Abbati, & Priori, ſeu Guardiano poſſunt ab eiſdem abſolvi, & inſuper a Provincialibus, & Generalibus. Notanter autem additur limitatio, dummodo talis Prelatus etiam Ordinis poteſtatem habeat annexam, idest ſit Sacerdos, quia ſunt nonnulli, qui habent juriſdictionem, quam aliis communicare poſſunt, eam tamen per ſe ipſos exercere non poſſunt, quia non ſunt Sacerdotes, unde ex hoc capite contingere poteſt, ut Prælatus non habens adhuc Sacerdotalem ordinem, poſſit quidem ex poteſtate juriſdictionis reſervare, non tamen abſolvere. Deinde quicumque habens auctoritatem delegatam ab altero illorum duorum Prelatorum ad peccata reſervata abſolvenda directe etiam poteſt ab eis abſolvere; ratio eſt, quia qui facultatem habet ordinariam, poteſt eam per ſe loquendo alteri communicare, & per modum delegationis licentiam aliis Confeſſariis præbere, ut abſolvant, ſive pœnitentibus, ut eligant, & adeant alium Confeſſarium, a quo abſolvantur. His præacceptis, ut communiter conceſſis, remanent aliquæ difficultates in hac materia breviter examinandæ.

229 Primo eſt difficultas de peregrinis bona fide venientibus ad alium Epiſcopatum, an ibi poſſint confiteri, & a peccatis reſervatis abſolvi, & a quo abſolvi debeant; in qua varii ſunt modi dicendi, ut refert Averſa quæſt. 17. cit. ſect. 3. Communior tamen, & probabilior eſt triplicem reſervationis varium ſtatum in præſato caſu contingere poſſe; Primus eſt, ſi caſus erat reſervatus in loco e quo peregrinus diſceſſit, ſed non in loco, in quo invenitur, dum confiteri vult. Secundus, ſi non erat reſervatus in loco, e quo diſceſſit, ſed bene in loco ad quem pervenit. Tertius, ſi caſus ſit utrobique reſervatus. In primo ſtatu poteſt pœnitens de eo peccato libere confiteri, & abſolvi in loco, ubi reſervatum non eſt, accedendo ad quemlibet communem Confeſſarium, & ratio eſt, quia reſervatio unius Prælati non ſe extendit erga ſuos ſubditos in alium locum digreſſos, & peregrini ex conſuetudine ſunt æſtimandi in ordine ad Confeſſionem, ſicut qui ſunt incolæ illius loci, quo perveniunt, quod conſonet regulæ jam traditæ ſuo loco de legibus, Peregrinos non ligari legibus patriæ, ſed bene ejus regionis in qua ſunt, ac proinde poſſunt abſolvi e caſibus reſervatis ſuo Epiſcopo, quemvis Confeſſarius non habeat facultatem abſolvendi a reſervatis. Ex qua doctrina deducitur etiam quid ſit dicendum in ſecundo reſervationis ſtatu, quando ſcilicet caſus eſt reſervatus in loco, ubi peregrinus verſatur, & non in loco ſuæ patriæ, reſervationem nempe in tali loco etiam peregrinos comprehendere, eoſque non poſſe a peccatis ibi reſervatis abſolvi, quia peregrini in hoc ſacramentali foro reputandi ſunt incolæ ejuſdem loci; & hoc totum intelligitur, ſive pœnitens peccatum reſervatum commiſerit in eo loco, in quo confitetur, & eſt reſervatum, ſive in alio, in quo reſervatum non erat. Et tandem eadem ratione non poteſt peregrinus abſolvi in tertio reſervationis ſtatu, quando ſcilicet habet caſus reſervatos tam Epiſcopo proprii domicilii, quam Epiſcopo loci, in quo reperitur per tranſitum, quia auctoritas ad eum abſolvendum, ſive dicatur provenire ex Epiſcopo ſui domicilii, ſive ex altero loci, in quo eſt advena, a neutro datur facultas ad eum abſolvendum a caſu utrobique reſervato. Ita Averſa, Suar. Coninch. Bonacina, Caſpenſis, Faber, loc. cit. Diana, & alii paſſim. Notanter autem movetur difficultas de peregrinis bona fide venientibus ad alium Epiſcopatum, quia ut prædicti Doctores advertunt, ſi diſcederet quis ex induſtria in fraudem legis ex ſua patria, ut in aliis locis confiteatur, & abſolvatur, tunc non cenſetur dari facultas, & licentia.

230 Secundo eſt difficultas, an Superior teneatur concedere facultatem ſubdito per ſeipſum, vel per Confeſſarium petenti, ut a reſervatis abſolvatur, & quamvis Navarrus, Victoria, & quidam alii cenſeant non teneri, eo quod alioquin redderetur fere inutilis reſervatio, ſi per ſe teneatur Prælatus concedere licentiam alteri Confeſſario, ut abſolvat. Communior tamen opinio affirmat teneri per ſe loquendo, quia caſuum reſervatio propter utilitatem pœnitentium inducta eſt, ut reſipiſcant, & melius in vita ſpirituali dirigantur, facilius autem reſipiſcunt conceſſa facultate, quam ea denegata; nam ſæpe ex denegatione licentiæ graviora mala ſubſequuntur, atque ideo inquit Divus Thomas 4. diſt. 17. quæſt. 3. art. 3. *Peccare Superiorem, qui difficilem ſe præbet in concedenda hac facultate, quia multi ſunt adeo infirmi, quod potius ſine confeſſione moriantur, quam tale peccatum tali Confeſſori confiteantur, & quamvis interdum ex tali licentia nonnulla mali occaſio oriatur, per eam tamen multis majoribus malis occurritur.* Notanter autem dicitur Superiorem per ſe ad id teneri, quia ſi Prælatus timeat ex facilitate concedendi licentiam potius imminere detrimentum proximi, aut ipſius pœnitentis, tenetur denegare, nam ad Superiorem pertinet conſulere bono ſubditorum, & pœnitens diſcendo requiri ſpecialem Superioris licentiam, & coactus eam expectare, atque ad Confeſſarium redire, hac ipſa difficultate, & labore cautior reddetur, ut a talibus peccatis abſtineat, nec plus probat ratio in oppoſitum adducta. Ita Regineldus, Coninchius, Sylveſter, Soto, Averſa, Caſp. Bonac. Faber noſter, & alii paſſim.

231 Tertio eſt difficultas, an Superior poſſit concedere facultatem abſolvendi a reſervatis cum onere, ut pœnitens poſtea compareat coram ipſo, & quidem ut notat Faber diſp. 17. cit. c. 2. num. 50. difficultas eſt de peccatis, quibus excommunicatio annexa eſt, in his enim ſecundum uſum juris conceditur licentia abſolvendi cum hoc onere, ut pœnitens coram Superiore compareat, & ratio eſt, quia ſicut cenſuræ impoſitio ab Eccleſia pendet, ita & abſolutio, & ideo in cenſuris poteſt Eccleſia abſolutionis modum præſcribere, prout voluerit, in confeſſione autem ſacramentali, quæ eſt de peccatis, Eccleſia aliquid immutare non poteſt eſt de iis, quæ ſunt de eſſentia talis ſacramenti, & ideo cum obligat habentem peccata, quibus annexa eſt cenſura,

ut co-

Digitized by Google

ut coram Superiore compareat, non obliget ad iterum illa peccata confitenda, ſed ad dandam ſatisfactionem Superiori ratione cenſuræ contractæ explicato ei ſuo caſu. Difficultas ergo eſt de caſibus, quibus non eſt annexa cenſura, an ſub hoc onere poſſit concedi licentia abſolutionis illorum, & ratio dubitandi eſt, quia nemo cogi poteſt ad confitendum peccata iterum jam ſemel rite confeſſa, quia abſolutio ſacramentalis ex efficacia ſuæ inſtitutionis pœnitentem e culpa liberet, tam in foro Dei, quam in foro Eccleſiæ, & ideo remaneat ille liber ab obligatione iterum ſubjiciendi illa peccata clavibus. Communis ſententia docet dictam facultatem concedi poſſe cum onere iterum eadem peccata confitendi coram ipſo, multum tamen Doctores variant, qua ratione id fieri poſſit, adeout Coninchus diſp. 8. dub. 15. quinque ſententias de hac re adducat; quas omnes examinat, potius tamen dicendi modus eſt Coriolani, Hurtadi, Caſpenſis, & aliorum dicentium id fieri poſſe propter mutuum conſenſum, ſeu pactum initum inter Superiorem, & inferiorem, ſive illud pactum fuerit expreſſum, ſive implicitum in aliquo ſtatuto generali, quem dicendi modum adhuc clarius explicat Faber loc. cit. dicens, duobus modis intelligi poſſe Superiorem concedere poſſe licentiam abſolvendi e caſibus reſervatis cum onere comparendi coram ipſo, uno modo, quod obligare poſſit ad comparendam obligatione abſolute, & hoc modo certum eſt Superiorem non poſſe obligare pœnitentem ad comparendum, ut optime probat ratio dubitandi adducta, non enim Superior poteſt alicui facultatem concedere, ut ſacramentaliter a peccatis reſervatis abſolvatur, & deinde obligetur abſolute iterum coram ipſo eadem peccata confitendi; alio modo intelligi poteſt, quod ipſum ad id obliget obligatione conditionata, ideſt pendente a voluntate pœnitentis, & hoc modo concedere poteſt hanc facultatem cum prædicto onere, & ſenſus eſt, quod poteſt concedere facultatem pœnitenti, quod a reſervatis abſolvatur, dummodo acceptet hanc conditionem, & onus, ut ſe obliget deinde pro opportunitate comparere coram Superiore ad denuo confitendum eadem peccata, & ab illo condignam accipere pœnitentiam, quia de eiſdem peccatis poteſt quis valide, & utiliter pluries confiteri, ut ſupra dictum eſt, quamvis enim non ſint peccata ſemel confeſſa materia neceſſaria hujus ſacramenti, ſunt tamen materia ſufficiens, & pro hac ſententia Navarrum adducit Faber loc. cit. Caietanum, Medinam, Angelum, Suarez, & alios antiquiores.

232 Quarto quæritur, an poſſint inferiores Confeſſarii directe e reſervatis abſolvere ex cauſa neceſſitatis, & in caſibus extraordinariis; & in primis certum eſt Confeſſarium quemcumque poſſe pœnitentem abſolvere a quibuſcumque caſibus reſervatis inſtante extrema neceſſitate, ideſt, in mortis articulo, ita enim definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. *In Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſint*; ſubdit tamen hoc fieri debere ſervato ordine, ut ſi adſit, qui habet auctoritatem, præferatur non habenti, ſi tempus adſit, tunc enim non urget neceſſitas, ut alius Confeſſarius non habens auctoritatem abſolvat, & poteſt abſolvere e quibuſcumque caſibus reſervatis, ſive Summo Pontifici, ſive aliis inferioribus Prælatis; imo a quibuſcumque reſervatis ſive cum cenſura, ſive abſque cenſura, de omnibus enim loquitur Concilium, & ſine ulla limitatione, & ideo diſtincte dixit, *a quibuſvis peccatis, & cenſuris*, abſolutus autem e reſervatis in articulo mortis, etiamſi periculum mortis evadat, non tenetur amplius ea confiteri Superiori reſervanti, quia in mortis articulo quilibet Sacerdos neceſſariam, & omnimodam juriſdictionem circa peccata habuit, quando autem caſus reſervatus annexam habet excommunicationem, ut ſunt omnes caſus Pontificii, quamvis tunc etiam vere e cenſura abſolvatur, adhuc tamen remanet cum onere, & obligatione comparendi poſtea coram Superiore, aliove legitimo Miniſtro, ſi forte convaluerit, ſub pœna reincidentiæ in eamdem cenſuram, ut ſtatutum eſt cap. *Eos qui de ſent. excom. in 6.* unde magnum diſcrimen eſt inter abſolutionem a cenſura, & abſolutionem a peccato non habente cenſuram annexam, quando enim caſus reſervati non habent excommunicationem annexam, non abſolvuntur ſub hoc onere præſentandi ſe Superiori, & hæc eſt communis ſententia, quam tenet Paludanus, Sylveſter, Angelus, Navarrus, Suarez, Faber, Averſa, & alii Recentiores paſſim. Cum autem dicimus quemcumque Confeſſarium poſſe pœnitentem abſolvere a quibuſcumque caſibus reſervatis inſtante extrema neceſſitate, ideſt, in mortis articulo, cum hoc debet etiam intelligi urgens neceſſitas, & mortis periculum, ut diximus quæſt. præced. art. 2. num. 203. Præterea citra mortis articulum, aut urgens periculum alia quoque neceſſitatis eſt cauſa, ob quam pœnitens in caſibus Pontifici reſervatis adhuc abſolvi poteſt ab inferiori Miniſtro, quando ſcilicet pœnitens alio legitimo impedimento detinetur, ne Pontificem adire poſſit, quæ impedimenta jam explicata ſunt art. præced. num. 225. quæ facultas ex illa regula deducitur, quod quoties non patet aditus ad Summum Pontificem, vel Legatum, aut delegatum, niſi cum magna difficultate, poſſe abſolvi a reſervatis ab inferiore, quæ regula deſumitur ex declaratione excommunicationis, *Si quis ſuadente*, & habetur cap. *de cætero de ſent. excom.* ubi licet ſpecialiter ſermo ſit de percuſſione Clerici, communiter tamen a Doctoribus extenditur ad alios caſus Sedi Apoſtolicæ reſervatos in quibus adeſt ſimilis ratio, ſcilicet impedimentum adeundi Superiorem. In aliis vero caſibus reſervatis aliis Prælatis Papa inferioribus nemo inferior abſolvere poteſt, quia ut notat Faber l. c. illa introducta eſt de caſibus Pontificiis propter diſtantiam, & aditum difficilem ad Sedem Apoſtolicam, quæ ceſſat in aliis inferioribus Prælatis, & maxime quia Conc. Trident. ſolum mortis articulum excipit, inferiores enim Prælati, ut Epiſcopi, in ſuis Diœceſibus ordinare poſſunt aliquos Pœnitentiarios qui ab his caſibus abſolvere poſſunt.

233 Quinta eſt difficultas, an Regulares virtute Bullæ Cruciatæ Confeſſarium eligere poſſint, qui eos a reſervatis abſolvat. Affirmant plures Doctores poſſe per Bullam Cruciatæ a Regularibus eligi quemcumque Confeſſarium ab Ordinario approbatum, licet extraneum a ſuo ordine, & non a ſuo Prælato Regulari approbatum, qui eos a caſibus quoque reſervatis juxta privilegium ejuſdem Bullæ abſolvat; fundamentum præcipuum hujus ſententiæ eſt, quia Pontifex in Bulla abſque ulla exceptione concedit omnibus fidelibus facultatem eligendi Confeſſarium, nec ulla eſt ratio, cur jam dicta facultas a Pontifice conceſſa limitetur, & Religioſi a generali conceſſione excludantur. Ita Soto, Lopez, Ceriel, Coroelin, Henriquez, Valerius, & plures alii. Communis tamen modo ſententia negat omnino Regulares poſſe virtute Bullæ Cruciatæ uti prædicta facultate, & probatur ex pluribus declarationibus Summorum Pontificum, qui id omnino prohibent, nam Clemens VIII. peculiari ſua conſtitutione, quæ incipit *Romani Pontificis ſu* die 23. Novembris 1599. declaravit facultatem Bullæ Cruciatæ quantum ad articulum eligendi Confeſſarium, & abſolutionem e caſibus reſervatis, non habere locum cum fratribus, & ſororibus quorumcumque Ordinum. Deinde hanc declarationem Paulus V. in alio Brevi anno 1608. confirmavit, & approbavit, & perpetuæ, ac inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjecit. Et tandem Urbanus VIII. alia ſua Conſtitut. ſub die 19. Junii anno 1630. prædictas Conſtitutiones Clementis VIII. & Pauli V. innovavit, & inſuper declaravit: *Conceſſionem Sanctæ Cruciatæ quantum ad prædictum articulum eligendi Confeſſarium, & abſolvendi a caſibus reſervatis cum Regularibus quorumcumque Ordinum, & Congregationum, Societatiſque, & inſtituti mendicantium, & non mendicantium utriuſque ſexus, locum minime habuiſſe neque habere, nec illis ulla modo ſuffragari potuiſſe, neque poſſe*, quibus verbis Urbanus tamquam abſurdam, & prætenſionem indebitam reprehendit eorum, qui adhuc poſt obitum Clementis Confeſſarium eligebant, & priorem ſententiam non tantum his temporibus falſam eſſe, ſed etiam antea, dicit enim Pontifex Bullam Cruciatæ in ordine ad eligendum Confeſſarium, & abſolvendi a caſibus reſervatis cum Regularibus locum minime habuiſſe, neque habere, nec illis ullo modo ſuffragari potuiſſe, neque poſſe. Ita Suarez, Reginaldus, Portellus, Miranda, Lugus, Averſa, Diana, Caſpenſis, & alii paſſim, unde valde miror nonnullos Religioſos præſertim ſtrictioris obſervantiæ adhuc in praxi priorem ſequi ſententiam.

234 Sexta eſt difficultas, an cenſeatur reſervatum peccatum, de quo quis eſt dubius, an illud commiſerit, & difficultas eſt de dubio proprie ſumpto, ſeu negativo, quia quando dubium eſt poſitivum, & rationes ex utraque parte probabiles, certum eſt judicandum eſſe in favorem pœnitentis, & idem dicendum eſt, ſi Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, ſi vero dubium ſit negativum, licet aliqui affirment, tunc peccatum cenſeri reſervatum: Communior tamen, & probabilior opinio negat, quia adhuc judicandum eſt in favorem pœnitentis, & potius præſumendum, quod reſervans non voluerit reſervare peccata dubia, ſed tantum quæ certo conſtat eſſe commiſſa, niſi ipſemet aliter ſuam mentem declaraverit, cum enim reſervatio ſit lex odioſa, eſt ſtricte interpretanda, ita Suarez, Filliuccius, Henriquez, Hurtad. Bonacina, Homobonus, Portellus, Diana, Card. de Lugo, Pontius ex noſtris, & alii paſſim. Sed quæres, ſi abſolutus ab hujuſmodi peccato dubio recordetur poſtea ſe certo illud commiſiſſe, an teneatur recurrere ad habentem auctoritatem abſolvendi, & quamvis aliqui affirment, adhuc tamen negant Lugus, Sanchez, Pontius, Caſpenſis, & plures alii, & ratio eſt, quia jam cenſetur legitime abſolutus, etiamſi peccatum illud cenſuram annexam haberet, quod probant exemplo de eo, qui dubius de voto caſtitatis emiſſo, petit diſpenſationem ab habente auctoritatem in votis non reſervatis, & eam obtinet, eo quod votum caſtitatis dubium non ſit reſervatum, poſtea vero comperta veritate, quod votum emiſerit, inquiunt non teneri ad Pontificem recurrere pro ejus diſpenſatione, quia cum ratione dubii tunc votum non eſſet reſervatum, potuit tunc inferior in illo diſpenſare, & legitime uſus eſt poteſtate, quam habebat ad diſpenſandum in votis dubiis. Et plane hæc opinio probabilior eſt, & in praxi tenenda, quia, ut inquit Pontius, hoc ſacramentum ex ſe, & ex reſervatione caſuum eſt tam grave, & arduum, ut amplius ejus difficultas augeri non debeat.

234 Se-

Digitized by Google

tum quorum certa ratio, aut auctoritas, cui deferenda ſit, urgere videatur.

235 Septimo eſt difficultas, an facta ſemel confeſſione eum potente abſolvere a reſervatis, ſive per poteſtatem ordinariam, ſive delegatam, cenſeatur ablata reſervatio eorum, quæ pœnitens propter oblivionem inculpabilem omiſit, vel an obligetur poſtea dum eorum recordatur iterum confiteri Superiori, vel habenti facultatem ad reſervata, itaut non aliter valide abſolvi poſſit; notanter autem dicitur, ſi oblivio ſit inculpabilis, quia ſi culpabilis eſſet, ita quod confeſſio ſit nulla, & invalida, remanet reſervatum, quia abſolutio eſt nulla. Prima ſententia affirmat illum teneri iterum ea peccata confiteri Prælato, vel potenti abſolvere a reſervatis quando in mentem redeunt, quia nulla eſt ſufficiens cauſa, ſive ratio æſtimandi ſublatam eſſe illorum peccatorum reſervationem, cum illa peccata ad tribunal Superioris, vel delegati non fuerint adducta, ad quod tamen erant reſervata, ac proinde nec de illis judicatum fuerit, nec debita pœna, nec conveniens medicina adhibita, cum tamen eo fine reſerventur, ita Vaſquez, Suarez, Meratius, & plures alii. Sed quamvis hæc ſententia ſit probabilis, communior tamen, & probabilior negat illum teneri iterum ea peccata confiteri Prælato, vel potenti abſolvere a reſervatis, & ait tolli reſervationem caſuum oblitorum per confeſſionem factam apud legitimum Miniſtrum habentem facultatem ab iis abſolvendi & abſolutionem ab eo datam; itaut pœnitens de iis poſtea in memoriam redeuntibus poſſit libere confiteri, & directe abſolvi a quocumque communi Confeſſario; ita Navarrus; Sylveſter, Ledeſma, Lugus, Coninchius, Averſa, Diana, Bonacina, Faber, Poncius, & Brancatus ex noſtris, & alii paſſim, quorum fundamentum eſt, quia etiam Auctores adverſæ partis admittunt, quod quando pœnitens expreſſe petit, & miniſter dare intendit abſolutionem adæquatam juxta omnem ejus poteſtatem, vere tollitur omnis cenſura, & reſervatio; ſed ſemper de pœnitente præſumendum eſt, quod omnia reſervata confiteri vellet, ſi recordaretur eorum, & de miniſtro abſolvente pariter præſumi debet, quod ipſum ab omnibus peccatis abſolvere intendat, tam confeſſis, quam inculpabiliter oblitis, & conſequenter a reſervatis, & ſicut ſemper cenſetur pœnitens ſaltem tacite id petere, ita & Sacerdos idem intendere cenſetur; ergo per conſuetam abſolutionem ſemper tollitur omnis cenſura, & reſervatio, quæ a tali miniſtro tolli poteſt.

236 Hinc patet quid ſit dicendum ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quoties enim ſubditus bona fide confitetur Superiori detegendo ſuos omnes defectus, quorum recordatur, facit quantum eſt in ſe, ut remedia neceſſaria, & convenientem medicinam ei adhibeat, atque ideo Superior illa manifeſtatione contentus eſſe debet, ut omnem reſervationem tollat etiam peccatorum inculpabiliter oblitorum, quia etſi tale pœnitens hoc explicite non petat, cenſetur tamen implicite, & interpretative id petere, ut dictum eſt, quia ad confeſſionem venit, ut quantum fieri poteſt a peccatis omnibus liberetur, & ſi recordaretur ſe aliquibus peccatis reſervatis irretitum eſſe, omnino petet reſervationem tolli, & ab eis abſolvi; & ideo Confeſſarius cupiens eum omnino ab omni culpa mundatum, cenſetur etiam hic & nunc illum velle, quantum facere poteſt, ab omnibus peccatis liberare, & conſequenter etiam a reſervatis oblitis, ſeu reſervationem tollere, nam etiam in hoc caſu tam facere poteſt omnem tollere reſervationem, ſicut quando pœnitens hoc explicite petit. Demum, ut notat Averſa quæſt. 17. cit. ſec. 8. cum Lugo, Diana, & aliis, ac etiam Pontius ex noſtris, idem dicendum de eo, qui tempore Jubilæi abſolvitur, ſed aliqua reſervata inculpabiliter eſt oblitus, etiamſi poſt a intraſpatium determinatum non faciat ea, quæ ad lucrandum Jubilæum requiruntur, nempe tolli reſervationem peccatorum, quæ oblitus, & multo magis eorum, quæ eſt confeſſus, quia per illam abſolutionem omnis reſervatio ſublata fuit etiam quoad caſus bona fide prætermiſſos, nec redit per defectum in adimplendis reliquis Jubilæi operibus; qui etiam Auctores addunt eamdem rationem in omnibus caſibus prædictis de peccatis oblitis pariter procedere de peccatis ex neceſſitate, ſive ex juſta cauſa ſcienter prætermiſſis, utpote ob timorem gravis damni vel ipſi pœnitenti, vel alteri, pariter enim aufertur reſervatio, ut ea libere poſtea poſſint cuilibet Confeſſario aperire, & aufertur cenſura per abſolutionem generalem cenſurarum.

ARTICULUS TERTIUS.

De modo abſolvendi a caſibus reſervatis, & an poſſit in eis confeſſio dimidiari.

237 IN hac materia plures difficultates occurrunt, quia ut ſupra dictum eſt agendo de Confeſſionis integritate, eam dimidiare non licet, neque abſolutionem, ſiquidem ut eſt commune Theologorum axioma, impium eſt a Deo dimidiam petere veniam, quia non poteſt pœnitens ab uno peccato abſolvi, & non ab alio, eo quod gratia cum nullo peccato mortali eſt compoſſibilis, duobus autem modis præterea intelligi poteſt dividi confeſſionem, & abſolutionem peccatorum reſervatorum, & non reſervatis, uno modo, ſi quis ſimpliciter adeat Confeſſarium ſuper caſus reſervatos facultatem non habentem, & confiteatur ſola peccata non reſervata, & ab eo abſolvatur, & deinde ad Superiorem, vel alium delegatum remittatur pro reſervatis, alio modo e contra, ſi antea Superiorem, vel delegatum adeat, eui ſola reſervata confiteatur, & ab eo abſolvatur, & poſtea pro non reſervatis ad alium ſimplicem Confeſſarium remittatur, ad quod declarandum varii ſunt modi dicendi, & hic breviter examinandi juxta dicta lib. 4. ſent. diſp. 5. q. 58. *de integritate Confeſſionis* ar. 3.

238 Primo itaque eſt difficultas, an poſſit Superior abſolvere tantum a reſervatis, & quoad reliqua pœnitentem remittere ad inferiorem. Affirmant Cajetanus, Navarrus, Soto, Valentia, & alii, quos refert Suarez diſp. 21. ſect. 4. quia ſæpe Prælati variis occupationibus ſunt impediti, ob quas non valent integras audire Confeſſiones ſubditorum, & nunc inquiunt eſſe ritum, & conſuetudinem Curiæ Romanæ, ut pœnitens abſolutus tantum a reſervatis quoad reliqua abſolvendus mittatur ad inferiorem Sacerdotem. Negant Sylveſter, Victoria, Canus, Suarez, Vaſquez, Coninchius, Becanus, Caſpenſis, Amicus, Bonacina, & alii Recentiores paſſim id poſſe ſine urgenti cauſa fieri, quæ ſententia communior eſt, & verior, & ſequitur ex noſtris Brancatus, & Faber loc. cit. Ratio eſt, ut diximus loc. cit. quia integritas confeſſionis eſt de jure divino, quod omnino ſervandum eſt, niſi aliter permittat urgens, & rationabilis cauſa, quæ in hoc caſu, de quo loquimur, difficillime aſſignari poteſt, nam occupatio Prælati non eſt cauſa ſufficiens, cum facile poſſit alteri Sacerdoti ſuas vices committere, & facultatem communicare abſolvendi a reſervatis, & falſum omnino eſt illam eſſe Romanæ Curiæ conſuetudinem, ut etiam dictum eſt l. c. quia ibi quoque regulariter, cum auditor Superior ob abſolutionem reſervatorum in foro conſcientiæ, vel omnia peccata pœnitentis audit, vel facultatem delegat Sacerdoti inferiori. Immo Brancatus diſp. 19. ar. 11. ait nullam aſſignari poſſe in Prælato urgentem cauſam excuſantem hanc abſolutionis dimidiationem, nam in quocumque caſu poſſet, vel auferre reſervationem, vel delegare juriſdictionem. Sed jam ſupra dictum eſt, ac etiam mox dicemus, poſſe confeſſionem dimidiari in caſu graviſſimæ neceſſitatis e. g. mortis, loquelæ oppreſſionis, damni notabilis, & ſimilium, quæ non minus ex parte abſolventis contingere poſſunt, quam ex parte pœnitentis, & in his caſibus plane concedi poteſt poſſe Superiorem audire reſervata tantum, & ab illis abſolvere; unde non quælibet Superiorum occupatio eſt cauſa urgens, & ſufficiens ad talem dimidiationem excuſandam, ſed debet eſſe talis, quæ deobliget ab integritate Confeſſionis. Alias quoque neceſſitatis cauſas juſtas, & ſufficientes ad talem dimidiationem excuſandam nituntur aſſerere Suarez, Coninchius, Lugus, Averſa, & alii Recentiores, quæ aliquam adhuc patiuntur difficultatem, nec ita facile admitti debent, cum integritas Confeſſionis, & abſolutionis ſit de jure divino.

239 Secundo eſt difficultas, an quando Superior abſolvit tantum a reſervatis, teneatur pœnitens ſimul cum non reſervatis reconfiteri etiam reſervata. Auctores primæ ſententiæ in præcedenti difficultate, ut diximus l. c. communiter affirmant, quando pœnitens abſolutus a reſervatis mittitur inferiori, ut a non reſervatis abſolvatur, debere in tali caſu etiam reſervata jam dimiſſa reconfiteri, Ratio eſt, quia ex c. *Omnis* ſaltem uni Sacerdoti ſunt omnia peccata integre confitenda; at in caſu propoſito non ſunt omnia integre confeſſa Superiori, ſed tantum reſervata; ergo confitenda ſunt omnia integre inferiori. Negant vero, & quidem probabilius Auctores ſecundæ ſententiæ, quia vel illa peccata reſervata rite fuerunt Superiori confeſſa, vel non; non ſecundum, ut etiam Adverſarii concedunt, alioquin neque abſolutio eiſ impenſa fuiſſet, non enim poteſt Sacramentalis abſolutio ſuper illegitimam cadere Confeſſionem; ſi ergo fuerunt illa peccata rite Superiori confeſſa, jam non tenetur ad iterum confiteri, ſicut quando pœnitens vel ex oblivione inculpabili, vel alia juſta de cauſa aliquod peccatum in Confeſſione omittit, non tenetur ſimul cum illo alia jam directe confeſſa, & abſoluta reconfiteri cum opportunitas datur, quia hæc jam ſupponuntur eſſe confeſſa, nec cadunt ſub voto alterius Confeſſionis, ſicut omiſſa juſta de cauſa, aut oblivione inculpabili. Non ergo in caſu propoſito tenetur pœnitens reconfiteri reſervata, jam confeſſa cum peccatis non reſervatis, ſiquidem illa ſupponuntur jam eſſe Superiori confeſſa, auctoritas autem allata ex cap. *Omnis* de integritate formali Confeſſionis eſt intelligenda, non autem de materiali, alioquin ſemper cum oblitis, & ex juſta cauſa non confeſſis confitenda quoque eſſent jam rite confeſſa. Itaque Confeſſio facta Superiori de ſolis reſervatis eſt integra formaliter, quamvis non ſit integra materialiter ob juſtam aliquam cauſam, & pœnitens in bona fide exiſtit, & conſequenter abſolutio valida eſt, & Sacramentalis, confertque gratiam, & directe remittit peccata reſervata, indirecte vero, & concomitanter non reſervata; atque ideo quando pœnitens ſemel obtinuit abſolutionem reſervatorum a Superiori, non tenetur poſtea inferiori Sacerdoti ſimul cum non reſervatis etiam reſervata confiteri, a quibus jam directe fuit a Superiore Sacramentaliter abſolutus, ſicut etiam nunc poſtea dicemus, ille qui juſta de cauſa fuit abſolutus ab inferiore directe a non reſervatis, non tenetur rurſus omnia peccata aperire Superiori, ſed tantummodo reſervata, cum non ſit obligatio bis ſubjiciendi eadem peccata Confeſſioni, & ita etiam tenet Bonacina diſp. 5. qu. 7. punct. 4. n. 3.

240 Tertio eſt difficultas; an mittendum poſſit inferior ſaltem indirecte a reſervatis abſolvere. Negant aliqui cum Vaſquez q. 91. ar. 3. dub. 9 poſſe in ullo caſu inferiorem Sacerdotem abſolvere a reſervatis, præterquam in articulo mortis, quod probant ex Trid. ſeſſ. 14. cap 7. ubi inquit: *Cum extra articulum mortis Sacerdotes nihil poſſint in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos judices pro beneficio abſolutionis accedant*, Probant etiam ratione, quia hæc ſententia exercetur per modum judicii, nulla autem ſententia eſt valida, niſi a Judice lata; cum ergo Sacerdos inferior nullam habeat juriſdictionem in caſus reſervatos, præterquam in articulo mortis, non poteſt ab illis valide abſolvere, quo fit ut nec abſolvere poſſit a non reſervatis, quia cum unum abſolvi non poſſit ſine alio, ſi non poteſt a reſervatis, nec poterit a non reſervatis. Nec valet dicere, directe abſolvere a non reſervatis, indirecte vero, & conſecutive a reſervatis, quia dum abſolveret illa in Confeſſione explicata, directe abſolveret, ſiquidem abſolveret illa, ut in judicium adducta, quod eſt abſolvere directe, ſecus eſt de oblitis, quæ quia non adducuntur in judicium per confeſſionem pœnitentis, non poſſunt directe abſolvi, ſed tantum indirecte, & hanc opinionem ſequitur ex noſtris Hurtadus 4. d. 18. diſp. 16. ſect. 5. ubi dicit cum aliis Auctoribus ejuſdem opinionis in periculo gravis ſcandali, & infamiæ poſſe habentem reſervata, præmiſſa contritione, ad Euchariſtiam accedere, quia tunc cenſetur non habere copiam Confeſſarii, ſic etiam loquitur Caſpenſis diſp. 6. ſect. 5. dicens oppoſitam ſententiam parum probabilitatis habere. Communis tamen opinio aſſerit quidem nulla exiſtente neceſſitate, non poſſe inferiorem valide abſolvere pœnitentem a non reſervatis, ipſumque remittere ad Superiorem pro reſervatis, quia Confeſſarius inferior non poteſt ab uno peccato mortali abſolvere, quin abſolvat ab omnibus, cum unum peccatum mortale non remittatur ſine alio; cum igitur confeſſarius inferior nequeat a reſervatis abſolvere, ut conſtat ex Trident. cit. ſequitur etiam non poſſe abſolvere a non reſervatis præciſa neceſſitate, vel rationabili cauſa.

241 Addit tamen, ut diximus loc. cit. in aliquo caſu maximæ neceſſitatis, etiam præter articulum mortis v. g. tuendi famam, vitam, vitandi ſcandalum, aut ſervandi præceptum annuæ Confeſſionis, ſuppoſito quod pro tunc non pateat aditus ad Superiorem, poſſe pœnitentem abſolvi ab inferiori, cum onere tamen adeundi Superiorem pro reſervatis, quam primum opportunitas aderit. Verum Auctores hujus communioris ſententiæ rem non eodem modo declarant. Aliqui enim dicunt inferiorem in tali caſu poſſe abſolvere pœnitentem per facultatem abſolvendi directe, & per ſe a non reſervatis, indirecte vero, & per accidens ab ipſis reſervatis, ſicut fieri ſolet ab oblitis, unde dicunt Sacerdotem peccatis reſervatis obſtrictum, ſi neceſſitatem habeat celebrandi, nec copiam habeat Sacerdotis approbati pro reſervatis, poſſe, & debere Sacerdoti non habenti facultatem reſervatorum peccata ſua confiteri, ut directe a non reſervatis, indirecte vero, & conſecutive a reſervatis abſolvatur cum onere, & obligatione adeundi Superiorem pro abſolutione directa reſervatorum. Ita Suarez, Lugus, Coninchius, Amicus, Averſa, Bonacina, Pontius ex noſtris, & alii Recentiores, & Summiſtæ paſſim. Alii vero dicunt, quod quando urgente neceſſitate inferior abſolvit a non reſervatis, dici non poteſt, quod pœnitens a Sacerdote ſit abſolutus directe, vel indirecte a reſervatis, quia ex Trident. cit. caret juriſdictione ad ſic faciendum, quare ſententia ejus nulla eſſet, ac irrita, idcoque dicunt in tali caſu peccata reſervata deleri immediate a Deo intuitu contritionis. vel abſolutionem eorum fieri immediate a Deo ſine actuali miniſterio Sacerdotis ratione gratiæ, quæ infunditur per abſolutionem a non reſervatis, non autem abſolvitur Sacramentaliter, donec hoc fiat a Superiore, vel de ejus commiſſione, ita ex noſtris diſcurrunt Aretinus 4. d. 17. quæſt. un. art. 12. & Brancatus diſp. 19. cit. ar. 12. Primus tamen dicendi modus magis placet, ut diximus loco citato, quia ut optime inter alios diſcurrit Amicus diſp. 25. ſect. 10. nihil per hanc indirectam poteſtatem derogatur reſervationi, ſed ſolum bono pœnitentis conſulitur, ut in gravi caſu neceſſitatis, quo ei non patet aditus ad Superiorem, remedio abſolutionis non careat; recurrere enim ad actum contritionis cum ſecundo dicendi modo in his caſibus nimis durum videtur, & arduum, quia actum contritionis elicere noſtræ fragilitati eſt nimis difficile, unde per abſolutionem Sacramentalem indirectam tutius neceſſitati pœnitentis ſubvenitur cum ſolo actu attritionis. Neque ob id ordo ſectæ gubernationis perturbatur, & reſervationi derogatur, nam ſemper pœnitens indirecte abſolutus manet obligatus adeundi Superiorem, vel cui Superior ſuas commiſerit vices ad petendam directam abſolutionem pro reſervatis, ſicut præcepto Confeſſionis non derogat, quod quis contritione juſtificetur, quia adhuc juſtificatus, & per contritionem abſolutus manet cum obligatione ad confeſſionem faciendam.

242 Quarto, quoniam hujus difficultatis cardo in hoc conſiſtit, quomodo ſola juriſdictio in non reſervata ſit ſufficiens ad remittenda etiam valide reſervata indirecte, hoc ita ſolvi, & declarari poteſt, ut diximus loc. cit. nam talis juriſdictio etiam ſecundum Adverſarios ſufficit ad remittendum indirecte peccatum reſervatum oblitum, & reſervatum putatum non reſervatum, vel in Confeſſione omiſſum ex gravi, & rationabili cauſa; ergo in prædictis caſibus neceſſitatis eadem juriſdictio in non reſervata cenſeri debet ſufficiens ad remittendum quoque indirecte reſervatum, etiamſi cum non reſervatis illud confiteatur. Conſequentia eſt evidens, quia confeſſio reſervati non minuit poteſtatem in abſolvente, ideoque ſi illud ex juſta cauſa omiſſum, vel ignoratum, vel inculpabiliter oblitum abſolvi poteſt indirecte, & conſecutive, poterit etiam ut confeſſum, & in confeſſione expreſſum, quia non debet eſſe pejoris conditionis, qui peccatum reſervatum confitetur, quam qui illud ex cauſa omittit, aut ignorat eſſe reſervatum, ut recte diſſeruerit Amicus loc. cit. Neque obſtat Trid. cit. in quo totam vim Adverſarii faciunt, cum dicit in caſibus reſervatis extra articulum mortis nihil poſſe inferiores Sacerdotes; non enim per hoc negat directam poteſtatem in alia peccata, & conſequenter indirectam in reſervata; tum quia eam poteſtatem negat inferioribus Sacerdotibus in reſervata extra articulum mortis, quam ibidem concedit in mortis articulo, ſed in articulo mortis non concedit poteſtatem indirectam, ſed directam, ergo hanc ſolam negat extra articulum mortis. Nec etiam obſtat ratio adducta pro opinione oppoſita, ut enim ſententia in hoc foro ſit valide lata coram Deo ſufficit, ut ſit a Judice aliquam juriſdictionem directam habente in perſonam pœnitentis, & aliqua ejus delicta ob eſſentialem connexionem remiſſionis unius delicti cum reliquis. Et ad replicam dicendum eſt, non ſatis eſſe ad abſolutionem directam, ut peccata per Confeſſionem pœnitentis ſint in hoc foro in judicium deducta, ſed ulterius requiri directam poteſtatem, & juriſdictionem in illa, atque illud primum ſufficit ſine ſecundo.

243 Sed dices, ſolam juriſdictionem in non reſervata non ſufficere ad remittenda etiam indirecte reſervata, quia non poteſt Judex per juriſdictionem, quam habet in uno delicto, reum abſolvere a cæteris, in quæ juriſdictionem non habet; ergo nec Sacerdos per juriſdictionem, quam habet in non reſervata, pœnitentem abſolvere poteſt a reſervatis, quia nulla poteſtas extra ſuam ſphæram ſe extendere poteſt. Reſpondetur cum Amico loc cit, non eſſe parem rationem de poteſtate Judicis Forenſis, & Pœnitentiarii, nam hic ratione modi, quo reum a delictis ſibi ſubiectis abſolvit, nempe per gratiam ſanctificantem cuicumque peccato incompoſſibilem, indirectam poteſtatem etiam habet in reliqua delicta, unde talia delicta non ſunt omnino extra ſphæram talis poteſtatis abſolute ſumptæ, ſed tantum extra ſphæram directam, atque ideo talis abſolutio valida eſt, & Sacramentalis, confertque gratiam, & directe remittit peccata non reſervata, indirecte vero, & conſecutive etiam reſervata, ut patet a ſimili de Confeſſione, in qua ſi aliquod peccatum mortale per oblivionem omittatur, directe remittuntur peccata expoſita in Confeſſione, indirecte vero remittitur peccatum oblitum. Cum vero pœnitens opportuno tempore poſtea Superiorem adit pro petenda abſolutione directa reſervatorum, tunc novum recipit Sacramentum, ac etiam effectum Sacramenti, nempe gratiæ augmentum. Hoc autem intelligendum eſt, ut diximus loc. c. quando caſus reſervatus non habet annexam excommunicationem, nam in tali caſu inferior nullo modo poteſt pœnitentem Sacramentaliter a peccatis abſolvere, donec Superior a cenſura abſolveat, aut facultatem concedat abſolvendi ab ea. Ratio eſt, quia excommunicatio major privat receptione Sacramentorum ex c. *ſi celebret* de Presbytero excommunicato, atque ideo donec pœnitens abſolvatur ab excommunicatione, non eſt capax abſolutionis Sacramentalis; quamvis non deſint aſſerentes, etiamſi peccato reſervato ſit annexa excommunicatio, adhuc in caſu neceſſitatis poſſe inferiorem Sacerdotem indirecte abſolvere a tali peccato cum onere petendi á Superiore abſolutionem ab utroque. Ita Suarez, & Amicus loc. c. qui alios etiam citant.

244 Quinto, quamvis autem in prædictis caſibus neceſſitatis abſolutio a reſervatis fieri poſſit prædictis modis, modus tamen regulariter abſolvendi ab illis tutus, & magis uſitatus eſt, quem aſſignat Faber noſter diſput. 27. cit. art. 5. num. 90. nimirum, quod pœnitens caſibus reſervatis irretitus pro abſolutione obtinenda incipiat vel a Superiori, vel ab inferiori; ſi a Superiori, debet eum audire, ut ei facultatem concedat confitendi inferiori reſervata, ut ab eo abſolvi poſſit, neque in tali facultate, & licentia concedenda debent Superiores eſſe difficiles, ne graviſſimum, & odioſum reddant confeſſionis Sacramentum, immo graviter peccant Superiores, ut dictum eſt art. præced. ſi ſine juſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis pro abſolutione reſervatorum, debent tamen perſonis peritis, & circumſpectis caſus ſuos committere, quod communiter in omnibus Epiſcopatibus ſervari ſolet, ubi unus vel plures Pœnitentiarii deputantur; ſi autem velit pœnitens ab inferiori incipere, qui modus adhuc eſt uſitatior, & magis in praxi, debet inferiorem adire, ac ei detegere ſe aliquo caſu reſervato obſtrictum eſſe, ut ipſe Sacerdos facultatem Superiori a poſtulet abſolvendi a reſervatis, vel a tali aut tali caſu non manifeſtata pœnitentis perſona, vel etiam ſi melius videbitur, poteſt coram eo omnia ſua peccata confiteri tam reſervata, quam non reſervata, & tunc Sacerdos antequam abſolvat a peccatis, facultatem procurare abſolvendi a reſervatis, qua obtenta abſolvat ab omnibus

bus. Hic, inquam, modus abſolvendi a reſervatis eſt cæteris melior, & tutior, quia hic adeſt integritas confeſſionis, & abſolutionis, & auctoritas juriſdictionis ſuper omnia peccata, unde nulla intervenit dubitatio, nec errandi periculum, & eſt doctrinæ Scoti conformior, qui 4. d. 15. docet, nullo modo confeſſionem eſſe dimidiandam, ſed eidem Sacerdoti, & de omnibus eſſe faciendam. Unde omnino falſum eſt, & rejiciendum, quod aliqui antiquiores dixerunt, peccata non reſervata confeſſario inferiori, & ordinario confitenda eſſe, a quibus abſolvi debeat; reſervata vero ſuperiori, a quo ſimiliter de illis abſolvatur, & ex iſtis duabus Confeſſionibus, & abſolutionibus unum integrari ſacramentum, quia uterque eſt Miniſter Dei, qui eſt unus, licet Miniſtri ſint plures. Hoc inquam, eſt omnino rejiciendum, et penitus irrationabile, quia ut ait Faber l.c. hic non ſolum integritas Confeſſionis non intervenit, ſed neque abſolutionis, quorum utrumque eſt de jure divino; & ratio adducta nulla eſt, immo potius oppoſitum concludit, nam ſicut Deus eſt unus, ita etiam voluit, ut reſpectu unius Sacramenti eſſet unus Miniſter, & Judex, cui integre omnia peccata judicanda committantur, & ab eodem omnia abſolvantur.

245 Poſtremo, quæ, & qualis eſſe debeat licentia particularis obtenta a ſuperiore pro abſolutione a caſibus reſervatis, ut ſit valida, communiter docent Doctores eſſe debere ſpecialem, & expreſſam pro abſolutione a reſervatis, & non ſufficere licentiam generalem eligendi ſibi Confeſſarium alicui pœnitenti conceſſam, ſive licentiam audiendi confeſſionem alterius alieni Sacerdoti conceſſam, ita enim declaravit Bonif. VIII. c. 2. de pœnitentiis, & remiſſionibus in 6. unde niſi in tali licentia ſpecialis fiat mentio de caſibus reſervatis, licentia intelligetur tantum de iis peccatis, a quibus alii communes Confeſſarii abſolvere poſſunt. Immo addit Navarrus in Summa c. 17. debere etiam licentiam eſſe ſpecificam, & expreſſam de caſibus habentibus cenſuram annexam, unde ſi Prælatus abſolute dicat ſe concedere alicui licentiam de caſibus ſibi reſervatis, ait non intelligi de caſibus habentibus cenſuram annexam, quia cenſura non eſt caſus, ſed pœna caſus, tum quia ipſe Summus Pontifex in Jubilæis, & ſimilibus indultis hoc ſolet diſtincte, & ſpecifice exprimere. Verum ut notat Averſa q. 17. cit. ſect. 7. hoc dependet ex uſu, & ſtylo cujuſcumque Diœceſis, & ſingulorum Prælatorum, quo ſuam mentem, & intentionem exprimere ſolent; qui enim conſueti eſſet in his licentiis concedendis diſtinguere, & ſeparata caſus habentes, & non habentes annexam cenſuram & quandoque hos ſine illis concedere, tunc quando non explicat caſus annexam cenſuram habentes, eos concedere non cenſebitur. Qui vero omnes ſuos caſus indiſtincte proponere ſolerat, & in occaſione concederet, cenſebitur etiam omnes concedere, niſi aliquam exceptionem faciat: nam ſub nomine ipſo caſuum etiam cenſuræ ipſæ comprehendi poſſunt, & ſolent. Denique certum etiam eſt reſpectu perſonæ pro qua petitur, & obtinetur licentia, quod quando a ſuperiore conceditur pro tali certa perſona, pro alia deſervire non poteſt, bene tamen ſi Confeſſarius petat, & obtineat licentiam a Prælato pro abſolutione cujuſdam pœnitentis vage, & indefinite non deſignando perſonam. Dubium tamen eſt, an poſſit idem qui petiit, uti hac licentia pro ſeipſo, ut ſe faciat abſolvi ab alio Confeſſario, & quidam affirmant, ut Alphonſus de Leone, Diana, Villalobos, Floronus, & alii. Sed in hoc puncto cum diſtinctione procedendum eſt, ut ait Averſa l. c. ſi enim Prælatus Confeſſario dicat hanc licentiam petenti, ſe eam illi concedere ad abſolvendum quemdam pœnitentem, non poterit Confeſſarius ea uti pro ſeipſo, ut nimirum faciat ſe ab alio abſolvi, quia Prælatus hanc auctoritatem abſolvendi determinate ipſi Confeſſario contulit, qui proinde eam auctoritatem in alium Confeſſarium transferre non poteſt ad abſolvendum alterum pœnitentem, nec conſequenter, ut ſeipſum abſolvi faciat. Si autem petatur, & concedatur licentia a Prælato, ut quidem pœnitens poſſit facere ſe abſolvi ab aliquo Confeſſario, tunc utique ipſemet petens tali facultate pro ſe uti poterit, ut ſe abſolvi faciat, quia licentia vage conceſſa eſt pro pœnitente, & pro Confeſſario, & per accidens ſe habet, quod petens ipſe ſit Confeſſarius; alia plura de caſuum reſervatione videri poſſunt apud Brancatium noſtrum diſp. 19. cit. art. 11. & 12.

QUÆSTIO DECIMA.

De Sigillo ſecreti in Confeſſione ſervando.

246 DE hac materia late tractavimus lib. 4. ſentent. diſp. 5. q. 20. ubi ab initio diximus, ſigillum ſecreti apud Theologos metaphorice obligationem illam ſignificare, quia ſecreto teneri debeant res ex Sacramentali Confeſſione cognitæ, ſicut clauſa eſſe ſolent, quæ ſigillo conſignata ſunt, & quidem cum tanto rigore obligat hoc ſigillum, ut communiter Theologi aſſerant, non licere ſacerdoti, quæ Confeſſione excepit, ex quacumque graviſſima cauſa, nec etiam ob periculum ſuæ vitæ; immo nec ob periculum totius Civitatis, & Reipublicæ, aut quodcumque particulare, vel commune damnum vitandum, & impediendum, confeſſionem revelare, & ea manifeſtare, quæ in Confeſſione audita ſunt, & cognita. Ratio autem hujus præcepti, & arctiſſimæ obligationis ex ipſa hujus ſacramenti inſtitutione pendet, cum enim hoc ſacramentum ſit inſtitutum, ut medium neceſſarium ad ſalutem pro univerſa Chriſtiana Republica, ejus utilitas cuilibet bono privato, ac etiam publico totius Regni eſt præferenda, hæc autem utilitas ex tali præcepti obſervatione dependet; nam ſi ſcirent homines poſſe in aliquo caſu peccata confeſſa revelari, ſtatim confeſſio redderetur odioſa, & ab ea retraherentur, nam probabiliter ſuſpicari poſſent in aliis etiam caſibus ſimilibus id licere; in hac igitur quæſtione videndum eſt, qualis, & quanta ſit hujus præcepti obligatio, & unde oriatur, & an in aliquo caſu confeſſio pœnitentis revelari poſſit, quod breviter expediemus repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo jure obliget ſigillum confeſſionis, quos obliget, & ad quas res celandas.

247 PRimo quoad primam quæſtionis partem Scot. 4. d. 21. q. 2. in corpore quæſtionis docet obligationem hujus ſigilli triplici jure contineri, nempe naturali, divino, & humano; naturali quidem, quia manifeſtando ea, quæ ex confeſſione ſunt cognita, violantur aliqua naturalia præcepta. Primum eſt charitatis fraternæ: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*, Mat. 6. 7. ubi dicitur, *omnia quæcumque vultis, ut vobis faciant homines, hoc facite illis*, &c. Sed quilibet ſecundum rectam rationem debet diligere famam propriam, & ſecretum peccati ſui confeſſi; ergo confeſſor debet idem velle confeſſo, quia revelatio tolleret famam ejus. Altera eſt fidelitatis, quilibet enim de lege naturæ tenetur fidelitatem ſervare proximo ſuo, quam vellet, & deberet velle ſibi ſervari. Sed committens maxime ſecretum alteri vellet ſibi ſervari tamquam ſecretum; ergo &c. & per fractionem hujus ſigilli violantur etiam quædam alia præcepta naturalia l. c. explicata. Deinde inquit Doctor ibidem lit. F. etiam jure divino poſitivo hanc obligationem urgere, quia hoc ipſo, quod Chriſtus inſtituit, & præcepit confeſſionem peccatorum fieri, cenſetur etiam inſtituiſſe, & præcepiſſe illam eo modo, quo poſſit commode ab ipſis hominibus illorum natura, & conditione ſpectata, uſurpari; ad hunc autem modum inter cætera illud quoque ſecretum earum rerum, quæ in Confeſſione aperiuntur, maxime pertinet, nam ſi ea, quæ ſunt in confeſſione dicta, vulgare liceret, homines communiter a confeſſione facienda deterrerentur, & confeſſio maxime odioſa fieret, nullaque ex ea oriretur pax, & conſcientiæ ſerenitas, quæ tamen ſunt præcipui Pœnitentiæ fructus, ut docet Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 3. ſed potius mentis inquietudo in ipſo pœnitente, & continuus timor, ne confeſſarius peccata ſua in confeſſione manifeſtata revelaret. Denique inquit Doctor obligationem ſigilli etiam ex jure Eccleſiaſtico oriri, ut patet ex c. *Omnis utriuſque ſexus de pœnit. & remiſſ.* ubi depoſitionis pœna, & perpetua pœnitentia in arctu Monaſterio peragenda conſtituitur iis, qui hoc ſigillum violarent; idem patet ex Canon. *Sacerdos de pœnit.* d. 6. in quibus capitibus id non decernitur tamquam novum jus, ſed tamquam antiquum, & ſemper obſervatum. Ex quibus patet ſigilli fractionem eſſe peccatum detractionis, infidelitatis, & ſacrilegii, licet diverſa ratione, nam quatenus eſt contra præceptum divinum, & humanum eſt peccatum ſacrilegii, quia hæc præcepta obligant peculiari ratione, qua tenemur hoc præſtare in materia, & re ſacra ad virtutem Religionis ſpectante; præceptum vero naturale ſolum nos obligat ad ſervandum ſecretum ſub illa generali ratione, qua tenemur eſſe fideles in ſervando depoſito, & alterius famam tueri, & in fractione ſigilli hæc peccata committuntur, etiamſi detegatur peccatum ſolum veniale, quia ſemper fit gravis injuria Sacramento, qua de cauſa Suarez, Navarrus, Reginald. Henriquez, Bonacina, & alii Morales dicunt in hac re non dari parvitatem materiæ a peccato mortali excuſantem, præſertim cum ex manifeſtatione cujuſlibet rei in confeſſione auditæ gravia ſequi poſſint incommoda, & confeſſio reddi odioſa, & onaroſa.

248 Secundo inquit Doctor loc. cit. obligationem celandæ Confeſſionis eſſe ad ſemper, & pro ſemper, quia eſt præceptum negativum, unde non magis licet poſt mortem confeſſi revelare confeſſionem, quam eo vivo, adeout numquam liceat Confeſſario peccatum aliquod in confeſſione auditum etiam poſt mortem ipſius pœnitentis ullo modo revelare contra quoſdam Canoniſtas apud Covarr. l. 4. Decret. p. 2. c. 8. qui dicebant licere Sacerdoti revelare confeſſionem pœnitentis poſt ejus mortem, quando id eſſet neceſſarium, ut ad impediendum matrimonium nullum, vel publico bono id expediret. Per quod etiam rejicitur error quorumdam Politicorum dicentium, hujus ſigilli obligationem in quocumque caſu ſervandi publico bono obſtare; tantum enim abeſt, ut hujus obligatio ſigilli publico bono noceat, quin potius maxime ad illud conferat, ut enim prudenter diſcurrit Abelius c. 5. cit. *de Pœnitentia* ſect. 20. ſupponamus, inquit, perditum aliquem hominem proditionem Reipublicæ, aut ſimile quidpiam facinus enormiter molliri; nulli dubium eſt, quod ſi credat Confeſſarium licite poſſe pec-

ſatom illum ſuum in confeſſione auditom revelare, nomquem hoc illi in confeſſione mani feſtabit, ne periculo vitæ exponatur, & ſic in perverſa voluntate perſeverabit: ubi e contra, ſi de confeſſionis ſigillo inviolabiliter ſervendo in quocumque caſo exiſteret; pondus conſcientiæ ſuæ in ſinum Confeſſerii libentius exoneraret, piſque illius monitis, ac conſiliis ab impio illo facinore deterreri poſſet; & hanc Scoti doctrinam de obligatione ſigilli Confeſſionis non ſolum ſequuntur Faber, Aretin. Hiquæus, Poncius, Hiribarnes, Brancatus, & alii Scotiſtæ antiquiores Baſſolius, Taratetus, Almainus, ſed etiam Recentiores fere omnes; qui etiam omnes in hoc conveniunt, ſigillum iſtud, & hujus ſigilli ſervandi obligationem oriri ex ſola Confeſſione Sacramentali; & ex quacumque tali, licet abſolutio, ſive ex defectu poteſtatis in confeſſario, aut diſpoſitionis in pœnitente, ſive ex alia quacumque cauſa non conferatur, dummodo pœnitens eo animo Confeſſionem illam faciat, ut peccata ſua Eccleſiæ clavibus ſubiiciat, unde obligatio ſigilli non oritur ex confeſſione, quæ non fit intentione ſacramentali, hoc eſt, animo ſe accuſandi in hoc foro, & peccata ſua clavibus Eccleſiæ ſubiiciendi. Et tandem addunt obſervande eſſe verba Concilii Lateranenſis in cit. decreto dicentis: *Confeſſarium omnino cavere debere, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo peccatorem prodat*, his enim verbis ſignificat Confeſſarium ita ſe gerere debere, ut audita confeſſione non modo ex verbis ſuis licet generatim dictis, aut quibuſcumque ſignis, vel nutibus; ſed etiam ne ex pœnitentia aliqua, & ſatisfactione pro peccatis occultis minus conſiderate impoſita alii conicere poſſint, hoc vel illud peccatum ſpeciatim, aut generatim aliquod grave delictum perpetraſſe.

249 Tertio quoad aliam quæſiti partem Doctor l. c. ſub lit. H. breviter docet, non modo Sacerdotem, ſed etiam alium quemcumque qui quovis caſu ex Confeſſione, vel Confeſſario aliquod peccatum cognovit, teneri jure divino id celare, licet non adeo ſtricte, ut ipſe Sacerdos; inter hos autem numerari ſolent, primo Interpres Confeſſionis, ſi hæc forte fiat per interpretem; ſecundo qui cauſaliter, vel ex induſtria confeſſionem audit; tertio qui ſe fingit ſacerdotem, & confeſſionem audit; quarto is, a quo conſilium confeſſarius petit; quinto is, cui injuſte pœnitentis confeſſio a ſacerdote revelata fuit. Ratio hujus aſſerti eſt, quoniam obligatio celandi ea, quæ ex confeſſione ſacramentali cognita ſunt, tam late patet, vel patere debet, quam eſt neceſſe, ut Religio, & hujus ſacramenti uſus inter fideles commode conſervari poſſit. At propter iſtum finem omnino opus eſt, ut quicumque alii etiam præter ſacerdotem quidpiam ſecreto ex confeſſione cognoſcunt, ad hoc ſigillum teneantur; ergo ad omnes enumeratos ſigilli obligatio ſe extendit; tum quia ſecundum regulam juris res ad quemcumque perveniat, cum onere ſuo tranſit, ut habetur cap. *Paſtoralis* de decimis; ergo ad quoſcumque peccatorum alienorum notitia via confeſſionis perveniat, ad illos etiam tranſit eadem obligatio ſervandi ſigillum. Dicimus autem non adeo ſtricte teneri alios hoc ſigillo, ac ipſum ſacerdotem, quia ſacerdos, ſicut hujus ſacramenti miniſter, multo magis tenetur ad ea, quæ ad ejus conſervationem ſunt neceſſaria; tum quia confeſſio apud alios non eſt ſacramentalis, ſicut apud illum, tum tandem quia ſacerdos ad id etiam tenetur ſpeciali jure humano, & ſub peculiaribus pœnis, quæ non ſunt aliis ſimiliter decretæ, & impoſitæ. Si vero loquamur de Prælato, quando ab eo licentia petitur ad abſolvendum aliquem e peccato reſervato, in dubium eſt obligari ſigillo, velut ſacerdotem ipſum, quia per talem actum tunc cauſa ad ipſum defertur, tamquam ad Judicem ſuperiorem petendo eius delegationem, ibique reperitur etiam quidam uſus clavium, in hoc foro; atque ideo tenetur ad ſigillum, ſicut ipſe ſacerdos, & idem quoque dicendum, quando etiam Prælatus caſum reſervatum non audiret ad abſolvendum ſacramentaliter, ſed tantum pœnitentiam imponeret, & inferiori abſolutionem remitteret, & ratio eſt, quia ad obligationem ſigilli inducendam cum hoc rigore ſufficit, quod res in hoc foro alicui dicatur, & deferatur, ut Judici poteſtatem Clavium habenti in ordine ad inchoandam, vel conſummandam Confeſſionem.

250 Quarto e contra ad hoc ſigillum non tenentur illi, coram quibus pœnitens ſcienter confitetur, quando nimirum ex ſua electione ad exercitium humilitatis, & præ confuſionis vult coram aliis confiteri, ſic enim faciendo ſuam dirigit locutionem, non ſolum ad Sacerdotem per modum locutionis, ſed etiam ad aſtantes per modum humiliationis, in tali caſu, inquam, adſtantes non ligantur ſigillo, quia pœnitens ipſe intendit illis ſua manifeſtare peccata, quæ manifeſtatio terminos Sacramentales confeſſionis egreditur; immo neque confeſſarius ipſe, tamquam unus ex illis adſtantibus tenetur, bene tamen, ut Confeſſarius, ſi vero Confeſſio fiat publica tantum per accidens, & non ex intentione pœnitentis, ut quando ex aliquo præſenti impedimento peccata ſua veniunt in notitiam aliorum, qui non longe diſtant, ſicut quando plures tempore peſtis in eodem cubiculo detinentur, vel incendio, aut naufragio, tunc quidem omnes eodem ſigillo ligantur, ut ſupra dictum eſt. Neque ad hoc ſigillum tenetur laicus, cui in extrema neceſſitate fit confeſſio devotionis gratia, licet teneatur ad ſecretum naturale; ratio eſt, quia hujus ſigilli obligatio oritur ex omni, & ſola confeſſione Sacramentali, ut dictum eſt: cum ergo Miniſter, cui ſunt commiſſæ claves Eccleſiæ, ſit ſolus Sacerdos, confeſſio facta Laico non poteſt eſſe Sacramentalis, ut Faber advertit diſp. 34. cum Suar. diſp. 33. ſec. 2. contra quoſdam oppoſitum ſentientes. Nec obſtat, quod pœnitens intendat eſſe Sacramentalem, quia intentio pœnitentis non poteſt facere Sacramentale, quod non eſt ex ſe tale, cum hoc ſit munus ſolius Dei, & ſi aliter ipſa opinetur, eſt ignorantia legis divinæ, quæ nullum poteſt audienti imponere obligationem, niſi ſecreti naturalis. Neque hoc ſigillo ligatur, qui cartam invenit, in qua pœnitens ſua peccata ſcripſit ad confeſſionem faciendam, quamvis enim nonnulli oppoſitum ſentiant, communior tamen, & probabilior opinio exiſtimat non teneri, niſi ad ſecretum naturale; & ratio eſt, quia illa Scriptura nullo modo eſt confeſſio adhuc inchoata, ſed valde remota, & tantum eſt materia confeſſionis præparata, ut facilius confeſſio fiat. Ita Suarez, Coninchius, Lugus, Granadus, Meratius, Tannerus, Caſpenſis, Layman, Averſa, & alii. Tandem affirmat communis opinio, quod licet hæc obligatio ſigilli extendatur ad eos, quibus Confeſſarius injuſte peccata revelaſſet, ut ſupra dictum eſt, non tamen ad eos, quibus juſte de licentia pœnitentis, ſed neque talem revelationem etiam de licentia pœnitentis juſte fieri poſſe mox dicemus.

251 Quinto eſt difficultas, an poſſit confeſſarius de licentia pœnitentis revelare ejus confeſſionem, & perſonam. Prima opinio affirmat, quæ dicitur eſſe D. Thomæ 4. d. 21. quæſt. 3. art. 2. & eſt communis apud Recentiores, ut eſt videre apud Suarez diſp. 33. ſect. 5. Averſam quæſt. 18. ſect. 7. & alios, quam etiam ſequitur ex noſtris Poncius diſp. 46. quæſt. 13. Fundamentum eſt, quia licitum eſt unicuique renunciare juri ſuo; ergo confitenti, cum jus ſuum ſit peccatum ſuum celari, licet huic juri renunciare licentiando confeſſarium, ut illud celare non teneatur. Secunda opinio negat, quæ eſt Scoti 4. d. 21. q. 2. in ſolutione ad primum principale, ubi ait non licere pœnitenti dare licentiam Confeſſario ad ſigillum confeſſionis aperiendam & peccatum in eo foro auditum manifeſtare, & ut licite id confeſſarius facere poſſit, debere illud ei extra confeſſionem aperire, quæ etiam fuit ſententia Alenſis, Durandi, Mejoris Aureoli, D. Bonaventuræ, Ricardi, & omnium Scotiſtarum, tam veterum, quam Recentiorum, quæ opinio, ut fuſe, & ex profeſſo demonſtramus quæſt. eo. cit. art. 2. eſt probabilior prima, utpote magis fundata in ratione, & lege hujus Sacramenti, unde Auctores primæ ſententiæ non videntur conſequenter loqui, dum dicunt ſigillum Confeſſionis eſſe intuitu ſacramenti etiam de lege naturali divina, & non ſolius pœnitentis, & poſtea hoc non obſtante aſſerunt poſſe tolli hoc ſigillum per voluntatem pœnitentis. Probatur autem hæc ſententia Scoti loc. cit. ratione efficaciſſima, fundamentum Adverſariorum directe deſtruente; ſigillum ſecreti, & lex de illo inviolabiliter ſervando non eſt introducta in favorem, & gratiam ſolius pœnitentis, ſed in jure totius Eccleſiæ, & communitatis, & ex reverentia hujus ſacramenti, & ex his tenetur ſacerdos ſpecialiter ad ſigillum Confeſſionis, neque quoad hoc ſubeſt pœnitenti; ergo de licentia ſolius pœnitentis nequit peccata confeſſa revelare, nec pœnitens poteſt huic juri cedere; ſicut a ſimili nequit Clericus renunciare privilegio Canonis *ſi quis ſuadente*, neque privilegio exemptionis a juriſdictione temporali, quod conceditur ob bonum ſtatus Eccleſiaſtici, & ſubdere ſe temporali judicio, ſunt enim hæc privilegia introducta in favorem totius Eccleſiæ, ac ſtatus Clericalis, non vero in favorem tantum hujus, vel illius Clerici.

Confirmatur, quia obligatio ſigilli non eſt tantum in favorem pœnitentis, ſed principaliter intuitu ſacramenti, ne reddatur odioſum, & nimis oneroſum, immo favor ille tantum ad pœnitentem ſpectet, in quantum ſecretum ſacramenti ex lege naturali, & poſitiva divina, & humana eſt inviolabile; at harum legum diſpenſatio non ſubeſt pœnitenti, neque Confeſſarius ex ſola licentia pœnitentis poteſt ab his vinculis liberari, quia pœnitens non eſt ſupra has leges; ergo non poteſt ex ſola licentia pœnitentis diſpenſari, ut ei liceat aperire ſigillum. Denique quia ſi ſigillum violaretur ſine licentia pœnitentis, non ſolum in tali caſu jus pœnitentis violaretur, ſed etiam totius Communitatis, quia redderetur hoc ſacramentum odioſum, & contemptibile, quod plurimum Eccleſiæ, & communitati noceret; ergo non ſolum obligat ſigillum ex jure pœnitentis, nec ſolum in ejus favorem, & gratiam hæc lex conſtituta eſt, ſed etiam communitatis, & reverentiæ ſacramenti intuitu. Varias Adverſariorum reſponſiones rejectas, & objectiones ſolutas vide l. c. ubi fuſe de hoc puncto diſſerimus.

252 Sexto quoad ultimam quæſtionis partem, ſcilicet, de quibus rebus celandis in Confeſſione auditis obliget hoc ſigillum, ait Doctor loco citat. lit. L. tria præſertim ſub hoc ſigillo cadere, ſcilicet, peccatum, circumſtantiam peccati, & tertiam perſonam, quæ fuit ſocia criminis pœnitentis. Itaque materia hujus ſigilli ſeu res, quæ ſub hoc ſigillo cadunt, ſunt in primis omnia peccata non tantum mortalia, ſed etiam venialia, quia peccatum veniale detectum licet parum infamiæ, vel damni afferret pœnitenti, grave tamen injuriam inferret Sacramento, quia etiam talis

peccati revelatio poſſet diſplicere pœnitenti, & ſic illum retraheret ab eorum confeſſione, quæ etiamſi neceſſaria non ſit, eſt tamen valde utilis ad ſe conſervandum in gratia Dei, & ad proficiendum in vita ſpirituali. Hoc tamen notant Theologi diſcrimen inter peccata mortalia, & venialia, quod mortalia non ſolum in ſpecie, ſed etiam in genere ſub ſigillo cadunt, venialia vero in ſpecie, non in genere; unde Confeſſarius, qui diceret pœnitentem peccata venialia confeſſum fuiſſe generatim loquendo, non deſcendo ad ſpecies, non faceret contra ſigillum ſecreti Sacramentalis, quia certum eſt confitentem ad minus venialia confiteri debere, quia confeſſio ſine materia ſaltem peccati venialis conſiſtere nequit. Deinde ſub hoc ſigillo cadunt quoque peccatorum circumſtantiæ, quæ ſunt neceſſario confitendæ, quia variant ſpeciem peccatorum, vel faciunt peccata diverſa, & ideo qua ratione opus eſt peccata tacere, eadem quoque ratione circumſtantias peccatorum. Tandem etiam peccatum complicis cadit ſub ſigillo confeſſionis, ſive pœnitens potuerit ſuum confiteri peccatum ſine expreſſione ſocii, vel complicis, ſive non; idque ſuadet Doctor l. c. quia rationes ſuadentes non debere revelari perſonam pœnitentis, probant pariter non debere revelari perſonam complicis, quia pœnitens ita famam ſocii criminis ſervare debet, ſicut propriam, unde ſi perſona complicis a Confeſſario manifeſtari poſſet, plurimi a Confeſſione averterentur, vel in ea non manifeſtaretur, & ſic eſſet occaſio non faciendi integra, & fideliter confeſſionem, qua de cauſa jam ſupra diximus de integritate Confeſſionis agentes, Confeſſarium ita ſub ſigillo obligari ad celandum peccatum complicis, ſicut principalis, ſiquidem interdum plus diſplicet pœnitenti manifeſtare complicem, quam ſe ipſum, quare ſi ipſum in confeſſione manifeſtet, vel plus, vel ſaltem æqualiter vult celari ſeipſum & complicem. Quando vero complex indiget correptione, debet Confeſſarius curare, ut pœnitens ipſe eam per ſe faciat, vel pœnitentem obligare ut ſibi extra confeſſionem perſonam complicis revelet, dummodo nullum ſequatur ſcandalum, aut irreverentia Sacramenti, aut fractio ſigilli, ut Doctores communiter advertunt.

253 Septimo ob eamdem rationem ulterius Doctores communiter dicunt, etiam defectus, ſive naturales, ſive acquiſitos ipſius pœnitentis, qui non aliter quam per Confeſſionem innoteſcunt, ſub illius ſigillum cadere, quando nimirum occaſione peccati, ſive ad ejus declarationem in Confeſſione interdum manifeſtantur, ut pœnitens manifeſtat ſe eſſe illegitimum, & quamvis Veſq. q. 97. ar. 4. dub. 3. cenſeat non cadere proprie ſub Sacramentale ſigillum, ſed ſolum ſub naturale ſecretum. Communior, & probabilior opinio, ut diximus l. c. affirmat cadere quoque ſub Sacramentale. Ita Soto, Suarez, Coninch. Bonacina, Averſa, Caſpenſis, & alii; & ratio eſt, quia alioquin fieret odioſa Confeſſio, imo magis odioſa, quam ex revelatione peccati; poſſet enim vellet pœnitens ſua peccata revelari quam hujuſmodi defectus; quare univerſaliter loquendo omnes defectus morales, ſive civiles, ſive naturales, qui redderent manifeſtati pœnitentem odibilem, vel aliquo modo minoris æſtimationis, cogniti per Confeſſionem obligant ſub ſigillo ob rationem allatam, quia nimirum revelatio illorum redderet Sacramentum odioſum; & appoſite dicitur *cogniti per Confeſſionem*, nam ſi alia via cognoſcerentur a Confeſſario, hæc ſecunda cognitio non obligat ad ſigillum, ſed adhuc cavere debet, ne dicat ſe audiviſſe etiam per Confeſſionem. Aliæ vero conditiones, ſeu qualitates pœnitentis, quæ non ſunt peccata, neque defectus morales civiles, vel naturales, quæ non reddunt pœnitentem vilem, ſeu minoris æſtimationis, etiamſi in Confeſſione ſint cognitæ ad ſigillum non obligant, niſi ſub ſigillo dicantur, & ſpecificentur; & ratio eſt, quia non præſumuntur dici, ut ſecreta naturalia, neque reddunt Sacramentum odioſum. Et tandem ut in hoc regula habeatur univerſalis, obligatio ſigilli non modo ad ipſa peccata pertinet, ſed etiam ad quicquid aliud in Confeſſione cognitum, cujus propalatio poſſit per ſe Confeſſionem reddere gravem, & odioſam, atque etiam quicquid eſt hujuſmodi ſecreto ſervandum erit, nam ex ejus revelatione violaretur ſanctitas Sacramenti per hoc, quod exponeretur contemptui, quantum eſt ex vi hujuſmodi manifeſtationis; opera vero bona, & virtutes ipſius pœnitentis ſub tali ſigillo proprie non cadunt, quamvis aliunde Confeſſarius juxta intentionem ipſius pœnitentis ſecretum ipſi ſervare teneatur.

254 Poſtremo quæritur, quomodo debeat reſpondere Confeſſarius, quando interrogatur de peccatis in Confeſſione auditis, etiamſi ſub juramento, & a Judice interrogetur. Reſpondetur, ut dictum eſt art. cit. in fine, poſſe, & debere etiam cum juramento negare ea ſe ſcire; quia ſemper interrogatio præſumitur fieri de rebus humano modo notis, & ea ſciat tale peccatum ea ſcientia, quæ deſervire poteſt ad illud dicendum, de qua ſcientia homines interrogare ſolent. Quod ſi interrogans injuſte urgeat, & ſenſum interrogationis determinet, & petat, an noverit in Confeſſione pœnitentem illud peccatum commiſiſſe; communis ſententia affirmat poſſe, & debere etiam cum juramento reſpondere, ſed id ex Confeſſione neſcire, ſubintellecta reſtrictione, *ut poſſit aliis dicere*, quia licet non poſſit ſemper homo reſpondere interrogationi Judicis cum tali limitatione, aut reſtrictione in mente, quando nimirum eſt juſte, ac legitime interrogatus; bene tamen poteſt in hoc caſu, in quo adeſt juſta, & rationabilis cauſa ad ſic negandum, etiamſi interrogans ex reſponſione decipiatur cum illicite interroget, unde ſic æquivocando cum reſtrictione mentali non mentietur, nec conſequenter pejerabit, ſi juraverit ſe non audiviſſe. Alii vero, quibus non ſatis placet illa jam communis ſententia, quod liceat æquivocare cum reſtrictione mentali, quando quis non eſt legitime interrogatus, quia adhuc mentiretur; dicunt Confeſſarium ſic interrogatum debere alio modo evadere, quod non tenetur reſpondere de rebus ad forum conſcientiæ pertinentibus, & quod non reſpondebit, etiamſi mortem ſubire deberet. Ita Paludanus, Soto, & alii, quos ſequitur Poncius diſp. 46. cit. q. 12. n. 156. Attamen a communi recedendum non eſt, ut diximus l. c. quam expreſſe etiam docuit Scotus 4. d. 1. q. 4. prope finem, ubi ait Sacerdotem interrogatum de peccato in Confeſſione audito dicere debere, nihil mali ſcio iſtum feciſſe, quia loquitur, ut in publico, audivit autem in alio foro, & ſic etiam ſentiunt Faber diſp. 34. cit. c. 3. Aſtinus diſt. 21. q. 2. art. 13. & alii Scotiſtæ paſſim, qui proinde dicunt Sacerdotem in tali caſu non mentiri.

255. Quæres, an etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum, quæ Confeſſarius ipſi dixit, vel injunxit in hujus Sacramenti adminiſtratione. Reſpondent Theologi communiter negative, quia Canones ſigillum Confeſſionis præcipientes de ſolo Confeſſario loquuntur, de pœnitente vero nec verbum quidem. Addunt tamen quod licet ſigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad ſecretum ſervandum, quando ex illius revelatione aliquod damnum ipſi Confeſſario immineret, & quando etiam ſine ulla rationabili cauſa contra ejus voluntatem explicitam, vel implicitam id fieret. Si tamen Confeſſarius adeo improbus eſſet, ut in tali foro, & Tribunali pœnitentem ad aliquod peccatum ſollicitare auderet, tunc poſſet, & deberet illum ad Superiores denunciare, quia ex tali ſilentio plurium aliorum pœnitentium ruina ſequi poſſet, quos Confeſſarius ipſe ad peccandum induceret, ut patet ex Bullis editis contra ſollicitantes in Confeſſione a Pio IV. a Paulo V. & Gregorio XV.

ARTICULUS SECUNDUS.

An abſque violatione ſigilli poſſit Miniſter uti ſcientia per Confeſſionem habita in aliis negotiis, & factis.

256 PRimo negant quamplures, ut diximus q. 20. cit. ar. 3. in nullo caſo unquam licitum eſſe Confeſſario ad actus externos uti ſcientia, & notitia habita in confeſſione, unde conſequenter inferunt negari non poſſe ſuffragium indigno ex ſola confeſſione cognito, nec ſuperiorem amovere ſubditum ab officio etiam alias voluntate Superioris amovibili, & univerſaliter aliquid ex notitia facere, vel omittere, quod alias confeſſarius facturus, vel omiſſurus non eſſet, etiam ad vitandum quodcumque damnum. Unde ſi confeſſarius a pœnitente aliquo agnoſcat, ſibi ab eo cum aliis paratas fuiſſe inſidias ad occidendum eum in via, vel immiſſum fuiſſe venenum in vino ad celebrandum præparato, ideoque ſi declinet ab eo itinere, vel celebrare recuſet, ſocii delicti participes conjiciant, vel conjicere poſſint notificatas ei fuiſſe in illa confeſſione a ſocio factas inſidias, aſſerit hæc ſententia in tali caſu, non eſſe licitum confeſſario ex confeſſionis ſcientia uti ad evitandam mortem fugiendo, vel non celebrando, ſed omnino debere mortis periculo ſe ſubjicere, quia ſe morti exponit propter cauſam juſtam, ſcilicet, ne confeſſionem revelet, & ſi moritur, ut martyr moritur. Ita Lugo, Averſa, Amicus, Hurtadus, Caſpenſis, Laymann, & Diana p. 5. tr. 11. reſol. 96. ubi plures alios citat. Fundamentum præcipuum, & unicum hujus ſententiæ eſt, quia hoc divinum Sacramentum, quod in animarum ſalutem eſt inſtitutum, tanquam ſecunda tabula poſt naufragium, redderetur hominibus exoſum, & nimis grave, ſi pœnitentes exiſtimarent, poſſe amoveri ab officiis, & ſibi negari ſuffragia, & alia incommoda ſubire ob notitiam in confeſſione habitam. Neque ad hoc opus eſſe dicunt, quod pœnitens ſciat, aut ſuſpicetur id fieri occaſione confeſſionis, in quo caſu omnes admittunt eſſe contra ſigillum; ſed ſufficit, quod homines antecedenter ſciant, confeſſarios poſſe uti illa ſcientia in confeſſione habita, nam eo ipſo a confeſſione retraherentur, & redderetur illis nimis gravis, & oneroſa, quod plane contra animarum ſalutem reſultaret, & contra honorem, & reverentiam huic Sacramento debitam. Hoc etiam confirmant ex Bulla Clementis VIII. quam motu proprio pro Regularibus edidit anno 1591. die 26. Martii, in qua præcipit, ut confeſſarii ad ſuperioritatis gradum evecti ſcientia de aliorum peccatis in confeſſione habita utantur ad externam gubernationem, de qua licet ibi præciſe loquatur, tamen ex ejus verbis neceſſario colligitur, idem in aliis quoque materiis dicendum eſſe.

257 Secundo affirmant plures alii, poſſe confeſſarium uti ſcientia ex confeſſione habita, convenienti diligentia, & prudentia adhibita; quando id expedit propter bonum proprium, vel pœnitentis, vel communitatis, vel alterius innocentis, tam ſpirituale, quam temporale, dummodo ſigillum confeſſionis directe, vel indirecte non violetur, & ſcandalum omnino vitetur, & ratio eſt, quia hujuſmodi uſus non eſt

Maſtrii Theol. Moral.

contra ſigillum Confeſſionis, ut ſupponitur, nec aliunde habet malitiam adjunctam: ergo eſt licitus. Ita D. Th. hic qu. 11. ar. 1. ad 3. & D. Bonav. d. 21. par. 2. art. 2. qu. 1. Scot. d. 22. cit. qu. 1. in ſolutione principalium, ubi neatiſſime præ aliis agit de hac re, quem ſequuntur Scotiſtæ omnes jam citati, & ex Recentioribus, Suarez, Vaſquez, Coninchius, & Bonacina, qui plures alios adducunt; quæ ſententia valde probabilior, & mitior cenſeri debet, quia ſi uſus ille abſque periculo revelationis directe, vel indirecte, explicite, vel implicite non eſſet licitus, ſequeretur Confeſſarium in Confeſſione audientem ſibi inſidias parari, venenum, & mortem, non poſſe ea vitare modis, & viis debitis, quibus deveniri non poſſit ab aliis in probabilem notitiam auditæ Confeſſionis; neque debere abſtinere a confitendo alteri, quem in Confeſſione ſcit non eſſe ſacerdotem, & alia ſimilia, quæ licet omnia gratis a contraria ſententia admittantur, valde tamen dura videntur, & aſpera. Quoniam vero totus difficultatis cardo in hoc conſiſtit, quomodo id fieri poſſit ſine revelatione Confeſſionis directa, vel indirecta, ſeu explicita, vel implicita, Doctor l. c. in ſolutione ad 3. principale regulam hanc generalem aſſignant, quod quandocumque ſignum natura ſua non eſt expreſſivum per ſe peccati confeſſi, ſed de ſe indifferens ad ſignificandum peccatum confeſſum, aut non confeſſum, etiamſi aliquibus ex aliquo ſuppoſito ſit magis determinatum ad ſignificandum peccatum confeſſum, non eſt ſignum per ſe revelativum Confeſſionis, nec explicite, nec implicite, nam facta poſſunt eſſe ſigna æquivoca, quia diverſimode a diverſis concipi poſſunt, ad hoc vel illud ſignificandum, & poteſt ex tali æquivocatione contingere temerarium judicium, & falſa præſumptio, atque ideo ait Doctor, quod tale ſignum non debet reputari revelativum Confeſſionis, niſi per ſe, & ex natura rei prodat peccatum confeſſum, alias enim talis peccati proditio eſſet omnino per accidens.

258 Tertio hinc poſtea deducit Doctor, quod Confeſſarius ad vitanda pericula ſibi, vel aliis imminentia, poſt auditam Confeſſionem poteſt uti quocumque facto, dicto, vel ſigno, dummodo non ſit determinate ex natura ſua manifeſtativum peccati confeſſi, ſed ſit ſignum æquivocum, & indifferens a pluribus motivis procedere potens; nam revelatio Confeſſionis eſt illa manifeſtatio, qua venitur in notitiam determinatæ perſonæ, ſive facto, ſive dicto, quare cum per ſignum indifferens in talem cognitionem non deveniatur; poſitio talis ſigni indifferentis revelatio Confeſſionis cenſeri non debet, ſed alia humana actio. Si ergo Confeſſarius non habet ſigna indifferentia ad vitandum periculum, vel damnum aliquod ſui, vel proximi, ſed illa tantum, quæ determinate, & univoce ducunt in cognitionem peccati, & confitentis, non poteſt his uti, ſed tantum ſignis indifferentibus, ſive æquivocis, quæ de ſe, & ex natura ſua perſonam peccatoris confeſſi non manifeſtent, v. g. ſi Confeſſor ſciret Petrum eſſe occidendum, ſi die tali, & in talem locum ſe conferat, & ipſe curet, ut talis occidendus in aliquo ſervitio occupetur tunc domi, vel in alium pergat locum, plane omnes iſtæ diverſiones ſunt facta, quæ non ſignificant Confeſſorem ſcire occidendum eſſe, alioquin tis in eſſe poſitis quilibet eo ipſo id ipſum ſciret, hoc enim eſt de ratione ſigni determinati in ſignificando, quod idem oſtendat apud omnes. Neque uti ſcientia habita in Confeſſione hoc modo, & per talia ſigna indifferentia ad vitandum grave damnum proprium, vel alienum, redderet hoc ſacramentum hominibus odioſum, vel onerosum, aut grave nimis; neque hoc, quod homines antecedenter ſciant, quod Confeſſarius poteſt hoc modo uti ſcientia in Confeſſione habita, debet illis Confeſſionem reddere odioſam, & oneroſam, quia id nullum damnum illis poteſt afferre: cum ſupponatur uſum talis notitiæ ſic exerceri, ut nullum ſit periculum revelationis perſonæ confitentis, & peccatorum ejus. Tum quia non quodcumque quod Confeſſionem reddit difficilem, eſt illicitum, alioquin caſuum quoque reſervatio illicita foret, cum certum ſit hanc ſubditis eſſe valde difficilem; ergo etiamſi hæc licentia utendi ſcientia Confeſſionis hoc modo eam redderet difficiliorem, non inde ſequeretur eſſe illicitam.

259 Quarto nec etiam obſtat decretum Clem. VIII. ſuperius relatum, quia in primis Pontifex illud ſtatuit pro Regularibus tantum, multa autem Regularibus prohiberi ſolent, quæ licent aliis; tum quia Pontifex intelligendus eſt de uſu ſcientiæ, ex quo directe, vel indirecte revelaretur peccatum, vel redderetur Confeſſio difficilior, aut quia cederet in pœnitentis detrimentum, ut explicant Ponc. Branc. & alii Scotiſtæ; alioquin inter Regulares hoc ſequeretur abſurdum, quod ſubditus data opera poſſet Superiori ſuas nequitias, & inhabilitates confiteri ad illum impediendum, ne ille ſcientia utatur ad impediendum illi officia, & dignitates; unde valde probabilis eſt doctrina Scoti l. c. in ſolutione ad penultimum, quam plures alii poſtea ſunt amplexi, poſſe Prælatum ex ſola notitia in Confeſſione habita non admittere, vel amovere ſubditum ab eo officio, vel miniſterio, ad quod admitti, vel amoveri e ſola Superioris voluntate pendet, quia tunc nullum eſt periculum revelandi Confeſſionem, cum ſoleant alii ab illo amoveri, vel non admitti; non poſſe tamen amovere, vel non admittere ſubditum ab officium, vel exercitium, ad quod admitti, vel amoveri ex ſola Superioris voluntate non dependet, ex notitia tantum habita in Confeſſione. Hæc, inquam, doctrina, & regula ſatis eſt probabilis, quia ex uſu talis notitiæ nullum ſequitur periculum revelandi peccatum confeſſum. Et ex alia parte licitum eſt talem adhibere notitiam ad honeſtas actiones peragendas, præſertim quando illæ in bonum pœnitentis vergunt, ut in propoſito eſt amotio perſonæ a loco, vel officio, in quo pœnitens de facto periclitatur, & occaſionem habet peccandi. Hac etiam eadem ratione plures aſſerunt Confeſſarium poſſe negare ſuffragium illi, quem ex Confeſſione novit eſſe indignum, dummodo ita caute deneget, ut pœnitens de hoc facto nullam poſſit habere ſuſpicionem. Ita Villalobos in Summa tom. 1. tract. 9. difficult. 75. cum aliis, quam tamen doctrinam non puto tam probabilem, ſicut præcedentem, nam etiamſi ignoretur hic, & nunc Confeſſarium uti ſcientia per Confeſſionem habita ad negandum pœnitenti ſuffragium ad aliquod officium conſequendum; ipſa tamen perſuaſio, quod poſſint Confeſſarii ex notitia peccatorum in Confeſſione habita privare, vel impedire pœnitentes ab honoribus, & dignitatibus conſequendis, a ſacramentali Confeſſione animos pœnitentium multum retraheret, & in hoc caſu concedendum eſſe videtur, quod prima ſententia objiciebat in ſuo fundamento ſuperius relato, quia ſi vera eſſet doctrina Confeſſionem ſacramentalem nimis oneroſam redderet, & difficilem, ſi pœnitentes exiſtimarent poſſe amoveri ab officiis, & ſibi negari ſuffragia, & alia ſubire incommoda ob notitiam peccatorum in Confeſſione habitam, ut prima ſententia arguebat.

260 Quinto ex dictis plures decidi poſſunt caſus, qui in hac materia proponi ſolent; & in primis Confeſſarium, qui novit in Confeſſione inſidias ſibi ab aliquo parari, poſſe domi ſe continere ex tali notitia, ne occidatur, ſicut etiam ab eo loco, in quo per Confeſſionem novit ſibi necem parari, poteſt recedere, & fugere, occaſione aliunde ſuſcepta, ut docet Doctor loc. cit. in ſolutione ad 3. & eadem ratione ſacerdotem, qui per Confeſſionem novit vinum ad Miſſam paratum eſſe veneno infectum, poſſe Miſſam prætermittere, occaſione tamen aliunde deſumpta; utitur enim ſacerdos in his caſibus jure ſuo, nec inde ſequitur ulla Confeſſionis revelatio directa, vel indirecta, nec pudor aut confuſio pœnitentis, quæ Confeſſionem odioſam reddere poſſint. Item deciditur alius caſus, an ſcilicet ex notitia in Confeſſione habita teneatur, vel poſſit Confeſſarius vitare excommunicatum, inquit enim *Doctor* in ſolutione ad ultimum, quod ſi Confeſſor ſciens aliquem eſſe excommunicatum & habeat aliam viam eum vitandi abſque eo, quod notatur vie in Confeſſione habita, debet eum vitare; ſi vero non habeat, ſed ex ea vitatione manifeſtatur Confeſſio, non ſolum non tenetur vitare, ſed neque eſt ei licitum vitare, & dat univerſalem regulam, quod quando duo præcepta urgent, quæ contraria videntur, illud, quod eſt ſuperius, magis obligat, & ideo firmius eſt ſervandum, nec ſervans illud, & prætermittens aliud, peccat, quia nullus ex lege divina, & Eccleſiaſtica eſt perplexus. Deinde ſolvitur etiam alius caſus, ſi nimirum Confeſſarius ex Confeſſione novit aliquem non eſſe ſacerdotem, poteſt in poſterum abſtinere a Confeſſione illi facienda, cui antea confiteri conſueverat; in hoc enim caſu nullus pudor, nulla confuſio, nec ullum damnum ſequitur pœnitenti, nec ob id pœnitens a Confeſſione retrahetur, ſed hoc potius Confeſſario laudi, & prudentiæ aſcribetur, ut notat Bonacina cum aliis ab ipſo citatis diſp. 5. q. 6. ſect. 5. punct. 4. Rurſus Confeſſarium non poſſe ſuum errorem commiſſum in audienda pœnitentis Confeſſione manifeſtare, quoties ex illius erroris manifeſtatione imminet periculum, ut proprius Confeſſarius veniat in cognitionem peccati pœnitentis, non enim poteſt quis ad explicandum proprium peccatum in Confeſſione revelare peccatum alterius in Confeſſione auditum, quia præceptum ſigilli eſt arctius, quam præceptum de integritate Confeſſionis, ut docet Lucine l. c. in ſolutione ad 4.

261 Sexto ulterius ſolvitur alius caſus, Confeſſarium non poſſe Euchariſtiam denegare ob peccatum, in Confeſſione auditum, ſicut nec Epiſcopus poteſt Clericum in Confeſſione auditum ab Ordinibus ſuſcipiendis repellere, quia inde ſequeretur pudor, & confuſio pœnitenti, & hæc eſt indirecta quædam peccati revelatio, per quam Confeſſio odioſa redderetur, & eadem ratione Parochum non poſſe a Matrimonio repellere pœnitentem ob ſolum peccatum, vel impedimentum in Confeſſione cognitum, quamvis enim teneatur illum in Confeſſione admonere, ut a tali Matrimonio deſiſtat, tamen extra Confeſſionem non tenetur illum repellere, nec admonere ſine ejus licentia, quod etiam Bonacina notavit loc. cit. cum Syro, Sanchez, Coninch. & aliis in tractatu de Matrimonio. Addit præterea Doctor loc. citat. in ſolutione ad 2. principale Confeſſarium non poſſe uti ſcientia, & notitia in Confeſſione habita cum periculo revelationis alicujus pœnitentis directa, vel indirecta ad tuendum bonum temporale, non ſolum alicujus particularis hominis, verum etiam totius Mundi, imo etiam tuendum commune bonum ſpirituale Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia injuria fieret Sacramento, Confeſſio redderetur odioſa, & fideles ab hoc Sacramento retraherentur, ſi unquam ſigillum Confeſſionum violare liceret. Tum quia nullum eſt tam grave malum, quod fractioni ſigilli Confeſſionis præponderet, quod

Digitized by Google

ex Dei præcepto ad reconciliationem hominis cum ipſo neceſſaria eſt. Ex quo patet Confeſſarium, qui ex Confeſſione novit proditionem imminente civitati, vel periculum Hæreſis ob nonnullos latentes Hæreticos, non poſſe proditionem Civitatis ſtatim, vel periculum hæreſis manifeſtare, quoties periculum eſt ut auctor detegatur; ſed in his caſibus Confeſſarius poteſt, ac debet obligare pœnitentem, ut apud Judicem competentem denunciet complices Hæreticos, aut aliam perniciem machinantes in damnum Reipublicæ. Ita Suarez, Averſa, Henriquez, Reginaldus, Bonacina, & alii Scholaſtici, & Summiſtæ paſſim, unde concludit Doctor loc. cit. reprobandum eſſe carmen illud Juriſtarum: *Hæreſis eſt crimen, quod nec confeſſio celat*, ut falſam continens doctrinam.

262. Sed contra doctrinam ex Scoto allatam, quod Confeſſarius ad vitanda pericula ſibi imminentia, & inſidias ſibi certo loco paratas poſt auditam Confeſſionem a complice, poſſit illas declinare, & alio divertere modo prudenti, & indifferenti, quo non manifeſtatur intentio, & hoc facere poſſit ſine revelatione Confeſſionis etiam indirecta, quia talis modus eſt æquivocus, & indifferens, & non determinatus ex natura ſua ad manifeſtandum peccatum in confeſſione auditum. Contra hanc doctrinam, inquam, quidam arguunt, quia ex ea ſequeretur nullam dari poſſe indirectam revelationem Confeſſionis ex facto, ſi in præſenti caſu non habetur, quia hoc non abſtractive ſumptum, & abſolute eſt ſignum revelationis, ſed hic, & nunc, quatenus digreſſio Sacerdotis eſt conjuncta ſcientiæ habitæ in Confeſſione; ergo in tali caſu, & in his circumſtantiis ſit revelatio Confeſſionis ſaltem indirecte; nam hujuſmodi revelatio quaſi ſemper ſit ſuppoſita aliqua notitia, & certis conditionibus hic, & nunc, quibus exiſtentibus ſignum illud eſt manifeſtativum Confeſſionis ſaltem indirecte. Ad hujus objectionis ſolutionem plura dicunt Faber, & Aretinus l. c. ſed brevius, & clarius dicendum eſt cum Hiquæo in præſenti, quod quando factum eſt tale ex circumſtantiis, ut ſignum ſit univocum, tunc utique cauſare confeſſionis revelationem ſaltem indirecte; in caſu autem propoſito non eſt tale, quia nullæ circumſtantiæ per factum Sacerdotis adjunctæ declarant ejus intentionem ex ſcientia in confeſſione habita conceptam eſſe, modo non adhibeat alia ſigna, & circumſtantias, ex quibus exterius proderetur intentio fugæ, aut declinandi inſidias; nam ſi complex criminis intenti, & homicidii pergat ſimul cum latronibus, quamvis ſciant eſſe confeſſum, neque aliud in facto monſtretur, poſſunt prudenter præſumere non fuiſſe confeſſum tale peccatum, ſed potius ad illuſionem, ac ad eum decipiendum confeſſionem ſimulaſſe; non enim magis fundatur ſuſpicio ex facto ſacerdotis concepta, quam præſumptio fundata in facto latronis, qui in exteriori ſe ſimulat ſocium paratum criminis. Ex quo patet ad objectionem negandam eſſe conſequentiam, quia illa ſcientia mere per accidens ſe habet ad judicium, quod formant latrones.

Dices, ergo nitam licite poſſet Sacerdos locum inſidiarum declinare, & alio divertere, etiamſi ſciat confeſſum complicem a latronibus interficiendum eſſe ob revelationem inſidiarum illi factam in Confeſſione; hoc autem magnum videtur abſurdum, quia multum derogare videtur huic ſacramento, quod aliquis ratione illius poſſet tam grave nocumentum pati. Respondetur ſacerdotem poſſe in tali caſu adhuc licite id facere, nam ſi ſequeretur mors complicis confeſſi, non eſſet in cauſa factum ſacerdotis, quia ad illud judicium manifeſte non inducit, nec univoce, unde ſacerdos non eſſet proprie, & per ſe cauſa occiſionis ſui pœnitentis, quæ temerarie ſit a latronibus ex facto ſacerdotis, quod interpretari poteſt ex alia intentione, quam ipſe exterius prætendit. Ita ad verbum de hac materia diſcurrimus loc. c. quæ pro Confeſſariorum eruditione omnino neceſſaria eſt, ut prudenter ſe gerant in ſigillo Confeſſionis ſervando.

QUÆSTIO UNDECIMA.

De ſatisfactione Sacramentali.

263 SAtisfactio dupliciter ſumi poteſt, ut diximus 4. diſp. 5. q. 2r. ab initio ex Scoto 4. diſp. 15. q. 1. generaliter ſcilicet, & ſpecialiter; ſatisfactio generaliter accepta importat actionem, qua quis facit quantum debet, qualis eſt actio ſolvendi reſpectu debitoris ſolventis debitum creditori, ac etiam compenſandi injuriam allatam, qualis eſt actio illa, qualis, qui alterum læſit, tantum facit, quantum ſatis eſt ad injuriam compenſandam, vel quantum is, qui læſus eſt, juſte exigit. Satisfactio autem ſpecialiter accepta eſt actio afflictiva corporis, vel animæ, per quam Deo voluntarie ſatisfacimus pro pœnis temporalibus ex peccatis relictis, & per pœnitentiam a Deo condonatis. Quamvis autem nullus homo, ut dictum eſt lib. 2. ſent. diſp. 7. de Juſtificatione, poſſit Deo pro peccatis ſatisfacere, niſi ex parte ipſius Dei condonatio aliqua gratuita interveniat; ſuppoſito tamen gratiæ dono nobis per Chriſti merita collato, certum eſt ab homine ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi poſſe, ejuſque opera quædam eſſe ſatisfactoria in virtute paſſionis Chriſti, quem ut Apoſtol. ad Rom. 3. *propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ*; unde nullum meritum, nulla ſatisfactio, nec ſatiſpaſſio noſtra poteſt Deo eſſe accepta, & peccato æquivalens vel ſimpliciter, vel ex acceptatione divina, niſi ſit conjuncta cum meritis, & paſſione Chriſti. Eſt autem hæc ſatisfactio iterum duplex, alia ſiquidem extra ſacramentum ſit, & alia pœnitentiæ ſacramento conjungitur; eſtque illius pars, ut ſupra dictum eſt, & magis patebit ex dicendis, quæ quidem quoniam non tantum ex opere operantis ſuum ſortitur effectum, ſed etiam ex opere operato, ideo perfectior eſt, & majorem vim habet. In hac igitur quæſtione ſermo eſt de ſatisfactione ſic ſpecialiter ſumpta, ut ſcilicet, importat compenſationem pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, quæ conſiſtit in operibus pœnalibus, & laborioſis a Confeſſario taxatis, quod conſulto additur, quia nulla actio, vel paſſio laborioſa hominis pœnitentis dici poteſt pars hujus ſacramenti, niſi a ſacerdote abſolvente imponatur, ut colligitur ex c. *In infirmis*, & c. *Tempora*, d. 26. qu. 7. & ex Trid. ſeſſ. 14. can. 15. ubi ait, quod actus ligandi, quem poteſtas clavium includit, in hoc conſiſtit, ut pœnitenti imponatur pœnitentia aliqua, ad quam exſolvendam ligatur a ſacerdote, atque ideo ut actio ſatisfactoria ſit pars hujus ſacramenti, debet a ſacerdote imponi, ut Miniſtro Chriſti, & prout ſic imponitur dicitur materia partialis hujus ſacramenti. Hæc igitur tertia pars ſacramenti pœnitentiæ declaranda eſt in præſenti ex dictis l. c.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis pars hujus Sacramenti ſit ſatisfactio, & quem conferat effectum.

264 PRimo conveniunt omnes, ut diximus q. 2r cit. art. 1. ſatisfactionem a ſacerdote impoſitam virtute clavium eſſe aliquo modo partem hujus ſacramenti, ita enim definitum eſt in Concil. Florent. in decreto de ſacramentis, & in Trid. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 4. ſed difficultas eſt, an ſit pars eſſentialis, vel ſolum integralis; & communis opinio affirmat non eſſe partem eſſentialem, ſed tantum integralem; fundamentum eſt, quia ſatisfactio non ordinatur ad primarium hujus ſacramenti effectum, qui eſt gratiæ infuſio, & culpæ remiſſio, ſed ſolum ad ſecundarium, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis relictæ ex peccato jam quoad culpam, & pœnam æternam remiſſo. Tum quia ſacramentum hoc vere conficitur, & confert gratiam ante ſatisfactionem expletam, nulla autem res abſolute poteſt eſſe ſine parte eſſentiali, & hoc præſertim patet de ſacramento collato moribundo, cui ob impotentiam nulla imponitur pro peccatis ſatisfactio; ſed hujus difficultatis reſolutio pendet ex ſuperius dictis q. 5. art. 1. nu. 103. quod, ſcilicet, ſatisfactio impoſita a ſacerdote in uno ſenſo dici poteſt pars eſſentialis hujus ſacramenti, in alio vero pars integralis tantum; in hoc nimirum ſenſu, ut ſatisfactio in voto, hoc eſt, propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi ſit pars eſſentialis ſacramenti, ut docet Doctor 4. diſt. 16. q. 1. E. qui enim contritus, vel attritus confitetur, habet etiam votum, & propoſitum ſatisfaciendi, ideſt, ſolvendi pœnam poſt abſolutionem remanentem, nam ſi peccator tale propoſitum ſaltem implicitum non haberet, ſed potius voluntatem contrariam, vel ſaltem negativam, ſacramentum non conficeretur, neque ideo in hoc ſenſu pars ejus eſſentialis cenſeri debet; ſatisfactio vero in re exhibita non eſt pars eſſentialis, ſed integralis tantum; & hoc eſt, quod probat ratio ſententiæ communis adducta; quia enim perfecta eſt ſacramenti eſſentia ante executionem ſatisfactionis injunctæ, ne etiam collata juſtificationis gratia, ideo ſatisfactio reipſa exhibita pars eſſentialis ſacramenti cenſeri non debet, ſed tantum integralis; licet enim ad primum, & præcipuum ejus effectum, nempe remiſſionem culpæ non ſit neceſſaria, adhuc tamen conducit ad ſecundarium effectum, ſcilicet, ad remiſſionem pœnæ temporalis, & ideo ſatisfactio ſic ſumpta dicitur tantum pars integralis, non eſſentialis, quia ſine ipſa ſubſiſterat utique eſſentialiter ſacramentum, ſed veluti mutilum, ut corpus humanum ſine brachio, vel pede, nam ſatisfactio reipſa exhibita eſt quaſi complementum gratiæ, & integritas remiſſionis culpæ, quatenus per eam tollitur reatus ad pœnam, & ob hanc cauſam ad integritatem ſacramenti pertinere dicitur, ut loc. cit. explicatum eſt, & ad plenam, & perfectam peccatorum remiſſionem.

265 Secundo conveniunt omnes, paucis quibuſdam exceptis, ſatisfactionem a Confeſſario injunctam ut partem ſacramenti, aliquem effectum conferre ex opere operato, & hujuſmodi effectum eſſe remiſſionem pœnæ temporalis reſtantis poſt abſolutionem a culpa, quia ſatisfactio eſt pars ſacramenti pœnitentiæ a Chriſto Domino inſtituti, ac proinde neceſſario aliquam ſatisfactionem habere debet ſacramentalem, ut vere pars ſacramenti dici poſſit. Sed difficultas eſt, an ſatisfactio ſacramentalis ultra prædictum effectum etiam ex opere operato gratiam cauſet, aut augmentum gratiæ ſanctificantis, & communior opinio negat. Ratio eſt, quia ſatisfactio ſacramentalis non ſignificat remiſſionem culpæ, nec ad eam ſignificandam a Chriſto eſt inſtituta, immo ſupponit jam culpam remiſſam per gratiam ſanctificantem;

Digitized by Google

quæ non remittit pœnam temporalem, ut conſtat, ſed tantum inſtituta eſt ſatisfactio Sacramentalis ad remiſſionem pœnæ; una eſt ergo unde colligamus, quod ex opere operato concurrat ad collationem gratiæ ſanctificantis vel ad ejus augmentum. Ita Vaſquez, Lugus, Henriquez, Amicus, Conimb. Caſpenſ. & alii Neoterici, & Faber ex noſtris diſp. 35. c. 21. Dicendum tamen eſt non tantum pœnæ temporalis remiſſionem eſſe ſatisfactionis Sacramentalis effectum, ſed etiam ſuo modo culpæ, & pœnæ æternæ per collationem gratiæ. Ratio eſt, quia ut bene Biancatus advertit diſp. 22. ar. 2. & 9. non ſufficienter ſalvatur, quod ſatisfactio ſit pars hujus Sacramenti per hoc præciſe, quod delet pœnam temporalem; ſed ut talis dicatur, debet quoque ſuo modo cum aliis compartibus delere remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ per collationem gratiæ; hic enim eſt primarius, & principalis hujus Sacramenti effectus, de ratione namque Sacramenti eſt eſſe ſignum efficax gratiæ, ergo ut vere, & proprie aliqua dicatur pars alicujus Sacramenti, debet aliquo modo concurrere ad collationem gratiæ, nec ſufficit ut ad aliam concurrat conſequentem effectum, ut in propoſito eſt pœnæ temporalis remiſſio.

266. Concludendum igitur eſt ſatisfactionem a Sacerdote injunctam, & a pœnitente exequendam dici partem hujus Sacramenti, & ad utrumque ejus effectum concurrere, tum, ſcilicet, primarium, qui eſt remiſſio culpæ, & pœnæ æternæ, tum ſecundarium, & minus principalem, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis, cum hoc diſcrimine tamen, quod ut ad primarium concurrat, debet eſſe valida, & ſaltem in voto haberi, ut vero concurrat ad ſecundarium, ſcilicet, pœnæ temporalis remiſſionem, debet eſſe in re exhibita, & executioni mandata, quod ſi in re poneretur ex accidenti aliquo, non ob inde ceſſaret cauſare effectum primarium, & adhuc dici partem Sacramenti, quod jam fuit, quod in oppoſita ſententia ſalvari non poteſt, quia in tali caſu nullo modo eſſet pars Sacramenti nec eſſentialis, nec integralis. Et ex hoc patet, quid ſit dicendum ad rationem adductam pro contraria ſententia, falſum enim eſt ſatisfactionem eſſe partem Sacramenti eo, quod cauſet unum effectum hujus Sacramenti ſecundarium, & minus principalem, ſcilicet, pœnæ temporalis remiſſionem; hoc enim eſt, quod directe rationes noſtræ impugnant, & evidenter convincit auctoritas Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. ubi expreſſe, & ſonantibus verbis dicit: *Omnes tres actus concurrere ad plenam, & perfectam peccatorum remiſſionem*, ergo licet alii duo actus contritio ſcilicet, & confeſſio ad remiſſionem culpæ concurrant, ita & ſatisfactio, & plane præfatum Tridentini teſtimonium diſſimulari non poteſt, quia ibi ex inſtituto partes hoc Sacramentum conſtituentes enumerat, & poſtea cauſalitatem, & efficaciam hujus Sacramenti aſſignans dicit eſſe peccatorum remiſſionem, & peccatoris reconciliationem cum Deo, & hanc ſententiam ſequitur Suar. diſp. 38. ſect. 5.

267. Tertio de hoc effectu proprio ſatisfactionis, qui eſt pœnam temporalem remittere, eſt adhuc gravis difficultas, an ſatisfactio a Confeſſario impoſita ſit ſufficiens ad remittendum omnem pœnam temporalem peccatis debitam, ita ut ſatisfactione peracta nihil amplius remaneat pœnitenti luendum in Purgatorio: & dubium eſt, quando Confeſſarius imponit pœnitentiam, quam ipſe attenta peccati gravitate prudenter arbitratur eſſe juſtam, & gravitati peccati proportionatam, nam quando juſta de cauſa imponit multo minorem v. g. propter infirmitatem, vel impotentiam pœnitentis, omnes fere admittunt per eam non tolli reatum totius pœnæ temporalis debitæ. Affirmant Major, Soto, Medina, Hurtado, & alii, quia ex una parte pœnitentia Sacramentalis eſt a Chriſto inſtituta, ut ex opere operato compleat remiſſionem peccatorum remittendo totam pœnam reſtantem, & ex altera parte taxatio Pœnitentiæ, qua hæc remiſſio complenda eſt, commiſſa eſt judicio prudentis Confeſſarii, tamquam Judicis. Sacramentum enim hoc ad inſtar judicii eſt inſtitutum, proinde pœnitentia, quæ ab eo prudenter judicatur ſufficiens ad ſatisfactionem peccatorum, attenta eorum gravitate, ſufficiens etiam erit ad relaxandam, & extinguendam totam pœnam reſtantem, & eo præſertim, quia hoc Sacramentum non eſt tribunal iræ, ſed miſericordiæ, & idem tenet Faber ex noſtris l. c. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus l. c. quam ſequuntur Suarez, Vaſquez, Lugus, Bonacina, Averſa, Meratius, Valentia, Nugnus, Reginaldus, Caſpenſis, & ex noſtris Aretinus, & alii paſſim. Ratio eſt, quia ut Confeſſarius pœnitentiam peccatis debitam, ac proportionatam imponat ad æqualitatem, cognoſcere debet quanta pœna pro peccatis luenda in Purgatorio debeatur; at nullus Confeſſarius quantumvis prudens, & doctus id certo ſcire poteſt abſque ſpeciali revelatione, qua nimirum menſura puniantur peccata in Purgatorio, & quanta pœna cuicumque peccato correſpondeat, & qualis ſatisfactio Sacramentalis correſpondeat tantæ pœnæ Purgatorii; ergo per ſatisfactionem a Confeſſario taxatam etiam prudenti judicio juxta peccatorum gravitatem non tollitur omnis pœna peccato debita, ita ut pœnitenti peracta ſatisfactione nihil in Purgatorio luendum remaneat. Tum quia ex contraria ſententia ſequeretur nullum fere ex hac vita decedentem, paulo poſt confeſſionem pœnitentia peracta, luere pœnas in Purgatorio; quod a communi Eccleſiæ ſenſu alienum eſt. Demum quia proprium eſt ſolum Sacramenti Baptiſmi cum culpa tollere omnem pœnam; ergo per ſatisfactionem Sacramentalem etiam ſufficientem, & prudenter taxatam non ſemper omnis pœna remittitur. Ex quo patet quid dicendum ad rationem in oppoſitum, quamvis enim cenſeri debeat ſatisfactio juſta, quæ talis Confeſſario prudenti videtur attenta peccatorum qualitate, & quantitate; hinc tamen non bene deducitur per talem ſatisfactionem tolli pœnam in Purgatorio luendam, cum Confeſſarius ipſe cognoſcere nequeat, quanta pœna in Purgatorio luenda peccatis debeatur, & qualis ſatisfactio ſacramentalis tantæ pœnæ Purgatorii reſpondeat, & plane omnino improbabile videtur, quod ait Faber l. cit. per qualemcumque pœnitentiam ſolvi, & extingui totam Purgatorii pœnam; nec credibile eſt per pœnitentias, quæ de facto ſolent injungi adeo mites, totam remitti Purgatorii pœnam, ſed per majorem pœnitentiam plus de pœna remittitur, atque ideo ſi ſacerdos minorem infra punctum debitum ſatisfactionem imponet, ut regulariter contingit, illa major pars pœnæ remanebit in Purgatorio luenda, niſi aliis ſatisfactionibus voluntariis redimatur ex opere operantis, ut bene diſcurrit Averſa q. 14. ſect. 4.

268. Quarto ob eamdem rationem dicendum eſt, eamdem ſatisfactionem in Confeſſione impoſitam ſi cum majori devotione, ac diſpoſitione adimpleatur, plus de pœna remittere, ſicut enim idem ſacramentum cum majori diſpoſitione ſuſceptum plus de gratia confert, ut expreſſe docet Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. dum inquit loquens de adultorum juſtificatione per ſacramenta illos juſtitiam recipere, *Secundum propriam uniuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, ſive hæc majoritas ſit ex opere operantis, ſive etiam ex opere operato, quia hæc eſt quæſtio de puro nomine, ut diximus ſupra diſp. 16. *de Sacramentis in genere*, q. 3. art. 1. num. 25. ita, & hæc pars ſacramenti plus de pœna remittit, quando ſit cum majori diſpoſitione, unde etiam ob hanc utilitatem pœnitentes ſtudere debent, ut cum majori devotione, & diſpoſitione injunctas ſatisfactiones adimpleant. Immo ſicut ibi diximus ſatis probabile eſſe, melius diſpoſitis tribui majorem gratiam per ſacramenta, non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, quatenus actus illi, per quos homo ad ſuſcipiendum aliquod ſacramentum diſponitur, reddunt illum magis aptum ad effectum ſacramenti recipiendum, et etiam in ipſis cauſis naturalibus experimur, quæ licet ex virtute ſua nativa, & propria cauſalitate phyſica agant, adhuc tamen juxta majorem, aut minorem ſubjecti diſpoſitionem magis, aut minus operantur, ut patet de Sole æqualiter undequaque lumen ſuum diffundente, quod tamen maxime inæqualiter in corporalibus inferioribus recipitur, aliter ſiquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in ſtellis, aliter in luto, & lapidibus impoſitis. Ita etiam in propoſito de hac parte ſacramenti dicere poſſumus, quod plus de pœna remittit non tantum ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, ut de facto aſſeruimus lib. 4. diſp. 5. quæſt. 21. cir. artic. 1. num. 576. Ubi proinde rejicimus Fabrum hoc ea ratione negantem, quod effectus ex opere operato proveniens ex ſacramento, vel aliqua ejus parte uniformiter conſequatur ſacramentum, cuicumque conferatur, & quomodocumque diſpoſito, quia non pendet ex opere operantis; & diximus hoc immerito negari, quia id expreſſe docet Trid. l. c.

269. Et cum dicitur habere ex ſua inſtitutione effectum gratiæ definitum quodlibet ſacramentum, & a Deo determinatum, qui non dependet ex opere, vel diſpoſitione ſuſcipientis, ſed ex opere operato, & virtute ſolius ſacramenti, & ideo hunc effectum ex parte ſacramenti ſemper eſſe debere æqualem; hoc intelligendum eſt juxta doctrinam Scoti 4. d. 4. q. 7. §. *Sic ergo*, ſcilicet, quod effectus gratiæ per ſacramenta collatus eatenus dicitur determinatus, quatenus Deus diſpoſuit gratiam regulariter conferre cum tali ſigno, ita quod nulli minorem; & ſicut determinatio iſta univerſalis quantum ad illum gradum eſt uniformis, ita & effectus æqualis ex vi ſacramenti in omni ſuſcipiente obicem non ponente, adeo quod nulli unquam conferatur minor ad poſitionem talis ſigni. Non tamen hæc determinatio, ut diximus l. c. ita intelligi debet, quaſi creſcere non poſſit ſecundum menſuram effectus, prout Spiritus Sanctus dona partitur, ut loquitur Trident. l. c. neque id efficaciam, & certitudinem ſacramenti minuit, ſed potius ampliat, licet enim ſacramentum talem effectum conferat ex opere operato, adhuc tamen ex divina inſtitutione, ſicut diſpoſitionem aliquam in adultis requirit, ita ultra determinationem illam univerſalem pro omnibus pro majori, & minori diſpoſitione ſignorum inæqualem poteſt conferre gratiam, ſtante talis inæqualitas non tantum ex opere operantis continget, ſed etiam ſatis probabiliter ex opere operato, atque ideo minus recte negat Faber, tamquam omnino improbabile, gratiam ex opere etiam operato eſſe majorem in uno, quam in alio ſecundum variam diſpoſitionem ſuſcipientis; & hinc pejus deducit ſatisfactionem a ſacerdote impoſitam ſemper eumdem habere effectum ex opere operato, quoad pœnæ temporalis remiſſionem, ſive ſit peccatis adæquata, ſive inadæquata, ſive major, ſive minor, ſive cum majori, ſive cum minori diſpoſitione ſit adimpleta; nam improbabile prorſus eſt, ut diximus, totam purgatorii pœnam temporalem poſt remiſſionem peccati remanentem ſolvi, & extin-

gui

Digitized by Google

qui per qualemcumque pœnitentiam, quantumvis minimam, quantum eſt ex parte Sacramenti, & ex opere operato.

270 Quinta itaque ad aſſignandum quantam pœnam ſatisfactio Sacramentalis in ſui executione remittat, dicendum eſt, ut concludimus loco cit. non quamcumque pœnitentiam in Confeſſione taxatam totam Purgatorii pœnam remittere, quæ peccatis debetur, ut Gloſſa innuere videtur in capitul. *Menſuram* de pœnit. diſt. 1. non enim Deus decrevit pro quacumque levi ſatisfactione Sacramentali remittere quamcumque gravem pœnam in Purgatorio luendam, ſed certa quadam proportione ſervata pro majori majorem, & pro minori minorem. Itaque ſi menſura pœnæ a Deo taxata pro hoc, vel illo peccato in Purgatorio luenda in indiviſibili conſiſtit, & Sacerdos pœnitentiam imponendo hujuſmodi punctum non attingit, tota pœna per eam non remittitur, ſed poteſt magis aut minus ad illud accedere, ut plus aut minus pro menſura ipſius ſatisfactionis accedat, & quia talis menſura omnino proportionata, & in indiviſibili conſiſtens nequit Confeſſario quantumvis prudenti innoteſcere, niſi ex ſpeciali revelatione divina, ideo per pœnitentiam ab ipſo taxatam numquam tollitur omnis pœna peccato debita, adeo ut pœnitenti nihil amplius in Purgatorio luendum remaneat ſatisfactione peractâ, & in hoc ſenſu procedit ſecunda opinio. Si vero dicamus hanc rem non conſiſtere in indiviſibili, ſed dari quamdam latitudinem juſtam, intra quam poſſit determinari menſura pœnitentiæ pro ſtatu cujuſcumque peccatoris pœnitentis, & hoc medium intra talem latitudinem poſſe eſſe Confeſſario notum ſine ſpeciali revelatione; tunc dici poſſe talem ſatisfactionem a Sacerdote impoſitam clave non errante, valere ad ſolvendam totam pœnam temporalem peccato debitam, & in hoc ſenſu procedit prima opinio. Quæ etiam ſic explicata ad mentem Doctoris ſuſtineri poteſt, ut diximus loco citato, cum ipſe doceat 4. diſp. 19. quæſt. 1. §. *Ad quæſtionem motam* lit. C. quod juſtitia punitiva, quæ eſt commutativa pœnæ pro culpa, non reſpicit neceſſario gradum indiviſibilem pœnæ correſpondentem huic culpæ, ſed ibi eſt aliqua latitudo, infra quam pœna minor non ſufficit, & ultra quam pœna major non eſt imponenda, & extra totam latitudinem clavis ultra, vel citra ligens errat, & ideo arbitrium ratificatur in tantum quod quicquid imponitur intra illam latitudinem, hic oportet implere, & ſi hic non impletur, reſiduum in Purgatorio exigetur. Et addit Doctor ibidem poſſibile eſſe, quod medium intra hanc latitudinem ſit Confeſſario notum per legem Dei cum adjutorio juris naturalis, atque ideo obligationem ad hoc medium latum, & non in indiviſibili conſiſtens, eſſe ad aliquid poſſibile homini ſine miraculo ſpeciali, & ſine caſu, & fortuna. Ita Scotus l. c. quibus verbis dat modum, quo etiam probabiliter poſſit prima opinio defendi, ita ad verbum diſcurrimus l. c.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conditionibus ad ſatisfactionem Sacramentalem requiſitis, ut recte adimpleri poſſit.

271 Conveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 21. cit. artic. 2. ut opus ſit ſatisfactorium, debere eſſe aliquo modo liberum, & voluntarium, quia debet eſſe opus morale, quod ſine libertate factum moralitatem participare nequit, cum libertas totius moralitatis fundamentum ſit, ut dictum eſt lib. 2. diſp. de actibus humanis; notanter autem dicimus opus ſatisfactorium debere eſſe aliquo modo liberum, & voluntarium per modum actus eliciti, ſed ſufficit etiam, quod ſit liberum per modum actus imperati, interdum quoque per modum objecti voliti, quia ratione Triden. ſeſſ. 14. cap. 8. docet pœnas a Deo nobis inflictas rationem ſatisfactionis habere voluntarie eas acceptando, ac patienter tolerando, unde per flagella a Deo inflicta, & alia incommoda, quæ neceſſario patimur, in tantum pro peccatis commiſſis ſatisfacere dicimur, quatenus patienter illa toleramus per actum poſitivum patientiæ, vel alterius virtutis, cum ſatisfactionis virtus non tam in paſſione, & ſufferentia mali, quam in libera, & voluntaria flagellorum illorum, & incommodorum acceptatione conſiſtat. Conveniunt inſuper, ut opus ſit ſatisfactorium, debere eſſe honeſtum, & moraliter bonum, quia ſatisfactio Sacramentalis habet pro materia opus ex genere ſuo ſatisfactorium ex opere operantis, quod virtute clavium elevatur; tum quia ſi opus malum eſſet, potius pœna dignum eſſet, quam venia, atque ideo debet eſſe aliquid moraliter bonum; inter opera ſatisfactoria tria præſertim a Concilio Tridentino enumerantur ſeſſ. 6. cap. 14. jejunium, ſcilicet, eleemoſyna, & oratio; & ad jejunium quidem omnis afflictio, & caſtigatio corporis reducitur voluntarie ſuſcepta; ad eleemoſynam vero omnia miſericordiæ opera erga proximum exhibita ad miſeriam, ſeu neceſſitatem ejus corporalem, vel ſpiritualem ſublevandam: ad orationem tandem, omnes, & ſinguli Religionis actus interiores, aut exteriores in Dei cultum, & honorem eliciti. Sed quamvis Doctores paſſim in his duobus conveniant, aliæ tamen ſuperſunt difficultates circa conditiones ad Sacramentalem ſatisfactionem requiſitas, in quibus diſcrepant, & de quibus hic breviter diſcurrendum eſt juxta dicta loco citato.

272 Primo eſt difficultas; an præter opera ſupererogationis poſſint etiam pro pœnitentia injungi opera alias debita, ſive ex præcepto naturali, ſive ex poſitivo. Negant nonnulli, quia nemo per unam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poteſt, in ſatisfactione enim debet ſervari æqualitas, quia eſt actus juſtitiæ, unde aliqui dicunt Confeſſorem id facientem, & talia opera imponentem pro pœnitentia peccare mortaliter in Confeſſione ſibi facta de mortalibus, venialiter vero in Confeſſione ſibi facta de venialibus. Affirmant communis opinio. Ita Suarez, Vaſquez, Lugus, Coninchies, Hurtadus, Amicus, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim, & ex noſtris Pontius Brancatus, Aretinus, & alii Scotiſtæ, quod non obſcure deducitur ex Scoto 4. diſt. 15. quæſt. 1. articul. 2. principali; immo ex ipſo Tridentin. loco cit. quando dicit per patientem flagellorum tolerantiam poſſe hominem Deo ſatisfacere, talis autem flagellorum tolerantia eſt alias præcepta, ut conſtat ex pluribus Scripturæ locis. Quod etiam ſuadet ratio ipſa, quoniam præceptum rationem liberi, & voluntarii non tollit, nec rationem meriti, ac per conſequens, nec rationem ſatisfactorii. Tum quia talia opera alias præcepta ſunt ſatisfactoria, & poſſunt elevari per claves ad effectum ex opere operato, immo aliquando expedit ea imponere, ſive ut ipſa diligentius, & cum majori devotione impleantur, ſive ut ſpirituali pœnitentium imbecillitati, vel gravibus occupationibus conſulatur. Tum tandem quia ad hunc finem, nimirum ad ſatisfaciendum pro peccatis commiſſis Eccleſia præcipit jejunia, & alias corporis afflictiones, alioquin per eleemoſynam extreme indigenti exhibitam juſtus pro ſuis peccatis non ſatisfaceret, quia eleemoſyna in tali caſu eſt naturali præcepto debita, quod eſt abſurdum. Nec ratio ad oppoſitum urget, quamvis enim ex natura rei nemo per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poteſt ex gratia, & benignitate creditoris unicam ſolutionem pro duobus debitis accipientis, & ita contingit in caſu noſtro, qua ratione Triden. loco cit. inquit, hoc eſt maximum divini amoris argumentum, ut temporalibus flagellis a Deo inflictis, & patienter toleratis apud Deum Patrem per Jeſum Chriſtum ſatisfacere valeamus.

273 Poteſt igitur opus alias debitum pro pœnitentia imponi, & quidem taliter, quod ſi talis pœnitentia omittatur, duplex erit peccatum, non quidem quia duplex ſit præceptum materiale, cum idem opus præcipiatur, ſed quia traditur ſub diverſis motivis formalibus, poſterior enim obligatio imponitur ex ſuo ſpeciali motivo, ſcilicet, ad integritatem Sacramenti, & ad ſatisfaciendum pro peccatis, & ita in tranſgreſſione conſtituit ſuam ſpecialem malitiam, unde duplex malitia in omiſſione conſurgit diſtincte in proxima Confeſſione explicata, & ſic per jejunium quadrageſimale a Confeſſario impoſitum pœnitens ſatisfacit præcepto Eccleſiæ ratione obedientiæ, & præcepto Sacerdotis ratione juſtitiæ, nam ratione juſtitiæ pro pœna peccato debita ſatisfacere tenetur; quod ſi omittatur, duplex malitia in tali omiſſione contingit; quia jejunium omittendo peccat contra obedientiam, & contra juſtitiam; & quamvis ex natura rei, ut dicebamus, nemo duobus debitis per unicam tantum ſolutionem ſatisfacere poſſit, id tamen facere poteſt gratia, & benignitate creditoris. Adhuc tamen ex alia parte aſſerendum eſt, quod ceſſante juſta cauſa, & ſi cætera ſint paria, imponenda ſunt pro pœnitentia opera alias libera, hoc enim æquitas hujus judicii poſtulat, ſive ad punienda pœnitentis peccata, ſive ad curanda ejus vulnera inſtituti, & ideo ita communi via ſervatur, & in praxi; non enim alia ſuppetit ratio, unde deduci poſſit, quod regulariter loquendo talis pœnitentia conveniens ſit, vel proportionata, ſive ad caſtiganda præterita peccata, ſive ad præſervandum ab aliis, quæ duo ſunt motiva præcipue a Confeſſario conſideranda, & præ oculis habenda, & Auctores pro ſecunda, & communiori ſententia citati, non niſi ſub hac cautela, & limitatione tuentur, quia opus alias debitum pro pœnitentia impoſitum non eſſet frænum peccatori, neque vindicta ad ejus peccatum caſtigandum idonea, cum nihil novi in ratione operis exhibendum pro peccato decerneret Confeſſarius, quod pœnam, & laborem induceret ab eo diverſam, ad quod alias teneretur, & venia facilis per hoc induceret ad contemptum, & in hoc ſenſu primam ſententiam defendit, tamquam de mente Doctoris, Hiquæus ex noſtris 4. diſp. 25. quæſt. 2. num. 91. Ex quo patet Fabrum 4. diſp. 45. cap. 7. nimis rigoroſe primam tueri ſententiam, ſtatuit in nullo caſo poſſe Sacerdos imponere pro ſatisfactione peccatorum opera alioquin debita ratione præcepti, ea communi ratione fretus, quod nemo poteſt per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere. Hoc enim probat ſolum talem ſatisfactionem non eſſe de rigore juſtitiæ, non autem quod non ſit ſatisfactio ſimpliciter eo modo, quo in puro homine eſſe poteſt.

274 Secundo eſt difficultas, an præter actus externos poſſint etiam pro pœnitentia imponi actus mere interni. Negant aliqui, quia pars ſacramenti debet eſſe ſenſibile, & humanum præceptum, quale eſt Confeſſarii, debet eſſe de

actu

Digitized by Google

actu externo, quam opinionem Suarez diſp. 37. ſec. 5. etiam Scoto adſcribit, quod ea eo deducit, quia 4. diſt. 15. quæſt. 1. §. *De ſecundo principali* ait, ſatiſfactionem eſſe operationem exteriorem laborioſam, vel pœnalem voluntarie aſſumptam ad puniendum peccatum, quod licet Faber diſp. 35. cap. 4. non approbet de ſatiſfactione communiter ſumpta, quæ eſt redditio voluntaria æquivalentis alias indebiti, approbat tamen de ſatiſfactione ſtricte ſumpta, quæ eſt pars pœnitentiæ ſacramenti, & de hac dicit, quod eſt operatio exterior laborioſa, vel pœnalis voluntarie aſſumpta ad puniendum peccatum. Communis tamen ſententia docet etiam actus mere internos interdum pro pœnitentia imponi poſſe, ut diximus loc. cit. ita Suar. Coninch. Lugus, Diana, Averſa, & ex noſtris Hiribarnes, Brancatus, & alii Scotiſtæ, idque etiam Scotus expreſſe docet d. 15. cit. q. 1. ſub lit. F. ubi ait actum magnæ charitatis eſſe poſſe ſatiſfactorium, qui actus utique mere internus eſſe poteſt abſque externa expreſſione, & ſub lit. M. inquit pauperi ad procurandum victum laboranti imponi poſſe pro ſatiſfactione, ut patienter laborem illum toleret, illa autem tolerantia eſt actus internus, quando autem inquit ſatiſfactionem proprie ſumptam, ut eſt tertia pars pœnitentiæ, eſſe operationem externam laborioſam, loquitur regulariter, & juxta communem praxim, convenientius enim eſt, ut opera exteriora imponantur potius, quam mere interna, quia magis pœnalia ſunt, & magis humanæ conditioni, & obſervantiæ accommodata, at hoc non impedit, quin etiam abſolute loquendo actus mere interni pro pœnitentia imponi queant, poteſt enim Confeſſarius imponere ut pœnitens toties in mente repetat contritionem, & boni propoſiti actum. Imo non poteſt aliquando imponi pœnitenti, niſi actus internus, ut ſi gravi morbo laboret, tum quia magis utilis ei eſſet aliquando hujuſmodi actus internus, ſi v. g. renovet aliquoties actum contritionis, & propoſiti, ſi noviſſima recogitet, vel paſſionem Chriſti meditetur, tum tandem quia inter opera, quæ communiter apta exiſtimantur pro pœnitentia imponenda, connumeratur oratio, ſed hæc eſſe poteſt interna tantum, & mentalis, non enim hæc a numero pœnitentiarum excluditur, cum ex diſt. 92. c. *Cantantes* magis oratio mentalis commendetur, quam vocalis. Nec obſtat ratio in oppoſitum adducta, hos actus internos non eſſe ſenſibiles, ut enim conſtat ex dictis in ſuperioribus, minime opus eſt quamlibet ſacramenti partem eſſe ſenſibilem, ſed ſatis eſt aliquam partem alteri ſenſibili eſſe conjunctam, & fieri ſenſibilem ſaltem per accidens, ut ſatis conſtat de actu interno conſenſus in matrimonio, & de actu doloris in hoc ſacramento; ſic igitur in propoſito actus ſatiſfactionis internus ſufficientem ſenſibilitatem capiet ab externa impoſitione Sacerdotis, & acceptatione pœnitentis, & cadent ſub poteſtate ligandi, ſicut peccata mere interna cadunt ſub poteſtate ſolvendi; unde bene etiam poterit Confeſſarius hos actus præcipere, licet mere internos, quia præcipit in foro mere interno; quare tranſgreſſio in hoc ordine accuſationi, & punitioni in facie Eccleſiæ obnoxia non erit, ſed ipſemet pœnitens de tali tranſgreſſione ſe accuſare debebit, ſicut ſe accuſat de aliis peccatis internis.

275 Tertio eſt difficultas, an qualibet opera honeſta, etiamſi pœnalia non ſint, poſſint pro pœnitentia injungi, & poſſimus per ea Deo ſatiſfacere. Negant D. Thom. & alii, quos ſequitur Suarez diſp. 37. ſect. 6. Ratio eſt, quia actus non pœnales non ſunt actus pœnitentiæ, actus namque virtutis pœnitentiæ eſt, qui affert pœnam, ſatiſfactio autem eſt actus pœnitentiæ, & hoc idem Conc. Trid. ſeſſ. 15. cap. 8. indicare videtur, ubi opera ſatiſfactoria vocat ſatiſfactorias pœnas, neque ad aliam finem pœnitentiæ a Confeſſario imponitur, niſi in peccatorum vindictam, & ſatiſfactionem, ut ea mediante pro peccatis plene ſatiſfiat, ac proinde opus honeſtum, quod non eſt pœnale, neque ſatiſfactorium, pro pœna eſſe videtur. Communis tamen ſententia affirmat, non ſolum actus pœnales, ſed etiam alios actus virtuoſos, non pœnales, eſſe idoneos, ut aliquando imponantur in ſatiſfactionem. Ita Scotus 4. diſt. 15. qu. 1. ar. 3. & d. 19. q. 1. lit. F. ubi Faber, Pont. Brancat. Hiquæus, & alii Scotiſtæ, & ſequuntur Victoria, Soto, Vaſquez, Lugus, Layman, Gaſpens, Coninchius, & alii Recentiores paſſim, quod probat Doctor, quia opus non pœnale poteſt eſſe majus bonum, & meritorium, quam pœnale, ut conſtat de actu charitatis, ac proinde poteſt eſſe Deo magis acceptum pro ſatiſfactione, quia in opera ſatiſfactorio non tam attenditur pœnalitas, quam valor, & æſtimatio talis operis apud Deum, alioquin Chriſtus Dominus per opera non pœnalia non ſatiſfeciſſet, quod eſt falſum. Accedit quod de facto, & pro ſtatu iſto nullum fere eſt opus moraliter bonum, & honeſtum, quod etiam ſimul non ſit pœnale, quia ex natura rei difficile eſt agere opus quodcumque propter honeſtatem virtutis, quod autem eſt difficile, eſt etiam eo ipſo pœnale, quia ſemper aliquid affert difficultatis vincendæ, & conſequenter pœnalitatis. Tandem hoc etiam manifeſte expreſſit Trid. ſeſſ. cit. can. 3. ubi docet hominem ſatiſfacere poſſe pro peccatis commiſſis, non tantum per tolerantiam, & injunctionem pœnarum, per orationes, eleemoſynas, & jejunia, ſed etiam per alia pietatis opera, cum ergo dari poſſint opera pietatis non pœnalia, hæc etiam de mente Concilii apta erunt, & conſequenter pro ſatiſfactione imponi poterunt. Ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, ad cujus probationem dicendum eſt, non eſſe de eſſentia actus virtutis pœnitentiæ, quod ſemper pœnam habeat annexam, ſed ſufficere, vel quod pœnam afferat, vel fiat in pœnam, etſi per accidens eam non afferat, tum quia jam dictum eſt, raros inveniri actus honeſtos in homine viatore, qui non ſint aliquo modo pœnales, & Concilium loc. cit. non tantum opera pœnalia vocavit ſatiſfactoria, & pro pœnitentiis peccantibus imponenda, ſed etiam alia pietatis opera, quæ univerſali loquendi modo omnia opera bona comprehendiſſe videtur, tanquam ſufficientia ad peccatorum vindictam, & ſatiſfactionem. Addit tamen Doctor 4. diſtinction. 15. quæſt. 1. §. *De tertia*, dico, quod licet quandoque poſſit per aliquem actum bonum non pœnalem ſatiſfieri, fatendum tamen eſt opera bona hominis juſti cæteris paribus eo magis eſſe ſatiſfactoria, quo ſunt magis pœnalia, & afflictiva, quia, ut ſic, majorem ex natura rei aptitudinem habent ad pœnam redimendam.

276 Quarto eſt difficultas, an ſatiſfactio adimpleta in peccato mortali aliquid valeat pro temporali pœna luenda, quamvis antiquiores aliqui ſint opinati teneri pœnitentem adimplere ſatiſfactionem in ſtatu gratiæ, tanquam aliter faciendo præcepto Confeſſarii non ſatiſfaciat, & teneatur eam denuo adimplere; Communis tamen ſententia docet per ſe loquendo ad id pœnitentem non teneri, ſed etiam extra ſtatum gratiæ ſatiſfacere præcepto Confeſſarii, niſi hic aliud impoſuerit, quod regulariter non fit, nec ex hac parte novam culpam committere, & hoc patet ex ipſo uſu, & communi ſenſu, nec enim Confeſſarius pœnitentem obligare intendit, ut in ſtatu gratiæ ſatiſfactionem adimpleat, adeout non ſic faciendo teneatur eam denuo adimplere, cum ad ſtatum gratiæ redierit. Nec pœnitentes ſe peccare putant pœnitentiam extra ſtatum gratiæ adimplendo, nam in longioribus pœnitentiis non raro contingit, ut in tali ſtatu adimpleantur. Hac itaque ſuppoſita communi, & probabiliori ſententia, inſurgit difficultas, an ſatiſfactio adimpleta in mortali valeat ad remiſſionem pœnæ temporalis remanentis poſt abſolutionem a culpa, & pœna æterna, in qua difficultate tres diximus eſſe ſententias qu. 21. ait. art. 3. Prima negat ſatiſfactionem in ſtatu peccati adimpletam talem ſortiri effectum, non ſolum pro eo tunc, ſed etiam poſtea remoto obice peccati: & ſuccedente diſpoſitione, & ſtatu gratiæ, pro qua citantur Divus Thomas, Riccardus, Capreolus, Adrianus, Valentia, Ledeſma, Hurtadus, & alii quamplures. Secunda negat pariter ſatiſfactionem talem ſortiri effectum in ſtatu peccati mortalis adimpletam, affirmans tamen habituram poſtea homine redeunte in gratiam, vel per contritionem, vel per ſuſceptionem novi Sacramenti. Ita Cajetanus, Petrus Soto, Henriquez, Suarez, Coninchius, Lugus, Averſa, & alii Recentiores. Tertia tandem ſententia affirmat talem pœnitentiam in ſtatu peccati adimpletam etiam tunc ſuum ſortiri effectum, remittendo nempe pœnam illi proportionatam, quæ, ſcilicet, relicta erat ex culpis jam antea deletis non obſtante novo peccato mortali poſtea ſupervenient. Ita Scotus noſter 4. d. 15. q. 1. pat. 2. ar. 14. quam ſecuti ſunt non ſolum omnes Scotiſtæ, tam veteres, quam Recentiores, ſed etiam Gabriel, Marſilius, Medina, Navarrus, Vaſquez, Diana, Amicus, Keliſonus, & alii quamplures, quam ſententiam diximus loc. cit. aliis eſſe præferendam tanquam magis piam, & probabilem, ut ait Amicus diſp. 16. ſect. 3.

277 Fundamentum hujus ſententiæ præcipuum, quod ex Scoto deducitur, & paſſim a Recentioribus ejus ſectatoribus adducitur, eſt, quia effectus ſatiſfactionis Sacramentalis, quem habet ex opere operato, eſt ſola remiſſio pœnæ temporalis cum auxiliis ad præcavenda peccata in poſterum facilitantibus, ut ſatis conſtat ex dictis in ſuperioribus; ſed ſatiſfactio in ſtatu peccati adimpleta hoc effectu non privatur, nec effectus iſtius peccator eſt incapax; ergo nil obſtat, quin ſtatim talem effectum non conferat. Minor, in qua tota conſiſtit difficultas, probatur quoad primam partem, quia peccatum non tollit, quod opus habet ex meritis Chriſti, ſatiſfactio autem talem effectum operatur, ex virtute meritorum Chriſti vi clavium elevata; tum quia non eo ipſo, quod opus ſit a peccatore, ſequitur ſtatim eſſe incapax præmii, contritio enim eſt actus a peccatore elicitus, & tamen ex divina promiſſione reſpondet ei in præmium gratia ſanctificans de congruo. Probatur autem minor quoad alteram partem, quia effectus ſatiſfactionis Sacramentalis ex proprius non eſt gratia habitualis, quæ pugnat cum peccato, ſed ſola remiſſio pœnæ temporalis ex condonatis peccatis relictæ, ac hujus effectus adhuc capax eſt, qui in ſtatu peccati exiſtit, nam licet opera facta in ſtatu peccati non ſint Deo accepta in ordine ad præmium vitæ æternæ, nil tamen obſtat, quin eſſe poſſint accepta in ordine ad præmium aliquod temporale, qualis eſt in propoſito pœnæ temporalis remiſſio, & locutiones generales, quibus a Scriptura, & Patribus opera peccatoris reprobari ſolent, commodiſſime intelliguntur quoad meritum vitæ æternæ; ad quod utique gratia ſanctificans requiritur, non autem de ſatiſfactione pœnitentiali, aut alia etiam, quæ eſt mera ſatiſpaſſio, & non reconciliatio. Confirmatur ex deſtructione fundamenti opinionis oppoſitæ, quod eſt ſatiſfacientem debere eſſe Dei amicum, hoc enim eſt omnino falſum

ſum, inquit Doctor loc. c. quia ſufficit Deo, quod quis voluntarie ſoleat pœnam debitam ad punitionem peccati commiſſi, quin etiam interdum ſufficit ſola ſatiſpaſſio; ſi enim alicui offenſæ in Regem correſpondeat præciſe abſciſſio manus, & iſti etiam invito manus abſcindatur, hoc ſufficit Regi, ut ſecundum legem, & juſtitiam ulteriorem pœnam ab eo exigere non debeat, quamvis
eum in gratiam vel amicitiam non recipiat, multo magis ergo poſſat ſufficere pro punitione culpæ, ſi aliquis ſibi debitam pœnam infligeret, licet non eſſet in gratia, vel amicitia ipſius Judicis offenſi.

278 Reſpondent Adverſarii, quod Deo ab homine non ſolvitur, neque ſatisfit per opera noſtra, niſi ex acceptatione illius, quia inter nos, & Deum non eſt vere juſtitia, & proprie dicta, niſi ex ejus acceptatione; principium autem hujus acceptationis eſt charitas, & amicitia inter nos, & Deum, ideoque opera extra charitatem facta, & in ſtatu peccati mortalis non ſunt Deo accepta, neque ad ſatisfaciendum ſufficiunt. At replicat Doctor hanc reſponſionem procedere ſolum de ſatisfactione placante, & reconciliante in amicitia, nulla enim ſatisfactio poteſt Deo reconciliare, & ad ejus amicitiam perducere, niſi mediante gratia, quæ eſt principium acceptationis ad amicitiam Dei, & hæc ſatisfactio reconcilians eſt contritio, ſeu peccati deteſtatio; hoc autem non eſt verum de ſatisfactione ſimpliciter pœnam ſolvente, ad hanc enim ſufficit, quod ſatisfaciens ſolvat, quantum debet, & quod Deo ſolvat voluntarie pœnam debitam ad punitionem peccati commiſſi; quod utique etiam ab inimico fieri poteſt ſuppoſita Dei promiſſione de condonanda tali pœna ſub conditione talis operis: nam homines etiam ſolutiones debitorum admittunt ab inimicis factas, licet illos ad ſuam gratiam non admittant, ut Doctor oſtendit exemplo allato Regis offenſi; tanto ergo magis id poteſt facere Deus, cujus miſericordiæ non eſt numerus, ut ſcilicet ſolutionem admittat pœnæ temporalis debitæ pro peccatis jam dimiſſis, etiam ab illis quos ad ſuam gratiam non admittit, & de facto etiam multorum debitorum ſolutiones admittit ab inimicis factas, ſi enim quis debet ex voto Religionis ingreſſum, peregrinationem, vel jejunium, ſi hæc etiam in ſtatu peccati mortalis exequatur, plene ſatisfacit, & Deus talem ſolutionem admittit. Et denique quamvis inter nos, & Deum vere juſtitia non intercedat, niſi ex ejus acceptatione, nec opera extra charitatem facta ſint Deo accepta ſimpliciter, quia non ſunt accepta in ordine ad gratiam, & gloriam, quæ ſunt bona ſimpliciter, adhuc tamen poſſunt eſſe accepta ſecundum quid, ſcilicet ad ſolutionem pœnæ aliorum debitorum, ut fuſe oſtendimus loc. cit. ubi etiam ſolvimus rationes in oppoſitum ibi videndas.

279 Quinto tandem eſt difficultas, an ſatisfactio vitiata per aliquam malam circumſtantiam ſit valida. Negant aliqui contendentes pœnitentem teneri ita facere opus ipſum ſatisfactorium, ut ſit ex omni circumſtantia pium, & bonum, & aliter non valeat ad pœnitentiam implendam, quia prorſus abſonum apparet, ut per aliud novum peccatum expiatur pœnitentia de prioribus peccatis; ſatisfactio autem facta ex fine malo peccatum eſt, ſaltem veniale, ſi v. gr. fiat ex aliqua vana gloria. Communior tamen ſententia docet etiam per opus ex aliqua circumſtantia peccaminoſum poſſe pœnitentiam adimpleri, & præceptum Confeſſarii. Ita Suarez, Vaſquez, Lugus, Averſa, & ex noſtris Poncius, Bruneratus, & alii Recentiores paſſim. Ratio eſt, quia per talia opera poſſunt impleri præcepta, ut in varos materia conſtat, quando, ſcilicet, præcipiuntur opera ſecundum ſubſtantiam, & non ſecundum modum; ſicut ergo qui audit Miſſam, aut preces recitat cum levi diſtractione, aut negligentia, præceptum Eccleſiæ adimplet, ita etiam juſſionem, & pœnitentiam ſibi a Confeſſario impoſitam adimplere poterit. Melius tamen diſtinguendum eſt, ut diximus l. c. cum Hiquæo 4. d. 15. qu. 1. in calce de duplici fine, alius enim eſt finis propter quem, vel cujus gratia, qui eſt finis ſimpliciter operis, & illud ſpecificans; alius vero dicitur finis ſecundum quid, & occaſionalis, inquantum excitat aliquo modo voluntatem ad operandum, & talis non dat ſpeciem operi; loquendo ergo de fine proprie dicto, ſatiſfactio ex tali veniali fine exhibita, non ſolum non eſſet vana ſatisfactio, ſed neque eſſet veniale peccatum, imo potius gravis contemptus, & hypocriſis contra reverentiam ſacramenti, & naturam operis, nam ut ait Doct. l. c. §. *De ſecundo principali*, ſatisfactio eſt operatio laborioſa, vel pœnalis voluntarie aſſumpta ad puniendum peccatum commiſſum, & ad placandam divinam offenſam, quibus verbis innuit finem intrinſecum, & extrinſecum ſatisfactionis, intrinſecum quidem illis verbis, *ad puniendum peccatum commiſſum*, extrinſecum vero illis ſequentibus, *& ad placandam divinam offenſam*; quare ſumere ſacramentum, aut partem aliquam Sacramenti ponere, non ex affectu aut fine ſacramenti, ſed tantum ad finem hypocriſis, aut vanæ gloriæ, eſt contemptus gravis Religionis, quia non ſumitur ſacramentum cum debita diſpoſitione, quæ cum tali fine conſiſtere nequit, & in hoc ſenſu bene procedit ratio primæ ſententiæ. Loquendo autem de fine veniali, ſecundum quid; ſeu occaſionato, aut maculam venialem concomitante, quæ non derogat voluntati per ſe intendenti opus ſatisfactorium ex fine tam intrinſeco, quam extrinſeco requiſito, hic plane non derogat operi, aut effectui ſatisfactionis, quin acceptetur a Deo, nam ſi peccatum veniale non derogat effectui Sacramenti, & effectui ſatisfactionis; ita etiam non derogat, quoad divinam acceptationem, ſic etiam ſi ex aliqua alia veniali circumſtantia vitietur ſatisfactio, ut ſi excederet in modo etiam cum advertentia, adhuc eſſet valida, ut v. gr. ſi jejunans ita ſe maceret, ut notabiliter deficiat etiam cum advertentia, ſi peregrinationes, vel alia ſimilia conficiat, ſi erogatus eleemoſynam ad extremam neceſſitatem redigetur, adhuc ſatisfacere cenſetur, quia tales circumſtantiæ non videntur vitiare opus quoad ſubſtantiam, ſed tantum quoad modum. Ita diſcurrimus loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione, & pœnitens in ea acceptanda, & adimplenda.

280 PRimo quoad primam quæſiti partem, ut in hac parte Confeſſarius officio ſuo rite fungatur, docet Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 8. *Debere Sacerdotes Domini, quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere &c.* quas particulas ſingillatim, & accurate ponderat Abellius c. cit. ſect. 24. dicit in primis *quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit*, ut oſtendat Eccleſiam pro injungendis ſatisfactionibus in foro pœnitentiæ nullam certam regulam in particulari præſcribere voluiſſe, ſed Confeſſariorum diſcretioni, & prudentiæ reliquiſſe. Dicit ſecundo *pro qualitate criminum*, ut oſtendat Confeſſarium in imponenda ſatisfactione attendere debere criminum qualitatem & gravitatem, in quorum vindictam ſimul, & medelam imponunt juxta divinæ juſtitiæ regulam: *Pro menſura delicti ſit & plagarum modus*, ideoque non modo ſpeciem & numerum peccatorum, ſed alias quoque circumſtantias perpendere debet, ex quibus illorum gravitas augeri, vel minui poteſt. Dicit tertio, *& pœnitentium facultate*, non enim ſola peccatorum gravitas, vel levitas, ſed & ipſorum pœnitentium facultas conſideranda eſt, id eſt ſtatus, conditio, ſexus, ætas, ac etiam animi diſpoſitio, vel corporis, ut docet Rituale Romanum, aliqua enim in ſexu fragiliori tolerari poſſunt, quæ in perfectiori nullam admittunt excuſationem, & ſimiliter in ætate puerili, non eorum in perfecta, & matura, & aliquæ pœnitentiæ graviores valentibus, & robuſtis imponi poſſunt, quæ non imbecillibus, & infirmis, & aliæ prudentibus, & firmis, quæ non ſcrupuloſis, & dubiis, quæ omnia & valde ſimilia ſunt a Confeſſario accurate ponderanda. Dicit quarto *ſalutares*, quia in imponendis pœnitentiis hoc ſolum præ oculis debet habere Confeſſarius, ut pœnitentis ſaluti conſulat, ac proinde hæc duo extrema evitare debet, ut innuit Concilium ibidem, ne peccatis conniveat, & indulgentius cum pœnitentibus agat leves pœnitentias pro gravibus culpis imponendo, vel e contra, ne durum ſe, & rigidum ultra quam ſatis eſt, pœnitenti exhibeat acerbas nimis, & moleſtas pœnitentias imponens. Tandem addit Concilium, pœnitentias etiam eſſe debere *convenientes*, ſcilicet, ut nihil in illis Confeſſarius a pœnitente exigat, niſi juxta regulas prudentiæ, ut v. gr. pauperibus, vel filiis familias eleemoſynas erogandas non injungat, nec mulieribus peregrinationes, nec operariis, aut debilibus perſonis, jejunia, nec tales pœnitentias, ex quibus alii v. gr. Mariti, parentes, vel domeſtici ſuſpicare poſſint grave aliquod peccatum fuiſſe a pœnitente commiſſum.

281 Secundo eſt difficultas, an Confeſſarius poſſit pœnitentiam imponere omnino liberam faciendam arbitrio pœnitentis, & per modum conſilii, non præcepti. Affirmant Henriquez, Suarez, Fagundes, Peſantius, Averſa, Bonacina, Diana, & alii, & probant, quia Sacerdos tali pacto pœnitentiam imponendo adhuc ligat, & ſolvit, ligat quidem, quatenus neceſſitatem hujus pœnitentiæ imponit, non ſimpliciter, ſed ad hunc finem conſequendi ex opere operato remiſſionem pœnæ per hoc ſacramentum, imponendo nimirum pœnitentiam ſub forma quaſi conditionata hoc modo, ſi tale opus feceris, ſerviat tibi in ſatisfactionem, ſolvit autem quatenus facienti talem pœnitentiam commutat pœnam Purgatorii in faciliorem pœnam, quam per ſe, & ſine virtute clavium neceſſaria eſſet. Negant alii, ut Vaſquez, Turrianus, Lugus, Coninchius, Caſpenſis, Nugnes, & alii quamplures, ratio eſt, quia Confeſſarius tenetur pœnitentiam imponere, tamquam verus Judex in vindictam peccatorum, & aliquando in medelam, & cautionem in futurum. Judex autem punire non poteſt, niſi per vim coercitivam, quæ reum obligat ad ſubeundam pœnam. Tum quia ſententia Judicis, ſi juſta eſt, ſemper vim habet obligandi reum, ac proinde ſemper pœnitentiam obligantem imponere tenetur, cum teneatur ferre pœnitentiam condemnativam; unde falſum eſſe dicunt, quod prior ſententia aſſumebat, per pœnitentiam nempe illo modo impoſitam, pœnitentem ligari ex poteſtate quam Confeſſarius habet ad ligandum, eam pœnitentia per modum conſilii impoſita non ligat, quandoquidem eodem modo manet liber pœnitens, ſicut antea. Et hoc totum deducitur etiam expreſſe ex Concil. Triden. ſeſſ.

14. rap.

14. c. 8. ubi docet Sacerdotem debere ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere, quæ verba præceptum ſonant, non vero conſilium: & infra addit facultatem injungendi ſatisfactiones oriri ex poteſtate clavium, quæ non ſolum ad ſolvendum, ſed etiam ad ligandum datur, pœnitentia autem injuncta per modum conſilii certe pœnitentem non ligat, ut conſtat, cum liber maneat adhuc ſicut ante. Et hæc ſecunda ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus d. 5. cit. qu. 23. ar. 2. in fine, a qua nec etiam Auctores primæ ſententiæ recedere puto, nam ipſi quoque fatentur Confeſſarium regulariter loquendo teneri ſatisfactionem præcipere, & ſolum in aliquo caſu poſſe eam conſulere, vel imponere ſub forma quaſi conditionata, ſi tale opus feceris, ſerviet tibi in ſatisfactionem; caſus autem eſſe poteſt, vel quia pœnitentes ſunt ſcrupuloſi, & poſtea nimis; hac obligatione præcipue in precibus recitandis premuntur, vel quia nimis fragiles ſunt, & timeri poteſt, ne ex tranſgreſſione novo peccato graventur, ut declarat Averſa q. 54. ſect. 7.

282 Tertio quoad aliam quæſiti partem, licet aliqui negent teneri pœnitentem de rigore acceptare pœnitentiam, quam Confeſſarius vult ei imponere, ſed ſi dicat ſe habere diſplicentiam de peccatis, & firmum propoſitum non peccandi, eſſe a Confeſſario abſolvendum, pro qua opinione citatur etiam communiter Scotus noſter 4. diſt. 15. qu. 1. §. *De ſecundo principali*, & diſt. 19. §. *Ad quæſtionem* litt. D, ubi ait poſſe pœnitentem non acceptare ſatisfactionem ſibi impoſitam a clave non errante, ſi dicat velle in Purgatorio ſolvere pœnam, & ita tenent communiter Scotiſtæ. Nos tamen d. cit. q. 22 art. 1. diximus non poſſe pœnitentem ſimpliciter, & abſolute loquendo, ac regulariter rejicere omnem pœnitentiam, & ſatisfactionem a Confeſſario injunctam collective ſumptam, dicendo ſe velle ſatisfacere in Purgatorio: ſed teneri implere ſatisfactionem impoſitam, & quidem ſub mortali, niſi impotentia impediat; & hanc dicimus eſſe etiam Doctoris mentem d. 19. cit. ubi ait teneri cum pœnitentia acceptata adimplere ſub pœna peccati, quæ obligatio nulla eſſet, niſi poteſtas ligandi obligationem induceret, in qua poteſtate fundatur hæc obligatio ex parte pœnitentis, non autem in ſola ipſius acceptatione, ut Doctor illis verbis innuit: *Tunc enim obligatur præcepto Eccleſiæ, cui ſe voluntate ſubmiſit*, quibus verbis ſignificat hanc obligationem oriri ex impoſitione ipſa, & juſſione Confeſſarii, ne dicatur poteſtas Confeſſarii coarctata, & ſubjecta ad conſenſum ipſius pœnitentis, ut ſolum poſſit obligare, quando alter vult obligari. Certum ergo debet eſſe etiam de mente Doctoris ſimpliciter & abſolute loquendo pœnitentem obligari ad acceptandam, & implendam pœnitentiam ſibi rationabiliter a Confeſſario impoſitam, nec poſſe licite illam repudiare, & ſatisfactionem in Purgatorio implendam reſervare, an autem in aliquo caſu id liceat, dicemus poſtea.

283 Hoc vero aſſertum ſic explicatum probatur ibidem in primis ex Evangelio, ubi poteſtas ligandi datur Sacerdotibus injungendi animarum ſatisfactiones, ſi autem non obligaretur pœnitens, Sacerdos non ligaret, correlativa enim ſunt poteſtas in Superiores, & obligatio in ſubditos, ſicut una ſine altera ſubſiſtere nequeat. Confir. ex Trid. cit. ſeſſ. 14. c. 8. ubi ait, poteſtatem ligandi, quæ Sacerdotibus a Chriſto Domino conceſſa eſt, in eo præſertim conſiſtere, quod Sacerdotes ea judiciaria, quam habent poteſtate, ligare poſſint pœnitentes ad pœnam, ad quam profecto eos ligare non poſſent, ſi ad ſatisfactionem implendam eos obligare non poſſent. Demum probatur ex ratione hujus ſacramenti inſtituti ad modum judicii; reus enim tenetur parere Judici legitime præcipienti, niſi forte ſit locus appellationi quæ in præſenti judicio non datur, cum ſit ſupremum tribunal, & idem cum divino; & quidem in foro externo poteſt Judex etiam vi cogere reum ad pœnam ſubeundam; ergo & Sacerdos vim coactivam habebit, qua ſaltem per præceptum obliget pœnitentem ad impoſitam pœnitentiam acceptandam & ſolvendam. Et hinc deducitur altera pars aſſerti, quod, ſcilicet, teneatur pœnitens implere ſatisfactionem impoſitam, & quidem ſub mortali, niſi impotentia impediat, ita enim habetur in c. *Omnis utriuſque*, ubi præcipitur pœnitentibus ut impleant impoſitam pœnitentiam, & ratio ipſa ſuadet, quia niſi adeſſet obligatio gravis implendi, fruſtra imponeretur, & nullius eſſet virtutis poteſtas ligandi in Sacerdotibus, ſiquidem poſſet pœnitens ad libitum impune ſe ab eo ligamine ſolvere, opus impoſitum non adimplendo, & tandem gravis irreverentia, & injuria ſine culpa poſſet ſacramento inferri illud non complendo per ſubtractionem partis ejus integralis, qualis eſt ſatisfactio. Confirmatur, quia ut ſupra dictum eſt, Sacerdos poteſtatem arbitrandi, & judicandi in cauſa non recipit a reo ſe illi ſubjicienti, ſed a Deo, & Eccleſia, a quibus hujus fori judex eſt inſtitutus, & vere clavem ligandi habet, quamvis a voluntate pœnitentis dependeat quantum ad ſui ſubjectionem in cauſæ plenariam; nihil enim reſervando: unde conſenſus pœnitentis, ut ſupra dicebamus, poteſtatem non confert Sacerdoti, ſed ſolum dat materiam, in qua exerceri poteſt; ergo a ſententia data, & acceptata, cui ſemel ſe ſubjecit, nullatenus reſilire poteſt licite, quia eſt ſubjectio pœnitentis quoad vindicationem peccati Judici habenti facultatem ligandi ſuppoſita ſubjectione, & conſenſu rei. Quod autem pœnitens non teneatur ſatisfactionem impoſitam adimplere, ſi impotentia impediat, ex eo patet, quia Deus ad impoſſibilia non obligat ex Trid. ſeſſ. 6. c. 11. & de facto ſic exercetur in praxi, ut patet de conſtituto in ultimo mortis articulo, & aliis infirmis, qui ſatisfactionem impoſitam acceptant cum tali conditione, quod ſi poterunt, adimplebunt. Reſponſiones autem, & objectiones Scotiſtarum, & aliorum oppoſitum tenentium vide rejectas, & ſolutas loc. cit.

284 Quarto dicimus tamen loc. cit. poſſe pœnitentem ex aliqua rationabili cauſa ſatisfactionem ſibi impoſitam non acceptare, petendo ut alia ſibi imponatur. Et eſt communis aſſertio cum Doctore 4. d. 15. qu. lit. M, nam communiter concedunt DD. ex rationabili cauſa propter impotentiam, vel fragilitatem pœnitentis poſſe Confeſſarium graviorem pœnitentiam in leviorem permutare, quia in hoc Sacramento magis intenditur ſalus pœnitentis, & ejus emendatio, quam ſatisfactio pro pœna relicta ex culpa remiſſa, ac proinde ne ſalus pœnitentis periculo exponatur, ſi graviorem pœnitentiam ipſe non acceptet rationabili de cauſa, poterit levior a Confeſſario imponi: & ratio eſt, quia adhuc optime ſalvatur quicquid ad rationem ſacramenti requiritur, poteſtas clavium, ac pœnitentis diſpoſitio; nam ſacramentum exigit, ut ſatisfactio aliqua adſit, & quod ſit hæc, vel illa gravior, vel levior, materialiter ſe habet; ſic etiam poteſtas clavium bene ſalvatur, nam hæc ſolum exigit, ut Sacerdos poſſit ligare pœnitentem ad aliquod opus ſatisfactorium, ſi impotentia non impedit, hoc autem in caſu noſtro adhuc obtinetur, quia ſi rationabili de cauſa unum opus ſatisfactorium a pœnitente rejicitur, aliud acceptatur; ſervatur tandem etiam pœnitentis diſpoſitio, & reverentia ſacramento debita, quia pœnitens ſupponitur paratus facere, quod poteſt moraliter; & ſi opus impoſitum rejicit, hoc non facit ex irreverentia, ſed ex impotentia. Hac de cauſa Trid. lo. c. ut diximus, inquit, ſatisfactiones debere eſſe convenientes ſtatui, & conditioni pœnitentium; ut ſcilicet, nihil in illis Confeſſarius a pœnitente exigat, niſi juxta prudentiæ regulas, & hac etiam de cauſa DD. paſſim Confeſſarios conſulunt, ne nimis duros, & rigidos pœnitentibus ſe exhibeant, & moleſtas pœnitentias imponant eo prætextu, quod conſcientiam ſuam exonerare velint, nihil curantes, an ipſa pœnitens eas adimplere poſſit, hoc enim eſſet nimis a charitate alienum, & fini hujus ſacramenti repugnans, unde ſapientiſſime Rituale Pariſienſe tit. *de Sacramento Pœnitentiæ* monet, ut Confeſſarius ſatisfactione injuncta pœnitentem interroget, an poſſit, vel dubitet pœnitentiam ſibi injunctam peragere poſſe, alioquin eam immutet, aut minuat juxta moralem potentiam, & facultatem pœnitentis, & hac etiam de cauſa Card. de Lugo d. 25. ſect. 4. excuſat hoc tempore Confeſſarios, qui pro graviſſimis peccatis leves pœnitentias imponunt, quod fit propter infirmitatem ſpiritualem pœnitentium, ne gravioribus pœnitentiis ſcandalizentur, & confeſſionem fugiant, quam doctrinam Scotus jam antea docuerat l. c. d. 15. q. 1. M. ubi loquens de qualitate ſatisfactionum pœnitentibus injungendarum, ait debere proportionari peccatis, ut carnalibus jejunia, & carnis macerationes imponantur, ſuperbis orationes, aliique humilitatis actus, avaris eleemoſynæ juxta illud Sap. 11. *per quæ quis peccaverit, per hæc & punietur*, & hoc univerſaliter, & de congruo, nam in ſpeciali ſubdit talem modum non ſemper eſſe ſervandum, ſed perſonæ conditionem eſſe conſiderandam, ideoque diſcretum eſſe debere Confeſſarium, ut pauperi, v. gr. non imponat pœnitentiam diviti competentem, tunc enim rationabiliter poſſet ille pœnitens ſatisfactionem impoſitam non acceptare, & aliam petere imponendam magis ſtatui ſuo proportionatam.

285 Quinto tandem addimus ibidem poſſe licite pœnitentem in aliquo caſu non acceptare ſatisfactionem a Confeſſario impoſitam etiam moderatam, & adhuc miſericorditer abſolvendum eſſe, & hanc dicimus eſſe germanam mentem Doctoris l. c. ut bene exponit Hiquæus d. 19. q. 1. §. *Sed numquid pœnam*, & hoc in primis deducitur ex diſt. 15. q. 1. lit. N. ubi caſum aſſignat, in quo id liceat, dicens quod ſi omnino nullam velit recipere pœnitentiam a Sacerdote impoſitam, dicat tamen ſe habere diſplicentiam de peccato commiſſo, & firmum propoſitum non recidivandi, abſolvendus eſt, & non reſpuendus, ne cadat in deſperationem, & nuncianda eſt ſibi pœna, quæ eſſet pro peccatis facienda, & quod eam in ſe, vel in æquivalenti impoſitione ſtudeat adimplere, alioquin ſolvet ad plenum in Purgatorio, pro quo adducit illud Iſaiæ 42. *Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*. Plane ex his verbis conſtat Doctorem non loqui regulariter, ſed in caſu, in quo peccatori nimis eſſet difficile obligari ad pœnitentiam ex particulari ſuo ſtatu, & tentationibus quas patitur in adimplenda pœnitentiæ ea obligatione, & caſum format hoc modo Hiq. l. c. in Comment. nu. 95. in ſcrupuloſis, qui ſentiunt in ſe maximas turbationes conſcientiæ, & anxietates excitari in quibuſcumque operibus obligationis, quibus ſæpius repetitis non quieſcunt, neque exiſtimant ſe omnino ſatisfeciſſe, & hic caſus frequenter in melancholicis occurrere ſolet, qui ſibi ipſis laqueos innectunt, & in omnibus ſe peccare putant, & numquam recte perſolvere pœnitentias etiam leves injunctas, & toties a ſe repetitas, unde in tali caſu, inquit Doctor conſultius eſſe ipſis alleviare jugum, quantum fieri poteſt, & nullam injungere pœnitentiam,

tiam, vel omnino citra obligationem, ne deſperatus recedat, & ex deceptio ex prava diſpoſitione orta magis excæcetur, & anxietates ad deſperationem inducentes ſubministrentur. Eodem modo, & in eodem caſo loquitur Doctor d. 17. q. 1. ar. 2. lit. O. dum inquit talem magis eſſe abſolvendum, quam repellendum, modo habeat propoſitum recipiendi pœnam a Deo in hac vita infligenda, vel in Purgatorio juxta ea, quæ dixerat d. 15. q. 1. §. cit. ad quem locum ſe remittit. Et tandem in eodem ſenſu loquitur d. 19. q. 1. §. *ſed contra quod pœnam* lit. D. ubi dicit non expedire talem ſine abſolutione dimittere: ſupponit ergo ſemper caſum particularem, in quo ob difficultatem ſpecialem ſatisfaciendi imminet periculum deſperationis, quod ex una parte oriretur, quia ſubtraheret abſolutio, & ex alia, quia difficultatem ſuperare nequit, quam pateretur ex illa tentatione, qua nequit pœnitentiam cum obligatione acceptare. Ex quibus conſtat Doctorem, quando aſſerit pœnitentem poſſe licite non acceptare pœnitentiam ſibi a Confeſſario impoſitam, ſemper ſupponere caſum, in quo nimis difficile eſſet pœnitenti ſatisfactionem impoſitam adimplere, aut acceptare, non vero quod ex contumacia, aut impunitate peccandi Eccleſiæ claves contemnere velit. Unde non negat Doctor ſemper poteſtatem eſſe in Sacerdote injungendi pœnitentiam, vel repellendi pœnitentem ſuſpendendo abſolutionem, ſed dicit conſultius eſſe in eo caſu non uti ſua poteſtate, aut durum, & difficilem ſe gerere, ſed condeſcendere fragilitati pœnitentis intimando obligationem, & debitum ſolvendi in hac, vel alia vita, & lucrando illam animam, ne in deſperationem caderet, quod plane pietati valde conſonat pro animarum ſalute in ſimili caſu.

286 Poſtremo quæritur, quo tempore pœnitentia a Confeſſario injuncta impleri debeat, & an per alium impleri poſſit. Quoad primam quæſiti partem communiter cum diſtinctione reſponderi ſolet, quod ſi Confeſſarius tempus illius implendæ præfixit, e. gr. ſi certis diebus jejunium ſervandum injunxit; tempore illo præfixo implendum eſt; ſi vero tempus non eſt præfixum, pœnitens quamprimum commode poterit, ſatisfactionem implere tenetur, & communiter Theologi docent illum mortaliter peccare, qui pœnitentiam gravem tempore valde diuturno differret ſine ulla rationabili cauſa ex ſola deſidia, aut incuria. Quod autem ad alteram quæſiti partem, an ſatisfactio Sacramentalis poſſit per alium adimpleri, affirmant quamplures ex veteribus Scholaſticis, quos etiam plures ſequuntur Recentiores Soto, Henriquez, Suarez, Fagundez, Mercerus, Tannerus, Diana, & alii, quorum fundamentum eſt, quia pœnitentia Sacramentalis ad duo ordinatur, ſcilicet ad medendum ſpiritualibus morbis pœnitentis, & debitum peccatorum ſolvendum; eſto igitur non poſſit quoad primum ab alio, quam ab ipſo pœnitente impleri, poterit tamen quoad ſecundum, cum poſſit unus pro alio debitum ſolvere; qui Auctores non tantum loquuntur de ſolutione per modum operis operantis, ſed etiam per modum operis operati, putant enim claves Sacerdotales non ſolum ſe extendere ad opera exequenda ab ipſo pœnitente. Hoc autem aliqui ex prædictis Recentioribus ita declarant, quod non poſſit id facere pœnitens propria auctoritate alium ſibi ſubſtituendo, ſed ſola auctoritate Sacerdotis. Ita Suarez, Diana, & alii apud Averſam qu. 13 ſect. 4. & ſequitur Brancatus ex noſtris d. 22. ar. 7. concl. ult. ubi ait, quod licet ſatisfactio acceptata a pœnitente, ut implenda ab ipſo, non poſſit per alium impleri, fieri tamen poteſt, ut aliquando ſibi a Sacerdote imponatur pœnitentia per alium implenda.

287 Nos tamen ſtatuimus qu. 13. cit. cum communiori, & probabiliori ſententia pœnitentem teneri per ſe implere pœnitentiam injunctam, ita ut neque ipſe ſua auctoritate ſibi alium ad eam faciendam ſubſtituere poſſit, nec etiam auctoritate Sacerdotis. Ita Vaſquez, Coninch. Lugus, Amicus, Averſa, Bonacina, & alii paſſim. Et quidem quod propria auctoritate id facere nequeat patet ex dicendis ar. ſeq. ubi oſtendemus non poſſe propria auctoritate mutare pœnitentiam ſibi a Confeſſario injunctam, eamque in partem ſacramenti elevare, cum hoc ſit proprium clavium Sacerdotalium. Quod autem neque Sacerdos id facere poſſit, probatur ex Triden. ſeſſ. 14. c. 3. ubi materia hujus ſacramenti ſtatuuntur tres pœnitentis actus, contritio, confeſſio, & ſatisfactio, non autem alterius. Deinde probatur ex ratione hujus ſacramenti inſtituti ad modum judicii vindicativi, & medicinalis, in quo proinde idem, qui reus eſt, debet abſolvi, & puniri, & qui infirmus curari, ſuſcepta ab ipſo medicina, non autem ab alio. Quod confirmari etiam poteſt a pari in aliis præceptis, v. gr. de Miſſa audienda, de jejunio, &c. quæ non poteſt unus pro alio implere, imo magis requiritur actio perſonalis in propoſito; cum pœnitentia præcepta tendat ad hoc numero perſonam puniendam, & curandam. Denique ex eo probatur, quia ille ſolum poteſt Sacramentaliter exequi pœnitentiam impoſitam, ſeu præceptam, cui poteſt Sacerdos Sacramentaliter præcipere, ſed hic eſt ſolus pœnitens, non autem alter, quia in hoc foro eſt Superior ſolius pœnitentis, nam claves Sacerdotales non niſi ad pœnitentem ſe extendunt, unde etiamſi in tali caſu pœnitentia ab alio adimpleta prodeſſet pœnitenti per modum operis operantis, non tamen prodeſſet per modum operis operati, de quo tantum eſt præſens difficultas. Ex quo patet quid ſit dicendum ad fundamentum oppoſitæ opinionis, probat enim ſolum, quod pœnitentia ab alio adimpleta prodeſſet pœnitenti ex opere operantis, non autem ex opere operato, cum enim non poſſit Confeſſarius pœnitentiam imponere, niſi ligando, nec poſſit pœnitentiam ligare ad opus alterius, conſequens eſt, ut quamvis unus pro alio ſatisfacere poſſit ex opere operantis, nequeat tamen ſacramentaliter, & ex opere operato, quod etiam ex noſtris tenet Faber diſp. 35. cap. 11. nu. 239. & Hiquæus 4. d. 15. qu. 1. in Commeat. dict. 160. Alias objectiones vide ſolutas loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

Quis poſſit ſatisfactionem impoſitam tollere, vel mutare.

288 Pro quæſiti intelligentia advertendum eſt, controverſiam non eſſe, quando pœnitentia, vel ſatisfactio impoſita facultatem excedit pœnitentis, ſive quia errante clave ſuit impoſita, ſive quia poſtea nova cauſa ſupervenit ab executione pœnitentiæ ſufficienter excuſans, nam in tali caſu, ſi impotentia eſt evidens, pœnitens jure naturæ a pœnitentia impoſita deobligatur, nec loco illius aliam aſſumere tenetur; ſi vero impotentia eſt dubia, poterit a viro docto, & prudenti conſilium ſumere etiam extra confeſſionem narratis peccatis, pro quibus injuncta fuit, non tamen extra Confeſſionem poſſet aliam ſacramentalem pœnitentiam accipere, ut enim hæc ſit ſacramentalis, & pars integrans ſacramenti, mediante ipſa confeſſione ſacramentali debet injungi; eſt itaque ſolum controverſia, quando pœnitentia impoſita tam peccatis, quam facultati pœnitentis eſt proportionata, ac proinde illum ad ſui executionem obligat; pro cujus quæſt. reſolutione plures ſe offerunt difficultates examinandæ, quæ paſſim apud Recentiores diſputantur pro recta hujus quæſtionis intelligentia, & deciſione, & quamvis Scotus illas ex profeſſo non tractet, adhuc tamen facile, & conſequenter ad ejus principia breviter reſolvemus juxta dicta diſp. 5. c. qu. 23. ar. 1. ubi ex profeſſo de hoc tractavimus.

289 Primo itaque eſt difficultas; an pœnitens propria auctoritate poſſit ſibi pœnitentiam commutare a Confeſſario impoſitam ſaltem in opus evidenter melius, diſputatur autem de propria pœnitentis auctoritate, quia de auctoritate Confeſſarii loquendo nulli dubium eſt poſſe Confeſſarium facultatem pœnitenti conferre, ut ipſe ſibi pœnitentiam eligat peccatis proportionatam; quia pœnitentia ab ipſo pœnitente hoc pacto electa eamdem vim haberet, perinde ac ſi eſſet a Confeſſario impoſita, nam mediate ſaltem ex virtute clavium proficiſceretur, quia earum virtute in tali caſo eſſet a pœnitente electa. Affirmant nonnulli poſſe ab eodem pœnitente propria auctoritate unum opus a Confeſſario in ſatisfactionem injunctum commutari in aliud opus evidenter melius, quod etiam probabile cenſet Diana part. 2. tract. 15. reſol. 54. quorum fundamentum eſt, quia qui exhibet largiorem ſolutionem, quam debeat ex lege, legem non deſtruit, ſed largius implet, ita autem accideret in propoſito; ergo, &c.

Confirmatur, quia habens votum poteſt illud propria auctoritate in opus evidenter melius commutare; ergo & pœnitens ſatisfactionem. Tandem quia licet in tali caſu mentem Confeſſarii interpretari, qui ſi rogatus fuiſſet a pœnitente parato ad aliud opus evidenter melius in ſatisfactionem, utique conceſſiſſet. Communis tamen opinio, ut diximus loco cit. docet id nec licite nec valide fieri poſſe. Ita Lugus, Coninchius, Amicus, Averſa, Caſpenſis, Sanchez, Henriq. Turrianus, Brancatus ex noſtris, & alii Recentiores communiter. Fundamentum eſt, quia non poteſt ſubditus quidquam in præcepta Superioris, ſive diſpenſando, ſive permutando, ut ad lucrandam remiſſionem pœnæ per Indulgentiam non licet ſubſtituere loco jejunii v. g. a Pontifice præſcripti aliud opus melius, ut eleemoſynam centum aureorum; ergo æque ad obtinendam remiſſionem pœnæ per ſatisfactionem Sacramentalem, in qua præterea reperitur præceptum, & obligatio, quod non contingit in conceſſione indulgentiæ. Confirmatur, quia non poteſt reus, qui eſt pœnitens, ferre ſuo modo ſententiam, aut pœnam mutare ſibi a Judice inflictam, qui eſt Confeſſarius, nec poteſt illa qui ſuſcipit ſacramentum, officium Miniſtri ſibi uſurpare conferendo ſacramentum. Denique pœnitentia nequit eſſe pars ſacramenti, niſi ex virtute clavium procedat, ſiquidem omnes, & ſingulæ hujus ſacramenti partes ab ipſa ſacerdotis poteſtate vim, & rationem ſacramenti ſortiuntur; ergo pœnitentia, & ſatisfactio nequit eſſe pars ſacramenti, niſi a Confeſſario injuncta, in quo virtus clavium tantum reſidet, in propoſito autem talis pœnitentia ex ſola pœnitentis auctoritate commutata, nec immediate, nec mediate ex virtute clavium procederet.

290 Ad rationem in oppoſitum diſtinguendum eſt aſſumptum, ſi debitor ſupra id, quod eſt taxatum, ſeu determinatum a lege aliquid ſolvat, conceditur, ſi vero id, quod taxatum eſt a lege permutet, ut eſt in caſu propoſito, negatur. Ad confirmationem, negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia obligatio implendi rem voto promiſſam oritur ex voluntate vovent is, qui proinde ſubrogando rem meliorem nullum jus lædit; obligatio autem implendi pœniten-

Digitized by Google

pœnitentiam oritur ex voluntate, & præcepto Confeſſarii, tamquam Superioris hanc rem in particulari determinantis; cujus proinde jus læditur; quare non eſt ſimile de voto, quod ſicut propria voluntate emiſſum eſt, ita etiam in melius commutari poteſt; non ſic autem opus aliena auctoritate injunctum, qualis eſt ſatisfactio ſacramentalis, quæ pendet a poteſtate clavium. Ad ultimum dicendum eſt, in eo caſu interpretationem poſtquam Confeſſarius certo operi vim tradidit Sacramentalem, & vinculum obligationis, non enim poteſt pœnitens elevare ſacramentaliter opera ſua, aut in ſeipſo actum judicialem exercere. Et tandem ut diximus loc. cit. contra omnium Adverſariorum argumenta eſt inſtantia validiſſima, ſi enim liceret permutare præceptum Confeſſarii, liceret etiam permutare præcepta Eccleſiæ, cum nulla poſſit aſſignari diſparitas; atque ita pro jejunio poſſemus ſubrogare cilicium, pro Miſſa communionem &c. illud enim magis macerat carnem, hæc vero in majorem cultum Dei cedit, quod nemo dixerit.

291 Secunda eſt difficultas, an ſatisfactio ab uno Confeſſario impoſita poſſit ab alio æquali, hoc eſt ſimili auctoritate prædito in aliam commutari, non ſolum meliorem, ſed etiam æqualem, vel inſuper minorem diſpenſando in parte ſuper primam graviorem. Negant aliqui, etiamſi ſecundus Confeſſarius de novo audiat, & abſolvat eadem peccata. Ratio eſt, quia par in parem imperium non habet, unde in foro exteriori nequit unus Judex, niſi ſit Superior, mutare ſententiam alterius, & hoc per viam appellationis, vel recurſus, quæ locum non habent in hoc ſacramentali judicio. Confirmatur, quia ex hac commutatione irrogaretur injuria priori confeſſario, cujus ſententia a poſteriori revocatur. Tandem quia remaneret mutilum, & imperfectum prius ſacramentum, ſiquidem illi deeſſet pars integralis ſatisfactionis a priori Confeſſario injunctæ, cujus obligationem ſuſtulit ſecundus. Pro hac opinione citantur Soto, Vaſquez, Nagnus, Victoria, Ledeſma, Angles, & alii pauci. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus loc. cit. quam docent Angelus, Navarrus, Sylveſter, Suarez, Lugo, Peſantius, Amicus, Averſa, Valentia, Henriquez, & ex noſtris Faber, Brancatus, & alii Recentiores paſſim. Fundamentum eſt, quia pœnitens habet jus peccata ſua confeſſa alteri iterum confitendi; ergo quilibet legitimus Confeſſor, & præſertim æqualis primo in auctoritate, poteſtatem habet ea judicandi, & condigna pœnitentia puniendi; jus enim iterandi confeſſionem in pœnitente eſt correlativum, cui neceſſario reſpondet in Confeſſario jus ferendi judicium ſupra peccata iterum confeſſa; cum ergo non teneatur pœnitens de iiſdem peccatis duplicem ſubire pœnitentiam, bene poterit relicta prioris Judicis pœnitentia, exequi pœnitentiam poſterioris. Confirmatur, quia poſterior confeſſarius ſe habet, ut ſucceſſor prioris in eodem Tribunali, ac proinde poteſt idem, quod prior; ſed hic poteſt pœnitentiam commutare, ut omnes fatentur; ergo & ille; unde ſi pœnitens accedat ad ſecundum melius diſpoſitus, aut aliæ concurrant circumſtantiæ; poterit ſecundus confeſſarius pœnitentiam prioris non tantum commutare in æqualem, ſed etiam minuere.

292 Ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſt, ut diximus l. c. enim Confeſſarius poſterior pœnitentiam prioris mutet, exercere in illum imperium; ſed exercet in ipſum pœnitentem, tanquam in ſibi ſubditum, qui cum voluntarie poſſit ſe uni, & alteri ſubjicere in hoc foro, poterit a ſecundo novam obtinere ſententiam, in quam tranſeat prior, quod non fit in hoc foro per modum appellationis, & recurſus, ſed per modum repetitionis, & ſucceſſionis. Unde licet par in parem imperium non habeat, tamen habere poteſt in eumdem ſubditum, ſicut etiam in foro externo ſucceſſor in eodem officio poteſt mutare ea, quæ præceſſor fecerat, non quia in illud habeat imperium, ſed quia poteſtatem habet in eamdem materiam. Ad confirmationem negatur conſequentia, nullam enim injuriam poſterior Confeſſarius irrogat priori commutando pœnitentiam ab ipſo datam, ſed conſulit conſcientiæ pœnitentis, qui jus habet conſulendi alterum confeſſarium, nec revocat ejus ſententiam, quaſi injuſtam, ſed novam profert ad inſtantiam rei, in cujus bonum iteratur ſententia in eadem cauſa, non per modum appellationis, & recurſus, ut dictum eſt, ſed per modum novi judicii æquivalentis priori, ſeu per modum repetitionis, & ſucceſſionis; ſicut in foro externo Judex in eodem judicio poteſt mutare, quæ prædeceſſor fecerat citra ullam injuriam. Ad ultimum negatur conſequentia, quia nihil deeſt integritati judicii, quando ex commutatione, vel diminutione ſententiæ ſive ab eodem Judice, ſive a ſucceſſore facta non tollitur ejus executio, ut accidit in propoſito; & quidem ſi argumentum valeret, ſequeretur, neque per Indulgentias tolli ullo modo obligationem pœnitentiæ in hoc ſacramento ſaltem in quantum vindicativæ, eo quod nempe remaneret incompletum, quod tamen communiter aſſeritur, ut infra dicemus.

293 Tertia eſt difficultas, an etiam Confeſſarius inferior, ideſt æqualem non habens auctoritatem, poſſit hoc idem facere, nempe pœnitentiam commutare a Superiore impoſitam, v. gr. a Parocho, vel Epiſcopo, aut etiam Pontifice ipſo, & difficultas non eſt de peccatis communibus, & liberis, ideſt, nemini reſervatis, ſed de pœnitentia impoſita pro reſervatis. Affirmant, Vaſquez Henriquez, Navarr. Molfeſius, Fernan. Bonac. & quidem alii, quorum fundamentum eſt, quia per abſolutionem caſuum reſervatorum a Superiore factam, & obtentam, jam illa peccata reniunt non reſervata, & conſequenter non remanet reſervata pœnitentia pro iis impoſita. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus l. c. & quidem quod poſſit Confeſſarius inferior ex cauſa, & prævia Confeſſione commutare pœnitentiam a Superiore impoſitam pro peccatis communibus, & liberis, hoc eſt, non reſervatis, nulli dubium eſt, quia ad ſolvendum, & ligandum pro communibus inferior Sacerdos eſt æqualis Superiori, habet enim ordinem, & eamdem juriſdictionem quoad illa. Quod vero non poſſit commutare pœnitentiam pro reſervatis a Superiore impoſitam, probatur, quia ſicut non poteſt Confeſſarius inferior de illis peccatis, judicare, quia juriſdictionem non habet, ita nec pœnitentiam imponere, ſiquidem circa priorem ſententiam non habet poteſtatem, cum ad tribunal ſuperius pertineat. Tum quia tunc inferior non ſe habet, ut ſucceſſor prioris in eodem tribunali, ac proinde non poteſt reformare, ſeu moderare ſententiam ab illo Judice Superiori per poteſtatem Superiorem prolatam, ſicut nec inferior poteſt mutare præcepta Superioris. Tum tandem quia reſervatio inducta eſt, ut Superior ſuo judicio pœnitentiam, ſive per modum vindictæ, ſive per modum medicinæ imponat, itaut licet aliquando inferiori facultatem concedat abſolvendi a peccato reſervato, ipſe tamen determinet, & taxet pœnitentiam injungendam, quod ſane fruſtraneum eſſet, ſi inferior iterum audita pœnitentis Confeſſione poſſet abſolvere, & pœnitentiam mutare.

294 Ex qua doctrina fundamento prioris ſententiæ facile occurritur, cum enim reſervatio peccatorum ad judicium, quod reſervans de illis ferre debet, ultimate ordinetur, utique hoc judicium fruſtraretur, ſi mutari poſſet ab alio ſacerdote inferiori; unde licet pœnitens a peccatis reſervatis fuerit jam a Superiore abſolutus, & poſſit illa rurſus inferiori Sacerdoti confiteri, & eorum abſolutionem petere, non tamen petere poteſt commutationem pœnitentiæ pro illis impoſitæ, quia in hujuſmodi pœnitentia tacitum involvitur præceptum, nec poſſint ab aliis commutari, niſi urgente aliqua gravi neceſſitate, & ad Superiorem recurſus non facile pateat. Fatemur tamen adhuc l. c. primam ſententiam ſua probabilitate non carere, ſicut enim peccata reſervata ſemel a Superiore abſoluta, eo ipſo non manent amplius reſervata, itaut etiam ab inferiori poſſit de illis abſolutio obtineri, ſi iterum ei in Confeſſione aperiantur; ita etiam dicatur dici poſſe de pœnitentia pro eis impoſita, itaut ſicut pœnitens jus habet iterum ſua peccata reſervata alteri confiteri, ita & aliam ſententiam loco prioris petendi, & ſubeundi, qua ratione Amicus d. 16. ſect. 4. & alii Recentiores priorem quoque ſententiam cenſent probabilem.

295 Quarto eſt difficultas, an ad id debeat ſecundus Confeſſarius audire peccata, pro quibus pœnitentia fuit a primo impoſita. Negant Navarrus, Toletus, Henriquez, Victoria, Valentia, Sylvius, Diana, & alii quamplures aſſerentes poſſe etiam extra Confeſſionem, præſertim ſi ſit Superior, vel ſaltem in Confeſſione de aliis peccatis, etiam ſi non repetantur priora peccata antea confeſſa, pro quibus pœnitentia fuit impoſita. Fundamentum eſt, quia ſecundus Confeſſarius eandem habet auctoritatem quam primus habeat, & denuo eſt Judex, ac Superior in hoc foro, & pœnitens ſe ipſum illi ſubdit, totumque ſuum ſtatum, & conſcientiam; ergo valide, & licite poterit tunc commutari, ac minui pœnitentia ab alio Confeſſario impoſita maxime ex juſta, & rationabili cauſa. Oppoſita ſententia affirmat hoc fieri non poſſe a ſecundo Confeſſario, ſive inferior fuerit, ſive Superior, niſi audiendo, & abſolvendo denuo eadem peccata antea confeſſa; ita Suarez, Vaſqu. Coninc. Lugo, Peſantius, Amicus, Averſa, & alii quamplures, & hanc diximus l. c. eſſe probabiliorem, & probatur ex ratione hujus ſacramenti inſtituti per modum judicii, non enim poteſt Judex juriſdictionem exercere, niſi in ſuo foro, ac tribunali, nec ferre ſententiam, niſi cognita cauſa; ergo neque ſecundus Confeſſarius poterit exercere hanc actionem mutandi pœnitentiam, niſi in actuali exercitio ſacramenti, quando, ſcilicet, reus ſe accuſat, ac defert peccata ſua, pro quibus pœnitentia a primo impoſita fuit, quæ ſi Confeſſarius ignorat, jam non habet cauſam perſpectam. Confirmatur; quia ut judicium Sacramentale condignam peccatis pœnitentiam taxet, prærequirit, & poſtulat Sacramentalem peccatorum cognitionem, quæ non niſi per ſacramentalem confeſſionem haberi poteſt, cum ergo pœnitentia ſacramentalis ſit hujus ſacramenti pars integralis, & cum nequeat eſſe pars hujus ſacramenti, niſi ſacramentali judicio taxaretur, plane ſequitur ſecundum Confeſſarium prioris ſententiam ſacramentaliter mutare non poſſe, niſi auditis in Confeſſione peccatis, in qua illa fuit impoſita. Tandem quia ejuſdem poteſtatis eſt imponere, ac tollere pœnitentiam, ſed non imponitur pœnitentia extra ſacramentum ergo nec tolli poteſt per commutationem, niſi media confeſſione ſacramentali, quoniam commutare in propoſito eſt; partim tollere, ſcilicet, primam pœnitentiam, & partim imponere, ſcilicet ſecundam pœnitentiam.

296 Et quidem, ut ibi dicebamus, rationes iſtæ non ſolum

con-

Digitized by Google

convincunt ſecundo Confeſſarium non licere pænitentiam mutare a priori impoſitam ſine auditione peccatorum, pro quibus impoſita fuit, ſeu extra eorum confeſſionem, ſed etiam probant non licere in ipſa confeſſione, quæ fit de aliis peccatis novis; hæc enim nova confeſſio ſe habet mere per accidens ad cetera peccata jam confeſſa, ſicut autem Confeſſarius audiens ſolum nova peccata non rite pænitentiam imponeret pro veteribus, quæ non audit, ita nec rite ſine eorum auditione pænitentiam veterem permutaret, quemadmodum Judex non rite profert ſententiam de una cauſa per cognitionem alterius. Neque etiam ſufficit, ut quidam Adverſariorum dicunt, ſi pœnitens dicat ſe in præterita confeſſione habuiſſe hanc pænitentiam pro peccatis tunc confeſſis; ſic enim innoteſceret quidem pœna, ſed non culpa, propter quam illa fuit impoſita, quod eſſet mutare ſententiam cognitam non cognita cauſa, ut bene diſcurrit Aversa qu. 13. ſect. 8. quapropter concludendum eſt non poſſe ſecundum Confeſſarium pænitentiam mutare a primo impoſitam, niſi denuo audiendo, & abſolvendo eadem peccata, pro quibus jam impoſita fuit. Ex quibus patet, quid ſit dicendum ad fundamentum ſententiæ prioris, neceſſario enim hæc nova confeſſio de iiſdem peccatis requiritur, quia licet ſecundus Confeſſarius eamdem cum priori auctoritatem habeat, hoc non ſufficit, ſed etiam habere debet ejuſdem cauſæ cognitionem, & pænitens debet illi ſuum ſtatum, & conſcientiam aperire, & patefacere, non quomodocumque, ſed etiam de iiſdem peccatis prioribus, quorum ſibi cupit pænitentiam commutari. Et parum etiam refert, quod ſit Superior reſpectu pænitentis, ac etiam prioris Confeſſarii, ut quod ſit Epiſcopus, vel Prælatus, neque enim ad hoc refert ejus Superioritas, & Prælatio, quia cum tota hac dignitate adhuc ſervare debet, quæ ad hoc Sacramentum eſſentialiter ſpectant, ſicut alii, unde ſicut abſolvere non poteſt peccata, quæ non audit in hoc Sacramento, ita nec ea punire per modum Sacramentalis pænitentiæ.

297 Quinto eſt difficultas, an idem Confeſſarius poſſit pænitentiam a ſe impoſitam commutare abſque nova auditione, & abſolutione. Affirmat communis opinio apud Averſ. loc. cit. ita tamen, ut non omnino fiat extra confeſſionem. Ratio eſt, quia talis commutatio eſſet tamquam actus, & complementum, ſeu modificatio ejuſdem judicii Sacramentalis, ſicut enim ab initio poterat imponi pænitentia poſt abſolutionem, ut omnes fere concedunt; ſic etiam poteſt iterum mutari, & modificari conſentiente, aut inſtante eodem pænitente, non tamen extra Sacramentum, hoc ipſo, quod eſt actio Sacramentalis. Ad hanc autem mutationem valide faciendam requiritur omnino ex parte Confeſſarii, ut diximus loc. cit. memoria ſaltem confuſa peccatorum, ut Judex nempe procedat cum notitia cauſæ, ne ſententia contineat errorem intolerabilem clave errante, ſive deinde tempus intercurrens ſit brevius, ſive longius, ſicut enim ſatisfactio etiam poſt longum tempus impleta integrat unum judicium cum partibus præcedentibus, quod judicium adhuc intelligitur ſuſpenſum, & incompletum, ſtans Judex in ſuo Tribunali adhuc aperto habet jus ad urgendam ſententiæ executionem; ſic eamdem ſatisfactionem poterit Confeſſarius ad inſtantiam pænitentis mutare, qui quidem Confeſſarius intelligitur ſibi virtualiter retinere hujuſmodi facultatem moderandi, ac mutandi pænitentiam, licet enim ſententia ſemel legitime prolata, & acceptata videatur tranſire in rem judicatam quaſi per modum contractus, ita ut non poſſit mutari abſque conſenſu Judicis, & ſubditi; in propoſito tamen ſupponitur adeſſe conſenſus, imo inſtantia pænitentis. Non eſt igitur cur hujuſmodi tempus vel ad mediam horam cum Megala, vel ad diem cum Coninchin, vel ad triduum cum Diana, vel ad hebdomadam reſtringamus cum Henriquez, ſed cum Vaſquez, & Lugo recte ad recordationem Confeſſarii extenditur. Immo addit Averſa, ſi non recordetur Sacerdos, ſufficere quod ei peccata in memoriam revocet pænitens abſque accuſatione, & abſolutione, ac etiamſi interim expirel facultas Confeſſarii, quam forte ad tempus habeat, quia adhuc durat quoad cauſam non ſolum cœptam, ſed etiam judicatam ad effectum moderandi ſuam ſententiam.

298 Sed inſtat Brancatus noſter diſp. 32. art. 10. n. 233. ut fieri poſſit licite, & valide mutatio ſatisfactionis multo tempore poſt confeſſionem primam, non ſufficere, quod Sacerdos recordetur peccatorum pænitentis, ſed neceſſario iterandam eſſe confeſſionem peccatorum, ob quæ fuit impoſita, quod probat, quia actus mutandi pænitentiam jam impoſitam eſt actus Sacramentalis novus; ergo requirit alias Sacramenti partes, atque ideo confeſſionem novam, quia confeſſio jam præterita nequit moraliter ejus comparte cenſeri ob nimiam longitudinem temporis interjecti jam elapſi. At hoc diximus l. c. nimium rigorem ſapere, & ſine ſufficienti fundamento, verum quidem eſt Sacerdotem licite operari non poſſe, ſi proportionem ſatisfactionis ad peccata non ſervet, & in eo caſu talem proportionem ſervare non poſſe, niſi peccata jam confeſſa præ oculis habeat, hoc eſt ſufficientem eorum memoriam ſaltem confuſam, at falſum eſt etiam poſt longum tempus hanc haberi non poſſe, niſi per iteratam pænitentis confeſſionem, nam poteſt eam ex ſe habere Sacerdos ſine iterata confeſſione. Quod ſi ipſe non recordetur, ſufficit etiam quod ei in memoriam reducantur ab ipſo pænitente abſque nova accuſatione, & abſolutione. Et actus mutandi pænitentiam in tali caſu non eſt omnino novus, & a priori diverſus, ſed potius ſe habet, tamquam complementum, & modificatio ejuſdem judicii Sacramentalis, ut ſupra dictum eſt, & ſufficienter cenſetur moraliter unitus cum præterita confeſſione, & abſolutione, quia ſicut executio pænitentiæ poſt quodlibet tempus moraliter unitur cum toto Sacramento, eſtque pars integralis ejus, ita & commutatio, eo quod uſque ad executionem maneat adhuc velut apertum idem judicium, & tribunal, & ſuſpenſum, atque incompletum judicium, quo etiam pacto Judex qui reum ad certam pœnam condemnavit, poteſt, quouſque ea completa non ſit, illam rationabili de cauſa moderare, & temperare, ut Juriſconſulti communiter docent. Ad majorem quæſtionis hujus intelligentiam hic alterius diſputari ſolet, an poſſit injunctæ ſibi pænitentiæ ſatisfacere per indulgentiæ ſuſceptionem, adeout indulgentia ſuſcepta ceſſet obligatio eam adimplendi, de qua difficultate agimus ex profeſſo quæſt. 23. cit. art. 2, & rurſus agemus inferius tractando de Indulgentiis.

DISPUTATIO XXII.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNTIONIS.

1 Nomine extremæ Unctionis intelligitur in Eccleſia unctio Olei benedicti, quæ infirmo in extremis conſtituto adjuncta quibuſdam precibus a Sacerdote confertur, & quia hoc Sacramentum eſt inſtitutum ad delendas peccatorum reliquias, & Sacramenti Pænitentiæ complementum exiſtimatum eſt a Patribus, ut loquitur Conc. Trident. ſeſſ. 14. ideo connexio hujus Sacramenti cum præcedenti Pænitentiæ poſtulat, ut immediate poſt illud de hoc agamus. Et cum extrema Unctio hoc Sacramentum appelletur, quia extremo loco ſuſcipitur in fine vitæ, & poſt alia Sacramenta, ratio etiam petit, ut de hoc Sacramento ultimo loco agatur in tractatu de Sacramentis. In hac igitur ultima Diſputatione de Sacramentis de hoc Sacramento agemus juxta doctrinam traditam, & ordinem ſervatum l. 4. ſent. diſp. 6. breviter repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia, ut hactenus de aliis Sacramentis agendo fecimus; quia ut modo dicebamus, hæc eſt ultima unctio, quam homo viator recipit in extremis laborans, & ex hac vita migraturus ad aliam: primam enim unctionem recipit in Baptiſmo, ſecundam in Confirmatione, tertiam in collatione Ordinis Sacerdotalis, quartam, & ultimam in Sacramento extremæ Unctionis, ut optime cum pluribus aliis Bonac. diſcurrit tract. de Sacramentis diſp. 7. de Sacramento extremæ Unctionis q. un. ab initio, plura autem repetemus de hoc Sacramento ea diſput. cit. quam hactenus de aliis Sacramentis fecerimus, quia omnia fere ibi dicta ad moralitatem ſpectant.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia, inſtitutione, & definitione hujus Sacramenti.

2 AB hujus Diſputationis initio de exiſtentia, & inſtitutione iſtius Sacramenti in primis diſcurrendum eſt, quia negarunt olim Valdenſes, & Albigenſes hoc eſſe verum, & proprium novæ legis Sacramentum, & nunc etiam negant Lutherani, & Calviniſtæ, & licet Catholici omnes teneant extremam Unctionem eſſe verum, & proprium Sacramentum, ſicut alia novæ legis Sacramenta, tamquam fidei dogma, non defuerunt tamen, qui putarint hoc Sacramentum non fuiſſe immediate a Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab Apoſtolis, quoniam apud nullum Evangeliſtam inſtitutionis hujus Sacramenti fit mentio, quare hæc duo puncta ſunt breviter in hac prima quæſtione reſolvenda juxta diſp. 6. cit. q. 1.

A R-

ARTICULUS PRIMUS.

An extrema Unctio ſit verum Sacramentum novæ legis.

3 PRimo conſentiunt Catholici omnes contra Hæreticos relatos, extremam Unctionem eſſe verum, & proprium Sacramentum, tamquam dogma de fide, ex Scripturis, Conciliis, Patribus, & traditione, ac definitione Eccleſiæ expreſſe deductum, & quidem ex Scripturis licet aliqui hoc probent ex Evangelio Marci cap. 6. ubi de diſcipulis ad concionandum a Chriſto miſſis ait, quod *ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, & dicunt, quod hac unctione utebantur Apoſtoli ex præſcripto Chriſti, non tantum ad ſalutem corporum, ſed præcipue animarum. Communis tamen, & probabilior negat ex hoc loco ſufficienter hoc Sacramentum probari, negatque unctionem illam, quæ tunc ab Apoſtolis exercebatur, fuiſſe hoc Sacramentum, ſed potius fuiſſe ait quamdam præventionem, & adumbrationem ejus, ut indicavit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. ubi de hoc Sacramento loquens ait: *Apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem promulgatum*, dicitur autem inſinuari, quod non expreſſe proponitur, ſed adumbratur, & obſcure indicatur, hoc igitur Sacramentum apud Marcum fuit dumtaxat inſinuatum, & adumbratum, ſeu figuratum eo modo, quo Sacramentum Baptiſmi dicitur inſinuatum fuiſſe in Baptiſmo Joannis, quia nimirum hic fuit umbra, & figura illius. Quare melius, & firmius probatur hæc veritas cum Scoto 4. diſt. 23. q. un. ex Epiſtola Jacob c. 5. ubi loquit: *Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Et hoc ſolo teſtimonio ad hanc veritatem probandam non ſolum utuntur Scotiſtæ, & alii Auctores paſſim, ſed etiam Concilium Florentinum, & Trident. & Summi Pontifices Innocentius Primus, & Tertius, ac plerique Patres infra citandi. Et quidem rationabiliter, quia hæc verba Apoſtoli continent omnia, quæ ad eſſentiam veri Sacramenti ſunt neceſſaria, continent enim primo ritum externum ſenſibilem materia, & forma conſtantem, ſcilicet, unctionem olei, & verbo, ſeu oratione Sacerdotis, deinde deſignatur Miniſter, ſcilicet, Presbyter, & ſubjectum hujus Sacramenti capax, ſcilicet, fidelis infirmus, & tandem per alleviationem infirmi, & peccatorum remiſſionem deſignatur effectus, & gratia Sacramentalis ex efficacia unctionis per oleum, & orationem fidei data, quæ omnia, & ſingula fuſius in ſequentibus explicabuntur: ergo efficaciter ex hoc loco Sacramentum extremæ Unctionis probatur, nam ad eſſentiam veri Sacramenti requiritur, & ſufficit ſimbolum externum ſtabile certa materia, & forma conſtans, & infallibilem promiſſionem habens gratiæ ſanctificantis, quæ omnia continentur in præcitatis Jacobi verbis ſignantibus ritum ſenſibilem ſacrum habentem ſpiritualem vim ad ſalutem, & ſanctificationem animæ remittendo peccata.

4 Neque rationabiliter Hæretici, ut diximus loc. cit. negant Epiſtolam illam eſſe Canonicam, nam pro tali definita fuit in Conciliis Provincialibus Laodicenſ. can. 59. Milevit. can. 7. Carth. 3. cui interfuit, & ſubſcripſit S. Auguſtinus can. 47. quæ Concilia confirmata ſunt a ſexta Synodo generali, & hoc idem poſtea definitum fuit in Conciliis Florentino, & Tridentino infra citandis, & eſt conſtans Patrum ſententia, quos fuſe Bellarminus adducit lib. 1. *de hoc Sacramento* c. 3. & Hiquæus 4. diſt. 23. quæſt. un. *in Commentario*, ac Henriquez lib. 3. c. 7. quare pro comperto habemus, & ſupponimus illam Epiſtolam eſſe authenticam, & canonicam, & a D. Jacobo editam, ſicut alias ab Apoſtolis certe conſcriptas. Sed adhuc inſtant Hæretici, dato quod eſſet Canonica, ex ea non efficaciter deduci unctionem illam eſſe Sacramentalem, quia in ea non habetur mentio de alia unctione, quam de ſimili illi, qua utebantur Apoſtoli Marci 6. quam jam conceſſimus non fuiſſe Sacramentalem. Verum negandum eſt aſſumptum, quod in Epiſtola Jacobi non ſit ſermo de Unctione alterius rationis ab ea, quæ legitur Marci 6. cum expreſſe ibi dicat Apoſtolus Presbyteros Eccleſiæ ad hanc Unctionem vocandos eſſe, & eam a peccatis expiare, quod alteri illi unctioni non conveniebat, quæ ut ſupra dictum eſt, ſolum deſerviebat principaliter, & immediate ad ſanandos infirmos, & eos per hoc diſponendos ad credendam Chriſti doctrinam, & eam amplectendam. Nos negamus tamen hanc Unctionem a Jacobo commendatam, & promulgatam aliquam habere proportionem cum ea Marci 6. quatenus & ipſa aliquo modo inferius declarando ad curandam quoque infirmitatem corporalem ordinatur, ſicut illa; qua ratione dicitur a Concilio Tridentino per illam Marci inſinuatam fuiſſe, quatenus, ſcilicet, illa hanc ipſam adumbravit, & aliquando inſtituendam ſignificavit, ut conſtat ex verbis ejuſdem ſupra relatis.

5 Secundo probatur hæc veritas ex Conciliis, & Patribus, nam Concilium Cabilonenſe, quod temporibus Caroli Magni celebratum eſt ſub Leone Tertio circa annum 813. c. 48. decrevit: *Infirmos ſecundum Beati Jacobi documentum oleo, quod ab Epiſcopo benedicitur, debere a Presbyteris ungi*, & paulo poſt allegatis ejuſdem S. Jacobi verbis ſubdit. *Non eſſe parvipendendam hujuſmodi medicinam, quæ animæ, corporiſque medetur languoribus.* Traditur hæc eadem veritas in Concil. Senonenſi, c. de extrema Unctione, & in alio Concil. Mogunt. cap. 34. & in Florent. in decretis Eugenii, & aliis a Brancato noſtro relatis tom. 3. de Sacramentis diſp. 11. art. 3. & tandem in Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. de extrema Unctione, ubi habetur: *Hoc Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem fidelibus commendatum, & promulgatum.* Probatur etiam ex Patribus, qui huic ſanctæ Unctioni vim ſanctificandi, & peccata remittendi tribuunt, nam D. Auguſt. ſer. 215. de tempore docet ſuperveniente infirmitate ægrotum Chriſti Domini corpus accipere debere, & exinde proprium ejus corpus ungendum eſſe, ut impleatur in eo illud, quod dictum eſt in D. Jacobi Epiſtola: *infirmatur quis in vobis &c.* additque hoc modo corporis ſanitatem, & peccatorum indulgentiam obtineri, D. Bernardus in vita Malachiæ Epiſcopi circa finem refert illum in fine vita hoc Sacramentum poſtulaſſe, Joan. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio inquit, Sacerdotes non modo, cum nos regenerant, ſed etiam cum infirmos oleo ungunt, indulgere peccata, quod ex relatis D. Jacobi verbis confirmat. Idem inſinuare videtur Dionyſius Areopagita c. de Eccleſiaſtica Jerarchia in fine, ubi loquitur de unctione ciborum, quæ poſt communionem fiebat, & ſanctificante hominem. Plura etiam in hujus veritatis confirmationem ſumi poſſunt ex Cyrillo Hieroſol. Cathec. 5. & Beda lib. 2. in Marcum c. 14. & Jacob. 5. Ex quibus conſtat vanam eſſe Hæreticorum calumniam, qui nobis objiciunt nullam apud Veteres reperiri hujus Sacramenti mentionem.

6 Tertio probatur eadem veritas ex traditione, & definitione Eccleſiæ, & in primis extat celebre teſtimonium Innocentii Primi, qui floruit anno 401. etenim in Epiſtola ad Decentium cap. 8. de hac unctione Sacramentali locum adductum Jacobi exponit, & circa finem docet hoc Sacramentum in verbis Apoſtoli Jacobi contentum a Presbyteris miniſtrari debere ægrotantibus, non quibuſcumque, ſed Chriſtianis, qui tantum hujus Sacramenti ſunt capaces. Eamdem confirmat veritatem in c. Unico Cum veniſſet de Sacra Unctione, ubi Unctionem viſibilem, de qua Jacobus locutus eſt, dicit eſſe ſignum inviſibilis unctionis interioris, atque adeo Sacramentum; & quod *ſi digne ſumatur vel agit, vel auget, quod deſignat*, hoc eſt, vel primam gratiam producit, ſi forte illam non inveniat propter aliquod peccatum invincibiliter oblitum, vel auget, ſi eam invenit; & tandem probatur ex praxi Eccleſiæ Romanæ, quæ eam habet Sacramentorum doctrinam *de Hæreticis cap. Ad abolendam*, & ex Concilio Conſtantienſi in Conſtit. Martini V. ergo ex principiis fidei evidenter deducitur dari hoc Sacramentum in Eccleſia, in qua refert D. Hieronymus in cap. 14. *Oſeæ* ſemper uſitatum eſſe, & morem fuiſſe in extremis vitæ, & mortis agone certantes inungi oleo ſancto ad ſuperandas diaboli tentationes; hoc autem de nulla alia unctione poteſt intelligi, niſi de hac unctione Sacramentali, quia nullus alius mos eſt in Eccleſia ungendi certantes in agone mortis, niſi hoc Sacramentum, ut Faber noſter advertit diſp. un. *de Sacramento extremæ unctionis* q. un. cap. 2. circa finem.

7 Quarto tandem probatur ratione a Scoto loc. cit. indicata deducta ex congruentia, quæ Deum movere potuit, & de facto movit ad hoc beneficium nobis præſtandum, non enim Deus providet minus fidelibus ſuis in majori neceſſitate, quam in minori; ſed magna neceſſitas eſt in exitu de ſtatu vitæ ad ſtatum termini, mortis enim articulus multis de cauſis eſt hominibus formidabilis, nimirum ob malæ vitæ conſcientiam, ob divini judicii timorem, & futuri ſtatus incertitudinem, & præſertim ob dæmonis tentationes, quæ eo tempore acrius urgent; ſicut ergo Deus providit de Sacramento enaſcente in principio vitæ, nimirum de Baptiſmo, in medio vitæ, ſcilicet de Pœnitentia; ergo multo magis in fine vitæ providit, & providere debuit de Sacramento opitulante, quo recrearentur, & in majorem ſpem erigerentur fideles in eo mortis periculo conſtituti. Hanc etiam congruentiam deducit Doctor loc. cit. ex remiſſione venialium, quia congruum eſt receſſurum ab hac vita finaliter a peccatis venialibus abſolvi, iſta enim non remiſſa eſſent impedimentum gloriæ conſequendæ, ſiquidem ut ſupponitur ex communi Theologorum doctrina, nihil coinquinatum intrabit Regnum Cælorum, & ideo neceſſe eſt ante ejus ingreſſum omnem culpam quantumcumque levem dimitti, & purgari; contingere autem poteſt, inquit Doctor, quod homo quantumcumque juſtus, & in gratia exiſtens aliqua talia peccata in exitu, & fine hujus vitæ habeat, quia homo frequentiſſime peccat, & quilibet continue hujuſmodi peccat, juxta illud Proverb. 24. *ſeptiès in die cadit juſtus*; ergo congruum fuit, ut Deus Sacramentum inſtitueret, quo homo juſtus finaliter hac vita receſſurus abſque illo impedimento recta ire ad gloriam tenderet.

8 In oppoſitum objiciunt Hæretici, primo quia non pendet a fide Miniſtri, quod Sacramenta ſuum conferant effectus, nam etiamſi hic ſit infidelis, Sacramentum ſuum ſortitur effectum, modo intentionem habeat faciendi, quod Eccleſia facit; ut autem hæc unctio ſuum conferat effectum ex ſententia Jacobi loc. cit. fidem Miniſter requirit, ut ex illis verbis colligitur: *Et oratio fidei ſalvabit infirmum*: ergo hæc unctio non eſt verum, & proprium Sacramentum.

Dein-

Digitized by Google

Deinde ſi hæc unctio eſſet ſacramentum, haberet effectum infallibilem, ut patet ex dictis de ſacramentis in genere, at non habet, quia hoc ſacramentum ponitur cauſativum ſalutis, non tantum animæ, ſed etiam corporis; at non ſemper hanc cauſat, ut in pleriſque conſtat, qui hoc ſacramento ſuſcepto non convaleſcunt, ergo non eſt ſacramentum vere, & proprie dictum, quia verum ſacramentum ex promiſſione Chriſti obicem non ponenti infallibiliter ſuum confert effectum. Nec dicere juvat ſalutem corporis eſſe tantum effectum ſecundarium hujus ſacramenti, non vero primarium, nam ſacramenta ſuos etiam effectus ſecundarios infallibiliter conferunt, cum utrumque effectum contineant ex divina promiſſione, quæ defraudari non poteſt. Denique etiam ipſius animæ ſalus, & peccatorum remiſſio in præfatis Apoſtoli verbis non eſt infallibiliter promiſſa, ſed tantum per modum deprecationis, ſicut promittitur corporis ſanitas, ut patet ex ipſo contextu; ergo &c.

9 Reſpondetur ex jam dictis loc. cit. negando minorem, quia in præcitatis Apoſtoli verbis non eſt ſermo de fide Miniſtri, ita quod neceſſario requiratur fides in Miniſtro, & ab illa effectus ſacramenti pendeat; ſed ibi eſt ſermo de fide Eccleſiæ, in cujus fide ſacramenta adminiſtrantur, unde per orationem fidei in præcitatis verbis non debet intelligi fides Chriſti ſubjectiva, ſed objectiva, quia nimirum oratio adhibita a Miniſtro ad hoc ſacramentum conficiendum verbum Dei continet, & miniſterium fidei, quod ſaltem objective debet Miniſter in mente præhabere, dum infirmo hoc miniſtrat ſacramentum, quo ſenſu etiam fidem habere debet in aliorum adminiſtratione. Ad Confirmationem dicendum, duplicem eſſe hujus ſacramenti effectum, ut ex dicendis conſtabit, unum principalem, & certum nimirum conferre gratiam, & dimittere peccata venialia finaliter, niſi infirmus obicem ponat; alterum vero ſecundarium, & minus principalem, & non ita certum, quia ſemper non confertur, ſed prout expedit ſaluti infirmi, quod non officit, quin extrema Unctio adhuc ſit verum, & proprium ſacramentum. Unde a Conciliis, & Patribus non ita ponitur hoc ſacramentum ſalutis corporis collativum, ſicut animæ, nam ſpiritualis ſalutis ponitur collativum abſolute, corporalis vero tantum ſub conditione, ſi nimirum ſaluti animæ expediens fuerit. Ad ultimam negatur aſſumptum, quia ex modo, quo peccatorum remiſſio abſolute promittitur, & ſine ulla conditione, aperte ſignificatur illam promitti nomine Dei, ſiquidem ut modo dicebamus, diverſa eſt ratio de corporis ſalute, quæ non ſemper infirmo expedit, ſicut animæ ſalus, & peccatorum remiſſio, unde illa ſub conditione tacite ſubintellecta promittitur, nimirum ſi infirmo expediens fuerit, hæc vero ſimpliciter, & abſolute, ut explicant Concilia, & Patres.

10 Dices ſacramenta novæ legis inſtituta ſunt vel ad remiſſionem peccati, vel ad collationem gratiæ, neutrum autem munus convenit extremæ Unctioni; ergo non eſt novæ legis ſacramentum; major patet, probatur minor, nam unctio extrema non eſt ad remiſſionem originalis ordinata, quia hæc culpa per baptiſmum tollitur, nec ad remiſſionem actualis, quia hoc tollitur per pœnitentiam; nec etiam ad collationem gratiæ eſt inſtituta, quia ad conferendam primam gratiam baptizatis peccantibus inſtituta eſt pœnitentia, & ad conferendam ſecundam gratiam, ſeu augmentum gratiæ inſtituta eſt Euchariſtia; ergo ad neutram eſt Unctio extrema inſtituta, & conſequenter neque verum ſacramentum, & proprie dictum. Reſpondetur, ut diximus loco cit. art. 1. in fine negando minorem, ad cujus probationem dicendum eſt extremam Unctionem per ſe inſtitutam eſſe ad collationem gratiæ ſecundæ, ſeu gratiæ augmentum, & remiſſionem venialium finaliter, ut magis conſtabit ex dicendis, nam pœnitentia non delet finaliter venialia, & gratia ſecunda eſt augmentum gratiæ, quod non tantum per Euchariſtiam, ſed per alia quoque ſacramenta, & opera meritoria haberi poteſt, ut conſtat ex alibi dictis.

ARTICULUS TERTIUS.

An hoc ſacramentum fuerit a Chriſto immediate inſtitutum, & quomodo definiatur.

11 PRimo dicendum eſt hoc ſacramentum fuiſſe immediate a Chriſto Domino inſtitutum. Ita Scotus diſt. 23. cit. quæſt. unic. in ſolutione ad primam, & hæc etiam ante Conc. Trid. fuit ſemper communior, & probabilior opinio inter Scholaſticos, ut diximus diſp. 6. cit. quæſt. 1. art. 2. poſt illud vero eſt tamquam de fide tenenda, nam ſeſſ. 14. cap. 1. de hoc ſacramento inquit, quod inſtituta eſt hæc ſacra Unctio infirmorum tamquam vere, & proprie ſacramentum novi teſtamenti a Chriſto Domino apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum fidelibus promulgatum, & commendatum. Et poſtea can. 1. ſubdit, ſi quis dixerit extremam Unctionem non eſſe vere, & proprie ſacramentum a Chriſto Domino noſtro inſtitutum, & a B. Jacobo promulgatum, ſed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema ſit. Et quamvis Concilium in hac veritate definienda non utatur particula *immediate*, ex ipſius tamen verbis ſatis aperte colligitur, eo enim ipſo, quod inquit fuiſſe a B. Jacobo promulgatum, manifeſte oſtendit non fuiſſe ab eo inſtitutum. Jacobus enim non fuit, niſi promulgator, ſive præco, hujus ſacramenti immediate a Chriſto inſtituti, ut ait Doctor loco cit. Hoc idem etiam deducitur ex doctrina de ſacramentis in genere ab eodem Concilio tradita ſeſſ. 7. can. 1. ubi definit, ſi quis dixerit ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia a Chriſto Domino inſtituta, aut eſſe plura, vel pauciora, quam ſeptem, aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe vere, & proprie ſacramentum, anathema ſit. Cum igitur in præcedenti articulo determinatum ſit Unctionem extremam eſſe novæ legis verum, & proprium ſacramentum, nam inter ſeptem Eccleſiæ ſacramenta ibidem a Concilio enumeratur, ſequitur evidenter etiam ipſum fuiſſe a Chriſto Domino immediate inſtitutum, & non ab Apoſtolis, ut dicebant nonnulli veteres Scholaſtici. Hoc etiam probatur ratione, quia inſtituere ſymbolum peccatorum remiſſivum, qualis eſt extrema Unctio, eſt Dei proprium, quia ipſe ſolus, ut cauſa principalis, & habens auctoritatem peccata remittere poteſt, & gratiam infundere, & nulli creaturæ talis virtus communicari poteſt inſtituendi ſacramenta, ut ſuo loco dictum eſt: alioquin creatura eſſet cauſa principalis gratiæ, & effectus ſacramenti, quod eſt Dei proprium.

12 Secundo quia apud Evangeliſtas inſtitutionis hujus ſacramenti expreſſa non habetur mentio, tota hujus quæſtionis difficultas conſiſtit in aſſignando tempore, quod hoc ſacramentum fuerit a Chriſto Domino inſtitutum. Scholaſtici illi, qui art. præced. hoc ſacramentum colligebant ex illo Marci 6. ubi de diſcipulis a Chriſto ad concionandum miſſis dicitur, quod *ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, conſequenter dicunt hoc ſacramentum inſtitutum fuiſſe ante Chriſti paſſionem, quando Apoſtolos ad prædicandum miſit cum poteſtate ſanandi infirmos per ſacram olei unctionem. Cui opinioni favere etiam videtur Doctor noſter 4. diſt. 2. quæſt. 1. §. *Secunda concluſio*, ubi oſtendere volens, quomodo omnia ſacramenta fuerint a Domino inſtituta loquens de hoc ſacramento ait; de extrema unctione dicitur Jacobi 5. *Infirmatur quis in vobis &c.* ſed licet ibi promulgaverit illud ſacramentum, eſt melius dicere, quod fuerit inſtitutum a Chriſto, legimus enim Marci 6. quod Apoſtoli ungebant multos infirmos, & ſanabantur: & conſtat quod hoc non fecerunt niſi in virtute Chriſti, qui inſtituerat illam actionem virtuoſam. Ita Doctor loc. c. quibus inſinuare, & approbare videtur, quod hoc ſacramentum tunc fuerit a Chriſto inſtitutum; & ſequitur ex noſtris Brancatius tom. 3. *de ſacramentis* diſt. 11. art. 6. concl. 2. ubi inquit, quod licet certe affirmari nequeat, quando, & quo loco Dominus hoc ſacramentum inſtituerit, probabile tamen eſt, quod Marci 6. illud deſignaverit, non pro tunc, ſed tempore congruo miniſtrandum; atque ita ſicut tunc Chriſtus illam ſacram unctionem inſtituit ad ſananda corpora, ita credendum videtur inſtituiſſe etiam ad ſanandas animas in ratione ſacramenti, cum non habeamus in Evangeliis inditium aliud hujus inſtitutionis.

13 Tertio alter dicendi modus eſt eorum, qui negabant ex eo loco Marci 6. ſufficienter colligi hujus ſacramenti inſtitutionem, quamvis enim admittamus Chriſtum tunc docuiſſe Apoſtolos, ut olei unctionem adhiberent ad curandos infirmos, non ob id tunc inſtituit hoc ſacramentum, ſed potius dedit eis poteſtatem conferendi eo modo miraculoſo ſanitatem corporalem infirmis, & ſolum hujus ſacramenti ritum tunc præſignavit, & adumbravit. Quare dicunt illud inſtituiſſe poſt reſurrectionem, quando inſtituit Pœnitentiæ ſacramentum Joan. 20. ut præcedenti diſp. dictum eſt, nam ibi data fuit Apoſtolis vera poteſtas contra peccata, & inſtituti ſunt Miniſtri ſacramenti pœnitentiæ, & extremæ Unctionis; hoc enim ſacramentum conſequens eſt ad pœnitentiæ ſacramentum, ideoque vocatur a Concil. Trident. conſummativum pœnitentiæ. Ratio autem hujus dicendi modi eſt, quia cum hoc ſacramentum in Miniſtro ſupponat poteſtatem peccata remittendi, & in ipſius materia conſecranda Epiſcopalem benedictionem, ut infra dicamus, & cum talem poteſtatem Apoſtolis contulerit ſolum poſt ſuam reſurrectionem Jo. 20. illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata &c.* ſequitur evidenter ante hoc tempus ſacramentum extremæ Unctionis non fuiſſe inſtitutum; & cum hoc ſacramentum ſit ſacramenti pœnitentiæ conſummativum, ac veluti complementum ex Trid. cit. ſatis probabile eſt una cum illo, & conſequenter ad illud inſtitutum fuiſſe. Certum eſt autem pœnitentiæ ſacramentum non fuiſſe inſtitutum ante Domini reſurrectionem ergo neque ſacramentum extremæ Unctionis, quod illius inſtitutionem neceſſario ſupponit. Et hoc totum conſonat doctrinæ Scoti 4. diſt. 24. quæſt. unic. §. *Circa quæſtionem hanc*, ubi ait, quod ſacerdoti competit duplex ſpiritualis poteſtas, ſcilicet, conficiendi Euchariſtiam, & abſolvendi pœnitentem, quæ non ſunt una poteſtas, quia una videtur prior fuiſſe altera, cum in Cœna contulerit Deus primam, ſecundam autem non niſi poſt reſurrectionem Joan. 20. & idem infra confirmat §. *de tertio articulo*, ubi inquit videri probabile, quod in Sacerdotio ſint duæ formæ partiales, in quarum altera confertur poteſtas conficiendi Euchariſtiam, in reliqua poteſtas abſolvendi in pœnitentia; ita Doctor ibi diſcurrit. Cum igitur Chriſtus Dominus in nocte cœnæ non evexerit Apoſtolos ad

integrum, & totale Sacerdotium, ſed ad partiale tantum, nimirum ad poteſtatem ſupra ejus corpus conſacrandum, non autem ad poteſtatem ſupra corpus ejus myſticum quoad remittenda peccata, nam iſtam acceperant poſt reſurrectionem ejus Joan. 20. hinc ſane colligitur ſacramentum extremæ Unctionis ante illud tempus inſtitutum non fuiſſe, ſed poſt; & hunc dicendi modum ſequuntur Suarez tom. 4. diſp. 39. ſect. 2. Amicus diſp. 19. ſect. 3. Averſa quæſt. unic. de hoc ſacramento ſect. 1. & ex noſtris Aratinus loco cit. & Hiribarnes diſp. 22. ſect. 1. & alii Recentiores paſſim.

14 Quarto nec urget, quod Evangeliſtæ diſtincte, & expreſſe talis inſtitutionis non meminerint, nam Evangeliſtæ præſertim ſolliciti fuerunt in iis ſacramentis recenſendis, quæ ad ſalutis neceſſitatem pertinent, & ad Eccleſiæ diſpoſitionem, ejuſque a reliquis ſectis diſtinctionem, hoc autem ſacramentum non eſt ad ſalutem neceſſarium, ſicut neque Confirmatio. Tum etiam quia neque materia, & forma ſacramenti Ordinis habentur diſtincte apud Evangeliſtas, cum tamen hæ, tamquam a Chriſto inſtitutæ, accipiuntur ab Eccleſia; ſi igitur in propoſito perpetua traditione Eccleſiæ apud Græcos, & Latinos conſtat extremam Unctionem eſſe ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, plura quippe ſunt, quæ Chriſtus Dominus ore tenus per Apoſtolos tradidit Eccleſiæ, ut colligitur ex 1. Actor. ubi dicitur Chriſtus per quadraginta dies Diſcipulis apparuiſſe, & cum eis converſans de Regno Cœlorum locutus fuiſſe inſtruens, & erudiens eos de omnibus ad Eccleſiæ gubernationem pertinentibus, & multa etiam ſunt a Chriſto præſcripta, & ab Apoſtolis prædicata, quæ ſcripta non ſunt, nam Andreas, Thomas, Bartholomæus plura prædicaverunt, & non ſcripſerunt, extrema autem Unctio non tantum fuit ab Apoſtolis prædicata, ſed etiam ſcripta conſignata, & promulgata a Jacobo, quæ quidem ſcriptio, & promulgatio præſupponit hanc ſacramentalem Unctionem fuiſſe a Chriſto ore tenus inſtitutam, & ab Apoſtolis prædicatam.

15 Quinto quod attinet ad hujus ſacramenti definitionem, quæ eſt altera pars quæſiti, non eodem modo ab omnibus aſſignatur, cum enim hoc ſacramentum, ſicut & cætera, conſtat ex materia, & forma, tamquam ex partibus phyſicis, illud phyſice aliqui definiunt per ſuas partes phyſicas dicendo, eſſe unctionem oleo benedicto factam in eis partibus corporis, ubi præcipue quinque organa ſenſuum vigent, ſub præſcripta verborum forma. Alii metaphyſice illud definiunt per genus, & differentiam dicendo, quod eſt ſignum rei ſacræ, quo aliquæ partes corporis infirmi ungantur oleo benedicto ſub præſcripta verborum forma juxta Chriſti inſtitutionem ad ſalutem animæ, & corporis; ubi ſignum rei ſacræ ſtat loco generis, in quo extrema Unctio cum reliquis convenit ſacramentis. Quod vero additur, quo aliquæ partes corporis &c. ſtat loco differentiæ, cum per has particulas extrema unctio a cæteris differat ſacramentis, ut patebit ex ſequentibus. Alii tandem utramque miſcent definitionem dicentes, extremam unctionem eſſe ſacramentum a ſacra unctione olei, & prece Sacerdotis confectum, & ad ſalutem mentis, & corporis ægrotantis hominis divina inſtitutione ordinatum.

16 Denique Scotus noſter loco cit. hanc aſſignat definitionem, quæ adamuſſim omnia explicat neceſſaria ad hoc ſacramentum dicens; quod eſt unctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cum oleo conſecrato ab Epiſcopo, miniſtrata a Sacerdote ſimul verba certa cum intentione debita proferente, ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans curationem finalem venialium. Quæ quidem definitio exacta eſt, & completa, utpote explicans omnia ad hoc ſacramentum requiſita, explicat enim materiam remotam, quæ eſt oleum olivæ ſimplex ab Epiſcopo benedictum; explicat materiam proximam, quæ eſt unctio in determinatis partibus corporis, explicat formam, quæ ſunt orationes cum debita intentione a Sacerdote proferendæ; explicat Miniſtrum, qui eſt ſolus Sacerdos, ut ex ipſis D. Jacobi verbis colligitur, explicat ſuſcipientem, ſeu ſubjectum hujus ſacramenti capax, qui eſt homo pœnitens infirmus; & explicat corporis partes, in quibus hoc ſacramentum ſuſcipere debet, quæ ſunt organa potentiarum vitalium; & tandem explicat vim, & effectum hujus ſacramenti, qui eſt curatio, & remiſſio finalis venialium. Hæc igitur eſt vera, & propria hujus ſacramenti definitio licet enim vera, & rigoroſa definitio, quæ dicitur quidditativa, per genus tantum, & differentiam ſit aſſignanda, aliæ tamen definitiones, quæ quietativæ dicuntur, & potius ſunt deſcriptiones, dari poſſunt per cauſas, & effectus, & aliæ, quæ magis naturam ... eaſ explicare poſſunt, & definitio quietativa, quæ relativis convenit, qualis eſt iſta, dari non poteſt de aliqua ſpecie niſi exprimatur fundamentum, & terminus, per hæc enim ſaltem a poſteriori relationis terminus dignoſcitur, ut dictum eſt in logica, ita ad verbum diſcurrimus de hujus ſacramenti definitione diſp. 6. cit. quæſt. 1. artic. 2. in fine.

QUÆSTIO II.

De materia, & forma hujus Sacramenti.

17 JAm diximus ſuperius diſp. 16. loquendo de ſacramentis in genere, quodlibet ſacramentum novæ legis ex materia, & forma determinata conſtare debere; ita enim definivit Conc. Florentin. ibi citatum in decreto Eugenii de omnibus novæ legis ſacramentis tribus omnia, & ſingula perfici debere, nimirum rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri conferentis ſacramentum, cum intentione tamen faciendi, quod facit Eccleſia. Hoc igitur ſuppoſito quæritur in præſenti quænam ſit hujus ſacramenti extremæ Unctionis materia & forma. Et quia materia ſacramentorum duplex eſt, ut etiam dictum eſt loco cit. de ſacramentis in genere, remota nimirum, & proxima, de utraque in primo articulo agemus, & de forma in ſequenti, & omnia breviter reſolvemus juxta dicta lib. 4. ſent. diſp. 6. artic. 1. & 2. ubi fuſe de hoc tractavimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam ſit materia Sacramenti extremæ Unctionis.

18 PRimo, jam diximus quæſt. 3. cit. art. 1. materiam remotam hujus ſacramenti eſſe oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum. Ita Doctor loc. c. quod definitum habetur in Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, & Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. de extrema Unctione, & Apoſtolus ipſe Jacobus in ſua Canonica indicavit illis verbis; *Ungentes eum oleo*; quamvis enim non exprimat niſi oleum, hoc tamen ex communi modo loquendi intelligitur oleum commune, & uſuale, quod eſt ſolum oleum olivarum, quemadmodum cum dicitur materiam baptiſmi eſſe aquam, aqua elementaris intelligitur; & cum dicitur materiam Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum, ex vi communis locutionis, & ſignificationis intelligitur panis triticeus, & vinum ex vite, quæ tantum ſunt communia, & uſualia. Unde Concil. Flor. loc. c. expreſſe in ſuo decreto definit eſſe *oleum olivæ*. Ex quo ſequitur ſimplex dumtaxat oleum ſine ulla mixtione alterius liquoris eſſe materiam idoneam, & propriam hujus ſacramenti, quod etiam Apoſtolus ipſe citatis verbis indicavit, in quibus ſola mentio fit olei, & hoc idem confirmat praxis ipſa Eccleſiæ in diſtinctis vaſis aſſervantis materiam extremæ Unctionis, & Confirmationis, eo quod illa ſit oleum ſimplex, hoc autem balſamo mixtum. Nec refert Pontifices, & Concilia materiam hujus ſacramenti aliquando appellare Chriſma; nam Chriſmatis nomine ſimplicem unctionem intelligunt, ſiquidem Chriſma græce unctionem latine ſignificat. Quod ſi cum oleo aliquis alius admiſceretur liquor, licet id non ſine gravi peccato ex ſuo genere fieret, per hoc tamen non redderetur irritum ſacramentum, dummodo oleum in ſua ſubſtantia permaneat, nec corrumpatur per exceſſum liquoris adjuncti, ſicut in ſimili caſu dictum eſt de materia aliorum ſacramentorum. Ex quo ſequitur, ut hic bene notant Hiquæus, & Pontias, ſi aliquid balſami admiſceatur, non impedire validitatem materiæ hujus, quamvis id non ſit neceſſarium, nam adhuc eſſet oleum, licet ſit etiam Chriſma propter illam admixtionem, & plane ſicut admixtio aquæ non obſtat, quo minus vinum, cui eſt admixta, ſit valida, & neceſſaria materia ſacramenti ſanguinis, ita cenſendum neque admixtionem balſami cum oleo impedire, quin adhuc oleum cui admiſcetur, ſit valida hujus ſacramenti materia. Addit tandem Doctor benedictionem Epiſcopalem eſſe neceſſariam adhoc, ut oleum ſit apta hujus ſacramenti materia, quia communiter in ſacramentis conſiſtentibus in uſu ſolus baptiſmus non requirit materiam ſpecialiter conſecratam, quia Chriſtus tactu ſuæ mondiſſimæ carnis, quando voluit a Joanne baptizari, totam aquam conſecravit, hoc eſt, in uſum iſtum dedicavit; alia autem ſacramenta, quæ pro materia habent aliquod corporale, ut Unctiones, requirunt conſecrationem, ſeu benedictionem Epiſcopi, quæ quidem eſt congruentia quædam, ſed potior ratio eſt, quam & ipſe aſſignavit 4. diſt. 7. qu. 1. D. quia cum baptiſmus ſit ſacramentum adeo neceſſarium, expediebat materiam ejus eſſe valde ſimplicem, facilem, & communem, cum vero ſacramentum hoc, ſicut & Confirmationis, non eſſent adeo neceſſaria, ad reverentiam & decorem ipſius ſacramenti, & ad majorem aptitudinem in ſignificando, expediebat ejus materiam eſſe prius benedictam, & conſecratam.

19 Secundo jam diximus ibidem, proximam materiam hujus ſacramenti eſſe unctionem, quod & nomen ipſum hujus ſacramenti aperte indicat, & Apoſtolus ipſe ſufficienter expreſſit, cum dixit: *Ungentes eum oleo*, ac denique Concilia Florentinum, & Tridentinum definiunt. Accedit etiam ratio, quia hoc ſacramentum non eſt eſſentialiter oleum ipſum, ſed unctio facta per oleum, ſicut baptiſmus non eſt aqua, ſed ablutio per aquam facta. Addit tandem Doctor optimam congruentiam, quia unctio

eſt

eſt ſignum valde conveniens ſignato, ſeu effectui hujus ſacramenti, ſicut enim unctio exterior fit ad aliquem morbum curandum, ita hæc unctio ſacramentalis exterior ſignificat curationem animæ interiorem a culpis venialibus, quam etiam congruentiam accepit, & approbavit Conc. Trident. ſeſſ. 14. c. 1. ubi poſtquam materiam hujus ſacramenti remotam expreſſit illis verbis: *intellexit enim Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum*, volens ſubinde materiam quoque proximam indicare, ſubdit: *Nam Unctio aptiſſime Spiritus Sancti gratiam, qua inviſibiliter ægrotantis anima inungitur, repræſentat*, certum eſt autem materiam proximam ſacramenti eſſe illam, quæ effectum ſacramentalem cauſat, ſcilicet gratiam, eſt ergo unctio materia proxima hujus ſacramenti, utpote valde apta, & proportionata ad ſignificandum ejus effectum. Ex quo conſtat male id negaſſe quoſdam apud Divum Bonaventuram 4. diſtin. 23. aſſerentes ſacramentum hoc conſiſtere in ſolo oleo ab Epiſcopo benedicto, ut materia proxima, Unctionemque non eſſe materiam, ſed applicationem hujus ſacramenti, ſicut comeſtio non eſt materia ſacramenti Euchariſtiæ, ſed ejus applicatio. Ratio eſt, quia hoc ſacramentum conſiſtit in ipſo uſu, & applicatione materiæ, ſicut Baptiſmus, & Confirmatio, & cætera ſacramenta præter Euchariſtiam, quæ ſola eſt ſacramentum permanens. Et plane patet ad ſenſum, quod quando oleum eſt in vaſe, aut in manu, vel digitis Sacerdotis, & ægrotus non ungitur, non fit ſacramentum, etiamſi forma proferatur, quando autem ungitur, & ſimul forma profertur, tunc fit ſacramentum; ergo ipſa unctio eſt proxima materia hujus ſacramenti. Quot autem unctiones requirantur, & ſufficiant ad hoc ſacramentum perficiendum, dicemus poſtea agentes de ſitu hujus ſacramenti quoad partes corporis inungendas, & nominandas.

20 Tertio eſt difficultas, an materia neceſſaria hujus ſacramenti debeat eſſe oleum ſimplex, itaut ſi ſit balſamo permixtum, non ſit valida materia hujus ſacramenti. Affirmant Paludanus, Soto, Nugnus, Averſa, Layman, & alii Recentiores, ex quo deducunt in caſu, quo non poſſit haberi ſimplex oleum, non poſſe ſacerdotem ad hoc ſacramentum conficiendum uti Chriſmate, quia materia Confirmationis, quod eſt Chriſma, diverſa eſt a materia extremæ Unctionis. Hoc autem probant ex ipſo uſu, & exercitio Eccleſiæ, quo ſolum oleum abſque ulla balſami mixtione adhibetur. Item probant ex modo loquendi Concilii Florentini, & Tridentini, & ipſius Apoſtoli, dum ſimpliciter oleum nominant, hinc enim fit hanc ſolam eſſe materiam ſufficientem, & debitam, omnemque alium liquorem, & ſuccum eſſe prorſus extraneum, & juxta verba ipſius Apoſtoli putandum eſſe dicunt, taliter fuiſſe materiam hujus ſacramenti a Chriſto inſtitutam, ut non magis poterit admiſceri, & adjungi balſamum, quam quicumque alius liquor, & ſuccus herbarum, & arborum. Cæterum oleum etiam balſamo mixtum adhuc eſſe validam hujus ſacramenti materiam docent Suarez, Henriquez, Amicus, & ex noſtris Aretinus, Hiquæus, Brancatus, Poncius, & alii Recentiores, qui conſequenter dicunt in caſu, quo non poſſit haberi oleum ſimplex benedictum, non poſſe Sacerdotem uti Chriſmate ad hoc ſacramentum perficiendum, & hoc manifeſte ſequitur ex dictis in primo aſſerto, ubi diximus, quod ſicut mixtio aquæ, vel alterius liquoris, ſi vini materiam non corrumpit, materiam Calicis non tollit, ita nec mixtio balſami alteriuſve liquoris olei materiam non corrumpentis materiam extremæ Unctionis non tollet. Cum ergo Chriſma ſit oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum habens mixtionem balſami in modica quantitate, quarumdam ſcilicet guttularum ejus, plane per hoc non deſinit eſſe materia apta, & ſufficiens pro extrema unctione, quia modicum balſami ſubſtantiam olei non deſtruit, ut ex effectibus, & experientia apparet. Et ſicut oleum non benedictum in parva quantitate additum benedicto non facit, quia prius non ſit benedictum, imo utrumque benedictum cenſetur ex cap. *Quod in dubiis de Conſecratione*, & hoc quia non deſtruit oleum jam benedictum, ita in propoſito, quia modicum balſami ſubſtantiam olei non deſtruit ut permixtam, non ob id ceſſat eſſe materia apta hujus ſacramenti.

21 Neque oppoſitum docet Doctor loc. cit. non enim ſimpliciter, & abſolute aſſerit tolli materiam ſacramenti, ſi balſamum admiſceatur, ſed ſolum dicit non requiri neceſſitate ſacramenti; inquit enim: *Nec oportet ibi eſſe aliquod confectum ex oleo, & balſamo*, quaſi dicat, non eſt neceſſarium, nec etiam aliud probat congruentia, quam ibi adducit, quia certum eſt Chriſma ſignificare nitorem conſcientiæ, atque ideo illa balſami mixtio efficaciæ, & ſignificationi hujus ſacramenti non derogat, quæ ex proportione materiæ deſumitur, quamvis neceſſario non requiratur. Rationes vero, & auctoritates in oppoſitum adductæ probant ſolum, quod per ſe loquendo ad conficiendum hoc ſacramentum ſufficit ſimplex oleum benedictum, neque neceſſaria eſt balſami permixtio, & in hoc differt a Confirmatione, in qua neceſſarium eſt Chriſma ex oleo, & balſamo confectum, ut ſuo loco dictum eſt, & hoc ſolum probat teſtimonium Jacobi, & Conciliorum, ſimpliciter enim de oleo loquuntur, quia ad materiam hujus ſacramenti non eſt neceſſaria balſami permixtio, & rationem diſcriminis affert ibidem, quia Confirmatio, inquit, eſt ad Confeſſionem, & confirmationem fidei, & ideo in confirmato requiritur non tantum puritas conſcientiæ per oleum ſignificata, ſed odor etiam bonæ famæ per balſamum ſignificatus, quem tenentur dare viventes exemplo bonorum operum, ſed huic, qui habet in brevi exire de vita, & de via ad terminum, ſufficit conſcientia pura, quam oleum ſignificat, ac propterea ex inſtitutione divina ſolum ſimplex oleum eſt neceſſaria, & ſufficiens materia ad hoc ſacramentum perficiendum, & per hoc differt ſacramentum extremæ Unctionis a ſacramento Confirmationis, in qua neceſſarium eſt Chriſma ex oleo, & balſamo confectum, nec ſimplex oleum ſufficit, ut ad extremam unctionem.

22 Quarto eſt difficultas, an oleum, quod eſt materia remota hujus ſacramenti, debeat ad ejus validitatem eſſe ſpecialiter benedictum, & conſecratum ad hunc effectum, itaut ex uſuali oleo non benedicto nullum fieret ſacramentum, ſed ſit de neceſſitate ſacramenti, quod ſit benedictum. Negant Victoria, Serarius, Ledeſma, & quidam alii eſſe hanc benedictionem de eſſentia, & neceſſitate ſacramenti, & dicunt eſſe ſolum de neceſſitate præcepti. Fundamentum eſt, quia Jacobus c. 5. ſolum dicit: *Ungentes eum oleo*, non autem addit *benedicto*; ergo oleum ſimplex, & naturale eſt eſſentialis materia hujus ſacramenti, nam ſola fit ibi mentio olei, quicquid autem pertinet ad materiam ſacramenti, debet in ſacris oraculis contineri, cum ejuſdem Auctoris ſit ſacramenta inſtituere, & eſſentialia ſacramentorum præſcribere. Confirmatur, quia ſimili argumento colligimus eſſentialem baptiſmi materiam eſſe ſimplicem aquam naturalem, quia Scriptura ſimpliciter aquam requirit. Demum ſi hæc benedictio materiæ requireretur, maxime eſſet in materia Euchariſtiæ, quæ eſt ſacramentum omnium auguſtiſſimum, atqui in hac non requiritur; ergo in nullius alterius materia id requiritur de neceſſitate ſacramenti. Communis tamen, & vera ſententia tam Veterum, quam Recentiorum, ut diximus loc. cit. affirmat Epiſcopi benedictionem eſſentialiter requiri ad naturam hujus ſacramenti, ſine qua irritum eſſet ſacramentum, & ita præſertim docet Doctor noſter diſt. 23. cit. infra D. ubi ait, quod conſecratio Epiſcopalis eſt neceſſaria ad hoc, ut ſit materia apta, quia communiter in ſacramentis conſiſtentibus in uſu ſolus baptiſmus non requirit materiam ſpecialiter conſecratam, quia Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, quando voluit a Joanne baptizari, totam aquam conſecravit, hoc eſt, in uſum iſtum dedicavit; ita Doctor ibi, Faber, Hiquæus, Hiribarnes, Aretinus, Poncius, Brancatus, & alii Recentiores paſſim. Fundamentum ſumitur ex Conciliis, Patribus, & Eccleſiæ traditione, ſiquidem tam Florentinum, quam Tridentinum Concilium pro materia neceſſaria hujus ſacramenti expreſſe, & abſolute aſſignant oleum ab Epiſcopo benedictum; & ita etiam loquuntur Innocentius I. in Epiſt. cit. ad Decentium, Innocentius III. cap. *cum veniſſet* de ſacra Unctione; quo loquendi modo non tantum denotant obligationem præcepti, ſed etiam de neceſſitate ſacramenti, non enim loquuntur quaſi ex ſe præcipiendo, ſed tamquam docendo id, quod ex ipſa inſtitutione neceſſarium eſt. Unde non bene, nec ſufficienter Concilia explicari poſſunt de neceſſitate præcepti, quia diſtincte, & expreſſe materiam hujus ſacramenti contra Hæreticos aſſignant oleum ab Epiſcopo benedictum, & illud aſſignant in recto, non autem tantum in obliquo, quemadmodum materiam Calicis aſſignant vinum aqua mixtum, ſeu *cui modiciſſima aqua admiſceri debet*, ut loquitur Florentinum; & Trid. ſeſſ. 22. cap. 7. expreſſe ait, hoc tantum eſſe Eccleſiæ præceptum *ut Sacerdotes aquam vino in Calice offerendo miſceant*, non ſic de olei benedictione.

23 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ jam diximus loc. cit. quod licet explicite, & evidenter ex ſacra Scriptura non colligitur, oleum neceſſario neceſſitate ſacramenti eſſe benedicendum, ſufficit quod hoc habetur ex Apoſtolica traditione, quam Concilia citata ſupponunt, ſicut nec Ordinum omnium materia habetur ex Scriptura, ſed ex Apoſtolica traditione, & praxi Eccleſiæ. Ad Confirmationem negatur paritas de aqua & oleo; illi enim tactus Domini ſufficit in conſecrationem, non ſic de oleo dici poteſt; unde cum hæc materia non fuerit a Chriſto Domino ſpecialiter dedicata ad hunc effectum, ſicut dedicata fuit aqua ad baptizandum tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, ut inquit Doctor, debet ſpecialiter benedici, & applicari ab ipſo Epiſcopo, qui eſt Paſtor in Eccleſia Vice Chriſti. Tum quia, ut etiam ſupra dictum eſt, cum Baptiſmus ſit ſacramentum adeo neceſſarium, expediens fuit ejus materiam eſſe communem, & obviam, ne ex defectu conſecrationis perderentur ſæpe ſæpius infantes, cum vero hoc ſacramentum non ſit ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium, ad reverentiam, & decorem ipſius ſacramenti, & majorem aptitudinem in ſignificando expediens fuit ejus materiam eſſe prius benedictam, & conſecratam. Ad ultimum negatur etiam paritas de materia hujus ſacramenti, & Euchariſtiæ, quæ eſt panis, & vinum, nam hunc manibus ſuis accipiens ſemel dedicavit ad ſacramentum Euchariſtiæ conficiendum, nec alia benedictione, vel conſecratione talis materia Euchariſtica ante indiguit, nam quæ major conſecratio, quam immediate uniri corpori, & ſanguini Chriſti, quo-

rum conjunctione alteri modo ſpecie panis, & vini conſecrantur.

24 Quinto tandem eſt difficultas, an hæc olei benedictio neceſſario fieri debeat ab Epiſcopo, itaut neque per Summi Pontificis diſpenſationem poſſit ſimplici Sacerdoti committi. Affirmant Bellarminus, Suarez, Amicus, Caſpenſis, Coninchius, Layman, Averſa, Fillincius, Nugnez, & ex noſtris Faber loc. cit. & plures alii Recentiores. Fundamentum eſt, quia eadem Concilia, quæ definiunt materiam hujus Sacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, ſimul innuunt non poſſe ab alio, quam ab Epiſcopo benedici, quia eum abſolute, & abſque ulla limitatione hoc afferunt, nullum relinquunt fundamentum opinandi contrarium. Confirmatur: nam dum Concilia hujus Sacramenti materiam aſſignant, non dicunt illam ordinarie eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, uti dicunt, cum aſſignant Miniſtrum Sacramenti Confirmationis, ſed abſolute pronunciant eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, quod non leve argumentum eſt id ſecundum diſpenſationem cedere poſſe, non autem in primum. Oppoſita ſententia docet jure divino utique ſolum Epiſcopum poſſe ordinarie oleum benedicere, ut ſit apta materia hujus Sacramenti; nihilominus tamen poſſe Summum Pontificem hanc poteſtatem ſimplici Sacerdoti delegare; ita hic omnes docent, ut diximus loc. cit. quicumque de Sacramento Confirmationis diſſerunt, ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſe Chriſmatis conſecrationem ſimplici Sacerdoti committi, nam hoc ipſum commune eſt materiæ hujus Sacramenti cum materia Confirmationis, unde illi Theologi qui admittebant poſſe ex diſpenſatione, ſeu commiſſione Summi Pontificis ſufficere benedictionem Sacerdotis in materia illius Sacramenti, idem pariter affirmant, & admittunt in hoc Sacramento; quare miror Pontium id in Sacramento iſto admittere, cum illud in Sacramento Confirmationis negaverit, & e contra Amicum in præſenti negare cum hoc in Sacramento Confirmationis tum admiſerit. Ut igitur nos conſequenter loquamur, cum hoc jam admiſerimus de materia Confirmationis cum Scoto 5. diſt. 7. quæſt. 1. ubi ab initio quæſtionis dicit, Chriſma debere eſſe ſpecialiter ab Epiſcopo benedictum, vel ab alio, cui talis ſanctificatio committi poterit, hoc idem pariter de materia extremæ Unctionis admittere tenemur, & eodem modo defendere, ſicut ibi.

25 Hoc autem præſertim probatur in propoſito; quia in Eccleſia Græca ex antiqua conſuetudine Presbyteri hoc oleum conſecrabant, & Clemens Octavus in ſua inſtructione ad Epiſcopos Latinos de Græcorum ritibus data anno 1595. dicit: *Non ſunt cogendi Presbyteri Græci Olea Sancta præter Chriſma ab Epiſcopis Diœceſanis accipere, cum hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, & benedicantur*. Ita refert Petrus Arcudius in concordia Orientalis, & Occidentalis Eccleſiæ lib. 5. qui eſt de extrema Unctione c. 2. ubi atteſtatur ita nunc, & ab antiquo a Græcis exerceri, dicens illorum Sacerdotes ex tacita ſaltem commiſſione Summi Pontificis benedicere oleum infirmorum, quamvis alioquin Chriſma ab ipſis Epiſcopis benedictum accipiant. Accedit etiam ratio, quia ſi poteſt Summus Pontifex diſpenſare, ut ſimplex Sacerdos conferat ſacramentum Confirmationis, ut dictum eſt lib. 4. ſentent. diſput. 2. quæſt. 8. difficult. 4. ergo a fortiori poterit diſpenſare, ut ſimplex Sacerdos oleum infirmorum benedicat, nam abſolute loquendo majus eſt concedere facultatem miniſtrandi ſacramentum Confirmationis, quam benedicendi Chriſma, aut oleum infirmorum, quia in miniſtratione talis ſacramenti certus ritus obſervari debet, & præſcripta verborum forma ex Chriſti inſtitutione; non requiritur autem benedictio certo ritu, & forma verborum facta, ut communiter Theologi notant, quia nempe Chriſtus Dominus in hoc non præſcripſit certam benedictionis formam, ſed ſimpliciter ſolum, ut benediceretur Chriſma a legitimo Miniſtro; unde quocumque modo fiat, valida eſt ad ſacramentum conficiendum; ſi ergo Pontifex poteſt diſpenſare circa primum, ſcilicet, adminiſtrationem ſacramenti Confirmationis, tanto magis diſpenſare poterit ſupra ſecundum, nempe ſupra olei infirmorum, & Chriſmatis benedictionem, nam qui poteſt majus, poteſt & minus. Denique falſum eſt, quod ait Amicus diſput. 19. ſectione 3. cum aliis quibuſdam, nunquam diſpenſatum fuiſſe ſupra benedictionem olei, ut poſſit a ſimplici Sacerdote fieri, cum de facto ſit diſpenſatum in Eccleſia Græca, ut conſtat ex Bulla citata Clementis VIII. ex quibus ſatis patet quid ſit dicendum ad objecta in oppoſitum.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quænam ſit forma extremæ Unctionis.

26 PRimo conveniunt Catholici omnes, formam iſtius ſacramenti eſſe hæc verba, quæ proferuntur a Sacerdote, dum ungit partes corporis infirmi. *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quicquid deliquiſti per viſum, &c.* ſimiliter de aliis membris, & ſenſibus, ut jam diximus diſp. 6. quæſt. unic. art. 2. ita enim declaratum eſt in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. de extrema Unctione, & expreſſe habetur in Rituali Rom. & quamvis forma iſta ſub his verbis præciſe in Sacra Scriptura non habeatur, habetur tamen in virtute in illis D. Jacobi verbis; *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui orent ſuper eum ungentes, &c.* ſic enim dicendo innuit verba formæ hujus ſacramenti ſignificare debere effectum illius per modum deprecationis; & certum prorſus de fide eſt modum hunc formæ eſſe aptum, ſufficientem, & validum, ſiquidem traditur in Conciliis, exercetur in Romana, & univerſali Eccleſia, & atteſtatur Arcudius loc. c. exerceri etiam in Græcia, quare ſine dubio tenendum eſt ab Apoſtolis, & ab ipſo Chriſto manaſſe; cum enim ex traditione Apoſtolica habeamus hanc formam hujus ſacramenti, neceſſe eſt eam Apoſtolos ex inſtitutione Chriſti ſibi immediate manifeſtata accepiſſe, & fidelibus poſtea tradidiſſe; ita communiter Doctores de forma hujus ſacramenti diſcurrunt, ut jam diximus loc. cit.

27 Secundo ad declarandum, quæ verba in forma hujus ſacramenti contenta ſint de eſſentia ſacramenti, quæ vero tantum de præcepto, conveniunt omnes in primis opus non eſſe exprimere materiam remotam hujus ſacramenti, ſicut in Confirmatione exprimitur cum dicitur *Confirmo te Chriſmate*, hoc enim neceſſarium non eſt neque neceſſitate ſacramenti, neque præcepti, ut patet ex forma, qua utitur Romana Eccleſia, nam ſolum dicit, *per iſtam Sanctam Unctionem, &c.* nulla facta olei mentione; certum eſt ergo non eſſe de ſubſtantia, neque de præcepto materiam remotam hujus ſacramenti exprimere, ſed ſufficit eam exercite exprimere per ipſum Unctionis nomen, ſicut exprimitur materia baptiſmi per verbum *Abluo*. Volunt tamen eſſe de neceſſitate hujus ſacramenti, ut exprimatur materia proxima, ſcilicet, ut nominetur Unctio, quamvis enim facto ipſo perficiatur, hoc non tollit, quin etiam verbo proferri debeat ſicut in Baptiſmo, quamvis facto ipſo perficiatur ablutio, adhuc opus eſt, ut proferatur, & exprimatur verbo. Quoniam vero in forma Græcorum unctio non expreſſe nominatur, ideo Arcudius loco citato ait, talem expreſſionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam, ſed ſufficere, quod ſaltem ſit implicite indicata invocando Deum, tamquam Medicum, ut ſit in forma Græca, quæ talis eſt, *Pater Sancte Medice animarum, & corporum ſana hunc ſervum tuum a morbo Corporis, & animæ, a quo detinetur*, ubi invocatur Deus, tamquam Medicus, ut ſcilicet, per Unctionem, veluti per modum Medicinæ conferat ſanitatem, atque ita implicite indicatur, & inſinuatur Unctio. Conveniunt item omnes illam particulam, quæ additur in Rituali Romano, *Sanctam Unctionem*, non eſſe de neceſſitate ſacramenti, quia in Conciliis Florentino, & Tridentino non apponitur, ſed Unctio ſimpliciter nominatur, quod ſi eſſet de ſubſtantia ſacramenti, dubio procul prætermiſſa non fuiſſet; quare concludunt eſſe ſolum neceſſariam neceſſitate præcepti, nempe ex præcepto, & ritu Eccleſiæ. Diſſident tamen, an ſit de neceſſitate ſacramenti, ut nominetur, & invocetur Divina Miſericordia, & aliqui contendunt hoc eſſe neceſſarium ratione convenientiæ, quia maxime opportunum, & conveniens videtur in illo ſtatu extremæ infirmitatis, & miſeriæ divinam invocare miſericordiam, & pietatem. Unde dicunt, quod ſicut in ſacramento Baptiſmi, & Confirmationis neceſſaria eſt neceſſitate ſacramenti explicita invocatio Trinitatis, quia ibi vitæ, & militia Chriſtiana inchoatur; ita in hoc extremæ Unctionis ſacramento erit pariter neceſſaria miſericordiæ Divinæ explicita invocatio ob ſummam divinæ pietatis indigentiam in eo extremo vitæ periculo, & ita præſertim contendit Nugnus quæſtio 29. art. 9. Alii tamen communiter hoc negant, vel ſaltem in dubium revocant dicentes, non ſolere eſſe de ſubſtantia ſacramenti, ut in ejus forma explicetur cauſa principalis ſui effectus, quod etiamſi neceſſarium eſſet, ſufficeret in propoſito, quod forma ſit deprecatoria, quia per modum ipſum deprecationis ſatis divina invocatur miſericordia, & hic dicendi modus communior eſt, & probabilior, quem ſequuntur Suarez, Coninchius, Averſa, Reginaldus, Caſpenſis, Layman, Fillincius, Diana, Aretinus ex noſtris, & alii paſſim.

28 Tertio conveniunt item omnes eſſe de ſubſtantia hujus ſacramenti, ut petatur remiſſio peccatorum, quia inter effectus hujus ſacramenti iſte eſt præcipuus, & principalis, & ut ſanis præcipue in hoc ſacramento intenditur propter peccata impediatur; & quamvis ejus quoque effectus ſit juvamen ad corporis ſanitatem, adhuc tamen conſueta forma ſufficiens eſt abſque hujus alterius effectus expreſſione, quia eſt ſecundarius, & non certus, nec opus eſt in forma ſacramenti omnes prorſus ejuſdem exprimere effectus. Conveniunt tandem fere omnes expreſſam invocationem Trinitatis ad eſſentiam hujus ſacramenti non pertinere, immo neque eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti affirmat Suarez contra quoſdam ab ipſo citatos, & ratio eſt, quia neque hoc ſacramentum eſt profeſſio Fidei, ſicut Baptiſmus, neque in hoc ſacramento aliqua occurrit ratio ſpecialis invocationis trium divinarum perſonarum, neque in Conciliis hoc declaratur, neque in Rituali Romano, nec etiam communis conſuetudo id habet; nullum ergo ſufficiens fundamentum af-

ferri

Digitized by Google

erri poteſt ad aſſerendam talis præcepti obligationem, imo ſi bene attendatur modus deprecativæ formæ, non bene illi accommodatur. Quamvis autem omnes particulæ præfatæ, quæ in forma hujus Sacramenti communiter proferuntur, ad ejus eſſentiam non pertineant, ſitque valde probabile ſolas has, quæ ſequuntur, *Per iſtam ſanctam unctionem indulgeat, vel parcat, vel remittat tibi Deus quicquid peccaſti*, ad ejus validitatem eſſe neceſſarias, ut graves Theologi docent; adhuc tamen omnes conveniunt debere Sacerdotem omnia illa verba in hujus Sacramenti forma ex Eccleſiæ præſcripto appoſita, prout in Rituali Romano habentur, diſtincte proferre, nec aliquid ex eo in illa prolatione omitti, aut mutari ſine peccato poteſt, & pro qualitate mutationis poterit in hoc incurri mortale, aut veniale peccatum: unde tam verba, quæ divinam miſericordiam, quam quæ omnes ſenſus exprimunt, ſub præcepto ſunt proferenda, ut habet, & obſervat univerſalis Eccleſiæ praxis; qualiter autem de neceſſitate ſit, ut diſtincte nominentur variæ corporis partes, viſus, auditus, & reliquæ, quæ ſolent ungi, ea ſequenti quæſtione patebit.

29 Quarto, eſt difficultas, an hujus Sacramenti forma, ut ſit valida, debeat neceſſario eſſe deprecativa, vel ſufficiat etiam indicativa. Ratio dubitandi eſt varietas formarum olim adhibitarum in diverſis Eccleſiis, nam ut referunt Divus Bonaventura, Durandus, Argentinus, & alii Scolaſtici 4. diſtinct. 23. tempore Divi Ambroſii in Eccleſia Mediolanenſi forma hujus Sacramenti erat indicativa hoc modo. *Ungo te oleo ſanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; ut more militis unctus præparatus ad certamen aereas poſſis ſuperare poteſtates*, & in Eccleſia Veneta fuit olim hæc forma: *Ungo te oleo Sancto, ut hac unctione protectus fortiter ſtare valeas adverſus aereas catervas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ita refert Paludanus 4. d. 23. ex libro Sacramentali Venetorum a Leone X. approbato; conſtat autem has formas eſſe indicativas, & non per modum deprecationis.

Confirmatur, quia forma hujus Sacramenti, ut dictum eſt, colligitur ex verbis Jacobi *Ungentes eum*, ſed ex illis verbis non minus forma indicativa colligi poteſt, quam deprecativa, ſicut ex illis verbis, *Baptizantes eos*, colligit Eccleſia formam indicativam, *Ego te baptizo*, ob quas difficultates Riccardus, Navarrus, Albertus, Paludanus, Becanus, & alii probabile putant indicativam formam eſſe ſufficientem, alioquin Pontifices in præfatis Eccleſiis eam non admiſiſſent, & conſequenter dicunt formam indicativam eſſe æquivalentem deprecativæ, qua utitur Eccleſia Romana.

30 Pro reſolutione difficultatis certum eſt in primis; & tamquam de fide tenendum formam deprecativam eſſe ſufficientem ad hujus Sacramenti valorem, ut conſtat ex utroque Concilio, Florentino, & Tridentino, in quibus hæc forma aſſignatur, ac etiam ex praxi Romanæ Eccleſiæ, quæ in materia Sacramentorum errare non poteſt, ut in omnibus Ritualibus Romanis legitur, & tandem ex ipſis Divi Jacobi verbis colligitur, *& orent ſuper eum, & oratio fidei alleviabit infirmum*, &c. quæ omnia indicant verba Sacerdotis, quibus hoc conficit Sacramentum, eſſe debere deprecatoria. Neque dicas formam deprecativam gratiam non conferre, aut impetrare infallibiliter ex divina promiſſione, ut ad cauſalitatem Sacramenti requiritur, ſed ex libero dentaxat beneplacito Dei, ſi illam conferre velit. Hoc enim omnino falſum eſt, cum non minus hoc Sacramentum, quam alia, nonnaem habent infallibilem Dei promiſſionem, quia omnia operantur ex meritis Chriſti, & ad inſtar operis operati, non operantis, & ſolum diſcrimen eſt, quod Deus ad ſuam gratiam per hoc Sacramentum infallibiliter conferendam non acceptat orationem indicativam Miniſtri, ſed deprecativam; e contra vero ad gratiam infallibiliter conferendam per Sacramentum pœnitentiæ non acceptat orationem deprecativam Miniſtri, ſed indicativam tantum, & hoc totum pendet ex divina teſtitutione, quia hanc requirit per modum Sacramentalis judicii, illam per modum Sacramentalis deprecationis, quamvis per utrumque Sacramentum gratiam conferet infallibiliter obicem non ponenti.

31 Quinto, an vero ſit probabile formam quoque indicativam ſe ſola ſufficientem eſſe ad validitatem hujus Sacramenti, jam diximus loc. cit. hujus dubii reſolutionem pendere ex alia, an iſtæ duæ formæ indicativa, & deprecativa poſſint eſſe æquivalentes in ſenſu ſubſtantiali, quem Chriſtus intendit, nam ſi æquivalentes eſſe nequeunt, ut tenent Auctores ſecundæ opinionis, dicendum eſt formam indicativam ſe ſola non poſſe eſſe ſufficientem ad hujus Sacramenti validitatem. Ratio eſt, quia duæ formæ, etſi in ſenſu, & ſignificatione æquivaleant, non poſſent eſſe ſufficientes ad valorem ejuſdem Sacramenti, ſicut enim Chriſtus non diverſa, ſed eadem inſtituit pro omnibus Eccleſiis Sacramenta, ita nec diverſa præſcripſit pro quovis Sacramento formas, ſed una tantum ut conſtat tum inductione in omnibus, & ſingulis Sacramentis, tum communi ſenſu, & auctoritate Eccleſiæ. Si vero forma indicativa, & deprecativa poſſunt æquivalere in ſenſu, & ſignificato ſubſtantiali, ut tenent Auctores primæ opinionis, tunc abſque ullo inconvenienti poteſt aſſeri; formam quoque indicativam ſe ſola ſufficientem eſſe ad validitatem hujus Sacramenti, cum nihil aliud requiratur ex parte formæ, quam ut abſolute ſignificet conferri gratiam, ad quam conferendam inſtitutum eſt Sacramentum, licet diverſo modo ſignificet, quia talis diverſitas eſt tantum accidentalis, & grammaticalis, quatenus forma deprecativa eſt per modum ſupplicantis, & ab alio gratiam expectantis; indicativa vero eſt per modum poteſtatem exercentis, qui modi ſunt tantum inter ſe accidentaliter diverſi, nam ad ſenſum ſubſtantialem ſufficit, ut exprimatur ad ſummum efficacia Sacramenti, materia proxima, & effectus ejus, quæ in prædictis formis ſufficienter explicantur. Et quidem ſatis difficile eſt tueri formam indicativam, & deprecativam in ſignificatione ſubſtantiali convenire non poſſe, nec eſſe æquivalentes: oppoſitum enim experimur in forma Baptiſmi, quia forma Baptiſmi eſt hæc: *Ego te baptizo, in nomine Patris, &c.* & tamen Concilium Florentinum loco citato, §. 10. ait hanc aliam quoque, qua utuntur Græci, *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris, &c.* eſſe ſufficientem, quæ utique eſt deprecativa, ut ſuo loco diximus cum Scoto diſt. 3. quæſt. 2. § *De ſecundo*, ubi ait illud verbum *Baptizetur* non eſſe imperativi modi ſed optativi, & deprecativi, & rationem reddit Concilium, cur utraque ſit ſufficiens, quoniam inquit, cum principali cauſa, ex qua baptiſmus virtutem habet, ſit ſancta Trinitas, inſtrumentalis autem ſit Miniſter, ſi exprimatur actus, qui per ipſum exercetur cum ſanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum; in forma autem indicative, qua olim pro hoc Sacramento conficiendo utebatur Eccleſia Ambroſiana, & Veneta, invocatur Deus, qui eſt cauſa principalis, & Miniſter exprimit actum materialem a ſe procedentem; ergo nihil deficit ad perficiendum hoc Sacramentum etiam ex parte formæ indicativæ, atque ita per hanc doctrinam, & paritatem ex Baptiſmo deductam prima opinio probabiliter defendi poteſt.

32 Denique adhuc autem, ac etiam probabilius ſecunda opinio, quæ communior eſt, defendi poteſt, quod, ſcilicet, ad valorem hujus Sacramenti neceſſaria ſit forma deprecativa ex ejus inſtitutione deducta; inſuper enim Auctores primæ opinionis oppoſitum aſſerebant, ut defenderent formam Ambroſianam, & Venetam ſuperius adductas, quæ indicativæ videntur; ſi bene conſiderentur, & perpendantur, non ſunt indicativæ abſolute, & ſimpliciter, ſed cum modo indicativo indulgendi, & faciunt hunc ſenſum; *Ungo te, ut Deus tibi indulgeat quicquid deliquiſti, &c.* ut optime Filliucius advertit tractat. 3 de Sacramento extremæ Unctionis c. 4. & fuſius declarat Amicus diſp. 19. ſect. 5. in fine, dum enim in illa forma dicebatur: *Ungo te, ut more militis uncti ſuperare valeas aereas poteſtates in nomine Patris, &c. valeas* ſeu *poſſis*, eſt deprecativum, paſſim enim per hunc modum ſolemus petere, & rogare, peto, rogo, ut hoc des, & concedas, unde verbum *valeas* conjunctum cum ſequentibus, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, reddit formam deprecatoriam, quia addit illi divinum nomen, ut principalem cauſam, in cujus virtute, & auxilio debet infirmus Sacro Oleo unctus de ſuis hoſtibus in illo agone victoriam ſperare; unde nihil deeſſe videtur ad formam deprecativam; eſt enim in ſenſu æquivalens huic. *Per iſtam ſanctam unctionem, & piiſſimam Dei miſericordiam hoſtes tuos pervincas, & pœnas inferni evadas.*

QUÆSTIO III.

De ritu, & Unitate hujus Sacramenti.

33 Ritus hujus ſacramenti, ut diximus diſp. 4. cit. quæſt. 3. ab initio, habetur in Rituali Romano Pauli Quinti, ubi docet Unctionem hanc fieri debere per modum Crucis in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, & renibus, quam tamen ultimam unctionem in fœminis omittendam eſſe dicit propter honeſtatem; hæc autem unctio in partibus illis, quæ natura geminæ ſunt duplex fieri debet, verbi gratia, una ſuper oculum dexterum, altera ſuper ſiniſtrum, & unica interim forma proferri, itaut formæ prolatio incipiat, antequam prior unctio finiatur, nec deſinat, quin poſterior ſaltem inchoetur, ut in eodem Rituali adnotatur, ubi etiam dicitur, quod ſi quis in aliqua illarum parte mutilatus exiſtat, unctio in proximiori parte debeat fieri cum eadem formæ prolatione, quod totum etiam antea adnotavit Scotus diſt. 23. cit. quæſt. unica, ſub littera D. Cum igitur hæc ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtent, quæritur in præſenti, an unctio omnium illarum partium ſit de eſſentia ſacramenti hujus, itaut valide conferri nequeat niſi omnes illæ partes ungantur. Rurſus quamvis hoc ſacramentum ex pluribus dictis partibus conſtet, & non ſolum in materia, & forma, verum etiam ex tot partialibus unctionibus, & verborum prolationibus, adhuc tamen eſt, & dici debet unum, ſiquidem in univerſum, non niſi ſeptem Eccleſiæ ſacramenta numerantur; oritur modo difficultas qualis ſit hæc unitas, & quomodo explicari debeat, quæ duæ difficultates breviter in hac quæſtione ſunt reſolvendæ juxta fuſius jam dicta, & examinata loc. cit.

ARTICULUS PRIMUS.

Quot Unctiones ſufficiant ad hoc Sacramentum perficiendum.

34 UT in hac controverſia certa ab incertis ſejungamus, præmittendum eſt omnes fere Theologos in hoc convenire, non eſſe neceſſarium, ut fiat duplex unctio in geminis partibus cujuſque ſenſus, ſed ſatis eſſe, ſi una tantum inungatur, verbi gratia, unus oculus, una auris, una manus, &c. neque in his unctionibus neceſſario ſervandum eſſe ordinem a Concilio Florentino deſcriptum in decreto de unione Armenorum, ut prius inungantur oculi, quam aures, & reliqui ſenſus, ſed poſſe a quolibet ſenſu Unctionem inchoari, & finiri. Nec etiam neceſſarium eſſe, ut talis Unctio fiat in modum Crucis, non enim in hoc ſacramento eſt eadem ratio, ac in Confirmatione, ſed ſufficere ſimpliciter ungere, ut humano more verificetur talem partem inungi. Nec rurſus neceſſarium eſſe, ut unctio immediate fiat manu Miniſtri, ſed ſufficit, ſi ungatur mediante goſſipio, calamo, aut virga, & ita tempore peſtis licitum eſſe ad vitandum contagium concedunt quamplures apud Dianam tract. 4. de ſacramentis reſolutione 162. Quæ tamen a Theologis non ideo dicuntur, & conceduntur, ut paſſim abſque ulla neceſſitate ea in praxim redigi liceat, nam ſi nulla occurrit neceſſitas, debet unctio fieri eo ritu, & cum omnibus illis circumſtantiis, quas Eccleſia præſcribit, & alias pro qualitate tranſgreſſionis eſſet mortalis culpa. Solum ergo per hoc Theologi ſignificare intendunt, quod quamvis ex præcepto Eccleſiæ iſta fieri, & ſervari debeant, nec proinde nulla neceſſitate urgente ſine pecc. to omitti poſſint, non ſunt tamen de eſſentia hujus ſacramenti, nec ad ejus validitatem requiruntur, ut docent Scotus, Henriquez, Suarez, Arriaga, Layman, Amicus, Averſa, Bonacina, Toletus, & alii Summiſtæ paſſim. His itaque præmiſſis tamquam certis, vel ſaltem communiter conceſſis, occurrit difficultas, quot Unctiones ad hoc ſacramentum perficiendum neceſſario requirantur, qua in re plures ſunt modi dicendi breviter examinandi, ut diximus loc. cit.

35 Primo aliqui dicunt ad perficiendum hoc ſacramentum neceſſarias eſſe ſeptem Unctiones, quia tot præſcribit Concilium Florentinum in decreto citat. de unione Armenorum, ubi ſeptem aſſignantur unctiones: *In oculis propter viſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter greſſum, in renibus propter delectationem ibi vigentem*, & in his ſeptem locis Concilium, inquit, infirmum eſſe ungendum, neque fecit exceptionem moris, & conſuetudinis aliarum Eccleſiarum, doctrina autem illius Concilii eſt doctrina, & decretum univerſalis Eccleſiæ; ita tenet Faber ex noſtris 4. diſt. 23. diſp. unic. in fine, ubi ait etiam Scotum has ſeptem enumerare unctiones, licet aperte non dicat, eſſe de eſſentia ſacramenti, tamen aperte dicit omnes illas partes eſſe inungendas, neque aliquam excipit ſexum, unde videtur velle quod omnes ſint de eſſentia, quia de omnibus, & eodem modo loquitur; & hanc etiam putat fuiſſe opinionem Divi Bonaventuræ, Ricardi, Durandi, & aliorum Veterum, qui eodem modo loquuntur nulla exceptione facta. Et tandem concludit omiſſionem unctionis renum, & pedum in aliquibus Eccleſiis inductam eſſe ex ſententia D. Thomæ. Communiter tamen omnes Theologi docent, ut diximus quæſt. 3. citato art. 1. duas poſtremas unctiones renum ſcilicet, & pedum non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed tantum de Eccleſiæ ritu, & mirum, quomodo Faber id ſingulariter inter alios docuerit, cum unctio in renibus, ex præcepto ejuſdem Eccleſiæ ob honeſtatem in fœminis non exerceatur, ut conſtat ex Rituali Romano Pauli Quinti, quo tempore etiam auctor iſte vivebat. Immo neque etiam unctio pedum propter eamdem modeſtiam adhiberi ſolet Monialibus, certum autem eſt in fœminis quoad hoc quicquam non prætermitti, quod ſit de ſubſtantia ſacramenti, nec diverſus eſt ritus ſacramenti in viris & fœminis quoad ſubſtantialia abſolute; ergo tenendum eſt cum communi ſententia illas duas unctiones renum ſcilicet, & pedum non eſſe de ratione ſacramenti, ſed totam ejus rationem ſufficienter ſalvari in quinque corporis ſenſibus, qui in prioribus quinque partibus inveniuntur; illas vero duas eſſe mere cæremoniales ab Eccleſia additas, ſicut ſe habent aliæ Eccleſiæ cæremoniæ in ſacramentis, ſicque Concilium Florentinum debet intelligi cum veteribus Theologis, quamvis diſtincte de illis ſeptem partibus, & unctionibus ſit locutum, qua de cauſa Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. nullum certum numerum pro materia ſacramenti hujus aſſignavit, ſed ſolum dixit hujus ſacramenti materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, nam *Unctio*, inquit, *aptiſſime Spiritus Sancti gratiam, qua inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat*.

36 Secundo quamplures aſſerunt ad validitatem hujus ſacramenti neceſſarias eſſe ad minimum quinque unctiones in quinque corporis ſenſibus cum quinque partialibus formis reſpondentibus ſingulis unctionibus. Ita cum Divo Thomas quæſt. 32. in additione ad tertiam partem art. 6. docent Thomiſtæ, & Recentiores communiter, Sotus, Henriquez, Nugnez, Valentia, Bellarminus, Suarez, Layman, Coninchius, Averſa, Caſpenſis, Boſſcinus, & alii. Ratio autem eſt quam nuper inſinuavimus, quia cum hoc ſacramentum ſit ad reliquias peccatorum abſtergendas, in corporis partibus eſt applicandum, in quibus eſt radix peccatorum; hæc autem reſidet in quinque corporis, ſenſibus nam ex his omnis notitia, quæ radix eſt peccatorum, ortum ducit, cum nihil ſit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, quare concludunt quinque ſenſuum unctiones ita eſſe de eſſentia hujus ſacramenti cum quinque formulis ſingillatim prolatis, ut ſi ante quintam unctionem infirmus a vita deceſſerit, neque effectum gratiæ, neque ipſum ſacramentum recepiſſe credatur. Verum huic communi ſententiæ obſtat, ut diximus loc. cit. quod omnes Eccleſiæ hanc doctrinam ſequantur in praxi tempore neceſſitatis, quod ſignum eſt bene quintam ſenſuum unctionem non eſſe de eſſentia hujus ſacramenti, & hoc etiam docuit Univerſitas Lovanienſis anno 1588. cujus decreto ſubſcripſit Archiepiſcopus Mechlinienſis, quod etiam in Belgio ſervatur in praxi tempore neceſſitatis, quando ſcilicet ob peſtem, vel morbum contagioſum omnes illæ partes abſque periculo ungi non poſſent, quin etiam in his caſibus interdum contingere poteſt, ut aliter hoc ſacramentum miniſtrari nequeat, niſi unam corporis partem inungendo, ut in caſu, quo peſte affectus, ita pronus in terram jaceret, ut non poſſet in facie inungi. Tum denique quia dato etiam, quod quinque unctiones eſſent de eſſentia hujus ſacramenti, adhuc tamen quinque formulæ ſingillatim prolatæ, & ſingulis unctionibus reſpondentes non ſunt de ejus eſſentia, ſed omnes illæ unctiones adhiberi poſſunt ſub una tantum forma illis quinque partialibus æquivalente, ut explicatur in opinione ſequenti, ex cujus doctrina patebit etiam ſolutio rationis pro prima ſententia adductæ.

37 Tertio alii aſſerunt ad neceſſitatem, & validitatem hujus ſacramenti neceſſarias eſſe quidem ad minimum quinque unctiones in oculis, auribus, naribus, ore, & manibus, non tamen neceſſarias eſſe quinque formulas ſingillatim prolatas ſingulis unctionibus reſpondentes, ſed omnes adhiberi poſſe ſub una tantum forma omnibus partialibus formis æquivalente, ut ſi quis ungendo oculum, narem, aurem, os, & manum dicat, *Per iſtas ſanctas unctiones, & piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum deliquiſti*; ita tenent Coninchius, Layman, Diana, Averſa, Hambertus, Abellius, & ex noſtris Hiquæus 4. diſput. 22. ſect. 5. Fundamentum eſt, quia ſi ſub una forma quinque ſenſus ungantur, & expreſſim nominentur, ipſa in ſenſu, & in ſignificatione æquivalet quinque formis ſingillatim prolatis; ergo quinaria illa formarum repetitio, quæ fieri ſolet, non eſt de eſſentia hujus ſacramenti, ſed potius de integritate eo modo, quo manus, & pedes in homine dicuntur ejus partes integrales, non autem eſſentiales, cum tota hominis eſſentia phyſica in corpore, & anima conſiſtat, quoniam revera ſub una tali forma completur ea integra tota eadem formalis ſignificatio abſque materiali repetitione omnium illorum verborum. Unde juxta hanc ſententiam, quæ ſatis probabilis eſt, ſi infirmus jam jam moriturus credatur, poterit ſacerdos partes magis obvias quinque ſenſuum illinire, v. g. unum oculum, aurem, narem, labium, & aliquam aliam partem pro ſenſu tactus, qui ubique eſt diffuſus, idque celeriter nullo facto ſigno Crucis, & ſimul, ac ſemel hæc verba proferre. *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti, aut peccaſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum*. Et quidem in caſu neceſſitatis potest hic modus exerceri potius, quam ſinatur ægrotus abſque hoc beneficio mori, idque etiam Suarez admittit d. 42. ſect. 2. juxta quam ſententiam explicanda ſunt Concilia, quæ docent inungendos eſſe omnes ſenſus cum ſingulis formis ſingillatim prolatis de neceſſitate præcepti, & quando gravis non urget neceſſitas. Dices in ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ, neceſſariæ ſunt ſingulæ formæ ſingillatim prolatæ, ac etiam in ſingulis Ordinibus conferendis neceſſariæ ſunt ſingulæ formæ partiales ad validitatem ſacramenti; ergo ſic etiam dicendum erit in propoſito. Negatur omnino paritas, non enim eſt eadem ratio, quia per diverſas formas partiales Ordinis diverſæ poteſtates ſpirituales ſunt exprimendæ; quæ in collatione cujuſque Ordinis conferuntur; & per ſingulas formas partiales Euchariſtiæ diſtincti termini exprimi debent, qui per ſe, & ex vi verborum ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentes fiunt. At in ſacramento extremæ Unctionis ſolum exprimenda ſunt peccata, quæ per ſingulos ſenſus fuere commiſſa; hæc autem æque bene explicari poſſunt per plures formas partiales ſingillatim prolatas, ac per unam ſolam totalem pluribus aliis æquivalentem, ut jam explicatum eſt, & notat Amicus d. 19. ſect. 4.

38 Quarto alii docent in caſu neceſſitatis unicam etiam ſufficere unctionem, in quacumque corporis parte fiat, & ſub una forma tantum omnes corporis ſenſus exprimente. Ita Sylvius, Becanus, & ex noſtris Poncius, & Hiquæus, & probabilem putant Suarez, Coninchius, Layman, Caſpenſis, Amicus, & alii Recentiores, eamque approbavit

tota

tota Univerſitas Lovanienſis atteſtatur, & ſimul approbante Octavio Tricaricanſi Nuncio Apoſtolico in Germania apud Dianam loco cit. quin etiam graſſante peſte eam expreſſe proponunt Paſtorale Mechlinienſe de ſacramento Unctionis canone 9. & Patavienſe can. 11. ſub his verbis. *In morbis contagioſis, & peſte graſſante, ut periculum evitetur, ſufficit inungi ſenſus organum magis unctioni expoſitum dicendo, per iſtam ſanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum, &c.* Probant etiam ratione, quia non conſtat neceſſarium eſſe ad validitatem ſacramenti, quod omnes ſenſus in omni caſu inungantur, & illa unica unctio cum tali forma ſignificat ſufficienter effectum ſacramenti; ergo &c. probatur aſſumptum, quia ſi id conſtaret, vel hoc eſſet ex verbis Apoſtoli Jacobi *Ungentes eum*, &c. vel ex uſu, & praxi Eccleſiæ; non primum, quia ſicut ex illis verbis Matth. ultimo *Baptizantes eos* non colligitur, niſi una ablutio ad Baptiſmi validitatem neceſſaria, ita ex illis verbis *Ungentes eum* non colligitur, niſi quod debeat infirmus inungi, ſive id fiat in una corporis parte, ſive in pluribus, nam ſive hoc modo fiat, ſive illo, homo dicitur vere inunctus. Neque ſecundum dici poteſt, nam uſus Eccleſiæ non declarat, quæ ſunt eſſentialia, & ſine quibus ſacramentum non fieret, ſed ſolum quid fieri debeat, quando nulla urget neceſſitas, ſive id neceſſarium ſit neceſſitate ſacramenti, ſive ſolum præcepti. Nec tandem ex Conciliis id colligi poteſt, quia Tridentin. ſeſſ. 14. cap. nullum certum unctionum numerum pro materia ſacramenti aſſignavit. Florentinum vero in decreto de unione Armenorum licet ſeptem aſſignet unctiones, ſcilicet in quinque ſenſibus, & præterea in renibus, & pedibus, cum tamen conſtet ex dictis ſaltem has duas ultimas ex communi omnium ſententia ad validitatem ſacramenti non eſſe neceſſarias, plane neque dici poteſt, quod ſaltem reliquæ quinque ſint de mente Concilii neceſſariæ, cum non ſit major ratio de iſtis, quam de illis.

39 Confirmatur, quia unctio Græcorum talis eſt, ut nullam in facie organum inungant, ſed per unctionem factam in ſpecie in modum Crucis, ut in fronte, genis, & mento unctionem organorum ſenſus comprehendat, quos tamen dicendum non eſt in rebus ad validitatem hujus ſacramenti neceſſariis deficere, ſine urgenti ratione. Nec veriſimile eſt Eccleſiam Romanam, quæ eſt Magiſtra veritatis, permittere, quod Eccleſiæ particulares hunc ritum ſervent, & tamquam regulam Canonicam in ſuis Ritualibus doceant ut ſupra viſum eſt, ſi illam falſam exiſtimaret, & contra ſacramenti validitatem. Alias duas rationes vide loc. cit. deductas ex proportione ad ſacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ. Debet tamen ſemper in caſu tali unius unctionis fieri in forma mentio quinque ſenſuum, nam ſi in forma mentio fieret de uno tantum ſenſu, verbi gratia, viſu, forma non ſignificaret ſufficientem effectum, ad quem conferendum ſacramentum hoc eſt inſtitutum, qui eſt gratia, qua remittantur peccata quinque ſenſuum, vel illis mediantibus patrata; ſi tamen in forma nullus exprimeretur ſenſus expreſſe, ut fiebat in forma Ambroſiana, & Venera ſuperius relatis, ſatis probabile eſt, quod adhuc ſufficeret, quia adhuc per verba in eis contenta totus ſacramenti effectus ſufficienter ſignificatur, ſcilicet remiſſio peccatorum per ſenſus commiſſorum.

40 Quinto tandem Brancatus noſter tom. 3. de ſacramentis diſp. 11. art. 4. & 13. aſſerit, omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia hujus ſacramenti, quando omnes fieri poſſunt, cum autem ſupervenit mors, illæ ſolum ſunt de eſſentia, quæ jam factæ ſunt, & una, ſi una tantum facta eſt; hoc enim, inquit, videtur divinæ pietati maxime conſentaneum, ex inſtitutione enim non poteſt unctio dari, niſi in extremis poſito; ergo niſi etiam fuiſſet inſtitutum, ut unctio quæ pro illo extremo dari poteſt, ſit ſufficiens, in pluriſque non perficeretur; imo frequenter nullitati expoſitum eſſet; quæ omnia abſurda maxime caventur, ſi dicamus omnes unctiones conſtituere eſſentiam, quando omnes fieri poſſunt; cum autem mors ſupervenit illas ſolum eſſentiam conſtituere, quæ jam factæ ſunt, & unam etiam interdum, ſi una tantum facta eſt, nam in omnibus præfatis caſibus adeſt intentio Miniſtri, forma, & materia, remota, & proxima, & ſic exiſtimat hoc ſacramentum fuiſſe a Chriſto Domino inſtitutum, neque ullum ait ex hoc ſequi abſurdum. Deus enim videt quod unctiones pro quolibet caſu ſunt applicandæ, & in fine ultimæ cauſat effectum talis ſacramenti. Verum hic dicendi modus non placet, ut diximus, loco cit. utpote qui vage nimis eſſentiam ſacramenti hujus aſſignat, itaut quandoque in una tantum unctione, quandoque in duabus vel tribus, & quandoque in omnibus eſſentia ſacramenti conſiſtat juxta moribundi ſtatum, & periculum, unde hac admiſſa ſententia certa regula dari non poſſet de miniſterio hujus ſacramenti, ejuſque materia proxima eſſet incerta, & vaga juxta varietatem ſtatus infirmi. Cum ergo in cæteris ſacramentis aſſignetur materia proxima certa, & determinata ex eorumdem inſtitutione, hoc idem pariter de materia proxima ſacramenti hujus aſſerendum erit, quod ſcilicet, vel omnes quinque unctiones ſint de eſſentia hujus ſacramenti, ut ſecunda, & tertia opinio aſſerebat; vel una tantum ſimpliciter, & abſolute loquendo ſufficiat ad ſacramenti validitatem, licet aliæ quoque quando adhiberi poſſunt, ſint neceſſariæ neceſſitate præcepti, & concurrant, ſi non ad eſſentiam, ſaltem ad integritatem ſacramenti conſtituendam, ut quarta opinio docebat. Nam etiam juxta hunc dicendi modum optime conſultum eſſet neceſſitati, & utilitati infirmorum, quibus in caſu neceſſitatis unica ſufficeret unctio, nec in Miniſtro ulla poteſt contingere perplexitas, eo ipſo quod probabiliter putat ad validitatem ſacramenti unicam ſufficere unctionem cum debita forma conjunctam, nec ulli periculo nullitatis exponitur ſacramentum, nam per unicam unctionem perficeretur, & ſub probabili ſaltem materia infirmo conferretur abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo. Videatur Suar. tom. 4. diſp. 41. ſect. 3. ubi hunc dicendi modum refert, & impugnat tamquam quid novum, & ſine fundamento inventum.

41 Poſtremo ex dictis ſequitur, ut notavimus loc. cit. in fine articuli, primam ſententiam Fabri, & ultimam Brancati nullam prorſus habere probabilitatem ob rationes adductas; ſecundam vero eſſe omnium tutiſſimam, & in praxi ſaltem ſub præcepto ſervandam, quando tamen nulla urget gravis neceſſitas, quod evidenter probat univerſalis Eccleſiæ praxis. Tertia etiam eſt valde probabilis, & in morbis præſertim contagioſis tuta conſcientia in praxi ſervari poteſt, tum ob rationem, in qua fundatur ſatis evidentem, & convincentem, tum ob auctoritatem, & catervam Doctorum eam ſequentium. Quarta tandem opinio etiam ſua probabilitatem non caret eadem de cauſa, unde ſi peſte graſſante probabiliter timeatur, ut ſi omnes ſenſus inungendo contagium contrahatur, ut teſtantur quamplures in tali caſu accidiſſe, poterit juxta hanc ſententiam Miniſter tuta conſcientia unum tantum organum obvium, & expoſitum inungere ſub unica forma omnes ſenſus exprimente, qualem prædicta paſtoralia præſcribunt, & ita ſervari in praxi tempore peſtis in Belgio, & in Auſtria refert Amicus diſp. 59. ſect. 4. in fine. Nec alia in tali caſu fit injuria ſacramento, quando propter periculum contagionis tutior ſententia ſervari nequit in praxi, quia talis actio honeſtatur utilitate, quam infirmo afferre poteſt, quia interdum accidere poteſt, ut ſupra dictum eſt, quod aliter hoc ſacramentum miniſtrari nequeat infirmo, niſi unam tantum corporis partem inungendo, ut in caſu nimirum, quo peſte affectus ita pronus jaceret, ut non poſſet in facie inungi, nec in aliis ſenſibus ibi reſidentibus, quare abſque ullo ſcrupulo in his, & ſimilibus caſibus poteſt Miniſter infirmo præfato modo hoc ſacramentum miniſtrare.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ, & qualis ſit Unitas hujus ſacramenti.

42 JAm diximus diſp. 6. cit. quæſt. 3. artic. 2. ab initio controverſiam hanc non eſſe de unitate ſpecifica, cum enim hoc ſacramentum ex eadem materia, & forma ſemper conſtet, & ad eumdem finem, & effectum ſemper ordinetur, & eamdem definitionem eſſentialem ſemper habeat, conveniunt omnes ſemper eſſe ejuſdem ſpeciei, & eſſe unum in eſſentia, ſeu ſpecie ultima. Sed tota difficultas eſt de unitate numerica, quamvis enim conſtet non eſſe ita unum, ut ſaltem in diverſis perſonis non poſſit ſecundum numerum multiplicari, nam ſatis per ſe conſtat eſſe diverſa individua ſacramentalia, quæ diverſis conferuntur perſonis, & hæc numerica multiplicatio omnibus ſacramentis eſt communis. Non tamen ita conſtat eſſe unum numero, quando ſemel uni, & eidem confertur, cum enim in hoc ſacramento conficiendo plures interveniant unctiones, & multiplex etiam forma, videntur ex ſingulis unctionibus, & ſingulis formis in illas cadentibus confici ſingula integra ſacramenta, utpote ex propria forma, & materia conſtantia, & fortaſſe etiam proprios effectus habentia, atque ideo non eſſe unum numero ſacramentum. Quoniam vero ex alia parte omnes illæ partiales unctiones ad integram totius hominis unctionem, quam inſtitutio hujus ſacramenti exigit, ordinantur, & pariter omnes illæ formæ deprecatoriæ ad completum effectum obtinendum tendunt, ideo fatentur omnes ex illis omnibus unctionibus, & formis unum numero conſurgere ſacramentum, quod vocatur unum compoſitione, quatenus omnes illæ materiæ, & formæ ad artificioſam compoſitionem unius adæquati ſigni referuntur, tota itaque difficultas conſiſtit in explicanda hac numerica compoſitionis unitate, de qua ſunt varii modi dicendi breviter examinandi juxta dicta l. c.

45 Primo itaque aliqui aſſerunt hoc ſacramentum eſſe unum unitate indiviſionis, ſive indiviſibilitatis, ita ſcilicet ut ejus practica ſignificatio, & virtus collativa ſui effectus non intelligatur, niſi tota ſimul, quando perficitur ultima unctio, & tunc indiviſim conferat totum ſuum effectum loquendo ſpecialiter de gratia ſanctificante, quia alii effectus divinorum auxiliorum, & interdum ſanitatis corporalis diſpenſantur a Deo pro opportunitate, ſicut alii ſimiles effectus in aliis ſacramentis. Itaque dicunt hi DD. quod eodem pacto ſe habet multiplex unctio ad unitatem hujus ſacramenti, ſicut ſe habet trina merſio in aqua, ſi tota eſſet de Baptiſmi eſſentia, adhuc enim totus Baptiſmus eſſet unus

unitate indiviſionis unitate morali ſacramentali, ita nempe quod non conſtitueretur Baptiſmus, nec conſiſteret ejus vis, nec conferretur ejus effectus, niſi in tertia merſione abſque diviſione, & participatione in prima, & ſecunda; ſic ergo de facto dicunt eſſe unum hoc extremæ Unctionis ſacramentum conſtans tot unctionibus in pluribus corporis partibus. Ex quo etiam deducunt primam unctionem proprie loquendo ſacramentum dici non debere, ſed potius partem ſacramenti, ſicut in prædicta hypotheſi de Baptiſmo magis expediret dicere primam merſionem eſſe partem ſacramenti, quam eſſe ſacramentum. Ita ad verbum rem explicat Averſa quæſt. un. de extrema Unctione ſec. 5. quam opinionem ſequitur etiam Caſpenſis tract. 27. diſp. 4. ſect. 1. & exiſtimat probabiliorem oppoſita, quia hoc ſacramentum, inquit, eſſentialiter perficitur indiviſibiliter illis quinque unctionibus, & formis ipſis correſpondentibus, ac proinde gratia non confertur, niſi in ultimo inſtanti terminativo quintæ Unctionis, & prolationis ſuæ formæ, quod ex eo præſertim probat, quia verba, quibus illæ quinque formæ conſtant, licet per ſe ad remiſſionem venialium ſint inſtituta, per accidens tamen ad remiſſionem quoque mortalium extenduntur, & quia unum mortale ſine alio remitti nequit, ideo opus fuit, ut forma ſignificans inquiſitionem mortalis commiſſi v. g. per viſum, nec ſignificaret, nec ſortiretur effectum ſuum niſi conjunctim ſumpta cum cæteris formis, quibus per accidens remittuntur mortalia per alios quoque ſenſus commiſſa.

44 Secundo, alii vero e contra docent hoc ſacramentum eſſe unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, Ita Scotus d. 23. qu. unic. in ſolutione ad 2. ubi ait. Dico quod eſt unum ſacramentum unitate integritatis, ſed non unitate indiviſibilitatis, ſicut effectus ejus non eſt unus indiviſibiliter, quia non remiſſio unius venialis, ſed unus unitate plenariæ remiſſionis omnium venialium, ut omnibus remiſſis nihil remaneat retardans a perceptione beatitudinis. Ita Doctor loc. cit. ubi ſupponit ſingulas unctiones ſuos habere partiales effectus, & per ſingulas unctiones dari ſingulos gradus ſeu portiones gratiæ, ac per ſingulas unctiones remitti illa peccata venialia, quæ per illum ſenſum commiſſa ſunt, itemque pœnam temporalem, quæ ratione illius ſenſus debita eſt, ac proinde ſicut quinque ſunt unctiones partiales, quæ conſtituunt integrum ſacramentum, ita quinque vicibus conferri quinque gradus gratiæ, qui conſtituunt adæquatum effectum hujus ſacramenti, ſicut in Euchariſtia datur una pars gratiæ per ſumptionem unius ſpeciei ſacramentalis, & altera per præſumptionem alterius, eſtu integrum ſacramentum non conſurgat, niſi ex utraque ſpecie ſimul. Hoc idem ſentit cum Doctore Almaineus 4. diſt. 23. quod probat, quia unum veniale poteſt remitti ſine alio, cum compatiatur ſecum charitatem, ideo poteſt aliquis dicere, quod per unctionem oculorum remittuntur venialia per oculos commiſſa, non autem commiſſa per nares, & ſic quælibet partialis unctio cum forma ſibi correſpondente eſt partiale ſacramentum, & habet ſuum effectum. Hoc idem ſentiunt Poncius, Hiquæus, qui etiam hoc probant ex modo, & ritu miniſtrandi hoc ſacramentum, quia ad ſingulas unctiones dicitur forma ſacramenti ex uſu Eccleſiæ Romanæ; ergo ſupponit in ſingulis unctionibus eſſe neceſſariam, & ſufficientem materiam, alias non poſſet integre forma dici, niſi in ſenſu ſacramentali, in quo eſt efficax, & ſupponit materiam requiſitam, & eſſentialem.

45 Tertio Faber etiam ex noſtris, & Hiribarnes, tamquam de mente Doctoris tenent hoc ſacramentum eſſe unum unitate integritatis, non vero indiviſibilitatis, ſed minus conſequenter; poſtea dicunt omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia ſacramenti, ita quod ſi alius Sacerdos faciat duas, vel tres unctiones, non conficit ſacramentum, nec confert gratiam, quia hæc confertur ſolum in fine prolationis verborum in ultima unctione. Hoc, inquam, non dicitur conſequenter, quia ſi unctio omnium ſenſuum eſſet materia eſſentialis perficienda ante collatum effectum ſacramenti, ſequitur ex ipſo hoc ſacramentum eſſe unum unitate indiviſibilitatis, & non integritatis tantum, ut inquit Doctor. Conſequentia patet, quia ſenſus ſacramentalis perfici nequiret, ſed ſacramentum ipſum, niſi completa materia eſſentiali requiſita. Qui ergo juxta volunt hoc ſacramentum eſſe unum unitate integritatis tantum, & non indiviſibilitatis, ut expreſſe Doctor ſignificat loc. cit. debent conſequenter dicere in ſingulis unctionibus, & formis correſpondentibus partialem gratiam conferri, non vero tantum in fine ultimæ unctionis, & formæ in ea prolatæ, ſic enim ex illis omnibus unum conſurgit numero ſacramentum, quod vocamus unum numero compoſitione, & integritate, quatenus omnes illæ unctiones cum ſuis formis partialibus tendunt ad integram, & completum hujus ſacramenti effectum obtinendum; licet enim concedamus, ut quæſt. ſeq. dicemus, per unctionem unius ſenſus ſub propria forma ſtatim dari aliquem gratiæ effectum, adhuc tamen ſacramentum eſſet unum ex omnibus unctionibus compoſitum, quia ille effectus gratiæ per primam unctionem collatus, licet ſufficiens eſſet ad remiſſionem venialium, quæ per illum ſenſum commiſſa fuerunt, adhuc tamen non eſſet integer, & completus, quia ſufficiens non eſſet ad remiſſionem venialium per alios ſenſus commiſſorum, qui nondum ſunt inuncti, nec ſufficiens ad confortandum, vel alleviandum infirmum, quantum indiget, vel indigere poteſt.

46 Quarto, ex his patet quid ſit dicendum ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, negatur enim hoc ſacramentum eſſentialiter perfici indiviſibiliter illis quinque unctionibus, & formis ipſis correſpondentibus, & gratiam non conferri, niſi in inſtanti terminativo quintæ unctionis, & prolationis ſuæ formæ, nam juxta noſtram ſententiam dicendum eſt per ſingulas unctiones dari ſingulos gradus, ſeu portiones gratiæ, ſicut in Euchariſtia datur una pars gratiæ per ſumptionem unius ſpeciei, & altera pars per ſumptionem alterius; quare ſicut quinque ſunt unctiones partiales, quæ unum numero conſtituunt, & integrum ſacramentum, ita per quinque vices quinque conferuntur gratiæ portiones, quæ adæquatum effectum hujus ſacramenti conſtituunt, & omnes illæ partiales materiæ, & formæ ad artificioſam compoſitionem unius adæquati ſigni referantur, & juxta hanc ſententiam dicendum eſt per primam gratiam partialem, quæ in prima unctione confertur, omnia peccata mortalia remitti, ſi quæ infirmo invincibiliter ignorata reperiuntur, cum nequeat unum peccatum mortale abſque alio remitti; repugnat namque ſaltem de potentia Dei ordinaria quamcumque gratiam habitualem cum peccato mortali conſiſtere. Addi etiam poteſt quædam peccata mortalia tolli principaliter, & ex vi formæ in prima unctione, quæ nimirum per talem ſenſum commiſſa ſunt, alia vero veluti concomitanter ratione gratiæ, cum qua conſiſtere non poſſunt. Sed hæc omnia magis patebunt ex dicendis infra, quando hoc ſacramentum ſuum conferat effectum, nam ſi ſingulæ unctiones ſuos partiales habent effectus, ex omnibus conſurget integrum ſacramentum, & ſic erit unum unitate integritatis, ſicut dicitur de ſacramento Euchariſtiæ. Si vero hoc ſacramentum eſſentialiter perficitur omnibus unctionibus, & formis ſingulis illis correſpondentibus, & gratia non confertur, niſi in ultimo inſtanti quintæ Unctionis, & formæ ſibi correſpondentibus, tunc ſacramentum iſtud erit unum unitate indiviſibilitatis, quia ejus effectus nullo modo per ſingulas unctiones partitur, vel dividitur, ſed totus in ultima unctione indiviſibiliter confertur.

47 Quinto hic ulterius quæri ſolet, an hoc ſacramentum ſit ita unum in eadem perſona, vel etiam ſucceſſive, ſeu per iteratam collationem multiplicari non poſſit, quo modo Baptiſmus dicitur unus, & Confirmatio. Hoc ſacramentum poſſe in eadem perſona in variis, & diverſis infirmitatibus conſtituta iterari definitum eſt in Conc. Florentino ab Eugenio Quarto in decreto de ſacramentis, ubi poſtquam docuit tria tantum ſacramenta characterem imprimere, atque ideo in eadem perſona iterari non poſſe, ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem, concludit quatuor reliqua characterem non imprimere, & reiterationem admittere, declarat tamen Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. hoc in eadem infirmitate, & morbo repeti non poſſe, ſed tantum quando infirmus poſt ſuſceptum hoc ſacramentum convaleſcit ex morbo, & rurſus poſtea in alium morbum, & mortis periculum incidit, poteſt tunc iterum hoc ſacramentum ſuſcipere, ita Tridentinum l. c. dicens: *Quod ſi infirmi poſt ſuſceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus ſacramenti ſubſidio juvari poterunt, cum in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint*, &c. & ratio hujus divinæ inſtitutionis eſt manifeſta, quia in novo morbo, & ſalutis periculo ſuccedit quoque nova hujus ſpiritualis remedii indigentia, & ſicut iteratur corporalis curatio in novo morbo, ita & hæc ſpiritualis iterari poterit.

48 Sexto ex hac allata Concilii doctrina oritur difficultas, an aliquando licitum ſit in eadem quoque infirmitate, quando diuturna eſt, ut duobus, vel tribus annis durans, hoc ſacramentum iterare. Nam ex una parte Concilium id expreſſe prohibere videtur, cum dicat non poſſe infirmum in eodem morbo, ſed in alio hoc ſacramentum ſuſcipere, & requirat, ut infirmus ex morbo convaleſcat, & poſtea in alium ſimilem incidat, ut hoc ſacramentum iterum ſuſcipere poſſit. Ex alia vero parte magno ſubſidio privaretur infirmus, ſi in aliquo diuturno, ac difficili morbo non niſi ſemel hoc ſacramentum ſuſcipere poſſet, ut innuit Concilium. Ad hoc communiter reſpondent Doctores cum D. Bonav. 4. d. 23. p. 2. q. 4. in fine, & D. Thoma in eodem 4. d. 23. q. 1. a. 4. durante eadem infirmitate, & eodem morbi ſtatu non poſſe hoc ſacramentum iterari; ſed quoties variatur morbi ſtatus, ut de periculoſo fiat non periculoſus, & rurſus de non periculoſo fiat periculoſus, toties iterari licere. Primum probatur, quia pro eodem morbi neceſſitate, & eodem periculo durante ſufficiens cenſetur adhiberi remedium per unam dumtaxat ſacri olei unctionem, & in hoc ſenſu Catechiſmus ipſe Romanus de hoc ſacramento loquens citata Concilii verba declarare videtur dicens: *Hoc obſervari oportet in una, eademque ægrotatione cum æger in eodem vitæ periculo poſitus eſt, ſemel tantum ungendum eſſe*. Quod autem hoc ſacramentum etiam in eadem infirmitate iterari poſſit, ſi pluries accidit, ut ex ejuſdem morbi varietate infirmus periculo mortis exponatur, ex eo probatur, quia ut Concilia definiunt, hoc ſacramentum eſt inſtitutum pro infirmis periculoſo morbo laborantibus, poteſt autem infirmus diuturna infirmitate gravari, & pluries in manifeſto vitæ periculo reperiri; ergo ſi infirmus graviter laborans

hoc

hoc ſacramentum ſemel ſuſcepit, ſi poſtea periculum evenit, & ob morbi diuturnitatem, ut hydropiſis ver. gr. vel phthiſis varietur notabiliter morbi ſtatus; & rurſus in ſimile vitæ periculum incidet, hoc ſacramentum repetere poterit, quia in tali caſu novus cenſetur morbus, novaque neceſſitas. Unde pro collatione huius ſacramenti non tam attendenda eſt in longioribus morbis temporis diuturnitas, & ejuſdem morbi continuatio, quam ſtatus mutatio, ac periculi varietas, ut in eadem perſona iterari poſſit, quia utrumque huius ſacræ Unctionis repetitionem, & indigentiam in tali morbi ſtatu, & proximo mortis periculo fundatur.

49 Poſtremo advertunt Doctores inter unam, & aliam unctionem notabilem temporis diſtantiam interponi debere, ut ita vere conſtet, & appareat periculum mortis fuiſſe renovatum. Ita Suarez, Nugnus, Henriquez, Reginaldus, Coninchius, Amicus, Averſe, Bonacina, & Summiſtæ paſſim. Dices hinc ſequi ſacramentum hoc contemptui exponi poſſe, nam in eadem die pluries poſſe accidere periculum, & toties hoc ſacramentum conferri, quod plane ſine contemptu, & irreverentia ſacramenti contingere non poſſet. Reſpondetur cum Divo Bon. l. c. non ſequi contemptum ſacramenti, quia periculum extremum non poteſt pluries in eadem die accidere, nullus autem, inquit Seraphicus Doctor, in aliqua infirmitate ungendus eſt, niſi eum ad exitum appropinquare præſumitur, & hoc ex infirmitatis aggravatione, quem ſtatum natura diu ſuſtinere non poteſt, immo aut vincit, aut vincitur. Si ergo infirmus non moriatur, ſed diutius vivat, & ſi perfecte non curetur, & convaleſcat, curetur tamen aliquo modo ab intenſione morbi, quia igitur venialia redire poſſunt, & iterum corporalis infirmitas aggravari, ideo poteſt, & debet ſacramentum extremæ Unctionis iterari. Ex quo Seraphici Doctoris diſcurſu colligitur non poſſe tantam, vel tantam diſtantiam inter unam, & alteram unctionem in eiuſdem infirmitatis ſpatio aſſignari, ſed potius prudenti judicio metiendam eſſe, quam doctrinam prædicti Doctores unanimiter amplectuntur, & plures alii paſſim.

QUÆSTIO IV.

De effectibus Sacramenti Extremæ Unctionis.

50 NOn eſt difficultas de effectibus, quos habet communes cum reliquis ſacramentis, & præſertim de gratia habituali, & eius augmento, hoc enim gratis concedunt Theologi omnes, ut expreſſe definitum eſt in Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. can. 2. de extrema Unctione his verbis: *Si quis dixerit ſacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, anathema ſit*; ſed difficultas eſt de propriis ipſius effectibus, quibus a reliquis ſacramentis diſtinguitur, & propter quos primario hoc ſacramentum fuit a Chriſto Domino inſtitutum, & quidem tres præſertim ejus effectus proprios videtur inſinuaſſe D. Jacobus in ſua Epiſtola cap. 5. cum dicit: *Ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Primus eſt ſalvare infirmum, hoc eſt, ipſum liberare ab infirmitate corporali. Secundus eſt alleviare ipſum. Tertius eſt remittere ipſi peccata, ſi ſit in peccatis, quos effectus adhuc confirmat, & magis declarat Conc. Trident. l. c. ſeſſ. 14. nam poſtquam in proœmio dixit ſacram Unctionem eſſe firmiſſimum præſidium contra verſutias, & tentationes diaboli, qui tempore mortis maxime vigilat, ut animas noſtras devoret, deinde in cap. 2. ait quod *Unctio delicta, ſi quæ ſunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſublevatus, & morbi incommoda, & labores levius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantibus facilius reſiſtit*, ita Concilium, & tandem poſt numeratos effectus ſpirituales, quos virtute hujus ſacramenti ægrotus recipit, ita concludit: *Et ſanitatem corporis interdum ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur*, ac poſtea capit. 2. repetit rurſus, & confirmat ſacram Unctionem conferre gratiam, peccata remittere, & alleviare infirmos. Ex quo patet duplicem eſſe huius ſacramenti effectum, alterum ſpiritualem, quem cauſat in anima, & illum ſemper confert obicem non ponenti, alterum materialem, quem interdum cauſat in corpore, & non niſi quando animæ ſaluti id expedit, quod etiam Florentinum expreſſit l. c. quando dixit, quod hujus ſacræ Unctionis *effectus eſt mentis ſanatio, & inquantum expedit ipſius etiam corporis*, hos igitur effectus in præſenti quæſtione breviter explicabimus iuxta dicta diſp. 9. cit. quæſt. 4.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus, & quis eorum præcipuus.

51 THeologi communiter præfatos ſacræ Unctionis effectus adhuc magis explicare volentes ad quinarium reducunt numerum. Primus effectus illi communis cum aliis ſacramentis eſt gratia ſanctificans, ut ſupra dictum eſt. Secundus eſt ſpeciale gratiæ auxilium tum ad ſuperandas tentationes in mortis articulo occurrentes, tum ad ſpem, & confidentiam facilius, & firmius in Deum erigendam, tum tandem ad morbi, & mortis moleſtias cum maiori patientia ferendas. Tertius eſt remiſſio peccatorum venialium primario, & per ſe, ut ex ſupracitatis Apoſtoli, & Concilii verbis, & ipſa ſacramenti formæ colligitur. Quartus eſt remiſſio peccatorum etiam mortalium, ſecundario tamen, & per accidens, ſi quæ forte habet infirmus, quæ habere ſe bona fide, & invincibiliter ignoret, ut infra explicabitur. Quintus denique eſt abſterſio reliquiarum peccati, ut expreſſe docet Concil. Trident. cit. cap. 2. quarum quidem reliquiarum peccati nomine quid ſit intelligendum non omnes conveniunt; communiter tamen cum D. Th. 4. d. 23. q. 1. ad 2. intelligunt animi languorem, torporem, mœrorem, triſtitiam, faſtidium, anxietatem, & alias ſimiles pravas affectiones, quæ ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriri ſolent, & peccatorem in deſperationem inducere, & hæc diviſio ſpectat ad effectus ſpirituales, quos hoc ſacramentum in anima cauſat, non ad materialem ſanitatis corporalis. De his igitur extremæ Unctionis effectibus diſputant Theologi, quinam ſit eorum magis principalis, & præcipuus, & propter quem primario, & principaliter fuit hoc ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum. Qua in re variæ ſunt opiniones, quas diſtincte q. 4. cit. referimus, ubi tandem art. 1. pro quæſiti reſolutione ſequentes ponimus concluſiones.

52 Primo dicendum eſt, tres eſſe huius ſacramenti effectus a D. Jacobo l. c. inſinuatos. Unus eſt dimiſſio peccatorum venialium in extremo vitæ periculo, unde ſacramentum hoc non eſt inſtitutum abſolute ad peccata venialia dimittenda, ſed ad illa dimittenda in extremo vitæ, ut non ſint impedimentum retardativum gloriæ conſequendæ, ita Scotus noſter d. 23. cit. ubi non dicit ſimpliciter, & abſolute hoc ſacramentum eſſe inſtitutum pro remiſſione venialium, ſed pro finali eorum remiſſione, & congruentiam inſtitutionis huius ſacramenti aſſignat pro tali effectu, quia congruum erat, quod Viator exceſſurus ex hac vita a venialibus peccatis finaliter abſolveretur, quia iſta non remiſſa eſſent impedimentum gloriæ conſequendæ; in extremo autem vitæ nemo fere eſt, qui peccatis venialibus non ſit obnoxius, quia hæc quaſi continuo committimus, in hoc igitur ſenſu dicimus proprium effectum huius ſacramenti eſſe remiſſionem venialium. Alter effectus huius ſacramenti eſt alleviatio mœroris, torporis, ineptitudinis, & languoris ad operandum bonum, quem effectum ſignificavit D. Jacobus illis verbis, *& alleviabit illum Dominus*, & iſte effectus ſequitur ex præcedenti, nimirum ex collatione gratiæ, ut habet annexam venialium remiſſionem, illi enim erant effectus peccatorum venialium, quibus ablatis infirmus vigoratur, & hilareſcit, & fiducia divinæ miſericordiæ in eo excitatur, qua facilius dæmonis tentationibus reſiſtit, licet enim peccata venialia gratiam non auferant, ardorem tamen charitatis diminuunt, & refrigerant, & ſunt diſpoſitiones ad mortale peccatum, uti declarantur, ideo valde congruum fuit per hoc ſacramentum infirmum in periculo vitæ conſtitutum ab his peccatis liberare, ut magis ſtrenuus evadat in agone illo ad tentationes dæmonis ſuperandas. Ultimus tandem effectus, qui non ſemper ſequitur, eſt ſanatio ab infirmitate corporis, quem Deus ſi expedit ſaluti animæ, confert ipſi infirmo, quem etiam indicavit D. Jacobus illis verbis: *Oratio fidei ſalvabit infirmum.* Hos tres effectus, & hoc eodem ordine recenſet, & confirmat Trid. l. c. verbis ſupra relatis ab initio quæſtionis. Nec refert, quod inverſo ordine D. Jacobus hos effectus ſignificaverit, & ultimo loco remiſſionem peccatorum poſuerit, nam ponitur ultimo loco, tamquam finis, ad quem reliqui ordinantur. Et ad hos tres effectus reducuntur alii ſuperius enumerati, nam ſpeciale gratiæ auxilium ad ſuperandas tentationes in articulo mortis occurrentes continetur in ſecundo effectu recenſito, nempe in infirmi alleviatione, ac etiam peccati reliquiarum abſterſio, nam mœror, torpor, & languor ad bene operandum ſunt effectus peccatorum venialium, ut dicebamus, & proinde peccatorum reliquiæ dici poſſunt, quibus ablatis infirmus vigoratur, & roboratur ad tentationes ſuperandas in articulo mortis occurrentes; & quidem niſi nomine reliquiarum peccati hæc intelligamus, difficulter defendi poteſt earum abſterſionem eſſe ſacramenti huius effectum, ut ardentes oſtendimus q. 4. cit. art. 1. n. 66.

53 Secundo dicendum eſt, quod licet ſit primus, & pecularis huius ſacramenti effectus animum roborare infirmi quibuſdam ſpecialibus auxiliis contra difficultates, & tentationes in mortis articulo occurrentes, non tamen eſt

eſſe-

affectus principalis, & principaliter intentus. Hæc aſſertio ſtatuitur contra Suarez, Henriquez, Conincbium, Becanum, Layman, & alios Recentiores aſſerentes effectum proprium, & primarium huius ſacramenti eſſe confortare animam infirmi contra difficultates, & tentationes in articulo mortis occurrentes quibuſdem auxiliis ad hoc ſpecialiter ordinatis, & probatur, quia effectus primarius cuiuslibet ſacramenti eſt gratia habitualis cum aliquo affectu ſibi connexo, qui ſtatim abſolutæ materia, & formæ confertur, ut patet ex communi doctrina de effectu ſacramentorum; ſed alleviatio animæ contra difficultates ex tentationibus dæmonis in articulo mortis occurrentes fit per gratiam actualem; qua mediante excitatur anima, & hilareſcit per lætitiam ſpiritualem, & divinæ miſericordiæ fiduciam, ut patet ex Concil. Trid. cit. quod hunc effectum in talem excitationem refert, docens modum, quo alleviatur anima. Confirmatur, quia ille cenſendus eſt effectus primarius ſacramenti, quem forma ipſa ſacramentalis ſignificat, cum ſacramenta novæ legis efficiant, quod ſignificant, & eorum ſignificatio cum ipſa cauſalitate recurrat, ſed quamvis hæc animi confortatio, & roboratio ſit verus, & proprius huius ſacramenti effectus, ut ſupra dictum eſt, tamen per formam huius ſacramenti, talis effectus non exprimitur, ſed peccatorum remiſſio, ut conſtat ex illis verbis: *Indulgeat*, ſeu *parcat*, vel *remittat tibi Deus quidquid deliquiſti &c.* ergo &c. Tandem effectus primarius ſacramenti eſt certus, & infallibilis, & omnibus confertur, ut conſtat ex dictis de natura, & inſtitutione ſacramentorum novæ legis in genere, ſed ut dicemus inferius, extrema unctio etiam iis confertur, qui amiſerunt uſum ſenſus, & rationis, in quibus pro eo ſtatu nulla excitatio voluntatis ad actum ſecundum eſſe poteſt; ergo talis excitatio effectus primarius huius ſacramenti eſſe non poteſt, ſed tantum ſecundarius.

54 Tertio dicendum eſt, effectum primarium huius ſacramenti eſſe finalem remiſſionem omnium venialium per ſe, mortalium vero omniſi per accidens, ut poſtea dicemus. Hæc concluſio eſt Scoti l. c. quam fuſe probant Faber, Arctinus, Hiquæus, Branearus, Hiribarnea, & alii Scotiſtæ, cui expreſſe favet Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. & can. 2. ubi primum, & præcipuum huius ſacramenti effectum ſtatuit remiſſionem peccatorum, ſecundum vero, ac veluti ex hoc primo orientem recenſet alleviationem animæ per excitationem fiduciæ in divina miſericordia. Hoc idem colligitur ex forma ſacramentali extremæ Unctionis, quia forma cuiuslibet ſacramenti exprimit primarium illius effectum, utpote quæ expreſſior eſt in ſignificando; ſed remiſſio peccatorum exprimitur per formam, qua utitur Eccleſia Romana, & Græca, ut ſupra dictum eſt; ergo hæc eſt primarius huius ſacramenti effectus. Quod autem talis remiſſio ſit per ſe, & ex vi inſtitutionis huius ſacramenti venialium tantum, non autem mortalium, expreſſit Catechiſmus Romanus de hoc ſacramento dicens. *Docebunt igitur Paſtores hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis leviora, quidem, & communi nomine appellantur venialia remittit, mortalia enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt, ſed Baptiſmus tantum, & Pœnitentia vi ſua hoc efficiunt*, quæ verba *vi ſua* idem ſonant, quod ex opere operato. Non ergo per ſe, & primario peccata mortalia hoc ſacramento delentur, quia hæc per ſe ſpectant ad ſacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, ſed tantum ſecundario, & per accidens modo infra explicando; unde & Rituale Romanum prohibet hoc ſacramentum dari peccatori manifeſto, nam mortalia ſupponuntur per ſacramentum Confeſſionis remiſſa, & ſuſcipiens hoc ſacramentum ſupponitur eſſe in ſtatu gratiæ; ergo remiſſio peccatorum, quæ dicitur eſſe huius ſacramenti effectus primarius, & præcipuus, intelligenda eſt primario de venialibus. Itaque ex Concilio Tridentino, & forma extremæ Unctionis colligitur dari gratiam remiſſivam peccatorum, tamquam effectum primarium, & immediatum huius ſacramenti, & in Catechiſmo Romano declaratur illa peccata per hoc ſacramentum remittenda primario, & per ſe intelligi debere venialia, non autem mortalia, quia hæc per ſe ſpectant ad alia antecedentia ſacramenta, alioquin præmiſſa ſola unctione poſſet infirmo Viaticum miniſtrari ſine prævia pœnitentia, quia ad fructum, & dignam Euchariſtiæ ſumptionem non requiritur, niſi ſtatus gratiæ, qui per ſacramentum quoque extremæ Unctionis acquiri poſſet, ſi ad remiſſionem cuiuſcumque peccati promiſcue per ſe inſtitutum eſſet, ſive venialis, ſive mortalis, hoc autem eſt contra determinationem Eccleſiæ, & Trid. ſeſſ. 13. cap. 7.

55 Quarto dicendum eſt, hunc effectum finalem, ſcilicet remiſſionem venialium cauſari ab hoc ſacramento ex opere operato, dummodo ſuſcipiens per complacentiam in peccatis obicem non ponat. Hæc aſſertio probatur ex paritate aliorum ſacramentorum, ſicut enim cætera ſacramenta cauſant effectus ſuos ex opere operato; ita & hoc ſuum proprium, & primarium effectum cauſare debet. Immo ſicut congruum fuit, quod Baptiſmus in pueris ex opere operato ſuum cauſaret effectum immediate, ſcilicet abſolutionem ab originali, ut nulla ex parte ſubjecti requireretur diſpoſitio ratione infantilis ætatis, ita ſervata proportione idem aſſeri debet de hoc ſacramento, cum poſſit conferri Phreneticis, & qui actualem uſum rationis non habent, dummodo illum aliquando habuerint, & obicem non poſuerint. Et hoc etiam reſultat in maiorem Dei miſericordiam, & maximum infirmi commodum, qui actus multos cum magno labore exequi deberet, & conari ad reminiſcendum peccata, ac illa deteſtari. Hinc ſacramentum extremæ Unctionis in eo præſertim a pœnitentia diſcriminari ſolet, quod eſſentia huius ſacramenti non pendet ex actibus ſuſcipientis, ſicut ſacramentum pœnitentiæ, nam dolor de peccatis in ſacramento pœnitentiæ requiritur, ut pars eſſentialis ſacramenti, & ſine quo non fieret ſacramentum, at in ſacramento extremæ Unctionis vel nullo modo requiritur, ut quando ſubiectum nullum habet peccatum, vel ſi habet non eſt rationis compos, vel ad ſummum requiritur, ut diſpoſitio ad conſequendum ſacramenti effectum, quando quis accedit cum aliquo peccato invincibiliter ignorato, vel ad cuius remiſſionem pœnitentiæ ſacramentum applicari non poteſt ob ingentem ſenſuum ægrotantis deſtitutionem. Hinc circa modum remiſſionis peccatorum venialium per hoc ſacramentum rectius diſcurrunt, qui dicunt immediate remitti virtute huius ſacramenti abſque ulla diſpoſitione prævia, quam qui dicunt per hoc ſacramentum venialia remitti, in quantum excitat ad eorum deteſtationem formalem, vel virtualem.

56 Dices, aſſerere hoc ſacramentum venialia immediate remittere, nulla ex parte ſubjecti diſpoſitione requiſita, eſt contra conſuetum modum remittendi peccata perſonalia, quæ ſicut propria voluntate committuntur, ita abſque proprio actu retractativo peccatoris non remittuntur. Reſpondeo hoc totum verificari, quando peccata remitti debent per ſacramentum pœnitentiæ, quod eſt ſacramentum judiciale, & per modum judicii exercetur, hac enim ratione ex actibus ſuſcipientis eſſentialiter dependet, non vero quando peccata remittuntur per ſacramentum extremæ Unctionis, quod eſt medicinale, & per modum medicinæ exercetur. Unde etiam in infirmo rationis compote etiam diſpoſitionem Summiſtæ communiter non requirunt ad hoc ſacramentum fructuoſe recipiendum, quam votum illud recipiendi, & in phrenetico, quod tale votum præceſſerit, quando ratione utebatur. Et tandem jam diximus ſupra diſp. 21. *de Pœnitentia* qu. 4. de remiſſione venialium, quod licet attritio neceſſario prærequiratur ad conſequendam abſolutionem mortalium, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali conjuncta, tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in homine iuſto, qualis ſupponitur eſſe hoc ſacramentum ſuſcipiens, talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem ut ſacramentum eorum abſolutionem influere poſſit, ſed ſufficere poteſt etiam aliqua minor diſpoſitio, ut actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntas recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, hæc enim cenſetur quædam virtualis deteſtatio peccati, dum homo vult eius medicinam aſſumere.

57 Quinto tandem dicendum eſt, quod licet hoc ſacramentum non ſit remiſſivum mortalium per ſe, & ex vi propriæ inſtitutionis, adhuc tamen illa per accidens, & ſecundario remittere poteſt accedente diſpoſitione congrua, & bona fide ſuſcipientis. Ita Doctor d. 23. ſub A. ubi explicans illud Jacob. 5. *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, ait, quod hoc non intelligit de mortalibus, quia hæc non remittuntur, niſi in Baptiſmo, vel pœnitentia, ſed de venialibus, & ita ſentiunt ibidem Scotiſtæ omnes, & præſertim Almainus, qui dicit hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſſe ad remiſſionem finalem venialium, ſed per accidens tamen extendi quoque ad remiſſionem mortalium, & ſic etiam communiter loquuntur alii Theologi, quos citat, & ſequitur Gamacheus, & Abellius c. 6. *de extrema Unctione* ſect. 3. ubi ait, quod etiam remiſſio peccatorum mortalium eſt effectus huius ſacramenti, ſi quæ forte habet infirmus, quæ habere ſe bona fide, & invincibiliter ignoret, quamvis enim ſacramentum hoc ex primaria Chriſti inſtitutione ſecundam tantummodo gratiam, ideſt, gratiæ ſanctificantis augmentum conferat, ſupponatque hominem a peccato mortali per ſacramentum pœnitentiæ, aut perfectam contritionem iam purgatum, nihilominus ſecundario etiam, & per accidens primam interdum gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi forte confeſſio ſacramentalis nulla, & invalida fuit, & alias infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe invincibiliter ignoret, & de illis ſaltem in genere attritus ſit, & hoc ſatis aperte colligitur, tum ex præcitatis D. Jacobi verbis, *ſi in peccatis ſit remittentur ei*, tum ex illis Concil. Trid. cap. 2. *Delicta ſi quæ ſint adhuc expianda abſtergit*, tum denique ex ipſius formæ verbis, *Indulgeat Dominus quidquid peccaſti*, cum enim hæc verba ſint indefinita, ac ſine ulla reſtrictione, de peccatis etiam mortalibus intelligi poſſunt modo iam explicato, nempe ſecundario, & per accidens.

58 Demum hoc etiam ſignificavit D. Auguſt. ſerm. 215. de tempore, ubi ait, quod *quoties aliqua infirmitas ſupervenerit, corpus, & ſanguinem Chriſti ille, qui ægrotat, accipiat, & deinde corpus ſuum ungat, ut illud, quod ſcriptum eſt, impleatur; qui infirmatur inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui ungant eum*; in quo diſcurſu ſupponit ſcilicet Doctor, quod Euchariſtiæ ſuſceptio ſit prævia ſuſceptioni extremæ

Un-

Digitized by Google

Unctionis, cum ergo Euchariſtiæ receptio gratiam in animæ ſupponat, eo quod ſit ſacramentum vivorum, idem pariter de extrema Unctione dicendum erit, & per conſequens directe, & per ſe dicitur eſſe ſacramentum vivorum, ex accidenti tamen, ac veluti indirecte poterit dici quoque remedium, & antidotum mortuorum, ut de aliis quatuor ſacramentis ſuo loco dictum eſt, & hoc etiam Doctor noſter expreſſit loc. c. ſub lit. B. dum inquit, quod nullus eſt capax iſtius ſacramenti digne niſi ſit in gratia, iſtud enim ſacramentum non eſt remedium acquirendi gratiam, quia ad hoc ſunt tantum Baptiſmus, & pœnitentia: quibus verbis ſignificat Doctor hæc tantum duo ſacramenta per ſe eſſe ſacramenta mortuorum, ideſt, exiſtentium in peccato mortali, quod per ſe, & directe remittunt, alia autem quinque indirecte ſolum, & per accidens, quatenus ſcilicet gratia habitualis, quam cauſant in ratione ſacramenti, & peccatum mortale ſunt ſimul incompoſſibilia. Et ad efficaciam, & utilitatem ſacramenti huius ſufficit, ut ſaltem per accidens, & ſecundario peccata etiam mortalia, invincibiliter tamen ignorata, remittere poſſit, ut faciunt alia ſacramenta vivorum, & per hoc ſufficienter proviſum eſt neceſſitati infirmorum in extremo vitæ exitu. Dices, hinc ſequi non eſſe neceſſariam confeſſionem, ſeu pœnitentiæ ſacramentum. Negatur conſequentia, ut dicimus l. c. in fine articuli, nam ſi infirmus ſciat, ſe eſſe in peccato mortali, tenetur confiteri, ſi poteſt, aut ſaltem tenetur habere contritionem, ſi copiam Confeſſarii non habet; nec ſufficit ſacramentum extremæ Unctionis, ſi aut ob morbi vehementiam, & capitis turbationem neſciat ſe eſſe in peccato mortali, vel ſi hoc quidem ſciat, adhuc tamen bona fide ſe eſſe contritum putet, cum tantum ſit attritus, tunc ultra concedimus hoc ſacramentum ſufficere, nec neceſſariam eſſe confeſſionem, niſi in voto, ſi re ipſa haberi non poteſt. Objectiones autem quorumdam Thomiſtarum aſſerentium hoc ſacramentum non eſſe principaliter inſtitutum ad tollenda peccata venialia, & aliorum concedentium quidem effectum huius ſacramenti primarium eſſe peccatorum remiſſionem, at non tantum venialium, ut nos dicimus, ſed etiam mortalium ex vi inſtitutionis eius, vide ſolutas quæſt. 4. c. art. c.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quando hoc Sacramentum ſuum conferat effectum.

59 QUæſitum hoc, ut diximus diſp. 6. cit. q. 5. ab initio procedit de primario, & principali effectu huius ſacramenti, nimirum de effectu gratiæ habitualis, & remiſſionis peccati, nam alios duos effectus confert tantum quando eſt neceſſarium infirmis, & iuxta temporum, & occaſionum opportunitatem, gratia autem habitualis, & remiſſio peccati datur in uno aliquo inſtanti. Cum igitur hoc ſacramentum multis conſtet unctionibus, & formis, quæritur an tota gratia detur ſtatim poſt primam unctionem, an poſt omnes ſimul ſumptas, vel an potius diſtribuatur partialiter, & ſucceſſive in ſingulis, in qua difficultate ſunt varii modi dicendi breviter examinandi in præſenti juxta dicta q. 5. cit. art. 1. & 2.

Primo dixerunt aliqui gratiam habitualem non conferri, niſi per ultimam unctionem, ideſt per eam, quæ reipſe eſt ultima ex intentione Miniſtri ungentis, ſive hoc ſacramentum miniſtretur quinque unctionibus, quæ tantum ſunt de eſſentia, ſive ſeptem, quæ ſolum ſunt de integritate ſacramenti, unde ſi Miniſter vult ſacramentum miniſtrare per ſeptem unctiones, effectus gratiæ non dabitur, niſi poſt ſeptimam, ſi vero per quinque, gratia dabitur in fine quintæ. Secus autem diſcurrendum eſt, ſi Miniſtri intentio referratur ad primam, vel ſecundam, aut tertiam, tamquam ultimam, quia cum in hac ſententia ad minimum quinque unctiones ſint de eſſentia, etiamſi Miniſter intentionem haberet conferendi gratiam per primam, vel ſecundam unctionem, illam non conferret, quia ut ſacramentum ſuum effectum, conferat ſupponi debet completum quoad eſſentialia, quod complementum in allato caſu non haberetur, atque ideo neque effectus ſacramenti defectu eſſentialis complementi. Ita Dominicus Soto 4. d. 23. q. 1. art. ult. Henriquez lib. 3. *de Sacramentis* cap. 12. & alii. Hæc opinio communiter rejicitur, & quidem rationabiliter, nam ſi duæ poſtremæ unctiones ex illis ſeptem ſcilicet renum, & pedum non ſunt de eſſentia, non poteſt Miniſter per ſuam intentionem efficere, ut ſacramentum eſſentialiter perfectum per quinque unctiones ſuum effectum non conferat, donec addantur aliæ duæ unctiones, quæ ad eſſentialem neceſſitatem non ſpectant, ſacramentum enim ſtatim ac perfectum eſt, & eſſentialiter completum confert effectum, neque id dependet ab intentione privata Miniſtri, modo intentionem habeat generalem faciendi, quod Chriſtus, vel Eccleſia facit, hæc enim intentio Miniſtri ad validitatem ſacramenti neceſſaria eſt, intentio autem privata nihil facit. Confirmatur, quia cum ſacramenta ad inſtar cauſarum naturalium gratiam conferant, ut dictum eſt diſp. de ſacramentis in genere, ſtatim ac ad eam cauſandam ſunt idonea, illam conferunt; ut ſtatim ac ſunt in ſua eſſentia completa, & perfecta, cenſentur ad cauſandum idonea, & in actu primo proximo cauſandi conſtituta, perinde ac cauſa naturalis; ergo tunc ſuum ſtatim cauſabunt effectum abſque ulla dilatione a privata Miniſtri intentione cauſata, quæ adhuc nihil omnino facit, alioquin poſſet Miniſter intentionem habere non conferendi gratiam, niſi poſt vigeſimam, vel trigeſimam unctionem, nam eodem modo hæc ſunt extra numerum quinque unctionum eſſentialium, ac ſeptima unctio, ut arguit Amicus diſp. cit. ſec. 7. Denique hinc ſequeretur poſſe dari caſum, in quo infirmus totum ſuſciperet ſacramentum quoad totam ſuam eſſentiam, & tamen nullam reciperet gratiam ex defectu intentionis Miniſtri, ſi v. gr. Miniſter ad ſeptimam unctionem ſuam referat intentionem, unde ſi caſu eveniet, quod quinque unctionibus expletis, quæ tantum ſunt de eſſentia ſacramenti, & quibus ſolum tota eius completur eſſentia, ante ſextam, vel ſeptimam infirmus moriatur, jam neque adhuc ullam recipit gratiam non obſtante quod ſacramentum ſuſceperit quoad totam ſuam eſſentiam perfectum, & completum, quod eſt omnino abſurdum.

60 Secundo alii aſſerunt, extremam Unctionem cauſare effectus ſuos, quando Unctiones faciendæ completæ ſunt, vel ſi omnes non ſunt faciendæ, quando ultima ex faciendis completa eſt. Ita Brancatus noſter diſp. 51. cit. ar. 13. §. 6. conſequenter ad ea, quæ dixerat ar. 4. nimirum omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia huius ſacramenti, quando omnes fieri poſſunt, cum autem ſupervenit mors, illas ſolum eſſe de eſſentia, quæ jam factæ ſunt, & etiam quoque ſi una tantum facta eſt. Probat aſſertum quoad primam partem, quia alia ſacramenta tunc cauſant effectum, quando completa ſunt, hoc autem ſacramentum ex Scoto 4. d. 23. eſt unum non unitate indiviſibilitatis, ſed integritatis; ergo quando integraliter factum eſt, & ſuis unctionibus completum, tunc ſuum præſtat effectum. Deinde probat quoad aliam partem, nam accidere poteſt, ut cum ſit unctio, vel infirmus, vel ſacerdos ungens moriatur, & aliæ unctiones fieri non poſſint, & tamen negari tunc nequit effectum huius ſacramenti infirmo conferri, alioquin non eſſet bene conſultum infirmis, ideo vel maxime præcipitur, ut in extremo vitæ periculo poſitis conferatur; igitur ſemper videntur repoſiti periculo, ne omnes unctiones perficiantur. Accedit quod tempore contagii licitum eſt in aliqua, vel aliquibus tantum partibus infirmum ungere, ut docuit Univerſitas Lovanii an. 1588. ergo multo magis præſtabit effectum, quando ex morte ſuperveniente impedimentum eſt, ne cæteræ unctiones perficiantur.

61 Hæc tamen opinio jam explosa eſt q. præc. art. 1. n. 40. utpote quæ vagam nimis aſſignet huius ſacramenti eſſentiam, & eius materiam proximam nimis incertam, & confuſam, ut quandoque in una tantum unctione conſiſtat, quandoque in tribus, vel quatuor, & interdum in omnibus juxta ægrotantis ſtatum, vel periculum, cum tamen alia ſacramenta certam, & determinatam materiam ex eorum inſtitutione habeant. Accedit, quod ſine tali, ac tanta materiæ huius ſacramenti incertitudine, & confuſione poteſt adhuc eius inſtitutio ſic declarari, ut etiam ſimul cum certitudine materiæ ſit ſufficienter proviſum, & conſultum infirmorum neceſſitati, & utilitati in extremo vitæ periculo; ſi nimirum dicamus totam gratiam in hoc ſacramento ſtatim conferri, cum primum prima unctio applicata fuerit cum ſufficienti verborum forma, licet aliæ unctiones, quando adhiberi poſſunt, ſint neceſſariæ neceſſitate præcepti, & concurrunt, ſi non ad eſſentiam, ſaltem ad integritatem ſacramenti conſtituendam. Vel cum aliis aſſeramus in ſingulis unctionibus, & formis unctionibus correſpondentibus partialem gratiam conferri, nam juxta has ſententias ſine tali ac tanta materiæ incertitudine, qualis ponitur ab hoc ſecundo dicendi modo, ſufficienter proviſum eſt caſibus, qui poſſunt in hoc ſacramento ſuſcipiendo infirmo occurrere, ut ſi moriatur ante quinque unctiones expletas: nam juxta priorem ſententiam accipit totam gratiam in prima unctione; juxta poſteriorem vero accipit gratiam ſaltem partialem, unde etiamſi moriatur, antequam reliquas accipiat, moritur cum gratia ſacramentali; non ergo ad evitandum periculum perditionis infirmi in allato caſu tenemur, & cogimur aſſerere extremam Unctionem ſuum effectum cauſare, quando unctiones faciendæ completæ ſunt, vel ſi omnes non ſunt faciendæ, quando ultima ex faciendis completa eſt, & perfecta, ut aſſerit hic ſecundus dicendi modus inſtantias vero Brancati contra hanc doctrinam vide, rejectas, & præcluſas q. 5. cit. art. 1. n. 91.

62 Tertio alii aſſerunt gratiam in eo inſtanti conferri, in quo hoc ſacramentum eſſentialiter completur, & perficitur, perfici autem, & compleri, quando quinque Unctiones cum quinque formis ſibi correſpondentibus perficiuntur, & hæc videtur communior Recentiorum ſententia, quam ſequuntur Valentia, Suarez, Avarſe, Coninchius, Filliuc. Diana, & alii etiam ex noſtris, ut Faber, Aretinus, & Hiribarnes, dicentes, omnes & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia huius ſacramenti, ita quod ſi ſacerdos faciat duas, vel tres Unctiones, non conficit ſacramentum, nec gratiam confert, quia hæc confertur ſolum in fine prolationis verborum in ultima unctione. Unicum vero huius opinionis fundamentum eſt, quia nullum ſacramentum ſuum cauſet

Digitized by Google

ſat effectum, niſi quando eſt eſſentialiter completum, atqui hoc Sacramentum ſecundum ipſos non completur, niſi in quinta Unctione; ergo ante quintam unctionem ſuum effectum non confert, immo Faber vult ſolum in ſeptima conferri, quia omnes ſeptem putat eſſe de eſſentia Sacramenti, ut dictum eſt qu. præc. ar. 1, quare concludunt non dare effectum Sacramenti, niſi poſt ultimam unctionem, quia omnes formæ partiales, & unctiones faciunt unam integram indiviſibilem materiam, & formam Sacramenti, quibus completis datur effectus, & non antea. Cæterum ad hujus Sacramenti validitatem neceſſariam non eſſe quinque unctiones in quinque corporis ſenſibus cum quinque partialibus formis correſpondentibus jam ſupra demonſtravimus qu. præc. ar. 1. & falſum eſt omnes formas partiales, & unctiones facere unam integram, & indiviſibilem materiam, & formam Sacramenti, nam unctiones illæ diverſæ non faciunt unam, & eamdem unctionem, quia qualibet determinate, & eſſentialiter ſuum proprium reſpicit ſubjectum, & propter diverſitatem inſtrumentorum peccandi neceſſario iterantur, quæ inſtrumenta ſicut in actione, & virtute ſunt diverſa, ita etiam ut diverſa unguntur; ergo unctiones illæ nec in ratione ſpecifica unctionis Sacramentalis, nec in ratione ſubjecti proximi, & cujuſque unctionis proprii faciunt unam. Et idem etiam de forma probatur, quia quælibet exprimit proprium ſubjectum unctionis, & in ſenſu ſuo ſubſtantiali refert ſubjectum unctionis ſibi correſpondentis in expreſſa ſua ſignificatione, ut cum dicitur *quicquid per viſum deliquiſti, &c.* ſenſus autem Sacramentalis formæ completur, quando completur ſenſus quem habet de rigore ſermonis; ergo etiam ſenſus Sacramentalis hujus formæ toties completur, quoties præmiſſa integra unctione integre profertur; cum ergo qualibet forma unctionis abſolute ſignificet in ordine ad ſubjectum proximum Unctionis, ſive ipſam unctionem, ſive effectum Sacramentalem, ad quem profertur, jam nulla coaleſcere poteſt cum alia in ſignificatione, & ſic eſt magis congruum inſtitutioni, & fini hujus Sacramenti, ut valide miniſtrari poſſit infirmis etiam agonizantibus, ſic enim ſemper fructuoſe miniſtratur, quia ejus effectus dantur partialiter, & ſucceſſive; at ſi Sacramentum ſolum in ultima unctione efficax eſſet, ut hic tertius dicendi modus opinatur, ſæpe ſuo effectu fruſtraretur, & fructu, cum illa ante mortem perfici non poſſet caſu, quo moreretur infirmus ante completas omnes Unctiones, quod etiam Auctores hujus opinionis gratis concedant, videtur tamen omnino diſſonum inſtitutioni hujus Sacramenti, quod inſtitutum eſt in ſubſidium ægrotantium in periculo mortis laborantium, ut ſupra dictum eſt.

63 Quarto alii exiſtimant totam gratiam dari per primam Unctionem, & formam ſibi correſpondentem, reliquas vero unctiones aiunt addendas eſſe ex ſola Eccleſiæ conſuetudine, non autem ex Sacramenti, aut effectus neceſſitate, atque ideo per illas novum gratiæ gradum non conferri vi Sacramenti, niſi forte per accidens propter meliorem ſuſcipientis diſpoſitionem, & hic dicendi modus ſequitur ex eorum ſententia, qui docent unicam tantum Unctionem in quavis parte corporis adhibitam eſſe ſufficientem ad eſſentiam hujus Sacramenti. Fundamentum eſt, quia hoc modo potuit hoc Sacramentum inſtitui, videturque utilior hic modus, magiſque humanæ infirmitati accommodatus, & periculis, quæ in eo ſtatu occurrere ſolent, contingere enim ſæpe poteſt, ut infirmus facta prima unctione moriatur, & nulla ratione, vel auctoritate conſtat hanc inſtitutionem eſſe e præcepto Chriſti Domini alienam, vel a promulgatione Jacobi, vel ab uſu Eccleſiæ, neque ad eam ſpeciale aliquod inconveniens ſequitur, nam ad ſummum ſequeretur poſteriores unctiones non eſſe partes hujus Sacramenti eſſentiales, ſed integrales tantum, quod non videtur eſſe inconveniens. At neque hic dicendi modus eſt idoneus, hinc enim ſequeretur cæteras unctiones ultra primam non eſſe Sacramentales, cum tamen ex propria materia, & forma conſtent, non ſecus ac prima; conſequentia patet, quia virtute ipſarum nullus gratiæ gradus etiam minimus conferretur, cum ex vi primæ Unctionis tota ſupponatur conferri.

Confirmatur, quia adhuc ſufficienter humanæ infirmitati proviſum eſſet, & periculis in extremo vitæ agone occurrentibus, ſi dicamus dari quidem aliquem effectum gratiæ ſanctificantis in prima, & ſingulis unctionibus, non tamen eſſe totalem, ſed partialem gratiam reſpectu adæquati effectus hujus Sacramenti; & hoc magis conſentaneum videtur inſtitutioni hujus Sacramenti, nam ex una parte ſalvatur ſingulas unctiones eſſe Sacramentales, cum per ſingulas aliqua pars gratiæ conferatur, & ex alia parte ſufficienter proviſum erit caſibus, qui in hoc Sacramento ſuſcipiendo poſſunt occurrere infirmo, ut ſi ante omnes quinque unctiones moriatur, nam juxta hunc dicendi modum, ut mox explicabitur, infirmus accipit gratiam ſaltem partialem in prima Unctione, unde etiamſi moriatur, antequam reliquas accipiat, moritur cum gratia Sacramentali. Et plane ſi per primam Unctionem tota daretur gratia ex vi hujus Sacramenti, fruſtra omnino ab Eccleſia eſſent quinque Unctiones ordinatæ, quia eſſent omnino ſuperfluæ, nam ut inquit Philoſophus, fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, & æque bene; at ſi tota gratia daretur per primam Unctionem, itaut nihil ejus per alias conferendum remaneret æque bene haberetur per illam ſolam totus, & integer ſacramenti effectus; ergo &c.

64 Quinto tandem probabilior modus dicendi eſt, ut diximus q. 5. cit. art. 2. qui aſſerit per ſingulas unctiones dari ſingulos gradus, ſive portiones gratiæ, ac proinde ſicut quinque ſunt unctiones partiales, quæ integrum conſtituunt ſacramentum, ita quinque vicibus conferre quinque gradus gratiæ, qui adæquatum hujus ſacramenti effectum conſtituunt. Ita colligunt Almainus, Hiquæus, Pontius, & alii meliores Scotiſtæ ex Scoto 4. d. 23. q. un. ad 2. ubi aſſerit hoc ſacramentum eſſe unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, & favet etiam *D.* Thomas q. 29. in additione ad 3. p. art. 2. ad 1. ubi hoc ſacramentum comparat Sacramento Euchariſtiæ, cujus ſingulæ ſpecies gratiam conferunt. Fundamentum præcipuum eſt, quia qualibet Unctio cum ſua forma conſtat ex partiali materia, & partiali forma cum ſignificatione propria effectui proprio reſpondente, & ad ſingulas unctiones completur ſenſus ſubſtantialis formæ; ergo quævis unctio cum ſua propria forma eſt proprium ſacramentum gratiam conferens, nam ſacramentum ex divina inſtitutione efficit, quod ſignificat, ad cujus proinde veritatem requiritur, ut ejus effectus detur in ultimo inſtanti completi ſui eſſe, quando non ſupponitur obex; ergo ſi quævis unctio cum ſua propria forma habet proprium ſignificatum partiale ab aliis diſtinctum, habebit etiam ſuum effectum proprium partialem ab aliis condiſtinctum, neque enim illa forma, aut unctio præmiſſa dicit ordinem ad alias unctiones, aut ad eamdem formam repetitam in ſignificando.

65 Confirmatur ex ritu miniſtrandi hoc ſacramentum, quia in nullo alio reperitur eadem forma cum iteratione materiæ abſolute, niſi in hoc ſacramento; ergo ex iteratione materiæ, & formæ hujus ſacramenti, ſequitur diverſitas effectus, & efficaciæ. Neque eſt repugnantia ex parte effectus, ſcilicet gratiæ, ut eſt remiſſiva peccatorum, ſicut Biencatus perſuadere nititur, non quidem peccatorum venialium, quia non repugnat hæc ſenſim, & ſucceſſive dimitti, cum enim ſint cum gratia compoſſibilia, non eſt connexio inter ea quantum ad remiſſionem, ut Almainus advertit; Nec etiam ex parte mortalium, ſive dicamus illa per ſe, ſive per accidens remitti virtute hujus ſacramenti, quia tolluntur omnia per gratiam primæ Unctionis directe, vel indirecte ex incompoſſibilitate, quam habent cum gratia; directe quidem illa, quæ per organum unctum commiſſa ſunt, indirecte vero, quæ per alia organa, aut interius in ipſa mente ſunt conſummata. Tandem hoc ſatis eſſe videtur ad ſubveniendum periculis infirmorum in extremo vitæ occurrentibus, etenim ut Suarez etiam advertit diſp. 41. ſec. 2. quilibet gradus gratiæ ad ſalutem ſufficit, licet non ſit cum tanta perfectione; videtur autem conveniens ut in hujus ſacramenti inſtitutione occurrentibus periculis ſit ita proviſum, ut ſaltem ea, quæ neceſſaria ſunt, per unam Unctionem conferri poſſint, qua de cauſa Suarez quoque hunc dicendi modum ſatis probabilem cenſet, quia ſic dicendo ſalvatur, quomodo proſit infirmo hoc ſacramentum, etiam ſi moreretur ante completas omnes unctiones, qui eſt punctus principalis in hac materia præ oculis habendus, ut ſupra dictum eſt. Objectiones autem quaſdam contra hunc dicendi modum vide ſolutas loc. citato.

66 Poſtremo quæritur, quando hoc ſacramentum tribuat corporis ſanitatem, certum enim eſt corporis ſanitatem per hoc ſacramentum aliquando conferri, ut colligitur ex illo Jacobi: *Oratio fidei ſalvabit infirmum*, certum etiam eſt non ſemper conferri, ut experientia docet, quæritur ergo quando conferatur. Concilium Florentinum, & Tridentinum ſtatuerunt conferri, quando, & ubi ad ſalutem animæ expedierit, ſic enim Tridentinum loquitur ſeſſ. 14. c. 2. in fine: *ægrotus ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur*, & hic etiam eſt communis Theologorum ſenſus, & ratio eſt, quia ſicut bona temporalia non conferuntur Sanctis niſi in ordine ad ſalutem animæ, ita etiam de ſanitate corporali ſentiendum eſt, & quando aliqui boni viri moriuntur poſt extremam unctionem; quamvis tales fuerint, ut ſecundum humanam prudentiam, & æſtimationem adhuc multa bona facere potuiſſent, ſi ſupervixiſſent; tamen coram Deo ſæpe res aliter ſe habet, quare cum dicitur ſacramentum hoc conferre corporis ſanitatem, ſi animæ ſaluti expedierit, intelligendum eſt juxta divinam præſcientiam, & ordinationem, non vero ſecundum humanam æſtimationem, ſic enim explicuit Conc. Colonienſe ann. 1536. celebratum, dum dicit id eſſe intelligendum, *Si Deo ita viſum fuerit*: atque adeo res intelligi nequit, niſi juxta ordinem divinæ providentiæ, ac determinationis circa ſingulorum ſalutem, ut non tam referatur ad majorem animæ progreſſum, quam ad divinam providentiam, ut fuſius oſtendimus l. cit. contra Scotum 4. diſt. 23. q. 1. art. 2. præfatam Conciliorum doctrinam nimis temerarie negantem.

Digitized by Google

QUÆSTIO V.

De ſubiecto huius Sacramenti capaci.

67 DUplex a Theologis diſtingui ſolet huius ſacramenti ſubjectum, ut diximus diſp. 6. cit. quæſt. 6. ab initio, unum quidem proximum, ſuntque ipſa ſenſuum organa immediate inungenda, de quo ſubiecto ſatis dictum eſt ſupra q. 3. art. 1. ubi etiam ſatis declaratum eſt, quænam partes, & quot ad validitatem ſacramenti huius ſint neceſſario inungendæ; alterum vero remotum, qui eſt totus homo, dicitur que ſubiectum denominationis, ſiquidem ex una tantum unctione in una corporis parte totus denominatur inunctus, & de hoc ſubiecto in præſenti quæſtione diſcurrendum eſt juxta dicta q. cit. quam quæſtionem breviter reſolvit Doctor diſt. 23. ubi inquit, ſubiectum huius ſacramenti capax eſſe hominem viatorem, baptizatum, adultæ ætatis, & infirmum pœnitentem morti probabiliter proximum; ita loquitur §. *De ſecunda concluſione*, dum inquit, quod hoc ſacramentum eſt unctio hominis infirmi pœnitentis. &c. & infra ſubdit, quod ideo non debet conferri ſano, nec qualitercumque expoſito periculo mortis, quia non ei, cui mors imminet ex periculo extrinſeco violentiæ ut armorum, vel ſubmerſionis, vel huiuſmodi; nec qualitercumque infirmo, ſed perículoſe, ita quod probabiliter ſibi immineat exitus de ſtatu viatoris ad terminum, Ita Doctor, ex quibus ſolutionem huius quæſtionis ſufficienter deducemus juxta dicta l. c.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis poſſit hoc ſuſcipere Sacramentum.

68 PRimo certum eſt ex doctrina Scoti relata, & apud omnes recepta, ſolum hominem viatorem, ac proinde in hac mortali vita degentem eſſe huius ſacramenti capacem, ut dictum eſt l. c. quod quidem conſtat ex principiis generali de ſacramentis, quæ pro Viatoribus ſolum ſunt inſtituta, qui ſunt Medicinæ capaces, vel augmenti gratiæ; & non pro aliis, qui jam ſunt in termino, unde quando de vita inungendi dubitatur, an ſcilicet ſit vivus, inungendus eſt ſub conditione, ſi eſt vivus. Debet etiam hic Viator eſſe baptizatus ex generali ratione, quod Baptiſmus eſt janua ad reliqua ſacramenta: ut habetur in Concilio Florentino in decreto Eugenii, quia ſine illo reliqua ſacramenta valide ſuſcipi nequeunt, ut ſuo loco dictum eſt agendo de natura, & inſtitutione Baptiſmi; unde ſi hoc ſacramentum conferretur non baptizato etiamſi ſit Cathecumenus, in gratia exiſtens, irritum eſt, & invalidum, ut omnes communiter concedunt, & circa has duas conditiones nulla occurrit difficultas.

69 Secundo debet etiam eſſe adultus, ut ibidem dicebamus, hoc eſt talis ut ad rationis uſum pervenerit, infantes ſiquidem ſicut non ſunt capaces ſacramenti pœnitentiæ, ita neque huius eſſe poſſunt, quod eſt conſummativum pœnitentiæ, ut patet ex Tridentino. Tum quia præcipui huius ſacramenti effectus ſunt remiſſio peccatorum actualium præſertim venialium, & robur adverſus tentationes in articulo mortis urgentes; at pueri ante uſum rationis horum effectuum capaces non ſunt, ut de ſe patet; ergo neque hujus ſacramenti. Adhuc tamen plures Theologi recte docent ſacramentum extremæ Unctionis valide conferri poſſe pueris, qui ad ætatem, & rationis diſcretionem pervenerunt, ut ſacramenti pœnitentiæ ſint capaces, quamvis Sanctam Euchariſtiam nondum receperint, nec adhuc idonei ad illam recipiendam judicentur, atque ita præſcribi in Rituali Pariſienſi tit. de extrema Unctione teſtatur Abelhus cap. 6. ſect. 4. & hoc idem docent Navarr. Suar. Averſ. Labanus, & plures alii Recentiores. Ex quo etiam deducitur perpetuo amentes eſſe huius ſacramenti incapaces; quia in his quoque verificari nequit forma, & principalis finis propter quem hoc ſacramentum eſt inſtitutum. Dices, licet parvuli non ſint capaces deletionis peccatorum, tamen ſunt capaces gratiæ, & augmenti ejus; ergo non eſſet invalidum hoc ſacramentum, ſi iis applicaretur, atque ita videntur eius capaces.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia ſacramenta ſunt quidem inſtituta ad cauſandam gratiam, cum hæc ſit communis eorum effectus, non tamen ſunt inſtituta ad eam quomodocumque cauſandam, ſed tamquam neceſſariam ad aliquem peculiarem effectum eis proprium, alioquin ſequeretur, quod cum gratia habitualis ab omnibus cauſata ſit eiuſdem ſpeciei, eoſdem quoque effectus in ſingulis producere ſacramentis, & omnia quoque ſacramenta eſſent eiuſdem ſpeciei. Hinc dicimus in ſuperioribus Baptiſmum eſſe inſtitutum ad cauſandam gratiam quæ deleat originale, & cætera actualia, Pœnitentiam ad cauſandam gratiam, qua deleantur actualia poſt Baptiſmum commiſſa; Confirmationem ad cauſandam gratiam, qua homo valeat fortiter confiteri fidem, & ſic de aliis: ſic ergo in propoſito extrema Unctio inſtituta eſt ad cauſandam gratiam deletivam ſecundum ſe venialium in homine eorum capaci, ad confortandum contra tentationes, & ad alleviandam animam, ut conſtat ex dictis. Cum igitur parvuli, nec peccatorum, nec tentationum Dæmonum ſint capaces, conſequenter neque huius ſacramenti ſunt capaces, nec gratiæ per illud collatæ, quæ de ſe eſt deletiva venialium in ſubiecto capaci eorum.

70 Tertio eſt difficultas, an neceſſe ſit hominem habere uſum rationis, quando ſuſcepturus eſt hoc ſacramentum, vel licet miniſtrari etiam poſſit iis, qui de facto nullum oſtendunt rationis uſum, dummodo illud antea habuerint. Divus Th. q. 32. art. 3. in ſupplemento ad 3. partem docere videtur, hoc ſacramentum non eſſe conferendum, niſi iis, qui actualiter uſum rationis exercent, itent cognoſcant, & cum devotione hoc ſacramentum ſuſcipient, ideoque non debere dari furioſis, & amentibus, niſi in ſtatu aliquo lucidi intervalli, ſi eo forte potiantur. Fundamentum eſt, quia non debet hoc ſacramentum dari, cui non poteſt ſuum primarium conferre effectum, qua ratione dicebamus dari non poſſe infantibus, ſed primarius huius ſacramenti effectus eſt animum roborare contra Dæmonis tentationes in articulo mortis ſuperandis, qui participari non poteſt, niſi homini rationis uſum habenti, ut de ſe conſtat, ergo &c. Confirmatur, quia hoc ſacramentum ſuum confert effectum mediante motu, & devotione ſuſcipientis, & ideo non poteſt dari illi, qui non eſt capax talis motus ſecundum præſentem ſtatum, in quo tale ſacramentum recipit. Communis tamen Theologorum ſententia docet, ut diximus l. cit. hoc ſacramentum conferendum eſſe cuicumque adulto, quia aliquando rationis uſum habuit, etiamſi de facto nullum rationis indicium oſtendat, dummodo certe non conſtet eum, antequam rationis uſum amiſit, fuiſſe in peccato & de illo doluiſſe, veluti ſi quis blaſphemus in amentiam ſtatim inciderat. Ita Paludanus, Soto, Navarr. Sylveſt. Suarez, Amicus, Averſa, & ex noſtris Hiribarnes, Faber, Brancat. & alii Recentiores paſſim, & eamdem doctrinam fere omnia Ritualia tradunt, & Catechiſmus ipſe Romanus de hoc ſacramento num. 9. in fine, deduciturque ex 26. qu. 6. c. *Qui recedunt*, c. *His qui*, &c. *Agnovimus*, ubi dicitur, quod ſi infirmus baptiſmum petat, vel ſacramentum Pœnitentiæ, deinde obmuteſcat, nec poſſit amplius loqui, aut petere, eſt baptizandus, & abſolvendus; ergo idem de furioſis dicendum eſt & amentibus tam in his ſacramentis, quam in extrema Unctione, in eo enim ſtatu moraliter judicantur, in quo erant ante amentiam; non enim divinæ pietati conſentaneum eſt, ut in tali miſero ſtatu tanto priventur beneficio. Accedit, quod primarius huius ſacramenti effectus non eſt tantum animi roboratio contra Dæmonis tentationes, ſed præſertim etiam peccatorum venialium remiſſio, & aliorum quoque inculpabiliter oblitorum, vel quæ per alia ſacramenta non fuerunt remiſſa, ut conſtat ex dictis; quamvis ergo amentes in tali ſtatu ſint illius primi effectus incapaces, adhuc tamen ſunt capaces alterius, ſcilicet remiſſionis peccatorum; fieri enim poteſt, ut quis in peccato exiſtens cum ſola attritione in amentiam incidat, tunc enim virtute huius ſacramenti amens gratiam accipiet, & attritio fiet contritio, alioquin damnaretur.

71 Ex quo conſtat ad fundamentum in oppoſitum negandam eſſe minorem, quamvis enim animi roboratio contra Dæmonis tentationes ſit proprius, & peculiaris huius ſacramenti effectus, non tamen eſt effectus principalis, & principaliter intentus; ſed eſt finalis remiſſio venialium per ſe, mortalium vero per accidens, modo ſuperius explicato q. præced. art. 1. cuius homo eſt capax etiam in tali ſtatu. Ex quo patet diſcrimen inter adultos perpetuo amentes, & alios qui aliquando rationis uſum habuerunt, quoniam illi nullius horum effectuum, qui huius ſacramenti ſunt præcipui, capaces exiſtunt, ſicut iſti; non debet autem hoc ſacramentum illis conferri propter effectum ſolum ſecundarium, qui eſt corporis ſanitas, nec ſemper confertur, quando adeſt etiam rationis uſus. Quod autem addebatur in confirmationem, probat ſolum ad maiorem reverentiam ſacramenti, & uberiorem fructum ſuſcipientis, curandum eſſe ut hoc ſacramentum præbeatur infirmis, quando ſunt mentis compotes: diſtinguere autem oportet id, quod ſufficit ad ſubſtantiam ſacramenti, vel quod neceſſarium eſt, ut honeſte, & recte miniſtretur, ad illud enim non eſt neceſſarium, ut qui illud recipit, tunc ſit ſui compos, aut rationis uſum habeat, ſed ſatis eſt, quod aliquando illud habuerit, & virtualiter ſaltem, ac implicite ſuſceptioni huius ſacramenti ſufficientem conſenſum præſtiterit. Quamvis autem hæc ad ſacramenti ſubſtantiam ſufficiant, docet tamen Catechiſmus l. c. Miniſtros huius ſacramenti curare debere, ut detur fidelibus eo tempore, quo ſui compotes ſunt, proprioque actu poſſunt ſe ad hoc ſacramentum melius præparare, eſtque valde conſentaneum reverentiæ huic ſacramento debitæ, & modo operandi. Unde quando amentes actus faciunt indecentes, & irreverentes, curare debet Miniſter, ut ſacramentum conferat eo tempore, in quo furioſus ab illis motibus abſtineat, vel ſaltem tempore ſomni, quod ſi neque in his circumſtantiis, & cautelis hæc incommoda evitari poſſint, præſtabit ei ſacramentum non conferre, nam abſolute loquendo potius indemnitati & reverentiæ ſacramenti conſulendum eſt, quam amentis utilitati, ut notat Brancatus noſter loc. cit. vel ſaltem debet furioſus liga-

Digitized by Google

ſigari, excluſis tamen Laicis, ad tollendum ſcandalum, & ipſa iungi, ut volunt Averſa, Zambranus, Barboſa, Diana, & alii Summiſtæ.

72 Quarto ut homo ſit huius ſacramenti ſubiectum capax, debet eſſe infirmus, non utcumque, ſed graviter infirmus; itaut de vita periclitetur, idque colligitur ex verbis Apoſtoli; *Infirmatur quis veſtrum*, &c. & ſic de ſenſu horum verborum expreſſit Concil. Flor. dum dixit, *Hoc Sacramentum, niſi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet*, & etiam Tridentinum; *Nonniſi infirmis, qui in exitu vitæ conſtituti videantur*, unde ut ait Doctor l. cit. hoc ſacramentum miniſtrari non debet conſtituto in articulo mortis, ſi talis infirmus non ſit, ut qui mox ad patibulum rapiendus eſt, vel in maris tempeſtate jactatus mox ſubmergendus, vel iturus ad prælium, in quo certo ſit moriturus. Poteſt tamen inungi, qui peſtem contraxit, vel qui venenum accepit, aut lethale vulnus, propter quod eſt in periculo mortis, quia jam vere ægrotat, licet cauſa ægritudinis fuerit extrinſeca, & violenta, quod accidentarium eſt, & in hoc omnes Doctores conveniunt. Et quidem hoc ita neceſſarium eſt, ut infirmitas non ſolum ſit conditio ad effectum ſacramenti requiſita, ſed etiam ad valorem, quamvis enim ſacramentum hoc non includat ſubiectum infirmum, tamquam partem conſtituentem, & materiam componentem, ſupponit tamen illud, ut conditionem ad ſui valorem eſſentialiter requiſitam, quemadmodum ſacramentum Ordinis licet ſubjectum cui confertur, non includat, ut partem ſui conſtituentem, adhuc tamen neceſſario illud ſupponit, ut conditionem ad ſui valorem eſſentialiter requiſitam, unde defectu capacitatis ſubiecti character Ordinis feminæ non imprimitur. Ratio autem cur infirmis tantum naturaliter, non autem aliis alias violenter ex hac vita diſceſſuris paratum fuerit remedium, aſſignari poteſt ſatis congrua, quia per ægritudinis moleſtias corporei ſenſus adeo doloribus, & anxietatibus opprimi ſolent, ut facile in deſperationem laberetur infirmus, & ſatis difficulter Dæmonis tentationibus reſiſteret, niſi hoc cæleſti remedio adiuvaretur, quod animum alleviat, & confortat, quæ incommoda in aliis aliter diſceſſuris prorſus ceſſant, cum integris ſenſibus, & pleno uſu rationis moriantur, quare divina gratia ſuffulti ex opere operantis his omnibus incommodis occurrere poſſunt. Unde colligere licet ſacramentum hoc eſſe ſpecialiter inſtitutum ad roborandum hominem corpore deficientem ob ægritudinem, quando autem ſanus eſt, licet ſit morti vicinus, adhuc naturales vires habet integras, & ſi deficit, hoc non eſt ab intrinſeco propter ægritudinem, ſed per accidens, & ab extrinſeco ob violentiam, & ideo non eſt pro illo ſacramentum inſtitutum.

73 Quinto hic emergit difficultas, an ad validitatem huius ſacramenti pertineat, an infirmus verſetur in vero periculo vitæ, an ſufficiat, ut tantum ſit in periculo probabiliter putato. Ratio dubitandi eſt, quoniam ſicut ad valorem ſacramenti non ſufficit materia, quam quiſque probabiliter idoneam putat, ſed neceſſaria eſt illa, quam Chriſtus reipſa inſtituit, ita ad valorem huius ſacramenti ex infirmitas eſt neceſſaria conditio, quam Chriſtus reipſa inſtituit, non quam quiſque probabiliter putat; unde ſicut non valeret ſacramentum Ordinis feminæ collatum probabiliter putato viro, ita nec ſacramentum extremæ Unctionis valebit collatum infirmo non reipſa, ſed probabiliter tantum putato in periculo vitæ; non enim apparet ratio cur probabilitas materiæ ſufficiat ad huius ſacramenti valorem, & non illius, cum utrobique eadem ratio militare videatur. Dicendum tamen eſt cum Scoto infra citando ad valorem huius ſacramenti ſat eſſe, ut morbus probabiliter putetur periculoſus Medicorum, & peritorum iudicio. Ita Coninchius diſp. 19. dub. 7. Amicus diſp. 19. ſect. 9. & alii Recentiores, quod ſatis clare colligitur ex præcitatis Tridentini verbis, cum inquit hoc ſacramentum illis duntaxat infirmis conferendum eſſe, *qui in exitu vitæ conſtituti videantur*; non enim dixit *ſint*, quod deſignat periculum in reipſa, ſed ait *videantur*, quod ad prudens iudicium refertur. Hoc idem clare colligitur ex communi Summiſtarum doctrina, quia dicunt expectandum non eſſe ſupremum mortis articulum, & inevitabile periculum, quando infirmus animam agit; ſed conſtitutis in mortis periculo, etiamſi alioquin ſpe vitæ non careant, omnino hoc ſacramentum eſſe conferendum, ut ob ſacramenti reverentiam aliquem poſſint devotionis actum in eius ſuſceptione elicere; licet enim corporis ſalus, quando animæ ſaluti expedierit, ſupernaturali virtute ab hoc ſacramento cauſetur, certe tamen non eſt expectandum tempus, in quo ſanitas corporalis extraordinario modo, & per miraculum evidens conferatur, nam ſi caſu evenit, ut infirmus iam ſit perductus in ultimum vitæ diſcrimen, & punctum, debet ei adhuc hoc ſacramentum conferri, etiamſi nullum poſſit elicere devotionis affectum, ita communiter diſcurrunt Morales in hoc puncto, conſtat autem in tali tempore, & ſtatu infirmitatis morbum probabiliter tantum putari periculoſum, nec adhuc periculum eſſe verum, & omnino certum, cum non ſit adhuc deſperata ſalus, ſicut eſt in ſupremo mortis articulo.

74 Hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ſi hoc ſacramentum ad ſui valorem requireret verum vitæ periculum in reipſa, ſequeretur multoties hoc ſacramentum ſuo effectu fruſtrari, quia non ſemper poteſt moraliter ſciri, quando ſit verum, & certum periculum mortis, cum ex cauſis nobis occultis hoc ſæpe dependeat. Ex quo etiam patet ſolutio rationis in oppoſitum adductæ, diſpar enim eſt ratio de materia ſacramentorum, non enim eſt tanta difficultas dignoſcendi eam ipſam, quam Chriſtus reipſa inſtituit, quanta eſt difficultas dignoſcendi verum, & certum mortis periculum, ut bene notat Amicus loc. cit. nam illa pendet ex cauſis patentibus, & notis, nimirum ex ipſa Chriſti Domini inſtitutione nobis manifeſtata; hoc vero pendet a cauſis occultis, & pari etiam ratione inter virum, & fœminam aperta intervenit differentia notibus nota. Itaque pro difficultatis reſolutione ad valorem huius ſacramenti ſatis eſt, quod morbus probabiliter putetur periculoſus, licet non eſſet reipſa talis, & hoc totum expreſſit Doctor l. cit. dum ait hoc ſacramentum eſſe conferendum, non qualitercumque infirmo, ſed periculoſe, ita quod probabiliter immineat ſibi exitus de ſtatu viatoris ad terminum, quæ ſunt eius formalia verba.

75 Poſtremo dubitatur, an hoc ſacramentum ad ſui validitatem poſtulet, ut ſubiectum eius aliquando peccaverit actualiter. Negant Henriquez, Suarez, Coninchius, Filliucius, Diana, Bonacina, & ex noſtris Ponzius, Brancatus, & Aretinus. Fundamentum eſt, quia nec ex verbis Apoſtoli, nec ex Conciliis, nec ex forma, vel materia, nec ex fine, & effectu primario huius ſacramenti colligitur talis conditio, ut qui ungendus eſt, fuerit aliquando peccati reus, nam verba Jacobi ſunt conditionata, *& ſi in peccatis fuerit*, unde etiamſi nulla ſint peccata, adhuc ſacramentum conficitur, forma vero intelligenda eſt iuxta verba Apoſtoli, ex quibus eſt deſumpta, nempe conditionate, & potentialiter, non abſolute, & actualiter, & tandem finis principalis huius ſacramenti eſt roborare infirmum ad tentationes Dæmonis ſuperandas, quo ſubſidio indiget etiam, qui numquam actualiter peccavit.

Confirmatur, quia ex communi omnium ſententia, ſi quis in fine vitæ baptizetur, & viaticum ſumat, poteſt adhuc hoc ſacramentum ſuſcipere, etiamſi nullum peccatum poſt baptiſmum commiſerit, & priora penitus per baptiſmum fuerint extincta, & pariter ſi quis poſt peccata actualia ſanctiſſime vixerit abſque ullo peccato etiam veniali ex ſpeciali Dei privilegio, talis adhuc eſſet huius ſacramenti capax; ergo eſſet capax etiamſi antea nullum commiſiſſet peccatum. Tandem actualia peccata non ſunt materia, nec proxima, nec remota huius ſacramenti, ſicut ſunt pœnitentiæ; ergo ſine iis poſſunt applicari omnia eſſentialia ad hoc ſacramentum conficiendum, & ſicut validum eſt Baptiſmi ſacramentum collatum ſubiecto, quod numquam peccavit, idem pariter de hoc ſacramento dici poterit, cum utrumque ſit remiſſivum peccati, quod in ſubiecto ſine obice invenit.

76 Oppoſita ſententia eſt expreſſe Scoti, ut diximus loc. cit. dum in huius ſacramenti definitione ponit, quod ſit Unctio infirmi pœnitentis, pœnitens autem non eſt proprie loquendo, qui numquam peccavit, ſed ſolum peccare potuit, ibidem etiam lit. B. excludit ab huius ſacramenti capacitate perfecte innocentes, qui ſcilicet acta peccata venialia non habent, nec habuerunt, licet habere potuerint; idem etiam docuit Sanctus Bonaventura 4. diſtinct. 24. art. 2. q. 3. ad ultimum, ut oſtendimus l. c. & quidem id ſatis expreſſe deducitur ex Trident. loc. c. dum ait ex ſententia Patrum hoc ſacramentum eſſe conſummativum pœnitentiæ, ubi enim non poteſt eſſe pœnitentia, nec etiam eius conſummatio eſſe poteſt; perfecte autem innocens, qualis eſt, qui numquam peccavit, licet peccare potuerit, nequit eſſe ſubiectum pœnitentiæ capax; ergo neque extremæ Unctionis, quæ eſt eius conſummativa, quatenus ſupplere debet id, quod ſacramentum pœnitentiæ, vel non potuit, vel omiſit. Idem etiam expreſſe Concilium indicat, dum abſque conditione ait, abſtergere peccatorum reliquias, hoc enim indicare voluit non dari, niſi iis, qui peccarunt. Hoc tandem probant etiam ex veritate formæ huius ſacramenti Hiquæus, & Amicus hanc opinionem tuentes, tamquam probabiliorem, & de mente Doctorum noſtrorum Seraphici, & Subtilis, cum enim forma huius ſacramenti remiſſionem peccatorum expreſſe importet, ut patet ex illis verbis: *Indulgeat tibi Deus quicquid per viſum deliquiſti*, plane verificari non poteſt de ſubiecto, quod nullum numquam peccatum commiſit, nam licet neutra forma neceſſario ſupponat actuale peccatum in ſubiecto, quia fieri poteſt, ut omnia peccata actualia ſupponantur remiſſa, vel per actum contritionis, vel per ſacramentum pœnitentiæ, & Euchariſtiæ; neceſſario tamen ſupponere debet ſaltem præceſſiſſe aliquod actuale peccatum in tali ſubiecto, ut forma ipſa verificetur, & ut ſubiectum ſit capax gratiæ peccatorum remiſſivæ, quam confert ſacramentum pœnitentiæ, & extremæ Unctionis illius conſummativæ, alioquin neutra forma verificari poſſet, quia nullum peccatum eſt in ſubiecto, nec unquam fuit, & hoc etiam probat Averſa ex materia huius ſacramenti, quia Unctio ſignificat ſpiritualem curationem ſpiritualis infirmitatis, ſeu debilitatis, & conſequenter cum dictis verbis forma ſignificet curationem debilitatis ex actualibus peccatis relictæ, & non ex ſolo originali, ut dicebat Suarez.

77 Ad

Digitized by Google

77 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, ut patet ex probatione aſſerti, & Apoſtolus dicendo: *ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, ſub conditione quidem poſuit, ſi adhuc maneat in peccatis, ſed abſolute ſupponebat commiſiſſe peccata, adeout ſenſus ſit; ſi adhuc ſit in peccatis quæ commiſit, remittentur ei ipſamet peccata, & non ſolæ peccatorum reliquiæ abſtergentur. Ad confirmationem negatur conſequentia, nam ſufficit, ut aliquando actu peccaverint ad formam hujus ſacramenti verificandam, ſiquidem poteſt iis etiam denuo, & ſæpius dari ipſa quoque ſacramentalis abſolutio, ut diſp. præced. dictum eſt, quæ tamen abſque peccatis ſimpliciter dari non poteſt. Ad ultimum negatur aſſumptum, quia ſicut remiſſio finalis venialium eſt primarius hujus ſacramenti effectus; ita pariter venialia finalia ſunt hujus ſacramenti propria materia, ut conſtat ex dictis ſupra q.3.a.1.& dato etiam antecedente, adhuc neganda eſt conſequentia, quamvis enim peccata actualia, & eorum reliquiæ non eſſent materia hujus ſacramenti, ſicut pœnitentiæ, ſunt tamen conditio omnino neceſſaria ut materia, eoque magis forma hujus ſacramenti ſuam ſignificationem, ac verificationem habeat, ſuumque effectum primarium præbeat, quare omnino negandum eſt omnia eſſentialia hujus ſacramenti applicari poſſe ſubjecto, quod nunquam peccavit, quia ſaltem non poteſt applicari forma quoad ſuum formale ſignificatum, quæ eſt gratiæ peccatorum remiſſiva; qua ratione negatur etiam paritas aſſumpta de Baptiſmo, & hoc ſacramento, quoniam in forma Baptiſmi nullum exprimitur peccatum, ſicut exprimitur in forma extremæ Unctionis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De obligatione, & modo ſuſcipiendi hoc Sacramentum.

78 PRimo quoad primam quæſtionis partem, ut jam diximus quæſt. 6. cit. art. 2. Magiſter ſententiarum, Petrus Soto, Torrianus, Poncius ex noſtris, & pauci quidam alii dixerunt obligari fideles ſub peccato mortali ad hujus ſacramenti ſuſceptionem, itaut etiam omiſſio ex ſola negligentia ſit gravis culpa. Hoc autem præceptum in primis deducunt ex Scriptura; Jacobus enim videtur hoc præcepiſſe, vel Chriſti præceptum promulgaſſe dicendo: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ*, &c. Deinde ex Conciliis, nam Concilium Colonienſe celebratum an. 1536. part. 7. cap. 50. ſic ait: *Eſt autem Unctio impendenda cum expoſitione Unctionis, & mandati Apoſtolici, quod habet, infirmatur quis in vobis*, &c. ubi ut patet hanc Unctionem appellat mandatum Apoſtolicum, & Concilium Senonenſe celebratum anno 1528. decreto decimo §. penultimo de extrema Unctione vocat Chriſti præceptum & Conc. Trid. cap. 3. damnat eos, qui dicunt hanc Unctionem non continere mandatum Dei, & eos qui dicunt poſſe a fidelibus ſine peccato contemni. Item hoc deducunt ex ipſa Eccleſiæ conſuetudine, & fidelium, quæ plane communiſſima eſt tam ex parte infirmorum illud ſuſcipientium, quam Paſtorum illud ſollicite miniſtrantium, ac etiam familiarium, qui illud in memoriam infirmo inducere ſtudent, & Parochum advocare, quando tempus adeſt, & commoditas, ut id fieri poſſit. Tandem ex ratione, quia unuſquiſque obligatur ex charitate erga ſeipſum conſulere ſuæ ſaluti quantum poteſt, & præſertim in mortis articulo, ſed hoc ſacramentum tunc eſt opportuniſſimum medium, quo ſe ad mortem præparet, ac diſponat, & quo ſe armet, & muniat adverſus moleſtias, & tentationes tunc urgentes; ergo tenetur tunc illud ſuſcipere.

79 Secundo communis tamen, ac receptiſſima Theologorum, & Summiſtarum ſententia eſt, ut diximus loco citat. hujus ſacramenti ſuſceptionem per ſe loquendo non cadere ſub obligatione, & præcepto, ſed eſſe tantum de conſilio, aliunde tamen & per accidens poſſe in ejus omiſſione peccatum mortale incurri. Quorum unicum, & præcipuum fundamentum eſt, quia non apparet unde talis obligatio deduci poſſit, ut patet diſcurrenti per ſingula capita pro obligatione adducta; non enim tale præceptum ſequitur ex natura rei ad inſtitutionem, vel ex inſtitutione hujus ſacramenti, quia hoc ſacramentum non eſt medium neceſſarium ad ſalutem, ſed tantum utile, & ad melius eſſe, quia poteſt aliquis ſufficienter per ſacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſanctificari; tum quia hoc ſacramentum prohibetur tempore interdicti, ut patet in c. *Quod in te*, de pœnit. & remiſſ. quod tamen non prohibentur media ad ſalutem neceſſaria. Quamvis autem ſit medium maxime conveniens, & opportunum, non tamen tenetur homo facere, quod melius eſt, ſed ſolum adhibere omne medium neceſſarium, & facere, quod debitum eſt. Neque eſt medium neceſſarium neceſſitate præcepti, non enim tale præceptum invenitur in Scriptura. Apoſtolus enim hoc ſacramentum promulgans nullum verbum appoſuit vim præcipiendi habens, ſed ſimpliciter dixit: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros, &c.* unde non eſt locutus præcipiendo, aut promulgando Chriſti præceptum, ſed tantum docendo, & admonendo, ut Patres exponunt. Nec tale præceptum invenitur in Conciliis, nam Colonienſe, & Senonenſe non loquuntur de præcepto ſuſcipiendi, ſeu adminiſtrandi hoc ſacramentum, nam Superiores, & Paſtores animarum ex vi ſui officii utique obligantur petentibus illud adminiſtrare, ut patebit qu. ſeq. comparat enim ibi præſertim Concilium Senonenſe præceptum ungendi infirmos præcepto, quo Apoſtoli ex inſtituto Chriſti ad prædicandum miſſi infirmos ungebant Marci 6. illud autem non obligat infirmos, ut unctionem ſuſciperent, ſed Apoſtolos, ut infirmis illam adminiſtrarent, atque ideo neque hoc obligat infirmos, ſed Paſtores. Neque Concil. Trid. aliquid ejuſmodi inſinuavit, nam ſeſſ. 7. de ſacram. in genere ſolum dixit non omnia eſſe ſingulis ad ſalutem neceſſaria; ſeſſ. vero 14. agens de hoc ſacramento tantum dixit, non poſſe a Chriſtianis ſine peccato contemni, & quando damnat eos, qui dicunt hanc Unctionem non continere mandatum Dei, accepit ibi mandatum Dei pro inſtitutione ipſa Chriſti, ſive pro juſſione, ut extaret in Eccleſia hoc ſacramentum, ut animarum Paſtores illud habeant paratum adminiſtrandum.

80 Tertio neque etiam talis obligatio recte deducitur ex conſuetudine Eccleſiæ, & Fidelium, nam tempore Interdicti ſacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ miniſtrantur proxime morituris, non tamen concedit Eccleſia extremam Unctionem adminiſtrari poſſe, ut ſupra dictum eſt; ergo ex conſuetudine Eccleſiæ non ſufficienter deducitur talis obligatio præcepti. Tum quia non quicquid ſolitum, & conſuetum eſt, eo ipſo obligationem inducit, ſed ſolum quando introducitur in populo, & innoteſcit obligatio animo, & intentione obligandi, ut dictum eſt diſp de Legibus; in hac autem re hactenus non adfuit talis animus, & intentio Eccleſiæ, ſed ſola devotio, & pia voluntas ob majorem ægrotantium utilitatem. Nec tandem ſufficienter deducitur talis obligatio ex motivo præcepti Charitatis erga ſeipſum, nam infirmus ſuam reddit ſalutem certam, ſibique ſufficienter conſulit, ſi ſacramentum pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſuſceperit; unde quamvis ſacramentum Extremæ Unctionis ſit maxime utile, & optimum ſit conſilium illud ſuſcipere in articulo mortis, nihilominus ſub præcepto non obligatur, quia, ut dictum eſt, non tenetur homo facere, quod melius eſt, etiam ex præcepto charitatis erga ſeipſum, ſed tenetur adhibere ſolum omne medium neceſſarium, & facere quod eſt debitum. Et hæc vera ſunt per ſe loquendo, ſpectata nimirum ſola inſtitutione, & natura hujus ſacramenti, nam aliunde, & per accidens poteſt incurri peccatum mortale in ejus omiſſione, ut in ſecunda parte aſſerti dictum eſt, nam ratione ſcandali, vel contemptus poſſet infirmus graviter peccare hoc ſacramentum omittendo, ut fuſe declarat Averſa q. cit. ſect. 9. & Suarez d. 54. ſect. 2. ſecluſo vero contemptu, & ſcandalo, ſi nulla ſubſit cauſa omittendi illud, peccabit venialiter, ut ſentiunt Coninch. Layman, & Amicus, non autem mortaliter. Atque ita concludendum eſt nullam eſſe hujus ſacramenti recipiendi obligationem, ſi ſecundum ſe præciſe conſideretur, & ex vi ſuæ inſtitutionis, licet enim utiliſſimum ſit, & ſaluberrimum, nullam tamen nec medii nec præcepti neceſſitatem ſert ſecum; fieri tamen poteſt, ut interdum infirmus mortaliter peccet illud omittendo, ſi v. g. ex contemptu omitteret, vel quamvis abſit contemptus, ſi ex neglectu illius ſcandalum ſequatur; aut ipſe infirmus probabile aliquod periculum ſalutis incurrat, quia nullum aliud ſacramentum ſuſcipere poteſt, quo ſe morti præparet. Objectiones vero quaſdam Poncii d. 47. q. 4 contra hanc communem, & receptiſſimam ſententiam vide ſolutas l. a.

81 Quarto quoad alteram quæſiti partem de modo ſuſcipiendi hoc ſacramentum, & diſpoſitione ad illud requiſita, eſt etiam communis ſententia, & Eccleſiæ praxis infirmum ſui compotem ſacramentum pœnitentiæ, & Euchariſtiæ recipere debere, priuſquam extrema Unctio ſibi conferatur, ſi tempus, & ipſius infirmi conditio, ſeu diſpoſitio id permittat; ita declarat Rituale Romanum, & etiam Catechiſmus Romanus, qui vocat hanc Eccleſiæ conſuetudinem perpetuam, ac proinde ait eſſe ſervandam, quod obligationem denotat. *Servandum eſt*, inquit num. 12. *Catholicæ Eccleſiæ perpetua conſuetudo, ut ante extremam Unctionem Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtrentur*, & hoc etiam indicavit Scotus diſt. 23. cit. ſub B. dum ait hominem pœnitentem eſſe hujus ſacramenti capacem, & rationem reddit, quia nullus eſt illius capax, niſi ſit in gratia; iſtud enim ſacramentum non eſt remedium acquirendi primam gratiam, nam duo tantum ſunt ſacramenta ad hoc per ſe inſtituta, ſcilicet Baptiſmus, & pœnitentia, quæ proinde dicuntur ſacramenta mortuorum; hoc autem ſacramentum eſt de numero eorum, quæ vivis applicantur, ac proinde illud ſuſcipiens ſupponitur eſſe in gratia per ſacramentum pœnitentiæ præcedens.

82 Sexto ulterius quæritur, an facta tali præparatione pro receptione hujus ſacramenti neceſſaria ſit adhuc ulterius diſpoſitio poſitiva per aliquem virtutis actum, vel ſufficiat ſola diſpoſitio negativa, ideſt non ponere obicem. Brancatus noſter d. 40. art. 15. putat ſolam diſpoſitionem negativam non ſufficere, ut digne hoc ſacramentum ſuſcipiatur, ſed omnino neceſſariam eſſe diſpoſitionem aliquam poſitivam per aliquem virtutis actum, vel charitatis in Deum, vel pœnitentiæ virtutis, aut Religionis circa ipſum ſacramentum, quod probat præſertim ex Rituali Romano

cap.

cap. de extremæ Unctione ubi præſcribit hoc ſacramentum miniſtrari debere infirmo cum integris ſenſibus exiſtenti; hoc autem neceſſarium non eſſet, ſi ſufficeret ut infirmus mere negative ſe haberet, & ideo inquit, *eo tempore miniſtrari debere, in quo adhuc in illis integra mens, & ratio viget, ut ad uberiorem Sacramenti gratiam recipiendam ipſi etiam fidem, ac piam animi voluntatem conferre poſſint.* Verum facile eam præparationem neceſſariam non eſſe ulteriorem diſpoſitionem poſitivam, ſed ſufficere negativam, ideſt non ponere obicem, iam ſupra dictum eſt q. 4. art. 1. num. 55. quod etiam ſtatuit Rituale Romanum ibidem dicens: *Si tamen dum ſana mente, & integris ſenſibus eſſent, dederint ſigna contritionis, etiamſi deinde loquelam amiſerint, vel amentes effecti ſint, & delirent, aut non ſentiant, nihilominus præbeatur*, & hoc etiam fatetur ae praſſe Brancatus ipſe in fine eiuſdem articuli citati, ac etiam poſtea art. ſeq. n. 16. §. 2. ut evidenter oſtendimus l. c. eius verba referendo, quibus clare fatetur, dummodo ſuſcipiens eſſet in ſtatu gratiæ, ad validitatem huius ſacramenti, & effectum ejus conſequendum non eſſe neceſſariam diſpoſitionem poſitivam, ſed ſufficere negativam, hoc eſt non ponere obicem. Dum autem ait Rituale Romanum debere hoc ſacramentum miniſtrari infirmo, quando eſt mentis compos, & ratio viget, ſolum conſulit, & hortatur pro maiori reverentia ſacramenti, & ad uberiorem eius gratiam percipiendam ex opere operantis, ut patet ex eius verbis; non autem ad ſimpliciter effectum eius conſequendum ex opere operato, nam ſine huiuſmodi actibus infirmi adhuc haberent per hoc ſolum, quod non ponat obicem, unde & infra permittit etiam amentibus, & delirantibus conferri poſſe, ſi antea dum erant mentis compotes, illud petierunt, vel ſigna contritionis dederunt.

83 Poſtremo addimus l. c. in fine articuli adhuc tamen verum eſſe, quod ſi infirmus extreme vi morbi oppreſſus confiteri non poſſit, debet actum contritionis, vel ſaltem attritionis elicere, ut ſacramenti virtute peccatorum remiſſionem percipiat; ſic enim adhuc in iſto caſu neceſſitatis cenſetur ſufficienter diſpoſitus, quia ſi veram habeat contritionem, eo ipſo peccatum deletur, ſi vero habeat attritionem, adhuc valde probabile eſt, ut inquiunt Neverrus, Suarez, Hambertus, Poncius, Abellius, & alii plures, quod hoc ipſum ſacramentum, ut eſt conſummativum pœnitentiæ iuxta phraſim Patrum, & Conciliorum, poſſit per accidens tollere peccata illius, & conſequenter ille attritio erit ſufficiens diſpoſitio ad ipſius ſuſceptionem. Quamvis enim hoc ſit proprium, & ſingulare privilegium Baptiſmi, & pœnitentiæ, quæ proinde dicuntur ſacramenta mortuorum, ac proinde eis ſolum per ſe, & ex vi eorum inſtitutionis conveniat; adhuc tamen valde conveniens eſt, & conſentaneum Divinæ pietati, & ægrotantis neceſſitati valde congruum, ut hoc etiam privilegium ſaltem per accidens huic ſacramento extremæ Unctionis convenire poſſit ratione ſummæ indigentiæ, quam habent infirmi in illo extremo agone contra dæmonis tentationes, in quo maxime Deus illis adſiſtit juxta illud Pſalmi: *Domini Domini exitus mortis*, quibus verbis, ut plures Patres exponunt, inſinuatur duplicata Domini aſſiſtentia infirmo in illo extremo agone ad reſiſtendum Dæmonis tentationibus, & valde major auxiliorum copia ad hoſtem ſuperandum, quam ullo tempore alio, cum homo ratione viget, & ſenſuum integritate. Quod ſi contendas ullis ſolam attritionem non ſufficere in propoſito caſu pro ſufficienti diſpoſitione ad hoc ſacramentum recipiendum, ſed eſſe debere vel veram contritionem, vel ſaltem talem putatam, ut plures ſentire videntur, & non ſine probabili fundamento, quamvis juxta hanc ſententiam infirmus fructum ſacramenti non perciperet, & eius effectum; adhuc tamen Miniſter non inutiliter, nec male ipſum adminiſtraret, quia probabiliter putat illum eſſe bene, & ſufficienter diſpoſitum; Abſolute tamen loquendo priorem modum dicendi probabiliorem cenſemus, & magis pium, & divinæ pietati magis conſentaneum, ut dicebamus, quia abſolute loquendo maior eſt miſericordia Dei, quam iniquitas noſtra.

QUÆSTIO VI.

De Miniſtro huius Sacramenti idoneo.

84 DUæ tantum perſonæ per ſe interveniunt in huius ſacramenti exercitio, nempe ſuſcipiens, & miniſtrans, unde ad illas tantum pertinere poſſunt obligationes, ſeu præcepta, ſi quæ ſunt, in hoc ſacramento contenta. De ſuſcipiente, & eius obligationibus ſatis dictum eſt quæſtione præcedenti, reſtat igitur, ut pro complemento huius diſputationis in hac quæſtione ultima agamus de Miniſtro huius ſacramenti, & eius obligationibus in illo adminiſtrando, quod duobus ſequentibus articulis breviter expediemus juxta dicta d. 6. cit. q. 7.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis poſſit hoc Sacramentum miniſtrare.

PRimo pro reſolutione quæſtionis quo ad hanc partem certum eſt, & tamquam de fide tenendum, Miniſtrum huius ſacramenti idoneum, qui Unctionem perficiat, & verba deprecationis proferat, eſſe ſolum Presbyterum, hoc eſt Sacerdotem rite ordinatum, & quidem non ſolum de obligatione præcepti, ſed maxime etiam de neceſſitate, & valore ſacramenti, adeo quod ſi Laicus attentet, nihil faciet, ſicut ſi non Sacerdos attentet Euchariſtiam conficere, nihil faciet. Et ita contra Hæreticos huius temporis definitum fuit in Concilio Florentino, & Tridentino ſeſſ. 14. *de extrema Unctione* c. 3. can. 4. idque clare deducitur ex verbis illis Jacobi: *Inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo*, quibus verbis innuitur earſdem presbyteri oratio, & unctio ſimul, & per Presbyteros hoc loco non intelligi ætate ſeniores, ut Hæretici contendunt, ſed officio, & dignitate declaravit idem Conc. Trident. cap. 3. cit. & hoc totum jam pridem docuit Scotus noſter diſp. 23. ſub lit. D. dicens Sacerdotem eſſe huius ſacramenti Miniſtrum idoneum, non ſolum qui licite exerceat, ſed qui ſolus miniſtret, ita quod ſi alius attentaret nihil faceret, & hoc ait exprimi a Jacobo per illud *Inducat presbyteros*. Et ratio congruitatis ſic etiam poſtulabat, ut diximus l. cit. cum enim hoc ſacramentum ſit pœnitentiæ conſummativum, ut Patres, & Concilia loquuntur, hæc ſiquidem unctio ſubnectitur ad finalem, & pleniorem peccatorum remiſſionem, conveniens fuit a Chriſto inſtitutum, ut eiuſdem Miniſtri officium ſit dicere: *Indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti*, cuius ſuevit pronunciare: *Abſolvo te a peccatis*; & cum ſacerdotalis ordinatio duas habeat partes, unam qua præbeatur poteſtas in corpus Chriſti verum, hoc eſt, poteſtas ad conficiendum Euchariſtiæ ſacramentum; alteram ſupra corpus Chriſti myſticum, hoc eſt, ad remittendum peccata pœnitentium, in hac ſecunda parte ſimul continetur poteſtas ad miniſterium Unctionis. Ex quo tandem ſequitur nulla neceſſitate, aut diſpenſatione, deficiente ſacerdote, poſſe hoc ſacramentum miniſtrari ab alio Clerico, vel Laico, ſicuti conſtat de Baptiſmo, ut opinatus eſt Ualdenſis tom. 2. *de Sacramentis* cap. 163. Objectiones autem quaſdam Hæreticorum vide ſolutas l. c.

85 Secundo certum eſt etiam, ut diximus ibidem, quemlibet Sacerdotem poſſe valide hoc ſacramentum adminiſtrare. Ita Doctores communiter, & clare deducitur ex verbis Apoſtoli, in quibus nulla fit exceptio, ſed abſolute dicitur *Inducat Presbyteros*, & ratio etiam ſuadet valere hoc ſacramentum a quocumque Sacerdote miniſtratum, quia omnis Sacerdos habet poteſtatem Ordinis, quæ ſola hic requiritur ad valorem. Ex quo ſequitur validum eſſe ſacramentum extremæ Unctionis etiam a Sacerdote excommunicato collatum, & quavis cenſura ligato, imo & in Eccleſia degradato, ſicut valeret etiam Euchariſtiæ conſecratio, quia nempe character Ordinis numquam deletur; unde quando dicitur ſoli Sacerdoti, & cuicumque competere hoc ſacramentum infirmis conferre, intelligitur ratione poteſtatis Ordinis, nam loquendo de poteſtate juriſdictionis non licet omnibus Sacerdotibus indifferenter hoc ſacramentum conferre, ut poſtea dicemus. Dices, hoc ſacramentum eſt veluti conſummativum ſacramenti pœnitentiæ; ergo debet miniſtrari a Sacerdote eo modo, quo ſacramentum pœnitentiæ; at ad hoc valide miniſtrandum non ſufficit poteſtas Ordinis, ſed requiritur etiam poteſtas iuriſdictionis; ergo idem pariter de ſacramento Extremæ Unctionis dicendum erit. Reſpondetur negando paritatem, quia cum pœnitentiæ ſacramentum per modum judicii exerceatur, exigit neceſſario neceſſitate ſacramenti juriſdictionem in ſacerdote, alioquin non valeret, quoniam abſolutio datur in eo foro per modum judicialis ſententiæ, quæ certe non valet, niſi a legitimo Judice proferatur; At vero ſacramentum extremæ Unctionis non eſt per modum judicii, ſed potius medicinæ, atque adeo quamvis exigat juriſdictionem in Sacerdote, ut licite miniſtretur, ut dicemus infra; nihilominus validum adhuc eſſet ſacramentum ratione ſolius poteſtatis ordinis, quia Miniſteria, quæ exigunt ſolam ordinis poteſtatem, ſeu Characteris, & non iuriſdictionis, a quolibet habente Sacerdotium poſſunt valide conferri, & confici, ut patet de Euchariſtia.

86 Tertio etſi valide hoc ſacramentum a quocumque ſacerdote adminiſtrari poſſit, ut modo dictum eſt, non tamen licite, niſi vel in extrema neceſſitate, vel de proprii Paſtoris licentia ſaltem tacita, quia hoc ſpectat ad debitum regiminis modum, & ordinatum exercitium poteſtatis Ordinis, ſicut ſacramentum ipſum baptiſmi, quod eſt adeo neceſſarium, poteſtque valide a quolibet miniſtrari etiam Laico; tamen ſecluſo periculo, & caſu neceſſitatis, nonniſi a proprio Parocho, vel Paſtore licite conferri poteſt, vel committi. Qua propter in Clementina 1. de Privilegiis ipſo facto excommunicantur Religioſi, qui præſumpſerint abſque Parochi licentia in articulo mortis tam hoc, quam Euchariſtiæ ſacramentum miniſtrare, ubi tamen com-

Digitized by Google

communiter notant Doctores, ut Valentia, Suarez, Amicus, Averſa, Bonacina, Nazarius, & ex noſtris Faber, & Hiribarnes, & plures alii, hanc excommunicationem a Religioſis non incurri hoc Sacramentum adminiſtrantibus cum ratihabitione Parochi, vel quando infirmus eſt in mortis articulo, nec Parochus adeſt, nec tam cito vocari poteſt, quia tunc præſumitur adeſſe conſenſus, & licentia Epiſcopi, vel Summi Pontificis, cum non ſit credibile Eccleſiam velle infirmos privare tanto Sacramento, & adeo utili in ipſo mortis articulo. Imo dicunt, quod ſi conſtet Parochum noluiſſe hanc licentiam negare, poſſe quemcumque Sacerdotem Sacramentum hoc in extremis conſtituto miniſtrare, quemadmodum & Sacramentum Euchariſtiæ, quoniam in eo caſu Eccleſia non cenſetur cum tanto damno infirmi velle Sacerdotem excommunicationis vinculo innodare. Unde communiter rejicitur opinio Sylveſtri, & D. Antonini 3. par. tit. 24. cap. 34. ubi non concedunt Religioſis ob talem neceſſitatem, & præſumptam licentiam hoc Sacramentum miniſtrare poſſe ſtante illa ſpeciali prohibitione, & cenſura eos percutiente in Clementina; rejicitur, inquam, hæc opinio, quia rationabiliter putari non poteſt Pontificem voluiſſe pro tali caſu loqui, quia in tali caſu neceſſitatis non præſumit Religioſus in ſenſu Clementinæ, ideſt, non temere ſibi tale munus uſurpat, ſed prudenter, & ſecundum leges caritatis erga proximum. Et tandem etiam recte notat Amicus ad hoc Sacramentum licite miniſtrandum non requiri, ut Sacerdos ſit expoſitus, & ad confeſſiones audiendas juxta Tridentini decretum approbatus, cum hoc nullam talem requirat in adminiſtrante juriſdictionem, eo quod non ſit Sacramentum judiciale, ſicut eſt Sacramentum Pœnitentiæ, ſed medicinale.

87 Quarto nequit hoc Sacramentum valide confici a pluribus Sacerdotibus, ita ut unus ſolam ſubminiſtret materiam ungendo, altero formam tantum proferente. Hæc etiam eſt communis inter Doctores, & clare deducitur ex ipſis Apoſtoli verbis: *Orent ſuper eum ungentes eum oleo*; quibus ſignificat eumdem eſſe debere, qui materiam miniſtrat ungendo, & formam proferat orando. Confirmatur ex paritate Baptiſmi, qui eſt longe majoris neceſſitatis ad ſalutem Viatoris, quam extrema Unctio, & nihilominus ſi infans ab uno abluatur, & ab alio forma proferatur, non conficitur Sacramentum; ergo a fortiori in hoc Sacramento, ſi unus infirmum ungat, & alter formam proferat, Sacramentum erit nullum. Nec refert, quod forma extremæ Unctionis ſit deprecativa, Baptiſmi vero indicativa, quæ proinde expreſſe refert eumdem qui lavat, & qui verba profert; nam etiamſi forma extremæ Unctionis ſit deprecativa, adhuc tamen ex communi modo loquendi refert eumdem ungentem, & verba proferentem. Tandem hoc etiam ipſa ratio ſuadet, quoniam Sacramenta, quæ in uſu conſiſtunt, habent pro materia proxima actionem ipſius Miniſtri, quæ materia determinari debet per verba ab ipſomet Miniſtro prolata, ut utraque unum conſtituatur Sacramentum; ergo quodlibet iſtorum Sacramentorum in uſu conſiſtentium ex vi inſtitutionis ſuæ neceſſario poſtulat, ut ejuſdem miniſtri, & perſonæ ſint actio, & verba. Poteſt tamen hoc Sacramentum a pluribus Sacerdotibus valide confici in hoc ſenſu, ut ſcilicet, unus duas, vel tres efficiat unctiones, & totidem proferat formas, & alter alias compleat eodem modo uſque ad quintam, & hoc fieri poteſt vel ſimul, vel ſucceſſive, ita nimirum, ut dum unus unum ſenſum ungit, ſuamque partialem formam enunciat, alter alterum ſenſum inungat eodem tempore, & ſuam proferat partialem formam; vel ita ut dum unus unum ſenſum ungit, profertque ſuam partialem formam, alter non quidem ſimul, ſed ſucceſſive alium ſenſum ungat, aliamque proferat partialem formam; & ita tenent communiter Scholaſtici, & Summiſtæ, & ex noſtris Faber, Hiribarnes, Brancatus, & alii paſſim, ſatiſque expreſſe inſinuatur ex verbis Apoſtoli, dum ait in plurali inducendos eſſe Eccleſiæ Presbyteros, qui orent, & ungant infirmum; & adhuc facilius defendi poteſt hic dicendi modus ſuppoſito, quod ſingulæ unctiones ſint per ſe Sacramentum eſſentialiter completum, & ſuum partialem conferant effectum, ut dictum eſt ſupra qu. 4. ar. 2. n. 64. quia ſimile videmus in Euchariſtia, & Ordine, ut fuſe declaravimus l. c. ubi etiam quaſdam objectiones in oppoſitum diluimus.

88 Quinto tandem addimus ibidem, quod etſi valide poſſint duo Sacerdotes ſimul hoc Sacramentum conficere modo jam explicato, haud tamen poſſent licite, cum ſit contra univerſalem Eccleſiæ praxim, a qua ſine urgenti neceſſitate recedere non licet, unde ſaltem ex obligatione præcepti unicus debet eſſe Miniſter, qui totum hoc Sacramentum in unoquoque infirmo perficiat, nec per ſe liceret ſecluſa neceſſitate plures Sacerdotes concurrere, qui per partes illud præſtarent. Nec obſtat locus Jacobi dicentis in plurali, *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*, ſenſus enim eſt, inducat Presbyteros hoc eſt aliquem ex Presbyteris, ut uſus Eccleſiæ indicat, & patet a ſimili ex illo Matthæi 27. ubi dicitur latrones improperaſſe Chriſtum, ideſt, unum ex latronibus, conſtat enim duos tantum latrones cum Chriſto fuiſſe crucifixos, & unum dumtaxat improperaſſe, ut patet Lucæ 23. Duplex autem caſus neceſſitatis aſſignari ſolet, in quibus licet hoc Sacramentum a pluribus Sacerdotibus miniſtrari, unus eſt ſi periculum foret, ne ante omnes quinque unctiones ab uno Sacerdote abſolverentur, infirmus deficeret; alter vero ſi Sacerdote e. g. facta una, aut duabus unctionibus moreretur, vel ad talem ſtatum redduceretur, in quo non poſſet alias unctiones perficere, & proſequi, tunc enim aliæ Unctiones ab alio Sacerdote fieri deberent; & quidem in primo caſu unctiones a pluribus deberent fieri ſimul, ſi enim rationabiliter timeatur, ne moriatur infirmus, antequam omnes unctiones perfectæ fuerint, poterunt tunc plures Sacerdotes ſimul, & ſemel hoc Sacramentum adminiſtrare, ita ut unus Sacerdos e. g. ungat oculos proferendo formam partialem, & alter ſimul ungat aures proferendo formam illi ſenſui propriam; in ſecundo autem caſu, quando nimirum neceſſitas provenit, non ex parte ægroti, ſed ex parte Sacerdotis miniſtrantis, Unctiones fieri deberent ſucceſſive, quia aliæ Unctiones poſteriores deberent perfici ab alio Sacerdote.

89 Sed quamvis hoc totum ſit ſatis probabiliter dictum, nihilominus cum a communi Eccleſiæ praxi, & conſuetudine ſine urgenti neceſſitate non ſit recedendum, jam diximus qu. 7. cit. ar. 1. in fine conſultius eſſe, quod in primo caſu unicus Sacerdos quinque peragat unctiones ſub hac unica forma: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam remittat tibi Deus quidquid per viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum* &c. imo in caſu neceſſitatis unicam etiam ſufficere unctionem, in quacumque corporis parte fiat, & ſub una tantum forma omnes corporis ſenſus exprimente, jam diximus ſupra qu. 3. ar. 1. n. 38. idque non ſolum ab Univerſitate Lovanienſi approbatum fuiſſe, ſed etiam a Paſtoralibus Mechlinienſi, & Paſſavienſi ibidem citatis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De obligatione Miniſtri ad hoc Sacramentum miniſtrandum.

90 DUplex hujus Sacramenti Miniſter diſtingui ſolet, ut diximus q. 7. cit. ar. 2. ab initio, unus cui ex officio incumbit, ut ſunt Epiſcopi, Parochi, & Superiores Religioſorum erga ſuos ſubditos, alter in defectum proprii Miniſtri, ac Paſtoris, ut ſunt omnes Sacerdotes etiam curam animarum non habentes, & de utroque Miniſtro hic eſt agendum juxta dicta l. c.

Primo loquendo de Miniſtro, cui ex officio incumbit, & curam animarum habente, communis eſt Doctorum ſententia teneri ex juſtitia, & ſub præcepto ad mortale obligante ſubditis ſuis hoc Sacramentum adminiſtrare tempore opportuno, vel per ſe, vel per alium, quod expreſſe docet Catechiſmus Romanus de hoc Sacramento n. 9. ubi ait graviſſime peccare non tantum qui hoc Sacramentum miniſtrare negligunt, ſed etiam qui non opportuno tempore, quando ægrotus eſt ſui compos, non adminiſtrant. Et ratio eſt, quia Paſtores ex officio tenentur ſuis ſubditis adminiſtrare Sacramentum non ſolum neceſſaria, ſed etiam multum condecentia eorum ſaluti, & præcipua remedia, quæ Chriſtus inſtituit pro bono ſpirituali fidelium; ſed unum ex illis remediis eſt adminiſtratio Sacramenti extremæ Unctionis: ergo tenentur Paſtores illud ſuis ſubditis ſuo tempore adminiſtrare. Neque in hoc Prælati Religioſorum a Parochis diſcriminari debent, ut aliqui faciunt dicentes, quod licet ſinguli ſuis ſubditis ex præcepto hoc Sacramentum miniſtrare teneantur, non tamen eodem modo, quia Parochi tenentur ex juſtitia, Prælati vero Religioſorum ex ſola caritate, cujus diſcriminis rationem aſſignant, quoniam iſti ad hoc miniſtrandum mercedem, & ſtipendium a ſuis ſubditis accipiunt, non autem illi. Non inquam, in hoc diſcriminari debent, nam etiam Prælati Religioſorum ad id ex juſtitia tenentur, ut Suarez advertit diſp. 44. ſect. 3. & Amicus diſp. 19. ſect. 2. quia hi Prælati, cum tale munus ſuſcipiunt, loco Parochorum, vel Epiſcoporum reſpectu ſuorum ſubditorum conſtituuntur, atque ideo totam illam obligationem contrahunt. Tum quia non minus iſtorum ſubditi, quam illorum, proprium jus habent exigendi, & petendi hoc Sacramentum ab illis, alioquin Regulares quoad hoc pejoris eſſent conditionis, quam Sæculares, & Laici. Tum tandem quia licet Prælati Religioſorum a ſuis ſubditis pecuniam, & materiale ſtipendium non accipiant, obſequium tamen obedientiæ, & reverentiæ recipiunt, quod eſt altioris ordinis pecuniario ſtipendio; omnes ergo Paſtores tenentur non ſolum ex caritate, ſed etiam ex juſtitia, & in hoc reliquis Sacerdotibus præferri debent.

91 Secundo de Miniſtro autem, qui ſuccedit in defectum proprii Paſtoris in caſu neceſſitatis, communis etiam opinio docet teneri ad hoc Sacramentum miniſtrandum ſaltem ex motivo caritatis, quia neceſſitas ægrotantis poteſt exiſtimari gravis: ergo ſi Parochus non adeſt, qui tale miniſterium exercere poſſit, & abſque magna difficultate, & incommodo, poteſt Sacerdos ſubvenire proximi neceſſitati, & profecto tenetur. Difficultas tamen eſt, an teneatur ſub mortali ex motivo caritatis hoc Sacramentum miniſtrare, quando ab infirmo petitur, vel ſolum ſub veniali. Primum videatur affirmare Suarez l. c. & Averſa, ſecundum vero Coninchius, Layman, Diana, Amicus, & alii, omnes tamen conveniunt in caſu gravis indigentiæ teneri ſub mortali, talis autem caſus eſſet ſi alias ſine ullo alio

Sacramento infirmus eſſet moriturus, quia tunc mortis æternæ periculo exponeretur, ſi hoc Sacramentum non ſuſciperet, quod quilibet ſub peccato mortali a proximo tenetur avertere. Unde in tali caſu dicunt ſimplicem Sacerdotem etiam ab infirmo non petitum teneri ex præcepto charitatis hoc Sacramentum adminiſtrare, ſi abſit alius, qui illud conferre non poſſit; extra vero hunc caſum, quando nempe infirmus alia ſuſcepit Sacramenta, nimirum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, quia tunc moribundus non cenſetur hoc Sacramento graviter indigere, Auctores citati putant præfatum Sacerdotem, qui hoc Sacramentum miniſtrare nollet, ſolum venialiter peccaturum, quatenus contra charitatem eſt proximo tantum bonum ſine ulla juſta cauſa denegare, præſertim quando id facere poteſt ſine magna difficultate, & incommodo, & hæc opinio ſolet probabilior cenſeri, ut diximus l. c.

92 Tertio, major adhuc eſt difficultas, an tempore peſtis teneatur Parochus cum periculo vitæ hoc Sacramentum adminiſtrare. Affirmant Nugnus, & Sylvius apud Dianam tract. 4. *de Sacramentis* reſol. 174. Gabriel, & Joannes Echius apud Suarez loc. cit. fundamentum eſt, quia Parochus non ſolum ex charitate, ſed etiam ex juſtitia tenetur hoc Sacramentum ſuis ſubditis adminiſtrare; ergo hæc obligatio urget etiam tempore peſtis, & cum periculo vitæ; conſequentia patet, quia ad aliquid amplius tenetur Parochus in eo caſu, quam alius, qui non eſt Parochus; ſed reliqui Sacerdotes tenentur, quando ſaltem non eſt periculum vitæ hoc Sacramentum moribundis adminiſtrare; ergo Parochi tenentur etiam cum periculo vitæ. Confirmatur, quia Parochus ex juſtitia tenetur ſuis ſubditis Sacramenta adminiſtrare, ergo maxime tempore neceſſitatis, nam in ordine ad hoc tempus præcipue ſtipendia accipit a ſubditis, intercedítque inter ipſum, & ſubditos virtualis quædam conventio, ut hoc potiſſimum tempore ſpiritualibus alimentis non deſerantur. Alii vero negant, ut Armilla, Tabiena, Suarez, Filliucius, Amicus, Diana, Bracciun, & eſt communis inter Theologos, & Summiſtas, quorum fundamentum eſt, quia hoc Sacramentum non eſt ad ſalutem neceſſarium, neque neceſſitate medii, ut Baptiſmus, & Pœnitentia; neque neceſſitate præcepti, ut Euchariſtia; ergo &c. Confirmatur, quoniam hæc obligatio non inſurgit neque ex motivo officii Parochialis, ſeu juſtitiæ, neque ex motivo charitatis; non ex primo, quia juſtitia non exigit a Parocho, ut faciat circa ſubditos, niſi quæ ſunt eis neceſſaria ad ſalutem, non autem ea, quæ ſunt maxime utilia, & conducentia, ſeu conſerunt ad melius. Sacramentum autem extremæ Unctionis non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, ſed tantum utile ſuſcipienti, ut citius, & ſine tanto incommodo gloriam ingrediatur, ergo ex juſtitia cum tali, & tanto periculo non tenetur; major probatur, quia ſi ad omnia media utilia, & conducentia Parochus teneretur, intolerabile eſſet ejus onus, continuo enim prædicare deberet, & exercitia ſpiritualia facere. Neque ad id facere tenetur ex ſecundo motivo, ſcilicet charitatis, nullus enim tenetur cum periculo vitæ ſuſcipere Euchariſtiam, Confirmationem, vel extremam Unctionem, nam Deus cum tanto onere non obligat ad ea, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis ſimpliciter; ergo neque Parochus habens curam aliorum ad id tenetur, magis enim obliget charitas alicujus erga ſeipſum, quam circa proximum.

93 Quarto, quia affirmare abſolute cum prima ſententia tempore peſtis teneri Parochum hoc Sacramentum infirmis miniſtrare cum periculo vitæ eſt nimis rigoroſum, & id abſolute negare cum ſecunda ſententia eſt nimis laxum, ideo mediam ſententiam inter iſtas extremas ſtatuimus l. c. & diximus, quod ſi infirmus confeſſus fuit in infirmitate, aut paulo ante, & probabiliter ex ſtatu ipſius conſtat eum poſtea non peccaſſe mortaliter, & in tali caſu Parochum non teneri ad exponendum ſe periculo vitæ, ut ipſi hoc Sacramentum adminiſtret, quia in tali caſu probabiliter exiſtimari debet, quod ſit in ſtatu gratiæ, & quod non ſit ipſi neceſſarium hoc Sacramentum, quamvis enim ſit utile, hoc tamen non convincit, ut teneatur Parochus ſub mortali, & cum probabili vitæ periculo hoc Sacramentum miniſtrare; certum enim videtur, quod quis non teneatur pro utilitate ſpirituali proximi exponere ſe periculo vitæ, ſi alias ſufficienter proviſum eſt ejus ſaluti ſpirituali, & hoc duntaxat probat ratio adducta pro ſecunda ſententia. Si vero non ſit confeſſus, aut poſt confeſſionem veriſimile ſit ipſum mortaliter peccaſſe, & ſit in ſtatu, in quo amplius confiteri non poſſit, nec ante confeſſionem petierit, videtur dicendum, quod teneatur ſub mortali tale Sacramentum adminiſtrare etiam cum periculo vitæ, quia tunc hoc Sacramentum debet exiſtimari eſſe ipſi neceſſarium, ut dimittatur ipſi ſaltem per accidens peccatum mortale; ſupponitur enim communiter, quod Sacramentum hoc habeat talem virtutem, modo infirmus habeat attritionem de peccatis, ſic enim mediante hoc Sacramento fiet de attrito contritus, & hoc ſolum probat ratio pro prima ſententia adducta, idque docet Adrianus dubio 8. de Confeſſione ad ultimum, ubi ait, quod quoties dubitatur veriſimiliter de ſalute æterna proximi, intervenit obligatio prædicta ſub mortali etiam cum periculo vitæ, quia tenemur temporalia contemnere pro ſalute ſpirituali proximi, non ſolum quando non poteſt aliter ſalvari, ſed etiam quando veriſimiliter non ſalvabitur, aut probabile dubium eſt, an ſine illo medio ſalvabitur; & ratio eſt, quia vita temporalis, & corporalis eſt bonum inferioris ordinis comparatione ſpiritualis vitæ egregia, propter quod dixit Chriſtus: *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis*, quo teſtimonio ad hanc veritatem probandam utitur Divus Auguſtinus ſerm. 50. *de verbis Domini*, & ſerm. 149. de Tempore; ergo in caſu propoſito tenetur Parochus ſub mortali etiam cum periculo vitæ hoc Sacramentum ægrotanti adminiſtrare. & hanc ſententiam quoque ex Recentioribus docent duo Pariſienſes, Iſambertus diſp. 8. & Abellius in ſua Medulla Theologica cap. 6. *De Sacramento Extremæ Unctionis* ſect. 2. in fine ubi dicunt, quod quemvis infirmus morbo contagioſo laboraret, nec poſſet illi Sacramentum hoc niſi cum vitæ periculo adminiſtrari, ſi proprius ejus Sacerdos aliter ei ſubvenire non poſſit, quam extremam Unctionem illi conferendo, teneretur etiam cum extremo vitæ periculo hanc illi adminiſtrare, niſi alius Sacerdos ejus vices ſuppleat. Addunt nihilominus, quod ſi moraliter certus ſit de bona ejus diſpoſitione quoad ea, quæ ſaluti animæ reſpiciunt, puta quia nuperrime Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramenta illi adminiſtraverit, tunc non teneri ſaltem ſub peccato mortali extremam Unctionem illi adminiſtrare.

94 Denique ex hac doctrina mediæ ſententiæ facile ſolvuntur fundamenta utriuſque extremæ. Ad fundamentum primæ dicendum eſt, probare tantum, quod Parochus tenetur ſub mortali, & cum periculo vitæ hoc Sacramentum infirmis adminiſtrare in caſu a nobis propoſito, non vero extra illum. Ad Confirmationem concedendum eſt Parochum ſimpliciter, & abſolute loquendo teneri etiam cum mortali vitæ periculo tempore neceſſitatis ſuis ſubditis Sacramenta miniſtrare, ſed illa tantum, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, ut ſunt Baptiſmus, confeſſio, & Euchariſtia, quæ ſaltem eſt ſub præcepto divino, de his tantum ſimpliciter, & abſolute adminiſtrandis etiam cum periculo vitæ interveniente virtuale pactum inter Parochum, & ſuos ſubditos; non tamen ſimpliciter, & abſolute tenetur adminiſtrare ſub mortali, & cum periculo vitæ Sacramenta, quæ ſunt utilia tantum, & non per ſe neceſſaria, qualis eſt extrema Unctio, ſed tantum in caſu nobis propoſito, quia tunc per accidens fit neceſſaria, cum per aliud Sacramentum ægrotantis indigentiæ ſubveniri non poſſit. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ dicendum eſt rationem illam probare ſolum primam partem noſtræ aſſertionis, ut dictum eſt ſub num. præcedenti, non autem quod Parochus non teneatur cum periculo vitæ Sacramentum extremæ Unctionis infirmo miniſtrare in caſu a nobis propoſito ibidem, quia tunc hoc Sacramentum extremæ Unctionis non tantum utile, ſed etiam neceſſarium ad ejus ſalutem per accidens exiſtimari debet, ut dimittatur ei per accidens peccatum mortale, in quo probabiliter iſte cenſetur, nec aliud ſupereſt remedium præter ſolam contritionem, quam humana fragilitas ſatis difficulter elicere poteſt, præſertim in illo agone, & urgentia tentationum dæmonis, quare cum moraliter cenſeatur infirmus in periculo ſalutis verſari, ſi hoc Sacramento privetur, tenetur Parochus etiam ex officio, & juſtitia illud miniſtrare, ut ſaltem eo mediante fiat de attrito contritus. Tenetur etiam ad id, & tanto magis ex motivo charitatis, quia in eo caſu per Sacramentum extremæ Unctionis non tantum removentur impedimenta, quæ Paradiſi ingreſſum, & gloriæ fruitionem retardant, ſed etiam vita ſpiritualis infirmo confertur, qui in peccato mortali probabiliter ſupponebatur, faciendo ipſum de attrito contritum, nam in tali caſu ſaltem per accidens per hoc Sacramentum extremæ Unctionis prima gratia datur infirmo, accedente diſpoſitione congrua, & bona fide ſuſcipientis, ut dictum eſt ſuperius qu. 9. ar. 1. num. 37. in caſu nimirum quod aliquis repente ſenſibus deſtitutus nullum Confeſſionis ſignum præbuiſſet, quo poſſet abſolvi, & hoc ſolo remedio poſſet juvari, quod etiam pluribus probat, & approbat Aversa qu. 64. *de Sacramentis in genere* ſectione 7. cum pluribus aliis Auctoribus ab ipſo citatis ibidem, ubi ſatis erudite tractat, & diſcurrit, qualiter teneantur Parochi, & animarum Paſtores, aliique Miniſtri animarum curam habentes ad Sacramenta miniſtranda, & hæc de Sacramento extremæ Unctionis dicta ſufficiant ad mentem noſtri Doctoris, & ſecundum communiorem, & probabiliorem DD. ſententiam.

DISPUTATIO XXIII.

DE INDULGENTIIS ET SUFFRAGIIS.

1 Quemadmodum diſputatione præcedenti immediate poſt Sacramentum Pœnitentiæ agimus de Sacramento extremæ Unctionis ea ratione, quia cum inſtitutum ſit ad delendas peccatorum reliquias, Sacramenti Pœnitentiæ complementum exiſtimatum eſt a Patribus, ut loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. ita etiam in præſenti poſt diſputationem de Sacramento extremæ Unctionis de Indulgentiis agendum eſt, tamquam alio complemento ejuſdem Sacramenti Pœnitentiæ, nam ſicut hoc ſe extendit ad remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ, ita Indulgentia ad remiſſionem pœnæ temporalis ex condonatis culpis relictæ, & quamvis hac ratione ab aliis communiter immediate poſt Sacramentum Pœnitentiæ de Indulgentiis diſputatur, nobis tamen de his agere poſt Sacramentum extremæ Unctionis commodius viſum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia, & inſtitutione Indulgentiarum.

2 Quamvis Indulgentiæ nomen, & vocabulum, quod a verbo *Indulgeo* derivatur, apud Latinos ſcriptores plura, & varia habeat ſignificata, tamen ſecundum communem, & receptum Eccleſiæ uſum juxta præſentem materiam ſignificat ſolum pœnæ temporalis ex condonatis peccatis relictæ remiſſionem, quæ fit ab Eccleſia ex juſta aliqua, & rationabili cauſa per diſpenſationem Eccleſiaſtici theſauri factam, ſeu per applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, ut infra declarabitur. Duo autem hic potiſſimum ſunt examinanda ad oſtendendum, & demonſtrandum contra Novatores in Eccleſia Dei indulgentias eſſe, quibus fideles ad pœnas ex condonatis peccatis relicta ſolvendas juvari poſſunt. Primum eſt, in Eccleſia Dei extare theſaurum ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, quæ iis pœnitentibus applicari poſſunt, qui poſt remiſſam cum culpa pœnam æternam, aliquam adhuc pœnam temporalem habeat luendam. Alterum eſt, in Summo Pontifice, aliiſque Epiſcopis poteſtatem reperiri hunc ſpiritualem theſaurum fidelibus diſpenſandi, quod breviter ſequentibus articulis declarabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An in Eccleſia ſit theſaurus ſpiritualis, qui per indulgentias diſpenſari valeat.

3 Primo conſtans, & communis Catholicorum DD. opinio contra Vvaldenſes, Lutheranos, Calviniſtas, & alios Novatores eſt, extare in Eccleſia theſaurum quemdam ſpiritualem, unde applicandæ fidelibus indulgentiæ proſumuntur, qui theſaurus conſtat in primis ex ſatisfactionibus ipſius Chriſti Domini, quarum valor cum fuerit infinitus, ut conſtat ex dictis lib. 3. ſent. diſp. 4. quantacumque fiat illarum applicatio, theſaurus ille numquam exhauriri poteſt; & hanc veritatem expreſſe tradit Clemens VI. in extravaganti *Unigenitus* de Pœnitentiis, & remiſſionibus, ubi Pontifex de Chriſto loquens ait, quod: *Theſaurum militanti Eccleſiæ acquiſivit volens ſuis theſaurizare filiis pius Pater, ut ſit infinitus theſaurus hominibus, quo qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti*. Conſtat etiam hic theſaurus, ut idem Pontifex declarat loco citato, ex ſatisfactionibus ſuperabundantibus Sanctorum, quorum aliquos certum eſt in hac vita longe plura paſſos eſſe, quam eorum peccata requirerent, ut præſertim patet de Sanctiſſima Virgine Deipara, quæ multa paſſa eſt, & tamen patiendo pro ſuis peccatis non ſatisfecit, cum nullum peccatum habuerit; ergo opus eſt dicere, ut ipſius ſatisfactio, velut ſuperflua pro ſeipſa, in theſaurum Eccleſiæ fuerit recondita. Et idem patet in Joanne Baptiſta, in Apoſtolis, & pluribus Martyribus, qui plus paſſi ſunt, quam egerunt; quæ quidem opera ſatisfactoria, licèt ipſis minime neceſſaria fuerint, ut ſupponimus, aliis tamen maxime utilia, & ſalutaria eſſe poſſe Eccleſia ſemper agnovit, ut ex communione Sanctorum, quam in Symbolo profitemur, aliiſque Scripturæ locis expreſſe colligitur. Has autem Sanctorum ſatisfactiones ſuperfluas, & exuberantes, ut communiter Doctores obſervant, Chriſti Domini ſatisfactionibus Eccleſia conjungit, non ut earum ullum defectum ſuppleant, cum perfectiſſimæ ſint, & infiniti valoris, ut ſupra dictum eſt, ſed ut ipſius Chriſti Domini virtutem in Sanctis ejus venerandam eſſe ſignificat, & eorum perfectam cum Chriſto capite unionem demonſtrat, ac etiam membrorum ejuſdem capitis in utraque Eccleſia triumphante, ac militante communionem. Ita Recentiores communiter, & Antiquiores, & ex noſtris præſertim Aſteſanus lib. 5. cit. 40. *de Indulgentiis* art. 1. ubi ait, quod Eccleſiæ theſaurus integratur ex tribus, ſcilicet ex merito fidei, & charitatis totius Eccleſiæ, & ex merito ſupererogationis virorum perfectorum, & ex abundanti merito paſſionis Chriſti; prædicta enim merita, & ſatisfactiones non ſunt alicujus, vel aliquorum determinate, ſed ſunt communia toti Eccleſiæ; opera enim meritoria, & ſatisfactoria, quæ Sancti fecerunt ad honorem Dei, & utilitatem Eccleſiæ communis communia ſunt; ea autem, quæ ſunt communia multitudini, diſtribuuntur ſingulis de multitudine ſecundum arbitrium ejus, qui multitudini præeſt, & ideo Prælatus Eccleſiæ, qui habet claves theſauri prædicti, poteſt pro Dei honore, & Eccleſiæ utilitate de ipſo theſauro tribuere, quando videt expedire; unde ſicut aliquis conſequeretur remiſſionem pœnæ, ſi alius pro eo ſatisfeciſſet; ita etiam conſequitur, ſi ei ſatisfactio alterius per eum, qui poteſt, diſtribuatur. Ita Aſteſanus loc. cit. & ſic etiam diſcurrit Nicolaus de Orbellis 4. d. 20. q. 3. ubi ait Indulgentias habere ortum ex theſauro Eccleſiæ, qui conſiſtit in ſuperabundanti merito Chriſti, & Sanctorum, quem dedit Dominus diſpenſandum ſuo Vicario, cum Petro dedit claves Regni Cœlorum, & ſic etiam diſcurrit Brancatus noſter tom. 4. *de omnibus noviſſimis* diſp. 16. art. 17.

4 Secundo, quantum ad modum, quo merita Sanctorum reponantur in theſauro Eccleſiæ, & aliis applicari poſſint, non eodem modo explicatur a Doctoribus; ſed licet variis modis explicari ſoleat, communior tamen modus explicandi eſt, quam tenuerunt, & ſequuntur Suarez, Amicus, Becanus, Coninchius, Lugus, & alii Recentiores paſſim, cum enim Sancti ſint nobiliſſima Eccleſiæ membra, & ad ipſam ſtrictiori jure, ac vinculo pertineant, quam cives temporales ad Rempublicam, quamvis eorum opera, ut habent rationem meriti, fuerint a Deo condigno præmio remunerata; tamen ut habent rationem ſatisfactionis, multa pluribus ſupererant, ut dictum eſt de B. Virgine, Joanne Baptiſta, Apoſtolis aliiſque Martyribus, quæ neque ex eorum voluntate, cum de eo ſæpe non cogitaverint, neque etiam ex alia certa lege fuerunt aliquibus certis applicata, unde conſequenter relinquuntur in communi Eccleſiæ theſauro aliis membris indigentibus applicanda, ſicut enim bona temporalia Civium ſine ullis certis hæredibus, aut legatariis decedentium, jure gentium ad ipſam Rempublicam pertinent; ita in bona ſpiritualia Sanctorum ſuccedit Eccleſia, quando non eſt, qui ad illa jure ſuccedere poſſit, cum non ſit minor communicatio bonorum ſpiritualium inter fideles, quam bonorum temporalium inter cives ejuſdem Reipublicæ. Tunc autem nullus in talia bona ſpiritualia Sanctorum ſuccedere poteſt, quando de iis Sancti ipſi in vita non diſpoſuerunt ea aliis applicando, vel donando. Hujuſmodi ergo Sanctorum opera pœnalia, cum ſint ſatisfactoria, & pro ipſis operantibus ſint redundantia, nec aliis ab eis applicata, ponuntur in theſauro Eccleſiæ, & ſic ex iſtis adjunctis paſſionibus Chriſti fit theſaurus & cumulus meritorum, ex quo Indulgentiæ eliciuntur. Et quidem ſatis rationabiliter, cum enim corpus Eccleſiæ non ſolum Chriſto, tamquam capite conſtat, ſed etiam ex Sanctis, tamquam ex membris, conſequenter non ſolum Chriſti paſſiones, & opera, ſed etiam Sanctorum ſunt inter Eccleſiæ bona computanda, quod etiam ſatis aperte ex illis D. Pauli verbis colligitur ad Coloſſenſes 1. *Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia*, quibus verbis ſatis patet Apoſtolum ſuas paſſiones facere communes cum paſſionibus Chriſti, quas pro Eccleſiæ corpore patiebatur, ut plures Patres explicant, & præſertim Beda illum locum exponens.

5 Tertio, quamvis iſte modus dicendi ſit valde communis, & frequens, ut diximus, non tamen approbatur a Fabro noſtro diſp. 38. *de Pœnitentia* cap. 3. ſed alium ibidem aſſignat n. 81. tamquam magis de mente Doctoris dicens, quod in omni opere bono, quod facit juſtus, eſt triplex meritum, & valor ſeu pretium; eſt meritum perſonale illius, qui facit bonum pœnale; præter autem hoc meritum perſonale, & pretium, ac valorem, quo valet ipſi operanti, eſt aliud duplex meritum, valor, & pretium, nimirum meritum Eccleſiæ, nam faciens bonum opus non ſolum meretur, & acquirit aliquod meritum ſibi, & valorem, ſed acquirit etiam merita ipſi Eccleſiæ univerſali propter communionem Sanctorum, omnes enim fideles per unionem charitatis participant de meritis aliorum. Tertium eſt pretium, & meritum, quo alteri particulari ad libitum prodeſſe poteſt, cum enim quis facit opus bonum, in eo eſt portio, quam aliis applicare poteſt ad libitum, & hic valor, & meritum a reliquis duobus eſt diſtinctum. Præter meritum perſonale, & meritum hoc, quod alteri applicare quis poteſt, eſt meritum generalis Eccleſiæ, & ſic unumquodque opus bonum

valet nedum operanti, ſed toti Eccleſiæ, & merita Eccleſiæ cumulantur ex hujuſmodi meritis. Unde concludit Faber, quod theſaurum Eccleſiæ quoad merita Sanctorum conſtituatur ex meritis eorumdem Sanctorum prædicto modo, & ait, quod merita Sanctorum, quæ in Eccleſiæ theſauro reponuntur, & per Indulgentias diſpenſantur, non ſunt merita perſonalia eorum redundantia, & ſuperflua pro ſuorum peccatorum ſatisfactione, ut præcedens dicendi modus aſſerebat, ſed inquit quodlibet opus meritorium pœnale ſatisfactorium cujuſcumque juſti etiamſi teneatur multum pro ſeipſo ſatisfacere, habere portionem valoris, & pretii, & ſatisfactionis, quæ ponatur in theſauro Eccleſiæ, ac ex illis cumulus, & theſaurus Eccleſiæ conſtituatur, & ille valor, & pretium ſit meritum ſecundi, & tertii generis, & hoc meritum ſit illud, quod ſuperabundans dicitur. Quod autem hic dicendi modus ſit de mente Doctoris colligit ex quodlib. 20. art. 2. ibi enim expreſſe dicit, quod meritum poteſt intelligi valere alicui, vel pro alio in triplici gradu, uno modo ſpecialiſſime, & ſic ſemper valet oranti, quando eſt in gratia, alio modo generaliſſime, & ſic valet ſoli Eccleſiæ, tertio modo valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur, quod probat, quia Eccleſia ordinavit ſpeciales orationes in Miſſali Romano pro hoc, & illo, quod nihil eſſet, ſi oratio, & opus bonum non poſſent applicari ab orante, & faciente opus bonum huic, & illi, quod autem meritum perſonale, & ejus valor alteri applicari nequeat ab ipſo merente probat, quia operans opus bonum producit, & efficit illud ex bono motu animi ſui, & proinde ille motus, & opus bonum non ſic eſt alterius, pro quo orat, vel cui applicat, ſicut orantis. Ex quo infert Doctor, quod iſte ſic operans hoc ſuum meritum perſonale, & proprium non poteſt alteri dare, & ſeipſum ſpoliare ſic, quod non ſit ſuum meritum, ordinata voluntate, quia magis tenetur ex charitate diligere ſeipſum quam alium.

6 Quarto probat ibidem Faber hunc modum conſtituendi theſaurum Eccleſiæ ex doctrina Scoti aſſignatum eſſe magis conformem modo loquendi Pontificum, quam ſit præcedens, quia Clemens Sextus in Extravaganti *Unigenitus* adducta habet hæc verba: *Ad cujus quidem theſauri cumulum Beata Dei genitricis, & omnium electorum a primo juſto uſque ad ultimum merita adminiculum præſtare noſcuntur*. Ex quibus verbis habetur, quod omnes juſti a primo uſque ad ultimum hunc theſaurum Eccleſiæ ſuis meritis augent; at eſt certiſſimum quod omnes electi, & juſti habent ſatisfactiones ſuperflues, & redundantes, alioquin tolleretur purgatorium, in quo tam multi electi poſt hanc vitam ſatisfaciunt pro propriis pœnis debitis, ergo theſaurus Eccleſiæ non conſtituitur ex ſatisfactionibus, quæ ipſis operantibus non ſunt neceſſariæ, & aliis ex charitate donantur, & applicantur, quia iſtæ non ſunt in omnibus electis; ſed opus eſt aſſerere in quolibet opere meritorio juſti eſſe portionem quamdam aliis applicabilem abſque diminutione proprii meriti perſonalis, quæ portio eſt meritum illud, quod Scotus appellat generaliſſimum, & pro Eccleſia valet, & certe verba illa Extravagantis hunc ſenſum ſapiunt, & alia Extravagant. Leon. X. & aliorum Pontificum eodem modo loquuntur. Confirmat hoc idem Faber loc. cit. quia eſt articulus fidei eſſe in Eccleſia *Communionem Sanctorum*; hæc autem communio eſt participatio ſuffragiorum, & meritorum ad invicem in Eccleſia Chriſti, ut communiter docent Patres, & Doctores juxta illud Apoſtoli, *Alter alterius onera portate*; et hæc communicatio meritorum non poteſt eſſe ſolum ex operibus ſupererogatoriis, & ſuperabundantibus ad noſtras ſatisfactiones, quia certe hæc ſuffragia eſſent valde pauca, cum certum ſit plura eſſe peccata, quæ committimus, quam opera bona, eſt ergo dicendum hanc communionem fieri in omnibus bonis, & proinde in quolibet opere bono, ut dicebat Scotus, eſſe præter valorem perſonalem valorem quoque univerſalem, qui valet pro tota Eccleſia, & hæc quidem ratio reddit hunc dicendi modum ſatis probabilem, & forte etiam probabiliorem præcedenti ob ejus conformitatem cum modo loquendi Patrum, & Pontificum, omnium electorum merita, & non quorumdam tantum in theſauro Eccleſiæ reponentium, licet primus dicendi modus quoque ſua probabilitate non careat ob copiam, & auctoritatem Doctorum eo utentium.

7 Quinto, ſupradicti theſauri diſpenſationem a Chriſto Domino Eccleſiæ creditam eſſe habetur etiam in Extravagant. cit. *Unigenitus* de pœnitent. & remiſſ. ac novilliſſime in Concilio Tridentin. ſeſſ. 25. in Decreto de Indulgentiis, cujus initium eſt, *Cum poteſtas conferendi indulgentias Eccleſiæ a Chriſto conceſſa ſit*, &c. ubi docet, & decernit in Eccleſia eſſe, & ſemper fuiſſe poteſtatem concedendi Indulgentias, & relaxandi pœnas debitas pro peccatis extra Sacramenta ſimplicem relaxationem ipſarum pœnarum temporalium ab Eccleſiæ Paſtoribus factam, & probari poteſt ex illis verbis Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis*, & Joannis ultimo, *Paſce oves meas*, quæ verba cum ſint generaliſſima, & non limitata ad certum genus vinculi, vel pabuli, ſed ſe extendant ex vi ſua ad omnem actum, qui ad aperiendum Regnum Cælorum accommodari poſſit; cenſentur etiam claves comprehendere ſolvendi fideles a vinculo pœnæ temporalis ex condonatis peccatis relictæ, eoſque paſcendi non ſolum Sacramentorum ſuffragiis, ſed etiam indulgentiarum, & includunt poteſtatem abſolvendi ab omnibus impedimentis, quæ ingreſſum Regni Cælorum retardare poſſunt, unde non dixit Chriſtus: *Quemcumque ſolveris*, ſed *Quodcumque ſolveris*, ut hoc generali verbo omne vinculum, & impedimentum Regni Cælorum comprehenderet; inter cætera autem impedimenta, quæ hominem viatorem ab ingreſſu Regni Cælorum, & conſecutione gloriæ retardant, ſunt pœnæ temporales ex condonatis peccatis relictæ, quæ indulgentiarum virtute remittuntur. Hoc etiam ſuſtinentes deducunt ex continua, & univerſali Eccleſiæ praxi, quæ etiam a tempore Apoſtolorum ad hæc uſque tempora perſeveravit, ſiquidem Divus Paulus 2. ad Corinth. 2. ad inſtantiam quorumdam fidelium eidem inceſtuoſo pœnitenti indulgentiam conceſſit, ut docent Divus Thomas, & Theodoretus in Commentariis ſuper illud caput, & quod Apoſtolus loquatur de remiſſione pœnæ coram Deo colligunt ex eo, quod hanc remiſſionem in perſona Chriſti fecit. Similiter quibuſdam pœnitentibus indulgentias hujuſmodi fuiſſe conceſſas ad inſtantiam Martyrum, qui ob Chriſti confeſſionem in carceribus detinebantur, conſtat ex pluribus teſtimoniis Sancti Cypriani, Tertulliani, & aliorum, ut refert Bellarminus lib. 1. de Indulgentiis cap. 3. Idem indulgentiarum uſus poſt Apoſtolorum tempora apud Chriſtianos viguit, quarum mentio fit in Concilio Nicæno 1. can. 11. Ancirano can. 5. Laodiceno can. 2. uſque ad Gregorium Magnum, a cujus temporibus Indulgentiarum uſus in univerſa Eccleſia notior fuit, & frequentior, ut fuſe Bellarminus oſtendit loc. cit. & Amicus diſp. 20. de Indulgentiis ſect. 1. Ex quibus principiis ſatis efficaciter conſtat eſſe in Eccleſia ſpiritualem poteſtatem concedendi Indulgentias a Chriſto conceſſam, & falſo, ac ſine ullo fundamento ab hodiernis Hæreticis id negari, qui non alios patronos agnoſcunt, quam Valdenſes, qui primi Indulgentias impugnarunt, eorum autem objectiones, quæ levioris ſunt momenti, hic non referimus, tum quia ſolutæ, & enervatæ prorſus videri poſſunt apud Bellarminum, & Fabrum noſtrum loc. cit. ac etiam apud Cordubam lib. 5. de Indulgentiis quæſt. 5. ubi fuſe de hac materia tractat.

8 Sexto quæritur, an aliunde, quam ex theſauro Eccleſiæ, indulgentiæ concedi poſſint. Plures opiniones, ac dicendi modos in hoc puncto refert Faber diſp. 28. cit. c. 4. quibus rejectis tandem concludit communem ſententiam Theologorum antiquorum, & Recentiorum eſſe illam, quæ aſſerit indulgentias ſemper conceſſas fuiſſe ex theſauro Eccleſiæ, neque aliunde concedi poſſe, niſi ex illo, loquendo de lege ordinaria, nam loquendo de potentia Dei abſoluta nulli dubium eſt; & hanc ait fuiſſe expreſſe ſententiam D. Bonaventuræ 4. diſt. 20. part. 2. art. 1. q. 2. & 3. D. Thomæ eadem diſt. q. 3. art. 3. Riccardi ibidem q. 1. quos deinde ſecuti ſunt alii Recentiores, & probatur ex jam dictis in Eccleſia eſſe hunc theſaurum meritorum Chriſti, & Sanctorum, ad nullum enim alium finem hic conſtitutus eſt, niſi ad utilitatem fidelium, quæ conſiſtit in remiſſione pœnæ temporalis poſt remiſſionem culpæ remanentis, quam conſequimur per indulgentias ex prædicto Eccleſiæ theſauro elicitas, & non alio modo; nam omnis remiſſio culpæ, vel pœnæ coram Deo fit ex juſtitia ſecundum legem ordinariam, unde ad juſtitiam ſervandam filium ſuum mittere voluit, ut per viam Redemptionis, & juſtitiæ credentes in eum ſalvaret, cum tamen gratis hominibus peccata dimittere poſſet, et actus concedendi indulgentias eſt actus dimittendi pœnam temporalem; ergo etiam in hoc actu juſtitia intervenire debet, non poteſt autem eſſe actus juſtitiæ, niſi debita ſolutio fiat. Hæc autem vel fieri debet ex meritis propriis illius, cui dimittitur pœna, vel alterius pro eo; ergo quando non interveniunt merita propria illius, cui pœna temporalis dimittitur, ut accidit in propoſito, cum indulgentiæ conceduntur, neceſſario intervenire debent merita Chriſti, alioquin hæc pœnæ relaxatio non eſſet ex juſtitia, & cum de facto in hoc theſauro ſint etiam merita Sanctorum, ex illis quoque indulgentiarum conceſſiones fiunt, eum poſſunt Sancti, & juſti etiam per ſua opera ſatisfactoria ſatisfacere pro pœnis culpæ alienæ debitis etiam de condigno, quamvis enim non poſſint alteri gratiam de condigno mereri, quia talis excellentia meritorum ſoli Chriſto Domino conceſſa fuit, poſſunt tamen de condigno ſatisfacere, unde ſi Petrus juſtus pro Paulo juſto jejunet, pro Paulo ſatisfaciet tantum quantum pro ſeipſo ſatisfaceret, ut communis Theologorum ſententia docet in materia de gratia, quam refert Toletus lib. 6. cap. 28.

9 Septimo, quæritur ulterius, an theſaurus Eccleſiæ ſolum per indulgentias diſpenſetur, cui quæſito cum Fabro loc. c. cum diſtinctione reſpondendum eſt, nam aliud eſt loqui de theſauro Eccleſiæ, ut conſtat ex meritis Chriſti præciſe, & aliud eſt loqui de eo, ut conſtat ex meritis Sanctorum; in primo ſenſu utique Eccleſiæ theſaurus aliter, quam per indulgentias diſpenſari poteſt, certum enim eſt de facto diſpenſari per Sacramenta, & per Sacrificium Miſſæ, & etiam per alia bona fidelium opera, Sacramenta enim, & Sacrificium Miſſæ, & bona opera fidelium ſuam dignitatem, & valorem habent ſolum ex meritis Chriſti, qui ſolum pro nobis crucifixus eſt, & illo

ſecu-

Digitized by Google

ſecluſo nullius ſunt valoris, quoties enim culpa, vel pœna remittitur, vel aliquod gratiæ beneficium nobis præſtatur, ſemper theſaurus meritorum Chriſti nobis applicatur & diſtribuitur, non autem Sanctorum, quia merita Sanctorum aliquam vim non præbent Sacramentis, nec Sacrificio Miſſæ, nec etiam opera fidelium ex meritis Sanctorum vim, & valorem habent, ſed ſolum ex meritis Chriſti, imo ipſa Sanctorum merita totam vim ſuam habent ex meritis Chriſti. Quare merita Sanctorum habent locum dumtaxat in diſtributione per indulgentias, itaut conſiderando theſaurum Eccleſiæ, ut conſtat ex meritis Chriſti, & Sanctorum ſimul, ſolum per Indulgentias diſtribuitur, & non alio modo. Et ratio diſcriminis eſt, quam Faber aſſignat l. c. in fine capitis cum aliis Recentioribus, quia merita Chriſti ſunt fundamentum Sacramentorum, Sacrificiorum Eccleſiæ, & omnis dignitatis, & valoris operum noſtrorum, quia ex iis ſunt digna, & efficacia, Sanctorum vero merita ex meritis Chriſti ſuam dignitatem, & valorem habent, quod vero valeant pro aliis habent ex ſpeciali lege Chriſti, qua ſtatuit, & voluit in Eccleſia ſua eſſe communicationem bonorum operum, ut ſic mutuo fideles ſe invicem juvare poſſint juxta articulum *Sanctorum communionem*, ut ſupra declaratum eſt, & docet D. Bonaventura 4. diſt. 20. par. 2. art. 1. q. 1.

10 Poſtremo eſt difficultas, an theſaurus Eccleſiæ applicetur fidelibus per modum ſolutionis, vel abſolutionis, pro cujus reſolutione dicendum eſt cum Bellarmino lib. 1. de Indulgentiis cap. 5. Suarez diſp. de Pœnitent. ſect. 4. Fabro l. cit. & pluribus aliis, Indulgentiæ conceſſionem reſpectu vivorum neque eſſe puram pœnæ ſolutionem, neque puram abſolutionem, ſed fieri per modum cujuſdam abſolutionis, quæ annexam habet ſolutionem ex theſauro Eccleſiæ. Non eſt pura pœnæ ſolutio, quia hæc nullam requirit juriſdictionem in ſolvente, ſed tantum æqualis ſatisfactionis oblationem pro altero, unde cum unus ſuam ſatisfactionem pro altero offert, dicitur pro illo ſolvere, non tamen eum abſolvere; quia abſolvere eſt actus juridicus ſupponens in abſolvente judiciariam poteſtatem. Nec etiam eſt pura abſolutio, nam hæc nullam pro pœna offert ſolutionem, ſed mere gratis illam remittit, non poteſt autem Pontifex pœnam temporalem mere gratis remittere, quam homo debet Deo ratione peccati ſibi remiſſi, alioquin omnino fruſtra eſſet Eccleſiæ theſaurus; Remanet ergo, ut reſpectu vivorum ſit abſolutio ſecum annexam habens ſolutionem, ut conſtat ex diverſis Summorum Pontificum diplomatibus a Bellarmino l. c. relatis; nam quatenus eſt remiſſivus pœnæ ex gratia, quæ fit debitori, dum ex ſatisfactione alterius illi pœna remittitur, dicitur abſolutio, quatenus vero talis abſolutio non fit abſque aliqua ſolutione, non eſt pura abſolutio, ſed ſimul annexam habens ſolutionem. Notanter vero diximus, ita diſcurrendum eſſe de conceſſione indulgentiæ reſpectu vivorum, quia ſi ſermo ſit de Defunctis in Purgatorio exiſtentibus, indulgentiæ ex theſauro Eccleſiæ ipſius applicantur, non per modum abſolutionis, cum nullam in eos habeat Eccleſia juriſdictionem, ſed tantum per modum ſolutionis, ſeu ſuffragii, ut infra magis explicabimus; ſicut Rex Galliæ, v. gr. captivum apud Turcas detentum per vim auctoritatis liberare non poteſt, ut in proprio Regno, ſed tantum per vim ſolutionis, & redemptionis, & ita etiam de hac difficultate diſcurrit Card. de Lugo diſp. 27. de Sacramento Pœnitentiæ ſect. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

Cujus poteſtatis actus ſit indulgentias concedere, & in quibus reſideat.

11 PRimo quod ſpectat ad primam quæſiti partem, quamvis Durandus 4. diſt. 20. quæſt. 5. ſententiam referat, quam & ipſe probabilem cenſet, aſſerentem eſſe actum poteſtatis Ordinis, & ſimul juriſdictionis regendi Eccleſiam; communis tamen ſententia tam veterum, quam recentiorum Theologorum aſſerit hanc non eſſe poteſtatem Ordinis, ſed tantum juriſdictionis, ut oſtendit Faber diſp. 28. cit. cap. 2. unde conceſſio Indulgentiarum eſt actus ſolius juriſdictionis ſupponens in concedente jus ſupra eos, quibus indulgentiæ conceduntur, ut expreſſe Alexander Tertius definit c. *Quod autem* de Pœnit. & remiſſ. ubi Pontifex docet indulgentias non prodeſſe iis, qui eas concedentibus non ſubſunt, & rationem ibi reddit, quia *nullus a non ſuo Judice ligari, vel abſolvi valet*. Ex quo deducunt poſſe Pontificem, etiamſi Sacerdos conſecratus non ſit, indulgentias concedere, non enim poteſtas concedendi indulgentiam neceſſario ſupponit in concedente poteſtatem Ordinis, ut patet ex uſu Eccleſiæ, quia ſæpe Diaconi Cardinales, & alii ex conceſſione Papæ indulgentias concedunt. Ratio vero eſt, quia ut recte diſcurrit Amicus diſp. 20. cit. ſect. 2. poteſtas concedendi indulgentias eſt tantum poteſtas applicandi fidelibus ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum pro pœnis temporalibus ex condonatis peccatis relictis extra Sacramentum pœnitentiæ, nam ſicut hoc ſe extendit ad remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ, ita indulgentia ad remiſſionem pœnæ temporalis ex condonatis culpis relictæ; utriuſque enim claves habent vim ſolvendi hominem, in diverſo tamen foro, nam illius claves non niſi in foro interno, & in ipſo Sacramento vim habent ſolvendi a culpa, & pœna æterna, hujus vero in foro externo extra ſacramentum ſolvunt a pœna temporali ex condonatis culpis relicta. Hæc autem poteſtas nullum per ſe requirit ordinem, ſed tantum juriſdictionem in eos, quibus relaxandæ ſunt pœnæ per Indulgentias, nam ſi aliquem Ordinem hæc poteſtas requireret, & ſupponeret, maxime eſſet Presbyteratus, at hic ordo minime requiritur, nam Presbyteratus per ſe tantum ordinatur ad conficiendam Euchariſtiam, & ad remittenda peccata, & pœnas illis debitas in foro tantum Sacramentali, poteſtas vero concedendi indulgentias, nec peccata remittit, nec pœnas illis debitas in foro Sacramentali, ſed extra illud per modum cujuſdam juridicæ abſolutionis, ut ſupra dictum eſt. Objectiones vero quaſdam in oppoſitum vide ſolutas a Fabro l. c.

12 Secundo quoad aliam quæſiti partem, in quibus hæc poteſtas reſideat, advertendum eſt duobus modis poſſe aliquem Indulgentiam concedere, uno modo poteſtate ordinaria, quæ nimirum ordinario jure cum ipſo officio connectitur, alio modo poteſtate delegata, quæ ſcilicet communicatur ab eo, qui ordinario jure illam dare poſſit alteri vices ejus exercenti, & de utraque poteſtate hic diſcurrendum eſt; & quidem de Summo Pontifice certum eſt illum ordinaria poteſtate toti Eccleſiæ indulgentias concedere poſſe, idque jure divino ab ipſo Chriſto immediate derivato. Quod conſtat in primis ex poteſtate illimitata Petro præ cæteris Apoſtolis, & primario conceſſa, cui ſucceſſores ſunt Summi Pontifices Matt. 16. *Tibi dabo claves Regni Cælorum, &c. & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis*, ac proinde Summus Pontifex poteſtatem ordinariam habet concedendi indulgentias in univerſa Eccleſia, quia in ipſo eſt plenitudo poteſtatis juriſdictionis ſpiritualis, ad quam diximus ſpectare hanc poteſtatem ordinariam indulgentias concedendi. Deinde etiam ex eo probatur, quod ad indulgentias concedendas duplex requiritur poteſtas ex parte concedentis, una in eos, quibus conferuntur, altera in theſaurum Eccleſiæ, ex quo deſumuntur, ut dictum eſt art. præcedenti, utraque autem poteſtas in Summo Pontifice pleniſſima reperitur, cum talis poteſtas ordinario jure connexa ſit cum ſupremo regimine Eccleſiæ, quod Summo Pontifici a Chriſto Domino demandatum eſt, cum alium Superiorem Pontifex in terris non agnoſcat, a quo hanc poteſtatem accipere poſſit, unde divino jure officio ſupremi Paſtoris hæc poteſtas connexa eſt, & communicata, ut colligitur ex illis verbis Ioannis ultimo, *Paſce oves meas*; & de hoc nulla eſt controverſia inter Catholicos.

13 Tertio eſt difficultas, an Concilium Generale ordinariam habeat poteſtatem indulgentias concedendi. Affirmant nonnulli habere poteſtatem concedendi quaſcumque indulgentias etiam plenarias, quod probatur, quia de facto, & Concilium Lateranenſe indulgentiam plenariam conceſſit proficiſcentibus in terram Sanctam, vel ſubſidium conferentibus, ut conſtat ex fine Concilii, & Baſileenſe in favorem ſubſidii pro reductione Græcorum procuranda ſeſſ. 24. & Conſtantienſe iis, qui in ipſo Concilio interfuerunt, ut habetur in fine ultimæ ſeſſionis.

Confirmatur ratione ab ipſo Baſileenſi Concilio adducta, quia Concilium generale totam Eccleſiam repræſentat, cui conceſſa eſt a Chriſto poteſtas diſpenſandi theſaurum indulgentiarum. Demum, quia ſicut Communitatis eſt diſpenſare bona temporalia Reipublicæ, ita Eccleſiæ erit ſpiritualia bona diſpenſare ut pote per ſeipſam Concilium generale repræſentatæ. Ita Panormitanus, Felinus, Soto, Navarrus, Corduba, Toletus, Henriquez, & alii, qui eamdem poteſtatem Concilio generali concedunt, quam Summo Pontifici, eo quod uterque illam immediate a Deo habeat. Sed hanc ſententiam ait Faber diſp. cit. c. 5. etiam Brancatus loc. cit. eſſe omnino rejiciendam, utpote innixam falſo fundamento, quod nempe Eccleſia, quam Concilium generale repræſentat, ut condiſtincta a capite aliquam juriſdictionem habeat immediate a Chriſto, quamvis enim Claves datæ ſint Eccleſiæ Matth. 16. non tamen datæ ſunt Eccleſiæ, ideſt, univerſitati fidelium, & paſtorum immediate, & primo, ſed mediate, & per Petrum, ac Pontificem Romanum; jam enim oſtenſum eſt ſupra hanc poteſtatem ſoli perſonæ Petri ejuſque ſucceſſoribus in officio a Chriſto eſſe collatam, verba ſiquidem illa: *Et tibi dabo claves Regni Cælorum*, perſonæ Petri immediate dicta ſunt, & illi datæ claves, Joan. 20. *Paſce oves meas*; & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, neque enim expediens erat, ut talis poteſtas conferretur etiam immediate Eccleſiæ, vel Concilio generali, ut a capite condiſtincto, quia non expedit eamdem ſupremam poteſtatem pluribus communicare, ſiquidem id Monarchico regimini repugnat, quo Chriſtus ſuam gubernat Eccleſiam. Ex qua doctrina, quam late defendunt Bellarminus, Valentia, Suarez, Filliucius, Amicus, & alii Recentiores paſſim, deducitur quod Eccleſia ſine capite nullam habet auctoritatem, & poteſtatem clavium, quod etiam antea docuere antiquiores Theologi 4. diſt. 20. qui dum ſoli Pontifici hanc poteſtatem tribuunt, generale Concilium conſequenter excludunt, ac proinde falſum eſt virtute clavium indulgentias concedere poſſe.

14 Hoc autem intelligendum eſt de Concilio ſine capite, ſeu de Concilio a Pontifice condiſtincto, ſiquidem loquendo de Concilio cum capite, ideſt, ut Pontificem includit,

ut notat Faber l. c. nulla eſt dubitatio, quin poſſit Indulgentias concedere, quia ſi Papa ſolus indulgentias concedere poteſt, etiam Concilio aſſociatus, & conjunctus id facere poterit, ſed tunc non eſt Concilium, ideſt, membra, quæ indulgentias concedunt, ſed Summus Pontifex, qui eſt caput; unde ſi Papa vellet in Concilio indulgentias concedere, & Concilium renueret, adhuc validæ eſſent, & e contra ſi vellet Concilium indulgentias concedere renuente Pontifice, qui eſt caput, nihil faceret. Ex quo patet ad argumentum oppoſitæ ſententiæ citata Concilia indulgentias conceſſiſſe non auctoritate propria a capite condiſtincta, ſed auctoritate Summi Pontificis per ſe, vel per ſuos Legatos Concilio generali præſidentes.

Ad Confirm. negandum eſt aſſumptum quoad utramque partem, falſum enim eſt Concilium generale, aut a capite condiſtinctum, totam repræſentare Eccleſiam, cum caput non repræſentet, quod eſt præcipuum, & principale membrum, ex cujus influxu totum regitur Eccleſiæ corpus: falſum etiam eſt poteſtatem diſpenſandi Indulgentiarum theſaurum eſſe Eccleſiæ conceſſam, ut a capite condiſtinctæ, ſicut enim ſoli Petro, & immediate claves regendi, & paſcendi datæ fuerunt, ita etiam poteſtas diſpenſandi Eccleſiæ theſaurum. Ad ultimum negatur paritas, quia cum bona temporalia ſint totius Communitatis, conſequenter ad illam ſpectant ea bona inter Cives diſtribuere, vel ad Principem, in quem ſuam tranſtulit auctoritatem; bona autem ſpiritualia Eccleſiæ theſauro recondita, cum non ſint Eccleſiæ propria, ſed Chriſti Domini, ad illum ea diſtribuere ſpectabit, in quem Chriſtus ſuam tranſtulit auctoritatem, qui fuit perſona Petri, & ejus ſucceſſores. Hic autem advertunt Auctores ſuprecitati circa Concilia adducta, in quibus plenaria Indulgentia fidelibus conceſſa fuit, de Concilio Baſileenſi non multum eſſe curandum, nam ſicut in eo poſtquam ab Eugenio Quarto illius Concilii diſſolutio indicta fuit, & revocati ejus Legati Apoſtolici, ſchiſmatice concluſa fuit hæc propoſitio: *Papam Concilio, non Concilium Papæ ſubjicit*, ut habetur in quadam reſponſione Epiſtolæ Synodalis in eodem Concilio inſertæ, ita mirum eſſe non debet, ſi idem Concilium ſibi uſurpaverit hanc auctoritatem concedendi indulgentias plenarias independenter a Papa; omnia enim, quæ poſt Legatorum revocationem in hoc Concilio determinata fuerunt, nullius ſunt roboris, & auctoritatis, ut Concilium Lateranen. ſub Leone X. celebratum teſtatur ſeſſ. 11. verſus finem.

15 Quarto conveniunt Doctores, Epiſcopos quoque habere poteſtatem ordinariam conferendi aliquas indulgentias in ſua Diœceſi, & Provincia, ut patet ex cap. *Noſtro* de Pœniteat. & remiſſ. & ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtat, ita tamen, ut indulgentiam unius anni conferre poſſit in die Dedicationis Eccleſiæ tantum, & quadraginta dierum in anniverſario Dedicationis, ac etiam aliis temporibus quandocumque ipſis libuerit, ut habetur ex c. *Cum ex eo*, & cap. *Noſtro*, de pœnit. & remiſſ. citato, talem autem poteſtatem non habent extra ſuas Diœceſes, ut ex eodem capite colligitur, & ratio eſt, quia cum nequeat Epiſcopus extra ſuam Diœceſim actum juriſdictionis exercere, conſequenter nec indulgentias poterit concedere, qui eſt actus juriſdictionis, ut probatum eſt; poterit tamen ſuis ſubditis etiam extra propriam Diœceſim exiſtentibus indulgentiam concedere, ut Doctores communiter docent, cum etiam extra illam retinet juriſdictionem in perſonas ſibi ſubjectas, quas tantum reſpicit indulgentiæ conceſſio: Hæc, inquam, eſt communis Doctorum ſententia contra Durandum 4. diſt. 20. quæſt. 5. aſſerentem ſoli Papæ ex proprio munere, & ordinario jure competere poteſtatem indulgentias concedendi, Epiſcopis vero ſolum ex commiſſione, ſeu delegatione Summi Pontificis. Itaque ſolum eſt difficultas, an hæc ordinaria poteſtas conferendi indulgentias competat Epiſcopis jure divino, vel tantum jure humano, ſeu ex conceſſione Summi Pontificis; in qua difficultate duæ ſunt opiniones. Prima aſſerit non ſolum Papæ, ſed etiam Epiſcopis jure divino competere ex proprio officio, & ordinaria poteſtate indulgentias concedere, licet hanc poteſtatem quoad uſum habeant dependentem a Summo Pontifice, qui eam ad libitum limitare poteſt, ſicut de facto eam limitavit, ut conſtat ex cap. cit. *Cum ex eo*, de Pœniteat. & Remiſſ. Fundamentum eſt, quia Epiſcopi ſuccedunt Apoſtolis jure divino, cum ſint, ut inquit Apoſtolus, *Diſpenſatores myſteriorum Dei*, & a Spiritu ſancto regimini Eccleſiæ præpoſiti, ut habetur Actor. 20. *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, Apoſtolis autem jure divino conceſſa fuit poteſtas indulgentias diſpenſandi, ut ſupra dictum eſt. Ita utérque Soto, Medina, Valentia, Iſambertus, Abellius, & alii.

16 Alia opinio affirmat hanc poteſtatem competere Epiſcopis ſolum de jure Eccleſiaſtico, & ex Sedis Apoſtolicæ privilegio, cujus præcipuum fundamentum eſt, quia poteſtas concedendi indulgentias, ut ſupra dictum eſt, fundatur præſertim in illo Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Cœlorum*, ac hujuſmodi claves datæ ſunt Petro immediate a Chriſto, & a Petro Eccleſiæ, & aliis Prælatis, & ideo licet non acceperint Apoſtoli claves a Petro, ſed a Chriſto ipſo immediate, quia ab eo facti ſunt Apoſtoli, tamen ſucceſſores Apoſtolorum neceſſario auctoritatem ſuam habuerunt a Petro, & a Pontificibus Petri ſucceſſoribus, quoniam ſoli Petro dictum eſt, *Paſce oves meas*, & illi ſoli dictum eſt: *Tibi dabo claves*, &c. Ideo ille ſolus conſtitutus fuit paſtor ordinarius totius Eccleſiæ, Apoſtoli vero reliqui habuerunt quidem poteſtatem ſuam immediate a Chriſto, ſed cum ipſi quoque eſſent Petro ſubjecti, morientes non potuerunt conſtituere ſucceſſores independentes a Petro, qui fuerat conſtitutus paſtor univerſalis ſuper omnes alios paſtores. Hinc deducunt falſum eſſe fundamentum prioris ſententiæ, quod poteſtas juriſdictionis immediate in Epiſcopos ſit a Deo, & præſertim poteſtas concedendi indulgentias; & cum dicitur Epiſcopos ſuccedere Apoſtolis, reſpondent hujus ſententiæ ſectatores, falſum eſſe, Epiſcopos quoad omnia ſuccedere Apoſtolis, multa enim Apoſtoli habuerunt ex peculiari conceſſione Chriſti, quæ Epiſcopis non communicantur. Epiſcopi itaque dicuntur Apoſtolis ſuccedere ſolum in munere paſtorali, quia funguntur eodem officio, quo fungebantur Apoſtoli in Eccleſia; non ſuccedunt vero quoad modum habendi hoc munus, quia Apoſtoli illud a Chriſto immediate habuerunt, Epiſcopi vero illud habent a Papa immediate, a Chriſto autem mediante Pontificis auctoritate. Ita Ricardus, Henriquez, Bellarminus, Suarez, Coninchius, Laymanus, Filliucius, Amicus, & ex noſtris Faber diſp. 38. cit. c. 6. ubi hanc dicit eſſe probabiliorem priori opinione. Prima tamen quoque ſua probabilitate non caret, licet enim aſſerat poteſtatem hanc concedendi indulgentias Epiſcopis quoque competere jure divino; quia *Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, Actorum 20. quia tamen hoc regimen, & illa diſpenſatio ſubordinatur regimini, & diſpenſationi generali, quam Summus Pontifex in univerſam Eccleſiam obtinet, adhuc ſalvatur, quod penes illum eſt, ejuſmodi poteſtatem in Epiſcopis ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles extendere, vel reſtringere.

17 Quinto conveniunt Doctores, Abbates, Parochos, & alios Sacerdotes Epiſcopis inferiores jure communi non poſſe indulgentias concedere, ſed ſolum ex commiſſione Pontificis, vel Epiſcoporum, ut habetur cap. *Accedentibus* de exceſſibus Prælatorum, immo Bellarm. lib. 1. de Indulgentiis c. 11. obſervat ex D. Th. 4. d. 20. q. 1. act. 4. nullos in Eccleſia, niſi Epiſcopos eſſe, qui dici debeant prælatos proprie loquendo, eo quia ſoli Epiſcopi ſunt integri alicujus populi Rectores, & quaſi in quodam Eccleſiaſtico Regno præſunt hominibus, cujuſcumque ætatis, ſexus, ordinis, & conditionis. Abbates vero, & Parochi ſunt quaſi unius familiæ patres, unde cum Indulgentiarum conceſſio ſolis Eccleſiæ prælatis competat, ſequitur illam eſſe Epiſcoporum propriam, non vero aliorum, qui ipſis ſunt in Eccleſia inferiores. Sed eſt ſpecialis difficultas de prælatis Regularium, quorum ſpecialem habeant facultatem applicandi ſuffragia ſuarum Religionum fidelibus, aggregando eos ſpeciali quadam unione cum ſuis Religionibus, ut patet ex uſu Eccleſiæ: hujuſmodi autem ſuffragiorum communicatio videtur eſſe quædam Indulgentiarum conceſſio, ſiquidem remiſſionem pœnarum concedere videntur per applicationem ſatisfactionum ſuarum Religionum, quod videtur quoddam Indulgentiarum genus.

Reſpondent ad hoc dubium communiter Doctores, ut refert Faber l. c. quod communicatio prædicta ſuffragiorum ſuarum Religionum a prælatis Regularium fieri conſueta non eſt alicujus indulgentiæ conceſſio, ſed ſimplex ſuffragiorum applicatio, ſeu communicatio, & donatio. Hæc enim duo valde inter ſe differunt, ut Faber ibidem obſervat, cum indulgentiarum conceſſio proprie loquendo eſt theſauri Eccleſiæ diſpenſatio, qui ex meritis Chriſti Domini præcipue conſtat, ut ſupra dictum eſt, quæ diſpenſatio conceſſa eſt Chriſti Vicario in collatione clavium Eccleſiæ; applicatio autem, ſeu communicatio ſuffragiorum a prælatis Regularium facta non eſt meritorum Chriſti diſtributio, quia ipſi hanc facultatem non habent, neque per talem communicationem intendunt ipſi diſpenſare merita Chriſti, ſed ſolum utilitatem, & gratias communicare, quas ſui ſubditi orationibus, & operibus bonis apud Deum merentur eo modo, quo aliæ privatæ perſonæ ſua bona opera aliis fidelibus ex charitate applicare ſolent, & communicare, unde ſicut illæ privatæ applicationes, & communicationes rationem non habent alicujus indulgentiæ conceſſæ, neque vere ſunt indulgentiæ, ita neque communicationes orationum, & operum bonorum Religionis alicujus aliis fidelibus vim habent indulgentiæ; nam ſolum illa ſuffragia communicant, quæ Religioſi communiter faciunt pro benefactoribus, & propinquis, & ejuſdem Congregationis fidelibus, qui per aggregationem a Superioribus factam ſiunt de numero illius Congregationis, & Religionis ut optime diſcurrit l. c.

18 Poſtremo, his ita ſtatutis de poteſtate ordinaria concedendi Indulgentias, remanet adhuc dubitatio de poteſtate delegata, an ſcilicet poteſtas concedendi indulgentias poſſit aliquibus delegari, & quibus, ſeu quis, & cui poſſit hæc poteſtas delegari, & quoad primum certum eſt eam poſſe ab omnibus delegari, qui illam ordinario jure poſſident, ut ſunt Summus Pontifex, & Epiſcopi, & ratio eſt, quia omnis poteſtas juriſdictionis delegabilis eſt ab eo, qui illam ordinario jure poſſidet, ut patet inductione, ſiquidem tam poteſtas in foro interno, & Sacramentali, quam in foro externo, & contentioſo, delegabilis eſt ab eo, qui illam ordinario jure poſſidet; at poteſtas concedendi indulgentias eſt juriſdictionis

pote-

Digitized by Google

poteſtas, ut conſtat ex dictis ab initio articuli: ergo delegabilis eſt ab eis, qui illam ordinario jure poſſident; neque de hoc eſt ulla controverſia. Quo vero ad ſecundum, cui nimirum talis poteſtas delegari poſſit, eſt aliquo dubitatio, nam aliqui dixerunt ſolis Sacerdotibus delegari poſſe, quæ opinio communiter refellitur, quia ut conſtat ex dictis, Ordo Sacerdotalis non eſt per ſe neceſſarius ad hunc effectum, cum hæc ſit poteſtas juriſdictionis, & non Ordinis, & videmus de facto hanc poteſtatem a Pontifice quandoque Cardinalibus delegari, qui nullum ſacrum Ordinem habent. An vero poſſit illam Summus Pontifex concedere Laico ſimplici, eſt quæſtio generalis de Juriſdictione Eccleſiaſtica, & Doctores ſupraciteti communiter reſpondent, quod ſi loquatur de potentia abſoluta, illa delegabilis eſt cuicumque viro etiam Laico, non tamen fœminæ, aut non baptizato, quoniam hi ſpiritualis juriſdictionis non ſunt capaces, de potentia vero ordinaria delegabilis eſt cuicumque Clerico, modo primam habeat Tonſuram; & ita etiam de hac poteſtate concedendi indulgentias diſcurrit D. Bonaventura 4. diſt. 20. part. 2. art. 1. qu. 2. & Aſteſa. lib. 5. citat. tit. 40. art. 3. & alii antiquiores, quos poſtea Recentiores communiter ſunt ſecuti.

QUÆSTIO II.

De eſſentia, Varietate, & effectu Indulgentiarum.

19 DEmonſtrata Indulgentiarum exiſtentia in ſpirituali Eccleſiæ theſauro, & poteſtate eas fidelibus concedendi, declarandum remanet, quid ſit Indulgentia, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, qualis etiam, & quam varie ſit: indulgentiæ enim variis modis concedi ſolent, & tandem quinam ſit earum effectus, ſeu a quo vinculo indulgentiæ fideles abſolvant, quod breviter ſequentibus articulis explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Indulgentia, & quotuplex.

PRimo quoad primam quæſiti partem, quid ſit Indulgentia, quoad quid rei Doctores non conveniunt, & ratio præcipue difficultatis eſt quia ut ſupra dictum eſt, conceſſio indulgentiarum eſt actus clavium, actus autem clavium eſt abſolvere, & ſententiare; ergo actus concedendi indulgentias videtur abſolutio, unde aliqui aſſerunt indulgentiam eſſe ſub genere abſolutionis, vel remiſſionis pœnæ temporalis, & indulgentiam definiunt eſſe abſolutionem, vel remiſſionem pœnæ temporalis, &c. ita Summa Angelica, Roſella, Armilla, Caietanus, Soto, & plures alii. Ex altera parte conceſſio indulgentiarum eſt diſpenſatio theſauri Eccleſiæ, & ſolutio pœnæ temporalis pro aliis; ergo videtur, quod indulgentiæ actus ſit ſolutio, unde alii aſſerunt genus, ſub quo reponitur indulgentia, non eſſe abſolutionem, ſed ſolutionem, quia exiſtimant indulgentiam eſſe ſolutionem quamdam debitæ pœnæ, quæ per ſe juriſdictionem non requirit, ſed æqualem debiti ſolutionem, ita Durandus, & Paludanus, Sylveſter, & quidam alii. Verum communior, & probabilior dicendi modus, quem etiam ſequitur Faber diſp. 38. cit. cap. 4. genus proximum, ſub quo Indulgentia continetur, aſſignat relaxationem pœnæ temporalis, quæ reſtat ex delictis quoad culpam per Sacramentum pœnitentiæ remiſſis, atque ita dicit pœnitentiam eſſe relaxationem talis pœnæ temporalis, ut ſic ſub tali definitione comprehendat indulgentiam, tam pro vivis, quam pro defunctis, utraque enim indulgentia eſt pœnæ temporalis realis relaxatio, licet diverſo modo, quia indulgentia pro vivis eſt relaxatio pœnæ temporalis per modum abſolutionis, indulgentia vero pro mortuis eſt relaxatio pœnæ temporalis per modum ſuffragii, ut magis declarabitur infra, unde indulgentiam ſic definit loc. cit.

20 Indulgentia eſt *relaxatio, ſeu dimiſſio pœnæ temporalis debitæ peccato actuali jam dimiſſo quoad culpam coram Deo virtute clavium extra Sacramentum ex ſatisfactionibus theſauri Eccleſiæ recompenſata*, quæ quidem definitio coincidit cum ea quam affert Bonacin. diſp. 6. ult. quæſt. 1. punct. 1. & colligitur ex Corduba, Valentia, Navarro, Conincb. Reginaldo, & pluribus aliis, quod Indulgentia eſt *relaxatio pœnæ temporalis debitæ pro peccatis actualibus jam dimiſſis conceſſa homini exiſtenti in gratia a Prælato per applicationem theſauri Eccleſiaſtici*. Dicitur *relaxatio pœnæ*, quia cum remiſſa culpa non remittatur tota pœna, ut patet ex dictis de Pœnitentia, per Indulgentias abſolvitur homo a pœna, quam pro peccatis, vel in hac vita, vel in Purgatorio luere deberet, & notanter dicitur relaxatio pœnæ, quia per indulgentiam non remittitur culpa, ſed ſola pœna, ut conſtabit ex dicendis art. ſeq. Dicitur *pœna temporalis*, quia per indulgentias non remittitur pœna æterna, nam ejus reatus, & obligatio tamdiu manet, quamdiu peccatum non deletur quoad culpam. Dicitur *debita pro peccato actuali jam dimiſſo*, quia Indulgentia ſumitur pro remiſſione pœnæ debitæ peccato actuali, non autem originali, quod remittitur per Baptiſmum. Dicitur *coram Deo* ad evitandum errorem quorumdam dicentium Indulgentiam Eccleſiaſticam eſſe remiſſionem pœnæ temporalis coram Eccleſia tantum. Dicitur *virtute clavium*, quia actus concedendi Indulgentias eſt actus clavium, ut ſupra dictum eſt, ac etiam ad differentiam illius pœnæ, quam Deus in dimiſſione culpæ, & commutatione pœnæ æternæ in temporalem per ſeipſum facit. Dicitur *extra Sacramentum*, quia Indulgentia non remittit pœnas peccatis debitas in foro Sacramentali, ſed extra illud per modum cujuſdam Juridicæ abſolutionis, ut ſupra dictum eſt. Dicitur tandem *ex ſatisfactionibus theſauri Eccleſiæ recompenſata*, ad oſtendendum iſtam relaxationem non eſſe gratis omnino factam, ſed per ſolutionem compenſantem debitum. Quo fit, ut Indulgentia habeat utique rationem puræ miſericordiæ reſpectu hominis, cui applicatur, quia fit illi miſericordia, quod ex theſauro Eccleſiæ applicetur ſatisfactio, at ſecundum ſe, & reſpectu Dei actum juſtitiæ quoque importet, quia ſecundum ſe, & reſpectu Dei non eſt pura pœnæ remiſſio, ſed cum ſolutione æquivalenta.

21 Secundo quoad aliam quæſiti partem, variæ ſunt, & multiplices Indulgentiæ pro varia, & multiplici conceſſionum forma, & concedentium voluntate, unde trifarie Indulgentiæ dividi poteſt, ut paſſim Doctores advertunt de multiplicitate Indulgentiarum agentes; primo quoad quantitatem pœnæ, pro cujus remiſſione indulgentia conceditur; ſecundo quoad durationem pro quo durat; tertio quoad ſubjectum, in quo, vel cui conceditur. Quoad primum dividitur in plenariam, ſeu totalem, & non plenariam, ſeu partialem, illa eſt remiſſive totius pœnæ, hæc vero partis tantum juxta voluntatem concedentis in forma conceſſionis expreſſam, de qua diviſione fit mentio in Extravagante *Unigenitus* de pœnit. & remiſſ. in qua omnis Indulgentia dividitur in totalem, & partialem, nam ibi Papa dicit: *Theſauri Eccleſiaſtici diſpenſationem Petro eſſe commiſſam, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſionem pœnæ temporalis pro peccatis debitæ applicanda*. Totalis alio nomine in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio Tertio, vocatur *Plena*; in Extravagante *Antiquorum* de Pœnit. & remiſſ. *Plena Plenior, & pleniſſima*, demum in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. ult. *Plenaria* appellatur, quo nomine nunc vocatur omnis Indulgentia totalis, & hæc plenaria Indulgentia totam pœnam temporalem tollit peccatis quoad culpam remiſſis debitam, quod ſimiliter facit illa, quæ dicitur pleniſſima, & in forma Jubilæi, quæ a Jubilæo non differt, niſi quoad ſingularia privilegia, & favores, qui in eo conceduntur indulgentiam lucrantibus, in quantum ſimul cum indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum Confeſſarium, qui a caſibus quibuslibet, & cenſuris abſolvat, & in votis aut irregularitatibus diſpenſet, ut in Jubilæis fieri ſolet, ita communiter Doctores advertunt in propoſito diſtinguendi Indulgentiam plenariam a Jubilæo, D. Antoninus, Sylveſter, Corduba, Bellarminus, Suarez, Amicus, & Faber noſter diſp. 38. cit. c. 6. Ex quo patet, quomodo indulgentia partialis, vel non plenaria differat a plenaria, & totali, quando enim ponitur aliqua conditio reſtrictiva, eſt partialis, & non plenaria, ut quando conceduntur indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum. Similiter quando indulgentia condonat aliquam partem, v. g. tertiam aut quartam peccatorum, nihil aliud ſignificatur, niſi remitti pœnitentiam quæ pro tanta parte pœnæ peccatis debitæ expianda fuiſſet; Indulgentia vero plenaria totum pœnæ reatum tollit, qui poſt culpam remiſſam remanſit, unde quando Pontifex in forma conceſſionis indulgentiam plenariam exprimit, vel indulgentiam omnium peccatorum, eo ipſo plenaria intelligitur, quia eadem cenſetur ſupra pœnas omnes ex condonatis peccatis relictas.

22 Tertio quoad ſecundam diviſionem Indulgentia diſtinguitur in perpetuam, & in temporalem, ac indefinitam: ſiquidem Indulgentia tribus modis concedi ſolet, aliquando expreſſe in perpetuum, aliquando ad certum tempus, & aliquando indefinite nulla temporis, vel durationis mentione facta; quando indulgentia conceditur duobus prioribus modis, conveniunt DD. durare tantum pro tempore aſſignato expreſſo in forma Indulgentiæ, quia ut omnes pariter docent, Indulgentia tantum valet quantum forma conceſſionis, & Bullæ ſonat; unde perpetua eſt, quæ ſemper durat, nec ſpirat expirante concedente, quia cum ſit privilegium, cum morte concedentis non expirat; temporalis vero ad certum tempus limitata eſt, quo elapſo ceſſet. Circa has autem indulgentias limitatas ad tempus advertit Faber noſter diſp. 38. cit. c. 11. limitationem duobus modis fieri poſſe, ſcilicet, formaliter, vel virtualiter; fit formaliter, quando expreſſe apponitur temporis limitatio, ut ad annum, vel ſeptennium, aut decennium, vel hujuſmodi; fit vero limitatio virtualis; quando indulgentia ad certos actus limitatur, vel ad tales actus certo tempore perficiendus, tunc enim indulgentia quoque ad illud tempus limitatur, ut v. g. quando datur indulgentia recitantis Roſarium tot dierum, tunc enim indulgentia virtualiter limitatur ad illud tempus, quo Roſarium recitatur, & idem cenſendum eſt de indulgentiis, quæ conceduntur viſitantibus certa loca, & Eccleſias, quod nempe intelligi debeant, quouſque illæ Eccleſiæ durent, cum enim corruptibiles ſint, indulgentiæ illis conceſſæ ad durationem illarum limitatæ cenſeri debent. Tandem circa indulgentias indefinite conceſſas, ſeu ſine limitatione formali temporis, vel virtuali Scholaſtici 4. diſtinct. 20. & Summiſt. verbo Indulgentia, ut Sylveſter.

Angelus, & alii docent intelligendas eſſe perpetuas, ut indulgentiæ Religionibus Regularium conceſſæ, vel ſimilis, quæ ſucceſſione continua permanent, & ratio eſt, quia cum ſit beneficium, eſt ample interpretandum; tum quia non eſt major ratio cur indulgentia indefinite conceſſa pro tanto tempore intelligenda ſit, & non pro majori. Hanc tamen addunt limitationem, niſi edita aliqua lex, & Regulæ Apoſtolica limitans, vel declarans, & terminans indulgentias hujuſmodi indefinite conceſſas, quia tunc præſumitur Pontifex indulgentias concedere juxta conſuetum Curiæ ſtylum, ut advertunt Navarrus, Henriquez, & Faber citat.

23 Quarto quoad aliam Indulgentiæ diviſionem quoad ſubjectum in quo, vel cui conceditur, dividitur Indulgentia in perſonalem, localem, & realem, pro cujus diviſionis intelligentia advertendum eſt ſolum homines viatores, & Baptizatos eſſe indulgentiæ capaces, & illos ſolum qui poſt baptiſmum aliquod peccatum mortale commiſerunt, nec pœnitentiam de eo condignam fecerunt, ut magis ex dicendis conſtabit quæſtione ſeq. & ideo quando indulgentiæ conceduntur locis, & aliis rebus ab hominibus, revera tamen rebus illis non conceduntur, ſed hominibus mediantibus illis locis, & rebus, quatenus, ſcilicet, conceduntur fidelibus in illis locis orantibus, vel aliquod pium opus ibi exercentibus. Indulgentia itaque perſonalis dicitur illa, quæ directe conceditur perſonæ aut individuæ, & particulari, aut communi, & generali, ut toti Religioni, vel Communitati, idque vel in perpetuum, vel ad tempus, & quando indulgentia indefinite conceditur perſonis, non exprimendo certum genus perſonarum, ad omnes, & ſingulos extendi centeri debet tam ſæculares, quam regulares; localis autem indulgentia eſt quæ alicui pio loco conceditur ad ejus devotionem augendam in ordine ad perſonas in tali loco orantes, vel aliquod pium opus exercentes, ut patet de indulgentiis Romæ Eccleſiis principalibus conceſſis. Et quando indulgentia conceditur templo, etiam ad ejus Cœmeterium extenditur, nam in favorabilibus ſub nomine Templi, & Eccleſiæ comprehenditur, unde quando Indulgentia conceditur viſitanti, & oranti in Eccleſia, opus non eſt ad eam lucrandam Eccleſiam ingredi, ſed ſufficit ſi extra, vel prope eam oretur in Cœmeterio, ut docent Suarez diſp. 52. ſect. 3. Diana tract. 11. de Bulla Cruciata reſol. 103. Amicus diſp. 20. ſec. 5. Faber loc. cit. & alii plures, licet id Gloſſa neget in Clementina un. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum in explicatione vocabuli in Eccleſia. Quando autem indulgentia conceditur viſitantibus quinque altaria, talis viſitatio non ſufficit in Cœmeterio, & extra Eccleſiam ad eam lucrandam, quia moraliter dici non poteſt, quod hujuſmodi extra Eccleſiam exiſtens viſitet quinque altaria intra Eccleſiam exiſtentia, ſed Eccleſiam ingredi debet, ut in ea quinque altaria viſitet, nec ad illa viſitanda opus eſt localiter ſingula altaria luſtrare, ſed ſufficit ex uno vertere ſe ad reliqua, quibus moraliter fiat præſens, ut docent Nugnus, Emanuel Sà, & Amicus loc. cit. Indulgentia tandem realis eſt ea, quæ conceditur granis, numiſmatis, imaginibus, Agnis Dei, & Roſariis, &c. unde hæc indulgentia fere coincidit cum locali, & ſolum differt ab ea, quod hæc conceditur alicui mobili rei in ordine ad homines, ut ſunt imagines, Agnus Dei, Numiſmata, & ſimilia, & quando Pontifex his rebus immediate indulgentiam applicat, tunc illæ ſolum, & non aliæ indulgentiam continebunt, unde non licet privata auctoritate illius, cui indulgentia conceditur, illam ad alias imagines, vel Numiſmata transferre, ſicut privata auctoritate non licet indulgentiam uni Templo conceſſam in aliud etiam eidem Sancto dicatum transferre.

24 Quinto circa prædictas indulgentias occurrunt quædam dubia, & quidem in prima de Indulgentia locali. An diruto Templo ceſſet Indulgentia illi conceſſa, in quo conveniunt omnes, quod ſi Eccleſia non totaliter deſtruatur, ſed tantum per partes, & reædificetur, indulgentias illi conceſſas remanere, quia cenſetur eadem Eccleſia manere. Difficultas ergo eſt, ſi Eccleſia totaliter deſtruatur, & alia de novo ædificetur. Affirmat Suarez loc. cit. indulgentiam perſevare quando templum dirutum in eodem loco ædificatur, non autem quando alio transfertur etiam cum conſenſu, & auctoritate Superioris, & ratio eſt, quia indulgentia huic numero Eccleſiæ conceſſa videtur, quæ ex hoc numero ſolo individuatur, quo mutato cenſetur etiam hæc numero Eccleſia mutari. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, quod ſcilicet, ſi Eccleſia de novo reædificetur, ac etiam alio transferatur de conſenſu, & auctoritate Superioris, eadem Indulgentia perſeverat, & ratio eſt, quia præcipua, & principalis cauſa concedendi Eccleſiæ Indulgentiam eſt ad colendum, & honorandum Sanctum, cui eſt dicata; cum igitur translata Eccleſia præſertim de conſenſu Superioris, maneat adhuc eadem cauſa, etiam eadem Indulgentia manebit, & eadem Eccleſia moraliter cenſetur, neque enim unitas materialis facit unitatem Eccleſiæ, ſed unitas formalis, quæ in diverſa materia, & etiam in diverſo ſolo manere videtur, præſertim cum ex conſenſu Superioris illa nova Eccleſia ædificatur, ſive in eodem, ſive in diverſo loco, & ſub eadem dedicatione, quia cum hæc Indulgentia ſit favor, & gratia populo conceſſa in honorem Sancti, eſt ample interpretanda, ita Amicus, & Faber loco cit. Eadem difficultas eſſe poteſt de Indulgentia reali, an ſcilicet, deſtructa, vel perdita imagine, Roſario, vel Numiſmate cui a Pontifice indulgentia fuit applicata, poſſit in aliam imaginem, Roſarium, vel Numiſma indulgentia transferri, ut dictum eſt de Templo diruto. Affirmant aliqui quia videtur eſſe eadem ratio: cauſa enim ob quam indulgentia hujuſmodi rebus conceditur eſt ad excitandam devotionem erga Sanctos, qui in hujuſmodi imaginibus, & Numiſmatis coluntur. Negat tamen communis opinio, ut ait Amicus loc. cit. id fieri poſſe ſola auctoritate ejus, cui in talibus rebus indulgentia conceſſa fuit, niſi in ipſa conceſſione id exprimetur, alioquin non foret major ratio de una imagine, vel Numiſmate, ac de pluribus, atque adeo ſemel in una imagine, vel Numiſmate indulgentia conceſſa, poſſet illa deſtructa, vel perdita in aliam, & aliam eadem Indulgentia transferri, quod non videtur juxta mentem concedentis. Nec eadem eſt ratio de Templo diruto, tum quia illud ſupponitur alio transferri cum auctoritate Superioris, tum quia Templum natura ſua perpetuum eſt, & maximæ durationis, nec facile deſtrui, vel amitti poſt, ſicut grana, & imagines, & Numiſmata.

25 Poſtremo difficultas eſt, an Indulgentia perſonalis generalis ſe extendat ad ipſum concedentem, & ratio dubitandi eſt, quia nemo poteſt in ſe ipſum actum juriſdictionis exercere, conceſſio autem indulgentiæ eſt actus juriſdictionis, ut ſupra dictum eſt, tum quia indulgentia eſt abſolutio quædam, nemo autem poteſt ſeipſum abſolvere. Quamvis ob hanc rationem negaverint aliqui Summum Pontificem eſſe indulgentiarum participem, ut refert Bellarminus lib. 1 *de indulgentiis* cap 6. vera tamen, & communis Theologorum, & Summiſtarum ſententia, ut refert Faber c. 6. cit. in fine, eſt affirmativa, & uſu, ac experientia comprobare, quia videmus paſſim Summos Pontifices indulgentias lucrari, quas aliis concedunt in jubilæis; & ratio ipſa urgentior id ſuadet, quia Prælati non ſunt deterioris conditionis, quam inferiores; ergo ſicut iſti poſſunt indulgentias lucrari, & de theſauro Eccleſiæ participare, ita etiam Prælati. Quo autem modo poſſit Pontifex indulgentias participare, & ſibi concedere variis modis a Doctoribus explicari ſolet, facilior tamen, & communior, ut ait Faber loc. c. eſt quod Prælatus duobus modis conſiderari poteſt, vel ut Prælatus, vel ut unus de Communitate; primo modo non poteſt actum juriſdictionis in ſeipſum exercere, nec ſe abſolvere, ſed ſecundo modo; in hac enim abſolutione, & conceſſione indulgentiæ non requiritur, ut concedens, & ille, cui conceditur ſint diſtinctæ perſonæ, ſicut in abſolutione ſacramentali. Ex qua doctrina facile occurritur rationi dubitandi adductæ, neminem poſſe in ſeipſum ſecundum eamdem rationem conſideratum juriſdictionem exercere, bene tamen ſecundum diverſam rationem, & ſic in propoſito Pontifex qui indulgentias concedit, dupliciter conſiderari poteſt, & quatenus caput Eccleſiæ, cui a Chriſto hæc indulgentiarum poteſtas commiſſa eſt, ſeu ut perſona publica, & Superior, & quatenus membrum eſt ejuſdem Eccleſiæ corporum, ſeu ut eſt perſona privata; poteſt igitur Pontifex, ut caput Eccleſiæ, & perſona publica a Chriſto conſtituta non ſolum aliis, ſed etiam ſibi indulgentias concedere, ut perſonæ privatæ ſub eodem corpore Eccleſiæ contentæ, ideoque non directe & immediate exercendo actum juriſdictionis in ſeipſum, ſed indirecte tantum, & mediate, quatenus ſervando conditiones ad lucrandas indulgentias a ſe definitas, ipſa etiam tamquam perſona privata, & ejuſdem communitatis membrum illas participat.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectu indulgentiarum, & a quo vinculo fideles abſolvant.

26 PRimo, cum duplex ſit vinculum, quo ligatur homo, unum culpæ, alterum pœnæ, omnes conveniunt, & ſequitur ex dictis indulgentias non abſolvere fideles a vinculo mortalis culpæ, ſeu non ſe extendere ad culpam mortalem dimittendam; & ratio eſt, quia eſt duplex, originalis ſcilicet, & actualis, illa remittitur per Baptiſmum, hæc vero per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per contritionem includentem in voto confeſſionem, & Pœnitentiæ Sacramentum, ut conſtat ex Tridentino de Sacramentis in genere ſeſſ. 7. canon. 4. tum quia de facto nulla culpa mortalis remittitur abſque infuſione gratiæ, ut conſtat ex eodem Tridentino ſeſſ. 6. *de Juſtificatione* capit. 7. per indulgentias autem gratia ſanctificans non infunditur; ergo &c. tum tandem quia id etiam conſtat ex formulis, quibus utitur Eccleſia in conceſſione Indulgentiarum, nam ſemper explicant concedi fidelibus contritis, vel confeſſis, per quod ſignificatur deletionem peccati mortalis præire debere, atque ſupponi, ut quis indulgentiam conſequatur; non autem per indulgentiam ipſam obtineri. Imo conveniunt Doctores etiam, paucis quibuſdam exceptis, Indulgentias neque abſolvere à vinculo peccati venialis, nam etiam hujus peccati remiſſio de lege ordinaria fit per infuſionem alicujus gratiæ, ſuppoſita aliqua diſpoſitione ex parte ſubjecti; unde jam dictum eſt in defini-

tione

Digitized by Google

tione Indulgentiæ articulo præcedenti, quod eſt relaxatio pœnæ debitæ &c. quare ex ſua natura non extenditur ad dimiſſionem culpæ, ſive mortalis, ſive venialis per ſe loquendo, ſed requiritur bonus motus, vel Sacramentum. Atque ideo reſtat, ut Indulgentia a ſolo vinculo pœnæ fideles abſolvat, non quidem æternæ mortali debitæ, nam hæc cum ipſo peccato mortali remittitur virtute Sacramenti, aut contritionis cum voto Sacramenti, ſed temporalis ea condonatis peccatis relictæ, ut ſupra dictum eſt. Nec obſtat, quod interdum in bullis Jubilæorum, vel aliorum privilegiorum, quibus indulgentiæ conceduntur, Pontifices dicant ſe fideles a culpa & pœna abſolvere; nam ut communiter Doctores advertunt, *ly a culpa* idem ſignificat quod ab effectu & reatu culpæ, nam etiam in divinis litteris nomine peccati intelligitur interdum pœna temporalis debita pro culpis, ut conſtat ex 2. Machab. 12. *Sanctum, & ſalubre eſt pro defunctis orare, ut a peccatis ſolvantur*, & eſt praxis Eccleſiæ ſic vocare pœnarum reatus, ut patet ex pluribus collectis, quibus utitur in officio, & miſſis defunctorum. Vel, ut alii explicant, dum ſic Bullæ loquuntur, non conſideratur ſola indulgentia, ſed ſimul cum Sacramento pœnitentiæ, quod ſæpe, & ordinarie in eis, tanquam prævia diſpoſitio, præmittendum a Pontificibus præſcribitur ad fructum Indulgentiarum percipiendum. Vel tandem modus ille loquendi ita intelligendus eſt, quod ex vi illorum verborum concedatur, nedum indulgentia pœnarum peccatorum, ſed etiam facultas, ut quis abſolvi poſſit ſacramentaliter ab omnibus peccatis etiam reſervatis, qui modus concedendi Jubilæum, & Indulgentias plenarias in forma Jubilæi nunc eſt in uſu. Ita Suarez, Amicus, Emanuel Sà, Fernandez, Faber, & Brancatus ex noſtris loco citato, & alii paſſim.

27 Secundo, quia duplex pœna temporalis in homine ex condonatis peccatis relicta conſiderari poteſt; una, ad quam perſolvendam homo obligatur ex ſacramentali pœnitentia a ſacerdote injuncta; altera, ad quam vel nondum obligatus eſt per pœnitentiam ſacramentalem injunctam, ut eſt pœna aliorum peccatorum, quæ per ſolam contritionem extra ſacramentum ſunt remiſſa, & nondum confeſſa, vel ad quam per ſacramentalem pœnitentiam eſt obligatus, ea tamen ſufficiens non fuit pro tota pœna ſolvenda. Modo inſurgit difficultas, An qui lucratur indulgentiam maneat in conſcientia liber ab implenda pœnitentia ſibi impoſita, ſeu an poſſit Pontifex remittere pœnitentiam, quam pœnitens virtute clavium in ipſo foro ſacramentali a Sacerdote accepit ad perſolvendas pœnas ex peccatis confeſſis relictis. Prima ſententia cum diſtinctione procedit dicens, in pœnitentia injuncta duplicem rationem conſiderari poſſe, ſatisfactionis ſcilicet, & medicinæ, & inquit, per indulgentiam auferri primam rationem, non ſecundam, & ideo licet lucrans indulgentiam maneat ſolutus ab obligatione adimplendi eam, quatenus eſt ſatisfactoria, non tamen manet ſolutus ab obligatione adimplendi eam, quatenus eſt medicinalis, & ratio eſt, quia indulgentia aufert obligationem ſatisfaciendi, non per modum diſpenſationis pœnitentiæ injunctæ, ſed per modum ſatisfactionis, & ſolutionis; ideo etſi prima obligatio tollatur, non tamen tollitur ſecunda, ſed manet in ſuo vigore obligatio faciendi pœnitentiam injunctam; & hac ratione ſatisfactiones ſacramentales non enervantur per Indulgentias, quia etſi homo per eas liberetur a quacumque obligatione ſolvendi pœnam illam injunctam per ſacramentum, vel aliquo alio modo debitam, tamen remanet ſemper obligatio faciendi illam propter rationem medicinæ, ita rem hanc declarat Faber noſter diſp. 38. cit. c. 6. num. 165. quem dicendi modum plures quoque ſequuntur Recentiores dicendo, poſſe Pontificem per Indulgentias remittere pœnitentias ſacramentales a Confeſſario pro peccatis injunctas, non quia medicinales, & præſervativæ, ſed quia mere peccatorum vindicativæ ſunt, quia pœnitentia non ſolum imponitur ad ſatisfaciendum, ſed etiam in medicinam, & remedium ad præcavendum in futurum, ut colligitur ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. ergo etiamſi ceſſet per Indulgentiam obligatio ſatisfaciendi pro pœna, poteſt adhuc obligare pœnitentia, quatenus impoſita fuit ut medicina.

28 Oppoſita ſententia ſimpliciter, & abſolute affirmat per indulgentias liberari pœnitentem ab obligatione implendi pœnitentiam injunctam, quod probat in primis ex cap. *Cum ex eo* in fine de pœnit. & remiſſ. ubi Innocentius Tertius dicit. *Per indiſcretas, & ſuperfluas indulgentias ſatisfactiones Sacramentales enervari:* ergo quia auferunt obligationem implendi pœnitentias injunctas, alioquin ſi manet obligatio implendi illas ratione medicinæ, nihil prorſus enervabitur ſatisfactio. Deinde hoc idem probat ex Bonifacio VIII. qui ut refert Gloſſa in Extravaganti *Antiquorum* de pœnit. & remiſſ. volebat Confeſſarios imponere aliquam pœnitentiam iis, qui Jubilæum anni ſancti lucrabantur, quia nimirum ſatisfactione alia non indigebant. Tandem probatur ratione a priori, quia Confeſſarius imponit pœnitentiam ut pœnam ad ſatisfaciendum pro peccato, ergo ſublato debito totius pœnæ, prout fit per indulgentiam, ceſſat omnino fundamentum illius obligationis, ſicut ſi condonaretur a Principe pœna debita pro aliquo crimine, eo ipſo ceſſaret obligatio impoſita per ſententiam Judicis ad pœnam aliquam pro illo delicto ſubeundam. Nec obſtat, inquit, fundamentum primæ opinionis, pœnitentiam non ſolum imponi ad ſatisfaciendum, ſed etiam ad medicinam, & remedium ad præcavendum in futurum. Quamvis enim frequenter imponatur etiam, ut medicina, Confeſſarius tamen obligare non poteſt, niſi quatenus illam imponit in pœnam peccati; ſicut licet Judex procurare debeat, quod pœna delinquentis ſit talis, ut ſimul ſit medicina in futurum, non tamen poſſet illam pœnam imponere, nec reum verberare, ſi pœna fuiſſet a Principe condonata. Ita Cardin. de Lugo diſp. 27. citata ſec. 2. numer. 22. & ſeq. quam ait eſſe communem ſententiam, tam antiquorum, quam Recentiorum, quia generaliter, & abſque ulla diſtinctione dicunt per Indulgentias tolli obligationem adimplendi pœnitentias, unde pro ea citat Alenſem, D. Thomam, D. Bonaventuram, Ricardum, Durandum, Paludanum, Adrianum, Valentiam, Vaſquez, Coninchum, & alios.

29 Quamvis autem utraque harum opinionum ſit ſatis probabilis, hac tamen ætate prima videtur magis amplectenda, quia, ut Suarez advertit loc. cit. diſp. 38. ſec. 10. hodie raro, vel nunquam pœnitentiam injunctam omittere licet, quia cum adeo exiguæ pœnitentiæ injungantur, vix ſufficiunt per modum medicinæ, quare licet ceſſet neceſſitas ſatisfactionis, non ceſſat neceſſitas medicinæ, ſub qua etiam ratione impoſitæ ſunt; & Coninchius diſput. 12. *de Indulgentiis* dub. 3. quamvis ſecundæ ſententiæ ſectator, ſubdit tamen in fine, conſultiſſimum ſemper eſſe totam pœnitentiam injunctam implere. Primo, quia ſæpe injuncta eſt per modum medicinæ maxime iis, qui ſæpe in eadem peccata labuntur, tunc enim indulgentiæ ab ea non liberant. Secundo quia ſæpe incertum eſt, an Indulgentias lucrati ſimus, vel ſaltem an eas lucrati ſimus, ut ab omnibus pœnis liberamur. Tertio, quia tantum Dei beneficium exigit, ut etiam oſtendamus nos liberales erga eum aliquam ſatisfactionem exhibendo. Hinc uſus obtinuit, ut etiam in Indulgentiis plenariis, ac Jubilæis aliquæ pœnitentiæ, licet minores injungantur, idque quandoque in Bullis requiritur; quando tamen pœnitentiæ eſſent valde graves, & difficiles, nec adeſſet periculum mortale recidendi in peccata, ſubdit poſſe aliquem rationabiliter uti indulgentiis, ut ab illis liberetur. Et hoc idem antea docuit ex noſtris Aſteſanus lib. 5. tit. 40. artic. 2. ubi quærens, an ille, cui injuncta eſt pœnitentia ſeptem annorum, & poſtea conſecutus eſt indulgentiam ſeptem annorum, teneatur poſtea agere pœnitentiam illam. Reſpondet, quod aliqui dicunt, quod ſi pœnitentia ſit ſibi tota per indulgentiam remiſſa, non erit tranſgreſſor, ſi nihil faciat de ea, ſimiliter ſi non faciat pro parte illa, quæ ſibi per indulgentiam eſt remiſſa; conſultius tamen, in jure, ageret, ſi eam faceret: licet enim de neceſſitate non teneatur talis pœnitentiam ſibi injunctam facere, quia tamen neſcit, an presbyter debitam, & idoneam pœnitentiam ſibi injunxerit, ſalvius eſt qui ſibi reſervat indulgentiam ad aliam vitam, ut ait Hoſtienſ. & ita etiam de hac difficultate diſcurrit Nicol. de Orbel. 4. d. 19. quæſt. 3. in fine. Tandem dixerunt alii, etiam indulgentia conſecuta manere adhuc obligationem implendi pœnitentiam injunctam ſaltem propter reverentiam Sacramenti, & ejus integritatem, ne maneat Sacramentum imperfectum ſine una parte integranti; licet ratio iſta non ſatis urgeat, quia ut notat Suarez cit. diſp. 50. ſec. 3. hoc Sacramentum non poſtulat hanc integritatem ſatisfactionis, niſi propter hunc effectum ſatisfaciendi pro pœna, & ideo illo per indulgentiam conſecuto, non eſt contra reverentiam Sacramenti, quod illa integritas omittatur; & illud dictum, quod nunquam licet Sacramentum pœnitentiæ mutilare, intelligitur de mutilatione quoad partem eſſentialem, non autem quoad partem integralem, cujuſmodi eſt ſatisfactio, quæ in aliquibus caſibus licite poteſt omitti, & præſertim quando conſtat pœnitentiam adequate pro tota pœna peccatis debita ſatisfeciſſe.

30 Tertia eſt difficultas, an Indulgentiæ, quæ ſub hac forma conceduntur, *De injunctis pœnitentiis indulgemus*, extendantur ſolum ad remittendas eas pœnas, ad quas injunctæ ſunt Sacramentales pœnitentiæ, vel ad alias etiam pœnas. Prima, & valde communis ſententia negat hujuſmodi indulgentias extendi ultra pœnas, pro quibus ſacramentalis pœnitentia eſt injuncta; cujus præcipuum fundamentum eſt, quia ut eſt commune Theologorum, & Canoniſtarum adagium, Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, quia tota earum effectus, & valor ex ſola concedentis voluntate dependet; voluntas autem concedentis ultra verba in conceſſione poſita non ſe extendit; quando igitur in ea ponitur verbum *de injunctis pœnitentiis*, Indulgentiæ non ſe extendunt ultra pœnam pro qua injuncta eſt pœnitentia, quia apponendo illam particulam *de injunctis* non ampliat, ſed reſtringit indulgentiam, quia ſpecificat de quibus pœnis intelligat, particula autem ſpecificativa non eſt ampliativa ſed reſtrictiva, ut de ſe patet, ita Durandus, Caietanus uterque, Soto, Navarrus, Angelus, Bellarm. Henriq. Valentia Nugnez, & Faber ex noſtris loc. c. Secunda ſententia affirmat cum conceditur indulgentia *de injunctis pœnitentiis*, eam non ſolum extendi ad pœnam, pro qua injuncta eſt pœnitentia Sacramentalis ſed etiam ad alias, pro quibus nulla eſt pœnitentia injuncta, quod probat ex oppoſito fundamento, quoniam hæc verba *de injunctis pœnitentiis* non ſunt reſtrictiva, ſed ampliativa: habent enim hunc ſenſum, ut non

ſolum

Digitized by Google

ſolum indulgentia ad pœnas extendatur, quibus nulla injuncta eſt pœnitentia, ſed etiam ad eas, quibus pœnitentia injuncta eſt, quia majus quid videtur remittere pœnas, pro quibus Sacramentalis pœnitentia jam injuncta eſt, quam reliquas pœnas: ergo cum conceditur indulgentia de pœnitentiis injunctis, a fortiori conceditur etiam de pœnis, quibus nulla eſt pœnitentia injuncta, ſicut ſi quis facultatem concederet abſolvendi a reſervatis, a fortiori cenſeretur facultatem concedere abſolvendi etiam a non reſervatis. Ita Suarez, Coninchius, Filliucius, & alii.

31 Alii tandem cum diſtinctione procedunt dicentes, nunc de facto omnes indulgentias extendi ad quaſcumque pœnas etiam pro quibus nulla eſt impoſita pœnitentia, & ratio eſt, quia nunc pœnitentiæ a Confeſſariis, & pro peccatis impoſitæ ſunt adeo tenues, & leviles, ut parum utilitatis afferrent pœnitentibus indulgentiæ, ſi tantum eas pœnas remitterent, pro quibus illæ ſunt injunctæ; quare etiam quando Pontifices addunt prædictam adiectionem *de injunctis pœnitentiis*, intelliguntur ea benigna interpretatione, indulgentias etiam extendere ad pœnas pro quibus nulla injuncta eſt pœnitentia, cum non præſumantur velle tam exiguum fructum per indulgentias fidelibus concedere. Antiquitus vero illæ indulgentiæ, in quarum conceſſione ſola remiſſio *de injunctis pœnitentiis* exprimebatur, non niſi ad eas pœnas extendebatur, pro quibus injuncta erat pœnitentia, & ratio eſt, quoniam antiquitus pro quovis peccato mortali gravi pœnitentia ſeptem annorum imponebatur, & pro graviſſimo adhuc plurium, Eccleſiaſtica enim conſuetudine uſurpatum erat, ut habetur 33. quæſt. 3. canon. *hoc ipſum*, ut majorum criminum pœnitentia ſeptem annorum ſpatio concluderetur niſi criminum magnitudo vulgatam conſuetudinem excedens præmiſſum ſpatium tranſcendere cogeret. Quo fit, ut etiamſi indulgentia ad ſolas pœnas, pro quibus injuncta erat pœnitentia, extenderetur, magnum afferret lucrantibus fructum; ita Layman tr. 7. *de Indulgentiis* ca. 3. Amicus diſp. 20. *de indulgentiis* ſec. 3. & quidam alii, quod eſt ſatis probabiliter dictum. Verum ut notat Faber diſp. 38. cit. n. 167. de hac re modo non eſt opus litigare, quoniam Pontifices his temporibus ſatis expreſſe mentem ſuam indicant, cum in conceſſione Indulgentiarum, & Jubilæorum abſolute dicunt, ſe concedere indulgentiam omnium peccatorum quando plenarias indulgentias concedunt, vel tot annorum, cum illas concedunt limitatas abſque illa particula *de injunctis*, vel *de injungendis*.

32 Quarto eſt difficultas, an ſaltem quando indulgentiæ ſine ulla reſtrictione conceduntur, extendantur ad omnes pœnas, quas homo ex peccatis contraxit. Prima ſententia negat indulgentiam etiam ſine ulla reſtrictione, immo etiam plenarie conceſſam, extendi ad non injunctas, ſed ſolum ad injunctas pœnitentias, fundamentum eſt, quia verba judicis intelligenda ſunt ſecundum formam juris, in jure autem de ſolis injunctis pœnitentiis fit mentio; igitur de ſolis injunctis omnis indulgentia eſt intelligenda, etiam ſimpliciter, & abſolute conceſſa, cum enim Pontifices indulgentias concedunt, concedere non præſumuntur, niſi juxta Canones, in quibus indulgentiæ ſemper pro injunctis pœnitentiis intelliguntur. Ita Cajetanus, Petrus Soto, & alii, qui ulterius ex hoc inferunt, idem eſſe dicendum, etiam ſi concedatur indulgentia plenaria, quia ſemper intelligitur in eadem materia, ſcilicet, totius pœnæ correſpondentis pœnitentiæ injunctis. Secunda ſententia communis inter Scholaſticos, & Summiſtas affirmat, indulgentias abſque reſtrictione conceſſas ad omnes pœnas extendi etiam quibus pœnitentia injuncta non eſt, & ita præſertim tenet Faber noſter loc. cit. ubi ait, quod quando Papa concedit Indulgentiam ſine limitatione, & ſine adiectione illa *de injunctis*, ut cum concedit plenariam indulgentiam, vel tot annorum abſolute, tunc ſe extendit ad injunctas & non injunctas ſecundum proportionatam quantitatem. Et hæc opinio longe probabilior eſt, quia in oppoſita ſententia nulla foret indulgentia plenaria, ſiquidem juxta illam omnis indulgentia etiam plenaria ad ſolas pœnitentias injunctas reſtringitur, ut ſupra dictum eſt, unde nulla indulgentia plenaria omnem pœnam remitteret, quam homo ex condonatis peccatis relictas perſolvere tenetur; quod non ſolum eſſe videtur contra hodiernam Eccleſiæ conſuetudinem, ſed etiam contra antiquam, juxta quam, ut ſupra dictum eſt, indulgentia concedebatur, quandoque plena, quandoque plenior, & quandoque pleniſſima, ut conſtat ex Extravaganti *Antiquorum de Pœnit. & Remiſſ.* in qua Bonifacius VIII. inquit ſe concedere *non ſolum plenam, & largiorem, ſed etiam pleniſſimam omnium peccatorum veniam*, ubi ſignum univerſalitatis *omnium* non ſolum ſupra pœnitentias injunctas cadit, ſed etiam ſupra non injunctas. Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, procedit enim tantum ut ait Faber loc. cit. quando adeſt illa particula *de injunctis*, quando autem illa non adeſt, impertinens eſt omnino de ſolis injunctis illam interpretari velle, & reſtringere, & præſertim quando indulgentia plenaria conceditur; tunc enim ſatis de ſe conſtat mentem Pontificum eſſe concedere indulgentiam cujuſcumque pœnæ ex peccatis remiſſis relictæ, ut eſt communis omnium ſenſus.

33 Quinto ex dictis infertur, Indulgentias non remittere pœnas ab Eccleſia injunctas in foro externo perſolvendas, ſed ſolum pœnas perſolvendas in foro interno Dei, ut Theologi communiter docent antiquiores, & recentiores; & ratio eſt, quia indulgentia pœnas ex peccatis remiſſis relictas remittit tantum in foro pœnitentiali conſcientiæ, non autem in foro contentioſo judiciali; quare cum hæc ſint fora diſtincta, & diverſa, non ſequitur ſolutum in uno foro manere etiam ſolutum in alio, tum etiam quia differunt pœnæ impoſitæ in alio; tum etiam quia differunt pœnæ impoſitæ in Sacramento Pœnitentiæ a pœnis impoſitis in foro exteriori ab Eccleſia, quia illæ imponuntur ad ſatisfaciendum pro pœnis coram Deo, & ad tollendum pœnas Purgatorii, iſtæ vero præſertim ad ſatisfaciendum coram Eccleſia, unde patet ſæpe aliquem ſatisfacere Eccleſiæ in foro exteriori, & tamen non ſatisfacere in foro Dei, ut Faber advertit loc. cit. quia ſunt fora diſtincta. Quando autem dicitur, Indulgentiam remittere pœnam coram Deo, id ita intelligendum eſt, ut non ſolum remittat pœnitentias in foro ſacramentali injunctas, ſed etiam pœnas ipſas, pro quibus ſacramentales pœnitentiæ ſunt injunctæ; & hoc contra quoſdam antiquiores, qui afferebant per indulgentias non remitti reatum, ſeu obligationem pœnæ temporalis debitæ pro peccatis, ſed ſolum remitti obligationem exequendi ſacramentalem pœnitentiam. Quæ quidem opinio communiter ab omnibus Theologis rejicitur, tam antiquis, quam recentioribus; quia ſi indulgentia ſolum a pœnitentiis ſacramentaliter injunctis liberaret, & non a pœnis, pro quibus illæ ſunt injunctæ, Eccleſia concedendo indulgentias potius damnificaret, quam prodeſſet fidelibus, & indulgentia nullum afferret pœnitenti lucrum, ſed potius damnum, conſequentia patet, quia tolleret pœnitentias, quibus homo ſatisfaceret pœnis pro peccatis contractis; & ſimul relinqueret pœnas ex condonatis peccatis relictas, ſeu abſolveret fideles a pœnis ſibi injunctis in foro ſacramentali, quæ abſque dubio ſunt graviores, ut bene diſcurrunt Amicus, Faber loc. cit. & alii paſſim cum Alenſi, D. Thoma, D. Bonaventura, & aliis antiquioribus 4. diſt. 20. & 21.

34 Poſtremo dubitatur, quid ſit intelligendum, cum conceditur Indulgentia quadraginta, vel centum, aut mille dierum, vel annorum. Aliqui dixerunt intelligendos eſſe dies, vel annos pœnarum, quas in Purgatorio ſoluturi eramus. Communis tamen Theologorum ſententia eſt, per hoc non ſignificari moram temporis futuram in Purgatorio, quia ut ait Faber diſp. 38. cit. n. 178. ſæpe conceduntur mille, vel decem millia anni Indulgentiarum, & tamen pœnae Purgatorii ordinarie non creduntur tanto tempore duraturas, menſurantur enim non tantum duratione, ſed acerbitate pœnarum, & proinde ad tantam durationem ſe extendere non poſſunt, ſic enim prope diem judicii, poſt quam non erit Purgatorius ignis, qui longioris temporis pœnas debebunt, brevius purgabuntur, ſed acerbius, ut docet D. Thomas 4. d. 21. qu. 13. ad 1. Quare cum communi Theologorum ſententia intelligi debent dies, vel anni earum pœnitentiarum, quæ juxta antiquam Eccleſiæ conſuetudinem pœnitentibus imponebantur, etenim propter unum peccatum mortale grave, ut ſupra dictum eſt, imponebatur pœnitentia ſeptem annorum, ut videlicet pœnitens per ſeptenium ſemel, aut bis in hebdomada jejunaſet, ſe flagellaret, aut pſalmos recitaret, vel quid ſimile. Atque ita per diem, & annum in hujuſmodi indulgentiis dicendum eſt ſignificari diem, & annum ſatisfactionis pœnitentialis in hac vita impoſitæ pro peccatis, ita quod ſenſus ſit, tantam pœnam per indulgentiam decem annorum dimitti, quanta dimitteretur per decem annos pœnitentiæ factæ in hac vita, ut Theologi communiter docent.

ARTICULUS TERTIUS.

De requiſitis ad Indulgentiæ validitatem, & ejus ceſſatione.

35 QUoniam ad licitam, & validam Indulgentiarum conceſſionem non ſufficit legitima auctoritas in concedente, ſed etiam juſta aliqua, & rationabilis cauſa requiritur, quia poteſtas hæc Pontifici collata eſt in ædificationem, & non in deſtructionem, urgeret autem in grave Eccleſiæ detrimentum, ſi irrationabiliter ſuperfluæ Indulgentiæ concederentur, ut habetur in cap. *Cum ex eo*, de pœnit. & remiſſ. Ideo poſtquam viſum eſt quid ſit Indulgentia, quinam ejus effectus, cujus poteſtatis ſit actus indulgentias concedere, & in quibus talis poteſtas reſideat; nunc diſcurrendum eſt de cauſa requiſita ad hoc, ut conceſſio indulgentiæ ſit licita, & valida, & quamdiu indulgentia duret, ſeu de ejus ceſſatione, quod brevites ſequentibus articulis expediamus.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

An, & qualis cauſa ad Indulgentiæ validitatem requiratur.

36 PRimo conveniunt Theologi omnes, ut dicebamus, non ſolum legitimam auctoritatem, ſed etiam juſtam aliquam, & rationabilem cauſam requiri ad hoc, ut licite, & valide Indulgentiæ conferantur, quia Papa non eſt dominus Theſauri Eccleſiæ, ſed diſpenſator, ut conſtat ex illo Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, diſpenſator autem non poteſt ſine cauſa, & ad libitum de rebus Domini diſponere; & ita etiam conſtat ex Extrav. *Unigenitus*, ubi Clemens VI. dicit Chriſtum Dominum Eccleſiæ Theſaurum per ſuos Vicarios reliquiſſe fidelibus diſpenſandum, *Salubriter, & rationabilibus, & juſtis cauſis*, & ex Concilio Conſtantienſi, ubi ſeſſione ultima Martinus V. dicit ſuſpectos de hæreſi interrogandos eſſe, an credant Summum Pontificem concedere poſſe Indulgentias *ex rationabili cauſa*, & ita etiam loquitur Leo X. ad Caietanum ſuum Legatum in Germania ſec. 7. difficultas ſolum eſt, quæ, & qualis cauſa ad indulgentiæ valorem ſit ſufficiens. Aliqui putarunt ad valorem indulgentiæ non eſſe neceſſariam cauſam diſtinctam ab utilitate, quam ſecum affert indulgentia ipſa, itaut in Pontifice ſola volunteas, ut aliquis liberetur a pœna ex peccatis condonatis relicta, quæ a quibuſdam finis internus appellatur, & eſt effectus indulgentiæ, ſufficiat; fundamentum præcipuum eſt, quia poteſtas diſpenſandi Indulgentias eſt per ſe ordinata ad ſublevandam ſpiritualem fidelium egeſtatem, ut ex meritis, & ſatisfactionibus; ergo hæc ſola cauſa ſufficiens erit, ut theſaurus Eccleſiæ valide diſpenſetur, quod enim ſufficiens eſt ad principalem finem, ob quem talis poteſtas conceſſa eſt, ſufficiens quoque erit ad valorem ejuſdem poteſtatis, quo principalis finis ipſius obtinetur. Confirmatur, quia diſpenſator ad valide diſpenſandum non ſemper prærequirit cauſam diſtinctam ab ea, quam ſecum affert diſpenſatio ipſa, ſi quis enim bona temporalia accipiet egenis diſpenſanda, ut ea valide diſpenſet, cauſam diſtinctam non prærequirit ab ipſa egentium ſublevatione; ergo nec Pontifex, qui theſaurum Eccleſiæ egenis diſpenſandum accipit, cauſam diſtinctam ab ipſa ſpiritualis egeſtatis ſublevatione requirit, ut valide illum diſpenſet. Ita Henriquez, Emanuel Sà, & quidam alii.

37 Communis tamen, & probabilior ſententia docet, ad valorem Indulgentiæ præter ipſam cauſam intrinſecam, quæ eſt ſpiritualis egeſtatis ſublevatio, requiri etiam cauſam aliquam finalem extrinſecam, quæ Pontificem moveat ad Indulgentias fideliter, ac prudenter diſpenſandas, & præter intrinſecam utilitatem, quam affert perſonæ, cui conceduntur, in aliquam Eccleſiæ utilitatem redundat, bonum commune, ac Dei, & Sanctorum gloriam. Ita Scholaſtici fere omnes 4. d. 20. & præſertim D. Bonaventura ibidem part. 2. art. 1. quæſt. 4. quod probat ex politia humana, ſicut enim videmus in politiis, & communitatibus humanis, quod theſauros Reipublicæ propter duo maxima conſuevit proferri, & communicari exteris; ſcilicet, propter gloriam Principis, & propter utilitatem Communitatis; ſic theſaurus Eccleſiæ ab his, qui habent auctoritatem, diſpenſari debet propter honorem Dei, & Sanctorum, ac propter bonum commune, ſeu utilitatem Eccleſiæ; & ita etiam diſcurrit Aſteſanus noſter lib. 5. cit. tit. 40. art. 4. & Faber diſput. 38. cit. cap. 9. quod ibi probat ratione ſatis evidenti, quia nimirum poteſtas concedendi indulgentias data eſt Eccleſiæ a Deo in ædificationem, non in deſtructionem, adeo quod finis per ſe, & principalis poteſtatis Eccleſiæ eſt honor Dei, ejuſdem utilitas, & fidelium ædificatio, conſtat autem ex terminis ablato fine, ob quem poteſtas conceditur, actum talis poteſtatis tolli, & nullum reddi, quoniam de ſubſtantia talis poteſtatis eſt finis conditio intrinſeca finie, propter quam talis poteſtas conceditur; cum ergo poteſtas Eccleſiæ conceſſa ſit in honorem Dei, & ejuſdem Eccleſiæ utilitatem, & ædificationem; ſi Papa pro libitu hac poteſtate uti vellet, tali fine ſecluſo, actus illi eſſent non ſolum illiciti, ſed etiam invalidi, & nulli. Et hoc tandem colligitur ex ipſis Pontificum Bullis, in quibus quando Indulgentiæ conceduntur, ſemper cauſa exprimitur diſtincta ab utilitate perſonarum, quibus conceduntur, ut propter Eccleſiæ reformationem, Hæreſum extirpationem, Chriſtianorum Principum concordiam, Catholicæ Religionis propagationem, & ſimilia.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, falſum ſiquidem eſt poteſtatem indulgentias diſpenſandi eſſe tantum ordinatam ad ſublevandam ſpiritualem fidelium egeſtatem, cum etiam ad honorem Dei, & Sanctorum, & Eccleſiæ utilitatem ſit ordinata, ut ſupra dictum eſt. Ad Confirmationem negatur conſequentia, quia diſpenſatio theſauri Eccleſiæ non tantum ad ſublevandam ſpiritualem fidelium egeſtatem ordinata eſt, ſed ad alias etiam utilitates; unde ſi diſtributio bonorum temporalium non tantum ad corporalem pauperum ſublevationem ex inſtitutione Domini ordinata eſſet, ſed etiam ad eorum animas ſpiritualiter juvandas, irrita foret bonorum diſtributio tali omiſſa conditione, utpote contra voluntatem inſtituentis. Videatur Amicus diſp. 10. cit. ubi ſuſe de hac difficultate diſcurrit.

38 Secundo eſt difficultas, an cauſa propter quam Indulgentia conceditur, debeat eſſe publica, an vero etiam privata aliquando ſufficiat; & ſenſus quæſiti eſt, an cauſa ſemper eſſe debeat publica, & communis utilitas, & bonum Eccleſiæ; an etiam bonum privatum, vel neceſſitas particularis alicujus perſonæ ſufficiat. Affirmant aliqui cauſam eſſe debere propter bonum publicum, non autem bonum privatæ perſonæ, & fundamentum eſt, quia theſaurus Eccleſiæ eſt bonum commune, & ideo non niſi pro bono communi diſpenſandum eſt; quod etiam ex praxi, & uſu Eccleſiæ deducitur, quæ ſemper Indulgentia ob publicas neceſſitates concedere ſolet, & colligitur ex decretis, & Canonibus, quæ de Indulgentiis loquuntur, pro qua opinione citantur Albertus 4. d. 20. art. 17. Soto d. 21. quæſt. 2. art. 2. & quidam alii. Communis tamen, & probabilior opinio negat talem cauſam concedendi indulgentias ſemper eſſe debere publicam, ita Suarez, Faber, & Amicus loc. c. Bonacina, & alii paſſim, & ratio eſt, quia ſufficit, ut Indulgentia mediante tantum in bonum commune redundet, hoc eſt mediante bono privato ſingularis perſonæ, cum etiam bonum perſonæ particularis ad bonum commune ſpectet, quod ex particularibus coaleſcit; licet igitur quando per Jubilæum indulgentia toti Eccleſiæ conceditur, vel alicui Regno, & Provinciæ cauſam communem poſtulet, & univerſalem Indulgentiæ proportionatam; quando tamen Indulgentia perſonæ particulari conceditur, cauſam communem non requirit, & univerſalem, ſed ſufficit privatæ perſonæ proportionata, nempe utilitas, & bonum ſpirituale illius perſonæ particularis, quod bonum, & utilitas redundet etiam in bonum Eccleſiæ univerſalis. Hæc autem cauſa, ut notat Faber diſput. cit. num. 277. aliquando ſumitur ex pietate, vel officiis Eccleſiæ exhibitis a tali perſona; quomodo ſolet Pontifex Indulgentiam plenariam concedere jam morienti abſque nova cauſa, ſcilicet, quia vel in ſervitiis Eccleſiæ, vel honeſtate vitæ excelluit, hoc enim modo Gregorius VII. Indulgentiam conceſſit Epiſcopo Laodicenſi, & Innocentius Quartus S. Claræ, cum illam ægrotam inviſeret, & Martinus V. conceſſit omnibus, qui Concilio Conſtantienſi interfuerunt, hæc enim eſt cauſa ſufficiens, quia eſt honeſta, & in præmium virtutis, & laborum pro Eccleſia, & in exemplum aliorum, ut ſpe ſimilis beneficii ad virtutem, & officia Eccleſiæ præſtanda animentur. Hinc ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſſe aſſumptum quoad ſecundam partem, quia etiam ex theſauro communi Eccleſiæ privatis neceſſitatibus provideri poteſt, quia indulgentiæ conceſſæ ob privatam utilitatem redundant etiam ipſæ in utilitatem boni communis Eccleſiæ. Et negandum eſt ita fuiſſe univerſalem in Eccleſia uſum concedendi indulgentias ob publicas cauſas, ut numquam conceſſæ legantur ob particulares privatis perſonis, ut conſtat ex allatis exemplis, & hanc doctrinam antiquis Canonibus repugnare, licet tunc non fuerit ſic diſtincta explicata, neque in uſu ita frequenter poſita.

38 Tertio eſt difficultas, an cauſa ad valorem Indulgentiæ requiſita non ſolum debeat eſſe juſta, ſed etiam proportionata: ubi pro intelligentia quæſiti notandum eſt, quod hic pro cauſa pia, & juſta non tantum intelligitur finis, & cauſa, propter quam movetur Pontifex ad indulgentiam concedendam, cujuſmodi eſt bonum Eccleſiæ publicum, ſed etiam intelligitur opus poſtulatum in conceſſione, tamquam medium ad talem finem conſequendum, ut cum conceditur indulgentia plenaria jejunanti tribus diebus, & viſitandi talem Eccleſiam, ac ibi oranti, unde ſenſus quæſiti eſt, an debeat ſervari proportio tum inter cauſam, & indulgentiam, ut pro majori major, & pro minori indulgentia minor cauſa requiratur; tum inter opus ipſum, quod ad cauſam conſequendam, tamquam medium aſſumitur, ut pro majori indulgentia majus onus poſtuletur, ſeu magis laborioſum, & pro minori minus. Negant Durandus, Paludanus, D. Antoninus, & alii antiquiores: quorum fundamentum eſt, quia Indulgentia non innititur cauſæ, propter quam conceditur, ſed ſatisfactione Chriſti, & Sanctorum per eam explicatæ, unde ſæpe Pontifices propter eamdem modo majorem, modo minorem concedunt indulgentiam, & interdum ob leviſſimas cauſa maximæ conceduntur Indulgentiæ, ut quando Pontifex plenariam concedit indulgentiam omnibus, qui accipiunt ejus benedictionem, vel pro fabrica templi dent nummum; ergo indulgentia quoad valorem ex proportione cauſæ non dependet. Accedit quod ſi ad valorem indulgentiæ requireretur opus non ſolum pium, ſed etiam ei proportionatum, ſequeretur pœnam non remitti propter ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum per Indulgentias applicatam, ſed propter opus ipſum, unde non eſſet indulgentia, ſed commutatio.

40 Oppoſita ſententia communior eſt, & probabilior, quam docet D. Bonaventura loc. cit. quæſt. 6. & Recentiores communiter, tenent Caietanus, Soto, Suarez, Amicus, & Faber loc. cit. & alii paſſim. Ratio eſt, quia implicat in terminis cauſam eſſe juſtam, rationabilem, qualem ad valorem indulgentiæ requirunt Pontifices, & ſimul non eſſe proportionatam, nam juſta, & rationabilis cauſa dici-

Digitized by Google

dicitur, quæ aliquam proportionem habet, & commenſurationem cum effectu ad quem ordinatur. Deinde probatur ex abſurdis, quia ſi ad indulgentiam valide concedendam cauſa proportionata non requireretur, poſſet concedi indulgentia plenaria omnibus qui ſemel tantum recitaverint Ave, quæ indulgentia in maximum Eccleſiaſticæ diſciplinæ detrimentum cederet, nam uno verbo liberarentur ab omnibus pœnis, ac pœnitentiis tam in hac vita, quam in futura debitis. Demum quia in oppoſita ſententia nulla foret indulgentia indiſcreta, cum nulla ſit quæ aliquam cauſam piam non habeat, & tamen Pontifices indulgentias, ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ enervativas damnant, unde Innocentius Tertius in cap. *Cum ex eo* de pœnit. & remiſſ. ſuperfluas indulgentias vocat indiſcretas, ideſt irrationabiles, eaſque ut pernicioſas damnat, illæ autem indulgentiæ ſuperfluæ cenſentur, quæ largius conceduntur, quam cauſa poſtulat, quantumvis pia ſit; ergo cauſa pia ultra pietatem aliquam quoque requirit adæquationem, & proportionem. Itaque ad hanc proportionem ſervandam duo præſertim requiruntur, ut notat Abellius in Appendice de Indulgentiis §. 2. primum eſt, ut concedatur indulgentia ob pium aliquem finem, cujus aſſecutio ſit magis Deo honorifica, & Eccleſiæ utilis, quam pœnitentialis ſatisfactio, quæ per indulgentias relaxatur; alterum eſt, ut ad indulgentiam illam conſequendam opus aliquod faciendum præſcribatur, quod ſit aptum & utile ad hujuſmodi finem obtinendum, ut verbi gratia quando Summus Pontifex indulgentiam concedit iis, qui vere pœnitentes, & confeſſi, ac ſacra communione refecti preces, & alia pietatis opera Deo obtulerint pro hæreſum extirpatione, ac fidei dilatatione, finis hujuſmodi maxime Deo honorificus eſt, & Eccleſiæ proficuus, opera autem ad finem illum conſequendum injuncta ad id aptiſſima ſunt jejunia, & eleemoſynæ, & ſic proportio debita requiritur.

41 Addit Faber diſputat. 38. citat. num. 288. pro majori declaratione hujus proportionis requiſitæ inter cauſam, & effectum Indulgentiæ, quod hæc proportio non eſt meriti, & præmii, vel ſatisfactionis, & remiſſionis, ita quod in ea opus tantum debet eſſe meritorium, quantum eſt affectus, vel quod eſſe debeat in re tantum ſatiſfactorium, quanta eſt remiſſio pœnæ, quia hæc tunc non eſſet indulgentia, ſed commutatio, quæ rationem indulgentiæ tolleret; ſed eſt proportio æqualitatis ſecundum prudentem æſtimationem concedentis indulgentiam, adeo quod illa cauſa, & opus eſt ſufficiens, & proportionatum effectui, & valori indulgentiæ, & penſatis hinc inde omnibus circumſtantiis videtur ſufficiens cauſa conceſſionis tantæ indulgentiæ, unde hic non attenditur æqualitas ſecundum meritum in re, ſed ſecundum prudentem æſtimationem concedentis. Hinc facile ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quamvis enim Indulgentia non nitatur cauſæ, propter quam conceditur illam tamen requirit, ut juxta voluntatem Chriſti prudenter concedatur, & licet theſaurus Eccleſiæ ſit cauſa efficiens, & principalis effectus indulgentiæ, non tamen excludit neceſſitatem aliarum cauſarum præſertim finalem, ad quam ſuo modo ſpectat etiam opus poſtulatum, nam Pontifex concedit indulgentiam ſub illa conditione, ut opus poſtulatum fiat, quo fit, ut cauſa propter quam indulgentia conceditur, integretur ex ipſo opere, ſub cujus conditione indulgentia conceditur. Neque mirum eſſe debet, Pontifices propter eamdem cauſam modo majorem, modo minorem concedere indulgentiam, quia eſto opus illud idem materialiter ſit, moraliter tamen, & ſecundum diverſas rationes, & circumſtantias poteſt eſſe majoris, & minoris valoris, & diverſo modo movere animum concedentis; tum quia eadem cauſa, addita tantum nova circumſtantia, fit ſufficiens, quæ ſine illa ſufficiens non eſſet: & totidem cauſæ, quæ nobis ſufficientes non videntur, ſunt reipſa ſufficientes, nam frequentia illa populi coram Summo Pontifice in magnam venerationem reſultat capitis Eccleſiæ, & Sedis Apoſtolicæ auctoritatis; & parva pecunia pro fabrica templi a ſingulis diſtributive data, ſi collective ſumatur, & conſideretur in ordine ad finem, ad quem dirigitur, magna æſtimanda eſt, quæ cedit in maximum Dei cultum, & fidelium utilitatem.

Ad Confirmationem optime reſpondet Faber loc. citat. rationem illam probare ſolum cauſam, ſeu opus poſtulatum pro conſequenda indulgentia non debere eſſe adæquatum in ratione meriti ad indulgentiam, quia tunc bene ſequeretur, quod indulgentia conceſſa propter illud non eſſet indulgentia, ſed commutatio; at non probat illa ratio, quod opus poſtulatum non debeat eſſe indulgentiæ proportionatum ſecundum prudentem concedentis æſtimationem, ut dictum eſt: nam proportio, quam debet habere opus, ſub cujus onere indulgentia conceditur, non eſt in ratione ſatiſfactionis, ſed in ratione medii ad finem principalem conſequendum, qui ſemper eſt gloria Dei, & utilitas Eccleſiæ, nam hoc ordinarie aſſumitur, ut medium proportionatum, & aptum ad conſequendum finem propter quem movetur Pontifex ad indulgentiam concedendam.

42 Quarto eſt difficultas, an ſufficiat cauſa probabiliter tantum putata ſufficiens, ſeu utrum ſi reipſa cauſa non ſit proportionata, & ſufficiens, æſtimatur tamen prudenter talis a concedente Indulgentiam, conceſſio ſit valida. Ratio dubitandi eſt, quia non eſt valida abſolutio collata pœnitenti putative tantum attrito, & nullum ſacramentum univerſaliter loquendo eſt validum collatum ex materia, vel forma probabiliter tantum putata; ergo nec indulgentia conceſſa fideli ex cauſa probabiliter tantum putata ſufficienti erit valida. Communis tamen, & vera ſententia affirmat. Ratio eſt, quia ſicut in reliquis, in quibus plenam poteſtatem ſuo Vicario tradidit, tradidit illam, ut exercendam more humano nimirum dependentem ab ipſius judicio, & prudentia, ut conſtat de poteſtate, quam habet diſpenſandi in votis, ligandi, & abſolvendi a cenſuris, conferendi beneficia, & ſimilibus, ad quorum validitatem ſufficit ut cauſa, ob quam ad hæc operanda movetur, probabiliter tantum putetur ſufficiens, ita putandum eſt eum tradidiſſe quoque poteſtatem hanc concedendi indulgentias, & diſpenſandi Eccleſiæ theſaurum, quia ab Oeconomo non requiritur, niſi quod juxta regulas prudentiæ operetur, qui enim ſic operatur, a Chriſto etiam fidelis ſervus, & prudens vocatur; ergo quoties Pontifex eo modo operatur, fideliter Chriſti theſaurum diſpenſat, & alia officia exercet, hoc enim poſtulat recta Eccleſiæ gubernatio, & Eccleſiaſticus ordo, alioquin maxima foret in Eccleſia turbatio, & innumerabiles in conſcientiis fidelium ſcrupuli generarentur, ſi de validitate talium actuum dubitare poſſent. Notanter autem id aſſeritur de rebus, & actibus, in quibus Chriſtus plenam poteſtatem ſuo Vicario tradidit, quia in ſacramentis conficiendis, & exercendis plenam poteſtatem illi non tradidit, ut eorum validitas ab humano, & prudenti ipſius judicio penderet, quoniam cum hæc ſint prima, & præcipua Eccleſiæ fundamenta, ex ſolo, & infallibili Chriſti Domini judicio pendere debuerunt, ut ſic firmiora eſſent, ac ſtabiliora. Unde non valet paritas de ſacramentis aſſumpta in ratione dubitandi in oppoſitum, nec de abſolutione collata pœnitenti putative tantum attrito, quoniam attritio integrat eſſentialiter Pœnitentiæ Sacramentum, in quod Pontifex auctoritatem non habet, ita Henriquez, Suarez, Amicus, Card. de Lugo, & alii paſſim. Quare pro hujus quæſtionis reſolutione concluditur, quod ſine legitima, & ſufficienti cauſa, vel ſaltem probabiliter, & prudenter tali putata, indulgentiæ conceſſio non ſolum eſt illicita, ſed etiam invalida, & nulla.

43 Dices, certum eſt, quod multa illicita fiunt, quæ tamen facta tenent, ut diſpenſatio in jejunio & alia ſimili lege, quæ facta etiam ſine legitima, & ſufficienti cauſa valet, eſto ſit illicita, videtur ergo etiam in propoſito de conceſſione Indulgentiarum, quod eſto requiratur talis cauſa, attamen ſi illa non adſit, ac proinde ſit illicite conceſſa, adhuc tamen valeat. Reſpondetur cum Fabro diſp. 38. cita. num. 267. quod licet quidam aſſerant illas quoque diſpenſationes eſſe nullas propter eamdem rationem, quia procedunt ex poteſtate Eccleſiaſtica, quæ data eſt in ædificationem, non in deſtructionem, melius tamen conceſſo aſſumpto, neganda eſt conſequentia, cum non ſit par ratio de diſpenſatione in lege divina, & in lege humana, diſpenſatio in jejunio eſt diſpenſatio in lege humana, at conceſſio Indulgentiarum ſine juſta, & rationabili cauſa eſt diſpenſatio in lege divina, nam poteſtas concedendi indulgentias a Deo eſt, ut diximus, & eſt poteſtas remittendi pœnas, quas propter peccata actualia condonata Deus ipſe lege juſtitiæ vindicativæ peccatori taxavit, & includit hanc conditionem, ut detur ob piam, & rationabilem cauſam, & non aliter. Quod autem non ſit par ratio de diſpenſatione in lege divina, & humana, ex eo deducitur, quod lex humana pendet a Superiore humano, & eſt veluti res propria Miniſtri humani, atque ideo valide diſpenſare poteſt etiam ſine ulla cauſa, quia lex illa pendet a voluntate ipſius Miniſtri, tamquam res ſua, licet peccat diſpenſando ſine rationabili cauſa, quia ſic abutitur poteſtate ſibi data, abuſus tamen poteſtatem non tollit. At lex divina non eſt lex propria humani Miniſtri, ſed Dei qui eſt Superior, & ideo ab homine abrogari non poteſt, nec in ea diſpenſari niſi ex voluntate Dei; hæc autem voluntas innoteſcit, quando adeſt rationabilis cauſa diſpenſandi, tunc enim præſumitur rationabiliter, quod Deus legiſlator in tali caſu legem obligare non intendit, & ideo cum adeſt pia, & rationabilis cauſa, diſpenſatio illa valere cenſetur, et quando non adeſt, non valet, & ideo in propoſito quando indulgentia conceditur ſine juſta, & rationabili cauſa, eſt diſpenſatio in lege Divina contra voluntatem Dei, & conſequenter actus ille eſt nullus. Ex quo infertur, cur Pontifex in lege, & jure humano etiam ſine cauſa valide diſpenſare poſſit, eſto non licite, non autem in jure divino, quia nimirum jus humanum a ſola ejus voluntate dependet, quam etiam ſine cauſa revocare poteſt, qua revocata non amplius vim obligandi habet cum totam vim obligandi a voluntate Pontificis habeat. At jus divinum a ſola Dei voluntate dependet quæ numquam moraliter revocari cenſetur, niſi ex cauſa, quæ cenſeatur illi magis placitura, ut bene diſcurrit Amicus diſput. 30. cit. ſect. 9. quia cum Deo res placeant juxta ſuas bonitates proprias, quo res eſt melior, & honeſtior eo magis Deo placere cenſetur.

44 Poſtremo Bellarminus lib. 1. de indulgentiis cap. 12. advertit, de hac indulgentiarum cauſa, ejuſque juſta propor-

portione penes ipſum concedentem indulgentias judiciam eſſe relinquendum, neque ſubditos de his rebus temere indicare debere, & valde periculoſum eſſe quaſcumque indulgentias ex quibuslibet cauſis conceſſas parvifacere, quia etiam indulgentiæ illæ, quæ uſui granorum benedictorum conceduntur, roſariorum, pictarum imaginum, & ſimilium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex cauſa maxime juſta, & rationabili a Summis Pontificibus interdum concedi poſſunt, ut refert Abellius loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De duratione, & ceſſatione Indulgentiarum.

45 PRimo pro intelligentia quæſiti notandum eſt cum Fabro diſputat. 38. citat. cap. 11. aliud eſſe loqui de duratione poteſtatis concedendi indulgentiam, & de duratione ipſius Indulgentiæ; loquendo de duratione poteſtatis diſtinguendum eſt de poteſtate ordinaria, vel delegata; ordinaria eſt poteſtas Summi Pontificis, & Epiſcoporum, ut ſupra viſum eſt, & hæc cum conſequatur munera, & dignitates ipſos Pontificatus, & Epiſcopatus, tamdiu durat in eis perſonis, quamdiu in illis dignitatibus manent, & ideo poteſtas hæc ſemper in Pontifice durat eius vita durante, niſi Pontificatui renunciet, vel ab eo per manifeſtam hæreſim decidat. Epiſcopus vero tandiu poteſtatem hanc ordinariam concedendi indulgentias retinet, quamdiu in Epiſcopatu manet, nec ab ejus officio per cenſuras ſuſpendatur, vel niſi fieret a Pontifice aliquod ius, & ſtatutum novum, quo Epiſcopis hæc facultas concedendi indulgentiam adimeretur. Poteſtas autem delegata cum ex voluntate concedentis totaliter procedat, ac dependeat; duratio eius ex forma reſcripti ſpectanda eſt, quo ſibi talis confertur poteſtas, quæ etiam ad nutum concedentis revocari poteſt ſine ulla cauſa, et in hoc poteſtate delegata contingit ad differentiam ordinariæ poteſtatis, quæ ſaltem licite ſine cauſa tolli non poteſt, ut communiter Doctores docent.

46 Secundo loquendo de duratione ipſius Indulgentiæ jam conceſſæ, hæc tribus modis concedi ſolet, aliquando expreſſe in perpetuum, aliquando ad tempus certum, & aliquando indefinite nulla facta mentione temporis, vel durationis, qua ratione ſupra dicebamus quæſt. 2. articul. 1. num. 22. indulgentiam dividi in perpetuam, temporalem, & indefinitam: quando Indulgentia conceditur duobus prioribus modis, conveniunt Doctores durare tantum pro tempore aſſignato expreſſe in forma Indulgentiæ, quia, ut omnes pariter docent, Indulgentia tantum valet, quantum forma conceſſionis, & Bullæ ſonat; hoc autem intelligendum eſt nulla interveniente revocatione facta a concedente, ſemper enim in poteſtate illius eſt eam revocare, antequam ſit comparata, unde indulgentia perpetua eſt, quæ ſemper durat, nec ſpirat expirante concedente; quia cum ſit privilegium, cum morte concedentis non expirat; temporalis vero ad certum tempus limitata eſt, quo elapſo ceſſat, ut cum determinantur viginti quatuor horæ, vel una, aut altera hebdomada, vel integer annus, ut quibuſdam Jubilæis, & hanc limitationem ad tempus diximus ibidem cum Fabro loc. citat. duobus modis fieri poſſe, ſcilicet formaliter, & virtualiter, fit formaliter, quando expreſſe apponitur temporis limitatio, ut ad annum, vel ſeptennium, aut decennium, & hujuſmodi; fit vero limitatio virtualis, quando indulgentia ad certus actus limitatur, vel ad tales actus certo tempore faciendos, ut verbi gratia, quando indulgentia conceditur recitanti Roſarium tot dierum; tunc enim indulgentia limitatur ad illud tempus, quo Roſarium recitatur. Tandem de indulgentiis indefinite conceſſis, ſeu ſine limitatione temporis formali, vel virtuali, diximus ibidem eſſe communem Doctorum ſententiam intelligendas eſſe perpetuas, et indulgentiæ Religionibus Regularium conceſſæ, vel familiis, quæ ſucceſſione continua permanent, & ratio eſt, quia cum ſit beneficium, eſt ample interpretandum, cum quia non eſt major ratio, cur Indulgentia indefinite conceſſa pro tanto tempore intelligenda ſit, & non pro maiori.

47 Tertio ad pleniorem huius rei intelligentiam obſervandum eſt, quod ſicut Indulgentiæ ex tribus, vel quatuor capitibus ſuum valorem habere ſolent, ſcilicet, ex poteſtate concedentis, ex parte perſonæ, cui conceduntur, ex parte rei, in qua Indulgentiæ conceduntur, & ex parte cauſæ propter quam conceduntur, ſic etiam ex eiſdem capitibus ceſſare poſſunt, & extingui. Et quidem ex parte concedentis conveniunt Doctores Indulgentiam extingui poſſe per revocationem ab eodem factam, vel a ſuo ſucceſſore, vel Superiore, unde Indulgentia conceſſa ab Epiſcopo revocari poteſt a Pontifice, & indulgentia ab uno Pontifice conceſſa poteſt ab alio revocari, & ratio eſt, quia Indulgentiæ non ſolum in fieri, ſed etiam in conſervari pendent a voluntate concedentis, & ex multis Canonibus id colligitur, præſertim vero ex Clementina *Dudum* §. *Nos autem* de Sepulturis, peccaret tamen qui ſine cauſa Indulgentiam revocaret, & ideo ad hanc revocationem licite faciendam aliqua rationabilis cauſa requiritur. Conveniunt etiam Doctores Indulgentias de facto non ceſſare, donec earum revocatio legitime promulgetur, ut ad notitiam eorum, quibus conceſſæ ſunt, moraliter pervenire valeant, & ratio eſt, quia non præſumitur aliter Pontificem indulgentias revocare, quam ſoleat alias gratias, & indulta, alioquin fideles aliqua opera facere poſſent putantes indulgentiam lucrari, & fraudarentur, quod in grave eorum detrimentum vergeret. An vero Indulgentiæ ſolo actu interiori concedentis revocari poſſint, Doctores non conveniunt. Suarez in præſenti diſp. 57. ſec. 2. Amicus diſp. 20. cit. ſec. 10. & alii affirmant; quia Indulgentia non ſolum pendet ab exteriori actu concedentis, ſed etiam ab interiori; ergo hoc tantum revocato indulgentia ceſſet.

Confirmatur, quia etiamſi Pontifex externo actu indulgentiam concedat, ſi internum non habet, indulgentia non valet; ergo revocato tantum actu interno, indulgentia ceſſat. Negat Cardin. de Lugo diſput. 25. cit. ſect. 8. num. 143. quia fundamentum prioris ſententiæ falſum ſupponit, ſcilicet, quod effectus, & valor indulgentiæ pendeat ex voluntate præſenti concedentis, non enim dependet niſi a voluntate præterita legitime intimata, unde mortuo concedente, adhuc valor indulgentiæ continuatur, non quidem propter voluntatem ipſius præſentem, cum ſit defectus, ſed præciſe propter voluntatem præteritam, ex vi cuius applicuit theſaurum ad talem effectum ſuo tempore operandum; ergo ad impediendum talem effectum debet impediri cauſa præterita poſitive impediendo eius efficaciam, quæ non niſi per actum externum impediri poſſe videtur, quia ſicut Indulgentiæ conceſſio requirit actum externum, eo quod ſit actus iuriſdictionis viſibilis, ſic conceſſionis revocatio actus iuriſdictionis viſibilis eſſe debet, & hic dicendi modus magis placet.

48 Quarto, ex parte perſonæ, cui indulgentia immediate conceſſa fuit, ceſſat eius morte ſuperveniente, ex eius vita durante poteſt ceſſare quo ad uſum, ſi in excommunicationem incidat, quia, ut ſuo loco dictum eſt, excommunicatio hominem privat participatione communium bonorum ſpiritualium, & conſequenter participatione indulgentiarum. Notanter autem dicitur, quod in tali caſu ceſſat Indulgentia quoad uſum tantum, quia recedente excommunicatione poteſt homo uti indulgentia quam antea habebat: Difficultas tamen eſt, an poſſit indulgentia ceſſare per ſolam renunciationem eius, cui conceditur, & ratio dubitandi eſt, quia ſicut non eſt valida indulgentia niſi acceptetur, ita nec ſi acceptata renuncietur; & ſicut aliquis renunciare poteſt privilegio, & facta renunciatione privilegium ceſſat, quia ad habentem privilegium ſpectat renunciare iuxta caput *Nuper* de Decimis; ita videtur de Indulgentia dicendum, quia eſt privilegium quoddam. Communis tamen ſententia negat, & rationabiliter, quia indulgentia non eſt, ſicut alia privilegia, hæc enim conferunt aliquod ius, cui renunciare poteſt, qui illa habet; at indulgentia nullum ius confert, ſed ſemper permanet in voluntate concedentis illam conſervare, vel tollere, & renunciatio Indulgentiæ non irritat voluntatem concedentis, a qua virtus indulgentiæ dependet; nec poteſt per voluntatem renunciantis hic valor impediri; & quamvis poſſit quidem uſui indulgentiæ renunciare, & eam non lucrari, attamen eam tollere non poteſt, quia totus indulgentiæ valor provenit ab applicatione theſauri facta per habentes claves. Ex quo patet quid dicendum ſit ad rationem dubitandi; negandum enim eſt indulgentiam, ſi non acceptetur, non eſſe validam defectu acceptationis, ſed defectu conceſſionis, nam hoc ipſo, quod non acceptatur, Pontifex ſuam conceſſionem revocare cenſetur, & tunc Indulgentia ceſſare non dicitur per renunciationem, ſed per voluntatem Pontificis eam revocantis. Ita Suarez, Amicus, Faber Cardinalis de Lugo, Bonacina, & alii paſſim.

49 Quinto præterea ceſſat Indulgentia ex parte rei, in qua conceſſa fuit, nimirum per deſtructionem loci, vel rei, cui erat affixa, unde ſi conceſſa eſt alicui loco, vel Baſilicæ, patet quod illo templo deſtructo, vel Baſilica, ceſſat indulgentia, & ſi amittatur, vel rumpatur granum, vel imago ſacra habens talem indulgentiam, talis indulgentia ceſſet, quia data eſt dependenter a tali re, qua pereunte indulgentia quoque ceſſat. Solet tamen aliquando concedi, ut Lugus advertit loc. cit. ut ſi amittatur, vel rumpatur granum, vel imago talem habens indulgentiam, poſſit pro prima vice aliud granum ſubrogari, vel alia imago cum eadem indulgentia, in quo caſu duplex occurrit difficultas. Prima eſt an talis ſubrogatio, vel illa electio fieri poſſit per actum mere internum; videtur enim exigi actus externus, ſicut ex dictis requiritur ad conceſſionem indulgentiæ, & optime reſpondet præfatus Auctor, ſufficere voluntatem internam, quia illa nova ſubrogatio, & deputatio non eſt indulgentiæ conceſſio ex facultate a Pontifice delegata, facultas enim concedendi indulgentias nunquam Laicis delegatur, aut fœminis, & tamen hi poſſent grana ſubrogare, & determinare, vel imagines, neque eſt actus iuriſdictionis alicuius, ſed pura conditio annexa conceſſioni factæ a Pontifice, ut nimirum amiſſa, vel deſtructa re, cui indulgentia eſt affixa, poſſit pro prima vice alia ſubrogari, conditio autem ad Indulgentiam requiſita poteſt aliquando eſſe actus internus, atque ideo electio illa nova, vel ſubrogatio per actum internum fieri poteſt, nec neceſſario externus requiritur, cum non ſit iuriſdictionis actus. Altera difficultas eſt, caſu quo imago illa fuerit amiſſa, & debita diligentia adhibita inveniri non potuerit, atque ideo alia imago electa

fuit,

fuit, an ſi poſtea prior invenietur, adhuc poſterior indulgentiam retineat, & reſpondet idem Auctor non amplius priorem, ſed poſteriorem Imaginem habere indulgentiam, quia verificata fuit conditio, ut poſſet rite eligi ſecunda, quando prima fuiſſet amiſſa, ergo eo ipſo legitime fuit alia electa, & ceſſavit prioris indulgentia; ego tamen crederem, quod inventa prima potius ceſſat indulgentia poſterioris, quia facultas eligendi poſteriorem implicite data fuit ſub hac conditione, niſi inveniatur prima, unde ad tollendos ſcrupulos tutius erit utramque retinere.

50 Sexto quæritur, an etiam Indulgentia ceſſet ceſſante cauſa, propter quam conceſſa fuit, & ratio dubitandi eſt, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus; ergo ceſſante cauſa conceſſionis Indulgentiæ, ipſa etiam indulgentia ceſſat.

Confirmatur, quia Indulgentia conceſſa ſine cauſa eſt nulla, ut ſupra dictum eſt, ergo etiam eſt nulla non perſeverante cauſa, ob quam conceſſa fuit. Communis tamen, & vera ſententia negat ceſſare Indulgentiam, ceſſante cauſa propter quam conceſſa fuit, ut verbi gratia ſi conceſſa fuit Indulgentia perpetua pro converſione ad fidem alicuius provinciæ, & illa provincia jam converſa fuit, non ob id tamen indulgentia ceſſat, & ratio eſt, quia cauſa non debet proportionari indulgentiæ quoad durationem, nam indulgentia perpetua concedi poteſt ob cauſam temporalem, poteſt enim concedi indulgentia perpetua propter fabricam templi paucis menſibus abſolutam; ergo indulgentia non ceſſat ceſſante cauſa, alioquin fruſtra pro cauſa temporali concederetur indulgentia perpetua, quod eſt falſum. Ad rationem dubitandi dicendum eſt cum Cardinali de Lugo loc. cit. quod ſi cauſa erat ab initio ſufficiens ad conceſſionem indulgentiæ perpetuæ, durabit etiam poſtea, quia & motivum non eſt perſeverantia illius neceſſitatis, ſed neceſſitatis præteritæ, quæ ſufficiebat ad concedendum totum illud pro tempore ſequenti; & ſic etiam reſpondet Bonacina diſp. 6. cit. quæſt. 1. punct. 8. ceſſante cauſa ceſſare effectum, ea gratia conceditur ab initio, ſi ab initio non adeſt cauſa ſufficiens ad gratiam concedendam, non vero ceſſare poſtquam facta fuit conceſſio, ſeu poſtquam conceſſa fuit gratia, ſi conceſſa fuit ob cauſam ſufficientem, & ſic etiam ad Confirmationem dici poteſt, præterquam quod plura requiruntur ad producendum effectum, quam ad conſervandum jam productum, ut Philoſophia docet.

51 Denique difficultas occurrit circa quædam verba apponi ſolita in Bullis Indulgentiarum, quæ explicite non ſonant indulgentiam concedi in perpetuum, quandoque enim dicitur, quod indulgentia conceditur, *uſque ad beneplacitum huius Sedis*, quandoque vero dicitur, quod conceditur, *uſque ad beneplacitum noſtrum*. Et quidem circa prima verba conveniunt Doctores, æquivalere illis, quæ expreſſe ſonant indulgentiam concedi in perpetuum, quia nimirum in verbis illis nullus præfigitur terminus, quamvis enim dicatur indulgentiam concedi uſque ad beneplacitum huius Sedis, nulla ob id fit ſpecialis limitatio, omnes enim Indulgentiæ ſub tali clauſula comprehendi cenſentur etiam perpetuæ, quamvis enim ſint perpetuæ, adhuc tamen ſemper per Sedem Apoſtolicam revocari poſſunt. Circa vero illa verba *uſque ad beneplacitum noſtrum*, Doctores non conveniunt, Suar. enim diſp. 55. cit. ſect. 2. ait illa verba eſſe limitantia; ac proinde talem indulgentiam cum morte concedentis extingui. Navarrus tamen in Commentat. de Jubilæo n. 28. tenet per illa verba Indulgentiam non extingui cum morte concedentis, ſed ad hoc requiri revocationem ſucceſſoris expreſſam, quod probat ex c. *Si gratioſe* de Reſcriptis in 6. qui dicendi modus magis placet, & approbatur a Fabro noſtro diſp. 39. c. n. 328.

QUÆSTIO QUARTA.

De ſubiecto Indulgentiarum capaci.

52 CUm Indulgentia ſit remiſſio pœnæ temporalis ex condonatis peccatis perſonalibus relictæ, non poterunt eſſe Indulgentiæ capaces, qui vel hanc pœnam non habent, vel habere non poſſunt, & ideo poſtquam egimus de cauſa efficiente, finali, & formali Indulgentiæ, reſtat agendum de cauſa ſubiectiva, in qua Indulgentia ſuum effectum habere poteſt, & videndum quænam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit, quod breviter ſequentibus articulis expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint Indulgentiarum capaces.

53 PRimo conveniunt Doctores, ſolos homines ratione utentes, & in ultimo termino non conſtitutos poſſe eſſe indulgentiæ capaces: unde excluduntur infantes, & omnes alii rationis uſum non habentes; ſicut enim iſti proprium peccatum habere non poſſunt, ita neque pœnam ex proprio peccato condonato relictam, quam tantum dicimus Indulgentiam remittere, non enim indulgentia ſe extendit ad remittendas pœnas naturales, quæ peccatum originale conſequuntur, ut experientia conſtat. Præterea excluduntur Beati, qui ſunt in termino ultimo, nec pœnam aliquam luendam habent, nec habere poſſunt, cum nec ullum reatum habeant, nec peccare poſſint. Et tandem excluduntur quoque damnati in Inferno, quia ſicut iſti remiſſionis peccati non ſunt capaces, ita nec remiſſionis pœnæ ex illo relictæ; quamvis enim plures damnati præter pœnam æternam ex peccatis commiſſis, & non condonatis contractam, habeant etiam aliquam pœnam temporalem, quæ ex peccatis in hac vita condonatis relicta fuit, pro qua dignam pœnitentiam non egerunt, illa tamen vel per conjunctionem cum peccato irremiſſibili fit per accidens irremiſſibilis, & æterna, ut dicunt Thomiſtæ; vel ſi terminum habet in Inferno, & ibi perſolvitur, ut aiunt Scotiſtæ, & nos late defendimus lib. 2. ſentent. diſp. 6. quæſtion. 8 talis pœnæ temporalis ſolutio non fit per ſatisfactionem, ſed per ſatiſpaſſionem etiam involuntariam, ut ibidem oſtendimus num. 214. Quomodo autem intelligi debeat illud Catholicum axioma *in Inferno nulla eſt redemptio*, & quinam ſit eius proprius ſenſus ſoſe etiam ibi declaravimus articul. 2. num. 223. eſſe hunc, quod nulla eſt ſpes inde evadendi, ſive ibi remitti poſſit aliquod peccatum veniale, aut aliqua pœna venialis, vel mortalis jam hic dimiſſi, ſive non, & quod ſi illud volumus etiam ad pœnas, quas damnati patiuntur ibi, extendere, ſic etiam poteſt, ac debet intelligi, quod a nulla pœna eſt ibi redemptio, ſicut in Purgatorio, quia quælibet pœna ibi etiam temporalis debet perſolvi tota quanta eſt, ſine ulla remiſſione, ac Indulgentia, quia omnino luere debent totam illam pœnam venialis, vel mortalis hic remiſſi pro toto tempore, quo debebatur, ut ibi late declaravimus, & ideo damnati non ſunt Indulgentiæ capaces.

54 Secundo, quia homines ratione utentes, & in ultimo termino non conſtituti in tres dividuntur claſſes, nimirum in viatores Baptizatos, viatores non baptizatos, & animas purgantes; de primis etiam conveniunt Doctores, & certum eſt apud omnes, illos cum omni proprietate eſſe indulgentiæ capaces, quia vel aliquam pœnam temporalem habent ex propriis peccatis condonatis relictam, vel certe illam habere poſſunt, quia poſſunt peccare, & de peccatis commiſſis pœnitere, ac de eorum reatu non ſufficienter ſatisfacere, ac proinde pro eius ſatisfactione, ac remiſſione indulgentia egere. Addunt tamen viatorem baptizatum, ut ſine ullo impedimento Indulgentiam ſuſcipere poſſit, debere quoque eſſe fidelem, ſeu habitu fidei ſupernaturali præditum, quia Indulgentiæ non competunt, niſi fidelibus, ut patet in forma concedendi indulgentias, theſaurus ſiquidem Eccleſiæ valide diſpenſari non poteſt, niſi filiis Eccleſiæ, nec ab Eccleſia abſolvi poſſunt, qui eius iuriſdictioni non ſubſunt; Tum quia indulgentiæ fundantur in articulo communionis Sanctorum, qui autem ſunt extra Eccleſiam, ut ſunt infideles, communionem Sanctorum participare non poſſunt, quia ſunt membra præciſa, & mortua; influxum autem Eccleſiæ percipere nequit, qui non eſt Eccleſiæ conjunctus, & unitus per fidem, quæ eſt primum vinculum, quo Eccleſiæ membra connectuntur. Ex quo patet hæreticos, & apoſtatas a fide etiam occultos non eſſe Indulgentiæ capaces, quia ſunt membra præciſa. Demum neque fidelis excommunicatus excommunicationi majori eſt indulgentiæ capax, etiamſi ſit contritus, quamvis aliqui affirment apud Emmanuel Sa verbo Indulgentia, & ratio eſt, quia excommunicatus etiamſi poſt excommunicationem per contritionem redierit in gratiam, ob excommunicatione tamen non ſit abſolutus, adhuc afficitur pœnis excommunicationis majoris, una autem ex pœnis excommunicationis illius eſt privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum, & bonorum, quales ſunt Indulgentiæ, ut conſtat ex dictis ſupra diſputat. de Cenſuris; quia ſi excommunicatus contritus, & per gratiam juſtificatus communia bona ſpiritualia Eccleſiæ participaret, non amplius quoad hunc effectum abſolutionem ab excommunicatione egeret; hæc enim in tantum neceſſaria eſt, in quantum excommunicatio ſubjectum privat participatione Eccleſiaſticorum bonorum, ita Suarez, Nugnus, Amicus, Bonacina, Faber loc. cit. & alii paſſim, Henriquez tamen l. 7. de Indulgentiis cap. 18. advertit excommunicatum Bullam Cruciatæ accipientem fructum Indulgentiæ conſequi, dum eſt contritus, quia talis Bulla ſimul abſolvit ab excommunicatione, ac proinde reddit ſubjectum capax priuſquam effectum indulgentiæ conſequatur.

55 Tertio eſt difficultas de adultis non baptizatis proprio actu contritionis juſtificatis, quales ſunt Cathechumeni, an ſint Indulgentiæ capaces. Affirmant Henriquez, Navarrus, Corduba, & alii indulgentias prodeſſe Catechumenis, non per modum abſolutionis, & judicii directi, tamquam ſubditis Eccleſiæ, cum nondum ſint ſubditi, ſed per modum ſuffragii: Cathecumeni enim ſunt veluti Religionis Chriſtianæ Novitii; ſed Novitii Religionum ſunt participes bonorum ſuæ Religionis; ergo etiam Cathecumeni erunt participes bonorum Religionis Chriſtianæ, cujus ſunt Novitii. Et idem docent de Catechumenis in Purgatorio exiſtentibus, cum enim illi inter membra Chriſti computari poſſint, inferendum videtur poſſe etiam frui ſatisfactione Chriſti, & Indulgentiis per modum ſuffragii. Communior tamen, & probabilior opinio negat præſertim quoad Catechumenos viatores, & quidem quod iis prodeſſe nequeunt indulgentiæ per

modum

Digitized by Google

modum abſolutionis, & judicii directè latis de ſe patet, quia nullus hoc modo poteſt eſſe indulgentiæ capax, qui non ſit Eccleſiaſticæ Religioni ſubjectus, ut conſtat ex cap. *Quod autem*, de Pœnitent. & Remiſs. ubi definitur Indulgentias non prodeſſe, niſi ſubditis, at Catechumenus viator non eſt Eccleſiaſticæ Religioni ſubjectus, ut ex Tridentino colligitur ſeſſion. 14. cap. 2. ubi docet Eccleſiam in neminem actum juriſdictionis exercere poſſe, qui non prius in eam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus juxta illud Apoſt. 1. ad Corinth. 18. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Deinde probatur, quod neque eas participare poſſint per modum ſuffragii, quia quamvis Cathecumeni in merito animo, quam per vinculum charitatis habent cum Eccleſia, ſint capaces ſatisfactionis per modum ſuffragii a privata perſona ſibi oblatæ, non tamen ſatisfactionis a publica perſona legitimam poteſtatem habente ex communi theſauro Eccleſiæ ſibi applicatæ, nam ad participandam ſatisfactionem per modum ſuffragii a privata perſona oblatam non requiritur ſubjectio, cum non ſit actus juriſdictionis, ſed puræ ſpiritualis eleemoſynæ, quam unuſquiſque de ſuis bonis operibus aliis elargiri poteſt. Tum tandem quia non eſt recepta conſuetudo in Eccleſia, & praxis concedendi indulgentias Cathecumenis, & aliis baptiſmi charactere carentibus, ſed fidelibus dumtaxat, quorum nomine juxta communem Eccleſiæ loquendi modum illi intelliguntur, qui fidei profeſſionem in baptiſmo emiſerunt.

56 Hinc ad rationem prioris ſententiæ negandum eſt Catechumenos quoad hoc Novitiis Religionis aſſimilari, ſiquidem iſti quoad ſpiritualem juriſdictionem ſunt Eccleſiæ perfectè ſubjecti, quæ proinde eos capaces, & participes reddere poteſt ſpiritualium bonorum Religionis, cujus ſunt Novitii, Cathecumeni vero non ſunt perfectè Eccleſiæ juriſdictioni ſubjecti, cujus ſubjectionis defectu indulgentias participare nequeunt, quia baptiſmo carent, unde ſicut nullus eſt capax remiſſionis culpæ ex opere operato, niſi baptiſmum ſuſceperit, ita neque videtur capax remiſſionis pœnæ per indulgentias, quæ ex opere operato prodeſſe videntur, niſi prius Baptiſmum ſuſceperint, ita Suarez, Nugnus, Conincbrius, Amicus, Layman, Bonacina, & alii. Cæterum quoad Catechumenos defunctos Amicus diſput. 20. cit. ſect. 7. cum quibuſdam aliis ſatis probabile exiſtimat, indulgentias eis prodeſſe poſſe per modum ſuffragii, quia Catechumeni defuncti non ſunt amplius ſub poteſtate Eccleſiæ, cui poteſtas indulgentiarum hac limitatione coarcta eſt, ut non niſi ſibi ſubjectis eas concedere valeat, ſed ſunt ſub poteſtate Chriſti, qui ſua paſſione omnibus profuit, unde ſicut ipſorum quoad culpæ condonationem, & gratiæ infuſionem eſt perfectus Redemptor, ita & quoad pœnæ remiſſionem ex condonatis culpis relictæ, quod etiam Eccleſia ipſa approbare videtur, quando tempore Paſchalis, & Pentecoſtes pro Catechumenis orat, & hunc dicendi modum, ut ſatis pium, & probabilem amplectitur etiam Faber diſp. 38. cit. c. 8. in fine, ubi ait valde irrationabilis videri excludere ab hoc beneficio animas illas Catechumenorum, quæ propter impotentiam, & inculpabiliter ex hac vita deceſſerunt ſine Sacramento baptiſmi, nam etiamſi non habeant characterem baptiſmalem, tamen in Eccleſia eſſe cenſentur, quia voto illud ſuſceperunt, & ſunt capaces beatitudinis, & ſunt vere fideles.

57 Quarto eſt difficultas de animabus purgantibus, an, & quomodo indulgentiæ defunctis communicari poſſint. Quamvis non dum Hæretici, ſed etiam aliqui ex Catholicis negaverint Indulgentias prodeſſe defunctis, ut refert Bellarminus lib. 1. de Indulgentiis c. 14. & Suarez diſp. 53. ſect. 1. & Faber loc. cit., quæ opinio ſine errore defendi nequit, certa tamen jam eſt, & indubitata veritas Indulgentias prodeſſe defunctis, ut conſtat ex communi uſu, & praxi Eccleſiæ, in qua nihil tam uſitatum eſt, quam applicare indulgentias pro defunctis, adeo ut Paſchalis Primus, ut refert Bellarminus loc. cit., qui ante ſeptingentos annos Apoſtolicam Sedem obtinebat, & plures alii Summi Pontifices indulgentias pro Defunctis applicandas conceſſerunt, in quam veritatem omnes Scholaſtici conſpirant 4. d. 20. & præſertim D. Bonaventura par. 2. art. 1. quæſt. 5. hac ratione, quia fideles defuncti propter unionem charitatis cum Eccleſia militante fidelibus viventibus ita conjuncti ſunt, ut unam cum illis Eccleſiam efficiant, ac proinde ſi particularibus ſuffragiis, & orationibus viventium juvari poſſunt, a fortiori poterunt per applicationes ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum ſublevari. Difficultas ſolum eſt, quomodo id fieri poſſit, tota enim Pontificis poteſtas illis verbis conceſſa, *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlo*, ad illos tantum extendi videtur, qui ſunt adhuc in terra, & ſubditi ipſius Pontificis, quales non ſunt defuncti, qui jam non ſunt ſuper terram, ſed ſub terra, & omnino extra Pontificis juriſdictionem. Nec refert, quod interdum Eccleſia defunctos excommunicet, eoſque ab excommunicatione abſolvat, quia, ut inquit Alleſius noſter l. 5. tit. 49. art. 5. cum Hoſtienſi, illa excommunicatio, vel abſolutio non terminatur directè ad defunctos, ſed ad vivos, nimirum obligando viventes, ne vel pro illis orent, debitæque ſepulturæ mandent, vel ut liberentur a prohibitione qua prohibebantur, ne pro illis orarent, debitoque honore proſequerentur. Ideo omnes fere Theologi dicunt cum D. Bonav. loc. cit. defunctis non prodeſſe indulgentias per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, quod etiam ſignificavit Leo X. in Bulla contra Lutherum, quæ incipit: *Exurge Domine*, & omnes antiqui Pontifices in ejuſmodi indulgentiis pro defunctis ſemper explicabant ſe illas conferre per modum ſuffragii quia Pontifices nullam directè auctoritatem habent in animas purgantes, cum jam ſint extra ipſorum juriſdictionem, qui poteſtatem tantum acceperant in oves in terra paſcendas juxta relata Matt. ad verba *Quodcumque ſolveris ſuper terram*, &c. quibus verbis poteſtas Petro conceſſa, ejuſque ſucceſſoribus ad homines tantum ſupra terram degentes limitatur.

58 Poſtremo eſt difficultas, quid ſit concedere indulgentiam per modum ſuffragii, & quomodo differat a conceſſione Indulgentiarum per modum abſolutionis, circa quam difficultatem varii ſunt modi dicendi, ut videre eſt apud Fabrum l. c. & Brancatum ex noſtris diſp. 10. de Purgatorio art. 17. §. 3. Verum omnes fere Doctores in hoc convenire videntur, ut innuimus qu. 1. hujus Diſputationis art. 1. in fine, quod Summus Pontifex auctoritatem habet ſibi a Chriſto communicatam diſpenſandi indulgentias tam pro vivis, quam pro defunctis, ſed diverſo modo, quoniam pro vivis eas diſpenſat, tamquam Miniſter a Deo conſtitutus immediate, & directè liberando a pœnis & culpis jam condonatis relictis eos, quibus indulgentiam concedit. Pro defunctis vero eas diſpenſat, non immediate, & directè animas illorum a pœna liberando, ſed tantum offerendo Deo merita Chriſti, & Sanctorum per modum condigni pretii pro earum liberatione, quod etiam communi ſolent exemplo declarare principis poteſtatem a Republica habentis liberandi aliquos ſubditos per bona communia, quorum aliqui eſſent in carcere ſub ejuſdem Reipublicæ dominio, alii vero ſub dominio alterius principis, dum in tali caſu pro utriſque liberandis utique neceſſaria foret poteſtas, & facultas a Republica Principi communicata, cum pro neutris poſſet de bonis ejuſdem Reipublicæ diſponere abſque illius auctoritate, ſed diverſo modo talis auctoritas ſibi communicata foret, nam pro primis auctoritas foret per modum Miniſtri immediate a pœna abſolventis, pro ſecundis vero tantum per modum ſuffragii, hoc eſt, auxilium, & pretium offerentis pro eorum liberatione, ſi alter Princeps oblatum pretium acceptare velit. Ex quo infertur nullam indulgentiam pro defunctis valide applicari poſſe, niſi quæ a Pontifice pro illis expreſſe conceditur, cum enim nullus præter Summum Pontificem auctoritatem habeat univerſalem diſpenſandi theſaurum meritorum Chriſti, & Sanctorum, ut dictum eſt q. 1. ar. 2. & cum omnis indulgentia fiat per diſpenſationem hujus theſauri; nullus pro defunctis indulgentiam applicare poterit, niſi quam pro iis Pontifex expreſſe conceſſerit. An vero Indulgentiæ pro defunctis conceſſæ, ut infallibiliter illis proſint, gravis controverſia eſt inter Doctores, de qua agimus diſp. ſeq. de Purgatorio qu. 3. art. 1.

59 Itaque concludimus ex dictis, illis omnibus, & ſolis indulgentias prodeſſe, qui cum jam gratiam conſecuti ſunt, aliquo tamen reatu pœnæ temporalis ex culpis jam condonatis relictæ tenentur obſtricti, ſive in hac vita, ſive in Purgatorio luendæ, quia indulgentiæ illis omnibus, & ſolis prodeſſe poſſunt, qui ſuffragiis alienarum ſatisfactionum juvari poſſunt, & ſublevari, quæ ſatisfactiones, ſicut per ſpecialem intentionem privatorum applicari poſſunt, ut qu. ſeq. dicemus, ita etiam per Eccleſiæ Præſides, & præſertim Summum Pontificem applicari poſſunt ex communi Eccleſiæ theſauro, cujus ipſe diſpenſator eſt conſtitutus a Deo, at ſuffragia alienarum ſatisfactionum iis omnibus, & ſolis prodeſſe poſſunt, ſive in hac vita, ſive in Purgatorio, qui gratiam ſunt adepti, ſed aliquo adhuc reatu pœnæ ſunt obſtricti; ergo etiam iis omnibus, & ſolis indulgentiæ prodeſſe poſſunt, & illi tantum ſunt indulgentiarum capaces.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ diſpoſitiones requirantur ad Indulgentiam lucrandam.

60 PRimo eſt difficultas, an ad Indulgentiam lucrandam requiratur ſtatus gratiæ. Negant Mayron, Rubio, et alii antiquiores, quorum fundamentum eſt, quia pœnitentia Sacramentalis a Confeſſario injuncta etiam in peccato adimpleta confert ſuum effectum quoad remiſſionem pœnæ temporalis ex peccatis rite remiſſis relictæ ex opere operato; ergo a fortiori etiam indulgentia, quia ipſa quoque hunc effectum confert ex opere operato ſatisfactionis Chriſti per ipſius Vicarium legitime applicatæ, tum quia efficacius eſt meritum Chriſti, et Sanctorum, quam ſatisfactio peccatoris et ſimpliciter efficacior eſt applicatio facta a Vicario Chriſti, quam facta a perſona privata, quæ opinio a Suarez, et aliis tribuitur Scoto noſtro, eo quia ipſe quoque 3. diſt. 15. q. 1. art. 4. tenet hominem in peccato mortali exiſtentem ſatisfacere poſſe pro pœnitentia ſibi a Confeſſario impoſita pro peccatis jam ſibi dimiſſis, quoad culpam. Communis tamen opinio tam antiquorum, quam Recentiorum oppoſitum affirmat, et expreſſe deducitur ex Extravaganti *Unigenitus*, de pœnit. et remiſſ. in qua Pontifex ait eos, qui Indulgentia uſi ſunt, *meritorum Dei participes effectos eſſe*, quibus verbis ſupponit Indulgentiam ſuum effectum non conferre, niſi diſponentibus

la per

Digitized by Google

ſe per gratiam ad lucrandam, cum enim per ipſam Indulgentiam amicitiæ Dei participes fieri nequeant, quia per eam gratia non confertur, ſupponit iam debent amici, & cu ſtatu gratiæ, & ita etiam conſtat ex perpetuo uſu, & praxi Eccleſiæ, quæ nunquam Indulgentiam concedit, niſi pœnitentibus, & contritis, ut patet ex Bullis Pontificum, quibus indulgentias concedere ſolent, & ſicut aliena ſuffragia non proſunt iis, qui non ſunt in gratia, ſic nec Chriſti, vel Sanctorum ſatisfactiones per indulgentias applicatæ. Ad fundamentum primæ ſententiæ neganda eſt conſequentia, magnum enim diſcrimen eſt inter Indulgentiam, & ſatisfactionem Sacramentalem, ut notat Amicus diſp. 20. cit. ſec. 8. ab initio, cum enim indulgentia ſit quædam diſpenſatio in iure divino de relaxandis pœnis lege divina peccatori debitis, niſi ſufficientem habeat cauſam, ob quam talis diſpenſatio fiat, non erit rationabilis, & intra mentem concedentis, ac proinde nec valida, ut dictum eſt ſupra qu. 3. ar. 8. ſicut nec eſt valida diſpenſatio in voto, niſi ſufficientem habeat cauſam, pœnitentia autem Sacramentalis cum non ſit diſpenſatio in aliquo iure divino, ſed executio partis Sacramenti iam ſuſcepti, ſuum effectum conferre poteſt quoad remiſſionem pœnæ temporalis ex peccato condonato relictæ, quam ut pars Sacramenti continet, etiam in ſtatu peccati adimpleta. Tum quia, ut ait Faber diſp. 38. cit. c.7. ab initio latum eſt diſcrimen inter ſolutionem pœnæ, quam quis facit adimplendo pœnitentiam a Confeſſario impoſitam in Sacramento pœnitentiæ, & ſolutionem pœnæ, quam quis facit lucrando indulgentiam, nam in prima nihil miſcetur de gratia, vel privilegio, ſed totum ibi fit ex iuſtitia, At in ſolutione pœnæ per indulgentiam intercedit privilegium, & gratia, & ſupponitur reconciliatio, & amicitia cum Deo, quia non præſumitur Deus ſuos favores, & gratias quoad deletionem pœnæ inimicis communicare, licet quoad culpam dimittendam illos adiuvare non ceſſat, atque ideo ob hanc diſparitatem vertentem inter indulgentias, & ſatisfactionem Sacramentalem, nec recte, nec conſequenter prima opinio Doctori noſtro adſcribitur.

61 Secundo conveniunt Doctores, opus eſſe, ut qui ſuſcepturus eſt indulgentiam, præſtet ea, quæ a Superiore in concesſione Indulgentiæ ſunt præſcripta, unde ex ignorantia, aut oblivione, aut etiam tuito aliquo impedimento partem aliquam operis iniuncti quamvis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non conſequitur, & ratio eſt, quia Superior indulgentiam concedit ſub conditione talis operis exequendi, ſi ergo opus præſcriptum ſuſcepturus indulgentiam non exequitur, indulgentiam non conſequitur, cum diſpoſitio non ſubſiſtat non adimpleta conditione ſub qua facta fuit. Difficultas tamen eſt, an opus iniunctum debeat in ſtatu gratiæ adimpleri, itaut ſtatus gratiæ requiratur in ſuſcipiente indulgentiam, non ſolum quando eius fructus ſuſcipit, ſed etiam cum exequitur opera ad illarum perceptionem iniuncta, Negat Suarez cit. Cardinal. de Lugo cum pluribus aliis diſp. 27. cit. ſec. 6. num. 83. ubi ait, quod requiritur ſtatus gratiæ in ſuſcipiente indulgentiam, non quidem toto tempore, quo fiunt opera ad Indulgentiam requiſita, ſed ſolum in fine, quando eius effectus applicandus eſt, quod probat ex praxi Eccleſiæ, quæ ad indulgentiam conſequendam ſolet exigere ieiunia, & confeſſionem, ſupponendo non præmitti, ſed ſubſequi confeſſionem, quæ ſufficit in fine hebdomadæ ad lucrandum Jubilæum, ac per conſequens frequenter ieiunia non fiunt in ſtatu gratiæ, & ita diſcurrit Faber c. 7. cit. n. 208. ubi ait hanc opinionem eſſe Paludani, D. Antonini, Sylveſtri, Tabienæ, & communem Summiſtarum, ac in praxi ſervatam, quia cum Papa concedit Jubilæum viſitantibus tot Baſilicas, & ieiunantibus tribus feriis 4. 6. & Sabbato, multi confitentur ſua peccata feria 6. vel Sabbato & ſic feria 4. cum ieiunant, & viſitant Eccleſias non ſunt in gratia, & tamen cenſentur indulgentiam lucrari.

62 Caietanus autem, Soto, & plures alii aſſerunt requiri gratiæ ſtatum etiam tunc, quando opus iniunctum perficitur, quam ſententiam Bellarminus lib. 1. *de Indulgent.* c. 13. & ſequitur Abellius l. c. § 3. cenſet eſſe tutiorem, & in quibuſdam etiam caſibus omnino certam, cum ſcilicet præſcribitur, ut opera iniuncta in ſtatu gratiæ fiant, quod in pluribus ſummorum Pontificum Bullis exprimitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui vere confeſſi, & contriti aliquas Eccleſias viſitaverint, ibique oraverint pro pace, hæreſum extirpatione &c. Immo Bellarminus loc. cit. exiſtimat id ſemper ſubintelligi, quamvis non exprimatur, quando iniunctum opus tale eſt, ut minime conferat ad finem, ad cuius conſecutionem indulgentia fuit impoſita v. g. ad placandum Deum, & impetrandam pacem, niſi fiat in ſtatu gratiæ, peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua iuſtitia eius placari, aut miſericordia evocari poteſt. Verum hæc ratio non convincit, quia, ut inquit Faber l. c. & Bonacina plures alios citans, falſum eſt in opere illo non eſſe utilitatem deſideratam, etiamſi fiat in peccato mortali, quoniam utilitas, quæ deſiderari poteſt a Pontifice, & communiter deſideratur, eſt, ut ſit impetratorium apud Deum gratiæ, & boni, quem deſiderat, opus autem factum in peccato mortali eſt impetratorium, nam eleemoſyna facta in peccato mortali eſt impetratoria auxilii divini ad vitandam, & ieiunium confert ad impetrandam culparum veniam, poteſt etiam ſaltem remote hominem diſponere ad relinquenda vitia, & gratiam impetrandam: ergo ſic poteſt iuvare ad impetrandum finem a Pontifice deſideratum in conceſſione Indulgentiæ. Addo tamen cum Abellio, & aliis conſultiſſimum eſſe, ut quando quis indulgentiam percipere cupit, primum peccata ſua, vel Sacramentali confeſſione, vel ſaltem perfectæ contritionis actu eluere curet, quæ quidem contritio ad omnia peccata non ſolum mortalia, ſed etiam venialia extendi debet, ut ad remiſſionem pœnarum illis debitarum Indulgentia quoque extendatur.

63 Tertio quæritur, an ſuſceptor indulgentiarum debeat eſſe in gratia per confeſſionem. Reſpondent Doctores communiter non eſſe neceſſariam confeſſionem, ſed ſufficere ut indulgentiam ſuſcepturus exiſtat in gratia per contritionem, modo in Bulla Confeſſio non exprimatur, unde contritus indulgentiam lucratur, quæ hoc modo conceditur, qui hoc, vel illud fecerit, indulgentiam conſequatur, nam in tali conceſſione confeſſio non exprimitur. Ratio eſt, quia exiſtens in gratia per contritionem eſt capax indulgentiarum, nec Superior concedens indulgentias confeſſionem requirit, ut ſupponitur: ergo in tali caſu non eſt neceſſaria confeſſio. Non obſtat extravagans *Unigenitus*, in qua dicitur Petro relictam eſſe poteſtatem diſpenſandi theſaurum Indulgentiarum vere pœnitentibus, & confeſſis; quia ibi Papa per contritos, & confeſſos aliud non intelligit, niſi homines in gratia conſtitutos, qui veniam ſuarum culparum iam conſecuti ſunt, & ideo cum quis iam eſt in ſtatu gratiæ, non eſt opus nova confeſſione, vel contritione ad indulgentiam lucrandam, ita Navarrus, Suarez, Reginaldus, Bonacina, Faber, & alii paſſim. Si vero in Bulla exprimatur confeſſio, ut ſi dicatur contritis, & confeſſis indulgentia conceditur, non ſufficit ſuſcipientem eſſe in gratia per contritionem, ſed neceſſaria eſt confeſſio ſecundum probabiliorem, & tutiorem ſententiam, ſaltem ſi ſuſceptor alicuius peccati mortalis ſibi ſit conſcius, quamvis de eo contritus, & ratio eſt, quia Indulgentiæ capiendæ ſunt, ut in Bullis exprimitur, cum quia particula & non eſt disiunctiva, ſed coniunctiva, & copulativa, diſpoſitio autem copulativa utriuſque partis veritatem exigit. Notanter autem dicitur, ſaltem ſi ſuſceptor alicuius peccati mortalis ſibi ſit conſcius, nam ſi nullum mortale poſt ultimam confeſſionem commiſit, ſatis probabile eſt actualem confeſſionem minime neceſſariam eſſe, niſi Summus Pontifex aliter declaret, & ratio eſt, quia ſuſceptor indulgentiæ in propoſito caſu dici poteſt contritus, & confeſſus ad effectum conſequendi indulgentiam, cum habitualiter in prima contritione, & confeſſione permanere cenſeatur, ac etiamſi poſt illam in aliquod veniale lapſus ſit, ad confeſſionem venialium non tenetur, modo in Bulla venialium confeſſio non exprimatur, & ratio eſt, quia quando in Bulla exprimitur confeſſio, intelligitur de confeſſione mortalium, confeſſio enim ſimpliciter, & abſolute prolata ex communi uſu, & ſenſu Eccleſiæ mortalium confeſſio cenſetur, atque ideo ſicut Eccleſia venialium confeſſionem præcipere non ſolet, ita neque conſuevit ad conſequendam indulgentiam venialium confeſſionem requirere. Ita Auctores ſupracitati; & alii paſſim, ut videre eſt apud Bonacinam diſp. 6. cit. qu. c. punc. 5.

64 Quarto quæritur, an omnes facientes opus ad indulgentiam requiſitum ſtatim, & æqualiter eius fructum conſequantur. Ratio dubitandi eſt, quia fieri poteſt, ut idem opus poſtulatum inæqualiter fiat a diverſis hominibus, unus enim longiorem, & attentiorem orationem viſitando Eccleſias facere poteſt, vel maiorem eleemoſynam, quam alter, & tres dies ieiunii impoſitos in pane, & aqua ieiunare poterit, alter modo communi: ergo videtur, quod cum opus iniunctum inæqualiter a ſuſcipientibus indulgentiam fiat inæqualiter, etiam fructus indulgentiæ participetur, & hac ratione Abellius loc. cit. Layman cap. 4. *de Indulgent.* poſt Navarrum, & alios ait, quod quamvis ſufficiens, & iuſta in alicuius indulgentiæ conceſſione e. g. plenaria reperiatur, fieri tamen poſſe, ut non omnes integram conſequantur, ſi nimirum illorum aliqui ad maximam pro peccatis commiſſis temporalem pœnam obeundam obligati opus iniunctum tepide peragant, quia quamvis cauſa indulgentiæ in ſe iuſta ſit, illorum tamen reſpectu aliquo pacto deficit ob imperfectam diſpoſitionem, quod etiam deducunt ex extravagante s. Bonifacii VIII. Antiquorum in cuius fine habet hæc verba: Homines plus, vel minus participare de Indulgentia prout plus, vel minus ad illius cauſam accedunt, & quod unuſquiſque plus merebitur, & indulgentiam efficacius conſequetur, qui Baſilicas ipſas amplius, & devotius frequentabit. Probabilius tamen videtur, quod ait Faber cap. 7. cit. num. 325. æqualiter fructum Indulgentiæ ab omnibus participari ratione operis operati, ſcilicet ratione fructus ex ipſa indulgentia provenientis, dummodo ab omnibus fiat opus integrum, quod in conceſſione requiritur, ratione autem operis operantis unum plus mereri, quam alium, unde ſi in Jubilæo concedatur indulgentia plenaria ieiunantibus tribus diebus, & ſemel talem Baſilicam viſitantibus, illicque orantibus pro hæreſum extirpatione, & unus tribus diebus ieiunet ieiunio communi, & illam Baſilicam ſemel viſitet horæ dimidio illic orando, alter vero ieiunet in pane, & aqua, & illam Baſilicam ter viſitet una hora integra orando, quamvis hæc opera ſint inæqualia, omnes tamen æqualiter Jubilæum conſequuntur, & Indulgentiam plenariam, & ſic æqualis eſt fru-

ctus

Digitized by Google

ctus in omnibus ex opere operato, ſcilicet indulgentia plenaria; ex opere tamen operantis, qui plus orat, & arctiori jejunio jejunat, magis meretur quoad vitam æternam conſequendam. Ratio eſt, quia minus orans, & minorem faciens abſtinentiam, eſto minus faciat, quam alter, adhuc tamen facit opus poſtulatum, quod Papa requirit; ideoque indulgentiæ fructum conſequitur, & illud plus, quod facit alter magis orans, & jejunans, eſto ſit bonum, tamen non eſt a Papa requiſitum ad indulgentiam lucrandam, & ideo ad ejus conſecutionem non pertinet, ſed ad aliud, ſcilicet ad plures æternæ gloriæ gradus conſequendos. Et hoc modo ait Faber intelligendum eſſe Bonifacium VIII. in extravaganti citata, non enim vult quod plus orans, & arctius jejunans plus mereatur de indulgentia, cum ea vi conceſſionis omnibus pleniſſima concedatur indulgentia, ſed vult dicere, quod ex opere operantis plus merebitur, & quod certius, magis in effectu opus injunctum adimplebit, propter quod indulgentia conceditur, ac proinde directius illi indulgentia applicabitur.

65 Quinto quæritur, an eodem opere poſſit quis lucrari diverſas indulgentias diverſis viis conceſſas, ut ſi habeat tria grana diverſis benedictionibus benedicta, & in ſingulorum benedictionibus conceſſus eſt annus indulgentiæ dicenti ſemel orationem Dominicam, an lucretur tres indulgentiæ annos, ſi ſemel tantum recitet orationem illam Dominicam, & idem quæritur de ſimilibus, ut cum conceditur viſitanti talem Eccleſiam, ut lucretur omnes Indulgentias, quas conſequuntur illi, qui viſitant tales, vel tales Baſilicas Romæ exiſtentes, ubi ſunt aliæ, vel ſimiles Indulgentiæ, quæritur, inquam, an uno actu, & eadem oratione omnes illas lucretur indulgentias. Reſpondetur cum diſtinctione, nam ſi ſermo ſit de variis Indulgentiis plenariis variis titulis conceſſis, non eſt dicendum eum ſimul cum eadem recitatione orationis Dominicæ plures illas indulgentias plenarias ſingulis granis conceſſas lucrari, cum duplex indulgentia plenaria acquiri non poſſit, ſiquidem per unam totum remittitur debitum ſi vere illam lucretur, & ideo veriſimile non eſt Pontificem in conceſſione ſimilium indulgentiarum intelligere de Plenariis, ſed de diverſis indulgentiis terminatis, de quibus loquendo, ſi aliter in conceſſione indulgentiæ non exprimatur, dicendum eſt non ſufficere unum actum ad omnes illas indulgentias conſequendas, ſed unamquamque proprium opus poſtulatum requirere, cum enim Pontifex habenti unum granum benedictum unius anni indulgentiam concedit, ſi ſemel orationem dominicam recitet, talis recitatio eſt opus poſtulatum ad indulgentiam illius anni conſequendam, & ideo ſi indulgentiam quoque alteri grano conceſſam vult conſequi, facere debet opus poſtulatum in conceſſione indulgentiæ alterius grani, ideoque orationem Dominicam iterum recitare tenetur ad eam conſequendam. Quando autem variæ illæ indulgentiæ conceſſæ eſſent per modum unius per aliam tertiam, ut cum viſitanti talem Eccleſiam omnes indulgentiæ conceduntur omnium Eccleſiarum Urbis, tunc utique unica viſitatione illæ omnes acquiri poſſunt, tunc enim in forma Indulgentiæ exprimitur per unum, & eundem actum omnes illas indulgentias lucrari. Ita Cardinal. de Lugo, Coninchius, Bonacina, Faber loc. cit., & alii Recentiores paſſim.

66 Sexto quæritur, an poſſit obtineri ſæpius indulgentia repetito opere injuncto, ut v. gr. ſi viſitanti talem Eccleſiam concedatur indulgentia, an ter viſitans eodem die, toties indulgentiam lucretur. Reſpondetur cum diſtinctione, quando Indulgentia eſt perpetua, & abſque temporis determinatione conceſſa, ut ſi in conceſſione indulgentiæ dicatur abſolute, quicumque viſitaverit Eccleſiam Metropolitanam, talem indulgentiam conſequetur, poterit ſæpius obtineri ſi ſæpius idem opus repetatur, cum enim ſæpius poſſit quis eodem die opus præſtare ad obtinendam indulgentiam præſcriptam, ſequitur aliquem poſſe ſæpius eamdem indulgentiam conſequi, dummodo talis actio humano modo repetatur, quod notanter additur, quia ſi quis ingrediendo, & egrediendo millies eamdem intraret Eccleſiam, non lucraretur millies indulgentiam, quia illa moraliter non eſt alia, & alia viſitatio, ſed cenſetur eadem moraliter continuata, ſi vero egrediens domo Eccleſiam viſitet, & in reditu iterum eam viſitet, tunc iterum indulgentiam acquirit, quia moraliter eſt duplex viſitatio. Quando vero indulgentia conceditur tempore terminato v. g. pro tali die, quamvis aliqui dicant poſſe etiam ſæpius obtineri, ut Angelus, Roſella, Villalobos, Diana, & alii, negant tamen Suarez, Bonacina, Card. de Lugo, loc. cit. cum pluribus aliis, & ratio eſt, quia breve tempus præſcribitur, ut oſtendatur non poſſe ſæpius eamdem indulgentiam obtineri. Addit tamen Card. de Lugo, quod quando indulgentia conceditur pro pluribus, ſi id fiat propter commoditatem fidelium, qui non poſſunt eadem die concurrere, idem dicendum erit, ſi vero id fieret ad fovendum populi concurſum per totam octavam v. g. & celebritatem in illa Eccleſia, veriſimile eſt ſingulis ſaltem diebus poſſe de novo illas indulgentias obtineri, quod eſt ſatis probabiliter dictum.

67 Septimo quæritur, an ſufficiat extra Eccleſiam orare ad conſequendam indulgentiam conceſſam viſitantibus illam, quando propter concurſum populi non poteſt aliquis Eccleſiam ingredi. Negant Tanar. & alii apud Dianam 1. tom. tract. *de Bulla Cruciata* reſol. 103. Communis tamen opinio affirmat, ut jam diximus ſupra q. 2. ar. 2. n. 23. in tali enim caſu ad indulgentiam lucrandam ſufficit Eccleſiam viſitare extra portam, vel prope eam in Cœmeterio orare, quia ille tunc dicitur moraliter Eccleſiam viſitare, & in ea orare, quando enim indulgentia conceditur templo, etiam ad ejus Cœmeterium extenditur, nam in favorabilibus ſub nomine Templi, & Eccleſiæ comprehenditur. Quando autem ad indulgentiam lucrandam exigitur viſitare quinque altaria in aliqua Eccleſia, diximus ibidem non ſufficere talem viſitationem in Cœmeterio, & extra Eccleſiam, quia licet ille dicatur in Cœmeterio moraliter Eccleſiam viſitare, non tamen dicitur moraliter viſitare hoc altare, & illud, ſed Eccleſiam ingredi debet; an vero ad viſitanda altaria requiratur motus corporis, quo aliquis ſingula ſeorſim adeat, licet affirmet Rodriquez cum quibuſdam aliis, communis tamen, & probabilior opinio negat ad illa viſitanda opus eſſe locali motu ſingula altaria luſtrare, quod verum eſt, ut diximus ibidem, ſi in eo loco, & ſitu ſit viſitans, in quo moraliter cenſeri poſſit illis præſens, & ad quodlibet ex illis orare, unde non ſufficit eſſe intra Eccleſiam, & ad hoc, vel illud altare animo tantum converti, ſed aliquo geſtu, vel converſione capitis, vel corporis opus eſt ſignificare converſionem animi ad ſingula altaria, quia, ut ait Card. de Lugo loc. cit. ad lucrandam indulgentiam exigitur viſitatio ſenſibilis, hoc eſt talis actio, quæ exterius ſignificet ad tale altare orationem fieri.

68 Octavo, quia ſupra dictum eſt ad lucrandam indulgentiam opus eſſe præſtare ea, quæ a Superiore præſcripta ſunt in conceſſione indulgentiæ, quæritur an pars operis injuncti proſit ad lucrandam indulgentiam, vel ſaltem partem ejus, itaut qui exhibet dimidium operis injuncti, lucretur ſaltem dimidium ejus. Communis opinio negat, niſi aliter in Bulla exprimatur, ratio eſt, quia indulgentia regulariter loquendo non conceditur diviſibiliter pro diviſibilitate operis, ſed indiviſibiliter pro toto opere, quia Superior non concedit partem indulgentiæ pro parte operis, ſed ad indulgentiam conſequendam totum opus requirit; ergo qui totum opus non adimplet, nec totam, nec ullam conſequitur indulgentiæ partem, ſicut relictum, vel promiſſum ſub pluribus conditionibus non debetur non adimpletis omnibus illis L. *Cum fundus* ff. de conditionibus, & demonſtrationibus, unde in hoc differt indulgentia a ſatisfactione Sacramentali, quæ elevatur diviſibiliter, atque ideo qui partem pœnitentiæ impoſitæ adimplevit, jam partem ſatisfactionis Sacramentalis illi parti correſpondentem obtinuit, quia deletio pœnæ, quæ fit per ſatisfactionem Sacramentalem, ſic per partes fieri videtur. Notanter vero diximus, niſi aliter in Bulla exprimatur, aliter enim dicendum eſſet, ſi aliter in Bulla exprimeretur, cum Indulgentiæ tantum valeant, quantum ſonant, & a voluntate concedentis vim habeant; unde concedi poteſt indulgentia ſub tali forma, ut per partes quis eam lucretur v. g. ſi recitanti Pſalmum conceditur indulgentia unius anni. Ita tamen, ut qui dimidium dixerit, dimidium etiam annum indulgentiæ lucretur, & ſic de aliis partibus cum proportione, tunc inchoata Pſalmi recitatione, inchoabitur quoque effectus indulgentiæ, & ſucceſſive cum ipſa recitatione continuabitur, & ſic recitans indulgentiam hanc per partes lucrabitur, & in fine recitationis dicetur totam indulgentiam unius anni lucratus eſſe, licet autem indulgentia ita concedi poſſit, regulariter tamen non eſt in uſu, ſed abſolute requiritur, & poſtulatur aliquod totum opus, et conditio neceſſaria ad indulgentiam lucrandam, quo completo indulgentia conferatur, & non ante, ut patet in Jubilæis ordinariis, in quibus ad indulgentiam lucrandam præſcribitur, ut tribus diebus jejunetur, & tales Eccleſiæ viſitentur, quibus expletis indulgentia acquiratur, unde indulgentia confertur in fine adimpletionis operis, vel operum prædictorum. Ita Navarr. Suarez, Reginaldus, Coninchius, Card. de Lugo, Bonacina, Faber, & alii paſſim.

69 Denique gravior difficultas moveri ſolet, an prætermittens levem partem operis injuncti indulgentiæ effectum conſequatur, ut ſi ad conſequendam illam injunctum ſit Miſſæ Sacrificium, vel Miſſæ auditus, & omittatur aliqua ceremoniæ, vel pars aliqua minima Miſſæ, vel ſi ad conſequendam indulgentiam injunctum ſit jejunium, & aliquod modicum deguſtetur, quod ad peccatum mortale contra jejunii præceptum non ſit ſufficiens. Reſpondet Bonacina l. c. cum Suarez, & aliis rem dubiam eſſe, probabilius tamen defendi poſſe non impedire indulgentiæ effectum ex omiſſione partis, quæ levis ſit in ſe, & reſpectu operis injuncti, & ratio ex univerſali regula deducitur in moralibus, quod parum pro nihilo reputatur, unde Summi Pontificis benignitas, & clementia ferre non videtur, ut indulgentiæ defectu defraudetur, qui levem injuncti operis partem prætermittit. Tum quia poſita levi omiſſione præceptum ſimpliciter adimpleretur, ſi de tali re conditum eſſet præceptum; ergo cenſetur etiam ſufficienter adimpleri opus injunctum ad indulgentiam obtinendam, hoc tamen intelligendum eſt modo pars ſit levis non tantum in ſe, ſed etiam reſpectu operis injuncti, parvitas enim materiæ non ſolum in ſe conſideranda eſt, & abſolute, ſed etiam reſpective ad opus injunctum; fieri enim poteſt, ut omiſſio aliqua ſit in ſe abſolute levis

materia, & nihilominus gravis cenſeatur, ſi reſpective ad opus injunctum conſideretur, qua ratione ſi concedatur indulgentia recitenti orationem Dominicam, & Angelicam poſt communionem, prætermittens orationem Angelicam abſque dubio Indulgentiam non conſequitur, quia talis omiſſio in ſe, & abſolute conſiderata in ordine ad opus injunctum pars magna, & notabilis cenſetur, ut notat Bonacina loc. cit. cum Suarez, Sanchez, & aliis.

QUÆSTIO V.

De Suffragiis.

70 IN præcedentibus Diſputationibus jam ſufficienter tractavimus de ſatisfactione, qua aliquis ex opere operantis poteſt de condigno debitum pœnæ temporalis quod habet, diluere, ac etiam de ſatisfactione Sacramentali, qua poteſt ex opere operato ab eodem pœnæ reatu liberari per Sacerdotis claves, & virtutes Sacramenti Pœnitentiæ, & in præſenti diſputatione egimus de alio modo, quo etiam ex opere operato hoc debitum diluitur per ſatisfactionem Chriſti Domini, & Sanctorum, quæ nobis per indulgentias applicantur ab habente claves theſauri Eccleſiæ, in quo illæ reſervantur. Reſtat tandem, ut in fine diſputationis hujus agamus de alio modo, quo fideles ſe invicem juvare poſſunt ad hujus debiti ſolutionem, quatenus unus pro alio ſatisfacere poteſt vivo, vel defuncto, quæ dicuntur ſuffragia, de quibus breviter agemus in hac quæſtione.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & quomodo poſſint fideles ſe ſe invicem ſuffragiis juvare.

71 NOmine ſuffragii, quod a ſuffragando dicitur, quandoque ſignificatur votum ad officia, & dignitates, quod in favorem alterius fertur, ut in electionibus contingit, & quandoque etiam ſignificatur auxilium, quod alteri præbetur, & hoc modo accipitur in propoſito, nempe pro auxilio, quod unus fidelis alteri præbet ad conſequendam pœnæ temporalis remiſſionem. Triplex autem eſt ſuffragium quod poteſt unus alteri communicare, & per quod poteſt ſuum juvare. Primum eſt Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium, de cujus valore, & applicatione ſufficienter egimus l. 4. ſent. d. 4. qu. 6. & 7. & ſuperius d. 19. qu. 4. & 5. Secundum ſunt indulgentiæ, de quo etiam ſatis diximus in præcedentibus qu. diſputationis hujus. Tertium tandem ſunt operationes propriæ pœnales, & ſatisfactoriæ, ut orationes, jejunia &c. quibus fideles ſe ſe invicem juvare poſſunt. Perſonæ vero fideles, quibus hæc ſuffragia applicari poſſunt, ſunt duplicis tantum generis, nimirum viatores, ſeu in hac Eccleſia militanti degentes, & mortui in Purgatorio exiſtentes. Beati enim, ut dictum eſt qu. præc. art. 1. noſtris auxiliis non egent, & ſuffragiis, quia ſunt in termino ultimo, nec pœnam aliquam luendam habent, nec habere poſſunt; cum nec ullum habeant reatum, nec peccare poſſint; excluduntur quoque damnati in Inferno, quia ſicut remiſſionis peccati non ſunt capaces, ita nec remiſſionis pœnæ ex illo relictæ. De ſuffragiis itaque hic agemus ex opere operantis, ſive de ſuffragiis bonorum operum, quæ fideles aliis communicant.

72 Primo itaque certum eſt, ac de fide dari aliquo modo hanc ſuffragiorum communicationem inter fideles, hoc eſt communicationem bonorum operum, quibus mutuo ſe juvant, id enim aperte aſſeritur in Symbolo Apoſtolorum, ut notat Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 37. art. 1. dum dicimus, *Credo Sanctorum Communionem*, cujus articuli ſenſus eſt, ut docent Theologi omnes, tum veteres, tum recentiores, in Eccleſia eſſe communionem bonorum operum inter homines juſtos, quatenus ſe invicem illi juvare poſſunt, nam homines juſti ſunt membra unius corporis Eccleſiæ ſub uno capite Chriſto, unde Epheſ. 4. comparat Apoſtolus Eccleſiam corpori humano, in quo certum eſt unumquodque membrum non ſibi ſoli, ſed aliis quoque inſervire, ſicut ergo unum membrum alteri præbet auxilium, ita vir juſtus alteri opem ferre poteſt per ſuffragia, & opera ſatisfactoria, & hoc etiam expreſſe deducitur ex illo Jacobi 5. *Orate pro nobis invicem, ut ſalvemini*, & ad Rom. 15. *Obſecro vos fratres per Dominum Jeſum Chriſtum, & Charitatem Spiritus Sancti, ut adjuvetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum*; ac etiam ex illo Pſalm. 118. *Particeps ſum ego omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua*; ergo membra Eccleſiæ, ut ſunt fideles in gratia Chriſti exiſtentes, non ſibi ſolis, ſed aliis quoque prodeſſe, & ſe invicem juvare poſſunt. Hoc etiam paſſim docent SS. Patres, & præſertim Auguſt. tract. 32. in Joan. circa finem, & Chryſoſt. homil. 41. in 1. ad Corint. qui ad hoc etiam verba Pauli ponderat 2. ad Corint. 1. *Adjuvantibus vobis in oratione pro nobis, ut ex multis perſonis ejus, quæ in nobis eſt donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis*, ex quibus deducit Chryſoſtomus ſolere Deum aliis propter alios gratificari, unde infra ſubdit: *unum corpus omnes ſumus, licet ſicut membra alia aliis illuſtriora*], *undique veniam ipſi impetrari licet, precibus pro ipſis effuſis*, quapropter de hac veritate ſic generatim ſumpta nec Hæretici contradicunt, nam & ipſi quoque fatentur alios ab aliis orationibus ſaltem adjuvari poſſe, cum hoc manifeſte conſtet ex multis Scripturæ locis.

73 Secundo eſt difficultas, an fideles poſſint per ſuffragia ſe invicem juvare ad ſatisfaciendum pro pœna temporali, nam Hæretici concedunt quidem fideles poſſe ſe invicem juvare, & ſuffragari, ſed dicunt hoc ſolum fieri poſſe impetrando, ac merendo de congruo, ut Deus talem pœnam remittat, ſive immediate illam gratis condonando propter orationes alterius, ſive dando aliquod auxilium propter eaſdem orationes, quo alter bene operetur ad talem remiſſionem obtinendam. Fundamentum eſt, quia Scriptura videtur dicere, quod unuſquiſque peccator in propria perſona hanc pœnam ſuſtinere debet, ad Galat. 6. *Unuſquiſque onus ſuum portabit* 2. Corint. 5. *Unuſquiſque recipiet prout geſſit in corpore ſuo*, Pſalm. 61. *tu reddes unicuique ſecundum opera ſua*, & ſimilia. Deinde quia debitum pœnæ eſt debitum perſonale, non reale; ergo non poteſt per alium ſolvi, ſed ſolum per eum, qui peccavit. Tandem quia meritum, & opus bonum eſt perſonale, ita ut nemo poſſit alteri ſuum meritum præſtare, ut illi valeat ad gloriam obtinendam; ergo neque poteſt illud ita ei communicare, ut pœnam pro eo debitam ſolvat. Cæterum quod fideles poſſint ſe invicem juvare etiam ad ſatisfaciendum pro pœnis temporalibus debitis pro peccatis docent Theologi communiter in 4. diſt. 20. ita D. Thomas ibi q. 1. art. 2. D. Bonaven. part. 2. art. 1. Alenſis 4. part. qu. 24. membr. 4. articul. 4. & Scotus noſter hoc tamquam certum ſupponit quodl. 20. art. 1. & hoc expreſſe docet Catechiſ. Pii V. in fine de Sacramento Pœnitentiæ, ubi inquit, quod: *In eo ſumma Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda eſt, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus pro alio ſatisfacere poſſit*, & infra hanc appellat ſolutionem his verbis: *Qui divina gratia præditi ſunt, alterius nomine poſſunt, quod Deo debetur, perſolvere, quare fit ut, quodam pacto alter alterius onera portare videatur*, & ſubdit hoc modo in Eccleſia intelligendam eſſe Sanctorum Communionem, ſolvere autem, & ſatisfacere non eſt impetrare, ut conſtat, ſed pretium offerre, poſſunt ergo fideles non ſolum impetrando, ſed etiam ſolvendo aliis ſuffragari, & plane hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ſi impetratione poſſunt juſti aliis obtinere remiſſionem pœnæ, tanto magis poterunt oblatione pœnæ æqualis, cum facilius ſit apud homines æquali, vel condigno pretio aliquid obtinere, quam gratis ſolum precibus, & impetratione, ut bene diſcurrit Card. de Lugo diſp. 24. ſect. 1. & ratio a priori eſt, quia opera juſti dum ſe habent æqualitatem in ratione ſatisfactionis cum pœna illa temporali pro qua offeruntur, alioquin neque pro ſe poſſet condigne ſatisfacere.

74 Hoc etiam confirmatur ex doctrina Scoti quodl. 20. art. 1. ſuperius relata qu. 1. hujus d. art. 2. qu. 5. ubi inſinuat fideles aliis ſuffragari poſſe non ſolum per modum impetrationis, & meriti de congruo, ſed etiam per modum ſatisfactionis, ut etiam Faber advertit. d. 37. c. 2. n. 15. ait enim in opere meritorio, ut eſt ratio, triplicem gradum meriti reperiri. Primus appellatur a Scoto gradus ſpecialiſſimus, qui valet ipſi oranti, & operanti opus meritorium, & iſte gradus eſt ita oranti, & operanti proprius, ut nullo modo proſit aliis, nec aliis applicari poſſit ordinata voluntate, quia unuſquiſque magis ſe ipſum diligere tenetur, quam alium ordinata charitate, & ideo meritum proprium ſibi conveniens, & utile ad beatitudinem conſequendam alteri conferre non debet. Secundus gradus meriti eſt generaliſſimus, qui toti Eccleſiæ valet, nec enim debet orans aliquem de Eccleſia excludere, ſed ex intentione habituali omnes includere, tota enim Eccleſia de utilitate boni operis facti a quolibet fideli participat propter charitatem, quæ totius Eccleſiæ vinculum eſt, & unio. Tertius gradus meriti in opere bono eſt gradus quidam medius, quo opus illud bonum valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur, quod probat, quia in Eccleſia ſiunt ſpeciales orationes, aliæ pro vivis, aliæ pro mortuis, aliæ pro benefactoribus, aliæ pro amicis, & aliis; fruſtra autem aſſignarentur orationes prædictæ, ſi non plus valerent illis, quam generaliter cuicumque in Eccleſia, non valent autem eis primo, vel ſecundo modo, ſed tantum tertio modo. Ex qua doctrina facile ſolvuntur rationes pro oppoſita ſententia adductæ, nam auctoritates illæ, ut ſatis de ſe patet, intelliguntur, & loquuntur de retributione finali poſt hanc vitam facienda, & ſenſus eſt, quod in illo extremo judicio nullus punietur pro peccatis alienis, ſed pro propriis tantum, & ſubintelligitur etiam hæc conditio, niſi pro illis ipſe prius ſatisfecerit per ſe, vel per alios. Ad Confirmationem dicendum eſt, quod etſi pœna ſit debitum perſonale, falſum tamen eſt non poſſe ſolvi, niſi a propria perſona, alioquin ſequeretur neque per Chriſti ſatisfactionem hominibus applicatam eſſe a debito pœnæ liberos; negatur ergo conſequentia, quia dignitas pœnæ, ſicut per meram Dei condonationem tolli poteſt, ita facilius, per ſatisfactionem condignam ab alio oblatam, & a Deo acceptatam. Ad ultimum dicendum eſt, opus bonum eſſe meritum perſonale gradum ſpecialiſſimum, etenim ſecundum hanc rationem eſt alteri incommunicabile, negatur

tamen

Google

tamen ſecundum alios gradus jam aſſignatos eſſe perſonale, & non poſſe alteri communicari. Dices non poteſt contritio unius ſatisfacere pro culpa alterius; ergo nec pœna. Negatur conſequentia, quia ut ait Lugus lo. ci. Deus congruentiſſime noluit de facto culpam remittere ſine ipſius peccatoris retractatione, ut qui voluntarie peccavit, voluntarie etiam ad Deum redeat, quæ ratio in ſolutione pœnæ non procedit, quæ ita voluntaria eſſe non debet.

75 Tertio eſt difficultas, an hæc ſatisfactio pro aliis proſit infallibiliter, ſeu effectum habeat infallibilem in eo, cui applicatur, an vero id pendeat ex arbitrio Dei abſque ulla lege acceptandi hujuſmodi ſatisfactiones pro aliis oblatas. Negant Medina, Corduba, Coninchius, Bonacina, & alii aſſerentes non prodeſſe infallibiliter illi, cui applicatur, & ratio eſt, quia non ſatis nobis conſtet Deum infallibiliter acceptaturum ſatisfactiones pro aliis. Communior tamen, & verior ſententia affirmat, quam tenent Suarez, Faber, Card. de Lugo, & plures alii, & expreſſe deducitur ex relatis Catechiſmi Romani verbis l. c. ubi ait, *Nec de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus eſt, qui in Apoſtolorum Symbolo Sanctorum communionem profitemur*, cum enim verba Symboli non ſignificent communionem poſſibilem, aut conditionatam, ſi Deus velit acceptare, ſed abſolutam, ſi in illis verbis enuntiatur hæc ſatisfactio unius pro alio, ut Catechiſmus teſtatur, conſequens eſt quod hæc abſoluta ſit, & non ſolum ſub illa conditione, ſi Deus acceptare velit, ſi enim jam ordinavit communionem Sanctorum in Eccleſia, certe ſequitur in caſu, quo hæc communio per ſuffragia fiat, Deum teneri ad illam acceptandam, alioquin ſtatutum, & lex illa communicationis meritorum inter fideles eſſet fruſtra, neque hoc aliquam injuriam Deo infert, vel aliquo modo excellentiæ divinæ derogat, quia hoc totum non facit Deus coacte, ſed quia ſic ſuæ voluntati ordinare placuit, & ſtatuere, ut ait Faber loc. cit. unde ruit fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quod ſcilicet non ſatis nobis conſtet Deum infallibiliter acceptaturum ſatisfactiones pro aliis. Tum quia, ut recte etiam diſcurrit Lugus lo. c. ſatisfactio Sanctorum, quando ab Eccleſia per indulgentias alicui legitimo modo applicatur, infallibiliter habet effectum in eo cui applicatur, & Deo acceptatur, ut patet ex ſuperius dictis, ob promiſſionem Petro factam, & auctoritatem ei collatam, ac ſucceſſoribus ejus: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis*; ergo quando ab ipſomet operante applicatur, non minus infallibiliter a Deo acceptabitur, quia plus juris videtur habere in illo opere ejus auctor, quando id facit, quam alii, in quos poſtea quaſi hæredes tranſit illarum ſatisfactionum diſtributio.

76 Quarto eſt difficultas, an ſuffragia proſint de condigno, & de juſtitia. Negant Medina, Corduba, & alii dicentes talem ſatisfactionem eſſe ex mera Dei liberalitate, quorum fundamentum eſt; quia ſecundum juſtitiam punitivam reus eſt punibilis perſonaliter propter offenſam perſonalem, ideo juſtitia punitiva habet pro objecto proprio perſonam rei, & non aliam, & conſequenter ſecundum juſtitiam vindicatio cadit ſuper reum ipſum, non ſuper alium, quia ſecundum juſtitiam non cogitur Judex acceptare ſatisfactionem perſonalem unius pro ſatisfactione perſonali alterius. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat, quam etiam tenent Suarez, Faber, Cardinal. de Lugo & plures alii aſſerentes eſſe quidem de condigno, quia dignum eſt, ut ſi aliquis innocens patienter patitur, ejus intuitu relaxetur pœna, quam alter ejus amicus debebat, & quod poſſit ipſe filii, vel fratris redimere pœnam paſſione illa ſpontanee ſuſcepta. Addunt etiam dici poſſe de juſtitia, non quidem commutativa, quam non habet Deus ad homines, ut dictum eſt lib. 3. ſent. d. 3. q. 5. art. 5. nu. 209. ſed vindicativa, non tamen eſt de hujus juſtitiæ rigore quoad modum, quia ut Lugus advertit l. c. poſſet juſtiſſime Deus alienam pœnam non acceptare, & ab ipſo debitore eam exigere, ſed eſt de juſtitiæ rigore quoad æqualitatem, cum minor ſatisfactio ab operante offeratur, quam eſſet illa, quam ipſe debitor ad ſatisfaciendum æqualiter, & de condigno ponere debuiſſet; cum ergo opera juſti de ſe habeant æqualitatem in ratione ſatisfactionis cum pœna illa temporali, pro qua offeruntur, alioquin nec per ſe condigne ſatisfacere poſſet; dicendum eſt oblata pro alio habere eamdem condignitatem, cum non ſit plus, quod alteri aufertur de debito pœnæ, quam quod ipſi ſatisfacienti aufertur, quando pro ſe ipſo ſatisfacit. Et per hoc ſolvitur fundamentum contrariæ opinionis, probat enim tantum non eſſe de rigore juſtitiæ vindicativæ quoad modum, non autem quoad æqualitatem, & licet juſtitia vindicativa habeat pro objecto perſonam rei, tamen decrevit Deus alium pro ipſo ſatisfacere poſſe, ſed de hoc rurſus dicemus diſp. ſeq. qu. 3. art. 1. num. 50.

77 Quinto eſt difficultas, an ſuffragia pro aliis oblata proſint fideli ea offerenti. Reſpondent Doctores communiter apud Bonacinam d. 6. qu. 2. punct. 2. bonum opus dupliciter conſiderari poſſe, nempe vel ut meritorium, vel ut ſatisfactorium, ſi hoc ſecundo modo conſideretur, ſcilicet ut ſatisfactorium, non prodeſt facienti, quoties alteri applicatur, nam opus bonum non habet ſatisfactionem infinitam, ſed limitatam, & ideo ſi ſatisfactio hæc limitata alteri applicatur, prodeſt illi, cui applicatur, non vero applicanti; & tantum prodeſt illi formaliter loquendo; quantum prodeſſet ipſi applicanti, ſi eam ſibi applicaret, ſi vero opus bonum primo modo conſideretur, ideſt, ut meritorium, prodeſt ipſi applicanti ad meritum vitæ æternæ juxta illud Pſalm. *Oratio mea in ſinu meo convertetur*. Poteſt etiam hæc difficultas alio modo reſolvi cum Fabro d. 37. cit. c. 1. num. 17. juxta doctrinam Scoti quodl. 20. ſuperius traditam, quod ſcilicet in opere meritorio, quod aliquis facit pro alio, triplex gradus meriti reperitur, ſc. ſpecialiſſimus, & eſſentialis, qui valet pro ipſo orante tantum, & operante bonum, & eſt inſeparabilis ab ipſo. Secundus gradus eſt generaliſſimus, qui nempe toti Eccleſiæ valet; Tertius autem, ut ſupra dictum eſt, eſt quidem gradus medius, quo opus illud bonum valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur, quod ſi alicui particulariter ab operante actu non applicatur, in theſauro Eccleſiæ reponitur, & a diſpenſatore illius applicatur ſecundum Dei beneplacitum. Meritum proprium operantis, qui in primo gradu conſiſtit, numquam aliis communicatur, quia fieret contra rectum ordinem charitatis, ſed communicatur tantum gradus meriti tertius, & illi tantum prodeſt, cui applicatur pro pœna temporali luenda, non autem facienti. Poteſt tamen dici cum Fabro l. c. quod opus illud, quatenus actu applicatur ab ipſo ſatisfaciente, aliquid meriti in ipſo quoque augeat ratione actus charitatis erga proximum, nam præter opus ipſum ſatisfactorium, & meritorium adeſt actus applicationis ad proximum, qui eſt actus extra opus ipſum meritorium, & conſequenter habet bonitatem ſuam, & meritum, & ſicut opus illud eſt magis meritorium, quod habet plures circumſtantias bonas, ita hoc opus ratione hujus circumſtantiæ, quæ eſt applicatio, habet aliquid amplius meriti pro ipſo ſatiſfaciente.

78 Poſtremo eſt difficultas, an ſuffragia viventium prodeſſe poſſint defunctis in Purgatorio ad remiſſionem pœnarum. Quamvis Arius id abſolute negaverit, ut refert D. Auguſt. hæreſi 53. & Epiphanius hæreſi 75. & alii Hæretici noſtri temporis, qui Purgatorium negant; dicendum tamen eſt cum Eccleſia Catholica ſuffragia vivorum prodeſſe defunctis in Purgatorio exiſtentibus, quoad remiſſionem pœnarum, & eſt aſſertum de fide, quod ſumitur ex diverſis Scripturæ locis, ſed præſertim ex illo 2. Machab. 12. *Sancta, & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur*, quem locum ita declarat Aſteſanus noſter lib. 3. cit. tit. 37. art. 2. quia charitas, quæ eſt vinculum Eccleſiæ membra uniens, non ſolum ad vivos ſe extendit, ſed etiam ad mortuos qui in charitate decedunt, charitas enim cum vita corporis non finitur, ut ait Apoſtolus 1. Corinth. 14. *Charitas nunquam excidit*. Similiter etiam mortui in memoriis hominum vivunt, & ideo intentio viventium ad ipſos dirigi poteſt, & ſic ſuffragia mortuis dupliciter proſunt, ſicut & vivis, ſcilicet propter charitatis unionem, & propter intentionem viventium ad ipſos directam. Nec tamen ſic eis credenda ſunt valere vivorum ſuffragia, ut ſtatus eorum mutetur de miſeria ad felicitatem, ſed valent ad diminutionem pœnæ, ſeu mitigationem, & abbreviationem, vel aliquid hujuſmodi, quod ſtatum mortui non tranſmutat, quia ut dicit Auguſt. in Enchirid. cap. 65. dum in hac vita viverent, meruerunt, ut hæc ſibi poſtea prodeſſe poſſent. Ita ad verbum diſcurrit Aſteſanus l. c. quæ veritas in pluribus Conciliis determinata eſt, ſcilicet Carthag. 3. c. 29. Carthag. 4. c. 79. Tolet. 2. c. 12. Arelatenſ. c. 12. Brachar. 1. c. 39. Lateran. ſub Innocentio IV. c. 69. ac demum in Triden. ſeſſ. 25. his verbis: Cum Catholica Eccleſia Spiritu ſancto edocta ex Sacris literis, & antiqua Patrum traditione, in ſacris Conciliis, & noviſſime in hac Oecumenica Synodo docuerit Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili altaris ſacrificio juvari, &c. ita loquitur Concilium Triden. & omnes Patres, quos brevitatis cauſa omitto.

79 Sed objiciunt Hæretici illud Eccleſiaſt. 9. ubi dicitur, mortuos non habere partem in opere, quod geritur ſub Sole; ergo mortui non juvantur ſuffragiis vivorum, alioquin mortui dicerentur habere partem in opere, quod geritur ſub Sole. Reſpondet Aſteſanus loc. cit. id in eo ſenſu tantum dici, quia mortui tali operi non cooperantur, quod tamen non obſtat quin habeant partem in fructu illius operis, & ita etiam reſpondet Bonac. plures alios citans, mortuos non habere partem in opere, ideſt, non concurrere ad opus illud, habere tamen partem in fructu operis, qui eſt ſatisfactio pro pœna temporali. Sed rurſus objicies illud 2. Corinth. 5. omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſive bonum, ſive malum. Reſpondet Aſteſanus ibidem cum D. Damaſceno lib. de ſuffragiis mortuorum illud intelligi quantum ad retributionem, quæ fiet in finali judicio, quæ erit æternæ gloriæ, vel æternæ miſeriæ, in qua quilibet recipiet tantum ſecundum quod in corpore geſſit. Cætera ad hanc materiam ſpectantia de ſuffragiis defunctorum videbimus d. ſeq. de Purgatorio.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conditionibus requiſitis ex parte illius, pro quo ſuffragia offeruntur, & ex parte offerentis.

80 PRimo, Doctores communiter docent tres conditiones requiri in eo pro quo ſuffragium offertur, ut ei proſit; Una eſt ut indigeat ſuffragio, hoc eſt, ut ſit debitor alicujus pœnæ temporalis, quod ſatis conſtat ex dictis, hac enim ratione ſupra diximus art. præced. ab initio non eſſe offerenda ſuffragia pro Beatis, quia illis non egent; ac proinde ſi aliquis ſit fidelis adeo innocens, ut non ſit alicujus pœnæ debitor, ſuffragia pro eo oblata non proſunt, nec ullum in eo habent effectum, quia illis non indiget. Altera conditio eſt, ut ſit in ſtatu gratiæ, quia qui non exiſtit in gratia, non habet communicationem cum aliis membris vivis, cum ſit mortuum, & ideo recipere non poteſt influxum ab altero membro, cui non eſt conjunctum. Tum quia in peccato mortali exiſtens dignus eſt æterna pœna, quamdiu in eo perſeverat; ergo nec ſuffragia nequit pœnæ remiſſionem obtinere. Tertia conditio eſt, ut peccata pro quibus ſatisfactio exhibetur, jam ſint deleta quoad culpam; quia non remittitur pœna antequam culpa remittatur, cum manente culpa ſemper remaneat dignitas, & oblatio ad pœnam. Tum quia non videtur conveniens Deum ſatisfactionem acceptare pro pœna, quæ videtur eſſe indulgentia, & gratia, quamdiu manet adhuc averſus, & indignatus propter culpam, ſed prius debet placari ab offenſa, & reconciliari cum homine, quam condonet vel acceptet gratiosè ſatisfactionem pro pœna. Ex quo fit, ut ſatisfactio exhibita ab homine juſto pro ſe habente peccatum veniale, vel pro alio item habente culpas veniales nondum remiſſas, non proſit pro venialibus nondum remiſſis. Ita Suarez, Valentia, Nugnus, Coninchius, Card. de Lugo, Bonacina, & alii communiter. Aliam conditionem addunt aliqui, quod ille pro quo ſuffragium offertur, illud acceptet. Sed iſta conditio ſuperflua cenſetur, quoniam ſufficit generalis voluntas, quam unuſquiſque juſtus habet, ut ſolvatur a pœna temporali debita, & uſu Eccleſiæ receptum eſt, ut offerantur ſuffragia pro amicis quoque abſentibus, & ignorantibus ſibi ſuffragia offerri.

81 Ceterum hanc communem doctrinam non omnino approbat Faber d. 37. cit. c. 3. inquit enim quod ſecunda, & tertia conditio non ſunt diverſæ, ſed coincidunt, quia ſecundum legem ordinariam nemini remittitur culpa, niſi ei detur gratia gratum faciens, non ergo ſunt duæ conditiones, ſed una tantum. Subdit deinde neque hanc conditionem eſſe ſimpliciter neceſſariam, ut ſuffragium proſit illi pro quo offertur, quia homo exiſtens in peccato poteſt adimplere pœnitentiam ſibi a Sacerdote injunctam pro peccatis jam confeſſis, etiamſi talis pœnitentia fiat poſtea in ſtatu peccati mortalis, aliud eſt enim mereri, & aliud ſatisfacere pro pœna debita, verum eſt, quod exiſtens in peccato mortali non poteſt mereri etiam æternam, quia eſt extra charitatem, ſecus debet ſatisfacere; unde cum exiſtens in peccato mortali poſſit ſatisfacere pro pœna debita ſuis peccatis, etiam ſatisfactio oblata ab ipſo pro alio valere, & acceptari poterit pro ſolutione pœnæ debitæ peccatis illius jam dimiſſis, quoad culpam, etiamſi poſtea in peccatum mortale inciderit, ita diſcurrit Faber l. c. Verum quamvis illæ duæ conditiones coincidant quoad remiſſionem peccati mortalis, quia hoc non remittitur, niſi per infuſionem gratiæ, non tamen ita eſt, quoad remiſſionem venialium, quæ cum gratia habituali compoſſibilia ſunt unde poteſt homo eſſe in ſtatu gratiæ, & adhuc venialibus detineri, & in tali caſu ſuffragia pro eo oblata utique proſunt illi quoad remiſſionem pœnæ pro peccatis mortalibus jam remiſſis debitæ, non tamen pœnæ venialibus quibus detinetur, debitæ, quia ut dicebamus, non remittitur pœna ante remiſſionem culpæ, cum manente culpa ſemper remaneant dignitas, & obligatio ad pœnam. Quod vero neque ſtatus gratiæ ſit neceſſarius in eo, pro quo ſuffragium offertur, non conſonat doctrinæ ſuperius traditæ qu. præced art. 2. nu. 60. ubi diximus ad indulgentiam lucrandam ſtatum gratiæ requiri, quod etiam tenet Faber ibi cit. diſp. 38. cap. 7. ab initio, & rationes ibi adductæ pro neceſſitate hujus conditionis ad lucrandam indulgentiam, idem pariter probant pro lucrando ſuffragio, & diſcrimen ibi aſſignatum inter indulgentiam, & ſatisfactionem Sacramentalem currit pariter in propoſito de Suffragio, & præſertim de eo, quod eſt ſatisfactorium ex opere operantis, ut ſunt orationes, quæ ab homine juſto offeruntur.

82 Secundo, loquendo de conditionibus requiſitis ex parte offerentis, ut ſuffragium habeat effectum, prima, & præcipua aſſignari ſolet, quod ſit in ſtatu gratiæ, & ratio eſt, quia exiſtens in peccato mortali indigus eſt remiſſione tam culpæ, quam pœnæ, & conſequenter eſt impotens ad obtinendam alteri remiſſionem pœnæ, ſeu ad ſatisfaciendum pro altero. Hoc autem intelligendum eſt de opere ſatisfactorio ex opere operantis, ut enim diximus ab initio quæſtionis ſuffragia ſunt in duplici differentia, alia ſunt ſatisfactoria ex opere operato, ut eſt ſacrificium, & indulgentia, alia ex opere operantis, ut ſunt orationes, jejunia, & aliæ operationes pœnales ſatisfactoriæ, quibus fideles ſe invicem juvare poſſunt: ſi ergo loquamur de opere ſatisfactorio ex opere operato, dicendum eſt prodeſſe aliis etiamſi offerens non ſit in ſtatu gratiæ, valor enim illius ſuffragii a probitate Sacerdotis offerentis non dependet, quia principalis offerens eſt ipſe Chriſtus, & prout ab illo ſemper illa oblatio eſt Deo gratiſſima. Hoc etiam intelligendum eſt de ſuffragio facto ab aliquo in perſona propria, nam ſi preces offerantur a Sacerdote in perſona Eccleſiæ, quales ſunt, quæ fiunt in Miſſa, & divino officio, hæ orationes dictæ etiam a Miniſtro peccatore adhuc valent per modum ſatisfactionis, vel ſaltem per modum impetrationis juxta diverſitatem opinionum, quatenus Eccleſia per os illius Miniſtri ſuas preces, & vota Deo repræſentat. Ita communiter diſcurrunt Recentiores ſupra citati. Verum Faber l. c. inquit juxta principia doctrinæ Scoti neque hanc conditionem eſſe ex parte offerentis neceſſariam, quia ſi in ſententia Scoti peccator exiſtens in peccato mortali poteſt ſatisfacere in ſacramento pœnitentiæ pro pœna temporali debita ſuis peccatis, quæ jam prius dimiſſa erant quoad culpam; nulla videtur ratio propter quam non poſſit etiam ſatisfacere pro alio ratione ſolutionis pœnæ debitæ offerendo æquivalentem pœnam. Sed rurſus replico, id non conſonare doctrinæ jam traditæ q. præced. nu. 60. ubi diximus ad indulgentiam lucrandam ſtatum gratiæ requiri, quod tenet etiam ipſe Faber d. 38. c. 7. ubi ipſe quoque fatetur non valere paritatem ex ſatisfactione ſacramentali deductam, cum enim hæc ſit executio partis Sacramenti jam ſuſcepti, ſuum effectum conferre poteſt quoad remiſſionem pœnæ temporalis ex peccatis condonatis relictæ, quam ut pars ſacramenti continet, etiam in ſtatu peccati adimpleta, cum talem effectum conferat ex opere operato, quod de ſuffragiis dici nequit, quæ ſuum conferunt effectum ex opere operantis. Hoc autem intelligo de offerente ſuffragium ſponte ſua, & nomine proprio, non autem ex præcepto alterius, ut ſunt legata a teſtatoribus relicta, & talem eſſe debere in gratia, ut ſuffragia ſint utilia defunctis, Bonac. tr. 4. c. 5. ſect. 1. ait dubitandum eſſe.

83 Sed dubium eſt, an opus adhuc valeat, & proſit, ſi præcipiens ſit in gratia, exequens vero, ſeu adimplens illud ſit in peccato mortali. Reſpondent DD. cum diſtinctione, opera quæ per alium fiunt, duobus modis fieri poſſe; primo enim fieri poſſunt per alium, tamquam per inſtrumentum; ſecundo per alium, tamquam per cauſam propriam, & proximam illorum operum: quando fiunt per alium, tamquam per inſtrumentum, ſunt ſatisfactoria, quamvis ille, qui ea facit, ſit in peccato mortali, & ratio eſt, quia opus eſt ſatisfactorium quatenus provenit a principali agente, quare ſi præcipiens, qui eſt agens principale, ſit in gratia opus valet, & prodeſt ad ſatisfactionem, ut ſi Dominus in gratia exiſtens præcipiat per famulum, vel per amicum ſuo nomine eleemoſynam fieri; & hoc verum eſſe dicunt quamplures, quamvis præcipiens in peccatum mortale incidat, poſtquam opus fieri mandavit, modo eſſet in gratia, quando opus præcepit, quia opus eſt meritorium, quatenus ab agente principali provenit, ab illo autem provenire cenſetur, quatenus voluit, & præcepit illud fieri; ſi ergo tunc in gratiæ ſtatu erat, opus valet, & prodeſt etiamſi præcipiens poſtea in peccatum incidat. Si vero exequens non ſit cauſa mere inſtrumentalis, ſed proxima, & principalis illius operis, opus ab eo præſtitum in peccato mortali non videtur prodeſſe, nec eſſe ſatisfactorium, unde ſi Prælatus ſubdito præcipiat, orare, vel jejunare in aliorum ſatisfactionem, ſi hæc opera pœnalia ſubditus exequatur in ſtatu peccati mortalis, voluntas Prælati eſt quidem Deo accepta, ſed opera illa non ſunt ſatisfactoria, quia jejunia, & oratio, ſunt actus mere perſonales, quorum cauſa propria, & proxima eſt orans vel jejunans, & ab eo exequuntur in ſtatu peccati mortalis, ut ſupponimus. Ita Bonac. d. 6. cit. qu. 2. punct. 2. plures alios citans. Quid vero dicendum ſit de exequente legata a teſtatoribus relicta dicemus diſp. ſeq. q. 3. art. 3. nu. 66.

84 Tertio ulterius alia quoque conditio requiritur ex parte offerentis, & ſuffragantis, ut ſuffragium alteri proſit, nempe ut offerens habeat intentionem offerendi pro eo, cui prodeſt, illique ſuffragium applicare intendat, & hæc intentio opus bonum antecedere debet, non ſubſequi, alioquin poſſet operans ſuæ ſatisfactionis applicationem ſuſpendere, quando ipſe non indiget, & applicare poſtea quando indiget, quod eſt falſum, quia ut Coninchius advertit diſp. 11. dub. 7. omnes hujuſmodi ſatisfactiones, hoc ipſo, quod nec ipſe operans iis indigeat, nec dum operatur, eas alicui indigenti applicat, in theſauro Eccleſiæ reponuntur, quem extra collationem Sacramenti nemo diſpenſare poteſt, niſi qui poteſt Indulgentias conferre. Hic autem quæri ſolet, an hæc intentio applicandi ſuffragium pro alio ſufficiat, ſi ſit habitualis, an vero debeat eſſe actualis, vel ſaltem virtualis, v. gr. an ſufficiat ſi ego heri applicui pro aliquo omnia opera ſatisfactoria hujus menſis, et quamdiu hanc voluntatem non retracto, ſatisfactiones illæ ei proſint, etiamſi poſtea illas exequendo nullo modo recorder; Vaſq. s. 2. in 3. p. d. 138. c. 6. cum quibuſdam aliis dixit non ſufficere voluntatem mere habitualem, ſeu præteritam, non retractatam, ſed omnino requiri voluntatem virtualem, hoc eſt, quæ ſit cauſa operis. Cæterum habitualem quoque ſufficere jam oſtendi cum communiori, & probabiliori ſententia l. 4. ſent. diſ. 4. qu. 7. art. 2. ubi dixi ut Sacrificium proſit ex opere operato, non eſſe neceſſariam in Sacerdote actua-

Digitized by Google

actualem, vel virtualem intentionem, aut applicationem, ſed ſufficere quoque habitualem, hoc eſt quod prius intentionem actualem habuerit, ipſamque non retractaverit, ita enim expreſſe docet Scot. quodl. 20. D. ubi ait, quod non oportet celebrantem pro multis tunc de eis actu cogitare, ſed ſufficit, quod ante recollegerit iſtos, pro quibus intendit ſpecialiter orare, & intentionem ſuam talem Deo obtulerit; ex tunc enim ſi tantum in communi eorum memoriam habeat, hoc ſufficit, quia tunc Deus oblationem, & devotionem ſuam pro illis acceptat, pro quibus ordinavit ſe prius velle offerre, ita Doctor ibi, quem non ſolum ſequuntur Scotiſtæ noſtri Centin. Gavar. Branc. & alii antiquiores, ſed etiam Suar. Lugus, Bonac. Caſpenſ. Diana, Averſa, Coninch. Hurtado, & alii Recentiores paſſim. Hic tamen advertendum eſt, ut etiam dixi l. c. proprie loquendo de intentione habituali non importare intentionem mere præteritam non retractatam per actum contrarium, ut communiter Recentiores exponunt, ſed potius promptitudinem quamdam per actus præcedentes acquiſitam, qualis etiam in dormientibus eſſe poteſt, ut explicat Doctor 4. d. 6. q. 4. A, ſed accipiendo etiam habitualem intentionem pro volitione præterita non retractata, ut ipſe quoque accepit. 4. d. 4. qu. 4. H, adhuc dicimus, quod licet ad valorem Sacramenti non ſufficiat, ſufficit tamen ad valorem ſacrificii, & ſuffragii, & pro aliquo ita vere applicatum dicitur.

85 Quarto tandem alia conditio in ſatisfaciente requiſita ad hoc, ut ſuffragium oblatum proſit, eſt quod ſatisfactio faciat opus, quod ex ſe vim habeat ſatisfaciendi, hoc eſt habeat valorem, & pretium ad ſolvendum debitum illius, pro quo ſatisfacit. Opera autem huiuſmodi ad illa tria ſuperius enumerata reducuntur, ut notat Faber l. c. orationem, ieiunium, & eleemoſynam, ſub quibus omnes aliæ operationes pœnales reducuntur, & peregrinationes, macerationes, & ratio huius conditionis eſt, quia debitum nemo ſolvere poteſt, niſi ſolvendo pretium illi æquivalens, debet ergo quod datur alicui in debiti ſolutionem in ſe prius valorem pretii habere, & tunc datio illius pro debito eſt vera ſolutio, & compenſatio. Aliæ quædam conditiones addi ſolent, ut videre eſt apud Bonac. l. c. quæ ſatis de ſe patent, ut nempe opus fiat ab homine viatore in hac vita exiſtente, quia ſicut poſt hanc vitam mereri non poſſumus, nec demereri, ita neque ſatisfacere, unde ad Galatas ait Apoſtolus: *Dum tempus habemus operemur bonum, tempore enim ſuo metemus*, & Joan. 9. *Venit nox, quando nemo poteſt operari*. Item requiritur, ut opus voluntarie fiat, ſeu ſuſcipiatur, ob id enim ſatisfactio differt a ſatiſpaſſione, qua de cauſa, qui caſus, & infortunia fortuito evenientia voluntarie non acceptat in ſatisfactionem pro ſe, vel pro aliis, aut illa ad Deum non refert, condigne ſatisfacere non dicitur.

DISPUTATIO XXIV.

DE PURGATORIO.

I. HACTENUS diſputavimus, qua ratione in hac vita remiſſionem peccatorum obtinere poſſimus tam ſecundum culpam, quam ſecundum pœnam, & non tantum per ſatisfactionem Sacramentalem, ſed etiam per Indulgentias, & Suffragia. Sed quia ſæpe contingit aliquos ex hac vita decedere, antequam pro peccatis plene ſatisfecerint, & Indulgentiæ non ſolum pro vivis, ſed etiam pro Defunctis conceduntur, & ſuffragia e viventibus eiſdem quoque applicari ſolent; in hac diſputatione diſcurrendum eſt, qua ratione animæ ſic decedentes poſt hanc vitam purgari poſſint, & remiſſionem pœnarum ex dimiſſis culpis remanentium conſequi, pro cuius intelligentia, quatuor præſertim hic ſunt inquirenda, & diſcutienda, primo an detur purgatorium, ſecundo qualis, & quanta ſit eius pœna, tertio qualis ſit ſtatus gratiæ animarum in ipſo permanentium, & tandem quibus modis a nobis iuvari poſſint per Indulgentias, & ſuffragia.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia Purgatorii.

2 NE de nomine ſit contentio, per purgatorium locum quemdam intelligimus, in quo tamquam in carcere poſt hanc vitam uſque ad certum, ac definitum tempus animæ fidelium detinentur, ac purgantur, quæ in ſtatu quidem gratiæ, ſed tamen nondum plene, ac ſufficienter a peccatis purgatæ a corporibus exierunt, ubi fidelium vivorum orationibus, & ſuffragiis, ac præſertim Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio iuvari poſſunt, ac a pœnis ſublevari, ut tandem ſic purgatæ in Cœlum evolare poſſint, in quod nihil coinquinatum intrare poteſt; diſcurrendum ergo eſt in præſenti quæſtione, an purgatorium detur, & in quo loco, & quibus cauſis fuerit a Deo inſtitutum.

ARTICULUS PRIMUS.

An Purgatorium detur, & in quo loco.

3 NOn defuerunt Hæretici tam veteres, quam recentiores, qui purgatorium omnino de medio tollere conati ſunt. Ita Valdenſes, Albigenſes, Apoſtolici, & plures alii fidei Catholicæ hoſtes, ut refert Bellarmin. lib. 1. de purgatorio c. 2. quibus adhæſerunt hodierni Heretici Lutherani, & Calviniſtæ, qui omnes nullum eſſe poſt hanc vitam purgatorium contendunt, ſed animas ſtatim, ac a corporibus ſeparantur, vel in Cœlum conſcendere, vel in Infernum detrudi; quorum fundamentum fuit, quia nullum diſcrimen eſſe dixerunt inter peccatum veniale, & mortale, ſed omnia peccata eſſe mortalia, & non remitti dicta peccata quin etiam tota pœna remittatur, ex quo deducunt non dari purgatorium, quoniam in illo per nos peccata venialia purgantur, & pœnæ culparum mortalium remiſſarum. Unde animas ex hoc mundo decedentes, vel ad gloriam, vel ad Infernum ſtatim ire dixerunt, quod confirmant ex illo Eccleſiaſt. 11. *Si ceciderit lignum, ſive ad Auſtrum, ſive ad Aquilonem ubicumque ceciderit, ibi erit*, & Apoc. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos*, & Matth. 25. *Venite benedicti, percipite regnum, & ite maledicti in ignem æternum, &c.* Certum tamen eſt, & de fide dari purgatorium, in quo aliquæ animæ a pœnis temporalibus purgantur, plures enim animæ iuſtorum a corpore ſeparantur, licet in gratia decedant, non tamen adhuc pro culpis in hac vita commiſſis, licet iam remiſſis, plane ſatisfecerunt, quare cum integre debitum ſolvere teneantur, & reatus pœnæ in illis remaneat, antequam in Cœlum recipiantur, aliquas pœnas ſuſtinere debent, ut plene ſatisfaciant, & hoc ſemper ut certum creditum fuit in Eccleſia Dei, ut late tradunt Dogmatici contra Hæreticos ſcribentes.

4 Primo autem refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur ex variis Sacræ Scripturæ locis tum veteris, tum novi teſtamenti, & ex veteri celebris eſt locus ille 2. Machab. 12. ubi dicitur, *Sancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur*, quæ verba cum neque de Beatis, neque de damnatis intelligi poſſint, ſequitur intelligenda eſſe de quibuſdam defunctis, qui in gratia Dei ab hac vita decedentes non plene ſatisfecerunt, & adhuc aliqua vincula habeant, a quibus poſt mortem ſolvi queant, proindeque de illis, qui in purgatorio detinentur. Qui locus cum adeo clarus ſit, ut nequeant Hæretici illum in alio ſenſu explicare, ad omnes difficultates tollendas in confirmationem eorum pertinaciæ dicunt hos Machabæorum libros eſſe apocriphos, ideſt ſine ulla auctoritate. Verum hos libros eſſe Canonicos iam definitum eſt in Concilio Carthaginenſi 3. c. 47. cui interfuit, ac ſubſcripſit D. Auguſtinus; item in Florentino ſub Eugenio Quarto, & demum in Trident. ſeſſ. 3. decreto de Canonicis Scripturis. Probatur etiam hæc veritas ex Tobia, *Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam juſti conſtitue*, quod Patres intelligunt de pane, & vino, quod Deo in Sacrificium pro animabus iuſtis offertur, & de illo, quod elargitur in ſuſtentationem pauperum, & Sacerdotum pro dictis animabus, ut ait Turrianus lib. 5. pro Epiſt. Pont. cap. 14. Probatur quoque ex Iſaiæ 4. *Purgabit Dominus ſordes filiorum Sion in ſpiritu judicii, & ſpiritu ardoris*, quem locum de pœna purgatorii explicat Divus Auguſtinus lib. 20. de Civit. c. 25. Præterea probatur hæc veritas ex novo teſtamento Matth. 12. ubi dicitur eſſe peccata quædam, quæ non *remittentur in hoc ſæculo, neque in futuro*, unde colligunt SS. Patres quædam peccata remitti in futuro ſæculo, ideſt, poſt hanc vitam per orationes, & ſuffragia Eccleſiæ, ut exponit idem D. Auguſt. lib. 6. contra Julianum cap. 15. & lib. 21. de Civit. cap. 14. Divus Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39. & D. Bernardus homil. 66. in Cantica. Alius locus eſt 1. ad Corinth. c. 4. in quo Scotus inquit 4. diſt. 21. q. 1. A. totam aſſertionem de purgatorio fundari; ubi Apoſtolus inquit, *Si quis ſuperædificet ſupra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, lignum, fœnum, ſtipulam, &c. uniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, & igne probabitur, ſi enim opus manſerit, quod ſuper ædificavit, mercedem accipiet, ſi opus arſe-*

erſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſalvus erit ſic tamen quaſi per ignem, ſenſus autem horum verborum juxta communem Patrum expoſitionem, quos fuſe Faber adducit d. 36. de Purgatorio c. 1. eſt, per aurum, argentum, &c. ſignificari opera juſtorum, quæ ſunt probanda per ignem hoc pacto, ut ipſa illæſa relinquat, & per lignum, ſtipulam, &c. peccata venialia, quæ cremanda ſunt, id eſt, punienda, ſed qui ea commiſit ſalvabitur per ignem, quo purgabitur. Alia plura Scripturæ loca vide apud Brancatum noſtrum tom. 4. de quatuor noviſſimis d. 26. ar. 2. §. 1. & apud Bellarminum l. c.

5 Secundo probatur hæc veritas ex univerſali totius ab initio Eccleſiæ conſenſu, quæ ſemper pro defunctis orari curavit, ut conſtat ex antiquiſſimis liturgiis, ac libris, ritualibus D. Jacobi, D. Marci, D. Baſilii Æthiopum, ac Romana, quæ creditur eſſe D. Petri, & habentur initio tom. 6. Bibliothecæ Patrum, in quibus omnibus certæ quædam preces pro defunctis inſtituuntur. Item ex variis Conciliis, in quibus præſcribitur, ut orationes, & ſuffragia pro fidelibus defunctis offerantur, ut in Concilio Carthag. 3. c. 29. Bracharenſi 1. c. 39. & Aurelien. 2. cap. 14. unde ſequitur aliquos fideles defunctos in tali loco eſſe, ubi orationibus, & ſuffragiis juvari poſſunt, qui locus ab Eccleſia Purgatorium appellari conſuevit, & quamvis in ſacris litteris hanc veritatem ſub explicito Purgatorii nomine non habeamus, ſatis eſt in illis inveniri locum ſub tali nomine ſignificatum; alia quoque antiqua Concilia ad hanc veritatem comprobandam adducit Brancatus loc. cit. §. 4. nimirum Valentinum, Toletanum, Nicenum, Cabilonenſe, Tiburienſe, Saleguſtand. & alia, quæ apud ipſum videri poſſunt. Et denique probatur hæc veritas ex Concilio Florentino in litteris unionis, & Trid. ſeſſ. 6. can. 3. & Decreto de Purgatorio; & ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. ubi id credendum eſſe decernit ſub pœna anathematis, & in fine prædicti c. 2. ſic loquitur agendo de Sacrificio Miſſæ: *Quare non ſolum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus & aliis neceſſitatibus, ſed & pro defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis rite juxta Apoſtolorum traditionem offertur.*

6 Tertio probatur hæc veritas ex conſenſu omnium patrum, qui ſemper unanimiter docuerunt pro Defunctis orandum eſſe, hinc Divus Gregorius Niſſenus oratione pro mortuis, circa medium loquens de juſto ex hac vita decedente inquit, *quod non poterit a corpore egreſſus divinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abſtulerit*, & Divus Auguſtinus libr. 2. contra Manich. c. 60. in fine ſic ait: *Qui agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit, habet in hac vita maledictionem terræ ſuæ, & poſt hanc vitam habebit, vel Purgatorium ignem, vel pœnam æternam*, & lib. 21. de Civitat. c. 24. loquens de juſtis, qui cum levibus peccatis ex hac vita decedunt, inquit. *Tales conſtat ante Judicii diem per pœnas temporales, quas eorum Spiritus patiuntur, purgatos æternis ſuppliciis non tradendos*, & Divus Ambroſius lib. 2. epiſt. 8. ad Fauſtinum loquens de obitu Sororis ait: *Itaque non tam deplorandam, quam proſequendam orationibus reor, nec maſtificandam tuis lachrymis, ſed magis oblationibus animam ejus Domino commendandam arbitror*, & Divus Chryſoſtomus homil. 41. in 1. ad Corinth. loquens de juſto defuncto ait: *Juvetur non lachrymis, ſed precibus, ſupplicationibus, eleemoſynis, & oblationibus.* Item probatur ex aliis SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum, ac Sacrificium Miſſæ offerendum eſſe docuerunt, ut S. Cyrillus Hieroſolym. Catech. 5. Myſtag. *Pro omnibus*, inquit, *oramus, qui ante nos vita functi ſunt, maximum credentes eſſe animarum juvamen*, & D. Greg. lib. 4. Dialog. c. 55. ait: *Multum ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio hoſtiæ ſalutaris adjuvare, ut hanc nonnunquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur.* Plures alias Patrum auctoritates vide apud Bellarminum, Suarez, Fabrum, Coninchium, & Brancatum l. c. §. 2. & 3. qui teſtimonia Patrum Græcorum, & Latinorum ſingillatim adducit.

7 Quarto deducitur tandem hæc veritas ex deſtructione fundamenti Hæreticorum, quod ſcilicet, nullum ſit diſcrimen inter peccatum veniale, & mortale, ſed omnia peccata eſſe mortalia, & non remitti dicta peccata, quin etiam tota pœna remittatur, etiam temporalis. Falſum enim in primis eſt peccatum veniale non differre a mortali, ut fuſe oſtendimus 2. ſent. d. 6. de Peccatis q. 6. & clare deducitur ex epiſt. D. Jacobi c. 1. dum ait; *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua, concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum, cum conſummatum fuerit, generat mortem*, quibus verbis ut notat Faber d. 86. cit. cap. 1. deſcribit Apoſtolus proceſſum peccati concupiſcentiæ, & inquit poſt tentationem peccati, quæ poteſt eſſe ſine ullo peccato, ſi reſiſtentia fiet, continuo ſequi peccatum ſi non fiat; nam ex concupiſcentia, quæ tentat, in parte inferiori oritur delectatio, quæ eſt aliquod peccatum, non tamen mortale; ſi non adſit conſenſus plenus, & perfectus, & hoc eſt peccatum veniale, ſi vero peccatum conſummatum fuerit, accedente nimirum pleno, ac deliberato conſenſu, generat mortem, & tunc eſt peccatum mortale; non ergo omne peccatum eſt mortale, ſed datur etiam aliquod veniale tantum. Falſum eſt etiam dum Deus culpam dimittit, etiam omnem pœnam dimittere, ut ſupra oſtendimus d. 21. de Pœnitentiæ Sacramento q. 11. de ſatisfactione ſacramentali, ſæpiſſime enim contingit, ut poſt remiſſam culpam aliqua pœna temporalis perſolvenda nobis remaneat, & conſequenter ut quis ex hac vita decedat antequam pro tali pœna omnino ſatisfecerit, tunc igitur poſt mortem, antequam Cœlum ingrediatur, alicubi pro omni tali pœna ſatisfacere, vel ſatiſpati tenetur, & eadem eſt ratio eorum, qui ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, & cum ſolis venialibus culpis moriuntur, iſti enim poſt hanc vitam ante Cœlorum ingreſſum purgari, & puniri debent, ergo eſt indubitata veritas aliquos poſt hanc vitam temporalibus pœnis eſſe puniendos, pro quibus hic ſatisfecerunt.

8 Neque obſtant adductæ Scripturæ, ſiquidem in eis fit tantum mentio de duobus terminis vitæ, per quos homo terminatur, vel ad gloriam æternam, vel pœnam, & ignem æternum, Eccleſiaſtes enim ſolum aſſerit ſtatum gratiæ, vel peccati, ſive odii Dei poſt hanc vitam eſſe immutabilem, atque ideo ſi homo in ſtatu gratiæ moriatur filius Dei, aut in ſtatu peccati filius gehennæ, perpetuo talem futurum, ſic etiam D. Joannes in Apocal. loquitur de ſtatu in perpetuum futuro poſt hanc vitam, & tandem Chriſtus Matth. 25. loquitur etiam de ſtatu animarum poſt judicium futuro, qui ſolum duplex erit, ſcilicet, beatorum, & damnatorum, & in eodem ſenſu loquuntur Patres, quando aſſerunt duo tantum eſſe loca, quibus animæ Defunctorum recipiuntur poſt hujus vitæ diſceſſum, loquuntur enim de locis, & ſtatibus in æternum permanentibus, quia contra Pelagianos diſputabant aſſerentes poſt diem Judicii futurum tertium locum, in quo pueri cum originali ex hac vita decedentes, ſine baptiſmo perpetua quadam beatitudine fruerentur, quod Patres impugnant, & damnant, unde Divus Auguſt. lib. 1. de peccatis mortal. c. 28. & ſerm. 14. de verbis Apoſt. aliiſque in locis duo loca ait eſſe hominibus poſt hanc vitam præparata, Regnum ſcilicet æternum, aut pœnam æternam, quia purgatorium eſt via, ideoque mentionem de terminis viæ faciendo, ut fit in Scripturis adductis, omittitur via, & ſolum de terminis fit ſermo. Itaque ex his auctoritatibus concluditur eſſe tantum duo loca ultima, in quibus omnes ultimate recipi debent, & perpetuo detineri, Paradiſum ſcilicet, & infernum, & poſt judicium univerſale omnes in hæc duo loca mittendos eſſe a Chriſto Domino illis verbis: *Venite benedicti*, &c. *Ite maledicti*, &c. quod optime Sixtus Papa declaravit in Epiſt. ad malos Doctores dicens; *Ego in Scriptura duo tantum loca invenio, Regni, & Gehennæ, hoc eſt, vitæ, & mortis; Purgatorium ſemper excipio, in quo ad tempus pœnam animæ corporibus ſolutæ expiantur.* Quare ex citatis Scripturis, & aliis ſic loquentibus non bene deducitur quod poſt mortem alius locus non detur, in quo ad tempus pœnæ peccatis jam remiſſis debitæ purgentur, & luantur, qui poſt diem extremi univerſalis judicii ceſſabit. Ita Cardinal. Bellarminus, Suarez, Coninchius, Brancatus, & Faber loc. cit. & alii paſſim, Quæ omnia pridem docuerat Divus Bonav. 4. d. 20. part. 1. qu. 1. ubi hoc quæſitum proponit, & in eo corpore quæſtionis ait, dicendum eſſe, quod ſicut dicit Scriptura, & auctoritates Sanctorum, & revelationes plures, & rationes concordant, & Eccleſia univerſalis confirmat, quæ pro animabus Defunctorum orat, abſque dubio poſt hanc vitam eſt ponere pœnam purgatoriam, & ratio eſt, quia univerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas, & ſic etiam miſericordia parcit Dominus, ut veritati ſive juſtitiæ non fiat præjudicium, ideo dimittit culpam, & pœnam æternam, ita tamen quod obligatum teneat ad pœnam temporalem, ab hac autem pœna non abſolvitur in morte, quoniam ſtatus poſt mortem non repugnat punitioni animæ, puniuntur animæ, & præmiantur, & ideo cum non ſint alicui taliter remiſſa peccata, quin obligetur ad aliquam pœnam, niſi fiat per baptiſmalem gratiam, & ab ea obligatione non abſolvitur, & debitor pœnæ non poſſit cum debito Cœlum ingredi, neceſſarium eſt eſſe Purgatorium. Ita diſcurſit Seraphicus Doctor loc. cit. ubi etiam ſolvit rationes, & auctoritates in oppoſitum adductas modo jam explicato.

9 Quinto quamvis conveniant Catholici omnes dari locum animarum purgantium, qui dicitur Purgatorium, in quo decedentes in gratia pœnas peccatorum perſolvunt, pro quibus hic non plene ſatisfecerunt, non tamen omnes conveniunt in hujuſmodi loco aſſignando, ſeu ubi ſit Purgatorium, quia de hoc nullum certum habemus Scripturæ teſtimonium, nec Eccleſiæ determinationem. Unde aliqui dicebant purgatorium non eſſe in una certa mundi parte, & loco determinato, ſed eſſe locum indeterminatum, & variis in locis animas ad purgandum deputari, præſertim vero illis in locis, in quibus peccaverunt, quam ſententiam amplexus eſt Ugo de S. Victore l. 2. de Sacram. p. 16. c. 4. quod probat ex pluribus revelationibus, quas afferunt D. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 25. & 55. Petrus Damianus Epiſt. 13. ad Deſider. c. 7. & alii Patres, quare concludit probabilius eſſe unumquemque purgari, ubi potiſſima peccata commiſit. Communis tamen ſententia Theologorum eſt, ut refert Faber noſter diſp. 36. citat. cap. 2 purgatorium loquendo ſecundum legem communem & ordinariam Dei eſſe in ipſis terræ viſceribus, & Inferno conjunctum, loquendo vero ſecundum legem particularem, ſeu diſpoſitionem divinam interdum aliquas animas in aliquo particulari loco purgari, vel quia in iis peccaverint, vel etiam ad inſtructionem, & terrorem

vivo-

Digitized by Google

vivorum. Ita D. Thomas 4. d. 20. & ibidem D. Bonaven. p. 1. q. 6. ubi movent quæſtionem in quo loco animæ juſtorum pœnas luant ſuorum peccatorum, pro quibus plene hic non ſatisfecerunt, reſolvit dicendum eſſe, quod locus Purgatorii ſecundum legem communem, & ordinariam inferius credendus eſt in terræ viſceribus, ut ſit locus Purgatorius, quia talis locus competit punitioni, & ſubdit, quod hic locus pars Inferni creditur a quibuſdam propter illud verbum Divi Gregor. IV. Dialog. quod ſub eodem igne electus purgetur, & damnatus crematur. Si autem loquamur ſecundum diſpoſitionem ſpecialem, ſic diverſis diverſa loca conceſſa ſunt; vel propter earum celeriorem liberationem, ut poſſint aliis ſuam indigentiam revelare, ſicut docet D. Gregor. cit. exemplo Paſchaſii: vel propter noſtram inſtructionem, ut aliquando recogitemus magnam poſt hanc vitam pœnam infligi peccantibus; vel propter alicujus Sancti impetrationem, ſicut legitur, quod S. Patritius impetravit eadem, quod puniretur in quodam loco in terra. Ita diſcurrit Seraphicus Doctor loc. cit. quem dicendi modum omnes Recentiores ſequuntur.

10 Quod autem ſecundum legem communem Purgatorium ſit locus determinatus, & inferius in viſceribus terræ, probatur ex variis Scripturæ teſtimoniis aſſerentibus ſub terra, & inferioribus partibus eius eſſe quaſdam animas juſtas, quæ Deum laudant, ut illud Apoſtoli ad Philippenſ. 2. *In nomine Jeſu, omne genuflectatur, Cæleſtium, Terreſtrium, & Infernorum*, quæ verba ultima de animabus in Inferno damnatis utique intelligi nequeunt, quæ tantum abeſt ut Chriſto genua flectant, quod potius illum continuo blaſphemant juxta illud: *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*, unde ſolum de animabus Purgatorii intelligi poſſunt.

Confirmatur id etiam ex illo Pſalm. 113. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum*, ex quo colligitur etiam aliquos, qui in Infernum deſcendunt, hoc eſt, in inferiores terræ partes, Deum laudare; cum ergo de damnatis in Inferno id nequeat intelligi, ut dictum eſt, reſtat ut de exiſtentibus in Purgatorio intelligi debeat, ut communiter Patres exponunt, & rurſus idem deducitur ex illo Apoc. 5. *Nemo inventus eſt dignus aperire librum neque in Cælo, neque in Terra, neque ſubtus Terram*, & certum eſt Joannem non enumeraſſe niſi juſtos: unde deducitur etiam ſub terra juſtos eſſe, ſcilicet, animas Purgatorii, & idem indicant alia verba, quæ adduci ſolent Eccleſiaſt. 24. *Penetrabo inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino*, ex quo loco probari etiam ſolet deſcenſus Chriſti ad inferos. Demum huic etiam communi ſententiæ favent verba, & collectæ, quæ in Sacrificio Miſſæ dicuntur pro Defunctis: *Libera Domine animas fidelium Defunctorum de pœnis Inferni, & de profundo lacu*, etenim pœnæ iſtæ inferni, de quibus ibi Eccleſia loquitur, utique non ſunt pœnæ damnatorum, quia iſti redemptionis amplius non ſunt capaces: ergo his verbis liberationem petit animarum a Purgatorio, non ab inferno. Neque dicas Eccleſiam orare ad præcavendum eas a pœnis inferni, repræſentando diem obitus illarum; nam Eccleſia illis verbis orat pro anima jam judicata, judicatur enim anima noſtra ſtatim, ac e corpore ſeparatur; igitur ne fruſtra oret, ſupponit animas illas in Cælo non eſſe, quia tunc noſtris orationibus non egent, ſed apud Inferos, non autem in Inferno inferiori, nam in eo nulla eſt redemptio, ſed eſſe in Inferno Superiori, quod eſt Purgatorium, & orat ab illo liberari; ergo Purgatorium eſt in loco inferiori. Ita Auctores omnes adducti, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus de cauſis Purgatorium fuerit a Deo inſtitutum.

11 Cum tantummodo fidelium juſtorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni mortalis culpæ reatu ex hac vita deceſſerunt, ſequitur ex dictis articulo præcedenti ut ob duas tantum cauſas ibi purgari debeant, nimirum, vel pro pœnis temporalibus, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus, quoad culpam remiſſis debentur, pro quibus plene, & integre in hoc ſæculo non ſatisfecerunt, vel pro peccatis venialibus, cum quibus nondum quoad culpam remiſſis a corporibus exierunt; verum quia circa hoc punctum aliquæ contingunt difficultates in hoc articulo, ex dictis in ſuperioribus ſunt breviter declarandæ juxta mentem noſtri Doctoris 4. diſp. 21. qu. 1. ubi hanc duplicem cauſam aſſignat.

12 Primo conveniunt Doctores, & Catholici omnes, ante diem finalem cur ſtatus medius, ſeu locus Purgatorii, ſit a Deo inſtitutus, eſſe ut anima purgetur, ſive expietur a reatu pœnæ temporalis, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus quoad culpam remiſſis debetur. Fundamentum eſt, quia ut dictum eſt ar. præc. dum in hac vita peccatum mortale remittitur, & pœna æterna ei debita, non ſemper tollitur obligatio omnis pœnæ temporalis, ſed aliquando, & ſæpe remanet in Purgatorio luenda, ut in Conc. Florent. determinatum eſt ſeſſ. ult. in Conſtitut. unionis, & denuo in Trid. ſeſſ. 6. can. 30. his verbis. Si quis poſt acceptam juſtificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſolvendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad Regnum Cælorum aditus patere poſſit, anathema ſit. Et inferius ſeſſione 14. c. 8. in ſacramento pœnitentiæ præcipit ſatisfactorias pœnitentias ſemper eſſe injungendas, quia poſt culpam, & pœnam æternam remiſſam ſemper aliqua remanet temporalis pœna luenda in hoc, vel in futuro ſæculo, quod inquit ex multis caſibus in Sacra Scriptura narratis manifeſte colligi, cum enim Deus fidelibus ſuis peccata graviora admittebat, & pœnam æternam eis debitam, adhuc tamen temporali aliqua pœna eo puniebat, ut cum ejus miſericordia etiam juſtitia admixta appareat, ita a Mundi initio Geneſ. 3. Deus primis parentibus graviſſimum inobedientiæ peccatum, & pœnam æternam condonavit, ſed eis pœnas temporales injunxit, viro quidem dicens: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es, maledicta terra in opere tuo in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.* Mulieri autem aliam quoque temporalem pœnam injunxit, dum dixit: *In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tibi.* Sic etiam 2. Regum c. 12. quando David adulterium cum uxore Uriæ commiſit, & ex Nathan increpatione peccatum ſuum deteſtatus eſt, & confeſſus dicens, *Peccavi Domino*, reſpondit Nathan; *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris: veruntamen filius, qui natus eſt tibi, morte morietur*, & hoc in pœnam ſui peccati, ut ait Divus Gregorius relatus c. *ſi peccatum de pœnit. diſt.* 1. Sic etiam Exod. 30. quando populus infidelitate peccavit non credens, neque Moyſes ipſe, nec Aaron ſe accepturos aquam de petra, licet Deus peccatum hoc condonaverit, juravit tamen eos non intraturos in terram promiſſionis, & ita accidit, & ſimiles alii caſus paſſim in Scriptura leguntur, ex quibus manifeſte deducitur Deum culpam mortalem ignoſcentem, & pœnam æternam dimittentem, pœnas aliquas temporales ab eis exigere in hoc, vel futuro ſæculo luendas, quibus æternam dimiſit.

13 Secundo quoad alteram cauſam aſſignatam admittendi Purgatorium, nimirum pro purgatione venialium, cum quibus nondum quoad culpam remiſſis quis moritur, Doctores non conveniunt. Negarunt enim aliqui venialia poſt hanc vitam remitti poſſe etiam in Purg. quia poſt hanc vitam non eſt tempus merendi, & ſatisfaciendi pro peccatis juxta illud Joan. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt, veniet nox, quando nemo poteſt operari*: per diem autem Patres intelligunt tempus vitæ præſentis, per noctem vero futuræ, ita Alenſis 4. p. q. 15. memb. 3. ar. 3. cum quibuſdam aliis. Communis tamen ſententia aſtimat peccata venialia etiam quoad culpam in Purgatorio remitti poſſe, ut diximus ſupra d. ar. q. 4. art. 2. quod Patres deducunt ex illo Mat. 12. *Qui peccavit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro*: ex hac enim ſententia datur intelligi, inquit D. Gregorius l. 4. Dialog. cap. 39. *quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam vero in futuro poſſe relaxari*, quod de venialibus, & levioribus ibidem diximus eſſe intelligendum, quia contingere poteſt aliquem ex hac vita cum ſolis venialibus decedere, ut de illo contingeret, qui ſolis venialibus detinetur, & dormiens occideretur, vel in amentiam perpetuam incideret, certum enim eſt, quod iſte ſalvaretur, quia ſupponitur eſſe in gratia, & ſolis venialibus detineri, nec perpetuo ratione illorum in Purgatorio ſtaret, neque cum peccato veniali gloriam intraret, quia nihil coinquinatum intrabit Regnum Cælorum: ergo remiſſio venialium poſt hanc vitam acquiri poteſt, ſive id fiat in ipſa animæ ſeparatione e corpore, ſive toto Purgatorii tempore. Quod vero ex Jo. 9. adducebatur probat ſolum in alia vita deletionem venialium haberi non poſſe per modum meriti, & ſatisfactionis, quia poſt mortem non eſt amplius tempus merendi, nec ſatisfaciendi, ſed ſolum ſatiſpatiendi, & ideo per ſolam ſatiſpaſſionem in Purgatorio venialia deleri poſſunt, non per ſatisfactionem, ut ait Doct. l. c. & ſic etiam intelligenda ſunt verba Eccleſiaſt. 14. *Ante obitum tuum operare juſtitiam, quia non eſt apud inferos invenire cibum*; fatendum itaque eſt poſſe venialia peccata etiam poſt hanc vitam dimitti in Purgatorio, & ſic etiam docet D. Bonav. 4. d. 21. p. 1. art. 2. qu. 1. ubi ait, quod non a quavis macula, ſed a veniali tantum, & a debito mortali purgat purgatoria pœna.

14 Tertio eſt difficultas de modo, & quando poſt mortem remittantur, de quo varii ſunt modi dicendi. Plures dicunt tam veteres, quam Recentiores, ut lo. cit. dictum eſt, peccatum veniale quoad culpam remitti decedenti in charitate poſt hanc vitam per aliquem actum bonum converſionis animæ ad Deum, & deteſtationis venialium habitum in primo inſtanti ſeparationis ejus a corpore, imo aliqui aliam dicunt venialia poſt mortem deleri poſſe per actus contritionis, & charitatis factos in alia vita, ſcilicet in purgatorio aliquo tempore poſt ſeparationem animæ a corpore, nec opus eſſe ut in primo ſeparationis inſtanti anima ſtatim eliciat ſufficientem pœnitentiæ actum pro venialibus. Verum hic dicendi modus Scoto non placet, ut diximus l. c. nu. 4 d. ar. q. 1. in fine quæſtionis ante principalium ſolutionem inquit, quod ponere in anima ſeparata aliquam bonum motum, vel diſpoſitionem, qua de congruo, vel de condigno deletionem culpæ venialis mereatur, non eſt theologicæ doctrinæ

conſuetum, quæ ponit ſtatum illum ab iſtis immunem, nec ſtatum merendi admittit in alia vita, quia poſt mortem non eſt amplius tempus merendi, nec ſatisfaciendi, ſed ſolum ſatiſpatiendi, ut ex præcitatis teſtimoniis colligitur Joan. 9. & Eccleſiaſt. 14. Alius proinde modus dimittendi venialia poſt mortem aſſignatur a Scoto ibidem ſub lit. E. & eſt, ut diximus l. c. quod peccata venialia decedenti in charitate ſtatim poſt mortem remittantur, non quidem per aliquem actum meritorium quem tunc eliciat, ſed propter aliquem alium actum ab ipſo factum, dum viveret, & acceptatum a Deo ſtatim poſt ejus mortem ad remiſſionem venialium, cum quibus ex hac vita diſceſſit. Idque ſuadet Doctor, quia ad peccatum veniale delendum non requiritur neceſſario pœnitentia, & diſplicentia formalis peccati, ſicut exigitur ad remiſſionem mortalis, ſed deleri poteſt per aliquem actum magis Deo gratum, quam actus peccati diſplicuerit; cum ergo in vita ſic dimitti poſſit veniale peccatum, rationabile quoque erit, quod etiam in primo inſtanti poſt mortem deleatur per acceptationem operum illorum a Deo, quæ opera forte in vita non fuerunt acceptata, quia in vita poſuit obicem continuando peccatum, quem obicem poſt mortem ponere nequit, quia poſt mortem nemo amplius meretur, vel demeretur, quem dicendi modum l. c. fuſius declaramus.

15 Quarto denique alius quoque dicendi modus, quo peccatum veniale poſt mortem dimitti poteſt, ibidem aſſignatur a Scoto, ut diximus l. c. & eſt per ſatiſpaſſionem, ſeu ſolutionem totius pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, quod ita declarat Doctor, quia actu tranſacto culpa, quæ manet, nihil aliud eſt, niſi reatus ad pœnam debitam, iſte vero reatus peccati venialis non eſt niſi ad pœnam temporalem, ut conſtat ex ſuperior dictis, atque ideo ſoluta pœna temporali in Purgatorio, quæ pro veniali debetur, culpa venialis erit remiſſa, quæ doctrina conformatur illi, quam tradit ipſe Doctor de macula, & peccato habituali 4. d. 14. q. 1. art. 1. ubi docet formale conſtitutivum peccatoris eſſe reatum, ſeu obligationem ad pœnam peccato correſpondentem ex actu peccaminoſo contractam, & in ipſo permanentem quouſque pœna illa ſoluta fuerit, quam germanam Scoti ſententiam de peccato habituali late declaravimus lib. 2. ſent. d. d. q. 8. ar. d. & ſeq. Pro recta autem hujus dicendi modi intelligentia advertimus l. c. quod cum inquit Doctor peccatum veniale poſſe in Purgatorio per ſatiſpaſſionem dimitti, ſeu per ſolutionem totius pœnæ temporalis, quæ veniali debetur, per pœnæ ſolutionem non eſſe præciſe intelligendam ipſius pœnæ exhibitionem, & exactionem, ſed dignitatem, & obligationem ad eam ex tali actu contractam, aliud enim eſt loqui de pœna actuali pro peccato exhibita, & aliud de dignitate, & obligatione ad eam ex tali actu contracta, in qua proprie conſiſtit culpæ reatus; poteſt enim adhuc iſta manere culpa non retractata etiamſi pœna ſemel ſit ſufficienter inflicta, & ſoluta, ut ſi reus ob commiſſum crimen una tantum vice fuſtigari mereatur, ſi tali fuſtigatione ſecuta, & exhibita, peccati patrati non pœniteat, adhuc crimen in eo habitualiter, vel moraliter manens, quatenus non eſt retractatum, dicitur fuſtigatione dignum, ſed illa pœna, quæ ſemel ei fuit inflicta, non autem nova fuſtigatione, hoc enim eſſet novam dignitatem ponere, non autem antiquam durare. Quando ergo in præſenti dicimus veniale etiam quoad culpam poſſe in Purgatorio remitti per ſolutionem totius pœnæ temporalis illi debitæ, non tantum intendimus ſolutionem ab illa actuali pœna, ſed etiam a dignitate, & obligatione ad eam, in qua præcipue reatus culpæ venialis conſiſtit, & hanc venialium remiſſionem Patres aperte deducunt ex illa Apoſtoli auctoritate 1. Corin. 3. ubi loquens de anima purgante, inquit, *ſic ſalvus erit quaſi per ignem*, quibus verbis inſinuat peccata venialia in Purgatorio dimitti per ſatiſpaſſionem & purgationem ignis, non tantum quo ad reatum pœnæ, quæ ibi luenda remanſit pro peccatis in hac vita remiſſis ſive venialibus, ſive mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis, eam hominem ibi ſalvum fieri per purgationem ignis præcipue liberationem ejus a culpa ſignificat, & non tantum a pœna, ut fuſius declaratum eſt l. c. Ex quibus omnibus conſtat, falſum eſſe, quod ait Brancatus d. 26. cit. nr. 3. venialia peccata per Scotum non dimitti poſt mortem quoad culpam, ſed tantum quoad pœnam temporalem ſibi debitam; etenim Doctor expreſſe docet l. c. animabus in Purgatorio exiſtentibus venialia dimitti tum quoad pœnam, tum quoad culpam, non quidem per bonum actum voluntatis, quem habeant, ut aſſerebat primus dicendi modus jam relatus, ſed vel ob ſolutionem pœnæ temporalis debitæ, ut aſſerebat tertius dicendi modus, vel intuitu meritorum in vita præcedentium, ut aſſerebat ſecundus; ſi enim ante mortem fuit obex, ob quem deleri non potuerint illorum intuitu, ceſſante obice per ſeparationem animæ poterunt illa merita talem ſortiri effectum, & uterque dicendi modus a Scoto approbatur l. c. ut patet legenti.

16 Sed contra modum aſſignatum pro dimiſſione venialium poſt hanc vitam in Purgatorio per ſatiſpaſſionem, ſeu ſolutionem totius pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, arguunt nonnulli, quia ſicut nullus poteſt maculam peccati contrahere ſub ratione culpæ, niſi per actum liberum, & averſionem a Deo; ita e contra non poteſt ſe liberare a peccato, niſi per actum propriæ voluntatis in Deum convertatur, ſeu niſi voluntas peccatoris rectificetur; ergo per ſolam ſatiſpaſſionem peccatum veniale in Purgatorio dimitti non poteſt. Confirmatur, quia ſi per ſolam ſatiſpaſſionem poſſet veniale remitti, jam poſſet aliquis peccator pœnam ſuſtinens remurmurando, & contemnendo ab ipſo peccato veniali abſolvi, quod abſurdum eſt, quia per talem remurmurationem ſaltem venialiter peccaret, & ita poneret obicem ad remiſſionem. Denique quia juxta hoc principium de remiſſione venialis in Purgatorio per ſolam ſatiſpaſſionem poſſet quoque dicendi veniale in Inferno remitti, non tantum quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam.

17 Objectiones iſtas, & alias quoque circa eamdem materiam jam ſolvimus lib. 4. ſent. d. 5. q. 9. nr. 5. Ad primam dicimus non eſſe eodem modo diſcurrendum de remiſſione venialis in via, & in termino, in via namque utique de peccato commiſſo aliqua deteſtatio habenda eſt ſaltem virtualis per actum voluntatis, quia ſumus in ſtatu merendi, & demerendi; at in Purgatorio ſufficit libera, & voluntaria pœnæ tolerantia abſque remurmuratione, quæ etiam eſt aliqua ſpecies deteſtationis ad ſtatum illum ſufficiens pro deletione peccati. Ad Confirmationem negavimus conſequentiam, quia licet ad pœnæ ſolutionem ſufficiat ſatiſpaſſio etiam involuntarie, & cum remurmuratione tolerata, ut notat Doctor 4. d. 15. qu. 1. ſub B. & declarat exemplo illius, cui ob patratum delictum invito manus abſcinditur, hic enim ſufficienter pœnam exſolvit patrati delicti, nec debet ab eo ulterior pœna exigi; hæc tamen involuntaria, & coacta ſatiſpaſſio cum remurmuratione ad deletionem culpæ non eſt ſufficiens; talis autem non eſt ſatiſpaſſio, per quam in Purgatorio venialia delentur, ſed libera, & voluntaria abſque ulla remurmuratione. Ad ultimum diximus non deeſſe Scotiſtas, qui ex eo principio deducunt veniale etiam in Inferno dimitti non tantum quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Ita Faber, Hiribarnes, & alii Scotiſtæ; probabilius tamen eſſe diximus poſſe veniale in Inferno dimitti tantum quoad pœnam, quæ temporalis eſt, non vero quoad culpam, quia ſatiſpaſſio damnatorum omnino involuntaria eſt, atque coacta, atque ideo licet poſſit eſſe ſufficiens ad pœnam tollendam, cum enim in tali ſatiſpaſſione ſervetur juſtitiæ æqualitas pro peccato puniendo, acceptanda videtur a Deo, tamquam ſolutio ſufficiens ad pœnam tollendam, non tamen culpam, quia ad hoc ulterius requiritur, ut pœna ſit patienter tolerata, & ſine remurmuratione, ut ex profeſſo declaratum eſt libr. 2. ſent. diſp. 6. *de Peccatis* quæſt. 8. quomodo autem durante culpa in damnatis peccati venialis poſſit ceſſare pœna, & ordo ad eam, declaratum eſt ibidem num. 120.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Pœnis, quæ in Purgatorio continentur.

18 CUm præcipuus finis Purgatorii ſit, ut animæ ibi exiſtentes pœnam peccatis ſuis debitam in hac vita quoad culpam remiſſis patiantur, & hac de cauſa Purgatorium fuerit a Deo inſtitutum, ut diximus qu. præc. ar. 2. ratio poſtulat ut conſequenter in hac quæſtione de qualitate, & gravitate illarum pœnarum agamus, & conſulto etiam hanc quæſtionem de genere, & acerbitate pœnarum Purgatorii præmittimus, antequam de ſuffragiis pro animabus illis agamus, ut fideles ſupra talem pœnarum gravitatem, & acerbitatem mature reflectentes miſeratione ducti ad animas, quæ his pœnis detinentur, & cruciantur, ſublevandas moveantur. Diſcurremus itaque brevitate jam conſueta, quotuplex illa pœna ſit, quam gravis, & acerba, quibus mediis, ſeu inſtrumentis exerceatur, quomodo incipiat, & continue ſuſtineatur, ac tandem quantum ſit duratura, & quando finiatur.

ARTICULUS PRIMUS.

An animæ Purgatorii pœnam damni, & ſenſus patiantur.

19 PRimo conſtat ex jam dictis li. 2. ſent. d. 4. q. 6. ab initio pœnam damni conſiſtere in carentia æternæ beatitudinis, pœnam vero ſenſus eſſe inflictionem alicuius doloris ultra privationem cæleſtium bonorum. Quod ergo animæ Purgatorii toto eo tempore, quo ibi detineantur, careant viſione beata, ſatis conſtat ex dictis qu. præced. quia non ſunt expeditæ, & aptæ ad Deum videndum; tum quia viſio beatifica non poteſt manere cum pœna. Difficultas modo eſt, an hæc carentia viſionis in animabus Purgatorii habeat rationem pœnæ damni. Prima, & ſatis communis ſententia affirmat, cuius præcipuum fundamentum eſt, quia animæ Purgatorii detinentur ab ingreſſu Paradiſi ratione culpæ commiſſæ, pro qua pœnam debitam in hac vita non adimplevere: ſed hæc eſt pœna damni; ergo &c. major probatur, quia nulla alia ratione ab illo ingreſſu detinentur, tam quantum eſt ex parte ſtatus, veluti naturalis, hoc

ipſo,

Digitized by Google

ipſo, quod ſunt extra corpus, ſunt in ſtatu ſufficiente ad videndum Deum, quia extra ſunt corpore mortali, & ſunt extra ſtatum viæ, nulla ergo alia cauſa eas impedit, niſi culpa commiſſa, quæ licet ſit remiſſa, adhuc tamen non eſt plene purgata. Ita D. Th. Riccardus, Paludanus, Durandus, Soto, Suarez, Bellarminus, & alii Recentiores.

20 Alia ſententia negat, quam tenet Caietanus tom. 1. Opuſcul. tract. 4. q. 4. & Faber noſter diſp. 36. cit. c. 3. pro qua adducit D. Bonavent. 4. d. 20. p. 1. art. 1. qu. 3. & Scotum, ex cujus principiis eam deducit, & probat, etenim 4. d. 50. q. 6. §. *Ad primam quæſtionem* explicans quid ſit pœna damni ait, quod non eſt ſola carentia beatæ viſionis, quia ſimplex carentia non eſt pœna, ſed carentia boni apti ineſſe, & boni propinqui, non remoti; & ſubdit neque hoc ſufficere ad perfectam rationem pœnæ damni, ſed ulterius requiri, quod illa carentia ſit involuntaria, & in hac ultima particula maxime conſiſtere rationem pœnæ; unde ad propoſitum pœna damni, quæ ponitur in damnatis, eſt carentia viſionis beatificæ, quæ eſt bonum aptum ineſſe illis, & hæc carentia eſt illis omnino involuntaria; ex hoc autem deducitur carentiam viſionis beatificæ in animabus purgantibus non eſſe vere, & propria pœnam damni, quamvis enim ſit carentia boni apti ineſſe illis, & ratione ſtatus, & ratione denudationis a corpore, & nullum aliud impedimentum adſit, niſi peccatum; tamen deficit hæc ultima conditio, quia hæc carentia viſionis beatæ in animabus illis non eſt involuntaria, ſed voluntaria, non quidem perfecta voluntaria, hoc eſt, ſpontanea electa, vel gratanter acceptata; quia hi modi voluntarii ibi non ſunt, ſed quia patienter tolerate, nec remurmurant contra Deum ut faciunt damnati, qui omnino carentiam illam odio habent, non ſic animæ exiſtantes in Purgatorio, ſed complacent in illa carentia, quia ſic Deus diſpoſuit. Cum ergo hæc pœna non ſit in illis omnino involuntaria, & eo præſertim modo, quo eſt involuntaria in damnatis, concludit Faber l. c. hanc carentiam in animabus Purgatorii non videri dicendam pœnam damni, & per hoc inquit ſolvi rationem oppoſitæ ſententiæ, quia procedit ex ſufficienti enumeratione conditionum, quæ faciunt carentiam alicujus boni eſſe pœnam damni vere, & proprie dictam.

21 Hæc tamen ratio non urget, quia ut diximus loc. cit. 2. ſent. diſp. 4. q. 6. n. 1. infantes cum ſolo originali decedentes paſſuri ſunt reipſa pœnam damni, ut communis ſententia docet in omni ſchola, & tamen de illa nullum habebunt dolorem vel triſtitiam, quia pœna damni in tali triſtitia non conſiſtit, ſed præciſe in ipſa carentia beatitudinis debitæ, quæ eſt pœna privativa maximi boni, illa vero triſtitia ad eam ſequens eſt moleſtia quædam poſitiva, quæ proinde ab aliquibus dicitur pœna ſenſus, & ut ait Scotus 2. dub. 53. q. un. per ſe pœna eſt ſola viſionis Dei privatio, etiamſi ad eam nulla ſequeretur triſtitia, licet non ſit pœna poſitiva, ſed ſolum privativa; ut enim ibi dicebamus, pœna duplicem poteſt habere ſignificationem, vel enim idem ſignificat, ac incommodum, & dicitur pœna damni præſcindendo etiam a triſtitia conſequente, quæ in carentia ſummi commodi ſita eſt: alio modo idem denotat, ac ſupplicium, & ita dicitur de pœna ſenſus, ad quam pertinere dicunt ipſam triſtitiam ad amiſſionem beatitudinis conſequentem, extendendo vocabulum ſenſus ad quodcumque ſecundum propriam ſpeciem perceptibile ad differentiam cujuſcumque negationis abſolute imperceptibilis, cum ſit nihil. Ex qua doctrina patet, quomodo intelligendum ſit, quod ait Scot. 4. d. 50. q. 6. N. §. *Ad quæſtionem*, quod ſcilicet, pœna damni, ut eſt carentia ſummi boni, non eſſet nolita, & conſequenter, niſi ad eam ſequatur triſtitia; loquitur enim de pœna ſumpta pro ſupplicio, non autem pro ſimplici incommodo, & privatione boni, ſic enim dari poteſt pœna ſine triſtitia conſequente, & abſque eo, quod ſit nolita, unde amentes, & pueri pœnam damni in bonis temporalibus, & ſpiritualibus pati dicuntur, quamvis nullo poſitivo ſupplicio, hoc eſt dolore, vel triſtitia afficiantur. Sicut igitur Doct. 2. d. 33. cit. ponit in infantibus cum ſolo originali decedentibus pœnam damni ſine triſtitia, & ait pœnam eſſe omnium graviſſimam in damnatis, quia accidit eis cum triſtitia, & deſperatione, quibus cum careat eadem pœna damni in infantibus, proinde dicitur eſſe in eis mitiſſima; idem pariter in propoſito ſervata proportione dici poterit de animabus in Purgatorio exiſtentibus, immo quod in eis aliqua etiam triſtitia detur, ut mox patebit.

22 Secundo dubitatur, an in animabus in Purgatorio exiſtentibus ſit etiam pœna vermis, ſicut eſt in damnatis. Affirmat Suarez diſp. 46. cit. ſect. 1. hanc quoque pœnam pati animas in Purgatorio exiſtentes. Negat, & quidem ſatis rationabiliter Faber l. c. quia ut habet Scotus 4. d. 60. cit. q. 6. lit. Q. vermis eſt quædam triſtitia, & remorſus conſcientiæ continuus propter amiſſionem ſummi boni commodi, quod eſt felicitas æterna, in illis autem animabus non erit continuus conſcientiæ remorſus amiſſionis talis boni, ſed definet completa ſatisfactione pœnæ debitæ pro peccatis commiſſis, & ideo pœnam vermis propria non patiuntur, ſicut damnati, in quibus talis conſcientiæ remorſus nunquam ceſſat. Confirmatur, quia triſtitia etiam quam patiuntur animæ purgantes ante completam ſatisfactionem, non eſt propter remorſus conſcientiæ, & errorem, quæ eſt damnatorum pœna, ſiquidem iſti præciſe triſtantur propter affectionem commodi, non autem juſtitiæ, nimirum propter Dei offenſam, at triſtitia animarum purgantium eſt propter affectionem juſtitiæ, quæ eſt ſancta, & pia triſtitia, & eſt idem quod contritio, in qua eſt diſplicentia, & quodammodo remorſus conſcientiæ, quod Deum offenderint, propter quam offenſam conſequenter Cœlorum ingreſſus eis differtur, & retardatur, ergo hæc triſtitia non eſt proprie, & in rigore remorſus conſcientiæ, & vermis, qualis eſt triſtitia, & pœna damnatorum. Ex dictis infertur in Purgatorio non tantum dari pœnam damni, ſed etiam aliquam triſtitiam de detentione ibidem, & mora, ſeu retardatione viſionis Dei procedentem, quamvis enim animæ illæ nihil patiantur, quod non voluntarie ſuſtineant, quatenus ea divina juſtitia provenit; hinc tamen neceſſario non ſequitur nullam in eis triſtitiam eſſe admittendam, quia ut conſtabit ex infra dicendis art. ſeq. n. 34. ex Seraphico, & Subtili Doctore, pœna multipliciter voluntaria dici poteſt, & quod una ratione voluntarium eſt, poteſt alia ratione dici involuntarium, & ut ſic aliquam afferre triſtitiam tali involuntario proportionatam; illa ergo carentia beatitudinis in animabus purgantibus voluntaria eſt ex ſuppoſitione, quod Deus illam vult, quodque ad ſatisfaciendum perfecte pro peccatis neceſſaria eſt, eſt autem involuntaria, quatenus eſt contra inclinationem charitatis, & naturale deſiderium beatitudinis, & ut ſic triſtitiam poteſt afferre; quod optime demonſtrat exemplum voluntarii inferius loc. cit. ex D. Bonav. adducendum, qualis eſt pœna, quæ ſuſtinetur a voluntate tolerante, ſicut cum amans, & deſiderans ſanitatem infirmatur, ſuſtinet quidem infirmitatem, tamquam pœnam divinitus inflictam, attamen ab ea liberari procurat, & ideo non eſt voluntaria directe, & ſimpliciter, ſed involuntaria, & ſic triſtitiam afferre poteſt ibi proportionatam.

23 Tertio quod ſpectat ad pœnam ſenſus, certum eſt animas Purgatorii igne affligi, & cruciari, & hunc ignem corporeum eſſe, & elementarem, ut expreſſe indicavit Apoſtolus 1. Corint. 3. dum loquit, exiſtentes in Purgatorio ſalvos fieri, *quaſi per ignem*, & ita docuit Conc. Flor. & antea Cyrillus lib. 10. in Jo. cap. 14. contra negantes purgatorium, & ſpecialiter contra Græcos negantes ejus ignem. Nec obſtat, quod Paulus dicat *quaſi per ignem*, etenim ut Faber advertit d. 36. cit. cum pluribus aliis c. 4. ab initio illa particula non eſt diminuens veritatem ignis, ſed explicat modum quo illi ſalvantur, qui eſt mediante illo inſtrumento ignis, ut ſit ſenſus, quod ille ignis eſt quaſi cauſa ſalutis eorum, quamvis enim non ſit cauſa principalis, eſt tamen cauſa inſtrumentalis. Confirmatur, quia viſiones, & revelationes, quæ de Purgatorio loquuntur, & Inferno, ignem unius non diſtinguunt ab igne alterius, niſi penes durationem, quia in Purgatorio eſt temporalis, in Inferno autem perpetuus, ac æternus, ut pluribus Patrum teſtimoniis Faber oſtendit l. c. Difficultas ſolum eſt, quomodo hic ignis, cum ſit corporeus, poſſit agere in ſpiritum, & cruciare animas corpore exutas, & ſpiritus dæmonum, cum vulgata ſit propoſitio corpus in ſpiritum nequaquam agere poſſe; in qua difficultate ſunt varii modi dicendi, tam antiquorum, quam recentiorum, quos ex profeſſo, & exacte examinavimus lib. 2. ſent. diſp. 2. *de Dæmonibus* quæſt. 6. per plures articulos, & tandem art. 3. concluſimus ſententiam in Scholis veriorem, & communiorem docere, Dæmones, & animas ſeparatas eſſe igni alligatas, ita ut ab eo liberari ſe nequeant, & ex hac alligatione cognita, & nolita admodum triſtari, & torqueri, quam alligationem ad ignem applicant, vel per modum carceris illos detinentis in certo loco, ne pro ipſorum libito ubique vagari poſſint, vel per modum objecti determinantis illos ad continuam ſui conſiderationem, ne expedite valeant ad alia objecta cogitanda converti; vel per modum alligationis potentiarum quoad liberam executionem ſuarum functionum juxta varios modos tuendi hanc ſententiam, quæ eſt D. Thomæ, & Thomiſtarum part. 1. quæſt 64. art. 4. & contra Gentes cap. 94. ut teſtatur Suarez lib. 8. *de Angelis* cap. 24. & expreſſe Scoti, & Scotiſtarum 4. d. 43. quæſt. 2. ac Nominalium ibidem, & ſequuntur Recentiores paſſim; Et tandem in eod. art. 4. nu. 142. rationem aſſignamus, cur Deus potius igne voluerit uti pro cruciatu damnatorum, quam aqua, vel alia re creata, quia omnium in ordine naturæ nullum elementum activius eſt igne, nec ullum cum tanta acrimonia affligit corpus ſenſitivum, ut ignis, ut hinc conſtaret pœnam ſenſus damnatorum non eſſe talem, qualis ſequi ſolet ad alia objecta nociva; ſed eam determinata, vel ſaltem ei ſimilem, qualis ſequi ſolet in anima, cum corpus, cui conjuncta eſt, aduritur; ac tantundem pati ab igne per ſolam actionem intentionalem, quantum ſi huic conjuncta eſſet actio phyſica, & realis adurendi, ac proinde ad inſinuandam quantitatem, & qualitatem pœnæ damnatorum potuiſſe Scripturas, & Patres cum omni proprietate dicere, quod aduruntur, & cruciantur ab igne. Videantur igitur omnia ibi dicta, & diſputata de pœna ſenſus, & applicentur in propoſito, quamvis enim ibi ſit ſermo de igne Inferni, tamen illa omnia hic quoque locum habent in Purgatorio, cum etiam ignis iſte ſit corporeus, & cruciet ſpiritus, & animas purgantes, de quo rurſus agemus infra diſp. 46. q. 1. ar. 2.

24 Quarto præterea dubitatur, utrum animæ in Purgato-

rio

Digitized by Google

ſin torqueantur à Dæmonibus, tamquam divinæ juſtitiæ Miniſtris. Affirmant aliqui ob quaſquam viſiones, & apparitiones, quibus hoc ſignificari videtur, ut patet in vita D. Bernard. lib. 1. cap. 10. in qua dicitur quemdam Religioſum illi apparuiſſe cum quatuor, qui ipſum dilaniabant, & poſtea fuiſſe liberatum precibus ejuſdem Sancti, & idem etiam ſumitur ex Beda lib. 3. Hiſtor. Anglic. c. 19. & aliis. Negant tamen communiter Theologi, et D. Th. D. Bonav. Riccardus, & alii 4. d. 20. & 21. quos ſequuntur Suar. ſect. cit. Coninch. de Purgatorio diſp. 12. dub. 3. in fine, Faber, & Brancatus noſter, & alii Recentiores paſſim, quæ ſententia probatur ſolet ex indecentia, quæ foret, ſi animæ illæ benedictæ a Dæmonibus affligerentur, non enim conveniens videtur Deum Dæmonibus uti, tamquam ordinariis Miniſtris ad amicos ſuos puniendos, id enim non facerent in divinæ juſtitiæ executionem, ſed potius ex odio in genus humanum, & peſſima voluntate, ut faciunt in Inferno; tum etiam quia indecens omnino videtur, ut animæ eorum, qui finaliter victoriam contra Dæmones in hac vita reportarunt, puniantur ab eiſdem, ut divinæ juſtitiæ Miniſtris, eiſque in altera vita in punitione ſubjiciantur, quare concludunt Deum non uti Dæmonibus, tamquam ſuæ juſtitiæ Miniſtris ad puniendas animas in Purgatorio exiſtentes, ſed ipſummet immediate per ignem tamquam per inſtrumentum obedientiale eas punire. Neque obſtant viſiones, & apparitiones allatæ, cum ſint ſimbolicæ, & allegoricæ, & a Sanctis narratæ hoc modo ad oſtendendam pœnarum illarum acerbitatem, quæ a nobis intelligi nequeunt, niſi per exempla nobis connaturalia.

25 Poſtremo advertendum eſt, quod etſi detentio ignis formalis triſtitiam afferat etiam animabus in Purgatorio exiſtentibus, quia eſt nolita, attamen alio modo eſt nolita, quam a damnatis, ut ſupra dicebamus etiam de pœna damni, etenim damnati odio habent illam præſertim, quia eſt a Deo effective; animæ vero Purgatorii ſub hac ratione illam non abhorrent, nec odio habent, quia hic eſt actus inordinatus, qui in animabus illis in ſtatu gratiæ exiſtentibus locum habere nequit; quare dicendum eſt ab eis nolitam eſſe, quatenus eſt contra inclinationem propriæ commodi, ſecundum quam appetunt liberum uſum potentiæ ſuæ, tum etiam præſertim quia ſciunt ibi a Deo detineri in pœnam ſuorum peccatorum, & eis valde diſplicet, quod Deum offenderint, illa ergo detentio in igne eſt nolita ab animabus Purgatorii, non quia effective ſit a Deo, quo pacto eſt nolita a damnatis, imo hoc modo eſt ab eis volita, & valde placet ut hoc modo divinæ juſtitiæ ſatisfaciant, ſed eſt ab eis nolita, quia a Deo eſt volita effective in pœnam ſuorum peccatorum, quod eis valde diſplicet, eo quod illis peccatis Deum offenderint, unde talis triſtitia eſt propter affectionem juſtitiæ, quæ eſt ſancta, & pia triſtitia, quia procedit ex diſplicentia, quod Deum offenderint. Tandem ait D. Bonav. 4. d. 6. p. 1. a. 2. q. 2. quod ignis purgatorius materialis eſt materialiter animas puniens, nec modum curioſe humanus intellectus quærat, ubi divina juſtitia occulte ſic ordinat, quæ Seraphica doctrina eſt valde notanda.

ARTICULUS SECUNDUS.

De gravitate, & acerbitate pœnarum Purgatorii.

26 PRimo loquendo de pœna ſenſus, communis Doctorum opinio eſt, pœnam purgatorii acerbiorem eſſe qualibet pœna hujus vitæ. Ita D. Th. D. Bonav. Ricardus, Paludanus l. c. Scotus noſter 4. d. 21. q. 1. §. *In iſta quæſtione*, & alii paſſim, quod probant pluribus Sanctorum auctoritatibus, præſertim vero D. Auguſt. 21. de Civit. Dei cap. 27. ubi loquens de igne Purgatorii inquit: *Gravior erit ignis ille, quam quicquid homo pati poteſt in hac vita*, & lib. de cura pro mortuis agenda c. 18. loquens de eodem igne ait: *Et ſi æternus non ſit, miro tamen modo gravis eſt, excedit que omnes pœnas, quas aliquis in hac vita paſſus eſt*, & D. Anſelm. 1. Corint. 3. ait, *Sciendum eſt, quod gravior eſt ille ignis, quam quicquid homo pati poteſt in hac vita*, & in Elucid. loquens de pœnis purgatorii ait: *De quibus minimum majus eſt, quam maximum, quod in hac vita excogitari poteſt*, & plures alias auctoritates adducit Brancatus noſter diſput. 26. cit. art. 8. Scotus autem l. c. præter Sanctorum auctoritates hanc rationem adducit, quia illa pœna eſt involuntaria, & quo magis eſt involuntaria, tanto minus eſt ſatisfactoria, & ideo debet eſſe major, quam pœna hujus vitæ, quæ poteſt eſſe aliquo modo voluntaria, ut in ſuperioribus dictum eſt, quam rationem tangit etiam D. Bonav. d. 20. cit. p. 1. a. 1. q. 2. ubi ait, quod Dei juſtitia magis acceptat pœnas abſolute voluntarias, & a nobiſmetipſis electas, quam alias ab extrinſeco illatas, licet acceptatas, quia in illis totum eſt voluntarium purum, in iſtis vero eſt aliquid de involuntario mixtum. Rationabiliter ergo Deus ordinavit, quod pœna purgatorii ſit major pœnis hujus vitæ, quia homo in hac vita abuſus eſt tempore ſibi conceſſo ad benigniorem compenſationem faciendam.

27 Hanc tamen communem aſſertionem limitat D. Bonav. 1. c. & dicit poſſe aliquando dari maximam pœnam hujus vitæ, quæ ſit major aliqua pœna minima Purgatorii, poteſt enim aliquis eſſe, qui tantum purgare debeat aliquod leve veniale, & propter illud non videtur tantam pœnam mereri, illam igitur aſſertionem, quod pœna purgatorii omnem pœnam excedat hujus vitæ, ait S. Doctor, intelligendam eſſe ſecundum regulam Philoſophi, ſi optimum in uno genere eſt melius optimo in alio genere, & hoc ſimpliciter alio melius, ſimiliter intelligendum eſt hic, quod illa ſit major, non quia minima ſit major maxima in hoc genere, ſed quia maxima in illo genere major ſit maxima in hoc genere, quod probat ex D. Greg. dicente, quibuſdam revelatum eſſe quaſdam animas in umbra eſſe punitas. Vult igitur S. Doctor, quod omnis pœna purgatorii ſit major omni pœna hujus mundi ſecundum genus non in individuo, ita quod comparando maximam pœnam purgatorii cum maxima hujus vitæ, & comparando minimam pœnam purgatorii cum minima pœna hujus vitæ, ſemper purgatorii pœna major eſt iſta: comparando autem maximam pœnam hujus vitæ cum minima pœna purgatorii, ait pœnam hujus vitæ eſſe majorem illa purgatorii; & ratio etiam id ſuadet, quia rationabile non videtur nec divinæ juſtitiæ conſonum, quod ſi anima purgandi unum ſolum veniale habet luendum, omnes hujus vitæ cruciatus pro illo ſubire debeat, licet aliquam purgatorii pœnam mereatur; ergo non omnis illa pœna in individuo eſt gravior omnibus pœnis hujus vitæ. Et hanc D. Bonavent. doctrinam non ſolum amplectitur Faber noſter diſp. cit. cap. 5. ſed etiam Bellarminus lib. 2. *de Purgatorio* c. 14. Suarez diſp. cit. ſect. 3. & Bardus in expoſitione Bullæ Cruciatæ part. 4. tract. 1. capit. 2. ſect. 1. ubi ipſe quoque ait, rationabile non videri, quod pœna, quam aliquis in purgatorio patitur pro uno vel altero peccato veniali, ſit major quacumque pœna graviſſima hujus vitæ e. g. quam fuerit illa, quam paſſus eſt pro nobis Chriſtus Dominus, aliique Martyres. Et ut hoc clarius pateat, ponit caſum, quod aliquis pro peccatis patratis aſperam egerit pœnitentiam, adeo ut in fine vitæ parum illi remaneat ad plane ſatisfaciendum, & antequam exigam illam ſatisfactionem, quæ præſtanda ſuperſit, efficiat, moriatur, quis dicet paſſionem, quam iſte talis ſuſtinet in purgatorio, reſpondentem exiguæ ſatisfactioni eſſe majorem cruciatibus Chriſti, quos in ſua morte paſſus eſt? Manet igitur pœnas purgatorii eſſe graviſſimas, & acerbiſſimas, ideoque ſecundum genus ſpectatas eſſe duriores pœnis hujus vitæ; ut colligitur ex Patrum locutionibus, attamen in individuo ita eſſe non oportere, quia nulla videtur repugnantia ſatisfactionem exhibendam ad tam parvam quantitatem pervenire, ut pœna ſuſtinenda pro completa ſatisfactione ſit minor quam plurimus cruciatus, qui in hac vita reperitur, & hanc doctrinam ſequitur etiam Gammachæus in ſumma Theologiæ tom. 3. diſput. de *Purgatorio* c. 5. cum pluribus aliis, qui dicunt auctoritates Patrum eſſe intelligendas ſecundum genus, nempe pœnas purgatorii eſſe majores quam ſint, & de lege ordinaria eſſe poſſint pœnæ hujus vitæ, non autem eſſe intelligendas de quacumque pœna ſingulari comparata cum qualibet præſentis vitæ.

28 Secundo loquendo de pœna damni, Faber l. c. inquit, quod cum carentia viſionis beatificæ non ſit ab animabus purgantibus nolita, ſed volita, quia ſe conformant voluntati divinæ, quæ illam vult in ſatisfactionem ſuarum culparum, & cum tota triſtitia pœnæ damni ex nolitione oriatur, conſequenter dicendum eſt, ex hac parte non admodum gravem eſſe illam pœnam, & quod poteſt tantummodo illum aliquo modo affligere, quia ipſæ ſunt in cauſa, quod Deus nolit pro illo tempore dare illis beatitudinem, quia tamen ſciunt hanc carentiam non eſſe æternam, & habeant ſpem certam, & ſecuritatem conſequendi vitam æternam, non multum gravantur, & hoc poterat Faber aſſerere conſequenter ad ejus dicta, cum neget in animabus purgatorii eſſe pœnam damni vere, & proprie dictam, ut conſtat ex dictis ar. præced. Alii tamen communiter admittentes in illis pœnam quoque damni vere, & proprie dictam, dicunt acerbam eſſe ſuper omne malum temporale, quod homo pati poſſit in hac vita, cum D. Thoma 4. d. 21. q. 1. art. 1. ubi inquit hanc pœnam eſſe graviſſimam ex parte privationis tanti boni, quia licet temporalis ſit, majus tamen malum merito exiſtimatur, quam quodlibet temporale bonum vitæ præſentis, & conſequenter triſtitiam ortam ex illo malo apprehenſo eſſe majorem quolibet dolore, vel triſtitia hujus vitæ. Fundamentum eſt, quia magnitudo triſtitiæ oritur ex magnitudine boni amiſſi, ſeu mali præſentis, & ex vehementiori illius conſideratione, & ex magna affectione ad illud: hæc autem omnia excedunt in pœna illa, talis enim eſt viſio, & beatitudo cæleſtis, ut poſſeſſio illius vel per diem excedat omnia bona hujus vitæ ſimul ſumpta, & per diuturnum tempus poſſeſſa; animæ autem illæ ſanctæ optime gravitatem talis mali ponderant, & expendunt, & quod graviſſime pungit, cognoſcunt ſua culpa, & negligentia illud ſuſtinere; & cum ex alia parte Deum vehementer ament, & illum videre appetant, neceſſe eſt, ut vehementem triſtitiam inde concipiant. Veruntamen quamvis hic ſit optimus diſcurſus, negari tamen nequit, ut ait D. Bonav. l. c. multa eſſe, quæ dolorem illum lenire poſſunt in purgatorio. Primum eſt certitudo gloriæ futuræ, quæ ex natura rei non poteſt non afferre illis maximum gaudium, juxta illud Pauli *ſpe gaudentes*; Secundum eſt honeſtas, & rectitudo voluntatis, quam habent, quia libenter ſe conformant divinæ juſtitiæ,

Digitized by Google

ſtitiæ, unde fit illa pœna aliquo modo voluntaria, & conſequenter minus affligens. Tertium eſt divina charitas, per quam tali pœna gaudent, tamquam medio ad ſatisfaciendum Deo, & ad ejus viſionem obtinendam; & ideo D. Bonav. l. c. ex ſola dilatione viſionis beatæ non putat ex natura rei magnam triſtitiam pati, quia adſunt lenitiva præfata, ſed tantum quatenus ſubſunt ordini divinæ juſtitiæ, quæ facit ita ordinari, & moveri hos affectus ſicut neceſſe eſt ad condignam, ſeu proportionatam punitionem ſingularum animarum; quam doctrinam amplectitur etiam Suarez diſp. 46. cit. ſect. 3. Stephanus a Sancto Gregorio de divinæ pietatis vinculis lib. 3. c. 39. de purgatorio, & alii plures tam veteres, quam recentiores.

29 Tertio quantum ad durationem pœnarum purgatorii aliqua certa ſunt, & aliqua incerta: certum in primis eſt pœnam illam non eſſe æternam, ſed temporalem, & ita ſupponit Scotus cum communi Eccleſiæ conſenſu 4. d. 19. lit. D. & d. 21. q. 1. quod expreſſe ex illo D. Pauli deducitur 1. Corinth. 3. *Salvus erit ſic tamen quaſi per ignem*, quibus verbis ſignificat animas purgatorii ab illis pœnis tandem evaſuras, certum eſt etiam nullam ex eis ab eis liberari, donec ſit plene purgata vel per propriam ſatiſpaſſionem, vel per aliorum preces, & ſuffragia, quia animæ ſemel in carcerem illum conjunctæ, donec ſolverint ultimum quadrantem, non liberantur, ut Chriſtus ipſe innuit Matth. 5. plene autem purgatæ ſtatim inde liberantur, & ad viſionem Dei admittuntur, cum nihil amplius remaneat, quod eas ab ingreſſu Cœlorum retardare poſſit, ut definitum eſt in Conc. Florent. ſeſſ. ultim. & Trident. ſeſſ. 6. can. 30. Rurſus certum eſt pœnam hanc purgatorii non eſſe ultra diem Judicii protrahendam, quod ex Matt. 25. colligitur, ubi dicitur omnes adultos, qui bonum, vel malum operari potuerunt, ſecundum opera eorum judicabuntur, & boni in Cœlum, mali autem ad Infernum finaliter deputabuntur; inſuper certum eſt multas ante diem Judicii eſſe liberandas communi Eccleſiæ conſenſu: & ratio eſt quia plures parvam pœnam habent purgandam, ideoque brevi tempore purgari poſſunt, vel per aliorum ſuffragia liberari, unde duratio pœnarum illarum non eſt æqualis in omnibus purgatorii animabus, quia non omnes ex hac vita decedunt cum æquali obligatione, & reatu ad pœnam pro peccatis remiſſis ſolvendam; & in hactenus dictis communiter Patres, & Doctores omnes conſentiunt.

30 Difficultas tamen eſt, ac incertum, quanto tempore duret cujuslibet purgantis pœna, ſeu quanto tempore unaquæque anima pro ſingulis peccatis ſive mortalibus remiſſis, ſive venialibus puniatur. Soto 4. d. 19. quæſt. 3. art. 2. in fine circa hoc dubium ita diſcurrit. Crediderim numquam aliquem in purgatorio viginti annis extitiſſe, imo ut mea fert opinio, nec decem, nam cum nemo illic ſit, niſi Dei amicus, contritio ejus, & poſt Chriſtum paſſum Sacramenta, & ſuffragia, & bona, quæ egit, opera ad cumulum ei ſatisfactionis accedunt, in ſumma non eſt credibile, ut quos pœnarum accumulatione expedire Deus brevius inde potuit, temporis prolixitate detineat, hæc Soto l. c. Communis tamen Doctorum ſententia docet quamplures animas in pœnis purgatorii longe majori tempore detineri, ac proinde terminum aſſignari non poſſe ultra quem purgatorii pœna non duret, & huic communi ſententiæ contra Sotum favet ipſius Eccleſiæ praxis, quæ ſuffragia etiam pro animabus illorum offerre ſolet, qui centum, & ducentos annos ante ex hac vita deceſſerunt, ut ex Anniverſariis defunctorum conſtat, quæ ſæpe celebrantur, ac etiam Indulgentiarum uſu, quæ conceduntur plurium annorum, quam decem, & viginti, unde deducitur Eccleſiam ſupponere animas pluſquam decem, & viginti annis in illis pœnis detineri, & fieri poſſe, ut tamdiu iis indigeant. Accedit fundamentum Soti nullius eſſe momenti, æque enim probat nullam manere in purgatorio ultra annum, quam ultra decennium; nititur enim in divina clementia, quæ non fert multo tempore amicos ſuos a ſuo conſpectu cohibere, & ideo pœnis magis intenſis longitudinem temporis ſupplet, ſed hoc argumentum, ut dicebamus æque probat pœnas illas non ſolum ultra decennium duraturas non eſſe, ſed neque per annum, quia etiam duratio decennalis intenſione majori pœnarum compenſari poſſet. Quare concludendum eſt hanc rem eſſe nobis omnino occultam, incertumque tempus, quo animæ ibi detinentur, & probabilius eſſe quamplures detineri per ſpatium centum, vel ducentorum annorum, & in fine mundi aliquas, quæ multa adhuc habebunt perſolvenda, intenſiſſimis pœnis mulctandas eſſe, quia breviſſimo tempore eas perſolvere debebunt. Et ex his demum ſequitur, quod ſolet inter vulgares, & ſimplices dici de pœna unius anni in purgatorio debita veniali, ſeptem vero debita mortali, nullum quoque habere fundamentum, cum neque ex Sacra Scriptura, neque ex Conciliis, neque ex traditionibus, vel Patribus id habeatur. Ita Bellarminus, Suarez, Coninch. Faber, & Brancatus ex noſtris, & alii paſſim.

31 Quarto quantum ad intenſionem pœnarum purgatorii difficultas eſt, an dictæ pœnæ ſemper durent in eadem intenſione, vel paulatim minuantur. Prima ſententia Bellarmini, Henriquez, & aliorum, affirmat pœnas purgatorii non durare ſemper in eadem intenſione, ſed mitigari, & paulatim decreſcere, quod probat, quia licet illæ animæ eamdem pœnam ſemper patiantur, ſive damni, ſive ſenſus, tamen quanto magis appropinquantur ad finem eo magis minuitur dolor. Deinde, quia etiam per ſuffragia dictæ pœnæ diminutionem accipere poſſunt tam quoad tempus, quam quoad intenſionem. Tandem id probat ex quibuſdam apparitionibus, & viſionibus; in quibus aliquæ animæ oſtendebant per ſuffragia piorum earum pœnam paulatim mitigari, quas viſiones referunt D. Bernardus in vita S. Malachiæ, Carthuſianus Dial. de Judic. part. art. 31 Beda. & alii. Secunda ſententia negat pœnas Purgatorii remitti per ſuffragia quoad intenſionem, ſed tantum quoad extenſionem, & diuturnitatem temporis, quod probat, quia tota illa pœna fuit taxata a Deo quoad intenſionis gradum tanto tempore duratura, & reſpondens tantæ multitudini, & gravitati peccatorum; ergo eo tempore animæ illæ in eadem intenſione pœnæ manere debent, ſicut ſi quis ob varia delicta per ſpatium decem annorum ad triremes damnetur, eodem modo punitur primo anno, ac ultimo. Ita Suarez, Bartholomæus a S. Fauſto, & plures alii, ac etiam Faber noſter loc. cit. ubi probabilius exiſtimat ſuffragia, & orationes pro defunctis juvare non ad intenſionem pœnæ minuendam, ſed ad diminutionem temporis, ſeu pœnæ extenſionem.

32 Sed pro faciliori hujus difficultatis ſolutione cum diſtinctione procedi debet; vel enim ſermo eſt de pœna damni, quæ conſiſtit in triſtitia carentiam beatitudinis connaturaliter conſequente, vel de pœna ſenſus, quæ ab agente extrinſeco corporeo infligitur, nempe ab igne; ſi de prima pœna ſit ſermo, valde probabile eſt ſemper diminui, nec in eadem intenſione durare, & ratio eſt evidens, quia objectum hujus triſtitiæ ſemper continuo fit minus, quatenus ſemper magis, & magis approximatur tempus, quo anima ad Cœlum tranſire debet, & beatificari, & deſiderium videndi Deum ſemper magis completur per approximationem ad ipſum Deum videndum; ergo in eadem proportione, ſecundum quam dilatio ad videndum Deum fit minor, decreſcit etiam, & minuitur triſtitia prædicta, quo enim magis dilatio fit minor, eo minus eſt apta ad triſtitiam cauſandum. At ſi loquamur de pœna ſenſus, non ita abſolute diſcurrere poſſumus, quod quanto magis pœna approximatur ad finem, eo magis minuatur dolor, quia objectum ejus quod eſt ignis unde provenit, non minuitur; & cum in principio damnatæ ſunt animæ ad talem pœnam, damnatæ ſunt ad certam, & tantam pœnam, & tanto tempore, unde videtur, quod toto tempore talis pœna in eadem intenſione durare debeat; ſed adhuc pro tuenda prima ſententia dicere poſſumus hanc pœnam potuiſſe a Deo taxari ita, & præſcribi juxta quantitatem, & qualitatem peccatorum, ut pœna iſta minuatur, & quoad durationem, & quoad intenſionem, ut v. g. tale peccatum talem, & tantam habens malitiam per quatuor annos puniatur cum intenſione, quæ ſucceſſive remittatur. Sed re vera quod attinet ad pœnam ſenſus aliquid determinate ſtatuere non poſſumus, cum ſit res nobis occultiſſima, & ſolum ex quibuſdam levibus conjecturis aliquid deducatur. Neque revelationes illæ diminutionem pœnæ quoad intenſionem ſufficienter ſignificant, cum ſolum ſignificare poſſint diminutionem pœnæ quoad temporis diuturnitatem, & majorem ad tempus beatitudinis approximationem, vel illius triſtitiæ diminutionem, quæ ex carentia beatitudinis reſultat, cujus triſtitiæ objectum ſemper decreſcat, ut diximus: ex quibus patet pro neutra ſententia ſolidum eſſe fundamentum, & utramque probabiliter ſuſtineri poſſe.

33 Quinto quæri ſolet, an poſſint animæ Purgatorii ante finitam purgationem ad tempus inde exire, hoc eſt, an illæ animæ toto illo tempore, ita ſint illi loco addictæ, ut etiamſi velint inde egredi nequeant, adeout continuus ille carcer ſit veluti pars gravitatis illius pœnæ. Patres & Theologi omnes communiter negative reſpondent; & aliqui rationem reddunt, quia anima ſeparata non poteſt moveri localiter arbitrio ſuo, nec etiam virtute motiva Angelorum, vel Dæmonum, ſed ſoli Deo talis motio reſervata eſt. Sed hæc ratio falſum aſſumit, ut bene Suarez advertit diſp. 46. cit. *in fine*, nam anima etiam a corpore ſeparata poteſt moveri virtute ſua non minus, quam Angelus, niſi a Deo impediatur, ut ex profeſſo probavimus in lib. de Anima diſp. 8. q. 3. de loco motuque locali animæ ſeparatæ; poteſt etiam a Dæmone virtute naturali moveri, ſi a Deo permitteretur, quamvis de facto non poſſit, quia a Deo non permittitur. Ratio ergo in ordinationem divinam, & legem divinæ juſtitiæ reducenda eſt, quæ ibi animas detinet, damnatas quidem violenter, & coacte in inferno, purgantes vero voluntarie in Purgatorio, quia divinam voluntatem, & ordinationem cognoſcunt, eique voluntarie, & libenter ſe ſubmittunt. Hæc tamen lex diſpenſabilis eſt, ut Patres communiter docent, unde D. Aug. lib. 10. de Civ. c. 26. probabiliter credit veras eſſe apparitiones, quæ multoties leguntur ex divina permiſſione in bonum dictarum animarum, & in exemplum viventium, ut legitur etiam apud D. Greg. 4 Dial. Bedam, & alios, & Auguſt. adducit præſertim in exemplum animam Moyſis, & Eliæ, quæ tunc erant in Limbo. Idem ergo veriſimile eſt ex diſpenſatione divina animabus Purgatorii aliquando contingere poſſe, ut ſuadent exempla quædam a dictis Patribus relata. Advertendum tamen eſt cum Suar. loc. cit. quando hæc diſpenſatio fit, a

pœnam

Digitized by Google

pœnam animarum apparentium non interrumpi, quia ignis ille ſicut dæmones in hoc aere cruciat, & torquet, ita etiam illas animas continuo torquere, & purgare poteſt, ut in eiſdem viſionibus relatis a Patribus oſtenſum eſt; & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia talis pœnæ intermiſſio earum potius pœnam augeret, quam minueret, tempus beatitudinis amplius differendo.

34. Poſtremo quæri ſolet, an pœna Purgatorii voluntaria ſit, quam difficultatem ex inſtituto tractat, & reſolvit D. Bonavent. 4. diſtinct. 20. cit. p. 1. ar. 1. qu. 3. ubi in corpore quæſtionis ait aliquam pœnam dici tripliciter voluntariam; uno modo aſſumitur a voluntate imperante, ſicut eſt pœna pœnitentialis; alio modo quia ſuſtinetur a voluntate acceptante, ſicut eſt pœna Martyrum, quæ adeo eis placet, quod ab ea liberari non vellent. Tertio modo eſt quædam pœna, quæ ſuſtinetur a voluntate tolerante, ut pœna, quæ eſt in patientia, ita quod ejus oppoſitum eſt in deſiderio, ſicut cum amans, & deſiderans ſanitatem infirmatur, ſuſtinet quidem infirmitatem, tamquam pœnam divinitus inflictam, attamen ab ea liberari procurat, & hoc modo inquit Sanctus Doctor voluntariam eſſe pœnam purgatoriam in viris juſtis, qui voluntarie eam ſuſtinent, & deſiderant vehementer ad gloriam pervenire, & alios ſibi ad hoc auxilium præbere. Hoc etiam deducitur ex iam dictis libr. 2. ſent. diſput. 5. de Actibus humanis, ubi diximus voluntarium eſſe duplex, abſolutum ſcilicet, & conditionatum; primum eſt, quando voluntas circa aliquod objectum elicit actum proſecutionis, vel electionis abſolute, & non ex ſuppoſitione alicuius circumſtantiæ, quod accidit quotieſcumque vult aliquod objectum bonum abſque ullo incommodo ſaltem apprehenſo; conditionatum vero eſt, quando voluntas abſolute, & ſecundum ſe nollet aliquod objectum, nihilominus, ut aliquod maius malum evitet, vel aliquod maius bonum obtineat, proſequitur illud quod ſibi commodum abſoluta non eſt, & hoc modo volita ſunt omnia mala illata, quæ liberant a majori malo, vel ad finem aliquem bonum conducunt, ut patet de inciſione brachii, vel cruris in periculo mortis, projectione mercium in caſu tempeſtatis, & ſimilibus: & hoc voluntarium conditionatum dupliciter adhuc contingere poteſt, nempe per electionem, poteſt enim aliquis ob meliorem finem, vel ad maius malum evitandum ex ſeipſo aliquod incommodum eligere, ut de pœnitente dictum eſt, vel per ſimplicem acceptationem, poteſt enim non eligere illud incommodum, ſi tamen adveniat ab extrinſeco aliquo gratanter acceptare ob meliorem finem, vel ad fugiendum majus malum, ut de martyre dictum eſt; vel tandem per puram tolerantiam, ut pœna quæ eſt in patientia, ita quod eius oppoſitum eſt in deſiderio, & hæc acceptatio, & tolerantia malorum voluntaria eſt etiam ſatisfactoria, & virtuoſa, docet Trident. in ſeſſ. 14. can. 13. in his enim patientiæ virtus maxime verſatur, quæ doctrina eſt Scoti 4. diſt. 14. q. 1. art. 3. §. *De ſecunda concluſione*.

35 In propoſito igitur dicendum eſt, pœnas purgatorii eſſe animabus illis voluntarias, non abſolute, ſed conditionata, non quidem abſolute, quia pœnæ, & incommoda non ſunt objecta proſecutionis abſolute, hæc enim bonum reſpicit, ſed tantum conditionata, quo pacto volita ſunt omnia mala illata, quæ ad finem aliquem bonum conducunt, vel liberant a maiori malo, & licet aliquando poſſint etiam eligi mala, ut ſunt pœnitentiæ ſponte aſſumptæ, & ejuſmodi mala ſint magis voluntaria, in genere conditionatorum; adhuc tamen ſunt etiam voluntaria, quando non eliguntur, ſed ab alio inferuntur, licet non ita perfecta, ſicut priora, alioquin actus patientiæ in malis ab extrinſeco illatis virtuoſi non eſſent, cujus oppoſitum docuit Chriſtus Dominus Lucæ 23. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*. Denique ſiquid obſtaret, maxime eſſet, quia animæ purgandæ triſtantur de pœnis; ergo non ſunt voluntariæ, quia triſtitia eſt de rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Sed ſatis conſtat ex ſuperius dictis conſequentiam non valere, cum pœna enim multipliciter voluntaria dici poſſit, & quod una ratione voluntarium eſt, poſſit alia ratione dici involuntarium, poteſt, ut ſic aliquam afferre triſtitiam tali involuntario proportionatam, ut diximus art. præced. num. 22. Accedit ad triſtitiam ſufficere quoque interdum nolitionem objecti conditionatam ex Scoto 3. diſtinct. 15. q. unic. §. *Præter duas*, ubi ait Chriſtum Dominum abſolute volentem paſſionem, & mortem, ut patet ex illo Iſaiæ 53. *oblatus eſt, quia ipſe voluit*, & nihilominus adhuc triſtitiam paſſum fuiſſe, *triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, hæc autem triſtitia ex nolitione abſoluta mortis procedere non potuit, ſed tantum ex conditionata, quam illis verbis expreſſit: *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me Calix iſte*.

ARTICULUS TERTIUS.

De quibuſdam aliis ad ſtatum purgantium ſpectantibus.

36 PRimo quæritur. Qua ratione animæ corporibus egreſſæ iudicentur, & ad loca deſtinata deferantur, & difficultas eſt, quando hoc iudicium particulare fiat, a quo fiat, ubi fiat, & quomodo ad locum ſibi deſtinatum deferantur. Quidam putant hoc a Dæmonibus fieri, quod ſatis probabile eſſet, ſi vera eſſet ſententia dicentium eas etiam in Purgatorio a Demonibus torqueri, par enim eſſet ratio, ut ſi dæmones eas coram Deo accuſent, & iudicatas torqueant, etiam ad locum ſupplicii deducant. Verum cum hæc ſententia ſit ſuperius reiecta art. 1. huius quæſtionis n. 24. dicendum eſt cum D. Bonavent. diſt. 20. cit. p. 1. art. 1. q. 5. in corpore quæſtionis, probabilius eſſe, quod in egreſſu animæ a corpore aſſiſtant, & ſpiritus bonus, & ſpiritus malus, unus, vel plures, & tunc ſecundum veritatem ferri ſententiam, & ſi bona eſt, per miniſterium boni Angeli, vel adducitur in Cœlum, vel in purgatorium, quouſque poſtquam purgata fuerit, per eius miniſterium educatur, ita quod ipſe ſolus ſit deductor, & non tortor, ſi vero ſit mala, per miniſterium dæmonum deducitur ad infernum; ita in hac difficultate diſcurrit Sanctus Doctor loc. c. Unde iuxta ejus mentem dicendum eſt ſtatim a morte hominis animam ipſius iudicari, quod etiam docuit D. Thomas in 3. part. q. 59. art. 5. ad 1. & ſequuntur Bellarminus, Suarez, Coninchius, & alii Recentiores paſſim, & clare deducitur ex Scripturis, nam Lucæ 23. latroni dicitur: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, & 16. de Epulone dicitur: *Mortuus eſt dives, & ſepultus in Inferno*, ex quo colligitur iuſtorum animas ſtatim ad Cœlum deduci poſt mortem, ſi ab omni peccato ſunt puri, damnatos vero ſtatim in Infernum detrudi, utrumque autem ſemper Judicis ſententia præcedit, quia illis gloria decernitur, iſtis vero pœna æterna: eodem ergo modo de his diſcurrendum eſt, qui ad purgatorium mittendi ſunt.

37 Deinde ex eadem D. Bonaventuræ doctrina, ut ſatis probabile deducitur, animas iudicari in ipſo loco, in quo a corporibus decedunt, quia ſi alio duci deberent, cum hoc in inſtanti fieri nequeat, aliqua mora inter mortem, & iudicium intercederet, atque ita non ſtatim a morte hominis eius anima iudicaretur, ſed paulo poſt, tum quia conveniens non videtur animas, peccato inquinatas, ut ſunt damnandæ, vel aliquo veniali, ut purgandæ, primo ad Cœlum deduci, ut iudicentur, & inde ad locum ſupplicii reduci. Rurſus probabile eſt, ut dicunt Suarez, Valentia, Coninchius, & plures alii, hoc iudicium a Chriſto homine fieri, iuxta illud Joann. 5. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio*, unde Matth. ult. Chriſtus ait, omnem poteſtatem in Cœlo, & in Terra ſibi datam, quod etiam de hac iudiciaria poteſtate intelligendum eſt, & probabilius etiam eſt, ut præfati Doctores advertunt, animas iudicandas Chriſtum eſſe viſuras in humana forma ſibi apparentem, ut ait Innocent. III. l. 2. de contemptu mundi cap. 43. ſicut enim Chriſtus in ultimo, & univerſali iudicio ſic apparebit, & palam ab omnibus videbitur ad maiorem bonorum conſolationem, & malorum terrorem, ut ſuum Judicem videant; Ita etiam ob eandem rationem de iudicio particulari diſcurrendum videtur, neque in hoc cernitur repugnantia, quia Chriſtus per divinam potentiam etiam in maxima diſtantia poteſt animabus apparere in forma humana. Denique ex eadem D. Bonaventuræ doctrina probabilius etiam eſt, dæmones animas iuſtorum ad purgatorium non deducere ob rationes ſuperius adductas n. 24. ad probandum, quod in his puniendis non utitur illis, ut Miniſtris; ſed Angelos ſanctos conſolationis cauſa, ſicut in Evangelio legitur eos animam Lazari in ſinu Abrahæ deduxiſſe. Nec obſtat, quod in legenda D. Martini dicitur, quod Diabolus aſtabat ad eius obitum; unde dixit: *Quid adaſtas hic cruenta beſtia?* etenim ut ait S. Doctor l. c. ad 2. non aſtabat Diabolus, ut ad purgatorium adduceret, ſed quia cupiebat inſidiari calcaneo, & per hoc detrahere in abyſſum.

38 Secundo quæritur, an animæ purgatorii ſint certæ, & ſecuræ de propria ſalute. Quidam putarunt inter alias pœnas, quæ reperiuntur in purgatorio, unam eſſe incertitudinem de propria ſalute, qua pœna cruciari omnes animas purgantes aſſeruit Lutherus, antequam purgatorium totaliter negaret, aliquas vero tantum, & non omnes iuxta Dei diſpoſitionem dixerunt Carthuſianus, Michael Bajus, & alii nonnulli, cui opinioni adhæſerunt etiam alii apud Divum Bonaventuram d. 20. cit. art. 1. q. 5. qui dicebant, quod pro acerbitate pœnarum in purgatorio ita abſorbetur ſpiritus, ut ubi ſit ignoret, & ex hoc dubitat, utrum ſit in Inferno, vel extra, ſicut anima ex dulcedine extra ſe rapitur, ut neſciat an in corpore, an extra corpus hoc videat, ſic ſuo modo in pœnis dicebant ſe habere, & pro ſtatu illo minorem certitudinem eſſe ſecundum actum, quam pro ſtatu iſto, licet non ſit minor ſecundum habitum, imo quodammodo major. Oppoſitum tamen docent communiter Theologi omnes tam veteres, quam recentiores cum D. Thoma 4. diſt. 21. quæſt. 1. & D. Bonaventura loc. cit. imo Braneatus noſter diſp. 26. cit. ar. 8. §. 4. ait non tantum hanc eſſe communem Eccleſiæ ſenſum, ſed etiam de fide, & quamvis pluribus rationibus id probent Bellarminus, Suarez, Coninchius, & alii Recentiores, præcipua tamen, & potiſſima ratio, ut ait Faber diſp. 30. cit. c. 3. ab initio eſt, quia ſecundum communem Theologorum ſententiam 4. d. 47. datur duplex judicium, ſcilicet univerſale, & particulare, univerſale fiet in magno die judicii univerſalis, particulare vero fit in morte uniuſcujuſque, per quod judicium unaquæque

Digitized by Google

que anima ad eum locum determinatur, in quo in æternam eſt manſura, & ad præmium, vel pœnam, quam eſt conſecutura. Per hoc ergo judicium particulare, & per definitivam ſententiam in eo datam unaquæque anima, quæ ad purgatorium mittitur, novit, & certo cognoſcit, quod eſt in gratia Dei, & quod finaliter ad ſtatum beatitudinis eſt determinata, ſed quod ante Cœli ingreſſum, & beatitudinis poſſeſſum, debet in purgatorio luere pœnam pro peccatis etiam remiſſis luendam, ut ſatis conſtat ex modo dictis in quæſtio præcedenti, ſcit etiam animæ purgans, quod hæc ſententia Dei in hoc judicio particulari data eſt immutabilis, & ideo tranſacto, & completo illarum pœnarum tempore in Cœlum evolabit.

39 Hoc etiam probat D. Bonav. l. c. ex deſtructione fundamenti adverſæ opinionis, dicere ſiquidem quod acerbitate pœnarum abſorbeatur judicium illarum animarum, ac proinde ignorent, ubi ſint, & ſic dubitent, ne ſint ad infernum damnatæ, & in diſperationis motu prorumpant, non ſolum eſt contra fidei noſtræ principia, ſed etiam contra rationem, quia etſi ſpiritus carni conjunctus poſſit ab ejuſmodi pœnis ideo abſorberi, ut uſum rationis amittat, ſpiritus tamen ſeparatus, qui immortalis eſt, non videtur adeo abſorberi, cum fortior ſit ad ſuſtinendam magnam pœnam in ſe, quam in corpore parvam, & quod illud verum ſit probat ex Greg. 4. Dial. ubi dicit, quod quidam in Purgatorio exiſtentes in gravibus pœnis petierunt adjutorium pro liberatione; ergo ſciebant ſe eſſe aliquando liberandos. Probat etiam ex illo, quod habetur in homilia de Divite, & Lazaro, ubi dicitur, quod damnati ſæpe ſe electos conſiderant uſque in diem judicii; ergo pœna illa infernalis improportionabiliter gravior eſt, quam purgatoria, & illa non abſorbet uſum rationis in damnatis, qui ſunt oppreſſi verme, & deſperatione, & culpa, quanto magis nec iſte pœnæ in Purgatorio ſpiritus juſtorum abſorbebit, qui fortificati ſunt bona conſcientia, & ſpe, & divina gratia, & ideo dicendum eſt, quod animæ in Purgatorio majorem habent certitudinem de gloria, quam etiam illæ, quæ in via ſunt, ſicuti habebant animæ in Lymbo, & iſta certitudo media eſt inter certitudinem viæ, & patriæ, in patria enim eſt certitudo tentionis evacuans expectationem, & timorem, in via vero eſt certitudo expectationis immixta timori, quæ quilibet labi poteſt, dum eſt viator, in purgatorio autem eſt medio modo, ſcilicet certitudo eſt expectationis eorum, quæ nondum obtinuit, ſed eſt evacuatio timoris propter confirmationem liberi arbitrii, quo deinceps ſcit ſe peccare non poſſe, & ſic patet, quod eſt major certitudo, dum evacuatur timor de lapſu. & illa evacuatio non eſt per animæ majorem perfectionem, ſed per ſtatus mutationem, quare concludit S. Doctor, quod in Purgatorio eſt certitudo media inter certitudinem viæ, & patriæ, cum certo ſciant, qui illibi detinentur, ulterius labi non poſſe. Dices ſi in purgatorio augeretur certitudo, augeretur etiam conſolatio, & minueretur flagellatio; ergo ſi eſſet ibi major certitudo, eſſet minor afflictio ibi, quam in præſenti, ſed non eſt minor, ſed major afflictio, quam in præſenti, ut patet ex dictis, ergo eſt minor certitudo. Reſpondet Sanctus Doctor l. c. augmentata certitudine augeri conſolationem eſſe verum cæteris paribus, ſed quoniam illa certitudo eſt cum afflictione, & expectationis dilatione, ideo non tam viget ibi conſolatio, quam afflictio, attamen nec ira ſua continet miſericordias ſuas Dominus, ſed cum iratus eſt, miſericordiæ ſuæ rememoratur, & vehementer afflictas aliqua ſpei certitudine reſuſcitat.

40 Tertio quæritur, an animæ purgatorii ſint in ſtatu merendi, & demerendi, & difficultas poteſt eſſe de merito tam de condigno, quam de congruo, & communi Patrum, & Theologorum conſenſu, & præſertim Scoti 2. diſtinct. 7. q. un. §. *De ſecunda*, eſt animas illas non poſſe mereri, nec demereri, ſed inſtanti mortis, & ſeparationis a corpore confirmari in gratia & in bono, itaut non poſſint amplius peccare, & hoc expreſſe colligitur ex Sacra Scriptura, tam in veteri, quam novo teſtamento, nam Eccleſiaſt. 11. homo comparatur arbori, quæ quandiu vivit creſcere poteſt; abſciſſa vero creſcere ceſſat, *ſi ceciderit lignum ad Auſtrum, vel Aquilonem, quo loco ceciderit, ibi erit*, quem locum explicant Hier. & Bernard. de immutabili ſtatu animæ, qui eſt in alia vita, & c. 14. illa ſignificatur his verbis: *ante obitum veſtrum operate juſtitiam, quia non eſt apud inferos invenire cibum*, hoc eſt, opera meritoria, ut paſſim Patres exponunt. Habetur etiam hæc veritas adhuc expreſſe magis in teſtamento novo illis Chriſti verbis Joan. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt, veniet nox in qua nemo poteſt operari*; ubi per noctem intelligitur tempus illud, quod poſt mortem ſubſequitur, in quo bona opera meritoria operari non poteſt, ut exponit Auguſt. tr. 44. in Joan. & paſſim alii Patres, & Lucæ 16. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris amplius villicare*, ubi Patres per non poſſe villicare intelligunt non poſſe mereri. In his itaque & pluribus aliis Scripturæ locis univerſaliter habetur poſt hanc vitam non eſſe amplius tempus operandi, quæ verba cum omnis bonæ operationis ſint excloſiva, quæ juvet ad vitam æternam, & pœnæ temporalis remiſſionem, conſequenter dicendum eſt neque de condigno, neque etiam de congruo, ut quidam putant, animas in purgatorio aliquid mereri poſſe in ordine ad propriam ſalutem. Ratio autem hujus rei eſt divina voluntas, quæ diſpoſuit ſtatum merendi, & demerendi eſſe hanc vitam, unde animæ, illæ ideo demereri, & peccare nequeunt, quia Deus ita eas conſervat ſingulari ſua providentia, ut in nullum peccatum incidere poſſint, & e contra ideo nullo modo ibi mereri poſſunt, & pro peccatis ſuis proprio ſatisfacere, quia omne tempus merendi, & ſatisfaciendi una cum hac vita finitur, unde licet pœnas illas voluntarie ſuſtineant, non quidem ſimpliciter, ſed quia patienter tolerant, ſeque divinæ voluntati conformant, quod genus voluntarii in hac vita eſt cauſa meriti, nihilominus ob prædictam ſtatus diverſitatem in illis non eſt meritorium, unde pœnas ſuorum peccatorum luere ibi dicuntur, non per ſatisfactionem proprie dictam, ſed tantum per ſatispaſſionem, ut ſupra dictum eſt. Ex quibus patet has animas partim eſſe in termino, quatenus amplius, nec mereri, nec demereri poſſunt, partim vero in via, quia nondum ſunt in gloria, ſed ad illam tendunt, & ſic in quodam medio ſtatu inter viatores, & comprehenſores ſunt conſtitutæ, poſſuntque dici eſſe in termino gratiæ, nondum vero in termino gloriæ.

41 Sed objicies animas illas eſſe in ſtatu merendi, & demerendi, nam ex una parte invenitur in eis omnia principia ad merendum, ſiquidem habent fidem ſupernaturalem, gratiam ſanctificantem, charitatem, libertatem, &c. ergo reperiuntur in eis omnia requiſita ad libere exercendas operationes ſupernaturales meritorias. Tum quia actus illarum non ſunt mali, nec indifferentes, nec tantum naturaliter boni, ſed ſupernaturaliter; ergo meritorii, quia dari nequit medium inter actum meritorium, & bonum moraliter, ac ſupernaturaliter. Deinde ex alia parte aliqui actus illarum non ſunt conformes divinæ voluntati, ſiquidem Deus vult eas eſſe in pœnis & cruciari pro tanto tempore, ipſæ autem id renuunt, & ab eis liberari certe cupiunt; ergo poſſunt etiam demereri. Reſpondetur negando conſequentiam, quia licet in animabus purgatorii ſint omnia principia intrinſeca ad merendum, deficit tamen ſtatus congruus, & requiſitus ad meritum, & hoc ex lege divina, qua Deus diſpoſuit ſtatum merendi eſſe hanc vitam, & licet faciant actus bonos, & ſupernaturales, tamen ratione ſtatus non acceptantur ad meritum ex eodem Dei decreto, quo ſtatuit opera hominis ad meritum, & demeritum ordinare dummodo fiant dum anima eſt in corpore, ut ait Apoſtolus 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, ſicut geſſit ſive bonum, ſive malum*, ubi Gloſſa ordinaria, quæ eſt Aug. ait, dici *propria corporis*, quia nullus meretur, vel demeretur, niſi dum eſt in corpore. Ad aliam objectionem pro demerito negatur aſſumptum; ad probationem dicendum eſt animas purgatorii appetitu naturali utique pœnas illas refugere, nec enim inclinantur ad eas, ſed maximam habent repugnantiam, cum hoc ſit naturæ intrinſecum, appetitu autem deliberativo eas abſolute volunt, ut nempe Deo per pœnarum ſufferentiam ſatisfiat, licet adhuc conditionate nolint ſi nempe Deo placeret, quod tamen conformitatem non impedit cum divina voluntate, ſicut Chriſtus Dominus conditionate quidem, ipſe, ſi Deo placebat, calicem paſſionis recuſabat dicens, *Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me Calix iſte*, quia tamen abſolute voluit, quod Deus, dum dixit *Verumtamen fiat voluntas tua*, actus patiendi, & acceptandi tam bonus fuit, ac meriti infiniti, ut conſtat ex dictis articulo præcedenti in fine.

42 Quarto quæritur, an animæ illæ ſaltem poſſint pro nobis orare, & aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare. Prima ſententia negat, & ratio eſt, quia animæ illæ non ſunt in ſtatu orandi pro aliis, & aliquid impetrandi, ſed potius in ſtatu, ut oretur pro illis, quam ut ipſæ orent pro aliis, ſunt enim debitrices, & in carcere propter debita propria.

Confirmatur; quia cum adhuc non ſint in ſtatu gloriæ, nec Deum videant, cognoſcere non poſſunt, quæ nos hic facimus, aut cogitamus, nec quibus indulgemus, nam ut ait D. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis agenda cap. 13. mortui ignorant, quæ nos hic agimus, & fruſtra orarentur a nobis cum noſtras orationes cognoſcere nequeunt. Ita Div. Thomas 2. quæſt. 83. art. 11. ad 3. quem plures alii ſequuntur. Secunda ſententia affirmat, & ratio eſt, quia animæ illæ ſunt ſanctæ, & Deo charæ, & quamvis ab ipſo non affligantur affligantur, tamquam ab inimico, ſed tamquam a juſto judice, & a patre benigno, cum igitur nos ex charitate diligant, & noſtri recordentur, & ſaltem generaliter ea pericula cognoſcant, in quibus nos viatores conſtituti ſumus in hac lacrymarum valle, & quantum divina ope, & auxilio indigeamus ad illa evitanda, nulla videtur repugnantia, quin pro nobis amicis ſuis, & benefactoribus orare poſſint. Confirmatur, quia Patres, qui erant in ſinu Abrahæ orabant pro viventibus, & pro Sancta Civitate, ut de Onia, & Hieremia refertur 2. Machab. cap. ult. neque irrationabile eſt Sanctos Angelos interdum aliqua animabus illis revelare, quæ hic fiunt a viventibus earum amicis, vel alio titulo conjunctis, ut ſciant a nobis pro illis orari, ideoque & ipſi viciſſim pro nobis orent. Neque obſtat, quod dictæ animæ ſint in carcere, & debitrices, quia etiam nos debitores ſumus, & pro aliis oramus, & quamvis ſint debitrices, & in car-

Digitized by Google

in carcere, hoc tamen non obſtante ſunt in gratia, & gratæ Deo, & ideo poſſunt pro nobis orare. Ita Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 15. Valentia, Medina, Suarez, Faber, & Brancatus ex noſtris, & plures alii, qui tamen omnes fatentur, quod licet hæc omnia ſint probabilia, & ſatis pie credi poſſint, quia tamen non ſunt omnino certa, primam opinionem ſua probabilitate non carere, & addit Faber diſp. 36. citat. quod licet nullum ſit inconveniens animas illas aliquando orare pro nobis, non tamen hoc paſſim facere poſſe, nec ratione illius ſtatus id ſibi competere, ita etiam diſcurrit Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 38. art. 1.

43 Poſtremo quæritur, an animæ in purgatorio exiſtentes miracula edere poſſint. Et communiter affirmative reſpondent Auctores adducti, & ratio eſt, quia nulla eſt repugnantia, vel incongruentia quod Deus intuitu animarum purgantium miracula faciat in comprobationem ſanctitatis illarum, fieri enim poteſt, ut aliquis vir bonus, & juſtus in hac vita pluribus effulſerit virtutibus, & multa habuerit merita, & tamen cum aliquo veniali deceſſerit, quod quidem ejus ſanctitati non præjudicat; poteſt ergo Deus intuitu præcedentium meritorum, & operum beneficia, & miracula in viatore operari. Et quidem plures hujuſmodi caſus a SS. Patribus referuntur, & præſertim S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 40. narrat de Paſchaſio Sanctæ Sedis Diacono viro eleemoſynis, aliiſque piis operibus vacante, cultore pauperum, & ſui contemptore, quod cum eſſet defunctus, ejus Dalmaticam funeri ſuperpoſitam Dæmoniacus tetigit, ſtatimque ſanatus eſt, & quod poſtea Sanctus iſte Germano Epiſcopo Capuano in Angulanis thermis apparuit, eique manifeſtavit ſe manere in loco illo pœnali ibique deputatum eo quod in parte Laurentii contra Symmacum ſenſerat, rogavitque ut pro ſe Deum oraret, & hoc futurum eſſe ſuæ liberationis ſignum ab illis pœnis, ſi poſtea illum amplius ibi non inveniſſet, ſicut paulo poſt ita accidit, & alios ſimiles caſus refert Brancatus noſter diſp. 26. cit. art. 8. §. 5. poteſt ergo Deus intuitu animarum purgantium in comprobationem ſanctitatis illarum miracula facere, & habemus exemplum in humanis, nihil enim prohibet Principem in gratiam filii, vel alterius dilecti amici, quem tamen exulem, vel vinctum tenet in carcere pro aliqua culpa purganda, alicui civitati, vel perſonæ, aut cognatis illius beneficia aliqua impertiri, de quo alia plura videri poſſunt apud Brancatum l. c.

QUÆSTIO III.

De Indulgentiis, & Suffragiis pro Defunctis.

44 JAm diximus diſputatione præcedenti de Indulgentiis, & Suffragiis q. 4. art. 2. num. 57. indulgentias non ſolum pro vivis, ſed etiam pro defunctis concedi, eiſque communicari poſſe, ut ex praxi, & inveterata Eccleſiæ conſuetudine conſtat; in qua nihil tam uſitatum eſt, quam indulgentias applicare pro animabus in purgatorio exiſtentibus, & inferius q. 5. art. 1. n. 78. Suffragia viventium quoque prodeſſe poſſe Defunctis in purgatorio in remiſſionem pœnæ temporalis poſt remiſſa peccata remanentis. In hac igitur q. breviter diſcurrendum eſt de modo, quo præfatis mediis animæ illæ adjuvari poſſunt, ut ab acerbitate pœnarum, quas ſuſtinent, citius liberentur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo Indulgentiæ defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.

45 PRimo jam diximus diſp. præc. q. 4. cit. ar. 2. n. 57. non poſſe Pontificem indulgentias conferre defunctis per modum abſolutionis, ſed tantum per modum ſuffragii, quia præter hos duos modos non eſt alius, & hæc eſt communis Doctorum ſententia, paucis quibuſdam exceptis, tam veterum, quam recentiorum, & præſertim D. Bonaventuræ 4. diſt. 20. p. 2. art. 2. q. 5. ubi in corpore qu. inquit, quod quia bona, & theſaurus Eccleſiæ eſt in Summi Pontificis poteſtate, & illi qui ſunt in purgatorio ratione charitatis idonei ſunt ſpiritualia bona recipere, quod Papa poteſt eis bona Eccleſiæ communicare, quantum autem ad auctoritatem judicandi, cum illi jam exierint forum Eccleſiæ, & Eccleſiaſticum judicium, videtur, quod eis non poſſit fieri abſolutio niſi per modum deprecationis, & ita proprie loquendo non fit eis relaxatio, ſeu abſolutio, & hæc non tenet per modum judicii, ſed potius ſuffragii, & ita etiam diſcurrit Aſteſanus noſter l. 5. tit. 40. de Indulgentiis art. 5. quid autem ſit concedere indulgentiam per modum ſuffragii, & quomodo differat a conceſſione indulgentiarum per modum abſolutionis, diximus ibidem num. 58. omnes autem fere DD. in hoc conveniunt, quod Summus Pontifex auctoritatem habeat ſibi a Chriſto communicatam diſpenſandi indulgentias, tam pro vivis, quam pro defunctis; pro vivis quidem per modum judicii & abſolutionis directe remittendo pœnam debitam ei cui dat indulgentias, & juridice eum ab illa abſolvendo, pro defunctis vero per modum ſuffragii tantum, offerendo nimirum Deo ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum, quaſi pretium, quo alterum, cui indulgentia conceditur, a pœnis perſolvendis redimat, quas Deus ipſe huic immediate remittit, illud pretium ex pacto cum Chriſto inito acceptando. Quod etiam communi exemplo declarari ſolet de captivo apud Turcas exiſtente, quem Rex Galliæ, vel Hiſpaniæ, non per viam auctoritatis, ut in proprio regno, ſed tantum per viam ſolutionis, ac redemptionis liberare poteſt; ſic igitur in propoſito, ſi de defunctis in Purgatorio exiſtentibus ſit ſermo, indulgentiæ ipſis applicantur non per modum abſolutionis, cum nullam in eos juriſdictionem Eccleſia obtineat, ſed tantummodo per modum ſolutionis, ſeu ſuffragii. Ita etiam diſcurrunt Bellarminus, Suarez, Cardinalis de Lugo, Coninchius, Corduba, Faber, & Brancatus ex noſtris, Bon. Navar. Toletus, & alii paſſim.

46 Secundo eſt difficultas, an Indulgentiæ pro Defunctis conceſſæ certo, ac infallibiliter illis proſint. Prima opinio negat. quod probat, quia hic Indulgentiarum pro defunctis effectus ex liberali Dei acceptantis voluntate dependet, cum neque ex ullo Scripturæ loco, neque ex ulla certa traditione conſtet Deum illas ſatisfactiones ex theſauro Eccleſiæ depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorum liberatione ſe acceptaturum promiſiſſe, præſertim cum ipſa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, tanquam ipſum Deum ſupplicans, ut ejuſmodi ſatisfactionem, ſeu ſolutionem pro defunctorum ſublevatione acceptare dignetur.

Confirmatur ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam v. g. per ſacrificium in Altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus pro eodem orare, & ſacrificare non deſinit; quo facto tacite declarare videtur, indulgentias quamvis maxime ſalutares, non tamen infallibilem ſemper effectum habere pro ipſis defunctis, ſed ex divina miſericordia pendere. Denique ſi adeſſet hæc infallibilitas, ſequeretur Pontificem ſuo arbitrio totum poſſe evacuare purgatorium, imo cum animabus purgantibus maxime compatiendum ſit ob pœnarum acerbitatem, totam ibi ſuam deberet experiri poteſtatem, & facere, quod omnes ſtatim ad Cœlum evolarent, nec opus eſſet amplius pro mortuis orare, & laborare, ſi Summus Pontifex poſſet eos tam facile liberare, & infallibiliter, ita Durandus, Cajet. Cano, Corduba, Abellius & alii nonnulli, qui proinde dicunt differentiam inter illos duos modos indulgentiæ per modum ſuffragii, & per modum abſolutionis in hoc proinde conſiſtere, quod indulgentia per modum abſolutionis infallibiliter ſuum conſequitur effectum, tanquam actus proprius juſtitiæ, at indulgentia per modum ſuffragii non omnino infallibiliter ſuum conſequitur effectum, cum ſemper pendeat ex libera acceptatione, & miſericordia Dei.

47 Cæterum hic dicendi modus valori indulgentiarum pro defunctis valde derogare videtur, ut ait Cardin. de Lugo diſp. 27. de Sacram. Pœnit. ſec. 5. nam ſi oblato pretio ex theſauro Eccleſiæ deprompto pro defunctorum liberatione, poſſet non acceptari a Deo, fere idem poſſent alii fideles per privata ſuffragia in ordine ad defunctos, quod ipſe Pontifex, omnes enim poſſunt orare Deum, ut aliquod pretium ex theſauro acceptaret pro hujus, vel illius defuncti liberatione, his enim precibus aliquando obtineri poteſt a Deo remiſſio pœnæ per viam impetrationis, & deprecationis, tum quia hac ratione fideles viventes ſegniores redderentur ad defunctorum animas adjuvandas per orationes, & ſacrificia, aut indulgentiarum applicationem, nam ſemper dubitarent, an a Deo acceptentur, & ſuum conſequantur effectum; Ac proinde communior, & probabilior ſententia docet indulgentias pro defunctis conceſſas certo ac infallibiliter illis prodeſſe, quod probat ex modo loquendi Pontificum, qui indulgentias pro defunctis in eo certitudinis gradu quoad effectus conſecutionem collocare videntur cum effectu indulgentiarum pro vivis, ut conſtat ex verbis Leonis X. in Bulla contra Lutherum, quæ incipit. *Exurge Domine*, ubi dicit, quod Papa vivis, & defunctis poteſt impedimentum tollere peccatorum, & Cœlorum Regnum aperire: *Apoſtolica auctoritate theſaurum Jeſu Chriſti, & Sanctorum diſpenſando, & per modum abſolutionis Indulgentiam ipſam concedendo, vel per modum ſuffragii illam transferendo*, unde concludit *omnes tam vivos, quam defunctos, qui veraciter omnes Indulgentias hujuſmodi conſecuti fuerint, a tanta temporali pœna ſecundum Divinam juſtitiam pro peccatis ſuis actualibus debita liberari, quanta conceſſæ, & acquiſitæ indulgentiæ æquivalet*, quibus verbis tam pro vivis, quam pro defunctis abſolute promittitur indulgentiarum effectus, & non conditionate, ſi Deus acceptaverit, & voluerit quod eum habeat, dum tamen legitime indulgentiæ conceſſæ fuerint, & veraciter acquiſitæ, unde hæc conditio non de effectu indulgentiæ intelligi debet, ſed de acquiſitione ipſius indulgentiæ, prout contradiſtinguitur ab effectu, & illum antecedit.

Confirmatur ratione, quia ut bene diſcurrit Suarez diſputat. 53. cit. ſec. 3. ſi effectus hujus indulgentiæ infallibilis non eſſet, vel id eſſet ex inæqualitate pretii oblati in compenſationem, & remiſſionem pœnarum purgatorii, & hoc

dici

Digitized by Google

ici nequit, quia applicatur ex theſauro Eccleſiæ ſatisfactio Chriſti, quæ eſt ſuperabundans, ac etiam ſatisfactiones Sanctorum, quæ moraliter æquivalant], alioquin neque in Indulgentia pro vivis oblata eſſet hæc æqualitas inter pœnam ablatam, & remiſſam, quia etiam vivis per indulgentiam remittitur pœna purgatorii futura. Vel deeſt ad illam infallibilitatem divina promiſſio, & quaſi pactum acceptandi unam pœnam pro alia reſpectu defunctorum, & neque hoc dici poteſt, quia hæc promiſſio ſufficienter ſub illis verbis continetur: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*, quia ſub tali ſolutione comprehenditur etiam hæc applicatio per modum ſuffragii; ſunt enim indulgentiæ ſatisfactoriæ quoque pro pœnis defunctorum, non quia Pontifex virtute clavium, & Pontificiæ poteſtatis aliquod jus habeat immediate, & directe in defunctos, per quod poſſit illis indulgentias applicare, ſed quia in Eccleſia eſt Sanctorum communio, & ipſe Papa communicare poteſt, & applicare theſaurum Eccleſiæ omnibus fidelibus indigentibus, & Deus ex decreto hujus communionis illas ſatisfactiones acceptare tenetur, ſive pro vivis, ſive pro defunctis oblatas, cum verba Symboli non ſignificent communionem poſſibilem, aut conditionatam, ſi Deus acceptare velit, ut docet Catechiſmus Romanus in fine de ſacram. pœnit. neque hoc divinæ excellentiæ ullo modo præjudicat, quia hoc totum non facit Deus coacte, ſed quia ſic ſuæ voluntati ordinare placuit, & ſtatuere.

48 Hinc patet quid dicendum ſit ad rationes prioris ſententiæ, non obſtante enim indulgentiæ effectus infallibilitate etiam pro mortuis, adhuc effectus iſte ex liberali Dei acceptantis voluntate dependet, & adhuc Dei miſericordiam, & gratiam includit, non novam, ſed incluſam in articulo, & pacto de communione ſanctorum, & decreto Dei de acceptandis ſatisfactionibus oblatis pro defunctis, quamvis talis infallibilitas ex nullo Scripturæ loco explicite colligatur, colligitur tamen implicite, eo enim ipſo, quod ſancti Eccleſiæ Doctores docuerunt Indulgentias hujuſmodi eſſe veluti compenſationes pro pœnis, & ſancti Pontifices remiſſionem illarum concedunt per modum certi, & efficacis effectus, jam pro certo docent eas Indulgentias effectum ſuum infallibiliter ſortiri. Et quamvis Eccleſia indulgentias illas pro defunctis concedat non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, jam patet ex dictis, quod *per modum ſuffragii*, non ſignificat per modum gratiæ, & ſimplicis deprecationis, ſed etiam ſimul per modum ſatisfactionis in virtute articuli de communione ſanctorum, & decreti divini de acceptatione hujuſmodi auxiliorum pro fidelibus defunctis in charitate exiſtentibus, alioquin talis remiſſio pœnarum non fieret virtute clavium, neque auctoritate Apoſtolica, ut Leo X. definit, ſed fieret per modum alicujus ſimplicis deprecationis, & impetrationis, quomodo quilibet fidelis Deum orare poteſt, ut propter merita Chriſti, & Sanctorum animam ex purgatorio liberet, hoc enim omnes, & ſinguli fideles impetrare poſſunt, & de congruo mereri, quamvis non ſit infallibile, quia non eſt fundatum in verbo, & promiſſione Chriſti. Dices, conceſſio indulgentiarum pro mortuis eſt deprecativa, non autem definitiva. Nam Nicolaus V. concedens indulgentias pro mortuis ſic loquitur: *De miſericordia Dei confidentes, de qua magis ac magis confidimus in cœlis, quam nos ipſius auctoritate relaxamus in Terris omnem pœnam &c.* ergo &c. negatur conſequentia, deprecatio enim, & divinæ miſericordiæ imploratio non officit valori infallibili indulgentiarum pro mortuis, alioquin nec etiam conceſſio indulgentiæ pro vivis infallibiliter ſuum conſequeretur effectum, quia hac eadem formula Pontifices utuntur in ais concedendis, ut conſtat de pluribus Bullis Pontificiis, præſertim pro anno ſancto, nec tamen ob id ſequitur, quod conceſſiones illæ non ſint efficaces, & infallibiles, & ſic etiam diſcurrit Faber diſp. cit. c. 8. & Branc. cit. art. 12.

49 Ad Confirmationem, qui negant venialia poſſe in alia vita remitti, difficulter reſpondere poſſunt, qui autem hoc admittunt, facillime reſpondent, ideo Eccleſiam poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam v. g. per ſacrificium in altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus adhuc pro eo orare, & ſacrificia proſequi, quia indulgentia culpam non remittit, ut ſupra diximus, ſed pœnam tantummodo ex illa relictam, cum ergo ex hac vita poſſit aliquis decedere in gratia, ſed cum aliquibus venialibus hic non remiſſis, ut ſupra dictum eſt, & id ſæpe contingat ob humanam fragilitatem, hæc peccata venialia in purgatorio per ſatiſpaſſionem remitti debent, & purgationem ignis, non tantum quoad reatum pœnæ, quæ remanſit ibi luenda pro peccatis in hac vita remiſſis, ſive venialibus, ſive mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis, & hic per indulgentiam tolli non poteſt, quæ tantum ad pœnæ remiſſionem extenditur, non culpæ, ſed per propriam animæ purgantis ſatiſpaſſionem pro tanto tempore. Quamvis ergo per indulgentiam plenariam alicui defuncto in particulari applicatam tota pœna tollatur debita pro peccatis in hac vita dimiſſis, ſive venialibus, ſive mortalibus, quia tamen aliqua venialia ſecum tulit, quæ non niſi per ſatiſpaſſionem propriam tolli poſſunt, ut pro tanto tempore quoad reatum culpæ, ideo Eccleſia pro eodem orare, & ſacrificare non deſinit ut reatus pœnæ venialium ibi demiſſorum, pro qua defunctus adhuc longiori, & ulteriori tempore pati deberet, per novas, & iteratas indulgentias plenarias, & iterata Miſſæ ſacrificia tollatur. Ad ultimum, an Summus Pontifex poſſit ſuo arbitrio evacuare purgatorium, quoties ſibi placuerit, plura diſcurrit Bardus in expoſitione Bullæ Cruciatæ p. 4. tr. 3. c. 2. ſec. 4. & Brancatus etiam ex noſtris diſp. 36. cit. art. 17. §. 3. num. 853. ſed breviter dicendum eſt cum D. Bonaventura quæſt. 5. cit. in fine, quod ſi Deus per ſatiſpaſſionem ſic miſeretur ut ſemper velit tenere ſuam juſtitiam, multo fortius Dei miniſter, cujus diſpenſatio bonorum Eccleſiæ diſcrete, & cum moderamine facienda eſt, alioquin niſi diſcrete fieret, Deus non acceptaret; & bona ſpiritualia non poſſunt diſſipari, nec contra divinam acceptationem diſtribui, quamvis poſſint bona temporalia non ſolum diſpenſari, verum etiam diſſipari de facto, quamvis aliter dictet jus divinum eſſe faciendum; ſi quis autem contendat Vicarium Jeſu Chriſti habere judiciariam poteſtatem ſuper eos, qui ſunt in purgatorio, non eſt eis multum improbe reſiſtendum, dum tamen hoc dictet ratio, vel auctoritas manifeſta. Ita Seraphicus Doctor l. c.

50 Tertio eſt difficultas, an ex juſtitia, an vero ex Dei miſericordia tantum indulgentiæ defunctis proſint. Negant Cajetanus, Canus, Corduba, & alii, quorum fundamentum eſt, quia Deus, ut offenſus, non tenetur acceptare ſatisfactionem ab alio exhibitam, ſed ab ipſa perſona offendente, cum ſtrictum jus habet exigendi recompenſationem ab illo, qui injuriam intulit, & nulla apparet in ſacris litteris promiſſio, ſeu pactum initum inter Deum, & homines, per quod Deus ſe obligaverit alienas acceptare ſatisfactiones pro defunctis, quæ a fidelibus in hac vita fiunt. Deinde probant ex improportione, quam habent pœnæ hujus vitæ cum pœnis alterius; ſunt enim alterius rationis, & valde deficiunt ab illis, proinde non poteſt per operationes pœnales præſentis vitæ fieri compenſatio ex rigore juſtitiæ cum pœnis purgatorii. Affirmant Navarrus, Suarez, Cardinalis de Lugo, Faber, & Brancatus loc. cit. & plures alii, & cum hoc aſſertum ſit a nobis diſp. præced. quæſt. 5. art. 1. num. 76. de ſuffragiis, tanto magis id de indulgentiis nunc aſſerere debemus conceſſis pro defunctis, quia per has Deo offeruntur non ſatisfactiones pœnales fidelium, ſed ſatisfactiones Chriſti Domini, & Sanctorum in theſauro Eccleſiæ repoſitæ, & aſſervatæ, quæ quidem non fuerunt minus pœnales, neque minoris valoris, quam ſit jejunium, vel eleemoſyna quantumvis magna, vel aliud ſimile opus virtutis factum pro defunctis; ergo dum traduntur illa, & afferuntur pro compenſatione pœnarum purgatorii, erunt vel magis, vel æque efficacia; atque ideo proſunt illis non tantum ex Dei miſericordia, ſed etiam ex juſtitia; Sicut ergo loco citato de ſuffragiis diximus, ita nunc dicendum de indulgentiis, quod ſunt ſatisfactoriæ pro pœnis defunctorum ex juſtitia, non quia Pontifex virtute Pontificiæ poteſtatis habeat aliquod jus immediate in defunctos, ſed quia in Eccleſia eſt communio Sanctorum, & ipſe Pontifex communicare poteſt, & applicare theſaurum Eccleſiæ defunctis per indulgentias, quas Deus acceptare tenetur etiam ex juſtitia modo jam explicato, hoc eſt, non ex juſtitia proveniente ex juriſdictionis Papalis poteſtate, ſed ex debito ſervandi decretum de communione Sanctorum, & hoc modo etiam ſalvatur adhuc indulgentias prodeſſe defunctis ex Dei miſericordia, quia talis ſatisfactio per indulgentias includit Dei miſericordiam, & gratiam, non novam, ſed incluſam in articulo, & pacto de communione Sanctorum, ut ſupra dictum eſt. Ad fundamentum ſententiæ oppoſitæ jam diximus loco cit. probare tantum ſatisfactionem Deo exhibitam per ſuffragia, & indulgentias pro animabus purgatorii non eſſe de rigore juſtitiæ vindicativæ quoad modum, quia poſſet juſtiſſime Deus alienam pœnam non acceptare, & ab ipſo debitore exigere, hoc tamen non tollit, quin adhuc ſit de rigore juſtitiæ quoad æqualitatem, cum non minor ſatisfactio a Pontifice exhibeatur per indulgentias, quam ipſe debitor ad ſatisfaciendum æqualiter, & de condigno ponere debuiſſet, imo longe major. Ad confirmationem dicendum eſt, quod licet improportio pœnarum hujus, & alterius vitæ aliquam facere poſſit difficultatem de ſatisfactione pro defunctis exhibita per ſuffragia fidelium, de qua art. ſeq. non tamen de ſatisfactione exhibita per indulgentias, quia per has non offeruntur Deo pro defunctis ſatisfactiones pœnales fidelium, ſed ſatisfactiones Sanctorum, ac etiam ipſius Chriſti Domini, quæ eſt ſuperabundans, & longe excedens pœnas debitas animarum purgantium. Nemo tamen de hoc puncto ſollicitus eſſe debet, cum difficultas ſolum in hoc conſiſtat, an in Deo ponenda ſit aliqua obligatio ad acceptandas indulgentias pro mortuis conceſſas, ſi conditiones requiſitæ ad acceptandum adſint, ſive de reliquo obligatio iſta procedat ex juſtitia rigoroſe ſumpta, ſive ex fidelitate, aut alia virtute, non quoad effectum pertinda eſt ex quacumque virtute obligatio iſta procedat.

51 Quarto quæritur, quæ conditiones requirantur, ut indulgentiæ valeant pro defunctis, & hæc difficultas eſſe poteſt, vel ex parte lucrantis indulgentiam pro defunctis, vel ex parte ipſorum defunctorum, reliqua enim neceſſaria ad validam indulgentiæ conceſſionem adeſſe ſupponimus, ut legitimam poteſtatem in concedente, cauſam proportionatam, &c.

Digitized by Google

in carcere, hoc tamen non obſtante ſunt in gratia, & grate Deo, & ideo poſſunt pro nobis orare. Ita Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 15. Valentia, Medina, Suarez, Faber, & Brancatus ex noſtris, & plures alii, qui tamen omnes fatentur, quod licet hæc omnia ſint probabilia, & ſatis pia credi poſſint, quia tamen non ſunt omnino certa, priorem opinionem ſua probabilitate non carere, & addit Faber diſp. 36. citat. quod licet nullum ſit inconveniens animas illas aliquando orare pro nobis, non tamen hoc paſſim facere poſſe, nec ratione illius ſtatus id ſibi competere, ita etiam diſcurrit Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 38. art. 1.

43 Poſtremo quæritur, an animæ in purgatorio exiſtentes miracula edere poſſint. Et communiter affirmative reſpondent Auctores adducti, & ratio eſt, quia nulla eſt repugnantia, vel incongruentia quod Deus intuitu animarum purgentium miracula faciat in comprobationem ſanctitatis illarum, fieri enim poteſt, ut aliquis vir bonus, & juſtus in hac vita pluribus effulſerit virtutibus, & multa habuerit merita, & tamen cum aliquo veniali deceſſerit, quod quidem ejus ſanctitati non præjudicat: poteſt ergo Deus intuitu præcedentium meritorum, & operum beneficia, & miracula in viatore operari. Et quidem plures hujuſmodi caſus a SS. Patribus referuntur, & præſertim S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 40. narrat de Paſchaſio Sanctæ Sedis Diacono viro eleemoſynis, aliiſque piis operibus vacante, cultore pauperum, & ſui contemptore, quod cum eſſet defunctus, ejus Dalmaticam funeri ſuperpoſitam Dæmoniacus tetigit, ſtatimque ſanatus eſt, & quod poſtea Sanctus iſte Germano Epiſcopo Capuano in Angulanis thermis apparuit, atque manifeſtavit ſe tenere in loco illo pœnali, ibique deputatum eo quod in parte Laurentii contra Symmacum ſenſeret, rogavitque ut pro ſe Deum oraret, & hoc futurum eſſe ſuæ liberationis ſignum ab illis pœnis, ſi poſtea illum amplius ibi non inveniſſet, ſicut paulo poſt ita accidit, & alios ſimiles caſus refert Brancatus noſter diſp. 26. cit. art. 8. §. 5. poteſt ergo Deus intuitu animarum purgantium in comprobationem ſanctitatis illarum miracula facere, & habemus exemplum in humanis, nihil enim prohibet Principem in gratiam filii, vel alterius dilecti amici, quem tamen exulem, vel vinctum tenet in carcere pro aliqua culpa purganda, alicui civitati, vel perſonæ, aut cognatis illius beneficia aliqua impertiri, de quo alia plura videri poſſunt apud Brancatum l. c.

QUÆSTIO III.

De Indulgentiis, & Suffragiis pro Defunctis.

44 Jam diximus diſputatione præcedenti de Indulgentiis, & Suffragiis q. 4. art. 1. num. 57. indulgentias non ſolum pro vivis, ſed etiam pro defunctis concedi, eiſque communicari poſſe, ut ex praxi, & inveterata Eccleſiæ conſuetudine conſtat; in qua nihil tam uſitatum eſt, quam indulgentias applicare pro animabus in purgatorio exiſtentibus, & inferius q. 5. art. 1. n. 78. Suffragia viventium quoque prodeſſe poſſe Defunctis in purgatorio in remiſſionem pœnæ temporalis poſt remiſſa peccata remanentis. In hac igitur q. breviter diſcurrendum eſt de modo, quo præfatis modis animæ illæ adjuvari poſſunt, ut ab acerbitate pœnarum, quas ſuſtinent, citius liberentur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo Indulgentiæ defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.

45 Primo jam diximus diſp. præc. q. 4. cit. ar. 1. n. 57. non poſſe Pontificem indulgentias conferre defunctis per modum abſolutionis, ſed tantum per modum ſuffragii, quia præter hos duos modos non eſt alius, & hæc eſt communis Doctorum ſententia, paucis quibuſdam exceptis, tam veterum, quam recentiorum, & præſertim D. Bonaventuræ 4. diſt. 20. p. 2. art. 1. q. 5. ubi in corpore qu. inquit, quod quia bona, & theſaurus Eccleſiæ eſt in Summi Pontificis poteſtate, & illi qui ſunt in purgatorio ratione charitatis idonei ſunt ſpiritualia bona recipere, quod Papa poteſt eis bona Eccleſiæ communicare, quantum autem ad auctoritatem judicandi, cum illi jam exierint forum Eccleſiæ, & Eccleſiaſticum judicium, videtur, quod eis non poſſit fieri abſolutio niſi per modum deprecationis, & ita proprie loquendo non fit eis relaxatio, ſeu abſolutio, & hæc non tenet per modum judicii, ſed potius ſuffragii, & ita etiam diſcurrit Aſteſanus noſter l. 5. tit. 40. de Indulgentiis art. 5. quid autem ſit concedere indulgentiam per modum ſuffragii, & quomodo differat a conceſſione indulgentiarum per modum abſolutionis, diximus ibidem num. 58. omnes etiam fere DD. in hoc convenire, quod Summus Pontifex auctoritatem habeat ſibi a Chriſto communicatam diſpenſandi indulgentias, tam pro vivis, quam pro defunctis; pro vivis quidem per modum judicii & abſolutionis directe remittendo pœnam debitam ei cui dat indulgentias, & juridice eum ab illa abſolvendo, pro defunctis vero per modum ſuffragii tantum, offerendo nimirum Deo ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum, quaſi pretium, quo alterum, cui indulgentia conceditur, a pœnis perſolvendis redimat, quas Deus ipſe huic immediate remittit, illud pretium ex pacto cum Chriſto inito acceptando. Quod etiam communi exemplo declarari ſolet de captivo apud Turcas retento, quem Rex Galliæ, vel Hiſpaniæ, non per viam auctoritatis, ut in proprio regno, ſed tantum per viam ſolutionis, ac redemptionis liberare poteſt; ſic igitur in propoſito, ſi de defunctis in Purgatorio exiſtentibus ſit ſermo, indulgentiæ ipſis applicantur non per modum abſolutionis, cum nullam in eos juriſdictionem Eccleſia obtineat, ſed tantummodo per modum ſolutionis, ſeu ſuffragii. Ita etiam diſcurrunt Bellarminus, Suarez, Cardinalis de Lugo, Coninchius, Corduba, Faber, & Brancatus ex noſtris, Bon. Navar. Toletus, & alii paſſim.

46 Secundo eſt difficultas, an Indulgentiæ pro Defunctis conceſſæ certo, ac infallibiliter illis proſint. Prima opinio negat, quod probat, quia hic Indulgentiarum pro defunctis effectus ex liberali Dei acceptantis voluntate dependet, cum neque ex ullo Scripturæ loco, neque ex ulla certa traditione conſtet Deum illas ſatisfactiones ex theſauro Eccleſiæ depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorum liberatione ſe acceptaturum promiſiſſe, præſertim cum ipſa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, tanquam ipſum Deum ſupplicans, ut ejuſmodi ſatisfactionem, ſeu ſolutionem pro defunctorum ſublevatione acceptare dignetur.

Confirmatur ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam v. g. per ſacrificium in Altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus pro eodem orare, & ſacrificare non deſinit; quo facto tacite declarare videtur, indulgentias quamvis maxime ſalutares, non tamen infallibilem ſemper effectum habere pro ipſis defunctis, ſed ex divina miſericordia pendere. Denique ſi adeſſet hæc infallibilitas, ſequeretur Pontificem ſuo arbitrio totum poſſe evacuare purgatorium, imo cum animabus purgantibus maxime compatiendum ſit ob pœnarum acerbitatem, totam ibi ſuam deberet experiri poteſtatem, & facere, quod omnes ſtatim ad Cœlum avolarent, nec opus eſſet amplius pro mortuis orare, & laborare, ſi Summus Pontifex poſſet eos tam facile liberare, & infallibiliter, ita Durandus, Cajet. Cano, Corduba, Abellius & alii nonnulli, qui proinde dicunt differentiam inter illos duos modos indulgentiæ per modum ſuffragii, & per modum abſolutionis in hoc proinde conſiſtere, quod indulgentia per modum abſolutionis infallibiliter ſuum conſequitur effectum, tanquam actus proprius juſtitiæ, at indulgentia per modum ſuffragii non omnino infallibiliter ſuum conſequitur effectum, cum ſemper pendeat ex libera acceptatione, & miſericordia Dei.

47 Cæterum hic dicendi modus valori indulgentiarum pro defunctis valde derogare videtur, ut ait Cardin. de Lugo diſp. 27. de Sacram. Pœnit. ſec. 5. nam ſi oblatio pretii ex theſauro Eccleſiæ deprompto pro defunctorum liberatione, poſſet non acceptari a Deo, fere idem poſſent alii fideles per privata ſuffragia in ordine ad defunctos, quod ipſe Pontifex, omnes enim poſſent orare Deum, ut aliquod pretium ex theſauro acciperet pro bonis, vel illius defuncti liberatione, his enim precibus aliquando obtineri poteſt a Deo remiſſio pœnæ per viam impetrationis, & deprecationis, tum quia hac ratione fideles viventes ſegniores redderentur ad defunctorum animas adjuvandas per orationes, & ſacrificia, aut indulgentiarum applicationem, nam ſemper dubitarent, an a Deo acceptentur, & ſuum conſequantur effectum; Ac proinde communior, & probabilior ſententia docet indulgentias pro defunctis conceſſas certo ac infallibiliter illis prodeſſe, quod probat ex modo loquendi Pontificum, qui indulgentias pro defunctis in eo certitudinis gradu quoad effectus conſecutionem collocare videntur cum effectu indulgentiarum pro vivis, ut conſtat ex verbis Leonis X. in Bulla contra Lutherum, quæ incipit. *Exurge Domine*, ubi dicit, quod Papa vivis, & defunctis poteſt impedimentum tollere peccatorum, & Cœlorum Regnum aperire: *Apoſtolica auctoritate theſaurum Jeſu Chriſti, & Sanctorum diſpenſando, & per modum abſolutionis Indulgentiam ipſam concedendo, vel per modum ſuffragii illam transferendo*, unde concludit *omnes tam vivos, quam defunctos, qui veraciter omnes Indulgentias hujuſmodi conſecuti fuerint, a tanta temporali pœna ſecundum Divinam juſtitiam pro peccatis ſuis actualibus debita liberari, quanta conceſſæ, & acquiſitæ indulgentiæ æquivalet*, quibus verbis tam pro vivis, quam pro defunctis abſolute promittitur indulgentiarum effectus, & non conditionate, ſi Deus acceptaverit, & voluerit quod eum habeat, dum tamen legitime indulgentia conceſſa fuerit, & veraciter acquiſita, unde hæc conditio non de effectu indulgentiæ intelligi debet, ſed de acquiſitione ipſius indulgentiæ, prout contradiſtinguitur ab effectu, & illum antecedit.

Confirmatur ratione, quia ut bene diſcurrit Suarez diſputat. 53. cit. ſec. 3. ſi effectus hujus indulgentiæ infallibilis non eſſet, vel id eſſet ex inæqualitate pretii oblati in compenſationem, & remiſſionem pœnarum purgatorii, & hoc

dici

ici nequit, quia applicatur ex theſauro Eccleſiæ ſatisfactio Chriſti, quæ eſt ſuperabundans, ac etiam ſatisfactiones Sanctorum, quæ moraliter æquivalent, alioquin neque in Indulgentie pro vivis oblata eſſet hæc æqualitas inter pœnam ablatam, & remiſſam, quia etiam vivis per indulgentiam remittitur pęna purgatorii futura. Vel deeſt ad illam infallibilitatem divina promiſſio, & quaſi pactum acceptandi unam pęnam pro alia reſpectu defunctorum, & neque hoc dici poteſt, quia hæc promiſſio ſufficienter ſub illis verbis continetur: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*, quia ſub tali ſolutione comprehenditur etiam hæc applicatio per modum ſuffragii; ſunt enim indulgentiæ ſatisfactoriæ quoque pro pęnis defunctorum, non quia Pontifex virtute clavium, & Pontificiæ poteſtatis aliquod jus habeat immediate, & directe in defunctos, per quod poſſit illis indulgentias applicare, ſed quia in Eccleſia eſt Sanctorum communio, & ipſe Papa communicare poteſt, & applicare theſaurum Eccleſiæ omnibus fidelibus indigentibus, & Deus ex decreto hujus communionis illas ſatisfactiones acceptare tenetur, ſive pro vivis, ſive pro defunctis oblatas, cum verba Symboli non ſignificent communionem poſſibilem, aut conditionatam, ſi Deus acceptare velit, ut docet Catechiſmus Romanus in fine de ſacram. pœnit. neque hoc divinæ excellentiæ ullo modo præjudicat, quia hoc totum non facit Deus coacte, ſed quia ſic ſuæ voluntati ordinare placuit, & ſtatuere.

48 Hinc patet quid dicendum ſit ad rationes prioris ſententiæ, non obſtante enim indulgentiæ effectus infallibilitate etiam pro mortuis, adhuc effectus iſte ex liberali Dei acceptantis voluntate dependet, & adhuc Dei miſericordiam, & gratiam includit, non novam, ſed incluſam in articulo, & pacto de communione ſanctorum, & decreto Dei de acceptandis ſatisfactionibus oblatis pro defunctis, quamvis talis infallibilitas ex nullo Scripturæ loco explicite colligatur, colligitur tamen implicite, eo enim ipſo, quod ſancti Eccleſiæ Doctores docuerunt Indulgentias hujuſmodi eſſe veluti compenſationes pro pęnis, & ſancti Pontifices remiſſionem illarum concedunt per modum certi, & efficacis effectus, jam pro certo ducere eas Indulgentias effectum ſuum infallibiliter ſortiri. Et quamvis Eccleſia indulgentias illas pro defunctis concedat non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, jam patet ex dictis, quod *per modum ſuffragii*, non ſignificat per modum gratiæ, & ſimplicis deprecationis, ſed etiam ſimul per modum ſatisfactionis in virtute articuli de communione ſanctorum, & decreti divini de acceptatione hujuſmodi auxiliorum pro fidelibus defunctis in charitate exiſtentibus, alioquin talis remiſſio pœnarum non fieret virtute clavium, neque auctoritate Apoſtolica, ut Leo X. definit, ſed fieret per modum alicujus ſimplicis deprecationis, & impetrationis, quomodo quilibet fidelis Deum orare poteſt, ut propter merita Chriſti, & Sanctorum animam ex purgatorio liberet, hoc enim omnes, & ſinguli fideles impetrare poſſunt, & de congruo mereri, quamvis non ſit infallibile, quia non eſt fundatum in verbo, & promiſſione Chriſti. Dices, conceſſio indulgentiarum pro mortuis eſt deprecativa, non autem definitiva. Nam Nicolaus V. concedens indulgentias pro mortuis ſic loquitur: *De miſericordia Dei confidentes, de qua magis ac magis confidimus in cœlis, quam nos ipſius auctoritate relaxamus in Terris omnem pœnam &c.* ergo &c. negatur conſequentia, deprecatio enim, & divinæ miſericordiæ imploratio non officit valori infallibili indulgentiarum pro mortuis, alioquin nec etiam conceſſio indulgentiæ pro vivis infallibiliter ſuum conſequeretur affectum, quia hac eadem formula Pontifices utuntur in eis concedendis, ut conſtat de pluribus Bullis Pontificiis, præſertim pro anno ſancto, nec tamen ob id ſequitur, quod conceſſiones illæ non ſint efficaces, & infallibiles, & ſic etiam diſcurrit Faber diſp. cit. c. 8. & Branc. cit. art. re.

49 Ad Confirmationem, qui negant venialia poſſe in alia vita remitti, difficulter reſpondere poſſunt, qui autem hoc admittunt, facillime reſpondent, ideo Eccleſiam poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam v. g. per ſacrificium in altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus adhuc pro eis orare, & ſacrificia proſequi, quia indulgentia culpam non remittit, ut ſupra diximus, ſed pęnam tantummodo ex illa relictam, cum ergo ex hac vita poſſit aliquis decedere in gratia, ſed cum aliquibus venialibus hic non remiſſis, ut ſupra dictum eſt, & id ſæpe contingat ob humanam fragilitatem, hæc peccata venialia in purgatorio per ſatiſpaſſionem remitti debent, & purgationem ignis, non tantum quoad reatum pęnæ, quæ remanſit ibi luenda pro peccatis in hac vita remiſſis, ſive venialibus, ſive mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis, & hic per indulgentiam tolli non poteſt, quæ tantum ad pęnæ remiſſionem extenditur, non culpæ, ſed per propriam animæ purgantis ſatiſpaſſionem pro tanto tempore. Quamvis ergo per indulgentiam plenariam alicui defuncto in particulari applicatam tota pęna tollatur debita pro peccatis in hac vita dimiſſis, ſive venialibus, ſive mortalibus, quia tamen aliqua venialia ſecum tulit, quæ non niſi per ſatiſpaſſionem propriam tolli poſſunt, ut pro tanto tempore quoad reatum culpæ, ideo Eccleſia pro eodem orare, & ſacrificare non deſinit ut reatus pęnæ venialium ibi demiſſorum, pro quo defunctus adhuc longiori, & ulteriori tempore pati deberet, per novas, & iteratas indulgentias plenarias, & iterata Miſſæ ſacrificia tollatur. Ad ultimum, an Summus Pontifex poſſit ſuo arbitrio evacuare purgatorium, quoties ſibi placuerit, plura diſcurrit Bardus in expoſitione Bullæ Cruciatæ p. 4. tr. 3. c. 2. ſec. 4. & Brancatus etiam ex noſtris diſp. 36. cit. art. 17. §. 3. num. 853. ſed breviter dicendum eſt cum D. Bonaventura quæſt. 5. cit. in fine, quod ſi Deus per ſeipſum ſic miſeretur ut ſemper velit tenere ſuam juſtitiam, multo fortius Dei miniſter, unde diſpenſatio bonorum Eccleſiæ diſcrete, & cum moderamine facienda eſt, alioquin niſi diſcrete fieret, Deus non acceptaret; & bona ſpiritualia non poſſunt diſſipari, nec contra divinam acceptationem diſtribui, quamvis poſſint bona temporalia non ſolum diſpenſari, verum etiam diſſipari de facto, quamvis aliter dicter jus divinum eſſe faciendum; ſi quis autem contendet Vicarium Jeſu Chriſti habere judiciariam poteſtatem ſuper eos, qui ſunt in purgatorio, non eſt ei multum improbe reſiſtendum, dum tamen hoc dictet ratio, vel auctoritas manifeſta. Ita Seraphicus Doctor l. c.

50 Tertio eſt difficultas, an ex juſtitia, an vero ex Dei miſericordia tantum indulgentiæ defunctis proſint. Negant Cajetanus, Canus, Corduba, & alii, quorum fundamentum eſt, quia Deus, ut offenſus, non tenetur acceptare ſatisfactionem ab alio exhibitam, ſed ab ipſa perſona offendente, nam ſtrictum jus habet exigendi recompenſationem ab illo, qui injuriam intulit, & nulla apparet in ſacris litteris promiſſio, ſeu pactum initum inter Deum, & homines, per quod Deus ſe obligaverit alienas acceptare ſatisfactiones pro defunctis, quæ a fidelibus in hac vita fiunt. Deinde probant ex improportione, quam habent pœnæ hujus vitæ cum pœnis alterius; ſunt enim alterius rationis, & valde deficiunt ab illis, proinde non poteſt per operationes pœnales præſentis vitæ fieri compenſatio ex rigore juſtitiæ cum pœnis purgatorii. Affirmant Navarrus, Suarez, Cardinalis de Lugo, Faber, & Brancatus loc. cit. & plures alii, & cum hoc aſſertum ſit a nobis diſp. præced. quæſt. 5. art. 1. num. 76. de ſuffragiis, tanto magis id de indulgentiis nunc aſſerere debemus conceſſis pro defunctis, quia per has Deo offeruntur non ſatisfactiones pœnales fidelium, ſed ſatisfactiones Chriſti Domini, & Sanctorum in theſauro Eccleſiæ repoſitæ, & aſſervatæ, quæ quidem non fuerunt minus pœnales, neque minoris valoris, quam ſit jejunium, vel eleemoſyna quantumvis magna, vel aliud ſimile opus virtutis factum pro defunctis; ergo dum traduntur illa, & offeruntur pro compenſatione pęnarum purgatorii, erunt vel magis, vel æque efficacia; atque ideo proſunt illis non tantum ex Dei miſericordia, ſed etiam ex juſtitia; Sicut ergo loco citato de ſuffragiis diximus, ita nunc dicendum de indulgentiis, quod ſunt ſatisfactoriæ pro pęnis defunctorum ex juſtitia, non quia Pontifex virtute Pontificiæ poteſtatis habeat aliquod jus immediatum in defunctos, ſed quia in Eccleſia eſt communio Sanctorum, & ipſe Pontifex communicare poteſt, & applicare theſaurum Eccleſiæ defunctis per indulgentias, quas Deus acceptare tenetur etiam ex juſtitia modo jam explicato, hoc eſt, non ex juſtitia proveniente ex juriſdictionis Papalis poteſtate, ſed ex debito ſervandi decretum de communione Sanctorum, & hoc modo etiam ſalvatur adhuc indulgentias prodeſſe defunctis ex Dei miſericordia, quia talis ſatisfactio per indulgentias includit Dei miſericordiam, & gratiam, non novam, ſed incluſam in articulo, & pacto de communione Sanctorum, ut ſupra dictum eſt. Ad fundamentum ſententiæ oppoſitæ jam diximus loco cit. probari tantum ſatisfactionem Deo exhibitam per ſuffragia, & indulgentias pro animabus purgatorii non eſſe de rigore juſtitiæ vindicativæ quoad modum, quia poſſet juſtiſſime Deus alienam pœnam non acceptare, & ab ipſo debitore exigere, hoc tamen non tollit, quin adhuc ſit de rigore juſtitiæ quoad æqualitatem, cum non minor ſatisfactio a Pontifice exhibeatur per indulgentias, quam ipſe debitor ad ſatisfaciendum æqualiter, & de condigno ponere debuiſſet, imo longe major. Ad confirmationem dicendum eſt, quod licet improportio pœnarum hujus, & alterius vitæ aliquam facere poſſit difficultatem de ſatisfactione pro defunctis exhibita per ſuffragia fidelium, de qua art. ſeq. non tamen de ſatisfactione exhibita per indulgentias, quia per has non offeruntur Deo pro defunctis ſatisfactiones pęnales fidelium, ſed ſatisfactiones Sanctorum, ac etiam ipſius Chriſti Domini, quæ eſt ſuperabundans, & longe excedens pœnas debitas animarum purgantium. Nemo tamen de hoc puncto ſollicitus eſſe debet, cum difficultas ſolum in hoc conſiſtat, an in Deo ponenda ſit aliqua obligatio ad acceptandas indulgentias pro mortuis conceſſas, ſi conditiones requiſitæ ad acceptandum adſint, ſive de reliquo obligatio iſta procedat ex juſtitia rigoroſe ſumpta, ſive ex fidelitate, aut alia virtute, nam quoad effectum perinde eſt ex quacumque virtute obligatio iſta procedat.

51 Quarto quæritur, quæ conditiones requirantur, ut indulgentiæ valeant pro defunctis, & hæc difficultas eſſe poteſt, vel ex parte largientis indulgentiam pro defunctis, vel ex parte ipſorum defunctorum, reliqua enim neceſſaria ad validam indulgentiæ conceſſionem adeſſe ſupponimus, ut legitimam poteſtatem in concedente, cauſam proportionatam, &c.

Google

&c. Et quidem quoad conditiones ex parte lucrantis requiſitas Doctores conveniunt, ad hoc ut cum effectu fructus indulgentiæ ad defunctos tranſmittatur, oportere, ut opus poſtulatum, ſeu injunctum a Pontifice in forma conceſſionis indulgentiæ perficiatur, & fiat cum expreſſa intentione lucrandi indulgentiam pro mortuis, quia ſi opus cum tali intentione non fierat, indulgentia defunctis non applicaretur, hæc enim applicatio fit mediante tali intentione, & eam neceſſario involvit. Difficultas tamen eſt, an requiratur, ut lucrans talem indulgentiam pro defunctis ſit in gratia, ſaltem eo temporis momento quo completur opus impoſitum. Affirmant Cajetanus in opuſculo de Indulgentiis q. 2. Cardinalis in Clement. de pœnit. & remiſſ. Angelus verb. indulgentia, & ut tutiorem ſequitur Bellarminus l. 1. de indulgent. cap. 14. quæſt. 5. quorum fundamentum eſt, quia ſicuti ad lucrandam ſibi indulgentiam requiritur ſtatus gratiæ, ita ad lucrandum pro altero; peccatum enim non magis impedimentum affert ad acquirendum beneficium ipſi operanti, quam alteri. Negant Suarez, Reginaldus, Coninchius, Ragaccius, Bardus, Faber noſter loco citato, & alii communiter, quorum fundamentum eſt, quia ſtatus gratiæ ſolum requiritur ad tollendum obicem indulgentiæ, & ideo per ſe loquendo ſolum eſt diſpoſitio neceſſaria in eo, qui effectum gratiæ recipere debet, at qui lucratur indulgentiam pro alio, effectum indulgentiæ in ſeipſo non recipit, & ideo non requiritur, quod ſit in gratia, ſed alius, cui indulgentia procuratur; quare inconveniens non eſt, quod in peccato exiſtens effectum indulgentiæ poſſit alteri obtinere, & non ſibi, maxime cum hic effectus merito operantis non nitatur, ſicut ſacerdos exiſtens in peccato poteſt per ſacrificium alteri remiſſionem pœnæ obtinere, non vero ſibi. Hinc ad rationem in oppoſitum negatur paritas, quia gratia requiritur ſolum ad tollendam obicem, in eo, qui indulgentiam lucraturus eſt: & ideo neceſſario requiritur in eo, cui indulgentia applicatur, non autem in eo, qui opus injunctum exequitur, & indulgentiam alteri applicat, & ideo dicimus in ſuſcipiente indulgentiam requiri gratiam, non autem in applicante, & quando operans ſibi eam applicat, in ipſo gratia requiritur, non ut operans eſt, ſed ut recipiens.

52 Quinto tandem quoad conditiones ex parte defuncti requiſites, cui indulgentia applicatur, conveniunt Doctores requiri in eo ſtatum gratiæ, ut dictum eſt, & debitum pœnæ temporalis pro culpa jam dimiſſa, qua ratione ſuperius diximus diſp. præced. neque pro damnatis, neque pro beatis valere indulgentias, quia iſti nullum tale debitum habent, & illi non ſunt in ſtatu gratiæ, atque ideo ſolos defunctos, qui ſunt in purgatorio, eſſe indulgentiarum capaces, quia ſunt in ſtatu gratiæ, & debitum habent pœnæ temporalis ſolvendum pro culpa jam dimiſſa. Difficultas tamen eſt, an hujuſmodi defuncti debeant eſſe charactere baptiſmali inſigniti, ut ſint indulgentiæ capaces, adeo quod Catechumeni ſine Baptiſmo aquæ decedentes non ſint indulgentiarum capaces. Negant aliqui Catechumenos in purgatorio exiſtentes eſſe indulgentiarum capaces, quorum fundamentum eſt, quia qui charactere baptiſmali inſignitus non eſt, extra Eccleſiam eſſe cenſetur, ac proinde Pontifex ſuper illum jam defunctum poteſtatem non habet, ſicut neque habebat, quando erat vivens, tum quia uſus indulgentiarum non habet, ut non baptizatis concedantur, ſignum ergo eſt Pontificem poteſtatem non habere concedendi indulgentias Catechumenis nec vivis, nec defunctis, atque ideo ad illas acquirendas characterem baptiſmalem neceſſario requiri, & hanc opinionem magis probabilem cenſet Suarez, Coninchius, Bardus, & alii. Nos tamen diſp. præced. q. 4. art. 1. num 55. & ſeq. diximus, quod licet Catechumeni viatores, & viventes ſint indulgentiarum incapaces, quia Eccleſiæ in foro externo ſubjecti non ſunt, ob defectum characteris baptiſmalis; loquendo tamen de jam defunctis vel de probabile eſſe, indulgentias eis prodeſſe poſſe per modum ſuffragii, quod etiam Eccleſia approbare videtur, quando tempore Paſchatis, & Pentecoſtes pro Catechumenis orat; hæc opinio eſt etiam magis pia, quia ut ibi dicebamus cum Fabro diſp. 38. cit. cap. 8. in fine valde irrationabile videtur animas illas Catechumenorum hoc beneficio privare, quæ propter impotentiam, & inculpabilitatem ex hac vita ſine baptiſmo deceſſerunt, nam etiamſi characterem baptiſmalem non habeant, adhuc tamen aliquo modo eſſe in Eccleſia cenſentur, quia voto illud ſuſceperunt, & ſunt capaces beatitudinis, & ſunt vere fideles, ac etiam nobis charitate conjuncti. Unde ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, quod licet Catechumeni ſint extra Eccleſiam in foro externo, quatenus non ſubſunt poteſtati judiciariæ coactive Eccleſiæ, non ſunt tamen extra Eccleſiam in foro interno, & quoad ſalutem, alioquin ſalvari non poſſent, quia extra Eccleſiam non eſt ſalus, & ſicut per baptiſmum ſanguinis homo fit de Eccleſia ex cap. *Baptiſmi vicem* de Conſec. diſt. 4. quia ſufficit ad ſalutem, quæ extra Eccleſiam non datur; ita dicendum, de Baptiſmo flaminis, qui ex Conc. Tridentino ſeſſ. 7. de Sacram. can. 4. ſufficit ad ſalutem, nec ex uſu indulgentiarum oppoſitum deducitur, cum enim fidelibus defunctis concedantur, potius deducere debemus etiam ad hos Catechumenos ſe extendere, cum etiam ipſi ſint fideles Chriſto conjuncti per gratiam, de quo alia plura Brancatus habet §. 4.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo ſuffragia viventium defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.

53 PRimo conveniunt Doctores, ut diximus diſp. præced. quæſt. 6. art. 1. numer. 78. ſuffragia viventium quoque prodeſſe poſſe defunctis in purgatorio exiſtentibus in remiſſionem pœnæ temporalis poſt remiſſa peccata remanentis. Difficultas tamen eſt de modo, quo fideles animabus purgatorii ſuis ſuffragiis prodeſſe poſſint, communiter enim a Theologis 4. d. 20. & 21. & a Scoto quodlib. 20. art. 1. duplex aſſignatur modus juvandi, & ſuffragandi inter fideles, ſcilicet, per modum ſatisfactionis, & per modum impetrationis; ſuffragari per modum ſatisfactionis eſt aliquam pœnam ſolvere pro alio, ſeu pro pœna, quam alter fidelis ſolvere deberet; ſuffragari vero per modum impetrationis eſt precibus abſque ulla ſolutione pro debito alterius liberationem ab illa pœna impetrare, vel debito, quo obligabatur. Difficultas modo eſt, an fidelium ſuffragia proſint defunctis per modum ſatisfactionis, & juſtitiæ, an etiam per modum impetrationis, id eſt, an requiratur ſemper, quod vivens, ut animam a purgatorio liberet, ſolvat pœnam, quam illa debet; vel aliquando ex ſimplici prece fidelis alicujus Deus eam liberet abſque ſolutione illius pœnæ, quam debebat. Prima ſententia aſſerit ſuffragia viventium prodeſſe defunctis ſolum per modum ſatisfactionis, ſeu ſolutionis, & non impetrationis, & præcipuum fundamentum opinionis hujus deducitur ex conditione, ſeu natura divinæ juſtitiæ, quæ poſtulat ut nullum malum remaneat impunitum, & jus divinum læſum reſarciatur; & ſic ſervetur æqualitas, & quemadmodum nemo ſibi impetrare poteſt remiſſionem omnino gratuitam ex opere operantis, ita neque alii; ergo ſuffragia viventium defunctis prodeſſe nequeunt niſi per modum ſatisfactionis, ſeu ſolutionis. Ita Bardus l. c. de ſuffragiis in genere cap. 2. ſect. 2. citans pro hac opinione Suarez, Filliucium, Soto, Averſam, Sancium, & alios. Secunda ſententia aſſerit ſuffragia noſtra prodeſſe defunctis poſſe, non tantum per modum ſatisfactionis, & ſolutionis, ſed etiam per modum impetrationis gratuitæ condonationis, quod probat ex recepta Eccleſiæ praxi, quæ orat pro animabus defunctorum, ut Deus per ſuam piiſſimam miſericordiam eas ab illis pœnis liberet; ergo videtur intendere, ut gratis pœnas illas remittat. Deinde, quia etiam Beati in patria pro animabus illis orant juxta communem Theologorum ſententiam, cum ergo mereri nequeant, nec ſatisfacere pro illis, quia nullam pœnam pati poſſunt, conſequens eſt, ut dicamus eorum orationes prodeſſe per modum impetrationis. Tandem probatur ex nonnullis revelationibus, quibus habemus ob interceſſionem Beatæ Virginis liberatos a pœnis aliquos ei devotos, & idem in hiſtoriis legitur contigiſſe mediis precibus Sanctorum. Ita Durandus, Bellarminus, Coninchius, Cardinalis de Lugo, & alii.

54 In hac difficultate media via procedi debet, & dicendum cum Fabro noſtro diſp. 37. cap. 2. numer. 36. ſecundum legem ordinariam ſuffragia prodeſſe defunctis ſolum per modum ſatisfactionis, tamen ſecundum legem extraordinariam non eſſe inconveniens remittere quandoque pœnam per modum impetrationis ſine ulla ſolutione; & rationem adducit, quia in hoc mundo videmus, quod etſi via ordinaria pœna non remittatur niſi per ſolutionem illius, tamen via extraordinaria etiam Principes pœnam quandoque ad inſtantiam charorum gratis, & ex liberalitate dimittere ſolent, & ſæpe etiam evenit, ut unus ab alio petat, ut offenſam remittat, & ſatisfactionem condonet, quam jure ſuo ab offendente exigere poſſet, & intuitu petitionis factæ ab amico, vel ab auctoritate, & dignitate alicujus perſonæ offenſus injuriam illatam condonet; ſic igitur in caſu propoſito diſcurrere poſſumus, ſiquidem orationes juſtorum, & Sanctorum apud Deum minus efficaces cenſeri non debent, quam ſint preces unius hominis apud alium, & nil aliud probant congruentiæ, & revelationes pro ſecunda ſententia adductæ. Neque praxis Eccleſiæ orantis pro defunctis ſufficienter convincit, ut dicamus ſecundum legem ordinariam ſuffragia illis prodeſſe per modum impetrationis ſine ulla ſolutione pœnæ, quia aliquæ formæ Sacramentorum, ut extremæ Unctionis, & apud antiquos Græcos etiam forma pœnitentiæ legitur deprecatoria, & nihilominus ex opere operato ſuum producunt effectum, & non per modum ſimplicis impetrationis; ac etiam ſatisfactiones in Sacramento pœnitentiæ a Sacerdote impoſitæ aliquando ſunt deprecatoriæ, ut coronæ, litaniæ, &c. neque ob id per modum impetrationis ſuum producunt effectum, ſed ex opere operato, ſuffragia itaque ab Eccleſia pro defunctis oblata ideo ſunt deprecatoria, quia officia ſive Miſſæ, ſive horarum alio modo fieri nequeat niſi cum Dei laudibus, veneratione, & deprecatione. Quod autem via ordinaria remiſſio pœnarum purgatorii non fiat niſi per modum ſatisfactionis æquivalen-

valentis ex eo deducitur, quod lex divinæ providentiæ eſt, ut qui delinquit condigne puniatur, & hæc eſt via ordinarie, quam Deus ſtatuit, & ideo qui peccavit, vel debet a Deo puniri, vel ipſe debet compenſare pœnam per operationes ſatisfactorias, vel alius pro illo. Deducitur etiam ex dictis SS. Patrum, qui loquentes de animabus Purgatorii, ac earum liberatione, dicunt orationibus, jejuniis, & eleemoſynis eſſe ſublevandas, tum quia ſunt in ſtatu, in quo divina juſtitia maximum habet locum, & extra ſtatum viæ in quo miſericordia exercetur. Et denique id ſolum probant rationes Brancati d. 26. art. 5. §. 1. ubi & ipſe quoque ſentire videtur ſuffragia pro defunctis oblata illis ſemper prodeſſe per modum ſatisfactionis, non autem impetrationis juxta doctrinam Scoti quodl. 20. C. & D. Bonav. 4. d. 20. p. 2. ar. 1. q. 5. ad ult. & d. 45. p. 3. q. 3. probant, tamquam, hanc eſſe viam ordinariam ſuffragandi defunctis, quod minime obſtat, quin via extraordinaria juvari quoque poſſint per modum impetrationis ſine ulla ſolutione.

55 Secundo dubitatur, an ſuffragia proſint defunctis ex juſtitia, vel tantum ex Dei miſericordia, & conveniunt Doctores, quod ſi ſub nomine juſtitiæ intelligamus æqualitatem inter ſatisfactionem, & pœnam debitam, & condignam pro peccatis commiſſis, ſuffragia ſatisfactoria debere eſſe ex juſtitia, hoc eſt ſecundum æqualitatis rigorem, & quod ſi ſermo ſit de juſtitia proprie dicta, quæ eſt virtus moralis, & ſpecialis, ſuffragia ſatisfactoria eſſe non poſſe ex juſtitia, quia inter Deum, & creaturam talis juſtitia intercedere nequit, ut dictum eſt lib. 3. d. 3. qu. 5. art. 5. quare difficultas ſolum eſt, an in Deo ponenda ſit aliqua obligatio ad acceptanda noſtra ſuffragia pro defunctis oblata, ſive de reliquo obligatio iſta procedat ex juſtitia rigoroſe ſumpta, ſive ex fidelitate, aut alia virtute: an vero ex juſtitia non teneatur, ſed ex mera ſua liberalitate, & miſericordia, ſi ei placeat, aliquando pœnam Purgatorii vel minuat, vel totaliter abſolvat. Prima opinio aſſerit, ſuffragia noſtra non ex juſtitia, ſeu rigoroſa obligatione, ſed ex gratia, & miſericordia, a Deo acceptari pro defunctis, cujus præcipuum fundamentum eſt improportio, quam habent pœnæ hujus vitæ cum pœnis alterius, ſunt enim alterius rationis, & valde deficiunt ab eis; ac proinde non poteſt per operationes pœnales præſentis vitæ fieri compenſatio ex rigore juſtitiæ cum pœnis Purgatorii, quemadmodum pœna pecuniaria, cum ſit alterius, & deficientis rationis a pœna ſervitutis, nequit ſervus redimi ex rigore juſtitiæ per pecuniam, & ſi redimitur, id erit gratuita Domini acceptatione, ita neque ex rigore juſtitiæ animæ Purgatorii redimuntur operibus pœnalibus a nobis factis, ſed id fiet ex diſpenſatione divinæ miſericordiæ. Confirmatur ex diverſitate fori, nam forum in quo nos patimur, eſt diverſum a foro, in quo animæ illæ reperiuntur, quia noſtrum eſt mite, ac veluti civile, illud vero rigoroſum veluti criminale, & ideo paſſiones noſtræ non ſufficiunt ad ſatisfaciendum ex rigore juſtitiæ pro pœnis illis. Denique nullum extat pactum, vel promiſſio divina, quod noſtra ſuffragia ſint a Deo acceptanda, tamquam ſatisfactoria ſecundum juſtitiam pro pœnis illarum animarum, & videmus Eccleſiam, & ſanctos orare Deum, ut pro defunctis preces noſtras accipiat; ergo non per juſtitiam, ſed ex ſola gratia, & acceptatione ſuffragia noſtra illis proſunt. Ita Cajetanus, Canus, Soto, Corduba, Bardus l. c. & alii ab ipſo citati.

56 Oppoſita ſententia eſt omnium Scholaſticorum docentium ſuffragia vivorum prodeſſe defunctis per modum juſtitiæ, ita D. Thomas, D. Bonav. Riccardus, & alii 4. d. 45. & Scotus noſter quodl. 20. C. ut Faber, & Brancatus advertunt l. c. omnes enim docent, quod ſuffragium pro uno applicatum magis juvat, quam ſi applicetur pro pluribus, & quod illi uni prodeſt per modum ſatisfactionis, aliis vero omnibus per modum conſolationis, ſignum evidens ſuffragia juvare defunctos per modum juſtitiæ, quia ſi per modum miſericordiæ poſſet quis cum eodem affectu, & charitate illud pro omnibus applicare, & ſic Deum movere ad miſerendum omnibus. Ratio autem cur ſuffragia pro mortuis proſint per modum juſtitiæ in ſenſu jam explicato, non miſericordiæ tantum, eſt quia intercedente promiſſione ſub conditione operis, nihil deeſt ad veram juſtitiam, ut hic de ea loquimur, cum enim Princeps reo pœnam remittit per compenſationem, ſeu ſatisfactionem, exercet circa eum actum juſtitiæ ſuppoſita lege, quod pœnæ aliquæ compenſari poſſint, licet enim ab initio, quando lex condita fuit, fuerit in legislatore actus benignitatis, & miſericordiæ, ut naturæ humanæ compatiens legem illam conderet de compenſationibus acceptandis pro pœnarum relaxationibus, lege tamen condita, ejus executio eſt actus juſtitiæ, non quidem rigoroſæ, quia inter Deum, & hominem talis eſſe non poteſt, ſed ſecundum quid, & ex ſuppoſitione, ex quo enim promiſit aliquid facere, ex virtute fidelitatis illud facere tenetur, juxta illud 2. Corinth. 1. *Fidelis eſt Deus &c.* nulla autem eſt repugnantia hanc promiſſionem intervenire reſpectu defunctorum, ſi enim illa admittitur reſpectu vivorum, ut conſtat ex ſuperius dictis, tanto magis admitti debet etiam reſpectu defunctorum in Purgatorio exiſtentium, quia ut recte diſcurrit Suarez diſp. 48. ſect. 6. animæ illæ ſunt nobis charitate conjunctæ, & non minus indigent, quam viventes, imo magis, quia non poſſunt per ſe ſatisfacere, ſed tantum ſatiſpati, nec etiam ſunt omnino in termino, ſed adhuc durant in via, & ideo tam ex parte earum, quam ex parte noſtri eſt ſufficiens fundamentum talis pacti, & promiſſionis. Ex parte autem Dei eadem eſt congruentia liberalitatis, & miſericordiæ non repugnantis juſtitiæ, ut hic de ea loquimur, & eadem ſignificatio voluntatis ejus, quia quantum ex uſu, & traditione Eccleſiæ colligitur, eadem eſt lex ſuffragiorum reſpectu defunctorum, quæ eſt reſpectu vivorum, æqualiter enim Eccleſia ſua ſuffragia offert pro vivis, & defunctis, & Sancti Patres eodem etiam modo de illis loquuntur.

57 Hinc ad fundamentum prioris ſententiæ deſumptum ex improportione pœnarum hujus, & futuri ſæculi reſpondetur, quod licet inter illas pœnas aliqua ſit improportio phyſica, & naturalis, quia illæ ſunt acerbiores, tamen ſecundum valorem moralem habent proportionem, & ſufficientem condignitatem ex ordinatione divina, ex quo enim ſtatuit Deus communionem viventium cum defunctis, utpote cum ejuſdem corporis membris, ſtatuit etiam ut eodem modo defunctis prodeſſent ſuffragia vivorum, ſicut proſunt ipſis, ut docet Catechiſmus Romanus loc. cit. & ſic ſunt proportionabiles, eo vel maxime, quia pœnæ vivorum ſunt pretioſiores, quia ſunt voluntariæ abſolute, non ſic pœnæ defunctorum, ac proinde Deus libenter illas acceptat, tamquam digniores illis, & ideo minor pœna vivorum magnæ Purgatorii pœnæ æquivalet ratione voluntarii. Ad Confirmationem dicendum eſt, quod licet animæ Purgatorii ſint in diverſo foro, quantum ad juriſdictionem Eccleſiaſticam, non tamen quoad vinculum charitatis, quo ſunt nobis conjunctæ, & ideo non ſeparentur etiam quoad communicationem bonorum ſtatui uniuſcujuſque proportionatam. Quod autem forum illud ſit juſtitiæ, & pœnæ illæ acerbiores noſtris, non impedit ſatisfactionem noſtram adhuc eſſe ex juſtitia, quia operationes noſtræ pœnales in valore illis æquivalent, & ſunt digniores illis ratione voluntarii, ac proinde ſatis aptæ ad illas compenſandas ſecundum juſtitiam. Ad ultimum negatur aſſumptum, conſtat enim pactum divinum & divina promiſſio de acceptatione ſuffragiorum pro defunctis, & de communicatione bonorum, dum ex Scriptura, ex Patribus, & praxi ipſius Eccleſiæ conſtat ſuffragia eſſe offerenda pro defunctis, ſi enim ex libito, & intentione offerentium non valerent, nulla eſſet hæc ordinatio, & inſtitutio. Ad illud tandem quod additur, quod Eccleſia orat, ut preces ſuæ, & fidelium exaudiantur, optime reſpondit Faber cap. citato, in fine, quod Eccleſia orat, & Sancti docent nos orare, quia licet operationes noſtræ pœnales ſint ſatisfactoriæ ex juſtitia; non tamen ſunt ſatisfactoriæ de rigore juſtitiæ excludendo gratiam, & acceptationem divinam, ſed ſunt ſatisfactoriæ de juſtitia, ſuppoſita gratia, & acceptatione, ſeu pacto divino, & hac ratione Eccleſia, & fideles offerendo, & applicando ſatisfactiones id facere debent orando, & obſecrando, non autem in toto rigore petendo excluſis precibus, quia inter Deum, & hominem non poteſt eſſe rigoroſa juſtitia commutativa, ut dictum eſt, ſed ſecundum quid modo jam explicato.

58 Tertio dubitatur, an ſuffragia pro mortuis infallibiliter a Deo acceptentur. Auctores, qui in præcedenti dubio dicebant ſuffragia vivorum non prodeſſe defunctis ex juſtitia, ſed tantum ex mera Dei liberalitate, & miſericordia, conſequenter hic dicunt acceptationem ſaltem juxta totum valorem, quem habent, & in ordine ad talem animam in particulari non eſſe infallibilem, cum hoc dependeat ex liberalitate, & miſericordia divina, & præcipuum fundamentum eſt, quia Sancti in patria, & fideles in via orant Deum pro animabus Purgatorii, ut acceptet ſuffragia, quæ pro illis fiunt; ergo ſignum eſt acceptationem non eſſe infallibilem, ſed eſſe ex divina miſericordia, & liberalitate, ſi enim acceptatio eſſet ex juſtitia, atque ideo infallibilis, non eſſet cur hoc peteremus, quia ſcimus infallibiliter a Deo eſſe acceptanda, ſi fiant cum debitis requiſitis, vel non acceptanda, ſi requiſita non ſint oppoſita. E contra vero Auctores, qui volunt ex juſtitia ſuffragia vivorum pro mortuis a Deo acceptari, conſequenter dicunt acceptationem eſſe infallibilem, quia divinam promiſſionem ſupponit, qua Deus ſe obligavit, & plane juxta hanc ſententiam, quam dubio præcedenti amplexi ſumus, ut de mente noſtri Doctoris quodl. 20. conſequenter hic dicere debemus, ſuffragia hæc oblata pro defunctis infallibiliter prodeſſe cuilibet exiſtenti in Purgatorio, ſi pro eo offerantur, & ſecundum totum ſuum valorem. Et hoc expreſſe deducitur ex modo loquendi Patrum & Conciliorum dicentium ſuffragia juvare, pœnas diminuere, vel totaliter tollere, hic enim loquendi modus juvamen infallibilem ſignificat, & per modum juſtitiæ, quia ſi per modum gratiæ tantum, & fallibiliter hoc præſtarent, poſſent aliquando non juvare, & ita minus recte dixiſſent Concilia, & Patres determinata, quod ſuffragia pro defunctis juvant, & proſunt, ſed dicere debuiſſent, quod prodeſſe poſſunt, & juvare. Hoc etiam deducitur ex pluribus apparitionibus, & revelationibus a Brancato allatis loc. cit. in quibus relaxatæ dicuntur quarumdam animarum purgantium pœnæ ſtatim ac ſuffragia pro illis applicata fuerunt, & idem legitur in pluribus exemplis in Prato ſpirituali relatis de animarum liberatione per ſuffragia, ex quibus omnibus evidens deducitur conſequentia, quod ſuffragia pro defunctis

applicata infallibiliter ſuum habent effectum. Quare autem Eccleſia, & fideles offerant, & applicent ſatisfactiones hujuſmodi orando, & obſecrando, jam declaratum eſt n. præced. in fine, unde non video, qua ratione Bardus cap. 2. art. ſect. 5. n. 58. ex his Eccleſiæ, & fidelium precibus Deo factis, ut acceptet ſuffragia pro defunctis oblata, tamquam omnino certum, & indubitatum inferat talem acceptationem non eſſe infallibilem, ſed ex mera Dei liberalitate, & miſericordia, nullo ſuppoſito pacto, quo Deus ſe obligaverit talia ſuffragia ſemper, & quoad totum valorem pro tali anime in particulari acceptare. Hoc enim gratis omnino dicitur, licet enim ſuffragia viventium pro defunctis ſint ſatisfactoria ex juſtitia, non tamen de toto rigore excludendo gratiam, & acceptationem divinam, & ideo fideles ea offerendo, & applicando, id facere debent adhuc orando, & ſupplicando, ut dictum eſt.

59 Quarto quæritur, quid obtineant ſuffragia pro defunctis, ſeu Purgatorii animabus. Scot. 4. diſt. 19. §. *Ad quæſtionem*, & d. 11. qu. 1. & quodl. 20. infra C. cum communi Catholicorum ſententia ſupponit animas in Purgatorio per hæc ſuffragia juvari, & ſublevari, quod pœna earum relaxatur, vel minuitur, unde pro reſolutione quæſiti dicendum eſt ſuffragia aliquando diminutionem pœnæ obtinere, & aliquando totalem liberationem. Quod probatur ex modo loquendi Conciliorum, & Patrum; Concilia nempe præſertim Florentinum, & Tridentinum ſuperius ſæpe citata expreſſe docent, animas Purgatorii per ſuffragia viventium juvari, & ſublevari, ſed illud juvamen, beneficium, & ſublevatio in alio conſiſtere nequeunt, quam in earum totali a pœnis liberatione, vel ſaltem partiali, ſeu earum diminutione: ergo &c. Deinde ſic etiam loquuntur Patres, ut pluribus oſtendit Brancatus d. cit. art. 16. ſed præſertim D. Auguſtinus in Enchirid. cap. 110. ut habetur cap. *Tempus* 13. qu. 2. poſtquam dixerat animae defunctorum pietate viventium relevari, cum pro illis ſacrificium Mediatoris offertur, vel eleemoſynæ fiunt in Eccleſia, in fine concludit, quod *quibus proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſſio, aut certe ut tolerabilior fiat ipſa damnatio*, ubi damnationem ſumit pro cruciatu pœnæ, quia animæ Purgatorii ad cruciatum temporalem damnatæ ſunt. Denique probatur a paritate Indulgentiarum, quæ pro defunctis concedi ſolent, aliquando enim conceduntur plenariæ, aliquando ad determinatum tempus, ut trium, vel quatuor annorum, aut plurium quadragenarum; ergo de ſuffragiis pariter diſcurrendum eſt, quod ſi operationes pœnales, ſeu ſatisfactiones viventium defunctis applicatæ æquiparentur pœnis ab aliquo ſolvendis in Purgatorio, totaliter liberant, ſi vero ſint improportionatæ, pœnam minuunt juxta valorem pœnalitatis in ſuffragio, tum quia idem etiam capetimur de ſatisfactionibus, quas unuſquiſque pro ſe adimplet, aliquando enim omnes ſibi relaxantur pœnæ temporales, & aliquando pars tantum earum major, vel minor, juxta proportionem operum pœnalium, per quæ ſatisfacit, ut bene diſcurrit Brancatus l. c. ubi tandem addit neminem abſque ſpeciali Dei revelatione ſcire poſſe, an illa anima, pro qua ſuffragium applicuit, per illud ſit totaliter a pœnis liberata, vel quantum ſit diminuta, quia nullus ſcit proportionem ſuffragii cum pœna dimittenda, vel diminuenda, immo neque an is, cui ſuffragatur, ſit in Purgatorio, ſed hoc ſoli Deo, & animabus, quæ per ſuffragia juvantur, notum eſt.

60 Quinto tandem quæritur, an quodlibet ſuffragium omnibus æque proſit, quod quæſitum ſub alio etiam titulo proponi ſolet: an ſuffragia facta pro multis tantum proſint ſingulis eorum, quantum prodeſſent, ſi pro unoquoque ſpecialiter fierent. Quidam antiquiores apud D. Bonav. 4. d. 45. art. 2. quæſt. 3. dicebant quodlibet ſuffragium a quocumque fideli præſtitum, ſive ab Eccleſia in communi, æque prodeſſe omnibus defunctis, neque magis illi, cui applicatur, quam aliis, ſicut candela accenſa, & lectio lecta pro pluribus, tantum quemlibet juvat, quantum unum juvaret, ſi pro eo ſolo candela accenderetur, vel lectio legeretur. Communis tamen, & vera ſententia docet, quod ſuffragium pro pluribus defunctis oblatum non habet in ſingulis tantum valorem, ac ſi pro uno offerretur, quia cum ſit finiti valoris, dividitur inter illos ſecundum portiones diverſas, unde ſi aliquis applicat totam ſuam ſatisfactionem alicui animæ particulari, & vult ſimul alteri prodeſſe, id facere non poterit per modum ſolutionis, ſed ad ſummum per modum impetrationis, vel meriti de congruo. Ita D. Bon. & Scotus l. c. D. Th. 4. d. 45. qu. 2. art. 4. Alenſ. noſter par. 1. tit. 37. cit. art. 5. & alii antiquiores, ac Recentiores paſſim. Hoc probat D. Bonav. l. c. quia ſuffragia fiunt ad ſolvendam pœnam, ſive reatum, ſed plus eſt ſatisfacere pro debito multorum, quam unius, & facilius ſatisfit pro debito unius, quam plurium, ergo pluribus indigent ſuffragiis duo, quam unus ſolus: ergo ſi dividitur inter eos, uterque habebit minus: ergo non videtur, quod æqualiter ſe extendat ad omnes. Deinde idem probat Scotus l. c. quia ſi ſuffragia æque prodeſſent multis, ac uni ſoli, ſequeretur, quemlibet ſacrificium facientem, vel orationes fundentem, aut eleemoſynas largientem, teneri applicare pro omnibus, alioquin contra charitatem faceret, cum uno, & eodem actu poſſet plures, immo omnes animas ſimul vel liberare totaliter, vel pœnas earum minuere; ſed hoc eſt falſum, quia Eccleſia non ſolum id non facit, immo omnino prohibet, ne quis pro pluribus miſſam applicet, quam pro uno applicare tenetur, ut ſatisfaciat, alioquin qui tenetur dicere unam miſſam pro uno defuncto, & aliam pro alio, ſi pro illis duobus unam diceret, cuilibet ſolveret, quod tenetur.

61 Ad exempla, quæ pro prima opinione adducebantur, reſpondet D. Bonavent. ibidem, paritatem non valere, quia illuminatio totam ſpeciem rei viſæ defert ad oculum, & ſimiliter lectio totam ſpeciem vocis, ſed non ſic eſt in ſolutione, ſicut in aſpectu, & conſideratione, quamvis enim duo creditores æqualiter poſſint, & ſimul unum videre aureum, non tamen poteſt æqualiter ſolvi duobus; non valet ergo paritas, quia lumen candelæ, & vox doctoris ſe communicant per naturæ neceſſitatem, ſed ſuffragia communicantur per ſuffragantis intentionem, unde ſi uni tantum applicantur, integre illi proſunt ſecundum totum valorem, quem habent per modum ſatisfactionis, prout ab offerente procedunt, ut v. gr. ſi ſatisfactio, quam ego exerceo, pro me facta valeret ex juſtitia ad remiſſionem ſex graduum pœnæ Purgatorii, totidem remittit illi animæ, pro qua applicetur, ut recte diſcurrit Suarez d. 48. cit. ſect. 6. coroll. 2. ubi etiam ſubdit non minus operari æqualem ſatisfactionem in una anima Purgatorii, quam in alia, etiamſi illæ inter ſe ſanctitate, aut meritis inæquales ſint, & ratio eſt, quia valor ſatisfactionis pro alio non ſumitur ex dignitate perſonæ, pro qua offertur, ſed ex dignitate perſonæ operantis, & conditione operis, agimus enim de ſatisfactione ex opere operantis, non ex opere operato; unde tandem concludit ſolum requiri ex parte ejus, pro quo offertur, quod ſit capax talis ſatisfactionis, eique obicem non ponat, in quo omnes animæ Purgatorii æquales ſunt, etiamſi in gratia, & meritis inæquales ſint.

ARTICULUS TERTIUS.

De conditionibus requiſitis ad effectum ſuffragiorum pro defunctis obtinendum.

62 AD fructum, ſeu valorem ſuffragii conſequendum, ac dignoſcendum docent communiter Doctores tria præſertim attendenda eſſe, primo ſubſtantiam, ſeu naturam ipſius ſuffragii, ſeu operis ſatisfactorii ſecundum ſe conſiderati, ſecundo diſpoſitionem requiſitam ex parte perſonæ ſuffragium præſtantis, ſeu offerentis pro alio, tertio tandem diſpoſitionem neceſſariam ex parte illius, in cujus beneficium ſuffragium præſtatur, & applicatur. Quamvis autem quæſiti deciſio quoad duo poſteriora capita ſatis conſtet ex diſp. præced. quæſt. 5. de ſuffragiis in communi, ſive pro mortuis præſtandis artic. 2. ubi aſſignavimus, & declaravimus conditiones requiſitas tam ex parte offerentis, quam ex parte illius, pro quo ſuffragium offertur, quia tamen remanent adhuc quædam aliæ difficultates diſcutiendæ in hac materia, præſertim circa conditiones requiſitas ex parte ipſorum ſuffragiorum, in hoc articulo ſunt breviter reſolvendæ.

63 Primo itaque dubitatur, an ſuffragia, quæ fiunt pro defunctis, opera pœnalia eſſe debeant. Negant aliqui aſſerentes ſuffragia licet ordinarie per opera pœnalia fiant, quandoque tamen fieri poſſe per aliquem actum bonum non pœnalem, pro qua ſententia citantur Scotus 4. d. 15. q. 1. art. 3. Soto d. 19. qu. 2. art. 1. Vaſquez in 3. par. q. 94. ar. 2. dub. 5. & alii quamplures. Affirmant alii dicentes ſuffragia, quæ fiunt pro defunctis, opera pœnalia neceſſario eſſe debere, pro qua citantur D. Th. eadem diſt. q. 1. ar. 2. 5. D. Bonav. Durandus, & alii antiquiores, quos ſequuntur Valentia, Suarez, Bonacina, & alii Recentiores. Hæc difficultas reſolvi debet juxta dicta ſuperius d. 21. q. 11. *de ſatisfactione Sacramentali* art. 2. n. 275. ubi quæritur, an quælibet opera honeſta, etiamſi pœnalia non ſint, poſſint pro pœnitentia injungi, & poſſimus per ea Deo ſatisfacere, diximus quod licet opus honeſtum habeat, ut ſit ſatisfactorium, quatenus pœnale eſt, quia ſatisfactiones, quas pro peccatis exhibere debemus, & ad quas nos hortantur, explicent Concilia, & Patres per opera pœnalia, adhuc tamen nedum actus pœnales, ſed etiam alios actus virtuoſos non pœnales eſſe idoneos, ut aliquando imponantur in ſatisfactionem, quod probat Scotus loc. c. d. 15. & d. 19. qu. 1. F. quia opus non pœnale poteſt eſſe majus bonum, & meritorium, quam pœnale, ut conſtat de actu charitatis, ac proinde poteſt eſſe Deo magis acceptum pro ſatisfactione, quia in opere ſatisfactorio non tam attenditur pœnalitas, quam valor, & exiſtimatio talis operis apud Deum, alioquin Chriſtus Dominus per opera non pœnalia ſatisfeciſſet, quod eſt falſum. Tum quia nullum fere pro ſtatu iſto datur opus moraliter bonum, & honeſtum, quod etiam ſimul ſit pœnale, quia ex natura rei difficile agere eſt quodcumque opus propter honeſtatem virtutis, quod autem eſt difficile, eſt etiam eo ipſo pœnale, quia ſemper aliquid affert difficultatis vincendæ, & ſuperandæ, & conſequenter pœnalitatis. Ita igitur in propoſito etiam dicere debemus de ſuffragiis, quodcumque opus bonum poſſe eſſe ſatisfactorium, & pro ſuffragio inſervire, quia omne opus honeſtum

eſt

Google

eſt aliquo modo laborioſum, atque ideo pœnale, & ſatisfactorium, & ratio fundamentalis aſſerti hujus eſt jam aſſignata, quia omne opus honeſtum contrarium eſt alicui bono delectabili, & utili; cum enim ſit actus liber quoad ſpecificationem, neceſſario in objecto rationem aliquam mali ſupponere debet; ac proinde difficultatem aliquam ſemper habet annexam ſuperandam, & vincendam, & licet hi actus ſint interdum conformes propenſioni operantis, ut in homine juſto, & adeo perfecto, ut etiam in exercitio horum actuum nullam patiatur difficultatem, vel moleſtiam, hoc tamen non tollit, quin adhuc ex objecto ipſo ſit difficultas licet ob devotionis fervorem, & paſſionum mortificationem difficultas non ſentiatur. Tandem hoc etiam expreſſe docet Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. can. 13. ut diximus loco citato, ubi ait hominem pro peccatis commiſſis ſatisfacere poſſe, non tantum per tolerantiam, & injunctionem pœnarum, per orationes, eleemoſynas, & jejunia, ſed etiam per alia pietatis opera.

64 Secundo dubitatur, an præter opera ſupererogationis poſſint etiam ut ſatisfactoria applicari defunctis opera alias debita, ſive ex præcepto naturali, ſive ex poſitivo. Negant aliqui, quia nemo per unam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poteſt, in ſatisfactione enim ſervari debet æqualitas, quia eſt actus juſtitiæ. Affirmant alii per quæcumque opera pœnalia, quocumque jure debeantur, poſſe hominem pro ſe, & conſequenter pro aliis ſatisfacere. Hæc etiam difficultas reſolvi debet juxta ſuperius dicta diſput. ut. cit. num. 172. ubi quamvis non loquamur niſi de ſatisfactione applicata ipſi ſatisfacienti, & ad hoc punctum non deſcendamus de ſatisfactione aliis applicata, nihilominus eadem videtur ratio, quia omnes illæ operationes defunctis applicari poſſunt, quæ ſunt ſatisfactoriæ ex opere operantis ipſimet, qui illas exercet. Sicut ergo ibi diximus ſatis probabile eſſe, præter opera ſupererogationis poſſe etiam pro pœnitentia injungi opera alias debita, ſive ex præcepto naturali, ſive ex poſitivo, ita quoque in propoſito dicimus poſſe etiam ut ſatisfactoria applicari defunctis opera alias debita, & ratio eſt, ut ubi diximus, quoniam præceptum rationem liberi, & voluntarii non tollit, nec rationem meriti, & per conſequens nec rationem ſatisfactorii, ſicut ergo una, & eadem operatio licet alias debita, poteſt eſſe meritoria vitæ æternæ, ita etiam & ſatisfactoria pro pœna debita peccatis commiſſis. Confirm. quia alias ſequeretur per eleemoſynam extreme indigenti exhibitam juſtum pro ſuis peccatis non ſatisfacere, quia eleemoſyna in tali caſu eſt naturali præcepto debita, quod eſt abſurdum. Tandem, quia ſicut ſuſtinendo flagella temporalia a Deo in hac vita nobis inflicta ſatisfacere poſſumus pro peccatis, non obſtante quod ſit reſpectu noſtri neceſſaria, & non libera, ut docet Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 9. ita poſſumus per actus virtutis aliunde debitos etiam ſatisfacere pro culpis, & pœnis in punitionem illorum debitis, ſive pro nobiſmetipſis, ſive pro aliis. Nec ratio in oppoſitum adducta urget, quamvis enim, ut ibi diximus, nemo ex natura rei per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poſſit, id tamen facere poteſt ex gratia, & benignitate creditoris unicam ſolutionem pro duobus debitis accipientis, & ita contingit in caſu noſtro, qua ratione Trid. loc. cit. inquit hoc eſſe maximum divini amoris argumentum, ut temporalibus flagellis a Deo inflictis, & patienter toleratis apud Deum Patrem per Jeſum Chriſtum ſatisfacere valeamus.

65 Dices, ſi quis ex voto aliquod bonum opus exhibere tenetur, ut v. gr. jejunare aliqua die, non ſatisfacit jejunando diebus, in quibus eſt præceptum jejunandi ab Eccleſia inſtitutum; ergo neque pro peccatis ſatisfacere poterit exhibendo opera alias ex præcepto debita. Negatur paritas, & ratio diſparitatis eſt, quia obligatio ex voto proveniens dependet totaliter a libertate, & intentione ipſius voventis, qui poteſt ſe per votum obligare ad jejunium, vel pro die, in quo nullum urget jejunandi præceptum, vel quando adeſt tale præceptum; & ſi quando voto ſe adſtringit, nihil de hoc, vel illo die determinavit, ſupponitur ſe obligare voluiſſe ad jejunium eo die, in quo aliunde nulla eſt obligatio, ſiquidem vota ordinarie de operibus ſupererogationis fieri ſolent; at obligatio ſatisfaciendi pro peccatis commiſſis, & pœnis ad eorum punitionem debitis, ex libertate hominis non dependet, ſed oritur ex ipſo peccato commiſſo, ut recte Bardus advertit tr. 4. c. 1. ſect. 2. per quod juſtitia Dei læſa fuit, ac proinde ex quadam juſtitia in hac, vel alia vita tenetur peccator Deo ſatisfacere, quæ quidem ſatisfactio ſufficienter acceptatur a Deo per exercitium actionum honeſtarum pœnalium, etiamſi aliunde ſint debitæ ob immenſam ergo nos charitatem, ut ait Trid. loc. c. & ſic jejunando tempore Quadrageſimæ, quamvis jejunium ſit ex præcepto Eccleſiæ, ut in corpore maceremur, adhuc tamen per talia jejunia alias etiam debita pro peccatis ſatisfacere poſſumus, & pœnis eis debitis, ſive noſtris, ſive alienis, atque ideo pro defunctis.

66 Tertio dubitatur, an opus externum præciſe ſumptum pro alio oblatum illi proſit ad pœnæ remiſſionem; & ſenſus quæſiti eſt, quoniam conſuetudo eſt, ut homo ante mortem fieri eleemoſynas præcipiat pro ſua anima poſt mortem, quas poſtea hæredes faciunt, & tunc dicuntur illi ſuffragium ferre defuncto, tamquam inſtrumenta ejus, & nomine ipſius, difficultas eſt, an opus illud externum, quod eſt dare eleemoſynam, ſit per ſe ſatisfactorium defuncto independenter a voluntate ejus, per quem executioni mandatur, id eſt, ſive illa ſit bona, ſive mala, ſive hominis juſti, ſive peccatoris, & quia diſp. præc. q. 5. art. 3. n. 82. diximus præcipuam conditionem facientis ſuffragia nomine proprio eſſe, ut reperiatur in gratia, quæritur an qui facit opus externum pro alio, non ex propria voluntate, ſed ex voluntate illius, pro quo applicat dictum opus, neceſſe etiam ſit, ut in gratia reperiatur in tali executione. Et quidem diximus ibi, quando opera fiunt per alium, tamquam per inſtrumentum, eſſe ſatisfactoria, quamvis ille, qui ea facit, ſit in peccato mortali, quia opus eſt ſatisfactorium, quatenus provenit a principali agente, quare ſi præcipiens, qui eſt agens principale, ſit in gratia, opus valet, & prodeſt ad ſatisfactionem, ut ſi Dominus in gratia exiſtens per famulum peccatorem eleemoſynam faciat, quia non attenditur inſtrumentum, cum propria virtute non operetur, ſed alterius. Difficultas tamen eſt, quando opera fiunt per alium tamquam per cauſam propriam, & proximam illorum operum, ut quando opus fit ab hæredibus ad implendam teſtatoris voluntatem, neque dubium eſt de ſacrificio Miſſæ, quia hoc habet meritum ex opere operato, ad quod bonitas miniſtri non requiritur, ſed de eleemoſynis, & aliis operibus piis, quæ fiunt ex voluntate teſtatoris ab hæredibus, vel aliis Commiſſariis.

67 Quamvis plura diſcurrant Recentiores in hoc puncto præſertim Suarez diſp. 48. cit. ſect. 8. num. 11. breviter tamen dicendum eſt eleemoſynas, & alia opera pia, quæ fiunt ex voluntate teſtatoris ab hæredibus, vel aliis Commiſſariis, juvare teſtatores in Purgatorio exiſtentes pro pœnarum ſatisfactione, non obſtante, quod hæredes, vel Commiſſarii ſint in peccato mortali, dum dictam voluntatem teſtatoris exequuntur, & ratio eſt, quia dicti non operantur virtute propria, ſed virtute, & voluntate teſtatoris. Ita quæſitum hoc reſolvit D. Bonav. 4. d. 45. art. 2. q. 2. ubi in corpore quæſtionis inquit diſtinguendum eſſe, quod ſuffragia facta pro defunctis, aut ſunt opera ſacramentalia, ut celebratio Miſſæ, & tunc quia opera Dei ſunt, ratione contenti proſunt, ſive fiant a bonis, ſive a malis; aut ſunt alia opera, & hoc dupliciter, aut enim fiunt pure a malis, ſicut ſi aliquis malus orat, vel ſe affligit pro aliquo, & tunc inquit non valere defunctis, aut fiunt a malis ad imperium alicujus boni, ut ipſius defuncti, de re, quæ illius eſt, ut in eleemoſyna, & tunc valent ratione dati charitatis hominis connectæ. Et ita etiam diſcurrit D. Th. 4. d. 45. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. dicens, quod ſi aliquis in charitate decedens præcipiat ſibi ſuffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem habens, illa ſuffragia valent defunctis, quamvis illi, per quos fiunt, in peccato exiſtant. Ex quibus deducitur, quod licet ut hæc ſuffragia valeant pro defunctis, opus non ſit, ut hæredes vel Commiſſarii ſint in gratia, dum teſtatoris voluntatem exequuntur, eſt tamen neceſſe, ut teſtator, quando condit teſtamentum, ſit in gratia; vel ante mortem, quando eſt in gratia, illud ſaltem ſua voluntate confirmet, ut opus ab homine grato procedere poſſit. Hoc etiam aſſerunt ex noſtris Faber diſp. 37. cit. c. 3. & Brancatus d. 26. cit. ar. 14. tum quia non videmus eſſe conſuetudinem in Eccleſia, quod quando quis vult adimplere legata, faciat confeſſionem ſacramentalem ad ſe conſtituendum in ſtatu gratiæ, neque de hoc ullum habetur præceptum in aliquo Canone, in quibus tamen præcipitur acriter, ut hujuſmodi legata adimpleantur, ut patet 13. qu. 2. tum quia ſi talis conditio eſſet neceſſaria in exequente legata teſtatorum, ut plurimum mentes illorum fruſtrarentur, qui certe eſſet magnus error, & univerſalis in Eccleſia, quem deberent Paſtores, & Doctores corrigere, & aliquo decreto Pontificio inſinuari debuiſſet.

68 Reſpondet Suarez l. c. n. 18. mentes teſtatorum non fruſtrari, quia in hujuſmodi actibus tota ſatisfactio eſt poſita in actu volendi, ac præcipiendi tale opus, poſtea vero ex vi ſolius externi effectus nihil ſatisfactionis addi per ſe loquendo, & ex opere operantis reſpectu mandantis. Addit tamen talia opera prodeſſe poſſe principalibus per accidens, & remote, quatenus qui accipit eleemoſynam, excitatur ad orandum, vel ſatisfaciendum pro defuncto, qui dare præcepit, & ruſſus ut conferre poſſit ad impetrandum aliquod beneficium a Deo ex miſericordia, & hac ratione ait non adimplentes legata pia teſtatorum, vel impletionem differentes, præter peccatum infidelitatis, & injuſtitiæ, ſi eleemoſynas detineant, nocere defunctis, propter quod *Necatores Pauperum* vocantur in Concilio Vaſenſi, Carthaginenſi quarto & Agathenſi, unde concludit his de cauſis melius eſſe in vita hæc opera facere, quam relinquere, ut poſt mortem fiant. Sed ut optime urget Faber l. c. dicere, quod opera facta in perſona ulterius non proſint ad ſatisfactionem pro principali, eſt contra communem Doctorum, & Eccleſiæ ſenſum, nam tunc hæredes adimplendo legata teſtatorum nihil in ratione ſatisfactionis ipſis defunctis prodeſſent. Et quamvis per accidens, & remote illis prodeſſent modo præfato, hoc tamen non ſufficit, quia ipſi teſtatores intendunt, quod illis per ſe, & ob ſatisfactionem juvent, non autem tantum per accidens, & remote, & eſt contra communem ſenſum fidelium, & plura Pontificum decreta, quæ habentur 13. q. 2.

& præſertim cap. *Qui oblationes* ex Conc. Vaſenſi cap. 4. quibus per hoc adiutorium remotum, & per accidens minime ſatisfit. Quomodo autem opera facta in perſona alterius proſint ad ſatisfactionem pro principali, declarat Aſteſ. noſter p. 1. lib. 3. tit. 37. cit. art. 3. prope finem, dicens, quod loquendo de ſuffragiis ex opere operante, de quibus hic eſt ſermo, poteſt accipi vel ex parte principalis agentis, vel ex parte exequentis, quo ſuppoſito ſubdit, quod qui cito moriens diſponit aliqua ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragiorum plene conſequitur, antequam fiant, quantum ad efficaciam ſuffragii, quæ erant ex opere operante principalis agentis; ſed quantum ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operante exequentis, non conſequitur fructum, antequam ſuffragia fiant. Et ſi prius contingat ipſum a pœna purgari, quantum ad hoc fraudabitur ſuffragiorum fructu, quod certe in eos redundabit, quorum culpa defraudatur; non enim eſt inconveniens, quod aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus, pœna autem Purgatorii eſt temporalis, licet quantum ad æternam retributionem nullus defraudari poſſit, niſi propria culpa; unde infert, quod ſi legata, quæ quis facit nunquam ſolverentur; vel male ablata, quæ præcipit reſtitui, per executores non reſtituerentur, non propter hoc perpetuo remaneret in pœna, licet multo tardius liberaretur ab ea.

69 Quarto dubitatur, an reſtitutio, quæ poſt mortem fieri præcipitur, aliquid conferat ad remiſſionem pœnæ. Negant Soto 4. diſt. 45. qu. 1. art. 3. Bellarminus l. 2. de Purgatorio cap. 16. & alii, & ratio eſt, quia ſi anima deceſſit in gratia abſque reatu pœnæ, ſtatim evolavit ad Cœlum, etiamſi reſtitutio non fiat, & ſi deceſſit cum tali reatu, detinetur in Purgatorio quouſque dictam pœnam ſolvat, etiamſi reſtitutio non fiat, nec ex hoc, quod reſtitutio iuſſa non fit, poteſt anima in Purgatorio detineri; peccat tamen qui reſtitutionem non exequitur contra juſtitiam, & contra fidelitatem, & damnum etiam infert teſtatori in Purgatorio exiſtenti, quatenus privat illam aliquo bono, quod ille, cui fit reſtitutio, pro dicto teſtatore facere poſſet. Affirmant alii dilationem reſtitutionis a teſtatore relictæ obeſſe eius animæ in Purgatorio exiſtenti, & eſſe cauſam longioris dilationis in illis pœnis, licet non poſſit eſſe cauſa, ut in æternum ibi detineatur, etiamſi nunquam fieret, quia pœna æterna ſolum debetur culpæ, quæ in hac vita remiſſa non fuit. Ratio autem eſt, quia ipſa actualis reſtitutio eſt opus bonum, & per ſe ſatisfactorium, & ideo cum ſit reſtitutio, accedit hoc opus ſatisfactorium ad ſatisfactionem, quam faciunt animæ illæ per ſe in illis pœnis, & ſic citius ab eis abſolvuntur, ſi autem reſtitutio non fiat, coguntur animæ illæ integre per ſe ſatisfacere pœnis illis debitis, quæ proinde longius protrahuntur, nec ab eis abſolvuntur, donec per ſe ſolvant uſque ad minimum quadrantem. Cui opinioni etiam favent revelationes quædam animarum defunctorum, quæ vivis apparuerunt, & hæredibus ſuorum debitorum reſtitutionem fieri petierunt, ut a Purgatorio liberarentur, unde S. Birgitta l. 6. Revelationum cap. 66. affirmat tamdiu animam cruciari in Purgatorio, donec reſtituatur ablatum; item Riccardus 4. diſt. 45. qu. 4. art. 5. Gabriel ibidem, Aſteſanus l. c. ac etiam Faber ex noſtris, & hanc opinionem tenendam eſſe arbitror, quando in vita dilatio reſtitutionis fuit culpabilis, ſæpe enim accidit, quod qui ad reſtitutionem tenetur, reſtituere potuerit, & tamen ſemper diſtulerit uſque ad mortis articulum, in quo reſtituere non poteſt, & tunc pœnitentiam habeat de dilatione culpabili, & proinde præcipiat hæredibus poſt mortem ſuam reſtitutionem fieri; in tali, inquam, caſu ſatis probabile eſt dilationem reſtitutionis illius impedire aliquo modo liberationem illius animæ a Purgatorio, & tardius ab illis pœnis liberari: ſi vero omiſſio, vel dilatio talis reſtitutionis non fuit culpabilis, quia nimirum erat in magna egeſtate, vel aliqua gravi neceſſitate conſtitutus, tunc etiam ſatis probabile cenſeo, dilationem reſtitutionis ab hæredibus factam liberationem animæ defuncti non impedire, quia anima illa deceſſit in gratia, & ſine ullo reatu pœnæ talis dilationis; quod ſi deceſſit cum reatu pœnæ aliarum culparum luet quidem in Purgatorio tantam pœnam, quanta ad expiationem illius reatus ſufficiat, ſtatim vero præmium gloriæ accipiet, etiamſi reſtitutio facta non ſit, ut prima opinio aſſerebat.

70 Quinto tandem quæritur, an ſoli viatores animabus Purgatorii ſuffragari poſſint, an etiam Beati; pro cuius reſolutione diſtinguendum eſt de ſuffragiis, per modum ſatisfactionis, vel per modum ſimplicis impetrationis, & dicendum, quod ut ſuffragia proſint defunctis per modum ſatisfactionis, & iuſtitiæ, requiritur omnino, ut ſuffragans ſit viator, ut docent Divus Thomas 4. diſt. 45. qu. 3. art. 3. & Divus Bonaventura ibidem, & alii paſſim, & ratio eſt, quia talis ſuffragandi modus fit per opera pœnalia, qualia ſunt ſacrificia, eleemoſynæ, orationes & ieiunia, quæ ſolum a viatoribus præſtari poſſunt, non a Beatis, qui pœnarum ſunt incapaces, & licet orare poſſint eorum tamen orationes non ſufficiunt, ut ſatisfactiones, quia non ſunt pœnales, ut orationes viatorum, ac proinde ſoli viatores animabus purgatorii ſuffragari poſſunt per modum ſatisfactionis. Si vero loquamur de alio genere ſuffragiorum, nempe per modum impetrationis, & miſericordiæ, etiam Beati animabus purgatorii poſſunt ſuffragari; & hoc ſatis conſtat ex continua Eccleſiæ praxi, quæ in collecta pro vivis, & defunctis ſic precatur: *Quos tam viventes corpora ſuſcepit tu revertentibus omnibus Sanctis ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire concedas*, & in alia collecta Miſſæ Defunctorum quotidiana ſic orat: *Quæſumus clementiam tuam, ut noſtræ Congregationis fratres, &c. qui ex hoc ſæculo tranſierunt, Beata Maria ſemper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis, ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire concedas*. Et tandem in antiphonis pro depoſitione Defuncti ſic rogat, *Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, ſuſcipientes animam ejus, offerentes eam, &c.* ergo Beata Virgo, & alii Sancti pro defunctis orant, eiſque ſuffragantur per modum impetrationis. Et tandem hoc etiam ſuadet ratio, quia Beati in patria orant pro vivis; ergo etiam pro defunctis, & animabus in Purgatorio exiſtentibus, non enim minus iſti, quam illi ſunt Eccleſiæ membra, nec minorem habent communionem cum defunctis, quibus ſunt charitate coniuncti, quales ſunt animæ purgantes. Ita paſſim diſcurrunt Doctores, & præſertim Brancatus noſter diſp. 25. cit. de Purgatorio art. 12. Alia plura de Suffragiis pro defunctis videri poſſunt apud Aſteſanum par. 1. l. 3. tit. 37. cit.

QUÆSTIO IV.

De ſtatu animarum iuſtorum expleta purgatione.

71 Celebris antiquitus controverſia fuit de ſtatu animarum purgantium expleta purgatione, an ſcilicet plene purgatæ in Cœlum evolarent, & ſtatim clara Dei viſione fruerentur, quam inter alios fuſe, & erudite pertractat D. Bon. 4. diſt. 21. part. 1. art. 3. q. 2. nam aliqui antiquiores Græci, & Armeni dixerunt animas iuſtorum ex hac vita decedentes, ac etiam in Purgatorio ab omni reatu purgatas non videre Deum, neque eſſe beatas uſque ad diem judicii poſt corporum reſurrectionem; quem errorem poſtea ſecuti ſunt Anabaptiſtæ, Lutherani, & Calviniſtæ; & antiquitus hæc ſententia ita vigebat, ut ei nonnulli SS. Patres etiam adhæſerint, quos paſſim Auctores referunt, & præſertim Brancatus noſter tom. 3. d. 24. art. 6. quod inquit, eorum ſanctitati minime præiudicare, quia adhuc non erat ab Eccleſia definitum, quid eſſet tenendum, cum ſolum anno 1336. a Benedicto XII. id fuerit declaratum, ut conſtat ex Conſtit. eius 4. incipiente *Benedictus*; hæc igitur controverſia in fine huius diſputationis de Purgatorio eſt breviter reſolvenda.

ARTICULUS PRIMUS.

An animæ Sanctorum perfecte purgatæ Deum videant ante diem judicii.

72 Primo pro reſolutione quæſtionis aſſerendum eſt, & tamquam de fide tenendum poſt præſtam Benedicti XII. Conſtitutionem, animas juſtorum poſt diſceſſum ex mortali corpore, ſi nihil purgandum habuerint, ſtatim; ſi autem aliquod purgandum habuerint, cum purgatæ, & expiatæ fuerint eſſentialem beatitudinem, ſeu viſionem, & fruitionem Dei in cœlis conſequi; ita communiter Theologi 4. diſt. 49. & præſertim Divus Bonaventura l. c. in corpore quæſtionis his verbis: Dicendum eſt, quod aliqui ſtulti circa hoc errant dicentes, animas non eſſe glorificandas ante diem judicii, ſed potius expectare uſque ad extremam diem judicii. Hos ſtultos dixi, quoniam talis error, nec fulcimentum habet ab auctoritate, nec ab efficaci ratione, nec habuit iſta poſitio aliquem magnum auctorem, nec defenſorem, ſed imponitur quibuſdam Græcis; ita Seraphicus Doctor loc. cit. Probatur autem hæc veritas in primis ex variis Scripturæ locis, ut ex verbis Chriſti ad Latronem Lucæ 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, quo nomine viſio beata ſignificatur, ut ex Cyrillo, Chryſoſtomo, Niſſeno, Auguſtino, & aliis colligitur; ergo anima latronis fuit cum Chriſto, ſed conſtat, inquit Div. Bonaventura, quod Chriſtus poſtmodum non abſtulit, quod prius promiſit; ergo ſemper poſtea fuit cum Chriſto; quando ergo Chriſtus in Cœlum aſcendit, etiam anima latronis aſcendit, & pari ratione etiam aliæ animæ ſanctæ. Probat etiam ex illo, quod dicebat Apoſtolus ad Philip. 23. *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*, ſed conſtat, quod deſiderium ſuum non erat caſſum; ergo ſtatim poſt diſſolutionem fuit cum Chriſto, neque hoc dixiſſet, ſi Sancti poſt hanc vitam non eſſent in Cœlo cum Chriſto; ſed alibi expectarent uſque ad diem Judicii. Probat item ex illo Apocal. 6. ubi ſermo eſt de animabus iuſtorum poſt eorum mortem: *Data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ*, ſed non eſt ſtola, niſi gloria animæ eſſentialis, ut etiam explicant D. Aug. 4. ſerm. de Innocentibus, D. Gregorius, & alii Patres, unde Apoc. 7. illi qui dicuntur: *amicti ſtolis albis*, dicuntur etiam, *ſtantes ante Thronum, & in conſpectu agni*, & infra: *ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die, ac nocte in templo eius*. Thronus autem Dei Cœlum eſt ex Matth. 23. *Qui iurat in Cœlo iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper illum*. Probatur præterea ex illo Act. 6. ubi S. Stephanus morte ſibi imminente dixit, *Video Cœlos apertos*, &c. & poſtea

De-

Domine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meum, utique in cœleſti beatitudine, & ad Epheſ. 4. ubi de Chriſto dicitur: *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem*, nempe animas Sanctorum in Limbo detentas, quas in Cœlum eduxit, ut SS. Patres paſſim interpretantur. Et alia quoque Sacræ Scripturæ teſtimonia videri poſſunt apud Lezanam, Caſpenſem, Becanum, & alios paſſim in tract. de Beatitudine, & apud Brancatum noſtrum l. c.

73 Secundo principaliter probatur eadem veritas ex definitionibus Eccleſiæ, & ex his quæ paſſim habentur in Miſſalibus, & Breviariis; ita enim definitum fuit, ut diximus, a Benedicto XII. in Extravagante, quæ incipit: *Benedictus Deus*, & ad verbum refertur a Caſtro verbo: *Beatitudo hæreſis 6.* & a Brancato noſtro loco cit. & ab Innocentio Tertio cap. *Majores* de Baptiſmo, ubi inquit, quod: *Baptiſmus per virtutem ſanguinis Chriſti adaperiat januas Regni Cœlorum, in quo diſtinguitur a circumciſione*, & in Concilio Florent. ſeſſ. ult. in decreto Eugenii Quarti, ubi dicitur, *quod Baptizatis non ſit imponenda aliqua ſatisfactio, ſed manent abſoluti a culpa, & pœna, itaut ſi moriantur antequam culpam committant, ſtatim ad Regnum Cœlorum, & Dei viſionem perveniant*. Poteſt etiam hæc veritas ex Trid. deduci ſeſſ. 6. can. 30. ubi definitur, quod poſt juſtificationem reatus pœnæ temporalis remanet in hoc ſæculo, vel in futuro ſolvenda, antequam pateat aditus ad Regnum Cœlorum; ergo ſoluta pœna temporali patet ad Cœlum aditus. Item ex Bullis, ſeu Conſtit. Canonizationum Sanctorum, in quibus Romani Pontifices, vel explicite dicunt Sanctos in Cœlo videre Deum, eoque frui, vel implicite id ſupponunt, cum de illis loquuntur, ut ex pluribus dictis Romanorum Pontificum in Sanctis canoniſandis a Brancato relatis l. c. evidenter deducitur, nam Gregorius Nonus Conſt. 4. de S. Antonio Patavino ait: *Honoratur in Cœlis, & ipſe meruit cum Chriſto in cœleſtibus*, & de S. Dominico Conſtit. 8. ait: *Pervenit in Sancta Sanctorum in gloria*, Alexander IV. Conſtit. 3. de S. Clara dicit: *In regale cœleſte Palatium introducta cum gloria*, & ſimili modo loquuntur alii Pontifices in ſuis Bullis, & Conſtitutionibus Canonizationum. Denique hæc eadem veritas deducitur quoque ex his, quæ Eccleſia recitat in Miſſalibus, & Breviariis, ut dicebamus, nam in communi Confeſſorum dicitur in eorum officiis; *Euge ſerve bone, & fidelis, &c. intra gaudium Domini tui, ſtolam gloriæ induit eum; oſtendit illi Regnum Dei*, & ſimilia, & in quodam Reſponſorio Confeſſoris non Pontificis dicit: *Iſte homo perfecit omnia, quæ locutus eſt ei Deus, & dixit ad eum, ingredere in requiem meam*, & infra: *Iſte eſt qui contempſit vitam mundi, & pervenit ad cœleſtia regna*, & in hymno dicitur, *Hodie lætus meruit beatas ſcandere ſedes*, idem deducitur ex praxi, & orationibus Eccleſiæ, nam in oratione, ſeu collecta Divi Gregorii Magni dicitur: *Deus qui animæ famuli tui Gregorii æternæ beatitudinis præmium contuliſti*, & ſic de pluribus aliis Sanctis Eccleſia loquitur in eorum collectis, & Miſſa pro defunctis tota ad hoc ordinatur tam in introitu: *Requiem æternam dona eis Domine*, quam in orationibus, tractu, & offertorio; & tandem id clariſſime cernitur in communi Martyrum, ubi dicitur: *Gaudent in Cœlis animæ Sanctorum*, &c. & rurſus: *Cum palma ad regna pervenerunt Sancti*, &c. ac alia ſimilia.

74 Tertio probatur plurimis Patrum teſtimoniis, & præſertim D. Hier. qui de hoc puncto ſpecialem habuit cum Vigilantio diſceptationem, qui ajebat non eſſe Martyres, aut eorum reliquias non eſſe venerandas, neque ad eorum ſepulchra in Eccleſiis orandum, & vigilandum; cum nos ſuis precibus modo adjuvare nequeant, quia non adhuc ſunt in Cœlis. Hoc autem D. Hieronymus lib. adverſus Vigilantium his verbis impugnat. Ais, vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubtus aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint eſſe præſentes? ſed in libera, honeſtaque cuſtodia in fortunatorum inſulis, & in campis Eliſiis reclusi. Tu Deo legem pones? Tu Apoſtolis vincula injices, ut uſque ad diem Judicii teneantur in cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo? de quibus ſcriptum eſt, ſequuntur agnum quocumque vadit; ſi agnus ubique; ergo & hi, qui cum agno ſunt, ubique eſſe credendi ſunt; & in epiſtola ad Marcellam de obitu Leæ, & ad Paulum de obitu Blaſillæ filiæ, & ad Pammachium de obitu Paulinæ uxoris non ex aliis capitibus eos conſolatur, niſi quod pro brevi labore ex hac lacrymarum valle recipiuntur in Cœlis, excipiuntur Angelorum choris, Chriſtum ſequuntur, æterna beatitudine fruuntur, & ſimilibus; ita etiam diſcurrit D. Gregorius Nazianzen. or. de Pulcher. Imperat. filia dicens: Igitur ſi a te Puella migravit, ad Dominum recurrit, tibi oculum clauſit, verum ſempiterno lumini aperuit, a tua menſa diſceſſit, ſed ad angelicam adjuncta eſt; hinc avulſa planta, verum in Paradiſo conſita eſt, a Regno in Regnum tranſlata eſt, purpuræ florem exuit, ac regni cœleſtis amictum induit, & ita etiam loquitur in orat. in Fratrem Cæſarium, dicens animam ejus in Cœlum penetraſſe, ac Beatorum gloriam, & ſplendorem ſpectare, ita etiam diſcurrit Sanctus Joannes Chryſoſt. orat. de S. Philogonio, ubi ait, quod hinc abiens, & civitatem ſuam relinquens, in alteram, quæ eſt Dei, civitatem aſcendit, & hanc Eccleſiam deſerens in illam conſcriptos eſt primogenitorum deſcriptorum in Cœlis. Idem etiam probatur ex SS. apparitionibus, & ſuæ gloriæ revelatione, ut conſtat ex Sanctæ Agnetis hiſtoria, quæ parentibus ad ſepulchrum vigilantibus quadam nocte Choro Virginum comitata apparens ſic allocuta eſt: Ne me parentes mortuam lugeatis, nam una cum his Virginibus vivo apud illum in Cœlis, quem in terris tota mente dilexi. Alia plura Patrum teſtimonia, & Sanctorum apparitiones videri poſſunt apud Bellarminum, Valentiam, Monteſinus, Brancatum noſtrum, & alios de hac materia tractantes.

75 Quarto, hoc etiam probat Divus Bonaventura loco cit. rationibus, & congruentiis, quibus alii paſſim utuntur, differre mercedem mercenarii facit præjudicium juſtitiæ juxta divinam legem Lev. 19. *Non morabitur apud te opus mercenarii uſque ad mane*; ſed Deus eſt ſumme juſtus; ergo ſtatim quando invenit hominem diſpoſitum, ſtatim retribuit; aliter manerent animæ ſanctæ ſine fructu meriti extra eam, & ſine gaudio præmii extra patriam; & ita contigit in Angelis, nam boni finita via ſtatim præmium acceperunt, & mali ſtatim in Infernum detraſi fuerunt. Nec obſtat exemplum animarum juſtorum veteris teſtamenti, quæ in Limbo Patrum detinebantur. Ideo enim tunc temporis hoc contingebat, quia decens non erat, ut aliqui homines in Cœlum aſcenderent ante Chriſti Domini adventum, cujus proprium munus erat aperire credentibus regna Cœlorum, ut mox dicemus.

Confirmatur, quia animæ eorum, qui in peccato mortali decedunt, ſtatim æterno igne torquentur ante diem judicii, ut conſtat ex illo Job. 21. ubi de malis loquens ait, *& in puncto ad inferna deſcendunt*, & Lucæ 16. de divite illo dicitur, quod *erat in tormentis, & cruciabatur flamma*, ergo animæ Sanctorum aliquem reatum purgandum non habentes ſtatim beatificantur viſione, & fruitione Dei in Cœlis, quod tanto magis de juſtis aſſerendum eſt, quia Deus pronior eſt ad miſerendum, & præmiandum, quam ad puniendum. Denique beatitudo perfecta, & clara Dei viſio non indiget corpore, neque a phantaſmatibus dependet; ſi ergo juſti in hac vita ſuum certamen finierunt, & victores fuerunt, nec animæ eorum aliquid habent purgandum, divinæ juſtitiæ decens non videtur, nec divinæ miſericordiæ, ut præmium differatur uſque ad corporum reſurrectionem, nam ut ait Sanctus Doctor l. c. Spes, quæ differtur, affligit animam, ſi ergo differtur præmium Sanctorum uſque ad diem judicii, & corporum reſurrectionem, videtur quod ſint in continua afflictione, expectatione, & gemitu, atque ita ſi Deus tantum differret, videretur quod ipſe ſit crudeliſſimus; quare concludit Seraphicus Doctor, quod ſi Sancti nullius ſunt debitores, & ſufficienter diſpoſiti inveniantur in mortis articulo, ſtatim ad gloriam evolent, quia charitas eſt pondus ſurſum elevans, atque ideo per charitatem anima ſtatim ſurſus evolat, quando non habet aliquod retardans.

76 Quinto, quando dicimus omnes animas juſtorum, quæ nihil purgandum habuerunt, in Cœlum evolaſſe, & beatitudinem fuiſſe conſecutas, hoc totum intelligendum eſt poſt Chriſti adventum, & ad ejus mortem, nam toto tempore veteris Teſtamenti uſque ad mortem Chriſti nullæ animæ quantumvis Sanctæ eſſentialem beatitudinem ſunt conſecutæ, quæ in viſione, & fruitione beatifica conſiſtit; ita Divus Thomas 3. part. quæſt. 49. art. 5. & qu. 52. art. 5. Div. Bonav. loco cit. & omnes Theologi ibidem, & probatur, quia articulus fidei eſt, Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, neque ob aliud, niſi ut ibi exiſtentes liberaret in Limbo, & in Cœlum eveheret juxta illud: *Aſcendens Chriſtus in altum captivam duxit captivitatem*, &c. hinc ait Cyrillus Alexandrinus in libro ad Reginas, quod olim corporibus liberatæ in ſubterranea profunda dimittebantur animæ ſanctorum mortis receptacula complentes. Poſtquam vero Chriſtus ſpiritum ſuum Patri commendavit, hanc etiam nobis dedicavit viam, non enim nunc ad inferos deſcendimus, ſed in eo potius illum ſequimur, ac fideli creatori animas noſtras commendantes in ſpe bona vivimus, &c. Hæc Cyrillus. Et hoc ſignificavit Paulus ad Hebræos cap. 11. ubi loquens de antiquis Patribus dicit: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis aliquid melius providente, ut non ſine nobis conſummarentur*, & ſenſus eſt, quod Sancti veteris teſtamenti, de quibus hic loquitur, *non ſine nobis*, hoc eſt ſine Sanctis novi teſtamenti conſummarentur atque beatificarentur, utpote uſque ad tempus mortis Chriſti in Limbo detenti. Ratio eſt, quia Deus noluit quemquam ad ſtatum beatitudinis admittere, niſi prius ſolutum eſſet pretium, quo per Chriſtum redempti ſumus a ſtatu ſervitutis, & ad ſtatum filiorum Dei adoptati, hoc autem pretium nonniſi in morte Chriſti perſolutum fuit per ejus ſanguinis effuſionem, unde idem Apoſtulus ad Hebræos 9. dicit loquens de Chriſto, quod *novi teſtamenti mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis*, & in hoc eodem ſenſu dicit Divus Hieron. in Epiſtula ad Dardanum, quod Sanguis Chriſti clavis eſt Paradiſi, qui eſt terra viventium, in qua Sanctis viris bona Domini præparantur, quam ante adventum in carne Domini Salvatoris nec Abraham, nec Iſaac, nec Jacob, nec

Prophetæ, & alii juſti viri conſequi potuerunt. Et tandem hoc etiam ſignificat parabola Evangelica de denario diorno, qui non prius datus eſt operariis, qui ſummo mane in vineam conducti fuerunt, quam aliis, qui circa horam undecimam acceſſerant, & ſic etiam diſcurrit Divus Bonaventura l. c. dicens, quod Chriſtus ſpoliavit principatus, & poteſtates tenebrarum, & per ipſum Sanctos, qui in Limbo erant, ad Cœlum fuiſſe ſublimatos.

ARTICULUS SECUNDUS.

Solvuntur objectiones in oppoſitum.

77 PRimo objici ſolet illud Matth. 25. ſtatuet agnos a dextris, hædos autem a ſiniſtris, & dicet his, qui erunt a dextris, venite benedicti Patris mei percipite regnum; ergo videtur quod non ſint ante illud judicium gloriam percepturi, ſi enim primo percepiſſent, non diceret Dominus, percipite regnum.

Confirmatur, quia nullius rei poſſeſſio, quæ habetur per ſententiam, obtinetur ante lationem ſententiæ: ſed vitæ æternæ poſſeſſio habetur per ſententiam: ergo cum ſententia detur in die judicii, videtur quod ante diem judicii non evolet aliqua anima in Cœlum. Tandem magnifici Regis eo modo eſt ſtipendia elargiri, per quem ejus magnificentia magis declaratur: ſed hoc eſt præcipue, dum fit coram una ac multitudine, & aggregatione multorum: ergo videtur quod Dominus reſervet gloriam æternam, ut eam ſimul omnibus conferat.

Ad has objectiones reſpondet Seraphicus Doctor l. cit. & ad primam inquit, quod judicium illud erit quantum ad conſummatam glorificationem ſuſcipiendam in anima, & in carne, quam nondum habent mortui, quamvis animæ ſint beatæ in Cœlo. Ad Confirmationem inquit, quod ſicut dupliciter contingit regnum obtinere, ſcilicet integre, & perfecte, ſive in toto, & alio modo ſecundum animam, ſive in parte, ſic dupliciter eſt judicium, ſive etiam dupliciter ſententia; nam ſicut homo glorificatur ſecundum partem, ita particulariter judicatur, & de eo ſententia profertur, quando anima de corpore egreditur; judicium autem univerſale, & ſententia erit, quando homo erit glorificandus totaliter, & ſic duplex judicium competit duplici modo poſſidendi gloriam. Ita Sanctus Doctor, & eſt, quod alii dicunt, duplex eſſe judicium, unum particulare poſt hanc vitam, in quo datur præmium animæ; alterum generale in noviſſimo die, in quo datur præmium corporis, hoc publice, illud privatim. Ad ultimum ait Sanctus Doctor, quod ſicut duplex judicium competit duplici modo poſſidendi gloriam, ita duplex modus competit duobus, ſcilicet divinæ magnificentiæ, & noſtræ indigentiæ, propter noſtram indigentiam tollendam, ſtatim quando anima eſt apta, & diſpoſita, ſublimatur ad gloriam, quin fruſtra expectaret, cum non poſſit amplius mereri; propter divinam magnificentiam oſtendendam reſervatur generalis, & univerſalis reſurrectio corporum in fine ſæculorum, & ſic in ullo præjudicatur commodo noſtro, dum anima aſſumitur in gloriam; in ullo divinæ gloriæ, dum in fine fiet in reaſſumptione corporum totum, quod fieret ſi gloria differretur omnibus.

78 Secundo objicitur illud Apocalyp. 6. *Vidi ſub altare animas interfectorum propter verbum Dei*, ubi ponderandum eſt, quod non vidit illas in Cœlo, ſed in alio loco, & ſubdit quod: *dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc modicum, donec compleantur conſervi eorum*, ideſt numerus prædeſtinatorum, hic autem non adimplebitur, niſi in fine ſæculi; ergo uſque tunc animæ juſtorum non videbunt Deum. Confirmatur ex illa parabola Matth. 20. ubi omnibus operariis ad veſperam jubet Paterfamilias reddi denarium, per veſperam autem finis mundi ſignificatur, & per denarium beatitudo, ſeu viſio beata; ergo non antea reddetur omnibus hæc merces. Tandem idem quoque ſignificare videtur, quod Paulus dicit 2. ad Tim. 1. *Scio enim, cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare uſque in illum diem*, ideſt, univerſalis judicii, quod etiam modo intelligitur, quod inquit idem Paulus 2. ad Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex.*

Ad hæc omnia, & ſimilia Sacræ Scripturæ loca, in quibus denotatur præmium meritorum in die judicii generalis conferendum eſſe, reſpondendum eſt ex relato S. Bonavent. dictum intelligi debere de præmio meritorum cum publico honore, ſolemni pompa, & omnium bonorum operum manifeſtatione coram Angelis, & omnibus hominibus, non autem de præmio, quod datur privatim, & per judicium particulare unicuique conceditur; hoc enim datur poſt obitum cujuſque juſti, vel ſtatim, ſi ſine ullo reatu ex hac vita decedit, vel expleta eius purgatione in Purgatorio, ſi aliquem habet. Quod patet a ſimili de punitione malorum, quæ privatim datur unicuique in peccato mortali decedenti ſtatim poſt mortem, ſolemniter autem, & cum publico dedecore, & manifeſtatione omnium peccatorum coram Angelis, & hominibus in eodem Judicii generalis die, cum illis dicetur: *Ite maledicti in ignem æternum*, & ita ad hæc loca reſpondent communiter omnes. Specialiter tamen ad 1. locum reſponderi poteſt, potius eſſe pro nobis, ut hic Becanus, & alii advertunt, nam ſtatim ſubjungitur, & clamabant voce magna dicentes, uſquequo Domine non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc modicum tempus, donec compleantur conſervi eorum. Ex quibus verbis colligitur, ut plures Patres exponunt, illas animas Deum oraſſe, ut ſua corpora recipere poſſent, & a Deo reſponſum fuiſſe, non recepturas corpora, niſi in fine mundi, quando omnes reſurgent, nihilominus datas eſſe illis ſingulis ſtolas albas, ideſt, eſſentialem beatitudinem, quæ in viſione, & fruitione Dei conſiſtit, quia ut inquit D. Bonav. ubi ſupra duæ ſunt ſtolæ Beatorum, quarum una gloriam animæ ſignificat, altera gloriam corporis, & ait priorem dari ſtatim juſtis poſt hanc vitam, poſteriorem vero uſque ad diem generalis reſurrectionis reſervari, & hoc eſt, quod ait Div. Bernard. ſerm. 3. de omnibus Sanctis, nunc quidem Sanctos ſingulas ſtolas accepiſſe, ſed nondum duplicibus veſtiri, donec & nos veſtiamur. Ad Confirm. ſcopus parabolæ illius, ut patet legenti textum, eſt oſtendere velle primos fore noviſſimos, noviſſimos eſſe primos, ideſt, Judæos, qui primi ad vineam Dei conducti ſunt, & pondus diei portarunt & æſtus, hoc eſt legis Moſaicæ onus, non plus acceptos eſſe, quam Chriſtianos, qui ultimi venerunt, & tantam ſervitutem, ac legis rigorem non ſunt experti, & hic eſt ſenſus proprius loci illius. Ad ultimum patet Apoſtolum ibi loqui de beatitudine completa, & perfecta corporis ſimul, & animæ.

79 Tertio dicitur quod Joannes XXII. Pontifex Romanus hanc difficultatem definiſſe videtur, & aſſeruiſſe animas uſque ad diem judicii, & poſt reſurrectionem Deum non viſuras, & præcepiſſe Pariſienſibus, ut hanc ſententiam docerent, nec ullum ad gradum Theologiæ admitterent, niſi ita eam juraſſet, ut narrat Ochem in opere ſex dierum. Reſpondent communiter omnes præcitati Auctores, præfatum Pontificem, ut privatum Doctorem aliquando ita ſenſiſſe, quod potuit ſine errore dicere, quia veritas contraria uſque ad ejus tempus non habebatur ab Eccleſia pro definita, & tunc temporis hæc quæſtio valde agitabatur, & in conſeſſu Cardinalium eam diſcutiendam propoſuit, & plures Theologos pro hujus rei deciſione convocavit, ſed antequam res perficeretur, morte præventus eſt, ut teſtatur Benedictus XII. in extravaganti relata, aſſerens ſe præſentem fuiſſe poſt mortem Joannis, cum ipſe in Pontificem fuiſſet electus, quæſtionem hanc definiſſe, & concluſiſſe omnes animas, quæ nihil purgandum habent, ſtatim Cœlum conſcendere, & ad cœleſtem beatitudinem admitti. Imo Joannes Villanus illius temporis Scriptor lib. 11. de rebus Flor. cap. 19. ante mortem ſuam teſtatur hanc retractaſſe ſententiam, & Lezana p. 2. tract. 1. diſp. 3. de Beatitudine formali q. 8. refert ex Baronio etiam ante mortem ſuam veritatem Catholicam determinaſſe in Bulla, quæ incipit: *Ne ſuper his*, ubi ſic loquitur: *Fatemur, ſiquidem & credimus, quod animæ purgatæ ſeparatæ a corporibus ſunt in Cœlorum regno, & Paradiſo, & cum Chriſto in conſortio Angelorum congregatæ, & vident Deum, & Divinam eſſentiam facie ad faciem, in quantum ſtatus, & conditio patitur animæ ſeparatæ.* Neque obſtat, ſubdit Lezana ibidem in fine, quod Benedictus XII. in extravaganti relata dixerit, quod Papa Joannes morte præventus fuerit, antequam aliquid definierit, quia intelligi debet, inquit, de expreſſa definitione, qualis non erat illa a Baronio relata, illa enim clauſula: *In quantum ſtatus, & conditio patitur animæ ſeparatæ*, incerta erat, anceps, & ambigua, ac rem indeciſam relinquebat, & propterea Benedictus dicere potuit, illum non definiſſe. Tandem ait Brancatus noſter diſp. 14. cit. art. in fine, quod licet Joannes XXII. ut privatus Doctor eam ſententiam teneret, tamen ut Papa juxta communem ſententiam poſtea definitam loquebatur, nam in Bulla Canonizationis S. Thomæ Epiſcopi Herfordienſis, quæ eſt eius Conſtit. 7. *Unigenitus filius*, ait, *In hac igitur læta die, qua Confeſſor iſte in Dei throno corona gloriæ clarus ſedet, &c. quem in terris habuiſti Paſtorem, nunc obtineas in Cœlis ſedulum Protectorem*, & in Canonizatione item S. Thomæ de Aquino eius Conſt. 11. *Redemptionem* ſic loquitur: *Quem Deus viventem in ſæcula ſanctis ſuis donis, gratiſque perfecerat, aſſumptum in Cœlis ſanctificatum ſuis hominibus declararet*, & infra §. 20. ſubdit: *Rationis ordo poſtulat, ut Eccleſia illum veneratione præcipua percolat, quem in cæleſtibus agminibus poſitum Dei glorificare cognoſcitur*, ergo ut Papa tenebat Sanctos in Cœlis nunc cum Deo eſſe, illumque glorificare, eumque pro nobis ſupplicare. Et communiter hoc afferri ſolet in exemplum ſingularis providentiæ Dei, ut ait Lezana, quod non permiſerit ipſum definire ſuam falſam ſententiam, quam ut privatus Doctor tenebat.

80 Quarto, objicitur auctoritas quorumdam Patrum, qui oppoſitam ſententiam tenere videntur, præſertim vero Auguſtini, Ambroſii, Juſtini, Euthimii, Lactantii, Victorini, & Bernardi, ac etiam aliorum, quorum teſtimonia referunt Recentiores, & ſigillatim Brancatus noſter loco citato. Ad hæc omnia primo reſponderi poteſt reſponſione generali, quod loquuntur de beatitudine conſummata, & completa animæ ſcilicet & corporis, hæc enim in Beatis

non erit, niſi poſt diem Judicii; quod ſi aliqui ipſorum etiam de ſola animæ beatitudine id ſenſerint, parum de hoc curandum eſt hoc tempore poſt Eccleſiæ definitionem, antea enim erat unicuique permiſſum propriam proferre ſententiam, & in ſuo ſenſu abundare, at poſt talem definitionem hæreſis eſt contrarium aſſeverare. In ſpeciali vero de prædictis Patribus loquendo Becan. tract. 1. c. de Beatitudine q. 22. ait, quod re vera tres ex illis oppoſitam ſententiam docuerunt, Euthimius, Lactantius, Victorinus, ſed eorum auctoritatem non eſſe magni momenti, nam Euthimius Græcus eſt, & ſcripſit circa annum 1180. quo tempore Græci erant Schiſmatici, Lactantius vero multos errores habet, & magis Ciceroni, quam Sacræ Scripturæ operam dedit, & tandem Victorinus fuit quidem vir Sanctus, ſed parum doctus Hieronymo teſte in Epiſtola ad Magnum Oratorem Romanum, Ambroſius, & Juſtinus commode applicari poſſunt de beatitudine completa, & conſummata animæ, & corporis, quæ erit, quando totus homo erit beatus in anima, & corpore hoc enim uſque ad diem judicii differendum eſt, Bernardus etiam quamvis in aliquibus locis ita ſenſiſſe videatur; in aliis locis tamen clare nobiſcum ſentit, & cum communi Eccleſiæ ſenſu, ut pluribus oſtendit Brancatus loc. cit. n. 167. & præſertim ſerm. 3. de omnibus Sanctis tres ſtatus diſtinguit Sanctarum animarum; primum in corpore corruptibili, ſecundum extra corpus, tertium in beatitudine conſummata, primum in tabernaculis, ſecundum in atriis, tertium in Domo Dei, ſed reipſa a nobis non diſſentit, ſiquidem aperte fatetur ibidem animas in ſecundo ſtatu, de quo hic eſt ſermo, jam accepiſſe ſingulas ſtolas, ſed nondum veſtiri duplicibus modo ſuperius declarato. Solum de Auguſtino eſt aliqua difficultas, de qua plura diſcurrit Brancatus l. c. & multa affert loca, in quibus nobiſcum ſentit, & Beccanus breviter inquit tria ad ſummum ex eo colligi. Primo quod aliquando dubitaverit non quidem de beatitudine, ſeu viſione Dei, ſed de loco, in quo ſunt animæ juſtorum ante reſurrectionem præſertim lib. 19. Confeſſ. c. 3. & lib. 2. quæſt. Evang. qu. 38. Secundo, quod poſtea non dubitaverit, ſed aſſeveraverit animas beatorum eſſe in Cœlo, ut lib. 20. de Civit. Dei c. 15. Tertio, quod etiam ſenſerit animas juſtorum videre Deum, addiderit tamen lib. 12. de Geneſ. ad litteram cap. 36. non ita perfecte videre nunc Deum ſicut poſt reſurrectionem viſuræ ſunt, & ſicut Angeli nunc vident, & ratio ejus eſt, quia habent naturalem appetitum reſumendi, & adminiſtrandi corpora ſua, quo retardantur ne toto conatu in Deum ferri poſſint, unde ponit hoc diſcrimen inter Angelos, & animas, quod Angeli toti ferantur in Deum, cum nihil amplius aſpectent, animæ vero, cum ſua corpora aſpectent, partim ferantur in Deum, & partim in ſua corpora.

8. Quinto tandem hac de cauſa reſurgit difficultas, an animæ ſint futuræ beatiores reſumptis corporibus. Affirmant aliqui freti præfata ratione Div. Auguſtini, quia anima ſeparata habet vehementem appetitum ad corpus, ex quo neceſſe eſt eam a viſione Dei retardari, & diſtrahi, & aliis operationibus, quas circa Deum exercet, virtus enim unita fortior eſt ſeipſa diſperſa, & diſtracta, & ut adagium inquit, pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus; ita Magiſter ſent. 4. diſt. 49. Riccardus, Marſilius, & alii antiquiores Scholaſtici ibidem. Communis tamen, & vera ſententia aſſerit eſſentialem beatitudinem, quæ in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit, non eſſe futuram intenſiorem poſt corporum reſurrectionem; & ratio eſt, quia extra ſtatum vitæ præſentis non augentur merita, cum hic ſolum ſit ſtatus merendi, & demerendi; ergo corpore reſumpto anima non erit beatior, quia beatitudo nulla datur, niſi ut præmium, & meritis proportionata. Tum quia corpore reſumpto lumen gloriæ non augetur, neque divinus concurſus, qui ſemper eſt lumini gloriæ commenſuratus, ad horum enim augmentum unio ad corpus, ſive corporis reſumptio nihil confert; ergo non eſt unde accreſcat illius viſionis, & beatitudinis intenſio. Addimus tamen, quod quamvis beatitudo animæ ſit æqualis intenſione, dummodo eſt ſeparata, & poſt reſurrectionem corpori unita; tunc autem erit maior beatitudo extenſive, quia ex beatitudine animæ tunc gloria, & dotes gloriæ redundabunt in corpus, & in ipſa anima erit maior gloria accidentalis, ut Theologi communiter docent, quia erit in ipſa gaudium, & delectatio de ſui corporis immortalitate, & aliis dotibus. Ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, quia ſi loquamur de appetitu innato, qui nihil aliud eſt, quam quædam naturalis propenſio ad corpus, qualis eſt in materia reſpectu formæ, lumen gloriæ impedire non poteſt, quin totam viſionis intenſionem producat, ſiquidem viſio eſt operatio quædam ſupernaturalis omnino a phantaſmatibus independens, & a principio ſupernaturali dependens, quod eſt lumen gloriæ; ſi vero ſit ſermo de appetitu elicito, qui nihil aliud eſt, quam actus voluntatis, quo ſuo corpori conjungi deſiderat, neque hic viſionem beatam aliquo modo impedire, vel retardare poteſt, nam intenſio, & remiſſio luminis gloriæ, & viſionis beatificæ a libera voluntate beati videntis Deum non pendet, ſed ab intenſione, aut remiſſione meritorum hujus vitæ, & anima beata tale deſiderium non habet, niſi conformiter ad Dei voluntatem, atque ideo operationem circa ipſum impedire, vel retardare non poteſt, ſicut nec perfectio viſionis beatificæ impeditur in Angelis per curam, quam de nobis gerunt. Quare prædicta ratio in oppoſitum adducta ex Div. Aug. probat ſolum ſecundam aſſerti partem, ſcilicet viſionem beatam futuram poſt corporum reſurrectionem accidentaliter, & extenſive perfectiorem, non vero ſubſtantialiter, aut intenſive, ita Valentia, Tannerus, Beccanus, Lezana, Caſpenſis, & alii Recent. paſſim, & hoc etiam Concil. Flor. indicare voluit loc. cit. dum dicit. *Convenit inter Græcos, & Latinos animas ante corporum reſurrectionem perpetua fœlicitate frui, licet perfectius poſtea.*

DISPUTATIO XXV.

DE COELO ET STATU BEATIFICO.

1. Cum conſtet ex præc. diſput. dari Purgatorium, ac certum eſſe & tamquam de fide tenendum, animas juſtorum poſt diſceſſum ex mortali corpore, ſi nihil purgandum habuerint, eum purgatæ, & expiatæ fuerint, in Cœlum transferri, & eſſentialem beatitudinem, ſeu viſionem, & fruitionem Dei ibi conſequi, in præſenti diſp. de ſtatu Beatorum, ac eorum beatitudine diſcurrendum eſt, quantum ad ea præſertim, quæ ad moralitatem ſpectant, nam attinentia ad ſpeculationem, & quæſtiones ſcholaſticas jam ſufficienter, & ex profeſſo tractavimus l. 1. ſent. diſp. 6. *de viſione beata*. Supponimus autem hic ex communi SS. Patrum, ac Theologorum doctrina Beatitudinem eſſe ſummum bonum hominis, quo obtento appetitus ſatiatur, & quieſcit, quia beatitudo, & fœlicitas miſeriæ opponitur, ideoque perfecta beatitudo, de qua ſolum hic agere intendimus, omnem miſeriam, atque defectum excludere debet; hæc autem non excluderet, niſi ſummum bonum eſſet, quia omne, quod eſt infra ſummum bonum, defectum alicujus boni in ſe includit, ac proinde appetitum humanum perfecte, & complete ſatiare non poteſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Beatitudinis humanæ eſſentia, & exiſtentia.

a Beatitudinis nomen plures habet acceptiones, quandoque enim ſumitur pro ſtatu illo, in quo rationales creaturæ ſunt beatæ; quo ſenſu definitur a Boetio lib. 3. *de Conſolat.* quod *Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus*; aliquando vero ſumitur pro ea re, vel forma, per quam creatura rationalis beatificatur, quo ſenſu a Theologis communiter definitur, quod: *Beatitudo eſt illud ſummum bonum creaturæ rationalis, quo adepto ejus appetitus ſatiatur, & quieſcit*, ut modo dictum eſt, & in hoc ſenſu dividitur beatitudo in objectivam, & formalem, objectiva eſt illud ſummum bonum, cujus poſſeſſione beati efficimur, formalis vero eſt ipſa conſecutio, ſeu poſſeſſio illius ſummi boni. Et quidem ratio beatitudinis magis propria beatitudini formali competit, quam objectivæ, magis enim proprie beati efficimur ipſo uſu, ſeu poſſeſſione rei, quam ipſa re, ab uſu enim formaliter, & intrinſece beati dicimur, & denominamur, a re autem objective tantum, & extrinſece; unde in communi modo loquendi beatitudo formalis vocatur eſſentialis, beatitudo autem objectiva vocatur noſtræ beatitudinis objectum.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo conſiſtat beatitudo hominis obiectiva, & quomodo attingi poſſit.

3 PRimo plerique Philoſophorum in poſſeſſione boni creati beatitudinem ſtatuerunt, alii enim in bonis interni, ſive animæ, ut in principatu, poteſtate, aut dominio, ſive corporis, ut valetudine, deliciis, delectationibus; alii in externis, ut divitiis, honoribus, gloria, fama, &c beatitudinem hominis collocaverunt. Et quidem Stoici, quorum Princeps fuit Zeno, dixerunt beatitudinem in virtutibus animi conſiſtere, ut refert D. Auguſtinus lib. 13. *de Trinitate* c. 4. & lib. 14. *de Civitate Dei* cap. 2 Epicurei, quorum Princeps fuit Epicurus, ſummum hominis bonum, & beatitudinem in voluptatibus corporis conſtituerunt ex D. Auguſtino loc. cit. Academici, quorum princeps fuit Plato, in bonis animæ, & corporis ſimul beatitudinem, & ſummum bonum poſuerunt, ut refert idem D. Auguſt. lib. 19. *de Civit.* cap. 3. Mahometani vero ex Avicenna lib. *de Almabad.* cap. 2. in corporeis voluptatibus beatitudinem ſtatuunt, & in hoc ab Epicureis diſcrepant, quod iſti animæ immortalitatem negantes in præſenti vita beatitudinem collocabant, illi vero immortalitatem animæ fatentes in alia vita conſtituunt. Veritas tamen non ſolum Catholica, ſed etiam naturali lumine nota eſt, illud bonum, cuius poſſeſſione beati perfecte efficimur, nec eſſe honores, neque divitias, nec voluptates, nec ullum bonum creatum, & ratio a priori eſt, quoniam in eo bono, tamquam obiecto, & fine ultimo beatitudo noſtra conſiſtit, in cuius conſecutione appetitus humanus ſatiatur, & quieſcit, ut patet ex ipſa beatitudinis definitione, quæ eſt bonum quietans, & ſatians, nullum autem bonum creatum eſt tale, quia illud bonum tantum humanum appetitum ſatiat, & quietat, quod in ſe omne bonum includit eminenter, hoc enim ſemel poſſeſſum non relinquit illud cum ulteriori tendentia, vel deſiderio alterius boni, quia in ſe uno continet quicquid humanus appetitus deſiderare poteſt, nullum autem bonum præter increatum eſt tale, quia quodlibet finitum eſt, ac limitatum in certa ſpecie boni; ergo nullum bonum creatum poteſt eſſe humanæ beatitudinis obiectum, cum nequeat appetitum humanum ſatiare totaliter, & quietare, ſed tantum bonum increatum veluti intra obiectum ſuæ ſphæræ omnem rationem boni eminenter continens, & includens, qua ratione inquit Auguſtinus l. 14. *de Trinitate* c. ult. quod in caducis beatitudo conſiſtere nequit, quia creaturæ omnes etiam ſimul ſumptæ non faciunt ſummum bonum, ſed bonum adhuc finitum, & limitatum, & ad ipſum hominem, veluti ad finem, ordinatum, ac proinde, neque ſufficiens ad eius appetitum ſatiandum, cum adhuc illis omnibus obtentis poſſit homo illa deſiderare in maiori numero, vel alia etiam diverſa ſpecie poſſibilia. Dices, appetitus noſter finitus eſt; ergo bono finito ſatiari poteſt. Reſp. negando conſequentiam, quamvis enim intrinſece finitus ſit, quoad ſuam entitatem, extrinſece tamen, ſeu terminative quoad obiectum eſt infinitus, & capax ſummi, & infiniti boni, & hinc fit, ut intrinſece ſatiari poſſit per actionem finitam, extrinſece autem non, niſi per obiectum infinitum; quare cum intellectus proponat voluntati, quæ eſt appetitus intellectivus, aliquod bonum finitum, oſtendat etiam in eo bono aliquem bonitatis defectum, ac proinde ſupereſſe aliquod maius bonum appetendum, hinc fit ut humana voluntas non ſolum illud bonum finitum, ſed multo magis etiam illud aliud, quod maius eſt, & magis perfectum, appetat.

4 Secundo probatur diſcurrendo per ſingula dictorum bonorum genera, ut facit Lezana p. 2. tract. 1. diſp. 2. qu. 2. vel enim ſunt bona interna animæ, qualia ſunt eius potentiæ, habitus, ſcientiæ, &c. & iſta cum ſint ipſo homine imperfectiora, & ad ipſum tamquam ad finem ordinata, nec ſint ſummum bonum, ſed bona particularia, clarum eſt beatitudinem illius obiectivam eſſe non poſſe. Vel ſunt bona moralia, ſeu moraliter animæ intrinſeca, ut ſunt Principatus, poteſtates, dominium &c. & in illis beatitudinem obiectivam conſiſtere non poſſe ex eo conſtat, quod beatitudo obiectiva eſt illud bonum, quo nullus male uti poteſt, vel abuti, & in cuius uſu nihil mali, incommodi, aut faſtidii reperitur; ſed huiuſmodi bonis poteſt homo male uti, & in uſu illorum, & exercitio plura occurunt incommoda, ut quotidiana experientia docet in ipſis Principibus, & Regibus. Vel ſunt bona extrinſeca, quales ſunt honor, & fama, ac etiam divitiæ, & hæc ſpecialiter etiam a beatitudine obiectiva excludi poſſunt, quia cum ſint bona extrinſeca, hominem in ſe ipſo non perficiunt, tum quia non ſunt bona ſtabilia, ſed facile amiſſibilia, tum tandem, quia tam bonis, quam malis communia ſunt, & frequentius mali illa conſequi ſolent, quam boni, ſiquidem fortuna illis magis favet, quam iſtis. Vel ſunt bona corporis, ut ſanitas, pulchritudo, fortitudo, &c. & neque in his beatitudinem obiectivam conſiſtere poſſe manifeſte ex eo deducitur, quod ſunt communia hominibus, & brutis, beatitudo autem obiectiva bonum proprium hominis eſſe debet. Vel ſunt corporeæ delectationes, quales ſunt illæ, quæ circa ſenſibilia guſtus, & tactus verſantur, & in his quoque beatitudinem hominis obiectivam conſtitui non poſſe, ſpecialiter etiam ex eo convincitur, quia tales delectationes ſæpius rationi contrariantur, ac per conſequens homini, qua rationalis eſt, tum quia bona ſpiritualia impediunt, imo & ipſi corpori ſæpius nocent ob ægritudines, & dolores frequenter ex ipſis provenientes. Tandem in nullo bonorum creatorum genere beatitudinem completam reperiri ſæpe Scriptura docet Eccleſiaſt. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas:* Eccleſiaſt. 1. *Agnovi quod in his quoque eſſet labor, & afflictio ſpiritus, eo quod in multa ſapientia multa ſit indignatio, & qui addit ſcientiam, addit laborem:* & rurſus: *Cuncta res difficiles, non poteſt homo eas explicare ſermone, non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu:* & Eccleſiaſt. 3. *Vidi afflictionem quam reddit Deus filiis hominum, ut diſtendantur in ea:* & Eccleſiaſt. 8. *Intellexi, quod omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem eorum quæ fiunt ſub Sole, & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat.*

5 Tertio, ſolus Deus eſt ſummum bonum, quod perfecte beatos nos efficit. Aſſertum eſt de fide, & omnium Patrum, ac Theologorum, & præſertim Scoti 1. d. 1. q. 2. & d. 17 q. 2. & in 3. d. 13. qu. 2. & in 4. d. 14. q. 2. & d. 19. per plures quæſtiones, & ratio eſt, quia beatitudo obiectiva, ut dictum eſt, eſt illud bonum, quod appetitum noſtrum ſatiare poteſt, ſed ſolus Deus hoc facere poteſt, quia ipſe ſolus eſt ſummum bonum, ut patet ex illo pſal. 16. *Tunc ſatiabor, cum apparuerit gloria tua,* & pſal. 102. *Qui replet in nobis deſiderium tuum,* unde Auguſtinus 1. Confeſſ. c. 1. dicit: *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te,* & ideo pſal. 32. dicitur: *Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eius,* & pſal. 143. *Beatus populus, cuius eſt Dominus Deus eius,* pſal. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine,* & pſal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abſcondiſti timentibus te,* & pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen,* & Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt,* & c. 18. *Angeli eorum in Cœlis ſemper vident faciem Patris, qui in Cœlis eſt,* & 1. Corinth. 13 *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem,* & plura alia ſimilia leguntur tum in novo, tum in veteri teſtamento; ergo homo tunc tantum erit beatus, cum Deum, ut eſt in ſe, videbit, & conſequenter ſolus Deus eſt beatitudo hominis objectiva. Deinde probari poteſt ratione oppoſita illi, qua jam probatum eſt, nullam creaturam eſſe poſſe beatitudinem hominis objectivam, ſi enim hoc nulli creaturæ convenire poteſt, quia omnes ſunt ſimpliciter, vel ſaltem aliquo modo inferiores illo, quamvis enim Angeli ſint ſimpliciter ſuperiores illo, quia tamen cum omnibus aliis rebus propter hominem conditi ſunt iuxta illud pſalm. 8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus eius,* & ad Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi, &c.* ſunt aliquo modo inferiores illo, atque iden omnia ad ipſum ordinata, tamquam ad finem, & omnia ſunt bona particularia, finita, & limitata, aliquam imperfectionem, & defectum includentia, & talia, quod ipſis poſſit homo male uti, & in uſu eorum aliquid incommodi, vel faſtidii reperitur, ſintque bona amiſſibilia &c. cum rationes contrariæ in Deo reperiantur, quia eſt ſuperior homine, & ultimus finis eius, ſummum ipſius bonum, & infinitum, omnem continens perfectionem, nec ipſo poſſit homo male uti, aut in eius poſſeſſione aliquod incommodum reperire, ſequitur ſolum Deum eſſe beatitudinem hominis objectivam, ut bene deſcribit Lezana l. cit.

6 Quarto, addendum eſt Deo competere eſſe beatitudinem hominis obiectivam, non præciſe ſecundum ſuam eſſentiam, ſed ſecundum attributa etiam, & perſonas, ſeu relationes, quia competit illi prout eſt in ſe, ita quod de facto obiectum primarium, & eſſentiale viſionis beatæ eſt Deus, ut eſt realiter exiſtens in tribus perſonis. Dixi de facto, ut præſcindamus a controverſia ſcholaſtica, an viſio beata poſſit eſſe præciſiva de potentia Dei abſoluta, itaut poſſit per eam videri eſſentia non viſis perſonis, vel attributis, de qua fuſe dictum eſt 1. ſent. d. 6. qu. 8. etenim de facto eſt veritas fidei indubitata, omnes Beatos in patria videre Deum, ſicut eſt, in tribus perſonis ſubſiſtentem, attributa, & omnia, quæ formaliter ſunt in ipſo ex natura rei. Idque evidenter deducitur ex pluribus Scripturæ locis, nam Matth. 18. habetur, quod Beati *In Cœlis vident faciem Patris mei qui in Cœlis eſt,* & 1. Joan. cap. 14. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum,* & cap. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum,* & rurſus: *Philippe qui videt me, videt & patrem meum,* ex quibus locis expreſſe habetur viſio divinarum perſonarum Patris, & Filii. Idem etiam ſæpe docet D. Auguſtin. nam l. 1. *de Trin.* cap. 10. ait: *Contemplabimur Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum,* & lib. de Spir. & lit. c. 3. *Beatus videns Patrem, videt & Filium, & Spiritum Sanctum* & lib. 1. de Tr. cap. 8. *Sive ergo audiamus, oſtende nobis Patrem, ſive audiamus, oſtende nobis Filium, tantundem valet, quia neuter ſine altero poteſt oſtendi, nec ſeparatur utriuſque Spiritus, ideſt Patris, & Filii Spiritus.* Hoc etiam definitum eſt in Concilio Florentino in Decreto Eugenii Quarti pro concordia

Re-

Digitized by Google

Eccleſiæ Græcæ cum latina his verbis: *Illorumque animas, qui poſt baptiſmum ſuſceptum nullam omnino maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt peccati contracti maculam purgatæ ſunt, in Cælum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum, & unum, ſicuti eſt.* Et tandem hoc etiam ipſa ratio ſuadet, quia divina eſſentia cum attributis, & perſonalitatibus eſt realiter identificata; ſed Beatus de facto non videt Deum præciſive, ſed intuitive, & ſicuti eſt; ergo videt Deum ſimul cum illis.

7 Quinto certum eſt, ac de fide, ut diximus diſp. 6. cit. quæſt. 2. ab initio, creatum intellectum ex ſolis naturæ viribus cum concurſu Dei generali claram ejus viſionem attingere non poſſe, ita enim determinatum eſt in Concilio Viennenſi ſub Clemente V. celebrato, ut habetur in Clementine illa: *Ad Noſtrum de Hæreticis*, & expreſſe colligitur ex pluribus Scripturæ locis, ex Paulo ad Timot. 6. *Lucem habitat inacceſſibilem: quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*, ſcilicet ſolis naturæ viribus: Iſaiæ 64. *Oculus non vidit abſque te, quæ præparaſti diligentibus te*, ideſt abſque auxilio tuo ſpeciali: & 1. Corint. 2. *In cor hominis non aſcenderunt, quæ præparavit Deus* &c. Hoc etiam paſſim docent omnes Patres; & Theologi, & præſertim Scotus pluribus in locis, ut ibi dictum eſt, unde quodl. 14. art. 2. N. inquit animam noſtram non poſſe attingere ad notitiam propriam, & immediatam Dei ſub ratione Deitatis ex perfectione ſua naturali, etiam pro quocumque ſtatu naturæ, concurrentibus quoque quibuſcumque cauſis naturaliter motivis ipſius animæ ad cognoſcendum. Hoc idem docet etiam ex inſtituto 4. d. 49. q. 11. concl. 1. dum ait, intellectum noſtrum etiam ex natura potentiæ inſpectum non eſſe ſufficientem activum ex pluribus ad conſequendum actum viſionis beatificæ, cum nequeat ex viribus ſuis facere Deum ſibi præſentem in ratione objecti beatifici, & ideo quæ 1. Prologi §. *Ad primum* docet, quod eſto loquendo de appetitu innato, & naturali, qui eſt pondus, & inclinatio naturæ in ſuum finem, homo, & quælibet intellectualis creatura claram Dei viſionem naturaliter appetat, & ad eam naturalem habeat propenſionem, & in hoc ſenſu dici poſſit Deus finis naturalis creaturæ rationalis; ſubdit tamen dici non poſſe finem naturalis attingentiæ, ideoque non naturaliter, ſed ſolum ſupernaturaliter attingi poſſe. Ex qua doctrina deducitur ratio evidenter probans intellectum creatum, ſive angelicum, ſive humanum non poſſe ſolis naturæ viribus cum ſolo Dei generali concurſu claram ejus viſionem attingere, quia impoſſibile eſt, quod talem viſionem attingat, niſi Deum habeat objective in ſe præſentem ſub ratione objecti intuitive viſibilis, vel ſaltem aliquod, in quo eminenter, vel virtualiter contineatur; at creatus intellectus propriis viribus talem præſentiam Dei objectivam immediate in ſe adipiſci non poteſt, neque etiam mediatam in alio, in quo eminenter, vel virtualiter contineatur; ergo &c. Major patet, probatur minor, quia Deus ad extra eſt objectum voluntarium, ut docent D. Ambroſius ſuper Lucam, & D. Auguſt. lib. de videndo Deum, ubi inquiunt: *In ejus poteſtate eſt videre, cujus natura non eſt videri, ſi vult, videtur, ſi non vult, non videtur*, hoc eſt ſicut exponit Doctor quodl. 19. c. illius naturæ divinæ non eſſe naturaliter videri a creaturis, quia ejus eſſentia non eſt cauſa ex ſe naturaliter activa ad extra viſionis ſuæ, qua a creatura videatur, nec etiam aliqua natura creata, quæ eſt naturaliter motiva creati intellectus, eſſe poteſt cauſa hujus viſionis, vel perfectæ præſentiæ objecti beatifici, cum nulla in ſe perfecte contineat eſſentiam divinam in entitate ſua.

8 Sexto quamvis certum ſit nullum intellectum humanum poſſe naturaliter ad illam claram eſſentiæ divinæ cognitionem pertingere, ut dictum eſt, adhuc tamen certum quoque eſt, ac etiam de fide intellectum creatum auxilio aliquo, & lumine ſupernaturali poſſe ita confortari, & elevari, ut ad claram, & intuitivam eſſentiæ divinæ cognitionem pertingere queat; ita enim definitum eſt in Concilio Florentino citato in decreto unionis contra Græcos, & Armenos, qui negabant ab ullo creato intellectu divinam eſſentiam, prout in ſe eſt, clare cognoſci poſſe, quæ veritas ex pluribus ſacræ Scripturæ teſtimoniis manifeſte deducitur. Matth. cap. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, & c. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, qui in Cælis eſt*; Joan. c. 4. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut cognitus ſum*; & ſic etiam paſſim loquuntur SS. Patres. S. Bernard. ſerm. 4. in feſto omnium Sanctorum inquit: *In hoc erit vita æterna, ut cognoſcamus Patrem, & Filium cum S. Spiritu, & videamus Deum, ſicuti eſt*, S. Irenæus l. 4. c. 27. *Homines videbunt Deum, & vivent per viſionem immortales facti, & pertingentes uſque ad Deum*, & S. Greg. Papa l. 18. Moral. c. 28. inquit: *Sciendum eſt, quod fuerunt nonnulli, qui Deum dicerent etiam illa regione beatitudinis, in claritate quidem ſua conſpici, ſed in natura minime videri*, & poſtea plura Scripturæ loca adducit, quibus hunc errorem refellit. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, quia alioquin dicendum eſſet beatitudinem objectivam noſtram non eſſe in Deo repoſitam, nam ſi in Deo repoſita eſt, ut jam diximus, in actu perfectiſſimo circa Deum conſtitui debet, qui actus alius eſſe non poteſt, quam clara ejus viſio.

9 Neque fundamenta erroris Armenorum ſunt alicujus momenti, objiciebant enim Apoſtolum dixiſſe 1. ad Timot. c. 1. Deum eſſe inviſibilem, & c. 6. habitare lucem inacceſſibilem, nullumque hominum ipſum poſſe videre. Jam enim conſtat ex dictis prædicta Apoſtoli verba de ſtatu Viatorum intelligenda eſſe, non vero Beatorum, hoc eſt, Deum ab hominibus videri non poſſe, quamdiu in hac vita degunt ſecundum legem ordinariam, & per ſolas naturæ vires juxta illud Exodi 33. *Non videbis me homo, & vivet*, & ita relata Apoſtoli verba explicat D. Auguſt. epiſt. 112. ad Paulinum. Deinde objiciebant plurium SS. Patrum auctoritates, præſertim Chryſoſtomi, Theodoreti, Theophilacti, & Euthymii, qui negare videntur Deum prout eſt in ſe, clare ab ullo intellectu creato videri poſſe. Sed præfati Patres vel de viſione Dei per oculum corporeum loquebantur, vel de clara Dei viſione ex ſolis naturæ viribus, & in hac vita ſecundum legem ordinariam, vel etiam de clara Dei viſione in altera vita, quæ ſit ipſius divinæ eſſentiæ comprehenſiva, quæ utique intellectui creato omnino impoſſibilis eſt. Tandem objiciebant nullam eſſe proportionem inter intellectum creatum, & Deum clare videndum, quia hic eſt infinitus, ille vero finitus, finiti vero ad infinitum nulla eſt proportio. Sed hæc quoque improportio probat ſolum intellectum creatum viribus ſuis naturalibus Deum clare videre non poſſe, non tamen probat, quia auxilio aliquo, & lumine ſupernaturali ita confortari poſſit, & elevari, ut ad claram divinæ eſſentiæ viſionem pertingere queat; de neceſſitate autem luminis gloriæ ad Deum clare videndum ſeſe egimus diſp. 6. cit. quæſt. 3. & aliqua ex ibi dictis qu. ſeq. art. 1. breviter repetemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

In quo conſiſtat beatitudo formalis.

10 PRimo quæritur, an beatitudo formalis in aliquo increato conſiſtat. Affirmarunt Doctores quidam Pariſienſes paſſim a Recentioribus relati beatitudinem formalem eſſe aliquod increatum, ſcilicet ipſam viſionem, qua Deus ſe videt, beatis communicatam, & unitam, quod probant ex illo Pſalm. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*, id eſt te, qui es lumen, videbimus in lumine, hoc eſt in te ipſo, & in tua viſione, & ex illo Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui*, per quod ſignificatur Beatos videre Deum per eamdem viſionem, qua Deus ipſe ſe videt, & ex 2. Corint. 13. *Transformamur de claritate in claritatem a Domini ſpiritu*. Et idem ſignificaſſe videtur D Aug. 1. de Trinit. c. ult. dicens: *eamdem viſionem, nos beatitudinem, per quam Deus ſe ipſum videt, eſſe ſecundum quam Deus apparet mundis corde*, quam viſionem ſummum bonum paulo infra appellat. Certa tamen veritas eſt, quam communiter Patres, & Theologi docent, beatitudinem formalem patriæ in aliquo increato non conſiſtere, ſeu viſione ipſa Dei, qua Deus ſe ipſum videt intellectui beati unita, & communicata, ut prædicti Pariſienſes dicebant. Et hoc evidenter deducitur ex modo loquendi Scripturæ de Beatis Deum videntibus, ut Joan. 3. *Videbimus Deum ſicuti eſt*, & 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum* & 1. Corint. 13. *Tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*; hoc enim loquendi modo denotatur Beatos videre Deum, non viſione increata, ſed viſione ab ipſis elicita. Hoc etiam expreſſe deducitur ex Bulla ſuperius relata Benedicti XII. in qua determinat Beatos dici tales a viſione, & fruitione Dei ab ipſis elicita mediante lumine gloriæ; & adhuc magis expreſſe id deducitur ex Concilio Viennenſi, quod refertur in Clement. *Ad noſtrum de Hæreticis*, ubi dicitur neceſſarium eſſe lumen creatum ad videndum Deum, & ſupponitur Beatos ipſam Dei viſionem producere mediante lumine gloriæ. Et tandem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia beatitudo ipſa formalis, ut ipſum nomen indicat, eſt forma aliqua, per quam Beatus dicitur formaliter talis, ſed viſio increata neque inhæret, neque informat intellectum beati, quia repugnat Deo munus cauſæ formalis exercere; ergo non eſt beatus formaliter per illam. Unde ad fundamenta contraria reſpondetur, quod Pſal. 35. lumen, quo Beati Deum vident, lumen Dei appellatur effective, & ob perfectionem ſupernaturalem illius qualitatis, & Matth. 25. gaudium Beatorum appellatur gaudium Dei objective, non formaliter, quatenus ipſe eſt gaudium beatorum, quo etiam ſenſu D. Auguſt ait viſionem, qua Deus ſe videt, eſſe ſecundum quam Beatis apparet, & eam eſſe ſummum bonum, nimirum objective. Demum Apoſtolus loc. cit. loquitur de transformatione, & tranſmutatione a ſtatu fidei, qui a D. Petro appellatur *lucerna lucens in caliginoſo loco* in ſtatum clariſſimæ viſionis Dei.

11 Secundo quæritur, an beatitudo formalis conſiſtat in illapſu Dei in anima beati. Affirmant Henricus de Gandavo quodl. 13. quæſt. 2. dicens beatitudinem conſiſtere in illapſu Dei in eſſentiam animæ, & ex eo, tamquam effectus oriri viſionem, fruitionem, delectationem, gaudium Beati, & per illapſum, ut refert Scotus 4. diſt. 49. quæſt. 2. §. *Ad iſtam ſecundam quæſtionem*, intelligit unionem quamdam Dei immediate cum animæ ſubſtantia, per quam ipſa anima veluti deificatur eo modo, quo ferrum candens ignificatur per ſubſtantiam ignis illi immediate unitam; fundamentum

Digitized by Google

tum eſt, quia formalis beatitudo in perfectiſſima animæ unione cum Deo conſiſtere debet, ſed illapſus iſte eſt perfectiſſima unio animæ cum Deo; ergo in illo conſiſtit formalis beatitudo. Major patet, probatur minor, quia per illum Deus in animam beati quodammodo transformatur, hoc enim eſt proprium amoris perfecti ex Dionyſio de cœleſti Hierarch. capit. 7. quod *amans quodammodo in eum amatum transformatur*. Deus autem valde beatos amat. Hanc opinionem impugnat Scot. loc. cit. verſ. *Contra iſtam opinionem* cum aliis Theologis communiter, quia Deus beatificando creaturam non aliter ſe habet in ſe nunc quam prius, nec aliter illabitur huic animæ, vel angelo nunc quam prius, conſiderando præciſe eſſentiam hunc modo, quia ſecundum illum illapſum eſſentiæ divinæ in eſſentiam creaturæ eſt ſemper uniformitas manente eſſentia creaturæ; ergo ſi eſt aliqua novitas in anima beata, oportet quod ſit per aliquem effectum novum cauſatum a Deo in illa eſſentia, & ille effectus dicitur beatitudo ejus formaliter, ſive eſſentialiter, & non poteſt eſſe principaliter in eſſentia, ut diſtinguitur a potentia, quia tunc eſſet actus primus, per nullum autem actum primum diſtinctum a ſecundo poteſt creatura immediate attingere eſſentiam divinam. Confirmatur, quia nihil mutatur proprie, niſi novum aliquod ſibi inhæreat formaliter; beatus autem aliter ſe habet nunc quam prius non beatus; ita quod mutatur de miſeria in beatitudinem, eſſentia autem divina per quemcumque illapſum non eſt forma ejus; ergo oportet aliquid ſibi ineſſe, quo formaliter ſit beatus. Denique quia Benedictus XII. in Extravaganti cit. determinat animas Beatorum eſſe Beatas viſione, & fruitione Dei, non ergo per talem illapſum. Ad fundamentum in oppoſitum negatur beatitudinem conſiſtere debere in quacumque perfectiſſima unione cum Deo, alias conſiſteret in unione hypoſtatica, quæ eſt perfectiſſima unio cum ipſo, ſed ſolum conſiſtere debere in unione perfectiſſima, per quam poſſit anima illo frui, qualis eſt viſio beatifica, vel quicquid ſit de majori negatur minor, quia talis ille illapſus eſt impoſſibilis, ut dictum eſt; ad probationem ait Scotus loc. cit. transformationem illam; quæ per amorem fit amantis in amatum, eſſe metaphoricam, & intentionalem, & non eſſe intelligendam per veram, & phyſicam transformationem, aut unionem, ſed per affectivam, & moralem, quatenus amans totam cognitionem, & affectum in amato reponit, de quo alia plura vide apud Branc. d. 16. art. 1.

12 Tertio quæritur, an beatitudo formalis in aliquo habitu conſiſtat, vel potius in aliqua operatione. Quidam antiquiores dixerunt principalius in habitu conſiſtere, quam in aliqua actione, aut operatione, quorum fundamentum eſt, quia beatitudo formalis eſt maxima perfectio, quæ ſubjecto beatificali advenire poteſt; ſed habitus operativus eſt perfectior quacumque operatione ſua, quia cauſa præſertim æquivoca eſt ſemper perfectior effectu; ergo &c. Confirmatur, quia bonum diuturnum eſt melius, ut ait Ariſt. 3. Topic. c. ... habitus, cum ſit difficile mobilis, eſt diuturnus, & permanens, actus autem tranſiens; ergo in illo, & non in iſto poſita eſt beatitudo. Tandem, quia ſi in operatione poſita eſſet beatitudo, deberet a beato produci, quod videtur inconveniens, quia tunc homo ſe ipſum beare poſſet, quod eſt falſum, nam ut dicitur pſalm. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*; tum quia beatitudo eſt præmium, quod ſolum a præmiante dari poteſt, non a merente. Communis tamen Theologorum, & vera ſententia eſt, beatitudinem formalem hominis non conſiſtere in aliquo habitu, ſed in aliqua operatione. Quod colligitur ex locis Sacræ Scripturæ ſuperius adductis, in quibus noſtra beatitudo per actus ſignificatur, & per operationes, & idem deducitur ex Concil. Florent. cit. ſeſſ. ult. in decreto Unionis, ex Clementina *ad noſtrum de hæreticis*, & Extravaganti Benedicti XII. ubi idem ſignificatur; ſic etiam paſſim loquuntur Patres, quos referunt Recentiores, & præſertim Brancatius noſter diſp. 16. cit. art. 2. & Catechiſmus Romanus declarans verba Symboli: *Credo vitam æternam*, ubi ait, quod, *ſolida beatitudo, quam eſſentialem communi vocabulo nominamus, in eo ſita eſt, ut enim videamus, cujus pulchritudine fruamur*, quæ de cauſa aliqui exiſtimant oppoſitum eſſe erroneum, & contra fidem, & demum id etiam ratio ipſa convincit, quia beatitudo noſtra formalis conſiſtit in aſſecutione ultimi finis, ſeu beatitudinis objectivæ, ut fatentur omnes; ſed conſecutio actionem importat, ſeu influxum phyſicum, vel moralem aſſequentis rem conſecutam, quia eſt veluti illius tentio, & poſſeſſio; ergo &c.

13 Ad rationem in oppoſitum Scotus diſp. 49. cit. quæſt. 2. in fine negat minorem, ad cujus probationem ait, quod habitus non eſt cauſa actus, niſi partialis, non eſt autem inconveniens cauſam partialem æquivocam eſſe minus nobilem ſuo effectu, & maxime de partiali ſecundaria, licet cauſa totalis æquivoca ſit nobilior ſuo effectu, ac proinde habitus cum non ſit cauſa totalis actus, ſeu operationis, non debet eſſe perfectior illis, præſertim cum actio, ſeu operatio habitus ſit actus vitalis, quæ eſt magna perfectio, & propter quam ſimpliciter habitum excedit. Addit Doctor quod actus hic eſt etiam perfectio finaliter, & formaliter, quia immediatius attingit finem, quam habitus, & non poſſet unquam habitus tantam perfectionem habere etiam ſummus, quantam actus ſummus habere poteſt, quia hic ſemper objectum, & finem ultimum immediatius attingit quam habitus. Ad Confirmationem ait Doctor majorem non eſſe univerſaliter veram, ſed tantum cæteris paribus, quia aſinus durans per annos decem non eſt perfectior homine, vel equo durante per duos, deinde conceſſa majori negat minorem, quia actus ille eſt æque diuturnus cum habitu, & ex parte potentiæ, & ex parte objecti, & ex parte naturæ boni, & illius, actus enim, in quo conſiſtit beatitudo, eſt diuturnus, perpetuus, & æternus, ut ex dicendis conſtabit. Ad ultimum conceſſa conſequentia, negatur hinc ſequi hominem poſſe ſeipſum beare, quia talis actus non eſt ab homine tantum, ſed etiam a Deo ſupernaturaliter, & objective concurrente, unde nullum ex hoc ſequitur abſurdum, quia ab objecto movente, ac terminante operationem, ſumme ejus perfectio habetur, & hoc non obſtante adhuc dici debet gloriam dari a Deo, quia etſi actus, in quo ipſa conſiſtit, elicitur a beato, non elicitur ab ipſo propriis viribus, ſed mediante lumine gloriæ, & ſpeciali concurſu Dei per modum objecti beatifici, ob quam etiam cauſam dicitur præmium, & a præmiante dari, non a merente.

14 Quarto eſt difficultas, in qua operatione conſiſtat beatitudo formalis, & conveniunt communiter Theologi non conſiſtere in operatione aliqua partis ſenſitivæ, & ratio eſt evidens, quia cum talis operatio ſit corporea, ut pote elicita a ſenſu, qui organo corporeo eſt affixus, Deum pro objecto habere nequit, ut ad beatitudinem formalem requiritur, cujus proprium objectum eſt Deus ipſe, qui res eſt omnino ſpiritualis. Ex quo etiam ſequitur actionem, in qua beatitudo formalis conſiſtit, eſſe debere actionem immanentem, non tranſeuntem; quia Deus actionis tranſeuntis objectum vel ſubjectum eſſe non poteſt, tum etiam quia beatitudo perfectio intrinſece beati eſſe debet, quod actioni tranſeunti competere nequit. Suppoſito itaque noſtram formalem beatitudinem in operatione vitali noſtræ mentis conſiſtere, diſputatur in Scholis, in quo actu eſſentialiter conſiſtat, intellectus ne, an voluntatis, vel potius in utriſque ſimul, & tenendo, quod in utriſque ſimul, adhuc dubitatur, in qua operatione ſaltem principalius conſiſtat. Pro cujus quæſiti intelligentia notandum eſt ex Scoto 4. diſp. 49. quæſt. 3. §. *Ad quæſtionem*, ut diximus diſp. 6. cit. quæſt. 12 ab initio, beatitudinis nomen dupliciter uſurpari poſſe. Primo ample pro aggregato omnium bonorum ad ſtatum perfectæ beatitudinis pertinentium, quo ſenſu eam definit Boetius 3. de Conſol. *eſſe ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum*, & dici ſolet beatitudo extenſiva, & includit etiam accidentalia, quæ potius faciunt ad connaturalem ejus ſtatum, quam ad eſſentiam, multa ſiquidem attinere dicuntur ad connaturalem rei ſtatum, quæ tamen ad ipſius eſſentiam non ſpectant, ut proprietates, & accidentia, quæ rem conſequuntur, & perficiunt, alio modo preſſius pro formali domineet poſſeſſione ſummi boni per ſe ſatiante appetitum intellectualis naturæ, quæ dici ſolet beatitudo intenſiva, & in hoc ſenſu proponitur quæſtio, ſi quidem cum in omnium ſententia beatitudo formalis ſit aſſecutio beatitudinis objectivæ, aut actum eſſentialiter importat formalis beatitudo, qui per ſe eſt aſſecutio objectiva, & in eo actu principaliter ſit a erit, per quem perfectius beatificum conſequimur objectum. Tres magis principales hinc ſolent referri ſententiæ, duæ extremæ, & una media, ut diximus loc. cit. Prima extrema eſt Thomiſtarum eſſentialem beatitudinem in ſola viſione ſtatuentium; quæ eſt actus intellectus. Alia extrema ſolet eſſe Scotiſtarum eſſentialem beatitudinem ſtatuentium in ſolo voluntatis actu, qui dicitur fruitio. Tertia media eſſentiam beatitudinis ſtatuit in utroque actu intellectus, & voluntatis, quæ fuit D. Bonaven. diſp. 49. art. 1. qu. 4. & 5. & ſatis frequens eſt apud Nominales ibidem citatos, & apud plures Recentiores nostrales.

15 Quinto pro reſolutione quæſt. propoſitæ diximus qu. 12. cit. art. 1. beatitudinem eſſentialem in utroque actu intellectus, & voluntatis conſiſtere, ſcilicet viſione, & fruitione, quas habent intellectus, & voluntas in patria, reſpectu objecti beatifici. Hoc aſſertum eſſe de mente Doctoris noſtri oſtendimus ibi, & probavimus ibi in primis ex modo loquendi S. Scripturæ, & Patrum indifferenter ſtatuentium beatitudinem, tam in actu intellectus quam voluntatis, ut ibi late oſtendimus, & interdum etiam utrumque actum ſimul complectuntur, unde pſ. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, & in lumine tuo videbimus lumen*, & Dionyſius de cœleſti Hierarc. c. 7. *in his beatitudo conſtat cognoſcere, & amare bonum*, & Bernard. epiſt. 18. *ſicut inchoat in hac vita fides, & deſiderium, ſic etiam in alia conſummat viſio, & amor*, & Catechiſ. Rom. loc. cit. beatitudinem eſſentialem eo ſitam eſſe, *ut Deum videamus, ejuſdem pulchritudine fruamur*, & Benedictus XII. in Extrav. cit. ait animas Sanctorum ante diem Judicii videre Deum, & eo frui, & *quod ex tali viſione eorum animæ ſunt vere beatæ*, quæ particula vere æquivalet ei, quod eſſentialiter. Deinde art. cit. num. 418. probamus ratione: tunc perfecte habetur, & poſſidetur objectum, quando iis actibus tenetur, quibus objectum ipſum natum eſt teneri; at objectum beatificum utroque actu intellectus, & voluntatis aptum eſt teneri; ergo ad completam, & perfectam objecti beatifici

affectu-

Digitized by Google

aſſecutionem uterque neceſſario, & eſſentialiter concurrit; major probatur exemplo ſenſuum, non enim pomum v. g. ſola viſione comprehenditur, & poſſidetur, niſi etiam odoratione, & guſtatione attingatur, nam omnibus his actibus attingi natum eſt, probetur minor, quia objectum beatificum aptum eſt terminare intellectum ſub ratione veri intelligibilis, & voluntatem ſub ratione boni appetibilis; ergo non perfecte poſſidetur, & obtinetur, niſi quouſque ſecundum utramque rationem attingatur. Demum, quia beatitudo eſt perfecta ſatietas naturæ intellectualis quoad omnes potentias, ſecundum quas eſt beatificabilis; cum ergo ſecundum utramque potentiam ſit beatificabilis, perfecta, & integra ejus beatitudo in actu utriuſque potentiæ eſſentialiter conſiſtere debet; probatur aſſumptum, quia de conceptu eſſentiali beatitudinis eſt, ut ſit bonum ſufficiens, & adæquate ſatians. Probatur conſequentia, nam perfecta ſatietas tollit omnem potentialitatem ad ulteriorem conjunctionem cum objecto beatifico, ſed non tolleret omnem potentialitatem ad ulteriorem conjunctionem cum illo, ſi in una tantum operatione conſiſteret; ergo &c. Reſponſiones vero Adverſariorum vide rejectas loc. c. ſicut & argumenta ſoluta pro ſola viſione militantia, vel pro ſola fruitione, & ex Scotiſtis nobiſcum noviſſime conſentit Brancatus diſp. 16. cit. art. 3. n. 51. ubi ait, abſolute teneri non poſſe, quod beatitudo hominis conſiſtat in ſola operatione, ſive intellectus, ſive voluntatis, ſed in utraque, & inquit, quod ſi bene declaretur, eſt ſententia communis.

16 Sexto addimus loc. c. num. 314. quod licet beatitudo in utroque actu intellectus, & voluntatis eſſentialiter conſiſtat, principalius tamen in fruitione conſiſtere, quam in viſione, quod ibi probamus diſcurrendo per validiora media, quibus auctores utuntur ad probandum unum, vel alterum, quod ſcil. vel in viſione, vel in fruitione conſiſtat, ſi enim per illud medium procedamus, in quo omnes paſſim conveniunt, quod beatitudo formalis conſiſtit in formali poſſeſſione beatitudinis objectivæ, ſeu Dei, hinc plene deducitur beatitudinem principalius conſiſtere in fruitione, quam in viſione, quoniam licet viſio quoque ſit formalis poſſeſſio, & aſſecutio Dei in ſe, quatenus per ipſam conſtituitur in poteſtate videntis, ut ipſo perfruamur, adhuc tamen perfectius tenetur, & poſſidetur Deus a beato per actum amoris, & fruitionis, etenim voluntas per actum amoris ita rem aſſequitur, ut eam ſuam faciat, quod non facit intellectus ullo actu ſuo, etenim amore amicitiæ amicus fit alter ego, & ideo per actum amoris tenetur, & poſſidetur a beatis, quam per actum viſionis juxta dictum Sponſæ Cantic. 3. *Inveni quem diligit anima mea, tenui, nec dimittam*. Confirmatur, quia aſſecutio per actum intellectus circa objectum præſens non ſic immediate conjungit ultimo fini, ut in eo ſit quies perfecta, quouſque accedat actus amoris, qui dicitur fruitio; ergo licet actus requiratur ad integrandam viſionis eſſentiam, tamen formalitas beatitudinis perfectius in actu voluntatis elucet. Conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia actus intellectus non ſic immediate conjungit fini, ut excindat omnem aliam mediationem alterius propinquioris finis, non enim excludit actum amoris eliciti circa rem præſentem, imo intimior eſt unio, & conjunctio per actum amoris in objectum præſens, ut docet D. Dionyſius cap. 7. Angel. Hierarch. Demum probamus ibidem ex Scoto diſt. 49. cit. quæſt. 4. N. quia in eo actu principalius videtur conſtituenda beatitudo, quem nos magis deſiderare debemus, & Deus ipſe magis a nobis exigit; ſed juxta rectum rationis dictamen principalius deſiderare deberemus amare Deum perfectiſſime, quam ipſum perfectiſſime cognoſcere, & hoc ipſum Deus magis a nobis in vita exigit, noſque magis ad amorem hortatur, quam ad ullam aliam perfectionem; ergo cum hæc ſit maxima, & maxime ſatiativa hominis perfectio, in hac magis principaliter eſt beatitudo, quam in viſione. Reſponſiones autem, & evaſiones Adverſariorum vide rejectas, & præcluſas loc. cit.

17 Poſtremo loc. cit. in fine art. 5. advertimus cum Doctore diſt. 49. cit. qu. 5. §. *Ad quæſtionem* velle in genere eſſe duplex, aut propter volitum, ſive propter bonum voliti, aut propter volentem, vel propter bonum volentis, & primum velle dicitur eſſe amoris amicitiæ, ſecundum vero amoris concupiſcentiæ, & ſolum primum velle eſt frui, quod eſt amore inhærere propter ſe, ſcilicet propter amatum, ut definit Auguſt. quo ſuppoſito ſubdit *Doctor* loc. c. actum voluntatis, quem eſſentialiter includit beatitudo, non eſſe amorem concupiſcentiæ, quo ſummum bonum nobis adeptum amamus, nec delectationem, quæ ad viſionem, vel dilectionem Dei neceſſario conſequitur, ſed ſolum amorem amicitiæ, quo Deum ſummum bonum propter ſeipſum diligimus. Et ratio eſt, quia ille tantum actus ex parte voluntatis ad formalem beatitudinem ſpectat, qui eſt aſſecutio beatitudinis objectivæ, cum in tali aſſecutione præciſe ratio formalis beatitudinis conſiſtat, ut ſæpe dictum eſt; ſolus autem amor amicitiæ ex parte voluntatis eſt aſſecutio beatitudinis objectivæ, ergo hic ſolus actus ex parte voluntatis integrat eſſentialiter formalem beatitudinem. Probatur minor, quia ſolus amor amicitiæ in Deum tendit propter ſolam ejus bonitatem; amor vero concupiſcentiæ in Deum tendit, ut aliquo actu priori jam aſſecutum, & poſſeſſum, & ſub aliqua ratione terminandi creata, tendit enim in Deum, & delectatur de Deo, quatenus viſo, & amato, itaut ratio formalis objectiva, in quam iſte amor tendit, non eſt ſola Dei bonitas, ſed etiam viſionis, & fruitionis, ut Deum nobis conjungentis, tamquam ſummum bonum noſtrum. Hinc eſt, quod communiter omnes cum Scoto loc. c. excludunt ab eſſentia beatitudinis amorem concupiſcentiæ, quo Deum amamus, ut bonum nobis, quia hic actus non eſt propter ſe, ſed propter aliud, & ex parte objecti reſpicit Dei conſecutionem, media qua Deus nobis eſt bonus, atque ita actus ille non eſt immediata Dei conſecutio, ſed actus conſecutionis jam præſuppoſitæ; unit etiam nos minus perfecte cum Deo, quatenus illum non propter ſe reſpicit, ſed propter noſtrum commodum & utilitatem, & non ut bonum in ſe, & in ordine ad ſe, ſed ut bonum nobis, & in ordine ad nos. Ita verbatim diſcurrimus loco c.

ARTICULUS TERTIUS.

An gaudium, perpetuitas, & ſecuritas ſint de eſſentia beatitudinis formalis.

18 PRo reſolutione quæſiti quoad primam partem ſupponendum eſt ex dictis lib. de Anima diſp. 5. quæſt. 10. numer. 327. delectationem, & triſtitiam ſpectare non ad intellectum, ſed ad voluntatem, ut docet Scotus pluribus in locis ibi citatis, & præſertim 4. diſp. 49. quæſt. 7. & ratio eſt, quia delectatio, & triſtitia proveniunt ab objecto, ut convenienti, vel diſconvenienti, bono, vel malo: ſed hæc pertinent ad voluntatem, non ad intellectum, unde triſtitia definiri ſolet a D. Auguſt. 14. de Civit. c. 15. quod ſit de his, quæ nobis nolentibus accidunt; tum quia niſi actus voluntatis accedat, etſi adſit cognitio rei convenientis, vel diſconvenientis, nulla eſt lætitia, vel triſtitia. Diximus etiam ibi eſſe paſſiones voluntatis, & non actus, quod probat Doct. l. c. quia triſtitia eſt eſſentialiter pœna, immo in natura intellectuali nulla alia pœna poteſt eſſe ſibi, ſed pœna non eſt actus voluntatis, ſed quid conſequens; ergo neque triſtitia erit actus voluntatis, & per conſequens neque delectatio, quæ eſt oppoſita. Minor probatur: omnis actus voluntatis, ſive ſit velle, ſive nolle, eſt voluntarius, quia voluntas voluntarie elicit velle, aut nolle; at nulla pœna voluntatis eſt voluntaria, ſed omnis eſt involuntaria, aliter non eſſet pœna; ergo &c. Confirmatur, quia Ariſt. 10. Ethic. c. 4. & 5. ſæpe negat voluptatem eſſe operationem, & ait eſſe finem, qui ex operatione pullulat, ſicut pulchritudo, & decor in iis, qui ætate vigent. His ergo ſuppoſitis, quæ ibi fuſe probantur, ad reſolutionem quæſiti accedemus.

19 Primo, certa veritas eſt, & de fide beatitudinem neceſſario includere, ſeu annexum habere delectationem, ſeu lætitiam, vel gaudium. Ita D. Thomas, Div. Bonavent. Scotus loc. c. & alii Theologi communiter, & colligitur ex Sacra Scriptura Pſal. 16. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua uſque in finem*, Pſ. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*, Pſ. 67. *Juſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia*, Pſ. 149. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur, &c.* Iſaiæ 35. *lætitia ſempiterna erit ſuper capita eorum, gaudium, & exultationem obtinebunt*, Matth. 25. *Euge ſerve bone, intra in gaudium Domini tui*. Sic etiam loquuntur Patres, & ſpecialiter D. Aug. lib. 10. Confeſſ. c. 23. ubi propterea beatitudinem vocat *gaudium de veritate*, quæ propoſitio, ſicut & aliæ ſimiles intelligendæ ſunt cauſaliter, ut explicat Scotus loc. c. in ſolutione ad primum, quatenus beatitudo eſt cauſa quietationis, & delectationis, quæ conſequitur actus beatificos, quia ſi ſpes beatitudinis in via parit gaudium juxta illud Pauli, *ſpe gaudentes*, tanto magis beatitudo jam obtenta illud pariet, & cauſabit. Tandem hoc etiam ſuadet ratio, quia gaudium, & delectatio ex natura rei ſequitur, & comitatur conſecutionem, ſeu tentionem boni amati, & tanto perfectius, quanto bonum conſecutum majus eſt, & perfectiori modo obtentum, ſed Sancti per beatitudinem formalem Deum perfecte conſequuntur, & obtinent in præmium præcedentium meritorum, & Deus eſt ſummum bonum, & infinitum, ergo in iis eſt gaudium, & delectatio de ipſo, ut poſſeſſo, & per viſionem, ac fruitionem obtento. Eſt tamen aliqua difficultas, an gaudium, & delectatio ſint ita neceſſario cum beatitudine connexa, ut ſint etiam de ejus eſſentia; & antiquiores quidam affirmarunt, ut refert Scotus loc. c. quorum fundamentum fuit, quia gaudium, ſive delectatio a beatitudine ſeparari non poteſt, implicat enim, quod quis ſit beatus, & gaudium non habeat: ergo eſt de ejus eſſentia. Confirmatur, quia videtur eſſe major perfectio beatitudinis, ſi dicatur quod gaudium ſit de ejus eſſentia, quam ſi tantummodo concomitetur ipſam, cum ergo beatitudo ſit maxima perfectio ipſius beati, dicendum eſt eſſe de ejus eſſentia, & non tantum eam comitari. Tandem probatur a pari, quia ſicut ſe habet triſtitia in ſupplicio, ita gaudium in præmio, ſed triſtitia eſt de eſſentia ſupplicii; ergo gaudium quoque eſt de eſſentia præmii, qualis eſt beatitudo. Major patet, minor probatur, quia triſtitia non eſt actus voluntatis, alioquin eſſet voluntaria, imo oritur ex rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, & hæc eſt pœna, quæ dicitur ſenſus, reſpectu damnatorum.

20 Secundo, his non obſtantibus dicendum eſt, quod licet gaudium de ſummo bono præſente non poſſit a beatitudine ſeparari, adhuc tamen non eſt de ejus eſſentia, vel ratione intrinſeca, ſed affectio, accidens, ſeu paſſio eam conſequens, & concomitans. Ita Doctor loc. c. & eſt communis inter Recentiores, qui gaudium, & delectationem Beatorum ponunt in conſequentibus beatitudinem, id autem probat, quia nulla paſſio eſt beatitudo eſſentialiter, quia beatitudo eſſentialiter conſiſtit in operationibus intellectus, & voluntatis, licet principalius in actu voluntatis, nempe fruitionis ex dictis ar. præc. delectatio autem non eſt operatio, ſed paſſio operationem conſequens, ut dictum eſt in lib. de Anima loc. c. qua ratione inquit Ariſt. 10. Ethic. cap. 4. quod delectatio non eſt operatio, ſed adveniens operationi; ergo &c. Confirmatur, quia quod eſt de eſſentia beatitudinis oportet reſpicere objectum beatificum, non ſolum in ratione cauſæ efficientis, verum etiam objecti terminantis vitalem operationem beatificam; ſed paſſio, qualis eſt delectatio, & gaudium, non reſpicit objectum beatificum, niſi ut cauſam efficientem, non vero ut objectum vitaliter eam terminans; ergo &c. Demum beatitudo in eo eſſentialiter conſiſtit, quod eſt perfectiſſimum in omni genere actuum, ſive in viſione dicatur principaliter conſiſtere, & completive in fruitione juxta illud, *hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te, &c.* ſive dicatur in fruitione principaliter conſiſtere, & inchoative tantum in viſione juxta illud Auguſtini: fruitio eſt tota merces, talis autem non eſt delectatio, quia ipſa non unit potentiam objecto beatifico, ſed ex unione conſurgit tamquam accidens ejus; ergo, &c. Quare concludit beatitudinem, ſi proprie accipiatur, non includere gaudium in ſua eſſentia, cum ſit paſſio quædam eam conſequens, beatitudo vero in operatione conſiſtit. Adhuc tamen addit voluntatem bifariam conſiderari poſſe, primo ut potentia operativa, & ſic ſimpliciter perficitur operatione conjungente illam ſummo bono ultimate, & in hoc eſſentialiter beatitudo conſiſtit. Deinde poteſt conſiderari ut receptiva, & hoc modo eſt perfectibilis, non operatione, ſed ſupernaturalibus paſſionibus, qualis eſt delectatio, & gaudium, quia talium eſt ultimate receptiva.

21 Ad rationem in oppoſitum reſpondet Doct. in fine quæſt. 7. cit. de facto utique delectationem a beatitudine ſeparari non poſſe, quia de facto ſtatuit Deus in actu fruitionis beatificæ ſemper concurrere ad qualitatem, ſeu paſſionem illam ex natura rei concomitantem, at de potentia abſoluta ſeparari poteſt, quia poteſt eſſe amor ſive fruitio objecti, ſine delectatione conſequente, in quo caſu beatus Deum videret, & non gauderet, ſed hoc non eſſet ex poteſtate ſua, ſed divina, quæ conſervaret viſionem, & non gaudium.

Ad Confirmationem reſpondet verum eſſe quod beatitudo eſſet perfectior, ſi gaudium eſſet de eſſentia ejus, ſicut homo perfectius eſſet, ſi ſapientia eſſet de ejus eſſentia; ſed hoc eſſe non poteſt, quia de eſſentia beatitudinis eſt, quod conjungat potentiam cum objecto beatifico, quod non poteſt facere paſſio, ſed tantum vitalis operatio. Ad ultimum ait paritatem aſſumptam de triſtitia in damnatis, & gaudio in beatis valere in aliquibus, ſed non in omnibus, valet enim in hoc, quod ſicut gaudium eſt paſſio reſultans ex conjunctione vitali voluntatis cum objecto volito, & bono, ita etiam triſtitia eſt paſſio reſultans ex objecto nolito malo, & tamen præſente, & ſicut merentibus ſuccedet gaudium, ita demerentibus triſtitia in pœnam peccatorum: at in ratione præmii, & pœnæ non currit paritas, quia nihil poteſt eſſe pœna, niſi involuntarium, unde pœna non poteſt eſſe actus voluntatis, quia omnis actus voluntatis, ſive velle, ſive nolle ſemper eſt voluntarius, atque ita aliud non poteſt, quam paſſio illa afflictiva voluntatis actum nolendi objectum concomitans, ſed præmium poteſt eſſe voluntarium, atque ideo actus voluntatis eſſe poteſt, & licet ad actum voluntarium circa bonum deſideratum ſequatur delectatio, & gaudium, quod etiam eſt aliquod præmium accidentale, nihilominus quia actus eſt nobilior paſſione, concludit Doctor præmium eſſentiale in actu conſiſtere, non in paſſione conſequente.

22 Tertio certa quoque veritas eſt, & de fide beatitudinem patriæ eſſe perpetuam contra errorem, qui tribuitur Origeni, cui etiam adſcribitur, quod aſſeruerit neque ſtatum damnatorum eſſe perpetuum, ſed dæmones aliquando ſalvandos, quod adeo ſtultum ab omnibus exiſtimatur, ut quidam dixerint illud inſertum eſſe operibus Origenis, & non ab ipſo aſſertum. Sed quicquid de hoc ſit, de quo Jacobus Merlinus in Apolog. pro Origene, & Poſſevinus in ſuo Appar. Scotus diſt. 49. cit. quæſt. 6. ab initio hanc aſſertionem inquit ex Scripturis manifeſte deduci, in quibus beatitudo dicitur vita æterna, unde Matth. 25. *Ibunt juſti in vitam æternam*, & Matth. 22. *erunt ſicut Angeli Dei*, & Pſalm. 8. *In ſæcula ſæculorum laudabunt te*, & Sapient. 5. *Juſti autem in perpetuum vivent*. Colligitur etiam ex pœna damnatorum, quam futuram eſſe perpetuam non ſolum dicitur loc. c. Matth. 25. ſed etiam Apoc. 20. *Cruciabuntur die, ac nocte in ſæcula ſæculorum*, & Marci 9. *Vermis eorum non moritur*. Similiter ad hoc ſunt dicta Sanctorum multa, & inquit Doctor loc. c. illud Auguſtini ſufficere 13. de Trinit. cap. 8. ubi ait, *Beata vita eſſe non poteſt, niſi ſit immortalis*, quod probat, quia ſi amitti poteſt, aut beatus amittit eam nolens, & tunc non eſt beatus, quia non habet quicquid vult, aut volens, aut neque nolens, neque volens, & ad utrumque illorum membrorum ſequitur, quod non eſt beatus, quia non amat beatitudinem, imo ſi volens amittit, odit eam, ſi neuter, non appretiat eam, nec ergo eſt vita beata. Ratio tandem deducitur ex ratione ipſa beatitudinis, quæ eſt excludere omne malum, & per conſequens timorem, aut metum, quod tale bonum non ſit permanſurum. Difficultas ergo eſt ſolum, unde hæc perpetuitas proveniat, & an ſit de eſſentia beatitudinis, & ſententia communis Thomiſtarum eſt beatitudinem formalem patriæ ex ſua intrinſeca natura, & ratione perpetuam eſſe, quorum præcipuum fundamentum eſt, ut ait Lezana diſp. 5. cit. quæſt. 5. quia ut aliqua res dicatur ex natura ſua corruptibilis, ſeu non perpetua, requiritur, quod vel in ſe habeat principium intrinſecum corruptionis, prout habent res materiales, ſcilicet, materiam ipſam, vel quod poſſit corrumpi a ſuo contrario, quemadmodum calor poteſt a frigore corrumpi, vel denique quod poſſit deficere ex defectu cauſæ conſervantis, ſicut lumen ex defectu luminoſi; ſed nullo ex his modis poteſt deſtrui, aut corrumpi viſio beata; ergo ex natura ſua eſt dicenda perpetua, & incorruptibilis. Minor quoad primam partem ex ſe patet, quia in viſione beata nullum eſt tale principium, cum ſit omnino ſpiritualis. Quoad ſecundam partem probatur, quia tale contrarium viſionis beatificæ ſolum eſt peccatum, quod in beato eſſe nequit. Quoad tertiam partem etiam probatur, nam cauſa viſionis, ſcilicet intellectus informatus lumine gloriæ, & cum eſſentia divina illi per modum ſpeciei unita, eſt cauſa omnino determinata, neceſſaria, & indefectibilis, itaut nullatenus a viſione ceſſare poſſit, neque ad id moveri a voluntate beati, quia cum illa poſſideat ſuum ultimum finem, & beatitudinem objectivam, non poteſt velle carere ipſa, ſed potius de ipſa, & cum ipſa ſumme, & omnimode neceſſario frui, & delectari. Ita Lezana loc. cit. citans pro hac ſententia Cajetanum, Conradum, Valentiam, Monteſinos, & alios cum D. Thoma part. 2. quæſt. 10. artic. 1. & 2.

23 Quarto, his non obſtantibus, dicendum eſt, quod licet beatitudo hominis ſit in æternum duratura, tamen ex natura ſua, & intrinſece non eſt neceſſaria, & perpetua, ſed perpetuitas illi ineſt ex ſola voluntate Dei eam conſervantis per continuationem influxus. Ita Scotus loc. c. cum omnibus Scotiſtis, & probat, quia nullum ens creatum eſt hoc modo neceſſarium, quia ens prima ſui diviſione dividitur in ens neceſſarium, ſeu a ſe, & contingens, ſeu ab alio, a quo eſſentialiter dependet: ergo quodlibet tale intrinſece, & eſſentialiter eſt contingens, quia poteſt Deus a conſervatione illius ceſſare, & ſic in propoſito poſſet Deus non concurrere cum intellectu, & voluntate, neque cum habitibus luminis, & charitatis ad efficiendam viſionem, & fruitionem, vel omnibus iis integris, & immutatis exiſtentibus ſe non oſtendere beatis, in quo caſu utique beatitudo ceſſaret; ergo intrinſece non eſt neceſſaria, & perpetua. Deinde probat ex deſtructione fundamenti oppoſiti, quia ex hoc, quod beatitudo contrarium non habet, a quo deſtrui poſſit, non ſequitur, quod ſit intrinſece neceſſaria, & perpetua, neque hoc eam reddit abſolute, & ſimpliciter neceſſariam, & perpetuam, ſed tantum ſecundum quid, nimirum in ordine ad cauſas naturales, nam Angeli, Cœlum, anima, materia prima, & omnes habitus ſupernaturales contrarium non habent, a quo deſtrui poſſint, & tamen entia non ſunt abſolute, & intrinſece neceſſaria, ac perpetua, ſed tantum ſecundum quid, in ordine ſcilicet ad cauſas naturales, & hoc modo, inquit Doctor lit. B. aliquod creatum dici poteſt habere eſſe incorruptibile, pro quanto non habet contrarium, vel ab aliquo creato deſtrui non poteſt, ſed tantummodo poteſt annihilari a Deo non conſervante, & hoc modo ait concedi poſſe beatitudinem eſſe incorruptibilem, ſed ſic incorruptibile non eſt ex ſe perpetuum niſi poſſibiliter, quia ſicut eſſe ſuum habet contingenter a Deo conſervante, ſic & perpetuitatem. Neque beatitudo dici poteſt ſimpliciter, & abſolute neceſſaria ex eo, quod potentiæ eam producentes agunt neceſſario, quia ut ait Doctor lit. D. licet intellectus naturali neceſſitate videat objectum præſens proportionatum, tamen voluntas non naturali neceſſitate fruitur illo objecto viſo; neque etiam illa neceſſitas videndi eſt ſimpliciter neceſſitas, ſed tantummodo neceſſitas, ſi objectum præſens moveat, & iſtud eſt ſic mere contingens, quia objectum iſtud voluntarie, & contingenter movet quemcumque intellectum creatum. Neque beatitudo dici poteſt perpetua, & neceſſaria ratione habituum ad eam concurrentium, quia ut ait Doctor lit. E. ſi non eſt neceſſaria ratione potentiarum, ut modo dictum eſt, tanto minus ratione habituum, quia habitus ad potentias ſe habent, ut cauſæ ſecundæ, & inſtrumenta reſpectu primæ, & agentis principalis, nam potentia eſt, qua ſimpliciter poſſumus, habitus vero, quo ſic poſſumus. Quare concludit *Doctor*, quod cauſa hujus perpetuitatis, nec eſt ipſa forma, ſeu natura beatitudinis, quaſi per ipſam, ſeu ex ſeipſa ſit formaliter neceſſaria, nec natura potentiarum illarum, quaſi circa objectum neceſſario perpetuo operetur, nec habitus in potentiis quaſi neceſſario potentias determinans ad perpetuo operandum,

ſandum, ſed eſt ex ſola voluntate divina, quæ ſicut priſ-cit naturam intenſive, ita conſervat eam in tali perfectione perpetuo, & extenſive. Addit tandem Doctor lit. L. quod beatitudo licet extrinſeca durat æternitate, intrinſeca tamen durat ævo, quia ens permanens tali ſpecie durationis durat, ut ſuppono ex dictis in Phyſ. diſp. 13. quod vero æternitas ſit ei extrinſeca, patet, quia non eſt ab intrinſeco ejus indefectibilis, ut Deus, ſed ſolum extrinſece, quia ſcilicet a Deo conſervetur, & continuatur per ſui oſtenſionem, & coocurſum æternalem cum intellectu, & voluntate. Objectiones in oppoſitum vide ſolutas apud Doctorem l. a.

24 Quinto, quoad aliam difficultatem, an perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis, reſpondet breviter Doctor loc. c. §. *De tertio dubio* lit. M. quod ſi accipiatur beatitudo intenſive, hoc eſt, pro aliqua perfectione permanente, perpetua non eſt de ejus eſſentia, quia quæcumque perfectio permanens, & quantumcumque eadem, & æqualis poteſt eſſe per inſtans, vel in aliquo brevi tempore, quæ, & quanta poteſt eſſe in toto tempore, æque enim perfecte eſt albedo unius diei, ſicut unius anni, tum quia beatitudo eſt quid creatum, cui non poteſt eſſe eſſentialis actualis duratio, quia hoc eſt proprium Dei, ut jam dictum eſt, tum quia nec Angelis, nec Cœlis, nec animabus noſtris perpetuitas hoc modo convenit, quia ex hypotheſi, quod ſolum per unum diem durarent, adhuc haberent eamdem eſſentiam ac modo; tum tandem hoc probari poteſt exemplo viſionis beatæ ſecundum plurium ſententiam Moyſi, & D. Paulo communicatæ, quæ quamvis fuerit cito tranſiens, fuit tamen ejuſdem rationis, & eſſentiæ cum aliis Beatorum viſionibus. Dices, ſi beatitudo non eſſet perpetua, tunc homini diſpliceret, quod aliquando illa felicitate careret, unde omni moleſtia non careret, ſicut ad beatitudinem requiritur. De hoc dicemus dubio ſequenti, pro nunc ſufficiat dicere, quod ſi beatus ſciret, non perpetuo ſe in tali ſtatu manſurum, adhuc non triſtaretur, tum ob ſummam delectationem, quam ex viſione, & fruitione Dei haberet, tum ob ſummam conformitatem, quam ratione amoris haberet cum Dei voluntate. Addit deinde Doctor loc. c. quod ſi beatitudo extenſive accipiatur, ideſt, pro aliqua perfectione permanente, non ſolum intenſa, ſed etiam extenſe, hoc eſt, durante quantum poteſt, & pro ſtatu fœliciſſimo numquam finiendo, in hoc ſenſu perpetuitas eſt de ejus eſſentia, quia ab illa habet formaliter, quod talis ſtatus numquam ſit finem habiturus. An autem capiatur hoc modo unquam beatitudo, aut illo priori modo, aut quandoque uno, quandoque altero, eſt pura quæſtio de nomine, ut ait Poncius diſp. 19. q. 3. & quantum ad utilitatem ſufficit, quod beatitudo noſtra ſit futura perpetua, ut conſtat ex articulo fidei quo creditur vita æterna, ſive hæc perpetuitas ſit de ejus eſſentia, ſive non, ſed accidens ipſius, ei tamen de facto neceſſario connexum, ſed ſine quo poſſet eſſe, & ab eo ſeparari, de potentia abſoluta loquendo.

25 Sexto quoad ultimam difficultatem, an de ratione veræ beatitudinis ſit ſecuritas perpetuitatis, pro intelligentia quæſiti notandum eſt ex Scoto quæſt. 6. cit. §. *De ſecundo principali*; quod dubietas, & certitudo ſunt in intellectu, timor autem, & ſecuritas in voluntate, & hæc eſt veluti quædam quies voluntatis de bono non amittendo, & malo non infligendo, & hanc præcedit certitudo in intellectu de bono conferendo, vel bono collato continuando; quo ſuppoſito ait Doct. certum eſſe beatitudinem habere annexam ſecuritatem perpetuitatis, & omnes beatos de perpetuitate ſuæ beatitudinis eſſe ſecuros, non quia videant beatitudinem ex ſe eſſe perpetuam, ut ſupra dictum eſt, nec etiam per rationem naturalem, quia nulli creaturæ poteſt eſſe notum per rationem naturalem illud, quod contingenter a ſola voluntate divina dependet, hujuſmodi autem eſt continuatio beatitudinis jam collatæ ex modo dictis; ergo tantummodo eſt illa certitudo in intellectu beati ex revelatione ſibi a Deo facta, & hæc ſecuritas beatitudinis ex pluribus Scripturæ locis expreſſe deducitur, ut videri poteſt apud Brancatum diſp. 14. cit. art. 11. qua ratione D. Petrus in ſua Epiſt. 1. cap. 1. beatitudinem vocat *hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem*. Subdit deinde Doctor, quod quamvis beatitudo annexam habeat perpetuitatis ſecuritatem, hanc tamen non eſſe de ipſius eſſentia, & ratio deducitur ex modo dictis, quia ſecuritas eſt in voluntate, & ſupponit certitudinem in intellectu de continuatione beatitudinis, ille enim ſecurus eſt de boni perſeverantia, & mali abſentia, qui certo ſcit illud non defuturum, & hoc eventurum; ergo ſecuritas non eſt de intrinſeca beatitudinis ratione, nam certitudo in intellectu de continuatione beatitudinis revelationem ejus ſupponit, & apprehenſionem, ac qua voluntas redditur ſecura, atque ita hæc omnia eſſentiam beatitudinis jam ſupponunt in eſſe poſitam. Confirm. quia apprehenſio perpetuitatis beatitudinis, & certitudo illius non eſt actus tendens in objectum beatificum, ſed eſt actus reflexus ſuper ipſam beatitudinis continuationem, & ſecuritas de hac aliud non reſpicit, ut objectum, niſi perpetuæ continuationis certitudinem; ergo ſi nec apprehenſio, nec certitudo perpetuitatis ſunt de eſſentia beatitudinis, tanto minus ſecuritas. Dices, niſi beatus haberat hanc certitudinem, & ſecuritatem eſſet anxius de amittendo aliquando illo ſtatu, & ſic magnam haberet moleſtiam cum vera beatitudine incompoſſibilem. Reſpondetur id ad ſummum probare, quod beatitudo neceſſario annexam habeat hujuſmodi ſecuritatem, ſicut eſt de facto, non tamen quod ſit de ejus eſſentia, & ratione intrinſeca; immo nec probat talem annexionem ſecuritatis cum beatitudine eſſe ſimpliciter, & abſolute neceſſariam, licet ita ſit de facto; ſi enim per horam quis Deum videret, eoque frueretur, adhuc per eum ſolum actum videndi, & fruendi eſſet beatus; quod vero magis, vel minus duret viſio, vel quod videns ſciat certo defuturam, vel non defuturam viſionem, eſt merum accidens eam conſequens, & jam diximus non eſſe neceſſarium beato, quod reflectat ſupra perpetuitatem beatitudinis, & quod quando etiam ſciret illam non duraturam in perpetuum, adhuc non triſtaretur ob ſummam delectationem, quam haberet ex viſione Dei intuitiva, ac etiam ob ſummam conformitatem cum ejus voluntate ratione amoris beatifici.

26 Poſtremo Doctor loc. c. §. *Dico ergo* lit. F. movet dubium, quonam modo beati erunt impeccabiles, cum nihil ſibi intrinſecum habeant, quin contingenter operentur ex præmiſſa doctrina, & per conſequens poſſint non frui, & ita peccare, quod abſurdum eſt, quia impeccabilitas beatitudinem neceſſario conſequitur, ut colligitur ex auctoritate adducta D. Petri epiſt. 1. cap. 1. ubi beatitudinem vocat *incontaminatam*, quia peccato contaminari non poteſt. Reſpondet Doctor ibidem, quod beatus in potentia propinqua, ſeu in ſenſu compoſito eſt impeccabilis, hoc eſt, beatus nequit ſimul eſſe beatus, & peccare, ſed in potentia remota, ſeu in ſenſu diviſo peccare poteſt, ſi nimirum ab eo auferatur beatitudo: & rurſus quod beatus in ſenſu compoſito peccare non poſſit, ait bifariam intelligi poſſe, primo quod hoc illi conveniat per aliquod ſibi, ſeu ſuæ voluntati intrinſecum, quod talem potentiam excludat, & hoc modo verum non eſt eſſe impeccabilem in ſenſu compoſito; ſecundo quod hoc ei conveniat per aliquam cauſam extrinſecam ab eo auferentem propinquam peccandi potentiam, & in hoc ſenſu eſt verum, hæc autem cauſa eſt Deus ipſe præveniens beati voluntatem, ut ſemper continuet actum fruendi, & ita numquam poſſit potentiam ſuam remotam non fruendi, vel peccandi reducere ad actum, ſiquidem numquam cauſa ſecunda præventa a cauſa ſuperiori agente ad unum oppoſitum poteſt potentia propinqua exire in aliud oppoſitum. Hoc autem declarat exemplo alicujus exiſtentis in carcere obſcuriſſimo, ubi nihil videat, is enim potentiam videndi habet, ſed remotam, propinquam vero non, ſed hoc provenit a cauſa extrinſeca, nimirum a carcere ipſum impediente, non vero a cauſa intrinſeca, ſuppoſito quod illa ſenſum viſus integrum habeat, talis itaque eſt in beatis peccandi potentia, ut ad actum numquam reduci poſſit, non quia adſit cauſa aliqua intrinſeca impoſſibilitatis, ſed ob impedimentum cauſæ extrinſecæ, ſcilicet Dei voluntatem illorum prævenientis, ut ſemper continuent actum fruendi, & numquam potentiam eorum remotam peccandi ad actum educere poſſint. Hic autem notandum eſt, ut etiam Poncius advertit diſp. 19. cit. qu. 5. perpetuitatem beatitudinis, & impeccabilitatem etiam voluntatis beatæ oriri ex conſervatione, & conſtitutione viſionis beatæ, neque ad alterutram requiri aliam gratiam particularem Dei, quam illa, ex qua vult perpetuo ſe clare oſtendere beato, unde minus recte Recentiores Scoto imponunt, quod aſſerat, impeccabilitatem beatorum ſolum procedere ex ſpeciali & ſingulari Dei protectione, quia non vult peccata permittere beatis, aut cum ipſis ad aliquod peccatum concurrere, hoc enim apud Scotum non reperio, quod ſi aliquando videtur id refundere in gratiam, & protectionem Dei, id intelligi debet de gratia, ac protectione reſpectu conſervationis ipſiuſmet viſionis, qua ſuppoſita voluntas moraliter determinatur ad non peccandum, & conſequenter ad non perdendam beatitudinem, & hoc aperte colligitur ex verbis ipſius, ſi attente legatur, dum loquitur beatum reddi impeccabilem ex voluntate Dei prævenientis illius voluntatem, ut ſemper continuet actum fruendi. Ita loquitur ſub lit. G. & explicat Rada 4. part. contr. 11. art. 6.

ARTICULUS QUARTUS.

An beatitudo formalis ſit æqualis in omnibus Beatis.

27 PRimo, error fuit Joviniani dicentis, in Cœlo omnes eſſe æqualiter beatos, ſeu æqualem gloriæ gradum obtinere, ut refert D. Hieron. lib. 2. contra Jovinianum, quem errorem poſtea amplexus eſt Lutherus aſſerens omnes fidelas ſanctitate, & meritis eſſe æquales, & conſequenter in præmio meritis correſpondente, cujus erroris præcipuum fundamentum fuit parabola de operariis Matth. 20. quibus licet inæquali tempore, & labore operantibus æqualem unius denarii mercedem Paterfamilias ſolvit, ſiquidem certum eſt non omnes æqualiter in vinea laboraſſe, quidam enim eorum a ſummo mane per totam diem laborantes pondus diei & æſtus portaverunt, quidam vero ſolo per unicam tantum horam, & nihilominus ſinguli ſingulos denarios receperunt. Ex qua parabola inferunt alterius vitæ præmium, & remunerationem in viſione, & fruitione Dei conſiſtentem in omnibus æqualem eſſe futuram, licet quidam magis, quidam

minus

Digitized by Google

minus in hac vita laboraverint, & hunc Joviniani errorem eodem modo refert Div. Auguſt. de ſancta Virginitate c. 26. eo quod Paterfamilias æquale pretium ſui laboris, licet inæqualiter dedit vineæ operariis, unde & in eadem parabola quidam mercenarii introducuntur murmurantes adverſus Patremfamilias, eo quod æquales fecerit noviſſimos parum laborantes, & ſero vocatos, primis per totam diem laborantibus. Ratio etiam id poſſe ſuadere videtur, quia beatitudo talis naturæ eſſe videtur, ut cujuſque beati appetitum ſatiare debeat omnino, quia eſt ſumma, & perfectiſſima quies in ſummo bono adepto; non ergo in uno poteſt reperiri major, quam in alio, quia tunc appetitus iſtius omnino ſatiatus non eſſet.

28 Secundo, veritas tamen Catholica eſt, formalem beatitudinem animæ intenſive inſpectam tam ex parte operationum intellectus, & voluntatis, quam ex parte gaudii in beatis inæqualem eſſe pro qualitate meritorum, notanter autem diximus beatitudinem intenſive inſpectam eſſe inæqualem, non autem extenſive, quia inæqualitas viſionis non conſiſtit in eo, quod aliquid videat unus beatus in Deo, ſeu in objecto primario viſionis, quod non videat alter, nullus enim erit beatus, qui totum Deum non videat, ſicut eſt, & omnia, quæ in Deo formaliter ſunt, ſed conſiſtit in eo, quod idem objectum intenſius, & majori cum claritate percipiatur, & cum majori delectatione ab uno perfruatur, quam ab alio. Ita D. Th. 4. diſt. 49. qu. 3 art. 1. Ita D. Bonav. ibidem qu. 6. Scoto diſt. 50. qu. 5. & alii Scholaſtici ibidem, & hæc veritas definita eſt in Conc. Thelenſi, in Florentin. ſeſ. ult. & in Trid. ſeſſ. 6. cap. 10. & 16. can. 24. & 32. quatenus definitur diverſos eſſe gradus meritorum in hac vita, quibus in altera præmiorum diverſitas reſpondet, & ex Scripturis expreſſe deducitur, ut in pſalm. 61. *Reddet unicuique juxta opera ſua*, & Joan. 14. *in domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, & 1. Corinth. c. 15. *ſicut Stella a ſtella differt claritate, ſic erit reſurrectio mortuorum*, & 2. Corinth. 5. *Unuſquiſque accipiet, prout geſſit in corpore, ſive bonum, ſive malum*, & 1. ad Corinth. c. 3. *Unuſquiſque proprium mercedem accipiet juxta laborem ſuum*, & ſic alibi frequentes legitur tam in veteri, quam in novo Teſtamento, deducitur etiam ex communi totius Eccleſiæ conſenſu, quæ ſuper omnes Angelorum choros Sanctiſſimam Dei Matrem in cæleſtibus regnis exaltatam eſſe prædicat, & tandem ratio etiam id ſuadet ex fidei principiis docentis vitam æternam dari, ut præmium, mercedem, & coronam gloriæ; ergo in ea conferenda ratio juſtitiæ diſtributivæ ſervari debet, ut ſcilicet unuſquiſque ſecundum laborem ſuum mercedem accipiat, ubi tamen advertendum eſt opus non eſſe, omnes beatos eſſe in beatitudine inæquales, ut patet de infantibus cum baptiſmo decedentibus, qui ſicut ſunt æquales in gratia per ſacramentum baptiſmi recepta, ita etiam in beatitudine, & hoc etiam in aliquibus adultis contingere poteſt, ut cum paribus meritis decedentes æqualem quoque gloriæ remunerationem accipiant.

29 Tertio, neque huic veritati obſtat parabola adducta operariorum Matth. 20. quia ut docet Chryſoſt. hom. 65. in Matth. in parabolis opus non eſt in ſingulis verbis nimia cura perangi, ſed maxime finis parabolæ ſpectari debet, qui in propoſito eſt, ut Patres paſſim exponunt, inſignem Dei liberalitatem oſtendere erga eos, qui poſt Chriſti adventum noviſſimo tempore legis gratiæ ad laborandum in vinea Domini, ſcilicet Eccleſia, ſunt vocati, & quatenus a Patrefamilias cæteris veteris teſtamenti Miniſtris in eadem vinea laborantibus præferantur, nam propter abundantiam gratiæ, & Sacramentorum efficaciam, & auxilia efficaciſſima ex meritis Chriſti nobis collata multo minori labore præmium beatitudinis aſſequimur, quam Patres veteris teſtamenti, quia etiamſi nimio onere gravati veteris legis, vix ſtatum beatitudinis aſſequi poterant. Hoc ſuppoſito Patres, & præſertim D. Auguſt. ſerm. 59 de verbis Domini cap. 4. per æqualitatem denarii cuique operariorum ſoluti intelligunt beatitudinis præmium eſſentiale, quia eadem eſſentia divina, tamquam objectum proportionatum cuicumque beato confertur, & per totam æternitatem videnda, & fruenda, quamvis diverſimode juxta meritorum diverſitatem, & diſpoſitionem, & ſic etiam Divus Thom. p. 2. qu. 5. art. 2. & Scotus 4. diſt. 49. qu. 6. & alii Scholaſtici ibidem per denarium intelligunt objectum beatitudinis, quod in ſe unum, idemque eſt pro omnibus, & ſingulis beatis, ſcilicet eſſentia divina, quæ eadem ab omnibus videbitur, & per totam æternitatem, quæ tamen æqualitas durationis, vel objecti non impedit inæqualitatem viſionis, & fruitionis ipſius objecti pro ratione inæqualium meritorum cujuslibet beati, ut fuſe explicat D. Auguſtinus tract. 67. in Joan. Per denarium itaque ſingulis operariis dandum intelligenda eſt gloria eſſentialis, nempe viſio eſſentiæ divinæ, ac ejus fruitio, & de hac æqualitate hic non diſputamus, ſed æqualitate gloriæ accidentalis, nimirum an æque intenſa in omnibus ſit ejus viſio, & fruitio, & dicimus inæqualem eſſe, quia juſta retributio ita expoſcit, ſicut unus, & idem numero Sol a diverſis ſtellis diverſimode participatur. Dices, ſi beatitudo confertur juxta uniuſcujuſque laborem, & meritum, cum in hac parabola dicatur inæqualiter laborantibus præmium æquale reddi; ergo per tale præmium non intelligitur beatitudo.

Reſpondetur negando conſequentiam, nam præmium non reſpondet operibus, & laboribus ſecundum ſubſtantiam conſideratis, ſed potius illis, ut a gratia procedentibus, quæ eſt principium radicale merendi, ut dictum eſt lib. 3. ſent. diſp. 3. de merito Chriſti Domini, & aliorum per ipſum, quare ad oſtendendam legis Evangelicæ, & miniſtrorum ipſius dignitatem, & perfectionem, notanter, & appoſite in parabola dicitur inæqualibus laboribus, non tamen inæqualibus meritis, ſed potius æqualibus æquale reddi præmium. Quod veriſſimum eſt, nam propter merita Chriſti, & gratiæ abundantiam nobis noviſſimis collatam multo minori labore, ut ſupra dictum eſt, præmium beatitudinis aſſequimur, quam Patres veteris teſtamenti, qui pondus diei, & æſtus portarunt ob onera legis illius, unde provenit inæqualitas utique illos, ac nos laboraſſe, nos tamen cum minori labore a præſtantiori gratia procedente vitam æternam meruiſſe æque, ac illos, in quo nulla inæqualitas, aut injuſtitiæ veſtigium apparet, quia præmium meritis noſtris ex Dei gratia reſpondet, non autem operibus noſtris præciſe elicitis, & ſecundum ſubſtantiam conſideratis, ut optima etiam advertit Caſpenſis tract. cit. diſp. 4. ſect. 7.

30 Quomodo vero intelligendum ſit dictum illud de murmuratione operariorum adverſus Patremfamilias, cum in regno Cœlorum invidia, & murmuratio locum non habeat, diverſa dicunt, ut videri poteſt apud Caſpenſem loc. c. & Turrianum opuſc. 3. diſp. 2. de inæqualitate viſionis beatificæ, ſed recedendum non eſt ab expoſitione Gloſſæ ordinariæ in eum locum, ubi ait ſenſum eſſe, non quod intrantes in Cœlum ſive primi, ſive ultimi murmurent, quod alii, qui minus laboraverunt, ſint ipſis in præmio æquales, ſed quod antiquiores, ſeu fideles veteris teſtamenti poſſent, non in Cœlo, ſed in hoc mundo conqueri, quod alii futuri poſt Chriſti adventum, & in fine mundi tam cito Cœlum ingrediantur, & ſine tanto labore ſint illis in præmio æquales, & iſtis diceretur, quod a Patrefamilias operariis dictum eſt, *Amice non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod tuum eſt, & vade.* Quamvis itaque comparatio de operariis, vinea, labore, & denario recipiendo pro fidelibus operantibus valeat ante, & poſt adventum Chriſti, & a principio Mundi uſque ad finem pro viſione, & fruitione Dei, alia tamen de murmuratione non valet, quia in regno pacis murmurationem admittere repugnat, ut etiam Brancatus noſter adnotavit diſp. 17. art. 8. Ad rationem in oppoſitum adductam pro æqualitate beatitudinis in omnibus beatis reſpondetur, verum eſſe utique quamlibet viſionem, & fruitionem appetitum cujuſcumque beati omnino ſatiare, & quietum reddere, quia omnes idem bonum ſupremum, & infinitum poſſident, & in eo quieſcunt, non tamen ex hoc ſequitur in omnibus beatis æqualem eſſe beatitudinem, quia beatitudo unumquemque ſatiat, non ſecundum naturalem ejus inclinationem, ſed juxta proximam illius diſpoſitionem, & capacitatem, quæ quia in diverſis diverſa eſt, & inæqualis juxta meritorum inæqualitatem, idcirco nullus eſt beatus, qui non ſit ſua ſorte contentus, & in ſummo bono poſſeſſo omnino quieſcat, ſicut etiam in naturalibus omnia gravia ad centrum tendunt, & in eo omnino quieſcunt, ſed unumquodque juxta majorem, vel minorem ejus gravitatem, & hæc eſt Scoti doctrina 4. diſt. 50. qu. 6. ubi dicit, quod licet appetitus naturalis in beatis ſit æqualis, & hic non ſatietur, tamen deliberativus, ſecundum quem totus homo ſatiatur, eſt inæqualis juxta meritorum inæqualitatem, & quia hic divinæ regulæ eſt conſonus præmia ſtatuentis juxta meritorum diverſitatem, quilibet beatus de ſua viſione, & fruitione contentus eſt, licet ſciat alios eſſe ſeipſo beatiores.

31 Quarto eſt præcipua difficultas, unde oriatur hæc inæqualitas in beatitudine, & quidem conveniunt omnes, diſpoſitive inæqualitatem beatitudinis ex parte meritorum oriri, ut etiam Scot. docet 4. diſt. 50. qu. 6. G. ſi enim beatitudo conſideretur ut præmium, & merces bonorum operum, inæqualis erit in beatis juxta meritorum, & gratiæ inæqualitatem, quia gratia eſt principium merendi, & ſic quo plures elicit actus meritorios, magis, ac magis augetur in via, & conſequenter augetur jus, quod habet viator ad præmium in patria, tota ergo difficultas eſt, ſi conſideretur beatitudo, ut operatio procedens a potentiis, viſio ab intellectu, & fruitio a voluntate, ſic enim loquendo de beatitudine dicunt communiter Thomiſtæ, & Recentiores cum D. Th. 1. p. q. 12. art. 6. ejus inæqualitatem non ex parte potentiarum, ſed ex parte habituum ſupernaturalium in ipſis exiſtentium attendi debere, ut inæqualitatem viſionis juxta inæqualitatem luminis exiſtentis in intellectu beati, & illum elevantis ad eliciendam viſionem, atque ita ex ſola divina elevatione, ſeu lumine gloriæ determinari intenſionem viſionis Dei, itaut perfectior intellectus in naturalibus cum æquali lumine gloriæ perfectius divinam eſſentiam intueri non poſſit, ſed ex æquali lumine quantumvis unius intellectus ſit naturaliter perfectior alio, non niſi æqualis viſio oriatur. Scotus vero e contra cum omnibus Scotiſtis 4. d. 50. q. 6. E. & F. docet inæqualitatem beatitudinis formalis, ſcilicet viſionis, & fruitionis Dei oriri, non tantum ex inæqualitate habituum luminis, & charitatis, ſed etiam ex inæqualitate potentiarum operantium, itaut perfectior intellectus cum æquali lumine perfectiorem eliciat

viſio-

Digitized by Google

viſionem, vel ſaltem elicere poſſit, quod notanter addimus, quia quidam Scotiſtæ, licet concedant de poſſibili, & de eo, quod eveniret ex natura rei, poſſe intellectum perfectiorem cum æquali lumine perfectiorem viſionem elicere, id tamen de facto negant, alii vero nedum de poſſibili, ſed etiam de facto contendunt rem ita ſe habere, ut perfectior intellectus cum æquali lumine perfectiorem quoque eliciat viſionem.

32 Quam ſententiam nos quoque ex profeſſo defendimus t. ſent. diſp. 6. qu. 7. & probavimus ex Scoto 3. diſt. 13. q. 4. quia non minus propria virtute concurrit potentia naturalis elevata cum principio ſupernaturali ad actus ſupernaturales, quam adiuta principio naturali ad actus naturales; ſed perfectior potentia cum æquali principio naturali producit intenſiores, & perfectiores actus naturales, nam perfectior intellectus cum æquali ſpecie intelligibili perfectius intelligit, & viſus corporalis acutior perfectius videt, quam debilior cum æquali lumine; ergo eadem potentia perfectior cum æquali comprincipio ſupernaturali perfectiores actus ſupernaturales producere poterit. Nec valet communis Thomiſtarum reſponſio, quod licet intellectus creatus habeat activitatem naturalem videndi Deum, per eam tamen videre nequit, niſi quatenus elevatus lumine gloriæ, ac proinde per eam non agit, niſi juxta quantitatem elevationis per ipſum lumen factam. Non valet, inquam, quia ut ibi arguimus, quando dicimus potentiam non concurrere, niſi ut elevatam ad actus ſupernaturales, non ita debet intelligi reduplicative, quaſi elevatio, ſeu principium elevans ſit tota ratio producendi viſionem, & actum ſupernaturalem, ſed in eo tantum ſenſu debet intelligi, quod concurrat, ut elevata, quatenus ſi non elevaretur per principium ſupernaturale, non concurreret, ſed ex ea propoſitione ſic intellecta non bene deducitur, quod per propriam virtutem non agat, niſi juxta quantitatem elevationis per ipſum lumen factam, nam ut bene deduceretur, deberet ea propoſitio intelligi in primo ſenſu, in quo eſt penitus falſa. Alias quoque Recentiorum inſtantias, & reſponſiones vide rejectas quæſt. 7. cit. art. 1.

33 Sed arguunt Thomiſtæ in oppoſitum, quia viſio eſt actus omnino ſupernaturalis ſecundum ſubſtantiam; ergo ſecundum ſe totam debet eſſe proportionata agenti ſupernaturali, ergo ſi maior eſt viſio, & ipſummet agens debet eſſe magis elevatum, vel per lumen, vel per ſpeciale auxilium Dei; ergo nullus exceſſus perfectionis poteſt in viſione conſtitui, qui reſpondeat naturali virtuti, & ab ea efficienter, & præciſe emanet. Conſequentia patet, quia ſi natura quantumvis perfecta non operatur niſi ut elevata; ergo nec magis operabitur, niſi magis elevata, atque ideo ſtante æquali elevatione tam ex parte luminis, quam ex parte Dei, æqualis erit & viſio, ſive procedat ab intellectu Angelico, ſive ab humano.

Confirm. quia alias ſequeretur duos, qui æqualia merita habuerunt in via, inæquale præmium habituros in patria, ſuppoſito quod unus habeat perfectiorem intellectum, nam hic perfectius adhuc Deum videret, licet æquale lumen utrique tribuatur. Denique ſequeretur etiam viatorem cum æquali auxilio efficaci propter maiorem perfectionem naturalem poſſe melius credere, & melius diligere Deum, & per conſequens ſe diſponere ad majorem gratiam ſupernaturalem, habitualem propter majorem perfectionem naturalem, quod eſt abſurdum, ita arguit Caſpenſis cum aliis Thomiſtis tr. cit. diſp. 4. ſect. 8.

34 Ad has, & plures alias objectiones jam reſponſum eſt diſp. 6. cit. q. 7. art. 1. Ad primum negatur ſecunda conſequentia cum ejus probatione, neque enim verum eſt, quod ſicut intellectus nequit ſimpliciter videre Deum abſque elevatione, ita neque poſſit perfectius videre Deum ex propria facultate, niſi perfectius elevetur, ut late declaravimus ibi nu. 196. & modus ille arguendi per regulam topicam, ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis &c. valet tantum in cauſis præciſis, & totalibus, lumen vero non eſt cauſa præciſa, & totalis viſionis, quaſi ſit tota ratio illam producendi, ſed etiam procedit ſuo modo ab intellectu elevato, qui ex ſe talis eſt, ut ſemel hoc lumine inſtructus, & elevatus petat producere viſionem cum tali, vel tanta expreſſione, & intenſione, cum qua illam non produceret alius intellectus imperfectior, ſed cum minori, & gratis omnino concedimus ultimam conſequentiam, quod nullus exceſſus perfectionis poteſt in viſione conſtitui, qui reſpondeat naturali virtuti, & ab ea efficienter, & præciſe emanet, quia non producitur talis intenſior actus, & quoad ullum gradum a virtute naturali intellectus unde ſumpta, ſed elevata per lumen, quod etiam cum potentia talem intenſionem attingit, per quam inſtantem ſupernaturalitatem quoque illi gradui intenſiori communicat, & cum actus ille procedat indiviſibiliter a toto concurſu, ſunt enim intellectus, & lumen cauſæ partiales viſionis partialitate cauſæ, non partialitate effectus, non poteſt aſſignari aliquis gradus procedens a potentia, & non ab habitu, & ideo actus ille ſecundum ſe totum eſt ſupernaturalis ratione non tantum objecti, ſed etiam rationis potentiæ habitu ſupernaturali informatæ, & elevatæ, ut ibi fuſius declaravimus.

Ad Confirmationem jam diximus qu. cit. art. 1. in fine etiam in hac ſententia beatitudinem eſſe mercedem correſpondentem propriis meritis in adultis, & dari majorem, vel minorem pro ratione meritorum adeout, non detur minor unquam, quam ſit meritorum diſpoſitio, non tamen ſemper opus eſſe totam habere rationem mercedis, & præmii proprii laboris, totamque correſpondere meritis propriis, nam ſecundum aliquem gradum poteſt etiam correſpondere meritis Chriſti, etiam ſecundum illum, qui dicitur correſpondere majori activitati intellectus, ut ibi fuſius declaramus, quare ad argumentum neganda eſt conſequentia, quia ſemper verum erit dicere in aliquo ſenſu, quod beatitudo datur propter merita, & cum proportione ad merita, vel propria, vel Chriſti nobis appropriata. Ad ultimum negatur conſequentia quoad ſecundam partem, quia ut diximus qu. cit. art. 2. o. att. non ob id diceremur operari ultra vires a Deo datas, quaſi gradus ille correſpondens majori conatui potentiæ ſit a ſola natura auxilio gratiæ deſtituta, quia etiam & ille gradus eſſet a potentia elevata per gratiam, & in eum influeret gratia cum potentia, quia ut ibidem diximus, habitus cum potentia poteſt influere in actus intenſiores ſeipſo.

35 Poſtremo quæritur, an beatitudo hominum ſit minor beatitudine Angelorum, & ſenſus quæſiti eſt, an inter homines, & Angelos ita ſit inæqualitas beatitudinis, ut quilibet Angelus perfectiorem habeat beatitudinem, quam quilibet homo. D. Th. p. 1. q. 108. refert opinionem quorumdam antiquorum, qui dixerunt homines nullo modo ad æqualitatem beatitudinis Angelorum transferri poſſe, quorum fundamentum erat, quia Angelis data fuit gratia juxta perfectionem naturæ, natura autem Angelica perfectior eſt natura humana; ergo &c. Oppoſitum tamen docent Scholaſtici omnes 2. d. 9. & D. Th. l. c. art. 8. & p. 2. q. 4. ar. 5. & eſt etiam communis ſententia Patrum, D. Auguſt. epiſt. 111. Hieronymi in Ezechiel. cap. 12. Chryſoſt. homil. 24. in Joan. & homil. 12. ac etiam aliorum, qui Joannem Baptiſtam dicunt in beatitudine æqualem eſſe omnibus Angelis etiam ſupremis, ut D. Bernardus ſerm. de excellentia Joannis, Petrus Chryſologus ſerm. 147. & alii, difficultas modo eſt de certitudine hujus ſententiæ, aliqui enim putant eſſe de fide, & hæreticum eſſe non excipere Chriſtum, & B. Virginem, ut Coninckius p. 1. q. 9. art. 5. alii vero dicunt, temerarium non eſſe ſentire, omnes Sanctos excepto Chriſto Domino, & B. Virgine, habere beatitudinem omnibus Angelis inferiorem, quamvis aliquid temeritatis ſapiat Apoſtolos etiam non excipere. Ita Beccanus q. 108. ar. 8. Communior, & probabilior ſententia docet hoc in primis certum eſſe, & de fide beatitudinem Chriſti omnibus aliis eſſe perfectiorem, & ita etiam docet Scot. 3. d. 13. qu. 3. ubi ait voluntatem Chriſti perfectius frui Deo, quam voluntatem cujuslibet Angeli, licet ex natura rei voluntas Angeli perfectius frueretur. Deinde certum eſt, ac de fide B. Virginem perfectiorem habere beatitudinem omnibus ſanctis hominibus, & Angelis excepto Chriſto, ut docet Suar. tom. 2. in 3. part. diſp. 21. ſect. 3. ubi etiam affirmat ejus beatitudinem eſſe maiorem omnibus gradibus beatitudinis hominum, & Angelorum collective ſumptis. De S. Joanne Baptiſta nihil certum habemus ex Scriptura; ſed ſolum præfati Patres dixerunt æqualem eſſe in beatitudine omnibus Angelis etiam ſupremis. Argumentum vero factum pro contraria ſententia illorum antiquorum, qui dixerunt homines nullo modo transferri poſſe ad æqualitatem beatitudinis Angelorum, nullius eſt momenti, cum hoc pendeat ex voluntate Dei dantis gratiam, & ex gratia poſſit homo mereri beatitudinem majorem, poteſt enim Deus hominibus tantam gratiam augere, & merita, ut illis debeatur major beatitudo, quam Angelis.

QUÆSTIO II.

De Viſione Beatifica.

36 JAm dictum eſt quæſtione præcedenti beatitudinem eſſentialem in utroque actu intellectus, & voluntatis conſiſtere, ſcilicet viſione, & fruitione, quas habent intellectus, & voluntas in patria reſpectu objecti beatifici, licet principalius in fruitione conſiſtat, quam in viſione ut ſupra dictum eſt art. 2. qu. 16. modo pro majori explicatione beatitudinis formalis ad ſingulos hujuſmodi actus deſcendendum eſt, & de iis ſpecialiter diſcurrendum, & quidem prius de viſione beatifica in hac quæſtione, & poſtea de fruitione in ſequenti.

ARTICULUS PRIMUS.

De neceſſitate luminis gloriæ ad beatam viſionem, ac muneribus ejus.

37 PRimo, jam dictum eſt q. præced. a. 1. n. 7. & ſeq. ob ſupernaturalitatem viſionis beatificæ intellectum creatum auxilio aliquo ſupernaturali indigere, quo confortetur, & elevetur ad claram Dei viſionem eliciendam, quod quidem auxilium ſupernaturale communiter a Theologis lumen gloriæ vocatur, & ob definitionem Concilii Viennen. ſub Clemente V. quæ habetur in Clementina *ad noſtrum de Hæreticis* diximus omnes fateri ulterius hoc eſſe certum certitudine fidei. Quamvis autem ob prædictam definitionem de fide ſit intellectum creatum ad Deum clare videndum ali-

aliquo auxilio, aut lumine ſupernaturali indigere, non eſt tamen expreſſe definitum, quid proprie ſit illud lumen, an ſit qualitas habitualis inhærens, vel aliquid aliud, ſeu an ſit accipiendum per modum habitus potentiæ inhærentis, an ſolum per modum auxilii actualis, & ratio eſt, quia Conc. Viennenſe nullo modo intendit determinare controverſiam, quæ antea erat inter Scholaſticos, an eſſet neceſſarium lumen per modum habitus, & qualitatis permanentis, vel potius auxilii actualis, ſed tantum intendit contra Beguardos & Beguinas definire viribus naturæ non poſſe Deum clare videri, ſed eſſe neceſſariam Dei gratiam, quod vero id fiat per auxilium, vel per concurſum Dei ſpecialem, vel per qualitatem habitualem, Concilium non definit, nec determinat, unde licet apud Scholaſticos lumen gloriæ neceſſarium ad intuendum Deum ſignificare ſoleat habitum quemdam ſupernaturalem per modum qualitatis permanentis in intellectu beato ab ipſa viſione diverſum charitati correſpondentem ex parte voluntatis, adhuc tamen non deſunt, qui dixerint de facto intellectum non elevari ad viſionem Dei per lumen acceptum per modum habitus, ſed tantum per modum actualis auxilii, itaut per auxilium actuale intrinſecum, & per modum principii elevetur in actu primo, ut ſit ſufficiens principium in ordine ſuo ad eliciendam viſionem, vel quod elevetur ſolum in actu ſecundo per ſolum concurſum ſpecialem objecti beatifici gratuito ſeſe manifeſtantis intellectui creato, unde neque etiam deſunt Scotiſtæ, qui dixerint de mente Scoti lumen gloriæ non eſſe quid habituale, ſed ſolum eſſe actualem Dei cum creato intellectu concurſum in ſubſtantiam ſupernaturalem, ut jam diximus l. 1. ſent. diſt. 6. cit. q. 3.

38 Secundo pro reſolutione hujus quæſtionis de neceſſitate luminis gloriæ de facto diximus ibidem art. 2. quod licet probabile ſit lumen gloriæ non eſſe quid habituale, ſed ſolum auxilium actuale, ſive per modum principii potentiam elevantis in actu primo, ut ſit proportionata ad actum viſionis eliciendum cum objecto, ſive per modum ſimultanei concurſus dumtaxat objecti cum potentia ſupernaturaliter concurrentis, probabilius tamen eſſe, ac determinationi Concilii Viennenſis conſonantius, lumen gloriæ eſſe habitum intellectui beato infuſum, & ordine cauſalitatis antecedentem ipſam beatam viſionem, tamquam principium ejus, quod ibi ex Scoto probavimus, quia actus ſecundus præſupponit actum primum proportionatum, atque ideo actio ſupernaturalis præſertim ſecundum ſubſtantiam, qualem ibi eſſe diximus viſionem beatam, ut connaturaliter fiat, utrumque principium ſupernaturale poſtulat, tam ſcilicet, concurrens ad eam per modum objecti, quam aliud concurrens per modum potentiæ. ergo ut viſio ſupernaturalis fiat connaturaliori modo, quam ejus natura poſtulat, petit elici a potentia elevata per habitum ſupernaturalem, ut ſit ſufficiens principium agendi in ordine ſuo, in ordine ad actum ſupernaturalem. Confirmatur, quia etſi actus viæ ſalutares, ſcilicet, credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi, ſint ſolum ſupernaturales ſecundum modum præſertim in Scoti ſententia, ad eos tamen connaturalius eliciendos dantur habitus infuſi, ſcilicet, fides, ſpes, & charitas, ut intrinſece, & in actu primo proportionent potentias ad ſuos actus ſupernaturales efficiendos; ergo tanto magis id aſſerendum videtur in patria, quod intellectus, & voluntas eleventur per conſimiles habitus ſupernaturales in actu primo, ut ſint principia ſufficientia in ordine ſuo ad ſupernaturaliter agendum, & eo magis quia communiter a Patribus, & a Theologis dicitur lumen gloriæ in patria ſuccedere lumini fidei infuſæ, quod Beati habuerunt in via, quare ſicut hic in via lumen fidei infuſæ ponitur per modum habitus intellectui inhærentis, ſic etiam valde conſentaneum eſt aſſerere de lumine in patria. Tandem, quia utcumſi ex Scripturis, & Patribus non habeamus tantam neceſſitatem ponendi habitum luminis in intellectu, ſicut habemus ponendi habitum Charitatis in voluntate ex Scoto 4. d. 49. q. 11. H. ponendo tamen intellectum active ad viſionem concurrere, ut refert communior opinio, valde conſentaneum eſt ponere habitum ſupernaturalem ex parte intellectus, qui charitati correſpondeat ex parte voluntatis, ut docet Scotus 3. d. 14. qu. 2. C. atque ideo ſicut aſſerit idem Doctor 3. d. 13. qu. 4. Q. & R. voluntatem ſecundum ordinem cauſarum jam poſitum non poſſe frui Deo clare viſo ſine habitu charitatis talem actum ordine cauſalitatis præcedentis in ratione principii, idem dicendum de habitu luminis in intellectu, & ſicut charitas voluntatem elevare debet antecedenter ex 1. d. 1. q. 4. ad 4. ut actus ſecundus ſupernaturalis oriatur a principio ex parte potentiæ proportionato, ut talis actus connaturaliter fiat, ſicut ejus natura poſtulat, ita etiam dicendum eſt de lumine gloriæ reſpectu intellectus, atque ita ſentiunt major, & melior Scholaſticorum pars, ac etiam ex noſtris tamquam de mente Scoti Faber, Vulpes, Aretinus, Gallus, & noviſſime Brancatus diſp. 58. de cauſis viſionis beatæ ex parte potentiæ a. 3.

39 Tertio eſt difficultas, ad quid lumen gloriæ beatis deſerviat, circa quam difficultatem ſunt varii modi dicendi, quos ſingillatim, & exacte examinamus diſp. 6. cit. qu. 4. per plures articulos, tandem aliis excluſis, & rejectis concludimus art. 4. quod verior, & communior modus dicendi eſt, lumen gloriæ quatenus ſe tenet ex parte potentiæ, non habere alium influxum in viſionem, quam concauſæ efficientis, & quidem non tantum quoad modum, & intenſionem actus, quaſi tantum conferat ad perfectius, intenſiuſque videndum, ſed etiam quoad ſubſtantiam actus, itaut conferat intellectui virtutem activam, & connaturalem ad efficiendum actum viſionis conſtituendo illum in eſſe agentis ſupernaturalis, & præſtando ei virtutem in ordine ſuo, non quidem operandi vitaliter, ſed ſupernaturaliter, qua ratione dicitur eum conſtituere in actu primo completo ad ſupernaturaliter operandum, quantum requiritur ex parte potentiæ. Et diximus hanc eſſe veram, & genuinam Scoti ſententiam de munere, & officio luminis gloriæ, ſuppoſito quod detur de facto in intellectu beato, per modum qualitatis habitualis, ut fert communis opinio, quam etiam ſequuntur Recentiores paſſim, Molina, Valentia, Suarez, Turrianus, Arriaga, Caſpenſis, & plures alii, qui lumen de facto ponunt in intellectu beato, ut eam conſtituat in actu primo, & proportionato ad videndum Deum, quia activitas intellectus eſt in ſuo ordine deficiens, & imperfecta, quatenus viribus propriis cum ſolo concurſu generali Dei nequit ſibi comparare præſentiam ejus objectivam, & ideo oportet eam elevari per virtutem intrinſecam, ut viſio fiat connaturali modo. Hunc autem dicendi modum probavimus ibidem non ſolum ex aliorum refutatione, ſed etiam ratione, ex natura ipſius rei deducta, quia certum eſt vires naturales intellectus non ſufficere ad operationem viſionis, ut conſtat ex determinatione Concilii Viennenſis, ergo neceſſarium eſt principium aliquod ſupernaturale, per quod compleatur in ordine ſuo, ut actus ſecundus proportionatus actui primo, & connaturaliter eliciatur ab eo, ſicut in operationibus fidei, & charitatis dantur habitus, qui ſunt principium efficiens cum potentia juxta ſuperius dicta, quam rationem fuſe loco citato proſequimur plures excludendo inſtantias, & præſertim, quod hæc impotentia naturalis intellectus ſuppleri ſufficienter poſſit per concurſum ſpecialem objecti beatifici, a quo etiam ſufficienter habetur ſupernaturalitas viſionis, atque ideo ſi de facto lumen eſt neceſſarium ad Deum videndum, aliud munus illi debere adſcribi. Quam inſtantiam ibi excludimus, quia licet id concedi poſſit juxta potentiam Dei abſolutam, aliter tamen loquendum eſt de ordinaria, juxta quam attenditur connaturalis modus agendi cauſarum ſecundarum, quando enim aliqua potentia eſt incompleta ex ſe, & inſufficiens in ordine ſuo ad aliquem effectum, & poteſt compleri per aliquam cauſam ſecundam, præſertim ſibi inhærentem, ex parte potentiæ, connaturalius eſt, ut ita compleatur, quam ut Deus cum ipſa concurrat concurſu actuali ſupplente defectum illius alterius concauſæ ſecundæ, eo quod ita videamus in aliis caſibus ſimilibus contingere. Cum igitur intellectum ex ſe inſufficiens ſit ad producendam viſionem beatificam, quamvis poſſit immediate a Deo ad illam elevari concurſu ſpeciali objectivo abſolute loquendo, ſi tamen elevari poteſt per aliquam qualitatem, quæ ſit concauſa ſecunda, connaturalius eſt, quod ita elevetur, quam quod Deus concurſu ſuo ſpeciali concurrat cum ipſo ſupplendo defectum iſtius concauſæ, quod eo vel maxime dicendum eſt, quia ſtatus beatificus connaturalis eſt, & ab omni violentia immunis.

40 Quarto quæritur, an lumen illud gloriæ tale ſit, vel eſſe poſſit, ut non tantum intellectum creatum, ſed etiam oculum corporeum elevare queat ad claram divinæ eſſentiæ viſionem, ſeu an oculus corporeus lumine aliquo elevari poſſit ad eſſentiam ipſius Dei videndam. Hujus difficultatis reſolutio deducitur ex iam dictis in lib. *de Anima* diſp. 4. quæſt. 3. num. 22. ubi diximus abſolute repugnare potentiam materialem tendere in objectum ſpirituale, & ita colligi ex Scoto 4. diſt. 49. quæſt. 4. A. ubi ait ſolam potentiam immaterialem poſſe per operationem ſuam attingere perfectum bonum, in quo ſolo, ut in objecto, eſt beatitudo; quare ſentit potentiam materialem non poſſe Deum percipere, & in eodem 4. diſt. 10. quæſt. 9. A. docet Angelum, & ſubſtantiam ſeparatam non poſſe videri oculo corporeo, quia caret illis principiis, quæ requiruntur in aliquo objecto ad actum ſenſationis, ſcilicet, quantitate, & qualitatibus ſenſibilibus, & diſt. 43. quæſt. 2. §. *Reſpondeo*, & diſt. 49. quæſt. 11. ad 2. idem docet, & hoc etiam diximus ibi manifeſta ratione convinci, nam potentia de ſua ratione formali ita petit verſari circa proprium objectum adæquatum, ut nequeat ab intrinſeco extra illud tendere, nam ab objecto adæquato ſpecificatur, & ſi poſſet in aliud tendere, vel ſaltem divinitus elevari, objectum illud non eſſet adæquatum, & mutaretur natura ipſius potentiæ, ſed potentiæ ſenſitivæ pro adæquato objecto reſpiciunt ens materiale, nec quodlibet, ſed aliquod tantum, & determinate, ut patet; ergo objectum ſpirituale reſpicere nequeunt. Tum quia lignum ex hoc quod nullo pacto vitaliter operatur, arguimus ex propria natura non eſſe vitaliter operativum, & conſequenter neque de potentia Dei abſoluta ſine mutatione intrinſeca naturæ; ergo quia videmus potentias materiales nullo pacto ferri in ſpirituale, debemus inferre hoc illis ab intrinſeco competere, & conſequenter neque de potentia Dei abſoluta, ad id elevari poſſe. Hoc etiam paſſim docent SS. Patres dicentes Beatos poſt corporum reſurrectionem oculis corporeis, quantumvis purioribus, & magis elevatis, non eſſe Deum viſuros, quorum plures adducit Brancatus

noſter

hoſtet diſp. 17. ar. ult. & licet excipiat Auguſtinum dicens ſub dubio id reliquiſſe lib. 22. de Civit. c. 29. & in Commonit. ad Fortunatianum, Abellius tamen p. 1. tr. 2. c. 6. ſec. 3. ait Auguſtinum epiſt. 111. & 112. ex profeſſo id docere, & probare variis tum Scripturæ, tum SS. Patrum teſtimoniis, Athanaſii, Gregorii Nazianzeni, Ambroſii, & Hieronymi, ac etiam ratione jam adducta, quia nulla potentia ſua vitali actione extra limites objecti ſui verſari poteſt, unde ſi impoſſibile eſt per facultatem corpoream viſivam percipere ſaporem, vel ſonum, multo magis percipere rem pure ſpiritualem, qualis eſt Deus. Tum quia ſi Deus viſu corporeo, prout eſt in ſe, videri poſſet, magis adhuc poſſet ſenſu interno, unde ſequeretur ipſa quoque animalia bruta eſſe beatitudinis capacia, quæ in viſione Dei conſiſtit, quod eſt abſurdum.

41 Objici ſolent plures Scripturæ auctoritates, nam Exodi 33. dicitur Moyſen converſatum eſſe cum Deo a facie ad faciem, & Iſaiæ 6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum*. Job 19. *in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*, & alio in loco; *auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*. Ratione etiam probatur, quia alia implicantia non adducitur, niſi improportio, ſed hæc poteſt tolli, nam etiam intellectus creatus eſt improportionatus ad videndum Deum, & tamen ejus improportio per lumen gloriæ tollitur; ergo idem de oculis dici poterit, Deo illos elevante per habitum ſupernaturalem. Ad has auctoritates jam reſponſum eſt diſp. 5. cit. *de Anima* qu. 3. n. 26. Moyſen, & Iſaiam Dominum vidiſſe non in propria natura, ſed per apparitionem factam ab Angelo in corpore aſſumpto. Tertia auctoritas intelligi debet de viſione, quam habebunt Beati in die Judicii, de qua ibi loquebatur Job, dum dixit: *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum &c.* tunc enim Beati conſpiciendo Chriſtum videbunt divinam eſſentiam oculo intellectuali, quod explicatur illis verbis, *in carne mea videbo &c.* & ſanctiſſimam Chriſti humanitatem oculis corporeis, quod datur intelligi per alia ſequentia verba, *& oculi mei conſpecturi ſunt*, quare eſt ibi ſermo de Deo humanato, & eſt expoſitio D. Auguſt. l. 22. de Civ. c. 19. ubi ait, Job non dicere ſe carne, aut per carnem, ideſt oculis carneis viſurum Deum, ſed in carne, hoc eſt, poſt reſurrectionem reſumpto corpore. Quarta vero auctoritas exponitur communiter, non de viſione Dei, ſed de providentia divina, quam ex his, quæ circa ipſum acciderant, agnoſcebat, & hanc ſcientiam experimentalem divinæ providentiæ propter evidentiam vocat oculi viſionem, & ait quaſi ad oculum cognoviſſe, cum antea nonniſi auditu, & ex aliorum relatione agnoviſſet: etſi prædicta auctoritas de viſione exponatur, de oculo mentis intelligenda eſt. Ad rationem etiam diximus loc. cit. paritatem non valere, nam licet intellectus creatus ſit improportionatus ad Deum videndum in ratione mobilis objective, non tamen in ratione activi, quia habet activitatem ſaltem inchoatam ad videndum Deum, nec habet eam ſimpliciter a lumine, licet ejus activitas ab hoc adjuvetur, & confortetur, & ſolum eſt improportionatus in ratione mobilis objective, nam cum Deus ſit objectum voluntarium, non poteſt illum videre, niſi quando vult, at oculus corporeus ad Deum videndum utroque modo eſt improportionatus, tam in ratione activi, quam in ratione mobilis objective, quia res ſpiritualis nullo pacto continetur ſub objecto ſenſus, cum ſit prorſus inſenſibilis ob ſui immaterialitatem.

42 Quinto tandem quæritur, an ſaltem intellectus creatus poſſit divinitus elevari ad Deum videndum abſque lumine gloriæ. Thomiſtæ communiter negant poſſe fieri viſionem beatam ſine lumine gloriæ habituali, aut aliqua virtute intrinſeca intellectui inhærente, & per modum principii eum elevante, & conſtituente in actu primo. Ita Cajetanus, Banez, & Soto, Ferrarienſis, Capreolus, Navarrus, Alvarez, Salmanticenſes, Joan. a S. Thom. & alii Thomiſtæ paſſim. Oppoſita ſententia communis extra Scholam S. Thomæ, ut diximus diſp. 6. cit. quæſt. 5. aſſerit, lumen gloriæ non eſſe adeo neceſſarium intellectui ad videndum Deum, ut implicet contradictionem Deum ſe ſolo ſine infuſione luminis gloriæ, aut alterius ſupernaturalis qualitatis intellectui inhærentis, ſive habitualis, & natura ſua permanentis, ſive quæ ſit per modum actualis motionis, & paſſionis tranſeuntis, & habentis rationem principii effectivi, elevare intellectum ad viſionem beatificam eliciendam per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum. Ita Scotus 3. d. 14. q. 1. ar. 1. & cum eo Scotiſtæ, & Recentiores fere omnes, quam opinionem late defendimus q. 5. cit. ar. 2. & præcipuum fundamentum eſt argumentum, quod procedit in omnibus quæſtionibus de potentia Dei abſoluta; nulla repugnantia cernitur in eo, quod actus ſupernaturalis a potentia naturali procedat, & ſi omnis potentia Dei per concurſum ſpecialem ſuppleat vices habitus ſupernaturalis, & cujuslibet alterius principii intrinſeci, itaut potentia naturalis elevetur per omnipotentiam illi extrinſece aſſiſtentem, & præſtantem concurſum æquivalentem illi, qui præſtaretur a principio ſupernaturali intrinſeco; ergo poterit actus ſupernaturalis ſic produci. Probatur aſſumptum excludendo præcipua capita, unde Adverſarii implicantiam deducunt, vel enim repugnantia ſumitur ex vitalitate actus, & hoc non, quia actus viſionis, quatenus vitalis, ſatis habet, ſi procedat a cauſa vitali, & hæc ſalvatur non minus cum concurſu Dei immediate, quam cum concurſu luminis; vel ſumitur ex ſupernaturalitate, & hoc non, quia effectus ſupernaturalis, ut ſic, ſatis habet, ſi procedat a principio ſupernaturali, & hoc etiam ſalvatur in propoſito, quia hoc habebit actus ex eo, quod procedat ab omnipotentia, non ſolum concurſu univerſali, ſed ſpecialiter in illum influente, immo etiam de facto, quamvis ſupernaturalitas etiam attendatur quoque a Deo ſpecialiter concurrente per modum objecti, cum magis ſuperet Deus ipſe in ratione objecti facultatem potentiæ intellectivæ quam lumen gloriæ, quod eſt agens creatum; vel tandem ſumitur repugnantia ex eo, quod potentia naturalis ea ſit improportionata ad ſupernaturalitatem, & hoc non, quia proportionari poteſt per comprincipium extrinſecum, quo adjuvari poteſt, & ſuppleri defectus virtutis, quia in ea eſt, & per concurſum ſpecialem æquivalentem illi, quo adjuvaretur a comprincipio ſupernaturali intrinſeco, nam ut cauſa producat, vel producere poſſit effectum ſaltem partialiter, opus non eſt, quod habeat in ſeipſa totam vim agendi, ſed aliquam tantum, per quam poſſit alterius cauſæ conſortio effectum attingere. Neque ex eo, quod non ipſe ſolus intellectus agit per integram virtutem, ſed ſimul cum externa cauſa concurrente, dicendus eſt viſionem non attingere, aut non attingere ut ſupernaturalem ſaltem ſpecificative, nam ut vere dicatur eam attingere, ſufficit quod ad eam concurrat per aliquam virtutem ſibi intrinſecam ſaltem inchoatam, & incompletam, & ut dicatur eam attingere, etiam ut ſupernaturalem ſpecificative, ſufficit ut conjunctim ad eam coagat cum agente ſupernaturali, & increato ſecum ſpecialiter concurrente. Objectiones vero, & inſtantias Thomiſtarum vide exacte ſolutas q. 5. cit. ar. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid videat in divina eſſentia intellectus lumine gloriæ illuſtratus.

43 PRimo, eſt veritas fidei indubitata, omnes Beatos in patria videre Deum, ſicuti eſt in tribus perſonis ſubſiſtentem, hoc eſt Dei eſſentiam, & ſimul tres perſonas divinas, & omnia attributa, ſeu omnes perfectiones formaliter in Deo exiſtentes, ſaltem quoad perfectionem abſolutam, quam important, præſcindendo a reſpectibus rationis, quos quædam attributa fundare intelliguntur, vel terminata comparatione creaturarum, ut ſolet dici de ſcientia, omnipotentia, immenſitate, & aliis attributis, quatenus fundant reſpectum rationis ad omnes res ſcibiles, & poſſibiles &c. Probatur hæc veritas in primis ex Scriptura 1. Joannis 3. *Videbimus eum ſicuti eſt*, quæ verba a SS. Patribus paſſim intelliguntur de viſione beatifica, qua Deus videtur, ſicut eſt in ſeipſo. Sed Deus in ſeipſo eſt unus in eſſentia, trinus in perſonis, & omnes perfectiones in ſe formaliter habet; ergo &c. Confirmatur ex Conc. Florent. ubi definitum eſt animas illorum in Cœlum recipi, ibique Deum clare intueri unum, & trinum ſicuti eſt: unde ſequitur conſequenter omnes etiam divinas perfectiones a beatis videri, cum non minus conveniat Deo eſſe ſapientem, juſtum, miſericordem &c. quam eſſe unum in eſſentia, & trinum in perſonis. Denique probatur ratione, quia viſio beatorum terminata ad Deum, nempe ad ejus prædicata quidditativa, abſoluta, relativa, & attributalia, eſt intuitiva, ut habetur ex pluribus Scripturæ locis, & definitum eſt in Conſtit. 4. Benedicti XII. § 3. ubi ait: *Beatos videre divinam eſſentiam viſione intuitiva, & faciali, nulla mediante creatura in ratione objecti viſi ſe habente, ſed divina eſſentia immediate ſe nude, clare, & aperte oſtendente*; ſed natura cognitionis intuitivæ quidditative eſt ferri in rem ſicut eſt in ſe, in hoc enim differt a cognitione abſtractiva, quæ procedit per alienas, & inadæquatas ſpecies; ergo neceſſario totus Deus, ſi intuitive quidditative videtur, ut eſt in ſe per viſionem beatificam, debet patere videnti ipſum cum omni perfectione, & cum omni modo perfectionis, & cum formalitate, quæ in ipſo eſt a parte rei. Nec nos turbare debet difficultas de divinis ideis quæ a parte rei cenſentur eſſe in Deo, & tamen ex vi beatæ viſionis a beatis de facto non videntur, etenim non formaliter, ac velut ſubjective reperiuntur in Deo, ſed tantum objective, cum ſint res ipſæ poſſibiles ſecundario cognitæ, ut dictum eſt 1. Sentent. diſp. 3. *de divino intellectu* quæſt. 5. de divinis ideis, ubi de hoc fuſe diſſerimus.

44 Secundo, eſt difficultas an videntes Deum per eſſentiam ipſum comprehendant. Pro cujus reſolutione Doctores communiter advertunt comprehenſionem bifariam uſurpari ſolere, uno modo pro aſſecutione rei, quam deſideramus, & in hoc ſenſu non eſt difficultas, ſic enim certum eſt Deum a beatis comprehendi, ſicut certum eſt ab ipſis videri, juxta illud ad Philip. 3. *Sequor ſi quomodo comprehendam*, & 1. ad Cor. 9. *Sic currite, ut comprehendatis*, & ad Epheſ. *Ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis*, et in hoc ſenſu Beati in patria appellantur comprehenſores, ut a viatoribus ſecernantur. Alio modo comprehenſio magis proprie ſumitur pro adæquata, et exacta objecti cognitione, itaut ſit tam perfecta in ratione cognitionis, ſicut ipſum objectum in ratione cognoſcibilis, et in hoc ſenſu tunc aliquod objectum dicitur ab intellectu comprehendi, et ejus cognitio comprehenſio, quando tanta eſt intellectivitas in cognoſcente, quanta intelligibilitas in objecto, vel major intellectivitas in cognoſcente, quam intelligibili-

tas in objecto, ut explicat D. Aug. ſer. 38. de verbis Domini, & 12. de Civ. c. 27. ubi ait comprehenſione circumſeribi, & quaſi finiri objectum comprehenſum, & in hoc ſenſu procedit propoſita difficultas, & in hoc ſenſu eſt communis Patrum, & Theologorum ſententia Deum eſſe incomprehenſibilem a quocumque intellectu creato, non ſolum viribus propriis, ſed nec etiam quantumcumque elevato per gratiam. Ita D. Th. D. Bonav. & Scotus 3. diſt. 14. q. 2. ad 2. princ. ubi ait, quod nullus intellectus creatus, nec etiam intellectus animæ Chriſti videns clare, & intuitive Verbum ipſum comprehendit, quia intellectus creatus non commenſuratur Deitati, & addit, quod etiamſi videret in Deo quodcumque viſibile, non ob id eum comprehenderet. Deducitur hæc veritas ex pluribus Scripturæ locis, ut ex illo Hieremiæ 32. ubi Deus dicitur: *Magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu*, & ex illo Pauli 2. ad Rom. *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus*, & aliis ſimilibus paſſim, & ita definitum fuit in Conc. Later. ubi dicitur: *Credimus, & ſimpliciter confitemur unum eſſe Deum, infinitum, incommutabilem, & incomprehenſibilem.* Ratio deducitur ex Scot. l. c. quia comprehenſio rigoroſe ſumpta requirit adæquationem inter elevationem intelligentis, & intelligibilitatem objecti intelligibilis, ſed hanc adæquationem impoſſibile eſt intervenire inter finitum, & infinitum, quia ut Aug. cit. aiebat: *Quod comprehenditur, finitur a comprehendente*, eſt autem impoſſibile objectum infinitum totaliter finiri, & quoad omnem ſuam intelligibilitatem ab intellectu finito, etiam quantumcumque per gratiam elevato, quia nullus intellectus creatus, quantumvis ad intelligendum elevetur, virtutem intelligendi accipere poteſt niſi finitam ſimpliciter, nec niſi per intellectionem creatam intelligere poteſt, quæ proinde eſt etiam perfectionis, & repræſentationis ſimpliciter finitæ, & ideo rem ſimpliciter infinitam, qualis eſt Deus, comprehendere non poteſt.

45 Dices, Beati ita clare & quidditative Deum cognoſcunt, ut nihil, quod in Deo ſit, eos lateat; ergo vere Deum comprehendunt, tunc enim aliquod objectum comprehendi dicitur, quando ſecundum omnia, quæ habet in ſe, a vidente attingitur, & cognoſcitur. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ad comprehenſionem Dei præter cognitionem omnium perfectionum, quæ formaliter in eo exiſtunt, requiritur ulterius in ſententia præſertim Thomiſtarum, ut cognoſcantur omnia, quæ in ipſo virtualiter, & eminenter continentur, ſeu illa omnia, quæ ab ipſo extra ſe produci poſſunt, nec adhuc hoc ſufficit ad Dei comprehenſionem, ſed inſuper requiritur, ut ipſa divina eſſentia cum illis omnibus, quæ formaliter, vel eminenter in ea continentur, tam perfecte cognoſcantur, quam in ſe cognoſcibilis eſt, ita quod cognitio ſit adæquata objecto, id eſt, quod in intenſione, & claritate cum illo proportionem habeat, quæ proportio in eo conſiſtit, ut jam diximus, quod cognitio ſit tanta, quantam in ſe requirit objectum, quod per illam cognoſcitur, & quia talem cognitionem nullus intellectus creatus poteſt habere reſpectu divinæ eſſentiæ, quæ natura ſua cognoſci, & attingi petit alia majori, & majori, immo & infinita cognitione, ideo cognitio creata dari nequit, per quam divina eſſentia comprehendatur. Dices; ergo Beati Deum non vident, ut eſt in ſe, ſed aliter ac eſt in ſe, ſiquidem in ſe eſt infinitus, & viſio Beatorum, quæ tendit in illum, eſt finita. Reſpondetur negando conſequentiam cum Caſpenſi diſp. 5. ſit, ſec. 5. *in fine*, nam licet verum ſit actum, quo Deus videtur, habere alium modum, quam ipſummet Deum, hoc tamen nullum in cognitione errorem inducit, quia error contingit, quando res cognoſcitur aliter, quam ſit in ſe, Beati autem Deum cognoſcunt, & attingunt ſecundum ea, quæ habet intrinſece, & prout illa habet, unde ſicut Deus non errat, quando per actum infinitum cognoſcit objectum finitum, ſed adhuc cognoſcit illud, ut eſt in ſe, ita neque Beati errant, quando per actum finitum objectum infinitum cognoſcunt, ſed adhuc illum cognoſcunt, ut eſt in ſe.

46 Tertio, communis etiam ſententia Theologorum eſt, præter ea, quæ ſunt formaliter ex natura rei in divina eſſentia, ut ſunt perſonæ, relationes, & attributa, Beatum etiam videre aliqua, quæ dicuntur eſſe in Deo virtualiter tamen, & eminenter, quales dicuntur eſſe creaturæ tam poſſibiles, quam futuræ, ſic etiam paſſim docent SS. Patres, quod omnium Beati in patria videntes Deum, vident in ipſo tamquam in objecto cognito, & primario viſionis beatæ creaturas poſſibiles, & etiam exiſtentes pro beneplacito divinæ voluntatis, & pro inæqualitate meritorum. Ita expreſſe docet D. Auguſtinus 4. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 29. ubi in Beatis duplicem effirmat dari creaturarum cognitionem, unam matutinam, alteram veſpertinam, matutinam appellat cognitionem creaturarum in Verbo, veſpertinam vero eam, quæ habetur in proprio genere, & per proprias ſpecies de creaturis, & ita etiam diſcurrit lib. 12. *de Civit. Dei* cap. 29. ubi enumeratis variis creaturarum cœleſtium, & terreſtrium ſpeciebus, ſubdit, quod *omnia hæc aliter in Verbo Dei a Beatis cognoſcuntur, ubi habent cauſas, rationeſque ſuas, ſecundum quas facta ſunt, incommutabiliter permanentes, aliter in ſeipſis, illic clarius, hic obſcuriore cognitione*, ſic etiam diſcurrit D. Bernardus libr. 5. *de Conſid.* ubi de Beatis, inquit, quod *vident Verbum, & in Verbo facta per Verbum*, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia viſio beatifica eſt quædam participatio viſionis illius increatæ, qua Deus ſeipſum, & creaturas cognoſcit; ſed Deus in eſſentia ſua videt creaturas ſecundum eſſe proprium, quod in ſeipſis habent, vel habere poſſunt; ergo cenſendum eſt Beatos quoque eodem modo creaturas aliquas in eſſentia divina videre poſſe, & de facto videre. Solum difficultas eſt circa modum, quo Beati creaturas in Deo cognoſcant, an, ſcilicet, tamquam in cauſa, vel tamquam in ſpeculo, & ſpecie expreſſa earum omnium repræſentativa, vel potius tamquam in idea, & ſpecie impreſſa eminentiali omnium creaturarum, itaut ſit præciſe ratio cognoſcendi creaturas, non autem medium cognitum, in quo creaturæ cognoſcantur; ſed quoniam in hac difficultate ſervata proportione diſcurrendum eſt de intellectu beato, ſicut diſcurritur de intellectu divino, quemadmodum t. ſecr. diſp. 3. qu. 1. ar. 1. diximus divinum intellectum videre cuncta poſſibilia in eſſentia ſub nullo ex præfatis modis, ſed tantum tamquam in objecto primario, & medio prius cognito, modo ibidem explicato, ita in propoſito dicendum de intellectu beato, cum hac tamen differentia, quod comparatione divini intellectus eſſentia eſt omnino naturaliter illimitata ratio objectiva cognoſcendi poſſibilia, quatenus vero ſupponit decreta divinæ voluntatis, eſt ratio cognoſcendi determinate futura, cæterum comparatione intellectus creati ſimul dicitur ratio cognoſcendi poſſibilia, & futura, quatenus illius eſt præciſe motiva libere per actum liberum divinæ voluntatis. Ita diſcurrimus d. 6. cit. *de Viſione beata* qu. 6. ab initio, ubi etiam aliam difficultatem enodamus, an Beati diſtinctis actibus videant divinam eſſentiam cum ſuis perfectionibus, ut objectum primarium, & creaturas poſſibiles, ac futuras, ut objecta ſecundaria, an potius eadem viſione beata, qua Deum vident, cognoſcant etiam in ipſo Deo creaturas poſſibiles, & futuras.

47 Quarto, notantes diximus præter ea, quæ ſunt formaliter ex natura rei in divina eſſentia, ut ſunt perſonæ, relationes & attributa, Beatum etiam videre aliquas creaturas, quia de facto Beati non vident in Deo omnia creata, vel creabilia, quæ videt Deus, ut docent D. Thom. D. Bonav. Scotus, & alii Theologi paſſim 4. d. 49. & deducitur ex pluribus Scripturæ locis, ut Matt. 24. de die Judicii habetur: *De illa die, & hora nemo ſcit, neque Angeli Cœlorum, niſi ſolus Pater*, & 1. Corin. 2. *Quæ ſunt Dei nemo cognovit, niſi ſpiritus Dei*, & aliis ſimilibus, & ſic etiam loquuntur SS. Patres. Eſt tamen difficultas, an ſaltem de poſſibili poſſet Beatus aliquis videre in Deo omnes creaturas etiam poſſibiles. Prima ſententia, & communis in Schola Thomiſtarum negat, quia hinc ſequeretur quod talis Beatus Deum comprehenderet, quod probant, quia taliter cognoſcere cauſam ut omnes effectus in virtute illius contenti pariter cognoſcantur, eſſet comprehendere cauſam; ſed repugnat Deum ab intellectu Beato comprehendi; ergo nec de facto eſt, nec poſſibilis talis viſio Dei, per quam omnes poſſibiles creaturæ in Deo viſo cognoſcantur. Ita D. Thom. p. 1. qu. 12. ar. 8. & ibi Thomiſtæ omnes. Secunda ſententia affirmat. Ita Scotus qu. 3. Prologi AA. ubi ait poſſibile eſſe quod Beatus videat omnia creata, & credibilia, quæ relucent in Deo, ſi Deus ea illi oſtendat, & in 3. d. 14. qu. 2. lit. H, docet intellectum animæ Chriſti de facto videre omnia, quæ Verbum videt, qua de cauſa plures Scotiſtæ non ſolum id aſſerunt de poſſibili pro quocumque intellecto beato, verum etiam de facto id aſſeverant de intellectu animæ Chriſti, quod ſcilicet videat omnia, quæ Verbum videt, tam ſcientia naturali, quam libera, quia ſicut monet Doctor 3. d. 13. qu. 4. § *Quantum* ad 2. qu. & Auguſt. 3. de lib. arb. *Quicquid tibi vera ratione melius occurrerit, ſcias hoc Deum magis feciſſe, quam non feciſſe*, præſertim circa humanitatem a Verbo aſſumptam, quare ſi hoc vere rationi non repugnat, nedum id negandum non erit omnipotentiæ Dei, ſed præterea id etiam aſſerendum erit de facto de ſacra Chriſti humanitate, quia in commendando Chriſtum potius debemus excedere, quam deficere a laude ſibi debita, ſi propter ignorantiam in alterum incidere oporteret, ut ait Doct. l. c.

48 Ratio autem deducitur ex dictis, quia quod viſio beatorum non ſit perfecta, & rigoroſa comprehenſio, non provenit ex eo, quod non attingat omnem perfectionem in Deo formaliter exiſtentem, quia Beati vident Deum, ut eſt in ſe, & conſequenter omnes perfectiones, quæ ſunt in eo realiter, alias non cognoſcerent, ut eſt in ſe, neque provenit ex eo, quod non attingat omnia, quæ virtualiter ſunt in Deo, quia ut diximus l. 1. ſcot. diſp. 7. de Sanctiſſima Trinitate, Verbum divinum procedit ab intellectu Patris ex perfectiſſima cognitione divinæ eſſentiæ, & tamen pro eo ſigno creaturæ non cognoſcuntur, alias Verbum ex vi ſuæ productionis eſſet etiam Verbum creaturarum, & ſicut agnoſcit pro patrali principio Quo eſſentiam, quam exprimit, & cujus eſt Verbum, ita pro ſui principio creaturas quoque agnoſceret, quod eſt abſurdum, ut ſuſe diſcurrimus l. c. Sed præciſa ratio, cur viſio beatorum non ſit perfecta, & adæquata comprehenſio, eſt, quia non adæquatur, neque commenſuratur cum intelligibilitate divinæ eſſentiæ viſæ, ut ait Scot. 3. d. 14. qu. 2. M, neque intellectus adæquatur objecto, ſive enim videatur infinitum intenſive, ſive infinitum extenſive, intellectus ſemper eſt finitus, & actus etiam finitus, comprehenſio autem requirit, ut tanta ſit intellectivitas in intelligente, quanta intelligibilitas in objecto, quod in propoſito

cere

Digitized by Google

caſu non accideret, quia intellectivitas ſemper finita eſſet. Confirmatur, quia, ut arguit Doctor loc. c. §. *Contra rationem*, ſi quis non poteſt ex diſtincta cognitione ſubjecti illud comprehendere, tanto minus illud comprehendet ex cognitione paſſionis illius; ſed infinitas in Deo intenſiva eſt ſubjectum, & infinitas extenſiva creaturarum eſt veluti paſſio, & cognoſcens infinitatem Dei illum non comprehendit, ut ſupra dictum eſt; ergo neque ſi cognoſcit infinitam multitudinem creaturam poſſibilium, illum comprehendat. Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia ad comprehenſionem Dei, ut dictum eſt, præter cognitionem omnium perfectionum, quæ in eo formaliter exiſtunt, ac etiam eorum omnium, quæ in ipſo ſunt virtualiter, & eminenter, requiritur ulterius, ut ipſa divina eſſentia cum illis omnibus, quæ formaliter, vel eminenter in ſe continet, tam perfecte cognoſcatur, quam in ſe cognoſcibilis eſt, quod ſolius Dei proprium eſt.

49 Poſtremo accedit ex dictis diſp. 6. cit. quæſt. 9. ubi hanc controverſiam ex profeſſo diſcutimus, quod in rigore loquendo de natura comprehenſivæ cognitionis ad comprehenſionem alicuius objecti minime neceſſaria eſt cognitio eorum, quæ in objecto continentur eminenter, & virtualiter, ut ibi fuſe oſtendimus ar. 1. ex iam dictis diſp. 6. *de Anima* quæſt. 12. & quamvis prædicta Thomiſtarum ratio in cauſis univocis locum habere poſſet, ubi cauſa non ſuperat effectus ab ea producibiles, ipſe quoque perfectiſſime cognoſcitur, quia effectus illi ſuam virtutem, & perfectionem adæquant, in cauſis tamen æquivocis nullatenus locum habet, cum enim iſtæ valde excedant totam effectuum univerſitatem ab ea producibilium, etiamſi omnes iſti attingantur, non adhuc ita perfecte cauſa cognoſcitur, quantum cognoſcibilis eſt, quia omnes illi effectus etiam ſimul ſumpti totam virtutem, & perfectionem cauſæ adæquare non valent, ſicut Solem nequaquam comprehenderet, qui omnes effectus ab ipſo producibiles cognoſceret, cum adhuc reſtaret ſolem ipſum cognoſci in gradu perfectionis, quo omnes illos effectus ſuperat. Sed Deus eſt cauſa æquivoca creaturarum; ergo etiam ſi omnes creaturæ non ſolum exiſtentes, ſed etiam poſſibiles viderentur in Deo, adhuc ipſe non comprehenderetur. Dices, utique ad comprehenſionem Dei non ſufficere, ut attingantur omnia virtualiter, & eminenter in ipſo contenta, ſed etiam agnoſci debere quæcumque in ipſo continentur formaliter, & ex natura rei; tunc enim adæquate omnino cognoſceretur, quantum cognoſcibilis eſt, etiamſi ſit cauſa æquivoca reſpectu effectuum ab ipſo producibilium. Sed hæc quoque evaſio ibidem præcluſa eſt n. 252. nam ſi cognitio omnium effectuum ab ipſo producibilium non ſufficit ad ejus comprehenſionem, ut conceditur; neque etiam cognitio omnium, quæ in ipſo formaliter, & ex natura rei continentur, nam de facto beati hæc omnia vident, nec tamen Deum comprehendunt; ergo neque etiam tota cognitio ex illis duabus integrata, aut eis æquivalens foret comprehenſio, quia duæ cognitiones finitæ etiam conjunctæ non faciunt unam infinitam, ſicut nec duæ quantitates finitæ ſimul junctæ quantitatem infinitam conſtituere poſſunt. Plures alias objectiones, & implicantias Thomiſtarum vide ſolutas loco citato.

ARTICULUS TERTIUS.

Quas creaturas de facto intueantur Beati.

50 PRimo, cum certum ſit ex dictis art. præced. beatos, non tantum Deum, ſed etiam alia plura præter ipſum cognoſcere, non tamen omnia, ſed aliqua tantum in divina eſſentia, ſive per ſpeciales revelationes, aut alio modo, modo inquirendum eſt, quænam ſint illæ res, quarum cognitio in ſtatu gloriæ illis convenit, & in primis SS. Patres, ac Theologi communiter docent, quemlibet beatum omnia, & ſingula fidei noſtræ myſteria clare, & perfecte cognoſcere, quod expreſſè deducitur ex Apoſtolo 1. Cor. c. 13. ubi loquens de fidei noſtræ myſteriis inquit. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, quod explicans D. Auguſtinus l. 20. de Civ. c. 1. ait: *Quid videbimus, niſi Deum, & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes, hic credimus, illic videbimus*, & in lib. de diligendo Deo inquit; *Quod hic crediderunt, ibi videbunt*. D. Gregorius l. 18. Mor. c. ult. in fine: *Hæc viſio nunc fide inchoatur, ſed tunc in ſpecie perficietur, & quæ per ora prædicantium quaſi per decurrentia flumina ſumimus, tunc in ipſo fonte bibemus*. D. Paulinus Nolanus Epiſcopus ep. 12. ad Severum inquit. *Tunc revelanda nobis cum ſpecie videbimus, quæ nunc per fidem prævidemus, itaque hic ſeminamus, & ibi metemus*. Proſper Aquitanicus l. 1. de vita Contemplativa c. 4. ſic pariter diſcurrit: *Hæc eſt vita beata, ad quam qui pervenerint, Beatis Angelis ſimiles erunt, quod hic crediderunt, ibi videbunt ſui Creatoris ſubſtantiam contemplantes*, & ſic etiam plures alii SS. Patres loquuntur; ergo nedum quæ attinent ad objectum primarium, ſed etiam quæ ad ſecundarium, ſi in via credita ſunt, ibi videbuntur. Et hoc tandem etiam ratio ipſa ſuadet, quia ratione juſtitiæ diſtributivæ præmium merito reſpondere debet, ac ei proportionari, ſed fidei meritum in eo præſertim conſiſtit, quod propter auctoritatem, & veracitatem Dei revelantis firmiter omnia illa credantur, quæ obſcura ſunt, & inevidentia; ergo fidei præmium, ut ejuſdem merito correſpondeat, in eo conſiſtere debet; ut omnia illa in patria evidenter, & clare cognoſcenda proponentur, quæ hic in via obſcura erant, ac inevidentia.

51 Secundo conveniunt Theologi, quemlibet beatum omnes rerum ſpecies, & genera, & plura etiam talium ſpecierum individua, quæ facta ſunt, vel facienda, item omnia ſcientiarum naturalium objecta cognoſcere, ſeu ea omnia perfecte ſcire, quæ ab homine, vel Angelo ſciri poſſunt naturaliter; ita Doctores communiter & præſertim Divus Thomas p. 1. quæſt. 12. ar. 8. ad 4. ubi docet deſiderium rationalis creaturæ eſſe ad ſciendum omnia illa, quæ ad perfectionem intellectus pertinent, & hæc ſunt ſpecies, & genera rerum, & rationes earum, quæ in Deo videbit quilibet videns eſſentiam divinam; idem docet qu. 94. art. 3. eo quia non minus credibile eſt Deum cuilibet beatorum communicare perfectam rerum omnium ſcientiam, quam communicaverit Adamo in ſtatu innocentiæ, cum ſtatus gloriæ longa ſublimior, & perfectior ſit illo.

Confirmatur ex Origene in Pſal. 36. homil. 5. ubi ait, quod non erit aliquis imperitus in Regno Dei, non indocilis permanebit, nullus erit a rerum ſcientia peregrinus, omnes efficiemur, ſi tamen merebimur, diſcipuli ſapientiæ; ſicut homo hic poſitus inſtruitur, & imbuitur in his, quæ potuit in carne poſitus attingere, ibi jam illuminabitur perfectioribus diſciplinis, & ea, quæ hic ſtudio, & labore quæſita ſunt, ad compendium futuræ inibi inſtitutionis accedat, ita Origenes loco citato, quæ licet intelligi poſſint de cognitione creaturarum in proprio genere, tamen ut etiam Brancatus noſter advertit diſp. 19. articul. 9. non videtur modoque loquendi conſonum, quia dicit hæc eſſe ſciende ab iis, qui erunt diſcipuli ſapientiæ, ideſt, a Deo Magiſtro revelante, & in ſe illa oſtendente intelligent. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, quia cum beatitudo ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, poſtulat, ut intellectus beati ea omnia cognoſcat, quæ ad naturalem ejus perfectionem requirantur, & ad explendum appetitum ſciendi rectæ rationi conſentaneum, talis autem eſt rerum omnium naturalium cognitio. Et idem etiam deducitur ex ſucceſſione viſionis ad fidem, quia beati in via crediderunt hunc mundum eſſe a Deo conditum, ipſumque Cœli, & Terræ, viſibilium omnium, & inviſibilium eſſe Creatorem; cum ergo fides evacuanda ſit, eique clara viſio ſuccedere debeat in patria omnium creditorum in via, quicumque credidit genera, & ſpecies rerum omnium, quæ in Geneſi referuntur, eadem quoque videbit in ſtatu beatitudinis conſtitutus, & perfectus ſciet: alias minus videret, quam credidiſſet.

52 Tertio conveniunt præterea Theologi beatos de facto videre in Verbo, hoc eſt in eſſentia divina, quæcumque pertinent ad ſtatum cujuſcumque beatificum, ideſt ea, quæ ad ipſos pertinent, vel ratione perſonæ, aut ſtatus, dignitatis, officii, vel aliquo alio titulo. Ita D. Thomas lib. 3. contra Gentes c. 59. & de Verit. qu. 8. articul. 4. D. Bonaventura 4. diſt. 45. part. 3. quæſt. 2. & 3. Scotus 4. diſt. 45. qu. 4. lit. H. & alii Scholaſtici ibidem, qui etiam unanimiter dicunt ad ſtatum ſingulorum beatorum ea ſpectare, quæ ita eorum curæ, & diligentiæ ſunt commiſſa, ut ipſis ea gubernare incumbat, unde Angelis Cuſtodibus ea omnia nota eſſe debent, quæ ad homines ſpectant, quos ſinguli regunt, ut ſuum miniſterium perfecte, & cum omni diligentia exequi poſſint. Item ad ſtatum cujuſcumque beati omnia illa pertinere, quæ dum talis beatus erat in via, ſpeciali modo ab ipſis inſtituta fuere, vel eorum gubernationi erant ſubjecta, quia nimirum deinceps etiam in ſtatu beatitudinis earumdem rerum cura ipſi convenit. Et exemplum afferri ſolet de Patrefamilias quantum ad ea, quæ deinceps in domo ſua contingunt, nam ratione talis curæ ſpectat ad ipſum cognoſcere filios, conſanguineos, & amicos, & alia hujuſmodi, ut in caſu neceſſitatis a Deo impetrare poſſit quæcumque opportuna ſunt, pro bono domus, & familiæ regimine, & ſimiliter diſcurri ſolet de fundatore alicuius Ordinis quoad ea, quæ tractu temporis in eodem Ordine eveniunt. Item ad ſtatum cujuſcumque beati pertinere dicuntur, quæ ad ipſum ſpectant dum exiſtit in patria; qualia ſunt cultus, & honor, vota, & preces, quæ diriguntur ad ipſum a Viatoribus. Hæc autem veritas deducitur ex illis D. Petri verbis ep. 2. c. 1. *Dabo operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis*, quibus verbis curam, & ſollicitudinem ſignificat, quam in ſtatu gloriæ ſervaturum ſe dicit pro fidelium ſalute, unde deducitur, Divum Petrum, ut pote primum, & ſummum poſt Chriſtum Eccleſiæ Paſtorem in ſtatu beatitudinis omnia cognoſcere, quæ ad eorum ſalutem ſpectare poſſunt, & hujuſmodi cognitionem ratione officii ei competere. Confirmatur ex Concilio Senonenſi in decretis fidei capit. 13. ubi damnantur Hæretici, qui dicebant, Sanctos a nobis orari non debere, quia noſtras orationes non cognoſcunt, & inquit: *Eum facile intellecturum, quam id falſum ſit, qui non ignorat Sanctis pervium eſſe illud divinitatis ſpeculum omniforme, in quo quicquid eorum intereſt illuceſcat*. Tandem id quoque ratione ſuaderi poteſt evidenti, quia beatus eſt, qui habet quicquid vult, & nihil mali vult ex Divo Auguſtin. 13. de Trinit. capit. 5. ſed veriſimile eſt, quod beati velint videre in Deo, quæ ad ſuum ſtatum pertinent, dignitatem, officium, &c.

&c. quæ in vita habuerunt ut Religionum inſtitutores, Patres familias, ut ſciant, quæ in Religione fiunt, quid a filiis, & amicis, conſanguineis, &c. & hoc velle malum non eſt; ergo probabile eſt quod iſta videre a Deo petant, & de facto videant, ut ad ſuum ſtatum pertinentia.

53 Quarto eſt difficultas, an Beati cognoſcant orationes, quas offerimus; quam Scotus tractat 4. diſt. 45. q. 4. pro cujus intelligentia advertit dupliciter intelligi poſſe, quod Beati videant orationes a nobis oblatas, primo in genere proprio, ut ſi ad nos accederent in debita diſtantia; alio modo in Deo, quia nimirum Deus noſtras orationes eis manifeſtat, & in hoc ſenſu proponitur quæſtio, an ſcilicet Beati videant in Deo orationes fidelium. Dixerunt olim Hæretici quidam, noſtras orationes a Sanctis non cognoſci, eoſque proinde a nobis non debere orari; ita Vigilantius, contra quem ſcripſit D. Hieronym. lib. contra Vigil. cap. 3. idem dixerunt Waldenſes, quem errorem renovavit quoque Lutherus in Dom. 7. poſt. Trin. & in cap. 9. Eccleſiaſtes, & in Jonam; Catholica ſententia docet Sanctos eſſe invocandos, & pro nobis apud Deum preces fundere, ideoque orationes noſtras cognoſcere; ita ſemper in Eccleſia Dei traditum fuit, & in Concilio Senonenſi de fide definitum loc. cit. ac etiam poſtea in Conc. Trident. ſeſſ. 25. in decreto de invocatione Sanctorum, ita etiam docent Scholaſtici omnes 4. diſp. 35. D. Thomas, D. Bonav. & Scotus præſertim ibid. loc. cit. ubi inquit, quod licet non ſit de ratione beatitudinis, ut Beati videant in Deo orationes noſtras, quia non eſt aliquid quaſi neceſſaria ſequela beatitudinis. Neque quod revelentur, quia neque talis revelatio neceſſario ſequitur beatitudinem, quia tamen congruum eſt Beatum eſſe coadjutorem Dei in procurando ſalutem electi eo modo, quo hoc ſibi competere poteſt, & ad iſtud requiritur ſibi revelari orationes noſtras ſpecialiter, quæ ſibi offeruntur, quia illæ ſpecialiter innituntur meritis ejus, tamquam mediatoris perducentis ad ſalutem, quæ petitur, ideo probabile eſt, quod Deus Beatis revelet de orationibus ſibi, vel Deo in nomine ejus oblatis; & hæc Catholica veritas deducitur præſertim ex diverſis liturgiis Eccleſiæ ab initio a SS. Apoſtolis Petro Romæ, Jacobo Hieroſolymis, & cæteris alibi compoſitis, in quibus ſupponitur Beatam Virginem Mariam, & cæteros Angelos, ac Sanctos pro nobis orare, ut patet in oratione S. Stephani, ubi ſic Deus oratur, *Concede ut is pro nobis interceſſor exiſtat*, &c. & in Litaniis majoribus *Omnes Sancti, & Sanctæ Dei intercedite pro nobis*, de quo plura Brancatius noſter diſp. 19. cit. art. 10.

54. Sed objicies illud Iſaiæ 63. *Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos*. Confirmatur, quia Deus ſolus novit ſecreta cordis; oratio autem mentalis, quæ maxime eſt Deo accepta, eſt hujuſmodi; ergo &c. Tandem etiam ratione ſuadetur, quia oportet Beatos orationes noſtras cognoſcere, ad hoc, ut orent pro nobis; ſed conſequens eſt inconveniens, quia non ſunt in ſtatu merendi; ergo non poſſunt orare pro nobis, quia in oratione per ſe meritum conſiſtit. Has objectiones ſolvit Doctor loc. cit. §. *Ad argumenta*: ad primum dicit, quod Abraham pro tempore, pro quo intelligitur illud Iſaiæ fuit in Lymbo, & per conſequens non beatus, & ideo neſcivit filios ſuos Judæos habitantes in terra Iſrael, quia nec notitia naturali intuitiva, quæ impeditur per immoderatam diſtantiam, nec notitia revelationis ſpecialis, quia non habuit viſionem illam in Verbo, quam concomitatur regulariter talis revelatio, non ergo concludit de beatis, quibus in Verbo regulariter revelantur, quæ ad eos ſpectant.

Ad confirmationem ait, dictum illud, quod ſolus Deus novit abſcondita cordis, verum eſſe univerſaliter, & ex propria virtute, & perfectione, ita quod impoſſibile eſt, quod per aliquod impediens hoc ſibi lateat; hic autem non loquimur de propria virtute Beatorum, ſed de revelatione facta in Deo; addit Doctor, quod etiam ſolus Deus novit abſcondita cordis, ut judex univerſalis omnium talium occultorum, quo modo nec Angeli boni, nec mali, nec animæ ſeparatæ noverunt. Ad ultimum dicit, quod oratio noſtra nunc duplicem habet effectum, unum quia eſt meritoria oranti: alium quia ex hoc, quod ſpecialiter dirigitur pro alio, meritoria eſt illi, pro quo offertur, & primo modo beati non habent orationem, ſed ſecundo modo. Nec eſt inconveniens aliquem, qui jam eſt in termino quoad ſe per orationem mereri alteri, videmus enim in politicis, quod is qui aſſecutus eſt ſummum dignitatis gradum, licet nihil poſſit ſibi apud Regem amplius mereri, poteſt tamen aliis, præſertim quando ipſe Princeps vult quidpiam alias indigno per interceſſionem ejus, qui eſt illi acceptus, concedere, & ſic Sancti cum jam ſint in termino, nihil ſibi impetrare, aut mereri poſſunt, ſed bene nobis viatoribus indigentibus exaudiri. Quod autem ob merita Sanctorum hominum etiam ex hac vita Defunctorum multa beneficia Deus aliis contulerit, univerſa Scriptura teſtis eſt. Aliter etiam reſpondet Doctor, & quaſi redit in idem, quod ſicut impetrat bona aliis, non ſibi, ita cauſat meritum aliis, non ſibi: oratio enim ſua eſt diſpoſitio de congruo, ut propter eam Deus concedat illud, quod impetrat illi cui petit, & iſta eſt meritum, non iſtius pro ſe, ſed pro illo, cui redditur, quod huic merito quaſi pro præmio proximo correſpondet.

55 Quinto tandem eſt difficultas, an Beati videant pœnas damnatorum, quam movet Scot. 4. d. 3. quæſt. 3. & ait difficultatem non eſſe, an eas cognoſcant in genere proprio, quia ad hujuſmodi cognitionem habendam requiritur diſtantia debita inter intellectum, & objectum, non eſt autem diſtantia proportionata inter potentiam exiſtentem in Cœlo empyreo, & objectum exiſtens in Inferno, quare ſola difficultas eſt de cognitione matutina, ſeu ſupernaturali, ac in Verbo. Et pro reſolutione in primis communis eſt Theologorum ſententia, Beatos videre in Deo pœnas damnatorum, ut patet ex Luca 16. ubi habetur, quod Abraham in requie exiſtens divitem damnatum vidit in pœnis poſitum, quem locum declarans Sanctus Greg. l. 4. Dialog. cap. 33. docet Beatos cognoſcere etiam damnatorum pœnas, quod etiam affirmat Beda in idem cap. 16. Lucæ, & rationem talis viſionis aſſignans inquit. *Ut hinc eorum gaudium creſcat, quia malum conſpiciunt, quod miſericorditer evaſerunt*, & ita etiam diſcurrit Magiſter ſent. d. 50. c. dicens, licet & ita Beati pœnas damnatorum videbunt, non per hoc triſtabuntur, ſed maximas Deo agent gratias, quod ex hujuſmodi calamitatibus, & tormentis eos liberavit. Quantum autem ad modum quo beati pœnas damnatorum in Deo cognoſcant, inquit Doctor loco citato, diſtinguendum eſſe de ipſis pœnis, aliæ enim ſunt privativæ, aliæ poſitivæ, ſi ergo ſermo ſit de pœna damni, quæ eſt carentia divinæ viſionis, ſive de culpa, quæ eſt cauſa pœnæ, inquit Doctor in divina eſſentia non relucere, qui cum non ſint entia, nec habent in Deo ideam, nec imitantur ideam, quia nec in ſe, nec in aliquo gradu entis ſunt, & ideo cognoſcuntur per aliud, nempe per poſitivum, cui opponuntur, dicentes Ariſtotel. 7. & 9. Met. quod privatio cognoſcitur per habitum. Si autem ſermo ſit de pœnis poſitivis, quales ſunt pœna ignis, remorſus conſcientiæ, & triſtitiæ pœnas hujuſmodi concomitantes, quia ſunt vere entia poſitiva, & habent ideam in Deo, a beatis in Verbo cognoſcuntur, & talis idea nihil eſt aliud ac ipſa divina eſſentia, quæ omnium rerum eſt exemplar illimitatum.

56 Quomodo autem ſe habeat voluntas beatorum erga damnatos videntes eorum pœnas, ait Doctor ſub lit. D non credo quod conſolentur abſolute de pœnis eorum, quia nec Deus, qui eſt Judex inferens pœnam, conſolatur abſolute, ut patet per Iſaiam: *Heu conſolabor de inimicis meis*, & alibi: *Nolo mortem peccatoris, &c. Vult omnes homines ſalvos fieri*, &c. Quo circa non punit eos, niſi neceſſitate quadam, propterea quod aliter culpa remanens juſte ordinari nequit, niſi per pœnam; nolunt igitur ſimpliciter Deus, aut beati damnatorum pœnas, ſed ſolum ſecundum quid, hoc eſt, propter juſtitiam, & reordinationem culpæ, immo ſubdit Doctor, quod ſi placeret Deo, vellent liberationem eorum, aut ſaltem non diſpliceret eis, ſi ſolverentur a pœnis, quia volunt eis pœnam, niſi quatenus ita ordinatum a Deo, & ſic patet, quod non acceptant pœnam, ut primum objectum, ſed a juſtitia divina eis inflicta. Sed eritne triſtitia in eis in videndo pœnas damnatorum propter illud nolle? Reſpondet Doctor, quod non, quia beati omnia vident in Deo, ſicut in primo objecto eorum volito, & volunt, quod Deus vult, vident autem Deum velle pœnas eorum, & intelligere eas, ideo volunt illas intelligere, ut Deus, velle, ut Deus vult eas, & ideo pœna illa non eſt eis ut objectum nolitum, ſed volitum, tamen ſi placeret Deo, abſolute nollent, nec tamen propter hoc eſt triſtitia in eis, quia eorum voluntas non eſt capax triſtitiæ propter delectationem perfectam, quæ impedit omnem triſtitiam, non ſolum oppoſitam, ſed quamcumque contingentem; nec eſt etiam iſta nolitio, niſi conditionalis, ſcilicet, ſi Deus vellet, & ideo non ſequitur triſtitia, quia talis nolitio non eſt ſufficiens triſtitiæ cauſa. Ita diſcurrit Doctor loc. cit. ubi etiam in fine ſolvit quaſdam objectiones in oppoſitum factas, quæ apud ipſum videri poſſunt.

QUÆSTIO QUARTA.

De fruitione Beatifica.

57 ALter actus in quo dicimus beatitudinem principaliter conſiſtere, eſt fruitio, de qua in præſenti quæſtione agendum eſt, & licet frui aliquando delectationem ſignificet, tamen magis propriam ſignificationem ejus eſt actus amandi objectum propter ſe, ut docet Scotus 1. d. 1. quæſt. 3. §. *Quod tantum*, ubi ait, quod frui proprie loquendo eſt amore inhærere alicui propter ſe, & eſſe actum elicitum voluntatis, delectationem vero eſſe paſſionem actum fruitionis conſequentem, ut dictum eſt ſupra quæſt. 1. art. 3. quæ doctrina eſt D. Auguſt. l. 1. de doctrina Chriſtiana c. 3. ubi ait, quod frui eſt dilectio finis ultimi, & c. 4. ſubdit, quod frui eſt amore inhærere alicui propter ſeipſum, uti vero eſt, referre id, quod amandum eſt, unde l. 83. qq. q. 30. inquit, quod *humana perverſio eſt fruendis uti velle, atque utendis frui*, quare cum uti importet amare aliquid in ordine ad aliud, frui voluptatem ſeu delectationem formaliter importare non poteſt, quia per hanc boni non afficimur, ſed actum aliquem, quo tales afficimur, & de natura talis actus circa objectum beatificum in præſenti breviter diſcurrendum eſt.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo Beati Deo perfruantur.

58 PRimo quæritur, an fruitio, & delectatio ſint de Deo immediate, an vero de ipſius viſione ſolum. Circa quod quæſitum Lezana par. 2. tra. 1. diſp. 5. qu. 3. tres refert ſententias. Prima, pro qua Durandum citat, tenet eſſe ſolum immediate de viſione Dei, & non niſi mediate de Deo, cujus fundamentum eſt, quia damnati ſolum triſtantur de carentia viſionis Dei, non de ipſo Deo, ergo e contra beati ſolum delectantur de viſione Dei, non de ipſo Deo, niſi ſolum mediate. Secunda ſententia oppoſita, pro qua citat Scotum, Ocham, Palodanum, Marſilium, Gabrielem, & alios, tenet, delectationem ſolum eſſe de Deo, non de viſione ipſius, niſi ſolum, ut de conditione ipſum Deum repræſentante; cujus fundamentum eſt, quia delectatio hæc, de qua agitur, eſt propriæ beatifica, ergo immediate verſatur ſolum circa objectum proprium beatitudinis, quod eſt ſolus Deus. Tertia ſententia, quam ipſe ſequitur plures citans Recentiores, utramque relatam amplectitur, & dicit objectum immediatum delectationis beatificæ eſſe tam viſionem Dei, quam ipſum Deum, quod inquit ſufficienter probari argumentis pro utraque ſententia relatis; & fundamentum, præcipuum eſſe, quia viſio Dei non comparatur cum ipſo Deo, niſi ut finis *quo*, ſeu *formalis* cum fine *qui*, & objectivo, idest, ſicut poſſeſſio cum re poſſeſſa; finis autem *quo*, ſeu *formalis*, aut poſſeſſio rei cum re poſſeſſa, qualiſcumque ea ſit, non facit diverſum finem, ſed eundem finem completum, & perfectum, cujus ſignum eſt, quod unum non movet, neque finalizat, niſi cum dependentia ab alio; ergo utrumque conſtituit unum proxime, & immediate fruibile, ac per conſequens delectabilem proxime, & immediate arit de Deo, quam de viſione ipſius, & hanc ſententiam ait Lezana loco cit. eſſe communiorem, & probabiliorem.

59 Secundo pro reſolutione quæſiti recolendum ex dictis quæſt. 1. hujus Diſputationis articul. 3. ab initio, delectationem proprie ſumptam non eſſe cum fruitione confundendam, ut faciunt Recentiores, quia fruitio eſt actus voluntatis elicitus, delectatio vero eſt paſſio actum fruitionis concomitans; & hoc ſuppoſito dicendum eſt fruitionem eſſe ſolum de Deo immediate, non vero de viſione ipſius, niſi ſolum ut de conditione Deum ipſum repræſentante, ut dicebat ſecunda ſententia; & ratio eſt, quia ut docet Scotus 1. diſtinctione 49. qu. 4. & alibi frequenter, objectum immediatum fruitionis beatificæ eſt aliquid increatum, nempe divina eſſentia in tribus divinis perſonis; ſed viſio ipſius eſt aliquid creatum; ergo nequit eſſe immediatum fruitionis objectum; major conſtat ex communi Patrum doctrina, unde Divus Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 8. ait, *Beatitudo eſt frui Trinitate, & in hoc noſtrum plenum gaudium conſiſtit*, & ita etiam definitum eſt ab Eccleſia in Conſtit. 4. Benedicti XII. ſuperius relata, ut ait; quod *Beati animæ vident, & fruuntur divina eſſentia, & ita fruentur in perpetuum*, fruitio ergo non poteſt eſſe de viſione, ut de objecto beatitudinis immediato, ſed tantum, ut de conditione Deum ipſum repræſentante. Nec ratio primæ ſententiæ urget, magna namque verſatur diſparitas inter triſtitiam damnatorum, & delectationem Beatorum, cum enim delectatio de bono eſſe debeat, triſtitia vero de malo, & Deus in ſe, & ex ſe ſit ſummum bonum, nec ut malum, & diſconveniens apprendi poſſit, ideo poteſt eſſe immediatum delectationis objectum, non autem triſtitiæ, niſi quatenus tale malum cauſat. An vero viſio etiam poſſit eſſe immediatum delectationis beatificæ objectum, reſpondet Scotus 4. diſtinctione 49. cit. qu. 4. G. duplicem in beatitudine delectationem eſſe diſtinguendam ad æquivocationem evitandam, unam de ipſo fine, ſeu circa ipſum finem, alteram vero de conſecutione finis; prior non diſtinguitur ab ipſa formali conſecutione finis, quæ quatenus eſt aſſecutio ſummi boni præſentis, atque in ipſo Beato exiſtentis, Beatum ſumme delectat; unde amor amicitiæ, quem eſſentialiter beatitudo includit, eſt ipſemet formalis complacentia, & delectatio de Deo conſecuto, poſterior vero delectatio diſtinguitur ab ipſo actu conſecuto, atque ideo a beatitudine ipſa, quæ in aſſecutione ultimi finis eſſentialiter conſiſtit, & hæc utique etiam circa viſionem ipſam, tamquam circa immediatum objectum, verſari poteſt; & in hoc ſenſu tertia opinio poteſt habere locum.

60 Tertio quæritur, an fruitio beata ſit actus liber, & quomodo. Ratio dubitandi eſt, quia libertas cum neceſſitate cohærere non videtur, voluntas autem beati neceſſario fruitur Deo clare viſo, quia ut ait Divus Auguſtin. lib. 13. de Trinitate capit. 8. *Beata vita eſſe non poteſt, niſi ſit immortalis, & quæ amitti non poſſit*, quia ſi poſſet non frui, poſſet fieri miſer, & peccare. Hoc tamen non obſtante conveniunt communiter Doctores actum fruendi Deo eſſe liberum, & ita præſertim docet Scotus 1. diſtinctione 1. quæſt. 4. §. *Contra* 3. & 4. diſtinction. 49. quæſt. 6. ubi quærens, an perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis ait, quod actus formalis fruendi, licet ſit in æternum duraturus ex Dei extrinſeca protectione, & influxu continuo in eum abſque concurſu ad alia objecta incompoſſibilia, intrinſece tamen eſt actus liber, quia eſt actus voluntatis, quæ eſt potentia intrinſece libera, ut enim Divus Auguſtinus inquit in Enchirid. cap. 73. non voluntas non eſt, nat libere dicenda eſt, & lib. 3. de lib. arbit. c. 3. Voluntas eſſe non poteſt, ſi neceſſario operetur. Tota igitur difficultas quæſiti conſiſtit in explicando, quomodo hic actus liber eſſe poſſit, ſi neceſſario a voluntate Beati elicitur, & continuatur; aliqui ad hoc declarandum præmittunt, quod præter libertatem ſemper cum contingentia connexam, quæ dividitur in libertatem contrarietatis, & contradictionis, ſeu ſpecificationis, & exercitii, dari debet libertas, quam vocant eſſentialem, eo quod convenit voluntati, ut ſic, & quatenus præſcindit a creata, & increata, quæ quidem conſiſtit in ſimplici dominio, quod habet voluntas ſupra ſuum actum, quæ quidem libertatis ſpecies indifferenter ſe habet ad contingentiam, & neceſſitatem, & cum utraque compoſſibilis eſt, unde hac libertate Deus dicitur libere amare ſuam eſſentiam, & Spiritus Sanctus libere ſpirari, licet Deus neceſſario neceſſitate etiam inevitabilitatis ſe ipſum amet, & pariter Spiritus Sanctus eadem neceſſitate ſpiretur, ut fuſe docet Scotus quolib. 16. Hac itaque ſuppoſita doctrina, difficultati propoſitæ reſpondent, tam in beatis ad eliciendum actum beatificum, quam in Chriſto ad obediendum præcepto moriendi, vel mortem voluntarie ſubeundi, libertatem quidem inveniri, non quidem primi generis, quæ eſt defectibilis, & propria creatæ voluntati ſemper cum contingentia connexa, & cum indifferentia agendi, & non agendi ſtantibus neceſſariis requiſitis, ſed libertatem ſecundi generis omni voluntati creatæ, & increatæ communem, quæ eſt ad unam contradictionis partem, ſcilicet ad agendum, quæ præciſe conſiſtit in ipſius actionis dominio, ut Scot. declarat quolib. 16. cap. quatenus voluntas non eſt cauſa naturaliter determinata, ut ad agendum ducatur, & feratur, ſed omnino ſeipſam determinent, & hanc libertatem dicunt in beatis reperiri ad actum fruitionis eliciendum, & continuandum, ac etiam in Chriſto ad merendum ſufficiſſe. Ita Faber ex noſtris 3. d. 44. c. 1. & quidam alii Scotiſtæ.

61 Sed quamvis tota hæc de libertate doctrina ſit vera, & de mente Doctoris, ut tradidi diſp. 7. de Anima qu. 2. ar. 1. & lib. 1. ſent. diſp. 7. quæſt. 3. ar. 1. & 2. declarando, quo ſenſu productio Spiritus Sancti dicatur libera; adhuc tamen jam dixi lib. 3. ſent. diſp. 3. q. p. ar. 4. hanc libertatem non ſufficere ad meritum Chriſti, ſeu declarandum quomodo mereri potuerit, ſalva ejus impeccabilitate; quia libertas, quæ eſt fundamentum totius generis moris, & præcipua conditio ad meritum requiſita, eſt libertas, quæ conſiſtit in indifferentia ad utrumlibet, ſeu ad agendum, & non agendum, & eſt ſemper cum contingentia connexa, ut ibi fuſe oſtendimus, quod ex eo aperte convincitur, quia Calvinus nota hæreſis eſt damnatus, eo quod dixerit libertatem meriti, ac demeriti ſufficientem hic in via eam eſſe, quæ ſit ſolum a coactione, non exclusa neceſſitate ſimpliciter, & abſolute: quod etiam tenuit Janſenius, & per doctrinam Scoti de libertate eſſentiali firmare temere omnis auſus eſt. Neque enim Scotus unquam dixit eam libertatem eſſentialem cum abſoluta neceſſitate cohærentem ad meritum, vel demeritum ſufficere, ſed eam ſolum aſſignavit, ut diximus l. c. pro declaranda conditione actus divinæ voluntatis ad intra, tum eſſentialis, tum notionalis, ut diſtinguitur ab actu intellectus, cum alioquin ambo illi in neceſſitate conveniant. Addimus autem modo actum fruitionis beatorum non tantum eſſe liberum libertate eſſentiali, ſed etiam accidentali, ſeu cum contingentia ſemper connexa, & cum indifferentia agendi, & non agendi, ſtantibus neceſſario requiſitis, non tamen proxime, ſed remote, libertas enim, ſeu indifferentia voluntatis creatæ in actu primo aliquando poteſt eſſe proxima, aliquando remota; tunc proxima eſt, quando poſitis omnibus requiſitis voluntas poteſt in utrumque oppoſitorum disjunctive, remota vero dicitur, quando aliquid ex requiſitis deficit, ſive ex parte Dei, ſive ex parte creaturæ, verbi gratia, ſi deſit objectum per intellectum voluntati oſtenſum, vel ſi deſit Dei concurſus ad utrumque oppoſitorum paratus, ſed adſit ſolum determinatus ad unum illorum, ut contingit in propoſito; etenim ut Scotus docet 4. diſtin. 49. quæſt. 6. §. *Dico ergo*, littera G. in beatis peccatum excluditur, non per aliquod intrinſecum, per quod voluntas determinetur ad unum, ſed per voluntatem Dei prævenientem beatorum voluntatem, ut ſemper actum fruendi continuent, & ita nunquam poſſint potentiam ſuam ſemotam non fruendi, vel peccandi ad actum reducere, ſiquidem nunquam cauſa ſecunda præventa a cauſa ſuperiori agente ad unum oppoſitum, poteſt potentia propinqua exire in aliud oppoſitum, unde concludit Doctor actum fruendi Deo in Beatis non eſſe intrinſece neceſſarium, ſed liberum non tantum libertate eſſentiali, ſed etiam accidentali, ſeu cum contingentia connexa, ad hoc enim ſufficit, ut ita ſit in poteſtate agentis, ut excludat neceſſitatem intrinſecam agendi, licet extrinſecam haberet ex denegatione divini concurſus parati ad utramlibet; ſufficiet enim, ut quantum eſt ex intrinſeca voluntatis diſpoſitione poſſit ipſe agere, & non agere, & actus fieri, & non fieri, cum enim hic modus operandi ſit voluntati creatæ intrinſecus, non poteſt per aliquod extrinſecum immutari, ſicut eſt denegatio concurſus parati ad utrumque oppoſitorum, de quo alia plura videri poſſunt apud Brancatum noſtrum l.

cit. diſp. 20. art. 11. ubi ex hoc fundamento plures ſolvit objectiones in oppoſitum.

62 Quarto quæritur, qualis ſit neceſſitas in voluntate Beati amandi Deum, an moralis, vel phyſica. Pontius diſp. 19. q. 5. aſſerit hanc neceſſitatem non eſſe phyſicam, ſed moralem, & ait hanc aſſertionem eſſe communem Scotiſtarum contra magis communem ſententiam, cujus fundamentum eſt, quia ut neceſſitaretur phyſice videns Deum ad eumdem, deberet eſſe aliquod principium neceſſario phyſice influens in amorem; ſed nullum eſt tale, ſi enim aliquod, vel eſſet ipſemet viſio, vel voluntas habituata charitate cum viſione, aliud enim non poteſt aſſignari, ſed non ipſa viſio, quia actus intellectus non concurrit efficienter ad producendos actus voluntatis, licet præſupponatur tamquam conditio ſine qua non. Nec etiam voluntas habituata charitate cum viſione, quia voluntas ſic habituata non poteſt phyſice neceſſitari ad amorem magis, quam ſine viſione, niſi viſio haberet aliquem phyſicum influxum, quem non habet, ut dictum eſt; aut niſi ipſamet formaliter determinet voluntatem; per hujuſmodi autem determinationem non inducitur, niſi neceſſitas moralis. Et eodem modo poſtea inferius diſp. 49. q. 11. diſcurrit de impeccabilitate Chriſti dicens, eſſe impeccabilitatem tantum moralem, non autem phyſicam, hoc eſt, ſic talem ut moraliter peccare non poſſet, quamvis phyſice poſſet, moralis autem impeccabilitas, & impotentia faciendi aliquid non tollit, quia libere poſſet quis non peccare, aut facere illud, ut patet, quia habentes gratiam efficacem ad aliquid faciendum ſunt moraliter determinati ad illud, & tamen libere faciunt illud, ſimiliter, qui graviter tentantur ad peccandum, niſi ipſis detur gratia efficax, ſunt moraliter determinati ad peccandum, & tamen libere peccant. Quod autem Chriſtus non habuerit aliam impeccabilitatem, quam moralem, inde probat, quia nihil aſſignari poteſt, quod determinat Chriſtum phyſice ad non peccandum, hoc enim præſertim eſſet viſio, & amor beatificus, hæc autem phyſice illum non determinant, ut jam dictum eſt. Verum ſicut hunc dicendi modum de impeccabilitate Chriſti rejecimus l. 3. dicentes non tantum fuiſſe moralem, ſed etiam phyſicam, quia non habebat concurſum paratum ad utrumlibet, ſcilicet, ad implenda præcepta, vel omittenda; hic enim concurſus paratus ad utrumlibet eſt unum ex neceſſario prærequiſitis ad libertatem proximam, ſeu proximam potentiam agendi, & non agendi. Ita pariter rejiciendus eſt in propoſito de amore Beatorum, & dicendum eſſe neceſſarium non tantum moraliter, ſed etiam phyſice ob eandem rationem, quia ſcilicet, non habet concurſum paratum ad oppoſitum, quæ fuit expreſſa Scoti ſententia 3. diſt. quæſt. un. §. *de ſecundo*. Ratio autem Pontii, ut diximus loc. cit. probat tantum nec voluntatem Chriſti, nec ullius Beati phyſice determinari ad non peccandum per viſionem, aut fruitionem beatam, tamquam per formam intrinſecam a Deo impreſſam, & voluntatem ad unum determinantem, quod gratis concedimus cum Scoto loc. cit. cum hoc tamen ſtat, quod determinetur ab intrinſeco, & modo quodam negativo, quatenus non habet concurſum paratum, nec Deus vult concurrere ad oppoſitum illius actus, vel aliquid incompoſſibile cum ipſo, quæ quidem concurſus parati denegatio in actu amoris beatifici neceſſitatem inducit, non tantum moralem, ſed etiam phyſicam, non quidem intrinſecam, ſed tantum extrinſecam, ut declaratum eſt.

63 Quinto tandem quæritur, an voluntas Beati ſit capax ullius triſtitiæ. Patres, ac Doctores communiter docent voluntatem Beati non eſſe naturaliter capacem ullius triſtitiæ, aut moleſtiæ, & hoc oriri ex ſumma voluptate, quam habet ex viſione Dei, & maximo amore, quo ipſum proſequitur; & ratio deducitur ex dictis quæſt. 1. hujus diſput. art. 3. ubi diximus gaudium, & delectationem eſſe neceſſario cum beatitudine connexam, ut docet Scotus 4. diſt. 49. quæſt. 7. ex illo Apocalyp. 21. *Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.*

Confirmatur, quia Beatis nihil occurrere poteſt, quod poſſit eſſe cauſa doloris, neque ex parte corporis propter perfectiones ipſius, de quibus quæſt. ſeq. neque ex parte animæ; ſi quid enim eſſet, maxime peccata præterita propria, aut aliorum hominum, vel damnatio amicorum, vel paſſio Chriſti, hæc enim ſunt præcipua objecta, quæ ipſis ex parte animæ triſtitiam ingerere poſſent, ut recte diſcurrit Pontius loc. c. cum pluribus aliis; ſed de his Beati dolere non aſſiciantur, quia licet juſti in hac vita merito, & utiliter de peccatis ſuis doleant, & de aliorum, ac etiam de Chriſti Domini paſſione, non eſt eadem ratio de viatoribus, & de Beatis ratione ſtatus, illis enim valde utile eſt, imo & neceſſarium de peccatis commiſſis dolere, quia id faciendo merentur, & veniam conſequuntur, quod de Beatis dici nequit, quia veniam de peccatis commiſſis jam conſecuti ſunt, nec ſunt in ſtatu ulterius merendi. Denique experientia conſtat etiam in hac vita tali, ac tanta voluptate nos quandoque affici, ut ex conſideratione objectorum, de quibus alias triſtaremur, triſtitiam non concipiamus ratione illius voluptatis; ergo tanto magis Beati ex ſumma voluptate, qua afficiuntur ex clara Dei viſione, & perpetua ejus fruitione, non triſtabuntur ex conſideratione objectorum, quæ alias triſtitiam ipſis inferrent.

Dices, Chriſtus Dominus etiam in hac vita perfectiſſimam Dei viſionem habuit, & ejus ſummum cum amorem, & tamen tempore paſſionis maximam triſtitiam paſſus eſt, ut ejus verba oſtendunt, *triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*; ergo ſumma voluptas in Beatis ex Dei viſione, & fruitione concepta non reddit eos triſtitiæ incapaces.

Reſpondetur negando conſequentiam, quamvis enim ſumma voluptas in voluntate beati orta ex clara Dei viſione, ac ejus fruitione omnem triſtitiam naturaliter excludat, ſicut unum contrarium in ſummo alterum naturaliter expellit, inde tamen non ſequitur, quin ſupernaturaliter, & miraculoſe ſimul eſſe poſſint, ſicut in Chriſto contingit ſecundum communem Doctorum ſententiam; quomodo autem in ipſo id contigit fuſe declaravimus lib. 3. ſent. d. 5. qu. 6. quare concludendum eſt voluntatem Beatorum non eſſe naturaliter triſtitiæ capacem propter delectationem perfectam, quæ omnem impedit triſtitiam, ut ait Scot. 4. d. 50. qu. 3. I.

ARTICULUS SECUNDUS.

De neceſſitate habitus Charitatis ad beatam fruitionem, ac muneribus ejus.

64 PRimo quæritur, an voluntas ad fruendum Deo aliquo habitu ſupernaturali indigeat, & ſenſus quæſiti eſt, an ſicut intellectus ad beatam viſionem eliciendam ſupernaturali indiget habitu, qui dicitur lumen gloriæ, ut patet ex dictis quæſt. 2. hujus diſputationis ar. 1. ita, & voluntas aliquo habitu ſupernaturaliter pariter indigeat, ſive hic ſit charitas, ſive alius, & hic ſupponimus gratiam, & charitatem eſſe eandem virtutem Theologicam, & per diſtinctas tantum formalitates, vel connotata conſtitui in eſſe gratiæ, & charitatis, dicitur enim gratia, quatenus nos Deo gratos facit, quatenus vero nos inclinet, & pronos facit ad Deum diligendum, Charitas appellatur, ut ex profeſſo oſtendimus lib. 2. ſententiarum diſput. 7. de Juſtificatione quæſt. 6. Hoc itaque ſuppoſito pro reſolutione quæſiti, inquit Scotus 4. diſtinction. 49. qu. 11. lit. G. formam ſupernaturalem requiri ex parte voluntatis Beati ad fruitionem beatificam, quæ dicitur Charitas, & infra ſubdit, quod quia ſecundum Scripturam, & fidem debemus ponere Charitatem, ſaltem neceſſe eſt eam ponere in Beatis propter fruitionem eliciendam, & inferius confirmat d. 50. quæſt. 6. ubi ex diverſitate intenſionis habitus Charitatis diverſitatem quoque intenſivam deducit fruitionis Beatorum, & ita etiam diſcurrunt Divus Bonavent. & Divus Thomas ibidem. Ratio eſt, quia omnis Beatus ex hac vita decedit per charitatem juſtificatus, quam etiam ſecum defert in alia vita juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 13. *Charitas numquam excidit*, quem locum exponens Hieronymus inquit, *Charitas numquam excidit, hoc eſt ipſa ſola permanet in futuro*, & Ambroſius ait: *Charitas in præſenti prodeſt, & in æternum cum Deo permanet*; ergo ſicut hic in via charitas eſt neceſſaria ad actus ſupernaturales diligendi Deum, ſic & in patria ad eo perfruendum neceſſaria erit, alioquin fruſtra remanere diceretur. Conſequentia probatur, quia non minus ſupernaturalis eſt dilectio Dei ſuper omnia, & propter ſe in Beato, quam in viatore, voluntas enim eadem eſt in via, ac in patria; ergo ſicut hic in via viribus naturæ nequit actum illum elicere, ſed ad eum eliciendum neceſſarius eſt habitus ſupernaturalis Charitatis, ſic etiam neceſſarius in Beato ad fruitionem, qui eſt actus perfectior.

Confirmatur, quia ita diſcurrendum eſt de neceſſitate habitus charitatis in beatis ad fruitionem eliciendam, ſicut de neceſſitate habitus luminis ad viſionem, non enim magis proportionata eſt voluntas creata ad Deum perfruendum, quam intellectus ad eum videndum, ſed hic per habitum luminis gloriæ proportionatur Deo, & elevatur ad claram ejus viſionem eliciendam, ut dictum eſt quæſt. 5. hujus diſputationis ar. 1. ergo & voluntas per alium habitum lumini gloriæ æquivalentem Deo proportionari debet, & elevari ad ejus fruitionem eliciendam; at nullus alius in Scripturis legitur, & a Patribus nominatur, quam Charitas, ut pluribus eorum teſtimoniis oſtendit Brancatus noſter diſp. 20. citato articulo 7. ergo per hanc voluntas Beatorum proportionatur Deo, & elevatur ad fruitionem beatificam eliciendam.

65 Secundo quæritur, an habitus Charitatis ad fruitionem beatam activa concurrat; circa quod quaſi tot varii ſunt modi dicendi, ut refert Scotus 4. diſtinct. 49. qu. 11. Quidam enim dixerunt charitatem in voluntate eſſe neceſſariam Beatis ſolum ad decorem, & ornamentum, ut pariter aſſerebant de lumine gloriæ in intellectu. Sed ſicut hoc rejecimus de lumine gloriæ lib. 1. ſent. diſp. 6. quæſt. 4. ar. 1. agendo de muneribus ejus, ita pariter in propoſito rejiciendum eſt de habitu charitatis in voluntate, non enim poni poteſt aliqua forma in Beato ſolum ad decorem, & pulchritudinem, & quæ non ordinatur ad actionem, ut ait Doctor loc. c. lit. G. & hoc deducitur, tum ex generica, tum ex ſpecifica ratione Charitatis; ex generica quidem, quia de communi ratione virtutis eſt ad certas quaſdam, & determinatas operationum ſpecies potentiam adjuvare; ergo cum Charitas ſit virtus Theologica, & principalis, non propter decorem tantum volun-

voluntatis Beati admittenda eſt, ſed etiam propter operationem; at ſpecifica vero, quæ Charitas in via non propter ſolum animæ ornatum infunditur, ſed propter dilectionem Dei propter ſe, & proximi propter Deum eliciendam: ergo ſic erit etiam in patria; ſicut ergo lumen gloriæ non eſt in Beatorum intellectu ſolum ad decorem, & ornatum, ſed ut illum elevet, ſecumque concurrat ad beatam viſionem eliciendam, ut dictum eſt loc. cit. ita pariter in præſenti idem dicendum de Charitate in Beatorum voluntate.

66 Alii dixerunt charitatem in voluntate eſſe neceſſariam Beatis ſolum per modum diſpoſitionis materialis ad recipiendam fruitionem beatam, ut pariter aſſerebant de lumine gloriæ in intellectu ad recipiendam viſionem; ſed ſicut hoc de lumine gloriæ diximus falſum eſſe loc. cit. ita pariter in præſenti dicimus falſum eſſe de habitu Charitatis in voluntate, quia ut ait Scotus loc. c. ſi aliquod ſupernaturale ponitur in Beato prius operationibus, hoc non erit propter receptionem, ſed propter actionem, ut eliciatur operatio in Beato, qua attingit Deum: & ratio eſt, quia virtutes, aliaque auxilia ſupernaturalia in via non ſunt neceſſaria ad recipiendum, ſed ad agendum, qua ratione dixit Apoſtolus ad Romanos 8. *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei*, & Chriſtus ipſe Joan. 5. *Sine me nihil poteſtis facere*; ergo tanto magis id aſſerendum erit de virtute Charitatis in patria, quia viſio, & fruitio beata ſunt actus ſupernaturales ſecundum ſubſtantiam, ut dictum eſt diſp. 6. cit. quæſt. 2. & non tantum ſecundum modum, ut ſunt actus viæ; Tum quia ſi tantum ad recipiendum eſſet neceſſaria Charitas in voluntate beatorum, & non ad agendum, tunc voluntas ex puris naturalibus abſque concurſu ſupernaturali Charitatis actum fruendi, ſeu diligendi eliceret, quod eſt falſum, & hæreticum, quia ſine ſpeciali concurſu Dei nullus actus ſupernaturalis fieri poteſt, ut conſtat ex verbis Salvatoris allatis, ſicut ergo lumen gloriæ non eſt ſolum neceſſarium in intellectu Beatorum per modum diſpoſitionis materialis ad viſionem recipiendam, ut fuſe probatum eſt loc. cit. ita dicendum eſt de habitu Charitatis reſpectu fruitionis.

67 Itaque de neceſſitate habitus Charitatis in voluntate Beatorum in præſenti diſcurrendum eſt, ſicut qu. 2. hujus diſp. 1. ſupra diximus de neceſſitate luminis gloriæ ad viſionem beatam, nimirum habitum Charitatis, quatenus ſe tenet ex parte potentiæ, non habere alium influxum in fruitione, quam concauſæ efficientis, & quidem non tantum quoad modum, & intenſionem actus, quaſi tantum conferret ad perfectius, intenſiuſque fruendum, ſed etiam quoad ſubſtantiam actus, itaut conferret voluntati virtutem activam, & connaturalem ad efficiendum fruitionis actum conſtituendo illam in ſe agentis ſupernaturalis, & præſtando ei virtutem in ordine ſuo, non quidem operandi vitaliter, ſed ſupernaturaliter, qua ratione dicitur eam conſtituere in actu primo completo ad ſupernaturaliter operandum, quantum requiritur ex parte potentiæ. Et hæc eſt communis, & vera Doctorum ſententia, & Scoti præſertim loc. cit. lit. H, ubi inquit, quod ſi voluntas eſſet potentia mere paſſiva reſpectu fruitionis; tunc ex parte voluntatis non requireretur charitas, unde ponentes voluntatem mere paſſivam reſpectu fruitionis tollunt charitatem, quia ex parte voluntatis non requiritur aliqua forma ad recipiendam fruitionem, quia ipſa ſecundum ſe eſt ſumma diſpoſita ad eam recipiendam; ſed quia ſecundum Scripturam, & fidem debemus ponere charitatem, ſaltem neceſſe eſt eam ponere in beato propter operationem eliciendam. Ita diſcurrit Doctor l. c. & quidem in pluribus Scripturæ locis de charitate fit mentio, tamquam de cauſa efficiente alicuius operationis, ut Cantic. 8. *fortis eſt, ut mors dilectio*, fortitudo autem habitus eſt activus; & 1. Corinth. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam*, & cap. 6. *omnia veſtra in charitate fiant*, & in pluribus aliis Scripturæ locis cauſalitas charitatis per activam influxionem declaratur; datur ergo ad aliquod opus faciendum, nempe diligendum, alioquin otioſa eſſet; & in propoſito de beatifica fruitione hoc ſuadet manifeſta ratio ex natura rei deducta, quia certum eſt vires voluntatis naturales ad eam eliciendam non ſufficere; ergo neceſſarium eſt principium aliquod ſupernaturale, per quod compleatur in ordine ſuo, ut actus ſecundus proportionetur actui primo, & connaturaliter eliciatur ab eo, ut dicebamus de lumine gloriæ in intellectu reſpectu viſionis beatificæ loc. cit.

68 Tertio quæritur, an Charitas det voluntati activitatem ſimpliciter, vel qualem. Thomiſtæ quamplures ſicut dicunt lumen gloriæ requiri, ut tribuat intellectui creato virtutem viſivam ſimpliciter ex parte potentiæ ad Deum videndum, ut jam diximus 1. diſp. 6. c. q. 4 art. 3. ita in præſenti de habitu charitatis aſſerunt eſſe totam rationem, per quam voluntas producit fruitionem. Ita Salmaticenſes, Nazarius, Joannes de S. Thoma, Alvarez, Cabrera, & alii Recentiores Thomiſtæ, quorum fundamentum præcipuum eſt, quia voluntas non influit in effectum ſupernaturalem per ſuam naturalem virtutem, utpote illi improportionatam; ergo habitus Charitatis eſt tota ratio agendi. Confirmatur, quia voluntas non concurrit ad fruitionem, neque ut cauſa totalis, ut omnes concedunt, neque etiam ut cauſa partialis, alias dari poſſet gradus fruitionis activitati naturali voluntatis correſpondens, & alius charitati: Quam doctrinam Thomiſtæ extendunt ad omnes alios habitus infuſos aſſerentes eſſe totam rationem agendi potentiis, ſeu producendi actus ſupernaturales, & ad hos non concurrere potentias vitales, ut cauſas partiales, & inadæquatas proxime, & formaliter, ſed tantum radicaliter, & remote. Verum, quod potentiæ vitales adiutæ, & elevatæ principiis ſupernaturalibus, per ſuaſmet entitates, ut realiter condiſtinctæ a principiis ſupernaturalibus, quibus eleventur, immediate influant in actus ſupernaturales Scotus docet ex profeſſo 1. d. 17. qu. 2. §. *Contra iſtam opinionem*, & in 3. d. 13. qu. 4. & d. 14. qu. 2. & 4. d. 10. quæſt. 12. & hoc apertiſſime convincunt plura Scripturæ, & Patrum teſtimonia, ut diximus q. 4 c. ar. 3. nu. 144. quorum præcipuum eſt illud Pauli ad Corinth. 15. *Abundantius illis omnibus laboravi, non ego autem, ſed gratia Dei mecum*, quibus verbis expreſſius docere non poterat concurſum activum liberi arbitrii cum gratia in actum ſupernaturalem, & in hunc ſenſum hæc ipſa Apoſtoli verba explicant Bernardus de gratia, & libero arbitrio circa finem dicens: *maluit ducere mecum præſumens ſe non ſolum operis eſſe miniſtrum per effectum, ſed operantis quodammodo ſocium per conſenſum*, & Auguſtinus de gratia, & lib. arb. poſt medium, *non ego autem, ſed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo*, quæ teſtimonia adeo clara ſunt, & obvia, ut nemo ſibi perſuadere poſſit doctiſſimos Thomiſtas hoc reipſa negare voluiſſe, etiam ſi recte eorum diſcurſus perpendatur, dum dicunt potentias vitales non eſſe principia proxima, & formalia, ſed tantum remota, & radicalia actuum ſupernaturalium, plane nil aliud velle videntur, ut diximus loc. c. quam potentias naturales ſine principio ſupernaturali elevante non eſſe in actu primo proximo ad operationem, quod utique veriſſimum eſt, & a nemine in dubium revocatur; ob id tamen non recte dicitur a Thomiſtis, quod habitus infuſus ſit totalis ratio agendi, nam ratio agendi illa dicitur, a qua tamquam a principio influente, & tamquam a virtute activa procedit eſſe; ſed actus ſupernaturalis non ſolum e principio ſupernaturali elevante procedit, ſed etiam a principio naturali elevato; ergo ratio agendi non ſolum eſt principium ſupernaturale elevans, ſed etiam principium naturale elevatum.

69 Ad rationem in oppoſitum jam loc. cit. negavimus aſſumptum, quia ſupernaturalitas viſionis non petit neceſſario omne principium, e quo procedit, eſſe ſupernaturale, ſed de ratione actus ſupernaturalis ſolum eſt, quod produci non poſſit abſque principio ſupernaturali, ſive ad illud concurrat illud principium quod eſt naturale, ſive non. Et cum dicitur naturalem virtutem intellectus creati eſſe illi actui improportionatam, cum ſit inferioris ordinis, hoc ſolum probat entitatem ſecundum ſubſtantiam naturalem non poſſe habere virtutem ad producendum actum ſupernaturalem independenter ab alio comprincipio ſupernaturali, qui ad talem productionem elevetur; non autem probat, quin poſſit habere virtutem ſibi intrinſecam, & innatam ad producendum aliquid ſupernaturale dependenter ab alio principio ſupernaturali ſibi indebito, quo elevetur ad effectum ſupernaturalem producendum, qua ratione talis virtus in potentia naturali dicitur a Scoto remota, & incompleta; & ratio hujus eſt, quia effectus ſecundum ſe totum ſupernaturalis non requirit neceſſario omnia principia ad illum concurrentia eſſe ſupernaturalia, nec cauſam totalem eſſe ſupernaturalem ſecundum ſe totam, ſed ſufficit aliquod principium partiale illius eſſe ſupernaturale, & in cauſa totali aliquid ſupernaturale reperiri. Ad Confirmationem negatur voluntatem non concurrere ad fruitionem, ut cauſam partialem, & ad probationem quamvis aliqui concedant in actu ſupernaturali aliquid naturale inveniri, cui tamquam principium reſpondeat potentia naturalis ad illud concurrens, & hanc dicunt eſſe vitalitatem; ſupernaturalitatem vero aiunt reſpondere habitui ſupernaturali; hoc tamen falſum eſſe jam diximus loc. cit. num. 147. cum enim tota entitas actus ſit quoad hoc realiter ſimplex, & indiviſibilis, tota debet a ſingulis cauſis effici, licet non totaliter modo ibi explicato; cujus rationem aſſignat Scotus 1. d. 17. q. 2. §. *alio modo*, quia nec ſupernaturalitas actus, nec ejus intenſio ſe habent ad ſubſtantiam actus, ut entitas ab eo realiter diſtincta, vel modus aliquis extrinſecus ab eo ſeparabilis, ſed omnia prædicata eſſentialia in actu ſupernaturali reperta ſunt realiter inter ſe identificata, & ideo nequit eſſe aliud principium unius, aliud vero alterius, quia a quo eſt individuum iſtius actus, ab eodem eſt etiam gradus intrinſecus huic individuo, tam genericus, quam ſpecificus, & individualis, cum omnes iſti gradus ſint in eo tantum realiter inter ſe identificati, phyſice igitur loquendo quicquid eſt in fruitione eſt ſupernaturale, & vitale, quia & vitalitas eſt ſupernaturalizata, & ſupernaturalitas vitalizata; cum enim hæc prædicata ſint invicem realiter identificata, valet realiter unum affirmari de alio, quod ſcilicet vitalitas fruitionis eſt ſupernaturalis, & ſupernaturalitas vitalis, & quod eſt principium unius, eſt pariter principium alterius, cum implicet unum principium phyſice terminari ad aliquod reale per ſuam actionem, & non ad totum illud, quod cum eo eſt realiter identificatum, ut fuſe l. c. diſcurrimus.

70 Quarto Scotiſtæ aliqui ad applicandam activitatem, & influxum habitus charitatis ad fruitionem in Beatis dicunt, neque charitatem, neque gratiam, neque ullum alium

habitum ſupernaturalem conferre potentiæ activitatem ſimpliciter; ſed ſolum eas adjuvare ad intenſiorem actum eliciendum, ita præſertim Brancatus diſp. 20. c. ar. 9. cum quibuſdam aliis, quod ex Scoto deducunt locis ſupra citatis, ſed præcipue ex 1. diſp. 27. quæſt. 1. E. ubi univerſaliter docet, nullum habitum ſive aquiſitum, ſive infuſum, ſive intellectivum, ſive appetitivum dare potentiæ ſimpliciter operari, hoc eſt vitaliter, ſed tantum ſic operari, ideſt, intenſius, & perfectius, ſi enim eſſet id, quo quia poſſet ſimpliciter operari, tunc eſſet potentia vitalis, qua ſimpliciter, & per ſe primo poſſumus. Sed quamvis hoc de habitibus naturalibus, & acquiſitis ſit verum, non tamen de infuſis, & ſupernaturalibus placet ſic abſolute prolatum, jam enim ſupra dictum eſt habitum charitatis, quatenus ſe tenet ex parte potentiæ, in actum fruitionis influere, non tantum quoad modum, & intenſionem actus, quaſi tantum conferat ad perfectius, intenſiuſque fruendum, ſed etiam quoad ſubſtantiam actus; itaut conferat voluntati virtutem activam, & connaturalem ad efficiendum fruitionis actum conſtituendo illam in eſſe agentis ſupernaturalis, & præſtando ei virtutem in ordine ſuo, non quidem operandi vitaliter, ſed ſupernaturaliter, qua ratione dicebamus eam conſtituere in actu primo completo ad ſupernaturaliter operandum, quantum requiritur ex parte potentiæ. Ex qua doctrina ſequitur, quod in ordine ad operationem ſupernaturalem dici poteſt habitus ſupernaturalis dare potentiæ operari ſimpliciter in tali ordine, ſcilicet ſupernaturaliter, docet enim Scotus 4. d. 6. quæſt. 10. habitum ſupernaturalem in hoc præſertim a naturali diſtingui, quod hic ſolum datur ad ſic agendum, ideſt facilius, & intenſius, ille vero ad ſimpliciter agendum, ideſt ſupernaturaliter, quatenus eſt principium, quo ſimpliciter poſſumus in actionem ſupernaturalem, & potentias noſtras conſtituit in actu primo ſupernaturali ad actiones ſupernaturales exercendas, ergo habitus charitatis in genere phyſico non tantum concurrit ad ſic agendum, ideſt, intenſius & perfectius, ut dicunt Scotiſtæ præcitati, ſed ad ſimpliciter agendum ſupernaturaliter, quatenus actus ſecundus præſupponit actum primum proportionatum, & actio ſupernaturalis præſupponit potentiam in actu ſupernaturali conſtitutam, ut modo connaturali agere dicatur. Quam doctrinam univerſaliter tradidimus de omnibus habitibus ſupernaturalibus, & infuſis lib. 3. ſent. diſp. 6. qu. 6. art. nu. 203. ubi diximus, quod quando cauſa aliqua ſecundum ſe proportionem non habet cum effectu, ſive quia eum excedit in entitate, & quoad ſubſtantiam, ſive quoad modum tantum, & aliquam circumſtantiam, opus eſt, ut accipiat in ſe aliquid, per quod in actu primo proportionetur cum effectu producendo, & eum in ſe contineat: & in hoc ſenſu dicebamus, quod habitus ſupernaturales dicuntur, non tantum dari ad ſic agendum, ſed etiam ad ſimpliciter agendum ſupernaturaliter, quatenus non ſolum dantur ad facilius, & intenſius agendum, ut habitus naturales, ſed ad ſimpliciter agendum ſupernaturaliter, quatenus ſunt principia, quibus ſimpliciter poſſumus in actionem ſupernaturalem, & potentias noſtras conſtituunt in actu primo ſupernaturali ad actiones ſupernaturales exercendas, ut modo connaturali agere dicantur.

71 Quinto tandem quæritur, an voluntas beati de potentia Dei abſoluta poſſit frui ſine habitu charitatis. Thomiſtæ ſicuti abſolute negant intellectum creatum poſſe divinitus elevari ad beatam viſionem producendam abſque lumine gloriæ, ſic pariter diſcurrunt de voluntate, & habitu charitatis in ordine ad fruitionem. Scotiſtæ vero, & alii communiter extra Scholam D. Thomæ, ſicuti hoc affirmant de intellectu, & lumine gloriæ, non eſſe, ſcilicet, adeo neceſſarium intellectui ad Deum videndum, ut implicet contradictionem Deum ſe ſolo ſine infuſione luminis gloriæ, aut alterius ſupernaturalis qualitatis in intellectu hærentis, ſive habitualis, & natura ſua permanentis, ſive quæ ſit per modum actualis motionis, & paſſionis, tranſeuntis, & habet rationem principii effectivi, elevare intellectum ad viſionem beatificam eliciendam per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum; ita pariter in propoſito de voluntate diſcurrunt, & habitu charitatis in ordine ad fruitionem beatificam eliciendam, & ita expreſſe docet Scotus 3. d. 13. quæſt. 4. §. *Ad quartam quæſtionem*, ubi ait, quod ſi objectum fruibile eſſet præſens, intellectus, & voluntas ſine habitu charitatis, poſſet adhuc præſente tali objecto actum fruitionis elicere, quia gratia reſpectu fruitionis habet tantam rationem cauſæ efficientis ſecundæ, quam Deus ſupplere poteſt per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum, & ita ſine ea poteſt fieri; & idem docet 4. d. 49. quæſt. 11. cit. ubi de facto tantum dicit neceſſarios eſſe habitus ſupernaturales in intellectu, & voluntate Beatorum, ſecus tamen de poſſibili, & de potentia Dei abſoluta. Quod quidem aſſertum de habitu charitatis in ordine ad fruitionem iiſdem rationibus probandum eſt, quibus idipſum probatum eſt de lumine gloriæ in ordine ad viſionem beatificam diſp. 6. cit. q. 5. & objectiones Adverſariorum eodem modo ſunt ſolvendæ, & idem pariter tenent Scotiſtæ omnes, ac etiam noviſſime Brancatus diſp. 20. cit. q. 10. ubi tamen hoc ſingulariter addit, quod fruitio illa, quæ eliceretur a voluntate carente habitu charitatis circa objectum clare viſum, non eſſet beata, pro quo citat Scotum 1. d. 17. q. 2. §. *Ad argumenta pro opinione*, & probat, quia ſicut viſio Dei, niſi eſſet ſupernaturalis non eſſet beatifica, ita neque fruitio; tum quia ſtatus Beati exigit ut habeatur charitas juxta illud 1. Corint. 3. *Charitas numquam excidit*. Verum Scotus l. c. loquitur ex ſuppoſitione, quod voluntas poſſit ex puris naturalibus habere actum circa objectum ſupernaturale viſum, & inquit, quod actus iſte non eſſet beatificus, quia non eſſet ita perfectus ſicut poſſet haberi a tali potentia, & in hoc ſenſu etiam verum eſt viſionem Dei non fore beatificam, quia non eſſet ſupernaturalis. At hic ſupponimus tales actus eſſe ſupernaturales, quia concurſus luminis gloriæ, & charitatis in caſu poſito ſuppleretur a Deo per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum. Quod autem ſtatus Beati exigat, ut habeatur charitas, hoc intelligitur de facto, non de poſſibili.

QUÆSTIO IV.

De Beatitudine, ſeu gloria corporum Beatorum.

72 RESurrecturos homines cum corpore proprio, quod aliquando in hac vita habuerunt, eſt articulus fidei ex Symbolo, in quo ponitur carnis reſurrectio omnibus credenda, ut inferius dicemus diſp. ultima. Quamvis autem corpora humana ratione ſenſuum, ſive animæ ſenſitivæ non ſint ſimpliciter beatificabilia, quia beatitudo ſimpliciter, & proprie dicta, cum in viſione, & fruitione Dei conſiſtat, ſenſibus, ſeu potentiis ſenſitivis convenire non poteſt, quorum objectum eſt quid ſenſibile, & corporeum, qualis non eſt Deus, ſunt tamen beatificabilia ſecundum quid, quatenus ſenſus hominis cum optimis ſenſibilibus conjungi poſſunt, iiſque delectari, & optimas perfectiones corporeas obtinere, quarum ipſi ſunt capaces, ut Scot. docet 4. d. 49. qu. 8. ab initio: unde corpora Beatorum, dum poſt reſurrectionem animabus unientur, erunt beata modo ſibi proportionato, ſeu beatitudine ſecundum quid, & aliquas perfectiones habebunt, quas Theologi Dotes appellant, de quibus in præſenti quæſtione agendum eſt, & conveniunt eſſe quatuor, ſcilicet impaſſibilitatem, ſubtilitatem, agilitatem, & claritatem.

ARTICULUS PRIMUS.

De perfectionibus, ſeu dotibus corporis glorioſi.

73 PRimo quæritur, an corpus glorioſum ſit impaſſibile, & quomodo. Affirmant Doctores communiter, & præſertim Scotus 4. d. 49. quæſt. 13. quod probat ex 1. Corinth. 15 *Mortale hoc induet immortalitatem*, hoc eſt, incorruptibilitatem, non enim eſſet incorruptibile, & immortale, ſi poſſet pati, ac etiam ratione, quia ſicut ex immortalitate animæ concluditur reſurrectio, ita etiam concluditur probabiliter ex eadem, quod poſt reſurrectionem ſemper ſuum corpus perficiet, ut perfectibile. Tota difficultas eſt, unde hujuſmodi impaſſibilitas proveniat, de quo ſunt varii modi dicendi, quos Doctor examinat loc. cit. Aliqui enim dixerunt eam provenire ex eo, quod in Beatis elementa non ſint habitura qualitates activas, & paſſivas mixtum conſequentes; Quod Scot. refellit, quia ſine illis qualitatibus non remaneret illud corpus mixtum, & conſequenter non eſſet proportionatum animæ ad informandum, & ſicut anima modo elementum informare non poſſet; ita nec corpus illud ſine illis qualitatibus. Alii dixerunt cauſam hujus impaſſibilitatis eſſe; quia illæ qualitates non remanebunt contrariæ. Quod etiam refellit, quia cum illæ qualitates ſecundum ſuas ſpecies, & naturas ſint contrariæ, ubicumque ſunt, ſunt contrariæ; atque ideo ſi maneant in corpore glorioſo, ut revera manent, etiam ibi contrarietatem habebunt. Alii dixerunt cauſam hujus impaſſibilitatis eſſe, quia corpus tunc non erit natum ſuſcipere contrarium, ut modo eſt; quod etiam Doctor rejicit, quia ſuſceptivum manet idem quod nunc; ergo erit ſuſceptivum ejuſdem ſecundum ſpeciem, atque ideo ſicut nunc ſuſcipere poteſt contrarium poſt contrarium, ita & tunc. Alii dixerunt impaſſibilitatem oriri ex eo quod anima Beati eo ipſo, quod videt Deum, ita fortiter informat corpus, & dominatur ipſi, ut ſatiet omnem appetitum materiæ circa aliam formam, & impediat omnem diſpoſitionem contrariam. Hoc etiam rejicit Doctor, quia ſupremus Angelus per ſolum imperium voluntatis ſuæ non poteſt impedire actionem alicujus cauſæ naturalis, cauſæ enim naturales non obediunt Angelis ad nutum quantum ad actionem, & alterationem earum: ergo nec anima tollere poteſt actionem iſtarum qualitatum, quaſi repugnans eis, ac eas reducens ad medium. Neque anima Beati phyſice loquendo informat corpus aut fortius, aut cum majori dominio, quam quælibet alia, neque omnino ſatiat appetitum materiæ, ſed relinquit illam cum appetitu ad alias formas. Alii dixerunt eam impaſſibilitatem provenire ex quadam qualitate ſuperaddita corpori beato, ratione cujus redditur homo actionis contrariæ incapax. Sed hoc etiam impugnat Doctor: quia illa qualitas non eſt cæleſtis, non enim eſt perſpicuitas, nec lux, nec lumen, tum quia corpus humanum, ſicut mixtum, non eſt capax qualitatis cæleſtis, ergo vel erit qualitas elementaris, vel proprie mixta: ſed ſive ſit elementaris, vel proprie mixta, non poteſt omnem actionem, vel paſſionem impedire, ut patet de duritie, quæ licet prohibeat inciſionem,

non

Digitized by Google

non tamen combuſtionem, vel aliam paſſione deſtructivam. Alii tandem dicerunt impaſſibilitatem ex eo provenire, quod qualitates corporum beatorum non agent ad invicem, eo quod poſt reſurrectionem motus Cœlorum ceſſabunt, ſine quibus nulla poteſt eſſe actio qualitatum. Hoc etiam rejicit Doctor, quia ſtultum eſt dicere, ut habetur in quodam articulo Pariſienſi, quod ſi Cœli non moverentur, magnus ignis non combureret ſtuppam ſibi applicatam; Tum, quia ſi ſubito per Dei potentiam fieret Sol in medio, ſicut fit nunc per motum, eodem modo illuminaret, & calefaceret ſibi ſuppoſita, ſicut nunc, imo fortius tunc, quia non ceſſaret agere, quouſque totaliter corrumperet ſibi ſuppoſitum, ſi poſſet corrumpere, nunc autem quia non moratur ſuper paſſum ſuppoſitum, minus agit efficaciter in ipſum.

74 Quare concludit Doctor l. c. §. *Dico ergo*, quod cauſa impaſſibilitatis corporis beati eſt divina voluntas non coagens cauſæ ſecundæ corruptivæ, & per hoc eſt illud impaſſibile non potentia remota, ſed propinqua, non a cauſa intrinſeca, ſed extrinſeca impediente, quod probat exemplo de camino ignis ardentis, qui non egit ad conſumptionem trium puerorum, non quidem per aliquam impaſſibilitatem intrinſecam pueris, nec ex carentia potentiæ paſſivæ, nec ex contrario intrinſeco impediente, ſed quia Deus ex voluntate ſua non cooperabatur ad illam actionem, quem dicendi modum non ſolum ſequuntur Scotiſtæ omnes, ſed etiam Recentiores paſſim, & præſertim Lezana tract. 2. cit. diſp. 6. quæſt. 2. ubi ait impaſſibilitatem Beatorum non conſiſtere in aliqua qualitate phyſica ipſis ſuperaddita, ſed ſolum in aſſiſtentia, ſeu protectione divina prohibente omnem læſionem, & noxiam, ſeu moleſtam alterationem, quia talis qualitatis nulla fit mentio in ſcriptura, neque apud Patres, ſed ex illis potius contrarium colligi poteſt, quia cum loquuntur de impaſſibilitate quam habet Elias, & Henoc in Paradiſo terreſtri, & quam habuerunt veſtimenta, & calceamenta Hebræorum in deſerto, & Martyres traditi igni, & beſtiis; ſolum extrinſecæ Dei providentiæ ea tribuunt. Tum quia addit difficillimum eſſe explicare, quæ qualitas poſſit eſſe talis naturæ, ut impediat non ſolum læſionem ab intrinſeco, ſed etiam ab extrinſeco, puta per gladium, vel ignem, & multo minus læſionem intentionalem fœtoris, ſoni moleſti, & ſimilis.

75 Sed objicies, quod Deus hoc modo corporis beati paſſibilitatem impediat, non videtur eſſe dos, & perfectio illius, cum non ſit quid intrinſecum ipſi, ſed ſolum ex extrinſeca Dei protectione oriatur; cum ergo impaſſibilitas dicatur eſſe dos ejus, & perfectio, in hoc conſtitui non debet. Deinde ſi ita declaretur dos impaſſibilitatis, eſſet etiam damnatis communis, & Cœlis, aliiſque etiam elementis, nam etiam damnatorum corpora, & Cœlorum formæ, ac elementa a corruptione præſervabuntur; atque ita non eſſet aliquod ſpeciale beatorum donum. Denique ſi hoc modo ſunt impaſſibilia, ſequeretur præſervationem illam eſſe miraculoſam: at opera divina perpetua non videntur eſſe miraculoſa juxta dictum Auguſtini, ſic Deus res, quas condidit, adminiſtrat, ut motus ſuos agere ſinat. Reſpondetur ex Scoto loc. cit. & ſequitur Lezana loc. cit. quod quamvis impaſſibilitas declarata ſolum ab aliquo extrinſeco proveniat phyſice loquendo, nimirum ex Dei extrinſeca protectione; loquendo tamen moraliter eſt aliquid intrinſecum, ſcilicet, jus quoddam ad nihil læſivum recipiendum, quod ex pacto, & voluntate Dei habent corpora glorioſa, fundatum tamen veluti radicitus in ipſorum meritis, & in ipſa beatitudinis ratione, quæ debet eſſe ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus ſine ulla imperfectione, aut capacitate ad recipiendum aliquid mali, vel moleſti, qua ratione etiam dici poſſet cum Pontio loc. cit. quod ex unione corporis cum anima glorioſa, quæ eſt corpori intrinſeca, exigatur connaturaliter, ut Deus hoc modo ipſum protegat, & in hoc ſenſu dici poſſe dotem impaſſibilitatis eſſe corpori beato intrinſecam, quatenus radix, unde exigitur, ideſt illa unio, eſt ipſi intrinſeca. Et tandem, ſi talis protectio, & cuſtodia eſſet corpori beato omnino extrinſeca, falſum eſt adhuc non eſſe magnam perfectionem, eſt enim magna ejus perfectio, quod pati non poſſit, undecumque hoc proveniat, ſicut magna perfectio eſt, & dignitas aliquem eſſe Regem, quamvis hoc ipſi ex extrinſeca Dei inſtitutione, vel Reipublicæ conveniat. Ad ſecundum negat Doctor conſequentiam loco cit. quia corpora damnatorum, quamvis futura ſint incorruptibilia, adhuc tamen erunt paſſibilia, patientur enim immutationem realem, ac intentionalem, & incorruptibilitas illa erit ad perpetuam eorum afflictionem, & ex demeritis, non ſic incorruptibilitas beatorum corporum, quia numquam ullo modo aliquid patientur, & hoc in eorum commodum, & ex meritis eorum. Neque elementa, aut Cœli jus habent, ut a corruptione præſerventur, ſed illis a Deo collata eſt ad ſuæ magnificentiæ oſtenſionem, & beatorum delectationem, & gaudium. Ad ultimum negat etiam Doctor conſequentiam, quia nunc eſſet miraculum non coagere Deum cauſæ ſecundæ, non tamen tunc, quia hic eſt ſtatus mutationis, ille vero quietis, & pro tunc erit naturale, ſive conſuetum ſecundum communem curſum, quod agat ad quietem, ſicut nunc ad motum, unde completa duratione mundi quoad præſentem ſtatum, ſicut erat creaturis naturale agere corruptive ex concurſu Dei cum illis, ita erit eiſdem connaturale ſic non agere ex defectu ejuſdem concurſus; de quo etiam plura videri poſſunt apud Hiqueum loc. cit. in Commentario, & Brancatum diſp. 21. art. 2.

76 Secundo quæritur an corpus glorioſum per dotem ſubtilitatis poſſit cum alio corpore compenetrari. Affirmant communiter Theologi, præſertim Scotus 4. diſt. 49. quæſt. 16. & D. Bonav. eadem diſt. art. 6. quæſt. 1. dicentes hanc dotem conſiſtere in facultate, quam habent Beati ad penetrandum ſe cum quibuſcumque corporibus ad eorum libitum, ſupponentes unanimiter contra Durandum, & alios quoſdam penetrationem corporum eſſe poſſibilem de potentia Dei abſoluta, ut ex profeſſo oſtendimus in l. Phyſ. diſp. 11. qu. 7. Hoc autem probatur, quia hæc dos ſubtilitatis in Beatis colligitur ex pluribus fidei myſteriis: etenim SS. Patres unanimiter docent, Chriſtum Dominum illæſo Virginis utero eſſe natum; clauſo ſepulcro reſurrexiſſe; Evangeliſtæ teſtantur clauſis januis eſſe ad diſcipulos ingreſſum, & Paulus ait in aſcenſione Cœlos penetraſſe; non poſſet autem ex his myſteriis dos ſubtilitatis ſufficienter colligi, niſi quatenus corpora glorioſa ex vi dotis hujuſmodi facultatem habent alia corpora penetrandi, unde Patres communiter hanc perfectionem in Beatis explicant in ordine ad penetrationem corporum, quam dicunt repugnare corporibus non beatis ob corpulentiam, & dimenſiones, quæ inter naturales defectus corporis mortalis recenſentur. Unde D. Aug. lib. de Agone Chriſtiano capit. 24. loquens de ingreſſu Chriſti januis clauſis inquit, quod poſtea reſurrectionem ſuam de corpore ſuo fecit, quod voluit, ſi enim potuit ante paſſionem clarificare illud, ſicut ſplendorem Solis, quare non potuit, & poſt paſſionem ad quantam vellet ſubtilitatem in temporis momento redigere, ut per clauſa oſtia poſſet intrare, &c. Damaſcenus lib. 4. *de fide* cap. ultim. Seminatur, inquit, corpus animale, craſſum, & mortale, reſurgit corpus ſpirituale, immutabile, impaſſibile, & ſubtile, hoc enim deſignat ſpirituale, quale Domini corpus poſt reſurrectionem clauſis portis ingrediens, Euthimius in cap. 20. Joannis ait, clauſis januis introivit, tamquam Deus, & quaſi corpore ſuo levi jam, & ſubtili, ac immortali affecto &c. Epiphanius hæreſi 20. inquit, Chriſtus ſurrexit ex mortuis, non aliud corpus ſuſcitans, ſed ipſum, quod erat, in ſpiritualem ſubtilitatem transmutans ingreſſus per fores concluſas, id quod fieri nequit hic in noſtris corporibus propter craſſitudinem quod nondum in ſpiritualem ſubtilitatem ſunt conjuncta; ergo ex communi Patrum ſententia dos ſubtilitatis corporis glorioſi conſiſtit in facultate alia corpora penetrandi.

77 Unde autem vis iſta oriatur corporis glorioſi ad ſe penetrandum cum aliis corporibus, Scot. loc. cit. §. *Sed de tertio articulo* ait, non oriri ex aliqua qualitate ſeu intrinſeca entitate, vel diſpoſitione beatorum, ſed ex aſſiſtentia, & concurſu divino, ſeu debito habendi hanc aſſiſtentiam, quia informetur ab anima, quæ id meruit, per quam non obſtante naturali repugnantia penetrationis plurium corporum eodem in loco, hæc tamen fiat; & hoc declarari poteſt exemplo dotis impaſſibilitatis, quam etiam diximus non in aliqua qualitate conſiſtere, aut intrinſece facultate corporibus glorioſis a Deo conceſſa; ſed in extrinſeca aſſiſtentia, ſeu protectione Dei, ac intrinſeca exigentia talis aſſiſtentiæ. Confirmatur, quia ſubtilitas corporis glorioſi ſecundum communem Doctorum ſententiam non eſt aliud niſi non repugnantia corporis glorioſi ad eſſendum cum alio corpore in eodem loco; ſed talis non repugnantia, inquit Doctor non importat aliquam qualitatem poſitivam; ergo &c. Tandem nulla qualitas, aut interna diſpoſitio corporis, vel animæ poteſt a quantitate corporis glorioſi repugnantiam naturalem auferre penetrandi aliud corpus, nec vim expellendi aliud corpus ab eodem loco impedire, quia vel hic eſt effectus formalis ſecundarius quantitatis, vel ſi eſt in genere cauſæ efficientis, eſt ita ipſi connaturalis, ut a cauſa ſecunda impediri non poſſit, ſed tantum a Deo, qui & ſupra, & contra exigentiam naturæ operari poteſt, & ſuo concurſu eum quantitatis effectum impedire, ac conſequenter duo corpora in eodem loco ſituere; ergo ſubtilitas corporis glorioſi ad ſe penetrandum cum aliis corporibus provenit proxime ex eo, quod Deus concurrat cum illis ad id faciendum, & remote ex unione cum anima glorioſa; ratione cujus aliquo modo exigit talem concurſum divinum, non enim oſtendi poteſt, unde poſſit alio modo commode, aut ſaltem æque facile provenire; nec ulla eſt difficultas, quin inde provenire poſſit; ut fuſe oſtendit Hiqueus d. 49. q. 16. cit. in Commentario: & deducitur ex modo loquendi Patrum in exemplis allatis de penetratione corporum, hanc enim ſoli Deo tribuunt, & omnem cauſam ſecundam phyſice concurrentem excludunt, ſive naturalem, ſive ſupernaturalem; de quo etiam plura videri poſſunt apud Branc. d. 21. cit. art 6. §. 2. Radam 4. part. controv. 14. art. 4. & alios Scotiſtas, quære in l. Phyſ. diſp. 11. q. 7. cit. n. 107. in fine concluſimus dotem hanc ſubtilitatis non conſiſtere in aliqua qualitate phyſica beatis corporibus inhærente, ſed eſſe poteſtatem penetrandi omnia ex peculiari aſſiſtentia Dei auferentis impedimenta naturalia, quam Scoti ſententiam Lezana quoque l. c. amplectitur cum Arriaga, & aliis Recentioribus part. 2. to. 2. tract. *de Beatitudine hominis* diſ. 56. ſect. 2.

78 Tertio quæritur, an corpus glorioſum ſit agile, hoc eſt

Digitized by Google

eſt an habeat virtutem quamdam, qua corpus beatum celeriter, prompte, ac expedite cum dexteritate ſe moveat, agilitas enim deſcribitur a Scoto 4. d. 49. qu. 14. B. quod ſit in corpore beato habilitas ad prompte ſe movendum ſecundum locum ex perfectione virtutis motivæ animæ, & congrua diſpoſitione corporis. Affirmant communiter Theologi d. 49. cit. præſertim Scotus, D. Thomas, D. Bonaventura, & alii paſſim, quod deducunt ex pluribus Scripturæ locis, præſertim vero ex illo Sap. 3. *Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*, ubi Lyranus ait tamquam ſcintillæ per dotem agilitatis, quia corpus obediet ad nutum animæ quantum ad localem motum; & Iſaiæ 40. *Qui ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ut aquilæ volabunt, & non deficient, current, & non laborabunt*, quem locum declarans D. Hieronymus ait, Sanctos repneraſcere, & aſſumpto immortali corpore laborem non ſentire mortalium, ſed rapi in nubibus obviam Chriſto Domino. Difficultas modo eſt, unde hæc agilitas proveniat in corporibus beatis, & in quo conſiſtat: aliqui dicunt eam conſiſtere in quadam qualitate poſitiva, & ſupernaturali e Deo collata beatis, per quam prompte, & expedite ſunt ſua corpora celerrime movere, non ſolum motu progreſſivo ſed etiam ſimplici in omnem mundi partem juxta eorum beneplacitum, quia qualitas illa habet virtutem productivam impulſus ad nutum voluntatis eo modo, quo ignis excitatus ex pulvere tormentario producit impulſum in globo ferreo graviſſimo, quo mediante ad magnam diſtantiam cum maximo impetu projicitur; quam qualitatem dicunt immediate in anima reſidere, & non in corpore, quia etiamſi vocetur dos corporis, eo quod effectus ejus ſcilicet motus in corpore ſubjectetur; nihilominus cum proprium munus animæ ſit movere corpus vitaliter, & ad omnem loci differentiam, ideo immediate in ipſa hæc qualitas motiva eſt reponenda, & non in corpore, cui potius proprium eſt ab anima moveri. Hoc autem deducunt ex D. Aug. 13. de Civit. cap. 19. & ex D. Anſelmo de ſimilitudinibus cap. 51. ubi comparant hanc agilitatem beatorum illi, quam habent Angeli; & ex eo, quod nulla poteſt afferri difficultas, quin Deus talem qualitatem poſſit conferre beatis, & quod de facto contulerit, cum conformius naturis rerum ſit, ut motus fiat a vi, ſeu qualitate intrinſece motiva; ita Thomiſtæ quamplures, & præſertim Lezana, & Arriaga l. c. ex Recentioribus. Alii vero antiquiores dixerunt illam diſpoſitionem ex parte corporis eſſe aliquam qualitatem, per quam corpus redditur habile, ut moveatur ab anima ſecundum ejus virtutem motivam, & per illam qualitatem auferri ea, quæ modo impediunt, ne corpus faciliter moveatur ab anima ſine labore, unde auferetur gravitas, quæ impedit, & probant ex Auguſt. et. de Civ. Dei cap. 20. ubi dicit, quod tunc pondus grave corporis auferetur.

79 Hanc opinionem rejicit Scotus l. c. §. *Quarto videndum*, ubi probat hanc agilitatem non conſiſtere in qualitate aliqua poſitiva ſupernaturali corpori, vel animæ ſuperaddita, quia aſſignari non poteſt quænam qualitas ſit iſta facilitans ad promptum corporis motum ad omnem loci differentiam; illa enim qualitas non eſt cæleſtis, ut omnes concedunt; ergo vel eſt qualitas mixti, vel elementaris; ſed nulla talis poteſt dare corpori agilitatem, ut moveatur ad omnem differentiam poſitionis, & ad omnem locum, quia quælibet earum eſt naturalis, ideſt intrinſece ad unum determinata, quamvis beati id facere poſſint. Confirmatur, quia valde difficile eſt, quod una qualitas ſive ſupernaturalis habere poſſit virtutem ad impulſus tam diverſos, qui ad agilitatem requiruntur ſurſum, deorſum, ante, retro, & quaquaverſum producendos, nam illa qualitas neceſſario haberet inclinationem determinatam, ſicut aliæ formæ habent, ſiquidem charitas, quæ eſt perfectiſſima qualitas activa, & ſupernaturalis habet determinatam inclinationem ad actionem, vel operationem, & naturaliter omnis forma, quæ inclinat ad motum, inclinat ad determinatum motum; ergo non apparet, quomodo qualitas illa poſſit eſſe principium motus ad omne Ubi, ad quod corpus beati moveri poteſt. Tandem etiam quoque impugnat opinionem, quod talis qualitas corpori ſuperaddita ejus gravitatem tollat, quia quod maneat corpus hominis, & dominetur in eo terra, & tamen non maneat in eo gravitas, eſt omnino inconveniens, ſicut dicere, quod ſit Sol, vel aliud corpus cæleſte, & dominetur in ipſo terra; & quod non maneat gravitas manente terra, eſſet idem dicere, ſicut quod remaneret lapis, & non eſſet durus; non ergo apparet, quod per illam qualitatem tollatur gravitas; anima enim humana non perficit corpus hominis ita denſum, ſicut aurum non eſſet perfectibile ab anima, & ſic etiam ſi non haberet gravitatem, & alias qualitates naturales, non eſſet perfectibile ab anima. Tum quia, ut infra de reſurrectione dicemus, corpora in ſua integritate reſurgent, & cum qualitatibus connaturalibus ſuis, quarum una eſt gravitas, & hoc etiam concedunt Thomiſtæ citati, dicentes corpora beata ſua gravitate naturali non privari, quia illa eſt proprietas, & perfectio naturalis ipſorum, ſpectans quodam modo ad ipſorum conſtitutionem naturalem, ſed tantum accidentaliter, ut ait Scotus l. c. lit. K. declarans dictum Auguſtini, quod grave pondus auferetur.

80 Concludit itaque Doctor loco citato §. *Reſpondeo ergo* dotem agilitatis in beatis eſſe intenſionem, & perfectionem majorem virtutis motivæ cum amotione duplicis impedimenti corporis ad motum, & collatione bonorum ſpirituum vitalium, ſine ſupernaturali quocumque addito corpori, vel animæ; non enim oportet ex parte animæ, niſi quod virtus motiva ſit perfectior, & quod reſiſtentia accidentalis ex parte corporis tollatur, & utrumque poteſt fieri ſine ſupernaturali addito, quia quodammodo in anima virtus non ſit ſufficiens ad motum agilem, & celerrimum, hoc eſt quia vel eſt impedita a corpore, vel quia in ſe eſt diminuta; ſed cum eſt ſeparata, aut corpori glorioſo unita, intenditur ſicut virtus beati viſiva intenditur corpore glorioſo reſumpto; ac ergo etiam potentia motiva in anima intendi poteſt ad gradum perfectum, quod ſufficiat ad movendum corpus illud ſine fatigatione, etenim ex ſacris litteris, *corpus mortale aggravat animam*, nec tamen erit nova potentia, ſicut nec virtus viſiva in beato eſt alia potentia. Ex parte autem paſſi, ſeu corporis duplex impedimentum amovebitur, unum in ordine ad motum progreſſivum, quod eſt ex inflexibilitate juncturarum, nervorum, & tumore etiam muſculorum, quæ flexibilitatem idoneam ad talem motum impediunt; aliud impedimentum eſt in toto corpore, quod eſt repletum humoribus groſſis, & ſpiritibus, & caput fumoſitatibus, & aliis ſimilibus, quæ reddunt hominem pigrum, & ad veritatem humanæ naturæ non pertinent, hæc autem in reſurrectione amovebuntur, & ſpiritus boni & ſubtiles dabuntur corporibus glorioſis, per quæ reddetur corpus multum agile ad motum; ſicut patet per oppoſitum de corpore mortuo, quod efficitur gravius, non quia plus de quantitate, aut materia apponatur, ſed quia ſpiritus vitales corrumpantur, & humores groſſi inducuntur; ita diſcurrit Doctor l. c. quare agilitas in corpore beato oritur ex intenſione virtutis motivæ in anima, & ex remotione humorum craſſorum impedientium tam in juncturis, quam in toto corpore facilem, ac promptum corporis motum, ratio enim cur nunc corpus aliquod cum majori difficultate poſſit progreſſive moveri, eſt multitudo humorum in juncturis, & nervis, & fumoſitatum in cerebro exiſtentium, quæ hominem reddunt pigrum, & deſidem, unde corpora beatorum non carebunt gravitate connaturali competente perfecte mixto, ſed gravitate accidentali, & ſuperflua ab intrinſeco in eo intraſe, quæ proinde ad veritatem naturæ humanæ non pertinet, ut dictum eſt. Hoc etiam probari poteſt exemplo maximæ agilitatis, quam conſtat multos habere in hac ipſa vita mortali ex bona corporis diſpoſitione ad nutum ſuæ voluntatis, cum enim longe perfectior ſit diſpoſitio corporis beatorum, longe major beato concedi debet, unde ſuppoſito quod impedimentum gravitatis accidentalis tollatur modo jam explicato, nulla remanet difficultas in maxima agilitate ipſis concedenda, quem dicendi modum etiam ſatis probabilem judicat Arriaga l. c. Objectiones autem quaſdam vide ſolutas apud Hiquæum d. 49. cit. q. 14. in Commentario, & apud Brancatum d. 21. art. 4.

81 Quarto quæritur, an corpus glorioſum ratione agilitatis moveatur ſolum organice, vel aliter; pro cujus quæſiti intelligentia præmittit Scot. l. c. ſub B. verſ. *Tertio videndum eſt*, in homine motum organicum reperiri qui conſiſtit in hoc, quod corpus non movetur totum ſimul, ſed pars poſt partem, ut patet in motu progreſſivo, in brachii, vel cruris elevatione, una enim ejus parte mota, non ſimul alia movetur, ſed ſucceſſive, & hunc motum eſſe in homine experientia conſtat; an vero anima præter virtutem movendi corpus organice, habeat etiam virtutem movendi illud inorganice, nempe non partem poſt partem, ſed totum ſimul, ſicut cum quis lapidem movet, vel ſi Angelus totum hominem ſimul elevaret, & alio transferret, ait Doctor, non eſſe ita manifeſtum, id tamen quoque eſſe ſatis probabile, quia anima ex ſe habet potentiam ad ſe movendum de loco ad locum, non quidem progreſſive, & organice, cum partibus careat, ſed motu ſimplici, & tota ſimul; ergo poteſt etiam corpus ſibi unitum movere, non organice, motu ſimplici, & totum ſimul. Probatur conſequentia, ex hoc enim quod Angelus poteſt ſe inorganice movere, poteſt etiam hoc modo hominem, vel aliam rem corpoream movere, & ſimiliter lapis, quia motu ſimplici movetur, & inorganice, ſi deorſum deſcendit, hominem ſibi alligatum ſecum trahit, & motu ſimplici, ac inorganice movet. Hoc præſuppoſito inquit Doctor, & omnes Doctores conveniunt, certum eſſe corpora beata poſſe ſe movere localiter progreſſive, ſi enim ita ſe movere non poſſent, fruſtra eis agilitas concederetur, quæ reſpectu motus localis tantum exerceri poteſt, & hoc manifeſte colligitur ex locis Scripturæ adductis, quod: *ſicut ſcintillæ in arundineto* &c. & Sap. 3. *quod current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient*. Deinde ſubdit DD. poſſe etiam aſſeri, & ſatis probabiliter, quod corpora beata etiam inorganice, & motu ſimplici movebuntur, quia anima, ut dictum eſt, talem habet potentiam, non ſolum ſe movendi inorganice, ſed etiam corpus ſibi unitum, quam etſi circa mortale exercere non poſſit, poterit tamen, quando immortale reſurget, nam corpora beata adeo velociter movebuntur, ut eorum motus dicatur volatus, ut conſtat ex illo Iſaiæ 40. *Ut Aquilæ volabunt, & non deficient*; ergo poterunt tota ſimul, & inor-

inor-

Digitized by Google

inorganica moveri, quæ ratione D. Auguſtin. & Anſelmus loc. cit. dicunt corpora beatorum futura velocia, ſicut ſunt Angeli, & eorum agilitatem comparant illi, quam habent Angeli. Tandem ait Doctor lit. C. potentiam animæ ad motum proprium, & corporis, ſive organicam, ſive inorganicum, unam, & eamdem eſſe, quia numquam ponenda eſt pluralitas ſine neceſſitate, ſed non eſt neceſſe ponere duplicem virtutem motivam in anima reſpectu ſui corporis movendi, poteſt enim uterque motus ſalvari ponendo eamdem virtutem in anima, quæ utrumque efficiat, organicum quidem cum corporis activo etiam conſortio; inorganicum vero ſe ſola corpore mere paſſive ſe habente, ſicut ſi homo ad aliquem locum ab Angelo raperetur, aut ſi a gravi aenean deorſum traheretur, de quo alia plura apud Brancatum videri poſſunt art. 4. cit. §. 1.

82 Quinto quæritur, an corpus glorioſum ſit clarum. Conveniunt Theologi omnes corpora Beatorum poſt reſurrectionem habitura dotem claritatis. Ita D. Thomas, D. Bonav. Scotus, & alii paſſim 4. d. 49. & ita manifeſte deducitur ex Epiſt. ad Philipp. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*, & ex 1. Corinth. 15. *alia eſt claritas Solis, alia eſt claritas Lunæ, alia eſt claritas Stellarum; Stella enim differt a Stella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum*, & Sap. 10. dicitur de juſto, *& dedit illi claritatem æternam*, & idem ex Scripturis habetur alibi frequenter. In quo autem hæc claritas conſiſtat, Scotus d. 49. cit. q. 15. §. *Reſpondeo* inquit conſiſtere in perfectiſſimo colore cum refulgentia, ſeu in ſplendida manifeſtatione colorum in gradu excellentiſſimo ultra menſuram propriæ complexionis connaturalem, ac etiam in luce, ſi corpus humanum eſt lucis capax; quam limitationem addit, non quia negavit corpora beatorum eſſe lucida, ut ibi advertit Hiquæus cum Beſſolio, & Nicolao de Niſſa, ſed propter ſpecialem difficultatem circa hoc variantem, quia ſcilicet lux, & color de facto diſpoſitionem contrariam requirant in ſubjecto, unde corpora lucida de facto non ſunt colorata, nec lux, & color in eodem ſubjecto poſſunt ſimul induci ab agente creato, & in ſolutione ad 2. prin. probat, quod corpora beatorum non ſolum ſint perfectiſſime colorata, ſed etiam lucida, quia lux, & color in eodem ſubjecto abſolute non repugnant, niſi per comparationem ad actionem agentis creati, itaque claritas particularis, quam habebunt corpora beata, conſiſtit in qualitate aliqua poſitiva ſupernaturaliter a Deo illis conceſſa, quæ facit illa lucida, ita tamen, ut non ſolum videri poſſint, ut lucida, ſed etiam ut colorata perfectiſſimis coloribus, quos quiſque juxta ſuam complexionem habebit, ſed gradu perfectiſſimo; quia ut inquit Doctor, magis delectatur ſanius viſus hominis in pulchro colore corporis humani, quam in corpore luminoſo, & plus delectatur naturaliter in videndo faciem humanam bene coloratam, quam Solem; Corpora vero beatorum eſſe quoque lucida expreſſe deducitur ex Scripturis Sap. 3. *Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*, quem locum explicat Lyranus non ſolum quantum ad animam, ſed etiam quantum ad corpus, quod ſcilicet glorioſum reſurget quantum ad dotem claritatis corporis; ſic etiam habetur Matth. 13. *Tunc fulgebunt juſti ſicut Sol in regno Patris eorum*, & 1. Corinth. c. 15. c. ubi Apoſtolus mortuos reſurrecturos Soli, Lunæ, ac Stellis comparat, quæ quidem corpora lucida, & ſplendentia ſunt, & hunc locum unanimiter Patres omnes ſic explicant. Addendum tamen eſt ex Scot. l. c. & eſt communis Doctorum ſenſus, hujuſmodi claritatem inæqualem eſſe in corporibus beatis juxta majorem, vel minorem perfectionem beatitudinis animæ, ſicut & lumen gloriæ inæquale etiam eſt in Beatis juxta majorem, vel minorem perfectionem claritatis, & meritorum diverſitatem, unde concludit Doctor l. c. quod Beati non omnes erunt æque clari, etiam habentes ſimilem complexionem, ſed ſinguli ſecundum merita ſua, quod etiam expreſſe deducitur ex 1. Corint. c. 15. cit. ubi dicitur, quod alia eſt claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum, & quod ſicut Stella differt a Stella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum, quod quæſitum fuſius tractat Doctor diſt. 50. q. 6. an beatitudo corporum erit æqualis.

83 Sexto quæritur, an corpus glorioſum ita ſit lucidum, ut etiam ſit diaphanum, & tranſparens. Affirmant quamplures dicentes, quod lux non ſolum erit in extrema parte corporis, ſed in intimis etiam, ita ut reddat ipſas non ſolum lucidas, ſed etiam pellucidas, & tranſparentes apparentibus omnibus viſceribus, venis, arteriis, nervis, oſſibus, juncturis cum ſuis coloribus, figuris, menſuris, & proportionibus, quod dicunt expreſſe docuiſſe D. Auguſt. l. 2. de Civit. Dei 20. & l. 2. de Geneſ. contra Manich. c. 21. & D. Greg. 28. Moral. c. 3. & alios Patres, & rationem deducunt ex exemplo Solis, Stellarum, & Cœlorum, in quibus id reperitur. Congruentiam vero ex eo, quod quemadmodum lumen gloriæ informat animam in omnibus partibus corporis exiſtentem, ſic etiam hoc lumen corporeum conſentaneum eſt, quod omnes illas informet. Ita D. Th. 4. d. 44. q. 2. Paludanus q. 5. art. 2. Lezana, & Arriaga l. c. Suarez, Salas, Luſitanus, & plures alii. In negativam partem Scotus magis inclinat l. c. in ſolutione argumentorum propter repugnantiam corporis lucidi, & colorati, quæ ſunt impervia ad perſpicuitatem, & dicit lucem minus repugnare corpori glorioſo, quam lumen, quod recipitur in perſpicuo, hoc autem in ſuperficie eſt corporis lucidi; & ad auctoritatem D. Gregorii l. c. dicentis, quod patebit oculis corporalibus harmonia corporis glorioſi interior; reſpondet oculum glorioſum videre poſſe interiora, & fore ipſi perſpicua per poros, ſicut lynx dicitur a naturalibus videre, quæ poſt parietem ſunt, quod etiam docet Abulenſis in paradoxis 3. cap. 30. ubi ait corpus opacum intermedium non prohibere viſionem oculi glorioſi, qui proinde ut erit perſpicaciſſimus, videbit omnia interiora corporis glorioſi per poros ejus; Quamvis igitur aliquis Patrum exiſtimaverit corpora beatorum futura luminoſa, pervia, ſeu perſpicua, & diaphana; probabilius tamen eſt, non ſic futura, ſed lucida, denſa, & opaca, ut ait Brancatus diſp. at. cit. art. 5. & ratio eſt, quia corpora beata ratione claritatis in Scriptura comparentur corporibus lucidis, ac denſis, non vero luminoſis, ac perviis, ut enim conſtat ex dictis Matth. 13. comparantur Soli, *fulgebunt ſicut Sol*, & 1. Cor. 15. comparantur Soli, Lunæ, ac Stellis, & ſic reſplenduit corpus Chriſti in Thabor Matt. 17. omnia autem iſta ſunt corpora denſa, & opaca, quamvis lucida, non autem pervia, & perſpicua, ut patet; tum quia corpus perſpicuum non poteſt eſſe coloratum, ut patet de aere, aqua, & Cœlo, corpora autem beatorum erunt perfectiſſime colorata, ut conſtat ex dictis; ergo &c. Objectiones autem quaſdam vide ſolutas apud Brancatum l. c. & hanc ſententiam quoque docent D. Bonav. d. 49. cit. p. 2. art. 5. Richardus art. 4. q. 6. Soto p. 4. art. 8. Durandus d. 44. qu. 8. Abulenſis l. c. & plures alii.

84 Poſtremo conſtat ex dictis quatuor eſſe dotes corporis glorioſi, nempe Impaſſibilitatem, Subtilitatem, Agilitatem, & Claritatem, quæ dotes appellantur, quia de jure beatis debentur ratione beatitudinis animæ, & ſuorum meritorum ex ordinatione divina; & hic numerus quaternarius, ut docet D. Bonaventura diſt. 49. part. 2. quæſt. 1. accipitur ex illo Sap. 4. *fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundinete diſcurrent*, in fulgore claritas, in juſtitia impaſſibilitas, quia juſtitia eſt perpetua, & immortalis, in ſcintillæ nomine ſubtilitas, & in diſcurſu agilitas, ſufficientiam autem numeri hujus quaternarii alii accipiunt a cauſa finali, alii ab efficiente, alii a formali, & alii a cauſa materiali; quæ ultima eſt convenientior rationi, & auctoritati, ut ait S. Doctor ibidem; Corpus enim noſtrum ex quatuor elementis eſt compoſitum, & quia elementa ſunt imperfecta, quadruplicem habet ab eis defectum; ab aqua quæ eſt elementum humidum, & paſſibile, habet paſſibilitatem, & corruptionem; a terra vero habet obſcuritatem, quia eſt elementum opacum; ab igne animalitatem, quia calor conſumit continuo, ideo continuo indiget alimonia ciborum; ab aere vero habet infirmitatem, aer enim faciliime immutatur, & cedit cuilibet impellenti. Quoniam igitur iſti quatuor defectus debent per bona oppoſita removeri ad hoc, quod corpus ſit perfectum perfectione completa, ideo quatuor ſunt dotes; unde contra corruptionem ponitur impaſſibilitas, contra obſcuritatem claritas, contra animalitatem ſpiritualitas, ideſt agilitas, contra infirmitatem virtus, ſive penetrabilitas, ſcilicet ſubtilitas, & hæc ſufficientia inter omnes eſt convenientior, quia correſpondet auctoritati, & rationi; auctoritati quidem Apoſtoli 1. ad Cor. 15. ubi ſic ait: Seminatur in corruptione, reſurget in incorruptione, ecce impaſſibilitas; ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, ecce claritas; ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ecce penetrabilitas, ideſt ſubtilitas; ſeminatur animale, ſurget ſpirituale, ecce agilitas; unde Apoſtolus ſumit dotes per comparationem ad illos quatuor defectus, quos removent, & ſic etiam diſcurrit D. Auguſtinus de Civitate Dei cap. 20. Concordat etiam hæc ſufficientia rationi, dotes enim corporis beati dicuntur non omnes qualitates, ſed nobiles, & principales de novo ſuperadditæ datæ contra naturales defectus ſupra relatos, qui ex cauſis eius principalibus oriuntur, quæ ſunt elementa; ob idque ratio exigit, ut in hominis reſurrectione, & revocatione iſti defectus per illas perfectiones, & dotes tollerentur.

ARTICULUS SECUNDUS.

An ſenſus Beatorum habituri ſint oblectationes circa ſua objecta.

85 CONveniunt Doctores, ſenſus beatorum futuros integros, & perfectos, ac ad ſuum uſum expeditos; & habituros ſuum actum, & oblectationem circa ſua objecta, quantum attinet ad corporis beatitudinem, cum enim Beati habituri ſint corpora ſenſibus ornata cum perfectiſſimis organis, & ſpiritibus ad eorum uſum accommodatis, irrationabile prorſus eſt, quod eorum operationibus careant, & oblectationibus, quæ illas comitari ſolent. Confirmatur, quia illa beatitudo erit conſummata hominis fœlicitas, in tali autem beatitudine opus eſt totum hominem beari, quantum fieri poteſt; ergo non tantum ſecundum animam beari debet, ſed etiam ſecundum corpus, atque ideo debet etiam corporis ſenſus ſuum uſum, & voluptatem habere, quoniam pertinet ad corporis beatitudinem. Denique ſicut poſt reſurrectionem damnati in Inferno torquebuntur, non tantum quoad animam, ſed etiam quoad corporis ſenſus; ita etiam Bea-

Digitized by Google

Beati in Cælo non tantum quoad potentias animæ intellectuales lætabuntur, ſed etiam quoad ſenſitivas corporis, cum Deus in præmii retributionem minus liberalis non ſit, quam in peccatorum punitione ſeverus. Difficultas itaque ſolum eſt, an in omnibus futurus ſit aliquis uſus, & delectatio, & qualia eſſe poterunt pro eis ſenſibus objecta ad beatitudinem corporis pertinentia, de quo breviter in præſenti articulo diſcurremus juxta doctrinam ſcripturarum, & SS. Patrum, ne in hoc negotio ſatis nobis recondito aliquid temere proferamus, quia ut habetur Iſaiæ 64. & Corint. 2. *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparavit Deus diligentibus ſe.*

86 Primo certum eſt, & de fide, potentiam vegetativam nullum habituram actum neque generandi, neque nutriendi. Ita Theologi omnes, & præſertim Scotus noſter 4. diſt. 49. qu. 13. in ſolutione ſecundi principalis, ubi ait in corpore beati omnes potentias ſenſitivas adeſſe, licet non omnes erunt ſub actu ſuo; & illæ præſertim, quæ in actu ſuo imperfectionem habent comitantem, ut eſt potentia generativa, & nutritiva, & quidem de potentia generativa patet ex illo Matth. 22. & Lucæ 20. ubi Saducæi reſurrectionem negantes Chriſto, tamquam abſurdum, objecerunt, quod ſi aliqua mulier ſeptem viris ſucceſſive nupſiſſet, in reſurrectione litigium foret, cujuſnam illorum virorum uxor eſſe deberet: cui objectioni Chriſtus occurrens, reſpondit, *erratis neſcientes ſcripturas, in reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cælo*, ubi Gloſſa ordinaria inquit, cum connubia ſint propter filios, filii propter ſucceſſionem, ſucceſſio propter mortem, ubi non eſt mors, neque connubia erunt; ergo poſt reſurrectionem in patria non erit copulæ carnalis uſus, & ſic potentia vegetativa quoad nullum actum generandi ſub actu ſuo non erit. Quoad actum nutriendi probatur ſimiliter ex 1. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale*, ubi pariter Gloſſa ord. inquit, non dicit ſpirituale, quaſi corpus vertatur in ſpiritum, ut quidam putant; nam Chriſtus Lucæ 24. poſt ſuam reſurrectionem Apoſtolis dixit: *Palpate, & videte quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: ſed ſpiritale, quia ſpiritui plene ſubdatur, nec alimentis amplius egebit, ſicut corpus animale; & ita etiam hanc corporum ſpiritualitatem exponit, & explicat Doctor l. cit. dicens, quod corpus beatum erit quidam ſpirituale, non prout ſpirituale ſubſtantiam incorpoream, inſenſibilem, & quantitate carentem ſignificat, ſed prout indicat ſubſtantiam totaliter ſpiritui ſubjectam, ac ſine alimentis, id eſt, ſine cibo, & potu viventem per ſolam informationem, ac vivificationem ſpiritus, & ſic eundem locum paſſim Patres exponunt; nam Ambroſius inquit, animale corpus eſt, dum cibis ſuſtentatur, ut vivat, ſpirituale autem, cum nihil horum indigebit converſum in vitam. Theodoretus ait, animale vocatur, quod ab anima gubernatur, ſpirituale autem quod a ſpiritu regitur, & ita etiam diſcurrit Auguſtinus lib. 6. Geneſ. ad litt. cap. 24. & lib. 9. cap. 3. lib. 12. c. 8. dicens in reſurrectione Sanctorum corpus ſpirituale ab Apoſtolo appellari, non quia ſubſtantiam incorpoream ſit habiturum, ſed quia miris modis ad omnem facilitatem, & incorruptionem ſpiritui ſubdatur, & ſine ulla corporalium alimentorum indigentia ſolo ſpiritu vivificatur. Neque dicas etiam corpora damnatorum incorruptibilia eſſe, & alimentis non indigentia, atque ideo talem ſpiritualitatem non eſſe ſpecialem corporum beatorum conditionem. Negatur enim conſequentia, quia ut dictum eſt art. præced. declarando dotem impaſſibilitatis, valde diverſa eſt ſpiritualitas in corpore beati, & damnati, quia beatorum corpora, nedum erunt incorruptibilia, ſed etiam impaſſibilia ab agente corporeo, ſicut ſpiritus, non ſic erunt corpora damnatorum; & licet damnatorum quoque corpora vivent abſque alimentorum indigentia, corpus tamen eorum non erit ſpiritui totaliter ſubditum, ut ſpiritu præcipiante ſtatim obediat, ac moveatur, ſed ut ait Anſel. *de ſimilitud.* cap. 51. Malus tanto pœnarum pondere prematur, ut nec pedem quidem, nec manum, vel aliquid ſui corporis movere poſſit juxta illud Matt. 22. *ligatis manibus, & pedibus projicite eum in tenebras exteriores*; et anima beata ictu oculi quocumque voluerit ſe cum corpore conferat abſque ulla ejus reſiſtentia, ut ſupra diximus declarando agilitatis dotem.

87 Secundo loquendo de ſenſibus externis conveniunt Doctores potentiam viſivam actum ſuum habituram, & delectationem plurium objectorum, præſertim vero de claritate corporum beatorum, omnes enim Patres unanimiter docent claritatem illam adeo excellentem eſſe, ut oculi tantum immortales, & beati eam intueri poſſint, qua de cauſa in monte Tabor tres Diſcipuli Chriſti Domini fulgorem ſufferre non valentes in ejus transfiguratione procidarunt in facies ſuas, ut ait Chriſoſtom. in epiſt. 5. ad Theodor. delectabitur ergo valde potentia viſiva in aſpectu corporum beatorum, maxime vero Chriſti Domini, & Beatæ Virginis ejus Matris, quia horum pulcritudo maxima erit, & colligitur ex illo Job. 19. *In carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe*, & Iſaiæ 33. *Regem in decore ſuo videbunt*; unde Laurentius lib. 2. de diſcipl. & perf. att, quod oculus delectabitur in amabili Redemptoris aſpectu, cum videbit Regem in decore ſuo, gloria ornatum, ac in diademate redimitum, &c. & ſic etiam loquuntur D. Auguſtinus, Anſelmus, Nazianzenus, & alii PP. apud Salmaticenſes, Tannerum, Braucatum noſtrum, & alios paſſim. Eſt tamen aliqua difficultas, an omnes beati videbunt ſemper Corpus Chriſti, ac etiam aliorum beatorum ob maximam diſtantiam unius ab alio in vaſtiſſima illa, & ferme infinita mole Cœli Empirei, & maximum, quaſi infinitum numerum corporum beatorum, qui ſupponuntur non eſſe in Cælo penetrati, ſed extra ſe invicem; in qua difficultate varii ſunt modi dicendi, ut refert Arriaga tom. 2. tra. *de Beatitudine hominis* d. 57. ſect. 1. & Luſitanus tomo 3. *de Beatitudine* lib. 4. Aliqui enim exiſtimat, ut Tannerus, Chriſtum pro conſolatione Beatorum ſe replicaturum in multis locis, ut ſic beatos omnes recreet præſentia, ſi enim in hoc mundo pro fidelium utilitate in tot diſſitis locis replicatur in venerabili Euchariſtiæ Sacramento, tanto magis, pro eorumdem præmio, & conſolatione idem in Cœlo facere poterit. Alii vero, ut Arriaga l. c. dicunt corpus Chriſti elevatum eſſe divinitus ad producendas ſui ſpecies in quacumque diſtantia, quæ Chriſtum repræſentabunt cuilibet tam diſtincte, quam ſi eſſet in debita diſtantia, in qua naturaliter videri poſſet. Alii dicere, ut Poncius noſter qu. 7. *in fine*, quod fortaſſe diſpoſitio Cæli erit talis, & ſitus Beatorum, ut poſſit naturaliter Corpus Chriſti abſque replicatione locali, aut productione miraculoſa ſpecierum videri a quolibet Beato perfectius tamen vicinioribus, qui majoris meriti ſupponi debent. Verum ut ait Doctor diſt. 49. cit. q. 14. *in fine*, hæc eſt res parvi momenti, quia licet beati erunt in determinata approximatione ad Chriſtum, tamen non minuetur eorum beatitudo accidentalis, cum aliquantulum recedunt, quia recedunt ſecundum libitum ſuum, ſicut modo aliqui habent propinquitatem ad Regem in camera, vel atria in aula; videntur enim omnes, & ipſe Chriſtus etiam movetur in Cælo tam hoc, jam illuc, ad hoc enim dos agilitatis conceſſa eſt eis, & Ioannes ipſe Apocal. 14. id quoque inſinuavit, dum dicit Virgines comitari Agnum quocumque ierit; jam ergo hos jam illos ſua recreabit præſentia, & ipſis etiam Beatis liberum omnino erit cum voluerint accedere, vel recedere.

88 Tertio conveniunt etiam Doctores potentiam quoque auditivam actum ſuum in patria exercere poſſe, & habituram delectationes ſibi proportionatas. Ita præſertim Divus Thomas, D. Bonav. & Scotus l. c. in ſolutione ſecundi principalis, ubi inquit, quod de viſu nullus dubitat, nec de auditu, ſi eſt ibi ſonus, & poſſibilis multiplicari, & immutare auditum; & hoc ex variis Scripturæ locis expreſſe deducitur, ut Pſalm. 83. *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*, & Pſal. 148. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis, Exultationes Dei in faucibus eorum*, ubi Gloſſa ordinaria ait, qui in corde, & lingua non deſinunt laudare eum, a quo habent æterna; ergo audientur corporaliter voces faucium, ſeu corporales; idem legitur Apocalyp. 14. ubi gloria Paradiſi deſcribitur; *Et audivi vocem de Cælo, tamquam vocem aquarum multarum, & vocem, quam audivi ſicut cytharedorum cytharizantium in Cytharis ſuis, & cantabant quaſi Canticum novum ante ſedem, &c.* ubi Gloſſa ordinaria ait, & cantabant, id eſt, de integritate animæ, & corporis exultabunt, quod gaudium numquam eis veteraſcet, ſed eis ſemper eſt, ut novum; ubi etiam Lyranus de gloria animæ, & corporis totum illud caput exponit; & idem etiam repetitur Apocalyp. 19. *Poſt hæc audivi, quaſi vocem magnam turbarum multarum in Cælo dicentium alleluia, laus, gloria, & virtus Deo noſtro*, &c. & ita etiam paſſim diſcurrunt SS. Patres, præſertim Divus Auguſtin. lib. 22. de Civit. Dei c. 30. & Divus Gregorius lib. 8. Moral. c. 31. ubi ait, bene os riſu impleri dicitur, & labia jubilo, quia in illa æterna patria, cum juſtorum mens in exultatione rapitur, lingua in cantum laudis elevatur; ergo ſenſus auditus erit in actu ſuo, & cum delectatione ſui objecti. Eſt tamen difficultas quomodo hic gratiſſimus ſonus eſſe poſſit in Cælo, qui a Beatis audiri poſſit, nam ad voces, cantum, muſicem &c. requiritur ſonus, qui non niſi in aere formari poteſt, non autem in vacuo, aer autem non eſt in Cœlo empireo. Aliqui dicunt, ut Arriaga l. c. ſect. 2. Cœlum empyreum eſſe ſaltem quoad aliquam ſui partem fluidum, & flexibile ad modum aeris, & auræ cæleſtis, per quem Beati reſpirare, & voces formare poſſint, ſicut nos per aerem elementarem. Quam ſolutionem alii non admittunt dicentes, Cælos eſſe ſolidiſſimos, *& tamquam ære fuſos*, veluti adamantinos juxta illud Job. 37. etiam Empyreum, ſed quamvis in ſe ſit tale nihilominus, quoad uſum Beatorum, ita pervium, facile, & flexibile eſſe, in ordine ad habitationem, locutionem, vocem, reſpirationem, motum localem, &c. ac ſi aereum eſſet, vel alterius ſimilis naturæ, ſive hoc oriatur ex dotibus agilitatis, & ſubtilitatis ipſorum Beatorum, ſive ex alio ſpeciali dono Dei ipſis collato, vel ſaltem extrinſeca aſſiſtentia, & cooperatione cum ipſis. Ita Lezana l. c. quam ſententiam inquit conformem eſſe Scripturæ, Patribus, & Doctoribus, qui paſſim loquuntur de Cœlo, tamquam de Civitate quadam jucundiſſima, & commodiſſima ad vitam & habitationem, ad quod videtur hoc neceſſarium. Alii tandem dicunt, ut Poncius loco cit. quod ſine dubio erit ſubſtantia aliqua tenuis, & liquida inſtar aeris in Cœlo, qua replebuntur partes interiores corporis beati, quæ modo

unte

Digitized by Google

aere replentur, neque enim erunt vacuæ, & hac ſubſtantia mediante, voces formare poterunt, & invicem ſibi loqui. Quæ in re quid aſſerendum ſit determinari non poteſt, quia *nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.*

89 Quæſtio de olfactu, ſeu odoratu, quamvis aliqui dubitent, an ſit futurus ſub actu ſuo, & ſuam habiturus delectationem, ut Brancatus noſter ait l. cit. communior tamen, & probabilior opinio affirmant. Ita Arriaga, Lezana, Tannerus, Poncius, & alii, probabile enim eſt ipſa Beatorum corpora ſuaviſſimum odorem in Cœlis exhalaturæ, ut de multis etiam mortuis in hoc mundo legitur, & experientia conſtat de corpore Beatiſſimi Patris noſtri Sancti Antonii de Padua in Arca ibi aſſervato, & ſicut corpora damnatorum in Inferno teterrimum ſpirabunt fœtorem, ita probabiliſſimum eſt corpora Beatorum in Cœlis e contra ſuaviſſimum odorem efflare, quod quidem ex illa Eccleſiæ Antiphona deducitur ex Eccleſiaſtic. 24. deſumpta. *Sancti tui Domine florebunt, ſicut lilium, & ſicut odor balſami erunt ante te;* quamvis enim quoad primam partem de flore ſolum metaphorice ſumenda videatur, tamen quoad odorem nihil obſtat, quin etiam litteraliter intelligi poſſit, ſicut etiam plura alia Scripturæ loca, ut Cantic. cap. 1. *In odorem curremus unguentorum tuorum*, & cap. 4. *Odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata*, & paulo poſt: *Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris*, & Apocal. 5: *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno habentes phialas aureas plenas odoramentorum*, & alia plura ſimilia. Addunt etiam aliqui ipſam Cœli Empyrei ſubſtantiam hoc cœleſti odore a Deo imbutam fuiſſe pro beatorum ſummæ fœlicitate augenda, ut refert Lezana loc. cit. & Poncius inquit etiam verisimile eſſe illam ſubſtantiam tenuem, quam dixerat aeri correſpondere in Cœlo Empyreo, eſſe ſuavi, & fragrantiſſimo odore reſperſam. Nec obſtat, quod odor non niſi media reſpiratione percipi poſſit; quæ in Cœlis futura non videtur. Non obſtat, inquam, nam hoc argumentum probaret etiam beatos loqui non poſſe, ſiquidem etiam loquela fit per reſpirationem. Quamvis igitur non ſit reſpiratio in beatis futura eo fine, quo in nobis mortalibus, nimirum ad temperandum cordis calorem, & illum corrigendum, ad id enim neceſſaria non erit; erit tamen neceſſaria ad alias ſenſuum functiones exercendas, & præſertim pro locutione, & odoratione, ſicut etiam in nobis non datur ob ſolum cor refrigerandum, ſed etiam ut loqui poſſimus, & olfacere, ut ait Arriaga loc. cit.

90 Quinto de tactu negant aliqui poſſe habere in patria delectationes ſibi proportionatas, quia non erunt ibi venereæ delectationes ex Divo Hieronymo lib. 3. in Matth. pro reprobatione erroris quorumdam putantium in Cœlo futuras nuptias, ut qui in hoc mundo propter Deum uxorem unam dimiſerit, in alio centum accipiet, quia ſi in cæteris digna ſit retributio, in uxoribus appareret turpitudo. Ita Vulpes ex noſtris tom. 2. part. 2. diſp. 55. art. ult. Probabile tamen, & conveniens videtur, ut etiam ſenſus tactus futurus ſit ſub actu ſuo perfectiſſimo, non enim ſemper est imperfectione, aut ex neceſſitate ſit tactus, ut accidit in venereis, & ita expreſſe docet Divus Bonavent. diſt. 49. cit. part. 4. quæſt. 1. inveriſimile enim omnino videtur, quod ſenſus iſte per per totum corpus extenſus ſuo careat actu, & quod unus beatus alium tangere non poſſit. nam de facto Chriſtus poſt reſurrectionem expoſuit ſe Apoſtolis tangibilem, & palpabilem, & de facto S. Barnard. ſerm. 1. de Aſſumptione Virginis, caſtiſſima, & dulciſſima inter Filium, & Matrem oſcula, & amplexus admittit, & idem de aliis beatis inter ſe pie credendum eſt, cum ab eo ſtatu omnis inhoneſtas longiſſime abſit, & plane nemo negare poteſt beatos non ſumme delectari pedes Chriſti Domini oſculando, ac ejus Sanctiſſimæ Matris, & tandem id etiam ratio ipſa ſuadet, quia ſicut in damnatis ſenſus tactus viget, & cum actuali ſenſatione reperitur, ut magis corpora cruciari poſſint, ita a contra ratio poſtulat, ut quoque in beatis remaneat in delectationem, ut in omnibus totum corpus ſit fœlix, quod niſi per conjunctionem cum perfectiſſimis ſenſibilibus fieri nequit. Imo Scotus noſter addit, ut etiam Tannerus advertit, ipſum quoque Cœlum empyreum, alioſque orbes cœleſtes futuros materiam gratiſſimam tactus; & ita etiam paſſim docent SS. Patres, quorum teſtimonia apud Tannerum, Suarez, Arriagam, & alios Recentiores videri poſſunt, quare fatendum eſt ſenſum tactus etiam habere poſſe in patria delectationes ſibi proportionatas cum omni decentia, & honeſtate, & abſque omni periculo minimi motus inhoneſti, ut ſtatus illa poſtulat, ac etiam interdum hic evenit inter amicos, & conſanguineos.

91 Sexto de ſenſu guſtus dicunt aliqui facile intelligi poſſe etiam ſuam delectationem illi reſpondere, quæ conſtat non quidem in perceptione cibi, & potus, aut alimenti, ſed humoris cujuſdam ſuaviſſimi a Deo praſtituti, & faucibus, & palato beatorum, qui inſtar mannæ Hebræorum omnigenam varietatem ſaporum tribuat ipſis, & omne delectamentum, ſicut e contra in damnatis reperietur aliquod acriter crucians illos in ſenſorio guſtus, prout conſtat in divite Epulone, qui cruciabatur in lingua, nec opus eſt, ut ille guſtus ordinetur ad ſuſtentationem, aut concoctionem, ſicut ſi aer, quem nunc reſpiramus, haberet qualitatem ſapidam, ſine dubio illam experiri poſſemus, nulla interim ex eo ſecta concoctione, aut propria comeſtione, & nutritione. Ita Tannerus, Lezana, Arriaga, & alii Recentiores, qui etiam addunt delectationes quoque ſenſuum internorum, v. g. phantaſiæ, imaginativæ, & appetitus ſenſitivi, potentia generativæ excepta, in beatis futuras eſſe. Tum quia tales potentiæ erunt in corporibus beatis, ac per conſequens illarum operationes, quia per illas perficiuntur; ex quo etiam ſequitur futuras delectationes, quæ tales conſequuntur operationes, eo quod omnes potentiæ ſenſitivæ nobiliori modo poſſibili beatificari debent; Tum etiam quemadmodum in hac vita ex contemplatione intellectus, & delectatione voluntatis in viribus iſtis inferioribus oriri ſolet apprehenſio, & delectatio ſuaviſſima eorumdem objectorum, ut colligitur ex illo Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum*, multo potiori ratione id dicendum eſt in Patria contingere ex clara viſione, & fruitione Dei. Sed quamvis hoc additum de ſenſibus internis concedamus, ut ſatis probabiliter dictum; quod tamen dicitur de ſenſu guſtus omnino ſuperfluum eſt, & ſine ullo fundamento, quia nullus erit in Patria cibi, ac potus uſus, ut conſtat ex dictis ab initio articuli, nec conſequenter ullus guſtandi actus, ſed talis ſenſus in illo ſtatu ab operatione ſua manebit ſuſpenſus, quia ut habetur in Epiſtola ad Romanos c. 14. *Regnum Cœlorum non eſt cibus, non eſca, ſed pax, & gaudium in Domino.* Nec valet exemplum adductum de manna populo Iſraelitico ſubminiſtrata in deſerto, quia hoc factum fuit, non tantum ob guſtus delectationem, ſed etiam ob eorum ſuſtentationem & corroborationem, qua Beati non indigent. Et ſi aliquid urgeret, eſſent quædam Scripturæ auctoritates, quæ cibum, & potum beatis promittunt, ut illa præſertim Lucæ 22. *Ego vobis diſpono regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*, & quædam aliæ conſimiles, quæ omnes ſpiritualiter, & metaphorice intelligi debent, ut paſſim Patres exponunt, & refert Brancatus noſter art. 8. cit. unde in auctoritate adducta Inter litt. verbo *Edatis* ait; Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur, fruendo, ſcilicet, deſiderato ultim, & amato gaudio veri boni; & verbo *Menſam* inquit, menſa, quæ omnibus Sanctis eſt ad fruendum propoſita, eſt cœleſtis vitæ gloria.

92 Neque ex hoc, quod aliquis ſenſus in Patria non ſit habiturus oblectationes circa ſua objecta, ſequitur beatitudinem corporis eſſe imperfectam, & diminutam, uam D. Bonav. diſt. 49. cit. part. 2. art. 3. quæſt. 1. docet viſum tantum, & tactum ſub actu ſuo eſſe fruituros, alios vero ſenſus minime, licet de auditu rem ſub dubio relinquat, & adhuc docet hoc non obſtante beatitudinem corporis eſſe perfectiſſimam, imo exuberantem, quod ita declarat in ſolutione ad 3. principale de delectatione, quam ſenſus habere nequit, niſi in præſentia ſui ſubjecti; & inquit, quod delectatio eſt in ſenſu dupliciter, una per redundantiam, alia per objecti præſentiam; per redundantiam, ſicut quando anima eſt totaliter plena delectatione, ita inebriantur potentiæ ſentiendi, quod nullo modo quærunt, nec egent exterius delectari, & hæc delectatio erit præmium omnium ſenſuum, & omnibus, hanc autem delectationem non habent a ſe, nec ab actu ſuo, ſed ab actu animæ, & ideo non oportet, quod propter iſtam ſint ſenſus in ſuo actu. Alia eſt delectatio per objecti convenientis præſentiam, & quia duo tantum ſunt ſenſus, qui habent objecta glorioſa, ideo ſolum in duobus eſt, & hoc non eſt præmium, niſi valde accidentale, quia non magis glorioſus eſt ſenſus in illius præſentia, quam in abſentia. Ita Doctor Seraphicus diſcurrit loc. cit. de beatitudine corporis dicens, illam conſiſtere præcipue in delectatione per redundantiam, non autem per objecti convenientis præſentiam, & ideo non ſequi beatitudinem corporis eſſe imperfectam, & diminutam, ſi aliquis ſenſus non habeat delectationem per objecti convenientis præſentiam, quia delectatio prior erit præcipuum ſenſus cujuſque præmium, poſterior vero valde accidentale, quia non magis glorioſus eſt ſenſus in ſui objecti præſentia, quam in ejus abſentia; & ita etiam de hac beatitudine corporis per redundantiam diſcurrere videtur D. Anſelmus lib. de Similitud. c. 57. his verbis. In illa futura vita delectatio quædam ineffabilis bonos inebriabit, & inæſtimabili dulcedine ſui totos eos inenarrabili abundantia ſatiabit; quid dicam totos? oculi, aures, nares, os, manus, guttur, cor, jecur, pulmo, oſſa, medullæ, extra etiam ipſa, & cuncta ſigillatim membra eorum in communi tam mirabili delectatione, & dulcedinis ſenſu replebuntur, ut vere totus homo torrente voluptatis Dei potetur, & ab ubertate domus ejus inebrietur. Ita D. Anſelmus loc. cit. ad verbum diſcurrit de hac corporis beatitudine per redundantiam, quam nobis Deus participare dignetur.

DISPUTATIO XXVI.

DE INFERNO ET STATU DAMNATORUM.

1 IN præcedenti Diſputatione de Beatitudine, & gloria tam animæ, quam corporis, quam in Cœlo ſumma exultatione, & inæſtimabili dulcedine Beati conſequentur, tractavimus, ut homines ad divinæ legis obſervantiam, & ejuſdem præceptorum adimpletionem facilius, & promptius inducerentur. Nunc in præſenti Diſputatione de Inferno, & pœnarum acerbitate, quas ibi patientur ob eorum peccata damnati, agere decrevimus, ut peccatores talium pœnarum gravitate, & perpetuitate perterriti ab eis abſtineant, ſiquidem, ut refert adagium, oderunt peccare boni virtutis amore; oderunt peccare mali formidine pœnæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De Pœnis Inferni.

2 SUpponendum eſt in hac quæſtione cum fide Catholica contra quamplures Hæreticos dari Infernum, hoc eſt locum aliquem, in quo damnati cruciantur juxta eorum demerita, & peccata, ut pluribus Scripturæ locis manifeſte colligitur, ut ex Pſ. 6. *In Inferno autem quis confitebitur tibi*, & Pſ. 13. *Dolores Inferni circumdederunt me*, & Pſ. 18. *Erubeſcant impii, & deducantur in Infernum*, & Pſ. 48. *Sicut oves in Inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos*, & tandem ex illo Matt. *Ite maledicti in ignem æternum*, ac pluribus aliis conſimilibus: locus autem iſte vocatur Infernus, quia eſt in inferioribus terræ partibus circa ejus centrum, ut communiter docent DD. & SS. Patres, & præſertim Scot. noſter 4. diſt. 48. q. 2. L.

ARTICULUS PRIMUS.

Quibus pœnis crucientur damnati in Inferno.

3 PRimo conveniunt Doctores, & eſt de fide in Inferno dari pœnam vermis conſcientiæ, illaque damnatos cruciari, quæ ut ait Scotus 4. diſt. 46. q. 4. B, & diſt. 50. q. 6. Q, conſiſtit in triſtitia, & remorſu conſcientiæ, & peccatorum, ſequentium ſublati bonum commodi, ut etiam antea dixerat 2. d. 7. q. un. §. *Reſtat nunc*, ubi ait Angelos malos torqueri a vermi, qui eſt remorſus conſcientiæ, iſta enim pœna vermis eſt quædam triſtitia, & continuus conſcientiæ remorſus, quem habent damnati, quod ob tam levem ſatisfactionem, quam peccando habuerant, vitam æternam amiſerint, & tam graves pœnas incurrerint, quæ triſtitia erit plane valde magna, ſicut enim dolor in hac vita conceptus ob peccatum aliquod commiſſum, & periculum ob illud damnationis incurrendæ valde magnus eſſe ſolet; tanto major erit in Inferno, ubi nulla eſt redemptio, nec ulla ſpes bonum amiſſum recuperandi. Et hæc pœna vermis conſcientiæ colligitur expreſſe ex variis Scripturæ locis, ut Iſaiæ 66. in fine, ubi ait: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*, & idem habetur Marci 9. *Bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguetur*, quem Iſaiæ locum ita explicat D. Ambroſius in c. 5. Lucæ in fine his verbis: Vermis eſt, eo quod irrationabiliter animæ peccata mentem rei, ſenſumque compungant, & quædam exedant viſcera conſcientiæ, quæ tamquam vermes ex unoquoque naſcuntur, tamquam a corpore peccatoris; & ſic etiam exponit dictum Iſaiæ D. Hieronymus in illud cap. 66. in fine dicens, vermis autem qui non morietur, & ignis qui non extinguetur, a pleriſque conſcientia accipitur, peccatorum quæ torqueat in ſuppliciis conſtitutos, pro quo multa adducit Scripturæ loca. Adducunt præterea Patres, & Doctores, in Inferno dari non tantum pœnam vermis ſpiritualis, ſed etiam corporalis, quod etiam ex pluribus deducunt Scripturæ locis; præſertim vero ex Judith. 16. ubi habetur: *Dominus omnipotens vindicabit in eis, in die Judicii viſitabit illos, dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur & ſentiant uſque in ſempiternum*, quibus verbis expreſſe ſignificatur impios poſt judicium, & corporum reſurrectionem ſenſuros vermium pœnas in carnes; & idem habetur Iſaiæ 14. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadaver tuum, ſubter te ſternetur tinea, & veſtimentum tuum erunt vermes*, ergo poſt judicium præter pœnam vermis ſpiritualis erunt quoque corporei vermes carnes damnatorum rodentes; hinc D. Bernardus l. medit. cap. 3. inter alia damnatorum tormenta hoc quoque recenſet, quod vermes crudeles mordebunt intima cordis, ſubdens eſſe cruciandos etiam per vermem conſcientiæ.

4 Secundo conveniunt Doctores, & etiam de fide eſt in Inferno dari pœnam damni, illaque damnatos cruciari, quæ conſiſtit in carentia commodi, ſeu boni convenientis naturæ intellectuali, ut docet Scotus loc. cit. ubi ait diſt. 50. quæſt. 6. §. *Ad primam quæſtionem*, quod non eſt ſolum carentia boni convenientis naturæ intellectuali, quia ſic non eſſet pœna, ſed eſt carentia boni apti ineſſe, & convenientis quod debet ineſſe, non boni remoti, ſed propinqui, nec cum hoc tota eſſet illa carentia pœna, niſi eſſet noxia, & ideo oportet, quod ſit carentia involuntaria, & hac de cauſa pœna damni eſt omnium graviſſima in damnatis, quia accidit eis cum triſtitia, & deſperatione, & quoniam ſub genere commodi, ſeu boni convenientis naturæ intellectuali, quo damnati privantur, multæ ſpecies continentur, cum enim anima, & corpore ſint præditi, & per hoc eſſent capaces omnis commodi appetitui tam rationali, quam ſenſitivo convenientis, quamvis ſummum omnium commodum ſit beatitudo, ſcilicet viſio Dei, ejuſque fruitio, alia tamen adſunt commoda, quibus ratione corporis, & animæ damnati priventur. Unde in primis poſt judicium, & corporum reſurrectionem damnati habebunt pœnam damni omnium corporalium delectationum, quia in Inferno nullum adeſt objectum delectabile reſpectu ſenſus, quo ſpectat illud, quod Abraham diviti reſpondit: *Recordare fili, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala; nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris*, quibus verbis monuit omnia bona corporalia, quæ dives in vita habuit, converſa eſſe in mala. Deinde alia pœna damni, quam etiam modo patiuntur damnati in Inferno, eſt privatio omnium virtutum, non ſolum ſupernaturalium, ſed etiam moralium, habitus enim ſupernaturales dantur ad exercendum actus ſibi proprios, & ad animæ decorem, & ornatum, damnati autem nullum decorem ſupernaturalem habent, nec ullum actum ſupernaturalem elicere poſſunt, & cum turpiſſimis vitiis ſint undequaque fœdati, ut ait Gerſon. ſerm. 1. de omnibus Sanctis, omni virtute morali ſunt exuti. Tandem gravior pœna damni exiſtentium in Inferno eſt privatio beatitudinis, quæ proinde antonomaſtice dicitur pœna damni, quam in Inferno damnati patiuntur. Hoc autem conſtat ex pluribus Scripturæ locis, & præſertim ex illo Matth. 25. ubi electis dicitur: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum*, reprobis vero: *Ite maledicti in ignem æternum*, & ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti vero in vitam æternam, hæc autem in viſione Dei, ejuſque fruitione conſiſtit, ut dictum eſt diſp. præc. qu. 1. art. 1. ex Joan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*; ergo beatitudine damnati carebunt, quæ erit pœna damni omnium gravior, & ita etiam diſcurrit D. Aug. lib. *de ſpiritu, & anima* cap. 56. ubi poſt infinitas fere damnatorum miſerias numeratas ſubdit, Deum autem non videbunt, quod eſt omnium miſeriarum miſerius, quis enim dicere poteſt, quanta pœna erit non videre Creatorem rerum omnium, Redemptorem, & Salvatorem fidelium, Regem Cœli, & terræ, & Dominum univerſi, per quem ſumus, & vivimus; & ratio eſt, quia ut ipſe etiam D. Auguſt. ait lib. *de triplici habitaculo* cap. 4. ſi damnati Dei faciem viderent, nullam pœnam, nullum dolorem, nullamque triſtitiam ſentirent, cujus præſentia ſi in Inferno cum Sanctis habitantibus appareret, continuo Infernus in amœnum Paradiſum converteretur. Datur igitur in Inferno pœna damni, quæ eſt major cæteris, nam ut viſio divina, & fruitio eſt in beatis omnium bonorum radix, ita privatio ejuſdem viſionis, & fruitionis in damnatis eſt omnium malorum fons, & origo.

5 Tertio conveniunt etiam DD. in Inferno adeſſe ignem, & eo cruciari damnatos, ſive dæmones, ſive homines, & expreſſe deducitur ex pluribus Scripturæ locis, in quibus de tali igne fit frequentiſſima mentio, ut conſtat ex illo Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*, & pluribus aliis ſimilibus; conveniunt etiam nedum Scholaſtici omnes, ſed etiam Patres ignem Inferni non ſolum metaphorice, & ſpiritualiter intelligi, ſed etiam vere, & corporaliter, ut jam diximus lib. 2. ſent. diſp. 3. *de dæmonibus* q. 6. ab initio cum Scot. 4. d. 44. q. 2. & 3. eſto enim nomen ignis interdum in ſenſu alio myſtico ſumi poſſit, attamen loca Scripturæ, & Patrum adeo crebra ſunt, & ſæpius repetita, ut ibi dicebamus, ut non niſi de vero igne exponi poſſint juxta communem regulam Scripturas interpretandi, quod verba Scripturæ ſunt proprie intelligenda, ubi nullum ſequitur abſurdum; & probatur ex D. Aug. lib. 21. *de Civit. Dei* cap. 10. ubi quamvis dicat illam flammam, quæ refertur Lucæ 16. in qua cruciabatur dives ille, cenſeri poſſe ſpiritualem, ac metaphorice dictam, ſicut lingua, digitus, & humor, quem in linguæ refrigerium deſiderabat, aſſerit tamen illa verba Matth. 25. intelligi de igne corporeo, quo dæmones, & animæ alligantur, & cruciantur, cum inquit: *Dicamus, quamvis miris veris, tamen modis ſpiritus incorporeos poſſe pœna ignis corporalis affligi*, quod declarat exemplo animæ, quæ etiamſi ſpiritualis ſit, poteſt adhuc corpori alligari, tamquam forma, ut refert Doctor 4. d. 44. cit. in argumentis ad oppoſitum quæſtionis, ubi etiam affert teſti-

Digitized by Google

teſtimonium D. Gregorii 4. Dial. c. 30. dicentis, *ſi Diabolus, cujuſque Angeli cum ſint incorporei, corporeo ſunt igne cruciandi; quid mirum, ſi animæ antequam recipiant corpora, poſſint corporea ſentire tormenta?* Quibus etiam adducatur B. Juſtinianus de caſto connubio c. 16. Nyſſenus tr. de anima, & reſurrectione ante medium, Hugo de S. Victore c. 3. & 4. in Epiſt. ad Theſſalonicenſes, Origenes lib. 2 *Periarc.* c. 11. & alii Patres. Et quidem conjectura ex verbis Scripturæ allegatis eſt valde efficax, quoniam dubitari non poteſt, quin ignis, quo crucianda ſunt improborum hominum corpora, ſit corporeus, ut docet Auguſtinus l. c. Sed Scriptura loquitur, tamquam de eodem igne pro corporibus, & animabus excruciandis, cum dicitur Matt. 25. damnatis hominibus cum corporibus aſſumptis; *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis ejus*. Et quamvis Damaſcenus lib. 4. de fide cap. ult. neget ignem Inferni eſſe materialem, talſac hujus noſtri, & Ambroſius lib. 7. in Lucam cap. 14. explicet ignem Inferni per mœſtitiam delictorum, benigne ſunt hi Patres interpretandi, quod ſolum ab Inferno excludere conentur ignem noſtratem jugi materiæ ſubminiſtratione, & alimento indigentem, ille enim ſine alimento perpetuus erit; vel explicandi ſunt de effectu, quem ignis ille in ſpiritualis cauſat ſubſtantias, vel quod illum immaterialem vocent eo quod abſque pabulo duraturus ſit æterno tempore ad inſtar rei ſpiritualis.

6 Quarto hinc oritur dubitatio, ut dicebamus loc. cit. an ignis ille ſit ejuſdem ſpeciei cum hoc noſtro elementari. Et quamvis aliqui id negaverint, communiter tamen tenetur eſſe ejuſdem ſpeciei, & ita præſertim docent Scot. loc. cit. & D. Bonav. ibidem par. 2. q. 1. dicens ignem Inferni autem animas cruciantem, & dæmones, & poſt judicium etiam corpora, non ſolum eſſe corporeum, ſed etiam ejuſdem rationis ſubſtantialis cum igne elementari, licet diverſæ proprietatis. Quod & ex ipſa nominis ſignificatione conjectare licet, alioquin Scriptura verbo valde æquivoco uſa fuiſſet, & in ſignificatione nobis incognita; probabile ergo eſt quod ſit ejuſdem ſpeciei cum noſtro, quia nulla eſt neceſſitas illum ponendi diverſum. Neque obſtat; ut ibi dicebamus, quod ignis infernalis pabulo non indigeat, nam & in propria ſphæra etiam a Philoſophis ponitur alimento non indigere; nec minus obſtat, quod niſi ignis ſuapte natura ſublimiorem petat locum, cum facile ſit divinæ virtuti in infimo loco eum cohibere ad damnatorum cruciatum. Quare autem potius Deus voluerit uti igne ad cruciandos Dæmones, & animas, ut inſtrumento, quam aqua, aere, aut alia re creata, neque enim videntur potuiſſe affligi a lapide, vel Cœlo, ſi detinerentur ab illis definitive, & ab illis immutarentur objecti perpetuo, & cum tanta intenſione; jam qu. 6. cit. art. 3. n. 142. reſponſum eſt, quod volens Deus acerrime punire rebelles, & apoſtatas Dæmones, ſicut & obſtinatas animas, indeque ipſarum corpora, illud elementum ut inſtrumentum ad hoc magis aptum aſſumere voluit, quod in ſua actione reali, & phyſica eſt activius, & omnium calidiſſimum, & ad quam, cum agit in rem animatam, ſequitur in ſenſibus, ac etiam in voluntate, ſi tali potentia res illa prædita ſit, immutatio intentionalis dolorem cauſans vehementiſſimum; quoniam igitur inter omnia agentia creata ignis in tali acrimonia agendi cætera omnibus præcellit, congruum fuit, ut potius hac creatura uteretur in tali inferendo cruciatu tamquam inſtrumento, quam cæteris, quamvis enim exercendo actionem phyſicam urendi, & calefaciendi, ſpiritus non lædat, ut talis læſionis incapaces; attamen exercendo actionem intentionalem, quæ ſola eſt ſufficientes cauſativa doloris independenter ab actione priori, talem cauſat dolorem, ac ita vehementem in ſpiritibus, & anima a corpore ſeparata, qualem cauſat in anima conjuncta, cum priorem actionem adurendi in corpus exercet, ut magis conſtabit ex dicendis art. ſeq. declarando modum, quo poſſit corporeus ignis ſpiritus torquere. Quare falſum eſt, quod aſſumitur in ratione dubitandi propoſita, quod ſervata naturali rerum diſpoſitione potuiſſet Deus eamdem alligationem, ac determinationem diſponere cum æquali Dæmonum moleſtia pœnes quodcumque aliud corpus, ſive per modum loci, ſive per modum objecti; etenim in objectis dolorem offerentibus rebus animatis per immutationem intentionalem, nullum eſt acrius, ac moleſtius igne, quando eas adurit; ut ergo in vindictam peccatorum debitas pœnas damnati luerent, ad imprimendum in eis majorem, qui poſſit infligi dolorem ab objectis doloriferis in ſeria creaturarum, igne voluit uti ut inſtrumento, quoniam ad ipſius læſionem in rebus animatis major ſequi ſolet dolor tam in ſenſibus, tum in voluntate per actionem intentionalem, quam ad læſionem aliorum objectorum, ut l. c. dicebamus, & adhuc magis conſtabit art. ſeq.

7 Quinto eſt difficultas, an etiam ſit in Inferno tormentum nivis. Aliquæ circumferuntur revelationes, in quibus a nimio frigore ad nimium calorem dicuntur damnati tranſire, quæ fundantur in illo dicto Job c. 24. *De aquis nivium tranſibunt ad calorem nimium*, & videtur eſſe ſententia quorumdam Patrum D. Hieron. Petri Damiani, ac etiam D. Auguſtini lib. de triplici habitaculo c. 3. ubi ait, quod duo principalia ſunt Inferni tormenta, frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis, unde in Evangelio dicitur: *Erit ibi fletus, & ſtridor dentium*, fletus namque, & liquefactio oculorum ex calore naſcitur, ſtridor vero dentium ex frigore, a quibus duobus innumera pendent pœnarum genera, videlicet ſitis intolerabilis, pœna famis, pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna anguſtiæ, pœna tenebrarum, feritas tortoris, præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, vermis conſcientiæ, ignitæ lacrymæ, ſuſpiria, miſeriæ, dolor ſine remedio, vincula ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine, abſentia Chriſti quoad viſionem ejus, quæ ſola omnia prædicta ſuperat, & omnibus pœnis eſt intolerabilior, ita diſcurrit D. Auguſt. l. c. Quamvis hæc quæſtio ſit valde dubia, & pro utraque parte probabilis, veriſimilius tamen videtur, ut ait Arriaga diſp. 20. ſec. 5. cum Suarez, & aliis Recentioribus, non dari in Inferno nives, aut aquas, quia nec Scriptura de eis quidquam dicit, ſed ſemper de igne loquitur, nova autem elementa in Inferno ponere non debemus, ſine fundamento, cum per ignem ſufficienter damnati poſſint torqueri, & abunde ſint aliæ pœnæ cum igne compoſſibiles, quæ ibi recenſeri ſolent a Patribus; frigoris autem, & caloris dolores, niſi magna, & plura multiplicando miracula, ſimul cohærere non poſſunt.

Confirmatur, quia certum eſt ex allatis Scripturæ locis pœnam ignis numquam ceſſaturam, etiamſi fieret tranſitus ad frigus nivium, quia cruciatus ignis durabit æternus, & hoc bene deducit Scotus d. 44. cit. q. 3. ex illa petitione Epulonis: *Mitte Lazarum, ut refrigeret linguam meam*, nam ſi ab igne ad frigus tranſirent, non ſperaret Epulo ex aqua refrigerium, quia & in ea cruciandus fuiſſet, ſicut antea ab igne fuerat. Neque locus Job, qui pro parte oppoſita communiter adduci ſolet, ullo modo urget, non enim dicit Job, quod damnati *de aquis nivium tranſibunt ad calorem nimium*, ſed dicit: *Ad nimium calorem tranſibit ab aquis nivium, & uſque ad inferos peccatum illius*, unde locus ille Job non de damnatis intelligi debet, ſed de obſtinatis peccatoribus in hac vita, ut Arriaga advertit l. c. quod clare ipſa verba textus oſtendunt, nam poſt tranſitum ab aquis nivium ad nimium calorem imprecatur eis, ut uſque ad inferos pertrahat peccatum illorum. Et quoad ſtridorem dentium dicendum eſt illum etiam ex ira vehementi provenire poſſe, ac etiam ex quocumque alio vehementi dolore, & non tantum ex nimio frigore; præterquam quod in dæmonibus, qui dentes non habent, ſtridor proprie locum habere nequit, ſed tantum metaphorice. Nec tandem duo, vel tres Patres pro oppoſita ſententia ſufficientem faciunt auctoritatem, quia plures alii ſtant pro noſtra, cui Scripturæ magis favent.

8 Sexto ulterius quæri ſolet, an in Inferno ſint veræ tenebræ. Communior, & probabilior opinio affirmat, quæ deducitur expreſſe ex pluribus Scripturæ locis, ut Matth. 8. *Ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium*, & cap. 22. *Mittite eum in tenebras exteriores*, ubi Interlin. dicit, id eſt Inferni, quia hic interiores habet tenebras. Ita etiam Job c. 10. *Infernum appellat terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat*, ubi ait Gloſa. ordinar. hic flamma, quæ urit, illuminat, ibi urit, & obſcurat, ignis autem, qui non lucet ad conſolationem, aliquando lucet ad pœnam, quia eo illuminante, ut magis doleant, videbunt in pœna ſequaces ſuos, quorum amore deliquerunt, & D. Hieronymus in idem c. 10. Job, inquit, quod terram inferorum deſcripſerit, nulli dubium eſt, tenebroſa eſt, ut dixi, velut carcer, in quem peccatores, & impii, qui lucem odio habuerunt, ut tenebrarum filii contruduntur, & D. Gregorius l. 9. Moral. c. 46. explicans illud *tenebras exteriores* ait, ſi ignis, qui reprobos cruciat, lumen habere potuiſſet, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur, & c. 48. inquit, ibi ignis, qui cruciat obſcurat, flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit, idem etiam confirmat Damaſcenus, Petrus Damianus, Baſilius, & alii Patres, ac demum Judas Apoſtolus in ſua Canonica dæmones appellat *ſub caligine vinculis æternis deſtinatos*. Dices, flamma lucem cauſat, & lux cum flamma eſt ſemper neceſſario connexa, ut ejus naturalis effectus, cum ergo in Inferno maxima ſit flamma, maxima quoque ibi erit lux. Reſpondet Arriaga l. c. ignem in materia denſa, qualis eſt in inferno, vix aliquam excitare lucem, & præſertim poſt univerſale judicium locus ille corporibus humanis ita plenus erit, ut non habeat flamma corpus diaphanum, per quod diffundi poſſit, & inter damnatos incluſa nullam lucem excitabit. Sed brevius alii dicunt Deum eam miraculoſe impedire ad majorem damnatorum confuſionem, & ſupplicium.

9 Poſtremo quæritur. Quænam aliæ pœnæ ſenſus reperiuntur in inferno. Communis Patrum, & Theologorum ſententia eſt nullum in hac vita poſſe ſcire diſtincte, & adæquate quænam, & quot ſint damnatorum pœnæ, niſi a Deo revelante eas percipiat. Ita D. Auguſt. lib. *de triplici habitaculo* cap. 1. ubi poſtquam dixit nullum in hac vita degentem poſſe bona regni cæleſtis dicere, intelligere, vel cogitare, poſtea de pœnis inferni loquens ita diſcurrit: Mala autem inferni dicere, vel cogitare, ut ſunt, nemo poteſt, peiora quippe ſunt valde, quam cogitantur, & poſtquam dixit neminem dicere poſſe, vel cogitare mala inferni, ut ſunt, & poſtquam multis gloriæ cæleſtia bona enarravit in genere, e contra per antitheſim de pœnis inferni ita diſcurrit: locus inferni plenus eſt tenebrarum, diſcordiæ, odii, ſtultitiæ, mi-

ſe-

Digitized by Google

feriæ, turpitudinis, amaritudinis, offenſionis, doloris, aduſtionis, ſitis, famis, ignis inextinguibilis, triſtitiæ, vindictæ perennis, & omnis ineffabilis mali, quod nec dici, nec cogitari poteſt, & paulo inferius tandem ſubdit, quod in inferno nihil invenitur, quod deſideratur, nihil videtur, nihil ſentitur, niſi quod diſplicet, niſi quod offendit, niſi quod cruciat, & concludit, quod omne malum abundet in carcere diaboli, & nullum bonum. Et D. Bernardus lib. 5. *de Conſiderat.* c. 12. xiſ, maximum damnatorum tormentum ſore liberationem a pœna optare, & toto affectu ad eam conari, & tamen non obtinere, & ita diſcurrit; quid iniquis voluntatibus tam contrarium, & adverſum, quam ſemper conati, impingere ſemper, & fruſtra. Væ oppoſitis voluntatibus ſolam ſuæ proſecto aversionis referentibus pœnam. Quid tam pœnale, quam ſemper velle, quod numquam erit? Quid tam damnatum, quam voluntas addicta huic neceſſitati volendi, nolendique, ut ad utrumlibet jam, ſi cui, nonniſi perverſe, ita nonniſi miſere moveatur, in æternum non obtinebit, quod vult, & quod non vult in æternum nihilominus ſuſtinebit. Ita diſcurrit de pœnis inferni Bernardus loc. cit. & ſic paſſim loquuntur alii Patres, quorum teſtimonia copioſe refert Brancatus noſter diſp. 25. cit. xr. 7. & 16.

ARTICULUS SECUNDUS.

An, & quomodo ignis corporeus agere poſſit in ſpiritus.

10 CErtum eſt, ut diximus lib. 2. diſp. 3. c. qu. 6. ab initio & in hoc omnes Doctores conveniunt, quoniam hæc apud nos in cruciatu ignis reperiuntur, ſcilicet, læſio in corpore, quod aduritur, dolor in ſenſu tactus, dolor item, & fuga in appetitu ſenſitivo, & tandem fuga, & triſtitia in voluntate rationali, quæ eſt diſplicentia de malo, quod corpus patitur, certum eſt, inquam, in præſenti dæmones, & animas ſeparatas ab igne ſenſibiliter non cruciari, quaſi corpoream læſionem ab eo patiantur, aut dolorem ſenſibilem, qualem homo patitur in ſenſu tactus, & in appetitu ſenſitivo, cum enim ſpirituales ſint, & incorporei, non ſunt talis læſionis capaces, nec enim poteſt ſpiritualis ſubſtantia calefieri, aut in partes dividi, vel conſumi, ſicut corpus, nec pariter dolorem ſentire, cum ſenſus non habeat, nec denique dolorem ſenſibilem appetitus, cum eo careat, ex quo tandem deducitur nec dæmonem, nec animam ſeparatam quoad hæc eo modo ab igne torqueri, quo anima cruciatur, dum eſt in corpore, aut homo ipſe ex anima, & corpore conſtans, qua de cauſa ad id declarandum varii dicendi modi ſunt excogitati, quos exacte, & ſingillatim loc. cit. examinavimus, & hic breviter repetemus pro integritate, & complemento hujus diſputationis.

11 Primo quæritur, an dæmones, & animæ ſeparatæ ſolum per apprehenſionem crucientur, qua ignem apprehendunt, ut ſibi diſconvenientem, & nocivum. Affirmant aliqui, quod probeat ex D. Greg. cit. 4. Dial. dicente ſpiritum torqueri ab igne videndo tantum, & aſpiciendo, cum inquit, *ex patitur, quod videt, & quia cruciari ſe reſpicit, cruciatur.* Confirmatur ex Avicen. 9. Metaph. cap. 7. ad finem, ubi exemplificat de ſomnio, quod aliquis interdum magis cruciatur in ſomnio, ex apprehenſione phantaſtica alicujus rei diſconvenientis, quam effingeretur in vigilia ex reali præſentia ejuſdem. Tandem poteſt dæmon ſimpliciter complacentia gaudere de re impoſſibili apprehenſa, ut poſſibili; ergo pariter triſtari poterit de igne, ut nocivo apprehenſo, etiamſi reipſa ſibi nocivus non ſit. Hic dicendi modus, qui Ægidio Rom. tribuitur, non ſalvat verum, & realem cruciatum ſpirituum, ac animarum per ignem, & ideo a Soto refellitur 4. d. cit. qu. 2. ab initio §. *Hic dicitur*, quia apprehenſio illa aut eſt vera, aut falſa; ſi vera, opus eſt aſſignare modum illius diſconvenientiæ, quod non apparet poſſibile, nam ex natura ſua ignis non eſt contrarius, nec offenſivus ſpiritus, nec minus poteſt eſſe diſconveniens, in ratione objecti, ſed potius conveniens, objectum namque ut objectum eſt conveniens potentiæ ut potentiæ; non eſt igitur ignis ei diſconveniens, nec diſconvenientia realis, neque objectiva. Si vero falſa eſt illa apprehenſio, ſequitur primo, quod non ab igne, ſed a ſua falſa æſtimatione cruciatur, quod eſt inconveniens, quia ſicut nullus falſa opinione eſt beatus, ita nullus eſt falſa opinione miſer, ex Auguſtino. Deinde vel falſa illa æſtimatio eſſet a Deo, vel ab ipſo Angelo, non primum, quia tunc Deus directus immediate cauſa talis deceptionis, neque ſecundum, quia ex Dionyſio de divinis nominibus naturalia in eis ſunt ſplendidiſſima, ergo poſſunt apprehendere naturaliter ignem eis non eſſe diſconvenientem. Denique juxta hanc opinionem dicendum eſſet, ſolum phantaſtica imaginatione ſpiritus ab igne torqueri qualiter homo torquetur in ſomno ex apprehenſione alicujus mali, quod imaginatur, at hoc plane non ſalvat modum loquendi Scripturarum, & Patrum, nam Lucæ 16. & Apocal. 14. ignis ille dicitur cruciare, Matt. 3. comburere, 2. ad Theſſal. 1. dare vindictam. D. Greg. ignem iſtum appellat *non phantaſtica imaginatione, ſed uſtione ſolida cruciantem* D. Auguſt. loc. cit. *cruciantem veris modis*, Cyrillus *urentem, & conſtrementem*, Cyprianus, & Juſtinianus *cruciantem, & cremantem*, ac Iſaias tandem c. 33. *ignem devorantem.*

12 Neque rationes in oppoſitum urgent, ut l. c. dicebamus, non quidem prima ex auctoritate D. Gregorii deducta, etenim in illo eodem loco, ne videretur eo loquendi modo docere, ſola apprehenſione ignem infernalem rebelles ſpiritus cruciare, addit quod *anima non ſolum videndo, ſed etiam experiendo incendium patitur.* Neque ſecunda ratio, quia ignis infernalis ex eodem D. Gregor. non phantaſtica imaginatione, ſed ſolida uſtione ſpiritus cruciat; neque exemplum Avicennæ de ſomnio eſt ad rem, alioquin tormenta illa vera non eſſent, ſed ſomniata, tum quia cum imaginatio ſit potentia corporea, & ſenſitiva, neque in Angelo, neque in anima ſeparata ſiunt imaginariæ viſiones, ſicut in anima conjuncta ſomniente, & ad ſummum dici poſſet animam ſeparatam eo modo ab igne torqueri, quatenus cognoſcit ſe ad corpus redituram poſt diem judicii, & tunc vehementer paſſuram, a quo timore vehementer triſtatur. Ad ultimum negatur conſequentia, vel enim dæmon triſtatur de igne apprehenſo, ut propriæ naturæ diſconveniente abſolute, vel ex hypotheſi; non primo modo, ſiquidem talis error in intellectum angelicum cadere nequit circa naturalia ſplendidiſſimum, ſecundus vero modus ſufficeret ſolum ad inducendam ſimplicem diſplicentiam de igne apprehenſo, ut nocivo tantum ex hypotheſi, hæc autem ſatis non eſt ad explicandam acerbiſſimam ignis pœnam a Scripturis, & Patribus inſinuatam.

13 Secundo quæritur, an ſpiritus crucietur ab igne per aliquem habitum receptivum paſſionis: affirmant aliqui dicentes Deum imprimere ſpiritibus, & animabus ſeparatis qualitatem, qua redduntur capaces ignei ardoris formaliter cruciantis. Ita Henricus quol. 8. q. 34. Sed hunc etiam dicendi modum refellit Doctor l. c. §. *Aliter dicitur*, quia vel hæc qualitas eſt corporea, vel ſpiritualis, ſi corporea, eadem ratio eſt de ipſa, ac de qualitate ab igne producenda, quia æqualis repugnantia eſt utrobique ſuſcipientis ad ſuſceptum: ſi vero ſpiritualis; ergo non per illam magis eſt paſſum proportionatum corpori, ut agenti, quam eſſet prius. Confirmatur, quia dato etiam, quod per qualitatem ſuperadditam redderetur ſpiritus capax corporeæ calefactionis; non ob id fieret capax doloris, & corporeæ ſenſationis, hæc ſiquidem ſupponit temperamentum, cujus deſtructiva eſt qualitas dolorifera ab objecto diſconvenienti cauſata, quod quidem temperamentum in Angelis locum non habet. Dixerunt aliqui apud Durandum 4. d. 44. q. 21. ſaltem in anima humana, dum a corpore ſeparatur, remanere potentias ſenſitivas ſaltem inchoatas, quibus ſenſibiliter pati poſſit, quod & probabile putat Coninchius diſp. 12. *de Purgatorio* dub. 3. num. 32. quia ſicut anima conjuncta corpori patitur dolorem mediante corpore, ita etiam ſeparata, quia in ea remanent potentiæ ſenſitivæ ſaltem inchoatæ. Sed hoc etiam rejecimus qu. 6. cit. xr. 1. quia proximum ſuſceptivum ſenſationis, & ratio ſuſcipiendi non eſt in anima, vel ſiquo præciſe in anima, nec formæ mixtionis in organo, ſed forma totius compoſiti ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio eſt proxima ratio recipiendi ſenſationem, & ideo illa forma totalis eſt potentia ſenſitiva, & totum conjunctum ex anima, & parte corporea eſt organum vivum, quod afflictionem ſentit, & patitur dolorem, unde nec cadere ab anima ſeparatum hac ratione dolorem ſentit, nec anima a corpore ſeparata, quia non datur in eis organum vivum quod ſolum eſt capax ſenſationis, & doloris. Angelus autem, ſeu anima ſeparata cum habitu illo extrinſecus impreſſo aliquod unum vivum non facerent, ſed tota vita ex parte unius tantum ſe teneret; ergo &c. Tum quia quando etiam hoc totum concederetur de anima ſeparata, ut Coninchius contendit, adhuc tamen in Angelis locum habere non poteſt. Deinde arguit Doctor contra eamdem ſententiam, quia habitus non eſt potentia, & quo ſimpliciter poſſumus, ſed quo aliqualiter poſſumus, ſive conſideretur, ut activus, ſive ut paſſivus, id eſt, ut complens potentias, vel activam, ſed paſſivam; ergo ſupponit potentiam; cum ergo nulla talis potentia paſſiva ſit in Angelo, vel anima ſeparata ad pati ab agente corporeo, conſequentes eam non recipit ex illo habitu, prout diſtinguitur a potentia. Tandem arguit Doctor, quia ſi mediante illo habitu pœna reciperetur in Angelo, ſcilicet calor, ſequitur quod ipſe habitus, & non Angelus, vel anima, eſſet primum, & immediatum ejus objectum, imo Angelus nec mediatum eſſet ſubjectum, quia ſupponitur quod ex ſe ad talem formam nullam habeat capacitatem, neque per habitum redditur capax, quia calor iſte eſt extenſus, ut a cauſa materiali producitur, Angelus autem eſt inextenſus, cum non habeat partes, neque per talem habitum ſit extenſus.

14 Tertio quæritur, an ignis cruciet ſpiritus obedientialiter producendo in eis qualitatem ſpiritualem eorum naturæ repugnantem, & loquuntur aliqui, fœdantem, & deturpantem eorum ſubſtantias, ex qua fœdatione, ac deturpatione dæmones maximam concipiunt triſtitiam, apprehendentes illam, ut diſconvenientem propriæ naturæ, quam ſententiam refert, & impugnat Durandus loc. cit. & poſtea amplexi ſunt Suarez, Malonius, Peſantius, Arriaga, Zumel, & alii Recentiores, dicentes poſſibilem eſſe divinitus qualitatem aliquam ſpiritualem fœdantem Angelum, ac male afficientem, & ad hanc in Angelo producendam ignem elevari, & in ejus qualitatis diſſonæ cognitione conſiſtere formaliſſime pœnam, ſeu tormentum dæmonum, quam ultimo conſequetur

Digitized by Google

tur ex parte voluntatis. Fundamentum hujus ſententiæ eſt, quoniam hæc optime explicat, quo modo ſpiritus vere, & realiter, & non tantum ficte, & per apprehenſionem torqueatur ab igne corporeo, ſicut enim homo torquetur a calore, & frigore, quia eſt qualitas ſibi contraria, & quia hic calor producitur ab igne, & frigus a nive dicitur merito cruciari igne, aut nive, eodem modo Angelus torquebitur ea qualitate ſibi contraria, vel diſſona, & quia eam producit ignis, dicetur merito ab igne torqueri. Quod autem ignis per potentiam obedientialem elevatus talem qualitatem ſpiritualem producere poſſit, nulla eſt repugnantia, quia materiale, ut eſt inſtrumentum Dei, poteſt elevari ad producendam qualitatem ſpiritualem, & ſupernaturalem, ut aqua ad producendam gratiam in Baptiſmo. Et tandem, quod dari poſſint qualitates ſpirituales ſubjecto ſpirituali contrariæ aa ao conſtet, quia ſicut ſe habent qualitates materiales ad ſubjectum materiale, ita ſpirituales ad ſpirituale; ergo ſicut ex eis aliquæ ſunt conformes, & gratæ ſubjecto materiali, ut auditui muſica, palato dulcedo &c. aliæ vero contrariæ, & diſſonæ, ita ex iſtis aliæ erunt bene afficientes ſubjectum ſpirituale, aliæ vero male.

15. Sed hunc dicendi modum, quamvis inter Recentiores ſatis plauſibilem, jam late impugnavimus quæſt. ſexta citat. articul. 2. quia in primis talis elevatio non eſt poſſibilis ex parte principii, ſiquidem ut dictum eſt diſputat. 7. Phyſ. quæſt. 6. articul. 5. vel non datur potentia activa obedientialis in rebus creatis, ſed tantum potentia paſſiva, ut tenent communiter Thomiſtæ, & Scotiſtæ, vel ſi datur, hæc non datur in quolibet ad quodlibet, ſeu ad quemlibet effectum producendum, ſed tantum aliquem, ad quem ex ſe ſit aliquo modo ſaltem remote proportionata, atque ideo non videtur elevari poſſe quæcumque creatura ad quemcumque effectum improportionatum producendum, unde ſicut hac ratione negamus aquam elevari poſſe per potentiam obedientialem ad producendam phyſice gratiam, quæ eſt accidens ſpirituale, ita pariter in propoſito negandum eſt ignem aſſumi poſſe per modum inſtrumenti ad producendam qualitatem ſpiritualem Angelos cruciantem. Deinde difficile etiam eſt intellectu, quomodo talis qualitas ſit diſconveniens, repugnans, ac contraria Dæmoni, nam illi nullum videtur afferre poſſe nocumentum, ſicut affert nimius calor corpori, intelligibile enim eſt, quod ſit diſconveniens naturæ ſpirituali ſecundum ſe, ſi eam non diſponit ad corruptionem, vel non eſt corruptiva alterius qualitatis convenientis, & naturalis, ut in qualitatibus dolorificis ſenſus contingit. Nec minus apparet, in quo talis qualitas Angelicam ſubſtantiam fœdaret, ac deformaret, vel enim ſermo eſt de pulchritudine naturali, vel ſupernaturali per gratiam, ſupernaturalis nequit eſſe, quia dona ſupernaturalia dæmones per peccatum amiſerunt, naturalia vero manſerunt integra ex Dionyſio de divin. nomin. caput tertio. Tandem falſum eſt, quod ajunt Suarez, & Arriaga hanc ſententiam inter omnes clariorem eſſe, & per ipſam optime declarari modum loquendi Patrum, & Scripturarum de cruciatu ſpirituum per ignem, nam in primis non ſalvat, quare potius Deus uti voluerit inſtrumento ignis ad cruciandos ſpiritus, quam aqua, vel alia re creata, quoniam ſi ignis non eos affligit, & cruciat quatenus calidus, ſeu calorem imprimens, ſed aliam qualitatem ſpiritualem, per modum inſtrumenti, non plus valebit ignis ad talem operationem, & effectum producendum, quam aliud quodcumque corpus, & æque bene potuiſſet Deus uti omnibus aliis rebus creatis per modum inſtrumenti ad producendam hanc ſpiritualem qualitatem in Dæmonibus, ſiquidem ex natura rei majorem non habet connexionem cum igne, quam cum cæteris rebus, & elementis, cum ergo hæc ſit præcipua difficultas, quæ alias vexat ſententias, plane hæc non erit cæteris clarior. Neque etiam melius cæteris ſalvat dicta Patrum, & Scripturarum de cruciatu ſpirituum per ignem, cum enim ignem Inferni appellant *urentem*, & *cremantem* ſpiritus, plane ſignificant, quod agat in eos actione corporea, & impreſſiva caloris, & ardoris, vel ſaltem talis qualitatis, quæ majorem habeat cum igne connexionem, quam cum cæteris corporibus, at quoad impreſſionem ſpiritualis illius qualitatis, quam illi comminiſcuntur, ignis non habet majorem vim in ſpiritus, quam alia corpora habeant; ergo neque ea opinio ſalvat melius aliis dicta Patrum, & Scripturarum in hac materia; de quo alia plura vide loc. citat. & alias quoque impugnationes apud Hiquæum diſtinct. 43. citat. quæſt. 2.

16 Quarto quæritur, an ſpiritus crucientur ab igne per alligationem eorum alicui corpori a Deo factam. Affirmat noviſſime Coninchius diſputat. 11. de purgatorio dubius tertius citat. numer. 33. ubi ait, quod ſicut anima informans corpus propter mutuam ſympathiam, neceſſario cum dolore quodam percipit qualitates, quæ corpus male afficiunt: Ita Deum ſupernaturaliter poſſe eam ſeparatam alicui corpori alligare, quod a ſe nullo modo ſeparari poſſit, & quorum Deo ſingulariter concurrente ſimilem aliquam ſympathiam habeat, ſicut habebat prius cum eo, quod informabat, nulla enim apparet hic implicantia, vel ratio negandi. Unde fiet, ut eodem modo percipiet qualitates impreſſas huic corpori ſicut prius percipiebat productas in corpore, quod informabat. Quare ſi Deus eam ita alliget alicui corpori, in quod ignis aget, eodem modo ejus acrimonia torquebitur, ac ſi eſſet in proprio corpore. Et hoc ait inſinuari a Div. Gregor. libr. 4. Dialog caput 29. illius verbis: *Colligere ex dictis Evangelicis poſſumus, quia incendium animam non ſolum videndo, ſed etiam experiendo patiatur*, & ſubdit ad hoc opus non eſſe, ut qualitas ab igne producta in illo corpore poſſit illud corrumpere, quia damnatos poſt diem judicii eodem modo torquebit, quo torqueret in hac vita, & tamen nullo modo eorum corpora corrumpet. Quod autem aſſerit de animabus, ait pariter de Dæmonibus poſſe dici, pro qua opinione citat etiam Henriquez, quam ait ſe cum viris doctiſſimis contuliſſe, & ab eis approbatam fuiſſe, ut ſatis congruentem Scripturæ, & dictis Patrum, ac etiam probari poſſe ex quibuſdam defunctorum apparitionibus, in quibus viris apparuerunt cum corporibus ignitis, quibus præſenti modo erant alligatæ.

17 Sed hunc quoque dicendi modum refellimus loc. citat. ut omnino ſingularem, & novum, nam vel illa alligatio eſſet per veram unionem ſubſtantialem, vel per ſolam intimam præſentiam localem ex voluntate Dei extrinſeca factam; non primum, nam præterquam quod hoc de Dæmonibus aſſeri nequit, cum Angelus materiam informare nequeat ex Scoto quod l. 9. nec etiam bene de animabus diceretur, quia ex tali unione verus, & realis homo reſultaret, ponere autem in purgatorio veros homines, & non ſolas animas ſeparatas, eſt erroneum. Si ſecundum, tunc plane repugnat ex ſola tali intima præſentia locali animæ cum corpore eam pati ex impreſſione qualitatis diſconvenientis corpori impreſſæ; nam in corpore, quod informat, talem ſentit paſſionem per ſympathiam ex ſola unione ſubſtantiali cum eo permanentem, ad quam proinde non ſufficit ſola intima localis præſentia ex voluntate Dei extrinſeca facta. Confirmatur, quia ſenſationes omnes tam externæ, quam internæ formaliter, & adæquate fiunt a toto conjuncto ex anima, & corpore, ac in eo adæquate recipiuntur ex 2. de anima, ut docet Scotus l. c. unde ratione præciſe talis conjuncti, quod anima rationalis inadæquate conſtituit, dicitur per ſympathiam percipere convenientiam, vel diſconvenientiam qualitatis ſenſibilis in corpore receptæ; ergo ſicut nequit facere Deus, ut ſine tali unione fiat homo, vel anima corpus informet, ita nec facere poterit, ut ſine hac unione calor in corpore receptus ſit animæ contrarius, & paſſionem ſentiat ab eo per ſympathiam. Denique Angelus quantumvis alicui corpori indiſſolubiliter alligatus a Deo, aliter nequit ſentire calorem illi impreſſum, quam illum intelligendo; at intellectio intuitiva caloris nequit eſſe magis moleſta, quam ſit cognitio cujuſcumque alterius objecti; ergo per talem colligationem ſpiritus cum corpore ab hoc Auctore excogitatam non ſufficienter explicatur cruciatus Dæmonum, & animarum ab igne, & quomodo ex ea alligatione provenire poſſit, ut qualitates in illis corporibus exiſtentes ſentiantur a Dæmonibus, & animabus, ac eos vehementer torqueant. Neque hunc cruciandi modum in igne infernali Div. Gregorius loc. cit. ſignificare voluit, qui omnino fictitius eſt, ſed quem ex doctrina Scoti mox explicabimus. Alium dicendi modum loc. c. adducimus, quem omittimus, quia non valde diſtat a primo, & ideo impugnandus eſt, ſicut illa.

18 Quinto quæritur, an ignis cruciet ſpiritus ratione triſtitiæ, & ut objectum diſconveniens. Affirmat Scotus 4. d. 44. cit. quæſt. 2. cum omnibus Scotiſt. & hæc eſt ſententia verior, & communior in ſcholis, ut diximus q. 6. cit. art. 3. tam apud veteres, quam Recentiores, quæ docet Dæmones eſſe igni alligatos, itaut ab eo ſe liberare non poſſint, & ex hac alligatione cognita, & nolita admodum triſtari, & torqueri, quam alligationem ad ignem explicant, vel per modum carceris detinentis illos in certo loco, ne pro ipſorum libito ubique vagari poſſint, vel per modum objecti detinentis illos ad continuam ſui conſiderationem, ne ad alia objecta expedita converti valeant; vel per modum alligationis potentiarum, quoad liberam executionem ſuarum functionum juxta varios modos tuendi hanc ſententiam. Hæc fuit opinio Div. Thomæ, & Thomiſtarum parte prima, quæſt. 64. art. quarto & quinto, *contra Gentes* capit. 90. Div. Bonavent. 4. diſp. 44. 2. p. articul. tertio, quæſt. prima, Durand. quæſt. ultim. Palud. Ricard. Gabriel. Mairon. & aliorum antiquorum, & ſequuntur Recentiores paſſim, Amicus, Avarſa, Jo: de Sancto Thoma, Nazarius; & alii paſſim aſſerentes hunc ignis cruciatum fieri per actionem intentionalem, itaut non patiantur ſpiritus ab igne per actionem realem, et phyſicam, ut præcedentes opiniones aſſerebant jam impugnatæ. Et quidem loquendo in genere, quod illa pœna ab igne illata ſit pœna alligationis, manifeſta deducitur ex pluribus Scripturæ locis adductis loco citato quæ fere ſemper explicat illam ignis pœnam per modum alligationis, & detentionis, ut patet præſertim ex Apoc. 20.

Et apprehendit Angelus Draconem, qui eſt Diabolus, & Satanas, & ligavit eum, & miſit in abyſſum. Declarat autem Doct. l. c. §. *Ad quaſtionem*, ſpiritus, & animas ſeparatas non cruciari ab igne per ſolam alligationem, vel detentionem, vel detentionem localem, quia ſpiritus, & animæ nullam habent repugnantiam cum quovis loco, cum nullus locus ſit eis ex natura rei diſconveniens, ſicut ſurſum corpori gravi, & deorſum levi, elementa enim ſolum, & mixta locum ſibi determinant, e quo ſi avellantur, fit contra eorum naturam, non ita ſpiritus, quia a loco non conſerventur, nec aliam in eſſe ab eo dependentiam habent; atque ideo per ſolam alligationem, & detentionem localem ab igne non cruciantur. Quare ſubdit ſpiritus, & animas ſeparatas, cruciari ab igne eos definitive detinente contra eorum voluntatem ea aſſectione commodi inclinatam ad utendum pro libero uſu motivæ potentiæ, ideoque Dæmonem triſtari; quia eum locum apprehendit, ut ſibi moleſtum, eo quod vellet potiri expedito, & libero uſu ſuæ potentiæ motivæ ad quemcumque locum; quare videns ſe detentum in igne, & alligatum, vehementer dolet, ac triſtatur.

19 Deinde quia Scripturæ, & Patres adhuc majorem pœnam indicant Dæmones ab igne ſentire, quam ſolius localis detentionis per modum carceris, Doct. l. c. § *De ſecundo modo*, aliam adhuc alligationem eorum igni moleſtiorem memorat, quam vocat detentionem objectivam, quatenus intellectus Angeli determinatur perpetuo ad intenſe conſiderandum ignem in ratione objecti, quam determinationem apprehendit ſibi inconvenientem, eo quod vellet uti libere ſua facultate intellectiva. Quare Dæmon videns ſe ita determinatum, vehementius dolet, & triſtatur de hac detentione objectiva, quam de illa locali, quoniam per eam detentionem localem impediebatur ſolum uſus liber ſuæ potentiæ motivæ quantum ad locum; ſed per hanc detentionem objectivam impeditur ulterius liber uſus intelligentiæ ſuæ pro imperio voluntatis circa quodcumque objectum, quatenus per hanc impeditur intellectus ejus perfecte, & expedite conſiderare alia conſiderabilia; addit autem Doctor appoſite illam particulam *perfecte*, nam ſimpliciter poſſunt Dæmones ad alia quoque objecta conſideranda converti; non tamen cum ea intenſione, & applicatione qua poſſent; ſi ab ea ignis apprehenſione non detinerentur; quare concludit, quod quanto intellectus eſt nobilior virtute motiva, tanto magis torquetur ab igne per hanc determinationem in intellectu, quam per illam alligationem in loco, quia ubi eſt maior nolitio, & æque certa apprehenſio de eventu, ſequitur maior triſtitia. Addit ulterius, quod iſta detentio in conſideratione ignis intenſa, & perpetua, & contra voluntatem Angeli fit effective a Deo principaliter, & ab igne quidem active, ſed minus principaliter, ac veluti inſtrumentaliter; quia iſtud non convenit igni virtute propria, nam tota virtute activa ignis poſita Angelus ſibi dimiſſus poſſet ignem, vel aliud corpus indifferenter conſiderare pro imperio voluntatis ſuæ. Hæc igitur, triſtitia, ac ſpiritualis cruciatus, quem ignis cauſat in mentem Dæmonum per duplicem præfatam alligationem, ac detentionem localem, & objectivam eſt illa incorporea flamma, ac invincibilis ardor, quem D. Greg. cit. 4. Dialog. c. 29. aiebat res incorporeas trahere ab igne corporeo, & materiali. *Res corporea incorpoream exurit, dum ex igne viſibili ardor, ac dolor inviſibilis, trahitur, ut per ignem corporeum mens incorporea, ac etiam incorporea flamma crucietur*. Unde hæc dicitur pœna ſenſus, non quia per actus ſenſum, vel potentiam ſenſitivam ſuſtineatur, ſed quia cauſam, & originem habet ab aliquo ſenſibili corpore, quod cauſa eſt hujus pœnæ, quod in præſenti ignem eſſe Scripturæ teſtantur, & Patres.

20 Denique quoniam Scripturæ, & Patres non tantum dicunt ignem cruciare Dæmones, & animas, ut eos detinet localiter, & objective immutat, ſed etiam ſecundum quod ignis, & ut urens, & calefaciens, nam eum vocant *urentem devorantem, concremantem*, quare D. Greg. l. c. ait *colligere ex dictis Evangelicis poſſumus, quod incendium anima non ſolum videndo, ſed etiam experiendo patitur*, advertendum ex Scoto d. 44. cit. §. *Ad quaſtionem*, quod ignis in corpus animatum anima ſenſitiva poteſt habere duplicem actionem unam realem, quæ eſt univoca, qua nimirum calorem imprimit; alteram intentionalem in ſenſum, quæ eſt æquivoca, quia ſpecies ſenſibilis non eſt ſimpliciter ejuſdem ſpeciei cum objecto. Quare in ſenſu cognitivo producitur ſpecies ſenſibilis, & ſenſatio, quæ eſt judicium de objecto repræſentato, & in appetitu ſenſitivo producitur dolor, ſi objectum eſt diſconveniens, ac delectatio, ſi eſt conveniens. Quod ſi corpus ſit animatum etiam anima rationali; producitur ulterius actione intentionali etiam ſpecies intelligibilis, & intellectio in intellectu poſſibili, in voluntate vero triſtitia, & mæror. Tunc, inquit Doctor ignem in inferno non habere in ſpiritum damnati primam actionem realem, & phyſicam urendi, & calefaciendi, quia reſpectu puri ſpiritus dari non poteſt, poteſt tamen habere in ſenſum tactus actionem intentionalem affligentem dolore ſenſitivo; ex quo igne, & dolore conſequitur ulterius triſtitia, & mæror in ipſam animam intellectivam corpori conjunctam. Neque hoc mirum eſſe debet, ita Doctor, quia abſolute loquendo una actio eſſe poteſt ſine alia, quia neutra eſſentialiter pendet ab altera, unde & modo ſunt ſeparabiles, ſi aliquod ſit ſuſceptivum formæ realiter, & non intentionaliter, & aliunde converſo, & ſola intentionalis ſufficit ad cauſandum dolorem, ſola autem realis ſine intentionali ad hoc non ſufficeret, quia lignum quantumcumque exceſſive caleſiat, non tamen dolet.

21 Hinc facile eſt deducere, ut l. c. dicebamus quo ſenſu aſſerere liceat, quod in ſpiritu angelico, vel humano, ſeparato erit cruciatus, ſeu paſſio ejuſdem rationis cum paſſione animæ intellectivæ conjunctæ, quando enim ab eadem cauſa ſecunda duo proveniunt effectus ſubordinati quorum tamen unus eſſentialiter ab alio non dependet, ſed tantum ſecundum communem naturæ curſum, poteſt Deus cum cauſa ſecunda cauſare ſecundum effectum in paſſum receptivum non cauſato primi effectus; ſic in Adamo quorumdam objectorum cauſavit intellectionem nulla prævia ſenſus cognitione; & cum B. Virg. Matre produxit corpus Chriſti Domini ſine præviis formis diſponentibus. Sic igitur in propoſito poterit cum igne cauſare paſſionem intellectualem in creatura intellectuali; etiamſi non cauſet præviam præviam paſſionem ſenſitivam, ac etiam ejuſdem rationis cum ea, vel ei omnino ſimilem, quam patitur animæ corpori conjuncta; non quidem in ſenſu aſſerto a primo dicendi modo jam reſerato, ſed tantum in hoc ſenſu, quod cum actio intentionalis a phyſica ſeparari poſſit in igne, & hæc ſola ad dolorem ſufficiat pariendum, & cum dolor ſenſitivus, & triſtitia voluntatis, quamvis ſint in anima conjuncta connexi, tamen ſint abſolute ſeparabiles poterit ignis ſic Deo diſponente per modum cauſæ inſtrumentalis cauſare in Angelo, vel anima ſeparata abſque prævia paſſione ſenſitiva ſolam paſſionem intellectivam, quæ dicitur triſtitia, ac ita vehementem, & in eodem omnino gradu, quo produci ſolet prævia paſſione ſenſitiva. Quando itaque Patres vocant ignem inferni, *urentem*, *cremantem*, *devorantem*, ſane non in eo ſenſu intelligendi ſunt, quaſi ignis exerceat in ſpiritum actionem realem, & pyſicam urendi, calefaciendi quaſi in illum imprimat corporeum, & calorem, & ardorem, cum ejus ſit omnino incapax; & D. Greg. cit. aperte dicat, quod ex igne corporeo, & viſibili, ardor trahitur inviſibilis, & flamma incorporea ad cruciandos ſpiritus; ſed tantum intelligendi ſunt, quod innuere voluerint actionem intentionalem, adeo tamen vehementem, ut ſit omnino ſimilis illi, qualem habere ſolet in animam conjunctam, quando habet actionem realem adurendi corpus. Cum enim ſola actio intentionalis ſit ſufficiens de ſe ad cauſandum dolorem in appetitu ſenſitivo, vel intellectivo, optima ratione dici poteſt tartareus ignis urere, ac devorare Dæmones, & animas, quatenus in eis talem cauſat dolorem, & triſtitiam, ac adeo vehementem, qualem cauſare ſolet in ſenſu, vel anima conjuncta, dum corpus aduritur, & in hoc ſenſu etiam loquitur D. Greg. cum ait animam ſeparatam, non ſolum videndo, ideſt, per ſimplicem apprehenſionem ſed etiam experiendo, idest, per veram paſſionem in voluntate receptam incendium pati, idest taliter intenſam, qualem conjunctam pati ſolet, cum corpus aduritur, ita diſcurrimus l. c. ubi etiam a. 4. objectiones, Suarez, & aliorum ſolutæ, ac etiam apud Hiquæum noſtrum d. 44. cit. q. 2. in Commentario videri poſſunt, quas hic brevitatis cauſa omittimus.

ARTICULUS TERTIUS.

An, & quomodo ignis poſt Judicium cruciabit corpora damnatorum.

22 PRimo certum eſt, ac de fide poſt Judicium homines damnatos in inferno etiam quoad corpora eſſe igne cruciandos. Ita Scotus 4. d. 44. q. 3. D. Th. D. Bonav. ibid. & alii communiter, & expreſſe deducitur ex pluribus Scripturæ locis ſuperius relatis, ut ex Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*, & Iſaiæ ult. *ignis eorum non extinguetur*, & aliis ſimilibus, in quibus ſatis ſuperque ſacræ litteræ exprimunt damnatos reſumptis corporibus infernali igne cruciari, unde dives ille in inferno damnatus dicebat, *Crucior in hac flamma*, & ſic etiam paſſim loquuntur patres, unde S. Cyprianus lib. ad Demetr. loquens de damnatis poſt judicium inquit, Servabuntur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem, & cremabit addictos ardens ſemper gehenna, & vivacibus flammis vorax pœna; & D. Aug. ſerm. 181. de temp. Ignis hic, qui in præſenti vita eſt, abſumit cuncta, quæ recipit; illa vero, quos ſemper ſuſceperit, ſemper cruciat, & pœnis ſuæ integros ſervat, & lib. 21. de Civit. c. 9. inquit; Poſt judicium pœnas animæ, & corporis in illo ſupplicio futuras eſſe, igne uri corpus, animam autem rodi quodammodo verme mæroris, Caſſiodorus in Pſ. 20. ait quod ſententiam, illam, *Ite maledicti in ignem æternum*, conſequenter, ut perpetua flamma devorentur, & ſic paſſim loquuntur alii Patres de hominibus in inferno damnatis poſt judicium. Dices corpora damnatorum erunt incorruptibilia, ut Patres, & omnes Theologi docent; ergo etiam erunt impaſſibilia, impaſſibilitas enim incorruptibilitatem comitatur. Negatur conſequentia cum ejus probatione, nam corpora damnatorum erunt utique impaſſibilia, ut impaſſibilitas excludit paſſionem naturæ alterativam, & corruptivam; erunt enim incorruptibilia, cujus incorruptibilitatis præcipua cauſa erit juſtiſſima Dei voluntas, per quam corpora illa animabus ſuis

per-

Digitized by Google

perpetuo ſobjecta erunt, ut in ſempiternom puniantur damnati quoad corpora, & animas, per quæ peccaverunt; ſed quamvis futura ſint impaſſibilia quoad paſſionem naturæ alterativam, & corruptivam; paſſibilia tamen erunt per paſſionem animæ, ut vocant, hoc eſt per receptionem ſenſibilium ſpecierum caloris ignis illis corporibus improportionati, per quam ſpecierum receptionem proprie fit ſenſatio ipſa. Itaque ſummum cruciatum, & dolorem ſentient ub igne corpora damnatorum etiamſi cum ea ſenſatione, ac vehementi paſſione non erit conjuncta læſio, & alteratio phyſicu, & naturalis proveniens a qualitate caloris, & ad corruptionum diſponens, ſicut nunc contingere ſolet, quando quis ub igne vehementer cruciatur.

23 Secundo, quamvis de hoc nulla ſit difficultas quoad eam, aſt tamen circa modum, quomodo, ſcilicet, ignis poſt judicium cruciabit homines corpore, & anima præditos, an actiona intentionali tantum, ideſt, per dolorem in appetitu ſenſitivo cauſatum, ac etiam per realem revere corpus combuvantem, licet non corrumpentam. Scotus d. 44. cit. q. 3. §. *Ad quæſtionem* inquit, quod ignis præſens corpori corruptibili animato poteſt habere in illud duplicem actionem, ſcilicet realem, quæ eſt univoca, & intentionalem, quæ reſpectu illius eſt æquivoca, quia ſpecies ſenſibiles non eſt ſimpliciter ejuſdem ſpeciei cum ipſo objecto; & ad propoſitum dicit, quod poſt judiciom cum corpus hominis ſit per ſe corruptibile, ignis præſens poterit habere in illo utramque actionem, quia non repugnat, & eſt ibi tam ſuſcepitivum, quam cauſa activa utriuſque, & hæc eſt opinio communis Theologorum, ac SS. Patrum, ut patet ex teſtimoniis adductis, quibus addi poteſt Petrus Damianus ep. 2. ubi de igne Inferni ſic loquitor. Ad cruciandos impios hoc præcæteris elementum electum eſt, ut cum favilla deſiliens in quolibet membro vel ad momentum tolerari non poſſit, ulteriore flammæ miſeros homines agredientes abſorbeant, & infinita patens vorax gehenna concludat; & ſic etiam loquitor S. Bonav. in Breviloq. p. 7. c. 6. Affligentur autem eodem igne corporali, qui concremabit etiam corpora, nec tamen corpora illa conſumet, hujuſmodi autem afflictioni ignis conjuncta erit afflictio ſecundum omnes ſenſus; ergo poſt judicium reſpectu damnatorum duplex actio erit in igne, realis nimirum in corpus, & intentionalis in ſenſum. Confirm. quia ideo apud Patres, & Theologos tanta eſt difficultas in declarando quomodo ſpiritus ab igne, quia ipſi corpore carent, inde patiantur: quidam dixerunt eos alligatos eſſe corporibus aereis, ut in eis dolorem, & paſſionem ea igne ſalvarent, qui realiter agit in ea, ut conſtat ex dictis artic. præc. De cruciatu vero corporum damnatorum poſt judicium nullam prorſus difficultatem movent, quia tunc inter agens, & patiens erit proportio; & ſicut nunc ignis ideo aliquem cruciat, quia calorem in corpus inducit ejus mixtioni, & complexioni improportionatum, ita etiam tunc erit cum hoc diſcrimine ſolum, quod nunc corpus corrumpit, tunc autem non ex ſpeciali ordinatione Dei ad majorem damnatorum punitionem. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, quia poſt judicium corporibus reſumptis aderit agens, & paſſum reſpectu utriuſque actionis realis, & intentionalis; realis quidem, quia ignis eſt activus actione reali, quia combuſtivus, & aptus ſibi aſſimilare humana corpora introducendo in ea propriam formam; ergo ita aget in ea poſt judicium urendo, & comburendo, quia intrinſeca corruptibilia erunt, & niſi Deus ea conſervaret ſpeciali miraculo, corrumperentur; aderit etiam tunc agens, & paſſum reſpectu actionis intentionalis, quia ignis de ſe eſt inductivus doloris in appetitu ſenſitivo, ſicut ergo in via cum ignis corpora comburit, utramque actionem in ea exercet, ita etiam tunc exercebit cum hoc diſcrimine ſolum, quod nunc corpora corrumpit, tunc vero nequaquam ex ſpeciali Dei ordinatione pro majori damnatorum ſupplicio.

24 Tertio ſubjungit Doctor verſ. *Tertio dico*, ſatis etiam probabile eſſe, quod damnati poſt judicium actione tantum intentionali, ſcilicet, per dolorem, non vero per ignefactionem corporum punientur, & cruciabuntur; Hoc aſſertum a Doctore probatur, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, cum finis per neceſſaria attingi commode poſſit; ſed per ſolam actionem intentionalem ſine reali poteſt haberi dolor, & afflictio ſenſibilis; ergo &c. minor probatur, quia afflictio, quæ oritur ex actione reali, non niſi per actionem intentionalem percipitur, in quantum per modum objecti movet aliquem ſenſum; tum quia licet alia immutatio realis concomitetur, quia diſſolvitur organum a media proportione, in qua conſiſtit, tamen ſi ſine illa actione eſſet objectum diſconveniens ſenſatum, ſequeretur dolor, quia aliquando ubi eſt modica, vel nulla immutatio realis, eſt magnus dolor propter immutationem intentionalem, ſicut ſi manus fuerit exceſſive frigefacta ex contactu nivis, vel glaciei, ſi ſtatim approximetur igni, aſt ibi vehemens dolor ab illo objecto immutante, & tamen modica, vel nulla actio realis a calido in manu propter excellentiam contrarii, ſcilicet, frigoris in paſſo; ergo poteſt ſtare talis dolor ſine reali immutatione ſenſus cum ſola intentionali.

Confirmatur, nam objectum viſibile, vel audibile cauſat delectationem, vel dolorem in appetitu ſenſitivo abſque reali immutatione organorum immutando ſolum intentionaliter potentias ſenſitivas; ergo eodem modo dici poteſt in propoſito de damnatis, quod abſque actione reali ignitionis eorum corpora cruciet per ſolam actionem intentionalem appetitum ſenſitivum immutando. Præterea inquit Doctor circa damnatos congruum eſſe ita pauca miracula ponere, ſicut poſſibile eſt, cum non ſit veriſimile, quod Deus velit circa eos tunc multiplicare miracula ultra id, quod requiritur ad punitionem eorum juſtam; ſed ponendo actionem realem, & cum hac, ut neceſſe eſt, intentionalem, plura miracula interveniunt, quam ponendo ſolam intentionalem, nam ſi realis etiam admittitur, ſcilicet combuſtio, cum corpora ſint intrinſece corruptibilia, miraculum eſſet, quod corpora illa comburerentur, & non corrumperentur, cum ergo per ſolam immutationem intentionalem damnatorum juſta punitio ſalvari poſſit, non ſunt multiplicanda miracula ſine neceſſitate. Tandem non minor eſt pœna animæ damnatæ abſque corpore, quam in corpore, quia animæ damnatæ recipiunt menſuram plagarum juxta qualitatem delicti, tam quoad pœnam ſenſus, quam damni, & ſecundum D. Greg. l. c. par eſt pœna Dæmonum, & hominum; ſed ſalvatur pœna ſenſus in his, & animabus ſeparatis per ſolam actionem intentionalem; ergo etiam pœna animæ in corpore ex dolore carnis poteſt ſic commode ſalvari per ſolam actionem intentionalem.

26 Quarto ulterius ſubdit Doctor verſ. *Quarto dico*, non eſſe omnino certum, an ignis utraque actione, reali ſcilicet, atque intentionali cruciet damnatos, vel intentionali tantum, ideoque utrumque defendi poſſe probabiliter; nulli enim certo fundamento alterutra ſententia inniti poteſt, licet enim fides doceat damnatos poſt judicium etiam quoad corpora igne cruciandos eſſe, hoc tamen ſalvari poteſt, & per utramque actionem, ac etiam per ſolam intentionalem; atque ideo ſtante fidei dogmate neutra ſententia eſt omnino certa, & utraque probabiliter defendi poteſt; probatur aſſumptum, quia Deo poſſibile eſt utroque modo agere puniendo damnatos per ignem, poteſt enim Deus igni cogere ad producendum calorem in corporibus damnatorum, conſervando tamen illa, ne diſſolvantur, & corrumpantur: poſſet etiam igni ad hoc cogere, ſed ſolum ad actionem intentionalem concurrere, qua ignis apprehendatur, ut illis diſconveniens, & corporum mixtioni, & ita apprehenſus cauſat dolorem; cum ergo ignotum ſit, & nobis non revelaverit, quomodo ſit acturus non habetur de alterutra ſententia fidei certitudo, ſed utraque probabiliter defendi poteſt, & ſic patet quomodo corpora damnatorum poſt judicium ab igne patientur, vel intentionaliter tantum, vel intentionaliter & realiter ſimul, quia neutrum iſtorum eſt ratio cogens, nec auctoritas; & licet ad utrumque ſequeretur dolor in appetitu ſenſitivo, & tantus dolor, quod ſequeretur mors, & diſſolutio corporis naturaliter, numquam tamen morientur, quia ſuſpendet Deus actionem, vel paſſionem corruptivam ipſorum, ne umquam moriantur, vel corpora eorum diſſolvantur, quia actio corruptiva, vel paſſio eſt naturaliter poſterior illa immutatione, ſive reali, ſive intentionali, & eſſentialiter diſtincta, & ſic per potentiam Dei prima fieri poteſt ſine ſecunda juxta illud Iſaiæ: *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*, & illud Apoc. *Deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis*. Sed quamvis hæc omnia ſint optime & probabiliter dicta, abſoluta tamen tenendum eſt ignem infernalem actione reali, & executive damnatorum corpora calefacere, & ignire, & dolorem intenſum juxta peccatorum gravitatem, & quantitatem efficere, & nihilominus Deum illa conſervare, & non conſumi, ita, inquam, abſolute tenendum eſt, quia hic modus convenientior eſt Sanctorum dictis, & ipſius Scripturæ ubique dicentis, damnatos igne inferni eſſe cruciandos, ignis autem non cruciat, niſi actione reali prius calefaciendo uſque ad gradum cum mixtione animalis incompoſſibilem, vel etiam ignefaciendo, ut experientia conſtat, ita præſertim docet D. Bonav. d. 44. cit. p. 2. art. 3. ubi pluribus exemplis hanc veritatem probat, & oſtendit, quomodo talis, & tantus cruciatus, & paſſio corruptiva cum corporum conſervatione conſiſtere poſſit, & ſic etiam plures Scotiſtæ defendunt, ut Baſſol. 4. d. 44. q. 1. a. 3. Branc. diſp. 13. cit. art. 7. & alii, de quo rurſus dicemus noſtra diſp. ſeq. q. 3. ar. 2. n. 61.

26 Quinto tandem quæritur an pœnæ Inferni infligantur a Dæmonibus, tamquam divinæ juſtitiæ miniſtris. Negant aliqui dicentes dæmones ſolum, vel exprobando hominibus ſua peccata, vel alio modo accidentariam tantum eorum pœnam poſſe augere, & quod deferunt etiam animas damnatorum ad infernum, & forte detinent eas ibi, ne moveantur. Ita Arriaga diſp. 28. de Angelis ſect. 2. ab initio cum quibuſdam aliis. Alii vero communiter affirmare videntur, & ſicut negant animas in purgatorio a Dæmonibus torqueri, tamquam divinæ juſtitiæ miniſtris, quia indecens omnino videtur Deum Dæmonibus uti tamquam ordinariis miniſtris ad amicos ſuos puniendos, ut diximus ſupra diſp. 24. de purgatorio q. 1. ar. 2. n. 24. ita ex oppoſita ratione affirmant damnatos in inferno, tamquam Dei inimicos a Dæmonibus torqueri, ut divinæ juſtitiæ miniſtris, & ita præſertim ſentire videtur Div. Bonav. 4. d. 20. p. 1. art. 2. q. 5. ubi ait credendum eſſe, quod in egreſſu animæ a corpore aſſiſtant, & ſpiritus bonus, & ſpiritus malus, unus, vel plures, & tunc ſecundum veritatem ferri ſententiam, & ſi bona eſt, per miniſterium boni Angeli, vel adducitur in Cœlum, vel in Purgatorium, quouſque poſtquam purgata fuerit, per ejus miniſterium elocatur, ita

Digitized by Google

quod ipſe ſolum ſit deductor, & non tortor; ſi vero ſit mala, per miniſterium dæmonum deducitur ad infernum; & ſubdit probabile etiam eſſe, quod per ipſos ibi torqueatur, alius enim eſt, qui punit filium, & alius qui punit latrunculum, filium enim punit dominus, vel tortor, ſed latronem punit amiſſarius, vel tortor, ſed dæmones ſunt tortores, & juſti ſunt ſicut filii, mali vero, & iniuſti, ſicut latrones, ſicut ergo conveniens non eſt juſtos in purgatorio ab illis puniri, ita e contra conveniens eſt malos ab ipſis torqueri, ut divinæ juſtitiæ miniſtris. Ita diſcurrit ibi Seraphicus Doctor de punitione damnatorum in Inferno, & ita etiam paſſim diſcurrunt SS. Patres, unde D. Aug. lib. de triplici habitaculo c. 2. explicans illud Job: *de aquis tranſibunt ad calorem nimium*, ait, ab his duobus, ſcilicet, ex frigora intolerabili, & calore ignis inextinguibili plura alia pendere pœnarum genera, ut ſunt ſitis intolerabilis, pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna anguſtiæ, pœna tenebrarum, ſeveritas tortoris, præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, & crudelitas miniſtrantium, quos novit eſſe Dæmones. Petrus Damianus in epiſt. 2. Parpeada, inquit, quale ſupplicium ſit inſatiabilibus ſubjacere inimicis, draconibus inſæderabilibus interesſa, in morte vivere, in ignibus habitare, &c. Rabanus lib. 3. in Eccleſiaſt. c. 2. de pœnis Inferni loquens inter alia hæc habet, beſtias diabolicas atrociſſimas ſentiet ſe punire tortores, nec jam ſpem habet evaſionis, nulla requies ibi datur, &c. & plures alii Patres de pœnis Inferni ita diſcurrunt; ſatis ergo probabile eſt, pœnas inferni hominibus damnatis a dæmonibus infligi, tamquam divinæ juſtitiæ Miniſtris, & conformius Sanctorum dictis, ac etiam Sacræ Scripturæ hoc idem inſinuantis.

27 Denique ſicut diſput. præced. de Cœlo, & Statu Beatorum diximus poſt diem Judicii univerſalis, & corporum reſurrectionem, eſſentialem gloriam augmentum non habituram, ſed tantum gloriam accidentalem, ita in præſenti ſimiliter de damnatis in inferno dicendum eſt, quod eorum pœna, & triſtitia eſſentialis non augebitur, quamvis augeatur dolor propter paſſionem, & tormenta corporum, pœna tamen accidentalis ex multitudine damnatorum augmentum ſuſcipiet; unde in pœnis inferni communa adagium locum non habet, quod ſolatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum, ut Doctores communiter advertunt.

QUÆSTIO II.

De gravitate pœnarum Infernalium.

28 POſtquam de quantitate, & numero pœnarum infernalium in præcedenti quæſtione tractavimus, nunc in præſenti de earum qualitate, & gravitate diſcurrendum eſt, in qua materia inquit Dionyſ. Carth. de 4. Noviſſimis art. 36. conſiderandum eſſe in primis pœnarum acerbitatem, & earum univerſalitatem, quia damnati in toto corpore, & in ſingulis membris affligentur, & ſimiliter in tota anima, & in ſingulis viribus ejus; deinde conſiderandum eſſe earum æternitatem, quæ ſuper omnia gravat, premit, anxiſtet, torquet damnatos, ex qua conſideratione oritur deſperatio omnis boni; de his igitur duobus in præſenti diſcurremus.

ARTICULUS PRIMUS.

De earum intenſione, & acerbitate.

29 PRimo quæritur, an pœna damnatorum ſit adeo gravis, ut cupiant non eſſe. Affirmant Doctores communiter, & præſertim Scotus 4. d. 50. q. 2. §. *Ad ſecundam quæſtionem*, ubi ait, quod licet damnati magis deberent velle non eſſe quam in peccato permanere, tamen appetunt non eſſe, non propter culpam fugiendam, ſunt enim obſtinati, ſed propter pœnam, quam ſuſtinent; & ratio eſt, quia non eſſe non eſt per ſe malum aut odibile, ſicut enim non eſſe ab æterno non fuit malum, ſic nec poſtea eſt malum; ſed pœna, & miſeria eſt ſimpliciter malum, & ideo ſimpliciter nolenda quia eſt contra appetitum naturalem, & contra affectionem commodi, unde ſi daretur mihi optio, ſubdit Doctor, ego eligerem potius non eſſe ſimpliciter, quam in tali, & tanta miſeria eſſe, quia non eſſe non eſt per ſe malum niſi tantum contradictorie, pœna autem, & miſeria eſt per ſe malum contrarie propter repugnantiam appetitus naturalis.

Confirmatur, quia damnati deſiderant, quod eſſet eis magis bonum commodum, ſed magis commodum ipſis eſſet non eſſe, quam in tali, & tanta pœna eſſe juxta illud Matth. 26. *Bonum erat illi, ſi natus non fuiſſet*, & hoc etiam expreſſe habetur in Scriptura Apocal. 19. *Deſiderabunt homines mori, & mors fugiet ab eis*. Denique in hac vita interdum, ut ipſa experientia docet, homines ob longe ſæviores vexationes appetunt, & cupiunt non eſſe, & mori magis, quam vivere; ergo multo magis id deſiderabunt damnati, quamvis inutiliter, quia ſemper erunt vel inviti, unde hoc ipſum deſiderium erit illis pœna, vel ſuppoſita deſperatione de conſecutione ejus, quod cupiunt, ex tali deſiderio ſumma in eis triſtitia conſequetur. Ita etiam diſcurrit D. Bonav. 4. d. 50. p. 1. a. 1. q. 2. ubi ait, reſolvendo quæſitum; Credo quod magis appetendum eſſet, ſi poneretur in optione omnino non eſſe, quam æternaliter torqueri, loquor de appetitu, qui refugit incommodum, hoc enim judicat mens mea magis portabile, ſicut decollationem magis, quam diuturnam ignis aduſtionem, verumtamen ſecundum appetitum honeſti, quia cruciatus iniqui ſpiritus eſt ad gloriam Dei, utique malle deberet ignibus ſubjacere ad continuam Dei laudem, quam per omnimodam corruptionem manum Dei effugere, ita ibi Seraphicus Doctor. Dices, omnis appetitus eſt reſpectu boni; at non eſſe non eſt bonum; ergo non appetunt non eſſe. Reſpondetur, quod licet non eſſe non ſit bonum aliquod poſitivum, & ſimpliciter, eſſet tamen illis bonum aliquod negativum, quatenus ab ipſis tolleret miſeriam, & tormenta, quæ patiuntur, quod eis eſſet valde bonum.

30 Secundo quæritur, an pœna damnatorum ſit tanta, ut nec aliquam levem delectationem admittere poſſit. Quamvis pœna damnatorum ſit valde magna, tamen non eſſe tantam, quia aliquam ſaltem levem delectationem admittere poſſit, exiſtimant Suar. l. 8. de Angelis cap. 15. Arriaga diſp. 46. cit. ſec. 9. & quidam alii D. Th. & Alenſem pro ſe citantes, quod probant in primis ex Scriptura, ubi ſæpius dicitur inimicus gaudere, & exultare ex ruina noſtra, ut patet ex illo Pſ. 37. *Nequando ſupergaudeant mihi inimici mei*, idest Diaboli, ut communiter exponitur. Deinde probant ratione, quia habent odium Dei, & ardens deſiderium nocendi homini viatori; ergo quando id conſequuntur, poſſunt gaudere aliquo modo accidentaliter, quia apparent offenſam Dei, & ruinam noſtram ex invidia. Unde Suarez l. c. aſſerit hoc gaudium in eis eſſe circa rerum ademptam poteſtatem hominas tentandi, ex quorum damno hoc gaudium inest, & ex odio in Deum. Oppoſitum tamen docet Sent 4. d. 44. q. 2. §. *De ſecundo*, quem ſecuti ſunt Ocham, Gabriel, cum aliis Nominalibus, Vaſqu. Bannes, Ripa, Peſantius, Medina, Zumel, & alii Recent. quod tali ratione probat, ſicut enim beatitudo formalis omnem triſtitiam evacuat in beatis, ita miſeria formalis, & finalis omne gaudium excludit in damnatis, quia voluntas affecta extrema miſeria, & triſtitia qualiſcumque delectationis redditur incapax, ſicut enim in nullo ejus pœna minuitur, ſic etiam nullum delectabile, extra quod dæmon afficitur, eſt ipſi motivum proportionatum in ea diſpoſitione ad cauſandum in eo delectationem. Quod ſi dicatur Deum ſuſpendere concurſum ad dolorem, & triſtitiam in Beato, ne ejus beatitudo diminuatur, eodem modo de damnato dici poterit, ne ejus pœna minuatur. Confirm. ex Hiquæo loc. cit. in Commentario, quia non magis nata ſunt illa motiva, & apta ex natura rei inducere gaudium in dæmonis voluntate, quam memoria peccati, & offenſæ contra Deum commiſſæ inducere triſtitiam in Beato; ſed ex illa memoria, & diſplicentia peccati commiſſi non triſtatur Beatus ob ſummam delectationem ex fruitione manantem; ergo neque etiam Dæmon habet gaudium ex maleficio in homines, quamvis illud velit, cum hinc, & inde quoad hos effectus eadem omnino currat paritas. Tandem in ordine ad paſſiones quantum ad modum agendi, & inclinationem appetitus rationalis, & ſenſitivus eodem modo ſe habent; ſed in appetitu ſenſitivo dolor vehemens, & exceſſivus valde ita prædominatur, ut nullatenus delectari poſſit, non ſolum de oppoſito, ſed nec etiam de quocumque alio objecto, ut ipſa experientia docet, quod alias eſſet delectabile, ſi appetitus non fuiſſet impeditus dolore vehementi prævio; ergo idem dicendum in propoſito de appetitu rationali, ut fuſius proſequitur Hiquæus l. c. Neque locus Scripturæ adductus oppoſitum convincit, etiam admittendo, quod per inimicos intelligantur Diaboli, loquitur enim accommodate ad ſenſum noſtrum, ſic enim paſſiones iſtas Deo quoque & Beatis tribuere ſolet, ei quod triſtantur de peccatis hominum, non quod in ipſis revera ſint, ſed quod ineſſent, ſi eſſent illarum capaces, quantum eſt ex parte objecti. Nec etiam ratio urget, quia experimur nos ipſos aliqua velle, quibus obtentis nullam ſentimus delectationem, unde tanto magis id Dæmonibus evenire poteſt, qui ex malignitate tantum, & invidia malum hominibus deſiderant, & non quia in ipſis effecto obtento aliqua reſultet delectatio, cujus ſunt omnino incapaces, ſicut Beati triſtitiæ, ne eorum pœna minuatur.

31 Tertio quæritur, an pœna damnatorum ſit adeo magna, ut ſit intenſiva infinita. Communis, & vera ſententia eſt negativa, & ratio eſt evidens, quia in pœnis eorum eſt inæqualitas, ut mox dicemus; ergo nulla eſt infinita, alias non eſſet in eis inæqualitas; tum quia ſicut gaudium Beatorum eſt finitum, ut diſp. præced. dictum eſt, ita & damnatorum pœna finita eſt, tum tandem quia infinitum cathegorematicum tam in quantitate, quam in qualitate etiam de potentia Dei abſoluta repugnat, ut dictum eſt in lib. Phyſ. & ita præſertim docet Scot. 3. d. 19. q. un. ad 3. & 4. d. 50. q. 6. in fin. ubi ait pœnam peccato mortali correſpondentem non eſſe infinitam intenſive, ſed extenſive tantum, ideoque eſſe infinitam in duratione ſolum, non vero formaliter, ſi enim de pœna damni loquamur, hæc formaliter, & immediate eſt privatio beatitudinis, quæ finita eſt, non Dei; ſi vero de pœna ſenſus, hæc quoque eſt cruciatus in intenſione finitus; exceſſus autem, vel gravitas culpæ non debet attendi ſecundum quantitatem extenſionis, ſed intenſionis; & peccatum non dicitur infinitum, niſi quia ſeparat ab infinito, non quia formaliter malitia ſit infinita, quia talis, & tanta eſt, quanta eſt boni-

tas,

Digitized by Google

tas, quæ nata fuiſſet ineſſe illi actui, ſi ſecundum debitas circumſtantias fuiſſet elicitus; hæc autem infinita fuiſſet; non ergo debetur peccato pœna intenſive infinita, ſed finita. Imo pœna peccato mortali debita nedum non eſt cathegorematice infinita intenſive, ſed nec etiam ſincathegorematice, ſed finita, ut docet Hiquæus 4. d. 50. q. 6. in fine contra Almainum tr. 3. Moralium c. 29. qui dicit peccatum mortale ita dignum eſſe pœna, ut quacumque finita, & poſſibili data, ſit adhuc majori dignum, & majori in infinitum ſincathegorematice. Ratio eſt, quia malitia peccati mortalis quantum ad averſionem, & converſionem finita eſt, ut ex profeſſo oſtendimus lib. 2. ſent. diſp. 6 de peccatis, qu. 7. & malitia cujuſcumque peccati non eſt tanta, quin poſſit dari major, ergo pœna finita in ratione punitionis ita commenſoratur illi, ut non ſit dignum majori pœna, & majori in infinitum. Confirmatur, quia alias ſequeretur omnia peccata mortalia æquali pœna puniri debere, nec major pœna deberetur magis gravi, quam minus gravi, nam magis gravi major pœna infligi nequit, quam infinita ſincathegorematica, ideſt, non tanta, quin adhuc major juſte infligi poſſit, tanta autem deberetur etiam minus gravi peccato juxta illam opinionem. Dices, peccatum mortale quamcumque pœnam etiam infinitam excedere in ratione mali, quia eſt majus malum, quam ulla pœna, ergo unicuique peccato infligi poteſt pœna, quantumvis magna. Confirmatur, quia pœna quantumcumque magna non ſufficit, ut quis ſatisfaciat pro peccato mortali; ergo pœna ipſi debita non eſt finita, alioquin ea ſoluta ſatisfieret pro peccato, & hoc eſt fundamentum Almaini loc. cit.

32 Reſpondetur negando conſequentiam, alias ſequeretur, quod etiam pœna peccato veniali debita non eſſet finita intenſive, quia quodcumque malum culpæ etiam veniale eſt magis malum, quam ſit pœna, illud enim eſt malum morale, & demeritorium, pœna autem eſt tantum malum incommodum, & in genere naturæ, quatenus naturam affligit, vel aliquo bono privat; ratio autem diſparitatis eſt, quia malum peccati, & pœnæ ſunt diverſi ordinis, & ſpeciei, & ideo licet pœna in ratione mali numquam culpæ etiam veniali adæquari poſſit, poteſt tamen adæquari in ratione punitionis ejus, & depreſſionis peccatoris; & hoc modo inter peccatum, & pœnam intervenit proportio requiſita per juſtitiam, ut tanta ſint tormenta peccatoris, quantum in deliciis fuit, ut bene diſcurrit Hiquæus l. c. quæ quidem proportio inter peccatum, & pœnam a Domino intenta, & inſtituta fuit quantum ad intenſionem, quando dixit Ap. 18. *quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*; & ratio talis proportionis eſt, quia pœna peccato correſpondens ſecundum juſtitiam non debet habere rationem mali moralis, ſed rationem mali incommodi modo jam explicato. Ad Confirmationem quicquid ſit de antecedente, neganda eſt conſequentia cum Hiquæo l. c. quia pœna ordinata eſt præſertim damnatis, non in ſatisfactionem, ſed in ſatiſpaſſionem, & peccatoris punitionem; tum quia, ut ait Poncius diſp. 19. cit. q. 9. etiamſi pœna peccato mortali debita ſit finita quoad intenſionem, tamen quia in perpetuum eſt duratura, nemo illam reſolvere poteſt, & conſequenter nullus pro peccato mortali ſatisfacere poterit, unde ad ſummum probaret argumentum peccato deberi ex juſtitia pœnam infinitam quoad extenſionem, non autem quoad intenſionem.

33 Quarto quæritur, an pœna damni in omnibus damnatis ſit æqualis. Prima opinio affirmat, pro qua citantur Paludanus, Durandus, Capreolus, & alii, ac etiam Baſſolius ex noſtris, cujus fundamentum eſt, quia pœna damni eſſentialis damnatorum conſiſtit in carentia Dei viſi, ſed hæc carentia non ſuſcipit magis, & minus quin carentia ſpecificatur ab objecto, Deus autem magis, & minus non ſuſcipit. Confirmatur, quia pœna damni eſt privatio totalis beatificæ viſionis; Sed privatio non ſuſcipit magis, & minus; ergo neque inæqualitatem. Tandem quia damnati quantitatem boni amiſſi non apprehendunt, cum eis notum non ſit, qualis gradus beatitudinis actibus contrariis ſuis peccatis correſpondiſſet; ergo &c. Secunda opinio communior, & probabilior negat aſſerens pœnam damni in damnatis eſſe inæqualem juxta demerita, ita præſertim Scotus 4. diſt. 50. q. 6. §. *Ad primam quæſtionem*, & ita aſſerendum eſt conſequenter ad dicta diſp. præc. de Beatitudine, ſicut enim beati inæqualem habent beatitudinem juxta meritorum inæqualitatem, ita damnati quoque inæqualem debent habere pœnam damni juxta demeritorum inæqualitatem, & ſicut beatorum merita ſe habent in merendo majus, minuſque præmium, ſic reproborum demerita in demerendo illud. Quomodo autem ſit aſſignanda hæc inæqualitas bene declarat Hiquæus l. c. ex doctrina Scoti ibid. quia qui gravius peccat, privat ſe majori rectitudine, & merito, ad quæ per legem vocatur, & quæ ſunt media acquirendæ gloriæ, ac proinde etiam conſequenter ſe privat gloria, quæ alias correſponderet; hæc autem privatio non ſolum opponitur gloriæ ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum gradum perfectionis, itaut ſit tantæ gloriæ, quanta excluſa eſt per demerita ſublata rectitudine, quæ deberet ineſſe, & ſecundum gradum rectitudinis, non ſolum in ſpecie, ſed etiam in individuo, voluntas enim debitrix eſt hic, & nunc ut operatur, operari ſecundum regulam præſcriptam, cui opponitur peccatum, quod committit, hæc autem rectitudo, quæ hic, & nunc excluditur per malitiam oppoſitam, & deberet ineſſe, habet ſibi commenſuratum gloriæ gradum; & ſicut peccatum opponitur directe ipſi rectitudini, ita inducit damnum gloriæ correſpondentis, quod conſiſtit in privatione illius gloriæ commenſuratæ ipſi in ſubſtantia, & gradu, & hoc modo creſcit, & augetur privatio, quantum creſcit in gradu ipſa gloria. Ita diſcurrit Hiquæus ibi in Commentario; inæqualitas ergo pœnæ damni eſſentialis hoc modo explicanda eſt, ſicut etiam explicare ſolemus differentiam inæqualitatis inter eadem ſpecie peccata, aut etiam diverſa, ut dictum eſt 2. diſp. 6. de peccatis.

34 Ex qua doctrina facile ſolvitur fundamentum prioris ſententiæ, pœna enim damni non conſiſtit in carentia Dei tantum, ſed in carentia viſionis, & fruitionis Dei; beatitudo enim conſiſtit in viſione, & fruitione Dei, ut dictum eſt diſp. præced. quamvis autem Deus magis, & minus non ſuſcipiat, bene tamen ejus viſio, & fruitio, hic autem loquimur de bono formali, & conſiſtente in actu, quo privat pœna damni, non de bono objectivo, unde ad ſummum argumentum probat pœnas damni in damnatis ex parte objecti eſſe æquales. Ad Confirmationem negatur minor, quia privatio in ſpecie in ratione damni tanto major eſt, quanto forma eſt perfectior, qua privat, ut patet de differentia inæqualitatis peccatorum, quorum unum eſt majus alio, quantum majori rectitudine privat, unde in propoſito de pœna damni, quæ in privatione beatitudinis conſiſtit, non ſolum privatio attendi debet ſecundum rationem, ſeu oppoſitionem in ſpecie, ſed etiam oppoſitionem in individuo, qua privat, viſione, & fruitione commenſurata rectitudini, quia hic, & nunc peccatum privat, & quæ eſt damnum, quod per peccatum incurritur, unde damnatus peccando privavit ſe gloria in gradu proportionato illis meritis quorum debitrix erat voluntas in ordine ad gloriam acquirendam in eadem proportione. Ad ultimum negatur aſſumptum, quia damnati in pœnam reflectunt ad quantitatem, & qualitatem peccatorum commiſſorum juxta illud Sap. 5. *Erravimus de via veritatis, ambulavimus vias difficiles, &c.* & pariter recordantur, quod Deus reddit unicuique juxta opera ſua, & quod nihil irremuneratum relinquit & ſciunt majora majoribus eſſe præparata, & minora minoribus juxta meritorum proportionem.

35 Quinto quæritur, an pœna ſenſus in omnibus damnatis ſit æqualis, quæ quidem pœna, ut patet ex ſuperius dictis, eſt dolor poſitivus, ſive triſtitia, quam damnati ſuſtinent, ſive ſit ſpiritualis, ſive corporalis. Communis opinio affirmat, & præſertim Scotus loc. cit. ubi ait pœnam ſenſus in damnatis eſſe inæqualem juxta inæqualitatem culparum, quod etiam antea docuerat. d. 44. qu. 2. in ſolutione primi argumenti de æqualitate pœnarum in ſpiritibus, qui per triſtitiam cruciantur, & probat, quia ubi eſt gravior culpa, ibi eſt gravior pœna juxta illud: *Reddet unicuique juxta opera ſua*, certum autem eſt, quod in damnatis non eſt æqualitas culparum; & ita paſſim diſcurrunt SS. Patres, & præſertim D. Auguſtin. lib. 21. de Civit. Dei c. 16. in fine, ubi ait: Nequaquam negandum eſt etiam ipſum æternum ignem pro diverſitate demeritorum aliis leviorem, aliis futurum eſſe graviorem, & lib. 4. *de Baptiſ. contra Donat.* cap. 19. Nec dubitandum eſt, ipſas pœnas, quibus damnati cruciabuntur, pro diverſitate criminum eſſe diverſas, & aliae aliis acriores; & ex illo igne diverſa poſſunt diſtribui pro criminum diverſitate ſupplicia; & lib *de vanitate ſæculi* cap. 3. juxta qualitatem culpæ pœnam unuſquiſque ſuſtinebit gehennæ. Ita etiam Divus Gregorius lib. 9. Moral. capit. 47. ubi diffuſe docet ordinem tormentorum in Inferno pro qualitate culparum eſſe ſervandum, & concludit, quod ſicut in domo Patris, manſiones multæ ſunt pro diverſitate virtutis, ſic damnatos diverſo ſupplicio gehennæ ignibus ſubjici diſparitas criminis; & ita paſſim alii Patres diſcurrunt. Dices, idem ignis erit afflictivus omnium, ignis autem cum ſit agens naturale, aget in quoslibet ſecundum ultimum potentiæ ſuæ, & ſic æqualiter. Reſpondet Doctor negando conſequentiam, quia inæqualitas non eſt accipienda ex parte ignis præciſe, ſed ex inæqualitate demeritorum, & Dei cooperantis igni ad majorem afflictionem ſecundum exigentiam majoris culpæ. Addit tandem Doctor ibidem, idem quoque dicendum eſſe de pœna vermis, hæc enim erit quædam triſtitia, & continuus conſcientiæ remorſus, ut ſupra dictum eſt, & iſta pœna erit eis inæqualis, ſicut triſtitia, qua nollent iſta mala pati, eſt eis inæqualis; ſic enim habebunt remorſum majorem, vel minorem ſecundum proportionem culpæ, ſicut de peccato graviori infligitur eis gravior pœna.

39 Poſtremo quæritur, unde hæc pœnarum diverſitas in damnatis oriatur. Dicendum eſt ex triplici capite deſumendam eſſe, nimirum ex inæqualitate demeritorum, effective a Deo, ut a cauſa principali, & inſtrumentaliter ab ipſis tormentis magis, minuſve affligentibus, ita Scotus diſtinct. 44. q. 2. N. & quidem quod hæc pœnarum diverſitas meritorie oriatur ex diverſitate culparum patet ex modo dictis. Quod vero effectiva ſit a Deo, ut a cauſa principali, probat Doctor, quia tormenta Inferni ſunt agentia naturalia, non libera, quæ ad Dei nutum inſerviunt, & juxta ejus diſpoſitionem, unde eorum concurſus a Deo moderatur, & diſponitur ad magis vel minus torquendum, non enim alia cauſa affi-

Maſtrii Theolog. Moral. Qq 3

aſſignari poteſt temperans eorum naturalem, ac vehementem influxum, & ita deducitur ex verbis Apocal. 18. ubi ita præcipitur a Domino: *Reddite illi, ſicut ipſe reddidit vobis, & duplicate duplicia ſecundum opera ejus, & quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*: quibus verbis innuitur diverſitatem tormentorum in Inferno eſſe e Deo effective, ut a cauſa principali; unde etiam Baſſolius noſter 4. d. 50. q. 2. a. 3. in fine inquit, quod dolor ignis, ejuſque inæqualitas accipienda eſt ex inæqualitate demeritorum, & ex cauſa effective affligente, & magis principaliter ex Deo, non ex igne ipſo, nam ignis quantum eſt ex ſe uniformiter ageret, & affligeret æqualiter diſpoſitos corporaliter, & ſibi approximatos; ſed Deus facit totam deformitatem, nam cooperatur, & cogitat ipſi igni ad majorem afflictionem, & fortiorem immutationem, vel minorem ſecundum exigentiam culpæ majorem, vel minorem: & ſubdit, quod ſi forte ignis non poſſit in tantam, & ita vehementem immutationem, quantam exigit culpa, dicendum eſſe, quod ignis cooperatur Deo ad illum gradum, in quem naturaliter poteſt, & Deus per ſeipſum immediate ſupplet ulteriorem gradum, quod etiam approbat ex noſtris Nicolaus de Niſſe tr. 7. p. 3. prop. 2. q. 13. in fine. Denique quod talis pœnarum diverſitas, & inæqualitas oriatur etiam inſtrumentaliter ab ipſis tormentis inferni magis, vel minus affligentibus probat Brancatus noſter diſp. 13. cit. art. 9. in fine ex D. Aug. lib. 21. de Civitate Dei c. 16. ubi ſic loquitur. Nequaquam negandum eſt etiam ipſum æternum ignem pro diverſitate demeritorum aliis leviorem, aliis futurum eſſe graviorem, ſive ipſius vis, atque ardor pro pœna digna cujuſque varietur, ſive ipſe æqualiter ardeat, ſed non æquali moleſtia ſentiatur; neque enim poteſt aliter dici, nam quod quis ardeat alium, non formaliter a cauſa ardorem faciente provenit: ergo talis pœnarum diverſitas inſtrumentaliter etiam ab ipſis tormentis provenit magis, vel minus affligentibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De earum extenſione, & duratione.

37 PRimo quæritur, an pœna damnatorum in Inferno ſit infinita ſaltem extenſive, ideſt in æternum durans. Circa hoc punctum varii fuerunt antiquorum errores; aliqui enim abſolute negabant æternitatem pœnæ in damnatis, qualis fuit error, qui dicitur Origenis, vel potius ut alii volunt, Origeniſtarum, qui hunc errorem induxerunt. Alii dicebant pœnas Principum, & Tyrannorum fore perpetuas, non aliorum juxta illud: *Potentes potenter tormenta patientur.* Alii dicebant pœnas eorum, qui ante Chriſti adventum fuerunt, deſiiſſe, quia Chriſtus ad inferos deſcendens eos liberavit. Alii tandem intermiſſionem pœnarum pro aliquo temporis ſpatio admittebant. Sed omnes hi errores, & ex Scriptura, & Patribus convincuntur, qui univerſaliter, & ſine limitatione loquuntur, unde hæc eſt veritas fidei pœnam inferni pro omnibus damnatis æternam eſſe, definita fuit in 6. Synodo Act. 11. in Lateranenſi Conc. ſub Innoc. III. cap. firmiter, & eam ſupponit Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. & 15. & ſeſſ. 14. c. 8. & ita expreſſe deducitur ex pluribus Scripturæ locis tum veteris, tum novi teſtamenti. Deut. 32. Judith. 16. Job. 7. Pſ. 10. Proverb. 10. Iſaiæ 32. Matth. 3. & 25. Marci 9. 1. Ad Theſſal. 2. q. 2. Petri 2. Apocalyp. 14. 18. & 19. & alibi frequenter, quæ teſtimonia ſingillatim adducit Coccius de 4. noviſſimis lib. 10. art. 8. Bellarminus, Branc. noſter diſp. 13. art. 12. & alii paſſim; ſic etiam loquuntur omnes Eccleſiæ Patres ab eodem adducti, & præſertim D. Auguſt. ad Oroſium contra Priſcil. c. 6. ubi diſputans contra Origenem utitur dicto Matt. 25. *Ibunt hi in ignem æternum*, &c. & concludit, quod qualiſcumque pœna ſignificata ſit nomine ignis, & vermis, certe ſi non morietur, nec extinguetur, ſine fine prædicta eſt, nec aliud agebat Propheta, cum hoc diceret, niſi ut eam ſine fine prædiceret, & lib. 21. de Civit. Dei c. 17. deridens illos, qui dicebant aliquorum hominum pœnas futuras eſſe temporales, aliorum æternas ait, quod profecto miſericordior fuit Origenes, qui & ipſum Diabolum, atque Angelos ejus ex illis cruciatibus eruendos dixit, cujus doctrinam ſancta reprobavit Eccleſia. Et in Enchirid. c. 112. ſolvens fundamentum Origeniſtarum, quod erat illud Pſ. 76. *Non enim obliviſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſerationes ſuas*, ait intelligi ſine ſcrupulo de vaſis miſericordiæ, ideſt de ſalvendis, quia iſti non pro meritis ſuis, ſed Deo miſerante de miſeria liberantur. Vel ſi de damnatis velis etiam intelligi, dicendum, quod in ira ſua non continet Deus miſericordias ſuas cum reis, mitius enim, quam mereantur punit; & notandum, inquit, eſt quod non dicit *finiet iram ſuam*, & ſed quod in ira ſua perſeverante non continet miſericordias, quoniam eam quoque in damnatorum punitione manifeſtat, ut infra patebit. Demum omnes Scholaſtici hoc idem docent cum Magiſtro 4. diſt. 49. ubi D. Thom. D. Bonav. Albertus magnus, Scot. & alii paſſim.

38 Secundo quæritur, quare culpa mortalis temporalis æterna pœna puniatur. Aliqui, ut refert Scotus 4. d. 46. q. 4. in ſolutione ſecundi principalis, dixerunt ideo peccatum finale damnati pœna æterna puniri, quia prævîſus eſt, quod ſi perpetuo vixiſſet, perpetuo peccaſſet, quæ opinio tribuitur D. Greg. l. 34. c. 3. quem ibi citat Doctor; ſed re vera potius exaggerative loquitur ibi Greg. quam ſcholaſtice, improbans peccatoris obſtinationem, & pronitatem ad ſemper peccandum, ut Brancatus noſter advertit diſp. 13. cit. a. 13. æternitas enim pœnæ peccatu mortali actuali non correſpondet ex prædicta cauſa, quia ſcilicet peccator prævidetur ſemper peccaturus ſi vixiſſet, quia ut inquit Doctor aliquis peccat cum propoſito pœnitendi; ergo nec explicite, nec implicite in voto perpetuo peccat; tum quia bona opera, quæ aliqua conditione ſuppoſita prævidentur futura, non præmiantur, nam prævidit Chriſtus dominus Matth. 11. quod ſi in Tyro, & Sidone facta fuiſſent miracula, quæ facta ſunt in Corozaim, & Bethſaida, in cinere, & cilicio pœnitentiam egiſſent, & tamen hæc voluntas non præmiatur; ergo neque mala eodem modo prævîſa puniuntur a Deo. Quare ſubdit Doct. ideo pœnam infinitam duratione correſpondere culpæ inſtantaneæ, vel temporali mortali, quia hæc in damnatis in æternum durat, quod etiam tenet D. Th. p. 2. qu. 87. art. 4. ad 3. & ſequuntur Vaſquez, Medina, Sayrus, Zumel, Bellarminus, Herrera, & plures alii, unde infinita pœnæ duratio non correſpondet peccato mortali ex propria natura (inquit Doctor) ſiquidem poſſet Deus pœnam aliquam infligere, quæ ſi tantum duraret per momentum, ſufficienter peccatum puniret, ſed hoc accidit ex ordinatione divina ſic diſponente, quia enim culpa, & peccatum durat in obſtinata damnatorum voluntate, ideo pœna durat, quod probat Doct. ex Auguſtino de fide ad Petrum circa medium dicente: *Permanente in eis injuſtæ affectionis malo, permanet in eis juſtæ retributionis damnatio.* Aliam etiam inſinuat Doctor congruitatem perennitatis pœnæ, & eſt quia maxime expedit, ut peccata gravia, veluti ſunt mortalia, vitentur, ad hoc autem neceſſe fuit, vel ſaltem congruum pœnam æternam imponere, ſi enim eſſet ſpes finis pœnæ, non multum de illa homines curarent.

39 Sed inſtat Coninchius diſp. 10. de pœnit. dub. 2. rationem perpetuæ malæ voluntatis in damnatis perſeverantis eſſe non poſſe cauſam æternitatis pœnæ, quia damnati actu non demerentur peccando, vel non pœnitendo, dum non poſſent, neque propter illam malam voluntatem in eis perſeverantem puniuntur; ſed propter peccata in hac vita commiſſa; ſed hanc inſtantiam jam excluſimus lib. 2. ſent. diſp. 6. de peccatis q. 7. art. 2. n. 196. quia nec Scotus, nec Auguſtinus dixerunt damnatos puniri pœna æterna, & infinita, quia actu demereantur, poſtquam ſunt in termino, neque quod actu puniantur propter illam malam voluntatem, ſed quia fuerunt in cauſa, ut quantum eſſet ex ſeipſis, in tali ſtatu ſemper permanerent; unde duratio illa in æternum eſt voluntaria in cauſa, dum voluntarie deceſſerunt in tali ſtatu, in quo pœnitentiam agere non poſſent, & ideo proportione ſervata etiam pœna eſt in æternum duratura; quod Doctor explicat exemplo de ſervo ſe in foveam projiciente, a qua non poſſit, niſi Domini auxilio exire, unde quantum eſt ex ſe habuit voluntatem interpretativam manendi ſemper in tali ſtatu; hoc enim contingit in eo, qui non egit pœnitentiam viator, quando potuit, & debuit, unde ratio adducta verificatur in hoc, quod talis perpetuo peccat vel actualiter, vel habitualiter, & interpretative manens in peccato ſine ulla pœnitentia, & exponens ſe perpetuitati peccati. Hæc tamen Scoti doctrina ex D. Aug. deſumpta, ut advertit Hiquæus ibid. in Commentario, potius dat congruitatem, cur ita ſtatutum ſit, quam propriam cauſam aſſignet, cur pœna æterna peccato temporali correſpondet; hujus enim perpetuitas propria ratio, & cauſa eſt lex univerſalis vindicativa, & juſta, quæ peccatum ſub tali lege prohibuit, ut etiam reſpondet Aug. lib. 1. de fide contra Manich. c. 18. & ſic etiam juſtis retribuit pro meritis temporalis æternum præmium, & utriuſque æternitas in Scriptura exaggeratur per modum retributionis bonorum, & malorum. Ratio itaque Scoti ex Aug. deſumpta congruitatem aſſignat legis ſtatutæ ex demerito peccatoris Deum offendentis, & graviter ejus legem contemnentis, quæ ducit in vitam æternam, quia hoc ipſo, quod peccet, neque deinceps pœniteat, dum tempus conſtituitur, perpetuo peccatum affectat, pro quo ſicut nulla eſt ſatisfactio poſſibilis in termino, ita etiam juſte pœnam incurrit æternam ex lege ſtatutam, ut adhuc magis patebit ex mox dicendis.

40 Tertio quæritur, quomodo pœna æterna culpæ temporali, & inſtantaneæ proportionetur; & ratio dubitandi eſt, quia pœnæ æternitas peccato mortali non correſpondet ex natura rei, ſed tantum ex ordinatione divina, ut dictum eſt, unde poſſet peccatum mortale ſufficienter, & adæquate finito tempore puniri, ſpectata ejus natura intrinſeca; & conſequenter damnati non citra condignum, ſed ultra condignum, & injuſte per æternitatem in Inferno detinerentur, quia exigeret Deus ſolutionem majorem debito, quam inſtantiam urget etiam Coninchius loco citato contra doctrinam allatam de cauſa æternitatis pœnæ damnatorum. Pro reſolutione dicendum eſt pœnam æternam culpæ temporali, & inſtantaneæ eſſe proportionatam, & juſte potuiſſe Deum taxare, ſicut de facto taxavit, ut qui in peccato mortali ex hac vita decederet, perpetuo impœnitens remaneret, & conſequenter æterno bono perpetuo privatus, & æterno malo perpetuo addictus, & ratio eſt, quia proportio pœnæ ad culpam

Digitized by Google

pam attendi non debet ex delectatione, & duratione ejus, ſed ab objecto, & fine a quo quis avertitur; ſtatuit autem Deus, ut qui ab ultimo fine ſe avertit, æternaliter illo careat, & pati pœne puniatur. Quod autem talis lex juſte ſit, & honeſta, probat Doctor l. c. ex Auguſt. lib. 21 de Civ. Dei, c. 11. ubi ex profeſſo quærit, quomodo in Dei Civitate juſtitia exerceatur, & pœna æterna peccatis tecata ſit eis proportionata, cum pro peccato momentaneo æterna pœna puniat; & talem proportionem, ac æquitatem probat ex legibus humanis, & ex paritate pœnarum a Republica inflictarum, nam ſecundum civilem juſtitiam qui contra Rempublicam peccat, ſocietate Reipublicæ privatur omnino vel per mortem, vel per exilium perpetuum, nec attenditur quanta fuerit temporis mora in peccando, ſed contra quid peccavit; eadem eſt autem comparatio totius vitæ præſentis ad Rempublicam terrenam, & totius æternitatis ad ſocietatem Dei, & Beatorum; ergo qui contra ultimum finem peccavit, & contra charitatem, per quam eſt ſocietas Beatorum, eſto aliqua brevi mora peccaverit, adhuc in æternum puniri debe, & ita etiam in hoc puncto diſcurrit Div. Th. libr. 3. contra gentes c. 44. ad hanc proportionem declarandam æternitatis pœnæ cum culpa temporali. Quæ etiam ſuaderi poteſt exemplo de ſervo ſe in foveam projiciente allato a Scoto, qui enim voluntarie ſe in foveam præcipitat, de qua per ſe evadere non poteſt, niſi ejus auxilio, quem actu offendit, juſte ab eo in ea derelinquitur; cum ergo damnatus peccatum ante mortem retractare potuerit, & non retractaverit, juſte pœna æterna per legem commineta punietur.

41 Ratio tandem hoc etiam ſuadet, quia æquum, & juſtum eſt ut pro contemptu, & offenſa boni infiniti ſtabilita ſit pœna extenſive infinita, & ut qui bonum æternum voluntarie emiſit, & ſprevit pro momentanea, & tranſitoria delectatione, malum quoque æternum, & pœnam æternam conſequatur; ut enim diſcurrit idem Aug. lib. 21. *De Civitate Dei. Quanto magis homo fruebatur Deo, tanto majore impietate Deum dereliquit, & factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum quod eſſe poſſet æternum:* rationabiliter ergo, & proportionate peccato temporali, & tranſitorio pœna correſpondet æterna ex ordinatione divina. Ad rationem dubitandi jam reſponſum eſt diſp. 9. cit. qu. 7. conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia namque peccatum perpetuo in peccatore durat modo jam explicato, hinc juſte etiam in eo durat pœna, unde non tam peccatum in ſe, quam ejus continuata duratio punitur in æternum, & quidem juſte, juſtum enim eſt, inquit Aug. cit. quod quamdiu durat culpa, quæ fuit voluntaria in cauſa, duret etiam pœna; ratio igitur, quare æternitas pœnæ proportionata ſit peccato non retractato eſt, quia perſona peccans, & peccatum ejus perpetuo durant, nam reſpectu etiam vitæ civilis in Republica aliqua culpa adeo gravis eſt ut totalem excluſionem ab illa vita civili mereatur; accidit autem, quod ejus extenſio ſit finita, & non perpetua, quia nimirum vita finita eſt; ſic in propoſito culpa mortalis totalem excluſionem meretur ab illa civitate ſuperna, ſed ideo præciſa perpetua eſt ait Doct. l. c. quia vita cum culpa eſt perpetua. Quod autem adhuc dicatur culpam puniri citra condignum, inquit ibidem, non attendi debere ex pœnæ extenſione, ſed intenſione, quatenus culpa licet in æternum punita, adhuc tamen non ſic intenſive punitur, quantum meretur. Et ita etiam hanc difficultatem reſolvit Scholiaſtes l. c. ubi quærens, quomodo illa pœnæ æternitas juſte correſpondeat culpæ inſtantaneæ, ait ſecundum Doctorem dicendum eſſe, quod per ſe neceſſario non correſpondet ei illa æternitas, quia juſte puniri poſſet pœna temporali, ſicut & merita præmiari præmio temporali: juſte tamen punitur culpa illa æterna pœna, ſuppoſito Dei pacto de præmiando æternaliter ſervantes perſeveranter ejus mandata, & puniendo æternaliter violantes ea. Quod ſi tantum decreviſſet juſte retribuere his, & illis pro meritis, & demeritis, poſſet juſte id præſtare ſine æternitate retributionis, quod etiam ſignificat Doctor infra d. 49. q. 6. art. 2. ubi ait æternitatem beatitudinis cadere ſub præmium juſtitiæ liberalis ex ſuppoſitione, ſcilicet, dicti pacti Dei de ſic præmiando, & idem eſt in propoſito de puniendo, quod adhuc magis patebit q. ſeq. art. 1. ſuppoſita namque ordinatione præmiandi infinite extenſive bonum finitum, juſte quoque infinite eodem modo punitur finitum malum; & ſic licet abſolute loquendo ſufficeret pœna temporalis pro culpa, tamen reſpective ex ſuppoſitione præmii infiniti pro bono infinito, juſte punitur pœna æterna, & quod peccatum mortale æternam pœnam mereatur ex ſola ordinatione divina docet etiam Suarez tract. 5. diſp. 7. ſec. 7. cum pluribus aliis Recentioribus.

42 Quarto tandem quæritur, an ex pœnæ æternitate infinitas culpæ mortalis bene deducatur. Affirmant plures Thomiſtæ, quæ opinio D. Th. tribuitur p. 2. q. 87. ar. 4. & 3. p. q. 1. art. 2. ubi Caietanus, Medina, Alvarez, Navarrus, Cornejo, & plures alii; quorum fundamentum eſt, quia gravitas pœnæ culpæ gravitatem oſtendit, & offenſa ex pœna ipſi debita colligitur, quam ſit gravis; ſed culpa mortalis punitur pœna infinita, quæ in æternum duret; ergo &c. Cæterum nullum peccatum in ratione offenſæ includere infinitam malitiam ſimpliciter intrinſece, & formaliter, ſed tantum ſecundum quid late demonſtravimus diſp. 6. cit. *de peccatis* q. 7. cum Scoto, & omnibus Scotiſtis 2. diſt. 38. q. 1. §. *ad iſta*, & 3. d. 19. ad 2. & d. 30. §. *Contra*; & præſertim quod talis infinitas peccati ex pœnæ debitæ infinitate deduci nequeat, oſtendimus ibid. a. 2. in ſolutione objectionis tertiæ n. 195. & ſeq. & ea præſertim ratione, quia ſi propter malitiæ infinitatem correſponderet peccato mortali pœna infinita in extenſione, ut ſervaretur proportio inter pœnam, & culpam deberet etiam puniri pœna infinita ſecundum intenſionem, & non tantum pœna infinita ſecundum durationem. Imo ſi argumentum eſt validum, ut ibi dicebamus, probaret a pari actum meritorium eſſe infiniti valoris, quia præmium ſibi correſpondens, ſcilicet beatitudo, eſt extenſive infinitum; & ideo verum eſt, quod aiebat Doctor proportionem inter culpam, & pœnam, ac inter meritum, & præmium non penes extenſionem pœnæ, vel præmii debere attendi, ſed tantum penes intenſionem. Hinc ad rationem in oppoſitum jam diximus ibi cum Doctore 3. d. 19. q. un. ad 3. & 4. d. 40. q. 6. in fine, pœnam peccato mortali correſpondentem non eſſe infinitam intenſive, ſed extenſive tantum, ideoque eſſe infinitam in duratione ſolum, non vero formaliter; ſi enim de pœna damni loquamur, hæc formaliter, & immediate eſt privatio beatitudinis, non Dei; ſi vero de pœna ſenſus, hæc quoque eſt cruciatus in intenſione finitus, exceſſus autem, vel gravitas culpæ non debet attendi ſecundum quantitatem extenſionis, ſed intenſionis, quia per ſe culpæ correſpondet pœna ſecundum intenſionem juxta juſtitiæ diſtributionem.

QUÆSTIO III.

An in punitione damnatorum Deus utatur juſtitia, & miſericordia.

43 SCotus in 4. ſent. d. 46. poſtquam per plures quæſtiones demonſtravit juſtitiam, & miſericordiam in Deo reperiri, in qu. 4. oſtendit tandem in damnatorum punitione utramque a Deo exerceri. Nos autem quomodo, & qualis juſtitia inter Deum, & creaturam intercedere poſſit, jam ex profeſſo declaravimus lib. 3. ſentent. diſp. 3. *de merito Chriſti* q. 5. & quomodo etiam miſericordia ſit in Deo admittenda erga creaturas, hic breviter diſcurremus, ut pateat tandem, quomodo etiam utramque erga damnatos in Inferno exerceat.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo manifeſtetur Juſtitia in punitione damnatorum.

44 PRimo ſupponimus ex jam fuſe dictis lib. 3. ſent. diſp. 7. q. 8. juſtitiam diſtingui in univerſalem, & particularem; prima dicitur juſtitia legalis ſecundum communiorem loquendi modum, qua univerſaliter dictatur juſtum, ſecunda dicitur judicialis qua particulare factum juxta legum decernitur juſtum, vel injuſtum. Rurſus omnis juſtitia, quæ eſt ſimpliciter ad alterum, vel eſt commutativa, vel diſtributiva: prima eſt illa, per quam fit commutatio, ut cum commutatur præmium pro merito, unde in duas ſpecies ſubdividitur in præmiativam ſcilicet, & punitivam. Secunda eſt, qua diſtribuuntur ſingulis res, & gradus juxta eorum perfectiones, & ſtatus, ut cum in Republica gradus, & honores diſtribuuntur juxta perſonarum dignitates, & perfectiones, ut fuſe declaravimus qu. 8. cit. art. 2. Poteſt autem juſtitia, ſicut & qualiber alia virtus ſumi quandoque pro actu, & quandoque pro habitu, ſive ex actibus cauſato, ſive infuſo, ut contingit in creaturis; cum autem de juſtitia Dei quaſi habituali ſit ſermo, eodem prorſus modo intelligi debet, ſicut de aliis divinis attributis loqui ſolemus, quod, ſcilicet, importet perfectionem in Deo ex natura rei formaliter, non autem realiter ab eo diſtinctam, ſicut de omnibus divinis attributis jam diximus lib. 1. ſent. diſp. 2. & docet Scotus 4. diſt. 46. q. 1.

48 Secundo his præmiſſis dicendum eſt, & de fide tenendum, in Deo omnimodam reperiri juſtitiam tam in præmiatione bonorum, quam in punitione malorum, qua veritate plenæ ſunt Scriptur. Pſ. 10 *Juſtus Dominus, & juſtitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.* Pſ. 18 *juſtitia Domini recta*; Pſ. 21. *Annunciabunt Cœli juſtitiam ejus*: Pſ. 47. *juſtitia plena eſt dextera tua*; Pſ. 84. *juſtitia, & pax oſculatæ ſunt, & juſtitia de Cœlo proſpexit*: & ſic paſſim legitur in ſcriptura. Et quidem de juſtitia commutativa, & diſtributiva tam in præmiatione, & retributione juſtorum, quam in punitione malorum, expreſſe etiam loquuntur Scripturæ ut 2. ad Rom. 6. *Reddet unicuique ſecundum opera ejus, iis quidem, qui ſecundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam, iis autem, qui ſunt ex contentione, & non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio*; Lucæ 18. *Menſuram bonam, confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum, eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur & vobis*; 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*; & ad Timoth. 4. *Curſum conſummavi, fidem ſervavi, in reliquo repoſita eſt mihi corona*

juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex, non ſolum autem mihi, ſed & iis, qui diligunt adventum ejus. Quamvis autem juſtitia commutativa ſecundum æqualitatem inter Deum, & creaturam eſſe non poſſit, ut diximus diſp. 3. art. de merito Chriſti; eſſe tamen poteſt ſecundum quamdam proportionem, ſicut Domini ad ſervum præmiando ultra condignum, & puniendo citra condignum, ita nimirum, quod ſi ſervus facit, quod ſuum eſt, dominus quoque faciat, quod ſuum eſt, nempe ut tamquam liberalis retribuat præmiando melius bonum, ſi ſervus faciat contra id, quod ſuum eſt, dominus ratione ſuæ clementiæ minus pœnæ retribuat, quam ſit condignum, ſic enim Deus dicitur judicialiter præmiare bonos ultra condignum, & pariter malos punire citra condignum, juſte tamen juſtitia legali, & judiciali commutando præmia lege ſtatuta pro demeritis. Ex hoc ergo deducitur Deum juſte punire peccatores pœnis æternis, nam ſicut ſe habet juſtitia præmiative ad meritum, ſic punitiva ad demeritum, ſed quamvis merita omnia alicujus creaturæ intellectualis unico beatitudinis momento abundanter compenſentur, Deus tamen ob ſuam liberalitatem ex lege ſtatuit pro temporali merito æternam beatitudinem retribuere; ergo a contra pro temporali demerito juſte ſtatuit æternam beatitudinis privationem, & æterna ſupplicia ei æquitate.

46 Tertio hoc etiam probat Scot. d. 46. art. qu. 4. §. *De tertio* ſingillatim de ſingulis damnatorum pœnis, nam prima damnatorum pœna, quæ eſt derelictio in peccato, ſeu continuatio, & obſtinatio in malo, juſte a Deo infligitur eo modo, quo a Deo infligi poteſt, quæ limitatio apposite adjicitur, quia talis pœna a Deo poſitive infligi nequit, inquit Doctor §. *De ſecundo*, cum ſit culpa, ſed ſicut ab ipſo peccatore in termino vitæ commiſſa fuit, & a Deo ſolum permiſſa, ita ſe habet ejus continuatio: juſte igitur hoc modo, nempe permiſſive infligitur a Deo, quia ſtatuit legem Deus, ut in quocumque ſtatu morietur homo, permanebit tuere illud Eccleſiaſt. 11. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut Aquilonem, in quocumque loco ceciderit ibi erit*, ubi Gl. ordinaria dicit; *locum, quem tibi hic præparaveris, in futuro habebis*; ergo cum damnatos derelinquit in ſua culpa, juſte derelinquit, & cum in ſtatu peccati mortalis damnatus deceſſerit, lege Dei late juſte ibi erit; nam *per quæ quis peccat, per hæc & torquetur*, ut habetur Sap. 11. & ideo cum damnatus in obſtinatione peccaverit non ſe ante obitum convertendo, per eam juſte torquetur. Juſtum eſt enim, ait Doctor, illum, qui continuat malitiam a malitia peccati non liberari, nec hoc ſolum, ſed qui potuit malitiam derelinquere, & adhuc habuit tempus præciſum ſibi taxatum, nec in tempore illo corrigitur, ſed perſeverat in malo, juſtum eſt ut tempore elapſo deſeratur in illo malo. Confirmat id Doctor exemplo ſuperius adducto de eo, qui voluntarie in foveam ſe præcipitat, unde exire nequit ſine illius adjutorio, quem ſe projiciendo contempſit, & offendit, a quo proinde juſte derelinquitur; nam qui ſe per ſuam culpam præcipitat in impotentiam evadendi, non ſolum a ſe, ſed etiam a quocumque niſi ab illo, quem tunc offendit, & contempſit, juſte poteſt ab eo deſeri in iſta impotentia; ſic autem eſt de damnato in propoſito, nam dum Deum offendit, ſcit utique e peccato reſurgere non poſſe, niſi ſpeciali Dei adjutorio, & de termino viæ probabiliter timet, cum nil certius ſit morte, & incertius hora mortis, & tamen eodum peccat ſciens, & volens, ſed reliquo vitæ tempore in peccatis perſeverat, non diſponendo ſe de congruo ad fructuoſam pœnitentiam, atque ideo juſte a Deo in peccati fovea profunda derelinquitur, tum propter ejus temeritatem, quia ſeipſum voluntarie in eum ſtatum præcipitavit, a quo liberari nequit, niſi ab eo, quem contempſit, & offendit; tum propter continuatam, & multiplicatam malitiam; tandem quia uſque ad terminum viæ in peccato permanſit ſine pœnitentia, quod tamen tempus fuit ſibi præciſe ad pœnitentiam taxatum; & ideo dicebat Apoſtolus ad Galatas: *Dum tempus habemus operemur bonum*, nempe in via, ubi duntaxat eſt tempus conceſſum; & Joan. 9. *Venit nox, in qua nemo poteſt operari*; & Eccleſiaſt. 9. *Neque opus, neque ratio, neque ſapientia, neque ſcientia erunt apud Inferos*; ac præterea Proſper. lib. 3. *de vita contemplativa* c. 11. dicit: *Ideo Chriſtus ait damnatos ligatis pedibus, & manibus mitti in tenebras exteriores, quia in Inferno, ubi nemo confitetur, actione privatur*, & ſic etiam Bernardus ep. 254. dicit damnatos in mala voluntate ſemper perſiſtere; atque ideo a Deo juſte in tali pœna obſtinationis derelinqui, nam licet peccatum, ut committitur, non habet rationem pœnæ, ſed culpæ, & demeriti, tamen ut derelicto peccatore, cur ob demeritum ipſum continuetur peccatum in actu vel habitu, eſt pœna ſui ipſius, ut præceſſit per modum demeriti, ut bene declarat Doctor loc. cit.

47 Quarto hoc idem probat Doctor de pœna damni, quæ in privatione beatitudinis conſiſtit, quod juſte a Deo infligitur, quando enim ob bonum honeſtum datur commodum perpetuum in præmium, ſcilicet æterna beatitudo, juſtum eſt etiam quod ob malum inhoneſtum careat peccans tali commodo perpetuo in pœnam; bonum honeſtum eſt bona operatio facta conformiter ad legem Dei, & propter illud datur gloria æterna, inhoneſtum autem eſt omnis operatio mala, & contra legem Dei; ergo ſi ob bonas operationes datur beatitudo æterna in præmium, juſtum eſt quod ob malas privetur peccator illa, & pœna damni æterna puniatur. Et ſubdit Doctor, quod iſta correſpondentia privationis commodi ad privationem honeſti, ſicut malum ordinari poteſt ordinat culpam, quod declarat exemplo membri putridi, quod corrumpit ordinem totius, niſi ſeparatur, aut ita ordinetur, ut alia membra ſana inficere nequeat; ita enim etiam debet eſſe aliquis ordo in univerſitate creaturarum, quo ſeparetur reprobus in termino ab electis; hic autem ordo fit per pœnam, qua perpetuo privatur communione Sanctorum, & electorum in gloria, & per quam excluſionem, & ſeparationem culpa reformatur ſecundum juſtitiam, ne maneat impunis, unde Boetius proſa 4. de conſolatione ait: *Infeliciores ſunt improbi injuſta impunitate dimiſſi, quam juſta punitione puniti*, quia in primo eſt bonum tantum naturæ particulari, ſed vitiatum per culpam, in ſecundo autem eſt bonum naturæ univerſalis, quatenus culpa ordinatur per debitam pœnam. Ita enim diſcurrit D. Auguſtinus lib. 21. de Civitate Dei cap. 11. ubi ait juſte privari honore, & gradibus Reipublicæ, immo & cohabitatione, qui in eam delinquit: ergo idem dicendum de gradibus, & honoribus Chriſtianæ ſupernaturalis Reipublicæ, & cohabitatione cum civibus cœleſtis patriæ; hæc enim pœna ſtabilita eſt inquit Auguſtinus contra avertentem ſe ab ultimo fine, quia in hoc eſt maxima perverſitas, ut quis utatur fruendis, & fruatur utendis; cum autem peccans avertit ſe a Deo, & ad creaturam convertitur, conſtituit in hanc rationem ultimi finis, & propterea meretur pro ſemper privari ultimo fine: unde tandem concludit cap. 12. quod quanto magis homo fruebatur Deo, tanto majori impietate deliquit in Deum, & factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum, quod poſſet eſſe æternum; ita diſcurrit Auguſtinus loco citato de pœna damni, ubi licet de Adamo loquatur, hoc tamen de omni peccante mortaliter intelligendum eſt, ut dictum eſt quæſtion. præcedent. articul. 2.

48 Quinto tandem hoc idem probatur de pœna ſenſus ex illo Apocal. 18. *Quantum ſe glorificavit, & fuit in deliciis, tantum date illi tormentum, & luctum*, quod omnes Patres intelligunt de pœna ſenſus, unde inquit D. Auguſtinus lib. *de natura boni* cap. 9. quod melius ordinatur natura, ut juſte doleat in ſupplicio, quam ut impune gaudeat in peccato, unde per juſtitiam Dei etiam cruciatus conſequitur; quid enim tam iniquum, quam ut bene ſit deſertori boni? Deinde juſtum quoque eſt talem pœnam ſenſus eſſe æternam, quia Deus non niſi juſte judicare poteſt; at judicavit reprobos æterna pœna ignis eſſe puniendos, ut patet ex illo Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*; ergo juſte hæc quoque pœna ſenſus infligitur. Tum quia juſtitia petit, ut talis pœna correſpondeat peccato, qualis præmium correſpondet merito; ſed juſti ob eorum merita æterna gloria præmiantur; ergo reprobi, & injuſti ob eorum demerita æterna quoque pœna ſenſus puniri debent. Tum tandem quia quæſt. præced. art. 2. pluribus modis probatum eſt pœnam æternam ſive damni, ſive ſenſus peccato mortali eſſe proportionatam, quod rurſus probari poteſt, quia pœna juſte taxatur, ſi hoc fiat juxta dignitatem ejus, in quem delinquitur 5. Ethic. cap. 3. ergo cum Deus infinitæ ſit dignitatis, & majeſtatis, peccans in Deum infinita pœna plecti debet, ſaltem extenſive, cum pœna intenſive infinita dari nequeat.

49 Sed objicies. Deut. 25. *Secundum modum delicti erit & plagarum modus*, ſed delictum cujuſcumque peccantis eſt temporale, & finitum; ergo ſecundum juſtitiam punitio cujuſcumque talis eſſe debet, atque ideo in punitione æterna pro temporali culpa, & tranſitoria non eſt juſtitia. Confirmatur, quia videtur contra juſtitiam, ut tales, tantæque pœnæ contra unum peccatum mortale fiant taxatæ, hoc enim finitum eſt, & tempore finito durans. Demum punitio juſta eſt ad correptionem puniti ex Ariſt. 1. Rhetoric. ſed nullus damnatus per punitionem ſui corripitur; ergo &c. Reſpondetur ex Scot. q. 4. cit. in ſolutione ad 2. prin. negando conſequentiam, non enim in juſte punitione attenditur mora delicti, ſed qualitas, & contra quid delinquitur, ut jam antea ſupra dictum eſt q. præc. a. 2. n. 40. proportionem pœnæ ad culpam ex delectatione, & duratione ejus attendi non debere, ſed ex objecto, & fine, a quo quis avertitur peccando: hinc D. Aug. lib. 21. De Civit. c. 11. ait, quod juſtitia legis non attendit, quod tanta mora temporis quiſque puniatur, quanta mora temporis unde puniretur, admiſit, & plura adducit de hujuſmodi pœnis exempla, ut Brancatus advertit diſp. 13. cit. art. 14 §. *in fine*, ut de fuſtigatione ejus, qui mulierem ſemel oſculatur: de vinculis diuturnis ſervi geſtu, vel verbo Dominum offendentis, de ignominia, exilio, & damno ejus, qui brevi ſpatio vel occidit, vel furatus eſt; de ultimo ſupplicio, quo quis ſocietate civium perpetuo privatur, & ſimilibus; ita igitur in propoſito de offenſa Dei dicendum eſt, quod quia peccator per actum tranſitorium ab æterno bono ſe avertit, & in illo actu averſionis æternaliter perſeverat modo jam explicato, potuit rationabiliter Deus contra illum taxare pœnam, ut æterno ſupplicio puniretur; ex quo patet etiam quid ſit dicendum ad confirmationem. Ad ultimum reſpondet Doct. loc. cit. duplicem eſſe medicinam, curativam ſcilicet, & præſervativam, pœna corrigibilis infligitur, ut corripiatur, incorrigibilis, ut alii

præ-

præſerventur, qui ſunt in ſtatu correptionis; quod autem neutro modo damnatis ſit punitio correctiva, aut præſervativa juſtitiæ non repugnat, ſed ſufficit, ut ſit reſtaurativa ordinis, & ordinativa culpæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo manifeſtetur miſericordia in punitione damnatorum.

50 PRimo ad explicandum quomodo virtus miſericordiæ erga creaturas ſit in Deo admittenda, Scot. d. 46. art. qu. 2. ab initio præmittit, quod miſericordia in nobis eſt habitus, ſeu forma, qua nolumus miſeriam alterius, unde duo includit, & importat miſericordia, unum pro principali, ſcilicet inclinationem ad actum nolendi miſeriam alterius, & hoc vel futuram, & tunc præſervat ab illa, ſi poteſt; vel præſentem, & tunc relevat a miſeria, ſi poteſt; aliud vero importat de conſequenti, ſcilicet, compaſſionem, ſeu diſplicentiam de tali miſeria, ideoque miſericors ex ethimologia nominum dicitur, *miſerum cor habens*, id eſt, cum miſero communicans in miſeria; Unde in nobis duplicem habet affectum, primus eſt proximum relevare a miſeria, in qua conſtitutus eſt, aut ſi illi immineat, ipſum præſervare juxta illud Job. 29. *Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, &c.* alter effectus eſt compati, & triſtari ob alterius miſeriam, cum eam revelare non poſſumus, triſtitia enim eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt, de quo effectu dicebat Apoſtolus 2. Cor. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* & 2. Cor. 12. *Vinctis compaſſi eſtis, &c.* Et hoc præſuppoſito inquit Doctor certum eſſe de fide miſericordiam in Deo reperiri, ut in pluribus Scripturæ locis habetur expreſſe, ut Pſal. 5. *In multitudine miſericordiæ tuæ*, Pſal. 16. *mirifica miſericordias tuas*; Pſal. 20. *in miſericordia altiſſimi non commovebitur*; Pſal. 32. *miſericordia Domini plena eſt terra*; & alibi necdum in Pſalter. ſed in tota Sacra Scriptura frequentiſſime legitur. Addit tamen Doctor miſericordiam non reperiri in Deo ſecundum conceptum proprium compaſſionis, ſed ſecundum conceptum nolendi miſeriam, ſive præſentem, ſive futuram, & ratio eſt, quia Deus non eſt capax triſtitiæ, doloris, & hujuſmodi paſſionum; unde in Deo miſericordia ſecundum effectum habere non poteſt, ſed tantum primum, & hunc habet de facto, quia innumeros liberat de malo præſenti, & alios a futuro, & imminenti, & ideo quantum ad iſtum effectum nolendi miſeriam, ſive imminentem, ſive præſentem inquit Scotus, miſericordiam propria in Deo reperiri; quod probat de imminenti, quia ſicut nullum bonum evenit, niſi volente Deo, ita nihil prohibetur, ne eveniat, niſi Deo nolente, multæ autem miſeriæ poſſibiles evenire alicui prohibentur, ne eveniant; ergo Deus habet nolle reſpectu illarum. Conſimiliter de miſeria præſenti, quia nulla miſeria tollitur, niſi Deo nolente illam ineſſe, multæ autem frequenter tolluntur; ergo quoad hunc conceptum liberandi a malo præſenti, vel futuro ſive animæ, ſive corporis vere, & proprie in Deo eſt miſericordia. Et poſſent etiam ad hoc probandum innumera adduci Scripturæ loca in quibus hujuſmodi liberationes referentur tam a malo præſenti relevando, quam ab imminenti præſervando, unde exclamavit David Pſalm. 44. *Miſerator & miſericors Dominus, patiens, & multum miſericors, ſuavis Dominus univerſis, & miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus*, & eodem Salvator jubet, ut petamus in oratione Dominica: *Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo.*

51 Secundo dicit Doctor d. 46. cit. q. 4. §. *De quarta* talem, ac tantam eſſe Dei miſericordiam erga creaturas, ut ea utatur etiam in punitione damnatorum in Inferno, quod etiam docent D. Thomas, & D. Bonav. ibidem, & colligitur ex pluribus Scripturæ locis, unde pſalm. 142. *In miſericordia tua diſperdes omnes inimicos meos*, & Habacuch. 3. *Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis*, tempus autem iræ Dei, & diſperſionis inimicorum ſuorum potiſſimum eſt tempus judicii, in quo impios judicabit, & condemnabit; & ad hoc facit etiam illud Pſ. 76. *Num quid obliviſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?* quem locum exponens D. Auguſtin. lib. 21. *de Civit. Dei* c. 24. ait, hoc intelligi de hominibus in via, & poſt mortem de electis; deinde ſubdit; ſed quibus placet iſtam ſententiam uſque ad illa impiorum tormenta protendere, ſaltem ſic intelligatur, manente in eis ira Dei, quæ æterno eſt pronunciata ſupplicio, non contineat Deus in hac ira ſua miſerationes ſuas, & faciat eos non tanta, quanta digni ſunt, pœnarum atrocitate cruciari; & ut eas mitiores, levioreſque quam ſunt eorum merita, patiantur, ſic enim & ira Dei manebit, & in ipſa ira ſua miſerationes ſuas non continebit. Ita etiam diſcurrit de pœnis Inferni D. Hieronymus in cap. 66. Iſaiæ, ubi impugnans negantes æternitatem pœnarum in Inferno, veluti divinæ clementiæ incongruam, concludit in fine, quod licet nos fideles credamus æterna eſſe tormenta peccatorum, atque impiorum, moderatam tamen arbitramur, & mixtam clementiæ Judicis ſententiam. Deinde hoc etiam ſuadet ratione Doctor loc. c. quia quanto ad aliquod opus concurrunt plures virtutes, tanto illud eſt perfectius, ſi ergo judicium, & ſententia Judicis ſit a juſtitia, & cum hoc a miſericordia, tanto perfectior erit, perfectior enim eſt actus proveniens a juſtitia, & miſericordia, quam actus proveniens a ſimplici juſtitia vindicativa; tum quia actus juſtitiæ vindicativæ, ait Doctor, inter omnes actus virtutum eſt infimus, quia nunquam eſſe deberet medii electives, ſicut actus præmiationis, nec multum participare de voluntario, quia ad crudelitatem declinaret, magna enim vindicandi electio crudelitas eſt, vel de crudelitate participat; quare ut hic actus in Deo ſit perfectus, & ſuæ bonitati conveniens, ſemper eſſe debet cum miſericordia conjunctus.

52 Tertio ad declarandum quomodo miſericordia in punitione damnatorum cum juſtitia concurrat, Doctor l. c. duplicem in Deo miſericordiam diſtinguit, una dicitur liberans, quæ nimirum omne malum excludit vel imminens, vel jam præſens, altera dicitur parcens, vel mitigans, quæ ſcilicet, non totum malum excludit, ſed tantum aliquam partem tali debiti iſti ſecundum merita ſua; & hanc inquit Deum exercere in damnatorum punitione, & in hoc præſertim conſiſtere, quia, ſcilicet, eos annihilare poſſet, ſi vellet, & quia punit citra condignum reddens pœnas leviores, ac mitiores, quam eorum demerita mereantur; plures enim Patres in hoc ſenſu exponunt illud Hieremiæ dictum Tren. 3. *Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſerationes ejus*; quod nimirum loquitur in perſona damnatorum, & ſtando etiam in ſenſu literali hoc idem inde colligitur, cum enim Propheta pro maxima Dei miſericordia agnoſcat populum non eſſe conſumptum, conſequenter dicendum eſt maximam exercere Deum in damnatos miſericordiam, quod non conſumantur, & annihilentur, ut eorum demerita poſcunt. Et cum veriſſimum ſit Jacobi dictum: *Miſericordia ſuperexaltat judicium*, & commune Theologorum axioma, quod *Deus præmiat ultra condignum, & punit citra condignum*, & cum non appareat in quo alio miſericordiam cum damnatis exerceat, dicendum eſt eam non exercere cum illis, niſi in eorum conſervatione, & pœnarum inferendarum mitigatione, ut ait Doctor cit. loc. cit. & ita etiam expreſſe docet D. Auguſt. l. c. dum inquit, quod Deus etiam in Inferno non continebit in ira ſua miſericordias ſuas, quia faciet damnatos non tanta, quanta digni ſunt, pœnarum atrocitate cruciari, ſed ut eas mitiores, levioreſque quam ſunt eorum merita, patiantur, ſic enim & ira Dei manebit, & in ipſa ira ſua miſerationes ſuas non continebit. Advertit autem D. Bonav. 4. d. 46. cit. art. 2. q. 1. quod mitigatio pœnæ damnatorum dupliciter poteſt intelligi, aut quantum ad taxationem, & inflictionem pœnæ, & ſic abſque dubio inquit eſſe ibi mitigationem, quia divina juſtitia non tantum, vel totum exigit, eo quod ejus pietate interveniente aliquam partem pœnæ infligendo remittat. Alio modo poteſt intelligi mitigatio poſt pœnæ taxationem & inflictionem, & hoc modo ait nullam haberi mitigationem a divina miſericordia, quia ex tunc claudit eis Dominus viſcera pietatis.

53 Quarto aliam quoque miſericordiam Deum exercere in damnatorum punitione docet Scotus 4. d. 21. q. 1. & d. 25. q. 1. ubi tenet peccatum veniale, ſive in hac vita dimiſſum quoad culpam, ſive non, ſola temporali pœna etiam in Inferno puniri, licet mortali conjunctum, & pariter eſſe ut pœnam peccati mortalis hic dimiſſi, ſed non in hac vita ſolutam, in Inferno perſolvi, quod ex profeſſo contra Thomiſtas defendimus lib. 2. d. *de peccatis* qu. 8. qui enim debitor eſt alicujus pœnæ, & illam exacte ſolvit juxta menſuram taxationis factæ, plene non redditur immunis ab omni obligatione; ſed dimiſſa culpa veniali, pœna, quæ remanet pro ea ſolvenda taxata eſt a Deo, & ad finitatem reducta tam intenſive, quam extenſive; ergo elapſo tempore præfixo pro ſolutione talis pœnæ, etiam qui in Inferno exiſtit a tali pœna liberabitur, atque ita pœna venialis, vel etiam mortali debita, quorum culpa fuit in hac vita remiſſa, tandem in Inferno terminabitur. Confirmatur, quia duplici de cauſa ad ſummum pœna alicujus peccati poteſt eſſe æterna: prima quia peccatum ex ſua gravitate illam mereatur, cujuſmodi eſt mortale: altera quia perſeveret culpa, qua perſeverante non poteſt pœna ceſſare: ſed nulla ex his cauſis poteſt ineſſe veniali vel mortali in hac vita remiſſis: ergo dicendum eſt utrumque in Inferno remitti poſſe quo ad pœnam, ſi in hac vita dimiſſa fuere quo ad culpam. Denique hanc remiſſionem pœnæ non impedit in damnatis conjunctio venialis, vel mortalis hic remiſſi cum alio mortali non remiſſo, ut Thomiſtæ communiter reſpondere ſolent, quia ut ibi diximus, peccatum veniale in via ex conjunctione cum mortali non meretur pœnam pluſquam finitam extenſive: ergo ſic etiam in Inferno. Item eadem pœna ita Inferno non creſcit intenſive ex conjunctione cum mortali, aut ex ſtatu damnationis: ergo neque creſcit extenſive. Tandem illa pœna debetur peccato veniali, vel mortali, quod ſupponitur in hac vita dimiſſum, neque redit quoad culpam, neque ex conjunctione cum mortali non dimiſſo recipit novam malitiam, ſed ſemper remanet in linea ſupplicii debiti peccato veniali, vel mortali jam dimiſſo; ergo nulla cauſa poteſt aſſignari ob quam de temporali fiat æterna, & in æternum duratura.

54 Sed objiciunt Thomiſtæ ad probendum peccatum veniale ſive dimiſſum quo ad culpam in hac vita, ſive non, puniri in Inferno pœna æterna pro conjunctione cum mortali, ac

Digitized by Google

ac pariter ob eamdem rationem pœnam mortalium quoque in hac vita dimiſſi quoad culpam debere in æternum produci, & protrahi: quia ſi in Inferno aliqua pœna remitteretur, ergo jam ibi eſſet aliqua redemptio, & aliqua conſolatio: magna enim eſſet conſolatio, ſi omnis pœna peccatorum venialium, ac etiam mortalium in hac vita dimiſſorum eſſet finem habitura: hoc autem eſt contra expreſſa teſtimonia Scripturarum, & Patrum dicentium, damnatos in Inferno nullam habituros conſolationem, & cruciatuum ſuorum levamen, quia ibi nulla datur redemptio. Sed jam reſponſum eſt qu. 8. cit. ar. 2. proprium ſenſum illius Catholici axiomatis, quod in Inferno nulla eſt redemptio, apud omnes Catholicos eſſe, quod nulla eſt ſpes inde evadendi, ſive ibi remitti poſſit aliquod peccatum veniale, aut aliqua pœna venialis, vel mortalis jam hic dimiſſi, ſive non. Si autem illud volumus etiam ad pœnas, quas damnati patiuntur ibi, extendere, ſic etiam poteſt, ac debet intelligi, quod a nulla pœna eſt ibi redemptio, ſicut in Purgatorio, quia qualibet pœna ibi etiam temporalis, debet perſolvi tota quanta eſt, ſine ulla remiſſione, ac indulgentia, quia omnino luere debent totam pœnam venialis, vel etiam mortalis hic remiſſi pro toto tempore, pro quo debebatur. Et in hoc eodem ſenſu intelligi poteſt, quod in Inferno nulla ſit alleviatio, vel refrigerium pœnæ, non tantum illius, quæ eſt æterna, ſed etiam quæ eſt temporalis, quia hæc etiam tota perſolvi debet, quanta eſt, licet aliquando ceſſare debeat. Neque ſequitur id allaturum damnatis magnam conſolationem, quia parum pro nihilo reputatur, & ut dici ſolet, de minimis non curat Prætor. Sicut igitur Sancti dicuntur obſervari mandata Dei, etiamſi multa habeamus venialia, quia hæc ſunt levia, & pro nihilo reputantur; ita in propoſito ſolutio pœnæ peccatorum venialium, item & mortalium in hac vita dimiſſorum, parum, vel nihil ponderat in tot, tantiſque inferni cruciatibus, ſicut gutta mellis, aceti dolio infuſa, nihil amaritudinis ejus intermitteret, atque ideo abſolute damnati dici debent omni conſolatione carere. Accedit quod poſt diem Judicii, etiamſi detraheretur aliqua pars cruciatus animæ debiti pro venialibus, vel mortalibus in hac vita dimiſſis; tamen adhuc adjicietur eis cruciatus corporum, qui erit æquivalens tormentum, imo & valde præponderans. Ita diſcutimus l. c. ubi alias quoque objectiones vide ſolutas.

55 Poſtremo objicies abſolute loquendo, nullam a Deo exerceri miſericordiam in punitione damnatorum, quia lu- cobi dicitur: *Judicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecerit miſericordiam*, & Aug. ſuper illud Pſ. 58. *Prope es tu Domine*, inquit, *ubi non miſeretur* ſcil. Deus, *vindicta datur*; ergo in damnatorum pœnis juſtitia exercetur ſine miſericordia. Confirmatur ex illo Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date illi tormentum, & luctum*; ergo ibi eſt ſtricta correſpondentia pœnæ ad culpam ſine aliqua remiſſione, atque ideo ſine miſericordia. Denique ſi miſericordia miſcetur cum juſtitia in punitione damnatorum, deſtruitur judicium juſtum, hoc enim exigit ut inferatur pœna delicto proportionata, ſed ſi aliquid de ea diminuatur, non erit proportionata; ergo cum in Deo puniente damnatos admittendum ſit judicium juſtum, non poteſt admitti miſericordia ei permixta, ſed ſola juſtitia. Reſpondetur duplicem in Deo miſericordiam reperiri, ut ſupra dictum eſt, unam totaliter a miſeria liberantem, qua Deus utitur, cum in hac vita electos liberat a ſervitute Diaboli, vel ab omni alio malo tam ſpirituali, quam corporali defendit ſive imminente, ſive præſente; alteram parcentem, vel mitigantem, qua Deus utitur cum punit, vel in hac vita, vel in alia vita, ſed tamen citra condignum demeriti: unde prima dicitur miſericordia totalis, quia omne prorſus malum aufert, ſecunda vero partialis, quia partem tollit malorum, ait itaque Doctor qu. 4. in ſine Jacobum, & Auguſt. loqui de miſericordia liberante, & totali, non autem de parcente, & partiali. Ad confirmationem ait Doctor ibidem negandam eſſe conſequentiam, quia ly *tantum*, & *quantum* non ſignificant æqualitatem quantitatis, ſed proportionis, hoc eſt quod qui plus ſe inordinate glorificavit, quam alius, ille ſecundum proportionem ſimilem plus alio puniatur, ſicut licet præmium excedat meritum, qui plus alio meruerit, plus proportionaliter præmiatur. Ad ultimum negatur aſſumptum cum ejus probatione, aliud enim eſt non eſſe proportionatum juſtitiæ, & aliud eſt eſſe contra eam, vel ejus deſtructivum; etenim ut inquit Doctor loc. cit. lit. N, ſicut dare bonum indebitum non eſt contra juſtitiam, quia eſt actus liberalitatis, qui juſtitiæ non repugnat, cum actus unius virtutis non repugnet alteri, & ſolum ſubtrahere bonum debitum eſt contra juſtitiam, & ejus deſtructivum; ita non inferre malum tantum, quantum meretur delictum, non eſt contra juſtitiam, ſed ferre malum ultra debitum, & ideo juſtitia, quam Deus in punitione damnatorum exercet in Inferno, poteſt ſtare cum miſericordia modo jam explicato.

DISPUTATIO XXVII.

DE RESURRECTIONE MORTUORUM,

Judicium Univerſale præcedente.

1 QUONIAM gloria electorum, & damnatio reproborum conſummata non erit donec mortuorum reſurrectio fiat, & omnium univerſale judicium, ſeu finale, abſolutis diſputationibus de Cœlo, & Statu Beatorum, ac de Inferno, & Statu Damnatorum, ultimas hujus operis Diſputationes aggredimur, in quibus de termino peregrinationis hujus ſtatus agemus, in quo creatura rationalis novum ſtatutum recipiet, & divina juſtitia, ac miſericordia, per ultimam ſententiam declarabitur; primo itaque de reſurrectione hominum generali agemus in hac penultima Diſputatione, & tandem de Judicio univerſali in ſequenti.

QUÆSTIO PRIMA.

De reſurrectionis hominum generalis poſſibilitate, & futuritione.

2 UNus ex præcipuis Fidei articulis in ſymbolo contentis eſt, futuram omnium mortuorum reſurrectionem, & ratio eſt, quia Beatitudo in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit, ut conſtat ex ſupra dictis d. 25. q. 1. & non tantum eſt ſolius animæ rationalis, ſed etiam ipſius hominis ex anima, & corpore conſtantis finis ultimus; & quia hunc finem in hac vita mortali homo conſequi nequit; opus eſt, ut eam beatitudinem poſt hanc vitam conſequatur, denuo per reſurrectionem homo exiſtens; alioquin ſequeretur nullum fore hominis ſtatum, in quo homo ipſe ex anima ſcilicet, & corpore conſtitutus, finem ſuum ultimum aſſequi valeat, quod eſt abſurdum; in hac igitur prima quæſtione de poſſibilitate, & futuritione hujuſmodi reſurrectionis generalis diſcutiendum.

ARTICULUS PRIMUS.

An reſurrectio hominum generalis ſit poſſibilis.

3 PRimo quæritur, an reſurrectio generalis hominum ſit poſſibilis ſupernaturaliter, quæ quidem reſurrectio definitur a Damaſceno lib. 4. cap. 19. quod eſt *ſecunda ejus, quod ſolutum eſt, ſurrectio*, & conſiſtit proprie in iterata unione animæ, & corporis, & ultima diſpoſitione materiæ ad illam. Aſſertio affirmativa eſt communis, & de fide contra quoſdam antiquiores Hæreticos poſſibilitatem reſurrectionis negantes, ita D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, & alii Scholaſtici 4. diſt. 43. ac etiam SS. Patres, unde D. Auguſt. 22. de Civit. Dei c. 20. loquens de carne reddenda homini in reſurrectione inquit, etſi omnibus periiſſet modis, nec ulla ejus materia, in ullis naturæ latebris manſiſſet, tamen ſi vellet, eam repararet omnipotens; & D. Cyrillus Hieroſol. Catech. 18. Qui ex nihilo res fecit, numquid jam exiſtentes, & cadentes rurſus ſuſcitare non poterit? & Tertull. lib. de reſurrectione carnis c. 11. Et utique idoneus eſt reficere, qui fecit, quanto plus eſt feciſſe, quam refeciſſe, initium dediſſe, quam reddidiſſe; & S. Irenæus lib. 5. adverſus hæreſ. loquens contra hæreticos poſſibilitatem reſurrectionis negantes inquit: Reſotant potentiam Dei, & infirmitatem intuentur carnis, virtutem autem ejus, qui ſuſcitat a mortuis, non contemplantur. Deinde Scotus d. 43. q. §. *De primo*, poſtquam hanc poſſibilitatem reſurrectionis probavit auctoritate D. Auguſt. relata, probat etiam ratione oſtenſiva, quia nulla adeſt repugnantia, nec ex parte Dei, qui idem, & immutabilis perſeverat, nec ex parte creaturæ, quia antequam eſſet, erat creabilis, ergo poſt annihilationem erit etiam recreabilis; probatur conſequentia, quia non eſſe ſequens corruptionem, ac etiam annihilationem alicujus

Digitized by Google

cujus rei creatæ eſt ejuſdam rationis cum non eſſe præcedente creationem; ergo ſi ante creationem non privabat poſſibilitate creaturam illam, nec etiam poſt annihilationem, vel corruptionem; probatur antecedens, quia duæ mutationes oppoſitæ habent idem pro termino, una pro termino a quo, alia pro termino ad quem, nec videtur aliunde poſſe hæc implicantia deduci. Denique reſurrectio eſt futura, ut patebit ex ſeq. ergo & poſſibilis, quia ab actu ad potentiam conſequentia neceſſario tenet, & quod futurum eſt, per Dei decretum efficax ex ordine, & numero poſſibilium extractum eſt, ut conſtat ex dictis libro 1. ſent. d. de Intellectu, & voluntate Divina. *Dices*, ad præteritum non eſt potentia ex communi axiomate, qua ratione Ariſt. 6. Ethic. c. 2. approbat dictum Agathonis, quod hoc ſolo privatur Deus ingenita facere, quæ facta ſunt; ſed ſi faceret præſens, quod præteriit illud denuo producendo, præteritum faceret non præteritum, quia quod eſt præſens, non eſt præteritum. Reſpondetur ad præteritum non dari potentiam reduplicative, ut præteritum eſt, quaſi fieri poſſit, ut id, quod fuit, non fuerit, quem ſenſum innuit dictum Agathonis; dari tamen potentiam ad præteritum ſpecificative, ut nimirum iterum ſit, quod jam fuit, eo modo quo dicimus album fieri poſſe nigrum, non duplicative, ſed ſpecificative; quare negatur minor, quia licet id, quod eſt præſens ſecundum coexiſtentiam, quam modo habet ad moram imaginariam præſentem, nequeat dici præteritum; poteſt tamen dici tale ſecundum aliam coexiſtentiam, quam antea habuit.

4 Secundo quæritur, an ſit poſſibile ſaltem ſupernaturaliter alia quoque creata corrupta reproduci. Negant aliqui apud Scot. l. c. alia creata corrupta præter hominem etiam per potentiam ſupernaturalem eadem numero reproduci poſſe, & ratio eſt, quia de aliis entibus poſt eorum corruptionem non remanent actu ſingulæ partes, forma enim omnino deſtruitur; at anima hominis ejuſque materia permanent in actu, & ideo poterit Deus hominem reparare, non vero alia entia; unde concludunt eſſe poſſibilem hominum reſurrectionem, non vero aliorum animalium, quia anima rationalis eſt ſubſiſtens, & dat eſſe ſubſiſtens corpori, & ideo cum illa non corrumpatur, ſed poſſit corpori reuniri, eſſe poterit idem homo; & quia ceteræ formæ talis non ſunt conditionis, ſed ſunt corruptibiles, ideo alia compoſita corrupta non poſſunt in identitate numerica reproduci, quæ opinio tribuitur Durando 4. diſtin. 44. q. 3. Abulenſ. in cap. 22. Matth. qu. 236. Marſil. 2. de Generat. q. 18. ac etiam D. Thomæ 3. part. q. 77. ar. 5. & 4. d. 44. qu. 1. & aliis. Oppoſitum cum Scoto l. c. jam ex profeſſo docuimus in lib. de Gener. & Corrup. qu. 7. ar. 1. ubi diximus in ordine ad potentiam ſupernaturalem, ſeu potentiam Dei abſolutam poſſe quodcumque ens ſive permanens, ſive ſucceſſivum reproduci, etiamſi fuerit antea nedum corruptum, ſed etiam prorſus annihilatum. Hoc autem probat Doctor l. c. eadem ratione; qua hoc idem aſſertum de homine probatum eſt, nam ex parte Dei eadem potentia remanet ad reficiendam rem deſtructam, vel annihilatam, quæ erat in eo, antequam fieret; ex parte vero rei reficiendæ remanet etiam eadem poſſibilitas ante, & poſt, nam negatio lapidis, v. g. vel ligni eſt ejuſdem rationis, ſive præcedat rem, antequam fiat, ſive eam ſequatur, poſtquam deſtructa eſt, ut dicebamus, nam non eſſe lapidis, vel ligni deſtructi æque negat ejus eſſe poſtquam deſtructum eſt, ſicut antequam primo produceretur.

Confirmatur quia ſi poſſibile eſt hominem reparari; ergo idem pariter de aliis entibus creatis aſſerendum eſt, conſequentia probatur, quia in homine præter animam, quæ non deſtruitur, adeſt forma corporeitatis, & ipſa tertia hominis entitas, quæ deſtruuntur, ut late in Philoſophia ſuis locis oſtendimus, & tamen non obſtante deſtructione reparantur, corpus enim quod in cineres reſolvitur non eſt anima, neque eſt materia prima; & licet Thomiſtæ dicant, quod recedente anima alia forma cadaverica producatur in corpore, quamvis hoc ſit omnino irrationabiliter dictum, adhuc tamen fateri debent, quod hæc forma cadaverica in cineres reſolvatur, & iterum in hominis reſurrectione ſit reproducenda in corpore antequam informetur ab anima, cum hæc immediate materiam primam non informet, alioquin non idem corpus, ſed aliud reſurgeret; ergo iſta intermedia forma corporis deſtructa reparari debebit, & idem dicendum eſt de corporis accidentibus, quæ jam corrupta fuerunt, quod eadem numero in corpore redibunt: Tandem hoc etiam probat Doctor ex abſurdis, quia hinc ſequeretur Deum non poſſe brutum idem numero reſuſcitare, cujus oppoſitum legitur aliquando a Sanctis miraculoſe factum; ut patet de Tauro, quem S. Sylveſter reſuſcitavit Romæ præſentibus Conſtantino, & Helena tunc noviter converſis, & hoc Deo negare eſſe poſſibile videtur magnæ infidelitatis, inquit Doctor. Eædem autem rationes, quæ id probant de entibus permanentibus, probant etiam de entibus ſucceſſivis, in quibus videtur major difficultas, quia ſcilicet eſt idem terminus a quo, & terminus ad quem in creatione, ſeu productione, ac in recreatione, & reproductione, nam per annihilationem, vel corruptionem reducitur ad eamdem nihileitatem quam prius habebat ante productionem, & creationem, non majorem ſive res illa ſit permanens, ſive ſucceſſiva, ut fuſius proſequimur loc. cit.

5 *Dices*, tempus medians inter corruptionem, ac reparationem rei jam corruptæ divideret reparatum a corrupto, atque ita non eſſet idem, quod fuit corruptum, & denuo reparatur, quia omnino indiviſum non eſſet; probatur conſequentia, quia præcipuum caput, ex quo hujuſmodi reparationis implicantia oſtendi debet, eſt interruptio, quælibet enim res eſt eadem ſibi, unde dum non eſt corrupta, ſemper manet eadem, at vero poſtquam corrupta eſt, cum ipſa non remaneat, non poterit eadem iterum reproduci; & hoc eſt præcipuum caput, unde Durandus deducebat implicantiam, quare non ſit poſſibile etiam ſupernaturaliter alia entia corrupta eadem numero reproduci ſolo homine excepto. Sed ſi hæc ratio urgeret, probaret univerſaliter de quocumque ente, quod ſemel deſtructum amplius reparari nequeat, ut late oſtendimus l. c. unde breviter dicendum eſt, quod tempus medians inter corruptionem, ac reparationem rei jam corruptæ divideret reparatum a corrupto temporaliter ſolum, non autem entitative; quare ſicut idem corpus pluribus in locis replicatum per potentiam Dei abſolutam diceretur a ſe diviſum localiter tantum, non autem entitative; ita in propoſito eadem res reproducta divideretur a ſeipſa jam pridem producta temporaliter, non entitative, unde illa diviſio non cadit ſuper exiſtentiam rei abſolute, ſed potius ſuper coexiſtentiam ad diverſa tempora. Alias objectiones contra idem aſſertum vide ſolutas l. c.

6 Tertio quæritur, an virtute agentis naturalis res aliqua poſſit eadem numero redire. Fuit antiqua Platonicorum opinio, ut refert Divus Auguſtinus 12. de Civitat. cap. 13. non ſolum ſupernaturaliter, ſed etiam naturaliter hoc eſſe poſſibile, imo & de facto ita contingere, quod non ſolum quidam effectus numero iidem redeant, ſed omnia prorſus hujus mundi individua redibunt peractis certis annorum periodis poſt completam circulationem octavæ ſphæræ per motum naturalem; quæ ſecundum aliquos ſex millibus annis finitur, ſecundum alios quadraginta novem millibus, & ratio eorum erat, quia redeunte cauſa eadem, idem redibit effectus; completa autem circulatione octavæ ſphæræ, omnia corpora cæleſtia ad eumdem ſitum redibunt, & eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt, atque ideo eoſdem numero effectus reproducent. Imo & Eccleſiaſtes ipſe c. 1. pro hac circulatione Platonica ſtare videtur, dum inquit nihil eſſe ſub Sole novum, nec poſſe quemquam dicere; ecce hoc jam recens eſt, jam enim præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante nos. Hæc tamen opinio late improbatur a D. Auguſt. l. c. ut refert Scotus 4. d. 43. art. qu. 3. pluribus Scripturæ locis: *Chriſtus reſurgens a mortuis jam non moritur, &c.* Rom. 6. *Semper cum Domino erimus*: ad Theſal. 4. *Tu Domine ſervabis nos, & cuſtodies nos a generatione hac in æternum*. Pſal. 11. Unde ſic opinantibus bene ſubdit Pſalmiſta, inquit Auguſtinus, *in circuitu impii ambulant*, id eſt dicuntur reditiones circulares. Reprobat etiam hoc figmentum per rationem a beatitudine deductam, ut diximus q. 7. cit. ar. 2. ab initio, quia ſecundum iſtum circulum nulla eſſet vera beatitudo, eo quod anima beata reditura eſſet ad miſerias, quas prius habuit; & ita dum beata eſt, aut credit ſe nunquam redituram, & ſic falſa opinione beata eſt, aut credit ſe rediturum, & tunc timet, & per conſequens non eſt beata: Refellit tandem hanc fabulam Doctor l. c. ejus fundamentum deſtruendo; conceſſo enim quod octava ſphæra reditura ſit tandem poſt ſuam completam circulationem ad idem punctum, a quo moveri cœpit, falſum tamen eſt, quod reliqui Orbes cœleſtes ad idem etiam redirent punctum, a quo moveri cœperunt, ut Aſtrologi contra Platonem certis demonſtrationibus concludunt, quia motus orbium cæleſtium adeo inter ſe varii ſunt, ut incommenſurabiles cenſeantur, ita quod nunquam omnes conjunctim ad eundem ſitum, & aſpectum, quem antea habuerunt, redire valeant, ut bene Clavius demonſtrat in c. 1. ſphæræ, §. *De periodis motuum cæleſtium*. Tum etiam quia hæc ratio eſt diminuta, ſubdit Doctor, quia ad identitatem effectus non ſufficit cauſa efficiens, ſed præſertim eadem materia requiritur; materia vero tunc, cum omnes orbes cæleſtes ad eundem ſitum recurrerint, poteſt eſſe alia, vel alium ſitum habere in comparatione ad Cœlum, quia per actionem agentis liberi poſſunt corpora impediri, ne ſint in eo ſitu, ubi prius erant, & etiam per actionem naturalem poteſt aliquod corpus eſſe diviſum, & ita materia diſperſa: Cum autem ait Eccleſiaſtes nihil eſſe ſub ſole novum, & eadem præceſſiſſe, quæ ſunt, & erunt, hoc D. Auguſtinus apud Scotum declarat intelligendum eſſe, non de identitate numerali, ſed aut ſpecifica, aut generica, vel certe præceſſiſſe in mente divina, & ideo nihil recens ſub Sole, quia in prædeſtinatione Dei jam facta ſunt omnia.

7 Rejecta itaque circulatione Platonica inquit Doctor q. 3. citat. *Quantum ad iſtum articulum*, pro reſolutione quæſiti in ordine ad potentiam naturalem de facto, & juxta communem naturæ curſum, nec omnes, nec aliquos effectus redire, nullam tamen impotentiam intrinſecam aſſignari poſſe ex parte cauſarum naturalium, ſed ſolum extrinſecum impedimentum, unde ſi Doctor accurate legatur, non eſt de facto aliquos effectus redire viribus naturæ, ut paſſim ei imponitur, etiam a Scotiſtis, ut advertimus l. c. ſed tantum loquitur de poſſibili, ut bene Baſſolius ponderavit, & ait aſſignari non poſſe rationem repugnantiæ ex parte cauſarum naturalium, cur virtute ipſarum interdum redire nequeat

queat idem effectus, & in hoc approbat tertiam opinionem ab eo relatam, inquantum, ſcilicet, loquebatur de potentia, non de actu, & aſſertio Scoti ſic intellecta probatur quoad ſingulas partes, & quidem quoad primam quod viribus naturæ non redeant effectus omnes, jam probatum eſt contra Platonicus; Quod vero non redeant aliqui, inde probatur, quia impedimentum, quod obſtat reparationi unius, obſtat quoque reparationi aliorum, ut mox patebit. Quod tandem aſſignari nequeat ratio repugnantiæ ex parte cauſarum naturalium, ſed tantum impedimentum ab extrinſeco, probatur, quia ratio præciſa cur cauſa creata, ut ignis indifferenter omnino ſe habens ad producendum hunc, vel illum calorem in hac aqua, producat hic, & nunc illum, & non iſtum, eſt determinatio a prima cauſa procedens, per quam determinatur ad hunc potius ſingularem effectum producendum, quam alium ex multis & ferè infinitis, quos habet in ſua poteſtate, atque ita determinatur ad hunc effectum ſingularem producendum, ut nolit cum ea concurrere ad illum, niſi ſemel, ut diximus l. c. & jam tradidimus d. 8. Phyſic. q. 2. ar. 3. ergo impedimentum, ne idem redeat effectus, prorſus procedit ab extrinſeco, ſcilicet, ex ſola Dei voluntate, non autem ex intrinſeca impotentia cauſarum naturalium, & ita inter alios luculenter docent Rubion d. 43. c. q. 1. Baſſolius q. 2. Tataar. in Poſtprædic. c. de oppoſitis, §. *Tertio ſecundum*, & ſequuntur Conimbricenſes, Suar. Hurtad. Averſa, & alii Recentiores paſſim.

8. Quarto quæritur, an cauſa naturalis poſſit ſaltem reunire animam corpori, & ſenſus eſt, ſuppoſito quod natura non poſſit humana corpora in reſurrectione reparare, ſed hoc fiet a Deo, an quando virtute divina corpora erunt perfecte reparata, natura ſaltem poſſit animas ſeparatas corporibus reunire. Affirmant Henricus quol. 11. qu. 14. quia reparato corpore humano a quocumque, videtur, quod a natura poſſit anima illi corpori reuniri, quia illa forma eſt diſpoſitio, quæ neceſſitat ad unionem animæ rationalis cum eo; in natura ergo eſt diſpoſitio neceſſitans ad animationem; ſed ad totalem diſpoſitionem ſequitur neceſſario illud ad quod diſponit; ergo &c. Communis tamen, & vera ſententia, quam Scotus docet qo. 2. citat. §. *De tertio articulo* aſſerit naturam neque unire poſſe animas corporibus per Dei virtutem perfecte reparatis; ratio eſt, quia anima, nec a ſeipſa, nec ab alia creatura poteſt illis corporibus reuniri; non quidem a ſeipſa, quia actio reunitiva eſt actio cauſæ efficientis, forma autem, & efficiens non coinciduot in idem nu. 2. Phyſic. text. 70. cum ergo anima ſit cauſa formalis hominis, non poteſt eſſe cauſa effectiva ejuſdem. Quod autem neque ab alia creatura talis reunitio fieri poſſit, probat Doctor, quia ſecunda unitio non eſt inferioris, aut imperfectioris ordinis a prima; ſed hæc ab aliqua creatura fieri non potuit; ergo neque illa. Confirmat id ex Auguſtino in Geneſ. c. 12. quia agens eſt præſtantius paſſo, ſed homo eſt ſimpliciter perfectior anima ſua, ſicut totum eſt perfectius parte, & quæcumque alia ſubſtantia corporea poteſt eſſe cauſa hominis effectiva per talem reunitionem. Ad rationem in oppoſitum reſpondet Doctor, quod verbum illud uſitatum de diſpoſitione, quæ eſt neceſſitas, debet ſic intelligi, quod diſpoſitio non ſit ratio neceſſitatis, quod ipſa poſita agens neceſſario inducat formam, ad quam eſt diſpoſitio, vel neceſſitate ſimpliciter, ſicut quando eſt mere naturale, vel neceſſitate ſecundum quid, ut quando agens eſt voluntarium, & diſpoſuit ſic agere; & hoc ultimo modo forma corporeitatis eſt diſpoſitio neceſſitans ad animam, non quod ex iſta, vel virtute ejus ſequatur animatio, ſed quia ipſa poſita agens neceſſitate conditionata ſuæ diſpoſitionis inducit formam, ad quam eſt. Dices, anima in caſu propoſito naturaliter, & cum propenſione unietur ad corpus; ergo per naturam. Reſpondetur, quod unietur naturaliter, id eſt, ſecundum inclinationem, & non violenter; non autem naturaliter hoc eſt, virtute agentis naturalis id cauſantis, ut magis patebit ex mox dicendis.

9 Quinto tandem quæritur, an reſurrectio hominum ſit naturalis, cui quæſito reſpondet Doctor diſtin. 43. cit. q. 4. quod cum naturale diverſis opponatur, nempe ſupernaturali, violento, & libero, æquivoce quoque accipitur, & pertinet aliquando ad principium activum, interdum vero ad principium paſſivum: primo modo opponitur libero, & ſupernaturali, ſecundo violento, & naturali. Si igitur in quæſito propoſito naturale accipiatur ex parte paſſi, id eſt ex parte corporis, vel materiæ, inquit Doctor, quod reſurrectio dicenda eſt naturalis, ut naturale opponitur violento, quia tale paſſum ad talem formam naturaliter inclinatur. Si vero accipiatur ex parte agentis; non erit naturalis, quia fiet ab agente libero, & ab agente ſupernaturali, qui mortalia corpora noſtra vivificabit. Rationem utriuſque dicti aſſignat Doctor, ratio primi eſt, quia paſſum naturaliter inclinatur ad formam, quam recipit, unde materia illa, quæ fuit in corpore humano ſub forma carnis, oſſis, nervi, &c. redibit, quæ ad ſuam antiquam, & perfectam formam inclinationem habebit, & idem dicendum de corpore reſpectu animæ, ad quam inclinatur, & a qua perficitur. Ratio ſecundi eſt, quia non recipit ab agente naturalem ordinem habente ad iſtud agendum, ſed ſupra totum illud, nullum enim agens naturale poteſt ad hoc pertingere, ut mortuum aliquem reſuſcitet, ſed ſolus Deus poteſt mortuos reſuſcitare, ut dicemus qu. ſeq. & ex profeſſo oſtendunt D. Auguſt. in Enchirid. a cap. 84. uſque ad 92. & lib. 22. de Civit. a cap. 12. uſque ad 24. Ambroſ. in orat. de fide Reſur. & in epiſt. 1. ad Corint. cap. 15. Hieronymus epiſt. 61. ad Pammach. cap. 11. Damaſcen. lib. 4. fidei orthod. can. ult. & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Reſurrectio hominum generalis ſit futura.

10 CErtum eſt, ac de fide, inquit Scotus diſtinct. 43. q. 1. §. *De ſecundo articulo*, generalem hominum reſurrectionem eſſe futuram, eam ut articulum fidei hoc exprimit tam Symbolum Apoſtolicum, cum inquit, *Carnis reſurrectionem*, & Symbolum Nicenum, cum dicit: *Et expecto reſurrectionem mortuorum*, quam etiam Symbolum Athanaſii, cum ait, *Omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis*, &c. &. ſubdit hoc idem etiam haberi in pluribus Scripturæ locis tam veteris, quam novi Teſtamenti, & quidem in veteri teſtamento Job. 19. Scio, quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Præterea ſunt aperta teſtimonia lib. 2. Machab. cap. 7. ubi unus ex poeris ab Anthioco cruciatus ait. Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis, ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit; & infra; Potius eſt ab hominibus morti datos ſpem expectare a Deo iterum ab ipſo reſuſcitandos, tibi enim reſurrectio ad vitam non erit, & inferius: ſed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam. Et tandem cap. 12. habetur illuſtriſſimum illud, ac vulgariſſimum teſtimonium, quod in Miſſis defunctorum legitur: Vir fortiſſimus Judas collatione facta miſit duodecim millia dragmas argenti Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium juſte, & religioſe de reſurrectione cogitans, niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur, & vanum orare pro mortuis; ergo ex veteri teſtamento habetur a Deo reſurrectionem omnium hominum futuram fuiſſe revelatam. Hoc idem probatur ex novo teſtamento, in quo habemus expreſſam Chriſti promiſſionem, ſeu prædictionem Joan. 5. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus, & procedent, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerant in reſurrectionem judicii, & Jo. 11. Martha fatetur reſurrectionem, dicens de Lazaro mortuo; ſcio quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo die, & Paulus etiam pluribus in locis reſurrectionem carnis futuram prædicat, ad Roman. 6. ad Epheſ. 6. 1. 1. ad Corint. 15. 1. ad Theſſal. 4. 2. ad Timoch. 2. & Act. Apoſt. c. 17. & alibi frequenter. Demum hoc idem probatur ex omnibus Patribus, & Eccleſiæ Doctoribus, & præſertim ex Auguſt. l. 1. de Doctrina Chriſt. c. 2. l. 19. contra Fauſtum c. ult. l. 4. de Trin. c. 3. l. 10. in Geneſ. c. 5. & alibi frequenter, item ex Ireneo, l. 5. adverſus hæreſes c. 14. Tertull. de Reſurr. carnis per totum, & pluribus aliis, ut videri poteſt apud Suarez in 3. part. tom. 2. diſp 50. ſect. 1. Brancatum noſtrum diſp. 2. de Reſurrectione mortuorum art. 3. & alios. Cum igitur hoc ſit certum, & de fide, reſtant ſolum dubia quædam declaranda circa hanc materiam contingentia.

11 Primo quæritur, an per rationem naturalem probari poſſit reſurrectionem eſſe futuram. Hoc quæſitum movet Doctor d. 43. cit. quæſt. 2. pro cujus reſolutione inquit in primis certum eſſe, non eſſe per ſe notum naturaliter, ſeu lumine naturali hominum reſurrectionem eſſe futuram; duplicitet enim aliquid dicitur per ſe notum lumine naturali, ut ipſe antea dixerat 4. d. 17. q. un. A, & d. 26. q. un F, vel per modum principii practici per ſe noti ex terminis, ut quod totum ſit maius ſua parte, vel per modum concluſionis a tali principio dependentis, & neceſſario conſequentis, neutro autem modo per ſe notum eſt reſurrectionem hominum eſſe futuram, hæc enim propoſitio, homo mortuus, & in pulverem converſus reſurget, non eſt nota ex terminis, neque per modum concluſionis ex principio ſic per ſe noto dependentis, ſiquidem natura rei ſemel corruptæ regreſſum adeo refugit, ut ſit commune Philoſophorum axioma, a privatione ad habitum non dari regreſſum, ut conſtat ex libr. Prædicament. cap. de Oppoſitis, unde Ariſt. 8. Phyſic. text. 36. ait, quod quæ corrumpuntur ſecundum ſubſtantiam, non redeunt eadem numero, ſed ſpecie.

Confirmatur, quia ſi eſſet per ſe notum altero ex duobus modis jam relatis, reſurrectionem hominum eſſe futuram, Sadducæi in lege peritiſſimi eam negare auſi non fuiſſent, & tamen eam omnino negabant cum Chriſto diſputantes Matth. 22. Mar. 12. & Lucæ 2. & Paulus Apoſtolus eam Athænis prædicans convitiis affectus non fuiſſet, ut novitatum auctor, ſicut legitur Actuum 17. quod quidam Epicurei, & Stoici Philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant, quid vult ſeminiverbius hic dicere? Alii vero, novorum Dæmoniorum videtur annunciator eſſe, quia Jeſum, & reſur-

ſectio-

Digitized by Google

rectionem annunciabat eis, & tandem in fine capitis legitur, quod cum audiſſent reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant eum, quidam vero dixerunt; audiemus te de hoc iterum, & c. 26. cum eamdem mortuorum reſurrectionem prædicaret, reprehenſus a Feſto fuit, tamquam ſtultus his verbis: *Inſanis Paule*. At ſi hoc dogma de mortuorum reſurrectione fuiſſet per ſe notum lumine naturæ, inter Apoſtolum, Philoſophos, Stoicos, Athenienſes, viros alioquin doctiſſimos tanta, & adeo acris contentio non fuiſſet; nam potuiſſet eos Apoſtolus evidenter convincere, cum principia per ſe naturaliter nota ſint propoſitiones æternæ veritatis, evidentes, & invariabiles, ut quod totum ſit maius ſua parte, quodlibet eſt, vel non eſt, & ſimilia. Denique quod reſurrectio hominum ſit futura eſt præcipuus fidei articulus, ut ſupra dictum eſt; ergo talis propoſitio non eſt per ſe naturaliter nota, fides enim pro objecto habet revelatum, & obſcurum, alioquin de ea haberetur ſcientia, & non fides, & hæc eſt communis Doctorum ſententia nemine excepto.

12 Secundo quæritur, an ex parte materiæ probari poſſit naturaliter reſurrectionem hominum eſſe futuram, pro cujus quæſiti reſolutione advertendum eſt in homine duplicem eſſe materiam, ſcilicet, remotam, & proximam, remota eſt materia prima, proxima eſt corpus humanum ex ſuis partibus conſtans ſimilaribus, & diſſimilaribus. Materiæ remotæ correſpondet forma corporis organici, quæ a ſolo primo efficiente reproducetur cum ſuis diſpoſitionibus neceſſariis ad animam rationalem in reſurrectione recipiendam; materiæ vero proximæ correſpondet anima rationalis corpus humanum informans. Hoc ſuppoſito inquit Scotus l. c. reſurrectionem hominum eſſe futuram demonſtrari non poſſe demonſtratione propter quid deſumpta ex materia ſive remota, ſive proxima hominem componente, quæ eſt etiam communis omnium ſententia, & probatur, quia quod homo conſtet ex materia remota, ad ejus reſurrectionem probandam non ſufficit, ſiquidem non eſt naturaliter notum materiam nunquam eſſe deſtruendam, & quando etiam hoc notum eſſet, non adhuc inde ſufficienter colligeretur hominem ex ea conſtantem, & jam corruptum eſſe denuo reſurrecturum; non enim conſequentia neceſſaria eſt, alioquin idem quoque de omni compoſito tam animato, quam inanimato concludi deberet, cum omnia ex materia conſtent. Neque etiam ex materia proxima, ideſt ex ratione corporis poteſt id demonſtrari, quia etiam ratio hæc eſt omni elemento, & mixto communis, unde ſi de illis hoc non convincit, neque etiam de homine; tum quia ſi hoc non concluditur ex compoſitione materiæ remotæ, quæ incorruptibilis eſt ſuppoſitione ſaltem philoſophica, tanto minus id convinci poterit ex compoſitione materiæ proximæ, quod eſt corpus, cum ſit corruptibile, tantum enim abeſt, quod corruptibilitas ſit radix reparationis, ut potius deſtructionem pariat, eamque ſemel ſecutam foveat, & conſervet. Tum tandem quia ſi ex materia remota, vel proxima hominis poſt ejus deſtructionem poſſet ejus reſurrectio, ac reparatio ſufficienter, ac evidenter deduci, hoc utique Philoſophos non latuiſſet in demonſtrationibus de rerum naturalium effectibus valde peritos. Quare concludit Doctor q. 2. cit. ab initio §. *Reſpondeo*, quod ſi ratio aliqua naturalis reſurrectionem oſtendit, oportet, quod accipiatur ex aliquo, quod eſt proprium hominis, ita quod non conveniat aliis corruptibilibus, hoc autem non eſt materia etiam incorruptibilis, nec forma aliqua deſtructibilis, quia etſi talis ſit in homine, & excellentior omni forma bruti, tamen ex illa non poteſt ſumi ratio ſufficiens ad probandum reſurrectionem tutius, atque ideo oportet, quod accipiatur a forma ſpecifica hominis, vel ab operatione conveniente homini ſecundum illam formam; quare ad hoc veſtigandum proponit ulterius, & diſcurrit ſequentia quæſita.

13 Tertio quæritur, an per animam hominis poſſit naturaliter concludi futuram reſurrectionem. Ad hoc quæſitum reſpondet Doctor l. c. non ſatis obviam eſſe rationem naturalem ad probandum animam intellectivam eſſe per ſe formam hominis ſpecificam; quod cauſa fuit, ut Averroes id negaret, & diceret formam hominis ſpecificam eſſe animam irrationalem, & ſenſitivam aliis animabus excellentiorem, & ſubdit poſtea, quod etſi eſſet naturaliter notum, quod anima intellectiva ſit per ſe forma hominis, tamen ex hoc non poteſt naturaliter probari, hominum reſurrectionem eſſe futuram. Quod autem non ſit facilis, & obvia ratio naturalis ad probandum animam intellectivam eſſe formam hominis ſpecificam, probat Doctor examinando, & refellendo rationes, quibus id probari ſolet a pluribus Philoſophis, & Theologis, ex propria hominis operatione deductas, ſcilicet, intelligendi, ſiquidem forma innoteſcit ex operatione, ſicut materia ex tranſmutatione, intelligere autem eſt propria hominis operatio, quarum rationum examen poteſt videri in textu. Deinde refutatis aliorum rationibus id ipſe probat, quia habemus in nobis aliquam cognitionem objecti ſub aliqua ratione, ſub qua non poteſt eſſe actus ejus aliqua cognitio ſenſitiva; ergo &c. antecedens probat pluribus experientiis, quibus homo experitur multa inſenſibilia ſe cognoſcere, experimur enim in nobis, quod cognoſcimus actu univerſale, v. g. ens, vel qualitatem ſub ratione aliqua communiori, quam ſit ratio primi objecti ſenſibilis etiam reſpectu ſupremæ ſenſitivæ. Experimur etiam, quod cognoſcimus relationes conſequentes naturas rerum etiam non ſenſibilium; item quod cognoſcimus relationes rationis, quæ ſunt ſecundæ intentiones, ſcilicet, relationem univerſalis generis, & ſpeciei, &c. & oppoſitionis, aliarum intentionum logicalium. Experimur inſuper nos cognoſcere per reflexionem eundem actum illum, v. g. quo cognoſcimus entia rationis, & logicalia, & hujuſmodi non ſenſibilia. Idem probat ex aſſenſu primorum principiorum, concluſionum ſcientificarum, & evidentiæ diſcurſus, cui nequit intellectus diſſentiri; cum ergo actus hujuſmodi ulli potentiæ ſenſitivæ convenire nequeant, neceſſario fatendum eſt in homine dari potentiam aliquam, & formam non ſenſitivam, ſed intellectivam, & qui negaret, inquit, has experientias, repellendus eſſet tamquam inſenſatus, & irrationabilis. Rurſus id probat ex alia hominis operatione, quia homo eſt dominus ſuorum actuum, itaquod in poteſtate ejus eſt determinare ſe ad hoc, vel oppoſitum, & hoc non tantum ex fide notum eſt, ſed etiam per rationem naturalem, ſed iſta indeterminatio non poteſt poni in aliquo appetitu organico, vel extenſo, quia quilibet appetitus organicus, vel materialis determinatur ad certum genus appetibilium ſibi convenientium, ita quod illud apprehenſum non poteſt non convenire, nec appetitus non approbare; ergo voluntas qua ſic indeterminare volumus, non eſt appetitus alicujus formæ materialis, ſed alicujus omnem talem excedentis, & hujuſmodi eſt anima intellectiva. Tandem quamvis id ſit naturaliter notum, animam, ſcilicet, intellectivam eſſe formam hominis ſpecificam, non tamen hinc poſſe naturaliter deduci reſurrectionem hominum eſſe futuram, probat Doctor lit. T. quia quod forma hominis ſit immaterialis, ſpiritualis, ac intellectiva, nil aliud concludit, niſi quod poſſit tendere in objecta ſpiritualia, & operari modo inorganico, ac indifferenti, non autem quod homo ſemel deſtructus, per hoc, quod fuit intellectivus, reſurgere poſſit, ac debeat, ſed ſequeretur ad ſummum, ſi naturaliter cognoſceretur animam eſſe immortalem, quod in ſequenti quæſito diſcurremus.

14 Quarto quæritur, an ex animæ immortalitate probari poſſit reſurrectionem hominum eſſe futuram, quia nimirum, ſi anima eſſet immortalis, & æterna, cum pars perpetuo non poſſit ſtare ſine toto, neceſſario fatendum eſſet, reunienda tandem eſſet cum corpore. Reſpondet Doctor l. c. §. *Poteſt dici*, quod licet ad oſtendendam animæ immortalitatem ſint rationes ſatis probabiles, non tamen demonſtrativæ, imo nec neceſſariæ, & ita jam ſtatuimus in lib. de Anima d. 1. qu. 10. ubi diximus animæ rationalis immortalitatem eſſe de fide, & pro ſtatu iſto, quamvis efficaciſſimis rationibus probetur, non tamen vera, & rigoroſa demonſtratione oſtendi poſſe, & hanc etiam eſſe communem omnium fere Recentiorum opinionem, quamvis enim iſti prima facie aſſerant in concluſionibus eſſe hanc veritatem naturaliter demonſtrabilem, attamen in probationibus ferentur rationes illas convincere intellectum bene inſtitutum, unde ſolum verbis a Scoto diſcrepant. Quod ſit de fide probatur ex Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*, Lucæ 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, ex Concil. Viennenſ. ſub. Clemente V. & Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 8. Quod autem non ſit naturaliter demonſtrabilis probavimus ibi cum Doctore, quia nequit a priori demonſtrari, cum animæ quidditatem non cognoſcamus pro ſtatu iſto, niſi a poſteriori, qua via non apparet iſta immortalitatis neceſſitas, ut fuſe ibidem in ſolutione objectionum oſtendimus, quibus nonnulli putant hanc immortalitatem demonſtrare. Tum quia tot Philoſophi in hoc non erraſſent, nec Ariſt. ita obſcure hanc veritatem inſinuaſſet, nec D. Auguſt. 13. de Trin. c. 8. dixiſſet, difficile valde eſſe animæ immortalitatem probare, ſi eſſet hæc veritas naturaliter pro ſtatu iſto demonſtrabilis.

15 Deinde ſubjungit Doctor l. c. §. *De tertia propoſitione*, quod etiamſi admitteretur animæ immortalitatem ratione naturali poſſe demonſtrari, non adhuc neceſſario deduceretur futura hominum reſurrectio, quia rationes illæ, quod pars extra totum eſt imperfecta, & conveniens non eſt formam tam nobilem perpetuo imperfectam manere, & ſeparatam a toto; item illa alia, quod nullum violentum eſt perpetuum 2. de Cœlo, & mundo text. 17. ſeparatio autem corporis ab anima eſt violenta, quia contra inclinationem animæ ſecundum Philoſophum, quæ naturaliter inclinatur ad perficiendum corpus, & ideo tandem reuniri deberet, inquit Doctor, non concludunt demonſtratione naturali. Non quidem prima, quia illa propoſitio, pars extra totum eſt imperfecta, non eſt vera, niſi de parte, quæ recipit aliquam perfectionem in toto, anima autem non recipit, ſed communicat, & ſic poteſt formari ratio ad oppoſitum, quia non repugnat alicui æque perfecto in ſe manere, licet alteri perfectionem ſuam non communicet, ut patet de cauſa efficiente, cui non repugnat quantumcumque manere ſine effectu ſuo, anima autem manet æque perfecta in ſuo eſſe proprio, ſive conjuncta, ſive ſeparata. Neque ſecunda ratio convincit de inclinatione naturali, quia axioma illud. Nullum violentum eſt perpetuum, ait verificari tantum, quando violentum eſt contra inclinationem receptivi ſuæ perfectionis; non vero quando eſt contra inclinationem communicativi, unde diſtinguit appetitum in eum, qui eſt recipiendæ perfectionis, & eum, qui eſt communicandæ perfectionis, & hoc

ſecun-

ſecundo modo ſemptum eſt non conſtituere violentum, dum ſeparatur ab actu, & ſic tantum competere animæ de mente Philoſophi. Addit etiam dici poſſe ſecundum Avicennam, quod appetitus animæ ſatiatus eſt per hoc, quod ſemel perfecit corpus, quia illa conjunctio eſt ad hoc, ut anima mediante corpore acquirat ſuas perfectiones, ideſt notitias per ſenſus, quas non poſſet acquirere ſine ſenſibus, & per conſequens ſine corpore; ſemel autem conjuncta acquiſivit quantum ipſa ſimpliciter appetit acquirere eo modo, atque ideo non adeſt alia inclinatio ejus ad corpus.

16 Quinto tandem Doctor l. c. in fine quæſtionis poſtquam oſtendit Philoſophos quamvis eruditiſſimos via naturali nec animæ immortalitatem, nec corporum reſurrectionem certo, & evidenter demonſtrare potuiſſe, quæſtionem his verbis concludit, ut notavimus q. 10. cit. de Anima n. 152. Ex his apparet quantæ ſint gratiæ referendæ miſericordiæ Creatoris, qui nos per fidem certiſſimos reddidit in his, quæ pertinent ad finem noſtrum, & ad perpetuitatem ſempiternam; ad quæ ingenioſiſſimi, & eruditiſſimi quaſi nihil poterant attingere, unde D. Auguſtinus lib. 13. de Trinitate c. 9. ait in fine, quod vix pauci magno præditi ingenio vacantes otio ad indagandam animæ immortalitatem potuerunt pervenire; ſed ſi fides adſit, quæ eſt in eis, quibus dedit Jeſus filios Dei fieri, nulla quæſtio eſt, quia ipſe ſuos credentes in hoc certiſſimos reddidit. Et quantum ad reſurrectionem hominum futuram ſub lit. X. ita concludit. Breviter ergo, nec a priori per rationem principii intrinſeci in homine, nec a poſteriori, puta per rationem alicujus operationis, vel perfectionis congruentis homini, poteſt probari neceſſario reſurrectio innitendo lumini naturali; & ideo, hoc tanquam omnino certum non tenetur, niſi per fidem; ita Scotus ibi, & ſic etiam diſcurſit D. Bonaventura 4. diſt. 43. ar. 1. qu. 1. ubi in reſolutione quæſtionis hujus, an reſurrectio ſit futura, inquit: Dicendum, quod ſecta fidei docet reſurrectionem corporum noſtrorum eſſe futuram, & ad hoc credendum adjuvatur per fidem reſurrectionis Chriſti jam factæ; ſuper hoc fidei fundamentum ædificatur etiam perſuaſio rationis, quia quod reſurrectio ſit futura, exigit remuneratio divinæ juſtitiæ, quæ homini retribuit ſicut & meruit. Secundo confirmatio gloriæ, quæ omnem animæ appetitum complebit, vel quietabit. Tertio perfectio naturæ, quæ conſiſtit in toto compoſito, non in altera ejus parte, & hæ ſunt rationes ſupra fidem fundatæ. Ita diſcurrit Seraphicus Doctor l. c. & alia plura de hac materia videri poſſunt apud Brancatum noſtrum diſp. 3. cit. ar. 4.

ARTICULUS TERTIUS.

An omnes homines reſurgent tempore Judicii univerſalis.

17 PRimo quæritur, an omnes homines juſti reſurrecturi ſint. Et quidem certum eſt omnes homines ſanctos, & juſtos, qui ante reſurrectionis diem mortui fuerint, eſſe ſuſcitandos, & hoc expreſſe docent Scripturæ, & Patrum teſtimonia, ut patet ex 1. Corint. 15. & Athanaſii Symbolo, ubi expreſſe habetur, omnes homines mortuos eſſe reſuſcitandos; ſolum ergo difficultas eſt de juſtis hominibus, qui tempore judicii juſti invenientur, & prope horam reſurrectionis, & ratio dubitandi eſt, quia reſurgere non poteſt, niſi qui cecidit, & mortuus eſt, iſti autem non ceciderunt, cum mortui non fuerint. Hac de cauſa non defuerunt, qui negaverint homines juſtos tunc temporis viventes eſſe aut morituros, aut reſuſcitandos, ſed ſolum immortandos, aut transformandos in qualitatem, & perfectionem glorioſorum corporum reſurgentium. Quod præſertim ex Paulo deducunt l. c. 1. Corint. 15. ubi juxta editionem Græcam ſic legitur: *Ecce myſterium vobis dico, Non omnes quidem dormiemus; omnes tamen immutabimur*: quorum verborum ſenſus eſt, non omnes juſtos eſſe reſurrecturos, quia non omnes morientur, ſcilicet illi, qui in die judicii vivi invenientur, omnes tamen fore ad ſtatum gloriæ transferendos. Deinde ex alio Pauli teſtimonio 1. ad Theſſal. 4. ubi de reſurrectione loquens eorum, qui præceſſerint, induens perſonam eorum, qui tunc exiſtent, ait, *Deinde nos, qui relinquimur, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus*. Tandem quia ex Symbolo habetur Chriſtum eſſe venturum ad judicandum vivos, & mortuos juxta illud Act. 10. *Ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum*, & illud ad Rom. 14. *Chriſtus in hoc mortuus eſt, & reſurrexit, ut vivorum, & mortuorum dominetur*; non poſſunt autem hæ Scripturæ rectius intelligi, quam dicendo judicaturum Chriſtum, & eos quos viventes repererit in ſecundo ejus adventu, & alios antea mortuos, qua de cauſa Hieronymus in epiſt. ad Minerium ait, Doctores Eccleſiæ in hoc non convenire, & plures non infimæ notæ docere, electos ſaltem, qui in fine Mundi in adventu Chriſti reperientur vivi, eſſe in vita occurſuros Domino, & ſic ſemper cum eo manſuros, in qua opinione refert fuiſſe Origenem, Diodorum, Tarſenſem, Didimum, Alexandrinum, Acacium, Cæſarienſem, Apolinarium, & alios, quod etiam ratio ſuadere videtur, quia nulla poteſt aſſignari cauſa naturalis ſubitæ mortis tot hominum, nec enim credendum eſt juſſu Dei omnes eſſe violenter interficiendos; & igne conflagrationis eſſe comburendos, ut aliqui dicunt; credito difficile videtur.

18 Verum quod omnes omnino morientur, etiam tempore judicii viventes, & conſequenter omnes homines juſtos vere, ac proprie eſſe reſurrecturos, & conſequenter prius eſſe morituros, eſt communior, ac verior ſententia Patrum, & Doctorum, cui proinde Eccleſiam magis adhærere docet D. Hieronymus epiſt. 152. cit. videturque magis conformis pluribus aliis Scripturæ locis, in quibus ſine ulla exceptione, & limitatione aſſeritur omnes homines aliquando morituros, ut ad Hæbr. 8. *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori*. 1. ad Corint. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*, ad Rom. 5. *Ita & in omnes mors pertranſiit*, & aliis pluribus locis quæ ſeſe referuntur a Suarez diſp. 50. cit. ſect. 2. & a Brancato noſtro diſp. 2. de Morte art. un. a qua generalitate non eſt ulla ratio ſufficiens, ob quam illi excipiantur, qui vivent in noviſſimo die. Neque locus adductus ex Corinth. 15. juxta editionem Græcam urget, nam vetus vulgata latina legit: *Omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*, & vulgata editio præferenda eſt, ut decernit Concil. Trident. ſeſſ. 4. c. 1. ubi poſtquam libros omnes Canonicos enumeravit, in quos & Epiſtolæ Pauli ad Corint. recenſentur, concludit: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro ſacris, & Canonicis non ſuſceperit, &c. anathema ſit*. Deinde ſi aliis editionibus aliquid auctoritatis tribuendum eſſet, verbum *dormiemus*, poſſet intelligi de dormitione mortis pro diuturno tempore, qualis non accidet illis, qui vivent in die judicii, quia poſt mortem ſtatim reſurgent, ut plures exponunt apud Suarez loc. c. Et ita etiam exponendus eſt alius locus Pauli 1. ad Theſſalon. 4 nimirum eos, qui tunc vivi reperientur, paulo ante generalem reſurrectionem eſſe morituros, ſed quia modicum erit tempus inter mortem eorum, & reſurrectionem, ideo Paulus de illis, tanquam de viventibus loquitur diſtinctoque modo, quam de aliis jam dudum mortuis, & ſic hunc locum exponit Oecumenius, & D. Thom. apud Suarez ibidem. Quomodo autem Chriſtus dicatur judicaturus vivos, & mortuos, D. Auguſt. in Enchirid. c. 55. ait, quod vivi, qui ſcilicet, invenientur venturo Domino, erunt ab eo judicandi, ſicut & antea mortui, hinc tamen non ſequi, quod inventi tunc vivi non ſint morituri, vel cum aliis dicendum eſt per mortuos intelligi omnes, qui præceſſerunt, per vivos vero intelligi omnes, qui actu vivunt, vel vivent uſque ad finem mundi.

19 Quomodo tandem tunc viventes ſint morituri, & quo genere mortis, dicendum eſt multos fame perituros, alios peſte, alios nimio timore, alios denique ex aeris intemperie, & magna Cœlorum, ac elementorum perturbatione, quæ non ſolum homines, ſed etiam cætera interficient animalia juxta illud Joan. in Apoc. de illo tempore loquentis, ubi ait: *Datam eſſe poteſtatem morti ſuper quatuor poteſtates terræ interficere fame, & gladio, & morte, & beſtiis terræ*. Immo Brancatus noſter diſp. 11. art. 9. pluribus oſtendit etiam electos, qui ante judicium vivi reperientur, igne conflagrandos eſſe, ut purgentur, & hæc fuit expreſſa ſententia D. Thomæ 4. diſt. 47. ar. 4. ad 3. & D. Bonaven. ibidem q. ult. ubi ait, futuram eſſe ignis conflagrationem in judicio ad electorum purgationem, quia debet noviſſimiſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei, & hic præcedet faciem Judicis, & purgando amicos inflammabit in circuitu inimicos ejus, & in fine illius quæſtionis ait, quod ille ignis erit ad purgationem, & ideo ſicut tres pueri in camino ignis ardentis divine ſunt virtute ſervati illæſi, ſic fieri in illo igne, qui electos purgabit. Addit D. Thomas l. c. etiam electos conflagratione ignis eſſe morituros, & quidem cum dolore, qui purgatione egebunt, qui vero non, abſque dolore ſecundum peccati quantitatem divina juſtitia faciente. Hæc igitur eſt modo communis, & verior, ac probabilior ſententia, omnes homines etiam electos ante Chriſti adventum, & univerſalem reſurrectionem eſſe morituros; quam vero ſit certa hæc ſententia, ſeu in quo certitudinis gradu, Doctores non conveniunt. Aliqui enim putant eſſe de fide propter teſtimonium Pauli adductum, quod *Omnes reſurgemus*, & generales Scripturarum locutiones, & quia in Symbolis fidei præſertim Athanaſii dicitur in judicio univerſali ad Chriſti adventum omnes homines reſurrecturos. Alii dicunt, quod quamvis hæc ſecunda ſententia non ſit de fide, eſſe tamen adeo certam, ut oppoſita ſit ad minus temeraria. Verum Suarez ſect. 2. cit. in fine, aſſerit ex Auguſtino, & communi Scholaſticorum conſenſu, non ſolum non eſſe de fide, quia nulla eſt in hoc Eccleſiæ determinatio, & loca Scripturæ variis modis a Patribus exponuntur, ſed nec etiam oppoſitam temeritatis nota eſſe cenſurandam, cum tot ac tanti Patres illam ſententiam docuerint, neque poſt illorum Patrum tempora, nova aliqua ratio, aut teſtimonium inventum ſit, quo hæc veritas magis illuſtraretur, aut firmaretur, quare concludit ab omni cenſura prioris ſententiæ abſtinendum eſſe, & poſteriorem probabiliorem ſolum, & ſimpliciter veram eſſe appellandam, ut antiquiores Theologi loquuntur.

20 Secundo quæritur, an etiam homines damnati reſurre-

cturi

Digitized by Google

ſturi ſint; & ratio dubitandi ſumitur ex nonnullis Sacræ Scripturæ locis, ſcilicet, ex pſalm. 1. *Non reſurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio juſtorum*, & Daniel 12. *Multi de his, qui in pulvere dormiunt, evigilabunt*; ergo ſi multi, non omnes, eſt autem ibi ſermo de reſurrectione, & Machab. 7. *Potius eſt ab hominibus morti datos ſpem expectare a Deo, iterum ab ipſo reſuſcitandos, tibi enim reſurrectio ad vitam non erit*, ſcilicet peccatori, & iniquo. Hoc etiam ratio ipſa ſuadere videtur, quia pro peccato, quod anima eſt operata in corpore, ſufficienter punitur in Purgatorio ſine corpore: ergo pari ratione etiam in Inferno ſufficienter pro utroque punitur. Certum tamen eſt, ac de fide omnes damnatos ad infernum propter peccata propria eſſe in generali reſurrectione excitandos, ut docet D. Bonaven. cum cæteris Scholaſticis 4. d. 43. ar. 1. q. 2. quod probat ex illo Jo. 5. *Omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei. & procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem judicii*, ſed non poſſunt omnes audire vocem niſi omnes reſurgant, & ibi Gloſſa Interlinear. ait, *omnes tam boni, quam mali*, & Matth. 25. *Cum autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut Paſtor ſegregat oves ab hædis, & ſtatuet quidem oves a dextris, hædos autem a ſiniſtris*; ergo non tantum boni, ſed etiam mali ante faciem Chriſti ſe ſiſtent in die Judicii, ſic etiam loquitur Paulus ad Rom. 14. *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti*, & 2. Corint. c. 5. *Omnes nos non manifeſtari opportet ante tribunal Chriſti*, & ita definitum eſt, in Concilio Lateranenſi, & habetur in cap. *Firmiter*. De ſumma Trinitate; & ipſa quoque ratio ſuadet, quia finis reſurrectionis, ut ait Apoſtolus l. c. eſt, ut unuſquiſque referat propria corporis, prout geſſit ſive bonum, ſive malum, & juſti nedum ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus præmium recipiant, & reprobi pariter ſecundum utrumque ſupplicium, ergo nedum electi, ſed etiam damnati reſurgent. Ad primum Scripturæ teſtimonium Suarez l. c. ſect. 3. plures Patrum expoſitiones adducit, ſed communior, & facilior eſt quod intelligatur de reſurrectione ad vitam, quia omnino impii in judicio non reſurgent, ſicut juſti, nempe ad vitam, ſicut textus ipſe indicat, & ſic etiam patet ad tertium. Ad ſecundum reſpondet Divus Bonaven. cit. cum Auguſt. 20. de Civit. c. 6. quod ly *multi* ſignificat omnes, & quod talis modus loquendi frequenter in Scriptura invenitur, ut ad Roman. 5. *Unius delicto multi mortui ſunt*, & Matth. 26. *Qui pro vobis, ac pro multis effundetur*, & ita etiam textum illum declarant Gloſſa Interlin. Lyranus, Theodoretus, & alii. Ad rationem negat D. Bonaven. cit. paritatem quia Purgatorium dicit tranſitum, non terminum, nec dicit ſtatum, ſed ſtatus ſupplementum, ut quia præcluſa eſt homini per mortem via merendi, & peccatum in alium tranſire nec poterat, nec debeat, conſtituit Dominus locum pœnæ, per quem anima tranſiret ad patriam, ut anima ſolvat ſeparata, quod tamen fecit conjuncta; & quia hoc magis dicit ſupplementum, quam terminum, ideo corpus reſumi oportet.

21 Tertio quæritur, an etiam parvuli, & infantes ſint reſurrecturi: & ratio dubitandi ſumitur etiam ex nonnullis Scripturæ locis; nam Chriſtus Matth. 25. de reſurrectione loquens in die judicii de adultis tantum mentionem facit, quibus docet *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*, &c. & ipſi reſpondebunt; *Domine quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem*, id autem non convenit parvulis, & infantibus. Deinde illi tantum reſurgent, qui relaturi ſunt, quæ in corpore geſſerunt ſive bona, ſive mala ex 2. Corint. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo ſive bonum, ſive malum*, hæc autem parvulis, & infantibus ſunt impropria. Hoc etiam ratio ſuadere videtur, quia reſurrectio ad hoc eſt, ut anima remuneretur in corpore, ſicut in illo meruit, finis enim reſurrectionis, & judicii eſt meritorum retributio; ſed anima parvuli nihil eſt in corpore operata; ergo ad remunerationem ejus non oportet corpus reſurgere. Certum tamen etiam eſt, & deducitur ex jam relatis Scripturæ locis omnes parvulos mortuos, ſive cum originali, ſive ab eo mundatos in die judicii reſurrecturos eſſe nam ex generalibus Scripturæ locutionibus, & fidei Symbolis habemus omnes homines jam mortuos eſſe reſurrecturos, an infantes etiam homines ſunt, nec ullo fundamento excipi poſſunt, & hoc præſertim indicat manifeſte teſtimonium Pauli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Chriſto omnes vivificabuntur*, vita non ſolum animæ, ſed etiam corporis, de qua ibi eſt ſermo; at in Adamo non ſolum adulti, ſed etiam infantes mortui ſunt; ergo iſti etiam in Chriſto vivificabuntur. Confirmatur ex Auguſt. in Enchirid. c. 84. ubi ait; *Reſurrecturam carnem omnium, quicumque nati ſunt hominum, atque naſcentur, & mortui ſunt, atque morientur, nullo modo debet Chriſtianus dubitare*, & adhuc clarius 22. de Civit. Dei c. 16. *Reſurgent itaque omnes tam magni corpore, quam vel erant, vel futuri erant in juvenili ætate, etiamſi erit infantilis, vel ſenilis corporis forma.* Denique probatur ratione ex fine reſurrectionis deducta, qui eſt oſtenſio divinæ juſtitiæ, & liberalitatis Dei præmiantis, & punientis, & glorificantis, parvuli autem, & infantes ſunt gloriæ capaces, ac etiam pœnæ ſaltem damni, ſi cum originali decedant, ut patet ex dictis l. 2. ſent. diſp. 4. qu. 6. de pœna peccati originalis, tum etiam, quia omnes reſurgent, etiam nati unius diei, in virum perfectum, & menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut patebit ex infra dicendis de ætate, & forma in qua omnes reſurgent.

22 Neque obſtant loca Scripturæ in oppoſitum adducta, nam Matth. 25. Salvator cum adultis loquebatur, qui non niſi, per opera bona ſalutem conſequi poſſunt, & de ſuis operibus in die judicii rationem reddituri ſunt, ob id tamen alios a reſurrectione non excludit; & eodem modo intelligi debet; quod ait Paulus 2. ad Corint. 15. ut Lyranus exponit ibidem, ubi ait, quod non per hoc excluduntur pueri a judicio, qui nihil in proprio corpore meruerunt, vel demeruerunt, quia dijudicabuntur ſecundum ea, quæ circa illos ab aliis ſunt facta, vel omiſſa, inquantum ſunt ab aliis baptizati, vel non, unde non ſecundum geſta proprie judicabuntur, ſed pro peccato originali, vel carentia ejus & ita etiam diſcurrit Gloſſa Ordinaria ibidem, & Divus Anſelmus cap. 5. ad Corint. ubi ait, quod referet unuſquiſque, etiam parvuli, cum hoc tamen diſcrimine ab aliis, quod iſti referent, quæ non per ſeipſos, ſed per alios geſſerunt, quando ſcilicet per corda, & ore geſtantium crediderunt, vel non crediderunt, quando baptizati, vel non baptizati ſunt. Ad rationem reſpondet D. Bonav. l. c. quod etſi anima non exierit in actum, tamen originale contraxit in corpore, & per corpus, & ideo illi uniri debet, ut ſicut ex conjunctione ad corpus peccatum contraxit, ita ſimul cum illo moleſtetur pœna damni, unde infantibus qui cum remedio contra originale pro lege veteri, vel baptiſmo pro nova deceſſerunt, gloria decernetur, ita vero qui ſine illo moriuntur, ejuſdem privatio, quæ eſt pœna damni. Addit Doctor Seraphicus ibidem, quod remuneratio non eſt tota ratio, quare fiat reſurrectio, ſed divinæ ordinationis decretum, quæ conjungendo animam rationalem corpori, per hoc decrevit illud corpus perpetuo vivificari; ſi ergo divinum decretum non poteſt infringi, neceſſe eſt corpus illud animæ rejungi, ut ſicut corpus ſeparatum eſt ab anima propter divinam ſententiam, quæ reſpiciebat culpam; ita rejungatur animæ propter divinam diſpoſitionem, quæ ſic decreverat conſtituere humanam ſubſtantiam; ratione cujus decreti corpus humanum dicitur ordinari, & paſſibilitatem habere ad incorruptionem, quamvis in ſui natura nihil habeat plus de incorruptibilitate, quam alia corpora mixta.

23 Quarto quæritur, an abortivi etiam debeant reſurgere; D. Auguſt. de Civit. Dei c. cit. agens de infantibus, qui in maternis uteris moriuntur neque affirmare, neque negare audet, an ſint reſurrecturi, quamvis in affirmativam partem magis propendeat; in Enchirid. c. 84. c. poſtquam dixit, reſurrecturam eſſe carnem omnium, quicumque nati ſunt hominum, atque naſcentur, ſub hac univerſali propoſitione etiam infantes jam natos comprehendens, ſtatim c. 85. de abortivis fœtibus dubius eſt. Communior tamen, & vera ſententia Patrum, & Scolaſticorum aſſerit abortivos omnes animatos in Judicio univerſali eſſe reſurrecturos & appoſite dicitur *animatos* ad excludendos fœtus, qui ad rationalem animationem non pervenerunt, & clare deducitur ex teſtimonio Pauli cit. 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificabuntur*; hæc enim ratio procedit etiam de his, qui in maternis uteris moriuntur, & de quibuſvis abortivis fœtibus, qui ad animationem pervenerunt, cum iſta quoque habebant propriam animam rationalem ab anima matris diſtinctam, & conſequenter cum etiam ipſi in Adamo moriantur, per Chriſtum quoque vivificari debent, ut bene diſcurrit Suar. l. c. tum quia ad divinam providentiam ſpectat hos etiam infantes pœna, vel præmio afficere juxta eorum captum, velut ait Higueus 4. d. 43. q. 5. in Commentario n. 66. ut hi etiam infantes ſententiam Judicis recipiant, & ad locum congruum, & debitum deſtinentur, unde etiam ipſe docet ibidem de mente D. noſtri, hanc veritatem univerſalem extendi ad infantes quoque qui in uteris matrum moriuntur, quia ſicut in Adamo omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Hoc etiam docet ex noſtris Branc. d. 5. ar. 2. ubi in fine plura Auguſt. refert teſtimonia ex quibus patet ipſum quoque in affirmativam ſententiam fuiſſe propenſum, & præſertim notabile eſt; quod affert ex eodem l. 22. de Civit. Dei cap. 13. ubi ait. Abortivos fœtus, qui cum jam vixiſſent in utero, ibi ſunt mortui, reſurrecturos, ut affirmare; ita negare non audeo quamvis non videam, quomodo ad eos non pertineat reſurrectio mortuorum, ſi non eximuntur de numero mortuorum, aut enim non omnes mortui reſurgent, & erunt aliquæ humanæ animæ ſine corporibus in æternum, quæ corpora humana, quamvis intra viſcera materna geſtarunt, Aut ſi omnes animæ humanæ recipient reſurgentia ſua corpora, quæ habuerunt ubicumque viventia, & morientia reliquerunt, non invenio quemadmodum dicam ad reſurrectionem non pertinere mortuorum quoſcumque mortuos etiam in uteris matrum. Ita Auguſt. l. c. ex quo deducit Brancatus regulam generalem Auguſt. eſſe, quod fœtus qui in utero vixerunt, ideſt, qui in animam rationalem aliquando habuerunt, reſurgent, ſecus vero qui non vixerunt, ideſt, ea caruerunt. Quomodo autem, & quo tempore fiat corporis organizatio, & ejuſdem animatio in utero materno, jam declaravimus in l. de Gene-

tat

rat. & Corrupt. d. 8. q. 2. ar. 2. nu. 20. & 29. certum eſt enim animam rationalem a Deo in corpus non infundi, niſi ſuppoſita perfecta organizatione ſubſtantiali fœtus in utero materno, ut docet Scotus 3. diſp. 2. qu. 3. §. *Quantum ad ſecundam*, lit. B. de quo etiam fuſe tractat Brancatus loc. cit.

24 Quinto tandem quæritur; an monſtra quoque debeant reſurgere. Nomine monſtri, ut docet Ariſt. l. 4. de generat. animal. c. 4. & 8. Plinius l. 7. natural. hiſtor. c. 4. intelligitur homo habens deformitatem toti humanæ ſpeciei extraneam, & quantum ad quid nominis dicitur monſtrum, quia ex novitate rei monſtrari dignum eſt. Monſtra autem omnia ad duo genera reducuntur, vel enim declinant a toto in ſua ſpecie, quando ſcilicet fœtus a muliere productus nullum humanum membrum haberet, & de hic in propoſito non eſt quæſtio, vel ſolum declinant in parte, quando ſcilicet, genitum eſt quidem ejuſdem ſpeciei cum generante, ſed defectum aliqualem patitur vel negativum, vel etiam poſitivum; defectus negativus eſt, cum fœtus ortus aliquo careat membro, ſicut de quodam refert D. Auguſt. l. 16. de Civit. Dei c. 8. binos tantum digitos habente in qualibet manu, & pede, defectus vero poſitivus duplex eſſe poteſt, unus quidem ſecundum identitatem ſpeciei, & alter etiam ſecundum diverſitatem; primus eſt, quando fœtus naſcitur cum duplicatis membris humanis, ut patet de Hermaphroditis, aliiſque, qui membris, ſed tamen humanis, abundant, quale monſtrum refert Scotus 4. d. 6. qu. 2. §. *De quarto*, olim in Gallia fuiſſe habens duo capita humana, & monſtra hujuſmodi communi vocabulo bimembres appellantur. Alter vero defectus poſitivus ſecundum ſpeciei diverſitatem eſt, quando fœtus humanus naſcitur cum aliquo membro alterius animalis diverſæ ſpeciei, ut ſæpe etiam contingere ſolet, cujus defectus plura exempla refert Brancatus d. 5. c. ar. 3. Hoc igitur ſuppoſito dicendum eſt monſtra omnia in parte a ſpecie humana declinantia modo jam explicato, ſi anima rationali aliquando prædita fuerunt, reſurrectura eſſe, & quidem in forma, & perfecta natura humana, ut infra dicemus. Ita D. Auguſt. in Enchirid. c. 87. ubi de monſtris ſic loquitur. *Neque enim monſtra quæ naſcuntur, & vivunt, quamtumlibet cito moriantur, aut reſurrectura negabuntur, aut ita vitiata reſurrectura credenda ſunt, ac non potius correcta.* Deinde id etiam probat Branc. l. c. ex Othone Friſingſenſi l. 8. Chro. c. 13. ſic loquente. De monſtruoſis vero, & abortivis id ſentiendum reor, quod cui hæc definitio animal rationale, & mortale congruit, vel ad vitam, vel ad mortem reſurrecturum eſſe credamus. Si ergo ſunt aliquæ gentes monſtruoſæ, quæ rationales ſunt, & mortales, vel abortivi, qui jam animam habere cœperunt, huic legi ſubjacent. Tandem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia de fide eſt omnes mortuos eſſe reſurrecturos, ut conſtat ex pluribus Scripturæ locis jam adductis; ſed monſtra humana ſunt homines, qui baptizari debent ex Scoto l. c. cum anima polleant rationali; ergo ipſi quoque reſurgere debent.

QUÆSTIO II.

De cauſa efficiente, & finali reſurrectionis.

25 QUoniam quæſtione præcedenti dictum eſt, reſurrectionem corporum diſſolutorum a nullo agente creato fieri poſſe, nec unionem animæ cum corpore ſuſcitato per ullam cauſam creatam poni poſſe, in præſenti quæſtione videndum eſt, quænam erit propria illius cauſa efficiens, quia reſpectu reſurrectionis plures cauſæ efficientes aſſignari poſſunt, quædam principalis, ſeu phyſica, quæ propria efficiens eſt, quædam miniſterialis, quædam meritoria, & quædam exemplaris, de his omnibus in hac ſecunda quæſtione breviter diſcurrendum eſt, & tandem in fine aliqua dicamus de ejuſdem cauſa finali. Ad reſurrectionem autem efficiendam notat Scot. 3. diſt. 43. q. 5. ab initio tria præſertim eſſe neceſſaria. Primum eſt collectio omnium partium materiæ, quæ de neceſſitate, & integritate fuerunt corporis humani, ſcilicet caro, oſſa, nervi, &c. eſto ſub formis ſpecie diverſis reperiantur, v. gr. cineris, terræ, aquæ ligni, &c. Alterum, eſt perfecta corporum formatio cum perfecta membrorum organizatione. Tertium tandem eſt animarum cum corporibus ſic perfecte formatis, & organizatis iterata reunitio; de his itaque omnibus operationibus a quo fient, & quomodo hic veſtigandum eſt; hæc enim faciens reſurrectionis mortuorum proprie cauſa efficiens dicetur, ut notat Brancatus noſter d. 4. ar. 2. ab initio.

ARTICULUS PRIMUS.

An Chriſtus futurus ſit cauſa efficiens reſurrectionis, & quomodo.

26 PRimo dicendum eſt pro reſolutione quæſtionis, quod Chriſtus, ut Deus erit cauſa efficiens reſurrectionis phyſica, non autem ut homo, ita Scotus l. c. D. Bonaven. 4. diſp. 43. qu. 6. D. Thomas ibidem qu. un. ar. 2. & alii Scholaſtici communiter. Probatur in primis ex modo loquendi Scripturarum, quæ phyſicam cauſalitatem reſurrectionis mortuorum ſoli Deo ſemper adſcribunt tam in particulari, quam in univerſali, nam 3. Regum 17. volens Elias ſuſcitare puerum Viduæ ter oravit ad Dominum. *Et exaudivit Dominus vocem Eliæ, & reverſa eſt anima pueri in eum, & revixit*; & idem habetur 4. Regum c. 4. de reſuſcitatione alterius pueri ex meritis Eliſæi a Deo facta, immo & ipſa Chriſti reſuſcitatio a Deo facta eſt quoad ejus humanitatem, ut legitur Act. 2. *Quem Deus ſuſcitavit a mortuis*, & Act. 3. *Authorem vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitavit a mortuis*; ſi ergo mortuorum reſuſcitatio in particulari ſoli Deo tribuitur, tanto magis de reſurrectione omnium in univerſali id aſſerendum erit, quod etiam expreſſe in Scripturis habetur, unde 1. ad Theſſal. 4. legitur. *Si enim credimus, quod Jeſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per Jeſum adducet cum eo*, & 2. ad Corinth. c. 1. *Ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos*, & c. 4. *Scientes quoniam qui ſuſcitavit Jeſum, & nos cum eo ſuſcitabit.* Sic etiam paſſim loquuntur Patres, ut Auguſt. ſerm. 139. de tempore, *Unde fieri poteſt, ut homo ſurgat? dico ego, Deus eſt, qui facit*: & Ambroſius lib. 4. in Lucam c. 4. *Liberare a Dæmone, & homines in verbo Dei poſſunt, reſurrectionem mortuis imperare divinæ ſolius eſt poteſtatis.* Hoc tandem probatur ex Scot. loc. cit. evidenti ratione, quæ deducitur ex mirabili modo quo omnium corporum reſurrectio fiet, nam omnium illorum materiæ erunt colligendæ, etiamſi in elementa, lapides, ligna, aliaque mixta prius converſæ fuerint, & corpora omnia in carnem, oſſa, nervos, humores, & alia pro animatione neceſſaria erunt perfecte formanda, & organizanda, & tandem animæ omnium illorum a Cœlo, Lymbo, Purgatorio, ac Inferno, aliove loco, in quo aliquæ ſint condemnatæ, erunt avocandæ, adducendæ, & corporibus in inſtanti reuniendæ, quod plane non niſi divina virtute fieri poterit, quia nulla virtus creata dari poteſt, quæ hæc omnia ſimul efficere poſſit. Et ex his patet probatio alterius partis aſſerti, quod Chriſtus, ut homo, non erit cauſa efficiens phyſica reſurrectionis, quia ad reſurrectionem omnium hominum phyſice efficiendam neceſſaria eſt omnipotentia, ut conſtat ex modo dictis, ſed, humanitas Chriſti, ut a divinitate diſtincta, non eſt omnipotens; ergo non poteſt dici cauſa efficiens phyſica reſurrectionis univerſalis ratione humanitatis, ſed ſolum ratione divinitatis.

27 Secundo dicendum eſt, quod Chriſtus, ut homo, neque erit cauſa inſtrumentalis phyſica reſurrectionis univerſalis mortuorum, ſed aliis modis. Hæc aſſertio pendet ex dictis lib. 3. ſent. d. 2. q. 6. ubi diximus potentiam faciendi miracula in Chriſto fuiſſe moralem, non phyſicam, & probavimus præſertim expreſſis Patrum teſtimoniis art. 1. in fine; nam de miraculis a Chriſto factis loquentes, & de modo, quo fierent expreſſe dicunt, ea fuiſſe facta virtute divina, & humanitatem ad id ſolum phyſice concurriſſe, & quod ei erat proprium, nempe ad externum motum, ad corporis contactum, verborum prolationem, & ſimilia. Unde duas in eis miraculis fecerunt actiones phyſicas, unam v. g. tangendi oculos humano defunctum, & hanc inquiunt fuiſſe ſolius humanitatis; alteram vero ſanandi ægrotum, vel ſuſcitandi mortuum, & hanc inquiunt fuiſſe ſolius divinitatis. Quod ſi Patres crediſſent humanitatem Chriſti in eos effectus phyſice influxiſſe etiam inſtrumentaliter dumtaxat, profecto actionem hanc ſoli divinitati non tribuiſſent: ſic Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 15. *Humana actionis finis in libera manus dilatione, & tactus poſitus erat, divina autem in puellæ excitatione.* Athan. or. 4. contra Arianos, *Humana quidem more manum extendit, divinitas autem morbum compeſcuit, humanum fuit a carne emiſiſſe ſputum, divinitas autem oculum aperuit.* Auguſt. tract. 8. in Joan. poſt medium loquens de miraculo facto in Cana Galilææ: *Miraculum, quod facturus erat, ſecundum divinitatem facturus erat, non ſecundum humanitatem, ſecundum quod Deus erat, non ſecundum id quod infirmus natus erat.* Sicut ergo diſcurrunt SS. Patres de potentia Chriſti, ut homo eſt, ad reſurrectionem hominum particularem, ita in propoſito a fortiori diſcurrendum eſt in ordine ad reſurrectionem hominum univerſalem, & eo præſertim, quia aſſignari nequit, in quo conſiſtat ratio iſta phyſici inſtrumenti in humanitate Chriſti reſpectu reſurrectionis univerſalis, vel enim eſſet inſtrumentum in ſpoliatione, & collectione materiarum, quæ olim erant corporum, vel in formatione, & organizatione ipſorum corporum, vel tandem in reunitione animarum ſeparatarum cum ipſis corporibus, & neutrum dici poteſt, quia omnia hæc omnipotentiam in operante requirunt, ut dictum eſt, quæ Chriſto competit tantum, quatenus Deus eſt, quare concludendum eſt Chriſtum, ut hominem, cauſam efficientem, phyſicam eſſe non poſſe reſurrectionis univerſalis hominum, nec principalem, nec etiam inſtrumentalem, ſed tantum moralem modo mox explicato.

28 Sed objicies, quod in pluribus locis dicitur Chriſtus feciſſe miracula jubendo, & imperando, ut Matth. 8. *Volo mundare, & confeſtim mundata eſt lepra ejus*, & paulo infra imperavit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna, & Joan. 11. *Lazare veni foras*, qui modus operandi phyſicam cauſalitatem indicat, non moralem, operari enim moraliter eſt impetrare operando, & intercedendo, & ita etiam faciet in reſurrectione univerſali, *Surgite mortui, venite ad judicium*; ergo Chriſtus poſtquam per modum cauſæ moralis operabitur, nempe per modum cauſæ phyſicæ.

Con-

Digitized by Google

Confirmatur, quia Athanaſius, Damaſcenus, & alii Patres humanitatem Chriſti organum, & inſtrumentum divinitatis appellant, dicuntque Chriſtum, ut hominem, eſſe cauſam inſtrumentalem reſurrectionis hominum, eo quia humanitas eſt organum divinitati conjunctum, & ita præſertim diſcurrit Lyranus in illud Joan. 5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei*, quia inquit, Humanitas Chriſti eſt organum divinitatis, & ideo vox ejus operabitur ad reſurrectionem generalem futuram per modum inſtrumenti conjuncti. Reſpondetur ex dictis quæſt. 7. cit. art. 2. concedendo Chriſtum habuiſſe poteſtatem faciendi miracula, nedum impetrative, ſed etiam imperative, & auctoritative, & quia duobus modis diximus ibi ipſum miracula feciſſe, ſcilicet, ut Deum, & ut hominem, ut Deus habuit poteſtatem phyſicam, ut homo vero tantum moralem, quam etiam per modum imperii exercere poterat, quatenus Deus conſtituerat, & promiſerat ad imperium, & nutum voluntatis Chriſti facere miraculum; unde humanitas ejus non ſolum eo modo erat miraculorum cauſa, qui conſiſtit in oratione, & impetratione, ut eſt in aliis Sanctis miracula patrantibus, ſed hoc etiam alio modo imperativo, qui erat proprius Chriſti ex vi unionis hypoſtaticæ. Ad Confirmationem patet per idem, quod ideo Patres humanitatem Chriſti præcipue organum, & inſtrumentum divinitatis appellant, quia poteſtatem habebat miracula faciendi, & quid ſibi placitum erat, non tantum impetrativam, & deprecativam, ut habent alii Sancti, ſed etiam imperativam, moralem tamen dumtaxat, non phyſicam, quia nempe Deus ipſe humanitatem Chriſti inſtituit cum tali promiſſione, & pacto, ut ad nutum voluntatis ejus, ſive poſita aliqua ejus actione, efficeret miraculum, & opus ſupernaturale, quod nulli Sanctorum conceſſum eſt unquam, quia non univerſaliter etiam per orationem ſemper faciebant miracula, ſed ſæpe non exaudiebantur; at Chriſtus ſemper, ut colligitur ex ejus verbis Jo. 11. *Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me, ego autem ſciebam quia ſemper me audis*, quam doctrinam fuſe loc. cit. explicamus, & probamus; de quo alia plura videri poſſunt apud Hiquæum diſt. 43. quæſt. 5. numer. 15.

29 Tertio dicendum eſt, quod Chriſtus etiam ut homo, erit cauſa imperativa, & meritoria reſurrectionis noſtræ, ut docent D. Bonavent. diſt. 43. cit. qu. 6. Scotus diſt. 48. q. 1. G. & alii paſſim. Quod erit cauſa imperativa patet ex loc. cit. Joann. 5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei, &c.* & 1. ad Theſſal. 4. *Quoniam ipſe Dominus juſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de Cœlo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*, ubi Gloſſa interl. ait *juſſu idest imperio*; quomodo autem hæc vox emittatur ad mortuos convocandos, & reſurrectio imperabitur, dicemus art. ſequenti, & quomodo poteſtas hæc imperativa ſit Chriſto communicata, etiam ut homini, ex vi unionis hypoſtaticæ, patet ex modo dictis. Quod autem Chriſtus ſit etiam cauſa meritoria reſurrectionis noſtræ, patet ex pluribus Scripturæ locis, ut ex 1. Corinth. cap. 15. *Chriſtus reſurgens a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*, ubi Liranus exponit Paulum de reſurrectione mortuorum, quæ per Chriſtum erit; & ibidem ſubdit, quod *ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*, ubi Gloſſa ordinar. ex Auguſtino habet, quod omnes in Adam moriuntur, & in Chriſto vivificantur; quia nemo ad mortem, niſi per illum, nemo ad vitam, niſi per iſtum; ergo ſicut Adam fuit cauſa meritoria corruptionis, & mortis omnium, nedum ſpiritualis, ſed etiam corporalis, ita Chriſtus ſecundum humanitatem utriuſque reſurrectionis cauſa eſt meritoria, ſcilicet ſpiritualis ad gratiam, & corporalis ad vitam immortalem. Suar. tamen diſp. 50. cit. ſect. 4. ab initio advertit, quod licet Chriſtus revera, & cum omni proprietate dici poſſit cauſa reſurrectionis bonorum, reſurrectio tamen malorum, ac damnatorum, cum potius ad vindictam, & pœnam pertineat, non videtur ita propria cadere ſub meritis Chriſti, niſi dicamus illam reſurrectionem, ut cedit in majorem afflictionem, & pœnam damnatorum, non eſſe ex meritis Chriſti, ſed potius quodammodo eſſe effectum demeritorum talium hominum reproborum, prout vero illa vita immortalis abſolute loquendo in ſe bona eſt, ac fundamentum quantum eſt de ſe poſſet eſſe beatitudinis, ſupernaturaliumque bonorum, & præterea quatenus actio illa, per quam vita denuo reparatur, eſt ſupernaturalis, in qua Chriſtus vim, & efficaciam ſuam explicat, ſub hac ratione eſſe effectum meritorum ejus, ſicut expulſio Dæmonis facta virtute Chriſti, & eſt pœna ipſius Dæmonis, & effectus meritorum Chriſti, diverſa tamen ratione. Ita Suar. l. c. & ait ita ſentire Cyrill. lib. 4. in Joan. c. 51. & Tertull. lib. de reſurrectione carnis.

30 Quarto dicendum eſt, quod Chriſtus, ut homo, eſt etiam cauſa exemplaris reſurrectionis noſtræ, quatenus ſcilicet, noſtra reſurrectio futura eſt ad ſimilitudinem, & imitationem reſurrectionis Chriſti, quod eſt eſſe effectum ejus in genere cauſæ exemplaris. Ita Divus Bonavent. diſt. 43. cit. q. 6. D. Thomas qu. un. art. 2. Ricard. art. 3. qu. 4. & alii Scholaſtici ibidem cum Magiſtro, & probat Seraphicus Doctor ex Auguſtino de Civit. Dei 22. cap. 16. ubi ait, quod talia erunt corpora noſtra, quale Chriſtus ſua reſurrectione monſtravit, unde eſt quaſi exemplum, in quo noſtra reſurrectio eſt inchoata tamquam membrorum in capite, ſicut dicitur Epheſ. *Convivificavit Nos Chriſto. &c.* ubi Liranus ait, conreſuſcitavit in ſpe, quia reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis futuræ, ſed non potuit pro tunc eſſe cauſa, niſi meritoria, & exemplaris, ergo &c. Notat tamen Suarez diſp. 50. cit. ſect. 5. hanc ſimilitudinem, & imitationem reſurrectionis hominum cum reſurrectione Chriſti non eſſe futuram in omnibus eodem modo, ſed cum aliqua diſparitate juxta qualitatem, & conditionem hominum reſurgentium, unde quia hujuſmodi ſimilitudo, & imitatio major erit in reſurrectione juſtorum, ideo Chriſtus Dominus erit perfectiſſimum exemplar reſurrectionis juſtorum, quod etiam deducitur ex eo, quod 1. Corinth. 15. dicitur. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur, unuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus, & deinde ii, qui ſunt Chriſti*, nimirum tamquam illi maxime ſimiles, & conformes. Hæc autem ſimilitudo inter Chriſtum, & corpora glorioſa Sanctorum conſiſtet in primis in naturali, ſeu ſubſtantiali vita, & unione uniuſcujuſque corporis ad animam ſuam, hoc enim eſt primum veræ reſurrectionis fundamentum. Deinde conſiſtet in perfecta corporis quantitate, ſicut enim Chriſtus integro corpore ſurrexit, ac perfecta magnitudine, ita etiam cæteri omnes juſti reſurgent, juxta illud Pauli Epheſ. 4. quod reſurgemus in *menſura ætatis plenitudinis Chriſti*; dicitur autem plenitudo, ſeu perfectio ætatis, quando corpus humanum ad perfectum pervenit augmentum, & talem ſtatum in quo homo integras corporis vires poſſidet, perfectum temperamentum, & animæ maxime accomodatum. Et tandem hæc perfecta ſimilitudo conſiſtet in omnibus ſenſibus, ac facultatibus corporis, in pulchritudine, aliiſque ornamentis naturæ, ac gloriæ, quæ in corpore Chriſti exiſtunt, quam ſimilitudinem juſtorum cum corpore Chriſti indicavit Paulus loc. cit. dicens, *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*, ac ſi diceret ſimilitudinem illam, ſeu imitationem in hoc conſiſtere, quod juſti corpora glorioſa ſint habituri, quale eſt Corpus Chriſti, quæ immutatio non eſt communis omnium, ſed propria juſtorum. Hæc autem perfecta exemplaris imitatio æqualitatem cum illo non requirit, ſed proportio ſufficit, quia cauſalitas exemplaris non requirit, niſi proportionalem cum eo conformitatem, ut ſicut illud omnem hujuſmodi perfectionem habuit ſibi debitam juxta ſuam individualem rationem, ita ſingula corpora modo ſibi connaturali illam ſint habitura, & idem de perfectionibus gloriæ dicendum eſt, quæ ſingulorum meritis cum debita proportione reſpondent.

31 Quinto, quoad infantes in peccato originali decedentes addit Suarez loc. cit. ut ſatis probabile, Chriſtum Dominum etiam futurum cauſam exemplarem reſurrectionis eorum quoad perfectiones naturæ, non autem gloriæ, & ratio eſt, quia ii infantes poſt reſurrectionem habebunt, non ſolum vera corpora humana, ſed etiam perfecta, ſeu in perfecta quantitate, & ætate conſiſtentia, non enim in corpore infantili reſurgent, ſed virili, & perfecto, in quo poſſint ratione uti, & cum in æternum ſint duratura, erunt incorruptibilia, non quidem ex intrinſeca cauſa, ſeu ab extrinſeco ſaltem, ſeu per ſuſpenſionem omnis cauſæ corrumpentis, & alterantis, ut infra dicemus, ideoque nec cibo, nec potu indigebunt, quia omnis alteratio tunc ceſſabit, Deo ita providente. Neque etiam pœnas patientur ſenſibiles, ut late oſtendimus lib. 2. ſent. diſp. 4. quæſt. 6. de pœna peccati originalis, cum enim in ſuis corporibus nihil mali geſſerint, neque eis prave, & inhoneſte uſi fuerint, nec denique per proprium actum reatum culpæ incurrerint, non eſt cur doloribus, aliiſque corporalibus pœnis crucientur, ſed ſatis eſt, quod omni ſupernaturali dono priventur, & ſola pœna damni puniantur, ut loc. cit. diximus. Quapropter D. Auguſtinus in Enchirid. cap. 93. docet *pœnam parvulorum eſſe mitiſſimam*, & D. Bonavent. 2. d. 33. p. 3. q. 2. ait eos tenere ſtatum quaſi medium inter gratiam, & culpam actualem, & quoniam ſtatus retributionis reſpondere debet ſtatui vitæ præſentis, in tali ſtatu debent animæ parvulorum poni, ut quaſi medium teneant inter bonos, & æternis ignibus cruciatos; quoniam igitur beati carent modo pœna ſenſibili, & habent Dei viſionem, damnati vero ſunt in tenebris, & puniuntur pœna ſenſibili, parvuli ſecundum ordinem æquitatis debent communicare in uno cum damnatis, & in alio cum beatis; ſed non poſſunt communicare in habendo divinam præſentiam, quia tunc in nullo communicarent cum damnatis; ergo communicant cum beatis in non habendo pœnam ſenſus, cum damnatis vero in carentia viſionis; ita Seraphicus Doct. loc. cit. Quamobrem licet iſti ſimpliciter ſint expulſi a Regno Cœlorum, & inter damnatos, ac reprobos computentur quoad pœnam damni, quia tamen in corporibus habebunt perfectionem ſuæ naturæ debitam, & ſingulis individuis accomodatam, & totam hanc naturalem perfectionem per Chriſtum habebunt, nihil obſtat quominus ab ipſo hæc beneficia acceperint, & conformitatem cum ipſo ſint habituri in iis, quæ ad naturæ perfectionem, & convenientem ſtatum naturalem ſpectant, atque ideo quoad hæc omnia merito Chriſtus dici poteſt cauſa exemplaris reſurrectionis eorum.

32 Poſtremo de damnatis dicendum eſt, quod quamvis eorum corpora futura ſint ſimilia corpori Chriſti in aliqua natu-

rali perfectione, non tamen in omnibus, multoque minus in perfectionibus gloriæ, & quoad ea, in quibus erunt conformia, non erit propria Chriſtus cauſe exemplaris eorum. Aſſertum declaratur quoad ſingulas partes, & quidam quod corpora damnatorum futura ſint ſimilia Corpori Chriſti in aliqua naturali perfectione ex eo conſtat, quod in primis habebunt quicquid eſt de eſſentia humani corporis, alias illa vera reſurrectio non eſſet, tum quia eſt communis fere ſententia Doctorum cum Magiſtro 4. d. 44. quod qualitates, ſeu conditiones naturam ſubſtantialiter deformantes in nullo homine reſurgent, inquit enim Magiſter ibi credendum eſſe, quod omnes reſurgant incorrupti, non utique impaſſibiles, quia reprobi mortem patientur æternam, ſed ſine diminutione membrorum omnia corporis habituri membra. Quod autem non omnibus perfectionibus naturalibus ſint damnatorum corpora Chriſti corpori futura ſimilia ex eo conſtat, quod plures Patres, & DD. aſſerunt corpora reproborum reſurrectura eſſe cum deformitatibus accidentalibus quas in ſtatu vitæ habuerunt, ut dicemus q. ſeq. & quidam certum eſt, quod in illis corporibus manebunt defectus corpori humano connaturales, ut ſunt gravitas, opacitas, paſſibilitas, & ſimiles iis; hæc enim, quæ ex principiis ſpeciei oriuntur, perfectioni reſurrectionis non repugnant, & alioquin horum defectuum carentia meritis damnatorum non debetur; tum quia hi defectus non niſi per dotes gloriæ excluduntur; unde etiam in infantibus erunt, qui cum ſolo originali deceſſerunt. Denique quod Chriſtus propria non ſit exemplaris cauſa reſurrectionis damnatorum etiam quoad ea, in quibus erunt eius corpori ſimilia, ex eo probatur, quia ad hoc, ut una imago alterius exemplar dicatur, requiritur, ut hæc illam repræſentet, ſeu fiat ſub habitudine repræſentationis illius, ſed quamvis inter corpora damnatorum, & Chriſti ſit aliqua ſimilitudo, eorum tamen reſurrectio fieri non videtur, ut Chriſtum repræſentent, ut eorum exemplar, neque ut ſint ei ſimiles, & conformes, ſed propter alias divinæ juſtitiæ, & providentiæ rationes, ut bene diſcurrit Suar. l. c. ex D. Thom. 3. p. q. 56. art. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Chriſtus ſit effecturus reſurrectionem noſtram per ſe, vel per Angelos.

33 CONveniunt DD. generalem mortuorum reſurrectionem, & Chriſti imperio, & angelico faciendam eſſe miniſterio, & patet ex Matth. 24. ubi Chriſtus loquens de fine mundi ait: *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus Cæli, & mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, &c.* & ep. 1. ad Theſſal. 4. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de Cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*, quem locum exponens Chryſoſt. hom. 7. ait, ubique, quidem reſurgent, ſed congregabuntur ab Angelis, atque illud quidem Dei potentiæ jubentis terræ, ut dimittat depoſitum, &c. adducere, autem, & congregare eſt miniſtrorum. Quoniam vero ab initio quæſtionis dictum eſt ex Scoto d. 43. q. 5. in principio §. *Reſpondeo* ad reſurrectionem efficiendam tria præſertim eſſe neceſſaria, nimirum congregationem totius materiæ uniuſcujuſque corporis ad eum locum, in quo corporum reſurrectio facienda eſt; deinde perfectam corporum formationem cum perfecta membrorum organizatione, quæ quatenus neceſſaria eſt ex parte materiæ ad unionem animæ, ordine ſaltem naturæ eam præcedere debet, & tandem reſurrectionem ipſam, quæ eſt ipſius animæ cum corpore iterata ſubſtantialis reunitio. Et rurſus quia ex locis Scripturæ modo adductis voce tubæ convocandi ſunt mortui e monumentis pro reſurrectione, & judicio, in præſenti examinandum eſt, quæ actiones immediate, & per ſe fient a Chriſto Domino, & quænam Angelorum miniſterio, cum omnes Patres, & DD. unanimiter doceant Chriſtum Dominum, & virtute ſua, & Angelorum miniſterio aliquid effecturum in reſurrectione noſtra.

34 Primo itaque ab hoc ultimo incipiendo dicendum eſt, hanc vocem, qua mortui ad judicium, & reſurrectionem vocabuntur, non eſſe formandam proxime, & immediate ipſius Chriſti ore, & lingua, ſed tantum proferendam eſſe imperio Chriſti, miniſterio tamen alicujus Angeli; unde primum miniſterium Angelorum erit ſonitus tubæ, quo ex omnibus mundi partibus mortui ad judicium vocabuntur. Probatur ex loc. cit. Matth. 24. & Marci 13. *Mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius a quatuor ventis, a ſummis Cælorum uſque ad terminos eorum*, & 1. ad Theſſalon. 4. *Ipſe Dominus in juſſu, et in voce Archangeli, &c.* quo loco Lyranus ait: *Illud dictum, ſurgite mortui, poteſt exponi, quod ſit Archangeli executive, et Chriſti imperative*, & exponens illud Matth. a. cit. inquit, *Audietur ſonitus virtute Angelorum factus*; ergo hæc vox proferenda quidem erit ex Chriſti imperio, ſed alicujus Angeli, vel plurium miniſterio, hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ut ait Suar. diſp. 50. cit. ſect. 5. non decet Chriſtum Dominum per ſe ipſum, & immediate talem vocem edere, ſiquidem potius ad præconem, & miniſtrum, quam ad Principem, & judicem, ſpectat; unde infert, quod licet potuiſſet Chriſtus etiam in Cœlo exiſtens illum ſonum, ſeu vocem in hoc aere immediate, & per ſe ipſum efficere, non quidem lingua, aut aliis organis ſacrati ſui corporis, ſed voluntate ſua, ac imperio; ſuavis tamen ordo, ac divinæ providentiæ diſpoſitio petit, ut potius per cauſas ſecundas, miniſtroſque ſuos id præſtet, eo quod per eos modo magis connaturali; & accommodato fieri poteſt, cum enim hæc vox per ſolum motum localem aeris ſit formanda, optime angelico miniſterio fieri poteſt, & ita diſcurrendo optime intelligitur, quomodo una & eadem ſit vox, quæ a Joanne dicitur: *Vox filii Dei*, & a Paulo: *Vox Archangeli*, dicitur enim vox filii Dei, quia eius imperio, & juſſu fiet, & vox Archangeli, quia fiet eius miniſterio; quo quidem modo etiam verba ſacramentalia dicuntur Chriſti, & miniſtri, illius quidem inſtitutive, & auctoritative, iſtius vero executive, & prolative, & ita hunc locum exponunt Chryſoſtomus, & alii Patres, ex quo diſcurſu deducitur in primis, quod tuba, qua utentur Angeli ad convocandum mortuos pro reſurrectione, & judicio, non erit materiale inſtrumentum, quod dicitur *Tuba*, ſed magna quædam vox Angelorum miniſterio formata ut pluribus Scripturarum, & Patrum oſtendit teſtimoniis Brancatus noſter diſp. 4. art. ult. Et rurſus deducitur vocem illam futuram eſſe per ſonum ſenſibilem, ut docet D. Thomas in Joann. 5. Lectione 5. pro qua adducit Chryſoſt. hom. 38. in Joann. dicentem: *Orbem terrarum voce Chriſti reſurrecturum*, & Hieron. epiſt. 61 ad Pammach. dicentem: *Auribus audient, etc.* quibus verbis utique ſupponit vocem illam fore ſenſibilem. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, ut ait Suar. loc. cit. quia adveniente Chriſto homine in ſua majeſtate ſenſibili, & manifeſto adventu ad congregandum, & judicandum homines ſenſibiles, congruum eſt, ut aliquod ſignum ſenſibile præcedat eius adventum, quaſi præeuntis præconis, atque homines judicandos convocantis. Quomodo autem vox ſenſibilis in omnibus mundi partibus audiri poterit, & quomodo poſſint homines ad prolationem illius vocis ſuſcitari, & illam audire, cum auditus vitam, & reſurrectionem ſupponat, variis modis explicat Suarez ibid. Sed breviter dici poteſt, vocem illam, vel ſonum e pluribus Angelis formandum eſſe in diverſis mundi partibus exiſtentibus, vel ab uno Angelo velociſſime omnes mundi partes peragrante, & cum in inſtanti reſurrectionis mortuorum ſonus illius vocis ſit adhuc duraturus, poterit in eodem a reſurgentibus percipi, quod ſufficit ut eam vocem audire dicantur, etiamſi aliquem ſonum, vel ſillabas aliquas prius prolatas non perceperint, vel dici poteſt vocem illam duas partes habituram, prior erit illa: *Surgite mortui*, & per hanc excitabuntur, & reſurgent; poſterior eſt illa: *Et venite ad judicium*, & hanc percipient homines jam ſuſcitati, & viventes, eique ſtatim obedient.

35 Secundo dicendum eſt, quod congregatio cinerum fiet quidem Chriſti imperio, Angelorum tamen miniſterio, qui propria naturali virtute hoc miniſterium exequi poterunt, & ideo fiet in tempore. Eſt communis Theologorum aſſertio, & præſertim Scoti loc. cit. quod probat ex loc. cit. Matth. 24. *Mittet filius hominis Angelos ſuos cum tuba, et voce magna, et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a ſummis Cælorum uſque ad terminos eorum*, quod eſt dictum, inquit Doctor, quocumque diſperſæ fuerint partes materiæ corporis in elementa, ſive in ignem, ſive in terram a ſummis Cœlorum uſque ad terminos eorum, ſive in quodcumque corpus medium, aqueum, aereum, vel imperfecte mixtum a quatuor ventis, omnes materiæ partes recolligentur, & reunientur Angelorum miniſterio, & ita etiam diſcurrit D. Th. 4. diſt. 43. qu. un. art. 2. ubi ait, quod quantum ad collectionem pulverum, & præparationem eorum ad reparationem corporis humani in reſurrectione, utetur Deus miniſterio Angelorum; & ita etiam docet D. Auguſtinus 3. de Trinit. c. 3. Greg. 4. Dialog. c. 5 ac etiam alii Patres, idque ſuadet quoque ratio ipſa, quia Deus ſemper inferiora per ſuperiora adminiſtret, & quoad commode fieri poteſt, ſemper per cauſas ſecundas operatur. Quod autem talis cinerum congregatio fiet ab Angelis in tempore, non in inſtanti, probat Doctor per hoc, quod dixerat l. 2. d. 8. qu. un. quod Angelus non poteſt movere corpus in inſtanti, unde cum hæc collectio Angelorum miniſterio, et eorum propria virtute ſit committenda, non eſt quod novum miraculum fingamus ſine ulla neceſſitate, aut aſſiſtentia Dei extraordinaria, quia naturæ effectus id non exigit, neque Scriptura aliquam circumſtantiam exprimit, ex qua id colligi poſſit. Quamvis autem collectio materiæ electorum l. c. Matth. Angelis bonis tribuatur ſine mentione de reprobis, & inde aliqui occaſionem opinandi ſumpſerint, quod per Angelos malos cinerum reproborum collectio fiet, Contrarium tamen probabilius eſt, quia ut Hiquæus advertit diſt. 43. cit. q. 5. in Commentario, hæc collectio cinerum damnatorum ex omnibus aliis, in quæ reſoluta ſunt, ſine communicatione doni ſupernaturalis revelationis fieri nequit, quia nequeunt Dæmones naturali lumine, neque Angeli cognoſcere illos cineres præ reliquis; hoc autem donum non congruit tunc Dæmonibus conferre, quando jam finalem damnationis ſententiam ſunt recepturi, & præſertim cum tota illa collectio cinerum mediante voce tubæ fieri debet, quæ ſolis Angelis bonis committetur.

Confirmatur, quia id etiam formæ extremi judicii magis convenire videtur, in quo judicendi ſunt omnes etiam Dæmones per judicem finali ſententia, & in carcerem paratum detrudendi, nulla ergo adeſt congruitas miniſterii

damno-

Digitized by Google

dæmonum in hoc judicio, quia adeſſe debent tantum ut Judicis ſententiam damnationis recipiant, non autem ut ejus Miniſtri.

36 Tertio eadem quoque ratione dicendum eſt, miniſterium etiam Angelorum fore in reſurrectione mortuorum congregare, ſeu adducere ad locum judicii electos jam reſuſcitatos, ita enim docent D. Thomas, D. Bonav. Scotus, & alii Scholaſtici l. c. & expreſſe deducitur ex l. c. Matt. 24. *Mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus a quatuor ventis, &c.* & ſic etiam diſcurrit Auguſt. in Pſal. 49. ſuper verſ. 11. *Congregate illi Sanctos ejus*, ubi ait, quod vox divina, & prophetice videns futura, tamquam præſentia, exhortatur Angelos congregatores, mittet enim Angelos ſuos, & congregabunt ante eum omnes gentes; ſic pariter Hieronymus in eumdem locum; ergo per Angelos fiet hæc adductio, ſeu congregatio electorum ad locum judicii. Et quamvis aliqui dubitaverint, an etiam reprobi bonorum Angelorum miniſterio, vel potius malorum ſint congregandi in loco judicii, & hoc ſecundum magis approbaverint, eo quod l. c. Matth. de ſolis electis mentio fiat: Adhuc tamen probabilius eſt, quod etiam reproborum congregatio per Angelos bonos ſit facienda, nam rationes id probantes de collectione cinerum, idem pariter probant de eorum congregatione, & adductione facienda ad locum judicii, & hoc etiam deducitur ex eodem l. Matt. 24. c. ubi ait, quod *exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum*, talis autem ſeparatio ab eis fieri non poterit, niſi bonos in aera ducendo modo in Cœlo regnaturos, malos autem in terram vallis Joſaphat mox in ignem æternum mittendos, & adhuc expreſſius idem habetur Matth. 14. his verbis: *In conſummatione ſæculi mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittet eos in caminum ignis, tunc juſti fulgebunt*; ergo Angeli boni colligent ſimul, & congregabunt in conſummatione ſæculi bonos, & malos, juſtos, & reprobos ad locum judicii adducendos. Neque officit quod in cap. 24. dicat Matthæus, quod Angeli boni congregabunt electos nulla facta mentione de reprobis, quamvis enim ibi fiat mentio electorum, non tamen reprobi excluduntur, ſed vel intelligitur pars pro toto, vel de eis fit ſpecialiter mentio, quia ſpeciali quodam, & glorioſo modo iſti congregabuntur rapti in aera obviam Chriſto Domino, non ſic reprobi, qui miſere relinquentur in terra vallis Joſaphat, vel tandem de ſolis electis ibi ſit mentio, quia ipſorum tantum eſt reſurrectio proprie dicta ad vitam, reproborum autem ad mortem ſempiternam, & damnationem.

37 Quarto dicendum eſt, quod diſpoſitio, ſeu organizatio ſuſcitandorum corporum non fiet miniſterio Angelorum, quorum actio in ſolo motu locali terminatur, ſed virtute, & efficacia Chriſti, & illa formatio corporum erit in inſtanti. Ita Scot. l. c. §. *De ſecundo dico*, quod probat, quia Angelus non poterit illam formam ſubſtantialem inducere in materiam, virtus autem divina etſi poſſit ſucceſſive agere, & ſucceſſive inducere formam, ſicut virtus creata, tamen magis congruit, quod illa virtus formam inducibilem in inſtanti inducet in inſtanti, quia numquam eſt ſucceſſio neceſſaria, niſi propter aliquem defectum agentis. Hoc etiam tenet Suar. ſect. 4. cit. contra quoſdam dicentes etiam organizationem corporis faciendam eſſe opera Angelorum, quod evidenti ratione impugnat, & rejicit, quia Angelus, non poteſt vi, & efficacitate naturali materiam alterare, aut ad formam ſubſtantialem diſponere, fingere autem elevari, ut inſtrumentum ad hujuſmodi actionem, voluntarium eſt, & ſine ullo fundamento, alioquin eadem ratione dici poſſet efficere reſurrectionem ipſam, ut inſtrumentum Dei, quod ſupra impugnatum eſt, quia tam Scriptura, quam Patres hunc effectum Deo ſpecialiter tribuunt excludendo concurſum puræ creaturæ tam per modum cauſæ principalis, quam inſtrumentalis, & argumentum a prima hominis creatione, & formatione corporis Adam recte applicari poteſt, ut advertit Hiquæus l. c. in Comment. nam ex nullo ſpeciali miniſterio videtur Angelis convenire actio inſtrumentalis magis reſpectu ſecundæ formationis, quam reſpectu primæ, neque ex modo loquendi Scripturæ, neque ex natura actionis magis excluduntur Angeli a prima hominis formatione, quam ſecunda, neque Patres aliter de utraque loquuntur, ut procedunt ex potentia, & ſapientia Creatoris, ſed in prima hominis formatione Angeli cooperatores non fuerunt, nec per modum cauſæ partialis principalis, nec per modum inſtrumentalis, & oppoſitum fuit error Philonis, Cerinthi, Baſilidis, & Manichæorum, qui verba illa: *faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, reſpective etiam ad Angelos intelligebant, quaſi ad illam formationem ipſi quoque cooperatores fuerint, quem errorem damnat communis ſententia Patrum Ambroſii, Baſilii, Chryſoſtomi, Cyrilli Alexandrini, Auguſtini, & aliorum, quia verba illa *Ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram* ad Angelos nullo modo referri poſſunt, cum ad eorum imaginem, & ſimilitudinem non ſit homo; ergo &c.

Confirmatur, quia nullibi legitur in Scriptura Angelos aliter ad hominis reſurrectionem fore cooperaturos, quam colligendo electos e quatuor ventis per collectionem illarum cinerum, aut ipſos ad judicium convocando, ſuppoſito quod in diverſis locis, & non in uno reſurgent, de quo infra q. ſeq. aliam ergo efficaciam ex doctrina Scripturarum, & Patrum in propoſito eis tribuere non poſſumus.

38 Quinto tandem dicendum eſt; ſolum Chriſtum Dominum ſine ullo Angelorum miniſterio noſtram reſurrectionem effecturum quoad animationem, ſeu animæ ſubſtantialem unionem, & proprietates omnes, ac perfectiones inde conſequentes, itaut hæc animatio ſit a ſolo Deo immediate, ita Scot. q. 5. cit. §. *De tertio dico*, quomodo autem Chriſtus etiam ut homo erit cauſa noſtræ reſurrectionis, jam declaratum eſt art. præced. Addit deinde, quod hæc animatio non erit ſeorſum in inſtanti propter rationem dictam, quia ſcilicet eſt a ſolo Deo immediate, cujus virtuti activæ nihil reſiſtit, ſed neceſſe eſt eam eſſe in inſtanti, quia non poſſet eſſe ſucceſſio in receptione formæ, niſi propter partes formæ inducendæ, vel propter partes corporis, quarum una prius recipit formam, quam alia, ſed neutrum poteſt poni in hac animatione corporis organizati. Nec primum, quia illa anima in unico gradu, in quo creatur, reunietur, ita quod licet pars aliqua corporis poſſet eſſe perfectior alia, tamen hoc nihil facit ad propoſitum ad ſucceſſivam unionem ipſius animæ. Nec ſecundum poteſt dari, ſaltem de primo animabili, aliquid enim eſt proportionatum animabili primo, ita quod nihil ejus poteſt animari, niſi totum ſimul animetur, licet forte de multis partibus corporis, quæ non ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad animationem, ut ſunt manus, pes, & cæteræ partes, una poſſit animari prius, quam alia, ſed loquimur de prima animatione. Addit denique animationem fieri in eodem inſtanti, in quo formatum eſt corpus, & organizatum, quia organizatio corporis eſt diſpoſitio neceſſitans ad animæ infuſionem, quatenus Deus ejus creator ita ſtatuit, non autem ex eo, quod ſimpliciter, & abſolute loquendo repugnaret corpus organizatum abſque anima conſervari poſſe. Et tandem quærens, an eadem mutatione inducatur forma corporis, & animæ; negative reſpondet, quia forma corporeitatis per veram mutationem inducitur, cum ejus privatio duratione in materia præceſſerit, quæ proinde formam illam recipiens aliter ſe habet nunc, quam prius, unde formatio corporis fit per veram mutationem; non ſic ejus animatio, ſeu animæ inductio, quia non præceſſit duratione privatio formæ in materia, idest, animæ in ſubjecto proximo, quod eſt corpus, nam in eo inſtanti, quo nata eſt ineſſe privatio, inducitur forma, & ſic vera materiæ mutatio non intervenit, ad quam requiritur ſubjectum duratione præceſſiſſe, aliter enim ſe haberet nunc, quam prius, ſupponit ſubjectum prius fuiſſe, quod in propoſito non contingit, cum anima corpori reuniatur in ipſo ejuſdem organizationis inſtanti.

ARTICULUS TERTIUS.

Cur mortuorum reſurrectio ſit futura.

39 PRimo pro reſolutione hujus quæſiti de cauſa finali reſurrectionis generalis hominum, ſupponendum eſt ex dictis lib. 2. ſent. diſp. 4. de Divina voluntate, Deum in ſuis operibus ad extra non habere pro fine per ſe aliquod creatum, quia a creaturis in operando non dependet, ſed tantum ſeipſum juxta illud Proverb. 16. *Univerſa propter ſeipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum*, ideoque nullam ſuorum operum cauſam finalem creatam, quæ ſit vera, & propria cauſa, aſſignari poſſe, ſed cauſa finalis omnium operum ipſius ad extra eſt alicujus divini attributi oſtenſio, & manifeſtatio, ut v. g. potentiæ, juſtitiæ, miſericordiæ, &c. & licet in Sacris Scripturis aliquando cauſæ quædam, vel motiva inſinuari ſoleant, ob quas Deus ad extra operari dicitur, ut v. g. cum dicitur Joann. 3. *ſic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret*, & in ſymbolo: *Propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cœlis, & incarnatus eſt, &c.* tamen ut etiam advertit Brancatus noſter diſput. 8. de cauſa finali reſurrectionis art. un. revera proprie, & in rigore non ſunt fines, neque motiva, quibus Deus ad hæc operanda moveatur, quia res creatæ non ſunt fines, Dei, ſed materiæ, occaſiones, & objecta, circa quæ verſantur attributa Dei, ac in eis operando relucent, & ad extra manifeſtantur, unde quando dicitur, quod Deus ſic dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, & quod propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cœlis, &c. non hominis bonum eſt vere, & proprie finis Incarnationis, ſed Dei charitas, & miſericordia, ſive horum attributorum oſtenſio, & manifeſtatio; homo vero eſt terminus, ſeu objectum, circa quod Charitas Dei, vel miſericordia exercetur, & ita Deus operando ad extra ſemper pro fine ſeipſum habet hoc, vel illud divinum attributum oſtendendo in hac, vel illa operatione. Hic ergo cum inquiritur cauſa finalis reſurrectionis hominum generalis in die judicii, aliud non quæritur, niſi propter quam Dei perfectionem exercendam, & manifeſtandam fiet talis reſurrectio, & quodnam eſt objectum, ſeu terminus, ac effectus talis exercitii: Hoc ſuppoſito.

40 Secundo dicendum eſt, reſurrectionem hominis generalem fieri in oſtenſionem, & exercitium Divinæ juſtitiæ quoad præmium bonorum, & ſupplicium malorum in anima, & corpore, ita DD. & Patres communiter, & clare deducitur ex Scripturis, præſertim ex 2. Corinth. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſive bonum, ſive malum*;

ubi Liranus ait, oportet nos manifeſtari ante tribunal Chriſti, ideſt ante judiciariam ejus poteſtatem, ut referat unuſquiſque propria corporis, ideſt pœnam, vel præmium pro his, quæ geſſit vivens in corpore. Quod adhuc magis declarat Oecumenius in c. 3. epiſt. 2. Petri dicens: Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, non animis corporibus nudatis, ſed una cum corporibus, ipſiſque incorruptibilibus; quomodo enim nuda anima referret ea, quæ per corpus peccata ſunt? ſiquidem non eſt juſti judicis, cum duo in eodem peccaverunt, unum dimittere, totumque crimen in alterum transferre; ergo ad juſtitiam exercendam pro peccatis commiſſis circa corpus humanum, vel circa totum conjunctum ex anima, & corpore fiet reſurrectio, & ad utrumque puniendum, quem finem reſurrectionis hominum generalis adhuc clarius expreſſit Athanaſius in ſimbolo dicens: *Reſurgere habent omnes homines cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum*, & idem habetur in pluribus aliis Scripturæ locis, quapropter hoc tamquam dogma de fide determinatum eſt in Conc. Lateranenſi 4. cap. 1. uti habetur in cap. Firmiter, de Summa Trinitate, & Fide Cathol. ubi inter cætera de Chriſto dicitur, quod venturus eſt in fine ſæculi judicaturus vivos, & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua tam reprobis, quam electis, qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus, quæ nunc geſtant, ut recipiant ſecundum opera ſua ſive bona fuerint, ſive mala, illi cum Diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam; & ita ad verbum Conc. cit. ergo ob juſtitiam exercendam reſurrectio eſt futura, & hic eſt finis ejus.

41 Tertio, quoniam vulgus, & imperiti ſæpius conqueruntur, quod in hac vita juſti ut plurimum infeliciter vivant, & feliciter injuſti, & ſceleſti homines, unde & Jeremias ipſe c. 12. miratur malorum proſperitatem dicens: *Quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus, qui prævaricantur, & inique agunt*, ad has querelas tollendas, & ſuam juſtitiam manifeſtandam omnium reſurrectionem inſtituit Deus, ut uniuſcujuſque vita adamuſſim examinetur, & juxta opera ſua compenſentur in judicio extremo, ita D. Aug. l. 20. de Civit. Dei c. 1. ubi loquens de noviſſimo judicio inquit: Iſte quippe dies judicii proprie vocatur, eo quod nullus erit ibi imperitæ querelæ locus, cur injuſtus ille ſit felix, & cur juſtus ille infelix, omnium namque tunc non niſi bonorum vera, & pleniſſima fœlicitas, & omnium non niſi malorum digna, & ſumma infelicitas apparebit. Ita etiam diſcurrit Joan. Damaſcen. l. 4. Fidei Orthodoxæ c. 28. dicens: Si non eſt reſurrectio, non eſt Deus, nec providentia, verum omnia caſu aguntur, & feruntur, eſſe enim plurimos juſtos homines cernimus, qui egeant, & injuria afficiantur, neque ulla in hac vita ope ſubleventur; peccatores e contra, & flagitioſos opibus, atque omni deliciarum genera circumfluentes. Ecquis autem mente præditus hoc æqui judicii, aut ſapientiæ, ac prudentiæ eſſe exiſtimet? Erit igitur reſurrectio, nam cum Deus juſtitiæ laude præſtet, iis quoque qui cum patienti animo expectant, mercedem perſolvet. At ſi quidem anima ſola in virtutis palæſtra decertavit, ſola quoque coronam obtinebit. Et ſi ſola in voluptatis cœno ſe volutavit, ſola quoque merito pœnas luet. At cum nec ſubſtantiam inter ſe diſcretam habuerint, nec anima virtutem, vel vitium ſine corpore voluerit; merito proinde ambo ſimul, aut præmiis, aut pœnis afficientur. Hæc Damaſc. loc. c. & tandem ſic etiam diſcurrit Chriſoſtomus homil. 1. de Reſurrect. ubi contra reſurrectionem ſic objicit in perſona alterius, ut ſolvens objectionem magis hæc veritas pateret. Quid eſt hoc? ego qui multo ſtudio, labore, & miſeria vixi reſurgo, & Græcus, & impius, & qui ignorat Chriſtum etiam ipſe reſurgit, & ſimili honore fruitur. Ut ne talia dicens conturberis, ſubdit poſtea: Etenim peccatorum quoque corpora incorruptibilia ſunt, & immortalia, ſed hic honor fomentum, & viaticum ipſis erunt ſuppliciorum & ultionis, incorruptibilia enim reſurgunt, ut ſemper urantur, nam cum ille ignis ſit inextinguibilis, opus eſt illis corporibus, quæ & ipſa numquam conſumantur; ita Chryſoſtomus loc. c. quibus ſignificat etiam malorum, & reproborum reſurrectionem, qui in mundo feliciter vixerunt, fore in oſtenſione divinæ juſtitiæ.

42 Quarto præterea id etiam ratione oſtendi poteſt, quia cauſa finalis judicii univerſalis eſt oſtenſio, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum, reſurrectio autem generalis fiet, ut omnes, & ſinguli ante tribunal Chriſti judicantis compareant in die judicii de factis propriis rationem reddituri; ergo &c. Major patet ex ſententia judicii, ſententia autem finem cauſæ judicat, dicitur enim Matt. 25. *Tunc dicet his, qui a dextris ejus erunt, venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum a conſtitutione mundi, eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere, nudus eram, &c.* Deinde ſententiam contra reprobos fulminans dicet: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi & non dediſtis mihi bibere, nudus eram, &c.* & poſtea concludit textus poſt utramque ſententiam latam. *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam*, & ita judicium erit completum, cujus finem conſtat alium non eſſe, quam divinæ juſtitiæ manifeſtationem. Ita enim docet Scotus 4. diſt. 47. q. 1. §. *De ſecundo*, ubi plures adducendo congruentias, cur judicium univerſale ſit faciendum, hanc præſertim aſſignat ex Apoſtolo ad Rom. 14. & 2. ad Corinth. 5. ut manifeſtetur juſtitia ſententiæ jam datæ in judiciis particularibus in morte ſingulorum, etenim hujuſmodi juſtitia exercetur in morte cujuslibet juxta illud Eccleſiaſt. 11. *Ubi ceciderit lignum, ibi erit*, & eſt de fide morientes in mortali in infernum damnaturi, morientes vero in gratia, vel ad Cœlum ſtatim evolare, ſi nullius temporalis pœnæ ſunt debitores, vel ad Purgatorium tranſmitti, & uſque ad conſummatam purgationem ibi detineri, ſed quia in ſecretis judiciis, ſubdit Doctor, quæ fiunt circa ſingulas perſonas, licet ſit juſtitia, non tamen omnibus eſt manifeſta, ideo rationabile eſt, quod Deus habeat aliquod judicium generale, in quo manifeſtetur ſententia, vel juſtitia quam exercuit in judiciis particularibus, & congruum eſt, ut id omnibus aperiatur in finali judicio. Et hæc veritas ſancita quoque fuit in Conc. Tol. 6. c. 1. ubi habetur: *Chriſtum venturum in fine expectamus ſæculorum cum reſurrectione omnium ægiſſime ſuo judicio redditurum juſtis præmia, & impiis pœnas*, quibus verbis ſignificat eumdem eſſe finem judicii finalis, & reſurrectionis hominum generalis, nimirum divinæ juſtitiæ manifeſtationem in præmiatione bonorum, & punitione malorum.

43 Denique alii etiam fines proximi, & particulares reſurrectionis hujus aſſignari poſſunt, & re vera præcipuus eſt ille, ac velut a priori, quem aſſignavimus in principio Diſputationis hujus, quod beatitudo, quæ in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit, non tantum eſt ſolius animæ rationalis, ſed primario, & adæquate ipſius hominis ex corpore, & anima conſtantis finis ultimus, & quia hunc finem homo conſequi nequit in hac vita mortali, opus eſt, ut poſt hanc vitam eum conſequi poſſit homo integre exiſtens, quod fieri nequit, niſi per iteratam corporis reſurrectionem, & novam cum eo ejuſdem animæ unionem, alioquin dicendum eſſet nullum unquam futurum hominis ſtatum in quo homo ipſe ex anima, ſcilicet, & corpore conſtitutus finem ſuum ultimum aſſequi valeat, quod eſt abſurdum, ut ibi dictum eſt. Sed quamvis alia plura poſſint aſſignari motiva, cur reſurrectio corporum ſit futura, primum tamen, & principale, ac omnibus aliis præferendum eſt juſtitia Dei, ut ait Hugo Pratenſis in Dominica Reſurrectionis; juſtum enim eſt, inquit ille, apud Deum, & apud homines quod ille puniatur, vel præmietur, qui peccavit, vel meruit; ſed omnia opera noſtra ſunt animæ, & corporis ſimul, conjunctum enim ex anima, & corpore operatur, non anima, vel corpus; ſed ut videmus, in vita iſta nec boni præmiantur, nec mali puniuntur; multa etiam patiuntur juſti; in ſeparatione autem animæ a corpore anima vadit ad gloriam, vel pœnam, corpore hic in terra remanente; ut igitur juſta ſit retributio, oportet dicere, quod anima rurſus conjungatur corpori, ut ſimul cum ipſo præmietur, vel puniatur juxta ſtipendia meritorum, quod ſolum per reſurrectionem fiet. Ita ille.

QUÆSTIO III.

De cauſa materiali, & formali Reſurrectionis.

44 EXpeditis quæ pertinent ad cauſam efficientem, & finalem reſurrectionis, in præſenti quæſtione de cauſa materiali ejuſdem agendum eſt, ſive ſubjectiva, & de toto eo, quod reſurgere debet, ſingulisque ejus partibus integralibus, ac pariter de cauſa formali, ſub qua ea omnia comprehenduntur, quæ ad formam, & figuram corporis ſpectant, & ad quam etiam reducuntur aliæ reſurrectionis circumſtantiæ, quæ ſunt locus, & tempus, quo nimirum in loco fiet hominum reſurrectio, & quo tempore ſit futura; de his igitur breviter hic agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Examinantur quæſita ad cauſam materialem ſpectantia.

45 PRimo quæritur, an idem homo reſurgat, in qua quæ ſupponitur ut certum, ad unitatem, & identitatem ejuſdem hominis neceſſariam eſſe earumdem partium unitatem, ex quibus componatur, & quidem de identitate ejuſdem animæ rationalis nulla eſt controverſia, quia ut ait D. Auguſtinus ſerm. 2. de conſolatione mortuorum c. 3. etiam & ipſi hæretici, qui negabant eamdem carnem reſurgere, homines cum eadem anima reſurrecturos admittebant, ſed ſola difficultas eſt de reparatione ejuſdem corporis deperditi, & corrupti, & verſatur circa reſtaurationem hominis ejuſdem, quia conſtat materia ſeu corpore, corpus autem variis partibus etherogeneis ad obeundas diverſas animæ functiones neceſſariis, & iſtæ variis etiam partibus homogeneis conſtant, & de identitate harum partium eſt difficultas. Quæ ratione etiam a Philoſophis diſputari ſolet, an vivens toto vitæ tempore idem numero permaneat, & ratio dubitandi eſt, quia actione caloris naturalis in viventibus duo fiunt, conſumitur ex una parte ſubſtantia propria corporis, & reſoluta in vapores, & nutrimento decreſcit

corpus.

corpus. Ex aliis vero perpetuo convertitur alimentum in ſubſtantiam ejuſdem viventis, ut reparetur quod erat amiſſum, & cum tranſmutationes iſtæ toto tempore vitæ fiant, jam non videtur ad finem vitæ permanere ulla particularum, quam habuit vivens in principio vitæ, quod maxime urget in aliis viventibus ab homine, in quibus mutatio fit etiam ſecundum animam, ubi in homine fit ſolum ſecundum corpus, mutatis autem partibus ſubſtantialibus, ex parte formæ, & materiæ, mutatur etiam entitas, & ſubſtantia rei, quare merito dubitari ſolet etiam a Philoſophis, an maneat idem vivens numero ante, & poſt nutritionem toto tempore vitæ, & tanto magis a Theologis, an idem homo numero reſurget poſt ejus corruptionem, & interitum, & an in quolibet homine reſurget totum, quod fuit de veritate naturæ humanæ in eo, de quo fuſe diſp. 4. d. 44. q. 1.

46 Quoniam igitur reſolutio quæſiti hujus theologici, an idem homo reſurget, dependet ab illo philoſophico, an vivens toto vitæ tempore idem numero permaneat, quod jam tractavimus in lib. de gener. & corrupt. diſp. 8. q. 7. recolendum eſt ex ibi dictis n. 98. quod licet omnes partes viventis, ſive ſpermaticæ, ſive nutrimentales, ſive molliores, ſive duriores fluant; cum hoc tamen ſtat, quod non eſt neceſſe, ut partes duriores totaliter fluant, adeout nulla earum partium, quas habuit vivens a principio, permaneat eadem numero in fine vitæ, imo magna ex parte invariatæ manent quoad ſubſtantiam; ratio eſt, quia partes iſtæ cum humiditate magnam habent annexam ſiccitatem propter prædominium terræ, unde ex ſe habent, ut poſſint valde calori reſiſtere, qui adhuc in ipſis non eſt tantæ activitatis; at in partibus mollioribus tam humidum, quam calor magis urget; ergo licet calor continuo agat in partes duriores, quia agit remotiori actione, nequit totaliter illas deſtruere, & licet conſumat humidum radicale, cum hoc tamen etiam advenit aliqua pars ſicca, & terreſtris, quæ alteri ſiccæ parti conjungitur; hinc eſt, quod oſſa non totaliter corrumpuntur, neque cutis, ut patet in infirmitate, in qua licet caro, & partes molliores multum decreſcant, oſſa tamen, & pellis fere nihil, vel parum diminuitur, unde dicebat Ariſt. in l. de Juvent. & Senect. quod ſenectus non eſt aliud, quam quædam corporis exſiccatio, quoniam humidum ſemper diminuitur, ſiccum vero creſcit, quod poteſt exemplis declarari, ignis enim comburit lignum, & permanent cineres, & aqua citius excavat magis lapidem mollem, quam durum. Verum eſt tamen, ut notant DD. d. 44. c. q. c. lit. E. quod hæ partes remanent quoad accidentalia alteratæ, & impuriores; eo quia omne agens in agendo repatitur, & debilius evadit. Concludendum eſt igitur ex hoc, quod plures longe partes ſint fluxæ, non ob id vivens cenſendum eſſe diverſum numero phyſice in fine vitæ, quia partes aliæ ſunt principaliores, & intimiores, ut oſſa, nervi, cutis, & ſimilia, quæ ſunt veluti aliarum fundamenta; aliæ vero ſunt *magis* extrinſecæ, & & minus principales, ut caro, quæ non ita principaliter ad conſervationem viventis permanet; quia ergo illæ permanent ex majori parte quoad ſubſtantiam, licet aliqualiter immutatæ quoad accidentalia, ideo vivens in fine vitæ dicitur adhuc idem nu. phyſice, ut adhuc fuſius l. c. explicamus. Ex reſolutione igitur hujus quæſiti philoſophici de identitate viventis a principio vitæ uſque ad finem D. l. c. reſolutionem deducit alterius theologici, an idem homo reſurget, & inquit, quod licet multæ & quamplurimæ partes viventis fluxerint in vita, quæ non reſurgent in reſuſcitato, attamen dicitur adhuc idem numero, quia reſurgent partes principales, ex quibus identitas numeralis viventis attendi debet, non autem ex minus principalibus, ſine quorum identitate totum adhuc poteſt eſſe idem, & ita præſertim diſcurrit Doctor in ſolutione ad ultimum principale, ex ſuperius dictis in hac quæſtione. Et hæc eſt communis Patrum, & Doctorum ſententia, ac veritas de fide, ut pluribus oſtendit Franc. noſter d. 6. art. 7. & expreſſe colligitur ex Job. 9. *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt*, ubi Lyranus exponens illa verba, *& non alius*, inquit, hoc dicere contra Ariſt. 2. de Gener. qui dicit ea, quæ corrumpuntur, redire non eadem numero, ſed ſpecie tantum.

47 Sed objicies, identitas totius integralis oritur, & dependet ex identitate partium; at corpori reſurgenti plures corporis partes deficient, non enim omnes, quæ in hominibus fuerunt, reſurgent, alioquin immenſæ eſſent quantitatis in reſurrectione; ergo &c. Confirmatur; quia moliæ partes corporis quandoque in ſubſtantiam aliorum animalium tranſierunt, & forte etiam hominum; ergo eædem in utroque redire non poterunt, atque ita vel primus, vel ſecundus non idem homo redibit. Tandem eadem numero unio redire non poteſt; ergo neque idem corpus; probatur aſſumptum, quia unio eſſet interrupta, atque ita non eadem, ſed iterata rediret, iteratio autem pluralitatem facit, non identitatem. Reſpondetur identitatem totius integralis dependere ex identitate partium formalium, & ad integritatem, ac veritatem naturæ pertinentium, non autem materialium, & ad eam non pertinentium, quales ſunt, quæ deficiunt homini reſurgenti; unde ſicut homo etiam in fine vitæ dicitur idem homo, qui fuit in juventute, licet in ejus progreſſu multas partes amiſerit, & plures e contra per nutritionem acquiſiverit, non alia ratione, niſi quia partes illæ ſunt materiales, & ad veritatem naturæ non pertinentes; ita pariter in reſurrectione, licet multas partes non habebit, quæ intus vitæ progreſſu defluxerunt; non proinde negandum eſt eundem hominem reſurrecturum eſſe, quia partes illæ, quæ quotidie per nutritionem acquiruntur, & deperduntur, non omnes ad integritatem, & veritatem naturæ pertinent in fine vitæ, unde ut noviſſimo die idem homo reſurgere dicatur, ſufficit ſi ex partibus illis, quæ olim ſibi inſuerunt, tot inſint, quot ſufficiunt ad hominis integritatem, & veritatem naturæ: quæ autem partes, vel quales adeſſe debeant in reſurrectione hominis ex iis, quæ olim inſuerunt, quando vivebat, ait Doctor d. 44. cit. q. 1. O. P. & S. illas eſſe debere, quæ a parentibus in conceptione habitæ ſunt, & ſucceſſive in homine priores extiterunt uſque ad augmenti terminum, ut magis conſtabit ex infra dicendis. Ad Confirm. reſpondet Doct. cit. in ſolutione 2. prin. negando conſequentiam, quia nunquam fuit, nec erit uſque ad finem mundi aliquid æque de veritate humanæ naturæ in duobus ſuppoſitis; & ideo reſurget præciſe in uno, in quo magis fuit de veritate naturæ, vel quia in ipſo prius, vel quia magis de intentione naturæ pars ejus. Si autem omnino contendatur, quod ſimpliciter, & æqualiter fuit de veritate naturæ utriuſque, ait Doct. quod reſurget in illo, in quo prius fuit animata, ex Aug. qui in Enchirid. c. 95. & 22. de Civit. inquit, quod *redditur illi animæ quæ illam primitus ut homo fieret, animavit*; ſecundus vero adhuc idem numero reſurget, quia alias partes Deus ſupplebit, ſi illæ, quæ in eo fluxerunt, ſeparatæ non ſufficerent. Ad ult. reſpondet Doct. 4. d. 43. q. 1. ad ult. prin. poſſe negari antecedens, quia ſicut interruptum abſolutum poteſt redire idem numero, ſic etiam & reſpectus idem unionis, ſi extrema ejus redeant eadem numero, quod probat exemplo maternitatis Mariæ reſpectu humanitatis Chriſti, quia habuit eandem relationem ad filium poſt ejus paſſionem, quam habuit ante, & tamen fuit interrupta, & in mortem Chriſti propter deſtructionem termini, & in morte Mariæ propter deſtructionem fundamenti. Addit etiam negari poſſe conſequentiam, ſi antecedens concederetur, quia unio non eſt de eſſentia totius compoſiti, nec illa unio eſt entitas totalis ex unione partium ſubſtantialium reſultans, ſed tantum conditio neceſſario prærequiſita ad ejus conſtitutionem, ut dictum eſt in lib. Phyſ.

48 Secundo quæritur, an omnia membra, & partes, quæ ſunt in homine, reſurgent. Supponit quæſtio, ad veritatem, & conſtitutionem humanæ naturæ, non tantum partes eſſentiales pertinere, ut materiam, & formam, ſive corpus, & animam, ſed etiam partes integrales, non tantum heterogeneas, ſed etiam homogeneas, ac univerſum quicquid fuit animatum anima intellectiva, quarum etiam aliæ ſunt permanentes, aliæ continuo fluentes, & quæ de novo fiunt, ſiquidem ob actionem caloris naturalis in humidum radicale homo continue diminuitur, & per nutritionem reficitur; quæſitum ergo procedit de partibus integralibus permanentibus, quales ſunt brachia, crura, digiti, &c. ſine quibus adhuc homo conſiſteret, ſed perfectus non eſſet, de aliis enim partibus poſtea dicemus: & affirmative reſolvendum eſt, ac dicendum omnia membra hominem integrantia cum eo reſurgere debere. Quod expreſſe deducitur ex illo Epheſ. 4. *Omnes occurramus in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, ubi Gloſſa Ordinar. inquit. *In virum perfectum, ut quoad caput, & membra, nihil deſit, quia non eſt corpore perfectus, qui membris caret*: qua ratione dicebamus q. 1. hujus diſp. art. 3. in fine, etiam monſtra, quæ anima rationali aliquando prædita fuerint, in die noviſſimo reſurrectura eſſe, & quidem in forma, & perfecta natura humana. Et ſicut etiam paſſim docent, & loquuntur Patres, ſed inter omnes præſertim S. Gregorius Niſſenus part. 3. de Reſurrectione, ubi loquens de extremo judicii die inquit. Propter hoc idem pars corporis, quam ante mille annos carnivoræ aves comederint, integra repetetur, & quam vel canes, vel feræ, cæteræque animalia marina devoraverint, una cum homine reſuſcitata reſurget; quin etiam quod ignis concremaverit, quod vermis in ſepulchris abſumpſerit, & omnia denique corpora quotquot corruptio aboleverit, integra, nullaque ſui parte carentia reddentur e terra; ita Niſſenus loc. cit. qua etiam ratione D. Ambr. orat. de fide Reſurrectionis contra Gentiles invehitur, qui fabulam dicebant eſſe, quod terra reſtituat, quos mare abſorbuerit, beſtiæ devoraverint & feræ dilaceraverint, eoſque convincere nititur exemplo ſeminum putrefactorum viridantia folia emittentium, & Phœnicis, quam ipſi reviviſcere dicebant. Hinc D. Auguſt. l. 22. de Civit. c. 19. inquit, de membris ad integritatem ſpectantibus nullam eſſe difficultatem, *quia in unoquoque modificabitur illa materies, ut nec aliquid ex ea pereat, & quod alicui defuerit, ille ſupplebit, qui etiam de nihilo potuit, quod voluit operari*; quare ſola difficultas eſt de cæteris partibus, quæ fuerunt in membris, & continuo fluendo perierunt. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, jam enim diximus qu. præced. art. 3. reſurrectionem hominum generalem fieri in oſtenſionem, & exercitium divinæ juſtitiæ, quoad præmium bonorum, & ſupplicium malorum in anima, & corpore; ſed membra illa corporis, de quibus hic eſt ſermo, fuerunt in deliciis vitæ præſentis, & inſtrumenta ad peccandum in malis; fuerunt autem in paſſionibus, & inſtrumenta ad merendum in bonis; ergo omnia reſurgere debent, vel ut pœnam

patiantur pro peccatis, vel ut præmio fruantur pro meritis in oſtenſionem divinæ juſtitiæ.

49 Tertio quæritur, an omnes partes additæ per nutritionem, quæ in homine fuerunt, reſurgent, & difficultas eſt de partibus homogeneis, ex quibus ipſæmet ætherogeneæ componuntur, ſuppoſito enim, quod caro v. g. ex materia carnea conſtet, ex arteriis, nervis, venis, &c. & tota caro cum his omnibus ex continua actione caloris in humidum decreſcat, & per nutritionem denuo creſcat, & novæ partes ejus generentur, ut fuſe oſtendimus in lib. de gener. & corrup. diſp. 8. quæſt. 5. & 6. quæritur an omnes partes non ſolum, quæ ab utero ceterunt, ſed etiam aliæ, quæ creverunt, & aliquando in homine fuerunt, reſurgere debeant. Et pro reſolutione dicendum eſt, non omnes partes homogeneas, quæ fuerunt de veritate naturæ toto tempore vitæ, reſurrecturas eſſe in quolibet homine, ſed tantum partes illas, quæ a parentibus habitæ ſunt in conceptione, & quæ ſucceſſive uſque ad terminum augmenti in homine priores extiterunt; ita Scot. diſt. 44. cit. queſt. 1. §. *de ſecunda principali*, & quoad primam partem probat, quia ſi quicquid fuit in Petro pro tota vita ejus de veritate naturæ, reſurget in eo, ex quo tales partes multæ fluxerunt in vita ejus, & aliæ multæ redierant, ſi omnes illæ redirent in eo, vel eſſet corpus ejus immoderatæ denſitatis, vel immoderatæ quantitatis, & magnitudinis, & hoc etiam docuit Aug. l. 22. de Civit. c. 15. ubi explicans illud Apoſtoli, quod omnes reſurgemus in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, inquit: *Si hoc de reſurrectione corporum dictum eſt, reſtat, ut ſuam quiſque recipiat menſuram, quam vel habuit in juventute, etiamſi ſenex ſit mortuus, vel fuerat habiturus, ſi antea eſt defunctus*; ergo non omnes partes, quæ per nutritionem additæ fuerunt de integritate naturæ, reſurgent. Notanter autem dictum eſt non omnes hujuſmodi partes *in quolibet homine* reſurrecturas eſſe, quia ut etiam Brancat. noſter advertit diſp. 5. art. 5. §. 3. in iis, qui ante ætatem perfectam 33. annorum obierunt, ſatis probabile eſt quod cum in quantitate perfecta reſurgere debeant, & partes novæ formandæ ſunt, potius reaſſumendæ ſunt etiam illæ, quæ per continuam actionem caloris in humidum deperditæ fuerunt, & per nutritione ſucceſſive reſtauratæ ſunt, quam aliæ novæ adjungentur, nam re vera illæ, quamvis fluxæ ſint, & deperditæ, adhuc tamen fuerunt in homine, & de veritate, ac integritate naturæ illius. Ex hoc autem probat Doctor aliam aſſerti partem, quod nempe illæ tantum partes reſurgent in homine, quæ a parentibus habitæ ſunt in conceptione, & quæ ſucceſſive uſque ad terminum augmenti in eo priores extiterunt, nam non omnes partes, quæ aliquando fuerunt in homine, reſurgent, ut dictum eſt; ergo illæ tantum, quæ a natura magis intentæ fuerunt, hujuſmodi autem ſunt illæ, quas primo natura in homine poſuit, quæ quidem ſunt primordiales, & poſtea aliæ augentes hominem uſque ad debitum terminum, ergo caro illa tantum, quæ primo inſuit, & poſtea uſque ad terminum debitum crevit, erit in homine reſurgente; & ita expreſſe docet D. August. in Enchirid. c. 88. ubi ait, quod non perit Deo terrena materies de qua mortalium creatur caro; in quamcumque enim aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primo, ut homo fieret, creſceret, & viveret, animavit; ita Auguſt. ibi; ergo illa tantum caro reſurget in homine, quæ primo inſuit, & poſtea uſque ad debitum augmenti terminum crevit, ut dictum eſt.

50 Sed inſtant aliqui, quos ſequitur Ægydius Luſitan. tom. 3. l. 3. de Beatitud. q. 3. art. 7. & 9. reſurrectionem fore in carne, quam quiſque habuit moriens; fuerit primigenea, nec ne, imo non reſurrecturos aliquos cum carne primigenea; quod probant ex communibus formulis Scripturæ, & Patrum, quæ dicunt mortuos reſurgere, & in illa carne, quæ jacuit in ſepulchro, unde in Tolet. 11. habetur: *Reſurgamus in illa carne, qua vivimus, conſiſtimus, & movimur*, & D. Greg. ait, nefas eſſe aliam carnem reſurgere, quam ſit mortua, Chriſtus enim, & B. Virgo reſurrexerunt in carne, qua mortui ſunt. Deinde mortui dicuntur ſuſcitari ex ſepulchris, & ex cineribus ipſorum, & quod non aliud corpus reſurget, quam quod moriendo ſeminatur, unde Paulus ait, quod corpus in corruptione ſeminatum reſurget non in corruptione ſeminatum; ſcilicet, per corruptionem in morte, ut Patres exponunt. Tandem quia ideo reliquiæ, & oſſa Sanctorum ab Eccleſia coluntur, quia in reſurrectione ſunt immortalitate donandæ; ergo omnes reſurgent in carne, quam mortui habuerunt. Reſpondetur intentionem Patrum eſſe eo loquendi modo impugnare tum Philoſophos, qui abſolute reſurrectionem negabant, tum hæreticos, qui negabant eamdem carnem numero reſurgere, ſed alia numero diverſam, & tantum ſpecie eadem, unde ex tali loquendi modo non bene deducitur carnem primigeniam non reſurgere, ſed aliam, quæ fluxit in omnibus, nam illa locutio Patrum de reſurrectione carnis ejuſdem, quæ mortua eſt, ad primigeneam quoque extenditur, & aliam, quæ jam deſiit, & defluxit, ſiquidem illa quoque mortua eſt in ſenſu, quem Patres intendunt, quia per mortem intelligunt corruptionem carnis, ſive totalem, & ſupremam, qualis eſt in fine vitæ, ſive continuam, qualis eſt in ejuſdem progreſſu, etenim, ut ait D. Greg. l. 14. moral. c. 29. *Quotidianus defectus corruptionis eſt quædam prolixitas mortis*, unde Patres eo loquendi modo ſub carnis mortuæ appellatione comprehendunt totum, quod deſinit, & quod reſtauratur.

Ad confirmationem dicendum nihil obeſſe, quod mortui dicentur ex ſepulchris ſuſcitari, & pulveres colligi, & animari reſurrectione, quia neque caro ſola primigenea reſtaurabitur, ſed alia etiam, quæ defluxit, & ad ſupplementum requiritur; quare fatendum eſt nos non reſurrecturos præciſe in carne, quam quis habet, dum moritur, ſed etiam in carne primigenea, quæ ſuppletur altero ex duobus modis, quos Doctor adducit loc. cit. Ad ultimum negatur aſſumptum, vel ſaltem non eſt abſolute admittendum, quia cultus Eccleſiæ in Sanctos ad ſtatum eorum præſentem, & præteritum reſpicit, non ad futurum, nempe quia Sancti quoad animam nunc ſunt in Cælo, & Deo fruuntur, & in memoriam operum mirabilium, quæ in prædictis reliquiis Deus per ipſas patravit, ut patet ex proceſſu canonizationis, qui ante cultum ipſum præmittitur, quæ omnia fuſius declarata videri poſſunt apud Hiquæum diſt. 44. cit. qu. 1. in Commentario, ubi etiam diſparitatem aſſignat reſurrectionis corporis Chriſti, & B. Virginis a reſurrectione aliorum, quæ in eo præſertim conſiſtit, quod ideo Chriſtus, & B. Virgo cum iiſdem partibus reſurrexerunt, quæ erant in corporibus eorum in fine vitæ, quia corpora eorum non fuere corrupta, unde probabiliter idem quoque dici poteſt de corporibus eorum, qui vivent tempore adventus Chriſti, & illi occurrentes vivi in ipſo occurſu morientur; at de reliquis, quorum corpora jam reſoluta ſunt in elementa, & elementa aliter; dicendum eſt; cum enim reparandæ ſint partes, veriſimilius eſt, ac probabilius, ut priores, & potiores reparentur, quæ ſunt magis de intentione naturæ.

51 Quarto quæritur, an omnes præfatæ corporis partes in reſurrectione ad ſua loca redibunt, & quæſtio non eſt de de partibus etherogeneis, ut manu, pede, naſo, &c. de his enim certum eſt ad propria loca redire, aliae monſtruoſa reſurgerent; ſed de partibus homogeneis, an v. g. eædem partes oſſis, quæ in cranio fuerunt, vel tibia, in eodem cranio redibunt, & ita de partibus carneis, nervis, &c. Et pro reſolutione dicendum eſt, quod etiamſi partes homogeneæ ad eaſdem partes organicas non redirent, licet ſalvaretur adhuc identitas, & perfectio humani corporis, verior tamen, & probabilior ſententia eſt; quod ad eaſdem partes redibunt, in quibus olim fuerunt, dum corpus viveret, ut Scotus docet d. 44. cit. qu. 1. in fine, ubi ait quod partes homogeneæ ſufficientes ad quantitatem toti debitam in illa eadem parte organica reſurgent; & aſſertum quoad primam partem probatur ex Auguſtino lib. 22. de Civit. cap. 19. & Beda in cap. 12. Lucæ, ubi reformationem corporis humani in reſurrectione comparant ſtatuæ liquefactæ, & deinde noviter reformatæ, & ejus identitatem ſalvent per ſolam ejuſdem materiæ, & formæ identitatem, parum curantes an eædem partes homogeneæ ad ſua primæva loca ſint rediture, & ita etiam diſcurrit D. Auguſt. in Enchirid. cap. 89. ubi ait, quod terrena materia, quæ diſcedente anima fit cadaver, non ita reſurrectione reparabitur, ut ea quæ dilabuntur, & in alias rerum ſpecies, formaſque vertuntur, quamvis ad corpus redeant, unde lapſa ſunt, ad eaſdem quoque corporis partes, ubi fuerunt, redire neceſſe ſit, ita Auguſt. loc. cit. ubi appoſite dicit, non eſſe neceſſarium, ut redeant ad eaſdem, quia ob id non negat hoc eſſe futurum, imo in ejus ſententia hoc etiam eſt probabile, ut Brancatus noſter advertit d. 6. art. 10. nam lib. 22. de Civ. c. 20. ait, quod in reſurrectione generali Martyrum Sanctorum corpora cum cicatricibus apparebunt, & hoc in gloriam, & e contra reproborum corpora in ignominiam, cicatrices autem in partibus carneis corporis determinatæ ſunt; ergo illæ partes, quibus olim cicatrices impreſſæ fuerunt, ad eadem loca in partibus organicis redibunt, & ſic pariter de aliis quoque partibus homogeneis dici poterit, cum non ſit major ratio de iſtis, quam de aliis. Tandem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ita Deo facile eſt has omnes partes ſuis locis reſtituere, ubi antea in vita fuerunt, ſicut eſt totum hominem reparare, & illas partes reproducere, immo facilius eſt ſituationem illam ſervare, cum ſit quid accidentale, quam illas reformare, ac reproducere, cum ſit quid eſſentiale.

52 Quinto tandem quæritur, an humores, capilli, ungues, & hujuſmodi ad ſuperfluitatem attinentia reſurgent. Et quidem de capillis, & unguibus D. Bon. 4 d. d. 44. p. 1. art. 1. q. 2. affirmative reſpondet, & ratio eſt, quia reſurget in corpore non tantum quod eſt de ejus neceſſitate, ſed etiam quod eſt de integritate, & de decentia, & pulchritudine, quoniam igitur ungues, & capilli ſunt de decentia, & pulchritudine, ſiquidem ad ornatum naturæ pertinent, calvitium enim eſt imperfectio naturæ, hac ratione concludit, quod reſurgent juxta illud Matt. 10. *Veſtri capilli capitis omnes numerati ſunt*; & Lucæ 21. *Capillus de capite veſtro non peribit*, quod Lyranus exponens ait, quod hoc addidit Salvator ad declarandum veritatem futuræ reſurrectionis, per quam reſurgent in electis non ſolum illa, quæ ſunt de neceſſitate naturæ humanæ, ſed etiam illa, quæ faciunt ad decorem. Unde colligitur, quod non reſurgent in immoderata quantitate, ſed talis qualis ad ornatum decet, ut explicat D. Auguſt. 22. de Civit. Dei c. ubi ait, quod capilli toties tonſi unguesque deſecti ad ſua loca non redibunt deformiter, quod eit

Domi-

Dominus, capillus capitis veſtri non peribit, non de longitudine ſed de numero capillorum debet intelligi. Addit Divus Bonavent. quod ſimiliter inteſtina reſurgent, quia ſunt de pulchritudine naturæ, & erunt plena non ſuperfluitate, ſed nobilibus ſpiritibus, & ſubtilibus, quæ totum corpus agilius reddent, pro quo adducit Divum Auguſt. loc. cit. dicentem, quod in interioribus viſceribus, quæ nullum decus modo videntur habere, ita pulchritudo rationem delectabit, ut omni formæ apparenti, quæ oculis placet, ſecundum meum judicium præferatur; quæ omnia de ſolis electis intelligere videntur, quia reprobi ſecundum communiorem reſurgent in ſuis deformitatibus naturalibus, & corporalibus, quas prius habuerunt, ut Baſſolius advertit diſt. 44. cit. quæſt. 1. art. 2. & nos infra dicemus. De humoribus notam ait D. Bonavent. loc. cit. quæſt. 1. quod in humano corpore humor, & humidites differunt, ut dicunt Philoſophi, diſtinguit enim Avicenna inter humorem, & humiditatem, & ait quod humor dicitur, prout eſt in venis, humiditas autem prout a venis derivatur ad membra, unde humor eſt maſſa illa ſanguinea, quæ intra venas reperitur, & quatuor mixtus comprehendit humores, nempe ſanguinem, flavam bilam, & pituitam, humiditas autem eſt quælibet aquoſa, ſeu ſeroſa materia, quæ extra venas reperitur in corpore humano, ſive ſit nutrimentalis, id eſt, convertenda in ſubſtantiam hominis, ſive excrementitia, & expurganda.

53 Hoc præmiſſo inquit Seraphicus Doctor, quod humores innati, qui vere ſunt humores, & ad integritatem humanæ naturæ ſunt neceſſarii, reſurgent in homine, quia iſti humores innati ſunt de integritate corporis humani, & ſunt medium uniendi animam corpori organizato, unde D. Auguſt. lib. de ſpiritu & anima cap. 15. inquit, quod corpus conſtat ex membris officialibus, officialia ex conſimilibus, conſimilia ex humoribus, humores ex cibis, & cibi ex elementis, unde ad corporis humani conſtitutionem magis pertinent humores, quam elementa ipſa. Dicas, hinc ſequi maximam ſanguinis quantitatem redire debere in homine reſurgente. Negatur conſequentia, hic enim de ſanguine diſcurrendum eſt, ut ſupra diximus de aliis partibus homogeneis, quod ſcilicet, in ea quantitate redibit, quæ ad integritatem naturæ, & perfectam hominis conſtitutionem requiritur; eodem prorſus modo, quo de carne ſupra dictum eſt, eas nimirum humorum partes redituras eſſe, quæ in conceptione hominis adfuerunt, & alias puriores, quæ per nutritionem uſque ad proportionatum augmentum productæ fuerunt, ut etiam Brancatus noſter advertit diſp. 5. art. 9. Tandem omnia reſurgent in homine, quæ ſunt de perfectione abſoluta naturæ, ſive ad eſſe, ſive ad operationem, non autem quidquid eſt de perfectione naturæ in ſtatu vitæ corruptibilis, ut v. g. ſemen, quod eſt de ſuperfluo in ordine ad generationem.

ARTICULUS SECUNDUS.

Reſolvuntur quæſita ad cauſam formalem attinentia.

54 PRimo quæritur, an omnes reſurgant in proprio ſexu. Aliqui dixerunt omnes homines in ſexu virili reſurrecturos, nullumque eſſe poſt reſurrectionem futurum fœmineum ſexum, quod deducunt ex epiſtola Pauli ad Ephef. 4. *Donec occurramus omnes in unitatem, & fidei agnitionis filii Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, quibus verbis ſignificare videtur omnes reſurrecturos eſſe in ſexu virili, cujus erroris meminit D. Auguſt. lib. 22. de Civit. c. 17. ſed auctores non indicat illius; Guido tamen hunc errorem Armenis tribuit, & Baronius libr. 3. inter errores Origenis hunc quoque recenſet, immo quidam inconſulto prorſus illum quoque Scoto adſcribunt 4. diſt. 40. quæſt. 2. in fine, ubi in quadam additione, ſeu extra dicitur; quod ſola B. Virgo in ſexu fœmineo reſurget, cæteræ autem mulieres in ſexu virili. Sed inconſulto, ut diximus, quia ut recte Brancatus advertit diſp. 6. art. 6. ab initio, quæ in textu Scoti ſignantur lineæ quædam pro extra, ab omnibus Scotiſtis non pro ipſius doctrina accipitur, ſed additionatoris, tum quia in Reportatis, quæ ſunt etiam ipſius Scoti ſcripta, talia non leguntur, ſed prorſus oppoſitum, dicitur enim ibi q. 20. q. 2. in fine, quod tunc aliqua fœmina plus gaudebit de ſtatu ſuo, quam ſi eſſet vir, ut B. Virgo, non autem aliæ regulariter; tum denique quia Gratianus Brixienſis ibidem inquit; quod ſi ille eſt verus, ac germanus Scoti textus, non loquitur auctoritative, ſed recitative aliorum referens opinionem, quam aliqui voluerunt, quod in regno beatitudinis omnes mulieres reſurgent in ſexu virili, excepta Virgine propter excellentiam ſuam, quia mater Chriſti; & hoc quia ſexus fœmineus eſt imperfectum quid, & eſt facta mulier propter imperfectionem ſupplendam, ſcilicet, propter generationem, tunc autem generationes ceſſabunt; & tandem ait hoc tenendum non eſſe quia D. Aug. 22. de Civit. l. c. docet, quod ſcilicet reſurgent mulieres in ſexu ſuo, & nudæ erunt in Paradiſo, ſicut & viri, nec tamen erit confuſio, aut erubeſcentia, quia ibi nullum erit peccatum, nec libido, quæ eſt cauſa confuſionis, & erubeſcentiæ.

55 Hinc Alphonſus de Caſtro libr. 13. verb. *Reſurrectio*, §. *Quinta hæreſis*, doctrinam illam inter hæreticas recenſet; & in fine capitis ait inter Eccleſiaſtica dogmata ſeptuageſimo loco hoc haberi his verbis. *In reſurrectione ex mortuis ſexus forma non mutabitur, ſed vir mortuus reſurget in forma viri, & fœmina in forma fœminæ.* Deinde id ex Scriptura deducit, quæ ait, *Maſculum, & fœminam creavit eos*, ex quibus verbis conſtat ſexum fœmineum non eſſe vitium, aut ex vitio, ſed ex natura, & quoniam ante peccatum fœmina erat, non ex vitio contigit, ut fœmina fieret, nec ſexus ipſe vitium eſt; quoniam a Deo factus non fuiſſet; cum ergo non ſit vitium, neque ex vitio fœmineus ſexus, ſed ab ipſis naturæ incunabulis a Deo factus; conſequens eſt, ut qui utrumque ſexum fecit, utrumque etiam efficiat, & qui utrumque inſtituit, utrumque ſimiliter reſtituat. Tandem id quoque evidenter oſtendit ex ſacra hiſtoria Matth. 22. ubi Dominus interrogatus a Saducæis reſurrectionem negantibus de muliere, quæ ſeptem fratribus nupſerat, ut quiſque illorum defuncti fratris ſemen ſuſcitaret, cujus illorum futura eſſet uxor poſt reſurrectionem, reſpondit, *Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei, in reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cœlo*, et ſi nullæ eſſet poſt reſurrectionem futura mulier, facilius illorum errorem deſtruxiſſet, dicens non eſſe futurum mulierum ſexum poſt reſurrectionem, & cum locus eſſet aptiſſimus, debuiſſet illos de hac re docere, ut diceret illam mulierem de qua erat quæſtio, virum eſſe futuram, non fœminam. Verum non illud dixit, ſed hoc, *In reſurrectione non nubent, neque nubentur*; nuptias ergo poſt reſurrectionem negavit, non ſexus varietatem, immo hanc varietatem illic futuram innuit, cum dixit *Non nubent*, quod convenit fœminis, *Neque nubentur*, quod viris; erunt ergo fœminæ, quæ hic nubere ſolent, & viri qui hic uxores duxerunt, quoniam cum nuptias negavit, ſexus varietatem latenter innuit, qui ad nuptias exigitur. Ita Alphonſus de Caſtro loc. cit. qui fuit etiam diſcurſus D. Auguſtini 22. de Civit. cap. cit. ubi etiam cap. 18. explicat locum Pauli adductum in oppoſitum, nos ſcilicet occurſuros in virum perfectum, & ait virum ibi capi pro homine, ſive maſculus ſit, ſive fœmina, ſic enim alibi Scriptura ſæpiſſime capere conſuevit, ſicut in Pſalmis, cum dicitur *Beatus vir, qui timet Dominum*, utique nomine viri etiam fœmina intelligitur, nam utique ſunt etiam fœminæ, quæ timent Dominum, & cum dicitur, *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*; etiam de fœmina ibi ſit ſermo, quoniam beata etiam eſt fœmina, quæ non abiit in conſilio impiorum, & cui non imputavit Dominus peccatum. Et ſi aliquis carioſus interrogat de iis, qui mutant ſexum, in quo determinate fuerunt, ut illæ fœminæ, quæ tranſierunt in viros. Reſpondet Hiquæus d. 44. cit. q. 1. n. 73. reſurrecturos, vel in ſexu principaliori, ut viri, vel in ſexu, quem ex natura primo receperunt, quia mutatio illa eſt mera accidentalis; de Hermaphroditis vero Ricardus dicit reſurrecturos ſexu virili, qui eſt principalior.

56 Secundo quæritur, in qua ætate, & ſtatura mortui reſurgent. Communis ſententia docet omnes reſurrecturos eſſe cum conſtitutione, ſeu habitudine corporis annorum 30. ſeu 33. Ita Theologi omnes cum Magiſtro ſent. 4. d. 44. D. Th. D. Bonev. & præſertim Scotus q. 1. cit. §. *De ſecundo* verſ. *Secunda concluſio*, ubi ait, quemlibet eſſe reſurrecturum in tanta denſitate, & magnitudine, quanta futurus eſſet in fine triginta annorum, ſi vixiſſet, quia tantæ quantitatis ponitur quodlibet reformandum in reſurrectione; & ſic etiam diſcurrunt Pater Auguſt. 22. de Civit. cap. 15. Chryſol. ſerm. 82. Anſelmus, & Sedulius in 1. ad Epheſ. 4. Hugo de reſurrectione cap. 15. & alii communiter, cujus ſententiæ communis fundamentum eſt illud ad Epheſ. 4. ubi Apoſtolus loquens de diſpoſitione, & progreſſu Eccleſiæ uſque ad finem ſæculi inquit, *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, ubi Gloſſa Ordin. inquit, omnes enim in eadem ætate reſurgent, in qua Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, cujuſcumque ætatis mortui fuerint, & ſic etiam diſcurrit Lyranus ibidem dicens, quod omnes reſurgent in ætate trigintatrium annorum, quæ eſt ætas plena, & perfecta, & in qua Chriſtus paſſus fuit; & quia ad exemplar Chriſti omnia ſunt reformanda, ideo omnes in ea ætate reſurgent, tum etiam quia in ea ætate, & perfectione primi quoque parentes noſtri fuerunt creati, ut Patres communiter docent. Et hoc intelligendum eſt non ſolum de electis, ſed etiam de reprobis, quia Doctores, & Gloſſa locum Pauli citatum indifferenter de omnibus intelligunt, & exponunt, non diſtinguentes in hoc reprobos ab electis, & ſicut ex eo, quod dicit Paulus 1. Corinth. 15. *Omnes ſurgemus*, evidenter deducunt omnes tam electos, quam reprobos eſſe reſurrecturos, ita ex eo quod dicit Epeſ. 4. *Donec omnes occurramus in virum perfectum*, &c. deducendum eſt omnes includi. Et tandem hoc etiam de infantibus, & pueris intelligunt, qui ad ætatem juvenilem non pervenerunt, ait enim Gloſſa Ord. cit. quod omnes in eadem ætate reſurgent, in qua Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, cujuſcumque ætatis mortui fuerint, & ita etiam diſcurrit D. Aug. l. 22. de Civ. c. 14. cum inquit, quid de infantibus dicturi ſumus, niſi quod non in ea reſurrecturi ſunt corporis exiguitate, qua mortui ſunt, ſed quod eis tardius acceſſurum erat tempore, hoc ſunt illo Dei opere miro, atque celerrimo recepturi, & Hieronym. in epiſt. ad Pammach. c. 11. inquit non eſſe mirandum, ſi de infantibus, & ſenibus

Digitized by Google

in perfecti viri ætatem reſurrectio fiat, cum de limo terræ abſque ullis ætatum incrementis conſummatus homo factus ſit. Sed aliqui periodum juventutis ad menſuram triginta annorum in omnibus hominibus non aſſignant, ſed juxta ſæculorum varietatem, unde in iis, qui ante diluvium longiſſima ætate vixerunt, juvenilem ætatem conſigiſſe dicunt circa annum ſexageſimum, quos proinde reſurrecturos aiunt in ſtatura, quam circa ſeptuageſimum habuerunt, ita Parerius libr. 4. in Geneſim quæſt. 3. quem ſequitur Ægydius Luſitanus tom. 3. lib. 3. de Beatitud. qu. 1. art. 4. ubi protrahit juventutem illius ſtatus a ſexageſimo uſque ad annum centeſimum. Verum ut ait Hiquæus loc. c. ſententia communis levi fundamento defenda non eſt, quia ſi ex longitudine ætatis ſumi deberet proportio juxta menſuram, quam in nobis experimur, & diſtributionem ætatis, certe juventas in illis, qui ultra annos octingentos vixerunt, ante centeſimum, vel ducenteſimum annum incipere non deberet. Tum quia cum fuerit in eis perfectior corporum conſtitutio, & virtus naturalis purior, non eſt ratio, cur dicetur juventutem in illis non fuiſſe acceleratam, ſicut in nobis, quamvis longiori periodo fuerit protrahenda. Cum ergo in tanto vigore complexionis, & alimenti illa ætas triginta annorum fuerit abunde ſufficiens ad acquirendam magnitudinem corporis requiſitam, & optimam ſenſuum diſpoſitionem, & organorum ad uſum ſcientiæ, & prudentiæ; dicendum eſt multis ex cauſis magis tunc fuiſſe vitam protractam, quam retardatam ejus perfectionem, & maturitatem; atque ideo in ætate triginta annorum circiter etiam illos fore reſurrecturos, & non ultra illam, veriſimile enim eſt etiam eorum reformationem fore ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ac illis proportionari debere.

67 Quod vero ad ſtaturam ſpectat ait Scotus loc. cit. & eſt communis opinio Doctorum, & Patrum, omnes in debita quantitate eſſe reſurrecturos, ad quam in ætate triginta annorum perveniſſent, niſi impedimentum adeſſet; hoc eſt, omnes reſurrecturos cum quantitate debita, & proportionata juxta exigentiam, & temperamentum complexionis cujuſque, & ſtaturæ debitæ, quoniam autem temperamentum hominis aliud, & aliud eſt juxta diverſum ætatis gradum, ſumendum eſt juxta illam ætatem, in qua ipſum temperamentum magis in ſua perfectione viget, & ab extremis contrariis recedit in medio conſiſtens, & juſta proportione; ex quo ſequitur non omnes in æquali ſtatura eſſe reſuſcitandos, ſed quemlibet in ea, quam ejus conſtitutio non impedita exigit, & juxta exigentiam individui, & temperamentum ejus proprium, & non impeditum. Hoc autem colligitur ex illo ad Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, quæ ultima verba exponens Gloſſa inquit: In menſuram ætatis, ait, non in menſuram corporis, aut ſtaturæ, quia unuſquiſque recipiet ſuam menſuram quam habet in juventute, etiam ſi ſenex obiit, vel fuerat habiturus, ſi ante eſt defunctus, quæ fuit Auguſtini expoſitio in Enchirid. c. 90. quod etiam confirmat lib. 22. de Civit. cap. 14 ubi loquens de infantibus ait; quod non negabit Salvator in reſurrectione infantium affuturum eſſe, quod deſuit; deſuit autem infanti mortuo perfecta quantitas ſui corporis, & rurſus eodem modo diſcurrit loc. c. cap. 16. ubi docens omnes in eadem habitudine corporis reſurrecturos eſſe conformes plenitudini ætatis Chriſti, & declarans, quomodo reſurgentes debeant Chriſto conformari ex Rom. 8. ait; Sicut illa menſura, ita & iſta conformatio non quantitatis intelligenda eſt, ſed ætatis; reſurgent itaque omnes tam magni corpore, quam vel erant, vel futuri erant in juvenili ætate, quamvis nihil oberit, etiamſi erit infantilis, vel ſenilis corporis forma. Hic vero diſputant DD. quomodo fiat hæc reformatio ſupplens debitam quantitatem in infantibus, an multiplicatione materiæ ſecundum ſitum, an potius additione novæ, & varii varia dicunt, ut refert Hiquæus loc. c. ſed breviter dicendum eſt, quod hæc reformatio fiet per additionem novæ materiæ, hæc enim eſt expreſſa D. Auguſt. ſent. in Enchiri. c. 85. ubi ait: *Infantibus ſupplendum eſſe quod formæ defuit, & naturam non eſſe fraudandam eo, quod dies allaturi erant*, & idem etiam habet l. 22. de Civit. c. 19.

68 Tertio quæritur, an mortui reſurgant cum deformitatibus, quæ inerant corporibus vivis, & ſenſus eſt, an qualitates, & aliæ formæ corpora viva deturpantes reſurgent in eiſdem, quæ quidem deformitates duplicis ſunt generis; quædam enim ſequuntur ſubſtantiam, & ſunt quæ deſtruunt aliquid, quod eſt de ſubſtantia, & integritate hominis, qualia ſunt omnia membra hominem integrantia, ut dictum eſt art. præced. n. 48. quædam vero ſunt accidentales, quæ quidem, ut notat Bonavent. diſt. 44. cit. part. 2. art. 3. qu. 1. aliæ ſunt qualitativæ, ſicut illæ, quæ eveniunt ex malo, & inordinato ſitu membrorum, ut eſt turpis figura vultus; aliæ ſunt quantitativæ, ſicut quando quis habet nimis magnum caput, vel gibboſitatem, vel alia membra magna nimis, ita quod aliis ſunt improportionata, & ſimilia; & hoc ſuppoſito dicendum eſt deformitates naturam ſubſtantialiter deformantes non reſurgere, quia ut habetur 1. ad Corinth. 15. *Mortui reſurgent incorrupti*, ubi Gloſſa Interlin. exponit *ſine diminutione membrorum*, & Lyranus ait, quidquid enim pertinet ad integritatem naturæ omnibus dabitur, ut communius dicitur; & idem deducitur ex illo ad Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum*, ubi Gloſſa Ord. ait, *ut unuſquiſque ſit vir perfectus*, qua ratione diximus art. præced. num. 48. non tantum electos, ſed etiam reprobos, & damnatos cum integritate membrorum eſſe reſurrecturos, & omnibus partibus ad integritatem naturæ ſpectantibus, & hæc eſt communior Doctorum ſententia cum Magiſtro 4. diſt. 43. ubi ait, credendum eſſe, quod omnes reſurgant incorrupti, non tamen impaſſibiles, quia reprobi mortem patientur æternam, ſed ſine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri membra. Sed neque etiam in electis deformitates reſurgent accidentales; ut ſatis conſtat ex dictis ſupra diſp. 25. de ſtatu, & gloria corporum beatorum; unde D. Auguſt. in Enchirid. cap. 91. inquit; quod reſurgent Sanctorum corpora ſine ullo vitio, ſine ulla deformitate, ſicut ſine ulla corruptione, onere, difficultate, & D. Anſel. Cantuar. in epiſt. 1. ad Cor. 15. ſimiliter diſcurrit, quod reſurgent Sanctorum corpora ſine ullo vitio, & ſine ulla deformitate, ſine ulla corruptione, & onere, & quod in eis tanta facilitas erit, quanta fælicitas. Adducunt tamen aliqui, ut Brancatus advertit diſp. 5. art. 7. probabiliſſimum eſſe, quod corpora electorum reſurgant cum vulneribus, quæ pro Deo paſſi ſunt in hac vita, quia Chriſtus Dominus cum plagis reſurrexit, eaſque diſcipulis oſtendit Joan. 20. *Oſtendit eis manus, & pedes*, ubi Lyranus ait, quod cicatrices in corpore Chriſti remanſerunt non ad defectum, ſed magis ad gloriam propter victoriam ex illis vulneribus conſecutam; & Joan. c. 19. *Videbunt in quem tranſfixerunt*, ubi Gloſſa Ordin. ait, quod cicatrices vulnerum reſervatæ ſunt in corpore Chriſti reſurgentis, non ſolum ad certificationem ſuæ reſurrectionis, ſed etiam ad convincendum Judæos de peccato ſuæ mortis; ergo cum reſurrectio Chriſti ſit idea, & exemplar reſurrectionis aliorum, ſequitur electos pariter reſurrecturos eſſe cum cicatricibus vulnerum pro eo paſſorum a Tyrannis ad convincendam eorum perfidiam, & ad illorum confuſionem, & martyrum gloriam, quod etiam confirmat D. Auguſtin. 22. de Civit. c. 20. ubi loquens de martyrum vulneribus ait, quod vulnerum cicatrices, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt, non deformitas in eis, ſed dignitas, & quædam quamvis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit.

69 Quod autem ad damnatos ſpectat, aliqui opinantur neque in ipſis deformitates hujuſmodi accidentales reſurrecturas eſſe, & ita ex noſtris etiam ſentire videntur Hiquæus, & Brancatus loc. cit. & ratio eſt, quia ſicut Dei perfecta ſunt opera, ita & reſurrectio, quæ eſt a ſolo Deo ſupernaturaliter, non patietur aliquem defectum ex cauſis ſecundariis, quarum nullus erit concurſus ad reſurrectionem tam electorum, quam damnatorum.

Confirmatur, quia nullum apparet motivum cur ita deformia corpora damnatorum ſint reſurrectura, niſi dicatur in pœnam; ſed alia miſeris ſupereſt gravior pœna; ergo non videtur hæc ſuperaddenda, alias eadem eſſet ratio de membrorum defectu, de quantitate incongrua, de ætate decrepita, &c. Alii vero dicunt incertum eſſe, an corpora reproborum cum deformitatibus accidentalibus reſurgere debeant, quod probant ex D. Auguſtino in Enchirid. cap. 92. ſic diſcurrente de hoc puncto Quicumque vero ab illa perditionis maſſa, quæ facta eſt per hominem primum, non liberantur, reſurgent quidem etiam ipſi unuſquiſque cum ſua carne, utrum vero ipſi cum vitiis, & deformitatibus ſuorum corporum reſurgent, quicumque in eis vitioſa, & deformia membra geſtarunt, inquirendo laborare non eſt opus; neque enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, vel pulchritudo, quorum erit certa, & ſempiterna damnatio; ergo per Auguſtinum hoc eſt incertum, & ita etiam diſcurrit libr. 3. de Trinit. cap 20. Verum D. Bonaven. l. c. q. 2. poſtquam q. 1. oſtendit, quod in electorum corporibus nulla prorſus reſurget deformitas, nec ſubſtantialis, nec accidentalis, ſtatim q. 2. aſſerit loquendo de deformitate accidentali, quod corpora reproborum, quæ hic deformia fuerunt, ſic etiam in reſurrectione deformia erunt, juſte divina juſtitia ſic jubente, & inquit, quod Auguſtinus in Enchirid. iſtam quæſtionem dimittit inſolutam, quaſi non ſit magnæ utilitatis, attamen cum aſſignat rationem, quare circa hoc non debet laborari, determinationem quæſtionis innuit, dum enim dicit, quod nos moleſtare non debet inquiſitio circa pulchritudinem, ubi eſt certitudo circa damnationem, ſi enim ad hoc reſurgant, ut damnentur, non ut melioris, ſed pejoris ſint conditionis, manifeſte apparet, quod non dabitur eis pulchritudo, quam non habuerunt, nec auferetur deformitas, quam habuerunt; unde Deus quantum ad eos eſt purus reformator, quia ſecundum eamdem formam reformat, quam eis natura dedit in generatione primaria, in qua reformatione apparet Dei ſapientia, & juſtitia. Sapientia, quia ſcit eodem omnino modo reparare, ſicut ante fecit; juſtitia, ut ſicut qui meruit in corpore pulchro, remuneretur in ejus pulchritudine; ſic qui in turpi peccavit, in ejus turpitudine cruciari debet, nec debet auferri, ſed potius firmari; ita in hoc puncto diſcurrit Seraphicus Doctor l. c. ubi ſolvit rationes pro opinione oppoſita, cui D. Thomas adhærere videtur in expoſitione Symboli c. 14. ubi ait, quod omnes homines boni, & mali reſurgent cum omni integritate, quæ ad perfectionem hominis pertinet; non enim erit ibi cæcus, vel claudus, vel aliquis defectus,

70 Quar-

60 Quarto quæritur, an omnia corpora reſurgent incorruptibilia, & quomodo. Certum eſt, & de fide jam determinatum in Concilio Toletano 6. c. 1. & habetur lib. 4. Conſtit. Apoſtol. cap. 6. quod omnia humana corpora reſurgent incorrupta, ideſt integra, & incorruptibilia, & expreſſe colligitur ex 1. Corint. 15. verſ. 42. *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione*, ubi Gloſſ. Ord. ait, quod omnes communiter incorrupti reſurgent, & verſ. 52. *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti*, & verſ. 53. *Oportet enim incorruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem*, ubi Gloſſa Ord. ait, quod non erit corruptio, & mortalitas, & hoc non ad tempus tantum, & Interlin. ait, quod talis erit corporis humani immortalitas, ut jam non ultra moriatur, & diſſolvatur, & Lyranus exponit ibid. quod naturam humanam oportet reſurgere incorruptibilem, quod hoc erit omnibus commune; quod etiam ratio ipſe ſuadet ex capite æternitatis deſumpta, ſiquidem reſurrectio omnium generalis erit in oſtenſionem divinæ juſtitiæ, ut dictum eſt qu. præc. ar. 3. & corpora omnia reſurgent, vel ad præmium æternum, vel pœnam æternam conſequendam; ergo immortalia, & incorruptibilia reſurgere debent, alias in æternum durare non poſſent. Quare ſolum examinandum reſtat, unde orietur hæc incorruptibilitas, quam Patres paſſim teſtantur, quos Brancatus noſter copioſe refert d. 7. art. 1. an ſcilicet ex ſola Dei extrinſeca conſervatione, an vero ex intrinſeca aliqua qualitate, vel ex impedimento agentis contrarii. Quam difficultatem Brancatus ibid. art. 2. optime reſolvit juxta mentem Doctoris, quod ſcilicet una cauſa proxime intrinſeca incorruptibilitatis erit ſpiritualitas corporis reſurgentis; ut enim conſtat ex mox dicendis in ſequenti quæſito, corpus reſurget ſpirituale, non quia ſit futurum ſpiritualis ſubſtantia ſicut Angelus, ſed quia modo ſpirituali vivet ex ſola animæ informatione, nec alimentis egebit, ſicut nunc in hac vita mortali; ergo hæc erit una cauſa proxima, & intrinſeca incorruptibilitatis ejus, quia una ex cauſis, ob quas nunc corpus deficit, & moritur, eſt quia alimenta deficiunt, nec reparatur per ea, quantum per continuam actionem calidi in humidum, & e contra deperditur. Altera vero, eaque principalis cauſa interna, & exterior incorruptibilitatis corporum reſurgentium (præſcindendo a dote corporis glorioſi) erit externa Dei protectio externas, internaſque cauſas impediens, ne in illa agant corruptive, vel ex addita qualitate reſiſtente. Ita Scotus 4. d. 49. q. 13. §. *Dico ergo*, ubi ait, quod cauſa incorruptibilitatis, & impaſſibilitatis corporis glorioſi poſt reſurrectionem eſt voluntas divina non cogente cauſæ ſecundæ corruptivæ, quod probat Branc. l. c. ex D. Aug. epiſt. 146. exemplo trium puerorum, quos Deus ſervavit illæſos in fornace Babilonica, vel faciendo carnem non poſſe corrumpi, vel ignem non poſſe corrumpere, ut ibi ait D. Aug. ergo altero ex his modis credendum eſt corpora reſurgentium fieri incorruptibilia, nimirum vel per ablationem vigoris agentis contrarii, & denegationem concurſus cum eo, vel per additionem vigoris contrarii in ipſis corporibus. Probat hoc etiam alio exemplo ex eodem Auguſt. lib. 1. de pecc. mort. & remiſſ. cap. 2. quia ſicut ex ſingulari Dei aſſiſtentia, & protectione veſtimenta filiorum Iſrael attrita non ſunt quadraginta annis per deſertum, ut Deut. 29. habetur, Deo ſupra id operante, quod illorum natura poſtulabat toto illo tempore, & conſervantu, ut ibi ait Aug. tanto magis idem dicendum erit de præſervatione corporum reſurgentium, quæ vel ad præmium, vel ad ſupplicium in æternum durare debent, ut fides docet.

61 *Dices*, corpora damnatorum futura paſſibilia, nec Deum impediturum eſſe actionem ignis gehennæ in illa ſpecialis; ergo eſt difficultas, quomodo ſemper incorrupta manebunt; alterationi tamen, & paſſioni obnoxia. Sed de hac difficultate jam tractavimus d. 26. præced. q. 1. ar. 1. an, & quomodo ignis poſt judicium cruciabit corpora damnatorum, ubi diximus cum Scoto 4. d. 42. q. 3. verſ. *Quarto dico* non eſſe omnino certum, an ignis tam actione reali, quam intentionali cruciet damnatos, vel intentionali tantum, quo modo facilius ſolveretur propoſita difficultas, & ſalvaretur corporum illorum incorruptibilitas. Addidimus tamen abſolute tenendum eſſe ignem infernalem actione reali, & executive damnatorum corpora calefacere, & ignire, & dolorem intenſum juxta peccatorum gravitatem, & quantitatem efficere; & nihilominus Deum illa conſervare, & non conſumi, quomodo autem hoc ſit poſſibile pluribus exemplis declarat, ut ibi diximus, D. Bonav. 4. d. 44. par. 2. art. 3. q. 1. quibus oſtendit poſſibile eſſe aliquid igne ardere, & tamen non deficere, nec conſumi, & inde tandem deducit rationem hujuſmodi, quod hoc provenit ex parte agentis, & ex parte patientis; iſti enim igni data eſt virtus ad inflammandum, non ad conſumendum, & corpori data eſt natura paſſibilis ad patiendum, non ad deficiendum, & brevius inquit Baſſolius d. 43. q. 2. in fine id provenire a Deo, quia licet velit influere ad talem paſſionem, vel immutationem realem, & intentionalem ab igne, non tamen vult influere ad corruptionem ſubſtantiæ, ſed vult ipſam perpetuari in tormentis; & ita etiam diſcurrit in hoc puncto Suarez 3. par. t. 2. d. 50. cit. ſect. 5. in fine, ubi proinde ait actionem illam ignis inferni in corpora damnatorum non eſſe omnino naturalem, quia hæc eſſe nequit, niſi media calefactione, unde nec majorem dolorem inferre poteſt, quam poſſit ex intenſa calefactione provenire, hæc autem paſſio damnatorum multo acerbior erit; tum quia naturali actione ignis ex æquo agit in corpora ſibi æque propinqua, & eodem modo naturaliter diſpoſita; ille autem ignis inæqualiter aget in corpora, non juxta naturæ proportionem, ſed meritum, ut dictum eſt; unde concludit, quod non aget actione mere naturali, ſed ut inſtrumentum Dei ad ejus juſtitiam exequendam, & ideo agere poterit actione, quæ vere, & realiter corpora cruciet, non tamen illa corrumpit.

62 Quinto tandem quæritur, an corpora reſurgentium erunt ſpiritualia, & quomodo. Et quidem corpora omnium tam electorum, quam reproborum non animalia, ſed ſpiritualia reſurrectura eſſe, eſt Petrum, & DD. communis ſententia, ac de fide, ut conſtat ex 1. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*, unde Auguſtinus lib. 6. Gen. ad litt. cap. 19. & 20. dicit corpus humanum formatum eſſe animale, & in melius reformandum eſſe poſt reſurrectionem, quia fiet ſpirituale, & ſic paſſim loquuntur alii Patres. Quare ſolum declarandum reſtat, in quo hæc ratio ſpiritualitatis conſiſtat, quod etiam bene declarat Brancatus noſter d. 7. cit. art. 3. quod ſcilicet corpus reſurgens ſpirituale dicetur, non quia convertendum ſit in ſpiritum, ſeu ſpiritualem ſubſtantiam, eſt enim de fide corpus humanum poſt reſurrectionem futurum eſſe corporeum, & palpabile contra hæreſim Eutichii, qui dicebat carnem humanam futuram inviſibilem, & impalpabilem poſt reſurrectionem; ſed ſpirituale dicetur, quia cibo non indigebit, & ſic a ſolo ſpiritu, nempe anima vivificabitur, ac etiam quia ſpiritui totaliter ſubdetur; unde Gloſſa Ordin. in locum addectum 1. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*, ait ſurget ſpirituale, non dicit Spiritus, ut corpus vertatur in ſpiritum, ut quidam putant, unde Dominus dixit, palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſed ſpirituale, quia ſpiritui plene ſubdetur, nec jam repugnabit, nec alimentis egebit, ſicut & homo ante peccatum eguit. Ita Gloſſa ibid. quod adhuc magis declarat D. Aug. l. c. cap. 24. dicens, quod in reſurrectione renovabitur corpus humanum non in corpus animale, in quo fuit Adam, ſed in melius; ideſt in corpus ſpirituale, ubi eſca, quæ corrumpitur, non egebit; & idem confirmat lib. 13. de Civit. Dei c. 20. ubi ait, quod corpus humanum in reſurrectione non ſolum non erit tale, quale nunc eſt in quavis optima valetudine, ſed nec tale quidem, quale fuit in primis hominibus ante peccatum, qui licet morituri non eſſent niſi peccaſſent, alimentis tamen, ut homines utebantur, nondum ſpiritualia, ſed adhuc animalia corpora terrena geſtantes, &c. Et tandem ita etiam diſcurrit D. Ambroſius in 1. Cor. cap. 15. cit. *Seminatur*, inquit, *corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*, corpus eſt dum cibis ſuſtentatur, ut vivat, ſpirituale autem, cum nihil horum indigebit converſum in vitam; Ex quibus Patrum teſtimoniis ſatis conſtat, quod ſpiritualitas corporis, quod reſurget, in hoc conſiſtere, & quia alimentis non egebit, & quia totaliter ſpiritui, ſcilicet animæ ſubdetur, & parebit.

ARTICULUS TERTIUS.

De circumſtantiis Reſurrectionis, ſcilicet loco, & tempore.

63 PRimo quæritur, in quo loco fiet mortuorum reſurrectio. Prima ſententia docet in unum locum judicii primum congregandos ab Angelis omnium hominum cineres, univerſamque materiam ex qua corpora illa formanda ſunt, ut ibi ad vocem, imperiumque Chriſti reſurgant univerſi, qui locus juxta communem Scholaſticorum ſententiam in 4. diſtinct. 43. eſt vallis Joſaphat. Cujus dicendi modi præcipuum fundamentum eſt viſio Ezech. cap. 37. ubi ait, *Facta eſt ſuper me manus Domini, & eduxit me in ſpiritu, & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſſibus, & circumduxit me per ea, &c. & dixit eis, oſſa arida audite verbum Domini*, qui ita fecit; & reſurrexerunt corpora illa; hæc autem actio ex communi Patrum conſenſu futuræ reſurrectionis figura fuit; ergo prius cineres, & particulæ omnes miniſterio Angelorum in campum, ſeu locum, in quo judicium fiet, adduci debent, & poſtea virtute divina corpora formabuntur, & vivificabuntur, quam opinionem Soto amplectitur 4. d. 43. q. 2. art. 5. tamquam faciliorem, & compendioſiorem. Altera ſententia aſſerit, quod corporum reſuſcitatio facienda ſit, ubi ſepulta jacent, ſeu in eiſdem locis, in quibus mortuorum cineres reperiuntur, vel major eorum pars, quæ fuit Ricardi opinio 4. diſt. 43. art. 5. q. 3. quam ut probabiliorem ſequitur Suarez d. 50. cit. ſect. 7. & Brancatus noſter d. 6. art. 5. quod deducunt ex pluribus Scripturæ locis, in quibus dicuntur mortui evocandi ex ſuis ſepulchris, ut Joan. 5. *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem judicii*, imo idem habetur in cap. 37. Ezech. cit. pro oppoſita ſententia: *Aperiam tumulos veſtros, & educam vos de ſepulchris veſtris*; ergo videtur hic ordo ſervandus in mortuorum reſurrectione, ut audita voce filii Dei, *Surgite mortui, & venite ad judicium*, collectis cineribus, ſeu eorum partibus miniſterio Angelorum,

ſta-

Digitized by Google

ſtatim poſtea divina virtute, & ibidem reformanda ſint, & vivificanda corpora, quæ poſtea ad locum judicii procedent per Angelos tranſportata, ut ſuperius diximus. Confirmant etiam hanc ſententiam exemple omnium, qui hactenus ſurrexerunt, Chriſti Domini, & eorum, qui cum eo ſurrexerunt, omnes enim de ſepulchris ſuis exierunt, ut patet Matth. 27. & 28. & idem credimus de B. Virgine, & de Lazaro legimus in Evangelio, quod Chriſtus Dominus eum ſuſcitavit è ſepulchro dicens, *Lazare veni foras*; cum ergo ad inſtar Lazari reſurrectionem noſtra omnium ſit futura, ut ait Greg. Nyſſenus de hominis opific. cap. 25. conſequens eſt, ut de loco ipſo, in quo cineres, ſeu partes corporum reſident, teſurgamus. Denique idem conſtat ex pluribus Patrum teſtimoniis, nam de Apoſtolis Petro, & Paulo expreſſe dicit Chryſoſt. hom. 32. in epiſt. ad Romae. ſurrecturos Romæ e ſepulchris ſuis, cujus verba refert Suarez l. c. ita etiam diſcurrit D. Ambroſ. in cap. 20. Apocal. ubi declarans illud Jo. *Omnes qui in monumentis &c.* inquit, quod ad imperium Domini de monumentis ſuis procedent mortui, quia corpora omnium mortuorum pro receptione animarum vivificata de ſepulchris ſuis exeunt, & plura alia Patrum teſtimonia videri poſſunt apud Brancatum l. c. Sed quia hujus dubii ſolutio ex Sacra Scriptura explicite colligi nequit, Scotus d. 43. citata quæſtione 5. §. *De Tertia* ſub lit. M. problematice procedit dicens, quod mortui transferentur ad locum, in quo fiet judicium, vel poſt reſurrectionem completam, vel ante per tranſlationem pulverum collectorum, utrumque enim eſt poſſibile Deo, vel ut reſuſcitentur in diverſis locis, forte ubi ſepeliebantur, vel ut pulveres de ſingulis locis colligantur ad locum unum, ubi debent poſt reſurrectionem omnes ad judicium convenire, & in illo loco fiet omnium reſurrectio, ubi etiam notet nomine cinerum intelligi debere, vel pulveres, in quas reſoluta ſunt corpora, vel partes omnes, quæ adhuc integræ perſeverant ſub propria forma, ut oſſa v. g. vel ſub alia in alio mixto, quare vera, & abſoluta reſolutio quæſtionis hujus eſt, reſurrectionem corporum ibi eſſe faciendam, ubi Deus ſua admirabili providentia diſpoſuerit.

64 Secundo quæritur, an omnes ſimul reſurgent, tam ſcilicet juſti, quam damnati in eodem extremo judicii die. Circa tempus reſurrectionis fuit antiquus error Chiliaſtarum, quem Cerinthiani amplexi ſunt, & Marcioniſtæ, & Anabaptiſtæ ſequuntur, ut refert Lindanus de hæreſibus noſtri temporis, qui dicebant Chriſtum mille annis ante judicium in hunc mundum deſcenſurum, & omnes juſtos ſuſcitaturum ad vitam corporalem, & animalem, ut una cum eis mille annis in terra regnet in ſumma pace, voluptate, & rerum omnium, ac deliciarum affluentia, etiam illarum, quæ ventri, & veneri deſerviunt, qui proinde dictus eſt Millenariorum error, & hæreſis; cujus erroris præcipuum fundamentum fuit, obſcurus locus Apoc. 20. ubi duæ reſurrectiones inſinuantur, prima electorum præcedens aliam damnatorum per annos mille his verbis. *Qui non adoraverunt beſtiam neque imaginem ejus, vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis, cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni, hæc eſt reſurrectio prima. Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis, & cum conſummati fuerint mille anni, tunc ſolvetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes*, &c. quibus poſtea deſcribitur judicium generale futurum poſt illos mille annos, qui locus adeo prædicto errori aperte favere videtur, ut ob hanc cauſam multi jampridem librum Apocal. rejecerint, ut apocriphum, & a Cerinto ſcriptum, ut Euſebius refert lib. 7. cap. 19. Veritas tamen Catholica docet, omnes homines tam electos, quam reprobos, & damnatos in eodem extremo judicii die ſimul reſurrecturos eſſe, & dimiſſis aliis erroribus, quæ involvit prædicta Millenariorum opinio, contra fidei principia, quod ſcilicet poſt reſurrectionem in illo regno millenario, nec gloriam animæ, nec corporis admittat, & turpitudinem voluptatis admiſceat, quæ a Regno Chriſti, & juſtorum longe abeſt, quarum ad morem illam intermediam annorum mille pluribus repugnat Scripturæ locis, ubi omnium reſurrectionem tam juſtorum, quam damnatorum in extremum refert judicii diem, ut patet Joan. 6. ubi pluries repetitur reſuſcitatio in noviſſimo die: *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, & cap. 11. *Scio quia reſurget in noviſſimo die*, & Matth. 24. Marci 13. & Luc. 17. Eadem eſt dies, in qua filius hominis veniet ad judicandum, & in qua omnes reſurgent tam boni, quam mali, tunc enim homines reſurgent, quando ultimate judicandi ſunt; ergo non erit duplex reſurrectio, una electorum præcedens aliam damnatorum per annos mille; quod etiam manifeſte colligitur ex Symbolo Athanaſii, cum inquit. Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos, ad cujus adventum omnes homines reſurgere habent, & reddituri ſunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum; ergo omnes tam electi, quam damnati ſimul reſurgent, quando ſunt judicandi, ſed ſimul omnes in extrema die ſunt judicandi, ut ait Athanaſius; ergo ſimul omnes reſurgent ſive boni, ſive mali. Et denique veritas hæc clare deducitur ex omnibus Scripturæ locis, ex quibus q. 1. hujus d. art. 2. & 3. reſurrectionem futuram probavimus.

65 Ad locum Apocalyp. 20. in quo fundatur error Millenariorum, plures affert expoſitiones Suarez ſect. 9. cit. prope finem; ſed aptior, & clarior videtur expoſitio D. Ambroſii ſuper illud cap. 20. Apoc. quam affert Branc. noſter d. 6. cit. art. 2. ubi ait, quod animæ interfectorum, & quæ non adoraverunt beſtiam, intelliguntur illi, qui pro Chriſto interfecti regnant in cœleſti beatitudine; mille autem anni dicendum eſt totum tempus, quod intercedit ab aſcenſione Chriſti uſque ad finem mundi, quod per mille annos deſignatur, & omnibus electis deputatum eſt, ut in eo fine corporibus gloria cœleſti cum Domino perfruantur; cæteri autem reprobi non vixerunt, quia poſt mortem non ad vitam ducuntur, ſed in Infernum demerguntur, quæ in hoc loco mors ſecunda vocatur. Et ad illud de reſurrectione prima reſpondet, quod quia vita præſens comparatione vitæ cæleſtis mors recte dici poteſt, Sancti prima reſurrectione tunc reſurgent, cum ab hac miſera vita ſubtracti in cæleſti beatitudine collocantur, & ſicut hæc eſt prima reſurrectio Sanctorum; ita eſt & prima mors impiorum, quando præſentem vitam deſerunt, ſecunda vero mors eſt ultima damnatio. Et tandem addit quod nomine Sacerdotum omnes electos comprehendit, omnes namque electi Sacerdotes vocentur, ſive quod ſint membra Summi Sacerdotis, ſive quod ipſi offerre ſemetipſos per bona opera non deſiſtant; unde D. Ambroſius duas reſurrectiones analogice interpretatur pro duabus gloriis, animæ ſcilicet & corporis electorum. Et ita etiam diſcurrit Lyran. in eundem locum, ubi ait per mille annos intelligi tempus Chriſti, quod currit uſque ad Antichriſtum, & quod ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato, ſolet enim Scriptura per millenarium numerum diuturnam temporis durationem explicare, ut Pſ. 104 *Verbum, quod mandavit in mille generationes*, & verba: *Hæc eſt reſurrectio prima*, ait hoc referri ad illud, quod dicitur de Chriſtianis, & vixerunt vita gloriæ in animabus ſuis, quæ vita gloriæ dicitur hic reſurrectio prima. Secunda vero erit, quando reſurgent in corporibus glorioſis; & quia iſti ſunt ſecuri de beatitudine, quam jam habent in anima, & poſtea habebunt in corpore, & tandem exponens illud: *Et regnabunt cum eo mille annis*, ait, hoc eſt, uſque ad reſurrectionem generalem, & loqui de gloria, quam habent Sancti uſque ad diem judicii. Ex quibus expoſitionibus conſtat locum hunc de regno millenario temporali in terra non eſſe intelligendum, ſed de regno Chriſti ſpirituali, nam in fine illius capitis perſecutio Antichriſti ſecutura deſcribitur, & deſtructio regni ejus, & poſtea judicium extremum ſecuturum his verbis. *Et vidi thronum magnum & ſedentem ſuper eum*, &c. *& vidi mortuos, magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni*, &c. *& libri aperti ſunt*; &c. *& dedit mare mortuos ſuos, qui in eo erant*, &c. quibus verbis reſurrectio mortuorum, tam juſtorum, quam injuſtorum expreſſe ſignificatur.

66 Tertio quæritur, an univerſalis reſurrectio omnium hominum in noviſſimo die ſimul tempore ſit futura, vel cum aliquo ordine prioritatis, & poſterioritatis. Prima ſententia aſſerit omnes electos ſuſcitandos eſſe ante reprobos, pro qua citantur Theophilactus, Theodoretus, Oecumenius, & alii Patres, & idem tenet Caietanus 1. ad Cor. 15. quod colligunt ex 1. ad Theſſal. 4. *Mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi*; & 1. Corint. 15. *in Chriſto omnes vivificabuntur; unuſquiſque autem in ſuo Ordine, primitiæ Chriſtus deinde hi, qui ſunt Chriſti, deinde finis*, ubi aperte loquitur de ordine temporis. Ratio etiam, & congruentia id poſtulare videtur, ut hoc modo Deus ſe propenſiorem oſtendat ad reddendum præmium, quam pœnam, & electi ſe obedientiores oſtendant voci Dei eos ad vitam revocantis, quam reprobi. Denique quia juſti exituri ſunt obviam Chriſto in æra, & ideo oportet, ut prius reſurgant, quam reprobi, qui in terra expectabunt ſecundum Chriſti adventum. Communior tamen, & probabilior ſententia docet, nedum in eodem noviſſimo die, ſed etiam in eodem parvo temporis momento omnes homines, ſive electos, ſive reprobos eſſe reſurrecturos. Ita Brancatus l. c. Suarez diſp. 50. cit. ſec. 9. & alii Theologi paſſim 4. diſt. 43. Ita expreſſe docet D. Auguſtinus lib. de Eccleſiaſt. dogm. cap. 6. ubi inquit, quod in noviſſimo die erit reſurrectio mortuorum omnium hominum, ſed una, & ſimul, & ſemel, non prima juſtorum & ſecunda peccatorum, ſed una omnium; ita etiam diſcurrunt Cyrillus, Chryſoſtomus, & Euthimius exponentes illud Jo: 5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei*, ubi præſertim Euthimius ait, quod ſimul omnes repente, ac virtute arcana coaptabit, animabit, ac excitabit ſua voce, & juſſu; & hoc etiam expreſſe indicat Paulus ipſe 1. ad Cor. 15. cum ait, *Omnes quidem reſurgemus in momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba, canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti*, quare ſententia hæc longe probabilior eſt. Ad teſtimonium autem ex 1. Cor. 15. plures Patres dicunt denotare ordinem dignitatis, non temporis, & præſertim ita exponit Tertullianus lib. de reſurrect. carnis c. 48. ubi ait, quod unuſquiſque in ſuo ordine reſurget ſcilicet quia & in ſuo corpore, ordo enim non eſt aliud, quam meritorum diſpoſitio, merita autem cum corpori quoque adſcribantur, ordo quoque corporum diſponatur neceſſe eſt, qui poſſit eſſe meritorum; vel ſi volumus exponere de ordine temporis, dicendum eſt cum Suarez l. c. quod Paulus comparet ubi particula-

culatem reſurrectionem Chriſti, ſub qua comprehendit eos, qui et ſpeciali privilegio, vel cum Chriſto, vel propter ſingularem cum Chriſto conjunctionem jam antea ſurrexerant; comparat, inquam, cum generali reſurrectione aliorum tam bonorum, quam malorum in fine ſæculi futura, quod innuit illis verbis, *deinde finis*. Quomodo autem intelligendum ſit aliud teſtimonium Pauli 1. ad Theſſal. *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*, dicemus quæſito ſequenti. Ad rationem ex congruentia adductam dicendum, tunc non futurum tempus miſericordiæ exercendæ, ſed rigoroſi judicii, & juſtitiæ, præterquam quod tunc etiam propenſiorem ſe oſtendet Deus ad reddendum præmium, quam pœnam, quia prius electos vocabit ad gloriam, quam reprobos condemnet ad pœnam; neque etiam tunc congruum eſt, ut reprobi voci Dei tardius obediant, quam juſti, quia reprobi homines tunc non reſurgent, ut iniqui, ſed ut homines, & effectus divinæ omnipotentiæ. Nec tandem opus eſt reſurrectionem juſtorum præcedere malorum reſurrectionem eo quod illi ſint obviam Chriſto in aera aſcenſuri, quia nulla incongruitas eſt, quod toto illo tempore, quod breviſſimum erit, iniqui in terra judicis adventum expectent.

67 Quarto quæritur, an in illo noviſſimo die ſaltem prius reſurgent, qui antea erant mortui, deinde illi, qui vivi tunc invenientur. Prima ſententia aſſerit, quod eſto in momento temporis electi omnes, & reprobi ſint reſurrecturi, adhuc tamen electos, qui præceſſerunt cum morte ſecundum Chriſti adventum, reſurrecturos eſſe prius, quam illi, qui eo veniente reperientur vivi, licet ordo prioritatis inter hos, & illos electos futuros ſit fere momentaneus. Ita Scotus noſter q. 5. cit. in L. ubi ait, quod D. Auguſt. lib. 20. de Civ. Dei cap. 20. videtur ea intentione determinare, quod reſurrectio eorum, qui invenientur mortui in adventu judicis, præcedet duratione reſurrectionem illorum, qui invenientur vivi, ſicut illi vivi ſecundum verba Apoſtoli prius rapientur obviam, & ibi ut probabile eſt ſecundum Auguſtinum, morientur, & ſubito poſtea reſurgent, & ſic poſtea reſurrectio eorum ſequetur reſurrectionem illorum. Unde dicit Auguſtinus: *Si Sancti, qui reperientur Chriſto veniente viventes, eique obviam rapientur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros, nullas in verbis Apoſtoli patiemur anguſtias*. Hoc expreſſe etiam videntur verba Apoſtoli dicere: *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos &c.* ubi ſecundum Auguſtinum Apoſtolus in ſe, ac etiam in illos, qui ſecum vivebant, transfigurabat perſonas illorum, qui invenientur vivi. Ita diſcurrit Scotus l. c. ex quo deducit, quod mortui in Chriſto reſurgent primi, ut coram Chriſto in aere appareant; illi vero electi, qui tunc viventes erunt, ibunt quidem obviam Chriſto in aere apparenti, per viam tamen morientur, & ſtatim reſurgent; atque ita illorum reſurrectio reſurrectionem iſtorum præcedet. Et ita etiam illum locum 1. ad Theſſal. 4. *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, &c.* exponit Ambroſius dicens, quod in ipſo raptu mors prævenient, & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima momento reddatur; cum enim tollentur morientur, ut pervenientes ad Dominum præſentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui eſſe non poſſunt; ergo ſi electi jam defuncti reſurgent primi, inde electi, qui erunt viventes, obviam ibunt Chriſto in aera, ut inquit Apoſtolus, & in ipſo raptu morientur, & reſurgent, ut dicunt Ambroſius, & Auguſtinus, ſequitur, quod inter horum, & illorum electorum reſurrectionem erit ordo prioritatis, licet momentaneus, & hanc ſententiam tenent quoque Riccard. diſt. 43. cit. artic. 5. q. 2. Durandus qu. 4. art. 2. Palud. q. 4. artic. 3. ad 1. Valentia 4 par. d. 11. q. 3. punct. & alii.

68 Oppoſitam ſententiam, ſcilicet nullum fore ordinem temporis in reſurrectione prædictorum defendunt Soto diſt 43. q. 2. art. 4. Ægidius Luſitan. t. 3. de Beatit. lib. 1. q. 6. art. 3. Suar. l. c. & alii, quod probant, quia nulla eſt probabilis ratio ulterius ordinis, vel ſucceſſionis, nam priuſquam præcedentes juſti reſurgant, morientur reliqui juſti, qui tunc vivent, quia mors illorum non fiet in raptu, ſed ante raptum, & cauſæ quæ illis poſſunt mortem inferre, generalem reſurrectionem præcedent. Addit Suar. l. c. Paulum 1. ad Theſ. 4. non ſolum non ſignificaſſe hos eſſe poſterius ſuſcitandos, verum potius fuiſſe ſollicitum, ne aliquis putaret eſſe prius reſuſcitandos, eo quod eorum mutatio, & reſurrectio videri poterat facilior, & ideo dixiſſe: *Qui reſidui ſumus in adventum Domini non præveniemus eos, qui dormierunt*, ex quo non ſequitur hos, qui dormierunt, eſſe præventuros alios, ſed ad ſummum ſimul eſſe reſurrecturos; ſed negatur aſſumptum cum ejus probatione, cum SS. Ambroſius, & Auguſtinus expreſſe dicant, electos tunc viventes eſſe morituros in ipſo raptu, cum obviam Chriſto ibunt in aera, & cauſæ, quæ generalem reſurrectionem præcedent, in illo ipſo raptu mortem eis inferre poſſunt, unde q. 1. hujus d. ar. 3. n. 10. diximus probabiliſſimum eſſe electos, qui ante judicium vivi reperientur, igne conflagrandos eſſe, ut purgentur, & quod in ipſo raptu mors ex igne illis accidere poteſt, ut Brancatus oſtendit d. 11. art. 9. non enim implicant iſta duo, quod morituri ſint in ipſo raptu, & ex igne conflagratione. Quod autem addit Suarez pro explicatione loci citati 1. ad Theſſal. 4. rectum ipſi omnino repugnat, & ſine ullo fundamento ad alium ſenſum trahitur, quam ipſamet verba ſonant, & præſeferunt, nempe mortuos prius etiam tempore reſuſcitandos, & poſtea electos cum illis rapiendos eſſe obviam Chriſto in aera, qui tunc erunt vivi, & reſidui ex perſecutione Antichriſti; unde ſi illi vivi in raptu illo morientur, ut Ambroſius, & Auguſtinus exiſtimant, & poſtea reſurgent, erit ordo temporis inter reſurrectionem omnium mortuorum, licet momentaneus.

69 Quinto tandem quæritur, an univerſalis reſurrectio nocturno, vel diurno tempore futura ſit, & in qua hora. Multi Patres dicunt reſurrectionem nocturno tempore futuram, ut Lactantius l. 7. cap. 19. Ambroſius l. 8. in Lucam c. 17. Hieron. & apud eum Diodorus ep. 152. quod colligunt ex verbis Chriſti Matth. 25. & Lucæ 18. in parabola decem Virginum: *Media autem nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit &c.* ubi Hieronymus inquit, quod hic ſignificatur media nocte ſecuris omnibus conſummationem mundi eſſe venturam. Idem etiam colligunt ex eo, quod alibi dicatur, diem Domini eſſe ſicut adventum furis, ut ad Theſſal. c. 5. *Dies Domini, ſicut fur in nocte;* fur autem de nocte ſolet furta committere. Verum licet incerta ſit dies, & hora reſurrectionis mortuorum, ut dixit Chriſtus ipſe Matth. 24. *De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli Cælorum, niſi ſolus Pater*, communior tamen, & probabilior ſententia eſt mortuorum reſurrectionem de die eſſe futuram, ut docet D. Bonav. 4. d. 43. dub. 1. lit. & Scot. d. 43. cit. qu. 3. ſub lit. O. & P. ubi etiam rationem congruentiæ aſſignat, quia magis probabile eſt ad confuſionem reproborum, qui videbuntur, & ab invicem, & a bonis, ut ſint in loco illuminato, & per conſequens tunc in loco reſurrectionis, & judicii non erunt tenebræ mediæ noctis, unde ad parabolam de ſponſo media nocte veniente inquit, illud *media nocte* exponendum eſſe pro incertitudine, quod nimirum tunc veniat, cum minus de adventu ipſius homines cogitabunt; unde etiam D. Aug. ait mediam noctem non poni pro hora temporis, ſed quia tunc veniet, cum non ſperatur, & ita etiam eum locum exponunt Gl. Ord. & Interl. hoc eſt, *inſperata, vel nullo ſciente, aut ſperante*, unde Lyranus concludit, non eſſe intelligendum per hoc, quod judicium extremum ſit celebrandum de nocte. Imo aliqui dicunt Chriſtum in illa parabola non loqui de reſurrectione, ſed parabolice proponere, quomodo ad mortem ſemper debeamus eſſe parati, ne ſi ea improviſo veniat, vitam amittamus æternam, ſicut illis virginibus contigit, quæ veniente ſponſo de media nocte cum ejus adventum non expectarent, ob olei defectum cum ipſo ad nuptias intrare non potuerunt, & ſimiliter exponendus eſt locus ad Theſſal. c. 4. *Dies Domini, ſicut fur de nocte*, quod nox ad diem Domini non refertur, ſed ad modum operandi furis, unde Gloſſa Interlin. *ait nocte*, ideſt, *latenter*, & Gloſſa Ord. *ſicut fur*, ideſt, *quia improviſus*. Et tandem reſurrectionem univerſalem diurno tempore eſſe futuram, & non nocturno ex omnibus fere locis deducitur in quibus de die judicii univerſalis fit mentio, ut Matt. 25. & Luc. 10. *Neſcitis diem*, & 2. ad Theſſ. 5. *Dies Domini*, & Jo. 6. *Ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, ubi Lyranus habet, quod noviſſimus dies erit dies reſurrectionis generalis, & ipſa Eccleſia canit: *Dies iræ, dies illa ſolvet ſæculum in favilla*; cum ergo tempus pro judicio generali deſtinatum ſemper dies appelleretur, concludendum eſt probabilius eſſe, reſurrectionem generalem diurno tempore eſſe futuram, non autem nocturno, & cum Scriptura loquens de ultima reſurrectione noctis mentionem facit, non ſignificat in nocte futurum, ſed ita loquitur, ut oſtendat tunc mundi conſummationem eſſe futuram, & Judicis adventum, quando minus expectabitur.

70 In qua autem hora diei reſurrectio fiet, inquit DD. l. c. nihil certum haberi ex Scriptura, & ait, quod forte fiet reſurrectio in ea hora, qua Chriſtus reſurrexit, vel qua judicatus eſt a Pilato, vel qua expiravit in Cruce: & quidem communior, ac probabilior ſententia docet reſurrectionem univerſalem eſſe futuram hora diurna, ac matutina. Ita D. Thom. D. Bonav. Riccardus, Durandus, Paludanus, & D. Anſelmus in Elucidario, ubi ait, quod fiet hora, qua reſurrexit Chriſtus qui eſt exemplar reſurrectionis noſtræ; ideoque ait, quod fiet die Paſchatis, quod etiam Lactantius aſſerit lib. 7. cap. 19. citat. Addit autem Scotus l. c. hanc horam reſurrectionis ſumi debere reſpective ad terram promiſſionis in qua fiet judicium univerſale in valle Joſephat, nam comparando reſurrectionem ad diverſas plagas, & partes horizontis, ſicut in una parte, quando eſt media nox, in parte oppoſita eſt meridies, ſic variantur horæ diei naturalis juxta diverſum Solis aſpectum, unde reſpective ad totum mundum, & univerſum orbem non poteſt ulla hora determinata aſſignari, quæ diurna ſit, aut nocturna, ſiquidem quæ eſt hora diurna reſpectu ad unam horizontis partem, eſt nocturna reſpectu aliarum partium; atque ideo ſumere oportet determinatam horam, in qua ſimul reſurrectio fiat, reſpective ad certam terram, non ad alium vero magis congruenter, inquit Doctor, quam ad illam, in qua fiet univerſale judicium, quæ eſt terra promiſſionis, ut ex pluribus Scripturæ locis deducitur. Concludendum igitur eſt, quod licet incerta ſit dies, & hora reſurrectionis univerſalis; tamen probabile eſt, & communior ſententia Patrum, & Doctorum, quod fiet tempore diurno, & in hora, qua Chriſtus reſurrexit, nempe diluculo, & hora matutina, ut ſupra dictum eſt.

DIS-

Digitized by Google

DISPUTATIO XXVIII.

DE JUDICIO UNIVERSALI SEU FINALI

Poſt Reſurrectionem.

1 CUM finis, & ſcopus Theologiæ Moralis ſit hominum in ſuis operibus conſcientias dirigere, eoſque e peccatis retrahere, ideo Theologi communiter in quarto ſent. poſt Diſputationes de ſacramentis omnibus ſpecialem tractatum de quatuor noviſſimis inſtituunt ad hunc finem conſequendum juxta illud Eccleſiaſt. cap. 7. in fine: *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*. Et quia omnium noviſſimorum terribilius eſt Judicium univerſale, & finale in conſummatione mundi futurum, ut Eccleſia docet, dum ait, *Quantus tremor eſt futurus, quando Judex eſt venturus, cuncta ſtricte diſcuſſurus*, ideo in fine ejuſdem quarti ſent. de hoc noviſſimo tractant diſt. 47. & 48. Nos igitur quoque hanc methodum imitati antiquorum Scholaſticorum in hac ultima hujus operis Diſputatione de Judicio univerſali, ſeu finali breviter agemus, quamvis Recentiores in Theologia Morali de his noviſſimis agere non ſoleant.

QUÆSTIO PRIMA.

De ſecundo Chriſti adventu ad univerſale judicium.

2 SCotus 4. diſt. 47. q. 1. ubi de hac materia tr. ab initio quæſtionis varias judicii acceptiones aſſignat, & quantum ad præſens ſpectat, illud ſic deſcribit. *Judicium eſt completa, & authentica determinatio reddendi alicui ſecundum merita*; dicitur completa determinatio, quia includit determinationem firmam intellectus, & determinationem voluntatis efficacem, hoc eſt, voluntatis potentia, & intendentis ſecundum determinationem intellectus retribuere. Additur, quod hæc determinatio etiam authentica eſſe debet, ut oſtendatur authoritas, & poteſtas coactiva, & retributiva, per hoc enim intelligitur, quod ſit illius, qui ſecundum voluntatem ſuam efficacem poteſt determinationem intellectus, & determinationem voluntatis ad effectum perducere, reliqua vero deſignant materiam circa quam, ut bonum, vel malum opus. Dividit deinde Doctor ibidem judicium hoc modo ſumptum ad propoſitum quæſtionis in approbativum, & condemnativum, nam Judici poſſunt eſſe manifeſta aliqua, ex quibus ſequitur in particulari illum eſſe præmiandum, puta quia bene meruit, vel puniendum, quia male meruit, & prima ſententia eſt approbativa, ſecunda condemnative; in hoc igitur ſenſu in hac quæſtione de ſecundo Chriſti adventu ad univerſale judicium diſcurremus, quo boni ſint approbandi præmio, mali vero puniendi ſupplicio.

ARTICULUS PRIMUS.

An Judicium univerſale ſit futurum, & quomodo.

3 PRimo quamvis antiquiores quidam hæretici univerſale judicium futurum eſſe negaverint, certus tamen eſt, ac præcipuus fidei articulus, futurum eſſe judicium univerſale, in quo poſt corporum reſurrectionem omnes homines ſunt judicandi, ubicumque enim in Scriptura fit mentio in ſingulari, & quaſi per antonomaſiam de die judicii, ſermo manifeſtus eſt de univerſali judicio, ut pluribus probat Alphonſus de Caſtro lib. 8. verbo *Judicium*, nam apud Matth. 11. Dominus exprobans Civitatibus in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia pœnitentiam non egiſſent, ait; *Dico vobis Tyro, & Sydoni remiſſius erit in die judicii, quam vobis*: & iterum Capharnaitis loquens ait Matth. 12. *Dico vobis, quia terra Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quam tibi*, & apud eumdem iterum: *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, &c. Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam*; apud Joan. 5. *Poteſtatem dedit filio judicium facere, quia filius hominis eſt &c. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem judicii*; & Paulus apoſtol. ad Roman. 14. *Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti* 2. & 3. ad Corint. iterum ait: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti*, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum. Et ſimiles locutiones, ac teſtimonia frequenter habentur etiam in teſtamento veteri, ut Iſaiæ 3. *Dominus ad judicium veniet cum ſenibus populi, & principibus ejus*, & cap. 13. *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea*. Ex Daniel 7. *Aſpiciebam, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, thronus ejus flamma ignis, judicium ſedit, & libri aperti ſunt, &c.* Ex Joel. 2. *Venit dies Domini, quia prope eſt dies tenebrarum, & caliginis, &c.* Ex Zachar. 14. *Et veniet Dominus Deus meus, omneſque Sancti cum eo, & erit dies una, quæ nota eſt Domino*, & plura alia ſimilia leguntur in veteri teſtamento, ex quibus manifeſte deducitur judicium univerſale in fine mundi futurum. Hæc tandem veritas habetur in Symbolis Apoſtolorum, Niceno, Conſtantin. & Athanaſii, in quibus prædicatur, Chriſtum eſſe venturum ad judicandum vivos, & mortuos, & definita eſt in Conc. Niceno 1. & Conſtantin. 1. & Lateranenſi 4. c. 1. & in Conc. Tolet. 6. c. 1. in quibus omnibus definitum eſt dogma de fide, Chriſtum in fine mundi venturum ad judicandos omnes; quare reſtant ſolum quædam dubia declaranda in hac materia.

4 Secundo quæritur cur faciendum ſit univerſale judicium. Dicendum eſt cauſam finalem, & motivum faciendi judicium univerſale eſſe oſtenſionem, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum. Aſſertio eſt communis Doctorum, & Patrum, & ſatis conſtat ex ſuperius dictis d. præc. q. 2. art. 3. aſſignendo cauſam finalem humani generis reſurrectionis, & patet ex ſententia in noviſſimo judicii die ferenda, ſententia ſiquidem finem cauſæ indicat, ſententia enim pro electis ferenda talis eſt Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum a conſtitutione mundi, eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere, &c.* ſententia vero contra reprobos fulminanda hæc eſt, *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi, & non dediſtis mihi bibere, &c.* & poſtea poſt utramque ſententiam latam concludit textus. *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam*, & ita judicium erit completum, unde conſtat finem illius aliud non eſſe quam divinæ juſtitiæ executionem, & manifeſtationem. Et bene quoque rationem dicimus loc. cit. aſſignari a Scoto 4. diſt. 47. q. 1. §. *De ſecundo*, ibi enim aliquas aſſignans congruentias, cur judicium univerſale ſit faciendum, hanc præſertim adducit ex Apoſtolo ad Roman. 14. & 2. ad Corinth. 5. ut manifeſtetur juſtitia ſententiæ circa judicia particularia, quia in ſecretis judiciis, quæ fiunt circa ſingulas perſonas, licet ſit juſtitia, non tamen omnibus manifeſta; rationabile ergo eſt, quod Deus habeat aliquod judicium generale, in quo manifeſtetur ſententia, quam exercuit in judiciis particularibus. Et hæc veritas definita eſt quoque, ut ibi diximus, in Concilio Toletano 1. cap. 1. ubi dicitur, *Chriſtum venturum in fine expectamus ſæculorum cum reſurrectione omnium æquiſſimo judicio ſuo reddituum juſtis præmia, & impiis pœnas*, ex quibus verbis conſtat finem judicii univerſalis eſſe divinæ juſtitiæ manifeſtationem in præmiatione bonorum, & punitione malorum.

Confirmatur ex dictis ibidem, quia in hac vita juſti, ut plurimum, infœliciter vivunt, fœliciter autem injuſti, & ſceleſti homines, juxta illud Lucæ 16. de divite Epulone, & Lazaro: *Recordare fili, quia recepiſti bona in vita tua, Lazarus autem mala; nunc ergo hic conſolatur, tu vero cruciaris*; opus eſt igitur, ut hæc occulta divinæ providentiæ ratio, & judiciorum ejus, in publico, ac univerſali judicio manifeſtetur, ut conſtet malos recepiſſe bona in vita ſua in remunerationem, ſi quid forte boni operati ſunt, vel etiam ultra debitum, e contra vero bonos mala temporalia recepiſſe, vel ut ea magis in bono proficerent ob eorum tolerantiam, vel ut pro levioribus culpis, aut temporalibus pœnis ſatisfacerent.

5 Dices, hujuſmodi juſtitia in morte cujuslibet exercetur in particulari judicio, ut patet ex Eccleſiaſtici 11. *Ubi ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, ibi erit*, hoc eſt, ut Lyranus exponit ad partem electorum, vel reproborum immutabiliter manebit; ſi ergo moriente homine fit ejus judicium, & ſegregatio in partem electorum, vel reproborum, non eſt neceſſarium aliud judicium, nec alia divinæ juſtitiæ executio, cum jam facta ſit, nec factum mutari poſſit, aut reiterari, quia *Deus non judicat bis in idipſum*, Nahum 1. De Corporibus autem ſpeciale judicium fieri opus non eſt, quia illa non ſunt per ſe meriti, vel demeriti capacia, niſi ratione animarum; ergo nec per ſe judicari debent, ſed in animabus ipſis judicata cenſentur

quaſi

quaſi in radice, ſicut præmium, vel pœna corporum ex præmio, vel pœna animarum reſultet; ergo aſſeri nequit, quod ex motivo exercendæ juſtitiæ Deus judicium univerſale facturus ſit.

Reſpondetur negando conſequentiam, licet enim in morte cujuslibet judicium particulare fiat, quo quilibet, vel ad præmium tranſmittitur, vel ad pœnas, ſive æternas in Inferno, vel temporales in Purgatorio, adhuc tamen reſtat judicium univerſale faciendum ad publice manifeſtandum, quod Deus juſte judicat in judiciis particularibus, nec eſt perſonarum acceptator. Et quamvis Deus non dicatur bis judicare, ut priorem ſententiam mutet, vel ut bis puniat, poteſt tamen judicare bis, ut cum corporis conſortio ſuppleat quicquid ex debita pœnæ deerat, & publice ſententiam in eum proferat, qui peccavit, & prius non omnino, ſed quaſi ex parte tantum judicatus fuerat ob corporis defectum; unde duplex punitio dici non poteſt, quia rei ad eamdem pœnam cum corporis conſortio damnantur, & eadem ſententia judicio publico confirmatur, neque hujuſmodi judicio publico corpus per ſe judicatur, & condemnatur, ſed ut pars totius compoſiti, quod proprie peccaſſe dicitur. Alias etiam congruentias, cur faciendum ſit univerſale judicium ultra particulare, aſſignat Scotus l. c. ex quibus adhuc facilius præfata objectio ſolvitur, nimirum quia congruum eſt finaliter ſeparari bonos a malis, non enim malus commoratur cum bono, niſi, *vel ad hoc, ut malus corrigatur, vel ut bonus per eum exerceatur*, juxta illud Auguſtini ſuper Pſalm. 54. *Nunc autem veniet finalis determinatio, ubi nec ultra boni exerceantur, nec mali corrigantur*, quæ congruentia deducitur ex ſimilitudine Paſtoris oves ab hædis ſegregantis Matth. 25. ut in Parabola tritici, & zizaniorum, & in parabola ventilantis aream. Aliam quoque congruentiam aſſignat Doctor, quam ait meliorem, quia præter hoc, quod unuſquiſque adſcribatur regno, vel carceri, tota multitudo præviſa ad regnum debet aliquando determinari ad poſſidendum illud, & tota alia multitudo relinqui carceri, ut ſic ſit ſequeſtratio duarum familiarum, ſeu duarum Civitatum, ut tractat Auguſtinus per totum de Civitate Dei; licet ergo ſingulariter nunc iſte, nunc ille adſcribatur regno, nunc iſte, nunc ille carceri, tamen congruum eſt aliquod judicium generale, per quod tota multitudo præviſa ad regnum mittatur in poſſeſſionem regni, & tota alia relinquatur carceri, & hoc per publicam ſententiam, & diſcuſſionem. Unde poſtea in ſolutione principalium, reſpondens ad illud, quod: *Deus non judicat bis in idipſum*, inquit, quod unuſquiſque in quantum perſona privata judicatur, & finaliter, quando eſt in termino viæ ſibi præfixæ, ſed in quantum eſt pars familiæ deputatæ pro aula, vel familiæ deputatæ pro carcere, judicabitur cum alio judicio finali.

6 Tertio quæritur in quo loco fiet Judicium univerſale. Conveniunt Doctores, & Patres, & ex articulo fidei ſufficienter deducitur, judicium generale futurum eſſe in terra, atque in determinato terræ loco, in quo omnes homines judicandi corporaliter congregabuntur, unde ſola ſupereſt difficultas, in qua parte terræ futurum ſit. Et quidem valde communis ſententia eſt hunc locum eſſe Vallem Joſaphat, quæ jacet inter Jeroſolymam Urbem, & Montem Oliveti, quod ſatis expreſſe deducitur ex Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & ducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis*, ita Albertus 4. diſtinct. 48. art. 8. Divus Thom. ib. qu. 1. art. 4. Paludan. diſt. 47. q. 1. art. 1. Div. Anton. 4. par. tit. 14. capit. 1. & alii communiter. Alii vero hanc ſententiam minus probabilem cenſent, quia vallis illa, quæ jacet inter Jeruſalem, & Montem Oliveti, minor eſt, quam ut tota multitudo judicandorum exigat, unde intelligibile eſt, quomodo parvulus ille locus tot millia millium hominum capere poſſit; quare per vallem Ioſaphat intelligunt Terram, quæ vallis quædam eſt reſpectu ambitus Cœli, & dicunt illud non eſſe cognomen alicujus vallis ſpecialis, ſed denominationem ſumptam a judicio ibi futuro, ut idem ſit: *Vallis Joſaphat*, quod vallis judicii Domini, nam *Joſaphat* ſignificat *Judicium Domini*, unde Chaldæus non vertit: *in vallem Joſaphat*, ſed *in vallem diviſionis judicii*; ita Gloſſa Ordinaria, Magiſter ſent. diſt. 48. Alenſis 3. p. q. 25. memb. 1. & Anſelmus in Elucidario, cujus eſt illa interpretatio, quod per vallem Joſaphat intelligatur terra, quæ reſpectu Cœli vallis dicitur.

7 Scotus diſt. 47. cit. q. 1. §. *De quarto*, ita de hoc dubio diſcurrit. De loco autem dicunt aliqui quod erit in valle Joſaphat ſecundum illud Joelis 3. *Adducam omnes gentes in vallem Joſaphat*; ſed plane vult Apoſtolus 1. Theſſalon. 4. quod: *boni rapientur obviam Chriſto in aera*, mali relinquentur in terra, boni non erunt in valle Joſaphat, mali forte erunt ibi, vel in circuitu in tanto loco, quatenus poterit eos capere. Forte etiam conjicitur ab aliquo, quod Judex deſcendet inferius in aere, in quo fuit transfiguratione, vel in quo transfiguratus eſt coram Apoſtolis, in qua transfiguratione oſtendit ſignum gloriæ futuræ; ita Doctor ibi; unde locum Joelis ita vult intelligi, ut vallis Ioſaphat ponatur pars pro toto, itaut damnati, & ibi, & in locis circumjacentibus in terra conſiſtant, ac etiam conjici poſſe Iudicem ad inferiorem aeris regionem deſcenſurum, in qua transfiguratus fuit, vel thronum Iudicii ſupra vallem Ioſaphat ſtatuendum eſſe, & inde a ſeſſione Iudicis denominari hunc locum exercendi judicii, & locum in quo judicium univerſale fiet, quantumvis magna ſit amplitudo terræ, in qua judicandi conſiſtent, & ita communem ſententiam eſſe intelligendam docet quoque Suarez d. 53. ſect. 3. Itaque pro reſolutione quæſiti dicendum eſt, judicium univerſale in valle Ioſaphat eſſe faciendum, non tamen in eo ſenſu, quod omnes judicandi intra ambitum vallis illius comprehendi debeant, ſed quod in ea, & circa eam judicandi conſiſtent, cum hoc diſcrimine tamen, quod electi præſentes in judicio non manebunt in terra; ſed in aere cum ipſo Chriſto, reprobi autem in terra, quod aperte colligitur ex loco totiens cit. 1. ad Theſſal. 4. ubi Paulus de ordine reſurgentium diſcurrens ait: *Et mortui, qui in Chriſto ſunt reſurgent primi; deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, ubi loquitur de electis, ut Gloſſæ, & Patres notant, qui in adventu Chriſti vivi reperientur, & ait ſe cum aliis electis mortuis reſurgentibus Chriſto ad judicandum venienti obviam ituros in aera, ubi cum Chriſto manebunt, & ita etiam in eum locum diſcurrunt Ambroſius, & Auguſtinus, qui & mortem in ipſo raptu futuram docent, & reſuſcitationem eorum coram ipſo faciendam, ut ſic vivi ſemper cum Domino eſſe poſſint, & Haymon. in c. 3. ad Philipp. ait, quod licet omnes in momento reſurgant, juſti, & impii in die judicii, ſoli tamen juſti Domino occurrent in aera deportandi ab Angelis, impii vero manebunt in terra, quouſque percipient terribilem illam judicis ſententiam: *Ite maledicti in ignem æternum &c.*

8 Dices, ſi occupabunt corpora damnatorum plura alia loca in circuitu præter vallem Joſaphat, multo magno intervallo a Chriſto diſtabunt, nec eum videre, aut audire poterunt. Deinde ſi omnes juſti, & electi erunt in aere cum Chriſto, & damnati in terra, non videtur quomodo verificari poſſit illud, quod legitur Matth. 25. illos futuros eſſe ad dexteram, iſtos autem ad ſiniſtram, & quod illos ſeparabit ab invicem ſtatuens oves a dextris, & hædos a ſiniſtris, qui ſi non ſunt omnes in terra, vel in aere, opus non erit hanc diſtinctionem fieri per localem ſeparationem, cum jam facta ſupponatur illis in aere cum Chriſto exiſtentibus, & iſtis in terra.

Reſpondetur negando conſequentiam, ſiquidem Chriſtus Dominus tanta efficacitate, & velocitate ſui ſplendorem vel ſpeciem, ac etiam vocem emittet, ut ſimul ab omnibus in tota illa diſtantia videri poſſit, & audiri, etiamſi miraculoſe id facere oporteat, & omnia auferre impedimenta. Ad aliud reſpondent Scholaſtici communiter, ac etiam Suar. l. c. quod intelligendo illud Matth. 25. ad litteram, & in propria ſignificatione, dexteram nimirum, & ſiniſtram Corporis Chriſti, omnes reprobos etiamſi in terra ſint, ad partem ſiniſtram Chriſti eſſe collocandos, bonos vero in aere ad dexteram, quod ſi ita fiet, non tamen attendendus eſt reſpectus majoris, vel minoris diſtantiæ, aut propinquitatis ad judicem, quam ſignificationis, ſi vero allegorice, & in ſenſu myſtico intelligatur, dicendum eſt dexteram, & ſiniſtram more Scripturæ ſignificare locum felicitatis vel infelicitatis, honoris, vel abjectionis; quem ſenſum indicavit Anſelmus in Elucidario dicens: *Ad dexteram, ſcilicet ſurſum in gloria, ad ſiniſtram deorſum in terris*, ac etiam Hil. can. 28. dicens: *In dextera, ac ſiniſtra collocans unumquemque digna aut bonitatis, aut malitiæ ſede conſtituet.*

9 Quarto quæritur, in quo tempore erit judicium univerſale. Certum eſt, ac dogma de fide, ut etiam Scotus docet 4. d. 49. qu. 2. in fine Mundi judicium univerſale eſſe futurum, & hoc debet intelligi de mundo, non quoad ſubſtantiam elementorum, & corporum cœleſtium, de quo infra dicemus, ſed quoad generationes præſertim hominum, & conſequenter aliarum rerum, quæ propter hominem conditæ ſunt, ita colligitur ex pluribus Scripturæ locis, ut Iſ. 13. *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores conterendos de ea*, & Eccleſiaſtici 18. *Memento iræ in die conſummationis*; & Sophoniæ 3. *Effundam ſuper eos indignationem, omnem iram furoris mei, in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra*; ergo ira, indignatio Dei, quæ ad judicium univerſale reſervatur, in conſummatione mundi exercebitur. Idem habetur frequenter etiam in novo Teſtamento, ut Matth. 24. ubi interrogatus Chriſtus Dominus de ſecundo adventu ſuo ad judicium reſpondet: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem, ita erit adventus filii hominis; ſtatim autem poſt tribulationem illam Sol obſcurabitur. Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de Cœlo, &c. tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa, & maieſtate*, ſic etiam habetur 2. Petri cap. 3. *Veniet autem dies Domini, tamquam fur, in quo Cœli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſolventur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur*; ergo tempore conſummationis mundi fiet univerſale judicium; qua de cauſa veritas hæc determinata fuit, tamquam dogma de fide in Conc. Later. 4. c. 1. & habetur nunc in cap. 1. de Summa Trin. ubi de Chriſto hoc dogma tamquam de fide ſtatuitur ſub his verbis. *Venturus eſt in fine ſæculi judicaturus vivos, & mortuos & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua.*

10 Si-

Digitized by Google

10 Sicut autem certum eſt, ac de fide judicium univerſale in fine mundi futurum eſſe, & in conſummatione ſæculi, ita pariter incertum omnino eſt præciſum, ſeu determinatum tempus, vel annus, menſis, vel dies, in quo ab hinc erit judicium univerſale futurum, & hoc pariter habetur ex eiſdem Scripturæ locis, tum veteris, tum novi teſtamenti, ut Malach. 3. *Ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare adventum ejus*, & Matth. 24. c. 1. *De illa die nemo ſcit, neque Angeli Cœlorum*; ergo tempus determinatum, & præciſum adventus Domini incertum eſt, & incognitum non ſolum hominibus; ſed etiam Angelis, & idem etiam habetur Marci 13. & Lucæ 21. qua de cauſa hoc etiam determinatum fuit, ut dogma de fide in Conc. Later. 5. ſeſſ. 11. ubi conſtit. 1. prohibetur ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne quis certum tempus prædicere audeat, ſeu diem futuri judicii. Ratio vero alia non eſt, niſi quia hoc ex ſola Dei voluntate pendet, quæ nobis revelata non eſt, & ratione inveſtigari nequit non ſolum ab hominibus, ſed neque etiam ab Angelis, & ideo habetur in Act. Apoſt. 1. Chriſtus dixit Apoſtolis: *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*, ubi Gloſſa Interl. inquit: non eſt veſtrum, ideſt, non eſt hominum diem judicii noſſe. Hinc valde erraverunt antiquiores quidam, qui dixerunt mundum duraturum ſex mille annis, & conſequenter in fine eorum futurum eſſe judicium, & ſecundum Chriſti adventum, qui error Millenariis tribui ſolet, illumque expreſſe docet Lactantius l. 7. divinarum Inſt. cap. 14. & 24. & quidam alii Patres, quos refert Suarez d. 53. cit. ſect. 4. & ait conjecturam, qua illi utebantur, eſſe quia ſex diebus creatus eſt mundus, & in ſeptimo fuit Sabbathum, & requies; ſed apud Deum mille anni ſunt, tamquam dies una; ergo durabit Mundus ſex annorum millibus, & poſtea ſequetur requies diei Sabbathi. Quam conjecturam ſubdit nullius eſſe momenti, tum quia illæ metaphoricæ ſignificationes non poſſunt ab uno loco ad alium bene transferri, dicuntur enim eſſe mille anni apud Deum tamquam dies unus, ut immobilitas divinæ æternitatis ſignificetur, non vero ut dies creationis ſæculum durationis mundi ſignificent, tum etiam quia dici poteſt illos ſex dies ſignificare ſex mundi ætates, quæ æqualem non habent annorum durationem. Ita Suarez loc. c. apud quem alia plura videri poſſunt pro hujus erroris confutatione.

11 Quinto tandem quæritur, an animæ Chriſti nota ſit illa dies, & ab aliquo Beato cognoſcatur; & ratio dubitandi eſt, quia l. c. Matth. 33. *De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli in Cœlo*. Marci 13. additur. *Neque filius*, & Jo. 15. dixit Chriſtus Apoſtolis: *Omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*, ſed iſtud non notificavit illis; ergo iſtud non novit etiam ipſe Chriſtus. Communis tamen ſententia docet animam Chriſti cognoſcere illum diem, non ſcientia naturali, ſed beata, & infuſa, & ita præſertim docet D. Bonav. 4. diſt. 48. artic. 1. q. 2. ubi in reſolutione quæſtionis inquit, quod abſque dubio dies, & hora judicii eſt nota toti Trinitati, & homini aſſumpto, & ait auctoritate Marci citata, ſicut patet ex Gloſſa, non excludi filium naturalem, ſed adoptivum; vel ſi loquitur de filio etiam naturali, dicendum eſt cum Auguſtino l. 1. de Trinit. cap. 12. *Quod non ita ſciebat ut tunc diſcipulis indicaret*. Et cum dicitur, quod Chriſtus nota fecit omnia Apoſtolis, quæ audivit a Patre, ait D. Bonav. hoc intelligendum eſſe de neceſſariis ad ſalutem, ad hanc autem magis confert, quod diem illum neſciamus, inquit Gloſſa l. cit. & ſemper ſimus incerti de adventu Judicis, ut ſic quotidie caveamus, quaſi in alia die judicandi ſimus. De Angelis vero, & aliis Beatis l. c. incertum eſſe, an in Verbo hunc diem cognoſcant, & veriſimilius eſſe cum Riccardo, Soto, & aliis 4 diſt. 48. non cognoſci, quod tamen ſubdit regulariter intelligendum eſſe, nam fortaſſe a B. Virgine cognoſcitur. At D. Bon. l. c. ait utrumque eſſe poſſibile, & probabile; etenim ex non parte cum ſoli Chriſto omnis ſcientia ſit communicata, non apparet ratio, cur etiam Angelis hoc ſit notificatum, cum iſtud non ſit de ſubſtantia gloriæ ipſorum, & cum ex alia parte Deo ſint familiares, & nihil in hujus rei ſcientia perdere poſſint, non videtur, quare non congruat iſtud etiam eis revelari; ideoque facile non eſſe id definire. Unde concludit, quod quia aliquæ auctoritates Sanctorum ſonare videntur, quod Angeli hoc cognoſcant, aliquæ quod ignorent, ſane dici poteſt, quod iſtud notum ſit aliquibus Angelis, & beatis, aliquibus ignotum, & tandem concludit pro illa parte ſtandum eſſe, quod alicui creaturæ dies, & hora judicii nota eſſe poſſit ex divina diſpoſitione, prout Deo placuerit, quia magis timendum eſt judicium ſpeciale cujuslibet, quam generale, quia qui hoc evadit, evadit & illud, ſed dies mortis pluribus revelatus eſt, ſicut dicitur de Beato Martino & Beato Benedicto; ergo probabile eſt, quod etiam dies judicii univerſalis poſſit aliquibus revelari ex divina diſpoſitione; ita diſcurrit D. Bonaventura, & optime l. c. abſolute tamen loquendo dicendum eſt cum D. Aug. in hac materia opus non eſſe ſcire quantum temporis hinc futurum ſit uſque ad extremum judicii diem, ſed quomodo futurum ſit, ut curent filii lucis eſſe, & parato corde vigilare, qui nolunt ab illa hora, ſicut a nocturno fure comprehendi.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſigna præcedent judicium univerſale indicantia.

12 Hic ſupponendum eſt multa ſigna, & judicia diem judicii, & adventum Chriſti Domini eſſe anteceſſura, ut ex Scriptura colligitur, quorum aliqua ſunt valde generalia, & communia, & quæ diverſis temporibus accidunt in Eccleſia Dei, & jam acciderunt, quamvis veluti per antonomaſiam in Scripturis illis temporibus attribuantur, quæ proxime judicium univerſale antecedent, ut quæ Matth. 24. narrantur: *Audituri eſtis prælia, & ſeditiones, ſurget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum, & erunt peſtilentia, & fames, & terræmotus*, &c. & ſimilia ſunt illa, quæ refert Paulus 2. ad Timoth. 3. *In noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, blaſphemi &c.* quæ quidem ſigna, quia communia ſunt, & per ſe ſatis clara, nulla indigent explicatione, ut Suarez quoque advertit diſp. 56. ab initio. Alia ſunt ſigna particularia, & magis propria illius diei, de quibus dixit Chriſtus Matth. 24. *Cum videritis hæc fieri, ſcitote quia prope eſt in januis*, & ad duo capita revocari poſſunt; quædam ſunt remota, quæ ſcilicet judicium antecedunt, & initium ejus magis, vel minus; quædam vero ſunt proxima, ac veluti ipſum judicii diem concomitantia, de quibus modo agendum eſt, de remotis quidem in præſenti articulo, de proximis vero in ſequenti.

13 Primo quæritur, an promulgatio Evangelii in toto orbe ſit ſignum approximationis judicii, ſeu ante judicium prædicandum ſit Evangelium in toto orbe, ſitque hoc ſignum judicii appropinquantis. Communis Patrum, & Theologorum ſententia id aſſerit, tanquam dogma de fide, & evidenter colligitur ex pluribus Scripturæ locis, nam Matth. 24. interrogatus Chriſtus ab Apoſtolis de die judicii: *Dic nobis quando hæc erunt, & quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi*, multa præcurrentia ſigna prædicens hoc præſertim aſſignavit. *Et prædicabitur hoc Evangelium in univerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio*, & ita hunc locum Patres paſſim intelligunt, & exponunt, nam Origenes tr. 28. in Matth. ſic habet, & in hoc ſtatu, nempe prope finem ſæculi, Evangelium, quod prius prædicatum non fuerat in toto mundo, tunc prædicabitur, ut omnis gens Evangelicam audiat prædicationem, & nemo derelinquatur, & tunc erit ſæculi finis; ſic etiam diſcurrit Hieronymus in prædictum c. 24. Matth. dicens, quod ſignum dominici adventus eſt Evangelium in toto orbe prædicari, ut nullus ſit excuſabilis; ita etiam Joan. Chryſ. hom. 10. a. Epiſt. ad Theſſ. loc. c. ubi ait: Ponit autem multa ipſe Dominus ſigna adventus ejus, unum quidem maximum dicens, quando prædicabitur Evangelium apud omnes gentes, ita etiam Jo. Damaſcenus lib. 4. de fide orthod. c. 27. Cyrillus Hieroſol. cath. 15. Theodoret. in 2. ad Theſſal. c. 2. & alii paſſim. Denique probat D. Auguſt. pluribus in locis præcipue vero epiſt. 78. & 80. ad Heſichium, & lib. 2. de ſermone Domini in monte cap. 10. & lib. de unitate Eccleſiæ cap. 15. ex locis omnibus veteris teſtamenti, in quibus promiſſa eſt Chriſto omnium gentium, nationumque poſſeſſio, dominium, ac veneratio, Pſal. 72. *Dominabitur a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos orbis terrarum*. Pſal. 58. *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine*. Pſalm. 2. *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et poſſeſſionem tuam terminos terræ* Sophon. 2. *Et adorabunt eum viri de loco ſuo, omnes inſulæ gentium*, Malach. 1. *Ab ortu Solis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, et in omni loco ſacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda*; ergo ante mundi conſummationem, & diem judicii hoc totum verificari debet, quod per Evangelii prædicationem Chriſtus totius mundi poſſeſſionem, & dominium accipiat.

14 Sed obſtat gravis difficultas, quod hoc ſignum non ſit authenticum, nam jam inde ex tempore Apoſtolorum in univerſo terrarum orbe Evangelium Chriſti prædicatum fuit, & promulgatum, ut teſtatur Paulus ad Rom. 10. *In omnem terram exivit ſonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum*, & tamen judicium univerſale tanto temporis ſpatio adhuc non eſt factum. Pro hujus difficultatis ſolutione varias adducunt illius loci Patrum expoſitiones Suarez d. 56. cit. ſect. 2. & Brancatus noſter d. 9. art. 4. & quidem locus ille difficilis eſt, nec abſolute intelligi poteſt, ut verba ſonant, quod tempore Apoſtolorum Chriſti Evangelium in omnibus provinciis, & locis, ubi homines habitant, fuerit prædicatum, & promulgatum, nam Origenes, & Auguſtinus l. cit. teſtantur, nec etiam ſuis temporibus Evangelium Chriſti in univerſo orbe prædicatum fuiſſe, quod plane veriſſimum eſt, conſtat enim etiam in noſtra ætate plures provincias inventas eſſe, ad quas Evangelii prædicatio numquam pervenerat, cum illæ neque Apoſtolis, neque ante noſtram ætatem cognitæ fuerint, ut patet de novis Indiis in America. Itaque inter omnes illius loci expoſitiones aptior videtur Theodoreti, Ambroſii, & quorumdam aliorum Patrum expoſitio, qui illum intelligunt de Judæis tunc in toto orbe diſperſis, ipſi enim omnes audierunt Evangelium tempore Apoſtolorum, nam Paulus l. c. Judæos potiſſimum convincere in-

Digitized by Google

intendebat, & de eis loquitur, cum ait: *Numquid non audierunt*; & ait illos inexcuſabiles eſſe, quia omnes qui tunc erant in orbe toto diſperſi, vel per ipſam Apoſtolorum præſentiam, vel per famam de opinionibus veris de Meſſiæ adventu jam ſecuto Evangelium audierunt ex hoc a tem non ſequitur, quod omnes etiam Gentiles tunc in diverſis mundi partibus exiſtentes id audierint, quia cum non eſſent de Meſſiæ adventu ſolliciti, fama ad eos in univerſum pervenire non poterat.

25 Rurſus eſt difficultas, quem effectum ſit habitura hæc univerſalis Evangelii prædicatio, priuſquam judicium inchoetur, an ſcilicet, non ſolum prædicandum ſit Evangelium in univerſo orbe, & fides Chriſtiana ubique diſſeminanda, ſed etiam ab omnibus recipienda, ita ut totus orbis ad Chriſtum ſit convertendus, & Religionem Chriſtianam profeſſuros, antequam judicium inchoetur. Affirmant aliqui, quod probant omnibus Scripturæ teſtimoniis ex Auguſtino ſuper adductis de promiſſionibus Chriſto factis: *Dominabitur a mari uſque ad mare, &c.* & de univerſali tam gentium, quam Judæorum converſionem ad fidem Chriſti, ex quibus motivis Brancatus noſter in hanc ſententiam inclinat l. cit. quia, inquit, Prophetæ jam ſæpe prædixerunt Chriſtum dominaturum in toto mundo, dilatandam ejus ditionem in omnes gentes, & recipiendum ab univerſis, antequam judicium inchoetur. Quod etiam verba Chriſti inſinuare videntur Jo. 10. quando dixit: *Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ovile, & unus paſtor*, ſed plane hoc aſſerere non cogimur ex reſponſione Chriſti Apoſtolis data Matth. 24. quando ab eis interrogatus fuit de die judicii, & ſignis, quæ illum præcedere debebant; non enim dicit: *Credetur hoc Evangelium in univerſo Orbe*, ſed ait quod *prædicabitur*, nec dixit, quod prædicabitur, ut omnes credant, ſed *in teſtimonium omnibus gentibus*, ut qui credere noluerint nullam habeant excuſationem, ut unanimiter omnes Patres exponunt; ergo ex verbis illis Chriſti non convincitur Evangelium ubique recipiendum eſſe, ut tenet allata opinio, ſed tantum prædicandum, ut illud non recipientes nullam excuſationem habeant. Quapropter cum nihil certi circa hoc punctum nec ex Scripturis, nec ex antiquis Patribus habeamus, hoc ex illis veriſimilius deduci poteſt, ut Suar. bene diſcurrit loc. c. quod Evangelium per univerſum Orbem ita ſit prædicandum, ut ubique in omnibus regionibus, & præcipuis Provinciis templa fundentur & Chriſtiana religio recipiatur, & exerceatur, & hoc modo Chriſtus ubique agnoſcatur, & colatur, hoc enim expreſſe docent omnes Patres citati, & hoc modo exponunt teſtimonia Prophetarum adducta, præſertim Auguſtinus l. c. non tamen neceſſarium eſt, ut per hanc univerſalem Evangelii prædicationem, & Fidei Chriſtianæ diffuſionem, aliquo tempore ante judicium totus ſimul mundus convertatur, & Catholicam Religionem amplectatur, ita ut in limine judicii univerſalis nullus prorſus infidelis, aut hæreticus reperiatur. Quare licet definite negari non poſſit ita eſſe futurum, quia hoc etiam ignoratur, tamen neque definite affirmari poteſt, cum non ſit revelatum; illa enim verba Joan. 10. *Erit unum ovile, et unus Paſtor*, non ſignificant fore aliquando, ut univerſes orbis, & omnes homines intra Eccleſiam Dei ſint comprehendendi, ut nullus ſit infidelis, aut hæreticus, ſicque unum ovile conſtituant ſub uno Paſtore Chriſto, ejuſque Vicario; nam etiam modo totus Orbis Chriſtianus, & Romanæ Eccleſiæ, ſeu Romano Pontifici ſpiritualiter ſubjectus vere unum ovile conſtituit ſub uno Paſtore Petri ſucceſſore, & Chriſti Vicario, & tamen aliqui infideles, & hæretici in quibuſdam regionibus, & provinciis, ut Germania, & Polonia ſunt cum Catholicis, & fidelibus permixti. Itaque Chriſtus ibi præcitatis verbis de uno Paſtore ſolum prædicere voluit gentium, & Judæorum converſionem, & ex gentibus & Judæis unum ovile conſtituendum eſſe, atque unam Eccleſiam univerſalem, & Catholicam, quæ quantum eſt in ſe, omnes complectatur, etiamſi adhuc aliqui infideles, & hæretici ſint fidelibus, & Catholicis permixti, unde in ea propoſitione accipitur major pars, vel maxima pro toto.

26 Secundo quæritur, an Romani Imperii defectio ſit ſignum venturi judicii. Conveniunt Patres, quos fuſe referunt Suarez d. 56. cit. ſect. 2. & Brancatus noſter d. t. de Antichriſto art. 3. Romani Imperii deſtructionem inter ſigna futuri Judicii numerandam eſſe, quod deſumunt ex Ep. ad Theſ. c. 2. ubi Paulus præmonens eos, ne timeant, quaſi judicium de proximo inſtaret, ait, *Rogamus vos fratres per adventum Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ne terreamini quaſi inſtet dies Domini, ne quis vos ſeducat ullo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primum, et revelatus fuerit homo peccati filius perditionis etc.* ex quibus verbis colligunt Patres, quod ante adventum Chriſti ad judicandum venire debeat filius perditionis, ideſt, Antichriſtus, & ante eum præcedere debeat *diſceſſio*, per quam intelligunt Romani Imperii defectionem, & deſtructionem Gloſſa Interl. Ordinaria, Ambroſius, Aug. Hier. Chryſoſtomus, Tertullianus, Lactantius, Theophil. & alii Patres a præfatis Auctoribus relati, & ibi Gloſſa Ordinaria rationem aſſignat, cur Paulus ſit ænigmatice, & obſcure de tali diſceſſione locutus, ne ſcilicet calumniam incurreret, quod Romano Imperio male optaverit, cum æternum eſſe ſperaretur: omnes igitur unanimiter docent unum ex ſignis finem mundi, & adventum Antichriſti indicaturis eſſe Romani Imperii defectionem. Quare reſtat ſola difficultas, quid nomine Romani Imperii ſit intelligendum, & quomodo ſit defecturum, de quo varii ferunt modi dicendi a prædictis Auctoribus adducti, quos brevitatis gratia omittimus, & breviter dicimus cum Brancato noſtro l. c. quod licet aliqui nomine Romani Imperii intellexerint poteſtatem Papæ, & nomine defectionis receſſum ab obedientia, & fide, ſeu fidelitate Papæ, alii a fide receſſum, revera tamen de defectione intelligi debet, ſeu deficientia Imperii ſæcularis, ſeu Imperialis poteſtatis in Cæſaribus Auguſtis exiſtentis. Ratio eſt, quia omnes Patres adducti unanimi conſenſu locum Pauli intelligunt de ſæcularis poteſtatis defectione, non autem de poteſtate ſpirituali Pontificis, quæ numquam in Eccleſia Romana ceſſabit juxta Chriſti oraculum Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram, &c. & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*, quibus verbis ſignificavit Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiæ firmitatem neque tempore Antichriſti ab inſidiis Diaboli fore convellendam, imo maxime tunc patebit fidelium conſtantia circa Eccleſiam, ejuſque caput. Cum igitur locus Pauli de diſceſſione ab Eccleſia intelligi nequeat, remanet ut de Romano Imperio intelligendus ſit, & per hujuſmodi defectionem ab Apoſtolo prædictam non quælibet receſſio, aut rebellio ab Imperio Romano debet intelligi, nec quælibet ejus eſto gravis diminutio, ſed totalis deficientia, & abolitio Imperialis dignitatis, & ratio eſt; quia ſi ita intelligi deberet, jam multis ante ſæculis Antichriſtus veniſſet, cum antea plures, & graviſſimas clades tum in Oriente, tum in Occidente Romanum Imperium habuerit, etenim in Oriente ab Arabis & Saracenis tam diru ac totque per continuas clades, & invaſiones alliſum eſt, & confractum, ut tandem per invaſionem Mahometi Secundi Saracenorum Regis omnino extinctum fuerit. In Occidente vero adeo reſtricta eſt Imperialis Romanorum ditio, ut in ſola Germania nunc reſideat, & nihilominus tali, ac tanta exiſtente Imperii Romani diminutione mundus adhuc perſeverat, nedum Antichriſtus venit; ergo defectio illa, poſtquam Antichriſtus venturus eſt, non erit quævis diminutio, ac defectio, quamvis maxima, ſed totalis omnino, unde Patres allegati de totali abolitione, & abrogatione Romani Imperii loquuntur, ut eos legenti patebit.

27 Tertio quæritur, an Antichriſti adventus ſit ſignum judicii appropinquantis. Pro reſolutione quæſiti ſupponendum eſt hoc nomen *Antichriſti*, quod in Scriptura ſolum apud Joannem reperitur, hominem iniquum ſignificare, hoſtem Chriſti, atque in omnibus illi contrarium, unde hoc nomen Antichriſtus idem ſonat, quod Chriſtus adverſarius, ſeu contrarius, & hunc hominem circa finem Mundi eſſe venturum ante ſecundum Chriſti adventum, ut Patres paſſim deducunt ex l. c. 2. ad Theſſal. ubi Paulus præmonens eos, ne timerent, quaſi judicium jam immineret, ait illud non eſſe futurum: *Niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adverſatur, et extollitur ſupra omne id quod dicitur Deus, &c. & tunc revelabitur ille iniquus etc.* quæ omnia de Antichriſto pronunciari Patres communiter docent, & præſertim D. Hieronym. ad Algaſiam q. 11. ubi deſcribens, quæ ante Chriſti adventum præcedere debent, ut ſigna illum indicantia, ait: Tunc ſciant Antichriſtum, ideſt hominem peccati, & filium perditionis, qui adverſatur, & extollitur ſuper omnia, quod dicitur Deus, aut quod colitur, itaut in templo ſedeat, eſſe venturum, & ſubdit, quod dicitur filius perditionis, quia eſt univerſorum perditio, & quia adverſatur Chriſto, ideo dicitur Antichriſtus. Hoc etiam Patres colligunt ex Matth. 24. ubi interrogatus Chriſtus: *Quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi? reſpondens Jeſus dixit eis, videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo dicentes: ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent, &c. Surgent Pſeudo Chriſti, et Pſeudo Prophetæ, et dabunt ſigna magna, etc. Et tunc parebit ſignum filii hominis in Cœlo, et tunc plangent omnes tribus terræ, et videbunt filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa, et majeſtate*; quæ omnia etiam de Antichriſto Patres intelligunt, & exponunt, & præſertim Joannes Chryſ. hom. 78. ubi ait, quod ſic Antichriſtus apparebit, poſt quem conſummatio; & intollerabiles pœnæ ſequuntur. Ex quibus omnibus deducitur tertium ſignum minus remotum judicii futuri eſſe Antichriſti adventum, licet Eccleſiæ ſit penitus ignotum quot poſt annos, vel ſæculis futurus ſit mundi finis, & Antichriſti adventus, qua de cauſa in Concil. Later. ſeſſ. 11. conſtit. 5. ſuppoſito futuro Antichriſti adventu, prohibetur tantum, ne prædicetur tempus aliquod determinatum, in quo venturus ſit. Unde ſtultum omnino cenſetur, & erroneum a Patribus omnibus, & Doctoribus, quod aliqui dixerunt, nullam circa finem mundi venturam de novo perſonam, quæ ſit, aut dicatur Antichriſtus, ſeu Antichriſtum multo jam ex tempore in mundum veniſſe, nam omnes præcipuæ circumſtantiæ adventus Antichriſti in Scripturis indicatæ ſecus cogunt, Antichriſtum nondum veniſſe, ſed venturum ſub Mundi finem, ideſt, non multo ante, quam Chriſtus venturus ſit ad extremum judicium, etenim ut ſupra dictum eſt, ante adventum Antichriſti Evangelium in toto Orbe prædicandum eſt, oportetque eſt, ut ejuſdem adventum præcedat totalis, & omnimoda Romani Imperii extinctio, & defectio ab illo, quod tamen adhuc ſuam exe-

cto-

Auctoritatem, & dignitatem retinet, & ut mox dicemus, ſub idem tempus Enoch, & Elias venturi ſunt, ut animos electorum ſua prædicatione confirment; & tandem tunc erit talis Eccleſiæ perſecutio, qualis antea numquam fuit; hæc autem omnia nondum impleta ſunt, de quo alia plura videri poſſunt apud Suarez d. 54. ſect. 4.

18 Hic tractari ſolet de genealogia Antichriſti, de ejus moribus, & doctrina, de regno, ac ejus fine, & excidio, de quibus omnibus Suarez d. 54 cit. & Brancatus noſter d. 1. de Antichriſto fuſe diſcurrunt, quæ omnia hic breviter complectemur, ab eis plurium Patrum teſtimoniis probata. Et quoad genealogiam Patres communiter docent Antichriſtum ex gente Judæorum, & in Babylone naſciturum, non ex legitimo matrimonio, ſed ex fornicaria muliere, idque ex tribu Dan juxta Prophetiam Jacob Geneſ. 49. hujus conditio ab initio vilis quidem erit, & abjecta, poſtea vero ampliſſimam dignitatem, ac regiam magicis artibus per fraudem obtinebit, ita ſentiunt Damaſcenus, Anſelmus, Beda, Irenæus, Theodoretus, Ambroſius, & alii Patres de Antichriſti genealogia, qui ob hanc cauſam exiſtimant Joannem in Apocalyp. cap. 7. Tribum Dan omiſiſſe in odium nimirum Antichriſti. Quoad mores, Patres ſimiliter docent Antichriſtum fore omnium hominem, qui unquam fuerunt, nequiſſimum, & turpiſſimam vitam acturum, & quamvis exterius inſignis erit hypocrita, ac pietatis ſimulator, interius tamen erit atheus, impius, & blaſphemus in Deum, & Sanctos ejus, ac etiam idolatra occulte Diabolum adorans, cujus virtute ſigna faciet mirabilia, ac prodigia ad fidelium animos expugnandos, quæ proinde vere miracula non erunt, ſed omnino fallacia virtute diaboli edita, vel hominum ſenſus illudentia, vel quædam efficientia occulta virtute naturali, quæ miræ videantur; ita Patres communiter, & præſertim Damaſcenus lib. 4. fidei orth. cap. 27. ubi ait, quod in Regni quidem ſui, vel tyrannidis potius præludiis bonitatis ſpeciem præſeferet, cum autem rerum potitus fuerit, tum Eccleſiam Dei perſequetur, perverſitatem ſuam omnibus depromet, & Aug. in tractatu de Antichriſto de ejus moribus fuſe diſcurrens inquit, quod habebit Magos, maleficos, divinos, incantatores, qui eum diabolo inſpirante nutrient, & docebunt in omni iniquitate, & falſitate, & nefaria arte, & maligni ſpiritus erunt duces ejus, & ſocii ſemper, ac comites individui. Quoad doctrinam, primum, ac veluti fundamentum doctrinæ Antichriſti erit Chriſtum verum Meſſiam non fuiſſe, neque Filium Dei, neque hominum Salvatorem, & conſequenter totam ejus Religionem, & Sacramentorum inſtitutionem eſſe vanam ſuperſtitionem, ac proinde Moyſi legem eſſe reſumendam, circumciſionem retinendam, &c. quod quidem expreſſe deducitur ex Joan. 1. can. 2. dicente: *Quis eſt mendax, niſi qui negat Jeſum eſſe Chriſtum, & hic eſt Antichriſtus*. Excluſo autem vero Meſſia Judæis perſuadebit ſe eſſe Meſſiam in lege promiſſum, & hoc intelligunt Patres ſignificaſſe Chriſtum illis verbis Joan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me, ſi alius venerit in nomine ſuo illum accipietis*, & idem ſignificat illis verbis Matth. 24. *Si dixerint vobis, ecce hic eſt Chriſtus, nolite credere*. Et tandem docebit, ac perſuadebit hominibus, ut credant nullum eſſe verum Deum præter ipſum, & expreſſe colligitur ex 2. ad Theſſal. 2. *Extolletur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, itaut in Templo Dei ſedeat oſtendens ſe, tamquam ſit Deus*. Quoad regnum, ac ejus finem, & excidium, per fraudes regiam obtinebit dignitatem, & contra decem Reges, qui deleto Romano imperio tunc omnes illius regiones occupabunt, pugnabit, & expugnabit; quorum tres occidet ſcilicet Regem Ægypti, Lybiæ, & Æthiopiæ, & alios ſeptem ſubjugabit, atque ita fiet Monarcha Orbis, & hoc aperte colligitur ex Dan. c. 7. & 11. ſuppoſita communi Patrum expoſitione, qui de Antichriſto ea loca intelligunt, & præſertim verba illa cap. 7. *Cornua decem, decem Reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit*. Denique Antichriſtus regnabit tantum per tres annos cum dimidio, & tandem occidetur in Jeruſalem, ubi ſedem fixerat, in Monte Oliveti, ſeu Chriſti virtute immediata, vel opera Michaelis Archangeli eum ſuperbiſſime in illo monte conſederit, tamquam inde conſcenſurus in Cœlum; ut ſeſe probat ex pluribus ſcripturis, & Patribus Brancatus noſter d. cit. art. 21. & Suarez d. cit. ſect. 6.

19 Quarto quæritur, an adventus Enoch, & Eliæ ad prædicandum contra perverſam Antichriſti doctrinam ſit etiam ſignum judicii appropinquantis. Communis eſt aſſertio Patrum, & Doctorum, & quidem de fide, aut fidei valde proxima, cum expreſſe ex Scripturis deducatur Enoch, & Eliam adhuc vivos in carne reſervari, ut in fine Mundi veniant ad prædicandum contra Antichriſti doctrinam, & ad patiendum per eum Martyrium, & conſequenter futuros eſſe ſecundi adventus Chriſti præcurſores. Et quidem adhuc vivos in carne reſervari de Enoch aperte teſtatur Sapiens Eccl. 44. *Enoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam*, & adhuc apertius Paulus ad Hebræos 11. *Enoch tranſlatus eſt, ne videret mortem*, ubi Lyranus ait, quod Enoch propter ſanctitatem ſingularem miſſus fuit vivus in Paradiſum Terreſtrem, inde tamen reddi turus eſt cum Elia circa finem Mundi ad prædicandum contra Antichriſtum, ideo ſubditur, ut det gentibus pœnitentiam, ſcilicet Antichriſti perfidiam detegendo. De Elia vero expreſſus eſt locus 4. Regum 2. ubi refertur Deum: *per turbinem in Cœlum* Eliam tranſtuliſſe, & latius Eccleſ. 47. dicitur. *Receptus, & ectus in turbine, & inſcriptus in judiciis temporum*, ubi Gloſſa Interlin. ait, quod venturus eſt ante diem judicii ſecundum Malachiam Prophetam. Idem etiam paſſim docent SS. Patres, nam D. Amb. tom. 1. tr. de Parad. cap. 3. ait dubitandum non eſſe Enoch, & Eliam, in quibus nati ſunt corporibus adhuc vivere, & ſimiliter alii Patres loquuntur, quos fuſe referunt Suarez d. 55. ſect. 1. & Brancatus noſter d. 1. cit. art. 4.

20 Ubi etiam Suarez optime advertit, hos duos viros nondum eſſe animis, & corporibus glorioſos, ſed ſolum per fidem, & abſtractivam cognitionem divina contemplatione, & amore frui; & quidem quantum ad corpora ſpectat docetur ab Auguſtino 1. de peccatorum meritis c. 3. dicente, quod non credit eos jam in illam ſpiritualem qualitatem commutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ in Domino primo præceſſit, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia Enoch, & Elias reſervantur aliquando morituri, & martyrium paſſuri, ut dicemus; ergo veriſimile non eſt corpora habere immortalia, ut habebunt beati, quia hujuſmodi corporis ſtatus eſt perpetuus, & cui ſemel datur numquam aufertur. Ex quo infertur ulterius neque etiam in anima glorioſos eſſe, nec clara Dei viſione frui, quia ad gloriam animæ conſequitur gloria corporis, qua ipſos carere dicimus, & gloriam animæ in corpore mortali poſſidere fuit proprium, & ſpeciale Chriſti privilegium. Non ob id tamen exiſtimandum eſt illos perpetuo eſſe quaſi in continuo ſomno abſque operationibus vitæ præſertim intellectualis, ſed maxime in perpetua Dei contemplatione, & amore occupabuntur, quia magna ſpiritus, & carnis quiete fruuntur, & nullum impedimentum habent, quo minus, vel ſemper, vel frequentiſſime in hujuſmodi actibus ſe exerceant, ut docet D. Auguſtinus lib. 9 Geneſ. ad lit. cap. 6. & Bernardus ſerm. 6. de Aſcenſione Domini. Neque probabile videtur, quod hujuſmodi actibus mereantur, & tunc etiam ſint in ſtatu merendi, quia in tam longo tempore infinita merita haberent, & omnes Sanctos, ac etiam ipſam Beatam Virginem meritorum cumulo æquarent; ſed probabilius videtur fuiſſe in ſtatu merendi uſque ad illud tempus tantum in quo tranſlati ſunt, & ad eumdem ſtatum merendi eſſe redituros, quando ad præparandum ſecundum Chriſti adventum iterum venient, quia tunc eodem modo viatores erunt, ſicut antea, & tamquam vere martyres fructum, & aureolam martyrii conſequentur, hoc autem intermedio tempore veriſimilius eſt non mereri. Sed ſicut modo non ſunt in ſtatu merendi, ita neque demerendi, cenſeri enim debent in gratia confirmati, itaut nullum peccatum committere poſſint; & minime pati inordinatos fomitis motus, nec illam corporis corruptionem, quæ aggravat animam, hoc enim ad perfectam animi puritatem, & quietem neceſſarium eſt, ut docet D. Bernardus l. cit. & hæc eſt magna pars illius qualiſcumque felicitatis, quam tunc poſſident, cui etiam adjungitur gaudium de divinis illuſtrationibus, ac frequentibus revelationibus illarum ſaltem rerum, quæ eorum ſtatui conſentaneæ ſunt. Ex quibus tandem omnibus deducitur, ut etiam docet D. Auguſtinus l. cit. veriſimilius eſſe Enoch, & Eliam corporalibus cibis non indigere, ſed abſque ulla corporis immutatione, vel alteratione a Deo conſervari; ſicut enim Deus Moyſem in monte conſervavit per quadraginta dies ſine ullo cibo, & potu, & Iſraelitarum veſtes in deſerto per tot annos abſque ullo detrimento, ſic eadem virtute iſtorum corpora in eodem ſtato conſervare poteſt, ac ſine ullo defectu ſuſpendendo influxum, ne ab ulla cauſa externa, vel interna ad corruptionem alterari poſſint. Aut ſi etiam his ſuſtentaculis opus eſt, ita fortaſſe in Paradiſo paſcentur, inquit Auguſtinus cit. ſicut Adam prius quam propter peccatum inde exire meruiſſet.

21 Quod autem Enoch, & Elias tempore adventus Antichriſti venturi ſint etiam in mundum ad prædicandum contra ejus doctrinam, eſt quoque communis Patrum conſenſus, & deducitur ex modo dictis, cum ex Gloſſis, & Patribus probatum ſit, quod adhuc vivi in carne reſerventur, ut in fine mundi, & tempore adventus Antichriſti veniant ad prædicandum contra ejus falſam doctrinam, & martyrium ab eo patiendum. Et hoc ſignificatum eſt a Joanne Apoc. 11. ubi ait venturos eſſe duos divinos teſtes ſaccis amictos, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta tempore Antichriſti, habituros facultatem faciendi miracula, & maxima ſigna, ac tandem occidendos eſſe, & eorum corpora in plateis Jeruſalem per tres dies cum dimidio inſepulta permanſura; quamvis autem Joannes ibi non exprimat hos duos Prophetas eſſe Eliam, & Enoch, ponderatis tamen earum perſonarum circumſtantiis quas ibi deſcribit, & in aliis locis de Enoch, & Elia leguntur, ex communi omnium Patrum, & totius Eccleſiæ conſenſu creditum eſt, alios non eſſe quam Enoch, & Eliam, qui ad alium finem non ſunt tranſlati, & in hac mortali vita adhuc conſervati, niſi, ut in fine mundi Antichriſto reſiſtant, & Chriſto teſtimonium præbeant; unde etiam Patres communiter dicunt iſtum numerum dierum a Joanne ſignificatum, quod Enoch, & Elias prædicabant veram Chriſti fidem, & pœnitentiam contra Antichriſti dogmata per tres un-

Digitized by Google

annos, cum dimidio, quo temporis ſpatio præſertim Antichriſti poteſtas, imperium, & tyrannis urgebit, & hoc præſertim facient pro Judæorum ſalute, qui cum tanta anxietate Meſſiam expectantes, & mirabilia ab Antichriſto facta videntes, proculdubio eum ut Meſſiam reciperent; ut ergo ipſi quoque de veritate Meſſiæ aliquando ſint capaces, & alii quoque infideles de eo doceantur, & fideles non ſeducantur, ac decipiantur, & Enoch, & Elias ad prædicandam Chriſti fidem, & confirmandam mittentur contra Antichriſti doctrinam; ita in locum Apocalyp. citatum docent Ambroſius, Auguſtinus, Anſelmus, Gregorius, Beda, & alii Patres, quorum teſtimonia Suarez, & Brancatus loc. cit. copioſe referunt. Ex quibus omnibus tandem infertur adventum Enoch, & Eliæ contra perverſam Antichriſti doctrinam futurum eſſe quoque ſignum judicii appropinquantis, & hoc etiam minus remotum cæteris jam prædictis, nam & adventus Antichriſti pluribus annis adventum Enoch, & Eliæ precedet, iſti enim ad prædicandum apparebunt tribus annis, & dimidio ante mortem illius; ergo magis proxima erit judicio eorum apparitio, quam Antichriſti nativitas.

22 Quinto tandem quæritur, an Joannes quoque Evangeliſta futurus ſit præcurſor ſecundi adventus Chriſti Domini. Affirmant aliqui Joannem quoque Evangeliſtam futurum eſſe præcurſorem ſecundi adventus Chriſti cum Enoch, & Elia; qui primo ſupponunt illum nondum eſſe mortuum propter verba Chriſti Joan. ult. *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* utique enim Chriſtus ibi loquitur de ſecundo ejus adventu, cum ait *donec veniam*, quia poſt ejus reſurrectionem alius Chriſti non eſt adventus, niſi ad univerſale judicium peragendum, ergo ex voluntate Chriſti, ſic, id eſt ſine morte, manſurus fuit Joannes uſque ad ſecundum Chriſti adventum, & ita Chriſti verba diſcipuli intellexerunt, unde colligitur eum adhuc manere in corpore mortali, & aliquando moriturum ex illa generali ſententia *ſtatutum eſt hominibus ſemel mori*, ad Hæbreos 9. ergo rediturus eſt, ut debitum mortis ſolvat; ſicut de Enoch, & Elia dictum eſt.

Confirmatur ex alio verbo Chriſti Matt. 20. *Calicem quidem meum bibetis*, quæ verba a Chryſoſt. hom. 66. ita exponuntur, Martyrii coronam patiemini, & violenta morte, ſicut & ego e vita diſcedetis, cum ergo Joann. Evangeliſta martyrium non ſit paſſus, opus eſt illud aliquando pati, ut verba Chriſti impleantur, & cum Enoch, & Elia in fine mundi Chriſto teſtimonium perhibere, quia neque in aliud tempus, neque in aliud finem reſervari poſſe videtur. Tandem id expreſſe deduci videtur ex verbis, quæ Angelus dixit Joann. Apocal. 10. *Oportet te iterum prophetare gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis:* ſed hoc hactenus impletum non eſt, ergo ſaltem in conſummatione ſæculi implendum erit. Et hanc ſententiam nonnulli ex Patribus antiqui tenuerunt, ut refert Suar. diſp. 55. cit. ſect. 3. qui tamen ibi ſubdit oppoſitum probabilius eſſe, inſigniores enim Patres, ut Hieronymus, Euſebius, Ambroſius, Tertullianus, Beda, Chryſoſtomus, Theophilactus, & alii, quorum teſtimonia ibi adducit, docent Joannem Evangeliſtam mortuum eſſe, & ejus corpus Epheſi fuiſſe ſepultum, cui ſententiæ etiam Eccleſiæ auctoritas magnam facit fidem, quæ feſtum ejus celebrat, neminem autem colit, niſi beatum, & Deo fruentem, ex quo deducitur Joannem jam cum Chriſto regnare in cæleſti beatitudine, atque ita mortuum eſſe, generalis enim regula fidei eſt hominum juſtum non niſi poſt mortem beatitudinem conſequi, & conſequenter non eſſe venturum cum Enoch, & Elia, ut ſit cum ipſis ultimi judicii præcurſor, quia anima jam beata non eſt iterum corpori mortali unienda, ut patiatur, cum nullum ſit miraculum confingendum ſine ſufficienti fundamento; quare concluditur ſolum Enoch, & Eliam ſecundi adventus Chriſti præcurſores eſſe futuros, non autem Joannem, & tanto minus Moyſen, et Jeremiam, ut etiam aliqui dixerunt apud Suarez loc. cit. abſque ullo prorſus fundamento, quia loc. Apoc. cit. duo tantum præcurſores ſentiet, et ſub Antichriſto paſſuri dicuntur.

23 Ad fundamentum primæ ſententiæ reſpondetur, varias eſſe expoſitiones illorum verborum Chriſti Jo. ult. *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* ſed breviter dicendum eſt cum Theophilacto, et aliis, Chriſtum ibi non eſſe locutum de ſecundo ejus adventu ad judicium finale, ſed de adventu ad vindictam ſumendam de Judaiſmo, non quidem perſonali præſentia, ſed per effectum, ſcilicet, per deſtructionem urbis Jeruſalem, juxta quam expoſitionem Chriſtus ſignificare voluit Joannem vivum permanſurum uſque ad illius Regiæ ſubverſionem; vel ſi loquitur de ejus ſecundo adventu, et ultimo in perſonali præſentia, nihil de Joanne quantum ad hoc, de quo eſt difficultas, affirmaſſe, dicendum eſt, ſed ſolum Petri curioſitatem conditionali locutione eludere voluiſſe, ut exponunt Chryſoſtomus, Cyrillus, et alii Patres. Ad Confirmationem plures Patres aſſerunt calicem Chriſti bibere non ſolum, qui violenter pro Chriſto moritur, ſed etiam qui exilia, flagella, et alias perſecutiones pro Chriſto patitur, quæ omnia in Joanne impleta ſunt, præſertim vero, quando in ferventis olei dolium miſſus fuit, licet enim tunc mortuus non fuerit, tamen quia tali martyrio voluntarie ſe obtulit, quod quantum eſt de ſe cauſa erat ſufficiens ad mortem inferendam, niſi per miraculum impedita fuiſſet, id ſatis eſt, ut Calicem Domini bibiſſe dicatur, qua ratione ab Eccleſia martyr frequenter appellatur. Ad ultimum plures Expoſitores dicunt, illud impletum eſſe, quando ex inſula Pathmos rediens ubi relegatus fuerat, iterum per Aſiam prædicavit, vel illud impletum eſſe ob Evangelium, quod poſtea ſcripſit, per illud enim multis gentibus, et regnis, ac toti poſteritati prophetavit.

ARTICULUS TERTIUS.

Alia ſigna proximiora judicio univerſali recenſentur.

24 Egimus art. præced. de ſignis remotis judicii univerſalis, nunc de proximis agendum eſt, quæ nempe futura ſunt poſt mortem Antichriſti, in quibus primum locum tenere videntur, quæ in Cœlis futura ſunt, ut habetur Matth. 24. ubi prædicens Salvator maximam Mundi vexationem per Antichriſtum, poſtea ſubdit; *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de Cœlo, & virtutes Cœlorum commovebuntur, & tunc parebit ſignum filii hominis in Cœlo, & videbunt filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa, & majeſtate &c.* idem etiam habetur Luc. 21. *Et erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis &c.* in quibus verbis conveniunt Patres Chryſoſtomus, Auguſtinus, Hieronymus, Hylarius, et alii ſermonem eſſe de ſignis proximis judicii in Cœlo futuris, quæ præſertim tria erunt. Primum *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum:* Secundum *Stellæ cadent de Cœlo:* Tertium *virtutes Cœlorum commovebuntur*. Alia deinde ſigna ante diem judicii etiam erunt in cæteris ſenſibilibus, et alterationes magnæ in elementis, ut habetur ibidem Luc. 21. *Erunt terræmotus magni per loca, terroreſque de Cœlo, & ſigna magna erunt, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & majeſtate*, et Pſal. 96. ubi ſecundus Chriſti adventus prædicitur his verbis: *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus: illuxerunt coruſcationes ejus orbi terræ, vidit, & commota eſt terra*, ubi Lyranus ait, quod quia ante judicium multæ impreſſiones igneæ fient, ideo ſubditur, *vidit, & commota eſt terra*, quia videntes talia commovebuntur commotione timoris. Hæc igitur ſigna judicio univerſali proximiora modo ſunt explicanda, et dubia circa illa contingentia reſolvenda.

25 Primo quæritur, quo tempore hæc ſigna judicii proxima ſint futura, an ſcilicet ante univerſalem hominum mortem, et generalem reſurrectionem, an vero poſt illam. Aliqui Patres dixerunt hæc ſigna futura poſt reſurrectionem generalem in ipſo Chriſti adventu; ſic enim colligi videtur ex loc. cit. Matt. 24. cit. nam immediate poſt ea verba ſigna prædicta judicii ſignificantia ſubdit Chriſtus, *& tunc apparebit ſignum filii hominis in Cœlo*, ſed hoc ſignum non apparebit, niſi poſt reſurrectionem omnium generalem, ipſo Domino jam veniente; ergo neque alia ſigna, ſimul enim, et in eodem contextu omnia prædicuntur. Probabilius tamen docent alii Patres infra citandi prædicta ſigna eſſe futura viventibus hominibus in carne mortali ante generalem reſurrectionem, et hoc expreſſe colligitur ex verbis Lucæ 21. cit. *erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis, atque areſcent homines præ timore, & expectatione eorum, quæ ſupervenient univerſo orbi*; ex his enim verbis conſtat prædicta ſigna futura eſſe hominibus cauſam terroris, anguſtiæ, et anxietatis, atque ideo opus eſt, ut viventibus adhuc hominibus hæc ſigna fiant, et appareant ante generalem reſurrectionem, nam poſt illam nulla erunt neceſſaria ſigna ad terrorem incutiendum, neque dubia futurorum expectatio ullum habebit locum, cum judicium univerſale jam ſit præſens, ut ait Suarez diſp. 56. cit. ſect. 3. Et quidem de conflagratione mundi per ignem affirmant Theologi communiter 4. d. 47. futuram eſſe ante judicii adventum, et generalem hominum reſurrectionem, et ita præſertim docet ibidem Divus Thomas quæſt. x. art. 4. in ſol. ad 3. ubi ait, quod ignis ille quantum ad ſui principium erit ante reſurrectionem, et incinerabit corpora bonorum, et malorum ſimul, cum purgabit faciem mundi; ſed quantum ad ſui finem ſequetur reſurrectionem, et involvet reprobos, et ad infernum detrudet, et ſimilia habet D. Bonavent. ibidem par. x. quæſt. 4. et expreſſe deducitur ex loc. cit. Pſal. 96. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, in quem locum Hieronymus ait, quod ignis ante ipſum præcedet, iſtum ignem qui ſanctus eſt non timeat, quia ignis iſte ſanctos purgat, et peccatores conſumit, ut ſcilicet, reſurgant; ergo ſaltem mundi conflagratio per ignem ante judicium, et hominum reſurrectionem incipiet, licet poſt illam, et judicium finitum alios quoque præcipuos effectus ſit habitura, ut poſtea dicemus. Ad fundamentum prioris ſententiæ dicendum eſt cum Suarez loc. cit. parum referre, quod apud Matthæum hæc ſigna ſimul cum aliis conjungantur, quia opus non eſt, ut quæ ſimul narrantur, ſimul etiam fiant, præſertim cum ibidem Matthæus prius dicat venturum Chriſtum cum virtute et majeſtate, et poſtea ſubjungat, quod *Mittet Chriſtus Angelos ſuos cum tuba*, etc. cum tamen certum ſit hunc tubæ ſonitum futurum non eſſe poſt Chriſti adventum, ſed ante; ex ordine ergo narrationis ordo executionis horum ſignorum colligi non poteſt, nec debet, ſed ex aliis locis, et ex conjectura ex ipſis rebus deſumpta; et

hoc etiam expreſſe colligitur ex verbis Chriſti, quæ ibidem poſt illorum ſignorum prædictionem ſubjungit, ſubdit enim: *Cum videritis hæc fieri, ſcitote quoniam prope eſt januis;* ergo ſigna illa ante adventum Chriſti futura ſunt, eo tamen appropinquante.

26 Secundo quæritur, qualia ſint hæc ſigna ſecundum Chriſti adventum præcedentia, & quomodo intelligenda. D. Auguſtinus epiſt. 80. cit. ut refert Suarez ibidem, inquit hæc ſigna metaphorice intelligenda eſſe, ac interpretanda, unde per Solem, & Lunam Eccleſiam intelligit, de qua dicitur, quod *obſcurabitur, & non dabit lumen ſuum*, quia impiis perſecutoribus non apparebit nimia crudeliter ſævientibus, *Et Stellæ cadent, ac virtutes Cælorum commovebuntur*, quia quamplures, qui gratia fulgere videbantur, perſequentibus cedent, & cadent, & quidam fideles alioqui firmiſſimi turbabuntur, & vacillabunt, & rationem hujus expoſitionis Auguſtinus aſſignat, quia illa ſigna proprie, & ſenſibiliter intellecta tam terribilia, & horrenda non eſſent, ſicut in Scriptura exaggerantur; & hæc expoſitio etiam confirmari poteſt, quia illo modo loquendi Scriptura frequenter utitur metaphorice ad ſignificandam alicujus tribulationis acerbitatem, & terrorem, unde Iſaiæ 13. ubi ad litteram eſt ſermo de ultione, & vindicta contra Babylonios ſumenda, ita deſcribitur: *Stellæ Cæli non expandent lumen ſuum, obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo: & Luna non ſplendebit in lumine ſuo*, & eiſdem verbis Ezech. 32. deſcribitur ultio, & vindicta contra Pharaonem Regem Ægypti facienda: *Operiam Cælos, & nigreſcere faciam Stellas ejus, Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum*, in quibus locis, & aliis ſimilibus conſtat hæc non eſſe proprie intelligenda, ſed metaphorice ad exaggerandam tribulationem, imminentium acerbitatem, & horrorem. Sed quamvis hæc Auguſtini expoſitio, ut moralis, & ſpiritualis optima ſit, & laudanda, ut ait Suarez cit. nullo tamen modo negandus eſt proprius, ac litteralis hujus Scripturæ ſenſus, nempe quod ſigna in Cælo, & aliis prædicta ante diem judicii ſenſibiliter ſint futura, ut Origenes, Beda, Hieronymus, Hilarius, Anſel. & cæteri expoſitores ibidem communiter tradunt, & forte neque etiam Auguſtinus hunc litteralem ſenſum excludere voluit, ſed potius illum ſupponit, addens poſtea moralem quoque, & ſpiritualem, & hoc deducitur ex generali regula a Patribus aſſignata in Scriptura, ſine ullo incommodo proprie, & litteraliter intelligi poteſt, non eſſe ad metaphoras confugiendum, ita autem eſt in propoſito, quia Lucas cap. 21. expreſſe dicit, ea ſigna fore ſenſibilia, quibus viſis homines areſcant præ timore, & expectatione finis, & interitus Orbis; talis autem timor, & horror per effectus ſenſibiles magis incutitur, quam per ſpirituales, qui nec videntur nec ſentiuntur, ideoque timorem vehementem hominibus incutere non ſolent. Tum quia loco citato a Chriſto prædicuntur ſigna futura, non tantum in Cælo, ſed etiam in terra, & hujus Orbis elementis, & de talibus ſignis in terra futuris ibi eſt ſermo proprius, & non metaphoricus; ergo ſigna etiam in Cælo futura proprie quoque, & litteraliter ſunt intelligenda, & non metaphorica tantum. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quod licet hæc ſigna ſint ſenſibilia, futura tamen eſſe majora, & horribiliora, quam unquam fuerint, ideoque majorem eſſe incutienda timorem. Ad alia vero teſtimonia adducta plures Patres de ipſo die judicii intelliguat, ut refert Suarez loc. cit. & quando etiam in eis locis ſermo metaphoricus eſſet, non recte infertur inde, etiam verba Chriſti de die judicii loquentis eſſe metaphorice intelligenda, quia circumſtantiæ litteræ oppoſitum judicant; & Prophetæ locis citatis eo modo loquendi uſi ſunt ad exaggerandas alias divinæ juſtitiæ vindictas, & ultiones per quamdam comparationem ad ſigna diei judicii, quæ ſciebant horribilia fore, ac terribilia.

27 Tertio quæritur, quomodo intelligenda ſint, & explicanda hæc ſigna ſenſibilia in Cælo futura, quod ſcilicet, *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum*, & quod *Stellæ cadent de Cælo, & virtutes Cælorum commovebuntur*, cujus rei varias Patrum expoſitiones refert Suar. loc. cit. Sed breviter dicendum eſt cum Lyrano in cap. 24. Matth. quod Sol obſcurabitur, non per privationem luminis cum ſit ei naturale, corpora autem cæleſtia tunc manebunt in ſua natura integra, unde obſcuritas illa erit reſpectu noſtri per interpoſitionem alicujus corporis opaci, ſicut fit in Eclypſi, quamvis futura ſit major obſcuritas Solis, quam per ſolam naturalem Eclypſim effici poſſit, quia ut communiter Patres dicunt, hæc ſigna non ſunt exiſtimanda ordinaria, & communia, ut naturaliter contingere ſolent, & interdum facta leguntur, ſed majora, & horribiliora. De Luna vero ait, quod pariter obſcurabitur per interpoſitionem nubium obſcurarum, & quia Joel. 2. dicitur, quod *Luna convertetur in ſanguinem*, & Apoc. 6. quod *Luna tota facta eſt, ſicut ſanguis*, veriſimile eſt hoc ſignum efficiendum eſſe per interpoſitionem alicujus denſiſſimæ nubis, ita diſpoſitæ, ut per impreſſionem Lunæ tota ſanguinea appareat ad judicii ſeveritatem ſignificandam. Deinde quoad aliud ſignum, quod *Stellæ cadent de Cælo* ait Lyranus, non eſſe intelligendum quoad earum ſubſtantiam, cum ſint incorruptibiles, ſed ſecundum apparentiam, quia veræ Stellæ abſcondentur per nubium denſitatem, & de nubibus verſus terram deſcendent exhalationes igneæ, quæ dicuntur Stellæ cadentes, & hanc ait Suarez loc. cit. eſſe communiorem, & veriorem Patrum expoſitionem, qui dicunt caſura tunc fulmina ſplendidiſſima, & ingentia, & Cometas ſimilis magnitudinis, & ſplendoris, & ideo quaſi Stellæ cadentes de Cælo apparebunt. Tandem quoad aliud ſignum quod *virtutes Cælorum commovebuntur*, ait Lyranus loc. cit. quod hi ſunt Angeli de medio ordine ſecundæ Hierarchiæ, & tunc ipſi frequentius ſolito movebuntur ex divina voluntate ad faciendum miraculoſas tranſmutationes, & ad incutiendum hominibus terrorem Judicis venientis, & hanc quoque expoſitionem, ut probabiliorem amplectitur Suarez cit. dicens, Angelos eſſe commovendos, ut ſint miniſtri divinæ juſtitiæ, quorum virtute fient omnes illæ admirandæ mutationes, non ſolum de Cælis, ſed etiam in elementis terra, & mari, quibus etiam ſubdit recte accomodari poſſe illud Pſalm. 48. *Gladii ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis judicium conſcriptum*, & huc etiam multa referri poſſe, quæ in Apocalypſi Joannem vidiſſe dicunt, Angelos, ſcilicet, nunc tubis canentes, nunc effundentes phialas aureas plenas iracundia Dei, & ſimilia.

28 Quarto quæritur, quomodo intelligenda ſint, & explicanda alia ſigna ſenſibilia in elementis futura, quales erunt magnæ eorum alterationes tunc futuræ, & quidem loquendo de elemento terræ certum eſt futuros eſſe terræmotus magnos, ut dictum eſt, Lucæ 21. *Erunt terræmotus magni per loca*, inter quos mirabilis cenſetur ab omnibus Patribus ille, quem deſcribit Joannes in Apocalip. cap. 6. *Et terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, &c.* & infra ſubdit; *Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi*; cum enim elementum terræ poſt judicium peractum alio perfectiori modo, & figura conſtituendum ſit, ut infra dicemus, mirum eſſe non debet, quod antea inſolito illo, ac ſtupendo modo commoveri incipiat, quo etiam fiet, ut magna pars hominum intereat, & qui ſuperſtites manſerint magno horrore, ac metu conturbentur, ut indicant verba ſequentia Lucæ 21. *Et in terris preſſura gentium*, &c. De elemento autem aquæ etiam ibidem legitur, quod hæc preſſura gentium cauſabitur quoque *præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum*, ubi Gloſſ. Ord. inquit, quod appropinquante extremo judicio ſonitus maris, & fluctuum confunditur, quia appropinquante termino ſuo elementa quaſi paventia nutant, & tremunt; unde verbis illis ſignificantur futuræ horribiles tempeſtates, & aquarum commotiones, quæ ſtrepitum efficiant ingentem, & horrendum, & ad hoc ſignum ſpectant etiam, quæ Joannes ait de duobus Angelis c. 16. cit. *Qui effunderunt phialas ſuas in flumina, & fontes aquarum, & factus eſt ſanguis, & omnis anima vivens mortua eſt in mari*. De elemento vero aeris inter ſigna in eo futura Patres, & Theologi communiter recenſent ſignum Crucis, quod in aere tunc apparebit, ut ait Matth. 24. *Et tunc apparebit ſignum filii hominis in Cælo, cum Dominus ad judicandum venerit*, de quo ſigno infra dicemus, & ad hoc elementum reduci poſſunt, ut inquit Suarez diſp. 50. cit. ſect. 3. tonitrua, & aliæ metheorologicæ impreſſiones, ac inſolitæ ventorum agitationes, & magna aeris ipſius inclementia, ac denſiſſimæ tenebræ, aliaque ſimilia, quæ in aere efficientur, ut loc. cit. Apoc. referuntur.

29 Et tandem de elemento ignis loquendo, præter exhalationes igneas, fulgura, fulmina, quæ frequenter in illis diebus coruſcabunt, & in tanta magnitudine, & multitudine, ut homines vehementer terreant, ut ſupra dictum eſt, ſpecialiter inter ſigna ad hoc elementum pertinentia numerari debet ignis ille, quicquid dicat Suarez loco citato, qui ut habetur in Pſal. 96. *Ante ipſum præcedet*, ideſt Chriſtum Judicem, & *inflammabit in circuitu inimicos ejus;* mundi enim conflagrationem ante ſupremi Judicis adventum, & generalem hominum reſurrectionem inchoandam eſſe Theologi omnes communiter docent cum Patribus 4. diſp. 47. ut diximus ab initio hujus articuli; unde D. Thom. ibi citatus inquit, quod ignis ille quantum ad ſuum principium erit ante reſurrectionem, ſed quantum ad ſui finem ſequetur reſurrectionem. & Riccard. d. citat. art. 2. quæſt. 4. ſimiliter ait, quod ignis ille quantum ad ſui initium præcedet judicium, & comitabitur quantum ad ſuum progreſſum, ſequetur vero quantum ad ſuæ operationis complementum, & ita etiam diſcurrit D. Bonav. ibi par. 2. quæſt. 4. dicens, quod futurus eſt ignis in judicio ad Electorum purgationem, quia debet opus uniuſcujuſque probari, & purgari igne, ut totaliter mundati ſiſtantur in conſpectu Dei, & hic præcedet faciem Judicis, & purgando amicos inflammabit in circuitu inimicos ejus juxta illud Pſal. 96. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, ubi Lyran. inquit, quod ignis conflagrationis præcedet judicium, & inflammabit in circuitu inimicos ejus, quia ſecuta ſententia judicis reprobi illo igne involventur, & ſic in Infernum detrudentur, & hæc etiam eſt communis expoſitio Patrum, quos copioſe refert Brancatus noſter diſp. 12. art. 2. dicentium, quod hæc ignis conflagratio judicium univerſale præcedet ad terrendum homines tunc viventes, licet poſt illud finitum, & peractum alios quoque præcipuos effectus ſit habitura. Dices, ignis committetur a Deo ad conflagrationem mundi ejuſque innovationem ex 2. Petri, *Cæli, qui nunc ſunt, & terra igni reſervati ſunt in diem judicii*, &c. mundi autem renovatio poſt judicium fit; ergo, &c. Reſp. per hoc probari tantum, quod com-

ple,

plementum innovationis erit tantum poſt judicium, non autem ante initium, & quod ignis conflagratio hunc effectum innovationis mundi non niſi poſt judicium peractum habebit, non autem quod alios quoque effectus antea non ſit habitura, de quo alia plura apud Braucatum videri poſſunt loc. cit.

30 Quinto quæritur, qualis ſit futurus ignis qui Chriſtum præcedet ad judicandum venientem; ratio dubitandi eſt, quia licet divina Scriptura in omnibus fere locis in quibus judicii diem prædicit, ignis mentionem faciat, qui Chriſtum ad judicium venientem præcedet, ut patet locis nunc citatis, & Iſaiæ 66. *Quia ecce Dominus in igne veniet*, &c. Joel. 2. *Ante faciem ejus ignis vorans*, &c. Dan. 7. *Tronus ejus flamma ignis*, &c. & alibi frequenter. Sancti Patres tamen quandoque metaphorice hunc ignem explicant, ut refert Suar. diſp. 57. ſec. 1. ab initio, per comparationem ad claritatem divini judicii, zelum, & efficaciam divinæ juſtitiæ ad diſcernendum bonos a malis, & opera juſtitiæ ab iniquitate ſecundum æquitatem. Hoc tamen non obſtante communis Theologorum ſententia docet 4. d. 47. & 48. ignem verum, & realem fore, quod expreſſe deducitur ex ep. cit. Petri, qui torqueri nequit ad metaphoram judicii ſecundum proprietates ignis, quia Petrus ibi de conflagratione mundi ſenſibili diſcurrit per contrapoſitionem, ſeu antitheſim ad diluvium his verbis: *Ille tunc mundus aqua inundatus periit, Cœli autem qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſervati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum*, &c. & infra, *Elementa calore ſolventur, terra autem, & quæ ipſa ſunt opera exurentur, & elementa ignis ardore tabeſcunt*, hæc autem de igne tantum metaphorico intelligi nequeunt, ſed litteraliter intelligenda ſunt in propria ſignificatione de igne vero, & reali, licet per tranſlationem etiam accommodari poſſint ad manifeſtandum modum, & formam divini judicii, ejuſque æquitatem; ſicut etiam aquæ diluvii ſignificabant per accomodationem, & metaphorice incendium carnis, quod tunc temporis in mundo vigebat, ejuſque extinctionem, unde in hoc loco præcipue fundatur veritas paſſim recepta de conflagratione ignis in die judicii futura, licet enim aliæ quædam Scripturæ metaphorice interpretari poſſint, & de facto a pluribus Patribus ita exponantur; allatus tamen locus ex 2. Petri litteraliter etiam, & proprie debet intelligi, & non metaphorice tantum, & ita etiam a Patribus paſſim interpretatur, unde pro veritate citantur Euſebius de præparatione Evangelii l. 15. c. 17. Auguſt. l. 8. de Civit. Dei cap. 3. Chryſoſt. hom. 14. in Epiſt. ad Rom. Hieronym. in c. 5. & 65. Iſaiæ, Cyrill. in cap. 34. Iſaiæ, Clemens lib. 2. & 3. Recognitionum, Ambroſius lib. 1. Hexam. c. 6. Baſilius homil. 3. in Hexam. Juſtinus Martyr. q. 30. 34. & 45. Niſſenus de Creat. hominis c. 25. Hilarius in Pſal. 118. imo apud Euſebium loco allegato hanc veritatem Catholicam docuerunt etiam nonnulli Philoſophi, ut Zeno, Cleantes, Chriſippus, et quidam alii, et de hoc etiam plura Lactantius habet lib. 5. cap. 19. et plures alii Patres.

31 Poſtremo quæritur, cujus naturæ, et originis futurus ſit hujuſmodi ignis; communis ſententia Patrum, ac etiam Theologorum 4. diſt. 47. docet, futurum eſſe ejuſdem naturæ cum igne inferni, cum ad eumdem effectum mittetur, et ut inſtrumentum divinæ juſtitiæ aſſumetur, unde ſicut ignis inferni corporeus eſt, et ejuſdem rationis cum elementari, ut dictum eſt ſupra diſp. 26. q. 1. art. 2. ita non eſt dubium, quin hic ignis elementaris ſit futurus, et ita præſertim docet D. Bonav. 4. diſt. 47. art. 2. quæſt. 1. Quod vero ſpectat ad ejus originem, aliquid dixerunt ignem illum ab ipſo Inferno eſſe divina virtute revocandum, alii vero e contra veriſimilius, quod e ſuperiori regione ſit dimittendus; id enim magis divinæ Scripturæ ſignificant ad repræſentandam divinam juſtitiam, et terrorem, et ſicut olim deſcendit, et pluit ſuper Sodomam, et Gomorrham, ita etiam tunc deſcenſuram fore ad iram oſtendendam judicis advenientis, quem dicendi modum ſequitur Suarez diſp. 57. ſec. in fine. Scotus noſter 4. diſt. 47. q. 2. inquit iſtius ignis originem, et poſſibilitatem tot modis excogitari poſſe, quot modis Deus poteſt ipſum per ſe, aut per cauſam ſecundam producere, probabilius tamen videri, quod ſicut ignis poteſt extra ſuam ſphæram eſſe in materia aliena, ut in corpore ignito, vel carbone, vel flamma, ſic vapores exiſtentes in aere per juxtapoſitionem poſſunt igniri, et iſta ignitio ſucceſſiva nunc illorum vaporum, nunc iſtorum, ſaltem pro toto aere ſuprapoſito regioni habitabili hominum, poteſt dici illa conflagratio. Denique D. Bonav. l. c. inquit in hujus reſolutione difficultatis, Sanctorum auctoritati inniti oportere, quia etſi ipſi hoc non aperte determinent quid ſit ille ignis, et unde originandus; tamen excellens Doctor Auguſtinus dicit, quod fiet mundanorum ignium conflagratione, ſicut factum eſt aquarum inundatione diluvium, et ideo huic auctoritati innitendo ait, quod ſicut in diluvio non fuerunt novæ aquæ creatæ, ſed eædem illæ multiplicatæ ſunt, et hoc operante adjutorio ſuperiorum corporum, per quæ facta eſt elevatio vaporum, ſic etiam ait quod non ſolum ignis, qui eſt in ſua ſphæra, ſed omnes ignes, et qui in terra, et qui ſuper terram, et qui ſub terra ſunt, concurrent ad illam conflagrationem, ſicut videtur velle Auguſtinus, unde tandem concludit, quod non creabitur novus ignis, ſed virtus ſuperiorum corporum concurret ad ignis multiplicationem, et actionem. Ita Seraphicus Doctor l. c.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Judice, ac ejus judiciaria poteſtate.

32 POſtquam in præcedenti quæſtione de judicio univerſali futuro tractatum eſt, ac ſignis illud præceſſuris, tam remotis, quam proximis, in præſenti de Judice in eo futuro, ac ejus judiciaria poteſtate tractandum eſt; quoniam ſecundus Chriſti Domini adventus ad univerſale judicium, & finale, in hujuſmodi judiciaria poteſtate totaliter nititur, atque primo de Chriſto judice agemus, deinde de judiciaria ejus poteſtate, & uſu.

ARTICULUS PRIMUS.

An Chriſtus venturus ſit judex in finali judicio, & quomodo.

33 PRimo certum eſt, ac dogma de fide Chriſtum Dominum in die finalis judicii ſupremum Judicem eſſe futurum, ita Scotus 4. d. 48. quæſt. 1. cum cæteris Theologis ibidem, cujus veritatis expreſſa ſunt plura in Evangelio teſtimonia, ut Matth. 25. *Cum venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes &c.* & Joan. 5. *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit filio*, & inferius: *Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei, & procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala in reſurrectionem judicii*, & 1. ad Theſſal. 4. & ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti &c.* & Act. Apoſt. 10. *Præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum.* In veteri etiam teſtamento hæc veritas prædicta fuit Daniel 7. *Aſpiciebam donec Throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit*, & infra *judicium ſedit, & libri aperti ſunt*, & inferius: *Et ecce cum nubibus Cœli filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit, & dedit ei poteſtatem, honorem, & regnum*, quem locum exponens Robertus cap. 13. in Dan. inquit: *Non enim judicabit per ſemetipſum ille antiquus dierum, ſed ut ipſe Dominus dixit, omne judicium dedit filio*, & idea hæc aſſertio, tamquam dogma de fide ſtatuta eſt in Concil. Tolet. 6. c. 1. & Conc. Later. 4. c. 1. & habetur in cap. *Firmiter de ſumma Trinit. & fide Cathol.* his verbis: *Venturus eſt in fine ſæculi judicaturus vivos, & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera eorum, tam reprobis, quam electis.* Et tandem hæc veritas habetur in Symbolis Apoſtolico, Niceno, Conſtantinopolitano, & Athanaſii, in quibus Chriſtum Dominum profitemur venturum eſſe in fine ſæculorum ad judicandum vivos, & mortuos. Quare ſolum aliqua dubia reſtant reſolvenda circa modum hujus ſecundi adventus Chriſti Domini ad hoc judicium peragendum, pro quorum reſolutione quæſita ſequentia breviter diſcutientur.

34 Secundo quæritur, an ſignum Crucis præceſſurum ſit judicium, tamquam proprium ejus vexillum. Pro cujus reſolutione affirmant omnes Patres tam Græci, quam Latini communi conſenſu, quod præmiſſis ſignis proximis quæſt. præcedenti allatis art. 3. nempe in Sole, Luna, ac Stellis, in terra, ac mari; præmiſſo item magno per Angelos tubæ ſonitu, quo excitati mortui reſurgent, & ignis conflagratione inchoata, immediate ante Chriſti adventum apparebit in aere ſignum Crucis reſplendentis, quod deducunt ex verbis ipſius Chriſti Matth. 24. *Tunc apparebit ſignum filii hominis in Cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus Cœli*, quod ſignum unanimiter dicunt nullum aliud eſſe futurum, quam Chriſti Crucem, unde Gloſſa Interlinear. ibi ait, quod hoc ſignum erit ſignum Crucis, ut videant, in quem transfixerunt, & Lyranus inquit, quod tunc poſt prædicta ſigna apparebit ſignum filii hominis, ideſt, Crux, Clavi, & Lancea quæ ſunt paſſionis Chriſti inſtrumenta, unde & ipſa Eccleſia canit: *Hoc ſignum erit in Cœlo cum Dominus ad judicandum venerit.* Apparebit autem hoc ſignum in ſecundo Chriſti adventu, ut ait Auguſtinus ſerm. 130. de tempore, ad terrorem, & confuſionem impiorum, ut agnoſcant conſilium iniquitatis ſuæ, qui Dominum majeſtatis crucifixerunt, & ad conſolationem, & gaudium juſtorum, qui videntes ſignum, quo ſunt redempti, ſumma conſolatione, & gaudio afficientur, quod etiam affirmat Cyprianus ſerm. de Nativit. cum aliis Patribus. Quæ autem, & qualis futura ſit illa Crux, aliqui exiſtimant illam eamdem futuram eſſe, in qua Chriſtus ipſe pependit, & fore in die judicii reformandam, collectis, ac invicem inter ſe compactis particulis omnibus, & ſingulis, quæ per univerſum Orbem diſperſæ fuerunt in Cœliſque levandam, & coram Chriſto ad judicium venientu deferendam; ita Vvaldenſis tom. 3. de Sacramentalibus tit. 20. c. 158. quam exiſtimat Chryſoſtomi fuiſſe ſententiam hom. de Cruce, & Latrone, ubi ait, quod Crucem ſolam non reliquit in terra, ſed ſecum eam ad Cœlum levavit, & ideo cum

ipſa veniet, & cum ipſa ſecundam glorioſam ſuam præſentiam faciet; Verum, ut inquit Suarez diſp. 57. cit. ſect. 2. ſola Crux lignea Chriſti, in qua ipſe pependit, nimis exigua eſt, ut poſſit ab omnibus videri, & tam ingentem mittere ſplendorem, omneſque fines terræ ultra Solis claritatem illuſtrare, ut Patres paſſim dicunt, & ideo cum aliis probabilius exiſtimat, non ipſum lignum Crucis, ſed ſolum ſignum, ejuſque imaginem in aere formatam eſſe apparituram, & hanc ait fuiſſe ſententiam D. Anſelmi in Elucid. D. Antonini, D. Th. Abulenſis, Janſenii, & aliorum. Quomodo autem hæc Crucis apparitio in aere ſit futura, ſubdit Suarez ibidem, tribus modis intelligi poſſe. Vel ut appareat in aere, ibique immobilis perſiſtat in aliquo loco, ubi ab omnibus ad judicium congregatis conſpici poſſit. Vel ut ab Angelo deferatur, tamquam vexillum, quod Judicem præcedit. Vel ut prius in aere appareat, & poſtea ab aliquo Angelo aſſumatur, & ante Judicem deferatur, & ait ſingulos modos poſſibiles eſſe, ac probabiles, cum in Scripturis revelatum non ſit aliquid certum in hoc puncto, ſecundum tamen modum videri probabiliorem, ut magis conformem modo loquendi Patrum; qui ſignum illud Crucis vexillum Chriſti appellant, quando in ſecundo ejus adventu ad judicandum veniet, ut memoria paſſionis ejus per illud excitata, majorem piis conſolationem, & gaudium, & impiis terrorem, atque confuſionem afferat.

35 Tertio quæritur, qua gloria, & majeſtate deſcenſurus ſit Chriſtus ad judicium. Et Patres ſimiliter communi conſenſu affirmant, quod poſt ſignum Crucis immediate, tamquam fulgur apparebit Chriſtus immediate cum ſplendore magno, & majeſtate, & gloria, & cum magno Angelorum comitatu de Cœlo deſcendet, præcinentibus Angelorum tubis, ubi etiam obſervandum eſt cum Suarez diſp. cit. ſect. 3. ab initio, hic ſermonem non eſſe de gloria intrinſeca ipſius Chriſti deſcendentis, cum enim beatitudo animi eſſentialis ſit immutabilis, ita etiam claritas, & aliæ dotes gloriæ, quæ corpori communicantur, ſunt immutabiles, unde hæc gloria intrinſeca non erit eo die major in anima, vel Corpore Chriſti, quam nunc ſit: ſed ſolum ſermo hic eſt de exteriori gloriæ apparatu, & externis ſignis majeſtatis, quæ in adventu ſuo exhibebit, & quæ variis modis in Sac. Scriptura proponuntur, ut Matth. 24. *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret uſque ad Occidentem, ſic erit adventus filii hominis*, qui etiam eodem modo deſcribitur Lucæ 17. ubi Gloſſa Interl. ex hac comparatione duas proprietates in Chriſti apparitione colligit, velocitatem, ſcilicet, & ſplendorem, quia adventus ejus, inquit, erit ſubitus, & coruſcus, & Lyranus ibidem ait, quod licet adventus in carne fuerit occultus, tamen adventus ad judicium erit ita manifeſtus, quod aliquem latere non poterit, & ſubdit Matt. ibidem: *Et videbunt filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa, & majeſtate*, ubi Gloſſa Ord. ait, quod ſecundus adventus, non humilitate, ut prior, ſed ut in gloria demonſtrabitur, quo etiam modo diſcurrit Lyranus ibidem, & rurſus cap. 25. inquit: *Cum autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes*, ubi etiam aliæ circumſtantiæ apponuntur, quibus majeſtas, & gloria hujus ſecundi adventus declaratur; hic enim innuitur Angelorum comitatus, quorum nullus deerit, qui Chriſtum non comitetur, atque in judicio aſſiſtat, & miniſtret, cui etiam conſonat, quod habetur Daniel 7. ubi poſtquam throni poſiti ſunt ad faciendum judicium inquit: *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei*, quibus verbis tota Angelorum multitudo indicatur, quæ innumerabilis eſt. Et tandem, quod Chriſtus præcinentibus Angelorum tubis deſcendet, habetur 1. ad Theſſal. 4. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de Cœlo*, ubi Lyran. ait, quod iſta tuba non eſt aliud, niſi vox prædicta, quæ dicitur tuba propter ſimilitudinem tubæ materialis veteris Teſtamenti, qua fiebat vocatio ad Conc. & præparatio ad bellum, & invitatio ad feſtum, quia tunc omnes congregabuntur ad judicium, & armabitur creatura in ultionem inimicorum, & invitabuntur juſti ad feſtum Angelorum. Ita Lyran. ibid. An autem Angeli venturi ſint cum Chriſto in corporibus aſſumptis, an vero ſolum in ſubſtantia ſua ſpirituali, nihil habemus in Scriptura, ſed ſolum ex circumſtantiis ſecundi adventus id eſt conjecturandum, quibus attentis veriſimilius eſt, ut ait Suarez l. c. venturos tunc Angelos in aſſumptis corporibus lucidiſſimis, & corporeis, quia cum hic Chriſti adventus ſit ſenſibilis, & cum gloria, & apparatu externo, ac ſenſibili, congruum videtur, ut omnes Chriſti comites, & miniſtri ſenſibilia corpora aſſumant, ut ſplendor hujus adventus, & majeſtas ſenſibilibus oculis ab hominibus conſpici poſſit; unde ſicut in Chriſti aſcenſione hac ratione Angeli, qui Apoſtolis apparuerunt veſtibus albis, corpora aſſumpſerunt in figura humana, ita pariter credibile eſt eadem ratione in deſcenſu Chriſti ad judicium Angelos eo die corpora humana aſſumpturos, illos ſaltem qui in eo miniſterio Chriſto miniſtrabunt.

36 Quarto quæritur, in quo loco apparebit Chriſtus deſcendens, ubi ſiſtet, & in quali ſitu. Cujus quæſiti reſolutio pendet ex ſuperius dictis, q. præc. art. 2. nu. 9. & ſeq. diximus cum Scot. 4. diſt. 47. q. 1. §. *De Quarto*, quod in valle Joſaphat, & locis circumſtantibus judicium univerſale fiet; & loquens Doctor de loco Judicis inquit, quod forte etiam conjicitur ab aliquo, quod Judex deſcendet inferius in aere, in quo fuit transfiguratio, vel in quo transfiguratus eſt coram Apoſtolis, in qua transfiguratione oſtendit ſignum gloriæ futuræ. Ex quibus Scoti verbis deducitur probabiliſſimum eſſe, Chriſtum in regione Jeroſalem circa montem Oliveti, & vallem Joſaphat eſſe apparituram, cum ibi faciendum ſit univerſale judicium, ut dictum eſt loc. cit. & in loco præfatæ regionis, non in terra, ſed in aere apparebit, ut ibidem dictum eſt. Ita Gloſſa Ordinaria in cap. 3. Joel. Verb. *Congregabo*, ubi ait, quod Chriſtus deſcendens ad judicium, non in terra, ſed in ſpatio hujus aeris ſedebit contra locum montis Oliveti, ex quo aſcendit, & ſic etiam diſcurrit Lyranus ibidem, exponens enim illa verba: *Deducam eos in vallem Joſaphat*, inquit, quod Chriſtus deſcendens ad judicandum apparebit in aere ſuper montem Oliveti, unde aſcendit in Cœlum, & judicandi apparebunt circa locum illum. Hoc etiam expreſſe deducitur ex 1. Theſſalon. 4. ubi dicitur; *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, ubi Lyran. ait, quod in aere proferet ſententiam judicii ſuper vallem Joſaphat; ergo ſi electi reſurgentes per Angelos rapientur ad Chriſtum ex aere, ubi ſententiam proferet, ibi Chriſtus ſiſtet. Denique quoad ſitum, quo ibi ſtabit, communiter Patres docent, quod ſedens in throno apparebit, & judicabit, quod etiam expreſſe habetur l. c. Joel. 3. ubi dicitur: *Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Joſaphat, quia ibi ſedebo, ut judicem omnes in circuitu*, & Matt. 25. *Cum venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes*, & hoc quidem rationabiliter dicitur, quia ut ait Anſelmus in epiſt. ad Rom. c. 14. Judicantis eſt ſedere, judicandorum vero ante Judicem ſtare, omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti, ut ibi inquit Apoſtolus, & hoc etiam prædixit Joan. in Apocal. c. 20. *Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, & vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni*, de quo throno dicitur etiam Daniel. 7. *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit &c.* Quamvis autem hæc omnia, quæ de throno, & ſede Chriſti judicantis ſunt ſcripta, intelligi poſſint ſolum per metaphoram ad explicandam gloriam, & majeſtatem Chriſti venientis ad judicandum, ut exponit Origenes tract. 34. in Matth. attamen ſicut cætera, quæ ad gloriam Chriſti ſpectant ſignis ſenſibilibus repræſentanda intelliguntur, ut ſupra dictum eſt; ita pariter veriſimile eſt etiam in figura externa, & ſenſibili ſeſſurum ad judicium ad indicandam Judicis auctoritatem, & majeſtatem juxta illud Pſ. 9. *Sediſti ſuper thronum, qui judicas æquitatem*, ut Suarez advertit ſect. 3. cit. in fine, ubi etiam ſubdit improbabile non eſſe, non ſolum in loco judicii Chriſtum eſſe hoc modo ſeſſurum, verum etiam in eodem throno e Cœlo deſcenſurum, atque in eo humeris Angelicis eſſe vehendum, non quod ipſe vehiculo indigeat, ſed ad ſupremi honoris, & majeſtatis ſignificationem, & oſtenſionem.

37 Quinto quæritur, in qua forma Chriſtus apparebit, & an omnibus viſibilis. Communis eſt ſententia Patrum, & Theologorum 4. diſt. 48. qu. 1. & dogma de fide Chriſtum in die judicii in forma humana apparituram eſſe, ut ab omnibus videatur quod conſtat ex pluribus Scripturæ locis ſæpe cit. Matth. 16. *Filius enim hominis venturus eſt*, cap. 24. *ſic erit adventus filii hominis*, c. 21. *Cum autem venerit filius hominis* c. 26. *videbunt filium hominis venturum*. Luc. 17. *Sic erit adventus filii hominis*, & ita loquitur Scriptura in omnibus locis, ubi eſt ſermo de ſecundo Chriſti adventu, dicens venturum eſſe, ut filium hominis, ideſt, ut hominem deſcenſurum, & apparituram. In hac autem forma apparebit, ut ab omnibus videri poſſit tam electis, quam reprobis, ut conſtat loco citato Matth. 24. ubi dicit: *Et parebit ſignum filii hominis in Cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ & videbunt filium hominis venientem*, &c. unde D. Auguſt. tract. 21. in Joan. ait, quod forma hominis Chriſti videbitur in judicio a piis, & impiis, a juſtis, a fidelibus, & infidelibus, a gaudentibus, & a plangentibus, a confiſis, & a confuſis, & lib. de Trinitate, & Unitate Dei cap. 7. addit, quod formam hominis tantum in Chriſto videbunt impii ab eo judicandi, de quibus dictum eſt, videbunt in quem transfixerunt; non autem formam divinitatis; quia ut ipſemet docet lib. 1. de Trinit. cap. 13. illam Dei formam, in qua æqualis eſt Patri, procul dubio impii non videbunt, non enim ſunt mundi corde, Beati enim mundi corde, quoniam ipſi Deum videbunt; unde ſi reprobi in die judicii divinitatem Chriſti viderent, non amplius eſſent reprobi, ſed beati. Ita etiam diſcurrit D. Bonav. 4. diſt. 48. art. 1. q. 2. dicens, quod in die judicii filius hominis apparebit, ut ab omnibus videri poſſit, unde non apparebit malis in forma Dei; diſtinguit tamen ibi duplicem divinitatis cognitionem, unam per ſigna, & effectus, aliam in ſua forma, & eſſentia, & inquit quod reprobi bene habebunt cognitionem de Chriſti divinitate per ſigna certiſſima, & per effectus manifeſtos cognoſcent, quod ipſe eſt Deus omnipotens; cognitionem autem, quæ eſt in propria forma, quæ eſt per viſionem apertam, hanc quidem non habe-

Digitized by Google

habebunt, & ratio huius eſt, quia talis forma omnino eſt improportionabilis oculis peccatoris, & improportionabilis oculis omnibus, qui non ſunt ſublimati per gloriam, vel per gratiæ ſuperabundantiam ī, & quia reprobis non dabitur gratiæ, nec ſimpliciter, nec ad tempus, ideo Deum non videbunt. Ratio autem quare non dabitur eis virtus, quæ faciat eorum aſpectum habilem ad videndam eam lucem, eſt illa, quam tangit Iſidorus, & Augnſt. quia ſi haberent oculum aptum, haberent ſummam delectationem, quam impoſſibile eſt eſſe, & indecens in peccatoribus. Ita Seraphicus Doctor l. c. ac etiam Scotus, quia tunc impii nullum gaudium habebunt.

38 Poſtremo quæritur, an Chriſtus tunc apparebit in forme glorioſa, Ratio dubitandi eſt, quam tangit Scotus diſt. 48. cit. qu. 1. ab initio, nam ex una parte videtur, quod ſic, quia *veniet cum poteſtate magna, & maieſtate*, Luc. 21. ex alia parte videtur, quod non, quia ſi in forma glorioſa apparebit, duplex ſequitur inconveniens; unum eſt, quod corpus glorioſum poſſit videri oculo corporali, non glorioſo, quia damnati videbunt eum iuxta illud Jo. 19. *Videbunt in quem transfixerunt*. Aliud inconveniens eſt, quod tunc damnati delectarentur in viſione illius formæ glorioſæ, delectabile enim præſens, & perceptum a ſenſu delectat; nullam autem delectationem habebunt in aſpectu iudicis, ſed dolorem, & tremorem. Hanc difficultatem reſolvit D. Bonav. d. 48. cit. ar. 1. q. 3. dicens, quod Chriſtus apparebit in forma glorioſa non tantum bonis, ſed etiam reprobis, & non erit differentia ex parte apparentis, ſed ex parte reſpicientium, boni enim reſpicient glorioſam formam cum gaudio, & gloria, ſed mali cum confuſione, & pœna, confundentur enim in aſpectu eius, & non poterunt eius ſuſtinere intuitum propter conſcientiæ remorſum, & propter expectationem ferendæ ſententiæ contra eos; a contra vero, & ob oppoſitam rationem boni delectabuntur. Ex qua doctrina facile ſolvitur ratio dubitandi adducta, reprobis enim aſpectus tam pulcher nullam delectationem afferre poteſt, quia tormenta, quæ patiuntur, & timor comparendi coram Judice ab ipſis offenſo, ac verecundia facinorum toto mundo manifeſtorum omnem delectationem impediet, quam talis aſpectus cauſare poſſet. Et ita etiam difficultatem hanc ſolvit Scot. l. c. in ſolutione principalium ad 3. quamvis enim ibi de malis, & reprobis aliquam dubitationem habere videatur, an in iudicio ſint Chriſtum viſuri in forma glorioſa, abſolute tamen poſtea id concedit, quod Chriſtum videbunt in corpore glorioſo, & nullum eſſe inconveniens oculum non glorioſum videre corpus glorioſum; nec ex hoc ſequetur aliqua delectatio in eis, quia bene poſſibile eſt viſionem obiecti convenientis ſeparari a delectatione; imo addit quod videntes reprobi formam Corporis Chriſti glorioſam potius confundentur, & triſtabuntur, quia illa viſio magis erit eis confuſibilis, & triſtabilis quam delectabilis; ita concludit Doctor in fine quæſtionis.

ARTICULUS SECUNDUS.

Cum qua poteſtate Chriſtus Dominus judicabit, & quibus aſſiſtentibus.

39 PRimo, pro reſolutione quæſiti ait Scot. 4. diſt. 48. q. 1. §. *Ad quæſtionem*, quod cum iudicium ſit completa determinatio eius, quod reddendum eſt alicui pro meritis, & hæc completa determinatio includet perfectum dictamen intellectus de hoc, & velle perfectum, ac efficax voluntatis; ſequitur quod principaliter iudicare includit principaliter dictare, & principaliter habere velle efficax, nihil autem dicitur principaliter agere aliquid, quod in agendo ſubordinatur alicui alteri principali. Unde colligitur, quod principaliter iudicare ei ſoli competat, cuius intellectus non ſubordinatur, ſive dependet ab alio iudicando, nec voluntas inefficaciter volendo, & imperando, ſic quod ad illud imperium mox ſequatur effectus. In propoſito iam intellectus animæ Chriſti ſubordinatus eſt divinæ veritati in dictando, & voluntas eius divinæ voluntati in volendo, licet enim quidpiam efficaciter velit, & illud eveniat, divinæ tamen voluntati neceſſario ſubordinatur, quia eius voluntas non eſt omnipotens, unde deducitur impoſſibile eſſe, Chriſtum ſecundum naturam humanam principaliter iudicare, & in hoc ſenſe intelligitur illud, quod dixit Matth. 10. *Sedere autem ad dexteram meam, non eſt meum dare vobis*, nempe principaliter. Alio modo poteſt accipi iudicare non ſic omnino principaliter, ſed commiſſarie, vel ſubauctoritative, excellenter tamen excellentia ſingulari, licet non poſſit eſſe alia auctoritas commiſſa ſuperior, & ſic Chriſtus, ut homo iudicet, quo etiam modo commiſſum eſt ei Euchariſtiam conficere, & alia Sacramenta inſtituere; quamvis enim puræ creaturæ committi poſſet, ut iudicaret, & iudicium illius executioni demandaretur a voluntate divina aſſiſtente ſemper eius volitioni efficaci, non tamen poſſet committi puræ creaturæ, quod omne eius velle impleretur ab eadem perſona, quia [illegible] pura creatura eſſet omnipotens. Quare ſupreme commiſſio poſſibilis eſt quod non ſolum omne determinatum a voluntate eius infallibiliter eveniat, ſed quod ab eadem perſona exequatur, cuius eſt illa voluntas; hoc autem conceſſum eſt animæ Chriſti; ergo Chriſtus ſecundum naturam humanam non iudicat principaliter, ſed commiſſarie, & ſubauctoritative, poteſtate tamen eminenti, & ſumma poſſibili conferri creaturæ, & ſic interpretenda ſunt loca Scripturæ, quæ videntur aſſerere iudiciariam poteſtatem Chriſto homini collatam, ut Matth. 25. *Cum venerit filius hominis*, & Joan. 5. *poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis eſt*, & alia ſimilia, quia hoc ſufficit ad veram poteſtatem iudiciariam, & excellentem, quamvis ſit commiſſariam a ſuperiori poteſtate.

40 Secundo ita etiam de hoc puncto diſcurrit D. Bonav. d. 48. cit. art. 1. q. 1. ubi ait, quod ad hoc, ut iudicium ſit firmum, concurrit auctoritas, & poteſtas, auctoritas in ſententiando, & poteſtas in retribuendo præmium ſecundum meritum, & ſi alterum horum deficiat, non eſt iudicium; hæc autem duo principaliter ſunt in Deo, nam in ipſo eſt auctoritas ad ſententiandum, quia Dominus omnium eſt, & nos omnes ſervi eius; eſt etiam poteſtas ad retribuendum, quia potentiſſimus eſt, & non eſt, qui contra eum ſe valeat erigere, vel eius ſententiam irritare. Hæc vero duo communicavit Deus trinitas homini Chriſto auctoritatem dando, & dominium, ſicut dicitur Act. 2. *Dominum fecit Deus hunc Jeſum*, poteſtatem etiam dedit ſibi cætera ſubiiciendo Matth. ult. *Data eſt mihi omnis poteſtas*, & ideo ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo iudex vivorum, & mortuorum, ſicut dicitur Act. 10. Quoniam ergo poteſtas iudiciaria reſpicit illa duo iam dicta, & illa ſunt in Deo per naturam, & in Chriſto homine per gratiam, ideo iudiciaria poteſtas eſt Chriſti ſecundum divinitatem per naturam, ſecundum vero humanitatem collatam per gratiam. Unde ſecundum utramque naturam habet auctoritatem, ſed ſecundum divinitatem principalem, & naturalem, ſecundum humanitatem vero commiſſam. Cum igitur ſit poteſtas primaria in Deo, ſed commiſſa in homine Chriſto, latio ſententiæ fieri debet a Chriſto homine ſecundum humanitatem, quia ſi fieret ſecundum poteſtatem primariam, cum ſecunda nihil det primæ, non eſſet vere iudex ſecundum humanitatem, ſed quando ſecunda operatur, cum recipiat a prima, ratio iudicandi reſidet penes utramque, ſecunda enim recipit a prima, ideo latio ſententiæ fiet a Chriſto ſecundum humanitatem; ſed quia Chriſtus eſt Deus, & homo, ſententia eius non erit tamquam delegati, ſed tamquam principalis, & ideo ab eo propter utramque poteſtatem nullus poterit appellare, ita Seraphicus Doctor l. c. quibus tamen ultimis verbis non vult dicere, quod Chriſtus ut homo iudicabit principaliter, nam immediate poſt ſubdit, quod robur ſententiæ non eſt ex humanitate Chriſti, ſed ex eius divinitate, ut ſupra dixerat, ſed quod non erit iudex delegatus, itaut ab eo appellare quis poſſit, erit enim iudex commiſſarius, non commiſſione ſimplici, ſed commiſſione excellenti modo iam explicato ex Scoto, quia eadem perſona, cuius intellectus determinat retributionem, & voluntas decernit, eamdem, inquam, exequitur ſententiam, & eadem perſona Chriſti dat completam efficaciam ſententiæ, quæ lata eſt a Deo principaliter, ab anima Chriſti commiſſarie, cum eadem Chriſti perſona Deus ſimul ſit, & homo; unde quia humanitate iudicante, etiam divinitas iudicat, cuius iudicio ſe conformat humanitas, ideo appellatio non datur, ſicut ſi iudicante delegato, etiam Princeps abſolutus iudicaret, appellatio non admitteretur. Et hunc dicendi modum Suar. quoque amplectitur diſp. 52. ſect. 1. ubi declarans, qualis ſit iudiciaria poteſtas in Chriſto, inquit quod eſt inferior divina, & hoc ſenſu miniſterialis dici poteſt, tamen eſt ſuprema inter omnes, quæ creaturis communicari poſſunt, & hoc modo vocari poteſt poteſtas iudiciaria ſingularis excellentiæ, & hæc iudiciaria poteſtas Chriſto collata eſt ab initio incarnationis ſecundum ſe, & quoad actum primum cum dignitate capitis, & aliis excellentiis, cum enim hæc omnia Chriſti debeantur ratione unionis hypoſtaticæ, ſiuque ipſi quaſi connaturalia, cum ipſa unione omnia ſimul habuit.

41 Dices, hanc Chriſti poteſtatem non eſſe proprie judiciariam, cum non tam ſit ad proferendum judicium, & ſententiam, quam ad promulgandam ſententiam a Deo latam, quia Deus lege ſua, ac ſua voluntate retributionem ſtatuit unicuique operi reſpondentem, unde fit, ut omni homini in tali ſtatu, & cum talibus operibus decedenti ex definito Dei judicio, ac decreto talis tanta pœna debeatur, vel præmium; ergo ſententia jam lata eſt divino judicio, & nihil ſupereſt per humanitatem Chriſti agendum, niſi hoc ſolum, quod illa ſententia promulgetur; promulgare autem ſententiam ſuperioris judicis non eſt judicare, ut de ſe conſtat, ſed ſolum alterius judicium ad aliorum notitiam deferre. Confirmatur, quia judicium non competit alteri, quam Domino, ſeu Principi; ergo Chriſto, ut Deo, competit iudicare, non vero ut homini, quia ut Deus eſt Princeps, ut homo ſubditus. Verum facultatem Chriſto in humanitatem collatam ad iudicandum eſſe vere, ac proprie iudiciariam poteſtatem omnino negari non poteſt, quia niſi hæc vere eſſet iudiciaria poteſtas, Chriſtus homo non eſſet vere, ac proprie iudex vivorum, & mortuorum, neque actus eius eſſet verum iudicium, unde falſum eſſe Patrem dediſſe filio poteſtatem iudicium faciendi, quia filius hominis eſt, aut Chriſtum conſtitutum eſſe iudicem vivorum, & mortuorum, ut ſæpius in Evangelio habetur. Ad obiectionem vero adductam plura profert Suar. loc. cit. Sed brevitat ex doctrine Scoti allata

negandum eſt aſſumptum cum eius probatione, licet enim Chriſtus, ut homo, proferendo, & promulgando ſententiam ſuam, ſimul quoque divinam ſententiam promulget, quia ſunt omnino conformes, vel potius, quia ſunt una omnino, & eadem ſententia, & ab eadem perſona proveniens, ſicut actio inſtrumenti, & agentis principalis una eſt; non tamen illam promulgat, ut præciſe recitans, ſed etiam ut poteſtate ſua imperans, & faciens, quia eadem perſona Chriſti dat completam efficaciam ſententiæ, quæ lata eſt a Deo principaliter, & ab anima Chriſti commiſſarie, cum eadem perſona Chriſti Deus ſimul ſit, & homo, ut ſupra dictum eſt, & ita etiam poſt multa concludit Suarez loco cit.

Ad Confirmationem verum eſt antecedens de judicio authoritative, & principaliter, non autem ſubauthoritativa, & commiſſarie; præterquam quod Chriſtus, ut homo, etiam eſt verus Rex, & habet verum excellenſque dominium creaturarum, quamvis in ordine non ſit ſupremus, ſed ſubordinatur regno, & dominio divinitatis, quia eſt dominus hominum, non jure creationis, ſed jure redemptionis ex cap. 14. ad Roman. *In hoc enim mortuus eſt, & reſurrexit, ut vivorum, & mortuorum dominetur.*

42 Tertio quæritur, an hanc judiciariam poteſtatem Chriſtus exerceat in judicio hominum particulari in fine vitæ. Suarez diſp. 52. cit. ſect. 2. cum pluribus aliis inquit, quod quamvis non ſit tam certum particulare hoc judicium exerceri per Chriſti humanitatem, ſicut univerſale, quia non ſunt de hoc tam expreſſa Scripturæ teſtimonia, probabilior tamen, ac magis pia ſententia eſt, hoc etiam judicium ad poteſtatem judiciariam Chriſti pertinere, & per humanitatem exerceri, & hoc deduci poteſt ex verbis ipſius Chriſti Matth. 23. & 24. *Vigilate, quia neſcitis, qua hora filius hominis veniet*, quibus verbis ſignificatur Chriſtum venire ad ſingulos homines morientes, ut de illis judicium ferat, & hoc etiam Patres communiter ſupponere videntur, nam Aug. lib. de vanitate ſæculi 8. inquit, cum anima ſeparatur a corpore, veniunt Angeli, ut perducant illam ante tribunal judicis, & eodem modo loquitur Bernardus in meditationibus c. 2. & Hugo de Sancto Victore lib. 1. de anima c. 2. & Chryſoſtom. hom. 14. in Matt. omnes, inquit, animæ cum hinc emigraverint, ad terribile illud deducentur tribunal, & ita etiam diſcurrit hom. 46. ad populum, & hoc etiam ratio ipſa ſuadere videtur, putandum enim non eſt Chriſtum Dominum poteſtatis hujus uſum differre uſque ad diem judicii univerſalis, ſed ea uti cœpiſſe, ex quo in ſtatu glorioſo conſtitutus eſt, cum ipſe dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo, & in Terra*, ut ait Suarez l. c. ſicut enim tunc deſiit eſſe in ſtatu paſſibili, & humili, in quo ad miniſtrandum venerat, ut ipſe etiam teſtatus eſt, & cœpit eſſe in ſtatu regnantis, ac dominantis, ita etiam tunc poteſtatem hanc judiciariam exercere inchoaſſe ſatis veriſimile eſt, & hanc præſertim exercere in judicio particulari cujuslibet animæ a corpore exeuntis. Dubium tamen eſt, ubi fiat hoc judicium particulare, & quomodo aliqui ex modo loquendi patrum tam relato dixerunt omnes, & ſingulas animas ſtatim ac ſeparantur a corpore in Cœlum deferri, & ante tribunal Chriſti præſentari; alii vero ex illis Chriſti verbis: *Vigilate, quia neſcitis, qua hora filius hominis veniet*, e contra dixerunt Chriſtum veniat ad ſingulos homines morientes, ut illius judicium ferat, verum neuter modus probabilis eſt, non quidem primus, quia de animabus damnetis, & purgandis incredibile eſt, quod in Cœlum deferantur, ut Chriſto præſententur, quia nihil coinquinatum regnum Cœlorum ingreditur, & aſcenſus ille in Cœlum omnino impertinens eſſet, cum ſtatim in infernum, vel purgatorium ſint detrudenda. Neque autem ſecundus modus eſt ad rem, ſi de reali Chriſti deſcenſu ſecundum humanitatem intelligatur, alioqui ſemper eſſe quaſi in continuo motu oportet ob quotidianam hominum mortem, cum tamen raro, aut numquam Chriſtus de Cœlo deſcenderit, poſtquam illuc aſcendit, ut recte diſcurrit Suar. l. c. qui proinde ſatis rationabiliter concludit, neque animam judicandam deferri in Cœlum, neque Chriſtum ad eam judicandam deſcendere, ſed in inſtanti mortis intellectualiter elevari ad audiendam judicis ſententiam, hoc enim per intellectualem locutionem, aut illuminationem fieri poteſt, quæ a loco non pendet, & hoc eſt deduci ad eius tribunal. Et veriſimile eſt in eo inſtanti cognoſcere, ſe judicari, & ſalvari, vel damnari imperio non ſolum Dei, ſed etiam hominis Chriſti, an vero eius humanitatem tunc intueatur omnino incertum eſt, quia quando Scriptura dicit Chriſtum ab hominibus judicandis videndum eſſe, de judicio univerſali loquitur, non autem de particulari.

43 Quarto quæritur, an in judicio univerſali alii conjudices judicabunt cum Chriſto, Quod aliqui Sanctorum ſint Chriſto judici aſſeſſuri, frequens eſt in Scripturis, ut Matt. 19. *Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim tribus Iſrael*, & Lucæ 22. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis, &c. ut ſedeatis ſuper thronos judicantes duodecim tribus Iſrael*, & idem habetur alibi frequenter, unde certum eſt de fide Sanctos eſſe cum Chriſto ſeſſuros, ac judicaturos, cum hoc expreſſe doceat Scriptura. Sed quia Act. 10. legitur de Chriſto Domino, quod ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum, modo declarandum eſt, quomodo intelligendum ſit, quod Sancti etiam ſint cum Chriſto judicaturi, & quinam hi ſint futuri, de quo puncto plura diſcurrunt Suarez diſp. 57. ſect. 4. & Branc. noſter diſp. 10. art. 6. Sed rem breviter, ac dilucide declarat D. Bonav. diſp. 47. art. 1. q. 1. ubi ait, quod judex in aliquo dicitur duplici ratione, aut quia ipſius eſt ferre ſententiam, aut quia aſſiſtit ferenti, ſecundum quod aliqui judices aſſiſtunt, & quodammodo conſulunt judici principali; qui ergo fert ſententiam, ille eſt judex principalis, & talis eſt ſolus Chriſtus, ſicut patet Matt. 25. ubi exprimitur quomodo feret ſententiam, qui autem aſſiſtunt judici, etiam nomen, & dignitatem judicantis ſortiuntur, & tales ſunt viri perfecti, qui ultra opera neceſſitatis præceptorum ſupererogaverunt perfectionem conſiliorum, tales autem ſunt Apoſtoli principaliter, tamquam capita, et eorum perfecti imitatores, aſſiſtentia autem iſta non erit ad conſulendum, quia Dominus conſilio non indiget, ſed tamquam ad quemdam honorem, et appropinquationem ad Judicem, quam poſſumus appellare juxta verbum Domini honorabilem conſeſſionem, ratio autem hujus honorabilis conſeſſionis meritoria eſt perfectio ſupererogationis, ratio autem finalis eſt ad condemnationem malorum ex vitæ ſuæ comparatione, et ad gloriam Chriſti per ſententiæ eius judicis approbationem, ſententiam enim Domini, ut juſtam approbabunt, et malorum vitam ſua comparatione condemnabunt, Ita Bonav. l. c.

44 Unde etiam Baſſolius noſter diſt. 47. cit. qu. un. art. 2. pro hujus dubii reſolutione inquit, quod judicare quadrupliciter capi poteſt, primo modo dicitur aliquis judicare quadrupliciter, & auctoritative, auctoritate ſuprema, & ſimpliciter eminente, & hoc modo in die judicii ſolus Deus judicabit, vel Chriſtus, in quantum Deus, non ſolius divinæ ſcientiæ, & juſtitiæ principaliter ſententia efficax eſt de præmiatione bonorum, & punitione malorum, & poteſt iſte ponere in effectu. Secundo modo dicitur aliquis judicare ſubauthentice, & non principaliter, ſicut judex ſubditus judici principali, & hoc modo judicabit Chriſtus, ut homo, in tanta tamen ſub auctoritate, & commiſſione, quod nulla tanta eſt, nec eſſe poteſt in pura creatura, quia idem ipſe in ſuppoſito homo eſt, & Deus, & ſic idem ſuppoſito exiſtens judex eſt, & commiſſarius, vel ſubauthenticus, & principalis, ut ſupra declaratum eſt. Tertio modo dicitur aliquis judicare aſſiſtenter, ſicut aſſiſtentes judici in eminentia, & honore in loco judicii, & hoc modo judicabunt Apoſtoli quaſi aſſiſtentes judici in thronis duodecim ad ſolemnitatem judicii quaſi primi, & honorati in populo judicis juxta illud: *Sedebitis ſuper ſedes, &c.* Quarto tandem modo dicitur aliquis judicare approbative, ſicut omnes audientes ſententiam judicis, & eam approbantes, & hoc modo cum Chriſto in judicio judicabunt omnes electi juxta illud Sap. 3. *Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, judicabunt nationes, & dominabuntur populis*, ubi Lyranus exponit, quod perfecti judicabunt cum Chriſto modo jam explicato, quod adhuc magis declarat in c. 19. Matth. exponens illa verba, *Sedebitis & vos*, ubi ait, quod judicare tripliciter accipitur, uno modo principaliter, ſicut judex, qui profert ſententiam, alio modo pro ſedere in loco eminenti juxta judicem, ſicut aſſeſſores judicis, unde tandem concludit Apoſtolos in judicio judicaturos cum Chriſto, tamquam judici aſſeſſores, alios autem Sanctos futuros eſſe judices approbative.

45 Quarto tandem quæritur, an Angeli etiam judicabunt in die judicii. Affirmat Brancatus noſter l. c. quod Angeli etiam aſſiſtent in judicio, & ut aſſeſſores judicabunt, quod probat ex illo Matt. 16. *Filius hominis venturus eſt in gloria Patris ſui, cum Angelis ſuis*, & aliis ſimilibus Scripturæ auctoritatibus. Negat D. Th. 4. d. 47. q. 1. art. 2. ubi ait, quod licet Angeli etiam dici poſſint judicatori conſentiendo, & approbando ſententiam judicis, non tamen concedendo, & participando aliquo modo judiciariam actionem, quia Judicis aſſeſſores debent eſſe ejuſdem naturæ cum judice, & cum iis, qui judicandi ſunt, quod etiam approbat, & confirmat Suarez l. c. quia Deus ſtatuit, ut hoc judicium fieret per humanam Chriſti naturam, ut homines ſenſibiles haberent judicem viſibilem, & ſenſibilem, tum quia Sancti, qui judicaturi ſunt cum Chriſto, ſeſſuri ſunt cum illo, Angeli vero erunt potius Miniſtri in illo judicio, & ait Suarez hanc ſententiam communiter ab omnibus amplecti, & ita etiam ſentit D. Bonav. diſt. 47. cit. art. 1. q. 2. ubi ait, quod proprie loquendo judiciaria poteſtas non erit in Angelis in judicio futuro; ſi autem dicatur in eis eſſe, ait intelligendum eſſe ratione approbationis, quo modo judiciaria poteſtas omnibus electis conveniet, ut ſupra dictum eſt. Et tandem addit auctoritates illas, quæ dicunt, quod Dominus veniet cum Angelis intelligendas eſſe, quia veniet cum Angelis, non judicantibus, ſed miniſtrantibus, addit vero Suar. l. c. quod ſi ſpectetur hoc judicium, quatenus in eo Angeli quoque mali ſunt judicandi, non eſſe improbabile, aliquos Principes Angelorum eſſe cum Chriſto judicaturos, quia jam ceſſat ratio a[illegible] ex proportione ſumpta, cum Angeli ſint ejuſdem ordin[illegible] & naturæ cum Angelis judicandis, & quamvis non ſint ejuſdem omnino naturæ cum Chriſto, ut homine, ſufficit ut cum eo conveniant in intellectuali grado, ſicut hoc etiam ſatis eſt, ut ſint mem-

Digitized by Google

membra eius, & illi aſſiſtaut, & miniſtreut. Quæ doctrina eſt etiam D. Bonav. loc. cit. in fine quæſtiunia in ſolucione ed ultimum, ubi eit poſſa concedi, quod Angeli meli iudicentur a bouis, uam ſicut ſe habent boni homines ad melos, ſic pariter boui Angeli malos judicare debent.

QUÆSTIO III.

De forma Judicii, ejuſque fine.

46 SUpponendum eſt ea dictis in ſuperioribus, omnes homines aſſe morituros, priuſquam Chriſtus Dominus ad iudicandum vaniat, quamvis plures ea illis de hac vita ſint migraturi eadem die, vel nocte, qua iudicium inchoabitur, abſoluta autem omnium hominum etiam tunc viventium vita mortali, & pariter omnium animarum iuſtarum purgationa perfecta, atqua completa, ſonitus tubæ homines ad iudicium convocentis audiri incipiet, cuios virtute, & efficacia defuncti omnes eſcitabuntur, & iuſti *eapientur obviam Chriſto in aera*, reprobi vero in valle Joſaphat congragabuntur, ut ſupra dictum aſt quæſt. 1. huios diſp. art. 1. n. 6. & ſeq. quibes diſpoſitis Judaa apparera incipiet cum maieſtate, & gloria q. præced. declarata art. 1. ad iudicium peragendum, in hac igitur quæſtione de modo, & forma, quo fiet, diſcurrendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint judicandi in judicio finali.

47 PRimo certom eſt, quod in iudicio finali omnes homines comparebunt, ſive adulti, ſive parvuli, ſive electi, ſive reprobi, ſiva fideles, ſive infideles; ita deducitur ex dictis diſp. præced. q. 1. art. 3. ubi diximua omnes homines tempore iudicii univerſalis raſorrecturos, ſive edultos, ſive parvulos, & iuſantes, ut in iudicio compareent, ac etiam ea dictis ſuperius in hac diſp. q. 1. art. 1. ubi diximus iudicium univerſale eſſe faciendum, & cauſam finalem, ac motivum illud faciendi eſſe oſteſiſionam, & exercitium divinæ iuſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum; & ita etiam maniſeſte deducitur aa Scripturis, tam veteris, quam novi teſtamenti, ut Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eos in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis*, Matt. 25. *Cum venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſua, & congregabuntur ante eam omnes gentes*, & 3. Apocal. 20. *Vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, &c.* & 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Ruſus in iudicio univerſali non ſolum omnes comparebunt homines, ſed omnes etiam aderunt Angeli, ſive boni, ſive mali, de bonis quidem patet ea loc. cit. Matth. 25. *Cum venerit filius hominis, & omnes Angeli ejus cum eo*, & ita etiam aſſerunt Patres omnes, unde Sanctus Ephrem, de extremo iudicio inquit, quod aſſiſtent millie millium, & decies dena millia Archangelorum, & Angelorum, Cherubin, & Saraphim, &c. De malia etiam patet ex 1. Corinth. *Neſcitis: quia Angelos iudicabimus*, ubi Gloſſa Interl. ait, Angelos Apoſtatas, qui digni creati lepſi ſunt; quod etiem Patres paſſim eſfirmant; & præſertim Baſilius Selauc. orat. de transfiguratione Chriſti, ubi de Judicio univerſali loquens ait, quod vinctus edducetur Diabolus, de quo tyrannicarum ſumentur pœnæ cogitationum, &c. Hoc ergo ſuppoſito, tamquam certum de fide, modo diſcurrendum eſt, ao omnes iſti ſint iudicandi in iudicio finali, & univerſali, aliud enim eſt inquitare, quinam ſiut ad iudicium vocandi, aliud varo, quinam ſint iudicandi, multi enim convocari poſſuot, vel ut Miniſtri, vel ut teſtes, vel ut aſſeſſores, vel propter alias cauſas, quamvis iudicandi non ſint.

48 Secundo itaque quæritur, an omnes tam boni, quam mali iudicabuntur. Pro cuius quæſiti ſolutione omnes Scholaſtici cum Magiſtro 4. diſt. 46. q. 1. ſtatnunt uuatuor ordines perſonarum in iodicio ax D. Greg. lib. 26. Moral. c 24, quidam erit perfectorum, alius minus perfectorum, ſed adhuc electorum, tertius infidelium reproborum; quartus eorum qoi cradiderunt ſed adhue reprobi deceſſerunt. Propter hos ordines diſcernendos duplea ruſus iodicium diſtinguunt, aliod diſcuſſionis, & axaminis, & aliud condemnationis, vel remunerationis, ſeu ſantantiæ latæ, & dicunt, quod infideles non ſint iudicandi iudicio diſcuſſionis, & axaminis iu particulari quoad ſingolus iu generali iudicio, ſed ſunt iudicandi iudicio condemnationis, quod probant ea illo Joan. 3. *Qui non credidit, iam judicatus eſt*, & ex D. Gregorio l. cit. Anſalmo io Elucidatio, Iſidoro lib. 1. de ſummo bono c. 30. & Auguſt. ſerm. 38. de Sanctis, ubi ait, quod ad iudicium non vanient pagani, nec hæretici, nae Judæi, quia de illis ſcriptum eſt, *Qui non credidit jam judicatus eſt*; quod quidem da iudicio diſcuſſionis intelligunt, da alio enim iudicio ſeutentiæ, & condemnationis ea Matth. 25. & aliis locis conſtat eſſe iudicaudos; ratio autem huius eſt, quia cum iu proceſſu iudiciali iudicii forma eſtenditor ad diſcuſſionem cauſæ, & prolationem ſeotentiæ, ſi cauſa per ſe eſt manifeſta, ſuperfluit diſcuſſio, & ita coutingit iis, qui ſunt infideles, nec Chriſtum noverunt, neque ſidem eius. Alii varo qui ſidam receperunt, ſed lege... non ſarvarunt, iudicabuntur, & condemnabuntur; & his dicetur *Eſurivi, & non dediſti mihi manducare*, &c. Matth. 25. Deinde ex electis, & fidelibus, qui fueruni perfecti, quia nimirum non tantum legis præcepta obſervarunt, ſed etiam conſilia, nec ipſi iudicabuntur iudicio diſcuſſionis, & examinis, ſed tantum iudicio remunerationis, & retributionis: & tandem electi, & fideles minus perfecti, qui nimirum pœnitantes fuere, & opera miſericordiæ eaercentes iudicabuntur a Chriſto utroque iudicio, tam ſcilicet diſcuſſionis, quam remunerationis, & dicet illis: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*, &c. unde opere eorum bona diſcutientur.

49 Verum banc diſtinctionem non approbat Suarez diſp. 57. citate ſect. 5. nam de omnibus Paulus dicit etiam infidelibus, aſſa manifeſtandos ante tribunal Chriſti, *ut referant prout geſſerunt in corpore ſuo, ſive bonum, ſive malum*: ad Rom. 14. Item Jeremiæ 25. *Judicium Domini cum gentibus*, & Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & adducam eas in vallem Joſaphat, & diſputabo cum eis*; ergo iudicium diſceptetionis erit etiam gentibus, & infidelibus. Ruſus in iudicio infidelibus improperabuntur opera iniuſta, & perſecutio in electos facte, ut iuſinuatur Sap. 5. *Tunc ſtabunt juſti in magna conſtantia adverſus eos, qui ſe anguſtiaverunt*, & idem indicare videtur vox illa Martyrum in Apocal. *Vindica ſanguinem noſtrum*, unde concludit Suarez diſtinctionem illam quatuor ordinum perſonarum in iudicio a Scholaſticis communiter receptam non ſubſiſtere, et magis metaphoricam videri, quam realem. Pluribus modis hanc diſtinctionem defandit, at tuetur Hiquæus noſter 4. diſt. 47. qu. 1. in Commentatio, quia etiam Doctor eam approbat in ſolutione ad 2. princ. ubi eit, qood perfecti quidem quantum ad diſceptationem præcedentam ſantentia non iudicabuntur; ſed iu eo, quod dicitur: *Venite benedicti*, etc. et ſimiliter infideles quantum ad diſceptationem prævium non iudicabuntur iudicio generali, ſed in illo: *Ite maledicti*, etc. Sed pro recta huius diſtinctionis intalligentia, et Scripturarum, quas Suarez in oppoſitum adducit, breviter dicendum eſt, quod ſi diſcuſſio ſumitur pro notitia cauſæ, verum eſt omnium peccata propalanda eſſe etiam infidelium, ut prædictæ Scripturæ ſignificant; ſed ſi diſcuſſio ſtrictius ſumatur pro inquiſitione cauſæ per allegationem contrariam rei, ſic erit in peccatoribes tantum fidelibus, non autem infidelibus, quia in ra notoria diſcuſſio noo requiritur, ſed ſtatim ad ſententiam proceditur, quia notorietas facti omnem defenſionem, & probationem axcludit, temquam ſuperfluam, & hoc modo Cyrillus Hieroſolymit. Catachiſ. 18. esplicat illud Joann. 3. *Qui non credidit jam judicatus eſt*, quia inquit, *non requiritur magna inquiſitio cauſa notoria*. Illi ergo judicium diſcuſſionis ſubibunt, qui ea fide, & lege defenſionem prætendent, & miſericordiam judicis implorabuut ea fide, & lege, & beneficiis receptis prædicationis, Sacramentorum, doctrinæ, & ſimilium; infideles vero, qui Judicem Chriſtum reſpuerunt, legem ejus, juſtitiam, & fidem, tale judicium diſcuſſionis non ſubibunt, quia ut ait Theodoretus Heracleotes in Catena, *Fur in delicto deprehenſus non perducitur ad judicem, ut de facto notorio quæſtionem habeat, ſed ut ſententiam damnationis accipiat*; unde per ſolum jodicium reprobationis, & damnationis infideles recipient ſecundum peccata ſua; in hoc ergo ſenſu de diſcuſſione, & diſceptatione loquuntur Scholaſtici, & Patres dum iuquiunt, quod infideles judicium damnationis tantum ſubibunt in judicio univarſali, non vero diſcuſſionis, & diſceptationis; quod tandem Suarez ipſe quoque fatetur ſect. cit. in fine, dum ait, quod nihilominus adhuc verum eſt damnationem infidelium quoad excluſionem a Regno evidentiorem habere cauſam damnationis, quia non ſolum juſtitia, & meritis, ſed etiam ſondamento juſtitiæ, & meritorum pœnitus caruarunt, & concludit quod ad eaplicandum uſi ſunt Patres illo modo loquendi, quod in iis non eſt neceſſaria diſcuſſio, ut a Ragno excludaotur, unde conſtat hanc eſſe ſolum de nomine contentionem.

50 Tertio quæritur, an parvoli, & iuſantes ſint judicandi. Negant Durand. 2. d. q. 33 p. 3. & Carthoſiao. 4. d. 47. q. 1. ubi pro aadem ſententia refert Albertum, qui non ſolum negat hos pueros eſſe judicandos, ſed etiam io judicio compariturus; quod probant ex quibuſdam Scripturæ locis, quia ubicumque in Scriptura judicium deſcribitur, ſignificatur ſolum eſſe futurom de adultis, & de propriis actionibus, vel omiſſionibus eorum, qui judicandi ſunt, ſic Matth. 25. *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*, &c. id autem parvulis, & infantibus non convenit. Deinda illi tantum judicabuntur, qui relatori ſunt, quæ in corpore geſſerunt, ſive bona, ſiva mala ex 2. Corint. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo, ſive bonum, ſive malum*, hæc autem parvulis, & infantibus ſunt impropria, & Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & diſceptabo cum eis*; ergo qui ſunt diſcuſſionis incapaces, ut pueri, & inſantes non congregabuntur, ut judicentur. Tandem omnes, qui judicantur, vel admittuntur ad beatitudinem, vel mittuntur in ignem æternum Matth. 25. & Apoc. 20. parvuli autem, qui ſine gratia deceſſerunt, neque ad beatitudinem admittentur, neque in ignem mittentur: ergo ſaltem iſti non judicabuntur. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior

juxta dicta ſuperius diſp. præc. q. 5. art. 3. quam communiter Scholaſtici tenent, ut ait Suarez diſp. 7. ſect. 6. & expreſſe deducitur ex verbis illis Apocal. 20. *Vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni*, & poſtea de omnibus dicitur latum eſſe judicium, imo id etiam deducitur ex illo 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit*, nam ut Lyranus ibi exponit his verbis: *prout geſſit*, non tantum opera comprehenduntur, ſed etiam omnia media, quibus homines ſalvari poſſunt, vel damnari, & ita comprehenduntur actiones, & receptiones Sacramentorum, & omiſſiones, ſeu carentiæ, & ita comprehenduntur non tantum adulti, ſed etiam parvuli, quia ut ait Lyranus ibidem, non per hoc excluduntur pueri a judicio, qui nihil in corpore meruerunt, vel demeruerunt, quia judicabuntur ſecundum ea, quæ circa illos ab aliis ſunt facta, vel omiſſa, in quantum ſunt ab aliis baptizati, vel non; unde concludit, ut diximus loc. cit. quod non ſerundum geſta proprie judicabuntur, ſed pro peccato originali, vel carentia ejus, & ita etiam diſcurrit Gloſſa Ordinaria ibidem, & D. Anſelm. cap. 5 ad Corinth. ubi ait quod referet unuſquiſque etiam parvuli, cum hoc tamen diſcrimine ab aliis, quod iſti referent, quæ non per ſe ipſos, ſed per alios geſſerunt, quando ſcilicet per corda, & ora geſtantium crediderunt, vel non crediderunt, quando baptizati, vel non baptizati ſunt. Ita etiam D. Greg. l. 9. Moral cap. 12. ubi agens de Chriſto in generali judicio judicante ait, *Quoſdam tunc reatu culpæ originalis adſtrictos etiam ſine operibus damnat*, quod late proſequitur. Tandem hoc etiam probavimus loc. cit. ratione ex cauſa finali, & motivo faciendi judicium univerſale deducta, quod eſt oſtenſio divinæ juſtitiæ, & liberalitatis Dei præmiantis, & punientis; parvuli autem, & inſontes ſunt gloriæ capaces, ac etiam pœnæ ſaltem damni, ſi cum originali decedant, ut patet ex dictis lib. 2. ſentent. diſp. 4. quæſt. 6. de pœna peccati originalis, unde iſti quoque ſunt capaces judicii diſcuſſionis late ſumpti pro notorietate facti, non vero ſtricte ſumpti, quia nulla habent opera. Neque obſtant loca Scripturæ in oppoſitum adducta, nam Matth. 25. Salvator cum adultis loquebatur, qui non niſi per opera bona ſalutem conſequi poſſunt, & de ſuis operibus in die Judicii rationem ſunt reddituri, ob id tamen alios a judicio non excludit; & quomodo D. Paulus 2. ad Corinth. 5. intelligi debeat, jam explicatum eſt; & Matth. 24. & Apoc. 10. commemoratur præcipue ſententia, & pœna prout ad adultos pertinet ad hominum terrorem, & correptionem, non tamen ob id reliqui excluduntur, qui etiam ſunt gloriæ capaces, ac etiam pœnæ ſaltem damni, ut parvuli.

51 Quarto quæritur, an omnes homines Sancti ſint judicandi. Quod quidem quæſitum reſolvendum eſt juxta diſtinctionem jam aſſignatam, quod loquendo de Sanctis præcellentibus, & aſſeſſoribus Judicis non ſunt judicandi judicio diſcuſſionis ſtricte ſumptæ, ſed tantum judicio remunerationis, & retributionis, quia hæc exemptio ipſis competit prærogativa eximiæ ſanctitatis, & muneris conceſſi, quo alios judicabunt participatione poteſtatis a Chriſto receptæ, quam promiſit Matt. 19. omnibus renunciantibus propter ipſum hæc bona terrena, ut ibi communiter Patres docent, & Expoſitores. Et hoc præcipue intelligendum eſt de juſtis, qui mortaliter non peccaverunt, ſed primam ſtolam conſervarunt, quam in Chriſto receperunt; quamvis enim aliqua habuerint venialia, hæc tamen non ſunt cauſa, aut materia per ſe hujus judicii, ſcilicet diſcuſſionis ſtricte ſumptæ, quia ſtatum finalem non conſtituunt; judicium autem extremum cum ea diſcuſſione fiat, ut docet Scotus loc. cit. ad diſcernendas familias civitatis ſupremæ, & infimæ ſecundum opera, quæ ad ſtatum gloriæ, vel damnationis per ſe ordinantur, qualia ſunt peccata mortalia tantum, aut opera bona, & meritoria, loquendo autem de juſtis minus perfectis, qui ſemper per pœnitentiam a peccatis mortalibus ſurrexerunt, dicendum eſt juxta regulam ſuperius aſſignatam utroque judicio eſſe judicandos a Chriſto, tam ſcilicet diſcuſſionis, quam remunerationis, ut docent D. Gregorius l. c. & ſuper Pſalm. 88. & D. Auguſtinus 20. de Civit. cap. 14. & alii Patres, ac Scholaſtici communiter, quod ex Scripturis jam allegatis expreſſe deducitur. Aliqui tamen ſentiunt nullum juſtorum hominum eſſe judicandum judicio diſcuſſionis ſtricta ſumptæ, quia peccata juſtorum in judicio non ſunt propalanda, ſed tantum merita, ita Magiſter, Viguerius, Sonnius, & quidam alii apud Suarez cit. ſect. 7. quorum opinio fundatur in quibuſdam Scripturæ locis, in quibus efficacia pœnitentiæ ad delendu peccata ſignificatur, & peccata ſemel remiſſa tegi, occultari, deleri, & oblivioni tradi dicuntur; cui promiſſioni repugnare videtur, quod poſtea in univerſo hominum conſpectu proferantur, ut Pſalm. 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*, & Pſalm. 50. *Dele iniquitatem meam*, 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*, Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam omnium iniquitatum ejus, non recordabor amplius*, & ſimilia. Ratio tandem, & congruitas id ſuadet, quia talis peccatorum notitia, & propalatio in electis ruborem, & confuſionem cauſaret, quæ eorum ſtatui repugnant & Sancti in die judicii honorandi ſunt, & præmiandi, non infamandi.

52 Communior tamen, & probabilior ſententia eſt, omnia juſtorum peccata, & præſertim mortalia eſſe in judicio manifeſtanda; ita ſentit D. Th. 4 diſt. 43. art. ult. D. Bonav. ibid. art. 3. q. 2. & 3. & alii Scholaſtici, unde ſi diſcuſſio nihil aliud ſignificet, quam examen, & collationem bonorum, & malorum operum, dicendum eſt omnes Sanctos, qui aliqua peccata commiſerunt, judicio diſcuſſionis judicandos eſſe, quamvis, ut ſupra dictum eſt, hæc diſcuſſio minor futura ſit in eis, qui tantum venialiter peccaverunt, quam in aliis, qui mortalia etiam crimina commiſerunt, nam in his erit diſcuſſio ſtricte ſumpta, in illis vero late ſumpta pro notitia ſcilicet omnium operum; & ſimiliter dicendum eſt majorem futuram diſcuſſionem in iis, qui plura, & graviora commiſerunt peccata, quam in iis, qui pauciora. Et hoc expreſſe colligitur ex verbis Chriſti Matth. 12. *Dico autem vobis quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii*, ubi Patres dicunt poni exemplum peccati leviſſimi, frequentiſſimi, ut intelligamus multo magis de aliis gravioribus reddendam eſſe rationem, & hæc fuit ſententia Anſelmi in Elucid. & Auguſtini in l. meditationum c. 4. dicentium, ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus Angelorum patebunt univerſa ſcelera mea, non ſolum actuum, ſed etiam cogitationum, ſimulque locutionum. Et quidem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, nam judicium publicum, & finale exigit, ut cauſa in publico etiam tranſigatur ad manifeſtationem juſtitiæ, & poteſtatis judiciariæ in omnes, nam ut conſtet Chriſti judicantis, & Sanctos præmiantis juſtam eſſe ſententiam, non ſufficit ut eorum merita manifeſtentur, ſed conſtare etiam oportet, illa quoque in vita permanſiſſe, & omnia impedimenta fuiſſe ſublata; & peccata, ſi quæ commiſſa fuerunt, per pœnitentiam ſufficienter fuiſſe purgata, atque remiſſa, ſicut etiam eadem ratione peccata quoque reproborum, quæ in hac vita per pœnitentiam deleta fuerunt, quamvis iterum punienda non ſint, adhuc tamen in judicium ferentur, ut divina juſtitia, & miſericordia amplius manifeſtentur: qua ratione ait Aug. 20. de Civit. cap. 14. in die judicii omnia tam bona, quam mala eſſe in ſingulorum memoriam revocanda. Itaque in allatis Scripturæ locis, & per omnes illos dicendi modos, ut ait Suarez l. c. ſignificatur ſolum perfecta peccatorum remiſſio, quæ deleri dicuntur, quia eorum macula non amplius manet in anima, & *oblivioni traduntur a Deo*, quia eorum non recordatur, ut puniat; & eodem modo *tegi, & occultari*, quia jam ad iram non provocant, neque ſunt ruboris, aut dedecoris; ſiquidem ut ait D. Bonav. l. c. quamvis in reprobis peccata, quorum non pœnituerunt, maximam parient confuſionem, & triſtitiam; in electis tamen ex eorum manifeſtatione nulla orietur confeſio, quia per pœnitentiam deleta videbuntur, & hinc maxime Dei miſericordia, ac juſtitia commendabitur, & electorum meritum, cum de commiſſis pœnitentiam egerint, ut magis conſtabit ex dicendis art. ſeq.

53 Quinto tandem quæritur, an Angeli tam boni, quam mali ſint judicandi. Negant Thomiſtæ Angelos eſſe judicandos ſaltem quoad præmium, & pœnam eſſentialem cum D. Thoma 3. part. quæſt. 59. art. 6. quod probant, quia judicium generale de Angelis initio mundi perfectum eſt, unde omnes integrum præmium, aut ſupplicium eſſentiale acceperunt. Confirmatur, quia Chriſtus non eſt Redemptor Angelorum; ergo nec futurus erit Judex. Tandem, quia in Symbolo profitemur Chriſtum futurum Judicem vivorum, & mortuorum, & in Evangelio ſolum de hominibus profertur ſententia; *Venite benedicti*, &c. *Ite maledicti*, &c. Matth. 25. unde concedunt ſolum effectum hujus judicii indirecte redundaturum in Angelos quoad aliquod præmium, vel pœnam accidentalem, quatenus tam boni, quam mali Angeli ad ſalutem, vel damnationem hominum aliquid eorum miniſterio cooperati ſunt: gaudebunt enim boni de conſortio Sanctorum hominum, & de fructu ſui Miniſterii, & ſimiliter accreſcet malis aliqua confuſio, & accidentaria triſtitia ex pravorum hominum condemnatione. Communior tamen, & probabilior ſententia docet Angelos judicandos eſſe etiam quoad præmium, & ſupplicium eſſentiale, judicio ſaltem approbationis, & condemnationis. Ita D. Bonav. diſp. 47. art. 1. q. 4. Ricardus art. 1. q. 6. & alii Scholaſtici ibidem, & ſequitur Suarez diſp. 57. cit. ſect. 8. quod expreſſe deducitur ex 1. ad Corinth. 6. *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus*; quod de judicio univerſali exponunt Chryſ. Theodor. Ambroſius, Anſelmus, & alii Patres, tam Græci, quam Latini, quamvis aliqui eorum de malis tantum Angelis intelligant, alii vero de omnibus abſolute. Nec poteſt hic locus de judicio tantum indirecto convenienter exponi, quia Paulus ibi ait, eodem modo judicandos eſſe Angelos quo & mundus judicabitur, unde de eodem judicii genere, ſcilicet directo intelligendus eſt, tum quia per illud judicium indirectum Angeli proprie non judicantur, ſed homines, & ex accidenti in Angelos redundat.

Confirmatur ex Gloſſa Lyrani ibidem, ubi ait *Angelos judicabimus*, approbando nimirum ſententiam judicis de puniitione malorum Angelorum, & ſic pariter diſcurrit in epiſt. B. Judæ Apoſt. *Angelos vero, qui non ſervaverunt ſuum Principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium in judicium magni diei vinculis æternis reſervabit*; licet enim nunc damnati ſint judicio particulari, & quaſi privato, tunc generali,

& pu-

Digitized by Google

& publica ſententia damnabuntur, & ita diſcurrunt Clemens Romanus l. 7. Conſt. cap. 33. Lactantius l. 7. c. 26. & alii Patres dicentes venturum Chriſtum in throno Regni ſui ad condemnandum deceptorem mundi diabolum. Certum autem eſt, ſi mali Angeli judicandi ſunt judicio condemnationis, tanto magis Sanctos Angelos judicandos eſſe judicio approbationis, ac retributionis.

54 Denique id etiam probat Suarez l. c. ratione ex Scoto deſumpta 4. d. 47 qu. 1. §. *De ſecunda*, ubi aliquas aſſignans congruentias, cur judicium univerſale fiet, tamquam meliorem illam aſſignat, quod fiet ad diſcernendas familias Civitatis ſupernæ, & infimæ; ex Angelis autem, & hominibus Sanctis unum Chriſti corpus conſtituitur, una Eccleſia, & una Dei Civitas, & omnibus retribuitur pro meritis præmium ejuſdem rationis, & e contra ex Angelis malis, & hominibus improbis familia, & Civitas Diaboli conſtituitur; ergo conveniens eſt ut publicum judicium cum retributione fiat, non ſolum de omnibus, ſed etiam de Angelis. Confirmat hoc etiam cum S. Bonav. l. c. ex omnibus rationibus, & congruentiis aliis, ob quas voluit Deus ultra privatum fieri quoque publicum, & generale hominum judicium, quia ſicuti Judicium hominum univerſale fiet, ut Dei juſtitia omnibus innoteſcat, & appareat, ſic etiam judicium Angelorum retributionis pro bonis, & condemnationis pro malis fieri debet. Pertinet hoc etiam ad honorem, & gloriam Chriſti, ut ſicut eſt caput, & Rex Angelorum, etiam ſupremus Judex; pertinet quoque ad honorem ſanctorum Angelorum, ut eorum merita, & coronæ in conſpectu omnium appareant, & ad pœnam, & ſupplicium malorum, ſicut enim homines expectant judicium, vel ad conſummationem gloriæ, vel pœnæ, ita & dæmones, inquit D. Bonav. judicium non debent evadere, ut ſi quid pœnæ eis deeſt, plane ſuppleatur; unde ſimul involventur cum aliis damnatis, & ſimul incarcerabuntur in infernum, ut inde numquam amplius exire poſſint, ſicut nunc eis permittitur, ut habetur in Apoc. 12. & 20. ac per hoc ad judicium Dæmones quoque deducentur. Hinc ad rationes in oppoſitum facile occurritur cum Suarez ibidem, quia licet Angeli jam præmium boni, & pœnam mali receperint, illud tamen judicium fuit privatum reſpectu hujus univerſalis judicii, ſicut etiam de hominibus jam ſupra dictum eſt.

Ad Confirmationem licet Chriſtus non ſit Angelorum Redemptor, eſt tamen Salvator, & Juſtificator, ideoque judex quoque eorum eſſe debuit etiam quoad præmium eſſentiale. Ad ultimum licet in Symbolo dicatur eſſe judicem vivorum, & mortuorum, non ob id negatur futurum etiam eſſe judicem Angelorum, ſed docetur, id quod certum eſt, & nobis ad ſalutem neceſſarium, & tacentur reliqua, quæ Doctorum inquiſitioni relinquuntur; præterquam quod ſub nomine *vivorum* Angeli quoque comprehendi poſſunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De quibus ſint judicandi, & quomodo.

55 PRimo quæritur, quænam cauſæ judicabuntur in finali judicio. Pro cujus quæſiti intelligentia advertendum eſt judicium dupliciter ſumi poſſe, ſcilicet, vel pro examine, ſeu diſcuſſione cauſæ, vel pro ſententiæ pronunciatione, quæ rurſus duplex eſſe poteſt, vel enim eſt circa hominem juſtum, & bene operantem, & dicitur præmiatoria, de qua Pſal. 25. *Judica me Domine!, quoniam ego innocentia mea ingreſſus ſum*, &c. vel eſt circa reum, & injuſtum ſupplicio dignum, & dicitur condemnatoria, de qua Pſal. 25. *Judica Domine nocentes me*, &c. hic ergo de judicio primo modo diſcurrendum, quænam ſcilicet diſcutientur in judicio finali, nam de judicio ſecundo modo agemus artic. ſeq. & dicendum eſt omnia opera omnium hominum, ſive externa tam bona, quam mala eſſe aperienda, & examinanda a Chriſto in judicio finali, quod ſpectat ad cognitionem, & probationem cauſæ, de qua ferendum eſt judicium, quæ veritas ſic abſolute prolata de fide eſt, ut conſtat ex locis jam citatis Matth. 25. 2. ad Corint. 5. pluribus aliis copioſe relatis a Biancato noſtro diſp. 10. art. 8. Duo autem ſunt potiſſima teſtimonia ut notat Suarez diſp. 57. cit. ſect. 9. in quibus hic actus divini judicii ſpecialiter deſcribitur; primum eſt Daniel. 7. *Judicium ſedit, & libri aperti ſunt*, alterum eſt Apocalyp. 20. *Et vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & judicati ſunt mortui ex iis, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum*, quibus verbis Joannes ſatis expreſſe ſignificat ex librorum apertione omnium operum manifeſtationem indicare in die judicii, quod poſtea adhuc magis explicat Eccleſia in ſequentia Miſſæ Defunctorum: *Liber ſcriptus proferetur, in quo totum continetur, unde mundus judicetur*, quod paſſim etiam docent Patres, & Scholaſtici omnes cum D. Bonaventura 4. diſtio. 43. art. 2. quæſt. 2. & 3. D. Thoma quæſt. 3. artic. 2. & 3. & Scoto diſt. 47. quæſt. 1. §. *De tertia*, ubi ait, quod in illo judicio aliquid erit prævium, ſcilicet, in note ſcientia meritorum, vel demeritorum, propter quæ feretur ſententia talis, vel talis, & aliud completivum, ſcilicet, latio ſententiæ, & executio illius, & ita etiam diſcurrit D. Bonavent. diſt. 43. cit. art. 3. q. 1. ubi ait, quod omnium meritorum erit ibi lectio, & memoria, quia ſicut dicit Apoſtolus, erunt cognitiones, vel cogitationes accuſantes, & defendentes, & ita bona, & mala ibi patebunt, & per conſequens affectiones, & operationes, omnia autem reducentur ad memoriam, quia revocatio actuum, & cogitationum præcedentium ad memoriam erit ad oſtenſionem divinæ juſtitiæ, & miſericordiæ.

56 Quid autem ſit aperiri libros in die judicii, & quid liber vitæ importet, quamvis variis modis a Patribus explicetur, verior tamen, & communior interpretatio, & maxime litteralis eſt, quod libri, qui aperientur, non erunt materiales libri, ſed conſcientiæ ſingulorum, in quibus omnium opera legentur, & ita præſertim exponit D. Bonavent. loco cit. ubi ait, quod omnium merita, & demerita in conſcientiæ libris legentur, & ita locum Apocal. adductum *Libri aperti ſunt*, exponit Gloſſa Ordin. dicens, quod erunt libri conſcientiæ ſingulorum qui aperti omnibus erunt, ac etiam Lyranus ibidem dicens, quod erunt libri conſcientiarum, nam omnium merita, & demerita omnibus erunt nota, ut ſic appareat omnibus judicantis juſtitia, ſic pariter Auguſt. lib. 20. de Civitate Dei cap. 14. ubi ait, quod non erit unus liber, ſed ſinguli ſingulorum, & quod quædam vis eſt intelligenda divina, qua fiet, ut cuique opera ſua vel bona, vel mala cuncta in memoriam revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, quæ nimirum vis divina libri nomen accepit, in ea quippe quodammodo legitur quicquid a faciente recolitur, & ita etiam exponunt Hieronym. & Theod. illud Daniel. 7. *Judicium ſedit, & libri aperti ſunt*. Recte ergo per libros, qui aperiendi ſunt, conſcientiæ, & memoriæ ſingulorum interpretantur, quia ex his, quæ in conſcientiis ſcripta fuerint, ſinguli ſunt judicandi, quæ expoſitio clara ex Paulo deducitur ad Roman. 2. dum ait: *Theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei*, & infra: *Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cum judicabit Deus occulta hominum*. Per librum autem vitæ recte etiam intelligunt Hieronymus, & Auguſtinus loco cit. librum illum viventium, ſeu divinam mentem, in qua prædeſtinati omnes conſcripti ſunt, ita ut liber vitæ ſignificet decretum, ſeu decreta prædeſtinationis divinæ ad gloriam, & ita etiam locum Apocalyp adductum, *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ*, exponit Gloſſa Ordin. dicens, quod erit liber præſcientiæ Dei, quia tunc aperta ſciant mali, ſe non eſſe prædeſtinatos ad vitam, ac etiam Lyranus ibidem dicens, quod liber vitæ idem eſt, quod prædeſtinatio divina, quæ dicitur liber metaphorica, eo quod in eo repræſentantur expreſſe illi, qui ordinati ſunt ſimpliciter ad conſequendam vitam æternam, qui liber aperietur in judicio, quia tunc apparebit manifeſte, qui ſunt ad beatitudinem aſſumendi, & qui non, unde eodem cap. 20. Apocal. ſubditur; *Qui non eſt inventus in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis*. Unde in aliis libris dicuntur eſſe conſcripta omnia opera, in hoc vero libro vitæ præcipue dicuntur ſcripta nomina, ſeu perſonæ: horum igitur librorum apertio, & lectio in die judicii neceſſaria erit, & rationem reddit D. Bonaventura d. 43. cit. ſect. e. q. 3. dicens: Quoniam igitur judicium erit ſecundum merita noſtra, vel demerita, & merita ſunt a nobis, & a Deo, ideo ad diſpenſandum quantitatem, & dignitatem meritorum, neceſſe eſt aperire libros conſcientiarum, & librum vitæ, in quo apparet quantitas gratiæ ſecundum menſuram liberalitatis divinæ, ſecundum cujus menſuram eſt etiam glorioſa. Aliam quoque rationem aſſignat Suarez diſp. 57. cit. ſect. 9. nam ſicut in militia alius eſt liber, in quo ſcribuntur delecti milites, alii vero in quibus ſcribuntur vel leges, vel facta militum; ita in præſenti præter libros, in quo deſcribuntur facta hominum, eſt liber vitæ in Deo, in quibus deſcribuntur, qui ad vitam æternam ſunt electi, qui in die judicii aperiendus eſt, de quo alia plura vide apud Biancatum diſp. 10. art. 14.

57 Secundo quæritur, an omnium hominum opera ſint omnibus aliis manifeſtanda. Conveniunt Doctores ſingula manifeſtanda eſſe, quæ ſunt unicuique propria; tum ob adducta Scripturæ teſtimonia, tum quia hoc ad æquitatem divini judicii ſpectat, ut cujuſcumque cauſa legitimo comprobetur teſtimonio, quale in ſingulis erit propriæ conſcientiæ teſtimonium; difficultas ergo eſt, an etiam aliis omnibus ſint manifeſtanda, aliqui autem exiſtimant ad æquitatem divinæ juſtitiæ id neceſſarium non eſſe, ut ſinguli, ſcilicet, omnium opera hominum, & Angelorum cognoſcant, ut Paludanus 4. diſt. 47. quæſt. 1. art. 2. Durandus qu. 2. & quidam alii. Communis tamen, & probabilior opinio oppoſitam docet cum D. Th. & D. Bonav. l. c. art. 3. ac etiam Scoto d. 47. cit. q. 1. licet de modo dubitet, ut infra, & expreſſe deducitur ex 1. Cor. 4. *Itaque nolite ante tempus judicare quoad uſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium*, ubi Gl. interlin. ait, quia tunc omnia nota erunt omnibus, & geſta, ac cogitata, tunc erunt aperta, & eodem modo verba illa exponit D. Ambr. in 1. ad Cor. 4. quod in die judicii nihil occultum erit eorum, quæ geſta ſunt, aut cogitata, & ſimplicitas, & hypocriſis tunc apparebit, ut & qui deſpectus habebatur appareat dignus, & qui aliquid eſſe putabatur inveniatur reprobus, omnia enim

nuda

Digitized by Google

nuda erunt in die iudicii, ſic pariter diſcurrit de die iudicii Bernardus lib. de interiori domo c. 38. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ, & cunctis egminibus patebunt univerſa ſcelera tua, non ſolum actuum, verum etiam cogitationum, & locutionum. Unde deducitur, quod non ſolum merita electorum, & reproborum delicta in illa die erunt omnibus nota, ſed etiam bona opera iſtorum, & mala illorum, quod non ſolum ex l. c. colligitur, ſed etiam ex 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*, & rationem reddit Lyranus ibidem, quia iudicium, inquit, apparebit omnibus iuſtum, ſingulis videntibus omnia bona, & mala aliorum: ergo ſi reproborum mala opera, videbuntur etiam bona, alias non apperet, unde differentia gravitatis pœnarum oriatur. Et eadem ratione electorum quoque delicta in die iudicii omnibus erunt nota, & manifeſta, ut dictum eſt art. præc n. 52. hinc enim maxime Dei miſericordia, & iuſtitia commendabitur, ut ait D. Bonav. diſt. 43. cit. ar. 3. q. 2. ubi inquit, quod in die iudicii omnia nota erunt omnibus in manifeſtationem divinæ pietatis, & iuſtitiæ, quia oſtenſio malorum in bonis eſt ad manifeſtationem miſericordiæ prius factæ, bonorum in eis ad oſtenſionem iuſtitiæ; e contra malorum in malis ad oſtenſionem iuſtitiæ, bonorum in eiſdem ad oſtenſionem miſericordiæ; & hac eadem ratione ait in Breviloq. p. 7. c. 1. quod in iudicio fiet apertio librorum, ſcilicet, conſcientiarum, quibus merita, & demerita univerſorum ſibi ipſi, & cæteris patebunt; quia non haberet illud iudicium perfectam rationem generalis iudicii, ac fere ſupervacaneum eſſet, ut ait Suar. l. c. ſi omnium cauſæ non eſſent in publicum proferendæ; & ſubſtantia, ac ratio eius omnibus, & ſingulis manifeſtanda.

58 Tertio quæritur, quomodo omnium opera in iudicio fient omnibus nota; nam valde difficile eſt concipere, quomodo tam brevi tempore, quo ſupponitur iudicium duraturum, poſſint illa omnia omnibus manifeſtari. Scotus diſt. 47. cit. qu. 1. §. *De tertio*, varios modos aſſignat, quibus hæc omnia ſingulis innoteſcere poſſunt, primo ut Deus oſtendat omnia illa diſtincte, & ſingulariter in ſeipſo, ita quod ſit miraculum ex parte oſtenſionis, modus autem cognoſcendi ex parte intellectus ſit naturalis, itaut non omnia oſtenſa ſimul cognoſceret, ſed ſucceſſive ſecundum capacitatem virtutis intellectualis creatæ, quæ nequit diſtincte omnia ſimul cognoſcere, & ad hoc, ait Doctor, magnum tempus requireretur; alio modo contingere poteſt, ſi Deus ſeipſo tam perſonarum, quam operum intellectiones producat, itaut modus cognoſcendi tam ex parte obiecti, quam ex parte intellectus ſit ſupernaturalis; alio modo poſſibile eſt, quod unicuique manifeſtentur merita, vel demerita propria in ſpeciali, & merita, vel demerita aliorum in generali, & hoc dupliciter, vel ſic quod ſingulas perſonas conſideret, tamen hanc, ut iuſtam, & præmiandam propter merita eius in generali concepta, & illam, ut iniuſtam, & puniendam propter demerita eius concepta in generali; vel non ſingulas perſonas concipiendo in ſpeciali, ſed tam perſonas, quam merita in generali, utpote concipiendo omnes relictos in terra eſſe reprobos, & iuſte condemnandos; omnes autem raptos Chriſto obviam in nubibus eſſe iuſtos, & præmiandos. Sic pariter D. Bonav. d. 43. cit. ar. 3. qu. 3. ait, quod tribus modis poſſint omnium opera videri in iudicio, aut ratione eius, in quo videt; quia videt multa in uno, & ſic in ſpeculo æterno eſt videre multa, quia homo per idem ibi videt diverſa; aut ratione ſublimitatis intellectus, qui efficitur deiformis per gloriam, unde videt plura, ſicut Deus, ſed non omnimode, ſicut Angelus beatus ſimul cognoſcit Deum in ſe, & creaturam in Deo, & in proprio genere; aut ratione divinæ virtutis hoc facientis, quæ tamen non efficit gloriam, ut oſtendat ei exemplar æternum, vel elevet intellectum, ut aliquid poſſit ſupra ſe, vel ad gloriam, vel ad pœnam. Ex his omnibus modis aſſignatis ex Scoto, & D. Bonaventura licet probabile ſit, quod electi videbunt omnia propria merita, vel demerita per pœnitentiam remiſſa diſtincte, & in ſpeciali per oſtenſionem Dei in verbo, ita enim de facto, & anima Chriſti, & animæ beatorum nunc cognoſcunt in Deo, quæ ſibi oſtenduntur, adhuc tamen probabilius eſt, ut etiam Brancatus noſter advertit diſp. 20. cit. ar. 10. tam electos, quam reprobos in ſua propria conſcientia videre omnia propria facta, dicta, & cogitata, hic enim dicendi modus conformis eſt Scripturis, & Patribus de hoc loquentibus, ut conſtat ex loco ſupracit. Apoc. 20. *Et libri aperti ſunt &c. & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera eorum*; per hos enim libros Gloſſæ, & Patres adducti intelligunt hominum conſcientias, in quibus uniuſcuiuſque propria merita, ac demerita teguntur; unde D. Hieron. in c. 2. epiſt. ad Rom. ait, quod conſcientia, & cogitationes noſtræ erunt in die iudicii ante oculos noſtros, tamquam quædam hiſtoriæ cognoſcendæ, & ſic patitur in aliorum conſcientiis eorum merita, & demerita videri poterunt, de potentia etiam Dei abſoluta, ut ait Scot. l. c. omnium geſta innoteſcere poſſunt ſimul ſingulis in iudicio, & ſicut de anima Chriſti diximus cum Scoto lib. 3. Sent. diſp. 5. in Verbo, & in proprio genere omnia cognoviſſe, vel una, vel pluribus viſionibus iuxta obiectorum multitudinem, & numerum. Ita

in propoſito poſſet Deus elevare ad ſimiles actus omnium intellectus ad cognoſcendum ſimul in omnium conſcientiis eorum opera etiam in ſpeciali, ita tamen, ut hæc cauſarent ſui ſpecies independenter a ſenſibus, vel Deus ipſe immediate eas ſpecies in videntibus produceret, vel ipſas intellectiones, ut ait quoque Scotus l. c.

59 Quarto quæritur, an, & qui accuſatores erunt in iudicio, & quomodo accuſabunt. Et quidem Patres paſſim docent, quod electi omnes, ſive Angeli, ſive homines accuſabunt reprobos, et etiam diabolus ipſe, quod expreſſe deducitur ex Job 20. in fine, *Revelabunt Cœli iniquitatem eius, & terra conſurget adverſum eum*, quod exponens Lyranus ait, Angeli cæleſtes & homines contra eum erunt teſtes, & D. Bernardus lib. de interiori domo c. 38. ait, quod omnes ſpiritus boni, & mali coram Deo accuſabunt, boni quia Deo debent æquitatem: mali, quia ſuam ſervant iniquitatem, & quidem de diabolo ſpecialiter dicitur Apocal. 12. *Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabit illos ante conſpectum Dei noſtri*, ubi Gloſſa ordin. ait, quod officium diaboli eſt accuſare, & D. Ambroſius in cap. 12. cit. ſimiliter ait, quod accuſat & Diabolus eum in peccatis male ſuadendo decepit, & Laurentius Juſtinianus lib. de contemptu mundi c. 16. de iudicio loquens ait, quod erunt teſtes Angeli, & dæmonia accuſantia. Præcipuus tamen reproborum accuſator, ut inquit Brancatus diſp. 20. cit. ar. 11. erit ipſamet peccatorum conſcientia, ut ſonantibus verbis ait Paulus ad Rom. 2. loquens de gentibus legem non habentibus: *Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe cogitationibus invicem accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cum iudicabit Deus occulta hominum &c.* in quo loco ait D. Ambroſius, quod hoc modo iudicabuntur homines in die iudicii per Jeſum Chriſtum, & D. Bernardus lib. de interiori domo c. 38. inquit, quod in tanto diſcrimine torquebit te conſcientia tua male ſibi conſcia, cruciabunt cordis arcana, cogente etiam conſcientia tu ipſa eris accuſator teſte propria conſcientia &c. Dices quando delictum eſt notorium itaut non poſſit cælari, non eſt neceſſitas teſtium, neque accuſatorum, ut delictum examinetur ex c. *Bonæ memoriæ*, de elect. notorium autem dicitur crimen, vel quando reus illud confeſſus eſt cap. final. *de cohabit. Cleric.* vel quando propter illud condemnatus eſt ex cap. *Veſtra duxit*, ſub eodem titulo; ſed reproborum crimina utroque modo notoria erunt, etenim in propriis conſcientiis deſcripta illa deferunt, ut ſupra dictum eſt, & ſic confeſſa erant, & propter illa iam in morte, & iudicio particulari fuerunt condemnati, & ideo in terra manebunt; ergo tunc nulla erit teſtium, vel accuſatorum neceſſitas. Reſpondetur gratis concedendo nullam tunc futuram teſtium, vel accuſatorum neceſſitatem, ſed hoc totum ex Dei decreto, & beneplacito fiet in maiorem reproborum confuſionem, & pœnam, ut Patres paſſim docent.

60 Quinto quæritur, an hoc iudicium, ſeu meritorum, ac demeritorum diſcuſſio fiet vocaliter, vel intellectualiter. Pro reſolutione quæſiti dicendum eſt, quod licet certum non ſit ex Scriptura, an diſcuſſio, ſeu diſceptatio omnium meritorum, & demeritorum facienda ſit vocaliter, vel intellectualiter, cum Deus illis, & aliis modis, prout ſibi placuerit hoc facere poſſit, & probabile ſit utrumque, probabilius tamen eſt, quod ratione aliquorum ſaltem operum talis diſceptatio, & diſcuſſio ſit facienda vocaliter, & ſenſibiliter. Ita Scotus d. 45. cit. q. 1. §. *De Quarto*, ubi ait, quod magis videtur conſonare Evangelio, quod diſceptatio erit vocalis, ſive illa diſceptatio manifeſtetur ſingulis ſubito, vel in parvo tempore, vel in magno, & ſequitur Suarez ſec. 9. cit. in fine, dicens non eſſe probabile aliqua peccata hominum voce ſenſibili eſſe redarguenda, & ſimiliter aliqua opera bona laudanda, quia cum iudicium futurum ſit ſenſibile, & inter homines, qui ſe mutuo ſenſibiliter conſpicient, ut ſupra dictum eſt, videtur etiam conveniens, ut aliqua ratione fiat locutione ſenſibili, qui modus eſt hominibus maxime accomodatus, & ad maiorem bonorum honorem, & malorum confuſionem. Notanter autem dicitur probabile eſſe aliqua peccata hominum eſſe voce ſenſibili redarguenda, & aliqua opera laudanda, non autem omnia, quia ſi de ſingulis ſingulorum operibus diſcuſſio eſſet vocaliter facienda, longiſſimum tempus ad id neceſſarium eſſet, ut de ſe patet, omnia enim eſſent ſucceſſive celebranda, et pro quolibet homine ſpatium aliquod temporis notabile inſumi deberet, atque ita pro tot milibus hominum tot ſpatia, quod Patres non approbant, præſertim Origenes tr. 7. in Matth. et Aug. l. 20. de Civ. c. 26. Circa quos autem hæc diſcuſſio vocaliter ſit facienda, aliqui putant hanc vocalem redargutionem, ſeu reprehenſionem ſpecialiter futuram reſpectu fidelium, ſive electorum, ſive reproborum, non vero infidelium. Ita Scotus 4. d. 47. q. 1. ar. 3. et ſequitur ex noſtris Brancatus diſp. 20. cit. ar. 12. quod deducit ex verbis Matt. 25. ubi dicitur, quod Chriſtus commendabit fideles iuſtos propter opera miſericordiæ corporalia: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere, nudus eram &c.* et improperabit fidelibus damnatis: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi &c.* Evangeliſta autem hæc referens ait: *Tunc dicet Rex his qui a dextris erunt, venite benedicti &c. & iſti reſpondebunt, Domine quando te vidimus eſurientem &c.* Et ad

dam.

damnatos pariter converſus, ut teſtatur: *Tunc dicet Rex, & his qui a ſiniſtris erunt, Ite maledicti &c. Et ipſi reſpondebunt dicentes, Domine, quando te vidimus eſurientem &c.* dicere autem, & reſpondere ex communi loquentium uſu ſignificat actionem vocalem; ergo ſaltem reſpectu fidelium judicium, & operum diſcuſſio, ac diſceptatio vocaliter fiet.

61 Sed optime Suarez l. c. inquit, id non ſolum eſſe incertum, ſed etiam omnino voluntarie dictum, quia nullum habet in Scriptura fundamentum, incertum enim eſt, an illa excuſatio iniquorum, & ſubmiſſio bonorum apud Matth. 25. futura ſit ſenſibilis, vel tantum mentalis, nam Soto ipſe cit. q. 2. art. probabilius putat fore mentalem, quod colligit ex teſtimonio Pauli cit. ad Rom. 2. & ex illo Sapientiæ 4. *Diſrumpet illos inflatos ſine voce*, loquendo de injuſtis; juſti vero potius ſe ſilendo ſubmittent, omnem ſuam gloriam, & honorem, non tam ſuis operibus, quam divinæ largitati, & gratiæ tribuentes.

Confirmatur, quia maxime reprehendendi videntur infideles præſertim Judæi, quia ut Beda ſignificat Lucæ 23. & colligitur ex Scriptura, illis maxime vulnera ſua Chriſtus oſtendet, ut videant, quem crucifixerunt, & confundantur. Tandem, quia ſi tantum cum fidelibus peccatoribus diſceptatio ſenſibilis eſt futura per modum accuſationis, excuſationis, & redargutionis; ergo pari ratione diſceptatio ſenſibilis, quæ fiet cum juſtis per modum laudis, non fiet cum inſignioribus, & perfectioribus ſanctis, ſed cum mediocribus, & minus perfectis, quia iſti tantum judicio diſcuſſionis ſunt judicandi, ut ſuperius dictum eſt, hoc autem minus rationabile videtur, nam quo ſanctiores fuerint homines, & perfectiores, eo magis, & mentali, & ſenſibili voce, ac lingua laudabuntur. Quare concludit Suarez nihil in propoſito dici poſſe, quod firmo nitatur fundamento, & veriſimilius eſſe, ſi quid in die judicii ſenſibili voce agendum eſt, id reſpectu ſingulatum perſonarum futurum non eſſe, quia nimium tempus ad id requireretur, ut ſupra dictum eſt, ſed in communi, vel reſpectu omnium, qui futuri ſunt ad dexteram, vel ſiniſtram, vel ſecundum aliquos generales ordines, aut vitiorum, vel virtutum generi, ut v. g. commendando prius Miſericordes, deinde Virgines, poſtea Martyres, & ſic de vitiis contrariis ſimili proportione. Sed objicias illud Sapientiæ 4. ubi in fine fit mentio de damnandis in judicio, & habetur: *Et erunt poſt hæc decidentes ſine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam diſrumpet illos inflatos ſine voce &c.* ergo judicium, & exprobratio fiet abſque actione vocali. Reſpondetur negando conſequentiam, nam *ly ſine voce* ad ſolos reprobos refertur, ut ſupra dictum eſt, quia cum damnabuntur, præ magna confuſione, & erubeſcentia, ac timore pro ſui excuſatione nihil dicent, ut Lyranus ibidem exponit dicens *ſine voce*, quia ſe defendere, vel excuſare non poterunt.

62 Poſtremo quæritur, an hoc judicium, ſeu meritorum, & demeritorum diſcuſſio fiat in tempore, vel in inſtanti, Scot. 4. d. 47. cit. q. 1. §. *de quarto*, inquit, quod ſi diſceptatio erit vocalis, erit etiam in tempore, ſi vero mentalis, erit in inſtanti. Quare ſicut diximus quæſito præcedenti probabile eſſe, quod meritorum diſcuſſio fiat intellectualiter, ita in præſenti quoque dicendum eſt probabile eſſe, quod fiat in inſtanti, & deduci poteſt ex illo Malachiæ 3. *Accedam ad vos in judicium, & ero teſtis velox ſuper maleficos &c.* quem locum explicans Aug. lib. 20. de civ. c. 26. ait, quod intelligendus eſt teſtis velox, cum ſine mora revocaturus eſt in memoriam, unde convincit, puniatque conſcientiam, quibus verbis innuere videtur, non in tempore, ſed in momento, & abſque mora diſcuſſionem, ſeu diſceptationem demeritorum fieri debere. Deinde addendum eſt, quod, ſicut quæſito præcedenti diximus, probabilius eſt, diſceptationem illam futuram eſſe vocalem, & ſenſibilem, ita conſequenter dicendum eſt in præſenti probabilius eſſe futuram in tempore ratione aliquorum ſaltem operum, ſive diſceptatio illa manifeſtetur ſingulis, vel in parvo tempore, vel in magno, nam in hoc ſupponendum eſt perfectiſſimam judicii formam eſſe ſervandam, quæ variis modis a divina potentia, & ſapientia fieri poteſt, in quantum ad manifeſtationem juſtitiæ requiritur, & ſolemnitatem diſcuſſionis, & capacitatem creaturæ judicandæ; modum autem certum determinare non expedit ſine fundamento, illud quidem certum eſt judicium viſibile, & publicum eſſe futurum quantum ad diſcuſſionem, ac etiam ſententiam proferendam, ut art. ſeq. dicemus; hac enim ratione Chriſtus Dominus in forma humana apparebit omnibus viſibilis, ut ſupra dictum eſt, & plane veriſimile non eſt diſcuſſionem illam meritorum, ac demeritorum futuram in inſtanti: quia non poſſent homines præcipue reprobi, tam multa ſimul diſtincte, & perfecte cognoſcere ſine magno miraculo non neceſſario, & cum Chriſtus in forma humana appariturus ſit, & judicaturus, ut ab omnibus videatur, & audiatur; plane ſi eſt audiendus, vocaliter loquetur, & ita non in inſtanti, ſed in tempore illa ſaltem verba proferet, quæ ab Evangeliſta Matthæo referuntur dicenda electis, & reprobis diſcuſſione operum miſericordiæ, & hoc eſt, quod ait Scot. l. c. eſſe magis Evangelio conſonum, quia ibi de vera locutione corporali eſt ſermo, quæ quidem cum nutu locali labiorum, linguæ, ac aliorum vocis inſtrumentorum fieri debet, ac proinde in tempore licet non ita certum ſit, ut modo dicebamus,

an illa excuſatio iniquorum, & ſubmiſſio bonorum futura ſit ſenſibilis, & vocalis, vel potius mentalis, intellectualis.

ARTICULUS TERTIUS.

Quomodo ſit proferenda ſententia, & judicium conſummandum, & de ſtatu infantium cum originali decedentium.

63 JAM diximus art. præced. ab initio, judicium dupliciter ſumi poſſe, ſcilicet, vel pro examine, ſeu diſcuſſione cauſæ; vel pro ſententiæ pronunciatione, quæ vel eſt circa hominem juſtum, & bene operantem, & dicitur præmiatoria, vel circa reum, & injuſtum ſupplicio dignum, & dicitur condemnatoria, poſtquam igitur de judicio in primo ſenſu egimus art. præced. quænam ſcilicet diſcutientur in judicio finali, in præſenti de judicio in ſecundo ſenſu diſcurrendum eſt, examinata namque, diſcuſſa, & comprobata uniuſcujuſque cauſa, remanet ſententia proferenda, quia judicium per ſententiam completur, & conſummatur, unde Apocal. 20. poſtquam dictum eſt: *Aperti ſunt libri* ſubjungitur poſtea, *& judicati ſunt mortui ex iis quæ ſcripta ſunt in libris ſecundum opera ipſorum*, atque ita poſt cauſæ diſcuſſionem, & manifeſtationem, judicium ſupereſt peragendum, quod nonniſi in prolatione ſententiæ conſiſtere poteſt, vel præmiatoriæ, vel condemnatoriæ juxta opera examinata, & comprobata, ac ejus executione.

64 Primo itaque quæritur, an de ſingulis ſententia diſtincte ſit proferenda, & ſenſus eſt, an omnes mali unica generali ſententia ſint judicandi; an vero de ſingulis propriæ, & peculiares ſententiæ ſint proferendæ. Ratio dubitandi eſt, quia ex una parte Matth. 25. priori modo ſententiam eſſe ferendam ſignificatur, reprobis enim generatim dicitur: *Ite maledicti in ignem æternum*, electis autem, & juſtis, *Venite benedicti Patris mei &c.* Ex alia vero parte videtur ſententiam poſteriori modo eſſe proferendam, quia non omnes reprobi eadem pœna ſunt afficiendi, nec omnes electi eodem præmio remunerandi, ſed unuſquiſque pro ſuorum meritorum qualitate, & quantitate. Communis ſententia Patrum, & Theologorum eſt, ut refert Suar. diſp. 57. cit. ſec. 10. de ſingulis eſſe propriam, & particularem ſententiam ferendam, quod præſertim docet Greg. Nyſſen. orat. in illud: *Quod uni ex iis minimis feciſtis, mihi feciſtis*, ubi ait in die judicii pro merito, & dignitate anteactæ vitæ unicuique ſententiam eſſe accommodandam, & ratio etiam id omnino convincit, etenim cum ſententia ſit judicium prædictum adjunctum habens imperium, ſeu voluntatem unicuique retribuendi juxta opera ſua, opus eſt ut pro varietate meritorum, ac diverſitate, ſententia quoque varia ſit, & diverſa. Veriſimile autem eſt, ut etiam Suar. advertit l. c. poſtquam de ſingulis in ſpecie judicatum fuerit, ad conſummandum, & diſſolvendum judicium duas illas generales ſententias eſſe proferendas, quarum una reprobis, ſcilicet, *Ite maledicti in ignem æternum*, altera vero electis ſit communis, ſcilicet, *Venite benedicti &c.* & hoc etiam deducitur ex illa congregatione judicii generalis, quam Scot. aſſignat d. 47. cit. q. 1. §. *de ſecundo*, ubi ait, quod præter hoc, quod unuſquiſque in particulari adſcribatur regno, vel carceri, tota multitudo præviſa ad regnum debet aliquando tota ſimul per ſententiam generalem præmiativam omnibus communem ad poſſidendum illud determinari, & tota alia multitudo per ſententiam item condemnatoriam omnibus communem determinari carceri, ut ſic ſit ſequeſtratio duarum familiarum, ſeu duarum Civitatum, nempe Dei, & Babylonis; præter ergo ſententiae particulares, quibus unuſquiſque regno, vel carceri adſcribitur, juxta qualitatem, & quantitatem meritorum, vel demeritorum hujus, & illius, congruum eſt, ut etiam aliqua ſententia generalis proferatur, per quam tota multitudo præviſa ad regnum, in ejus poſſeſſionem mittatur, & tota alia carceri relinquatur, & mancipetur. Et quia omnes, qui in uno, vel altero ordine continentur in ſtatu, & perpetua vivendi ratione conveniunt, inter ſe vero ipſi duo ordines nihil commune habent, quod ad retributionem pertineat; ideo Chriſtus Judex non unam proferet ſententiam utrique ordini communem, ſed ſingulis ordinibus ſingulas illi communes, nempe reprobos illam: *Ite maledicti in ignem æternum*, & electis alteram; *Venite benedicti &c.*

65 Secundo quæritur, an ſententia proferenda ſit voce ſenſibili, vel tantum mentali. Communis ſententia Patrum, & Theologorum eſt duas illas generales ſententias voce ſenſibili proferendas eſſe, quod præſertim D. Anſelm. in Elucid. Abulenſ. in Matth. 25. & plures alii Patres, & Scot. l. c. §. *de quarto*, ubi ait, hoc eſſe magis Evangelio conſonum, & hoc etiam deducitur ex dictis art. præc. quia cum judicium finale ſit futurum ſenſibile, & a judice humano, & ſenſibili, ac viſibili peragendum, conſequens eſt, ut etiam ſententia aliquo modo ſenſibili proferatur, atque ita hoc modo ſaltem quoad generales ſententias proferetur. Quo autem ad privatas, ac ſingulares ſententias ſatis veriſimile eſt mentaliter tantum, & intellectualiter eſſe proferendas, ut ait Suar. l. c. quia cum omnibus, & ſingulis voce ſenſibili ſigillatim loqui valde moroſum eſſet, & diuturnum, ac longiſſimum tempus ad hoc requireretur, quare ſicut ſupradictum eſt, probabilius eſſe diſcuſſionem

de

Digitized by Google

de ſingulis, ac ſingulorum operibus ferendam eſſe mentaliter, & non vocaliter, quia ad hoc nimium tempus requireretur, cum omnia opera eſſent ſucceſſive cribranda, & examinanda, & pro quolibet homine ſpatium aliquod temporis notabile ſumi deberet, ita idem, & eadem ratione de ſingularibus, & privatis ſententiis diſcurrendum eſt, & ita præſertim D. Auguſt. lib. 20. de Civ. c. 14. ubi de judicio loquens circa ſingulos, & ſigillatim faciendo ait, quod quadam vi divina fiet, ut cuique ſua opera bona, vel mala cuncta in memoriam revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuſet, vel excuſet ſcientia conſcientiam, atque ita ſimul, & ſinguli judicantur; ergo quoad privatas, ac ſingulares ſententias veriſimilius eſt intellectualiter tantum, & mentaliter eſſe proferendas. Hoc tamen intelligendum eſt, ut hujuſmodi privatæ ſententiæ non tantum ab eis cognoſcantur, ad quos ſpectabunt, ſed etiam ab omnibus aliis, qui in judicio aderunt, ſicut de operibus jam dictum eſt art. præc. cum utrobique eadem ſit ratio, imo major ratio urgeat de ſententiis, quam de operibus, tota enim ratio, propter quam ſingulorum opera omnibus ſunt manifeſtanda, eſt ut paſſim Patres docent, ut ſententiæ cujuslibet æquitas, & juſtitia omnibus patere poſſit, quo ſpectat illud Sap. 5. *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore, ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.*

66 Tertio quæritur, an ſub hac ſententia condemnatoria comprehendantur parvuli, qui cum ſolo originali ex hac vita diſceſſerint. Affirmant aliqui dicentes, pueros cum originali decedentes non tantum in alia vita puniendos eſſe pœna damni, ſed etiam pœna aliqua ſenſus ex igne provenientе, mitiori tamen quam adultos, quia peccatum actuale non habuerunt, ita Driedo lib. 1. de grat. & lib. arb. tr. 3. c. 2. par. 5. & probabile exiſtimat Greg. 2. d. 30. q. 3. & ſequitur noviſſime Pontius diſp. 18. q. 6. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia Matth. 25. cum Dominus ad judicandum venerit, duæ tantum aſſignantur hominum claſſes, una eorum, qui ibunt in vitam æternam, altera eorum, qui ibunt in ignem æternum, illos quidem a dextris collocat, iſtos vero a ſiniſtris, ſed parvuli erunt a ſiniſtris; ergo ibunt in ignem æternum, & non minus erunt illius ſententiæ participes, *Ite maledicti in ignem æternum*, quam qui actualiter peccaverunt, cum ſententia Chriſti ſit æqualiter ferenda in omnes ad ſiniſtram collocatos. Negant autem quamplures communiſſimam inter Catholicos ſententiam ſequentes, quod pueri ob originale peccatum ſine baptiſmo decedentes puniendi ſint utique pœna damni, nulla tamen pœna ſenſus præſertim ab igne infligenda, quam ſententiam ex profeſſo declaravimus, & late defendimus lib. 2. ſentent. diſp. 4. q. 6. de pœna peccati originalis cum D. Thom. D. Bonav. & Scoto 2. diſt. 33. qu. unic. & cæteris Scholaſticis. Hac igitur de cauſa plures hujus communis ſententiæ ſectatores negant, parvulos cum ſolo originali decedentes ſub hac ſententia condemnatoria comprehendi, *Ite maledicti in ignem æternum*, cum utramque pœnam includat, nam illis verbis, *Ite maledicti* pœnam damni ſignificetur, & ſequentibus, *in ignem æternum* pœna ſenſus, quæ ab igne infligitur. Quod etiam conſtare dicunt ex ratione, quam Chriſtus reddet proferens hanc ſententiam, tota enim in actualibus peccatis nititur, ut conſtat ex textu Matt. 25. *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare &c.* Et tandem id quoque rationе confirmant, quia cum hi parvuli habituri ſint ſtatum valde diverſum a cæteris reprobis, non oportuit eadem ſententia damnationis cum eis involvi, unde concludunt, quod judicabuntur propria ſententia generali reſpectu omnium illorum, quia omnes in eo ſtatu æquales ſunt, ab aliis autem diverſa. In hac difficultate hoc certum eſt, parvulos cum originali decedentes utique ob hujuſmodi peccatum pœna damni puniendos eſſe, nulla tamen pœna ſenſus præſertim ab igne infligenda, ut late l. c. probavimus, & rurſus infra dicemus, an vero ſub hac ſententia condemnatoria comprehendantur, nec ne, licet utrumque ſit probabile, probabilius tamen ſub ea comprehendi videntur, cum nulla alia ſententia generalis ipſis proprie in textu citato, Matth. 25. legatur, & indicetur; quare ſicut ſententia illa generalis, *Venite benedicti Patris mei*, omnes prorſus electos comprehendit, qui erunt a dextris, etiam parvulos cum baptiſmo decedentes, licet nullum proprium meritum habuerint, ſed ſola virtute Sacramenti, & ex meritis Chriſti regnum poſſidebunt eis ab origine mundi paratum; ita pariter ſub prædicta Salvatoris ſententia condemnatoria omnes prorſus damnati comprehendi debent, qui erunt a ſiniſtris, etiam parvuli cum ſolo originali decedentes, licet nullum actuale peccatum habuerint, cum hoc diſcrimine tamen, ut diximus diſp. 4. cit. qu. 6. art. 2. n. 167. ſub illis enim verbis: *Diſcedite a me* ſolam pœnam damni ſignificantibus comprehenduntur etiam decedentes cum ſolo originali, ſub aliis vero *in ignem æternum* pœnam poſitivam ſenſus ſignificantibus comprehenduntur omnes actualiter delinquentes, & propria voluntate, per quod patet, quid dicendum ſit ad rationem in oppoſitum.

67 Quarto quæritur, qualis ſit futurus ſtatus parvulorum cum originali peccato decedentium. De hac materia Brancatus noſter integram inſtituit diſputationem in ſuo Tractatu de omnibus noviſſimis diſp. 27. & nos integram inſtituimus quæſtionem lib. 2. ſent. diſp. 4. q. 6. cit. de pœna peccati originalis, ubi tres retulimus opiniones, duas extremas, & unam mediam. Prima extrema docet, pueros cum originali decedentes non tantum in alia vita pœna damni eſſe puniendos, ſed etiam pœna aliqua ſenſus ex igne provenientе, mitiori tamen, quam adultos. Altera ſententia extrema aſſerit nullam pœnam eſſe paſſuros nec damni, nec ſenſus, non quidem ſenſus, quia nullam inordinatam habuerunt delectationem, cui tantum correſpondet pœna ſenſus; nec damni, quia de amiſſione beatitudinis non triſtantur, ſed ſe conformant divinæ voluntati. Tertia tandem media, & communiſſima inter Catholicos ſententia eſt, pueros ob originale peccatum eſſe utique pœna damni puniendos, nulla tamen pœna ſenſus præſertim ab igne infligenda, quam ibi diximus eſſe D. Thomæ, D. Bonaventuræ, Scoti, & aliorum Scholaſticorum 2. diſt. 33. & omnium Recentiorum. Unde pro reſolutione quæſtionis diximus ibi primo, pueros cum originali decedentes pœna damni eſſe puniendos, quod probavimus, quia pueri cum originali decedentes conſpectu DEI perpetuo ſunt carituri ex illo Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non poteſt intrare in Regnum Dei*, pœna autem damni in tali carentia conſiſtit, & omiſſione cæleſtis beatitudinis. Tum, quia ita determinavit Innocentius III. cap. *Majores* de Baptiſmo dicens, *pœnam peccati originalis eſſe carentiam divinæ viſionis, actualis vero perpetuæ gehennæ cruciatum*, & idem habetur cap. *Nulla præter* de conſecr. diſt. 4. his verbis: *Nulla præter Baptiſmum Chriſti ſalus permittitur infantibus, quia infantes ſi per Sacramentum, quod ad hoc eſt divinitus inſtitutum, in credentium numerum non tranſeant, profecto in tenebris manent*, ideſt, divina viſione carent, quia illuminantur; tum tandem, quia abſolute loquendo non eſt futurus aliquis medius ſtatus inter Beatos, & damnatos, in quo quis feliciter, & beate vivet, ut definitum eſt in Concilio Arauſicano poſt can 77. tom. 1. Conciliorum, ubi dicitur: Si quis dixerit, ideo dixiſſe Dominum, in domo Patris mei manſiones multæ ſunt, ut intelligatur, quia in Regno Cœlorum erit aliquis medius, aut alius, aut alicubi locus, ubi beate vivunt parvuli, qui ſine baptiſmo ex hac vita migrarunt, anathema ſit.

68 Deinde diximus ibidem n. 159. parvulos in Lymbo nullam pati pœnam ignis, nec poſt diem judicii paſſuros aliam corporis afflictionem, quam aſſertionem inquit D. Bonaventura omnes Magiſtros magis approbare communiter, & Scotus illam ſententiam Magiſtrorum appellat, ut probavimus ex Innocentio III. cap. *Majores* cit. definiente ſolam viſionis carentiam eſſe pœnam decedentium cum originali; ac etiam ex Conc. Florent. ſub Eugenio IV. in litteris unionis aſſerente *decedentes in mortali, vel originali mox in infernum deſcendere*, hoc eſt in inferiores terræ partes, ut exponunt communiter, *ſed pœnis inæqualibus puniendos*, quam inæqualitatem in eo conſiſtere dicit, quod originali ſola pœna damni reſpondet, actuali autem utramque, damni ſcilicet, & ſenſus; ergo ex Concilio cum ſolo originali decedentes nullam ignis pœnam patiuntur. Plures etiam Patrum auctoritates refert Salmeron in c. 5. ad Rom. diſp. 34. apud ipſum videndas, quibus permotus Angles merito, inquit, oppoſitam ſententiam tenentes parvulorum tortores vocari, & propterea illam, tamquam duram, eſſe ab omnibus excluſam; quam etiam valde duram appellat D. Bonav. diſt. 33. par. 3. qu. 1. quod hac ratione probat, ac etiam Scotus cum ipſo, quia acerbitas, pœnæ quantitati delectationis correſpondet juxta illud Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*; ſed parvuli nullam delectationem inordinatam habuerunt, nec in ſpiritu, nec in carne; ergo nec ullum tormentum, cui pœnam ſenſus pati debeat.

Confirmatur, quia nemo punitur pœna poſitiva, & ſenſibili, niſi propter peccatum actuale propria voluntate commiſſum, etiamſi aliquem habeat habitualem defectum; quamvis enim Princeps juſte poſſit ab aliquo officio rejicere, ut indignum, quem novit carere habitu juſtitiæ, aut pronum ad furtum; non tamen juſte ob id illum punire poteſt; ſed tantum quando re ipſa furetur; ſic igitur pariter in propoſito, quamvis parvuli poſſint a Cœlorum Regno excludi, ut indigni, ob gratiæ defectum, & habituale, ſeu originale peccatum, non propterea poſitiva pœna, & ſenſibili debent puniri, quia propria voluntate nihil commiſerunt, hoc enim nimis durum videtur. Tandem, quia alias ſequeretur hujuſmodi infantes cum ſolo originali decedentes in Inferno damnatorum puniri, neque duo diſtingui habitacula, Infernum, ſcilicet, damnatorum, & Lymbum puerorum, quamvis enim dicerentur pueri mitiori pœna puniri, ſi tamen ſemel utraque pœna puniuntur, damni, & gehennæ, ut ipſi damnati, non ob id diſtinguenda eſſent duo habitacula, ut patet in damnatis, qui inæquali ignis pœna puniuntur. Et quamvis aliqui totum id gratis concedant, hoc tamen non conſonat, ut diximus l. c. communi Eccleſiæ ſenſui, & Patrum hæc duo loca pœnarum ſubjus terram diſtinguentium, Lymbum nempe puerorum, & Infernum damnatorum, unde Bernardus inquit, quod *ſola propria voluntas ardet in Inferno.*

69 Hanc autem locorum diſtinctionem ad recipiendas animas ex hoc mundo diſcedentes optime declarat D. Bonav. 4. diſt.

diſt. 45. ar. 1. q. 1. & 2. ubi ait, quod loca animarum ſunt in duplici differentia; eſt enim locus gloriæ, ſcilicet, Cœlum, & quia charitas, quæ meretur gloriam, aſt uolus ſpeciei, ideo iſte locus non ſubdividitur, alius autem eſt locus pœnæ, qui dicitur Infernus generaliter accipiendo nomen Inferni, eſt autem locus iſte pœnalis dupliciter, ſcilicet ſecundum pœnam damni, & ſecundum pœnam ſenſus, & utrumque membrum dividitur; illi enim qui puniuntur pœna damni, aut ſimpliciter, & æternaliter puniuntur, & ſic locus iſte dicitur Lymbus puerorum cum originali decedentium; aut ad tempus, & ſic locus iſtorum eſt ſuperior, qui dicitur ſinus Abrahæ, & ſimiliter illi qui puniuntur pœna ſenſus, aut puniuntur æternaliter, & ſic iſtorum eſt Infernus proprie dictus inferior aliis; aut ad tempus, & ſic eſt locus Purgatorius, qui eſt aliis ſuperior ſecundum legem communem, & ordinariam; & ſubdit tandem D. Bonav. q. 3. quod poſt Chriſti adventum, aut in Paradiſo, aut in Inferno, vel in Lymbo, aut Purgatorio animæ defunctorum recipiuntur; ergo ſecundum veriorem, & probabiliorem ſententiam animæ puerorum cum originali decedentium in Lymbo recipiuntur, & detinentur, non autem in Inferno, ut contendit Branc. diſp. 27. cit. ar. 7. etiam poſt diem judicii, & in perpetuum quibuſdam Scripturæ, & Patrum auctoritatibus inductis, quæ dicunt parvulos cum originali decedentes in Infernum deſcendere, ut conſtat ex relata Conc. Florent. auctoritate. Verum ſicut aliæ quoque ſunt auctoritates Scripturæ, & Patrum, quæ locum in quo purgantur animæ juſtorum appellant Infernum, quæ tamen de Inferno proprie dicto, qui eſt locus damnatorum, non ſunt intelligendæ, ſed de Inferno generaliter ſumpto, ut ſignificat quemlibet locum in viſceribus terræ exiſtentem, ut ſupra dictum eſt diſp. 44. de Purgat. q. 1. ar. 1. n. 10. Ita pariter in propoſito intelligendæ ſunt aliæ auctoritates, quæ animas parvulorum cum originali decedentium dicunt in Infernum deſcendere, aut in Inferno detineri.

70 Addimus tandem diſp. 4. cit. q. 6. de pœna peccati originalis n. 163. quod iſto pueri ſint paſſuri ibi pœnam damni, non tamen de illa ullum habituros dolorem, vel triſtitiam, ut docent D. Bonav. & Scot. l. c. 2. diſt. 33. quod ibi probavimus auctoritate Nyſſeni oratione de infantibus, & D. Auguſt. lib. de peccatorum meritis, & remiſſione c. 27. ubi ait infantes in Lymbo, nec triſtari, nec dolorem pati, quod etiam tenent Vaſq. Suar. Sal. Leſſ. Becan. Arriag. & alii Recentiores; probamus etiam ratione D. Bonav. & Scoti, quia ſi infantes de tali privatione beatitudinis triſtarentur, cum triſtitia ſecundum Auguſtinum ſit de his quæ nobis invitis accidunt; ergo ipſi involuntarie ſtatum ſuum ſuſtinerent, & vellent oppoſitum, & ita contra diſpoſitionem divinam murmurarent; atque ideo haberent inordinatam voluntatis diſpoſitionem, quod videtur abſurdum, nam ſententia divina eſt diſpoſitum, quod ubicumque ceciderit lignum, ibi ſtabit; igitur cum iſti nullam volitionem inordinatam habuerint in eo ſtatu, ſequitur, quod nullam triſtitiam interiorem habebunt. Confirmatur, quia ſi triſtarentur de carentia beatitudinis, & divinæ viſionis cum deſperentur de ea, quia non habebunt ſpem, igitur haberent pœnam graviſſimam inter pœnas omnium damnatorum, ſcilicet triſtitiam ex deſperatione. Demum inquit D. Bonav. diſt. 33. cit. ar. 3. q. 2. infantes non habituros triſtitiam, quia cauſas ſolatii habebunt, quæ eam impediunt, v. g. quod non peccaverint peccato actionis ex una parte, & quod non patiantur pœnam ignis, ut damnati in Inferno ex alia; pro quo rationem ſatis idoneam affert S. Doctor, quia nimirum infantes conſtituti ſunt a Deo in ſtatu quodam medio inter Beatos, & damnatos, quare opus fuit, ut ex una parte beatitudine careant, ſicut damnati, & ex altera nullum haberent dolorem, ſicut Beati. Ex quo fit, ut licet agnoſcant ſe carere beatitudine, ad quam fuerant ordinati, & ex hac parte magnam haberent triſtitiæ occaſionem; quia tamen ſimul agnoſcunt ſe evaſiſſe graviſſimas inferni pœnas, & peccata mortalia; ita quaſi in æquilibrio ſunt conſtituti, ut non doleant de ea beatitudinis amiſſione, ſed potius gaudeant de pœnarum inferni evaſione, quam rationem cæteris probabiliorem exiſtimat Arriaga diſp. 52. ſec. 3. objectiones autem contra prædicta aſſerta de ſtatu parvulorum vide exacte ſolutas l. c.

71 Quinto quæritur, an infantes in Lymbo patiantur pœnam carceris, & localis detentionis poſt judicium. Pro cujus difficultatis ſolutione diximus q. 6. cit. ar. 3. n. 173. cum Volpio noſtro diſp. 143. ar. 6. difficulter evitari poſſe, quod animæ infantium hanc carceris, & detentionis localis pœnam in Lymbo non patiantur, quo tamen conceſſo adhuc non ſequi aliam per ſe pœnam originalis culpæ deberi præter ſolam damni pœnam; etenim ſi talem ibi patiantur pœnam, utique id eis non obveniet ex divina juſtitiæ punitiva, ſed omnino ex Diaboli tyrannide procedit, permittente Deo, quam jure belli in univerſum genus humanum acquiſivit, licet injuſto titulo, quando in Paradiſo terreſtri primorum noſtrorum parentum victor evaſit. Quia igitur infantes cum originali decedentes ad hoc eſſe dicuntur ſub poteſtate diaboli; ideo ab eo permittente Deo, injuſte, & tyrannice in eo ſubterraneo loco detinentur, tamquam in carcere, quoniam Meſſias Chriſtus hac tyrannice poteſtate Luciferum non privavit ſupra animas omnium defunctorum, ſed ſolum ſupra decedentes in gratia. Quoniam ergo non juſte, & juxta divinas leges, ſed injuſte, & tyrannice infantes modo tali pœna carceris puniuntur in Lymbo, non permittit Deus tyrannidem hanc Luciferi in perpetuum, ſed ipſas quoque animas infantium a tali pœna carceris poſt diem judicii liberabit, vel dando eis pro habitatione terræ ſuperficiem, ut cum nonnullis opinatur Vulpes cit. ar. 7. vel ad hoc eos detinendo in loco ſubterraneo, ita tamen, ut in eo poſt mundi renovationem ſit futura lux, & capacitas talis, ut poſſint ambulare, ad ſe accedere, & recedere, inter ſe colloqui, ut tenent Leſſius, Salas, Arriaga, & alii, quod ex eo præſertim deducunt, quia ſola pœna infantibus e divina juſtitia eſt infligenda, quæ in carentia finis ſupernaturalis, ad quem elevati erunt, conſiſtit; hinc enim ſtatim evidenter infertur eos non detinendos in tenebris perpetuis, hoc enim idem eſſet, ac puniri perpetua cæcitate, & immobilitate, & privari bonis, quæ naturaliter ſequuntur naturam.

72 Addimus tamen ibi, quod non ob id approbare intendimus opinionem Catharini lib. de ſtatu puerorum ſine baptiſmo, Alberti Pighii, & quorumdam aliorum opinantium infantes poſt diem judicii perpetuo victuros beatos, ac naturali felicitate ſemper fruituros, adeo ut nullatenus tunc ſub diaboli poteſtate ſint, quia etiam pro illis ejicietur Diabolus foras in die noviſſimo, ut nihil juris ulterius habeat in eos. Non, inquam, id approbare intendimus, quamvis enim dicamus eos liberandos eſſe a poteſtate diaboli quoad pœnam carceris, quam modo injuſte, ac tyrannice patiuntur, nulla tamen erit cauſa, cur in ea die debeant a poteſtate Diaboli, quoad pœnam damni, quam juſte patiuntur, liberari, quia tribunal illud potius erit juſtitiæ, quam miſericordiæ, in quo lignum judicabitur ubicumque ceciderit, ſive ad Auſtrum felicitatis, ſive ad Aquilonem miſeriæ, ut exponit Hieronymus eum locum Eccleſiaſt. 11. tum, quia nemo poteſt a totali poteſtate Dæmonis liberari, niſi per gratiam Chriſti, quam in futura vita, nec vita poſt diem judicii infantes ſine baptiſmo decedentes ſunt umquam conſecuturi, ut conceptis verbis docet Auguſtinus contra Pelagianos lib. 1. de origine animæ c. 9. & lib. 2. c. 12. Sed neque ex hoc tacite inferunt alii, ut Amicus diſp. 25. ſec. 5. ita infantes illos etiam poſt diem judicii ſub poteſtate Diaboli manſuros, ut in loco ſubterraneo, quem Lymbum vocant, tamquam in carcere ſint perpetuo recludendi, ubi nunc eorum animæ morantur, & omni corporea luce privari. Non, inquam, id recta inferunt, quia graviſſima pœna ſenſibilis eſſet illa detentio in loco tetro, & obſcuro, ubi nec videre, nec ſe movere, niſi in alios impingendo poſſent, ac veluti inanimati trunci ibi detinerentur, ut bene diſcurrit Arriaga diſp. 52. ſec. 3. ad quid enim Deus eos e mortuis excitaſſet, & in ætatem viri perfecti, ſi nollet ejus ullum relinquere ſenſum? Itaque ſive intra Lymbum poſt diem judicii ſint adhuc permanſuri, ſive extra in ſuperficie terræ, quorum neutrum tamquam certum ex Scriptura, vel Patribus poſſumus affirmare, perpetuam patiantur pœnam damni, non autem ſenſibilem; ita diſcurrimus l. c. de quo alia plura ibi videri poſſunt.

73 Sexto tandem quæritur, an prolata ſententia abſolvendum, ac diſſolvendum ſit judicium. Et affirmative reſpondendum eſt, tum quia, cum ſententia ſit veluti ultima judicii forma, hac prolata jam ſibi nihil aliud ſupereſt agendum; tum quia, ut ait Doctor diſt. 47. cit. q. 1. §. *De tertio*, licet prolatio ſententiæ, ac ejus executio diſtingui poſſint, tamen cum ſententia Chriſti ſit efficax, ſtatim ſine mora executioni mandabitur, & per modum efficacis imperii ab ipſo proferetur, *Ite maledicti &c.* & *Venite benedicti &c.* Statim ergo ad vocem, & imperium Chriſti Judicis aperietur terra, ut damnatos devoret, & corpora damnatorum in Infernum deſcendant; cum enim corpora illa dote ſubtilitatis non ſint affecta, quæ eſt propria Beatorum, corpus terræ penetrare non poterunt, atque ideo maximus terræ hiatus tunc aperietur ad illa recipienda, ut Patres communiter docent, nec aliud miraculum tunc eſt excogitandum, præcipue cum ille terræ hiatus ad mundi purgationem, & renovationem deſervire poſſit, ut poſtea dicemus qu. ſeq. Et ex alia parte Chriſtus eodem tempore cum omnibus electis eadem, vel ſi fieri poteſt, majori gloria, & triumpho in Cœlum redibit, unde ad judicandum deſcenderat, ut ibi perpetuo cum illis regnet, quia ſecundum fidei dogmata propria ſedes, & locus corporum beatorum eſt ſupremum Cœlum, ut fuſe oſtendit D. Auguſt. per plura capita lib. 13. & 22. de civit. & Paulus ſignificat ad Theſſal. 4. *Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, ac etiam Chriſtus ipſe ſignificat illis verbis: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum*, nam illo verbo *Venite* ſuum reditum in Cœlum indicat, unde ad judicandum deſcenderat; altero vero verbis *poſſidete regnum*, ſignificat ſedem, & locum Beatorum eſſe ſupremum Cœlorum, ubi cum eis perpetuo regnabit poſt judicium, non ſolum ſecundum divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem, quæ veritas eſt de fide, nam in pluribus Scripturæ locis expreſſe traditur, ut patet Lucæ 1. *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*, ubi eſt ſermo de Chriſto homine, & Dan. 7. *Ecce in nubibus filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit, & dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſervient, poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur*, & eadem veritas ex fidei prin-

cipuis

Digitized by Google

cipiis aperte deducitur, quia in Symbolo vitam æternam profitemur, atque beatam, in qua cum Chriſto regnaturi ſumus; multo ergo magis ipſe Chriſtus in æternum regnabit. Quanto autem tempore duraturum ſit judicium ait D. Auguſt. l. 20. de civit. c. 1. & Scotus cum ipſo l. c. eſſe incertum, cum nullum expreſſum de hoc in Sacris Scripturis teſtimonium habeatur, licet enim communiter dies judicii appelletur, non ſumitur ibi dies pro naturali die, ſed pro toto tempore quo judicium fiet; veriſimile tamen eſt non duraturum tantum per inſtans, ut jam diximus nec magnâ temporis mora, hæc enim ad examinandas ſingulorum conſcientias neceſſaria Chriſto non erit, nec ad ſententiam proferendam, ſed brevi tempore fiet, ut ex illis Chriſti verbis colligitur; *ſicut exit fulgur ab Oriente, & paret uſque in Occidentem, ſic erit adventus Filii hominis.*

QUÆSTIO IV.

De Mundi innovatione poſt judicium peractum.

74 CONveniunt Patres, & Doctores poſt judicium, & aſcenſum Chriſti in Cœlum, mundum eſſe renovandum, quia mundus nunc habet ſtatum generationibus, & corruptionibus accommodatum, judicio autem peracto hæc modo generationum, & corruptionum continuata ſucceſſio ceſſabit, & ideo opus erit tunc etiam mundi ſtatum innovari, & alium acquirere immortali vitæ proportionatum, quod Paulus ſignificavit ad Rom. 8. dicens, quod in fine mundi, *ipſa creatura liberabitur a ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*, & conveniunt etiam, paucis quibuſdam exceptis, talem mundi innovationem poſt judicium peractum eſſe futuram, & rationem aſſignant, quia aptum tempus non erit talis renovationis, niſi poſtquam ex hoc mundo reprobi omnes expulſi fuerint, & in Infernum detruſi, etenim per eorum præſentiam mundus quodammodo contaminatur; & conſentaneum non eſt nec ad modicum tempus luce, & pulchritudine hujus mundi innovati, & ad quemdam gloriæ ſtatum perducti eos perfrui; de hac igitur innovatione breviter in hac ultima quæſtione diſcurrendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis futura ſit hæc mundi renovatio poſt judicium.

75 PRimo quæritur, an mundus poſt judicium ſecundum ſubſtantiam deſtruetur, & ſenſus quæſiti eſt, an tota mundi machina, ut Cœlum æthereum, idest, Cœli omnes, & elementa poſt judicium deſtruentur, itant ſint omnino annihilanda omnia, & alia nova creanda, an ſaltem formæ eorum ſubſtantiales deſtruendæ, vel tandem facienda ſit in eo talis mutatio, & innovatio accidentalis, ut non appareant eſſe eadem quæ prius. Non defuerunt auctores Catholici, quod refert Suar. diſp. 58. aſſerentes hanc mundi innovationem futuram eſſe ſubſtantialem, itaut omnia ſimplicia corpora tam cœleſtia, quam terreſtria ſubſtantialiter ſint annihilanda, vel ſaltem corrumpenda, & nova alia creanda, vel generanda alterius ſubſtantiæ, & naturæ, & ex antiquis Patribus huic ſententiæ favere videntur Chryſoſt. hom. 14. in epiſt. ad Rom. circa illa verba: *Vanitati creatura ſubjecta eſt*, & hom. 20. ad populum, Hilarius Pſal. 118. Juſtinus Martyr. q. 93. 94. & 95. Ambroſ. lib. 1. Exameron c. 6. Baſil. hom. 3. Examsion, & Gregorius Nyſſenus lib. de Creatione hominis c. 24. Fundamentum hujus ſententiæ ſumitur ex variis Scripturæ locis, ut Iſaiæ 51. *Cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur*, & cap. 65. *Ego creo Cœlos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora*, Job 14. *Homo cum dormierit non reſurget, donec atteratur Cœlum*, Eccleſiaſt. 17. *Quid lucidius Sole, & hic deficiet*, Pſal. 101. *Opera manuum tuarum ſunt Cœli, ipſi peribunt, tu autem permanebis*, Apoc. 21. *Vidi Cœlum novum, & terram novam, primum enim Cœlum, & prima terra abiit, & mare jam non eſt*, & ad Heb. 1. & Matt. 24. *Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*, & plura alia loca ſic loquuntur, & propriè intelligi poſſunt, quia hoc contra rationem naturalem militare non videtur, ex motu enim corporum naturam venari ſolemus, cum ergo poſt diem judicii motus cœleſtium corporum ſit ceſſaturus, ut infra dicemus, inde deduci poteſt rationabiliter eorum naturam tunc eſſe mutandam. Denique, quando immutatio hæc in cœleſtibus corporibus ſubſtantialis futura non eſſet, nihilominus obſtare videtur, quia talis ſaltem in elementis ſit futura, ut plures alii tenent.

76 Communior tamen, & probabilior ſententia Theologorum 4. diſt. 46. eſt, quod mundus, hoc eſt Cœli, & terra, aliaque elementa per talem innovationem non deſtruentur ſecundum ſubſtantiam totalem, ſcilicet, ſecundum materiam, & formam, neque ſecundum totam formam ſubſtantialem; ſed tali mutatione accidentali innovabuntur, ut non amplius appareant eadem eſſe, quæ prius, modo infra explicando diſcurrendo de ſingulis, & hanc innovationem optime declarat Auguſt. lib. 20. de civit. c. 16. ubi declarans illud Apoc. 21. *Vidi Cœlum novum, & terram novam*, ait, quod in fine mundi ille ignis conflagratione elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quæ corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conveniunt, ut ſcilicet mundus in melius innovatus apte accommodetur hominibus etiam in carne in melius innovatis, ita de hac mundi innovatione Auguſtinus ibi diſcurrit; ex quibus patet mundum quidem ſecundum aliqua accidentalia immutandum eſſe, non tamen ſubſtantialiter, nec totaliter, nec partialiter. Eodem etiam modo Lyranus exponit illud Pſal. 101. *Opera manuum tuarum ſunt Cœli, ipſi peribunt &c.* dicens, quod in fine mundi Cœli peribunt, non quoad ſubſtantiam, ſed quantum ad aliquam diſpoſitionem, quia corpora cœleſtia ceſſabunt a motu locali, & elementaria a mutua actione, & alteratione, ſubſtantiis eorum remanentibus; ergo hæc mundi innovatio erit tantum accidentalis, non ſubſtantialis, atque ita Mundus poſt judicium quoad ſubſtantiam non deſtruetur; ſic etiam dictum illud Pſalmi exponit Hieron. in c. 65. Iſaiæ, ubi ad hanc Mundi innovationem declarandam exemplum adducit infantis ætatem mutantis uſque ad ſenectutem, qui quamvis de infante in virum, & de viro in ſenem mutetur, nequaquam per ſingulas ætates perit, idem enim eſt, qui prius fuit, ſed penitus immutatur, & ætate priſtina periiſſe dicitur. Item D. Ambroſ. in c. 7. 1. ad Corin. declarans dictum illud *præterit enim figura hujus mundi*, ait non ſubſtantiam ejus præterire, ſed formam, & ſic paſſim loquuntur alii Patres a Brancato noſtro relati diſp. 12. art. 2. quare S. Bonav. 4. diſt. 48. par. 2. q. 1. 2. & 3. concludit purgationem, & innovationem mundi faciendam eſſe in elementis per abjectionem qualitatum, in Cœlis vero per additionem luminis. Hinc patet, quomodo intelligenda ſint Scripturæ loca, in quibus dicitur Cœlos novos, & terram novam eſſe facienda, cum enim mundus ſit renovandus, quia elementorum actiones, & influxus ceſſabunt, & omnia ſuperflua mixta tam inanimata, quam animata, ſcilicet, animalia, plantæ &c. igne comburentur, & elementa omnia incorruptibilia fient, hac ratione optime dici poteſt, mundum renovandum eſſe, ſeu novum eſſe futurum, quia a ſtatu priori mutatus erit, qua ratione etiam homines, quamvis priora corpora, & animas habebunt, adhuc tamen novi dicantur, quia incorruptibiles reſurgent, & immortales. Et ſimili modo intelligendi ſunt Patres dicentes mundum eſſe periturum, & deſiturum, nam hic mundus cum hoc ordine diſpoſitus qualitatibus mixtis, animatis, plantis, influxibus, & aliis, quibus nunc præditus eſt, poſt judicium per ignem diſſolvetur, & remanebunt elementa pura abſque mixtione, & influxibus, & incorruptibilia, & in hoc ſenſu mundum dicunt eſſe periturum, quam tamen peremptionem, quia ipſorum elementorum ſubſtantiam non tangit, mutationem, ſeu innovationem in melius vocant; quæ omnia ut magis pateant, de ſingulis hic breviter diſcurramus.

77 Secundo quæritur, an Cœli poſt judicium ſint renovandi & quomodo. Antiquiores quidam, ut refert D. Hieronym. l. c. in c. 65. Iſaiæ dixerunt omnes Cœlos eſſe ſubſtantialiter mutandos quoad formam, eadem remanente materia, & hoc per conflagrationem ignis eſſe peragendum, quorum præcipuum fundamentum fuit dictum Chriſti Matt. 24. *Cœlum, & terra tranſibunt*, & dictum Petri epiſt. 2. c. 3. *Cœli ardentes ſolventur, expectamus Cœlos novos, & terram novam*, quam ſententiam ait Brancat. diſp. cit. ar. 4. quoſdam Recentiores renovaſſe, & præſertim Joann. Bagotium Jeſuitam par. 2. in Apologet. lib. 3. diſp. 3. c. 1. ſec. 1. & 2. aſſerentes Cœlos ſydereos ſecundum formam ſubſtantialem per ignem eſſe deſtruendos excepto Empireo. Communior tamen, & probabilior Patrum, & Theologorum ſententia 4. diſtinct. 47. docet Cœlum Empyreum idem omnino poſt diem judicii permanſurum, reliqua vero corpora cœleſtia innovanda quidem eſſe, atque immutanda ſecundum aliqua accidentia, permanſura vero eſſe eadem numero ſecundum ſubſtantiam. Et quidem Cœlum Empyreum idem omnino poſt diem judicii eſſe permanſurum probat optime Suarez diſp. 58. cit. ſec. 2. quia hoc Cœlum creatum eſt, non propter uſum ſtatum rerum inferiorum, neque propter earum generationes, & corruptiones conſervandas, ut cæteri Cœli inferiores, ſed ut ſit perpetua Beatorum ſedes, quam oportet ea ſe eſſe perpetuam, ac æternam, ſicut eſt ipſa gloria, & beatitudo.

Confirmatur hæc veritas ex illis Chriſti verbis, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum a conſtitutione mundi*, licet enim de viſione beata intelligi poſſint, ac de æterna gloria, bene etiam de ipſo loco ſenſibili intelligi poſſunt, in quo Sancti habitant, & regnant, ſicut etiam illud 2. ad Cor. c. 5. *Scimus, quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in Cœlis*. Tum denique, quia omnia Scripturæ loca, in quibus ſignificatur cœleſtia corpora mutanda eſſe, ac innovanda, ſatis intelliguntur de cæteris Cœlis inferioribus, cum ibi Scriptura loquatur de Cœlo viſibili, quod hominibus notum eſt, & de Luna, Sole, & Stellis, quæ in his Cœlis ſunt. Ex quo etiam valde rationabiliter Suarez quoque deducit prædictum Cœlum Empyreum non ſolum, non eſſe ſubſtantialiter immutandum, ſed neque omnino etiam accidentaliter, neque

pur-

Digitized by Google

purgandum, aut ullo modo innovandum, ſicut enim Beatorum corpora omnem gloriæ perfectionem ſtatim habent numquam immutandam; ita conſentaneum eſt corpus illud cœleſte, quod ſtatui beatorum dicatum eſt, ut eorum habitaculum, perfectionem illi ſtatui debitam & convenientem ſemper habere.

78 Quod vero neque reliqua corpora cæleſtia ſint ſubſtantialiter immutanda, licet non ita certum ſit, ſicut de Cœlo Empyreo, valde tamen probabile eſt, ut conſtat ex allata explicatione D. Auguſtini, & Hieronymi locorum Scripturæ, in quibus cœleſtia corpora poſt diem judicii innovanda dicuntur; in eis enim dicunt, perfectionem Cœlorum non interitum ſonare, ſed mutationem in melius, & Cœlum, & terram non perire, ſed in melius commutari, & ita etiam ea loca exponunt D. Gregorius, Ambroſius, Anſelmus, & alii Patres, quos refert Suarez cit. Hoc etiam confirmari poteſt ex variis Scripturæ locis, in quibus Cœlorum perpetuitas, & incorruptio ſignificatur, ut Pſ. 148. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt, ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi, præceptum poſuit, & non præteribit*, & Job. 37. *Tu forſitan cum eo fabricatus es Cælos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt*, & Iſaiæ 30. *Erit lux Lunæ, ſicut Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter*, quæ verba plures interpretantur Patres de illis corporibus cœleſtibus poſt judicium, & præſertim D. Hieronymus, ac inde eorum perpetuitatem deducit, nam ſi Sol, & Luna eo tempore lucidiora ſunt futura, jam ſupponitur illa tunc eſſe duratura, & conſequenter etiam reliqua corpora cœleſtia, cum eadem ſit omnium ratio. Denique D. Auguſtinus, & Hieron. id quoque colligunt ex ſ. c. 2. Petri 3. quod eſt potiſſimum prioris ſententiæ fundamentum; nam ſi Cœli eſſent corrumpendi ſubſtantialiter, maxime hoc foret per ignem conflagrationis; de quo ibi Petrus loquitur, *Cæli qui nunc ſunt, & terra repoſiti ſunt igni reſervati in die judicii*, ſed ignis ille corpora cœleſtia non attinget, ſed tantum uſque ad locum quem aquæ diluvii occuparunt, neque illa corrumpere poteſt, quia ignis naturalem actionem in Cœlum habere non poteſt, affirmare autem acturum, ut inſtrumentum Deum, nullum habet fundamentum, & hæc etiam eſt doctrina D. Bonav. 4. diſt. 47. ar. 2. qu. 3. ubi quæreus quouſque ignis ille conflagrationis aſcendet, inquit, quod ignis ille aſcendet tantum, quantum durant corpora conſumptibilia, & paſſibilia, & quia corpora cœleſtia alienæ impreſſionis non ſunt receptiva, & quod quantum durat ſpatium continens elementa aſcendet flamma, & ulterius non procedet; unde concludit, quod non aſcendet uſque ad ſydera, concedit tamen, quod plus aſcendet, quam aqua diluvii; Quare dictum illud Petri, quod *Cæli ardentes ſolventur*, Scholaſtici communiter dicunt de Cœlo aereo eſſe intelligendum, & ſic etiam alia Scripturæ loca, in quibus dicitur Cœlos eſſe renovandos, intelligenda eſſe de Cœlis aereis, de quibus dicitur, aves Cœli, nubila Cœli, &c. & ita præſertim diſcurrit D. Bon. l. c. ubi ait, dictum illud Petri *Cæli ardentes ſolventur*, non eſſe intelligendum de illis, qui ſunt incorruptibiles, & non corrumpentur, ſed intelligendum eſſe de Cœlo aereo, & igneo, quos vocat Scriptura Cœlos juxta illud Matth. 13. *Volucres Cæli comederunt illud*. Quod ſi objiciatur illud, quod *Stellæ cadent de Cælo*, reſpondent intelligendum eſſe de Cœlo aereo, unde in die judicii cadent vapores igniti, qui Stellæ vocantur a ſimili, quia habent ſimilitudinem Stellarum, & ſecundum vulgarem opinionem dicuntur Stellæ cadere, quoniam a ſuperioribus regionibus deſcendunt, & Scriptura conformat ſe modo communi loquendi, tunc autem maxime fiet talis impreſſio, quia ignea qualitas abundabit, & hoc faciet Dominus ad terrorem peccatorum, ita Seraphicus Doctor loc. cit. quam expoſitionem ſuperius etiam approbavimus quæſt. 1. hujus diſputationis art. 3. num. 27. & diximus eſſe quoque Lyrani in cap. 24. Matth. ubi ait dictum illud, quod *Stellæ cadent de Cælo*, non eſſe intelligendum quoad earum ſubſtantiam, cum ſint incorruptibiles, ſed ſecundum apparentiam, quia veræ Stellæ abſcondentur per nubium denſitatem, & de nubibus verſus terram deſcendent exhalationes igneæ, quæ dicuntur Stellæ cadentes, quam expoſitionem etiam Suarez ait eſſe communiorem, & veriorem Patrum, Objectiones autem Joann. Bagotii pro parte oppoſita vide ſolutas apud Brancatum noſtrum loc. cit.

79 Quod tandem reliqua corpora cœleſtia ſint innovanda ſecundum aliqua accidentia ex eo probatur, quod Patres, & Theologi communiter dicunt innovanda eſſe per majus quoddam lucis, & claritatis augumentum, ut expreſſe habetur Iſaiæ 30. *Et erit lux Lunæ, ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter, ſicut Luna ſeptem dierum, in die qua obligaverit Dominus vulnus populi ſui*: ubi Lyranus ait, ſciendum quod ſecundum Sanctos Doctores in finali judicio mundus innovabitur ad augumentum gloriæ electorum, qui in elementis, & corporibus cœleſtibus tactioratis videbunt clarius refulgentiam divinæ virtutis, decor autem corporum Cœleſtium maxime conſiſtit in luce, & ideo tunc augebitur, & hoc eſt, quod dicitur, erit Lux Lunæ, ſicut lux Solis, &c. quæ expoſitio fuit D. Hieronymi in c. 30. Iſaiæ circa finem, ubi ait, quod poſt judicium Luna Solis fulgorem accipiet, & Sol ſeptuplum lumen accipiet, ſicut fuit lux ſeptem dierum, quo ab initio creatus eſt mundus, &c. Et eodem modo Gloſſa Ordin. diſcurrit in cap. 24. Matth. verſ. *Sol obſcurabitur* dicens, quod Sol, & Luna, & Stellæ ad tempus ſuo lumine privabuntur, ſed peracto die judicii, mundo innovato, majus lumen recipient. Sic etiam D. Bonav. diſcurrit 4. d. 47. a. 2. q. 3. dicens, quod duplex eſt innovatio, uno modo per abjectionem, alio modo per additionem, & meliorationem; primo modo eſt in corporibus elementaribus, in quibus purgabuntur qualitates corporales, ſecundo modo in corporibus cœleſtibus, quibus augebitur lumen, & infra diſt. 49. part. 2. q. 1. inquit, quod propter hominem præmiabuntur corpora cæleſtia ſecundum eam proprietatem, ſecundum quam ſunt conſona corporibus glorioſis; hæc autem eſt lux, & ideo luce, & ſplendore augebuntur, & creſcent; ſic etiam D. Thomas eadem d. 48. q. 2. ar. 1. ad 3. dicens, quod claritas pertinet ad decorem ipſius Cœli ſecundum ſeipſum, unde claritas augebitur, ſed motus ceſſabit, & ſic tandem alii Scholaſtici diſcurrunt ibid.

80 Tertio quæritur, an elementa innovabuntur, & quomodo. Quamvis aliqui Theologi, & Patres dixerunt duo elementa eſſe corrumpenda, ſcilicet, aquam, & ignem, ut Beda in cap. 3. epiſt. 2. Petri, ubi exponens verba illa: *Elementa calore ſolventur*, inquit, quod elementa quatuor ſunt, ignis, aer, aqua, & terra, quæ cuncta ignis ille abſumet, nec tamen cuncta conſumet, ut funditus non ſint, ſed tantum duo, ſcilicet, aquam, & ignem, duo vero in meliorem reſtituet faciem. Nihilominus communior, & probabilior Patrum, et Theologorum ſententia eſt, elementa non eſſe omnino corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed eſſe renovanda, ac perficienda quoad rationem corruptionis. Ita D. Thom. 4 diſt. 47. q. 2. artic. 4. ubi loquens de his, quæ igni ſunt purganda, inquit, quod neque aliqua elementa ſecundum ſubſtantiam auferenda ſunt, vel ſecundum formas ſubſtantiales, aut ſecundum qualitates naturales, ut quidam dicunt, ſed ſolum quantum ad mutuas actiones, & varios motus, et ſic etiam diſcurrit D. Bonav. 4. d. 48. q. 3. ubi ait, quod quia poſt judicium auferetur ab elementis ratio multiplicandi, et dabitur virtus continuandi ſe in ſe, quia erunt incorruptibilia, hinc eſt, quod elementa, quæ habent qualitates activas dicuntur totaliter abſumi, quia omnino auferetur ab eis ratio agendi, et ſe multiplicandi; ita etiam diſcurrit S. Bernard. noſter ſerm. 11. de Judicio generali, ubi ait, quod ignis, et aqua erunt puriores, et manebunt etiam, non ſolum ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum qualitates quas nunc habent, quantum ad habitum, ſed non quantum ad uſum; quia cum in his duobus elementis magis vigeant qualitates activæ, magis ſunt generationis, et corruptionis principium, et tales effectus eorum non erunt amplius; et de aere ait, quod erit clarior, nec habebit impreſſiones quas modo patitur, quia non erunt nubes, neque venti, nec pluvia, neque ros, neque grando, neque tonitrua, neque fulgura. Et hæc fuit ſententia D. Aug. lib. 20. de Civit. c. 16. teſte D. Bonav. loc. cit. ait enim ibi, quod illa conflagratione elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quæ corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conveniunt, ut, ſcilicet, mundus in melius innovatus apte commodetur hominibus etiam in carne in melius immutatis; ita Aug. ibi, ubi quando ait, quod omnium elementorum qualitates ardendo interibunt, exponit D. Bonav. in hoc ſenſu qualitates activas elementorum eſſe totaliter abſumendas, quia omnino ab eis auferetur ratio agendi, et ſe multiplicandi. Et quando etiam rigore intelligatur, quod qualitates illæ naturales interire debeant, et ardore diſſolvi, adhuc tamen ſalvatur, quod in ſententia D. Aug. elementa non ſunt omnino corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed tantum eſſe innovanda, ac perficienda quoad accidentia. Et tandem hæc veritas deducitur ex jam dictis in principio articuli, quia omnes Patres, & Theologi ibi citati, qui docent mundum eſſe finiendum ex Sacræ Scripturæ oraculis, inquiunt hæc de ſubſtantiali corruptione intelligenda non eſſe, quia ſubſtantiæ elementorum non peribunt; ſed de figura, et imagine, ideſt de alia forma accidentali, quam nunc habent elementa, ut in generationes, et corruptiones animalium agere poſſint, et de impuritate, ac mixtione ad invicem, his enim detractis dicitur mundus innovatus, et in melius redactus.

81 Hoc etiam ſuaderi poteſt de ſingulis elementis diſcurrendo, de terra enim in primis negari non poteſt, quin ſaltem ſecundum aliquas partes in eodem numero ſit menſura juxta illud Eccleſ. *Terra in æternum ſtat*, nam infernus, qui eſt in centro terræ, perpetuo manebit, et conſequenter etiam partes illæ terræ, quæ ſunt prope centrum, tum quia veriſimile, non eſt conflagrationem illam tam brevi tempore totam ſubſtantiam terræ conſumere poſſe, ejuſque profunditatem ſtatim penetrare ob maximam ejus denſitatem, Quare ejus innovatio præcipue conſiſtet in ceſſatione a generationibus, et corruptionibus herbarum, plantarum, animalium imperfectorum, quæ ex putri naſcuntur, et in expurgatione ab omni impuritate, et mutatione rerum, aut qualitatum, nec non in venuſtate, et pulchritudine, facile enim eſt eſſe illuminandam quoad ultimam ſuperficiem, qua aerem, vel aquam contingit, unde ait D. Thom. loc. cit. quod in ſuperficie erit ſicut vitrum, quod intelligi poteſt quantum ad puritatem, et claritatem ipſius ſuperficiei: an vero illa ſit amplius terram penetratura quoad profundum ejus, incertum eſt, et veriſimile quod non; cum enim terra natura ſua ſit denſa, in profunditate ſua luminis, et claritatis non eſt capax, tum quia ſi lux terræ interiora penetraret, tunc etiam damnati ea luce fruerentur, quod admittendum non eſt, cum in perpetua

tota

Digitized by Google

tuis tenebris deliteſcebit, & quamvis Deus totam terram illuminare poſſet, ponendi hoc miraculum nulla eſt neceſſitas. De aqua vero ait D. Aug. loco citato ex nullo Scripturæ loco colligi poſſe eſſe corrumpendam, & nullibi ſcriptum eſſe, totum aquæ elementum eſſe calore ignis exſiccandum, immo nullibi legitur futura aqua nova, ſicut terra nova, & Cœlum novum, ut legitur Apoc. 21. *Vidi Cœlum novum, & terram novam*, & quamvis ibi ſubdatur, *& mare jam non eſt*, hæc tamen verba mare deſtruendum eſſe poſt diem judicii non convincitur, quia ibi Gloſſa Interlin. exponit hoc eſſe ita intelligendum, quod mare non erit ſecundum priorem ſtatum, quia groſſities, & amaritudo auferetur. De aere etiam Scot. d. 47. cit. q. 2. quærens, quomodo mundus ſit per ignem purgandus, ait vapores in aere exiſtentes per ſui poſitionem poſſe igniri, & quod illa ſucceſſiva ignitio ſit conflagratio, & paulo poſt declarans, quomodo aer ſit purgandus per ignem, ait purgandum eſſe per aeris groſſi depurationem, ex quo deducitur innovationem aeris in hoc præcipue conſiſtere, & quod a craſſis vaporibus per ignem depurabitur, & ab aliis extraneis impreſſionibus fiet magis diaphanum, ceſſabit ab influxibus, & erit incorruptibilis, unde conflagratio ignis ſupremam aeris regionem non attinget, cum enim ad illam terræ vapores non aſcendent, & vomunce exhalationes, nullam impuritatem, aut craſſitiem habet regio illa, a quo purgari debeat, ut etiam Suarez advertit diſp. 55. cit. ſect. 2. & hoc ſatis eſt, ut idem elementum aeris ſimpliciter manere dicatur, licet etiam ſecundum aliquas partes inferiores, & impuriores corrumpatur, & poſtea reſtauretur. De igne tandem tanto magis hæc ratio procedit, quia ut ait Scotus loco citat. in ſolut. arg. non eſt cur ignis corrumpat ignem, cum ſint ejuſdem naturæ; tum quia ignis eſt elementum purum, & non eſt capax mixtionis, ac proinde non indiget purgatione, tum quia ignis inferior conflagratione ad ſphæram ignis non aſcendet, nec illam pertinget; quia ultra ſecundam aeris regionem non aſcendet, ut modo dicebamus. Denique de omnium elementorum innovatione diffuſe diſcurrit Joannes Gerſon in ſumma de gaudiis Paradiſi dicens, ad immutandam mundi faciem in pulchriorem elementa omnia fore purganda, & eorum purgationem in hoc conſiſtere, quod proſcindetur ab igne vius combuſtibilitas, ab aere obſcuritas, ab aqua glacialis frigiditas, terræ gravitas, opacitas; atque etiam luce quadam diciuntus perfundentur, & ſpecioſiora reddentur elementalia corpora, itaut terra futura ſit in ſuperficie exteriori pervia, ſicut vitrum, aqua ſicut chriſtallus, aer ut nunc Cœlum, & ignis, ut nunc luminaria Cœli; ſed de elementorum innovatione alia plura videntur apud Branc. diſp. 12. cit. art. 7. 8. & 9.

82 Quarto quæritur, an plantæ, & animalia bruta innovabuntur. Communis Patrum, & Theologorum ſententia negat, quam præ aliis optime declarat, & probat D. Bonavent. 4. diſt. 48. a. 2. q. 4. dicens, quod plantæ, & animalia bruta non innovabuntur, quia ultima eorum perfectio eſt corruptibilis per naturam, & ortum, & radicem habet a materia, unde non ſunt idonea ad vivendum, ſive durandum æternaliter; formæ autem corporum ſuper cœleſtium ſunt incorruptibiles omnino, ſimiliter formæ elementorum incorruptibiles ſunt ſecundum totum, & ſecundum partem quantum eſt in ſe, quia ſunt corpora ſimplicia, unde quod corrumpantur, hoc eſt per actionem venientem ab extrinſeco, & ideo remota illa actione remanent incorruptibiles. Ex quo patet quod plantæ, & animalia non ſunt principaliter ad ornatum terræ, ſed ad hominis obſequium, nec ad Dei laudem nec ad univerſi perfectionem, niſi ſecundum ſtatum eum, qui eſt corruptibilis, & variabilis, & ideo non oportet innovari; ſimiliter ſunt de perfectione univerſi ex ea parte tantum, qua eſt habitaculum hominis viventis animaliter, ſed poſt ſpiritualis effecti non, & ideo concreata ſunt homini, quia homo alimoniis indigebat; unde terra poſt diem judicii non habebit illum ornatum: nec oportet, quod multiformis ſit, imo ipſa uniformitas cedit ei in ornatum. Ita Seraphicus Doctor loco citato. Ex quo patet, quod præter Angelos, & homines duo tantum genera creaturarum ſupererunt poſt judicium extremum, alterum cœleſtium corporum, alterum elementalium, & deducitur ex fine præcipuo, ob quem hujuſmodi corpora mixta tunc generantur, & conſervantur, qui eſt humanæ vitæ ſuſtentatio per generationem, & nutritionem, tunc autem hujuſmodi ſuſtentatione vitæ hominum non erit opus; ergo neque oportebit hujuſmodi corpora mixta, plantas ſcilicet, & animalia bruta ulterius permanere; Tum quia tunc motus Cœli ceſſabit, atque ejus actio, et influentia in hæc inferiora, ut conſtabit ex dicendis art. ſeq. ſed ſine actione Cœli, et ejus influxu in hæc inferiora corpora mixta nec generari, nec conſervari, neque ſubſiſtere poſſunt; ergo etc. Tum tandem, quia ſatis aperte habetur 2. Petri 3. omnia mixta eſſe igne comburenda, *Terra & omnia, quæ in ea ſunt opera exurentur*, qui locus ita ſimpliciter intelligitur ab omnibus Expoſitoribus, et Scholaſticis Doctoribus.

83 Sed objicies Anſelmum in Elucidario poſt explicatam corporum ſuperiorum innovationem ſic de terra dicentem, quod ſcilicet, *Terra, quæ in gremio ſuo Domini corpus confovit tota erit, ut Paradiſus, & quia Sanctorum ſanguine eſt irrigata, odoriferis floribus, roſis, violis immarceſcibiliter erit perpetuo decorata*, et ſimiliter Guilielmus Pariſienſis apud Carthuſianum 4. diſt. 48. quamvis dicat animalia, et vegetabilia, ac metalla eſſe comburenda, et non enim futura, ſubdit tamen quod de *Terra quidem ex ſapientiſſimis Chriſtianorum dixerunt, quod graminibus ſemper virentibus, & immarceſcibilibus floribus, ac perpetua amœnitate inſtar Paradiſi terreſtris ſit decoranda*. Hac de cauſa, præſertim propter D. Anſelmi auctoritatem Suar. diſq. 38. cit. ſec. 3. ait, non videri omnino improbabilem ſententiam, id affirmantem, et quia ſicut multi affirment futuros in Inferno vermes, ſulphurem, et alia ſimilia corpora mixta ad corpora damnata cruciendum, ſic etiam non eſt incredibile, futura eſſe aliqua mixta in hoc mundo ad ejus perfectionem, et ad gloriam accidentalem Beatorum augendam. Addit tamen ob id recedendum non eſſe a communi Theologorum doctrina 4. diſt. 48. D. Thom. D. Bonav. Riccardi, Paludani, Henrici, et aliorum negantium futura animalia, plantas, mineralia, et alia corpora mixta in mundo poſt ejus inſtaurationem, quia ſunt omnino corruptibilia, in illo autem ſtatu liberabitur creatura a ſervitute corruptionis, et ideo ea ſolum corpora manebunt, quæ aliquem ordinem habent ad incorruptionem, ut ſunt corpora cœleſtia, et elementa, quæ licet nunc ſecundum partes corrumpantur, tamen ſecundum ſe tota ſunt incorruptibilia; dicere autem plantas, vel animalia eſſe perficienda dote incorruptionis modo aliquo ſupernaturali, voluntarium eſt, et ſine fundamento. Item quia fere omnia mixta ad uſum hominis referuntur ratione corporis corruptibilis, qui uſus tunc ceſſabit, propter ſolum autem aſpectum, ejuſque oblectationem non erunt neceſſaria, quia multo pulchrior, et delectabilior aſpectus eſſe poterit in terra eximia claritate, et ſplendore affecta, erit enim facile Deo id efficere cum ea varietate, et pulchritudine, quæ mirum in modum eorum delectet, ita Suarez loc. cit. quæ tota eſt doctrina Seraphici Doctoris loco ſupra cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qualis futura ſit mundi conflagratio ad ipſum expurgandum.

84 PRimo conveniunt Patres, et Doctores hujus mundi purgationem, et innovationem tempore judicii finalis, et univerſalis igne perficiendam eſſe, quia ignis aptiſſimum eſt inſtrumentum ad hujuſmodi purgationem faciendam, tam propter ſuam puritatem, et nobilitatem inter omnia elementa, quam propter majorem activitatem, ut communiter Theologi docent 4. d. 47. et mundum ad hunc finem tempore judicii conflagraturum eſſe eſt de fide, et ex diverſis Scripturæ locis, tam veteris, quam novi Teſtamenti expreſſe colligitur, ut Pſal. 49. *Deus manifeſte veniet, ignis in conſpectu ejus exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida*, et Pſal. 96. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu &c.* quem locum exponens Hieronymus ait, quod duplicem hic ignis intelligitur habere virtutem, illuminandi ſcilicet, et exurendi, et Iſaiæ 51. *Cœli, ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores ejus ſicut hæc interibunt*, ubi pariter Hieronymus ait, per ignem Cœlum, et terram, aliaque elementa tempore judicii conflagrantia non eſſe deſtruenda ſecundum ſubſtantiam, ſed in melius commutanda, ut ſupra dictum eſt art. præced. et 1. Corinth. 3. *Dies Domini declarabit, quia in igne revelabitur, & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit*; ubi Gloſſa Ordin. ait, duos ignes futuros legimus, unum æternum, quo æternaliter puniuntur reprobi, alterum, qui præcedet, quo exuretur facies mundi hujus, et 2. Petri 3. *Cœli, qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſervati in die judicii*, ubi Gloſſa Interl. ait; quod tantum aſcendet ignis judicii, quantum aſcendit aqua diluvii. Et tandem ita quoque diſcurrunt Patres, et Auguſtinus lib. 20. de Civit. cap. 16. dicens, quod nunc figura hujus mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit, ſicut factum eſt mundanarum aquarum inundatione diluvii, et Auſcius in epiſt. 1. ad Corint. cap. 7. inquit: Tunc hujus mundi quantitas ſeneſcentis figura perfecte præteribit, quando conflagratione mundana elementorum qualitates, quæ corporibus nullis corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, et ſic paſſim diſcurrunt alii Patres de mundi conflagratione in die judicii univerſalis.

85 Secundo quæritur, an mundi conflagratio incipiet ante judicium. Quamvis aliqui apud D. Bonav. 4. d. 48. part. 2. quæſt. 4. duas dixerint futuras eſſe conflagrationes, unam præcedentem, et aliam ſequentem judicium; communis tamen ſententia Patrum, et Theologorum eſt, unam tantum futuram conflagrationem per ignem, quæ incipiet ante judicium, et continuabit quouſque ex expleto mundus innovetur, ut jam diximus quæſt. 1. hujus diſp. art. 3. num. 28. & late probat Brancatus noſter diſput. 12. art. 2. Eſt tamen difficultas, an hæc conflagratio incipiat tunc purgare, & purificare mundum. Negat Suarez diſput. 57. ſect. 1. aſſerens mundi purificationem per ignem ſubſecuturam potius, non anteceſſuram univerſale judicium, quam ait eſſe ſententiam D. Bonav. 4. diſt. 47. art. 2. qu. 4. & expreſſam D. Auguſtini 20. de Civit. cap. 16. ubi cum numeraſſet omnia, quæ futura ſunt in die judicii, ultimo loco ponit mundi conflagrationem, & renovationem his verbis: *Judicatis hominibus tunc figura hujus mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit*. Quod etiam ratione probat,

probat, quia omnes Theologi dicunt mundum eſſe purgandum, quia eſt veluti fœdatus peccatis hominum; ſed cum ante judicium finitum damnati homines futuri ſint in hoc mundo, ſua præſentia, ſuiſque blaſphemiis illum iterum fœdabunt; ergo donec protſus ſint ab hoc mundo pulſi, nondum eſt opportunum tempus purgandi illum. Quare concludit ad hunc tantum effectum venturum eſſe ignem ante faciem judicis venientis ad generale judicium, ut ſtatim terreat damnatos, eoſque punire incipiat, & hunc eſſe effectum ignis judicium, & judicium præcedentis, non autem mundi purgationem: ſicut enim corpora beatorum ſtatim ac reſurgent, incipient frui dotibus glorioſis, attollique ad cœleſtia cum Chriſto; ita e contrario damnati ſtatim incipient pœnam ſenſus etiam in corporibus experiri, & ab igne detineri, & cruciari, & hæc ratione inquit opus eſſe, ut ante judicem ignis adveniet, quia ſaltem eum locum occupet, in quo erunt corpora damnatorum.

86 Cæterum licet verum ſit venturum eſſe ignem ante faciem judicis, ut reprobos, & damnatos ſtatim terrere incipiant, ac punire, ut diximus q. 1. hujus d. art 4. n. 69. & verum quoque ſit mundi purificationem per ignis conflagrationem ante judicium univerſale faciendam, & complendam non eſſe, adhuc tamen aſſerendum eſt ante judicium eſſe inchoandam, & poſt illud complendam, ut ibi dicebamus, & quod hunc effectum purgendi ignis ſit habiturus ante judicium, & non tantum terrendi, & puniendi damnatos docet expreſſe D. Bon. l. c. ubi dicit, quod futurus eſt ignis in judicio ad electorum purgationem, quia debet uniuſcujuſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei, & hic præcedet faciem judicis, & purgando amicus, inflammabit in circuitu inimicos ejus, ita D. Bonav. ibi; ergo effectus purgandi in igne incipiet ante judicium; & quando D. Aug. inquit, quod *judicat a hominibus, tunc figura hujus mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit*, his verbis tantum innuere voluit mundi purificationem per ignem, ac ejus innovationem poſt judicium tantum complendam eſſe, & perficiendam, non tamen negare voluit ante judicium ſaltem inchoandam eſſe, & hic videtur eſſe communis Theologorum ſenſus 4. diſt. 47. nam ibi D. Thom. q. 2. art. 4. in ſol. ad 3. inquit, quod ignis ille quantum ad ſui principium erit ante reſurrectionem, & incinerabit corpora bonorum, & malorum ſimul, cum purgabit faciem mundi, &c. ſed quantum ad ſui finem, ſequetur reſurrectionem, & involvet reprobos, & in infernum detrudet. Riccardus eadem diſt. 47. inquit, quod præcedet ignis ille judicium quantum ad ſui initium, comitabitur quantum ad ſuum progreſſum, ſequatur vero quantum ad ſuæ operationis complementum, & quod incipiet, ut aliqui dicunt, purgare mundum in ſuperiori parte, a qua Chriſtus incipiet venire ad locum Judicii. Et tandem etiam Scotus d. 47. q. 2. innixus dicto Pſalm. 96. *Ignis ante ipſum præcedet*, docet cum Magiſtro ſent. conflagrationem mundi ante judicium incepturam. Ratio autem adducta a Suarez, quod mundus eſt purgandus, quia eſt veluti fœdatus ab hominum peccatis, atque ideo non eſſe opportunum tempus purgandi illum, niſi poſt judicium, donec reprobi ſint prorſus ab hoc mundo expulſi; hæc inquam ratio probat ſolum purgationis mundi complementum non niſi poſt judicium eſſe futurum, non autem quod ejus initium ante illud eſſe non poſſit, unde hæc eſt pura quæſtio de nomine, & forte Suarez ipſe quando dicit loco citato hunc effectum purgationis mundi non eſſe anteceſſurum judicium, ſed ſubſecuturum, intellexit, quoad complementum, non quoad initium, fatentur enim omnes perfectam mundi purificationem, & innovationem non niſi ante judicium eſſe futuram.

87 Tertio quæritur, qualis ſit futurus ignis conflagrationis. Reſolutio hujus quæſiti pendet ex dictis q. 1. hujus diſp. art. 4. in fine, diximus enim ibi cum Scoto 4. d. 47. q. 2. poſſibile eſſe, ut ignis quo mundus conflagrabit, ſit de novo creatus, & quod ſit in aliqua terræ latitudine, & non ubique niſi per motum circa terram, eſt etiam poſſibile, quod ſit generatus in aliqua parte terræ determinata, & per motum circa eam ad alias quoque feratur, probabilius tamen eſſe, quod ſicut ignis poteſt eſſe extra ſuam ſphæram in materia aliena, ut in corpore ignito carbone v. g. vel flamma aut ferro, ſic vapores exiſtentes in aere per ignem poſitionem poſſunt igniri, & iſta ignitio ſucceſſiva nunc illorum vaporum, nunc iſtorum, ſaltem pro toto aere ſuprapoſito regioni habitabili hominum poteſt dici illa conflagratio. Hoc idem confirmavimus cum D. Bonav. eadem d. 47. art. 2. q. 1. ubi ait, quod ſicut in diluvio non fuerunt novæ aquæ creatæ, ſed eædem illæ multiplicatæ ſunt, & hoc operante adjutorio ſuperiorum corporum, per quæ facta eſt elevatio vaporum, ut docet D. Aug. lib. 20. *de Civitate* cap. 16. etiam ait, quod non ſolum ignis, qui eſt in ſphæra ſua, ſed omnes ignes, qui in terra, qui ſuper terram, & qui ſub terra ſunt, concurrent ad illam conflagrationem, ſicut videtur velle Auguſt. loc. cit. unde tandem concludit, quod non creabitur novus ignis, ſed virtus ſuperiorum corporum concurret ad ignis multiplicationem, & actionem. Et ita etiam diſcurrit D. Thom. eadem d. 47. qu. 2. art. 4. in fine ubi inquit, quod cauſabitur ignis ille ex conflagratione omnium ignium mundanorum, ut dicit Aug. ex concurſu omnium cauſarum inferiorum, & ſuperiorum, ex quibus poteſt ignis circa locum medium generari, & ſic tandem diſcurrit Ricardus ibid. art. 1. q. 2. dicens ignem conflagrationis eſſe ejuſdem ſpeciei cum elementari, & quod ſicut mundus per diluvium periit aqua ejuſdem ſpeciei cum noſtra, ita fiet in purgatione noviſſima per ignem, & hoc totum deducit D. Auguſtinus l. cit. ex 2. Petri c. 3. dicentis: *Cœli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo, per quæ ille tunc mundus aqua inundans periit, Cœli autem, qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſervati in diem judicii;* ſicut ergo tempore diluvii mundus periit non aquis de novo creatis, ſed aliis jam antea productis, ita in fine mundi ejus conflagratio erit per ignem, non de novo creatum, ſed antea productum, probabiliſſimum ergo eſt, quod ignis ille, quo mundus conflagrabit, generabitur ex aliqua materia, quæ facile exuri poſſit, ut ex terræ vaporibus, & exhalationibus, aut ſimilibus, & probabile eſt, quod primo generabitur in ſecunda aeris regione divino imperio ex vaporibus, & exhalationibus, quæ vel ibi erunt, vel ad hunc finem eo aſcenderunt, ait Scot. loc. cit. & ſequitur Suarez diſp. 58. c. ſect. 3.

88 Quarto quæritur, quamvis ſit futurus ignis conflagrationis, aliqui apud Suar. l. c. dixerunt, tantam futuram eſſe illic ignis quantitatem, ut univerſum terræ, & aquæ corpus undique ſimul circumdet, & ex omni parte aſcendat ſuper altiſſimos montes, ſaltem quantum aquæ diluvii aſcenderunt, quam ſententiam probabilem judicat, ac etiam ex noſtris approbare videtur Brancatus diſp. 13. art. 6. concl. 3. dicens, quod ignis conflagrationis perundat totam faciem terræ, maria, ac aeris ad eam altitudinem, ad quam pervenit aqua diluvii, pro qua ſententia adducit D. Bon. d. 47. cit. art. 2. q. 4. ubi quærens, quouſque ignis conflagrationis aſcendet, reſpondet, quod ille ignis aſcendet tantum, quantum durant corpora conſumptibilia, & paſſibilia, & quia corpora cœleſtia non ſunt receptibilia alienæ impreſſionis, ait quod quantum durat ſpatium continens elementa, aſcendet flamma, & ulterius non procedet, unde concludit, quod non aſcendet uſque ad ſidera, plus tamen aſcendet, quam aqua diluvii, ex quibus verbis patet S. Doctorem loqui tantum de aſcenſione, & elevatione ignis conflagrationis verſus Cœlum, non autem de ejus extenſione, ac dilatatione ſuper faciem terræ. Sed quamvis hoc adeo ſit incertum, ut Auguſtinus 20. de Civitate cap. 16. a nullo hominum in hac vita ſciri exiſtimet; probabilius tamen videtur, ut Suarez ipſe quoque fatetur l. c. non oportere, ut ſimul, eodemque tempore totus ille ignis mundum circumſtet, ac inflammet, ſed ſatis eſſe, ut magna ex parte terram occupet, & aſcendat quantum plus fuerit, uſque ad ſecundam aeris regionem, ac deinde veloci motu feratur, & ſucceſſive totam terram accendat, atque ita totum mundum circumdet, ac purificet, qui dicendi modus facilior eſt cæteris, & docetur a Scoto expreſſe diſt. 47. cit. q. 2. §. *De ſecundo*, ubi ait probabilius eſſe, quod ignitio vaporum futura ſit mundi conflagratio, & quod iſta ignitio ſucceſſive nunc illorum vaporum, nunc iſtorum, ſaltem pro toto aere ſupra poſito regionis habitabilis hominum, poteſt dici illa conflagratio, quibus verbis ſatis clare indicat opus non eſſe, ut ſimul eodemque tempore totus ille ignis conflagrationis totam faciem terræ, & maris pervadat, totumque mundum ſimul circumſtet, ac inflammet, ut prima ſententia aſſerebat, ſed ſatis eſſe, ut hoc ſucceſſive fiet, licet velociter, ut brevi tempore, & hoc etiam ſatis expreſſe indicavit S. Ephrem lib. de pœnitent. c. 4. dum dicit hunc ignem emenſurum ab ortu Solis uſque ad occaſum, nam quia Chriſtus a parte orientali decedet ad judicium, ut ſupra dictum eſt, juxta illud Matth. 24. *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret uſque ad Occidentem, ſic erit adventus filii hominis*, rationabiliter dici poteſt ignem, qui eum præcedet, & ante illum veniet, ab Oriente manare, qui poſtea ad totum mundum ſucceſſive inflammandum, & expurgendum, uſque ad Occidentem deferetur, non tamen ibi ſiſtet; ſed per aliud quoque hæmiſpherium redibit univerſum terræ globum circumdans, ut ait Suarez loc. cit.

89 Quinto quæritur. Quænam res, ſeu corpora conflagrabunt per ignem. Reſolutio hujus quæſiti pendet ex dictis art. præced. ubi diximus, exceptis cœleſtibus corporibus omnia elementa, & mixta, quæ ſunt in mundo ſublunari, eſſe igne conflagratura, licet non eodem modo, nam elementa non ſunt omnino deſtruenda quoad ſubſtantiam, ſed tantum innovanda ſunt, & perficienda quoad rationem corruptionis, ut docet D. Auguſtinus ſæpe citatus l. 20. de Civitate cap. 16. dicens, quod illa conflagratione elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, et quæ ipſa ſubſtantia illas qualitates habebit, quæ corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conveniunt, ut ſcilicet mundus in melius innovatus aperte accommodetur hominibus etiam in carne in melius immutatis. Cætera autem omnia corpora mixta, ut animalia bruta, plantæ, & mineralia, & alia hujuſmodi ſunt omnino igne comburenda, & ſubſtantialiter deſtruenda, ut ex l. c. 2. Petri cap. 3. expreſſe deducitur; *Terra, & omnia, quæ in ea ſunt opera exurentur*, & ratio eſt, ut loco citato innuimus, quia hæc omnia mixta ſunt omnino corruptibilia; in illo autem ſtatu creatura a ſervitute corruptionis liberabitur, & ideo ea tantum

corpore manebunt, quæ ad corruptionem aliquam habent ordinem, ut ſunt corpora cœleſtia, & elementa, quæ licet ſecundum partem nunc corrumpantur, ut continuis rerum generationibus, & corruptionibus inſerviant, tamen ſecundum ſe tota incorruptibilia ſunt, ut l. c. fuſius diſcurrimus; & hæc ſententia Scoti ubi ſupra d. 47. q. 2. D. Bonav. ibid. part. 2. q. 1. D. Thomæ d. 47. q. 2. art. 4. & aliorum Scholaſticorum ibidem. Dices videri inconveniens, quod omnia mixta ſint igne peritura, quia vel illa futura ſunt poſtea in mundo innovato, vel non: ſi primum; ergo fruſtra prius corrumpentur, ut poſtea iterum producantur; ſi ſecundum, hoc videtur contra perfectionem mundi, ejuſque innovationem. Patres enim communi conſenſu dicunt, totum hunc mundum in perfectiorem ſtatum eſſe commutandum, ſed mixta ad perfectionem univerſi valde ſpectant, ſunt enim perfectiora corpora, quam ipſa elementa; ſi ergo elementa ſola maneant, & mixta cuncta pereant, univerſum valde imperfectum remanebit. Reſpondetur negando aſſumptum, ad probationem dicendum poſt mundi conflagrationem, & expurgationem mixta non amplius eſſe futura, cum hæc omnia ad uſum hominis referantur ratione corporis corruptibilis, qui uſus tunc ceſſabit: neque ob id univerſum imperfectum remanebit, quia alia ſupplebit Deus, quæ illud ſine ulla comparatione perfectius reddent, ut l. c. diximus. Completa autem mundi conflagratione, & expurgatione omnia excrementa, ac omnes mundi ſordes in infernum cum reprobis detrudentur cum parte illius ignis impuriori, ut docent Ricard. & D. Thom. d. 47. q. 2. art. 3. & alii Theologi ibidem, quod probant ex Baſilio in illud Pſ. 28. *Vox Domini intercidentis flammam ignis*, dicente, craſſiores partes illius ignis in infernum eſſe projiciendas, ſubtiliores vero, & lucidiores ſuperius remanſuras, quocirca veriſimile eſt, ut ait Suarez ubi ſupra, illum terræ hiatum, qui fiet ad reprobos devorandos expleto judicio, ut ſuperius dictum eſt, eſſe duraturum, quouſque mundi purgatio abſolvatur, poſtea vero quam omnes mundi ſordes, & excrementa per illum in infernum fuerint detruſa, recludendum eſſe, & terram in ſuam integritatem eſſe reſtituendam.

90 Sexto quæritur, an etiam homines tunc viventes igne conflagrabunt. Conveniunt Patres, & Theologi, reprobos omnes, qui ante judicium vivi reperientur, igne conflagraturos, & ex eo morituros, quod ex pluribus Scripturæ locis expreſſe deducitur, ut ex Pſalm. 69. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, quem locum Hieronymus exponens inquit, quod ignis iſte Sanctos purgat, & peccatores conſumit, & Pſalm. 49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida*, ubi Gloſſa ordinaria ait, quod ignis materialis, & mala conſcientia torquebit impios, cum enim conſpicient judicantem, & Hieron. inquit, quod duplicem hic ignis intelligitur habere virtutem, illuminat enim, & exurit, gaudeant juſti, quia illuminentur ex eo, timeant peccatores, quia exurendi ſunt ab eo. Item ex Malachiæ 4. adhuc clarius. *Ecce enim dies veniet ſuccenſa, quaſi caminus, & erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impietatem ſtipula, & inflammabit eos dies veniens, quæ non derelinquet eis radicem, & germen*, quem locum etiam Hieronymus exponens inquit, quod veniet dies judicii, quæ Sanctis lux erit, peccatoribus tenebræ, & ipſa dies erit ſuccenſa, quaſi caminus ſive clibanus, ut omnes impii vertantur in ſtipulam, cumque eos inflammaverit, atque combuſſerit, non relinquet in eis ullam radicem, & germen malitiæ. Denique Iſaiæ 51. *Cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores ejus, ſicut hæc interibunt*, ubi Interl. intelligit habitatores, qui vivi invenientur, & Lyranus ait, quod in igne conflagrationis morientur omnes, qui tunc vivi reperientur, quod etiam ratio ipſa ſuadet, quia maximum eſſet miraculum, ſi toto mundo ante judicium conflagrante omnes homines tunc exiſtentes conſervarentur illæſi, ſi ergo omnes homines tunc viventes in ignis conflagratione morientur, hoc præcipue de reprobis verificari debet, ut enim docet Philoſophicum axioma, propter unum quodque tale, & illud magis, ſed propter hominum peccata mundus conflagrabit; ergo tanto magis impii, & impœnitentes, qui ea commiſerunt, tunc viventes.

91 De electis vero tunc viventibus, an etiam ipſi igne conflagrabunt, eſt aliqua difficultas. Quidam enim negaverunt electos tunc temporis viventes eſſe morituros, aut reſuſcitandos, ſed ſolum immutandos, aut transformandos in qualitatem, & perfectionem glorioſorum corporum reſurgentium, quod præſertim ex Paulo deducunt 1. Cor. 15. ubi juxta editionem Græcam ſic legitur; *Ecce myſterium vobis dico, non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur*, quæ verba ſignificant non omnes electos eſſe reſurrecturos, quia non omnes morientur, illi nimirum, qui in die judicii vivi invenientur, omnes tamen fore ad ſtatum gloriæ transferendos. Alii vero concedunt quidem etiam electos tunc viventes eſſe quidem morituros, quia lex illa univerſalis eſt; *Statutum eſt hominibus ſemel mori*, non tamen conflagratione ignis tunc futura, ſed morituros eſſe in ipſo raptu, cum obviam Chriſto ibunt, quod ex illo Pauli deducunt 1. ad Theſſal. 4. ubi de reſurrectione loquens eorum, qui præceſſerunt, includens perſonam eorum, qui tunc exiſtent, ait, *Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, pro qua ſententia adduci ſolent SS. Ambroſius, & Auguſtinus. Verum communior, & verior ſententia Patrum, & Theologorum eſt omnes homines omnino morituros, etiam tempore judicii viventes, ut jam oſtendimus d. præced. quæſt. 1. artic. 3. ex illo juxta illud Pauli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificabuntur*, a qua generalitate non eſt alia ratio ſufficiens, ob quam excipiantur, qui in die noviſſimo erunt, & ibid. diximus locum ex 1. ad Corinth. 15. adductum juxta editionem Græcam non negare, nam vetus vulgata Latina legit: *Omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*, & vulgata editio præferenda eſt, ut decrevit Concil. Trident. ſeſſ. 4. c. 5. & admittendo etiam editionem Græcam jam ibi declaratum eſt, quomodo intelligi debeat. Quomodo autem tunc viventes ſint morituri, & an etiam electi igne conflagrabunt, etiam diximus ibidem apud Patres, & Theologos ſententiam affirmantem ſatis eſſe communem, nam adducta Scripturæ loca ex Pſal. 49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet*, & Pſalm. 96. *Ignis ante ipſum præcedet*, exponunt etiam de electis, quod igne conflagrabunt, ut purgentur, unde Gloſſa Ordinaria in loco cit. Pſal. 45. ait, quod ignis ille erit perfectis qualis tribus pueris, minus perfectos purgabit, & malos comitabitur, & in illud Iſaiæ cap. 66. *Ecce Dominus in igne veniet, & in igne judicabit*, inquit, quod ignis ille erit æternus malis, quos involvet, & adducet ad ſupplicium æternum, & eo purgabitur, quod in bonis purgandum eſt. Et hanc diximus loco citat. eſſe expreſſam D. Thomæ ſententiam 4 diſtinct. 47. artic. 4. ad 3. ubi ait, quod ignis ille quantum ad ſui principium erit ante reſurrectionem, & incinerabit corpora bonorum, & malorum ſimul, cum purgabit faciem mundi; ſed bonorum abſque dolore, malorum cum dolore ſecundum peccati quantitatem, & ſic etiam diſcurrit D. Bonav. d. 47. quæſt. ultim. ubi ait futuram eſſe ignis conflagrationem in judicio non tantum ad reproborum punitionem, ſed etiam ad electorum purgationem, quia debet uniuſcujuſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter fiſtantur mundati in conſpectu Dei; & in fine quæſtionis addit, quod ignis ille erit ad purgationem electorum, & non ad contaminationem, & ideo ſicut tres pueri in camino ignis ardentis divina ſunt virtute ſervati illæſi, ſic fiet in illo igne, qui electos purgabit. Neque obſtat, quod Ambroſius, & Auguſtinus dicant electos viventes tempore judicii in ipſomet raptu morituros eſſe, cum occurrent Chriſto ad judicandum venienti, ſiquidem explicari poſſunt quod in eo raptu quidem morientur, ſed mors adhuc ex igne procedet, non enim hæc duo inter ſe repugnant, præſertim cum alii SS Patres exiſtiment omnes tunc viventes per ignem eſſe perituros, ut recte Brancatius noſter advertit d. 11. ar 9. apud quem plura alia de hoc videri poſſunt.

92 Septimo quæritur, an etiam homines defuncti tunc reſurgentes igne conflagrabunt. Et quidem de reprobis, ac damnatis hoc certum eſt, omnes enim SS. Patres docent, quod damnati ſtatim poſt reſurrectionem pœnam ſenſus etiam in corporibus reaſſumptis exparti incipient, & ab igne detineri, & cruciari, qua de cauſa ignis ante Judicem adveniet, qui ſaltem eum locum occupet, in quo erunt corpora damnatorum. Eſt igitur ſolum difficultas de electis, qui vel erant vivi ante Chriſti adventum, vel antea mortui, nondum tamen ad gloriam admiſſi, quia in Purgatorio eorum animæ purgabantur, an reaſſumptis corporibus ſint aliquantulum cum paſſione conflagraturi, ac etiam de ipſis electis jam beatis, & comprehenſoribus, qui corpora reaſſumpſerunt, antequam ad Cœlum in anima, & corpore cum Chriſto ſedeant. Aliqui dixerunt omnes electos corpora reaſſumentes, ſive ſint electi, qui erant inter vivos venientе Chriſto ad judicandum, ſive quorum animæ jam erant in Purgatorio, ſive tandem ſint Sancti, ideſt, quorum animæ Deo fruebantur in Cœlo ante corporum reſurrectionem, omnes, inquam, iſtos dixerunt eſſe per ignem probandos, & aliquid per illum paſſuros, & ſic tamquam aurum probatos in Cœlum cum Chriſto poſt judicium ituros. Alii vero mitius loquentes dixerunt omnes præfatos eſſe per ignem probandos, ita tamen, ut qui jam comprehenſores erant, & Deo fruebantur, nullam in anima, vel corpore ſentirent paſſionem, qui vero inter vivos erant, vel in Purgatorio, ſi levia adhuc haberent delicta nondum purgata, aliquam pœnæ partem ſint adhuc luituri per ignem conflagrationis, & aliquam per illum paſſionem ſentient in anima, & corpore reaſſumpto, & ſic ſalvi erunt. Fundamentum eſt illud Pauli dictum 1. Cor. 3. *Dies enim Domini declarabit, quia per ignem revelabitur, & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit*, unde Eccleſia canit in Officio Defunctorum. *Qui venturus eſt judicare ſæculum per ignem*, quia nimirum omnes ſunt per ignem examinandi, & probandi, tamquam inſtrumentum divinæ juſtitiæ. Confirmatur ex Ambroſio, Hieronymo, Hilario, & pluribus aliis Patribus dicentibus omnes juſtos per ignem eſſe purgandos, aut probandos, vel examinandos, quorum teſtimonia refert Brancatius noſter d. 11. art. 10. & 11. Et hoc tandem etiam ratio ipſa ſuadere videtur, quia cum homo anima, & corpore conſtans peccata committat, etiam in corpore, & anima purgandus erit aliquo modo poſt reſurrectionem.

92 Op-

Digitized by Google

93 Oppoſita ſententia communior eſt, & probabilior, ut Suarez oſtendit d. 57. ſect. 1. & Bracatus noſter l. c. & clare deducitur ex Paulo 1. Cor. 15. ubi duos tantum ordines reſurgentium recenſet, unum iniquorum, & reproborum, qui reſurgent quidem, ſed non immutabuntur, alterum juſtorum, & electorum, de quibus Paulus ait, *Primitiæ Chriſtus, deinde ii, qui ſunt Chriſti*, de quibus poſtea ſubdit, *ſeminatur corpus ſpirituale*, *&c.* & 1. Theſſalonicenſ. 4. *Mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*; ergo nulli erunt juſti poſt reſurrectionem purgandi, ſed omnes in corporibus glorioſis reſurgent. Et quidem de Beatis, qui jam Deo fruuntur, nulla videtur ratio dubitandi, cum enim jam ſint beati, opus eſt, ut ſint omnino mundi, quia nihil coinquinatum intrabit in regnum Cælorum, tum quia non ſunt capaces doloris, & triſtitiæ, tum tandem quia Beatorum corpora reſurgent impaſſibilia, ut oſtenſum eſt diſp. præcedenti; quare concludendum eſt, quod Beati in reſurrectione corporibus reaſſumptis, vel non tangentur ab igne, vel ſi tangentur, nihil ab eo patientur, neque ſenſibili, aut alio modo per eum cruciabuntur, & ita expreſſe docet D. Aug. lib. 2. de Civ. cap. 18. ubi movet hoc dubium, dicens, Forſitan aliquis quæret, ſi poſt factum judicium iſte mundus ardebit, antequam pro illo Cœlum novum, & terra nova reponantur, eo ipſo tempore conflagrationis ejus, ubi erunt Sancti, cum eos habentes corpora in aliquo corporali loco eſſe neceſſe ſit. Et ſolvens dubium inquit, poſſumus reſpondere, futuros eſſe in ſuperioribus partibus, quo non aſcendat flamma illius incendii, quemadmodum, nec unda diluvii, talia quippe illi inerunt corpora, ut illic ſint ubi eſſe voluerint; ſed nec ignem illius conflagrationis pertimeſcent immortales, atque incorruptibiles facti, ſicut virorum trium corruptibilia corpora atque mortalia in camino ardenti vivere illæſa potuerunt; ita Auguſtinus l. c. quibus verbis, ut patet, docet, quod Sancti tempore conflagrationis cum corporibus reaſſumptis in loco ſuperiori eſſe poterunt, ad quem ignis non perveniat, vel quod ſi in igne erunt, illud tamen non timebunt, ſed in eo illæſi permanebunt, ut tres pueri in fornace Babylonica, idem etiam docet exponens illud Pſ. 49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet*, quod de igne conflagratorio judicii intelligens inquit, quod ignis ille purgatorius, qui erit perfectus, qualis tribus pueris, & minus perfectos purgabit, & malos comitabitur ad inferos, igitur perfecti, & maxime beati ab igne non lædentur.

94 Poſtremo probabilius etiam eſt, quod electi viatores, vel qui vivebant, vel quorum animæ in Purgatorio erant, reaſſumptis corporibus, ſi purgatione egent, non ſint per ignem paſſuri, ſed purgationem hanc ante reſurrectionem eſſe peragendam. Ratio eſt; quia electorum omnium corpora reſurgent impaſſibilia, & glorioſa, ut habetur 1. Cor. 15. *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ſeminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*, ubi Gloſſa Intel. exponit: *ſurget immortale, & impaſſibile, ac glorioſum cum potentia, cui nihil noceat*; ergo igne non conflagrabunt poſt reſurrectionem, repugnat enim impaſſibilitas cum paſſibilitate, & gloria cum pœna, ſeu tormento, & licet ſit Dei ſpeciale miraculum, quod Chriſtus in anima fuerit glorioſus, & corpore paſſibilis, fieri tamen non poteſt, ut idem corpus ſit paſſibile, & impaſſibile, ſit glorioſum, & dolorem ſentiat, cum corpus glorioſum non ſit doloris, & triſtitiæ capax.

Confirmatur, quia ſi talis electorum conflagratio neceſſaria eſſet, hoc præſertim ideo eſſet, quia in puncto reſurrectionis erunt aliquæ animæ juſtæ nondum perfecte purgatæ, vel quia inter vivos erant, cum venit judicii tempus, vel quia in purgatorio adhuc tempus pœnæ non compleverant. Sed hoc ſine ullo fingitur fundamento, ut inquit Suarez l. c. divinæ namque providentiæ facillimum erit omnia ita diſponere, & talem purgationis modum, vel pœnæ menſuram ſingulis accommodare, ut omnium purgatio convenienti tempore, ac ante reſurrectionem generalem definito perfecta ſit, alioquin eodem modo dici poſſet aliquos etiam eſſe poſt generale judicium purgandos, quod eſt omnino falſum, ut docet Auguſtinus 21. de Civitate cap. 16. Tandem hoc etiam deducitur ex illo 1. Theſſalon. 4. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, quem locum explicans Divus Ambroſius inquit, in ipſo enim rapta mors perveniet, & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima in momento reddatur; cum enim tollentur, morientur ut pervenientes ad Dominum præſentia Domini recipiant animas, ergo non adeſt tempus, in quo hæc conflagratio ſeu purgatio poſt reſurrectionem per ignem fieri poſſit, & omnino incongruum eſt, ut in præſentia Chriſti electi in corporibus reaſſumptis ardeant, eo vel maxime, quia ad locum illum aereum ignis non aſcendet, ubi Chriſtus ſedens judicabit, & ubi electi conſidebunt, ut ſuperius dictum eſt. Quod ſi quis dicat Deum eſſe proviſurum, ut breviſſimum tempus ad hoc ſufficiat, multo melius dici poteſt Deum ita proviſurum, ut nullum tempus ſit ad hoc neceſſarium; ſed ut omnis purgatio ante reſurrectionem perfecta ſit, tam eorum, qui vivebant, cum venit judicii tempus, quam eorum qui erant in purgatorio, & adhuc pœnam totam non compleverant, hoc enim complementum breviſſimo tempore ante reſurrectionem fieri poteſt, & per pœnam intenſiorem.

95 Neque obſtant Scripturæ, & teſtimonia Patrum pro prima ſententia adducta, cum interdum dicunt omnes juſtos per ignem eſſe purgandos, aut probandos, vel examinandos. Paulus enim cit. 1. Cor. 3. omnes dicit per ignem probandos, non vero comburendos, vel purgandos, aliud autem eſt probari igne, & aliud purgari, ut Suarez advertit loc. cit. nam *probari* ſolum ſignificat per actionem, & quaſi teſtimonium ignis alicuius innocentiam, & ſanctitatem oſtendi, quomodo tres pueri in fornace Babylonis per ignem probati dici poſſunt, quia in camino ignis eorum fides, & religio probata eſt; quamvis ipſi purgati non fuerint, juxta illud Pſalmi, *igne me examinaſti, & non eſt inventa in me iniquitas*, purgari autem proprie loquendo purificari, & mundari ſignificat, & ideo in rigore maculam in eo, qui purgatur, ſupponit. Sancti ergo, & juſti in die judicii dicentur igne probandi quaſi negative, quatenus ignis ille damnatos crucians, & Sanctos non attingens, eorum ſanctitatem, & juſtitiam quaſi probabit, & conteſtabitur. Deinde Paulus, ibi duplex hominum genus diſtinguit, qui in extremo judicio ſunt comparituri, quorum aliqui aurum, argentum, & lapides pretioſos ſuperædificant, & opera habent, quæ maneant, hoc eſt, quæ igni non ſubjacent, & inquit, quod iſti mercedem accipient; Alii fœnum, & ſtipulam ſuperædificant, idest, habent venialia, vel alias pœnas luere debent, & inquit, quod iſti detrimentum ignis patiantur, & ſalvi fient quaſi per ignem, ſed non dicit, ante, vel poſt reſurrectionem; unde ex illo textu nihil contra hanc ſecundam ſententiam colligi poteſt.

Ad Confirmationem dicendum Patres non ſentire, omnes ſanctos eſſe per ignem purgandos, ſed tantum eſſe probandos, & examinandos per ignem modo jam explicato, quatenus in extremo die ignis damnatos crucians, & illos non attingens, eorum ſanctitatem, & juſtitiam quaſi probabit, ac conteſtabitur. Quod ſi interdum purgandos eſſe dicant, & de purgatione proprie dicta loquantur, non de omnibus Sanctis, & juſtis id abſolute intelligendum eſt, ſed de his, qui purgatione indigebunt, neque de igne conflagrationis in die judicii loquuntur, ſed de igne, quo peccata purgantur, neque de judicio univerſali, ſed de particulari cuiuſcumque, unde Hieronymus Sophon. 1. circa illa verba: *Vox diei Domini amara*, ait poſſe referri & ad conſummationem mundi, & uniuſcuiuſque exitum vitæ, & tandem ſi loquuntur de igne conflagrationis in die judicii univerſalis, non ſpecificant, an id ante, vel poſt reſurrectionem ſit futurum. Ad rationem reſpondetur negando conſequentiam, quamvis enim ob rationem allatam neceſſe ſit, ut ſatisfactio pro culpa in corpore commiſſa, in corpore etiam incipiat, & ab ipſo homine adhuc in carne vivente fieri debent per contritionem, & dolorem, atque ita corpus etiam aliqua pœna afficiatur, attamen cum tota ratio culpæ, & offenſæ divinæ in anima exiſtat, corpus vero ſit organum ſolum, quo anima utitur ad ſuas operationes exercendas a ſenſu dependentes; inde perfecta peccatorum purgatio in ſola anima fieri debet, & per eam conſummari, atque ideo ſi poſt mortem aliquid purgandum remanet, & aliqua pœna luenda, in ipſa anima expiari poteſt, ac debet, quæ eſt pars hominis principalior, & præcipua peccandi cauſa, atque ideo noluit Deus aliquid purgandum poſt reſurrectionem reſervari, ut ait etiam Suarez l. c.

ARTICULUS TERTIUS.

De ceſſatione motus corporum cæleſtium expleta mundi purgatione.

96 PRimo quæritur, an motus corporum cæleſtium poſſit aliquando ceſſare. Communis opinio Philoſophorum, & præſertim Ariſtotelis negat, quorum fundamentum eſt, ut refert, Scotus 4. diſt. 48. qu. 2. quia impoſſibile eſt, quod intelligentia movens aliquando careat fine ſuo, & propria operatione, tunc enim eſſet fruſtra; ſed movere Cælum eſt finis, & propria operatio intelligentiæ moventis effective, unde ait Ariſtot. 12. Metaphyſic. cauſare lationem eſſe optimum intelligentiæ motricis, & per conſequens ejus finem, & quamvis non ſit finis intelligentiam perficiens, quia non eſt operatio tranſiens, eſt tamen finis redundans, & conſequens ex plenitudine perfectionis intelligentiæ.

Confirmatur, quia inter extrema ſempiterna ſemper, ac neceſſario eſt eadem habitudo, ſed intelligentia Cæli motrix, & Cælum ſunt extrema ſempiterna; ergo motus inter ea eſt ſempiternus. Tandem in ſempiternis non eſt potentia contradictionis ſecundum Philoſophum 1. Metaph. ſed Cælum eſt ſempiternum; ergo in ipſo non eſt potentia contradictionis ad moveri, & non moveri, atque ideo non poteſt non moveri, nec per conſequens motus ejus ceſſare poteſt. Oppoſita ſententia Theologorum communis aſſerit, quod abſolute loquendo motus corporum cæleſtium ceſſare poteſt, & poteſt abſque ulla contradictione Cælum quieſcere, quod variis rationibus probare nituntur, ſed Scotus noſter loco citato §. *Ad quæſtionem*, evidentius hanc poſſibilitatem probat, & a priori tam ex parte moventis,

quem ex parte mobilis, ideoque hanc motus ceſſationem ab intrinſeco non repugnare, ex parte moventis probat, quia voluntas Dei, quæ eſt prima cauſa movens Cœlum, contingenter ſe habet ad movere, & non movere, ergo abſolute loquendo motus Cœlorum ceſſare poteſt; conſequentia patet, quia prima cauſa non influente nulla alia cauſa ſecunda, & proxima motum illum cauſare poteſt, vel continuare; probat deinde ex parte mobilis, quia motus Cœli non eſt naturalis, nec violentus, ſed neuter, ut ex profeſſo probatum eſt in lib. de Cœlo d. 2. qu. 4. art. 2. ergo Cœlo non repugnat eſſe, & exiſtere, & non moveri; probat etiam aſſumptum Doctor, quia omnis motus, qui eſt ſecundum naturalem inclinationem mobilis, reſpicit aliquid propter ſe terminum, quo adepto ceſſat motus naturaliter, & mobile naturaliter quieſcens ſub termino violenter recedit ab eo, ut patet, & ita ſequeretur, quod ſimul, & ſemel moveretur naturaliter, & violenter, nam in ſuo motu circulari ſimul accedit ad eundem terminum, & ab eo recedit, ſed hoc eſt impoſſibile; ergo motus Cœli non eſt naturalis, ſed nec etiam eſt violentus, quia non eſt contra inclinationem ſuam naturalem; ergo Cœlum quantum eſt de ſe, indifferens eſt ad moveri, & non moveri.

97 Ad fundamentum Philoſophorum reſpondet Doctor l. cit. quod res non poteſt carere ſuo proprio fine perficiente intrinſeco, bene tamen extrinſeco, movere autem Cœlum non eſt finis intrinſecus, & perfectivus intelligentiæ, hic enim eſt videre, & amare Deum, nec eſt aliquid neceſſario conſequens talem finem perfectivum ejus, ſed contingenter, & libere ex imperio, & voluntate primæ cauſæ ad ulteriorem finem, ſcilicet generationem electorum, quo habito ceſſabit talis motus, nec ob id intelligentia erit fruſtra, quia finis ejus perfectivus intrinſecus, ut dictum eſt, non eſt movere, ſed videre Deum, & amare, unde & plures alii angeli, ſeu intelligentiæ ponuntur a Theologis, quæ non ſunt motrices. Neque etiam Cœlum movetur propter perfectionem ipſius Cœli, ſed propter perfectionem univerſi, quia per motum Cœli univerſum perficitur, quatenus per motum illum generationes fiunt, eſt enim Cœlum deſtinatum in hominum ſervitium, ut ſcilicet influeret in generationem, & corruptionem animalium, miſtorum, metheororum, &c. quare ceſſante hominum, & aliarum rerum generatione, ut erit in noviſſimo die, etiam cœlorum influxus, & motus ceſſabit.

Ad confirmationem, major eſt vera, ſi habitudo illa ex utroque extremo naturaliter operante inſurgat, non autem ſi alterum extremorum libere in eam influat, ut contingit in propoſito de intelligentia reſpectu motus Cœli, & hoc præcipue verum eſt de habitudine extrinſecus advenienti, cujuſmodi eſt movere ex parte moventis, & motus, vel motio paſſiva ex parte moti, quæ non ponitur neceſſario poſitis extremis, ut patet ex dictis in Logica de natura relationis extrinſecus advenientis. Ad ultimum, quando Philoſophus ait l. c. in ſempiternis non eſſe potentiam contradictionis, intelligendum eſt in ordine ad formam ſubſtantialem, & privationem ejus, alioquin corruptibilia forent, non autem in ordine ad formam accidentalem, qualis eſt motus, & ſic pariter intelligendum eſt illud, quod ait 3. Phyſic. quod in perpetuis non differt eſſe, & poſſe, hoc enim verum eſt de eſſe ſubſtantiali, non enim ſecundum ipſum prius poteſt eſſe aliqua ſubſtantia ſempiterna, quam ſit in actu, non autem verum eſt quantum ad aliquam formam accidentalem, ſcilicet, ad motum, vel hujuſmodi, ut bene diſcurrit Baſſolius noſter 4. d. 48. q. un. Alia Philoſophorum argumenta contra aſſertionem poſitam adduci poſſent, quæ brevitatis cauſa omitto, quia contra Theologos nullius ſunt roboris, hoc enim fundamento nituntur, quod cauſa prima, & intelligentiæ ad extra neceſſario operentur, & quod mundus cum Cœlis intrinſece ſint indefectibiles, quod omnino falſum eſt, ac erroneum, omnia enim quæcumque vult Deus facit, & in ejus poteſtate eſt ad nihilum reducere quæcumque de nihilo creavit, & quando voluerit, ut ſuis locis oſtenſum eſt in primo, & ſecundo ſententiarum libro.

98 Secundo, quia ratio adducta licet convincat poſſibilitatem ceſſationis motus cœleſtis, non tamen convincit factum, ſcilicet ceſſationem futuram, quæritur ulterius, an motus corporum cœleſtium ceſſabit aliquando de facto. Et in parte affirmativa conveniunt Theologi omnes 4. diſt. 48. quod tempore judicii finalis ceſſabit, & hoc habetur ait Doctor loc. cit. magis ex Scriptura, & auctoritatibus Sanctorum, quam ex ratione efficaci, cum enim motus Cœli poſſit in perpetuum a Deo continuari, & ab intelligentia ſine fatigatione, & labore movente, nec inveniatur aliqua repugnantia ex parte Cœli, quare non poſſit perpetuo moveri, per rationem efficaciter probari non poteſt, quod aliquando motus Cœli ceſſabit. Adducit tamen unam congruentiam Baſſolius l. c. quia aliquando complebitur numerus electorum, ad quorum generationem motus Cœli a Deo ordinatur, ceſſabit autem non naturaliter, vel a cauſa naturali, ſicut etiam nec movetur naturaliter, ſed ſcilicet imperio Dei, & intelligentia movens in hoc obedit Deo, ut ceſſet movere, ſicut ante movebat ex imperio Dei, vel primæ intelligentiæ, ſine cujus influxu movere non poſſet. Addit Doctor l. c. §. *Ad quæſtionem*, neque hoc aſſertum probari poſſe per auctoritatem Scripturæ evidentem, quædam enim adduci ſolent, quæ non convincant; ut auctoritas Iſaiæ cap 60. *Non erit ibi Sol amplius ad lucendum per diem*, & Ap. c. 10. *Juravit Angelus, quod amplius tempus non erit*. At Iſaias, inquit Doctor, ut D. Hieronymus exponit, non negat Solem tunc lucere, ſed tantum dicit, quod iis, qui erunt in vita æterna, uſum lucis non præſtabit; & ſimiliter auctoritas ex Apoc. poteſt exponi, quod non erit amplius ibi tempus, ut impleatur prophetia, quia jam omnes prophetiæ impletæ ſunt. Subjungit tamen Doctor, quod licet hæc aſſertio non habeatur expreſſe in Scriptura, nihilominus magis concordare videtur cum dictis Sanctorum, & Scripturæ. Quod probari poteſt cum Biancato noſtro d. 13. cit. art. 6. quia 1. Geneſ. dicitur, quod *Luminaria facta ſunt in firmamento Cœli, ut dividant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, dies, & annos, &c.* ubi Gloſſa Ordinaria inquit, quod dies, & anni, quos aſſitare novimus, motibus ſiderum fiunt; unde habemus ex Scriptura finem revelatum propter quem ſydera, eorumque Cœli facti ſunt, ut ſcilicet ad illuminandum inſerviant, & dies ac noctes diſtinguendum, & alia anni tempora. Sed poſt judicium non erit nox ex Zacch. 14 ubi ait, quod: *Erit dies una, quæ nota eſt Domino, non dies, neque nox, & in tempore veſperi erit lux*, ubi Gloſſa Interlin. ait, quod non erit viciſſitudo diei, neque noctis, & Lyranus inquit, quod dies proprie eſt latio Solis ſuper terram, & nox latio ſub terra, in generali reſurrectione corpora erunt incorruptibilia, & ſic ceſſabit latio, & corruptio in elementis, & motus Cœli, qui eſt cauſa generationis, & corruptionis, & ſic non erit dies, & nox proprie, quæ cauſantur ex motu Solis. Idem Lyranus in Pſal. 101. verbo: *Ipſi peribunt*, ait, quod Cœli peribunt quantum ad aliquam diſpoſitionem, quod quia corpora cœleſtia ceſſabunt a motu locali, & in cap. 51. Iſ. verbo; *Cœli ſicut fumus liqueſcent*, per hanc liquefactionem intelligit ceſſationem a motu, quia ceſſabit in finali judicio, & in cap. 24. Matth verbo: *Cœlum, & terra tranſibunt*, inquit, non quia corrumpantur ſecundum ſubſtantiam, ſed quia ceſſabit motus Cœli, & tranſmutatio in elementis, iſta enim ordinata ſunt ad complendum numerum electorum, & ideo ipſo completo in judicio ceſſabunt, ſicut ea quæ ſunt ad finem, habito fine ceſſant, & hoc ibidem diffuſius replicat etiam in Epiſt. ad Hebræos c. 1.

99 Sed contra prædicta arguitur, quod ex tali ceſſatione motus corporum cœleſtium ſequerentur multa inconvenientia; nam in primis ſi ſtaret Cœlum in corporibus ſuppoſitis, & in his oppoſitis eſſet maxima intemperies, quia nunc accedente Sole plus generatur de elementis ſuperioribus, & etiam corrumpitur de inferioribus, & e converſo ipſo recedente; ergo Sole perpetuo ſtante, ſuper aliquam hemiſphærii partem, in illa parte immoderate generaretur plus de igne, & corrumperetur de aqua, & terra, & ita in illa regione ſuppoſita non ſtaret diſtinctus ordo ſphærarum elementarium, & conſimiliter nec in parte oppoſita, quia ibi eſſet oppoſitus modus generationis, & corruptionis. Deinde ſi Sol ſemper ſtaret, in oppoſita parte terræ ſemper eſſet tenebra, quia cum terra ſit corpus opacum, neceſſe eſt, quod objecta luminari faciat ultra ſe pyramidem umbroſam. Rurſus ceſſante motu Cœli nullus alius poſſibilis eſſet, etiamſi agens paſſo approximetur, quia in quolibet ordine eſſentiali, deſtructo priori, deſtruitur omne poſterius, ſed hoc eſt falſum, nam eſt articulus Pariſienſis errorem damnans dicere, quod ſi ſtante Cœlo ignis applicaretur ſtuppæ, non combureret. Tandem motus Cœli non eſt violentus, alioquin tanto tempore non duraſſet, quia nullum violentum durabile ex 1. de Cœlo; ergo naturalis, & per conſequens ſi poſt judicium ceſſabit, Cœlum in continua violentia erit, quies enim erit ei violenta.

100 Reſpondet Doctor loc. c. in corpore quæſtionis negando hæc inconvenientia tunc ſecutura, non quidem primum, quia ſicuti nunc actio immoderata non ſequitur, vel quia Cœli in hæc inferiora proportionatum habent influxum, vel quia inferiora reſiſtendi virtutem habent, ita tunc iſte erit cauſa impedimenti actionis ſyderum in hæc inferiora, vel ſi non poſſit inveniri, nec in Cœlis, nec in elementis cauſa prohibens hujuſmodi immoderatum influxum, inquit recurrendum eſſe ad voluntatem divinam conſervantem, quæ nimirum hujuſmodi immoderatos influxus impediet, quod etiam probabilius eſt; ſi enim ceſſante Cœlorum motu ceſſabunt etiam generationes, & alterationes corruptivæ, ut nos dicimus, ceſſabit etiam Cœlorum influxus circa elementa, quæ tunc incorruptibilia erunt, & nihil corruptibile amplius generabunt. Nec ſequitur aliud inconveniens, quia alia ſydera, & Luna, quæ ut Sol lucebit, aliam terræ partem illuminaret, imo etiam & ipſe Sol, quia tunc ſeptiesa amplius lucebit, quam modo, ut ſupra dictum eſt de innovatione Cœlorum, & terra fiet tranſparens, & diaphana, ſicut vitrum, ut aliqui dicunt, & ideo non erit umbra ex interpoſitione terræ. Neque ſequitur tertium inconveniens, quia motus Cœli reſpectu aliorum non habet primitatem cauſæ, vel alicujus, a qua eſſentialiter dependeant, ſed eſt veluti regula quædam velocitatis, & regularitatis eorum, quia alii motus ad noſtrum uſum ab eo menſurantur, quod autem motus inferiores a motu Cœli eſſentialiter non dependeant, probat Doctor, quia ſecundum Philoſophum 2. de Generat. text. 35. nihil facit latio ad generationem, niſi quia adducit generans, unde ſi ſine illo motu generans

eſſet

Digitized by Google

eſſet æque approximatum, æque ageret, qua ratione ait Auguſtinus lib. 11. Confeſſ. c. 10. quod ſtante Cœlo adhuc moveretur rota figuli. Nec tandem ſequitur quartum inconveniens, quia ut dictum eſt ſupra, motus Cœli, ex parte mobilis, nec naturalis, nec violentus eſt, ſed neuter, nam Cœlum ex peculiari, & propria natura non magis motum poſtulat, quam quietem, ſed in ordine ad naturam univerſalem, ſeu generalem mundi gubernationem illud dicitur eſſe illi magis naturale, quod juxta univerſi ſtatum magis conſentaneum, magiſque accommodatum fuerit, ut ait quoque Suar. d. 58. cit. ſect. 3. & licet in Cœlo, inquit Doctor, ratione figuræ ſphæricæ ſit aliqua habilitas ad motum circularem, hæc tamen ad motus naturalitatem non ſufficit, quia non provenit a principio ejus intrinſeco, ſed tantummodo ad non violentiam.

101 Dices, prædicta contingere non poſſe, niſi nova, & plura miracula ponendo. Reſpondet Ferchius in Epitom. 3. diſt. 48. q. un. quod ſi teneamus hæc corpora conſtituentia mundum, ſcilicet circumferentiam, centrum, & intermedia fore deſtruenda, & dicamus corpora ad generationem, & motum deſtinata propter contrarietatem formalem, vel virtualem in eis exiſtentem eſſe neceſſaria pro tempore generationis electorum, ſed poſtea futura eſſe nova corpora diverſæ rationis ordinata ad conſervationem, & quietem, nova miracula non ponuntur, & nullas patiemur difficultates; ut ſi ſuſtineamus eoſdem Cœlos, & elementa, quæ nunc ſunt, poſt judicium eſſe manſura, plura miracula eſſe neceſſaria, ne ſcilicet elementa pugnent, ne mixta generentur, ne Cœli rotentur, ne Sol, & aſtra partes ſibi ſubjectas advertant, & Sol comburat omnia, ne media pars mundi, ad quam Sol non acceſſerit, ſit ſemper in tenebris, & ne deſtructo primo motu cæteri tollantur, quæ quidem omnia licet ſint Deo poſſibilia, rationi tamen naturali parum conſonant. Addit tamen, quod quia Scholaſtici tenent hoc ſecundum, quod eſt difficilius, duos eſſe diſtinguendos mundi ſtatus; primus eſt ad electorum generationem, ſecundus ad eorum æternam manſionem. In primo ſtatu neceſſarius eſt Cœli motus, & neceſſaria generatio, atque corruptio ex eo proveniens; in ſecundo non eſt neceſſarius motus, ſed ſtatus Cœli, & neceſſaria eſt ceſſatio omnium actionum alterantium corruptive, nam mundus ſenſibilis a Deo factus eſt principaliter propter electos, ut Scot. docet 3. diſt. 31. q. 1. quare ex ipſis electis, & eorum ſtatu tamquam ex fine menſurare debemus mundi ſtatum, ita diſcurrit Ferchius l. cit. Et ita vero a communi Patrum, & Theologorum ſententia recedendum non eſt, qui dicunt corpora Cœleſtia poſt judicium non eſſe ſubſtantialiter immutanda, imo nec elementa ipſa totaliter corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed eſſe innovanda, ac perficienda, quoad rationem corruptionis, ut declaratum eſt ſupra qu. 4. art. 1. neque manentibus eiſdem Cœlis, ac elementis, quæ nunc ſunt, quoad ſubſtantiam, neceſſaria ſunt tot miracula a Ferchio recenſita, ceſſante Cœlorum motu, ut patet ex ſolutione objectionum, neque quæ tunc contingent, miracula ſunt cenſenda, qualia nunc eſſent, ſi in præſenti mundi ſtatu contingerent, ſed naturalia potius dici debebunt, quia conſentanea, magiſque accommodata erunt ſtatui mundi incorruptibilis tunc a Deo inſtituendi; imo ſi omnia corpora nunc in mundo exiſtentia tam ſuperiora, quam inferiora, eſſent totaliter deſtruenda, & alia diverſæ rationis nova creanda, ut ait Ferchius, hoc ſolum eſſet majus miraculum, & æquivalens omnibus, quæ ait neceſſaria eſſe manentibus eiſdem Cœlis, & elementis quoad ſubſtantiam, quæ nunc ſunt, ut de ſe patet, nam eſſet immutatio, & innovatio, non tantum accidentalis, ut nos dicimus, ſed etiam eſſentialis, & ſubſtantialis.

102 Tertio quæritur, in quo ſitu ceſſabit Cœlorum motus. Aliqui dicunt, quod Sol, & Luna, & alia corpora cœleſtia quieſcent in eodem ſitu, in quo erant, quando creata fuerunt, quod ceſſante motu Cœli, Sol, & Luna ſtabunt in eodem ſitu, in quo creati ſunt comparando eos ad invicem, quia Sol in Oriente, & Luna in Occidente, ita ex noſtris Baſſolius diſt. 48. cit. q. unic. & Nicol. de Niſſe tract. 7. p. 3. q. 7. quod probant ex Iſidoro in Gloſſa ſuper illud Iſaiæ 40. *Non occidet ultra Sol tuus*, quem citat Magiſter in littera, ubi inquit, quod Sol ſui laboris mercedem accipiet, & non veniet ad Occaſum, nec Sol, nec Luna, ſed in ordine, in quo creata ſunt, ſtabunt; quod autem in prædicto ſitu creati fuerint, puta Sol in Oriente, & Luna in Occidente probabile videtur, eo quod ſitus Orientalis convenit exordio rerum, & etiam conveniebat, quod Luna crearetur plena, & per conſequens in Occidente, ſi Sol in Oriente, quare &c. & hoc erit etiam rationabile, ut utrumque Emiſphærium illuminare poſſint, & præcipue Emiſphærium noſtrum, quod conceſſum eſt habitationi humanæ; ita diſcurrit Baſſolius l. c. Verum Scotus diſt. 48. cit. q. 2. lit. M. hoc dictum Iſidori non approbat, quod Cœli ſiſtent in eodem ſitu creationis, quia hoc concordare non videtur periodis motuum cœleſtium, quas Aſtrologi aſſignant; non enim ſphæra juxta Ptolomæi doctrinam, quam ſequitur Doctor, triginta ſex millibus annorum, juxta tabulas vero Alphonſi quadraginta novem millibus circulum perficit; ergo oportet judicium uſque ad terminum differri poſt creationem mundi, & mundum durare tot annis ante judicium, quod non videtur probabile, adhoc ut poſſint Cœli redire ad eumdem ſitum reſpective ad novum Cœlum. Tum quia videtur luminaria fuiſſe creata ab initio mundi in ſitu generationi rerum maxime convenienti, & poſt judicium fore in ſitu magis convenienti quieti; ergo probabile non eſt, quod Cœli in eodem ſitu creationis quieſcent. Sed inquit Baſſolius loco cit. hoc non urgere, quia dici poſſet divina virtute, & mutatione quadam inſtantanea Cœlos omnes, ac etiam ultimam ſphæram reduci ad ſitum, in quo creati fuerunt. Verum hoc omnino voluntarie dicitur, & ſine ullo fundamento, & pro hoc non eſt auctoritas ulla præter illam Iſidori, quæ etiam interpretari poteſt de ſitu Solis, & Lunæ reſpective ad mundum inferiorem, & non ad ſuperiores orbes; quare dicendum eſt cum Scoto, quod ſicut creati ſunt Cœli in ſitu maxime convenienti rerum productioni, ita ſtabunt in ſitu maxime convenienti conſervationi, ſine nova productione, vel quin ad majorem pulchritudinem totius univerſi conferre videbitur, ut inquit Suarez loc. c. Hic etiam quæri ſolet, in quo ſitu tunc elementa manebunt, & quidem de igne, & terra nulla eſt difficultas, quia futuri ſint in ſuis locis ſupremo, & infimo, quia hoc eſt illis naturale, & nulla eſt ratio, ut alter locus illis aſſignetur. Aliqua difficultas ſolum eſſe poteſt de elemento terræ, an tota ejus ſuperficies aquis cooperienda ſit, an vero pars aliqua futura ſit diſcooperta, & immediata aeri contigua, quæ difficultas, ut ait Suarez loc. c. pendet ex alia, an poſt reſurrectionem infantes cum ſolo originali decedentes habitaturi ſint in Lymbo, aut alio loco ſubterraneo, vel in ſuperficie terræ, quorum neutrum tamquam certum ex Scriptura, vel Patribus poſſumus affirmare, ut ſupra diximus q. 3. art. 3. num. 62. ſi enim aſſeratur, illos in ſuperficie terræ habitaturos eſſe, conſequenter dicendum erit illam terræ partem aquis diſcoopertam eſſe manſuram ad uſum illorum hominum, ſi vero in Lymbo, vel alio aliquo loco ſubterraneo ſunt habituri, hoc neceſſarium non videtur, cum hoc neque ad uſum Beatorum, vel alium quempiam ſit neceſſarium, & alius ordo ſit magis naturalis.

103 Quarto quæritur, an ceſſatio motus corporum cœleſtium ſit ſufficiens cauſa ceſſandi omnem alium motum, vel mutationem in his inferioribus. Affirmant Philoſophi, quorum fundamentum eſt, quoniam motus Cœli eſt eſſentialiter primus omni alio motu, vel mutatione in inferioribus, tamquam per ſe menſura aliorum motuum, quia regularior, & velocior, menſuratum autem a menſura dependet, & ſine ipſa eſſe non poteſt; ergo &c.

Confirmatur, quia in cauſis eſſentialiter ordinatis prima cauſa non cauſante, ſecunda cauſare non poteſt, ut patet, Cœlum vero, & corpus activum inferius poſſunt dici tales cauſæ reſpectu alicujus alterationis, vel mutationis iſtorum inferiorum, unde 2. Phyſic. dicitur, quod Sol, & homo generant hominem, ſed Cœlum non agit, nec cauſat aliquid niſi per motum; ergo &c. Demum, quia nulla alia videtur cauſa quare elementa non agent, & patientur ad invicem poſt ceſſationem motus Cœli, ſicut antea, niſi iſta, ita enim habebunt ſuas formas, & qualitates activas, & paſſivas, ſicut antea, & ſimiliter de corporibus aliis puta damnatorum non videtur alia cauſa incorruptionis eorum niſi ceſſatio motus Cœlorum, non enim erunt incorruptibiles per dotem impaſſibilitatis, ſicut corpora Beatorum; ergo &c. Oppoſita ſententia Theologorum communis eſt, quod ceſſatio motus corporum cœleſtium non eſt cauſa ſufficiens ceſſationis omnium motuum, & mutationum in his inferioribus, quod probat Doctor l. cit. lit. I. & Baſſolius, & alii Scotiſtæ cum ipſo ex Joſue 5. ubi habetur, quod ad preces Joſue Sol ſtetit, & Luna non eſt mota, & per conſequens etiam probabile eſt, quod tota machina cœleſtis ſteterit, & non ſit mota, alioquin tota fuiſſet deordinata in motibus ſuis, & tamen certum eſt ex eadem Scriptura, quod Joſue, & populus Iſrael contra inimicos dimicavit, & non ceſſaverunt actiones, & paſſiones elementorum, & aliorum corporum inferiorum. Deinde probat ex Auguſtino l. c. dicente, quod ceſſante motu Cœli adhuc rota figuli a figulo moveretur, & ita poſſet eſſe motus hic inferius, nec impediret ceſſatio motus Cœli, ac etiam ex articulo Pariſienſi, quod error ſit dicere, quod ceſſante motu Cœli ignis non combureret ſtuppam ſibi approximatam. Tandem probat ratione, quia poſito activo perfecto, & paſſivo diſpoſito ſufficienter approximato, nec impedito, poteſt ſequi actio, ſed ceſſante motu Cœli poſſunt iſta poni reſpectu plurium motuum, & mutationum, motus enim Cœli non eſt forma activa, ſed paſſio quædam de genere paſſionis, nec requiritur etiam nunc de facto ad motum, vel mutationem iſtorum inferiorum, ſicut principium per ſe motus, vel mutationis, ſed ad alternationem influentiam corporum cœleſtium in hæc inferiora ſecundum diverſos ſitus, & aſpectus, at poſt judicium aliqualis ſitus habebitur, & aſpectus corporum cœleſtium ad hæc inferiora, licet motus Cœlorum ceſſaverit; ergo poterit adhuc haberi actio, vel alteratio, ſeu mutatio iſtorum inferiorum, manebit enim virtus activa corporum cœleſtium, & virtutes paſſivæ iſtorum inferiorum. Quare dicendum eſt, quod ceſſante motu Cœli adhuc poſſent eſſe motus, & mutationes in iſtis inferioribus, niſi Deus influentiam ſuam ſuſpenderet, & quod ipſam ſubtrahet poſt judicium, ne unum elementum ſic aget in aliud, vel corrumpat, ut modo contingit, & ſimiliter de corporibus damnatorum eſt diſcurrendum.

104 Ad fundamentum in oppoſitum ait Doctor, quod motus in Cœlo non eſt eſſentialiter ſic primus, quin poſſit eſſe alius motus ſine ipſo, vel ipſo ceſſante, ut ſupra dictum eſt, & ſimiliter non eſt menſura neceſſaria in eſſendo, licet ſit uniformior, & velocior, & habeat hac ratione aliquo modo rationem menſuræ, & cum dicitur, quod menſuratum a menſura dependet, & ſine ipſa eſſe non poteſt, inquit ſub litt. I. hoc verum eſſe de menſura rei in eſſe quidditativo, & menſuratum hoc modo non poteſt eſſe ſine ſua menſura eſſentiali ex Metaph. c. ad aliquid, quia refertur ad ipſam, & non e contra, ſicut ſcibile eſt menſura ſcientiæ, quia ſcientia eſſentialiter ab ipſo dependet; non eſt autem verum de menſura accidentali, quæ per applicationem, vel coextenſionem menſurat, quomodo ulna pannum menſurat; patet enim quod quantitas panni in eſſendo a quantitate ulnæ non dependet. Ita prorſus eſt motus primi mobilis reſpectu aliorum motuum, menſura ſcilicet per applicationem non vero per terminationem dependentiæ eſſentialis eorum, ut proinde ipſo non exiſtente, adhuc exiſterent alii motus intrinſece ſucceſſivi, quia licet menſuratum eſſe non poſſit ſine menſura eſſentiali, ut ſcientia ſine ſcibili, tamen eſſe poteſt ſine accidentali, ut patet de ulna panni.

Ad Confirmationem negatur minor: Cœlum enim non eſt cauſa eſſentialiter prima, & neceſſaria ad actionem, vel motum, ſeu mutationem iſtorum inferiorum, ſed accidentaliter ſolum, ut dictum eſt. Falſum eſt etiam quod additur, ſcilicet, quod Cœlum non agit, niſi per motum, non enim agit per motum ſuum, ſicut per principium activum, ſed per aliquam formam, & virtutem abſolutam, unde æque bene ageret in paſſum ſibi ſubjectum, ſi non moveretur per ſuam virtutem, vel formam abſolutam manentem, dato quod Cœlum quieſceret, & quod per motum ſuum nihil agat, & producat, patet ex dictis, quia motus ejus eſt quædam paſſio de genere paſſionis, & quidam reſpectus extrinſecus adveniens in ipſo receptus, & cauſatus ab intelligentia movente, ut ait Baſſolius l. cit. Ad ultimum negatur aſſumptum, quod, ſcilicet, ſola ceſſatio motus Cœli ſit cauſa incorruptionis elementorum, & corporum damnatorum, cauſa enim illius erit ſuſpenſio divini influxus generalis ad talem actionem, vel paſſionem, ſeu corruptionem, vel generationem, ut dictum eſt ſupra.

105 Quinto tandem quæritur, quando ceſſabit motus corporum cœleſtium, num, ſcilicet, ante judicium, vel in ipſo judicio, vel poſt judicium peractum. Plures Theologi dicerunt motum Cœlorum ante judicium ceſſaturum eſſe, ſtatim ac omnes homines morientur, vel ſaltem eodem reſurrectionis puncto, quod etiam Suarez l. c. probabile cenſet, & fundamentum eſt, quia tunc jam ceſſabit neceſſitas generationum, & corruptionum, ad quam Cœlorum motus ordinatur. Scotus diſt. 48. cit. q. 2. de hoc puncto non diſcurrit; hanc enim quæſtionem de ceſſatione motus Cœlorum ſub disjunctione proponit, an ſcilicet, judicio, vel poſt ceſſabit motus corporum cœleſtium. Nihilominus probabilius eſt, ut etiam tenet Suar. ibid. hanc motus corporum cœleſtium ceſſationem futuram eſſe poſt judicium expletum, & ſubita mundi exuſtione, & purgatione, ut in titulo articuli innuimus. Fundamentum eſt, quia eadem eſt ratio de iſtius motus ceſſatione, & de reliqua mundi purgatione, & innovatione, cum hæc ceſſatio motus Cœlorum ſit quædam pars talis novitatis, & inſtaurationis mundi, ſed omnes Patres, & etiam Scripturæ innuunt, hanc mundi innovationem, & inſtaurationem poſt judicium eſſe futuram, non autem ante, vel in ipſo judicio; ergo idem de ceſſatione motus Cœlorum videtur aſſerendum. Confirmatur, quia ut conſtat ex dictis ſupra de ſignis judicium præceſſuris, uſque ad illud tempus, & ipſum judicii diem erunt mixturam corruptiones, & in ipſis elementis mutiones violentæ, & magnæ alterationes, quæ quidem ex ipſo Cœlorum motu præſertim procedunt modo jam explicato; ergo &c. Tum tandem quia dierum, ac noctium viciſſitudo tunc ſolum ceſſabit, *quando Dominus fuerit nobis in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus*, ut habetur Iſaiæ 60. ſed talis viciſſitudo dierum, ac noctium ex continuo Cœlorum motu provenit; ergo talis motus ſolum poſt judicium, ac mundi inſtaurationem ceſſabit. Finito autem, ac determinato Cœlorum motu, ſatis probabile eſt, ut ait Suar. d. 59. cit. ſect. 3. in fine, ſtatim futuram totius univerſi innovationem, & illuſtrationem tam in Cœlis, quam in elementis, nulla enim ratio aſſignari poteſt, cur amplius hæc illuſtratio, & innovatio differenda ſit, quia ad illud inſtans differenda eſt ſolum, ut mundi purgatio abſolvatur, tum quia actio illa, qua mundus eſt innovandus, nullam ex parte agentis ſucceſſionem requirit, cum ſit infinitæ virtutis, neque etiam ex parte ipſius actionis, et termini, cum ſit quædam illuminatio, et perfectio, quæ ſine ulla contrarii reſiſtentia fieri poteſt; ergo tota illuſtratio illa, et innovatio in illo inſtanti perficietur, et complebitur.

ARTICULUS QUARTUS.

De perpetuo Chriſti Regno in Cœlis poſt mundi inſtaurationem.

106 Circa Regnum Chriſti Domini futurum cum ſuis Sanctis, corporibus reaſſumptis, fuerunt aliqui antiquorum errores, & hæreſes, ut refert Alphonſ. de Caſtro l. 3. adverſus Hæreſes, verbo *Beatitudo* hæreſi ſecunda. Quidam enim antiqui opinati ſunt, exactis, & completis ſex annorum millibus pro duratione Univerſi conſtitutis, ſuſcitandos eſſe ex mortuis omnes juſtos, & Sanctos, & Chriſtum in terras deſcenſurum, et cum Sanctis ſuis ad novam vitam revocatis mille annis in terris regnaturum, qui proinde Millenarii, ſeu Chiliaſtæ appellati ſunt, ut in ſuperioribus innuimus, & per id tempus dixerunt Chriſtum Dominum, et Sanctos glorioſiſſimo imperio, univerſo terrarum orbe ſubacto, bonorum omnium affluentia uberrimam, et feliciſſimam vitam ducturos, nec ſolum bonis ſpiritualibus, ſed corporalibus etiam cumulata. Fluxit autem hic error, ut Patres referunt infra citandi, ex prava intelligentia, et interpretatione vocis *mille annis*, qua uſus eſt D. Joannes in Apocal. cap. 20. ubi de juſtis loquens: *Et vidi animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, nec imaginem ejus, nec acceperunt inſcriptionem in fronte, aut in manu ſua, & regnaverunt cum eo mille annis*. Sed quia hæretici iſti millenarii de hoc regno Chriſti in terris per annos mille non eodem modo diſcurrunt, & cum communi errore in quo conveniunt, alios quoque peculiares committunt errores, ideo pro veritate Catholica ſtabilienda ſigillatim hæreſes iſtæ ſunt referendæ, & reſcindendæ.

107 Primo itaque Cerinthus quidam, vir peſſimis moribus aſſuetus, quem dicunt B. Jo. Evangeliſtæ coævum fuiſſe, inter alios errores præſertim aſſeruit, poſt univerſalem hominum reſurrectionem terrenum futurum eſſe Regnum Chriſti cum juſtis per mille annos, & eos in carne concupiſcentiis, et libidinibus ſubjectam vitam acturos, imo Alphonſus de Caſtro l. c. præter hoc ait, ſenſiſſe etiam regnum Dei poſt iſtos mille annos in terra futurum in Cœlis in voluptatibus carnis, in gula, et luxuria, et quod Cerinthus hæc duo aſſeruerit, aperte oſtendit ex Euſebio lib. 3. Eccleſiaſt. Hiſt. cap. 28. ubi de Cerintho loquens, ait, quod poſt reſurrectionem terrenum dicit futurum eſſe regnum Chriſti in Jeruſalem, et homines in carne iterum concupiſcentiis, et vitiis ſubjectam converſationem habituros; contra fidem quoque Scripturarum quoſdam mille annos deſignat, in quibus multa quidem, et alia corruptionis opera, et nuptiarum feſtivitates dicit futuras ad eos, qui libidini dediti ſunt, decipiendos. Addit præterea, quod etiam Div. Dionyſius, cum de Joannis revelatione diſſereret, et quædam ſecundum ea, quæ antiquitus Eccleſiæ tradita fuerant, mentionem facit hujus viri his verbis. Cerinthus, inquit, a quo Cerinthiana hæreſis oborta eſt, figmentis ſuis auctoritatem magni nominis acquirere ſecundum Scripturæ hujus pravam intelligentiam geſtiebat, quippe cujus hæc erat hæreſis, ut affirmaret terrenum futurum eſſe Chriſti regnum. Et quia erat ventri, gulæ, ac libidini deditus, et futura decernebat, quæ ſibi propria libido dictabat, ventris, et eorum, quæ ſub ventre ſunt, incitamenta, cibis, potibus, ac nuptiis prædicabat explenda, et ut aliquid ſacratius dicere videretur, legales aiebat feſtivitates rurſus celebrandas, et hoſtias carnales iterum jugulandas. Hæc Euſebius de hæreſi Cerinthi, quæ ut diximus fundatur in l. cit. Apocal. et aliis Scripturæ locis male intellectis, quæ in utroque teſtamento promittunt in illa futura beatitudine cibum, et potum, ut apud Iſaiam cap. 45. *Servi mei comedent, vos autem eſurietis, ſervi mei bibent, vos autem ſitietis*, et Pſ. 18. ait Regius Propheta: *Tunc enim ſatiabuntur, cum apparuerit gloria Domini*, & Luc. 27. *Ego diſpoſui vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*, Matth. cap. Poſtquam Chriſtus Dominus in cœna vinum in ſuum ſanguinem commutavit, alloquens diſcipulos, cum quibus manducabat, hæc adjecit: *Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum cum illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei*, atque idem repetitur Marci c. 14. quibus verbis indicat Redemptor ſe rurſus cum diſcipulis bibiturum eſſe vinum in Regno Patris ſui.

108 Cæterum, ut ait Alphonſus de Caſtro l. c. ipſe veritatis Magiſter hunc errorem propria voce damnavit Matth. 22. quoniam Sadducæis de reſurrectione diſputantibus ait: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei*; ſi ergo in reſurrectione non erunt nuptiæ, ut ait Salvator, neceſſario fatendum eſt, ut non ſit ibi fornicatio, aut alius quicumque concubitus, vel venerea delectatio, unde Paulus 1. Corinth. 6. recenſens eos, quibus Regnum Dei interdictum eſt, inter eos connumerat quoque carnis voluptatibus deditos dicens: *Neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt*; & rurſus ad Galatas 5. poſtquam enumeravit opera carnis, ſub-

Digitized by Google

ſubjungit: *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur;* ſi ergo opera carnis conſecutioni ipſius regni Dei adverſentur, omnino irrationabile eſt, ac fatuum aſſerere, quod regnum Dei in iiſdem carnis operibus conſiſtat. Deinde quoniam Chriſtus Dominus l. c. Matth. 22. ſubdit, quod homines tunc erunt, ſicut Angeli Dei in Cœlo, optime vel etiam conſequenter concedere, nullum illi futurum cibi corporalis guſtum, quod etiam expreſſis, & ſonantibus verbis docuit Paulus Rom. 14. dicens, quod: *non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto*, quem locum D. Hieronymus exponens inquit, quod hic manifeſte monſtravit, quoniam regnum Cœlorum cibum, & potum non habet temporalem, ſed illic ſpiritualiter vivitur. Denique ſi quid urgeret, maxime eſſent Scripturæ auctoritates adductæ, quæ cibum, & potum beatis promittunt; ſed hoc non obſtat, quando enim juſtis a Chriſto promittitur cibus, & potus in ſuo regno, non loquitur de cibo corporali, ſed ſpirituali, ut Patres communiter exponunt, hos enim duos cibos corporalem, ſcilicet, & ſpiritualem, & eorum diſcrimen Salvator ipſe deſcripſit Joan. 7. dicens: *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam*, unde Raphael unus ex his, qui adſtant coram Domino loquens Tobiæ cap. 12. ait, cum eſſem vobiſcum per voluntatem Dei, videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inviſibili, qui ab hominibus videri non poteſt, utor, & hic Deus ipſe eſt, quem videntes, & antea guſtent, unde Regius Propheta ait: *Guſtate, & videte, quam ſuavis eſt Dominus*, ſi enim ipſe Deus non eſſet cibus animæ noſtræ, nunquam Propheta præciperet, ut ejus ſuavitatem guſtaremus, non enim guſtatur, niſi quod comedi poteſt, aut bibi, neque Moyſes ſolo Dei colloquio quadraginta diebus abſque alio corporali cibo, nutritus eſſet.

109 De hoc itaque ſpirituali cibo, & potu intelligendæ ſunt omnes auctoritates illæ ſuperius adductæ, quæ in futura beatitudine cibum, & potum promittunt, & myſtice, ac ſpiritualiter ſunt intelligendæ, non autem litteraliter, & corporaliter, ut jam diximus ſupra d. 25. q. 4. art. 2. in fine, unde locus Lucæ cit. *Ego diſpono vobis regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam in regno meo*, ſpiritualiter intelligitur, nam Interlin. verbo *Edatis*, inquit, Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur, fruendo ſcilicet deſiderato olim, & amato gaudio veri boni, & verbo *Menſam*, ſubdit, quod menſa, quæ omnibus ſanctis eſt ad fruendum propoſita, eſt cæleſtis vitæ gloria. Et Lyranus pariter hunc locum explicans ait, intelligi debere de duplici Regno, vel Eccleſiæ militantis, vel Eccleſiæ triumphantis, ſi primo modo, menſa, cibus, & potus eſt altare cum corpore, & Sanguine Chriſti, ſi de triumphante eſt gloriæ fruitio, ad quam Apoſtoli erant prædeſtinati. Alium vero locum Matth. 26. Patres, & præſertim Theophilactus exponit de tempore reſurrectionis Chriſti Domini, quaſi diceret Salvator, Non bibam de vino uſque ad reſurrectionem meam, quam vocat regnum Patris, vel Dei, ut loquitur Marcus, quia virtute divina, ſibique a Patre tradita tunc regnavit contra mortem, peccatum, & infernum, etenim Chriſtus vere poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis manducavit, & bibit oſtendens veritatem reſurrectionis, & quod idem ille eſſet, qui paſſus erat. Novum autem illud appellat propter novum modum, quo poſt reſurrectionem vinum aſſumpſit, & bibit, non enim Corpus Chriſti tunc erat paſſibile, cibo, & potu indigens, ſed jam factum impaſſibile, immortale, & glorioſum; & propterea tunc aſſumptio cibi, & vini in alimentum Corporis Chriſti non convertebatur, itaque cum vere Salvator poſt ſuam reſurrectionem cum ſuis diſcipulis biberit, & manducaverit, verba illa ſunt potius tempori reſurrectionis accommodanda, quam detorquenda, & ad regnum beatitudinis Chriſti cum beatis applicanda. Alius denique locus Apocal. cap. 20. quo Millenarii utuntur ad ſtatuendum Chriſti regnum in terris cum ſuis Sanctis per mille annos, paulo poſt explicabitur, quo modo ſit intelligendus.

110 Secundo, alii ex Millenariis, qui Chiliaſtæ vocari ſolent et a præcedentibus diſtinguuntur, cum illis conveniunt in computatione ſex mille annorum pro duratione mundi conſtitutorum, & quod ipſis completis, & omnibus Sanctis ex mortuis ad vitam revocatis, Chriſtus in terris ſit deſcenſurus, & cum eis mille annis, pariter in terris regnaturus cum bonorum omnium affluentia non ſolum ſpiritualium, ſed etiam corporalium, in hoc tamen præcedentibus Millenariis diſcriminantur, quod illi Regnum Chriſti in terris in ſeptimo millenario in carnalibus voluptatibus collocatunt; illi vero plenum ſanctitate, & cæleſtem beatitudinem repræſentant, itaut tunc niſi moderatiſſima Sancti tunc rebus temporalibus potiantur, & ſumma Sanctimonia, atque integritate uxores ducant, & ſanctitatis alumnos filios producant, & hanc appellarunt ipſi primam reſurrectionem, a qua omnes impii excluduntur. Septimo autem millenario elapſo dixerunt, Satanam, qui per mille annos ligatus fuerat, ſolvendum eſſe, & ſæviſſima perſecutione viros Sanctos, qui cum Chriſto regnaverunt, invaſuram, quo tempore omnibus hominibus ad vitam revocatis, quæ ab ipſis ſecunda reſurrectio dicitur, fiet generale judicium, quo Sancti ad æternam gloriæ fruitionem aſſumentur, & ad Inferni pœnas reprobi damnabuntur. Hic autem error, ut ſupra innuimus, ortum habuit ex prava intelligentia vocis, *mille annis*, & vo-

cum: *primæ, & ſecundæ reſurrectionis*, quibus uſus eſt D. Joannes Apocal. 20. quæ verba referre oportet, ut falſam Chiliaſtarum interpretationem oſtendamus, & veram Catholicorum. Verba autem hæc ſunt, & apprehendit Draconem Serpentem antiquum, qui eſt Diabolus & Satanas, & ligavit eum mille annos, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis; hæc eſt reſurrectio prima. Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis, & cum conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & exibit & ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium; quorum numerus eſt ſicut arena maris. Ita D. Joannes l. c. Ex quibus verbis Chiliaſtæ materiam deſumpſerunt aſſerendi Chriſtum mille annis cum Sanctis ſuis in terra eſſe regnaturum, quibus expletis Satanam, qui mille annis ligatus fuit, ſolvendum eſſe, & præmiſſa ſæviſſima Chriſtianorum perſecutione, quam ipſos Antichriſtus urgebit, tandem Judicium finale eſſe inſtituendum, & finem mundi futurum. Unde etiam duplicem corporum reſurrectionem deducere, primam partialem corporum Sanctorum, qui mille annis cum Chriſto in terris regnabunt; alteram univerſalem omnium corporum etiam impiorum, quam reſurrectionem Judicium finale, & Mundi conflagratio ſubſequetur.

111 Sed plura quoque falſa ab his Millenariis proferuntur, & ſupponuntur, nam in primis falſum eſt ponere aliam Sanctorum reſurrectionem futuram, quam illam, quæ facienda eſt in fine ſæculi, atque in die judicii, quæ erit univerſalis, non tantum Sanctorum, ſed etiam reproborum juxta illud Job. 19. *In noviſſimo die de terra reſurrecturus ſum*; neque Chriſtus deſcendet de Cœlo mille annis ante diem Judicii, ſed ſolum eodem Judicii tempore, ut ait Paulus ad Theſſal. 4. *Ipſe Dominus in juſſu, in voce Archangeli deſcendet de Cœlo*. Neque tunc deſcendet in terram, quia, ut Paulus ait ibid. Sancti tunc reſuſcitati, & juſti tunc viventes in occurſum Domini rapientur in aere, & ſic ſemper cum Domino erunt, unde & ipſi cum Chriſto erunt in aere, & expleto judicio cum eo in Cœlum aſcendent, atque ita Chriſtus ad illos in terram non deſcendet, ut terrenum cum ipſis regnum efficiat. Neque Sancti tunc cum Chriſto regnantes poſt reſurrectionem, aut uxores ducent, aut filios generabunt, tunc enim, *nec nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei*, ut Chriſtus ipſe dicit Matth. 22. loquens de ſtatu Sanctorum poſt reſurrectionem. Deinde, ſi hoc Regnum Chriſti terrenum cum ſuis Sanctis futurum eſſet exactis ſex annorum millibus a Chiliaſtis pro duratione univerſi conſtitutis, & tale regnum eſſet poſtea mille annis duraturum uſque abſolutis ultimas dies univerſalis Judicii futurus eſſet; hinc ſequeretur ultimum Judicii diem ſciri poſſe ab hominibus, quod tamen Chriſtus ipſe negat Matth. 13. ut conſtat ex ſuperius dictis. Tandem his omnibus datis, & non conceſſis, quæritur, an illa Chriſti, & Sanctorum Congregatio in ſeptimo millenario futura ſit Eccleſia militans, vel triumphans, nomine ſiquidem Eccleſiæ digna erit, quia erit congregatio fidelium ſub uno capite, quæ Eccleſia dici ſolet, ac debet; neutrum autem dicendum videtur, etenim Eccleſia militans dici non poteſt, quia Beati illi cum Chriſto in terris regnantes viatores non erunt, ſed comprehenſores, nec nova merita acquirent, cum jam gloriam æternam ſint conſecuti, quæ eſt terminus meritorum, & præterea fide carebunt, quæ eſt præcipuum Eccleſiæ militantis conſtitutivum, quia animæ illæ in aſſumptis corporibus clara Dei viſione fruentur, quæ fidem evacuat; nec minus Eccleſia triumphans dici poterit, quia triumphantis Eccleſiæ, tanquam Capitolium, non hæc infima tellus, ſed Cœlum ipſum Empireum in ſacris litteris conſtituitur, quod eſt propria Sedes Beatorum.

112 Verba autem Apocalyp. 20. ſuperius relata, in quibus fundatur Chiliaſtarum figmentum, optime exponit Alphonſus de Caſtro l. c. cum pluribus Patribus, cum enim dicit Apoſtolus, *Beatus, & Sanctus qui habet partem in reſurrectione prima*, hic verbis oſtendit diſcrimen inter bonos, & malos, boni etenim, qui non adoraverunt beſtiam, id eſt, dæmonem, vixerunt, quia etſi corpore eorum nunc mortua ſint, animæ tamen eorum vivunt per gratiam, & gloriam, quam nunc poſſident, & hæc vocatur reſurrectio prima, quæ ad gratiam, & gloriam animarum ſpectat, & hac ratione dicit Joannes: Beatus, & Sanctus qui habet partem in reſurrectione prima. Alia vero eſt reſurrectio ſecunda, quæ erit cum corpora ad vitam reſurgentia ſtolam immortalitatis accipiant, & e contra mors etiam eſt duplex, quædam dicitur prima, & eſt peccatum, quod eſt mors animæ, ſecunda mors eſt damnatio perpetua, in quam mortem præcipitabuntur, qui in prima, quæ eſt mors peccati, non reſurgunt, et ideo merito dicitur beatus qui habet partem in reſurrectione prima. Sancti ergo viri qui propter teſtimonium Jeſu, et propter verbum Dei decollati ſunt, et quia non adoraverunt beſtiam, id eſt, dæmonem, vixerunt, quia etſi eorum corpora nunc mortua in ſepulcris jaceant; tamen eorum animæ vitam habent gratiæ, et gloriæ, et nunc regnent cum Chriſto mille annis, id eſt omnibus annis, qui ſunt futuri uſque ad judicium, nam uſque ad illud tempus Sancti ha-

habebunt præciſe vitam animæ, & reſurrectionem primam, poſt illud vero tempus habebunt reſurrectionem ſecundam, ideſt, vitam corporum ſimul, & animarum. Quod autem millenarius numerus in Scriptura pro univerſalitate ſumatur, manifeſte convincitur per id, quod dicitur in pſalmo: *Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi quod mandavit in mille generationes*, ideſt in omnes, & Eccl. 29. *Melior eſt unus timens Deum, quam mille filii impii*, ideſt quam omnes filii impii. Dum ergo D. Joannes de Sanctis jam defunctis loquens dixit, quod vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis, ſic accipiendum eſt, ut intelligatur eos vixiſſe & regnare cum Chriſto omnibus annis futuris uſque ad diem judicii, quibus annis etſi mortui ſint corpore, vivunt tamen anima, & regnant cum Chriſto. De peccatoribus vero defunctis loquens Apoſtolus dixit: *Cæteri vero mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni*, quia peccatores defuncti toto hoc tempore uſque ad diem judicii nullam habent vitam, quoniam eorum corpora mortua jacent, & animæ eorum mortuæ etiam ſunt per peccatum, tranſactis autem his mille annis, ideſt, toto illo tempore uſque ad diem judicii, aliquam vitam habebunt, quia licet animæ eorum per peccatum mortuæ ſint, eorum tamen corpora per reſurrectionem vitam quamvis miſeram recuperabunt. Ita verba Apocalyp. exponit Alphonſus de Caſtro l. c. ubi etiam alias expoſitiones adducit, ſed hæc omnibus aliis præferenda eſt, quia eſt D. Aug. lib. 20. de Civit. c. 6. & 7. ubi primam reſurrectionem eam appellat, qua ibi quis a peccato ad ſtatum gratiæ reſurgat.

514 Tertio quæritur, an Chriſtus poſt Mundi inſtaurationem perpetuo ſit in Cœlis regnaturus, non ſolum ſecundum divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem. Negarunt aliqui antiquitus, ut refert Auguſt. 1. de Trinit. c. 8. verbis illis inducti pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*: ubi per ſeſſionem a Dextris Dei ſignificatur thronus, ac regia poteſtas Chriſti Domini, quæ ſolum duratura dicitur uſque ad illud tempus, in quo inimici Chriſti ejus pedibus ſubjiciantur, quod in die judicii complendum eſt, ut Paulus declarat 1. ad Cor. 15. & quamvis Alphonſus de Caſtro loc. cit. dicat dictionem illam donec alicujus temporis finem non indicare, ſic enim ſæpe ponitur in ſacris litteris, ut hæc particula propoſitionibus affirmativis adjuncta aliquid de certo tempore affirmet, de quo maxime dubitari poterat, non tamen quicquam de reliquo tempore neget, ſed reſpectu illius ſit indefinita: & ſic in propoſito affirmari Chriſtum ſeſſurum a dextris Dei, ejuſque imperium uſque ad illud tempus duraturum, non tamen negari poteſt illud tempus per totam æternitatem duraturum. Hæc tamen expoſitio textui Pauli l. c. conſonare non videtur, ubi poſtquam dixit: *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus*, de reliquo tempore poſtea ſubdit: *Cum autem illi ſubjecta fuerint omnia, tunc & ipſe filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia*, ac ſi diceret tunc regnare deſinet, & omnino erit ſubjectus Deo, unde ſubjungit, *ut ſit Deus omnia in omnibus*, ideſt, ut Deus in omnibus immediate regnet, & omnes illi ſubjiciantur, hac igitur auctoritate inixi dixerunt aliqui, ut refert Aug. l. cit. Chriſti humanitatem poſt diem judicii in divinitatem eſſe convertendam, & illam ſubjectionem, de qua Paulus loquitur, nihil aliud eſſe, quam commutationem ſubſtantiæ creatæ in ſubſtantiam creatoris.

515 Veritas tamen Catholica eſt, Chriſtum poſt judicium perpetuo in Cœlis regnaturum, non ſolum ſecundum divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem, ut dictum eſt ſupra q. 3. hujus d. art. 3. in fine, etenim in pluribus Scripturæ locis expreſſe traditur, ut patet Luc. 1. ubi loquens de Chriſto homine inquit: *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*, & Daniel. 7. *poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur*. Deinde ex principiis fidei aperte deducitur, nam in Symbolo vitam æternam, atque beatam profitemur, in qua cum Chriſto regnaturi ſumus ut ejus membra; tanto ergo magis ipſum caput, quod eſt Chriſtus, in æternum regnabit; unde oppoſita ſententia eſt manifeſte hæretica, quia Chriſtus non ſolum erit Deus, ſed etiam homo, & rationi etiam naturali contraria eſt, quia divinæ naturæ repugnat, ut aliquod creatum in ipſam convertatur. Tandem tantum abeſt, quod verba D. Pauli allegata illi errori faveant, ut potius illum omnino evertant, ſi enim Filius Patri eſt ſubjiciendus, ut loquitur Paulus, plane opus eſt, ut naturam habeat, per quam illi ſubjici poſſit, hæc autem eſſe non poteſt, niſi natura humana, atque ideo eam in æternum retinebit, & ſi beatitudo Angelorum, & hominum juſtorum erit æterna, tanto magis felicitas, & beatitudo humanitatis Chriſti æterna eſt futura. Quomodo autem verba D. Pauli ſint intelligenda, varias expoſitiones adducit Suarez d. 58. cit. ſect. 4. quarum illa melior videtur, ut hic locus intelligatur de Chriſto, non in propria perſona, ſed in corpore ſuo myſtico, quod eſt Eccleſia, quia nunc nondum eſt tota Eccleſia Chriſti perfecte ſubjecta Patri, ſed peracto generali judicio perfecte ſubjicietur, quia tunc non erit amplius Eccleſia militans, ſed triumphans; ita exponunt Origenes tract. 30. in Matth. Theodoretus in Commentariis, Cyrillus lib. 20. Theſauri cap. 8. Gregorius Niſſenus orat. propria circa illa verba, Nazianz. orat. 36. Chryſoſtomus hom. circa eadem verba, & alii Patres, qui dicunt tunc regnare Chriſtum non plene poſſidentem regnum, ſed acquirentem magiſque, ac magis ſub imperium ſuum homines quotidie redigentem, quomodo regnabit, donec inimici ponentur ſub pedibus ejus; non vero deinde, quia jam tunc non regnabit acquirendo, ſicut ſit in Eccleſia militante, ſed pacifice totum regnum poſſidendo, ut fiet in Eccleſia triumphante poſt diem judicii, & Chriſtum regnare in illo nihil aliud erit, quam ſeipſum totumque ſuum regnum ſumma concordia, ſummo gaudio, ſummaque vitæ tranquillitate Patri ſubjicere; quam expoſitionem ſic explicatam etiam recipit, & approbat Suar. l. c.

516 Quarto itaque concludendum eſt Chriſtum poſt judicium in Cœlis regnaturum non ſolum ſecundum divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem, & quod ſicut caput, feliciſſimum illum cum omnibus ſuis membris in perpetuum poſſidebit ſtatum, cujus qualis, & quanta ſit fœlicitas, licet impoſſibile ſit explicare, ſicut ſcriptum eſt: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe*, variis tandem elogiis eam Patres inſinuare; & indicare conantur, & præ aliis Div. Auguſtinus pluribus in locis, ſed præſertim l. 22. de Civitat. cap. 30. his verbis. Quanta erit illa fœlicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum; vacabitur Dei laudibus; qui erit omnia in omnibus, nam quid aliud agatur, ubi nulla deſidia ceſſabitur, neque ulla indigentia laborabitur, neſcio, & in Sancto Cantico lego: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*. Tunc non erit ulla neceſſitas, ſed plena, certa, ſecura, & ſempiterna fœlicitas, nihil latebit, res omnes, quæ ibi magnæ, & mirabiles videbuntur, in tanti artificis laudem delectatione ſuccedant. Certe ubi volet ſpiritus, ibi protinus erit corpus, nec volet aliquid ſpiritus, quod ſpiritum non poſſit decere, nec corpus. Vera ibi gloria erit, ubi laudatus nec errore quiſquam, nec adulatione laudabitur; Verus honor, quia nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, ſed nec ad eum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur eſſe, niſi dignus; Vera pax ibi eſt, ubi nihil adverſi, nec a ſeipſo, nec ab aliquo quiſquam patietur. Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, eique ſeipſum, quod nihil melius & majus poſſit eſſe, promiſit, quid enim aliud per Prophetam dixit: *Ero illorum Deus & ipſi erunt mihi plebs*, Lev. 26. niſi ego ero, unde ſatientur, ego ero quæcumque ab hominibus honeſte deſiderantur, & vita, & ſalus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona: Sic etiam intelligitur illud Apoſtoli 1. Cor. 15. *Ut ſit Deus omnia in omnibus*. Ipſe finis erit deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus profecto erit omnibus, ſicut ipſa vita æterna communis. Ita Auguſtinus l. cit. & lib. de qu. Evangel. cap. 39. inquit, omnia dici poſſunt de illa ineffabili perfruitione veritatis, & tanto magis omnia dici poſſunt de illa ineffabili perfruitione veritatis, quanto minus aliquid digne dici poteſt, nam & lux eſt illuminatorum, & requies exercitatorum, & patria redeuntium, & eſca indigentium, & corona vincentium. Item ſerm. de verbis Domini cap. 3. ait, quod non erit ibi laſſari, & dormire, non erit ibi eſurire, & ſitire; non ibi creſcere, & ſeneſcere, & poſt multa concludit. Ecce quanta retuli, & nondum dixi quid ibi erit, & tandem idem replicat, & alia plura diſcurrit lib. 3. de Fide, & Symbolo ad catechum. cap. 12. & lib. de triplici habitaculo cap. 12. & lib. de ſpiritu, & anima cap. 58.

517 Poſtremo Chryſoſtomus in epiſt. 5. ad Theodorum ita diſcurrit in propoſito. Quid igitur ea vita beatius erit? non eſt, cur illic paupertatem metuas, & morbum; nemo videbit contumelioſum, nec inique oppreſſum; nemo exaſperatum, non iraſcentem, aut invidentem; nemo ardentem abſurda concupiſcentia, aut mœrentem, aut a Magiſtratu vapulantem. Omnis enim affectuum turba, quæ hic ſedata eſt, perimatur; omnia erunt pax, lætitia, gaudium, omnia ſerenitas, tranquillitas, dies, ſplendor, & lux, non quæ nunc eſt, ſed plane alia, quæ hanc tantum excedit fulgore, quantum ea lumen lichni, neque enim occulitur hic, aut nocte, aut congreſſu nubium; non ſenium, nec ſenectæ mala, quæque obnoxia ſunt corruptioni e medio, & a pedibus tollentur: Omnia occupabit ubique incorruptibilis gloria, & quod omnium longe eſt maximum, continua fruentur converſatione cum Chriſto &c. Et poſt plura alia concludit: De Rege ipſo nihil ſatis idoneum dici poteſt, adeo ſermonem, & mentem omnem ejus excedit pulchritudo, formoſitas, ſplendor, gloria, majeſtas, magnificentia, &c. ita Chryſoſt. l. c. & rurſus hom. 6. in Epiſt. ad Hebr. in propoſito inquit: Revera enim illa eſt requies, ubi aufugit dolor, triſtitia, & gemitus, ubi neque curæ, neque labores, neque angor, neque metus animam percellens, ſed ſolus Dei metus plenus voluptate. Non eſt illic: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, neque ſunt ſpinæ, neque tribuli. Non eſt amplius, in doloribus paries filios; Omnia ſunt pax, gaudium, lætitia, voluptas, bonitas, manſuetudo. Non eſt ibi æmulatio, & invidia, non morbus. Non hæc mors corporis, non illa mors animæ. Non ſunt tenebræ, neque nox, omnia ſunt dies, omnia lux, omnia mitia, ac manſueta, omnia ſplendos,

Digitized by Google

dot, non poteſt capi ſatietas. Bernardus eodem, ut plures alios omittam lib. de meditat. c. 4. ſic loquitur: Beatus videbit Deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur ad jucunditatem. In æternitate vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit: Civis ſiquidem erit illius Sanctæ Civitatis, cujus Angeli Cives ſunt, Deus Pater Templum, Filius ſplendor, Spiritus ſanctus Charitas, o Civitas cæleſtis, manſio ſecura, patria fertilis, totum continens, quod delectat: quam glorioſa dicta ſunt de te Civitas Dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Omnes lætantur in lætitia, & exultatione, omnes delectantur de Deo, cujus aſpectus pulcher, facies decora, eloquium dulce: Delectabilis eſt ad videndum, ſuavis ad habendum, dulcis ad perfruendum, o beata viſio videre Deum in ſeipſo, videre in nobis, & nos in eo, felici jucunditate, & jucunda felicitate, quicquid deſideravimus, totum habebimus. Ita Bernardus ibi, & alia plura

ARTICULUS QUINTUS.

De ſtatu glorioſo Beatæ Virginis Deiparæ in perpetuo Filii ſui Regno.

118 IN toto Theologico curſu, cui nunc finem imponimus numquam de dignitate, & excellentia Beatæ Virginis Deiparæ ex inſtituto tractavimus, ſed interdum aliqua tantum occaſionaliter attigimus, & quamvis Doctor noſter lib. 3. ſent. diſt. 3. q. de Immaculata B. Virginis Conceptione, non minus ſubtiliter, quam pie, ac devote diſſerat, a tali tamen diſceptatione abſtinuimus ad obſervandum Alexandri VII. Innovationem Conſtitutionum, & Decretorum aliorum Summorum Pontificum, præſertim vero Sixti Quarti, Pauli Quinti, & Gregorii XV. in favorem ſententiæ aſſerentis animam B. Mariæ Virginis in ſui creatione, & in corpus effuſione a macula peccati originalis præſervatam fuiſſe editorum, in qua Conſtitutione hanc ſententiam in diſputationem revocare ſub graviſſimis pœnis vetat, & prohibet. Unde veritas Immaculatæ Conceptionis Deiparæ Virginis licet inter fidei dogmata a Summis Pontificibus adhuc recenſita non ſit; nihilominus, quia his temporibus maxime nota, & propagata fuit hæc pietas, & accedentibus pleriſque celebrioribus Academiis ad hanc ſententiam, approbantibuſque Romanis Pontificibus, jam fere Catholici omnes eam complectantur, ut ait Alexander VII. in prædicta Conſtitutione, ideo eam in diſputationem amplius revocare vetitum eſt, quam prohibitionem ſubdit Gregorius XV. ad privata etiam eloquia extendiſſe. Hac igitur de cauſa veritatem hanc inter Scholaſticas controverſias miſcere noluimus, quam etiam Sanctiſs. D. N. D. Clemens divina providentia PP. IX. confirmavit, & auxit, dum peculiari Conſtitutione mandavit, ac præcepit, ut Officium, & Miſſa Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ Virginis cum Octava in Urbe, ac univerſa S. R. E. temporali ditione recitetur. Quare hac veritate ſuppoſita, ut jam ab omnibus Catholicis accepta, & approbata, quædam alia breviter diſcurremus ad dignitatem, & excellentiam ſtatus glorioſi B. Virginis Deiparæ ſpectantibus. Et conſulto quæſitum iſtud in hoc ultimo loco reſervavimus, ut debitum finem huic operi imponemus, breviter attingendo, ac delibando felicem illum ſtatum, quem caput noſtrum cum omnibus membris ſuis in perpetuum poſſidebit, & præſertim cum principali, ac primario, qualis eſt Virgo ejus genitrix, & patrona, ac advocata noſtra, quæ veluti collum ſemper Chriſto ſuo capiti coniuncta eſt in illo ſupremo ordine.

119 Primo itaque, quia perfectio beatitudinis perfectioni gratiæ reſpondet, ut ſtatum ejus glorioſum declaremus, inquirendum eſt, quantam gratiæ perfectionem, ac intenſionem toto tempore vitæ ſuæ conſecuta fuerit, & in quo gradu, & intenſione gratiam in inſtanti mortis ſuæ habuerit; Et quidem ex modo loquendi SS. Patrum expreſſe colligitur B. Virginem in fine vitæ ad ſummam pervaniſſe, & ut ita dicam, fere immenſam gratiæ perfectionem, & intenſionem, nam Hieron. ſerm. de Aſſumptione dicit, hoc declaratum fuiſſe ab Angelo, cum dicit Lucæ 1. *Ave gratia plena*, & bene inquit, *plena, quia cæteris per partes præſtatur, Mariæ vero ſimul ſe tota infundit plenitudo gratiæ*, unde Damaſc. orat. 2. de Aſſumptione B. Virginis vocat eam *gratiæ abyſſum*; & Epiphan. orat. de laudibus Virginis vocat eam *mare ſpirituale habens gemmam cæleſtem Chriſtum*, imo ibidem inquit, quod *gratia Sanctæ Virginis eſt immenſa*, quo etiam modo loquitur D. Bonavent. in ſpeculo Mariæ c. 5. *Immenſa certe fuit gratia, qua ipſa fuit plena*, quod etiam antea dixerat Anſelm. de excellentia Virginis c. 3. *Ineffabilis, & ſtupenda omni ſæculo eſt hujus Mulieris gratia, & exaltatio*, & cap. 8. poſt multa concludit: *Quid amplius dicere poſſum Domina? immenſitatem quippe gratiæ, & gloriæ, & felicitatis tuæ conſiderare incipienti, & ſenſus deficit, & lingua fatiſcit*, unde tandem D. Bernard. noſter ſerm. 51. ait tantam eſſe perfectionem Virginis, *ut ſoli Deo cognoſcenda reſervetur*, & ſic paſſim loquuntur alii Patres. Ratio etiam ipſa ſuadet Mariam Virginem ex vi æternæ prædeſtinationis ſuæ ad maternitatem Dei fuiſſe a Deo efficaciter ordinatam ad plenitudinem gratiæ etiam uſque ad plenitudinem innocentiæ incluſive, ſiquidem unicuique a Deo datur gratia in tempore ſecundum hoc, ad quod eligitur ab æterno, ut communiter Theologi docent in tractatu de Prædeſtinatione, ſed Maria Virgo ab æterno electa eſt Mater Dei conjunctiſſime, atque propinquiſſima principio omnis gratiæ; ergo pro exigentia hujuſmodi finis ex ordinatione divina obtinuit omnis gratiæ plenitudinem uſque ad gradum innocentiæ incluſive; hac enim ratione dixit Anſelmus loc. cit. *decuit Virginem ea puritate nitere, qua major ſub Deo nequeat intelligi*, quia nimirum talis dignitas eſt altioris ordinis, & in ſuo genere infinita; unde etiamſi in infinitum illa gratia intenderetur, numquam terminos talis dignitatis excederet, aut debitam ei proportionem. Dices, hac ratione probari B. Virginem hanc gratiæ plenitudinem habuiſſe ab eo inſtanti, in quo incæpit eſſe Mater Dei. Negetur conſequentia, ſatis enim eſt, quod in eo inſtanti totam hanc habuerit perfectionem, veluti in radice, quia tunc ad ultimum perfectionis ſuæ terminum nondum pervenerat, ſed hoc ſucceſſive factum eſt toto vitæ ſuæ curſu frequentiſſime eliciendo perfectiſſimos charitatis actus, & amoris in Deum; cum enim actus amoris Dei a charitate eliciti ſint de condigno meritorii augmenti ejuſdem charitatis, & gratiæ, ac etiam gloriæ ſecundum totam graduum latitudinem, eorumque æqualitatem, & adæquationem, ut ſuo loco dictum eſt, conſequenter dicendum eſt augmentum charitatis, & gratiæ B. Virginis ſolum in fine vitæ terminum habuiſſe, & fuiſſe completum.

120 Secundo, ex hoc communiter Patres, ac Theologi deducunt, probabiliter credi poſſe B. Virginem plures gradus gratiæ, & ſanctitatis conſecutam eſſe, quam ſint in omnibus Sanctis hominibus, & Angelis etiam collective ſumptis. Quod optime deducit Bernardus ſer. 4. de Aſſumpt. ex illo Eccleſ. 24. *In plenitudine Sanctorum detentio mea*, ſic explicans: *Ideo in plenitudine Mariæ detentio fuit, quia in mirifica perfectione ſua plenitudo perfectionis omnium Sanctorum illi non defuit*, ubi advertendum eſt, quod plenitudo illa Sanctorum ex parte Mariæ collectiva eſt, & ex parte Sanctorum omnium diſtributiva tantum, unde ſenſus eſt, quod omnis gradus gratiæ, ſive ſanctitatis ſparſim in Sanctis omnibus, ſive Angelis, ſive hominibus diviſim, a Deo communicatus fuit Mariæ conjunctim infuſus, & ſic plenitudo Sanctorum, ſive ſanctitatis in abſtracto in Maria intenſiva, & extenſiva conſiſtit dignitati maternitatis Dei commenſurata, & proportionata. Quod etiam adhuc clarius expreſſit Chryſoſtomus in ſermone, quem recitat Eccleſia in feſto Nativitatis B. Virginis dicens: Magnum re vera miraculum, fratres dilectiſſimi, fuit ſemper B. Virgo Maria, quid namque illa majus, aut illuſtrius ullo unquam tempore inventum eſt, ſeu aliquando inveniri poterit? Hæc ſola Cœlum, ac terram amplitudine ſuperavit. Quid nam illa ſanctius? non Prophetæ, non Apoſtoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Seraphim, non Cherubim, non denique aliud quidpiam inter creatas res viſibiles majus, aut excellentius inveniri poteſt, ita Chryſoſtomus diſcurrens per omnes, & ſingulos Sanctorum, ac Beatorum ordines comparans Virginem cum ſingulis, ſive cum omnibus collective ſumptis. Hoc idem docet D. Bonavent. opuſc. de laudibus Virginis cap. 7. ubi ex communi Patrum ſententia docet, Dat gloriam magis in ſola Virgine relucere, quam in cæteris Dei operibus creatis, atque ideo perfectiones omnes in cæteris rebus diviſas, ac diſtributas, in Virgine b[illegible] excellentiori modo eſſe congregatas, quod illis verbis confirmat: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat*, quia omnia gratiarum flumina intrant in Mariam, & dignitatem ejus non excedunt, unde inquit, quod ſicut in mari aquarum, ita in Maria ſunt congregationes gratiarum, pro quo etiam adducit verba Hieronymi ſuperius allata: *Cæteris præſtatur per partes, Mariæ vero tota ſe ſimul infundit plenitudo gratiæ*. Et hoc rationi conſonum eſſe inquit D. Bernardinus ſerm. 51. cit. quia major eſt dignitas Matris Dei, quam merita Sanctorum omnium, & dignitates etiam collectim ſumptæ, plus enim meruit Maria eo actu fidei, & obedientiæ, quo Angelo nuncianti filii conceptionem aſſentita eſt, & aſſentiendo ſe ſe condigne depoſuit, ac de congruo meruit, ut eſſet Mater Dei, quam meruerint omnes Sancti omnibus actibus, ac meritis ſuis, quia nimirum eo actu meruit ſaltem de congruo eam dignitatem, cui excellentior gratia, & gloria debetur, & ad hoc verba illa Sapientis accommodat: *Multæ Filiæ congregaverunt ſibi divitias, tu vero ſupergreſſa es univerſas*; unde tandem concludit, tantam eſſe Virginis perfectionem, ut ſoli Deo cognoſcenda reſervetur. Tandem præter illum actum fidei B. Virgo in hac vita innumerabiles habuit charitatis actus, ut eorum multitudo fortaſſe poſſit cum numero Sanctorum omnium conferri, quia ut paſſim docent Patres, totum fere vitæ ſuæ curſum in perpetua contemplatione tranſegit, in qua frequentiſſime, & ferventiſſime Deum amabat, atque ideo in his actibus amorem, & fervorem omnium Sanctorum ſuperavit.

121 Tertio ex dictis etiam deducitur, ad quantam perfectionem beatitudinis eſſentialis Beata Virgo aſſumpta fuerit, ſiquidem quia perfectio beatitudinis perfectioni gratiæ reſpondet, ut dictum eſt, conſequenter in propoſito dicendum eſt Beatam Virginem in perfectione beatitudinis omnium hominum, & Angelorum hierarchias ſuperare, ita diſcurrit

Ber-

Bernardus ſerm. 1. & 2. de Aſſumptione de perfectione eſſentialis beatitudinis Deiparæ dicens: *Quantum gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum obtinuit in Cœlo gloriæ ſingularis*, & hæc veritas eſt de fide, quam Eccleſia verbis illis docet: *Exaltata eſt Sancta Dei genitrix ſuper Choros Angelorum ad cœleſtia regna*, & dum appellat Reginam Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum, & Sanctarum, & ita etiam docet omnium antiquorum Patrum traditio, unde Anſelmus de excellentia Virginis cap. 4. inquit, quod *tota Chriſtianitas novit, quæ illam ſuper omnes cœlos exaltatam, Angelicis choris prælatam certiſſime credit*, & Ephrem in oratione de laudibus Virginis ait, quod eſt *Sanctior Cherubin, Sanctior Seraphim, & nulla comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior*, & Petrus Damianus ſermone de Aſſumptione inquit: *Beata Virgo inter animas Sanctorum, & Angelorum choros ſupereminens, & evecta merita ſingulorum, & omnium titulos antecedit*, quibus ultimis verbis inſinuat glorioſiorem eſſe omnibus Sanctis, non ſolum diſtributive, ſed etiam collective ſumptis: & Ildelphonſus ſermone 3. de Aſſumptione inquit: *Sicut eſt incomparabile, quod geſſit, & ineffabile, quod percepit, ita eſt incomprehenſibile præmium gloriæ, quod meruit*, & ſic paſſim loquuntur alii Patres de beatitudine, & gloria Beatæ Virginis diſcurrentes; unde deducitur probabiliter credi poſſe in perfectione viſionis Beatam eam ſuperare, non ſolum ſingulos Angelos, vel Sanctos homines, ſed etiam univerſas omnium Sanctorum perfectiones in unum collectas; & ideo D. Bonaventura lib. de laudibus Virginis dicit, Dei gloriam magis in ſola Virgine enitere, quam in cæteris Dei operibus, ſolo Chriſto Domino excepto, quod utique verum non eſſet, niſi perfectiones gloriæ, & beatitudinis omnium Sanctorum, & Angelorum eſſent in Beata Virgine congregatæ, unde concludit, *glorioſum gloriæ Mariæ privilegium eſt, quod poſt Deum major noſtra gloria, & majus noſtrum gaudium ex Maria eſt.*

122 Quarto ad explicandam ulterius excellentiſſimam hanc beatitudinis Deiparæ perfectionem, inquirendum eſt, quid Beata Virgo ſingulariter in Verbo videat ſupra alios Beatos, comparando nimirum viſionem Mariæ cum aliorum Beatorum viſionibus; appoſite autem diximus diſcurrendum eſſe de his, quæ ſingulariter videt in Verbo, quia ſupponendum eſt Beatam Virginem ea omnia in Verbo videre, quæ communiter ab omnibus videntur Beatis, ut ſunt myſteria fidei, & rerum naturalium genera, & ſpecies, & alia ſimilia, & inſuper hæc omnia videre majore intenſione, & claritate, quam cæteri Beati, ſive homines, ſive Angeli, hoc enim ex majori perfectione beatitudinis ejus neceſſario conſequitur. Quantum ergo ſpectat ad præſens punctum, probabile eſt, ut paſſim Theologi docent, & præſertim Suarez tom. 2. in 3. part. diſput. 21. ſectione 3. & Vulpes noſter tom. 4. part. 4. diſput. 80. articulo ultim. Beatam Virginem videre in Verbo, quicquid Deus videt ſcientia viſionis; exceptis iis, quæ ſingulariter ad Chriſtum pertinent, & ad interiores animæ ejus cogitationes, ut ait Suarez cit. Hoc autem facile deducitur ex dictis diſp. 25. de Statu Beatorum qu. 2. art. 3. diximus enim ibi communi Theologorum ſententia Beatos omnes de facto videre in Verbo, hoc eſt Divina eſſentia quæcumque pertinent ad ſtatum cujuſcumque beatificum, ideſt ea quæ ad ipſos pertineant ratione perſonæ, aut ſtatus, dignitatis, officii, vel alio titulo, & ſtatum ſingulorum ſpectare illa, quæ ita eorum curæ, & diligentiæ ſunt commiſſa, ut ipſis ea curare, & gubernare incumbat; unde Angelis Cuſtodibus ea omnia nota eſſe debent, quæ ad homines ſpectant, quos ſinguli regunt, & cuſtodiunt, ut ſuum miniſterium exacte, & cum omni diligentia exequi poſſint, & ſimiliter de fundatoribus, & inſtitutoribus Ordinum dicendum eſt omnia ea illis nota eſſe debere, quæ tractu temporis in ſuis Religionibus eveniunt, qua ratione etiam ibidem dicebamus Divum Petrum, utpote primum, & ſummum poſt Chriſtum Eccleſiæ Paſtorem in ſtatu beatitudinis omnia cognoſcere, quæ ad ejus augmentum, & fidelium ſalutem ſpectare poſſunt, & hujuſmodi cognitionem, ratione officii ei competere. Ita igitur de Beata Virgine, ejuſque beatifica viſione in propoſito diſcurrendum eſt, cum enim ipſa ſit univerſalis Advocata Eccleſiæ Dei, cujus actu, vel potentia, ſive proxima, ſive remota ad totum genus humanum, & omnes rationales creaturas extenditur; conſequenter officium, & munus ſuæ univerſalis advocationis ad omne genus humanum extendi debet; ſed nequit Advocatus ſuos clientes apte patrocinari, eorumque cauſas rite defendere, niſi plene ſciat omnia, quæ pro, vel contra eorum defenſionem concernunt; ergo Beatam Virginem univerſalis Eccleſiæ advocatam omnia ſcire oportet, quæ futura ſunt ad extra in quocumque rerum ordine uſque ad finem mundi, & hoc præſertim in gratiam electorum, quorum Maria eſt ſpecialis Advocata, & hoc generalis advocationis munus, & officium pro toto genere humano a Deo ſibi ratione maternitatis ſuæ collatum eſt, & ratione tantæ dignitatis ei impoſitum.

123 Hoc etiam paſſim SS. Patres inſinuant, unde Bernardus in ſermone *Signum magnum* explicans verba illa Apocalyp. 12. *Et mulier amicta Sole*, & per illam intelligens Beatam Virginem cum Auguſtino lib. 4. de Symbol ad Catechumenos cap. 1. inquit, quod *jure amicta Sole perhibetur, quæ profundiſſimum divinæ ſapientiæ ultra quam dici poteſt, penetravit abyſſum, ut quantum conditio creaturæ patitur, luci illi inacceſſibili videatur unita*; & Germanus ſermone de Aſſumptione ait: *Spiritus tuus, o Maria, vivit in æternum, omnia obſervas, omnia intueris, & inſpectio tua ad omne ſe porrigit*, & inferius exaggerando ſollicitam curam, quam gerit humani generis, cujus eſt Advocata, addit: *Quis poſt filium ita generis humani curam gerit, ſicut tu? quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? quis tam cito præveniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? quis in ſupplicationibus adeo pugnat pro peccatoribus?* & ſic etiam Idiota diſcurrit in prolog. contemp. de Virgine Maria dicens, *Beata Virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic omnium eſt advocata, & patrona, & cura eſt illi de omnibus, longe enim poſitos illuminat radiis miſericordiæ ſuæ, ſibi propinquos per ſpecialem devotionem conſolationis ſuavitate*, &c. Pie igitur, & laudabiliter credi poteſt Beatam Virginem videre in Verbo quicquid Deus videt ſcientia viſionis, iis ſolum exceptis, quæ ſingulariter ad Chriſtum, & ad interiores animæ ejus cogitationes pertinent, ut dictum eſt; quam limitationem conſulto addit Suarez loc. c. quia cum Beata Virgo ſit longe Chriſto inferior tam dignitate, quam beatitudine, non decet, ut ſine manifeſtatione, & conſenſu ejus omnes illius cogitationes, & interiores actus intueri poſſit; non enim ad ſtatum inferioris pertinet ut omnes, & ſingulas Superioris cogitationes videat, neque ad hoc aſſerendum ullum eſt probabile fundamentum, cum Beata Virgo excellentiam gratiæ, & gloriæ Chriſti Domini omnino non comprehendat.

124 Quod autem ſpectat ad ſcientiam, & viſionem poſſibilium, quæ nunquam erunt, Vulpes noſter l. c. ait probabile eſſe Mariam nunc pleniſſime beatam in Cœlo videre, ac ſcire omnia, quæ videt, ac ſcit anima Chriſti, etiam poſſibilia, quæ numquam erunt; cum enim illi communicata fuerit ſuprema dignitas maternitatis ſuæ, nulla eſt ratio, cur denegetur illi prærogativa hæc omniſcientiæ ſatis illi dignitati proportionata, & cui communicata eſt de facto dignitas major, ſubtrahatur minor; Neque enim hæc omniſcientia comprehenſionem includit omnipotentiæ, & conſequenter divinæ naturæ, quæ ex terminis repugnat intellectui creato finito, & limitato; hoc enim verificatur ſolum de omniſcientia ſimpliciter active, ſeu principiative fluente a virtute nativa intellectus, non autem de hac omniſcientia ſecundum quid totaliter a Deo communicata paſſive intellectui creato, ſicut animæ Chriſti. Et quidem quamvis Thomiſtæ cum D. Thoma part. 1. quæſt. 12. art. 8. aſſerant impoſſibile eſſe, ut Beatus aliquis videat in verbo creaturas omnes etiam poſſibiles, quia hinc ſequeretur, quod talis Beatus Deum comprehenderet, ſuperius tamen diſp. 25. qu. 2. art. 2. num. 47. & ſeq. oppoſitum docuimus cum Scoto qu. 3. Prologi AA. ubi ait poſſibile eſſe, quod Beatus videat omnia creata, & creabilia, quæ relucent in Deo, ſi Deus ea illi oſtendat, & 3. diſt. 14. quæſt. 2. lit. H. docet intellectum animæ Chriſti de facto videre omnia, quæ Verbum videt; & ibidem oſtendimus talem adhuc viſionem non fore Dei comprehenſivam, quia ad comprehenſionem requiritur, ut tanta ſit intellectivitas in intelligente, quanta intelligibilitas eſt in objecto, quod in propoſito caſu non accideret, quia ex parte intelligentis intellectivitas ſemper finita eſſet. An vero hæc quoque excellentia B. Virgini fuerit communicata, neque ex Scripturis, neque ex Patribus ſufficienter colligitur, quia talis poſſibilium quoque cognitio ad munus univerſalis advocationis ejus neceſſaria non videtur, ſed tantum actu exiſtentium, ac futurorum, quamvis auctoritas ex Bernardo adducta, quod *profundiſſimum divinæ ſapientiæ ultra, quam dici poteſt, abyſſum penetraverit*, parti affirmanti valde favet.

125 Quinto ulterius, an Beata Virgo habeat quoque omnes perfectiones gloriæ accidentalis tam corporis, quam animæ, ex iis, quæ de eſſentiali ejus gloria hactenus dicta ſunt, facile deduci poteſt, gloria enim accidentalis eſſentialem conſequitur, eique proportionatur, & commenſuratur; pro cujus quæſiti reſolutione præmittendum eſt, quod quantum attinet ad gloriam animæ accidentalem, ut Suarez advertit diſp. 21. cit. ſect. 4. ab initio, quædam ſunt perfectiones gloriæ accidentalis omnibus beatis communes, quamvis non in omnibus æquales, ut ſunt variæ revelationes, quæ extra Verbum fiunt, gaudia, aliquorum effectuum, imperfectiones, & alia hujuſmodi, & de his præmiis accidentalibus certum eſt B. Virginem omnes alios beatos antecellere, ut ſatis conſtat ex dictis. Aliæ vero ſunt perfectiones, & præmia ſingulariter, & proprie ad quaſdam perſonas, ſeu munera, & ſtatus earum pertinentia, in quo ordine aureolæ poni ſolent, quæ tribus hominum ſtatibus, & conditionibus a Deo conferri cenſentur, ſcilicet, Virginibus, Doctoribus, & Martyribus, ut communiter Patres, et Theologi docent. Corona enim aureola, ſeu aureola eſt ſpeciale ornamentum decoris, ac venuſtatis, quæ ſolet concedi in præmium pro triumpho iis, qui vicerunt; unde aureola aliud non ſignificat in Beatis, quam ſpecialem gloriam, ſeu accidentale præmium ex operibus quibuſdam privilegiatis a Deo conceſſum, conſiſtens in gaudio, quod percipitur ob inſignem aliquam victoriam per illa opera, principaliter in anima exiſtens, ut per redundantiam in corpore. Cum igitur aureola ſit corona alicui debita ex reportata in aliquo certamine victo-

ria,

Digitized by Google

ria, ut dictum eſt, ex diverſis pugnæ, ac victoriæ ſpeciebus aureolarum multiplicitas deſumi ſolet, & ideo ſicut tres hoſtium ſpecies in hac vita mortali experitur homo, ut communiter Patres docent, & ex Scripturis expreſſe colligitur, nempe carnis, mundi, ac diaboli, tres conſequenter erant aſſignandæ victoriarum, ac laureolarum ſpecies, nimirum Virginitatis pro victoria contra carnem; Martyrii pro victoria contra mundum; & doctrinæ pro victoria contra diabolum in fide, ac religione homines decipientem, ac proinde dicebamus tribus hominum ſtatibus, ſeu conditionibus laureolas a Deo conferri, ſcilicet Virginibus, Doctoribus, ac Martyribus. Quod igitur B. Virgo hac triplici aureola in Cœlo fruatur, ſcilicet, Virginitatis, doctrinæ, & martyrii probatur de ſingulis diſcurrendo.

126 Et quidem a laureola Virginitatis inchoando, quamvis ſi aureola virginitatis ſumatur pro victoria pugnæ contra carnis ſtimulos, hanc B. Virgo non habuerit, iſti enim hominem conſequuntur originali culpa infectum, quia fomes carnis eſt in pœnam talis peccati, quod B. Virgo non contraxit, ut ſupra dictum eſt; aliam tamen habuit excellentiorem Virginitatis coronam, quod enim abſque pugna carnis ex ſingulari Dei privilegio perfectiſſimam caſtitatem ſervaverit, nec illius meritum, nec coronam diminuit, quia privilegium Principis præmio virtutis non præjudicat, ſi enim ab originali præſervata non fuiſſet, & fomes carnis in ea extinctus non eſſet, adhuc cum carne certamen habuiſſet, & de illa victoriam retuliſſet; hæc ergo præcellens, ſingulariſque Mariæ virginitas, ſingulare præmium obtinere dicenda eſt, cum hac de cauſa Regina Virginum appelletur; Tum quia virginitas mentis major eſt, quam virginitas carnis, ut ait Auguſtinus libro de Sancta Virginit. cap. 8. cum ergo utramque perfectiſſimam Maria habuerit, aureola virginalis omnino ei debetur, & cum gaudium de virginitate ſervata ſit maximum, ſive cum pugna carnis, ſive cum extinctione fomitis ſervata fuerit, Virginum Reginæ denegari non debet, ut Patres communiter docent. De Aureola autem Doctoratus, quamvis Brancatus noſter eam Mariæ non attribuat, nec quidem verbum faciat diſputat. 22. art. 3. communis tamen ſententia affirmat ex Suarez loc. c. quia Beata Virgo ſingulari, & excellentiori modo fuit fidei Magiſtra, & Apoſtolorum, ac Eccleſiæ doctrix, unde Idiota lib. de Contempl. Virgin. vocat eam *Doctrix Sapientia Dei*, & quod fuerit Apoſtolorum, ac Evangeliſtarum Magiſtra plures docent Patres, Euſebius enim in Evangelio de feſto Aſſumption. inquit, quod *ab ipſa Apoſtoli plura audierunt, & ipſa dictante ſcripſerunt, nobiſque legenda mandaverunt*, & Bernardus homil. 4. ſuper *Miſſus eſt* rationem inquiens, cur conceptus Eliſabeth ab Angelo Beatæ Virgini nunciatus fuerit, inquit: *Ut dum nunc Salvatoris, nunc præcurſoris edocetur adventus, rerum tempus, & ordinem teneret ipſa melius poſtmodum Scriptoribus, ac prædicatoribus Evangelii referret veritatem, quæ & plane de omnibus a principio fuerat inſtructa myſteriis*, & Anſelmus de excellentia Virginis cap. 7. inquit, *licet Apoſtoli per revelationem Spiritus Sancti edocti fuerint omnem veritatem, incomparabiliter tamen eminentius, ac manifeſtius ipſa per eum Spiritum veritatis profunditatem intelligebat, & ex hoc multa eis per hanc revelabuntur, quæ in ſe non ſolum ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, atque experimento didicerat de myſteriis Chriſti*; & quod Evangeliſtarum fuerit magiſtra teſtatur id præſertim de Sancto Joanne Ambroſius libr. de Inſtitution. Virginum cap. 7. his verbis de Beata Virgine loquens: *Eadem poſtea Joanni Evangeliſtæ eſt tradita conjugium neſcienti, unde non miror præ cæteris locutum miſteria divina; cui præſto aderat aula cœleſtium ſacramentorum*: Hinc Albertus Magnus ſuper Miſſus eſt capit. 117. pluribus aliis rationibus concludit Beatæ Virgini excellentiorem aureolam deberi, quam cæteris omnibus Magiſtris, & Eccleſiæ Doctoribus.

127 De Aureola tandem Martyrii, negant aliqui eam Beatæ Virgini convenire, quia violentam mortem paſſa non eſt, atque ideo martyr vere non fuit; Neque ſatis eſt, quod in morte filii valde de ejus paſſionibus doluerit, alioquin qui meditando Chriſti paſſionem vehementer dolent, aureolam martyris conſequerentur, quod eſt aperte falſum, ita Abulenſis Matth. 13. quæſt. 20. Soto 4. diſtinction. 49. quæſt. 5. articul. 2. & quidam alii. Communis tamen, ac vera Theologorum ſententia docet B. Virginem vere ac proprie martyrii aureolam poſſidere, ut referunt Suarez, & Brancatus noſter, loco citato, quæ fundatur in pluribus Patrum teſtimoniis, qui eam *Martyrem, & pluſquam Martyrem vocant*, & ab Eccleſia vocatur *Regina Martyrum*, quia licet in cruciatu, & pœnis mortua non ſit, gladio tamen doloris in morte filii confixa eſt juxta Simeonis oraculum Lucæ 2. *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius*, quia inquit Anſelmus libr. de excellentia Virginis cap. 5. *Dolor ille fuit major omnibus doloribus, quod enim crudelitatis inflictum eſt corporibus Martyrum, leve fuit, aut potius nihil comparatione ſuæ paſſionis*, & D. Auguſtin. lib. de Aſſumption. Mariæ cap. 4. ait, *quod ærumnam Maria ſuſtinuit, cujus animam gladius paſſionis Chriſti pertranſivit*: & Div. Hieronymus ſerm. de Aſſumpt. B. Virginis ait, *quia in parte impaſſibili paſſa eſt, pluſquam martyr fuit*, & ita etiam de hoc puncto diſcurrunt Bernard. ſerm. *ſignum magnum*, Ildelphonſus ſerm. 3. de Aſſumption. & alii Patres paſſim. Quod etiam Brancatus noſter confirmat ex eo, quod de S. Martino Eccleſia canit: *Cujus animam etſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmam tamen martyrii non amiſit*, & non alia ratione, ait Laurentius Juſtinianus, niſi quia martyrii ardore flagrans non fugam arripuit, periculis non ſe ſubtraxit, nec timore veritatem non celavit; ergo pariter, & a fortiori de Beata Virgine diſcurrendum eſt, quæ paſſionis tempore, cum omnes diſcipuli relicto Chriſto fugiſſent, & omnes in fide hæſitarent, ipſa nihilominus in fide conſtans, pericula contemnens, facto veritatem conteſtans, & patiendi amore flagrans ſtabat juxta crucem, cruciatibus, ac morti ſe expoſuit, & mortis dolorem reipſa paſſa eſt, atque ideo martyrii aureola ei non eſt deneganda, quia dolorem ſuſtinuit ad inferendam mortem corporis ſufficientem, niſi peculiari Dei auxilio ſuffulta fuiſſet, ut ait Div. Anſelmus loc. citato. *Et utique pia Domina, non crediderim te potuiſſe ullo pacto ſtimulos tanti cruciatus, quin vitam amitteres, ſuſtinere, niſi ipſe Spiritus vitæ dulciſſimi filii tui, pro quo moriente conquerebaris, & tantopere torquebaris, te conſortaret*. Ex quo diſcurſu ruit fundamentum alterius opinionis, aliud enim eſt meditando Chriſti paſſionem vehementer dolere; aliud vero in facto, & reipſa cruciatibus, ac morti pro Chriſto ſe exponere pericula contemnendo, ut fecit Beata Virgo in Chriſti filii ſui paſſione, quare ſicut Sanctus Paulinus in natali S. Felicis eum martyrem vocat ſanguine, quamvis poſt irrogata tormenta demiſſus diu ſuperſtes fuerit; ita pariter, & a fortiori martyr, ac pluſquam martyr B. Virgo eſt dicenda, quæ in paſſione filii morti ſe expoſuit, & tormenta mortis in corde perpeſſa eſt.

128 Sed etiam veriſimile eſt, ac ſatis rationi conſonum ut ait Suarez loc. alt. cum pluribus aliis, ob dignitatem Matris Dei, & egregium pietatis opus, quod B. Virgo in Chriſtum exercuit, habere ipſam ſingularem aliquem ſplendorem, ac decorem, qui perfectior ſit, & excellentior, quam omnis aureola, qui tamen inter aureolas non connumeretur, ſed perfectio quædam ſit, & præmium altioris rationis, quia dignitas hæc matris altioris eſt ordinis, cum ad ordinem unionis hypoſtaticæ quodammodo pertineat, illam enim intrinſece reſpicit, & cum ea neceſſariam habet conjunctionem; idem enim B. Virgo vera, & propria eſt Mater Dei, ut diximus lib. 3. diſp. 1. de Dominica Incarnatione quæſt. 4. art. 2. num. 166. & quæſt. 6. art. 2. num. 256 tum quia genuit hunc hominem, qui eſt Deus: tum quia in eodem temporis inſtanti, in quo produxit humanitatem in rerum natura exiſtentem, fuit humanitas Verbo unita: unde terminus primarius generationis illius fuit natura ſingularis exiſtens, ſecundarius vero, ac ultimus per ultimatam denominationem fuit perſona divina, ut gerens vices humani ſuppoſiti, ſicut etiam in generationibus naturalibus natura ſingularis eſt terminus primarius, perſona vero ſecundarius, ſeu ex conſequenti; quare B. Virgo, ut ibi dicebamus, pro tanto genuit Deum, quia genuit naturam humanam ſingularem perſonalitate divina perſonatam, ſive in perſona divina ſubſiſtentem, ob hanc igitur neceſſariam conjunctionem cum unione hypoſtatica dignitas Matris in B. Virgine dicitur eſſe altioris ordinis, ac Deo propinquiſſima, ut Patres loquuntur, qua de cauſa Anſelmus lib. 2. de excellentia B. Mariæ inquit: *Hoc ſolum de Virgine prædicare, quod Dei Mater eſt, excedit omnem altitudinem, quæ poſt Deum dici, vel cogitari poteſt*, & Laurentius Juſtinianus ſermone de Purificatione, & ſerm. de Aſſumptione ait: *Tanto dignitate cæteris eſt effecta excellentior, quanto propinquior erat Verbo*, & Auguſtinus lib. de Aſſumptione ab initio inquit: *Hujus dignitatis, & gratiæ effectum, nec cor concipere, nec lingua valet exprimere*, & Bernard. ſerm. de Aſſumptione, & de Nativitate Virginis variis modis hanc dignitatem exaggerat, & concludit infinite ſuperare quicquid ſub Deo homine excogitari poteſt, & tandem D. Bernardinus noſter tom. 1. ſerm. 61. cap. 6. explicans illa verba de Chriſto Luc. 2. *Et erat ſubditus illis*, ita exaggerando hanc Matris dignitatem loquitur: *Ille qui filius Dei eſt & Virginis benedictæ, volens, ut ſic dicam, Paterno principatui quodammodo principatum æquiparare maternum, ipſe, qui Deus erat, famulabatur in terra*; ob talem igitur, ac tantam dignitatem maternitatis Dei Mariæ debetur perfectio quædam, & præmium altioris ordinis, quam ſit quælibet aureola aliorum Beatorum. Ex quo tandem deducit etiam Bonaventura in ſpeculo Virginis cap. 6. quid de gloria Corporis Virginis ſentiendum ſit, quod nimirum eaſdem omnes habet dotes corporis glorioſi omnibus Beatis communes, ſed etiam tanto perfectius, & excellentius, quanto perfectiori animæ beatitudine fruitur, & rurſus ob ſingularem filii generationem exiſtimat ſingularem aliquem, & admirabilem habere in corpore ſplendorem, vel aliquid aliud, quod ſit veluti inſigne regiæ dignitatis, ac divinæ maternitatis, ac principatus, & dominii in omnes beatos, quod etiam approbat Suarez loc. cit.

129 Poſtremo, ſuppoſito B. Virginem paulo poſt mortem ad glorioſam, & immortalem vitam corporis, & animæ reſurrexiſſe, atque in cœlum glorioſam aſcendiſſe, ut univerſa ſentit Eccleſia ex antiquorum Patrum traditione, ut conſtat ex Athanaſio in ſermone de Sanctiſſima Deipara, qua ratione feſtum Aſſumptionis B. Virginis, & quidem valde antiquitus in ea celebratur; hoc inquam ſuppoſito, Suarez ſect. 4. cit. in fine, cum pluribus aliis Theologis tandem deducit

ex omni-

Digitized by Google

ex omnibus ſupra dictis B. Virginem ita in omnibus omnes alios Beatos excedere, ut ſub Chriſto ipſa ſola ſpecialem ſedem, & ſingularem chorum in beatitudinis conſtituet; ſiquidem quoniam Superiorem habuit dignitatem, nempe Maternitatis Dei, quæ altioris eſt ordinis, & aliorum Sanctorum ſtatum excedit, hinc rationabiliter ſequitur ipſam per ſe ſingularem chorum ſub Chriſto conſtituere, & hoc modo dicitur ab Eccleſia *Exaltata ſuper omnes choros Angelorum*, tamquam omnium domina, ac Regina; imo Vulpes noſter loc. cit. diſp. alt. artic. 4. negat thronum Mariæ eſſe inferiorem diſtinctum a throno Chriſti, eamque dicit ſimul cum Chriſto in eodem gloriæ throno eſſe collocatam, quod probat ex eo, quod Regius Propheta de Maria vaticinatus eſt Pſal. 44. *Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato circumdata varietate*, ubi Chriſtum alloquens David ex Bellarmino, ait ſic, *Aſtitit Regina*, ideſt Maria Mater Chriſti, *a dextris tuis*, ſcilicet, tibi proxima, & in loco ſummi honoris æquali, ideo juxta, non infra regalem thronum gloriæ Chriſti, cum dextera ſignificet æqualitatem in Scriptura, non inferioritatem. Neque admittit Vulpes expoſitionem Chriſoſt. dicentis *Aſtitit non ſedit*, quaſi ſedere conveniat æquali, eidem Chriſto dictum *Sede a dextris meis*: Æqualitas enim, inquit, potius ſignificatur per dexteram, & firmatur per verbum *Aſtitit* in throno gloriæ, quæ convenit Mariæ ratione dignitatis maternitatis non inferioris dignitatis quam filius ejus ratione hypoſtaticæ unionis, ſaltem in genere moris, unde concludit, quod Maria ratione dignitatis, Maternitatis ſupra omnes Sanctos dicitur collocata, quatenus ſimul cum Chriſto in eodem gloriæ throno collocata eſt ad influendum in omnes Sanctos inferiores, qui de ejus plenitudine ſimul accipiunt juxta illud Jo. c. 1. *De plenitudine ejus omnes accepimus*.

130 Sed quamvis hoc ſit ſatis pie dictum, communis tamen Patrum, ac Theologorum ſententia docet thronum Mariæ eſſe inferiorem, & diſtinctum a throno Chriſti incomparabiliter excellentiori, & ob unionem hypoſtaticam, & ob majorem ſanctitatis excellentiam, & licet ob neceſſariam conjunctionem cum unione hypoſtatica dignitas Matris dicatur eſſe altioris ordinis, ut etiam ſupremi infra Deum, ut ſuperius dictum eſt, ac proinde Patres eam Chriſto propinquiſſimam in dignitate appellant; numquam tamen dicunt eſſe Chriſto æqualem, & ideo Chryſoſtomus inquit loquens de ſtatu glorioſo B. Virginis, quod a dextris Chriſti *aſſiſtit*, non autem *ſedet*, quaſi illi æqualis. Addimus tamen ad majorem B. Virginis gloriam etiam illum dicendi modum aliquo modo admitti poſſe, quia totus hic adhuc honor Matris in filium redundat, cujus meritis ipſa ſublimata fuit, & ad talem, ac tantum gloriæ ſtatum exaltata, ut inquit Rupertus lib. in Cantic. *Sic te honoramus, atque conſtituimus, ut vere Dei genitricem, ſcientes, quod totus honor impenſus Matri proculdubio redundat in filium*, & ſicut Luna proprio lumine non fulget, ſed fulgore, & ſplendore a lumine Solis communicato, & participato; ita Maria nobis, & pro nobis illuminata refulget radiis Solis Juſtitiæ Chriſti, ut Rupertus ſubdit ibidem: *Sicut enim Luna illuminat luce non ſua, ſed ex Sole accepta, ſic tu beniġniſſima Virgo, hoc ipſum, tam lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia divina, gratia plena*, & hæc dicta ſufficiant de perpetuo Chriſti Regno in Cælis cum ejus genitrice Maria advocata noſtra: itaque noſtræ Diſputationis, ac totius Theologiæ tam Scholaſticæ, quam Moralis Curſus integer finem habeat, ubi de B. Virgine, ac ejus Sanctiſſimo Filio Chriſto Domino ſermonem habuimus, quibus nos quoque hoc opus, ac totum Theologicum Curſum, qualiſcumque ſit, ſubjicimus, & dicamus, ut qui eorum ope, & auxilio perfectus tandem eſt, & completus, in eorumdem pariter honorem cedet, & gloriam.

131 Itaque ut verbis utamur Apoſtoli ad Timotheum, *Bonum certamen certavi* cum omnibus Scoticæ doctrinæ Adverſariis, tam priſcis, quam recentibus: *Curſum conſummavi* nedum Philoſophiæ, & Metaphyſicæ, ſed etiam Theologiæ tam Scholaſticæ, quam Moralis ſtudio annorum quadraginta *fidem ſervavi*, totum hunc Curſum complendi, & perficiendi, ut in præcedentibus Tomis pollicitus eram: *In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus*, ut ſpero, ac in ejus pietate confido, *in illa die juſtus Judex, non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt adventum ejus*, tam primum, quam ſecundum, de quo hactenus egimus, & hic terminemus gratias itidem agentes PP. Divo Franciſco, D. Antonio de Padua, & Beato Andreæ Maſtrio ejuſdem Ordinis, cujus venerabile corpus Matinæ in Eccleſia noſtra quieſcit, & hic etiam in ſua Patria Meldulenſi inſignes reliquiæ aſſervantur; quod Divina gratia, & horum cæleſtium Advocatorum patrocinio, tandem ad optatum finem pervenimus ſemper ad ejuſdem Omnipotentis Dei & Seraphicæ Religionis noſtræ decorem, & S. R. E. obſequium, & utilitatem, cujus correctioni omnia hactenus a nobis ſcripta, & elaborata reverenter ſubmittimus.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERUM NOTABILIUM.

Numerus prior Diſputationem, poſterior vero marginalem Numerum deſignat.

A

ABbates, Priores, & Superiores, Regularium quorumdam peccatorum abſolutionem ſibi reſervare poſſunt. Vide Caſus reſervandi.

Abortum animati fœtus procurare per ſe, & directe numquam licitum eſt, 8. 30 quando licitum ſit ſaltem indirecte, & per accidens id facere, 8. 31

Abſolutio eſt pars intrinſeca, & eſſentialis Sacramenti pœnitentiæ, 21. 101 ordinarie non quilibet Sacerdos valide abſolvere poteſt, ſed tantum certam habens juriſdictionem, 21. 200. an quilibet Sacerdos poſſit quemlibet abſolvere ſaltem a venialibus, 21. 202 poteſt ſimplex Sacerdos quemlibet abſolvere, non tantum in articulo, ſed etiam in periculo mortis, 21. 203. non tamen præſente Parocho, vel alio Confeſſario delegato, 21. 204 hæc facultas conceſſa eſt etiam Sacerdotibus excommunicatis, ſuſpenſis, & hæreticis, 21. 205 V. Confeſſio. Quis a cenſuris abſolvere poſſit. V. Cenſura.

Acceptio perſonarum quæ dicatur, & qualis ſit peccatum, 6. 1 & ſeq.

Acedia, quid ſit, & quomodo iſta peccatum committatur, 15. 149

Accuſatio quomodo a denunciatione differat, 6. 34 in quibus caſibus ſit obligatio denunciandi crimen publicæ poteſtati, 6. 35. quid requiratur, ut accuſatio, vel denunciatio judicialis juſta cenſeatur, 6. 36 quando, & quomodo peccet qui non accuſat, vel denunciat delinquentem, & quando ad reſtitutionem teneatur, 6. 41 & ſequentibus V. Judex Quinam accuſatores erunt in judicio univerſali, & quomodo accuſabunt, 28. 59. V. Judicium Univerſale.

Adoratio eſt actus virtutis Religionis. & eſt multiplex, 11. 16 & ſeq. toti Trinitati debetur per ſe cultus, & honor latriæ, ac etiam Chriſto Domino, 11. 18 humanitas autem ejus, ſi præciſa, & in ſe conſideretur, veneranda eſt tantum adoratione Hyperduliæ & non latriæ, 11. 19 Imago Chriſti adoranda eſt cultu latriæ, adoratione tamen reſpectiva, non abſoluta, 11. 20 Crux etiam Chriſti adoratione latriæ eodem modo, 11. 22. Virgo Deipara adoranda eſt adoratione latriæ eodem modo, 11. 22 Virgo Deipara adoranda eſt adoratione, non latriæ, ſed Hyperduliæ, 11. 23 Sancti, ac eorum reliquiæ, cultu Duliæ venerari poſſunt, ac debent, 11. 24

Adulterium, quid ſit, 11. 121 quid ratione adulterii ſit reſtituendum, 9. 45 quo ſenſu adulterium dicatur eſſe contra juſtitiam, 9. 46. adultera non tenetur filium ex adulterio ſuſceptum detegere cum diſcrimine vitæ, & famæ, 9. 47 in quo caſu ad id teneatur, 9. 50 adulter, cui probabiliter conſtet ſpurium natum eſſe filium ſuum, tenetur ex juſtitia ad damna illata reparanda, 9. 54 an ſi ſit dubius, teneatur, 9. 55 a quo debeat alimenta recipere filius illegitimus, cujus pater ignoratur, 9. 56 adulterium eſt cauſa ſufficiens divortii quoad thorum, & habitationem, non tamen quoad vinculum conjugale, 28. 128 V. Divortium.

Advocati quatuor ſunt conditiones, prima eſt peritia, ac diligentia conveniens, 6. 58 ſecunda eſt juſtitia in exhibendo patrocinio, 6. 59 poteſt tamen minus probabilem in concurſu probabilioris defendere, 6. 60 tertia eſt fidelitas in agitatione cauſæ, 6. 61 quarta conditio eſt, ut pro agitatione cauſæ juſtum pretium accipiat, 6. 62 aliquando tenetur gratis patrocinari pauperibus, ibidem. hæ quatuor conditiones de aliis etiam Curiæ Officialibus ſervata proportione intelligi debent, 6. 63

Ætas neceſſaria ad ſponſalia ineunda quænam ſit, 20. 68 requiritur ſeptennium completum, ita ut ultimus dies ſaltem ſit inchoatus ib. ætas requiſita in mare, & fœmina ad matrimonium contrahendum, V. Sponſalia, & Matrimonium.

Affinitas quid ſit, inter quas perſonas, & ex qua copula contrahatur, 20. 112 menſurantur gradus affinitatis juxta gradus conſanguinitatis, ibidem. Matrimonium non dirimit, niſi jure Eccleſiaſtico, 20. 113 V. Matrimonium.

Aggreſſoris occiſio licita eſt in propriæ vitæ defenſionem, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, 8. 21. & 22 eſt etiam ad bonorum exteriorum conſervationem licet invaſorem occidere, ſi aliter ſalvari non poſſunt, 8. 23 & idem non ſolum Laicis, ſed etiam Eccleſiaſticis licitum eſt, 8. 24 hoc etiam ad defenſionem proprii honoris licita fieri poteſt a Laicis, non tamen a Clericis, 8. 25 & tandem fieri etiam poteſt licita ad defendendam vitam, & bona proximi, 8. 26.

Ambitio quid ſit, & quale peccatum ex genere ſuo, 15. 138 V. Superbia.

Animæ a corporibus egreſſæ quomodo judicentur, & ad loca deſtinata deferantur, 14. 46 V. Purgatorium.

Antichriſti adventus erit ſignum Judicii univerſalis appropinquantis 28. 17 quænam erit Antichriſti genealogia, quinam ejus mores, doctrina, & regnum; ac tandem quinam ejus finis, & exidium, 28. 18 V. Judicium univerſale.

Aqua ſimplex naturalis, & elementaris eſt legitima materia remota Sacramenti baptiſmi, 17. 16 materia vero proxima eſt ablutio ex aqua naturali, 17. 17 & hæc eſt ablutio paſſiva, non activa, ibidem. V. Baptiſmus aqua eſt vino permiſcenda in Calice ante conſecrationem Euchariſtiæ in parva quantitate, 18. 19 non tamen neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum Eccleſiaſtici. ibidem. & hæc aqua debet eſſe naturalis, non artificialis, 18 20 V. Euchariſtia.

Artifices diebus feſtis ab operibus ſervilibus abſtinere tenentur ex tertio Decalogi præcepto, 11. 72 quæ opera ſervilia dicantur. ibidem. V. Decalogi præcepta.

Aſſecuratio, quid ſit, 5. 158 eſt contractus licitus, ibidem. quæ conditiones ad hunc contractum requirantur, 5. 159 & 160

Attritio quid ſit, 21. 39 duplex ejus motivum aſſignatur, ſcilicet, metus pœnæ, & peccati turpitudo, 21. 40 quid ſub nomine pœnæ intelligatur, & quomodo, ut talis metus ſit bonus, & honeſtus, ibidem. quæ peccati turpitudo ſit ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, 21. 41 attritio non poteſt dici ex motivo Charitatis proxima, & immediate, 21. 42 formale motivum contritionis, & attritionis aſſignatur. ibidem. in quo attritio, & contritio conveniant, & differant, 21. 43. quo ſenſu attritio poſſit fieri contritio, & quomodo non, 21. 44. quomodo peccator virtute Sacramenti ex attrito dicatur fieri contritus, 21. 45 ſufficit attritio etiam cognita, ut talis, ad recipiendam abſolutionem, & gratiam Sacramentalem, 21. 46 & ſeq. debet eſſe dolor formalis de peccatis, & interdum ſufficit virtualis, 21. 48 opus non eſt talem dolorem ſemper præcedere confeſſionem, ſed ſatis eſt, ſi ſequatur ante abſolutionem, 21. 49 & ſeq.

Avaritia quid ſit, & quando ſit peccatum mortale, vel veniale, 15. 139 quæ, & quot ſint filiæ Avaritiæ, 15. 140 V. Vitia capitalia.

Aureola quid ſit, & quotuplex, 28. 125

B

BAptiſmus quid ſit, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, 17. 3. eſt neceſſarius non tantum neceſſitate præcepti, ſed etiam medii in re, vel ſaltem in voto, 17. 4 in adultis ſuppleri poteſt Sacramentum Baptiſmi per contritionem votum ejus in ſe continentem, 17. 5 & tale votum non neceſſario debet eſſe explicitum, ſed interdum ſufficit implicitum, ibidem. poteſt etiam ſuppleri per martyrium, quando adeſt baptiſmi impoſſibilitas, quod ex ſingulari privilegio habet vim conferendi primam gratiam, 17. 6 non tantum baptiſmus adultorum, ſed etiam infantium per martyrium ſuppleri poteſt, 17. 7. confert martyrium gratiam moraliter, non phyſice, non tamen active ad inſtar Sacramentorum, ſed tantum paſſive, ibidem. declaratur diviſio baptiſmi fluminis, flaminis, & ſanguinis, 17. 8 fuit a Chriſto Domino inſtitutus ante ejus paſſionem, 17. 9. non tamen ex Scriptura aſſignari poteſt certum, ac determinatum tempus, quo ante ejus mortem fuerit inſtitutus, 17. 10 non ſtatim, ac fuit inſtitutus cœpit eſſe ſub præcepto, 17. 11 neque cœpit eſſe ſub præcepto ſtatim poſt Chriſti mortem, vel ejus reſurrectionem, 17. 12 ſed tantum poſt ſufficientem, & ſolemnem Evangelii promulgatio-

tionem univerſo Orbi factam, 17. 13 quandonam ſecta fuerit ſufficiens & ſolemnis Evangelii promulgatio, ita ut omnes obligare cœperit, 17. 14 ſola aqua ſimplex naturalis, & elementaris eſt legitima materia remota hujus Sacramenti, ablutio vero proxima, 17. 16 & ſequenti; ſi baptiſmus fiat per immerſionem, de neceſſitate Sacramenti eſt, quod poſt eam immediate ſequatur emerſio, 17. 19. quænam pars corporis ablui debeat, ut validus ſit baptiſmus, 17. 21. & 22. quanta ablutio ad baptiſmum ſit neceſſaria, 17. 24 quæ ſit forma Sacramenti baptiſmi, 17. 25 in prædicta forma de neceſſitate Sacramenti exprimi debet actio baptizandi ipſius miniſtri, 17. 26 requiritur etiam, ut in ea exprimatur perſona, quæ baptizatur, 17. 27 expreſſio autem miniſtri ſufficit indirecta, & implicita, ibidem. neceſſaria eſt etiam expreſſio, & invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis, ſub unitate Deitatis, 17. 28 baptiſmus datus in nomine genitoris, geniti, & ſpiriti non eſt validus, 17. 29 error perſonæ baptiſmum non deſtruit 17. 30 quæ verborum mutatio baptiſmum invalidet, & quæ non, 17. 31

Baptiſmi Miniſter duplex eſt, ſolemnitatis, & neceſſitatis, 17. 32 in caſu extremæ neceſſitatis quælibet perſona humana rationis particeps eſt hujus Sacramenti idoneus Miniſter, 17. 33 in tali caſo qualis ordo inter perſonas ſit obſervandus, ibidem. ſi unus plures ſimul baptizet, eſt verus baptiſmus, & in eo caſu eſſent plura baptiſmata, 17. 34 ſi plures eumdem hominem baptizent ſimul abluendo, & debitam formam proferendo, eſt validus baptiſmus, & unus, non plura baptiſmata, 17. 35 ſi plures ſimul baptizent, uno prius altero, vel abluente, vel formæ prolationem abſolvente, ille ſolum baptizat, alter vero nihil efficit, 17. 36 non valet baptiſmus a pluribus collatus, ſi unus materiam adhibeat, & alter formam, ibidem. ſi plures abluant, & hanc formam proferant; *Nos te baptizamus in nomine &c.* nullus eſt baptiſmus, 17. 38 quilibet homo in ſtatu vitæ, ſive adultus, ſive infans, ſive vir, ſive fœmina eſt ſubjectum baptiſmi idoneum, 17. 40 quomodo liceat baptizare infantes nondum totaliter ex utero Matris egreſſos, 17. 41 quid dicendum de monſtris, 17. 42 quid de amentibus, 17. 43 quomodo liceat infidelium infantes invitis parentibus baptizare, 17. 44 ſolliciti etiam teneatur ad ſuſceptionem baptiſmi poſt ſufficientem ejus promulgationem, 17. 45 quæ diſpoſitiones in adultis requirantur ad baptiſmum fructuoſe recipiendum, 17. 46 poteſt quis accedere cum diſpoſitione ad valorem baptiſmi ſufficiente, & non ad effectum baptiſmi, qui eſt gratia, ibidem.

Baptiſmi primus effectus eſt characteris impreſſio, 17. 48 ſecundus eſt gratiæ habitualis infuſio una cum virtutibus Theologicis, 17. 49 tertius eſt remiſſio non tantum peccati originalis, ſed etiam omnium actualium ante baptiſmum commiſſorum, 17. 50 non tantum quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam illis debitam, ibidem. quartus ejus effectus eſt præter gratiam ſanctificantem conferre quoque omnia auxilia ſupernaturalia fini baptiſmi proportionata, 17. 51 gratia, quæ datur in baptiſmo, ſemper eſt æqualis quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti, 17. 52 quomodo ex parte ſuſcipientis interdum detur major gratia uni quam alteri, 17. 53 baptiſmus ſuſceptus cum fictione, vel obice negativo, ſuum ſortitur effectum illo ablato per ſolam attritionem, 17. 56 ſi vero ſuſcipiatur cum obice poſitivo, neceſſaria eſt contritio, vel attritio cum pœnitentiæ Sacramento ad illud tollendum, ut baptiſmus ſuum producat effectum, 17. 57 ipſa tamen fictio, & ſacrilegium per ipſam commiſſum non tollitur in virtute baptiſmi, ſed virtute contritionis, vel pœnitentiæ, 17. 58 & idem dicendum de peccatis baptiſmum comitantibus, ibidem. Sacramentum baptiſmi reviviſcens quandoque confert gratiam, ut cauſa totalis, quandoque confert gratiam, ut cauſa partialis tantum, 17. 59 Circumciſio gratiam contulit ex opere operato, 17. 66 quodnam ſit diſcrimen inter vim circumciſionis, & baptiſmi ad conferendam gratiam, ibid.

Beatitudo quid ſit, & quotuplex, 25. 2 nullum bonum creatum poteſt eſſe beatitudinis objectum, 25. 3 & ſequenti, ſolus Deus eſt ſummum bonum, quod perfecte beatos nos efficit, 25. 5 non tantum ſecundum ſuam eſſentiam, ſed ſecundum attributa etiam, & perſonas, 25. 6 intellectus creatus ex ſolis naturæ viribus cum concurſu Dei generali claram ejus viſionem attingere nequit, 25. 7 poteſt tamen auxilio aliquo, & lumine ſupernaturali ad eam elevari, 25. 8 beatitudo formalis in aliquo increato non conſiſtit, 25. 10 neque in illapſu Dei in animam beati, 25. 11 neque in aliquo habitu, ſed in aliqua operatione, 25. 12 & in utroque actu intellectus, & voluntatis, ſcilicet, viſione, & fruitione, quas habent in patria reſpectu objecti beatifici, 25. 15 principalius tamen in fruitione, quam in viſione, 25. 16 quia amor magis unit Deo, quam cognitio, & hic eſt amor amicitiæ, 25. 17 gaudium, & delectatio ad voluntatem pertinent, non ad intellectum, & ſunt ejus paſſiones, non actus, 25. 18 beatitudo delectationem, & gaudium neceſſario includit, 25. 19 certum eſt de fide beatitudinem patriæ eſſe perpetuam, 25. 22 non tamen intrinſece, & ex natura ſui, ſed ex ſola Dei voluntate eam conſervantis per continuationem influxus, 25. 23 & licet extrinſece duret æternitate, intrinſece tamen durat ævo, ibidem. perpetuitas non eſt de eſſentia beatitudinis proprie ſumptæ, 25. 24 quo ſenſu de ejus eſſentia dici poſſit, ibidem. quamvis beatitudo annexam habeat perpetuitatis ſecuritatem, hæc tamen non eſt de ejus eſſentia, 25. 25 quomodo beati ſint impeccabiles, & impeccabilitas beatitudinem ſequatur, 25. 26 beatitudo formalis intenſive inſpecta in beatis eſt inæqualis pro qualitate meritorum, 25. 28 opus tamen non eſt in omnibus eſſe inæqualem, ibidem. parabola operariorum quomodo ſit intelligenda, 25. 29 beatitudo eſſentialis eſt æqualis in omnibus, non tamen accidentalis, ibid. quomodo intelligendum ſit dictum de murmuratione operariorum adverſus Patremfamilias, 25. 30 quomodo quilibet beatus de ſua viſione, & fruitione ſit contentus, ibidem, unde oriatur hæc inæqualitas in beatitudine, 25. 31 & ſequenti, perfectior intellectus cum æquali lumine perfectiorem viſionem elicere poteſt, 25. 38 quid dicendum ſit de inæqualitate beatitudinis inter homines, & Angelos, 25. 35 V. lumen gloriæ.

Beatus videndo clare divinam eſſentiam, videt etiam aliquas creaturas in Deo virtualiter, & eminenter contentas, 25. 46 quomodo beati in Deo creaturas cognoſcant, ibidem, non tamen de facto videns omnes jam exiſtentes, quam poſſibiles, 25. 47 de poſſibili tamen poſſunt omnes videre ſine ulla repugnantia, 25. 48 de facto omnia, & ſingula fidei noſtræ myſteria clare, & perfecte cognoſcunt, 25. 50 item omnes rerum ſpecies, & genera, & plura etiam earum ſpecierum individua, quæ facta ſunt, vel facienda, 25. 51 omnia quoque ſcientiarum naturalium objecta, & omnia, quæ ab homine, vel Angelo naturaliter ſciri poſſunt, ibidem, ac tandem quæcumque pertinent ad ſtatum cujuſcumque beatificum, 25. 52 ac proinde cognoſcunt orationes, quæ ad ipſos diriguntur a viatoribus, 25. 53 quomodo intelligatur, quod ſolus Deus novit abſcondita cordis, 25. 54 quomodo beati videant etiam damnatorum pœnas, nec de eis triſtentur, 25. 55 56 actus fruitionis quid proprie importet, 25. 57 fruitio eſt ſolum de Deo immediate, non vero de viſione ipſius, niſi ſolum, ut de conditione Deum ipſum repræſentante, 25. 59 actus fruendi Deo quomodo ſit liber, 25. 61. quæ & qualis neceſſitas ſtet cum tali libertate fruendi Deo, 25. 62 beatorum voluntas non eſt naturaliter triſtitiæ capax propter delectationem perfectam, quæ omnem impedit triſtitiam 25. 63

Beatorum corpora ſunt beata beatitudine ſecundum quid, non ſimpliciter, 25. 72 corpus glorioſum eſt impaſſibile, & quomodo, 25. 73 unde hæc impaſſibilitas proveniat, 25. 74 dos ſubtilitatis corporis glorioſi conſiſtit in facultate corpora alia penetrandi, 25. 76 unde vis iſta proveniat in corpore glorioſo, 25. 77. corpus glorioſum eſt etiam agile, 25. 78. in quo hæc dos agilitatis conſiſtat, 25. 80 corpus beatum ratione agilitatis moveri poteſt non ſolum organice, ſed etiam motu ſimplici, & inorganico, 25. 81 habet etiam dotem claritatis, & in quo conſiſtat, 25. 82 hæc tamen claritas in beatis corporibus erit æqualis juxta majorem, vel minorem perfectionem beatitudinis animæ, ibidem. quamvis corpus glorioſum ſit lucidum, non tamen eſt diaphanum, & tranſparens, ſed denſum, & opacum, 25. 83 quatuor ſunt dotes corporis glorioſi, & aſſignatur ſufficientia hujus numeri, 25. 84 beatorum ſenſus futuri ſunt integri, & perfecti, & ſuum actum habituri; & oblectationem circa ſua objecta, & quantum attinet ad corporis beatitudinem, 25. 85 potentia vegetativa nullum habitura eſt actum neque generandi, neque nutriendi, 25. 86 potentia viſiva ſuum actum eſt habitura, & delectationem plurium objectorum, 25. 87 potentia quoque auditiva actum ſuum in patria exercebit, & delectationes ſibi proportionatas habebit, 25. 88 idem de olfactu, ſeu odoratu dicendum, 25. 89 acetiam de tactu, 25. 90 non tamen de guſtu, 25. 91 ex hoc, quod aliquis ſenſus in patria non ſit habiturus oblectationes circa ſua objecta, non ſequitur corporis beatitudinem fore imperfectam, & diminutam, 25. 92 duplex delectatio ibi in ſenſibus eſſe poteſt, una per redundantiam, alia per objecti præſentiam, ibidem. gaudia beatorum deſcribuntur, 28. 11 & ſeq.

Bellum non ſolum defenſivum, ſed etiam offenſivum eſt licitum, ſi conditiones requiſitæ concurrant, 10. 106 quæ, & quot ſint conditiones ad bellum juſtum requiſitæ, 10. 107 & quomodo bellum poſſit eſſe juſtum ex utraque parte, & quomodo non, 10. 109 Rex bellum gerens, in dubio juris tenetur ſequi tutiorem, & probabiliorem opinionem, ibidem. quomodo in bello uti liceat inſidiis, & quomodo non, 10. 110 in diebus feſtis bellare licet ad juſtam defenſionem, vel offenſionem, ibid. quibus ſit licitum militare, 10. 111. Clericis prohibitum eſt caſibus quibuſdam exceptis, ibidem. quid ſit duellum, & quomodo differat a bello, 10. 112 in quibus caſibus ſit licitum, ibidem. quæ ſint pœnæ conſtitutæ contra duellantes, 10. 114 quid dicendum de Torneamentis, ibidem.

reſtitutio facienda ex bello injuſto, 9. 100 bello juſto capta an fiant capientium, 9. 101 finitima regna inter ſe bellum continuum habentia poſſunt bona ſua adinvicem recuperare, 9. 103 bello injuſto acquiſita ſunt reſtituenda cum omni damno paſſo, 9. 104 modus acquirendi dominium jure belli, 3. 60 V. Dominium.

Beneficium Eccleſiaſticum, quid ſit, 14. 59 in beneficii conſtitutione tria concurrunt, & jure Eccleſiaſtico eſt inſtitutum, ibidem. quotuplex ſit beneficium, 14. 60 beneficia ſimplicia quomodo a duplicibus differant, ibidem. beneficia Eccleſiaſtica tribus modis communiter obtineri ſolent, 14. 61 quæ conditiones requirantur, ut quis idoneus cenſeatur ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum, 14. 62 quinam dicatur Eccleſiaſtico beneficio dignus, & quinam indignus, 16. 63 quomodo Eccleſiaſtica beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda, ibidem. beneficia Eccleſiaſtica quatuor modis amittuntur, & vacant, 14. 64 ad reſidentiam perſonalem tenentur omnes habentes beneficia curata, 14. 65 quid per talem reſidentiam intelligatur, ibidem. quænam ſint cauſæ ab hujuſmodi reſidentia excuſantes, 14. 66 talis reſidentia eſt etiam de jure divino, 14. 67

Beneficiarii fructus ſuos ſuperfluos in pios uſus expendere debent, 14. 68 quid per pios uſus ſit intelligendum, ibidem. Beneficiatus, qui beneficii fructus ſuæ ſuſtentationi ſuperfluos in profanos uſus expendit, non ſolum mortaliter peccat, ſed etiam ad reſtitutionem tenetur, 14. 69 quænam cenſeri debeat congrua beneficiati ſuſtentatio, ibidem. quid dicendum ſit de Commendatariis, ſeu equitibus S. Jacobi, & Sancti Jo: Baptiſtæ, 14. 70 Beneficiarii Divinum Officium recitare tenentur, 14. 71 regulariter, & ordinarie loquendo plura ſimul beneficia habere non licet, 14. 72. in quibuſdam tamen caſibus licet etiam ſine diſpenſatione, ibidem. quandonam ad hoc requiratur ſpecialis Papæ diſpenſatio, 14. 73 quænam ſit juſta diſpenſandi cauſa, ibidem. Penſio quid ſit, & quid hoc nomen indicet, & quotuplex ſit, 14. 74 quomodo conveniat cum beneficio, & ab eo differat, ibidem. quinam penſiones beneficiis imponere poſſit, 14. 75 quænam ſit juſta cauſa concedendi penſionem, ibidem. ad hoc, ut penſio ſit juridica impoſita, debet eſſe moderata, itaut beneficiato relinquatur ſuſtentatio, 14. 76 quid dicendum, ſi beneficiatus pingue patrimonium habeat, ibidem. quænam ſint penſionarii obligationes, 14. 79 probabile eſt penſionarium teneri eodem modo, ac beneficiarium, ſuperfluos penſionum fructus in pios uſus expendere, ibidem. an poſſit licite plures penſiones retinere, ibidem. V. Dominium,

Beſtialitas. V. Luxuria,

Bigamia, V. Irregularitas.

Blaſphemia quid ſit, 11. 40 formaliter, & per ſe primo non opponitur virtuti Fidei, ſed Religionis, 11. 41 alia eſt ſimplex, alia hæreticalis, 11. 42 eſt peccatum mortale ex genere ſuo, 11. 43 blaſphemans ex habitu, nec ſufficienter ad blaſphemiam advertens quando mortaliter peccat, 11. 44 quæ blaſphemiæ ſpecie diſtinguantur, & quæ non, 11. 46 quænam ſit blaſphemia in Spiritum ſanctum, 11. 46 an damnati blaſphement ibid.

Bona matrimonii ſunt tria, 20. 120 Bona inventa an reſtituenda. V. Reſtitutio. Bona hoſtibus erepta quando reſtituenda. V. Bellum. quid ſit dicendum de bonis, quæ vacantia dicuntur, & pro derelictis habentur, 3. 51 quid dicendum de bonis incertis, 3. 52. V. Dominia rerum, Bona fides quid ſit, 3. 57

C

CAmbium quid ſit, 5. 116 quomodo ab aliis contractibus differat, ibidem. quotuplex ſit cambium, 5. 117 cambium ſiccum illicitum eſt, & uſurarium, 5. 118 cambium locale, ſeu per litteras quo campſor dat hic pecuniam Campſario, ut eam alibi recipiat cum certo lucro, licitum eſt, 5. 119 & hoc cambium non ſolum licite fieri poteſt ad loca diverſorum regnorum, ſed etiam ejuſdem regni, & provinciæ, 5. 120 licitum eſt etiam cambium locale, ſeu per litteras, quando Campſor prius accipit hic pecuniam a Campſario, ut alibi reſtituat cum certo lucro, 5. 122. & hoc non tantum licet Campſoribus publicis, ſed etiam perſonis privatis, ibidem. quantitas juſti pretii in hoc cambio. quomodo ſit regulanda. 5. 122 quid dicendum ſit de cambio cum recambio, & de cambio ad nundinas, 5. 123 quæ conditiones requirantur ad cambia ex Bulla Pii V. ibidem. cambium etiam minutum, ſeu manuale eſt licitum, 5. 124 juſtum eſt etiam in tali cambio lucrum aliquod accipere pro pecunia melioris, & nobilioris conditionis, 5. 125 & hoc etiam licitum eſt non tantum Campſoribus publicis, ſed etiam privatis perſonis, 5. 126. ex quibus capitibus ſumenda ſit regula pretii juſti cambiorum, 5. 127

Caſtitatis votum. V. Votum Caſtitatis.

Caſus reſervandi in foro conſcientiæ eſt poteſtas in Eccleſia Dei, 21. 219 hanc habent omnes Superiores facultatem habentes concedendi ordinariam, vel delegatam juriſdictionem aut probationem ad confeſſiones audiendas erga ſubditos ſuos, 21. 220 Summus Pontifex ſibi peccata reſervare poteſt in univerſa Eccleſia, & erga omnes fideles, ibidem. Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poteſtatem habent reſervandi ſibi abſolutionem aliquorum peccatorum, 21. 221. omnes item Prælati in animas juriſdictionem habentes, ut Præpoſiti, Abbates, &c. Superiores quoque Religionum poſſunt ſibi reſervare abſolutionem quorundam peccatorum, 21. 222. limitatio in hoc facta a Clemente VIII. ibid. Prælati regulares præter undecim peccata in Conſtitutione illa enumerata non poſſunt alia prohibere ſub excommunicatione ſibi reſervata abſque Capituli generalis, vel provincialis conſenſu, 21. 223 quænam peccata poſſint, ac ſoleant reſervari, 21 224 an peccata mortalia interna reſervari poſſint, ibidem, poſſunt peccata reſervari Superioribus ſub cenſura, ac etiam ſine illa, 21. 225 quinam ſint caſus Papæ reſervati, & qui Epiſcopis, & quando caſus Papalis ſuperveniente impedimento fiat Epiſcopalis, ibidem. ad reſervationem peccatorum aliqua cauſa requiritur, alioquin illicite foret, licet valide, 21. 226 talis poteſtas juriſdictionis in ſolo Pontifice eſt immediate a Deo, in aliis vero ab homine, 21. 227 poteſt Prælatus per ſe abſolvere a reſervatis, ſi ſit Sacerdos, & etiam aliis licentiam ſolvendi concedere, 21. 228 Peregrini a quo abſolvi poſſint, ac debeant, 21. 229 Superior per ſe loquendo tenetur concedere facultatem ſubdito petenti, ut a reſervatis abſolvatur, 21. 230 quomodo Superior concedere poſſit facultatem abſolvendi a caſibus reſervatis cum onere comparandi coram ipſo, 21. 231. quando, & quomodo poſſint inferiores Confeſſarii abſolvere a reſervatis ex cauſa neceſſitatis, & in caſibus extraordinariis, 21. 232 Regulares virtute Bullæ Cruciatæ Confeſſarium eligere non poſſunt, qui eos a reſervatis abſolvat, 21. 233 non cenſetur peccatum reſervatum, de quo quis eſt dubius, an illud commiſerit, 21. 234 peccata reſervata ex oblivione prætermiſſa remanent libera a reſervatione, 21. 235 libera etiam manent peccata reſervata prætermiſſa ex juſta cauſa, 21. 236 ſine urgenti cauſa non poteſt Superior abſolvere tantum a reſervatis, & quoad reliqua pœnitentem mittere ad inferiorem, 21. 239 & quando ex urgenti cauſa abſolvit tantum a reſervatis, non tenetur pœnitens reconfiteri inferiori reſervata jam confeſſa cum peccatis non reſervatis, 21. 239 nulla exiſtente neceſſitate non poteſt inferior abſolvere pœnitentem a non reſervatis, ipſumque remittere ad Superiorem pro reſervatis, 21. 240 poteſt tamen in caſu maximæ neceſſitatis abſolvere ab eis indirecte cum onere adeundi Superiorem pro abſolutione directa quamprimum opportunitas aderit, 21. 241 quomodo ſola juriſdictio in non reſervata ſit ſufficiens ad remittenda etiam valide reſervata indirecte, 21. 242 hoc autem intelligendum eſt, quando caſus reſervatus excommunicationem habet annexam, 21. 243 modus tutior, & melior conſequendi abſolutionem a reſervatis, 21. 244 quæ, & qualis eſſe debeat licentia particularis obtenta a Superiore pro abſolutione e caſibus reſervatis, ut ſit valida, 21. 245.

Cenſura Eccleſiaſtica, quid ſit, 13. 3 in ſola Eccleſia reſidet poteſtas ferendi cenſuras, 13. 4 & hæc poteſtas eſt de jure divino, 13. 5 inſtitutio tamen cenſurarum eſt de jure humano Eccleſiaſtico, ibidem. tres ſunt Cenſuræ ſpecies, ſcilicet, Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum, 13. 6 non omnis pœna Eccleſiaſtica eſt cenſura, licet omnis cenſura ſit pœna Eccleſiaſtica, 13. 7 dividitur accidentaliter in eam, quæ eſt a jure, & eam, quæ eſt ab homine, 13. 8 item in eam, quæ eſt latæ ſententiæ, vel ferendæ, ſeu comminatoriæ, & etiam in juſtam, & injuſtam, ibidem. poteſtas ferendi cenſuras alia eſt ordinaria, alia delegata, 13. 9 ordinaria reſidet in Prælatis Eccleſiæ habentibus juriſdictionem in foro exteriori non impeditam, 13. 10 Parochus non habet poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras in ſuos ſubditos, 13. 11 poteſtas delegata in illis reperitur, quibus ab habentibus poteſtatem ordinariam commiſſa fuerit, 13. 12 quinam ſint talis poteſtatis capaces, & qui non, ibidem. in quo differat poteſtas ordinaria ferendi cenſuras a delegata, & in quo conveniat, 13. 13 quæ conditiones requirantur in ferente cenſuras, ut eas valide ferat, 13. 14 cenſura etiam metu extorta eſt valida, ibidem. quæ ſit forma ferendi cenſuras ſecundum communem Eccleſiæ praxim, 13. 15 quænam ſint conditiones ex parte ſubjecti requiſitæ ad eam incurrendam, 13. 16 quomodo Eccleſia mortuos interdum excommunicet, & abſolvat, ibidem. nec pueri ante uſum rationis, nec amentes cenſuris ligari poſſunt, 13. 17 quibus cenſuris Communitas, vel Collegium ligari poſſit, 13. 18 delinquens extra territorium

Præla-

Prælati ſui non ligatur cenſura ab eo lata, bene tamen ſi in eo deliquit, & inde poſtea exivit, 13. 19 poteſt etiam Epiſcopus ferre cenſuram in alienum in ſua Diœceſi delinquentem, ibidem. Cenſura lata contra aliquid facientes non ligat mandantes, vel conſulentes, niſi in ſententia cenſuræ exprimantur, 13. an ſi exprimantur, & revocetur mandatum, vel conſilium, & nihilominus ſequatur effectus, an cenſuram incurrant, 13. 21 quomodo eadem perſona pluribus cenſuris ſimul ligari poſſit, 13. 22 ob quam cauſam ferri poſſit cenſura, 13. 23 & ſequ. non poteſt pro peccato præterito commiſſo ferri cenſura, 13. 24 an ad incurrendam cenſuram requiratur peccatum proprium, vel ſufficiat alienum, 13. 25 quatuor ſunt cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſantes, 13. 26 prima eſt ignorantia invincibilis, tam juris, quam facti, ibidem. ſecunda eſt impotentia, vel metus gravis faciendi id, quod ſub pœna cenſuræ faciendum præcipitur, 13. 27 tertia eſt appellatio injuſte, & debite facta, 13. 28 quarta eſt voluntas, ſeu conſenſus illius, in cujus favorem cenſura lata fuit, 13. 29 aliæ etiam cauſæ excuſantes ab incurrendis cenſuris aſſignari poſſunt, ibidem. quis abſolvere poſſit a cenſuris incurſis, 13. 30 quid requiratur ex parte abſolventis, & abſolvendi, 13. 31 una cenſura auferri poteſt alia adhuc remanente, ibidem.

Cenſus quid ſit, 5. 95 quomodo ab aliis contractibus differat, 5. 96 cenſus licite vendi, & emi poteſt, 5. 97 in quibus rebus cenſus creari poſſit, & inſtitui, 5. 99 & quotuplex ſit cenſus, & quot ejus ſpecies, 5. 101 conditiones ex jure naturæ ad cenſualem contractum requiſitæ, 5. 102 quodnam ſit juſtum pretium cujuſcumque cenſus, ibidem. exponuntur conditiones ex Bulla Pii V. requiſitæ in emptione cenſuum 5. 104 & ſeq.

Character quid ſit, 16. 28 V. Sacramentum.

Charitas quid ſit, & quodnam ejus principale objectum, 10. 47 non ſolum erga Deum verſatur, ſed etiam erga proximum, ibidem. datur præceptum Charitatis diligendi Deum ſuper omnia appretiative, & prælative, 10. 48 quo tempore hoc præceptum obliget, 10. 49 & ſeq. datur etiam præceptum Charitatis erga proximum, & quo tempore obliget, 10. 51 quid nomine proximi intelligendum ſit, ibidem. quinam ordo ſervandus ſit in dilectione proximi, 10. 52 eſt etiam ſpeciale præceptum Charitatis de inimicis diligendis, 10. 53 inimico veniam petenti non tenemur injuriam ita remittere, ut ejus ſatisfactionem apud Judicem exigere non poſſimus, 10. 54 quo pacto inimici poſſint odio haberi, 10. 55 qui & quot ſint actus Charitatis erga proximum, 10. 56 Eleemoſyna quid ſit, ibidem. V. Eleemoſyna, quænam ſint vitia Charitati oppoſita, 10. 58

Circumciſio in lege veteri gratiam contulit ex opere operato, 17. 66 V. Baptiſmus.

Circumſtantiæ peccatorum quænam exprimendæ in Confeſſione, 21. 172 & ſeq. V. Confeſſio.

Commodatio, ſeu commodatum quid ſit? V. Contractus.

Commutatio quid ſit. V. Contractiva.

Confeſſio Sacramentalis, quid ſit, 21. 149 fuit a Chriſto immediate inſtituta, 21. 150 eſt neceſſaria ex præcepto divino, 21. 151 eſt neceſſaria non tantum neceſſitate præcepti, ſed etiam medii in re, vel in voto mortaliter poſt baptiſmum lapſis, 21. 152 qui tenentur ad Confeſſionem ex vi juris divini, 21. 153 non extenditur hoc præceptum ad infideles, 21. 154 muti tenentur ad confeſſionem per nutus, & alia ſigna, 21. 155 nec ex præcepto Eccleſiaſtico, nec divino tenentur fideles ad Confeſſionem per interpretem, 21. 157 & ſequ. tenentur ad eam ex vi divini præcepti in articulo, vel periculo mortis, 21. 159 obligat etiam aliquando extra articulum, ſeu periculum mortis, 21. 160 hoc tempus obligationis extra mortis articulum, vel periculum ex vi divini præcepti eſt vagum, & indeterminatum, 21. 161 tale enim tempus determinatum obligationis hujus præcepti non eſt ſtatim poſt peccatum commiſſum, ibidem. neque quando in dilatione oritur probabile periculum oblivionis peccatorum, 21. 162.

Confeſſio auricularis, vel ſecreta fuit a Chriſto inſtituta, & non habetur ex ſola Eccleſiæ traditione, 21. 163 non tamen iſte modus confitendi ſecreto eſt de eſſentia, & neceſſitate Confeſſionis Sacramentalis, 21. 164 unde confeſſio publice facta Sacerdoti in aliquo neceſſitatis caſu, vel alia rationabili cauſa eſt valida, & ſacramentalis, 21. 165 non tamen eſt Sacramentalis quoad modum, quo a Chriſto inſtituta ſubeſt præcepto, ſed tantum quoad ſubſtantiam, 21. 166 adeſt præceptum divinum confeſſionis vocalis, quando impotentia non impedit, 21. 168 Confeſſio facta per ſcriptum Sacerdoti præſenti valida eſt, præſertim quando vocaliter fieri nequit, 21. 169 quo pacto etiam valida eſſe poſſit facta abſenti, 21. 170 ad integritatem confeſſionis requiritur, ut pœnitens confiteatur omnia peccata mortalia commiſſa, 21. 171 & ea omnia confiteatur tum quoad ſpeciem, tum quoad numerum eorum in eadem ſpecie, 21. 172 ac etiam quoad omnes circumſtantias ſpeciem mutantes, ibidem. circumſtantiæ notabiliter aggravantes in eadem ſpecie per ſe loquendo non ſunt neceſſario confitendæ, 21. 175 quale judicium de peccatis in Sacerdote ſufficiat ad debitam pœnitentiam imponendam, 21. 176 quale debeat eſſe conſcientiæ examen confeſſioni præmittendum, 21. 177

Confeſſio non integra formaliter, vel materialiter quænam ſit, 21. 178 quibus in caſibus licita ſit confeſſio non integra materialiter, 21. 179 ſufficit interdum confeſſio peccatorum in genere non explicata ſpecie, 21. 180 poteſt abſolvi qui ex impotentia ſigna doloris tantum exhibet coram Sacerdote, 21. 181 & qui hoc fecit abſente Confeſſario poteſt etiam ab illo ſuperveniente abſolvi, 21. 182 complicis circumſtantia quando manifeſtanda, & quando non, 21. 185 & ſequ. confeſſio quando cenſetur valida, & non iteranda, & quando non, 21. 188 quibus in caſibus iteranda ſit confeſſio ex defectu pœnitentis, 21. 189 & ſeq. quibus in caſibus iteranda ſit ex defectibus occurrentibus ex parte Confeſſarii, 21. 192 & ſeq. an valide abſolvatur, qui communi errore, aut titulo colorato idoneus judicatur, 21. 195 & ſequ. quonam modo repetenda ſit confeſſio in caſibus prædictis, 21. 198 Confeſſionis legitimus Miniſter eſt ſolus Sacerdos, 21. 199 non quilibet Sacerdos, ſed tantum certam habens juriſdictionem poteſt hoc ſacramentum valide adminiſtrare, 21. 200 quomodo diſtinguatur poteſtas ordinis, & poteſtas juriſdictionis, ibidem. hæc eſt propinqua, illa remota, 21. 201 an quilibet Sacerdos poſſit quemlibet abſolvere a peccatis venialibus, 21. 202 poteſtas juriſdictionis non eſt ex ſolo Eccleſiæ foro, ſed etiam ex ipſa Chriſti inſtitutione, 21. 206 in Sacerdotibus parochiale beneficium non habentibus præter juriſdictionem, quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque Epiſcopi approbatio, 21. 207 & in Regularibus etiam ſuorum Prælatorum, ut licite utantur Epiſcopi approbatione, 21. 208 debet Confeſſarius eſſe in ſtatu gratiæ ad hoc miniſterium licite exercendum, 21. 210 ac etiam ut non ſit aliqua cenſura, vel irregularitate ligatus, ibidem. requiritur etiam ſcientia, & eruditio conveniens ad hoc miniſterium, 21. 211 quæ, & qualis prudentia in eo requiratur, 21. 213 non tantum audire tenetur pœnitentem, ſed etiam in rebus neceſſariis interrogare, 21. 214 quomodo ſe gerere debeat cum eis, qui frequenter in eadem peccata relabuntur, 21. 215 tenetur etiam monere pœnitentem, qui ex ignorantia culpabili eſt in malo ſtatu, 21. 216 quomodo, & quando ſupplere debeat defectus in confeſſione audita forte commiſſos, 21 217 & ſeq.

Confeſſionis ſigillum quid ſit, & ad quid obliget, 21. 46 & ſeq. V. Sigillum Confeſſionis.

Confeſſionis annuæ præceptum quos obliget, & quo tempore, 12. 39 præceptum annuæ confeſſionis non obligat pro aliqua determinata parte anni, ſed illi ſatisfieri poteſt pro quocumque anni tempore, 12. 40 quomodo computandus ſit annus in quo ſemel ex præcepto Eccleſiaſtico facienda eſt confeſſio, 12. 42 qui non eſt confeſſus intra annum, tenetur ſtatim confiteri initio ſequentis, 12. 43 non ita dicendum eſt de confeſſione facienda in articulo, vel periculo mortis, eo ſublato, 12. 44 bene tamen de Communione Paſchali, 12. 45 nullus tenetur ad Confeſſionem venialium in quocumque caſu, 12. 46 qui tempore Paſchæ confeſſus eſt venialia tantum, ſi poſtea incidat in mortale, tenetur alia vice in eodem anno confiteri, 12. 48 quomodo intelligendum ſit fideles tempore Paſchatis proprio Sacerdoti confiteri debere, 12. 49 quibus de cauſis excuſentur fideles in hoc præcepto annuæ confeſſionis, 12. 50.

Confirmatio quid ſit, 17. 62 vere Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum, 17. 63. quo tempore hoc Sacramentum fuerit a Chriſto inſtitutum, 17. 64 qualis ſit obligatio ſuſcipiendi hoc Sacramentum, 17 65 quæ ſit ejus materia proxima, & remota, & quæ forma, 17. 66 nulla manuum impoſitio ab ea condiſtincta, quæ requiritur in ipſa ſacri Chriſmatis unctione, eſt eſſentialis hujus Sacramenti materia, 17 68 ejus materia non eſt ſimplex oleum, ſed cum balſamo mixtum, 17. 69 & hoc Chriſma debet eſſe ab Epiſcopo conſecratum, 17. 70. ordinarius hujus Sacramenti miniſter eſt ſolus Epiſcopus, 17. 71 ex delegatione tamen Summi Pontificis poteſt etiam a ſimplici Sacerdote miniſtrari, 17. 72 quinam hoc Sacramentum ſuſcipere poſſint, 17. 73 quinam, & quot ſint hujus ſacramenti effectus, 17. 74 character Confirmationis diſtinctus eſt a charactere baptiſmali, ibidem. quæ diſpoſitio requiratur in adulto ad ſacramentum Confirmationis valide, & fructuoſe ſuſcipiendum, 17. 75.

Conſcientia eſt regula proxima, & interna humanorum actuum, 1. 2 quis actus proprie dicatur humanus, ibidem. ad intellectum pertinet, ſicut & ſynderesis, 1. 4 importat actum judicii practici intellectus dictantis actionem faciendam bonam eſſe, vel malam, 1. 5 poteſt etiam importare habitum ex talibus actibus generatum, ibidem, quomodo a ſynderesi differat, 1. 7 ac etiam a ſcientia, vel opinione morali, 1. 8 quotuplex ſit conſcientia, 1. 9 quænam ſit conſcientia vera, & recta, ibidem.

qua

Digitized by Google

quæ ſit erronea, & falſa, 1. 10 quænam dubia, 1. 11 quænam judicatur probabilis, vel opinative, 1. 12 quæ tandem dicatur ſcrupuloſa, 1. 13 quænam ſit obligatio conſcientiæ rectæ, 1. 14 ad rectificandam conſcientiam non ſemper neceſſaria eſt veritas judicii ſpeculativa, ſed ſufficit practica. ibidem. nec Deus diſpenſare poteſt, ut quis agat contra conſcientiam, 1. 15 quod, & quale peccatum ſit diſcordare a conſcientia recta, 1. 16 conſcientia erronea ex ignorantia invincibili obligat voluntatem, ut eam poſitive ſequatur, 1. 19 quæ, & qualis ſit obligatio operandi ſecundum conſcientiam, 1. 21 conſcientia invincibiliter errans dicitur obligare ad malum tantum materialiter, non vero ad malum formaliter, 1. 23 implicat aliquem actum charitatis ex conſcientia erronea intrinſece depravari, 1. 25 an conſcientia invincibiliter errans magis obliget, quam præceptum Superioris, 1. 26 an quando dictat utramque partem contradictionis eſſe peccatum, peccet voluntas alterutram amplectens, 1. 27 quando conſcientia errans procedit ex ignorantia vincibili, tunc voluntas, neque ad operandum, neque ad non operandum obligatur, ſed ad illum errorem deponendum, 1. 28 unde in tali caſu non datur perplexitas ſimpliciter, & abſolute, ſed tantum ex hypotheſi, quod quis nolit talem conſcientiam deponere, 1. 31 duplex diſcrimen inter conſcientiam invincibiliter, & vincibiliter errantem, 1. 35 quodnam ſit majus peccatum conſcientiam ſequi vincibiliter errantem, vel contra illam facere, 1. 36 opus non eſt, ut actu adſit judicium conſcientiæ, ut quis contra eam facere dicatur, 1. 37 quomodo conſcientia erronea ſit deponenda, 1. 38 quando ſit deponenda, 1. 39 licitum eſt operari contra conſcientiam ſcrupuloſam, 1. 40 abſolute tamen loquendo præſtat eam deponere, & quomodo ſit deponenda, 1. 43.

Conſcientia dubia quæ ſit, 1. 45 dupliciter dici poteſt dubia, practice, vel ſpeculative, 1. 46 illicitum eſt operari ex conſcientia practice dubia, 1. 47 non autem operari cum dubio tantum ſpeculativo, 1. 48 conſcientia exiſtente dubia pro utraque parte minus malum eſt eligendum, 1. 49 verus ſenſus illius regulæ juris, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, 1. 50 quomodo conſcientia dubia ſit deponenda, ibidem. ſimpliciter, & abſolute loquendo non ſemper obligamur ſequi tutiorem partem, dummodo alia quoque pars ſit tuta, 1. 54 in dubiis facti, quando de ſalute animæ agitur, vel Sacramentorum valore, tutior pars eſt ſemper eligenda; 1. 55 in aliis vero dubiis, ubi tamen non urget neceſſitas, non adeſt tam arcta obligatio ſequendi tutiorem partem, præſertim ſi grave incommodum inde ſequatur, 1. 56 ſi vero tale incommodum non ſequatur, adhuc tutiorem ſequi tenetur, 1. 57 ſi dubium occurrat in materia juſtitiæ, & dubitanti ſuffragatur poſſeſſio, licite amplecti poteſt partem favorabiliorem, 1. 58 potior enim in omni materia eſt conditio poſſidentis, 1. 59 & hoc intelligendum eſt, niſi contrarium in jure expreſſum fuerit, 1. 60 regulæ generales in deciſiones plurium caſuum in dubio, 1. 61

Conſcientia probabilis, quæ ſit, & quæ improbabilis, 1. 62 non eſt idem opinionem eſſe probabiliorem, & eſſe tutiorem, ibidem. licite poteſt homo in moralibus conſcientiæ, vel opinioni probabili ſe conformare, 1. 64 latum diſcrimen eſt inter conſcientiam probabilem, & practice dubiam, 1. 65 licite etiam poteſt quis conformari conſcientiæ, & opinioni minus probabili, relicta probabiliori, 1. 66 ſicut & opinioni minus tutæ relicta tutiori, 1. 67 aptiſſimum exemplum ad id explicandum, 1. 68 ad vitandum peccatum non tenemur adhibere omnem diligentiam moraliter poſſibilem, ſed ſatis eſt adhibere moraliter ſufficientem, 1. 70 non eſt confundenda formido cum dubitatione, 1. 71 dubium practice ſumptum quid importet, & de hoc intelligitur, quod cum dubio operari non liceat, ibidem. Conſcientia probabilis non eſt regula ſufficiens noſtrarum actionum in omni materia, 1. 72 in quibus quæſtionibus licitus ſit probabilitatum uſus, & in quibus non, 1. 73 Medicus in ſua arte tutiorem ſequi tenetur, 1. 74 hanc eamdem regulam Judex ſervare debet in judicando, 1. 75 ac etiam Reges, & Principes in bello gerendo, 1. 76 & quamvis in caſibus non exceptis liceat probabilitatum uſus, non tamen ſemper expedit, 1. 77.

Contractus quid ſit, 4. 3 quotuplex ſit, 4. 4 quænam ſint ejus conditiones ex parte efficientis, ut ſit validus, 4. 5. quænam ex parte formæ contractus, 4. 6 quænam ex parte materiæ, 4. 7 quænam ex parte finis, 4. 9 an contractus de opere pravo ſit validus, 4. 10 & ſeq. error, vel dolus contingere poteſt, vel circa ſubſtantiam rei, vel circa qualitatem, & duplex eſſe poteſt, vel antecedens, vel concomitans, 4. 12 error circa ſubſtantiam rei contractum irritat, ſive ſit antecedens, ſive concomitans, 4. 13 error, ſive dolus circa qualitatem rei, ſive ſit concomitans, ſive incidens non reddit contractum invalidum, 4. 14 quomodo contractum invalidet ſi ſit antecedens, 4. 16 quid dicendum de matrimonio, 4. 17 metus gravis ab intrinſeco proveniens contractum non invalidat, bene tamen ab extrinſeco injuſte incuſſus, 4. 19 quinam metus dicatur gravis, vel levis, & quando juſte, vel injuſte incuſſus; ibidem. nullus contractus juſto metu celebratus eſt invalidus, ibidem. conſenſus per gravem metum extortus ſimpliciter, & abſolute eſt voluntarius, & ſecundum quid involuntarius, 4. 21 quare contractus injuſto metu celebrati non tantum jure poſitivo, ſed etiam naturali ſint invalidi, 4. 23 contractus invalidus non poteſt juramento validari, 4. 24 Commodatio, ſeu commodatum quid ſit, & ejus conditiones, 4. 59 quænam ſint de ſubſtantia commodati, 4. 60 quænam commodari poſſint, ibidem. res commodata ante præſcriptum tempus revocari non poteſt, 4. 61 quomodo nova ſupervenienti cauſa a principio non prævisa licite revocari poſſit, 4. 61 Precarium quid ſit, & quomodo a commodato differat, 4. 63 quomodo ab aliis contractibus. ibidem. tres conditiones ad illud requiruntur, 4. 64 precarium revocari poteſt ad nutum concedentis, ibidem. quo tempore precarium finiatur, & deſinat, 4. 65 Commutatio, ſeu permutatio, quid ſit, 5. 3 quæ conditiones ad eam requirantur, 5. 4 debet eſſe ſine fraude non ſolum in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, & qualitate, 5. 5 ad ejus juſtitiam æqualitas valoris eſt ſervanda, quæ in diviſibili non conſiſtit, 5. 6 & hæc ex triplici capite dignoſci poteſt, 5. 7 quid ſit commutatio negotiativa, ut diſtinguitur ab œconomica, 5. 9 duæ conditiones ad eam requiruntur, ibidem. quæ monopolia ſint damnabilia, 5. 10.

Contritio quid ſit, 21. 19 non neceſſario ſimpliciter ſupponit dilectionem Dei formalem, ſed interdum ſat eſt virtualis, 21. 20 & ſeq. neque opus eſt quod ſemper ſit ex motivo charitatis, ſed interdum cauſari poteſt a virtute pœnitentiæ ex motivo ejus præciſe, 21. 22 & ſeq. habet in eodem inſtanti, quo elicitur, gratiam, & juſtificationem annexam, tamen non diſponit ad gratiam, ut formale gratia, & conjuncta cum ea, 21. 25. & ſeq. ut præcedit ad eam in priori ſigno naturæ adhuc dicenda eſt contritio, 21. 26 ad veram contritionem non requiritur intenſio actus in tali, vel tali gradu, 21. 27 quantum perfecta contritio debeat deteſtari peccata, 21. 28 ad remiſſionem culpæ ſufficit etiam momentanea contritio, 21. 29 non ita tamen ad remiſſionem pœnæ, 21. 30 quale propoſitum de cætero non peccandi requirat contritio, 21. 31 interdum virtuale, & implicitum ſufficere poteſt, 21. 32 votum Sacramenti pœnitentiæ ad contritionem requiſitum per ſe, & regulariter loquendo debet eſſe formale, & explicitum, per accidens tamen, & in aliquo caſu implicitum, & virtuale ſufficere poteſt, 21. 33 debet cadere ſuper omnia peccata memoriæ præſentia formaliter, vel ſaltem virtualiter, 21. 34 ad veram contritionem ſufficit pœnitentia, & deteſtatio de omnibus peccatis in generali, & in confuſo, 21. 35 ad valorem contritionis extra Sacramentum non neceſſario requiritur recogitatio explicita ſingulorum peccatorum in particulari, ſed ſufficit in generali, 21. 37 in ordine ad confeſſionem faciendam neceſſaria eſt diſtincta recogitatio ſingulorum, ibidem.

Contumelia quid ſit, & quomodo a detractione differat, 8. 53 V. fama, & honor.

Correctio duplex judicialis, & fraterna, & quid hæc ſit, 10. 66 illa eſt actus juſtitiæ vindicativæ, hæc vero miſericordiæ, & charitatis, ibidem. cadit ſub præcepto non ſolum naturali, ſed etiam divino, 10. 67 & hoc præceptum ex genere ſuo obliget ſub mortali, ibidem. quæ perſonæ obligentur hoc præcepto, 10. 68 & ſeq. quæ ſit materia correctionis fraternæ, 10. 71 & ſeq. quas conditiones requirat hoc præceptum, ut ad ſui executionem obliget, 10. 73 quo ordine fieri debeat correctio fraterna, 10. 74 non ſolum correctio fraterna, ſed etiam ordo a Chriſto præſcriptus cadit ſub præcepto, 10. 77 non tamen ita eſt ſub præcepto, ut in quolibet eventu obliget, & nunquam ſit licitum illum omittere, 10. 78 quo pacto ordo correctionis fraternæ a Chriſto præſcriptus cadat ſub præcepto, 10. 80 quando peccatum fratris eſt occultum, licite, & honeſte poteſt denuntiari Prælato, tamquam Patri, non præmiſſa admonitione, ſi ſperatur brevior, & melior correctio, & fratris utilitas, 10. 81 quando frater non eſt plene emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, licitum eſt, & valde expediens deferre peccatum occultum Superiori, ut patri, nulla præmiſſa monitione, 10. 87 hoc adhuc magis juſte, & licite fieri poteſt ſuppoſita in fratre renunciatione juris propriæ famæ, 10. 88 Prælato præcipienti per obedientiam tenetur ſubditus revelare peccatum fratris occultum etiam ſecretum, 10. 93.

Culpa lata, latior, latiſſima, levis, & leviſſima quænam ſit apud Juriſtas, 4. 69 & 7. 18 V. Reſtitutio.

D

DAmnum datum quid ſit, & quomodo a furto diſtinguatur, 9. 36 V. Furtum.

Damnum emergens, & lucrum ceſſans quid ſit, 3. 58 & 61 V. Mutuum.

Decalogus quid ſignificet, & quæ præcepta contineat, 11. 1 & ſeq. horum præceptorum violatio, & transgreſſio eſt peccatum mortale ex genere ſuo, niſi levitas materiæ, vel defectus deliberationis excuſet a mortali, 11. 3 præcepta primæ tabulæ ſunt de lege naturæ ſtricte loquendo, non tamen omnia præcepta ſecundæ tabulæ, 11. 4 in præceptis primæ tabulæ, quæ ſunt de lege naturæ ſtricta, Deus diſpenſare non poteſt, bene tamen in aliquibus ſecundæ tabulæ, quæ tantum large ſunt de lege naturæ, 11. 5 & hæc diſpenſatio non eſt proprie dicta, ſed potius pura legis ceſſatio, 11. 6 non fuit proprie diſpenſatum cum Abrahamo, ut filium occidere poſſet, nec cum Oſea, ut poſſet fornicari, nec cum Iſraelitis, ut bona Ægyptiorum ariperent, 11. 7 qualis ſit obligatio tertii præcepti Decalogi, 11. 8 hæc præcepta impleri poſſunt extra ſtatum charitatis, licet talis impletio non ſit meritoria, niſi ſit cum charitate, 11. 9 quomodo præcepta Decalogi obligant ad opera formata, & quomodo non, 11. 10 modus charitatis in mandatis obſervandis non cadit ſub præcepto divinæ legis, 11. 14 Primum Decalogi præceptum partim eſt affirmativum, & partim negativum, 11. 15 quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 38 Secundum Decalogi præceptum eſt etiam partim affirmativum, partim negativum, 11. 39 quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 69 Tertium Decalogi præceptum partim eſt morale, partim ceremoniale, 11. 70 quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 83 quartum Decalogi præceptum eſt primum ſecundæ tabulæ, & quare, 11. 84 Quintum Decalogi præceptum quid prohibeat, 11. 100 quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 106 Sextum Decalogi præceptum quid prohibeat, 11. 117 quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 146 Septimum Decalogi præceptum tria generatim prohibet, 11. 150 pluribus modis in hoc præceptum peccari poteſt, 11. 158 & ſequent. Octavum Decalogi præceptum quænam prohibeat, 11. 165 quot modis peccetur contra hoc præceptum, 11. 183 Nonum, & decimum præceptum quænam prohibeant, 11. 184 quot modis contra hæc duo ultima præcepta peccetur, 11. 196 aſſignatur ſufficientia numeri denarii præceptorum Decalogi, 11. 197.

Decima quid ſit, & quotuplex, 12. 61 partim eſt de jure divino, & partim poſitivo Eccleſiaſtico, ibidem, quæ, & qualis ſit obligatio ſolvendi decimas, 12. 62 quinam teneantur ad decimas ſolvendas, & quibus, 12. 63 quibus modis tolli poſſit obligatio ſolvendi decimas, 12. 64.

Delectatio moroſa quid ſit, & quomodo a deſiderio differat, 11. 191 malitia deſiderii, & delectationis quando ſit venialis, & quando mortalis, 11. 192 in deſiderio rei illicitæ debet in Confeſſione aperiri conditio perſonæ deſideratæ, 11. 193 an in Confeſſione explicanda ſit circumſtantia perſonæ, circa quam ſumitur delectatio, 11. 194 non peccant mortaliter conjuges, qui in alterius abſentia de actu conjugii delectantur præterito, vel futuro, 11. 195 ſecus dicendum de Vidua, & Sponſa, ibidem, V. Luxuria.

Depoſitum quid ſit, 4. 66 quomodo differat a mutuo, commodato, & pignore, ibidem. quomodo depoſitum perficiatur, & quæ ſint ejus conditiones, 4. 67 depoſitarius poteſt eſſe duplex, ac etiam depoſitum, ibidem. depoſitarius tenetur reddere depoſitum deponenti ſtatim, ac petitur, 4. 64 quibus in caſibus liceat non reddere, ibidem. ex qua culpa teneatur depoſitarius ad damnum reſarciendum, ſi res depoſita pereat, 4. 69 culpa juridica triplex, lata, levis, & leviſſima, ibidem. quæ res ordinarie deponantur, & apud quos deponi poſſint, 4. 70 caſus fortuitus quomodo diſtinguatur a culpa, ibidem.

Deſperatio quid ſit, 10. 40 quam grave peccatum ſit deſperatio, quæ ejus radix, & remedium, 10. 41 an poſſit eſſe ſine infidelitate, 10. 43 per quem deſperationis actum habitus fidei corrumpatur, 10. 44 V. Spes.

Detractio quid ſit, & quot modis fieri poſſit, 8. 51 quomodo diſcerni poſſit, quando eſt peccatum mortale, & quando veniale, 8. 52 ad obligationem reſtitutionis famæ, tres concurrunt conditiones, ibidem. V. Fama.

Diſpenſatio legis quid ſit, & importet, 2. 47 diſpenſatio a legitimo Superiore facta ab obligatione legis humanæ eximere poteſt, 2. 81 80, & quomodo inferior in lege Superioris diſpenſare poſſit, 2. 182 ad juſtam diſpenſationem juſta requiritur cauſa, 2. 183 licita poteſt in ſua lege diſpenſare, etiamſi de juſtitia cauſæ dubitet, 2. 185 invalida eſt diſpenſatio data ab inferiori in lege Superioris ſine legitima cauſa, 2. 186 non tamen data a Superiore in lege propria a ſe data licet peccet ſic diſpenſando, 2. 187 quale peccatum ſit ſine juſta cauſa diſpenſare, 2. 189 quando ceſſante cauſa diſpenſationis ceſſet diſpenſatio ipſa, & quando non, 2. 190 quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, 2. 193.

Divortium quid ſit, & importet, 20. 127 adulterium eſt cauſa ſufficiens divortii quoad thorum, & habitationem, non tamen quoad vinculum conjugale, 20. 128 poteſt hæc ſeparatio fieri a conjuge innocente licite, & juſte quoad thorum propria auctoritate, & abſque Judicis ſententia, non tamen quoad habitationem, ibidem. quid nomine adulterii ſufficientis ad divortium ſit intelligendum 20. 129 quæ peccata contra fidem conjugii ſub adulterio comprehendantur, quæ ſufficientem cauſam ad divortium præbeant, ibidem: quando adulterium ſit cauſa ſufficiens divortii, quando non, 20. 130 & ſequ. poteſt fieri divortium, quoad thorum, & habitationem etiam aliis de cauſis ab adulterio diſtinctis, licet non in perpetuum, 20. 134 quænam ſint hujuſmodi cauſæ, ibidem. quo pacto facto divortio ex adulterio licitum ſit utrique conjugi mutare ſtatum, 20. 135.

Dominium quid ſit, 3. 4 aliud eſt juriſdictionis, & aliud proprietatis, & hoc duplex, aliud perfectum, aliud imperfectum, 3. 5 dominii fundamentum eſt titulus, traditio autem conditio, 3. 6 dominium quomodo ab uſufructu differat, 3. 7 latius patet, quam proprietas, ibid. Uſus quid ſit, & quotuplex, 3. 8 etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſus a dominio diſtinguitur, 3. 9 dominium proprie dictum quid dicat ſuper uſum rei, 3. 10 Fratres Minores non habent dominium rerum, ſed tantum nudum uſum, & facti, 3. 12 ceteræ dominii diviſiones, 3. 13 quinam ſint dominii capaces, 3. 15 etiam parvuli, & amentes ſunt dominii capaces. 3. 16 & ſeq. quarum rerum filii familias, & ſervi poſſint habere dominium, 3. 18 & ſeq. quo jure Religioſi profeſſi ſint ad dominium inhabiles, 3. 20 Beneficiarii ſunt domini ſuorum redituum quoad partem congruæ ſuſtentationi neceſſarium loquendo de dominio uſusfructus, non proprietatis, 3. 23 quid dicendum ſit de parte redundante, & ſuperflua, 3. 25 omnia infra hominem cadunt ſub naturali ejus dominio, 3. 28 poteſt etiam unus homo in alium hominem habere dominium, 3. 29 non tantum juriſdictionis, ſed etiam proprietatis, 3. 30 Pater dominium naturale habet etiam proprietatis in filium, ac etiam Dominus in ſervum juſto bello captum, ibidem, homo dominium non habet vitæ ſuæ, ſed tantum eſt procurator, & cuſtos, 3. 31 habet tamen dominium propriæ famæ, & honoris, licet non ſine juſta cauſa poſſit illa prodigere, 3. 34.

Dominia rerum in ſtatu innocentiæ, & in pura lege naturæ non erant diſtincta, 3. 38 in ſtatu naturæ lapſæ poſt peccatum fuere diſtincta, 3. 39 omnia ab initio dicuntur fuiſſe communia de jure naturali non poſitive, ſed negative tantum, 3. 40 diviſio rerum poſt Adæ peccatum non fuit facta per legem naturæ, nec per divinam, ſed per humanam poſitivam, 3. 42 quo ſenſu dicatur communitas rerum fuiſſe de lege naturæ in ſtatu innocentiæ, 3. 43 quomodo de facto fuerit facta prima rerum diviſio per legem humanam, 3. 44 triplex eſt modus acquirendi rerum dominium, 3. 47 res quæ nullius ſub dominio, ſpectato jure naturæ, & gentium fiunt primo occupantis, 3. 48 quid dicendum de theſauris, 3. 49 an ſciens in agro alieno latere theſaurum poſſit agrum illum emere communi pretio ſine ulla reſtitutionis obligatione, 3. 50 quid dicendum de bonis, quæ vacantia dicuntur, & pro derelictis habentur, 3. 51 quid dicendum de bonis incertis, 3. 52 quomodo acquiri poſſit rerum dominium jure præſcriptionis, 3. 54 quid ſit præſcriptio, vel uſucapio, 3. 55 talis acquirendi modus etiam in foro conſcientiæ valet, ibidem. conditiones præſcriptionis, ut dicatur legitima, 3. 56 & ſeq quid ſit poſſeſſio, ibidem. bona fides quid ſit, 3. 57 quandonam dubium bonam fidem impediat, & præſcriptionem, ibid. quid ſit titulus, 3. 58 quodnam ſit tempus a lege conſtitutum ad præſcriptionem inducendam, 3. 59 modus acquirendi dominium jure belli, 3. 60.

Donatio duobus modis fieri poteſt, 4. 43 donatio proprie dicta quid ſit, ibid. excludit tantum debitum juſtitiæ, non autem gratitudinis, ibid. tres præcipuæ conditiones ad eam requiruntur, 4. 44 donatio dominium transfert rei donatæ in donatarium, ibid. mutuum requirit conſenſum, ut effectum inducat, ibid. quæ donationes ſint validæ, & quæ invalidæ, 4. 45 nullam obligationem donatio inducere poteſt ante donatarii acceptionem, ibid. ultra tres conditiones aſſignatas donatio etiam exigit alias ad promiſſionem requiſitas, 4. 46 variæ ſunt donationis ſpecies, 4. 47 quibus de cauſis donatum revocari poſſit, 4. 48 donatio facta cauſa mortis poteſt a donatore uſque ad mortem revocari, ibidem. donatio remuneratoria propter ingratitudinem revocari non poteſt, 4. 49 quomodo

imel-

Digitized by Google

intelligendum ſit revocationem donationis fieri poſſe ob prolem poſtea habitam, 4. 50 donatio non reviviſcit, ſi filii poſt donationem nati adhuc vivente patre moriantur, ibidem.
Dubium. V. Conſcientia.
Duellum quid ſit, & quomodo a bello differat, 10. 112 in quibus caſibus licitum, ibidem. quæ pœnæ ſint contra duellantes conſtitutæ, 10. 114 non licet viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur, niſi in certis quibuſdam caſibus 11. 115.

E

ECcleſia poteſtatem habet reſervandi caſus in foro conſcientiæ, 21. 219 habet etiam poteſtatem inſtituendi impedimenta Matrimonii, non tantum prohibentia, ſed etiam dirimentia, 20. 88 habet prætetea poteſtatem ferendi cenſuras, 13. 4 & hæc poteſtas eſt de jure divino, inſtitutio tamen cenſurarum eſt de jure humano Eccleſiaſtico, 13. 5 V. Cenſure.
Electio indigni ad aliquod officium abſque peccato fieri nequit, 6. 3 in officiis ſæcularibus diſtribuendis non eſt obligatio ſemper eligendi digniorem, niſi in caſu concurſus, ſed ſufficit eligere dignum, 6. 4 eſt tamen obligatio dandi hæc officia dignioribus regulariter, & magis frequenter, 6. 5 an, & quomodo hæc ſæcularia officia licita vendi poſſint, 6. 6 grave peccatum eſt beneficia Eccleſiaſtica indignis conferre, 6. 7 beneficia curam animarum annexam habentia dignioribus conferri debent, in diſtributione vero ſimplicium non eſt tanta obligatio, 6. 9 eadem obligatio eſt eligendi digniorem in Prælatum regularem, ac ad curam animarum, 6. 10 in quibus caſibus minus dignum eligere liceat omiſſo digniori, 6. 12.
Eleemoſyna quid ſit, & quotuplex, 10. 56 cadit ſub præcepto charitatis, 10. 57 quo tempore hoc præceptum obliget, 10. 58 de quibus bonis fieri debeat, 10. 59 præceptum hoc etiam tempore neceſſitatis extremæ non obligat ex juſtitia, ſed tantum ex miſericordia, & charitate, 10. 61 quomodo intelligendum ſit, quod tempore neceſſitatis extremæ omnia ſint communia, 10. 62 ex injuſte acquiſitis cum injuria alterius eleemoſyna fieri non poteſt, 10. 63 quinam eleemoſynam licite facere poſſint, 10. 65 qui eam eleemoſynam recipere poſſint, 10. 66 ſimulantes paupertatem tenentur ad reſtitutionem, & cui reſtituere debeant, ibidem.
Emphyteuſis, & feudum quid ſint, 5. 152 quomodo inter ſe conveniant hi contractus, & quomodo differant, 5. 153 quomodo differant a ceteris contractibus, 5. 154 contractus libellarius quid ſit, ibidem. conditiones horum contractuum generales, 5. 155 quæ ſit juſta penſio pro Emphyteuſi ſolvenda, ibid. conditiones ſpeciales Emphyteuſis, 5. 156 conditiones ſpeciales feudi, 5. 157.
Emptio, & venditio quomodo differant a ſimplici permutatione, 5. 11 conditiones ad illas requiſitæ, 5. 12 pretium rerum duplex, 5. 13 cauſæ ob quas interdum licet rem pluris vendere, quam per ſe valeat, 5. 14 quid ſit contractus hujuſmodi, & quomodo ab aliis differat, 5. 15 hic contractus etiam ante mercis traditionem, vel pretii ſolutionem eſſentialiter perficitur ex mutuo contrahentium conſenſu, ibid. quando liceat res carius vendere, vel vilius emere, 5. 16 an tempore ſterilitatis, & inopiæ ſervanda ſit lex, ſeu pragmatica frumenti, 5. 17 cui poſt celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiat, 5. 18 & ſeq. quamvis hic contractus ſola contrahentium conventione perficiatur, emptor tamen non fit dominus rei ante ipſius traditionem, ibidem. ob ſolam ſolutionis dilationem non licet res carius vendere, quam valent numerata pecunia, 5. 20 poteſt tamen aliquo modo id fieri ratione periculi, & expenſarum, quibus venditor ſe exponeret numerata pecunia, 5. 21 & multo magis ratione damni emergentis, & lucri ceſſantis, 5. 22 non licet minoris emere ob ſolam anticipatam ſolutionem, ſi nulla alia ſubſit cauſa, 5. 23 qui ſcit rem brevi minus valituram licite poteſt vendere pretio currenti, 5. 25 in quibus circumſtantiis vendita minoris emi poſſint anticipata pecunia, quam reipſa contineant, 5. 27 quando debita ſunt liquida, & ſine periculo recuperationis licite fieri nequit, 5. 28 lucrum, quod provenit ratione ſolius temporis non eſt licitum, ibidem. licita eſt emptio, & venditio rei cum pacto de retrovendendo, 5. 30 hujuſmodi pactum tripliciter fieri poteſt, ibidem. ut talis contractus ſit licitus, gravamen emptori, vel venditori impoſitum juſte compenſari debet, 5. 31 quæ monopolia ſint illicita, & prohibita, 5. 33 conventio mercatorum de non vendendo, niſi pretio ſupremo in latitudine juſti eſt peccatum, non tantum contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, 5. 35 juſtitia pretii unde ſit deſumenda, 5. 36 quomodo licitum ſit aliquas merces vili pretio emere, ut poſtea carius vendantur, & quomodo non, 5. 37 poteſt Princeps ex juſta cauſa privilegium concedere, ut non niſi certi mercatores certas merces vendant, & negotiationem exerceant, 5. 38 quot modis negotiatio vitari poſſit, & illicite reddi, 5. 39.
Epicheia quid ſit, 2. 212 quando lex per Epicheiam ceſſet, 2. 213 poteſt etiam ceſſare per interpretationem ipſius, 2. 214 quomodo interpretatio differat ab emendatione legis, quæ fit per Epicheiam, ibidem. & hoc intelligendum eſt non tantum de interpretatione generali, quæ legiſlatori competit, ſed etiam privata, & particulari 2. 215.
Epiſcopatus novum habet characterem impreſſum ab aliis diverſum, & etiam a Sacerdotali diſtinctum, 19. 27 Epiſcopatus neceſſario Sacerdotium ſupponit, 19. 28 an character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali, 19. 29.
Euchariſtia eſt Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino in ultima Cœna inſtitutum, 18. 3 quid ſit, & quomodo definiatur, ibidem. hoc Sacramentum in re permanente conſiſtit, non in tranſeunte, 18. 4 ſpecies panis, & vini pertinent ad rationem eſſentialem hujus Sacramenti, non tamen Corpus, & Sanguis Chriſti in rigore loquendo, 18. 5 quamvis hoc Sacramentum eſſentialiter, & in recto ſolas ſpecies ſacramentales importet, adhuc tamen connotat Corpus, & Sanguinem Chriſti ſub ipſis contentas, 18. 7 hoc Sacramentum ſimpliciter, & abſolute dicitur unum, non unitate indiviſibilitatis, ſed integritatis, 18. 9 quomodo in utraque ſpecie ſalvetur eſſentia hujus Sacramenti, 18. 10 unitas hujus Sacramenti non eſt ſpecifica tantum ſpecie ſubalterna, ſed etiam infima, & athoma, 18. 11 huic Sacramento concedenda eſt etiam pluralitas numerica, & unde ſit deſumenda, 18. 12 hoc Sacramentum non eſt neceſſarium neceſſitate medii, 18. 13 ſed tantum neceſſitate præcepti, 18. 14.
Euchariſtiæ materia remota, & tranſiens eſt panis, & vinum, 18. 15 materia conſecrationis corporis Chriſti debet eſſe panis triticeus aqua naturali confectus, & igne decoctus, vel aſſus, 18. 16 tam panis azymus, quam fermentatus eſt materia ſufficiens loquendo de neceſſitate Sacramenti, 18. 17 loquendo vero de neceſſitate præcepti, Latini in azymo, Græci in fermentato conſecrare tenentur, ibidem. ſolum vinum de vite eſt apta materia ad conſecrationem Sanguinis Chriſti, 18. 18 vinum quoque congelatum eſt ſufficiens conſecrationis materia, ibid. aqua eſt vino miſcenda ante conſecrationem in parva quantitate, 18. 19 non quidem neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum Eccleſiaſtici, ibidem. hæc aqua debet eſſe naturalis, non artificialis, 18. 20 materia debet eſſe conſecranti ſufficienter præſens, 18. 21 debet etiam eſſe certa, & determinata ex intentione conſecrantis, 18. 22 quæcumque minima quantitas materiæ eſt conſecrabilis, dummodo ſit ſenſibilis, 18. 23 cur conſecrari non poſſit in quacumque magna quantitate, 18. 24 non eſt de neceſſitate Sacramenti Euchariſtiæ, utriuſque ſpeciei conſecratio, 18. 25 ſed de neceſſitate præcepti, non tantum Eccleſiaſtici, ſed etiam divini, 18. 26 ideo neque Summus Pontifex diſpenſare poteſt, ut in una ſola ſpecie conſecretur, 18. 27.
Euchariſtiæ forma in conſecratione Corporis ſunt illa verba. *Hoc eſt Corpus meum*, 18. 29 non ſunt neceſſaria verba præcedentia neceſſitate Sacramenti, ſed tantum præcepti, ibidem. forma Conſecrationis Calicis ſunt illa verba. *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, 18. 30 verba vero ſequentia non ſunt de eſſentia, 18. 31 verba Conſecrationis proferuntur a Sacerdote recitative, & ſignificative ſimul, 18. 32 quid demonſtret Pronomen *Hoc*, vel *Hic* in forma conſecrationis, 18. 33 non ſumitur adjective, ſed ſubſtantive, & demonſtrat ſingulare entis determinatum, 18. 34 quomodo verba Conſecrationis ſint vera etiam quando proferuntur, 18. 35 tria ſunt admirabilia, quæ per verba Conſecrationis efficiuntur, 18. 36 nimirum, quod ſub ſpeciebus Euchariſtiæ contineatur vere, & realiter, ac ſubſtantialiter, Corpus, & Sanguis Chriſti, 18. 37 quod nihil ſubſtantiæ panis, & vini in eis remaneat, ſed tota tranſmutetur, & convertatur in ſubſtantiam Corporis, & Sanguinis, 18. 38 & quod accidentia panis, & vini maneant ſine ullo ſubjecto, 18. 39 quomodo accidentia ſic ſeparata conſerventur, ibidem. verba conſecrationis ſunt converſiva ratione ſignificationis, non ratione veritatis, 18. 40 poſſunt plures Sacerdotes eamdem materiam valide, & licite conſecrare, 18. 41 quid ſit propria tranſubſtantiatio, quomodo intelligi debeat, 18. 42 inter ſpecies, & Corpus, ac Sanguinem Chriſti nulla intercedit phyſica unio, ſed ſolum realis, & indiſſolubilis præſentia durantibus ſpeciebus, 18. 43 quid ponatur in hoc Sacramento ex vi verborum, & per concomitantiam, 18. 44 quomodo Chriſtus in Euchariſtia propriam retineat quantitatem, & figuram, quam habet in Cœlo, 18. 45 accidentia in Euchariſtia omnem actionem habere poſſunt quam in ſubjecto habere poterant, 18. 46 ac etiam omnem paſſionem, 18. 47.

Euchariſtiæ primarius, & per ſe effectus eſt augmentum gratiæ conferre, non vero primam gratiam, 18. 49 poteſt tamen hic quoque eſſe effectus ejus ſecundarius, & per accidens in aliquo caſu, ibidem. præter augmentum gratiæ quos alios cauſet effectus, 18. 50 majorem gratiam confert hoc Sacramentum virtute utriuſque ſpeciei, quam unius tantum, 18. 52 quo tempore hoc Sacramentum incipiat conferre gratiæ augmentum in ejus ſumptione, 18. 53 an eam conferat quouſque in ſtomacho durat, 18. 54 munditias ab omni peccati mortalis macula eſt neceſſaria diſpoſitio ad dignam hujus Sacramenti ſuſceptionem, 18. 55 non ſufficit ſtatus gratiæ per contritionem, ſed debet eſſe per præviam confeſſionem regulariter loquendo, 18. 56 quo jure Sacramentalis Confeſſio Sacræ Communioni præmittenda ſit, 18. 57 ad percipiendum primarium hujus Sacramenti effectum præter ſtatum juſtitiæ, & ſanctitatis neceſſarius non eſt aliquis devotionis affectus 18. 58 ad receptionem Euchariſtiæ requiritur etiam, ut recipiens ſit jejunus, 18. 59 caſus, in quibus liceat non jejuno Euchariſtiam ſumere, 18. 60 requiritur tandem, quod nulla Eccleſiæ prohibitio talem perceptionem impediat, 18. 61 pluribus modis hoc Sacramentum ſuſcipi poteſt, 18. 63 ſoli homines viatores, & baptizati ſunt hujus Sacramenti capaces, ibidem. etiam infantes ſunt hujus Sacramenti capaces, non tamen expedit de facto hoc Sacramentum illis præbere, 18. 64 quid dicendum ſit de amentibus, ibidem. qua ætate pueri ſunt hujus Sacramenti capaces, & eis miniſtrari debeat, 18. 65 etiam muti, & ſurdi a nativitate ſunt hujus Sacramenti capaces, eiſque miniſtrari debet, 18. 66 rei etiam ad mortem damnati ſunt Euchariſtiæ capaces, poſſunt tamen auctoritate Eccleſiæ privari, 18. 67 Laici non tenentur communicare ſub utraque ſpecie, 18. 68 ſolus Sacerdos eſt legitimus Miniſter Euchariſtiæ conficiendæ, & Ordinarius Miniſter adminiſtrationis illius, 18. 70 extraordinarius autem poteſt eſſe etiam Diaconus, ibidem. an Laicus in caſu neceſſitatis poſſit infirmo hoc Sacramentum miniſtrare, 18. 71 nullus Sacerdos poteſt licite aliari Euchariſtiam miniſtrare, niſi ſit ejus proprius paſtor, vel ex ejus commiſſione, ſeu licentia expreſſa, vel rationabiliter præſumpta, 18. 72 quæ diſpoſitio requiratur in Sacerdote hoc Sacramentum conficiente, vel miniſtrante, 18. 73 probabile eſt fidelem in caſu neceſſitatis Euchariſtiam ab excommunicato, degradato, & hæretico ſumere poſſe, 18. 74 quomodo debeat ſe gerere Miniſter cum peccatore Euchariſtiam petente, 18. 76

Euchariſtiæ communionis in Paſchate præceptum quos obliget, & quo tempore, 12. 51 præceptum de communicando non tantum Eccleſiaſticum eſt, ſed etiam divinum, 12. 52 quo tempore præceptum hoc obliget etiam de jure divino, 12. 53 hoc præceptum non eſt ita Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non obligetur ad communicandum amplius eo anno, 12. 54 an prævidens ſe in paſchate legitime impediendum debeat præceptum prævenitione ſolvere, communionem anticipando, 12. 55 qui ſcienter, vel ignoranter in Paſchate communicavit in ſtatu peccati, Eccleſiæ præcepto ſatisfacit, 12. 56 quod Euchariſtia non ſumatur indigne, præceptum eſt divinum, non Eccleſiaſticum, 12. 57 ad impletionem hujus præcepti requiritur, ut Euchariſtia in propria Parochia ſumatur, 12. 58 quæ perſonæ hoc præcepto adſtringantur, 12. 59.

Excommunicatio quid ſit, 13. 33 quibus bonis excommunicatio privet, ibidem. dividitur proprie, & principaliter in majorem, & minorem, 13. 34 quid ſit excommunicatio major, & quomodo differat a minori, ibidem. quid ſit excommunicatio minor, & quis proprius, & adæquatus ejus effectus, 13. 35 quamvis excommunicatus minori excommunicatione peccet mortaliter recipiendo Sacramenta, adhuc tamen valide ea ſuſcipit, excepto Pœnitentiæ Sacramento, nec irregularitatem incurrit, 13. 36 quinam abſolvere poſſit ab excommunicatione minori, ibidem. dividitur ulterius in excommunicationem a jure, & ab homine, in generalem, & ſpecialem, & quomodo differant, 13. 37 præterea dividitur in juſtam, & injuſtam, validam, & invalidam, 13. 78 cauſa legitima, & juſta ferendi excommunicationem majorem eſt peccatum mortale contumaciæ annexum, ibidem. quando excommunicatio infligitur abſolute, & ſine ulla ſpecificatione, intelligi debet de excommunicatione majori, 13. 39 plures, & varii ſunt excommunicationis majoris effectus, 13. 40 primus eſt privare excommunicatum ſaltem non toleratum communibus Eccleſiæ ſuffragiis, 13. 41 excommunicati alii ſunt tolerati, alii non tolerati, & iſti omnes hujuſmodi ſuffragiis privantur, 13. 42 probabile tamen eſt excommunicatum contritum, & pœnitentem illis non privari, 13. 43. ſuffragiis vero, & orationibus privatis nullus excommunicatus privatur, 13. 44 ſecundus excommunicationis majoris effectus eſt privare excommunicatum communione Sacramentorum tam activa, quam paſſiva, 13. 45 niſi tamen ignorantia invincibilis, vel alia gravis neceſſitas excuſet, ibidem. Excommunicatus adminiſtrando Sacramenta ſit irregularis, non tamen ea ſuſcipiendo, niſi ſit Sacramentum Ordinis, 13. 46 omnia Sacramenta ab excommunicato ſuſcepta ſunt valida, & rata, excepto Pœnitentiæ Sacramento, etiamſi illicite recipiantur, 13. 47 quo pacto etiam pœnitentiæ Sacramentum ab excommunicato ſuſceptum ſit validum, 13. 48 omnia etiam Sacramenta ab excommunicato adminiſtrata excommunicatione majori ſunt valida, & rata præter pœnitentiam, 13. 49 Sacramentum pœnitentiæ ab excommunicato non tolerato collatum eſt nullum ob defectum juriſdictionis 13. 50 collatum autem a tolerato eſt validum, niſi aliunde eſſentialem habeat defectum, 13. 51 tertius excommunicationis majoris effectus eſt privatio uſus Divinorum Officiorum, ac etiam Eccleſiaſticæ ſepulturæ, 13. 52 quid nomine Divinorum Officiorum intelligatur, ibidem. quartus effectus eſt incapacitas, & inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & ad fructus eorum, 13. 53 quintus effectus eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ externæ, 13. 54 ſextus effectus eſt privatio communicationis forenſis, 13. 55 an contractus ab excommunicato facti ſint validi, 13. 56 teſtamentum ab eo factum eſt validum, & ratum, ibidem. ſeptimus, & ultimus effectus eſt privatio civilis, & politicæ communicationis fidelium, 13. 57 quid talis excommunicatio importet, ibidem. quale peccatum ſit communicare cum excommunicato, 13. 58 quibus caſibus licita ſit interdum communicatio aliqua cum excommunicato etiam denunciato, 13. 59.

Excommunicatio major variis de cauſis incurri poteſt, 13. 61 qua ratione excommunicationem majorem incurrat, qui Clericum percutit, 13. 62 quibus caſibus eam incurrat, vel non, 13. 63 quibus caſibus ab hac excommunicatione Papæ reſervata poſſit Epiſcopus abſolvere, 13. 64 quibus caſibus non teneamur Judici denunciationem ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare, 13. 65 & ſequentibus. excommunicatio ferri non poteſt niſi ob peccatum mortale externum annexam habens contumaciam, 13. 67 & hoc debet eſſe proprium, & non ſufficit alienum, ibidem. quænam ſint cauſæ impedientes incurſum excommunicationis majoris, 13. 68 regula generalis pro abſolutione excommunicationis majoris, 13. 69 ab excommunicatione a jure communi non reſervata Pontifici poteſt abſolvere, qui poteſt abſolvere a peccatis, 13. 70 ab excommunicatione a jure reſervata is tantum abſolvere poteſt, cui eſt reſervata, aut ejus Superior, vel ille, cui ipſe commiſerit, 13. 72 excommunicatio ab homine lata ab eo per abſolutionem relaxari poteſt, a quo fuit lata, vel ab ejus Superiore, 13. 73 in articulo mortis, vel alio evidenti periculo omnes Sacerdotes etiam ſimplices poſſunt abſolvere a quavis excommunicatione reſervata, ſicut a peccatis reſervatis, 13. 75 quæ conditiones in abſolvente requirantur, 13. 76 quæ conditiones requirantur ex parte abſolventis, 13. 77 quando invitus abſolvi poſſit, & quando non, ibidem. forma abſolutionis ab excommunicatione qualis eſſe debeat, 13. 78 abſolutio ab excommunicatione fieri poteſt ſub conditione de futuro valide, & licite, 13. 79 quando quis abſolvi poſſit ab excommunicatione non ſatisfacta parte læſa, & quando non, 13. 80 an ut is, qui abſolutus eſt ad reincidentiam, iterum in excommunicationem incidat, requiratur nova culpa, 13. 81 quando excommunicatio poſſit auferri, & deſinere eſſe abſque abſolutione, 13. 82 abſolutus ab excommunicatione in foro conſcientiæ, quando poſſit cum aliis communicare, & actus exercere, qui per cenſuram prohibentur, 13. 83 excommunicatus ab uno Epiſcopo ſi mutat domicilium, quando poſſit ab alio Epiſcopo abſolvi, & quando non, 13. 84 & ſeq.

Extrema unctio, V. Unctio extrema.

F

FAmæ, & honoris nomine quid ſignificetur, 8. 48 læſio famæ dupliciter fieri poteſt, vel per ſolum actum internum, vel etiam per externum dicti, aut facti, 8. 49 judicium temerarium quid ſit, ibid. ex judicio temerario præciſe inſpecto nulla inſurgit reſtituendi famam obligatio 8. 50 ut ſit peccatum mortale tria requiruntur ibid. quid ſit detractio, & quot modis fieri poteſt, 8. 51 quomodo diſcerni poſſit, quando eſt peccatum mortale, & quando veniale, 8. 52 ad obligationem reſtitutionis famæ tres concurrunt conditiones, ibi. Contumelia quid ſit, & quomodo a detractione differat, 8. 53 ex ſuo genere eſt peccatum mortale, & gravius detractione, ibid. differunt ſpecie, & non tantum ſecundum magis, & minus ſub eadem ſpecie, 8. 54 quibus aliis modis fama, & honor proximi lædi poſſint, 8. 55 fama reſtitui debet, ac etiam damna in bonis fortunæ inde ſecuta, 8. 56 qui falſum crimen im-

poſuit,

poſuit, tenetur verbum ſuum retractare, 8. 57 talis retractatio quomodo fieri debeat, 8. 59 & 61 qui bona fide alium diffamavit putans crimen eſſe verum, & publicum, ſi poſtea ſuum reſciat errorem, ad reſtitutionem famæ tenetur, 8. 62 quando infamia oblivioni eſt tradita, infamator ad reſtitutionem non tenetur, 8. 63 qui verum crimen, tamen occultum, in publicum proponit juris ordine non ſervato, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, 8. 64 modus reſtituendi famam hoc modo ablatam, ibidem. & 67 quid dicendum, cum qui crimen verum, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negat, ex quo ſequitur accuſantis infamatio, 8. 68 quid dicendum ſit de honoris læſi compenſatione, & quomodo compenſari debeat, 8. 69 & ſequentibus. cauſæ a reſtitutione famæ communiter excuſantes, 8. 71 quo pacto infamatus reſtitutionem famæ valide condonare poſſit, 8. 73 infamare ſeipſum non eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ſed tantum ex conſequenti, & ratione circumſtantiarum, 8. 75 poteſt quis licite ad evitandum gravia tormenta falſum crimen ſibi imponere, 8. 77 quando liceat quibuſdam de cauſis crimen alterius occultum alteri detegere, 8. 79 delictum duobus modis publicum dici poteſt, 8. 80 non eſt peccatum contra juſtitiam crimen alicujus alicubi publicum alibi manifeſtare, ubi neſcitur, 8. 85 quando qui detractorem occidit mortaliter peccet, & ad reſtitutionem teneatur, & quando non, 8. 87 & ſeq. quando fama reſtitui nequit, per pecuniam compenſari non poteſt, 8. 89.

Feſtorum obſervatio tertio decalogi præcepto continetur, 11. 70 ad quos ſpectet dies feſtos inſtituere, 11. 71 hoc præcepto diebus feſtis opera ſervilia prohibentur, & quæ talia dicantur, 11. 72 duo etiam alia operum genera diebus feſtis prohibentur, licet non ſint ſervilia, mercatus ſcilicet, & actus forenſes, ſeu judiciales, 11. 73 quot ſint ſervilia, & diebus feſtis prohibita, 11. 74 quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera tunc prohibita liceant, 11. 76 an peccet mortaliter qui pluribus diebus feſtis parva opera ſervilia præſtet, 11. 77 duo præſertim ad ſanctificationem dierum feſtorum requiruntur, 11. 78 obligat hoc præceptum omnes fideles uſum rationis habentes Miſſam audire in diebus feſtis, 11. 79 ad cujus præcepti ſatisfactionem tria præſertim requiruntur, ſcilicet, præſentia moralis, attentio debita, & integra Miſſæ auditio, ibidem. quænam cauſæ ab auditione Miſſæ excuſant, ibidem. diſcedens a loco, ubi dies feſtus agitur, debet audire Miſſam præveniendo, ſi eo mane ad locum perventurus eſt, ubi dies feſtus non celebratur 11. 80 præceptum hoc non obligat ad exercendum tota diem faſtum aliam actum externum divini cultus præter Miſſam, 11. 81 præter cultum externum in die feſto audiendi Miſſam non tenemur ad ullum actum internum mentis, niſi quantum ſufficit ad attentionem Miſſæ debitam, 11. 82

Feudum quid ſit, 5. 152 quomodo differat ab Emphyteuſi, 5. 153 conditiones feudi ſpeciales, 5. 157 V. Emphyteuſis.

Fidejuſſio quid ſit, & quotuplex, 5. 161 conditiones ad hunc contractum requiſitæ, 5. 162 poteſt fidejuſſor pretium aliquod accipere a debitore, pro quo fidejuſſionem facit, 5. 163.

Fides eſt omnium præceptorum fundamentum, 10. 1 in lege gratiæ poſt Evangelii promulgationem omnes fideles adulti tenentur aliquo modo implicite articulos fidei credere, 10. 2 fides actualis explicita Dei remuneratoris, myſterii Trinitatis, & Chriſti neceſſaria eſt neceſſitate medii 10. 3 & ſeq. quorum myſteriorum fides actualis ſit neceſſaria neceſſitate præcepti, 10. 5 & ſeq. quo ſenſu hæc myſteria dicantur eſſe explicita credenda a fidelibus, 10. 6 præceptum fidei duplex eſt, unum affirmativum, alterum negativum, 10. 7 quando obliget præceptum fidei affirmativum, 10. 8 datur præceptum divinum de non neganda fide externe, 10. 9 obligamur ad externam fidei confeſſionem, quando neceſſaria eſt, vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi, 10. 10 licitum eſt Chriſtiano tempore perſecutionis fugere, vel ſe occultare, ne cogatur de rebus fidei reſpondere, 10. 11 quid dicendum de Epiſcopis, & Paſtoribus, ibidem. licitum eſt occultare fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia, non vero illis, quæ ad profitendam falſam religionem ſunt inſtituta, 10. 12 neque eſt illicitum templa infidelium ingredi curioſitatis cauſa, vel ad ſæcularia negotia tractanda, 10. 13 non peccat contra confeſſionem fidei, qui degens, vel tranſiens per loca infidelium veſcitur carnibus diebus ab Eccleſia vetitis gravi exiſtente cauſa, ibidem. Quomodo licitum ſit fideli per provincias infidelium tranſeunti uti veſtibus illorum, & quomodo non, 10. 14 qua neceſſitate ſit neceſſaria externa fidei confeſſio, 10. 15 cujus virtutis ſit actus hujuſmodi confeſſio, 10. 16 infidelitas eſt duplex, alia negativa, alia poſitiva, 10. 17 negativa per ſe non eſt peccatum, poſitiva vero eſt peccatum graviſſimum, ibidem. poſitiva dividitur in tres ſpecies, vel potius modos infidelitatis, ſcilicet, in Paganiſmum, Judaiſmum, & Hæreſim, 10. 18 prædictarum trium infidelitatis ſpecierum pejor omnium eſt hæreſis, 10. 19 negans fidem verbis, vel facto, interius vero retinens verum aſſenſum, non eſt cenſendus hæreticus, 10. 20 dubius in fide poſitive eſt hæreticus, non autem dubius negative, 10. 22 in quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur, 10. 23 & ſequentibus, nullus error contra fidem ex ignorantia craſſa, & ſupina eſt hæreſis, 10. 26 quid dicendum de errore ex ignorantia affectata, 10. 27 blaſphemia per ſe, & formaliter eſt peccatum virtuti Religionis oppoſitum, non autem fidei, niſi per accidens, & materialiter, 10. 28 quibus liceat de rebus fidei cum infidelibus diſputare, 10. 29 quomodo liceat cum infidelibus communicare, 10. 30.

Filius ex quarto Decalogi præcepto parentes honorare tenetur, eiſque reverentiam exhibere, 11. 85 & ſequentibus. an in aliquo caſu liceat filio manus violentas inferre patri, 11. 87 ratione pietatis tenetur filius ſpeciali modo ad amorem erga parentes, & quæ ſint ſigna talis amoris, 11. 88 ſi pater bona filio non relinquit, non tenetur hic ex propriis debita ejus ſolvere, 11. 89 in quibus filii parentibus obedire teneantur, 11. 90 in quo caſu Pater poſſit filio impedire Religionis ingreſſum 11. 91 filii tenentur parentibus ſubvenire in neceſſitate tam ſpirituali, quam corporali, 11. 92 ſi neceſſitas fuerit extrema, vel ſaltem gravis, Religionem ingredi non debent eis relictis, ibidem. ſi vero ſint ingreſſi, & profeſſi, tenentur egredi ad tempus pro eis ſublevandis, 11. 93 tria debent e contra parentes filiis, 11. 94 primum eſt alimentatio, & educatio neceſſaria, 11. 95 ſecundum eſt inſtructio in fide, religione, & bonis moribus, 11. 96 tertium eſt cura, ſtudium, & diligentia, ut in certo vitæ ſtatu pro conditione perſonæ filius collocetur, 11. 97 quæ ſit obligatio dominorum, & famulorum, aliorumque Superiorum, & inferiorum erga ſe invicem, 11. 98 ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum loco ſuccedunt, ibidem. ad quid teneantur conjuges erga ſe mutuo ex vi hujus præcepti, 11. 99 in extrema neceſſitate potius adjuvandus eſt pater, quam filius, & uxor, ac etiam quam Mater, 11. 100.

Forum V. Judex, Judicium.

Furtum quid ſit, & quomodo a rapina differat, 9. 3. ſunt peccata ſpecie diſtincta, 9. 5 quænam in furto exiſtimanda ſit quantitas ſufficiens ad peccatum mortale contrahendum, 9. 7 quandonam, & quomodo mortaliter peccet, qui plura modica furta committit, 9. 9 quomodo in tali caſu reſtitutio fieri debeat, 9. 11 quomodo peccent plures parvam quantitatem auferentes ab eodem, 9. 13 ad furtum grave domeſticorum major requiritur quantitas, quam ad furtum externorum, 9. 14 rei alienæ detentor quoties novo peccato peccare dicatur non reſtituendo, 9. 15 continuo peccat actualiter quamdiu non reſtituit, idem peccatum moraliter continuando ab initio inchoatum, 9. 16 non toties fur peccat, quoties re aliena utitur invito domino, 9. 19 in extrema neceſſitate licitum eſt aliena ſurripere, 9. 20 non tamen in gravi neceſſitate citra extremam, 9. 21 quandonam aliquid accipiens in extrema neceſſitate teneatur illud reſtituere, & quando non, 9. 22 res aliena per compenſationem occultam accepta tranſit ſtatim in dominium accipientis, 9. 23 quandonam peccent filii, & ad reſtitutionem teneantur parentibus ſurripiendo, 9. 24 quandonam peccent uxores ſurripiendo maritis, 9. 25 damnum datum quid ſit, & quomodo a furto diſtinguatur, 9. 26 quandonam dans operam rei illicitæ teneatur ad reſtitutionem pro damno ex illa actione ſecuto etiam non intento, 9. 30 regula generalis de obligatione reſtitutionis pro damno illato, 9. 31 ſolum reſtitui debet valor rei, quando deſtructa fuit, non autem futurus, ibid. 30 quo caſu etiam lucrum ceſſans ſit compenſandum, 9. 32 quandonam præter damni dati aliqua etiam compenſatio pro injuria illata ſit facienda, 9. 34. quando impediens alium a conſecutione alicujus boni ad reſtitutionem teneatur, 9. 35. ſolus animus nocendi ſine ulla juris alicujus violatione non eſt ſufficiens radix reſtituendi, 9. 37. ſed ſolum quando conjuncta eſt fraus, & dolus, quibus impeditur jus alterius, 9. 38. in aliquo tamen caſu ſola intentio nocendi per media alias licita obligationem reſtituendi inducere poteſt, 9. 39. regulæ cognoſcendi, quando interveniat obligatio reſtituendi impediendo alium a conſecutione alicujus boni, & quando non, 9. 41. quando impediens magis dignum a conſecutione alicujus officii, vel beneficii, ut datur minus digno, teneatur ad reſtitutionem magis digno, 9. 43. & ſeq.

Furtum reipſa patratum ſeptimo Decalogi præcepto prohibetur, deliberata vero voluntas illud patrandi per ſe, & directe hoc præcepto non prohibetur, ſed decimo, 11. 151. quibus in caſibus ablatio rei alienæ invito domino abſque ullo juſtitiæ detrimento fieri poſſit, 11. 152. furtum, & rapina, quæ hoc præcepto prohibentur, nedum ſunt peccata mortalia ex genere ſuo, ſed etiam ad reſtitutionem obligant, 11. 153 quibus in caſibus excuſantur a mortali, & interdum ab omni culpa, ib. hoc præceptum non habet locum in Chriſtianis ſurripientibus res ab

infidelibus ex conſenſu Principum, 11. 154 hoc præcepto prohibetur non ſolum furtum ſimplex, ſed etiam Sacrilegium, quod eſt furtum perpetratum rei ſacræ, vel in loco ſacro, 11. 155. excommunicatio, quam ferunt contra fures, niſi reſtituant, illos non comprehendit, qui rem parvi momenti ſurati ſunt, 11. 156 ad furtum proprie dictum requiritur, ut ſit acceptio rei alienæ invito domino quoad ſubſtantiam rei acceptæ, non tantum quoad modum accipiendi, 11. 157 pluribus modis contra hoc præceptum peccari poteſt, 11. 158 primo peccatur injuſta rerum acquiſitione, quæ multipliciter contingere poteſt, 11. 159 deinde per fraudulentiam, vel dolum alios in contractibus decipiendo, 11. 160 rurſus prava cooperatione ad talia acquiſita illicite, 11. 161 peccatur etiam contra hoc præceptum indebita diſtributione, 11. 162 tandem contra hoc præceptum peccatur per variam damnificationem, 11. 163 non eſt licitum mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, etiamſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus, 11. 164 an liceat punire furtum pœna mortis, 8. 32 quandonam id juſte fieri poſſit, quando non, 8. 34 & ſequentibus, quomodo per leges municipales furtum damnetur pœna mortis, 8. 36

G

GAbella juſta impoſita obligat in conſcientia, & ad reſtitutionem, 6. 19 quandonam gabella ab exactoribus non petita poſſit in conſcientia non ſolvi, 6. 20 quid dicendum, quando mercator eſt dubius de juſtitia vectigalis impoſiti, ibidem; tam Eccleſiæ, quam Eccleſiaſticæ perſonæ, ac eorum bona ſunt a ſolutione gabellarum exempta, 6. 21 talis exemptio eis competit, non tantum jure humano, ſed etiam divino, ibidem.

Gaudium, & delectatio ad voluntatem pertinent, non ad intellectum, & ſunt ejus paſſiones, non actus, 25. 18 beatitudo delectationem, & gaudium neceſſario includit, 25. 19 V. Beatitudo.

Generatio prolis eſt finis primarius, & immediatus matrimonii, 20. 125 quomodo cum tali fine adhuc compoſſibile ſit votum inter conjuges de caſtitate ſervanda, 20. 93 V. Matrimonium.

Glorioſa Virgo Deipara in ſua Conceptione fuit a macula originalis peccati præſervata, 28. 118 quantam gratiæ perfectionem, & intenſionem toto tempore vitæ ſuæ conſecuta fuerit, 28. 119 in plenitudine gratiæ Sanctos omnes, & Angelorum ordines ſuperavit, 28. 120 & idem dicendum eſt in perfectione beatitudinis, quia hæc perfectioni gratiæ reſpondet, 28. 121 quid Beata Virgo ſingulariter in Verbo videat ſupra alios Beatos, quoad ea, quæ ad ſcientiam viſionis ſpectant, 28. 122 & ſeq. quid dicendum quoad ea, quæ ſpectant ad viſionem poſſibilium, quæ numquam erunt, 28. 124 quid dicendum de perfectionibus gloriæ accidentalis ejus, & quid ſit Aureola, & quotuplex, 28. 125 aureola virginitatis inſignita eſt, cum ſit Regina Virginum, 28. 126 ac etiam aureola doctrinæ, cum fuerit fidei Magiſtra, & Apoſtolorum doctrix, ibidem. comperit etiam et excellentius aureola Martyrii, quam omnibus Martyribus, 28. 127 veriſimile etiam eſt ob dignitatem Matris Dei ſingularem aliquem habere ſplendorem, vel decorem, qui omni aureola perfectior ſit, & excellentior, 28. 128 quid de gloria Corporis Virginis ſentiendum ſit, ibidem. ipſa ſola ſub Chriſto immediate ſpecialem ſedem, & ſingularem chorum conſtituit, 28. 129.

Gradus conſanguinitatis quomodo ſint dignoſcendi, & computandi, 20. 104 gradus affinitatis menſurandi ſunt juxta gradus conſanguinitatis, 20. 119.

Gratia ſanctificans per Sacramenta novæ legis confertur per ſe, & propria ex divina inſtitutione, 16. 19 non quidem principaliter, ſed inſtrumentaliter, & ex opere operato, 16. 20. non quidem phyſice, ſed moraliter, 16. 21. nulla gratia confertur per Sacramenta a gratia habituali diſtincta præter auxilia quædam particularia, 16. 23 quomodo, & quando inæqualem conferant gratiam, 16. 24 an uberior gratia conferatur ex opere operantis, vel etiam ex opere operato, 16. 25 quædam Sacramenta, per ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis primam gratiam conferunt, quædam vero ſecundam, ſeu augmentum ejus, 16. 26 per accidens tamen contingere poteſt, ut hæc primam, & illa ſecundam conferant, ibidem. quo tempore Sacramenta conferant gratiam, 16. 27 V. Sacramentum.

Gula quid ſit, & quale peccatum, 15. 146 quid de ebrietate dicendum, 15. 147 quæ, & quot ſint filiæ Gulæ, ibidem. V. Vitia Capitalia.

H

HAbitualis macula eſt effectus peccati, quæ tranſacto peccati actu in ipſa remanet, 15. 101 quid ſit, & quid importet hæc macula habitualis, 15. 100 V. Peccatum.

Hæredes quinam poſſint inſtitui, & qui non, 4. 54. V. Teſtamentum.

Hæreſis quid ſit, 6. 18. & ſeq. negans fidem verbis, vel facto, interius vero retinens verum aſſenſum non eſt cenſendus hæreticus, 10. 20 dubius in fide poſitive eſt hæreticus, non autem dubius negative, 10. 22 in quo conſiſtat pertinacia ad hæreſim requiſita, 10. 23 V. Fides.

Hypocriſis quid ſit, & quinam verus hypocrita dicatur, 7. 44 acquiſita per hypocriſim ſunt reſtitutioni obnoxia, ibidem. Acquirens per hypocriſim beneficium Eccleſiaſticum, aut aliquod aliud officium in Religione ad reſtitutionem tenetur, 7. 45.

Hypotheca, & pignus quid ſint, & quomodo differant, 5. 164 quæ ſint obligationes ex hypotheca, & pignore exortæ, 5. 165 quæ ſint ex parte creditoris, 5. 166 quæ res poſſint oppignorari, & hypothecari, 5. 167 a quibus poſſint oppignorari, & hypothecari, 5. 168.

Homicidium quinto Decalogi præcepto prohibetur, 11. 102 quæ occiſio hominis ſit illicita, & qua ratione, 11. 103 fieri debet publica, & legitima auctoritate, ut ſit licita, ibid. quo caſu etiam privata auctoritate fieri poſſit, ibidem, hoc præcepto non tantum prohibetur omnis injuſta proximi occiſio, & mutilatio, ſed etiam ſui ipſius, 11. 104 duobus tantum caſibus licita eſt alicujus membri mutilatio, ibidem. peccatum homicidii ex circumſtantiis occurrentibus quandoque fieri poteſt gravius, quandoque levius, 11. 105 quandonam in ebrietate occidens ſit homicidii reus, & quando non, ibidem, quot modis in quintum Decalogi præceptum peccetur, 11. 106 quomodo contra hoc præceptum quandoque etiam Medici peccent, 11. 107 homicidium eſt licitum, quando ſit auctoritate publica per juſtitiam punitivam, 8. 18 & 11. 109 licitum eſt etiam occidere aggreſſorem injuſtum ob ſuæ vitæ defenſionem cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, 11. 110 non tamen licet interficere accuſatorem, falſos teſtes, ac Judicem, a quo injuſta certo imminet ſententia ibidem. licet etiam ad exteriorem bonorum conſervationem occidere invaſorem, ac etiam famæ, & honoris, quando hæc bona aliter ſalvari nequeunt, 11. 111. hoc tamen non licet Clericis, & Religioſis pro defenſione proprii honoris, vel Religionis, 11. 112 non licet viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur, niſi in certis quibuſdam caſibus, 11. 113 an licitum ſit fugientem inſequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam, vel fuſtem, illumque vulnerare, & repercutere, 11. 114.

Homicidium ſui ipſius directe, & poſitive numquam licitum, 11. 115 an filium conſentientem Patre caſtrare poſſit, ut voce, & cantu Eccleſiæ deſerviat, 11. 116 quando licitum ſit auctoritate privata Tyrannum occidere, & quando non, 8. 27. numquam licitum eſt Judici condemnare quem privata ſcientia certo novit eſſe innocentem, 8. 28 licitum eſt pro ſalute Reipublicæ tradere innocentem Tyranno occidendum, 8. 29 numquam licitum eſt abortum animati fœtus procurare, per ſe, & directe, 8. 30 quando licitum ſit ſaltem indirecte, & per accidens id facere, 8. 31 an liceat punire furtum pœna mortis, 8. 32 quandonam id juſte fieri poſſit, & quando non, 8. 34 & ſeq quomodo per leges municipales furtum damnetur pœna mortis, 8. 36 in homicidio, vel mutilatione duplex damnum conſiderari poteſt, 8. 37 damna omnia ex occiſione, vel mutilatione alterius ſecuta ſunt reſtituenda, 8. 38 debet etiam aliquid reſtitui pro injuria, quæ occiſio, vel mutilatio illata fuit, 8. 39 etiam pro vita ablata, vel membro abſciſſo eſt aliquid reſtituendum 8. 41 nempe, vel per talionis pœnam, ubi ſtatuta eſt lex, vel per bona ſpiritualia, 8. 42 & hoc totum intelligendum eſt de homicidio voluntario, non autem caſuali, & per accidens, 8. 43 quibus facienda ſit reſtitutio damnorum poſt mortem occiſi, 8. 44 & ſequent. homicida, qui pœnam talionis ſolvit, tenetur adhuc reſarcire alia damna ex nece occiſi ſecuta, 8. 46 ad præfata damna reſarcienda tenetur, etiamſi occiſus ante mortem remiſerit ei omnia, 8. 47.

Horæ Canonicæ quo modo, & ordine ſint recitandæ, 14. 52 quale peccatum ſit Horarum recitationem notabiliter interrumpere, ibidem. dici debent debitis, & ſtatutis temporibus a legitima conſuetudine præſcriptis, 14. 53 attentio quoque, vel devotio neceſſaria eſt ad Horas Canonicas recitandas, ibidem. qui Horas recitat Canonicas cum voluntaria diſtractione, præceptum non implet, 2. 92 quinam ad illas recitandas obligentur, 14. 49 & ſeq. qualis, & quanta ſit illorum obligatio, 14. 57 quænam cauſæ excuſent ab Horarum recitatione, V. Officium divinum,

Jeju-

I

Jejunii nomen quot modis ſumatur, 12. 1 jejunium Eccleſiaſticum, quid ſit, 12. 3. per jejunium ſumptio potus non prohibetur, ſed ſolius cibi, ibid. finis jejunii triplex eſt, 12. 4. tres ſunt jejunii conditiones, ſcilicet abſtinentia a carnibus, unica in die refectio, & certa refectionis hora, 12. 5. præter illam unicam refectionem modicum aliquid cibi ſero permittitur per modum collatiunculæ, ibid. diſpenſatus ab eſu carnium cenſeri debet diſpenſatus a jejunio, & ab unica comeſtione, 12. 6 quantum cibi ſumere liceat in refectiuncula, 12. 7 non peccat qui mane ſumit refectiunculam dilato prandio ad veſperas, vel noctem, 12. 8 comedendo cibos vetitos in die jejunii interpolatis vicibus, toties quis peccat mortaliter, quoties illos ſumit, non autem comedendo cibos non vetitos, 12. 9 non eſt licita abſtinentia, quæ notabiliter ſaluti noceat, aut vitam minuat, 12. 10 jejunia ab Eccleſia indicta obligant ad ſui obſervantiam ſub peccato mortali, 12. 11 quando jejunium obliget etiam de jure naturæ, & divino, ibid. quæ ſint tempora jejuniorum ab Eccleſia præſcripta, 12. 12 feria ſexta non eſt abſtinendum ab eſu carnium, ſi in ea die feſtum Nativitatis Domini occurrat, ibidem, nec etiam Fratres Minores in hoc caſu in illa die ad jejunium tenentur, 12. 13 Chriſtiani ſervare tenentur jejunia ab Eccleſia indicta completo anno vigeſimo primo, 12. 14 obligatio jejunii eſt perſonalis, & ideo non poteſt quis jejunare per alium, 12. 15 obligatio jejunii in eodem die aliquando duplicari poteſt ex duplici præcepto, & quando duplex committatur peccatum, ſi frangatur, ibidem, ad quæ jejunia Religioſi teneantur, 12. 16 probabilior eſt opinio aſſerens viatores teneri ad jejunia locorum, per quæ tranſeunt, 12. 17 quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præcepto, 12. 18. ſunt aliquæ cauſæ ob quas quivis ab obſervatione jejunii excuſari poteſt, quæ ad tria capita reducuntur, 12. 19 ratione impotentiæ excuſantur, qui ſine aliquo gravi incommodo, vel notabili damno jejunare non poſſunt, 12. 20 labor etiam corporeus, & notabiliter corpus defatigans a jejunio excuſat, 12. 21 propter laborem rei indifferentis, vel illicitæ impenſum non liberatur quis a præcepto jejunii, 12. 22. ratione etiam pietatis excuſantur a jejunio omnes, qui operibus præſtantioribus, vel majoris momenti incumbunt, quæ cum jejunio abſque gravi incommodo efficere nequeunt, 12. 23 etiam labor mentis, & ingenii ab obligatione jejunii poteſt eximere, ſi ſit continuus, & conſuetus, 12. 24 excuſat etiam a jejunio Superioris diſpenſatio, 12. 25 quis ſit talis Superior, ibidem. Parochus etiam præſente Epiſcopo poteſt cum aliquibus juſta de cauſa a jejunio diſpenſare, 12. 26 aliæ cauſæ etiam a jejunio excuſantes, 12. 27.

Ignorantia quotuplex, 14. 26. & 15. 97. quæ diligentia ſit adhibenda, ut ignorantia dicatur invincibilis, 15. 98 ignorantia antecedens, & invincibilis juris, quam facti a peccato excuſat omnino, 15. 99 ignorantia conſequens, ſeu vincibilis non excuſat a peccato, 15. 100. quæ ignorantia vincibilis proprie dici poſſit, ibid. ignorantia concomitans, ſi fuerit vincibilis, non excuſat a peccato, bene tamen ſi fuerit invincibilis, 15. 101. Vid. Peccatum.

Immunitas Eccleſiaſtica quid ſit, & quinam ea gaudeant, 11. 37.

Impedimenta Matrimonii. V. Matrimonium.

Inceſtus. V. Luxuria.

Indulgentia quid nominis ſit, 23. 1. eſt in Eccleſia ſpiritualis quidam theſaurus conſtans ex Chriſti, & Sanctorum ſatisfactionibus, 23. 3 quomodo merita Sanctorum in Eccleſiæ theſauro reponantur, 23. 4 & ſeq. hujus theſauri diſpenſatio a Chriſto Domino Eccleſiæ credita eſt, 23. 7 an aliunde, quam ex Eccleſiæ theſauro indulgentiæ concedi poſſint, 23. 8 an theſaurus Eccleſiæ ſolum per indulgentias diſpenſetur, 23. 9 an applicetur fidelibus per modum ſolutionis, vel abſolutionis, 23. 10. poteſtas concedendi indulgentias non eſt Ordinis, ſed juriſdictionis, 23. 11. Summus Pontifex habet poteſtatem ordinariam jure divino toti Eccleſiæ indulgentias concedendi, 23. 12. Concilium generale, ut a Pontifice condiſtinctum, non habet poteſtatem ordinariam indulgentias concedendi, 23. 13 & ſeq. Epiſcopi quoque poteſtatem habent ordinariam quaſdam indulgentias concedendi in ſua Diœceſi, 23. 15. an hanc poteſtatem habeant jure divino, vel humano, 23. 16 jure communi talem poteſtatem non habent Abbates, Parochi, & alii Sacerdotes Epiſcopis inferiores, 23. 17 nec etiam Prælati Regularium in ſuis Religionibus, ibid. quibus, & a quibus poteſtas hæc concedendi indulgentias delegari poſſit, 23 18 Indulgentia quid rei, 23. 20. dividitur in plenariam, ſeu totalem, & non plenariam, ſeu partialem, 23. 21 quomodo indulgentia plenaria a Jubilæo differat, ibid. item dividitur in perpetuam, & temporalem, ac indefinitam 23. 22 rurſus dividitur in perſonalem, localem, & realem, 23. 23 quomodo diruto templo perſeveret indulgentia illi conceſſa, ſi rurſus ædificetur, 23. 24. quomodo indulgentia perſonalis generalis ad ipſum etiam concedentem ſe extendat. 23. 25

Indulgentia non abſolvit fideles a vinculo culpæ mortalis, neque venialis, ſed tantum a vinculo pœnæ temporalis ex condonatis pœnis relictæ, 23. 26 quomodo intelligantur verba Jubilæi quod remittitur culpa, & pœna, ibid. an qui lucratur indulgentiam maneat in conſcientia liber ab implenda pœnitentia ſibi a Sacerdote impoſita, 23. 29 de facto omnes indulgentiæ extenduntur ad quaſcumque pœnas etiam pro quibus nulla impoſita eſt pœnitentia, 23. 31. & præſertim indulgentiæ abſque reſtrictione conceſſæ ad omnes pœnas extenduntur, etiam quibus pœnitentia non eſt injuncta, 23. 32 Indulgentiæ non remittunt pœnas ab Eccleſia injunctas in foro externo perſolvendas, ſed ſolum in foro interno Dei, 23. 33 & non ſolum liberant a pœnitentiis Sacramentaliter injunctis, ſed etiam a pœnis pro quibus illæ ſunt injunctæ, ibid. quid ſit intelligendum, cum conceditur indulgentia centum, aut mille dierum, vel annorum, 23. 34 ad valorem indulgentiæ non ſolum legitima auctoritas requiritur in concedente, ſed etiam juſta, & rationabilis cauſa, 23. 36 quæ, & qualis cauſa ad valorem indulgentiæ requiratur 23. 37 cauſa ob quam indulgentia conceditur, non ſemper debet eſſe publica, ſed ſufficit etiam aliquando privata, 23. 38 cauſa ad valorem indulgentiæ requiſita non ſolum debet eſſe juſta, ſed etiam proportionata, 23. 40 qualis hæc proportio eſſe debeat, 23. 41. ad valorem indulgentiæ ſufficit cauſa probabiliter tantum putata ſufficiens, 23. 42. cur non ſit par ratio de diſpenſatione in lege divina, & humana, 23. 43 quando ceſſet poteſtas ordinaria, vel delegata concedendi indulgentias, 23. 44. quando ceſſet indulgentia ipſa, 23. 46. quadrifariam poſſunt indulgentiæ ceſſare, & primo per revocationem concedentis, 23. 47. ceſſat etiam mortua perſona, cui fuit conceſſa, non tamen per ejus renunciationem, 23. 48 item per deſtructionem loci, vel rei, cui erat affixa, 23. 49 non ceſſat indulgentia ceſſante cauſa, ob quam conceſſa fuit, 23. 50 quomodo intelligi debeant quædam verba in Bullis indulgentiarum apponi ſolita, 23. 51. ſoli homines ratione utentes, & in ultimo termino non conſtituti ſunt indulgentiæ capaces, 23. 52. viator baptizatus, & fidelis, ac nulla excommunicatione majori irretitus cum omni proprietate eſt indulgentiæ capax, 23. 54 Catechumeni viatores non ſunt indulgentiæ capaces, 23. 55. probabile tamen eſt prodeſſe Catechumenis defunctis, 23. 56

Indulgentiæ proſunt etiam fidelibus defunctis per modum ſuffragii, 23. 57 quid ſit concedere indulgentias per modum ſuffragii, & per modum abſolutionis, 23. 58. ad indulgentiam lucrandam requiritur ſtatus gratiæ, 23. 60. diſcrimen vertens inter indulgentiam, & ſatisfactionem Sacramentalem, ibid. ſuſcepturus indulgentiam præſtare debet ea, quæ a Superiore in conceſſione indulgentiæ ſunt præſcripta, 23. 61. an fieri debeant in ſtatu gratiæ, ibid. an debeat eſſe in gratia per confeſſionem, 23. 63 an omnes facientes opus ad indulgentiam requiſitum æqualiter ejus fructum conſequantur, 23. 64 an eodem opere quis poſſit diverſas lucrari indulgentias diverſis titulis conceſſas, 23. 65 an poſſit obtineri ſæpius indulgentiam repetito opere injuncto, 23. 66. an ſufficiat extra Eccleſiam orare ad lucrandam indulgentiam conceſſam viſitantibus illam, 23. 67. an pars operis injuncti proſit ad lucrandam indulgentiam, vel ſaltem partem ejus, 23. 68. an prætermittens partem operis injuncti levem indulgentiæ effectum conſequatur. 23. 69 indulgentiæ applicantur defunctis non per modum abſolutionis, ſed ſolutionis, & ſuffragii, 24. 45 an certo, & infallibiliter illis proſunt, 24. 47 quare Eccleſia poſt applicatam alicui defuncto indulgentiam plenariam, adhuc pro ea orare non ceſſat, & ſacrificia proſequi, 24. 49 cur nequeat Pontifex arbitrio ſuo totum evacuare purgatorium, ibid. quomodo indulgentiæ defunctis proſint non tantum ex Dei Miſericordia, ſed etiam ex juſtitia, 24. 50. quæ conditiones requirantur ex parte lucrantis indulgentiam pro defunctis, ut eis proſit, 24. 51. quæ requirantur ex parte defuncti, 24. 52 indulgentiæ proſunt etiam Catechumenis defunctis, ibid. V. Suffragium.

Infamia. V. detractio.

Infernus quid ſit, & ubi reperiatur, 26. 2 in inferno datur pœna vermis conſcientiæ, illaque damnati cruciantur, & in quo conſiſtat, 26. 3. & non tantum ibi datur pœna vermis ſpiritualis, ſed etiam corporalis, ibid. datur etiam pœna damni, & in quo conſiſtat, 26. 4 datur etiam ibi verus ignis, quo damnati cruciantur, 26. 5. eſt ejuſdem ſpeciei cum noſtro elementari, & cur potius Deus eo uti voluerit ad puniendos damnatos, quam alio elemento, vel alia re creata, 26. 6 an vere detur ibi tormentum nivis, 26. 7 dantur etiam in eo veræ tenebræ, 26. 8 quænam aliæ pœnæ ſenſus reperiantur in infec-

inferno, 26. 9 certum eſt Dæmones, & animas ab igne ſenſibiliter non cruciari, quaſi corpoream læſionem ab ipſo patiantur, 26. 10. neque per apprehenſionem, qua ignem apprehendant, ut ſibi diſconvenientem, & nocivum, 26. 11 neque per aliquem habitum paſſionis receptivum, 26. 13 neque per aliquam qualitatem ſpiritualem eorum naturæ repugnantem ab igne obedientialiter productum, 26. 15 neque per alligationem eorum alicui corpori a Deo factam, 26. 17 ſed ab igne torquentur per modum alligationis, & detentionis localis per modum carceris, 26. 18. item per alligationem, & detentionem objectivam, 26. 19. quare hæc dicatur pœna ſenſus ibid. qua ratione dicantur ab igne torqueri, quatenus urens, & calefaciens, eſto actionem non patiantur, 26. 20 & ſeq. homines damnati in inferno poſt judicium etiam quoad corpora ſunt igne cruciandi, 26. 22 unde duplex erit actio ignis reſpectu damnatorum, realis in corpus, & intentionalis in ſenſum, 26. 23 probabile eſt, quod damnati poſt judicium actione tantum intentionali ab igne crucientur, 26. 24 non eſt omnino certum, an talis cruciatus fiat per utramque actionem, vel per intentionalem tantum, 26. 25 abſolute tamen tenendum eſt fieri per utramque, ibidem. ſatis probabile eſt pœnas inferni hominibus infligi a dæmonibus, tamquam divinæ juſtitiæ miniſtris, 26. 26 poſt diem judicii pœna eſſentialis damnatorum non augebitur, ſed tantum dolor, & pœna accidentalis ob tormenta corporis, 26. 27. & ſeq.

Inferni pœna eſt adeo gravis, ut damnati cupiant non eſſe, 26. 29 pœna damnatorum eſt tanta, ut nec aliquam levem delectationem admittere poſſit, 26. 30 non tamen eſt adeo magna, ut ſit intenſive infinita, ſed eſt finita, 26. 31 pœna peccato mortali debita nedum non eſt cathegorematice infinita intenſive, ſed nec etiam ſincathegorematice, ſed finita, ibid. pœna quomodo adæquat culpam, 26. 32 pœna damni in damnatis eſt inæqualis juxta demerita, 26. 33 & ſimiliter pœna ſenſus, & vermis, 26. 35 unde pœnarum diverſitas in damnatis oriatur, 26. 36 eſt veritas fidei pœnas inferni pro damnatis eſſe æternas, 26. 37 quare culpa mortalis æterna pœna puniatur, 26. 38 & ſeq. quomodo pœna æterna culpæ mortali, & inſtantaneæ proportionetur, 26. 40 & ſequent. ex pœnæ æternitate infinitas culpæ mortalis non bene deducitur, 26. 42 in Deo reperitur omnimoda juſtitia tam in præmiatione bonorum, quam in punitione malorum, 26. 45. Deus juſte punit peccatores in inferno pœnis æternis, ibidem, & hoc oſtenditur de ſingulis damnatorum pœnis, 26. 46 & ſeq quid ſit miſericordia, & quomodo in Deo reperiatur, 26. 50 talis, & tanta eſt erga creaturas, ut ea utatur etiam in punitione damnatorum, 26. 51 quomodo miſericordia in punitione damnatorum cum juſtitia concurrat, 26. 52. & ſeq. quomodo intelligitur axioma, quod in inferno nulla eſt redemptio, neque conſolatio, 25. 54 Deus in punitione damnatorum exercet miſericordiam parcentem, & mitigantem, non vero liberantem, 26. 55.

Interdictum quid ſit, 13. 106 quotuplex ſit, 13. 107 & ſeq. interdictum generale locale non infert interdictum perſonale generale, nec e contra, 13. 109 cum interdicitur populus alicuius loci quænam perſonæ intelligentur interdictæ, & quæ non, 13. 110 & ſequent interdicto Clero non intelliguntur interdicti etiam Religioſi, nec e converſo, ibidem. tres ſunt effectus interdicti ſimpliciter, & abſolute lati, qui tamen non ſunt ita inter ſe connexi, quin poſſint ab ipſo latore limitari, & ſeparari, 13. 112. primus effectus eſt prohibitio active, & paſſiva quorumdam Sacramentorum, & quænam iſta ſint, 13. 113 & ſequent. probabile eſt Matrimonium etiam tempore interdicti licite contrahi poſſe, 13. 114 ſecundus effectus eſt privatio divinorum officiorum, & quomodo intelligi debeat, 13. 115. tertius effectus eſt privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & quomodo intelligi debeat, 13. 116. quænam jure communi tempore interdicti localis permittantur, 13. 117 quænam ſint pœnæ, quas ſecundum jura incurrunt violantes, ſeu non ſervantes interdictum, 13. 118 quinam interdicere poſſint, & qui interdici, 13. 119 ob quam cauſam infligatur interdictum, & quænam forma ſit ſervanda interdicti in ſententia, 13. 120. quomodo, & a quo interdictum auferri poſſit, 13. 121 interdictum locale non tollitur, etiamſi locus interdictus deſtruatur, interdictum tamen generale perſonale deſtructa communitate, eo ipſo tollitur, 13. 122 ſi interdictus moriatur cum ſignis pœnitentiæ, poteſt in loco ſacro ſepeliri, quamvis nulla ſit adhibita abſolutio, 13. 123. an interdictum poſſit relaxari ad cautelam, ibidem. quid ſit ceſſatio a divinis, & quomodo a ſuſpenſione, & interdicto differat, 13. 124 per eam non prohibetur Eccleſiaſtica ſepultura, licet prohibeantur divina officia, & quorumdam Sacramentorum adminiſtratio, 13. 125 quid requiratur ad eam juſte ferendam, & quomodo tollatur, ibidem.

Irregularitas quid ſit, 13. 127 & ſeq. quomodo differat ab aliis Cenſuris, & pœnis Canonicis, 13. 128 omnis irregularitas eſt de jure Canonico, & nulla eſt de jure divino, ibid. quinam ſint irregularitatis effectus, 13. 129 quotuplex ſit irregularitas, 13. 130 quid requiratur ad incurrendam irregularitatem, ibid. a quo feratur irregularitas, 13. 131 qui poſſint irregularitatem contrahere, 13. 132 quomodo homo ante baptiſmum dici poſſit irregularitatis capax, 13. 133. quæ ſit cauſa formalis, & finalis irregularitatis, 13. 134 graviter peccat qui in dubio juris, vel facti operatur non adhibita ſufficienti diligentia ad veritatem aſſequendam, 13. 135 in dubio juris irregularitatis facta ſufficienti diligentia indagandi veritatem nullus judicandus eſt irregularis, 13. 137 in dubio facti quilibet ſe debet gerere pro irregulari, donec diſpenſetur, 13. 138 non tamen in quolibet dubio facti aliquis judicandus eſt irregularis, ſed ſolum in caſu homicidii, 13. 139 quomodo intelligendum ſit, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, ibid. ignorantia juris non excuſat ab irregularitate, 13. 141. quando irregularitas incurritur ex delicto, neceſſario requiritur peccatum mortale, 13. 142.

Irregularitates ex delicto quænam ſint, 13. 143 prima eſt ob iteratum baptiſmum, non autem ob iteratam Confirmationem, 13. 144 ſecunda incurritur ex violatione Cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio Ordinum. 13. 145. tertia oritur ob delictum, quo quis male ſuſcipit Ordines, ſimoniace ſcilicet, vel furtive, 13. 147 quarta incurritur ob peccatum quo Clericus ſerio, & ſcienter actum Ordinis Sacri, quem non habet, ſolemniter exercet, 13. 149 ac etiam a Clerico per ſaltum promoto, 13. 150 quinta incurritur ex delicto hæreſis, & aliis criminibus ei annexis, 13. 151. filii etiam Hæreticorum, ac etiam fautorum, receptatorum, ac defenſorum eorumdem, 13. 152. ſexta incurritur ex delictis infamibus, ſeu infamiam inducentibus, 13. 153 & ſeq. ſeptima contrahitur ex homicidio, & mutilatione, 13. 155. quid per mutilationem intelligi debeat, 13. 156 ex homicidio omnino involuntario irregularitas non contrahitur, 13. 159 quid dicendum ſit de homicidio caſuali, ibid. ut quis non incurrat irregularitatem ex homicidio caſuali, dare debet operam rei licitæ, & debitam adhibere diligentiam, 13. 158 ex homicidio omnino voluntario, & injuſto contrahitur irregularitas, & ſic etiam de mutilatione diſcurrendum eſt, 13. 159 quinam talem irregularitatem incurrant, ibid ſi mandans, vel conſulens mandatum, vel conſilium revocet, homicidii, vel mutilationis irregularitatem non amplius incurrit, 13. 160 ſi mandatarius non occidat, ſed occidatur, adhuc irregularitatem incurrit, 13. 161 ſi quis mandat occidi unum, & occidatur alter, an mandans adhuc irregularitatem incurrat, ibid. contrahitur etiam irregularitas ex homicidio voluntario, & juſto, ideſt, publica auctoritate facto, 13. 162 quid dicendum de irregularitate, quæ ex bello contrahitur, 13. 163 qui invaſorem occidit in propriæ vitæ defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit irregularitatem, 13. 164 hoc idem dicendum eſt de eo, qui invaſorem occidit in defenſionem bonorum temporalium, ac etiam pudicitiæ, & caſtitatis, 13. 165 quid dicendum de defenſione famæ, & honoris, ibidem. in adulterio deprehenſus, ſi maritum adulter occidat, ut mortem evadat, ſit irregularis, 13. 166. quid dicendum ſit de irregularitate, quæ contrahitur medendo, vel Chirurgiam exercendo, 13. 167.

Irregularitates ex defectu recenſentur, quarum prima eſt ex defectu animæ, 13. 168 ſecunda ex defectu corporis, 13. 169 & ſeq. tertia eſt ex defectu natalium, 13. 171 quid dicendum ſit quando eſt dubium, an quis ſit legitimus, debeat ne cenſeri irregularis, 13. 172 quid dicendum de expoſitis, ibid. quarta irregularitas eſt ex defectu ætatis, 13. 173. ac etiam ex defectu libertatis, 13. 174 ad hanc irregularitatis ſpeciem reducitur etiam obligatio ad ratiocinia, 13. 175 quinta irregularitas eſt ex defectu lenitatis, 13. 176 cur Judex Eccleſiaſticus tradendo reum morte puniendum brachio ſæculari non fiat irregularis, ibid. ad hanc irregularitatis ſpeciem reducitur etiam irregularitas contracta ex bello juſto aggreſſivo, 13. 177 ſexta irregularitas eſt ex bigamia, ſeu ex defectu Sacramenti, 13. 178 triplex eſt bigamia ex variis juribus deducta, 13. 179 ſeptima irregularitas eſt ex defectu bonæ famæ, 13. 180. quatuor modis irregularitas tolli poteſt, 13. 181 ſolus Pontifex in irregularitate diſpenſare poteſt univerſaliter, Epiſcopi vero in quibuſdam tantum caſibus eis conceſſis, 13. 182 Epiſcopus in irregularitate diſpenſare non poteſt, quando delictum eſt publicum, vel notorium, 13. 183 diſpenſare tamen poteſt in irregularitate ex homicidio occulto caſuali contracta, ib. 184 ac etiam contracta ex homicidio ab eo commiſſo, qui ſe defendendo moderamen exceſſit inculpatæ tutelæ, ibid. non tamen quando delictum deductum eſt ad forum contentioſum, etiam poſtquam delinquens condemnatus eſt, & punitus, ib. 185 nec quando homicidium eſt voluntarium, & ex propoſito, licet ſit juſtum, & occultum, ib. 186 bene tamen quando eſt ſolum mutilatio occulta, licet ſit ex induſtria facta, ibid. nec etiam

iam

tiam diſpenſare poteſt in irregularitate ex hæreſi contracta, licet ſit occulta, 13. 187 in irregularitatibus ex delicto provenientibus ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, non autem Epiſcopus, niſi in aliquo caſu particulari ſit ei conceſſa facultas, 13. 188 in bigamia vera etiam ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, 13. 189 & id etiam probabilius eſt de bigamia interpretativa, 13. 190 in bigamia tamen ſimilitudinaria etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt, ac etiam Prælati regulares cum ſuis ſubditis, ibidem.

Jubilæum quid ſit, & quomodo ab Indulgentia plenaria differat, 23. 25 quomodo intelligenda ſint verba Jubilæi, quod remittitur culpa, & pœna 23. 26 V. Indulgentia.

Judex ut officio ſuo recte fungatur, quatuor debet habere conditiones, 6. 22 prima eſt, ut habeat legitimam judicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſt, 6. 23 ſecunda, ut ſufficientem habeat ſcientiam, & judicet ſecundum veritatem, 6. 24 quid facere debeat Judex, quando per teſtes criminis reus convincitur, quem privata ſcientia ſcit eſſe innocentem, 6. 26 quid e contra quando ſcit eſſe reum, licet per teſtes ſufficienter non probetur, 6. 27 tertia conditio eſt, ut in judicando formam a jure, & legibus præſcriptam ſervet, 6. 28 in cauſis criminalibus duobus modis Judex procedere poteſt, vel ex officio, vel ad inſtantiam alterius, ibid. cum æquali opinionum probabilitate poteſt Judex eligere quam partem voluerit, cum inæquali vero probabiliorem ſequi tenetur, 6. 30 quarta conditio eſt, ut Judex in exequenda ſententia firmus ſit, & conſtans, 6. 31 quomodo Judex, & quando poſſit pœnam e lege taxatam remittere, vel relaxare, 6. 33 ad Judicem crimen commiſſum deferri poteſt per viam accuſationis, & denunciationis, 6. 34 quodnam ſit diſcrimen inter utramque, ibidem. in quibus caſibus ſit obligatio denunciandi crimen publicæ poteſtati, 6. 35 quid requiretur, ut accuſatio vel denunciatio judicialis juſta cenſeatur, 6. 36 quomodo, & quando correctio fraterna eam præcedere debeat, 6. 37 an, & quomodo liceat denunciare crimen occultum, quod nullo modo a denunciatore probari poteſt, 6. 38 & ſeq. quomodo, & quando peccet qui non accuſat, vel denunciat delinquentem, & quando ad reſtitutionem teneatur, 6. 41 & ſeq.

Judicium temerarium quid ſit, 8. 49 V. Fama, & honor,

Judicium univerſale quid ſit, & quid ſignificet, 28. 1 judicium univerſale eſſe futurum eſt præcipuus fidei articulus, 28. 3 cauſa finalis, & motivum faciendi judicium univerſale eſt oſtenſio, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum, 28. 4 aliæ congruentiæ aſſignantur, cur ultra judicium particulare cujuſque fiet etiam judicium generale omnium, 28. 5 in quo loco fiet judicium univerſale, 28. 6 & in quo tempore, 28. 9 ſicut certum eſt judicium univerſale in fine mundi eſſe futurum, ita incertum eſt præciſum, & determinatum tempus, ut annus, menſis, vel dies, in quo fiet, 28. 10 an animæ Chriſti, vel alicujus Beati nota ſit ille dies, 28. 11 ſigna judicium præcedentia alia ſunt communia, alia particularia, & hæc vel remota, vel proxima 28. 12 promulgatio Evangelii in toto orbe eſt ſignum approximationis judicii, 28. 13 quem effectum ſit habitura hæc univerſalis Evangelii prædicatio in toto orbe, 28. 15 Romani Imperii defectio ſignum eſt remotum venturi judicii, 28. 16 quid per defectionem Romani Imperii ſit intelligendum, ibidem. Antichriſti quoque adventus eſt ſignum judicii appropinquantis, 28. 17 quid dicendum de genealogia Antichriſti, de ejus moribus, & doctrina, de regno, ac ejus fine, & exidio, 28. 18 adventus Enoch, & Eliæ ad prædicandum contra perverſam Antichriſti doctrinam erit quoque ſignum judicii appropinquantis, 28 19 quid de ſtatu Enoch, & Eliæ nunc ſit dicendum, 28. 20 quanto tempore contra Antichriſti doctrinam prædicabunt, 28. 21 probabilius eſt Joannem Evangeliſtam non futurum ſecundi adventus Chriſti præcurſorem, 28. 22 quæ ſint ſigna judicii univerſalis proxima, 28. 24 hæc ſigna futura ſunt ante generalem hominum reſurrectionem, 28. 25 qualia ſunt hæc ſigna ſecundum Chriſti adventum præcedentia, & quomodo intelligenda, 28. 26 quomodo intelligenda ſint, & explicanda ſigna ſenſibilia in Cœlo futura, 28. 27 quomodo intelligenda ſint, & explicanda alia ſigna in elementis futura, 28. 28 ignis conflagratio ante judicium univerſale incipit, 28. 29 qualis ſit futurus ignis, qui Chriſtum præcedet ad judicandum venientem, 28. 30 cujus naturæ, & originis futurus ſit hujuſmodi ignis, 28. 31 Judicii finalis ſupremus Judex futurus eſt Chriſtus Dominus 28. 33 ſignum Crucis præceſſurum eſt, tanquam proprium ejus vexillum, 28. 34 qua gloria, & majeſtate deſcenſurus ſit Chriſtus Dominus ad judicium, 28. 35 in quo loco apparebit Chriſtus, ubi ſiſtet, & in quo ſitu 28. 36 & apparebit in forma humana, ut ab omnibus videatur, 28. 37 ac etiam in forma glorioſa, 28. 38 cum qua poteſtate Dominus judicabit, 28. 39 ſecundum utramque naturam habet poteſtatem judicandi, principalem quidem ſecundum divinitatem, commiſſam vero, & ſubauctoritativam ſecundum humanitatem, 28. 40 quomodo hæc adhuc ſit vera, & judicaria poteſtas. 28. 41 hanc judiciariam poteſtatem exercet Chriſtus etiam in judicio hominum particulari, 28. 42 ubi fiet hoc judicium particulare, & quomodo, ibid. quibus aſſiſtentibus Chriſtus tunc judicabit, 28. 43 quomodo intelligendum ſit, quod Sancti quoque ſint cum Domino judicaturi, 28. 44 an Angeli etiam judicabunt in die judicii, 28. 45 in judicio finali omnes homines comparebunt, ſive adulti, ſive parvuli, & omnes etiam Angeli, ſive boni, ſive mali, 28. 47 omnes tam boni, quam mali judicabuntur, & quomodo, 28. 48 & ſeq. quatuor ordines perſonarum in judicio, ibidem. quomodo parvuli etiam, & infantes ſint judicandi, 28. 50 quomodo etiam omnes homines Sancti ſint judicandi, 28. 51 & ſeq. ac etiam omnes Angeli tam boni, quam mali, 28. 53 & ſequent. quænam cauſæ judicabuntur in finali judicio, 28. 55 judicium dupliciter ſumi poteſt ibid. quid ſit aperiri libros in die judicii, & quid liber vitæ importat, 28. 56 omnium hominum opera in judicio ſunt aliis omnibus manifeſtanda, 28. 57 quomodo omnium opera in die judicii fient omnibus nota, 28. 58 quinam accuſatores erunt in judicio, & quomodo accuſabunt, 28. 59 probabilius eſt judicium, ſeu meritorum, ac demeritorum diſcuſſionem vocaliter eſſe faciendum, 28. 60 circa quos hæc diſcuſſio vocaliter ſit facienda, 28. 61 an fiet in tempore, vel in inſtanti, 28. 62 an de ſingulis diſtincte ſententia ſit proferenda, 28. 63 generales ſententiæ voce ſenſibili proferentur, ſingulares vero, & privatæ mentaliter tantum, 28. 64 quomodo ſub ſententia condemnatoria etiam comprehendantur parvuli cum ſolo originali ex hac vita decedentes, 28. 65 parvuli cum ſolo originali decedentes pœnam damni patiuntur, 28. 67 nullam tamen pœnam ignis, nec poſt judicium alias corporis afflictiones patientur, 28. 68 & ſeq. & quamvis pœnam damni ſint paſſuri, nullum tamen de illa ſunt habituri dolorem, vel triſtitiam, 28. 70 an patientur pœnam carceris, vel localis detentionis poſt judicium, 28. 71 & ſeq.

Judicium prolata ſententia ſtatim abſolvendum, ac diſſolvendum eſt, 28. 73 poſt judicium peractum mundus renovari debet, 28. 74 mundus poſt judicium ſecundum ſubſtantiam non deſtruetur, ſed mutatione tantum accidentali innovabitur, 28. 76 quomodo intelligendæ ſint Scripturæ dicentes, quod tunc fiet Cœlum novum, & Terra nova, ibidem. Cœlum Empireum poſt diem judicii idem omnino permanſurum, & non immutandum, 28. 77 neque reliqua corpora cœleſtia ſunt ſubſtantialiter immutanda, 28. 78 ſed tantum innovanda ſecundum aliqua accidentia, 28. 79 quomodo intelligendum, quod tunc Stellæ cadent de Cœlo, ibidem. elementa quoque non ſunt omnino corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed tantum innovanda, & perficienda quoad rationem corruptionis. 28. 80 plantæ, animalia bruta, & alia mixta non innovabuntur, 28. 82 de fide, eſt mundum tempore judicii finalis igne conflagrandum ad ejus expurgationem, 28. 84 & hæc conflagratio ante judicium incipiet, & continuabit quouſque eo expleto, mundus innovetur, 28. 85 & tunc etiam incipiet Mundi purgatio, licet tantum poſt judicium, ſit habitura complementum, 28. 86 qualis futurus ſit ignis conflagrationis, 28. 87 quantus ſit futurus ignis conflagrationis, 28. 88 quænam res, ſeu corpora conflagrabuntur per ignem, 28. 89 reprobi tunc viventes igne conflagrabunt, & ex eo morientur, 28. 90 ac etiam electi, licet diverſo modo, quia his inſerviat ad purgationem, illis vero ad punitionem, 28. 91 etiam reprobi jam defuncti, & tunc reſurgentes igne conflagrabunt, 28. 92 non tamen electi jam beati, qui jam Deo fruuntur, 28. 93 probabilius eſt etiam, quod electi viatores, vel qui vivebant, vel quorum animæ in Purgatorio erant, non ſint ignem paſſuri reaſſumptis corporibus ſi purgatione egeant, ſed purgationem hanc ante reſurrectionem eſſe peragendam, 28. 94 motus corporum cœleſtium abſque ulla contradictione ceſſare poteſt, 28. 96 & ceſſabit de facto expleta mundi purgatione, 28. 98 in quo ſitu ceſſabit motus Cœlorum, 28. 102 ceſſatio motus corporum cœleſtium non eſt cauſa ſufficiens ceſſationis omnium motuum, & mutationum in his inferioribus, 28. 103 motus corporum cœleſtium non eſt menſura motuum & mutationum in his inferioribus eſſentialis, ſed tantum accidentalis, 28. 104 cauſa incorruptionis elementorum erit ſuſpenſio divini influxus generalis ad talem actionem, vel paſſionem, ibidem. quando ceſſabit motus corporum cœleſtium, 28. 105 de perpetuo Chriſti Regno poſt mundi inſtaurationem nonnulli errores evelluntur, 28. 107 & ſeq. quænam ſit prima, & quæ ſecunda reſurrectio, 28. 113 Chriſtus Dominus poſt judicium in Cœlis perpetuo regnabit cum Sanctis ſuis, non ſolum ſecundum divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem, 28. 115 gaudia Beatorum deſcribuntur, 28. 116. & ſeq.

Juramentum quid ſit, 11. 48 tres requiruntur conditiones, ut licite fiat, 11. 49 earum explicatio, 11. 50 quotuplex ſit juramentum, 11. 51 quando in juramento liceat uti æquivocatione, 11. 52 quæ, & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorii, 11. 53 quomodo Juramentum coactum obli-

obliget, ut ſervetur, 11. 54 in materia matrimonii nullo modo obligat, 11. 55 quando obliget juramentum, ſi errore, aut dolo ſit extortum, ibid. in quibus caſibus nulla ſit & ceſſet juramenti obligatio, 11. 56 quid ſit juramentum irritum, & num obliget, 11. 57 quid ſit perjurium proprie dictum, 11. 58 in perjurio reperitur mendacium, tamquam materiale, & aſſumptio nominis Dei in vanum, tamquam formale, 11. 175 omne perjurium ex deliberatione factum eſt mortale, et ſine ſufficienti deliberatione factum eſt veniale, ibidem, & hoc verum eſt, etiamſi ex conſuetudine id fieri, 11. 176 quomodo Confeſſarius ſe gerere debeat cum peccatore conſuetudinario, 11. 177 triplex poteſt eſſe perjurium, 11. 178. & ſeq. quare perjurans per Evangelia ſit infamis, non autem per Deum, 11. 179 perjurium non eſt majus peccatum homicidio, 11. 181 an ſi ſcias aliquem eſſe pejeraturum, poſſis ab eo petere ut juret, 11. 182 licitum eſt jurare cum æquivocatione, quando eſt juſta cauſa, 11. 183 V. Mendacium.

Juſtitiæ nomen duobus modis accipi poteſt, 3. 1 quid ſit juſtitia commutativa, & diſtributiva, ibidem, ſic etiam nomen Juris dupliciter ſumi ſolet, 3. 2 quid ſit jus ad rem, & jus in re, ibidem. juſtitia ſtricte ſumpta eſt ſpecialis virtus, & dividitur in commutativam, & diſtributivam, 7. 6.

L

LEgis nomen quid importet, 2. 2 ejus definitio, 2. 3 importat eſſentialiter actum voluntatis non intellectus, 2. 5 probabile eſt etiam utrumque eſſentialiter importare, 2. 6 lex tribus modis ſpectari poteſt, 2. 7 quid jus ſignificet, & quomodo cum lege comparetur, 2. 8 de ratione legis eſt, quod ſit juſta, 2. 9 item quod propter commune bonum feratur, ac etiam pro tota communitate, 2. 10 diſcrimen inter legem, & præceptum, ibid. rurſus de ratione legis eſt, quod a publica poteſtate feratur, 2. 12 in quibus reſideat ferendarum legum poteſtas, 2. 13 quomodo de ratione legis ſit perpetuitas, 2. 15 promulgatio legis eſt neceſſaria ad ſubditos obligandos, 2. 17 non tamen eſt de eſſentia legis, ſed ſolum neceſſaria conditio, ut actu obligare dicatur, 2. 18 ad valorem legis conſenſus, & acceptatio populi non requiritur, 2. 21 quomodo, & quando lex obligare deſinat ex deſuetudine, 2. 22.

Lex triplex eſt, æterna, naturalis, & poſitiva, 2. 23 quid ſit lex æterna, 2. 25 volitio Dei, quam cum judicio divini intellectus importat lex æterna, eſt neceſſaria, non libera, ſeu contingens, 2. 26 omnes creaturæ legi æternæ ſubjiciuntur, licet diverſimode, 2. 27 hæc lex eſt una non plures, ibid. ab iſta omnes aliæ derivantur leges, 2. 28 eſt vere, & proprie lex, ut creaturas rationales reſpicit, 2. 29 quomodo differat a lege divina poſitiva, 2. 30 lex naturalis quid ſit, 2. 32 & ſeq. quomodo habeat rationem legis permanentis, 2. 34 quæ ſit materia legis naturalis, & ad quæ ſe extendat, & obliget, 2. 35 non ſolum continetur in primis principiis moralibus, ſed etiam in concluſionibus ex illis neceſſario, & evidenter deductis, 2. 36 quomodo lex naturalis dicatur una apud omnes, 2. 39 ad quos actus virtutis lex naturalis ſe extendat, 2. 41 an ſe extendat etiam ad modum virtutis, 2. 42 quomodo lex naturalis differat a jure gentium, 2. 43 lex naturalis eſt invariabilis, & immutabilis, 2. 45 legis diſpenſatio quid ſit, & importet, 2. 47 quænam dicantur de lege naturæ preſſe, & rigoroſe, & quæ fuſe, 2. 49 in his, quæ ſunt de lege naturæ expreſſe, nulla poteſt cadere diſpenſatio, bene tamen in his, quæ ſunt de lege naturæ fuſe, ibid. quænam præcepta Decalogi ſint de jure naturæ preſſe, vel fuſe ſumpto, 2. 50 an Deus diſpenſare poſſit in præceptis Decalogi, & legis naturalis, eſt quæſtio de nomine, 2. 51 talis diſpenſatio poteſtate humana fieri nequit loquendo de diſpenſatione proprie ſumpta, 2. 53 poſſunt tamen præcepta naturalia explicari, & interpretari in quibuſdam caſibus, 2. 55.

Lex divina quoque poſitiva ultra legem naturalem neceſſaria fuit, quæ duplex eſt, vetus, ſcilicet, & nova, 2. 56 lex vetus fuit bona, & ſancta, veluti a Deo lata, non tamen omnino perfecta, 2. 57 ſolos Hebræos obligabat, non Gentiles, 2. 58 lex vetus aliquando ceſſavit, & a Deo abrogata fuit, 2. 59 tota ceſſavit etiam quoad præcepta moralia, 2. 61 quo modo obligant non ex vi illius legis, ſed Evangelicæ, 2. 62 non ceſſavit ante mortem, & paſſionem Chriſti, 2. 63 neque in ipſa morte Chriſti, ſed ejus abrogatio publice incepit in die Pentecoſtes per novæ legis promulgationem, 2. 65 qualis eſſe debeat legis promulgatio, ut ſubditos obliget, 2. 67 tempus obligationis Evangelicæ legis non fuit idem apud omnes, ibidem. Dici poteſt lex vetus expiraſſe in morte Chriſti, tamquam in cauſa, 2. 69 quomodo lex vetus erat figura, & umbra mortis Chriſti, 2. 70 quæ præcepta lex nova contineat, 2. 71 quibus de cauſis lex nova ſit perfectior veteri, 2. 72 hæc duratura eſt uſque ad finem mundi, 2. 73 quomodo lex nova obliget, 2. 74 obligat non tantum Chriſtianos, ſed omnes homines viatores, 2. 75 Pontifex in præceptis novæ legis diſpenſare non poteſt diſpenſatione proprie dicta, 2. 77 ſed ſolum improprie dicta, 2. 78.

Lex humana quid ſit, 2. 80 quomodo omnis lex humana a naturali dependeat, & derivetur, ibid. Jus gentium & Jus civile quomodo differant, ibid. neceſſitas humanarum legum, & utilitas unde ſit colligenda, 2. 81 datur poteſtas legiſlativa in hominibus, 2. 82 lex humana dividitur in temporalem, politicam, ſpiritualem & Eccleſiaſticam, 2. 83 in quibus reſideat poteſtas ferendi leges civiles, ibid. reſpectu quorum poſſit Pontifex leges ferre civiles, 2. 84 extat poteſtas in Eccleſia ferendi leges Eccleſiaſticas, ſeu Canonicas; 2. 85 habet hanc poteſtatem Summus Pontifex ſibi a Deo immediate communicatam, ibid. hanc etiam poteſtatem habent Epiſcopi in propriis Eccleſiis, 2. 86 probabilius eſt eos hanc habere a Summo Pontifice, non immediate a Deo ibidem. quibus aliis hæc competat facultas, 2. 87 quomodo lex vetus fuerit gravior nova, 2. 89 quænam ſit materia legis humanæ, 2. 90 potuit Eccleſia habere poteſtatem in actus mere internos, 2. 93 de facto tamen tam lex Canonica, quam Civilis circa actus mere internos verſari non poteſt, 2. 94 bene tamen circa actus internos, qui ſunt per ſe principia externorum quoad eſſe phyſicum, & materiale, 2. 95 ac etiam quatenus ſunt principia illorum quoad eſſe morale virtutis, & vitii, 2. 96 qui horas recitat Canonicas cum voluntaria diſtractione præceptum non implet, 2. 97 actus externi etiamſi occulti adhuc pœnis humanæ legis ſubjacere cenſentur, 2. 98 actus interni, qui requiruntur ad valorem externorum, vel qui cum externis conjunguntur per modum conditionis requiſitæ, poſſunt eſſe materia legis humanæ 2. 100 ex diſpenſatione votorum non recte infertur directa Eccleſiæ juriſdictio in actus internos, 2. 101 quo modo, & forma leges humanæ ſint ſtatuendæ, 2. 102 promulgatio eſt omnino neceſſaria ad legis humanæ obligationem inducendam, 2. 103 qualis, & quanta ſit neceſſitatis, ut lex vim obligandi habeat in actu ſecundo, 2. 106 & ſeq. quandonam lex obligare incipiat, 2. 108 acceptatio legis a ſubditis non eſt neceſſaria, ut vim obligandi habeat, 2. 109 lex obligat ſubditos non tamen in ſtatu pueritiæ ante uſum rationis, vel perpetuæ amentiæ, 2. 110 legiſlator non tenetur ſuis legibus, quoad vim coactivam, ſed tantum directivam, 2. 111 Eccleſiaſtici quoque tenentur legibus civilibus, quoad vim directivam, non coactivam, 2. 113 legibus Eccleſiaſticis omnes fideles ſubduntur, tam quoad vim directivam, quam coactivam, ibidem. quo jure immunitas Eccleſiaſticorum a poteſtate laicali eis competat, 2. 114 Religioſi exempti non tenentur ſynodalia Epiſcoporum Decreta ſervare, 2. 115 nec cives, & Diœceſani tenentur legibus proprii territorii, dum ſunt abſentes, 2. 116 hujus doctrinæ limitatio in quibuſdam caſibus, 2. 117 peregrini tenentur legibus loci, per quem tranſeunt, 2. 119 vagabundi tenentur etiam eiſdem, 2. 121.

Lex humana Eccleſiaſtica obliget ſubditos in conſcientia, 2. 126 etiam leges civiles poſſunt homines obligare in conſcientia, 2. 127 quomodo lex humana vim habeat obligandi in conſcientia dependenter a naturali, & divina, 2. 128 quomodo vim habeat obligandi ad culpam quoque mortalem, & pœnam æternam, 2. 129 legiſlator tam Eccleſiaſticus, quam civilis habere poteſt juriſdictionem ſaltem indirectam in ſubditorum conſcientiam, 2. 130 an lex humana debeat ſemper obligare ſub culpa, & in conſcientia, 2. 132 quid dicendum in hac quæſtione, 2. 135 regulæ quorumdam Religionum, quæ ne ad venialem quidem culpam obligant, ſed tantum ad pœnam, non ſunt proprie leges, & præcepta, ibid. quænam ſit lex pure pœnalis, & qualis ejus obligatio, 2. 136 ad obligationem legis ſub culpa mortali neceſſaria eſt gravitas materiæ præceptæ, vel prohibitæ, 2. 137 duplex materiæ gravitas, una intrinſeca ex objecto, alia extrinſeca ex circumſtantiis, ibid. nequit lex humana in materia levi obligare ſub mortali, 2. 138 neque in materia gravi ſub veniali tantum, 2. 139 quod lex obliget ad mortale, vel tantum non pendet ex ſola legiſlatoris intentione, 2. 140 omnis pœna gravis ſignum eſt obligationis ad culpam mortalem, 2. 141 ſola intentio legiſlatoris non eſt ſufficiens ad inducendam obligationem ſub mortali, 2. 142 quandonam gravitas obligationis colligatur ex verbis ipſius legis, 2. 143 verius eſt nullam dari legem pure pœnalem, 2. 145 quandonam lex humana obligans ſub mortali obliget etiam cum periculo vitæ, & quando non, 2. 147.

Lex pœnalis quid ſit, & quotuplex, 2. 148 pœnæ quædam ſpirituales, quando ſunt latæ ſententiæ, ipſo facto incurruntur ante Judicis ſententiam, ibidem. tria pœnarum temporalium genera, 2. 151 ad quas pœnas ſubeundas poſſit lex humana tranſgreſſores obligare ante Judicis ſententiam, 2. 152 & ſequent. unde dignoſci poſſit legem humanam ſtatim ante Judicis ſententiam ad pœnam ſubeundam obligare, 2. 156 qualiter humana lex vim habeat obli-

Digitized by Google

obligandi ad ſubeundam pœnam reos condemnatos poſt Judicis ſententiam, 2. 155 quare carcerum fractores puniantur, 2. 156 lex irritatoria, ſeu irritans quænam ſit, 2. 157 lex humana vim habet irritandi humanos contractus, & alios quoſdam actus, 2. 158 non omnis lex prohibens reddit actum irritum, 2. 160 unde colligi poſſit legem prohibentem velle etiam ſimul irritare, 2. 161 quando leges irritantes obligent in conſcientia ad non faciendos actus irritatos, 2. 163 quandonam lex irritatoria ſuum ſortiatur effectum, 2. 164 quando lex irritans fundata in præſumptione ſuum ſortiatur effectum, cum præſumptio non ſubſiſtit, 2. 166 ut legi negativæ ſatisfiat, non requiritur aliquis actus, ſeu intentio ſatisfaciendi legi, 2. 167 ad ſatisfaciendum legi affirmativæ aliquis requiritur actus, 2. 168 non requiritur, quod talis actus ſit formaliter bonus, ſed ſufficit, quod ſit materialiter bonus, 2. 169 unico actu pluribus præceptis ſatisfieri poteſt, 2. 170 etiam eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri poteſt, quando unus actus alium non impedit, 2. 173.

Lex humana ceſſare poteſt per ejus abrogationem, 2. 175 & abrogari poteſt ab eo, qui poteſtatem habet legiſlativam, 2. 176 nullus inferior poteſt legem ſuperioris abrogare, niſi ab ipſo poteſtatem habeat, 2. 177 abrogari non debet ex mero Principis beneplacito abſque juſta, & rationabili cauſa, 2. 178 quæ publicatio abrogationis ſit neceſſaria, quando lex abrogatur, 2. 179 quando lex aliqua abrogata, vel derogata cenſeatur per poſteriorem, 2. 180 poteſt etiam lex humana ceſſare quoad obligationem per ejus diſpenſationem a legitimo ſuperiore factam, 2. 181 quomodo lex ceſſare poſſit per privilegium, quid ſit privilegium, & quomodo a diſpenſatione differat, 2. 192 quinam privilegium concedere poſſint, & quibus, 2. 193 quotuplex ſit privilegium, 2. 194 quanto tempore privilegium duret, 2. 195 an ceſſante cauſa privilegii privilegium ceſſet, 2. 196 & ſequent. quænam ſit forma externa privilegii, 2. 199 quomodo lex ceſſet per conſuetudinem contrariam, 2. 200 duas conditiones ad hoc requirit conſuetudo, ibidem. unde conſuetudo talem vim habeat, 2. 201 quantum temporis requiratur, ut vim legis habeat, aut legem latam abrogare poſſit, 2. 202 quando peccent introducentes conſuetudinem legi contrariam, 2. 203 habet vim etiam introducendi legem novam, 2. 204 quot conditiones ad hoc requirantur, ibidem. quandonam conſuetudo rationabilis, & juſta ſit cenſenda, 2. 206 poteſt conſuetudo per actus peccaminoſos inchoari, 2. 207 conſuetudo, & præſcriptio quomodo differant, ibidem. quomodo lex ceſſare poſſit quoad obligationem ex mutatione materiæ in contrarium ſtatum, 2. 208 non ceſſat per hoc ſolum, quod mere negativa ceſſet in caſu particulari ratio, & finis legis, 2. 210 quando lex per Epicheiam ceſſet, 2. 213 poteſt etiam ceſſare per interpretationem ipſius, 2. 214 quomodo interpretatio differat ab emendatione legis, quæ fit per Epicheiam, ibidem. & hoc intelligendum eſt non tantum de interpretatione generali quæ legiſlatori competit, ſed etiam privata, & particulari, 2. 205.

Liber vitæ quid importet, & quid ſit aperire libros in die judicii, 25. 56 V. Judicium.

Locatio, & conductio quid ſit, 5. 140 diſcrimen ejus a cæteris contractibus, ibidem. quæ, & quot ſint conditiones hujus contractus, 5. 141 quantum pretium eſſe debeat, ut locatio juſta ſit, ibidem. quæ ſit materia hujus contractus, ſeu quæ res locari poſſint, 5. 142 quinam poſſint locare, & conducere, ibid. quæ ſint obligationes locatoris, 5. 143 in quibus caſibus locator teneatur remittere conductori penſionem, 5. 144 quæ ſint obligationes conductoris, 5. 145 in quibus caſibus conductor teneatur penſionem ſolvere, & in quibus non, quando uti re conducta non potuit, 5. 146 quomodo licitum ſit domos locare etiam meretricibus, 5. 148 quid dicendum ſit de conductione famulorum, 5. 150.

Ludus quid ſit, & quotuplex, 9. 78 ex ſe eſt licitus ex ſeclußis circumſtantiis, quæ ipſum illicitum reddere poſſunt, ibidem. quomodo, & qua ratione ludus ſit a jure civili, & Canonico prohibitus, 9. 79 quot ſint ludi conditiones, ut juſtus ſit, & honeſtus, 9. 80 qui fraude, metu, vel minis alium inducit ad ludendum teneatur ad ludi reſtitutionem, ibidem. requiritur etiam ad ludum æqualitas inter ludentes tam pro lucro, quam pro jactura, 9. 81 ſciens ſe in peritia ludi notabiliter colluſorem excedere, tenetur reſtituere, quod lucratur, ibid. quid dicendum ſit de reſtitutione lucri ludo prohibito acquiſiti, 9. 84 qui ludo prohibito amiſit pecuniis credita, ſpectato jure naturæ tenetur illud ſolvere, 9. 85 non tamen ſpectato ſolo jure civili communi, ſed tantum ratione promiſſi, & fidei datæ, 9. 86 quandonam ſit peccatum mortale, & quando non, ſubminiſtrare domum, menſam, aleas & alia neceſſaria omnibus ad ludendum ludo prohibito, 9. 87 & ſeq.

Lumen gloriæ probabilius eſt, eſſe habitum intellectui beato infuſum, licet ſit etiam probabile eſſe illi datum per modum actualis auxilii tantum, 25. 38 ad quid lumen gloriæ Beatis deſerviat, 25. 39 oculus corporeus nequit lumine aliquo elevari ad Deum clare videndum, 25. 40 lumen gloriæ de potentia Dei abſoluta non eſt neceſſarium ad videndum Deum, ſed poteſt elevari intellectus per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum, 25. 41 intellectus lumine gloriæ illuſtratus videt divinam eſſentiam, & ſimul tres perſonas divinas, ac omnes perfectiones exiſtentes formaliter in Deo, 25. 43 Deus eſt incomprehenſibilis a quocumque intellectu creato etiam quantumcumque per gratiam elevato, 25. 44 quid requiratur ad comprehenſionem in rigore ſumptam, 25. 45 requiritur etiam in voluntate habitus Charitatis ad fruitionem eliciendam, 25. 64 & tamquam principium ſupernaturale, per quod completur voluntas in ordine ſuo, ut actus ſecundus proportionetur actui primo, 25. 67 non tamen eſt totalis ratio agendi, ſed ut principium ſupernaturale elevans, 25. 68 quo ſenſu dici poſſit dare potentiæ operari ſimpliciter in tali ordine, ſcilicet, ſupernaturaliter, 25. 70 voluntas Beati de potentia abſoluta poteſt frui divina eſſentia ſine habitu charitatis, ſicut intellectus videre Deum ſine habitu luminis gloriæ. V. Beatitudo.

Luxuria quid ſit, & quæ ejus ſpecies, ac filiæ, 15. 141 prohibetur ſexto Decalogi præcepto, 11. 117 ſeptem ſunt luxuriæ ſpecies, ibidem. Prima ſpecies luxuriæ eſt fornicatio ſimplex, & quid ſit, 11. 118 copula cum ſponſa alterius de futuro non eſt adulterium, ſed fornicatio ſimplex, 11. 119 quid dicendum de copula fidelis cum infideli, ibidem. Secunda ſpecies luxuriæ eſt ſtuprum, & quid ſit, 11. 120 quandonam ad reſtitutionem obliget, & quomodo ibidem. Tertia ſpecies luxuriæ eſt adulterium, & quid ſit, 11. 121 Quarta ſpecies eſt inceſtus, & quid ſit, 11. 122 quinam gradus cognationis per inceſtum læſi ſint in Confeſſione exprimendi, 11. 123 quid dicendum ſit de cognatione ſpirituali, 11. 124 Quinta ſpecies eſt ſacrilegium, & quid ſit, 11. 125 quo caſu copula conjugatorum in loco ſacro ſit licita, ibid. quid dicendum de oſculis, & tactibus impudicis ibi factis ſine ſeminis effuſione, 11. 126 Sexta ſpecies eſt raptus, 11. 127 quid ſit, & quot ad eum requirantur, ibidem. Septima ſpecies eſt peccatum contra naturam, quid ſit, & quotuplex, 11. 128 prima ſpecies peccati contra naturam eſt mollities, & quid ſit, 11. 129 quando pollutio cenſeatur indirecte volita, & quando non, ibidem. qui pollutus fuerit alterius tactu tenetur in Confeſſione exprimere qualitatem perſonæ complicis, 11. 130 Secunda ſpecies peccati contra naturam eſt Sodomia, & quid ſit, 11. 131 quid ad Sodomiam proprie dictam requiratur, ibidem. poteſt habere alias malitias ab extrinſeco et adjunctas, 11. 132 in quibus caſibus incidatur vel non in Sodomiam reſervatam, 11. 133 Tertia ſpecies peccati contra naturam eſt beſtialitas, & quid ſit, 11. 134 ad hanc revocatur peccatum luxuriæ cum Dæmone ſuccubo, ibidem. Quarta ſpecies peccati contra naturam eſt innaturalis concumbendi modus cum fœmina; quod ex ſuo genere mortale non eſt, 11. 135 prædicta peccata contra naturam proprie diſtinguuntur ſpecie in genere moris, & non tantum materialiter, & ſecundum modum, 11. 137.

Luxurioſi tactus, oſcula, & amplexus impudici prohibentur etiam ſexto Decalogi præcepto, 11. 139 triplex delectatio in his actibus eſt diſtinguenda, ibidem. aſpectus fœminæ ob curioſitatem pulchritudinis mortale non eſt, etiamſi fiat propter delectationem, quæ ſenſu viſus capitur, 11. 140 aliter dicendum eſt de aſpectu pudendorum, ibidem. quomodo liceat tactus, & aſpectus inter conjuges, & ſponſos de futuro, 11. 142 quomodo turpia loqui, & turpia canere ſit licitum, & quomodo non, 11. 143 quid dicendum de componentibus, vel repræſentantibus comœdias turpes, ibidem. aliud eſt dari parvitatem materiæ in materia luxuriæ, & aliud in re venerea, primum concedi poteſt, non ſecundum, 11. 145 quot modis in ſextum Decalogi præceptum peccetur, 11. 146 turpium rerum cogitationes, vel imaginationes ſexto Decalogi præcepto directe non prohibentur, ſed nono, 11. 147 qui motus ſenſualitatis ſint peccata, 11. 148 motus concupiſcentiæ primo primi, & omnem voluntatis conſenſum prævenientes non ſunt peccata, 11. 189 in appetitu ſenſitivo poteſt eſſe peccatum propter conſenſum voluntatis, 11. 187 quandonam motus concupiſcentiæ ſint peccata venialia, & quando mortalia accedente voluntatis conſenſu, ibidem. quandonam ad peccatum vitandum opus ſit poſitive reſiſtere cogitationibus, & motibus pravis, 11. 189 quinam motus concupiſcentiæ ſufficiant, ut accedente perfecto voluntatis conſenſu ſit peccatum mortale, 11. 190 delectatio moroſa quid ſit, & quomodo a deſiderio differat, 11. 191 V. Delectatio moroſa.

Marti-

M

MArtyrium ex ſingulari privilegio habet vim conferendi primam gratiam. V. Baptiſmus.

Matrimonii nomine quid intelligatur, n. 2 eſt bonum, & licitum, & dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum, ibidem. in lege nova ad dignitatem Sacramenti proprie dicti fuit elevatum, n. 3 tripliciter ſumi poteſt, vel pro vinculo permanente inter virum, & fœminam, vel pro contractu tranſeunte, vel pro Sacramento, n. 4 quid ſit Matrimonium pro vinculo ſumptum, n. 5 quid importet hoc vinculum inter conjuges, ibidem. quid ſit Matrimonium pro contractu ſumptum, n. 6 quid ſit Matrimonium ut pro Sacramento ſupponit, n. 7 eſt Sacramentum in fieri, & tranſiens, non in facto eſſe, & permanens, n. 8 ejus materia ſunt corpora contrahentium mutuo tradita, vel tradenda, forma vero verba, vel ſigna conſenſum exprimentia, n. 9 traditio, & acceptatio corporum, non quidem verbalis, ſed realis eſt materia proxima, n. 10 aſſignatur diſparitas hujus Sacramenti ab aliis, n. 11 contrahentes ſunt hujus Sacramenti miniſter, non Parochus, n. 12 non tantum quando per ſeipſos immediate contractum efficiunt Matrimonii, ſed etiam quando efficiunt per procuratores, n. 13 valide poteſt Matrimonium celebrari inter abſentes ſub ratione contractus, ut etiam Sacramenti, n. 14 & non tantum per procuratores, ſed etiam per internuncios, & per litteras, ibidem. cur Matrimonium ita celebratum adhuc rationem Sacramenti habeat, n. 15 non fuit in veteri lege Sacramentum, ſed tantum in Evangelica per Chriſti inſtitutionem, n. 16 Matrimonium inter infideles contractum numquam fieri poteſt verum Sacramentum, etiamſi ambo conjuges baptizentur, licet per Baptiſmum fiat indiſſolubile n. 17 & tanto minus, quando unus ſolus convertitur, Matrimonium antea initum ſit Sacramentum, n. 18 contractus fidelis cum infideli neque ex parte fidelis eſt Sacramentum, n. 20 an inter baptizatos poſſit celebrari Matrimonium, quod non ſit proprie Sacramentum, n. 22 quid ſit dicendum de mente Scoti, n. 24.

Matrimonii validitas quatuor requirit conditiones, n. 25 ad valorem contractus Matrimonii mutuus contrahentium conſenſus neceſſario requiritur, n. 26 per poteſtatem Eccleſiæ talis conſenſus ſuppleri nequit, ibid. ad hunc contractum non ſufficit conſenſus internus, ſed requiritur, ut exterius exprimatur, n. 27 quomodo ex divina diſpoſitione poſſit Matrimonium conſtitui ſolo interno contrahentium conſenſu, ibidem. Verba non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad valorem hujus contractus, ſed etiam ſufficiunt nutus, & alia ſigna externa verbis æquivalentia, n. 28 etiam in potentibus loqui, n. 29 verba, vel alia ſigna debent eſſe talia, ut exprimant de præſenti mutuam corporum tranſlationem; n. 30 inter conſenſus contrahentium neceſſaria eſt aliqua ſimultas, & propinquitas non phyſica, ſed moralis, n. 31 proprium, & per ſe objectum conſenſus materialis eſt mutuum jus, & dominium in corpora conjugum, non autem copula carnalis, n. 32 quænam conditiones Matrimonium invalident, & quæ non, ibidem. qualis eſſe debeat libertas ad contractum conjugalem requiſita, n. 33 ad valorem Matrimonii non tantum requiritur libertas phyſica, ſed etiam civilis, hoc eſt conſenſus liber a metu gravi injuſte incuſſo, n. 34 duplex metus gravis, alius intrinſecus, & alter extrinſecus, n. 35 metus reverentialis non ſufficit ad irritandum Matrimonium, niſi accedente rationabili timore gravis mali, n. 36 quomodo preces importunæ ſint ſufficientes ad metum inducendum in conſtantem virum, n. 38 Matrimonium metu gravi extortum, licet juramento firmetur, adhuc irritum eſt, n. 39 quomodo validari poſſit per novum conſenſum poſtea præſtitum, ibidem. quomodo etiam per copulam affectu conjugali habitam, n. 40 ad valorem Matrimonii requiritur, quod expreſſio conſenſus fiat coram Parocho, & duobus vel tribus teſtibus, n. 41 Matrimonium duobus modis dicitur Clandeſtinum, ibidem. jure tantum Eccleſiaſtico eſt prohibitum, & quidem ab ipſius Eccleſiæ initio, n. 42 poſt Concilium Tridentinum non ſolum eſt illicitum, ſed etiam invalidum, ibidem. Qualiter Eccleſia reddere potuerit irritum Matrimonium Clandeſtinum antea validum, & ratum, n. 43 ob nullam neceſſitatem Clandeſtinum valet ſine diſpenſatione, n. 44 denunciationes non pertinent ad Matrimonii valorem, ſicut Parochi aſſiſtentia, ſed tantum ad ſolemnitatem, n. 48 quænam requirantur, ut nedum valide, ſed etiam licite contrahatur, n. 48.

Matrimonium eſt indiſſolubile non tantum ſub ratione Sacramenti, ſed etiam contractus, n. 57 & tale fuit inſtitutum jure divino a mundo condito, & poſtea a Chriſto confirmatum in lege gratiæ, n. 58 hæc indiſſolubilitas licet ſit legi naturæ valde conformis, non tamen eſt de lege naturæ ſtricte, & in rigore loquendo, n. 59 ex elevatione ſtatus Matrimonii ad ſtatum Sacramenti ejus indiſſolubilitas magis firmata eſt, ac ſtabilita, ibidem. Matrimonium conſummatum Chriſtianorum eſt omnino indiſſolubile, n. 60 ſed ratum tamen, & nondum conſummatum jure divino diſſolvi poteſt per ingreſſum alterius conjugis in Religionem, n. 61 Matrimonium inter infideles contractum diſſolvi poteſt quoad vinculum, ſi alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit illi cohabitare ſine injuria Creatoris, ibidem. poteſt etiam ex Summi Pontificis diſpenſatione in aliis caſibus præter caſum religioſæ profeſſionis vere diſſolvi Matrimonium ratum, nondum conſummatum, n. 62 & hanc auctoritatem habet non ſolum humano jure, ſed ex divina conceſſione Chriſti Domini, n. 63 ad talem diſpenſationem juſta requiritur cauſa, ut licite, & valide fiat, ibidem.

Matrimonii primum impedimentum dirimens eſt error, qui dupliciter contingere poteſt, vel circa ſubſtantiam perſonæ, vel circa qualitatem, priori modo Matrimonium dirimit, non autem poſteriori, n. 97 in quibus caſibus error etiam circa qualitatem Matrimonium dirimere poſſit, n. 98 Secundum impedimentum eſt conditio ſervitutis, & quænam ſit conditio ſervilis, n. 99 Matrimonium cum errore conditionis contractum non eſt invalidum, quando perſona, cum qua contrahitur, eſt æqualis, aut melioris conditionis, ibidem. eſt tamen invalidum, quando conditio errantis ſit deterior, ut quando liber contrahit cum ſerva, quam credebat eſſe liberam, n. 100 Tertium impedimentum eſt votum ſolemne profeſſionis, n. 101 quo jure votum ſolemne profeſſionis matrimonium irritet, & quænam differentia ſit inter votum ſolemne caſtitatis, & ſimplex, ibidem. Quartum impedimentum eſt cognatio, quæ triplex eſt, prima eſt naturalis, cujus lineæ, & gradus aſſignantur, & tres regulæ generales ad eos dignoſcendos, ibidem. alia eſt ſpiritualis, & eſt impedimentum ex mero jure Eccleſiaſtico ſtatutum, n. 103 alia tandem legalis, quæ ex humana adoptione oritur, n. 104 Quintum impedimentum eſt crimen, quod eſt duplex, homicidium ſcilicet, & adulterium, n. 105 quatuor conditiones requiruntur ad hoc, ut crimen ſolius homicidii inducat impedimentum dirimens, ibidem. ſolum adulterium non ſufficit ad dirimendum matrimonium inter adulteros, ſed unum ex tribus delictis ibi enumeratis debet habere conjunctum, n. 106 nec jure naturæ, nec divino inductum eſt hoc impedimentum, ſed tantum Eccleſiaſtico, ibidem. Sextum impedimentum eſt cultus diſparitas, & licet jure tantum Eccleſiaſtico matrimonium dirimat, adhuc tamen jure divino impedit, & prohibet, n. 107 matrimonium inter Catholicos, & Hæreticos, non eſt invalidum, ſed tantum illicitum, ibidem. Septimum impedimentum eſt vis, & raptus, n. 108 quid ſit raptus proprie dictus, & quando, ac quomodo matrimonium dirimat, ibidem. Octavum impedimentum eſt Ordo ſacer, n. 109 quo jure Ordini Sacro annexa ſit continentiæ obligatio, ibidem. Nonum impedimentum eſt ligamen, quod eſt obligatio, ſeu vinculum alterius matrimonii rati cum conjuge adhuc vivente, n. 110 ſecundum matrimonium bona fide contractum, & cum morali certitudine mortis prioris conjugis non valet, ſi detegatur illum vivere, ibidem. Decimum impedimentum eſt honeſtas publica, & quid importet, & quando inducatur, n. 111 ad quem gradum extendatur, & quomodo hoc impedimentum diſtinguatur ab impedimento affinitatis, ibidem. Undecimum impedimentum eſt affinitas, & quid ſit, inter quas perſonas, & ex qua copula contrahatur, n. 112 menſurantur gradus affinitatis juxta gradus conſanguinitatis, ibidem. matrimonium non dirimit, niſi jure Eccleſiaſtico, n. 113 Duodecimum impedimentum eſt impotentia, ideſt, inhabilitas perpetua ad conſummandum matrimonium, n. 114 ſterilitas, ſeu impotentia ad generandum non eſt impedimentum, & matrimonium inter ſteriles eſt validum, ibidem. quis in ſupradictis impedimentis diſpenſare poſſit, n. 115 poteſt Pontifex diſpenſare in impedimentis ſolum jure Eccleſiaſtico dirimentibus, non autem jure naturæ, vel divino, niſi declarative, aut interpretative, ibidem. Pontifex diſpenſare poteſt in voto ſolemni Caſtitatis, & Religionis, n. 116 & de facto non ſemel diſpenſavit, ibidem. quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, n. 118.

Matrimonii effectus, ſeu bona ſunt tria, n. 120 primum eſt bonum Sacramenti, ſcilicet, vinculum indiſſolubile, n. 121 ſecundum eſt bonum prolis, quod ſufficit, ut ſub conditione ponatur, n. 122 tertium eſt bonum fidei, ſeu fidelitatis inter conjuges, n. 123 debitum conjugale quomodo obliget, ibidem. quomodo hæc tria bona in quolibet matrimonio reperiantur, n. 124 copula conjugalis eſt licita & ad duplicem finem ordinata, n. 125 etiamſi ſolum fiat ad propriam incontinentiam vitandam, ibidem. ac etiam ad ſolam voluptatem captandam ſervata tamen moderatione, n. 126.

Matri-

Matrimonii divortium quid ſit, 20. 107 V. Divortium.

Mendacium prohibetur octavo Decalogi præcepto, 11. 165 quid ſit mendacium, 11. 166 duplex falſitas in mendacio reperitur, una materialis, altera formalis, & eſſentialis mendacio, ibidem. omne mendacium eſt peccatum, & quare, 11. 167 quale peccatum ſit mendacium, quod eſt triplex, 11. 168 aliquando eſt mortale, aliquando veniale tantum, ibidem. quomodo mendacium officioſum, & jocoſum fieri poſſint mortalia ex circumſtantia perſonæ, 11. 169 ad evitandum mendacium in quibuſdam caſibus licet uti reſtrictionibus mentalibus, 11. 171 imo, & jurare cum æquivocatione, quando eſt juſta cauſa, 11. 170 ad evitanda gravia tormenta poteſt innocens falſum crimen ſibi imponere 11. 173 quomodo in quibuſdam caſibus non ſit mortale mentiri Judici legitime, & teſte interroganti, ibidem. & 6. 46 quonam pacto ſimulatio interdum ſit licita, 11. 174 V. Juramentum.

Metus gravis vel levis quinam ſit, quando juſte, vel injuſte incuſſus, 4. 19

Miniſter Sacramentorum quis ſit, 16. 35 V. Sacramentum.

Miſſam audire in diebus feſtis eſt Eccleſiæ præceptum, ad cujus impletionem tria requiruntur, 12. 29 non eſt obligatio audiendi Miſſam in Parochia propria Dominicis, & feſtis majoribus, 12. 30 cujus Sacerdotis audienda ſit Miſſa, ut huic præcepto ſatisfiat, 12. 31 probabile eſt audientem duas medias Miſſas in caſu neceſſitatis ſatisfacere præcepto. 12. 33 qualis attentio ad auditionem Miſſæ requiratur, 12. 36 unius Miſſæ auditione non poteſt ſatisfieri duorum dierum obligationi, 12. 37 qui recitat, dum Miſſam audit, quæ alias recitare tenetur, utrique præcepto ſatisfacit, ibidem. quibus de cauſis fideles ab auditione ſacri in diebus feſtis excuſari poſſint, 12. 36 & ſequent.

Miſſæ nomine quid intelligatur, 19. 30 Sacrificium proprie dictum quid ſit, 19. 31 in Miſſa offertur Deo verum, & proprium ſacrificium, 19. 32 nec ſola Sacramenti ſumptio, nec ſola conſecratio integrat eſſentiam Sacrificii Eucharistici, ſed utrumque ſimul, 19. 33 conſecratio tamen ſe habet magis principaliter, 19. 35 conſecratio habet rationem oblationis in Miſſa, 19. 36 an utriuſque ſpeciei conſecratio ſit de eſſentia Sacrificii Miſſæ, 19. 37 ſubſtantia panis, & vini eſt aliquo modo materia hujus Sacrificii, non tamen propria, 19. 39 Chriſtus ipſe eſt res, quæ proprie, & principaliter in hoc Sacramento offertur, 19. 40 etiam ſpecies Sacramentales ſpectant ad rem, quæ in hoc myſterio ſacrificatur, 19. 41 Chriſtus Dominus eſt principalis offerens Miſſæ Sacrificium, 19. 42 hac ratione actio ſacrificandi non inquinatur etiamſi a malo miniſtro procedat, ibidem. non tamen proxime, & immediate offert, ſed tantum remote, & mediate 19. 43 quomodo dicatur Sacerdos offerre non tantum in nomine Chriſti, ſed etiam Eccleſiæ, 19. 44 & ſeq. Sacrificium Miſſæ duplicem habet valorem ad ſuos effectus producendos, ſcilicet, ex opere operantis, & ex opere operato, 19. 46 ex vi ſuæ inſtitutionis habet vim remittendi pœnam peccatorum ſuppoſita remiſſione culpæ, 19. 47 & non ſolum pro vivis, ſed etiam pro defunctis, ideſt, animabus in Purgatorio detentis, ibidem. non tamen vim habeat remittendi immediate peccata mortalia quoad culpam, nec conferendi primam gratiam, ſed tantum mediate, 19. 48 probabile eſt vim habere remittendi immediate venialia, 19. 49 nec vim habet augendi gratiam immediate ex opere operato, ſed tantum mediate, 19. 50 quomodo habeat virtutem impetrandi etiam bona temporalia, 19. 51 quomodo hoc Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat, 19. 52 non poteſt determinari quantam vim, & efficaciam habeat hoc Sacrificium intenſive, 19. 53 valor hujus Sacrificii ad ſatisfaciendum pro debito pœnæ reſtantis poſt remiſſionem culpæ eſt finitus, & limitatus, 19. 54 & ſequent. quo pacto hic valor poſſit etiam dici ſincathegorematica infinitus, 19. 56 valor Sacrificii etiam quoad virtutem impetrativam illi ex opere operato competens finitus eſt, & limitatus, 19. 57 quomodo etiam hoc valor dici poſſit ſincathegorematice infinitus, 19. 58 hic ſacrificium non æque prodeſt illis, pro quibus offertur tantum generaliter, & illis, pro quibus offertur ſpecialiter, 19. 59

Miſſæ Sacrificium non tantum latreuticum eſt, & Eucharisticum, ſed etiam propitiatorium, & impetratorium, 19. 60 licite, & valide offerri poteſt pro omnibus fidelibus baptizatis, & non excommunicatis, ſive defunctis in Purgatorio exiſtentibus, 19. 61 non autem pro damnatis, neque beatis, niſi in honorem, & memoriam iſtorum, ibidem. pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis directe offerri non poteſt, ſed tantum indirecte, 19. 62 quid ſit dicendum de excommunicatis toleratis, & non denunciatis, 19. 63 nec damnatis prodeſſe poteſt ad aliquam pœnæ mitigationem, vel diminutionem, 19. 64 effectus remiſſionis pœnarum ab animabus purgantibus infallibiliter, & ex certa lege participatur, & ex opere operato Sacrificii hujus, & non tantum per modum liberalis impetrationis, 19. 65 Sacerdos hujus Sacrificii fructum participat, non quatenus offerens eſt præciſe, ſed quatenus illud pro ſe offert, 19. 66 & ſeq. applicatio fructus Miſſæ a Sacerdotis intentione, & determinatione dependet, 19. 68 ad applicationem Sacrificii non eſt neceſſaria intentio actualis, vel virtualis, ſed ſufficit habitualis, 19. 69 quare hæc habitualis intentio non ſufficiat ad valorem Sacramenti, bene tamen Sacrificii, 19. 70 Deus attendit ad intentionem, quam de facto habet Sacerdos, non vero ad illam, quam habere deberet, 19. 71 in forma Ordinationis non ſolum datur Sacerdoti poteſtas conſecrandi, ſed etiam Sacrificium applicandi, 19. 72 illa ſpecialis applicatio quomodo debeat eſſe determinata, & certa, itaut effectus ejus non maneat ſuſpenſus, 19. 73 qui tenetur in aliqua Eccleſia celebrare, ſine Sacrificii applicatione, poteſt Miſſam alteri applicare, & pro illa aliud ſtipendium accipere, 19. 74

Miſſæ ſtipendium licitum eſt pro Sacro faciendo accipere, 19. 75 quodnam ſit juſtum, & condignum Miſſæ ſtipendium, ibidem. pro una Miſſa plura ſtipendia accipere non licet, 19. 76 neque etiam id licet applicando danti ſpecialem fructum ipſi Sacerdoti correſpondentem, 19. 77 neque etiam licet miſſas acceptas aliis dare dicendas retenta ſibi parte ſtipendii accepti, 19. 78 nec pro una Miſſa duplex ſtipendium a diverſis accipere licet applicando uni fructum impetrationis, & alteri fructum ſatisfactionis, 19. 79 omiſſio Miſſæ, pro qua acceptum eſt ſtipendium, eſt peccatum mortale, 19. 80 non poteſt Sacerdos accipere plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus ſatisfacere poteſt, 19. 81 ad ſuſcipiendum onus Miſſarum in perpetuum duæ conditiones ſervari debent, ibidem.

Mollities quid ſit, V. Luxuria.

Monopolium quid ſit, & quæ Monopolia ſint illicita, & prohibita, 5. 33 V. Emptio, & Venditio.

Monſtra an ſint Baptiſmi capacia, 17. 42 V. Baptiſmus.

Mundi innovatio futura poſt judicium univerſale peractum qualis erit, 28. 74 V. Judicium univerſale.

Mutui conditiones quæ, & quot ſint, 5. 41 quid ſit mutuum, & quotuplex, 5. 42 uſura quid ſit, 5. 43 quotuplex ſit, 5. 44 regula generalis ad dignoſcendum, quando contractus eſt uſurarius, 5. 45 uſura illicita quam ſit grave peccatum, 5. 46 de ratione mutui eſt, quod dominium rei mutuatæ, ac ejus uſus in mutuatarium transferatur, 5. 47 uſura mentalis quid ſit, 5. 48 quatuor modis poteſt aliquid recipi, vel dari ultra ſortem nullo pacto præcedente, ibidem. in quibus ex illis modis tenetur uſurarius mentalis reſtituere, quod ex mutuo acceptum eſt, & in quibus non, 5. 49 quando novit mutuatarium liberaliter dediſſe, & non ex mutuo, ad reſtitutionem non tenetur, 5. 51 quia in tali caſu vere transfertur dominium accepti ultra ſortem in mutuantem, 5. 53 licet in mutuo pœnam apponere a mutuatario ſolvendam, niſi tempore præfixo ſolverit, 5. 56 tres conditiones requiruntur, ut talis pœna appoſita ſit juſta, 5. 57 quid ſit damnum emergens, 5. 58 poteſt aliquid accipi ultra ſortem ex eo, quod mutuatarius ſit in mora ſolvendi poſt terminum ſolutioni præfixum, ibidem. etiam pro damno emergente ante terminum ſolutioni præfixum poteſt aliquid ultra ſortem accipi, ſi hoc cum mutuatario in pactum deducatur, 5. 59 ſi vero tale pactum non præcedit, non licet, 5. 60 lucrum ceſſans quid ſit, 5. 61 poteſt etiam tale lucrum in pactum deduci cum mutuatario, 5. 63 ſi autem non deducatur, non poteſt licite aliquid ultra ſortem accipi. 5. 64 licitum etiam eſt in mutuo aliquid ultra ſortem accipere ratione periculi amittendi capitale, vel cum expenſis recuperandi, 5. 67 tres ad hoc requiruntur conditiones, 5. 68 alter caſus, quo poteſt aliquid ultra ſortem accipi, 5. 69 quænam ſigna gratitudinis, & benevolentiæ exhibenda poſſint in pactum cum mutuatario deduci, 5. 73 & ſequentibus, quæ obligationes poſſint mutuatario imponi circa uſuram, & quæ non, 5. 76 & ſequentibus. uſurarius non acquirit dominium accepti ultra ſortem, 5. 81 nec habet juſtum titulum acquirendi illud, 5. 84 quinam contractus ex uſuraria pecunia celebrati ſint invalidi, ibidem. quid ex acquiſitis per uſuram teneatur uſurarius reſtituere, 5. 85 mutuatarius licite accipere poteſt mutuum, quod petit abſolute, & mutuans dare noluit, niſi ſub uſuris, 5. 88 licitum eſt etiam mutuum petere ab illo, quem mutuatarius ſcit non ſine uſuris eſſe daturum, dummodo abſolute illud petat, 5. 89 non licet mutuatario petere ab uſurario mutuum ſub uſuris, etiamſi uſurarius paratus ſit dare ſub uſuris, 5. 90 probabile eſt indigentem pecunia ob aliquam neceſſitatem licite poſſe pecuniam ab eo exigere ſub uſura, quem ſcit aliter non daturum niſi uſuram offerat, 5. 91 qualis, & quanta neceſſitas eſſe debeat, ut hæc petitio mutui ſub uſura licite fieri poſſit, 5. 90 quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium, 5. 95 & ſeq.

Digitized by Google

N

NAtus illegitimus, e jus pater ignoratur, a quo debeat alimenta recipere, 9. 55
Neceſſitas extrema quænam dicatur, & quomodo a gravi differat, 9. 30 & 31, in extrema neceſſitate licitum eſt aliena ſurripere, non tamen in gravi neceſſitate circa extremam, ibidem. quandonam aliquid accipiens in extrema neceſſitate teneatur illud reſtituere, & quandonam non, 9. 32. neceſſitas duplex alia medii, alia præcepti, 16. 59 quænam Sacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, & quæ ſolum neceſſitate præcepti, 16. 60 & ſeq. V. Sacramentum.
Negotiatio, ut ſit juſte, quas requirat conditiones, 5. 4 & ſeq. quænam ſint negotiationes illicitæ, & injuſtæ, 5. 33 & ſeq.
Notitia per Confeſſionem habita quomodo poſſit uti Sacerdos ſine violatione ſigilli, 21. 257 & ſequent. V. Sigillum Confeſſionis.
Novitii etiam in caſibus reſervatis Prælatis Regularium ſunt eis ſubjecti, 14. 37 impediens alicui Novitiatum, ſeu Religionis ingreſſum malitioſe, & per fraudem peccat, & tenetur ad reſtitutionem, 8. 13 qualis, & quanta hæc reſtitutio eſſe debeat, 8. 14 non poteſt pro Novitiatu, ſeu pro ipſo Religionis ingreſſu licite aliquid recipi, & ſine Simonia, bene tamen pro ſuſtentatione Novitii, ſeu ingredientis, 14. 97
Numerus peccatorum mortalium in Confeſſione exprimendus, 21. 178 & ſequentibus, numerus circumſtantiarum peccati, & quæ in confeſſione aperiendæ, ibidem. numerus peccatorum in quibus caſibus non ſit neceſſario exprimendus, 21. 89 & ſeq. V. Confeſſio.
Nuptiæ, ſeu Nuptiarum ſolemnitates quando prohibitæ, 20. 89 V. Matrimonium.
Nutus, & ſigna in non potentibus loqui ad Confeſſionis expreſſionem ſufficiunt, 21. 155 V. Confeſſio.

O

OBedientiæ votum eſt præcipuum inter tria ſubſtantialia Religionis vota, 14. 21 ac tali voto obligatur Religioſus ad omnia, quæ Superior præcipit ſecundum Regulam, & Conſtitutiones ſui Ordinis, ſive directe, & expreſſe, ſive indirecte, & implicite, 14. 22 non tenetur ad ea, quæ ſunt omnino ſupra regulam, ibidem. neque ad ea, quæ ſunt præter regulam, 14. 23 & tanto magis neque ad ea, quæ ſunt contra regulam, niſi Superior diſpenſet, 14. 24 nec tenetur obedire Superiori actus mere internos præcipienti, neque ad obedientiam formalem, ſed tantum materialem, neque ad exequenda, quæ ſibi a Superiore ſolum ſub conſilio proponuntur, 14. 25 unde dignoſci poſſit, quod præceptum Superioris obliget ſub vinculo peccati mortalis, 14. 26 quando teneatur Religioſus obedire Prælato, ut ſe exponat periculo vitæ ad bonum proximi, 14. 27 quando Regulares profeſſi teneantur acceptare novam reformationem, & quando non, 14. 28 non eſt contra votum Obedientiæ, quod Religioſus privatus a Prælato cauſa querelæ recurrat ad Superiorem Prælatum, 14. 29
Odium eſt vitium Charitati oppoſitum, 10. 95 V. Charitas.
Officii divini nomine quid intelligatur, 13. 49 omnes Clerici in aliquo Ordine Sacro conſtituti ad illud recitandum obligantur 14. 50 ac etiam omnes Clerici beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, etiamſi nullo Ordine Sacro ſint inſigniti, ibidem. item Religioſi omnes, qui Religionem profitentur Choro addictam, etiamſi in Sacris Ordinibus non ſint conſtituti, 14. 51 omnes Eccleſiæ Regulares tenentur etiam quotidie Horas Canonicas in Choro pſallere, ibidem. quid dicendum ſit de Monialibus, ibidem. modus, & ordo ſervendus in Horis Canonicis recitandis, 14. 52 quale peccatum ſit Horarum recitationem notabiliter interrumpere, ibidem. dici debent debitis, & ſtatutis temporibus a legitima conſuetudine præſcriptis, 14. 53 unica divini Officii recitatione duorum dierum obligationi ſatisfieri nequit, ibidem. attentio quoque, vel devotio neceſſaria eſt ad horas Canonicas recitandas, ibidem. tanta eſt hæc obligatio, ut mortaliter peccet quiſquis hoc onus habens Horas Canonicas, vel notabilem earum partem omittit, 14. 54 quæ ſit omiſſio partis notabilis officii ad peccatum mortale ſufficiens, ibidem. in beneficiariis ultra reatum peccati mortalis inducit etiam pœnam reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis officii 14. 55 quænam cauſæ excuſent ab Horarum recitatione, 14. 56 an qui ob aliquam ex illis cauſis integrum diei officium recitare non poteſt, ſaltem teneatur aliquam ejus partem recitare, ſi poteſt, 14. 57
Oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum eſt Sacramenti extremæ Unctionis materia remota, proxima vero eſt Unctio ipſa, 22. 18 & ſeqq., quomodo oleum etiam balſamo mixtum poſſit eſſe valida hujus Sacramenti materia, 22 20 V. Unctio extrema.
Omiſſio, ſeu omiſſionis peccatum quid ſit, & quotuplex, 15. 25 licet regulariter loquendo peccatum omiſſionis ſine aliquo actu non contingat, qui ejus cauſa directe, vel indirecte exiſtat, abſolute tamen poteſt ſine omni actu contingere, 15. 27. quandonam actus omiſſioni conjunctus ſit peccatum, & quando non, 15. 30 & ſequ. actus incompoſſibiles cum obſervantia præcepti, qui eliguntur, poſtquam ſtatuimus non obſervare præceptum, malitiam omiſſionis non contrahunt, 15. 31, quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur, 15. 32 & ſequ. an qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, incurrat omnes omiſſiones ex eo ſequentes, 15. 35 V. Peccatum.
Opinio probabilis quæ ſit, & quæ improbabilis, 1. 62 licite poteſt homo in moralibus conſcientiæ, vel opinioni probabili ſe conformare, 1. 64 V. Conſcientia.
Opus ſatisfactorium debet eſſe liberum, & voluntarium, ac etiam eſſe debet honeſtum, & moraliter bonum, 21. 271 poteſt opus alias debitum pro pœnitentia imponi, 21. 272 regulariter tamen, & juſta cauſa ceſſante tale eſſe non debet, 21. 273 etiam actus interni pro pœnitentia interdum poſſunt injungi, 21 274 ac etiam non pœnales, regulariter tamen pœnales eſſe debent, 21. 275 V. Satisfactio.
Ordo quid ſit, 19. 3 eſt Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum, 19. 4. ſeptem ſunt Ordines proprie dicti, 19. 5 Clericalis Tonſura non eſt Ordo proprie dictus, ſed diſpoſitio, & præparatio ad Ordines ſuſcipiendos, ibidem, non tantum Ordo in genere, ſed unuſquiſque in particulari eſt Sacramentum, 19. 6 quomodo præfati Ordines unum conſtituant Sacramentum, ibidem. Epiſcopatus quoque eſt Ordo proprie dictus ab aliis diſtinctus etiam a Sacerdotio, 19. 7 non tamen a Sacerdotio diſtinguitur, ſicut alii Ordines inter ſe diſtinguuntur, 19. 8 quomodo adhuc ſalvetur, quod ſeptem ſint Eccleſiæ Sacramenta, & non octo, 19. 9 materia remota Sacramenti Ordinis in generali eſt res illa, quæ ab Epiſcopo traditur ſuſcipienti aliquem Ordinem, proxima vero eſt illius rei traditio, & forma ſunt verba ab Epiſcopo prolata, 19. 10 quænam ſit materia, & forma Oſtiariatus, & aliorum Ordinum minorum, & quæ eorum officia, 19. 11 quæ ſit materia, & forma Presbyteratus, & ejus officia, 19. 13 tam poteſtas conſecrandi, quam abſolvendi a peccatis eſt de eſſentia, & integritate Ordinis Sacerdotii, 19. 14 quæ ſit materia, & forma Epiſcopatus, 19. 15 quæ ejus officia, 19. 16
Ordinarius hujus Sacramenti Miniſter eſt ſolus Epiſcopus, 19. 18 etiam excommunicatus, & degradatus poteſt valide ordinare, non tamen licite, ibidem. ex diſpenſatione tamen Summi Pontificis ſimplex Sacerdos minores Ordines conferre poteſt, non autem aliquis alius non Sacerdos, 19. 19 de Diaconatu autem, & Subdiaconatu eſt dubium, ibidem. maſculi ſolum, & baptizati ſunt Sacramenti Ordinis capaces, etiamſi infantes eſſent, & uſu rationis carentes, 19. 20 quæ, & quot conditiones requirantur ad hoc Sacramentum non tantum valide, ſed etiam licite recipiendum, 19. 21 & ſequentibus, ætas ad ſingulos Ordines requiſita, ibidem. in Ordinum ſuſceptione ſervanda ſunt temporum interſtitia, 19. 22 titulus in promotione ad Ordines habendus, 19. 23 quinam ſint hujus Sacramenti effectus, 19. 24 quodlibet Ordinis Sacramentum Characterem imprimit, 19. 25 ad valorem ſingularum Ordinationum requiritur contactus phyſicus ſaltem mediatus ejus materiæ, cujus ſit traditio, 19. 26. in Epiſcopatu novus Character imprimitur ab aliis diſtinctus etiam a Sacerdotali, 19. 27 connexio Ordinum ad invicem non eſt neceſſaria neceſſitate Sacramenti, ſed tantum præcepti, 19. 28 Epiſcopatus tamen neceſſario Sacerdotium ſupponit, ibidem. an character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali, 19. 29
Oſcula, tactus, & impudici amplexus inter ſolutos prohibentur ſexto Decalogi præcepto, 11. 139 triplex delectatio in his actibus eſt diſtinguenda, ibidem. V. Luxuria.

P

PAnis triticeus aqua naturali confectus, & decoctus, vel aſſus eſt materia Conſecrationis Corporis Chriſti, 18. 16 tam panis azymus, quam fermentatus eſt materia ſufficiens loquendo de neceſſitate Sacramenti, 18. 17 loquendo autem de neceſſitate præcepti Latini in azymo, Græci in fermentato conſecrare tenentur, ibidem. V. Euchariſtia.
Paupertatis votum quid ſit, & ad quid Religioſos obliget, 14. 38 & ſequent. V. Votum paupertatis.

Pecca-

Digitized by Google

peccatum formaliter in privatione conſiſtit, & non in poſitivo, 15. 2. & hoc eſt privatio debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem, quam voluntas procurare tenetur in actu ſuo, 15. 4. de ratione peccati, & mali moralis eſt eſſe contra legem, 15. 5. quo ſenſu dicantur aliqua mala, quia prohibita, & aliqua prohibita, quia mala, 15. 6. omne peccatum intrinſece etiam includit oppoſitum cum aliqua virtute, 15. 7. peccatum actuale dividitur in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, in mortale, & veniale, in peccatum cordis, oris, & operis, & quædam ſunt peccata carnalia, quædam ſpiritualia, 15. 8. dividitur etiam in peccatum, ex ignorantia, ex paſſione, & ex malitia, quæ eſt diviſio accidentalis, non eſſentialis, 15. 9. ad hoc, quod aliquis actus, vel ejus omiſſio ſit peccaminoſus, & culpabilis, requiritur, quod ſit liber, & deliberatus, 15. 10. tres conditiones requiruntur ad peccatum contrahendum, 15. 11. qualis advertentia per ſe requiritur ad peccatum, 15. 12. ultra advertentiam malitiæ requiritur etiam conſenſus, 15. 13. quale peccatum ſit deſiderium malum, 15. 14. peccatum non ſupponit neceſſario aliquem errorem, vel inconſiderationem in intellectu, 15. 15. peccatum commiſſionis pro formali non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſive reali, ſive morali, ſive rationis, 15. 18. neque in poſitivo, & privativo ſimul, ſed in ſola privatione, 15. 20. & hæc eſt privatio rectitudinis, ſive honeſtatis debitæ actui ipſi, qui malus denominatur, 15. 21. quomodo peccata omiſſionis, & commiſſionis etiam eidem virtuti oppoſita eſſentialiter diſtinguantur, 15. 23. quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, 15. 24. peccatum omiſſionis quid ſit, & quotuplex, 15. 25. V. Omiſſio.

Peccatum aliud mortale, aliud veniale dari certum eſt, ac de fide, 15. 37. mortale duplex eſt, aliud ex genere ſuo, aliud ex accidente, & veniale triplex, aliud ex genere ſuo, aliud ex parvitate materiæ, aliud ex defectu deliberationis, 15. 38. aſſignatur propria, & formalis ratio, per quam peccatum mortale a veniali differt, 15. 40. & ex hoc colligitur vera definitio peccati mortalis, & venialis, 15. 41. peccatum mortale in ratione offenſæ non includit malitiam ſimpliciter infinitam, ſed tantum ſecundum quid, 15. 42. creſcit injuria ex dignitate perſonæ offenſæ, non ad æqualitatem, ſed ſecundum aliquam proportionem, 15. 43. peccatum dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet, moraliter, ſeu philoſophice; vel theologice, & hoc ſecundo modo conſideratum mortale, & veniale, ſive ex genere, ſive ex circumſtantiis differunt eſſentialiter, & ſpecifice, 15. 45. philoſophice autem, & in genere moris mortale, & veniale ex genere diſtinguuntur ſpecie, non ſic mortale, & veniale ex circumſtantiis, 15. 46. quomodo idem numero actus poſſit ſucceſſive fieri mortalis, & venialis, 15. 47. quomodo inter mortale, & veniale diſcernendum ſit, 15. 48. & ſequent. intendens committere omnia venialia mortaliter peccat, quia exponit ſe periculo proximo peccandi mortaliter, 15. 50. quibus modis peccatum ex genere ſuo poſſit fieri veniale, 15. 51. quibus modis peccatum quoque veniale ex genere ſuo poſſit ex accidenti fieri mortale, 15. 52. plura peccata venialia unum mortale per ſe, & formaliter non conſtituunt, 15. 53. regula generalis ad dignoſcendum, quando ultimum peccatum veniale ſimul cum præcedentibus materiam notabilem integrat, & ad mortale ſufficientem, 15. 55. idem actus numero ſucceſſive de veniali fieri poteſt mortale peccatum, & e contra, 15. 56. quomodo idem actus numero poſſit eſſe ſimul veniale, & mortale, 15. 57. quomodo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris poſſit fieri mortale, vel e contra, 15. 58.

Peccatorum diſtinctio ſpecifica per ordinem ad objecta, & materiam, circa quam verſatur non eſt deſumenda proxime, & formaliter, ſed tantum remote, & fundamentaliter, 15. 60. nec etiam recte deſumitur ex oppoſitione ſolum ad virtutes ſpecie diverſas, 15. 61. nec etiam per ordinem ad diverſa præcepta abſolute loquendo, 15. 62. peccata non diſtinguuntur ſpecie per ordinem ad diverſa præcepta, niſi ex diverſo motivo ſint condita, 15. 63. ſed diſtinguuntur ſpecie per ordinem ad diverſas ſpecie perfectiones, & rectitudines quibus privant, 15. 65. unde deſumenda ſit peccatorum diſtinctio numerica, 15. 66. & ſequentibus. non omnia peccata ſunt paria, & æqualia in gravitate, 15. 68. inæqualitas, & gravitas peccatorum ſumitur ex objectis rationi diſſonis, & per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur, 15. 69. ſumitur etiam ex circumſtantiis, ita ut quo pejores fuerint, graviora quoque ſint peccata. 15. 70. ad circumſtantias quoque ſpectat gravitas peccatorum ratione majoris nocumenti, quod ex illis ſequitur, 15. 71. ad circumſtantias etiam ſpectat gravitas peccatorum ex conditione perſonæ, quæ peccat, & in quam peccatur, ibidem. peccatum creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, 15. 72. peccatum levius ex objecto poteſt ex aliqua circumſtantia fieri gravius alio peccato graviori ex objecto, 15. 73. quodnam ex duobus vitiis extremis eidem virtuti oppoſitis ſit gravius, 15. 75. voluntas poteſt eſſe, & de facto eſt ſubjectum peccati, 15. 77. ipſa ſola eſt ſubjectum primo actus peccaminoſi, aliæ vero potentiæ ejus imperio ſubjectæ ſecundario, 15. 78. dari poteſt peccatum ſubjective in potentia intellectiva, in quantum ſubeſt phyſico voluntatis imperio, 15. 79. in appetitu quoque ſenſitivo poteſt eſſe peccatum, 15. 80. etiam in ſenſibus, & membris exterioribus peccata reperiri poſſunt, 15. 81. malitia actus exterioris diſtincta eſt a malitia actus interioris, 15. 83. explicatur diviſio peccati in peccatum cordis, oris, & operis, 15. 84. quomodo peccata cogitationis multiplicentur ſpecie, & numero, 15. 85. quandonam peccata oris ſpecie, & quando numero multiplicentur, 15. 86. & ſequent. quomodo, & quando peccata operis ſpecie, vel numero multiplicentur, 15. 88. quomodo, & quando motus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi ſint peccata, 15. 89.

Peccatorum omnium cauſa eſt creata voluntas, aliæ vero potentiæ inferiores in quantum voluntati ſubduntur, 15. 91. duæ ſunt cauſæ externæ ad peccatum moventes, Diabolus, & Mundus, 15. 92. Deus autem nullo modo eſt cauſa peccati, 15. 93. & ſequent. unum etiam peccatum reſpectu alterius poteſt eſſe cauſa, 15. 95. triplex præſertim eſt interna cauſa peccati, ignorantia, paſſio, & malitia, 15. 96. ignorantia quotuplex, 15. 97. quæ diligentia ſit adhibenda, ut ignorantia judicetur invincibilis, 15. 98. ignorantia antecedens, et invincibilis tam juris, quam facti a peccato excuſat omnino, 15. 99. ignorantia conſequens, ſeu vincibilis non excuſat a peccato, 15. 100. quæ ignorantia vincibilis proprie dici poſſit, ibidem. ignorantia concomitans, ſi fuerit vincibilis, non excuſat a peccato, bene tamen ſi fuerit invincibilis, 15. 101. ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſemper eſt peccatum, et ſpeciale diſtinctum ab eo quod fit ex eadem ignorantia, 15. 103. ad quam peccati ſpeciem talis ignorantia revocetur, et cui peccato opponatur, ibidem. quarum rerum ignorantia ſit vincibilis, aut poſſit eſſe invincibilis loquendo de jure naturali, et poſitivo divino, vel humano, 15. 104. et ſequent. quodnam ſit peccatum ex paſſione, 15. 106. paſſio non eſt cauſa peccati per ſe, et directe, ſed ſolum indirecte, ex parte objecti, 15. 107. peccata ex paſſione provenientia ſemper aliquem defectum in intellectu præſupponunt, 15. 108. quodnam ſit peccatum ex malitia, 15. 109. poteſt dari defectus in voluntate ſine prævio defectu in intellectu, 15. 110. peccata ex habitu vitioſo commiſſa dici debent potius ex infirmitate, et impotentia, quam ex malitia, 15. 111. peccatum ex malitia cæteris paribus eſt gravius peccato ex ignorantia, aut ex paſſione, 15. 112. cauſæ excuſantes a peccato ſunt ignorantia invincibilis, tam juris, quam facti, 15. 113. item impotentia adimplendi præceptum, ſive impotentia ſit phyſica, ſive moralis, 15. 114. qui totum præceptum adimplere non poteſt, quando tenetur ad partem, quam poteſt, ibid. vis etiam abſolute alicui illata excuſat a peccato, 15. 115. metus per ſe a culpa non excuſat, quamvis ejus malitiam minuat, 15. 116. interdum tamen poteſt excuſare per accidens, ibid. quamvis tranſgreſſio legis, ex quocumque metu oriatur, ſit culpabilis, tamen contingere poteſt ob periculum alicujus mali ceſſare in eo caſu legis obligationem, 15. 117. quandonam ceſſet obligatio legis ratione metus, vel periculi, ibid. in jure humano diſpenſatio legis excuſat a tranſgreſſione præcepti, 15. 118.

Peccatum aliquos habet effectus, 15. 119. per peccata actualia, et perſonalia amittuntur dona Dei gratuita, 15. 120. effectus peccati eſt etiam macula quædam habitualis, quæ tranſacto peccati actu in ipſa remanet, 15. 121. quid ſit, et quid importet hæc macula habitualis, 15. 122. alter effectus peccati eſt reatus pœnæ, 15. 124. quanta ſit pœna cuicumque mortali peccato divinitus decreta, 15. 125. quæ pœna peccatis venialibus correſpondeat, 15. 126. peccata venialia non puniuntur in Inferno pœna æterna ſenſus. ibid. quomodo intelligatur, quod in Inferno nulla eſt redemptio, 15. 127. per peccatum aliquo modo etiam læditur natura in naturalibus, 15. 128. non quidem itaut per peccatum tollatur ulla perfectio intrinſeca, et naturalis ipſius hominis, 15. 129 in quo conſiſtat corruptio naturæ humanæ per peccatum primi parentis, ibid. per peccatum originale, et per peccata etiam actualia aliquo modo minuitur inclinatio naturalis ad bonum, 15. 130. non tamen intrinſece, ſed tantum extrinſece, 15. 131. quatuor ſunt vulnera, quæ in natura oriuntur ratione peccati, et quænam ſint, 15. 132. eſt etiam effectus peccati privatio ſpeciei, modi, et ordinis, 15. 133. quomodo unum peccatum poſſit eſſe pœna alterius, 15. 134.

Peccata capitalia quæ ſint, et quare talia dicantur, 15. 136. V. Vitia capitalia.

Pœnitentia virtus quid ſit, n. 2. eſt virtus non theologica, ſed moralis, n. 3. quatuor ſunt pœnitentiæ modi, vel actus, n. 4. triſtitia, vel dolor de peccato commiſſo non eſt pœnitentia proprie ſumpta, quatenus eſt virtus, ibidem. deteſtari peccatum non eſt ſpecialis actus pœnitentiæ, ſed cuicumque virtuti convenit, ſic etiam gratanter acceptare pœnam pro peccato inflictam, n. 5. velle punire, & vindicare peccatum eſt actus ſpecialis virtutis pœnitentiæ, n. 6. quæ ſit propria ratio pœnitentiæ, ut eſt virtus ſpecialis a cæteris diſtincta, ibidem. objectum formale, & per ſe pœnitentiæ eſt peccatum ipſum, ut vindicabile, n. 7. eſt quædam juſtitia erga Deum, atque ideo ad virtutem juſtitiæ reduci debet, n. 8. proprie loquendo juſtitia vindicativa dici debet, ſeu ejus ſpecies, ibidem. reconciliatio non eſt finis intrinſecus pœnitentiæ, ſed ſatisfactio per pœnam debitam, n. 9. pœnitentia Chriſtiana quæ dicatur, & quinam actus ejus, n. 10. non eſt virtus per ſe infuſa, ſed acquiſita, n. 11. ad ſupernaturalitatem actus non ſemper requiritur, quod ſit ab habitu infuſo, ſed ea ſpeciali Dei auxilio elicitus, n. 12. & ſeq. ſupernaturalitas alia quoad ſubſtantiam, alia quoad modum, n. 14. licet dari poſſit actus vindicandi, & deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis, actus tamen pœnitentiæ eſt ſupernaturalis, n. 15. non tamen eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ſed tantum quoad modum, n. 16. & ſeq. pœnitentia Chriſtiana alia perfecta, alia imperfecta, illa dicitur contritio, hæc attritio, n. 18. utraque eſt actus ſupernaturalis, & includit ſaltem virtualiter propoſitum de cætero non peccandi, ibidem. quid ſit pœnitentia perfecta, quæ dicitur contritio, n. 19. V. Contritio. quid ſit pœnitentia imperfecta, quæ dicitur attritio, n. 39. V. Attritio.

Pœnitentia eſt neceſſaria ad remiſſionem peccati mortalis tantum de potentia Dei ordinaria, non abſoluta, n. 51. duplex eſt pœnitentia, formalis ſcilicet & virtualis, & duplex eſt neceſſitas medii, & præcepti, ibidem. eſt neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, ac etiam neceſſitate præcepti, n. 52. in lege naturæ, & ſcripta fuit neceſſaria perfecta contritio, in lege autem gratiæ, vel hæc, vel attritio cum Sacramento, n. 53. ad remiſſionem peccati modo ſufficit attritio cum Sacramento, n. 54. etiam in ipſo mortis articulo non eſt neceſſaria contritio, n. 55. licet regulariter requiratur pœnitentia formalis, interdum tamen poteſt virtualis ſola ſufficere, n. 57. non eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem dilectio Dei, quæ non ſtatim excitat ad deteſtationem peccatorum menti occurrentium, n. 59. juſtificatus per dilectionem Dei ſine formali contritione cum oblivione peccatorum inculpabili tenetur poſtea conteri, cum eorum recordatur, n. 60. præceptum pœnitentiæ per ſe obligat in articulo mortis, ſi non adeſt copia Confeſſarii, n. 62. quando obliget per accidens, ibidem. non ſtatim poſt peccatum commiſſum tenetur peccator reſurgere, n. 63. aliquo tempore ante mortis articulum tenetur peccator pœnitere, n. 65. quomodo hoc tempus deſignari poſſit, n. 66. præceptum pœnitentiæ obligat, quoties peccata commiſſa menti occurrunt plena, ac deliberate, n. 68. probabile id etiam eſt de peccatis jam dimiſſis, & capitalis, n. 71. diſcrimen obligationis pœnitentiæ ad deteſtanda peccata commiſſa, & remiſſa, quoties menti occurrunt, n. 72. contritio non eſt deletiva culpæ phyſica, & in genere cauſæ efficientis, neque in genere cauſæ formalis, ſed tantum moralis diſpoſitivæ, n. 74. & ſequentibus, & per modum meriti de congruo, n. 76. poteſt etiam dici cauſa moralis, & diſpoſitiva gratiæ juſtificantis, & per modum meriti de congruo, n. 77. virtute pœnitentiæ de facto omnia mortalia ſimul remittuntur, nec unum ſine alio remitti poteſt, n. 78. poteſt tamen hoc fieri de potentia Dei abſoluta, ibidem. ſemper cum culpa remittitur quoque pœna æterna, non tamen temporalis, n. 79. & ſequentibus. peccatum veniale poteſt remitti extra Sacramentum per contritionem, & in Sacramento per attritionem, n. 8. in homine juſto extra Sacramentum etiam per attritionem remitti poteſt, ibidem. ac etiam per actus aliarum virtutum, qui æque Deo placeant, ac veniale diſplicuit, n. 8. pœnitentia valet ad remiſſionem venialium ſolum per modum cauſæ formalis, n. 84. & in homine juſto valet per modum condignæ ſatisfactionis, & meriti de condigno, ibidem. veniale etiam per Sacramenta remittitur ex opere operato, n. 85. qualis diſpoſitio in juſto ad hoc ſufficiat, ibidem. quomodo etiam Sacramentalia peccatum veniale remittant, n. 87. mortalia remitti poſſunt abſque venialium remiſſione, n. 89. etiam veniale remitti poteſt ſine mortali, cui erat conjunctum, n. 90. ad ejus remiſſionem gratiæ habitualis infuſio non requiritur, ibidem. quo pacto venialium remiſſio dicatur reintegratio ad familiaritatem Dei, n. 91. venialia poſſunt quoque in alia vita remitti, n. 92. non poſſunt deleri per actum bonum, & meritorium in alia vita elicitum, n. 93. ſed potius delentur per meriti præcedentia ad eſtum finem eleta, n. 94. vel per ſatiſpaſſionem, & totalis debitæ pœnæ ſolutionem in Purgatorio, n. 95. quomodo in veniali diſtinguatur remiſſio culpæ, & ſolutio pœnæ, n. 96. quare in Inferno diminuatur veniale quoad pœnam tantum, non quoad culpam, in Purgatorio vero quoad utrumque, n. 97.

Pœnitentiæ Sacramentum fuit a Chriſto Domino immediate inſtitutum, n. 99. eſt ab omnibus aliis Sacramentis diſtinctum, & diverſum, n. 100. abſolutio eſt pars intrinſeca, & eſſentialis hujus Sacramenti, n. 101. etiam pœnitentis actus ſunt pars intrinſeca materialis ejuſdem, n. 102. quomodo inter partes materiales hujus Sacramenti eſſentiales præter Confeſſionem aſſignandæ ſint etiam contritio, & ſatisfactio, n. 103. ſatisfactio in voto eſt pars ejus eſſentialis, & ipſa exhibita eſt tantum integralis, ibidem. conſtat itaque hoc Sacramentum ex Confeſſione, Contritione, & propoſito ſatisfaciendi, tamquam materia, & abſolutione, tamquam forma, n. 104. Sacramentum hoc ſumptum pro aggregato importat in recto abſolutionem, & in obliquo actus pœnitentis, n. 105. quomodo hoc Sacramentum definiatur, n. 107. actus pœnitentis ſunt materia proxima hujus Sacramenti, n. 109. materia remota ſunt peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa, n. 110. mortalia ſunt materia neceſſaria, venialia vero tantum ſufficiens, n. 111. peccata etiam remiſſa poſſunt eſſe materia iteratæ confeſſionis Sacramentalis, n. 112. ad talem Confeſſionem requiritur novus, & iteratus dolor, n. 114. talis iterata confeſſio non tantum eſt validum Sacramentum, ſed etiam valde fructuoſum quantum ad affectum, n. 115. abſolutio eſt propria hujus Sacramenti forma, n. 117. proferri debet certis verbis humana voce expreſſis, n. 118. ſola illa duo verba Abſolvo te, ſunt eſſentialia hujus formæ, n. 120. poteſt valide dari abſolutio per verba æquivalentia, n. 121. forma abſolutionis deprecatoria prolata non ſufficit ad valorem Sacramenti, n. 122. quomodo abſolutio data ſub conditione ſit valida, & quomodo non, n. 124. non poteſt abſolutio conferri abſenti, n. 125. quomodo valida ſit confeſſio per Scripturam, ſi poſtea abſolutio in præſentia obtineatur, n. 126.

Pœnitentiæ Sacramenti proprius effectus eſt remiſſio peccatorum poſt baptiſmum commiſſorum, n. 127. & perfectam quoad culpam, n. 128. & non tantum peccatorum mortalium, ſed etiam venialium, n. 130. quando producatur effectus infuſionis gratiæ, & remiſſionis peccatorum per verba abſolutionis, n. 132. quem ſenſum, & effectum habeant verba abſolutionis, quando peccata ſunt jam remiſſa per contritionem, vel antecedentem confeſſionem, n. 132. quomodo per pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant, n. 134. non poteſt dari Sacramentum pœnitentiæ validum, ſed informe, n. 135. hoc Sacramentum præſertim ab aliis differt, quod ipſam pœnitentis diſpoſitionem includit, ut partem eſſentialem, n. 136. aliquis actus interior pœnitentiæ eſt neceſſarius nedum ad effectum, ſed etiam ad eſſentiam hujus Sacramenti, n. 137. quando ſit nova confeſſio de peccatis jam confeſſis, vel ex inculpabili oblivione prætermiſſis, requiritur novus, & diſtinctus dolor, n. 138. ſimul cum dolore requiritur propoſitum efficax non peccandi de cætero, n. 139. ad validam, & fructuoſam confeſſionem ſufficit ſola attritio etiam ut talis cognita, n. 140. debet tamen eſſe attritio vera, & realis, non tantum putata, ibidem. attritio ex motivo mere humano elicita non eſt ſufficiens diſpoſitio, n. 141. debet eſſe de omnibus peccatis formaliter, vel ſaltem virtualiter, n. 142. in confeſſione venialium non eſt neceſſaria attritio, ſed minor diſpoſitio ſufficere poteſt, n. 144. dolor ſic expreſſus in confeſſione venialium debet eſſe de omnibus, & non de aliquibus tantum, n. 146. quomodo pœnitens poſſit habere propoſitum efficax de omnibus venialibus vitandis, n. 148.

Penſio quid ſit, & quid hoc nomen indicet, & quotuplex ſit, 14. 74. quomodo conveniat cum beneficio, & ab eo differat, ibidem. quinam penſiones beneficiis imponere poſſit, 14. 75. quænam ſit juſta cauſa concedendi penſionem, ibidem. ad hoc, ut penſio ſit juridica impoſita, debet eſſe moderata, itaut beneficiario relinquatur ſufficiens ſuſtentatio, 14. 76. quid dicendum, ſi beneficiarius pingue patrimonium habeat, ibidem. quænam ſint penſionarii obligationes, 14. 77. probabile eſt penſionarium teneri eodem modo, ac beneficiarium ſuperfluos penſionum fructus in pios uſus expendere, 14. 78. an penſionarius licite plures penſiones retinere poſſit, ibidem. V. Beneficium.

Perjurium quid ſit, 12. 58. V. Juramentum.

Pignus quid ſit, & quomodo ab Hypotheca differat, 5. 164. V. Hypotheca.

Polygamia, ſeu pluralitas uxorum ſucceſſiva poſt mortem alterius conjugis eſt valida, & licita, 30. 50. ſimultanea vero jure divino eſt prohibita, ac etiam jure poſitivo in lege Evangelica, 30. 52. pluralitas etiam maritorum cum una uxore eſt jure naturali illicita, & nulla, ibidem.

dem. polygamia eſt contra jus naturæ late ſumptum, non autem ſtricte, & in rigore, 20. 52 polygamia plurium virorum cum una uxore ſemper fuit illicita, & numquam permiſſa, 20. 53 plurium autem uxorum cum uno viro per ſingularem Dei diſpoſitionem olim SS. Patribus conceſſa fuit, 20. 54 polygamia ſucceſſiva cum repudio primæ uxoris fuit etiam licita in lege Moſaica ex diſpenſatione divina, 20. 55, in lege autem Evangelica nullo modo eſt valida, nec licita. 20. 256. poſſet tamen a Deo diſpenſari in caſo neceſſitatis, ſicut in antiqua lege diſpenſatum fuit, ibidem.

Poſſeſſio quid ſit, 3. 56 V. Dominium.

Precarium quid ſit, & quomodo a commodato differat, 4. 63 V. Contractus.

Præſcriptio, vel uſucapio quid ſit, 3. 55 conditiones præſcriptionis, ut duratio legitima, 3. 56 quodnam ſit tempus a lege conſtitutum ad præſcriptionem inducendam, 3. 79 V. Dominium.

Privilegium quid ſit, & quomodo a diſpenſatione differat, 2. 192 quinam privilegium concedere poſſint, & quibus, 2. 193 quotuplex ſit privilegium, 2. 194 quanto tempore privilegium duret, 2. 195 an ceſſante cauſa privilegii ipſum quoque ceſſet privilegium, 2. 196. & ſequent. quænam ſit forma externa privilegii, 2. 199. V. Lex humana.

Promiſſio ſimplex quid ſit, ut ab onaroſa diſtinguitur, 4. 26 debet eſſe libera, & deliberata, ſpontanea, & non coacta, 4. 27 debet eſſe verbis, vel ſignis externis facta, vera, & non ficta, ibidem. item debet eſſe acceptata, quia ante acceptationem nullam parit obligationem, 4. 28 & tandem debet eſſe de re licita, ibidem. quomodo promiſſio differat a donatione, pollicitatione, pacto, ſtipulatione, 4. 30 quando promiſſionis obligatio ceſſet, 4. 31 promiſſio ex genere ſuo obligat in conſcientia ad ſervandum promiſſum, ſub pœna peccati mortalis, 4. 33 ex accidenti tamen ratione levitatis materiæ poteſt fieri venialis, ibidem. mendacium ex ſuo genere eſt peccatum mortale, 4. 34 quanti valoris res promiſſa eſſe debeat, ut promiſſionis violatio peccatum mortale cenſeatur, 4. 36 ex ſola promiſſione interna non oritur obligatio ex juſtitia ad ſervandum promiſſum, ſub pœna peccati mortalis, 4. 38 vis obligandi ſita eſt in actu interno dependenter tamen a manifeſtatione externa, ut a conditione, 4. 39 ex vi juris civilis nulla promiſſio etiam ſignis externis manifeſtata ante acceptationem obligat promittentem ex juſtitia ad eam ſervandam, 4. 40 & probabilius eſt nec etiam obligare ex vi juris naturalis, 4. 41 ſed tantum obligat virtute veracitatis, & fidelitatis, qua promittens tenetur vera facere ſua dicta, 4. 42 ex ſola promiſſione nondum acceptata promiſſarius in rem promiſſam jus non acquirit. ibidem.

Purgatorii nomine quid intelligatur, 24. 2 certum eſt, ac de fide dari purgatorium, 24. 3 habet rationem viæ, non termini ultimati defunctorum, 24. 8 quo in loco ſit Purgatorium, 24. 9 quibus de cauſis Purgatorium fuerit a Deo inſtitutum, 24. 11 & ſeq. carentia beatificæ viſionis in animabus Purgatorii habet rationem pœnæ damni, 24. 21 non eſt in eis pœna vermis, ſicut eſt in damnatis, 24. 22 nec ſolum in eis datur pœna damni, ſed etiam aliqua triſtitia eam conſequens, ibidem. datur etiam in eis pœna ſenſus quatenus igne cruciantur, 24. 23 quomodo ignis, cum ſit corporeus, illas cruciare poſſit, ibidem. cur Deus potius igne illi voluerit pro eorum cruciatu, quam aqua, vel aere, aut alia re creata, ibidem. non torquentur a Dæmonibus, ut divinæ juſtitiæ Miniſtris, ſed immediate a Deo, 24. 24 quomodo detentio in igne ſit noſita ab animabus purgantibus differenter a damnatis, 24. 25 pœna Purgatorii acerbior eſt quolibet pœna hujus vitæ, 24. 26 quomodo id ſit intelligendum, 24. 27 quid dicendum de pœna damni, 24. 28 quid certum ſit de duratione pœnarum Purgatorii, 24. 29 quanto tempore duret cujuslibet purgantis pœna, 24. 30 quid dicendum de intenſione illarum pœnarum, 24. 31 & ſeq. animæ ante finitam purgationem inde exire poſſunt ad tempus ex divina diſpenſatione, 24. 33 pœna Purgatorii quomodo ſit voluntaria, 24. 34 quomodo animæ corporibus egreſſæ judicentur, & ad loca deſtinata poſtea deferantur, 24. 36 judicentur in ipſo loco, in quo e corporibus decedant, 24. 37 probabilius eſt hoc judicium a Chriſto homine fieri, ibidem. animæ purgantes ſunt certæ, & ſecuræ de propria ſalute. 24. 38 & talis certitudo media eſt inter certitudinem viæ, & patriæ, 24. 39 animæ illæ non ſunt in ſtatu merendi, neque demerendi, 24. 40 poſſunt tamen pro nobis orare, & aliquid impetrare, 24. 42 ac etiam aliquando miracula edere. 24. 43

Q

QUalitatis error Matrimonium non dirimit, 20. 97 in quibus caſibus error etiam circa qualitatem Matrimonium dirimere poſſit, 20. 98 V. Matrimonii impedimenta.

Quantitas materiæ in Euchariſtia conſecrandæ debet eſſe certa, ac determinata ex intentione conſecrantis, 18. 22 quæcumque minima quantitas materiæ eſt conſecrabilis, dummodo ſit ſenſibilis, 18. 23 cur conſecrari non poſſit in quacumque magna quantitate, 18. 24 quantitas aquæ vino miſcendæ in Calicis conſecratione modica eſſe debet, 18. 19 V. Euchariſtia, quantitas major ad furtum grave domeſticorum requiritur, quam ad furtum exterorum, 9. 14 V. Furtum.

Quænam ſint conditiones contractus ex parte efficientis, ut ſit validus, 4. 5 quænam ex parte formæ contrahentis, 4. 6 quænam ex parte materiæ, 4. 7 & quænam ex parte finis, 4. 2 V. Contractus.

Quædam Sacramenta per ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis primam gratiam conferunt, quædam vero ſecundam, ſeu augmentum ejus, 16. 26 quænam ſint Sacramenta characterem imprimentia, quæ proinde iterari non poſſunt, 16. 29 V. Sacramentum.

Quæſtus, ſive lucrum ob turpem cauſam an obligationem reſtitutionis inducat, 9. 67 pro opere illicito patrando nihil dari, vel accipi poteſt ante operis impletionem, quod ſi acceptum eſt, reſtitui debet, 9. 68 poſt operis impletionem tenetur promittens ſolvere pretium, & accipiens ad reſtitutionem non tenetur, & hoc ſpectato jure naturæ, & in foro conſcientiæ, 9. 69 acquiſita ob turpem cauſam non ſolum ante factum, ſed etiam ſecuto facto ſunt reſtituenda, quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, 9. 73 cui talis reſtitutio ſit facienda, ibidem. ſpectato jure poſitivo, & foro externo pro ſolo opere meretricio conceditur actio contra fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam, pro reliquis vero operibus pravis probabile eſt pretium nulli eſſe reddendum, 9. 74 pretium acceptum pro opere debito ex juſtitia, vel ne fiat peccatum contra juſtitiam, neceſſario reſtituendum eſt in foro conſcientiæ, 9. 75 idem dicendum eſt de pretio accepto pro operibus debitis ex aliis virtutibus, 9. 79 in quibus caſibus meretrix ad reſtitutionem teneatur pretii accepti pro copia facta ſui corporis, 9. 77 & ſequent.

Quinam gaudeant immunitate Eccleſiæ, & quid hæc ſit, 11. 73 quinam ſit poſſeſſor bonæ, vel malæ fidei, 7. 22

Quomodo peccata omiſſionis, & commiſſionis eidem virtuti oppoſita eſſentialiter diſtinguantur, 15. 23 quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, 15. 25 quodnam ex duobus vitiis extremis eidem virtuti oppoſitis ſit gravius, 15. 24 V. Peccatum.

Quot ſint Eccleſiæ Sacramenta, 16. 53 V. Sacramentum. Quot ſint peccata capitalia, & quare talia dicantur, 15. 136. V. Vitia capitalia. Quot ſint Matrimonii impedimenta, 20. 97 & ſeq. V. Matrimonium. Quot ſint gradus conſanguinitatis, & quomodo dignoſcendi, & computandi, 20. 102 Quot ſint gradus affinitatis, & quomodo dignoſcendi, & computandi, 20. 112 Quot ſunt modi, quibus peccatum alienum participatur in materia reſtitutionis, 7. 23.

R

RAptus proprie dictus, & Matrimonium dirimens, quid ſit, 20. 108 V. Matrimonii impedimenta.

Religionis virtus quid ſit 11. 16 præcipuus ejus actus eſt adoratio, quæ multiplex eſt, 11. V. Adoratio.

Religionis nomen dupliciter accipi poteſt, 14. 2 ſtatus Religioſus, ſeu ſtatus Religionis expreſſe ſumptæ quid ſit, 14. 3 qualis ſit varietas, & diverſitas Religionum, & Ordinum, & quæ ſint conditiones Religioſi vere, & proprie dicti, 14. 4 quæ, & quot ſint conditiones ad profeſſionis religioſæ valorem requiſitæ, 14. 5 non ſolum profeſſio expreſſa, ſed etiam tacita verum religioſum conſtituit, ibidem. non ſolum vota ſolemnia, ſed etiam ſimplicia in aliqua ſocietate emiſſa verum Religioſum conſtituere poſſunt, 14. 7 Pontifex etiam in votis ſolemnibus diſpenſare poteſt, ibid. obligatio tendendi ad perfectionem in religioſis eſt ſub mortali peccato. 14. 8 non tamen eſt diſtincta ab obligatione ſervandi vota, & obſervantias regulares, ibid. peccata Religioſi cæteris paribus graviora ſunt peccatis ſæcularium, 14. 9 inter tria Religionis vota votum obedientiæ eſt præſtantius, 14. 10 Religioſus tenetur ſub mortali præſertim ad obſervantiam trium votorum eſſentialium, 14. 11 non æqualiter obligatur ad ſervanda omnia in Regula contenta, 14. 12 unde talis obligatio dignoſci poſſit, 14. 14 quid dicendum ſit de obligatio-

Digitized by Google

gatione Conſtitutionum, ſeu ſtatutorum Religionis, 14. 15 tranſgreſſio, quæ imponatur ad pœnam, etiam aliquo modo imputetur ad culpam, ibidem. abuſus evitandi in quibuſdam Religionibus circa promovendos ad Magiſterium, & Provincialatus titulares, 14. 16 Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum aſſumptus manet adhuc votis eſſentialibus ſuæ Religionis obſtrictus, 14. 17 quomodo ſe habeat ad alia Regulæ præcepta, & regulares obſervantias, 14. 18 ejecti quoque, & expulſi a Religione, tamquam incorrigibiles, manent cum obligatione trium votorum Religionis, 14. 19 poteſt Religioſus e Religione recedere ad ſuſtentandum parentes in extrema neceſſitate poſitos, 14. 20 Obedientiæ votum eſt præcipuum inter tria ſubſtantialia Religionis vota, 14. 21 ad quæ obligetur Religioſus ex tali voto, 14. 22 & ſeq. V. Obedientiæ votum, ad quæ obligetur Religioſus voto caſtitatis, 14. 31 V. Votum Caſtitatis. ad quæ obligetur Religioſus voto paupertatis, 14. 38 & ſeq. V. Votum Paupertatis.

Remiſſio peccatorum, V. Pœnitentia.

Reſervatio Caſuum, V. Caſus reſervandi.

Reſtitutio quid ſit, 7. 3 quomodo differat a ſimplici redditione, ibidem. injuria damnoſa, quæ eſt radix reſtitutionis duplex eſt, 7. 4 quomodo reſtitutio a ſatisfactione differat, 7. 5. juſtitia ſtricte ſumpta eſt ſpecialis virtus, & dividitur in commutativam, & diſtributivam, 7. 6 reſtitutio eſt actus juſtitiæ particularis, & commutativæ, ibidem. non ſemper ad eandem virtutem ſpectat non inferre damnum, & illud reſarcire, 7. 9 eſt neceſſaria ad ſalutem non quidem neceſſitate medii, ſed præcepti, 7. 11 præceptum reſtitutionis licet in forma verborum ſit affirmativum, in ſubſtantia tamen eſt negativum, 7. 13 quid ſit attendendum ad dignoſcendam rationem præcepti affirmativi, & negativi, 7. 14 quomodo præceptum reſtitutionis obliget ſemper, & pro ſemper, 7. 15 reſtitutio ad ſalutem neceſſaria non ſolum bona fortunæ concernit, ſed alia etiam interna, & externa, ibidem. ex triplici capite oritur obligatio reſtituendi, 7. 16 diſcrimen inter reſtitutionem ratione injuſtæ acceptationis, & ratione rei acceptæ, 7. 17 nemo tenetur ad reſtitutionem ob damnum alteri datum ex culpa levi, & leviſſima, 7. 18 ut obligatio reſtitutionis oriatur ex culpa lata talis culpa debet eſſe mortalis, nec ſufficit venialis, 7. 19 ad reſtitutionem tenentur, qui rem alienam juſto quidem titulo acceperunt, ſed poſtea in mora conſtituti eam retinent invito domino, 7. 21 item qui rem injuſte acceptam apud ſe habent, ſive bona fide, ſive mala illam habeant, 7. 22 quinam dicatur poſſeſſor bonæ, vel malæ fidei, ibidem. item omnes ad reſtitutionem tenentur qui aliquo modo ſunt cauſa damni illati directe, vel indirecte, 7. 23 novem ſunt modi quibus peccatum alienum participatur, ibidem. non tenetur ad reſtitutionem, niſi fuerit cauſa influens, & efficax damni illati, 7. 24 ſi plures ſimul concurrant ad tale damnum ſecutum, ſinguli tenentur ad reſtitutionem in ſolidum, 7. 25. quando aliquis tale damnum impedire poſſet, & non impedit, non tenetur ad reſtitutionem, ſi tale impedimentum ei ex officio non incumbit 7. 28 qui ſine ſua culpa, & præter intentionem fortuito damnum infert alicui ad reſtitutionem non tenetur, 7. 29 quomodo, & quibus ſervatis conditionibus licitum ſit rem propriam ab alio injuſte detentam ſurripere, & abſque ulla reſtitutionis obligatione, 7. 31 & ſeq. quo pacto licitum ſit tam ſuam recuperare ajiem per violationem, & rapinam 7. 33 quando reſtituere teneatur, qui aliam a conſecutione alicujus boni impedivit, ibidem. non ſolum res injuſte detenta reſtitui debet, ſed etiam fructus ex ea percepti, ſi erat de ſe fructifera, 7. 34 non autem ſi eſſent ex induſtria poſſeſſoris, ſive ſit bonæ, ſive malæ fidei, 7. 35 tres fructuum ſpecies ſunt diſtinguendæ, mere naturales, mere artificiales, & mixti, 7. 36 quæ damna ſint reſarcienda domino, & quomodo, 7. 37 ad quid reſtituere teneantur poſſeſſores tam bonæ, quam malæ fidei, 7. 38 qui bona fide rem furtivam emit, & poſtea vendit, etiam ceſſante bona fide non tenetur contractum reſcindere, 7. 39 ad quid teneatur poſſeſſor malæ fidei, 7. 40 accepta per ſimulatam paupertatem ſunt reſtitutioni obnoxia, 7. 41 ſic etiam acquiſita per hypocriſim, 7. 44 non autem acquiſita ob turpem cauſam, 7. 46

Reſtitutio rei facienda eſt domino, cui ſublata eſt, 7. 48 vel propinquis, & hæredibus in ejus defectu, vel pauperibus, his quoque deficientibus, 7. 49 qui rem emit a fure, eidem poteſt eam reſtituere, ut pretium ſuum amittat, 7. 50 cui reſtituenda ſit res, quæ accipitur ab aliquo etiam cum culpa illius, 7. 52 bona incerta ex delicto habita ſunt reſtituenda pauperibus, 7. 53 quid dicendum de bonis incertis ſine delicto habitis, 7. 54 res inventæ, quæ numquam dominum habuerunt, & vacantes, quæ pro derelictis habentur, ſunt primi inventoris, & occupantis, 7. 555 quid dicendum de theſauris, 7. 56 quando acquiſita per errorem ſint reſtituenda, & quando non, 7. 57 reſtitutio fieri debet quampnimum commode fieri poteſt, 7. 59 in quibus caſibus reſtitutionem differre liceat, 7. 60 quinam ordo ſit in reſtitutione ſervandus, 7. 62 nullus ordo ſervandus eſt in foro conſcientiæ inter debita ex delicto, & contractu oneroſo in ſolutione, 7. 64 quinam ordo ſervandus ſit in reſtitutione inter perſonas, quæ damnum intulerunt, 7. 65 quibus expenſis facienda ſit reſtitutio, quando debetur ſolum ratione rei acceptæ, 7. 66 quibus expenſis facienda ſit, quando res eſt debita ratione injuſtæ acceptationis, 7. 67 quibus expenſis fieri debeat, quando obligatio reſtituendi oritur ex contractu, 7. 69 actualis reſtitutio differri poteſt, quando eſſet in præjudicium Reipublicæ, vel ipſius damnificati, 7. 70 item quando reſtitutio eſſet in diffamationem reſtituentis, 7. 71 quia bona inferioris ordinis non ſunt neceſſario reſtituenda cum detrimento notabili bonorum ordinis ſuperioris, 7. 735 quænam ſint bona ſuperioris, & inferioris Ordinis, 7. 74 excuſatur etiam debitor a reſtitutione, quando hæc cederet in magnum incommodum reſtituentis, & in parvum, vel nullum commodum creditoris 7. 75 quando licite differri poſſit reſtitutio pro conſervatione ſui honorifici ſtatus, & quando non, 7. 77 excuſat præterea a reſtitutione extrema debitoris inopia, & neceſſitas 7. 78 quandonam extreme indigens ad pinguiorem fortunam redactus ad reſtitutionem teneatur, & quando non, 7. 79. quando creditor, & debitor ſunt ſimul in æquali neceſſitate, hic ad reſtitutionem non tenetur, 7. 81 aliæ quædam cauſæ a reſtitutione excuſantes, ignorantia nempe probabilis juris, vel facti 7. 83 creditoris remiſſio, ac debiti condonatio, 7. 84 ceſſio bonorum, 7. 85 præſcriptio, 7. 86 compenſatio creditoris ex bonis debitoris, 7. 87 Judicis ſententia, 7. 88 & tandem ſolutio debiti creditori creditoris ſui, 7. 89

Reſtitutio facienda ob damna ſpiritualia, 8. 2 qui per vim, & fraudem alium ad peccandum inducit, tenetur ex juſtitia ad reſtitutionem damni illati, 8. 3 etiam qui ſine vi, & fraude, alium ad peccandum induxit, ad eamdem reſtitutionem tenetur ex lege juſtitiæ, 8. 5 quando conſulens ad reſtitutionem damni illati teneatur, 8. 9 impediens alicui juſta de cauſa Religionis ingreſſum nec peccat, nec ad reſtitutionem tenetur, 8. 10 attrahens profeſſum a Religione tenetur ex juſtitia ad reſarcienda damna inde ſequentia tam Religioni, quam Religioſo, 8. 11 & ſequent. impediens alicui malitioſe, & per fraudem Religionis ingreſſum peccat, & ad reſtitutionem tenetur, 8. 13 qualis, & quanta hæc reſtitutio eſſe debeat. 8. 14.

Reſtitutio facienda ob damna corporalia, 8. 15 quid prohibeatur quinto Decalogi præcepto, 8. 16 injuſta ſui ipſius occiſio, & corporalis læſio prohibita eſt, 8. 18 item injuſta alterius occiſio, licita tamen eſt, ſi fiat auctoritate publica per juſtitiam punitivam, 8. 18 damna omnia ex occiſione. vel mutilatione alterius ſecuta ſunt reſtituenda, 8. 38 V. Homicidium, Aggreſſoris occiſio.

Reſtitutio facienda ob damna famæ, & honoris, 8. 48 & ſeq. V. Fama, & Honor.

Reſtitutio facienda ob damna in bonis Fortunæ, 9. 1, V. Furtum.

Reſtitutio facienda ex adulterio, & ſtupro, 9. 45 quid ſit ſtuprum, & adulterium, ibidem. quo ſenſu adulterium dicatur eſſe peccatum contra juſtitiam, 9. 96 V. Adulterium, ad nihil tenetur qui virginem conſentientem defloravit abſque vi, & fraude, vel promiſſione Matrimonii, 9. 57 talis virginis defloratio a ſimplici fornicatione non differt, ibidem. nec tali caſu tenetur aliquid dare parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt, 9. 58 quando vero per vim, & fraudem, vel metum, aut falſas promiſſiones fœmina violatur, tunc damnum inde ſecutum eſt reſtituendum, 9. 59 quomodo talis reſtitutio fieri debeat, ibidem. ab hac obligatione liberatur condonante puella deflorata, 9. 90 & ſi virgo deflorata moritur, antequam nubat, hæredibus nihil reſtituere tenetur, 9. 61 deflorans virginem ſpe fictæ promiſſionis quando eam ducere teneatur, & quando non, 9. 62 quomodo qui votum ſimplex caſtitatis, vel religionis emiſit, & poſtea virginem defloravit cum fide data Matrimonii, eam ducere tenetur, 9. 93 & ſequent. quinam ſint caſus in quibus promiſſor puellam corruptam ducere non tenetur, 9. 65.

Reſtitutio facienda ex turpi lucro, 9. 66 V. Quæſtus, ſeu lucrum ob turpem cauſam.

Reſtitutio facienda ratione ludi, 9. 79 V. Ludus.

Reſtitutio facienda ex venatione, 9. 91 V. Venatio.

Reſtitutio facienda ex bello injuſto, 9. 100 V. Bellum.

Reſtitutio facienda propter Simoniam, 14. 103 V. Simonia.

Reſtrictio mentalis. V. Juramentum.

Reſurrectio hominum generalis eſt poſſibilis ſupernaturaliter, 27. 3 ad præteritum non dari potentiam quomodo intelligendum ſit, ibidem in ordine ad potentiam ſupernaturalem poteſt quodcumque ens creatum reproduci, etiamſi fuerit antea eadem corruptum, ſed quoque prorſus annihilatum, 27. 4 neque id impedit temporis interruptio, 27. 5 in ordine vero ad potentiam naturalem

nec

nec omnes, nec aliqui effectus juxta communem naturæ curſum redire poſſunt, 27. 6 nulla tamen impotentia intrinſece ex parte cauſarum naturalium aſſignari poteſt, ſed ſolum extrinſecum impedimentum ex parte Dei, 27. 7 neque cauſa naturalis poteſt reunire animam corpori jam a Deo reparato, 27. 8 ſi reſurrectio conſideretur in ordine ad agens, eſt ſupernaturalis, ſi vero in ordine ad paſſum, eſt naturalis, ideſt non violenta, 27. 9 certum eſt, ac de fide generalem hominum reſurrectionem eſſe futuram, 27. 10 ratione naturali probari non poteſt talem reſurrectionem eſſe futuram, 27. 11 hoc enim oſtendi non poteſt demonſtratione propter quid deſumpta ex materia, ſive remota, ſive proxima hominem componente, 27. 12 neque ex animæ rationalis forma ejus ſpecifica, 27. 13 neque ex animæ rationalis immortalitate, quia hæc vera, & rigoroſa demonſtratione oſtendi nequit, 27. 14 etiamſi immortalitas animæ ratione naturali probaretur, adhuc ex ea reſurrectio hominum futura non concluditur, 27. 15 omnes homines juſti ſunt vere, & proprie reſurrecturi, 27. 18 quomodo etiam viventes in fine mundi ſint morituri, ex quo genere mortis, 27. 19 omnes etiam damnati reſurrecturi ſunt in die judicii, 27. 20 omnes etiam parvuli, ſive cum originali, ſive ab eo mundati, 27. 21 omnes etiam abortivi, qui ad animationem pervenerunt, reſurgere debent, 27. 23 ac denique monſtra omnia, quæ anima rationali aliquando prædita fuerunt, 27. 24 ad reſurrectionem efficiendam tria ſunt neceſſaria, 27. 25 Chriſtus ut Deus, erit cauſa efficiens reſurrectionis phyſica, non autem ut homo, 27. 26 neque ut homo erit cauſa ejus iſtrumentalis phyſica, ſed aliis modis, 27. 27 quomodo humanitas Chriſti dicatur organum, & inſtrumentum divinitatis, 27. 28 Chriſtus etiam ut homo, erit cauſa imperativa, & meritoria reſurrectionis noſtræ, 27. 29 Chriſtus, ut homo, eſt etiam cauſa exemplaris reſurrectionis noſtræ, & quidem perfectiſſime reſpectu juſtorum, 27. 30 reſpectu vero infantium cum originali decedentium quoad perfectiones naturæ tantum, non autem gloriæ, 27. 31 non tamen ita proprie erit cauſa exemplaris reſurrectionis damnatorum, 27. 32

Reſurrectio hominum generalis facienda eſt Chriſti imperio, & Angelorum miniſterio, 27. 33 primum Angelorum miniſterium erit ſonitus tubæ, quo ex omnibus mundi partibus mortui ad judicium vocabuntur, 27. 34 vox ille ſenſibilis erit, & ex omnibus mundi partibus audietur, & quomodo, ibidem. cinerum etiam congregatio fiet quidem Chriſti imperio, Angelorum tamen miniſterio, & non fiet in iſtanti, ſed in tempore, 27. 35 & hæc collectio fiet ab Angelis bonis, non tantum cinerum electorum, ſed etiam reproborum, ibidem. & etiam ab eis congregabuntur, & adducentur ad locum judicii, 27. 36 diſpoſitio autem, ſeu organizatio corporum ſuſcitandorum non fiet Angelorum miniſterio, ſed virtute tantum, & efficacia Chriſti, 27. 37 & pariter ejuſdem corporis animatio, 27. 38 cauſa finalis reſurrectionis mortuorum in die judicii eſt oſtenſio, & exercitium divinæ juſtitiæ, 27. 40 & ſeq. qua ratione idem numero homo reſurget, qui fuit vivus, 27. 46 & ſeq. omnia membra hominem integrantia cum eo reſurgent, 27. 48 non omnes partes homogeneæ, quæ fuerunt de veritate naturæ toto tempore vitæ in quolibet homine reſurgent, ſed tantum quæ a parentibus habitæ ſunt in conceptione, & quæ ſucceſſive uſque ad terminum augumenti partes extiterunt, 27. 49 & ſeq. præfatæ partes in reſurrectione ad ſua loca redibunt, in quibus olim fuerunt, dum corpus viverent, 27. 51 quomodo etiam humores, capilli, ungues, &c. reſurgent, 27. 52 & ſeq. omnes reſurgent in proprio ſexu, 27. 54 & ſeq. in qua ætate, & ſtatura mortui reſurgent, 27. 57 & ſeq. in electis non reſurgent deformitates, quæ inerant corporibus eivis, nec ſubſtantiales, nec accidentales, 27. 58 probabile tamen eſt, quod corpora martyrum reſurgent cum vulneribus, quæ pro Deo paſſi ſunt, ibidem in damnatis tamen reſurgent deformitates ſaltem accidentales, 27. 59 omnia corpora reſurgent incorruptibilia, & quomodo, 27. 60 & ſeq. quomodo etiam reſurgent ſpiritualia, 27. 62 in quo loco fiet mortuorum reſurrectio, 27. 63 omnes reſurgent ſimul tam juſti, quam damnati in eodem extremo judicii die, 27. 64 & nedum illo eodem die, ſed etiam in eodem parvo temporis momento, 27. 66 adhuc tamen prius reſurgent electi, qui antea obierunt, quam alii qui tunc vivi reperientur, 27. 67 reſurrectio generalis diurno tempore eſt futura, 27. 69. & in ea hora, qua Chriſtus reſurrexit, 27. 70

Reus quando, & quomodo teneatur veritatem fateri a Judice interrogatus, 6. 42 quando reus cenſeatur a Judice juridice interrogatus, & quando non, 6. 43 quare reus non juridice interrogatus mendax non ſit, licet verum crimen neget, 6. 44 quandonam etiam legitime interrogatus, & juridice fateri veritatem non teneatur ſub mortali, 6. 46 reus plene convictus de delicto teneatur ſub mortali veritatem fateri, 6. 47 & in tali caſo obligari debet a Confeſſario ad ſupplicium ductus, ſi ante plenam probationem negavit, 6. 48.

S

Sacramenti nomen quid importet, 16. 2 quid importet quoad quid rei, 16. 3 quo ſenſu dicatur ſignum, & quare ſenſibile, 16. 4 eſt ſignum practicum, & non pure ſpeculativum, & confert gratiam ex opere operato, 16. 5 non eſt ſignum naturale gratiæ, ſed ad placitum, & ex inſtitutione divina, 16. 6 quare dicatur ſignum efficaciter gratiam ſignificans, vel effectum ejus gratuitum, 16. 7 de ratione Sacramenti eſt, ut ſit ſignum ſenſibile, & communi, ac univerſali lege inſtitutum ad communem fidelium utilitatem, 16. 8 quænam importentur in Sacramento intrinſece & in recto, & quæ extrinſece, & in obliquo, 16. 9. omnia novæ legis Sacramenta conſtant ex rebus, & verbis, vel formaliter, vel ſaltem æquivalenter, tamquam ex materia & forma, 16. 11 res, & verba, quæ dicuntur materia, & forma Sacramentorum, ſemper ſunt partes intrinſecæ Sacramenti conſiſtentis in fieri, 16. 12 quid dicendum de Euchariſtia, quæ eſt Sacramentum permanens, ibidem. quomodo intelligentur Concilia, & Patres omnia Sacramenta novæ legis conſtare ex rebus, & verbis, ut ex materia, et forma, 16. 13 inter materiam, et formam Sacramentorum non requiritur ſimultas phyſica, et rigoroſa, ſed interdum moralis ſufficit, 16. 14 materia, et forma Sacramentorum fuit determinata ex inſtitutione Chriſti quoad ſubſtantiam, 16. 16 hæc tamen determinatio latitudinem aliquam habet, intra quam variatio aliqua reperiri poteſt abſque præjudicio validitatis Sacramenti, ibidem. mutatio eſſentialis, et ſubſtantialis tam in materia, quam in forma Sacramentum irritat, non tamen accidentalis, 16. 17 regula generalis ad dignoſcendum, quæ mutatio ſit eſſentialis, et quæ accidentalis, ibidem.

Sacramenti duplex effectus, unus primarius, qui eſt gratia habitualis, alter ſecundarius, qui dicitur character, 16. 18 Sacramenta novæ legis conferunt gratiam ſanctificantem per ſe, et proprie ex divina inſtitutione, 16. 19 non quidem principaliter, ſed inſtrumentaliter, et ex opere operato, 16. 20 non quidem phyſice, ſed moraliter, 16. 21 V. Gratia, quid ſit character, 16. 28 tribus tantum Sacramentis imprimitur character, quæ proinde iterari non poſſunt, 16. 29 producitur a Sacramento eo modo, et eo tempore quo producitur gratia ſanctificans, 16. 30 eſt ens phyſicum reale, et ab anima realiter diſtinctum, et forma realis abſoluta de genere qualitatis, 16. 31 et in ſecunda ſpecie reponi poteſt, 16. 32 in quo ſubjecto proxime imprimatur, 16. 33 quis ſit Miniſter Sacramentorum, 16. 35 ut valide Sacramentum miniſtret, requiritur in eo legitima poteſtas, 16. 36 et intentio faciendi, quod facit Eccleſia, 16. 37. ad valorem Sacramenti ſola intentio habitualis non ſufficit, actualis eſt ſufficientiſſima, non tamen neceſſaria, et ſola virtualis eſt ſufficiens, et neceſſaria, 16. 38 eſt etiam neceſſaria intentio abſoluta, at non ſufficit conditionata, 16. 39 non tamen eſt neceſſaria fides, et probitas miniſtri, 16. 41 neceſſaria tamen eſt, ut licite Sacramentum conficiat, 16. 42 eſt etiam neceſſaria poteſtas juriſdictionis ad licite miniſtranda Sacramenta, 16. 43 ſolus homo viator eſt ſubjectum Sacramentorum capax, 16. 44 in adultis ſi ſint rationis compotes, requiritur conſenſus ad validam Sacramentorum ſuſceptionem, 16. 45 ſufficit tamen intentio etiam habitualis, et interpretativa, ibidem. non eſt neceſſarium ad omnia Sacramenta recipienda accedere in ſtatu gratiæ, ſed ſatis eſt accedere cum deteſtatione, ac pœnitudine peccatorum, 16. 46 graviter peccat non ſic accedens ad aliquod Sacramentum, 16. 47 datur major, vel minor gratia juxta diſpoſitionem meliorem, vel minus perfectam, 16. 48 probabile eſt non ſolum Baptiſmum, ſed etiam Ordinem, et Confirmationem ſine debita diſpoſitione ſuſcepta remoto obice ſuum conferre effectum, 16. 49 non autem cætera Sacramenta, 16. 50 quando a malis Miniſtris liceat Sacramenta recipere, et quando non, 16. 51 Sacramenta Eccleſiæ ſunt ſeptem, nec plura, nec pauciora, 16. 53 congruentia talis numeri, 16. 54 ritus conficiendi Sacramenta alter eſt eſſentialis, et alter accidentalis, 16. 55 multiplex ordo inter Sacramenta conſiderari poteſt, 16. 56. Sacramenta ſunt ad ſalutem neceſſaria ſolum ex ſuppoſitione, ſeu ſuppoſita Chriſti inſtitutione, 16. 58 neceſſitas duplex, alia medii, alia præcepti, 16. 59 Baptiſmus, et Pœnitentia ſunt neceſſaria neceſſitate medii, 16. 60 Ordo, et Matrimonium ſunt toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria atque non determinando perſonas, 16. 61 Euchariſtiæ Sacramentum eſt neceſſarium ſolum neceſſitate

Digitized by Google

tate præcepti, 16. 62 Sacramentum Confirmationis, & extremæ Unctionis licet ſint maxime utilia, non tamen ſunt neceſſaria neceſſitate medii, neque præcepti, 16. 63

Sacrificium V. Miſſa.

Sacrilegium quid ſit, & quotuplex, quæ ejus pœnæ, 11. 35. & ſeq.

Satisfactio dupliciter ſumi poteſt, generaliter, & ſpecialiter, 21. 263 poſt remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ remanet aliqua temporalis pœna in hoc, vel futuro ſæculo luenda, ibidem. ut actio ſatisfactoria ſit pars Sacramenti pœnitentiæ, debet a Sacerdote imponi, ibidem. in uno ſenſu dici poteſt pars eſſentialis hujus Sacramenti, in alio integralis, 21. 264 confert remiſſionem pœnæ temporalis poſt abſolutionem a culpa reſtantis ex opere operato, 21. 265 non tantum pœnæ temporalis remiſſio eſt ejus effectus, ſed etiam aliquo modo culpæ per collationem gratiæ, 21. 266 an ſufficiat ad remittendam pœnam temporalem peccatis debitam, 21. 267 quod eſt major, vel minor, majorem, vel minorem pœnam remittit, 21. 268 Sacramenta inæqualem conferunt gratiam pro majori, vel minori recipientis diſpoſitione, 21. 269 regula ad aſſignandum quantam pœnam ſatisfactio Sacramentalis in ſui executione remittat, 21. 270 opus ſatisfactorium debet eſſe liberum & voluntarium, ac etiam debet eſſe honeſtum, ac moraliter bonum, 21. 271 poteſt opus alias debitum pro pœnitentia imponi, 21. 272 tamen regulariter, & juſta cauſa ceſſante, tale eſſe non debet, 21. 273 etiam actus interni pro pœnitentia interdum poſſunt injungi 21. 274. ac etiam non pœnales, regulariter tamen debent eſſe pœnales, 21. 275 ſatisfactio etiam adimpleta in peccato mortali pœna luenda eſt, 21. 279 quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione, 21. 280 regulariter loquendo pœnitentia imponi debet per modum præcepti, & non ſufficit per modum conſilii, 21. 281. non poteſt pœnitens abſolute loquendo, & regulariter renuere pœnitentiam ſibi a Confeſſario injunctam, 21. 282 tenetur etiam pœnitens ſub mortali implere ſatisfactionem impoſitam, niſi impotentia impediat, 21. 283 poteſt pœnitens ex rationabili cauſa ſatisfactionem impoſitam non acceptare petendo ut alia ſibi imponatur, 21. 284 regula ſervanda in ſatisfactionibus imponendis, ibid. in quo caſu poſſit pœnitens ſatisfactionem etiam moderatam a Confeſſario impoſitam non acceptare, & adhuc abſolvi debeat, 21. 285 quo tempore pœnitentia a Confeſſario injuncta impleri debeat, 21. 286 pœnitens tenetur per ſeipſum implere pœnitentiam injunctam, nec ſua auctoritate poteſt alium ſubſtituere, nec etiam Sacerdotis, 21. 287 non poteſt pœnitens propria auctoritate pœnitentiam ſibi injunctam commutare etiam in opus evidenter melius, 21. 289 poteſt tamen permutari ab alio Confeſſario æquali, & ſimili auctoritate prædito, 21. 291 non poteſt permutari ab alio inferiori pœnitentia pro reſervatis impoſita, 21. 292 talis permutatio fieri nequit, niſi audiendo, & abſolvendo eadem peccata antea confeſſa, 21. 295 quomodo idem Confeſſarius poſſit pœnitentiam a ſe impoſitam commutare abſque nova auditione, & abſolutione, 21. 297.

Sigillum Confeſſionis quid ſit, 21. 246 obligat jure naturali, & jure divino poſitivo, ac etiam Eccleſiaſtico, 21. 247 quanta ſit hæc obligatio, 21. 248 quos hoc ſigillum obliget, 21. 249 quos non obliget, 21. 250 probabilius eſt non de licentia pœnitentis poſſe Confeſſarium peccata ejus revelare, 21. 251 de quibus rebus celandis ſit talis obligatio, 21. 251 & ſeq. quomodo debeat reſpondere Confeſſarius, ſi interrogetur de peccatis in Confeſſione auditis, 21. 254 pœnitens non tenetur ad ſigillum reſpectu eorum, quæ Confeſſarius ipſi dixit, vel injunxit in hujus Sacramenti adminiſtratione, 21. 255 quomodo Sacerdos uti poſſit ſcientia per Confeſſionem habita ſine violatione ſigilli, 21. 257 & ſeq. plures caſus decisi in materia de ſigillo Confeſſionis, 21. 260 & ſeq. nullum eſt tam grave malum, quod fractioni ſigilli Confeſſionis præponderet, 21. 261

Simonia, quid ſit, 14. 79 quid, & quotuplex ſit pretium, quod pro re ſpirituali tradi ſolet, & ratione cujus Simonia committitur, 14. 80 Simonia dividitur in eam, quæ eſt juris divini, & eam, quæ eſt juris humani, 14. 81 dividitur rurſus in mentalem, conventionalem, & realem, 14. 82 eſt prohibita jure naturali, divino, & humano, 14. 83 eſt peccatum mortale, & valde grave ex genere ſuo, 14. 84 per ſe opponitur virtuti Religionis, per accidens juſtitiæ, ibidem. nec fieri poteſt venialis ex parvitate materiæ, ſed tantum ob actus imperfectionem, vel ignorantiam, ibidem. eſt adeo mala, ut neque per divinam potentiam licita fieri poſſit, 14. 85 quæ ad rationem Simoniæ requirantur, 14. 86 regula generalis ad dignoſcendum in quibus caſibus Simonia committatur, vel non, 14. 87 poſſunt Sacerdotes pro Miſſis, & aliis celebrandis ſtipendium accipere abſque Simonia ratione laboris, & per modum eleemoſynæ, & ſuſtentationis, 14. 88 occaſione rei ſpiritualis accipi poteſt aliquod temporale titulo gratitudinis citra Simoniam, dummodo pactum non intercedat, 14. 89 Simonia non eſt promittere, aut donare alteri rem temporalem ſub conditione, ut ab ille opus ſpirituale præſtetur, 14. 90 non eſt Simonia dare pecuniam nolenti baptizare, niſi iis receptis, ad redimendam talis negationis vexationem, 14. 91 quando Simonia committatur in beneficiis, & quando non, 14. 94 titulus redimendæ vexationis excuſat a Simonia tradentem aliquod temporale, 14. 95 quomodo habens jus litigioſum in beneficio poſſit ſine Simonia dare aliquid alteri tale jus petenti, ut non proſequatur jus ſuum, 14. 96 non poteſt aliquid recipi pro ipſo Religionis ingreſſu, bene tamen pro ſuſtentatione ingredientis, 14. 97 nec etiam pro actibus juriſdictionis ſpiritualis ad forum conſcientiæ pertinentibus poteſt abſque Simonia pretium exigi, ibidem. pœnæ a jure contra Simoniacos inſtitutæ non incurruntur, niſi ob Simoniam commiſſam in Ordine, in Beneficiis, ac Religionis ingreſſu, 14. 98 conferens Ordines, ac recipiens cum Simonia reali, & completa eſt ipſo facto excommunicatus, ac etiam aliis pœnis obnoxius, 14. 99 item etiam conferens, & recipiens beneficium eſt ipſo facto excommunicatus, & collatio, ac proviſio beneficii nulla eſt, ac irrita, 14. 100 quid beneficii nomine intelligatur, ibidem. quando excommunicentur tam dantes, quam recipientes aliquid pro Religionis ingreſſu, 14. 101 ad talem excommunicationem incurrendam requiritur Simonia realis, & completa, 14. 102 pœnæ etiam prædictæ inflictæ ſunt contra eos, qui Simoniam confidentialem committunt, ibidem. quid dicendum ſit de reſtitutione debita propter Simoniam, 14. 103 in quas perſonas cadere poſſit vitium Simoniæ, 14. 104.

Societatis contractus plures ſunt ſpecies, 5. 128. quid ſit ſocietas lucratoria, 5. 129 conditiones ad eam requiſitæ, ut juſte fiat, 5. 130. quomodo fieri debeat diviſio lucri in ſocietate, 5. 131 & ſeq. quomodo ſit habenda ratio damnorum, & expenſarum inter ſocios, 5. 133. & ſeq. quomodo in hoc contractu fieri poſſit, ut quis ſuam ſortem ſervet indemnem, 5. 136. contractus aſſecurationis non deſtruit contractum ſocietatis quoad ſubſtantiam, 5. 138

Spes virtus theologica quid ſit, & quinam actus ejus præcipuus, 10. 32 dantur præcepta ſpei tam affirmativa, quam negativa, 10. 33 quandonam præceptum Spei affirmativum obliget per accidens, 10. 34 quando obliget per ſe, & directe, 10. 35 quandonam homines huic præcepto ſatisfaciant, 10. 36 quomodo actus ſpei ſit neceſſarius ad ſalutem, 10. 37 timor duplex, ſcilicet, filialis, & ſervilis, & quando præceptum de actu timoris obliget, 10. 38 contra ſpem peccatur peccato omiſſionis, & commiſſionis, 10. 39 quid ſit deſperatio, 10. 40 quam grave peccatum ſit deſperatio, quæ ejus radix, & remedium, 10. 42 an poſſit eſſe ſine infidelitate, 10. 43 per quem deſperationis actum habitus fidei corrumpatur, 10. 44 quid ſit præſumptio, 10. 45 per quem præſumptionis actum habitus ſpei corrumpatur, 10. 46.

Sponſalia Matrimonio prævia quid ſint, 20. 64 quæ, & quot ad ſponſalium valorem requirantur, 20. 65 poſſunt ſponſalia clam, & privatim inter ipſos promittentes iniri, non ſolum valide, ſed etiam licite, 20. 66 ad valide ineunda ſponſalia requiritur ſeptennium completum, ſaltem ultimus dies ſaltem ſit inchoatus, 20. 68 non valent ſponſalia ante ſeptennium, etiamſi malitia ſuppleat ætatem, 20. 69 probabilius eſt non peccare mortaliter, qui ſponſalia contrahit ante legitimam ætatem a jure præſcriptam, 20. 70 ſponſalia valida obligant in foro conſcientiæ ſub mortali 20. 71 injuſte a ſponſalibus reſiliens poteſt, & debet cogi in foro externo, 20. 72 quando tamen timetur periculum mali exitus, non eſt cogendus, ibidem. ſponſalia non addunt fornicationi ſponſæ, vel ſponſi cum alia perſona novam malitiam, 20. 73 ad quid teneatur qui votum ſimplex caſtitatis emiſit, & Virginem defloravit cum promiſſione Matrimonii, 20. 74 qui ſub ſpe ficte promiſſionis Virginem defloravit eam, ducere tenetur ſub mortali in uxorem, nec damno illato ſatisfacit conſtituendo ei dotem ſufficientem, 20. 76 & hoc eſt aſſerendum etiamſi ſponſores diſparis ſint conditionis in nobilitate, & divitiis, ibidem. ſi promittens habeat animum ſe obligandi, non tamen promiſſum implendi, adhuc vere ſponſalia contrahit & manet obligatus ad ſtandum promiſſis, 20. 77 promiſſio vero Matrimonii externa ſolis verbis, & oretenus facta abſque animo promittendi non ſufficit ad ſponſalia, & in foro externo non obligat, ibidem. promiſſio etiam facta animo promittendi, ſed cum animo non ſe obligandi, non eſt valida ad obligandum, 20. 78 fieri tamen poteſt, ut ob aliam rationem ſervanda ſit promiſſio, ut ratione vitandi ſcandali, vel alterius gravis incommodi.

Sponſalium diſſolutio fieri poteſt per mutuum conſenſum, & mutuam ſponſorum remiſſionem libere factam, 20. 79 quod debet intelligi de ſponſalibus puberum, non impuberum, ibid. poſſunt quoque diſſolvi per Religionis ingreſſum, & quomodo, 20. 80 quando unus ex ſponſis vovet caſtitatem, alter liber manet a ſponſalibus, ac etiam ipſe vovens, 20. 81 diſſolvuntur etiam ſponſalia per ſubſequens Matrimonium cum alia de præſenti contractum, 20. 82

Digitized by Google

20. 82. quomodo ſponſalia diſſolvantur, & ceſſet obligatio, ibidem. fornicatio ſponſi, vel ſponſæ ſponſalibus ſupervenieus præbet innocenti jus ea diſſolvendi, 20. 84. ob fornicationem ſponſæ poſt ſponſalia commiſſam, vel etiam ante, & ſolum poſtea cognitam, poſſunt ex parte ſponſi diſſolvi, ibidem. quando ſponſalia diſſolvantur etiam per lapſum termini præfixi ad Matrimonium contrahendum, & quando non, 20. 85. diſſolvuntur etiam per diſceſſum alterius ſponſi in partes longinquas abſque conſenſu alterius partis, ibidem. poſſunt tandem ſponſalia diſſolvi per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contracta ſupervenientem, 20. 86. quando liceat a ſponſalibus propria auctoritate reſilire, & quando ſit opus auctoritate Judicis, ibidem.

Suffragium quid ſit, & quotuplex, & quibus applicari poſſit, 23. 71. fideles poſſunt ſe invicem juvare etiam ad ſatisfaciendum pro pœnis temporalibus debitis pro peccatis, 23. 73. quomodo id fieri poſſit, 23. 74. hæc ſatisfactio effectum habet infallibilem in eo, qui applicatur, 23. 75. & eſt de condigno, & de juſtitia, 23. 76. quomodo ſuffragia pro aliis oblata proſint fideli ea offerenti, 23. 77. poſſunt etiam prodeſſe defunctis in Purgatorio ad remiſſionem pœnarum, 23. 78. quænam conditiones requirantur ex parte illius, pro quo ſuffragia offeruntur, 23. 80. quæ requirantur ex parte offerentis, 23. 82. & ſeq. intentio applicandi ſuffragium pro aliquo qualis eſſe debeat, 23. 84. ſecundum legem Dei ordinariam ſuffragia proſunt defunctis ſolum per modum ſatisfactionis, tamen ſecundum extraordinariam etiam per modum impetrationis prodeſſe poſſunt, 24. 54. ſuffragia proſunt defunctis per modum juſtitiæ, & non miſericordiæ tantum, 24. 56. cur hoc non obſtante offeruntur adhuc Deo orando, & obſecrando, 24. 57. an infallibiliter acceptentur a Deo, ſi adſint omnia requiſita, 24. 58. quid obtineant ſuffragia pro defunctis, 24. 59. ſuffragium pro pluribus oblatum non habet in ſingulis tantum valorem, ac ſi pro uno offerretur, 24. 60. opus quodcumque bonum poteſt eſſe ſatisfactorium, & pro ſuffragio inſervire, 24. 63. poſſunt etiam ut ſatisfactoria applicari defunctis opera alias debita, 24. 64. in exequendo legata teſtatoris ſtatus gratiæ non eſt neceſſarius, ut illi valeant, 24. 67. quomodo opera facta in perſona alterius proſint ad ſatisfactionem pro principali, 24. 68. quomodo, & quando dilatio reſtitutionis a teſtatore relictæ ſit cauſa longioris dilationis pœnarum in Purgatorio, 24. 69. ſoli viatores animabus Purgatorii ſuffragari poſſunt per modum ſatisfactionis, Beati vero tantum per modum impetrationis, 24. 70. de fide tenendum eſt animas juſtorum poſt diſceſſum ex mortali corpore, ſi nihil purgandum habuerint ſtatim, ſi autem aliquid purgandum habuerint, cum purgatæ, & expiatæ fuerint, eſſentialem beatitudinem in Cœlo conſequi, 24. 72. quare animæ juſtorum veteris teſtamenti in Limbo detinerentur ante Chriſti adventum, & mortem, 24. 75. hoc autem intelligendum eſt poſt Chriſti adventum, & ejus mortem, 24. 76. duplex eſt judicium, unum particulare poſt hanc vitam, in quo datur præmium animæ, aliud generale in noviſſimo die, in quo datur præmium corpori, hoc publice, illud privatim, 24. 77. animæ reſumptis corporibus futuræ ſunt beatiores accidentaliter tantum, non eſſentialiter, 24. 81.

Suſpenſio quid ſit, 13. 86. qui ſuſpenſionem violat, mortaliter peccat, niſi materiæ levitas excuſet, ibidem. quotuplex ſit ſuſpenſio, 13. 87. quomodo prohibitio, qua quis ab ingreſſu Eccleſiæ prohibetur, ſit quædam ſuſpenſionis ſpecies, 13. 88. quomodo ſuſpenſio differat ab aliis Cenſuris, & pœna Canonica, 13. 89. quomodo præſertim differat a depoſitione, & degradatione, ibidem. Suſpenſio ferri non poteſt, niſi ob culpam propriam illius, qui ſuſpenditur, quæ etiam ſit mortalis, 13. 90. quinam poſſint ſuſpendere, vel ſuſpendi, ibidem. quomodo Collegium, vel Capitulum ſuſpendi poſſit, 13. 91. quæ ſint ſuſpenſiones a jure, quæ contrahantur a Clericis in ipſa ordinatione peccantibus, 13. 92. quinam ſint effectus ſuſpenſionis ab officio ſimpliciter, & abſolute latæ, 13. 93. & ſeq. non privat beneficio habito, neque fructibus ejus, reddit tamen ſuſpenſum inhabilem ad aliud beneficium obtinendum, 13. 95. Suſpenſio ab officio partialis ab ea parte officii tantum ſuſpendit, quæ per verba indicatur, & ab aliis partibus, quæ in ea parte implicite includantur, ab aliis vero nequaquam, 13. 96. ſuſpenſio a beneficio privat perceptione fructuum illius, 13. 97. & ſi eos capiat ſuſpenſus peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur, 13. 98. quinam ſint effectus prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies ſuſpenſionis, 13. 99. quænam ſint cauſæ ſuſpenſionis, 13. 100. quibus modis ſuſpenſio impediri poſſit, & quibus tollatur inventa, 13. 101. a quo poſſit auferri ſuſpenſio a jure lata, 13. 102. a quo poſſit auferri ſuſpenſio ab homine lata, 13. 103. quid dicendum, ſi ſub conditione ſit lata, ibidem. quid dicendum de forma abſolutionis ab hac cenſura, 13. 104.

T

Tactus, & oſcula, ac impudici amplexus inter ſolutos prohibentur, ſexto Decalogi præcepto, 11. 139. triplex delectatio in actibus eſt diſtinguenda, ibidem. V. Luxuria.

Teſtamentum quid ſit, 4. 51. duplex eſt, ſcriptum, & nuncupativum, 4. 52. validum eſt teſtamentum in foro conſcientiæ, etiamſi deſint ei ſolemnitates a legibus requiſitæ, ibidem. qui teſtari, vel non teſtari poſſint, 4. 53. quinam poſſint hæredes inſtitui, & qui non, 4. 54. teſtamentum, & legatum abſolute factum poteſt a teſtatore revocari, 4. 55. juramento autem firmatum valide quidem revocari poteſt, non tamen licite, niſi in aliquo ſpeciali caſu, 4. 56.

Teſtis quid ſit, & qualis eſſe debeat, ac ejus conditiones, 6. 49. non tenetur ex juſtitia ſe offerre ad teſtificandum. 6. 50. quando ex charitate teneatur, ibidem. legitime interrogatus etiam ex juſtitia veritatem dicere tenetur, quando delictum plene probari poteſt, 6. 51. ſecus autem quando delictum eſt occultum, nec plene probari poteſt, 6. 52. in quibus caſibus etiam legitime interrogatus teſtari non teneatur, 6. 53. quomodo peccet teſtis a Judice citatus ſubtrahendo ſe a teſtimonio, 6. 55. teſtes ſingulares plenam non faciunt probationem, 6. 56. quomodo liceat teſti pro teſtimonio ferendo aliquid accipere, & quomodo non, 6. 57.

Theſauri inventi dominium ad quos pertineat, 3. 49. an ſciens in agro alieno latere theſaurum, poſſit agrum illum emere communi pretio ſine ulla reſtitutionis obligatione, 3. 50. V. Dominium.

Timor gravis, vel levis quinam ſit, & quando juſte, vel injuſte incuſſus, 4. 10.

Titulus eſt dominii fundamentum, traditio autem conditio, 3. 6. V. Dominium.

Tonſura Clericalis non eſt Ordo, neque Sacramentum, ſed diſpoſitio, & præparatio ad Ordines ſuſcipiendos, 19. 5. V. Ordo.

Tranſubſtantiatio Euchariſtica quid importet, 18. 38. V. Euchariſtia.

Tributi nomine quid intelligatur, 6. 13. debet imponi ab eo, qui legitimam habet auctoritatem, 6. 14. cauſa imponendi tributum debet eſſe juſta, 6. 15. tributorum impoſitione proportio geometrica eſt ſervanda, 6. 16. neceſſaria eſt etiam proportio tributi cum neceſſitate, vel cauſa propter quam exigitur, 6. 17. quibus in rebus tributa imponi poſſint, ac debeant, 6. 18. V. Gabella.

Tutores, & Curatores, qui parentum loco ſuccedunt, ad quid teneantur, 11. 98.

V

Vagi, & peregrini tenentur legibus loci, per quem tranſeunt, 22. 119. V. Lex humana.

Venatio an obliget venatores ad reſtitutionem, 9. 91. quid dicendum de animalibus ſilveſtribus ab aliquo captis, & poſtea ejus poteſtatem evadentibus, ibidem. Columbaria ſunt licita ex natura rei, niſi alicubi aliqua lege prohibeantur, 9. 92. quomodo liceat, quomodo non aliorum Columbas ad proprium Columbarium allicere, ibidem. quando liceat eas occidere, dum extra Columbarium vagantur, & quando non, 9. 93. quomodo juſte poſſit Princeps venationem, vel piſcationem prohibere in locis communibus, 9. 94. quomodo poſſit unuſquiſque venationem prohibere in agro ſuo, 9. 95. quomodo peccet qui venatur, vel piſcatur contra prohibitionem juſtam, 9. 96. quando fera ab uno vulnerata, & poſtea ab alio capta ſit vulnerantis, & quando capientis, 9. 98. quid dicendum, ſi contingat feram, quam ego proſequor, incidere in tuum laqueum, 9. 99.

Veniale peccatum poteſt remitti extra Sacramentum per contritionem, & in Sacramento per attritionem, 21. 82. in homine juſto extra Sacramentum etiam per attritionem deleri poteſt, ut etiam per actus aliarum virtutum, qui æque Deo placeant, ut veniale diſplicuit, 21. 83. veniale etiam per Sacramenta remittitur ex opere operato, 21. 85. qualis diſpoſitio in juſto ad hoc ſufficiat, ibid. quomodo etiam per Sacramentalia peccatum veniale remittatur, 21. 87. veniale poteſt remitti ſine mortali, cui erat conjunctum, 21. 90. ad ejus remiſſionem gratiæ habitualis infuſio non requiritur, ibid. venialia poſſunt quoque in alia vita remitti, & quomodo, 21. 95. & ſeq. V. Pœnitentia.

Vitia, ſeu peccata capitalia quæ ſint, & quare talia dicantur, 15. 136. quid ſit ſuperbia, quæ eſt primum capitale peccatum, 15. 137. tres ſunt ejus ſpecies, quæ & ejus filiæ ſolent appellari, 15. 138. quid ſit avaritia, & quando ſit mortale peccatum, vel veniale, 15. 139. quæ, & quot ſint filiæ avaritiæ, 15. 140. quid ſit luxuria, & quæ ejus ſpecies, ac filiæ, 15. 141. quid ſit invidia, 15. 142. quæ, & quot ſint filiæ invidiæ, 15. 143. quid ſit ira, 15. 144. quæ,

quæ, & quot ſint filiæ iræ, 15. 145. quid ſit gula, 15. 146. quid de ebrietate dicendum, 15. 147. quæ, & quot filiæ gulæ, ibid. quid ſit acedia, 15. 148. quæ, & quot ſint ejus filiæ, 15. 149. remedium contra acediam, ibidem.

Vitia virtuti Religionis oppoſita ſunt duplicis generis, quædam oppoſita per exceſſum, & quædam per defectum, 11. 25. ſuperſtitio cum ſuis ſpeciebus opponitur ei per exceſſum, ibid. prima ejus ſpecies eſt idololatria, & quid ſit, & quam grave peccatum, 11. 26. ſecunda ſpecies ſuperſtitionis eſt Magia diabolica, & quid ſit, & quam grave peccatum, 11. 27. tertia ſpecies ſuperſtitionis eſt divinatio, & quid ſit, & quam grave peccatum, 11. 28. quid de Aſtrologia dicendum ſit, ac de ſortilegio, 11. 29. quarta ſpecies eſt vana obſervatio, cujus etiam variæ ſunt ſpecies, 11. 30. & ſeq. quinta, & ultima eſt maleficium, quid ſit, & quotuplex, 11. 31. quæ ſint vitia Religioni oppoſita per defectum, 11. 32. quid ſit tentatio Dei, & quale peccatum, 11. 34. Sacrilegium quid ſit, & quotuplex, 11. 35. quid ſit Sacrilegium perſonale, locale, & reale, 11. 36. quæ ſint pœnæ Sacrilegii, ibid.

Vitia Fidei, Spei, & Charitati oppoſita. V. Fides, Spes, Charitas.

Unctionis extremæ nomine, quid intelligatur, 22. 1. eſt verum, & proprium novæ legis Sacramentum, 22. 3. ex quo Scripturæ loco id deduci debeat, ibid. fuit a Chriſto Domino immediate inſtitutum, 22. 11. & poſt reſurrectionem, quando Jo. 20. inſtituit pœnitentiæ Sacramentum, 22. 13. ejus definitio aſſignatur, 22. 16. ejus materia remota eſt oleum ab Epiſcopo benedictum, 22. 18. ejus materia proxima eſt unctio, 22. 19. quomodo oleum etiam balſamo mixtum poſſit eſſe valida hujus Sacramenti materia, 22. 20. per quod differat hoc Sacramentum a Confirmatione, 22. 21. benedictio olei eſt neceſſaria neceſſitate Sacramenti, & non tantum præcepti, 22. 22. ex diſpenſatione Summi Pontificis poteſt hæc benedictio ſimplici Sacerdoti committi, 22. 24. hæc benedictio certum ritum, & formam verborum non requirit, 22. 25. quænam ſit forma hujus Sacramenti, 22. 26. quæ verba in forma hujus Sacramenti ſint de efficatia, & quæ tantum de præcepto, 22. 27. & ſeq. forma deprecatoria eſt ſufficiens ad hujus Sacramenti validitatem, 22. 30. probabile eſt etiam formam indicativam eſſe ſufficientem, 22. 31. ſed probabilius oppoſitum, 22. 32. qui ritus obſervari debeat in hoc Sacramento perficiendo, & quot unctiones requirantur, 22. 33. & ſeq. unctio renum & pedum non eſt de neceſſitate Sacramenti, 22. 35. nec etiam quorumvis ſenſuum unctio, videtur de eſſentia hujus Sacramenti, 22. 36. poſſunt quinque ſenſus inungi ſub una tantum forma omnibus particularibus formis æquivalente, 22. 37. probabile eſt in caſu neceſſitatis unam ſufficere unctionem, & ſub una forma omnes ſenſus exprimente, 22. 38. & ſeq. materia proxima hujus Sacramenti debet eſſe certa, & determinata, non vaga, & confuſa, 22. 40. hoc Sacramentum eſt unum unitate ſpecifica, ac etiam numerica, 22. 42. eſt unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, 22. 44. & ſeq. hoc Sacramentum in variis infirmitatibus iterari poteſt, non in eadem, 22. 47. quando, & quomodo etiam in eadem infirmitate iterari poſſit, 22. 48. inter unam, & aliam unctionem notabilis differentia temporis interponi debet, 22. 40.

Unctionis extremæ effectus quinam ſint, 22. 50. & ſeq. quid ſit intelligendum nomine reliquiarum peccati, ibid. tres ſunt præcipue hujus Sacramenti effectus, 22. 52. roborare animum infirmi contra tentationes non eſt effectus principalis, & primario intentus, 22. 53. ſed eſt remiſſio ſpiritualis venialium, 22. 54. talis effectus cauſatur ab hoc Sacramento ex opere operato, 22. 55. quæ diſpoſitio ex parte ſuſcipientis requiratur ad illum conſequendum, 22. 56. poteſt etiam mortalia remittere invincibiliter ignorata per accidens & ſecundario, 22. 57. gratia non confertur in hoc Sacramento per Unctionem, quæ ſit ultima ex intentione Miniſtri, 22. 59. neque quando unctiones faciendæ completæ ſunt, vel ſi omnes non ſunt faciendæ, quando ultima ex faciendis completa eſt, 22. 61. neque præciſe per ultimam ex quinque unctionibus, 22. 62. neque præciſe per primam, 22. 63. ſed per ſingulas unctiones dantur ſinguli gradus, & portiones gratiæ, 22. 64. quando hoc Sacramentum tribuat corporis ſanitatem, 22. 66. ſolus homo viator, & baptizatus eſt ſubjectum hujus Sacramenti capax, 22. 68. debet etiam eſſe adultus, & uſum rationis habens, 22. 69. etſi de facto illum non habeat, ſufficit quod aliquando habuerit, nec obicem poſuerit, 22. 70. at perpetuo amentes hoc Sacramentum ſuſcipere nequeunt, 22. 71. item ut homo ſit hujus Sacramenti ſubjectum capax, debet eſſe graviter infirmus, itaut de vita periclitetur, 22. 72. ad valorem hujus Sacramenti ſufficit, quod morbus putetur probabiliter periculoſus, licet reipſa non ſit talis, 22. 75. ad validitatem hujus Sacramenti requiritur, quod ejus ſubjectum aliquando peccaverit actualiter, licet actu peccatum non habeat, 22. 76.

Unctionis extremæ ſuſceptio non eſt de præcepto, ſed tantum de conſilio, 22. 79. ante hujus Sacramenti ſuſceptionem Confeſſio, & Communio præmitti debent, 22. 80. facta hac præparatione ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum non eſt neceſſaria ulterior diſpoſitio poſitiva, ſed ſufficit negativa, id eſt, non ponere obicem, 22. 82. ſolus Sacerdos eſt hujus Sacramenti idoneus Miniſter, 22. 84. quilibet Sacerdos poteſt valide illud adminiſtrare, 22. 85. non tamen licite, niſi in extrema neceſſitate, vel de proprii Paſtoris licentia ſaltem tacita, 22. 86. quomodo valide poſſit hoc Sacramentum a pluribus confici, 22. 87. non tamen confertur licite, 22. 88. Parochus ex juſtitia, & præcepto ad mortale obligante tenetur hoc Sacramentum ſuis ſubditis miniſtrare, 22. 90. alius vero Sacerdos nonniſi ex motivo charitatis, & ſub veniali, 22. 91. quando Parochus tempore peſtis cum periculo vitæ teneatur hoc Sacramentum adminiſtrare, & quando non, 22. 93.

Votum quid ſit, 11. 59. quotuplex ſit, 11. 60. quæ deliberatio, & intentio ad validitatem voti requiratur, 11. 61. quid dicendum de voto ex errore, vel dolo emiſſo, 11. 62. quas conditiones debeat habere materia voti, ut ſit idonea, 11. 63. qualis, & quanta ſit obligatio voti, 11. 63. & ſeq. quibus modis hæc obligatio ceſſare poſſit, 11. 66. & ſeq. quænam perſonæ votum emittere poſſint, 11. 68.

Votum Obedientiæ ad quæ religioſum obliget, 14. 22. & ſeq. V. Obedientiæ votum.

Votum Caſtitatis obligat Religioſum omnes venereas delectationes a ſe abdicare etiam alias in ſtatu conjugali licitas, 14. 31. violatio Caſtitatis in Religioſo duplicem habet malitiam ſpecificam in confeſſione exprimendam, ſcilicet, luxuriæ contra temperantiam, & ſacrilegii contra Religionem, ibid. quomodo confitendæ ſint circumſtantiæ voti Caſtitatis Religioſæ, & annexæ Ordini Sacro, 14. 32. ob Caſtitatem a Religioſis ſervandam prohibitum eſt eis ab Eccleſia intra ſua Monaſteria fœminas admittere, 14. 33. in quibus caſibus licitus ſit talis ingreſſus, ibid. ob eamdem Caſtitatem ſervandam præcipitur monialibus non admittere in ſuis Monaſteriis qualcumque perſonas, ſive viros, ſive fœminas, 14. 34. cauſæ legitimæ permittendi talem ingreſſum, ibid. & ob eamdem rationem nequeunt Moniales profeſſæ a Monaſterio extra ire tam ad breve tempus, 14. 35. cauſæ legitimæ permittendi talem egreſſum, ibidem. pœnæ quas Religioſi incurrunt admittentes fœminas in ſua Monaſteria, 14. 36. pœnæ contra ingredientes Monaſteria Monialium, ibidem. quomodo, & quando præfatæ pœnæ obligent, ibidem. pœnæ quas Religioſus incurrit ob nefandum Sodomiæ peccatum, 14. 37. ad majorem hujus voti obſervantiam lapſus carnis voluntarius opere conſummatus a Superioribus regularium reſervari poteſt, ibidem.

Votum paupertatis quid ſit, 14. 38. ad quid obligetur Religioſus voto paupertatis, 14. 39. non repugnat voto paupertatis, quod Religioſi habeant bona in domo etiam immobilia, 14. 40. modus ſpecialis, quo Religioſi tenentur ſervare votum paupertatis, eſt vivendo vita communi, 14. 41. in Monaſteriis, in quibus ob inopiam paupertatem vita communis obſervari non poteſt, Religioſis aliquod peculium permitti poteſt, 14. 42. in eis ſervandum eſt publicum Ærarium, ac Depoſitum, 14. 43. & illæ pecuniæ ſingulis Religioſis reſervatæ a publicis Monaſterii Officialibus expendi debent, 14. 44. in quibuſdam tamen caſibus permitti poteſt, ut ab ipſis Religioſis expendantur, ibid. poteſt etiam Religioſus de licentia Prælati aliquas facere eleemoſynas moderatas, 14. 45. licet etiam concedere Religioſo benemerito, ut aliquam ex ſuis eleemoſynis cognatis pauperibus elargiatur, ibidem. quando Religioſi vitam communem non obſervantes proprietarii ſint cenſendi, 14. 46. unde proveniat, quod in quibuſdam Religionibus vita communis exacta non ſervatur, 14. 47. & ſeq.

Uſura quid ſit, & quotuplex, 5. 43. & ſeq. regula generalis ad dignoſcendum, quando contractus eſt uſurarius, 5. 45. uſura illicita eſt grave peccatum, 5. 46. uſura mentalis, quid ſit, 5. 48. uſurarius non acquirit dominium accepti ultra ſortem, nec habet juſtum titulum acquirendi illud, 5. 81. & 84. quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium, 5. 93. V. Mutuum.

Uſusfructus quomodo a dominio differat, 3. 7. uſus quid ſit, & quotuplex, 3. 8. etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſus a dominio diſtinguitur, 3. 9. dominium proprie dictum quid dicat ſuper uſum rei, 3. 10. Fratres Minores non habent dominium rerum, ſed tantum nudum uſum, & facti, 3. 12. V. Dominium.

FINIS.

A01 1468299

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google